Digitized by Google

7
2 F
13

8
85e
23

8, C, 23

Digitized by Google

Digitized by Google

CL. SALMASII
PLINIANAE
EXERCITATIONES
IN CAII IVLII SOLINI
Polyhiſtora.

Digitized by Google

4 2.F.13

Digitized by Google

CL. SALMASII
PLINIANAE EXERCITATIONES
IN CAII IVLII SOLINI Polyhiſtora.

ITEM

CAII IVLII SOLINI
POLYHISTOR EX VETERIBVS LIBRIS EMENDATVS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PARISIIS,

Apud C. MORELLVM Typographum Regium, viâ Iacobæâ ad inſigne Fontis.

M. DC. XXIX.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

SERENISSIMÆ
VENETORVM
REIPVBLICÆ
CL. SALMASIVS S.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

CVM in eo eſſem, Sapientiſſimi & Illuſtriſſimi Proceres, vt poſt abſolutum Exercitationum Plinianarum opus, de legendis vt ſit patronis, & parandis ei defenſoribus ex illuſtri aliquo loco cogitare deberem, non diu mihi dubitandum fuit, an veſtrum nomen clariſſimum fronti earum inſcriberem, qui multo ante, ab eo nempe tempore quo prima operis fundamenta ponere cœpi, id totum vobis dicandum deſtinarim. Quod non ſolum quam libenter, ſed etiam quam merito fecerim ex veteri votorum ac dedicationum formula, mea refert plurimum à me ipſo prædicari, ne qui ſint ſcilicet quibus mirum videri poſſit, atque etiam reprehenſione dignum, me foris & apud exteros quæſiuiſſe quod in patria ac domi poſſem habere, quod vtique haberem. Profecto tametſi huius mei facti nullam rationem mihi reddere liberet, non tamen vllam à me exigi magis par eſſet quam ab illis ſolet, qui vulgo aliquem ſibi priuata religione colendum ſumunt ex adſcripticiorum cœlitum ordine, quem pro tutelari numine habeant, cui vota ſua nuncupent, cui preces allegent, cuiq́ adeo ſe in omni occaſione & fortuna commendatos cupiant. Quod ſæpius ab his leui opinione, ac nullis aut friuolis admodum de cauſis fieri videmus, quippe qui ſuper eo interrogati nihil probabile adferant, cur hunc potius quam alium elegerint, niſi proprium quemdam affectum quo ſe ad huius alicuius Diui deuotionem impenſius ferri fatentur. Si nihil aliud ipſe ſequutus eſſem in his monumentis laboris mei nomini veſtro conſecrandis, præter hanc eamdem animi inclinationem, quam liberam vnuſquiſq́ habere debet, nemini ſano nomine iſto reprehendendus forem. Quis enim culpare auſit in alio quod ex æquo ſibi permiſſum gaudeat, & indignetur vetitum? Quid autem voluntarium magis, aut minus lege alligandum quam naturalis iſte impetus, quo ad amorem & odium, qualiſcunque rei vel perſonæ im-

Digitized by Google

pellimur? Hic ipſe deniq; eſt animi motus qui ex duobus primùm conſpectis & pariter ignotis alteri nos potius fauere cogit, cum alter ſæpe fauore noſtro dignior inueniatur. Non tamen ſic vobiſcum agere decreui, Senatores Ampliſſimi. Abſit hæc à me inſania vt tam inique me geram, ac tam male de vobis exiſtimem, quæ certa vtique adeſſet, ſi hac tantum via niterer, aut non alia ratione quam fortuito mentis impulſu, quaſi vento quodam me ad vos delatum dicerem, vt hæc vobis dicarem. Certo propoſito, ac librato iudicio, conſultoq; conſilio me ad hoc veniſſe velim homines ſciant, voſque etiam id minime ignorare oportet, per quos factum, vt aliter facere non potuerim, certe nec debuerim, ſiquidem gratus eſſe vellem. Quapropter & hoc loco neceſſitatem mihi velut impoſitam video dicendi de veſtro in me ſtudio, & quantum mihi ex vobis teſtimonium contigerit, quo honore me dignum duxeritis, cui quidem ſi me parem agnoſcerem, de fronte excuſſum pudorem mihi periſſe eadem opera agnoſcere neceſſe haberem, cum referendæ pro his ipſis gratiæ imparem me ex toto debeam confiteri, qui nec quidquid eſt leuidenſis huius operæ in ſolutum procedere vobis pro tam eximia veſtra in me voluntate poſtulem, nec ſane mea tanti æſtimem. Præterea non priuatam ac meam me tantum reſpexiſſe cauſam profiteor in hac dedicatione, ſed publicam magis, quæ in commune ad omnes pertinet qui litteras tractant, & per has in hominum famam venire geſtiunt. Quibus omnibus cum tutiſſimus apud vos pateat portus, ingratiſſimi eſſet ingenij non hoc ipſum apud omnes teſtari velle ac publicare, quam manifeſta ſit fides futurum, vt ſi quando contigerit, quod propemodum inſtat, fugere Muſas ex ceteris orbis partibus fugatas ſtabilem manſuramq; ſedem in ſinu veſtro habeant paratam, quam nuſquam alibi æquè bonam ac quietam queant reperire. Certè ſi ex vniuerſo orbe eligendi mihi poteſtas facta eſſet, vt quibus vellem ex optimatum qui vbicunque ſunt. numero Exercitationes iſtas offerrem, non alios ferme potuiſſem præter vos mihi ſtatuere optandos, quibus gratius acceptiuſque hoc munuſculum futurum ſperare daretur. Principibus viris placuiſſe ſatis amplam cuicunque erudito mercedem decernit ille vetus vates. Rari vero hac ætate magnates qui non litterarum & omnis doctrinæ vel contemptu vel odio palam declarent quam ridiculam rem facturi ſint, qui tale aliquid his obtrudere in animo habeant, quaſi ſuibus amaracinum aut margaritas. At Senatus Illuſtriſſimi veſtri hæc prima laus eſt, in quo cum tot ſedeant litterarum ſcientiſſimi heroes, vt vix totidem habeant aliquot alia ampliſſima regna, in externi generis hominibus eas non minus amatis, quos vndique ſatagitis euocare magnis ſtipendiis inuitatos, qui toto orbe celeberrimæ Academiæ veſtræ vtilitati & ornamento ſint futuri. Qui tanto in honore ac pretio litteras ac litteratos habetis, nimirum rectè intelligitis quantum illæ conferant acquirendæ prudentiæ quæ res moderatur publicas, quam vtique certum eſt ex libris cum per

Digitized by Google

exempla tum præcepta quæ inde ſuppeditantur, breuiſſima via còmparari, vt contra eam quæ per experientias proprias cuiuſque diu viuendo ac multa agendo colligitur, operoſiorem eſſe, & ſpiſſiore gradu venire. Non neſcitis etiam hoc fuiſſe munus antiquorum ſapientum, legibus vrbes fundare, ſemel fundatas vt in eodem ſtatu diu perdurarent, omni induſtria ac vigilantia procurare. Ad vtrumq; genus conſequendum multarum ac magnarum rerum atq; artium ſcientiam neceſſariam eſſe nemo ignorat, qua inſtructos fuiſſe priſcos illos legiſlatores inter omnes conſtat. Sed nulli quæ vnquam reuera extiterit à quoquam ſapienter conſtituta, vel à philoſophis in perfectiſſimum fuerit exemplar conficta, Reſpublica veſtra cedere parata eſt, nec vlla vnquam plures tulit ſapientia prudentiaque & omnigena eruditione nominatiſſimos viros. Argumentum profecto illud maximum certiſſimumq; bene temperatæ legibus atque inſtitutis Reipublicæ, quod per tot annos à primo originis ac fundationis ſuæ die in hanc vſque ætatem durauit florentiſſimo in ſtatu, quo ſpatio annorum tot vrbium euerſiones, tot imperiorum etiam potentiſſimorum mutationes legimus accidiſſe. Et quomodo Aſclepiades olim ille nouæ ſectæ in arte medendi conditor, ſponſionem dicitur feciſſe, ne medicus crederetur, ſi vnquam inualidus fuiſſet ipſe: ita, ſi conferenda parua magnis, haud diſſimili ſponſione certaſſe videntur Maiores veſtri vt ne prudentes dicerentur, niſi qualem publicum ſtatum ab anteceſſoribus ſuis accepiſſent, talem nepotibus relinquerent. Quod pactum ſubinde per ſingulas ætates renouatum ad vos eadem conditione tranſmiſſum, pari quoque felicitate poſteris veſtris vos tranſmiſſuros, non diſpar qua eam adminiſtratis prudentia ſpondet. Temeraria quidem illa & nimis audax ſponſio medici, qui profeſſionis ſuæ excellentiam eo vſq; extendi non dubitauit promittere, vt ne valetudine quidem vnquam profeſſor eius tentaretur, quam tamen bonus euentus adiuuit, ſiquidem ferunt eam apertis pignoribus viciſſe, ſuprema in ſenecta ſcalarum lapſu extinctum. Non eadem vis humanæ prudentiæ, aut certe non eadem fortuna ſemper in tuenda ſalute populi, quæ quidem rem ſatis magnam videtur efficere, cùm ingruentia mala multo ante præuidet, atque vbi acciderunt, quaſi morbos è corpore, ſumma ope depellere conatur, non hoc tamen præſtare poteſt, ne vnquam quidquam ingruat, quod quietem ciuium turbare queat, & ipſos inter ſe committere quaſi prauos affectus inuicem diſſentientes, præſertim in tam longo æuo, quando & longe breuiore pro ſuo iure tam multa nouare tempus nouit. Haud ſecus atque in mari diuturna nauigatione tempeſtates ne incidant, non habet in ſua manu gubernator, ſed quod ſuum eſt, inter medios turbines clauo recte vtitur & omnia facit, vt nauem ſaluam ſi minus in portum, ſaltem in aliquam commodam ſtationem deducat, quo quidem in tempore præpuè quam ſit peritus gubernandi artifex, oſtendere illi datur. Etenim perpetuo flantes à puppe venti non ſinunt apparere artem, quæ tum demum ſe exerit, cùm procellis ſæuientibus, & inſaniente vento, vertuntur

Digitized by Google

ima ſummis. Sic veſtra hæc Reſpublica non aliàs melius rectorum ſuorum peritiam prudentiamque adprobauit, quàm cùm multis aduerſis conflictata, & varias alternantis fortunæ vices experta, vbi minimum videretur abeſſe ab extremo periculo, firmior inde ſemper ſurrexit, & in ſolido rurſus locata eſt, quaſi vires è caſu ſumeret. Inter veſtræ gentis eximia hoc etiam referendum, quod plures nulla alia dederit in quocunque genere viros egregios. Innumerabilia ſuppetunt exempla quæ ingeniorum claritatem, & artium præſtantiam teſtentur, ſi ea perſequi liberet, aut ſi per tempus liceret. Longum quippe nimis agmen foret explicandum eorum qui ex vobis orti ac varia eruditione clari patriam ſuam illuſtrarunt. Dandali, Bembi, Quirini, Naugerij, Mauroceni, Donati, Barbari, Manutij, Egnatij & alij infiniti nominandi venirent, qui cùm ſuis ſcriptis ſatis noti ſint, mea prædicatione fieri notiores non poſſunt, Viuunt etiam nunc qui olim nomen habebunt. Sed ante omnes memorari meretur, nec ſine piaculo præteriri poteſt, qui proximè deceſſit, patriæ libertatis acerrimus dum vixit vindex, quo felicius ad omnia ingenium poſt renatas litteras natum dixerim nullum, immo vel ab anterioribus etiam multis ſæculis, adeo vt in eo formando totam ſe videatur impendiſſe natura, ſed & exemplar protinus corrupiſſe, ne par aut ſimilis illi alius vnquam poſſet exiſtere. Non omittendi & heîc eſſent qui apud vos militari gloria terra mariq; magnifuere, quorum longe maximus numerus, ſi per laudes ire veſtras, & in præconium ſuſcitare cetera bona quibus ſe Venetiæ iactant, hic locus mihi permitteret, quo ea tantum exponere inſtitui quæ ad muneris huiuſce mei commendationem facere videntur. Quod quidem acceptiſſimum vobis fore magnam ex eo fiduciam cepi quia auctorem tam luculento iudicio veſtro ornaſtis, & fauore tam inſigni nihil tale merentem aut expectantem beaſtis. Si auctoris merito commendatum vobis non eſſet quod exiguum aut nullum eſſe vltro ipſe prædico, fortaſſe eſſe poſſet ſcriptoris antiqui nomine, cui nauata eſt hæc opera, ex cuius emendatione Hermolaus ille Barbarus veſter, barbariæ ſuo tempore victor, ſolidam ſibi apud eruditos gloriam peperit, & victurum omni æuo nomen. Accipite igitur, Ampliſſimi Proceres, obſeruantiæ erga vos cultuſq; mei pignus iſtud: quod ſi tale non eſt, vt dignitati veſtræ reſpondere poſſit, nec tam perfectum vt efficere volui, ſaltem hoc vobis auſim confirmare, ſi apud æquiores iudices quales vos ſpero ac mihi ſpondeo, ex animo offerentis æſtimetur, vix fieri poſſe vt ad cumulum eius culmenque aliquid adijciatur, quo amplius ac dignius fiat. Valete. Deum Optimum Maximum veneror vt florentes fortunatiq; in florente veſtra Republica longum viuatis, vtque ipſa ſtabilis & inconcuſſa duret in æternum, nullis datis felicitati ac proſperitati eius metis. Ex Gryniaco Kal. Martijs CIƆ IƆC XXIX.

Digitized by Google

PROLEGOMENA IN SOLINVM.

CVM ad has primùm Exercitationes deſcendi elaborandas, id operæ pretium putaſſe, vnumque hoc ſpectaſſe fateor, vt eorum quæ in Plinium olim adnotaueram, ſpecimen aliquod in medium darem, ac veluti guſtum proponerem, ſepoſitis tantiſper, quas in mente ac manibus habebam in varia Tertulliani opera, in Eliberini Concilij canones, atque vniuerſam priſcæ Eccleſiæ ritualem hiſtoriam Commentationibus. Atque is erat tum mearum rerum ſtatus & ratio, vt mutatâ in totum ſorte priſtinâ vitæ, ſic ferentibus fatis, ſeceſſu ruris ad tempus electo, animo vt decuit remiſſiore, ac laxius feriante nihil curis grauioribus loci dare poſſem, vt pote qui vix leuibus his ac ludicris ſtudijs par eſſem. In illo tamen otio ruſticano quando illa quæ meditabar agere non vacabat, tam malè mihi eſſe nolui pati vt iſta ſaltem curare non liceret, quæ me ab heluco veternoque, cui deſidia mea tum maxime patebat, vindicarent; Ceterum cùm illa cogitatio inquietem animum exerceret, tam vaſtam eam atque infinitam concipere non libuit, vt Plinium totum qualis quantuſque eſt in partem hanc curæ ſtudijque reciperem, cui labori nec vires vnius hominis quantum libet diligentis ſuppetere, nec vitam quantumuis longæui ſufficere poſſe rebar. Quod autem facere intenderam, vltra vnius anni aut ad ſummum duorum ſpatium extendi nolebam. Ingentem itaque illum Plinij Oceanum qua qua nauigatur peruolitare conſilium mihi non fuit, ſed oras legere dumtaxat propiores, & ſinus aliquot in eo notiores ſecura cymba circumuehi atque inde domum ad ea quæ reliqueram reuerti. Particulam igitur aliquam, ex immani corpore reſectam ſelectamque ſumere, circa quam opera noſtra eniteſceret, eo tempore optimum ducebam. Nec tamen etiam ſine dubitatione hîc mihi res abijt, dum diſputo mecum quam potiſſimum ſumere deberem. Nunc impetum ceperam tractatum de gemmis ſuſcipere illuſtrandum; nunc libros qui arbores perſequuntur, vel eos qui herbas diſquirunt, examinandos. Aliquando auebam eum qui totius operis primus eſt atque indicem continet, quid ſingulis libris ceteris contineatur oſtendentem, reſtituere multis partibus mutilum, mendoſúmque: aliquando illum qui ſequitur exornare, quo ratio vniuerſitatis atque menſura explicatur, & quidquid in mundo eximium ac viſendum ſpectatur. Interdum ad ſequentes quattuor

properabam animaduertendas, qui terrarum ſitus per partes exponunt & τὰ χωρογραφούμενα deſcribunt. Modo etiam ſeptimum ſolum qui de natura hominis agit, & multa gerit conſideratione digna, cupiebam recognoſcere. Jnter hos æſtus fluctuanti diſtractoque, & modo his modo illis acquieſcenti, fors neſcio quæ Solinum obtulit, quem auctorem pæne puer olim cum varijs collatum ſcriptis exemplaribus diligenter emendaueram. Hoc homine reperto non diutius poſthac quærendum iudicaui, qua ex parte mihi Plinius arripiendus eſſet, vnde inciperem, vbi deſinerem, quo vſque denique & quomodo in illo magno mari velificarem. Ducem hunc capere ac ſequi ſtatim placuit, quem auctorem nemo neſcit, nihil omnino habere, quod non ex Plinio hauſerit. Ex omnibus enim Plinij libris quodcunque potuit, conuerrit, & in ſuum iſtud compendium congeſſit. Quamuis autem ex profeſſo ſola Geographica compilarit, & in Epitomen redegerit, atque in hanc partem fere inclinatior ſit materies, quæ locorum ſitum ac commemorationem perſequitur, ſeruata vbique orbis diſtinctione quam Plinius adhibuit: idem tamen quidquid eſt arborum, gemmarum, animaliúmque exoticorum varijs regionibus naſcentium, id omne ſollerter conquiſitum, & ſuis locis inſertum, opportunè reddidit ex Pliniano opere, vt varietas ipſa legentium faſtidio mederetur, quemadmodum ipſe profitetur. Plinij tamen nomen vbique diſſimulauit, ſcirique tantum voluit quicunque in libro ſuo memoratu digna poſuiſſet, ea de ſcriptoribus manaſſe receptiſſimis. De Plinio ſatis dictum à nobis in ea præexercitatione qua ſententiam de ſcriptis eius tulimus, & varios errores patefecimus, quibus in exemplum inſtruantur homines ad Pliniani operis lectionem acceſſuri, quid in illa probandum ſit, quid damnandum, ac quo vſque procedendum ſit in auctoris illius admiratione. Vbi etiam occaſione ſumpta Neotericorum peccata in re Herbaria plura oſtendimus ex vocabulorum ὁμωνυμία nata; quo in genere Plinius pæne infinita peccauit. Nunc nobis cum Solino res eſt. De patria eius, de tempore quo vixit, deinde de opere, poſtremo de opera ad eum noſtra nonnulla præfanda ſunt. Patriam eius nec ex ipſo, nec ex vllo alio diſcimus auctore. Ægyptium oriundo fuiſſe leuibus quibuſdam argumentis colligebam, quibus cùm ipſe non ſtem, nec alios ſtare velim. Stilus affectatus ac minime natiuum oſtendens Latij ſaporem, ſatis cauſa magna videbatur vt in peregrinitatem à nobis redigeretur. Vbicunque de Romanis loquens ſuos *vocat Plinius, verbis Plinianis eamdem narrans hiſtoriam hic noſter, non* noſtros *vt Plinius, ſed* Romanos *nominat. Potuiſſet tamen etiam Ægyptius verba de Romanis faciens, etiam* ſuos *dicere, quatenus Ægyptus orbis quoque Romani pars, & imperij. Sic auctor Peripli maris Erythræi, vbi de arboribus quibuſdam Ægypti peculiaribus loquitur, & παρ' ἡμῖν dicit, non ex eo ſequitur, vt temerè crediderunt viri docti, Ægyptum patriam illum habuiſſe. Solinus autem capite quo res Arabicas perſequutus eſt, ea verba poſuit, quibus patriam Ægyptum videtur aſſerere.* Hoc Arabiæ, *inquit,* ſat eſt, ad Peluſium hinc repatriemus. *Poſſet hinc aliquis inducere Aegyptum illi fuiſſe patriam. Quod tamen leue eſſe non diffiteor, præſertim cùm & aliam lectionem eo loco ex libris adſtruxerimus,* Ad Peluſium hinc vela repariemus. *Præterea auctores* repatriare *ſæpe vſurpant pro in quemcunque locum redire ac reuerti, etiam ſi patrius ac natalis non ſit, præcipuè vbi metaphorica loquutio eſt. Veteres libri Grammaticum profeſſione fuiſſe indicant. Jn quibus legitur,* C. IVLII SOLINI GRAMMATICI. *Sed in*

aliis ſcriptum repperi GRAMMATI, in aliis CREMONATI. In aliis, C. Iulij Solini Polyhiſtoris ſiue grammatici. Fortaſſe integrum erat: Grammati ſiue Grammatici. Ita ſcripſerat librarius qui vtramque lectionem in antiquis inuenerat. Legendum hinc aliquis contendat GRAMMATEI. Nomen erat officij ὁ γραμματεὺς in Aegyptiacis ſacris, cuius & meminit Apuleius vndecima Mileſia: Tunc ex iſtis vnus quem cuncti Grammatea dicebant, pro foribus aſſiſtens, cœtu Paſtophorum, quod ſacroſancti collegij nomen eſt velut in concionem vocato, indidem de ſublimi ſuggeſtu, de libro, de litteris fauſta vota præfatus. Hi γραμματεῖς veluti curiones erant ſacrorum, quos Græci ἱεροκήρυκας vocant atque etiam ἱερογραμματεῖς, Latini antiqui præcias. de quibus alibi. Græci eos etiam ἱερομνήμονας dixerunt. Heſychius ἱερομνήμονες, οἱ πεμπόμενοι εἰς Πυλαίαν ἱερογραμματεῖς, iidem & μνήμονες & γραμματεῖς. Idem Heſychius: Μνάμων, ἱερομνήμων, ἢ μνήμονες οἱ τὰς θυσίας ἀπομνημονεύοντες. Sacrificia in commentarios regerebant, quæ à quocunque facta eſſent, & ordinem ritúmque faciendorum monebant ex iam factis. Μνήμων ſimpliciter eſt monitor. Vnde Μνήμονες dicti olim qui monitores ac præceptores dabantur Heroum filiis. Ptolemæus Hephæſtion apud Photium: ὅτι Ὀδυσσεῖ ἐπεδίδου δίδωσιν ὁ πατὴρ μνήμονα Μυΐσκον ὄνομα Κεφαλλῆνα. εἵπετο καὶ Ἀχιλλεῖ μνήμων ὄνομα Νοήμων, γένος Καρχηδόνιος. Ita legendus ille locus. Hinc ἱερομνήμων monitor ſacrorum, vt ἱεροκῆρυξ. An vtriuſque idem officium fuerit diuerſo nomine, poteſt dubitari. Præco ſilentium in ſacris indicebat & fauere linguis iubebat. Non diſſimile munus obit in ſacris Aegyptiis Grammateus apud Apuleium. Fauſta enim vota præfatur toti concioni, ſed de libro ac de ſuggeſtu. Ita quippe hæc accipienda: de ſublimi ſuggeſtu, de libro vota fauſta præfatur. At præco de plano, nec ex libro ſilentium faciebat. Diuerſa itaque officia. Heſychius: Μνήμων, ἀρχὴ γυναικῶν θυσιῶν ἐπιτελουμένων. Meminit & Harpocration ἱερομνημόνων qui ex ſingulis vrbibus mittebantur ad conſeſſum Amphyctionum, qui ſunt quos Heſychius εἰς Πυλαίαν πεμπομένους ἱερογραμματεῖς interpretatur. Scribas & commentarienſes ſacrorum liceat exponere: verum de his alibi. Siue Grammateum legas ſiue Grammaticum profeſſio vtroque nomine indicatur. Sic Apion Grammaticus paſſim ab antiquis vocatur, & Saxo Grammaticus etiam infimo ſæculo in libris quos edidit, nominatur. In Alexandria per illa tempora multi vtroque ſermone Græco ac Latino inclaruerunt, vt Claudianus domo Alexandrinus poeta, vtraque lingua celebris. Sed hæc omnia non ſatis ad hoc valida vt eum potius Aegyptium quàm Græcum, aut vnum è Latio ciuem credamus. Nec ſane multum refert. Magis intereſt vt ſciamus quâ ætate vixerit, quod tamen magis certum non eſt. Illud conſtat, vixiſſe ante imperium tranſlatum, & imperij ſedem ibi à Conſtantino conditam Conſtantinopolim. Tam celebrem tranſlationem atque adeo nobilem κτίσιν non tacuiſſet. Præterea Priſcianus Grammaticus qui ſub Iuliano fuit, teſtimonio Solini vtitur tanquam claſſici & locupletis auctoris. Quod non faceret ſi recens tum auctor fuiſſet, quales erant qui Neoterici vocantur priſcis Grammaticis, & opponuntur Idoneis, quibus vetuſtas hoc meritum arrogauit. Ammianus Marcellinus qui hiſtoriam ſuam Auguſtam vſque ad obitum Valentiniani ac Valentis perduxit, multa à Solino noſtro mutuatus eſt, & ſententias eius loquutioneſque ſcriptis ſuis frequenter inſeruit, vt ſubinde in Exercitationibus his

Digitized by Google

notamus. Seruius quoque nominatim eum citat. Macrobius ab eo quædam ſumpſit. Quæ fidem faciant antiquum illis auctoribus hunc ſcriptorem fuiſſe. Sed illi longe immanius errant qui Plinio antiquiorem faciunt. Qui non videt eum omnia è Pliniano opere tranſcripſiſſe, prorſum cæcus eſt. In qua cæcitate non ſolùm plerique fuere auorum noſtrorum ætate doctiſſimi viri, ſed etiam hodie verſantur multi. Amicum ſcio quemdam meum, cui nõ potuit aliter perſuaderi, cùm alioquin doctus ſit & naris emunctæ. Atqui non pauca poſſunt ex Solini ſcripto argumenta duci quæ contrarium omnino euincant. Ea ſuis locis excuſſimus. Sed heic etiam repetenda quædam. Teſtatur Plinius lib. ix. cap. xxxv. Lolliam Paulinam ſe vidiſſe Caij Principis matronam, ſmaragdis margaritiſque opertam alterno textu fulgentibus toto capite, crinium ſpiris, auribus, collo, digitis, manibus, quæ ſumma quadringenties ſeſtertium colligebat. *Hæc hiſtoria non habere potuit anteriorem Plinij æuo ſcriptorem, vt pote qui ipſe fateatur ſcribere quod viderit. Solinus hoc idem narrans non rem ſibi viſam refert, nec enim poterat, ſed vulgatam litteris tradit, ac proinde oſtendit ab antiquiore auctore accepiſſe qui alius non poteſt præter Plinium intelligi, cùm verbis pæne Plinianis id prodat.* Lolliam, *inquit*, Paulinam Caij principis coniugem vulgatum eſt habuiſſe tunicam ex margaritis tunc quadringenties æſtimatam. *De tunica quod ait Plinij verba male accepiſſe inde notauimus. Tunc æſtimatam dicit quia loquitur non de ſuo tempore, ſed de re multo ante facta, quam ſuis oculis vſurpaſſe confirmat Plinius. Quo tempore hic ſcribebat, Parthi regnabant, adempto pridem Perſis imperio. Hinc de Perſide Plinius ita ſcribit lib. vj. cap. xxv.* Ipſa Perſis aduerſus occaſum ſita obtinet littore CCCCL. etiam in luxum diues, in Parthorum iampridem tranſlata nomen. *At Solini æuo iampridem Perſæ imperium reciperarant, ab Artaxare reſtitutum, occiſo Artabano Arſacidarum vltimo. Quod accidit anno quarto Alexandri Seueri Mammeæ. Ideo Solinus cùm de Perſide ageret, in ceteris quidem Plinij ipſa verba vſurpauit, ac ſeriem ſequutus eſt, ſed in hoc mutauit, quia non amplius ſuâ ætate imperitabant Parthi, ac dixit Perſidem tranſlatam quondam fuiſſe in Parthicum nomen:* Carmaniæ Perſis adnectitur, quæ incipit ab inſula Aphrodiſia, variarum opum diues, tranſlata quondam in Parthicum nomen. *Ex quibus colligas etiam diu poſt Alexandrum Mammeæ floruiſſe hunc Solinum. Plinius de Serico quod à Seribus inuehebatur ſermonem habens ſolis mulieribus ſuâ ætate conceſſum ſericæ veſtis vſum fuiſſe indicat.* Tam multiplici, *inquit*, opere, tam longinquo orbe petitur, vt in publico matrona tranſluceat. *Solas ibi mulieres nominat quæ Sericum vſurparint. Quin & alibi diſertim tradit ſolam veſtem Bombycinam ex Coa Bombyce viris in vſu fuiſſe, relictâ mulieribus Aſſyria Bombyce, quæ Serica erat veſtis. Solinus autem capite de Seribus plane ſignificat Sericum olim tantum mulieribus, ſed ſuo tempore viris etiam promiſce in veſtes receptum.* Hoc illud Sericum eſt in vſum publicum damno ſeueritatis admiſſum: & quo oſtentare potius corpora quàm veſtire primo fœminis, nunc etiam viris luxuriæ perſuaſit libido. *At promiſcum ſerici vſum viris permiſſum vel admiſſum, non fermè reperias niſi poſt Alagabali imperium aut etiam Gallieni, vt abunde alibi probauimus. Plura omitto quæ ſuis locis in Exercitationibus attigimus. Hæc ſatis*

Digitized by Google

erunt, quibus etiam planum fiat non eſſe veriſimilem Camertis opinionem, cenſentis ea re Plinij mentionem ſuppreſſiſſe Solinum, quia viuentis eodem tempore meminiſſe auctoris noluerit. Hoc ſi eſſet, ne ſic quidem liberandus foret furti crimine, cùm Plinius ingenuè non ſolum qui proximè deceſſerunt, ſed etiam cummaximè florentes ſe viuo ſcriptores laudare ſoleat ac teſtes citare. Licentiam hanc furtorum ſæpe miratus ſum, quantopere ſibi permiſerint ex veteribus tam Græci quàm Latini ſcriptores, vt etiam aliena opera tota tranſcribere ſoliti ſint, ac ſine vlla immutatione pro ſuis edere. Nec è plebe tantum & ex triuio auctores, ſed etiam quos fama nobis celebres tranſmiſit, quoſque in ore habuit ac manibus antiquitas, huic crimini fuiſſe obnoxios video, & indignor. De quo & Plinius olim conqueſtus eſt in præfatione ſua. Scito, *inquit*, conferentem auctores me deprehendiſſe à iuratiſſimis & proximis veteres tranſcriptos ad verbum, neque nominatos, non illa Virgiliana virtute vt certarent, non Ciceroniana ſimplicitate, qui in libris de Republica, Platonis ſe comitem profitetur. *Omitto quæ de furtis Græcorum notauit Clemens Alexandrinus, quia omnibus ſunt obuia: alia heîc porro non minus notabilia tangam, quæ hinc inde excerpſi. Timoſthenes decem libros de Inſulis compoſuerat, quos poſtea & in Epitomen vnius libri redegerat. Eratoſthenes Cyrenenſis Beta litteratorum ſui æui hunc librum totum tranſcripſerat ne proœmio quidem auctori ſuo relicto, quin verba ipſa cum rebus conuaſaret atque in ſinum converteret. Hoc notatum Marciano Heracleotæ his verbis:* Ἐρατοσθένης δὲ ὁ Κυρηναῖος, οὐκ οἶδ' ὅ τι παθών, τὸ Τιμοσθένους μετέγραψε βιβλίον, βραχέα τινὰ προσθεὶς, ὡς μηδὲ τοῦ προοιμίου τοῦ μνημονευθέντος ἀποσχέσθαι, ἀλλ' αὐταῖς λέξεσι κἀκεῖνο τοῦ οἰκείου προθεῖναι συγγράμματος. ὅμοια δὲ τούτοις καὶ ἄλλοι πεπόνθασι. Eratoſthenes verò Cyrenæus, haud ſcio qua ratione motus, Timoſthenis commentarium totum tranſcripſit, paucis adiectis, adeo vt ne proœmio quidem ſupradicti auctoris abſtinuerit, quod ille ijſdem verbis operi ſuo præpoſuerit. Similia his & alij plerique admiſere. *Profectò paria prodit de Eudoro & Ariſtone Strabo lib.* XVII. *Vterque de Nilo commentarium emiſerat, adeò per omnia ſententiis verbiſque comparem atque conſimilem, vt alter alterius partum ſibi ſuppoſuiſſe, veriſſimè dici poſſet, vter verò ab altero accepiſſet, ſtatui non poſſet. Adeo autem indiſcretæ ſcriptionis ac lectionis amborum opuſculum fuiſſe ait Strabo, vt cùm exemplaris copia non ſuppeteret, ad conferendum librum ſicut mos erat Criticis, alterum ex altero emendarit, & inuicem eos comparauerit.* Ἀντιβολὴν *id vocabant, &* ἀντιβάλλειν *de libris qui cum vetuſtis exemplaribus conferebantur, vt emendatiores exirent. Vnde* ἀντίβολοι *pro codice proprie recognito ac recenſito, quod poſtea de quolibet libro & exemplari vſurparunt, vt &* ἀντίγραφον. *Nam vt dixi* ἀντιβάλλειν βιβλία *eſt recognoſcere ac recenſere collatis exemplaribus. Gloſſæ:* Confero, ἀντιβάλλω βιβλία. Recognoſco, ἀντιβάλλω. *Verba Strabonis ſuper ea re merentur heîc adſcribi:* ἀλλ' ἐῶ ταῦτα πολλῶν εἰρηκότων, ὧν ἀρκέσει δύο μηνῦσαι τοὺς ποιήσαντας καθ' ἡμᾶς τὸ περὶ τοῦ Νείλου βιβλίον, Εὔδωρόν τε καὶ Ἀρίστωνα τὸν ἐκ τῶν Περιπατητικῶν, πλὴν γὰρ τῆς τάξεως τά τε ἄλλα καὶ τῇ φράσει, καὶ τῇ ἐπιχειρήσει ταὐτά ἐστι κείμενα παρ' ἀμφοτέροις. ἐγὼ γοῦν ἀπορούμενος ἀντιγράφων εἰς τὴν ἀντιβολὴν ἐκ θατέρου θάτερον ἀντέβαλον. Sed hæc omitto quæ plures perſequuti ſunt, de quibus ſuffecerit duos auctores indicare, qui noſtro æuo de Nilo librum conſcripſe-

runt, Eudorum & Ariſtonem Peripateticum. Excepta quippe operis diſpoſitione, cetera omnia quæ ſtilum & argumentum ſpectant, adeo gemina ſunt apud vtrumque, vt ego exemplaribus deſtitutus ad recenſionem faciendam, alterum cum altero contulerim. *Notabis obiter heic tibi morem priſci æui ſtudioſorum ac φιλολόγων, qui vbi dignus vindice nodus occurreret inter legendum, aut aliqua mendi ſuſpicio incurreret, ad vetera exemplaria confugere conſueuerant, & ex comparatione meliorum ſinceras ac veras lectiones elicere. De quo more nos alibi plura, cuius vtilitatem perſpicere aut confiteri non libet illis hominibus qui nouandi ſtudio, aut iam innouata probandi nolunt nos in rebus dubiis ad vetuſtatis fidem, hoc eſt, ad ipſam veritatem prouocare. Ipſi illi ſunt quibus nihil placet ex antiquitate æmulari præter hanc quam heic taxamus furtorum peruulgatam licentiam, cuius exemplum heîc aliud nobile ſubijciam. Dubitarunt antiqui Critici de Luciani Aſino, & de Lucij Patrenſis Metamorphoſeon libris, vter alterum compilaſſet. Luciani operis titulus,* Λούκιος ἢ ὄνος. *Lucij autem Patrenſis,* Μεταμορφώσεως λόγοι διάφοροι. *Duo priores eius ſermones argumento prorſus erant pares cum Luciani Aſino. Hinc Criticis data occaſio ambigendi vtrum ex Luciani opere eſſent effecti atque expreſſi, an contra Lucianus ſuum ex illo formaſſet. Non conſtabat, quis ætate antiſtaret. Similitudinem veri ſectantibus viſum eſt probabilius Lucianum ex Lucio ſumpſiſſe quam è conuerſo. Lucium quippe latius omnia ac fuſiori ambitu pertractaſſe, quæ Lucianus demptis & accisis lacinijs in compendium veluti ſubduxiſſet. Quin & titulum feciſſe ſuo dialogo ex proprio nomine Lucij. Non ſolum idem argumentum vterque exequutus eſt, ſed ijſdem verbis cæterum laciniosus magis ac profuſus Lucius, quem duobus libris exſpatiantem in vnum volumen compegit Lucianus, reciſis quæ non facerent ad propoſitum ſuum. Photius in Bibliotheca:* ἔοικε δὲ μᾶλλον ὁ Λουκιανὸς μεταγράφοντι ὅσον εἰκάζειν. Τίς γὰρ χρόνῳ πρεσβύτερος οὐκ ἔχομεν γνῶναι. καὶ γὰρ ὥσπερ ἀπὸ πλάτους τῶν Λουκίου λόγων ὁ Λουκιανὸς ἀπολεπτύνας, καὶ περιελὼν ὅσα μὴ ἐδόκει αὐτῷ πρὸς τὸν οἰκεῖον χρήσιμα σκοπόν, αὐταῖς τε λέξεσι καὶ συντάξεσιν εἰς ἕνα τὰ λοιπὰ συναρμόσας λόγον, Λούκιος ἢ ὄνος ἐπέγραψε τὸ ἐκεῖθεν ἀποσυληθέν. Sed quantum iudicare datur, proximior tranſcribenti Lucianus. Nec enim nobis conſtat quis ætate prior extiterit. Enimuero Lucianus ex Lucij diffuſiori fabularum complexu deminutis ac circumciſis quæ ad proprium propoſitum non facere viderentur, eodem orationis filo & compoſitionis quæ ex eo ſuffuratus eſt, in vnum compegit tractatum, cum inſcriptione, LVCIVS AVT ASINVS. *Poſſet tamen ex contrario adſtrui Lucium latius enarraſſe quæ in pauca coëgerat Lucianus, vt ſtatuarij ſolent artifices ex breuiore modulo quem ſpectant, grandem ſtatuam aut etiam coloſſum fingere. Sed veriſimilius eſt quod aſſerit Photius, Lucianum in compendium contraxiſſe atque epitomaſſe prolixiores Lucij fabularum libros. Ex Lucio autem potius quam ex Luciano Apuleius ſuum expreſſit Aſinum, vt vulgo dicitur, aureum. Titulus librorum eius idem qui & Lucij. Nam in antiquis exemplaribus, non alia inſcriptio viſitur præter hanc:* INCIPIT METAMORPHOSEOS LIBER PRIMVS. *Atque ita in ceteris. Lucius quoque Patrenſis ita ſuos inſcripſerat, vt Photius prodit,* Μεταμορφώσεως λόγοι. *Quod addunt vulgo apud Apuleium,* AVT LVSVS ASINI, *Luſus plane eſt alicuius aſini. Nihil enim tale veteres libri*

Digitized by Google

oſtendunt, & ineptus eſt titulus. Aſinum Aureum *quidam ex veteribus hanc Apuleianam fabulam indigetant, vt Auguſtinus & Fulgentius Placiades. Ceterum ex vulgari potius vſu loquendi quàm ex vera inſcriptione prodijt hæc nuncupatio. Fabulas quæ placerent aut lepide confictæ eſſent,* aureas *appellabant. Denique quidquid in aliquo eſſet pretio aut commendatione ſiue animale foret ſiue inanimum, ſic vocarunt. Inde & χρυσᾶ ἔπη Pythagoræ. Et χρυσοῦς ἀνὴρ apud Comicum. Et in Epigrammate, ἀεὶ χρύσιον ἦσθα de homine qui probi viri famam priore vita quæſierat, poſtea mutatus in belluinos mores degenerauerat, θηρίον ἐξέφαιν.* Lucius *duobus prioribus libris Metamorphoſeos fabulam hominis in Aſinum mutati, & mox de Aſino in hominem reſtituti abſoluerat, ſi Photio fidem habemuus. Idem Lucius alias metamorphoſeon fabulas pluribus libris detexuerat, vt idem affirmat:* Ἀνεγνώσθη Λουκίου Πατρέως μεταμορφώσεως λόγοι διάφοροι. *& paulo poſt:* οἱ δέ γε πρῶτοι αὐτοῦ δύο λόγοι μονονοὺ μετεγράφησαν Λουκίῳ ἐκ τοῦ Λουκιανοῦ λόγου ὃς ἐπιγέγραπται Λούκιος ἢ ὄνος, ἢ ἐκ τῶν Λουκίου λόγων Λουκιανῷ. Et priores quidem duo ſermones ferme tranſcripti ſunt Lucio ex Luciani ſermone qui inſcriptus eſt Lucius aut Aſinus, vel certe Lucianus ſua tranſcripſit ex Lucij fabulis. *Videtur autem Apuleius non ea tantum quæ Lucius de Aſini metamorphoſi peculiariter perſcripſerat Latino ſermone conuerſa in opus ſuum tranſtuliſſe, ſed plures intexuiſſe fabulas ex aliis Lucij operibus petitas, & totum opus vndecim libris explicaſſe ſub eadem Aſini perſona. Fortaſſean tamen quæ duobus libris Lucius complexus fuerat, pluribus Apuleius diffudit, inſertis aliis multis de ſuo ἐπεισοδίοις. Vt vt ſit, certe illud conſtare debet Lucij μεταμορφώσεις in Latinam linguam vertiſſe Apuleium, eodem retento titulo. In præfatione ita loquitur:* Modo ſi papyrum Ægyptiam argutia Nilotici calami inſcriptam non ſpreueris inſpicere, & figuras fortunaſque hominum in alias imagines conuerſas & in ſe rurſum mutuo nexu refectas, vt mireris exordiar *τὰς μεταμορφώσεις intelligit, quales Græce expoſuit Lucius Patrenſis, Latine deinde reddidit Apuleius qui Græcam eſſe fabulam à ſe in Latinum conuerſam non diſſimulat ibidem:* Fabulam Græcanicam incipimus, lector intende, lætaberis. *His verbis claudit præfationem ac proœmium quod operi ſuo præfixit: Hoc verſibus ſcriptum eſſe volunt viri eruditiſſimi, atque ideo in pedes coegerunt, ſed per vim mehercule ac per iniuriam ſummam. Nihil enim ſunt minus quàm verſus. Præfatio eſt & ſermone quidem pedeſtri compoſita quam præpoſuit auctor vt rationem redderet propoſiti ſui, & tranſlatæ in Latinum ſermonem Græcanicæ fabulæ. Verſus eſſe ex his verbis etiam probare ſatagunt, quæ ibi poſita ſunt ab auctore:* Iam hæc quidem ipſa vocis immutatio deſultoriæ ſcientiæ ſtilo quem acceſſimus reſpondet. *Hanc vocis immutationem pro verſu accipiunt. Nimirum, inquiunt, verſus cantillauerat. Vbi ad proſam ventum fuit, graui atque oratorio geſtu pronuntiare cœpit. Hæc inepta ſunt. Petit ibi veniam Apuleius quod vix ſermonis Latini bene peritus, auſus ſit eam fabulam ex Græco in Latinum conuertere, eòque ſibi ignoſci poſtulat ſi rudis loquutor & forenſis exoticique ſermonis ignarus alicubi offenderit.* Et ecce præfamur veniam ſi quid exotici atque forenſis ſermonis rudis locutor offendero. *Latinum ſermonem vocat* exoticum, *quia ſibi homini Græco vt ipſe ſe vocat, Latina lingua exotica & extranea.* Forenſem

autem appellat, τὸν ἀγοραῖον vulgarem ac communem ſermonem, quo iſtæ fabulæ deduci ac narrari expetunt. Nec mirum porrò ſi homo ſeuerioribus ſtudiis imbutus & literato eloquio adſuetus, vulgaris iſtius ac plebeij ſermonis rudem ſe profitetur, quo fabulæ Mileſiæ tractari poſtulant. Fortaſſe tamen aliter intelligendum. Rudem ſe loquutorem dicit exotici ſermonis, id eſt Græci, qui Latinis exoticus: ſed & forenſis, vt pote qui cauſidicus eſſet, qui ſermo forenſis, lepidis ac iucundis fabulis condendis ineptus. Hæc interpretatio verior. Subiicit protinus: Iam hæc ipſa vocis immutatio deſultoriæ ſcientiæ ſtilo quem acceſſimus reſpondet. *Iam hæc ipſa, inquit, vocis immutatio, quâ ſermonem Latinum pro Græco vſurpamus, reſpondet deſultoriæ ſcientiæ ſtilo quem acceſſimus, id eſt, earum rerum ſcientiæ ac narrationi quæ nobis æque ſunt exoticæ atque alienæ, vt eſt Latinus ſermo. A Græca ſermocinandi facultate ad Latinam loquelam ſe tranſiſſe dicit, & à ſeuerioribus philoſophiæ vel fori ſtudiis ad deſultoriam ſcientiam variarum fabularum quas narrandas acceſſit. Dicit ergo vocis ipſam immutationem reſpondere deſultoriæ ſcientiæ ſtilo quem acceſſit, in vtroque pariter nouum ſe & hoſpitem eſſe, eo maiore cum venia hæc ſua legi petit. Hic ſenſus illius loci. Sed mirari nondum deſij cùm ex Lucij Patrenſis fabulis ad verbum hæc omnia ſumpſerit Apuleius, eum in præfatione ſua non nominare, quin immo tanquam ex ſe ac de ſe factam hanc fabulam narrare. Ita enim incipit:* Theſſaliam, (nam & illic originis maternæ noſtræ fundamenta Plutarcho illo inclyto ac mox Sextio Philoſopho nepote eius prodita, gloriam nobis faciunt,) eam Theſſaliam ex negotio petebam. *Theſſalia fabulæ ſcena. Inde etiam auſpicatur Lucianus:* ἀπήειν ποτὲ εἰς Θεσσαλίαν, ἦν δέ μοι πατρικόν τι συμβόλαιον ἐκεῖ πρὸς ἄνθρωπον ἐπιχώριον. *Lucius quoque Patrenſis, vt veroſimile eſt, ſimili exordio fabulam ingreſſus fuerat, ex quo iiſdem verbis omnia tranſcripſiſſe quæ de Aſino ſcripſit Lucianus, autumat Photius. In ea componenda Mileſia tam Lucianus quàm Apuleius Lucij nomine vtuntur ad primam ac præcipuam dramatis perſonam deſignandam. Hoc nomen proprium fuit illius auctoris à quo Lucianus & Apuleius id argumentum ſumpſere. Lucius Patrenſis vocabatur ex Patris Achaiæ vrbe.* Λούκιος Πατρεύς. *De ſe ipſo expoſuit ille hanc fabulam, quâ in aſinum ſe magicis artibus in Theſſalia transfiguratum ac mox de aſino ſibi redditum luſit.* Hinc *Lucianus cùm idem argumentum ab eo mutuatus eſſet, & paucis immutatis, nonnullis reſectis iiſdem pæne verbis pertractaſſet, nomen etiam Lucij retinuit. Græca omnia nomina ſunt vt in fabula Græca oportuit.* Lucius *hic Theſſaliam petit ex Achaia quæ patria ipſius fuit. Nam Patræ vrbs Achaiæ.* Literas *fert à Demea Corinthio commendaticias, quibus Milonis Theſſali hoſpitium in vrbe Theſſaliæ* Hypata *ſibi conciliauit. Byrrhænam ibi vidit, hoc eſt* Πυῤῥαίναν *quæ ſe collactiam ac germanam* Lucij *matris fuiſſe ipſo* Lucio *prædicat. Nam & ſe pariter illamque ex familia Plutarchi prognatam fuiſſe iactat, & eamdem nutricem ſimul bibiſſe, & in nexu germanitatis ſimul coaluiſſe,* Lucium *quoque ſe ſuis manibus educaſſe dicit. ita enim* Lucium *alloquitur illa Byrrhæna in ſecunda Metamorphoſi:* Ego te, ô Luci, meis iſtis manibus educaui. Quidni? parentis tuæ non modò ſanguinis, verùm alimoniarum etiam ſocia. Nam ex familia Plutarchi ambæ prognatæ ſumus, & eamdem nutricẽ ſimul bibimus, & in nexu germanitatis ſimul coaluimus, nec aliud nos quàm dignitas diſcernit, quod illa clariſſimas

ego priuatas nuptias fecimus. Ego ſum Byrrhæna illa, cuius forte ſæpicule nomen inter tuos retines frequentatum educatores. *Byrrhæna ergo & Saluia germanæ, ex familia Plutarchi ambæ; Saluia autem* Lucij *mater.* Hinc *initio primæ metamorphoſeos Lucius perhibet in Theſſalia originis ſuæ maternæ prima fundamenta extare à Plutarcho illo inclito ac nepote eius Sexto. De Apuleio hæc interpretantur viri docti, quaſi ſub perſona* Lucij *de ſe ipſo omnia iſta dixerit. Inde & Theſeum eius patrem faciunt Milonis* Corinthij *amicum, cui commendatus eſt* Lucius *à Demea* Corinthio *cùm in Theſſaliam proficiſceretur. Non mihi tamen credibile videtur Apuleium patriam ac parentes ſuos ſub nomine* Lucij *ex alieno ſcripto ſumpti voluiſſe propalare. De Abrœa* Lucianus *eadem fere iactitat quæ de Byrrhæna Apuleius, niſi quod nec Plutarchi meminit, nec Sexti. Verba eius hæc ſunt:* καὶ φησὶν ἐγὼ Ἄβροια εἰμὶ, εἴ τινα τῆς σῆς μητρὸς φίλην ἀκούεις. *Sed & pro Milone* ἵππαρχον *nominat. in ceteris idem narrationis contextus. Et hoc eſt quod tradit* Photius *multa circumcidiſſe* Lucianum *ex* Lucij *ſcripto quæ ad rem non pertinerent. Veriſimile igitur omnia illa quæ Apuleius habet in hac hiſtoria de Byrrhæna & Milone & Theſeo patre* Lucij, *& amico Milonis, iiſdem verbis apud* Lucium Patrenſem *in eius Metamorphoſi inueniſſe atque inde habere. Non erit itaque Theſeus Apuleij pater, ſicut hactenus omnibus creditum: non Saluia mater, non genus à Plutarcho & Sexto eius nepote maternum. Sextus Plutarchi* ἀδελφιδοῦς *Suidæ memoratur ſub Marco Antonino vixiſſe. Si maternum genus Apuleij ab illo Sexto, vtique neceſſe eſt Apuleium longe infra Marci tempora æuum agitaſſe, quem tamen certum eſt etiam ſub Antonino* Pio *floruiſſe qui* Lolliani *Auiti,* Lollij *Vrbicij Pudentis, & Scipionis Orphiti in ſcriptis meminit, quos conſtat honores ampliſſimos imperante Antonino Pio geſſiſſe. Idem Apuleius in Apologia quo loco patriam ſibi tanquam probrum obiectam ab aduerſarijs ſuis propter loci ignobilitatem memorat, non negat quidem Semigætulum ſe ac Seminumidam ab antiquo fuiſſe, ſed homines ex loci natalis merito metiendos pernegat.* De patria mea verò quod eam ſitam Numidiæ & Gætuliæ in ipſo confinio meis ſcriptis oſtendiſti, quibus memet profeſſus ſum cum Lolliano Auito C. V. præſente publice diſſererem Seminumidam & Semigætulum, non video quid mihi ſit in ea re pudendum, haud minus quàm Cyro maiori quòd genere mixto fuit, Semimedus ac Semiperſa. *Vides heic ipſummet Apuleium Seminumidam ſe ac Semigætulum fuiſſe profeſſum, cùm diſſereret coram* Lolliano *Auito. Quod & heic repetit, ac rurſum confitetur coram Maximo Claudio cùm patriam ipſi exprobrarent aduerſarij in confinio Numidiæ & Getuliæ ſitam. Atqui locus hic erat originem ſuam maternam à Plutarcho, & è media Græcia repetendi. Quod tamen non facit. Quinimmo ab antiquo hanc parentem ſuorum ac maiorum fuiſſe patriam non obſcurè his verbis ſignificat:* Neque hoc eo dixi, quo me patriæ meæ pœniteret, etſi adhuc Syphacis oppidum eſſemus. Quo tamen victo ad Maſiniſſam regem numine propitio conceſſimus, ac deinceps militum nouo conditu ſplendidiſſa colonia ſumus. *In ea colonia mox ſcribit patrem habuiſſe loco principe Duumuiralem, & ei ſe ſucceſſiſſe in eadem dignitate. Non poteſt itaque pater ille Apuleij loci Duumuiralis in Africana colonia Madaura idem eſſe cum illo Theſeo Græci generis homine, quem clariſſimum fingit Mileſia*

ſecunda ducta in vxorem Saluia ex Plutarchi familia, quam clariſſimas nuptias feciſſe ibi perhibet Byrrhena, eius germana & collactanea. Præterea Lucius ille Mileſiæ manibus Byrrhenæ fingitur educatus in oppido Theſſaliæ nomine Hypata. Apuleius verò in Floridis Carthagine ſe diſciplinis quæ pueritiam decent, imbutum fuiſſe aſſerit: Hanc ego vobis mercedem, Carthaginenſes, vbique gentium dependo pro diſciplinis quas in pueritia ſum apud vos adeptus. *Et ſane omnium artium ſtudia Carthagine tum floruiſſe certum eſt, vt mirer in proœmio primæ Mileſiæ dicere Apuleium, in Græcia primis pueritiæ ſtipendiis linguam Attidem meruiſſe, mox in vrbem Latiam aduenam, ſtudiorum Quiritium indigenam ſermonem, ærumnabili labore, nullo magiſtro præeunte aggreſſum excoluiſſe. Qui locus ex diametro pugnat cum illo altero Floridorum, vbi prima pueritiæ rudimenta ſe apud Carthaginenſes depoſuiße narrat, apud quos potuit & linguæ Latinæ diſciplinis initiari, quæ in ea vrbe cummaxime feruebant. Nam & paſſim in Africa per illa tempora Romani ſermonis vſus æquè promiſcus & communis erat vt Africani. Adde quod Madaura colonia fuit Romana militum veteranorum, ac proinde linguam ibi Romanam viguiße pari modo conſtat atque in ipſo Latio. Non igitur opus fuißet puerum in ea colonia natum aut Romam mittere aut Carthaginem ad diſcendum Quiritium indigenam ſermonem. Poſtremò cum Græcam fabulam eſſe fateatur auctor, perſonarum nomina quæ in illam ingrediuntur Græca pariter oportet fuiße. Vnde ergo in fabula Græca Seminumidæ ac Semigætuli Apuleij perſonam? Nec enim rectè Apuleius ſemetipſum in ea fabula ſub nomine Lucij introduxißet ad agendum præceptum* τοῦ δράματος πρόσωπον, *præſertim cùm ex Græco Lucij Patrenſis conuerſa ſit, à quo veriſimile eſt non ſolum argumentum fabulæ ſed etiam nomina ipſa perſonarum quæ illam conſtituunt, accepiße. Alia rurſus heic oritur difficultas. Lucium Patrenſem antiquiorem Luciano facere videtur Photius, vt pote à quo Lucianus ſuum Aſinum ſiue Lucium tranſcripſerit. Lucianum porrò æqualem Plutarcho fuiße compertum eſt. In aſino ſuo non meminit Plutarchi nec eius ex ſorore nepotis Sexti, quem vſque ad Commodi tempora vitam extendiße Suidæ teſtimonio ſcimus. Atqui ſi Lucius antiquior Luciano, & ex verſione eius ſunt quas hodie habemus Apuleij Metamorphoſes, non potuit vtique meminiße Sexti, aut alius hic erit Sextus, aliuſque Plutarchus, quam Chæronenſis. Sextus Suidæ* Χαιρωνεὺς *indigetatur,* Πλουτάρχου ἀδελφιδοῦς. *Plutarchus quoque Chæronenſis, ex vrbe Bœotiæ Chæronea. At Plutarchus ille Mileſiæ maternus proauus Lucij ex Theßalia fuiſse videtur, vt hæc verba indicant iam ſuperius allata:* Theſſaliam, nam & illic originis maternæ noſtræ fundamenta à Plutarcho illo inclyto ac mox Sextio nepote eius Philoſopho prodita, gloriam nobis faciunt. *Denique in ſecunda etiam Mileſia Byrrhena Hypatina ex Theſſalico oppido germana Saluiæ dicitur, matris Lucij, quem pro Apuleio habent viri docti. Sorores autem illæ ex Plutarchi familia prognatæ perhibentur. Non igitur filiæ Plutarchi, ſed nec Sexti fortaſſe Plutarchi ex ſorore nepotis. Demus Sexti fuiſſe filias. Sub Commodo ille Sextus vixit: filia eius Saluia Apulei mater. Hoc non procedit. Inde enim ſequeretur longa poſt Commodi tempora emicuiſſe Apuleium. Atqui iam Commodo viuente Apuleij Mileſiæ manibus terebantur hominum eruditorum vt liquet ex Epiſtola Seueri ad Senatum vbi dicit Albinum conſenuiſſe inter Mileſias Punicas Apuleij ſui. Albinus autem*

Digitized by Google

ſub Antoninis etiam innotuit, & poſt Commodi mortem imperium arripuit, quem occidit Seuerus, cuius iudicium de Albino tale eſt in ea Epiſtola ad Senatum: Maior fuit dolor quod illum pro litterato laudandum plerique duxiſtis, quum ille næniis quibuſdam anilibus occupatus inter Mileſias Punicas Apuleij ſui & ludicra litteraria conſeneſceret. *Quare Mileſias illas Punicas appellet neſcio. Auctorem habent quidam Afrum, ſed ipſæ Græcanicæ ab auctore Græco primùm compoſitæ. Sextum Marci Philoſophi præceptorem fuiſſe Hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptores memorant. Marcus ipſe Imperator in vita ſua ſimpliciter* Σέξτον *nominat. De Chæronenſi ac Plutarchi nepote plerique intelligunt.* Alius tamen *philoſophus fuit Sextus Pyrronicus oriundo Afer, quem* Πυῤῥωνείων ὑποτυπώσεων *auctorem quidam volunt. Si vera de Lucio Patrenſi Photij ſententia, non potuit mentionem facere Sexti philoſophi Plutarchi nepotis, vt pote antiquior. Ne Lucianus quidem potuerit illius meminiſſe qui Plutarcho ſupparis æui fuit.* Hinc igitur *neceſſario colligendum ab Apuleio ipſo hoc fuiſſe additum de Plutarcho & eius nepote, vt qui reuera materni generis originem ab illo Sexto duxerit. Ita ſub Lucij perſona ſuam voluit intelligi, ac ſub iſto nomine nonnulla tradidit quæ ad ſe pertinerent. Hæc etiam magis confirmatur eo quod legitur in vndecima Mileſia, vbi Madaurenſem nuncupat iſtum Lucium, cuius nomine tota fabula peragitur. Apparet itaque voluiſſe videri auctorem huius argumenti non interpretem. Quod abeſſe non poteſt à furti crimine. Si nominaſſet auctorem, ſi verſionem eſſe hoc opus planè dixiſſet, fur non eſſet. At plagiarius eſt qui pro ſuo opere & inuentionis ſuæ id haberi vult quod alter inuenit & prior ſcripſit. Nec obſtat quod in aliam linguam tranſtulit. Fortaſſe tamen & alia multa inſeruit quæ in Græco non erant. Sic ſuum opus fecit. Inde etiam eſt quod vndecim libris amplificauit, quod duobus Lucius coartauerat. Iudicium etiam in eo requiro quod multa contraria & ſecum pugnantia poſuerit. In præfatione indicaturus quis auctor operis eſſet, Græcum eum origine ac patria facit.* Quis ille? paucis accipe. Hymettos Attica, & Iſthmos Ephyræa, & Tenedo Spartiatica glebæ felices, in æternum libris felicioribus conditæ, mea vetus proſapia eſt. *De Apuleio hæc intelligimus, nec poſſumus alium his ſenſum accommodare. Aperte ſe Græcum vult eſſe patria, & proſapia. Tenedon Spartiaticam nullam noui. Puto legendum.* Tenedos Sporadica. *Nam Tenedus vna Sporadum.* Hoc *loco fuerit inquirere ac ſimul mirari, cur tot loca Græciæ diuerſa atque inuicem diſſita nominarit ad proſapiam ſuam deſignandam, Atticam Hymetton, Iſthmon Corinthiacam, & Tenedon inſulam ex Sporadibus. Sane potuerit in omnibus his locis cognatos aut affines habuiſſe, ſed cur Theſſaliam in his recenſuit in qua maternæ ſibi originis fundamenta extitiſſe ſtatim initio operis iactat ab ipſo Plutarcho & nepote eius Sexto. Non erat hoc omittendum inter ſuæ proſapiæ veteris inſignia ac decora, cùm vbique eam maternæ originis gloriam venditet. Neſcio autem quam rectè in Theſſaliæ mentione eam à Plutarcho & Sexto nepote generis materni deductionem infulſerit, qui ambo* Χαιρωνεῖς *fuere ex vrbe Bœotiæ Chæronea longe à Theſſalia ſita. Nemo profecto veterum prodidit Plutarchum fuiſſe patria Theſſalum. Mirum porro eſt in Apologia vbi patriam ſuam ac genus commemorat, de iſta Græcanica proſapia ne* γρῦ *quidem dixiſſe, cùm locus ille id maximè videretur poſtulare. Seminumidam tantum ac Semigætulum ſe fatetur, & magno*

Digitized by Google

exemplo tuetur Cyri regis qui Semiperſa fuerit ac Semimedus, paterno quidem genere Perſa, materno Medus. Debuit igitur Apuleius illud exemplum ſequutus Semiafrum ſe ac Semigræcum profiteri, qui maternum genus referret ad Saluiam ex familia Plutarchi prognatam. Pergit Apuleius noſter: Ibi linguam Atthidem primis pueritiæ ſtipendijs merui. *In illis nempe Græciæ vrbibus ſupra memoratis, Hymetto Attica, Iſthmo Ephyræa, & Tenedo Sporadica. Vtrum dicemus in his tribus ſimul vrbibus pueritiam tranſegiſſe, an in harum aliqua? Hoc tacere non debuit. Sed quod linguam Atthidem dicit ibi ſe meruiſſe, de Attica magis accipiendum. Sic Athenis pueritiam traduxerit addiſcendæ linguæ Græcæ. Contrarium tamen ex Floridis colligas, vbi non vno loco aſſerit prima pueriliſ diſciplinæ ſtipendia Carthagine feciſſe. Quid enim clarius iſtis verbis ex ea quam ad Carthaginenſes dixit?* An non multa mihi apud vos hortamina ſuppetunt, quod ſum vobis nec lare alienus, nec pueritia inuiſitatus, nec magiſtris peregrinus, nec ſecta incognitus, nec voce inauditus, nec libris illectus improbatúſve. Ita mihi & patria in concilio Africæ, enimuero & pueritia apud vos & magiſtri vos. *Quis credat vnius hominis hæc eſſe, & illa ſuperius producta? Hic pueritiam apud Carthaginenſes ſub magiſtris tranſactam & excultam dicit, ibi in Græcia narrat prima pueritiæ ſtipendia meruiſſe ad linguam Atticam ediſcendam. Hæc alijs relinquo concilianda, nec enim hoc agere nunc propoſuimus, quibus oſtendiſſe ſatis eſt pleroſque olim ex antiquitate viros celebratiſſimos libere ac licenter aliena opera pro ſuis vſurpaſſe ac publicaſſe. Quo in crimine manifeſtum heîc deprenſum à nobis Apuleium Luciano comitem adiungere licet. vterque enim ex eodem hauſit fonte quod in ſuum deriuaret. Immo eumdem fontem ex alieno ductum ambo diuerſo ſermone pæne eodem tempore ſuo iuri addixerunt. Hæc etiam inter eos differentia notabilis, quod Apuleius Lucium dedit tanquam ἐν παραφράσει auctiorem, Lucianus breuiorem velut ἐν ἐπιτομῇ. Hæc etiam ratio veteribus non incognita, qua paruo labore ſuo ex alieno gloriam captabant Epitomandis alienis ſcriptis.* Honeſtior *quidem hæc methodus, ſed neſcio an litteris vlla pernicioſior. Ut enim omnes natura ſunt à labore ad ignauiam procliues, ſtudia negligentiorum de facili compendium ſectabantur, & relictis integris auctorum operibus, lectionem præferebant breuitate minus moleſtam. Sic optimos auctores amiſimus, ſeruatis abreuiatoribus. Ita Paulum pro Feſto habemus, pro Trogo Pompeio Iuſtinum. Nec Græci caruerunt iſtis litterarum peſtibus: de quibus alius dicendi locus. Tralaticia & illa fuit ratio qua plerique ſoliti ſunt ex pluribus auctoribus qui eamdem materiã pertractarant, corpus vnum veluti centonem conficere adſutis aliquot pannis ac particulis ex vnoquoque.* Hac *arte ex omnibus ſcriptoribus Græcis qui de Re Ruſtica libros ediderant, Caſſianus Baſſus Georgica ſua cõpoſuit, cuius* Εκλογαὶ *hodieq; extant Conſtantino Porphyrogennetæ dedicatæ. Simili opera ex Veterinarijs medicis Græcis cõpoſitum vnum opus eſt, veluti collaticia ſtipe ex ſingulis emendicata. Non alio artificio contextum fuiſse apparet* H*iſtoriæ Auguſtæ corpus ſingulis auctoribus hanc aut illam vitam contribuentibus, qui tamen ſinguli per ſe omnes Imperatorum vitas, quibus illud opus conſtat literis mandarant.* Hanc *eandem denique viam ſequutus eſt Tribonianus in compilando ac colligendo corpore Iuris ciuilis, quod nihil aliud eſt quam cento ex pluribus pannis* Nomicorum *conſutus. Inualuit per ea tempora maxime hæc ſcribendi ac*

libros

libros componendi conſuetudo quamminimo labore ſuo, etſi labore, nullo certe ingenio. Quæ res haud minus quam illud Epitomarum negotium perniciem literariæ reipublicæ importauit in primis dolendam. Hac quippe cauſa factum, *vt eos hodie fere auctores deſideremus ex quibus illi centones conſarcinati fuerunt.* Nihil inertius *aut ignauius iſto hominum genere. Ingenui tamen ea re præcipue cenſendi quod candide ſaltem profeſsi ſunt per quorum laborem adſcriptis eorum nominibus ex quibus aliquid mutuo ſumpſerant. Sed omnium inertiſſimi merito ſuo debent exiſtimari qui cum ipſi nihil dignum memoria de ſuo edere poſſent, ab alieno mutuati ſunt quo inclareſcerent, & ad ignauiam adiunxerunt vitium furacitatis ac plagij peccatum. In his ante alios nomen ſuum iure profiteri debere videtur Solinus noſter, qui cum omnia quæ habet Plinio accepta referre debeat, auſus eſt tamen mentiri quæcumque ſcripto prodidit de auctoribus manaſſe receptiſſimis. Credo certè ne inhoc mentitus eſt, ſed per canalem Plinij riui iſti manarunt, cuius nunquam meminit Noſter, qui ad fontes ipſos non adiit, ex quibus hauſit Plinius. Et libenter quidem illi ignoſcendum putarem, ſi bona fide & ſalua auctoris ſui mente retuliſſet quæ ab illo accepit. Sed tantam vbique negligentiam & imperitiam prodit vt ferendus non ſit. Rara auis eſt ſi quando mentem Plinij aſſequitur, quem vbique ſequitur. In leuibus autem peccatis & qualia plerumque dormitantibus aut aliud agentibus obrepunt, veniæ locum facile darem. Quæ ſingulis paginis peccat eiuſmodi ſunt, vt ne ab æquiſſimo quidem immo indulgentiſſimo lectore condonari queant. Rem falſam me non dicere, nec falſo eum arguere fidem facient iſtæ Exercitationes. Pauca ſunt admodum quæ aliunde acceperit quam è Plinij penu: quædam tamen eſſe fatendum eſt quæ apud Plinium non leguntur, nec hodie apud alium eorum quidem qui extant reperiuntur. Quo nomine commendabilior nobis eſſe debet, qui ſuo ſolo non poterat. Obſeruaui & Græca illa quæ Plinius vidit aliquando & ipſum vidiſſe, ac melius etiam reddidiſſe. Quod raro illi contigit. Sed video eum euoluiſſe Antigoni Cariſtij admirabilia quæ ex Ariſtotele, Callimacho & aliis collegit, ipſum verò Ariſtotelem nunquam legiſſe opinor. Potuit & alia ex aliis auctoribus ſumere, vt quæ de Coloniis Italicis exequitur eorumque conditoribus, quorum nihil apud Plinium extat. Thema vrbus Romanæ ex Tarrutio Mathematico deſcribit, in quo reprehenditur ab eruditis matheſeos quod Mercurium longiſsimè à Sole diſtantem ponat, in Scorpione nimirum Sole ipſo in Tauro locato, cum viginti tribus partibus longius à Sole Mercurius non abſiſtat. Verba eius hæc ſunt:* Hora poſt ſecundam ante tertiam plenam ſicut Lucius Tarrutius prodidit Mathematicorum nobiliſſimus, Ioue in piſcibus, Saturno, Venere, Marte, Mercurio in Scorpione, Sole in Tauro, Luna in Libra conſtitutis. *Sed hoc peccatum non proprium Solino qui ab alio totidem verbis tranſtulit quæ inter Excerpta Dionis in veteri libro ad hunc modum ſcripta, & iam mihi notata in Exercitationibus:* ἡ ὥρα τῆς Ῥώμης ὅτε Ῥώμυλος ταύτην ἤρξατο κτίζειν, ὥρα δευτέρα πρὸ τρίτης ὡς Ταῤῥούτιος ὁ Μαθηματικὸς κατεσήμειξε, Διὸς μὲν ἰχθύσι, Κρόνου δὲ καὶ Ἀφροδίτης, καὶ Ἄρεως καὶ Ἑρμοῦ σκορπίῳ, Ἡλίου δὲ ταύρῳ, καὶ Σελήνης ζυγῷ. *Falſum igitur quod Solino impingit vir eruditus, Tarrutio hæc temerè illum attribuiſſe, de quo nihil retinuerit præter horam. Sane nihil præter horam notauit ex Tarrutio Plutarchus in aſsignanda vrbis Romæ conſtellatione quam dicit fuiſſe* μεταξὺ δευτέρας ὥρας καὶ τρίτης. *Sed Dio integram ſententiam*

b

retulit quam Solinus fideliter expreſsit. Tota textura Soliniani operis ex Plinio eſt, eodem ordine, iiſdem fere verbis. A ſeptimo Plinij libro incipit, quo de natura hominis tractauit. Præmiſit tamen nonnulla aliunde tranſlata, de temporibus Vrbis conditæ, de diebus intercalaribus, & anni diuiſione. Ab hominis genitura & quæcumque in homine miranda exiſtunt quæ Pliniano ordine perſequitur, tranſit ad Geographica & locorum commemorationem, quam vſque ad finem operis perducit, eadem ſerie qua Plinius eam deduxit libris tertio, quarto, quinto & ſexto. In hanc partem propenſior, vt ipſe fatetur & res indicat, vniuerſa voluminis materia. Per occaſionem tamen ſubinde infercit quæ quibuſque in locis memorabilia occurrunt, Plinio memorata in aliis libris, de gemmis, de arboribus & herbis. ita etiam & quæ apud alios oſtendit notatu digna ſuis locis reddidit. Et hæc omnia ſtilo ſatis ſcito & eleganti, ac concinna breuitate expediuit, ne ex omni parte hominem premamus. Nunc de opere ipſo dicendum. Duas huius editiones fuiſſe ipſe auctor declarat, priorem quidem quam interceptam queritur, & ſe inuito in medium datam priuſquam polita ad perfectum eſſet, ac ſummam manum accepiſſet. Huic titulus fuit ſicut idem aſſerit, COLLECTANEA RERVM MEMORABILIVM. *Poſteriorem ipſemet recognitam à ſe atque emendatam emiſit mutato etiam titulo quem voluit eſſe* POLYHISTOR. *Hinc in exemplaribus ſecundæ editionis hic titulus inuenitur,* C. IVLII SOLINI GRAMMATICI POLYHISTOR AB IPSO EDITVS ET RECOGNITVS. *Noluit videri nimirum ab ipſo prodiiſſe quæ prior in hominum manus venerat, editionem, ſed à ſtudioſis exceptam ſiue interruptam potius inſcio ſe ac nolente publici iuris factam. Hic mos viguit antiquitus penes literatos, vt ſi alicuius ſcriptionis eos pœniteret quam prius in vulgum exire paſſi eſſent, altera editione priorem illam abrogarent & abolerent. Græcis præcipuè comicis antiquis hoc in more frequenti fuiſſe legimus, vt quibus fabulis non ſtetiſſent, ſed exacti eſſent eas denuo reponerent immutatas & correctas, iterum theatri fortunam tentaturas.* Διασκευὴν δράματος *hoc vocabãt, &* διεσκευασμένον δρᾶμα *quæ fabula ita recurata eſſet ac refecta, eodem tamen argumento ſaluo vt pro noua haberi poſſet. In alios literarum ac ſcriptorum genere ſæpe idem factitatum obſeruare eſt. Tertulliani duos libros aduerſus Nationes quos nuper amicus noſter, vir eruditiſſimus, publico reddidit, idem prorſus argumentum continent cum Apologetico eiuſdem auctoris. Hinc liquet quod primi animaduertimus, priorem fuiſſe editionem duos illos libros ad Nationes, quos editione innouata in vnum contraxit, mutata etiam inſcriptione, vt pluribus oſtendam cùm opus illud commentariis illuſtratum in lucem emittam. Rectè autem Solinus noſter inter alia quæ mutauit in ſecunda editione, titulum etiam prioris obliterari voluit qui ſolam rerum memorabilium collectionem ſpondebat. Nec enim rerum tantum commeminit, quæ in quaque regione miræ ac memoratu dignæ occurrerent, ſed etiam locorum ſitus ac tractus maris deſcribit, ſeruata orbis diſtinctione qualis à Plinio in Geographicis obſeruatur. ideo ſingulis capitibus locorum prius deſcriptionem exorditur, deinde ad res miras ac memorabiles quæ in quoque loco inſunt perſequendas tranſit. Hinc & tituli capitum ſic paſſim concipiuntur:* Sicilia, in ea memorabilia ſoli & aquarum. *item:* Sardinia, & in ea de ſolpuga, ac herba quæ Sardonia dicitur. *item:* Claræ inſulæ, & in inſulis clara. in Creta, herba Alimos. *Et ſic in ceteris. Mores etiam gentium ac ritus varios paſſim inculcat.*

Digitized by Google

Περιήγησις τῆς οἰκουμένης *vere potuit indigetari hoc ſcriptum qui titulus fuit apud Geographum Græcum, cuius verſionem veterem Latinam à Iureto habui, cum hoc titulo.* EXPOSITIO TOTIVS MVNDI ET GENTIVM. *Quod Græce reddi non debuit*, ἔκθεσις ὅλου τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐθνῶν, *ſed* περιήγησις τῆς οἰκουμένης. *Sed nec* ἐξήγησις *melius. Non locorum nuda expoſitione defungitur auctor ille, ſed etiam quæcunque in ſingulis prouinciis atque vrbibus viſenda reperiebantur, diligenter exequitur, fructuum genera, animalium, ædificia denique ipſa, præterea merces ex vnaquaque vrbe emitti ſolitas latè ac curioſe percenſet. Quod qui facit* περιηγεῖσθαι *Græcis dicitur, qui &* περιήγησιν *appellant exactam circumductionem quæ ſingula explorat ac rimatur, & exponit.* Περιήγησιν τῆς οἰκουμένης *opus ſuum inſcripſit Dionyſius Afer. Vnde &* περιηγητὴς *paſſim vocatur à Grammaticis.* Circumuehi *Latini eodem ſenſu vſurparunt. Vnde apud poetam:*

——— circumuehar omnia verbis

& alio loco:

Singula quid capti circumuectamur amore.

περιήγησις *optimo ac Latino vocabulo reddi queat* circumuectio. *Auctor de viris Illuſtribus in vita Timothei:* idem claſſi præfectus circumuehens Peloponneſum, Laconicam populatus, claſſem eorum fugauit. *Fruſtra viri docti ibi corrigunt*, circumiens. *Dinarchus in ea κατὰ Φιλοκλέους ad eam rem exprimendam* περιπλεύσας Πελοπόννησον *dixit, his verbis:* οὐχ ὑμεῖς ἐστὲ καὶ οἱ ὑμέτεροι πρόγονοι οἱ Τιμοθέῳ Πελοπόννησον περιπλεύσαντι, καὶ τὴν ἐν Κερκύρᾳ ναυμαχίαν Λακεδαιμονίους νικήσαντι. Timotheo Peloponneſum circumuecto. *At circumuehens dixit vetus auctor pro circumuectus, vt* equo vehens *pro equo vectus. Hinc* περίπλους *circumuectio, ſed ea tantum quæ mari fit, oram maritimam legentibus.* Περιήγησις *vtramque complectitur, maritimam & quæ terreſtri itinere terras ac prouincias circumuehitur.* περίοδον *hanc proprie dixere, quo tamen nomine & circumuectio maritima poteſt comprehendi. nam &* maritimum iter *auctores Latini dicunt. Hecatæus Mileſius* περιηγήσεις Εὐρώπης & Ἀσίας *ſcripſerat. Nymphodorus Syracuſanus item* περίπλους *tam Europæ quàm Aſiæ.* περίπλους *ea proprie* περιήγησις *quæ oram maritimam circumuehitur. Multi &* περιόδους *inſcripſere ſuas* περιηγήσεις. *Inde* περίοδοι ἀποστόλων *libri quibus res geſtæ ab Apoſtolis continebantur per varias orbis regiones quas circumuehendo perluſtrarant. In antiquo Codice recenſentur inter Apocrypha noui Teſtamenti,* Περίοδοι Πέτρου, Περίοδοι Ἰωάννου, Περίοδος Θωμᾶ. *Harum periodorum vel circumuectionum auctor Leucius quidam Charinus apud Photium in Bibliotheca:* Ἀνεγνώσθη βιβλίον, αἱ λεγόμεναι τῶν Ἀποστόλων περίοδοι, ἐν αἷς περιείχοντο πράξεις Πέτρου, Ἰωάννου, Ἀνδρέου, Θωμᾶ, Παύλου. γράφει δὲ αὐτὰς ὡς δηλοῖ ὁ αὐτό. *Sed ſatis hæc ſumus circumuecti. Alio titulo Solinus impleuit operis promiſſum.* Πολυΐστορα *inſcripſit, qui non tantum rerum ſed etiam locorum hiſtoriam pollicetur, cui non reſpondebat niſi ex parte quem in priore editione deſignauerat,* Collectanea rerum memorabilium. *Polyhiſtor igitur ſubintelligendus liber vel commentarius, vt* πολυΐστωρ βίβλος. *Sic* ἵστορα κύκλον *de Periplo Menippi dixit antiquus Epigrammatarius:*

——— ἵστορα κύκλο

Γράψας, ὦ πάσης ἴδρι γεωγραφίης.

Sic Πανδέκτης abſolute apud Græcos operis titulus; vt ſubaudiatur βίβλος. Jta ergo & Πολυΐστωρ. Alias hoc nomen de homine vſurpatum qui multa ſcitu digna teneret. vt Ἀλέξανδρος Πολυΐστωρ cognominatus à rerum varia cognitione. Alij etiam reperiuntur hoc cognomine inſigniti. Inter delicias ac feſtiuitates inſcriptionum reponendus & hic Polyhiſtor *Solini, quas mirifice in titulis librorum ſuorum conſectati ſunt veteres ſcriptores, ac præcipuè Græci quos hic Noſter in alijs paſſim æmulatur. De his extat inſignis apud Agellium locus in præfatione Noctium Atticarum, qua Græcos nec minus Latinos inſectatur ob iſtam exquiſitam in titulis librorum eligendis elegantiam. Quia locus vulgo non ſatis integer nec emendatus in Editionibus habetur, eum ex veſtigijs antiquæ ſcripturæ optimi exemplaris partim etiam coniecturis noſtris correctiorem dabimus:* Nam quia variam & miſcellam & quaſi confuſaneam doctrinam conquiſierant, eo titulos quoque ad eam ſententiam exquiſitiſſimos indiderunt. Namque alij Muſarum inſcripſerunt, alij Siluarum: ille Πέπλον, hic Ἀμαλθείας κέρας: alius Κηρία, partim Λειμῶνας: quidam Lectionis ſuæ, alius Antiquarum lectionum: atque alius Ἀνθηρῶν, & item alius Εὑρημάτων: ſunt etiam qui Λύχνους inſcripſerunt, ſunt item qui Στρωματεῖς: ſunt adeo qui Πανδέκτας, & Ἑλικῶνα, & Προβλήματα, & Ἐγχειρίδια & Παραξιφίδας: eſt qui Memoriales titulum fecerit: eſt qui Πραγματικὰ & Πάρεργα & Διδασκαλικά: eſt item qui Hiſtoriæ naturalis, eſt qui Παντοδαπῆς ἱστορίας: eſt præterea qui Pratum, eſt itidem qui Πάγκαρπον, eſt qui Τόπων ſcripſit: ſunt item multi qui Coniectanea: neque item non ſunt qui indices libris ſuis fecerint aut Epiſtolarum moralium, aut Epiſtolicarum quæſtionum aut confuſarum, & quædam alia inſcripta nimis lepida multaſque prorſum concinnitates redolentia. *Si conferas hæc cum editis, quid additum ſit à nobis, quid detractum, quid emendatum tibi conſtabit. Quæ particulatim alibi explicabimus adiectis auctoribus qui titulos illos inſcripſerunt ſuis operibus. Pro τόπων vetus liber habet ὃ Παν. Colorem hunc è Plinio mutuatus eſt Agellius, qui in præfatione ſua ad Veſpaſianum Græcos eo nomine obſtrigillat quod in titulis conquirendis feſtiuioribus nimiam curam ponerent. Agellius Græcas pariter Latinaſque inſcriptiones miſcuit. Plinius eas diſcreuit, & Latinos Græcis hac in re modeſtiores ac ſimpliciores exemplis vtrimque allatis confirmauit.* Inſcriptionum, *inquit*, apud Græcos mira felicitas. Κήριον inſcripſere quod volebant intelligi fauum. Alij Κέρας Ἀμαλθείας quod copiæ cornu, vt vel lactis gallinacei expectare poſſis in volumine hauſtum. Iam Μοῦσαι, Πανδέκται, Ἐγχειρίδια, Λειμών, Πίναξ, Σχέδιον, inſcriptiones propter quas vadimonium. Ac cùm intraueris, dij Deæque quàm nihil in medio inuenies! *Omnes ſupraſcriptæ inſcriptiones Græcanicæ & arceſſiti affectatique ac fucati decoris. Latinos vt ſeueriores ac ſimpliciores, ab iſta affectatione & ambitione titulorum ſubmouet his verbis ſtatim ſequentibus:* Noſtri craſſiores Antiquitatum, Exemplorum, Artiumque quam faceti ſſimi. Lucubrationem puto quia Antias ciuis erat & vocabatur, Valerius primus aſſerit. Varro in fabulis ſuis Seſquulixem & Flexibulas. *Deprauatiſſima hæc eſſe nemo non videt. Quomodo eſſent reſtituenda nemo hactenus vidit. Libri veteres ab hac ſcriptura editionum longe diuertunt, qui ſic legunt:* Artiumque faceti ſſimi lucubrationem puto

quia vt baculus erat, & vocabatur paulo minus aſſerit Varro in Satyris ſuis Seſquuliſſe & Flextabulis. *Priora ſic conſtituenda ſunt:* Noſtri craſſiores, Antiquitatum, Exemplorum Artiumque. Facetiſſimi Lucubrationum. *Qui ex noſtris inquit craſſiore Minerua egerunt, libros ſuos inſcripſere, Antiquitatum, Exemplorum, Artium. Nihil iſti tituli alienum aut affectatum præferunt, ſed ſimpliciter id quod res eſt indicant. Qui facetiſſimi ex his videri voluerunt, non lepidiores titulos captarunt quàm vt* Lucubrationes *nuncuparent ſcriptiones ſuas. Et ſane Romani etiam puro ſæculo, hominum eruditorum vigilias ac labores ſemper vocarunt iſto nomine, &* elucubrata opera *dixerunt ſtudioſorum, quæ nocturnis meditationibus elaborata forent. Aliquis autem antiquorum Romanorum hunc titulum operi ſuo fecerat vt videtur,* LVCVBRATIONVM. *Eam vocem quia obſcurior eſſet, verbis illis quæ ſubijcit, exponere ſatagit Plinius. Ita & ſuprà Græcam inſcriptionem* Κήριον *Latine* Fauum *eſt interpretatus. Item* Κέρας Ἀμαλθείας, Copiæ cornu. *Quæ tamen haud multum erant explicatu difficilia. Hoc loco itaque vocem* Lucubrationes *enarrat ex Varrone. Sic igitur hæc legenda:* Facetiſſimi Lucubrationum à lucubro qui vt facula cerata, & vocatur Panos vel Phanos. Aſſerit Varro in ſatyris Seſquiuliſſe & Flaxtabulis. *Nihil certius his emendationibus. libri habent* quia viuaculus erat. *pro* qui vt facula cerata. *Dixiſſe autem videtur* Lucuber *pro* Lucubrum, *vt* candelaber, rutaber. *Sic etiam* arater *dixerunt pro* aratrum. *pro* Panus vel Phanus, *corrupere correctores* Paulominus. *φανὸς & πανὸς Græcis antiquis eſt facula. Idem Romanis fuit veteribus* Lucubrum *vel* lucuber. *Eadem vtriuſque vocabuli origò in ſua lingua. Nam* Lucubrum *à luceo, vt* pollubrum *à perluo,* Volutabrum *à voluto, & ſimilia. Ita ergo & φανὸς à φαίνω quod eſt luceo. Vetuſtiores Græci Lampadem eo nomine vocarunt vel facem. Sequuta ætas* laternam *ſiue λυχνοῦχον. Iſidorus:* Lucubrum vocatum quod luceat in vmbra. Eſt enim modicus ignis qui ſolet ex tenui ſtuppa ceraque formari. *Ideo &* ceratam faculam *vocat Plinius, quo loco tamen etiam legi poteſt,* qui vt facula erat, & vocatur Πανὸς *aut φανός. Græcum Epigramma κηροχίτωνα λύχνον vocat. De qua nos alibi. Erit fortaſſe qui legendum putabit:* qui vt baculus erat. *vt illam faculam inſtar baculi habuiſſe dixerit. Sed illud verius. Quia ad lucubrum vigilabant ſtudioſi, ex eo lucubrationes appellatæ nocturnæ eorum meditationes ſcriptionéſque, & exercitationes. Gloſſæ:* Lucubro, *νυκτογραφῶ.* Lucubro, *ἀγρυπνῶ.* Lucubro, *παννυχίζω.* Lucubratio, *ἀγρυπνία. Nonius Attam citat in* Lucubratione, *quæ eſt παννυχισμός, παννυχίς. Fallitur autem ſi quis putat Plinium voluiſſe Varronis Satyras duas quarum ibi meminit, ea de cauſa adducere, vt tituli facetiam oſtenderet. Nihil minus. Hoc ſi voluiſſet, nomina omnium Varronis Satyrarum in hunc cenſum ab eo fuiſſent reuocanda. Nulla quippe eſt quæ non habeat exquiſitè factos titulos, ac minime vulgares. Sed omnino in duabus illis Satyris vocem* lucubrum *expoſuerat Varro, & Græcorum φανὸν eſſe dixerat. Et profectò non potuit aliter dictio Latina expreſſius reddi quam per Græcam φανός. De* Flaxtabulis *nos alibi. Eam enim Satyræ inſcriptionem prauè interpretantur & legunt docti. Addit Plinius ibidem:* Apud Græcos deſiit nugari Diodorus, & βιβλιοθήκης hiſtoriam ſuam inſcripſit. *Simplex hæc inſcriptio, nec longe quæſita, aut anxiè excogitata: Agellius nullo iudicio Latinos*

vna cum Græcis in eadem culpa inuoluit, quaſi hoc vitio pariter laborarint, & tamen omnia quæ ibi ex Latinis refert titulorum nomina nullam redolent concinnitatem , aut argutam ineptiam. Antiquarum lectionum *libri , aut* Epiſtolarum Moralium *, aut* Epiſtolicarum quæſtionum, *aut* Naturalis Hiſtoriæ *, quid habent queſo te in titulo quod iure poſſis ſuggillare tanquam operoſius exquiſitum vel facetis nugis illis comparandum quas Græci in faciendis indicibus conſectabantur. Ne ipſe quidem ille titulus quem Agellius probauit vt ſimpliciſſimum, videri poteſt illis quos modò percenſuimus ſimpliciter.* Noctes Atticas *inſcripſit. Non tam rectus eſt quam* Epiſtolicarum Quæſtionum, *vbi quæſtiones per Epiſtolas explicantur, nec quam* Moralium Epiſtolarum *vbi de moribus Epiſtolæ tractant : nec denique quam* Antiquarum lectionum *quando hoc ipſum agitur vt lectiones antiquæ recenſeantur atque explanentur. Immo quod ego maximè miror inter inſcriptionum feſtiuitates rettulit* Hiſtoriæ Naturalis, *qui titulus eſt Pliniani operis, quo nihil ſimplicius & inaffectatius fingi potuit, & ab illo auctore inditus eſt à quo præcipuè damnatas legerat atque deriſas huiuſmodi omnes titulorum ambitioſas facetias. Idem dicendum de* Memorialibus & Coniectaneis. *Quid enim in his ineptè moroſum, aut putidum ?* Memoriales libri *ſunt Græcorum* Ἀπομνημονεύματα. *Maſſurium Sabinum ſæpe citat Agellius in* Memorialibus. Coniectanea *quoque minimè fucato titulo , ſed aperto ac ſimplici propoſitum auctoris declarant , qui coniecturas ſuas diuulgare voluerit. Sed & inter Græcas inſcriptiones quædam ab eo notantur quæ nihil habent quare merito ſuo reprehendi eo nomine quo voluit, poſſint. Vt* περὶ παντοδαπῆς ἱστορίας. *Hic titulus non alienior ab argumenti ſui profeſſione quam* βιβλιοθήκης *, immo etiam minus. Ex quo tamen Diodorum inter Græcos deſiſſe nugari Plinius iudicat. Si nimis accuratus ac lepidus Agellio titulus viſus eſt* Παντοδαπῆς ἱστορίας, *nihil non erit in hanc claſſem redigendum. Quod* pratum *inter Latinas refert inſcriptiones vitioſas, puto eſſe interpretationem Græcæ* λειμών. *Ex eodem genere ſunt &* περιεργοπένητες *Diogeniani. De quo Heſychius in* Præfatione. *Agellius & bonos & malos titulos ſub eamdem* Μύκονον *implicat, cuius me non tantum heîc iudicium deſiderare fateor. Ceterum ætas hæc noſtra Græciæ antiquæ non cedit in pluribus indicibus concinnandis. Superior etiam magis inſaniuit. Theologia quæ vt omnium ſcientiarum magiſtra , grauior eſſe deberet , iſtas vrbanitates non refugit, ſed etiam ambit & conquirit. Germani inter nationes in hoc genere à nemine ſe vinci patiuntur, & facile omnes vincunt, & mirifici ſunt artifices non ſolum elegantium , ſed etiam horribilium titulorum. Non neceſſe habeo exempla omnium colligere ac referre , & ſi neceſſe eſſet tamen pigeret. Curioſis obuia ſunt. Ad has ineptias Græcanicas relegari debet & Solini noſtri* Polyhiſtor, *quem in ſecunda editione poſuit. Minus erat elaboratus & minus comptus quem in priore deſtinauerat,* Collectanea rerum memorabilium, *ſed operis menſuram non adæquabat, potiori parte quæ locorum deſcriptionem ſpectat, defectus. Collectionem rerum memoratu dignarum ille index promittebat. Nam* Collectanea *quæ hinc inde ex variis auctoribus collecta ſunt, vt* Coniectanea. *Gloſſæ :* Collectanea, ῥαψῳδία. *Græci* συναγωγὴν *vocant qui pleroſque ſuos libros ſic inſcripſere. Hippias Sophiſta* Συναγωγὴν *ſcripſerat quæ citatur ab Athenæo. Multi Lexicographi* Συναγωγὴν λέξεων. *Vt Boëthus* Συναγωγὴν Πλατωνικῶν λέξεων. *Neophy-*

Digitized by Google

tus περὶ χλωρῶν καὶ χρησίμων συναγωγὴν περὶ βοτανῶν. *Dorotheus Aſcalonita* Lexico *ſuo titulum indiderat* Λέξεων Συναγωγήν. Hoc *vſitatum & ſimplex. Pamphilus ſuo inſcriptionem impoſuerat,* Λειμῶνα λέξεων. Hoc *ineptum & Græcanicæ vanitatis. Theophraſtus ſcripſerat* Προβλημάτων συναγωγήν. Collectanea *igitur ſunt* συναγωγαί. *Eadem ſignificatio libri Muhammedici, quam lege pro diuina habent Arabes & alij Muhamedani.* Alcoranum *vocant, id eſt collectanea vel* συναγωγὴν *diuinarum præceptionum. Nam* قرا Caraa *Arabice legere eſt & colligere. Vnde* قرآن Coran, *lectio vel collectio. Dubitant quidam an Lectionis proprietas ei libro magis conueniat, quia Iudæi quoque legem ſuam appellant* מקרא Micra, *id eſt lectionem, à verbo eiuſdem cum Arabico notionis* קרא *Quod non tantum legere, ſed etiam conuocare in vnum, contrahere & colligere ſignificat. Vnde &* Micra *quoque conuentum & Synodum denotat, hoc eſt* συναγωγήν. *At lectio ſic vocatur apud Nehemian. Quo nomine & Scripturam ſacram* Hebræi *appellant quia debet aſſiduè legi, aut per excellentiam quia præter omnes alias ſcripturas lectu digniſſima ſit. Ita &* γραφὴν *eamdem &* βιβλία *vocarũt* κατ' ἐξοχήν. Hac *eadem ratione &* Alcoranum *dictum quibuſdam placet quaſi lectionem. Sed magis eorum ſentẽtiæ accedo qui* Collectionem *hac voce deſignari cenſent. Ita Arabes ipſi accipiunt & Græci. Demetrius* Cydonius: συνέθηκε νόμον, ὃν δὴ καὶ Αλκόρανον ὠνόμασε, δηλαδὴ τὴν θείων προσταγμάτων συναγωγήν. *Joannes* Cantacuzenus: ἔπειτα συνεγράψατο βιβλίον, θείων προσταγμάτων συναγωγὴν καλέσας αὐτὸ, Αραβιστὶ δὲ ὀνομαζόμενον Κοράν. *Alij Græci* κουράν *&* Κουράνιον *appellant.* Collectio *autem indigetatur ille liber quod ex multis præceptionibus compoſitus ſit, quas diuerſis temporibus ab Angelo Gabriele ſibi traditas mentitus eſt ille impoſtor, eaſque poſt mortem eius repertas & in vnum corpus redactas Abubecrus ſocer & ſucceſſor* Curanon *appellauit, id eſt* συναγωγὴν, *quæ & multis conſtat capitibus, quas* Suras *nominant, vel* Suratas. *Interpreti vulgari dicuntur* Azoaræ *pro* Alſuræ, *vel* Aſſuræ السورة. *de quibus infra. Eodem ſenſu &* Κυρανίδες βίβλοι *in manuſcripto codice vocantur quæ Collectanea ſunt* περὶ φυσικῶν δυνάμεων *ex lapidibus, herbis, quadrupedibus, auibus ac piſcibus, ex* Harpocratione *Alexandrino, & libris Arabicis quæ* Κυρανίδες *appellantur, ab aliquo* Græculo *compilata. A Perſarum rege dictas ille* Κυρανίδας *hariolatur, vel quia ſint quaſi* βασιλίδες τῶν ἄλλων γραφῶν βίβλων. *Utrumque abſurdum & falſum. Videtur ſenſiſſe* Κυρανίδας *dictas à voce* Κῦρος *vel* Κῦρ *qui idiotiſmo vulgaris Græciæ idem erat quod* Κύριος, *Dominus vel rex.* Apparet *libros illos conuerſos fuiſſe ex* Arabico *vel Perſico ſermone in Græcum. Titulus autem fuit in* Arabicis قرآن Curan *aut* كتاب قرآني Kitab Curani, ἡ Κυρανὶς βίβλος, liber collectaneus. *Vnde* Κυρανὶς πρώτη, δευτέρη, τρίτη, τετάρτη *in illo codice antiquo commemorantur. Quòd eſt* ἡ πρώτη συναγωγὴ δευτέρη, τρίτη *&* τετάρτη. *Prima* Κυρανὶς *eſt* περὶ βοτανῶν καὶ λίθων, *quam &* πρώτην βίβλον τῶν Κυρανίδων *vocat auctor in præfatione, qui &* Harpocrationis συναγωγὴν περὶ φυσικῶν δυνάμεων κατὰ στοιχεῖον *cum ea ſimul iunxit.* δευτέρη Κυρανὶς *eſt* περὶ τετραπόδων ζώων. *Tertia* περὶ ὀρνέων. *Quarta* περὶ ἰχθύων. *Sed de his alibi plura.* Collectanea *Solini aut* Memorabilia *ſæpius à veteribus Grammaticis citari repe-*

rias quàm Polyhiſtorem. *Priſcianus lib.*II. Quod Solinus quoque protulit in Memorabilibus. *Item lib.*V. Solinus in Memorabilibus de arbore turis. *lib.*VI. Solinus verò rectius protulit Aceris in Memorabilibus. *Eodem libro*: Et Solinus in Memorabilibus de Britannia dicit. *Et lib.*XVIII. Solinus in Memorabilibus. Tatius hominem exiuit. *Idem tamen libro primo eum laudat*, in Collectaneis vel Polyhiſtora. *Vetus Grammaticus in Bibliotheca Regia qui de Geographia ſcripſit ſemper eum citat* in Collectaneis. *Ex quo colligimus iam tum propagatam fuiſſe per Bibliothecas Editionem illam primam, cùm de ſecunda adornanda auctor cogitauit, eoque non potuiſſe quod voluit, noua Editione priorem illam extinguere quæ iam nimis inueterauerat, quam vt aboleſieri poſſet. Et ſanè pleraque apud poſteros exemplaria deſcripta fuiſſe ex priori Editione apertis pignoribus probauimus. Quæ res innumeras creauit mendas in textu Solini, dum recentes librarij modo hanc, modo illam lectionem, modo vtramque recipiunt, interdum & ex vtraque dimidiata vnam concinnatam. Vnde & moleſtia non parua parta correctoribus & error ſæpius obiectus, diſcernere neſcientibus inter prioris ac poſterioris Editionis ſcripturas, & plerumque pro Gloſſa accipientibus, quæ lectio fuit ex altera editione. Inter alia quæ adiecit, ad perficiendũ rudem & informem illum partum quẽ præcipitanter emiſſum, ac præter ſuam voluntatem vult videri, primo loco numerat corpuſculum à ſe digeſtum, quo tenor diſpoſitionis totius operis continebatur. Ita enim ſcribit in Epiſtola Aduento dicata*: Ne fortè rudis & imperfecta materia velut ſpectatus à me liber in manus tuas deferretur, corpuſculum ſententia mea digeſtum, vt noſceres, miſi. Primo quod referendus ad induſtriam tuam fuit tenor diſpoſitionis. Deinde vt ſcabræ adhuc informitatis proditio, editione vera extingueretur. *Caruit igitur hoc corpuſculo prior fœtus, quem propterea ſcabræ informitatis & imperfectæ materiæ nomine notat. Pro* corpuſculum *legitur in omnibus hactenus Editis* Opuſculum, *& de ipſo opere interpretantur vulgo. Quod non poteſt in eam ſententiam quam heîc adſtruit auctor, conuenienter exponi. Ideo ſe hoc corpuſculum digeſſiſſe dicit, vt tenor diſpoſitionis ad eum referretur cui hanc Epiſtolam mittit. Hoc corpuſculum ſolum ei dedicat, non ipſius operis ſummam quam occuparat alteri amico dedicare in priori Editione, vt diſertè teſtatur ſub finem huius Epiſtolæ his verbis :* Collata igitur hac Epiſtola cum ea quæ auſpicium inſcriptionis facit, intelligis eodem te loco habitum quo eum cui laboris noſtri ſummam dedicauimus. *Nihil ergo mutauit de priori operis dedicatione, ſed eam amico illi ſaluam manere voluit cui fuerat primo aſſignata & inſcripta. Epiſtolam Editio illa prior habuit quæ auſpicium ſcriptionis faciebat, & nuncupationem eius continebat amico factam. Epiſtola illa eſt quæ hodieque in Editionibus poſt hanc ſtatim ſequitur. Cum igitur opuſculũ ſuum iam amico cuidam nuncupaſſet Editione quæ prius exierat, cùm curauit alteram, factum mutare noluit, & quod ſemel dederat eripere, ſed alium elegit, cui daret quod in priore fœtu ia non fuit, corpuſculum nempe digeſtum à ſe quo diſpoſitio ac tenor operis repræſentatur. Index eſt capita rerum continens quæ in toto inſunt opere, digeſtus ab ipſo Solino quem veteres libri ſtatim huic Epiſtolæ ſubnectũt, & Veneta etiam agnoſcit Editio antiquiſſima. Nos eum ex libris in hac Editione noſtra pariter exhibemus. Alteri igitur ſummam operis, alteri indicem capitum inſcripſit, & parem honorem vtrique à ſe habitum*

Digitized by Google

voluit intelligi. Diuerſos itaque oportet eſſe, quibus duæ iſtæ Epiſtolæ miſſæ ſunt, cùm tamen vetuſta exemplaria eodem nomine ambo appellent, & Aduento vtramque Epiſtolam dedicent, ſicut Editi libri Autio, *manifeſto tam hi quam illi vitio: quod tamen abſque codicum meliorum ope non poſſumus emendare. Alterius amici nomen iniuria temporum, & librariorum incuria oblitteratum eſt, niſi cui placeat alteri quidem* Aduento, *alteri* Auctio *vel* Auito *fuiſſe nomen, & ex vicinitate vocabuli natum errorem. Ex æquo difficile eſſe video affirmare hoc & refutare. Credat quod quiſque voluerit. Non in hoc opes Galliæ ſitæ. Maioris eſt ad notandũ momenti quod ait tenorem diſpoſitionis corpuſculo illo Indicis quem ſibi digeſtum memorat declarari. Ex eo enim planũ fieri poteſt opus ipſum capitibus diſtinctum non fuiſſe, ſed vna ſerie quam nulla ſectio interrumperet contextum ac continuatum. Quid enim opus hâc capitum digeſtione ſub vnum adſpectum exhibenda qua diſpoſitio operis exponatur, vbi ſingula capita titulum gerunt in fronte quo ſtatim monſtratur quid in vnoquoque ſcriptum ſit? Veteres etiam libri hoc magis oſtendunt, in quibus totum opus pari tenore perſcriptum, nec vlla in parte capitum diſtinctionibus diuulſum habetur. Quod in Editione ſua repræſentauit doctiſſimus Elias Vinetus. Nec hic ab orbita Plinij ſui diſceſſit Solinus qui pariter Indices materiarum ſingulis libris comprehenſarum vniuerſo præpoſuit operi, quos primi libri locum tenere iuſſit, atque Epiſtolæ nuncupatoriæ ſubiunxit. Verba quibus hoc dicit hæc ſunt in fine præfationis ad Titum:* Quia verò occupationibus tuis publico bono parcendum erat, quid ſingulis contineretur libris huic Epiſtolæ ſubiunxi, ſummáque cura ne perlegendos eos haberes operam dedi. Tu per hoc & alijs præſtabis ne perlegant, ſed vt quiſque deſiderauerit aliquid, id tantum quærat, & ſciat quo loco inueniat. *Addit idem & ante ſe feciſſe Valerianum Soranum in libris quos Epotidum inſcripſerat. Multi & poſt Plinium & ante tam in Græcis quàm in Latinis litteris hoc præſtiterunt. Quem morem ſequutus Solinus Indicem quo præcipuæ materiæ in ordinem diſpoſitæ feruntur priori Epiſtolæ Editionis recognitæ ſubiecit. Ad hoc facti illi Indices rerum conditoribus, vt cognitionem lecturis praſtruerent, quo ſcirent quid in eo libro quæri deberet, quid inueniri poſſet, atque hoc ipſum deſiderantibus ſtatim ad manum eſſet, vt ipſe Plinius teſtatur. Nec propterea putandum ſingulis locis adſcriptos, aut inſcriptos eoſdem titulos quos in ſummam collectos veſtibulum operis oſtendebat. Immo vel ob id in limine præfixi omnes & in ſummarium ſubducti quia in tota voluminis textura nulli forent. Hæc veluti σύνοψις erat qua vno obtutu certiorem faceret lectorem de omnibus rebus quæ tractarentur in vnoquoque volumine. Exemplum huius rei præbet Hiſtoria Plinij quæ in antiquiſſimis ac melioris notæ codicibus ſingulos libros continenter ſcriptos, nec vlla capitum aut titulorum interruptione diſſociatos ac diſſectos profert. Nec ſecus contextam hiſtoriam oportuit, vt inſcriptio eam nuncupat. Etenim varias quidem res hiſtoria & multiplices tractatus comprehendit, ſed omnes ita inuicem connexos ac narrationis ſerie copulatos vt nullum pateat interſtitium, & tranſitu fallente, non alia quam librorum diſtinctione cenſeatur. Libri hiſtoriarum Herodoti, Thucydidis, Liuij, Salluſtij & aliorum Græciæ iuxta ac Latij, auctorum nullis capitibus aut ſectionibus interſtincti ſunt. Nec aliam habere faciem debuit Hiſtoria Naturalis. Theophraſti περὶ φυτῶν & περὶ αἰτιῶν ἱστορίας ad hunc modum concinnatas ac per libros tantum diſcretas te-*

ſtantur vetera exemplaria. Quod aliter hodie extant, ac per minutias capitulorum diſcriminata leguntur, hoc acceptum ferri debet diligentię Theodori Gazæ, qui particulatim totum illud opus concidit, ac ſingula volumina æquali ac ſolido textu compoſita in Lacinias diſcerpſit. Id quod adeo parum commodè ab eo pluribus locis præſtitũ, vt ſæpè integras ſententias diuiſerit & partẽ in pendenti reliquerit ad finẽ præcedentis capitis, atq; ab altera parte caput ſequẽs inchoauerit. Exẽplo vno ex mulprobaſſe hoc ſufficiet lib. I. cap. XI. vbi de radicum ſuccis differentibus agit, hæc eſt clauſula capitis ſupraſcripti XI. εἰσὶ καὶ ἐνίων πικραὶ, ὧν οἱ καρποὶ γλυκεῖς. *Deinde ſequentis capitis hoc exordium fecit*: Αἱ δὲ καὶ φαρμακώδεις, ἐνίαι θειώδεις, ὥσπερ τῆς ἴτεος. *Diuelli hæc minimè decuit, quæ ſic conſtant integra*: εἰσὶ καὶ ἐνίων πικραὶ ὧν οἱ καρποὶ γλυκεῖς, αἱ δὲ καὶ φαρμακώδεις, ἐνίαι θειώδεις. *Talium numerus non exiguus. Simili modo acceperunt Plinium recentes librarij.* *Petitos quippe ex corpore Indicis titulos quibus locis viſum eſt accammodarunt, nec eadem ratione omnes. Alij enim aliud ſequuti ſunt. Correctores etiam in pleriſque iudicium ſuum interpoſuerunt, & pro arbitratu ſuo ſectiones alias atque alias capitum fecerunt, quibus cohærentia ſenſa interſciſſa ac diducta paſſim obſeruamus in Exercitationibus. Exemplum accipe. Caput vigeſimum primum libri tertij ita explicit*: Illo finitur Hiſpaniæ latus & à circuitu eius incipit frons. *Vigeſimum ſecundum quod ſequitur, ita incipit*: Septentrio hinc Oceanuſque Gallicus, occaſus illinc & Oceanus Atlanticus. *In libris legitur*: Septentrionis, Oceanuſque Gallicus. *Locum corrupiſſe non contenti, etiam quod cohærebat abruperunt importuna diſtractione, vt caput heîc nouum facerent quo minime loco oportuit. Sic igitur perperam diuulſa docuimus reconcinnanda*: Illo finitur Hiſpaniæ latus, & à circuitu eius incipit frons Septentrionis, Oceanúſque Gallicus. *Adhuc vnum vide quod heîc ſuccurrit mihi. Caput decimum quintum lib. XXIV. his verbis clauditur*: Ægyptus hanc maximè gignit. *Sequens quod eſt decimum ſextum iſtis inchoatur*: Quæ & Aron, de qua inter bulbos diximus, magnæ cum dracontio litis. *Quærerem ab his libenter quid illos mouerit, vt capitis diſtinctionem heic probauerint, vbi nec interpunctionem ſententia deſiderat, quæ ſic concipi & conſui verba iſta vult*: Ægyptus hanc maximè gignit quæ & Aron, magnæ cum dracontio litis. *Huc adde quod ineptos alienos titulos, miniméque plenos ſed parum reſpondentes argumento ac materiarum varietati capite comprehenſarum paſſim ſuis illis diſtinctionibus indunt, quos nec auctor ſi reuiuiſceret, agnoſcat, nec alius paulo peritior probet. Quod præcipuum eſt ſectione illa capitum prorſus diſſimulatur, niſi etiam pereat, artificium ſingulare quo vſus* Plinius *in pertexẽdis libris Naturalis hiſtoriæ. Ita enim res diuerſiſſimas in ſpeciem vnius corporis colligit, vt de alia materia in aliã traiectio non appareat. Sic aptè omnia cõiuncta ſunt, vt tranſgreſſiones ipſæ lectorem fallant vel ſi aduertant, & ſententia ſemper aliqua id efficiant, quæ tranſitum ſurripit. Quod in illis pannis accidit quos ita belle inuicem ſartos videmus vt ſutura latens texturam æquiparet, nec diſcerni poſſit oculis.* Hac *arte compoſita Metamorphoſis Ouidij cui ſua non conſtaret induſtria, ſi ad ſingulas diuerſarum comiſſuras fabularum titulus aliquis insereretur qui tranſitionis eſſet index. Vt in tabulis examuſſim & ad vnguem coagmentatis ſi quis latere nollet iuncturam, ſed aliquid eminens adponi cuperet, quo demonſtraretur qua parte lignum ligno commiſſum eſſet, ludibrium planè deberet. Adſcriptionem hanc*

titulorum ac lemmatum ad ſingulos tractatus parum frequentatum fuiſſe veteribus comperi. Agellius ipſe cui propoſitum fuit variis de rebus commentationes diſtinctis ac ſeparatis tractatibus expedire, non ſicut Plinius fecit, qui naturam rerum more hiſtoricorum continenti ſcripturâ explicauit, eamdem tamen legem in Commentarijs ſuis quantum res paſſa eſt, cum Plinio tenuit, quoad capitum diſpoſitionem ac materiarum ſeriem vno ſyllabo comprehenſam. Nam ſtatim poſt præfationem expoſuit capita rerum vniuerſa quæ cuique commentario ineſſent, eodem quo Plinius conſilio ac fini, vt ſtatim declararetur, quid quo in libro quæri inuenirique poſſet. Atque hoc ipſum profeſſus eſt. Super ipſis autem capitibus nullas Epigraphas impoſitas videre eſt in optimo ac diligentiſſimo ſcripto codice, qui non alio diſcrimine ea notata habet quam nouo lineæ initio cum littera maiuſcula, adpoſitis ad marginem è regione Græcis elementis quæ numerum deſignant. Nam primum caput littera A notatur, ſecundum B, tertium Γ, quartam Δ, atque ita deinceps. Eodem prorſus modo antiquiſſima Noui Teſtamenti exemplaria in anteriore libri parte ſingulorum Euangeliorum præſcriptam exhibent omnium capitulorum expoſitionem numerali ſerie diſpoſitam, quæ ἔκθεσις τῶν κεφαλαίων vocatur. In ipſo vero contextu nihil vnicuique capitulo inſcriptum legitur, ſed adſcripti tantum numeri qui ordinem prodant qualis in ſummaria illa & vniuerſali ἐκθέσει deſcriptus eſt. Quod & in alijs pleriſque libris veteribus ſeruatum inuenimus. Quia autem mentionem fecimus Agellianæ præfationis, ne quis eam fruſtra in eius Editionibus quæ vulgatæ ſunt quærat, ſciatur oportet, nullam hodie extare eo loco quem debuit occupare ex nominis ac rei merito, ſed peſſimo facinore in poſticum libri reiectam eſſe ad finem vltimi capitis cum quo indiuulſa ſerie cohæret. Capitis illius vltimi titulus eſt, Quid ſit Sculnæ verbum poſitum apud M.Varronem. Quod ad rem quæ illo capite tractatur, attinet, finem accipit in illo verſu qui & finis idem capitis:

Per Deos immortales nolite vos ſequeſtro ponere.

Poſt hunc verſum ſequitur ſatis longa diſſertatio quæ nihil habet cum illo capite commune aut coniunctum, quam nos præfationem eſſe volumus. Et ſane ita eſt. Vt cohærere poſſet ac conuenire cum illo poſtremo capite cui eam vno tenore ſubiunxerunt, ſic eius initium interpolarunt correctores: Atqui iucundiora alia reperiri queunt. Ipſe autem ad hoc ſcripſi vt liberis quoque meis paratæ iſtiuſmodi remiſſiones eſſent. Transferendam eſſe omnino conſtat totam hanc diſſertationem in eum locum qui præfationi debetur, ac legendum eius exordium ex vetuſto codice ad hunc modum: Iucundiora alia reperiri queunt. Ipſe ad hoc ſcripſi vt liberis quoque meis paratæ iſtiuſmodi remiſſiones eſſent. Prologum eſſe auctoris Noctibus Atticis præfixum, præter antiqui codicis auctoritatem, omnia quæ ibi narrantur, clarè indicant. Inſtitutum ſuum ac propoſitum ſcriptionis explanat. Quid ſcripſerit, quo conſilio & in quem finem ſcripſerit. De Inſcriptione etiam operis tractat, & rationem reddit, cur Noctes Atticas titulum commentationibus iſtis fecerit: occaſione data ibidem carpit vſitatas pleriſque auctorum quà Græcis quà Latinis titulorum feſtiuitates exemplis etiam allatis. Quod & Plinius ſimiliter fecit in præfatione Naturalis Hiſtoriæ. Deinde aperit idem Agellius quid conſilij ſibi fuerit in Excerpendis notandiſque rebus, quas in commentarios regeſſit. pleroſque ait ac præcipuè Græcos multa ac varia lectitantes in quas res cumque inciderent alba linea ſine cura diſcriminis conuerriſſe, quæ nec vo-

luptati ſit legere, aut cultui legiſſe, aut vſui meminiſſe. Non idem ſibi conſilium fuiſſe teſtatur. Ego vero, *inquit*, cum illud Heracliti Epheſij viri ſummè nobilis verbum cordi haberem, quod profectò ita eſt, introite, nam & hic dij ſunt, ipſe quidem voluendis tranſcundiſque multis admodum voluminibus per omnia ſemper negotiorum interualla, in quibus furari otium potui, exercitus defeſſuſque ſum: ſed modica ex ijs eáque ſola accepi quæ aut ingenia prompta expeditáque ad honeſtæ eruditionis cupidinem vtiliumque artium contemplationem celeri facilique compendio ducerent. *Locum integrum attuli, vt obiter reſtituerem inſigne illud Heracliti verbum pro quo correctores ſubſtituerunt præclaram ſententiam,* Introite nam & heic Dij ſunt. *Vnde expiſcati ſint, neſcio, ad rem non facere ſcio. Præterea Græcè conceptum oportuit Heracliti dictum. Et ſane Græca verba præfert vetus liber ſed corrupta ad hoc inſtar*, ΠΟΛΥΜΑΘΙΗ ΝΟΟΝ ΥΛΙΛCΚΕΙ. *Ex his veſtigijs & mente auctoris facile eſt diuinare*, πολυμαθίη νόον οὐ διδάσκει. Mentem bonam non docet varia & omnigena eruditio. *Græcos pleroſque in libris conſcribendis ſolam copiam ſectari dicit Agellius, & πολυαναγνωσίας gloriam affectare. ſe vero memorem ſententiæ Heracliteæ qui dixit ad bonam mentem non facere multarum rerum ſcientiam, ex multis quæ legerit modica accepiſſe fatetur, eaque tantum quæ vitæ potius prodeſſent, quam delectarent. Ita Seneca alicubi ſcripſit, non referre quam multi, ſed quam boni legantur libri. Lectionem certam prodeſſe, variam delectare. Quæcumque in illa diatriba tradit Agellius principio non fini conueniunt. Nec obſtat quod in ea ab eodem ſcribitur viginti commentariorum volumina ſibi iam facta eſſe. Abſolutis quippe demum commentariis præfationem vt moris eſt auſpicatus eſt. Nec aliter etiã nunc ſolent qui libros condunt. Quod primum locum habere debet, vltimo peragitur. Plinius non niſi perfectum opus præfatione dedicauit. Sic & Agellius. Ambo ſimili clauſula eam finierunt. Quid ſingulis libris contineretur, Epiſtolæ liminari ſe ſubiunxiſſe ait Plinius, vt qui aliquid quæreret ſciret quo loco inuenire poſſet. Vt eumdem morem ita & pæne eadem verba vſurpauit Agellius:* Capita rerum quæ cuique commentario inſunt expoſuimus hic vniuerſa, vt iam ſtatim declaretur, quid quo in libro quæri inuenirique poſſit. *Non hæc in fine libri, ſed in principio præfanda fuere. Immo & ſic fuiſſe factum his verbis proditur,* vt iam ſtatim declaretur. *priuſquam ſcilicet ingreſſus ad operis lectionem detur, iam ſtatim declarari vult quid in quoque libro contineatur. Hæc indicis ſedes in veterum libris omnibus, hæc etiam Etymi ratio quia indicaret ſummatim quibus de rebus tractaretur in ſequentibus libris. Aliud proprie* index, *aliud* titulus, *quamuis multi confundant. Titulus eſt* ἐπιγραφὴ *operis totius qui vno plerumque vocabulo abſoluitur & in fronte inſcribitur.* Index *ſeries eſt materiarum per ordinem digeſta. Hinc* indices libros *dixit Varro qui ſummatim ac breuiter aliquid deſcriberent. lib. 1. de R. R. cap. 1.* Quocirca ſcribam tibi tres libros indices ad quos reuertare ſi qua in re quæ res quemadmodum quidque te in colendo oporteat facere. *Sic autem* libros indices *vocant qui ad inſtar indicum argumentum aliquod breuiter complecterentur, vt* Annales libri *Sempronij Aſelli dicuntur Nonio & Agellio:* Libri Coniectanei *Capitonis eidem Nonio. item* libri Commentarij *apud Agellium. Huiuſmodi libros indices ſummatim*

ſummatim & κεφαλαιωδῶς rem de qua agitur comprehendentes, Breuiaria *ac* Summaria *ſequens æuum Latinitatis appellauit, vt teſtatur Seneca lib.* v. *cap.* xxxix. Commentarios quos deſideras diligenter ornatos, & in anguſtum coactos ego vero componam, ſed vide ne plus profectura ſit oratio ordinaria quam hæc quæ nunc vulgo Breuiarium dicitur. Olim cum Latine loqueremur Summarium vocabatur. Illa res diſcenti magis neceſſaria eſt, hæc ſcienti. *Latinius eſſe vult* Summarium *quam* Breuiarium. *Hodie* Summaria *noſtri vocant capitum ſumma argumenta. Viris doctis placet hanc vocem non eſſe Latinam. Melius ſentirent ſi non meminiſſent illius Senecæ loci.* Summas *eo ſenſu magis dici Latine quod iidem probant, non mihi perſuadent qui planè barbarum hoc puto. Aliud enim* ſumma *eſt, id nempe quod ex pluribus numeris coaceruatum. Nam plura æra in vnum ſubducta ſummam faciunt, quæ συγκεφαλαίωσις Græcè dicitur. Cicero in Hortenſio:* Quid tu inquam ſoles, cum rationem à diſpenſatore accipis ſi æra ſingula probaſti, ſummam quæ ex his confecta ſit, non probare. *Quæ imitata ſunt & tantumnon expreſſa ex his Æſchinis in ea contra Cteſiphontem:* ἀλλ' ὅμως οἶμαι ὁ λογισμὸς συγκεφαλαιωθῇ, οὐδεὶς ἡμῶν ἐστὶν οὕτω δύσκολος τὴν φύσιν, ὅστις οὐκ ἀπέρχεται τοῦθ' ὁμολογήσας καὶ ἐκνεύσας ἀληθὲς εἶναι ὅ,τι ἂν αὐτὸς ὁ λογισμὸς αἱρῇ. *Gloſſæ:* Summa, κεφάλαιον, ἐπὶ δανείου, ποσότης, συναρίθμησις. *Plinius in libro primo qui indices ceterorum librorum continet, enumeratis ac digeſtis particulatim rebus atque obſeruationibus præcipuis ad finem cuiuſque indicis, eas in ſummam ſubducit ac colligit, his fermè verbis.* Summa. Res, & Hiſtoriæ, & obſeruationes tot. *Sic enim vbique legendum ac diſtinguendum, non vt eſt in editionibus:* Summa res hiſtoriæ & obſeruationes. *Aliquot hic exempla notabimus, vt in indice libri* xv. Summa. Res, Hiſtoriæ & obſeruationes DXX. *Et lib.* XXI. Summa. Medicinæ, & Hiſtoriæ & Obſeruationes DCCXXX. *Lib.* XXXVII. Summa. Res & Hiſtoriæ CIↃCCC. *Et ſic in aliis de quibus nos alibi. At* Summarium *pro quo* Breuiarium *ætas Senecæ vſurpauit, & quod hodie ſumitur pro capitis argumento, non ab hac ſumma nomen habet quæ numerorum collectionem ſignificat, ſed à ſummis & præcipuis rerum capitibus, quæ velut per epitomen eo continentur.* In anguſtum coactos commentarios *Seneca vocat hæc ſummaria, quæ &* Breuiaria *dicebantur. Varro* libros indices. *poſteriora æuo Senecæ tempora Latinitatis* Breues *nominarunt, ſubaudiendo libellos vel commentarios. Vt apud Vopiſcum in vita Bonoſi:* breuis munerum fuit. *Vetus auctor dixiſſet:* Index munerum fuit. *Et idem Vopiſcus in Aureliano:* breuem nominum conſcripſit. *Seneca* indicem philoſophorum *breuem in quo philoſophorum nomina conſcripta erant, Epiſtola qua ſupra:* Sume in manus indicem philoſophorum. Hæc ipſa res expergiſci te coget. Si videris quam multi tibi laborauerint, concupiſces & ipſe ex illis vnus eſſe. *Græci* κεφαλὴν *vocant ſummam ac præcipuam rem de qua quæritur. Heſychius:* κεφαλή, κεφάλαιον, τὸ ἄκρον ζήτημα. *Latini* ſumma rerum capita, *&* capita rerum *vocant. Virgilius:* faſtigia, *quod idem eſt:* ſed ſumma ſequar faſtigia rerum. *Inde* Summarium *appellatum, quo res per huiuſmodi ſumma capita compendioſè ſignarentur potius quam explicarentur. Quod Græcis* ἐν κεφαλαίῳ, ἐν ἐπιτομῇ, κεφαλαιωδῶς, *Latini* ſummatim. *Certè ab eadem ratione plures numeros in vnum*

coactos, κεφάλαιον iidem Græci vocarunt, Latini dicunt ſummam. *quæ vox poſita pro ſummatione, ἡ κεφαλαίωσις, vt* Ancla *pro Anclatione*, Reſona *pro reſonatione*, Orna *pro ornatione & alia ſexcenta. ita ergo &* ſumma *ex multis calculis & numeris in vnum corpus collectio, ἡ ὁμὰς, ἡ συναρίθμησις.* Summarium *autem eſt κεφάλαιον. Immo* ſummarium *hoc proprie potius quod multa κεφάλαια complectitur. Nam κεφάλαιον vt dixi, ſumma ac præcipua quæſtio.* Capitalem quæſtionem *liceat dicere. Sequior Latinitas* Capitulum *reddidit τὸ κεφάλαιον, quaſi κεφάλιον eſſet. Rectè Heſychius τὸ ἄκρον ζήτημα exponit. Cauſæ ſtatum in Rhetoricis Theodorus κεφάλαιον γενικώτατον vocabat, id eſt generaliſſimam quæſtionem. Omnis quæſtio de qua agitur, aut quæ tractanda proponitur, Græcis κεφάλαιον dicitur.* Articulum *quidam ex Latinis poſterioris æui appellarunt.* Summarium *igitur idem quod Breuiarium quod plura eiuſmodi ſumma κεφάλαια complectitur. Ex eo & tituli qui breuiter comprehendebant quid in vnaquaque operis ſectione ac diuiſione tractaretur, Græcis κεφάλαια. Eadem & λήμματα*, lemmata, *cuius vocis par ſignificatio eſt atque κεφαλαίου. Sic enim Græci vocant, quæ alias θέσεις & θέματα, argumenta nempe quæ aſſumi ac poni ſolent, vt illuſtrentur & explicentur. Philoponus in primum ὑστέρων. ὡς πολλάκις τὸ αὐτὸ ὂν ἀποδειχθεὶν δῆλον καὶ ἐκ τῶν λημματίων. πλείοσι γὰρ παρατείνεται. ἕκαστος δὲ κατ᾽ ἄλλην καὶ ἄλλην ἐπιβολὴν τὸ αὐτὸ ἐπιδείκνυσι. Scholiaſtes Ariſtophanis ad Nebulas: δοκοῦσι καὶ οἱ ἄλλοι κωμικοὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν λημμάτων οὐ τὰ αὐτὰ εἰσάγειν δράματα. ab iiſdem argumentis & titulis. Martialis:*

Viuida cùm ponas Epigrammata, mortua ponis
Lemmata.

idem in Apophoretis:

Lemmata ſi quæris cur ſint adſcripta, docebo.
Vt ſi malueris lemmata ſola legas.

Vides ne ipſis quidem Epigrammatis perpetuo adſcribi ſolita lemmata, quandoquidem heic ſe dicit ideo adpoſuiſſe vt qui vellet ſolos titulos perlegeret. Eamdem ſibi fuiſſe rationem Plinius prædicat cur indices confecerit præcipuarum rerum & obſeruationum libris ſuis comprehenſarum, ne libros ipſos perlegendi occupatis neceſſitas imponeretur qui poterant contenti eſſe indicibus. Hinc per indices ſapere *dicti veteribus qui ſolos eos legerent, neglectis integris monumentis. Cicero de Oratore lib.* II. In Philoſophos veſtros ſi quando incidi deceptus indicibus librorum quod ſunt fere inſcripti de rebus notis & illuſtribus, de virtute, de iuſticia, de honeſtate, de voluptate, verbum prorſus nullum intelligo. *Heic indices videtur poſuiſſe pro Epigraphis & inſcriptionibus librorum pholoſophicorum non pro eo genere qui ſumma faſtigia & capita rerum in vnum faſcem collecta ac deſcripta ferebantur, Ἀναγραφὰς Græci vocant vel πίνακας. Etenim cum inſcriptos fuiſſe dicat, τὰς ἐπιγραφὰς intelligit. Cum* indicem philoſophorum *dixit Seneca verbis ante allatis ſi quis pro eo* titulus philoſophorum *poneret, non mentem eius impleret & aliud diceret. per indicem philoſophorum intelligit τὸν πίνακα ſiue laterculum in quo nomina Philoſophorum deſcripta ac digeſta habebantur. Titulus rem vnam deſignat breui nota, & vno plerumque vocabulo defungitur, ſæpe & pluribus. Titulus ſepulcri vocatur ἡ ἐπιγραφὴ quæ ſolum habet defuncti nomen vel etiam Epigramma multis conſtans*

Digitized by Google

verſibus & elogium mortui continens. Titulus etiam libri pro inſcriptione ſiue ea propria ſit ſiue impropria & aliena, vt qui libros ſuos inſcripſerunt Μούσας, Λύχνους, λειμῶνας, *& ſimilia. Vnica plerumque dictione hæ inſcriptiones peraguntur. propriæ ſunt & verè indices cum rem de qua agitur demonſtrant, vt illi indices librorum philoſophicorum de ſapientia, de iuſtitia, & virtute inſcripti. Sic index etiam pro titulo, vt etiam apud Agellium in præfatione:* Neque item deſunt qui indices libris ſuis fecerint aut Epiſtolarum moralium aut Epiſtolicarum quæſtionum. *Martialis:*

Et cocco rubeat ſuperbus index.

Libri titulum & ἐπιγραφὴν *ſignificat. Tibullus:*

— quid quaque index ſub imagine dicat.

Titulum imaginis dicit. Latior vero indicis notio quam tituli. Nam & plures titulos & nomina rerum vel perſonarum complexus libellus Index *nuncupatur, qui dici non poſſet* Titulus. *Vt* libri indices *Varroni, &* index philoſophorum *Senecæ,* ὁ πίναξ τῶν φιλοσοφησάντων. *Callimachi liber fuit in quo omnium auctorum ſcripta percenſuerat, auctoris nomine indicato & titulo operis verſuumque quot quodque opus conſtabat ſubnotato, vt moris erat tunc. Veteres hoc ſcriptum vocant,* τὸν παντοδαπῶν συγγραμμάτων πίνακα. *Latine vertere licuerit* librum indicem omnigenûm ſcriptorum. *Hinc Plinius inter titulos quibus Græci libros ſuos ſolent feſtiue ac feliciter inſcribere* Πίνακα *recenſet.* Pinax, Schedion. *ita enim ibi ſcribendum, non* Pinacidion. *Lamprias Plutarchi filius, catalogum ediderat librorum patris quem* πίνακα *vocauit, &* ἀναγραφὴν ὧν ὁ πατὴρ ἔγραψε. *Suidas:* Λαμπρίας, Πλουτάρχου Χαιρωνέως υἱὸς ἔγραψε πίνακα, ὧν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἔγραψε. *ipſe* ἀναγραφὴν *vocat id eſt indicem in præfatione:* καὶ τὴν ἀναγραφὴν ὧν ἠθέλησας ἔπεμψά σοι τῶν τοῦ πατρὸς βιβλίων. *Vocant etiam abſolute Genethliaticorum* πίνακα *vt ipſe Plutarchus in vita Romuli de Tarruntio Mathematico, quem ſcribit etiam* τῆς περὶ τὸν πίνακα μεθόδου, *& genethliacam ſcientiam attigiſſe ſignificat.* Ephemerida *Iuuenalis appellat iſtam* πίνακα *Chaldæorum:*

In cuius manibus ceu pinguia ſuccina tritas
Cernis Ephemeridas.

Veteres Arabes hunc Aſtronomicum πίνακα *proprie dixerunt* Almanach, المنخ *Porphyrius apud Euſebium:* Αλμεναχὸν *vel* Αλμεναχιον. *ita enim legendum:* τὰς δὲ εἰς δεκανοὺς τιμὰς καὶ τοὺς ὡροσκόπους καὶ τοὺς λεγομένους κραταιοὺς ἡγεμόνας, ὧν καὶ τὰ ὀνόματα ἐν τοῖς λεγομένοις Αλμεναχοῖς φέρεται. *intelligit Aſtronomicos indices quos abſolute* πίνακας *nomine vocat Plutarchus, Iuuenalis autem* Ephemerides. *Quod eam vocem Arabicam vir doctiſſimus à Latino* Manacus *vel* Maniacus *deducit, quod à Græco* Μηνιαῖος *inflexum eſſe dicit, id eſt lunaris, plane hallucinatur. Arabicum illud* Manach منخ *ex Hebræo venit* מָנָה. *Quod eſt numerare. Inde* Manach *& cum articulo* Almanach *laterculus vel index in quo res plures nominatim numerantur & ordine recenſentur.* Πίνακα *Græci vocāt. Vnde &* πίναξ ἀστρονομικὸς *Genethliacorum in quo deſcripta nomina Horoſcoporum decanorum & alia huiuſmodi ad geneſim cuiuſque ex aſtris colligendam facientia ſic vocata. Hodie quoque ſic vocamus Arabica voce* τὰ ἡμερολόγια, *ſiue Calendaria vulgo nuncupata quæ feſtos ac profeſtos dies totius anni per ordinem*

Digitized by Google

digeſtos habent, adnotatis inſuper & lunaribus incrementis decrementiſque, & præterea variarum tempeſtatum prognoſticis ex obitu & ortu ſiderum. Quidam etiam ita appellarunt Horologia ſolaria. Quidquid denique res diuerſas, per ſeriem digeſtas, ac numero certo collectas, nouiſque ſubinde initiis conſcriptas continet, hoc nomine poteſt vocari. Vt ὡρολογία, ἡμερολογία, μηνολογία, & ſimilia. Non igitur à lunari circulo hoc nomen ductum quem Manacum Latini dixerint, propria inflexione ex Græco μηνιαῖος. Nec hilum iuuat ſententiam viri docti Manacus circulus apud Vitruuium lib. IX. cap. VIII. his verbis quæ vulgo corrupta ſunt: circinatio circuli menſtrui agatur, qui Manacus dicitur. Omnino legendum qui menacus dicitur. id eſt μηνιαῖος. Aſt Arabicum Manach à numero vel ſerie dictum. Ab eadem origine deriuant & מְנָה Manach quæ mina eſt vel μνᾶ Græcorum, numerus nempe vel coaceruatio plurium numerorum. Eſt & apud Eſaiam מְנִי pro numero cap. LXV. XI. Quidam de numero ſtellarum interpretantur, alij de Mercurio qui numerationi ac proinde negotiationi præſidet. Nonnulli ſimpliciter numerum eſſe volunt qui Pythagoræis ſacer fuit. Sed omnino is Deus eſt quem Græci eadem plane voce appellarunt Μηνᾶ cui templa in Phrygia, Armenia & alijs locis. Meminit Strabo Μηνὸς cognomento Φαρνάκου cui templum in Armenia. item Μηνὸς cognomento Κάρου cui fanum in Phrygia. Jamblichus in vita Pythagoræ tradit ex ſententia illius philoſophi gallum gallinaceum ſacrum haberi τῷ Μηνί. Verum de his alibi. Arabicum Almanach idem prorſus ſonat quod Græcorum πίναξ, Breuis in quo res plures ordine enumerantur ac recenſentur, vt Plutarchus abſolute πίνακα de mathematico dixit ita Arabes Almanach. Ceterum vt ad rem redeam; indicum in libris conficiendorum longe alia quam nunc antiquitus ratio fuit, alia ſedes, alius vſus fuit. In primore voluminis parte ſtatim poſt præfationem locabantur, non in contraria, nec per literas digeſti, ſed iuxta ſeriem materiarum ſicut in libro erant expoſitæ ordinati. Non res omnes minimas maximas, cum verbis etiam notabilibus, vt hodie plerumque fit, ſed ſola præcipua rerum capita continebant. Jn hunc vſum porro parabantur vt ſtatim in principio oculis obijceretur quid in eo opere cuius is index foret ſcriptum ineſſet, & intelligeret quiſque quid legendum haberet, atque in promptu etiam eſſet quærere aliquid volentibus, vbi id inueniundum iaceret. Studebant tunc temporis homines ac legebant. At noſtrorum deliciæ nunc vix ferendæ ſunt. Non ſolum omnia fiunt vt labor ſtudijs minuatur, ſed etiam vt nihil laboretur. Hinc plerique nihil ſciunt, nihil ſapiunt niſi per indices. Si qui paulo ex his diligentiores haberi volunt, & ſuam operam lucubrationibus auctorum euoluendis commodare non grauantur, heic tamen etiam delicatulos oſtendunt, ac ſtationes mutationeſque vt in longo itinere, ſubinde expetunt quibus ſæpius interiungere poſſint & animum lectione fatigatum reficere. Et fatalis hæc deſidia hodie in literis regnat, vt nullus probetur liber qui non ſit per minutias capitum & titulorum fractus atque conciſus. Suetonium ita nobis adornarunt, Tacitum atque etiam Herodotum alioſque. Qui hoc faciunt, ita nimirum ſibi perſuaſum habent non aliter euenire libros legentibus quam iter facientibus quibus laſſitudines ſenſum ſurripiunt milliariis ſignis notata interualla. Quæ ſpatiorum metæ quo ſunt crebriores poſitæ, viatori maius inde leuamen accedere putant, quem non tantum iuuat ſcire quot leucæ superſint emetiendæ, ſed etiam quot iam emenſus ſit. In ea cognitione atque æſtima-

Digitized by Google

tione *tam confectæ quam conficiendæ viæ animus occupatus ac longitudinem eius ſenſim decreſcentem ſemper computans, prius ad finem tandem peruenit, quam perueniſſe ſe ſenſit. Non damno quidem hæc interualla in libris ſignari, ſed quid veteres fecerint indicare volui. Non neſcio & pleriſque antiquorum vſitatam hanc rationem quæ libros in varia* τμήματα *partitur, ſed antiquiſſimis horum minus celebratam reperio. Ante annos mille & citra præcipuè inualuiſſe hanc conſuetudinem apud Græcos & Latinos ſcriptores certum eſt. Hinc recentiores librarij vetuſtiorum auctorum continentia ſcripta quamuis ad hoc inſtar ſecta ac diuiſa non eſſent, morem ſequuti temporum ſuorum, partitionibus eiuſmodi ac titulorum inſcriptionibus inquinarunt verius quam exornarunt, quemadmodum eos feciſſe animaduertimus in Plinij, Solini, Quintiliani, Vitruuij, & aliorum quamplurium monumentis. Ne de Ariſtotelis ac Theophraſti operibus dicam, quæ perpetuo tenore ab illis contexta, non alia quam librorum diſtinctione, ſimiliter accepta ſunt & laciniatim defruſtata Epigraphis inditis. Librorum diſtinctiones* Τόμους *&* λόγους, *&* βιβλία *Græci appellant.* Τεῦχος *vero quod plures libros comprehendit. Minores ſubdiuiſiones* τμήματα *&* κεφάλαια. *Hebræi quoque antiqui huiuſmodi librorum ac capitulorum ſectiones in vſu ac more habuerunt. Scriptura ſacra non ſolum in libros, ſed etiam in capita, nec ſolum in capita, ſed in verſus diuiſa eſt. Arabes eadem omnia genera diuiſionum agnoſcunt. Maius* τμῆμα *ſiue ſegmentum vocant,* فن Fen. *& cum articulo* الفن Alfen *à verbo* فنّ *quod eſt diuidere, & diſtinguere. Fortaſſe ab* Hebr. פִּנָּה *quod ſignificat angulū, ſed & pinnas muri crebris diuiſionib. & inciſuris diſcretas. Vnde & duces & capita populi* פִּנּוֹת. *Minus Tmema nominãt* فصل Feſſon, *cui reſpondet Græcorum* κεφάλαιον. Articulum *proprie denotat: Vnde* مفصل *in antiquo Gloſſario* iunctura *&* compago artuū *exponitur. Alcorani capita vocantur* Suræ سُورَة. *Quæ vox gradus cum proprie ſignificet ac paſſus pro interuallis ac ſpatijs quibus totus ille liber diſtinctus eſt vſurpatur, à verbo* سار *quod eſt ire & ambulare. Ita & Hebraicum,* שור. *Vnde &* مسير Maſira, *ſpatium, iter, in antiquo* Gloſſario *explicatur. Ab eadem ſignificatione & lectio ſiue penſum quod pueris in ſchola ediſcendum proponitur,* Suram *etiam vocarunt. Latini appellant* dictata. *Inde &* Suras *illas Alcorani quidam aſſerunt dictas quaſi ab Angelo dictatas Muhammedi, vt ipſe credi voluit. Pro qualibet diſtinctione ea vox poteſt intelligi. Certa themata pueris proponuntur, quæ & Græcis* λήμματα *vel* λημμάτια *ex aliquo auctore deſumpta, ad diſcendum, iiſdem fere ſemper ſpatijs definita. Inde & pro libri diſtinctione vel ſectione ea dictio vſurpata. Sic* κεφάλαια *Græci in eadem notione poſuerunt cum quæſtiones propoſitæ eo vocabulo propriè ſignarentur. De quibus ſupra. Sed &* tranſire *Latini dicunt pro legere. Vt apud Agellium:* tranſeundis multis admodum voluminibus, *id eſt legendis. Caſſiodorus lib. 1. Inſt. Diuin. ſcript.* Cui tantum in bonis dictis Chreſimon, in malis Achreſton quantum tranſiens valui reperire. *id eſt legens. Item de Scriptis Origenis:* In operibus eiuſdem quantum tranſiens inuenire præualui, loca quæ contra regulas patrum dicta

ſunt Achreſton repudiatione ſignans. *Agellius lib. IX. cap. IIII.* Libros plurimos ære pauco emo, eoſque omnes duabus proximis noctibus curſim tranſeo. *Ita & Græci dicunt* τὰ βιβλία διεξιέναι *&* διεξέρχεσθαι. *Inde igitur & lectio Arabice* Sura *à tranſeundo, quaſi tranſitio. Et lectiones diuinas quaſi ſonant illæ Suratæ, quarum collectio dicitur* Alcoranum. *Nam &* verbum Dei *vocant Arabes illud ſcriptum cum aliquid ex eo citant. Græci* θεῖα προστάγματα *ab illis vocari tradunt illas* Suras *quaſi prælectiones diuinas illa voce intellexerint. Quacunque ex re nomen inuenerint illæ Suræ Alcorani centum & quatuordecim numero ſunt quæ & verſuum quibus conſtant numerum habent adſcriptum.* آية *illi vocant verſum, quod eſt quaſi ſignum vel nota. Græci quoque veteres ac Latini in ſcriptis verſuum numerum diligenter adnotabant, & librarij ad finem operis ſemper adſcribere ſolebãt quot verſuum eſſet opus quod præceſſiſſet, ſiue proſa oratione compoſitum foret, ſiue verſa. Sed longè alia fuit ratio verſuum apud* Græcos *& Latinos quam apud Hebræos & Arabes ſcriptores. Verſum Latini vt Græci* στίχον *appellarunt lineam quamcunque in pagina productam ſiue ſententiam impleret, ſiue imperfectam relinqueret in ſequenti linea abſoluendam, aut etiam tertia vel quarta. Harum linearum rationem habebant in computando verſuum numero cuiuſque libri. Sed & operis magnitudinem verſuum multitudine metiebantur. Unde* πολύστιχον βιβλίον *pro magno paſſim apud Photium:* μέγα καὶ πολύστιχον βιβλίον. *Quintilianus lib. VII. cap. I.* Multis millibus verſuum ſcio apud quoſdam eſſe quæſitum quomodo inueniremus vtra pars deberet prior dicere. *Vides per verſus collegiſſe menſuram alicuius ſcripti, non per capita vel ſectiones. Ex quo etiam argumentum duci poteſt diſtinctiones capitum in libris raro tum vſurpatas fuiſſe.* Στίχον *Græci appellant &* στοῖχον *ſeriem in longum porrectam, & quaſcunque res vna facie directas ac digeſtas. Lineam in ſcriptura ſic nominarunt, & verſum in poeſi qui lineam ſuam ſinguli verſus occuparent etſi interdum non explerent. In carmine obtinuit vt* verſus *proprie dicerentur* τὰ ἔπη. *Hinc* verſa oratio *quæ proſæ opponitur.* Verſus *tamen Latinis dictus tam ſolutæ orationis linea quam metricæ. Quin & ſulcum in arato vocarunt* verſum *quo peracto conuertitur aratrum ad alterum ſulcum inchoandum. Plinius lib. XVIII. cap. XIX.* In arando verſum peragi, nec ſtrigare in actu ſpiritus. *Hebræi hunc verſum quem in arando boues faciunt appellant* מַעֲנִית. *Scribendi etiam fuit modus antiquiſſimus in Græcia quo verſu abſoluto à dextra ad ſiniſtram ab eodem fine ſequentem auſpicabantur, à ſiniſtra ad dextram.* βουστροφηδὸν *id appellabant vt notatum Pauſaniæ Eliacῶn primo:* χρῆμα δὲ ἄλλα τῶν γραμμάτων βουστροφηδὸν καλοῦσιν Ἕλληνες, τὸ δὲ ἐστὶ τοιόνδε. ἀπὸ τοῦ πέρατος τοῦ ἔπους ἐπιστρέφει τῶν ἐπῶν τὸ δεύτερον, ὥσπερ ἐν διαύλου δρόμῳ. *Iſidorus:* Verſus autem vulgo vocati quia ſic ſcribebant antiqui ſicut aratur terra. A ſiniſtra enim ad dexteram primum deducebant ſtilum, deinde conuertebantur ad inferiorem & rurſus ad dexteram verſus deducebant: quos & hodie ruſtici verſus dicunt. *Præter indices igitur qui in fronte prima libri Collectam exhibebant materiarum ac præcipuorum capitum ſummam, inibant & numerum verſuum cuiuſque operis, & ſummam inde confectam ad finem codicis adnotare ſolebant. Callimachus* πίνακας *conſcripſerat quo recenſebat omnium auctorum ſcripta qui vel pedeſtri ſermone, vel metro inclaruerant. Quot verſuum eſſent ſingula*

Digitized by Google

opera diligenter admonuerat ſubſcripto ad finem cuiuſque numero, vt ex multis locis Athenæi obſeruare eſt. Legum Jndicem ſimiliter confecerat, & quot verſus vnaquæque haberet ſimili quoque modo recenſebat. Athenæus lib. XIII. ἀνέγραψεν αὐτὸν Καλλίμαχος ἐν τῷ τρίτῳ πίνακι τῶν νόμων, καὶ ἀρχὴν αὐτοῦ τήνδε παρέθετο, Ὁ δὲ νόμος ἴσος ἐγράφη, καὶ ὅμοιος στίχων τριακοσίων εἴκοσι τριῶν. *Sæpe etiam Diogenes in philoſophorum ſcriptis recenſendis, & numerum verſuum adponit. Vt in Speuſippo:* Τάξεις ὑπομνημάτων, στίχοι μ̄, γ̄, δ̄, ō, ε. *Et in Xenocrate:* περὶ γεωμετρείας, στίχοι α, β, στίχοι μ̄, κ̄ β, δ, σ, λ, θ. Hoc *perſæpe ſum miratus cur adeo accuratè laborarint numerum verſuum referre quot cuiuſque liber conſtaret, & ex eo magnitudinem operis intelligendam dare, quaſi omnium exemplarium eadem forma eſſet, aut idem in omnibus quæ deſcriberentur ſcripturæ modus. Minutis quippe litteris ſcriptum exemplar & in minore charta aut membrana longe plures verſus habere neceſſe eſt quam grandiuſculis & in maioris formæ codice exaratum. Admodum itaque incertam hanc fuiſſe rationem oportet, ad deſignandum certum verſuum numerum, & ex eo æſtimandam ſcripti cuiuſque menſuram, cùm differentiam adeo notabilem induceret litterarum atque exemplarium diſparitas. Exempli gratia cum dixit Callimachus huius aut illius auctoris ſcriptionem tot verſibus conſtare, codicum quibus vſus eſt, ſcripturam conſiderauit. An vero putandum omnia quæ tunc extabant in diuerſis Græciæ locis deſcripta eiuſdem operis exemplaria parem habuiſſe verſuum numerum, cum pari modulo litterarum, & forma codicis prorſum ſimili? Alias abſurdum foret rem adeo vagam, & pro varietate librorum mutabilem ſub aliquam certam velle redigere ratiocinij legem, atque ex vno præſcribere quod ad omnes non poſſet pertinere. In poëmatis expeditior ac certior fuit ratio, vbi ſemper idem numerus* ἐπῶν *in quocunque libro.* Stephanus *in voce* Μίλητος *de Timotheo:* καὶ Τιμόθεος ὁ κιθαρῳδὸς ὃς ἐποίησε νόμων κιθαρῳδικῶν βίβλους ὀκτωκαίδεκα εἰς ἐπῶν ὀκτακισχιλίων τὸν ἀριθμὸν καὶ προνόμια ἄλλων χιλίων. *Jta legendum. Ex his igitur colligimus probabili vt opinor argumento antiquarios qui per ea tempora libros deſcribebant ſemper eumdem ſeruaſſe numerum verſuum quem in antiquioribus codicibus reperiebant. Sed & certa forma varias paratas chartas & membranas fuiſſe conſtat, quarum huic generi ſcriptorum excipiendorum dicatæ aliæ eſſent, huic aliæ. Martialis in Apophoretis* Chartas maiores *appellat in quibus poëtæ ſua carmina ſcribebant.*

Non eſt munera quod putes puſilla
Cum donat vacuas poëta Chartas.

Aliæ ſunt Epiſtolares chartæ apud eumdem exarandis Epiſtolis idoneæ. Chartæ Epiſtolares.

Seu leuiter noto, ſeu caro miſſa ſodali
Omnes iſta ſolet charta vocare ſuos.

Vitelliani pugillares vel codicilli proprie nomen habebant, in quibus ad amicam ſcribi ſolebat. idem Martialis ſub lemmate Vitelliani:

Nondum legerit hos licet puella,
Nouit quid cupiant Vitelliani.

plura genera chartarum enumerat Plinius nominibus diuerſis, quæ & diuerſis erant literarum generibus dicata. Auguſteam ab Auguſto denominatam maioris

Digitized by Google

forma commemorat, item Liuianam in honorem Liuiæ dictam, & Hieraticam quæ ad ſacros libros ſcribendos eligebatur. Saltica & Taniotica meminit à locis Ægypti in quibus curabantur. item Corneliana à Cornelio inuenta. Fuere & Μακροκόλλα *in maiore modulo adglutinata. perperā vulgo vocantur* Μακρόκωλλα. *Nam &* ἐσχατόκολλον *&* ἐσχατοκόλλιον *ſuprema libri pagina dicebatur, vt prima* πρωτόκολλον, *ſicut alibi notauimus. Fuit & emporetica charta quæ ſolis mercium inuolucris ſeruiebat. Ex his omnibus chartarum generibus aliæ alijs conſcribendis monumentis vſum præbuerunt, vt clare indicat Iſidorus non contemnendus in multis auctor.* Quædam, *inquit*, genera librorum apud gentiles certis modulis conficiebantur. Breuiore forma carmina atque epiſtolæ. At vero hiſtoriæ maiore modulo ſcribebantur. *Pugillarium quoque ac ceratorum codicum forma certa erat, & ex verſuum numero colligebatur quam longi tractatus in his perſcripti eſſent, vt ex hoc Quintiliani loco perſpici poteſt lib.* x. *cap.* III. Ne latas quidem vltra modum eſſe ceras velim expertus iuuenem ſtudioſum alioquin prælongos habuiſſe ſermones, quia illos numero verſuum metiebatur: idque vitium quod frequenti admonitione corrigi non potuerat, mutatis codicibus eſſe ſublatum. *Morem hunc porro numerandorum in libris verſuum ac notandorum vſque ad extrema tempora Græciæ duraſſe patet ex præfatione Iuſtiniani in Pandectas. Pauli Silentiarij* ἐκφράσεως *templi Sanctæ Sophiæ in fine poematis adnotatum habet in antiquiſſimo Codice:* στίχοι ὁμοῦ ἡρωϊκοὶ ͵ατ. ἰαμβικοὶ ρῦ. *Diuerſiſſimus ab his modus verſuum in Hebraïcis & Arabicis ſcriptis quos eorum Critici computant, & ex quibus veluti portiunculas capitum faciunt. Periodi illi potius quam verſus vocandi. Sententiam enim vt plurimum perfectam continent, & aliquot verſibus ſiue lineis conſtant, interim pluribus, interim paucioribus, & inæquali ſemper filo ſunt. Notis autem & accentibus quibuſdam diſtingui ſolent, tam apud Hebræos quam apud Arabes. In Græcis vero ac Latinis monumentis æquales perpetuo verſus ac pari facie nulla alia diſtinctione inuicem diſſiti, præterquam linearum. Singuli quippe verſus totidem ſunt lineæ. Græci tamen pariter Latinique* στίχους *&* verſus *appellarunt periodos illas ſiue particulas in quas diſſectæ ſunt capitum Sacræ Scripturæ ſectiones. Antiquiſſimus codex laterculum habet Græcè quo expoſita eſt menſura verſuum vniuerſorum operum veteris ac noui Teſtamenti.* στιχομετρία *vocatur. ita enim inſcribitur:* ὅσαι εἰσὶ θεῖαι γραφαὶ ἐκκλησιαζόμεναι καὶ κανονιζόμεναι, καὶ ἡ τούτων στιχομετρία οὕτως. *Alia ſimiliter* στιχομετρία *Bibliorum Latina extat in vetuſtiſſimo Codice Bibliothecæ Clariſſimorum Puteanorum quo Epiſtolæ Pauli Græcè & Latinè maiuſcula litera ſcriptæ continentur cum hoc titulo:* Verſus Scripturarum ſanctarum ita. *Vtraque* στιχομετρία *inuicem comparata multam prodit differentiam. Græco Geneſeos libro verſus tribuit mille ac trecentos.* Γένεσις. στίχοι ͵ατ. *in Latina numerantur quatuor millia & quingenti. Geneſis verſus* IIII D. *vulgo numerantur ex Hebraico in Geneſi verſus mille quingenti ac triginta duo. Eadem diuerſitas in alijs deprehenditur. Liber Pſalmorum Dauidis in antiquo Græco Syllabo verſuum aſſignata habet quinque millia & centum,* βίβλος ψαλμῶν στίχοι ͵εφ. *in Latino breuiculo quinque millia tantum numerantur.* Pſalmi Dauidici, *verſus* V. *Longum eſſet reliqua excutere & nullum in his operæ pretium. In nouo etiam Teſtamenti verſibus metiendis mira diſcordia in veteribus*

Digitized by Google

libris. Vetus στιχομετρία *Euangeliorum verſus ſic in numerum collectos & expoſitos præfert:*

Εὐαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον στίχοι ͵βφ.
Εὐαγγέλιον κατὰ Μάρκον στίχοι ͵β.
Εὐαγγέλιον κατὰ Λούκαν στίχοι ͵βχ.
Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην στίχοι ͵βτ.

At in libro antiquiſſimo Euangeliorum Græce ſcripto alia denumeratio habetur ad hunc modum.

Εὐαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον ἔχει στίχους ͵βφξ.
Εὐαγγέλιον κατὰ Μάρκον ἔχει στίχους ͵αχιϛ.
Εὐαγγέλιον κατὰ Λούκαν ἔχει στίχους ͵βψν.
Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην ἔχει στίχους ͵βκδ.

Lubet cum his conferre & Latinum veteris libri calculum qui ab vtroque Græco diſſentit, & ſic habet. Euangelia quatuor. Matthæus verſus $\overline{\text{II}}$ DC. Ioannes verſ. $\overline{\text{II}}$. Marcus verſ. $\overline{\text{I}}$ DC. Lucas verſ. $\overline{\text{II}}$ DCCCC. *Ex breuiſſimo ſcripto facillimum duci poteſt exemplum quanta in his veterum inter ſe diſſenſio fuerit, & cum noſtris quoque exemplaribus diuidia. Epiſtola Pauli ad Philemonem ex vulgari diſtinctione noſtrarum Editionum verſus continet viginti quinque. in antiquis exemplaribus computantur triginta ſeptem.* Πρὸς Φιλήμονα στίχων λζ. *in antiquo Latino laterculo habentur quinquaginta.* Ad Philemonem verſus L. *Hæc alibi expendemus. Nunc ſufficiet in exemplum pauca iſta ſublegiſſe. Parum autem viſum fuit verſus in calculum deducere niſi & verba ipſa ad digitos mitterent, quorum numerum ex Euangeliis recenſuiſſe & in ſummam coegiſſe quoſdam olim curioſos fidem hæc facient quæ in antiquis libris reperio.*

Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου, ἐγράφη ἑβραϊστὶ ἐν Παλαιστίνῃ μετὰ ἔτη ὀκτὼ τῆς ἀναλήψεως τοῦ κυρίου. ἔχει δὲ ῥήματα ͵βφκβ. στίχους δὲ ͵βφξ.

Εὐαγγέλιον κατὰ Μάρκον ἐγράφη Ῥωμαϊστὶ ἐν Ῥώμῃ μετὰ ἔτη ιβ τῆς ἀναλήψεως τοῦ κυρίου. ἔχει δὲ ῥήματα ͵αχοε. στίχους ͵αχιϛ.

Ἐκ τοῦ κατὰ Λούκαν Εὐαγγελίου, ἐγράφη ἑλληνιστὶ μετὰ ἔτη ιε τῆς ἀναλήψεως τοῦ κυρίου εἰς Ἀλεξάνδρειαν τὴν μεγάλην. ἔχει δὲ ῥήματα ͵γωϛ. στίχους ͵βψν.

Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, ἐγράφη ἑλληνιστὶ εἰς Ἔφεσον μετὰ ἔτη λ' τῆς ἀναλήψεως κυρίου. ἔχει δὲ ῥήματα ͵αϡλη, στίχους ͵βκδ. ἐπὶ Δομετιανοῦ βασιλέως.

An recte & exacte harum rationum calculus poſitus ſit quæ verba in cenſum detulerunt ſuperuacui laboris eſt diſquirere neque tempus aut locus nunc eſt iſti curæ. Plinius rerum obſeruationum, hiſtoriarum, medicinarum ſummas quæ ſingulis libris ineſſent in indice collegit. Sciendum autem extare in Bibliotheca Regis Codicem Tuſculanarum Quæſtionum manu exaratum ſatis magnæ vetuſtatis, in quo non ordine continuo ſicut in aliis tralatitium eſt, libri deſcripti feruntur, ſed ſaltuatim per inæquales periodos eo prorſus modo quo Biblia ſacra videmus. Vulgus doctorum exiſtimat verſus eſſe quales commemorari ac connumerari ſolitos antiquitus obſeruauimus. Sed contrarium ex his quæ ſupra diſputauimus eluceſcere poteſt. Atque hactenus de his quibus commentandis occaſionem præbuit index Solini. Præter eum quem edi curauimus, in pluribus libris repertum, alius etiam extat in codice qui olim Petri Danielis fuit, longe copioſior, ſed principio mutilus, & mendis innumeris refertus. Quem quia etiam certiſſimis indiciis Solini ipſius non

Digitized by Google

eſſe, ſed ab aliquo ſtudioſo curatum deprehendimus, non iudicauimus dignum qui ederetur. Tenorem diſpoſitionis per illud indicis corpuſculum declarare ſe tantum voluiſſe fatetur Solinus, ac proinde ſumma capita duntaxat expoſuiſſe veriſimile eſt, ſicut etiam fecit Plinius, non omnia minima maxima digeſſiſſe ſicut in illo altero indice habentur deſcripta. Verſu etiam valuiſſe hunc Solinum & aliquid in eo genere compoſuiſſe comprobat fragmentum Ponticum quod in exemplari Regio vetuſtiſſimo ad finem huius opuſculi ſubiectum reperi. Cum hoc titulo, INCIPIT EIVSDEM PONTICON. *Sequebantur verſus à clariſsimo Pythœo iam editi inter fragmenta veterum poetarum, non indigni qui & heic legantur emendatiores ex veteri illo quem dixi libro:*

Tethya marmoreo fœcundam pandere ponto,
Et ſalis æquoreas ſpirantis molle cateruas,
Quæque ſub æſtifluis Thetis humida continet antris
Cœptantem Venus alma foue: quæ ſemine cœli
Parturiente ſalo, diuini germinis æſtu,
Spumea purpureis dum ſanguinat vnda profundis,
Naſceris è pelago, placido Dea proſata mundo.
Nam cùm prima foret rebus natura creandis
In fœdus connexa ſuum, ne ſtaret inerti
Machina mole vacans, tibi primum candidus æther
Aſtrigeram faciem nitido gemmauit olympo.
Te fœcunda ſinu tellus amplexa reſedit
Ponderibus fundata ſuis, elementaque iuſſa
Ætherias ſeruare vices. Tu fœtibus auges
Cuncta ſuis: Totus pariter tibi parturit orbis.
Quare Diua precor quoniam tua munera paruo
Auſus calle ſequor, vitreo de gurgite vultus
Dextera prome pios, & lumine læta ſereno
Pierias, age, pande vias. Da Nerea molli
Pacatum gaudere freto, votiſque litata
Fac ſaltem primas pelagi libemus arenas,
Vos quoque qui reſono colitis caua tempea citu.

Reliqua deſunt. An opus abſoluerit incertum. Titulum operi fuit, Ποντικά. *Melius inſcripſiſſet* Πόντια. *Res enim marinas hoc eſt animalia maris, piſces omne genus eo libro enarrauerat, vel vt ipſe ait* æquoreas cateruas, *quod argumentum fuit Ouidiani poëmatis, cuius inſcriptio* Halieuticῶn. *Quidquid ad hoc genus pertinet* πόντιον *dicendum, id eſt marinum non* Ποντικόν *Hoc enim gentile à regione Ponti vel mari ipſo quod* Ponticum *vel* Pontus *abſoluluté dicitur. At* πόντιον *quidquid ex quolibet mari eſt. Sic* πόντια ῥάκη, marini panni, *de ſpongijs.* πόντιον φῦκος, marina alga. πόντιαι πορφύραι *quæ in alto mari reperiuntur, quæ &* πελάγιαι *appellatæ.* Pelagias *vocat Plinius. Sic* πόντιον οἶδμα *poëtis &* πόντιον ὕδωρ. *Hinc &* διαπόντιος *tranſmarinus. Aliud itaque* πόντιον, *aliud* Ποντικόν. *Atqui* πόντια *voluit tractare noſter Solinus, non* Pontica, *vt titulus promittit. Nunc de Opera noſtra aliquid præfandum, vt qua in re meliorem fecerim Solinum conſtet, & quibus co-*

Digitized by Google

pijs fretus hoc præſtiterim. Textum ipſum paſſim emendauimus, lectionibus non-niſi ex certiſſima coniectura receptis, aut plurium codicum auctoritate firmatis. In quo non parui laboris negotium fuit in tam læta ac luxuriante mendorum ſegete, inter tantam ſcripturarum varietatem confuſo geminarum editionum diſcrimine, quid ex priore ſumptum eſſet, quid ex poſteriore, minime ambiguis ſignis diſcernere. Etenim prodita iam editione huius opuſculi vt antea dicebam, & pluribus publicata exemplaribus quam vt è medio tolli poſſet, auctor de altera dedolanda conſilium cepit qua priorem damnaret, atque etiam ſi fors velificaretur, ſupprimeret. Qua in re cum votum eius non iuuerit euentus, ex eo factum vt alij codices ex prioris Editionis exemplaribus deſcriberentur, alij vero ex poſterioris. Vtriuſque generis in Bibliothecis ſeruati ac propagati ad nos vſque peruenerunt, quos hac nota diſtinctos internoſcere ſic datur. Qui ex prima Editione exemplati ſunt, in his nec prior Epiſtola legitur, nec index rerum ab ipſo Solino compoſitus. Qui ex ſecunda deſcripti fuerunt, vtrumque habent. Atque iſti ferme ſunt qui inſcriptionem illam præferunt quam in Editione à ſe recognita obtinere voluit, POLYHISTOR. In alijs qui Epiſtola carent & indice altera inſcriptio prænotatur COLLECTANEORVM, quam ipſe auctor cum alijs quæ improbauit, etiam oblitterari ſibi placuiſſe teſtatus eſt. Quædam etiam exemplaria ſatis vetuſta inueniuntur quæ vtramque Epigraphen retinent Polyhiſtoris Collectaneorum, & in ipſo textu ſæpe geminas lectiones ſimul poſitas quas ex vtraque Editione venire intelligi par eſt. In alijs ſcripturæ varietas ex altera ἐκδόσει adnotata eſt. Ex qua cauſa videmus accidiſſe, vt monſtra mendarum lectiones nempe complures ex vtraque ſcriptura concretæ & alij errores innumeri correctionumque varia ſomnia in Editiones vulgares propagata ac deſſeminata ſint. Neminem hîc nominatim tangere habeo, aut aliorum laborem carpere vt meum commendem, illud tamen video meo iure ac ſumma fiducia pronuntiare poſſe, vt omnium Editionum Solini quæ hactenus prodierunt, caſtigatiſſima habenda quam dedit Elias Vinetus ex fide vetuſtiorum librorum ſinceriter emendata, ita peſſimam ducendam dicendamque Delrianam quæ vſque adhuc prauo iudiciorum ambitu optimæ laudem aucupata eſt, locumque nullo ſuo merito occupauit. Nolo mihi credi, ſed rebus ipſis. Cum in corruptiſſimos ille Codices incidiſſet, quæ pars fuit infelicitatis, ex caſus vitio ſuam culpam fecit qui probauit, quin & totam infelicitatem ſuam in eo explicuit qua fere ſemper deteriorem amplectitur, vbi de duabus lectionibus alteram eligendi optio datur. Me non mentiri, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δείξει. Codicibus in Germania vſus ſum olim tribus ex Bibliotheca Palatina, vno antiquiſſimo, altero mediæ vetuſtatis, tertio infimæ, & in charta ſcripto, ſed ex optimo aliquo exemplari, vt apparebat deſumpto. Habui præterea à præſtantiſſimo Bongarſio librum ipſius editum, manu ſua cum quinque exemplaribus ſcriptis quemadmodum mihi affirmabat, collatum. Copia præterea mihi facta duum ex Bibliotheca Regia exemplarium per quam vetuſtorum, quorum alter nec Epiſtolam priorem habuit, nec indicem, qualia omnia fuiſſe liquet quæ deſcripta diximus ex priore ἐκδόσει, etiam liber pleraſque lectiones in textu ſcriptas oſtendit, quas alterius antiquarius ad marginem adſcripſerat veluti variantes ſcripturas ex altera editione notatas. Nactus ſum poſtremo ex Bibliotheca eruditiſſimi & clariſſimi Petri Puteani editionem Eliæ Vineti à Petro Daniele Aurelianenſi, talium pe-

Digitized by Google

ritiſſimo, cum codice antiquo diligentiſſime collatam, quem codicem vidiſſe & contuliſſe cum editis, Ioſiam Mercerum τὸν μακαρίτην indubitata coniectura ex comparatione lectionum vtriuſque deprehendi. Cuius viri interitu quantam nuper iacturam fecerit Reſpublica litteraria ſatis ſciunt quibus vel de ſolo nomine notus fuit. Ego verò cui doctrinam eius ac virtutes propius intueri ac ſtupere contigit, hoc magis etiam teſtari poſſum, & cùm priuatum damnũ quod ex illa morte ſenſi me maximè tangere ſicut facit debeat, haud minus & publici cauſa afficior, quamuis in illo homine non me ſocerum duntaxat amiſiſſe crediderim, ſed patrem, ſed ſocium ſtudiorum, adiutorem, fautorem, laudatorem ſummum, & quidquid eſt denique maiorum minorumque neceſſitudinum. Ingenio eum ſagaciſſimo, iudicio limatiſſimo, eruditione conſummatiſſimo ſi fuiſſe dixero, vera quidem me prædicare conſenſus omnium fatebitur, ſed partem hanc eſſe laudum eius nec maximam ſcio, quibus pro re ac merito latius explicandis quoniam alius à me deſtinatus eſt locus, ideo hic parcior ero. Ceterùm præter libros manu exaratos Editionem etiam Venetam conſuluimus quæ vicem manuſcripti fuit, adeo in multis ac pæne in omnibus cum ſcriptis conſentit. Primam fuiſſe omnium Editionum quæ exierunt typis procuſæ neſcio an auſim affirmare. Anteriorem certe non vidi. Prodijt autem anno CIↃCCCCLXXIII. Non omittendum priuſquam finio, in omnibus fere quæ mihi videre licuit Solini exemplaribus quos foruli Bibliothecarum in membranis ſeruant, ſiue ſint antiquioris manus ſiue recentioris, ſubſcriptionem ſtatim poſt tralaticium illud EXPLICIT, habere hanc OPERA ET STVDIO THEODOSII INVICTISSIMI PRINCIPIS. Cùm idem repperiſſet in ſuis libris bonus Vinetus, temere credidit eo ipſo tempore fuiſſe ſcriptos quo Theodoſius nempe imperabat, ignarus conſuetudinis antiquorum librariorum qui bona fide ſolebant deſcribere quæcunque in alio antiquiore libro reperiſſent quem ſibi pro exemplari proponerent ſequendum. Sic ſubſcriptiones illæ pleriſque libris adponi ſolitæ quæ teſtantur recognitionem alicuius emendatoris, in omnibus pariter conſpiciuntur etſi non eamdem ætatem præferentibus. Vt illa quam nuper legebam in ſcripto codice Cæſaris commentariorum de Bello Gallico, qui tamen non adeo longam vetuſtatem oſtendit, in hunc modum concipitur: IVLIVS CELSVS CONSTANTINVS V. C. LEGI. In alijs Iulius Celſus quaſi auctor eorum commentariorum ſubſcribitur; magno errore: qui tamen impulit doctiſſimum ſuæ ætatis criticum vt dubitaret an Iulij Cæſaris eſſent illi commentarij, & non potius Celſi. At in illo quem dixi libro non quidem antiquiſſimo, ſed fideliſſime ſcripto ad vltimum de bello Gallico librum hæc viſitur ſubſcriptio. Iulius Celſus Conſtantinus V. C. Legi tantum feliciter. C. Iulij Cæſaris Pontificis maximi Ephemeris rerum geſtarum belli Gallici liber VIII. explicit feliciter. Quid ille velit de Theodoſio principe cuius opera ac ſtudio ſcriptus traditur Solini liber, plane ignoro. Sic enim in Regio optimo codice ſcribitur: Studio & diligentia Theodoſij inuictiſſimi principis perſcriptus liber. Putaui aliquando fuiſſe tantum in libris ſcriptum, Studio & diligentia Theodoſij, & nomen eſſe vel ſcriptoris, vel correctoris. Quod ignorantes καλλιγράφοι ſequentis æui de Theodoſio principe id interpretati ſunt, & elogium illud de ſuo appoſuerunt, quod de principibus tum vſurpari ſoleret. Niſi hoc ſit haud ſcio an coniectari poſſet Theodoſium principem ſtudioſum Solini fuiſſe, & eum deſcribendum curaſſe, atque in Bibliotheca ſua repo-

nendum

nendum. Scholiaſtes Nicandri meminit codicis μεταγραφέντος ἐκ τοῦ Θεοδοσιακοῦ ἀρχαίου. Sic vocat Theodoſiacum exemplar antiquum, ex quo deſcriptum dicit illum Nicandri librum. Ex Bibliotheca Theodoſij Imperatoris ſumptum interpretari licet illud Θεοδοσιακὸν ἀρχαῖον. Librarius Codicis Epigrammatum Græcorum notauit ad marginem collatum fuiſſe cum exemplari Michaëlis Comneni. Codices quibus in Plinio emendando vſi ſumus toto opera paßim laudamus. Quæ autem in hunc Solinum ſumus commentati, Exercitationes inſcribi voluimus Plinianas, & quidem in Solinum, quia Solinus ordinem quem ſequeremur ex textu ſuo præbuit. Multa alia inſeruimus quæ occaſio paßim ſuggeßit, quæque ad rem etiam facere vel licet paulo longius arceßita viſa ſunt. Non aliter fiunt Exercitationes. Plinius in his maiorem partem occupat, & fere vtramque vbique paginam implet. Potui eas ſi libuiſſet, aut ſi ambitio animo inceßiſſet, per titulos & capita, vt mos eſt, diſtinguere. Non deerunt, & qui ſic debuiſſe fieri iudicabunt. Aliud ipſa ſtatui. Sic creuiſſet opus in molem immenſam titulorum phaleris amplificatum qui tamen nihil leuaſſent laborem legentium. Accuratißimus Index rerum verborumque in promptu eſt, qui poteſt præſtare ne deſiderentur capitum Indices ac tituli, quique etiam lector ni fallor præſtabit, ne neceſſe ſit totum opus perlegere. Si qui porro fuerint qui prolixitatem ſingularum Exercitationum culpabunt, hi velim cogitent, nullam ex his longiorem eſſe vno Pliniani operis libro. Quibus ſic tamen nimis longæ videbuntur, poterunt breuißimas facere, non legendo.

Digitized by Google

CAII IVLII SOLINI GRAMMATICI POLYHISTOR.

AB IPSO EDITVS ET recognitus.

Digitized by Google

C· IVLIVS SOLINVS ADVENTO SVO S. P. D.

QVONIAM quidem impatientius potius quàm ſtudioſius, opuſculum quod moliebar, intercipere properarunt: ídque etiam tum impolitum, prius in medium dederunt, quàm inchoatæ rei ſumma manus imponeretur, & nunc, exēplaribus corruptis, quæ damnata ſunt, quaſi probata circunferunt, præteritis quæ ad incrementum cognitionis acceſſerunt cura longiore: ne fortè rudis & imperfecta materia, velut ſpectatus à me liber, in manus tuas deferretur, corpuſculum ſententia mea digeſtum, vt noſceres, miſi. Primo, quòd referendus ad induſtriam tuam fuit tenor diſpoſitionis: deinde, vt ſcabræ adhuc informitatis proditio, editione vera extingueretur. Erit igitur operi iſti titulus POLYHISTOR. Nam quem in exordio deſignaueram, ſcilicet COLLECTANEA RERVM memorabilium, cum iis quæ improbauimus, placuit obliterari. Collata igitur hac epiſtola cum ea quæ auſpicium ſcriptionis facit, intelligis eodem te loco habitum quo eum cui laboris noſtri ſummam dedicauimus.

CAPITVLA.

I. DE origine vrbis Romæ & temporibus eius. De diebus intercalaribus. De genitura hominis, & his quæ memorabilia in homine fuerunt. De alectoria lapide.
II. De Italia. In ea de boa angue. De lupis. De lyncibus. De lingurio lapide. De lapide curalio. De gemma Syrtite. De Veientana gemma. De mutis cicadis. De Diomedis auibus.
III. Corſica. In ea de catochite lapide.
IV. Sardinia. In ea de ſolifuga, & herba Sardonia.
V. Sicilia. In ea memorabilia ſoli & aquarum. Item de Achate lapide.
VI. Volcaniæ inſulæ.
VII. Europæ ſinus tertius. In eo de locorum Græciæ admirabilibus. De fluminibus & fontibus. De merulis. De perdicibus. De lapide galactite. De lapide aſbeſto. De Arione.
VIII.
IX. Macedonia cum regibus. De natura Olympi montis, & lapide pæanite.

X. Thracia cum moribus gentium. In ea de gruibus. De hirundinibus. De Iſthmo.
XI. Claræ inſulæ, & in inſulis clara. In creta herba alimos, animal phalangium, lapis Idæus dactylus. In Caryſto, aues Caryſtiæ, item carbaſum. In Delo tempora diluuiorum, & aue coturnices.
XII. Eubœa. Paros, lapis ſarda. Naxos, Icaros, Melos, Carpathus, Rhodos, Lemnos.
XIII. Helleſpontus, Propontis, Boſporos. In his de delphinis. De thunnis.
XIV. Flumen Iſtrum. Fiber Ponticus. Gemma Pontica.
XV. Amnis Hypanis, & fons Exampæus.
XVI. Scythicarum gentium varia miracula. In his de natura canum. De ſmaragdo lapide. De cæaneo lapide. De cryſtallo.
XVII. De Hyperboreis, & Hyperboreæ regionibus.
XVIII. De Arimphæis, & aliis Scytharum gentibus. De tigridibus. De pantheris. De pardis.
XIX. Vnde mediterranea maria oriantur.
XX. De inſulis Scythicis. De Oceano Septentrionali. De ſpatiis inter Scythas & Indos. De formis hominum. De ceruis. De tragelaphis.
XXI. Germania. In ea de auibus Hercyniis. De viſontibus. De oris. De alce. Item de alce Gangauiæ inſulæ. De ſuccino. De callaico lapide. De ceraunio albo.
XXII. Gallia, & ex ea itinerarium. Item de oleo Medico.
XXIII. Britannia. In ea de lapide gagate, & de gentibus barbaris, inſuliſque circa eam claris.
XXIV. Hiſpania. In ea de ceraunio rubro. De Gaditano freto, & mediterraneo mari. De oceano.
XXV. Libya. Horti Heſperidum. Mons Atlas.
XXVI. Mauritania. In ea de elephantis. De pugna eorum & draconum, vnde cinnabari.
XXVII. Numidia. In ea de vrſis.
XXVIII. Africa cum Cyrenaica regione. In ea de leonibus. De leontophona. De hyæna. De lapide hyænio. De corocotta. De onagris. De ſerpentibus. De gemma heliotropio. De Pſyllis. De lapide Naſamonite. De lapide cornu Hammonis. De arbore melopo. De lacte ſirpicio. De ſerpente baſiliſco. De genere ſimiarum.
XXIX. Gens Amantum & Aſbytarum.
XXX. Garamantum fons, & iter Garamanticum. Item pecora Garamantica, & natura inſulæ Gauloes.
XXXI. Æthiopes, & in eorum locis ac gentibus mira. De draconibus. De dracontia lapide. De camelopardalo. De cephis. De rhinocerote. De catoblepa. De formicis Æthiopicis. De Lycaone. De parandro. De lupis Æthiopicis. De hyſtrice. De aue pegaſo. De aue tragopane. De hyacintho lapide. De chryſoptaſo lapide. De lapide hæmatite.
XXXII. De intimis gentibus Libyæ. De lapide hexecontalitho.
XXXIII. Ægyptos. In ea de origine & natura Nili. De tauro Apide. De crocodilo. De ſcinco. De hippopotamo. De aue Ibide, & ſerpentibus Arabicis. De ficu Ægyptia. De palma Ægyptia. De diſciplina Ægyptiorum, & vrbibus incultis.
XXXIV. Arabia. In ea mira. De fontibus. De moribus & habitu populorum. De Eulæo flumine. De ture. De myrra. De cinnamo. De phœnice aue. De cynomolgis auibus. De gemma ſardonyche. De lapide molochite. De iride. De andradamante lapide. De pæderote lapide. De gemma Arabica.
XXXV. Regio Oſtracine. Ioppe oppidum. Andromedæ vincula.
XXXVI. Iudæa. In ea de Aſphaltite lacu. De balſamo. De gente Heſſenorum.
XXXVII. De Scythopoli oppido. De monte Caſſio.
XXXVIII. De fluminibus Tigri & Euphrate. Item de lapidibus zmilanthi, ſagda, myrrhite, mithridace, tecolitho, hammochryſo, aëtite, pyrite, chalazia,

Digitized by Google

echite, Dionyſia. De gloſſopetra, gemma Solis, crine Veneris, ſelenite, meconite, myrmecite, chalcophtongo, ſiderite, phogite, anthracia, enhydro.
XXXIX. Cilicia. In ea Cydnus amnis. Antrum Corycium. Mons Taurus.
XL. Lycia. In ea mons Chimæra.
XLI. Aſia, Phrygia, Lydia, Teuthrania. In his de vrbe Epheſo. De monte Mimante. De illuſtribus viris. De Homeri & Heſiodi temporibus. De animali bonnaco. De ſepulcris Aiacis & Memnonis. De Memnoniis auibus. De chamæleonte. De ciconiis.
XLII. Galatia.
XLIII. Bithynia. In ea Hannibalis exitus & ſepulcrum.
XLIV. Aconæ portus & Acheruſius ſpecus.
XLV. Paphlagonia & Venetorum origo.
XLVI. Cappadocia. In ea de equis.
XLVII. Aſſyria cum Media. In his de vnguentorum origine. De arbore Medica.
XLVIII. Portæ Caſpiæ.
XLIX. Direum locus. Margiane regio, & in ea oppida.
L. Gentes circum Oxum amnem. Terminus itinerum Liberi patris & Herculis. Item regiones cum gentibus. Simul de camelorum natura.
LI. Seres. Item Sericum vellus.
LII. Gens Attacorum.
LIII. India. In ea de ritu hominum, & qualitate. De cœli elementia. De natura ſoli. De ſerpentibus Indicis. De leucrocotta beſtia. De eale beſtia. De tauris Indicis. De manticora beſtia. De bubus Indicis. De monocerote beſtia. De anguillis Gangeticis. De Gangeticis vermibus. De balæna Indica. De phyſetere. De aue pſittaco. De Indicis lucis. De ficu Indica. De Indicis harundinibus. De arboribus in inſula Indiæ naſcentibus. De piperis arbore. De hebeno. De adamante lapide. De lapide beryllo. De chryſoberyllo lapide. De chryſopraſo lapide. De hyacinthizonte lapide.
LIV. Taprobane. In ea de qualitate hominum. De ſideribus. De natura maris, & nauigationibus diſciplina. De teſtudinum magnitudine. De margarito.
LV. Itinerarium Indicum. Sinus Perſicus & Arabicus. Azanium mare.
LVI. Parthia & circa Parthiam regiones. Item Cyri ſepulcrum.
LVII. Babylon. Deinde recurſus ac Oceanum Atlanticum; in eo inſulæ Gorgades, Heſperides, Fortunatæ.

Digitized by Google

C. IVLII SOLINI POLYHISTOR.

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EM. ROMA

CAPVT I.

DE ORIGINE VRBIS ROMÆ, et temporibus eius. De diebus intercalaribus. De genitura hominis, et his quæ memorabilia in hominibus fuere. De alectorio lapide.

A SVNT qui videri velint ROMÆ vocabulum ab Euandro primum datum, cùm oppidum ibi offendiſſet, quod extructum antea Valentiam dixerat iuuentus Latina: ſeruatáque ſignificatione impoſiti priùs nominis, Romam Græcè Valentiam nominatam: quam Arcades quoniam in excelſa habitaſſent parte montis, deriuatum deinceps,vt tutiſſimę vrbium arces vocarentur. Heraclidi placet, Troia capta quoſdam
B ex Achiuis in ea loca vbi nunc Roma eſt, deueniſſe per Tiberim, deinde ſuadente Rome nobiliſſima captiuarum, quæ his comes erat, incenſis nauibus poſuiſſe ſedes, inſtruxiſſe mœnia, & oppidum ab ea Romen vocauiſſe. Agathocles ſcribit Romen non captiuam fuiſſe, vt ſuprà dictum eſt, ſed ab Aſcanio natam, Æneæ neptem, appellationis iſtius cauſam fuiſſe. Traditur etiam proprium Romæ nomen & verum magis, quod nunquam in vulgum venit, ſed vetitum publicari, quandoquidem quo minùs enuntiaretur cærimoniarum arcana ſanxerunt, vt hoc pacto noti-
C tiam eius aboleret fides placitæ taciturnitatis. Valerium denique Soranum, quòd contra interdictum id eloqui auſus foret, ob meritum profanæ vocis neci datum. Inter antiquiſſimas ſanè religiones ſacellum colitur Angeronæ, cui ſacrificatur ante diem duodecimum calendarum Ianuariarum: quæ diua præſul ſilentij iſtius, prænexo obſinatóque ore ſimulacrum habet. De temporibus Vrbis conditæ ambiguitatum quæſtiones excitauit quòd quædam ibi multò ante Romulum culta ſint.

Digitized by Google

Quippe ante, aram Hercules, quam vouerat ſi amiſſas boues reperiſſet, A
punito Caco, patri inuentori dicauit. Qui Cacus habitauit locum cui Sa-
linæ nomen eſt: vbi trigemina nunc porta. Hic, vt Gellius tradit, cum à
Tarchone Tyrrheno, ad quem legatus venerat miſſu Marſyæ regis, ſocio
Megale Phryge, cuſtodiæ foret datus, fruſtratus vincula, & vnde venerat
redux, præſidiis, amplioribus occupato circa Vulturnum & Campaniam
regno, dum attrectat etiam ea quæ conceſſerant in Arcadum iura, duce
Hercule, qui tunc forte aderat, oppreſſus eſt. Megalen Sabini recepe-
runt, diſciplinam augurandi ab eo docti. Suo quoque numini idem Her-
cules inſtituit aram, quæ maxima apud Pontifices habetur, cum ſe ex Ni- B
coſtrata Euandri matre, quæ à vaticinio Carmentis dicta eſt, immorta-
lem comperiſſet fore: conſeptum etiam, intra quod ritus ſacrorum,
factis bouicidiis, docuit Potitios. Hoc ſacellum Herculi in Boario foro
eſt, in quo argumenta & conuiuij & maieſtatis ipſius remanent. Nam di-
uinitus illò neque canibus neque muſcis ingreſſus eſt. Etenim cum viſce-
rationem ſacricolis daret, Myiagrum deum dicitur imprecatus: clauam
vero in aditu reliquiſſe, cuius olfactum refugerent canes. id vſque nunc
durat. Ædem etiam, quæ Saturni ærarium fertur, comites eius condiderunt
in honorem Saturni, quem cultorem regionis illius cognouerant extitiſſe.
Idem & montem Capitolinum, Saturnium nominarunt. Caſtelli quoque C
quod excitauerunt, portam Saturniam appellauerunt, quæ poſtmodum
Pandana vocitata eſt. Pars infima Capitolini montis, habitaculum Car-
menti fuit, vbi Carmentis nunc fanum eſt, à qua Carmentali portæ no-
men datum eſt. Palatium nemo dubitauerit quin Arcadas habeat aucto-
res, à quibus primùm Pallanteum oppidum: quod aliquandiu Aborigi-
nes habitatum, propter incommodum vicinæ paludis quam præterfluens
Tiberis fecerat, profecti Reate poſtmodum reliquerunt. Sunt qui velint
à balatibus ouium, mutata litera: vel à Pale paſtorali dea, aut, vt Silenus
probat, à Palantho Hyperborei filia, quam Hercules ibi compreſſiſſe viſus D
eſt, nomen monti adaptatum. Sed quanquam iſta ſic congruant, palam
eſt proſpero illi augurio deberi Romani nominis gloriam, maximè cum
annorum ratio faciat cardinem veritati: nam vt affirmat Varro auctor di-
ligentiſſimus, Romam condidit Romulus Marte genitus & Rhea Syluia:
vel vt nonnulli, Marte & Ilia. dictáque eſt primùm Roma quadrata, quòd
ad æquilibrium foret poſita. Ea incipit à ſylua quæ eſt in area Apollinis,
& ad ſupercilium ſcalarum Caci habet terminum, vbi tugurium fuit Fau-
ſtuli. Ibi Romulus manſitauit, qui auſpicatò fundamenta murorum iecit E
duodeuiginti natus annos, vndecimo Kalendas Maias, hora poſt ſecun-
dam ante tertiam plenam: ſicut Lucius Tarruntius prodidit, mathemati-
corum nobiliſſimus, Ioue in piſcibus, Saturno, Venere, Marte, Mercu-
rio in ſcorpione, Sole in tauro, Luna in libra conſtitutis. Et obſeruatum
deinceps ne qua hoſtia Parilibus cæderetur, vt dies iſte à ſanguine purus
eſſet, cuius ſignificationem de partu Iliæ tractam volunt. Idem Romulus
regnauit annos ſeptem & triginta. De Cæninenſibus egit primum
triumphum, & Acroni regi eorum, detraxit ſpolia, quæ Ioui Feretrio

Digitized by Google

A primus ſuſpendit, & opima dixit. Rurſum de Antemnatibus trium-
phauit, de Veientibus tertio. Apud Capreæ paludem nonis Quintili-
bus apparere deſiit. Cæteri reges, quibus locis habitauerint, dicemus.
Tatius in arce, vbi nunc eſt ædes Iunonis Monetæ: qui anno quinto
poſtquam ingreſſus vrbem fuerat, à Laurentibus interemptus ſeptima
& viceſima Olympiade hominem exiuit. Numa in colle primùm Qui-
rinali, deinde propter ædem Veſtæ in regia, quæ adhuc ita appellatur:
qui regnauit annis tribus & quadraginta, ſepultus ſub Ianiculo. Tullus
Hoſtilius in Velia, vbi poſtea deûm Penatium ædes facta eſt: qui re-
B gnauit annos duos & triginta, obiit Olympiade quinta & trigeſima.
Ancus Martius in ſumma ſacra via, vbi ædes Larum eſt: qui regna-
uit annos quatuor & viginti, obiit Olympiade prima & quadrageſi-
ma. Tarquinius Priſcus ad Mugoniam portam ſupra ſummam nouam
viam: qui regnauit annos ſeptem & triginta. Seruius Tullius Eſqui-
liis ſupra cliuum Vrbium, qui regnauit annos duos & quadraginta.
Tarquinius ſuperbus, & ipſe Eſquilis ſupra cliuum Pullium ad Fagu-
talem lacum: qui regnauit annos quinque & viginti. Cincio Romam
duodecima Olympiade placet conditam: Pictori octaua: Nepoti &
C Lutatio, opinionem Eratoſthenis & Apollodori comprobantibus,
Olympiadis ſeptimæ anno ſecundo: Pomponio Attico, & M. Tul-
lio, Olympiadis ſextæ anno tertio. Collatis igitur noſtris & Græco-
rum temporibus, inuenimus incipiente Olympiade ſeptima Romam
conditam, anno poſt Ilium captum quadringenteſimo triceſimo ter-
tio. Quippe certamen Olympicum, quod Hercules in honorem
ataui materni Pelopis ediderat, intermiſſum Iphitus Eleus inſtaurauit
poſt excidium Troiæ anno quadringenteſimo octauo. Ergo ab Iphi-
to numeratur Olympias prima. Ita ſex mediis Olympiadibus inter-
D iectis, quibus ſingulis anni quaterni imputantur, cum ſeptima cœptan-
te Roma condita ſit, inter exortum vrbis & Troiam captam, iure
eſſe annos quadringentos & triginta tres conſtat. Huic argumento
illud accedit, quòd cum Caius Pompeius Gallus, & Quintus Veran-
nius, vrbis conditæ anno octingenteſimoprimo fuerint conſules, con-
ſulatu eorum Olympias ſemptima & ducenteſima actis publicis adnota-
ta eſt. Quater ergo multiplicatis ſex & ducentis Olympiadibus, erunt
anni octingenti vigintiquatuor, quibus de ſeptima Olympiade anne-
ctendus primus annus eſt, vt in ſolido colligantur anni octingenti vi-
E gintiquinque. Ex qua ſumma detractis viginti annis & quatuor Olym-
piadum retro ſex, manifeſtè anni octingenti & vnus reliqui fient. Qua-
propter cum octingenteſimo primo anno vrbis conditæ, ducenteſima
ſeptima Olympias computetur, par eſt Romam ſeptimæ Olympiadis
anno primo credi conditam. In qua regnatum eſt annis ducentis qua-
draginta tribus. Decemuiri creati anno trecenteſimo ſecundo. Primum
Punicum bellum anno quadringenteſimo octogeſimonono. Secun-
dum, quingenteſimo triceſimoquinto. Tertium, ſexcenteſimoquarto.
Sociale ſexcenteſimo ſexageſimoſecundo. Ad Hircium & Caium Panſam

Digitized by Google

cônſules anni ſeptingenti & decem: quorum conſulatu Cæſar Augu- A
ſtus eſt conſul creatus, octauum decimum annum agens: qui principatum ita ingreſſus eſt, vt vigilantia illius non modò ſecurum, verumetiam tutum imperium eſſet. Quod tempus fermè ſolum repertum eſt, quo plurimum & arma ceſſauerint, & ingenia floruerint, ſcilicet ne inerti iuſtitio langueret virtutis opera bellis quieſcentibus. Tunc ergo primùm curſus anni perſpecta ratio eſt, quæ à rerum origine profunda caligine tegebatur. Nam ante Auguſtum Cæſarem incerto modo annum computabant, qui apud Ægyptios quatuor menſibus terminabatur, apud Arcadas tribus, apud Acarnanas ſex, in Italia B
apud Lauinios tredecim, quorum annus trecentis ſeptuaginta & quatuor diebus ferebatur. Romani initio annum decem menſibus computauerunt, à Martio auſpicantes, adeo vt eius die prima de aris Veſtalibus ignes accenderent, mutarent veteribus virides laureas, Senatus & populus comitia agerent, matronæ ſeruis ſuis cœnas ponerent, ſicuti Saturnalibus domini: illæ vt per honores promtius obſequium prouocarent: hi quaſi gratiam repenſarent perfecti laboris: maximéque hunc menſem principem teſtatur fuiſſe, quod qui ab hoc quintus erat, Quintilis dictus eſt, deinde numero decurrente, December ſo- C
lemnem circuitum finiebat intra diem trecenteſimum quartum: tunc enim iſte numerus explebat annum, ita vt ſex menſes tricenûm dierum eſſent, quatuor reliqui tricenis & ſingulis expedirentur. Sed quum ratio illa ante Numam à Lunæ curſu diſcreparet, lunari computatione annum peræquarunt, quinquaginta & vno die auctis. Vt ergo perficerent XII. menſes, de ſex menſibus ſuperioribus detraxerunt dies ſingulos, eóſque quinquaginta iſtis & vno diebus adnexuerunt, factique quinquaginta VII. diuiſi ſunt in duos menſeis, quorum alter XXIX. alter XXVIII. dies detinebant. Sic annus habere quinque atque quinquaginta D
& trecentos dies cœpit. Poſtmodum cum perſpicerent temerè annum clauſum intra dies quos ſupra diximus, quandoquidem appareret ſolis meatum non ante trecenteſimum ſexageſimum quintum diem, abundante inſuper quadrantis particula zodiacum conficere decurſum, quadrantem illum & decem dies addiderunt, vt ad liquidum annus trecentis diebus ſexaginta quinque & quadrante conſtaret, hortante obſeruatione imparis numeri, quem Pythagoras monuit præponi in omnibus oportere. Vnde propter dies impares Diis ſuperis & Ianuarius dicatur & Martius: propter pares Februarius quaſi ominoſus Diis inferis deputatur. E
Cùm itaque hæc definitio toto orbe placuiſſet, cuſtodiendi quadrantis gratia, à diuerſis gentibus variè intercalabatur, nec vnquam tamen ad liquidum fiebat temporum peræquatio. Græci ergo ſingulis annis XI. dies & quadrantem detrahebant, eóſque octies multiplicatos in annum nonum reſeruabant, vt contractus nonagenarius numerus in treis menſes per tricenos dies ſcinderetur: qui anno nono reſtituti efficiebant dies quadringentos quadraginta quatuor, quos embolimos, vel Hyperballontas nominabant. Quod cùm in initio Romani

Digitized by Google

A probaſſent, contemplatione parilis numeri neglectum breui perdiderunt, tranſlata in ſacerdotes intercalandi poteſtate: qui plerumque gratificantes rationibus publicanorum, pro libidine ſua ſubtrahebant tempora, vel augebant. Cum hæc ſic forent conſtituta, modúſque intercalandi interdum cumulatior, interdum fieret imminutior, vel omnino diſſimulatus præteriretur, nonnunquam accidebat, vt menſes qui fuerant tranſacti hyeme, modò æſtiuum, modò autumnale tempus inciderent. Itaque Cæſar vniuerſam hanc inconſtantiam inciſa temporum turbatione compoſuit, & vt ſtatum certum præteritus error acciperet, B dies XXI. & quadrantem ſimul intercalauit: quo pacto regradati menſes de cætero ſtatuta ordinis ſui tempora detinerent. Ille ergo annus ſolus trecentos XLIIII. dies habuit: alij deinceps trecentenos ſexagenos quinos, & quadrantem & tunc quoque vitium admiſſum eſt per ſacerdotes: Nam cum præceptum eſſet anno quarto vt intercalarent vnum diem, & oporteret confecto quarto anno id obſeruari antequam quintus auſpicaretur, illi incipiente quarto intercalarunt non deſinente. Sic per annos ſex & XXX. cum nouem dies tantummodo ſufficere debuiſſent, XII ſunt intercalati. quod reprehenſum Auguſtus reforma-C uit, iuſſitque annos XII ſine intercalatione decurrere, vt tres illi dies qui vltra nouem neceſſarios temerè fuerant intercalati, hoc modo poſſent repenſari. Ex qua diſciplina omnium poſtea temporum fundata ratio eſt. Verùm cùm hoc, & multa alia Auguſti temporibus debeantur, qui penè ſine exemplo rerum potitus eſt, tanta & tot in vita eius inueniuntur aduerſa, vt non ſit facile diſcernere, calamitoſior an beatior fuerit. Primùm, quòd apud auunculum in petitione magiſterij equitum prælatus eſt ei Lepidus tribunus, cum quadam auſpicantium cœptorum D nota: mox triumuiratus collegium præ graui poteſtate Antonij: Philippenſis inde proſcriptionis inuidia: abdicatio Poſtumi Agrippæ poſt adoptionem: deinde deſiderio eius inſignis pœnitentia: naufragia Sicula: turpis ibi in ſpelunca occultatio: ſeditiones militum plurimæ: Peruſina cura: detectum filiæ adulterium, & voluntas parricidalis: nec minore dedecore neptis infamia: incuſatæ mortes filiorum: & amiſſis liberis, non ſolus orbitatis dolor: Vrbis peſtilentia, fames Italiæ, bellum Illyricum, anguſtiæ rei militaris, corpus morbidum, contumelioſa diſſenſio priuigni Neronis, vxoris etiam & Tiberij cogitationes parum fidæ, at-E que in hunc modum plura. Huius tamen ſuprema quaſi lugeret ſeculum, penuria inſecuta eſt frugum omnium: ac ne fortuitum quod acciderat videretur, imminentia mala non dubiis ſignis apparuerunt: nam Fauſta quædam ex plebe partu vno edidit quatuor geminos, mares duos totidemque fœminas, monſtruoſa fœcunditate portendens futuræ calamitatis indiciũ: quamuis Trogus author affirmet, in Ægypto ſeptenos vno vtero ſimul gigni: quod ibi minùs mirum, cum fœtifero potu Nilus, non tantum terrarum, ſed etiam hominum materna fœcundet arua. Legimus Cn. Pompeium Eutychidem fœminam Aſia exhibitam, quam conſtabat tricies enixam, cum XX. eius liberis in theatro ſuo publicaſſe. Vnde compe-

Digitized by Google

cõnſules anni ſeptingenti & decem: quorum conſulatu Cæſar Augu- A ſtus eſt conſul creatus, octauum decimum annum agens; qui principatum ita ingreſſus eſt, vt vigilantia illius non modò ſecurum, verumetiam tutum imperium eſſet. Quod tempus fermè ſolum repertum eſt, quo plurimum & arma ceſſauerint, & ingenia floruerint, ſcilicet ne inerti iuſtitio langueret virtutis opera bellis quieſcentibus. Tunc ergo primùm curſus anni perſpecta ratio eſt, quæ à rerum origine profunda caligine tegebatur. Nam ante Auguſtum Cæſarem incerto modo annum computabant, qui apud Ægyptios quatuor menſibus terminabatur, apud Arcadas tribus, apud Acarnanas ſex, in Italia B apud Lauinios tredecim, quorum annus trecentis ſeptuaginta & quatuor diebus ferebatur. Romani initio annum decem menſibus computauerunt, à Martio auſpicantes, adeo vt eius die prima de aris Veſtalibus ignes accenderent, mutarent veteribus virides laureas, Senatus & populus comitia agerent, matronæ ſeruis ſuis cœnas ponerent, ſicuti Saturnalibus domini: illæ vt per honores promtius obſequium prouocarent: hi quaſi gratiam repenſarent perfecti laboris: maximéque hunc menſem principem teſtatur fuiſſe, quod qui ab hoc quintus erat, Quintilis dictus eſt, deinde numero decurrente, December ſo- C lemnem circuitum finiebat intra diem trecenteſimum quartum: tunc enim iſte numerus explebat annum, ita vt ſex menſes tricenûm dierum eſſent, quatuor reliqui tricenis & ſingulis expedirentur. Sed quum ratio illa ante Numam à Lunæ curſu diſcreparet, lunari computatione annum peræquarunt, quinquaginta & vno die auctis. Vt ergo perficerent XII. menſes, de ſex menſibus ſuperioribus detraxerunt dies ſingulos, eóſque quinquaginta iſtis & vno diebus adnexuerunt, factique quinquaginta VII. diuiſi ſunt in duos menſeis, quorum alter XXIX. alter XXVIII. dies detinebant. Sic annus habere quinque atque quinquaginta D & trecentos dies cœpit. Poſtmodum cum perſpicerent temerè annum clauſum intra dies quos ſupra diximus, quandoquidem appareret ſolis meatum non ante trecenteſimum ſexageſimum quintum diem, abundante inſuper quadrantis particula zodiacum conficere decurſum, quadrantem illum & decem dies addiderunt, vt ad liquidum annus trecentis diebus ſexaginta quinque & quadrante conſtaret, hortante obſeruatione imparis numeri, quem Pythagoras monuit præponi in omnibus oportere. Vnde propter dies impares Diis ſuperis & Ianuarius dicatur & Martius: propter pares Februarius quaſi ominoſus Diis inferis deputatur. Cùm itaque hæc definitio toto orbe placuiſſet, cuſtodiendi quadran- E tis gratia, à diuerſis gentibus variè intercalabatur, nec vnquam tamen ad liquidum fiebat temporum peræquatio. Græci ergo ſingulis annis XI. dies & quadrantem detrahebant, eóſque octies multiplicatos in annum nonum reſeruabant, vt contractus nonagenarius numerus in treis menſes per tricenos dies ſcinderetur: qui anno nono reſtituti efficiebant dies quadringentos quadraginta quatuor, quos embolimos, vel Hyperballontas nominabant. Quod cùm in initio Romani

Digitized by Google

A probaſſent, contemplatione parilis numeri neglectum breui perdiderunt, tranſlata in ſacerdotes intercalandi poteſtate: qui plerumque gratificantes rationibus publicanorum, pro libidine ſua ſubtrahebant tempora, vel augebant. Cum hæc ſic forent conſtituta, modúſque intercalandi interdum cumulatior, interdum fieret imminutior, vel omnino diſſimulatus præteriretur, nonnunquam accidebat, vt menſes qui fuerant tranſacti hyeme, modò æſtiuum, modò autumnale tempus inciderent. Itaque Cæſar vniuerſam hanc inconſtantiam inciſa temporum turbatione compoſuit, & vt ſtatum certum præteritus error acciperet,
B dies XXI. & quadrantem ſimul intercalauit: quo pacto regradati menſes de cætero ſtatuta ordinis ſui tempora detinerent. Ille ergo annus ſolus trecentos XLIIII. dies habuit: alij deinceps trecentenos ſexagenos quinos, & quadrantem & tunc quoque vitium admiſſum eſt per ſacerdotes: Nam cum præceptum eſſet anno quarto vt intercalarent vnum diem, & oporteret confecto quarto anno id obſeruari antequam quintus auſpicaretur, illi incipiente quarto intercalarunt non deſinente. Sic per annos ſex & XXX. cum nouem dies tantummodo ſufficere debuiſſent, XII ſunt intercalati. quod reprehenſum Auguſtus reforma-
C uit, iuſſitque annos XII ſine intercalatione decurrere, vt tres illi dies qui vltra nouem neceſſarios temerè fuerant intercalati, hoc modo poſſent repenſari. Ex qua diſciplina omnium poſtea temporum fundata ratio eſt. Verùm cùm hoc, & multa alia Auguſti temporibus debeantur, qui penè ſine exemplo rerum potitus eſt, tanta & tot in vita eius inueniuntur aduerſa, vt non ſit facile diſcernere, calamitoſior an beatior fuerit. Primùm, quòd apud auunculum in petitione magiſterij equitum prælatus eſt ei Lepidus tribunus, cum quadam auſpicantium cœptorum
D nota: mox triumuiratus collegium præ graui poteſtate Antonij: Philippenſis inde proſcriptionis inuidia: abdicatio Poſtumi Agrippæ poſt adoptionem: deinde deſiderio eius inſignis pœnitentia: naufragia Sicula: turpis ibi in ſpelunca occultatio: ſeditiones militum plurimæ: Peruſina cura: detectum filiæ adulterium, & voluntas parricidalis: nec minore dedecore neptis infamia: incuſatæ mortes filiorum: & amiſſis liberis, non ſolus orbitatis dolor: Vrbis peſtilentia, fames Italiæ, bellum Illyricum, anguſtiæ rei militaris, corpus morbidum, contumelioſa diſſenſio priuigni Neronis, vxoris etiam & Tiberij cogitationes parum fidæ, at-
E que in hunc modum plura. Huius tamen ſuprema quaſi lugeret ſeculum, penuria inſecuta eſt frugum omnium: ac ne fortuitum quod acciderat videretur; imminentia mala non dubiis ſignis apparuerunt: nam Fauſta quædam ex plebe partu vno edidit quatuor geminos, mares duos totidemque fœminas, monſtruoſa fœcunditate portendens futuræ calamitatis indiciũ: quamuis Trogus author affirmet, in Ægypto ſeptenos vno vtero ſimul gigni: quod ibi minùs mirum, cum fœtifero potu Nilus, non tantum terrarum, ſed etiam hominum materna fœcundet arua. Legimus Cn. Pompeium Eutychidem fœminam Aſia exhibitam, quam conſtabat tricies enixam, cum XX. eius liberis in theatro ſuo publicaſſe. Vnde compe-

Digitized by Google

tens hoc loco duco ſuper hominis generatione tractare. Etenim cum de A animalibus, quæ digna dictu videbuntur, prout patria cuiuſque admonebit, ſimus notaturi, iure ab eo potiſſimum ordiemur, quod rerum natura ſenſus iudicio & rationis capacitate præpoſuit omnibus. Itaque, vt Democritus phyſicus oſtendit, mulier ſolum animal menſtruale eſt, cuius profluuia non paruis ſpectata documentis inter monſtrifica meritò numerantur. Contactæ his fruges non germinabunt, aceſcent muſta, morientur herbæ, amittent arbores fetus, ferrum rubigo corripiet, nigreſcent æra: ſiquid canes inde ederint, in rabiem efferabūtur nocituri morſibus, quibus lymphaticos faciunt. Parua hæc ſunt: bitumen in Iudæa Aſphaltites gignit lacus adeo lentum mollitie glutinoſa vt à ſe nequeat ſeparari: enimuerò ſi abrumpere partem velis, vniuerſitas ſequetur: ſcindíque non poteſt, quoniam in quantum ducatur, extenditur: ſed vbi admota fuerint cruore illo polluta fila, ſponte diſpergitur & applicita tabe diducitur paulò ante corpus vnum, fitque de tenacitate connexa contagione partitio repentina. Habet planè illud in ſe ſolum ſalutare, quod auertit ſidus Helenæ pernicioſiſſimum nauigantibus. Ceterum ipſæ fœminæ, quibus munus eſt neceſſitatis huiuſmodi, quandiu ſunt in ſua lege, non innocentibus oculis contuentur: aſpectu ſpecula vitiant, ita vt hebetetur viſu C fulgor offenſus, & ſolitam æmulationem vultus exſtinctus ſplendor amittat, fatiéſque obtuſi nitoris quadam caligine nubiletur. Mulierum aliæ in æternum ſteriles ſunt: aliæ mutatis coniugiis exuunt ſterilitatem: nonnullæ tantùm ſemel pariunt: quædam aut fœminas aut mares ſemper: poſt annum quinquageſimum fœcunditas omnium conquieſcit: nam in annum LXXX. viri generant, ſicuti Maſiniſſa rex Mathumannum filium LXXX. & ſextum annum agens genuit. Cato octogeſimo exacto ex filia Saloni clientis ſui auum Vticenſis Catonis procreauit. Compertum & illud eſt, quòd inter duos conceptus cum interceſſit paululum temporis, D vterque reſidet, ſicut in Hercule & Iphicle apparuit fratre eius, qui geſtati eodem onere, interuallis tamen quibus concepti fuerant, nati videntur. Et de Proconenſi ancilla, quæ è duplici adulterio geminos edidit, vtrumque patri ſuo ſimilem. Hic Iphicles Iolaum creat, qui Sardiniam ingreſſus, palantes incolarum animos ad concordiam eblanditus, Olbiam atque alia Græca oppida exſtruxit. Iolenſes ab eo dicti, ſepulchro eius templum addiderunt, quòd imitatus virtutem patrui, malis plurimis Sardiniam liberaſſet. Ante omnia ſobolem cogitantibus ſternutatio poſt coitus cauenda, ne priùs ſemen excutiat impulſus repentinus, quàm penetralibus E ſe matris inſinuet humor paternus. Quod ſi naturalis materia hæſerit, decimus à conceptu dies dolore grauidas admonebit. Iam inde incipiet & capitis inquietudo, & caligine viſus hebetabitur. Ciborum quoque faſtidiis ſtomachi claudetur cupido. Conuenit inter omnes, corda primum ex vniuerſa formari carne, eáque in diem quintum & ſexageſimum creſcere, dein minui: ex oſſibus ſpinas: eapropter capital eſt, ſi pars alterutra noceatur. Planè ſi corpuſculum in marem figuretur, melior eſt color grauidis, & pronior partitudo vteri. Denique à quadrageſimo die

Digitized by Google

A motus. Alter ſexus nonageſimo primum die palpitat. Et concepta fœmina geſtantis vultum pallore inficit: crura quoque præpedit languida tarditate. In vtroque ſexu cum capilli germinant, incommodum maius eſt: fitque pleniluniis auctior ægritudo, quod tempus etiam editis ſemper nocet. Cum ſalſiores eſcas edit grauida vnguiculis caret partus. At cum propè ad vterum liberandum venerint momenta maturitatis, enitenti ſpiritum retinere plurimum congruit, quandoquidem letali mora oſcitatio ſuſpendit puerperia. Contra naturam eſt in pedes procedere naſcentes: quapropter velut ægrè parti, appellantur Agrippæ. Ita editi minus proſperè viuunt,
B & de vita æuo breui cedunt. Denique in vno M. Agrippa felicitatis exemplum eſt, nec tamen vſque eò inoffenſæ, vt non plura aduerſa pertulerit, quàm ſecunda: nam & miſera pedum valetudine, & aperto coniugis adulterio, & aliquot infelicitatis notis præpoſteri ortus omen luit. Feminis perinde eſt infauſta natiuitas, ſi concretum virginal fuerit, quo pacto genitalia fuere Corneliæ, quæ editis Gracchis oſtentum hoc piauit ſiniſtro exitu liberorum. Rurſum necatis matribus natus eſt auſpicatior, ſicut Scipio Africanus prior, qui defuncta parente, quòd exciſus vtero in diem venerat, primus Romanorũ Cæſar dictus eſt. E geminis, ſi remanente
C altero, alter abortiuo fluxu exciderit, alter qui legitimè natus eſt Vopiſcus nominatur. Quidam & cum dentibus procreantur, vt Cn. Papyrius Carbo, & M. Curius, Dentatus ob id cognominatus. Quidam vice dentium continui oſſis armantur ſoliditate, qualem filium Bithynorum rex Pruſias habuit. Ipſum dentium numerum diſcernit qualitas ſexus, cum in viris plures ſint, in fœminis pauciores. Quos κυνόδοντας vocant, quibus gemini procedunt ab dextera parte, fortunæ blandimenta promittunt: quibus ab læua, verſa vice. Naſcentium vox prima vagitus eſt: lætitiæ enim ſenſus
D differtur in quadrageſimum diem. Itaque vnum nouimus eadem hora riſiſſe, qua erat natus, ſcilicet Zoroaſtrem, mox optimarum artium periſſimum. At Craſſus auus eius, quem rapuerunt bella Parthica, quòd nunquam riſerit, Agelaſtus cognominabatur. Inter alia Socratis magna præclarum illud eſt, quod in eodem vultus tenore etiam aduerſis interpellantibus perſtitit. Heraclitus & Diogenes Cynicus nihil vnquam de rigore animi remiſerunt, calcatíſque turbinibus fortuitorum, aduerſum omnem dolorem vel miſericordiam vniformi durauere propoſito. Pomponium Poëtam Conſularem virum nunquam ructaſſe habetur inter exempla. Antoniam Druſi non ſpuiſſe percelebre eſt. Nonnullos naſci
E accepimus concretis oſſibus, eóſque neque ſudare, neque conſueſſe ſitire, qualis Syracuſanus Lygdamis fertur, qui tertia & triceſima Olympiade primus ex Olympico certamine Pancratij coronam reportauit; cuiuſque oſſa deprehenſa ſunt medullam non habere. Maximam virium ſubſtantiam neruos facere certiſſimum eſt, quantóque fuerint denſiores, tantò propenſius augeſcere firmitatem. Varro in relatione prodigioſæ fortitudinis annotauit Trittannum gladiatorem natura Samnitem fuiſſe, qui & rectis & tranſuerſis neruis non modò crate pectoris, ſed & manibus cancellatis & brachiis, omnes aduerſarios leui tactu, pœne ſe-

Digitized by Google

curis congreſſionibus vicerit. Eius filium militem Cn. Pompeij pari modo natum, ita ſpreuiſſe hoſtem prouocantem, vt inermi eum dextra & ſuperaret, & captum digito vno in caſtra imperatoris ſui reportaret. Milonem quoque Crotonienſem egiſſe omnia ſupra quàm homo valet. Etiam hoc proditur, quòd ictu nudæ manus taurum fecit victimam: eumque ſolidum, qua mactauerat die, abſumpſit ſolus non grauatim. Super hoc nihil dubium: nam factum elogium extat. Victor ille omnium certaminum quæ obiuit, alectoria vſus traditur, qui lapis ſpecie cryſtallina, fabæ modo, in gallinaceorum ventriculis inuenitur, aptus, vt dicunt, præliantibus. Milon porrò Tarquinij Priſci temporibus emicuit. Iam verò qui deflexum animum referat ad ſimilitudinum cauſas, quantum artificis naturæ ingenium deprehendet? Interdum enim ad genus ſpectant & per ſubolem in familias tranſitus faciunt: ſicut plerumque paruuli modò næuos, modò cicatrices, modò qualeſcumque originis ſuæ notas ferunt: vt in Lepidis, quorum tres, interuulſa tamen ſerie, ex eadem domo obducto membrana oculo ſimiles geniti reperiuntur: vel in Byzantino nobili pugile, qui cum matrem haberet adulterio ex Æthiope conceptam, quæ nihil patri comparandum reddidiſſet, ipſe Æthiopem auum regenerauit. Sed hoc minùs mirum, ſi reſpiciamus ad ea quæ ſpectata ſunt inter externos. Regem Antiochum Artemon quidem è plebe Syriatica ſic facie æmula mentiebatur, vt poſt modum Laodice vxor regia obiecto populari iſto tamdiu diſſimulauerit defunctum maritum, quoad ex arbitratu eius regni ſucceſſor ordinaretur. Inter Cn. Pomperium, & Cn. Vibium humili loco natum, tantus error extitit de paribus liniamentis, vt Romani Vibium Pompeij nomine Pompeium Vibij vocabulo cognominarent. Oratorem L. Plancum Rubrius hiſtrio ſic impleuit, vt & ipſe Plancus à populo vocaretur. Armentarius myrmillo, & Caſſius Seuerus orator, ita ſe mutuo reddiderunt, vt ſi quando pariter viderentur, dignoſci non poſſent, niſi diſcrepantiam habitus indicaret. M. Meſſalla Cenſorius & Menogenes è fæce vulgari, hoc fuerunt vterque quòd ſinguli, nec alium Meſſallam quàm Menogenem, nec Menogenem alium quàm Meſſallam putauerunt. Piſcator ex Sicilia proconſuli Syriæ præter alia, etiam rictu oris comparabatur: ita in eadem vocis impedimenta, & tardatæ ſonum linguæ naturalibus offendiculis congruebant. Interdum non modò inter externos, ſed etiam inter conductos ex diuerſiſſima parte orbis miraculo indiſcreti vultus fuere. Denique cum Antonio iam triumuiro Thoranius quidam eximios forma pueros velut geminos trecentis ſeſtertiis vendidiſſet, quorum alterum de Tranſalpina Gallia, alterum ex Aſia comparauerat, adeóque vna res viderentur vt ſolus ſermo fidem panderet, atque ideo inriſum ſe Antonius grauaretur, non infacetè Thoranius, id vel præcipuè quod emtor criminabatur, pretioſius probauit: neque enim mirum, ſi forent pares gemini: illud nullis poſſe taxationibus æſtimari, quòd tantis ſpatiis diuerſitas ſeparata, plus quàm geminos attuliſſet: quo reſponſo adeo Antonius mitigatus eſt, vt deinceps nihil ſe habere carius in ſubſtantia iactitaret. Nunc ſi de ipſis

A hominum formis requiramus, liquidò manifeſtabitur nihil de ſe antiquitatem mendaciter prædicaſſe, ſed corruptam degeneri ſucceſſione ſubolem noſtri temporis per naſcentium detrimenta decus veteris proceritudinis perdidiſſe. Licèt ergo plerique definiant, nullum poſſe excedere longitudinem pedum ſeptem, quòd intra menſuram iſtam Hercules fuerit, deprehenſum tamen eſt Romanis temporibus ſub D. Auguſto Puſionem & Secundillam denos pedes & amplius habuiſſe proceritatis, quorum reliquiæ adhuc in conditorio Salluſtianorum videntur: poſtmodùm D. Claudio principe Gabbaram nomine, ex
B Arabia aduectum, nouem pedum & totidem vnciarum. Sed ante Auguſtum annis mille fermè non apparuit forma huiuſmodi, ſicut nec poſt Claudium viſa eſt. Quis enim iam æuo iſto non minor parentibus ſuis naſcitur? Priſcorum autem teſtantur molem etiam Oreſtis ſuprema, cuius oſſa Olympiade quinquageſima & octaua Tegeæ inuenta à Spartanis oraculo monitis, diſcimus impleſſe longitudinem cubitorum ſeptem. Scripta quoque quæ ex antiquitate memorias accerſunt in fidem veri, hoc etiam receperunt, quòd bello Cretico cùm elata flumina plus quàm
C vi amnica terras rupiſſent, poſt diſceſſum fluctuum inter plurima humi diſcidia humanum corpus repertum ſit cubitûm trium atque triginta: cuius inſpectandi cupidine L. Flaccum legatum, Metellum etiam ipſum impendio captos miraculo, quod auditu refutauerant oculis potitos. Non omiſerim Salamine Euthymenis filium creuiſſe in triennio tria cubita ſublimitatis, ſed inceſſu tardum, ſenſu hebetem, robuſta voce, pubertate feſtina, ſtatímque obſeſſum morbis plurimis, immoderatis ægritudinum ſuppliciis compenſaſſe præcipitem incrementi celeritatem. Menſuræ ratio bifariam conuenit: nam quantus manibus expanſis inter digitos longiſ-
D ſimus modus eſt, tantum conſtat eſſe inter calces & verticem. Ideóque phyſici hominem minorem mundum iudicauerunt. Parti dexteræ habilior adſcribitur motus, læuæ firmitas maior: vnde altera geſticulationibus promtior eſt, altera oneri ferundo accommodatior. Pudoris diſciplinam etiam inter defuncta corpora natura diſcreuit: ac ſi quando cadauera necatorum fluctibus euehuntur, virorum ſupina, prona fluitant fœminarum. Verùm vt ad pernicitatis titulum tranſeamus, primam palmam velocitatis Ladas quidam adeptus eſt, qui ita ſupra cauum puluerem curſitauit, vt in arenis pendentibus nulla indicia relinqueret veſtigiorum.
E Polymneſtor Mileſius puer, cum à matre locatus eſſet ad caprarios paſtus, ludicro leporem conſecutus eſt, & ob id ſtatim productus à gregis domino Olympiade ſexta & quadrageſima, vt Bocchus author eſt, victor in ſtadio meruit coronam. Phillippides biduo mille ducenta quadraginta ſtadia ab Athenis Lacedemonem decucurrit. Anyſtis Lacon, & Philonides Alexandri magni curſores, Elin abuſque Sicyone mille ducenta ſtadia vno die tranſierunt. Fonteio Viſpanioque Coss. in Italia nouem annos puer natus, LXX. millia paſſuum à meridie tranſiuit ad veſperum. Viſu deinde plurimum potuit Strabo nomine, quem perſpexiſſe per centum XXXV. millia paſſuum Varro ſignificat, ſolitúmque exeunte à Carthagine claſſe

Digitized by Google

Punica, numerum nauium manifeſtiſſimè ex Lilybetana ſpecula notare. A
Cicero tradit Iliadam Homeri ita ſubtiliter in membranis ſcriptam, vt teſta nucis clauderetur. Callicrates formicas ex ebore ſic ſcalpſit, vt portio earum à ceteris ſecerni nequiuerit. Apollonides perhibet in Scythia feminas naſci, quæ Bityæ vocantur, eas in oculis pupillas geminas habere, & perimere viſu, ſi fortè quem iratæ aſpexerint. Præualuiſſe fortitudine apud Romanos L. Sicinium Dentatum, titulorum numerus oſtendit. Tribunus hic plebi fuit non multo poſt exactos reges, Spurio Tarpeio, A. Haterio Coss. Idem ex prouocatione octies victor, XL. & V. aduerſas habuit cicatrices, in tergo nullam notam: & ſpolia ex hoſte B
tricies & quater cepit. In phaleris, haſtis puris, armillis, coronis trecenta XII dona meruit: nouem imperatores, qui opera eius vicerant, triumphantes proſecutus. Poſt hunc M. Sergius duobus ſtipendiis primis, aduerſo corpore ter & vicies vulneratus: ſecundo ſtipendio in prælio dextram perdidit. qua de cauſa poſtea ſibi manum ferream fecit: & cum neutra penè idonea ad præliandum valeret, vna die quater pugnauit, & vicit ſiniſtra, duobus equis eo inſidente confoſſis. Ab Annibale bis captus refugit, cum viginti menſibus, quibus captiuitatis ſortem perferebat, nullo momento ſine compedibus fuerit & catenis. Omnibus aſperrimis præliis, quæ tempeſtate illa Romani experti ſunt inſignitus donis C
militaribus, à Thraſymeno, Trebia Ticinoque coronas ciuicas retulit: Cannenſi quoque prælio, de quo refugiſſe eximium opus virtutis fuit, ſolus accepit coronam. Beatus profectò tot ſuffragiis gloriarum, niſi heres in poſteritatis eius ſucceſſione Catilina tantas adoreas odio damnati nominis obumbraſſet. Quantum inter milites Sicinius, aut Sergius, tantum inter duces, imò, vt verius dicam, inter omnes homines Cæſar dictator enituit. Huius ductibus vndecies centum triginta & duo millia cæſa ſunt hoſtium: nam quantum bellis ciuilibus fuderit, noluit adnotari. Signis collatis quinquagies & bis dimicauit: M. Marcellum ſolus ſupergreſſus, D
qui nouies & tricies pari modo fuerat præliatus. Ad hæc nullus celerius ſcripſit: nemo velocius legit. Quaternas etiam epiſtolas perhibetur ſimul dictaſſe. Benignitate adeo præditus, vt quos armis ſubegerat, clementia magis vicerit. Cyrus memoriæ bono inclaruit, qui in exercitu cui numeroſiſſimo præfuit, nominatim ſingulos adloquebatur. Fecit hoc idem in populo Romano L. Scipio, Sed & Cyrum & Scipionem conſuetudine credamus profeciſſe. Cineas Pyrrhi legatus poſtero die quam ingreſſus Romam fuerat, & equeſtrem ordinem & Senatum propriis nominibus ſalutauit. Rex Ponticus Mithridates duabus & viginti gentibus quibus im- E
peritabat, ſine interprete iura dixit. Memoriam & arte fieri palàm factum eſt, ſicut Metrodorus philoſophus, qui temporibus Diogenis Cynici fuit, in tantum ſe meditatione aſſidua prouexit, vt à multis ſimul dicta, non modo ſenſuum, ſed etiam verborum ordinibus detineret. Nihil tamen in homine aut metu, aut caſu, aut morbo facilius intercipi ſæpe perſpectum eſt. Qui lapide ictus fuerat, accepimus oblitum literarum. Meſſallam certè Coruinum poſt ægritudinem quam pertulerat, percuſ-

Aſum proprij nominis obliuione, quamlibet alias ei ſenſus vigeret. Memoriam metus perimit: inuicem vocis interdum eſt incitamentum, quam non ſolum acuit, ſed etiam ſi nunquam fuerit, extorquet. Denique cum Olympiade octaua & quinquageſima victor Cyrus intraſſet Sardis Aſiæ oppidum, vbi tunc Crœſus latebat, Atys filius Regis mutus ad id locorum, in vocem erupit vi timoris: exclamaſſe enim dicitur, parce patri meo Cyre, & hominem te eſſe vel caſibus diſce noſtris. Tractare de moribus ſupereſt, quorum excellentia maximè in duobus enituit. Cato princeps Porciæ gentis, ſenator optimus, imperator optimus, optimus orator, cauſam tamen quadragies & quater dixit, diuerſis odiorum ſimultatibus adpetitus, ſemper abſolutus. Vnde Scipionis Æmiliani laus propenſior, qui præter bona quibus Cato clarus fuit, etiam publico amore præceſſit. Vir optimus Naſica Scipio iudicatus eſt, nō priuato tantùm teſtimonio, ſed totius ſenatus ſacramento, quippe quòd inuētus dignior non fuit, cui præcipuæ religionis crederetur miniſterium, cum oraculum moneret arceſſi ſacra deûm matris Peſſinunte. Plurimi inter Romanos eloquentia floruerunt, ſed hoc bonum hereditarium nunquam fuit, niſi in familia Curionum, in qua tres ſerie continua oratores fuere. Magnum hoc habitum eſt ſanè eo ſæculo quo facundiam præcipuè & humana & diuina mirata ſunt: quippe tunc percuſſores Archilochi poëtæ Apollo prodidit, & latronum facinus deo coarguente detectum. Cúmque Lyſander Lacedæmonius Athenas obſideret, vbi Sophoclis tragici inhumatum corpus iacebat, identidem Liber pater ducem monuit per quietem, ſepeliri delicias ſuas ſineret: nec priùs deſtitit, quàm Lyſander cognito qui obiſſet diem, & quid à numine poſceretur, inducias bello daret, vſque dum congruæ ſupremis talibus exſequiæ ducerentur. Pindarum lyricum è conuiuij loco, cui imminebat ruina, ne cum cæteris interiret, forinſecus Caſtor & Pollux vocarunt, inſpectantibus vniuerſis: quo effectum, vt ſolus impendens periculum euaderet. Numerandus poſt Deos Cn. Pompeius magnus, intraturus Poſidonij domum, clariſſimi tunc ſapientiæ profeſſoris, percuti ex more à lictore fores vetuit, ſummiſiſque faſcibus, quamlibet confecto Mithridatico bello, & Orientis victor, ſententia propria ceſſit ianuæ literarum. Africanus prior Q. Ennij ſtatuam imponi ſepulcro ſuo iuſſit. Vticenſis Cato vnum ex tribunatu militum philoſophum, alium ex Cypria legatione Romam aduexit, profeſſus plurimum ſe eo facto Senatui & populo contuliſſe, quamlibet proauus eius ſæpiſſime cenſuiſſet Græcos Vrbe pellendos. Dionyſius tyrannus vittatam nauem Platoni obuiam miſit: ipſe cum albis quadrigis egredientem in littore occurrens honoratus eſt. Perfectam prudentiam ſoli Socrati oraculum Delphicum adiudicauit. Pietatis documentum nobilius quidem in Metellorum domo refulſit, ſed eminentiſſimum in plebeia puerpera reperitur. Humilis hæc atque ideo famæ obſcurioris, cùm ad patrem, qui ſupplicij cauſa clauſtris pœnalibus continebatur, ægrè obtinuiſſet ingreſſus, exquiſita ſæpius à ianitoribus, ne fortè parenti cibum ſumminiſtraret, alere eum vberibus ſuis deprehenſa eſt: quæ res & locum & factum conſecrauit: nam qui

morti deſtinabatur; donatus filiæ in memoriam tanti præconij reſeruatus eſt: locus dicatus ſuo numini, Pietatis ſacellum eſt. Nauis à Phrygia gerula ſacrorum, dum ſequitur vittas caſtitatis, contulit Claudiæ principatum pudicitiæ. At Sulpitia Paterculi filia, M. Fuluij Flacci vxor, cenſura omnium matronarum è centum probatiſſimis haud temerè dilecta eſt, quæ ſimulacrum Veneris, vt Sibyllini libri monebant, dedicaret. Quod attinet ad titulum felicitatis, necdum repertus eſt qui felix cenſeri iure debuerit: namque Cornelius Sulla dictus potius eſt quàm fuit felix. Solum certè beatum cortina Aglaum iudicauit, qui in anguſtiſſimo Arcadiæ angulo pauperis ſoli dominus, nunquam egreſſus paterni ceſpitis terminos inuenitur.

De Italia. In ea de boa angue, de lupis, de lyncibus, de lyngurio lapide, de lapide curalio, de gemma Syrtite, de Veientana gemma, de mutis cicadis, de Diomedis auibus.

CAPVT II.

DE homine ſatis dictum habeo. Nunc, vt ad deſtinatum reuertamur, ad locorum commemorationem ſtilus dirigendus eſt, atque adeo principaliter in Italiam, cuius decus iam in Vrbe contigimus. Sed Italia tanta cura omnibus dicta, præcipuè M. Catoni, vt iam inueniri non poſſit quod non veterum authorum præſumpſerit diligentia, largiter in laudem excellentis terræ materia ſuppetente, dum ſcriptores præſtantiſſimi reputant locorum ſalubritatem, cœli temperiem, vbertatem ſoli, aprica collium, opaca nemorum, innoxios ſaltus, vitium olearúmque prouentus, nobilia pecuaria, tot amnes, lacus tantos, bifera violaria, inter hæc Veſuuium flagrantis animæ ſpiritu vaporantem, tepentes fontibus Baias, colonias tam frequentes, tam aſſiduam nouarum vrbium gratiam, tam clarum decus veterum oppidorum, quæ primum Aborigines, Aurunci, Pelaſgi, Arcades, Siculi, totius poſtremò Græciæ aduenæ, & in ſumma victores Romani condiderunt: ad hæc laterum portuoſa, oráſque parentibus gremiis commercio orbis accommodatas. Verùm ne prorſus intacta videatur, in ea quæ minùs trita ſunt, animum intendere haud abſurdum videtur, & parcius depauita leuibus veſtigiis inuiare: nam quis ignorat vel dicta vel condita, à Iano Ianiculum, à Saturno Latium, atque Saturniam, à Danaë Ardeam, à comitibus Herculis Polieon, ab ipſo in Campania Pompeios, quia victor ex Hiſpania pompam boum duxerat? In Liguria quoque lapidarios campos, quòd ibi eo dimicante creduntur pluuiſſe ſaxa: regionem Ionicam ab Ione Naulochi filia, quam procaciter inſidentem vias Hercules, vt ferunt, interemit: Archippen à Marſya rege Lydorum, quod hiatu terræ hauſtum, diſſolutum eſt in lacum Fucinum: ab Iaſone templum Iunonis Argiuæ: à Pelopidis Piſas: à Cleolao Minois filio

A filio Daunios: Iapygas à Iapyge Dædali filio: Tyrrhenos à Tyrrheno Lydiæ rege: Coram à Dardanis: Agyllam à Pelaſgis, qui primi in Latium literas intulerunt: ab Haleſo Argiuo Phaliſcam: à Phalerio Argiuo Phalerios: Feſcenninum quoque ab Argiuis: portum Parthenium à Phocenſibus: Tybur, ſicut Cato facit teſtimonium, à Catillo Arcade præfecto claſſis Euandri; ſicut Sextius, ab Argiua iuuentute. Catillus enim Amphiarai filius poſt prodigialem patris apud Thebas interitum Oeclei aui iuſſu, cum omni fœtu ver ſacrum miſſus tres liberos in Italia procreauit, Tiburtum, Coram, Catillum, qui depulſis ex oppido Sici- B liæ veteribus Sicanis, à nomine Tiburti fratris natu maximi vrbem vocauerunt. Mox in Bruttiis ab Vlixe exſtructum templum Mineruæ. Inſula Ligea appellata ab eiecto ibi corpore Sirenis ita nominatæ: Parthenope à Parthenopæ Sirenis ſepulchro, quam Auguſtus poſtea Neapolin eſſe maluit. Præneſte, vt Zenodotus à Præneſte Vlyxis nepote, Latini filio: vt Præneſtini ſonant libri à Cæculo, quem iuxta ignes fortuitos inuenerunt, vt fama eſt, Digitorum ſorores. Notum eſt à Philocteta Petiliam conſtitutam: Arpos & Beneuentum à Diomede, Patauium ab Antenore, Metapontum à Pyliis, Scyllaceum ab Athenienſibus, Sy- C barim à Troezeniis, & à Sagari Aiacis Locri filio, Salentinos à Lyctiis, Anconam à Siculis, Gabios à Galato & Bio Siculis fratribus, ab Heraclidis Tarentum, inſulam Tenſam ab Ionibus, Pæſtum à Dorenſibus: à Myſcello Achæo Crotonam, Regium à Chalcidenſibus, Cauloniam & Terinam à Crotonienſibus, à Nariciis Locros, Heretum à Græcis in honorem Heræ: ſic enim Iunonem Græci vocant: Ariciam ab Archiloco Siculo, vnde & nomen, vt Heminæ placet, tractum. Hoc in loco Oreſtes oraculo monitus ſimulacrum Scythicæ Dianæ, quod de D Taurica extulerat, priùs quàm Argos peteret, conſecrauit. A Zanclenſibus Metaurum locatum, à Locrenſibus Metapontum, quod nunc Vibo dicitur. Bocchus abſoluit Gallorum veterem propaginem Vmbros eſſe: M. Antonius refert eoſdem, quòd tempore aquoſæ cladis imbribus ſuperfuerint, Vmbrios Græcè nominatos. Liciniano placet à Meſſappo Græco Meſſappiæ datam originem, verſam poſtmodum in nomen Calabriæ, quam in exordio Oenotri frater Peucetius Peucetiam nominarat. Par ſententia eſt inter authores, à gubernatore Æneæ appellatum Palinurum, à tubicine Miſenum, à conſobrina Leucoſiam E inſulam, à nutrice Cajetam, ab vxore Lauinium, quod poſt Troiæ excidium, ſicut Coſconius perhibet, quarto anno exſtructum eſt. Nec omiſſum ſit Æneam æſtate ab Ilio capto ſecunda, Italicis littoribus appulſum, vt Hemina tradit, ſociis non ampliùs ſexcentis, in agro Laurenti poſuiſſe caſtra: vbi dum ſimulacrum, quod ſecum ex Sicilia aduexerat, dedicat Veneri matri, quæ Frutis dicitur, à Diomede Palladium ſuſcipit, tribúſque mox annis cum Latino regnat ſocia poteſtate, quingentis iugeribus ab eo acceptis: quo defuncto ſummam biennio adeptus, apud Numicum parere deſiuit anno ſeptimo, Patriſque Indigetis ei nomen datum. Deinde conſtituta ab Aſcanio longa Alba, Fidenæ,

Digitized by Google

Antium, Nola à Tyriis, ab Eubœenſibus Cumæ: ibidem Sibyllæ ſacellum eſt, ſed eius quæ rebus Romanis quinquageſima Olympiade interfuit, cuiúſque librum ad Cornelium vſque Sullam Pontifices noſtri conſulebant: tunc enim vnà cum Capitolio igni abſumtus eſt: nam priores duo Tarquinio Superbo parcius pretium offerente quàm poſtulabatur, ipſa exuſſerat. Huius ſepulcrum in Sicilia adhuc manet. Delphicam autem Sibyllam ante Troiana bella vaticinatam Bocchus autumat, cuius plurimos verſus operi ſuo Homerum inſeruiſſe manifeſtat. Hanc Herophile Erythræa annis aliquot intercedentibus conſecuta eſt, Sibylláque appellata eſt de ſcientiæ parilitate, quæ inter alia magnifica Leſbios amiſſuros imperium maris multo ante præmonuit quàm id accideret. ita Cumanam tertio fuiſſe poſt has loco, ipſa æui ſeries probat. Ergo Italia, in qua Latium antiquum antea à Tiberis oſtiis ad vſque Lirim amnem pertinebat, vniuerſa conſurgit à iugis Alpium, porrecta ad Rheginum verticem, & littora Bruttiorum, quò in maria meridiem verſus protenditur. Inde procedens paulatim ſe Apennini montis dorſo attollit, extenta inter Tuſcum & Adriaticum, id eſt, inter ſuperum mare & inferum, ſimilis querneo folio, proceritate amplior quàm latitudine. Vbi longius abiit, in cornua duo ſcinditur, quorum alterum Ionium reſpectat æquor, alterum Siculum. Inter quas prominentias non vno margine acceſſum inſinuati freti recipit, ſed linguis proiectis ſæpius, ac procurrentibus diſtinctum promuntoriis pelagus accipit. Ibi, vt ſparſim notemus, arces Tarentinæ, Scyllacea regio cum Scylleo oppido, & Cratæide flumine Scyllæ matre, vt vetuſtas fabulata eſt, Regini ſaltus, Pæſtanæ valles, Sirenum ſaxa, amœniſſimus Campaniæ tractus, Phlegræi campi, Circæ domus, Tarracina inſula ante circumflua immenſo mari, nunc æuo nectente addita continenti, diuerſámque fortunam à Reginis experta, quos fretum medium à Siculis vi abſcidit: Formiæ etiam Læſtrygonibus habitatæ multa præterea pollentiſſimis ingeniis ediſſertata, quæ præterire, quàm inferius exſequi, tutius duximus. Verùm Italiæ longitudo, quæ ab Auguſta prætoria per Vrbem Capuámque porrigitur vſque ad oppidum Regium, decies centena & viginti millia paſſuum colligit: latitudo vbi plurimum CCCCX. vbi minimum, CXXXVI. artiſſima eſt ad portum quem Annibalis caſtra dicunt: neque enim excedit quadraginta millia. Vmbilicum, vt Varro tradit, in agro Reatino habet. At in ſolidum ſpatium circuitus vniuerſi vicies quadragies nouieſque centena ſunt. In quo ambitu aduerſa Locrenſium fronte ortus à Gadibus finitur Europæ ſinus primus: nam ſecundus à Lacinio auſpicatus, in Acroceraunio metas habet. Ad hæc Italia Pado clara eſt, quem mons Veſulus ſuperantiſſimus inter iuga Alpium gremio ſuo fundit, viſendo fonte in Ligurum finibus, vnde ſe primùm Padus proruit, ſubuerſúſque cuniculo rurſus in agro Vibonenſi extollitur, nulli amnium inferior claritate, à Græcis dictus Eridanus. Intumeſcit exortu canis tabefactis niuibus, & liquentibus brumæ pruinis, auctúſque aquarum acceſſione XXX. flumina in Adriaticum

A deſert mare. E memorabilibus inclytum & inſigniter per omnium vulgatum ora, quod perpaucæ familiæ ſunt in agro Phaliſcorum, quos Hirpos vocant. Hi ſacrificium annuum ad montem Soractis Apollini faciunt: id operantes geſticulationibus religioſis, impunè inſultant ardentibus lignorum ſtruibus, in honorem diuinæ rei flammis parcentibus. Cuius deuotionis myſterium munificentia ſenatus honorata, Hirpis perpetuo conſulto omnium munerum vacationem dedit. Gentem Marſorum ſerpentibus illæſam eſſe, nihil mirum: à Circæ filio hi genus ducunt, & de auita potentia deberi ſibi ſciunt ſeruitium venenorum:
B ideo venena contemnunt. Cœlius Aeetæ treis filias dicit, Angitiam, Medeam, & Circen: Circen Circeios inſediſſe montes, carminum maleficiis varias imaginum facies mentientem: Angitiam vicina Fucino occupauiſſe, ibique ſalubri ſcientia aduerſus morbos reſiſtentem, cum dediſſet hominem viuere, deam habitam: Medeam ab Iaſone Buthroti ſepultam, filiúmque eius Marſis imperaſſe. Sed quamuis Italia habeat hoc præſidium familiare, à ſerpentibus non penitus libera eſt. Denique Amunclas, quas Amyclas ante Græci condiderant, ſerpentes fugauêre. Illic frequens vipera inſanabili morſu: breuior hæc cæteris,
C quàm in aliis aduertimus orbis partibus, ac propterea dum deſpectui eſt, facilius nocet. Calabria chelydris frequentiſſima, & boam gignit, quem anguem ad immenſam molem ferunt conualeſcere. Captat primò greges bubulos, & quæ plurimo lacte rigua bos eſt, eius ſe vberibus innectit, ſuctúque continuo ſaginata longo in ſæculo, ita fellebri ſatietate vltimo extuberatur, vt obſiſtere magnitudini eius nulla vis queat: & poſtremò depopulatis animantibus, regiones quas obſederit, cogit ad vaſtitatem. Denique D. Claudio principe vbi Vaticanus ager eſt, in aluo occiſæ boæ ſpectatus eſt ſolidus infans. Italia lupos habet, &
D quod cum cæteris ſimile non ſit, homo quem prius viderint, conticeſcit, & anticipatus obtutu nocentis adſpectus, licèt clamandi voluntatem habeat, non habet vocis miniſterium. Sciens de Lupis multa prætereo. Spectatiſſimum illud eſt: caudæ animalis huius villus amatorius ineſt perexiguus, quem ſpontiuo damno amittit, cum capi metuit: nec habet potentiam niſi viuenti detrahatur. Coëunt lupi toto anno non amplius dies XII. Viſcuntur in fame terram. At hi quos ceruarios dicimus, quamuis poſt longa ieiunia repertas ægrè carnes mandere cœperint, vbi quid caſu reſpiciunt, obliuiſcuntur, & immemores
E præſentis copiæ, eunt quæſitum quam reliquerant ſatietatem. In hoc animalium genere nominantur & Lynces, quarum vrinas coire in duritiem pretioſi calculi fatentur qui naturas lapidum exquiſitius ſunt perſecuti. Iſtud etiam ipſas Lynces perſentiſcere hoc documento probatur, quòd egeſtum liquorem illico arenarum tumulis, quantum valent, contegunt, inuidæ ſcilicet ne talis egeries tranſeat in noſtrum vſum, vt Theophraſtus perhibet. Lapidi iſti ad ſuccinum color eſt, pariter ſpiritu attrahit propinquantia, dolores renum placat, medetur regio morbo, Græcè Lyngurium dicitur. Cicadæ apud Rheginos mutæ, nec vſquam alibi:

Digitized by Google

quod ſilentium miraculo eſt, nec immeritò, cum vicinæ quæ ſunt Locren- A
ſium, vltra cæteras ſonent. Cauſas Granius tradit, cum obmurmurarent illic Herculi quieſcenti, deum iuſſiſſe ne ſtreperent: itaque ex eo cœptum ſilentium permanere. Liguſticum mare frutices procreat, qui quantiſper fuerint in aquarum profundis fluxi ſunt, tactu prope carnulento: deinde vbi in ſupera adtolluntur, naturalibus ſaxis derogati, lapides fiunt: nec qualitas illis tantum ſed & color vertitur: nam puniceo protinus rubeſcunt. Ramuli ſunt quales arboris viſimus, ad ſemipedem frequentius longi. Rarum eſt pedaneos deprehendi. Excuduntur ex illis multa geſtamina. Habet enim, vt Zoroaſtres ait, materia hæc quandam po- B
teſtatem, ac propterea quicquid inde fit, ducitur inter ſalutaria. Coralium alias dicunt: nam Metrodorus Gorgian nominat. Idem quòd reſiſtat typhonibus, & fulminibus, adfirmat. Eruitur gemma in parte Lucaniæ, facie adeo iocunda, vt languentes intrinſecus ſtellas, & ſubnubilo renidentes croceo colore perfundat. Ea quoniam in litore Syrtium inuenta primum eſt, Syrtites vocatur. Eſt & Veietana à loco dicta, cui nigricolor facies propria, quam ad gratiam varietatis albi limites interſecant notis candicantibus. Inſula quæ Apuliæ oram videt, tumulo ac C
delubro Diomedis inſignis eſt, & Diomedeas aues ſola nutrit: nam hoc genus alitis præterquam ibi nuſquam gentium eſt, ídque ſolum poterat memorabile iudicari, niſi accederent non omittenda. Forma illis pænè quæ fulicis, color candidus, ignei oculi, ora dentata: congreges volitant, nec ſine ratione pergendi: duces duo ſunt, qui regant curſum: alter agmen anteit, alter inſequitur: ille vt ductu certum iter dirigat, hic vt inſtantia vrgeat tarditatem. Hæc in meantibus diſciplina eſt. Cum fœtificum adeſt tempus, roſtro ſcrobes excauant: deinde ſurculis in verſum ſuperpoſitis, imitantur texta cratium: ſic contegunt ſubterca- D
uata; & ne operimenta deſint, ſi fortè lignorum caſſa venti auferunt, hanc ſtruicem comprimunt terra quam egeſſerant cum puteos excitaſſent. Sic nidos moliuntur bifori acceſſu, nec fortuitu: adeo vt ad plagas cœli metentur exitus, vel ingreſſus: aditus, qui mittit ad paſtus, in ortum deſtinatur: qui excipit reuertenteis, verſus occaſui eſt: vt lux & moranteis excitet, & receptui non denegetur. Leuaturæ aluum aduerſis flatibus ſubuolant, quibus proluuies longiùs auferatur. Iudicant inter aduenas: qui Græcus eſt, propiùs accedunt, & quantum intelligi datur, vt ciuem blandius adulantur: ſi quis erit gentis alterius, inuolant & impu- E
gnant. Ædem ſacram omni die celebrant ſtudio eiuſmodi: aquis imbuunt plumas, aliſque impendio madefactis confluunt rorulentæ: ita ædem excuſſo humore purificant: tunc pinnulis ſuperplaudunt: inde diſceditur quaſi peracta religione. Ob hoc credunt Diomedes ſocios aues factos. Sanè ante aduentum Ætoli ducis nomen Diomediæ non habebant, inde ſic dictæ. Italicus excurſus per Liburnos, quæ gens Aſiatica eſt, procedit in Dalmatiæ pedem, Dalmatia in limitem Illyricum, in quo ſinu Dardani ſedes habent, homines ex Troiana proſapia in mores barbaros efferati. At ex altera parte per Ligurum oram in Narbonenſem prouinciam

Digitized by Google

A pergit, in qua Phocenſes quondam fugati Perſarum aduentu Maſſiliam vrbem Olympiade quadrageſimaquinta condiderunt. Et C. Marius bello Cimbrico factis manu foſſis inuitauit mare, pernicioſámque feruentis Rhodani nauigationem temperauit: qui amnis præcipitatus Alpibus primò per Heluetios ruit, occurſantium aquarum agmina ſecum trahens, auctúque magno, ipſo quod inuadit freto turbulentior; niſi quod fretum ventis excitatur, Rhodanus ſæuit & cùm ſerenum eſt: atque ideo inter tres Europæ maximos fluuios & hunc computant. Aquæ quoque Sextiliæ eo loco claruerunt, quondam hiberna conſulis, poſtea excultæ
B mœnibus: quarum calor olim acrior, exhalatus per tempora euaporauit, nec iam par eſt famæ priori. Si Græcias cogitemus, præſtat reſpicere littus Tarentinum: vnde à promuntorio, quod Acran Iapygian vocant, Achaiam deſtinantibus citiſſima nauigatio eſt.

Corſica. In ea de catochite lapide.

C

CAPVT III.

FLECTENDVS hinc ſtilus eſt: terrarum vocant aliæ, & longum eſt, vt moratim inſularum omnium oras legamus quaſcumque promuntoria Italica proſpectant: quamuis ſparſæ receſſibus amœniſſimis, & quodam naturæ quaſi ſpectaculo expoſitæ, non erant omittendæ: ſed quantum reſidendum eſt, ſi dilatis quæ præcipua ſunt, per quandam deſidiam, aut Pandatariam aut Prochytam dicamus, aut Iluam ferri feracem, aut Caprariam, quam Græci Αἴγιλον dicunt, aut Planaſiam de facie ſupinitatis
D ſic vocatam, vel columbariam auium hoc nominis matrem, vel Ithaceſiam Vlyxis vt proditur ſpeculam, vel Enariam Inarimen ab Homero nominatam, aliáſque lætas non ſecus, inter quas Corſicam plurimi in dicendo latiùs circumuecti pleniſſima narrandi abſoluerunt diligentia, nihilque omiſſum quod retractanti non ſit ſuperuacuum: vt exordium incolis Ligures dederint, vt oppida ſtructa ſint, vt colonias ibi deduxerint Marius & Sulla, vt ipſam Liguſtici ſinus æquor adluat. Sed hæc faceſſant. Verum ager Corſicanus, quod in eo agro vnicum eſt ſolus edit quem κατοχίτην vocant lapidem, fatu digniſſimum. Maior eſt ceteris qui ad ornatum deſti-
E nantur, nec tam gemma quàm cautes. Idem impoſitas manus detinet, ita ſe iunctis corporibus adnectens, vt cum ipſo hæreant quibus tangitur; ſic ei ineſt velut de glutino lentiore neſcio quid, parque gummi. Accipimus Democritum Abderiten oſtentatione ſcrupuli huius frequenter vſum, ad probandam occultam naturæ potentiam in certaminibus quæ contra Magos habuit.

Digitized by Google

A

Sardinia. In ea de ſolifuga, & herba quæ Sardonia dicitur. De admirandis aquarum viribus.

Capvt IV.

Sardinia quoque quam apud Timæum Σανδαλιώτιν legimus, Ἰχνοῦσαν apud Criſpum, in quo mari ſita ſit, quos incolarum authores habeat, ſatis celebre eſt. Nihil ergo attinet dicere, vt Sardus Hercule, Norax B Mercurio procreati, cùm alter à Libya, alter ab vſque Tarteſſo Hiſpaniæ in hoſce fines permeauiſſent, à Sardo terræ, à Norace Noræ oppido nomen datum. Mox Ariſtæum regnando his proximum, in vrbe Caralis quam condiderat ipſe coniunćto populo vtriuſque ſanguinis, ſejuges vſque ad ſe gentes ad vnum morem coniugaſſe, imperiũ ex inſolentia nihil aſpernatas. Sed vt hæc & Iolaum, qui ad id locorum agros ibi inſedit, præterea & Ilienſes, & Locrenſes tranſeamus, Sardinia eſt quidem abſque ſerpentibus, ſed quod aliis locis ſerpens, hoc ſolifuga Sardis agris. Animal perexiguum, qua aranei forma, ſolifuga dicta quòd ſolem fugiat. In me- C tallis argentariis plurima eſt, nam ſolum illud argenti diues eſt: occultim reptat, & per imprudentiam ſuperſedentibus peſtem facit. Huic incommodo accedit & herba Sardonia, quæ in defluuiis fontaneis prouenit iuſto largius. Ea ſi edulio fuerit neſcientibus, neruos contrahit, rictu diducit ora, vt qui mortem oppetunt facie ridentium intereant. Contra quicquid aquarum eſt, variè commodis ſeruit. Stagna piſculentiſſima, hibernæ pluuiæ in æſtiuam penuriam reſeruantur: nam homo Sardus opem plurimam de imbrido cœlo habet. Hoc collectaneum depaſcitur, vt ſufficiat vſui vbi defecerint ſcaturigines. Fontes calidi & ſalubres aliquot locis D efferueſcunt, qui medelas afferunt, aut ſolidant oſſa fracta, aut abolent à Solifugis inſertum venenum, aut etiam ocularias diſſipant ægritudines: ſed qui oculis medentur, & coarguendis valent furibus: nam quiſquis ſacramento raptum negat, lumina aquis attrectat: vbi periurium non eſt, cernit clariùs: ſi perfidia abnuit, detegitur facinus cæcitate, & captus oculis admiſſum tenebris fatetur.

E

Sicilia. In ea memorabilia ſoli, & aquarum. Item de achate lapide.

Capvt V.

Si reſpiciamus ad ordinem temporum, vel locorum, poſt Sardiniam res vocant Siculæ. Primo quòd vtraque inſula in Romanum arbitratum redacta, ijſdem temporibus facta eſt prouincia: cum eodem anno Sardiniam M. Valerius, alteram C. Flaminius prætor ſortiti ſunt. Adde quod

A fretoSiculo excipitur nomen Sardi maris. Ergo Sicilia, quod cum primis aſſignandum eſt, diffuſis prominentibus triquetra ſpecie figuratur. Pachynus aſpectus in Peloponneſum, & meridianam plagam dirigit: Pelorias aduerſa veſpero Italiam videt: Lilybæum in Africam extenditur. Inter quæ Pelorias præſtat, laudata vnicò ſoli temperamento, quòd neque humido in lutum madefiat, neque fatiſcat in puluerem ſiccitate. Ea vbi introrſum recedit, & in latitudinem panditur, tres lacus obtinet: quorum vnus quod piſcium copioſus eſt, non equidem ad miraculum duxerim, ſed quod ei proximans condenſus arbuſtis inter virgultorum opaca
B feras nutriat, & admiſſis venantibus per terrenos tramites quibus pedeſtris acceſſus excipit, duplicem piſcandi venandíque præbeat voluptatem, numeratur inter eximia. Tertium ara ſacrum approbat, quæ in medio ſita, breuia diuidit à profundis. Quà ad eam pergitur, aqua crurum tenus peruenit: quod vltra eſt, nec explorari licet, nec attingi: & ſi fiat, qui id auſus ſit, malo plectitur, quantámque ſui partem gurgiti intimauerit, tantam it perditum. Ferunt quendam in hæc alta quàm longiſſimè ieciſſe lineam, eam vt recuperaret dum demerſo brachio niſum adiuuat, cadauer manum factam. Peloritana ora habitatur colonia Taurominia, quam
C priſci Naxum vocabant: oppido Meſſana: Rhegio Italiæ oppoſito, quod Rhegium à dehiſcendi argumento Ῥήγιον Græci dictitabant. Pachyno multa thynnorum ineſt copia, Echinis & omnibus mari nantibus piſculentiſſimum, ac propterea ſemper captura larga. Lilybitano Lilybæum oppidum decus eſt & Sibyllæ ſepulcrum. Sicaniæ diu ante Troiana bella Sicanus rex nomen dedit, aduectus cum ampliſſima Iberorum manu: pòſt Siculus Neptuni filius. In hanc plurimi Corinthiorum, Argiuorum, Ilienſium, Dorenſium, Cretenſium confluxerunt. Inter quos & Dædalus fabræ artis magiſter. Principem vrbium Syracuſas habet;
D in qua etiam cum hiberno conduntur ſerena, nullo non die ſol eſt. Adde quòd Arethuſa fons in hac vrbe eſt. Eminet montibus Ætna & Eryce. Vulcano Ætna ſacer eſt, Eryx Veneri. In Ætnæ vertice hiatus duo ſunt crateres nominati, per quos eructatus erumpit vapor, præmiſſo prius fremitu qui per æſtuantes cauernarum latebras longo mugitu intra terræ viſcera diu voluitur, nec ante ſe flammarum globi attollunt, quàm interni ſtrepitus antecedant. Mirum hoc eſt: nec illud minus, quod in illa feruentis naturæ peruicacia mixtas ignibus niues præfert, & licèt vaſtis exundet incendiis, apicis canicie perpetua brumalem detinet faciem. Itaque
E inuicta in vtroque violentia, nec calor frigore mitigatur, nec frigus calore diſſoluitur. Laudant alios montes duos, Nebroden, & Neptunium. E Neptunio ſpecula eſt in pelagus Tuſcum, & Adriaticum; Nebroden damæ & hinnuli gregatim peruagantur: inde Nebrodes. Quicquid Sicilia gignit, ſiue ſoli, ſiue hominis ingenio, proximum eſt his quæ optima iudicantur, niſi quod fœtus terræ Centuripino croco vincitur. Hic primum inuenta Comœdia. Hinc & cauillatio mimica in ſcena ſtetit. Hinc domo Archimedes, qui iuxta ſiderum diſciplinam machinarius commentator fuit. Hinc Lais illa, quæ eligere patriam maluit, quàm fateri. Gen-

Digitized by Google

tem Cyclopum teſtantur vaſti ſpecus. Læſtrygonum ſedes adhuc ſic vocantur. Ceres inde magiſtra ſationis fructuariæ. Hîc ibidem campus Ennenſis in floribus ſemper, & in omni vernus die. Quem propter eſt demerſum foramen, qua Diten patrem ad raptus Liberæ exeuntem fama eſt lucem hauſum. Inter Catinam & Syracuſas certamen eſt de illuſtrium fratrum memoria, quorum nomina ſibi diuerſæ partes adoptant Si Catinenſes audiamus, Anapis fuit, & Amphinomus: ſi quod malunt Syracuſæ, Emantiam putabimus, & Critonem. Catinenſis tamen regio cauſam dedit facto, in quam ſe cum Ætnæ incendia protuliſſent, iuuenes duo ſublatos parentes euexerunt inter flammas illæſi ignibus. Horum memoriam ita poſteritas munerata eſt, vt ſepulchri locus nominaretur campus piorum. De Arethuſa, & Alpheo verum eſt hactenus quod conueniunt fons & amnis. Fluminum miracula abunde varia ſunt. Dianam, qui ad Camerinam fluit, ſi habitus impudicè hauſerit, non coibunt in corpus vnum latex vineus & latex aquæ. Apud Segeſtanos Helbeſus in medio flumine ſubita exæſtuatione feruet. Acidem, quamuis demiſſum Ætna, nullus frigore anteuertit. Himeræum cœleſtes mutant plagæ: amarus denique eſt, dum in aquilonem fluit, dulcis vbi ad meridiem flectitur. Quanta in aquis, tanta nouitas in ſalinis. Salem Agrigentinum ſi igni iunxeris, diſſoluitur vſtione: cui ſi liquor aquæ proximauerit, crepitat veluti torreatur. Purpureum Enna mittit: in Pachyno tranſlucidus inuenitur. Cetera ſalinarum metalla, quæ ſunt aut Agrigento, aut Centuripiis proximantia, funguntur cautium miniſterio: nam illinc excuduntur ſigna ad facies hominum vel deorum. Thermitanis locis inſula eſt arundinum ferax, quæ accommodatiſſimæ ſunt in omnem ſonum tibiarum: ſeu præcentorias facias, quarum locus eſt ad puluinaria præcinendi: ſeu vaſcas, quæ foraminum numeris præcentorias antecedunt: ſeu puellatorias, quibus à ſono clariore vocamen datur; ſiue gingrinas, quæ breuiores licet ſubtilioribus tamen modis inſonant: aut miluinas, quæ in accentus exeunt acutiſſimos: aut Lydias, quas & turarias dicunt: vel Corinthias, vel Ægyptias, aliáſve à Muſicis per diuerſas officiorum & nominum ſpecies ſeparatas. In Haleſina regione fons aliàs quietus & tranquillus cum ſiletur, ſi inſonent tibiæ exultabundus ad cantus eleuatur, & quaſi miretur vocis dulcedinem, vltra margines intumeſcit. Gelonium ſtagnum tetro odore abigit proximantes. Ibi & fontes duo: alter de quo ſi ſterilis ſumpſerit, fœcunda fiet: alter, quem ſi fœcunda hauſerit, vertitur in ſterilitatem. Stagnum Petrenſium ſerpentibus noxium eſt, homini ſalutare. In lacu Agrigentino oleum ſupernatat: hoc pingue hæret arundinum comis de aſſiduo volutabro, è quarum capillamentis legitur vnguentum medicum contra armentarios morbos. Nec longè inde collis Vulcanius, in quo qui diuinæ rei operantur, ligna vitea ſuper aras ſtruunt, nec ignis adponitur in hanc congeriem: cùm proſicias intulerunt, ſi adeſt deus, ſi ſacrum probatur, ſarmenta licet viridia ſponte concipiunt, & nullo inflagrante halitu, ab ipſo numine fit accendium. Ibi epulantes adludit flamma, quæ flexuoſis exceſſibus vagabunda, quem contigerit

A non adurit: nec aliud eſt quàm imago nuncia perfecti ritè voti. Idem
ager Agrigentinus eructat limoſas ſcaturrigines, & vt venæ fontium ſuf-
ficiunt riuis ſubminiſtrandis, ita in hac Siciliæ parte ſolo nunquam de-
ficiente, æterna reiectatione terram terra euomit. Achatem lapidem
Sicilia primùm dedit in Achatæ fluminis ripis repertum, non vilem, cum
ibi tantum inueniretur: quippe interſcribentes eum venæ naturalibus ſic
notant formis, vt cum optimus eſt, varias præferat rerum imagines. Vnde
annulus Pyrrhi regis qui aduerſus Romanos bella geſſit, non ignobilis
famæ fuit, cuius gemma Achates erat, in quo nouem Muſæ cum inſigni-
B bus ſuis ſingulæ, & Apollo tenens citharam videbatur non impreſſis fi-
guris ſed ingenitis. Nunc diuerſis locis paret. Dat Creta, quem Curalia-
chatem vocant, curalio ſimilem: ſed inlitum guttis auro micantibus, &
ſcorpionum ictibus reſiſtentem. Dat India reddentem nunc nemorum,
nunc animalium facies, quem vidiſſe oculis fauet, quique intra os rece-
ptus ſedat ſitim. Sunt & qui vſti redolent myrrhæ odorem, Hæmachates
ſanguineis maculis irrubeſcit: ſed qui maxime probantur, vitream habent
perſpicuitatem, vt Cyprius: nam qui ſunt facie cerea, abundantes tri-
uialiter, negleguntur. Omnis ambitus huius inſulæ clauditur ſtadiorum
C tribus millibus.

Volcaniæ Inſulæ.

CAPVT VI.

IN freto Siculo Hæpheſtiæ inſulæ xxv millibus paſſuum ab Italia ab-
ſunt. Itali Vulcanias vocant: nam & ipſæ natura ſoli ignea per occulta
D commercia, aut mutuantur Ætnæ incendia aut ſubminiſtrant. Hîc dicta
ſedes Deo ignium. Numero ſunt ſeptem. Liparæ nomen rex dedit Liparus,
qui eam ante Æolum rexit. Alteram Hieram vocauerunt: ea præcipuè
Vulcano ſacrata eſt, & plurimum colle eminentiſſimo nocte ardet. Stron-
gyle tertia, Æoli domus, vergitur ad exortus ſolis, minimè anguloſa, quæ
flammis liquidioribus differt à cæteris. Hæc cauſa efficit, quòd ex eius fu-
mo potiſſimum incolæ præſentiſcunt quinam flatus in triduo pertendant.
Quo factum, vt Æolus rex ventorum crederetur. Ceteras Didymen, Eri-
cuſam, Phœnicuſam, Euonymon, quoniam ſimiles ſunt, dictas habe.
E

Europæ ſinus tertius. In eo de Græciæ locorum admirabilibus, De fluminibus, de fontibus, de merulis, de perdicibus, de lapide galactite, de lapide Asbeſto, de Arione.

CAPVT VII.

TERTIVS Europæ ſinus incipit à Ceraunijs montibus, deſinit in Hel-
leſpontum. In eo apud Moloſſos, vbi Dodonæi Iouis templum,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Tomarus mons eſt, circa radices nobilis centum fontibus, vt Theopompo placet. In Epiro fons eſt ſacer, frigidus vltra omnes aquas, & ſpectatæ diuerſitatis: nam ſi ardentem in eum mergas facem, exſtinguit: ſi procul ac ſine igni admoueas, ſuopte ingenio inflammat. Dodone Tmaro celſa eſt. Delphi Cephiſo flumine, Caſtalio fonte, Parnaſſi iugis celebres. Acarnania Aracyntho eminet. Hanc ab Ætolia Pindus diuidit, qui Achoelum parit, cum primis Græciæ amnibus præditum veteri claritate. Nec iniuria, cum inter calculos, quibus ripæ eius micant, inueniatur galactites, qui ſcrupulus ipſe ater ſi teratur, reddit ſuccum album ad lactis ſaporem. Fœminis nutrientibus inligatus fœcundat vbera, ſubnexus paruulis largiuſculos hauſtus facit ſaliuarum. Intra os receptus liqueſcit: cum ſoluitur tamen, memoriæ bonum perimit: quem poſt Nilum Achoelus dat, nec alter alius. Propter oppidum Patras Scioëſſa locus nouem collium opacitate vmbroſus, & radiis ſolis fermè inuiſus, nec aliam ob cauſam memorabilis. In Laconica ſpiraculum eſt Tænaron. Eſt & Tænaron promuntorium aduerſum Africæ, in quo fanum eſt Methymnæi Arionis, quem delphine eò aduectum imago teſtis eſt, ad effigiem caſus & veri operis expreſſa ære: præterea tempus ſignatum: Olympiade enim vndetrigeſima, qua in certamine Siculo idem Arion victor ſcribitur, id ipſum geſtum probatur. Eſt & oppidum Tænaron nobili vetuſtate: præterea aliquot vrbes, inter quas Leuctræ non obſcuræ iam pridem Lacedæmoniorum fœdo exitu. Amiclæ ſilentio ſuo quondam peſſundatæ. Sparta inſignis cum Pollucis & Caſtoris templo, tum etiam Othryadis illuſtris viri titulis. Therapnæ, vnde primum cultus Dianæ. Pitane, quam Archeſilas ſtoicus inde ortus prudentiæ ſuæ merito in lucem extulit. Anthia & Cardamyle, vbi quondam fuêre Thyræ, nunc locus dicitur, in quo anno XVII regni Romuli inter Laconas & Argiuos memorabile bellum fuit. Iam Taygeta mons, & flumen Eurotas notiora ſunt, quàm vt ſtilo egeant. Inachus Achaiæ amnis Argolicum ſecat tractum, quem rex Inachus à ſe nominauit, qui exordium Argiuæ nobilitati primus dedit. Epidauro decus eſt Æſculapij ſacellum, cui incubantes ægritudinum remedia capeſſunt de monitis ſomniorum. Pallanteum Arcadiæ, quod palatio noſtro per Euandrum Arcada appellationē dederit, ſat eſt admonere: in qua montes Cyllene & Lycæus Mænalus etiam diis alumnis inclaruerunt: inter quos nec Erymanthus in obſcuro eſt. Inter flumina, Erymanthus Erymantho monte demiſſus, & Ladon, ille Herculis pugna, hic Pane clara ſunt. Varro perhibet fontem in Arcadia eſſe, cuius interimat hauſtus. In eadem parte de auibus hoc ſolùm non indignum relatu, quod cum aliis locis merula furua ſit, circa Cyllenem candidiſſima eſt. Nec lapidem ſpreuerimus, quem Arcadia mittit: Aſbeſto nomen eſt, ferri colore: qui accenſus ſemel extingui nequitur. In Megarenſium ſinum Iſthmos exit, ludis quinquennalibus & delubro Neptuni inclytus: quos ludos eapropter inſtitutos ferunt, quòd ſinibus quinque Peloponneſi oræ adluuntur: à ſeptentrione, Ionio: ab occidente, Siculo: à brumali oriente, Ægæo: à ſolſtitiali oriente, Myrtoo: à meridie Cretico. Hoc ſpectaculum per Cypſe-

Digitized by Google

A lum tyrannum intermiſſum, Corinthij Olympiade quadrageſimanona ſolemnitati priſtinæ reddiderunt. Ceterum Peloponneſon Pelopi regnatam, nomen indicio eſt. Ea vt platani folium receſſibus & prominentibus figurata, diuortium facit inter Ionium & Ægæum mare, quatuor non amplius millibus diſpeſcens vtrumque littus, excurſu tenui quem Iſthmon dicunt ob anguſtias. Hinc Hellas incipit, quam propriè veram habent Græciam. Quæ nunc Attice, Acte prius dicta. Ibi Athenæ, cui vrbi ſaxa Scironia propinqua ſunt, porrecta ſex millibus paſſuum, ob honorem vltoris Theſei & memoriam nobilis pœnæ ſic nominata. Ex B iſtis rupibus Ino ſe cum Palæmone filio in profunda præcipitem iaculata auxit maris numina. Nec Atticos monteis in partem tacebimus. Eſt Icarius, eſt Brileſſus, eſt & Lycabethus, & Ægialus: ſed Hymetto meritiſſimè ac iure adtribuitur principatus, quòd adprimè florulentus, eximio mellis ſapore & externos omnes & ſuos vincit. Callirhoen ſtupent fontem, nec ideo Cruneſon fontem alterum nullæ rei numerant. Athenienſibus iudicij locus Arios pagos. Marathon campus factus memorabilis opinione prælij cruentiſſimi. Multæ quidem inſulæ obiacent Atticæ continenti, ſed ſuburbanæ fermè ſunt, Salamis, Sunium, Ceos, Coos, C quæ vt Varro teſtis eſt, ſubtilioris veſtis amicula arte lanificæ ſcientiæ prima in ornatum fœminarum dedit. Bœotia Thebis enitet. Thebas condidit Amphion, non quòd lyra ſaxa duxerit, neque enim par eſt ita geſtum videri, ſed quòd adfatus ſuauitate homines rupium incolas, & incultis moribus rudes, ad obſequij ciuilis pellexerit diſciplinam. Vrbs iſta numinibus apud ſe ortis gloriatur, vt perhibent qui ſacris carminibus Herculem & Liberum celebrant. Apud Thebas Helicon lucus eſt, Cithæron ſaltus, amnis Iſmenus: fontes Arethuſa, Oedipodia, Pſamate, Dirce: ſed ante alios Aganippe, & Hipocrene: quos Cadmus literarum D primus repertor, quoniam equeſtri exploratione deprehendiſſet, dum rimatur quænam inſideret loca, incenſa eſt licentia Poëtarum vt vtrumque pariter diſſeminaretur, & quòd aperta foret alitis equi vngula, & quòd poti inſpirationem facerent literariam. Eubœa inſula laterum obiectu efficit Aulidis portum, ſeculis traditum Graiæ coniurationis memoria. Bœoti idem ſunt, qui Leleges fuerunt: per quos defluens Cephiſos amnis in maria conditur. In hac continentia Opuntius ſinus, Lariſſa oppidum, Delphi, Rhamne quoque, in qua Amphiarai fanum, & Phidiacæ ſignum Dianæ. Varro opinatur duo in Bœotia eſſe flumina, na- E tura licet ſepari, miraculo tamen non diſcrepante: quorum alterum ſi ouillum pecus debibat, pullum fieri coloris quod induerit: alterius hauſtu, quæcunque vellerum fuſca ſunt, in candidum verti. Addit videri ibi puteum peſtilentem, cuius liquor mors eſt haurientibus. Perdices ſanè cum vbique liberæ ſint vt aues vniuerſæ, in Bœotia non ſunt, nec cum volant ſui iuris, ſed in ipſo aëre quas tranſire non audeant, metas habent: inde vltra notatos iam terminos nunquam exeunt, nec in Atticum ſolum tranſmeant. Hoc Bœotiis proprium: nam quæ communia ſunt omnibus, generatim perſequemur. Concinnantur à perdicibus nidi munitione ſo-

Digitized by Google

lerti: ſpineis enim fruticibus ac ſurculis receptus ſuos veſtiunt, vt anima- A
lia quæ infeſtant arceantur aſperis ſurculorum. Ouis ſtragulum puluis eſt, ad quæ clanculo reuertuntur, ne indicium loci conuerſatio frequens faciat. Plerumque feminæ tranſuehunt partus, vt mares fallant, qui eos affligunt impatientiùs ſæpiſſimè adulantes. Dimicatur circa connubium victóſque credunt feminarum vice venerem ſuſtinere. ipſas libido ſic agitat, vt ſi ventus à maſculis flauerit, fiant prægnantes odore. Tunc ſi quis hominum vbi incubant, propinquabit, egreſſæ matres venientibus ſeſe ſponte offerunt, & ſimulata debilitate vel pedum, vel alarum, quaſi ſtatim capi poſſint, greſſus fingunt tardiores. Hoc mendacio ſollicitant B
obuios & eludunt, quoad prouecti longius à nidis auocentur. Nec in pullis ſtudium ſegnius ad cauendum: cum enim viſos ſe perſentiſcunt, reſupinati glebulas pedibus attollunt, quarum obtentu tam callide proteguntur, vt lateant etiam deprehenſi.

De Theſſalia & Magneſia. Philippus oculum damnatus. C

CAPVT VIII.

THESSALIA eadem eſt & Hæmonia, quam Homerus Argos Pelaſgicon nominat: vbi genitus Hellen, à quo rege Hellenes nominati. Huius à tergo Pieria ad Macedoniam protenditur, quæ deuicta ſub Macedonum venit iugum. Multa ibi oppida, multa flumina. De oppidis egregia ſunt Phthia, Lariſſa Theſſala, & Thebæ. De amnibus Peneus, qui præter Oſſam Olympúmque decurrens colle dextra læuáque molliter curuo nemoroſis conuallibus Theſſallica facit tempe, vndíſque aper- D
tior Macedoniam ac Magneſiam interluens, in Thermæum ſinum decidit. Theſſaliæ ſunt Pharſalici campi, in quibus ciuilium bellorum detonuerunt procellæ. Ac ne in montes notos eamus, Pindum & Othryn agitent, qui Lapitharum originem perſequuntur: Oſſam, quos Centaurorum ſtabulis immorari iuuat. Pelion autem nuptiale conuiuium Thetidis atque Pelei in tantum notitiæ obtulit, vt taceri de eo magis mirum ſit. In regione Magneſia Mothona oppidum ſitum eſt, quod cum obſideret Philippus Macedonis Magni pater, damnatus eſt oculum iactu ſagittæ, quam iecerat Aſter oppidanus inſcriptam ſuo nomine, loco vul- E
neris, nomine quem petebat. Populum iſtum callere arte ſagittaria credere poſſumus vel de Philocteta, quoniam Melibœa in hoc pede computatur. Sed ne tranſeamus præſidium poëtarum, fons Libethrius & ipſe Magneſiæ eſt.

De Macedonia

Digitized by Google

A

De Macedonia cum regibus, & natura Olympi montis, & lapide paanite.

Caput IX.

QVI Edonij olim populi, quæque Mygdonia erat terra, aut Pierium ſolum, vel Emathium, nunc omne vniformi vocabulo Ma-
B cedonica res eſt; & partitiones, quæ ſpecialiter antea ſeiugabantur, Macedonum nomini contributæ, factæ ſunt corpus vnum. Igitur Macedoniam præcingit Thracius limes: meridiana Theſſali & Epirotæ tenent: à veſperali plaga Dardani ſunt & Illyrij: qua ſeptentrione tunditur, Pœonia ac Pelagonia protegitur: à Triballis, montanis exceſſibus aquilonio frigori obiecta. Inter ipſam & Thraciam Strymon amnis facit terminum, qui ab Hæmi iugis inrigat. Verum vt ſileam aut Rhodopen Mygdonium montem, aut Athon claſſibus Perſicis nauigatum, continentíque abſciſſum mille quingentorum paſſuum longitudine, ſimul de auri venis & argenti, quæ optimæ in agris Macedonum & plu-
C rimæ eruuntur, Oreſtidem dicam. Populi ſunt, qui vt Oreſtæ dicerentur, inde cœptum. A Mycenis profugus matricida, cum abſceſſus longiùs deſtinaſſet, natum ſibi in Emathia paruulum de Hermiona, quam in omneis caſus ſociam adſciuerat, hic mandauerat occulendum. Adoleuit puer in ſpiritum regij ſanguinis, nomen patris ſui referens; occupatóque quicquid eſſet quod procedit in Macedonicum ſinum, & Adriaticum ſalum, terram cui imperitauerat, Oreſtidem dixit. Admonet Phlegra, vbi antequam oppidum fieret rumor eſt militia mundi dimicatum cum gigantibus, vt penitus perſequamur quantis probationibus ibidem
D imperij indicia diuinæ expeditionis in hoc ſeculo perſeuerauerint. Illic ſiquando, vt accidit, nimbis torrentes excitantur, & aucta aquarum pondera ruptis obicibus valentiùs ſe in campos ruunt, eluuione oſſa etiam nunc ferunt detegi, ad inſtar quæ ſunt è corporibus humanis, ſed modo grandiora, quæ ob enormem magnitudinem, monſtroſi exercitus iactitant exſtitiſſe, idque adiuuatur argumento ſaxorum immanium, quibus oppugnandum impetitum cælum crediderunt. Pergam ad reſidua, quæ in Theſſaliam & Athamaniam contendunt. Sunt enim arrectiora, quàm vſquam proceritas montana attolli valet: nec eſt in terris omnibus,
E quod meritò ad iſtas eminentias comparetur: quippe quas ſolas diluuialis irruptio cum vniuerſa obduceret humido ſitu, inacceſſas reliquit. Durant veſtigia non languidæ fidei, quibus apparet hos locos ſuperſtites vndoſæ tempeſtati fuiſſe: nam in latebroſis rupium cauaminibus, quæ fluctuum confligiis tunc adeſa ſunt, reduuiæ conchyliorum reſederunt, & alia multa quæ adfatim mari incito expuuntur: ita vt ſint licet facie mediterranea, appareant tamen ſpecie littorali. Nam Olympum ab Homero non per audaciam celebratum docent quæ in eo viſitantur. Primum excellenti vertice tantus attollitur, vt ſumma eius cælum accolæ vocent.

Digitized by Google

Ara eſt in cacumine, Ioui dicata, cuius altaribus ſi qua de extis inferuntur, nec difflantur ventoſis ſpiritibus, nec humentibus pluuiis diluuntur: ſed voluente anno cuiuſmodi relicta fuerint, eiuſmodi reperiuntur: & omnibus tempeſtatibus à corruptelis aurarum vindicatur quidquid ibi ſemel eſt deo conſecratum. Litteræ in cinere ſcriptæ ad vſque alteram anni cærimoniam permanent. Nunc de incolis reddam. Emathius, qui primus in Emathia accepit principatum, ſeu quia indago originis eius æuo di periit, ſeu quia ita res eſt, genuinus terræ habetur. Poſt hunc in Macedonis exortum Emathiæ nomen perſtitit: ſed Macedo Deucalionis maternus nepos, qui ſolus cum domus ſuæ familia morti publicæ ſuperfuerat, vertit vocamen, Macedoniámque à ſe dixit. Macedonem Caranus inſequitur dux Peloponneſiæ multitudinis, qui iuxta reſponſum dictum Deo, vbi caprarium pecus reſediſſe aduerterat, vrbem condidit, quam dixit Aegeas, in qua ſepeliri reges mos erat: nec alter excellentium virorum buſtis apud Macedones priſcos dabatur locus. Succedit Carano Perdica, II & XX olympiade, primus in Macedonia rex nominatus, cui Alexander Amyntæ filius diues habitus, nec immeritò: ita enim affluenter ſucceſſus eius ampliandis opibus proficiebant, vt ante omnes Apollini Delphos, Ioui Eliden ſtatuas aureas dono miſerit. Voluptati aurium indulgentiſſimè deditus: ſicut plurimos qui fidibus ſciebant, dum viuit, in vſum oblectamenti donis tenuit liberalibus, inter quos & Pindarum lyricum. Ab hoc Archelaus regnum excepit, prudens rei bellicæ, naualium etiam commentor præliorum Hic Archelaus in tantum litterarum mirè amator fuit, vt Euripidi tragico conſiliorum ſummam concrederet: cuius ſuprema non contentus proſequi ſumptu funeris, crines tonſus eſt, & mœrorem quem animo conceperat, vultu publicauit. Idem Archelaus Pythias & Olympicas palmas quadrigis adeptus, Græco potius animo, quam regali gloriam illam præ ſe tulit. Poſt Archelaum Macedonica res diſſenſione iactata in Amynthæ regno ſtetit, cui tres filij: ſed Alexander patri ſuccedit: quo exemto, Perdiccæ primum data copia ampliſſimæ poteſtatis indipiſcundæ: qui obiens hereditarium regnum fratri Philippo reliquit, quem captum oculo dextro apud Mothonam ſupra diximus; cuiúſque debilitatis omen præceſſerat: nam cùm nuptias ageret, acciti tibicines carmen Cyclopium quaſi de conludio concinuiſſe traduntur. Philippus Magnum procreat, quamlibet Olympias Alexandri mater nobiliorem ei patrem acquirere adfectauerit, cum ſe coïtu draconis conſatam affirmaret. Ita tamen ipſe egit, vt deo genitus crederetur. Peragrauit orbem rectoribus Ariſtotele & Caliſthene vſus, ſubegit Aſiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Ægyptum: Taurum, Caucaſúmque tranſgreſſus eſt: Bactros domuit: Medis & Perſis imperauit: cepit Indiam, emenſus omnia. Liber & Hercules acceſſerant. Forma ſupra hominem auguſtiore, ceruice celſa, lætis oculis & illuſtribus, malis ad gratiam rubeſcentibus, reliquis corporis non ſine maieſtate quadam decoris. Victor omnium, vino & ira victus: ſicut morbo vinulentiæ apud Babylonem

Digitized by Google

A humiliore, quàm vixerat, fortuna exemtus eſt. Poſt quem qui fuerunt,
magis ad ſegetem Romanæ gloriæ, quàm ad hæreditatem tanti nominis
ortos inuenimus. Macedonia lapidem gignit, quem Pæaniten vocant.
Hunc eundem & concipere & parere & parturientibus opitulari, fama
prodiga eſt. Circa Tireſiæ ſepulcrum plurimus inuenitur.

Thracia cum moribus gentium. In ea de gruibus, de hyrundinibus, de Iſthmo.

B

CAPVT X.

NVNC in Thraciam locus pergere, & ad validiſſimas Europæ gentes
vela vertere: quas qui ſedulò experiri velint, non difficulter de-
prehendent Thracibus barbaris ineſſe contemtum vitæ ex quadam natu-
ralis ſapientiæ diſciplina. Concordant omnes ad interitum voluntarium,
dum nonnulli eorum putant obeuntium animas reuerti: alij non extingui,
ſed beatas magis fieri. Apud plurimos luctuoſa ſunt puerperia: denique
recens natum fletu parens excipit: contrauerſum læta ſunt funera, adeo
C vt exemtos gaudiis proſequantur. Vxorum numero ſe viri iactitant, &
honoris loco iudicatur multiplex matrimonium. Quæ fœminæ tena-
ces ſunt pudicitiæ, inſiliunt defunctorum rogos coniugum, & quod
maximum inſigne ducunt caſtitatis, præcipites in flammas eunt. Nuptu-
ræ non parentum arbitrio tranſeunt ad maritos, ſed quæ præ aliis ſpecie
valent, ſubhaſtari volunt, & licentia taxationis admiſſa, non moribus
nubunt ſed præmiis: quas formæ premit dedecus, dotibus emunt qui-
bus coniungantur. Vterque ſexus epulantes, focos ambiunt, herba-
rum quas habent ſemine ignibus ſuperiacto: cuius nidore perculſi, pro
D lætitia habent imitari ebrietatem ſenſibus ſauciatis. De ritu iſta ſunt:
de locis & populis, quæ ſequuntur. Strymonem accolunt dextro latere
Denſelatæ: Beſſorum quoque multa nomina ad vſque Neſtum amnem,
qui radices Pangæi circunfluit. Hebrum Odryſarum ſolum fundit, qui
fluuius excurrit inter Priantas, Doloncos, Thynos, Corpilos, alióſque
barbaros tangit, & Ciconas. Deinde Hæmus ſex millibus paſſuum ar-
duus, cuius auerſa Mœſi, Getæ, Sarmatæ, Scythæ, & plurimæ inſidunt
nationes. Ponticum littus Sithonia gens obtinet, quæ nato ibi Orpheo
vate inter principes iudicatur: quem ſiue ſacrorum, ſiue cantuum ſe-
E creta in Sperchiuo promuntorio agitaſſe tradunt. Deinde ſtagnum Bi-
ſtonium. Nec longè regio Maronea, in qua Tirida oppidum fuit, equo-
rum Diomedis ſtabulum: ſed ceſſit æuo, ſolúmque turris veſtigium ad-
huc durat. Inde non procul vrbs Abdera, quam Diomedis ſoror & con-
didit, & à ſe ſic vocauit. Mox Democriti domus phyſici: ac, ſi verum
rimere, ideo nobilior. Hanc Abderam Olympiade prima & triceſima
ſenio collapſam Clazomenij ex Aſia ad maiorem faciem reſtitutam, ob-
litteratis quæ præceſſerant, nomini ſuo vindicauerunt. Locum Doriſcon

illuſtrem reddidit Xerxis aduentus: quòd ibi recoluit militis ſui numerum. A
Polydori tumulum oſtendit Ænus in parte quam aratores Scythæ celebrant. Quondam vrbem Geraniam, Cathizon Barbari vocant: vnde à gruibus Pygmæos ferunt pulſos. Manifeſtum ſanè eſt in ſeptentrionalem plagam hieme grues frequentiſſimas conuolare. Nec piguerit meminiſſe, quatenus expeditiones ſuas dirigant. Sub quodam militiæ eunt ſigno, & ne pergentibus ad deſtinata vis flatuum renitatur, arenas deuorant, ſublatíſque lapillulis ad moderatam grauitatem ſaburrantur. Tunc contendunt in altiſſima, vt de excelſiori ſpecula metentur quas petant terras. Fidens meatu præit cateruas: volatus deſidiam caſtigat voce, quæ cogit agmen: B
ea vbi obraucata eſt, ſuccedit alia. Pontum tranſituræ, anguſtias captant: & quidem eas, nam promtum eſt oculis deprehendere, quæ inter Tauricam ſunt & Paphlagoniam, id eſt inter Carambim, & Κριοῦ μέτωπον. Cum contra medium alueum aduentaſſe ſe ſciunt, ſcrupulorum ſarcina pedes liberant Ita nautæ prodiderunt, compluti ſæpe ex illo caſu imbre ſaxatili. Arenas non priùs reuomunt, quàm ſecuræ ſedis ſuæ fuerint. Concors cura omnium pro fatigatis, adeo vt ſi quæ defecerint, congruant vniuerſæ, laſſatáſque ſuſtollant, vſque dum vires otio reciperentur. Nec in terra cura ſegnior. Excubias nocte diuidunt, vt exſomnis ſit decima quæ- C
que. Vigiles pondúſcula digitis amplectuntur, quæ ſi fortè exciderint, ſomnum coarguant. Quod cauendum erit, clangore indicant. Ætatem in illis prodit color: nigreſcũt ſenectute. Veniamus ad promuntorium Ceras Chryſeon Byzantio oppido nobile. Antea Lygos dictum: quod à Dyrrhachio abeſt ſeptingentis vndecim millibus paſſuum: tantum enim patet inter Adriaticum mare, & Propontidem. In Cenienſi regione non longè à Flauiopoli colonia, Bizye oppidum, quondam arx Terei regis, inuiſum hirundinibus, & deinceps alitibus illis inacceſſum: quamquam & Thebas, quòd illa mœnia ſæpius capta ſint, negentur ſubire. Nam inter cetera ha- D
bere illas quiddam præſcium, inde noſcitur, quòd lapſura non petunt culmina; & aſpernantur peritura quoquo modo tecta. Minimè certè à diris auibus impetuntur, nec vnquam præda ſunt, vt ſacræ. Cibos non ſumunt reſiſtentes, ſed in aëre capiunt eſcas, & hauriunt. Alter Iſthmos in Thracia eſt ſimilibus anguſtiis, & pari latitudine arti maris, cuius littora vrbes vtrinque ſecus oſtentant. Propontidis oram inſignit Pactye, Melanem ſinum Cardia: quod in cordis faciem ſita ſit, dicta Cardia eſt. Omnis Helleſpontus ſtringitur in ſtadia ſeptem, quibus ab Europa Aſiaticam plagam vindicat. Hìc quoque vrbes duæ, Abydos Aſiæ eſt, Seſtos Eu- E
ropæ. Deinde contraria inter ſe promuntoria: Maſtuſia Cherroneſi, vbi finitur Europæ ſinus tertius: Sigæum Aſiæ, in quo tumulus eſt, Cynoſſema dictus, Hecubæ ſepulchrum, & turris Proteſilai delubro data. Finibus Thraciæ à ſeptentrione Iſter obtenditur, ab oriente Pontus, ac Propontis, à meridie Ægæum mare.

Digitized by Google

A

Claræ inſulæ, & in inſulis clara. In Creta herba alimos, animal phalangium, lapis Idæus dactylus. In Caryſto aues Caryſtiæ, item carbaſum. Jn Delo tempora diluuiorum, & aues coturnices. Eubœa, Paros & lapis Sarda. Naxos. Icaros. Melos. Carpathus. Rhodos. Lemnos.

CAPVT XI.

B INTER Tenedum & Chium qua Ægæus ſinus panditur, ab dextera Antandrum nauigantibus ſaxum eſt: hoc enim verius quàm inſula meruit cognominari. Id quoniam viſentibus procul capræ ſimile creditur, quam Græci αἶγα nuncupant, Ægæus ſinus dictus eſt. A Phalario Corcyræ promuntorio ad nauis effigiem ſcopulus eminet, in quem tranſfiguratam Vlyxis nauem crediderunt. Cytheræ, quæ à Malea abeſt quinque millibus paſſuum, Porphyris antea nomen fuit. Pronius eſt Cretam dicere, quàm abſoluere in quo mari iaceat. Ita enim circumflui illius nomina Græci permiſcuerunt, vt dum aliis alia inferunt, penè obli-
C mauerint vniuerſa. Quantam poteſt tamen in deſignando operam locabimus, ne quid hæreat ſub ancipiti. Inter ortum porrigitur & occaſum tractu longiſſimo, hinc Græcia, inde Cyrenis obiacentibus: à ſeptentrione Ægæis & ſuis, id eſt Creticis æſtibus verberatur: ab Auſtro, Libycis vndis perfunditur & Ægyptiis, non ſtipata centum vrbibus, ſicut perhibent qui prodigè lingua largiti ſunt, ſed magnis & ambitioſis oppidis: quorum principatus eſt penes Gortynam, Cydoneam, Gnoſon, Therapnas, Cyliſſon. Doſiades eam à Crete nympha Heſperidos filia, Anaximander à Crete rege Curetum, Crates Aëriam prius dictam, mox
D Curetin, nonnulli etiam à temperie cœli Μακάρων νῆσον appellatam prodiderunt. Prima mari potuit remis & ſagittis. Prima literis iura iunxit. Pyrrho repertore equeſtres turmas prima docuit laſciuas vertigines implicare: ex qua diſciplina bellicæ rei ratio conualuit. Studium muſicum inde cœptum, cum Idæi Dactyli modulos crepitu ac tinnitu æris deprehenſos in verſificum ordinem tranſtuliſſent. Albet iugis montium Dictynnæi & Cadiſti, qui ita excandeſcunt, vt eminus nauigantes magis putent nubila. Præter ceteros Ida eſt, qui ante ſolis ortum ſolem videt. Varro in opere quod de littoralibus eſt, etiam ſuis temporibus adfirmat
E ſepulcrum Iouis ibi viſitatum. Cretes Dianam religioſiſſimè venerantur, Britomarten gentiliter nominantes, quod ſermone noſtro ſonat virginem dulcem. Ædem numinis præterquam nudus veſtigia nullus licitò ingreditur. Ea ædes oſtentat manus Dædali. Gortynam amnis Lethæus præterfluit, quo Europam tauri dorſo Gortyni ferunt vectitatam. Idem Gortyni & Atymnum colunt, Europæ fratrem: ita enim memorant. Videtur hic, & occurrit, ſed die iam veſperato auguſtiori ſe facie viſendum offerens. Gnoſij Mineruam ciuem deam numerant, primúmque apud ſe fruges ſatas audacter cum Atticis contendunt.

C iij

Digitized by Google

Ager Creticus ſylueſtrium caprarum copioſus eſt, ceruo eget. Lupos, A
vulpes, aliáque quadrupedum noxia nuſquam educat. Serpens nulla,
larga vitis, mira ſoli indulgentia, arborarij prouentus abundantes: nam
in huius tantùm inſulæ parte repullulant cæſæ cupreſſi. Herba ἄλιμος di-
citur: ea admorſa diurnam famem prohibet: proinde & hæc Cretica eſt.
Sphalangion, aranei genus eſt: ſi niſum quæras, nulla vis eſt: ſi poteſtatem,
ictum hominem veneno interficit. Lapis quoque Idæus Dactylus dicitur
inſulæ iſti familiaris, coloris ferrei, humano pollici ſimilis. Auem noctuam
Creta non habet: & ſi inuehatur, emoritur. Caryſtos aquas calentes
habet, Hellopias vocant: & Caryſtias aues, quæ flammas impunè inuo- B
lant: carbaſa etiam, quæ inter ignes valent. Calchis eadem habita eſt apud
priſcos, vt Callidemus auctor eſt, ære ibi primùm reperto. Titanas in ea
antiquiſſimè regnaſſe oſtendunt ritus religionum. Briareo enim rem di-
uinam Caryſtij faciunt, ſicut Ægæoni Calchidenſes: nam omnis fermè
Eubœa Titanum fuit regnum. Cycladas autumant inde dictas, quod
licet ſpatiis longioribus à Delo proiectæ, in orbem tamen circa De-
lum ſitæ ſunt, & orbem κύκλον Graij loquuntur. Ios Homeri tumu-
lo ceteras antecedit. Meminiſſe hoc loco par eſt poſt primum dilu-
uium Ogygi temporibus notatum, cum nouem & amplius menſibus C
diem continua nox inumbraſſet, Delon ante omnes terras radiis ſolis
illuminatam, ſortitámque ex eo nomen, quòd prima reddita foret
viſibus. Inter Ogygum ſanè & Deucalionem medium æuum DC annis
datur. Eadem eſt Ortygia, quæ clariſſima in Cycladum numero multi-
fariè traditur: nunc Aſteria à cultura Apollinis: nunc à venatibus Lagia,
vel Cynetho: Pyrpile etiam, quoniam & ignitabula ibi & ignis inuenta
ſunt. In hac primùm viſæ Coturnices aues, quas ortygas Græci vocant.
Has eaſdem in Latonæ tutela æſtimant conſtitutas. Nec ſemper apparent.
Adueniendi habent tempora, æſtate depulſa. Cum maria tranant, im- D
petus differunt, & metu ſpatij longioris vires ſuas nutriunt tarditate. Vbi
terram perſentiſcunt, coëunt cateruatim, deinde globatæ vehementiùs
properant: quæ feſtinatio plerumque exitium portat nauigantibus: ac-
cidit enim in noctibus, vt vela incidant, & præponderatis ſinibus alueos
vertant. Auſtro nunquam exeunt: nam metuunt vim flatus tumidioris.
Plurimum ſe Aquilonibus credunt, vt corpora pinguiuſcula atque eo
tarda, faciliùs prouehat ſiccior & vehementior ſpiritus. Ortygometra
dicitur, quæ gregem ductitat: eam terræ proximantem accipiter ſpecu-
latus rapit: ac propterea opera eſt vniuerſis, vt ſolicitent ducem generis E
externi, per quem fruſtrentur prima diſcrimina. Cibos gratiſſimos ha-
bent ſemina venenorum: quam ob cauſam eam damnauere prudentium
menſæ. Solum hoc animal præter hominem, morbum patitur comitia-
lem. Eubœa tam modico æſtu diuidua eſt à Bœotiæ continente, vt dubi-
tandum ſit, an numerari inter inſulas debeat: nam latæ quam vocant terræ
ponte iungitur, & per fabricam breuiſſimæ machinæ aditur pede. Cenæo
promuntorio vadit in ſeptentrionem, duobus aliis in meridiem extendi-
tur: quorum Geræſtos ſpectat Atticam, Caphereus prominet in Helleſ-

Digitized by Google

A pontum, vbi poſt Ilij excidium Argiuam claſſem vel Mineruæ ira, vel quod certior prodit memoria, ſidus Arcturi grauibus affecit caſibus. Marmore Paros nobilis, Abdelo oppido frequentiſſima: priùs tamen Minoia quàm Paros dicta: nam ſubacta à Minoe, quoad in Creticis manſit legibus, Minoiam loquebantur. Præter marmor dat & Sardam lapidem, qui marmore quidem præſtat, inter gemmas verò viliſſimus ducitur. Naxon à Delo duodeuiginti millia paſſuum ſeparant, in qua Strongyle oppidum: ſed Naxos Dionyſia prius quàm Naxos dicta, vel quod hoſpita Libero patri, vel quòd fertilitate vitium vincat cæteras. Sunt prætereà
B Cyclades plurimæ, ſed in ſupra dictis præcipuum eſt quod memoriæ debeatur. De Sporadibus eſt Icaros, quæ Icario mari nomen dedit. Hæc inter Samum & Myconum procurrentibus ſaxis inhoſpita, ac nullis finibus portuoſa, ob inhumana littorum infamis eſt. Vult ergo Varro Icarum Cretem ibi naufragio interiiſſe, & de exitu hominis impoſitum nomen loco. Nam in Samo nobilius nihil quàm Pythagoras ciuis, qui mox offenſus faſtu tyrannico, relicta domo patria Bruto conſule qui reges vrbe exegit, Italiam aduectus eſt. Melos, quam Callimachus Memallidam dixit, omnium inſularum rotundiſſima eſt, iuxta Æoliam. Nam Carpa-
C thus, à qua Carpathium ſinum dicimus. Nunquam ita cœlum nubilum eſt, vt in ſole Rhodos non ſit. Lemnij Vulcanum colunt, ideo in Lemno metropolis Hephæſtia. Præterea oppidum Myrina, in cuius forum mons Athos è Macedonia vmbram iacit. Quod non fruſtra inter miracula notauerunt, cùm Athos à Lemno ſex & octoginta millibus paſſuum ſeparetur. Eſt ſanè Athos ſublimis adeo, vt æſtimetur altior, quàm vnde imbres cadunt. Quæ opinio eò fidem concepit, quòd in aris quas cacumine ſuſtinet, nunquam cineres eluantur, nec quicquam ex aggeribus ſuis perdant, ſed in quo relicti cumulo permaneant. In ſummo eo oppidum Acrothon fuit, in quo dimidio longior, quàm in aliis terris incolentium
D ætas prorogabatur: ideo inde homines, Macrobios Græci, noſtri appellauere Longæuos.

Helleſpontus. Propontis. Boſporos. In his de Delphinis, de Thynnis.

CAPVT XII.

E QVARTVS Europæ ſinus Helleſponto incipit, Mæotidis oſtio terminatur. Atque omnis hæc latitudo, quæ Europam Aſiámque diuidit, in ſeptem ſtadiorum anguſtias ſtringitur. Hic eſt Helleſpontus: hac Xerxes ponte nauibus facto permeauit. Tenuis deinde Euripus porrigitur ad Aſiæ vrbem Priapum, qua Magnus Alexander potiundi orbis amore tranſcendit, & potitus eſt. Inde diffuſus æquore patentiſſimo rurſus ſtringitur in Propontidem. Mox in quingentos paſſus coartatur, fitque Boſporus Thracius, quà Darius copias tranſportauit. Hæc profunda delphi-

nas plurimos habent, in quibus cauſæ miraculi multiformes. Ante omnia nihil velociùs habent maria, ſic vt plerumque ſalientes tranſuolent vela nauium. Quoquò eant, coniuges euagantur. Catulos edunt. Decimus menſis maturum facit partum: lucinam æſtiuus dies ſoluit. Vberibus fœtus alunt. Teneros in faucibus receptant. Inualidos aliquantiſper proſequuntur. In triceſimum annum viuunt, quod exploratum eſt in experimentum caudis amputatis. Ora non quo cæteræ belluæ loco habent, ſed fermè in ventribus. Contra naturam aquatilium ſoli linguas mouent. Aculeatæ ſunt pinnæ dorſuales: cum ira ſubiacet, inhorreſcunt: cum animi conquieuerunt, quibuſdam receptaculis operiuntur. Spirare eos in aquis negant, & vitales auras nonniſi in aëre ſupero reciperare. Pro voce gemitus eſt ſimilis humano. Certum habent vocabulum, quo accepto vocantes ſequuntur: nam propriè Simones nominantur. Voces hominum aquilonis flatu celeriùs hauriunt: contra hauſtro ſpirante auditus obſtruuntur. Mulcentur muſica: gaudent cantibus tibiarum: vbicumque ſymphonia eſt, gregibus aduentant. D. Auguſto principe, in Campania delphinem puer fragmentis panis primò inlexit, & in tantum cõſuetudo valuit, vt alendum ſe etiam manui ipſius crederet. Mox cùm proluſiſſet puerilis audacia, intra ſpatia eum Lucrini lacus vectitauit: vnde effectum vt à Baiano littore equitantem puerum Puteolos vſque veheret. Hoc per annos plurimos tamdiu geſtum, donec aſſiduo ſpectaculo deſineret miraculum eſſe quod gerebatur. Sed vbi obiit puer, ſub oculis publicis deſiderio eius & mœrore delphin interiit. Pigeret hoc adſeuerare, ni Mæcenatis & Fabiani, multorumque præterea eſſet literis comprehenſum. In Africano mox littore apud Hipponem Diarrhyton Delphin ab Hipponenſibus paſtus eſt, tractandumque ſe præbuit, impoſitos quoque frequenter geſtitauit. Nec populi tantùm manibus acta res eſt: nam & proconſul Africæ Flauianus ipſe eum contigit, vnguentis etiam delibuit: qua odoris nouitate obſopitus, aliquantiſper pro exanimi iactitatus eſt, multiſque menſibus deſciuit à ſolita conuerſatione. Apud Iaſum vrbem, Babylonem puerum delphinus adamauit, quem dum poſt adſueta conludia recedentem impatientiùs ſequitur, arenis inuectus hæſit. Alexander Magnus amorem illum numinis fuiſſe interpretatus, præfecit puerum Neptuni ſacerdotio. Iuxta eandem vrbem, vt Hegeſidemus auctor eſt, alium puerum Hermian nomine per maria ſimiliter inſidentem cùm vndoſior fluctus necauiſſet, delphin ad terram reuexit: & velut fateretur reatum, pœnitentiam ſuam morte multauit, nec reuerti voluit amplius in profunda. Suppetunt & alia exempla, vt Arionem tranſeamus, cuius exitum annalium comprobauit fides. Ad hæc ſiquando laſciuiunt noui fœtus, à maioribus datur adultior gregi cuſtos, quo magiſtro diſcant eludere impetus incurſantium belluarum: quanquam ibi præter phocas rara bellua eſt. Plurimus thynnus in Ponto, nec alibi pænè fœtificant: nuſquam enim citius adoleſcunt, ſcilicet ob aquas dulciores. Ingrediuntur veris tempore: intrant dextero, læuo exeunt. Hoc inde accidere credunt, quòd dexteris oculis acutius cernant, quàm ſiniſtris.

Digitized by Google

A

Flumen Hiſtrum. Fiber Ponticus. Gemma Pontica.

CAPVT XIII.

B HISTER Germanicis iugis oritur, effuſus monte, qui Rauracos Galliæ adſpectat. Sexaginta amnes in ſe recipit, fermè omnes nauigabiles. Septem oſtiis Pontum influit: quorum primum Peuce, ſecundum Naracuſtoma, tertium Calonſtoma, quartum Pſeudoſtoma: nam Borionſtoma, ac deinde Stenonſtoma languidiora ſunt ceteris. ſeptimum verò pigrum, ac paluſtri ſpecie, non habet quod amni comparetur. Priora quatuor ita magna ſunt, vt per longitudinem quadraginta millium paſſuum non miſceantur æquori, dulcémque hauſtum incorrupto detineant ſapore. Per vniuerſum Pontum fiber plurimus, quem alio vocabulo dicunt caſtorem. Lytris ſimilis eſt, animal morſu potentiſſimum, adeo vt cum hominem inuadit, conuentum dentium non prius laxet, quàm concrepuiſſe perſenſerit fracta oſſa. Teſticuli eius adpetuntur in vſum medeC larum: idcirco cum vrgeri ſe intelligit, ne captus proſit, ipſe geminos ſuos deuorat. Mittit Pontus & gemmas, quas à patria Ponticas dicimus, genere diuerſo: quippe aliæ aureas, aliæ ſanguineas habent ſtellas, & eæ quidem inter ſacras habentur: nam quæ oſtentationi potiùs quàm vſui deliguntur, non guttis aſperſæ ſunt, ſed longis colorum ductibus liniantur.

Amnis Hypanis, & fons Exampeus.

D

CAPVT XIIII.

HYPANIS oritur inter Auchetas, Scythicorum amnium princeps, purus & hauſtu ſaluberrimus vſque dum Callipidum terminis inferatur, vbi fons Exampeus infamis eſt amara ſcaturrigine: qui Exampeus liquido admiſtus fluori, amnem vitio ſuo vertit, adeo vt diſſimilis ſibi in maria condatur. Ita inter gentium opiniones fama de Hypane diſcordat: qui in principiis eum norunt, prædicant: qui in fine experti ſunt, non inE iuria execrantur.

De flumine Boryſthene, & in eo piſcibus. Scythicarum gentium varia miracula. In his de natura canum, de Smaragdo lapide, de Cyaneo lapide, de Cryſtallo.

CAPVT XV.

APVD Neuros naſcitur Boryſthenes flumen, in quo piſces egregij ſaporis, & quibus oſſa nulla ſunt, nec aliud quàm cartilagines tenerrimæ. Verùm Neuri, vt accepimus, ſtatis temporibus, in lupos tranſ-

Digitized by Google

figurantur: deinde exacto ſpatio, quod huic ſorti attributum eſt, in A pristinam faciem reuertuntur. Populis iſtis deus Mars eſt: pro ſimulacris enſes colunt. Homines victimas habent. Oſſibus adolent ignes focorum. Geloni ad hos proximant. De hoſtium cutibus & ſibi indumenta faciunt, & equis ſuis tegmina. Gelonis Agathyrſi collimitantur, cærulo picti colore, fucatis in cærulum crinibus. Nec hoc ſine differentia: nam quanto quis anteit, tanto propenſiore nota tinguitur, vt ſit indicium humilitatis minùs pingi. Pòſt Anthropophagi, quibus execrandi cibi ſunt humana viſcera: quem morem impiæ gentis, adiacentium terrarum prodit triſtiſſima ſolitudo, quas ob nefarium ritum finitimæ nationes metu profugæ reliquerunt. Et ea cauſa eſt vt vſque ad mare quod Tabin vocant, B per longitudinem eius oræ quæ æſtiuo orienti obiacet, ſine homine terra ſit, & immenſa deſerta, quoad perueniatur ad Seras. Chalybes & Dahæ in parte Aſiaticæ Scythiæ crudelitate ab immaniſſimis nihil diſcrepant. At Albani in ora agentes, qui poſteros ſe Iaſonis credi volunt, albo crine naſcuntur, canitiem habent auſpicium capillorum. ergo capitis color genti nomen dedit: Glauca oculis ineſt pupula: ideo nocte plus quàm die cernunt. Apud hos populos nati canes feris anteponuntur, frangunt tauros, leones premunt, detinent quicquid obiectum eſt: ex quibus cauſis C meruerunt etiam annalibus tradi. Legimus petenti Indiam Alexandro à rege Albaniæ duos miſſos, quorum alter ſues ſibi & vrſos oblatos vſque eo ſpreuit, vt offenſus degeneri præda, ignauo ſimilis diu accubaret: quem per ignorantiam velut inertem Alexander extingui imperauit: alter verò monitu eorum qui donum proſecuti fuerant, leonem miſſum necauit: mox viſo elephanto, notabiliter exultans belluam primum aſtu fatigauit, deinde cum ſummo ſpectantium horrore terræ adflixit. Hoc genus canes creſcunt ad formam ampliſſimam, terrificis latratibus vltra rugitus inſonantes. Hæc ſunt de canibus Albanis: reliqua communia vni- D uerſis. Dominos æqualiter omnes canes diligunt, ſicut exemplis patet. In Epiro denique domini percuſſorem in cœtu agnitum latratu canis prodidit. Iaſo Lycio interfecto, canis ipſius aſpernatus cibum inedia obiit. Lyſimachi regis canis flammis ſe iniecit accenſo rogo domini, & pariter igni abſumptus eſt. Garamantum regem ducenti canes ab exilio reduxerunt præliati aduerſum reſiſtentes. Colophonij & Caſtabalenſes canibus in bella productis primas acies inſtruebant. Ap. Iunio, P. Sicinio Coss. damnatum dominum canis, cùm abigi non poſſet, comitatus in carcerem, mox percuſſum vlulatu proſecutus eſt: cúmque ex miſeratione po- E puli Romani poteſtas ei cibi fieret, ad os defuncti eſcam tulit: vltimò deiectum in Tiberim cadauer adnatans ſuſtentare conatus eſt. Canes ſoli nomina ſua recognoſcunt: itinerum meminerunt. Indi coitus tempore in ſaltibus religant canes fœminas, vt cum his tigrides coëant, quarum ex primis conceptibus ob nimiam feritatem inutiles partus iudicant, itidem ſecundos, tertios educant. Ægyptij canes è Nilo numquam niſi currentes lambitant, dum à crocodilis inſidias cauent. Inter Antropophagos in Aſiatica parte numerantur Eſſedones, qui & ipſi nefandis fu-

Digitized by Google

A neſtantur inter ſe cibis. Eſſedonum mos eſt parentum funera proſequi cantibus & proximorum corrogatis cœtibus, cadauera ipſa dentibus lancinare ac pecudum miſta carnibus dapes facere. capitum etiam oſſa auro incincta in poculorum tradere miniſterium. Scythotauri pro hoſtiis cædunt aduenas. Nomades pabula ſequuntur. Georgi in Europa ſiti, agros exercent. Axiacæ perinde in Europa ſiti, neque mirantur aliena, neque ſua diligunt. Satarchæ vſu auri argentíque damnato, in æternum ſe à publica auaritia vindicarunt. Scytharum interiùs habitantium aſperior ritus eſt: ſpecus incolunt: pocula, non vt Eſſedones, ſed de inimico-
B rum capitibus moliuntur: amant prælia: interemptorum cruorem è vulneribus ipſis bibunt: numero cædium honor creſcit, quarum expertem eſſe apud eos probrum eſt: Hauſtu mutui ſanguinis fœdus ſanciunt, non ſuo tantùm more, ſed Medorum quoque vſurpata diſciplina. Bello denique quod geſtum eſt Olympiade nona & quadrageſima, anno poſt Ilium captum ſexcenteſimoquarto, inter Alyattem Lydum & Aſtyagem Mediæ regem, hoc pacto firmata ſunt iura pacis. Colchorum vrbem Dioſcoriadem, Amphitus & Cercius aurigæ Caſtoris & Pollucis condi-
C derunt, à quibus Heniochorum gens exorta eſt. Vltra Sauromatas in Aſia ſitos, qui Mithridati latebram, & quibus originem Medi dederunt, confines ſunt Thalli, his nationibus quas ab oriente contingunt. Caſpij maris fauces: quæ fauces mirum in modum maciantur imbribus, creſcunt æſtibus. Heniochorum montes Araxem: Moſchorum, Phaſidem fundunt. Sed Araxes breuibus interuallis ab Euphratis ortu caput tollit, ac deinde in Caſpium fertur mare. Arimaſpi circa Geſclithron poſiti, vnocula gens eſt. Vltra hos & Rhiphæum iugum regio eſt aſſiduis obſeſſa niuibus: Pterophoron dicunt: quippe caſus continuantium pruinarum quid-
D dam ibi exprimit ſimile pinnarum. Damnata pars mundi, & à rerum natura in nubem æternæ caliginis merſa, ipſiſque prorſus aquilonis conceptaculis rigentiſſima. Sola terrarum non nouit vices temporum, nec de cœlo aliud accipit quàm hiemem ſempiternam. In Aſiatica Scythia terræ ſunt locupletes, inhabitabiles tamen: nam cum auro & gemmis affluant, grypes tenent vniuerſa, alites ferociſſimæ & vltra omnem rabiem ſæuientes: quarum immanitate obſiſtente, ad venas diuites acceſſus difficilis ac rarus eſt: quippe viſos diſcerpunt, velut geniti ad plectendam auaritiæ temeritatem. Arimaſpi cum his dimi-
E cant, vt intercipiant lapides, quorum non aſpernabimur perſequi qualitatem. Smaragdis hic locus patria eſt, quibus tertiam inter lapides dignitatem Theophraſtus dedit: nam licèt ſint & Ægyptij, & Chalcedonij, & Medici, & Laconici, præcipuus eſt honor Scythicis. Nihil his iucundius, nihil vtilius vident oculi. In primis virent vltra aquaticum gramen, vltra amnicas herbas: deinde obtutus fatigatos coloris reficiunt lenitate: nam viſus quos alterius gemmę fulgor retuderit, ſmaragdi recreant, & exacuunt. Nec aliam ob cauſam placuit vt non ſculperentur, ne offenſum decus, imaginum lacunis corrumperetur: quamquam qui verus eſt, difficulter vulneretur. Probantur hoc pacto, ſi aſpectus tranſmittant: ſi

cùm globoſi ſunt, proxima ſibi inficiant aëre repercuſſo: aut cum concaui ſunt, inſpectantium facies æmulentur: ſi neque vmbra, neque lucernis, neque ſole mutentur. optimos tamen ſortiuntur ſitus, quibus planicies reſupina eſt, & extenta. Inueniuntur Eteſiis flantibus: tunc enim detecto ſolo facillimè internitent: nam Eteſiæ plurimum arenas mouent. Alij minùs nobiles in commiſſuris ſaxorum, vel in metallis ærariis apparent, quos chalcoſmaragdos nuncupant. Vitioſi eorum intrinſecus quaſdam ſordes habent, vel plumbo, vel capillamentis, vel etiam ſali ſimiles. Laudantur auſteri. Mero & viridi proficiunt oleo, quamuis natura imbuuntur. Et cyaneus è Scythia eſt optimus, ſi cærulo coruſcabit: cuius gnari in marem & fœminam genus diuidunt. Fœminis nitor purus eſt: mares punctillis ad gratiam interlucentibus auratilis puluiculus variat. Iſtic & cryſtallus, quem licèt pars maior Europæ & particula Aſiæ ſubminiſtret, pretioſiſſimum tamen Scythia edit. Multus ad pocula deſtinatur, quamlibet nihil aliud quàm frigidum pati poſſit. Sexangulus inuenitur. Qui eligunt, puriſſimum captant, ne quid rufum, ne nubilum, vel ſpumis obſitum arceat perſpicuitatem: tum ne duritia iuſto propenſior obnoxium fragilitati magis faciat. Putant glaciem coire, & in cryſtallum corporari: ſed fruſtra: nam ſi ita foret, nec Alabanda Aſiæ, nec Cypros inſula hanc materiam procrearent, quibus regionibus incitatiſſimus calor. Liuia Auguſti ad magnitudinem CL librarum inter Capitolina donaria cryſtallum dicauit. A B C

De Hyperboreis, & Hyperboreæ regionis ſitu.

CAPVT XVI.

FABVLA erat de Hyperboreis, & rumor irritus, ſi quæ illinc ad nos vſque fluxerunt, temerè forent credita. ſed cum probiſſimi auctores, & ſatis vero idonei ſententias pares faciant, nullus falſum reformidet. De Hyperboreis rem loquimur. Incolunt pone Pterophoron, quam vltra Aquilonem accipimus iacere. Gens beatiſſima. Eam Aſiæ quidam magis quàm Europæ dederunt. Alij ſtatuunt mediam inter vtrumque ſolem, Antipodum occidentem, & noſtrum renaſcentem: quod aſpernatur ratio, tam vaſto mari duos orbeis interfluente. Sunt igitur in Europa apud quos mundi cardines eſſe credunt, & extimos ſiderum ambitus, ſemeſtrem lucem, auerſum vno tantùm die ſolem: quamquam exiſtant, qui putant non quotidie ibi ſolem, vt nobis, ſed vernali æquinoctio exoriri, autumnali occidere: ita ſex menſibus infinitum diem, ſex aliis continuam eſſe noctem. De cœlo magna clementia: auræ ſpirant ſalubriter: nihil noxij flatus habent. Domus ſunt nemora, vel luci. In diem victum arbores ſubminiſtrant. Diſcordiam neſciunt. Ægritudine non inquietantur. Ad innocentiam omnibus æquale votum. Mortem accerſunt, & volun- D E

Digitized by Google

A voluntario interitu caſtigant obeundi tarditatem: quos ſatietas tenet vitæ, epulati delibutique, de rupe nota præcipitem caſum in maria deſtinant. Hoc ſepulturæ genus optimum arbitrantur. Aiunt etiam ſolitos per virgines probatiſſimas primitiua frugum Apollini Delio miſſitare. Verùm hæ quoniam perfidia hoſpitum, non inlibatæ reueniſſent, deuotionis quam peregrè proſequebantur, pontificium mox intra fines ſuos receperunt.

B

De Arimphæis, & aliis Scytharum gentibus, De tigribus, de pantheris, de pardis.

CAPVT XVII.

ALTERA in Aſia gens eſt ad initium orientis æſtiui, vbi deficiunt Ripæorum montium iuga. Hyperboreis ſimiles dicunt Arimphæos. Et ipſi frondibus arbuſtorum gaudent: baccas edunt. Iuxta viros ac fœminas tædet crinium. Ita vterque ſexus comas tondet. Amant quietem,
C non amant lædere. Sacri habentur, attrectarique eos, etiam à ferociſſimis nationibus nefas ducitur. Quicumque periculum à ſuis metuit, ſi ad Arimphæos transfugerit tutus eſt, velut aſylo tegatur. Vltra hos Cimmerij, & gens Amazonum porrecta ad Caſpium mare, quod delapſum per Aſiaticæ plagæ terga, Scythicum irrumpit Oceanum. Sed magnis deinde ſpatiis intercedentibus, oſtia Oxi fluminis Hyrcani habent, gens ſiluis aſpera, copioſa immanibus feris, fœta tigribus: quod beſtiarum genus inſignes maculis notæ, & pernicitas memorabile reddiderunt. Fuluo nitent: hoc fuluum nigrantibus ſegmentis interundatum, varietate adprimè decet.
D Pedum motum neſcio velocitas an peruicacia magis adiuuet. Nihil tam longum eſt, quod non breui penetrent: nihil adeo antecedit, vt non illico adſequantur. Ac maximè potentia earum probatur cùm maternis curis incitantur. Cum catulorum inſiſtunt raptoribus, ſuccedant ſibi equites licet, & fuga quantalibet, aſtu quantolibet, amoliri prædam velint, ni in præſidio maria fuerint, fruſtra eſt auſum omne. Notantur frequentiſſimè ſiquando latrones ſuos aſportatis catulis renauigantes vident, in littore inrita rabie cernuari, velut propriam tarditatem voluntaria caſtigantes ruina: quamquam de fœtu vniuerſo vix vnus queat ſubtrahi.
E Pantheræ quoque numeroſæ ſunt in Hyrcania, minutis orbiculis ſuperpictæ, ita vt oculatis ex fuluo circulis, vel cærula vel alba diſtinguatur tergi ſupellex. Tradunt odore earum & contemplatione armenta mirè adfici, atque vbi eas perſentiſcant, properatò conuenire, nec terreri niſi ſola oris toruitate: quam ob cauſam pantheræ abſconditis capitibus, quæ corporis reliqua ſunt ſpectanda præbent, vt pecuarios greges ſtupidos in obtutum populentur ſecura vaſtatione. Sed Hyrcani, vt hominibus intentatum nihil eſt, frequentiùs eas veneno quàm ferro necant. Aconito carnes illinunt, atque ita per compita ſpargunt ſemitarum:

Digitized by Google

quas vbi eſæ ſunt, fauces earum angina obſidentur. Ideo gramen pardalianchen appellauerunt. Sed pantheræ aduerſus hoc virus excrementa humana deuorant, & ſuopte ingenio peſti reſiſtunt. Lenta illis viuacitas, adeo vt eiectis interaneis, mortem diu differant. In his ſilueſtribus & pardi ſunt, ſecundum à pantheris genus, noti ſatis, nec latius exequendi: quorum adulterinis coïtibus degenerantur partus leænarum, & leones quidem procreantur, ſed ignobiles. A

B

Vnde Mediterranea maria oriantur.

CAPVT XVIII.

QVONIAM in Ponticis rebus ſumus, non erit omittendum, vnde mediterranea maria caput attollant. Exiſtimant enim quidam ſinus iſtos à Gaditano freto naſci, nec aliam eſſe originem, quàm eliquia irrumpentis Oceani: cuius ſpiritu peruadente, apud aliquot mediterranea littora, ſicut in Italiæ parte, fieri acceſſus vel receſſus. Qui contrarium ſentiunt, omnem illum fluorem aiunt à Ponticis faucibus inundare, idque fulciunt argumento non inani, quod æſtus è Ponto profluus nunquam reciprocetur. C

De inſulis Scythicis. De Oceano Septentrionali. De ſpatiis inter Scythas & Indos. De formis hominum. De ceruis. De tragelaphis.

D

CAPVT XIX.

INSVLA Apollinitarum LXXX. millibus paſſuum abeſt à Boſporo Thracio citra Iſtrum ſita, ex qua M. Lucullus Apollinem Capitolinum nobis extulit. Ante Boruſthenem Achillis inſula eſt, cum æde ſacra, quam ædem nulla ingreditur ales: & quæ fortè aduolauerit, raptim fuga properat. Oceanum ſeptentrionalem ex parte qua a Paropaniſo amne Scythiæ alluitur, Hecatæus Amalchium appellat, quod gentis illius lingua ſignificat congelatum. Philemon à Cimbris ad promuntorium Rubeas Morimaruſam dicit vocari: hoc eſt, mortuum mare. E Vltra Rubeas id quidquid eſt, Cronium nominant. Mare autem Caſpium ex altero Ponti latere vltra Meſſagetas & Apalæos Scythas, eſſe in Aſiatica plaga dulce hauſtu Alexandro Magno probatum eſt, mox Pompeio Magno, qui bello Mithridatico, ſicut commilito eius Varro tradit, ipſis hauſtibus periclitari fidem voluit. Id euenire produnt è numero fluminum, quorum tanta copia ibi confluit, vt naturam maris vertant. Non omiſerim, quod per idem tempus eidem Magno licuit ex India diebus octo ad Bactros vſq. Dalerum

Digitized by Google

A flumen, quod influit Oxum amnem, peruenire: deinde in mare Caſpium: inde per Caſpium ad Cyri amnis penetrare fluentum, qui & Iberiæ Armeniæ fines interluit. Itaque à Cyro, diebus non amplius quinque itinere terreno ſubuectis nauibus ad alueum Phaſidis pertendit: per cuius excurſus in Pontum vſque Indos aduehi liquido probatum eſt. Auctor eſt Xenophon Lampſacenus, à littore Scytharum in inſulam Abalciam triduo nauigari: eius magnitudinem immenſam, & pænè ſimilem continent: nec longè Oæones ſeparari; quas qui habitent, viuant ouis auium marinarum, & auenis vulgò naſcentibus: perinde alias propter conſtitutas æquè inſulas, quarum Hippopodes indigenæ humana vſque ad veſtigium forma in B equinos pedes deſinunt: eſſe & Phanneſiorum, quorum aures adeo in effuſam magnitudinem dilatentur, vt viſcerum reliqua illis contegant, nec amiculum aliud ſit, quàm vt membra membranis aurium veſtiant. Antequam digredimur ab Scythia, religio eſt præterire quænam ibi ſint feræ peculiares. Cerui plurimi in hac terra. Igitur ceruos perſequamur. Mares generis huiuſce cum ſtatum tempus Venerem incitauit, ſæuiunt rabie libidinis efferati. Feminæ licèt priùs conſerantur, non concipiũt ante Arcturi ſidus. Nec qualibet partus ſuos educant. Teneros ſtudioſè occulunt, & abſconditos inter profunda fruticum, vel herbarum, pedum verbere caſti- C gant ad latendum. Cum maturuit ad fugam robur, exercitio docent curſus, & aſſueſcunt ſalire per abrupta. Acceptis canum latratibus, ſecundo vento vias dirigunt, vt odor cum ipſis recedat. Mirantur ſibilium fiſtularum. Rectis auribus acutiſſimè audiunt, ſummiſſis nihil Stupent omnia: propterea facilius obuios ſe præbent ſagittantibus. Si maria tranant, non aſpectu petunt littora, ſed olfactu: infirmos ponunt in vltimo, & laſſorum capita clunibus per vices ſuſtinent. E cornibus quod dextrum fuerit, efficacius eſt ad medelam: ſi fugare angues geſtias, vtrum velis, vras: quæ vſtrina præterea nidore vitium aperit ac detegit, ſi cui ineſt morbus co- D mitialis. Pro ætate ramulos augent. Id incrementum in ſexennes perſeuerat: deinceps numeroſiora non poſſunt fieri cornua, poſſunt craſſiora: quæ quidem caſtratis nunquam creſcunt, nec tamen decidunt. Dentes monſtrant ſenectutem, cum aut pauci inueniuntur, aut nulli. Serpentes hauriunt, & ſpiritu narium extrahunt de latebris cauernarum. Dictamnum ipſi prodiderunt, dum ex eo paſti excutiunt accepta tela. Herbam quoque quam cynaren vocant, contra noxia edunt gramina. Aduerſum venena mirificum eſt hinnulei coagulum occiſi in matris vtero. Patuit nunquam eos febreſcere: quam ob cauſam confecta ex medullis eorum vnguina ſedant calores hominum languentium. Legimus plurimos ma- E tutinis diebus ceruinam carnem deguſtare ſolitos, ſine febribus longæuos fuiſſe: quod demum proderit, ſi vno vulnere fuerint interfecti. Ad dignoſcendam viuacitatem Alexander Magnus torques plurimis ceruis innexuit, qui poſt annum centeſimum capti, necdum ſenij indicium præferebant. Eadem penè ſpecie ſunt, quos tragelaphos dicunt, ſed non alibi, quàm circa Phaſidem apparent: tantum quòd illi villoſos habent armos, & menta promiſſis hirta barbis.

Digitized by Google

 A

Germania. In ea, de auibus Hercyniis. de biſontibus. de vris. de alce. item de alce Gangauiæ inſulæ. de ſucino. de Callaïco lapide. de Ceraunio albo.

CAPVT XX.

MONS Seuo ipſe ingens, nec Ripæis minor collibus, initium Germaniæ facit. Inguæones tenent, à quibus primis poſt Scythas nomen Germanicum conſurgit. B Diues virorum terra, frequens populis numeroſis, & immanibus. Extenditur inter Hercynium ſaltum & rupes Sarmatarum. Vbi incipit, Danubio: vbi deſinit, Rheno perfunditur. De internis eius partibus, Albis, Guthalus, Viſtula, amnes latiſſimi præcipitant in Oceanum. Saltus Hercynius aues gignit, quarum pinnæ per obſcurum emicant & interlucent, quamuis denſa nox denſet tenebras. Inde homines plerumque nocturnos excurſus ſic deſtinant, vt illis vtantur ad præſidium itineris dirigendi, præiactiſque per opaca callium rationem vitæ moderetur indicio plumarum refulgentium. C In hoc tractu ſanè, & in omni ſeptentrionali plaga biſontes frequentiſſimi, qui bouis feri ſimiles, ſetoſi colla, iubas horridi, vltra tauros pernicitate, capti aſſueſcere manu neſciunt. Sunt & vri, quos imperitum vulgus vocat bubalos: cùm bubali penè ad ceruinam faciem in Africa procreentur. Iſtis porrò quos vros dicimus, taurina cornua in tantum modum protenduntur, vt demta ob inſignem capacitatem inter regias menſas potuum gerula fiant. Eſt & alces mulis comparanda, adeo propenſo labro ſuperiore, vt niſi recedens in poſteriora veſtigia paſci non queat. Gangauia inſula à regione Germaniæ emittit animal quale alces, ſed D cuius ſuffragines, vt elephantis, flecti nequeunt: propterea non cubat, cum dormiendum eſt tamen ſomnulentam arbor ſuſtinet, quæ ad propè caſuram ſecatur, vt fera dum aſſuetis fulmentis innititur, faciat ruinam. Ita capitur: alioqui difficile eſt eam mancipari: nam in illo rigore poplitum incomprehenſibili fuga pollet. De Germanicis inſulis Gangauia maxima eſt, ſed nihil in ea magnum præter ipſam. Nam Gleſaria dat cryſtallum, dat & ſuccinum, quod ſuccinum Germani gentiliter vocant glæſum. Qualitas materiæ iſtius ſummatim antea, E Germanico autem Cæſare omnes Germaniæ oras ſcrutante, comperta arbor eſt pinei generis, cuius mediale autumni tempore ſuccino lacrymat. Succum eſſe arboris de nominis ſignificatione capeſſas: verùm vnde profluit, ſi vſſeris, odor indicabit. Pretium operæ eſt ire longius ne Padanæ ſyluæ credantur lapidem fleuiſſe. Hanc ſpeciem in Illyricum barbari intulerunt: quæ cum per Pannonica commercia vſu ad Tranſpadanos homines foret deuoluta, quòd ibi primùm noſtri viderant, ibi etiam natam putauerunt. Munere Neronis principis apparatus omnis ſuccino inornatus eſt: nec difficulter, cum per idem tempus XIII. millia

A librarum rex Germaniæ donum ei miſerit. Rude primum naſcitur & corticoſum, deinde incoctum adipe lactentis ſuis expolitur ad quem videmus nitorem. Pro facie habet nomina: melleum dicitur & falernum: vtrumque de ſimilitudine aut vini, aut vtique mellis. In aperto eſt, quòd rapiat folia, quod trahat paleas: quod vero medeatur multis vitalium incommodis, medentium docuit diſciplina. Et India habet ſuccinum, ſed Germania plurimum optimúmque. Quoniam ad inſulam Glæſariam veneramus, à ſuccino cœptum. Nam in Germaniæ continentibus Callaica reperitur, quam gemmam Arabicis anteponunt: vincit enim gratia. Arabes quidem
B dicunt non alibi eam deprehendi, quam in nidis auium, quas melancoryphos vocant: quod nullus recepit, cum apud Germaniæ populos, quamuis rara, in ſaxis tamen pareat. Honore & pretio ad ſmaragdos; viret pallidum: nihil iucundius aurum decet. Cerauniorum porrò genera diuerſa ſunt. Germanicum candidum eſt: ſplendet tamen cæruleo, & ſi ſub diuo habeas, fulgorem rapit ſiderum.

C *De Gallia, & ex ea itinerarium. Item de oleo Medico.*

CAPVT XXI.

GALLIÆ inter Rhenum & Pyrenæum, item inter Oceanum & montes Cebennam ac Iuram porriguntur, felices præpinguibus glebis, accommodæ prouẽtibus fructuariis: pleræque conſitæ vitibus & arbuſtis, omni ad vſum animantium fœtu beatiſſimæ: riguæ aquis fluminum, & fontium: ſed fontaneis interdum ſacris, ac vaporantibus. Infamantur ritu incolarum, qui, vt aiunt, veri enim periculum non ad me recipio, deteſta-
D bili ſacrorum ritu, iniuria religionis, humanis litant hoſtiis. Ex iſto ſinu quoquo orbis velis, exeas: in Hiſpanias, & in Italiam terra maríque: in Africam mari tantùm: ſi Thracia ſit petenda, excipit ager Rhœticus opimus, & ferax inde Noricus, qua ſubducitur à iugis Alpium, admodum lætus: de hinc Pannonia ſolo plano vberique, Drauo Sauoque inclutis amnibus circumflua: mox Mœſiæ quas maiores noſtri iure Cereris horreum nominabant, in quarum parte quæ Pontica eſt, apparet herba, qua inficitur oleum quod vocant Medicum Hoc ad incendium excitatum ſi obruere aqua geſtias, ardet magis, nec alio ſopitur quam iactu pulueris.

E

Britannia. In ea de lapide Gagate, & gentibus barbaris, inſuliſque circa eam claris.

CAPVT XXII.

FINIS erat orbis ora Gallici littoris, niſi Britannia inſula non qualibet amplitudine nomen penè orbis alterius mereretur: octingenta

Digitized by Google

& amplius millia paſſuum longa detinet: ita vt eam in Calidonicum vſque A
angulum metiamur: in quo receſſu Vlyxem Calidoniæ adpulſum mani-
feſtat ara Græcis literis ſcripta Votum. Multis inſulis nec ignobilibus cir-
cundatur: quarum Hibernia ei proximat magnitudine, inhumana inco-
larum ritu aſpero: alioquin ita pabuloſa, vt pecua ibi niſi interdum à paſ-
cuis arceantur, in periculum agat ſatias. Illic nullus anguis, auis rara, gens
inhoſpita, & bellicoſa. Sanguine interemtorum hauſto prius victores
vultus ſuos oblinunt. Fas ac nefas eodem loco ducunt. Puerpera ſiquando
marem edidit, primos cibos gladio imponit mariti, inque os paruuli ſum-
mo mucrone auſpicium alimentorum leuiter infercit, & gentilibus votis
optat, non aliter quàm in bello & inter arma mortem oppetat. Qui ſtu- B
dent cultui, dentibus mari nantium belluarum inſigniunt enſium capulos:
candicant enim ad eburnam claritatem: nam præcipua viris gloria eſt in
armorum nitela. Interea apes non habent: aduecto inde ſeu puluere, ſeu
lapillo, ſi quid ſparſeris inter aluearia, examina fauos deſerunt. Mare quod
Hiberniam & Britanniam interluit, vndoſum inquietumque toto in anno,
nonniſi pauculis diebus eſt nauigabile. Nauigant autem vimineis alueis,
quos circumdant ambitione tergorum bubulorum: quantocumque tem-
pore curſus tenebit, nauigantis eſcis abſtinent. Freti latitudinem in cen-
tum viginti millia paſſuum diffundi, qui fidem ad verum ratiocinati ſunt, C
æſtimarunt. Siluram quoque inſulam ab ora quam gens Britanna Dum-
nonij tenent, turbidum fretum diſtinguit: cuius homines etiamnum cu-
ſtodiunt morem vetuſtum: numum refutant: dant res, & accipiunt:
mutationibus neceſſaria potiùs quàm pretiis parant: deos percolunt:
ſcientiam futurorum pariter viri ac fœminæ oſtentant. Adtanatos inſula
adſpiratur freto Gallico à Britanniæ continente æſtuario tenui ſeparata,
frumentariis campis felix & gleba vberi, nec tantum ſibi verùm & aliis
ſalubris locis: nam cum ipſa nullo ſerpatur angue, aſportata inde terra
quoquo gentium inuecta ſit, angues necat. Multæ & aliæ circum Britan- D
niam inſulæ, è quibus Thyle vltima, in qua æſtiuo ſolſtitio ſole de Cancri
ſydere faciente tranſitum nox penè nulla: brumali ſolſtitio dies adeo con-
ductus, vt ortus iunctus ſit occaſui. A Calidoniæ promuntorio Thylen
petentibus bidui nauigatione perfecta excipiunt Hebudes inſulæ, quin-
que numero, quarum incolæ neſciunt fruges, piſcibus tantùm & lacte vi-
uunt. Rex vnus eſt vniuerſis: nam quotquot ſunt, omnes anguſta inter-
luuie diuiduntur. Rex nihil ſuum habet, omnia vniuerſorum: ad æqui-
tatem certis legibus ſtringitur; ac ne auaritia deuertat à vero, diſcit pau-
pertate iuſtitiam, vtpote cui nihil ſit rei familiaris: verùm alitur è pu- E
blico. Nulla illi datur femina propria, ſed per viciſſitudines in quamcum-
que commotus ſit, vſurariam ſumit. Vnde ei nec votum nec ſpes conce-
ditur liberorum. Secundam à continenti ſtationem Orchades præbent:
ſed Orchades ab Hebudibus porro ſunt ſeptem dierum, totidémque no-
ctium curſu, numero tres. Vacant homine: non habent ſyluas, tantum
iunceis herbis inhorreſcunt. Cetera earum nudæ arenæ. Ab Orchadibus
Thylen vſque quinque dierum ac noctium nauigatio eſt. Sed Thyle larga

Digitized by Google

A &diutina pomona copioſa eſt. Qui illic habitant, principio veris inter pecudes pabulis viuunt, dein lacte. In hiemem compercunt arborum fructus. Vtuntur fœminis vulgo, certum matrimonium nulli. Vltra Thylen pigrum & concretum mare. Circuitus Britanniæ quadragies octies ſeptuaginta quinque millia paſſuum ſunt. In quo ſpatio magna & multa flumina, fontes calidi opiparo exculti apparatu ad vſus mortalium: quibus fontibus præſul eſt Mineruæ numen, in cuius æde perpetui ignes nunquam caneſcunt in fauillas, ſed vbi ignis tabuit vertit in globos ſaxeos. Præterea vt taceam metallorum largam variámque copiam quibus Britanniæ ſolum vndique generum pollet venis locupletibus, Gagates hic
B plurimus optimúſque eſt lapis: ſi decorem requiras, nigro gemmeus: ſi naturam, aqua ardet, oleo reſtinguitur: ſi poteſtatem, attritu calefactus applicita detinet, atque ſuccinum. Regionem partim tenent barbari, quibus per artifices plagarum figuras, iam inde à pueris variæ animalium effigies incorporantur, inſcriptiſque viſceribus hominis incremento pigmenti notæ creſcunt: nec quicquam mage patientiæ loco nationes feræ ducunt, quàm vt per memores cicatrices plurimum fuci artus bibant.

C

Hiſpania. In ea, de Ceraunio rubro. De Gaditano freto, & mediterraneo mari. De Oceano.

CAPVT XXIII.

REVERSOS ad continentem res Hiſpanienſes vocant. Terrarum plaga comparanda optimis, nulli poſthabenda frugum copia & ſoli
D vbere, ſiue vinearum prouentus reſpicere, ſiue arborarios velis. Omni materia affluit, quæcumque aut pretio ambitioſa eſt, aut vſu neceſſaria. Argentum vel aurum requiras, habet: ferrariis nunquam deficit: nec cedit vitibus, vincit olea. Diuidua eſt prouinciis tribus, ſecundo Punico bello noſtra facta. Nihil in ea otioſum, nihil ſterile. Quidquid cuiuſcumque modi negat meſſem, viget pabulis: Etiam quæ arida ſunt ab ſterilitate, rudentum materias nauticis ſubminiſtrant. Non coquunt ibi ſales, ſed effodiunt. Depurgant in minium nitelas pulueris. Fucant vellera, vt ad ruborem merum deputent cocci venenum. In Luſitania promunto-
E rium eſt, quod Artabrum alij, Oliſipponenſe dicunt. Hoc cœlum, terras, maria diſtinguit: terris, Hiſpaniæ latus finit: cœlum, & maria hoc modo diuidit, quòd à circuitu eius incipiunt Oceanus Gallicus & frons Septentrionalis, Oceano Atlantico & occaſu terminatis. Ibi oppidum Oliſipone Vlyxi conditum: ibi Tagus flumen. Tagum ob arenas auriferas ceteris ibi amnibus prætulerunt. In proximis Oliſipponis equæ laſciuiunt mira fœcunditate: nam aſpirante fauonio vento concipiunt, & ſitientes viros aurarum ſpiritu maritantur Iberus amnis toti Hiſpaniæ nomen dedit, Bætis prouinciæ: vterque nobilis. Carthaginem apud Iberos, quæ mox colonia

Digitized by Google

facta eſt, Pœni condiderunt: Tarraconem Scipiones: ideo eſt caput prouinciæ Tarraconenſis. Luſitanum littus floret gemma Ceraunio plurimum, quam etiam Indicis præferunt: huius Ceraunij color eſt è pyropo: qualitas igni probatur: quem ſi ſine detrimento ſui perferat, aduerſum vim fulgurum creditur opitulari. Caſſiterides inſulæ ſpectant aduerſum Celtiberiæ latus: plumbi fertiles. & tres Fortunatæ, è quibus ſolum vocabulum ſignandum fuit. Ebuſus è Balearibus, quæ à Dianio abeſt ſeptingenta ſtadia, ſerpentem non habet: vtpote cuius terra ſerpentes fuget. Colubraria Sucronem verſus, fœta eſt anguibus. Bocchoris regnum Baleares fuerunt, vſque ad euerſionem frugum cuniculis animalibus quondam copioſæ In capite Bæticæ, vbi extremus eſt noti orbis terminus, inſula à continenti ſeptingentis paſſibus ſeparatur: quam Tyrij à rubro profecti mari, Erytheam: Pœni lingua ſua Gadir, id eſt ſæpem, nominarunt. In hac Geryonem æuum agitauiſſe plurimis monimentis probatur, tametſi quidam putent Herculem boues ex alia inſula abduxiſſe, quæ Luſitaniam contuetur. Sed Gaditanum fretum à Gadibus dictum Atlanticos æſtus in noſtrum mare diſcidio orbis immittit: nam Oceanus quem Grai ſic nomiminant de celeritate, ab occaſu ſolis inrumpens, læuo latere Europam radit, Africam dextro, ſciſsíſque Calpe & Abinna montibus, quas dicunt columnas Herculis, inter Mauros funditur & Hiſpaniam: ac freto iſti, cuius xv. millia paſſuum efficit longitudo, latitudo vix ſeptem, quodam oſtio aperit limen interni æquoris mixtus mediterraneis finibus, quos ad vſque orientem propellit. Horum qui Hiſpanias perfundit, Ibericus fertur, & Balearicus: qui Narbonenſem prouinciam, Gallicus: mox Liguſticus: ab eo ad Siciliam Tuſcus, quem Græci Ionium vel Tyrrhenum, Itali inferum vocant: à Sicilia Cretam vſque Siculus: inde Creticus, qui in Pamphyliam & Ægyptum pertendit: quæ aquarum moles torto in Septentrionem priùs latere anfractibus magnis iuxta Græcias & Illyricum per Helleſpontum in anguſtias ſtringitur Propontidis: quæ Propontis Europam Aſiámque diſcriminans, ad Mæotidem peruenit. Cauſas nominum non vniformis dedit ratio. Aſiaticum & Phœnicium à prouinciis dictum: ab inſulis Carpathium, Ægæum, Icarium, Balearicum, Cyprium: à gentibus Auſonium, Dalmaticum, Lyguſticum, Tuſcum: ab oppidis Adriaticum, Argolicum, Corinthium, Tyrium: à caſibus hominum, Myrtoum, Helleſpontus: à memoria regis, Ionium: à bouis tranſitu, vel anguſtiis etiam meatibus boum peruiis, Boſporus: à moribus accolarum, Euxinus, Axinus ante appellatus: ab ordine fluenti, Propontis. Ægyptium pelagus Aſiæ datur: Gallicum, Europæ: Africum, Libyæ: his vt quæque proxima ſunt, venerunt in partes partium. Hæc in gremiis terrarum. Oras autẽ extimas Oceanus amplectitur, quià littoribus ſuis Arabicus, Perſicus, Indicus, Eous, Sericus, Hyrcanus, Caſpius, Scythicus, Germanicus, Gallicus, Atlanticus, Libycus, Æthiopicus dicitur: cuius acceſſus incrementa circa littora Indiæ vehementiſſimè proruunt, maximóſque ibi exitus faciunt: ſiue quòd ſuſpenſus altiùs ſuſtollatur vi caloris, ſeu quòd in ea parte orbis & fontium & fluminum copia ſit effuſior. Dubitatur etiamnum qui-

A bus ex cauſis intumeſcat Oceanus, vel quatenus cum ſuperfluus ſibi fuerit, rurſus in ſe reſidat. Nec in obſcuro eſt plura pro ingeniis differentium, potius quàm pro veritatis fide expreſſa. Sed omiſſo ancipiti concurrentium quæſtionum, has opiniones probatiſſimas inuenimus. Phyſici aiunt mundum animal eſſe, eùmque ex variis elementorum corporibus conglobatum, moueri ſpiritu, regi mente: quæ vtraque diffuſa per membra omnia, æternæ molis vigorem exerceant. Sicut ergo in corporibus noſtris commercia ſunt ſpiritalia, ita in profundis Oceani nares quaſdam mundi B conſtitutas, per quas emiſſi anhelitus vel reducti, modò inflent maria, modò reuocent. At hi qui ſiderum ſequuntur diſciplinam, contendunt meatus iſtos commoueri lunæ curſibus: adeo vt viciſſitudines inter maciem aquarum & plenitudinem, reſpiciant adauctus eius, vel eliquia: neque eodem ſemper tempore, ſed prout illa aut minuatur aut creſcat, variari alternantes recurſus.

Libya. Horti Heſperidum. Mons Atlas.

C

CAPVT XXIV.

DE Hiſpania eſt excurſus in Libyam: nam Belone progreſſos, quod Bæticæ oppidum eſt, vltra interiacens fretum trium & triginta millium paſſuum Tingi excipit, Mauretaniæ nunc colonia, ſed cuius primus author Anthæus fuit. Porrò quòd in illo ambitu Ægyptium finitur pelagus, & Libycum incipit, placuit vt Africam Libyam diceremus. Quidam tamen Libyam à Libye Epaphi filia, Africam autem ab Afro Libyis D Herculis filio potius dictam receperunt. Lix quoque colonia in eodem tractu conſtituta eſt, vbi Antei regia, qui implicandis explicandiſque nexibus humi meliùs ſciens, velut genitus matre terra, ibidem Herculi victus eſt. Nam de hortis Heſperidum, & peruigili dracone, ne famæ licentia vulneretur fides, ratio hæc eſt. Flexuoſo meatu æſtuarium è mari fertur adeo ſinuoſis lateribus tortuoſum, vt viſentibus procul lapſus angueos fracta vertigine mentiatur: idque quod hortos appellauere, circundat: vnde pomorum cuſtodem interpretantes, ſtruxerunt iter ad mendacium fabulandi. Sed hæc inſula inſinuata ſinibus aluei recurrentis, & in E quibuſdam æquoris ſpiris ſita, præter arbores oleaſtri ſimiles, & aram ſacram Herculi, aliud nihil præfert quo propaget vetuſtatis memoriam. Verum vltra frutices aureos & metalla frondentia, illud magis mirum, quòd ſolum inferiore licèt libra depreſſius, nunquam tamen acceſſu freti ſuperlabitur, ſed obſtaculo naturalis repaguli in ipſis marginibus hæret vnda & intimis orarum ſuperciliis ſponte fluctus ingrui reſiſtuntur: ſpectandum nimirum ingenium loci, planicies manet ſicca, quamuis prona ſuperueniant æquora. Sala oppidum imminet Salæ flumini. Ab hoc per Autololum gentem iter eſt in Atlanticas ſolitudines. Atlas mons è media

Digitized by Google

arenarum conſurgit vaſtitate, & eductus in viciniam lunaris circuli, vltra A
nubila caput condit: quà ad oceanum extenditur cui à ſe nomen dedit,
manat fontibus, nemoribus inhorreſcit, rupibus aſperatur, ſqualet ieiu-
nio, humo nuda nec herbida: qua Africæ contrauerſus eſt, felix naſcen-
tibus ſponte frugibus, arboribus proceris opaciſſimus, quarum odor
grauis, comæ cupreſſi ſimiles veſtiuntur lanugine, ſericis velleribus nihil
viliore. In eo latere & herba Euphorbia copioſa; cuius ſuccus ad ocula-
riam proficit claritatem, nec mediocriter percellit vim venenorum. Ver-
tex ſemper niualis. Saltus eius quadrupedes, ac ſerpentes & feræ, & cum
his elephanti occupauerunt. Silet per diem vniuerſus, nec ſine horrore B
ſecretus eſt; lucet nocturnis ignibus: choris Ægipanum vndique perſo-
natur: audiuntur & cantus tibiarum, & tinnitus cymbalorum per oram
maritimam. A Lixo abeſt quinque & ducentis millibus paſſuum: Lix à
Gaditano freto centum duodecim millibus. Habitatus ante vt indicat loci
facies quondam cultu exercita, in qua vſque adhuc vitis & palmæ extat
veſtigium: Apex Perſeo & Herculi peruius, ceteris inacceſſus: ita fidem
ararum inſcriptio palam facit. Qua ſpectat occaſum, inter ipſum & flu-
men Anatim per quadringentanonaginta ſex millia paſſuum infames be-
ſtiis ſyluæ obſident. Amnes circa eum non tacendi: qui licet ſeparentur C
interuallis amplioribus, tranſierunt tamen in quoddam Atlantici nomi-
nis miniſterium. Aſana marino hauſtu, Bambothum crocodilis & hippo-
potamis refertum. Vltra adhuc amnis qui atro colore exit per intimas &
& exuſtas ſolitudines, quæ torrente perpetuo, & ſole nimio plus quàm
ignito, nunquam ab æſtu vindicantur. Hæc de Atlante, quem Mauri
adderim nominant, & Hannonis Punici libri, & noſtri annales prodide-
runt, Iuba etiam Ptolomæi filius, qui vtriuſque Mauritaniæ regno potitus
eſt: Suetonius quoque Paulinus ſummam huic cognitioni impoſuit ma-
num, qui vltra Atlantem primus, & pœne ſolus Romana ſigna circum- D
tulit.

Mauritania. In ea de elephantis. de pugna eorum & draconum. Vnde cinnabari.

CAPVT XXV.

E

E PROVINCIIS Mauretanis Tingitana qua ſolſtitiali plagæ obuia eſt, quàque porrigitur ad internum mare, exurgit montibus ſeptem: qui à ſimilitudine fratres appellati, freto imminent. Hi montes elephantis frequentiſſimi, ſubmonent à principio hoc animantium genus dicere. Igitur elephanti iuxta ſenſum humanum intellectus habent, memoria pollent, ſiderum ſeruant diſciplinam. Luna niteſcente gregatim amnes petunt, mox exſperſi liquore, ſolis exortum motibus, quibus poſſunt, ſalutant: deinde in ſaltus reuertuntur. Duo eorum genera ſunt: nobiliores

Digitized by Google

A indicat magnitudo, minores nothos dicunt. Candore dentium intelligitur iuuentas: quorum alter ſemper in miniſterio eſt, alteri parcitur, ne hebetatus aſſiduo repercuſſu, minùs vigeat, ſi fuerit dimicandum. Cum venatu premuntur, pariter affligunt vtroſque, vt ebore damnato non requirantur: hanc enim ſibi cauſam ineſſe periculi ſentiunt. Oberrant agminatim. Natu maximus ducit agmen, ætate proximus cogit ſequentes. Flumen tranſituri, minimos antemittunt, ne maiorum ingreſſu alueum atterant, & profundos gurgites depreſſis vadis faciant. Venerem ante annos decem fœminæ, ante quinque mares neſciunt. Biennio coëunt, quinis B nec amplius in anno diebus, non prius ad gregarium numerum reuerſuri, quàm viuis aquis abluantur. Propter fœminas nunquam dimicant: nulla enim nouerunt adulteria. Ineſt illis clementiæ bonum: quippe ſi per deſerta vagabundum hominem fortè viderint, ductus vſque ad notas vias præbent: vel ſi confertis pecoribus occurſitent, itinera ſibi blanda & placida manu faciunt, ne quod obuium animal interimant. At conflictu fortuito ſiquando pugnatur, non mediocrem habent curam ſociorum: nam feſſos vulneratóſque in medium receptant. Cùm captiuitate venerint in C manus hominum, manſueſcunt hauſto ordei ſucco. Maria tranſmeaturi in naues non priùs ſubeunt, quàm de reditu illis ſacramentum luatur. Indicos elephantos Mauri timent, & paruitatis ſuæ conſcij aſpernantur ab his videri. Non annis decem vt vulgus, ſed biennio vt Ariſtoteles definit, vtero graueſcunt, nec ampliùs quàm ſemel gignunt, nec plures quàm ſingulos. Viuunt annos trecentos. Impatientiſſimi frigoris. Truncos edunt, lapides hauriunt, gratiſſimas in cibatu habent palmas. Odorem muris vel maximè fugiunt: pabula etiam quæ muſculis contacta ſunt, recuſant. Si quis caſu chamæleontem deuorauerit, vermem elephantis veneficum, oleaſtro D ſumpto peſti medetur. Duriſſimum dorſo tergus eſt, ventri mollius. Setarum hirſutiæ nullæ. Inter hos & dracones iugis diſcordia. Denique inſidiæ hoc aſtu præparantur: Serpentes propter ſemitas deliteſcunt, per quas elephanti aſſuetis callibus euagantur: atque ita prætermiſſis prioribus poſtremos adoriuntur, ne qui anteceſſerint, queant opitulari: ac primùm pedes nodis illigant, vt laqueatis cruribus impediant gradiendi facultatem: nam elephanti niſi præuenti hac ſpirarum mora, vel arboribus ſe vel ſaxis applicant, vt pondere nitibundo attritos necent angues. Dimicationis præcipua cauſa eſt quòd elephantis, vt aiunt, frigidior ineſt ſan- E guis: & ob id à draconibus auidiſſimè torrente captantur æſtu. Denique nunquam inuadunt niſi potu grauatos, vt venis propenſiùs inrigatis maiorem ſumant de oppreſſis ſatietatem. Nec aliud magis quàm oculos petunt, quos ſolos expugnabiles ſciunt, vel interiora aurium, quòd is tantùm locus defendi non poteſt promuſcide. Itaque cum ebiberunt ſanguinem, dum ruunt belluæ, dracones obruuntur. Sic vtrinque fuſus eruor terram imbuit, fitque pigmentum quicquid ſoli tinxerit, quod cinnabari vocant. Elephantes Italia anno vrbis conditæ quadringenteſimo ſeptuageſimoſecundo in Lucanis primum bello Epirotico vidit, & boues Lucas inde dixit. Cæſarienſi colonia Cæſaria ineſt à D. Claudio deducta, Bocchi

Digitized by Google

priuſ regia, poſtmodum Iubæ indulgentia populi Romani dono data. A
Ineſt & oppidum Siga, quod habitatum Siphaci fuit. Nec ab Icoſio taciti recedamus. Hercule enim illa tranſeunte, viginti qui à comitatu eius deſciuerant, locum deligunt, iaciunt mœnia: ac ne quis impoſito à ſe nomine priuatim gloriaretur, de condentium numero vrbi nomen datum.

Numidia. In ea de vrſis.

B

CAPVT XXVI.

QVOD eſt à flumine Amſaga, Numidiæ datur. Huius incolæ quandiu errarunt pabulationibus vagabundis, Nomades dicti ſunt. Vrbes in ea quamplurimæ nobileſque, ſed Cirta eminet, dein Chulli purpurario fuco Tyriis velleribus comparatæ. Omnis hæc regio finibus in Zeugitanum limitem deſinit. Qua parte ſylueſtris eſt, feras educat: qua iugis ardua eſt, equos alit. Eximio etiam marmore prædicatur. Numidici vrſi forma cæteris præſtant, rabie duntaxat & villis profundioribus: nam ge- C
nitura par eſt quoquo loco genitis. Eam protinus dixero. Coëunt non itidem quo quadrupedes aliæ: ſed apti amplexibus mutuis, velut humanis coniugationibus copulantur. Deſiderium veneris hyems ſuſcitat. Secreti honore reuerentur mares grauidas, & in iiſdem licèt foueis, partitis tamen per ſcrobes ſecubationibus diuiduntur. Lucinæ illis properatius tempus eſt: quippe vterum trigeſimus dies liberat: vnde euenit, vt præcipitata fœcunditas, informes creet partus. Carnes pauxillulas edunt, quibus color candidus, oculi nulli, & de feſtina immaturitate tantùm rudis ſanies, exceptis vnguium liniamentis. Has lambendo ſenſim figurant, & interdum D
adpectoratas fouent, vt aſſiduo incubatu calefactæ animalem trahant ſpiritum. Interea cibus nullus. Sanè diebus primis XIV. matres in ſomnum ita concidunt, vt nec vulneribus excitari queant. Enixæ quaternis latent menſibus. Mox egreſſæ in diem liberum, tantam patiuntur inſolentiam lucis, vt putes obſitas cæcitate. Inualidum vrſis caput, vis maxima in brachiis, & in lumbis: vnde interdum poſticis pedibus inſiſtunt. Inſidiantur aluearibus apium, maximè fauos appetunt, nec auidius aliud quàm mella captant. Cum guſtauere mandragoræ mala, moriuntur: ſed eunt obuiam, E
ne malum in perniciem conualeſcat, & formicas deuorant ad recipiendam ſanitatem. Si quando tauros adoriuntur, ſciunt quibus potiſſimùm partibus immorentur, nec aliud quàm cornua aut nares petunt: cornua, vt pondere defatigentur: nares, vt acrior dolor ſit in loco teneriore. M. Meſſalla Cos. Domitius Ænobarbus Curulis Ædilis vrſos Numidicos centum, & totidem Æthiopas venatores in circo Romano edidit: idque ſpectaculum inter memorabiles titulos adnotatur.

Africa

Digitized by Google

A

Africa cum Cyrenaïca regione. In ea, de leonibus, de leontophona, de hyæna, de lapide hyænio, de crocotta, de onagris, de ſerpentibus, de gemma heliotropio, de Pſyllis, de lapide cornu Ammonis, de arbore melopode, de lacte ſirpicio, de ſerpente baſiliſco, de genere ſimiarum.

CAPVT XXVII.

B OMNIS Africa à Zeugitano pede incipit, promuntorio Apollinis Sardiniæ contrauerſa: promuntorio Mercurij procedens in frontem Sicanam. Proinde extenta in duas prominentias, quarum altera promuntorium candidum dicitur: alteram, quæ eſt in Cyrenaïca regione, Phucuntem vocant. Ea per ſignum Creticum oppoſita Cretæ inſulæ, contra Tænaron Laconicæ excurrit. Arenis Catabathmi Ægypto inſinuata, cui proximi Cyrenenſes, extenditur inter duas ſyrtes, quas inacceſſas vadoſum ac reciprocũ mare efficit: cuius ſali defectus vel incrementa haud promptum eſt deprehendere, ita incertis motibus nunc in breuia creſcit dorſuoſa,
C nunc inundatur æſtibus inquietis. & auctor eſt Varro, perflabilem ibi terram ventis penetrantibus, ſubitam vim ſpiritus citiſſime aut reuomere maria, aut reſorbere. Omnis hæc plaga ab Æthiopia & terminis Aſiæ, Nigri flumine qui Nilum parit, ab Hiſpania freto ſcinditur: latere, quo ad meridiem vergit, fontium inops & infamis ſiti: altrinſecus quâ ſeptentrionem patitur, aquarum larga: in agro Byzaceno, qui patet paſſuum ducenta vel ampliùs millia, glebis ita præpinguibus vt iacta ibi ſemina cum incremento centeſimæ frugis renaſcantur. Externos ibi plurimos conuenitaſſe, argumentum de vrbibus & locis dabimus. Borion promuntorium
D quod Aquilone cæditur, Græci aduenæ ſic vocauerunt. Hipponem, Regium poſtea dictum, item Hipponem alterum de interfluente freto Diarrhyton nuncupatum, nobiliſſima oppida, equites Græci condiderunt. Clypeam ciuitatem Siculi extruunt, & Aſpida primùm nominant. Veneriam etiam, in quam Veneris Erycinæ religiones tranſtulerũt. Achæi Tripolin lingua ſua ſignant de trium vrbium numero, Oeæ, Sabratæ, Leptis Magnæ. Philænis fratribus à laudis cupidine Graium vocamen datum. Adrymeto atque Carthagini auctor eſt à Tyro populus: ſed quæ ſuper Carthagine veraces libri prodiderunt, hoc loco reddam. Vrbem iſtam,
E vt Cato in oratione Senatoria autumat, cùm rex Iapon rerum in Libya potiretur, Eliſſa mulier exſtruxit domo Phœnix, & Carthadam dixit, quod Phœnicum ore exprimit ciuitatem nouam. Mox ſermone verſo in verbum Punicum, & hæc Eliſſa, & illa Carthago dicta eſt: quæ poſt annos ſeptingentos trigintaſeptem exciditur, quàm fuerat conſtituta. Deinde à C. Graccho colonis Italicis data, & Iunonia dicta, aliquantiſper ignobilis, humili & languido ſtatu: demum in claritatem ſecundæ Carthaginis, interiectis centum & duobus annis, M. Antonio, P. Dolabella Conſulibus enituit, alterum poſt vrbem Romam terrarum decus. Verùm vt ad

E

Africam redeam, interna eius plurimæ quidem beſtiæ, ſed principaliter A leones tenent: qui, vt Ariſtoteles perhibet, ſoli ex eo genere quod dentatum vocant, vident protinus atque naſcuntur. Quorum trifarium genus ſcinditur: nam breuiores & iubis criſpi, plerunque ignaui ſunt & imbelles: longiores & coma ſimplici, acres magis ac potentes: at hi quos creant pardi, in plebe remanent, iubarum inopes. Pariter omnes parcunt à ſagina, primùm quòd alternis diebus potum, alternis cibum capiunt, ac frequenter ſi digeſtio non eſt inſecuta, ſolitæ cibationi ſuperponunt diem: tum quòd carnes iuſto amplius deuoratas, cum grauantur, inſertis in ora vnguibus ſponte protrahunt. Sanè & cum fugiendum eſt in ſatietate, idem B faciunt. Senectam defectio probat dentium. Nam clementię indicia multa ſunt: proſtratis parcunt: in viros potius quàm in fœminas ſæuiunt: infantes non niſi in magna fame perimunt. Nec à miſericordia ſeparantur: aſſiduis denique exemplis patet eos peperciſſe, cùm multi captiuorum aliquot leonibus obuij intacti repatriauerint. Gætulæ etiam mulieris nomen Iubæ libris comprehenſum eſt, quæ obteſtata occurſantes feras, impunis rediit. Auerſi coëunt, nec hi tantùm: ſed & lynces, & cameli, & elephanti, & rhinocerotes, & tigres. Leænæ fœtu primo catulos quinque edunt: deinde per ſingulos partus numerum decoquunt annis inſequentibus: ſed C poſtremò cùm ad vnum materna fœcunditas recidit ſterileſiunt in æternum. Animos Leonum frons & cauda indicant, ſicut motus equini de auribus intelliguntur. Dedit enim has notas generoſiſſimo cuique natura. Vis ſumma in pectore eſt, firmitas in capite præcipua. Cum premuntur. à canibus, contemptim recedunt, ſubſiſtentéſque interdum ancipiti receſſu diſſimulant timorem: idque agunt, ſi in campis patentibus ac nudis vrgeantur: nam ſylueſtribus locis, quaſi teſtem ignauiæ non reformident, quanta poſſunt ſe fuga ſubtrahunt. Cum inſequuntur, niſum ſaltu adiuuant: cum fugiunt, non valent ſalire. Gradientes mucrones vnguium D vaginis corporum claudunt, ne acumina attritu retundantur. Hoc adeo cuſtodiunt, vt non niſi auerſis falculis currant. Septi à venantibus, obtutu terram contuentur, quo minùs conſpectis venabulis terreantur. Nunquam limo vident, miniméque ſe volunt aſpici. Cantus gallinaceorum & rotarum timent ſtrepitus, ſed ignes magis. Leontophonas vocari accipimus beſtias modicas, quæ captæ exuruntur, vt earum cineris aſpergine carnes pollutæ iactæque per compita concurrentium ſemitarum leones necent, ſi quantulumcumque ex illis ſumpſerint. Propterea leones na- E turali eas premunt odio, atque vbi facultas data eſt, morſu quidem abſtinent, ſed dilancinatas exanimant pedum niſibus. Spectaculum ex his primus Romæ edidit Scæuola Publij filius in curuli ædilitate. Hyænam quoque mittit Africa, cui cum ſpina riget collum continua vnitate, flectique non quit niſi toto corpore circumacto. Multa de ea mira: primum, quod ſequitur ſtabula paſtorum, & auditu aſſiduo addiſcit vocamen, quod exprimere poſſit imitatione vocis humanæ, vt in hominem aſtu accitum nocte ſæuiat. Vomitus quoque humanos mentitur, falſiſque ſingultibus ſollicitatos canes ſic deuorat: qui fortè ſi venãtes vmbram

Digitized by Google

A eius dum ſequuntur contigerint, latrare nequeunt, voce perdita. Eadem Hyæna inquiſitione corporum ſepultorum buſta eruit. Præterea promptius eſt marem capere: feminis enim ingenita eſt callidior aſtutia. Varietas multiplex ineſt oculis, colorumque mutatio: in quorum pupulis lapis inuenitur, hyænium dicunt, præditum illa poteſtate, vt cuius hominis fuerit linguæ ſubditus, prædicat futura. Verum hyæna quodcunque animal ter luſtrauerit, mouere ſe non poteſt: quapropter magicam ſcientiam ineſſe ei pronuntiauerunt. In Æthiopiæ parte coït cùm B leæna, vnde naſcitur monſtrum: crocottæ nomen eſt. Voces hominum & ipſa pariter affectat. Nunquam cohibet aciem orbium, ſed in obtutu ſine nictatione contendit. In ore gingiua nulla, dens vnus atque perpetuus, qui vt nunquam retundatur, naturaliter capſularum modo clauditur. Inter ea quæ dicunt herbatica, eadem Africa onagros habet, in quo genere ſinguli imperitant gregibus fœminarum. Æmulos libidinis ſuæ metuunt: inde eſt quod grauidas ſuas ſeruant, vt expoſitos mares, ſi qua facultas fuerit, truncatos mordicus priuent teſtibus. Quod cauentes fœminæ, in ſeceſſibus partus oculunt. Africa ſerpentibus adeo fœcunda eſt, vt mali huius meritò illi potiſſimùm palma detur. Ceraſtæ præferunt quadrigemina C cornicula, quorum intentatione, veluti eſca inlice, ſolicitatas aues perimunt: nam reliqua corporis de induſtria arenis tegunt, nec vllum indicium ſui præbent, niſi ex ea parte quæ inuitatis dolo paſtibus necem præpetum aucupetur. Amphiſbæna conſurgit in caput geminum: quorum alterum in loco ſuo eſt, alterum in ea parte qua cauda: quæ cauſa efficit, vt capite vtrinque ſecus nitibundo ſerpat tractibus circulatis. Iaculi arbores ſubeunt, è quibus vi maxima turbinati, penetrant animal quodcunque obuium fortuna fecerit. Scytale tanta præfulget tergi varietate, vt notarum gratia videntes retardet, & quoniam reptando pigrior eſt, quos aſſe- D qui non quit, miraculo ſui capiat ſtupentes. In hoc tamen ſquamarum nitore hiemales exuuias prima ponit. Plures diuerſæque aſpidum ſpecies, verum diſpares effectus ad nocendum: dipſas ſiti interficit: hypnale, quòd ſomno necat, teſte etiam Cleopatra, emitur ad mortem. Aliarum virus, quoniam medelas admittit, minus famæ meretur. Hæmorrhois morſu ſanguinem elicit, & diſſolutis venarum commerciis, quicquid animæ eſt, euocat per cruorem. Preſter quem percuſſerit, diſtenditur, enormíque corpulentia necatur extuberatus. Ictus ſepium putredo ſequitur. Sunt & hammodytæ, eſt & cenchris, elephantiæ, cherſydri, chamædracontes. Poſtre- E mò quantus nominum, tantus mortium numerus. Nam ſcorpiones, ſcinci lacertíque vermibus non ſerpentibus aſcribuntur. Monſtra hæc ſi bibant, clementiùs feriunt. Habent affectus: non temerè niſi coniuges euagantur: capto altero vel occiſo, vter ſuperfuerit efferatur. Subtiliora ſunt capita fœminis, alui tumidiores, peſtis nocentior. Maſculus æqualiter teres eſt, ſublimior etiam mitiórque. Igitur anguibus vniuerſis hebes viſus eſt. Rarò in aduerſum contuentur: nec fruſtra, cùm oculos non in fronte habeant, ſed in temporibus, adeo vt citiùs audiant quàm aſpiciant. De gemma heliotropio inter Æthiopiam, Africam, Cyprum certamen fuit, quænam

Digitized by Google

mitteret generis huius eminentiſſimam, deprehenſúmque eſt documentis A
plurimis Æthiopicam aut Libycam, palmam tenere. Viridi colore eſt non
ita acuto, ſed nubilo magis & preſſo, ſtellis puniceis ſuperſperſa. Cauſa no-
minis de effectu lapidis eſt & poteſtate. Deiecta in labris æneis, radios ſolis
mutat ſanguineo repercuſſu, extraque aquam ſplendorem aëris abijcit,
& auertit. Etiam illud poſſe dicitur, vt herba eiuſdem quod eſt nomi-
nis mixta, & præcantationibus legitimis conſecrata, eum à quocunque
geſtabitur, ſubtrahat viſibus obuiorum. Inter Syrtes, quamuis terra
pergentibus, iter ſyderibus deſtinatur: nec aliter curſus pateſcit: nam
putris ſoli faciem aura mutat, & minimo licet vento, tantam diuerſita- B
tem flatus efficit, vt ſubinde peruerſis ſitibus locorum, nulla indicia agni-
tioni relinquantur: cùm modò quæ fuerant tumulis ardua, in valles re-
ſidunt: modò quæ vallibus preſſa, cœtu pulueris aggerantur. Ita
etiam continens naturam maris ſui patitur: nec intereſt vbi potiùs ſint
procellæ, cùm ad exitium viantium elementis congruentibus, in terris
flabra ſæuiant, in mari terræ. Vtræque Syrtes ducentis quinquaginta
millibus paſſuum ſeparantur. Aliquanto clementior, quæ minor eſt.
Cn. denique Seruilio, C. Sempronio Coss. inter hæc vadoſa claſſem
Romanam impune accipimus perfretaſſe. In hoc ſinu Meninx inſula C
poſt Minturnenſes paludes C. Mario fuit latebra. Supra Garamantas
Pſylli fuerunt, contra noxium virus muniti incredibili corporis firmi-
tate. Soli morſibus anguium non interibant, & quamuis dente letali
appetiti, incorrupta durabant ſanitate. Recens etiam editos ſerpentibus
offerebant: ſi eſſent partus adulteri, matrum crimina plectebantur in-
teritu paruulorum: ſi pudici, probos ortus à morte paterni ſanguinis
priuilegium tuebatur. Sic originis fidem probabant venenis iudican-
tibus. Sed hæc gens interiuit à Naſamonibus capta: neque quicquam
aliud præter opinionem de veſtigio nominis ſui Pſylli reliquerunt. Na- D
ſamonitem lapidem Naſamones dant, ſanguineum vniuerſum, nigris
venulis adumbratum. In intimo receſſu Syrtis maioris circa Philæno-
rum aras, Lotophagos fuiſſe diſcimus, nec incertum eſt. A Philæno-
rum aris non procul palus eſt, quam Triton amnis influit, vbi ſpecu-
latam ſe artium deam crediderunt. Maior Syrtis oſtentat oppidum, Cy-
renas vocant, quod Battus Lacedæmonius Olympiade quinta & qua-
drageſima, rege Martio res Romanas tenente, anno poſt Troiam
captam quingenteſimo octogeſimoſexto condidit: quæ domus Calli-
macho poëtæ fuit patria. Inter hoc oppidum & templum Hammonis, E
millia paſſuum quadringenta ſunt. Templo fons proximat Soli ſacer,
qui humoris nexibus humum fauillaticam ſtringit, & in cæſpitem
ſolidat. In qua gleba non ſine miraculo lucus viret, vndique ſecus
agris arentibus. Illic & lapis legitur, Hammonis vocant cornum: nam
ita tortuoſus eſt & inflexus, vt effigiem reddat cornus arietini. Ful-
gore aureo eſt. Prædiuina ſomnia repræſentare dicitur ſubiectus capiti
incubantium. Et arbor eſt Melopos nomine, ex qua profluit lentus
humor, quem à loco Hammoniacum nominamus. Apud Cyrenenſes

Digitized by Google

A præterea Sirpe gignitur, odoratis radicibus, virgulto herbido magis quàm arbuſto: cuius è culmo exudat ſtato tempore pingue roſcidum, idque paſcentium hircorum inhæret barbulis: vbi cum arefactum inoleuit guttis ſtiriacis, legitur ad vſum menſarum, vel medelis. Dictum eſt primum lac Sirpicum, quoniam manat in modum lacteum: deinde vſu deriuante Laſer nominatum. Quæ germina initio barbaricæ impreſſionis vaſtatis agris, poſtea ob intolerandam vectigalis nimietatem, ferme penitus ipſi accolæ eruerunt. Cyrenis ab læua Africa eſt, ab dextera Ægy-
B ptus, à fronte ſæuum & importuoſum mare, à tergo Barbarorum variæ nationes, & ſolitudo incultu ſqualens & inacceſſa, quæ baſiliſcum creat, malum in terris ſingulare. Serpens eſt pæne ad ſemipedem longitudinis, alba quaſi mitrula lineatus caput. nec hominis tantum vel aliorum animantium exitiis datus, ſed terræ quoque ipſius, quam polluit & exurit, vbicunque ferale ſortitur receptaculum. Denique extinguit herbas, necat arbores, ipſas etiam corrumpit auras, ita vt aëra nulla alitum impunè tranſuolet infectum ſpiritu peſtilenti. Cùm mouetur, media corporis parte ſerpit, media arduus eſt, & excelſus. Sibilum eius etiam alij ſerpentes perhorreſcunt: & cum acceperunt, fugam quæque quoquò poteſt,
C properant. Quicquid morſu eius occiderit, non depaſcitur fera, non attrectat ales. Muſtelis tantum vincitur, quas illinc homines inferciunt cauernis in quibus deliteſcit. Vis tamen ne defuncto quidem deeſt. Denique Baſiliſci reliquias amplo ſeſtertio Pergameni comparauerunt. Vt ædem Apellis manu inſignem, nec araneæ intexerent, nec alites inuolarent, cadauer eius reticulo aureo ſuſpenſum, ibidem locarunt. Circa extimum Syrtium cornum Berenicen ciuitatem alluit Lethon amnis, inferna, vt putant, exundatione prorumpens, & apud priſtinos vates latice memoratus obliuionis. Hanc Berenicen Berenice muniuit, quæ Ptolo-
D mæo tertio fuit nupta, & in maiori Syrti locauit. Omne autem latifundium quod inter Ægyptum, Æthiopiam, Libyamque diffunditur, quacunque lucis opacum eſt, varium impleuit ſimiarum genus. Nec quiſquam offenſus nomine, cognitionem grauetur. Enimuero pretium operæ eſt nihil omittere, in quo naturæ ſpectanda ſit prouidentia. Plebes ſimiarum in his eſt, quas paſſim videmus, non ſine ingenio æmulandi: quo facilius in manus veniunt: nam dum auidè venantium geſtus affectant, relicta conſultò viſci vnguilla, quod mendacio factum vident, oculos ſuos oblinunt: ita viſu obducto, pronum eſt eas corripi. Exultant noua
E luna, triſtes ſunt cornuto & cauo ſidere. Immoderatè fœtus amant, adeò vt catulos faciliùs amittant, quos impendio diligunt & ante ſe geſtant, quoniam neglecti ponè matrem ſemper hærent. Cercopitheci caudas habent. Hæc ſola diſcretio eſt inter priùs dictas. Cynocephali & ipſi ſunt è numero ſimiarum, in Æthiopiæ parte frequentiſſimi: violenti ad ſaltum, feri morſu, nunquam ita manſueti, vt non ſit magis rabidi. Inter ſimias habentur & ſphinges, villoſæ comis, mammis prominulis ac profundis, dociles ad feritatis obliuionem. Sunt & quas vocant ſatyros, facie admodum grata, geſticulatis motibus inquietæ. Callithriches toto pænè

aſpectu à cæteris differunt: in facie barba eſt, lata cauda. Has capere non A
eſt arduum, ſed proferre rarum: neque enim viuunt in altero, quàm in
Æthiopico hoc eſt ſuo cœlo.

Gens Amantum & Asbyſtarum.

CAPVT XXVIII.

INTER Naſamonas & Troglodytas gens Amantum eſt, quæ ſalibus B
domos exſtruunt: quos in modum cautium è montibus excitatos, ad
vſum ædium cæmentitiis nectunt ſtruicibus. Tanta ibi huiuſce venæ copia
eſt, vt tecta faciant è ſalinis. Hi ſunt Amantes, qui commercium cum
Troglodytis habent carbunculi gemmæ. Citra Amantes propiores Naſa-
monibus Aſbyſtæ laſere viuunt. Hoc aguntur, hoc illis dulce eſt.

Garamantum fons, & iter Garamanticum. Item pecora Garamantica. C
natura Inſulæ Gauloës.

CAPVT XXIX.

GARAMANTICVM oppidum eſt Debris fonte miro: qui denique
alternis vicibus die frigeat, nocte efferueat, ac per eadem venarum
commercia, interdum ignito vapore æſtuet, interdum glaciali algore in-
horreſcat. Incredibile memoratu, vt in articulo temporis natura tam diſ- D
ſonam ſui faciat varietatem! Idque qui percunctari velit, tenebris in-
eſſe fluori illi æternam facem credat: qui rimetur die brumales ſcatebras,
nunquam aliud æſtimet, quàm perpetuo rigere. Vnde non immeritò per
gentes Debris inclyta eſt, cuius aquæ ex cæleſti vertigine mutant qualita-
tem quamuis contrauerſa ſiderum diſciplina: nam cùm mundum à calore
veſper temperet, ab occaſu incipit ita incaleſcere, vt ni tactu abſtineas,
noxium ſit contigiſſe: rurſum cùm ortus ſolis inclaruit, & radiis ferue-
facta ſint omnia, ſic glaciales euomit ſcaturrigines, vt fluorem ſuum pro-
hibeat hauriri. Quis ergo non ſtupeat fontem, qui friget calore, caleſcit E
frigore? Garamanticæ regionis Garama caput eſt, ad quam iter diu in-
extricabile fuit, & inuium: nam latrones puteos arenis operiebant, vt
temporaria fraude ſubductis aquis, infame ſiti iter ſubmoueret acceſſus
viantium. Sed Veſpaſiano Principe, bello quod cum Oeenſibus geſtum
eſt, difficultas hæc diſſoluta eſt compendio ſpatij breuioris reperto. Gara-
mantas Cornelius Balbus ſubegit, & primus ex hac victoria triumphauit.
Primus ſanè de externis, vtpote Gadibus genitus, acceſſit ad gloriam no-
minis triumphalis. Armenta gentis iſtius obliquis ceruicibus pabulantur:

Digitized by Google

A nam ſi recta ad paſtum ora dirigant, officiunt prona ad humum cornua & obnixa. Ex parte qua Cercina eſt, accepimus Gauloën inſulam, in qua ſerpens neque naſcitur, neque viuit inuecta: propterea iactus ex ea quocunq. gentium puluis, arcet angues: ſcorpiones ſuperiactus ilicò perimit.

Æthiopes, & in eorum locis ac gentibus mira. De draconibus, de dracontia lapide, de camelopardali, de cepis, de rhinocerote, de catoblepa, de formicis Æthiopicis, de hyſtrice, de aue pegaſo, de aue tragopane, de hyacinto lapide, de
B *chryſopaſto lapide, de hæmatite.*

CAPVT XXX.

ÆTHIOPES, & gentes Atlanticæ, Nigri flumine diuiduntur, quem patrem putant Nili. Sic papyro viret, ſic calamo prætexitur, animalia eadem edit, iſdem temporibus exundat, intra ripas tunc quoque redit, cùm contentus eſt alueo ſuo Nilus. Garamantici Æthiopes matrimonia priuatim neſciunt, ſed vulgò omnibus in venerem licet. Inde
C eſt, quòd filios matres tantùm recognoſcunt: paterni nominis nulla reuerentia eſt. Quis enim verum patrem nouerit in hac luxuria inceſti laſciuientis? Eapropter Garamantici Æthiopes inter omnes populos degeneres habentur: nec immeritò, qui afflicta diſciplina caſtitatis, ſucceſſionis notitiam ritu improbo perdiderunt. Nomen Æthiopum latè patet. In parte Africana qua Meroën videt Libya, plurimæ eorum ſunt & variæ nationes. Harum è numero Nomades cynocephalorum lacte viuunt. Syrbotæ longi ſunt ad pedes duodecim. Azachæi captos venatibus elephantos deuorant. Apud Pſambares nulla eſt aurita quadrupes, ne ele-
D phanti quidem. His proximi ſummam regiæ poteſtatis cani tradunt: de cuius motibus quidnam imperitet, augurantur. Maritimos Æthiopas quaternos oculos dicunt habere: ſed fides alia eſt, illa denique, quòd & vident plurimum, & manifeſtiſſimè deſtinant iactus ſagittarum. Occidentem verſus Agriophagi tenent, qui ſolas pantherarum & leonum carnes edunt, rege præditi, cuius in fronte oculus vnus eſt. Sunt & Pamphagi, quibus eſca eſt quicquid mandi poteſt, & omnia fortuitu gignentia. Sunt & Anthropophagi, quorum mores vocamen ſonat. Cynomolgos aiunt habere caninos rictus, & prominula ora. Artabatitæ proni,
E atque quadrupedes, nec ſecus ac feræ, ſine ſedibus euagantur. Confines Mauretaniæ, certo tempore locuſtas terreſtres legunt, duratáſque ſalſugine in præſidium vitæ ſolas habent: ſed ex illis quadrageſimum æui annum nullus ſupergreditur. Ab Oceano æſtu ad Meroën, quam inſulam amplexu primo Nilus facit, millia paſſuum ſunt ſexcenta viginti. Vltra Meroën ſuper exortus ſolis Macrobij Æthiopes vocantur: dimidio enim eorum protentior, quàm noſtra vita eſt. Hi Macrobij iuſtitiam colunt, amant æquitatem, plurimum valent robore, præcipua decent pulchri-

Digitized by Google

tudine, ornantur ære, auro vincula faciunt noxiorum. Locus apud eos eſt A Ηλίου τράπεζα, opiparis epulis ſemper refertus, quibus indiſcretim omnes veſcuntur: nam & diuinitus eas augeri ferunt. Eſt & ibidem lacus, quo perfuſa corpora velut oliuo niteſcunt. Ex hoc lacu potus ſaluberrimus. Sanè adeo liquidus eſt, vt ne caducas quidem vehat frondes, ſed illicò folia lapſa ad fundum demittat laticis tenuitate. Vltra hos deſertæ inhumanæque ſolitudines, ad vſque Arabicos ſinus. Deinde in vltimis Orientis monſtroſæ gentium facies. Aliæ ſine naribus, æquali totius oris planitie informes habent vultus. Aliis concreta ora ſunt, modico tantum foramine calamis auenarum paſtus hauriunt. Nonnullæ linguis carent, B in vicem ſermonis vtentes nutibus motibúſque. Quædam ex illis nationibus ante Ptolomæú Lathyrum regem Ægypti, incognitum habuerunt ignis vſum. Æthiopia omnis ab Oriente hiberno ad Occidentem hibernum tenet. Quicquid eius ſub meridiano cardine lucis nitet, qui maximè virent hyeme. A meridiana parte mons editus mari imminet, ingenuo igne per æternum feruidus, & inquietè iugis flagrantibus: inter quæ incendia iugis æſtus, draconum magna copia eſt. Porrò veris draconibus ora nulla ſunt ad morſus dehiſcentia, ſed artæ fiſtulæ, per quas & trahunt ſpiritus & linguas exerunt: quippe non in dentibus vim, ſed in caudis ha- C bent & verbere potiùs quàm rictu nocent. Exciditur è cerebris draconum dracontias lapis, ſed lapis non eſt, niſi detrahatur viuentibus: nam ſi obeat priùs ſerpens, cum anima ſimul euaneſcit, duritie ſoluta. Vſu eius Orientis reges præcipuè gloriantur, quanquam nullum lenocinium artis admittat ſoliditate: & quicquid in eo nobile eſt, non manus faciant, nec alterius quàm naturæ candor ſit, quo reluceat. Auctor Sotacus gemmam hanc etiam viſam ſibi ſcribit, & quibus intercipiatur modis, edocet. Præſtantiſſimi audacia viri explorant anguium foueas, & receptus: inde præſto- D lati ad paſtum exeuntes, præteruectíque percitis curſibus, obiiciunt gramina medicata quantum poteſt ad incitandum ſoporem: ita ſomno obſopitis, è capitibus exſecant lapides, & de manubiis præcipitis auſi prædam reuehunt temeritatis. Quæ locorum Æthiopes tenent, feris plena ſunt, è quibus quam nabun vocant, nos camelopardalim dicimus, collo equi ſimilem, pedibus bubulis, capite camelino, nitore rutilo, albis maculis ſuperſperſa. Hoc animal Romæ Circenſibus dictatoris Cæſaris primum publicatum. Iiſdem fermè temporibus illinc exhibita monſtra ſunt, Cepos appellant, quorum poſteriores pedes crure & veſtigio humanos artus E mentiuntur: priores hominum manus referunt: quæ tamen à noſtris non amplius quàm ſemel viſa ſunt. Ante ludos Cnei Pompeij rhinocerotem Romana ſpectacula neſciebant: cui beſtiæ color buxeus, in naribus cornu vnicum & repandum, quod ſubinde attritum cautibus in mucronem excitat, eóque aduerſus elephantos præliatur, par ipſis longitudine, breuior cruribus, naturaliter aluum petens, quam ſolam intelligit ictibus ſuis peruiam. Iuxta Nigrim fluuium Catoblepas naſcitur modica atque iners beſtia, caput prægraue ægrè ferens, aſpectu peſtilenti: nam qui in oculos eius offenderint, protinus vita exeunt. Formicæ ibi ad formam canis

Digitized by Google

A maximi, arenas aureas pedibus eruunt, quos leoninos habent: quas cuſtodiunt, ne quis auferat, captantéſque ad necem perſequuntur. Eadem Æthiopia mittit lycaonem. Lupus eſt ceruicem iubatus, & tot modis varius vt nullum illi colorem dicant abeſſe. Mittit & tarandum, boum magnitudine, biſulco veſtigio, ramoſis cornibus, capite ceruino, vrſino colore & pariter villo profundo. Hunc tarandum affirmant habitum metu vertere, & cum deliteſcat, fieri aſſimilem cuicumque rei proximauerit, ſiue illa ſaxo alba ſit, ſeu frutecto virens, ſiue quam aliam præferat qualitatem. Faciunt hoc idem in mari polypi, in terra chamæleontes: ſed & polypus, & chamæleon glabra ſunt, vt ſit pronius cutis leuitatem proximanti
B æmulari: in hoc nouum eſt ac ſingulare, hirſutiam pili colorum vices facere. Hinc euenit, vt difficulter capi poſſit. Æthiopicis lupis proprium eſt, quòd in ſaliendo ita niſus habent alitis, vt non magis proficiant curſu quàm meatu: homines tamen nunquam impetunt. Bruma comati ſunt, æſtate nudi: thoas vocant. Hyſtrix quoque inde loci frequentiſſima, erinaciis ſimilis, ſpinis tergum hiſpida, quas plerunque laxatas iaculatione emittit voluntaria, vt aſſiduis aculeorum nimbis canes vulneret ingruentes. Illius cœli ales eſt pegaſus: & hæc ales equinum nihil præter aures habet. Tragopan quoque auis maior aquilis, cornibus arietinis proferens
C armatum caput. Æthiopes legunt Cinnamum. Id frutectum ſitu breui naſcitur, ramo humili & depreſſo, nunquam vltra duas vlnas altitudinis: quod graciliùs prouenit, eximium magis ducitur: quod in craſſitudinem extuberatur, deſpectui eſt. Verum legitur per ſacerdotes hoſtiis prius cæſis: quæ cùm litauerunt, obſeruatur vt meſſis nec ortum ſolis anticipet, nec egrediatur occaſum. Quiſquis principatum tenet, ſarmentorum aceruos haſta diuidit, quæ ſacrata eſt in hoc miniſterium: atque ita portio manipulorum ſoli dicatur: quæ ſi iuſte diuiſa eſt, ſponte incenditur. Inter ea quæ diximus, nitore cerulo hyacinthus inuenitur, lapis pretio-
D ſus, ſiquidem inculpabilis inueniatur: eſt enim vitiis non parcè obnoxius: nam plerunque aut violaceo diluitur, aut nubilo obducitur, aut albicantiùs in aquaticum eliqueſcit. optimus in illo tenor, ſi nec denſiore fuco ſit obtuſior, nec propenſa perſpicuitate detectior, ſed ex vtroque temperamento lucis & & purpuræ fucatum ſuauiter florem trahat. Hic eſt qui ſentit auras, & cum cœlo facit: nec æqualiter rutilat, cum aut nubiloſus eſt, aut ſerenus dies. Præterea in os miſſus magis friget. Scalpturis certè minimè accommodatus, vt qui attritum reſpuat: nec tamen penitus inuictus eſt: nam adamante ſcribitur & notatur. Vbi hyacinthus, ibi
E & chryſopaſtus apparet: quem lapidem lux cælat, produnt tenebræ. Hæc enim eſt in illo diuerſitas, vt nocte igneus ſit, die pallidus. Ex ipſo ſolo ſumimus hæmatitem rubore ſanguineo: ac propterea hæmatitem vocatum.

Digitized by Google

A

De intimis gentibus Libyæ. De lapide Hexecontalitho.

CAPVT XXXI.

QVOD ab Atlante aduſque Canopitanum oſtium panditur, vbi Libyæ finis eſt & Ægyptium limen, dictum à Canopo Menelai gubernatore ibi ſepulto, in ea inſula quæ oſtium Nili facit, gentes tenent diſſonæ, quæ in auiæ ſolitudinis ſecretum receſſerunt. Ex his Atlantes ab humano
ritu prorſus exulant. B
Nulli proprium vocabulum, nulli ſpeciale nomen: Diris Solis ortus excipiunt, diris occaſus proſequuntur, vſtíque vndique torrentis plagæ ſydere oderunt deum lucis. Affirmant eos ſomnia non videre, & abſtinere penitus ab animalibus vniuerſis. Troglodytæ ſpecus excauant, illis teguntur. Nullus ibi habendi amor: à diuitijs paupertate ſe abdicauerunt voluntaria. Tantùm lapide vno gloriantur, quem Hexecontalithon nominamus, tam diuerſis notis ſparſum, vt ſexaginta gemmarum colores in paruo eius orbiculo deprehendantur. Homines iſti carnibus viuunt ſerpentium: ignaríque ſermonis, ſtridunt potiùs quàm lo- C
quuntur. Augylæ verò ſolos colunt inferos. Feminas ſuas primis noctibus nuptiarum adulteriis cogunt patere: mox ad perpetuam pudicitiam legibus ſtringunt ſeueriſſimis. Gamphaſantes abſtinent prælíis, fugiunt commercia, nulli ſe externo miſceri ſinunt. Blemmyas credunt truncos naſci parte qua caput eſt, os tamen & oculos habere in pectore. Satyri de hominibus nihil aliud præferunt, quàm figuram. Ægipanes hoc ſunt, quod pingi videmus. Himantopodes fluxis niſibus crurum repunt potiùs quàm incedunt, & pergendi vſum lapſu magis deſtinant quàm ingreſſu. Pharuſij cùm Herculi ad Heſperidas pergenti forent comites, itineris tædio hîc D
reſederunt. Hactenus Libya.

Ægyptus. In ea de origine & natura Nili, de tauro Apide, de crocodilo, de hippopotamo, de aue ibide & ſerpentibus Arabicis; de ficu Ægyptia & palma, de diſciplina Ægyptiorum, de vrbibus inclytis.

CAPVT XXXII. E

ÆGYPTVS ad meridiem introrſus recedit, quoad prætendant Æthiopes à tergo. Inferiorem eius partem Nilus circunfluit, qui ſciſſus à loco cui Delta nomen eſt, ad inſulæ faciem ſpatia amplectitur interamna, & incerto pæne fonte decurrens proditur, vt loquemur. Originem habet à monte inferioris Mauritaniæ, qui Oceano propinquat. Hoc affirmant Punici libri: hoc Iubam regem accipimus tradidiſſe. Igitur protinus lacum efficit, quem Nilidem dicunt. Nilum autem iam inde con-

Digitized by Google

A ijciunt, quòd hoc ſtagnum in herbis, piſcibus, belluis nihil minus procreet, quàm in Nilo videmus: ac ſi quando Mauritania, vnde origo eius eſt, aut niuibus denſioribus, aut imbribus largioribus irrigatur, incrementa exundationis in Ægypto augentur. Sed effuſus hoc lacu arenis ſorbetur, & cuniculis cæcis abſconditur: deinde in Cæſarienſis pede prorumpens amplior, eadem indicia præfert quæ in exortu notauimus: rurſúſque ſubſidit, nec ſe priùs reddit, quàm poſt interualla itineris extenti contingat Æthiopas. Vbi exit, Nigrim facit fluuiũ, quem ſupra diximus terminum eſſe limitis Africani. Aſtapum eum indigenæ vocant, ſcilicet aquam è B tenebris profluentem. Multas magnáſque ambit inſulas: quarum pleræque ſunt tam diffuſæ & vaſtæ magnitudinis, vt vix eas dierum quinque curſu prætermeet, quamuis concitus ibi feratur. Nobiliſſima earum eſt Meroë, circum quam diuiſus dextero alueo Aſtoſapes, læuo Aſtabores nominatur. Tunc quoque emenſus magna longinqua, cùm primùm occurrentibus ſcopulis aſperatur, tantis agminibus extollitur inter obiecta rupium, vt ruere potiùs quàm manare credatur: demúmque à cataracte vltimo tutus eſt: ita enim quædam clauſtra eius Ægyptij nuncupant. Relicto tamẽ hoc pone ſe nomine, quo Nigris vocatur, mox inoffenſus meat. C Septem oſtiis conditur, in meridiem verſus excipitur Ægyptio mari. Ignari ſiderum vel locorum varias de exceſſibus eius cauſas dederunt. Alij affirmant Eteſias nubium denſitatem illò cogere, vnde amnis hic auſpicatur, ipſúmque fontem humore ſupero ſaginatum, tantam inundationis habere ſubſtantiam, quantum pabuli ad liquorem nubila ſubminiſtrauerint. Ferunt alij, quòd ventorum flatibus repercuſſus, cùm fluorem ſolitæ velocitatis non queat promouere, aquis in arto luctantibus intumeſcat: & quanto iam impenſiùs contrauerſi ſpiritus repugnauerint, tanto excelſius ſublimari in altitudinis vertices repercuſſam celeritatem, quando nec ſolitus extenuet curſus alueum, & ſtipato iam flumine, venis originalibus D torrentium pondera ſuperueniant: ita concurrente violentia hinc vrgentis elementi, hinc reſiſtentis, vndis exultantibus molem colligi, quæ exceſſus facit. Nonnulli affirmant fontem eius qui Phialus vocatur, ſiderum motibus excitari, extractúmque radiis candentibus cæleſti igne ſuſpendi, non tamen ſine certa legis diſciplina, hoc eſt lunis cœptantibus. Verùm omnem abſceſſus originem de ſole concipi, primoſque fieri exceſſus tumoris, cùm per Cancrum ſol vehatur: poſtmodum triginta eius partibus euolutis, vbi ingreſſus Leonem, ortus Sirios excitauit, propulſo omni fluore tantam vim amnis erumpere. Quod tempus ſacerdotes natalem E mundi iudicarunt, id eſt, inter tertiumdecimum Calendas Auguſtas, & vndecimum. Deinde reuocari exitus vniuerſos, cùm in Virginem tranſeat, penitúſque intra ripas ſuas capere, cùm Libram ſit ingreſſus. Hoc etiam addunt, pariter eum nocere, ſiue abundantius exæſtuet, ſiue parcius: quandoquidem exiguitas minimum apportet fœcunditatis, propenſior copia diuturno humore culturam moretur. Maximos deinde eius exitus cubitis duodeuiginti conſurgere, iuſtiſſimos ſedecim temperari: nec in quindecim abeſſe prouentus, ſed quicquid intra ſit, famem facere. Dant

illi etiam hoc maieſtatis, vt portendat futura, quandoquidem Pharſalico bello non fuerit egreſſus quinque vlnas. Iam illud palam eſt, ſolum illum ex amnibus vniuerſis nullas exſpirare auras. Ditionis Ægyptiæ eſſe incipit à Syene, in qua fines Æthiopum: & inde vſque dum mari intimatur, Nili nomen tenet. Inter omnia quæ Ægyptus habet digna memoratu, præcipuè bouem mirantur: Apim vocant. Hunc ad inſtar colunt numinis, inſignem notæ albæ macula, quæ dextero eius lateri ingenita, corniculantis lunæ refert faciem. Statum æui ſpatium eſt, quod vt affuit, profundo ſacri fontis immerſus necatur, ne diem longius trahat quàm licebit. Mox alter, nec ſine publico luctu, requiritur, quem repertum centum antiſtites Memphim proſequuntur, vt incipiat ſacris ibi initiatus ſacer fieri. Delubra, quibus ſuccedit aut incubat, myſticè thalamos nominant. Dat omina manifeſtantia de futuris: illud maximum, ſi de conſulentium manu cibum capiat. Denique auerſatus Germanici Cæſaris dexteram, prodidit ingruentia, nec multo poſt Cæſar extinctus eſt. Pueri Apim gregatim ſequuntur, & repentè velut lymphatici ventura præcinunt. Bos illi oſtenditur fœmina in anno ſemel, & ipſa non abſque certis inſignibus, quæ atque inuenta & oblata eſt, eadem die neci datur. Apis natalem Memphi celebrant iactu aureæ pateræ, quam proiiciunt in Nili ſtatum gurgitem. Hæc ſolennitas per ſeptem dies agitur: quibus diebus cum ſacerdotibus quaſdam crocodili inducias habent, nec attrectant lauantes. Verum octauo die cæremoniis iam peractis, velut reddita ſæuiendi licentia, ſolitam reſumunt atrocitatem. Crocodilus malum quadrupes & in terra & in flumine pariter valet, linguam non habet, maxillam mouet ſuperiorem. Morſus eius horribili tenacitate conueniunt, ſtipante ſe pectinatim ſerie dentium. Plerumque ad viginti vlnas magnitudinis eualeſcit. Qualia anſeres edit oua. Metatur locum nido naturali prouidentia, nec alibi fœtus premit, quàm quò procreſcentis Nili aquæ non poſſint peruenire. In partu fouendo mas & fœmina vices ſeruant. Præter hiatum oris, armatus eſt etiam vnguium immanitate. Noctibus in aqua degit, per diem humi acquieſcit. Circundatur maxima cutis firmitate, in tantùm vt ictus quouis tormento adactos tergo repercutiat. Trochilos auis paruula: ea reduuias eſcarum dum affectat, os beluæ huiuſce paulatim ſcalpit, & ſenſim ſcalpurrigine blandiente aditum ſibi in vſque fauces facit. Quod Ichneumon conſpicatus, penetrat belluam, populatiſque vitalibus, eroſa exit aluo. Sunt delphines in Nilo, quorum dorſa ſerratas habent criſtas. Hi delphines crocodilos ſtudio eliciunt ad natandum, demerſique aſtu fraudulento tenera ventrium ſubternatantes ſecant, & interimunt. Præterea habitant in inſula Nili homines forma perexigui, ſed audacia vſque eò perditi, vt crocodilis ſe offerant obuios: nam hæc monſtra fugientes inſequuntur, formidant reſiſtentes: ergo capiuntur, ſubactique etiam intra aquas ſuas ſeruiunt, & perdomiti metu ita obſequuntur, vt immemores atrocitatis, victores ſuos inequitantes dorſo vehant. Hanc ergo inſulam, & hanc gentem vbicunque indicio odoris perſenſerint, procul fugiunt. In aqua obtuſiùs vident, in terra acutiſſimè. Hieme nullum cibum capiunt, quinetiam

A B C D E

Digitized by Google

A etiam quatuor menſes à cœptu brumæ inedia exigunt. Scinci quoque circa Nilum frequentiſſimi, crocodilis quidem ſimiles: ſed forma modica, & anguſta, verum ad opem ſalutarem non qualibet neceſſarij: medentes quippe ex ipſis pocula inficiunt, quibus & ſtupor neruorum excitetur, & veneni vis exigatur. Hippopotamus in eodem flumine ac ſolo naſcitur, equino dorſo & iuba & hinnitu, roſtro reſimo, vngulis bifidis, aprugineis dentibus, cauda tortuoſa. Noctibus ſegetes depaſcitur, ad quas pergit auerſus aſtu doloſo, vt fallente veſtigio, reuertenti nullæ inſidiæ præparentur. Idem cum diſtenditur nimia ſatietate, arundines recèns cæſas B petit, per quas tamdiu obuerſatur, quoad ſtirpium acuta pedes vulnerent, vt profluuio ſanguinis leuetur ſagina. plagam deinde cœno oblinit, vſquedum vulnus conducatur in cicatricem. Hippopotamos & crocodilos primus Romam Marcus Scaurus inuexit. Circum eaſdem ripas ales eſt Ibis. Ea ſerpentium populatur oua, gratiſſimámque ex his eſcam nidis ſuis defert. Sic rareſcunt prouentus fœtuum noxiorum. Nec tamen aues iſtæ tantum intra fines Ægyptios proſunt: nam quacumque Arabicæ paludes pennatorum anguium mittunt examina, quorum tam citum virus eſt, vt morſum antè mors quàm dolor inſequatur; ſagacitate qua ad hoc C valent, aues excitatæ, in procinctum eunt vniuerſæ, & priùs quàm terminos proprios externum malum vaſtet, in aëre occurſant cateruis peſtilentibus: ibi agmen deuorant vniuerſum: quo merito ſacræ ſunt, & illæſæ. Ore pariunt. Nigras ſolum Peluſium mittit, reliqua pars candidas. De arboribus quas ſola fert Ægyptus, præcipua eſt ficus Ægyptia, foliis moro comparanda, poma non ramis tantùm geſtitans ſed & caudice, vſque adeò fœcunditati ſuæ anguſta eſt. Vno anno ſepties fructum ſufficit: vnde pomum ſi decerpſeris, alterum ſine mora protuberat. Materies eius in aquam miſſa ſubſidit: deinde cum diu deſederit in liquore, leuior D facta ſuſtollitur: & verſa vice, quod natura in alio ligni genere non recipit, fit humore ſicca. Palma quoque Ægyptia dicenda res eſt, propriè adipſos vocatur, vt dici oportuit eam quæ guſtata arcet ſitim. Odor ei idem qui & malis cydoniis: ſed demum ſitim ſedat, ſi prius quàm maturuerit, decerpatur: nam ſi matura ſumatur, ſenſum intercipit, greſſum præpedit, linguam retardat, obſeſſiſque officiis mentis & corporis, vitium facit ebrietatis. Ægyptium limitem, qua ad Diacecaumenen tendit, incolunt populi, qui momentum quo reparari mundum ad motus ferunt annuos, hoc ſtudio deprehendunt. Eligitur ſacer lucus, E in quo conſeptant animalia diuerſiſſimi generis. Ea, vbi ad ſtatum modum cœleſtis peruenit diſciplina, ſenſus ſuos ſignificationibus produnt quibus poſſunt: alia vlulant, alia mugiunt, quædam ſtridunt, quædam rudiunt, nonnulla ſimul confugiunt ad volutabra Hoc argumentum illis eſt magiſtrum ad indicium temporis deprehendendi. Idem populi ferunt à primis ſibi gentis ſuæ auis traditum, vbi nunc occaſus eſt, quondam ibi ortus ſolis fuiſſe. Inter Ægyptias vrbes numero portarum Thebæ nobiles, ad quas commercia Arabes Indique ſubuehunt: hinc regio Thebaïca. Abydos & ipſa nobilis, olim Memnonis regia, nunc Oſiridis

F

Digitized by Google

ſano exculta. Alexandriam & operis ipſius magnitudo, & auctor Macedo nobilitant: quam metatus Dinocrates architecton alterum à conditore in memoria locum detinet. Condita autem Alexandria eſt duodecima centeſimáque Olympiade, L. Papyrio Spurio Spurij filio, C. Pœtilio Caij filio, conſulibus Romanis, haud longè ab oſtio fluminis Nili, quod Heracleoticon alij, alij Canopicon appellant. Eſt & Pharos, colonia à Cæſare dictatore deducta, de qua facibus accenſis nocturna dirigitur nauigatio: nam Alexandria inſidioſo acceſſu aditur, fallacibus vadis, cæco mari, tribúſque tantùm canalibus admittit nauigantes, Tegano, Poſideo, Tauro. Hinc igitur in portibus machinas ad prælucendi miniſterium fabricatas Pharos dicunt. Pyramides turres ſunt in Ægypto, faſtigatæ vltra excelſitatem omnem quæ fieri manu poſſit: itaque menſuram vmbrarum egreſſæ, nullas habent vmbras. Nunc ab Ægypto prouehamus ſtilum. A B

Arabia. In ea mira de fontibus, de moribus & habitu populorum, de Eulæo flumine, de ture, de myrra, de cinamomo, de Phœnice aue, de cinnamolgis auibus, de gemma ſardonyche, de lapide molochite, de iride, de androdamante, de pæderote lapide, de gemma Arabica. C

Capvt XXXIII.

Vltra Peluſiacum oſtium Arabia eſt, ad Rubrum pertinens mare, quod Erythræum ab Erythra rege Perſei & Andromedæ filio, non ſolùm à colore appellatum Varro dicit, qui affirmat in littore maris iſtius fontem eſſe, quem ſi oues biberint, mutent vellerum qualitatem, & antea candidæ, amittant quod fuerint vſque ad hauſtum, ac furuo poſtmodum nigreſcant colore. Rubri autem maris Arſinoë oppidum. Verùm hæc Arabia procedit aduſque illam odoriferam & diuitem terram, quam Catabani & Scenitæ tenent Arabes, nobiles monte Caſio: qui Scenitæ cauſam nominis inde ducunt, quod tentoriis ſuccedunt, nec alias domos habent: ipſa autem tentoria cilicina ſunt: ita nuncupant velamenta caprarum pilis texta. Prȩterea ſuillis carnibus prorſus abſtinent. Sanè hoc animalis genus, ſi inuectum illò fuerit, moritur illico. Hanc Arabiam Græci Eudæmonem, noſtri Beatam nominauerunt. Habitatur colle manufacto inter flumen Tigrin, & flumen Eulæum, quod ortum à Medis tam puro fluore inclytum eſt, vt omnes inde reges non alias quam eius aquas bibant. Eudæmonem non fruſtra cognominatam hinc capeſſas, quòd præter odores, quos creat plurimos, ſola tus mittit, nec tamen vniuerſa: nam in medio eius ſunt Atramitæ, pagus Sabæorum, à quo octo manſionibus regio Turifera diſterminatur: Arabia appellatur, id eſt, ſacra. hoc enim ſignificari interpretantur. Virgulta hæc non ſunt publica, ſed quod inter barbaros nouum, in ius poſterorum per ſucceſſiones tranſeunt familiarum. Ergo quicunque dominatum iſtius tenent nemoris, Arabicè Sacri vocantur. D E

Digitized by Google

A Idem illi cum lucos iſtos vel metunt vel incidunt, non funeribus interſunt, non congreſſionibus fœminarum polluuntur. Hanc arborem priùs quàm penitus fides proderet, alij lentiſco, alij terebintho comparabant, vſque dum libris quos Iuba rex ſcripſit ad Cæſarem Auguſti filium, palam fieret intorto eam eſſe vimine, ramis ad aceris qualitatem, amygdalæ modo ſuccum fundere, incidi ortu Canis flagrantiſſimis ſolibus. In iſdem ſaltibus myrrha prouenit, cuius radices vt vitium raſtris proficiunt, ablaqueationibus gaudent. Nudatæ, pinguiore fluunt lacryma. Sponte manans pre-
B tioſior ex ea ſudor eſt: elicitus corticis vulnere, vilior iudicatur. Codex in vertiginem flexus, & ſpinis hiſpidus: folium criſpius licet, oliuæ tamen ſimile. maxima altitudine extollitur ad quinque cubita proceritatis. Arabes ſarmentis eius ignes fouent: quorum fumo ſatis noxio, niſi odore cremati ſtoracis occurrant, plerunque inſanabiles morbos contrahunt. Apud eoſdem naſcitur Phœnix auis, aquilæ magnitudine, capite honorato in conum plumis extantibus, criſtatis faucibus, citra colla fulgore aureo, poſtera parte purpureus abſque cauda, in qua roſeis pennis cæruleus interſcribitur nitor. Probatum eſt quadraginta & quingentis eum durare annis. Rogos ſuos ſtruit cinnamis, quos prope Panchaiam concinnat, in
C Solis vrbem ſtrue altaribus ſuperpoſita. Cum huius vita, magni anni fieri conuerſionem, rata fides eſt inter auctores: licet plurimi eorum magnum annum non quingentis & quadraginta, ſed duodecim millibus nongentis quinquaginta quatuor annis conſtare dicant. Plautio itaque Sextio, & P. Apronio Conſulibus, Ægyptum Phœnix inuolauit: captúſque anno octingenteſimo vrbis conditæ, iuſſu Claudij principis in comitio publicatus eſt. Quod geſtum, præter cenſuram quæ manet, actis etiam vrbis continetur. Cinnamolgos perinde Arabiæ auis in excellentiſſimis lucis texit nidos è fruticibus cinnamorum: ad quos quoniam non eſt perue-
D nire propter ramorum altitudinem & fragilitatem, accolæ illas congeries plumbatis petunt iaculis, deiectáſque pretiis vendunt amplioribus, quòd hoc cinnamum magis quàm alia mercatores probent. Arabes longe latéque diffuſi, diuerſis moribus viuunt & cultibus. Plurimis crinis intonſus, mitrata capita, pars raſa in cutem barba. Commerciis ſtudent, aliena non emunt, vendunt ſua: quippe & ſyluis, & mari diuites. Vmbræ, quæ nobis dexteræ ſunt, illis ſiniſtræ. Pars eorum, quibus aſper victus eſt, angues
E edunt, nulla vel animi cura vel corporis, ac propterea Ophiophagi nominantur. Ex iſtius littoris ſinu, Polycrati regi aduecta ſardonyx gemma, prima in orbe noſtro luxuriæ excitauit facem. Nec multum de ea differendum puto, adeo ſardonyx in omnium venit conſcientiam. Superficies eius probatur, ſi meracius rubeat: arguitur, ſi fuerit fæculentior: medietas circumitur limite candidante: optima eſt, ſi nec colorem ſuum ſpargat in proximum, nec ipſe ex altero mutuetur: reliqua nigro finiuntur. Quod ſi tranſluceat, vitio vertitur: ſi perſpicuitatem arceat, proficit ad decorem. Et molochitem Arabs inuenit, virentem craſſiùs quàm ſmaragdus, contra infantum pericula ingenita vi reſiſtentem. Inuenit & iridem in mari Rubro, ſicut cryſtallum ſexangulatam: quæ radiis

icta ſolis, rutilo aëris repercuſſu cæleſtis arcus ex ſeſe iacit ſpeciem. Androdamantem iidem legunt Arabes nitoris argentei, lateribus æqualiter quadris, quem de Adamante nonnihil mutuatum putes. Datum illi nomen ex eo cenſent, quòd animorum calentium mollit impetus, & tumentes refrenat iras. Pæderotem & Arabicam inde ſumimus. Arabica aſpectu eburnea eſt, radi abnuit: contra neruorum moleſtias prodeſt habentibus. In pæderote congruit quicquid eximium eſt, quadam decoris prærogatiua: cryſtallinum lucet, rubet purpuram, in orarum extimis corona crocea velut è liquido renidente: hac ſuauitate oculos adficit, viſum illicit, detinet intuentes: hac etiam gratia Indis placet. Hoc Arabiæ ſat eſt: hinc ad Peluſium repatriemus. A B

Regio Oſtracina. Ioppe oppidum. Andromedæ vincula.

CAPVT XXXIV.

A PELVSIO Caſius mons eſt, & delubrum Iouis Caſij, atque ita Oſtracinæ locus Pompeij Magni ſepulchro inclytus. Idumæa inde incipit, palmis opima. Deinde Ioppe oppidum antiquiſſimum orbe toto, vtpote ante inundationem terrarum conditum. Id oppidum ſaxum oſtentat, quod vinculorum Andromedæ veſtigia adhuc retinet: quam expoſitam beluæ non irritus rumor circuntulit: quippe oſſa monſtri illius M. Scaurus inter alia miracula in ædilitate ſua Romæ publicauit. Annalibus nota res eſt: menſuræ quoque veracibus libris continentur, ſcilicet quòd coſtarum longitudo exceſſerit pedes quadraginta, ſublimitas autem elephantis Indicis eminentior fuerit: porro verticuli ſpinæ ipſius, latitudine ſemipedem ſint ſupergreſſi. C D

Iudæa. In ea de Aſphaltite lacu, de balſamo arbore, de gente Eſſenorum.

CAPVT XXXV.

IVDÆA illuſtris eſt aquis, ſed natura non eadem aquarum omnium. Iordanes amnis eximiæ ſuauitatis, Paneade fonte demiſſus, regiones præterfluit amœniſſimas, mox in Aſphaltiten lacum merſus, ſtagno corrumpitur: qui Aſphaltites gignit bitumen, animal non habet, nihil in eum mergi poteſt: tauri etiam camelique impunè ibi fluuitant. Eſt & lacus Geneſara extentus paſſuum ſedecim millibus, circumſeſſus vrbibus plurimis, & celebribus, ipſe par optimis. Sed lacus Tiberiadis omnibus anteponitur, ſalubris ingenuo æſtu, & ad ſanitatem vſu efficaci. Iudææ caput fuit Hieroſolyma, ſed exciſa eſt. Succeſſit Hiericus: & hæc deſiuit, E

Digitized by Google

A Artaxerxis bello ſubacta. Callirrhoë Hieroſolymis proxima, fons calore medico probatiſſimus, & ex ipſo aquarum præconio ſic vocatus eſt. In hac terra balſamum naſcitur, quæ ſylua intra terminos viginti iugerum vſque ad victoriam noſtram fuit: at cùm Iudæa potiti ſumus, ita luci illi propagati ſunt, vt iam nobis latiſſimi colles ſudent balſama. Similes vitibus ſtirpes habet, malleolis digeruntur, raſtris niteſcunt, aqua gaudent, amant amputari, tenacibus foliis ſempiterno inumbrantur. Lignum caudicis attrectatum ferro, ſine mora emoritur: eapropter aut vitro, aut cultellis oſſeis, ſed in ſolo cortice artifici plaga vulneratur, ex qua eximiæ ſuauitatis
B gutta manat. Poſt lacrymam, ſecundum in pretiis locum poma obtinent, cortex tertium, vltimus honos ligno. Longo ab Hieroſolymis receſſu triſtis ſinus panditur, quem de cœlo tactum teſtatur humus nigra, & in cinerem ſoluta. Duo ibi oppida, Sodomum nominatum alterum, alterum Gomorrum, apud quæ pomum quod gignitur, habeat licèt ſpecimen maturitatis, mandi tamen non poteſt: nam fuliginem intrinſecus fauillaciam ambitio tantùm extimæ cutis cohibet, quæ vel leui preſſa tactu fumum exhalat, & fatiſcit in vagum puluerem. Interiora Iudææ quæ occidentem contuentur, Eſſeni tenent, qui præditi memorabili diſciplina, re-
C ceſſerunt à more gentium vniuerſarum, maieſtatis vt reor prouidentia ad hunc morem deſtinati. Nulla ibi fœmina. Venere ſe penitus abdicarunt. Pecuniam neſciunt. Palmis victitant. Nemo ibi naſcitur, nec tamen deficit hominum multitudo. Locus ipſe addictus pudicitiæ eſt: quem plurimi licèt vndique gentium properent, nullus admittitur, niſi quem caſtitatis fides, & innocentiæ meritum proſequatur: nam qui reus eſt vel leuis culpæ, quanuis ſumma ope adipiſci ingreſſum velit, diuinitus ſummouetur. Ita per immenſum ſpatium ſeculorum, incredibile dictu, æterna gens eſt ceſſantibus puerperiis. Engadda oppidum infra Eſſenos fuit, ſed exciſum eſt.
D Verùm inclytis nemoribus adhuc durat decus, luciſque palmarum eminentiſſimis nihil vel æuo vel bello derogatum. Iudææ terminus Maſſada caſtellum.

De Scythopoli oppido. De monte Caſio.

CAPVT XXXVI.

TRANSEO Damaſcum, Philadelphiam, Raphianam. Scythopoli pri-
E mos incolas, & auctorem dabo. Liber pater cùm humo nutricem tradidiſſet, condidit hoc oppidum, vt ſepulturæ titulum etiam vrbis mœnibus ampliaret. Incolæ deerant: è comitibus ſuis Scythas delegit, quos vt animi firmaret ad promptam reſiſtendi volentiam, præmium loci nomen dedit. In Seleucia alter Caſius mons eſt, Antiochiæ propinquus, cuius è vertice vigilia adhuc quarta conſpicitur globus ſolis, & breui corporis circumactu radiis caliginem diſſipantibus illinc nox, hinc dies cernitur. Talis è Caſio ſpecula eſt, vt lucem prius videas quàm auſpicetur dies.

A

De fluminibus Tigri & Euphrate. De lapidibus Zmilanthi, ſagda, myrrhite, mithridace, tecolitho, hammochryſo, aëtite, pyrite, chalaſia, echite, dionyſia, gloſſopetra, gemma ſolis, crine Veneris, ſelenite, meconite, myrmecite, chalcophtongo, ſiderite, phlogite, anthracia, enydro.

CAPVT XXXVII.

EVPHRATEM fundit Armenia maior, ortum ſupra Zizamam ſub radicibus montis quem Capoten accolæ nominant, Scythis proximum. Hic receptis in ſe aliquot amnibus conualeſcit, & ſtipatus conuenis aquis luctatur cum Tauri montis obiectu quem apud Elegeam ſcindit, reſiſtat licèt duodecim millibus paſſuum latitudine: longiſque excurſibus dextera Comagenen, Arabiam læua relinquit: deinde prælabens plurimas gentes, Babyloniam quondam Chaldæorum caput diuidit. Meſopotamiam opimat inundationis annuæ exceſſibus, ád inſtar Ægyptij amnis terras contegens, inuecta ſoli fœcunditate, iíſdem fermè temporibus, quibus Nilus exit, ſole ſcilicet in parte Cancri viceſima conſtituto: tenuatur cùm iam Leone decurſo ad extima Virginis curricula facit tranſitum. Quod Gnomonici ſimilibus parallelis accidere contendunt, quos pares in terrarum poſitione æqualitas normalis efficit lineæ. Vnde apparet iſta duo flumina ad modulum eiuſdem perpendiculi conſtituta, licet diuerſis manent plagis, eaſdem incrementi cauſas habere. De Tigri quoque dicere hoc loco par eſt. In Armeniæ regione caput tollit mirè quàm lucidum, conſpicuo fonte, in loco edito, qui Elegos nominatur. Nec ab exordio ſtatim totus eſt. Primo pigrè fluit, nec cum ſuo nomine: at cum fines Medorum inuectus eſt, Tigris ſtatim dicitur: ita enim nominant Medi ſagittam. Influit in Arethiſam lacum omnia pondera ſuſtinentem: cuius piſces nunquam ſe alueo Tigridis miſcent, ſicut nec amnici piſces in ſtagnum tranſeunt Arethiſæ, per quem diſſimilis colore volucri meat curſu. Mox Tauro reſiſtente in profundum ſpecum mergitur, quem ſubterlabens in altero eius latere apud Zomadam emicat, vluas & purgamenta plurima ſecum trahens: deinde identidem abſconditur, ruríuſque redditur Adiabenos Arabéſque præterfluit: Meſopotamiam amplectitur: amnem nobiliſſimum Choaſpem accipit: Euphratem defert in ſinum Perſicum. Quæcunque Euphratem bibunt gentes, diuerſo nitent lapide. Zmilantis in ipſo Euphratæ alueo legitur, gemma ad imaginem marmoris Proconnenſis, niſi quòd in medio vmbilico lapidis iſtius glaucum, vt oculi pupula, internitet. Sagda à Chaldæis vſque ad nos fluxit, haud facilis repertu, niſi vt perhibent ipſa ſe capeſſendam daret: namque ingenita ſpiritus efficacia, ſupermeantes naues è profundo petit, & carinis ita tenaciter adcorporatur, vt niſi abraſa parte ligni, ægrè ſeparetur. [illegible] apud Chaldæos propter effectus quos ex ea ſciunt, habetur in loco principe, ceteris propter gratiam magis complacet iucundiſſimè virens. Myr-

(Margin letters: B at "ſub", C at "conſtituto:", D at "Medi", E at "lapide.")

A thites Parthis familiaris eſt. Hunc ſi viſu æſtimes, myrrhæ color eſt, &
non habet quo afficiat aſpectum: ſi penitus explores, & attritu incites ad
calorem, ſpirat nardi ſuauitatem. In Perſide lapidum tanta copia eſt, tan-
táque diuerſitas, vt longum pæné ſit ipſis vocabulis immorari. Mithridax
ſole percuſſa, coloribus micat variis. Tecolithos nucleo oliuæ ſimilis,
ſpernitur cùm videtur, ſed remediis bonus vincit aliorum pulchritudinem:
ſolutus quippe, & hauſtus, pulſis calculis, renium dolores ac veſicæ leuat.
Hammochryſos arenis auro intermixtis, nunc bractearum, nunc pulueris
B habet quadrulas. Aëtites & fuluus eſt, & tereti poſitione, alterum lapidem
intrinſecus cohibens: cuius crepitu ſonorus eſt cum mouetur, quamlibet
tinnitum illum non internum ſcrupulum facere, ſed ſpiritum ſcientiſſimi
dicant. Hunc aëtitem Zoroaſtres præfert omnibus, maximámque illi tri-
buit poteſtatem. Inuenitur aut in nidis aquilæ, aut in littoribus oceani:
in Perſide tamen plurimus. Subnexus ſpem vteri defendit à fluxibus ab-
ortiuis. Pyrites fuluus eſt, teneríque ſe vehementiùs non permittit: ac ſi
quando artiori manu premitur, digitos adurit. Chalazias, grandinis &
candorem præfert & figuram, duritia robuſtiſſima & inuicta. Echites vi-
pereas habet maculas. Dionyſias fuſcus eſt, rubentibus notis ſparſus. Idem
C ſi aquæ mixtus conteratur, vinum fragrat, & quod in illo odore mirificum
eſt ebrietati reſiſtit. Gloſſopetra deficientibus lunis cœlo cadit, linguæ
ſimilis humanæ, non modicæ vt magi ferunt poteſtatis, qui ex ea lunareis
motus excitari putant. Solis gemma percandida eſt ad ſpeciem fulgidi ſi-
deris, rutilóſque ex ſe iacit radios. Veneris crinis nitet nigro, internis du-
ctibus oſtentans ruforum crinium ſimilitudinem. Selenites tranſlucet ful
gore candido melleóque, continens lunæ imaginem, quam iuxta curſum
aſtri ipſius perhibent diebus ſingulis vel minui vel augeri. Meconites pa-
pauera exprimit. Myrmecites reptantis formicæ effigie notatur. Chal-
D copthongos reſonat vt pulſata æra: pudicè habitus, ſeruat vocis clarita-
tem. Siderites à contemplatione ferri nihil diſſonat, verùm maleficus
quoquò inferatur, diſcordiam excitat. Phlogites oſtentat intra ſe quaſi
flammas æſtuantes. Anthracias coruſcat velut ſcintillantibus ſtellis. Eny-
dros exudat, vt clauſam in eo putes fontaneam ſcaturriginem.

Cilicia. In ea Cydnus amnis, antrum Corycium, mons Taurus.

E

CAPVT XXXVIII.

CILICIAM, qua de agitur, ſi vt nunc eſt loquamur, derogaſſe vi-
debimur fidei vetuſtatis: ſi terminos ſequimur quos habuit olim,
abſonum eſt à contemplatione rerum præſentium. Ergo inter vtramque
culpam, factu optimum eſt, amborum temporum ſtatum perſequi. Ci-
licia antea vſque Peluſium Ægypti pertinebat, Lydis, Medis, Armeniis,
Pamphilia, Cappadocia ſub imperio Cilicum conſtitutis: mox ab Aſſyriis

Digitized by Google

ſubacta, in breuiorem modum ſcripta eſt. Plurima iacet campo, ſinu lato A
recipiens mare Iſſicum, à tergo montium Tauri & Amani iugis clauſa.
A Cilice nomen trahit, quem ætas priſtina penè vltra æuum memoriæ
abſcondit. Hunc Phœnice ortum, qui antiquior Ioue de primis terræ
alumnis habetur. Matrem vrbium habet Tarſon, quam Danaæ proles
nobiliſſima Perſeus locauit. Hanc vrbem interſecat Cydnus amnis. Hunc
Cydnum alij præcipitari Tauro, alij deriuari ex alueo Choaſpis tradide-
runt. Qui Choaſpes ita dulcis eſt, vt Perſici reges, quandiu intra ripas
Perſidis fluat, ſolis ſibi ex eo pocula vindicauerint, & cùm eundum per-
egrè eſſet, aquas eius ſecum vectitarent. Ex illo igitur parente Cydnus B
miram trahit ſuauitatem. Quicquid candidum eſt, illinc homines Cydnum
dicunt: vnde amni huic nomen datum. Tumet vere cùm liquuntur niues,
reliqua parte anni tenuis & quietus. Circa Corycum Ciliciæ crocum plu-
rimum, optimúmque: det licet Sicilia, det Cyrenæa, det & Lycia, hoc
primum eſt: ſpirat fragrantiùs, colore plus aureo eſt, ſucci ope citiùs pro-
ficit ad medelam. Ibi Corycos oppidum eſt & ſpecus, qui montem im-
poſitum mari à ſummo cauat vertice, patulus hiatu ampliſſimo: nam de-
iectis lateribus in terræ profundum, nemoroſo orbe amplectitur mediam
inanitatem, virens introrſus lucis pendentibus. Deſcenſus in eum per duo C
millia & quingentos paſſus, non ſine largo die, hinc inde fontium aſſidua
ſcaturrigine. Vbi peruentum ad ima primi ſinus, alter rurſus ſpecus pan-
ditur: quod antrum latis primùm patet faucibus, poſtmodum in proceſſu
per anguſtias obſcuratur. In eo ſacrum eſt Iouis fanum, in cuius receſſu
intimo Typhonis gigantis cubile poſitum qui volunt, credunt Heliopolis
antiquum oppidum Ciliciæ fuit, patria Chryſippi Stoicæ ſapientiæ poten-
tiſſimi: quod à Tigrane Armenio ſubactum, & diu ſolum, Pompeiopolim
deuictis Cilicibus, Cn. Magnus cognominauit. Mons Taurus ab Indico D
primò mari ſurgit: deinde à ſcopulis Chelidoniis inter Ægyptium & Pam-
phylium pelagus obiectus ſeptentrioni dextero latere, leuo meridianæ
plagæ, occidenti obuerſus fronte profuſa. Prorſus palàm eſt terras eum
continuare voluiſſe penetrato mari, niſi profundis reſiſtentibus extendere
radices ſuas vetaretur. Denique qui periclitantur naturas locorum, ten-
taſſe eum omnes exitus promuntoriis probant: nam quoquorſum mari
alluitur procedit, in prominentias: ſed modò intercluditur Phœnicio,
modò Pontico ſinu, interdum Caſpio vel Hyrcano: quibus renitentibus
ſubinde fractus, contra Mæoticum lacum flectitur, multiſque difficulta- E
tibus fatigatus, Riphæis ſe iugis annectit. Pro gentium ac linguarum
varietate plurifariam nominatus, apud Indos Imaus, mox Paropaniſus,
Choatras apud Parthos, poſt Niphates, inde Taurus: atque vbi excelſiſ-
ſima conſurgit ſublimitate, Caucaſus. Interea etiam à populis appella-
tionem trahit: à dextro latere Caſpius dicitur vel Hyrcanus, à læuo Ama-
zonicus, Moſchicus, Scythicus: Ad hæc, vocabula habet alia multa. Vbi
dehiſcit hiulcis iugis, facit portas quarum primæ ſunt Armeniæ, tum
Caſpiæ, pòſt Ciliciæ. In Græciam verticem exerit, vbi Ceraunius prædi-
catur. A Cilicæ finibus Africum limitem diſpeſcit, Quantus meridiem

Digitized by Google

A videt, ſole æſtuat: quicquid ſeptentrioni oppoſitum eſt, vento tunditur & pruina: quod ſylueſtris eſt, efferatur plurimis beſtiis & leonibus immaniſſimis.

Lycia. In ea mons Chimæra.

Capvt XXXIX.

B QVOD in Campania Veſuuius, in Sicilia Ætna, hoc in Lycia mons Chimæra eſt. Hic mons nocturnis æſtibus fumidum exhalat. Vnde fabula triformis monſtri in vulgum data eſt, quod Chimæram animal putauerunt. Et quoniam natura ibidem ſubeſt ignea, Vulcano vrbem proximam Lycij dicarunt, quam de vocabulo ſui nominis Hephæſtiam vocant. Olympos quoque inter alia ibi oppidum fuit nobile, ſed intercidit: nunc caſtellum eſt, infra quod aquæ regiæ ob inſigne fluoris ſpectaculo ſunt viſentibus.

C

Aſia, Phrygia, Lydia, Teuthrania. In his de vrbe Epheſo, de monte Mimante, de inluſtribus viris, de Homeri & Heſiodi temporibus, de animali Bonnaco, de ſepulcris Aiacis & Memnonis, de Memnoniis auibus, de chamaleonte, de ciconiis.

Capvt XL.

D SEQVITVR Aſia: ſed non eam Aſiam loquor, quæ in tertio orbis diuortio terminos amnes habet, ab Ægyptio mari Nilum, à Mæotio lacu Tanaim: verùm eam quæ à Telmeſſo Lyciæ incipit, vnde etiam Carpathius auſpicatur ſinus. Eam igitur Aſiam ab oriente Lycia includit & Phrygia, ab occidente Ægæa littora: à meridie mare Ægyptium, Paphlagonia à ſeptentrione. Epheſos in ea vrbs clariſſima eſt: Epheſo decus templum Dianæ, Amazonum fabrica, adeo magnificum, vt Xerxes cum omnia Aſiatica templa igni daret, huic vni pepercerit: ſed hæc Xerxi clementia ſacras ædes non diu à malo vindicauit: namque Heroſtratus, vt
E nominis ſui memoriam fama ſceleris extenderet, incendium nobilis fabricæ manu ſua ſtruxit: ſicut ipſe faſſus eſt, voto adipiſcendæ famæ latioris. Notatur ergo eadem die conflagrauiſſe templum Epheſi, qua Alexander Magnus Pellæ natus eſt. Qui oritur, vt Nepos edidit, Marco Fabio Ambuſto, Tito Quintio Capitolino Coss. poſt Romam conditam anno trecenteſimo octogeſimoquinto. Id templum cùm poſtmodum ad cultum auguſtiorem Epheſij reformarent, faber operi Dinocrates præfuit: quem Dinocratem Alexandri iuſſu Alexandriam in Ægypto præmetatum ſuprà expoſuimus. Nuſquam orbe toto tam aſſiduos terræ mo-

Digitized by Google

tus, & tam crebras vrbium demerſiones, quàm in Aſia eſſe, cladibus Aſiaticis patuit, cùm Tiberio principe vrbes duodecim ſimul vna ruina occiderint. Ingenia Aſiatica inclyta per gentes fuere. Poetæ Anacreon inde, Mimnermus, & Antimachus, deinde Hipponax, deinde Alcæus, inter quos etiam Sappho mulier: at hiſtoriæ conditores, Xanthus, Hecatæus, Herodotus: cum quibus Ephorus, & Theopompus. Namque de ſeptem ſapientia præditis, Bias, Thales, Pittacus: Cleanthes, Stoicæ eminentiſſimus: Anaxagoras naturæ indagator: Heraclitus etiam ſubtilioris doctrinæ arcanis immoratus. Aſiam excipit Phrygia, in qua Celæne, quæ antiquato priori nomine in Apamiam tranſit, oppidum à rege Seleuco poſtmodum conſtitutum. Iſtic Marſyas ortus; iſtic & ſepultus: vnde qui proximat fluuius, Marſyas dicitur: nam ſacrilegi certaminis factum, & audaces in deum tibias teſtatur non procul cum fonte vallis, quæ euetum geſtæ rei ſignat, & ab Apamia decem millibus paſſuum ſeparata, Aulucrene vſque adhuc dicitur. Ex arce huiuſce oppidi Mæander amnis caput tollit, qui recurrentibus ripis flexuoſus inter Cariam & Ioniam præcipitat in ſinum qui Miletum diuidit & Prienam. Ipſa Phrygia Troadi ſuperiecta eſt, aquilonia parte Galatiæ collimitanea: meridiana Lycaoniæ Piſidiæ Mygdoniæque contermina: eidem ab oriente vicina Lydia: à ſeptentrione Mœſiæ: Cariæ à parte qua dies medius eſt. Mons Lydiæ Tmolus croco florentiſſimus: amnis Pactolus, quem aurato fluore incitum, aliter & Chryſoroan vocant. In his locis animal naſcitur, quod Bonacum dicunt, cui taurinum caput ac deinceps corpus omne: tantùm iuba equina: cornua autem ita multiplici flexu in ſe recurrentia, vt ſi quis in ea offenderit, non vulneretur. Sed quicquid præſidij monſtro illi frons negat, aluus ſufficit: nam cùm in fugam vertit, proluuie citi ventris fimum egerit per longitudinem trium iugerum, cuius ardor quicquid attigerit, amburit: ita egerie noxia ſummouet inſequentes. Miletos Ioniæ caput, Cadmi olim domus, ſed eius qui primus inuenit proſæ orationis diſciplinam. Non longè Epheſum Colophon ciuitas, nobilis oraculo Clarij Apollinis. Vnde haud procul Mimas ſurgit, cuius vertices de nubilis ſupervolantibus futuræ tempeſtatis ſignificant qualitatem. Caput Mæoniæ Sypilus excipit, Tantalis antea dictus, & in illam vocabuli memoriam orbitatibus datus Niobæ. Smyrnam Meles circunfluit inter flumina Aſiatica facilè præcipuus amnis. Smyrnæos vero campos fluuius Hermus ſecat, qui ortus à Dorylao Phrygiæ, Phrygiam ſcindit à Caria. Hunc quoque Hermum fluctibus aureis æſtuaſſe antiquitas credidit. Smyrna, vnde præcipuè nitet, Homero vati patria extitit, qui poſt Ilium captum anno ducenteſimo ſeptuageſimoſecundo humanis rebus exceſſit, Agrippa Syluio Tyberini filio Albæ regnante, anno ante vrbem conditam centeſimo ſexageſimo. Inter quem & Heſiodum poëtam, qui in auſpiciis Olympiadis primæ obiit; centum triginta octo anni medij fuerunt. In Rhœteo littore Athenienſes & Mitylenæi ad tumulum ducis Theſſali Achillion oppidum condiderunt, quod propemodum interiit: deinde interpoſitis quadraginta fermè ſtadiis, in altero cornu eiuſdem littoris ob honorem Salaminis

Digitized by Google

A Aiacis alterum oppidum, cui Æantio datum nomen eſt, Rhodij extru-
xerunt. At iuxta Ilium Memnonis ſtat aliud ſepulchrum, ad quod ſem-
piternò ex Æthiopia cateruatim aues aduolant, quas Ilienſes Memno-
nias vocant. Cremutius auctor eſt has eaſdem anno quinto in Æthio-
pia cateruatim coire, & vndique verſum quod vſquam gentium ſit, ad
regiam Memnonis conuenire. Mediterranea quæ ſunt ſupra Troadis
partem, Teutrania tenet regio, quæ prima Mœſorum fuit patria. Hæc
Teutrania perfunditur Caico flumine. Per omnem Aſiam chamæleon
plurimus, animal quadrupes, facie qua lacertæ, niſi crura recta & lon-
B giora ventri iungerentur: prolixa cauda, eadémque in vertiginem
torta: hamati vngues ſubtili aduncitate: inceſſus piger, & ferè idem qui
teſtudinum motus: corpus aſperum ſquamoſa cute, qualem in crocodilis
deprehendimus: ſubducti oculi, & receſſu concauo introrſum recepti,
quos nunquam nictatione obnubit. Viſum denique non circumlatis pu-
pulis, ſed obtutu rigidi orbis intentat. Hiatus eius æternus ac ſine vllius
vſus miniſterio: quippe cùm neque cibum capiat, neque potu alatur, nec
alimento alio, quàm hauſtu aëris viuat. Color varius, & in momenta mu-
tabilis, ita vt cuicunque ſe rei coniunxerit, concolor ei fiat. Colores duo
C ſunt quos fingere non valet, rubrus & candidus: cæteros facilè mentitur.
Corpus penè ſine carne, vitalia ſine liene: nec niſi in corculo pauxillum
ſanguinis deprehenditur. Latet hyeme, producitur vere. Impetibilis eſt
coraci, à quo cùm interfectus eſt, victorem ſuum perimit interemptus:
nam ſi vel modicum ales ex eo ederit, illicò moritur: ſed corax quoque
habet præſidium ad medelam, natura manum porrigente: nam cùm af-
flictum ſe intelligit, ſumpta fronde laurea reciperat ſanitatem. Pythonos
Come in Aſia locus eſt campis patentibus, vbi primo aduentus ſui tempo-
re ciconiæ aduolant, & eam quæ vltima aduenerit, lancinant vniuerſæ.
D Aues iſtas ferunt linguas non habere, verùm ſonum quo crepitant oris
potius quàm vocis eſſe. Eximia illis ineſt pietas: etenim quantum tempo-
ris impenderint fœtibus educandis, tantum & ipſæ à pullis ſuis inuicem
aluntur: ita enim impensè nidos fouent, vt incubitus aſſiduitate plumas
exuant. Noceri eas, omnibus quidem locis nefas ducunt, ſed in Theſſalia
vel maximè, vbi ſerpentum immanis copia eſt, quos dum eſcandi gratia
inſectantur, regionibus Theſſalicis plurimum mali detrahunt.

E

Galatia.

Capvt XLI.

Galatiam primis ſeculis priſcæ Gallorum gentes occupauerunt:
Toliſtobogi, Veturi, & Ambitoti: quæ vocabula adhuc perma-
nent: quanuis Galatia vnde dicta ſit, ipſo ſonat nomine.

Digitized by Google

A

Cappadocia. In ea de equis.

CAPVT XLV.

CAPPADOCIA gentium vniuerſarum quæ Pontum accolunt, præcipuè introrſus recedit. Latere læuo vtraſque Armenias, & Comagenem ſimul tranſit: dextero plurimis Aſiæ populis circunfuſa. Attollitur
B ad Tauri iuga & ſolis ortus. Præterit Lycaoniam, Piſidiam, Ciliciam. Vadit ſuper tractum Syriæ Antiochiæ, parte regionis alterius in Scythiam pertendens, ab Armenia maiore diuiſa Euphrate amne: quæ Armenia, vnde Parydri montes ſunt, auſpicatur. Multæ in Cappadocia vrbes inclytæ: verùm vt ab aliis referamus pedem, coloniam Archelaïdem, quam deduxit Claudius Cæſar, Halys præterfluit: Neocæſaream fluuius Lycus alluit: Melitam Semiramis condidit: Mazacam ſub Argæo ſitam Cappadoces matrem habent vrbium: qui Argæus niualibus iugis arduus, ne æſtiuo quidem torrente pruinis caret, quémque indidem populi habitari deo
C credunt. Terra illa ante alias altrix equorum, & prouentui equino accommodatiſſima eſt: quorum hoc in loco ingenium perſequemur: nam equis ineſſe iudicium, documentis plurimis patefactum eſt, cùm iam aliquot inuẽti ſint, qui nonniſi primos dominos recognoſcerent, obliti manſuetudinis ſiquando mutaſſent conſueta ſeruitia. Inimicos partis ſuæ norunt, adeò vt inter prælia hoſtes morſu petant. Sed illud maius eſt, quòd rectoribus perditis quos diligebant, arceſſunt fame mortem. Verùm hi mores in genere equorum præſtantiſſimo reperiuntur: nam quî infra nobilitatem ſati ſunt, nulla documenta ſui præbuerunt. Sed ne quid videa-
D mur dicendi licẽtia contra fidem arrogaſſe, exemplum frequens dabimus. Alexandri Magni equus Bucephalus dictus, ſiue de aſpectus toruitate, ſeu ab inſigni quod taurinum caput armo inuſtum gerebat, ſeu quòd de fronte eius quædam corniculorum protuberabant minæ, cùm ab equario ſuo aliâs etiam molliter ſederetur, accepto regio ſtratu neminem vnquam alium præter dominum vehere dignatus eſt. Documenta eius in præliis plura ſunt, quibus Alexandrum è duriſſimis certaminibus ſoſpitem ope ſua extulit: quo merito effectum, vt defuncto in India exequias rex duceret, & ſuprema ornaret ſepulchro: vrbem etiam conderet, quam in nominis
E memoriam Bucephalam nominauit. Equus C. Cæſaris nullum præter Cæſarem dorſo recepit: cuius primores pedes facie veſtigij humani tradunt fuiſſe, ſicuti ante Veneris genitricis ædem hac effigie locatus eſt. Regem Scytharum, cùm ſingulari certamine interemptum aduerſarius victor ſpoliare vellet, ab equo eius calcibus morſúque eſt lancinatus. Agrigentina etiam regio frequens eſt equorum ſepulchris, quod munus ſupremorum meritis datum creditur. Voluptatem his ineſſe, Circi ſpectacula prodiderunt: quidam enim equorum cantibus tibiarum, quidam ſaltationibus, quidam colorum varietate, nonnulli etiam accenſis facibus

Digitized by Google

A ipſa, cui tale fermè quale vnedonibus folium eſt: tantum eo differt, quod ſpinoſis faſtigiis hiſpida turgeſcat. Malum inimicum venenis, ſapore aſpero, & amaritudinis meræ: odoris autem fragrantia plus quàm iucundum, longéque ſenſibile. Verùm pomorum illi tanta vbertas ineſt, vt onere prouentus ſemper grauetur: nam protinus atque poma eius deciderunt maturitate, alia protuberant, eáque tantùm eſt opimitati mora, fœtus vt decidant antè nati. Vſurpare ſibi nemora iſta optauerunt & aliæ nationes, per induſtriam tralati germinis, ſed beneficium ſoli Mediæ datum, natura reſiſtente terra alia non potuit mutuari.

B

Portæ Caſpiæ.

CAPVT XLVII.

CASPIÆ portæ panduntur itinere manu facto, longo octo millibus paſſuum: nam latitudo vix eſt plauſtro permeabilis. In his anguſtiis etiam illud aſperum, quòd præciſorum laterum ſaxa liquentibus inter
C ſe ſalis venis, exundant humorem affluentiſſimum, qui conſtrictus vi caloris, velut in æſtiuam glaciem corporatur: ita labes inuia acceſſum negat. Præterea octo & viginti millium paſſuum tractus omnis, quoquò inde pergitur, nullis puteis vel fontibus, ſine præſidio ſitit: tum ſerpentes vndique gentium conuenæ, à verno ſtatim die illuc confluunt. Ita periculi ac difficultatis concordia, ad Caſpios, niſi hyeme, acceſſus negatur.

D

Direum locus. Margiane regio.

CAPVT XLVIII.

A CASPIIS ad orientem verſus eſt locus quod Direum appellatur, cuius vbertati non eſt quod vſpiam comparari queat. Hunc circunſident Tapyri, Naricli, Hyrcani. proximat ei Margiane regio, inclyta cœli ac ſoli commodis, adeò vt in toto illo latifundo vitibus ſola gaudeat. In faciem theatralem montibus clauditur, ambitu ſtadiorum mille quingentorum, penè inacceſſa ob incommodum arenoſæ ſolitudinis, quæ per centum & viginti millia paſſuum vndique verſum circumfuſa eſt. Regio-
E nis huius amœnitatem Alexander Magnus vſque adeò miratus eſt, vt ibi primùm Alexandriam conderet: quam mox à barbaris exciſam, Anthiochus Seleuci filius reformauit, & de nuncupatione domus ſuæ dixit Seleuciam: cuius vrbis circuitus diffunditur in ſtadia ſeptuagintaquinque. In hanc Orodes Romanos captos Craſſiana clade deduxit. Et aliud in Caſpiis Alexander oppidum excitauit, idque Heraclea dictum, dum manebat, ſed hoc quoque ab iiſdem euerſum gentibus: deinde ab Antiocho reſtitutum, vt ille maluit, Achais poſtmodum nominatum eſt.

Digitized by Google

A

Gentes circum Oxum amnem. Terminus itinerum Liberi patris & Herculis. Item regiones cum gentibus: ſimul de camelorum natura.

CAPVT XLIX.

OXVS amnis oritur de lacu Oxo, cuius oras hinc inde Bateni & Oxi-
ſtacæ accolunt: ſed præcipuam partem Bactri tenent. Bactris præ-
terea eſt proprius amnis Bactros: vnde & oppidum quod incolunt, Ba- B
ctrum. Gentis huius quæ ponè ſunt, Paropamiſi iugis ambiuntur: quæ
aduerſa, Indi fontibus terminantur: reliqua includit Oxus flumen. Vltra
hos Panda oppidum Sogdianorum, in quorum finibus Alexander Ma-
gnus tertiam Alexandriam condidit ad conteſtandos itineris ſui terminos.
Hic enim locus eſt, in quo primùm à Libero patre, poſt ab Hercule, de-
inde à Semiramide, poſtremò etiam à Cyro aræ ſunt conſtitutæ, quòd
proximum gloriæ omnes duxerint, illò vſque promouiſſe itineris ſui me-
tas. Vniuerſi eius ductus dumtaxat ab illa terrarum parte Iaxartes fluuius
ſecat fines: quem tamen Iaxartem ſoli vocant Bactri: nam Scythæ Silin C
nominant. Hunc eundem eſſe Tanain exercitus Alexandri Magni credi-
derunt: verùm Demodamas dux Seleuci, & Antiochi, ſatis idoneus vero
auctor, tranſuectus amnem iſtum, titulos omnium ſupergreſſus eſt, a-
liúmque eſſe quàm Tanain deprehendit. Ob cuius gloriæ inſigne, dedit
nomini ſuo, vt altaria ibi ſtatueret Apollini Didymæo. Hoc eſt colli-
mitium, in quo limes Perſicus Scythis iungitur: quos Scythas Perſæ lin-
gua ſua Sacas dicunt, & inuicem Scythæ Perſas Chorſacos nominant,
montémque Caucaſum Croucaſim, id eſt niuibus candidantem. Den-
ſiſſima hîc populorum frequentia, cùm Parthis legem placiti ab exor- D
dio moris incorrupta cuſtodit diſciplina. E quibus celeberrimi ſunt Maſ-
ſagetæ, Eſſedones, Satarchæ & Apalæi. Poſt quos immaniſſimis Barbaris
interiacentibus de ritu aliarum nationum penè inconſtanter definitum ad-
uertimus. Bactri camelos fortiſſimos mittunt, licet & Arabia plurimos
gignat. Verùm hoc differunt, quòd Arabici bina tubera in dorſo ha-
bent, ſingula Bactriani. Hi nunquam pedes atterunt: ſunt enim illis reci-
procis quibuſdam pulmunculis veſtigia carnulenta. Vnde & contraria eſt
labes ambulantibus, nullo fauente præſidio ad niſum inſiſtendi. Haben-
tur in duplex miniſterium. Sunt alij oneri ferundo accommodati, alij E
perniciores: ſed nec illi vltra iuſtum pondera recipiunt, nec iſti ampliùs
quàm ſolita ſpatia volunt egredi. Genituræ cupidine efferantur adeo vt
ſæuiant cùm Venerem requirunt. Oderunt equinum genus. Sitim etiam
in quadriduum tolerant: Verum cùm occaſio bibendi data eſt, tantum
implentur, quantum & ſatiet deſideria præterita, & in futurum diu pro-
ſit. Lutulentas aquas captant, puras refugiunt. Denique niſi cœnoſior
liquor fuerit, ipſi aſſidua proculcatione limum excitant, vt turbide-
tur. Durant in annos centum, niſi forte tralati in peregrina, inſolentia

Digitized by Google

A mutati aëris morbos trahant. Ad bella fœminæ præparantur; inuentúmque eſt, vt deſiderium eis coïtionis quadam caſtratione exſecaretur: putant enim fieri validiores, ſi à coitibus arceantur.

Seres, item vellus Sericum.

Capvt L.

B QVA ab Scythico Oceano, & mari Caſpio in Oceanum Eoum curſus inflectitur, ab exordio huiuſce plagæ profundæ niues: mox longa deſerta: poſt Anthropophagi, gens aſperrima, dein ſpatia ſæuiſſimis beſtiis efferata, fermè dimidiam itineris partem impenetrabilem reddiderunt. Quarum difficultatum terminum facit iugum mari imminens, quód Tabim barbari dicunt: poſt quæ adhuc longinquæ ſolitudines. Sic in tractu eius oræ, quæ ſpectat æſtiuum orientem, vltra inhumanos ſitus primos hominum Seres cognoſcimus, qui aquarum aſper-
C gine inundatis frondibus, vellera arborum adminiculo depectunt liquoris, & lanuginis teneram ſubtilitatem humore domant ad obſequium. Hoc illud eſt Sericum, in vſum publicum damno ſeueritatis admiſſum, & quo oſtendere potiùs corpora, quàm veſtire primò fœminis, nunc etiam viris luxuriæ perſuaſit libido. Seres ipſi quidem mites, & inter ſe quietiſſimi, & qui reliquorum mortalium cœtus refugiant, adeo vt cæterarum gentium commercia abnuant. Primum eorum fluuium mercatores ipſi tranſeunt, in cuius ripis, nullo inter partes linguæ commercio, ſed depoſitarum rerum pretia oculis æſtimantibus ſua tradunt,
D noſtra non emunt.

Gens Attacorum.

Capvt LI.

SEQVITVR Attacenus ſinus, & gens hominum Attacorum, quibus
E temperies prærogatiua miram aëris clementiam ſumminiſtrat. Arcent ſanè afflatum noxium colles, qui ſalubri apricitate vndique ſecus obiecti prohibent auras peſtilentis: atque ideo, vt Amometus affirmat, par illis & Hyperboreis genus vitæ eſt. Inter hos & Indiam gnariſſimi Ciconas locauerunt.

Digitized by Google

India. In ea de ritu hominum & qualitate, de cœli clementia, de natura ſoli, de ſerpentibus Indicis, de leocrocotta beſtia, de Eale beſtia, de tauris Indicis, de manticbora beſtia, de bubalis Indicis, de monocerote beſtia, de anguillis Gangeticis, de Gangeticis vermibus, de balæna Indica, de phyſetere, de aue pſittaco, de Indicis lucis, de ficu Indica, de Indis harundinibus, de arboribus in inſula Indiæ, de piperis arbore, de ebeno, de calamo odorato, de adamante, de magnete lapide, de lychnite lapide, de beryllo lapide, de chryſoberyllo lapide, de chryſopraſo lapide, de hyacinthizonte lapide. B

CAPVT LII.

AB Emodis montis auſpicatur India, à meridiano mari porrecta ad Eo, fauonij ſpiritu ſaluberrima. In anno bis æſtatem habet, bis legit frugem, vice hyemis Eteſias patitur auras. Hanc Poſidonius aduerſam Galliæ ſtatuit. Sanè nec quicquam ex ea dubium: nam Alexandri Magni armis comperta, & aliorum poſtmodum regum diligentia peragrata penitus cognitioni noſtræ addicta eſt. Megaſthenes ſanè apud Indicos reges aliquantiſper moratus, res Indicas ſcripſit, vt fidem quam oculis ſubiecerat, memoriæ daret. C Dionyſius quoque, qui & ipſe à Philadelpho rege ſpectator miſſus eſt, gratia periclitandæ veritatis, paria prodidit. Tradunt ergo in India fuiſſe quinque millia oppidorum præcipua capacitate, populorum nouem millia. Diu etiam credita eſt tertia pars eſſe terrarum. Nec mirum ſit, vel de hominum vel de vrbium copia, cum ſoli Indi nunquam à natali ſolo receſſerint. Indiam Liber pater primus ingreſſus eſt, vtpote qui Indis ſubactis omnium primus triumphauit. Ab hoc ad Alexandrum Magnum numerantur annorum ſex millia quadringenti quinquaginta vnus, additis & amplius tribus menſibus, D habita per reges computatione, qui centum quinquaginta tres tenuiſſe medium æuum deprehenduntur. Maximi in ea amnes Ganges, & Indus: quorum Gangen quidam fontibus incertis naſci, & Nili modo exultare contendunt: alij volunt à Scythicis montibus exoriri. Hypanis etiam ibi nobiliſſimus fluuius, qui Alexandri Magni iter terminauit, ſicuti aræ in ripa eius poſitæ probant. Minima Gangis latitudo per octo millia paſſuum, maxima per viginti patet: altitudo vbi vadoſiſſimus eſt, menſuram centum pedum deuorat. Gangarides extimus eſt Indiæ populus: cuius rex equites mille, elephantos ſeptingentos, peditum E ſexaginta millia in apparatu belli habet. Indorum quidam agros exercent, militiam plurimi, merces alij: optimi ditiſſimíque Rempublicam curant, reddunt iudicia, aſſident regibus. Quietum ibi eminentiſſimæ ſapientiæ genus eſt, vita repletos incenſis rogis mortem accerſere. Qui verò ferociori ſectæ ſe dediderunt, & ſyluestrem agunt vitam, elephantos venantur, quibus perdomitis ad manſuetudinem aut arant, aut vehuntur. In Gange inſula eſt populoſiſſima, ampliſſimam continens gentem,

A quorum rex peditum quinquaginta millia, equitum quatuor millia in armis habet. Omnes ſanè quicunque præditi ſunt regia poteſtate, non ſine maximo elephantorum, equitum, peditumque numero militarem agitant diſciplinam. Praſia gens validiſſima Palibotram vrbem incolunt, vnde quidem gentem ipſam Palibotros nominarunt. Quorum rex peditum ſexaginta millia, equitum triginta millia, elephantorum octo millia omnibus diebus ad ſtipendium vocat. Vltra Palibotram mons Maleus: in quo vmbræ hyeme in ſeptentriones, æſtate in auſtros cadunt, viciſſitudine hac durante menſibus ſenis. Septentriones in B eo tractu in anno ſemel, nec vltra quindecim dies parent, ſicuti auctor eſt Beton, qui perhibet hoc in plurimis Indiæ locis euenire. Indo flumini proximantes, verſa ad meridiem plaga, vltra alios torrentur calore: denique vim ſideris prodit hominum color. Montana Pygmæi tenent. At ij quibus eſt vicinus Oceanus, ſine regibus degunt. Pandea gens à fœminis regitur, cui reginam primam aſſignant Herculis filiam. Et Nyſa vrbs regioni iſti datur. Mons etiam Ioui ſacer, Meros nomine, in cuius ſpecu nutritum Liberum patrem veteres Indi affirmant: ex cuius vocabuli argumento laſciuienti famæ creditur Liberum patrem fœmina C natum. Extra Indi oſtium ſunt inſulæ duæ Chryſe & Argyre, adeo fœcundæ copia metallorum, vt plerique eas aurea ſola prodiderint habere & argentea. Indis omnibus promiſſa cæſaries, non ſine fuco cæruli aut crocei coloris. Cultus præcipuus in gemmis. Nullus funerum apparatus. Præterea, vt Iubæ & Archelai regum libris editum eſt, in quantum mores populorum diſſonant, habitus quoque diſcrepantiſſimus eſt: alij lineis, alij laneis peplis veſtiuntur, pars nudi, pars obſcœna tantùm amiculati, plurimi etiam flexibilibus libris circundati. Quidam populi adeo proceri, vt elephantos, velut equos, facillima inſultatione tranſiliant. D Plurimis placet, neque animal occidere, neque veſci carnibus. Plerique tantùm piſcibus aluntur, & è mari viuunt. Sunt qui proximos, parentéſque priuſquam annis aut ægritudine in maciem eant, velut hoſtias cædunt, deinde peremptorum viſcera epulas habent: quod ibi non ſceleris ſed pietatis loco numerant. Sunt etiam qui cum incubuere morbi, procul à ceteris in ſecreta abeunt, nihil anxiè mortem expectantes. Aſtacanorum gens laureis viret ſiluis, lucis buxeis: vitium verò, & arborum vniuerſarum, quibus gratia dulcis eſt, prouentibus copioſiſſima. Philoſophos habent Indi, Gymnoſophiſtas vocant, qui ab exortu aduſque ſolis occaſum contentis oculis orbem candentiſſimi ſideris contuentur, in globo igneo rimantes ſecreta quædam, areníſque feruentibus perpetem diem E alternis pedibus inſiſtunt. Ad montem, qui Nulo dicitur, habitant quibus auerſæ plantæ ſunt, & octoni digiti in plantis ſingulis. Megaſthenes per diuerſos Indiæ montes eſſe ſcribit nationes capitibus caninis, armatas vnguibus, amictas veſtitu tergorum, ad ſermonem humanum nulla voce, ſed latratibus tantum ſonantes, aſperis rictibus. Apud Cteſiam legitur quaſdam fœminas ibi ſemel parere, natóſque canos illico fieri. Eſſe rurſum gentem alteram, quæ in iuuenta cana ſit, nigreſcat in ſenectute,

Digitized by Google

vltra æui noſtri terminos perennantem. Legimus Monocolos quoque A
ibi naſci ſingulis cruribus, & ſingulari pernicitate: qui vbi defendi ſe
velint à calore, reſupinati plantarum ſuarum magnitudine inumbrentur.
Gangis fontem qui accolunt, nullius ad eſcam opis indigi, odore viuunt
pomorum ſylueſtrium, longiuſque pergentes eadem illa in præſidio ge-
runt, vt olfactu alantur. Quod ſi tetriorem ſpiritum fortè traxerint, exa-
nimari eos certum eſt. Perhibent eſſe & gentem fœminarum, quæ quin-
quennes concipiant, ſed vltra octauum annum viuendi ſpatium non pro-
trahunt. Sunt qui ceruicibus carent, & in humeris habent oculos. Sunt
qui ſylueſtres, hirti corpora, caninis dentibus, ſtridore terrifico. Apud B
eos verò quibus ad viuendi rationem exactior cura eſt, multæ vxores in
eiuſdem viri coëunt matrimonium, & cum maritus homine deceſſerit,
apud grauiſſimos iudices ſuam quæque de meritis agunt cauſam, & quæ
officioſior cæteris ſententia iudicum vicerit, hoc palmæ refert præmium,
vt arbitratu ſuo accendat rogum coniugis, & ſupremis eius ſemetipſam
det inferias: ceteræ in nota viuunt. Enormitas in ſerpentibus tanta eſt, vt
ceruos & animantium alia ad parem molem tota hauriant: quinetiam
Oceanum Indicum quantus eſt penetrent, & inſulas magno ſpatio à con-
tinenti ſeparatas, pabulandi petant gratia. Idque ipſum palam eſt non C
qualibet magnitudine euenire, vt per tantam ſali latitudinem ad loca per-
meent deſtinata. Sunt illic multæ ac mirabiles beſtiæ, quarum partem per-
ſequemur. Leucrocota velocitate præcedit feras vniuerſas: ipſa aſini feri
magnitudine, cerui clunibus, pectore ac cruribus, leoninis, capite melium,
biſulca vngula, ore aduſque aures dehiſcente, dentium locis oſſe perpe-
tuo. Hæc quod ad formam: voce autem loquentium hominum ſonos
æmulatur. Eſt & Eale, vt equus cetera, cauda verò elephanti, nigro co-
lore maxillis aprugnis, præferens cornua vltra cubitalem modum longa,
ad obſequium cuius velit motus accommodata: neque enim rigent, ſed D
mouentur vt vſus exigit præliandi: quorum alterum quo cum pugnat, pro-
tendit, alterum replicat, vt ſi niſu aliquo fuerit alterius acumen obtuſum,
acies ſuccedat alterius. Hippopotamis comparatur: & ipſa ſanè aquis flu-
minum gaudet. Indicis tauris color fuluus eſt, volucris pernicitas, pilus in
contrarium verſus, hiatus omne quod caput. Hi quoque circumferunt
cornua flexibilitate qua volunt, tergi duritia omne telum reſpuunt, &
tam immiti ferocitate, vt capti animas proijciant furore. Mantichora
quoque nomine inter hæc naſcitur, triplici dentium verſu coëunte ordi- E
nibus alternis, facie hominis, glaucis oculis, ſanguineo colore, corpore
leonino, cauda veluti ſcorpionis aculeo ſpiculata, voce tam ſibila vt imi-
tetur modulos fiſtularum, tubarúmque concinentum. Humanas carnes
auidiſſimè affectat. Pedibus ſic viget, ſaltu ſic poteſt, vt morari eam nec
extentiſſima ſpatia poſſint, nec obſtacula altiſſima. Sunt præterea boues
vnicornes & tricornes, ſolidis vngulis nec biſiſſis. Sed atrociſſimum eſt
Monoceros, monſtrum mugitu horrido, equino corpore, elephanti pedi-
bus, cauda ſuilla, capite ceruino. Cornu è media fronte eius protenditur,
ſplendore mirifico, ad longitudinem pedum quatuor, ita acutum, vt quic-

Digitized by Google

A quid impetat, facilè ictu eius perforetur. Viuus non venit in hominum poteſtatem: & interimi quidem poteſt, capi non poteſt. Aquæ etiam gignunt miracula non minora. Anguillas ad tricenos pedes longas educat Ganges: quem Statius Seboſus inter miracula præcipua ait vermibus abundare, cæruleis nomine, & colore. Hi bina habent brachia longitudinis cubitorum non minus ſenûm, adeo robuſtis viribus, vt elephantos ad potum ventitantes, mordicus comprehenſos ipſorum manu rapiant in profundum. Indica maria Balænas habent vltra ſpatia quatuor iugerum: ſed & quos B Phyſeteras nuncupant, qui enormes ſupra molem ingentium columnarum, vltra antemnas ſe nauium extollunt, hauſtóſque fiſtulis fluctus ita eructant, vt nimboſa alluuie plerunque deprimant alueos nauigantium. Sola India mittit auem pſittacum colore viridem, torque puniceo, cuius roſtri tanta duritia eſt, vt cum è ſublimi præcipitat in ſaxum, niſu ſe oris excipiat, & quodam quaſi fundamento vtatur extraordinariæ firmitatis: caput verò tam valens, vt ſi quando ad diſcendum plagis ſiet admonendus, nam ſtudet vt quod homines alloquatur, ferrea clauicula ſit verberandus. Dum in pullo eſt, atque adeo intra alterum ætatis ſuæ annum, quæ monſtrata ſunt, & citius diſcit, & retinet tenaciùs: maior pullo, eſt & obliuioſus, & indocilis. Inter nobiles & ignobiles diſ-C cretionem digitorum facit numerus: qui præſtant, quinos in pedes habent digitos, cæteri ternos: Lingua lata, multóque latior quàm ceteris auibus: vnde perficitur, vt articulata verba penitus eloquatur. Quod ingenium ita Romæ deliciæ miratæ ſunt, vt barbaris pſittacos mercem fecerint. Indorum nemora in tam proceram ſublimantur excelſitatem, vt transiaci ne ſagittis quidem poſſint. Pomaria ficus habent, quarum codices in orbem ſpatio ſexaginta paſſuum extuberantur: ramorum vmbræ ambitu bina ſtadia conſumunt: foliorum latitudo formæ Amazonicæ peltæ comparatur: pomum eximiæ ſuauitatis. Quæ paluſtria ſunt, arun-D dinem creant ita craſſam, vt fiſſis internodiis, lembi vice vectitet nauigantes. E radicibus eius exprimitur humor dulcis ad melleam ſuauitatem. Tylos, Indiæ inſula eſt: ea fert palmas, oleam creat, vineis abundat. Terras omnes hoc miraculo ſola vincit, quòd quæcunque in ea arbos naſcitur, nunquam caret folio. Mons Caucaſus inde incipit, qui maximam orbis partem perpetuis iugis penetrat. Idem fronte qua ſoli obuerſus eſt, arbores piperis oſtentat, quas ad iuniperi ſimilitudinem diuerſos fructus edere aſſeuerant: eorum qui primus erumpit, velut corylorum fimbria, dicitur piper longum: qui deinde caducus torretur feruido ſole, voca-E men trahit de colore: at qui ex ipſa arbore ſtringitur, vt eſt, album piper dicitur. Sed vt piper ſola India, ita & hebenum ſola mittit, nec tamen vniuerſa, verùm exigua ſui parte ſiluas hoc genus edit. Arbor eſt plerunque tenuis, & frequentior vimine, raro in craſſitudinem caudicis extuberatur, hiulco cortice & admodum reticulato, dehiſcentibus venis, adeo vt per ipſos ſinus pars intima vix tenui libro contegatur: lignum omne atque mediale eadem fermè & facie & nitore, qui eſt in lapide Gagate. Indi reges ex eo ſceptra ſumunt, & quaſcunque deorum ima-

Digitized by Google

gines nonniſi ex hebeno habent. Idem ferunt materia iſta liquorem noxium non contineri; & quicquid maleficum fuerit, tactu eius auerti: hac A gratia pocula ex hebeno habent. Ita nihil mirum ſi peregrè ſit in pretio, quod etiam ipſi quibus prouenit, honorantur. Hebenum Romæ Mithridatico triumpho primum Magnus Pompeius exhibuit. Mittit India & calamos odoratos, potentes aduerſum inteſtinæ ægritudinis incommoda: Dat & multa alia fragrãtia, mirifici ſpiritus ſuauitate. Indicorum lapidum in adamantibus dignitas prima, vt pote qui lymphationes abigunt, venenis reſiſtunt, & pauitantium vanos metus pellunt. Hæc primum de iis prædicari oportuit, quæ reſpicere ad vtilitatem videbamus: nunc reddemus B quæ adamantum ſint ſpecies, & quis colos cuique eximius. In quodam cryſtalli genere inuenitur, materiæ in qua naſcitur adæquè ſimilis, ſplendore liquidiſſimo, in mucronem ſexangulum vtrinque ſecus leniter turbinatus, nec vnquam vltra magnitudinem nuclei auellanæ repertus. Huic proximus, in excellentiſſimo auro deprehenditur, pallidior, ac magis ad argẽti colorem renitens. Tertius in venis cupri apparet, propior ad æream faciem. Quartus in metallis ferrariis legitur, pondere cæteros antecedens, non tamen & poteſtate: nam & hi, & qui in cupro deprehenduntur, frangi queunt, plerique etiam adamante altero perforantur: at illi quos primos C ſignificauimus, nec ferro vincuntur, nec igne domantur. Verum tamen ſi diu in ſanguine hircino macerentur, non aliter quàm ſi calido vel recenti, malleis aliquot antè fractis, & incudibus diſſipatis, aliquãdo cedunt, atque in particulas diſſiliunt: quæ fragmenta ſcalptoribus in vſum inſigniendæ cuiuſcunque modi gemmæ expetuntur. Inter adamantem & magnetem eſt quædam naturæ occulta diſſenſio, adeò vt iuxta poſitus non ſinat magnetem rapere ferrum: vel ſi admotus magnes ferrum traxerit, quaſi prædam quandam adamas magneti rapiat, atque auferat. Lychnitem perinde fert India, cuius lucis vigorem ardor excitat lucernarum, qua ex cauſa D lychniten Græci vocauerunt. Duplex ei facies: aut enim purpurea emicat claritate, aut meracius ſuffunditur cocci rubore, per omne intimum ſui, ſiquidem pura ſit, inoffenſam admittens perſpicuitatem: at ſi excanduit radiis ſolis incita, vel ad calorem digitorum attritu excitata eſt, aut palearum caſſa aut chartarum fila ad ſe rapit, contumaciter ſcalpturis reſiſtens: ac ſi quando inſignita eſt, dum ſigna exprimit, quaſi quodam animali morſu partem ceræ retentat. Beryllos in ſexangulas formas Indi atterunt, vt hebetem coloris lenitatem, angulorum repercuſſu excitent ad vigorem. Beryllorum genus diuiditur in ſpeciem multifariam: eximij interuirente E glauci & cæruli temperamento, quandam præferunt puri maris gratiam. Infra hos ſunt chryſoberylli, qui languidius micantes nube aurea circunfunduntur. Chryſopraſos quoque ex auro & porraceo mixtam lucem trahentes, æquè beryllorum generi adiudicauerunt. Hyacinthizontas, ſcilicet qui hyacinthos prope referant, & ipſos probant: eos verò qui cryſtallo ſimiles, capillamentis intercurrentibus obſcurantur, hoc enim vitio illorum nomen eſt, ſcientiſſimi lapidum plebi dederunt. Indici reges hoc genus gemmas in longiſſimos cylindros amant fingere, eóſque perforatos ele-

Digitized by Google

A phantorum ſetis ſuſpendunt, ac monilia habent, aut ex vtroque capite inſerunt aureos vmbilicos, vt marcentem faciem ad nitelam incendant pinguiorem, quò per induſtriam metallo hinc inde addito, fulgentiorem trahant lucem.

Taprobane. In ea de qualitate hominum, de ſideribus, de natura maris & nationis diſciplina, de teſtudinum magnitudine, de margaritis.

B

CAPVT LIII.

TAPROBANEN inſulam, antequam temeritas humana exquiſito penitus mari fidem panderet, diu orbem alterum putauerunt, & quidem eum quem habitare Antichthones crederentur. Verùm Alexandri Magni virtus ignorantiam publici erroris extinxit, dum in hæc vſque ſecreta propagauit nominis ſui gloriam. Miſſus igitur Oneſicritos præfectus claſſi Macedonicæ, terram iſtam quanta eſſet, quid gigneret, quomodo habe-
C retur, exquiſitam notitiæ noſtræ dedit. Patet in longitudinem ſtadiûm ſeptem millia, in latitudinem quinque millia. Scinditur amni interfluo, Nam pars eius beſtiis & elephantis repleta eſt, maioribus multò quàm fert India: partem homines tenent. Margaritis ſcatet, & gemmis. Sita eſt inter ortum & occaſum. Ab Eoo mari incipit, prætenta Indiæ. A Praſia Indorum gente, dierum viginti primò in eam fuit curſus, ſed hoc cùm papyraceis & Nili nauibus illò pergeretur: mox nauibus noſtris ſeptem dierum iter factum eſt. Mare vadoſum interiacet altitudinis non amplius ſenûm paſſuum, certis autem canalibus depreſſum adeo, vt nullæ vnquam ancoræ
D ad profundi illius ima potuerint peruenire. Nulla in nauigando ſyderum obſeruatio: nam neque Septentriones illic conſpiciuntur, nec Vergiliæ apparent. Lunam ab octaua in ſextamdecimam tantùm ſupra terram vident. Lucet ibi Canopos, ſidus clarum & ampliſſimum. Solem orientem dextera habent, occidentem ſiniſtra. Obſeruatione itaque nauigandi nulla ſuppetente, vt ad deſtinatum pergentes locum capiant, vehunt alites, quarum meatus terram petentium, magiſtros habent regendi curſus. Quaternis non amplius menſibus in anno nauigatur. Aduſque Claudij principatum de Taprobane hæc tantùm noueramus: tunc enim for-
E tuna patefecit ſcientiæ viam latiorem. Nam libertus Anni Plocami, qui tunc Rubri maris vectigal adminiſtrabat, Arabiam petens, aquilonibus præter Carmaniam raptus, quintodecimo demum die appulſus eſt ad hoc littus, portúmque inuectus, qui Hippuros nominatur. Sex deinde menſibus ſermonem perdoctus, ductuſque ad colloquia regis, quæ compererat, reportauit. Stupuiſſe ſcilicet regem, pecuniam, quæ capta cum ipſo erat, quòd tametſi ſignata diſparibus foret vultibus, parem tamen haberet modum ponderis: cuius æqualitatis contemplatione, cum Romanam amicitiam flagrantiùs concupiuiſſet, Rachia principe legatos nos

aduſque tranſmiſit, à quibus cognita ſunt vniuerſa. Ergo inde homines A corporum magnitudine alios omnis antecedunt: crines fuco imbuunt, cæruleis oculis ac truci viſu, terrifico ſono vocis. Quibus immatura mors eſt, in annos centum æuum trahunt: alijs omnibus annoſa ætas, & extenta penè vltra humanam fragilitatem. Nullus aut ante diem, aut per diem ſomnus: noctis partem quieti deſtinant: lucis ortum vigilia anteuertunt: Ædificia modica ab humo tollunt. Annona pari ſemper tenore. Vites neſciunt: pomis abundant. Colunt Herculem. In regis electione non nobilitas præualet, ſed ſuffragium vniuerſorum. Populus eligit ſpectatum moribus, & inueteratæ clementiæ, annis etiam grauem. Sed B hoc in eo quæritur, cui liberi nulli ſint: nam qui pater ſit, etiam ſi vita ſpectetur, non admittitur ad regendum: & ſi fortè dum regnat, ſubolem velit edere, exuit poteſtatem. Idque eo maximè cuſtoditur, ne fiat hæreditarium regnum. Deinde etiam ſi rex maximam præferat æquitatem, nolunt ei totum licere: quadraginta ergo rectores accipit, ne in cauſis capitum ſolus iudicet: & ſic quoque ſi diſplicuerit iudicatum, ad populum prouocatur: à quo datis iudicibus ſeptuaginta fertur ſententia, cui neceſſariò acquieſcitur. Cultu rex diſſimilis à cæteris, veſtitur ſyrmate, vt eſt habitus quo Liberum patrem amiciri videmus. Quod ſi etiam ipſe C in peccato aliquo arguitur, morte multatur: non tamen vt cuiuſquam attrectetur manu, ſed conſenſu publico rerum omnium interdicitur ei facultas: etiam colloquij poteſtas punito negatur. Culturæ ſtudent vniuerſi. Interdum venatibus indulgent, nec plebeias agunt prædas, quippe cum tigres aut elephanti tantùm requirantur. Maria quoque ſagaciſſimè expiſcantur: marinas teſtudines capere gaudent, quarum tanta eſt magnitudo, vt ſuperficies earum domum faciat, & numeroſam familiam non artè receptet. Maior pars huius inſulæ calore ambuſta eſt, & in vaſtas deſinit ſolitudines. D Latus eius mare alluit peruiridi colore fruticoſum, ita vt iubæ arborum plerunque gubernaculis atterantur. Cernunt latus Sericum de montium ſuorum iugis. Mirantur aurum, & ad gratiam poculorum omnium gemmarum adhibent apparatum. Secant marmora teſtudinea varietate. Margaritas legunt plurimas, maximáſque: conchæ ſunt, in quibus reperiuntur, quæ certo anni tempore luxuriante conceptu, ſitiunt rorem velut maritum cuius deſiderio hiant: & cum maximè lunares liquuntur aſpergines, oſcitatione quadam hauriunt humorem cupitum: ſic concipiunt grauidæque fiunt, & de ſaginæ qualitate reddunt habitus E vnionum: nam ſi purum fuit quod acceperant, candicant orbiculi lapillorum: ſi turbidum, aut pallore langueſcunt, aut rufo innubilantur. Ita magis de cœlo, quàm de mari partus habent. Denique quoties excipiunt matutini aëris ſemen, fit clarior margarita: quoties veſpere, fit obſcurior: quantóque magis hauſerit, tanto magis proficit lapidum magnitudo. Si repentè micauerit coruſcatio, intempeſtiuo metu comprimuntur, clauſæque ſubita formidine, vitia contrahunt abortiua: aut enim perparuuli fiunt ſcrupuli, aut inanes. Conchis ipſis ineſt ſenſus: partus ſuos maculari timent: cúmque flagrantioribus radiis excanduit dies, ne fucentur lapides

Digitized by Google

A ſolis calore, ſubſidunt in profundum, & ſe gurgitibus ab æſtu vindicant. Huic tamen prouidentiæ ætas opitulatur: nam candor ſenecta diſperit, & grandeſcentibus conchis flaueſcunt margaritæ. Lapis iſte in aqua mollis eſt, duratur euiſceratus. Nunquam duo ſimul reperiuntur: vnde vnionibus nomen datum. Vltra ſemunciales inuentos negant. Piſcantium inſidias timent conchæ: inde eſt, vt aut inter ſcopulos, aut inter marinos canes plurimum deliteſcant. Gregatim natant: certa examini dux eſt: illa ſi capta ſit, etiam quæ euaſerint, in plagas reuertuntur: Dat & India margaritas, dat & littus Britannicum: ſicut diuus Iulius thoracem, quem
B Veneri genitrici in templum eius dicauit, ex Britannicis margaritis factum, ſubiecta inſcriptione teſtatus eſt. Lolliam Paulinam Caij principis coniugem vulgatum eſt habuiſſe tunicam ex margaritis, ſeſtertio tunc quadringenties æſtimatam: cuius parandæ auaritiæ pater ipſius M. Lollius, ſpoliatis orientis regionibus, offendi ſperauit Caium Cæſarem Auguſti filium, interdictáque amicitia principis, veneno interiit. Illud quoque expreſſit vetus diligentia, quod Sullanis primum temporibus Romam illati ſunt vniones.

C

Itinerarium Indicum. Sinus Perſicus & Arabicus. Azanium mare.

Caput LIV.

Ab inſulenſe vt conſequens eſt, ad continentem. Igitur à Taprobane in Indiam reuertamur: conuenit enim res Indicas videre. Sed ſi in his aut vrbibus aut nationibus reſiſtamus, egrediemur repromiſſæ concin-
D nitatis modum. Proxumam Indo flumini vrbem habuere Caphuſam, quam Cyrus diruit. Arachoſiam Erumando amni impoſitam Semiramis condidit. Cadruſia oppidum ab Alexandro Magno ad Caucaſum conſtitutum eſt, vbi & Alexandria, quæ patet amplitudinis ſtadia triginta. Multa & alia ſunt, ſed hæc cum eminentiſſimis. Poſt Indos montanas regiones Ichthyophagi tenent, quos ſubactos Alexander Magnus in reliquum abſtinere iuſſit à piſcibus: nam antea ſic alebantur. Vltra hos deſerta Carmaniæ, Perſis deinde, atque ita nauigatio: in qua ſolis inſula rubens ſemper, & omni animantum generi inacceſſa, quippe quæ nullum
E non animal illatum necet. Ex India reuertentes ab Azario Carmaniæ flumine ſeptentriones primùm vident. Achæmenides in hoc tractu ſedes fecerunt. Inter Carmaniæ promontorium & Arabiam quinquaginta millia paſſuum interiacent: deinde tres inſulæ, circa quas hydri marini egrediuntur vicenûm cubitûm longitudinem. Dicendum hoc loco, quatenus ab Alexandria Ægypti pergatur in vſque Indiam. Nilo vehente Copton vſque eteſiis flatibus curſus eſt. deinde terreſtre iter Hydreum tenus: pòſt tranſactis aliquot manſionibus, Berenicen peruenitur, vbi Rubri maris portus eſt. Inde Ocelis Arabiæ portus tangitur. Proximum

Digitized by Google

Indiæ emporium excipit Zmirim, infame piraticis latronibus. Deinde per diuerſos portus Cottonare peruenitur, ad quam monoxylis lintribus piper conuehunt. Petentes Indiam, ante exortum canis, aut protinus poſt exortum, nauigia media æſtate ſoluũt. Reuertentes nauigant Decembri menſe. Secundus ex India ventus eſt Vulturnus: at cum ventum eſt in Rubrum mare, aut Africus, aut Auſter vehunt. Spatium Indiæ decies ſepties quinquaginta millia paſſuum proditur: ac Carmaniæ centum millia, cuius pars non caret vitibus. Præterea habet genus hominum, qui non alia quàm teſtudinis carne viuunt, hirſuti omnia facie tenus, quæ ſola leuis eſt. Idem coriis piſcium veſtiuntur, Chelonophagi cognominati. Irrumpit hæc littora Rubrum mare, idque in duos ſinus ſcinditur: quorum qui ab oriente eſt Perſicus appellatur, quandoquidem oram illam habitauere Perſidis populi, vicies & ſexagies centena millia paſſuum circuitu patens: ex aduerſo vnde Arabia eſt, alter Arabicus vocatur: Oceanum verò qui ibi influit, Azanium nominarunt. Carmaniæ Perſis anneſtitur, quæ incipit ab inſula Aphrodiſiæ, variarum opum diues, tranſlata quondam in Parthicum nomen, littore quo occaſui obiacet, porrecta millia paſſuum quingenta quinquaginta. Oppidum eius nobiliſſimum Suſa, in quo templum Suſiæ Dianæ. A Suſis Babytace oppidum centum triginta quinque millibus paſſuum diſtat, in quo mortales vniuerſi odio auri coëmunt hoc genus metallum, & abijciunt in terrarum profunda, ne polluti vſu eius auaritia corrumpant æquitatem. Hic inconſtantiſſimus eſt menſurarum modus: nec immeritò, cùm aliæ circa Perſidem nationes ſchœnis, aliæ paraſangis, aliæ incomperta diſciplina terras metiantur, & incertam fidem faciat menſuræ ratio diſcors.

Parthia, & circa Parthiam regiones. item Cyri ſepulchrum.

CAPVT LV.

PARTHIA quanta omnis eſt, à meridie Rubrum mare, à Septentrione Hyrcanum ſatum claudit. In ea regna duodeuiginti diuiduntur in in duas partes. Vndecim quæ vocantur ſuperiora, incipiunt ab Armenico limite, & Caſpio littore, porrecta ad terras Scytharum, quibuſcum concorditer degunt: reliqua ſeptem inferiora, ſic enim vocitant, habent ab ortu Arios Arianóſque, Carmaniam à medio die, Medos ab occidui Solis plaga, à ſeptentrione Hyrcanos. Ipſa autem Media ab occaſu tranſuerſa, vtraque Parthiæ regna amplectitur: à ſeptentrione Armenia circundatur: ab ortu Caſpios videt: à meridie Perſidem. Deinde tractus hic procedit vſque ad caſtellum quod Magi obtinent Paſſargada nomine. Hic Cyri ſepulchrum.

A

Babylon. deinde recurſus ad Oceanum Atlanticum, in quo inſulæ Gorgades, Heſperides, Fortunatæ.

CAPVT LVI.

CHALDÆÆ genti caput Babylonia Semiramidi condita, tam nobilis,
B vt propter eam & Aſſyrij & Meſopotamia in Babyloniæ nomen transierint. Vrbs eſt ſexaginta millia paſſuum circuitu patens, muris circundata quorum altitudo ducentos pedes detinet, latitudo quinquaginta, in ſingulos pedes ternis digitis vltra quàm menſura noſtra eſt altioribus. Amni interluitur Euphrate. Beli ibi Iouis templum, quem inuentorem cœleſtis diſciplinæ tradidit etiam ipſa religio, quæ deum credit. In æmulationem vrbis huius Cteſiphontem Parthi condiderunt. Tempus eſt ad Oceani oras reuerti, repreſſo in Æthiopiam ſtilo: namque vt Atlanticos æſtus occipere ab occidente & Hiſpania dudum dixeramus; ab his quoque partibus mundi, vnde primum Atlantici nomen induat, exprimi par eſt.
C Pelagus Azanium vſque Æthiopum littora promouetur, Æthiopicum ad Moſſilicum promuntorium: inde rurſus oceanus Atlanticus. Iuba igitur vniuerſæ partis, quam plurimi propter ſolis ardorem peruiam negauerunt, facta etiam vel gentium vel inſularum commemoratione ad firmandæ fidei argumentum, omne illud mare ab India ad vſque Gadis voluit intelligi nauigabile, Cori tamen flatibus: cuius ſpiritus præter Arabiam, Ægyptum, Mauritaniam, euehere quanuis queant claſſem, dummodo ab eo promontorio Indiæ curſus dirigatur, quod alij Lepten acran, alij Drepanum nominauerunt. Addidit & loca ſtationum, & ſpa-
D tiorum modum: nam ab Indica prominentia ad Malichu inſulam affirmat eſſe quindecies centena millia paſſuum: à Malichu ad Sceneon ducenta vigintiquinque millia: inde ad inſulam Adanu centum quinquaginta millia: ſic confici ad apertum mare decies octies centena & ſeptuaginta quinque millia. Idem opinioni plurimorum, qui ob ſolis flagrantiam maximam partis iſtius regionem ferunt humano generi inacceſſam, ſic reluctatur, vt mercantium ibi tranſitus infeſtari ex Arabicis inſulis dicat: quas Aſcitæ habent Arabes, quibus è re nata datum nomen: nam bubulis vtribus contabulatas crates ſuperponunt, vectatíque hoc ratis genere prætereuntes
E infeſtant ſagittis venenatis. Habitari etiam addit Æthiopiæ aduſta. Troglodytarum & Ichthyophagorum nationibus: quorum Troglodytæ tanta pernicitate pollent, vt feras quas agitant, curſu pedum aſſequantur; Ichthyophagi non ſecùs quàm marinæ belluæ nando in mari valent. Ita exquiſito Atlantico mari vſque in occaſum, etiam Gorgadum meminit inſularum. Gorgades inſulæ, vt accepimus, obuerſæ ſunt promuntorio quod vocamus Heſperuceras. Has incoluerunt Gorgones monſtra, & ſanè vſque adhuc monſtroſa gens habitat. Diſtant à continente bidui nauigatione. Prodidit denique Xenophon Lampſacenus Hannonem Pœno-

Digitized by Google

rum regem in eas permeauiſſe, repertáſque ibi fœminas aliti pernicitate, A
atque ex omnibus quæ apparuerant, duas captas tam hirto atque aſpero corpore, vt ad argumentum ſpectandæ rei duarum cutes miraculi gratia inter donaria Iunonis ſuſpenderit: quæ durauere vſque in tempora excidij Carthaginenſis. Vltra Gorgadas Heſperidum inſulæ, ſicut Seboſus affirmat, dierum quadraginta nauigatione in intimos maris ſinus receſſerunt. Fortunatas inſulas certè contra læuam Mauritaniæ tradunt iacere, quas Iuba ſub meridie quidem ſitas, ſed proximas occaſui dicit. De harum nominibus expectari magna non miror, ſed infra famam vocabuli res eſt. In prima earum, cui nomen Norion, ædificia nec ſunt, nec fuerunt. Iuga B
montium ſtagnis madeſcunt. Ferulæ ibi ſurgunt ad arboris magnitudinem: earum quæ nigræ ſunt, expreſſæ liquorem reddunt amariſſimum: quæ candidæ, aquas reuomunt etiam potui accommodatas. Alteram inſulam Iunoniam appellari ferunt, in qua pauxilla ædes ignobiliter ad culmen faſtigata. Tertia huic proximat eodem nomine, nuda omnia. Quarta Capraria appellatur, enormibus lacertis plus quàm referta. Sequitur Niuaria nebuloſo aëre, & coacto, ac propterea ſemper niualis. Deinde Canaria repleta canibus forma eminentiſſimis: inde etiam duo exhibiti Iubæ regi. In ea ædificiorum durant veſtigia. Auium magna copia, ne- C
mora pomifera, palmeta caryotas feritantia, multa nux pinea, larga mellatio; amnes ſiluris piſcibus abundantes. Perhibent etiam exſpui in eam vndoſo mari belluas; deinde cùm monſtra illa putredine tabefacta ſunt, omnia illic infici tetro odore: ideóque non penitus ad nuncupationem ſui congruere inſularum qualitatem.

FINIS.

CLAVDII SALMASII
PLINIANÆ EXERCITATIONES
IN
C. IVLII SOLINI
POLYHISTORA.

Digitized by Google

CLAVDII SALMASII
PLINIANÆ EXERCITATIONES IN C. IVLII SOLINI POLYHISTORA.

AD I. EPISTOLAM.

PLINIVM emendare, explicare, & caſtigare his exercitationibus propoſui, ſed eo ordine quo compilauit eum Solinus: quem & ipſum eadem quoque opera non ſolùm meliorem facere, verùm etiam quam malus ſit auctor, oſtendere, pars eſt inſtituti noſtri. vt hinc ergo ordiamur, hæc Epiſtola ADVENTO inſcripta in antiquis omnibus libris legitur. quæ ſi vera eſt inſcriptio, falſum eſt quod ſequens ſimiliter ADVENTO inſcriptum præfert, cum ſatis conſtet diuerſis has duas epiſtolas ab auctore miſſas ac dedicatas fuiſſe. idque ex fine huius prioris liquido probari poteſt his verbis: *collata igitur hac epiſtola cum ea quæ auſpicium ſcriptionis facit, intelligis eodem te loco habitum quo eum cui laboris noſtri ſummam dedicauimus*. Diuerſis igitur palam eſt inſcribi debere, cum tamen vtramque eidem ADVENTO inſcribant libri veteres. nemo plures vidit, & nullus ex illis quos vidimus non ita ſcriptum habet: nec aliter habent quos alij inſpexere. Duas editiones, quod hæc dedicatoria docet, huius operis auctor edidit. in ſecunda multa mutauit, inter alia & titulum COLLECTANEORVM: indicemque præterea capitum addidit. illum indicem *Aduento* ſiue quis alius eſt, in hac poſteriori editione dedicauit: nam ſummam totius operis alteri quem *Aduentum* tamen etiam nominant libri, iam dicauerat. quam Epiſtolam ſolam, qua ſumma operis dedicabatur, quæque ſcriptionis auſpicium faciebat, prior editio habuit. At ſi liberè licet id quod res eſt ſuſpicari, ſolam illam Epiſtolam nomen *Aduenti* verè præferre cenſeam, quod imperiti librarij etiam huic inſcripſerunt, aliqua etiam fortaſſe an nominis ſimilitudine inducti, cum hæc *Auito*, illa *Aduento* eſſet inſcripta. Vt vt eſt, ex librariorum imperitia, & geminæ editionis confuſione, vt infinitos A alios in hoc opere errores, ita & hanc inſcriptionis turbationem manauiſſe certum. Nos *Aduentum* in vtraque retinuimus, ea re permoti magis, quod ita libri omnes haberent, quam quod eos verè ita habere mihi perſuaderem. Sed hariolari noſtrum non erat. hanc ſibi licentiam vt ſumant, fanaticis relinquo. Profecto ſtulti eſt de re incerta aliquid certi pronuntiare velle. *Aduentus* nomen Romanum eſt, cuius & apud Herodianum mentio: ſed ille Αὔεντον vocat, Græcorum more, qui *Aduentus* eſt. ſic Αὔενα in Baſilicis & Baſilicorũ Gloſſis, eſt *Aduena*. *Antius* quod in vulga-

B tis legitur, nihil habet Romani. *Auctius* Latinum magis eſſet. Verùm cum nulla exemplaria ita ſcriptum exhibeant, merito expunximus, & omnium codicum lectionem in eius locum repoſuimus.

Corpuſculum ſententia mea digeſtum vt noſceres, miſi,] ſic libri omnes legunt: ſic priores editiones aliquot: & Camertis, atque ita omnino legi oportuit, non vt in vulgatis eſt, *opuſculum*. per *corpuſculum* intelligit digeſtam capitum & in vnum corpus collectam ſeriem: huic editioni ſecundæ præmiſſam & *Aduento* dedicatam. Nam ſummam operis altera Epiſtola quæ ſcriptionis auſpicium facit, in prio-

C ri editione, iam alij dedicauerat. Hæc vero epiſtola, capitum corpuſculo, quo totius diſpoſitionis tenor comprehenditur, præfixa fuit. quod verba ſequentia indicant: *primo quod referendus ad induſtriam tuam fuit tenor diſpoſitionis*. nam tenor diſpoſitionis totius operis illis capitibus in vnum corpuſculum digeſtis continetur. Et in hoc Plinij ſimiolum egit Solinus, qui magni operis librum primum indicem voluit eſſe. Hanc igitur Epiſtolam ſtatim index ſequi debuit, ſicut nos edidimus. Cuius indicis cum hac Epiſtola in quibuſdam libris antiquis, nec vola nec veſtigium extat, quos ex priore editione conſtat exemplatos fuiſſe: ſiquidem in aliis pleriſque habentur,

Digitized by Google

qui ex poſteriore & emendata ſunt propagati. *corpuſculum* igitur de indice ex multis capitibus conſtante. ſic *corpuſculum* de opere ſuo dixit Iuſtinus in præfatione: *Et omiſſis his quæ nec cognoſcendi voluptate iucunda, nec exemplo erant neceſſaria, breue veluti florum corpuſculum feci.* vt corpus ex multis membris conſtat, ſic Latini *corpus* de opere vſurparunt, quod in multas eſſet digeſtum partes, pluresque libros contineret. Firmicus opus ſuum de matheſi, quod multis libris explicatur, *corpus* appellat, & ſingulari libro opponit, lib. iv. cap. xiiij. his verbis: *quæ omnia licet in hoc corpore ſparſim dicta ſint, ſpecialiter tamen in ſingulari libro quem de domino genituræ, atque chronocratore ad Mutinum noſtrum ſcripſimus, & comprehenſa ſunt & explicata.* ita enim libri veteres eo loci legunt, *in hoc corpore* vulgati, *in hoc opere.* ita *corpus Theodoſium* vocatur in Codice Theodoſij. ſic *corpus Iuſtinianeum* in Codice. & *corpus iuris* hodieque vocamus. Græci σωμάτιον ſimiliter vocant. σωμάτιον ἰλιάδος, & σωμάτιον ὀδυσσείας Longino περὶ ὕψους. Vide quæ ad Hiſtoriam Auguſtam notauimus.

Erit igitur operi iſti titulus, POLYHISTOR.] Hunc titulum emendatæ, & à ſe recognitæ Editionis eſſe voluit Solinus, cum prioris COLLECTANEA RERVM MEMORABILIVM, titulus fuerit: quem oblitterari cum aliis quæ improbauit in ſecundis curis ſibi placuiſſe dicit auctor. Scriptores tamen ex veteribus qui Solini teſtimonio vtuntur, ſæpius eum ex *Collectaneis* citant, raro ex *Polyhiſtore*. Priſcianus ferè ſemper in *Memorabilibus*, ſemel tantum in *Collectaneis vel Polyhiſtore.* Diguilus Grammaticus cuius excerpta ex Solino & Plinio in membranis extant, Solinum in *Collectaneis* ſemper laudat. Variant libri veteres Solini, in quodam ita legitur: SOLINI COLLECTANEA, vel POLYHISTOR, vel MEMORABILIA. Vinetus hunc titulum ex ſuis refert: *Iulij Solini Grammatici Polyhiſtor ab ipſo editus & recognitus, de ſitu orbis terrarum, & de ſingulis mirabilibus quæ in mundo habentur.* illud notandum *de mirabilibus*. nam & Priſcianus ſemel Solinum in *Admirabilibus* citauit. Exemplaria porro quæ ex priori editione ſumpta fuerunt, hanc Epigraphen ferè agnoſcunt: COLLECTANEA RERVM MEMORABILIVM: quæ vero ex recentata & recognita, inſcriptionem ita fermè concipiunt, quemadmodum eam immutauit ipſe Solinus: C. IVLII SOLINI POLYHISTOR AB IPSO EDITVS ET RECOGNITVS. Nec dubitamus quin ita opus ipſe ſuum inſcripſerit. nam priorem editionem priuſquam ſummam manum accepiſſet, interceptam, & proditam verius quam ab ſe editam intelligi voluit. Qui titulum operi ſuo indiderit, POLYHISTOR ex veteribus quâ Græcis quâ Latinis ſcriptoribus nunc ſcio neminem, multos *Polyhiſtoras* cognominatos ſcio. in Epitome Chronicorum *C. Iulius Hyginus Polyhiſtor illuſtris* habetur. Alexandri *Polyhiſtoris* mentio apud Ioſephum in antiquitati-

A bus Iudaïcis, Stephanum & alios. Appion quoque Alexandrinus cognomento *Polyhiſtor* notus ex Gellio aliiſque. Liber Πολυΐστωρ, vt παρὰ δίκαις.

Nam quem in exordio deſignaueram.] dicit tantum deſignaſſe, quia priorem editionem videri vult ſeſe inſcio & inuito exiiſſe, rudemque etiam tum atque impolitam in medium datam eſſe, priuſquam ſupremam manum illi impoſuiſſet.

collata igitur hac epiſtola cum ea quæ auſpicium ſcriptionis facit.] an non hæc Epiſtola auſpicium ſcriptionis facit? ſanè præcedit, ſequitur altera: ab hac igitur potius quæ priore
B loco eſt auſpicium ſumit ſcriptio, quam ab illa quæ ſubijcitur. Sed ſcriptionis auſpicium facere ſequentem Epiſtolam ideo dicit auctor quod operi ipſi præfixa, totius ſcriptionis auſpicium principiumque ſtatuat. Hæc autem licet prior ſit, non tamen ſummæ operis, ſed indicis corpuſculo præmittitur, & dedicatoria eſt non opuſculi ipſius ſed indicis tantùm. Ex quibus patet, Indicem capitulorum ab ipſo auctore concinnatum digeſtumque fuiſſe, & huic Epiſtolæ ſubiectum: vt falli eos conſtet qui dubitant vtrum Solinus opus ſuum in capita
C diuiſerit, an librarij. quod in aliis auctoribus factitarunt.

Ad Epiſt. II. *de beneuolentia tua nihil temerè præceperim.*] ita correximus pro eo quod erat in editionibus, *perceperim*, ſuadente ſententia, & librorum conſenſu.

Fermentum cognitionis magis ei ineſſe quam bratteas eloquentiæ,] eleganter & propriè cognitionem, ideſt doctrinam, ferméto comparat; eloquentiam bracteis, & ſic fermentum bracteis opponit: vt doctrinam cognitionemque rerum, ornatui verborum & eloquentiæ. ita doctrinam ab eloquétia ſeparat Sue-
D tonius in Caligula: *eloquentiæ multum attendit, doctrinæ parum.* Fermentum, maſſam cui admiſcetur auctiorem & ἐγκαρδιωτέραν reddit: brattea vero quibus rebus inlinitur, nihil amplius confert, quam tenue πέταλον & extimæ cutis fucum. ſic rerum cognitio animum alit & inſtruit, eloquentia ornatum tantum præſtat, & leuem in verbis nitorem. Hinc *fermentum cognitionis*, & *bratteas eloquentiæ* oppoſitè dixit. Hinc & *bracteata eloquentia* Fulgentio.

quod cum primis induſtriæ tuæ inſinuatum velim.]
E ita Solinus in hoc Polyhiſtore ab ipſo recognito, pro quibus verbis in priori editione ſic poſuerat: *quod ante omnia demittere in pectus tuum velim.*

ſuo quaque ordine redderemus.] peccant qui legunt, *ſuo quaque ordini redderemus.* apud hunc ſcriptorem aliosque optimos Latinitatis auctores *reddere* abſolutè poſitum. ſic infra: *nunc de incolis reddam.* & alij: *nunc de moribus reddam.* ita paſſim apud alios.

quod intactum ad hoc vſque æui permaneret.] ita libri. ita nos edidimus. vulgo, *perſeueret*. prior editio Solini habuit, *quid enim adferre nouum*

Digitized by Google

poſſimus, pro his quæ nunc legimus, *quid enim proprium noſtrum eſſe poßit.*

Si qua ex iſtis ſecus quam opto in animum tuum venerint.] correxit ita ſeipſum Solinus, cum prius ſcripſiſſet: *ſecus quàm opto acceperis.*

quandoquidem], libri. *quoniamquidem.* & ita ſæpe apud Solinum pro *quandoquidem.*

poſtpoſitis quæ reliqua ſunt, ante omnia effigiant modum capitis.] verba iſta, *poſtpoſitis quæ reliqua ſunt*, Codex Regius omnium ſine controuerſia optimus, non agnoſcit, & ſanè videntur ex prioris editionis lectione huc intruſa, quæ quidem prior editio ſic habuit: *ſicut ergo qui corporum formas æmulantur, poſtpoſitis quæ reliqua ſunt, effigiant modum capitis.* quæ in δευτέρᾳ & hac noſtra ἐκδόσει, ita mutauit Solinus: *ſicut ergo qui corporum formas æmulantur, ante omnia effigiant modum capitis.* nam *ante omnia*, eandem planè ſententiam continet, quam illa, *poſtpoſitis quæ reliqua ſunt.* ſic quod alibi pluries in hoc opere admiſſum eſt, hoc quoque loco vtraq. lectio in contextum à librariis recepta. nihil verius.

nec prius lineas deſtinant in alia membra.] id eſt, nec prius in alia membra delineanda penicilli ductum deſtinant. *linea* in pictura, nihil aliud eſt quam penicilli ductus. Monjocoſius qui de veterum ſcalptura & pictura ingenioſè nonnulla ſcripſit, multis diſputat *lineas* in pictura, quæ coloribus peragitur & penicillo exercetur, non dici, nec adeo locum habere, ſed in ſolis monochromatis quæ ex albo vel nigro ſcribuntur: vulgo vocamus *Crayon.* totamque illam diſputationem aduerſus Pliniũ inſtituit, quaſi quid linea eſſet in pictura minus intellexerit. Narrat Plinius lib. xxxv. cap. xiij. Apellem cum Rhodum adnauigaſſet cognoſcendi Protogenis cauſa qui ibi agebat, ad eius domum ventitaſſe, quem cum domi non offendiſſet, arrepto penicillo lineam ex colore duxiſſe ſummæ tenuitatis per tabulam, quæ fortè in machina proſtabat, quamque anus aſſeruabat, vt Protogenes ſic intelligeret à quo quæſitus eſſet: reuerſum Protogenem, & lineam contemplatum non dubitaſſe quin Apelles veniſſet, ipſumque alio colore in eadem illa linea aliam multo ſubtiliorem duxiſſe, eamque poſtea tertio colore ab alia linea ſectam ab Apelle, ſic vt nullum amplius relinqueret ſubtilitati locum. Tabulam illam auide à ſe ſpectatam refert ibidem Plinius, cum miraculo eſſent lineæ pæne viſum effugientes. Negat Monjocoſius lineas dici de coloritia pictura: negat certamen fuiſſe inter Apellem & Protogenem de linearũ ſubtilitate; lineas linearumque adeo tenuitatem in pingendo nihil facere, nec neceſſariam eſſe contendit: negatque omnino Plinium vidiſſe quod viderit. Ad ea quæ ille pluribus & ſubtilius quam verius contendit, paucis ego reſponderim. Primum omnia illa quæ Plinius in ea hiſtoria narranda perſequutus eſt, ex Græcorum Latinorumque commẽtarijs hauſiſſe, & eorum auctorum, qui nõ tantum de Pictura ſcripſerunt, ſed & ipſi nobiliſſimi pictores extiterunt, vt Apelles & Melãthius. quare ſi Plinius errauit, alij ante ipſum ſimiliter errauerint neceſſe eſt. deinde falſum prorſus eſt linearũ nomen picturæ quæ coloribus inducitur, minimè conuenire. Sanè ſi lineas pictura coloria non habet, nec vlla erunt corporum vultuſque liniamenta, quorum formas pingendi ars æmulatur. quid enim aliud *lineamentum* quam lineæ ductio? *liniamenta* porro vultus & corporis lineis imitatur & exprimit pictura, quarum aliæ extremitates corporum circumſcribunt, quæ extremæ lineæ dicuntur: aliæ media corpora per partes exprimunt, & delineant, quæ interiores & mediæ appellantur. Hinc pictura ipſa *linearis* appellata, quæ primo ſine coloribus lineas intus ſpargebat, poſtea etiam colores lineis induxit. Primis enim picturæ incunabulis vmbram hominis lineis circumducebant, nullas intus lineas ad exprimenda lineamenta ducebant. Plinius lib. xxxv. cap. iij. *Græci autem alij Sicyone, alij apud Corinthios repertam, ſummis vmbra hominis lineis circumducta. itaque talem primam fuiſſe. ſecũdam ſingulis coloribus, & monochromaton dictam poſtquam operoſior inuenta erãt. Inuentam linearem dicunt à Philocle Ægyptio vel Cleanthe Corinthio. primi exercuere Ardices Corinthius & Telephanes Sicyonius ſine vllo etiamnum colore, iam tamen ſpargentes lineas intus. ideo & quos pingerent adſcribere inſtitutum. Primus inuenit eas colorare teſta vt ferunt trita, Cleophantus Corinthius.* Vides *linearem picturam* eam dici quæ ad hominem exprimendum non ſolam eius vmbram lineis circumſcribit, & adterminat, quod primi picturæ inuentores faciebant, ſed quæ intus etiam lineas ſpargens, liniamenta corporea effingit. quæ & initio quidem ſine colore abſoluebatur, quum & aſcribere cogebantur quos pingerent, poſtea coloribus expedita eſt, & colorum vſu percrebreſcente ars perfecta & iconici homines pingi cœpti. *Linearis* igitur pictura propriè de coloria, & lineæ in eo pingẽdi genere dictæ tam extremæ, quam internæ. in lineis extremis, & circumcæſura coruorum finienda palmam Parrhaſio veteres dederunt. Plinius lib. xxxv. cap. x. *primus Symmetriam picturæ dedit, primus argutias vultus, elegantiam capilli, venuſtatem oris, confeßione artificum in lineis extremis palmam adeptus. hæc eſt in pictura ſumma ſublimitas. corpora enim pingere, & media rerum, eſt quidem magni operis, ſed in quo multi gloriam tulerint. Extrema corporum facere, & deſinẽtis picturæ modum includere, rarum in ſucceſſu artis inuenitur.* quid in re nota pluribus opus eſt? linea non eſt in pictura, idem quod in Geometria, ſine latitudine longitudo, ſed eſt penicilli ductus, vnde *lineamentum*, lineas ſiue lineamenta vultus & corporis *tractus* appellamus, vt & in pictura. Horatius:

Nulla dies abeat quin linea ducta ſuperſit,

quod prouerbium ex Apelle natum, cui *perpetua conſuetudo fuit, nunquam tam occupatam diem agendi, vt non lineam ducẽdo exerceret artem.* γραμμὴν ἕλκειν Græci dicunt de pictoribus: nam & γράφειν à quo γραμμὴ factum propriè Græcis pin-

Digitized by Google

geſte eſt, & γραφῆς pictores, & γράμμα opus pictum. inde & *liniare* pro exprimere & effingere Apuleio, lib. x. *quam quidem laciniam curioſulus ventus ſatis amanter nunc laſciuiens reflabat; vt dimota pateret flos ætatula: nunc luxurians adſpirabat; vt adhærens preſſulè membrum voluptatis graphice liniaret.* ita omnino legendus ille locus. vulgo ſcribunt, *membrorum voluptatem graphicè liciniaret*, & peius interpretantur, obuelaret. ventus nunc reflans laciniam tunicæ dimouebat, & pubem Deæ oſtendebat: nunc adſpirans ita preſſulè corpori eam iungebat, vt typum & liniamenta membri voluptatis graphicè effingeret. *membrum voluptatis* illud eſt, quo fœminæ cenſentur. *liniare* igitur verbum pictorum, vt lineæ & lineamenta. Plinius de Veneris Coæ tabula quam Apelles imperfectam reliquit: *Apelles inchoauerat & aliam Venerem Cois, ſuperaturus etiam illam ſuam priorem. inuidit mors peracta parte: nec qui ſuccederet operi ad præſcripta lineamenta inuentus eſt.* & alibi: *illud vero per quam rarum ac memoria dignum etiam ſuprema opera artificum, imperfectaſque tabulas in maiori admiratione eſſe quam perfectas. quippe in ijs lineamenta reliqua ipſæque cogitationes artificum ſpectantur.* Quintilianus in eadem re exponenda *linearum* nomine vſus eſt, non repertum ſcilicet qui præſcriptas ab Apelle lineas poſſet abſoluere. inde *omnibus lineis abſolutum opus* de conſummatiſſimo: quod ex pictura tractum. Arnobius de pictura: *quæ pares lineas principali ab ore traducat.* Dioſcorides: τὸ δὲ κιννάβαρι ἐκ τῆς κομίζεται μὲν ἀπὸ Λιβύης, πιπράσκεται δὲ πολύ, καὶ σπάνιόν ἐστιν, ὡς μόλις ἐξαρκεῖν τοῖς ζωγράφοις εἰς τὴν ἐν ταῖς γραμμαῖς ποικιλίαν. vides varietatem linearum in pictura coloria dici? ἀκριβῆ διαγραμμίας Græci etiã appellant, de re per quam ſcitè & exquiſitè picta. quod autem negat Monjocoſius lineam ex colore ductam alia tenuiore linea ſecari poſſe, penitus eum ratio fugiſſe videtur. quis enim neſcit delicata & ſuſpenſa manu ductum penicillum longè ſubtiliorem lineam efficere, quam ſi idem preſſiore niſu per tabulam trahatur? Hoc ſi verum eſt, quid ni & ſubtilior linea per minus tenuem duci queat, eamque diuidere? linearũ porro ſubtilitas non tantum requiritur in extremitatibus circumſcribendis, ſed etiam in multis aliis interioribus lineamentis effigiandis. qui ſubtilitatem & minutias capillamenti exactè repræſentari volet pictor, an non linearum tenuitate cum ipſo capillo, certare opus habebit? nihil ſanè tenuius aut delicatius capillo. iam vero illud quale eſt, quam friuolum, quod illos pictores non de ſubtilitate linearum certaſſe vult, ſed de commiſſuris, & tranſitu colorum, quem *harmogen* dicebant? Sed nos manum tandem de tabula, ne vltra crepidam. occaſione data, non potuimus facere quin Plinium ab inſcitiæ & ablepſiæ crimine, quod illi impactum iuit Monjocoſius, vindicaremus.

quod in nouum noſtrum præconium poſſit ſuſcitari] aliis libris deeſt *nouum*, aliis *noſtrum*. Optimos ſequuti ſumus, qui exhibẽt vtrumque. nihil, A inquit, reliqui fecerunt auctores, quod ſuſcitare poſſimus ad nouũ noſtrum præconium, quod vt nouum à nobis prædicari laudarique poſſit. legebat Delrius: *quod ignotum præconiũ poſſit ſuſcitare.* atque ita in libros veteres habuiſſe dicit. neſcio quos libros iactet, nullus eorum quos vidi, ita habuit. in altero Regio legebatur: quod *innotuum*, pro *in nouum*. quod fortaſſe Delrius accepit pro *ignotum*, cum ſic liber eius legeret. quid ſit *ignotum præconium ſuſcitare* planè neſcio. Ad oram codicis optimi R. B. hæc varia lectio adſcripta erat: B *quamuis nihil ſuper ea re reliqui fecerint auctores doctiſſimi, quod in præconium ſubitum poſſit ſuſcitari.* quam lectionem prioris editionis fuiſſe non vanè conjecto. At *ignotum præconium* prorſus ineptè. res ignotæ plerumque præconio notæ fiunt: præconium non eſt, nec dicitur ſi ignotum eſt.

Pagina 1ª. *Romam Græcè Valentiam nominatam.*] Ῥώμη Græcè propriè eſt *Valentia* Latinè. nam ἐρρῶσθαι eſt valere. Gloſſæ: Ῥώμη, *Valentia.* ita vocarunt *robur* corporis. quod & ipſum ex eadem origine venit. nam ῥῶμος, & ῥώμη, ἀπὸ τοῦ ῥώεσθαι. Aeolicum ῥῶμορ & ῥῶβορ, vt βύρμαξ, μύρμαξ. inde Latinum *robur*. inde etiam C dicti Ῥῶμος Ῥωμύλος. ῥῶμος enim vir fortis, vt μῶμος irriſio dicitur, & qui irridet. μῖμος imitatio & qui imitatur. ſic Ῥῶμος & fortitudo & vir fortis. Latinis *Remus*. vt *Apello*: Ἀπόλλων. à ῥῶμος Ῥωμύλος, vt à ψεῦδος ψευδύλος. vnde *Pſeudolus* Plautinus. à Φαῦδος, Φαιδύλος. ab ἡδύς. ἡδύλος & ſimilia. inde Latinis priſcis *Romulus*. Feſtus: *Romulus & Remus à virtute, hoc eſt robore appellati.* veteres Romani *virtutem* proprie de viribus corporis & robore dixerunt. ita *virtus* accipitur in verſu quodam Ennij apud Nonium. Phædrus:

D *Virtuti ſemper præualet ſapientia.*

Hyginus in Aſtronomico Poëtico: *Hegeſianax autem Theſea dicit eſſe qui Trœzene ſaxum extollere videtur: quod exiſtimatur Aegeus ſub eo ſaxo Elopium enſem poſuiſſe, & Aethra Theſei matri prædixiſſe, ne ante eum Athenas mitteret, quam ſua virtute lapide ſublato, potuiſſet gladium patri referre.* vide quæ ad Hiſt. Aug. notauimus. ἀνδρείαν quoque ſic vocauerunt, vt Græci etiam ῥώμην. Gloſſographi Græci ὑγίειαν etiam interpretantur, quaſi tu dicas *valetudinem* pro *valentia.* ὑγίειαν ſiquidem pro valentia vſurparunt, quum propriè ſit valetudo. hinc ὑγιεινότατοι τῶν ὑγιαινόντων Ariſtoteli & Stephano περὶ E ἐθνικῶν in voce Ῥώμη Hinc Ῥώμην Æſculapij filiam finxerunt, cui Æſculapio adſeſtrices & comites Ἰασὼ, ὑγίειαν, Πανάκειαν dedere. Ab illa porro Roma Æſculapij filia Romæ vrbi nomen impoſitum tradiderunt, vt Marinus ſiue Marianus Lupercaliorum poëta, cuius hi verſus, qui apud Seruium leguntur ad Eclogam 1. ita digerendi ſunt & concipiendi:

Roma ante Romulum fuit,
Et ab ea nomen Romulus
Adquiſiuit . . . .
Sed diua flaua & candida
Roma Æſculapi filia

Digitized by Google

Nouum nomen Latio facit.
Hanc conditricis nomine
Ab ipſo omnes Romam vocant.

Hos eoſdem verſus refert Philargyrius ex Seruio vt apparet ſumptos: nec enim animaduertit verba illa, *Roma ante Romulum fuit*, non eſſe Seruij, ſed Mariani verſum. perperam autem, *Settaa flaua & candida*, vir doctus qui verſus illos conſtituere voluit, legiſſe videtur. Nec enim Roma filia Æſculapij eadem fuit cum illa Settæa captiua Troiana quæ claſſem Æneæ incendit. Concedamus captiuam illam, quod verum eſt, ab aliis *Romen* vocatam, ab aliis *Settaam*, non tamen vna duplex nomen habuit, nec *Settaa Roma* à quoquam eſt appellitata.

vt tutiſſima vrbium, arces vocarentur.] Hic Grammaticus *arces* ab Arcadibus vult nominatas, quoniam in excelſa parte montis habitarint Arcades. quod eſt ineptiſſimum & Grammaticale. Nec illi melius qui ab arcendis hoſtibus hoc nomen deriuant. ἕρκος Græcè eſt locus munitus & tutus: inde arx. ſic πόλτος, *puls*: γάλανος pro βάλανος, *glans*. Nam Siculi dicebant ἄρκος: vt ἄρταμος pro ἄρτιμος, & ſimilia. aut ſanè ἄκρος, *arces*. nam & ἀκροπόλεις *arces* dicuntur ceteris Græcis. ſic ἀρετὶς, *ars*. ita Siculi, quæ aliis ἀρετή.

poſuiſſe ſedes, ſtruxiſſe mœnia.] ſcripti omnes: *inſtruxiſſe mœnia*. ex quo bonus Delrius faciebat: *inde ſtruxiſſe mœnia*. ſed iniuriam illi viro faciunt inſignitè magnam, qui eum pro critico habent. *inſtruxiſſe* rectum eſt, nec mutandum. *inſtruere* eſt ἐπικτίζειν, vt ædificare. inde *inſtructura* apud veteres rei Agrimenſoriæ auctores, i. ἐπικτίσεις, lapidum nempe ſtructura ad muri vicem pro termino; quod genus terminus *Epictiticus*, & *Epictiticalis* paſſim in illorum ſcriptis appellatur. ita enim vbique corrigendum pro *Epetecticus* & *Epetecticalis* vt vulgo habetur. Frontinus de coloniis in Foronouanus: *varys autem locis per inſtructuras, arcas, riuorum vel fluminum curſus: ſed & iuga montium & ſupercilia fines ſeruantur*. inſtructuræ ibi ſunt termini Epictitici, muri ſcilicet pro terminis ad finiendos agros conſtructi: quos *finitimos muros* idem alibi vocauit. Fauſtus & Valerius in fragmentis: *& in aliquibus locis murum de lapide fecimus conſtruere, ex calce & harena, fundamenta cummaximè*. apud Hyginum in figura picta Epictiticalis termini murum viſere eſt ex lapidibus conſtructum triangularem, in trifinio ponendum: vt arcæ erant quadratæ ſtructuræ lapideæ in quadrifinio pro terminis collocandæ, quas *inſtructas arcas* vocauit Frontinus in voce Carſeolis: *in campis vero terminos quadratos, Tiburtinos, ſpatulas curſorias. interiectis vero locis per arcas inſtructas, & monumenta finitur*. vbi *inſtructæ arcæ* ſunt ex lapidibus ad inſtar muri ſtructæ. Incertus auctor de limitibus: *Terminus ſi aliquid fictum habuerit ſuper ſe, ærum aut plumbum aut ſtannum Epictiticum, hoc eſt maſſatim fabricatum, quod eſt inter cenſam centuriæ*. ita locus ille legendus eſt, qui ex interpretatione *fabricatum* ſatis oſtendit ἐπι-

A κτίζειν eſſe ſcribendum.

proprium Romæ nomen, & verum magis quod nunquam in vulgum venit, ſed vetitum publicari.] ita ex ſcriptis edidimus. vulgo eſt tantùm: *traditur etiam proprium Romæ nomen, verum tamen vetitum publicari*. rem habet ex Plinio lib. iij. cap. v. verba ipſa paulum immutauit.

quominus enuntiaretur.] editio Camertis: *quominus inclareſceret*. quam lectionem margini optimi Codicis adpoſitam reperimus; nec dubium priorem Solini editionem ita habuiſſe, quod mutauit in ſecunda; non enim gloſſa eſt illud *inclareſcere*, ſed eo verbo

B ſæpius auctor vtitur, pro innoteſcere.

cærimoniarum arcana ſanxerunt.] Plinius: *cuius nomen alterum dicere arcanis cærimoniarum nefas habetur*.

ob meritum profanæ vocis, neci datum.] varia lectio ex priori editione: *neci deſtinatum*. id ſic mutatum in poſteriore. Plinius: *luitque mox pœnas*.

ſacellum colitur Angeronæ.] ſacellum proprium non habuit Angerona, ſed in ſacello Volupiæ ſacrum ei faciebant pontifices, cuius & ſimulacrum in ara Volupiæ collocatum erat. Videndus Macrobius lib. ix.

C cap. x. præterea hæc loquutio haud ſatis adlubeſcit, vt *ſacellum Angeronæ coli* dicatur pro ipſa Angerona. nam *ſacellum* eſt locus ſacer: & quidem quaſi ſacra cella, vt quidam imperiti Grammatici pronuntiarunt. melius videretur, ſi eſſet: *ſacrum colitur Angeronæ*. ſic *Herculei ſacri cultor* Poëtæ. & ſacra *coli* paſſim apud Auctores. vnde & *ſacricola* fuit & cum legendum putarem: *ſacello colitur Angerona*, nunc nihil muto.

ibid. *cui ſacrificatur ante diem duodecimum Kal. Ian.*] ita loquebantur *ante diem quartum*; *ante diem tertium, ante diem pridie Kalendarum, & Iduum*. ita & hoc loco ſcripſerat Plinius,

D quem ſequitur Solinus, ſed malè apud eum hodie legitur: *namque diua Angerona, cui ſacrificatur ad diem xij. Kal. Ianuarij ore obligato, obſignatoque ſimulacrum habet*. ſcripſerat Plinius, *A. d. xij. Kal.* hoc eſt, ante diem duodecimum Kalendarum.

Quæ diua præſul ſilentij iſtius.] veteres editiones, & ex ſcriptis plerique habent, *ſilentij ipſius*, qua lectione vniuerſim ſilentij præſes Angerona ſignificatur. quo ſenſu Gloſſæ *Angeroniam* exponunt, τὴν θεὸν τῆς βουλῆς καὶ καιρῶν. Nam bona conſilia niſi tacita ſint, ple-

E rúmque, peſſima euadunt.

Quippe ſi reſciuerint inimici conſilium tuum
Tuopte tibi conſilio occludunt linguam, & conſtringunt manus.

optimi tamen libri legunt, *iſtius*. non omnis enim ſilentis præſes Angerona, ſed illius quo nomen alterum Romæ taceri tegique religio iubebat. ſiquidem ob hoc ipſum Angerona dea facta eſt, & obligato ſignatoque ore ſtatuta. Plinius: *non alienum videtur inſerere hoc loco exemplum religionis antiquæ ob hoc maximè ſilentium inſtitutæ*. De Angerona loquitur, & de proprio Romæ nomine quod vulgari nefas erat.

Digitized by Google

Vnde & *Angeronam* quidam numen tutelare Romæ, eſſe tradiderunt, cuius etiam nomen ne publicaretur arcanis cærimoniarum erat ſancitum, haud minus quam Romæ. Seruius ad Georg. I. *nam verum nomen eius numinis quod vrbi Romæ praeſſet ſciri ſacrorum lege prohibetur. quod auſus quidam tribunus plebis enuntiare, in crucem leuatus eſt.* atque inde dicta *Angerona*, quod quaſi angeret & cohiberet os loqui volentium, ſilentiumque indiceret. non tamen *Angenora*, vt vult Scaliger, dicenda ab angendo ore, ſed ſimpliciter ab angendo vel angerendo. *Angero* ab ango dicebant veteres, vt *lambero*, à lambo. inde *Angerona*, vel *Angeronia*. Verrius quaſi *Angeroniam* ab angoribus depellendis. iuxta Plinium & Solinum hoc loco, Angerona, diua tantum illius ſilentij fuit, quod vero nomini vrbis Romæ ſupprimendo debebatur, & cuius tenendi quaſi quandam neceſſitatem denuntiabat Angerona. Gloſſæ: *ancti*, ἀναγκασθέντες, ἀγχόμενοι.

prænexo obſignatoque ore ſimulacrum habet.] Plinius: *ore obligato obſignatoque ſimulachrum habet.* Macrobius: *Maſſurius adjicit ſimulachrum huius deæ ore obligato atque ſignato in ara Volupiæ collocatum.* ſed quomodo ſignatum aut quibus vinculis obligatum os Angeronæ in ſimulacro? digito ſcilicet, quo labris admoto comprimebat os, & quodam quaſi ſigillo ſignabat, & per hoc ἐχεμυθίαν aliis indicebat. ita etiam Harpocratis ſimulacra fingebantur. Macrobius: *ſunt qui Angeronam, quæ digito ad os admoto ſilentium denuntiat*, non aliter os prænexum habebat quam digito. Hoc erat oris ſignaculum. Theognis:

——— γλώσσῃ σφρηγὶς ἐπικείσθω.

Ergo rectè apud Tertullianum emendabamus olim: *idcirco & aditu prius cruciant, diutius initiant cum os ſignant, cum Epoptas ante quinquennium inſtituunt.* os ſignabant in magnis myſteriis epoptæ, quibus ſilentij neceſſitas indicta. idem Tertullianus: *ceterum poſt tot ſuſpiria epoptarum, totum ſignaculum linguæ ſimulacrum membri virilis reuelatur.* Græcum μύειν, os cohibere & ſignare.

Pag. 2. *Aram Hercules, quam vouerat, ſi amiſſas boues reperiſſet.*] multis Camers contendit aram hanc, quam Hercules Ioui Inuentori dicauit, repertis bobus & occiſo Caco diuerſam eſſe ab illa, quam paulo poſt ſcribit Solinus Herculẽ ſuo numini ſtatuiſſe, & Maximã appellatam eſſe. fallitur ſanè Camers nec minus fortean falſus Solinus ipſe. Errat Camers quod cum rectè cenſeat has diuerſas eſſe aras apud Solinum, & vtramque ab Hercule diuerſis temporibus & locis inſtitutas, vnam Ioui Inuentori alteram ſibi, putauerit tamen de hac eadem ara, quàm hîc Solinus intelligit Liuium loqui lib. I. Virgilium Æneid. viij. Ouidium Faſt. I. Propertium denique eleg. ij. lib. iv. Omnes illi de ara Maxima intellexerunt, quam aut Euander Herculi, aut ipſi ſibi Hercules, vt alij auctores ſunt, cum ſe immortalem fore comperiſſet ex Carmentis vaticinio, conſecrauit. Propertius:

Maxima quæ gregibus deuota eſt ara repertis,
Ara per has, inquit, Maxima facta manus.

Et hæc ara eſt quam hîc dicit Solinus Herculem vouiſſe, ſi boues reperiſſet. Et ſanè auctores non duas aras Maximas, ſed vnam tantum memorant, in hoc ſolo diſcrepantes, quod alij Inuentori Ioui ab Hercule hanc aram conſecratam, alij ab Euandro Herculi, alij verò ab ipſo Hercule ſibi ſuóque numini poſitam. Auctor incertus de origine vrbis Romæ ex Caſſio: *Tum Recaranus* (qui & idem Hercules Seruius *Caranum* ex Verrio vocat) *ſub Auentino Inuentori patri aram dedicauit, appellauitque Maximam, & apud eam decimam ſui pecoris profanauit ſub Auentino.* ad portam ſcilicet Trigeminam quæ ſub Auentino fuit. idem ex libris Pontificalium: *Cùm ergo Recaranus ſiue Hercules, patri inuentori aram Maximam conſecraſſet; duos ex Italiâ, quos eadem ſacra certò ritu adminiſtranda edoceret, adſciuit Potitium & Pinarium.* malè ergo Onuphrius qui in xj Regione vrbis, Aram Maximam Herculis, & aram Iouis Inuentoris recenſet quaſi diuerſas, cum vna eademque ſit. Falſus etiam hîc Solinus qui cum heîc de ara Iouis Inuentoris loquutus ſit, paulo poſt addit: *ſuo quoque numini idem Hercules inſtituit aram, quæ Maxima apud Pontifices habetur.* ad quem locum plura.

fruſtratus vincula & vnde venerat redux, præſidijs amplioribus] ita ex libris repoſuimus. vulgo: *fruſtratus vincula, vnde venerat redux, & præſidijs amplioribus occupato circa Vulturnum, & Campaniam regno.* haud æque benè.

dum attrectat etiam ea] ita noſtri meliores: vulgati: *dum etiam ea attrectare auderet.* quam prioris editionis eſſe lectionem puto.

ſuo quoque numini Hercules inſtituit aram, quæ Maxima] Delrius edidit: *ſuo quoque nomini*, contra anteriorum editionum fidem, & ſcriptorum codicum auctoritatem, quare hoc illi placuerit neſcio. *ſuo numini*, id eſt, ſibi tanquã deo. at *ſuo nomini* minus rectè. non enim Herculis nomini inſcripta hæc ara, ſed ſimpliciter *Ara Maxima.* inſcribebantur autem aræ nominibus eorum diuorum quibus erant conſecratæ. Seruius ad lib. iij. maximi operis: *alij in templo Apollinis aram fuiſſe inſcriptam, πατρῴου Ἀπόλλωνος.* Zoſimus, βωμὸς ὤφθη ἐν ᾧ γράμμασι ἦν, ἅδου ϰ̀ Περσεφόνης. Ara Maxima nullius numinis præferebat nomen, inde *Ara Maxima* tantum proſcribitur apud Victorem & Rufum. ſincerum incruſtauit Onuphrius qui *Herculis aram Maximam*, in vrbis Romæ deſcriptione ſcripſit. quod ſi Herculis nomen inſcriptum habuiſſet, nemini poterat eſſe dubium quin Herculi fuerit conſecrata, quum multi ex veteribus Ioui Inuentori vel Victori ab Hercule fuiſſe dedicatam dixerint.

ſuo quoque numini] Solinus diuerſam hanc aram facit, quam ſibi conſtruxit Hercules, quæque Maxima appellata eſt, ab ea quam ſuprà dicit ab eodem Hercule Ioui Inuentori deuotam, quod boues amiſſas reperiſſet, cum plerique confundant, & eamdem Maxi-

Digitized by Google

mam tradant: alij ab Hercule Ioui Inuentori, alij Herculi ipſi ab Euandro conſecratam, alij ab Hercule ſibimetipſi, ſuoque numini. Narrat Ouidius Herculem occiſo Caco, & reciperatis bubus, quos ille auerterat, Ioui Victori, vel vt alij volunt, Inuentori, taurum immolaſſe, conuiuioque adhibitis agreſtibus cum Euandro, Aram Maximam ſibi conſtituiſſe. Faſtorum. 1.

Immolat ex illis taurum tibi Iuppiter vnum
Victor: & Euandrum ruricolaſque vocat.
Conſtituitque ſibi, quæ Maxima dicitur, aram.

Ergo Ioui prius immolauit, quam aram maximam conſtitueret ſibi: ita enim ordo postulat, quo vtitur Ouidius. aliàs prius erat aram conſtitui, deinde taurum immolari. Ara igitur illa ad quam Ioui victori taurum immolauit Hercules occiſo Caco, & receptis bubus, alia fuit ab Maxima, & de fortuito, vt par eſt, ceſpite ſtructa. Hæc eſt fortaſſe, quam Ioui Inuetori, ſi boues amiſſas reperiſſet votam ab Hercule, poſtmodumque dedicatam paulo ſupra refert Solinus. Ceteri tamen, vt dixi, occiſo Caco, aram conditam dicatamque ab Hercule, bouemque de grege eximiam ad eam immolatam, primum volunt, quæ Maxima ſit appellata, nec aliam præter hanc memorant: quod narrationi Liuij conuenit lib. 1. & ijs quæ Virgilius Æneid. viij. refert: nec ab his etiam fortaſſe diſcrepat Ouidius loco quem ſuperius adduximus, ſi ὕστερον πρότερον admittamus, quod non eſt infrequens poëtis. de loco etiam vbi ara illa Maxima conſtituta, non vſquequaque auctoribus inter ſe conuenire video: Ouidius in foro Boario eam collocat:

Conſtituitque ſibi, quæ Maxima dicitur, aram,
Hic vbi pars vrbis de boue nomen habet.

forum autem Boarium in octaua vrbis regione. Ceteri Aram Maximam in vndecima regione vrbis conſtituunt ad Circum Maximum. vt P. Victor & Sex. Rufus. Seruius ad illud Æneid. viij

— & erit quæ Maxima ſemper.

Ingens eſt enim ara Herculis ſicut videmus hodieque poſt ianuas Circi maximi. apud Victorem non longè à porta Trigemina in xj. regione, quæ Circi maximi eſt, ponitur: *Porta Trigemina. Salinæ. Apollo Caliſpex. Ædes Portumni. Hercules Oliuari. Ara maxima.* Cacum habitauiſſe locum vbi poſtea Trigemina fuit porta, ſuprà indicauit Solinus, & pæne ſignificauit eodem loco dicatam ab Hercule Inuentori Ioui aram, quam eidem vouerat ſi amiſſas boues reperiſſet. *quippe aram Hercules, quam vouerat ſi amiſſas boues reperiſſet, punito Caco patri Inuentori dicauit: qui Cacus habitauit locum, cui Salinæ nomen eſt: vbi Trigemina nunc porta.* Herculis quoque Victoris ædes ad portam Trigeminam fuit, eaque diuerſa ab altera æde eiuſdem Herculis Victoris, quæ in foro Boario. Macrobius ſat. 3. *Romæ autem Victoris Herculis ædes duæ ſunt; vna ad portam Trigeminam, altera in foro boario. Huius cognomenti cauſam Maſſurius Sabinus Memorialium libro ſecundo aliter exponit.* perperam

A apud Macrobium hodie legitur, *huius commenti.* de cognomento *Victoris* loquitur, cuius cauſam affert ibi Maſſurius, & *Epitheton* vocatur in eius verbis à Macrobio citatis. Sex. Rufus: *Ædes Herculis victoris duæ, altera ad portam Trigeminam, altera in foro Boario parua & rotunda.* an vt duæ ædes Herculis Victoris, ita quoque duæ aræ maximæ, vna prope Circum Maximum ad portam Trigeminam, altera in foro Boario? Neutiquam. nam vnam tantum celebrant auctores. quibus igitur potius credemus? vtrum Ouidio qui in foro Boario eam collocat, an alijs qui ad Circum

B Maximum? aut quid de Seruio dicemus qui ſua ætate etiam extitiſſe poſt ianuas Circi Maximi poſitam adfirmat? ſequitur hîc apud Solinum: *conſeptum etiam intra quod ritus ſacrorum, factis bouicidijs docuit Potitios: Hoc ſacellum Herculis in foro Boario eſt.* ex his verbis colligere eſt aram Maximam non fuiſſe in foro Boario. cum enim dicat Herculem ſibi aram Maximam conſtituiſſe, & ædem etiam intra quam quo ritu coli vellet docuerit Potitios, eam autem ædem in foro Boario eſſe ſignanter profiteatur, palam eſt eum intelligere aram Maximam non ibi fuiſſe, quæ intra ædem il-

C lam ſcilicet non erat. Dionyſius non in foro Boario fuiſſe dicit aram Maximam, ſed prope forum boarium: ὁ δὲ βωμὸς ἐφ' ᾧ τὴν δεκάτην ἀπέθυσεν Ἡρακλῆς, καλεῖται μὲν ὑπὸ Ῥωμαίων, Μέγιστος, ἔστι δὲ βοαρίας λεγομένης ἀγορᾶς πλησίον. inter forum boarium, & circum maximum, vicum tantum vnum interceſſiſſe, qui velis intendebatur tempore ludorum, ſcribit alicubi Plutarchus. ſic ara Maxima quæ poſt ianuas Circi maximi fuit, prope forum boarium à Dionyſio collocatur. Ædes autem ipſa in foro boario erat. immo vt duæ ædes Herculis Romæ, altera in foro boario, altera ad portam Tri-

D geminam in regione Circi Maximi, ita & duæ aræ maior, & minor. maiorem propriè vocabant *Maximam.* Plutarchus in Quæſtionibus Romanis: διὰ τί δυοῖν βωμῶν Ἡρακλέους ὄντων, οὐ μεταλαμβάνουσι γυναῖκες οὐδὲ γεύονται τῶν ἐπὶ τοῦ μείζονος θυομένων; hinc error Solini, & aliorum qui confuderunt. Quod enim Camers, ſuperiorem illam aram Ioui Inuentori dicatam ab Hercule ad portam Trigeminam ſtatuit, iſtam autem Maximam in foro boario, fugit eum plane ratio.

Quæ maxima apud Pontifices habetur] Interpre-

E tatur Grammaticus, quare Maxima dicta ſit ara illa. nec enim ſic dictam vult, quod amplæ & magnæ fuerit ſtructuræ, ſed quod maximo in honore haberetur. quæ Dionyſij ſententia eſt. in quibuſdam libris legitur: *quæ maximè apud Pontifices habetur.* forte legendum: *quæ maximi apud Pontifices habetur.* hoc eſt maximi fit, maximi ducitur. Seruius ad 8. Æneid. de ara Maxima: *ingens enim eſt ara Herculis, ſicut videmus, hodieque poſt ianuas Circi maximi. alij Maximam ideo dicunt quia illo tempore omnibus erat honore potior.* Hæc ratio Solino placuit.

Cum ſe ex Nicoſtrata immortalem comperiſſet fore] alijs deeſt verbum *fore.* Seruius: *Hanc aram ſibi*

Digitized by Google

Hercules poſtquam ſe à matre Euandri Iouis filium eſſe, & immortalem futurum cognouit, ſtatuit.

Conſeptum etiam] *conſeptum* eſt περίβολος. Gloſſæ: *conſeptum*, περίβολος. Græci περίβολον propriè vocant certum agri modum circum templa vacantem, vitibus aut arboribus conſitum & muro clauſum, deóq; cuius id templum erat dicatum, & ſacerdotum vſibus proficientem. περίβολον τοῦ ναοῦ Authores Græci frequenter dicunt. Ælianus lib. xvij. cap. xlvij. Hiſt. animal. νεοσσιᾶν ἐν τῷ ναῷ περιβόλῳ πλείονας ὄρνιθας πολλοὺς περιφοιτᾶν φησι. ſic Latini *Templi conſeptum*. Apuleius lib xi. *ædibuſque conductis intra conſeptum templi larem temporarium mihi conſtituo.* Arnobius lib. vi. *Dairas & Immanarchus fratres, in Eleuſino conſepto, quod ciuitati ſubiectum eſt.* non illi intra templum ſepulti, ſed in conſepto templi, in Græcis Clementis erat: ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Ἐλευσινίου, τοῦ ὑπὸ τῇ Ἀκροπόλει. hoc eſt, in conſepto templi Cereris Eleuſinæ. nam τὸ Ἐλευσίνιον eſt templum Cereris Eleuſinæ, vt τὸ Ὀλύμπιον templum Iouis Olympij. at Arnobius reddidit *in conſepto Eleuſino*, quaſi legiſſet, ἐν τῷ περιβόλῳ τῷ Ἐλευσινίῳ. vulgo legitur apud Arnobium: *in Eleuſinis conſepto.* ſed Regius codex habet: *Eleuſino.* quod eſt pro *Eleuſinio* & *Eleuſina Ceres.* aliud igitur templum, aliud templi conſeptum. at hoc loco *Conſeptum* idem quod templum vel ædes. ſequitur enim: *hoc ſacellum Herculis in foro boario eſt.* vbi *ſacellum* vocat quod heîc *conſeptum.* ſic περίβολον Græci pro ipſo templo plerumque ponunt. & ναὸν περιβάλλεσθαι eſt templum inædificare.

factis bouicidijs] *Bouicidia*, βουθυσίαι. *Buthyſia* vocabulo etiam vſus Suetonius. ſic *fordicidia* Varroni de l. l. θυσίαι ἐγκύμονος βοός. nam fordæ boues grauidæ, αἱ φοράδες. inde enim dictæ. ταυροβόλια etiam bouicidia, aut tauricidia liceat vertere. vnde *taurobolium* matris deum, quod tauri in eius ſacro cædebantur.

Hoc ſacellum Herculis in foro Boario eſt] ædem Herculis in foro Boario fuiſſe ſuprà notauimus ex P. Victore & Macrobio. paruam & rotundam eam fuiſſe docet Victor. Hinc ſacellum heîc dicitur Solino. Quidam Codices, & pleræque vetuſtæ editiones ante Delrianam legebant: *Sacellum Herculis in foro boario eſt:* ita prima habet editio quæ Venetijs prodijt Anno CIↃ CCCCLXXIII. ita Camers edidit: ita Vinetus. quaſi hoc ſacellum diuerſa res ſit ab illo conſepto, cuius mentio præceſſit. perperam conſeptum, hoc eſt περίβολον de templo vel æde ſacra dici ſuprà oſtendimus. Huius ædis Herculis, quæ in foro Boario, & miraculi quo neque muſcæ neque canes in illam intrabant meminit etiam Plinius lib. x. cap. xxix. *Romæ in ædem Herculis in foro Boario nec muſcæ, nec canes intrant.* atque inde Solinus habet. Quæri tamen non iniuria poſſit, an hæc ædes Herculis cuius Plinius & Solinus meminerunt, eadem ſit cum æde Herculis cognomento Victoris, quam cum P. Victore Macrobius & Seruius in foro Boario fuiſſe dicunt: cum enim heîc doceat Solinus ædem illam ab ipſo Hercule conſtitutam fuiſſe, & in ea argumenta conuiuij & majeſtatis ipſius remanere, longè recentior eſſe videtur ædis Herculis Victoris conſtructio conſecratioque, quam vt ad ea tempora referri queat, quibus Hercules in Italiam venit: ſiquidem longè aliam, ac magis recentem huius cognomenti cauſam refert Maſſurius Sabinus apud Macrobium lib. iij. Sat. is narrat ibi Octauium quemdam Herſennium, cum in mari à prædonibus circumuentus, fortiſſimè pugnaſſet, victorque receſſiſſet, ſomnio monitum ab Hercule, quod ipſius opera ſeruatus eſſet, impetrato à magiſtratibus loco, ædem ac ſignum ſacrauiſſe, Victoremque inciſis litteris appellauiſſe: *dedit ergo*, inquit Maſſurius, *Epitheton deo quo & argumentum veterum victoriarum Herculis, & commemoratio nouæ hiſtoriæ quæ recenti Romano ſacro cauſam dedit, contineretur.* Vide & Seruium lib. viij. Æneidos, ad illa — *hæc limina victor Alcides ſubijt.*

vbi & ſimiliter dicit duas Herculis Victoris ædes Romæ fuiſſe, vnam ad portam Trigeminam, alteram ad forum Boarium, & de Octauio Herſennio eadẽ habet quæ Macrobius, non nominato tamen Maſſurio Sabino. Scribit porro Plinius lib. xxxiv. cap. vij. Herculem ab Euãdro ſacratũ in foro Boario, qui *Triumphalis* vocabatur, quiq; per triumphũ amiciri ſolitus erat habitu triumphali. an idem Triumphalis Hercules, cum Victore? vterque ſanè in foro Boario. ſed heîc rurſus alia auctorum diuidia eſt. Triumphalis ille quem Plinius in foro Boario locat, hoc eſt in viij vrbis regione, à P. Victore ſtatuitur in xi. ad portam Trigeminam: ſic enim ille: *Ara Maxima, Hercules Triumphalis.* Rufus quoque Herculem Triumphalem cum ara Maxima in regione Circi Maximi ponit: *templum Herculis. Hercules Triumphalis. Circus Maximus. Hercules Oliuarius. ara maxima.* Hanc eandem difficultatem ſuprà ventilabamus de ſitu aræ maximæ, quam Ouidius in foro Boario ſtatuiſſe videtur, cum alij ad Circum Maximum eam locatam fuiſſe dicant. illud conſtat in vna eademque regione vrbis & Triumphalem Herculem & aram Maximam fuiſſe ſitam. Onuphrius in xj. regione vrbis ſuæ recenſet, *templum Herculis Victoris in foro Boario*, ſed multis modis fallitur. primùm nullum templum Herculis Victoris fuit, ſed ædes tantum parua, & ſacellum. deinde forum Boarium non in vndecima regione Vrbis, ſed in octaua. Poſtremo Rufus *templum Herculis* in vndecima regione vbi Circus Maximus, nominat tantum, non etiam Victoris. omnino puto Triumphalem & Victorem fuiſſe idem cognomentum. ſic *triumphales*, & *victrices* lauros poetæ dicunt. cum *triumphalis* igitur ſiue *victor* Hercules, tam in foro Boario, quam ad portam Trigeminam fuerit, facile conciliari ſic poteſt Plinius cum P. Victore.

in quo argumenta, & conuiuij & majeſtatis ipſius remanent] antea legebatur: *& latæ maieſtatis ipſius.* nos expunximus illud *latæ*, auctoribus

Digitized by Google

libris. Petrus Danielus Aurelianenſis in libro quem cum codice manuſcripto S. Maximini Mitracenſis contulerat, ad oram adnotauit, lectum in eo Codice prius fuiſſe, *& conuiuij*, poſtea eo expuncto repoſitum, *& coniuia*. ipſe legit, *conia*. *κονία* inquit, certamen: vnde *conia* apud Latinos ἀπὸ τοῦ κονίζειν, id eſt certare. ſed neque *κονία* apud Græcos certamen ſignificat, neque ad hunc locum quidquam facit. idem etiam ibidem adnotat Fulgentium in Mythologicis *connubia* & *conniuia* dixiſſe, vbi Apuleium citat. locus Fulgentij quem Danielius intelligit, hic eſt ex libro iij. de Pſyche, & Cupidine:: *denique duabus majoribus quæ erant temperata ſpecie, connubio venere.* ita hodie locus ille Fulgentij legitur. Danielus qui vetera exemplaria viderat, in ijs reperiſſe videtur: *conubia venere.* omnino ſcribendum: *connubia euenere.* ex Apuleio fabulam Pſyches ibi refert Fulgentius, & de duabus Pſyches maioribus ſororibus loquitur, quæ licet mediocri pulchritudine præditæ maritos tamen inuenerant. vide Apuleium. nihil illæ *conubia* ad rem, quæ tam iſtic, quam illic in mendo cubant. Rectum igitur heîc eſt, *& conuiuij*: Conuiuium intelligit, quod Hercules poſt cædem Caci, & repertas boues celebrauit, immolato opimo tauro, & ad hoc epulum inuitatis agreſtibus cum Euandro. vnde poſtea perpetuæ epulationis mos in ſacris Herculis inſtitutus, quæ per Potitios adminiſtrabantur.

Etenim cum viſcerationem ſacricolis daret] varie lectus eſt hic locus. in editione Aldina & Conæi legitur: *cum viſcerationem ſacrificij libaret.* quæ lectio manifeſtariè falſa eſt. peracto ſacrificio libabant vinum in aram, non ſacrificium aut viſceratio ſacrificij libari dicebatur. Prima editio Veneta, & ea quam accurauit Vinetus, habent: *viſcerationem ſacrificij litaret.* quæ lectio ſuperiore quidem melior, quia magis latina, non verior tamen. *Hoſtia, ſacra, exta litari* dicuntur. Virgilius ---*ſacriſq. litatis.* Propertius: *Paſtor & ad calamos exta litabat ouis.* Iuſtinus: *hoſtiiſque litatis.* litare proprie eſt καλλιερεῖν. Antiqui *lutare* dicebant quod frequentatiua forma ἀπὸ τοῦ luere factum eſt. ſic *optumus, maxumus, lunter,* quæ poſtea per iota ſcripta ſunt. Varro apud Nonium, ἑκατόμβη ἢ περὶ θυσιῶν: *Habes qui & cuius rei cauſa fecerim hecatomben, in quo ego vt puto quoniam eſt luere, ſoluere, lutani.* lutare eſt ſoluere. *luere ſacra* & *ſoluere* dicebant. Seruius ad viij. Æneid. *ſub monte Palatino eſt quadam ſpelunca, in qua de capro luebatur id eſt ſacrificabatur: vnde Lupercal dictum nonnulli putant.* ibidem: *ſanè hoc ſacrum pollutum vocatur, quod populo annis ſingulis luitur.* & alibi: *ſacra perſoluere.* Lutare igitur & luere ſacra idem. Homines enim tanquam debitores dijs cenſentur natura, vel lege, vel ex voto proprio, quos propterea quaſi omnium bonorum datores ac creditores ſuos, ſacrificijs placant ac propitiant. hinc *caeremoniarum debitas conficere*, Arnobio. Quoniam autèm quod in ſolutum datur à debitore, vt ſolutio fit, in ac-

A ceptum ferri debet à creditore, ità nulla lutatio eſt, ſiue litatio, hoc eſt, ſacrorum ſolutio niſi Dij grata acceptaque habeant, quæ ab hominibus offeruntur. Catullus:

Acceptum face redditumque votum.

litant igitur homines Dijs vt debitores creditoribus ſoluunt. litantur hoſtiæ & ſacrificia Dijs, vt pecunia ac debitum ſoluitur creditoribus. Virgilius: ——*ſacriſque litatis.* ad quem locum Seruius: *Dijs litatis debuit dicere. non enim ſacra, ſed deos ſacris litamus, id eſt placamus. ergo nouè dixit.* ineptè. & *ſacra litari dijs, hoſtiaque*, dicuntur, vt paulo ante con-
B firmauimus, & *deo litari*. Plinius: *ſtatim ac litatum eſt illi deo.* ſed & *Dij litari* dicebantur, id eſt placari, vt *creditores liberari.* nam *liberare creditorem* in iure dicitur, qui ſeſe liberat à creditore, eumque placat. *litare* autem & *lutare* propriè eſt ſoluere. ſic *liberare ſacra* apud Ciceronem olim notauimus pro *libare*. *liberare anguſtias* apud Frontinum, pro liberare ſe & expedire ab anguſtiis. & Hygino *liberare flumen*, eſt tranſire. cap. CCLVII. *qui cum duceretur, vix tandem Mœrus liberato flumine, conſequitur carnificem.* Petronius: *vix ianua limen liberaueram.* vbi male edunt *libaueram*. Apuleius lib. IX. di-
C mittit Phileſietærum, *qui intro limine liberato, ſecurus ſui, clauſa domo*, &c. qui locus etiam hodie corruptus editur. dicimus vulgo *franchir*, hoc eſt, liberare. ſimili loquutione, & *oram ſolui* dicebantur, quum nauem à portu & ora ſoluebant. Quintilianus: *& oram ſoluentibus benè precemur.* ita igitur & *liberari creditor*, cui ſoluitur, & *litari Dij*, quibus luitur ſacrificium. hinc *lutare* vel *litare* eſt καλλιερεῖν. vt rectum ſit, *hoſtiam Dijs litare*, non tamen *viſcerationem ſacrificij litare*, hoc loco ſatis conuenit. & cauſam mox dicam. Delrius poſtremo edidit: *cum viſcerationem ſacrificolis daret*. quod
D hauſiſſe fatetur è libris. ſanè membranarum optimæ, quas nos vidimus, aut alij viderunt, partim habent *ſacriſcolis*, partim *ſacricollis*. an Delrianæ habuerint *ſacrificolis* neſcio, illud ſcio hanc vocem, quam ille in textum admittere auſus eſt, Latinam non eſſe quid enim eſt, quæſo, *ſacrificolus?* Rex ſacrificulus Romæ dicebatur, qui ea ſacra quæ Reges facere conſuerant, faceret: ſed nec multi erant ſacrificuli reges, nec illis ſolis viſcerationem dediſſe cenſendus Hercules, qui & Euandrum & reliquos ruricolas epulo ſuo & viſcerationi adhibuiſſe, dicitur: nec *ſacrificolus*
E vnquam pro eo qui ſacra faceret, in cœlo Latino vnquam auditus eſt. Nos melius ex veſtigiis ſcripturæ antiquæ reſtituimus: *cum viſcerationem ſacricolis daret.* id eſt, cum epulum daret Euandro & ceteris ruſticis qui ſacro interfuerant. *ſacricola*, ſacri cultor. omnes qui ſacris faciundis interſunt, *ſacricola* dici poſſunt, & ita heîc vox hæc accipitur, non de ſolis ſacerdotibus. Ammianus qui multas ex Solino dictiones, & loquendi genera mutuatus, hanc vocem de Iuliano imperatore vſurpauit lib. xxij. *idemque victimarius pro ſacricola dicebatur ad crebritatem hoſtiarum alludentibus*

Digitized by Google

multis. viſceratio autem eſt epulum vel conuiuium. Gloſſæ: *viſceratio*, εὐφρασία. vbi εὐφρασία eſt epulatio. Græci enim εὐφραίνεσθαι pro epulari dixerunt, Gloſſæ: εὐφραίνομαι, *lætor*, *epulor*. viſcerationem ſacri Herculei ita expreſſit Virgilius lib. viij.

Tunc lecti iuuenes certatim, aræque ſacerdos
Viſcera toſta ferunt taurorũ, onerantque caniſtris
Dona laboratæ Cereris, Bacchumque miniſtrant,
Veſcitur Æneas ſimul & Troiana iuuentus
Perpetui tergo bouis, & luſtralibus extis.

Seruius ad illud vij. Æneid.

------ *populique Latini.*

Qui intererant Albani montis viſcerationi. epulum quod ex viſceribus id eſt carnibus immolatarum hoſtiarum inter ſacricolas agitabatur, ita vocabant.

Myagrum deum dicitur imprecatus.] libri omnes in huius dei nomine concipiendo mendoſi. plerique habent: *Migarum.* atque ita etiam vetuſtiſſimi & optimi. Camertis editio cum aliis nonnullis: *muſcarum deum.* alij quidam libri: *myagrum*, quo modo edidere Delrius, & Vinetus. at ne id quidem ſine vitio. nam *myagrus*, non eſt muſcarum venator deus ſed murium. legendum itaque: *Muiagrum*, aut *Myiagrum*, hoc eſt μυίαγρον, non μύαγρον. Putant *Myioden* Plinio dici lib. xxix. cap. vj. his verbis: *Nullum animal minus docile exiſtimatur, minoriſve intellectus: quo mirabilius eſt Olympio ſacro certamine, nubes earum immolato tauro deo quem Myioden vocāt, extra territorium id abire.* de muſcis loquitur. is eſt quem Ἀπόμυιον Δία vocatũ, cultúmq; apud Eleos tradit Pauſanias in Eliacis, ὡς ἐλαύνοντα τῆς ἠλείας ὀλυμπίας τὰς μυίας. ſed nihil tam contrariæ ſignificationis, quam μυιώδης & ἀπόμυιος. Μυιώδης, ſiquidē propriè dicatur locus, quem multitudo muſcarum infeſtat: ἀπόμυιος eſt muſcarum abigeus, quaſi ἀπελαύνων τὰς μυίας. alias ἀπόμυιος eſſet, qui muſcis abſtineret, aut quē muſcæ non tangerent, vt ἀπαχθής. legendũ in Plinio puto: *quem Apomyion Dia vocant.* hoc eſt, Ἀπόμυιον Δία. aut etiā, Μυιῶν Δία; id eſt Iouem muſcarum, aut Muſcarium. vt Apollo παρνόπιος, & σμινθεύς. Quippe & muſcis ipſis Olympiæ ante omnia ſacrificari ſolitum', vt inde abirent, & in poſterum moleſtæ non eſſent ſcribit Antiphanes Comicus apud Athenæum his verſibus, qui ita in numeros ſuos reſtituendi ſunt:

---- ὅταν δὲ θῦσ' ἐν τῇ πόλει
Τὰ δεῖπν' ἀφορῶσι, καὶ πίπτουσ' ἀξίως
Ἐπὶ τοῦθ' ἀκλητοι εἶτ' ἐκ κυτῶν ἰδῇ
Πορεῖν προφλῶ τὸν δῆμον, ἀεὶ δ' ὥσπερεὶ
Ὀλυμπίασι φασὶ τὰς μυίας ποιεῖν,
Βοῶν τοῖς ἀκλήτοις προκαθάπτειν ταῦρον.

Licet & μυιώδη retineamus in illo Plinij loco, male tamen docti viri ſentiunt, qui hunc Myioden eumdem cenſent cum Myiagro, cuius mentio lib. x. cap. xxviij. in vulgatis Plinij exemplaribus hoc modo: *inuocant & Ægyptij Ibes ſuas contrà ſerpentium aduentum: & Elei Myiagron Deum muſcarum multitudine peſtilentiam adferente; quæ protinus intereunt, qua litatum eſt illi die.* res in totum diuerſa. apud Olympiam

A Eleam, tempore tantum ſacri certaminis, quum Ioui Olympiaco ſacra fiebant, Ioui etiam quem Ἀπόμυιον vocabant, ſacrificabatur, non vt muſcæ interirent, ſed vt extra territorium abirent. Hinc Ἀπόμυιος Deus ille indigitabatur, quaſi muſcarum expulſor. At hîc apud Eleos *Myiagros* deus placabatur, vt muſcas internecioni daret, quarum multitudo peſtilentiam quotannis regioni adferebat. non igitur eadem hiſtoria poteſt eſſe, nec idem dei cognomentum, cuius diuerſæ ſunt poteſtates, cum alter muſcas extinguat, alter

B expellat. adde quod ſcripta exemplaria Plinij longe magis oſtendunt diuerſitatem, quæ nec *Eleorum* nec *Myiagri* dei in hoc loco mentionem vllam expreſſam habent, ſed eum ita fermè concipiunt: *inuocant & Ægyptij Ibes ſuas contra ſerpentium aduentum: & eniſnyſacoren deum.* ita liber optimus & vetuſtiſſimus V. C. Nicolai Rigaltij, & alter Regius legunt: nec ab hac ſcriptura diuertunt, quos alij inſpexerunt. ad oram Regij Codicis adſcriptum eſt pro varia lectione: *Ebeuſinij agoren deum.* vnde quidam videntur feciſſe: *& Cyrenaici Acorem deum.* quam longè à veſtigijs priſcæ lectionis:

C & tamen multi ſunt qui hanc ſolam veram eſſe lectionem ſibi perſuaſerunt, atque Acorem Deum, eſſe τὸν Ἀκκάρων θεὸν, Deum Accaranitarum, cuius in ſacra ſcriptura mentio, tam temerè quàm falſo crediderunt. vnde Accaronitarum deus apud Cyrenenſes in cultu? Hoc primum, deinde quis *Acorem*, & *Accaron* eumdem eſſe dicat? poſtremo quis credat Cyrenaicos dixiſſe pro Cyrenenſibus, aut Cyrenæis? ſanè Cyrenaïcis κτητικὸν eſt, non ἐθνικόν. Cogitent igitur docti homines de vera lectione apud Plinium eo loco. nam nobis facilius falſas refutare, quam veram indicare.

D Nihil tamen tentare nocebit. Puto ex veſtigijs ac ductu litterarum ſcripturæ priſcæ legi poſſe: *Elij Myiacoren Deum*, pro illis *eniſnyſacoren.* hoc eſt, Ἠλεῖοι τὸν Μυιακόρην vel Μυιοκόρην, Deum ſcilicet muſcarum euerritorem ἀπὸ τοῦ καθαίρειν καὶ κορεῖν τὰς μυίας, qui alius eſt ab illo Ioue Ἀπομυίῳ, qui Olympiæ tantum colebatur ad expellendas muſcas, quæ tempore ſacri certaminis propter ſacrificia magna multitudine Olympiam aduolabant, quod ſingulis tantum luſtris factitari ſolebat. At Elij ſiue Elidenſes quotannis ſacra faciebant Deo Μυιακόρῃ vt muſcas exterminaret, quarum

E multitudo aeris tractum peſtilenti ſpiritu corrumpebat. Regiones autem illas muſcis vehementer infeſtas fuiſſe vel inde liceat colligere, quod Arcades Eleis contermini Μυίαγρον etiam Deum colerēt, vt importuni & improbi animalis moleſtia liberarentur. Non repugnabo etiam ſi quis vulgatam cenſuerit non mutandam. nam *Myiagoron*, & *Myiagoren* pro *Myiagron* vitioſo & tralatitio ſcribendi genere obrepſiſſe videri poſſit. alij laurum admordeant, & melius diuinent. illud certum erit quod volebam, Plinium ſibi conſtare, nec eumdem Deum alibi *Myiagron*, alibi *Myioden* appellaſſe, quæ doctiſſimi viri ſententia fuit.

Digitized by Google

fuit. legendum etiam eſt in Plinio loco ſuprà
citato: *quæ protinus intereunt, quam litatũ eſt ei Deo.*
vulgo eſt : *qua litatum eſt illi die.* Clemens porro
Alexandrinus in Protreptico ſcribit Romanis ἀπόμυιον Herculem cultum fuiſſe, vt apud
Eleos in cultu fuit ἀπόμυιος Iuppiter.
Nullum tamen iſto cognomento Herculem
Romæ ſacratum fuiſſe ſatis conſtat. ex facto
quidem Hercules ille qui in foro Boario ædem habebat ἀπόμυιος dici potuit, quod in eius
ædem muſcæ non intrarent, non tamen ita
dictus eſt; quin & ἀποκύων eadem ratione
fuerat appellandus; nam nec canes in illud
ſacellum ingrediebantur.

Pag. 2. B. *Hoc Herculis ſacellum*] Optimæ membranæ: *Hoc Herculi ſacellum.* Herculi pro Herculis. & ita ſemper apud hunc auctorem.
ἀρχαϊκῶς Herculi, Achilli, Vliſſi. Virgilius:

— *comes infelicis Vliſſi.*

habitaculum Carmentis fuit] libri: *Carmente,*
quod eſt pro Carmentæ aut Carmenti. Nam
Carmentis & Carmenta dicebatur. ſic autem
alibi loquitur : *habitaculum Syphaci fuit.* ita hoc
loco : *habitaculum Carmenti fuit.*

Palanteum oppidum] Notat Delrio veteres
omnes libros heîc legere *Palantum.* neſcio an
plures viderit: hoc ſcio non illi viſos fuiſſe
quos vidimus, nam omnes habent *Pallanteum*
cum duplici labda. Vinetus quoque in ſuis
Pallanteum reperit. Virgilius:

Pallantis proaui de nomine Pallanteum.

Nam *Pallas* vnde *Pallanteum* apud Poëtam
auus Euandri fuit. in libro de Origine vrbis
Romæ : *exædificatis domicilijs in eo monte, quem
primo tum illi à Pallante Pallanteum, poſtea nos Palatium diximus.* Citat idem Delrio Γαλάτνιον ex
Stephano quaſi illud Γαλάτνιον idem ſit cum
hoc Pallanteo : ſed Παλάτιον ibi apud Stephanum Arcadiæ vrbs. Παλάτιον πόλις Ἀρκαδίας, ἀπὸ Παλλαντος ἑνὸς τῶν Λυκάονος παίδων, ὡς
Ἡσίοδος. ſed legendum quoque in Stephano,
Παλλάντιον, ἀπὸ τοῦ Πάλλαντος. Nam Πάλλας, non
Πάλας nomen proprium Græcis. Gigas quem
Minerua occidit vnde & cognomen Palladis
accepiſſe Grammatici volunt, *Pallas* vocatur
Apollodoro. ex quattuor Pãdionis filijs, vnus
Πάλλας dicitur apud eumdem lib. iij. ita Euandri auus & filius vocabantur. Παλλάντιος quoque Iuppiter Trapezunte colebatur. *Pallanteum* autem hoc loco, & apud Virgilium.
τὸ Παλλάντιον, non τὸ Παλάτιον.

*Quod aliquandiu Aborigines habitatum, propter
incommodum*] ſic ex libris reponi placuit. vulgo editur: *quod aliquandiu Aborigines habitarunt,
ſed propter incommodum vicinæ paludis reliquerunt.*

*ſunt qui velint à balatibus ouium mutata
littera.*] κατ᾽ ἀντίστοιχον: Seruius viij. Æneid. *alij
à balatu Balanteum volunt dictum, & exinde per
antiſtoëchon Pallanteum dictum.* ita legendum. *per
antiſtoëchon,* id eſt mutata littera.

à Palantho Hyperborei filia] *Palantho* Græcũ eſt
ἡ Παλανθώ. non ἡ Παλλαντώ vt vult Scaliger.
φαλάνθη eſt ἱερολογία(?). φαλανθός, canus vel caluus.
vnde σιληνοὶ & φαλανθοὶ χαίρα Silenorum in
Græco ſcriptore, vbi perperam legitur φιλανθεῖ. & inde vir doctus in libro de ſatyra
florum amantes Silenos ſibi fingit, quaſi φιλανθεῖ Græcum eſſe poſſit, pro φιλανθεῖς. φαλανθός *caluus.* vnde ἀναφαλανθίας, *recaluus.* Φάλανθος nomen vrbis & montis Arcadiæ à Phalanto quodam. Phalanthus ab Hercule octauus, cum Partheniis Laconibus Tarentum
auxit & habitauit. vide Seruium iv. Georgicõn. Φαλανθὼ igitur nomen proprium mulieris, vt φάλανθος viri. Paulus Feſti abbreuiator: *alij quod ibi Hyperborei filia Palanto habitauerit, quæ ex Hercule Latinum pepererit.* notat Anto-
B nius Auguſtinus in veteribus libris legi, *Palante,* nos *Palanta* in veterrimo codice ſcriptum reperimus : quod eſſet ἡ Παλανθώ. ſed
quis ille *Hyperboreus* cuius filia *Palantho,* vel
Palanthe? an nomen proprium? an gentile?
Dionyſius: Ὑπερβορέαν χθόνα appellat, hoc eſt
ex Hyperboreorum regione: Λατῖνοι δὲ ἐκ τινος
ὑπερβορεΐδος κόρης, ἣν πατρὸς εἰς ὁμήρειαν δοθεῖσαν ἤγαγεν.
Hyperboreus igitur ille homo fuit ex Hyperboreorum regione. ita tamen loquuntur
Feſtus & Solinus, quaſi nomen eſſet propriũ,
quum ſcribere debuiſſent, *cuiuſdam Hyperborei filia.* Apollo *Hyperboreus* colebatur à Scy-
C this. Seruius: *ſecundum Varronem & alios à filia
Euandri Palantia ab Hercule vitiata & poſtea illic
ſepulta.* alia cauſa, & aliud nomen. *Pallantia*
ἀπὸ τοῦ Πάλλας. Varro *Pallantiam* hanc vxorem
Latini facit, lib. iv de L. L. *ſed hoc alij a Pallantia vxore Latini putarunt.* niſi quis dicat *Palantham* tam apud Varronem quàm apud Seruium eſſe legendum, τὴν Παλανθώ Nam Varro *Palantham* vxorem Latini eſſe vult, & filiam Euandri, quam Feſtus Latini matrem &
Hyperborei filiam. *Palantia* pro Palantha vi-
D tioſè ſcriptum. ſcribit autem heîc Solinus
Aborigines cum aliquandiu Pallanteum habitaſſent, propter incommodum vicinæ paludis, id poſtea reliquiſſe, & Reate profectos
eſſe: at contrarium planè legitur apud Varronem Aborigenes, nempe ex agro Reatino,
qui appellatur Palatium, veniſſe & ibi conſediſſe, vbi Palatiũ Romæ appellatũ eſt poſtea.

*Marte genitus & Rhea Sylvia, vel vt alij Marte &
Ilia.*] Seruilia, hoc eſt Σερβιλία vocabatur in
στυλοπινακίοις Cyſini tẽpli, quod matri Attali &
Eumenis erat dedicatũ, quæ varias anaglyphas hiſtorias continebant, cũ Epigrammatis
ſubiectis. inter alias vnius στυλοπινακίου hæc erat
E περιοχή· ἐν δὲ τῷ ιθ στυλοπινακίῳ Ῥῶμος καὶ Ῥωμύλος ὄντες Ἀμουλίου κολάσεως ῥυόμενοι τὴν μητέρα Σερβιλίαν
ὀνόματι. ταύτην γὰρ ὁ Ἄρης φθείρας ἐξ αὐτῆς τούτους
ἐγέννησεν, καὶ ἐκτεθέντας αὖθις λύκαινα ἔθρεψεν. ἀνδρωθέντες σὺν τὴν μητέρα τῶν δεσμῶν ἔλυσαν, Ῥώμην
δὲ κτίσαντες Νουμίτορι τὴν βασιλείαν ἀποκατέστησαν.
quod neſcio an vſpiam temerè reperiundum
ſit. certè non alibi mihi lectum eſt.

dictaque eſt primum Roma quadrata.] Verſus
Ennij in fragmentis Feſti: *Et qui ſe ſperat Romæ
regnare quadratæ.* ita feliciter reſtituimus ex
veſtigiis veteris ſcripturæ, quæ habet, *& quis
eſt erat.* in membranis ſcriptis ſæpe t. & p.
confundi ſatis ſciunt, qui eas aliquando
tractant. vulgo corrigunt : *Et quis extiterat.*

Ceterum dicit hîc Solinus Romã à Romulo conditam,quadratamque dictam fuiſſe,quod ad æquilibrium foret poſita: quibus verbis patet eum intelligere totam vrbem Romæ, qualem Romulus condidit, appellatam eſſe quadratam. qua in re manifeſtariè falſus deprehenditur, & ex antiquariis noſtris plerique qui ita ſenſerunt. Nam locus Romæ ita dictus, in Palatino colle à Romulo ædificatus in quadratam ſpeciem munitus, vnde & *Roma quadrata*,hoc eſt,τετράγωνος, eſt appellatus. longè igitur errant docti viri qui ſcribunt Romam à Romulo quadratam conditam fuiſſe, & inde cognomen ductum, vt *quadrata Roma* diceretur,vrbs prima in Palatini montis radicibus pomœrio ducto condita. Sed Solinum à quo in errorem inducti videntur, corrigere potius & inſectari, quàm ſequi debuerunt. Primum locus ille qui *quadrata Roma* nomen habuit, non in radicibus Palatini montis, ſed in ipſo monte conſtitutus & munitus. Deinde ſtructus fuit à Romulo, priuſquam vrbi condendę duceret ſulcum, quum adhuc inter fratres de loco, vbi vrbs poneretur, diuidia ac certamen eſſet. Plutarchus, in vita Romuli Ῥωμύλος μὲν οὖν τὴν καλουμένην Ῥώμην κουαδράτην, ὅπερ ἐστὶ τετράγωνον ἔκτισε, καὶ ἐκεῖνον ἐβούλετο πολίζειν τὸν τόπον. Ῥῶμος δὲ χωρίον τι τοῦ Ἀβεντίνου καρτερὸν, ὃ δι' ἐκεῖνον μὲν ὠνομάσθη Ῥεμωρία, νῦν δὲ Ῥιγνάριον καλεῖται. vterque locus etiam Romæ extabat tempore Victoris qui in decima regione Vrbis hoc eſt in Palatio *Romam quadratam* ponit: in decima tertia, in Auentino *Remuriam*. Fragmenta Feſti: *ſed & locus in ſummo Auentino Remoria dicitur, vbi Remus de vrbe condenda fuerat auſpicatus.* ſic & locus in Palatino monte à Romulo in quadratam ſpeciem ſtructus, vnde & ipſe de condenda vrbe auſpicatus eſt, *Roma quadrata* à Romuli nomine & forma ſtructuræ. Quare non magis vrbs fuit Roma illa quadrata, quam Remuria. Etenim adhuc de vrbe condenda, & loco vrbis contendebant, fratres quum loca illa alter in Palatino, alter in Auentino monte condiderunt. poſt illa quum contentionem ſuam auium iudicio remiſiſſent, addicentibus & fauentibus Romulo auibus, cœpit ille ſulcum ducere vrbi conſtituendæ. idem Plutarchus: καὶ τοῦ Ῥωμύλου τάφρον ὀρύττοντος, ᾗ τὸ τεῖχος ἔμελλε κυκλοῦσθαι, ὁ Ῥῶμος τὰ μὲν ἐχλεύαζε τῶν ἔργων, τοῖς δὲ ἐμποδὼν ἐγίνετο. Scio Liuium ſcribere lib. I. *Palatinum à Romulo primum, in quo ipſe educatus erat, munitum fuiſſe*, & intelligere illum puto de Roma quadrata, quam in illo monte ædificauit, non de vrbe noua Roma, quam auſpicato poſtea condidit, & cui pomœrium addidit. Roma quadrata locus fuit in Palatino monte munitus, non vrbs Roma ea figura primum à Romulo poſita. Vehementer etiam errauit doctiſſimus Onuphrius ſcribens Romulum vrbi nouæ à ſe figura quadrata cum tribus portis poſitæ pomœrium more Etruſco addidiſſe, *vt auctores ſunt*, inquit, *Dionyſius, Solinus, Plinius & Plutarchus.* vt ſupra vidimus, Plutarchus aperte diſtinguit Romam qua-

A dratam ab vrbe, cuius figuram non quadratam fuiſſe ſed rotundam verba illa ſatis oſtendunt, ᾗ τὸ τεῖχος ἔμελλε κυκλοῦσθαι. Plinius Romæ quadratæ non meminit, ſed lib. iij. cap. v. ſcribit vrbem Romam à Romulo cum tribus portis aut quatuor relictam. verum illa Roma longe diuerſa à Roma quadrata, qui locus in Palatino monte fuit. Dionyſius porro initio lib. ij. ait Romulum Palatium & Capitolium muris & foſſa mœniſſe. ſed vrbem illam eandem fuiſſe cum Roma quadrata nuſquam dicit Dionyſius, immo contrarium ex eius ſcriptis eluceſcit. Gellius lib. xiij. cap. xiv. ſcribit: *antiquiſſimum pomœrium, quod à Romulo*
B *inſtitutum eſt, Palatini montis radicibus terminabatur.* Nam ille dicit non aliam conſtitutam à Romulo Romam præter eam quæ quadrata dicta eſt, nec aliud ab eo inſtitutum pomœrium, quæ ſententia huius Solini eſt. Romulus quum in Palatino monte locum illum Romæ quadratæ nomine appellitatum mœniuit, non vrbem munitionem illam eſſe voluit, ſed vrbem in eodem loco condere aduerſus fratrem contendebat, qui malebat in Auentino. Plutarchus: τὴν καλουμένην Ῥώμην κουαδράτην ἔκτισε, καὶ ἐκεῖνον ἐβούλετο πολίζειν τὸν τόπον.
C nondum igitur vrbem condiderat, nec pomœrium vrbis definiuerat, poſtquam victor in augurio capiendo fuit, id quod volebat, fecit, & totum Palatinum montem mœnibus & foſſa cinxit. alij præter Palatinum, etiam Capitolinum foſſa & muris inſtruxiſſe volunt. & omnino variæ de pomœrio Romuli veteris auctorum fuere ſententiæ. Vide & Tacitum lib. xij. At quod vult Solinus nouam vrbem à Romulo conditam, quòd figura quadrata eſſet, dictam fuiſſe quadratam, nec aliam vrbem à Romulo conſtitutam, id contra omnium auctorum conſenſum ſcri-
D pſiſſe illum iudico. Quin & Solini temporibus extabat adhuc in monte Palatino locus ille, cui nomen Romæ quadratæ Romulus impoſuerat. Pompeius Feſtus: *quadrata Roma in Palatio ante templum Apollinis dicitur vbi repoſita ſunt, quæ ſolent boni ominis gratia in vrbe condenda adhiberi, quia ſaxo munitus eſt initio in ſpeciem quadratam. eius loci Ennius meminit, cum ait:*

Et qui ſe ſperat Romæ regnare quadratæ.

verſum Ennij ſuprà reſtituimus. de Tatio fortaſſe loquebatur qui cum Capitolium quod ab initio cœperat, teneret & Quirina-
D lem collem, etiam Palatini montis in quo Roma quadrata, & regia Romuli armis ſe potiturum ſperabat. à parte igitur totum montem intellexit poëtarum more.

Pag. 2. D. *quod ad æquilibriũ foret poſita*] quadrata, inquit, Roma primum appellata, quod ad æquilibrium foret poſita. Non vnam hæc verba interpretationem admittere videntur poſſe. Plutarchus Romam quadratam τετράγωνον interpretatur; qua interpretatione quadratam à ſpecie ſtructuræ quadratæ dictam oſtendit. Hoc idem ſentit Feſtus, qui in ſpeciem quadratam munitum olim locum illum

Digitized by Google

fuiſſe ſcribit. Hos auctores tametſi ſequeretur Solinus, *ad æquilibrium poſitam*, pro quadrata haud ſcio tamen an accipere poſſemus. nec enim ad libram quadraturæ exiguntur, ſed ad normam quam vulgo vocamus *ſquadram*: demus vero ædificium æqualiter quadrilaterum dici poſſe *æquilibre*, aut *ad æquilibrium poſitum*, aliud heîc velle Solinum palam eſt. Plutarchus & Feſtus Romam quadratam de loco quem muniuit Romulus, priuſquam vrbem conderet à forma fabricæ ſic appellato poſuerunt, Solinus quadratam Romam de vrbe ipſa quam condidit Romulus accepit. atqui Romam vrbem à forma ſtructuræ aut poſitionis quadratam appellari haud poterat dicere, quum ſciret omnia oppida apud veteres in rotundo commoeniri ſolita, atque ita Romam ab Romulo ſeptam. Varro lib. iv. *oppida condebant in Latio Etruſco ritu multa, ideſt iunctis bubus, tauro & vacca interiore aratro circumagebant ſulcum.* & paulo poſt: *terram vnde exſcalpſerant, foſſam vocabant, & introrſum factum murum. poſtea quod fiebat orbis, vrbs. quare & oppida quæ prius erant circumducta aratro, ab orbe & vrbo Vrbes: & ideo Coloniæ noſtræ omnes in litteris antiquis ſcribuntur vrbes; quod item condita, vt Roma.* Vrbes igitur ab orbe, ſic Græci πόλεις à voce πόλος, quæ κύκλον ſignificat. vnde & νῆσος pro inſula Græcis quod mari circumdatur. ita & Roma condita circumducto in orbem ſulco, & mœnibus in rotundum poſitis. Plutarchus in vita Romuli: καὶ τῷ Ῥωμύλῳ τάφρον ὀρύττοντος ᾗ τὸ τεῖχος ἔμελλε κυκλοῦσθαι. Quocirca ridendi qui veteris Romæ qualis Romulo condita eſt, ichnographiam delinearunt, dum eam quadratam figura exhibent, vt Marlianus. præterea libramentum, aut æquilibrium nihil ad exæquandas quadraturas pertinebat, ſed ad ea quæ in plano ſita ſunt, dirigenda, quam libram, aut libellam nos *niuellum* nunc dicimus. atque ita ipſe Solinus hac voce vtitur, infra cap. xxiv. *quod ſolum in inferiore licet libra depreſſius, nunquam tamen acceſſus freti ſuperlabitur.* vt æquilibrium eſt, cum libra ita iuſta dirigitur, vt neutram in partem ſubſidat aut leuetur, ſic in ſolo *æquilibrium* dicitur, quum planities ita exæquatur, vt nullam partem habeat proclinatam. Vitruuius lib. v. cap. xij. *iſque puluinus exæquata ſtruatur planitie minus quam dimidiæ partis: reliquum quod eſt proximè littus, proclinatum latus habeat. deinde ad ipſam aquam, & latera puluini circiter ſeſquipedales margines ſtruantur æquilibres ei planitiæ, quæ ſuprà ſcripta eſt.* ita ad æquilibrium poſitã Romam dicit auctor, quæ in planitiæ ad libram exæquata eſſet poſita. quæ tamen interpretatio Solini haud ſcio an voci *quadratæ* conueniat: niſi quod quæ inter ſe conueniunt, & exæquata ſunt, *quadrare* dicimus. præterea cum in monte totam conſtituat quadratam illam Romam, quomodo ad æquilibrium poſita videri queat, non ipſe video. *æquilibrium* itaque vſurpaſſe videtur, de quadrangula, & quadrata. Magnam cum in rebus tum in verbis oſcitantiam vbique

A prodit auctor, vt in ſequentibus paſſim obſeruabimus.

Pag.2. E. *L. Taruntius*] mẽbranæ partim, *ſicut Arruntius*: partim, ſicut *L. Arruntius*. lege: *ſicut Tarruntius.* Græcis Ταῤῥούντιος. nec propterea Tarrutius Latine efferendum hoc nomen, vt ſibi perſuadent. Nam Græci Ταῤῥούντιος ſcribunt, qui Latinis eſt *Tarruntius*, vt Ὀρτήσιος, qui *Hortenſius*: Πούδης, qui *Prudens*. è contrario Latini nominibus quæ ex Græco ſumpſerũt, plerumque n. addunt. vt *Thenſaurus*, θησαυρός. & in nominibus proprijs *Rhuncus* pro *Rhœcus*, qui Græcis Ῥοῖκος. Næuius in carmine

B belli Punici primo: *inerant ſigna expreſſa, quomodo Titani bicorpores, gigantes, magnique Atlantes Rhuncus, atque Purpureus filij Terras.* Rhuncus & Purpureus, Ῥοῖκος καὶ Πορφυρίων.

Ione in piſcibus.] Dio in excerptis manuſcriptis: ὥρᾳ τῆς Ῥώμης ὅτι Ῥωμύλος ταύτην ἤρξατο κτίζειν, ὥρᾳ δευτέρᾳ πρὸ τρίτης ὡς Ταῤῥούντιος ὁ μαθηματικὸς κατεσκέψατο, Διὸς μὲν ἰχθύσι, Κρόνου δὲ καὶ Ἀφροδίτης καὶ Ἄρεος καὶ Ἑρμοῦ σκορπίῳ, ἡλίου τε ταύρῳ καὶ σελήνης ζυγῷ.

Pag.3. A. *hominẽ exiuit.*] ita libri & Priſcianus qui notat Solinũ *exiuit* pro *exijt* dixiſſe. *Hominem exiuit*, pro *homine exiuit*, *vt exire portam, egre-*

C *di vrbem*, & *cutem egredi*, ad Tertulliani Pallium obſeruabamus. vt heîc *hominem exire*, ſic infrà *ex homine decedere*, quæ eadem eſt loquutio.

ſeptima & vigeſima olympiade.] nulla ſcripturæ diuerſitas in libris. ita & Priſcianus citat, quomodo tamen hoc ſtare poſſit non video. dicit Tatium anno quinto poſtquam ingreſſus vrbem fuerat, à Laurentibus interemptum ſeptima & vigeſima Olympiade deceſſiſſe. atqui Tatius vrbem ingreſſus eſt anno ſecundo octauæ Olympiadis ſecundum

D Euſebium, quibus adde annos quinque, nouæ Olympiadis anno tertio deceſſerit oportet hic Tatius. quam longè hoc ab Olympiade ſeptima & vigeſima? cuius ſeptimæ & vigeſimæ Olympiadis anno ſecundo Tullum Hoſtilium regnare cœpiſſe tradit Dionyſius, & Euſebius ſub finem ſextæ, & vigeſimæ. fortaſſe quum vellet dicere, ſeptimo & vigeſimò anno Romuli Tatium deceſſiſſe: dormitans aut aliud agens Solinus ſeptimam & vigeſimam Olympiadem poſuit. Nam annus ille ætatis Romuli fermè conuenit cum deceſſu Tatij.

Obijt olympiade quinta & trigeſima.] libri:

E *quinta & xl. ideſt*, quinta & quadrageſima: malè.

Seruius Tullius Eſquilijs ſuprà cliuum Vrbicum.] libri plerique: *Seruius Tullius Eſquilinus ſuprà cliuum Vrbium. forte: Seruius Tullius Eſquilino ſuprà cliuum vrbium.* ideſt, in Eſquilino monte habitauit. ex principio vocis ſequentis ſigma adhæſit ad finem præcedentis. in alijs: *Eſquilinus* & ita infrà: *Tarquinius ſuperbus, & ipſe Eſquilinus.* forte ſcribendum *Eſquilinis.* Nam Eſquiliæ montes plures. Varro: *Eſquiliæ duo montes habiti, quod pars Ciſpius mons ſuo antiquo nomine, etiam in ſacris appellatur.* Omnes autem

libri heîc habent, *ſuprà cliuum Vrbium*, non *Vrbicum*, vt editum eſt. Camertis Editio & Frobenij in textu legunt, *cliuum Olbium*, ad oram notant, alias legi, *Vrbicum*.

Pag. 3. B *Cincio.*] perperam in Delriana, & Vineti editionibus: *Cintio*.

inuenimus Olympiade ſeptima incipiente Romam conditam.] Onuphrius in vrbe Roma, Solinum inter eos auctores recenſet, qui Olympiadis ſextæ anno quarto Romam conditam ſcripſere, cum apertè heîc profiteatur ſeſe exiſtimare collatis Romanis & Græcorum temporibus, eam anno primo Olympiadis ſeptimæ conditam fuiſſe. & perperam etiam ibidem notat, Lutatio & Eratoſtheni placere Olympiadis ſeptimæ anno primo conditam, cum anno tantum ſecundo illi voluerint, vt Solinus heîc teſtatur.

Iphitus filius eius inſtaurauit.] ita Delriana editio cum alijs pleriſque omnino mendosè. rectè Vinetus: *Iphitus Eleus*. quomodo & in optimis exemplaribus ſcriptum inueni. Delrius qui *Iphitus* pro *Iphiclus* quod anteriores editiones occupabat, repoſuit, alterum item corrigere debuit, æque enim falſum de Iphito Herculis filio, ac de Iphiclo. Iphitus Ἡρακλείδης, non Herculis filius. Fragmentum à Scaligero editum, περὶ θέσεως τοῦ ἀγῶνος τῶν Ὀλυμπίων: μετὰ τὸν Πέλοπα εἰς τιμὴν τῷ Πατρῴῳ Διῒ ἀγαγεῖν, εἶτα Ἡρακλέα τὸν Ἀλκμήνης καὶ Διός, ἀφ' οὗ γενεαὶ δέκα τυγχάνουσι, οἱ δὲ τὰς πλείους τρεῖς φασὶν ἐπὶ Ἴφιτον τὸν ἀνανεωσάμενον τὸν ἀγῶνα. τοῦτον γὰρ Ἠλεῖον ὄντα καὶ προηγούμενον τῆς Ἑλλάδος, &c. Notandum quod ait decem γενεαὶ ab Hercule ad Iphitum, aut tres ſecundum alios interceſſiſſe. ſed verius illi qui decem ponebant. Etenim Iphitus Eleus certamen illud Olympicum cum Lycurgo Lacedæmonio cognato ſuo inſtaurauit, vterque autem ex deſcendentibus ab Hercule. idem fragmentum: τούτου χάριν Ἴφιτος ἀπήγγειλε τὴν ἐκεχειρίαν, καὶ τὸν ἀγῶνα ἐποίησε σὺν Λυκούργῳ τῷ Λακεδαιμονίῳ συγγενεῖ τυγχάνοντι. ἀμφότεροι γὰρ ἀφ' Ἡρακλέους. At Lycurgus ille decimus ab Hercule fuit, hoc modo: Hercules habuit Hyllum, Hyllus Cleodæū, Cleodæus Ariſtomachū, Ariſtomachus Ariſtodemum, Ariſtodemus Proclem, Procles Soſum, Soſus Europum, Europus Prytanin, Prytanis Lycurgum qui Lycurgus Iphiti συγγενής. quem Iphitum veriſimile eſt non propiore gradu contigiſſe vltimum generis auctorem Herculem, quàm Lycurgum. Phlegon Trallianus περὶ Ὀλυμπίων: Ἴφιτος ὁ Αἵμονος, ὡς δέ τινες Πραξωνίδου ἑνὸς τῶν ἀπὸ Ἡρακλέους, Ἠλεῖος. ſic decem γενεαὶ ab Hercule ad Iphitum, tantum abeſt vt Iphitus Herculis filius fuerit. quidam etiam Codices heîc habebant, *Picus filius eius.*

Quadringentos annos & triginta tres.] ita libri. inter exortum vrbis & Troiæ excidium numerat annos quadringentos & triginta tres Romam conditam ſeptima Olympiade incipiente aſſerit; ſi ſex medias Olympiadas tollas, hoc eſt annos viginti quatuor, ab excidio Troiæ ad Olympiadem primam erunt anni A ſecundū Solinum CCCCIX. alij aliter hoc interuallū definiunt. Hieronymus, CCCCV. Euſebius, CCCCVI. Diodorus annis, CCCCVIII. quod propius ad Solini numerum accedit. in ſchedis Palatinis habetur: *quadringentos annos, & triginta duos.* qui numerus planè concinit ſententiæ Diodori. atque ita omnino heîc ſcribendum.

Et *Q. Verannius Nepos.*] illud *Nepos* addidit de ſuo Delrius, cum eo careant omnes libri. addit rationem ineptam & falſam: ſi Pompeio inquit, cognomen adpoſuit, cur non, & Verannio? quaſi vero hoc ſit neceſſe: & quaſi B auctores in paribus Conſulum ponendis ſemper illis cognomina adiungant. atqui nec prænomen quidem huic Verannio plerique libri veteres addunt, qui habent: *C. Pompeius Gallus & Veranius.* ita Palatini. in reliquis: *& Quintus Veranius.* Tacitus lib. xij. in hoc pari conſulum, neutri cognomen dedit. ſic Suetonius de Auguſto: *natus eſt M. Tullio Cicerone & Antonio Coſſ.* hic *Antonius* vocabatur, *C. Antonius Nepos.* ſic alij paſſim loquuntur.

de quibus ſeptima Olympiade.] mirū in pleriſque editionibus ita reperiri excuſum, quum falſiſſima hæc ſit lectio. in Camertiana legitur: C *quibus ſe prima Olympiadis*, in Vineti: *quibus ſeptima Olympiade.* omnes peſſimè: tranſponenda tantum verba ſunt: *quibus de ſeptima Olympiade adnectendus primus eſt annus.* dicit octingentis viginti quatuor annis, qui ab Olympiade prima ad conſulatum C. Pompeij & Q. Veranij interceſſere, quorum in conſulatu numerata eſt Olympias ſeptima & ducenteſima, de ſeptima Olympiade primū annum quo Roma condita eſt, adnectendum eſſe, vt in ſolido colligantur anni octingenti viginti quinque. Miror hoc tantillum non vidiſſe Delrium. immo non miror, quid enim ille vidit?

D *in qua regnatum eſt annis ducentis quadraginta tribus.*] Florus noſter: *prima ætas ſub regibus fuit, prope ducentos quinquaginta per annos, quibus circum ipſam matrem ſuam cum finitimis luctatus eſt.* dicit *prope*, nec enin in ſolido ducenti quinquaginta.

Conſul Auguſtus creatus eſt nonum decimum annum agens.] ſic edidit Delrius ille, quaſi ex libris. quod ad Suetonij traditionem, inquit, propius accedit, qui de Auguſto agens ſcribit eum vigeſimo ætatis anno conſulatum inuaſiſſe. οὐδὲν ὑγιές. omnes libri ſcripti quos habuimus, omnes editiones vno conſenſu le- E gunt, *decimum octauum annum agens.* falſum tamen eſt Auguſtum octauo decimo anno conſulem factum eſſe. Nam vt ſcribit Suetonius annum vigeſimum agens conſulatum inuaſit. ergo falſum etiam de nono decimo. natus quippe Auguſtus M. Tullio Cicerone & Antonio Coſſ. anno vrbis conditæ DCXCI. creatus ipſe conſul poſt mortem Panſæ & Hirtij, Anno vrbis conditæ DCCXII. quare & mirum illud genus loquendi hoc loco, quo Solinus vtitur, Auguſtum conſulem creatum fuiſſe conſulatu Hirtij & Panſæ: quaſi dicas Hirtio & Panſa Coſſ. factum eſſe cōſulem Auguſtum.

Digitized by Google

quid ineptius? ſcio quid poſſit opponi de ſuffecto conſuli: vnde ille iocus Ciceronis, *hoc conſequutum eſſe Reuilium, vt quæreretur quibus conſulibus conſul fuerit.* ſed malim heîc legere: *quorum à conſulatu.* id eſt, poſt quorum conſulatum. immo totum hunc ſic legerim ac diſtinxerim: *quorum conſulatu Cæſar Auguſtus eſt conſul creatus: qui decimum octauum annum agens ita imperium ingreſſus eſt,* &c. Auguſti imperij initium ab anno Iulianæ cædis, cum aliis quamplurimis deducere videtur, qui erat annus Vrbis decimus & ſeptingenteſimus, ætatis verò Auguſti decimus octauus. Nam Caius Cæſar Idibus Iulijs occiſus eſt, Auguſtus ix Kalendas Octobris eiuſdem anni, ingreſſus eſt nonum & decimum ætatis ſuæ. alij Auguſtum iniiſſe principatum tum demum volunt, quũ Lepidi & Antonij arma in ipſum ceſſere, quo tempore remp. ciuilibus diſcordijs feſſam ſub nomine principis cepit regendam.

Pag. 4. A. *ne inerti iuſtitio languerẽt opera virt.*] repoſuimus ex libris: *Langueret opera virtutis.* quod vel ex conjectura reponendum fuerat. *opera virtutis,* ideſt, opera quæ virtuti datur, ἡ περὶ τὴν ἀρετὴν σπουδή. τὰ opera virtutis ſunt τὰ ἔργα, acta ipſa τῆς ἀρετῆς, quæ langueſcere dici non poſſunt. at languet opera virtutis cum rari ſunt qui in virtute colenda operam ſuam ac ſtudium ponant. rectè, *inerti iuſtitio.* & eleganter Gloſſæ: *iuſtitium, ἀπραξία,* quod interpretamentum huic loco vnicè conuenit. aliud eſt in alijs Gloſſis: *Iuſtidium ἀρχοντικὴ ἡμέρα. Iuſtidium* ſunt iuſti dies quibus ius reddere licet. at *iuſtitium* quum iura ſtant, ac ſilent, quod verbi ſic factum eſt vt *ſolſtitium.* Igitur legendum: *ne langueret opera virtutis*: ne ſtudium & exercitium virtutis iaceret.

Tunc ergo primum curſus anni.] nouum heîc caput incipiunt editiones, *de dimenſionibus anni, & diebus intercalaribus.* Nos ex librorum auctoritate aliter hæc ordinauimus.

quia apud Ægyptios.] lege: *incerto modo annum computabant: qui apud Ægyptios quatuor menſibus terminabatur.* perperam in omnibus excuſis, *quia.* Plinius non quatuor menſibus Ægyptios annum terminaſſe, vt heîc Solinus, ſed Lunæ ſenio, hoc eſt menſis ſpatio definiuiſſe tradit: aliunde hæc igitur Solinus quam ex Plinij ſcriptis hauſit. Cenſorinus antiquiſſimum Ægyptiorum annum bimenſtrem fuiſſe aſſerit, alij vt Plinius, menſtruum, lib. vij. cap. xlviij. quo loco narrat ex hac annorum diuerſitate, & temporum inſcitia factum, vt aliqui ſingula millia annorum vixiſſe exiſtimati ſint. inter alia ſcribit: *Xenophon in Periplo maritimorum regem* CCCCCC *vixiſſe, atque vt parcè mentitus filium eius octingentis.* quis ille Rex maritimorum? libri ſcripti habent: *in Petriplu Lutmiorum inſula regem.* omnino legendum: *Xenophon in Periplu Latmiorũ inſulæ regem.* & corrigendus ſimiliter in hac eadẽ hiſtoria Valerius lib. viij. c. xiij. *ſed multo liberalius Xenophon cuius περίπλους legitur, inſulæ enim Lachmiorũ regem octingentis vitæ annis donauit. ac ne pater eius parum*

A *benignè acceptus videretur, ei quoque ſexcentos aſſignauit annos.* ita edidit Pighius. vulgo erat: *Latinorum regem.* lege: *Latmiorum.* ſic *Cypriorum inſulam* alibi dixit Plinius. *Latmus* vel vrbs vel inſula vnde ſinus *Latmicus.* Strabo vrbem cum portu dicit à vicino monte ſic appellatam. mirum verò Plinium & Valerium cum ex eodem hauſerint fonte, tam diuerſa prodere. Plinius ex Xenophonte refert Latmiorum regem ſexcentis annis vixiſſe, filium octingentis. Valerius eundem laudans auctorem tradit regem Latmiorum octingentos vixiſſe annos, patrem verò eius ſexcentos. vtri fidem arbitrabimur? fieri poteſt vt vter-
B que verum dixerit, hoc modo. qui Plinio rex eſt inſulæ Latmiorum, is Valerio pater eſt regis: & quem Plinius filium regis vocat, Valerius regem facit Latmiorum inſulæ. neuter falſus eſt. nam pater & filius reges fuere illius inſulæ. atque hæc obiter.

B. *in Italiâ apud Lauinios.*] nullus ex noſtris præfert, *Latinos,* vt in ſuo fuiſſe monet Delrius. Cenſorinus de die natali cap. xx. *Nam vt alium Ferentini, alium Lauinij, itemque Albani vel Romani habuerunt annum, ita & aliæ gentes.*

adeo vt eius die prima de aris Veſtalibus accenderent ignes.] Ouidius Faſt. iij. hoc eodem argu-
C mento, vt oſtendat veteres Romanos annum à menſe Martio auſpicatos eſſe:

Adde quod arcana fieri nouus ignis in æde
Dicitur, & vires flamma refecta capit.

fortean & apud hunc Solinum vox *nouos* deeſt: *de aris Veſtalibus nouos accenderent ignes.* nouabatur enim ignis in ara Veſtali. Macrobius qui habet ex Solino: *Huius etiam die prima in ignem nouum Veſtæ aris accendebant.* vt pateat eum heîc legiſſe: *de aris Veſtæ nouos accenderent ignes.* ex *Veſtæ nouos,* quod videtur in libris fuiſſe, fecerunt *Veſtalibus.* quæ vox huic loco neceſſaria eſt; nec enim ignis in ara Veſtæ accẽdeba-
D tur, cum ante non fuiſſet, ſed de vetere nouus fiebat.

mutarent veteribus virides laureas.] ſic libri ferè omnes tam editi quam ſcripti. at contra eſt: nam viridibus & nouis mutabantur veteres Laureæ. rectè mutauit Delrius. τολμηρὸς ἢ καινουργὸς ἀνήρ. poſſet tamen legi minori mutatione: *mutarent veteres viridibus laureas.* Ouidius.

Laurea Flaminibus quæ toto perſtitit anno
Tollitur, & frondes ſunt in honore nouæ.

Etenim & in domibus Flaminum, & in curijs,
E & in regia nouæ laureæ illo die ponebantur. Sed Solinus videtur heîc de laureis tantum aræ Veſtalis intellexiſſe, quæ & nouis laureis tunc velabatur. Ouidius:

Veſta quoque vt niteat folio velata recenti
Cedit ab Iliacis laurea cana focis.

vt honore promptius obſequium prouocarent.] liber I. Petauij ſenatoris Pariſienſis, quem vidit v. c. Ioſias Mercerus, habuit, *vt per honores.* atque ita in libro Delrij fuit. Optimus Regius & reliqui noſtri, *honore.* quod confirmat Macrobius qui hunc locum expreſſit: *illæ vt principio anni ad promptum obſequium honore ſeruos prouoca-*

Digitized by Google

rent. illa itaque varietas, *per honores*, ex προεκδόσει videtur manaſſe.

Pag. 4. B *hi, quaſi gratiam repenſarent perfecti laboris.*] Macrobius: *hi quaſi gratiam perfecti operis exſoluerent.* ita legendum in Macrobio, vbi perperam habetur hodie: *hi quia.*

Maximè hunc menſem principem teſtantur fuiſſe, quod.] quinam hoc teſtantur? omnino legendum fuit, vt edi iuſſimus: *Maximeque hoc menſem teſtatur fuiſſe quod qui ab hoc quintus erat, Quintilis dictus eſt.* id ſcilicet teſtatur fuiſſe, quod Quintilis vocabatur qui ab hoc quintus. Macrobius: *quem menſem anni primum fuiſſe vel ex hoc maximè probatur, quod ab ipſo Quintilis quintus eſt.*

C *December ſollemnem circuitũ finiebat.*] περίοδον, κύκλον. nos ita edidimus ex libris. vulgo erat: *ſollemnem circum.* etſi ſciam *circulum*, paruum κύκλον à principali *circus* ὑποκορίζεσθαι, & *circare* τὸ κυκλοῦν, verbum ab eodem, non tamen Latini *circum* de quolibet circulo temerè vſurpant, ſed de illo ſpatio in quo celebrantur circenſes, quem ἱππόδρομον, & ἱππικὸν dicunt Græci. Gloſſæ: *circus*, κύκλος ἐν ᾧ ἱπποδρομίαι γίνονται, Apollonius Rhodius: καὶ θύρια κύκλον ἀγῶνος. circum intelligit, hoc eſt ἱππόδρομον. at nullus liber *circum* heîc legit, omnes *circuitum*. ſchedæ etiam Palatinæ, *circitem.* quod retineri heîc poſſet, & fortaſſean ita in ſua προεκδόσει ſcripſerit Solinus. ſic vocantur maiores circuli. Varro: *Tempus à bruma ad brumam dum ſol redit, vocatur annus: quod vt parui circuli annuli, ſic magni dicebantur circites anni.* non otioſa ibi vox eſt *circites*, nec delenda, vt cenſet vir magnus. noluit dicere Varro Magnos circulos, quia vox circulus diminutiuam habet nõ auctiuam ſignificationem. falluntur & qui reponunt *circi* pro circitibus. Nam *circos* Latini in eo ſignificatu non ponunt. hinc *circitellus* vel *circitillus* circulus quem ſuperponit capiti, qui aliquid laturus eſt in capite. perperam *ceſticillus* legitur apud Paulum breuiatorem Feſti.

quatuor reliqui tricenis, & ſingulis expedirentur.] ſic Delriana, cum retro editiones habuiſſent, *explicarentur.* Delrianã ſequutus ſum, quod ita in pluribus reperiſſem. in vetuſtiſſimo tamen Petri Danielis exemplari ſcriptum erat, *expedirentur*, & ſuprà eadem manu, *expertirentur.* quod verbi in ſchedis Palatinis planè & expreſsè ſcriptum offendimus, cum hac nota ad marginem, *id eſt expedirentur.* an verbo *expertiri* vſus eſt Solinus pro *impertiri?* ſic ſanè *explere* & *implere* idem ferè ſignificant. ſic idem Solinus *experſus* infrà dixit pro *inſperſus.* ſic *expers* cum ἄπειρον tum ἔμπειρον deſignabat. Gloſſæ: *expers*, ἄπειρος καὶ ἔμπειρος. Hoc propemodũ probare auſim. Nam vulgata lectio haud ſatis placet. quippe magis expediti videantur menſes illi, qui paucioribus diebus abſoluti.

eoſque quinquaginta iſtis & vni adiunxerunt.] ita Delrius. in Regio: *quinquaginta iſtis & vno diebus adiuncxerunt.* & ad orã: *adnexuerũt.* quod in aliis libris, & quibuſdam editionibus in

A contextum receptum eſt. quæ varia lectio ex προεκδόσει. ſic ſuprà loquutus eſt: *quibus de ſeptima Olympiade adnectendus eſt primus annus.* *vno* pro *vni* ἀρχαϊκὸν tralatitium eſt. *adiuncxerunt* autem in optimo illo libro ſcriptum, vt *ſancxerunt* ſuprà. atque ita paſſim. quam ſcripturam in antiquiſſimo libro Arnobij multis in locis notauimus: *vncxerunt*, *ſancxerunt* & *Cincxiam* pro *Cinxia*, hoc loco lib. vj. *ramum pro Cincxia Theſpios, lignum Carios pro Diana indolatum.* vulgo eſt: *procincxia.* Error vt dixi ortus ex illa ſcribendi conſuetudine quæ in veteribus inſcri-
B ptionibus frequens occurrit,

alter XXVIII. *dies detinebat.*] ita libri. vulgo: *continebat.* ita infrà: *quo pacto regradati menſes ſtata ordinis ſui tempora detinerent.* Regius Codex ad oram notat variam lectionem: *diebus agebantur*, pro *dies detinebant.* quod ita nimirum haberet προεκδόσεως. ſic ſuprà annum diebus ferri dixit: *quorum annus trecentis ſeptuaginta & quatuor diebus ferebatur.* ſic Græci ἐλλιποδήμους μῆνας, ἀπαυξεῖς & ἀτελοπληρεῖς dicunt.

D *quadrantem illum & decem dies addiderunt.*] quinam addiderunt? de Romanis loquitur, & de eorum anno, qualis à Numa inſtitutus,
C aut reſtitutus potius fuit. Annus ille, vt ipſe hoc loco tradit Solinus, dies habuit quinque & quinquaginta, & trecentos. at quia Sol curſum ſuum diebus trecentis ſexaginta quinque, accedẽte inſuper quarta diei parte, vt exæquarent tunc annum cum ſolis curſu, dicit eos adieciſſe dies decem, & illum quadrantem. quod falſum eſt. quid enim opus fuiſſet Cæſaris reformatione, ſi tunc id quod deerat ad ſolis curſum, anno ſuo recta intercalatione addidiſſent? Non igitur decem dies & quadrantem tunc addiderunt, vt ad liquidum annus CCCLXV diebus, & quadrante
D conſtaret, ſed alternis annis modo viginti duo, modo viginti tres dies intercalabant, hoc eſt ſingulis annis alternatim vndecim & duodecim, quo pacto ciuiles anni maiores erant naturalibus. quod delictum primus Cæſar correxit. Nugatur heîc Solinus, quod illi ſolemne.

E *Græci ſingulis annis* XI. *dies & quadrantem detrahebant.*] immo non detrahebant, ſed quum anno lunari vterentur, qui Solari minor eſt diebus vndecim, & quadrante, vt ciuilem annum ad naturalem exæquarent, vndecim illos dies & quadrantem, qui deerant octies multiplicatos principio noni cuiuſque anni,
E aut in fine octaui intercalabant.

Dijs ſuperis, & Ianuarius dicatur, & Martius: propter pares Februarius.] ita nos ex libris. Macrobius: *ſed ſolus Februarius viginti & octo retinuit dies: quaſi inferis & deminutio, & par numerus conueniret.* Cenſorinus cap. XX. *atque ita omnes menſes pleni, & impari dierum numero eſſe cœperunt, excepto Februario qui ſolus cauus, & ob hoc cæteris infauſtior eſt habitus.* cauum id eſt κενὸν hunc menſem vocant propter paris numeri ἀρτιότητα. Græci: ὁ δύο ἀριθμὸς ὁ καθ᾽ ἑαυτὸν τοῦτον μὲν ὅλως κακός ἐστι καὶ ὁ κενὸς, τὸ δὲ μὴ πλῆρες ὁ καθαρόν. Ioannes Lydus de diminutione Februarij menſis: τὸν

Φεβρουάριον ἐπίτηδες, φασὶ τοὺς Τύσκους ἐλαττῶσαι, ἐπειδὴ ταῖς τῶν καταχθονίων ἑορταῖς φαίνεται πρὸς τοὔνομα παρακεχωρηκὼς, καὶ ὁ ἥμισυ ἦν ἴσα τοῖς οὐρανίοις αὐτὸν τιμᾶσθαι. οὐρανίους menſes vocat, qui diis ſuperis dicati. Huius ἐλαττώσεως ſiue κολοβώσεως aliam cauſam, eamque miram reperi in excerptis Dionis manuſcriptis: Φεβρουάριος φθινόσας Καμίλλῳ μελέτην τυραννίδος αὐτοῦ κατηγόρησε, τοῦ δὲ διωχθέντος καὶ αὖθις καθόδου τυχόντος ὡς κολουρκουμένη τῇ πατρίδι κατὰ τὴν φυγὴν ἐβοήθησεν, εἰς δ᾽ ἔπειτα Φεβρουάριος ἄγεται ἢ διώκεται, Κάμιλλος δὲ καὶ τὸν ἐπώνυμον αὐτοῦ μῆνα παρὰ τοὺς ἄλλους κολοβῶσι.

Pag. 4. E *quaſi ominoſus.*] Vinetus edidit: *quaſi abominoſus.* atq; ita in aliis editionibus præter Delrianam. quam lectionem inſcitia procudit, quaſi *ominoſus* non eſſet ἀπαίσιος, & mali ominis. at abominoſus Latinum non eſt.

cum itaque hæc definitio toto orbe placuiſſet.] ſic edidimus cum antiquis. vulgo eſt: *toto orbi.*

eoſque octies multiplicatos in annum nonum reſeruabant.] in Palatinis Schedis legitur, *referebant.* & ad oram: *reſeruabant.* altera lectio ex παρενθέσει. Macrobius non in nonum annum relatos aut reſeruatos hos dies, ſed octauo quoque anno inſertos ſcribit: intercalares ſtata ratione commenti ſunt: *ita vt octauo quoque anno nonaginta dies, ex quibus tres menſes tricenûm dierum compoſuerunt, intercalarent.* at Solinus nono quoque anno. idem tamen vterque auctor dicit. Macrobius ex Glaucippo refert illos dies ab Atheniēſibus ad finem octaui cuiuſque anni confecto vltimo menſe fuiſſe intercalatos. Solinus, qui alium ſequitur auctorem, ad principium noni anni relatos vult.

quos ἰμβολισμοὺς vel ὑπερβάλλοντας nominabant.] inepta lectio & falſa. nec enim Græcum, dies aut menſis ἰμβολισμός. quæ vox intercalationem potius ſignificat quam diem aut menſem intercalarem. ita tamen libri. Regius habet ſupra ſcriptum: *vel embolema* omnino ſcribendum: *quos ἐμβολίμους vel ὑπερβάλλοντας nominant.* idem error apud Macrobium qui ſimiliter corrigendus. ſed diſtinguit Macrobius & dies quidem ὑπερβαίνοντας, menſes vero ἐμβολίμους (ita legendum, non ἐμβολισμοὺς) appellitari ſcribit. Hoc minutum eſt, ſed ratione non caret. Dies illos nonaginta ὑπερβάλλοντας, qui nono anno intercalandi erant, in tres menſes tricenûm ſingulos dierum diſtribuebant. quia menſes igitur tres intercalabant, vult menſes ipſos ἐμβολίμους dictos non dies. Hoc voluit Macrobius ſed dies etiam ipſi ἐμβόλιμοι, vt Solinus vult; nam ex his & menſes illi conſtabant. Heſychius: ἐμβόλιμον τὸν μῆνα καὶ τὴν ἡμέραν. ſic ἐμβόλιμα ἔπη dicebantur verſus auctorum, quos inſertitios & ſpurios critici iudicabant, quos ἀκβολίμους faciebant. Plutarchus quoque ἐμβολίμους μῆνας & ἐμβολίμους ἡμέρας vocat.

Pag. 5. C *contemplatione parilis numeri neglectum breui perdiderunt.*] legebatur prius: *cōtemplatione numeri parilis offenſi.* ſed illud *offenſi* libris auctoribus expunximus. & natum videtur ex varia lectione παρενθέσεως quæ habuit: *quod cum initio*

A *Romani probaſſent, parili numero offenſi, neglectum breui perdiderunt.* pro quo in ἐκδόσει, *contemplatione parilis numeri.* ſic mille loci in hoc auctore à librariis corrupti fuere. parilem numerum apud Romanos mali ominis habitum ſciunt omnes. Ioannes Laurentius Lydus: παρ᾽ Ἰταλοῖς ὁ δυϊκὸς ἀριθμὸς ἀποφράζεται. Σικουῦδον δ᾽ αὐτὸν, οἱονεὶ δυστυχῆ πατρίως καλοῦσι καὶ δυσφημισμὸν, ὡς Εὐμορφίδας ἢ Ἀδράστειαν, καὶ Παρκας κατ᾽ αὐτοὺς τὰς ἀνδρείους φειδομένας μοίρας. hinc vitabant dicere, *ante diem ſecundum Kalendas* aut *Idus*, ſed pro eo dicebant, *ante diem, pridie.* Græci: ἔσω δὲ παράδειγμα, ὥσπερ ὅταν πεμπταῖαι ὦσιν αἱ νῶναι, τὴν
B τρίτην πρὸ τελῶν νωνῶν, τὴν δὲ τετάρτην πρὸ μιᾶς νωνῶν διὰ τὸ ἀποφράζεσθαι τὴν δυάδα.

Contemplatione numeri parilis.] falſum: nec enim hac contemplatione factum eſt, vt Romani morem illum intercalandi deſererent, quum vtique ſemper parilem numerum in anni ſui computatione vitauerint: nam ſtatim à Numa qui annum Romuli correxit, vnus dies abundauit, aut per imprudentiam, aut ea ſuperſtitione, inquit Cenſorinus, qua impar numerus plenus & fauſtior habebatur. Annus Græcorum habebat trecentos quinquaginta quattuor dies, qui lu-
C naris eſt annus. In Romanorum anno vno die plus fuit ob vitationem parilis numeri. quin & Solinus oblitus videtur eorum quæ ſuprà ſcripſit, annum vt à Numa inſtitutus eſt, habere cœpiſſe quinque atque quinquaginta & trecentos dies. ſic ipſe ſibi contrarius it, & numerus impar in illo anno. Græci vt annum ſuum ad curſum Solis exæquarent, quod operoſum eſſet vndecim dies qui deerant, cum quadrante, ſingulis annis intercalare, nonaginta dies nono quoque anno intercalabant. quod vndecim dies cum quadrante octies ducti eum numerum effi-
D ciant dierum. ita Græci. quod quum, inquit Solinus, in initio Romani probaſſent, contemplatione parilis numeri neglectum breui perdiderunt. hoc falſiſſimum. Nonus quiſque annus apud Græcos propter intercalationem nonaginta dierum, dies habebat quadringentos quadraginta quatuor, pari numero: annus eorum lunaris trecentis quinquaginta quatuor diebus conſtabat, parili quoque numero. Nihil tale apud Latinos, quorum in anno fuere dies quinque & quinquaginta cum trecentis, qui numerus eſt impar. alternis annis intercalabant merke-
E donium menſem, viginti duûm, vel viginti trium dierum. cum menſis viginti duûm dierum intercalabatur, annus ille numerabat dies trecentos ſeptuaginta ſeptem numero impari: qui vero interkalarium menſem viginti trium dierum habebat annus, pari quidem erat numero dierum, verum hæc ratio non fecit vt ille modus intercalandi omitteretur, vt ineptè cenſet Solinus, ſed quod animaduerſum ſit, rationem illam non conuenire cum Solis curſu, ciuileſque non congruere cum naturalibus annis. Etenim cum annus Romanorū, vno die ſuperaret annum

Græcorum, tamen Romani alternis annis modo viginti duo, modo viginti tres dies intercalando, intra octo annos eundem numerum dierũ intercalaſſe reperiebantur, quem Græci nono quoque anno, ſic fiebat vt octo diebus ſolidis Romana intercalatio ſuperaret Græcam intercalationem, cum tamen Græca ad liquidum cum ſolis curſu conueniret. Quæ animaduerſio, non autem parilis numeri contemplatio, adegit vt illa ratio intercalandi relinqueretur, poteſtaſque omnis & pontificium eius rei in ſacerdotes transferretur.

Pag.5. A *qui plerumque gratificantes rationibus publicanorũ.*] Hæc Ammianus pæne ad verbũ ex Solino, vt alia multa, lib.xxvj. *Tunc magis errorum profunda caligine fluctuabant, quum in ſacerdotes poteſtatem tranſtuliſſent intercalandi: qui libenter gratificantes publicanorum vel litigantium commodis ad arbitrium ſuum detrahebant tempora, vel augebant.*

modo æſtiuum, modo auctumnale tempus incideret.] ita libri, & rectè. Editiones: *modo in æſtiuum, modo in autumnale.* quod ab imperitis ita repoſitum eſſe liquet. *inciderent æſtiuũ tempus,* pro caderent in æſtiuum tempus. ſic *incidere laqueos,* pro cadere in laqueos. ſic *adſtituor tribunal,* ſtatuor ad tribunal Apuleio. apud eumdem, *aſſidere pedes* pro ſedere ad pedes. & lib.II. *fortunam ſcæuam an ſæuam dixerim, incidit.* ita hoc loco, *inciderent æſtiuum tempus.* Hoc genus loquendi notauimus ante annum ad Tertullian. de Pallio.

B *dies xxj. & quadrantem intercalauit.*] mira heîc auctoris, vt in aliis quamplurimis hallucinatio, quam etiam maiorem magíſque miram videri fortaſſean faciat librariorum imperitia: Nam & hæc corrupta eſſe penitus mihi perſuadeo. Neque heîc ſibi, neque aliis concinit Solinus. Dicit Cæſarem, vt turbationem temporum incideret & inconſtantiam anni ſiſteret, dies vnum & viginti cum quadrante intercalaſſe. hoc primum de viginti & vno diebus cum quadrãte ſimul intercalatis quam falſum? Et quando enim vnquam habita ratio quadrantis in intercalationibus? Hoc profecto ineptum, & ἄλογον, falſumque. Tradit Cenſorinus cap.xx. Cæſarem quo retro delictum corrigeret, duos menſes intercalarios dierum ſexaginta ſeptem in menſem Nouembrem & Decembrem interpoſuiſſe, cum iam menſe Februario dies tres & viginti intercalaſſet. quam diuerſa illa Cenſorina Cæſaris intercalatio ab hac Soliniana! ſic Solino cum aliis non conuenit. Pergit idem: *ille ergo annus ſolus trecentos quadraginta quattuor dies habuit.* Hoc vero longè miriſſimum, & ab omni maximè ratione alienum. Cæſar vnum & viginti dies cum quadrante intercalauit, & tamen ille annus habuit tantum trecentos quadraginta quattuor dies. quid ſi à Cæſare anno illo intercalatum non eſſet? habiturus vtique fuiſſet ille annus dies trecentos viginti duos cum tribus quadrantibus: quibus ſi addas dies xxi. & quadrantem efficies trecentos XLIIII. quot habuit annus iſte priſcæ confuſionis vltimus. at qualis annus ille Romanus dierum trecentûm viginti duûm & trium quadrantium, ante intercalatos illos à Cæſare viginti & vnũ dies cum quadrante? Hæc tanta ſanè abſurditas eſt, vt eam licet talpa cæcior tamen ex parte videre quitus ſit Dionyſius Cercoëtius. is Animaduerſionibus in Epiphanium notare dignatus eſt hunc Solini locum, aut inſcitia librariorum, aut ſcriptoris hallucinatione malè habitum eſſe. Veriſſimè hoc quidem Cercoëtius quod illi rarò contigit, atque vt eſt non harum modo nugarum acris æſtimator, ſed totius etiam antiquitatis egregius inſtaurator. huic malè affecto loco remediari conatur, aitque illam veriſſimam ſuſpicionem eſſe Solinum CCCCXLIV, non CCCXLIV ſcripſiſſe. Euge Cercoëti, bene procedebat critica, doleo Theologum te eſſe factum. Sed quod in noſtris ſcriptis quaſi iure tuo tibi vindicas, hoc in tuis idem ne nobis ſumamus, merito prohibere non poteris quin ea expendamus. Igitur videamus, an ea ſuſpicio tua, quam Solino adpingis, & quam veriſſimam aſſeris, auctoris rationi conueniat & menti. ſcis quippe, ſi & hoc quoque ſcis, nihili eſſe coniecturam quam ſenſus ſcriptoris refutat. Legis in Solino: *ille ergo annus ſolus quadringentos* XLIV. *dies habuit.* Annus Romanus erat dierum trecentorum quinquaginta quinque. ſcribit Solinus Cæſarem intercalauiſſe dies xxj. & quadrantem. Ergò iuxta calculum Solini legendum eſſet: *ille ergo annus ſolus trecentos ſeptuaginta ſex, & quadrantem.* nam ſi ad dies CCCLV. addideris dies XXI. & quadrantem, hunc numerum efficies, non eum quem tu reponis. at annus confuſionis præter ordinarios CCCLV, qui fuit anni Romani modus, dies habuit inſertitios LXVII, vt Dio teſtatur: ſed quid hoc ad Solinum? nunquid Solinus idẽ hoc loco ſcripſit quod Dio? ſi non ſcripſit, an intellexiſſe putabimus, & hoc apud illum ſubaudiendum? verum age, vt tuam gratiam non parui facere me ſcias, demus Solinum dixiſſe, quod non dixit, addamus & hunc numerum. Adijciamus, inquam, illos ſexaginta ſeptem dies Dionis ad numerum anni Romani, & XXI. dies intercalarios Cæſaris cum quadrante, ſurgent dies CCCCXLIII, & quadrans diei, at tu volebas dies CCCCXLIV. plenos. quid igitur fiet tribus illis quadrantibus? Putas Solinum quum dixit dies vnum & viginti cum quadrãte acceſſiſſe, reſpicere ad Merkedonium. Verum quî id potuit, rogo te? an dies XXI, & quadrans, erunt XXII, aut XXIII, quot dies Mercedonio imputabantur? Donemus hoc etiam tibi vt te minus iracundo vtamur, vicenos & vnum dies, eſſe vicenos binos, aut vicenos ternos. Si dabimus Merkedonium illius anni vicenos binos dies habuiſſe, numerus quidem tuus conſtabit, ſed repugnabit ratio Cenſorini qui illius anni menſe Februario dies tres & viginti intercalatos fuiſſe

docet, annumque illum facit dierum quadringentorum quadraginta quinque. Profectò quoquo te vertas videre potes ſuſpicionem illam tuam, nec cum Solini calculo, nec cum rei veritate quadrare poſſe. Id & quoque, quod ego miror, vidiſti: nam ſub finem Animaduerſionis pronuntias amplius de hoc Solini loco eſſe cogitandum, atqui paulò ante dicebas veriſſimam iſtam eſſe ſuſpicionem; ſi veriſſima, quid amplius dubitandum aut cogitandum? ſed quorſum attinebat tot nugas effutire, de quadrante illo horario cum Merkedonio ἐμβολιμαίως infiſſo, vt veram adſtrueres ſententiam, quam ipſe ſubita dubitatione deſtruxiſti? vbi & inſulsè pro diei quadrante, *horarium quadrantem* vocas, qui quadrans vnius eſt horæ. quis enim præter Cercopetauium, cui omnia licent, dixerit *horarium quadrantem*, de diei quadrante? quod idem planè eſt ac ſi quis horarium ſpatiũ intelligeret de diei vnius ſpatio, & mora. Ad Solinum redeamus. Hic locus quem in manibus habemus, abſque dubio mendoſus, ſed non ea parte qua viſum eſt Cercoëtio. Ait Solinus dies viginti & vnum cum quadrante interkalatos in eum annum, *quo pacto*, inquit, *regradati menſes de cetero ſtatuta ordinis ſui tempora detinerent*. mirum vero, ſi hoc pacto, hoc eſt intercalatione vnius & viginti dierum, regradati videri poſſint menſes, cùm diminutioni potius quàm additioni id verbi conueniat, quod ὑπόβασιν ſignificat, non ὑπέρβασιν. Præterea noua iſta eſt, atque inaudita ratio intercalandi, quæ quadrantem adijcit, & longè abſurdior ratio Cercoëtij qui putauit auctorem reſpexiſſe ad Merkedonium menſem. Etſi multis in rebus hallucinatorem & ineptum ſcio fuiſſe hunc auctorem, non tamen tam Cercoëtius fuit, vt exiſtimarit eundẽ numerum eſſe viginti tres dies cum vno & viginti adiecto quadrãte. Poſtremo quum dicat annum illum trecentos quadraginta quattuor dies habuiſſe, & in hoc numero omnes inuicem ſibi concinant libri, qualis ea anni Romani fuiſſet forma, in quo trecenti dies & viginti duo cum tribus quadrantibus numerati eſſent? Nihil autem mutandum eſſe in hoc Solini numero de trecentis quadraginta quattuor diebus ipſius indicant verba hoc modo concepta, vt legenda ſunt: *Ille ergo annus ſolos trecentos quadraginta quattuor dies habuit: alij deinceps trecentenos ſexagenos quinos, & quadrantem.* vulgo legitur: *Ille ergo annus ſolus.* quod falſum eſt: nam hic anni Romani modus erat, cui dies vnus adiectus ex ſuperſtitione vitandi parilis numeri. Si ſolos trecentos quadraginta quattuor dies ille annus habuit, falſiſſima deprehendetur, illa veriſſima ſuſpicio Cercoëtij quæ reponit *quadringentos* pro *trecentis*. Nullum igitur vitium in numero apud Solinum, ſed in verbo *intercalauit*, quod non ſolum abſurdiſſimam, ſed etiam planè contrariam auctoris menti ſententiam efficit. Hic vt videtur, dicere voluit annum illum trecentos XLIV dies habuiſſe, hoc eſt vno & vigintidiebus & quadrante minus quàm annus habet ſolaris.

A Nam ſi ad dies CCCXLIV, addideris dies XXI. & quadrantem, ſurget numerus anni Solaris, CCCLXV cum quadrante. Dixit ergo Cæſarem expunxiſſe illo anno XXI & quadrantem, & ſic remanſiſſe dies CCCXLIV. quos ſolos habuit annus ille, alios vero deinceps habuiſſe trecentenos ſexagenos quinos, & quadrantem. Hanc mentem fuiſſe Solini auſim præſtare, veram eſſe non pollicear. Legendum igitur *intercidit* pro illo *intercalauit*, quod mutatum à ſciolis, qui legerant apud auctores intercalatis pluribus diebus non expunctis

B annum illum à Cæſare reformatum fuiſſe. ſed aliud voluit Solinus, vel alios auctores ſequutus, vel ipſe hallucinatus. quod propius veritatem eſt. Ante Cæſarem, quum intercalandi poteſtas penes ſacerdotes erat, pro libidine ſua ad gratiam publicanorum, modò ſubtrahebant tempora modò augebant: & plures interdum quam oportebat, interdum pauciores dies intercalabant. quibus rebus fiebat, vt aliquando menſes hiemales in autumni tempus referrentur, aliquando in æſtiuum ſiue vernũ tempus inciderent pro modo intercalandi imminutiore, aut cumulatiore. quod ſi incertum

C eſſet quo remedio Cæſar illam turbationem primùm compoſuerit, vtrum additione an detractione, poſſemus heîc ſubleuare Solinum, & eius peccato aliquam veniam aliunde corrogare. ſed quum omnes omnino tradant auctores, in annum illum primum correctionis non paucos dies à Cæſare adiectos fuiſſe, nihil iam eſt quo defendi queat. Suetonius tres menſes adiecíſſe Cæſarem dicit, quando illam temporum correctionem auſpicatuſ eſt. Dio præter ordinarios ſexagenis ſeptenis diebus plus habuiſſe annum illum ſcribit. Cenſorinus præter illos ſexa-

D ginta ſeptem in menſem Nouembrem & Decembrem à Cæſare interpoſitos tradit eundem Cæſarem menſe Februario eiuſdem anni, dies tres & viginti intercalaſſe, quod miror. vtvt ſit certum eſt non fuiſſe ordinariam illam intercalationem eo tempore, ſed à Cæſare tum renouatam, meditanti reformationem. Certe Dio ſeptem & ſexaginta dies tantùm additos memorat, ὥσπερ, inquit, εἰς τὴν ἀπαρτιλογίαν παρέφερον. additque, licet quidam plures adiectos fuiſſe velint, πολὺ ἀληθὲς ἔτυχε.

E nulli dies igitur intercalati menſe Februario. nugatur itaque more ſuo Cercopithecus noſter, qui Merkedonium in eum annum commodum incidiſſe ſcribit. Iampridem quippe factum, quum ille intercalandi modus exoleuerat, tranſlata in ſacerdotum arbitrium tota intercalandi ratione qui pro libito ſuo eam exercebant, nulla temporis aut modi lege præſcripta, vt auctores ſunt Cenſorinus, Macrobius, & hic noſter Solinus: qui tamen aliam hoc loco quam illi dum tuetur opinionem, alios, vt videtur, habuit quos ſequeretur auctores. Non igitur ad-

Digitized by Google

iectione dierum, ſed detractione, regradatis nempe menſibus, qui fortaſſe exorbitauerant abnormi intercalatione ſacerdotum, annum illum contraxiſſe, vt de cetero ſtata ordinis ſui tempora obtinêret. quot dies detraxerit, ita nobis inſinuat. Annus Romanus dierum fuit CCCLV. Annum illum confuſionis Cæſar ex Solini ſententia, voluit eſſe dierum CCCXLIV. ergo dies detraxit ex anno Romano vndecim. ſed annum ſolarem ſibi fingit Solinus, & ad eum rationes ſuas accommodat: itaque Cæſarem detraxiſſe ſiue intercidiſſe ſcribit dies XXI, & quadrantem; quia tot dies nimirum deſiderantur & quarta pars inſuper diei ex illo numero CCCXLIV dierum, quos ſolos habuit annus ille Cæſaris, ad explendum ſolis per zodiacum decurſum. ſic ſupra planè loquutus eſt; quum enim Athenienſes annum lunarem haberent dierum quattuor & quadraginta & trecentorum, cui dies vndecim cum quadrante deſunt ad ſolis annum, vt ciuiles anni cum ſolaribus ad liquidum exæquarentur, ſolebant vndecim illos dies qui deerant cum quadrante octies multiplicatos anno octauo interſerere. ibi Solinus dicit eos vndecim dies cum quadrante ſingulis annis ab Athenienſibus fuiſſe detractos, vt in annum nonum octies multiplicati reponerentur. quomodo detracti, qui deſiderabantur? ſi aderant cur detrahendi, vt poſt octauum annum contracti in vnum referrentur? ſed detractos dicit ſingulis annis, quia in ſingulos annos non intercalabantur. vera dicere Solinum hoc loco aſſeret qui volet, nos ita eum ſenſiſſe ac ſcripſiſſe fidenter affirmamus: immo & turpiter hallucinatum eſſe.

Pag. 5. B. *alij deinceps trecentenos ſexagenos quinos, & quadrantem*] falſum. nam alij deinceps poſt reformationē trecentenos ſexagenos quinos habuerunt, abſque quadrante qui ſingulis luſtris conſummatus addebatur, & diem vnum reddebat. ſic quartus quiſque annus trecentenos ſexagenos ſenos dies habebat, ceteri trecentenos ſexagenos quinos. ſupinitatem ac negligentiam in loquendo magnam vbique hic auctor prodit. rem ipſam eum heîc videmus intellexiſſe, ſed male narrare. alij inquit, conſequentes anni trecentenos ſexagenos quinos dies habuere, & quadrantem: præceptum erat vt anno quarto dies vnus intercalaretur. Hinc neceſſario ſequitur quartum illum annum trecentos ſexaginta ſex dies habuiſſe cum quadrante. At ſi ex aliis annis detrahebatur quadrans, vt quarto anno partes conſummatæ diem vnum efficerent, qui intercalabatur, nullus annus habuit illum quadrantem. Hæc vel pueri non ignorant.

quod deprehenſum Auguſtus reformauit] omnes libri Solini; *reprehenſum*. Macrobius tamen qui hunc locum exſcripſit, paucis mutatis *deprehenſum* legit.

vt tres illi dies qui vltra nouem neceſſarios] ita neceſſario fuerat corrigendum ex libris, &

A nimis patienter retro correctores heic tulerunt lectionem vulgatam: *vt tres illi dies qui vltra nouenarios temere fuerant intercalati.* quod latinum non erat.

qui pæne ſolus ſine exemplo rerum potitus eſt] expunximus *ſolus* auctoribus libris.

tanta & tot inueniuntur aduerſa] Totus hic locus de aduerſis Auguſti ex Plinio lib. VII. cap. XLV. Solinus: *tanta & tot in eius vita inueniuntur aduerſa, vt non ſit facile diſcernere calamitoſior an beatior fuerit.* Plinius: *in diuo quoque Auguſto quem vniuerſa mortalitas in hac cenſura nuncupat, ſi diligenter æſtimetur, quam magna ſortis humanæ reperiuntur volumina?* ita legimus illum Plinij B locum. vulgo eſt: *ſi diligenter æſtimentur cuncta, magna ſortis humanæ reperiantur volumina.* optimi quique codices habebant, *nunquam magna.* poſtea ab aliis incruſtatum, & additum: *ſi diligenter æſtimentur cuncta, nunquam tam magna.* per *ſortis humanæ volumina* intelligit auctor, variantes & volubiles fortunæ vices.

in petitione magiſterij equitum prælatus eſt ei Lepidus Tribunus] non habet à Plinio tribunum fuiſſe hunc Lepidum, qui inter aduerſa Auguſti primo loco numerat, *repulſam in magiſterio equitum apud auunculum, & contra petitionem eius prælatus Lepidus.* an Tribunus erat hic Le- C pidus, cum à Cæſare Dictatore Magiſter equitum creatus eſt? certè tunc Tribuni plebis ſumebantur ex ſenatoribus. Antonius ipſe qui poſtea triumuir, Tribunus fuit. Cæſar Auguſtus quoque, referente Suetonio, *quo conſtantius cetera exſequeretur, in locum Trib. plebis forte demortui candidatum ſe oſtendit.* qua de re nos alibi. an præſtat legere, *prælatus eſt ei Lepidus Triumuir.* id eſt, ille Lepidus qui poſtea Triumuir fuit? Sed quod addit heîc Solinus hanc prælationem Lepidi Auguſto accidiſſe cum quadam auſpicantium cœptorum nota, quî verum poteſt eſſe? quid enim noui tunc cœptabat aut moliebatur id ætatis, & auun- D culo etiam tum viuente? verius eſt mutãdam eſſe diſtinctionem, & legendum hoc modo: *prælatus eſt ei Lepidus Tribunus: cum quadam auſpicantium cœptorum nota, mox triumuiratus collegium*, quod eſt certiſſimum: Triumuiratus collegium quandam notam & maculam inuſſiſſe auſpicantibus Auguſti cœptis, inita cum peſſimis ciuibus ſocietate, & proſcriptione in eo triumuiratu acerbius exercita. Plinius: *contra petitionem eius prælatus Lepidus: proſcriptionis inuidia, collegium in Triumuiratu peſſimorum ciuium.* Omnia exemplaria ſcripta Pli- E nij habent: *Proſcriptionis inuidiam.* forte ſcribendum: *ad proſcriptionis inuidiam, collegium in Triumuiratu peſſimorum ciuium.* id eſt, præter proſcriptionis inuidiam inita ſocietas cum peſſimis ciuibus. ita & alibi loquitur Plinius, éſtque loquutio Græcanica. *ad inuidiam*, περὶ τοῦ φθόνου. Nec enim proſcriptio præceſſit Triumuiratum, ſed poſt initum Triumuiratum proceſſit: in quo etiam aliquandiu collegis reſtitiſſe Auguſtum ſcribit Suetonius, ne qua fieret proſcriptio.

præ graui poteſtate Antonij] Plinius: *collegium*

in Triumuiratu peſsimorum ciuium, nec æqua ſaltem portione, ſed prægraui Antonio. vbi & quidam codices, *prægrauante.* metaphora à lancibus ponderariis, in quibus pars quæ præponderat leuiorem prægrauat, καθέλκει. Horatius

----qui prægrauat artes
Infra ſe poſitas.

nulla ibi ὑπερβεβηκυιῶν, aut ὑπερβεβηκυιῶν τεχνῶν, de quibus apud Ariſtotelem ſignificatio, ſed præſtantiores intelligit artifices, qui ceteros in eodem artificio prægrauant, & fulgore ſuo eos vrunt, inuidiaque macerant. ſic *graue* pro pretioſo, & caro accipiunt Latini. vnde *graue & gratum* Plauto. *graue donum* Symmacho. ita Græci βαρύ: vt βαρύτιμον.

Pag. 5. D. *Philippenſis inde proſcriptionis inuidia*] Plinius, vnde habet, proſcriptionis quoque inuidiã cum Triumuiratu coniungit, ſed eam non vocat Philippenſem. & mirum cur iſte Philippenſem appellet. Vnde enim Philippenſis ea proſcriptio? aut quid habet commune cum Philippenſi bello? id bellum quidem Auguſtus in Triumuiratu duobus prælíis tranſegit, vt & ipſam proſcriptionem peregit in eodem Triumuiratu, non propterea tamen bellum Philippenſe idem ſit cum proſcriptione, aut proſcriptio rectè dicatur Philippenſis. an quod proſcriptionem inſequutum eſt ſtatim bellum Philippenſe, & poſt illud bellum finem accepit, ideo Philippenſem eam nuncupauit? Hæc niſi ſit ratio, nullam aliam video: quæ tamen non ſatis idonea eſt. Certe nemo eam proſcriptionem hoc nomine vocitauit. Camers ediderat: *Philippenſis prælio inde proſcriptionis inuidia.* verum aliter omnes libri, & princeps editio. Plinius cuius hîc noſter malus eſt ſimius, aduerſa Auguſti enumerans, primo loco prælationem Lepidi apud Auunculum, mox inuidiam proſcriptionis & triumuiratum, deinde Philippenſi prælio morbum & fugam. Hic vero prælationem Lepidi, Triumuiratum, & Philippenſem proſcriptionem, quaſi Philippenſe bellum eadem res fuerit cum proſcriptione. Plinij locus ita ex libris legendus: *Philippenſi prælio morbus, fuga, & triduo in palude ægroti, & vt fatentur Agrippa & Mæcenas, aqua ſubter cutem fuſa turgidi, latebra.* vulgo habetur: *aqua ſubter cutem fuſa, turgida latera.* quaſi aqua ſubter cutem fuſa latera turgeſcant. inualidum & ægrum prælio Philippenſi fuiſſe ſcribit & Suetonius. quo genere morbi Agrippa & Mœcenas dixerunt, aqua nempe ſubter cutem fuſa turgidum, hoc eſt ὕδρωπα. Gloſſæ: *aqua ſub cute*, ὕδρωψ. *morbum ſubcutaneum* vocat alter Victor in Hadriano: *hic morbo ſuccutaneo quam diu placide pertulerat victus.* ita liber vetuſtiſſimus R. B. cum in vulgatis habeatur, *ſubterc utaneo.*

Abdicatio Poſtumi Agrippæ poſt adoptionem.] Rationem temporum in his aduerſis Auguſti recenſendis in quantum licet, obſeruat Plinius, quod hic non facit, oſcitantiæ ſuæ ac ſupinitatis vbique veſtigia oſtendens. vt hîc, rem extremorum Auguſti temporum, abdi-A cationẽ Poſtumi Agrippæ, cum iis memorat, & priore quidem loco, quæ initio principatus eius acciderunt. Nam naufragia Sicula, & bellum Peruſinum, & alia multa quæ poſt ponit, longè ante iſtam abdicationem.

Nec minore dedecore neptis infamia, incuſatæ de morte filiorum.] Hæc vulgata huius loci lectio, qua nihil inquinatius aut falſius: eam Delrius ſi in mente oculos habuiſſet, vt in corpore, poterat ex libro ſuo emendare, in quo ita ſe legiſſe teſtatur: *Neptis infamia incuſatæ. mortes filiorum, & amiſsis liberis non ſolus orbitatis dolor.* ita & noſtri. quantuli erat laboris aut ingenij interpunctionem mutare & legere? *Neptis* B *infamia: incuſatæ mortes filiorum, & amiſsis liberis non ſolus orbitatis dolor.* Hæc neptis Auguſti Iulia eſt, ex Agrippa & Iulia, quæ L. Paullo Cenſoris filio nupta fuit, quam pater adulterij conuictam relegauit in inſulam Trimerum, in qua viginti annis exilium cum tolerasſet, ibidem defuncta eſt. Hæc eius infamia adulterium, non mors filiorum quos habuit nullos, quos nullos occidit. itaque iſtæ incuſatæ liberorum mortes nihil ad illam attinuere. clariſſimè Plinius: *incuſatæ liberorum mortes luctuſque non tantum orbitate triſtis: adulterium filiæ, conſilia parricidæ palam facta:* C *aliud neptis adulterium.* Hi liberi porro ſunt, Lucius & Caius Cæſares, Auguſti nepotes ex Iulia & Agrippa, filij vero per adoptionem: quorum incuſatæ mortes, quod eos veneno ſubuertiſſe ſuſpectata Liuia. Ideo hîc dicit Auguſto ex morte liberorum non ſolum orbitatis dolorem, ſed ex cauſa & genere mortis alium dolorem acceſſiſſe.

& amiſsis liberis non ſolum orbitatis dolor, ſed vrbis peſtilentia.] Delrianæ editionis hæc lectio, quæ & aliis inuenitur, excepta principe editione Veneta, in qua illud *ſed* non habetur. quod ab imperitis infartum eſt, qui non vi- D debant quid dolendum Auguſto fuerit amiſſis liberis præter orbitatem. nos ſuprà id explicauimus. legendum etiam ex libris: *& amiſsis liberis non ſolus orbitatis dolor.* Plinius: *incuſatæ mortes liberorum, luctuſque non tantum orbitate triſtis.* ita ſcribimus, non *triſtes.* luctus Auguſti non tantum triſtis orbitate, ſed etiam ob incuſatas mortes liberorum.

vrbis peſtilentia, fames Italiæ bello Illyrico.] nihil variant libri. verum tamen eſt hanc lectionem nihil veri continere. Nam fames Italiæ, & bellum Illyricum mala fuere diuerſa. præterea nihil tale apud Plinium, cu- E ius hæc verba ſunt: *peſtilentia vrbis, fames ſitiſque Italiæ, deſtinatio expirandi.* delenda illa ſunt apud Plinium, *ſitiſque*, quæ in libris antiquis non habentur. & ſanè ridiculum de ſiti: quaſi inter publica mala etiam ſitis timenda ſit, tot ſalientibus in propatulo aquis, tot è cœlo deſcendentibus. Hoc metuent, quos ἐκπύρωσις continget. legendum autem heîc & diſtinguendum: *Vrbis peſtilentia, fames Italiæ, rebellio Illyrica.* Inter mala Auguſti temporum etiam rebellionem Illyrici ponit Plinius: *iuncta deinde tot mala: inopia ſtipendij, rebel-*

Digitized by Google

lio Illyrici, ſeruitiorum delectus. fortaſſe nihil mutandum: nam illud bellum Illyricum in maxima frugum inopia ſummiſque rerum difficultatibus geſtum ſcribit Suetonius lib. iij. Hinc bello Illyrico famem Italiæ notat noſter. Tamen illa fames Italiæ quam Plinius intelligit, longè anterior fuit Illyrici defectione, & belli Siculi tempore extitit, cum Pompeius maria teneret.

Pag. 5. D. *Contumelioſa diſſenſio priuigni Neronis, vxoris & Tiberij cogitationes parum fidæ.*] vt hæc à Solino poſita ſunt, haud aliter dicas, quã Neronem & Tiberium diuerſos eſſe. Atqui Tiberius Nero idem, qui & priuignus Auguſti. Hoc inde accidiſſe videtur, quod cum ipſamet Plinij verba Solinus vſurpet, res diuerſiſſimorum temporum ſimul iungit, quas Plinius ex temporum ordine, longo interſito ſpatio diſparatim narrauit. vt ecce Plinio, *adulterium Iuliæ palam factum*, & *ſeceſſus Tiberij*, iunctim narrantur, quæ & temporibus non multum diſſident. Nam & tædio vxoris eum ſeceſſiſſe quidam dicebant: & haud multo poſt in ſeceſſu ipſo accepit Iuliam vxorem ob libidines & adulteria ab Auguſto damnatam. Hæc deſcribens Neronem eum vocat Plinius: *Iuliæ adulterium, & conſilia parricidæ palam facta: contumelioſus priuigni Neronis ſeceſſus.* multis deinde interiectis rebus & verbis ad extrema tempora Auguſti veniens de cogitationibus vxoris & Tiberij loquitur ac ſuprema eius cura: quo loco Tiberium nominauit, non Neronem. At Solinus qui vtramque hiſtoriam coniunxit, abſurdè & ineptè fecit, diuerſis nominibus Tiberium appellando. quod idem eſt ac ſi quis diceret, *Octauium Cæſarem hoc & hoc feciſſe, Cæſarem autem Auguſtum illud & illud dixiſſe.*

contumelioſa diſſenſio priuigni Neronis.] an *ſeceſſionem* voluit dicere? nam *diſſenſio*, ineptum. an ſcripſit, *diſceſſio*? ita putem ſcripſiſſe. *ſeceſſum* Plinius dixit. Suetonius: *Tot proſperis confluentibus, integra ætate ac valitudine, ſtatuit repente ſecedere.* Sed contumelioſus hîc ſeceſſus Auguſto, an ipſi Tiberio? contumelioſum ipſi Tiberio fuiſſe, nihil dubium eſt. Suetonius: *Remanſit ergo Rhodi* contra voluntatem: *vix per matrem conſequutus, vt ad velandam ignominiam quaſi legatus ab Auguſto abeſſet.* Verùm illa ignominia Tiberij nihil ad Auguſtum, nec eius aduerſis adnumeranda. prætereà ſeceſſus ille Tiberio non pro ignominia inflictus, ſed ipſe voluit ſecedere. & hæc ipſa Tiberij ſeceſſio voluntaria, Auguſto contumelioſa, quia filiæ eius tædio quam vxorem habuit Tiberius, id feciſſe exiſtimabatur, cum illius probra & propudia ferre non poſſet. quod non obſcurè innuit Plinius his verbis, quæ iam ſuprà retulimus: *Iuliæ adulterium & conſilia parricidæ palam facta: contumelioſus priuigni Neronis ſeceſſus.* quaſi videlicet, ob hoc ipſum ſeceſſiſſet, idque contumelioſum Auguſto.

Vxoris etiam, & Tiberij cogitationes parum fidæ.] in quibuſdam libris: *parum fideles.* Hæc ex
A Plinio Solinus, cuius hæc ſunt verba: *abdicatio Poſtumi Agrippæ poſt adoptionem, deſiderium poſt relegationem: inde ſuſpicio in Fabium, arcanorumque proditionem: hinc vxoris & Tiberij cognationes ſuprema eius cura.* Hanc rem ita narrat Tacitus initio libri primi. Auguſtus paulo ante exceſſum, comite vno Fabio Planaſiam tranſiit, quò Poſtumum Agrippam proiecerat: cui & multa ſigna charitatis oſtendit, & ſpem reditus fecit. quod Maximus Fabius vxori Martiæ aperuit, illa Liuiæ. idque Cæſari innotuit, & paulo poſt extinctus Maximus, quod arcana prodidiſſet. legendum in
B verbis Plinij: *Inde ſuſpicio in Fabium arcanorum proditorem.* aut ſanè: *arcanorum proditionis.* Nam vulgata vitio non caret. ſequitur apud Plinium: *hinc vxoris & Tiberij cogitationes ſuprema eius cura.* quæ ſenſum idoneum nullum efficiunt, ſic diſtincta. quare interpungendum: *hinc vxoris & Tiberij cogitationes: ſuprema eius cura.* ita Plinius loqui amat ἀσυνδέτως. quales illæ cogitationes non exprimit, ſed intelligi obuium eſt, quales par erat fuiſſe eius quæ filio pararet imperium, & illius qui cuperet imperare: *parum fidas* Solinus interpretatus eſt. Has cogitationes, ſequuta eſt ſuprema eius
C cura, voluntate ſcilicet vxoris ordinata. Vide Tacitum lib. j. & Suetonium lib. iij.

atque in hunc modum plura] multa omiſit, quæ apud Plinium habentur, & quædam etiam præcipua. Quæ non omiſit, ea perturbate, nec ſeruato temporum ordine retulit. inter omiſſa & illud eſt: *Pannonici belli ruina è turri.* veteres omnes ibi legunt, *Pannonicus:* omnino legendum: *Pannonicis bellis ruina è turri.* Suetonius: *vt tamen quibuſdam Pannonicis bellis, atque Germanicis, aut interueniret, aut non longe abeſſet.* alij non è turri, ſed è ponte, nec Pannonicis bellis ſed Dalmatico cecidiſſe volunt. Suetonius altera acie Dalmatici belli,
D crus & vtrumque brachium ruina pontis conſauciatum. Florus noſter bello Illyrico quum lubricus multitudine pons ſuccidiſſet, ſaucium manibus & cruribus terga hoſtium perceciſſe. perperam legitur apud Florum: *quum Illyricus multitudine pontem ſuccidiſſet.* in quibuſdam Plinij codicibus ſcriptum eſt: *ruina in curru.* vetus Rigaltianum: *ruina curri.* rectum eſt: *ruina è turri.*

Huius tamen ſuprema quaſi lugeret ſæculum] ſuprema heîc Auguſti, vocat obitum eius, quia Plinij verbo vſus eſt, alias vbique in hoc auctore *ſuprema* ſunt, τὰ λείψανα, & reliquiæ.

E *Nam Fauſta quadam ex plebe*] Plinius lib. VII. cap. III. *Proximè ſupremis Diui Auguſti, Fauſta quadam è plebe, Oſtiæ duos mares totidem fœminas enixa, famẽ quæ conſequuta eſt, portendit haud dubiè.* ita in Plinio lego, vbi peſſimè vulgo legitur, *annis proximis, ſupremis Diui Auguſti.* illud *annis* perperam pro *amnis*, hoc modo: *præterquam in Ægypto, vbi fœtifer potu Nilus amnis. Proximè ſupremis Diui Auguſti.* Nilus amnis, Νεῖλος ποταμός. ſic infra, *Meles amnis.*

partu vno edidit quater geminos] libri omnes: *quattuor geminos.* rectè. ſic *ſeptemgemini, octogemini*: ἑπταδίδυμοι,

Digitized by Google

ni, *τρίδυμοι*, *ἐκτίδυμοι*. ita & *quattuor gemini*, *τετράδυμοι*. A

Pag.5. E. *monſtroſa fœcunditate*] Plinius trigeminos naſci certum eſſe dicit exemplo Horatiorum Curiatiorumque: *ſuper, inter oſtenta, adducitur*. ita ibi legendum ex libris.

Sed etiam hominum materna fœcundat arua] ita edidimus, voce neceſſaria reſtituta, quæ ab omnibus editionibus exulat; nam etſi vox *homines*, etiam de ſequiori ſexu vſurpetur, haud tamen *arua hominum* pro genitalibus mulierum aruis dicantur. Neceſſario igitur *materna* ex libris addidimus. *materna arua*, vt Poëtæ: B

----genitalia conſerit arua,

& Græcum Oraculum: *Μὴ σπεῖρε τέκνων ἄλοκα, δαιμόνων βίᾳ*.

Legimus Cn. Pompeium Eutychidem fœminam Aſia exhibitam] mira heîc hallucinatio Solini. Scribit Plinius Pompeium in ornamentis theatri ſui mirabiles fama effigies poſuiſſe, magnorum artificum manu elaboratas, & inter eas Eutychidem, quam fama erat à viginti liberis rogo illatam Trallibus, quum triginta partus enixa eſſet. Effigiem igitur Eutychidis inter ornamenta theatri ſui poſuerat. Nam Eutychidem ipſam quî potuit, multo C ante mortuam Trallibus, & rogo illatam à viginti liberis? At Solinus illam ipſam fœminam, à Pompeio Aſia exhibitam, & in theatro ſuo publicatam cùm viginti liberis tradit, incredunda prorſus ac ſtupenda ablepſia. quid clarius his verbis Plinij? *inter quas*, (*effigies* ſcilicet) *legitur Eutychis à viginti liberis rogo illata Trallibus enixa triginta partus*.

Eutychidem fœminam] perperam apud Plinium in vulgariis editionibus vocatur, *Eutyche*. quod Græcum non eſt. *Εὐτυχὴς* nomen propriũ, vnde fœmineum, *Εὐτυχίς*, non *Εὐτύχη*. & ſanè ſcripta Plinij exemplaria, *Eutychis* præ- D ferunt. hoc eſt *Εὐτυχίς*. ſic *Eutyches*. Latinè plerumque ſcriptum reperitur pro *Eutychus*. Hinc *Cytico Agitatori* apud Suetonium perperam pro *Eutyco*. in Vineti Editione vitiosè vulgatum eſt: *Eutychiden fœminam Aſiæ, exhibitam*, Eutychiden eſſet, *τὴν Εὐτυχίδην* non *τὴν Εὐτυχίδα*. *Aſia exhibitã*, eſt ex Aſia productam. de qua voce, vide quæ ad Hiſtoriam Auguſtam notauimus.

cum viginti eius liberis in theatro ſuo publicaſſe.] non publicè oſtenſa in theatro Pompeij cum viginti liberis hæc fœmina, ſed à viginti liberis rogo inlata Trallibus, qui ſoli ſu- E pererant, ex triginta quos ediderat. propterea illius effigiem, quod res eſſet memorabilis in ornamẽtis theatri ſui poſuerat Pompeius Magnus. ſed magis Hermocratea in Epigrammate Antipatri nondum edito, quæ nouem & viginti liberos enixa, nullius interitum vidit. Epigramma ipſum lubet adſcribere:

Εἰκοσιν Ἑρμοκρατία, καὶ ἐννέα τέκνα τεκοῦσα,
Οὐδ' ἑνός, οὔτε μιῆς ἠγασάμην θάνατον.
Οὐ γὰρ ἀπεκτείνεν ἐμοὺς υἱέας Ἀπόλλων,
Οὐ βαρυπενθὴς Ἄρτεμις εἷλε κόρας.

Ἔμπαλιν δ' ἃ μὲν ἐλθοῦσ' ἐμῶν ὠδῖνα μολοῦσα,
Φοῖβος δ' εἰς ἥβην ἄρσενας ἤγαγε
Ἀβλαβέας νούσοισιν· ἴδ' ὡς νίκημι δικαίως
Παισὶ τε καὶ γλώσσῃ σώφρονι Ταντάλιδα.

Vnde competens hoc loco duco ſuper hominis generatione tractare.] vel ex hoc loco conſtat, ſectionem capitũ quam editiones heîc habent, auctoris non eſſe: nec ſequens caput ab hoc diuidendum cum vtique oſtendat his verbis, vno eodemque capite, hoc loco, ſe tractaturum de hominis generatione. *Hoc loco*, inquit, *competens duco ſuper hominis generatione tractare*. ergo non diuerſis nec diuiſis capitibus.

Pag.6. A. *Itaque vt Democritus Phyſicus oſtẽdit.*] *ποικιλόθετ*: *vt Democritus Phyſicus inſinuat*. quod idem eſt. nam *inſinuare* eſt *διδάσκειν*, *ἐμφαίνειν*. inde noſtrum, *enſeigner*. Macrobius lib.1. *famulabor tamen arbitrio iubentis; & inſinuabo primum de Saturnalibus, poſt de ceteris*.

Mulier ſolum animal menſtruale eſt.] Plinius lib.vij. cap.xv. *ſolum autem animal menſtruale mulier eſt: inde vnius vtero quas appellauerunt molas*. caro eſt, vt ipſe explicat, informis & inanima. Græci *μύλην* appellant, & *μονόπηρα*. ſed & *μονόκρεως*. vnde Latinum vetus *molucrus* vel *molucrum*. verſus Afranij: *Virgini*

Excreſcit vterus tanquam grauida mulieri
Molucrum vocatur, tranſit ſine doloribus.

in his verſibus *molucrum* eſt *μονόσαρξ*, vel quod idem *μονόκρεως*. verba autem Feſti ſic legenda ſunt: *molucrium dicitur, & quo molæ verruntur, quod Græci μυλωκόρον vocant, & tumor ventris*. perperam, vulgo legitur: *quod Græci μόλικρον*. nec rectè Scaliger: *μύλακρον*. eſt autẽ *μυλωκόρον*, quo molæ verruntur. corrigendum etiam in ſequentibus Plinij verbis: *mouetur, ſiſtitque menſes vt partus: alias letalis, alias vna ſeneſcens, aliquando aluo citatior excidens*. Extitit hac ætate mulier nobilis, quæ per totum vitæ ſpatium, grauidam ſeſe ſuſpicata, quaſique quotannis paritura, molam huiuſmodi in vteri geſtitabat.

contactæ his fruges non germinabunt.] Hæc ex Plinio omnia, loco iam ſuprà citato, apud quem aliquid varietatis in lectione, & nonnihil difficultatis. ſic enim legunt vulgati: *ſed nihil facile reperietur mulierum profluuio magis monſtrificum. Aceſcunt ſuperuentu muſta, ſterileſcunt tactæ fruges, moriuntur inſita*. &c. quam lectionem cum expreſſerit Solinus, ita videtur in ſuis codicibus reperiſſe. in optimo Rigaltiano ſcriptum extat: *Aceſcunt ſuperuentu morta, ſterileſcunt tactæ fruges*. in vno Regio ita quoque ſcriptum. In altero ad oram adſcriptum eadem manu: *Aceſcunt ſuperuentu muſta, orta ſterilis contactæ fruges moriuntur*. illud *orta* aut *morta* in omnibus comparet. Profectò aceſcentia illa muſta vt non carent ſuſpicione falſi, ſic nec, etſi vera ſint, difficultate. Quomodo enim aceſcent muſta ſanguine menſtruo? vt contactæ fruges hoc profluuio non germinaut, an & contacta muſta aceſcunt? ita videtur ſentire Solinus, qui vitium ex contactu omnibus iſtis imputat: *contactæ his fruges non germinabunt, aceſcent muſta, morientur*

Digitized by Google

herbæ, amittent arbores fœtus, ferrum robigo corripiet, nigreſcent æra: cum enim præmiſerit fruges menſtruis contactas ſterileſcere, neceſſe eſt & cetera quæ ſubdidit eodem contactu viciata ſimiliter intelligi. Ergo, & his profluuiis contacta muſta aceſcent, contactæ arbores fœtus amittent, contactum ferrum robigine corripietur, contacta æra nigreſcent. ſed quomodo muſtum intelligimus contactum? an ſi vas muſti ſanguine illo tactum fuerit? Hoc modo *contacta muſta* vix dici queant. nam *contactas fruges* heîc accipere debemus, illitas & aſperſas. vt *pocula circum mellis liquore contacta* Lucretio. vt *oculi tacti oliuo* Perſio. ſic enim *tactum* & *contactum* Latini plerumque vſurpanr. an *contacta muſta* accipiemus, ſi vas muſti mulier menſtruo inquinata tetigerit? an ſi de illo ſanguine iactum in vaſa fuerit. Hæc omnia & abſurditatem habent, & verbis mentique Plinij contraria ſunt, quam non eſt aſſequutus Solinus. Dicit Plinius, vt habetur in editis: *Aceſcunt ſuperuentu muſta, ſterileſcunt tactæ fruges.* ergo alio modo ſterileſcunt fruges, tactæ nempe illo profluuio mulierum, alio modo muſta aceſcunt, ſuperuentu ſcilicet. Solinus vtrumque male confudit dicendo, *contacta his profluuijs fruges non germinabunt, aceſcent muſta.* Nunc verba Plinij conſideremus. *Aceſcunt*, inquit, *ſuperuentu muſta.* quid heîc eſt *ſuperuentus?* Haud ſanè poſſimus aliter intelligere, quam de ſuperuentu mulieris cui menſes fluunt: igitur ſi ſuperuenerit talis mulier quum muſtum fit aut vbi conditum eſt, aceſcit protinus.

Pag. 6. A. *contactæ fruges non germinabunt*] vtrũ tactæ à fœmina, quæ in menſtruis eſt, an vero ipſo menſtruo contactæ? vtrumque ex Plinio poteſt adſtrui. Superuentu mulieris ipſius ait aceſcere muſta, ſi videlicet cum muſta fluunt, aut conduntur ſuperuenerit: tactas vero fruges, & inſita, & hortorum germina mori, at in optimo libro ſcriptum eſt, *iactas fruges*, quod pro ſemente accipiemus. Ergo & ſuperuentu huiuſmodi mulieris ſementis in agris areſcet & non germinabit. Nam & libro XXVIII. cap. VII. ſcribit ſi mulieres profluuio naturali laborantes eant per ſegetem poſt ſolis ortum, ſementem areſcere: *tactu vero eius vites nouellas in perpetuum lædi: rutam, & ederam illico mori.* tactu menſtrui, an tactu mulieris menſtruoſæ? ſanè quum idem Plinius ibidem dicit, equas ſi ſint grauidæ tactas abortum pati, de tactu mulieris intelligit: ſubiungit enim: *quin & aſpectu omnino, quamuis procul viſas.* idem ſcribit, ſtrumas, parotidas, panos, furunculos, epiphoras tractatu earum mulierem leniri. vt hinc ſcias multum poſſe etiam ſolum earum tactum. Solinus quum dicit *contactas* de menſtruo ipſo intellexit, & *tactas fruges* in Plinio legit. ſic & apud eumdem Plinium, *tactu menſtruo poſtibus*, pro illitis.

morientur herbæ] Plinius: *moriuntur inſita, exuruntur hortorum germina, fructus arborum quibus incidere decidunt.* ita legendum ἀσυνδέτως. *inſita*, A ſunt τὰ ἔμφυτα vt Gloſſæ interpretantur. Nouellas arbores intelligit per inſitionem plantatas. *intas* vel *Entas* dicimus, quaſi *inſitas*.

ferrum rubigo corripiet, nigreſcent æra] Plinius: *æs etiam ac ferrum rubigo protinus corripit, odorque dirus aëra.* expungenda vox *aëra*, optimis libris auctoribus, qui eam non habent. æs & ferrum menſtruo contacta, non tantum rubigine corripi, ſed etiam odore diro. idem Plinius lib. XXVIII. cap. VII. *ſed præter illa certum eſt, æs contactum graue virus odoris accipere, & æruginem.* Fruſtra igitur de illa voce in aliam mutanda ſolliciti ſunt docti viri, cum B prorſus tollenda ſit. Pincianus legebat: *odorque dirus viri.* verum nihil neceſſe. ſunt qui legant: *odorque dirus æra.* quod abſurdum. nam æs iam nominauit.

æra nigreſcunt] Plinius loco ſuprà citato dicit, æs contactum menſtruo æruginem accipere. atqui ærugo non eſt nigra, ſed viridis, vnde *viride æris*, hodieque eam vocamus. Hic vero nigrorem facit propriè vitium æris, vt rubiginem ferri, ob colorem Plinius rubiginem tam æri quam ferro tribuit, quum rubigo propria ſit ferri. *æs etiam*, inquit, C *ac ferrum rubigo protinus corripit, odorque dirus.* niſi forte dixeris rubiginem ad ferrum, odorem dirum ad æs referri. etenim æs ærugine infectum mali eſt odoris, quæ ærugo diriſſimum tunc odorem haberet, quum ex contactu menſtruorum in æs venerit. Sed & Columella *æneam rubiginem* alicubi dixit. Ærugo porro viridis eſt obſcuri, vnde & nigreſcere dici queat: vt rubigo rubei coloris ad nigrum inclinantis, vnde & *ferrugineum* μέλαν & κυάνεον interpretantur. *Ferrugo* autem ἰὸς σιδήρου. idem Plinius lib. XXVIII. cap. VII. ſcribit lina nigreſcere, cum ea quibus tundantur, mallei nempe ſtuparij, menſtruo inquinata ſunt. D ita autem verba eius ſunt emendanda: *multa diximus de hac violentia: ſed præter illa certum eſt, apes tactis aluariis fugere, lina cum quibus cudantur, inquinantur nigreſcere.* vulgo eſt: *linaque cum coquantur, nigreſcere.* quis coqui lina meminit? aut cui rei coquantur? veteres legunt: *lina cum quibus cogantur, inquinantur.* ſcriptum erat, *codantur*, pro *cudantur.* inde fecerunt, *coquantur.* legi etiam poſſet: *tundantur.* Tundebantur autem lina malleo ſtupario, vt excorticarentur.

nocituri morſibus quibus limphaticos faciunt] E ὑδροφόβους intelligit. Gloſſæ: Limfatici, ἐνθουσιαζόμενοι. Plinium explicat, qui ita ſcribit: *& in rabiem aguntur guſtato eo canes, atque inſanabili veneno morſus infigitur.* vulgo legitur in editis *inficitur*, ſed libri omnes habent, vt ſcripſimus. nec bene viri qui *infligitur* reſcribunt, quaſi *morſum infigere* non ſit latinum. *inſanabile venenum* morſui rabioſæ canis ineſſe dicit, vt alibi, *rabiem canis homini peſtiferam letali aquæ metu.* Ouidius:

Soluere nodoſam medicina podagram
Nec formidatis vlla medetur aquis.

Huic tamen malo remedium repertum oraculi monitu, ætate ſua ſcribit idem Plinius,

Digitized by Google

ex radice roſæ ſylueſtris, quæ *Cynorrhoda* appellatur. Hodie alia ſunt remedia, & nos de Hydrophobia alibi.

Pag. 6. B. *Parua hæc ſunt in Bitumen Iudæa Aſphaltites gignit lacus*] ita libri. vulgo erat: *Bitumen naſcitur, quod Aſphaltites gignit lacus*. in aliis non habentur illa: *parua hæc ſunt*. quæ addidiſſe videtur auctor in editione à ſe recognita. pro his Plinius: *Quin etiam bituminum ſequax alioqui, ac lenta natura in lacu Iudææ, qui vocatur Aſphaltites, ſed certo tempore anni ſupernatans, non quit ſibi auelli, ad omnem contactum adhærens, præter quam filorum quæ tale virus infecerit.* ita legendus ille Plinij locus. vulgo legitur: *præterquam filo quod tale virus infecerit.* perperam. in libris, *quæ* & B *quem*, ad omnem, inquit contactum adhæret bitumen, præterquam ſi filis contingas, quæ infecta ſint cruore menſtruo. atque ita ſe in Plinio legiſſe oſtendit Solinus his verbis: *ſed vbi admota fuerint cruore illo polluta fila, ſponte diſpergitur.* ſic ad contactum filorum menſtruo infectorum non adhæret, ſed diſpergitur. legi etiam poſſet: *ad omnem contactum adhærens præter quam fili.*

& adplicata tabe diducitur paulo ante corpus vnum] Delrius ex ſuis profert *labe*. idem malè *deducitur* edidit, quum omnes ante editiones rectè habuerint, *diducitur*, ſatis notum eſt quid interſit, inter *deducere*, & *diducere*: *degredi* ac *digredi*, & ſimilia. Excerpta Solini verſibus reddita, quæ à Marquardo Frehero, τῷ μακαρίτῃ olim habuimus:

---linaque ſi prædicta tabe cruenta
Admoneas, omne ſparſum diducitur ab ſe,
Quodque tenax fuerat nimium, ſe ſponte recidit.

deducere eſt καθαιρεῖν: *diducere*, διαιρεῖν. ſcripſere omnes tenacitatem bituminis filis menſtruo pollutis, aut etiam lotio diduci ac diſſolui. Atqui contrarium planè apud Strabonem ex Poſidonio refertur lib. xvi. vbi ait dicere Poſidonium, quaſi hoc ipſum narrantibus Iudæis, incantationibus quibuſdam & lotij menſtruorumque adſperſione, bitumen τὴν πῆξιν accipere & in duritiem cogi, ac ſic deinde incidi, ac diduci, ſecuribus ſcilicet aut dolabris: γόητας δ' ὄντας σκήπτεσθαι φησὶν ἐπῳδάς ὁ Ποσειδώνιος τοὺς ἀνθρώπους καὶ οὖρα καὶ ἄλλα δυσώδη. ἃ περικαταχέαντας καὶ ἐκπιάσαντας πήττειν τὴν ἄσφαλτον, εἶτα τέμνειν. Hanc fuiſſe Poſidonij ſententiam declarant Strabonis quæ ſequuntur, quibus docet, id fortaſſe acceptum referri debere facultati ac naturæ lotij, vtpote quæ in veſica calculos & lapides formare idonea ſit, quum etiam ex vrina puerorum chryſocolla coaguletur. Nihil erat igitur cauſæ, cur ad eum locum Strabonis vir magnus adduceret verba Ioſephi quaſi idem confirmantia, quum ex diametro contraria ſint. Scribit Ioſephus, τὴν ἄσφαλτον διαλύεσθαι ἐμμηνίῳ γυναικῶν αἵματι καὶ οὔρῳ οἷς μόνοις εἴκει: Poſidonius apud Strabonem Iudæos πήττειν τὴν ἄσφαλτον οὖρα περικαταχέαντας καὶ ἄλλα δυσώδη ὑγρά, vt ſunt menſtrua mulierum. quæ differentia eſt inter πήττειν, & διαλύειν, eadem prorſus eſt inter Poſidonij Iudæos, & Ioſephum. Tacitus

A vero in quinto Hiſtoriarum ſcriptum reliquit bitumen non lotio aut menſtruo vt Poſidonius, ſed ſparſo aceto ſpiſſari & in denſitatem coire, abſcindi autem cruore quo fœminæ per menſes exſoluuntur. Sed hanc fuiſſe veterum opinionem ibidem dicit: ceterum gnaros locorum tradere, *vndantes bitumine moles pelli, manuque trahi ad littus: mox vbi vapore terræ vi ſolis inaruerint, ſecuribus cuneiſque vt trabes aut ſaxa diſcindi.* Eadem Strabonis ſententia quod ad κοπὴν καὶ τομὴν attinet, ſed aliam cauſam planeque pugnantem τῆς πήξεως eius & concretionis allegat. Vult Tacitus vapore terræ & vi ſolis in duritiem lapidis bitumen cogi, Strabo id frigore aquæ fieri contendit. πάλιν δέ, inquit, μεταβάλλουσα εἰς πάγον ἰσχυρὸν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ ὕδατος, οἷόν ἐστι τὸ τῆς λίμνης ὕδωρ, ὥστε τομῆς καὶ κοπῆς δεῖσθαι. quid tam diuerſum? Vir tamen maximus Strabonem & Tacitum in eadem ſententia eſſe affirmauit. mirum vero adeo diuerſas & inter ſe pugnantes ſuper bituminis natura extare auctorum aſſertiones, quam propius noſcere, atque oculis etiam vſurpare licuit.

ita vt hebetetur viſu fulgor oſtenſus] Plinius: *ſpeculorum fulgor adſpectu ipſo hebetatur.* idem lib. xxviii, cap. vii. *Bythus Dyrrachinus hebetata* C *adſpectu ſpecula recipere nitorem tradit, iiſdem auerſa rurſus contuentibus.* legendum, *Bithus*. Latinus enim ille ſcriptor, quem & inter auctores Romanos idem Plinius in indice, vbi & *Bithus* ſcriptum habet optimus liber. & idem nomen eſt illius gladiatoris, de quo apud Horatium:

---vti non
Compoſitus melius cum Bitho Bacchius

vt *ſpeculorum fulgorem hebetari* dixit Plinius ſic & *aciem cultrorum hebetari*, eodē libro & capite: *aciem in cultris tonſorum hebetari*, ita libri. vulgo *hebeteſcere*.

D *poſt quinquageſimum fœcunditas omnium conquieſcit*] Plinius lib. vii. cap. xiv. *Mulier poſt quinquageſimum annum non gignit, maiorque pars quadrageſimo profluuium genitale ſiſtit.* quæ καταμήνια Ariſtoteli, Plinius vocat *profluuium genitale* in fœminis, non ineptè, vt vir doctus arguit, ſed aptiſſimè & rectè, ideo enim genitale illud profluuium, quia eo ceſſante conquieſcit facultas genitalis in mulieribus, & fœcunditas.

Nam in annum octogeſimum viri generant] Ariſtoteles lib. vii. Hiſt. animal. cap. vi. E οἱ δ' ἄνδρες οἱ μὲν πλεῖστοι γεννῶσι μέχρις ἑξήκοντα ἐτῶν. ἐὰν δὲ ὑπερβάλῃ ταύτην, μέχρις ἑβδομήκοντα, καὶ ἤδη τινὲς ἐγέννησαν ἑβδομήκοντα ἐτῶν ὄντες. Ariſtotelis ætate non extabat exemplum viri, qui octogenarius generaſſet, ſicut æuo Plinij. quædam nec ignobilia vſque ad hoc æui generationis reperiebantur exempla, vt Maſiniſſæ qui poſt octogeſimum ſextum; Catonis Cenſorij, qui octogeſimo exacto filios generauerant. Non propterea tamen Plinius pronuntiauit, quod hic noſter facit, in annum octogeſimum viros generare, quia ſciebat aliter ab Ariſtotele pronuntiatum. Et

Digitized by Google

A Sanè τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ Philoſophus ſequitur, non ex raro contingentibus aſſertionem ducit, & axioma facit. ſic cum idem Ariſtoteles ſcribat mulierum fœcunditatem anno quinquageſimo ſtare, & nullam poſt hoc tempus gignere, quod & Plinius ex illo aſſerit, habemus tamen hodie exempla mulierum, quæ poſt quinquageſimum quartum partus tulerunt ac pertulerunt. Verum quia id raro contingit, non malè Philoſophus, qui omnium pariendi facultatem quinquageſimo ſiſti pronuntiet, quod ita nempe ſic ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Pag.6. C. *Maſiniſſa rex Mathumannum filium*] B ita ſcripſi, quod ita in omnibus libris Solini repererim. Nec longè abeunt ſcripti Pliniani, in quibus legitur *Methymannum :* in quibuſdam etiam, *Methymatnum.* τοῦ *a* in *e* facilis & frequens mutatio, & τοῦ *u* in *y*, vt *Thule, Thyle* & ſimilia. vulgo, *Methymnum* heîc legebatur, quod nomen Græcum eſt potius quam barbarum.

ex filia Salonij clientis] optimi libri : *Salonî*, quod eſt pro *Salonij*, in aliis, *Salonis*, & *Solonis.* Sane in duobus antiquiſſimis Plinij codicibus, *Salonis* ſcriptum reperi.

cum interceßit paullulum temporis, vterque reſidet] C dicit inter duos conceptus, quum paululum temporis interceſſit, vtrumque reſidere. Clarus quidem ſenſus ex Plinio, & Ariſtotele, quum inter duos conceptus non multum temporis interceſſit, vtrumque ad maturitatẽ peruenire, & vitalem eſſe, ſed verbum reſidere haud ſcio quam bene hoc exprimat. Plinij verba: *ſed vbi paululum temporis inter duos conceptus interceßit, vterque perfertur.* libri ſcripti eo loco præferunt: *vtrumque perfectus.* ſcribendum: *vtrumque perfertur.* id eſt vtrumque puerpuerium: quæ vox præceſſit apud Plinium. Ariſtoteles: ἐὰν δὲ ἐγγὺς ἡ σύλληψις γένηται τὰ ἐπικυηθέντα ἐξήνεγκαν, καὶ τίκτουσιν ὥσπερ δίδυμα. D ſic alibi loquitur Plinius, *quædam non perferunt partus :* ἐνίαι οὐκ ἐκφέρουσι τὰ κυηθέντα. *Reſidere* quod in hac ſignificatione apud Solinum heîc legitur, non ſatis aptum videtur. forte ſcribſerat auctor, *reſtet*, aut *reſtitet. Compertum & illud eſt, quod inter duos conceptus, cum interceßit paullulum temporis, vterque reſtitet.* Reſtare verbum vetus, idem quod perſtare, & permanere ac reſiſtere. Propertius:

Dum vincunt Grai, Dum reſtat barbarus Hector.

E Arnobius lib. III. *Neque enim reſtare ſine aſſertoribus non poteſt religio Chriſtiana.* ita enim liber Regius. vel *reſtare* pro ſimplici ſtare ἀρχαϊκῶς. vt *reddere* pro dare. Ennio:

--- atque Ilia reddita nuptum.

Reſtare hic puerpuerium dicitur, quod perfertur, nec abortu egeritur. quod fit cum inter duos conceptus pluſculum temporis interceſſit. Ariſtoteles: τὰ μὲν οὖν ὕστερον πολλῷ χρόνῳ συλληφθέντα οὐδὲν λαμβάνει τὸ τέλος, ἀλλὰ πόνον παρέχοντα συνδιαφθείρει τὸ πρεσβύτερον. videri tamen poſſit eodẽ ſignificatu hîc poſitũ à Solino, *reſidet.* vt diuerſa notione partus reſidere dicatur, qui remanet, & perfertur, ab eo qui fluxu abortiuo excidit, nec hæret aut reſidet in vtero vſque ad finem exactorũ menſium. Sic *remanere* eodem ſenſu dixit infra : è *geminis ſi remanente altero, abortiuo fluxu exciderit alter, qui legitimè natus eſt, Vopiſcus nominatur*, nihil verius.

Sicut in Hercule, & Iphicle apparuit.] ſic repoſuimus, *Iphicle.* inquam, pro *Iphiclo*, quod hactenus editiones inſederat. *Iphicles*, non *Iphiclus* vocabatur Herculis frater. corrigendus etiam Plinius apud quem ſimili mendo legitur, *vt in Hercule & Iphiclo fratre eius apparuit.* Nam rectè ibi libri ſcribunt, *Iphicle*. Ariſtoteles vnde Plinius accepit : καὶ τίκτουσιν ὥσπερ δίδυμα γόνῳ, καθάπερ καὶ τὸν Ἰφικλέα καὶ τὸν Ἡρακλέα μυθολογοῦσι. Scio apud Seruium *Iphiclum* extare, ſed cum vitio, vel ipſius Grammatici vel exſcriptorum eius. Ἴφικλος & Ἰφικλῆς diuerſa ſunt nomina. Ἰφικλῆς filius Amphitryonis, Herculis frater. Apollodorus lib. II. Ἀλκμήνη δὲ δύο ἐγέννησε παῖδας· Διὶ μὲν Ἡρακλέα μιᾷ νυκτὶ πρεσβύτερον, Ἀμφιτρύωνι δὲ Ἰφικλέα. *Iphiclus* autem eidem Apollodoro, vnus ex Theſtij filijs. Ἴφικλος etiam Phylaci filius. ſic Πρόκλος, & Προκλῆς· Ἀνδροκλος, & Ἀνδροκλῆς, Πάτροκλος, & Πατροκλῆς, diuerſa nomina.

Interuallis tamen quibus concepti fuerant, nati videntur.] Nihil de iſtis interuallis apud Plinium. Hæc ſua Grammatica Solinum docuit. Apollodorus :

Διὶ μὲν Ἡρακλέα μιᾷ νυκτὶ πρεσβύτερον.

Theocritus:

—— καὶ νυκτὶ νεώτερον Ἰφικλῆος.

Pindarus μιᾷ ἐν ὥρᾳ genitos ſcribit. Ariſtoteles διδύμους γόνῳ non χρόνῳ fuiſſe ſcribit. eodem vtero geſtatos, non ſimul nec eodem tempore editos. ἐὰν δὲ ἐγγὺς ἡ σύλληψις γένηται τὸ ἐπικυηθὲν ἐξήνεγκαν, καὶ τίκτουσιν ὥσπερ δίδυμα γόνῳ, καθάπερ καὶ τὸν Ἰφικλέα καὶ τὸν Ἡρακλέα μυθολογοῦσι. cum priorem Iphiclem nominet, videtur prius natum intellexiſſe quam Herculem. ergo & prius conceptum. nam interuallis quibus concepti fuerant, natos volunt. alij Herculem πρεσβύτερον faciunt, vt Apollodorus. At plerique veterum priorem natu Iphiclem tradunt. ex Amphytrione prius quam ex Ioue grauidam fuiſſe fabulæ narrant. ideo nocte vna πρεσβύτερος Iphicles.

Et de Proconneſia ancilla.] ita Plinius. ἡ Προκοννησία. ſed vetuſtiſſimi quique Solini libri, *Proconenſi.* ſic *Peloponenſe* dicebant, αὐτὸ τὸ Πελοποννήσιον. quod erat pro *Peloponeſenſe.* ita *Proconenſe* pro *Proconeſenſe.* Nam à voce *Peloponeſus* ἐθνικὸν, Latinũ *Peloponeſenſe*, quod contractum eſt in *Peloponenſe*, quæ ſcriptura ſæpe in libris occurrit. ſic & *Proconenſe.*

Hic Iphicles Iolaum creat.] perperam in Delriana *Iphitus*, cum aliæ omnes editiones habeant *Iphiclus*, legendum autem *Iphicles*, vt ſuprà. Ineptè vero & alieno prorſus loco, hæc de Iolao, & Sardinia atque Olbiæ vrbis origine heîc à Solino inſerta ſunt, vbi de hominis generatione tantum tractare propoſuerat, quæ aptius retuliſſet infrà cap. IV. vbi Sardiniam deſcribit.

Digitized by Google

Pag.6. D. *Olbiam atq; alia Græca oppida.*] multæ vrbes hoc nomine, etiam Sardiniæ: cuius tamen Plinius non meminit. Stephanus in Olbiatum enumeratione: ἐν τῇ Σαρδοῖ. Huius mentio apud Florum noſtrum loco corruptiſſimo, quem olim ex parte emendauimus, nunc quod ſupereſt corrigendũ. ſic igitur ille lib.II. cap.II. *Lucio Cornelio Scipione quum iam Sicilia ſuburbana eſſet, populi Romani prouincia, ſerpente latius bello Sardiniam adnexamque Corſicam tranſiit: Olbiæ hic, ibi Aleriæ vrbis excidio incolas terruit.* ita legẽdum docuimus ex veſtigiis veteris ſcripturæ quæ habuit: *Olbiæ hic Baleriæ vrbis.* in Sardiniam, inquit, & adiunctam Corſicam tranſiit: Hîc, *in Sardinia*, Olbiam vrbem: ibi, *in Corſica*, Aleriam vrbem excidit. de Aleria vrbe Corſicæ à L. Scipione expugnata fidem facit vetuſtiſſima eiuſdem Scipionis inſcriptio ad portam Capenam annis proximè præteritis effoſſa:

HIC. CEPIT. CORSICA. ALERIAQVE. VRBE
DEDET. TEMPESTATIBVS. AEDE. MERETO.

vulgo legitur apud Florum: *vbi & ſic Calaræ vrbis excidio incolas terruit.* *Aleria* porro in Corſica meminit Ptolemæus, Ἀλερία κολωνία vocat.

Iolenſes.] Ἰολαεῖς. ab *Iolas*, non ab Iolaus. Nam Iolas, vt Archeſilas, Ageſilas & ſimilia. vnde & Ἰολάου, ὁ ἀγρός. Perperam *Ilienſes* Plinio, qui ſunt *Iolenſes*, in Sardinia memorantur. idem mendum infra cap. IV. notabimus.

Sternutatio poſt coitus cauenda.] Plinius lib. VII. cap.VI. *Oſcitatio quidem in enixu letalis eſt, ſicut ſternuiſſe à coitu abortiuum.* partem huius Pliniani loci heîc retulit Solinus, partẽ infrà reddet, ſic furta ſua tegi poſſe ſperãs. *ſternuere* autem & *ſternumentum* ſemper apud Plinium in ſcriptis; pro quibus vbique *ſternutare*, & *ſternutamenta* corrigunt. perperam.

quod ſi naturalis materia hæſerit.] ad oram Regij Codicis: *natalis.* ſic *ſemen genitale* dicitur. ex γεννητικὸν illa lectio.

Dolore grauidas admonebit.] non rectè illi codices, qui habent, *doloris grauidas admonebit.* Non enim grauidæ doloris tunc admonentur, quis enim dolorem non ſentiat, etiam non admonitus; ſed dolor eas admonet τῆς κυήσεως, ſi decimo à conceptu die ſentiatur. Plinius: *A conceptu decimo die dolores capitis, oculorum vertigines tenebræque.* ſed dolor hic, quo grauidas admoneri dicit Solinus, totius eſt corporis: nam ſequitur de inquietudine capitis. Ariſtoteles: μετὰ δὲ τὰς συλλήψεις αἱ γυναῖκες βαρύνονται τὸ σῶμα πᾶν καὶ σκότος πρὸ τῶν ὀμμάτων, καὶ ἐν τῇ κεφαλῇ γίνονται πόνοι. ταῦτα δὲ ταῖς μὲν θᾶττον καὶ σχεδὸν δεκαταίαις γίνονται. ſed & *admoneri dolore* ſimpliciter pro vrgeri & ſtimulari dolore. ſic *admonere flagello equos* Martiali. ſic *admonere otium palati*, incitare & exſtimulare Arnobio lib.VII. *fruſtilla hæc paruula pro ſuauibus mittealis ſumunt, non quibus famem ſedent, ſed vt palati admoneant otium, ſeque ipſos plenæ adpetitu voracitatis inſtigent.* Editur in vulgatis: *vt palatis admoneant otium*, nullo ſenſu. nos ex Regio Codice ita emendauimus, in quo ſcriptum habetur: *vt palatia admoneant otium.*

A

Dein minui: ex oſſibus ſpinas.] ſic in optimis & vetuſtiſſimis exemplaribus leg. ex vniuerſa carne dicit cor primum formari: ex oſſibus ſpinas. mendosè in altero Regio: *dein minutas oſſibus ſpinas.* quomodo & librum ſuum habuiſſe teſtatur Delrius, qui & locum hunc integrum non eſſe falsò ſuſpicatur.

Capital eſt ſi pars alterutra noceantur.] ita reſtituendum fuit, quia mutauerat Delrius. quæ tamen eſt lectio omnium antiquitus editorum ſcriptorũque. loquendo genus ipſum adprimè Latinum, & bonis auctoribus vſurpatum, quo *noceri aliquis* dicebatur, & *nocere aliquem* pro lædere. Phœdrus:

B

—— *nocuit eum proximus.*

ἔβλαψεν. alibi plura exempla congeſſimus.

melior eſt color grauidis, & pronior partitudo vteri.] εὐχρούστεραι αἱ ἐγκυμονοῦσαι, καὶ ῥᾷον ἀπαλλάττουσι.

Pag.7. A. *crura quoque præpedit lãguidat arditate.*] Plinius lib. VII. cap. VI. *ingeſtabile onus, crurum & inguinum leuis tumor.* ſcribendum ex veteri libro: *& inguinis læui tumor.* Hæc Plinius ex Ariſtotele, qui tamen inguinis læui non meminit. verba Ariſtotelis quę Plinius expreſſit hæc ſunt lib. VII. cap. IV. hiſt. animal. ἀχρούστεραι γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ βαρύτερον διάγουσι καὶ πολλαῖς περὶ τὰ σκέλη οἰδήματα, καὶ ἐπάρσεις γίνονται τῆς σαρκός. vbi ἐπάρσεις τῆς σαρκὸς videtur accepiſſe pro tumoribus inguinis, ex alio loco capitis III. eiuſdem libri, qui ita habet: ὅταν δὲ συλλάβωσιν, αἴσθησις μάλιστα ἐγγίνεται ταῖς λαγόσιν. ἐνίαις γὰρ γίνονται πληρέστεραι εὐθύς, μᾶλλον δὲ ἐπιδήλως τοῦτο συμβαίνει ταῖς ἰσχναῖς, καὶ ἐπὶ τοῖς βουβῶσιν. pleniores circa latera & inguina fieri, nihil de læuo inguine dicit. Sequitur ſtatim: ἐπὶ μὲν τῶν ἀρρένων ἐν τῷ δεξιῷ μᾶλλον περὶ τὰς τετταράκοντα ἡμέρας γίνεται ἡ κίνησις, τῶν δὲ θηλειῶν ἐν τῷ ἀριστερῷ περὶ ἐνενηκοστὴν ἡμέραν. Plinius abſque dubio ἐν τῷ δεξιῷ βουβῶνι accepit, quia proximè præceſſerit, ἐπὶ τοῖς βουβῶσι, quum ad λαγόνας potius referri debeat, & σχῆμα ſit quod vocant πρὸς τὸ σημαινόμενον, quaſi πλευρᾷ dixiſſet: aut τὸ δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν abſolutè pro dextera & læua parte poſuit. Ita Plinium vt diximus intellexiſſe, illud argumento eſt, quod nonageſimo die primum motum fieri, in ſequiore ſexu geſtando dicat, nec addat quo in latere: *crurum*, inquit, *& inguinis læui tumor; primus autem nonageſimo die motus.* Ariſtoteles: τῶν δὲ θηλειῶν ἐν τῷ ἀριστερῷ περὶ ἐνενηκοστὴν ἡμέραν.

C

D

E

in vtroque ſexu cum capilli germinant.] videtur legiſſe apud Plinium: *ſed plurimum languoris in vtroque ſexu capillo germinante partus.* id eſt, cum capillus τῷ κυήματι germinat. atque ita in quibuſdam antiquis Plinij libris legitur. vulgo habent: *capillum germinante partu.* ita verbum *germinare* in ſignificatione patiendi ſumebant. Solinus ſuprà: *contactæ fruges non germinabunt.* hinc compoſitum *congerminaſcere* apud Nonium, quod ipſe interpretatur,

Digitized by Google

coaleſcere & *coniũgi*, hoc eſt συμφύεσθαι. perperam hodie in Nonio legitur *congermanaſcere*. Quadrigarius: *facite exempla eorum, vt vos cum illis congerminaſcere ſciatur.* Varro Rerum Human. lib.III. *poſtea cum his vna Remp. coniuncti, & congerminati tenuere.* ita ſcribendum vulgo: *congermani tenuere.* quod Latinum non eſt, nedum Varronianum. legi etiam poſſet, *congermini*, συμφυεῖς.

Pag.7. A. *cum capilli germinant, incõmodum maiuseſt.*] languorem Plinius vocat. Ariſtoteles, ἄσλυ. μάλιστα δ' ἀσιῶνται, ὅταν ἄρχωνται τὰ παιδία τρίχας ποιεῖν. ἄσην propriè Græci dicunt animi quandam moleſtiam & languorem, quo nobis omnia diſplicent, vbi rerum hominumque nos ſatietas tenet. ἀηδίαν & λύπην Grammatici exponunt. Pollux: βαρυθυμία, ἀχθηδὼν ἄση, ἄλυς.

quod tempus etiam editis ſemper nocet.] legit Delrius: *quod tempus etiam editis recens nocet.* Ineptè. Plinius: *quod tempus editos quoque infantes præcipuè infeſtat.* quod Plinio *præcipuè*, Solino *ſemper*.

cum ſalſiores eſcas edit grauida, vnguicalis caret partus.] Plinius lib.VII. cap.VI. *adeoque inceſſus atque omne quidquid dici poteſt in grauida refert: vt ſalſioribus cibis vſæ carentem vnguiculis partum edant.* quid inceſſus ad cibos ſalſiores pertinet? multum ſanè refert quomodo incedat grauida, nam ſi cadat, abortionis incurrit periculum. Verum hoc nihil ad hunc locum, qui de Ariſtotele expreſſus eſt, cuius hæc ſunt verba: καὶ τῶν ἐδεσμάτων δὲ τῶν περιεργομένων προσέπλειον φαίνεται πολλάκις. τοῖς ἁλσὶ δὲ δαψιλεστέροις χρησαμένων οὐκ ἔχοντα γίνεται τὰ παιδία ὄνυχας. omnino in Plinio ſcribendum: *adeoque, & ineſus, atque omne quidquid dici poteſt.* ineſum dixit pro eſu. Optimus Rigaltij liber habet, *incenſus*, & ſuprà correctum, *inceſſus*. *inedere* pro ſimplici edere. vt *inaudire*. *incingere*, hoc eſt audire, & cingere, & alia ſexcenta. ſic Græci ἐμφαγεῖν, & ἐμπιεῖν pro ſimplicibus πιεῖν & φαγεῖν.

At cum prope ad vterum liberandum.] Hinc *deliberari* hodie dicimus propriè de grauidis quæ partu liberantur. nam & *deliberare* poſtima Latinitas dixit pro liberare: Græci ἀπαλλάττειν. Ariſtoteles: ῥᾶον ἀπαλλάττουσιν αἱ τὰ ἄρρενα κύουσαι: *facilius liberantur, quæ mares geſtant.* & δυσαπαλλακτότεραι quæ difficilius enituntur.

enitenti ſpiritum retinere plurimum congruit.] Hæc ex Ariſtotele, non enim ex Plinio. ſic autem ille lib.VII. cap.IX. ταῖς δὲ γυναιξὶ συμβαίνουσιν οἱ πόνοι ἰσχυρότεροι καὶ μάλιστα ταῖς ἑδραίαις, καὶ ὅσαι μὴ εὔπλευροι, μηδὲ δύνανται κατέχειν τὸ πνεῦμα. Ideo autem parturientibus expedit ſpiritum retinere, quia faciliores habent nixus quæ animam cohibent. at ratio quam ſubiicit Solinus, non eſt Philoſophi, ſed Solini ipſius: *quoniam quidem*, inquit, *letali mora oſcitatio ſuſpendit puerperia.* quaſi vero quæ ſpiritum retinere non queunt, omnimodo oſcitandi neceſſitate teneantur. Fœminæ quæ inter enitendum collectum diutius ſpiritum cum impetu emittere cogebantur, eas difficiliori

A defungi partitudine ſcribit Ariſtoteles eodem loco: δυστοκοῦσι δὲ μᾶλλον καὶ ἐὰν μεταξὺ ἀποπνεύσωσιν ἀποβιαζόμεναι τὸ πνεῦμα. Grauiores ſuſtinent in pariendo labores feminæ illæ quibus facultas non ſuppetit retinendi ſpiritus; quæ vero eum cohibere volentes, repente vi victæ reſpirauerint, eas longè grauius laboraturas, & ægrius enixuras tradit Philoſophus. Hoc idem Plinius his verbis: *adeoque inceſſus, atque omne quidquid dici poteſt, in grauida refert: vt ſalſioribus cibis vſæ, carentem vnguiculis partum edant: & ſi reſpirauere, difficilius enitantur.* Sequitur protinus apud Plinium: *Oſcitatio quidem in enixa letalis eſt, ſicut ſternuiſſe*
B *abortiuum.* Oſcitationem à reſpiratione ſeparat. quæ ſpiritum retinere nõ poteſt, nihil peius conſequitur, quam vt eum emittat ac reſpiret: quo facto difficilius enititur. Plinius certe non dicit oſcitatione ſuſpendi puerperium, ſed ſimpliciter eam letalem eſſe in enixu ſciſcit. Optimus liber habet, *inenixa*, longe diuerſo ſenſu, id eſt, in ea quæ enixa eſt, poſt partum nimirum: vt ſternutatio poſt coitum abortiua. vtrum verius ſit, viderint obſtetrices, & medicorum filij. Solinus certe *in enixu*, videtur legiſſe. quem video quid mouerit, vt ſpiritum ideo retineri
C diceret à nixurientibus quia oſcitatio letalis eſſet. Hominibus qui morbo eo tenentur, quem vocant oſcedinem, plurimum congruit ſpiritum retinere. id enim ei malo vnicum eſſe remedium aliquis Ariſtophani præcipit in conuiuio Platonis. Quia autem oſcitatio in partu letalis, ne in eam inciderent parientes, eas putauit Solinus ideo ſpiritum cohibere ſolitas ac vetitas reſpirare. Hoc illum non dubito in mẽte habuiſſe. Sed heîc etiam eum non minus quam in aliis ratio fugit. Etenim illa ſpiritus repreſſio, ei cum maximè conducit, cui oſcitandi neceſſitas incumbit,
D quique iam ea tenetur: at ne hoc vitio tenearis priuſquam inciderit, ſpiritum propterea velle retinere, vanum & irritum. Non igitur ea re ſpiritum retinebant enixus tempore grauidæ, ne in letalem oſcitationem inciderent, ſed vt facilius eniterentur. cuius rei ratio in promptu apud naturæ ſtudioſos. Oſcitationi vero quæ inter enitendum grauidæ contigerit, ſerum remedium in ſpiritus cohibitione, vt pote malo letali, illo in tempore, & illo in loco.

contra naturam eſt in pedes procedere naſcen-
E *tes*] vetuſtiſſimus liber, Plinij: *in pedes procidere naſcentem, contra naturam eſt*, quod verum puto. cadere & procidere de naſcentibus pueris olim dictum quod in terram cadere, eamque tangere prius ſinerentur, quam incunabulis exciperentur. Statius:

——*cadentem*
Excepi gremio.

Nec apud me controuerſum eſt, quin ita in Solino reponi debeat. Plinius eo alluſit in præfatione lib.VII. *Hominem tantum nudum & in nuda humo natali die ſtatim abiicit ad vagitus & ploratum.*

Digitized by Google

Pag. 7. B. *quapropter velut ægrè parti, appellantur Agrippæ*] libri meliores: *velut ægri parti*. an vnica voce, *velut ægriparti*? Plinius: *eos appellauere Agrippas, vt ægrè partos*. in libris: *ægrè partus*, vnde ſunt, qui faciant, *ægri partus*, quos non audio. Solinus in Plinio legit, *ægrè partos*. *Ægri partos* autem potius dixit, vt ad vocem *Agrippa* propius accederet. Nam veteres *ægri* & *ægre*: vt *peregri*, & *peregrè*: *præfiſcine* & *præfiſcini*, indifferenter vſurpabant. Sic *primi cata* Plauto, pro *primè cata*. ita *ægri parti* hoc loco, pro *ægrè parti*. Gellius lib. XVI. cap. XVI. *Quorum in naſcendo non caput, ſed pedes primi extiterant, qui partus difficillimus ægerrimuſque habetur, Agrippæ appellati; vocabulo ab ægritudine & pedibus conficto.* immo, *ab ægritudine partus conficto*. atque ita omnino ſcripſiſſe Gellium autumamus. Nam ridiculum eſt illud de pedibus, cum Agrippam non à pedum ægritudine, ſed ab ægro partu dictum voluerint. Sed & index capitis ſic ſcripſiſſe Gellium arguit: *Agrippas à partus ægri & improſperi vitio appellatos.* Ceterùm nonne ridiculi & abſurdi veteres illi quamlibet doctiſſimi homines qui *Agrippam*, quaſi ægrè partum dici ſomniarunt cum vocabulum ſit merè Græcum, ὁ Ἀγρίππας? Strato Sardianus antiquiſſimus Epigrammatarius delicij ſui Agrippæ vocati meminit hoc epigrammate nondum edito:

Αἰετὸς ἐν πτερύγεσσιν Ἀγρίππαν τὸν καλὸν ἡμῶν
Ἤδη πρὸς μακάρων ἦγε διακονίας.

Ἀγρίππας Iudęus nō Latino ſed Gręco nomine ſic appellatus. Soſipater Grammaticus Ἀγρίππαν inter nomina merè Græca recenſet his verbis: *ſed tum primi ordinis quæ genitiuũ Græcum habuerint per υ: vt* ὁ Αἰνείας Αἰνείου, *huius Æneæ:* ὁ Ἀγρίππας τοῦ Ἀγρίππου *huius Agrippæ:* ὁ Ἄτυας τοῦ Ἄτυου, *licet Attici* τοῦ Ἀγρίππα *dicant*. Lege: ὁ Αἰνίας τοῦ Αἰνίου. τοῦ Ἀγρίππας, vt nominis Græci meminit alicubi vetus Scholiaſtes Theocriti. Ex Græcia igitur hoc nomen vt alia infinita ſumpſere Latini. olim prænomen illis fuit, poſtea cognomen. nec ita cognominatum Marcum Agrippam exiſtimo, quod pedibus in naſcendo primis exierit, aut ſi ita natus eſt, non propterea hoc cognominis nactum fuiſſe. puto magis Plinium ex ſolo cognomine conieciſſe ita natum eſſe. vt vt ſit, Ἀγρίππας Græcum nomen, ἀπὸ τοῦ ἀγρίου & ἵππος.

& de vita æuo breuiori decedunt] ita Delriana, & aliæ editiones. quæ concinnata lectio eſt è duabus. Solinus in πρώτῃ ἐκδόσει ſcripſerat: *& vita breuiori decedunt*. mutauit in δευτέρᾳ, & ſcripſit: *& de vita æuo breui cedunt*. ex vtraque compacta eſt quæ vulgatur. Repoſuimus igitur eam quam nobis conſtitit ex emendata editione eſſe. *de vita cedere æuo breui* elegantius putauit quam quod prius poſuerat, *vita breuiori decedere*. Horatius:

Viue memor quam ſis æui breuis.

inde longæui, qui longo æuo de vita cedunt. *Decedere* ſimpliciter & abſolutè idē eſt, quod de vita cedere, & mori. vt hinc pateat vitioſam eſſe lectionem editam quæ habet, A *de vita decedunt.*

Nam & miſera pedum valetudine] miſeram valetudinem dixit pro mala, & aduerſa: valdè propriè. nam & *miſer locus*, ὁ πονηρὸς, & *miſerum latus* Horatio: *miſera bucca* Plauto: *dens miſer* Marcello. *Miſer* autem ex Græco μοχηρὸς, quod Æoles μωχηρὸς dicebant. Latini enim τὸ γάμμα in σῖγμα frequenter vertebant in his vocibus quas ex Græco mutuebantur, vt alibi dicam. legendum apud Plinium de hoc eodem Agrippa: *Qualiter & M. Agrippam ferunt genitum vnico prope felicitatis exemplo in omnibus ad hunc modum genitis. quanquam is quoque* B *aduerſa pedum valetudine miſera iuuenta, &c.* ſic enim diſtinguimus, at vulgo interpungunt: *aduerſa pedum valetudine, miſera iuuenta.* Dicit miſeram iuuentam Agrippæ fuiſſe aduerſa pedum valetudine. Nec aliquis de podagra accipiat, eoque abiiciat ſenes ea tantum infeſtari: nam ordine procedit in enumerandis Agrippæ aduerſis. Sequitur apud eumdem: *exercito æuo inter arma morteſque, ad noxia ſucceſſu*. quis ille ſucceſſus ad noxia, aut quomodo ſumendus? ſcribe: *obnoxio ſeceſſu*. Etenim in libris, *adnoxio*. intelligit ſeceſſum Agrippæ, cum ille ex leui frigoris ſuſpicione & quod Marcellus ſibi anteferretur, relictis C omnibus Mitylenas ſe contulit. quem ſeceſſum *obnoxium* vocat: Suetonius lib. III. de Tiberio in ſeceſſu Rhodi: *Enimuero tunc non priuatum modo, ſed etiam obnoxium, & trepidum egit, mediterraneis agris abditus.* & de Claudio: *nec eo minus obnoxius vixit*. vocem *contumelius* addiderunt, qui quid eſſet obnoxius neſciebant. Sic Seneca de Beneficiis, hominem animal eſſe *obnoxium* dixit, vbi & inſerſerunt, *malo* homines imperiti, qua voce carent antiqua exemplaria. Sed de huius vocabuli ſignificatione nos alibi plura. Nobis heîc ſatis eſt Plinij locum correxiſſe.

D *præpoſteri ortus omen luit*] ſic libri, & Plinius. vulgo erat: *retrouerſi ortus*. Varro apud Gellium *peruerſos* vocat huiuſmodi ortus, vt *rectos* qui ritu naturæ veniebant, hoc eſt qui capite gignebantur. Rectis partibus præſidebat *Prorſa* dea vt præpoſteris, *Poſtuorſa*, ſiue *Poſtuorta*. *Prorſus* autem veteres dicebant ἀντὶ τοῦ *pronorſus*, id eſt anteuorſus: cui contrarium eſt *poſtuorſus*, vel *poſtuortus*: vt *mertus*, & *merſus*.

Si concretum virginal fuerit] ita libri omnes, quod & Plinius confirmat, lib. VII. cap. XVI. *quaſdam concreto genitali gigni in Fauſto omine Cornelia Gracchorum mater iudicio eſt*. Quid igi- E tur ſibi voluit Delrius, qui *conſertum* in editione ſua poſuit? illud ſaltem rectè quod *virginal* pro *virginale* repoſuit.

rurſum necatis matribus natus eſt auſpicatior] natus, ὁ φανείς, atque ita noſtri. inter lineas Regij codicis gloſſæ vicem adſcriptum erat, *id eſt ortus*. quod editiones, quia gloſſa erat, prætulerunt. Plinius lib. VII. cap. IX. *Auſpicatius enecta parente gignuntur*. libri Pliniani ibi habent: *enecata parente*. lege: *Auſpicatius è necata parente gignuntur*, atque ita omnino legiſſe videtur Solinus.

Digitized by Google

Pag.7. B. *Sicut Scipio Africanus prior*] ſcilicet, natus eſt. At in Plinio ſcribi debet: *Auſpicatius è necata parente gignuntur. Sic Scipio Africanus prior natus, primuſque Cæſarum ab cæſo matris vtero dictus.* Rectè hîc cepit Plinium Solinus. Hoc enim planè dicit, Scipionem Africanum priorem, natum eſſe è necata parente, primúmque Cæſarum ita vocatum, quod exciſus vtero matris fuerit. quod tamen falſum eſt: nam ante bellum Samniticum *Claudius* quidam *Cæſar* extitit. Falſa etiam nominis ratio: nec enim *Cæſar* à cæſo vtero dictus: id de *Cæſone* potius verum eſſet. Sed *Cæſar* antiqua vox Latina quæ τὸν κομεῶντα ſignificat; vnde *Cæſaries* vel *Cæſaria*, ἡ κόμη κομεῶσα. Et qui putant *Cæſarem* à cæſarie appellatum, cum è contrario *cæſaries* à voce *Cæſar* ſit deducta. Verùm de his aliàs.

E geminis ſi remanente altero alter abortiuo fluxu exciderit] legendum: *E geminis ſi remanente altero, alter abortiuo fluxu exciderit, qui legitimè natus eſt, Vopiſcus nominatur.* perperam repetitum eſt, *alter qui legitimè natus eſt.* Nonius: *Vopiſcus qui ex duobus conceptis vno abortu excluſo, ad partum legitimum deducitur*, vbi *excluſum abortu* eiectum dixit, & abortiuo fluxu egeſtum. ſic apud Vopiſcum in Aureliano: *veſtis noua veterem excludat. Remanere* autem heîc dixit de partu qui in vtero retinetur, vt ſuprà *reſidere*, Plinius *retineri*. lib. VII. cap. X. *Vopiſcos appellabant è geminis, qui retenti vtero naſcerentur, altero intercepto abortu.* Sequitur apud Plinium: *namque maxima, etſi rara, circa hoc exempla exiſtunt.* ſic enim legimus è libris, vulgo edunt: *maxima, & rara.* Rarum certè eſt, vt ex duobus puerperiis vno conceptu formatis, abortu alterum excidat, alterum legitimè naſcatur: nam γινομένη τῆς ἑτέρας διαφθορᾶς συνδιαφθείρει τὸ προϋπάρχον, & ſic neuter reſidet. quod de duobus interuallo conceptis dixit Ariſtoteles, hoc idem de geminorum conceptu dici poteſt.

alter abortiuo fluxu exciderit] verbo Ariſtotelis vſus eſt, ἐκπεσεῖν. ita enim illa lib. VII. cap. V. ἤδη γὰρ γινομένης διαφθορᾶς, καὶ δέκα σωίζειν καὶ δώδεκα ἐκπεσεῖν τὰ ἐπικυηθέντα. quæ Plinius ita reddidit: *extat in monumentis & medicorum, & quibus talia conſectari cura fuit, vno abortu duodecim puerperia egeſta.*

Vopiſcus nominatur] Nullam huius nominationis video rationem, cur enim *Vopiſcus* qui de duobus vnà conceptis in vtero remanſit, altero per abortum egeſto? aut vnde hæc ἐτυμότης? Immane quantum in veriloquiis horum nominum eruendis à vero aberret Grammaticorum curioſitas: nunquam ſcopum feriunt. Vopiſci originatio, vnde eam veteres arceſſunt, prorſum falſa eſt. Græca enim eſt, vt complurium fermè Romanorum nominum. Ὦπις vtriuſque ſexus commune nomen vt ἶφις. Νύμφις & ſimilia. vetus epigramma Simonidis nondum editum:

Πατρίδα κυδαίνων ἱερὴν πόλιν Ὦπις Ἀθαίας
Τίκτεν μηδαίης γῆς χαρίεντας αὐτούς.

A vnde ὑποκοριστικὸν Ὀπίσκος, vt Μυίσκος, Φιλίσκος, addito digamma Æolico Βοπίσκος, *Vopiſcus*, nihil certius. Valerij Maximi fragmentum de nominum ratione: *Vopiſcus, qui in vtero matris geminus conceptus altero abortu eiecto incolumis editus erat. Hoſtus prænomen fuit in eo qui peregrè apud hoſpitem natus erat.* ſimilis nugatio de Hoſto. *Hoſtus, quaſi apud hoſpitem natus.* Vox Latina *hoſtus*, vnde *hoſtorium*, quo modius æquatur, & cumulus deruitur. & verbum *hoſtire* quod eſt æquare, & *hoſtimentum*, ἀμοιβή. vnde & *redhoſtire* par pari referre. *Hoſtus* igitur, æquum vel æquatum ſignificat, inde *inhoſtus* pro ini-
B quo & iniuſto. quam vocem Arnobio ex ſcriptis alibi reſtituimus. Ea etiam vſus Tacitus lib. II. Hiſt. Vitellius *ventri & gulæ ſibi inhoſtus.* ita enim in Florentino extare ſcriptum adnotauit Pichena. ſic lib. XV. Annal. *pacem inhoſtam* pro iniqua dixit: *bellum anceps an pax inhoſta placeret.* vbi vulgo editum eſt; *an pax inhoſte placeret. hoſtus* χάσις.

continui oſſis armantur ſoliditate] μονόδοντες vocabantur, quod vnum os haberent dentium loco, quaſi vnum haberent dentem.

quos cynodontas vocant, quibus gemini prodeunt] planiore ſenſu dixiſſet; *quibus gemini*
C *prodeunt, à dextra parte, quos cynodontas vocant.* Ne ſic quidem ſatis planè eloquutus eſſet. Omnes libri cum veterrimis editionibus interſerunt particulam &, hoc modo: *quos cynodontas vocant, & quibus gemini procedunt.* Hinc non vana mihi ſuſpicio ſcripſiſſe Solinum: *Ipſum dentium numerum diſcernit qualitas ſexus, cum in viris plures ſint, in fœminis pauciores, quos cynodontas vocant, & quibus gemini procedunt à dextera parte, fortunæ blandimenta promittunt, quibus ab læua verſa vice.* ita inquam ſcripſit & diſtinxit Solinus. Et niſi eum ſcirem eſſe qui plura &
D maiora ſoleat peccare, non illi hunc errorem imputarem, putauit ille non dentium numero ſimpliciter diſcerni qualitatem ſexus, ſed eorum dentium ſpeciatim, quos *caninos* vocant Latini, κυνόδοντας Græci: vt pauciores in fœminis fuerint huiuſmodi, in viris plures, qui textum ac ſtructuram orationis eius conſiderauerit, haud aliter pronuntiabit, quam ita eum ſenſiſſe. Hoc tamen falſiſſimum. quis negat? Hic vero auctor nugaciſſimus, ac futiliſſimus, quod nemo negauerit, aliud agens aut dormitans verba Ariſtotelis aut Plinij legebat, vt minus mirum ſit male intellexiſſe. Sic Ariſtoteles lib. II. cap.
E III. de Hiſt. animal. ὁρίζουσι δὲ τούς τε ὀξεῖς καὶ τοὺς πλατεῖς οἱ καλούμενοι κυνόδοντες ἀμφοτέρων μετέχοντες τῆς μορφῆς. ἄνωθεν μὲν γὰρ εἰσὶ πλατεῖς, κάτωθεν δ' εἰσὶν ὀξεῖς. ἔχουσι δὲ πλείους οἱ ἄρρενες τῶν θηλειῶν ὀδόντας. verba iſta, ἔχουσι δὲ πλείους οἱ ἄρρενες τῶν θηλειῶν, omiſſa voce ὀδόντας, videtur Solinus retuliſſe ad κυνόδοντας. Si quis eum ſubleuare vellet, ſcripſiſſe diceret: *quos κυνόδοντας vocant, eis quibus gemini prodeunt à dextera parte, fortunæ blandimenta promittunt.* Verum ſi ſic ſcripſiſſet, anſam Iſidoro præcidiſſet non ferendæ hallucinationis qua portentoſorum hominum ſpeciem ex hoc loco finxit, qui *cyno-*

Digitized by Google

dontes vocarentur, quibus gemini nimirum procederent dentes. ſic ille lib. XI. Originum, cap. de portentis: *alij magnitudine partium, veluti capite informi, aut ſuperfluis membrorum partibus, vt bicipites, & trimani: vel Cynodontes quibus gemini procedunt dentes.* quem errorem hauſit hinc, vbi & veteres libri *procedunt*, non *prodeunt*. atque ita edidimus. ita igitur heîc Iſidorus legebat: *Cynodontas vocant & quibus gemini procedunt.* conſiderari etiam merentur hæc verba Solini: *ipſum dentium numerum diſcernit qualitas ſexus.* immo ipſe dentiũ numerus diſcernit qualitatem ſexus, cum plures in viris quam in fœminis. Non aliter tamen libri. qualitas ſexus etiam diſcernit numerum dentium. Nam maior numerus dentium in viris: minor in fœminis. Hæc illius argutatio fuit. verba hæc ipſa Solini Iſidorus tranſtulit in cap. I. lib. XI. de homine, & partibus eius: *dentium autem numerum diſcernit qualitas ſexus. Nam in viris plures, in fœminis pauciores exiſtunt.* Vt pateat ab eo totum hunc Solini locum ſic lectum fuiſſe, ac diſtinctum: *ipſum dentium numerum diſcernit qualitas ſexus, cum in viris plures ſint, in fœminis pauciores. Cynodontas vocant, quibus gemini procedunt à dextera parte.*

Pag. 7. C. *quibus gemini procedunt à dextera parte*] ita libri & Iſidorus. Nam vulgo, *prodeunt*. procedunt autem extra ordinem ceterorum dentium, & prominent. Lucillius: *--- quid*

Broncus noui lanius dente aduerſo eminulo vno?

intelligit igitur Solinus fortunæ blandimenta iis promitti, quibus gemini dentes, quos caninos vocant, à dextra parte procedunt, tam in ſuperiore ſcilicet, quam inferiore maxilla: quum enim in totum quattuor ſint, bini in vnaquaque maxilla, vtrinque ſinguli, qui diuidunt τοὺς τομεῖς ἀπὸ τῶν ἰξίων, gemini à dextra parte ſecundum Solinum procedunt, vnus in ſuperno dentium ordine, alter inferiore. Aliter Plinius vt eius verba ſonant, quæ ita concepta ſunt: *quibus in dextera parte gemini ſuperne à canibus cognominati fortunæ blandimenta pollicentur.* nulla varietas in libris quos inſpeximus. Hoc eſt, quibus in dextera parte, ſupernè, id eſt, ἄνωθεν in ſuperna oris parte, gemini Cynodontes fuerint, iis fortunæ gratiam ac fauorem promitti. duo ἄνωθεν κυνόδοντες: duo κάτωθεν, vtrinque ſinguli, ergo de his intelligit Plinius, qui non ſingulos, in dextra parte ſupernè habuerint, caninos, ſed qui binos, vel geminos. Haud aliter liceat interpretari. Scio viros doctos *ſuperant* pro *ſupernè* reponere apud Plinium, & *ſuperant* accipere pro eminent, quod Solinus dixit *procedunt*. Primum id contrà libros: deinde *ſuperare* vix illo ſenſu poſitum reperias. quis enim dentem ſuperare dixerit, qui emineat? Quid ſi Solinus eadem mente qua Plinius geminos caninos in dextera parte procedere dixit? immo certum eſt, idem eum ſenſiſſe. Sic *procedere* Solini prominere non erit, ſed ἐκτείνεσθαι. vox *gemini* aperte oſtendit ita accipiendum eſſe in Plinio vt in noſtro, quibus gemini procedunt, in

A dextera parte canini, non ſinguli. Et hæc cauſa eſt quæ in errorem impulit Solinum vt crederet Plinium dixiſſe plures caninos in viris eſſe, quam in fœminis. ſcribit Plinius: *fœminis minor numerus: quibus in dextra parte gemini ſupernè, à canibus cognominati, fortuna blandimenta pollicentur, vt in Agrippina Domitij Neronis matre: contra in læua.* ita Plinium interpretatus eſt, quaſi vellet fœminis minorem numerum eſſe dentium qui canini cognominantur, quam viris: binos quippe vtrimque in ſuperna oris parte viris ineſſe, fœminis tantum ſingulos: quibus autem fœminis gemini procederent in dextra parte, ſupernè, B iis fortuna blandiente proſperos euenire ſucceſſus, vt Agrippinæ, Domitij Neronis matri. Hanc omnino mihi liquet mentem Solini fuiſſe.

naſcentium vox prima vagitus eſt.] ex Plinio in præfatione lib. VII. cuius locus ita interpungendus: *Hominem tantum nudum, & in nuda humo, natali die abicit ad vagitus ſtatim & ploratum, nullumque animaliũ aliud, ad lacrimas & has ſtatim vitæ principio.* hominẽ, inquit, tantum nullumque animaliũ aliud, abicit ad vagitus ſtatim & ploratum, ad lacrimas, & has ſtatim vitæ principio. vulgo male interpũgunt, C quæ cauſa extitit Hermolao legendi, *nullumque animalium aliud pronius ad lacrimas.* ad vagitus, & ploratum, ad lacrimas. ita Plinius loqui amat.

lætitiæ enim ſenſus differtur in quadrageſimum diem.] riſum ita vocare palam eſt. Hoc tamen ſic ſimpliciter enuntiatum, falſum. Nam & intra quadrageſimum diem infantibus accidere tradit Ariſtoteles, vt rideant, ſed dormientibus. Ita ille lib. VII. cap. X. τὰ δὲ παιδία ὅταν γένωνται, πρὸ τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν, ἐγρηγορότα μὲν οὔτε γελᾷ, οὔτε δακρύει, νύκτωρ δὲ ἐνίοτε D ἄμφω. ſic riſus tantum vigilantium differtur in quadrageſimum diem.

Scilicet Zoroaſtrem.] in pleriſque libris habetur ſcriptum: *Zoroaſtrem, Socratem.* atque ita etiam in optimis. quarum lectionum διχογραφία aut ex ipſo auctore eſt, quum in priori editione *Socratem* pro *Zoroaſtre* poſuiſſet, atque vnde poſtea librarius vtriuſque lectionem more ſuo adpoſuit: aut ſanè à bonis viris hæc emendatio manauit, qui non potuerunt ferre Zoroaſtrem heîc appellari *optimarum artium peritiſſimum*, qui magicarum auctor fuit: itaque in locum Zoroaſtris D Socratem repoſuerunt. Sanè monachus ille qui Solinum verſibus reddidit, ante hos ſexcentos plus minus annos, *Socratem* hîc legere maluit, quam *Zoroaſtrem:*

Mox natus Socrates riſit, ſi credere fas eſt,
Quem non aduerſæ, non res domuere ſecundæ.

Et profecto mirum magicas artes à Solino optimarum elogio donari. Melius Plinius, vnde accepit, lib. VII. cap. XVI. *riſiſſe eodem die quo genitus eſſet, vnum hominẽ accepimus Zoroaſtrem: eidem cerebrum ita palpitaſſe, vt impoſitam repelleret manum, futuræ præſagio ſcientiæ.* Præterea quum dicat Solinus, eadem hora qua natus eſt, Zo-

Digitized by Google

roaſtrem riſiſſe, mox omnium artium peritiſſimum, peritiæ illius præſagium, non palpitationi cerebri vt Plinius, ſed riſui videtur attribuere. Qua in re tam longe à veritate quàm à Plinij abiit opinione.

Pag. 7. D. *Agelaſtus cognominabatur*] ita libri vulgo: *fertur Agelaſtus cognominatus.* pro, *at Craſſus* quidam libri habent, *Aulus Craſſus*, an Aulus prænomen habuerit ille Craſſus, neſcio. Plinius Craſſum tantum nominat, alij niſi fallor M. Craſſum. Qui Solinum verſu reddit, Craſſum.

Eius auus Craſſi quem Parthica bella tulerunt.
Dictus item Craſſus, nunquam riſiſſe probatur.

aduerſus omnem dolorem, & miſericordiam] ſic legimus omnibus libris adſtipulantibus, non *miſeriam*, vt habent vulgo editiones, quod ineptum eſt. nam dolor ipſe miſeria eſt, vel ex miſeria dolor. At ἀπαθεῖς illi philoſophorum, qui omnes affectus animo exturbandos docebant, etiam τὸ ἔλεος, quod eſt πάθος quo alienis malis & dolori συμπάσχειν à natura iubemur, penitus exterminandum præcipiebant. Plinij verba ſic legenda ſunt lib. VII. cap. XIX. *Exit hic animi tenor aliquando* C *in rigorem quendam toruitatemque naturæ duram & inflexibilem, affectuſque humanos adimit; quales apathis Græci vocant, multos eius generis experti, quod mirum ſit, auctores maximè ſapientiæ, Diogenem Cynicum, Pyrrhonem, Heraclitum, Timonem, hunc quidem etiam in odium generis humani euectum.* apathis, ἀπαθεῖς. vulgo *apathes.* reliqua ex libris interpunximus & legimus. verum hæc læuia, præ eo quod ſequitur: *ſed hæc praua naturæ inſignia in multis varia cognoſcuntur: vt in Antonia Druſi nunquam exſpuiſſe, in Pomponio Conſulari nunquam ructaſſe.* quid? an prauæ naturæ inſigne, non ſpuere, non ructare? D ergo naturam ſuam deprauabant olim Perſę, qui propter exercitationes, quibus à puero aſſueuerant, eam conſequebantur corporum ſiccitatem, vt neque ſpuerent neque emungerentur, vt inquit Varro. Immo vero quo exercitatiora corpora, eo minus huiuſmodi prauitatibus ac vitiis naturæ obnoxia. quare legendum in Plinio, vt habetur in libris: *ſed hæc parua naturæ inſignia in multis varia cognoſcuntur.* Narrauerat Plinius in præcedentibus eodem capite, aliquot magna naturæ inſignia, vt de Craſſo, qui nunquam riſerat: de Socrate, qui eodem ſemper vultu viſus eſt: de Heraclito, Diogene, Pyrrhone & aliis philoſophis, qui E toruitate quadam naturæ rigida & inflexibili, aduerſum omnes affectus vniformi propoſito animum indurauerant. Hæc magna inquam naturæ inſignia, nunquam riſiſſe, nunquam vultus vertiſſe, non dolore aut miſericordia tangi: parua vero illa quæ deinceps exſequitur, quæque in multis varia cognoſci ſcribit, *nunquam ſpuiſſe, nunquam ructaſſe*, quorum & exempla adfert.

nunquam ſpuiſſe] libri: *non ſpuiße.* apud Plinium: *nunquam expuiße.*

qualis Syracuſanus fertur Lygdamus] exem- A plum Lygdami à Plinio non refertur. *Lygdamis* autem hic Pancratiaſtes, non *Lygdamus* nominatur in laterculo Olympionicarum, quem edidit Scaliger, & apud Pauſaniam. Lygdamis etiam ſecundum quoſdam dicebatur, qui templum Epheſiæ Dianæ incendit. Heſychius: Λύγδαμις, ὅστις ἔκαυσε τὸν ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Hunc vero Lygdamin Solini tertia ac trigemina Olympiade Pancratium viciſſe omnium primum, cum Solino teſtatur Ὀλυμπιονικῶν ἀναγραφὴ Scaligeri edita: Ὀλ. λγ΄. Λύγδαμις Συρακούσιος πρῶτος παγκράτιον ἐνίκησε κτ' πας B ὃς στάδιον ἐξεμέτρησε τοῖς ἑαυτοῦ ποσί, μόνας ἑξακοσίας παραθέσεις ποιησάμενος. Ex eo nempe Lygdamis iſte proceritudine Herculem æquauiſſe creditus eſt, quod pedis plantæque ſpatium æque magnum ac Hercules habuiſſet, nec plures quam ille pedum παραθέσεις in Olympico ſtadio metando inſumpſiſſet. παραθέσεις autem ποδῶν ideo dictæ, quod qui pedibus aliquod ſpatium metiuntur pedem ἕνα παρ' ἕνα ponere ſoliti ſunt. Theodorus in Epiſtola ad Theophilum de dimenſione vmbræ, quæ pedibus fit, ad deſignandas horas: δεῖ σε τοιγαροῦν σημειοῦσθαι οὕτως τὰς ὥρας μεθιστῶντα τὴν ἑαυτοῦ C σκιὰν τοῖς ἰδίοις ποσὶν ἐν τῷ μεταθεῖναι ἕνα παρ' ἕνα πόδα ἕως τοῦ τόπου ἔνθα ἔτυχε τὸ ἄκρον τῆς κεφαλῆς σου ἐν τῷ ἱστᾶσθαί σε ὀρθόν, καταντῶσαν διὰ τῆς σκιᾶς. Hæc proprie παράθεσις, ποδὸς ἕνος παρ' ἕνα θέσις, pedis alterna ad pedem poſitio.

qui tertia & trigeſima Olympiade primus Pancratij coronam reportauit] Hac primum Olympiade Pancratium adiectum fuiſſe Olympico certamini, & in eo viciſſe Lygdamin Syracuſanum, tradit auctor Olympionicarum ἀναγραφῆς, qui in Bibliotheca Regis extat, & quem Scaliger edidit in Euſebianis: τελευτῇ τρίτῃ τριακοστῇ παγκράτιον, καὶ ἐνίκα D Λύγδαμις Συρακούσιος ὑπερμεγέθης. alij vigeſima octaua Olympiade Pancratiaſten additum, & omnes, qui Pancratio decertaturi ſe obtulerunt ab hoc Lygdami Syracuſano cōfectos ſcripſere. Vide ἀναγραφὴν τῶν ὀλυμπιονικῶν, quam Scaliger ex Pauſania & aliis compilauit. Leucarum Acarnanem primum Pancratio ἐντεχνῶς decertaſſe notauit ex Ariſtotele Scholiaſtes Pindari in Nemeonicis, Ode III. Ἀριστοτέλης δὲ Λεύκαρόν φησι τὸν Ἀκαρνᾶνα πρῶτον ἔντεχνον τὸ παγκράτιον ποιῆσαι. Redegerit ille primus in artem τὸ παγκράτιον, at Lygdamis primus ex Olimpico certamine Pancratij coronam retulit. Sed de his alio loco commodius & ple- E nius, vt obiter autem hoc moneam, Λύγδαμις non Λύγδαμος Græcum, & vbique apud Latinos ſcriptores *Lygdamus* lectum eſt, id ſcias librariorum aut correctorum imperitia eueniſſe vt ita legeretur; quare vbique mutandum in *Lygdamis*: nuſquam enim Λύγδαμος apud Græcos reperitur.

Varro in relatione prodigioſæ fortitudinis] ita nimirum Solinus legit in Plinio, quomodo & hodie excuditur, *auctor eſt Varro in prodigioſa virium relatione.* quam lectionem docti viri Plinio reſtituerunt ex hoc Solini loco; nam vetuſti codices omnes Plinij, & antiquæ edi-

Digitized by Google

tiones ibi mira conſtantia atque conſenſu ſcribunt: *auctor eſt Varro, prodigioſa virium elatione.* Vult Solinus Varronem illud de Tritanno adnotaſſe in prodigioſæ fortitudinis relatione. ergo etiam legiſſe videtur apud Plinium, *in prodigioſarum virium relatione.* ſed vereor, ne quod ſolens ſæpe facit noſter, etiam heîc falſus ſit. Non dubito quidem quin *relatione*, legi debeat, ſed verba Plinij non rectè accepit. Sic igitur ille lib. VII. cap. XX. *Corpore veſco ſed eximiis viribus Tritanum in gladiatorio ludo Samnitium armatura celebrem, filiumque eius militem Magni Pompeij, & rectos & tranſuerſos cancellatim toto corpore habuiſſe neruos in bracchijs etiam manibuſque auctor eſt Varro, prodigioſa viriũ relatione; atque etiam hoſtem ab eo ex prouocatione dimicantem.* inſitiuam illam particulam deleuimus auctoribus libris, *in prodigioſa.* atque hic ſenſus eſt: Tritannum gladiatorem, & filium eius rectis ac tranſuerſis cancellatim fuiſſe neruis, auctor eſt Varro, prodigioſa virium relatione; vt prodigij ſimile ſit ſcilicet quod de viribus eius retulit: quale illud eſt nimirum quod hoſtem à quo prouocatus erat, inermi dextra ſuperauit; & vno digito correptum in caſtra Pompeij tranſtulit. Hæc prodigioſa virium eius relatio quam Varro fecit. Si *elatione* retineretur id eſſet ὑπερβολῆ. *prodigioſa virium elatione*, θαυμαστῇ καὶ ἰσχυρᾷ τῆς ῥώμης ὑπερβολῇ. ſed *relatione* legit Solinus, & male intellexit, ideoque addidit *in.* quam particulam docti auctoritate Solini adducti, in Plinij orationem inferſerunt. Quod ait Plinius Tritannum *veſco corpore ſed eximiis viribus fuiſſe*, *veſcum corpus* pro ſicco & exſucco, macilento & gracili accipiendum. id enim ſignificat *veſcum.* Afranius in ſororibus:

Ah puer eſt veſeus, imbecillus viribus.

id eſt macilentus, & gracilis perperam in Nonio legitur:

Ah puer eſt veſeis imbecillus viribus.

veſcum non à veſcor, ſed à *ve* & *eſca.* vt *vegrandis, vecors, veſanus, vemens* & ſimilia. ſic *veſcus* qui non bene paſcitur, & inde pro macro. cui contrarium eſt *paſtus* pro pingui. Gloſſæ: *paſtus*, πιμελής, λιπαρός. vnde apud Phædrum *corpore præpaſto canis*, id eſt præpingui. & *paſtæ* abſolutè in veteri cenſuario Rhemenſi, Gallinæ pingues, & altiles. Gloſſæ: *veſcus*, ὀλιγόσιτος, ὀλιγοδεής. Hic *veſeis* etiam dicebatur. *veſcis*, ὀλιγόσιτος. Hinc & veſcum pro faſtidioſo, & tædulo qui Græcis σικχός. Heſichius: Σικχὸς ὁ μικρόσιτος, ἢ ὁ ἀηδής. ita legendum. Lucillius:

Veſcum & faſtidioſum cum claſtidio viuere.

Pag. 7. E. *in relatione prodigioſæ fortitudinis*] ſchedæ Palatinæ, cum aliis eiuſdem Bibliothecæ membranis: *prodigioſæ fortunitatis.* fortean ſcripſerit auctor: *prodigioſi fortitatis*, fortitas pro fortitudine: vt *neceſſitas* pro neceſſitudine: *viciſsitas* pro viciſſitudine. ſic & *magnitas, dulcitas, longitas*, veteres protulere, & Labeoni, *malitas.*

Tritanum gladiatorem natura Samnitem fuiſſe] *Trittannum* ſcribunt hoc loco libri. vetuſta Plinij exemplaria, *Tributanum* vocant. qui Solinum verſibus expreſſit, *Tritannum.*

A

Viribus eſt rumor nimium valuiſſe Tritannum.

atque ita Vopiſco nominatur in veteribus libris, vbi de Firmo Tyranno hæc dicit: *vini non multum bibit, aquæ plurimum, mente firmiſsimus, neruis robuſtiſsimus, adeo vt Tritannum vinceret, cuius Varro meminit.* Nullus porro liber eſt ſcriptus, editio nulla, quin heîc habeat: *Tritannum gladiatorem natura Samnitem.* pro quibus, inuerſo ordine placitum Delrio edere: *Tritannum Samnitem, gladiatorem natura fuiſſe.* & ſic interpretatur: *Tritanum* Samnitem non arte, ſed naturali quodam habitu ad gladiatoriam aptum extitiſſe. nec mirum, inquit, cum Samnis foret, qui eo nomine malè audiebant. quæ abſurdiſſima ſunt, & falſiſſima.

B

vult hunc Tritannum non arte, ſed natura gladiatorem fuiſſe, ſic ſanè dici poſſet natura non arte ſtultum fuiſſe Delrium. Atqui Plinius, quem Solinus exſcribit, ſatis oſtendit arte etiam gladiatorem extitiſſe, quum & in ludo gladiatorio verſatum docet, & armaturam gladiatoris illi tribuit. Delrius Samnitem oriundo facit Tritannum. contra ſtat idem Plinius, qui Samnitium tantum armatura ornatum in ludo gladiatorio ſcribit.

C

Samnites populi, inquit Delrius, *naturali quodam habitu ad gladiatoriam apti, eoque nomine malè audiebant.* immo *Samnites* in ludo genus gladiatorum, qui & diuerſam ab aliis ſibique peculiarem armaturam habebant. dicti autem *Samnites* in ludo gladiatores hoc nomine, quod Samnitium populorum armatura vterentur, non quod eſſent origine & patria Samnites, nec quod Samnites vllam naturalem aptitudinem haberent ad gladiatoriam. Sed omnem omnino impudentiam ſuperat, quod idem Delrius aſſerit, eam quam repoſuit, omnium eſſe librorum lectionem.

D

Si vllus liber ita habet, aut vlla editio ita legit, nihil recuſo quin ſim vel Cercoëtius, vel alicui huiuſmodi bubalo ſimilis. Scripti omnes vt dixi cum editionibus præferunt: *Tritannum gladiatorem natura Samnitem fuiſſe.* nemo ſanus dubitauerit quin vera ſit coniectura noſtra, qua legebamus: *Tritannum gladiatorem ornatura Samnitem fuiſſe.* idem omnino eſt quod Plinius dixit, *Tritannum in gladiatorio ludo Samnitum armatura celebrem. ornatura* idem quod *armatura*, ἡ σκευή. Liuius: *Campani ab ſuperbia & odio Samnitium, gladiatores quod ſpectaculum inter epulas erat, eo ornatu armarunt, Samnitiumque nomine appellarunt.*

E

ornatus Liuio vt *ornatura* huic Solino. Hinc *ornamenta gladiatorum*, τὰ ὅπλα Suetonio & Senecæ, vt iam viri eruditi obſeruarunt. Scio me aliter olim ſuper huius loci emendatione ſenſiſſe, ſed priores ſecundis, cum vtique potiores ſunt, fas eſt cogitationes cedere.

omnes aduerſarios leui tactu, & pæne ſecuris congreſsionibus vicerit] ita legebatur. ſed ſi leui tactu vincebat aduerſarios, vtique ſecuris omnino congreſſionibus κατηγορίαν. quid enim metueret ab illis quos leui tactu con-

Digitized by Google

ficiebat? itaque edidimus: *omnes aduerſarios leui tactu, bene ſecuris congreſsionibus vicerit.* Nam & veteres libri particulam *ac* non agnoſcunt. *bene ſecuris*, id eſt valdè ſecuris. quod vetus eſt genus loquendi: vt *bene magnus*, *bene longus*. idque nobis etiam ita frequens vt *benè malum* dicimus pro valdè malo. Cicero:

—— bene tempeſtate ſerena.

Ammianus, qui Solini loquutiones non raro vſurpat, *bene pertinacem* dixit, lib. xiv. *quibus occurrere bene pertinax miles explicatis ordinibus parans.* at *leui tactu vincere* ductum è palæſtrâ, & verbum artis eſt vt vocant proprium. ſic *leui ſudore* Ammiano lib. xv. *Hæ regiones, præcipueque confines Italicis, paulatim leui ſudore ſub imperium venere Romanum.* vulgo malè excuſum eſt: *leuis odore ſub imperium venire.* ſic *vno ſudore vincere* apud Capitolinum in Maximinis: *Tum ille more ſolito ſeptem fortiſsimos vno ſudore vicit.* vno verbo hoc Græcis συγκατεργάσασθαι. Pauſanias de Lygdami Pancratiaſte: τοὺς εἰσελθόντας ἐπὶ τὸ παγκράτιον ὁ Λύγδαμις συγκατεργάσαιτο Συρακούσιος. id eſt, *omnes ſimul confecit, & vno ſudore vicit.* nam κατεργάσασθαι eſt καταγωνίσασθαι. in lucta & Pancratio qui facillime vincebant, id dicebantur facere ἀκονιτὶ, hoc eſt vt explicat Plinius, *citra pulueris tactum.* ſic enim legendum lib. xxxv. cap. xi. *Alcimachus Dioxippum qui Pancration Olympiæ citra puluueris tactum quod vocant ἀκονιτὶ, vicit. Cænus ſcammata.* ita locus emendandus. *puluueris tactus*, eſt ἡ ἀφὴ, & κόνις. perperam vulgo *puluueris iactum* ibi legas; & *cænus ſtemmata.* corruptiſſimè.

Pag. 8. A. *vt inermi eum dextera, & ſuperaret, & captum digito vno in caſtra Imperatoris ſui reportaret*] Hæc ex Plinio, eo quem ſuperius iam adduximus loco: *atque etiam hoſtem ab eo ex prouocatione dimicantē inermi dextera vno digito ſuperatum, & poſtremo correptum, in caſtra translatum.* ita libri Plinij abſque vlla varietate, docti viri tamen Plinium quod ſæpe faciunt, ex Solino corrigunt, leguntque ſic: *inermi dextera ſuperatum & vno digito poſtremo correptum, & in caſtra translatum.* Atqui nihil mutaturos eos in Plinio fuiſſe certus ſum, ſi cogitaſſent, multo leuius ac factu facilius eſſe aduerſarium vna dextera inermi vno digito ſuperaſſe, quam vno digito corruptum in caſtra trāſportaſſe. Profecto ſi miles ille Pompeij aduerſarium ſuum vno digito correptū, vt Solinus exiſtimat, in caſtra ſui imperatoris transferre potuit, facile etiam vno digito ſuperauit; cum illud ſit longè difficilius. Sed nec in Plinio quicquam mutandum. nec Solinus ad illum ſenſum capiendus, vt putarit aduerſarium vno digito correptum in caſtra Pompeij ab illo milite fuiſſe translatum, tam fortaſſe ſtultus non fuit. Hoc enim τῶν ἀδυνάτων vnum: vt aliquis vno digito corripi poſſit, & vno digito portari. quid? ſtabat ille ſcilicet, quiſquis fuit aduerſarius, in digito militis illius à quo victus eſt, ſtabat inquam, an ſedebat in illius digito, dum transferebatur, nec ſe mouebat magis, quam ſignum aheneum ſi eſſet aut lapideum? id de inanimi

A corpore, aut ſimulacro aliquo cogitari poſſet; de homine viuo, licet victo, quî poteſt? Inermi igitur dextera vno digito ſuperatum intelligamus, poſtremo correptum, manibus ſcilicet & brachiorum complexu in caſtra translatum. Nec aliter fortaſſe Solinus accipiendus, qui inermi dextra ſuperatum, & vno digito captum dixit, id eſt vno digito in poteſtatem redactum, vt corripi poſtea poſſet & transferri, non etiam correptum & translatum vno digito. at ſi aliter ſenſit, more ſuo ſolens nugatus eſt. aliud autem eſt capi, aliud corripi. Militis Pompeiani factum ita
B accipi debet, vt illud Tarchontis Æneid. xi.

Dereptumque ab equo dextra complectitur hoſtem
Et gremium ante ſuum multa vi concitus aufert.

& paulo poſt:

—— volat igneus æquore Tarchon
Arma virumque ferens.

ſimiles duas hiſtorias ad eum locum refert Seruius: quarum alteram huc apponam, quia ad rem pertinet, tum vt emendatiorem reddam: *Varro cum de ſuo nomine diſputaret, ait eum qui primus Varro ſit appellatus, in Illyrico hoſtem Varronem nomine quod rapuerat, & ad ſuos portauerat, inſigne ex facto meruiſſe.* malè apud Ser-
C uium legitur, *ad vos portauerat, & ex inſigni facto meruiſſe. Inſigne* & *ſignum* pro cognomento dicebant, vt ad Hiſt. Auguſtam notauimus.

Milonem quoque Crotonienſem egiſſe ſuprà quam homo valet: etiam hoc proditur.] vt ita ſcriberemus libri auctores fuere. Nec aliter Princeps editio Veneta. proditur Milonem Crotonienſem egiſſe ſupra quam homo valet, etiam hoc, quod nudæ manus ictu taurum victimauerit. Huic orationi quaſi aliquid deeſſet, editiones reliquæ infertis aliquot vocibus eam ſic contaminauerunt: *Milonem quoque Crotonienſem ferunt egiſſe ſuprà quam homo valet. de quo etiam hoc proditur.*

D *Super hoc nihil dubium: nam factum elogium extat.*] Nullum, inquit, ſuper hoc dubium quin Milon Crotoniates taurum ictu nudæ manus deiecerit, cumque ſolidum ea ipſa qua mactauerat die non grauatim abſumpſerit, nam factum extat elogium. Epigramma nempe Doriei poëtæ, quo id ipſum perſequutus eſt, & quem ad huius rei teſtimonium citat Athenæus, ex Phylarcho lib. x. Φύλαρχος δὲ φησὶν ἐν τῇ τρίτῃ τῶν ἱστοριῶν, τὸν Μίλωνα ταῦρον καταφαγεῖν κατακλιθέντα πρὸ τοῦ βωμοῦ Διὸς, διὸ καὶ ποιῆσαι εἰς αὐτὸν Δωριέα τὸν ποιητὴν τάδε. Et hoc Epigramma reſpiciebat Solinus cum
E factum huius rei elogium extare dixit. Epigramma autem ipſum ideo conditum, vt ſubſcriberetur ſtatuæ Milonis, & ſic habet:

Τοῖος ἔην Μίλων ὅτ' ἀπὸ χθονὸς ἤρατο βρῖθος
Τετραέτη δάμαλιν ἐν Διὸς εἰλαπίναις.
Ὤμοις δ' ἐκεῖνος τὸ πελώριον ὡς νέον ἄρνα
Ἤνεγκεν δι' ὅλης κοῦφα πανηγύρεως.
Καὶ θάμβος μὲν ἀτὰρ τοῦ δὲ πλέον ἤνυσε θαῦμα
Πρόσθεν Πισαίου, ξεῖνε, θυηπολίης,
Ὃν γὰρ ἐπόμπευσεν βοῦν ἄζυγον, εἰς κρέα τόνδε
Κόψας, πάντα κατ' οἶον μοῦνος ἐδαίσατό νιν.

At mirè feſtiui eruditi homines qui iſtud elogium

Digitized by Google

elogium extare in verbis Solini quæ ſequuntur ſibi perſuaſerunt, atque ideo ea ſic diſtinxere: *Nam factum elogium extat, Victor ille omnium certaminum obijt.* Scilicet hæc verba. VICTOR ILLE OMNIVM CERTAMINVM OBIIT, elogium illud Milonis eſſe cuius meminit Solinus, ita primus, quod ſciam Camers interpretatus, omnibus deinceps interpretationem ſuam approbauit. Sed quis iſtius elogij meminit? aut vbi ſcriptum extabat? in ſtatua, inquiunt, ænea quæ Olympiæ illi poſita. atqui hæc epigraphe monumenti potius videtur, quam ſtatuæ. ceterum quis hoc prodidit? ita eſſe concedamus, & id elogium ſtatuæ Milonis ſubſcriptum fuiſſe, nihil ad rem heîc poſitum pertinet, nec id probat, cuius rei gratia productum eſt ab auctore. Milo Crotonienſis, inquit, ictu nudæ manus taurum mactauit, eodemque die totum ſolus abſumpſit. Nemo ſuper hoc dubitare poteſt, quin ſit verum: quare? quia factum elogium extat. quod elogium? *Victor ille omnium certaminum obijt.* aliud ne quæramus. certiſſima & effectiſſima ex hoc elogio apodixis. Nempe quod omnium certaminum Victor Milo proſcriptus ſit, inde ſequitur & opimam bouem vno die ſolidam abſumpſiſſe, quam ictu nudæ manus prius confecerat. plura verba non perdam vt ineptiam prodam huius ſententiæ. Non aliud elogium intellexit Solinus, ſed illud ipſum quod ſuprà poſuimus. Scribit porro Athenæus Titormum Ætolũ eidem Miloni διαριστήσασθαι βοῦν, hoc eſt cum eo contendiſſe, vter bouem vno prandio citius ederet. Τίτορμος δὲ Αἰτωλὸς διηριστήσατο αὐτῷ βοῦν, ὡς ἱστορεῖ ὁ Αἰτωλὸς Ἀλέξανδρος ſic enim legi in veteribus annotauit Caſaubonus: ſed διαριστήσασθαι malè explicat, *prandere*, & Titormum cum Milone inter prandium bouem abſumpſiſſe. immo διαριστήσασθαι eſt prandendo certare, & διαριστήσασθαι τινὶ βοῦν, cum aliquo certare de boue ſolido inter prandium comedendo. ſic διαξιφίζεσθαι, gladiis certare: διακερατίζεσθαι cornibus pugnare: διαδορατίζεσθαι τινὶ, haſtis cum aliquo velitari. ſic διαπίνεσθαι potu contendere. Hedylus:

Η διαπινομένη Καλλίστιον ἀνδράσι, θαῦμα,
Κἢν ψευδὲς, νῆστις τρεῖς χόας ἐξέπιεν.

Η διαπινομένη ἀνδράσι quæ viros potando prouocaret fœmina. ſic fortior ac παμφάγος degulator Milone Titormus. ille bouem intra vnius diei ſpatium potuit conſumere, iſte eum prouocauit de edendo inter vnum prandium.

Pag. 8. A. *Victor omnium certaminum quæ obiuit, Alectoria vſus traditur.*] ita ſcripſimus, itaque plane ſcriptum in vetuſtiſſimis membranis offendimus, niſi quod *Alectorius traditur* pro *Alectorio vſus* ſcriberent plerique. diſtinctionem nos ipſi fecimus. Nihil verius tum emendatione noſtra, tum interpunctione. Victor, inquit, ille Milo omniũ certaminum quæ obiuit, Alectorio vſus traditur, eoque ſcilicet inuictus in omnibus certaminibus fuit. Plinius lib. XXXVII. cap. X. *Alectorias vocant in ventriculis Gallinaceorum inuentas, cryſtallina ſpecie, magnitudine fabæ: quibus Milonem Crotonienſem vſum in certaminibus inuictum fuiſſe videri volunt.* *Alectoria* quum dicitur, ſubintelligitur gemma: quum *Alectorius*, lapis. *obire certamina & pugnas*, tralatitium. Virgilius, quem ſæpe noſter imitatur.

Qui lituo pugnas inſignis obibat & haſta.

Editiones quæ ante Delrianam, legebant: *Victor omnium certaminum obijt. Sane Alectorius traditur lapis, qui cryſtallina ſpecie.* Delrius, vt aliquid ſapere plus quam ceteri videretur, edidit: *Sane Alectore traditur vſus, qui ſpecie cryſtallina.* quam lectionem partim ex coniectura, partim ex libris ait ſibi cõcinnatam. Sanè nec bonis libris vſus eſt, & peſſimam coniecturam vſurpauit. Iam quale illud eſt, *Alector*, pro Alectorio lapide? Hoc eſt gallinaceus pro lapide qui in eius ventre inuenitur. Habebit heîc tamen, certus ſum, defenſorem aliquem Cercoëtium. Excerpta Solini metrica:

Eſt & Alectorius gallorum in ventre lapillus,
Vt faba, cryſtalli ſpecie pugnantibus aptus.

qui lapis ſpecie cryſtallina.] ita libri: *Alectoria vſus traditur: qui lapis.* vlgo editi: *ſanè Alectorius traditur lapis, qui cryſtallina ſpecie.*

Victor omnium certaminum, quæ obiuit.] πάντων ἀγώνων εἰς περιόδον. Gloſſæ: *Obit*, κυκλεῖν. Græci περιοδονίκην appellabant eum Athletam, qui Pythia, Iſthmia, Nemea, Olympia vicerat. quod Milo fecerat, & quidem compluries. Victoriæ eius ita recenſentur in Olympionicarum ἀναγραφῇ, ad Olympiadem ſecundam & ſexageſimam. Μίλων Κροτωνιάτης πάλην, ὃς νικᾷ Ὀλύμπια ἑξάκις, Πύθια ἑξάκις, Ἴσθμια δεκάκις, Νέμεα ἐννάκις. Sed τὴν περίοδον νικᾶν de ſolis illis quattuor certaminibus dicebatur. Plutarchus: οὐ μόνον τὴν περίοδον νενικηκὼς, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἀγῶνας. *obiuit* heîc malim accipere ſimpliciter, pro ingreſſus eſt, & adiit, vt ſuperius explicare memini.

Milo porro Tarquinij Priſci temporibus emicuit.] hanc ſcripturam admiſi, quia plurimorum optimorumque codicum auctoritate niteretur. prima editio habet: *Tarquinij Superbi.* Quidam ſcripti: *Tarquinij Superbi Priſci.* Schedæ Palatinæ: *Tarquinij Superbi priſcis temporibus emicuit.* omnino manauit hæc diuerſitas, ex geminatæ editionis diuerſa lectione. In priore editione ſcripſerat Solinus, *Tarquinij Superbi*: in poſteriore ſcripſit, *Tarquinij Priſci*, aut contrà. Hinc librarij quod in ſexcentis aliis fecerunt, vtriuſque editionis ſcripturam in contextum recepere. Notatur in Ὀλυμπιονικῶν ἀναγραφῇ Milonem luctam viciſſe Olympiade ſexageſima ſecunda. Tarquinius Superbus regnum iniit Olympiadis primæ & ſexageſimæ anno quarto. Additur in illa ἀναγραφῇ, de Milone ὃς ἑξάκις νικᾷ Ὀλύμπια. Non prima igitur illa fuit eius corona Olympica, ſed poſtrema, qua adepta ſexies Olympico certamine coronatum fuiſſe illum notauit auctor ἀναγραφῆς. Si conſequenter ſex illas

Digitized by Google

victorias reportauit, vt retro aſcendamus Olympiade quinquageſima ſexta, primam ex Olympico certamine luctæ coronam eum reportaſſe oportet. At Gellius Olympiade quinquageſima coronatum eſſe Milonem tradit. quod ſi verum eſt, non continẽter ſex ſequentibus Olympiadibus palmas ſuas obtinuerit. Verba Gellij lib. xv. cap. xvi. *Milo Crotonienſis athleta illuſtris, quem in chronicis ſcriptum eſt Olympiade quinquageſima coronatum eſſe.* Editur hodie in Gellio, *Olympiade prima.* quod falſiſſimum. ſed error inde ductus quod ſcriptum erat, *Olympiade L.* eamque litteram accepere pro I. ſic prima pro quinquageſima facta eſt. Sciunt qui veteres libros euoluerunt, Lambda & Iota indiſcretæ pene figuræ eſſe, in his præſertim libris, qui capitalibus vt vocant litteris ſcripti ſunt. Quinquageſima porro & prima Olympiade mortem obiit Tarquinius Priſcus. ſic Milo inclareſcere iam cœperat ſub Tarquinio Priſco, & coronam in Olympico certamine meruerat. Certè ſiue quinquageſimæ Olympiadis fine, ſiue quinquageſimæ primæ initio diem obierit Tarquinius Priſcus, certum eſt ante mortem eius emicuiſſe Milonem. Tunc enim γυμνάζεσθαι incœpit. At ſub Tarquinio Superbo celeberrimum nomen eius, vt pote qui certamina omnia viciſſet. Nam Tarquinij Superbi anno ſecundo poſtremam Olympicarum palmarum, quæ ſex numero fuere, retulit. Nec quemquam mouere debet, quod auctor vetuſtæ ἀναγραφῆς ad eam Olympiadem, notauit Milonem ἑξάκις νικᾷ Ὀλύμπια præſenti tempore, quaſi qui nondum viciſſet, ſed poſtea vicerit ſexies Olympico certamine. Νικᾷ ibi poſitum eſt pro ἐνίκησε. quod in elogiis athletarum frequens eſt apud poëtas. Phalæcus:

Νικῶ δίαυλον, ἀλλ' ἐγὼ παλαίων,
Ἐγὼ δὲ πένταθλον, ἀλλ' ἐγὼ πύξ.
Καὶ τίς τύ, Τιμόδημος. ἀλλ' ἐγὼ Κρῆς
Ἐγὼ δὲ Κρηθεύς. ἀλλ' ἐγὼ Διοκλῆς.

& ita in aliis. Sed verum eſt, quod ſuprà dixi, Solinum in vna editione *Tarquinij Priſci* ſcripſiſſe: in altera, *Tarquinij Superbi.* in optimo Regio ſcriptum: *Priſci Tarquinij temporibus emicuit.*

Pag. 8. B. *Milo.*] veteres, *Milon* quod Græcum eſt Μίλων. ita *Platon* apud Apuleium & alios. iidem, *emicuit* pro *eminuit*, quod in pleriſque editionibus. Ammianus hoc verbo vſus, qui Solinianorum amator eſt verborũ, lib. xxii. *inter quos Chalcenterus emicuit Didymus, multiplicis ſcientiæ, cœpti memorabilis.* alij edunt *eminuit.*

iam vero qui deflexum animum referat] Ab his nouum caput auſpicantur ceteræ editiones; quæ continuata eſſe ab auctore cum ſuperioribus non interrupta ſerie, patet ex eius indice, & veteribus libris, qui hæc minimè diuidunt, quos ſequi debuimus.

interdum enim ad genus ſpectant] Valerius Maximus lib. ix. cap. xiiii. de ſimilitudine formæ: *eorumque alij in ea ſunt opinione, vt exiſtiment illam origini & contextui ſanguinis*

A *reſpondere.* Et ſanè magnum, & varium heîc artificis naturæ ingenium. Mulierum aliæ ſibi ſimiles puellas, pueros patribus edunt: aliæ contra. quædam mixtæ ſimilitudinis, & ex vtroque temperatæ puerperia reddunt: quædam nec viro nec ſibi pariunt ſimilia, ſed alicui externo fortaſſe, quem auidè conſpexerint & ſæpe: aut qui ſubito viſus τὴν φαντασίαν earum percuſſerit. qua in re & tabulæ pictæ nonnihil momenti afferunt, & alia quam multa. Scribit Ariſtoteles lib. vii. cap. vi. εἰσὶ δὲ καὶ γυναῖκες ἐοικότα αὑταῖς γεννῶσαι. αἱ δὲ τῷ ἀνδρὶ, ὥσπερ ἡ ἐν Φαρσάλῳ ἵππος
B ἡ δικαία καλουμένη. vertunt: *vt equa in Pharſalo, quæ cognominabatur iuſta.* inſtitutus ab Ariſtotele ſermo de mulieribus, & puerperiorum ſimilitudine, eumque exemplo firmat ab equis petito. nonne hoc ridiculum? ſcribendum: ὥσπερ ἐν Φαρσάλῳ ἡ Ποδάργη καλουμένη.

ſicut plerumque paruuli, modo næuos, modo cicatrices] Plinius lib. vii. cap. xi. *ſigna quædam, næuoſque, & cicatrices etiam regenerari.* Solinus ex Plinio, Plinius ex Ariſtotele, lib. vii. cap. vi. de hiſt. anim. καὶ ὅλως τὰ περὶ φύσιν ἐοικότες πολλάκις, καὶ σημεῖα ἔχοντες συγγενῆ, οἷον φύματα καὶ
C οὐλάς. Solinus *originis notas* vocat, quæ Ariſtoteles σημεῖα συγγενῆ, *genitiuæ notæ* dicuntur Suetonio in Auguſto. *Næuos* Plinius cum Solino, τὰ φύματα Ariſtotel. Gloſſæ: *Naui*, ἀκροχορδόνες item: *Næuus*, φακὸς προσώπου. minus rectè. nam φῦμα ſiue næuus id omne eſt quod ἐπανάστασιν in cute habet. melius in aliis: *næuus*, ἀκροχορδών. *Gnæuum* veteres dicebant, & *Gnæum.* Feſtus: *Gnæus corporis inſigne & prænomen à generando dicta eſſe, & ea ipſa ex Græco γίγνεσθαι apparet.* vt *gnæuus* nimirum, aut *gnæus* ſit genitiua nota. perperam. Græcum eſt κναῖος ἀπὸ τοῦ κναίω,
D quæ πάθος & φῦμα ſignificat. vnde *gnæus* Latinum, vt ὠὸν, *ouum.* in Regio optimo codice antiquarius adſcripſerat huic voci gloſſam, *næuos id eſt volos.* voli, ſunt βόλοι, ὀκρύοεις nempe, & φύματα in corpore. Ineptè autem in Delriana, & aliis editionibus ſcriptum erat hoc loco *neruos* pro *næuos.*

modo qualeſcunque originis ſuæ notas ferunt] Plinius: *quarto partu Dacorum originis nota in bracchio redditur.* Ariſtoteles: ἤδη δὲ ἀπέδωκε διὰ τριῶν τι καὶ διὰ τεττάρων. οἷον ἔχοντός τινος. στίγμα ἐν τῷ βραχίονι, ὁ μὲν υἱὸς οὐκ ἔσχεν, ὁ δὲ υἱιδοῦς ἔσχεν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ συγκεχυμένον μέλαν. Non quarto
E partu ſed tertio reddita illa nota. præterea non dicit Ariſtoteles origine Dacum illum fuiſſe, cuius nepos notam eamdem in bracchio regenerauit, ex atramento confuſam. Quidam, inquit, στίγμα in bracchio habuit, huius filius ſtigmate illo caruit, nepos vero eamdem notam retulit. Daci non in bracchio tantum, nec vna nota compuncti. Deinde Dacorum vxores ſolæ compunctæ notis non ipſi, vt ex Valerio Flacco conſtat, & ex Phanocle his verſibus, de Thracibus:

Ποινὰς δ' Ὀρφῆι κταμένῳ εἴσουσι γυναῖκας
Εἴσιν ὑπὸ κείνης ἤθεσι ἀμπλακίης.

Poſtremo, vt demus etiam Dacos iiſdem

Digitized by Google

ſtigmaſin inuri ſolitos, non originis illa ſtigmata in Dacis, ſed artis. nec enim ita naſcebantur. Oportet igitur eum cuius Ariſtoteles meminit, qui notam ex atramento in bracchio inuſtam habuit, eam ex alia cauſa, nec quod Dacus oriundo fuerit, habuiſſe. Milites Romani priuſquam matriculis eorum nomina infererentur, ſtigmata in bracchio vel manu accipiebant. in lege Arcadij & Honorij: *ſtigmata, id eſt nota publica fabricenſium bracchijs ad imitationem tironum, infligantur.* Aëtius & Vegetius horum ſtigmatum quæ militibus inurebantur, meminere. An apud Græcos idem mos ſtigmatizandi fuerit, neſcio, ita potuit eſſe. atque vt alia ferè omnia, ſic etiam hoc à Græcis acceperint Romani. Sanè quacunque ex cauſa compunctus ille ſit, cuius apud Ariſtotelem mentio, non poſſum mihi perſuadere Plinium, quod Ariſtoteles στίγμα, *Dacorum originis notam* vocaſſe: quum Dacorum ſtigmata non ab origine, ſed ab arte inuſta. puto Plinium ſcripſiſſe: *quarto partu Dacorum originis nota in bracchio redditur.* quæ certiſſima eſt coniectura. quod Ariſtoteli στίγμα, id Plinio eleganti circumloquutione, *Dacorum originis nota*, quales nempe Daci ſibi inurunt. Nam Daci στίζονται. Plinius lib. XXII. cap. I. *mareſque etiam apud Dacos corpora ſua inſcribunt.* Ex eo genere notarum quum aliquis compunctum haberet bracchium, eamdem notam reddidit eius nepos. *Virgo* eſt ἔγκαυμα. vnde *inurere notam*, Latinum. & *vrere coloribus* διὰ τῆς ἐγκαυστικῆς. Et Ouidio: *nauis picta coloribus vſtis*, τῇ ἐγκαυστικῇ picta. atramentum quoque ἔγκαυστον dictum. Gloſſæ: *incautum*, ἐγκαυσθὲν ὑπογραμμένον. *originis notam* videtur legiſſe in Plinio Solinus, vitioſa nactus exemplaria. ſic *origo Semeleia* apud Arnobium, vbi *virgo* ſcribi debet.

Pag. 8. B. *vel in Byzãtio nobili pugile*] ſic optimus Regius. quomodo & in omnibus quæ videre potuit, vetuſtis exemplaribus ſcriptum reſtare teſtatur Camers. Alter Regius: *vel in Byzantio nobilis pyćta.* cui reliqui ex noſtris conſentiunt: vt & Danielis & Merceri. altera Solini editio ita nimirum habuit: *vel in Byzantio nobili pyćta.* ſic & Plinius: *indubitatum eſt exemplum Nicæi nobilis pyćtæ Byzanti geniti.* πύκτης, *pyćta*: ποιητής *poëta.* Nam illa etiam voce pro pugile vſi Latini. vnde *pyćtalis* πυγμὴ, & *pyćtale certamen* pro pugillatu apud Seruium, ὁ πυκτικὸς ἀγών. *Byzantius* autem pro *Byzantinus.* Nam & Græcum eſt ἐκ τοῦ Βυζάντιος.

Ipſe in Æthiopem auum degenerauit] Omnes codices ſcripti, & editio princeps Venetiis cuſa: *regenerauit.* in promptu eſſet legere: *ipſe Æthiopem auum regenerauit.* nam ita Plinius: *qui adulterio Æthiopis nata matre nihil à ceteris colore differente, ipſe auum regenerauit Æthiopem.* Sed quum omnia exemplaria, in retinenda particula *in* conſpirent, vix facio dubitandum quin ſcripſerit Solinus: *ipſe in Æthiope auum regenerauit.* elegans loquutio ipſe in Æthiope, ἐν τῷ Αἰθίοπι, ἐν Αἰθίοπος εἴδει, Æthiops nempe natus, auum regenerauit,

A qui Æthiops erat. ſic *in pullo eſſe*, qui pullus eſt, dixit infra de pſittacis cap. LII. *dum in pullo eſt, atque adeo intra alterum ætatis ſuæ annum, quæ monſtrata ſunt, citius diſcit.* Haud diſſimile loquendi genus, quo aliquis *in Hercule, in Amazone* dicitur aliquid agere, qui habitu Herculis aut Amazonis id agit. ſic in Æthiope auum regenerauit, qui in Æthiopis forma faciem aui repræſentat, qui fuit Æthiops. patrem & matrem filij, aut auum nepotes regenerare dicuntur, qui eorum mores, vel ora referunt. Plinius lib. XIV. cap. XXII. de Tiberio principe: *ſed ipſi iuuenta ad merum pronior*
B *fuerat. Nec alio magis Druſus Cæſar regeneraſſe patrem ferebatur.*

regem Antiochum Artemon quidam] ita edidimus ex noſtris libris: nec aliter princeps editio, & Camertis. aliæ quædam: *Arteon* Delrio ex ſuis edidit: *Antemon*, ſi quid boni ſuaſiſſent, bonos ſequutus non eſſet. At ſcire debuit, ſi quid ſciſſet, *Antemon* non Græcum. Plinio *Artemon* dicitur, & Valerio Maximo. Qui excerpta è Solino verſificauit:

Emeruit regi Antiocho ſucceſſor haberi
Artemon, faciem regis dum reddidit in ſe.

Græcum id eſſe nomen vel prouerbio teſtatum habemus, quo celebratur, ὁ περιφόρητος
C Ἀρτέμων.

ex plebe Syriaca] è *plebe Syriatica*: ita libri. ὁ Συριάτης ὄχλος, inde Συριατικός. Sic *Syriaticum bellum*, apud Florum olim obſeruabamus. quæ ſequuntur, & quæ præcedunt exempla ſimilitudinum, omnia ex Plinij lib. VII. cap. XII.

Armentarius Mirmillo] apud Plinium editur: *Caſſio Seuero celebri oratori, armentarij Mirmillonis obiecta eſt ſimilitudo.* perperam: lege, *Armentarij Myrmillonis.* Armentarius nomen proprium Myrmillonis illius. *Myrmillo*, vt notum eſt, genus gladiatoris in ſcriptis Plinij ſem-
D per *Murmillo* reperitur, aut *Murmilio.* atque ita apud Feſti abbreuiatorem in antiquiſſimo exemplari inueni ſcriptum, *murmulionica ſcuta*, & alibi: *Retiario aduerſus Murmilionem pugnanti*, & *Murmilionicum armaturæ genus Gallicum eſt.* quod de propinquo vocis iſtius originem. Nam Μορμυλίωνες Græcè dicti videntur hoc genus gladiatores, quod μόρμυρον piſcem in galeis effictum geſtarent. Hinc Retiarius qui aduerſus Murmilionem pugnabat, cantare ſolitus erat: *Non te peto, piſcem peto, quid me fugis Galle?* Nam *murmillones* vt notat Feſtus, antea *Galli* vocabantur, quod genere armaturæ
E Gallico vterentur. Sic *Samnites* gladiatores ab eadem cauſa dicti, quod Samnitum ornatu erant armati. cuius piſcis effigiem in galeis haberent Myrmillones non proditum ab antiquis: ſed ex notatione nominis planè liquet mihi mormyron fuiſſe. Nam inde dictus μορμυλίων, *murmilio*: vt λείριον, *lilium.* Ouidius:

—— pictæ mormyres, & auri
Chryſophrys imitata decus.

atque inde fortaſſe cum Myrmilionibus compoſiti, quaſi qui piſcem quo ornata

erat galea Myrmilionum captarent, dum eos rete impedire ſtudebant. Verùm hæc alias. Heîc ſatis ſit quomodo hoc nomen, & cur ita ſcriberetur, oſtendiſſe. *Myrmillonis* heîc ſcribunt libri Solini. Sic *Thyle, centyrio, gyla, acolythi* ſcribebant.

Pag. 8. D. *M. Meſſala cenſorius, & Menogenes ex face vulgari*] conſtáter in noſtris ac Delrianis: *effigie vulgari*. quid ſi, inquit, legamus, *ex face vulgi?* Haud multum ſic profeceris, & ſanè feſtiuus eſt: vbi nullam diuerſitatem oſtendunt libri, id mutare ſatagit: vbi diſſentiunt à vulgatis, retinet vulgatam. vt veterem retineamus, & locum reſtituamus, verba tantum tranſponenda ſunt, ac legendum: *M. Meſſala cenſorius, & Menogenes vulgaris, effigie fuerunt vterque quod ſinguli*. Nec enim in omnibus omnino fuerunt vterque quod ſinguli, ſed effigie tantum, quam indiſcretæ ſimilitudinis inter ſe habuere. Argutiam autem captauit ex antitheſi cenſorij, & vulgaris. nam *cenſorius* eius ætate hominem honoratum & *ἀξιωματικὸν* deſignabat, cui opponitur vulgaris & plebeius. ſic *cenſorium funus* à vulgari funere diſtinguebatur, *cenſorius* ſanè eſt *τιμητικός*; *vulgaris*, vnus è vulgo. ſic *popularis* ſuprà, vnus è populo. Hic Menogenes quem *vulgarem* vocat vt *cenſorio* opponeret, hiſtrio fuit, præ ſimilitudine vultus, hoc fuiſſe vtrumque quod ſingulos dicit Meſſalam & Menogenem. ſic ob eamdem ſimilitudinem ſcribit Plinius in Scipione fuiſſe Serapionem qui ſuarij negotiatoris ſeruus erat, vnde & cognominatus eſt. *Scipioni*, inquit, *Serapion inerat ſuarij negotiatoris vile mancipium. eiuſdem familiæ Scipioni poſt eum cognomen Salutio mimus dedit*. vulgo legitur apud Plinium: *Scipioni Serapionis: is erat ſuarij negotiatoris vile mancipium*, ſed omnes libri ibi agnoſcunt, *inerat*. ſcribi etiam poſſet: *Scipioni Serapioni inerat*. Nam Scipio ille Serapion cognominabatur. Dicit igitur in eo Scipione cui Serapion erat cognomentum, fuiſſe vile mancipium ſuarij negotiantis, quod eum forma referret.

nec alium Meſſalam quam Menogenem] ſcripti omnes, cum editis: hoc vterque fuerunt quod ſinguli: *nec alium Meſſalam quam Menogenem, nec Menogenem alium quam Meſſalam, putauerunt*. quod cur Delrio diſplicuerit, neſcio. Edidit ille: *vt nec alium, &c. putarent*.

proconſuli Suræ] quædam exemplaria Solini, atque etiam de vetuſtiſſimis: *Syriæ*. origo vitij, quod *Syræ* ſcriptum erat, pro *Suræ*. inde *Syriæ* imperiti librarij fecerunt. edidimus paulo poſt, vt in iſdem ſcriptis reperimus: *ita in eadem vocis impedimenta, & tardatæ ſonum linguæ naturalibus offendiculis congruebant*. quibus verbis expreſſit iſta Plinij: *Suræ quidem Proconſulis etiam rictum in loquendo, contractionemque linguæ & ſermonis tumultum non imaginem modo piſcator quidam in Sicilia reddidit*. ſingula comparemus. *rictum in loquendo* Plinius dixit: *rictum oris* Solinus. *rictum* Gloſſæ menſuram oris interpretantur. rictus ille varius in loquendo apud pleroſque & variè formatur. os alij diſtorquent dum loquuntur, alij magis, alij minus aperiunt. ſic male igitur illi qui apud Plinium *ritum in loquendo* legunt. Solinus: *tardatæ ſonum linguæ*. Plinius: *contractionem linguæ*. ſed aliud tardata in ſono proferendo lingua, aliud contracta. Pincianus vt congruerent, legebat in Plinio: *cunctationem linguæ*. ſcripti quos vidimus, habent: *intractionem linguæ*. quæ veriſſima eſt lectio. *intractionem* dixit, vt ſuprà, *ineſum* pro eſu. *intrahere* & *trahere*: vt *inſepire, inaudire*. linguæ porro intractio, pro tarditate & cunctatione linguæ, quæ ſonos ſcilicet trahit, & loquitur tractim. ſic *ægros trahere* dicitur medicus, qui ſanitatem eorum moratur, & in longum ducit, apud Celſum, & *trahere litem* de triconibus. Sequitur apud Plinium: *& ſermonis tumultum*. pro quo Solinus, *impedimenta vocis* poſuit. *Sermone tumultuari* dixit Tertullianus, quod Græci *παφλάζειν* dicunt.

Sed etiam inter conductos ex diuerſiſſima parte orbis] Vinetus edidit: *inter deductos*. ſed illud præferunt tam ſcripti quam editi. in vnum conductos & compulſos ex diuerſiſſima ac diductiſſima parte orbis intelligit, vt erant gemini de quibus ſequitur, quorum alter in Aſia genitus, alter trans Alpes.

Toranius quidam] cur non id quod erat, eum appellauit, vt Plinius mangonem? *Toranius mango Antonio iam triumuiro*. ita enim libri Pliniani in membranis. Huius mangonis mentio apud Macrobium lib. II. cap. IV. ſed perperam ibi vocatur *Toronius* pro *Toranius*: *delectatus inter cœnam erat ſymphoniacis Toronij Flacci mangonis, atque eos frumento donauerat*, lege: *Toranij*. in ſcriptis Solini & Plinij legitur *Thoranius* cum adſpiratione. Græcum eſſet, *θώρειος*, & *θωράνιος*. Vnus ex Metelli legatis ad debellandum Sertorium miſſus *Θωράνιος* dicitur Plutarcho in vita Sertorij. *Thorium* vocat Florus, vt olim obſeruabamus. at *Toranius* Latinum. *Torarius* & *toranius*: vt *pedarius*, & *pedanius*. ita nominabant deducta voce à toris id eſt vlnis, quem Græci *παιδαγωγὸν* & *τροφέα*. Gloſſæ: *Torarius*, *ὠλενοτρόφος*. perperam editur: *toranus ὤλενος, τρόφος*. eædem Gloſſæ: *Tolarius*, *πλευροτρόφος* ſcribe: *Torarius*, *ὠλενοτρόφος*. in ijſdem: *Torus, ὠλένη. Torum, ὠλένην*. Comicus: *quem tantillũ in vlnis ego geſtaui meis*. infima ætas *baiulum* dixit. Eleganter Græcis *ὠλενοτρόφος*, qui in vlnis ſuis aſſiduè geſtitando alumnum nutricaret. Hinc *geraria* nutrix Plauto. vbi fortaſſe etiam legendum, *toraria*. nam librorum ſcriptura varia, & partim habent *ceraria*, partim *teraria*. Sed de his alibi D. Auguſti tutor vocabatur, *C. Toranius*.

adeoque vna res viderentur, vt ſolus ſermo fidem panderet] ſic ſcripſimus, quia ſic in ſcriptis. vulgo: *niſi ſolus ſermo fidem panderet*. adeo, inquit vna res videbantur quod ad ſimilitudinem totius corporis, vt ſolus ſermo fidem faceret eos non eſſe geminos, quum alter Græcè, alter Gallicè loqueretur. Non admittendæ igitur coniecturæ doctorum virorum, *adeoque fratres viderentur*. vel *adeoque vterini*. Hoc enim parum eſſet de iis qui

gemini putabantur, cum multi fratres & vterini nequaquam ſibi ſimiles naſcantur, immo nec gemini interdum. at iſti quos pro geminis vendiderat mango, adeo videbantur gemini, & vterque idem quod ſinguli, vt ſolus ſermo eos diſcerneret. Plinius: *eximios forma pueros, alterum in Aſia genitum, alterum trans Alpes, vt geminos vendidit: tanta vnitas erat: poſtquam deinde ſermone puerorum detecta fraude à furente increpitus eſt Antonio.* ſic ſuprà idem Solinus de mira ſimilitudine: *hoc vterque fuerunt quod ſinguli.* id eſt, vna res fuerunt.

Pag.8.E. *atque ideo irriſum ſe Antonius grauaretur.*] prius legebatur: *atque ideo cum irriſum.* quod eiecimus ex librorum auctoritate. ſatis enim intelligitur, ex ſuperiore: *denique cum Antonio iam triumuiro.* ἡ προϊκόδοσις habuit: *atque ideo ſe Antonius luſum grauaretur.*

id vel præcipuè, quod emptor criminabatur, pretioſius probauit.] Plinius: *reſpondit verſutus ingenij mango, id ipſum ſe tanti vendidiſſe.* id ipſum, ſcilicet, ſimilitudinem adeo geminam in duobus tam diuerſo orbe natis. vulgariæ Plinij editiones legunt: *ob idipſum ſe tanti vendidiſſe.* non tam benè. de pretio non conueniunt Solinus & Plinius. *Trecenta* ſunt *ſeſtertia* Solino, *ducenta* Plinio, magnitudinem pretij conquerebatur Antonius, vt verior propterea videatur ſumma Solini. atque etiam ita legerit in Plinij codicibus: nec enim ab alio habuit. Trecenta ſeſtertia, vel quod idem eſt, trecenta millia ſeſtertiûm numûm, efficiunt monetæ noſtræ quingentos ac ſeptingenta millia coronatorum. Plinius lib. VII. cap. XXXIX. *pretium hominis in ſeruitio geniti maximum ad hanc diem, quod equidem compererim fuit Grammaticæ artis Daphni, Natio Piſaurenſe vendente, & M. Scauro principe ciuitatis* IIS. DCC. *licente.* corruptiſſimum illum Plinij locum vt in vulgatis eſt, ſic integritati ſuæ reſtituimus veterum membranarum adiutorio. Primum malè *Daphnidis* legitur. *Daphni* rectè habent libri. *pretium fuit Daphni Grammaticæ artis.* deinde perperā ſcriptum *Gn. Piſaurenſi.* Natius nomē proprium illius, qui Daphnidem vendidit, qui & Piſaurenſis fuit. ſumma vero ipſa pretij longè intricatior in editis, quæ & huius ætatis viros ſummopere habuit exercitos. ſcripti omnes Plinij eo loco præferunt: *& M. Scauro principe ciuitatis* III DCC. *licente.* ex quo fecerunt editiones III M DCC ſeſtertijs licente. Hinc diuidia eruditorum in illa ſumma extricanda. omnino ſcribendum, vt poſuimus: IIS DCC. *licente.* hoc eſt, ſeſtertijs *quingentis licente.* Nota porro illa IIS. pro ſeſtertijs plus mille locis in Plinio corrupta inuenitur. ſic paulo poſt vbi legitur de Roſcio hiſtrione, meruiſſe illum annua ſeſtertia quingēta, quod & aliunde ſcimus eſſe verum, ijdem libri ita ſcriptum exhibebant: *quippe cum iam apud maiores noſtros Roſcius hiſtrio* III *d. annua meritaſſe prodatur.* vbi idem vitium eſt, pro IIS. D. hoc eſt, *ſeſtertia quingenta.* Suetonius plane cōfirmat noſtram Pliniani illius loci correctionem: nam in libro de Grammaticis & Rhetoribus ſcribit hunc ipſum Daphnidem DCC. millibus emptum fuiſſe à M. Scauro. ita enim habent ſaniores libri, non *ducentis millibus.* ſeptingenta porrò millia ſeſtertium, αὐτόχρημα ſunt, *ſeptingenta ſeſtertia* Plinij: Hæc ad rationem qua hodie vtimur computata, ſeptemdecim millia aureorum & quingentos reddunt. Non tanto hodie in pretio & honore Grammaticici. Hunc Daphnidem Lenæus Meliſſus referente eodem Suetonio, *per cauillationem nominis* πανὸς ἄγημα dicebat. Scaliger ſcribebat, δαπάνης ἄγημα, vel δαπάνημα, vel δαπανίδης, vt eſſet aliqua ad nomen eius alluſio, & ad immanitatem pretij quo redemptus eſt. Caſaubonus, δαίνυς ἄχθημα aut δαίνυς ὄφλημα. immo omnino retinenda vulgaris ſcriptura, πανὸς ἄγημα, quam libri omnes tuentur. quod enim ea lectione nullam fieri ad nomen Daphnidis alluſionem putant doctiſſimi viri, manifeſto falluntur. Daphnis ille fabulis decantatus Panis fuit delicium. Meleager:

Αἰπολικαὶ σύριγγες ἐν ὄρεσι μηκέτι Δάφνιν
Φωνεῖτ' αἰγιβάτῃ Πανὶ χαριζόμεναι.

Pan autem pecoribus præerat, & pecorum magiſtris. Hinc per cauillationem nominis πανὸς ἄγημα eum dicebat, non Panis delicias, vt Daphnis fuit, ſed pecus. Virgilius:

——*Pan curat oues oviumque magiſtros.*

fortaſſe etiam aſinum intelligere voluit, qui Arcadiæ peculiaris quæ in tutela Panis. *Pan deus Arcadiæ.* Atque hæc obiter. Reſtant de pretio ſeruorum duo adhuc loca in eodem Plinij capite emaculanda: *niſi ſi quis in hoc loco deſiderat Armeniaci belli paulo ante propter Tiridatem geſti diſpenſatorem, quem Nero* III. CXXX. *manumiſit.* ita libri. repone: *quem Nero* IIS. CXXX. hoc eſt, ſeſtertiis centum & triginta. Modica tamen hæc ſumma ſi cum ceteris comparetur: vt fortaſſe ſcripſerit auctor: *ſeſtertijs* CCCC. ſed diſpenſator ille tantum fuit, nullo artificio commendabilis. & amplitudinem conqueſtus eſt Antonius quum duos eximia forma pueros vt geminos, ducentis ſeſtertiis emiſſet: aureorum noſtrorum millibus quinque. Præterea hoc dedit pro libertate. Sequitur apud Plinium: *ſed hoc pretium belli non hominis fuit, tam hercule quam libidinis non formæ Pæzontem è ſpadonibus Seiani* III. *M. D. mercante Sutorio Priſco.* ita vulgati. in ſcriptis: III. *d.* pro, IIS. D. hoc eſt, ſeſtertiis quingentis. vel quod eſt idem, ſeſtertiûm quingentis millibus. Nam ita etiam illæ notæ poſſunt accipi. L. Heros Merula Medicus clinicus, chirurgus, ocularius in veteri inſcriptione dat pro libertate, HS. IↃↃↃ. ſeſtertiûm ſcilicet quinquaginta millia, ſiue quod idem eſt, quinquaginta ſeſtertia. De pretio vulgarium ſeruorum, & artificum habemus in iure. Quæ heic obſeruauimus ſuper hac re, ad hunc locum pertinebant, & Plinium quod præcipuè ſpectauimus, emendant.

neque enim mirum ſi pares forent gemini.] Plinius: *quoniam non eſſet mira ſimilitudo in vllis eodem vtero editis.* vult dicere nō fore mirā ſimilitudinem

in verè geminis. at eodem vtero editi dici poſſunt etiam fratres & vterini, non gemini: Nam idem vterus eos tulerit. ſcriptum reperi in optimo Rigaltiano: *quoniam non eſſet mira ſimilitudo in vllis eborum no vtero editis.* placeret reſcribi: *in vllis eorum vno vtero editis.* quæ indubitatè vera eſt lectio. vno vtero editi ſunt gemini: *nais d'vne ventrée.*

Pag.8.E. *Illud nullis poſſe taxationibus æſtimari.*] Πάσης ζημίας κρεῖττον εἶναι. Plinius: *ſuper omnem taxationem eſſe.*

Pag.9.A. *Nihil habere carius in ſubſtantia ſua iactitaret.*] ſcripti illud *ſua* non agnoſcunt. ſic Plinius *in cenſu* dixit, quod hic, *in ſubſtantia.*

Decus veteris proceritudinis perdidiſſe.] Hoc meum facinus fateor eſſe, quod coniecturam in locum editæ lectionis admiſerim quamlibet aduerſantibus libris. Concurrant omnes licet, atque in me incurrát Cercoëtij, ita faciendum fuit. Non de pulcritudine heîc, ſed de proceritudine quæſtio eſt, quam in dies minorem fieri ac deperire queritur, quum antiquo in æuo longe proceriore forma homines naſcerentur. *proceritudinem* dixit, vt paulo poſt *proceritatem.* Nam quum de formis hominum hîc requirere ſe ait, per formam non intelligit pulcritudinem, ſed ſtaturam. vt paulo poſt: *ſed ante Auguſtum annis fermè mille non apparuit forma huiuſmodi, ſicut nec poſt Claudium viſa eſt.* ſic *iuſta forma* apud Suetonium pro iuſta ſtatura. Totus autem hic Solini locus ex Pliniano expreſſus, lib. VII. cap.XVI. qui ſic habet, vt à nobis emendatus eſt: *In trimatu ſuo cuique dimidiam eſſe menſuram futuræ, certum eſt. In plenum autem cuncto mortalium generi minorem in dies fieri, propemodum obſeruatur: raroſque patribus proceriores, conſumente vbertatem ſeminum exuſtione, in cuius vices nunc vergat æuum.* Dicit cuique in trimatu ſuo dimidiam eſſe menſuram futuræ, id eſt eius menſuræ quæ futura eſt, in homine. vulgo legitur, *ſtatuere*, pro quo corrigunt *ſtaturæ.* ſed ſtatura non tantum hominis, verum etiam infantis & nani dicitur, & quamlibet deſignat menſuram. *in plenum autem*, inquit, ea menſura cuncto mortalium generi minor in dies fit. *in plenum autem*, ὅλως δέ. ſic lib. XVI. cap.XL. *in plenum dici poteſt, vtique quæ odore præcellant eas & æternitate præſtare.* in plenum, ὅλως καθόλου, συνελόντι εἰπεῖν. quem & locum obiter emendauimus ex veſtigiis veteris ſcripturæ quæ habet: *ea ſed æternitate præſtare.* eas materias, quæ odore præcellunt, & æternitate præſtare. Quod autem formæ hominum in dies decreſcant, ac ſubinde per naſcentium detrimenta fiant breuiores, cauſam petit ex ecpyroſi in quam vergere æuum dicit. Hæc mundi quædam æſtas fingitur à philoſophis Stoicis, vt hyems cataclyſmos, illam ardore omnia torrere, atque exurere: iſtam diluuio inundare. Cùm igitur ad illam ecpyroſim iam vergat & inclinet æuum, vbertatem ſeminum atque humorem exſiccante atque conſumente iam illa exuſtione, eo deteri ac decreſcere hominum corpora, nec tam gran-

A dia prouenire vt ante, & paulò poſt cataclyſmum, quum vberiora ſemina, atque humectiora procerioribus gignendis hominibus cauſam dabant.

per naſcentium detrimenta:] puto legendum: *per naſcentium decrementa.* Gellius lib. III. cap.X. *niſi ſi vt Homerus opinatus eſt, vaſtiora prolixioraque fuerint corpora antiquorum hominum: & nunc, quaſi iam mundo ſeneſcente rerum atque hominum decrementa ſunt.* Nam *decrementum* contrarium τῷ *incremento.* Iuuenalis:

Nam genus hoc viuo iam decreſcebat Homero.

Phlegon Trallianus paria pene habet Gellij verbis de hoc hominum ſtaturæ decremen-

B to: διὸ οὐ χρὴ τοῖς ἀπιστεῖν, ἐννοουμένους ὅτι καθ᾽ ἀρχὰς μὲν ἡ φύσις ἀκμάζουσα ἅπαντα ἐγγὺς θεῶν ἐξέτρεφε. μαραινομένου δὲ τοῦ χρόνου συμμεμαράνται καὶ τὰ μεγέθη τῶν φύσεων. alias *decrementum*, & *detrimentum* idem: vt *retrimentum*, & *recrementum.* & alterum pro altero in Gloſſis exponitur. propriè tamen aliud *decrementum* & *detrimentum.*

definiant nullum excedere poſſe longitudinem VII. *pedum.*] Varro apud Gellium lib. III. cap. X. *modum eſſe dicit ſummum adoleſcendi humani corporis ſeptem pedes.* rationem addit Solinus, *quod intrà menſuram iſtam fuerit Hercules.* veteres omnes ſeptem pedes proceritatis habuiſ-

C ſe Herculem conſentiunt. Scholiaſtes Pindari Iſthmionica quarto de Hercule: Ἡρόδωρος γοῦν ἐν Οἰδίποδι φησὶ τῶν ἄλλων ὑπερέχειν, ὥστε τὸ ὅλον σῶμα πηχῶν εἶναι τεσσάρων καὶ ποδός. quattuor cubita cum pede vno, ſeptem pedes efficiunt. Lycophronis Scholiaſtes: τεσσάρων δὲ πηχῶν ἦν ὁ Ἡρακλῆς καὶ ποδὸς ἑνός, καθάπερ ὁ Ποντικὸς Ἡρόδωρος ἱστορεῖ. Meminit Philoſtratus in vita Herodis Attici cuiuſdam adoleſcentis, qui quod pedes octo longus eſſet, vocabatur Herodis Hercules: δοκεῖ γάρ μοι, inquit, τὸ μεῖξαι τὸν ἰσθμὸν Ποσειδῶνος δεῖσθαι ἡ ἀνδρός, ὃν ἐκάλουν οἱ πολλοὶ Ἡρώδου Ἡρακλέα, νεανίας ἦν ἐν ὑπήνῃ πρώτῃ Κελτῷ μεγάλῳ ἴσος καὶ εἰς ὀκτὼ πόδας τὸ μῆ-

D κος. Hinc autem ſeptipedem hominem pro maximo dicebant, quod menſura iſta longiſſimi hominis eſſe crederetur. vt *ſeptipedes Burgundiones* perpetuo epitheto dicũtur Sidonio Apollinari, quaſi longiſſimi ac proceriſſimi.

deprenſum tamen eſt Romanis temporibus, ſub Auguſto.] diceres hunc auctorem, vt heîc loquutus eſt, non vixiſſe Romanis temporibus, aut Romanum non fuiſſe. quidam codices non habent, *Romanis:* alijs deeſt, *temporibus.* Ex duabus ſinceris geminæ editionis

E lectionibus, hæc vitioſa concinnata eſt. quod ſexcentis in locis factum apud hunc auctorem obſeruauimus. ex duabus igitur huius operis editionibus vna habuit: *deprehenſum tamen eſt Romanis ſub Auguſto, Puſionem & Secundillam denos pedes habuiſſe proceritatis.* in altera fuit: *deprehenſum eſt temporibus D. Auguſti Puſionem & Secundillam.* Hinc ex vtriuſque cinno facta vulgaris. vtra autem harum lectionum recognitæ editionis fuerit, neſcio, niſi quod vtramque rectam cenſeo, & vtralibet poterat in textum recipi pro vulgata, quæ manifeſto vitio laborat.

Digitized by Google

Pag.9. A. *Puſionem & Secundillã denos pedes & amplius proceritatis habuiſſe.*] denos pedes & quadrantem ſiue tres vncias. ſcribit Plinius Gabbaram nouem pedum & totidem vnciarum fuiſſe: Puſionem autem & Secundillam ſemipede longiores. ſic Puſio & Secundilla denos pedes, & quadrantem habuere longitudinis.

quorum reliquiæ adhuc in conditorio Salluſtianorum videntur] Salluſtianorum hortorum. ita enim apud Plinium. in horreis autem & conditoriis principis raræ huiuſmodi, & inuſitatæ res reponebantur. Phlegon Trallianus de rebus mirabilibus: ἐν δὲ τῇ προειρημένῃ πόλει Σαύνῃ ἐλέγετο καὶ ἕτερος τῶν ἱπποκενταύρων· τὸν δὲ πεμφθέντα εἰς Ῥώμην εἴ τις ἀπιστεῖ, δύναται ἱστορῆσαι. ἀπόκειται γὰρ ἐν τοῖς ὡρείοις τοῦ αὐτοκράτορος ταριχευμένος, ὡς προείρηται. id eſt, *in horreis Imperatoris*: non vt vulgo vertunt eruditiſſimi viri: *in finibus Imperatoris*. de voce ὁρεῖον & ὡρεῖον videnda quæ obſeruauimus ad Hiſt. Aug.

Gabbarum nomine] in optimo Regio: *Gabbara nomine*. & ad oram, *Gabarum*. in altero: *Gabbaram*. in quibuſdam Plinij ſcriptis codicibus legi *Gabborem*. ſed melius *Gabbaram*, vt plures & antiquiores habent Solini codices, ὁ Γαββαρᾶς.

quis enim iam æuo iſto non minor parentibus ſuis naſcitur] Iuuenalis:

Terra malos homines, nunc educat atque puſillos.

ſic ſuprà dixit: *corruptam degeneri ſucceſſione ſubolem noſtri temporis per naſcentium decrementa decus veteris proceritudinis perdidiſſe.*

Priſcorum autem teſtantur molem Oreſtis ſuprema] per Oreſtis ſuprema intelligit, Oreſtis relliquias, καὶ τὰ λείψανα. ſic alibi loquitur cap. XLVI. *quo merito effectum eſt, vt defuncto in India exequias rex duceret, & ſuprema ornaret ſepulcro.* Ammianus Marcellinus qui Solini loquutionibus frequenter vtitur, hoc ſenſu *ſuprema* multis locis poſuit. lib. XV. *Cum Iuliani ſupremis Procopius mittitur, ea vt ſuperſtes ille mandarat, humaturus in ſuburbio Tarſenſi.* & lib. XXII. *iiſdemque cadaueribus ſubito igne crematis, cineres proiecit in mare, id metuens vt clamabat, ne collectis ſupremis ædes illis exſtruerentur, vt reliquis.* atque ita alibi, ſic in Græco Epigrammate quod Aureoli Tyranni, qui ſub Claudio extitit, inſculptum eſt, τὰ σώματος ἔσχατα ſunt cineres & reliquiæ, vt ad Hiſtoriæ Auguſtæ auctores, nobis obſeruatum.

> Κεῖνος δ' οἰκτίρμων, καὶ σώματος ἔσχατ' ἐπίζων
> Αὐριόλῳ γεφύρῃ ἔπαλε, τὴν δὲ ταφήν.

Scripta quæ ex antiquitate] ita hunc locum ſcripſimus ex libris. vulgo ſic edebatur: *Scripta quoque ex antiquitate memorias arceſſunt in fidem veri: quibus receptum eſt, quod bello Cretico*, &c. duplex huius loci lectio fuit ex duplici editione. prima habuit: *ſcriptis quoq; quæ ex antiquitate memorias accerſunt in fidem veri receptum eſt.* in altera quam ipſe recognoui, editum eſt: *Scripta quæ ex antiquitate memorias accerſunt, in fidem veri hoc etiam receperunt.* perperam in noſtro irrepſit, *ſcripta quoque*. nam illud *quoque* expungendum.

A *bello Cretico quum elata flumina terras rupiſſent*] Hanc hiſtoriam aliunde ſumpſit quam ex Plinio Solinus, & alium ſequitur auctorem. Nihil enim tale apud Plinium. ſcribit ille quidem capite eodem, vnde omnia quæ heîc habet, hauſit Solinus, in Creta terræ motu rupto monte inuentum eſſe corpus ſtans quadraginta ſex cubitorum, quod alij Orionis, alij Oti fuiſſe traderent, ſed illud ſimile non eſt iſtis Solinianis. terræ motu ruptum montem dicit Plinius: at Solinus, terras ruptas abundatione fluminum. Concedamus parui momenti hanc eſſe varietatem, quæ de Metello & L. Flacco eius legato nar-

B rat Solinus, quibus inſpectatum illud cadauer dicit, non habentur apud Plinium, vt ea omnino ex alio auctore habere Solinum ſit neceſſe. Adde quod Pliniana illa de reperto cadauere ſtante quadraginta ſex cubitorũ in Creta inſula, rupto monte terrę motu, vereor vt ſatis Pliniana ſint. Nam in vetuſtiſſimo libro extra textum ad marginem, idque aliena manu poſita reperiuntur. quæ apparet ab aliquo ſtudioſo lectore ad oram Plinij adtexta fuiſſe, alibi lecta. quibus paria ſunt quæ ex Theopompo Sinopenſi refert Phlegon in libro de Mirabilibus: ἐν τῷ Κιμμερικῷ Βοσπόρῳ

C σεισμοῦ γενομένου τὸν παρ' αὐτοῖς τινα ἀναρραγῆναι λόφον, καὶ ἀναβαλεῖν ὀστᾶ ὑπερμεγέθη, ὥστε τὴν σύνθεσιν τοῦ σκελετοῦ πηχῶν εὑρεθῆναι εἰκοσιτεσσάρων.

quum elata flumina pluſquam vi amnica terras rupiſſent] ſic à nobis repoſitum, quum omnes retro cuſi haberent: *quum elata flumina, impetu plus quam vi amnica inuecta terras rupiſſent.* quem locum corruperat eadem quæ alios ſexcentos in hoc ſcriptore cauſa: mixta nimirum ex vtraque editione ſcriptura. Lectio τῆς προεκδόσεως hæc fuerat: *quum flumina impetu amnico inuecta terris forent.* Hoc mutauit in reco-

D gnoſcendo opere, ac ſcripſit: *cum elata flumina plus quam vi amnica terras rupiſſent*, quomodo nos edidimus. nam vulgata ex vtroque corrupta. excerpta Solini verſibus:

> *Conſtat & humanum per Cretica bella repertum*
> *Corpus, ſubuerſa violento flumine terra.*

inter plurima humi diſcidia] κατὰ πολλὰς τῆς γῆς διαστάσεις. ita in ſcriptore Græco fuit, ex quo Solinus hæc deſcripſit. Sic de Rebus Mirabilibus, in ſimili hiſtoria: ἔπαθον δὲ καὶ τῆς Σικελίας ἐκ τοῦ σεισμοῦ αἱ ὀλίγαι πόλεις, καὶ τὰ πλησίον Ῥηγίου. ἐσείσθη δὲ καὶ ὀλίγα καὶ τῶν ἐν Πόντῳ ἐθνῶν. κατὰ δὲ τῆς γῆς τὰς διαστάσεις, ἐφάνη σωμάτων μεγέθη.

E Nam διάστασις propriè diſcidium. Gloſſæ: διάστασις, *diſtantia, diuortium.* aliæ: *diſcidium*, διαχωρισμὸς, διάστασις, διαίρεσις.

Non omiſerim Salamine Euthymenis filium] parum refert vtrum *Salamina* legas, an *Salamine*. Nam idem eſt. Salamina quippe & Salamin dicebatur. Illud magis Latinum eſt, ſiquidem ex quarto caſu Græcorum, τὴν Σαλαμῖνα, factus eſt Latinis primus, *hæc Salamina*, vt in aliis ſexcentis. Seruius: *Salamina inſula eſt, Arcadia in continenti.* intelligendum igitur in inſula Salamine filium Euthymenis in triennio tria cubita creuiſſe. male editiones

Digitized by Google

Solini, quæ *Salamiam* legunt, vt nomine iſto fuerit ille Euthymenis filius. apud Plinium ſcribitur in vetuſtis exemplaribus: *inuenimus in monumentis Salaminæ Euthymenis filium*. fortean, in monumentis Salaminæ vel Salaminis inſulæ id inueniri dicat Plinius, apud eos nempe auctores qui de rebus Salaminiorum ſcripſerunt. Ariſtoteles vt aliarum gentium πολιτείας ſcripſerat. ita &, τὴν Σαλαμινίων. ſic ſuprà idem Plinius: *extat in monumentis medicorum, & quibus talia conſectari curæ fuit*.

Pag. 9. C. *creuiſſe in triennio tria cubita ſublimitatis*] ſublimitatem heîc poſuit pro longitudine, & proceritate, vel altitudine: vt altum hominem dicimus longum & procerum. Plinius: *in tria cubita triennio adoleuiſſe*. ſcripti Plinij legunt: *adcreuiſſe*. atque ita videtur legiſſe Solinus.

inceſſu tardum, ſenſu hebetem] ita ſcripti. & confirmat Plinius. vulgo: *inceſſu tardo, ſenſu hebeti*.

ſtatimque obſeſſum morbis plurimis] vt hæc Solini ſunt, intelligas filium illum Euthymenis variis morbis vexatam vitam diu traxiſſe, & ſic immoderatis ægritudinum ſuppliciis penſaſſe incrementi celeritatem. Atqui non ita eſt: nec Plinium quem ſequebatur, aſſequutus eſt. intra triennium tria cubita adcreuit, puber etiam factus eſt: at triennio circumacto ſubita membrorum contractione abſumptus eſt. Verba Plinij: *Inuenimus in monumentis Salaminæ Euthymenis filium, in tria cubita triennio adcreuiſſe, inceſſu tardum, ſenſu hebetem: & iam puberem factum voce robuſta, abſumptum contractione membrorum ſubita triennio circumacto*. nihil planius. at Pincianus Plinium ex Solino ſic emendabat: *abſumptum contractione morborum ſubita*: quia Solinus ſcribat, obſeſſum eum morbis plurimis, immoderatis ægritudinum ſuppliciis compenſaſſe tam feſtinum incrementum. Sed fallitur ille, nec Solinum nouit, qui prius falſus eſt. ſine dubio verba Plinij ita accepit. quaſi dixiſſet, eum Euthymenis filium, qui tria cubita creuerat in triennio etiam ad pubertatis annos veniſſe, & puberem iam factum triennio circumacto, hoc eſt poſt triennij ſpatium, abſumptum contractione membrorum, qua ſubito correptus fuerat. ſic toto triennio illum hac ægritudine laboraſſe, & circumacto triennio eadem extincto. Haud dubium eſt quin ita intellexerit Solinus. Ceterum Plinij verba, vt eo ſenſu accipiantur, quo accipi debent, ita diſtinguenda ſunt: *Euthymenis filium in tria cubita triennio adoleuiſſe, inceſſu tardum, ſenſu hebetem, etiam puberem factum, voce robuſta, abſumptum contractione membrorum ſubita*. Etenim intelligit triennio illo quo tria cubita creuit, puberem eum etiam factum. idque confirmant optimæ membranæ quæ legunt: *puberem etiam factum*, pro eo quod vulgatum eſt: *& iam puberem factum*. Simile eſt quod ex Cratero Antigoni regis fratre narrat Phlegon, Cratero illi notum hominem fuiſſe qui intra ſeptennium, puer, adoleſcens, vir, mari-

A tus etiam ſuſceptis liberis, & ſenex deceſſerit. Eadem omnia quæ in Euthymenis filio, præter pubertatem ſe in filio Cornelij Taciti equitis vidiſſe narrat ibidem Plinius.

robuſta voce, pubertate feſtina] melius Plinius: *puberem etiam factum robuſta voce*. Notare enim voluit non ſolum puberem eum factum quoad ſpeciem & corporis habitum, ſed etiam vocem robuſtiorem & craſſiorem, vt puberes ſolent, habuiſſe. Nec minus mirum de voce immo etiam magis, vt puer in trimatu, non ſolum pubem, ſed etiam vocem

B robuſtam habuerit. vocem craſſiorem & fortiorem fieri pubeſcere incipientibus notum eſt. Solinus nec Plinij, nec rei ipſius quam ſcribebat ſatis intelligens, hæc ſcripſit: niſi forte ſcripſerit: *robuſta voce, pubertate feſtina*. vt dicat robuſtam illi vocem factam eſſe feſtina pubertate. ſic enim poteſt ſubleuari.

ideoque phyſici hominem minorem mundum iudicauerunt] μικρόκοσμον. Sed an ideo phyſici minorem mundum hominem eſſe iudicauerunt, quod quantus modus eſt manibus expanſis inter longiſſimos digitos, tantum ſit

C inter calces eius & verticem ſpatium? Hoc non memini apud vllum auctorem legiſſe. Plinius ſanè id etiam ſcribit, quod ſit homini ſpatium à veſtigio ad verticem, id eſſe paſſis manibus inter longiſſimos digitos: verùm non addit ille, quod additum Solino, ea de cauſa phyſicos hominem minorem mundum iudicauiſſe. Video tamen propemodum quid ille, aut illi quos eſt ſequutus, voluerint. Pars dextra mundi in oriente ſtatuitur à phyſicis: ſiniſtra in occidente. Vertex conſtituitur ſeptentrio, qui in noſtra ſphæra ſemper elatus & ſublimis. pars Auſtralis quæ

D depreſſa eſt, veſtigio non male reſpondeat. quantum autem ab Oriente ſpatij eſt ad Occidẽtem, hoc eſt à dextera mundi ad ſiniſtrã, tantum eſſe dignoſcitur à Septentrione ad meridiem, vel à vertice mundi, ad calces. Hoc idem in homine, & menſuræ eius ratio ſic conuenit: ideo iure μικρόκοσμος iudicatus.

parti dextræ habilior aſcribitur motus, læuæ firmitas maior] nec Plinium heîc ſequitur qui contrarium planè tradit, *vires nempe dextra parte maiores, quibuſdam æquas, aliquibus læua manu præcipuas: nec id vnquam in fœminis*. Non igitur hæc ex Plinio Solinus, vt cenſet Camers. quod ait hîc auctor læuæ firmitatem

E eſſe maiorem, quia ſit oneri ferundo accommodatior: immo eo ipſo imbecillior oſtenditur. nam in onere ferundo læua incumbit quodammodo dexteræ, quæ quaſi fulcimentum & baſim præſtat onuſtæ læuæ, eamque vt firmior ſubleuat. at enim quod dextera faciendis geſtibus habilior & promptior, id ex aſſuetudine venit: quippe qui à puero læua vti magis læua vti aſſueuerunt, eam etiam habiliorem dextera habent. nec dubium eſt quin aliquis ſcæuola geſticulationes læua manu promptius ac citius facere quam dextera. & quemadmodum corpora exercitio

frequenti durata, etiam fortiora fiunt, ita lęua exercitatior, quum aliquis eam frequentius mouere quam dextram inſtitit, firmior atque habilior quoque euadit. Natura tamen ſiniſtram imbecilliorem eſſe dextra philoſopho credimus, atque etiam inhabiliorem.

Pag. 9. D. *verum iam ad pernicitatis titulum tranſeamus*] ita editiones, quæ & noui capitis initium faciunt poſt hæc verba ſub titulo, *de velocitate*. & malè viri eruditione magni, qui *titulum* heîc pro capitulo accipiebant, vel capitis ἐπιγραφῇ, cum ſit laudis titulus, & elogium. Sic infra: *quod attinet ad titulum felicitatis, necdum repertus eſt, qui felix cenſeri iure debuerit.* atqui nullum ibi caput aut titulus de felicitate. Rectè igitur heîc veteres libri nullam capitis habent diſtinctionem, ſed hæc vno ſpiritu continuata ſic legunt: *Verum vt ad pernicitatis titulum tranſeamus, primam palmam velocitatis Ladas quidam adeptus eſt*. atque ita nos reſtituimus.

vt in arenis pendentibus nulla indicia] ſic ſcribendum fuit ex libris; vulgati: *vt harenis pendentibus, nulla indicia relinqueret veſtigiorum.*

· *Polymneſtor Mileſius puer*] libri: *Polymeſtor.* atque ita in Gręca Olympionicarum ἀναγραφῇ· Πολυμνήστωρ Μιλήσιος παίδων στάδιον. vtrumque nomen Græcum, vt & μνήστωρ, & μήστωρ.

Ludicro leporem conſequutus eſt] ὃς αἰπολῶν λαγὼν κατέλαβε.

Victor in ſtadio meruit coronam] in ſtadio puerorum. Nam Chryſamaxus victor in ſtadio virorum coronatus eſt, eadem Olympiade: Laterculus ὀλυμπιονικῶν· Τεσσαρακοστὴ ἕκτη. Χρυσάμαξος Λάκων στάδιον καὶ Πολυμνήστωρ Μιλήσιος παίδων στάδιον. Cum hunc Polymeſtorem puerum vocarit Solinus, ſatis dixit inter pueros hunc viciſſe.

Philippides biduo mille centum quadraginta ſtadia] *Phidippides* non *Philippides* hic curſor vocabatur, Φειδιππίδης. atque ita in Plinio reponendum, vbi & perperam *Philippides* ſcribitur. Camers expungit *biduo*. perperam. id omnes libri retinent, & verum eſt hunc Phidippidem biduo Athenis Lacedęmonem perueniſſe. Herodotus lib. vi. δευτεραῖος ἐκ τοῦ Ἀθηναίων ἄστεος ἦν ἐν Σπάρτῃ. Hoc iter mille centum quadraginta ſtadiis definiunt editiones. ita Plinium & optima Solini exemplaria habere teſtatur Delrius. Sed cur illi viro credamus cauſæ non eſt, quem toties fallacem deprehendimus. Omnes Soliniani codices quos vidimus, & quos alij videre, vnanimiter legunt: *mille ducenta quadraginta ſtadia.* atque ita in vetuſtis Plinij exemplaribus reperitur. qui excerpta ex Solino verſibus reddidit, eumdem numerum exhibet:

Quid vero curſum memorabo Philippidis illum,
Qui quadraginta ſtadia plus mille ducenta
Per biduum currens venit Lacedæmonis vrbem.

Sic & prima habet editio, & reliquæ ſequentes yſque ad Delrianam. quare mutauerit, neſcio: cum ex Ptolemæo iam obſeruaſſet Hermolaus Barbarus hanc menſuram itineris ab Athenis, Lacedæmonem vero propiorem eſſe.

Aniſtis Lacon, & Philonides] Rectius in noſtris: *Anyſis*. Græcum eſt, Ἄνυσις, non item *Aniſtis*. in quibuſdam. *Aniſtius*. vt infra *Anapius* qui eſt Anapis, ὁ Ἄναπις.

Elim abuſque Sicyone mille ducenta ſtadia] ſcripta Plinij exemplaria: *mille trecenta quinque ſtadia*. at lib. II. cap. LXXII. mille & ducenta tantum, vt hîc, ſtadia numerat. & memorabile eſt, quod illic narrat. Philonides Alexandri curſor cum ex Sicyone Elim petebat, illud ſpatium, quod mille & ducentûm erat ſtadiorum, vel quod idem eſt, centum & ſexaginta milliariûm, nouem diei conficiebat horis. cum vero ex Elide Sicyonem reuertebatur, decliue licet iter, ac per hoc breuius, non niſi quindecim horis emetiri poterat. Cauſam hanc facit Plinius, quod eunti cum ſole iter erat, at remeans ſolem obuium contrario præuertebat occurſu. eum vide. Nam locum illum vulgò malè interpretantur.

Fonteio, Vipſanioque conſſ.] Scripti omnes Solini: *Fonteio Vipſanoque*. In Plinij ſcriptis hoc loco: *Vipſtano*, aut *Vipiſtano*. at lib. II. cap. LXX. *Vipſano & Fonteio Coſſ.* vbi optimus codex legit, *Vipiſano* pro *Vipſano*. alijs *Vipſanius* dicitur.

in Italia octo annos natus puer.] libri: VIIII. *annos*. id eſt nouem annos. quomodo hunc numerum ſcribebant. atque ita apud Plinium. licet in ſcriptis eius reperiatur VIII: pro VIIII.

quem perſpexiſſe per centum XXXV. *m. p. Varro ſignificat.*] libri conſtanter: *ſuperſpexiſſe*. quod eſt, in ſuperiore loco ſtantem perſpicere. ſic *ſuperſtare*. alioquin impoſſibile eſt vel in mari vt centum ac triginta millia quiſquam peruideat. Nam in terra prorſus ἀδύνατον, cum nulla planities ad libramentũ exæquata reperiri poſſit, adeo extentæ longitudinis. At in mari ratio elementi ad ſphæricam rotunditatem intumeſcentis viſum ex plano pœne prohibet, per tantam præſertim ſpatij amplitudinem. quare Strabo ille in ſpecula Lilybitana poſitus naues portu Carthaginenſi exeuntes peruidebat. quod *ſuperſpicere* vocat Solinus. A Lilybæo de Sicilia Carthaginem numerabantur maritimo itinere, ſtadia mille quingenta, hoc eſt millia paſſûm ducenta, vt conſtat ex itinerario maritimo Antonini.

Pag. 10. A. *Cicero tradit Iliada Homeri ita ſubtiliter in membranis ſcriptã.*] noſtri omnes: *Iliadam omnem*. id eſt, integram & totam. Plinius: *in nuce incluſam Iliada Homeri carmen in membrana ſcriptum, tradidit Cicero*. Delrius ex Solino corrigebat: *in nuce incluſam Iliada Homeri omnem in membrana ſcriptam tradidit*. Verum bonus Delrius non didicerat correcturas. diſtinguendum ac ſcribendum in Plinio: *In nuce incluſam Iliada, Homeri carmen, in membrana ſcriptam tradidit Cicero.* per Parentheſin interiecit, *Homeri carmen*. vt illam Iliadem intelligere ſignificaret, quam Homerus ſcripſit, ac diſtingue-

A

ret à parua Iliade, cuius auctor Leptines. Aliquando etiam fuit, cum verba illa, quaſi ex gloſſa marginis accepta, cenſerem expungenda.

Pag. 10. A. *Callicrates formicas ex ebore ſic ſculpſit.*] meliora ac vetuſtiora Solini exẽplaria *ſcalpſit* heic præferunt. quæ ſcriptura apud alios auctores & Plinium frequenter occurrit in plutearijs membranis. de qua voce ſemel dicam quod eſt dicendum, licet has minutias aſpernetur Cercoëtius. ſed eius palato non ſcribimus. *ſcalpo* & *ſculpo* eiuſdem ſunt ſignificationis, vt γλάφω & γλύφω Græca, vnde habẽt originem. Æoles traiectionibus gaudebant.

B

γύλφω & γάλφω dicebant, ſigma etiam addebant tam ipſi quam Siculi. vt σμῦς, σμικρὸς, σφαλάγγιον, σχῦτα, vnde Latinum *ſcruta*. ſic σγύλφω, & σγάλφω: atque inde *ſculpo* & *ſcalpo*. Heſichius: γλάψαι, κοιλᾶναι γλύψαι, βαθῦναι. inde *ſculptores* & *ſcalptores* lapidum, qui & *cauatores*, & *cauitarij*. de quibus nos alibi. Gloſſæ optimæ: *ſcalpit*, γλύφει, κολάπτει. Aliæ Gloſſæ: *ſcalptura*, γλυφή. inde *ſcalprum*, τὸ γλύφανον. ineptè ſcioli Grammatici hæc duo verba diſtinguunt.

vt portio earum à cæteris ſecerni nequiuerit.]

C

ſic, inquit, formicas ex ebore ſcalpſerat Myrmecides, vt portio earum à cæteris ſecerni non quiuerit. malè profectò ſic ſculptæ, immo ne ſculptæ quidem, ſi partes earum indiſcretæ. quid enim in illis ſculptum? At formicæ non fuerint, niſi & partes omnes formicarum diſtinctas ac diſcretas habuerint. Nec magnæ fuerit artis, quamlibet ſubtiliſſimum ex ebore opus feciſſe, cuius partes indigeſtæ atque indiſtinctæ. aliter Plinius: *Callicrates ex ebore formicas, & alia tam parua fecit animalia, vt partes eorum à ceteris cerni non poſſent.* quorum hic ſenſus eſt: eorum animalium partes tam ſubtiles, ac tam paruas fuiſſe, vt à ceteris cerni non poſſent, ſed à

D

ſolo artifice, qui ea fecerat. Nam qui ſatis clara oculorum acie fuerat in illis partibus tam paruorum animalium ſubtiliſſimè ſculpendis, vtique etiam ſculptas facile cernebat, quas ceteri videre non poterant. Ideo & huiuſmodi operum exempla non ad probandam artificij excellentiam à Plinio producta, ſed ad mirabilem oculorum aciem in artifice oſtendendam. quinetiam vt ea operum minutalia facilius cernerentur, admouebantur ſetæ nigræ, vt candor eboris op-

E

poſito ſetarum nigrore, oculorũ aciem magis aduerteret. vt teſtatur Varro lib. VI. de l. L. Ergo qui Plinium ex Solino emendant doctiſſimi viri, contrarium eius faciunt quod erat faciendum. heic antiquum ſuum obtinet Solinus, & male Plinij mentem eſt aſſequutus, locus Plinij de eo Callicrate ſic legendus: *Callicrates ex ebore formicas & alia tam parua fecit animalia, vt partes eorum à ceteris cerni non poſſent. Myrmecides quidam in eodem genere inclaruit, quadriga ex eadem materia quam muſca integeret alis, fabricata: & naue quam apicula pinnis abſconderet.*

In Scythia fœminas naſci quæ Bythiæ vocantur.] mirè deſultorius hic auctor, ac leuis & miſcellio. vt heîc, cum exemplis acutiſſimi viſus, exempla narrat gentium oculos effaſcinatores habentium, ac ſolo viſu nocentium; mox tranſit ad fortitudinem, & eos qui ea præualuerunt. & quum omnia furto habeat ex Plinij libris, non eodem ordine quo ille, res perſequitur: immo nullum ordinem ſequitur: facitque quod fures domeſtici ſolent, qui vt ne furta eorum pareant, hinc inde reſculas aliquot ſuppilant, nec omnia ex eodem loco, nec vna ſerie. Hæc de Bituis habet Plinius lib. VII. cap. I. de mirabilibus gentium figuris.

Fœminas naſci quæ Bithyæ vocantur.] ſcripta Plinij exemplaria fere conſentiunt cum Solinianis in harum fœminarum nomine concipiendo, habentque *Vitiæ*. Optimus Regius: *Bitiæ*. ex quo legendum coniecimus, *bituæ*. hoc eſt, δικόρει. Nam proprium huiuſmodi fœminarum binas in oculis pupulas habere. vnde Græcis δικόρει. quas Plinius & ex eo Solinus reddiderunt, *Bitnas*. pupilla enim eſt, ἡ κόρη, qua videmus ac tuemur. Heſychius: κόρη ἡ ὄψις. Ouidius de ſaga:

Hanc ego nocturnas verſam volitare per vmbras
Suſpicor, & pluma corpus anile tegi;
Suſpicor & fama eſt. oculis quoque pupula duplex
Fulminat, & geminum lumen ab orbe venit.

Hæc verba, *geminum lumen ab orbe venit*, planè deſignant *bituam*, hoc eſt δικόρει. Plinius: *Notabilius eſſe quod pupillas binas in oculis ſingulis habeant. Huius generis & fœminas in Scythia, quæ Bituæ vocantur, prodit Apollonides.* αἱ δικόροι καλοῦνται. ita ſcripſerat Apollonides. Solinus: *Apollonides perhibet in Scythia fœminas naſci quæ bituæ vocantur: eas in oculis pupillas geminas habere.* parent omnino hinc vocatas, quod in oculis ſingulis duplicem haberent pupillam; nec nomen eſſe gentis Scythicæ. addit Solinus: *Hæ ſunt & in Sardinia.* quæ verba tamen in optimis exemplaribus non extant. Plinius ibidem tradit, fœminas omnes vbique viſu nocere, quæ duplices pupillas habeant. Habetur apud eumdem de Thibiis in Ponto eadem virtute ac nota geminæ pupillæ præditis. Hi Græcè Θιβιοι: atque ita apud Stephanum ſcribendum eſſe ex litterarum ſeriè conſtat. dicti autem à loco *Thiba* ſic appellato de Amazone quadam ibi occiſa ab Hercule. Stephanus: Θίβις, τόπος περὶ τὸν Πόντον ἀπὸ μιᾶς τῶν Ἀμαζόνων ὑφ᾽ Ἡρακλέους ἀναιρεθείσης κληθεῖσα. ita legendum, non Θηβαῖς, vt vulgo editum eſt. & paulo poſt: ὁ πολίτης Θίβιος, ὡς ἀπὸ τῆς Θίβης Θιβιαῖος. ἔστι δὲ ἔθνος βασκανικὸν, καὶ φθοροποιὸν, ὡς Δίδυμος ἐν δευτέρῳ συμποσιακῶν. θανατοῖ γὰρ τὸ πνεῦμα αὐτῶν, οἷς ἂν πλησιάζῃ, καὶ τὰ σώματα αὐτῶν ῥιφθέντα εἰς θάλασσαν οὐ καταδύνει. Euſtathius: καὶ περὶ τὸν Πόντον δὲ Θίβα τόπος δῆθεν ὃ ἔχει τὴν παραλήγουσαν, ἀπὸ μιᾶς τῶν ὑφ᾽ Ἡρακλέους ἀναιρεθεισῶν Ἀμαζόνων χρῶσα τὴν κλῆσιν. Nomen huius Amazonis ex Arriano Θίβαν dicit fuiſſe, quomodo & apud Stephanum ſcribendum, non Θίβαι. Horum *Thibiorum* etiam mentio

Digitized by Google

apud Plutarchum in Sympoſiacis quæſitis, lib.v. cap.vii. ſed perperam Θηβεῖς appellantur pro Θιβεῖς. ex qua vitioſa ſcriptura perperam *Thebios* apud Plinium cenſebat appellandos doctiſſimus Turnebus. Plutarchus: καὶ τοὺς περὶ τὸν Πόντον οἰκοῦντας πάλαι Θιβεῖς προσαγορευομένους ἱστορεῖ Φύλαρχος οὐ παιδίοις μόνον ἀλλὰ καὶ τελείοις ὀλεθρίους εἶναι. eumdem laudat auctorem Phylarchum, quem & Plinius. Θιβεῖς & Θίβιος ἀπὸ τῆς Θίβας. Heſychius: Θιβεῖς, γόητες τινές. ita ſcribimus apud Heſychium. Sequitur apud Plutarchum: καὶ γὰρ τὸ βλέμμα, καὶ τὴν ἀναπνοὴν, καὶ τὴν διάλεκτον αὐτῶν προσδεχομένους τήκεσθαι καὶ νοσεῖν, ἥσθοντο δὲ ὡς ἔοικεν τὸ γινόμενον οἱ μιγάδες, οἰκέτας ἐκεῖθεν ὠνίους ἐξάγοντες. qui ſunt iſti μιγάδες, qui ſeruos inde venales exportabant? omnino ſcribendum, μαγγάδες. Græcum eſt μαγγὰς & μάγγων, pro venalitiario mercatore. vnde & Latinum *mango*. Sed quum Thibios eos ex Phylarcho vocet Plinius, ita non Thibenſes, ita videntur & apud Plutarchum nominandi: Θίβιοι, inquam, non Θιβεῖς. atque ita ſanè in veteri libro ſcriptum reperi. quod autem venales inde exportari ſolitos à mangonibus tradit idem Plutarchus, vereor vt Θιβίους, ἀντὶ τῶν Τιβίων acceperit. Nam Τίβιος nomen ſerui apud veteres comicos, vt Δᾶος Σύρος & Γέτα: qui *Tibij* diuerſi à *Thibijs*, nec ex Pontica regione vt iſti, ſed ex Phrygiæ loco veniebant. Idem Stephanus: Τίβιον, ὄρος Φρυγίας ἀπὸ Τίβιν τινός. ἐκ τούτου καὶ Τιβίους τοὺς δούλους καλοῦσι. Lucianus in Timone: ἀντὶ τοῦ πρὶν Πυῤῥίου ἢ Δρόμωνος ἢ Τιβίου, Μεγακλῆς ἢ Μεγάβυζος ἢ Πρώταρχος ὀνομαζόμενος. Hi ſunt Tibij, quorum meminit Galenus lib.i. methodi vt ſeruorum emptitiorum, non Pontici Thibij. Metrodorus Scepſius in Epigrammatis Arithmeticis:

Ὀγδώκοντα Σύρος, Δᾶος τρία, Τίβιος ὀκτώ.

perperam in membranis, Τίμιος. idem error apud Theophraſtum in characteribus, περὶ ἀναισχυντίας: ὀψωνοῦ Τίβιε, *veſcere Tibie*, ibi vulgo editum eſt, Τίμιε. nec benè vir eruditiſſimus, *honorate* vertit, de ſeruo enim accipiendum eſt. Nec ſanè ego vnquam Thibiis illis Ponticis pro mancipiis vſos eſſe veteres crediderim, quorum tam nocens viſus tamque peſtifer halitus erat, vt vtroq; interimerent. Manifeſtè patet Plutarchum *Thibios* cum *Tibijs* confudiſſe. quod enim Tibiorum mancipiorum eius ætate nullus eſſet amplius vſus, nec nomen quidem, perſuaſit ſibi inde ſeruos venales eſſe ideo deſiiſſe, quod viſu & halitu nociuo ac peſtilenti eſſent. idque quaſi dubitans proponit, ἥσθοντο ὡς ἔοικε, τὸ γινόμενον οἱ μαγγάδες, οἰκέτας ἐκεῖθεν ὠνίους ἐξάγοντες. Atqui nunquam ex illis locis importata in Græciam mancipia mihi perſuaſum eſt: nec Θίβιοι vocabantur ſerui, quibus antiquitus vſa eſt Græcia, ſed Τίβιοι. Similes porro Thibijs Ponticis, in Æthiopia fuere qui Φαρμακεῖς dicebantur, quod corpore venenato eſſent, ac ſudore ſuo tabem contactis corporibus afferrent. ita enim legẽdum in Plinio: *Haud diſſimile his genus Pharmaceûm in Æthiopia prodidit Damon, quorum ſudor tabem contactis corporibus afferat.* τὸ γένος τῶν Φαρμακέων. aliud Φαρμακός, aliud Φαρμακεύς. Φαρμακεῖς propriè ſunt venenarij. at Φαρμακὸς, homo piacularis, qui vrbis alicuius purgamento deuotus extra fines eijciebatur. quæ ſignificatio minimè conuenit illi generi Æthiopico, cuius meminit Plinius. At *Bitiæ* fœminæ in eodem Plinio, & Solino, ſunt δίκοροι. ſic *omnituus* ὁ πανδέρκης: *aedituus* qui ædem tuetur.

Pag.10. A. *præualuiſſe fortitudine apud Romanos L.Sicciũ Dentatum.*] cum princeps editio Solini ceterique omnes ſcripti editique libri, *Sicinium* heîc legerent, maluit Delrius *Siccium* edere, quia eum ita vocet Dionyſius: quaſi non & multi *Sicinium*. ita etiam infrà legitur in omnibus Solini exemplaribus: *quantum inter milites Sicinius, aut Sergius.* Valerius Maximus *Sicinium* etiam appellat. nec aliter eum antiquæ Gellij editiones indigetant. Nam in nouitijs repoſuerunt. *Siccium.* Plinij meliores libri *Sicium* nominant duobus locis. Fulgentius de priſco ſermone, ex Varrone *Sitium* pro *Siccium*. Apud Feſtum in voce *Obſidionalis* etiam vocatur *Sicinius*. & apud Ammianum Marcellinum, duobus locis. ita enim veteres libros Marcellini habere notarunt eruditi. & auctor ille eſt quem multa ex Solino hauſiſſe obſeruauimus. At Plinij meliores libri *Sicium* nominant heîc & lib.xxii. cap.v. Fulgentius de priſco ſermone, ex Varrone *Sitium* pro Sicio. mentio apud Liuium lib.iii. L. Sicij fortiſſimi viri, qui in Sabinis per inſidias ab ſuis obtruncatus eſt, fraude Decemuirorum, quod in eorum inuidiam ſermones ad populum ferret de creandis Tribunis plebi. Hic ipſe L.Sicius Dentatus. At lib.vi. idem meminit L. Sicinij Tribuni plebis Sanè gens Romæ *Sicia* fuit, & *Sicinia*. Titus Sicinius Sabinus conſul fuit, cum G. Aquilio Tuſco. verùm hæc alibi fuſius.

S. Tarpeio, A. Haterio Coſſ.] libri noſtri etiam antiquiſſimi abſque adſpiratione, *Aterio*. ita Græcis, Ἀτέριος. apud Plinium in vetuſtis libris *Aternus* ſcribitur vitioſè, pro *Aterius*.

XL & quinque aduerſas habuit cicatrices, in tergo nullam notam.] codex recentior Palatinus, ſed ex optimo deſcriptus, *notam* non habuit. & certè melius abeſſet. Plinius: *XLV. cicatricibus aduerſo corpore inſignis, nulla in tergo.* Fulgentius: *cicatrices habuiſſe è contra quadraginta quinque, poſt tergum nullam.* Gellius: *cicatricem auerſam nullam, aduerſas quinque & quadraginta tuliſſe.*

Spolia ex hoſte tricies & quater cepit.] Plinius: *idem ſpolia cepit triginta quattuor.* Apud Gellium in narranda huius Sicij fortitudine locus qui de ſpolijs agebat mirificè corruptus eſt, ita enim vulgo ſcribitur: *phaleris item donatus eſt quinquies viciesque. populi dona militaria habuit multiuga; in his prouocatoria pleraque.* non populus militibus dona militaria dabat, ſed imperator ſub quo fortiter fecerant. præterea *dona militaria* ab hoc loco aliena ſunt. iam enim de his præceſſit, phaleræ quippe, armillæ, torques, coronæ, haſtæ,

Digitized by Google

dona ſunt militaria, quibus donatum fuiſſe Sicium in præcedentibus ſcripſit Gellius. puto igitur has duas voces, *dona militaria*, ex margine irrepſiſſe, quæ lector aliquis notauerat, ad illam phalerarum & coronarum mentionem: nullo ſanè pacto huc poſſunt pertinere. deinde ita ſcribendum arbitror: *ſpolia habuit multiiuga; in his prouocatoria pleraque.* Valerius: *quattuor & triginta ſpolia ex hoſtibus retuliſſe, quorum in numero octo fuiſſe, cum quibus inſpectante vtroque exercitu ex prouocatione dimicaſſet.* ſpolia prouocatoria Gellio quę ex hoſte prouocato tulit Sicius. Plinius de eodem: *centies vicies prœliatus, octies ex prouocatione victor. Dona militaria* dicuntur, non *ſpolia militaria.* Nam ſpolia cæſorum hoſtium, dona imperatorum militaria. ita Liuio.

Pag.10.B. *in phaleris haſtis puris, &c. trecenta xij. dona meruit*] Numerus conſtat donorum, vt ſpeciatim apud Plinium enumerantur. in haſtis duodeuiginti, phaleris xxv. torquibus tribus & octoginta, armillis ſexaginta & centum, ſunt dona ducenta octoginta quinque: quibus adde ſex & viginti coronas, habebis numerum Solinianum, duodecim & trecenta. Legendum porro apud Plinium: *Coronis viginti ſex: in ciuicis quattuordecim, aureis octo, muralibus tribus, obſidionali vna.* ita enim libri At Valerius, torques CLXXXIII. recenſet cum à Plinio & Gellio LXXXIII, tantum ponantur. quare corrigendus ille ad hoc computum. poſt hæc dona addit Plinius: *fiſco æris, x. captiuis & xx. ſimul bubus.* inter dona quibus donabantur milites ab imperatoribus ſuis, nec boues, nec captiuos reperio. præterea fiſcum æris, pro certa æris quantitate non legi. adde quod lectionem illam ſuſpectam faciunt libri Pliniani, qui pro *xx. ſimul bobus*, conſtanter habent, *viginti milibus.* puto ſcribendum: *è fiſco æris x. capti æris xx. milibus.* vt dicat è fiſco id eſt ærario, donatum eſſe Sicium decem æris. æris autem capti ſiue captiui, è præda nimirum, viginti millibus. quod prædaticium æs militibus ante triumphum ſolebant elargiri imperatores pro dignitate cuiuſque, & meritis. *æs captum* vocat ex hoſte priuſquam in ærarium publicum redactum eſſet. duplex igitur hîc Dentati, & quod à populo donatus ex ærario decem milibus æris, & quod ab imperatore ſuo viginti milibus. Hæc pluribus alibi confirmabimus. Scribit Plinius ibidem T.Romulio vno ex ducibus ſuis diem dictum ab eodem Sicio, & condemnatum eum malè acti imperij militaris. *Præterea quod optimum in operibus eius reor, vno ex ducibus T.Romulio ex conſulatu ad populum conuicto male acti imperij militaris.* quid vocat *male actum imperium militare?* Certum eſt ex Liuio lib.III. T. illum Romulium cum collega C.Veturio damnatum fuiſſe, quod hoſtibus cæſis, magna præda parta, eam prædam propter inopiam ærarij vendidiſſent. quæ res ad exercitum magnæ inuidiæ fuit. Nullum heîc imperium militare malè actum. libri Plinij hac parte mendoſiſſimi. Sic enim ſcribunt: *malè* A *imperitatis eius militaris.* vnde tamen haud paulo meliorem, quam quæ vulgata eſt lectionem elicueris: *malè in imperio actæ rei militaris*, quod veriſſimum. cum exercitu miſſi ambo conſules, Æquis profligatis prædam partam vendiderunt. Hinc rei militaris in imperio malè actæ conuicti. T.Romulio non L.Sicinium diem dixiſſe, ſed C.Claudium Ciceronem ſcribit Liuius. illo anno tamen conſtat Trib.plebi fuiſſe L.Sicinium.

poſt hunc M. Sergius duobus ſtipendijs primis] ita ſcripſimus ex auctoritate veteris ſcripturæ. Hactenus vulgati peſſimè: *poſt hunc M.Sergius duobus ſtipendijs, primo, aduerſo corpore ter &* B *vicies vulneratus.* quod etiam falſiſſimum. nec enim primo ſtipendio ter & vicies vulneratus eſt Sergius, ſed duobus ſtipendijs primis, ſecundo autem ſtipendio etiam dextram perdidit. Plinius: *ſecundo ſtipendio dexteram manum perdidit; ſtipendijs duobus ter & vicies vulneratus eſt.* quod primis duobus ſtipendijs interpretatur Solinus, & verum eſt. Plinius: *ob id neutra manu, neutro pede ſatis vtilis, plurimis poſtea ſtipendijs debilis miles.*

qua de cauſa poſtea ferream ſibi manum fecit] addidimus, *poſtea* ex libris. *ferream manum ſibi fecit*, id eſt, faciendam curauit. ita & Plinius. C Hoc idem genus loquutionis obſeruabamus in Hiſtoria Auguſta apud Trebellium, *gemmata vaſa fecit.* id eſt, facienda curauit. Capitolinus in Maximinis: *vſus eſt clypeo gemmato inaurato, & haſta inaurata. fecit & ſpathas argenteas, fecit etiam aureas.* ſic loquutus & Apuleius, aliique.

niſi hæres in poſteritatis eius ſucceſſione Catilina] illud *hæres* additum ex libris, quo carent omnes editi. Hunc locum, vt alia pleraque paucis mutatis, mutuatus eſt Ammianus Marcellinus lib.XXV. *miretur ſuper his Sergium, qui vicies & ter vulneratus eſt in varijs pugnis, vt* D *fertur: cuius poſteritatis vltimus Catilina claras gloriarum adoreas ſempiternis maculis obumbrauit.* at Solinus ex Plinio ſi non verba, ſententiam ſumpſit: *M. Sergio vt equidem arbitror, nemo quemquam hominum iure prætulerit; licet pronepos Catilina gratiam nomini deroget.*

à Traſimenno, Trebia Ticinoque coronas ciuicas retulit] à Traſimenno Trebia, Ticinoque, & Cannenſi prælio ciuicas coronas retuliſſe Sergium, non dicit Plinius, & malè, vt ſæpe, mentem eius cepit Solinus. Omnia fortia facta Sergij enumerans Plinius, non meminit coronarum: vt duobus ſtipendiis ter & E vicies vulneratus ſit; vt ſecundo ſtipendio dextram manum perdiderit: vt bis ab Hannibale captus, bis vincula eius profugerit: vt ſiniſtra manu ſola quater pugnauerit: Cremonam obſidione liberauerit: Placentiam tutatus ſit: duodena caſtra hoſtium in Gallia ceperit: Hæc omnia memorans, de ciuicis coronis nullum verbum facit: ſed addit, plurimum referre, in quæ cuiuſque virtus tempora incidat: non enim cum quolibet hoſte, ſed cum Hannibale rem Sergio fuiſſe: cui Sergio ſi contigiſſet cum alio hoſte rem habere,

Digitized by Google

habere, quos coronarum aceruos conſtructurus fuit? *Quæ enim,* inquit, *Trebia Ticinuſque, aut Traſimenus ciuicas dedere? quæ Cannis corona merita? vnde fugiſſe virtutis ſummum opus fuit.* quod negat Plinius quemquam ex illis locis ac prælijs coronas ciuicas reportaſſe, inde collegit noſter, reportaſſe Sergium. Non eo illa dixit auctor, ſed oſtendere volens qualis hoſtis Hannibal fuerit, vt magis mirum ſit aduerſus talem hoſtem, tot ac tanta cuiquam egregia facta facinora fuiſſe edita, quanta Sergius edidit.

Pag.10.C. *Huius ductibus vndecies centũ & nonaginta duo millia*] codices quidam prioris vt certum eſt editionis habent tantum: *vndecies c. & triginta duo millia.* reliqui & in his optimus Regius: *vndecies cxc & ij millia.* hoc eſt, vndecies centena, nonaginta & duo millia. ita enim hæc interpretanda ſunt, non vndecies cẽtum. decies æris, & vndecies, abſolutè dicebant, pro decies centenis, & vndecies centenis. atque ita in alijs, nec enim integrè dicebant decies centum millia, ſed decies centena millia. verùm hæc minuta ſunt. Hic poſterior porro numerus cum Plinij calculo congruit, cuius iſta ſunt ex lib. vii. cap. xxv. *Nam præter ciuiles victorias, vndecies c. & xcii. m. hominum occiſa prælijs ab eo, non equidem in gloria poſuerim, tantam etiam coactam humani generis iniuriam.* poſtrema hæc verba, qui mihi explicet quæro. ſed quærendus potius qui emendet. hoc enim indigent. lego: *vndecies centena & octoginta duo millia hominum occiſa prælijs ab eo non equidem in gloria poſuerim, tanta etiam coacta, in humani generis iniuria.* tantum, inquit, abeſt vt tanta millia ab eo occiſa in parte gloriæ deputare velim, vt etiam tanta coacta in humani generis iniuria deputarem. ſi tantam hominum multitudinem coëgiſſet, ac ex diuerſis orbis partibus in vnum conduxiſſet, quantam varijs prælijs occidit, hoc tamen ſine iniuria & incommoditate generis humani non feciſſet, quid dicendum de occiſa? *cogere copias, cogere exercitum* Latina eſſe ſciunt etiam pueri Cercoëtiorum.

quantum bellis ciuilibus fuderit, noluit annotari] immo, *adnotare,* vt habent meliores libri. quod Plinius confirmat: *quod ita eſſe confeſſus eſt ipſe, bellorum ciuilium ſtragem non prodendo.*

quaternas etiam epiſtolas perhibetur ſimul dictaſſe] aut etiam ſeptenas, ſi nihil aliud ageret, Plinio adteſtante, his verbis: *Scribere & legere ſimul, dictare & audire ſolitum accepimus: epiſtolas verò tantarum rerum quaternas pariter librarijs dictare: aut etiam ſi nihil aliud ageret, ſeptenas.* ſed verba illa, *librarijs dictare, aut etiam ſi nihil aliud ageret, ſeptenas,* in optimo, & antiquiſſimo Rigaltij codice ad marginem, extra textum habentur ſcripta, & alia quidem manu, vt inde non parua ſit ſuſpicio ſuppoſititia eſſe. Sanè nec videtur ea in ſuis libris Solinus reperiſſe, nec aliter exiſtimabit, qui hæc ſubtilius perpendet. Hoc magnum vigoris & celeritatis in Cæſare exemplum quod ſimul legeret, dictaret, ſcriberet, & audiret: cùm hæc omnia ſimul faceret, etiam quaternas epiſtolas dictare ſolitum quis credat? Tunc quaternas, vt videtur dictabat, quum aliud nihil ageret. ſcribendum igitur ex veteri codice: *ſcribere & legere ſimul, dictare, & audire ſolitum accepimus: epiſtolas vero tantarum rerum quaternas pariter.* repetendum ex ſuperioribus, *dictare*. quod verbum quia deſiderari putabant ſcioli, ideo locum ſic interpolarunt. Non aliter legit in Plinio Solinus.

Cyrus memoriæ bono inclaruit] Heîc nouum caput incipit in editionibus. Nos, vt credimus auctorem factitaſſe, cum præcedentibus vna ſerie connexuimus. qua in re fauet nobis veterum librorum patrocinium, qui hæc cum ſuperioribus continuant. Plinius diſtinctis capitibus ac titulis iſta tractauerat: quæ omnia Solinus vno capite complexus eſt, & ſimul ordinem Plinij perturbauit, hinc inde decerpens, vt ſic melius furta ſua diſſimularentur. *inclaruit* autem pro *claruit* repoſuimus, quod ita paſſim loquatur auctor, & ille quem paſſim compilat, Plinius. ita etiam antiqui libri legunt. Plinius: *Myrmecides quidem in eo genere inclaruit, quadriga ex eadem materia quam muſca integeret alis, fabricata.* Et lib. xxxv. cap. iv. *Marmore ſcalpendo primi omnium inclaruerunt Dipœnus & Scyllis.* Et alibi: *mirum in argendo cælando inclaruiſſe neminem, in argento multos.* atque ita paſſim Solinus ipſe infrà: *Lycæus & Manalus dijs alumnis inclaruerunt.* & cap. xlvi. *Hos terrarum ductus excipit Media, cuius arbor inclaruit carminibus Mantuanis.* Ammianus Marcellinus qui Solini loquutiones frequens vſurpat lib. xvii. *ni pari propoſito poſt exceſſum Conſtantij mirandis actibus inclaruiſſet.*

Cyneas Pyrrhi legatus] immo, *Cineas.* eſt enim Κινέας Græcum non Κυνέας, in antiquiſſimis membranis quæ ſeruantur in Regia Bibliotheca, ſcriptum eſt *Cineas.*

Sed etiam verborum ordinibus retineret] ſcripti, *detineret.* quod verbum eſt Solinianum. Eo enim vtitur paſſim, & pro continere, & pro retinere, & pro obtinere.

memoriam & arte fieri] quædam editiones: *ex arte fieri.* quod habetur in margine Regij Codicis.

ſicut Metrodorus Philoſophus, qui temporibus Diogenis Cynici fuit.] Plinium ſequitur, vt ſemper Solinus. an idem quod ille dicat, videamus. Plinius lib. vii. cap. xxiv. *ars poſtremo eius rei facta, & inuenta eſt à Simonide Melico, conſummata Metrodoro Scepſio, vt nihil non iſdem verbis redderetur auditum.* pro Metrodoro Sceplio Solinus maluit dicere, *Metrodorum Philoſophum, qui Diogenis Cynici temporibus fuit,* hoc eſt maluit errare. Nam Metrodorus Sceplius longè inferior Cynici Diogenis æuo, vtpote qui Mithridatis Pontici ætate vixerit, & quem Cicero modo fuiſſe quum illa ſcriberet, in prima Tuſculana dixit: *quanta memoria nuper Charmadas, quanta qui modo fuit, Sceplius Metrodorus.* at lib. ii. de oratore ſcribit quidem Metrodorum Sceplium ſe vidiſſe in Aſia, atque etiam tum viuere quum illa litteris mandaret, ſed

ſub perſona Antonij illa dicuntur, quem ſenem Cicero adoleſcentulus vidit. quod fefellit hîc Camertem, qui Metrodorum Sceſium Ciceroni viſum, & Carneadem notat. Nam de Carneade qui verum eſſe poſſit, qui legatus ad ſenatum miſſus eſt, cum Diogene Stoico, & Critolao Peripatetico. Catonis Cenſorij tempore? verba Ciceronis quæ Antonium facit dicere lib. II. de oratore: *vidi enim ego ſummos homines, & diuina prope memoria, Athenis Carneadem, in Aſia quem hodie viuere aiunt, Sceſium Metrodorum.* Nec Carneadem potuit videre Antonius, quare ſcribendum ibi *Charmadan,* vt & in Tuſculanis loco quem ſupra attulimus. *Charmadan,* inquam, non *Carmadan,* vt corrigit ex libris ſuis Turnebus. Nec enim Græcum eſt Καρμάδας, ſed Χαρμάδας. atque ita planè ſcriptum eſt in antiquiſſimo Tuſculanarum libro. ita legendum in Plinio: *Charmadas quidam in Græcia quæ quis exegerat volumina legentis modo repræſentauit,* libri habent, *Carmadas.* Græcum eſt ὁ Χάρμας & Χάρμας, vnde Χαρμάδας: vt Χαρμίδης ἀπὸ τοῦ Χάρμου. nomen pictoris ſimiliter corruptum eſt lib. XXXV. cap. VIII. apud eumdem: *ſimul apparet multo vetuſtiora principia eſſe, eoſque qui monochromata pinxerunt, quorum ætas non traditur aliquanto ante fuiſſe, Hygiemonem, Dinian, Charmadam qui primus in pictura marem fœmina diſcreuit, Eumarum etiam Athenienſem.* Totus ille locus ſic eſt concipiendus, ex veſtigijs antiquæ ſcripturæ. atque hæc obiter. Solinum igitur qui Metrodorum Sceſium Diogenis Cynici temporibus vixiſſe dicit, magnopere dicamus hallucinatum fuiſſe. Exiſtimat Camers eum deceptum, quod pro Diogene Stoico, Cynicum Diogenem acceperit. atqui nec Diogenis illius Stoici tempore vixit Metrodorus Sceſius: vt pote haud paulo antiquioris. & ipſe Camers deceptus eſt, qui putauit Diogenem illum Stoicum cum Carneade & Critolao ab Athenienſibus ad ſenatum legatum miſſum, Ciceroni viſum fuiſſe, inductus vt apparet, male intellecto Ciceronis loco, & deprauata eiuſdem loci ſcriptura, quæ Carneadem pro Charmada exhibet. Verius eſt vt Solinus Metrodorum Athenienſem acceperit pro Sceſio Metrodoro. Metrodorus Athenienſis philoſophus, auditor Epicuri fuit, qui & ante Epicurum ipſum deceſſit, & Diogenis temporibus extremis vixit. Nam Diogenes Cynicus mortuus eſt Olympiade quarta decima ac centeſima, quando iam natus erat, vt veriſimile eſt, iſte Metrodorus. Nam Epicurus ipſe Olympiade nona & centeſima natus eſt. At de illo Metrodoro Athenienſi nemo dixit, eum arte mnemonica inclaruiſſe, ſed omnes de Sceſio id tradiderunt, qui longè ab Diogenis Cynici ætate diſtitit. Verum noua res non eſt aut mira, quum Solinus hallucinatur: ſolens id facit.

Pag.10.E. *Nihil tamē in homine aut metu, aut caſu aut morbo facilius intercipi ſæpe perſpectum eſt.*] Plinius: *nec aliud æquè fragile eſt in homine: morborū & caſus iniuriam atque etiam metus ſentit, alias particu-* A *latim, alias vniuerſa.* ita legendū & diſtinguendum apud Plinium ex veteri libro qui habet, *ſentit* non *ſentiens.* ita inquam fuerit legendum ſi retinemus illam lectionem, *nec aliud eſt æquè fragile.* ſed quum libri nonnulli habeant, *facile* pro *fragile*, iiſque etiam ſatis vetuſti & boni, putarit fortaſſe aliquis locum illum ſic concipi melius poſſe, & ſcribi: *nec aliud eſt æquè facile in homine, morborum, & caſus iniurias atque etiam metus ſentiens.* pro, nec aliud eſt in homine æque facile ſentiens morborum, & caſus iniurias. & quia vetera exemplaria partîm *ſentias* præferunt, partim *ſentit*, nulli B *ſentiens*, permoueor vt cenſeam ſcribendum: *nec aliud æque facile in homine morborum, & caſus iniurias, atque etiam metus ſentiat, alias particulatim, alias vniuerſa.* cui lectioni adſtipulari videtur heîc Solinus, quum dicit nihil facilius aut caſu aur metu aut morbo intercipi. Et ſine dubio ita legit apud Plinium vt poſuimus. Sequitur in eodem Plinio: *itaque ſæpe deficere tentat ac meditatur, vel quieto corpore & valido.* quæ verba ſonum quidem habent, ſed ſenſu carent. quid enim eſt quod ait memoriam in valido etiam & quieto corpore tentare ac meditari defi- C cere? locus inquinatiſſimus, perpauxillo negotio corrigendus. ſcriptum erat vitiosè, *ſe peficere*, vnde emendatores Plinij fecerunt, *ſæpe deficere*, cum debuiſſent, *ſe reficere.* nam *p* & *r* in veteribus libris ſæpe confunditur. emendandum igitur: *itaque ſe reficere tentat ac meditatur, vel quieto corpore & valido.* Plinius in iis quæ præcedunt, exemplis aliquot confirmauerat, memoriam caſu & morbis intercipi. addit etiam in corpore valido & imperturbato tentari aliquando, & laborare conſueuiſſe, quo tempore meditatur ſe reficere. ac recolligere. Nihil verius noſtra coniectu- D ra. ſcribe etiam in ſequentibus: *ſomno quoque ſerpente amputatur, vt inanis mens quærat vbi ſit loci.* in ægrotis memoria penitus intercipit, in ſanis & validis plerumque tentatur, in dormientibus amputatur, ita vt mens in ſomno neſciat, vbi ſit loci. vulgo editur: *ſomno quoque ſerpente computat, vt inanis mens quærat.* perperam.

Pag. II. A. *inuicem vocis interdū eſt incitamentū.*] vt erat in libris, ita hoc loco edendum curauimus, vulgares cum habeant editiones: *memoriam metus perimit. inuicem timor vocis eſt incitamentum.* rectè etiam edidit Vinetus.

E *Victor Cyrus intraſſet Aſiæ oppidum Sardis.*] In Vineti editione, & Camertis, & aliis pleriſque legitur: *Aſiæ oppidum Sardas.* Nec aliter prima editio Veneta. in optimo quoque Regio Codice antiquarij manu adnotatum eſt alias legi, *Sardas.* quod tamen vitioſum eſſe conſtat. niſi *Sardias* ſcripſiſſe auctorem dicamus, τὰς Σαρδίας Ionicè vt Σάρδιες pro Σάρδεις Alcman.

Σάρδιες ἀρχαίων πατέρων νόμος.——

Atis filius regis.] ſcripti, *Athys.* ſcribe: *Atys.* eſt enim Græcum Ἄτυς. quod nomen in pleriſque Latinorum auctorum ſcriptis

confundi video cum Attide amaſio matris deûm, ſed vitio ſemper librariorum, quem nimis patienter hactenus tolerarunt eruditi viri. vt apud Arnobium lib. I. *Nonne illum Athym Phrygem abſciſum & ſpoliatum viro Magnæ matris in adytis, deum propitium, deum ſanctum, Gallorum conclamatione teſtamini.* vbi rectè *Attin* præferunt ſcriptum libri antiqui: & lib. v. *Atydem cum nominamus, ſolem, inquit, ſignificamus & dicimus. Sed ſi Atys ſol eſt, quemadmodum connumeratis & dicitis, quis erit Atys ille quem in Phrygia genitum veſtræ produnt, atque indicant litteræ.* ſcribe, *Attidem*, & *Attis*, vt habet codex B Regius. ſexcentis aliis apud eumdem locis hæc eadem prauitas ſcripturæ occurrit ſimiliter corrigenda. apud Martialem etiam in caſtigatiſſima editione, lib. x. Epig. IV.

Quid tibi raptus Hylas, quid Parthenopæus & Atys.

quod ferre non poteſt verſus, prima in *Atys* breui. ſed ſcribendum eſt. *Attis.* Ἄτυς nomen Lydum eſt, quo nomine aliquot Lydiæ reges vocati ſunt. Pater Lydi, à quo Lydia denominata eſt, vocabatur Ἄτυς. *Manes* eiuſdem Lydiæ rex patrem niſi fallor habuit hoc nomine. filius Croëſi *Atys* hic fuit. *Attis* vero nomen Phrygij Ephebi quem dilexit mater deûm. *Attidem*, & *Attinem* & *Attin* in declinationibus tam Græci quam Latini dixere. Inſcriptiones: ATTIDI MENO TYRANNO. Græca inſcriptio:

Ἄττει δ᾽ ὑψίστῳ καὶ συνέχοντι τὸ πᾶν.

alia inſcriptio Latina:

Qui colitis Cybelen, & qui Phryga plãgitis Attin.

Alij protulerunt *Attin* in caſu nominandi, vt δελφίν. vt δελφὶς & δελφὶν, Τελλὶς & Τελλίν. qui primus τὰ γελοῖα verſibus ſcripſit, vnde *Tellinæ nugæ*, ſic Ἄττις & Ἄττιν. Perſius:

Claudere ſic didicit verſum, Berecynthius Attin.

Macrobius: *Solem vero ſub nomine Attinis ornant fiſtula & virga.* Dio: ἐκιθαρῴδησεν Ἄττινα, ἢ Βάκχας Non alluſit ad verſum Neronis, vt voluit vir eruditiſſimus: ſed ita declinauit. Ἄττης Nicandro pro Ἄττις nam dixit in patrio caſu, Ἄττεω:

— καὶ ὀργαστήριον Ἄττεω.

Heſychius ita Lacones eum appellare notauit. Ἄττης, τὸν Ἄττιν λέγουσιν οἱ Λάκωνες. Sic enim ſcribendum eſt apud Heſychium. de huius nominis etymo ita garrit Arnobius lib. v. *repertum neſcio quis ſumit Phorbas, lacte alit hirquino: & quoniam Lydia ſcitulos ſic vocat, vel quia hircos Phryges ſuis Attagos eloquutionibus nuncupant, inde Attis nomen vt ſortiretur, effluxit.* ita legendus Arnobij locus. Ἄτταγοι hircos ſi benè memini, Ionibus ſignificare notauit alicubi ex Ariſtarcho Euſtathius. Verùm hæc alibi. ex his conſtat, quid interſit Atyn inter & Attida. Hæc dicet eſſe Grammaticalia & inepta Cercoëtius. quid aliud dicturus ſit homo ἀχάρμανος?

Pag. II. A. *Tractare de moribus ſupereſt, quorum excellentiæ in duobus enituit*] Rem habet à Plinio, ea nimirum quæ ſequuntur exempla, de ſuo ipſe alium ordinem ac diſpoſitionem adie-A cit, vt furti veſtigia aboleret. Sed miror cur ſpeciatim ſub titulo de moribus ſequentia retulerit? quod enim orator optimus Cato ille, hoc nihil ad mores, ſed eloquentiam ſpectat. quod idem optimus imperator, tantumdem. Senatorem optimum multæ aliæ res, non ſoli mores boni faciunt. an reſpexit ad ſignificationem optimi, qua virum optimum dicimus τὸν χρηστὸν, & bonis moribus præditum; & innocentia vitæ commendabilem? ſanè ita videtur, & totus hîc ſermo eius id oſtendit. excellentia morum, inquit duo B præcipuè enituere, Cato Cenſorius & Scipio Æmilianus. Cato princeps Porciæ gentis ſenator optimus, orator optimus, imperator optimus, cauſam tamen quadragies & quater dixit. Si dijs placet hæc ita intellexit, vt Cato viri optimi officio & in ſenatu, & in imperio, & in cauſis orandis functus, ac ſic per omnia vir probus, cauſam tamen quadragies & quater dixerit. Sic accepiſſe etiam ſequentibus declaratur, cum dicit præter illa bona quibus claruit Cato, Scipionem Æmilianum amore publico præceſſiſſe, Naſicam autem Scipionem non priuato tantum teſtimonio C virum optimum, ſed totius ſenatus ſacramento iudicatum fuiſſe. Niſi ita interpretatus ſit, non video cur tres illæ virtutes quæ ſummæ in Catone fuerunt, oratoris, ſenatoris & imperatoris optimi, magis ad titulum morum, καὶ τῶν ἠθικῶν pertineant, quam fortitudo, clementia, benignitas, pietas, quarum exempla retulit, alio quam morum titulo. *Tractare*, inquit, *de moribus ſupereſt.* diceres velle interpretem agere τῶν Νικομαχείων Ariſtotelis. quid adferet hic promiſſor? Cato optimus orator, optimus ſenator, optimus imperator. hæc omnia etiam in Scipione & D amor præterea populi. Tota tractatio de moribus, his duobus exemplis peracta eſt. quid abſurdius? vir innocentiſſimus & integerrimus Cato ille fuerit, non ea re & optimum ſenatorem & optimum imperatorem, & optimum oratorem egiſſe dicit eum Plinius. quam multi enim innocentiſſimæ atque integerrimæ vitæ viri, qui nec oratores boni, nec imperatores, nec ſenatores fuere. Sed cum ceteris virtutum generibus multi variè præſtantes fuerint. Cato primus Porciæ gentis, tres ſummas in homine res præſtitiſſe exiſtimatus eſt, iuxta Plinium, optimus orator, optimus imperator, optimus ſenator: id eſt, E in vnoquoque eorum munerum genere præſtantiſſimus. titulus illius capitis in indice ſcripto Pliniano: *tres ſummæ virtutes in eodem.* ſequitur alia capitis diſtinctio cum hoc titulo, *innocentia ſumma.* qui ad Scipionem Æmilianum pertinet. Nam is præter illas ſummas tres Catonis virtutes, etiam innocentia & amore omnium clarus fuit, nec vnquam poſtulatus eſt. Titulus, vt obiter hoc addam, cap. XXXI. lib. VII. apud Plinium ita concipitur vulgo: *de morum maieſtate.* Sequitur ipſum caput: *Reliquis animi bonis, præſtitere ceteros mortales ſapientia, ob id Cati, corculi, apud Romanos cognomi-*

Digitized by Google

nati. Horum verborum ſententia intricata eſt, interpunctione malè poſita. Sic igitur lege ac diſtingue: *reliquis animi bonis præſtitere ceteri mortales: ſapientia, ob id Cati, corculi apud Romanos cognominati: apud Græcos Socrates, oraculo Apollinis Pythij prælatus cunctis*. Ceteri, inquit, mortales præſtitere reliquis animi bonis, vt fortitudine, eloquentia, memoria, patientia alijſque: at ſapientia apud Romanos, qui *Cati* & *corculi* ob id ſunt cognominati: apud Græcos Socrates, qui oraculo Apollinis prælatus eſt cunctis. fuit cum putarem initium illius capitis, fuiſſe partem ipſius tituli, qui ita concipiendus videbatur: *de maieſtate morum, & reliquis animi bonis*. Sed titulus ille non eſt Plinij, nec conuenit. pro quo in indice manuſcripto hic extat: *qui ſapientiſſimi*. Sed hæc alias.

Pag.11.B. *Scipionis Æmiliani laus propenſior*] id eſt laus maior & prolixior. ita enim hac voce propenſe vtitur in hoc ſignificatu Solinus. ſic *claritas propenſior*. infrà. Et *notæ propenſiores*, id eſt largiores, cap. xv. *quanto quis altero præſtat, tanto propenſiore nota tingitur*. Et cap. xxv. *quamobrem nunquam inuadunt niſi potu grauatos, vt venis propenſius irrigatis, maiorem ſumant de oppreſſis ſatietatem*. pro, venis largius irrigatis. ſic *propenſius tendere* apud Hyginum Gromaticum de caſtrametatione: *ſicut pari numero diſpoſiti decuriones, & reliqui principales eorum binos equos poſſidentes propenſius tendant*. laxius tendere pro eodem paulo poſt dixit. ſic *propenſior natura* apud Iulium Capitolinum de improbiore & enormiore pudendo. ita enim nunc malim interpretari quam quomodo placebat olim: *quem vulgo iocantes quod eſſet natura propenſiore, Priapum non Priamum ſæpe vocitarunt*, de Gordiano iuniore loquitur. ita enim lego ex veteri ſcriptura. *Natura* ibi, τὸ αἰδοῖον.

cui præcipuè religionis crederetur miniſterium] quod ita in libris, & editione principe extaret, hoc loco repoſuimus pro eo quod in alijs editionibus fuit, atque etiam Delriana, *myſterium*, ineptè. nec enim myſterium religionis, vt hierophantæ alicui creditum eſt, ſed miniſterium excipiendæ Diuæ quæ Peſſinunte arceſſita erat. Valerius Maximus lib. viii. cap. xv. *eius namque manibus & penatibus nondum quæſtorij, ſenatus, Pythij Apollinis monitu Peſſinunte arceſſitam deam excipi voluit: quia eodem oraculo præceptum erat, vt hæc miniſteria matri Deûm à ſanctiſſimo viro præſtarentur*. ſcripſimus etiam paulo poſt apud Solinum, *cum oraculum moneret arceſſi ſacra Deûm Matris Peſſinunte*, pro vulgato, *matris Peſſinuntiæ*. quod ita haberent noſtri libri. idque confirmat Valerius.

familia Curionum, in qua tres ſerie continua oratores] Hoc exemplum iiſdem verbis refertur apud Plinium lib. vii. cap. xli. ſub titulo, *de felicitate ſumma*. Sed non perſpicio quæ ſumma ſit felicitas, ſi tres oratores in eadem familia continua ſerie extiterint. Non hominem enim tangit, ſed familiam iſta felicitas. Nec felicior vt opinor ſummus aliquis orator, ſi patrem habuerit æquè ſummum oratorem

A quam ſi hominis infantiſſimi filius fuerit. ita de ceteris. Titulus ille *de felicitate ſumma* pertinet ad præcedens caput, quo diſputat Plinius non eſſe humani iudicij æſtimare, cui homini præcipua fuerit felicitas, cum proſperitatem ipſam alius alio modo, & ſuopte ingenio quiſque definiat. At huius capitis titulus in membranis, & in indice ipſo Pliniano manuſcripto ita concipitur: *Raritas continuationis in familijs*. Reſpondet titulo caput ipſum, de tribus regibus, tribus Olympionicis, tribus oratoribus, tribus principibus ſenatus, in vna familia continuis.

B *magnum hoc habitum eſt eo ſæculo*] Tres oratores in vna familia continua ſerie extitiſſe, magnum, inquit Solinus, habitum eſt eo ſæculo, quo facundiam præcipuè & humana & diuina mirata ſunt: quippe tunc, inquit, percuſſores Archilochi poëtæ Apollo prodidit, & latronum facinus deo coarguẽte detectum. ita videlicet iuxta Solinum eodem ſæculo quo tres oratores in familia Curionum extitere continui, latronum facinus qui Archilochum interfecerant detectum, & mors eius vindicata. Quod ego mirarer, niſi Solinum cogitarem, talia, non dicam maiora,

C peccare ſolitum. Quis tamen non hæc miretur? Archilochus floruit ſub Tarquinio Superbo: vnus de illis tribus Curionibus ſub Cæſare qui poſtea dictator, quot annorum ſpatio inter vtriuſque tempora medio? Simile eſt, non tamen æquè immaniter enorme, quod ſub idem ſæculum mortis Sophoclis tempus reuocat, qui Archilocho pluſquam duobus ſæculis poſterius vixit. Hic eſt Solinus qui nihil penſi habet, dum furetur & furti notitiam auferat, peruerſis & inuerſis notis, quibus detegi poſſit. Sic aliquot exempla heîc diuerſorum vt hominum ita & rerum, concumulauit, quæ diſperſa apud

D Plinium ſub varijs titulis leguntur. Diceres eum quaſi dedita opera, conſultoque conſilio hallucinari & errare, vt non poſſet dici ab alio accepiſſe, cum alius non reperiretur æquè hallucinator.

Quippe tunc percuſſores Archilochi poetæ Apollo prodidit] hinc apparet legiſſe apud Plinium, *interfectores*. lib. vii. cap. xxix. *Archilochi poëtæ interfectores Apollo arguit Delphis*. vbi eruditis placet reſcribi, *interfectorem*, quia ab vno interfectus Archilochus in prælio, quem alij *Archian*, alij *Calondan* vocitant. ſed interfectores potuit dixiſſe licet vnus fuerit. at quod

E addit Solinus, *latronum facinus deo coarguente detectum*, illud de *latronibus* magis Ibyco conueniret: quem vt è vita latrones ſuſtulerunt, ſic Librarij è chronico Euſebij nomen eius expunxerunt, & *Hippicum* carminum ſcriptorem pro eo ſubſtituerunt ad annum MCCCCLXXVII. ita igitur ibi repone, *Ibycus carminum ſcriptor agnoſcitur*, & ſimul ride æſtum viri magni ſuper illo *Hippico* vulgato. *Ipycus*, aut *Ipicus* vitioſe ſcriptum erat ab antiquario, vnde *Hippicum* fecerunt ceteri. ſed hæc alibi, Latronum facinus Ibyco, non Ar-

Digitized by Google

chilocho prorſus conuenit.

Pag.11. C. *cognito qui obiſſet diem*] ita noſtri optimi vulgo: *quis obijſſet*. Plinius: *Requiſiuit Rex quis ſupremum diem Athenis obiſſet*. reponendum etiam paulo poſt ex libris: *vſque dum congruè ſupremis talibus exequiæ ducerentur*. vbi *ſuprema* ſunt reliquiæ, καὶ τὰ λείψανα, vt ſuprà.

Pindarum Lyricum è conuiuij loco] Et hic Solini error, non librariorum eius. Pindaro attribuit, quod Simonidi accidiſſe quantum eſt auctorum vno ore tradunt. ſed voluntarium an μνημονικὸν hoc σφάλμα, neſcio. illud potius videtur. Eodem quippe Plinij capite, quo præcipua aliquot ingenia narrantur, ex quo & ſuperiora duo exempla Archilochi & Sophoclis deſumpſit Solinus, additur & de Pindaro, cuius familiæ penatibuſque iuſſit parci Alexander Magnus cum Thebas raperet, ſed ne furtum nimis clarè noteſceret, ſi & hoc de Pindaro ab eodem ſumptum ſic poneret, aliam hiſtoriam quaſi eiuſdem adſcripſit, vel memoria lapſus, vel de induſtria; quodcunque ſit, eo conſilio, vt ſuſpicionem furti auerteret. quod & in aliis eum factitaſſe deprehendimus.

ſententia propria ceßit ianuæ litterarum] reſtituenda vera lectio Plinio, ex hoc Solini loco, & vetuſtis exemplaribus, lib.VII.cap.XXX. *Cn. Pompeius confecto Mithridatico bello intraturus Poſidonij ſapientiæ profeſsione clari domum, forem percuti de more à lictore vetuit; & faſces litterarum ianuæ ſubmiſit is, cui ſe Oriens Occidenſque ſubmiſerat*. vbi vulgo excuſum eſt, *& faſces lictorios ianuæ ſubmiſit is*.

Vticenſis Cato vnum ex tribunatu militum] ad verbum ex Plinio capite quo ſuprà, niſi quod *aduexit*, heîc legitur pro eo quod apud Plinium eſt, *deportauit*. quanta, inquit Plinius, morum mutatio? Cato Cenſorius vrbe pellēdos ſemper cenſuit Græcos; pronepos eius Cato Vticenſis, vnū ex tribunatu militum philoſophum, alterum ex Cypria legatione reportauit. addit: *eam denique linguam ex duobus Catonibus, in illo abegiſſe, in hoc importaſſe memorabile eſt*. ita enim ſcribimus. vulgo eſt: *eamdemque linguam*.

alterum ex Cypria legatione] libri Solini heîc habent, *alium*. hoc mutauerit ex verbis Plinij. alium pro altero, & alterum pro alio inuicem poni ex lectione auctorum æui præſertim medij alibi notamus.

aduexit] in aliis, *adduxit*. & mox, *quamlibet proauus eius*.

egredientem in littore occurrens honoratus eſt] quis non ita repoſuiſſet, tot conſentientibus præſertim in hanc ſcripturam libris, qua manu exaratis, qua editis? Delrius ex ſuo libro, vt profeſſus eſt, edidit: *egrediente in littore occurrēs, honorauit eum*. ſi non mentitur, in mala lectione illi codici credidit, quem in bonis nunquam ſequutus eſt, certè loquutio illa monachum potius quam Grammaticum ſapit. *Honoratus eſt*, heîc poſitum, pro honorauit. Dionyſius cum quadrigis albis occurrens in littore, Platonem egredientem de naui ho-

A noratus eſt. nempe hoc ipſo honorauit, quod cum quadrigis è naue deſcendenti in littore occurrit. Plinius: *ipſe quadrigis albis egredientem, in littore excepit*. Sic infrà, *honoratus* poſuit pro honorans: *cuius deuotionis myſterium munificentia ſenatus honorata, Hirpis perpetuo conſulto omnium munerum vacationem dedit*. quem locum ſimiliter ob huius loquutionis ignorationem corruperant. Lucius Ampelius quem manuſcriptum habemus cap. de duodecim ſignis: *Leonem interfecit, eiuſque pellem pro tegumento habuit. ob id factum Iunoni odio eſſe cœpit, quæ leonem cæleſti dignitate eſt honorata*. id eſt, honorauit. *adoratus* eſt, pro adorauit, Valerio Maximo

B cap. VII. lib. IV. *Hephæſtionemque quia ei & ſtatura & forma præſtabat more Perſarum adorata ſalutauit*. vbi perperam, edunt ac defendunt, *adulata*. & lib. VI. cap. III. *Athenienſes autem Timagoram inter officium ſalutationis Darium regem more gentis illius adoratum capitali ſupplicio affecerunt*. ibi etiam pari mendæ indole legunt, *adulatum*. quis ignorat adoratos fuiſſe Perſarum reges? quis item neſcit, aliud eſſe *adulari*, aliud *adorare? Timagoras adoratus regem*, id eſt qui regem adorauerat. ſic *fluctuatus eſt*, pro fluctuauit, apud eumdem Valerium: & *cœnatus eſt*, pro cœnauit. ita *deſtinatus eſt*, pro deſtinauit. col-

C loquia puerilia: *vno animo deſtinati, aut perire, aut punire Alexandrum*. id eſt, vno animo deſtinantes, aut cum vnà deſtinaſſemus. nec enim ibi *deſtinati* pro obſtinati, vt cenſent docti. ſic *tonſus eſt crines*, pro totondit apud hunc eumdem Solinum infrà de Archelao. & *compilatus eſt*, pro compilauit in Gloſſis. ita enim legendum: *compilatus eſt*, ἐσύλησε. *propulſus eſt*, ἀντὶ τοῦ propulit vel propulſauit in Apologia Apulei: *etiam Menelai ſocios putabis magos fuiſſe, quos ait poëta præcipuus flexis hamulis apud Pharum inſulam famem propulſos eſſe*. ita enim ſcripti, non *propulſaſſe*. vt editi. Conſtantinus Imp. leg. I.

D Cod. Theod. ſine cenſu vel rel. fund. comp. *cognouimus hanc eſſe cauſam maximè reliquorum, quod nonnulli captati aliquorum momentarias neceſsitates ſub hac conditione fundos opimos compararent*. id eſt, quum captaſſent. ſed quid plura congerimus? talia ſexcenta apud auctores omnis æui, & nonnulla iam ad Hiſtoriam Auguſtam obſeruauimus, inque ſequentibus alia notabimus.

Nobilius quidem in Metellorum domo refulſit.] imitatur heîc Plinium: *quæ mihi omnia, etiam ſi non prius, attamen clarius refulſiſſe in Scipione Æmiliano videntur*.

E *cum ad patrem qui ſupplicij cauſa*.] nulla editio, nullus exaratus manu codex Solini non ita habuit, priuſquam id Delrius mutaret, qui in editione ſua legi voluit, *cum ad parentem, quæ ſupplicij cauſa clauſtris pœnalibus continebatur*. fœminam quidem eſſe nō virum, hoc eſt matrem, non patrem, cui hoc officium filia puerpera præſtitit, iam ante viderat Camers ex Plinio & Valerio Maximo: ſed tam audax non fuerat, vt tot mutationes in Solino faceret, aduerſus omnium librorum vnanimem conſenſum. Delrius qui id

auſus eſt, à ſecta non deſciuit. At ſcire debuerunt Solinum, quum hæc è Plinio ſumeret, dedita opera quæ Plinio mater eſt, patrem in ſuo ſcripto eſſe voluiſſe, ne poſſet videri, quod ſemper facit, Plinium cõpilaſſe.

Pag. 11. E. *exquiſita ſæpius à ianitoribus.*] Plinius: *carcere incluſa matre cum impetraſſet aditu, à ianitore ſemper excuſſa, ne quid inferret cibi, deprehenſa eſt vberibus ſuis alens eam.* libri tres quos vidimus habent; *à ianitore ſemper curante.* an ſcripſerat: *ianitore ſemper exquirente ne quid inferret cibi.* ita ſuadeat Solinus. ſed &, *curante* poſſit eodem ſenſu retineri. quid ſi ſcripſerit? *cum impetraſſet aditum, à ianitore ſemper excuſſa ante, ne quid inferret cibi.* inde *curante* in libris. non refugit autem huiuſmodi hiatus Plinius, ſed ſæpe conſectatur.

Pag. 12. A. *è centũ probatiſſimis haud temerè dilecta eſt.*] è Plinio lib. VII. cap. XXXV. cuius hæc verba: *electa ex centum præcipuis, quæ ſimulacrum Veneris ex Sibyllinis libris dedicaret.* Plinij libri omnes ſcripti eo loco legunt: *electa ex centum præceptis.* an ſcribendum, *receptis?* vt probatiſſimas intelligat, vt Solinus heîc locutus eſt. ſic *receptiſſimi* auctores apud eumdem ſunt probatiſſimi. in præfatione: *quorumque auctoritas de auctoribus manat receptiſſimis.* ſed *præceptis*, retinendum. vt *præcipuus* eſt ἐξαίρετος. ſic *præcipere* eſt, ἐξαιρεῖν. & *præceptus*, ἐξαιρετής. Gloſſæ: *præceptio*, ἐξαιρέτου δόσις. *præcepit*, ἐπεξεῖλε. ex omni matronarum numero centum præceptæ fuerant, oraculi Sibyllini monitu, quæ dedicationi ſimulacri Veneris intereſſent, vna autem ex illis centum præceptis ceterarum ſententia electa eſt, quæ ſimulacrum dedicaret.

Namque Cornelius Sulla dictus eſt potius quam fuit felix.] verba Plinij, vnde hæc adumbrata ſunt, quæque vulgo corruptiſſima circumferuntur in editis. ſic ex coniectura doceo legenda: *vnus hominum ad hoc æui Felicis ſibi cognomen aſſeruit L. Sulla, ciuili nempe ſanguine, ac patriæ obpugnatione adoptatum: ſed quibus felicitatis inductus argumentis? quod proſcribere tot milia ciuium ac trucidare potuiſſet.* ineptè vulgo: *adoptatus, & quibus.* vt ad Sullam referatur. quod eſt abſurdiſſimum. at *adoptatum cognomen*, rectè. Horatius:

—— *& optiuo cognomine creſcit.*

Ipſe porro Sulla qui cognomentum Felicis aſſumpſit, in ijs litteris quas ad Græcos dabat, ἐπαφρόδιτον. pro illo cognomine Latino ſeſe inſcribebat. Tropæa etiam Mithridatica, & alia quæ in Græca fixit, ſic ab eo fuere inſcripta. Rationem addit hanc Plutarchus, ſiue quiſquis auctor eſt libri de fortuna Romanorum: πλεῖστον γὰρ Ἀφροδίτης ἡ νὺξ κατὰ Μένανδρον αἰνὰ τύχῃ μεθίσταται. ſed viderit ille. Ἀφροδίτην in talorum iactu inuocabant veteres, vt ſecundaret τοὺς βόλους. quin & feliciſſimus iactus dicebatur *Venus.* Hinc & venuſtum Latini non tantum formoſum & amabilem dicebant, ſed etiam felicem, & cui omnia proſperè affluerent: Græci ſimiliter ἐπαφρόδιτον. vnde & *inuenuſtum* Terentius in Andrea, cum

A infelici iunxit. *Adeone hominem eſſe inuenuſtum aut infelicem vt ego ſum.* & in Hecyra: *Quis me fortunatior, venuſtatiſque adeo plenior.* ἐπαφρόδιτος igitur propriè ὁ εὔβολος, cui Venus in talorum iactu fauet, quique Venerem frequenter iacit: contrà *inuenuſtus*, ὁ δύσβολος. inde ad alia traductum, & ſic dictus ad quælibet εὐτυχής, aut δυστυχής.

Ad caput II.

De homine ſatis dictum habeo.] in aliis: *ſatis dictum habe.* Heîc ſecundum caput incipit; & apparet ex his omnia quę de homine dici potuerunt, vno capite complexum eſſe,
B quod totum è Plinio quantum ad res & ſententias attinet, formatum eſt: quantum ad verba, pœne totum. Nunc tranſit ad locorum commemorationem, quam auſpicatur ab Italia. at Plinius locis & gentibus commemoratis de homine dixit. Sic contrà. vrbium porro Italicarum origines quas hoc capite perſequitur noſter, vnde vnde habeat Plinio certè non debet. Hyginus ſcripſerat de originibus vrbium Italicarum, & Cato in originibus quem aliquoties citat. Hunc videtur auctorem præcipuè habuiſſe, aut aliũ aliquem, qui Catonem erat ſequutus. Nam quoſuis
C potius compilat, quam quibus teſtimonium denuntiat.

tanta cura omnibus dicta eſt, præcipuè M. Catoni.] ita libri. vulgo: *tanta cura ab omnibus dicta eſt, præcipuè à M. Catone.* ſic alibi loquitur. infrà cap. XXV. de Antæo: *genitus matre terra, ibidem Herculi victus eſt.* & cap. XXIV. *ibi oppidum Oliſippone Vlixi conditum.* atque ita ſemper: quod vbique mutatum eſt à correctoribus.

cœli temperiem, vbertatem ſoli, aprica collium.] ipſiſſima verba Plinij ſunt ex lib. III. cap. V. *iam vero tota ea vitalis ac perennis ſalubritas, talis cœli temperies, tam fertiles campi, tam*
D *aprici colles, tam opaca nemora, tam munifica ſyluarum genera, tot montium afflatus. tanta frugum & vitium olearumque fertilitas.* ita enim priora illa legenda ſunt, vbi vulgatum eſt: *iam vero tota ea vitalis ac perennis ſalubritatis cœli temperies eſt.* in Italia Campaniæ oram ſpecialiter ac præcipuè prius laudauerat. deinde addit, totius Italiæ eam eſſe ſalubritatem, talem cœli temperiem, vt merito omnibus prouincijs ſit præferenda. *tota* autem pro totius antiquum & tralaticium. & confirmat Solinus hoc loco coniecturam noſtram: *dum ſcriptores præſtantiſſimi reputant locorum ſalubritatem, cœli temperiem.*
E ſed quid in illis verbis Plinij proximè citatis, *tot montium afflatus?* Nam quis neſcit montes ab ea parte qua oppoſiti ſunt, ventorum afflatus arcere potius quam afflare? Peliſſerius legebat; *tot montium anfractus.* ſed profecto montes aut montium anfractus in laude alicuius regionis vix ita nude ponantur, niſi aliqua ex his vtilitas oſtendatur prouinciæ accedere, vt vel innoxios flatus defendant, vel eam muniant ab hoſtium vicinorum incurſu, aut aliquid tale. idem auctor ſcribit in præfatione lib. XXXVI. montes natura ſibi feciſſe ad quaſdam compages in telluris

Digitized by Google

viſceribus denſandas, ſimul ad impetus fluminum domandos, & minimè quietas partes coërcendas. at libri vltimi cap. vlt. montes quoque in laudibus Italiæ ponit, hoc modo: *aquarum copia, nemorum ſalubritate, montium articulis, ferorum animalium innocentia, ſoli fertilitate.* & heîc difficultas oritur in his montium articulis enodandis. Scio quidem, & pedes, & ſuras montium dici; dorſa etiam ac iuga, ſcapulas verticéſque. ſed quid articuli montium faciunt ad laudem Italiæ, aut cui bono illi articuli? nemorum ſalubritatem dixit, pabuli vbertatem, ſoli fertilitatem, ferorum animalium innocentiam, oportebat & aliquid dici de montibus, quod eorum vtilitatem & commodum oſtentaret. Notant eruditi viri in antiquis Codicibus legi, *montium obſtaculis.* nam quibus vſi ſumus, illa parte carebant. quod omnino rectum eſt. *obſtacula* ibi ſunt munimenta & propugnacula. ſic in veteri chronico Vallis Mauriacenſis: *erat enim ipſe locus ita in circuitu ſuo præmunitus, vt eum modicis obſtaculis poſſet vndique protegi, aut cum ſtipitibus maceriave vel peribolo.* ſic dixit Satyricus ad defenſionem Italiæ, naturam oppoſuiſſe. *Alpeſque niuemque*, at quid erit remedij in illis montium afflatibus? Nemo aliter mihi perſuaſerit, quin mendum ſit in illis verbis; *tot montium afflatus.* quaſi aut afflatus è montibus, aut totidem afflatus quot montes. quod abſurdiſſimum. aut omnino fallor, aut ſcribendum: *tot marium afflatus.* hoc mirum prima facie videri cuipiam poſſet, ſed in receſſu rimantibus verum fortaſſe repericrur. maris afflatus non ſolum ad ſoli ſalubritatem, ſed etiam ad arborum fertilitatem plurimis in locis pertinet. quod ex Plinio paſſim colligere eſt. idem lib. XVII. cap. IV. *ſimilis & in maritimis cauſa. Quibuſdam locis afflatus maris noxij, in plurimis ijdem vtiles: quibuſdam ſatis è longinquo aſpicere maria iucundum: propius admoueri ſatis halitum inutile.* & alibi pro eo quod Dioſcorides habet, ἐν τοῖς παραθαλασσίοις, idem reddere ſolet, *in maris afflatu.* non ſolum ergo natura cœli ſolique, ſed etiam maris afflatus frugibus conducit. Italia non vnius maris habet afflatum, ſed plurium. nec enim vno mari alluitur. ideo dixit, *tot marium afflatus.* nec obſtat quod habetur in ſequentibus, *tot maria, tot portus.* nam de commercijs ibi loquitur & nauigatione. Sciolus aliquis cum ignoraret quid eſſet *marium afflatus*, correxit *montium.* quod eſt abſurdiſſimum. libro vltimo, capite vltimo, inter laudes Italiæ etiam benignum ventorum afflatum recenſet his verbis: *iam ſitus ſalubritate, cœli temperie, acceſſu cunctarum gentium facili, litoribus portuoſis, benigno ventorum afflatu, etenim contingit excurrentis poſitio in partem vtiliſſimam, & inter ortus occaſuſque mediam.* ventorum igitur ſunt afflatus & marium, non montium. idem lib. XVI. cap. II. *Aquilone maximè gaudent, denſiores ab adflatu eius lætioreſque, & materia firmioris.*

Nobilia pecuaria.] ita vel pœne puer legendum videram, cum hunc auctorem in

A Germania ad ſcriptos codices conferrem. idem & in ora libri ſui adnotauerat v. c. Ioſias Mercerus. vulgo editur: *ouilia pecuaria.* quaſi pecuarijs non etiam ouilia comprehendantur. Plinius eo loco qui heîc expreſſus eſt à Solino: *tam nobilia pecori vellera, tam opima tauris colla.* at Solinus per *pecuaria*, non ſolum oues, ſed etiam pecus equinum, & bucerum intellexit. Nam his tribus Italia nobilis iuxta eumdem Plinium.lib.vlt.cap. vlt.de laudibus Italiæ: *fruges, vinum, olea, vellera, lina, veſtes iuuenci; ne equos quidē in trigarijs præferri vllos vernaculis animaduerto. Trigariū* locus eſt in quo

B equi exercentur, nec à triga deducitur, quod eſt τρίπωλον, ſed *ſtrigarium* dicitur & pro eo *trigarium.* Gloſſæ: *trigarium*, τόπος ὅπου ἵπποι γυμνάζονται. Vulgo *manegium* vocamus, & *ſtrigarium* à ſtriga Caſtrenſi vocabulo dictum, in qua equi ordine diſpoſiti tenebantur in caſtris. Nam & milites per ſtrigam ſub Papilionibus tendebant, vt pluribus dicam ad Hygini Gromaticum de Caſtrametatione. Striga enim ſpatium erat in caſtris longum pedes CXX. Latum pedes LXX. quod in duo ſemiſtrigia diuidebatur latitudine ſingula pedum XXIV. ex quibus decem dabantur Papilionis

C tenſuræ: quinque, armis: iumentis, nouem. inter duo ſemiſtrigia pedes patebant duodecim qui conuerſantium ſpatio ſufficerent. ſic ſtriga integra lata erat pedes LX. per longitudinem vero ſemiſtrigiorum ab vtroque latere tendebantur decem Papiliones, qui ſinguli decem pedes occupabant, & pro incremento tenſuræ, vt interuallo aliquo ſepararētur, pedes binos, fiunt pedes CXX. adeo quæ longitudo erat vnius ſemiſtrigij, atque ſtrigæ. ſic dimidio longior fuit ſtriga, quam latior. in agris quoque diuidundis *ſtrigam* vocabant, quod in longitudine dimidio plus haberet, quam in latitudine: vt *ſcamnum* con-

D trà quod latius eſſet dimidio quam longius. Hyginus de limitibus conſtituendis: *omnem menſuræ huius quadraturam dimidio longiorem ſiue latiorem facere debebimus; & quod in latitudinem longius fuerit, ſcamnum appellare; quod in longitudinem, ſtrigam.* ab huiuſmodi ſtrigis caſtrenſibus, *ſtrigaria ſepta.* in quibus exerceri doccrique conſueuerant equi, quos circo præparabant. Nec aliunde dicta *trigaria ſepta*, quæ in nona regione vrbis apud Victorem ponuntur, quibus ideo vicina Equiria. *ſepta trigaria. Equiria.* in illis quoque ſtrigarijs, vt ego

E arbitror, equi vænales habebantur à mangonibus. *Trigarium* autem pro *ſtrigario*, vt *capiſterium* apud Adelinum pro ſcaphiſterio. *capellare* in antiquis legibus pro ſcapellare à ſcapello, quod eſt bacillum. & *caſteria* apud Plautum pro ſcaſteria. *Piracula Ditis* in antiquiſſimis Virgilij exemplaribus teſte Seruio pro ſpiracula. ſic *perulam* pro ſperula dicebant, id eſt parua ſpera. ita enim ſphæram recentiores appellarunt. inde *perulas* vniones dicimus, vt Græci σφαιρία. ita & Græcis μάργαρα, & φαιρίζειν. *ſtrigarium* etiam rectè & integrè legitur apud Plinium in vetuſtis co-

Digitized by Google

dicibus lib. XXVIII. cap. XVII. *feruntque & Neronem principem hac potione recreari ſolitum, cum ſic quoque ſtrigario approbare vellet.* ita enim habet optimus liber eruditiſſimi Rigaltij, vbi vulgati legunt: *cùm ſic quoque ſe trigario approbare vellet.* vnde Lipſius coniiciebat, *ſe trigarium approbare vellet.* vt *trigarius* eſſet, trigarum agitator. ſcribe: *cum ſic quoque ſtrigario approbari vellét.* vbi *ſtrigarium* eſt τὸ γυμνάσιον equorum currilium. lectio vulgata etiam recta eſſe poteſt: nam *trigarium* pro eodem dixit libro vltimo. ſed veterem veramque ſcripturam diſſimulare nolui. Varro lib. II. cap. VII. de re Ruſtica: *ab eo tempore mediocriter ſtrigandum, & cum ſudarit perunguendum oleo.* de equulorum domatione loquitur. vulgo extat: *exercendum.* ſed quum ibi omnis antiquus liber habet *extriandum,* inde pronum nobis fuit facere, *ſtigandum.* ſic *expectare* pro *ſpectare* in libris non rarenter occurrit, & *exqualleo,* pro ſqualleo. Chariſius Soſpiter ſtrigam ait eſſe turmarum interuallum, *in quo equi ſtrigantur.* ſed & equi ipſi *ſtrigare* dicebantur, quum interquieſcebant, quod veluti in ſtriga poſiti ceſſarent. Hoc verbum perperam in hunc Propertianum verſum intrudere voluerunt duo ſummi viri:

Striga. nam taceo Volſi carpenta nepotis
Atque armillatos colla moloſſa canes.

nam prima in *ſtrigare* breuis eſt. Parodia Virgiliana quæ ex puris iambis conſtat:

—— laua, ſiue dextera
Strigare mala, ſiue vtrinque cœperat.

quam vocem & nos olim in Phœdro primi reſtituimus, fabella de muſca & mula:

Namque vbi ſtrigandum eſt, & vbi currendum
eſt, ſcio.

vbi vulgo, *tricandum.* in Propertiano verſu ſcribendum:

Scyrica nam taceo Volſi carpenta nepotis

intelligit carpenta miniata, & Syrico inducta. alij Syricum hoc genus pigmenti appellant. inde illa differentia apud Iſidorum de *ſyrico* & ſerico. atque hæc obiter. quod igitur in ſtriga equi quieſcerent, hinc *ſtrigare* pro pauſare, & moram facere. *ſtriga,* inquit Feſtus, *eſt ordo & ſeries rerum inter ſe coniunctarum.* ſanè *ſtriga* ſunt στίχες. Nam quod Græci dicunt, κατὰ στίχον καὶ ζυγόν, hoc Latinis eſt, *per ſtrigam & ſcamnum,* ſcamna enim ſunt ζυγά. verùm de his alibi. Videndum tamen ne *ſtrigarium* non à ſtriga caſtrenſi, in qua equi diſpoſiti tenebantur, ſed à *ſtriga* quæ ψήκτρας aut ξύστρας ſignificat, denominationem potius habeat, vt ſit ψηκτήριον, in quo ſcilicet equi deſtringuntur, vel quod idem eſt ſtrigantur. *ſtriga* eſt ψήκτρα ab antiquo *ſtrigo* pro ſtringo: quod inter alia & ψήχω ſignificat. inde deminutiuum *ſtrigula* & *ſtrigla,* ἡ ξύστρα, à quo *ſtriglata,* τὰ ξυστρωτά. *ſtrigam* etiam Latini cimoliam ab eadem ratione vocauerunt qua vtebantur ad deſquamandas, & poliendas veſtes apud fullonem. à *ſtriga,* τῇ ψήκτρᾳ dictus equus *ſtrigoſus,* male habitus & impolitus, qui ſtriga nimirum opus habet, ὁ ψηκτιῶν: vt

A κονιῶν, ὁ τῆς κόνεως δεόμενος. *ſtrigare* igitur *equum,* eſt στραγγεύειν τὸν ἵππον. inde *ſtrigarium* locus in quo ſtrigatur, & reliquis exercitiis curatur. inde & *ſtrigare* videri poſſet dictũ, pro ceſſare, & quieſcere. nec enim currendo, ſed ſtando curantur equi. verum vt varias τὸ *ſtringere* habet ſignificationes, ſic & *ſtrigare,* quod pro eodem dixerunt veteres: vt *fodare,* & *fodere,* & ſimilia ſexcenta. ita & *ſtrigare* reſiſtere & reſtringere curſum. nec enim de equis tantum dicitur, ſed etiam de hominibus. Plinius lib. XVIII. cap. XIX. *in arando verſum peragi, nec ſtrigare in actu ſpiritus.* ita enim rectè ſcripſere docti

B viri: vt & apud Senecam lib. IV. epiſt. XXXI. *rurſus ad honeſta nitentes quanto magis incubuerint, minuſque ſibi vinci & ſtrigare permiſerint, admirabor, & clamabo, tanto melior, ſurge & inſpira, & cliuum iſtum vno ſi potes ſpiritu exupera.* à principali *ſtrigare* deductum forma diminutionis *ſtrigillare,* cum eadem ſignificatione. vt *ſtriga, ſtrigula,* & *ſtrigilla,* ſic *ſtrigare* & *ſtrigillare.* inde compoſitum, *obſtrigillare,* quod obſtare ſignificat & impedimento eſſe. *Ennius* apud Nonium Satyr. lib. II.

—— reſtitant

C *Occurrunt, obſtant, obſtrigillant, obagitant.*

& Varro apud eumdem, de vita P.R. lib. IV. *quod Curio quum id feciſſet, dicebat amicis, vt renuntiaretur ſe obſtrigillaturum, ne triumphus decerneretur, aut ne iterum fieret conſul.* inde *obſtrigillum* anuli pala, qua cohibetur, & obſtringitur gemma. de quo ad Hiſtoriam Auguſtam. & *obſtrigilla* ſoccorum apud Plinium lib. IX. cap. XXXVI. de margaritis: *nec crepidarum tantum obſtrigillis, ſed totis ſocculis addunt.* vulgo, *obſtragulis.* ſunt anſulæ vel corrigiæ quibus adſtringuntur crepidæ; Græci ὑποκλοὺς vocãt. vnde ὑποκλωτὰ ὑποδήματα, apud Dicæarchum, non ἰσοκλωτὰ, vt cenſet vir magnus. Si quis autem ab equis

D magis tranſlatum volet illud ſtrigare, qui à curſu poſtquam requieuere, ſtrigantur & fricantur, velle per me quod mauult poteſt. Hæc dicenda fuere, vt quid eſſet *ſtrigarium* apud Plinium explicaremus.

Pag. 12. D. *tepentes fontibus Baias*] Firmicus lib. I. cap. III. *Nam ad collocandam ſedem amœnum ſibi Campaniæ ciuitatis ſolum elegiſſe narratur, vbi ſemper aëris quieta moderatio cũctos incolas ſalubri vectatione ſuſtentat, vbi nec vis hiemis, nec flagrantis ſolis accenſio, ſed compoſita temperies ex vtroque moderatur, vbi ægritudine aliqua laborantibus hominibus ingenito fontium calore, & ferueſcentium aquarum ſalutari*

E *fomento conciliata ſanitas irrigatur.* quem locum non vno loco partim ex coniectura, partim ex librorum auctoritate caſtigauimus.

totius poſtmodum Græciæ aduenæ] quum omnes editiones retineant, *totius poſtremo Græciæ aduenæ,* quod & principe editione, & ſcriptis pleriſque comprobatur, neſcio quare libuerit Delrio id mutare in *poſtmodum,* vt præfert eius editio: quod nequaquam huic loco conuenit. ſi viueret, codicem credo ſuum allegaret. vt *poſtremò* heîc ſic *vltimo* apud Suetonium, & apud Arnobium lib. II. *quid ſit cubus, aut dynamis, ſeſquioctauus aut ſeſquitertius vltimò,* id eſt,

Digitized by Google

poſtremò quid ſeſquioctauus, aut ſeſquitertius. qui locus vulgo corruptiſſimus, & valdè vexatus à doctis dum inter alia quærunt quid ſit ibi, *ſeſquitertius vltimus.*

Pag.12. D. *ad hæc litterũ portuoſa, oraſque habet*] illud *habet* expunximus, quod nec in ſcriptis paret. pendet autem ex ſuperiori verbo: *dum ſcriptores præſtantiſſimi reputant, locorum ſalubritatem, cæli temperiem*, &c. *ad hæc, littorum portuoſa, oraſque patentibus gremijs commercio orbis accommodatas.* Et poſtremam hanc periodum ex duobus Plinij locis concinnauit Solinus, vt ſcias furatrinã illum optimè calluiſſe. lib.III.cap.V.ſic habet: *tot maria, portus gremiumque terrarum commercio patens vndique.* idem libro vltimo cap.vlt. laudes eiuſdem Italiæ repetens: *acceſſu cunctarum gentium facili, littoribus portuoſis.* Libri autem omnes Solini conſtanter heîc habent, *laterum portuoſa* non *littorum.* quod rectum eſt, ſic infra *Britannicum, & Gallicum latus,* vocauit. & cap.LIII. *cernunt Sericum latus de montium ſuorum iugis.* & apud Martianum Capellam lib.VI.de Italia, *Lucanum latus,* in antiquis ſcriptum extat non *littus.* hoc modo: *Mox Campania, Picenteſque, ac Lucanum latus, Bruttiumque coniungitur.* ſic hodie loquimur. latus Anglicum, *la coſte d'Angleterre*, latus Aremoricum, latus Pictauicum, & ſimilia. *Laterum portuoſa*, Græca loquutio, τῶν ἠιόνων ὅρμοι. de qua ad Pallium Tertullianum ante annum plura diximus.

Et parcius depauita lenibus veſtigijs inuiare] in editionibus erat: *& parcius depaſta*, ſed cum in ora optimi codicis adſcriptum inueniſſem, *depauita* & in textu alterius æquè vetuſti, planis litteris ita ſcriptum. non dubitaui id quaſi verum admittere, quod non ſolum huic loco melius quam *depaſta*, ſed etiã vnice conuenit cum *inuiare.* quod ſignificat ὁδίζειν, cui ſimile eſt, *inſemitare* apud Fulgentium, in ſemitam redigero. *parcius depauita*, τὰ ὁδοιπόρου ἐδαφισθέντα. *viam depauire*, eſt munire, ſternere. vnde *pauimentum*, τὸ ἔδαφος. & *paniculæ* inſtrumenta, quibus viæ depauiuntur. Gloſſæ: *panicelat*, ἐδαφίζει παίω Æoles diuiſim dicebant, quod ceteri Græci παίω. & cum digamma πάϝιω. vnde Latinum *pauio.* & compoſita, *obpunio*, & *depunio*: vt *calco*, *inculco.* ſed & Æoles, πώω etiam dixere, & πώϝιω, vnde *punio.* nam α in ο mutabant. vt παῖς, & πὼρ. ἀντὶ τοῦ παῖς, vnde *puer* Latinum.

à Danae Ardeam] Danaem in Italiam veniſſe cum duobus filiis Argo & Argeo, & ab Argo Argiletum dictum fuiſſe Romæ, notat niſi fallor Seruius ad octauum magni operis; verum poëta ipſe Ardeam à Danae conditam lib.VII. ſcribit, hoc verſu de Ardea:

—— quam dicitur olim
Acriſioneis Danae fundaſſe colonis

vbi perperam idem Seruius *Acriſioneis* aſſerit patronymicum eſſe, & male iungi cum *colonis.* fallitur. Acriſius pater Danaes. vnde ipſa πατρωνυμικῶς. Ἀκρισιώνη. vt Αἰνειώνη in inſcriptione Regillæ, quæ ab Ænea deſcendit, & Καδμειώνη à Cadmo: & Οὐρανιώνη Cœli vel Vrani

A filia: ab Acriſione autem Ἀκρισιωναῖος, vt ἀπὸ τῆς Διώνης, ὁ Διωναῖος.

Ecce Dionæi proceſſit Cæſaris aſtrum.

& ἀπὸ τῆς Θυώνης, Θυωναῖος. Inde *Acriſionæi coloni*, at *Acriſioneis* nullo modo poteſt eſſe patronymicum: cum ſit legendum apud Poëtam *Acriſioneus*, quod poſſeſſiuum eſt ab Acriſione, id eſt Danae. mira etiam ibidem eiuſdem Seruij hallucinatio tradentis Ouidium in Metamorphoſi dicere incenſam ab Hannibale Ardeam in auem huius nominis eſſe conuerſam: immo ab Ænea vt diſertim ſcribit Ouidius, vrbe illa incenſa poſt mor-

B tem Turni, ex medio cinerum aceruo euolauit auis Ardea. Vide lib.XIV. Metamorph. Nec prohibet quin hæc eadem vrbs ab Hannibale poſtea euerſa, ac denuo incenſa fuerit. Nam inſtaurata eſt poſt primam deflagrationem quæ ſub Ænea contigit, & Ardeæ Rutulorum vrbis meminit Liuius ſub Tarquinio. Hyginus in vrbibus Italicis dictam vrbem ab augurio auis ardeę ſcripſerat. Ouidius autem ab vrbe, quod ex eius incenſæ cineribus enata eſſet. quod fabuloſum. Ardea ex Græco ἐρωδιός, Siculi ἀρωδιός, vnde Latinum *ardeus*, & *ardea.* vt merulus, & merula: Luſci-

C nius & Luſcinia, ἀρωδιός, *ardeus*, vt γάλανος, *glans* & ſimilia. *Ardeam* eſſe ἐρωδιόν. certum eſt.

à comitibus Herculis Polyden.] vrbem iſtoc nomine in Italia nullam ſcio. Martianus Capella cum hunc locum ex Solino deſcriberet, hæc de Polyde præterijt, quod æquè ignoraret. ſic enim lib.VI. de Italia: *à Iano Ianiculum, à Saturno Latium, à Danae Ardeam, ab Hercule Pompios, cum Pompam boum duceret Iberorum.* ita libri ſcripti Capellæ. Nam vulgati ſincerum incruſtant, qui mala manu additum habent: *ab Hercule Herculanium ad radicem*

D *Veſuuij, à quo haud procul Pompeios.* quæ expungenda eſſe clarè oſtendit hoc loco Solinus. Etenim Capella verba iſta tantùm omiſit, *à comitibus Herculis Polyden.* quidam Codices, & in his omnium optimus Regius legunt, *Polyclen.* an *Policon?* Πολίειον Stephano vrbs Italiæ, quæ Siris antea vocabatur. Idẽ Sirim vrbem prope Metapontum collocat, quæ Πολίειον tranſnominata eſt à Minerua Poliade, quæ in Ilio colebatur. Hanc vrbem Sirin, quæ & Policon nominata eſt, Heracleã etiam fuiſſe vocatam teſtis Plinius his verbis: *ſimi-*

E *liter eſt inter Sirin & Acirin Heraclea, aliquando Siris vocata.* Strabo libro ſexto Sirim vrbem à Rhodijs conditam ſcribit; ex quorumdam opinione, Antiochum autem ſcribere Tarantinos cum Thurijs & Cleandria ex Lacedæmone profugo ob Siritidem pugnantes, vnà conueniſſe, & coloniam Tarantinis adiudicatam fuiſſe, quæ poſtea *Heraclea*, vocitata eſt, μεταβαλοῦσα καὶ τοὔνομα ἐκ τοῦ τόπου. vicinam etiã facit Metapontio, vt Stephanus. idem paulo ſuprà ita ſcripſerat, εἶθ' Ἡρακλεόπολις μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης καὶ ποταμοὶ δύο πλωτοὶ Ἄκιρις καὶ Σῖρις, ἐφ' ᾧ πόλις ἦν ὁμώνυμος Τρωική. χρόνῳ δὲ τῆς Ἡρακλείας ἐνθένδε οἰκισθείσης ὑπὸ Ta-

Digitized by Google

σχεῖν τῶν ὕστερον αὐτὴν τῆς Ἡρακλεωτῶν ὑπάρξει. male editur in Strabone, Πολίον. Sires igitur vrbs Italiæ à Troianis condita, poſtea Πολίειον à Chonibus dicta, poſtremo Heraclea nominata. ab Herculis comitibus hoc nomen habuiſſe tradit hoc loco Solinus, apud quem nullus dubito quin ſit corrigendum, *Policon*, pro *Polyden*. Scholiaſtes Lycophronis de Siri vrbe: ἡ πρῶτα μὲν ἐκαλεῖτο Πολίειον, εἶτα Ἡράκλειον, εἶτα Σῖρις. Hæc contraria ſunt ijs, quæ Strabo ſcripſit, qui Sirim prius, deinde Polieon, poſtremo Heracleã vult vocitatã. Sed & Lycophron ſcribit Troianos in loca circa Sirim adueniſſe, & Iones, qui ante Troica in Italia venerant, Sirimque condiderant, Crotonienſium auxilio expuliſſe. E cõtrario Strabo dicit Iones fugientes Lydorum imperium, ad Sirim acceſſiſſe, quã Troiani tenebãt, eamque expugnaſſe. ſic variè produntur auctoribus origines vrbium. His omnibus addendus Ariſtoteles in Admirandis, qui Heracleam à Tarãtinis dicit vocatam, quum Polieon vocaretur Ionum tempore, & ante Ionas Siris. eius hæc verba ſunt, vt emendatè legi debent. λέγεται δὲ μετὰ παραλαβεῖν τοὺς Ταραντίνους, Ἡράκλειαν τὸν τόπον καλεῖσθαι, ὃν νῦν κατοικοῦσιν. ἐν δὲ τοῖς ἄνω χρόνοις τῶν Ἰώνων κατεχόντων, Πολίειον. ἔτι δὲ ἐκείνων ἔμπροσθεν ὑπὸ τῶν πρώτων κατεχόντων αὐτὴν Σῖριν ὠνομάσθαι. corruptiſſimè hodie apud Ariſtotelem legitur, Πλεῖον pro Πολίειον: & Σίγλον pro Σῖριν. Heraclea igitur dicta à Tarantinis, qui Tarantini ab Heraclidis conditi. nom Phalanthus Tarenti conditor octauus ab Hercule, vnde Herculeum Tarentum. inde eſt fortaſſe, quod Polieon, id eſt Heracleam, ab Herculis comitibus conditũ hoc loco ſcripſit Solinus, qui ineptè *Polieon* nominat, cũ *Heracleam* debuiſſet dicere. Nec enim *Polieon* nominauerunt, ſed *Heracleam*. Hæc Heraclea porro ſita ad Sirim fluuium, à quo & vrbs primitus Siris vocabatur. Prima pugna Romanorum cum Pyrrho haud longè ab hac vrbe pugnata eſt, ἐν πεδίῳ inquit Plutarchus, τῷ μεταξὺ Πανδοσίας καὶ Ἡρακλείας. Florus noſter, *apud Heracleam, & Campaniæ fluuium Lirim*, manifeſto errore legendum: *apud Heracleam, & fluuium Sirim*, niſi ſit error ipſius auctoris qui Heracleam cum Herculanio confundit, τὸ Ἡράκλειον, καὶ τὴν Ἡράκλειαν, & Sirim fluuium cum Liri, nulla enim in Campania Heraclea, ſed Herculanium prope Pompeios, quod Græci Ἡράκλειον vocant, non Ἡράκλειαν, *Herculanium*, non *Heracleum*.

Pag.12.E. *In Liguria quoque lapidarios campos*] λιθώδεις, vel λιθίνους. in Narbonenſi alij eos collocant, Plinius, Mela, Strabo. Et Strabo quidem eos ponit inter Maſſiliam, & ἐκβολαὶ τοῦ Ῥοδανοῦ. qui tamen ex fabula Æſchyli, quæ Προμηθεὺς λυόμενος inſcribebatur, verſus refert, quibus ex pugna Herculis cum Liguribus, lapidum pluuia in gratiam Herculis de cælo lapſa, lapideos factos eſſe campos illos traditur. Ergo ſecundum Æſchyli ſententiam in Liguria ille campus. Qui in Narbonenſi po-

A nunt, non aduerſum Ligures pugnam Herculi fuiſſe, ſed contra Neptuni liberos Albionem, & Bergiona, tradunt, vt Mela. verſus Æſchyli ita legendi apud Strabonem:

Νεφέλην δ' ὑποσχών, νιφάδι στρογγύλων πετρῶν
Ὑπόσκιον θήσει χθόν', οἷς ἔπειτα σὺ
Βαλὼν διώξεις ῥᾳδίως Λίγυν στρατόν.

vulgo legitur, — οἷς ἔπειτα συμβαλὼν δηώσεις. Hyginus in Aſtronomico citans eoſdem Æſchyli verſus: *Ionem autem miſertum filij curaſſe, vt circum eum magna eſſet lapidum copia: quibus ſe Herculem defendiſſe, & hoſtes fugaſſe*. legebat igitur in Æſchylo, διώξεις. ſed & malè ὑπερσχὼν pro ὑποσχὼν corrigebat in ijſdem verſibus vir ma-

B gnus.

quod ibi eo dimicante creduntur ſaxa pluiſſe] cum in optimis codicibus ita ſcriptum repeſſem, ita quoque libuit edere. vulgo: *quod à Ioue eo dimicante*. quæ ſcriptura nec ipſa damnanda. Nam conſtat à Ioue pluiſſe illa ſaxa iuxta fabulam. ſed quod libri habent, id ſequuti ſumus. Martianus Capella qui pæne ad verbum, vt in aliis, ſic quoque Solinum in his expreſſit; *in Liguria campi lapidarij ſunt appellati, quod eodem dimicante ſaxis ferunt pluiſſe cælum*. In Palatinis ſchedis lectum mihi eſt, *quod Ioui eo dimicante*. quomodo & Vinetus in

C ſuis, & clariſſimus Mercerus inuenerunt. quam lectionem puto factam ex corrupta *iui*, pro *ibi*, vt rectè habent optimi duo Regij. qui & *pluuiſſe* legunt, ἀρχαϊκῶς pro pluiſſe. nam à *pluuo*, pluuia.

regionem Ionicam ab Ione Naulochi filia] regionem Ionicam in Italia noui nullam. eam mecum, & iuxta cum ignorantiſſimus ſcire viſus eſt etiam Capella, qui cum hunc locum exſcriberet, *Ionicam regionem* mutauit in mare Ionium. ſic enim ſcribit: *idem Ionio nomen dedit: nam Ionen Aulochi filiam obſidentem vias latrocinaliter, interemit*. editur quidem paſſim apud

D Martianum, *idem Ioniæ nomen dedit*, ſed omnia ſcripta eius exemplaria legunt, *Ionio*. aliud voluit Solinus. Ionium ab Ione Italo, alij ab Ionio. Illyrio, inquit Stephanus dictũ volũt. Seruius Ionium iſtum inſulæ Regem fuiſſe dicit contra Illyricum. Nihil hoc ad Ionicam regionem. præterea quis ille *Naulochus* cuius filia Ione, vel vt alij libri, appellant *Aulochus*? in ſcriptis libris Martiani Capellæ dicitur, *Antoclus*. poſſet eſſe Αὔτοκλος, vt Ὀΐνοκλος, Ἀνδρόκλος. melius tamen ſcribi putem, *Antolyci filiam*. qui fur inſignis ex fabulis notus, & filiam ſibi ſimilem habuit Ionem procaciter

E vias inſidentem. Ἰόνη vna ex Nereidibus apud Apollodorum. Adhuc tamen hæſitamus in Ionica regione. quid ſi *Chonica* ſcripſerat Solinus, & *chone*? Chonica regio, ἡ Χωνική, ab vrbe Chone Italiæ, vnde & ipſi populi Chones, Χῶνες dicti. quidam Oenotriæ populum faciunt, alij ab Oenotris ſeparant. Strabo lib. VI. refert ex ſententia quorumdam, Philoctetem Chonen vrbem in Italiam condidiſſe, à qua populi Χῶνες. Ariſtoteles ait eos tenuiſſe, τὸ πρὸς τὴν Ἰαπυγίαν καὶ τὸν Ἰόνιον. Χωνίαν eorum regionem vocat Lycophron.

Digitized by Google

Ἀρδῶν βασιλῶν Χωνίας πολιχνεῖαν.

Hæc Chonica regio Solino : quam à Chone Antolyci filia dictam ſuos ſequutus auctores aſſerit. Iones in Italiam veniſſe, & vrbes condidiſſe ex Lycophrone & Strabone ſuprà notabamus, ſed Ionicam vllam regionem ab illis denominatam nemo vnus ſcripſit, nec hoc dicit heîc Solinus. Leuis autem ac de facili lapſus *Ionicam* ex *chonica* facere, præcipuè Chonicam ignoranti, & notiorem reponenti.

Pag.12.E. *procaciter inſidentem vias*] quod fortaſſe viatores ſecum concumbere cogeret, eoſque ſpoliaret. Martianus : *obſidentem vias latrocinaliter.*

Archippen à Marſya rege Lydorum] ab hac Archippe quæ in lacum Fucinum diſſoluta eſt, Archippi regis illorum locorum nomen finxit Virgilius lib.VII.

Quin & Marrubia venit de gente ſacerdos,
Fronde ſuper galeam & felici comptus oliua
Archippi regis miſſu.

Nam Marrubij circa Fucinum lacum habitabāt, an Archippe vrbs potius ab illo Archippo rege vocata? ſic videtur potius. Nā doctiſſimus poëta nomen illius regis ex hiſtoria ſumpſit. nec obſtat quod Archippe dicitur hîc ab Lydorum rege Marſia condita. quis enim neſcit eamdem vrbem, vt varia nomina, & varios habuiſſe conditores? vel vna vrbs *Polieon*, de qua ſupra, id ſatis indicarit. legendum apud Plinium : *Gellianus auctor eſt, lacu Fucino hauſtum Marſorum oppidum Archippen, conditum à Marſia duce Lydorum.* Hic eſt Gellianus qui perperam in indice Pliniano ad librum tertium, vocatur *C. Ælianus.* vbi vetus codex ſcribit, *Cellianus*, nuſquam alibi hunc Gellianum citauit Plinius.

quod hiatu terræ hauſtum, diſſolutum eſt in lacum Fucinum.] ex Plinio, loco quem paulo ante adduximus. Sed Plinius ſimpliciter dicit hauſtum lacu Fucino illud oppidum, hoc eſt, Fucini exundatione abſorptum, qui plerumque ſic intumeſcebat, vt ad montana vſque efferretur. Vide Strabonem. Nulla apud Plinium hiatus terræ mentio. at ex verbis Solini hanc etiam poſſis ſententiam elicere ex illo hiatu terræ, quo oppidum Archippe hauſtum eſt, enatum eſſe Fucinum lacum. id non dicit Plinius.

ab Iaſone templum Iunonis Argiuæ.] fruſtrà ſunt, qui diſputant an heîc *Iunonis Aceææ* legendum ſit. Strabo lib.VI. *μετὰ δὲ τὸ ςόμα τοῦ Σιλαρίδος Λευκανία, καὶ τὸ τῆς Ἥρας ἱερὸν τῆς Ἀργονίας, Ἰάσονος ἵδρυμα.* lege : *τῆς Ἀργολίας*, aut *Ἀργολίδος.* id eſt Argiuæ. Nam *Ἀργόλας ἐθνικὸν* ab *Ἄργος.* vnde *Ἀργολίς*, & *Ἀργόλιος*, & *Ἀργολικός.* Plinius : *à Surrento ad Silarim amnem triginta millia paſſuum ager Picentinus fuit Oſcorum, templo Iunonis Argiuæ ab Iaſone conditæ inſignis.* ita legendus ille locus. in vulgatis habetur peſſimè ; *ager Picentinus fuit Tuſcorum.* nam illi Picentini nihil cum Tuſcis habuere commune. Malebat præterea Caſaubonus *Ἀργῴας* in Strabone ſcribere, & apud Plinium *Argoam*, A quia ab Iaſone conſecrata. perperam.

Iapygas, ab Iapyge.] antiquos libros habere, *Iapidas ab Iapide.* notauit Delrius. haud ſcio quam antiquos, & quam multos viderit, ſed certus ſum omnes noſtros, & quidem antiquiſſimos, cum omnibus editionibus, habuiſſe *Iapygas.* in optimo Regio legitur, *Iapiias* : ſic plerumque ſcriptum in veteribus, *i* pro *g* vt *toia* pro *toga* : *folior a* apud Arnobium pro *folgora.* *Ilycias* apud Suetonium pro Glycias. ſic ſupra, *Ionica regio* pro *Gonica* aut *Chonica.* præterea *Iapides* prorſus alieni ab hoc loco. *Iapidia* pars Venetiæ, *Iapygia*, B Apuliæ. quos *Iapides* Latini vocarunt, Græci *Ἰάποδες.* & *Iapidia*, *Ἰαποδία*, vt *κόνις*, *cinis.* Stephanus : *Ἰάποδες, ἔθνος Κελτικὸν πρὸς τῇ Ἰλλυρίᾳ.* vide Strabonem. Scio quoſdam imperitè confudiſſe *Iapygas* cum *Iapidibus*, vnde & apud Virgilium etiam nonnulli ſcribebant : & *Iapigis ora Timaui.* Sed *Iapygas* Apulos de quibus heîc loquitur Solinus, qui *Iapidas* vocauerit, præter Codices Delrij, nec librum vllum nec auctorem noui. *Ἰάπυξ* Dædali filius, à quo Iapyges. Strabo lib.VI. *Ἰάπυγας δὲ λεχθῆναι πάντας φασὶ μέχρι τῆς Δαυνίας ἀπὸ Ἰάπυγος, ὃν ἐκ Κρήσσης γυναικὸς Δαιδάλῳ γενέσθαι φασί.* C At Iapides, vt dixi, ſunt *Ἰάποδες*, vt Numidæ, *Νομάδες.* vnde *Iapidia*, *ἡ τῶν Ἰαπόδων χώρα*, vt Numidia, *τῶν Νομάδων.* Salluſtius apud Seruium : *primam modo Iapidiam ingreſſus.* Vide & Plinium. Idem Plinius de Iapygia : ante Iapyx à Dædali filio, à quo Iapygia.

à Pelopidis, Piſas.] Notat Camers in veteribus quibus vſus eſt libris fuiſſe, *à Pelope Piſas.* omnes noſtri : *à Pelopidis.* vnus tantum Palatinus habuit, *à Pelope diſpiſas.* corruptè. Nec ſanè à Pelope conditæ Piſæ in Italia. Nec id intellexit Plinius cum dixit, à Pelope, Piſiſque. Piſas Italiæ ortas. quia Peloponneſus à Pelope, D qui Piſatæ ex Peloponneſo conditores Piſarum Italicarum. Strabo : *ἡ δὲ Πίσα κτίσμα ἐστὶ τῶν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ Πισατῶν.* Seruius ad x. Æneid. *Sanè Piſas antiquitus conditas à Peloponneſo profectis, vel ab his qui cum Pelope Elidem venerunt.* Certum tamen eſt malè Solinum dixiſſe Piſas iſtas à Pelopidis conditas, licet enim ex Peloponneſo originem traxerint, non tamen aut Piſatæ, aut Peloponneſo profecti, omnino etiam Pelopidæ fuerunt : cum hoc nomine Patronymico ſoli è Pelope deſcendentes intelligantur. Profectò nec E Strabo, nec Plinius, nec Seruius, nec quiſquam alius auctor à Pelopidis Piſas conditas dixit. pro illis verbis apud Seruium, *vel ab his qui cum Pelope Lidem venerunt.* legi fortaſſe debet, *qui cum Neſtore ad Ilium venerunt.* Strabo : *ἡ δὲ Πίσα κτίσμα ἐστὶ τῶν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ Πισατῶν, οἳ μετὰ Νέστορος ἐπὶ Ἴλιον στρατεύσαντες κατὰ τὸν ἀνάπλουν ἐπλανήθησαν.* Plinius : *Piſæ inter amnes Auſerem & Arnum ortæ à Pelope Piſiſque, ſiue Atintanis Græca gente.* Atintanes ſunt populi Macedoniæ, quos heîc intelligi non puto. Nam & libri Plinij veteres, *Tentanis* hîc legunt pro *Atintanis.* confirmat Seruius ex Catone hanc lectionem, cuius hæc verba ſunt : *Cato originum I.*

Digitized by Google

qui Piſas tenuerunt ante aduentum Etruſcorum negat ſibi compertum, ſed inueniri Tarconem Tyrrheno oriundum, poſtquam eorum locorum dominium ceperit. Piſas condidiſſe, cum ante regionem eamdem Teutanes quidam Græcè loquentes poſſederint. ita enim ſcribo, non *Teutones*. Nec de Teutonibus Germaniæ populis cogitãdum. ſequitur poſt paulo apud eumdem Seruium: *alij incolas huius oppidi Teutanas fuiſſe, & ipſum oppidum Teutam nominatum, quod poſteaPiſas Lydi lingua ſua ſingularem portum ſignificare dixerunt.* Sed qui ſunt illi Teutanes aut Teutani Græci? *Titana* locus Sicyoniæ quod & *Teutana* dicebatur. Stephanus Τίτανα χωρίον τῆς Σικυωνίας. νῦν δὲ Τευτάνιον καλεῖται. Sicyon autem in Peloponneſo, vt notum eſt. Inde Teutanos quidam non Piſatas. auctores Piſarum in Italia eſſe dixerunt. vtrique ex Peloponneſo. *Teuthea* etiam vrbs Elidis. Straboni, Τευθέα: Stephano, Τευθίς. Hinc nomen vrbis Teuthæ in Italia quæ poſtea Piſa. Fluuius etiam Teutheas in Peloponneſo. ab ea vrbe Teuthani fortaſſe dicti quos conditores Piſarum quidam tradiderunt.

Pag. 12. E. *A Cleolao Minois filio, Daunios.*] immo à Dauno, Diomedis ſocero. Plinius: *Hinc Apulia Dauniorum cognomine à duce Diomedis ſocero.* Seruius: *Daunia à Dauno rege Apuliæ, à quo Diomedem quidam hoſpitio receptum dicunt.* Nec video profecto quomodo à Cleolao Daunij denominari potuerint. de Daunijs porro corrigendus inſignis locus apud Symmachum in epiſtolis, qui doctos viros multum vexauit. lib. II. epiſt. XXXIV. ita editum eſt: *Adornare te reditum, quod ſacra deæ matris appeterent, arbitrabar. Tu indeuotus iter promoues, noſque, & patriam poſt tergum relinquis.* vbi Regiæ Bibliothecæ codex ſcribit: *tuenda vnius.* in alijs: *Tu inda vnius.* ſcribe: *tu in Daunios iter promoues.*

Pag. 13. A. *Coram à Dardanis.*] in optimo codice ſcriptum ad oram fuit: *vel Dardano.* quod verius. Plinius: *Corani à Dardano Troiano orti.* Martianus Capella: *Coram, Dardanus.* atqui ille habet à Solino.

Agyllam à Pelaſgis.] ita nos rectè. Nam Græcis Ἄγυλλα. atque ita in libris, cum vulgo edatur, *Agilla.* ſchedæ Palatinæ, *Agyllinam.* Sic habent ſcripti codices Marciani Capellæ: *Coram Dardanus, Agyllinam Pelaſgi.* & ſubintelligendum *vrbem.* ita Seruius: *ſane hanc Agyllinam quidam à Pelaſgo conditam dicunt, alij à Telegono.* Poëta: *Vrbis Agyllinæ ſedes* —— ſic Ἀγυλλίνων χαλκόν, ἀπὸ τῆς Ἀγύλλης dixerat Rhianus. quod addit Solinus conditam hanc vrbem à Pelaſgis, qui litteras in Latium intulerunt, more ſuo ſciens prudenſque nugatur. Plinius quidam alijque ſcriptores dixerunt Agyllam à Pelaſgis conditam, lib. III. cap. V. idem Plinius alibi ſcripſit Pelaſgos in in Latiũ litteras intuliſſe, vt lib. VII. cap. LVI. *in Latium eas attulerunt Pelaſgi.* ſed neque Plinius, nec alius quiſquam prodidit, litteras in Latium allatas ab illis Pelaſgis qui Agyllam condiderunt. Varij fuere Pelaſgi ex Theſſalia, & Arcadia. Nam & Arcadia Πελασγία

A dicta eſt, & ex quattuor partibus Theſſaliæ, vna Πελασγιῶτις eſt appellata. omnes hi Pelaſgi multum vagi & errones, vt alijs in locis quam plurimis, ſic in Italia varias diuerſis temporibus colonias inſtruxere. Agyllinæ in Tuſcia conditore. Pelaſgos ex Theſſalia fuiſſe conuenit inter auctores. Stephanus: Ἄγυλλα κτίσμα τῶν ἐκ Θετταλίας Πελασγῶν. vide & Strabonem lib. V. & Seruium lib. VIII. Æneid. Hoſque ante Euandrum in Italiam adueniſſe teſtatur ibidem Poëta:

Qui primi fines aliquando habuere Latinos.

Pelaſgi vero qui in Latium litteras inuexere,

B Arcades erant, Euander nimirum, & mater eius Carmenta. Nam Pelaſgi ſecundum Ephorum, τὸ ἀνέκαθεν Ἀρκάδες. Marcus Victorinus: *Repertores litterarum Cadmus ex Phœnice in Graciam, & Euander ad nos tranſtulerunt, litteras* XVI. antiqui verſus de repertoribus litterarũ:

Mente Phœnices ſagaci condiderunt Atticas,
Quas Latini ſcriptitamus edidit Nicoſtrata.

Nicoſtrata, vt omnes tenent, mater Euandri, quæ alio nomine Carmentis. diuerſi igitur generis Pelaſgi, qui Agyllam conſtituerunt & ineptè Solinus, nihil tamen præter ſolitum fecit, qui vtroſque miſcuit.

C *Ab Haleſo Argiuo Faliſcam.*] Plinius lib. III. cap. V. *Faliſca Argis orta, vt auctor eſt Varro, quæ cognominatur Etruſcorum.* Ergo alia Faliſca, à qua vt hæc diſtingueretur, ei cognomentum additum eſt, Etruſcorum. illa vero alia vt opinor, & verum eſt, dicebatur Æquorum. inde *Æqui Faliſci.* Virgilio:

Et Feſcenninas acies Æquoſque Faliſcos.

Æqui Faliſci, vt diſtinguantur ab Etruſcis Faliſcis, quicquid dicant qui aliter ſentiunt. & rectè olim ita Strabonis locum emendauit Hermolaus ex lib. V. οἱ δὲ Αἴκον Φαλίσκον λέγουσιν ἐπὶ τῇ Φλαμινίᾳ ὁδῷ κείμενον μεταξὺ Ὀκρικόλων καὶ

D Ῥώμης. vbi legerim potius: οἱ δὲ Αἴκων Φαλίσκον, id eſt, *Æquorum Faliſcam.* apud Diodorum quoque ſimiliter corrigo, Φαλίσκος τινὰς ἀπὸ τῶν Αἴκων ἔθνους, quo loco perperam ſcribitur, ἀπὸ τῶν Φαλαίκων ἔθνους, quod abſurdum eſt: nam nullum ἔθνος Φαλαίκων. illa autem Faliſca Etruſcorum fuit, quæ Haleſum Argiuum conditorem habuit. Ouidius:

Cum mihi pomiferis coniux foret orta Faliſcis
Mœnia contigimus victa Camille tibi.

& paulo poſt:

---his patrias iunxit Haleſus opes
Ille ſuos docuit Iunonia ſacra Faliſcos.

E Sed quomodo Faliſci ab Haleſo dicti? Seruius: *Faliſcos Haleſus condidit. Hi autem immutata H in F, Faliſci dicti ſunt: ſicut febris dicitur, quæ antè hebris dicebatur: Formiæ quæ Hormiæ fuerunt,* ἀπὸ τῆς ὁρμῆς. *Nam poſteritas in multis nominibus F pro H poſuit.* ridiculè in voce Haleſus, ſi H in F mutes, non fiet *Faliſcus* ſed *Faleſus.* ab Haleſo prius Faleſij & ἐπεκτατικῶς, vt nomina gentium apud veteres plerumque concipi ſolebant, *Faleſiſci.* ſic *Syriſci, Daciſci, Hunniſci, Teutiſci,* pro *Teutis,* inde contractè *Falici.* qui Faleſij autem prius ab Haleſo, mox Falerij dicti ſunt, vt *Valeſij,* poſtea *Valerij,*

& *Leuceſia,*

& *Leuceſia*, *Leuceria*, & ſimilia ſexcenta. Falerij vero vrbs dicta Faliſcorum. Nam Faliſci populi, Falerij vrbs, vtrumque ab eadem origine, nempe ab Haleſo. Certè apud Liuium lib. VII. Faliſcis bellum indixere Romani, quod eos qui Falerios perfugerant, cum male pugnatum eſſet, repetentibus fecialibus reddere noluiſſent. ergo Falerij vrbs Faliſcorum, quæ & Faliſca dicta eſt, vt ſi quis Luteriam Pariſiorum vrbem, aut ciuitatem Pariſienſem appellaret. ſic Faliſci illi Etruſcorum eodem modo à Faleriis differunt, quo Pariſij à Lutetia. Nā & Plinius, qui Faliſcam nominauit Etruſcorum, nullam Faleriorum fecit mentionem, quia Faliſca vrbs & Falerij idem. Nugatur itaque Solinus hoc loco qui cum Faliſcam ab Haleſo Argiuo conditam dixiſſet, addidit, & *Falerios à Falerio Argino*. nullus enim Falerius Argiuus, ſed Falerij dicti ab Haleſo, qui olim Faleſij. Ceterum diuerſa ab hac Etruſcorum Faliſca, & Falerijs. Phaliſca Æquorū, quæ res turbationem induxit pleriſque auctoribus, dum alij diuerſam ſtatuunt Falerios & Faliſcos. alij eoſdē faciunt, quidam etiam Falerios Etruſcos negant, & cum Æquis Faliſcis confundunt. Strabo non diſſimulauit hanc auctorum diuidiam lib. v. ἔνιοι δὲ ὁ Τυῤῥηνοὺς φασὶ τοὺς Φαλερίους ἀλλὰ Φαλίσκους. ἴδιον ἔθνος ἔνιοι τοὺς Φαλίσκους καὶ πόλιν ἰδιόγλωσσον. οἱ δὲ Αἰκουμ Φαλίσκον, &c. ſic legēda & diſtinguenda verba Strabonis, quæ vulgo peſſimè habent.

Pag. 13. A. *Feſcennium quoque ab Argiuis.*] libri omnes: *Feſcenninum quoque*. nec aliter veteres editiones. & ſubauditur, oppidum. ſic ſuprà *Agyllinam* dixit pro Agylla. Plinio *Feſcennia* dicitur. Seruius non ab Argiuis, ſed ab Athenienſibus conditum ſcribit.

portum Parthenium à Phocenſibus.] Plinius: *portus Parthenius Phocenſium, ſinus Vibonenſis.* ſed in optimis, & antiquiſſimis libris Plinij ſcriptum extat: *portus Parthenius, & Phocenſium.* quaſi diuerſi ſint portus, Parthenius & Phocenſium. aliter legit Solinus.

cum omni fœtu ver ſacrum miſſus.] de vere ſacro pridem eſt cum obſeruarunt viri docti quid eſſet. illud non puto obſeruaſſe, ἔτος ἱερὸν Græcis dici, quod Latinis ver ſacrum. ita vocat Strabo. idem lib. v. Σαβίνοι πόλιν χρόνον θεοὺς τοὺς ὀμβρίους πλημμυρώσης, εὔξατο καθιερῶσαι τῶν γενομένων τῷ ἔτει τούτῳ καθιερῶσαι. nec opus eſt reſcribere τῷ ἱερῷ ἔτει quod vir doctiſſimus malle ſe dicit. nam vt diximus, alibi id vocat ἔτος ἱερόν. Cum enim vouebant, quidquid proximo vere naſceretur, vnius anni fœtus Deo ſacrabatur. clarè Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. I. Ἀρχαιολογίας: ἦσαν ὅτε δὴ καθιερώσαντες ἀνθρώπων γενεὰς ἐξέπεμπον ἑτέρως καθιέρωσαν ἐκ τῆς οἰκείας. Solinus: *cum omni fœtu ver ſacrum miſſus*, σὺν πάσῃ γονῇ illius anni ſcilicet.

Qui depulſis ex oppido Siciliæ veteribus Sicanis.] de Tibure loquitur, oppido Romæ per quam vicino à tribus fratribus, Tiburto, Cora, Catillo Argiuis condito ac de Tiburti fratris maioris nomine appellato. quid heîc

A igitur oppidum Siciliæ, aut veteres Sicani faciunt? Sanum putamus fuiſſe Solinum cum hæc ſcriberet? Quis Siciliam pro Italia ſanus dixit? Seruius: *de Græcia tres fratres venerunt ad Italiam: Catillus, Coras, Tibur vel Tiburnus. Hi ſimul omnes vnam fecere ciuitatem, & eam de fratris maioris nomine Tibur appellauerunt.* Scio Sicanos Italiam olim tenuiſſe, atque inde pulſos inſulam duce Siculo occupauiſſe, quæ Sicilia poſtea ab eo dicta eſt. hæc enim traduntur. Sed Italiam dictam fuiſſe Siciliam, nemo, quod ſciam, prodidit. falſiſſimum igitur, & abſurdiſſimum eſt, quod heîc narrat Solinus. ſed fortaſſe ita ſcripſerat: *qui depul-*
B *ſis veteribus Sicanis, à nomine Tiburti fratris natu maximi vrbem vocauerunt.* cum ſciolus aliquis heîc Sicanos legeret, ad oram videtur addidiſſe, *ex oppido Siciliæ.* quia ſcilicet putaret Sicanos non alibi quam in Sicilia fuiſſe. atqui Sicani in Italia fuere, & quidem ea etiam loca tenuere, vbi poſtea Roma condita eſt. vide Seruium ad illud Poetæ:

—— *vetereſque Sicani.*

Æneid. VII. idem alibi: *Sicani duce Siculo venerunt ad Italiam, & eam tenuerunt excluſis Aboriginibus. mox ipſi pulſi ab illis quos ante pepulerant, inſulam vicinam Italiæ occupauerunt, & eam Sica-*
C *niam à gentis nomine, Siciliam vero à ducis dixerunt.* quinimmo Siculos illos veteres, Tibur oppidum tenuiſſe ſcribit Dionyſius lib. I. παρ' οἷς, inquit, καὶ εἰς τόδε χρόνου, μέρος τι τῆς πόλεως ὀνομάζεται Σικελικόν. additque mox Pelaſgos qui Theſſaliam incolebant, ad ea loca veniſſe & iunctos cum Aboriginibus bellum Siculis feciſſe. Hoc eſt quod ait hoc loco Solinus, Argiuos depulſis ex oppido veteribus Sicanis, Tibur condidiſſe. Nam Siculi illud oppidum tenuere. At quod additum eſt *Siciliæ*, prorſus falſum eſt, & ratione caret, patetque ab imperitis adiectum fuiſſe.
D Sic defendi Solinum poſſe arbitror, vt culpam in alios transferamus.

Mox in Bruttijs extructum templum Mineruæ.] à Tibure tranſit ad Bruttios, mox à Bruttiis & inſulis Sirenarum Neapolim redit, inde Præneſte, & ſic mera facit mapalia nullo ſeruato locorum ordine. intelligit porro Sirenum vel Sirenuſarum promuntorium, in quo templum Mineruæ ab Vlixe extructum. Strabo lib. v. συνεχὲς δ' ἐστὶ τῇ Πομπηίᾳ τὸ Σύρεντον τῶν Καμπανῶν. ὅθεν προκειται τὸ Ἀθήναιον, ὅ τινες Σειρηνουσσῶν ἀκρωτήριον καλοῦσιν. ἔστι δ' ἐπ' ἄκρῳ μὲν Ἀθηνᾶς
E ἱερόν, ἵδρυμα Ὀδυσσέως. Plinius lib. III. cap. v. *Surrentum cum promontorio Mineruæ, Sirenum quondam ſede.* vbi iuxta Plinium ſedes Sirenarum in ipſo promontorio Mineruæ, quod & Sirenuſarum propterea dicebatur. Stephanus: Σειρηνοῦσαι νῆσοι ἐν Ἰταλίᾳ περὶ τὸ πορθμὸν ἐπὶ αὐτῆς τῆς ἄκρας κειμέναι τὸ προπιπτούσης πόντου, καὶ διαλαμβανούσης τὸν κόλπον, τὸν περιέχοντα τὴν Κύμην, καὶ τὸν διειληφότα τὴν καλουμένην Ποσειδωνίαν. ita legimus apud Stephanum, vbi vulgo ſcribitur corruptiſſimè, ac nullo ſenſu: καὶ διαλαμβανούσης τὸν κόλπον, τὸν περι-

χόντα Κύμλω. ſimili modo corrigendus Ariſtoteles in Admirandis, cuius locum pæne ad verbum deſcripſit Stephanus: Φασὶ τὰς Σειρηνούσας νήσους, κεῖσθαι μὲν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ περὶ τὸν πορθμὸν ἐπ' αὐτῆς τῆς ἄκρας τῦ προκειμένου τόπου, καὶ διαλαμβάνοντος τοὺς κόλπους, τόν τε περιέχοντα τὴν Κυμίαν, καὶ τὸν διειληφότα τὴν καλουμένην Ποσειδωνίαν. vulgo perperam legitur, ὃς κεῖται, & περὶ τῦ προκειμένου, & διαλαμβάνοντες τοὺς κόλπους. ſic promuntorium Mineruæ quod Ἀθηναῖον Græci vocant, & promuntorium τῶν Σειρηνουσῶν idem: Nam Σειρηνούσας ἐπ' αὐτῆς ἄκρας κεῖσθαι. Strabo libro VI. τῆς δὲ νήσου προκειται τὸ ἀκρωτήριον τὸ Σειρηνουσῶν, καὶ ποιοῦν τὸν Ποσειδωνιάτην B κόλπον. Sic verba Strabonis ſunt emendanda: nam in editis male eſt: τὸ ἀκρωτήριον τὰς Σειρηνούσας. Sed notandum eſt Ariſtotelem, & ex eo Stephanum loco quem ſuprà adduximus, τὰς Σειρηνούσας locare in ipſo promuntorio ἐπ' αὐτῆς τῆς ἄκρας, vt nimirum ἀκρωτήριον, & Σειρηνοῦσαι res eadam fuerit, proinde malè reddunt docti viri in illo Ariſtotelis loco, ἐπ' αὐτῆς τῆς ἄκρας, *in ipſo freti vertice*, cum verti debeat, *in ipſo promuntorio*. Strabo libro hanc fuiſſe quorumdam ſententiam diſertim ſcribit: τὰς γοῦν Σειρήνας inquit, οἱ μὲν ἐπὶ τῆς Πελωριάδος καθιδρύουσιν, C οἱ δὲ ἐπὶ τῶν Σειρηνουσῶν πλείους ἢ διχιλίους διεχουσῶν σταδίους. τὸ δ' αὐτοὶ σκόπελον τρικόρυφον, διείργοντα τὸν Κυμαῖον, καὶ Ποσειδωνιάτην κόλπον. Hæc αἰτιώμενα Ariſtotelis opinio eſt: qui τόπον προκείμενον vocat, ſpatium anguſtum terrarum in mare excurrens, & prominens, in cuius extremo, ἐπ' αὐτῆς τῆς ἄκρας collocat τὰς Σειρηνούσας, tricipiti vertiſſe excelſas, quæ in vicem promuntorij Cumanum, & Pæſtanum ſinum diuidebant. qui προκειμένος τόπος Ariſtoteli & Stephano, Strabo cum appellat, αὐχένα προκείμενον μακρὸν καὶ στενόν, quem D à Surrento vſque ad fretum quod eſt iuxta Capreas ait pertingere, & ab vno latere habuiſſe fanum Sirenum, ab altero ad Pæſtanum ſinum, tres paruas inſulas deſertas ac ſaxoſas, quæ *Sirenides* aut *Sirenuſæ* appellabantur: in ipſo autem freto hoc eſt, ἐπὶ τῆς ἄκρας templum Mineruæ, τὸ Ἀθήναιον, inquit idem, ᾧ συνοικεῖ καὶ αὐχὴν αὐτός. Sic ſecundum Ariſtotelem & promontorium Mineruæ, & Sirenuſæ inſulæ, templumque Sirenum res eadem. Nam in ipſa prominentia ponit Sirenuſas, in Sirenuſis autem fanum Sirenum. At iuxta Strabonem, ab E vna parte illius prominentis anguli fanum Sirenum, ab altera tres paruæ inſulæ, in ipſo vero freto promuntorium Mineruæ cum templo. Hinc idem lib. V. poſt circumflexum promuntorij Mineruæ, Sirenuſas occurrere dicit: κάμψαντι δὲ τὴν ἄκραν, νησῖδές εἰσιν ἔρημοι πετρώδεις, ἃς καλοῦσι Σειρῆνας. Etenim Σειρῆνες & Σειρηνίδες, & Σειρηνοῦσαι illæ inſulæ dicebantur. Hæ Sirenum petræ etiam dictæ, & Pomponio Melæ diſtinctæ à Promontorio Mineruæ: *Petræ quas Sirenes habitauere, Mineruæ promuntorium.* apud Plinium quoque antiqui libri ita ſcribunt: *Surrentum, cum promontorio Mineruæ, Sirenum quondam ſedes.* atque ita ſane ſcribendum diſtinguendumque in Plinio. *Sirenum ſedes*, vocat, τὰς Σειρηνούσας, hoc eſt, vt ait Mela, petras quas habitauere quondam Sirenes, quæ & diuerſæ à promontorio Mineruæ, ſic tamen vt non longè diſtarent. Hinc & Σειρηνουσῶν ἀκρωτήριον dicebatur id promuntorium, Dionyſius periegetes Σειρηνίδα πέτραν vocauit.

Πρὸς δὲ νότον μάλα πολλὸν ὑπὲρ Σειρηνίδα πέτρην
Φαίνεται ἀρχαῖοι Πευκετίνου Σιλάριο.

ibi Σειρηνὶς πέτρα eſt promuntorium Mineruæ. & ridiculè Euſtathius & Feſtus Auienus de Neapoli accipiunt ſiue Pathenope, cuius mentio præceſſit, in ſuperiori verſu. At πέτραι Σειρηνίδες, vel petræ Sirenum, ſunt ipſæ inſulæ Σειρηνοῦσαι, non promuntorium, ſed quæ promuntorio propter vicinitatem nomen dederint, vt vocaretur, τῶν Σειρηνουσῶν. Ridiculè verò de his Sirenum petris ineptus auctor Tzetzes:

Οἱ μὲν γὰρ πέτρας λέγουσι τὰς που Σειρηνίδας
Εὐτρέπεις κἂν τοῖς κύμασιν ὁδὸν ἀποπλεούσας.

magis etiam ridiculè doctus interpres qui πέτρας Σειρηνίδας ibi vertit, *petras cathenatas.* Saxa Sirenum infrà memorat Solinus, quæ ad hunc locum pertinebant. cur enim tam locis vicina, tanto interuallo in opere ſuo diſparauit?

Pag. 13. B. *inſula Ligea appellata abiecto ibi corpore Sirenis*] Nulla, quod ego meminerim, hoc nomine inſula vocata eſt. plures ex noſtris legebant *Lyncea*. ad oram optimi codicis Regij, repoſitum, *Ligea*, ita quidem vna Sirenum dicta, ſed inſulam aliquam ſic appellatam neſcio. Nam Sirenuſſæ inſulæ pro indiuiſo à nomine Sirenum appellatæ, nulla ſeparatim aut Ligea, aut Leucoſia, aut Parthenope, quæ nomina fuere Sirenum. Leucoſia quidem inſula, haud longè ab illis locis, quam & Strabo ab vna Sirenum appellatam ſcribit, quæ ibi eiecta eſt. ſed illa inſula ex tribus Sirenuſis non fuit vna: & ſunt qui à Leucoſia Æneæ conſobrina dictam volunt, non ab Leucoſia Sirene, quam ſententiam & noſter hîc, tuetur infrà. vnde ergo accepit de Ligea inſula? Lycophron *Terinam* vocat, non *Ligeam* ad quam Ligeæ Sirenis corpus eiectum eſt:

Λίγεια δ' εἰς Τέρειναν ἐκναυσθλώσεται
Κλύδωνα χελύσσουσα, τὴν δὲ ναυβάται
Κρόκαισι ταρχύσουσιν, ἐν ψαφαραῖς,
Ὠκινάρου δίναισιν ἀγχιτέρμονα.

Hanc *Terinam* inſulam eſſe Stephanus ex Lycophronis ſententia ſcribit, in voce Τέρινα: ταύτῃ δὲ νῆσον αὐτὴν εἰς ἣν ἐξεβράσθη Λίγεια ἡ σειρήν, ὡς Λυκόφρων. an Terinam illam etiam Ligeam quidam vocauerunt? Nam πρὶν & νῦν idem & τέρεινα ᾠδὴ ἡ λίγεια. Sed fallitur Stephanus, nec enim inſulam Terinam Lycophron vllam intellexit, ſed Italiæ vrbem hoc nomine, cuius & alio loco meminit, his verſibus:

Οἱ δ' αὖ Τέρειναν, ἔνθα μυδαίνει ποτὸς

Digitized by Google

A Ὠκίναρος χλοῦ, φοῖβον ἐκβράσσων ὕδωρ,

Ἀλη καθικνοῦσιν κάμνοντες πετρᾷ.

Stephanus : Τέρινα πόλις Ἰταλίας, καὶ ποταμὸς ὁμώνυμος κτίσμα Κροτωνιατῶν, Hunc fluuium vocat Ὠκίναρον Lycophron. Strabo propè Temeſam eum collocat. Plinius : *Oppidum Temſa à Græcis Temeſe dictum, & Crotonienſium Terina, ſinuſque ingens Terinæus*. ad mare igitur ſita Terina, à qua & *ſinus Terinæus* : & ibi eiectum eſt corpus Ligeæ Sirenis, iuxta Lycophronem. ſic nulla inſula Terina, nec Ligea. Sirenuſæ, tres inſulæ fuerunt, trium Sirenum ſedes, dum viuerent. quæ poſtquam B in mare ſe præcipitauere, earum corpora defunctarum variis littoribus ac locis illata ſunt. Parthenopes corpus in ea loca eiectum eſt, vbi poſtea Neapolis condita eſt: Φαλήρου τύρσις dicitur Lycophroni. Stephanus vrbem Opicorum eſſe tradit : Φάληρον πόλις ἐν Ὀπικοῖς εἰς ἣν ἐξεβράσθη Παρθενόπη ἡ Σειρήν, ἡ νῦν καλουμένη Νεάπολις. Leucoſiæ, ad eam inſulam quæ inde nomen accepit. Ligea, ad Terinam vrbem, vbi & ſepulta eſt. Solinus inſulam Ligeam nominat, auctore nullo. Scribendum porro in verbis Solini hoc loco : *inſula Ligea ab eiecto ibi corpore Sirenis ita* C *nominata*. vulgo eſt in libris omnibus : *abiecto ibi corpore Sirenis*. Loquutio autem Soliniana, *eiecto ibi*. ſic, *deiecta in labris æneis*, infrà. &, *ibi conuolant ciconiæ*. proprium vero huic rei verbum, *eiectum*, ἐκβρασθὲν, ἐκπεσόν. Strabo de Leucoſia : νῆσος Λευκωσία ἐπώνυμος μιᾶς τῶν Σειρήνων, ἐκπεσούσης δεῦρο μετὰ τὴν μυθευομένην ῥῖψιν αὐτῶν εἰς τὸν βυθόν. Lycophron de Parthenope :

Τὴν μὲν Φαλήρου τύρσις ἐκβεβρασμένην,

Γλάνις δὲ ῥείθροις δέξεται τέγγων χθόνα.

Pag. 13. B. *Parthenope à Parthenopes Sirenis ſepulchro*] duo optimi Regij, *Parthenopis à Parthenope* D *Sirenis*. Haud ſcio an *Parthenopida* dixerit pro Parthenope more Græcorum. Sic Θειαντὰς pro Θειαντία, in Epigrammate :

Αἵματι τῷ αὐχεῖ Θειαντὰς εὐρύχορος.

Hoc & in nominibus prouinciarum frequens. Ouidius :

Imperiumque peti totius Achaïdos addit.

Achaïs, pro Achaia. ſic Atthis pro Attica. ſic *Daphnidem* pro Daphne poſuit Trebellius Pollio, de Balliſta tyranno : *in agro ſuo quem apud Daphnidem comparauerat, interemptum*. ad quem locum vide quæ notamus. ſic *Parthe-* E *nopis* hoc loco eſt Parthenope, ἡ Παρθενόπη. res ipſa ex Plinio : *Littore autem Neapolis Chalcidenſium & ipſa, Parthenope à tumulo Sirenis appellata*. quod addit Solinus, *quam Auguſtus poſtea Neapolim eſſe maluit*, nec Plinij eſt, nec cuiuſquam ſani auctoris, ſed merè Solinianum eſt. Et quis enim præter ipſum poterat dicere Neapolim ab Auguſto nominatam, quæ prius fuit Parthenope ? longe quippe ante Auguſti tempora id nominis habuit. Strabo : μετὰ δὲ Δικαιαρχίαν ἐστὶ Νεάπολις Κυμαίων, ὕστερον δὲ καὶ Χαλκιδεῖς ἐπῴκησαν, καὶ Πιθηκουσσαίων τινὲς, καὶ Χαλκιδέων, ὥστε καὶ Νεάπολις ἐκλήθη διὰ τοῦτο. Marcianus Heracleotes in περιηγήσει :

Καὶ Μασσαλιωτῶν, Φωκαέων τε Νεάπολις

Ἣν ἔκτισαν φυγόντες ὑπὸ τὰ Περσικὰ

Οἱ Φωκαεῖς, οὗ καρβιελόν τι δείκνυται

Ὑπὸ χθονὶ μαντεῖον.

Et paulo poſt :

Ἐκ τῆς δὲ Κύμης τῆς πρὸς Ἀόρνῳ κειμένης

Κτίσιν κατὰ χρησμὸν ἔλαβεν ἡ Νεάπολις.

Vide & Velleium lib. i. Hæc ſufficiunt, vt notum ſit Neapolim ab Auguſto hoc nomen non accepiſſe, & quis hoc non nouit?

Præneſte, à Præneſte Vlixis nepote, Latini filio] Stephanus, περὶ ἐθνικῶν· Πραίνεστος πόλις Ἰταλίας, ἀπὸ Πραινέστου τοῦ Λατίνου τοῦ Ὀδυσσέως καὶ Κίρκης υἱοῦ. Latinus filius Vlixis, & Circes, cuius Latini filius Præneſtus Vlixis nepos. legerim autem hoc loco, *à Præneſto Vlixis nepote*. Nam qui Græcis Πραίνεστος, Latinis *Præneſtus* debet eſſe. niſi quis malit, *hic Præneſtis*. ſic ἔγχωρος, *Enchoris* ; ἀπρόκοπος, *aprocopis*. vrbis quoque ipſius nomen, quod Græcis eſt Πραίνεστος, Latini *Præneſtis* efferunt aut *Præneſte*. Seruius : *dicimus autem & hoc Præneſte, & hæc Præneſtis*. Marcianus Capella ex hoc loco : *Præneſte ab Vlixis nepote Præneſte*. Cato quod montibus præſtaret, dictam autumabat Præneſte, in Originibus : *Quia is locus montibus præſtet, Præneſte oppido nomen dedit*. Πολυστέφανος quondam dicebatur. Corrigendus Plinius : *Præneſtini, vrbe quondam Polyſtephano dicta*. vulgo perperam : *vrbe quondam Stephani dicta*. Strabo: Πραίνεστον γοῦν Πολυστέφανον καλεῖσθαι πρότερον. ex quo nomine vincit Strabo vrbem ἐπιλωίδα fuiſſe. Πολυστέφανον autem ſignificat valdè munitam. nam στέφανοι dicebātur & vrbium muri. Pindarus : Ἰλίῳ μέλλοντες ἐπὶ στέφανον τεῦξαι. Anacreon : νῦν δ' ἀπὸ μὲν πόλεως στέφανος ὄλωλεν. vnde Κρότων εὐστέφανος Dionyſio.

quem iuxta ignes fortuitos inuenerunt, Digitiorum ſorores.] Marcianus Capella : *licet alij velint Cæculum conditorem, quem pignus aſſerunt fuiſſe flammarum*. rem habet à Solino, vt alia fermè omnia toto illo libro, ſed *Digitios* prætermiſit, neſcius quid eſſent. Et qui verò ſunt Digitij ? placebat olim : *Digitorum ſorores*. atque ita in ſchedis Palatinis ſcriptum reperi. *Digiti* eſſent Δάκτυλοι Ἰδαῖοι Nam ſic eos Latini nominant. Arnobius lib. iii. de laribus : *in diuerſis Nigidius ſcriptis modo tectorum domuumque Cuſtodes, modo Curetas illos qui occultaſſe perhibentur Iouis æribus aliquando vagitum, modo Digitos Samothracios, quos quinque indicant Græci Idæos Dactulos nuncupari*. ita enim planè ſcriptum exhibet optimum exemplar Regiæ bibliothecæ, vbi vulgares habent libri. *indigites Samothracios*, pro illis, *modo Digitos Samothracios*. quo magis mirum ex tot commentatoribus qui libro illo vſi ſunt, manibuſque & oculis diu tractauerunt, neminem vnum id animaduertiſſe. ſed & in fine eiuſdem libri, eoſdem *Digitos* ſeruarunt vetuſtiſſimæ membranæ, vbi *indigetes* ſubſtituerunt editiones : *aut ſi Curetas pro laribus inuocaro, quos Digitos Samothracios pars veſtrorum aſſeuerat auctorum*. Apud Ciceronem quoque de Natura deorum, *Digitos Idæos* ſcribi non *Dactylos*, ex

Digitized by Google

veteribus libris, iam obſeruarunt eruditiſſimi viri. Nec dubium quin huic loco conueniant *Digiti Idæi*, quos & pro Laribus nonnulli veterum accepere. verùm illud obſtat, quod in omnibus vetuſtioribus ac melioribus libris, *Digidiorum* legitur, non *Digitorum*: quidam etiam *Digitiorum*, vt ad oram Regij codicis adſcriptum fuit. Præterea quod maximè me mouet, nunquam *Digiti* abſolutè, ſed ſemper *Digiti Idæi*, aut *Digiti Samothracij* appellantur. ſic *Mater Idæa*, aut *mater Deûm*, nunquam vero ſimpliciter *mater*. Igitur non vana me ſuſpicio tenet ſcripſiſſe Solinum, deûm *Igidiorum ſorores*. aut ſimpliciter, *igidiorum ſorores*. Igidij pro *icidij* hoc eſt οἰκίδιοι. ſic *picile*, *mire*, *metici*, ποικίλη, μοῖραι, μέτοικοι. Lares Græci vocant θεοὺς οἰκιδίους, aut κατοικιδίους. Gloſſæ: *lares*, θεοὶ κατοικίδιοι. *Lares*, ἥρωες, κατοικίδιοι. Priſcianus: *lar quando ſignificat* κατοικίδιον θεὸν, *facit laris in genitiuo*. Gloſſæ: *penates*. πατρῷοι θεοί, κατοικίδιοι. Gloſſæ noſtræ manu ſcriptæ: θεοὶ οἰκίδιοι, *Dij penates*. Colloquia Græco Latina nondum edita; καὶ ἐκέλευσεν τὸν ἱερέα, Κύρησι τε καὶ Κορύβασι τιμὰς ἱδρῦσαι, ἵνα θεοὶ κατοικίδιοι λέγωνται: *Curetibus autem & Corybantibus honorem dedit, vt Dij penates dicantur*. *Oecidios* autem voce Græca, τοὺς οἰκιδίους dixiſſe Solinum non mirandum eſt. ſic *coracem* infrà dixit pro coruo: & *diacecaumenen*, pro zona torrida. *oecidij* igitur ſunt lares familiares, quorum ſorores iuxta focos fortuitos Cæculum inuenerunt. Seruius Rex, eodem quo Cæculus modo genitus fertur: Plinius lib. xxxvi. cap. vlt. *Non præteribo & vnum foci exemplum Romanis litteris clarum. Tarquinio Priſco regnante tradunt repente in foco comparuiſſe genitale è cinere maſculini ſexus, eamque quæ inſederat ibi Tanaquilis Reginæ ancillam, Ocriſiam captiuam, conſurrexiſſe grauidam.* addit Plinius, inde creditum Seruium Laris familiaris eſſe filium. Seruius de Cæculo, & Præneſtina vrbe: *ibi erant Pontifices & dij indigetes, ſicut etiam Romæ: erant etiam duo fratres, qui diui appellabantur. Horum ſoror dum ad focum ſederet, exiliens ſcintilla eius vterum percuſſit: inde dicitur concepiſſe.* Diuos fratres appellatos ſcribit Seruius quos οἰκιδίους hîc vocat Solinus, hoc eſt Lares familiares. nec quicquam mutandum in verbis Seruij. Nam *diui* propriè qui ex hominibus facti dij, quales erant Heroes, Penates, & Lares dijque indigetes. Arnobius lib. 1. *appellatis indigetes atque diuos.* hi erant quos animales deos vocabant. Labeo apud Seruium: *ſunt quædam ſacra quibus humanæ animæ vertuntur in deos, qui appellantur animales, quod de animis fiant: hi autem ſunt dij penates & viales.* per viales intelligit, *lares*. Feſtus: *Lares, animæ putabantur eſſe hominum redactæ in numerum Deorum.* idem Arnobius de Laribus, qui grauidam Ocriſiam in foco fecerunt, vnde natus rex Seruius: *corniculæ inde imperauiſſe captiuæ, vt intelligeret & agnoſceret, quid ſibi res vellent: Ocriſiam prudentiſſimam fœminam diuos inſeruiſſe genitali; explicuiſſe motus certos.* eoſdem paulo ante *conſerentes* nuncupauit: ſic enim ſcriben-

A dum indicamus, non *conferentes* vt vulgo hactenus lectum eſt: *ſed & Deos conſerentes pari more ac diſſimulatione taceamus, quos cum ceteris ſcribit Flaccus, in humani penis ſimilitudinem verſos obruiſſe ſe cineri, qui ſub olluda fuerat factus extorum.* conſerentes, à conſerendo. Lucretius:

—genitalia conſerit arua.

& *conſerentes* ab affectu, nam conſeruerunt aluum Ocriſiæ.

Pag. 13. B. *Arpos & Beneuentum à Diomede.*] Arpis res nota. Ἄργος ἵππιον, deinde Ἀργυρίππα, poſtea, *Arpi*. ſed Æoles, pro Ἄργος dicebant, Ἄρβος. inde *Arpos* Latini pronuntiauere pro
B Argis. Æoles enim γ in β, & contra mutant. γλέφαρον pro βλέφαρον, γάλανος pro βάλανος, vnde Latinum *glans*. στρογγὺς pro στροβός, φλίγω pro θλίβω, vnde Latinum verbum *fligo*. *Arpi* igitur ſunt *Argi*. Seruius: *Non vna eſt Argos: fuit enim & in Italia quam Diomedes condidit: quæ primo Argi, poſt Argyrippa, poſt Arpi dicta eſt.* Arpi vt diximus pro Argi quod Ætoli dicebant, Ἄρβοι.

& Beneuentum.] non erat Beneuentum, cum à Diomede condita eſt, ſed *Maleuentum*. Plinius: *colonia Beneuentum auſpicatius mutato nomine, quæ quondam appellata Maleuentum.* ſed
C nec Maleuentum Græcam originem de ſpecie ipſa oſtendit. quæ ratio Procopium induxit, vt Maleuentum crederet dictam à malo vento quo infeſtatur, vtpote contra Delmatiam in edito poſita. quod eſt ineptiſſimum. ſed deceptus eſt inflectione Latina qui *Maleuentum* dixerunt, quod erat Græcè Μαλόεντα. ſic enim vrbs illa vocabatur. ſic Ἄορνον, *Auernum*, inſerto digamma Aeolico, & mutato o in e. Stephanus: Βενεβεντὸς χωρίον Διομήδους ἐν Ἰταλίᾳ· οἱ δὲ ὅτι κτίσμα Διομήδους. ὃ καὶ Μαλόεντος ἐλέγετο. Abbreuiator Feſti: *Beneuentum colonia quum deduceretur, appellari cœ-*
D *ptum eſt melioris ominis cauſa. Namque eam vrbem antea Græci incolentes* Μαλόεντον *appellarunt*. ita enim ex veſtigijs priſcæ lectionis ſcribendum, quæ habet *Maleton*, aut *Malenton*, cum in editis peſſimè legatur, Μαλοῦϊτον. Græca vox Μαλόεις ἀπὸ τῶν μήλων Aeolicè, hoc eſt μήλων, ab ouibus. Apuliam ouibus & lana nobilem eſſe, quæ inde Apula dicebatur, ſatis notum eſt. Hinc Μαλόεις vrbs illa quam ibi condidit Diomedes ὁ Μαλόεις, τοῦ Μαλόεντος. Ætoli verò more ſuo, ὁ Μαλόεντος, τοῦ Μαλοέντου. Nam ex genitiuo caſu aliorum, ſuum nominandi faciebant. vt ὁ μάρτυρος τοῦ μάρτυρος, ὁ Μά-
E καρος τοῦ μάκαρος. Apollo Μαλόεις colebatur in Leſbo inſula, καὶ ὁ βωμὸς τοῦ ἱεροῦ Μαλόεις, ἀπὸ τῆς Μήλου τῆς Μαντοῦς, inquit Stephanus ex Hellanico, immo potius ἀπὸ τῶν μήλων quæ ibi immolabantur.

Metapontum à Pylijs.] ad oram vetuſtiſſimi codicis notatum alias legi, *Gylijs*. κτίσμα Πυλίων Metapontus. vide Strabonem. Fragmentum hiſtoriæ Velleij. hinc incipit: *tempeſtate diſtractus à duce ſuo Neſtore, Metapontum condidit.* quæ verba de Epeo omnino intelligenda: nec enim accipi poſſunt de Metabo, licet ita etiam videatur Lipſio. Metabum à

Digitized by Google

quo Metapontum conditum eſt, Siſyphi filium Æoli nepotem Stephanus ita vocatum à barbaris dicit, quum verum nomen eius eſſet Μέταποντος. τὸν γὰρ Μετάποντον οἱ βάρβαροι Μέταβον ἔλεγον. quod an verum ſit, addubito. Græci auctores Μέταβον eum paſſim appellant. Strabo lib. VI. τὴν τε Μελανίππην, οὐ πρὸς τὸν, ἀλλὰ πρὸς Δῖον κομισθεῖσαν, ἐλέγχειν ἡρῷον τοῦ Μετάβου. Et paulo poſt: ὡς πρὸς ἐκεῖνον ἀχθεῖσαν τὴν Μελανίππην, οὐ πρὸς τὸν Μέταβον. idem Stephanus in voce Καυλωνία, Metabum nominat: cur non Metapontum, ſi ita vocandus? ἀπὸ γὰρ τῆς αὐλῶνος ὕστερον μετωνομάσθη Καυλωνία, ὡς ἀπὸ τοῦ Μετάβου, τὸ Μεταπόντιον. immo vel hic locus apertè oſtendit, Μέταβον verum illius Herois fuiſſe nomen, à quo per deprauationem Μεταπόντιον vrbs dicta eſt, quæ dici debuit Μεταβόντιον: vt Καυλωνία; quam Αὐλωνίαν magis dictam oportuit, quia ἀπὸ τῆς αὐλῶνος. His accedit quod Antiochus apud Strabonem vrbem hanc Μέταβον primo nominatam fuiſſe aſſerit, poſtea παρωνομάσθαι Μεταπόντιον. à quibus παρωνομάσθη, niſi à barbaris qui Μεταπόντιον vocauerunt, quæ Μέταβος fuit à nomine conditoris appellata? Nam παρωνομάσθαι eſt à vero nomine deflecti. Seruius: *Metabus nomen ſumptum de hiſtoria: Metabus enim dux fuit Græci agminis, qui iuxta Adriaticum mare vrbem Metapontum condidit.* Adde quod Μετάποντος licet ſpeciem Græci nominis habeat, non eſt Græcum, haud ſanè magis quam Διάποντος, aut Πειράποντος. Nulla enim propria nomina ad hunc modum facta. διαπόντιος quidem & μεταπόντιος Græca ſunt, & tranſmarinum ſignificant. Μέταβος nomen proprium eius qui condidit Metapontum; quod Μεταβόεις & Μεταβοῦς dicebatur prius, vt Οπόεις Οποῦς. pro quo loci incolæ dixerunt Μεταποῦς Μεταποῦντος, vt Οποῦς Οποῦντος. inde *Metapontus.* τὸ ἐθνικὸν Μεταπουντῖνοι, vt Οπουντῖνοι, vnde Μεταπουντῖνοι. quod Græci, vt Græcam ſic magis formam haberet, dixerunt Μεταπόντιον, pro Μεταποντῖνον. ſic Ταυρόεις, & Ταυροέντιον idem. Et notandum eſt Græcos ſcriptores nunquam aliter huius vrbis nomen enuntiare ſolitos. Nam vt dixi Μετάποντος, aut Μετάποντον Græcum non eſt. At Latini *Metapontum* vocant τὸν Μεταποῦντα, vt *Hydruntum*, τὸν Υδροῦντα, *Opuntum*, τὸν Οποῦντα. *Buxentum*, τὸν Πυξοῦντα. Μέταβος Græcum ab antiquo verbo μεταβῶ, quod eſt μεταβαίνω. vnde μεταβῶν, μετάγων, Heſychio. ſed hæc alias pluribus.

Pag. 13. B. *Scyllaceum ab Athenienſibus*] melius cũ vnico l, *Scylaceum*. à quo infra *Scylacea regio*. Græci Σκυλάκιον. Strabo: μετὰ δὲ ταύτην, Σκυλλήτιον ἄποικος Ἀθηναίων τῶν μετὰ Μενεσθέως, νῦν δὲ Σκυλάκιον καλεῖται. lege: Σκυλάκιον. Virgilius:

Caulonisque arces, & nauifragum Scylaceum.

ita ſcribendum, non *Scylaceum.* nec enim Σκυλάκαιον, ſed Σκυλάκιον eſt. Seruius ad eum locum: *alij ab Athenienſibus qui cum Meneſtheo duce venerant, & à Libya redierãt conditum tradunt.* de hoc Scylacio Velleius: *Fabrateria deducta eſt ab hinc annos fermè centum quinquaginta, & poſt annum Scylacium, Mineruium, Tarentum.*

A *Sybarim à Trœzenijs & à Sagari Aiacis Locri filio*] Achæi cum Trœzenijs Sybarim condidere. Ariſtoteles lib. V. de Rep. Τροιζηνίοις Ἀχαιοὶ συνῴκισαν Σύβαριν. εἶτα πλείους Ἀχαιοὶ γενόμενοι ἐξέβαλον τοὺς Τροιζηνίους· ὅθεν τὸ ἄγος συνέβη τοῖς Συβαρίταις. de Sagari Aiacis Locri filio, nihil legi. Sagaris quidem nomen proprium Græcum, in antiquis Inſcriptionibus occurrit, & in illo verſu Martialis:

Poſſum te Sagarim iure vocare meo.

quem alibi explicamus. Ἰωνικὴ Straboni Sybaridis οἴκισις.

B *Sallentinos à Lyctijs*] ſic correximus corruptam omnium librorum ſcripturam, *Sallentinos Sallectiis*, *aut Sallictus*. conijciebat Delrius, *à Saleſiis*: quia Stephano Σαλήσιοι gens Pæonum. ſed quis Delrio auctor eſt, Saleſios illos Pæonas condidiſſe Sallentinos? de Lyctijs auctorem habemus Poëtam, cuius hæc ſunt lib. III.

Et Sallentinos obſedit milite campos
Lyctius Idomeneus.

Strabo: τοὺς δὲ Σαλεντίνους, Κρητῶν ἀποίκους φασίν. Lyctus autem vrbs Cretæ, vt omnes norunt. vulgatæ editiones: *à Lycijs.* quod ve- C ro proximum erat.

Gabios à Galatio, & Bio Siculis fratribus] ex duobus optimis Codicibus Regiis, alter *Galato* legit, alter *Galito.* eadem differentia in alijs. Non dubitem quin verius ſit, *Galato.* Nam *Galitus* corruptè pro *Galatus*: niſi ſit eodem planè modo quo *Catinam* dicebant, quæ Græcis Κατάνη, & ſimilia ſexcenta. Γάλατος proprium nomen Siculum. vnde & Γαλάτεια Nymphæ nomen celeberrimæ. γάλατος propriè album ſignificat, à voce γάλα. inde & Γαλάτας Græci vocauerunt Gallos à lacteo candore: vt contra Μαύρους & Λίβυας, D à nigrore. Nam vt γαλάτης, & γάλατος candidum ſignificat; ita λίβυς & μαυρὸς, nigrum. Plures autem ex noſtris & fideliores codices etiam heîc legunt, *& Byo*, non *Bio.* Nec Bius, nec Byus Græca ſunt in propriis nominibus: & *Byus* heîc ſcriptum eſt pro *Boeus* hoc eſt Βοῖος. ſic *Tryzenijs* ſupra idem libri habebant pro *Træzenijs.* ſic *metyci* apud Frontinum pro *metæcis.* vt contra τὸν γῦρον ſcribebant *gærum*: τὸν κύβον. *cæbum.* Βοῖος nomen proprium, vt Κοῖος: à quo diminutiuum Βοΐσκος, vt Κοΐσκος, nomina etiam propria. Βοῖος etiam Βοιωτὸς προσηγορεύθη. ſic ἀναγράφεται ſtadiodromus qui centeſima ſexageſima quarta E Olympiade vicit in ſtadio, Βοιωτὸς Σικυώνιος. Βοιωτὸς etiam Itoni filius, Amphictyonis nepos, à quo Bœoti populi dicti; vel vt alij volunt, Arnes & Neptuni. Βοῖον quoque vrbs Dorica: & Βοιαὶ vrbs in Creta inſula. Βοῖος itaque nomen proprium, qui heîc *Byus.* Nam vt dixi, nec Βίος, nec Βύος pro nominibus propria Græca habentur.

inſulam Tenſam ab Ionibus] multum circumuehatur auctores Geographiæ oportet, qui Tenſam inſulam reperire volet: ſed ne vlla quidem circumuectione eam reperturus eſt, quæ fuit nuſquam, cuiuſque

Digitized by Google

meminit nemo. *Temſa* vrbs Italiæ, quæ Græcis auctoribus Τεμέση. Plinius: *oppidum Temſa, à Græcis Temeſe dictum.* Ab Auſonibus primo conditum, poſt & Ætolis, quos eiecerunt Bruttij. Strabo: ἀπὸ γὰρ Λάου πρώτη πόλις ἐστὶ τῆς Βρεττίας Τεμέση, Τέμψαν δ᾽ οἱ νῦν καλοῦσιν, Αὐσόνων κτίσμα, ὕστερον δὲ καὶ Αἰτωλῶν. Lycophron:

> Τοῦ κρατοβρῶτος παιδὸς ἀτρίτου κάπρου
> Τῶν Ναυβολειῶν τ᾽ εἰς Τέμεσσαν ἐκγόνων
> Ναῦται καταβλώξουσιν.

idem dicit quod Strabo: Ætolos cum Phocenſibus Temeſen condidiſſe. Solinus *ab Ionibus* dicit. an ſcribendum, *ab Auſonibus?* ita Strabo, profectò hanc Temeſen ſeu Tempſam neceſſe eſt heîc intelligi. *Tenſa* autem pro *Tempſa*: vt *tentare* & *temptare* idem. Qui præter vrbem iſtam, vel in Italia, vel circa Italiam quæret inſulam Temſam, is fruſtrà quæret. Bruttij peninſulam incolebant. Strabo: ὑπὲρ δὲ τούτων, Βρέττιοι χερρόνησον οἰκοῦσιν. Horum vrbs Temſa, in littore. hinc fortaſſe inſulam eam vocauerit. quomodocunque ſit, certe errauit.

Pag.13.C. *Paſtum à Dorenſibus*] Græcis Ποσειδωνία, quæ Latinis *Paſtum*. & qui his Pæſtanus ſinus, illis Ποσειδωνιάτης. Nec tamen diuerſa ſunt nomina Ποσειδωνία & *Paſtum*: ſed Latinum nomen ex Græco corruptum. Ποσίδειον, & Ποσιδώνιον idem. ex Ποσίδειον, per contractionem factum *Peſtum*. Pæſtum à Sybaritis conditum ſcribit Marcianus Heracleota:

> Προσεχὴς δὲ ταύταις ἐστὶ πάλιν Οἰνωτρίοις
> Μέχρι τῆς Ποσειδωνιάδος ὠνομασμένης
> Ἣν φασὶ Συβαρίτας ἀποικίσαι ποτέ.

ita legendum in Marciano. vide Strabonem. ipſi autem Sybaritæ Achæorum coloni.

Myſcello Achæo Crotonam] Marcianus:

> Ἑξῆς τε ταύτης ἡ πρὶν εὐτυχεστάτη
> Εὐανδροτάτη πόλις τε γενομένη Κρότων,
> Μύσκελλος Ἀχαιὸς ἣν ἀποικίσαι δοκεῖ.

Cauloniam & Terinam à Crotonienſibus] idem Marcianus:

> Ἔχεται δὲ τούτων πρῶτα μὲν Καυλωνία,
> Ἐκ τῆς Κρότωνος ἥτις ἔσχ᾽ ἀποικίαν,
> Ἀπὸ τῆς συνεγγὺς κειμένης τε τῇ πόλει
> Αὐλῶνος αὐτὸ τοὔνομ᾽ ἔχουσ᾽, εἰς ὕστερον
> Μετωνομάσθη τῷ χρόνῳ Καυλωνία.

ita legendi hi verſus apud Marcianum, qui vulgo plus quam vno loco corrupti. de Terina habetur apud eumdem his verſibus, quos & corrigemus:

> Ἑλληνικὰς οὖν παραθαλαττίους ἔχει
> Πόλεις, Τέρειναν πρῶτον, ἣν ἀπῴκισαν
> Κροτωνιᾶται πρότερον, ὡς τὰς πλησίον
> Ἱππώνιον καὶ Μέδμαν ᾤκισαν Λοκροί.

Μέδμα Stephano. Straboni Μέδαμα, cuius locus obiter emendandus lib. VI. ἐν δὲ τῷ παράπλῳ τούτῳ Μέδαμα πόλις Λοκρῶν τῶν αὐτῶν, ὁμώνυμος κρήνῃ μεγάλῃ, πλησίον ἔχουσα ἐπίνειον καλούμενον Ἐμπόριον, vel quod etiam verius: ὁμώνυμος κρήνῃ, ἡ μεγάλην πλησίον ἔχουσα ἐπίνειον, καλούμενον Ἐμπόριον.

à Narycijs Locros] ineptè. quaſi inter generalem Locrorum diſtinctionem, vlli Na-
A rycij ſint Locri. In Græcia erant Locri Ozolæ, Opuntij, & Epicnemidij. Ozolæ vocabantur etiam Heſperij. ita Strabo, Epicnemidios ab Opuntijs diſtinguens. alibi tamen Ὀποῦντα facit τῶν Ἐπικνημιδίων metropolim. Nec aliter Plinius, qui Opuntios, & Epicnemidios Locros eoſdem facit. Præter hos Græciæ Locros, in Italia fuere Epizephyrij à Zephyrio promontorio, quos ἀποίκους conſtat fuiſſe τῶν in Græcia Λοκρῶν. Alij ab Opuntiis, alii ab Ozolis originem habuiſſe tradiderunt. Virgilius Narycios eos vocans, ab Opuntiis eos deducit. ſic enim de Locris Ita-
B licis ait:

> *Heic & Narycij poſuerunt mœnia Locri.*

Et poëticè quidem Narycios vocat τοὺς Ὀπουντίους à Naryce vrbe Opuntiorum: quinimmo Opuntem quidam Νάρυκα olim dictam fuiſſe produnt. Seruius: *alij Narycios Opuntios eoſdem, & Epicnemidios dicunt: namque prius Naryx, Opuns poſtea dicta, eadem & Epicnemidia vocatur.* falſum tamen Narycem, & Opuntem eaſdem fuiſſe. Νάρυξ patria fuit Aiacis Locri, qui Opuntiis imperauit. Stephanus: Νάρυξ πόλις Λοκρίδος, τινὲς δὲ Νάρυκον τὴν πόλιν φασίν, ἐξ ἧς Αἴας. ita legendum in Stephano, Strabo lib.
C IX. de Patroclo qui Opuntius fuit oriundo: οὐ μὴν ἐβασίλευέ γε ἐκεῖνος τῶν Ὀπουντίων, ἀλλ᾽ Αἴας ὁ Λοκρός, πατρίδος ὤν, ὥς φασι, Ναρύκου. ita ſcribimus. perperam vulgo ſcribitur: ὥς φασιν Ἀρύκου. corrigendus ſimiliter in huius vrbis nomine Diodorus lib. XIV. κατασεσρατοπεδευκότος δὲ αὐτοῦ εἰς Νάρυκα τῆς Λοκρίδος, ἐξ ἧς φασὶ τὸν Αἴαντα γεγονέναι. vitioſe editur: εἰς Ἄρυκας. Νάρυξ & Ναρύκη & Νάρυκος. Ab iſta igitur vrbe quæ patria fuit Aiacis Opuntiorum Locrorum Ducis, *Narycios Locros*, τοὺς Ὀπουντίους poëticè vocauit Virgilius. *Narycius Aiax.* Ouidio dicitur. At Solinus, qui poëtice non ſcribit, ſed hiſtoricè, *Opuntios* dicere
D debuit pro *Narycijs*. Nemo enim Græcorum Locrenſes qui in Italia ſunt, oriundos à Naryciis dixit, ſed aut ab Ozolis aut Opuntiis. Marcianus Heracleotes:

> —— οἱ δὲ λεγόμενοι
> Ἐπιζεφύριοι πλησίον κεῖνται Λοκροί
> Εἰσὶν δ᾽ ἄποικοι τῶν Ὀπουντίων Λοκρῶν.
> Ἔνιοι δὲ Λοκρῶν φασὶ τῶν ἐν Ὀζόλαις.

Ephorus ab Opuntijs, quem ſequitur Virgilius, reprehendit Strabo. Epizephirij dicti Italici Locrenſes à promontorio Italiæ Zephyrio, ἔχοντι, vt ait Strabo, τοῖς ἑσπερίοις ἀνέμοις λιμένα. cum hæc ita ſint, mirum eſt quod tra-
E dit Seruius, Epizephyrios & Ozolas ſocios Aiacis Oïlei fuiſſe: *ſed poſt tempeſtatem*, inquit, *Capharei montis, Epizephyrij tenuerunt Bruttios, Ozolæ vero Pentapolim.* quaſi nimirum hoc nomen ex Græcia in Italiam attulerint Epizephyrij, aut quaſi vlli in Græcia Epizephyrij Locri. ita certè ipſum ſenſiſſe clarius ex his quæ ſequuntur eluceſcit: *Eſt enim Cnemis promunturium, in quo Promuntij Locri poſiti ſunt, à quibus originem trahunt, qui in Italia ſunt, & appellantur Epizephyrij, quod Zephyrium promunturium vocatur à Græcis in quo ſunt conditi Locri, qui*

Digitized by Google

in Græcia ſunt. Hi vero qui iuxta Delphos, Ozolæ nuncupantur. eadem videtur fuiſſe Stephani ſententia: Λοκρῶν μοῖραι τρεῖς εἰσίν, Ἐπικνημίδιοι, Ἐπιζεφύριοι καὶ Ὀπούντιοι, ὧν ἦν Αἴας, οἱ δὲ Ὀζόλαι. vult nimirum Epizephyrios in Græcia Locros eoſdem cum Opuntijs fuiſſe. hinc Seruius ſocios eos Aiacis vocat, qui dux fuit Opuntiorum. Atqui nulli in Græcia Epizephyrij Locri, nullum promuntorium Zephyrium, ſed in Italia. quod aliquandiu tenuere Locri vel Opuntij vel Ozolæ, poſtquam in Italiam acceſſerunt: indeque ſunt nominati Epizephyrij. videre tamen videor quid eos in hunc errorem induxerit. In Græcia ἑσπέριοι Λοκροὶ dicti ſunt, Parnaſſi montis accolæ ex parte occidentali. Hinc *Epizephyrios* eos etiam appellatos interpretati ſunt, quia Zephyrus ἐκ τοῦ ἑσπερίου μέρους flat. Nam & inde quoque Ζεφύριον promuntorium Italiæ nuncupatum eſt, quod portum haberet, τοῖς ἑσπερίοις ἀνέμοις obuerſum. Atqui non Opuntij Locri Heſperij vocati ſunt, ſed Ozolæ: Nec illi Heſperij, ἐπιζεφύριοι vnquam à Græcis nominati ſunt, ſed illi tantum, qui promuntorium Italiæ inſederunt, Ζεφύριον. *Naryciam* autem vocat Ouidius Locrenſium Italicorum terram, quod à Naryciis Locris:

--- Caulonaque, Naryciamque.

Nam Locri Cauloniæ vicini. Mela:

Cauloniam Locroſque circumdat.

Martianus:

--- πλησίον κεῖνται Λοκροί.
Ἔχεται δὲ τούτων πόλις μὲν Καυλωνία.

Refert Seruius ex Tacito Naſamones à Naryciis oriundos eſſe, quod excuſauerit Solinum, ſi modo Tacitus ſic loquutus eſt, & non ipſe Seruius ex Virgilio. Nam vt dixi, poetica prorſus loquutio eſt, Narycios pro Opuntijs Locris dicere, quum Opus Metropolis fuerit Opuntiorum, non Naryx.

Pag. 13. C. *Heretum à Græcis in honorem Heræ.*] Seruius ad illud Poëtæ:

Hereti manus omnis---

Oppidum eſt dictum à Iunone, id eſt Ἥρας *quæ illic colitur.* Ἡραῖος Stephano.

Ariciam ab Archilocho Siculo vnde & nomen.] ſcribe, *Ariciam.* nam ita Græci, Ἀρικία. vnde *Aricinum nemus*, & *Aricina Diana.* ſed quomodo Ariciæ nomen ab Archilocho deductum ſit, quod Heminæ placebat, non video. an primo *Archilochia*, poſtea contractione, dicta *Arichia*, & *Aricia?* quis ille præterea Archilochus Siculus? Archias quidam legitur Syracuſarum conditor. quid ſi ab illo Archia, conditam Ariciam voluit Caſſius? nomen certè magis eo alludit, vt ab Archia Aricia, quam ab Archilocho ſit appellata. Hic Myſcellum etiam in condenda Crotona adiuuit, & Achæus fuit non Siculus.

Simulacrum Scythicæ Dianæ quod de Taurica extulerat.] Strabo: τὸ δὲ Ἀρτεμίσιον, ὃ καλοῦσι Νέμος, ἐκ τοῦ ἐν ἀριστερᾷ μέρους τῆς ὁδοῦ τῆς ἐξ Ἀρικίας ἀναβαινόντων. τῆς δ' Ἀρικίνης τὸ ἱερὸν λέγουσι δ' εἶναι ἀφίδρυμα τῆς Ταυροπόλου. ita diſtinximus ac

A emendauimus inſignem magni ſcriptoris locum, vulgo ab interpunctione & lectione corruptiſſimũ. τὸ Ἀρτεμίσιον vt vel pueri ſciunt Cercoëtiani, templum eſt Dianæ: vt Ἀσκληπιεῖον, Æſculapij: Ἰσεῖον, Iſidis templum. Non igitur Ἀρτεμίσιον νέμος, iunctim legendum eſt: nec Latinè vertendum erat, *Dianæ quod vocant nemus.* Etſi enim antiquiſſimi Græci voce νέμος vſi ſunt in eadem notione qua Latini *nemus.* non tamen putandum eſt Straboni antiquum & obſoletum hoc verbum vſurpatum fuiſſe, pro vulgato ἄλσος. ſic igitur diſtinguendum fuerat, vt nos poſuimus: τὸ δ' Ἀρτεμίσιον, ὃ καλοῦσι Νέμος: *templum vero Dianæ, quod vocant Nemus.* Latini ſcilicet Aricinæ Dianæ templum ita propriè vocabant, *Nemus.* vnde & ipſa Diana *Nemorenſis* indigetabatur. & ſacerdos eius, *rex Nemorenſis* dicebatur, vt eſt apud Suetonium. Plinius lib. xxxv. cap. vii. *Pingi autem gladiatoria atque in publico exponi cœpta à C. Terentio Lucano. is mortuo auo ſuo à quo adoptatus fuerat, triginta paria in foro per triduum dedit, tabulamque pictam in Nemore Dianæ poſuit.* id eſt, ἐν τῷ Ἀρτεμισίῳ. quod *Nemus* vocabatur. Vitruuius lib. iv. cap. vii. *item generibus alijs conſtituuntur ædes, ex iiſdem ſymmetrijs ordinatæ, & alio genere diſpoſitiones habentes, vti eſt Caſtoris in Circo Flaminio, & inter duos Lucos Vejouis: item argutius in Nemore Dianæ columnis adiectis dextra ac ſiniſtra ad humeros pronai.* Ex his locis conſtat *Nemus* propriè vocatum fuiſſe templum illud Dianæ Aricinæ, quod in nemoribus poſitum eſſet. Ouidius:

Ecce ſuburbanæ templum Nemorenſe Dianæ.

de eodem loquitur. Silius Italicus lib. viii.

Quique immite Nemus Triuiæ. Strabo autem explicat, quod ſit illud Ἀρτεμίσιον, vocatum Nemus. τῆς δ' Ἀρικίνης, inquit, τὸ ἱερόν. vulgo ſcriptum eſt: τῆς ἐξ Ἀρικίας ἀναβαινόντων, εἰς τὸ δ' Ἀρικῖνον τὸ ἱερόν. nec meliorem reponit vir doctiſſimus, qui emendat, τῆς ἐξ Ἀρικίας ἀναβαίνουσι εἰς τὸ τῆς Ἀρικίνης ἱερόν. quæ lectio diuerſa facit, τὸ Ἀρτεμίσιον, & τὸ τῆς Ἀρικίνης ἱερὸν quæ eadem ſunt. Nam τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρικίνης eſt templum Dianæ, quod Græcis Ἀρτεμίσιον dicitur; Latini vero *Nemus* propriè vocabant à nemore in quo erat ſitum. perperam etiam in Strabone legitur, λέγουσι δ' εἶναι ἀφιδρύματα τῆς Ταυροπόλου. cum legendum ſit ἀφίδρυμα. nam vnicum erat. ἀφίδρυμα τῆς Ταυροπόλου eſt, vt heîc Solinus vocat *ſimulacrum Scithicæ Dianæ.*

à Locrenſibus Metapontum quod nunc Vibo dicitur. Metaponti iam ſuprà meminit à Pylijs conditi: ecquod iſtud alterum Metapontum? ſic tamen omnes libri. ad oram Regij codicis adnotauit antiquarius alias ſcribi, *hypontum.* ex qua vitioſa ſcriptura, non mihi dubium eſt, quin correctores vulgatam lectionem omnium librorum effinxerint. at minima mutatione corrigendum fuerat, *Hipponium*, ex *hypontum.* Vrbs Bruttiorum fuit, quam Græci Ἱππώνιον, Latini *Vebonem Valentiam* dixere, colonia deducta. ab ea Vibonenſis ſinus, quem Græci ſcriptores vocant Ἱππωνιάτην. Hæc à Locrenſibus condita.

Marcianus : A

Ιππώνιον καὶ Μέδμα καὶ φωκέων Λοκροί.

videtur etiam Græcis dicta Ιππὼν, vnde vox Latina *Vibo.* nam præpoſito digamma, & π mutato in β, vt πύξος, *buxus*, & Πύῤῥος, *burrus* ſic ἱππὼν *Vibbo*, & quia conſonantes non geminabant, *Vibo.* Mela: *Hippo, nunc Vibo.* Grȩci tamen nunquam Ιππῶνα vocant hanc vrbem, ſemper Ιππώνιον. vt contrà duas vrbes quæ in Africa ſunt hoc nomine, cognométo vero Regij & Diarrhyti diſtincta: nunquá Ιππώνια, ſemper Ιππῶνας. Falluntur auté qui putant hoc ἱππώνιον Bruttiorum, Vibonem à Romanis vocatum fuiſſe, tunc cum illud oppidum in poteſtatem ſuam redegerunt, & coloniam fecerunt: *Vi-* B *bonem* ſemper appellarunt, quod Græci ἱππώνιον. & quis enim neſcit in Græcarum vrbium nominibus concipiendis ſimiles & maiores παραφθορὰς commiſiſſe Romanos. *Buxentum* appellarunt, qui Græcis Πυξοῦς. *Paſtum*, qui Ποσειδώνιον. *Sipuntum*, qui Σιποῦς. *Tarentum* qui Τάρας: *Maleuentum* qui Μαλόεντος. ſic *Vibonem* vocitarunt, qui Græcis Ιππὼν aut Ιππώνιον. Non rectè igitur Solinus, qui ſcribit: *à Locrenſibus Hipponium quod nunc Vibo dicitur.* Nam ſemper Latinis dictus Vibo, qui Græcis Ιππὼν. vt Veſper ſemper ijſdem, qui Græcis ἕσπερος: & *vinum*, οἶνος. parum cautè etiam C Mela: *Hippo, nunc Vibo.* at melius ac prudentius Plinius, *Hippo*, inquit, *quod nunc Vibonem Valētiam appellamus.* Vibonem Romani, quum Bruttijs eripuiſſent, colonia deducta, nominarunt *Valentiam.* de iſta Valentia intelligit Velleius lib. I. *proximo anno Torquato Sempronioque Conſulibus Brunduſium, & poſt triennium Spoletium: poſtque biennium deducta Valentia.* quæ vt diſtingueretur ab alijs colonijs hoc nomine, quas plures deduxerunt Romani, nam & *Valentia* in Hiſpania citeriore colonia, hanc cum priſco ſuo nomine appellarunt D *Vibonem Valentiam.* Stephanus: Ιππώνιον πόλις Βρεττίων ἀπὸ ἥρωος, ἣ μετωνομάσθη ὑπὸ Ρωμαίων Ουιβωναλεντία. ita ſcribendum ex antiquo codice: nam malè Xylander edidit, Ουίβων καὶ Οὐαλεντία. Strabo: Βρεττίους δὲ κατέχοντας ἀφείλοντο Ρωμαῖοι, καὶ μετωνόμασαν Ουιβῶνα Οὐαλεντίαν.

Pag. 13. D. *Gallorum veterum propaginem Vmbros eſſe.*] Seruius ad XII. Æneid. *Vmbria pars Tuſciæ eſt. Sanè Vmbros Gallorum veterum propaginem eſſe Marcus Antonius refert: hos eoſdem quod tempore aquoſæ cladis imbribus ſuperfuerunt. Vmbros cognominatos.* quæ hinc ſumpta liquet, & ſimul licet videre negligentiam veterum Grammaticorum in citandis auctorum locis. Nam E duas diuerſas opiniones vni M. Antonio tribuit, quum Bocchum nominet Solinus, qui alterius auctor fuerit. præterea vbi Seruius habet, *Vmbros cognominatos*, rectius heîc apud Solinum eſt, *Vmbrios Græce nominatos.* ita enim libri vulgo edunt. Ομβρίους Græci nec Ομβρους nec Ομβρίους vocant, ſed Ομβρικούς. Scylax Caryandenus: μετὰ δὲ Δαυνίτας ἔθνος ἐστὶν Ομβρικοί. ita ſemper Strabo. non rectè igitur corrigebat Scaliger apud Marcianum, vt verſum integraret,

Μεσσαπίων δ' οἰκοῦσιν Ομβρικοὶ λεώ.

Nam Ομβρικοὶ abſolute Græcis dicuntur Vmbri. melius ſcriberetur:

Μεσσαπίων δ' οἰκοῦσιν Ομβρικοὶ πέδον.

Stephanus: Ομβρικοὶ ἔθνος Ιταλικὸν περὶ τὸν Αδριανὸν κόλπον. λέγονται Ουμβροι παρὰ τοῖς Ιταλικοῖς συγγραφεῦσι.

par ſententia eſt inter auctores] Hæc habentur in vetuſtiſſimo Regio. in aliis pleriſque deſunt. qui hæc non habent, verba iſta agnoſcunt, quæ ſequuntur: *perſpicuè inter omnes conuenit.* quæ in Regio deſiderantur. Ex duabus editionibus hæc differentia, quarum vna ſic habuit: *Par ſententia eſt inter auctores, à gubernatore Æneæ appellatum Palinurum, à tubicine Miſenum, à conſobrina Leucoſiam inſulam, à nutrice Caietani, ab vxore Lauinium*, altera vero ſic: *inter omnes promiſcuè conuenit, à gubernatore Æneæ appellatum Palinurum*, &c. quod in aliis infinitis locis factum, vtraque lectio in vulgarias editiones recepta eſt, cùm alterutra eſſet admittenda. Nos ſcripturam optimi Regij codicis ſequi maluimus. ſi quis alteram præfert, per me licet, dum modo legat, *inter omnes promiſcuè conuenit.* ſic enim meliores libri, non *perſpicuè.*

à conſobrina Leucoſiam inſulam] ita repoſuimus, quod ita haberent omnes editiones antiquæ, & omnes libri ſcripti. Delrius contra Camertem velitatur legendum potius eſſe *Leucaſiam.* atque ita dictum factum, reſcripſit in ſua editione. quare? quia ſic Dionyſius eam nominat. numquid aliud? quia, inquit, in manuſcripto meo reperi, *Leocatiam.* quid ſi ego in meis legi, *Leocotiam.* ita ſane fuit in vtroque Regio, ſchedis Palatinis, libris Danielis, & Petauiano, quem vidit v. c. Ioſias Mercerus. ad oram Regij adſcriptum: *vel Leucoſia.* quæ vera eſt ſcriptura. Feſtus: *Lectoſia inſula dicta à conſobrina Æneæ ibidem ſepulta.* omnino ibi *Lectoſia* pro *Leucoſia* ſcriptum. Non diſputabimus teſtimoniis, illud in dubium reuocari non poteſt, quin ex tribus Sirenibus vni *Leucoſia* nomen fuerit, ea Λευκωσία à Græcis vocatur non Λευκασία. ita enim Ariſtoteles, Strabo, Stephanus, Tzetzes, omnes denique, eam nominarunt, non Λευκασίαν. Lycophron:

Ακτὴν δὲ τὴν προὔχουσαν εἰς Ενιπέως
Λευκωσία ῥιφεῖσα τὴν ἐπώνυμον
Πέτραν ὀχήσει.

ibi & Leucoſiam inſulam, & Leucoſiam Sirena apertè nominat. Nec Λευκασία in illo verſu locum habere poteſt, ſecunda breui. Cum igitur ab illa Sirene ſic nominata, inſulæ nomen datum plures auctores ſint, *Leucoſiam* inſulam eſſe dicendam, non *Leucaſiam*, ſatis inde conſtare poteſt. Nec enim duæ ſunt diuerſæ inſulæ *Leucaſia* & *Leucoſia*, quarum illa ab Æneæ conſobrina, hæc ab vna Sirenum nomen ſortita ſit. ſed eamdem inſulam vnamque Leucoſiam alij ab Æneæ conſobrina ibi ſepulta, alij à Sirene Leucoſia in illud littus eiecta dictam ſcripſere. Strabo lib. VI. ἀνταῦθα ἔκπλεοντι τὸν πόρον, νῆσος

Λευκωσία μικρὸν ἔχουσα πορθμὸν, τὴν ἤπειρον ἀφεστῶσα, ἐπώνυμος μιᾶς τῶν Σειρήνων ἐκπεσούσης δεῦρο. At ſicubi Strabo Λευκασίαν vocat, vt lib.ii. quem locum citat Delrius, id vitio librariorum accidiſſe certum eſt. idem error etiam irrepſit in libris Dioniſij, vbi Λευκασία pro Λευκωσία ſcribitur. idem Delrius corrigit apud Silium lib. viii.

— nunc ſeſe oſtendere miles
Leucaſiæ è populis.

peccat dupliciter, & quod *Leucaſia* reponit pro *Leucoſiæ*. & quod *è populis* reſcribit, pro *è ſcopulis*. ſcopuloſam fuiſſe Leucoſiam vel vnus teſtimonio poteſt eſſe Lycophron, qui πέτρας Λευκωσίας appellat. at *Leucoſian* licentia poëtica cum ſecunda breui poſuit Italicus, quaſi Λευκοσία Græcè ſcriberetur non Λευκωσία. ſic primam in σινεγανος breuiauit Horatius. Λευκωσία postremo Græcum eſt, non Λευκασία. Λευκῶσαι eſt albare, vnde λεύκωσις & Λευκωσία proprium nomen. λεύκωμα, *album*.

Pag. 13. E. *ab vxore Laninium*] ita ſcripſi. vulgo: *ab vxore Lauinia Lauinium eſſe nuncupatum*. quæ lacinia addita à correctoribus. Stephanus: Λαουίνιον, μητρόπολις τῶν Λατίνων. editur vulgo: Λαουΐνιον.

ſimulacrum quod ſecum ex Sicilia aduexerat, dedicat Veneri matri] Ecquod iſtud ſimulacrum fuit, aut cuius dei, quod ex Sicilia aduectum Æneas in agro Laurente Veneri matri dedicauit? Hominum quidem ſimulacra ſolebant alicui numini conſecrari. quem morem iam docti obſeruarunt. At numinis alicuius ſimulacrum, non legimus alij numini ſolitum dedicari. Nullius autem numinis aut hominis ex Sicilia in Italiam ſimulacrum aduexit Æneas quam Veneris ipſius. legendum igitur hoc loco: *vbi dum ſimulacrum quod ſecum ex Sicilia aduexerat, dedicat, Veneris matris*. Veneris matris ſimulacrum quod ſecum ex Sicilia aduexerat, in agro Laurente dedicauit. Hæc indubitanter vera eſt lectio. cognomentum illius Veneris, *Frutim* dicit fuiſſe Solinus: *Veneris matris quæ Frutis dicitur*. ita enim plerique & antiquiſſimi libri. Sed vnde *Frutis* Venus in Sicilia aut quare ſic dicta? Nomen Græcum oportet hoc fuiſſe, quando hoc nomine colebatur in Sicilia Venus. putabat Scaliger *Frutis* detortum eſſe ex Ἀφροδίτη. Hoc non procederet. *Venus* Latinis dicitur quam Græci Ἀφροδίτην vocant; *Frutis* etiam eſt Ἀφροδίτη. ſic Venerem cognomento Venerem dedicaſſet Æneas ex Sicilia ſecum aduectam. quod abſurdum eſt. cognomina dij ſortiuntur aut ab ἐθνικοῖς locorum, in quibus coluntur, vt Venus Gnidia, Paphia, Idalia, Zephyritis, Colias; aut ab attributo rei alicuius. vt Venus viſcata, Verticordia, Placida, Lubentina, victrix, & ſimilia. ita *Venus Frutis*, aut à loco dici debuit, aut ab aliqua re hoc epitheton habuit. cum dicat ex Sicilia aduectam ab Ænea, & in Italia dedicatam, non poteſt hoc cognomen Latinum eſſe. Veneris *Frutis* meminit abbreuiator Feſti in his verbis: *Frutinal templum Veneris Fruti*. eadem

A eſt, aiunt, quæ apud Solinum Frutis dicitur. id ſi concedamus, tum illud erit etiam concedendum, in Sicilia cultam fuiſſe hoc nomine Venerem, quandoquidem inde eam ſecum adportaſſe Aeneam tradit Solinus. Auguſtinus eiuſdem meminit lib. iv. cap. xxi. de ciuitate Dei, & *Fruti Seiam* vocat. Verba Auguſtini ponamus: *Dijs agreſtibus ſupplicant, vt vberrimos fructus capiant, & ipſi maxime diuæ Fruti Seiæ.* ibi *Frutis Seia* vocatur, non *Frutis Venus*, & quod notandum, inter agreſtes & fructibus præſidentes deas numeratur. Hoc ſi verum eſt, tum à fruendo

B dicta fuerit *Frutis*, vnde & *fruges*, & *frumenta*, & *fructus* appellata videntur. Sed non diffitebor locum illum Diui Auguſtini ſuſpectum mihi falſi videri: cum vnam deam nominat, cui præcipuè pagani ſupplicabant, vt vberrimos fructus caperent, cur duarum nomina ibi in vnum confuſa leguntur, Frutis & Seiæ? Nam & *Seia* dicebatur dea, quæ ſationi præerat. ſcripti codices Auguſtini quos in Germania olim vidimus, habebant: *atque ipſi maximè Diua frutes ſea*. in aliis erat: *frutiſſea*. ſcripſiſſe Auguſtinum opinor: *atque ipſi maximè Diuæ frugis, Seiæ*. Seam vel Seiam vocat

C deam frugis, cui maximè Agricolæ ſupplicabant, vt vbertatem fructuum ſecundaret. Hanc idem D. Auguſtinus ex Varrone dicit alibi ſegetibus præpoſitam fuiſſe, quamdiu ſub terra eſſent. Plinius à ſerendo Seiam dictam autumant. Hinc illi diuæ præcipuum cultum exhibebant agricolæ. Nulla igitur *Dea Frutis* apud Auguſtinum, quo vnico argumento, etſi haud ſatis idoneo, Venerem Frutim defendunt. An Venus ſic cognominata ſit, eaque præſertim, quam ex Sicilia attulit ac dedicauit Aeneas, meritò poſſit ambigi. cum pura puta hæc vox ſit Latina, quis

D Venerem credat iſtoc nomine appellatam cultamque in Sicilia? *Erycina* Venus in Sicilia dicebatur, & colebatur, quæ in monte Siciliæ Eryce templum habuit. Stephanus: Ἔρυξ πόλις Σικελίας ἀπὸ Ἔρυκος τοῦ Ἀφροδίτης, καὶ Βύτου. τὸ ἐθνικὸν, Ἐρυκῖνος. καὶ Ἐρυκίνη Ἀφροδίτη ἐν Ῥώμῃ καὶ Σικελίᾳ. Huius Veneris Erycinæ templa & ædes Romæ fuere, & *Erucinam* vocabant, vt *Erucum* pro Eryce. cogitandum igitur an hoc loco legi queat, *Veneris matris quæ Erucis dicitur*, ἢ Ἐρυκὶς, quod idem eſt cum Ἐρυκίνη. aut certè *Eruci*. dimidiatè ſcriptum pro *Erucina*. ſic enim in veteri nummo Conſidi

E Noniani ERVC. ſcriptum pro Erucina. Profectò ſi Veneris ſimulacrum ex Sicilia attulit in Latium Aeneas, Erycinam eam fuiſſe, cuius ſimulacrum ſecum aduexerit, plus quam veriſimile eſt. Nam de Venere Fruti nugæ ſunt. Etiamſi aliqua Venus apud Romanos Frutis dicta ſit, non illa tamen fuerit cuius ex Sicilia ſimulacrum aduectum eſt. Eadem ſcripturæ mendoſæ ratione videtur apud Feſtum *Frutinal* pro *Erucinal* irrepſiſſe. Nam & libri veteres quidam *Frucinal* ibi legunt. in vitioſos igitur codices incidit Feſtus, aut eius abreuiator Paulus, qui *Frucinal* aut

Digitized by Google

Frutinal pro *Erucinal* habuerunt. Nihil facilius inuicem mutari quam has duas inter ſe litteras, F & E, ſciunt ſatis, qui manu exaratos libros manibus verſant. quod enim ait: *Frutinal templum eſſe Veneris Fruti*, primùm ſi vlla Venus Frutis, non *Frutinal* eius templum diceretur, ſed *Frutal*. vt *Minerual*, Mineruæ; *Volcanal*, Volcani,& ſimilia. ſic *Furinalia* ſacta Deæ Furinæ. *Frutinal* ergo eſſet deæ *Frutinæ* templum, non Frutis. ſic *Lupercal* à Lupercis. Deinde nullum Romæ templum Veneris Frutis. ſed Erucinæ. Præterea quod ait Scaliger Venerem fuiſſe cognomine Frutim, eo argumento, quod auis *Frutilla* Latinis dicta eſt, ἴυγξ, quia Veneri dicata ſit, id argumentum planè nugatorium & nulli rei, falſamque habet pro fundamento lectionem. ſcribitur in Gloſſis Græcolatinis, ἴυγξ, *futilla*, ita enim editur. ſed in veteri libro quem vidi, rectè exaratum eſt, ἴυγξ, *fritilla, auis quæ aſſiduè caudam quatit*, nihil verius. *fritinnire* eſt moueri, & ſubſilire. inde nomen *fritinnus*, motio & ſubſultatio, à quo diminutiuum, *fritillus*, & *fritillum*. ſic vocarunt Latini pyxidem qua teſſeræ concutiebantur, priuſquam in pyrgum mitterentur. Græci ψηφοβόλον vocabant, Pyrgus enim & fritillum differebant. Pyrgus erat turris lignea in modum modij facta, quæ in parte alueoli hærebat, in ſummo aperta, & gradus intus exciſos habens, in imo vero foramen, quo teſſeræ effundebãtur in tabulam, at *fritillum* erat pyxis quæ manu tenebatur, & mouebatur cum teſſeris, quæ inde in Pyrgum mittebantur, vt per ſcamillos intus exciſos crebro ſubſultantes, in tabulam demum exciderent. atque ex eo dictum *fritillum*, à concutiendis teſſeris, & *fritilla* auis, quod caudam crebro quatiat, *motacilla* etiam appellata, & Græcis, σισοπυγίς, & σαλοπύγιον. ἀπὸ τοῦ σαλεύειν τὴν πυγήν. Catullus:

Di boni ſalopugium diſertum!

ita enim ſcribendum ex veteribus Catulli & Senecæ membranis, quæ *ſalupucium* habent. vox compoſita à σάλος, quæ κίνησιν ſignificat, & πυγή· inde σαλίζειν motitare & Latinum *ſaliſſatio*, ὁ παλμός. ſic vocauit ille Caluum puſillum hominem aſſiduè ſubſultantem & fringutientem, ab aue illa *fritilla*, quam Græci σαλοπύγιον dixere. Inde & noſtrum, *fretiller*. Non igitur Frutilla auis à Venere Fruti, ſed *Fritilla* à fritinniendo, & fritillando. Nullâne vero, inquies, dea Frutis? vt aliquam fuiſſe nobis perſuaderent, teſtimonio præcipuè Auguſtini nitebantur, quod nihil ad rem facere ſupra oſtendimus, etiam ſi rectè *Frutis* nomen apud illum conciperetur: Nam inter Agreſtes deas eam Frutim recenſet, nec Venerem nominat. Hinc fit vt ſuſpicer cum docto viro, Feſtum vitioſa exemplaria nactum, *Frutinal* aut *Frucinal*, pro Erucinali, & *Frucinam* Venerem pro Erucina nobis obtruſiſſe. Etenim vt ſuprà notauimus E & F in ſcriptura Romana propter figuræ affinitatem crebro confundi ſolebant ab imperitis librarijs. Hinc *fructatis* pro *eructatis* apud

A Symmachum lib.IV. epiſt.XVIII. loco qui ita legendus eſt ex veſtigiis veteris lectionis: *acres herbas olet ruſticus, vino anhelus eſt ganeo, nautea inſequitur grauidas, vos amici Camœnarum florem eructatis Heliconis.* libri omnes legebant, *fructatis* eo loco, & inter ceteros optimus Regius, quem contulimus. ſic apud eumdem epiſt. LVIII. *frenata* pro *è re nata*, vt iampridem viri docti aduerterunt. quod vitium tamen in omnibus ex æquo libris adhæſerat. ſic lib.III. epiſt.XXV. *farum* pro *earum*, quod in *parum* degenerauerat: *qui de mediocritate earum ſentias ipſe videris.* earum ſcilicet veſtium
B ita enim ſcribendum erat ex mendoſa ſcriptura *farum*. ex quo *parum* & *paruum* factum eſt in editionibus. Atque hæc obiter. quod autem in Feſto legitur, *Veneris Fruti*. imperfectè ſcriptum eſt pro *Frutinæ*. Nec enim *Venus Fruti* dicitur, quidquid argueretur ſummus Scaliger. Hoc fortaſſe & Solinum deceperit, qui *Frutim* pro Erucide hîc ſcripſit. in altero Regio ſcribitur, *fructus*. illud verò certiſſimum, non aliud ſimulacrum è Sicilia ſecum extuliſſe Æneam, quam Veneris Erucinæ. At *Frutis* epitheton ſi diceretur, ita
C conueniat Veneri, quo modo & Cereri, à fruendo nimirum ſic appellata. Nam Cererem, Iſim, Venerem, & Lunam pro eodem numine ſacra veterum accipiebãt. Apuleius de Iſide: *me primigenij Phryges Peſſinuntiam nominant Deûm matrem, Autochthones Attici Cecropiam Mineruam, fluctuantes Cyprij Paphiam Venerem, Eleuſinij vetuſtam deam Cererem.* Hinc in optimis Gloſſis. *Erucina*, Iſis exponitur: *Erucinæ* Ἰσιδος. Venus in ſacris veterum ſemper genitrix indigetabatur, vt teſtatur Macrobius. Vix tamen extorqueri mihi ſiuero quin *Frutis* heîc pro *Frucis* culpa librariorum deſcriptum exiſtimem, & hoc pro *Erucis*,
D id eſt ἡ Ἐρυκὶς quæ eſt Ἐρυκίνη, & apud Feſtum *Frucinal* pro *Erucinal*. Nullam aliam Venerem fuiſſe Frutim vnicè hic locus Solini oſtendit, qui eius ſimulacrum ex Sicilia aduectum, & in agro Laurente dedicatum diſertim ſcribit. Atqui non aliud eſſe poteſt illud, quam Ἐρυκίδος, aut Ἐρυκίνης. Sanè in Laurente agro vbi ſimulacrum Veneris ab Ænea dedicatum fuiſſe memorat Solinus, templum fuit Veneris, vt dicit Seruius ad illud VII. Æneid.

Hunc Fauno & Nympha genitũ Laurente Marica.

E verba Seruij: *Dicunt alij per Maricam, Venerem intelligi debere, cuius fuit ſacellum iuxta Maricam, in quo erat ſcriptum*, ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ. Non tamen ab Ænea conſecratum dicit, quæ fuit vt videtur quorumdam ſententia, qui Veneris Erucinæ ſimulacrum quod de Sicilia extulerat, ab Ænea dedicatum ſcripſere. Varijs in locis dum à Troia in Italiam nauigaret Æneas, Veneris matris ſimulacra dedicauit. nam & in Leucade & in Actio quum ad ea appuliſſet loca Veneris cognomento Αἰνειάδος poſuit ædes. & in Sicilia aram Veneris eodem cognomine dedicauit in ipſo montis Eryci vertice. Ἔλυμοι vo-

Digitized by Google

cauit Dionyſius: ἀφανισθέντος δὲ τῆς Αἰνειάδος. Ἀφροδίτης βωμὸς ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τοῦ Ἐλύμου ἱδρυμένος. Virgilius in quarto:

Tunc vicina aſtris Erucino in vertice ſedes
Fundatur Veneri Idaliæ.

Hinc *Erucis.* Venus ab eodem Aenea dedicata in agro Laurente, quæ alijs *Erucina.*

Pag. 13. E. *Patriſque Indigetis ei nomen datum*] Non ſolum *Pater Indiges* ſed etiam *Pater deus Indiges* nominatus eſt poſt mortem Aeneas. de patre Indigete heîc habemus. de Deo Indigete ita Seruius: *Aſcanius filius eius victo Mezentio cum ceteris Troianis credens & iactitans inter numina receptum, ſiue patrem volens conſecrare, templum ei conſtituit, quod Dei Indigetis appellari iuſsit.* vtrumque ſimul complexus eſt Dionyſius: καὶ αὐτῷ κατασκευάζουσιν οἱ Λατῖνοι ἡρῷον ἐπιγραφῇ τοιᾷδε κοσμούμενον, Πατρὸς θεοῦ χθονίου, ὃς ποταμοῦ Νουμικίου ῥεῦμα διέπει id eſt, *Patris Dei Indigetis.* qui Latinè *Indiges*, Græcè Dionyſius reddidit, χθόνιον. quo ſenſu? χθόνιοι θεοὶ ſunt inferi, vt in Inſcriptione Herodis: μάρτυς δαίμων ἡ Ἐνοδία, καὶ κίονες Δήμητρος. ἢ Κόρης ἀνάθημα & χθονίων θεῶν. & in altera eiuſdem inſcriptione quam explicauimus, χθόνιος βασιλεὺς, eſt Dis pater, Deus Inferorum. ijdem & καταχθόνιοι. Sed hoc ſenſu χθόνιον θεὸν, pro deo indigete non dixerit Dionyſius. Nec enim *indigetes* Latini Deos inferos appellarunt. χθόνιος non ſolum τὸν ὑποχθόνιον ſed etiam τὸν ἐπιχθόνιον ſignificat. Heſychius: χθονίων, ἐπιχθονίων ſic χθόνιος θεὸς eſt, ἐπίχθονος *Deus Indiges.* *Indigetes* vocabant propriè, ſi credimus Grammaticis, Deos ex hominibus factos: cuius nominis & varias reddunt rationes. quaſi in dijs agentes, quaſi nullius rei indigos aut qui indigetari debeant, id eſt inuocari. Nugantur. *Deus indiges* propriè eſt quem Græci θεὸν ἐγχώριον vocant. Poëta.

Dij patrij, Indigetes que orum ſub numine Roma eſt.

θεοὶ πατρῷοί τε καὶ ἐγχώριοι. *Indiges* dictus ab *Indu* & *ago.* ſic *Indigena*, ὁ αὐτόχθων qui ibi genitus eſt: *Indiges* qui ibi agit & incolit, ὁ ἐνναέτης. Apollonius: ---- ἀλλὰ καὶ αὐτὴ

Νῆσος ὅμως κεχάρηται, καὶ οἱ λάχον ὄργια κεῖνα
Δαίμονες ἐνναέται.

De Samothracijs Dijs loquitur. Δαίμονες ἐνναέται ad verbum ſunt Dij Indigetes. Gloſſæ. *Indigetes,* ἡμίθεοι κούρητες ijdem & τοπικοί; & locales. Seruius: *Dij topici id eſt locales ad alias regiones nunquam tranſeunt.* Ammianus Marcellinus lib. XIX. *Oppidum eſt Abydum in Thebaidis parte ſitum extrema: hic Beſæ dei localiter appellati oraculum quondam futura pandebat.* Beſa θεὸς ἐγχώριος καὶ τοπικὸς Abydi. idem eſt χθόνιος θεὸς, Deus in ipſo ſolo factus, & degens. & doctè χθόνιον θεὸν reddidit Dionyſius *Indigetem.* Sic χθονίους ἰναχίδας Tragicus quidam dixerat, τοὺς αὐτόχθονας. Heſychius χθονίους ἰναχίδας, αὐτόχθονας καὶ τοὺς ἐπήλυδας. χθόνιοι igitur ſunt indigetes, καὶ ἐγχώριοι. ἐντόπιοι θεοὶ Platoni dicuntur in Phædro. Et notandum *indigetem* non ſimpliciter & abſolutè dici, ſed *deum Indigetem.* quod confirmat noſtram ſententiam. *Indiges* igitur adiectiuum, vt *patrius.*

A ſic enim *Deus patrius*, θεὸς πατρῷος; vt *Deus indiges*, θεὸς ἐντόπιος atque ita Aeneas poſt obitum dictus eſt, Deus Indiges amnis Numici, θεὸς ἐνναέτης ποταμοῦ Νουμικίου. Atque hæc videatur etiam fuiſſe Dionyſij ſententia qui *Indigetem* χθόνιον vertit. Videnda & alia ἱερωσύνης, de qua olim cogitauimus. *dicare* eſt ἱερῶσαι & ὁσιοῦν. hinc compoſitum, *dedicare* ἀφιερῶσαι. & alterum etiam compoſitum, *indicare*, idem quod *dicare*, vt *coquere*, *incoquere*, *ſepire*, *inſepire*, & ſimilia ſexcenta. ab *indico*, quod eſt ἐνιερῶ, verbum *indices*, *indicetis*, ὁ ἀφιερωθεὶς, inter deos ſcilicet conſecratus. qui poſtea dictus eſt *indiges.* Veteres certè *Indices* dixerunt, B non *indiges.* Nam & *Cabino* dicebant pro *Gabino*, & *lece*, pro *lege.* Hinc *indigitare* diminutiuum pro *Indicitare*, ab indico, quod eſt inuocare & imprecari. breuiator Feſti: *indiganto, imprecanto.* ita in optimo libro legi ſcriptum. vbi vulgo, *Indigitanto.* Hinc *Indigitamenta* τὰ ἱερατικὰ βιβλία qui dedicationum ritus continebant, & deorum dearumque nomina, atque hominum in deos receptorum. Sanè omnes Grammatici veteres in eo conſentiunt, *Indigetes* dici qui ex hominibus dij erant facti. Arnobius: *Indigetes dicitis atque diuos.* Indicetes igitur ſiue *Indigetes*, propriè C fuere homines conſecrati & dicati. Nec alia fortaſſean fuerit opinio Dionyſij dum χθόνιον θεὸν, vocauit indigetem, θεὸν ſcilicet ἐπίχθονον, ex homine terreno deum factum. idque omnino verum eſſe mihi perſuadeo.

Deinde conſtituta ab Aſcanio longa Alba, Fidenæ, Antium] Conſtitutam ab Aſcanio longam Albam omnes Hiſtorici teſtantur. de Antio & Fidenis omnes ſilent. Fidenas Albanorum coloniam fuiſſe tradit Dionyſius lib. II. ab Aſcanio conditam non dicit. Antium quæ vrbs primaria fuit Volſcorum, nec ab Abſcanio, nec ab Albanis cōſtitutam quiſquam auctor ſcripſit. Nullum heîc for- D taſſe Solini peccatum, ſed librorum mendum. libri certè heîc habent: *deinde conſtituta ab Aſcanio longa Alba, Fidenæ aritia.* qua lectione ſola Alba ab Aſcanio conſtituta intelligitur, quod verum eſt. ſed quid illis fiet. *Fidenæ, Aritia*, aut *Aricia*, vt in alijs legitur? an cum ſequentibus iungenda, & ſic locus interpungendus? deinde conſtituta ab ab Aſcanio *longa Alba: Fidenæ, Aricia, Nola à Tyrijs.* vt Fidenas nimirum Ariciam, & Nolum Tyrij condiderint. ſed Fidenas ab Albanis conditas conſtat. deinde de Aricia iam E ſuprà dixit, eam ab Archilocho Siculo fuiſſe locatam. atque inde traxiſſe nomen. Procul dubio ſub illis *Aritia* latet nomen illius qui Fidenas condidit. Scribit Dionyſius lib. II. vno tempore tres vrbes ab tribus Albanis fratribus conſtructas fuiſſe, Nomentum, Cruſtumerium, & Fidenas, quorum fratrum ὁ πρεσβύτατος τὴν Φιδήνην ἔκτισεν. fratrum nomina non appoſuit. Vetus auctor de origine gentis Romanæ, Cruſtumeriam Latino Siluio regnante ab Albanis coloniam deductam eſſe vult. ergo & Nomētum & Fidenæ;

μα ἀπὸ τοῦ κυῶ deducitur, vt ποίημα ἀπὸ τοῦ ποιῶ. ſed τὸ κῦμα, ἀπὸ τοῦ κύω: vt φῦμα, à verbo φύω. inde Latinum *cyma* quod fœminino & neutro genere dici poteſt, vt hæc *ſchema*, & hoc *ſchema*. Gloſſæ: *cuma*, ἀσπάραγος, κράμβα, ἀσπάραγος. lege vnica voce, κραμβασπάραγος. quod eſt, ὁ τῆς κράμβης ἀσπάραγος. ab illo κῦμα, quod κύημα ſignificat, & τὸ ἔμβρυον, mulier prægnãs dicitur, κυμαὶ, κυμάδος. Heſychius: κυμάδες, ἐγκύοις. Hoc vocabulum reſpexerunt, qui Κύμην Italicam à grauidæ mulieris augurio dictam ſcripſere, ἀπὸ τῆς κυμάδος. inde ἐγκύμων pro eodem, & verbum ἐγκυμονεῖν. Strabo poſtquam ἀπὸ τῶν κυμάτων dictam dixit ex quorumdam opinione, adijcit: εἰσὶ δὲ καὶ κτένιαι παρ' αὐτοῖς ἄρισται. ita enim emendandum rectè docuit vir ſummus. ſed corrigendus item Plinius, vbi eadem de his littoribus memorat, lib. III. cap. v. *Hæc littora fontibus calidis rigantur, præterque cete in toto mari, conchylio & piſce nobili adnotantur.* vulgo editum eſt, *præterque cetera in toto mari, conchylio & piſce nobili adnotantur.* littora conchylio, & piſce adnotari eleganter dictum. Sic Martialis:

Sacris piſcibus hæ natantur vndæ.

ſed hæc alibi.

Pag 14. A. *Ibidem Sibyllæ ſacellũ eſt, ſed eius quæ rebus Romanis quinquageſima Olympiade interfuit*] Ex hoc loco Baronius in Apparatu ſectione XXVI. adſtruit Cumæam omnium Sibyllarum vltimam fuiſſe, vt pote quæ quinquageſima Olympiade vixerit. Hunc reprehendit nuperus exercitator Anglus qui Cumæam cum Cumana Sibylla non vult confundi, idque teſtimonio Solini euincit, quod Cumanam Sibyllam, non Cumæam vocauerit. Profecto ſæpe cum ſuo auctore miſerè errant, qui Solini auctoritatem tanti faciunt, vt eum in rebus alicuius momenti audiant. Hoc nunc videamus. Cumæa, inquiunt, Sibylla erat, quæ Troiani belli tempore Cumis in Aſia vaticinabatur. iam hoc primum errant, quod Cumas Aſiæ vocent, quum Italica vrbs ſic appellaretur, Aſiatica vero Κύμη, *Cume.* Hæc Sibylla Cumæa ex Aſia in Italiam commigrauit. quî aut quando id factum? Cumæ Italicæ longe ante Troiana tempora conditæ à Chalcidenſibus, & Cumæis Aſiaticis, vt vult Marcianus. ſi ex Cume Aſiatica in Italiam commigrauit Sibylla Cumæa, neceſſe eſt tunc commigraſſe cum ceteri Cumæi ex ciuitate Æolide profecti Cumas in Italia condiderunt. Atqui id factum paulo ſupra docuimus, ante Troiani belli tempora. Non igitur amplius vaticinabatur apud Cumam in Aſia, Cumæa Sibylla, quo tempore Troianum bellum cœptum eſt, ſed apud Cumas Italicas. Quapropter rectè omnino & ex ordine temporum ſummus poëta Aeneam quum in Italiam venit, huius Sibyllæ conſilio & oraculi vſum inducit. quem ſequitur Ouidius lib. XVI. Metamorph. Hanc ſolam volunt Cumæam dici, Cumanam autem alteram quæ rebus Romanis quinquageſima Olympiade interfuit, vt heîc ſcribit Solinus,

A & quæ Tarquinio Superbo libros obtulit, quibus fata Romana continebantur, quos libros per quindecimuiros in rebus dubiis conſulebant Romani. Hanc ſic ſibi perſuadent optimè ac ſolidè conſtituiſſe differentiam Cumææ Sibyllæ, & Cumanæ: quam ego paucis ſed certis argumentis deſtruam. Primùm in nomine gentilitatis, quod ponunt diſcrimen, nullum eſt. Cumæa illa, quum apud Cumas Italicas belli Iliaci temporibus iam vaticinaretur, cum ſpecum ibi haberet, ſiue θάλαμον in quo oracula reddebat, quis neget Cumanam quoque dici poſſe? Ariſto-

B teles in Admirandis: ἐν τῇ Κύμῃ τῇ περὶ τὴν Ἰταλίαν, δείκνυταί τις, ὡς ἔοικε, θάλαμος κατάγειος Σιβύλλης τῆς χρησμολόγου, ἣν πολυχρονιωτάτην γενομένην, Παρθένον διαμεῖναί φασιν, οὖσαν μὲν Ἐρυθραίαν, ὑπό τινων δὲ τῶν Ἰταλίαν κατοικούντων Κυμαίαν, ὑπὸ δέ τινων Μελάγκραιναν καλουμένην. Verba hæc quantiuis pretij ad id euincendum, quod volumus. apertè docet Philoſophus hanc Sibyllam, cum oriundo eſſet Erythræa, ab Italicis vocatam Κυμαίαν, vnde niſi à Cumis Italiæ in quibus morabatur, & oracula reddebat. Nam & Græcis Κυμαῖος ἐθνικὸν factum eſt, ἀπὸ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Κύμης, id eſt Cumanus.

C Cumæam quoque vrbem de Cumis Italicis Latini ipſi dixerunt. Virgilius III.

Huc vbi delatus Cumæam acceſſeris vrbem
Diuinoſque lacus, & Auerna ſonantia ſyluis.

Lutatius apud Iunium Philargyrium: *eam poſtquam ob locorum vbertatem, amœnitatemque magis cæptum ſit frequentari, veritos ne Cumæam deſererent iuſſe conſilium Parthenopen diruendi.* Cumæam vocat, vrbem, Cumas. ſic & Cumana illa Sibylla, quam fingunt, Cumæa dici potuerit. Nulla ergo differentia, quantum ad ἐθνικὸν, inter Cumæam & Cumanam. Rem nunc attingamus ipſam. Ait hoc loco Solinus Sibyllam Cumanam Tarquinio Superbo

D tres libros obtuliſſe, & priores duos, quod parcius daret pretium, ipſam exuſſiſſe, tertium eodem pretio quod pro tribus poſtulabat, ei vendidiſſe. nota hiſtoria. Hanc Cumanam pertendunt diuerſam ab ea Cumæa fuiſſe, quæ belli Troiani tempore Cumis Italiæ vaticinia edebat. quo argumento, vel quo auctore? an quod illa Cumæa, hæc Cumana? atqui & Cumana illa dici potuit, etiam dicta eſt. Nam quam Κυμαίαν ab Italicis vocatam tradit Ariſtoteles, certum eſt verti debere, *Cumanam.* Præter Solinum vero, auctorem habent alium nullum. An & hunc

E habent? apud Cumas, inquit, Sibyllæ ſacellum eſt. Hoc ſacellum, κατάγειος ille θάλαμος, Cumææ Sibyllæ, de quo Ariſtoteles. *Sed eius*, inquit Solinus, *quæ rebus Romanis quinquageſima Olympiade interfuit.* Hic vero vertitur tota hallucinatio Solini, qui vel illam Sibyllam vſque ad tempora Tarquinij æuum extendiſſe putauerit, vel duas Cumanas Sibyllas, non minori errore ſibi finxerit, vnam quæ Cumis reſponſa dabat ſub Iliaci belli tempore, alteram quæ Tarquinio Sibyllinos obtulit libros. Vtrumuis cogitauerit, pariter errauit.

Digitized by Google

πε, οἱ δ' ἐξ Ἐρυθρῶν τῶν ἐν Ἀσίᾳ, κατὰ δόγμα βουλῆς ἀποσταλέντων πρεσβευτῶν ἐπὶ τὴν ἀντιγραφήν. Hæc fatetur ex libris Varronis hauſiſſe, *rerum diuinarũ.* Erythras in Aſia ſolas nominat, quib. petita ſunt, non Cymen. præterea cum dicat ex vrbibus etiam Italicis allata fuiſſe Sibyllina, Cumas manifeſto inter eas vrbes intelligi neceſſe eſt: nec veriſimile eam omiſſam vrbem cum Sibyllina conquirerentur, in qua Sibyllam vixiſſe & oracula edidiſſe tam celebris erat fama. ſic poſteriora Sibyllina Cumana vtique etiam fuerint, non Cumæa, quia ex Cumis Italicis accerſita. Pluſquam ergo ridiculum putare eruditiſſimum poëtarum diſtinctionem obſeruaſſe aliquam inter *Cumæum,* & *Cumanum.* Græci ſcriptores Cumas Italicas paſſim Κύμην appellant, & inde ἐθνικὸν Κυμαῖος. Nunquam enim Κυμανοὶ, licet hoc τύπος ſit Italicus, ab vrbe Cumis dicunt. Hos poëtæ Latini ſequuntur, & *Cumæum* pro *Cumano* ſemper fere ponunt. hinc *Cumæa* Sibylla Virgilio & Ouidio eſt Cumana. Et *Cumæa vrbs,* Cumæ. Varro eo maximè argumento credidit priora Σιβύλλεια Erythrææ fuiſſe, quia cum poſt Capitolij in quo erant conflagrationem alia quærerentur, paria prioribus apud Erythras inuenta ſint. Seruius: *Ducitur autem Varro vt Erythræam credat ſcripſiſſe, quia poſt incenſum Apollinis templum in quo fuerant, apud Erythras inſulam ipſa inuenta ſunt carmina.* Sanè præter quam quod Ariſtoteles Erythræam & Cumæam ſiue Cumanam confundit, paria pæne de Erythræa & Cumana traduntur. Πολυχρονιωτάτην fuiſſe Erythræam ſiue Cumanam memorat Ariſtoteles. Ouidius Cumæam decem ſæcula vixiſſe canit, hoc eſt annos mille. Erythreæ verſus profert Phlegon in Longæuis, quibus ipſa profitetur ſe decem γενεὰς hoc eſt ſæcula decem inter mortales futuram. Σίβυλλα ἡ Ἐρυθραία ἐβίωσεν ἔτη ὀλίγον ἀποδέοντα τῶν χιλίων ὡς αὐτή φησιν ἐν τοῖς χρησμοῖς τόνδε τρόπον. Verſus quibus hoc dicit, quia vulgo corruptiſſimi circumferuntur, emendatos heîc adponam:

Ἐν δεκάτῃ γενεᾷ χαλεπὸν κατὰ γῆρας ἔχουσα
Μαινομένη μὲν ἐνὶ θνητοῖς ἄπιστα λέγουσα,
Πάντα δ' ἰδοῦ προϊδοῦσα βροτῶν δυσανάσχετα κήδη,
Καί ποτε μοι φθονέσας λητοῦς ἐρικυδέος υἱὸς
Μαντοσύνης, πάθιον δὲ καθικτήσας ὀλοὸν κῆρ,
Ψυχὴν ἐκλύσει δεσμευομένην ἐνὶ λυγρῷ
Σώματι, σαρκοπήπτῳ διοϊστεύσας γ' ἀκάνθῳ.

Hoc oraculo adſcripto ſubdit Phlegon, διὰ τούτου τοῦ χρησμοῦ ἀποδείκνυται δέκα γενεὰς αὐτὴν καὶ ἀνθρώποις γεγονέναι at in editionibus, nullum illi verſus præferunt δέκα γενεῶν veſtigium, ſic enim ſcribitur:

Ἐκκαιδεκάτῃ δεῖ χαλεπὸν κατὰ γῆρας ἔχουσα.

qui ſine dubio verſus licet profligatiſſimus, continere nobis viſus eſt illam de decem ſæculis ſiue γενεαῖς ſententiam, & legendus, vt poſuimus. perperam etiam editur vltimo verſu:

Σώματι σαρκοπήπτῳ διοϊστεύσας γ' ἀκάνθῳ.

Σαρκοπήπτην vocat ſagittam, qua ſe extinctum iri ab Apolline prædicit. Decem porrò generationes, mille annos efficere probat idem Phlegon ex ipſius Sibyllæ verbis, quæ in alio oraculo τὴν γενεὰν determinat centum annis: τὴν δὲ γενεὰν, inquit, Σίβυλλα ἱστορεῖ εἶναι ἑκατὸν δέκα ἐν τῷ χρησμῷ, τῷ πρὸς Ῥωμαίους περὶ τῶν αἰωνίων θεῶν ἃ Ῥωμαῖοι Σαικουλάρεια καλοῦσι. verſus deinde ipſos ex oraculo ponit, qui ſic habent:

Ἀλλ' ὁπότ' ἂν μήκιστος ἵκῃ χρόνος ἀνθρώποισι
Ζωῆς εἰς ἐτέων ἑκατὸν δέκα κύκλον ὁδεύσας
Μεμνῆσθαι Ῥωμαῖε, &c.

ſed turpiſſimo mendo, tam in Sibyllæ verſibus, quam in Phlegontis verbis ἑκατὸν δέκα legitur. Sanè ſi γενεὰ decem ac centum annis terminatur, Sibylla quæ decem γενεὰς vixit, non mille tantum annos, ſed centum ac mille vixerit. atqui Phlegon ipſe tradit eam vixiſſe ἔτη ὀλίγον ἀποδέοντα τῶν χιλίων, non mille integros impleuiſſe. Nam cum in decimo ſæculo mortem obierit, ἐν τῇ δεκάτῃ γενεᾷ ante impletam videtur deceſſiſſe. Præterea αἰώνιοι θεωρίαι, vel ludi ſæculares, quos celebrandos Romanis indicit illo oraculo Sibylla, non centum ac decem annis definiebantur, ſed centum rotundis. vnde *centenarius agon* dicitur Hieronymo. Omnino ſcribendum apud Phlegontem: τὴν δὲ γενεὰν Σίβυλλα ἱστορεῖ εἶναι ἑκατονταετίδα. & ita legendum in Sibyllæ verſu:

Ἀλλ' ὁπόταν μήκιστος ἵκῃ χρόνος ἀνθρώποισι
Ζωῆς, εἰς ἐτέων ἑκατονταετίδα κύκλον ὁδεύσας.

nihil verius, ἡ ἑκατονταετὴς eſt ſæculum, γενεὰ, αἰών. μήκιστος χρόνος ζωῆς ἀνθρώπων κύκλον ὁδεύσας εἰς ἐτέων ἑκατονταετίδα. aliter non procedit ἡ σύνταξις. ita de Sibylla Cumæa, & Erythræa idem narratur, vt non mirum ſit Ariſtotelem eamdem facere cum Erythræa Cumæam, quæ Erythræa à loco originis, Cumæa vero à Cumis Italicis vbi prophetauit, appellata ſit. Iuſtinus vero martyr non Erythræam oriundo vt Ariſtoteles, ſed Babyloniam Beroſi filiam fuiſſe ſcribit, Sibyllam Cumæam, εἰς δὲ τὰ μέρη τῆς Καμπανίας οὐκ οἶδ' ὅπως ἐμβαίνουσαν ἐκεῖ τοὺς χρησμοὺς ἐξαγορεύειν ἐν πόλει Κύμῃ λεγομένῃ. ex his omnibus conſtat nullam extitiſſe Cumæam Sibyllam, Cume Aſiatica Æolide oriundã, ſed eam quę ſic vocata, aut Erythris, aut Babylone, vt quidam ſcripſere progenitam, in Campaniæ vrbem Cumas commigraſſe, atque ibi quum diu vaticinata ſit, Cumanam vel Cumæam appellatam. Si Cumana Sibylla fuit quæ libros Sibyllinos obtulit Tarquinio, duas vtique oportet fuiſſe Sibyllas Cumanas, cum auctores omnes vnicam tantùm recenſeant, & ridere libet hodiernos pictores qui tabulas paſſim proponunt, Cumanæ, Cumææ & Erythrææ, quaſi trium diuerſarum Sibyllarum, quum vna eademque fuerit Cumana Cumæa & Erythræa ex plurium ac vetuſtiſſimorum auctorum ſententia. quidam Cumæam ab Erythræa fecere diuerſam ex veteribus, ſed Cumæam & Cumanam nemo. Pauſanias in Phocicis: τὴν δὲ ἐπὶ ταύτῃ χρησμοὺς κατὰ ταὐτὰ εἰποῦσαν ἐκ Κύμης τῆς ἐν Ὀπικοῖς εἶναι, καλεῖσθαι δὲ αὐτὴν Δημὼ συνέγραψεν Ὑπέροχος ἀνὴρ Κυμαῖος. non Cume Æoli-

de, ſed Cumis Campanis natam dicit, & Hyperochus ille κυμαῖος, Cumanus fuit, non Cumęus ex Aſia. Ceterum de Sibyllis nos alio opere. Hæc plus ſatis hoc loco quæ pertinere viſa ſunt ad arguendum Solini errorem, & Anglum reuincendum, ceteroſque deterrendos, ne futiliſſimi ſcriptoris teſtimonio, tanquam receptiſſimi auctoris ad firmandam veritatem deinceps vti velint.

Pag.14. A. *qua rebus Romanis quinquageſima Olympiade interfuit*] ain tu? quinquageſima Olympiade Sibylla Cumana Tarquinio Superbo Sibyllina Σιόρατα obtulit? Atqui Tarquinius Superbus ſexageſimæ primæ Olympiadis anno quarto regnare cœpit, hoc eſt annis fermè octo & quadraginta poſt quinquageſimam Olympiadem. Certè & Dionyſius & Agellius Pliniuſque Tarquinio Superbo oblatos Sibyllinos libros ſcripſere, ſed quinquageſima Olympiadę, id factum neutiquam adijciunt. Vides futilitatem & μιπωεία inepti ſcriptoris. ille ipſe ſuprà ſcriptum reliquit Ancum Martium obijſſe Olympiade prima & quadrageſima, Tarquinium Priſcum regnaſſe annos ſeptem & triginta, quod tempus incidit in Olympiadem quinquageſimam, quaternis ſcilicet annis, vt ipſe pręcipit vnicuique Olympiadi imputatis. Poſt Tarquinium priſcum, annos quattuor & quadraginta regni tribuit Seruio Tullio. Non conferenda culpa in librarios, ſed in Solinum ipſum, qui ita ſolens hallucinatur.

Tunc enim vna cum Capitolio abſumptus eſt.] ante Sullam Sibyllinorum fatorum liber in Capitolini Iouis æde ſeruabatur:, in arca lapidea reconditus, vbi & exuſtus eſt cum Capitolio Sullanis temporibus. quid igitur iſta ſibi volunt apud Seruium? *ducitur tamen Varro, vt Erythraam credat ſcripſiſſe, quia poſt incenſum Apollinis templum in quo fuerant, apud Erythram in Aſia ipſa inuenta ſunt carmina.* Sanè conſtat non in templo Apollinis fuiſſe Sibyllinos libros, ſed in Capitolini Iouis, quum Sullæ tempore exuſti ſunt: Dionyſius, Plinius, alij. Non puto ita apud Varronem ſcriptum eſſe, ſed error eſt Seruij, qui ad ætatem ſuam reſpexit. Tunc enim in templo Apollinis ſeruabantur. Idem Seruius poſtquam recitauit hiſtoriam de Sibyllinis libris à Tarquinio emptis, addit: *qui libri in templo Apollinis ſeruabantur: nec ipſi tantum, ſed Martiorum, & Bygois nympha qua artem ſcripſerat fulguritarum arborum apud Tuſcos.* Immo in templo Iouis Capitolini. ibi enim ſeruati ſunt vſque ad Capitolij conflagrationem quæ Sullanis temporibus contigit. Martiorum autem fratrum, vt Sibyllarum, extabant reſponſa fatidica. Martij vatis mentio apud Liuium. ſcribendum in Seruio: Et *Bygoës Nympha.* ἢ Βυγόη, quæ & Βυγόηα, vt Καμήτη, Καμήτηνα. Hæc eſt, quæ *Vegoia* dicitur in fragmentis Agrimenſorum. Nam V in E ſæpe mutant Latini, vt Ματτύη, *mattea: megalina pelles* pro *mygalinas.* fragmentum libri eiuſdem ad Ar-

A runtem Vertumnum habetur apud Agrimenſores. ſic enim titulus concipiendus eſt: *Item Vegoia Arrunti Vertumno.* Arruns, nomen Etruſcum. Vertumnus quoque numen Tuſcum. Vide Propertium. fragmentum vero ita incipit: *Scias mare ex æthere remotum. cum autem Iuppiter terram Hetruriæ ſibi vindicauit, conſtituit iuſſitque metiri campos.* Hæc vt apparet etiam de terminis ſcripſerat. Ceterum vt ad rem redeamus, primus Auguſtus, referente Suetonio, libros Sibyllinos condidit duobus forulis auratis ſub Apollinis Palatini baſi, quũ antea in Capitolio ſeruarentur. quinimò B templum illud Palatini Apollinis, in quo iam inde ab Auguſto ſeruari cœpta fata Sibyllina, idem exſtruxit Auguſtus. eóque alluſit poëta apud quem ita Sibyllam alloquitur Æneas in ſexto:

Tum Phœbo & Triuiæ ſolido de marmore templa
Inſtituam, feſtoſque dies de nomine Phœbi.
Hic ego namque tuas ſortes, arcanaque fata
Dicta meæ genti ponam.

heîc, in templo Apollinis, quod ad Auguſtum pertinet, qui & templum illud condidit in Palatio, & ſortes Sibyllinas ſub Apollinis Palatini baſi eodem templo poſuit, quæ C antea in Capitolini Iouis æde cuſtodiebantur. Seruius ad eum locum: *vt ſolet miſcet hiſtoriam: nam hoc templum in Palatio ab Auguſto factum eſt: ſed quia Auguſtus cohæret Iulio qui ab Ænea ducebat originem, vult ergo Auguſtum parentum vota ſoluiſſe.* quomodo igitur ſtarę poterit, quod idem alibi aſſerit Seruius incenſo templo Apollinis Sullanis temporibus, eodem igne exuſtos Sibyllinorum libros? Huiuſmodi ſunt deliramenta veterum Grammaticorum. Narrat Ammianus lib. XXIII. ſub Iuliano Apoſtata templum Apollinis Palatini conflagraſſe, & eodem incendio pæne D conſumpta fuiſſe Cumana carmina. Hoc fortaſſe Seruium decepit. Mire etiam hallucinatur Exercitator Anglus, Exercit. IV. ſect. V. vbi dicit carmina Sibyllina incendio Capitolij conflagraſſe; *nam ibidem*, inquit, *Sibyllæ ſacellum* fuit. & auctorem Solinum citat hoc capite. Non Romæ ſed Cumis Sibyllæ ſacellum fuiſſe dicit heîc Solinus: *ab Euboënſibus Cumæ. ibidem Sibyllæ ſacellum eſt.* quid apertius? in Capitolio nullum Sibyllæ ſacellum, ſed libri Sibyllini in delubro Iunonis in arca lapidea, cella ſubterranea ſeruabantur. Plinius lib. XXXIV. cap. V. Sibyllæ iuxta roſtra E tres ſtatuas fuiſſe dicit, poſitas Tarquinij Priſci ætate: quod miror, cum ſcripſerit idem Sibyllam ad Tarquinium ſuperbum, libros fatidicos attuliſſe. ſed de his alias.

Hanc Herophile Erythræa annis aliquot conſecuta eſt.] ita Delrius edidit: ita Vinetus, & Camers. ita pleræque editiones. quaſi Erythræa Sibylla, Herophile dicta fuerit, proprio nomine. libri contra omnes legunt: *hanc Herophilen Erythræa annis aliquot intercedentibus conſequuta eſt.* quæ lectio vera eſt. vt Herophile nomen fuerit Delphicæ Sibyllæ. alij Samiam ſic dictam volunt. Euſebius ad

Digitized by Google

Olympiadem xvi. Σίβυλλα Σαμία χρησμῳδὸς ἡ καὶ Ἡροφίλη ἐγνωρίζετο. Erythræam vero ponit Olympiade nona. Clemens Cumanam antiquiorem Erythræa facit. Strabo duas Erythræas memorat Sibyllas, vnam antiquiſſimam, cuius nomen non adſcripſit, alteram recentiorem, Athenaïdem nomine, quæ Alexandri Magni ætate vixerit, vtramque ex ciuitate Aſiæ Ionica Erythris oriundam. de hac vrbe Stephanus: Ἐρυθραί, πόλις Ἰώνων. Ἑκαταῖος Ἀσίᾳ· ἐκαλεῖτο δὲ Κνώπου πόλις, ἀπὸ Κνώπου. Vide Strabonem lib. xiii. Dionyſius ab Erythris Phrygiæ oppidulo prope Idam montem poſito Erythræam Sibyllam appellatam docet: ὡς δὲ ἕτεροι γράφουσιν ἐν Ἐρυθραῖς χωρίῳ τῆς Ἴδης, ἰδίᾳ οὖσα Σίβυλλα ἐπιχωρία νύμφη χρησμῳδός. Stephanus Mermeſſum hanc vrbem Phrygiæ vocat: Μερμησσός, πόλις Τρωϊκὴ ἀφ' ἧς ἡ Ἐρυθραία Σίβυλλα. ἦν γὰρ ἡ πόλις αὐτὴ ἐρυθρὰ τῷ χρώματι. quid iſtis ſibi vult? Mermeſſum vrbem Erythren eſſe dictam, quod colore eſſet rubra? De his Erythris habes apud Pauſaniam, ſed perperam apud eum Μαρπησσὸς legitur, cum Μαρπησσὸς ſit mons Pari. vnde *Marpeſſium* marmor, & *Marpeſſia cautes* apud Poëtam. Μαρπησσὸς quoque perperam ſcriptum in ipſius Sibyllæ verſibus, quibus de patria ſua hæc profitetur.

Εἰμὶ δ' ἐγὼ γεγαυῖα μέσον θνητοῖο θεᾶς τε,
Νύμφης δ' ἀθανάτης, πατρὸς δ' αὖ κητοφάγοιο.
Μητρόθεν ἰδογενής. πατρὶς δέ μοι ἐστὶν Ἐρυθρὴ
Μαρπησσὸς μητρὸς ἱερή, ποταμὸς δ' Αἰδωνεύς.

ad hoc carmen reſpexit Stephanus, cum Μερμησσὸν patriam Sibyllæ Erythrææ eſſe dixit. nec dubium quin Μερμησσὸς legerit in illis verſibus pro Μαρπησσός. Ἐρυθρὴν etiam Μερμησσὸν ἐπιθετικῶς appellatam intellexit, quod ἐρυθρὰ eſſet τῷ χρώματι. profecto & Dionyſius & Pauſanias ceterique qui Ἐρυθραὶ Phrygiæ vrbem fuiſſe ſcripſerunt, ex qua oriunda eſſet Sibylla Erythræa, non alia videntur auctoritate id affirmaſſe, quam illorum verſuum teſtimonio, quibus Sibylla ipſa genus ſuum & originem declarauit. quos tamen vereor vt ſatis rectè acceperint. nec enim Ἐρυθρὴ vrbs vlla Phrygiæ, ſed Μερμησσὸς quæ ἐπιθετικῶς Ἐρυθρὴ dicitur, quia ἐρυθραῖος erat. Erythræi, qui Sibyllam illam ſibi vindicabant ex eius verſibus, poſtremum iſtum minimè agnoſcere volebant, ſed expungebant:

Μερμησσὸς μητρὸς ἱερή, ποταμὸς δ' Αἰδωνεύς.

& in proximè præcedente verſu legebant:

--- πατρὶς δέ μοι ἐστὶν Ἐρυθρή.

vt de vrbe Erythris intelligeretur. potuerunt tamen & illum verſum agnoſcendo, ſic aſſerere ſibi Sibyllæ ſolum natale, mutata tantùm diſtinctione ad hunc modum:

Μητρόθεν ἰδογενής. πατρὶς δέ μοι ἐστὶν Ἐρυθρή,
Μερμησσὸς μητρὸς ἱερή, ποταμὸς δ' Αἰδωνεύς.

vt dicat ſeſe μητρόθεν eſſe ἰδογενῆ, hoc eſt matrem habuiſſe Idæam ex Ida Troiæ oriundam, patriam vero Erythram, natam nimirum fuiſſe in vrbe Erythra Ionica, ex qua ſcilicet pater fuerit. quomodo μητρόθεν ſit ἰδογενής, explicat dicens, Μερμησσὸς μητρὸς ἱερή,

A matri nempe quæ nympha fuit & immortalis, ſacram fuiſſe Mermeſſum vrbem Phrygiæ in Ida monte. legi etiam poſſet, Μερμησσὸς μητρὸς ἱερή. ſic in oraculo quod Homero editum eſt, hæc eadem ſtatuitur differentia πατρίδος & μητρίδος:

Ὄλβιε καὶ δύσδαιμον, ἔφυς γὰρ ἐπ' ἀμφοτέροισι,
Πατρίδα δίζηαι, μητρὶς δέ τοι οὐ πατρὶς ἐστί,
Ἔστιν Ἴος νῆσος μητρὸς πατρίς.

ad hoc planè inſtar Ἐρυθρὰ Ionica patria fuerit Sibyllæ Erythrææ, ἡ πατρίς. Mermeſſus vero Phrygia ἡ μητρίς, matris patria ſcilicet. B idem ſenſus exiſtit è vulgata lectione, Μερμησσὸς μητρὸς ἱερή. nugantur igitur qui Erythræam Sibyllam Mermeſſo Phrygiæ oriundam dixere, hac ſola ratione ducti, quia terra circa illam vrbem rubri coloris fuerit. Ἐρυθραῖα vrbs Ἰωνική, & hoc procederet, ſi vrbs illa Phrygiæ Ἐρυθρὴ abſolutè, non Μερμησσὸς dicta fuiſſet. multæ vrbes Ἐρυθραὶ dictæ, ſed nulla in Phrygia hoc nomine. quod oraculum Sibyllæ Μερμησσῷ ἐρυθρὴν appellet, non ex eo ſequi poteſt ciuem aliquem vrbis Mermeſſi Ἐρυθραῖον inde appellandum. quod ratione prorſus caret, & abſurditatis ὑπερ-C βολὴν non relinquit. veteres tamen quidam hoc ſcriptum reliquere, quibus non ideo credendum quia veteres ſunt. Marcianus Capella lib. ii. *Sibylla vel Erythræa quæque Cumæa eſt, vel Phrygia: quas non decem vt aſſerunt, ſed duas fuiſſe non neſcis, id eſt Herophylam Troianam Marmenſi filiam, & Symmachiam Hippotenſis filiam quæ Erythræa progenita, etiam Cumis eſt vaticinata.* duas Sibyllas heîc tantum agnoſcit *Erythræam*, Erythra progenitam quæ & *Cumæa*, vel *Cumana*, quod Cumis vaticinata ſit, & Troianam Marmenſi filiam, quæ Herophyle vocata eſt. ſic Herophilen ab Ery-D thræa ſeparat, vt Euſebius, & noſter hoc loco, cum Pauſanias & alij Herophilen dicant eam appellatam, quam Erythræi ſibi vindicabant, quæ & Troiana iuxta quoſdam ex vrbe Idæ Mermeſſo. legendum in Marciano, *& Troianam Mermeſſi filiam* pro *Marmenſi*. eadem vitij origine *Marpeſiam* pro *Mermeſiia* apud Tibullum promulgarunt in hoc verſu:

Quidquid Amalthea, quidquid Mermeſſia dixit,
Herophile Phœbo grata quod admonuit.

ita legendum, non *Marpeſiia*. & malè apud Pauſaniam Μαρπησσὸς item ſcribitur, pro Μαρμησσὸς vel Μερμησσός. Mermeſſiam Sibyllam ab Herophile diuerſam facit Tibullus, quam E eamdem vult eſſe Marcianus, qui & patrem eius Mermeſſum vocat, quum patriam hoc nomine habuerit. *Phœbo gratam* dicit Tibullus quia νεωκόρος fuit τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Σμινθέως. ſed hoc de Herophile quæ & Mermeſſia oriundo, tradit Pauſanias. Seruius ab Erythra inſula Sibyllæ Erythrææ originem ducit. *Ducitur*, inquit, *Varro vt Erythræam credat ſcripſiſſe, quia poſt incenſum Apollinis templum in quo fuerant, apud Erythram inſulam ipſa inuenta ſunt carmina.* corrigebam, apud *Erythram in Aſia*. ſed alio loco, *Erythræam inſulam* quoque nominat, Sibyllæ patriam,

Digitized by Google

his verbis ad illud Poëtæ:

Olli ſic breuiter fata eſt longæua ſacerdos.

Sibyllam Apollo pio amore dilexit, & ei obtulit poſcendi quod vellet arbitrium. illa hauſit arenam manibus, & tam longam vitam popoſcit. cui Apollo reſpondit id poſſe fieri ſi Erythræam in qua habitabat inſulam, relinqueret, & eam nunquam videret. profecta igitur Cumas tenuit: & illic defecta corporis viribus vitam in ſola voce retinuit. quænam inſula illa Erythræa vel Erythra? *Erythræam inſulam* infra apud Solinum habemus in Hiſpania, ſed vitioſe pro *Erythea*, vt ibi legendum docebimus. Sine dubio Erythras intelligit Ionicam vrbem, ex qua Erythræam Sibyllam maior pars auctorum oriundam eſſe tradiderunt: inſulam eam vocat, quod ad mare ſiti Erythræi peninſulæ iſthmum incolerent. Strabo lib. XIV. εἶτα Χαλκιδεῖς, ὁ τῆς χερρονήσου ἰσθμὸς τῆς Τηΐων καὶ Ἐρυθραίων. ἐντὸς μὲν οὖν τοῦ ἰσθμοῦ οἰκοῦσιν οὗτοι, ἐπ' αὐτοῦ δὲ τοῦ ἰσθμοῦ Τήιοι καὶ Κλαζομένιοι. Erythræa igitur, & Cumæa ſiue Cumana eadem, paria tradit Ouidius de Cumæa: quod puluerem manibus hauſerit ac tot annos optauerit, quod denique præ ſenio defecta viribus, vitam in voce retinuerit:

Vſque adeo mutata ferar, nullique videnda
Voce tamen noſcar: vocem mihi fata relinquent.

addit Seruius: *quod cum ciues eius cognouiſſent, ſiue inuidia ſiue miſeratione commoti, ei epiſtolam antiquo more creta ſignatam miſerunt: qua viſa, quia erat de eius inſula in mortem ſoluta eſt.* Apollo promiſerat Sibyllæ Erythrææ, tot annos victuram, quot grana pulueris manu hauſiſſet, dummodo patriam Erythras relinqueret, nec vnquam eam videret. cum ideo Cumas ſeceſſiſſet & illic defecta viribus mori non poſſet, ciues eius miſerunt ei epiſtolam cretâ Erythræa ſignatam, ſic viſa patria terra exſpirauit. Nec enim aliter mori potuiſſet niſi viſa terra patria, quam tunc vidit in ſignaculo epiſtolæ. creta ſignabantur olim epiſtolæ de quo more nos alibi. Erythræa ipſa in oraculo quod apud Phlegontem extat, de vita exituram ſe prædicit poſt ſæcula decem, inuidia vel miſeratione Apollinis, qui eius animam de corpore ſoluturus erat:

Καὶ τότε μοι φθονίσας Λητοῦς ἐρικυδέος υἱὸς
Μαντοσύνης, παθέων δὲ κατακτήσας ὀλοὸν κῆρ,
Ψυχὴν ἐκλύσει δεσμευομένην ἐπὶ λυγρῷ
Σώματι.

perperam legitur, κατανικήσας ὀλοὸν κῆρ. Sequitur apud Seruium: *vnde nonnulli hanc eſſe dicunt quæ Romana fata conſcripſit, quod incenſo Apollinis templo, inde Romam allati ſunt libri, vnde hæc fuerat.* de incenſo Apollinis templo iam ſuprà diximus errare Grammaticum. Nec enim tunc in Apollinis templo ſeruabantur, ſed in Capitolini Iouis æde. Erythræam conſcripſiſſe fata Romana, plurium eſt auctorum ſententia, eamdemque fuiſſe Cumanam. ſed quia non vna Erythræa apud auctores, hinc non mirum eſt, ſi ab aliis eadem cum Cumæa, ab aliis diuerſa: & modo poſterior, modo antiquior, hæc aut illa ſtatuitur. Erythræa quæ κατ' Ἀλέξανδρον vixit, & Athenais vocabatur, poſterior omnino Cumana fuit. Antiquiſſimam igitur Erythræam eamdem cum Cumæa fuiſſe ſtatuendum. Nihil eſt quod æquè diuerſè prodiderint antiqui ſcriptores, quam Sibyllarum ætatem, patriam, nomina. de quibus nos peculiari opere.

Sibyllaque appellata eſt de ſcientiæ parilitate.] idem vult nimirum quod ceteri Grammatici, Sibyllam dictam eſſe quaſi σιοῦ βουλὴν, dei ſententiam, quia Æolici σιοὺς deos appellarent. id multimodis ineptum, atque etiam falſum. Σιβύλλα ſimplex nomen eſt, non compoſitum. deinde σιὸς pro θεὸς, non eſt Æolicum ſed Laconicum. Heſychius: σιὸρ θεὶς Λάκωνες. eorumdem eſt Laconum, ἀσαία pro ἀθαία. at Æoles θ in φ, mutabant, vt θερμὸς φερμός. vnde Latinum, *formus*, calidus. θύτης, φύτης inde Latinum *popa*, victimarius; θῆρες, φῆρες· θύλλις, φύλλις inde *follis*. θυλᾶν, φυλᾶν, à quo Latinum *felare*. & ſexcenta talia. præterea nulla Sibylla Æolica, vt hoc nomen ex Æolicis vocibus componi debuerit. Nam Cumæa Sibylla, non ex Cyme Æolide, ſed ex Italicis Cumis. poſtremo βύλλα pro βουλὴ in hoc nomine nec Æolicum, nec omnino Græcum eſt. Σιβύλλα, vt dixi nomen proprium diminutiuæ formæ, à principale σίβη, quod Æolicum eſt pro σίδη: vt βελφῖνες, pro δελφῖνες· βέλφυς pro δέλφυς, ἡ μήτρα, inde Latinum, *vulua*. ἀπὸ τῆς σίβης σιβύλλα, vt ἀπὸ τῆς Ἥβης ἡβύλλα: à σηκὸς σηκύλλα. Heſychius: σηκύλλαι αἱ ταμιείου παιδίσκαι. ab Ἥρα, Ἡρύλλα; & ſimilia. prima autẽ mulier diuinatrix quum Σιβύλλα proprio nomine vocaretur, ceteris poſtea mulieribus vaticinandi arte claris idem nominis attributũ eſt de parilitate ſcientiæ: vt viris Bacidis. Nam tres numerantur Bacides, à primo qui ſcientia diuinandi inclaruit ſic nominati. Plinius vnam tantum Sibyllam agnoſcit. lib. VII. cap. XXXIII. de diuinatione: *Diuinitas, & quædam cœlitum ſocietas nobiliſſima ex fœminis in Sibylla fuit: ex viris in Melampode, apud Græcos, apud Romanos in Martio.* vbi Sibyllam nomen proprium mulieris fatidicæ ita facere videtur apud Græcos, vt viri Melampodem, & apud Romanos, Martium. ſic lib. XXXV. Sibyllæ tres ſtatuas iuxta roſtra Romæ fuiſſe dicit. & alibi, Sibyllam ad Tarquinium tres libros attuliſſe. quænam igitur illa Sibylla proprio nomine ſic appellata, aut vnde domo, quum tot fuerint? Erythræam intelligi debere puto. diſertè hoc ſignificant verba hæc Strabonis lib. XIV. Ἐκ δ' Ἐρυθρῶν Σίβυλλά ἐστιν ἔνθους καὶ μαντικὴ γυνὴ τῶν ἀρχαίων τις. κατ' Ἀλέξανδρον δὲ ἄλλη ἦν τὴν αὐτὴν ἔχουσα μαντικὴν, καλουμένη Ἀθηναΐς. ſi quid Græcè ſcio, his verbis dicit, Erythris vrbe oriundam eſſe Sibyllam, fatidicam apud antiquos mulierem. ex eadem porro vrbe, & aliam ortum habuiſſe ætate Alexandri, pari vaticinandi arte præditam, quæ Athenaïs vocabatur. cum antiquæ Erythreæ aliud nomen non reddat, Sibyllam

Digitized by Google

vocatam fuiſſe oſtendit. clarè etiam lib. XVII. idem innuit ad hunc modum: περὶ δὲ τῆς ἀρχαίας καὶ τὴν Ἐρυθραίαν Ἀθηναΐδα φασὶν ἀνειπεῖν. καὶ γὰρ ταύτην ὁμοίαν φῆναι τῇ παλαιᾷ Σιβύλλῃ τῇ Ἐρυθραίᾳ. Hæc Erythrea antiqua eadem cum Cumæa vel Cumana. Hæc eadem eſt cuius Plato tum in Phædro, tum alibi. celeberrima enim fuit apud Græcos. Iuſtinus Martyr Babyloniam mauult eſſe, cuius Plato meminerit. ſed eam rurſus cum Cumana eamdem facit, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως εἰς τὰς Κούμας τῆς Καμπανίας διαβαίνουσαν. Quod de Erythræa omnes tradiderunt, non de Chaldaica. Ceterum ſi Erythræa illa vetus Sibylla, & Cumana eadem, B rectè Solinus fecerit, qui locum Plinij compilans, vbi dicit Sibyllam ad Tarquinium Superbum Sibyllinos libros attuliſſe, de Cumana interpretatus eſt. Etenim quum tribus omnino locis Sibyllam nominarit Plinius, de Erythræa, κατ᾽ ἐξοχὴν eum intellexiſſe palam eſt, quæ & Romana fata compoſuit, & Sibylla propriè vocata eſt, Cumanaque dicta, quod Cumas incoluerit. an vſque ad tempora Tarquinij Superbi durauerit, quæſtio eſt. decima Olympiade eam claruiſſe ſcribit Euſebius. Tarquinius Superbus ſexageſima imperium arripuit. vtut C ſit, Plinij non Solini hic fuerit error. Hallucinatus tamen in eo Solinus, qui Cumanam diuerſam ab Erythræa fecerit, quod Plinij quem ſequitur menti eſt contrarium, qui vnicam tantum Sibyllam agnoſcit, eamque vt certum eſt, Erythræam ſiue Cumanam. At non rectè illi qui ex Solino adſtruere conati ſunt, duas fuiſſe Sibyllas diuerſas, Cumæam, & Cumanam.

Pag. 14. B. *ſimilis querno folio, proceritate amplior quam latitudine*] mira acyrologia. procerum enim dicitur, quod in erecto longum eſt, non quod in conſtrato. hinc *proceritas* corporis quę & celſitudo. Hinc & *procera* arbores. D Virgilius:

—atque ſolo proceras erigit alnos.

idem igitur eſt ac ſi diceret, Italiam celſitudine, quam latitudine ampliorem eſſe. quod eſſet ineptum. Non errat heîc tamen Solinus ſine auctore: nam Plinium ſequitur, cuius & verba vſurpat. ita ille lib. III. cap. V. *eſt ergo folio maximè querno aſſimilata, multo proceritate amplior quam latitudine.* quod in Plinio miror. Hoc genus loquendi Grammatici videntur induxiſſe, qui *procerum*, prolixum interpretantur, *& in longum productum, quaſi ex cera, ob eius facilitatem.* E iuxta quam ἐτυμότητα, *procerum* etiam fuerit, τὸ ἐν ἐκτάσει extentum. nugantur in hoc, vt in ceteris. purum putum Græcum eſt. Gręcè προύχης dicitur qui in re aliqua eminet. Æolicè προύχερ, προύχερ, πρόχερ, vnde *procerus.* vt προύχης, προύχηρ, *procer.* nam ex eadem origine *procer* & *procerus.* ſic κέλης, κέλερ, *celer. Celeres* enim ſunt κέλητες. procer igitur & procerus, idem eſt quod eminens, & excelſus, & in erecto longus. Inde *proceres* pro optimatibus, & ſummatibus. Et in ædificiis mutuli, & capita trabium eminentium,

A *proceres* nominabantur ſecundum Varronem, qui ab illis trabium capitibus, principes ciuitatis, *proceres* dictos fuiſſe vult. perperam. *proceres* in ciuitate ſunt οἱ προύχεις, ciues. & *proceres* in ædificijs, προύχεις & eminentes trabes. ita & *procerus*, Propriè qui ſupereminet, & ceteris erectior eſt.

vniuerſa conſurgit à iugis Alpium.] ex Pomponio Mela: *ab Alpibus incipit in altum excedere, atque vt procedit, media ſe perpetuo Apennini montis iugo attollens inter Adriaticum & Tuſcum, ſiue vt aliter eadem appellantur, inter ſuperum mare, & inferum excurrit.* comparatio vero querni folij ex Plinio.

vbi longius proceſſit, in duo cornua ſcinditur.] veteres noſtri: *vbi longius abijt.* in Regio ita quoque legitur, & inter lineas additũ gloſſæ vice, *id eſt proceſſit.* verba ſunt ipſiſſima Pomponij: *verum vbi longe abijt, in cornua duo ſcinditur, reſpicitque altero Siculum pelagus altero Ionium.*

inter quas prominentias non vno margine acceſſum inſinuati freti recipit.] Hæc etiam adumbrata & pæne ad verbum expreſſa ex iſtis Pomponianis: *ceterum mare quod inter vtraque admiſit, tenuibus promuntorijs ſemel iterumque diſtinguens non vno margine circuit, nec diffuſum patenſque, ſed per ſinus recipit.*

Ionium reſpectat æquor.] ſic libri. vulgo, *ſpectat.* Marcianus: *cuius promuntorium, Meridiem Auſtrumque reſpectans, in mare procurrit.* Mela vnde ſumpſit: *reſpicitque altero Siculum pelagus.*

ſed linguis ſæpius proiectis.] ita priſcæ editiones & libri ſcripti. Delrius partim malos libros male ſequutus, partim ineptè ſuę coniecturæ indulgens, edendum curauerat: *ſed longius à ſe proiectis, ac procurrentibus diſtinctum promuntorijs.* quidam ex noſtris etiam habebant, *longis* & *longius*, pro *linguis*, ſed peſſimi & infideliores. *linguæ* hîc ſunt, quos Gręci ἀγκῶνας vocant, terrarum ſcilicet mucronati flexus in mare proiecti, qui plerumque in promuntoria deſinunt. ſic linguæ hoc loco diuerſæ à promuntorijs. Ammianus lib. XIV. *& hæ quidem regiones velut in prominenti terrarum lingua poſitæ, ab orbe Eoo monte Amano diſparantur.* linguarum illarum vt dixi extremitates, plerumque promuntoria ſunt, quæ Græcis ἄκραι. Linguas pro ipſis promuntorijs poſuit Ouidius de Sicilia:

——tribus hæc excurrit in æquora linguis.

peſſimè hunc locum deprauauerat Delrius.

pelagus accipit.] ita libri. vulgo, *admittit.* in optimo Regio additum inter lineas, *id eſt admittit.* vt in alijs ſexcentis gloſſa pro vera lectione recepta.

ibi vt ſparſim notemus, arces Tarentinæ.] ſic in libris optimis ſcriptum offendimus. editum eſt vulgo: *vt obuia paſſim notemus.* ſparſim, σποράδην.

Scylacea regio, cùm Scyllæo oppido, & Crateide flumine Scyllæ matre.] Delriana editio, cum alijs: *Scyllæa regio, cum Scyllæo oppido.* ſed quantum eſt librorum ſcriptorum, ita nec habent

vt edidimus. *Scylacea regio cum Scyllæo oppido.* nec aliter princeps editio Veneta. in quibus omnibus malè ſcriptum erat, *Scyllacea*, cum Græcè ſit Σκυλάκιον. *Scylacea* regio dicta à *Scylacio* oppido, de quo ſuprà diximus. Verùm quod hic iungit Scylaceam regionem cum Scyllæo oppido Solinus, error ipſius eſt. longè enim Scylacium à Scylla, & Scyllæo oppido. Rectè quidem Scylæum oppidum cum Cratæide flumine iungitur: nam ita Plinius: *Oppidum Scyllæum, Cratæis flumen, mater vt dixere Scyllæ, dein columna Regia.* at malè Scylacea regio cum Scyllæo oppido ponitur. Mela: *ſecundus ſinus Scylaceus inter promunturia Lacinium & Zephyrium: in quo eſt Petelia, Cæcinum, Scylaceum Muſtiæ.* ita legendum apud Melam, non *Scyllaceus*, & *Scyllaceum*. at in Bruttio ſunt iuxta eumdem columna Regia, Rhegium, Scyllæum; Taurianum. Seruius ad illud Virgílij:

--- & nauifragum Scylaceum.

Dictum Scylaceum, aut à tractu, aut à periculi ſimilitudine. Nam inde Scylla longè eſt. σκύλλειν, trahere eſt. Σκύμνος autem Græcis eſt catulus, idem quod σκύλαξ. Σκυλάκιον, ἀπὸ τοῦ σκύλαξ, quod prius dicebatur, Σκυμνίτιον. inde quoque Scylla dicta quod canibus eſſet ſuccincta. hoc eſt quod dicit à periculi ſimilitudine, *Scylaceon* dictum. alias Scyllæum, longè erat à Scylacio. Σκυλλαῖον Strabo ſcribit: πέτραν eſſe χεῤῥονησίζουσαν, quam mœnibus inſtruxit, & nauale fecit Anaxilas Rheginorum tyrannus. inde oppidum *Scyllæum* Plinio, & huic noſtro, ſed male cum Scylacea regione heic poſitum. Recentior codex Palatinus legebat: *Scylacea regio, cum Scylaceo oppido.* quod eſſet verum, ſiquidem ita ſcripſiſſe Solinum conſtaret. quod enim addit, *& Cratæide flumine, Scyllæ matre*, indicio eſt ſcripſiſſe, *& Scyllæo oppido.* Nam Scylaceum longe à Cratæide & Scyllæo. Martianus Capella ex hoc loco: *Cetera Italiæ memoranda, nec poëtæ tacent, vt Scyllæum oppidum cum Cratæide flumine quæ Scyllæ mater fuit.* vbi tamen optimi libri quos vidimus, ſcribunt, *Sylletum*: ſine dubio, pro *Scylletium*, quod idem eſt cum Scylacio. Nam ita prius dicebatur. id tamen, vt diximus longè à Cratæide. Præterea Plinij locus quem Solinus expreſſit, *Scyllæum* in Solino legendum eſſe oſtendit. de Scylacio Plinius lib. III. cap. X. *Dein ſinus Scylacius, & Scylacium, Scylletium Athenienſibus cum conderent dictum.* ita ſcribendus ille Plinij locus ex antiquis codicibus. corruptè apud Ouidium *Scyllæa littora* pro Scylaceis leguntur hoc verſu:

—præterque Lacinia templa
Nobilitata dea, Scyllæaque littora fertur.

omnino ſcribendum,

--Scylaceaque littora fertur. Virgilius:

---attollit ſe diua Lacinia contra
Cauloniſque arces, ac nauifragum Scylaceum.

Ptolemæus: Ἐν δὲ τῷ κατὰ Σκυλάκιον κόλπῳ πόλις Σκυλάκιον, ὁ μυχὸς τοῦ κόλπου Σκυλακικοῦ, Λακίνιον ἄκρον. at Scyllæum longè inde, in Bruttio nimirum littore. idem Ptolemæus ἐν τῇ παραλίᾳ Βρυττίων, Ταυριανὸς σκόπελος ἐν Τουριανῆς πόλεως, Σκυλλαῖον ἄκρον. ſic diuerſa *Scyllæum* & *Scylacium*, & malè hoc loco Solinus *Scylaceam regionem* cum Scyllæo oppido fuiſſe dicit. Perperam etiam vir ſummus ad Virgilianã Cyrin, Σκυλλαῖον, & Σκυλακηγαῖον, idẽ eſſe aſſerit: & male ſcribit Σκυλάκηγαιον; cum ſit Σκυλάκιον, *Scylaceũ* & *Scylacium*. *Scyllacium* etiam haud rectè ſcriptum in itinerario Antonini pro *Scylacium*. Seruius de vrbe Scylacio: *alij dicunt Vlixem poſt naufragium in Italia, de nauium fragmentis ciuitatem ibi feciſſe, quam Scylaceum nominauit.* ita ſcribendum. Ineptè vulgo: *quam naufragum Scylaceum*, quæ verba ſunt poëtæ perperam repetita. *Scylaceum* vult dictum quod de fragmentis nauium ſit conditum. ἀπὸ τῶν σκύλων ſcilicet τῶν νεῶν. Nam σκῦλον ſignificat ſpolium, ῥάκος, τεμάχιον fragmentum. qui locus ſatis oſtendit, Σκυλάκιον eſſe ſcribendum cum vnico Labda, ἀπὸ τῶν σκύλων.

Pag. 14. C. *Crateide flumine Scyllæ matre.*] lege: *Cratæide.* eſt enim ἡ Κραταιΐς. Heſychius: Κραταιΐς, ποταμοῦ προσαγορευομένη κύριον ὄνομα τῆς μητρὸς τῆς Σκύλλης. Martianus Capella: *Scyllæum oppidum cum Cratæide flumine, quæ Scyllæ mater fuit.* ita legendum ex ſcriptis codicibus. nam vulgo editur: *qui Scyllæ pater fuit.* Hyginus: *Scylla Cratæis fluminis filia, virgo formoſiſſima, hanc Glaucus amauit.* ita ſcribimus. Seruio Phorci & Cratęis Nymphæ filia dicitur.

Pæſtana valles, Syrenum ſaxa.] Martianus: *Pæſtana roſaria, ſcopulos Sirenarum.* πέτραι Σειρηνίδες Græcis. Marcianus Heracleota:

Μετὰ τὴν Σικελίαν νῆσοι αἵ τε πρὶν ποτὲ
Σειρηνίδες, Κίρκης τε νῆσοι λεγόμεναι.

Sireniani montes dicuntur Frontino in libro de Colonijs: *Surrentinum oppidum. Ager eius ex occupatione tenebatur à Græcis ob conſecrationem Mineruæ. ſed & circa montes Sirenianos limitibus pro parte Auguſtanis eſt aſſignatus.* Surrentini porro montes diuerſi à Sirenianis, quos malè quidam confundunt. Nec quicquam eos iuuerit Mela vel Plinius. Vide quæ ſuprà notauimus. Surrentini montes, circa Surrentum. Epigramma Macedonij:

Συῤῥέντου πρηχεῖα μυρίπνοος χαῖρε κονίη,
Καὶ Πολλιτικὸν. χεῖμα μελιχρότατον.
Εἰσὶ γὰρ αἱ πελιτίδες, ἀφ᾽ ὧν θερμώδεα πηλὸν
Φύρησαν βάκχου πελιδνῆς χρόας.

per Συῤῥέντου πρηχείαν κονίην, intelligit Surrentinos montes, vitibus nobiles. at Sireniani ſcopuli ſiue montes, tres paruæ inſulæ deſertæ, πετρώδεις, quæ & Σειρηνοῦσσαι dicebantur. de quibus Strabo lib. I. Statius Surrentinum villam Pollij, inter Sirenum montes, & promontorium Mineruæ ſitam fuiſſe docet, in montibus nimirum Surrentinis. ſic ille:

Eſt inter notos Sirenum nomine muros,
Saxaque Tyrrhenæ templis onerata Mineruæ
Celſa Dicarchæi ſpeculatrix villa profundi.
Qua Bromio dilectus ager colleſque per altos
Vritur, & prælis non inuidet vua Falernis.

per muros Sirenum nomine notos intelligi debere certum eſt, Sirenianos montes. alibi rupes idem vocat in Hercule Surrentino:

--- notas Sirenum nomine rupes

Digitized by Google

Facundique larem Polli non hoſpes habebam.
Sirenum ſcopuli Virgilio, & ſuprà huic noſtro,
Sirenum ſaxa. Frontinus de colonijs in voce
Surrentum: ceterum in ſoluto remanſit. iter populo
debetur pedibus XV. *vbi Sirenæ.* ita legendum.
αἱ Σειρῆνες. nam ſic & Græci vocarunt, τὰς
Σειρηνίδας.

Pag. 14. C. *Amœniſſimus Cāpaniæ tractus*] Mar-
tianus Capella ex hoc Solini loco: *hinc Cam-*
paniæ amœniſſimi tractus, Phlegræi dehinc cam-
pi, habitatioque Circeia. corruptiſſimè editio-
nes Martiani legunt: *In Campaniæ amœnis*
antiquitus nemora, Phlegræi, campi dehinc. ita cor-
rigendus è Solino, quem in eo toto libro ſe-
quitur. Sequitur, *Circea domus*: *Circa*, vt *Semela*.

Tarracina inſula, ante circumflua immenſo
mari] diſtingue: *Tarracina, inſula ante circum-*
flua immenſo mari, nunc æuo nectente addita con-
tinenti. quod confirmatur his verbis Martiani
quæ ſic ſunt legenda: *Terracina prius inſula,*
nunc coniuncta: Rheginique ab Sicilia continenti
ſeparati, eaque in compenſationem connexæ telluris
in inſulam relegata. hunc locum partim con-
iectura, partim librorum auctoritate ita cor-
reximus, cum vulgo corruptiſſimè editus ſit.
dicit Terracinam prius inſulam, poſtea con-
iunctam. & continenti adnexam. in cuius rei
compenſationem Siciliam quæ antea conti-
nens erat, in inſulam relegatam, Rheginoſ-
que ab eius continente ſeparatos. Eleganter
coniunctam terram opponit inſulæ. *coniuncta*
idem eſt, quod continens vel continua. Oui-
dius:

Leucada continuam veteres habuere coloni,
Nunc freta circumeunt.

Nam continens vel continua terra eſt nullo
mari interrupta. Mela: *alias inſulæ videntur,*
alias vna & continens terra. vbi *terra continens* di-
citur quæ continenter iuncta eſt, quam &
abſolutè *continentem* dixere. ſic *continenter ſedere*
coniunctim & vno tenore:

An continenter quod ſedetis inſulſi
Centum aut ducenti.

& *in continenti aliquid facere*, ſtatim & nulla
interpoſita mora. Hinc dicimus *incontinenti*
pro ſtatim. in Peruigilio Veneris:

De tenenti tota nox eſt peruiglanda canticis.

id eſt, continenter tota nox peruigilanda, vno
tenore, ac de vno tenenti, vt vulgo loqui-
mur. ſic *coniuncta* Terracina, Martiano: vt
continua Leucas Ouidio. Hanc porro Tarraci-
nam, τραχινὼ à Græcis, ait dictam Strabo.
Τραχινὴ, *Tarracina*, vt Ἀλκμήνη, *Alcumena*:
Τεκμήσση, *Tecumeſſa*: Κροκόττας *Corocotta*: λύχνος,
Lycinus. & ſimilia. inde eſt quod Ταῤῥαχίνη ſcri-
bitur apud Stephanum Ταῤῥαχίνη, πόλις Ἰταλίας.
nec alia eſt ab Tarracina, quæ apud eumdem
vocatur, Ταῤῥακινὰ vt cenſet vir doctus per-
peram.

multa præterea pollentiſſimis ingenijs ediſſerta-
ta] ita libri vulgo, *ediſſerta.* Hoc verbum
ediſſertare in Hiſtoria Auguſta, aliquot locis
reſtituimus.

Italiæ longitudo quæ ab Auguſta prætoria per
Vrbem Capuamque porrigitur] ita emendauimus.

A vulgo legebatur: *per vrbem Capuam porrigi-*
tur. vt repoſuimus, ita etiam aliquot editio-
nes habuerunt, & inter ceteras princeps Ve-
neta. intellige per vrbem Romam & Ca-
puam porrigi Italiæ longitudinem à præto-
ria Auguſta vſque ad Rhegium. Plinius: *patet*
longitudine ab Alpino fine Prætoriæ Auguſtæ per
vrbem Capuamque curſu meante Rhegium oppidum.
Martianus Capella ſimiliter corrigendus in
his: *vnde cum longa ſit ab Alpibus Prætoriæ Augu-*
ſtæ per vrbem Capuam & Rhegium oppidum abſque
recuruo flexu. quæ inquinatiſſima ſunt. ſcribe:
B *cum longa ſit ab Alpibus Prætoriæ Auguſtæ per*
vrbem & Capuam, Rhegium vſque abſque recuruo
flexu, decies centena & viginti millia paſſuum. id
eſt niſi flexus incideret, qui à Rhegio incipit,
longe amplior eſſet eius menſura. vide Pli-
nium, cuius hæc de longitudine Italiæ ſen-
tentia eſt, quem ſequuntur Solinus, & Mar-
cianus. at Theodoſij miſſi, qui quindecimo
imperij eius anno, omnes prouincias orbis
Romanis menſurauerunt, de Italiæ longitu-
dine ac latitudine hæc retulerunt: *Italia fini-*
tur ab Oriente mari Ionio, ab Occidente Alpibus, &
flumine Taro, à Septentrione mari Adriatico, & flu-
mine Arſia, à Meridie mari Tyrrhenico. longitudo de-
C *cies centum. latitudo*, CCCCXX. qua contrahitur,
LX. quæ à Plinij podiſmatione aliquantum
diſcrepant.

neque enim excedit quadraginta millia] Mar-
tianus Capella: *anguſtior plurimum eſt ad por-*
tum quem Hannibalis caſtra dicunt: nam vix ibi vi-
ginti millia paſſuum lata eſt. nimis anguſtus hic
numerus quem extendere debes ad podiſ-
mum Solini, cuius verba exſcripſit hoc loco
Martianus. Et ita in Plinio quem Solinus
compilat, ſcripti codices habent: *& in ea*
portus qui vocatur caſtra Hannibalis, nuſquam an-
D *guſtiore Italia.* XL. M. *paſſuum latitudo eſt.* ſic
etiam fortaſſean & in libro Miſſorum Theo-
doſij reformandus calculus: *qua contrahitur,*
XL *millia*, pro LX. quod procliue eſt.

Circuitus vniuerſi vicies quadragies nouieſque
centena ſunt] id eſt, vicies centena quadra-
ginta nouem millia, vt explicat Marcianus.
quomodo etiam apud Plinium ſcribendum:
vniuerſæ ambitus à Varro ad Arſiam, vicies centena
quadraginta nouem millia. malim etiam hîc lege-
re vt in Plinio eſt: *circuitus vniuerſæ*, id eſt vni-
uerſæ Italiæ circuitus. quod confirmat Mar-
tianus: *Verùm omnis Italiæ circuitus.*

E *In quo ambitu aduerſa Locrenſium fronte ortus*
à Gadibus finitur Europæ ſinus primus.] Hæc in
Gadium mentione locum habebant, & enu-
meratione ſinuum Europæ. ſed ſic res amat
turbare, vt furta ſua tegere poſſit hic noſter
miſcellio. Plinius lib. III. cap. I. mare illud
quod Europam permeat, & Gades intrat, in
quattuor præcipuos ſinus diuidit: *quorum pri-*
mus, inquit, *à Calpe Hiſpaniæ extimo monte, Locros,*
Bruttium vſque promontorium immenſo ambitu am-
plectitur. ita omnino ſcribendum, vbi vulgati
legunt: *Locros & Bruttium vſque promontorium*
immenſo ambitu flectitur. quæ vix Latina ſunt, &
Geographiæ peritum offendunt. ſcripti co-

Digitized by Google

dices particulam & non agnoſcunt. hinc nobis facile fuit cetera ex coniectura emendare. particularis ſinus, quo præcipuus & primus ille ſinus Europæ finitur, inter Zephyrium promuntorium & Bruttium iacens, Conſilinum Cauloniam, & Locros circumdat, vt ſcriptum Pomponio Melæ. Sic rectè Plinius primum Europæ ſinum à Gadibus ortum immenſo ambitu Locros vſque ad Bruttium promuntorium amplecti & circumdare dixit. Solinus ex eo, aduerſa Locrenſium fronte terminari, id eſt Bruttio promuntorio, quod eſt contrauerſum Locrenſibus.

Pag. 14. E. *ſecundus à Lacinio auſpicatus in Acroceraunijs metas habet*] libri: *in agro Ceraunio.* quod quis dubitet eſſe pro *Acroceraunio*? Delrius tamen quum ita in libris ſuis ſcriptum reperiſſet, audet aſſerere, *agrum Ceraunium* ſic dixiſſe Solinum, quemadmodum Plinius *montes Ceraunios* dixit. qua eius ſtupiditate nulla maior fingi poteſt. quaſi ager vllus fuerit Ceraunius: aut quaſi agris finiantur ac determinentur ſinus maritimi. Plinius: *à Lacinio promuntorio ſecundus Europæ ſinus incipit magno ambitu flexus, & Acroceraunio Epiri finitur promuntorio.* Hic aliquis Cercoëtius, vt Delrij Manes ſodalis ſui vindicet, agrum Ceraunium etiam ſomniabit, quia ita in libris quibuſdam Plinij ſcribitur.

Veſulus ſuperantiſſimus inter iuga Alpium] Plinius: *Padus è gremio Veſuli montis celſiſſimum in cacumen Alpium elati*, deeſt vox *Alpium* in vulgatis Plinij editionibus, quæ ex Solino & antiquis libris reſtituenda eſt. Strabo de Padi ortu: ἐκ δὲ τῆς ἑτέρας, πολὺ ταπεινότερος τῶν χωρίων τούτων ἀναδίδωσιν αὐτὸς ὁ Πάδος πολύς τε καὶ ὀξύς. quæ verba manifeſto mendoſa ſunt. ſic ea corrigebat Caſaubonus: ἐκ δὲ τῆς ἑτέρας πολὺ ταπεινοτέρας διὰ χωρίων τούτων ἀναδίδωσι. Padumque ex loco humili originem trahere confirmat teſtimonio Melæ, qui Padum ex D imis Veſuli montis radicibus ait exoriri. vt Melam omittamus, id ἐκ διαμέτρου contrarium Strabonis verbis. primum ait Padum ὀξὺν τε καὶ πολὺν ab origine fluere, quod ſignum non eſt fluminis ex humili loco manantis. addit deinde in progreſſu maiorem fieri ac placidiorem. vbi vero in planitiem deuenerit, ἐν δὲ τοῖς πεδίοις ἤδη γενόμενον, tum dilatari, & violentiam rheumatis eius imminui. Non igitur ex locis humilibus ſed ex montanis, & excelſis ſe proruit Padus. id clarè ac diſertè tradit Strabo. ſcribit enim Vocontios, Siconios, & Tricorios, Medulloſque E altiſſimis cacuminibus Alpium inſidere. Ἄνω τε, inquit, ἐν ἄλλοις κοίλοις χωρίοις λίμνη τε συνίσταται μεγάλη, καὶ πηγαὶ δύο οὐ πολὺ ἄπωθεν ἀλλήλων. ex vno illorum fontium Druentia oritur & Durias: ex altero Padus ipſe. fons igitur Padi in ſuperiore loco. quod confirmat Plinius, Padum Veſuli montis inter Alpes altiſſimi gremio fundi aſſerens. ſcribe igitur in Strabone: ἐκ δὲ τῆς ἑτέρας, οὐ ταπεινότερος τούτων ἀναδίδωσιν αὐτὸς ὁ Πάδος; ex altero fonte non humilior aut exilior iſtis profluit Padus. id

A eſt fluuiis nominatis, Druentia & Duria, qui ex vicino fonte ortum capiunt. ex quibus Durias etiam Pado miſcetur. ταπεινοὶ ποταμοὶ dicuntur humiles & exiles. vox χωρίων addita fuit ab imperitis qui huius loci mentem aſſequi non poterant. Nihil verius noſtra emendatione, & explicatione. Vide locum & fateberis.

Viſendo fonte in Ligurum finibus] Codices ſcripti, partim *viſenno*, partim *viſennio*. in quibuſdam etiam, *viſentio*. quaſi nomē proprium eſſet fontis, vnde Padus oritur. perperam. *Viſenno*, pro *viſendo* vitioſo ſcribendi more qui in multis obtinuit. ſic *Solondius* & *Solonnius* B apud Florum. *diſtennere* pro *diſtendere*: & *pennere* pro pendere. vnde *aruipennium* pro *aruipendium*. Plinius de Pado: *finibus Ligurum Vagiennorum, viſendo fonte profluens.* eo fortaſſe viſendus fons Padi, quod in alto. Marcianus Capella qui Solinum tranſcribit, *mirabilem* dixit.

rurſus in agro Vibonenſi extollitur] nullus ager Vibonenſis in Italia præter eum qui à Vibone Valentia dicitur. At ille longè ab his locis. Forouibienſium agrum nominat Plinius in quo iterum exoritur, & extollitur Padus. an ita heîc reponendum? *in agro Forouibienſi.* C an curtatè pro eodem, *Vibienſi*? Forum Vibij, Vibiforum hanc vrbem vocat Plinius. an error Solini eſt qui Vibonenſem pro Forouibienſi aliud agens & halucinans ſcripſerit? Certè Marcianus, qui Solinum exſcribit, vt Solinus ipſe Pliniū, *Bibonenſem agrum* vocat in ſcriptis codicibus, pro Vibonenſi ſcilicet. ita enim ſcribit de Pado: *ac dehinc fluuius merſus in penita telluris, in parte agri Vibonenſis emergit, canis ortu diffuſior.* Editiones habent *Vibienis*. ſed ſcripti omnes, vt dixi, *Bibonenſis* legunt. Qui Solino æquior eſſe volet, ſcripſiſſe eum contenderit, *in agro Vibienſi*, erraſſe verius eſt.

intumeſcit exortu canis, tabefactis niuibus] Plinius: *augetur ad canis ortus liquatis niuibus agris quam nauigijs torrentior, nihil tamen ex rapto ſibi vindicans, atque vbi liquit agros, vbertate largior.* quid illa ſibi volunt, *agris quam nauigijs torrentior*? an fluuij ita ſunt agris torrentes, vt non ſint nauigijs? Imo quid eſt fluuius torrens nauigijs aut agris? ſcripti omnes legunt; *agris quamuis torrentior.* hinc optima coniectura lego: *agris, quamuis torrentior nihil tamen ex rapto vindicans, atque vbi liquit, etiam vbertate largior.* nam & ſcripti, *agros* non repetunt. Hæc natura torrentium fluuiorum, vt aliis agris aliquid ex rapto vindicent, & adiudicent, aliis vero adimant & tollant. quod negat facere Padum Plinius, quamuis torrentiorem, affirmat tamen Lucanus his verſibus:

Illos terra fugit dominos, his terra colonis
Accedit donante Pado.

Iuriſconſultus ait flumina cenſitorum vice fungi, & ex priuato in publicum, ex publico in priuatum addicere. perperam igitur apud Plinium legitur, *nihil ex rapto ſibi vindicans*, quod loci corrumpendi anſam præbuit. Optimus codex Rigaltij noſtri habet, *ibi vindi-*

Digitized by Google

cans. vnde veriſſimè emendamus, *abiudicans,* non iniurius eſt torrens illis agris, quibus aliquid adiicit per alluuionem, ſed quibus quid ex rapto abiudicat, & tollit, vice iniqui cenſitoris. Dicit Plinius Padum quamuis torrentiorem, agris tamen nihil ex rapto abiudicare, atque etiam ubi liquit, vbertate largiorem eſſe. ſic agris eum non nocere immo etiam prodeſſe.

Pag. 14. E. *& liquentibus bruma pruinis*] libri plerique: *relinquentibus* pro *reliquentibus* videlicet. *reliqueſcere*, vt liqueſcere.

auctuſque aquarum acceſſione] varia lectio ex ... *aquarum agminibus.* aquarum & fluuiorum agmen dici, præſertim apud Poëtas, pluſquam notum eſt. Virgilius:

—— cælo venit agmen aquarum.

Grammatici interpretantur *impetum.* ſed *agmen* ſignificat ſimpliciter fluentis aquæ motum. nam & *leni agmine fluere* dicitur fluuius. ſic apud Poëtam, *extremaque agmina caudæ.* Ceterùm *aquarum agmina* etiam infra dixit noſter: *multis aquarum agminibus auctum.*

Pag. 15. A. *E memorabilibus inclytum*] ita libri. vulgo: *eſt è memorabilibus inclytum.*

perpaucæ familiæ ſunt in agro Faliſcorum, quos Hirpos vocant] Faliſci iſti in vicino vrbis tractu via Flaminia, diuerſi à Faliſcis Etruſcis. Hi ſunt qui dicebantur *Æqui Faliſci.* Strabo: οἱ δὲ Αἰκουούμ Φαλίσκον λέγουσιν ἐπὶ τῇ Φλαμινίᾳ ὁδῷ κείμενον μεταξὺ Ὀκρίκλων καὶ Ῥώμης. prope Soractem ſcilicet montem, ad quem Herpi iſti in Faliſcorum agro poſiti annuum ſacrificium Apollini faciebant. Seruius: *Soractis mons eſt Hirpinorum in via Flaminia collocatus.* Vitruuius agri Faliſci in via Flaminia meminit lib. VIII. *Agro autem Faliſco via Flaminia in campo Corneto eſt lucus, in quo fons oritur vbi anguium ac lacertarum, reliquarumque ſerpentium oſſa iacentia apparent.* perperam apud Vitruuium editur hodie: *via campania*, nulla enim via Campania. Hi Faliſci viæ Flaminiæ, alij vt iam dixi à Faliſcis Tuſciæ: quorum vrbs Falerium, & colonia Faliſca, cognomine Etruſcorum, quæ & *colonia Iunonia* dicebatur. Frontinus: *Colonia Iunonia, quæ appellatur Faliſcos.* Iunonia autem dicta quod Iunonem impendio colerent illi Faliſci. Ouidius:

Ille ſuos docuit Iunonia ſacra Faliſcos:

quos Hirpos vocant.] Plinius lib. VII. cap. I. *Haud procul vrbe Roma in Faliſcorum agro familiæ ſunt paucæ quæ vocantur Hirpiæ: quæ ſacrificio annuo quod fit ad montem Soractem Apollini ſuper ambuſtam ligni ſtruem ambulantes non aduruntur.* Hirpios vocat, qui Solino Hirpi. Sed in optimo Codice ita legitur: *perpaucæ familiæ ſunt, quæ vocantur Hirpiæ: ſacrificio annuo quod fit ad montem Soractem.* lege: *quæ vocantur Hirpi: hæ ſacrificio annuo,* &c. ſic & Solinus hoc loco: *quos Hirpos vocant: hi ſacrificium annuum ad montem Soractem Apollini faciunt.* Hi igitur Hirpi familiæ ſunt in agro Phaliſcorum, eæque perpaucæ, non populi: & diuerſi ſunt ab Hirpinis populis Samnitium vicinis, Lucanorumque. Male ergo Seruius Hirpinos populos cum Hirpis confundit. *Soractis*, inquit, *mons eſt Hirpinorum in Flaminia collocatus.* Immo Hirpini longè à Soracte, nec Soracte mons Hirpinorum. quæ ſcribit ibidem de ſacro Ditis patris, & de lupis qui Sabinorum lingua *Hirpi* vocati, dèque ſpecu peſtiferum halitum ex ſe emittente, ad Hirpinos Samnites omnia referenda. Non Sabini ſed Samnites Lupum, *hirpum* vocabant. Strabo: ἑξῆς δ' εἰσὶν Ἱρπῖνοι καὶ αὐτοὶ Σαυνῖται· τοὔνομα δ' ἔσχον ἀπὸ τοῦ ἡγησαμένου λύκου τῆς ἀποικίας, ἵρπον γὰρ καλοῦσιν οἱ Σαυνῖται τὸν λύκον. ἄρπος vox antiqua Græca quæ lupum ſignificabat, à rapacitate. nam ἅρπω rapio, inde & ἅρπη, miluus, auis rapax. Latinæ *Hirpus.* vt ἅρπαξ. *hirpex.* ita & Samnites vocarunt. Specus autem ille peſtifer, cuius ſpiritus iuxta ſtantes necabat, apud Hirpinos erat. Plinius lib. II. cap. XCIII. *Item in Hirpinis Amſancti, ad Mephitis ædem locum, quem qui intrauere moriuntur.* Huius mentio apud Virgilium:

Eſt locus Heſperiæ in medio, ſub montibus altis
Nobilis, & fama multis memoratus in oris
Amſancti valles.

quem locum Seruius eſſe dicit in latere Campaniæ & Apuliæ vbi Hirpini ſunt. ait autem Donatum dicere Lucaniæ eſſe. Sanè Hirpini Lucanis vicini. Strabo de Hirpinis: συνάπτουσι δὲ Λευκανοῖς τοῖς μεσογαίοις. Hi ſunt & Hirpini de quibus Liuius lib. XXV. *eadem æſtate ab Nola quam præſidio tenebat, crebras excurſiones in agrum Hirpinum, & Samnites Candinos fecit.* in monte vero illorum Hirpinorum vbi Amſancti, ſacrum Diti perſoluebatur quotannis: Nam ſpiracula Ditis, & aditum inferorum ibi collocabant. Nihil itaque illi commune habuere Hirpini, cum familijs Hirporum, quæ in agro Faliſco annuum ſacrum Apollini ad montem Soractis faciebāt, miraculum quod heîc narratur. eius fidem vt eleuaret aut eluderet potius Varro, Hirpos ambulaturos per ignem certo medicamento plantas ſibi vngere ſolitos eſſe ſcripſit. Hic cum medicamentum quoddam deſcriberet, *eo*, inquit, *vti ſolent Hirpini, qui ambulaturi per ignem medicamento plantas vngunt.* ita legendum apud Seruium Varronis verba citantem, qui Hirpinos etiam vocauit pro Hirpis, niſi Seruius imponit. De Hirpinis tamen Samnitibus certum eſt non poſſe intelligi. nec enim illi ad Soractem montem habitabant, à quo longe diſſiti; nec in agro Faliſco morabantur; nec ijdem omnino cum Hirpis erant.

ad montem Soractis] ita libri. ſic *torrens Vercelli*, Floro. ſic herba Lapathi Horatius.

id operantes geſticulationibus religioſis.] vulgo: *idque operantes.* In vno Regio, *adoperantes.* in alio: *id operantes.* quomodo repoſuimus, diſtinguendum etiam: *id operantes geſticulationibus religioſis, impune inſultant ardentibus lignorum ſtruibus.* Strabo: γυμνοῖς γὰρ ποσὶ διεξίασιν ἀνθρακιὰν καὶ σποδιὰν μεγάλην οἱ κατεχόμενοι ὑπὸ τῆς δαίμονος ταύτης ἀπαθεῖς. ſed diuæ Feroniæ cærimoniam illam fieri dicit, & θαυμαστὴν ἱεροποιίαν vocat. Et notandum quod per ἀνθρακιὰς & σποδιὰν tan-

tum eos ambulare ſcribit, poſtquam ſcilicet iam defediſſet lignorum ardentium ſtrues, in carbonem & cineres. quod & Virgilius ſequitur:

— & medium freti pietate per ignem
Cultores, multa premimus veſtigia pruna.

vnde & Varro religionis illuſor, medicamento quodam plantas eos illinere dicebat quod igni reſiſteret. Plinius quoque, *ſuper ambuſtam ligni ſtruem ambulantes eos non aduri* dixit. igitur cum iam ambuſta erat ligni ſtrues, nihilque præter carbones & prunam ſupererat, tunc pedibus nudis per eam ambulabant. Solinus Plinij ſimius, aliud tamen quam Plinius hoc loco dicit, dum ardentibus lignorum ſtruibus Hirpos inſultare ſcribit. aliud *lignorum ſtrues ardens*, ἡ ἀνθομένη πυρὰ, aliud *ambuſta*; cum iam ſcilicet conſumpta eſt, & in prunas ſoluta. aliud, ambulare per mediam prunam ambuſti lignorum acerui: aliud, inſultare ardenti adhuc pyræ. medicamentum quo ſibi plantas vngebant Hirpini ambulaturi per ignem, nihil profuiſſet inſultantibus medio ardentium lignorum aceruo: Nec enim pedibus tantùm fuiſſet ab igne periculum metuendum. ſed is eſt Solinus: verba tantummodo curat, rerum ſecurus quas digerit, miræ vbique ablepſiæ incuſandus.

Pap.15.A. *in honorérei diuinæ flāmis parcentibus*] quis hanc lectionem iure poſſit improbare? immo quis non merito probet? in libris tamen omnibus quos videre potuimus legebatur: *in honorem rei diuinæ flammis parentibus*. ad marginem optimi Regij adſcriptum: *vel, parcentibus*. quod verum puto. Cornelius Seuerus in Ætna:

— ac nullis parſura incendia paſcunt
Vel ſolis parſura pijs.

cuius deuotionis myſterium munificentia ſenatus honorata.] ita repoſuimus ex libris. *honorata* actiuè pro honorans, vel cum honoraſſet. ſic ſuprà: *egredientem in littore occurrens honoratus eſt.* ad quem locum vide quæ obſeruauimus. ex iiſdem libris addidimus, *Hirpis perpetuo conſulto omnium munerum vacationem dedit.* cum in vulgatis hactenus, *perpetuò* tantum legeretur. Plinius: *& ob id perpetuo ſenatuſconſulto militiæ omniumque aliorum munerum vacationem habent.*

à Circa filio hi genus ducunt.] ſic libri rectè. non *Circes*. ſic enim veteres hæc Græca nomina Latinè extulerunt, *Circa, Nioba, Semela.* ita & Plinius hoc loco in vetuſtis exemplaribus: *ſimile & in Italia Marſorum gentis durat, quos à Circæ filio ortos ferunt.* Paulo ante Solinus: *Phlegræi campi, Circa domus.*

Æeta tres filias Angitiam, Medeam, & Circen. Circe eſt Κίρκη Græce: Medea, Μήδεια. *Angitiam* quomodo Græci nominabant? ſi vna hæc fuit ex tribus Æetæ filiabus, oportet eam Græcos nouiſſe, ſed non iſto nomine, quod merè Latinum eſt. Rectius illi qui Medeam ab Italis Angitiam vocatam fuiſſe volunt. eam Marſi & Marrubij hoc nomine coluerunt. Gloſſæ: *Angicia*, Μήδεια. *Angicia*, A propriè eſt ἡ ἔχιδνα ἡ Ἐχιδναία. quod poteſtatem in ſerpentes haberet, vt omnes habent φαρμακίς. *Anguis*, ex Græco. ἔχις Siculi Dores dicebant ἄχις vt ἄρταμος, ἴαμεν. addito N, vt mos erat Latinorum; *anguis*. ſic ἔγχελυς, *anguilla*. mutabant autem, X in G, vt ἄγχω *ango*. δοχὴ, *doga*. χαλβάνη, *Galbanum*. ſic *angis* ἔχις. *Angitsa*, ἡ ἔχιδνα.

Circen, Circeios inſediſſe montes.] editi vulgo: *Circæos*. libri noſtri & Latini feræ omnes ſcriptores. *Circaios*, quaſi Κιρκαῖος Græci dixerint, vt à Semele, Σεμελήιος vnde *Semeleia proles*, Bacchus *Dioneia* de Venere, apud Arnobium. at B Græci Κιρκαῖοι, & Κιρκαῖος paſſim nominant.

cum dediſſet hominem viuere, deam habitam.] hæc lectio omnium membranarum. cuius hic ſenſus eſt: Angitiam ſalutaribus remedijs morbos euincentem, cum homini iam deſperato & pæne conclamato vitam reddidiſſet, pro dea habitam fuiſſe. loquutio poëtica & Virgiliana, qualis ſæpe vſurpat:

— tu das epulis accumbere vitam.

at quod prius vulgabatur, *cum dediſſet hominem viuere*. Latinum non erat, nec ferendum.

Denique Amunclas, quas Amyclas ante Græci condiderant.] & heîc lectionem, quam habuere C vetuſtiores membranæ, repoſuimus. Serpentes, inquit, in Italia fugauere Amunclas quas Græci ante condiderant, & Amyclas vocarant, à Laconicis Amyclis. in tranſitu notat hic Grammaticus, quas Amyclas Græci vocabant, *Amunclas* Romanis appellatas. ſic multis nominibus Græcis litteram N inſerebant. vt *Rhuncus* Næuio qui Ῥύγχος. *Thenſaurus*, nam ita ſcribebant, θησαυρός. λυντὴρ, *Lunter*. & ſimilia. Notum alias vrbium maioris Græciæ nomina leuiter immutata Latinos pronuntiaſſe. Ἱππώνιον, *Vibo*. Τάρας, *Tarentum*. Σηπιοῦς, *Sipuntum*. Μαλόεις, *Maleuentum*. ſic Ἀμύκλαι, *Amuncla*. Hoc indicare voluit Solinus, à D profeſſione non recedens. alias pronum erat legere: *denique Amyclas quas ante Græci condiderant, ſerpentes fugauere.* Amyclas pro Amyclæis. ſic Plinius quem imitatur: *& ibi fuere Amyclæ, à ſerpentibus deletæ.* vulgo legebatur ex correctorum coniectura: *denique habitatores ab Amyclis ſerpentes fugauere.*

Calabria chelydris frequentiſſima.] editiones ante Delrianam habebant *cherſydris*. quod & ſchædæ Palatinæ, & alij quidam ſcripti retinent. ex Virgilio legi oportere, *chelydris* affirmat Delrius. quam bene, neſcio. mentio E *chelydrorum* apud Virgilium Georg.III. ſed ibi Seruius *chelydros*, quaſi *cherſydros* dictos ait. Nugatur quidem ille Grammaticus: verum ex eo conſtat chelydros & cherſydros eoſdem eſſe. Iſidorus: *chelydros ſerpens, qui & cherſydros dicitur.* & χέρσυδρος quidem dictus quod in aquis & terris moretur. ſic ἀμφίχερσον θηρίον Piſidæ, τὸ ἀμφίβιον. ita enim crocodilum appellat. at χέλυδρος ab aſperitate teſtudinei tergi, vel quod more teſtudinis, quæ χέλυς dicitur, in aquis & terris viuat. diſtinguit tamen Lucanus chelydros à cherſydris:

Cher-

Cherſydros, tractiſque via fumante chelydri.
de his chelydris intelligit Macer, cuius & verſus ſunt ita legendi:

---ſeu terga exſpirant fumantia virus
Seu terra infumat, qua teter labitur anguis.

meliores libri heic apud Solinum *Chelydris* legunt. certè vetuſtiſſimi ſcriptores Chelydros à cherſydris diſtinxere, quos recentior ætas auctorum perperam confundit. Nicandro χέλυδρος eſt ἀμφίβιος, & fortaſſe à χέλυς & ὕδρος nomen habet. at χέρσυδρος idem quod ὕδρος, qui & in terra degit. Interpres Nicãdri: ὁ χέρσυδρος ὕδρος πρότερον ἐκαλεῖτο, ὕστερον δὲ χέρσυδρος, διὰ τὸ ἐν ὕδατι καὶ ἐν χέρσῳ διατρίβειν.

B Pag. 15. C. *Et Boam gignit.*] Plinius *Boam* dictam autumat quod alatur bubuli lactis ſucco. falſa ἐτυμότης. nec enim hoc proprium Boæ, ſed omnium ſerpentium eſſe ſciunt noſtræ ruſticæ. Lactis omnes auidæ ſunt. & colubri plerumque in paſtu, pedibus vaccarum circumuoluti poſterioribus, lac ex vberibus vſque ad ſanguinem ſugunt. Feſtus, Boam aquatilem eſſe ſerpentem quem Græci ὕδρον vocant, à qua icti obturgeſcunt. vnde tumor crurum viæ labore collectus *boa* quoque dicitur. Hęc nihilo veriora. Boa ſerpens aquatilis ex Græco δύης quod idem eſt, ac C δύπτης. Æoles Bœotij dicebant, βύης, inde *boa*, vt φύπης, *popa*. δύης & δύπτης, idem eſt quod κολυμβητής. Heſychius: δύπτης, κολυμβητής, δύπτης. dicebatur & δύης pro eodem. ſic ἀμμοδύης & ἀμμοδύτης, idem alterum genus ſerpentis, qui Græcè ſciunt, norunt me verum loqui. Natricem eamdem cum boa faciunt Gloſſæ: *Natrix, boa*, ἔχις ὕδρος. ita ſcribendum. *Boa* vero pro tumore, qui ex labore viæ in cruribus colligitur, aliam habet originem, ſed æquè Græcam. δύη eſt κακοπάθεια, πόνος, ταλαιπωρία. Æolicè βύη. Latinè *boa*. ſic δέρτρον, βέρτρον *Verber*. δέλφυς, βέλφυς, *vulua*: κλάδα, κλάβα *claua*. iidem & βύπτην dicebant, qui aliis D δύπτης.

ad immenſam molem ferunt conualeſcere.] ita ſcripti. quod vereor ne ſit pro *conaleſcere*, & *coaleſcere* dicebant. vt *cohiuus*, & *coniuus*. vnde *coniuere* & *cohiuere*. ſic *conauditum*. Feſtus: *conauditum, coauditum; ſicut conanguſtatum dicitur.* Gloſſæ: *conadunare*, συναγαγεῖν. ſic *coninquere*, & *coinquere*. idem Feſtus: *coinquere, deputare*. ita enim legendum ex veteri libro. *deputare*, autem idem quod ſimplex putare. idem alibi: *coinquere, cohercere*. ita etiam ſcribendum, ex eodem veteri codice. idem eſt autem *coninquere*, & *coinquere*, deputare & cohercere arbores. E vetus inſcriptio apud Gruterum: *earumque arborum adoleſfactarum & coinquendarum, & in eo luco aliæ ſint repoſitæ.* Trebatius apud Seruium, lib. de Religionibus ſeptimo: *Luci qui ſunt in agris qui concilio capti ſunt, hos lucos eadem carimonia coinquiri haberique oportet, vt ceteros lucos qui in antiquo agro ſunt.* perperam, *conquiri* legitur. at pro *coinquere* dixerunt etiam *quinquere*: vt *quaxare* apud Feſtum pro *coaxare*. inde Soſipater, *quinquatrus* dicit dictas, *à quinquẽdo, id eſt, luſtrãdo quod eo die arma Ancilia luſtrari ſint ſolita.* pro

A *quinquere*, rurſus vitioſiore ſcriptura, *cincere*, & *cingere*. vnde *cingere arbores* in iure. quod manifeſtè poſitum eſt pro *quinquere* & *coinquere*. de qua voce nos alibi plura vt *coinquere*, ſic *conaleſcere*. Plinius, *adoleſcere*, dixit in eadem re: *Megaſthenes ſcribit, in India ſerpentes, in tantam magnitudinem adoleſcere, vt ſolidos hauriant ceruos taurosque.* retineri tamen poteſt, *conualeſcere*. ſic infra de Euphrate, *receptis in ſe aliquot amnibus conualeſcit*. qua de re in ſequentibus dicam. ita & crocodilum ad viginti vlnas magnitudinis eualeſcere, alibi ſcribit.

ſuctuque continuo ſaginata] Plinius de Boa: B *aluntur primo bubuli lactis ſucco.* quid eſt, primus bubuli lactis ſuccus? an *primò* accipiendum aduerbialiter? vt dicat primò quidem eas ali bubuli lactis ſucco, deinde depopulatis ipſis animantibus, regiones totas vaſtare? ita quidem Solinus. apud Plinium nihil tale. in occiſæ Boæ aluo repertum eſſe ſolidum infantem ſcribit. Ergo & infantes ſolidos hauriebant. ſed poſtquam longa ſaginatione bubuli lactis, in magnam molem exierant. primò igitur bubuli lactis ſucco alebantur. In quibuſdam ſcriptis codicibus aiunt reperiri, *trino* pro *primo*. forte fuerit: C *aluntur priuo bubuli lactis ſucco.* vt priuum ac peculiare alimentum boæ ſit lac bubulum. vnde & nomen eis datum.

ita fellebri ſatietate] ſcribendum: *felebri*. θηλάζειν Græcum. Æolicum, φηλάζειν. vt θῆρες, φῆρες. vnde Latinum, *felare*. à verbo *felo*, *felebre*, τὸ θηλάσιμον, θηλαστήν. vt ab *alo* θρέφω, *alebre* τὸ θρέψιμον. Feſtus: *Alebria, bene alentia.* Gloſſæ: *alebris*, εὔτροφος, θρέψιμος, τρόφις. ita legendum. Iſidorus: *alebria, bona, quibus alimur. alebre, alimentum.* ſic ergo & *felebre*, quod felat & ſugit. Iſidorus: *Felebrem, adhuc lacte viuentem.* ſic legendum.

D *Denique Claudio principe, vbi Vaticanus ager eſt*] hæc vna ex Solini elegantiis, *vbi Vaticanus ager eſt*, pro eo quod apud Plinium legerat, *in Vaticano*. addiderant in editionibus correctores de ſuo penu: *in loco vbi Vaticanus ager eſt.*

Italia lupos habet, quod cum cæteris ſimile non ſit, homo quem prius viderint, conticeſcit] Editum in prioribus: *qui cum ceteris ſimiles non ſint*, inepte. quaſi Lupi Italici ceteris ſimiles non ſint. hoc habent, quod cum ceteris ſimile non eſt, homo quem prius viderint, loqui non quit. genus loquendi haud protritum, E *ſimilem eſſe cum aliquo*, eoque heîc ab imperitis malè acceptum. Florus: *habent quiddam ſimile barbari cum niuibus ſuis.* melius etiam fortaſſe legeris hoc loco. *In Italia lupus habet, quod cum ceteris ſimile non ſit: homo quem prius viderit conticeſcit.* & veriſſimum puto. Id habet peculiare in Italia lupus, & quod cum ceteris ſimile non ſit. Plinius confirmat: *Sed in Italia quoque creditur luporum viſus eſſe noxius; vocemque homini quem priores contemplentur adimere ad præſens.* Inter auguria lupus ad dextram commeans, præciſo itinere, & ore pleno, omen præſtantiſſi-

mum. Plinius: *ſi pleno id ore fecerit, nullum omnium præſtantius.* ita ſcribimus. vulgo: *nullum omnium.* nec melius corrigunt: *nullum omnino.* ſcripti: *nullum hominum.*

Pag.15. D. *& anticipatus obtutu nocẽtis adſpectus*] hęc lectio librorũ. vulgo erat tantum: *& anticipatus obtutu nocentis.* ſaltem legi debuit: *obtutu nocenti.* rectum eſt quod edidimus. *adſpectum nocentem* dixit, vt Plinius, *noxium viſum*: & *obtutum* pro verbo *contemplari*, quo vſus eſt Plinius:

ſpectatiſsimum illud eſt: caudæ huius animalis] libros ſequi placuit. in excuſis legebatur: *ſpectatiſsimum illud eſt, quod caudæ huius animalis.*

quem ſpontiuo damno amittit, cum capi metuit] & hanc ex libris lectionem reſtituimus. vulgatorum hæc erat: *quem ſpontaneo damno abijcit.* nec video quare à ſponte deduci non poſſit *ſpontiuus.* quod ad rem ipſam attinet, è Plinio habet, cuius hæc verba ſunt, *quin & caudæ huius animalis creditur vulgo ineſſe amatorium virus exiguo in villo, eique qui captatur, abijci, nec idem pollere niſi viuenti direptum.* aliter habetur apud Plinium in impreſſis. ſed quam poſuimus ſcripturam, coniectura elicuimus ex vetuſtis qui habent: *eumque qui capiatur abijci.* abijci eum villum ait lupo qui captatur, quod omnibus animalibus inuidentibus naturale eſt. Solinus ait eum abicere cum capi metuit. id ſatis intelligitur ex Plinianis. vulgata apud Plinium dicit, tunc abijcere cum capitur. qui captatur is eſt, qui capi metuit.

in hoc animalium genere numerantur & Lynces] libri: *nominantur.* vulgatam firmare videtur Iſidorus: *Lynx dictus, quia in luporum genere numeratur.* quod habet ex hoc Solini loco. ſed quis vnquam prodidit in luporum genere Lyncas numerari? quæ ſimilitudo Lyncis, & lupi? aliqua ſaltem in nomine Græco. λύκος & λύγξ. ita interpretatur Iſidorus: *vnde & iſte lycus, iſte lynx.* Deinde quid lynces ad hoc caput, quo res Italicæ narrantur? Lupi ad Italiam pertinebant aliquatenus. quia peculiare aliquid habent Italici præter cæteros. in luporum genere, vt ait Plinius, ceruarij, iam nihil iſti ad Italiam. Lynces, multo minus. quorum hiſtoriam vt adtexeret huic capiti, finxit eos ex luporum genere eſſe. quod eſt abſurdiſſimum. ſed hoc in Solino iam mirari deſij. Hoc habeat ſaltem ſimile lupo ceruario lynx, quod maculis ſimiliter diſtinctus eſt. Non propterea in luporum genere. Certè Plinius à quo hæc omnia de lyncibus deque lupis mutuatus eſt, nuſquam hoc ſcripſit.

at hi quos ceruarios dicimus] perperam perſuaſum viris doctis lupos ceruarios eſſe quos Græci θῶας vocant. quod eſt falſiſſimum, vt pluribus alibi oſtendam. Plinius: *ſunt in eo genere qui ceruarij dicuntur: qualem è Gallia in Pompeij Magni harena ſpectatum diximus.* id vero dixit cap. XIX. eiuſdem libri his verbis: *Pompeij Magni primum ludi oſtenderunt Chama, quem Galli Rufium vocabant, effigie lupi, pardorum maculis.* A ita libri ſcriptum exhibent. In Indice tamen habetur, *De Chao.* de *cephis.* vt planè legendum ſit: *oſtenderunt Chaum.* Chaus igitur nomen lupi ceruarij, quem Galli vocabant *Rufium.* plurimi hodieque in Gallia lupi ceruarij, nulli Thoes, qui variis Græciæ locis frequentes. ideo è Gallia aduectus ille lupus ceruarius, quem harena Pompeij primum exhibuit. Thoas alibi deſcripſit Plinius ex Ariſtotele, quem vide cap. XXXIII. plura porro Thoum genera: ex panthera & lupo mixto genere fieri tradunt Græci. vnde λυκοπανθήρους eos vocarunt Græci recentiores. B alij ex hyæna & lupo concipi eos dixere. Heſychius: Θῶας, θῆρας ἐξ ὑαίνης καὶ λύκου γινομένους. at in Gallia nullæ nec hyænæ, nec pantheræ, quæ tamen lupos ceruarios habet multos. falluntur & qui *hennetam* putant eſſe. de qua infrà.

quarum vrinas coire in duritiem pretioſi calculi] λιθοῦσθαι ἅμα τῷ ἐξουρηθῆναι. Dioſcorides. Plinius lib. VIII. cap. XXXIX. *Lyncum humor ita redditus vbi gignitur, glaciatur areſcitue in gemmas carbunculis ſimiles & igneo colore fulgentes, lyngurium appellant.* nugantur, qui legunt, *glaciatur, concreſcitue.* dubitat Plinius vtrum C humor, quem reddunt lynces frigore concreſcat an calore. quæ frigore indurantur, *glaciari* propriè dicuntur. quæ calore denſantur, *inareſcere.* ſic *ſalem inareſcere* ſcribit, qui ſolis ardore concreſcit. ſic *bitumen inareſcere* dixit Tacitus *vapore terræ, & vi ſolis.* quod tamen frigore congelari alij putarunt.

arenarum cumulis quantum valent contegunt] conſtanter libri: *arenarum tumulis.* rectè. nam *tumulus* propriè eſt, collectio aggeſtæ terræ. Gloſſæ: *tumuli*, βουνοὶ, λόφοι, τύμβοι, σωροὶ γῆς. Feſtus: *Grumus, terræ collectio minor tumulo.* Gloſſæ: *Grumi*, τύμβοι. eædem Gloſſæ: *Grumili*, οἱ D διορίζοντες σωροὶ λίθων. ita ſcribendum. nec enim lapides, *grumili* ſed lapidum aceruі, aut etiam terræ ad diſterminandos agros. Gloſſæ Iſidori: *grumilus, agger.* hinc & *grumulus* pro qualibet coaceruatione. Paulinus epiſt. III. ad Seuerum: *& vt totam iuxta dei verbum confectionem prophetici panis impleret, lentem quoque & hordeum & viciam miſcuiſſet in grumilum.* ideſt in aceruum & ſtruem miſcuiſſet. ita legendum ex veteri ſcriptura, quæ *Crumilum*, & *Crubilum* habet. *Grumulus* eſt quælibet aggeſtio. *tumulus* propriè tumor terræ. *terrarum tumores* in agrimenſoriæ auctoribus pro terminis, E quos & *Butuntinos* appellabant, quia apud Butuntos huiuſmodi terræ tumuli ſiue tumores pro terminis haberentur. *Butunti* Italiæ populi. Martialis:

Hæc malo quoque Flacce quam Butuntos.

Bitunti dicuntur in tabula Peutingeriana. inde *Butuntinus ager* apud Frontinum. de his nos alibi. *tumuli* igitur *arenarum* nihil aliud ſunt, quam arenarum & terræ aggeſtus, quibus vrinam operiunt lynces.

Inuidæ ſcilicet ne talis egeries.] antiqui libri: *inuidiæ ſcilicet.* fortè, *inuidia ſcilicet.* Græca loquutio. ita ſcripſiſſe Solinum teſtis Iſidorus,

Digitized by Google

qui hæc ad verbum tranſcripſit ac tranſtulit in ſuas Origines: *nam egeſtum liquorem arenis in quantum potuerint, contegunt: inuidia quadam naturæ, ne talis egeſtio tranſeat in vſum humanum.*

Pag. 15. E. *vt Theophraſtus perhibet.*] in libro περὶ τῶν μεταβαλλόντων ζώων φθόνου. cuius adhuc fragmentum extat, in quo hæc de lynce: καὶ ἡ λύγξ κατακρύπτει τὸ οὖρον, ὅτι πρὸς τὰς σφραγῖδας καὶ πρὸς ἄλλας χρείας ἐπιτήδειον. Hunc locum intelligebat Solinus.

lapidi iſti ad ſuccinum color eſt] an non ſic melius & elegantius libri? vulgo: *lapidi iſti ſuccini color eſt.* Græca porro hæc loquutio. τῷ λίθῳ τούτῳ πρὸς ἤλεκτρον τὸ χρῶμά ἐστι. ita paſſim loquitur noſter. infrà: *honore, & pretio ad ſmaragdos.* τῇ τιμῇ πρὸς σμαράγδους. ſic *Grammaticus ad Scaurum: Rhetor ad Fabium.* Apollonius: ἱερὰ φύσει πρὸς Μιλήσια τὰ μαλακώτατα.

pariter ſpiritu attrahit propinquantia.] Plinius: *ceterum attritu digitorum accepta vi caloris attrahunt in ſe paleas ac folia arida, & quæ leuia ſunt, ac vt magnes lapis, ferri ramenta quoque. Sucina oleo addito flagrant dilucidius diutiuſque, quam lini medulla.* ſic lego Plinij verba illa ex ſcripturæ veteris veſtigiis. de ſucino loquitur, quo ferri ramenta quoque attrahi ſcribit Theophraſtus περὶ λίθων, ἔστι δὲ καὶ τὸ ἤλεκτρον λίθος. καὶ γὰρ ὀρυκτὸν περὶ Λιγυστικήν. καὶ τούτῳ ἂν ἡ τοῦ ἕλκειν δύναμις ἀκολουθοίη, μάλιστα δ' ἐπίδηλος, καὶ φανερωτάτη ἡ τὸν σίδηρον ἄγουσα. rarum eſſe illud ſucinum ibidem dicit. ſed quid eſt quod in illis Plinij verbis habetur, ſucina oleo addito dilucidius ac diutius flagrare quam lini medulla? haud video quam bene comparetur lini medulla cum ſuccino ne id quidem ſcio quid ſit lini medulla. ſcribendum auguror: *quam pini medulla*, & verum eſt augurium. ad faces tædaſque ac nocturna lumina pinei generis arbores multo in vſu veteribus. harum medulla præſertim huic rei expetita, quia maximè ἔνδαδος ac reſinoſa. Theophraſtus de arboribus tædiferis: τὰ δὲ ἔχουσιν αὐτὴν τὴν καρδίαν. τοῦτο γὰρ μάλιστα δᾳδῶδες. de pinu loquitur. medullam arboris Latinè dici τὴν καρδίαν tralaticium eſt. Sucinum porro manare ex pinei generis arbore creditum veteribus, quod & facile accenditur. dicit igitur ſucinum oleo addito dilucidius ac diutius flagrare quam pini medullam. atque hæc obiter. Lyngurium quoque vt ſuccinum pariter attrahere proximantia tradit Plinius his verbis quæ ita legimus: *nec folia tantum aut ſtramenta ad ſe rapere, ſed æris tantum ac ferri laminas Diocli Theophraſtus credidit.* Dioclem non vidit Plinius, nec eum citat in indice, ſed eum auctorem allegat Theophraſtus in Lyngurij hiſtoria. ἕλκει γὰρ, inquit, ὥσπερ τὸ ἤλεκτρον. οἱ δέ φασιν οὐ μόνον κάρφη καὶ φύλλα, ἀλλὰ καὶ χαλκὸν καὶ σίδηρον, ἐὰν ᾖ λεπτὸς, ὥσπερ καὶ Διοκλῆς ἔλεγεν. In hoc nomen capillos coniugis ſuæ Poppææ adaprauiſſe Neronem ſcribit idem Plinius, *ſuccinos* appellando in quodam carmine. ſic legi placet apud Plinium non *ſuccina.* Nec aliter libri veteres. Nec enim ſuccina capillos Poppææ appellauerat Nero, ſed ἠλεκτρίνους,

A *ſuccinos crines*, quaſi qui colore ſuccini eſſent. *ſuccinus* pro ſuccineus. ſic *electrus* pro electrinus: *aurochalca vaſa* pro aurochalcinis olim notauimus ad hiſtoriam Auguſtam. ſic & σουκίνους δακτυλίους, apud Artemidorum, *ſucini anuli*, qui ex ſuccino. & *ſuccina gemma* Martiali:

Reſpſit in obſtantem ſuccina gemma feram.

Lyngurium Græcè dicitur.] ita noſtri libri ſine vlla varietate. apud Theophraſtum quoque & Dioſcoridem λυγγούριον appellatur. λύγγας etiam qui aliis λύγκας ſunt vocat Artemidorus. Gloſſæ: λύγξ θηρίον, *lyngue.* melius

B tamen λυγκούριον. Heſychius: λυγκούριον, τὸ ἤλεκτρον. nam quidam Lyngurium cum ſuccino confudere. Hunc porro lapidem *Ligurium* etiam quidam appellarunt. ita vocatur Iſidoro. nec mendum eſt. Epiphanius: λίθος λιγύριον. τοῦτον δὲ τὸν λίθον εὑρεῖν οὐδαμῶς ἠδυνήθην. ἀλλ' ὑπὸ τῶν φυσιολόγων ὅτι περὶ τοῦ ἀρχαίοις περὶ τύπου μνημονεύεται. Bardus ille Cercopithecus qui Epiphanium magis voluit quam potuit illuſtrare, adnotat legendum eſſe λυγκούριον. reperit ſcilicet, quod alij quærebant. λιγύριον etiam vocat Ioſephus. Nec dubium eſt, quin & ſic vocarint quidam, ab ea opinione quod in Liguria inueniri credebatur. Theophraſtus

C in Liguria effodi dixit, ἔστι δὲ καὶ τὸ ἤλεκτρον λίθος, καὶ γὰρ ὀρυκτὸν περὶ τὴν Λιγυστικήν de Succino loquitur, ſed cum Lyngurio, vt dixi, confundebant. Plinius: *alij dixere langurium & eſſe in Italia beſtias Languras. Zenothemis Langas vocat eaſdem, & circa Padum his vitam aſſignat. Sudines arborem quæ gignat in Liguria. In eadem ſententia & Metrodorus fuit.* Ex his cognoſcere potes quare λιγύριον huic lapidi nomen fuerit, quod & λαγύριον etiam dixere. Addit Epiphanius: εὕρομεν δὲ λαγύριον ὄντα καλούμενον λίθον, ὃν τινὲς τῇ πρὰσῳ ὁμοιότητι λαγύριον καλοῦσι. καὶ

D τάχα εἰκὸς τοῦτ' εἶναι τὸ λιγύριον. ita hic ſcribendus locus ex codice vetuſto. Et rectè Epiphanius. nam λιγύριον idem eſſe cum λαγυρίῳ ex Plinio colligi poteſt. Hæc Plinium vtrique illuſtrant. Sed hæc plenius in noſtro commentario de lapidibus.

Cicadæ apud Rheginos mutæ, nec vſquam alibi] mirus eſt vetuſtiorum librorum conſenſus legentium: *Cicadæ apud Rheginos mutæ, nec vſquam alibi cicadæ quam Rhegio mutæ.* hanc repetitionem auctoris eſſe, & aliquam inde elegantiam ſermonis captaſſe an dicemus? verius putem conflatam ex duabus lectionibus, vt in altera editione fuerit, *cicadæ apud*

E *Rheginos mutæ, nec vſquam alibi:* in altera, *cicadæ nuſquam alibi quam Rhegio mutæ.* plus mille locis hoc fraudi fuiſſe huic auctori hæ notæ oſtendunt. alij codices habent, *in Rhegio.* quod eſt Græcanicum. ἐν Ῥηγίῳ.

Pag. 16. A. *Cum obmurmurarent illic Herculi quieſcenti*] ita legendum fuerat. male vulgati. Antigonus in Mirabilibus: Ἡρακλῆς ἐν δὲ τῷ τόπῳ τῆς χώρας τῶν Ῥηγίνων καταπαυσάμενος, καὶ ἐνοχλούμενος ὑπὸ τῶν τεττίγων εὔξατο αὐτοὺς ἀφώνους γενέσθαι. ſequitur: *vltra cæteras ſonent*, proprie ἠχεῖν. vnde ἠχέτας τέττιξ.

vbi in ſupera attolluntur, naturalibus ſaxis

Digitized by Google

derogati lapides fiunt] Hunc locum eadem quę ſexcentos alios in hoc auctore cauſa corruperat, ex vtraque nimirum editione lectiones in vnam confuſæ. quam repoſuimus, eam fatemur in duobus optimis Regijs codicibus inueniſſe. quibus accedebat & codex Petri Danielis, & Petauianus, quem Mercerus vidit. Antiquiſſimus Regius ad oram adſcriptum præfert: *genuinis natalibus derogatis lapis fiunt*. quæ lectio fuit τῆς ϖρωτεκδόσεως. ex his duabus facta eſt vulgata quarumdam editionum, *natalibus derogatis lapides fiunt*. in aliis libris etiam deprauatiores extant ſcripturæ. *Naturalia ſaxa* vocat noſter, ſaxa in fundo maris ſub quibus, aut inter quæ naſcitur curalium. & *naturale* huic auctori idem quod natale vel genitale. ſic ſuprà *naturalem humorem* dixit, *quod ſi naturalis humor hæſerit, decimus à conceptu dies dolore grauidas admonebit*. pro genitali materia. *derogati naturalibus ſaxis*, detracti & exempti. *derogare* Gloſſæ: μειῶσαι interpretantur, ἐλλεῖψαι, χειρωμῆ Hoc verbum Solinus de curalio ideo vſurpauit, quia vt extrahatur fundo maris ferramento præciditur, vt ait Plinius. derogati igitur naturalibus ſaxis, deciſi ac detracti natalibus ſaxis, & fundo maris ſaxeo. Feſtus: *derogare, detrahere eſt*. Vnde & *derogare legi*. ex eadem origine, & *erogare*. ἐξοδιάζειν, expendere, ac de ſumma detrahere. *prærogare* quoque pro eodem, de quibus alias.

Pag. 16. A. *Nam puniceo protinus rubeſcunt*] Plinius: *baccæ eius candida ſub aqua ac molles: exemptæ confeſtim durantur, & rubeſcunt, qua corna ſatiua, ſpecie ac magnitudine*. ſic lego pro eo, quod editur: *quaſi corna ſatiua ſpecie ac magnitudine*. ſic Plinius loquitur, & noſter hic Plinij ſimius. id eſt ſpecie ac magnitudine qua corna ſatiua. Solinus infra de ſolifuga: *animal perexiguum, qua aranei forma*. id eſt, forma qua aranei.

excuduntur ex illis multa geſtamina] quidam libri: *excluduntur*. perperam. nec melius qui legunt: *exſculpuntur*. Gloſſæ: *Excudo*. ἐκγλύφω, ἐκμάσσω. omnia autem quæ geſtantur ad ornatum aut indutum, geſtamina ſunt. Plinius de corallio: *Aruſpices eorum, vateſque, in primis religioſum id geſtamen amoliendis periculis arbitrantur*. idem de gemma quadam Indiæ: *hoc vectigal, hocque geſtamen in ceruice & digitis gratiſſimum*. ſic multa ex coralio excuduntur geſtamina. veſtes quoque hoc nomine appellantur, vt Græci φορήματα. Recentiores Græci φορέματα vocant quælibet veſtimenta.

Corallium alias dicunt] meliores libri: *Curalium*. atque ita in Plinianis Græcum eſt, κουράλιον. ita vetuſtiores Græci appellauerunt. ita apud Theophraſtum ſcribitur. de Latinis quoque antiquiores quique. Ouidius:

Sic & curalium, quo primum contigit auras
Tempore, dureſcit.

ſic enim ſcribendum verſus lege oſtenditur, non *Coralium*. Dionyſius:

A Πάντη γὰρ λίθος ἐστὶν ἐρυθρὸς κουραλίοιο.
Recentiores Græci Latinique, κοράλλιον, Arrianus ſic ſcribit in Periplu maris Erythræi. Heſychius: κοράλλιον, λίθος θαλάσσιος, ἐρυθρός. Gloſſæ: κοράλλιον, *margella. corallia* apud Nemeſianum. *coralla* etiam dixit Auienus:

—— fuluo tamen inuenere corallo
Quærere viuendi commercia.

Plinius, *aiunt tactu protinus lapideſcere ſi viuat, itaque occupari euellique retibus, aut acri ferramento præcidi: qua de cauſa curalium vocitatum interpretantur*. Curalium ille, hoc eſt κουράλιον ἀπὸ τῆς κουρᾶς, quod ferramento præcidatur, ac veluti tondeatur in mari; quæ interpre-
B tatio nullo modo poſſit conuenire voci, κοράλλιον, vt recentiores id appellarunt. Κουράλιον & κοράλλιον Græci vocant paruam κόρην. pupæ maxime & imagunculæ quibus ludit puellaris ætas, ita vocantur. Heſychius: δαγύς, κουράλιον, νύμφη πλαγγών. Κουράλια quoque dicuntur Luciano, vt olim obſeruauimus. Dioni Chryſoſtomo in Rhodiaca κόραι ὁμοίως ἴδοιεν τοὺς ἀνδριάντας, ὥσπερ αἱ τὰς κόρας ταύτας ὠνούμεναι τὰς παιδίας. Heſychius: γλάγια κουράλια. vitioſe pro γέλγια. idem alio loco: γέλγια, ῥῶπον, παίγνια, κουράλια. Græci proprie γέλγη vocant minutas merces omne genus, quas
C παντοπῶλαι circumferunt. Κουράλιον igitur & κοράλλιον idem. parua nempe puella, nec alia ratione moti recentiores quod veteribus erat κουράλιον, dixere κοράλλιον. Nam κούρη & κόρη idem. Grammatici: τὸ δὲ κουράλιον τὸ τῆς γοργόνος αἷματος ἀποστάξαι μυθεύεται, ἀφ' ἧς οἷα κόρης οὔσης, ἡ κλῆσις τοῦ λίθου ἐπιχωρίασεν. Inde & Γοργία quoque appellatum.

Metrodorus Gorgian nominat] γοργείαν. Gorgonia dicitur Plinio lib. xxxvii. cap. x. *Gorgonia nihil aliud eſt quam curalium. nominis cauſa quod in duritiem lapidis mutatur. emollit maria. Fulminibus & typhonibus reſiſtere affirmant*. quid?
D curalium amollit maria? ergo nunquam non mollia & pacata eſſe debent maria in quibus prouenit. ridiculè. ſcripti omnes legunt eo loco: *e mollit marina*. vnde bella noſtra emendatio: *nominis cauſa quod in duritiem lapidis mutatur è molli marina*. Gorgonia inquit ideo ſic vocatur quod è molli marina, dura fit & lapidea extra mare poſita. ἐκ θαλασσίου μαλακοῦ ἔξαλον ψηφῶδες ἀποτελοῦσα. nihil verius. *Gorgonia* & *Gorgia* idem. illud ἀπὸ τῆς γοργόνος, hoc ἀπὸ τῆς γοργοῦς. vnde apud Poëtam:

---- γοργεῖη κεφαλὴ δεινοῖο πελώρου.

E ex Pliniano porro indice corallij quoddam genus *pyreten* vocari adſtruxerunt viri docti. ita enim libri xxxvi. cap. xix. titulus concipitur, vt in Indice, *de curalio vel pyrite*. in toto capite nihil de curalio. Caput ipſum ſic incipit: *Molarem quidam pyreten vocant*. error ex eo manauit quod in veteri libro ſcriptum erat: *olarium quidam pyreten vocant*. ſpatium primæ litteræ in albo relictum fuerat, vt maiore forma, & miniata ſcriberetur. deinde tranſpoſitione facta in deſcribendo exemplari *oralium* perperàm irrepſit.

Digitized by Google

ex quo deinde factum *coralium*. quæ menda etiam in Indicem propagata eſt. ſcripſerat Plinius: *Molarium quidam pyriten vocant.* & in Indicis libro: *de molariis lapidibus pyritis.* nam in optimo exemplari Rigaltiano extat ſcriptum: *de moralys lapidibus.* Inde ergo vt dixi, origo vitij quo *molarius* lapis in *coralium* tranſiit. *molarius* & *molaris*: vt *vulgarius* & *vulgaris.* In libro Hygini de conſtituendis limitibus Scriueriano nuper *molarium lapidem* legebamus pro molari: *omnibus tamen medijs tetrantibus lapides deſignemus ex ſaxo ſilice, aut molario, aut ne deteriore.*

Pag.16. B. *facie adeo iucunda vt languētes intrinſecus ſtellas*] calamiſtris inuſſit, quę ſimpliciora apud Plinium, & veriora: *Syrtiten è melleo colore croco refulgentem, ſtellas intus continere languidas.* ſenſus Plinij eſt: Syrtitæ melleum colorem in croci fulgorem exire. quæ non eſt aſſequutus Solinus cum iſtis verborum cincinnis: *Syrtites facie adeo iucunda, vt languentes intrinſecus ſtellas croceo colore perfundat.* Nec dicit hæc, nec dicere voluit Plinius. aliud eſt in gemma color, aliud fulgor. Color eſt quem prima ἔμφασις exhibet, quo aut viridis, aut rubra, aut cærulea dicitur. fulgor vero, qui in ſuſpectu vel deſpectu, luce aliter & aliter accepta variè nunc igne, nunc ſole, nunc inclinatione excitatur & radiat. Sic Syrtitæ color melleus, fulgor croceus. Sed de his alibi in noſtro commentario de gemmis. Iſidorus Plinij verba & Solini miſcuit ad hunc modum: *color eius croceus, intus ſtellas continens elanguidas ſub nubilo renitentes.*

Syrtites vocatur] apud Plinium in antiquo codice: *Syrtides in littore Syrtium, iam quidem & in Lucania inueniuntur.* vulgo: *Syrtitæ*, ſed idem eſt, συρτίτης & συρτίς. vt λυχνίτης & λυχνίς Nam *Lychnides* dicuntur, & *Lychnitæ.* Κοχλίτης & κοχλὶς *Cochlides*, gemmæ. Hoc etiam in aliis, vt Λιθικαίτης & Λιθικάς· ἱμβάτης, & ἱμβὰς ἱμβάδος. *Syrtites* gemma non rectè dicatur, ſed *Syrtis, Syrtidis*, ἡ Συρτίς. ὁ Συρτίτης λίθος.

Cui nigricolor facies propria] ita placuit edere ex antiqua ſcriptura, *cui nigri color facies propria.* Nigricolor ad verbum eſt μελάγχροος. ſic compoſitum vt *noctiecolor*, *multicolor* & ſimilia. vulgo legebatur: *cui nigri coloris ſuperficies.* Sequitur: *quam ad gratiam varietatis albi limites interſecant, notis candicantibus.* Nihil iſtorum Plinius. ſed ſimpliciter in Veientana, *nigram materiam diſtingui limite albo* ait. non plures igitur in ea limites albi, ſed vnus tantum: nec vllæ notæ candicantes. ita elegans ac diſertus videri cupit, vt veritatis ſtudium deſerat, & ab eo ſemper diſcedat, quem ſequi vult. Iſidorus partim Solinum partim Plinium compilauit, vt ſolet in huius gemmæ deſcriptione: *Veientana Italica gemma eſt Veiis reperta nigra facie, albis intermicantibus notis.* aliud *nota*. aliud *limites*, vt aliud *puncta*, aliud *lineæ* in gemmis vt dicam alibi. Seruius porro Iuriſconſultus gemmas à lapillis eo diſtinguebat, quod gemmæ eſſent pellucidæ materiæ, vt ſmaragdi, carbunculi, amethyſti, lapilli autem non pellucidæ, vt Obſidiani & Veientani. ergo Veientanus lapis, non gemma, quia non tralucidus, ſic & Obſidianus. & *lapidem obſidianum* vocat Plinius, non gemmam lib. XXXVI. cap. XXVI. aliquando tamen etiam tranſlucidi reperiebantur. idem: *in genere vitri & Obſidiana numerantur ad ſimilitudinem lapidis, quem in Æthiopia inuenit Obſidius nigerrimi coloris, aliquando & tranſlucidi craſſiore viſu.* Obſidiana illa quæ Plinius memorat, factitia erant, ad ſimilitudinem lapidis Obſidiani, & in genere vitri reponebantur. ſic & murrina fiebant arte in vrbe Dioſpoli, ad imitationem verorum murrinorum. fiebat & Obſidianum rubens ad eſcaria vaſa. idem Plinius: *fit & tinctura ex genere Obſidiani, ad eſcaria vaſa totum rubens vitrum atque non tranſlucens, hæmaticum appellatum, fit & album & murrinum,* ita legendus ille locus, qui vulgo in editis corruptiſſimus. at verus Obſidianus lapis in Æthiopia repertus ab Obſidio, vt inquit Plinius, vnde illi nomen. nugatur. Græci ὀψιανὸν vocant, nunquam ὀψιδιανόν. Arrianus in periplu, de inſulis Æthiopiæ: ἄμμος ἐστὶ πολλὴ κεχυμένη, καθ' ἧς ἐν βάθει κεχωσμένος εὑρίσκεται ὁ ὀψιανὸς λίθος, ἐν ἐκείνῳ μόνῳ τοπικῶς γινόμενος. Incertus auctor de lapidibus nondum editus: ὀψιανὸς λίθος, μέλας οὐ λίαν, ἀλλ' ὑπόχλωρος εὑρισκόμενος ἐν τῇ Φρυγίᾳ, ὃς καὶ πάσα καλεῖται, διὰ τὸ προσγελεβόμενον αὐτὸν ἐσομένην προεῖπεν πίστις. χρήσιμος δὲ ἐστὶ φορούμενος τοῖς κατὰ θάλασσαν καὶ πολέμοις τὴν πορείαν ποιουμένοις. quattuor aut quinque locis apud Plinium capite ſupra ſcripto *Opſiana* ſcribunt pro *Obſidianis* veteres libri. in Indice tamen; *de Opſidianis.* certè ὀψιανὸς λίθος dictus ἀπὸ τῆς ὄψεως. craſſiore viſu dicit eſſe Plinius, atque in ſpeculis parietum pro imagine vmbras reddere. Voces ὄψις, τὸ ὀψίδιον. vnde ὀψιδιανὰ dici potuere. Græci tamen vt dixi, ſemper ὀψιανὸν vocant. Scribitur apud eundem Plinium: *multi ex eo gemmas faciunt.* heic *gemmæ*, ſunt lapides annulorum, & ſic proprie vocabantur gemmæ Latine. quidquid Lapidum ad ornatum indueretur. Æolicè τὰ γέμμα. Græci σφραγῖδας appellant, qui & pretioſis lapidibus hoc nominis dederunt, quia ad hunc vſum præcipuè conuerterentur. at noſtri iuriſconſulti gemmas à lapillis diſtinguunt pelluciditate. Græci non habent nomen quo ſic eas materias diſcernant. λίθους vocant tam pellucidos quam cæcos. διαφανεῖς λίθους adiecto Epitheto vocant, quas Iuriſconſultus *gemmas* cenſet appellandas. ſed *gemma* vt dixi, propriè τὴν σφραγῖδα ſignificat. & multæ σφραγῖδες etiam ex lapidibus pretioſis non pellucidis fiebant. breuitate præcipuè & raritate intelliguntur gemmæ: magnitudine & vilitate lapides vel lapilli. verùm de his infrà pluribus.

Et Diomedeas aues ſola nutrit] Plinius lib. X. cap. XLIV. *Nec Diomedeas præteribo aues: Iuba cataractas vocat; & eis eſſe dentes, oculoſque igneo colore,*

Digitized by Google

cetero candidis tradens. libri: *candidas.* lege: *cetera candidas tradens.* ſic Poëtæ: *cetera Graius.* quod etiam verius cenſeam, ita ſcripſerim: *& eis eſſe dentes oculoſque igneos, colore cetero candidas tradens.* Hæc certiſſima cõiectura: quam aſſerit Solinus hoc loco: *color candidus, igneis oculi, ora dentata.* quod catarractas ait Plinius Iubæ vocari, id epitheton omnium eſſe poſſit rapacium, & impeteiarum auium; nec eſt auis vllius nomen proprium. videtur autem Iuba ex Ariſtotelis verbis id cognominis impoſuiſſe Diomedeis auibus. Ita ille in Admirandis de hoc auitio: τούτους λέγουσιν, ἐὰν μὲν Ἕλληνες ἀποβαίνωσιν εἰς τὸν τόπον, ἡσυχίαν ἔχειν. ἐὰν δὲ τῶν βαρβάρων τινὲς τῶν περιοίκων, ἀνιπτάσθαι καὶ αἰωρουμένους καταῤῥάσσειν αὐτοὺς εἰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ τοῖς ῥύγχεσι τιτρώσκοντας ἀποκτείνειν. καταῤῥάκται igitur ἀπὸ τοῦ καταῤῥάσσειν. quod prædatricum auium proprium, quæ ex alto ſe proruunt, atque impetibili lapſu in ſubiectam prædam deſcendunt, & terræ affligunt. Aquilam ita vocauerat Sophocles in Laocoonte, & Harpyias in Phineo. Heſychius: καταῤῥάκτης, ὀχετὸς ῥύαξ. ἢ ἀετὸς Σοφοκλῆς Λαοκόωντι, καὶ τὰς ἁρπυίας ἐν Φινεῖ. Lycophron: κίρκον καταῤῥάκτηρα ſimiliter vocat.

Τὸν δ' αὖ πίταρβον αὐθόμαιμον ὄψεται
Κίρκου καταῤῥακτῆρος.

ab eadem notione & καταῤῥάκτης Nilus ab impetu deſcenſus, & *Cataracta* portarum. Καταῤῥάκτης tamen auis ſpecies marinæ ſic propriè dictæ apud Ariſtotelem: ὁ δὲ καταῤῥάκτης ζῇ περὶ θάλατταν. ὅταν δὲ καθῇ ἑαυτὸν εἰς τὸ βάθος, μένει χρόνον οὐκ ἐλάττονα ἢ ὅσον, πλέθρον διέλθοι τις. ſed minorem accipitre eam volucrem facit. quod Diomedearum alitum inſtar non eſt, quæ ſpecie & magnitudine ſunt, qua erodij. ita enim ab omnibus traditur. formá etiam earum iuxta Ouidium,

Vt non cycnorum; ſic albis proxima cygnis:

Lycophron de Diomedeis:

——— οἱ θαλασσίαν
Δίαιταν αἰνήσουσι πορκέων δίκην
Κύκνοισιν ἰνδαλθέντες ἀγκύλοις δομῶν.

ſi cycnis corpore ſimiles longe maiores oportet fuiſſe illo catarracte qui deſcribitur ab Ariſtotele.

Pag. 16. C. *Forma illis pæne quæ fulicis*] Plinius: *Fulicarũ ſimiles.* Plinio fulicæ ſunt ἐρωδιοί. Nam & lib. xviii. cap. vlt. de auibus quæ tẽpeſtates prenuntiant: *& fulicæ matutino clangore.* quod Theophraſtus: καὶ ἐρωδιὸς ὄρθριον φθεγγόμενος. Gloſſæ ἐρωδιός, *erodius*, *fulica.* idem tamen Plinius eodem capite, ardeam quaſi diuerſam à fulica auem nominat in præſagio tempeſtatis. atqui conſtat ardeam eſſe ἐρωδιόν, vel indicio nominis. nam *ardea*, vel vt ſcriptum in libris *ardia* ex ἐρωδιός. Plinius ipſe in deſcriptione *ardeolarum*, ita eas vocat, qui Ariſtoteli ἐρωδιοί. idem lib. xi. cap. quæ inter ſe diſſideant & conueniant: *Sorices, & ardiolæ inuicem fœtibus inſidiantes.* per ardiolas intelligit ἐρωδιούς. ita enim reddidit Ariſtotelem in his verbis: Γίπῳ δὲ καὶ ἐρωδιῷ. τὰ γὰρ ᾠὰ κατεσθίει καὶ τοὺς νεοττοὺς τοῦ ἐρωδιοῦ. ſauricem vel ſoricem

A vertit Plinius, qui apud Philoſophum eſt πίπως caue quadrupedem exiguã intelligas: ſaurix auis eſt. Marius Victorinus: *Sorix aut Saurix auis tributa Saturno ab auguribus: quia tarditati, & vetuſtati & ſenectuti conuenit: nam & in veteranis maximè verſatur locis, & noctium eſt, & noctis maximè prima: & quia tempeſtatis nuncius atque index paruis laris.* hæc auis eſt quæ inimicitiam habet cum ardeola. Græcis σαύρα etiam dicitur. Heſychius: πιπαλὶς ἡ παρά τισι χαλκίς, παρὰ δὲ οἵοις σαύρα. πιπαλίς autem & πιπὼ eadem. Heſychius: πιπώ, ὄρνεον πολεμικὸν ὡς τινὲς ἐρωδιῷ. quod ait chalcidem eamdem eſſe cum σαύρα,
B id valde conuenit ſauricis deſcriptioni apud Marium. Nam Ariſtoteles χαλκίδα ſcribit quoſdam putare eamdem eſſe cum πτυγγί, quæ interdiu non apparet, διὰ τὸ μὴ βλέπειν ὀξύ, τὰς δὲ νύκτας θηρεύει, ὥσπερ οἱ ἀετοί. ita legendum apud Ariſtotelem. apparet igitur Plinium πιπαλίδα & πίπων pro eadem aui accepiſſe, & *ſauricem* vertiſſe. Hæc alibi pluribus. idem Plinius cornici & ardeolæ amicitiam eſſe docet. Ariſtoteles: κορώνη δὲ καὶ ἐρωδιὸς φίλοι. quare *ardeola*, ἐρωδιός. at Virgilius rurſum ardeas & fulicas diſtinguit:

—— *cumque marinæ*
C *In ſicco ludunt fulicæ, notaſque paludes*
Deſerit, atque altam ſupra volat ardea nubem.

Græcos verſus Arati expreſſit, & quæ Arato Αἴθυιαι ipſe reddidit *fulicas.* qui Græco poëtæ ἐρωδιός, vertit ardeam. Aratus:

——— ἢ εἰν ἁλὶ δῖναι
Αἴθυιαι χερσαῖα τινάσσονται πτερύγεσσι.

ad verbum tranſtulit. ἐν ἁλὶ δῖναι αἴθυιαι. *marinæ fulicæ* χερσαῖα τινάσσονται πτερύγεσσι, *in ſicco ludunt.* ἐν χερσῷ τινάσσεσθαι πτερύγεσσιν. *in ſicco alis plaudere, ac ludere.* ſequitur: *notaſque paludes*

Deſerit, atque altam ſuprà volat ardea nubem.

quæ manifeſto ex illis Arateïs ad verbum
D ſunt expreſſa:

Καὶ δ' αὖ ἐπὶ ξηρὴν ὅτ' ἐρωδιὸς οὐ κατὰ κόσμον
Ἐξ ἁλὸς ἔρχηται φωνῇ περὶ πολλὰ λεληκώς
Κινυμένου κε θάλασσαν ὑπερφορέοιτ' ἀνέμοιο.

notas paludes deſerit ardea, quæ ἐξ ἁλὸς ἔρχεται ἐπὶ ξηρὴν. & *ſuprà altam nubem volat* quæ ὑπὲρ θάλασσαν φορεῖται ἀνέμου κινυμένου. Ardea igitur Virgilio ἐρωδιός. at doctiſſimus Turnebus verba illa de Ardea malebat è Græco iſto verſu Arateo tranſlata eſſe:

Καὶ ποτὲ καὶ κέπφοι ὑπ' εὔδιοι ποτέωνται
Ἀντία μελλόντων ἀνέμων εἰληδὰ φέρονται.

E ſed fallitur. hos verſus de mergis accepit, & reddidit poëta:

Cum medio celeres reuolant ex æquore mergi,
Clamoremque ferunt ad littora.

ſic κέπφοι mergi ſunt Virgilio: αἴθυιαι, fulicæ: ἐρωδιοί, ardeæ. Lucanus in prognoſtico tempeſtatis quum idem vellet dicere quod Virgilius, maluit mergos vertere quas Græcus αἰθυίας appellat, quam fulicas.

Aut ſiccum quod mergus amat, quodque auſa volare.
Ardea ſublimis, pennæ confiſa natanti.

& ſanè αἴθυια mergus eſt, quam fulicam appellat Virgilius. Auienus in Arateïs con-

Digitized by Google

uertendis, modo *fulicem*, modo *ardeam* vocat, τὸν ἐρωδιὸν Arati, quaſi fulix & ardea eadem ſit auis. Plinius porro cum cirros in capite plumeos fulici tribuit, ἐρωδιὸν intelligit. & hoc loco cum Diomedeas aues fulicis ſimiles ſcribit, palam eſt de erodiis ſenſiſſe. Nam Græci Diomedeas illas aues non tantum erodiis ſimiles iactant, ſed αὐτόχρημα ἐρωδιούς. Stephanus: νῆσος ἡ Διομήδεια, ἐν ᾗ ἐρωδιοὶ χαροπὸν θεραπευόμενοι, καὶ εἰς τοὺς κόλπους δυόντες αὐτῶν φασὶν, οὓς τοὺς ἑταίρους Διομήδους, ὅπερ εἰς ὄρνιθας μεταμορφωθῆναι. Antigonus in Mirabilibus ἐρωδιοὺς etiam vocat. Seruius: *hodieque Latinè Diomedeæ vocantur. Græci erodios dicunt* Cygnis ſimiles poſt Lycophronem dicit Ouidius. Candidas eſſe inter omnes conuenit. in genere ardeolarum, ἐρωδιῶν, vna eſt ſpecies candidarum. λευκὸν ἐρωδιὸν Græci appellant. Fulica igitur & ardea, eadem auis, quæ Græcè ἐρωδιὸς, ſed vide inconſtantiam auctorum, alij *fulicam*, λάρον interpretati ſunt. atqui λάρος longè diuerſus ab ardeola. eſt quam *gauiam* Latini appellant quod & ipſum nomen è Græco. Nam καύηξ & καύης dicebatur. Hipponax.

Κίγκλον δὲ ὁ πανδάλητος ἄμμορος καύης.

καύης καυνος, & in quarto caſu καύαν. vnde Latinum *gauia*. Καύηξ, λάρος. *Fulicam* grammatici exponunt. Soſipater. *fulica*, λάρος. Gloſſæ: *fulica*, λάρος ἢ φάλαρις. aliæ gloſſæ: λάρος. *fulica*, *gauia*. vnde hæ vero tam diuerſæ eiuſdem vocis interpretationes, niſi ex ignoratione quid propriè ſignificaret? Nam Plinius ipſe qui *fulicam* ἐρωδιὸν vertit, & *ardeam* ἐρωδιὸν, quaſi diuerſas tamen ponere videtur ardeam & fulicam. at gauia, & larus longè differentis ab ardeola formæ. profecto nec ardeolam eſſe, nec gauiam fulicam arbitror, ſed diuerſum planè genus. *Fulica* dicebatur, & *fulix*. ea eſt quæ Græcis φοῖξ, Latinè *fuix*, & ad vitandum vocalium concurſum interſerta conſonante, *fulix*, vt in ſexcentis aliis ſolebant. vt νυὸς. *nurus*, & ſimilia. Ariſtoteles tractat eodem capite, περὶ ἐρωδιῶν καὶ φοίνικος. vbi dicit inimicam eſſe harpæ. καὶ γὰρ ἐκείνη ὁμοιόβιος. ergo auis marina ἡ φοῖξ: nam & talis harpe. idem Ariſtoteles *de diſcidijs & concordia animalium*: ἔτι οἱ ἀπὸ τῆς θαλάττης ζῶντες, ἀλλήλοις. οἷον βρένθος, καὶ λάρος, καὶ ἅρπη. quæ vero ſcribitur in Ariſtotele φοῖξ, ſcribi debet πώϋξ auctore Heſychio: πώϋξ ποιὸς ὄρνις, ὁ Ἀριστοτέλης, ἐν τῷ περὶ ζώων. correximus ſupra eumdem in hac voce. nam vbi legitur de chalcide, φασὶ δὲ τινὲς εἶναι τὸν αὐτὸν τοῦτον ὄρνιθα τῷ πτύγγι. omnino me auctore reponendum, τῷ πώϋκι, aut πώϋγγι. Suidas in etymologico: πώϋγες αἴθυιαι ἐκλήθησαν βοῦγγες παρὰ τὸ βοᾶν καὶ τὸ ἰύζειν. αἱ αὐταὶ γὰρ δύπται πλεονασμῷ τοῦ π. mergos eſſe vult. Lucanus quoque verſibus quos ante attulimus, mergos vocat, quas Virgilius fulicas. πώϋξ igitur in Ariſtotele reſcribendum, & nihilominus manet etymon. Nam P in F mutari ſciunt, etiam qui nihil ſciunt.

Pag. 16. C. *congreges volitant*] κατ᾽ ἀγέλας πέτονται.

A quidam libri habent: *congregatæ*. forte pro, *congregæ*. nam & *congregus* dicebatur. ſic autem de Delphinis infra: *coniuges euagantur*. Plinius: *coniugi vagantur*. κατὰ συζυγίαν, ineptus eſt Delrius qui heic legi vellet, *gregatim volitant*.

Nec ſine ratione pergendi: duces duo ſunt] mutauimus diſtinctionem & lectionem, quæ antea fuerat: illam ex coniectura, hanc ex libris & Plinio. Legebatur: *nec ſine ratione, pergendi duces duæ ſunt*. ex ijſdem ſcriptis etiam fecimus: *qui regant curſum*.

cum fætificum adeſt tempus] ita noſtri, & B quædam editiones. Delrius notat ſuos habuiſſe: *cum fæticum*, malos habuit, quos & malè ſequitur. Plinius: *ſcrobes excauare roſtro, inde crate conſternere, & operire terra quæ ante fuerit egeſta: in his fætificare*. Inde *fætificum tempus* ſumpſit Solinus.

deinde ſurculis in verſum ſuperpoſitis imitantur texta cratium] ſimplicius & breuiter Plinius: *crate conſternunt*. hic calamiſtros adhibet & fucum. malè in Delriana & quibuſdam: *ſurculis inuerſum ſuperpoſitis*. rectè: *in verſum*. κατὰ στίχον, στιχηδόν. Sic Plinius: *menſæ in venam* C *criſpæ, & in vortices*. id eſt, venatim & vorticatim criſpæ. & apud Virgilium: *loricæ in plumam textæ*. & *ſpecus in antrum factus*. ita hoc loco, *ſurculi in verſum ſuperpoſiti*.

Si forte lignorum caſſa venti auferunt.] ineptè ante in omnibus editis: *ſi fortè lignorum caſas venti auferrent*. quæ enim lignorum illæ caſæ? per lignorum caſſa intelligit, tenues & caſſos lignorum ſurculos, quibus ſcrobes ſuas contegunt Diomedeæ. Soliniana phraſis, *lignorum caſſa*, pro caſſa ligna. ſic ſuprà *littorum portuoſa*. & infrà: *aſperi ſurculorum*, aſperi ſurculi. & *lignorum caſſa* alibi quoque dixit.

D *terra cum egeſſerant, cum puteos excitaſſent*] ita libri omnes, & prima editio. ante fuit: *cum puteos excauarent*. ſed tribus retro lineis dixerat iam: *roſtro ſcrobes excauant*. &, *contegunt ſubtercauata*. mirum tamen ac nouum loquendi genus. *puteos excitare*. excitantur quæ è ſolo ſurgunt, & in altum tolluntur, vt muri, turres, & alia ædificia. puteos deprimi, cauari citius dixeris quam excitari. imino nec rectè ita dixeris. præterea altera acyrologia *putei* pro ſcrobibus. Nec puteus, quælibet ſcrobs, ſed ea quæ cum aqua eſt, aut quæ foditur ad aquam reperiundam. E *puteus*, φρέαρ. an puteos ideo excitari dixit, quia terra quæ egeritur in fodienda ſcrobe ad labra ſcrobis aggeſta, & excitata, puteum quodammodo imitatur, qui margines habet è ſolo leuatos. Tales vbique ſcrobes, quas excauant Diomedeæ. legebam olim: *cum pluteos excitaſſent*. plutei ſunt, προμαχεῶνα. ita vocauerit terram aggeſtam ad oras ſcrobis. ſic *puteus* apud Arnobium vitioſè ſcribitur, pro pluteus: *puteum Samios pro Iunone*.

biſori acceſſu] libri quidam: *biformi acceſſu*. perperam. Plinius: *fores binas omnium ſcrobibus*.

Digitized by Google

bifori, *διθύρῳ*.

Pag. 16. D. *verſus occaſui eſt*] ita libri. ante erat : *occaſum verſus eſt.*

velut ciuem blandius adulantur] ſic etiam in libris. ἀρχαϊκῶς. in editis : *velut ciui.*

ædem ſacram omni die celebrant ſtudio eiuſmodi] Plinius breuiter : *ædemque eam quotidie pleno gutture ac madentibus pinnis perluunt atque purificant.* ita legendum. at totum hunc locum verbatim Solinus expreſſiſſe videtur ex verbis Arriani, qui eadem ferè narrat de Achillis æde in Leuce inſula, & auibus eam perluentibus. ſic igitur ille : οἱ ὄρνιθες θεραπεύουσι τοῦ Ἀχιλλέως τὸν νεών. ἕωθεν ὁσημέραι καταπέτονται εἰς τὴν θάλασσαν, ἔπειτα ἀπὸ τῆς θαλάσσης βεβρεγμένοι τὰ πτερὰ σπουδῇ αὖ εἰσπέτονται εἰς τὸν νεών, καὶ ῥαίνουσιν, ἐπειδὰν δὲ καλῶς ἔχῃ, οἱ δὲ ἐκκαλλύνουσιν αὖ τὸ ἔδαφος τοῖς πτεροῖς. ſingula videamus. *ædem celebrant omni die:* θεραπεύουσι τὸν νεὼν ὁσημέραι. *alis impendio madefactis confluunt rorulentæ:* ἀπὸ τῆς θαλάσσης βεβρεγμένοι τὰ πτερὰ εἰσπέτονται εἰς τὸν νεών. *ædem excuſſo humore purificant: tunc pinnulis ſuperplaudunt:* καὶ ῥαίνουσι τὸν νεών, ἐπειδὰν αὖ καλῶς ἔχῃ, οἱ δὲ ἐκκαλλύνουσιν αὖ τὸ ἔδαφος τοῖς πτεροῖς.

nomen Diomedea non habebant] ita ſcripſimus ex antiqua ſcriptura omnium librorum, *Diomedæ.* Διομήδειαι. eſt loquutio Græca. *Diomedæ* etiam poſſet eſſe, pro Diomedis. ſic *Herodæ, Thucididæ, Heraclidæ Pontici.* & ſimilia. ſed illud verius.

Pag. 17. A. *In qua Phocẽſes quondã fugati*] Nihil mutandum. error eſt communis Latinorum ſcriptorum, Phocenſes, qui Phocaenſes erant, appellantium. Phocaenſes ab vrbe Aſiæ Phocæa condiderunt Maſſiliam, non Phocenſes à Phocide, regione circa Parnaſſum. illi Φωκαεῖς vel Φωκαιεῖς dicti : iſti, Φωκεῖς. Stephanus, vt alios omittam : Μασσαλία πόλις τῆς Λιγυστικῆς κατὰ τὴν Κελτικήν, ἄποικος τῶν Φωκαιέων. id vtcunque tolerandum *Phocænſes*, contractè dixiſſe pro *Phocaënſes.* ſic ab vrbe Νικαία ἐθνικὸν Græcè Νικαιεύς. *Nicaënus.* quod poſtea Latinis, *Nicænus.* ſic *Phæthon* pro *Phaëthonte.* ſed quod *Phocidem* pro *Phocaide* paſſim dixere id nullo modo ferendum. Lucanus de Maſſilienſibus lib. III.

Et poſt tralatas exuſtæ Phocidos arces.

quomodo enim ἡ Φωκὶς poſſit eſſe Φωκαΐς, aut Φωκαΐς. atqui idem Lucanus paulo ante *Phocaïda iuuentutem* de Maſſilitanis dixerat:

Phocaïs in dubijs auſa eſt ſeruare iuuentus
Non Graca leuitate fidem.

quaſi idem eſſet, Φωκαΐς, & Φωκίς. id etiam feramus Phocida pro Phocaïde, quis vero æquanimè patiatur quod idem Lucanus *Phocaïcum* κτητικῶς vſurpauit pro Phocico à regione Phocide quæ circa Parnaſſum?

—— crineſque in terga ſolutos
Candida Phocaïca complectitur infula lauro.

vbi *Phocaïca laurus* manifeſte pro Parnaſſia, & Phocica. qua ratione fieri poſſit, Φωκαϊκὸν ἀπὸ τῶν Φωκέων non video. nec enim Φωκεῖς, ἐθνικὸν Φωκαῖος facere queant, atqui à Φωκαῖος, Φωκαϊκός. vt ab ἀρχαῖος, ἀρχαϊκός: ab Ἀχαῖος. ἀχαϊκός ἀπὸ τῶν Φωκέων, ὁ Φωκικός. vt Φωκικὸς. πόλεμος, Φω-

A κικὴ ἀπόνοια. idem *Phocaïcas manus* pro Phocicis dixit lib. III.

Phocaicas Amphiſſa manus, ſcopuloſaque Cyrrha,
Parnaſſuſque iugo miſit deſertus vtroque.

apparet eum τὴν Φωκαίαν Ionicam vrbem in Aſia confudiſſe, & τὴν Φωκίδα Achaïæ regionem, inſanum quam magno errore. Phocæi Aſiatici colonias etiam in Corſicam deduxerunt. vnde Seneca in epigrammate :

Corſica Phocaico tellus habitata colono.

ita legendum ex vetuſtiſſimo codice, non *Phocaïo.* Nam aut *Phocæo*, aut *Phocaico* ſcribendum. fallitur etiam vir magnus, quod in
B partem huius hallucinationis Græcos quoque vocare conatur. nec hilum facit verſus Callimachi, in quo non Φωκαιέων, ſed Φωκαέων ſcribendum:

Φωκαιέων μέχρις γε μένῃ μέγας εἰν ἁλὶ μύδρος.

Certè nunquam Græci confuderunt, τοὺς Φωκεῖς & τοὺς Φωκαεῖς : τὴν Φωκαίαν, & τὴν Φωκίδα. quod apud Euſtathium commentario in Dionyſium, vbi de Maſſilia loquitur, Φωκεῖς aliquoties nominantur, erratum eſt non ipſius auctoris, ſed librarij qui Φωκαεῖς ſcribere debuit. Etenim cum Stephanum ſequatur Euſtathius, qui Maſſiliam Phocaëuſium,
C τῶν Φωκαιέων, coloniam eſſe ſcribit; & verba etiam eius exſcribat, quod Φωκεῖς in eo legitur, id palam eſt librarios peccaſſe. Hoc igitur Latinorum peccatum, non Græcorum. Et quod iure mireris, etiam apud Plinium, ita legas in libris membranaceis: *At in ora Maſſilia Cræcorum Phocenſium fæderata.* ſic & hoc loco ſimia eius *Phocenſes*, pro Phocaënſibus dixit.

factis manu foſſis inuitauit mare] Plinius: *vltra foſſæ ex Rhodano C. Marij opere & nomine.* ita libri. vulgo : *foſſa.* ſequitur apud Pli-
D nium, vt nos legendum cenſemus : *inſigne ſtagno Maſtramela oppidum, Maritima Auaticorum.* oppidum ſtagno Maſtramela inſigne, vocabatur & ipſum Maſtramella, ab illo ſtagno ſcilicet. Stephanus : Μαστραμέλλη πόλις καὶ λίμνη τῆς Κελτικῆς. male hodie diſtinguitur in editionibus Plinij. nec meliores virorum doctorum illius loci interpunctiones. *Foſſam Marianam* numero ſingulorum vocat Pomponius alijque.

Occurſantium aquarum agmina ſecum trahens] ſic ſuprà ex priore editione de Pado : *auctuſque aquarum agminibus triginta flumina in Adriaticum defert.*

E *niſi quod fretum ventis excitatur, Rhodanus ſæuit*] diſtinctionem & lectionem priorum editionum ſic reformauimus, vt non ſine ratione, ſic nec ſine auctoritate. Rhodanus, inquit, ipſo freto quod intrat turbulentior. Hæc tamen differentia eſt, quod mare non aliter turbulentat, niſi ventis excitetur; Rhodanus etiam cum ſerenum eſt, cum nulli venti turbant, ſæuit. antea erat: *ipſo quod inuadit freto turbulentior, niſi cum ventis excitatur. Rhodanus ſæuit, & cum ſerenum eſt, atque ideo.* nullo ſenſu.

aquæ quoque Sextiæ eo loco claruerunt] con-

Digitized by Google

ſtanter, in libris: *ſextilia.* ἰταλίζει noſter in multis. in Græco igitur ſcriptore, cum repeꝛiſſet Σεξτίλια ὕδατα, reddidit, *ſextilias aquas.* Plutarchus in Mario: οὕτω δὴ προϊόντες ἐγένοντο περὶ τοῖς καλουμένοις ὕδασι Σεξτηλίοις. fallitur Grammaticus. Σεξτίλιος, non eſt *ſextilius* Latinè, ſed *ſextilis.* à Sextio aquæ illæ denominatæ, aut *Sextiæ* ὁμωνύμως τῷ ϖρονοητῇ, aut *Sextiles.* Plutarchus & ceteri ſcriptores *ſextilem* non aliter Græcè efferunt, quam Σεξτίλιον. Sic *quintilis* & *ſextilis* menſes, Κοϊντίλιος & Σεξτίλιος. ſic *Illuſtris*, Ἰλλούστριος. & ſimilia. Plinius de Aquis Sextiis: *Oppida Latina, Aquæ Sextiæ Salluuiorum, Auenio Cauarum.* ita ſcripti. Latini vocarunt *Saluuios*, qui Græcis Σάλυες.

Pag. 17. B. *per tempora euaporauit*] mirus corruptelæ ac vitij conſenſus veteribus ſcribentibus: *per teporem vaporauit.* an verum eſt, *per teporem euaporauit*? vt dicat earum aquarum calorem olim acriorem tepore mutatum eſſe, & euaporatum: ſic ex acriter calidis factas eſſe tepidas, nec iam reſpondere priori famæ? ita velle videtur. Strabo non tepidas tantum ex calentibus, ſed frigidas factas ſcribit: ὧν τινὰ μεταβεβλῆσθαί φασιν εἰς ψυχρά. vulgatam non ſollicitamus. origo vitij inde quod ſcriptum fuit initio, *per temporæ vaporauit.* poſtea, *per tempore*: ex quo poſtremò fecerunt, *per teporem.*

Gracias cogitemus] ſic apud Catullum:

Mauult quam Syrias Britanniaſque.

Propertius:

Dic alias iterum nauiget Illyrias.

ita Græci:

Καὶ νησιώτας, καὶ μακρὰς Εὐρωπίας.

Euripides. atque ita alij. erat vulgo: *ſi Græcos cogitamus.*

Achaiam deſtinantibus citiſſima nauigatio eſt] edebatur antea: *Achaiam curſum deſtinantibus.* quod Latinum non erat: nam dicendum fuit, *in Achaiam curſum deſtinantibus.* At *Achaiam deſtinare* ſic dictum, vt *Italiam cogitare.* Florus: *vt ne amplius inſulam eam cogitarent.* mutauimus auctoribus libris.

Ad capvt III.

Flectendvs *hinc ſtilus eſt*] Heîc nouum caput auſpicatur, ſequitur vt repoſuimus: *terrarum vocant alia.* quod in prioribus fuit, vix Latinum: *terrarumque vocant alia.* Græca loquutio eſt: τῶν ἀπείρων ἄλλαι. Ariſtophanes: Τῆς ἀθάρης πολλῶν ἔργα. *variæ quæſtionum.* Vlpiano. Hic noſter plenus talium loquutionum.

& longum eſt, vt moratim omnium inſularum oras legamus] ſanè quod cum mora fit longum eſt. quis dubitet? prior editio habuit: *longum eſt vt oratim omnes inſulas legamus.* oratim, vt *vicatim, pagatim, oppidatim, viritim,* per oras ſcilicet. mutauit in ἰδιωτικόν, & ſcripſiſſe maluit: *longum eſt, vt omnium inſularum oras legamus.* illud *oratim* additum in ſecundam ex prima, & mutatum in *moratim.* quod qui retinere volet, ſic factum ſciat, vt *grauatim*, & *occultim*, quæ infrà habemus.

Sed quantum reſidendum eſt, ſi per quamdam

A *deſidiam*] & hic locus eamdem quam ſuperior, fortunam videtur expertus. Scripſerat auctor in προεκδόσει: *ſed quantum eſt, ſi dilatis per quamdam deſidiam, quæ præcipua ſunt, aut Pandatariam aut Proclytam dicamus.* in ea quam recognouit, ſcriptum voluit: *ſed quantum reſidendum eſt, ſi dilatis quæ præcipua ſunt, aut Pandatariam, aut Prochytam dicamus.* in quibuſdam libris: *quantum deſiderandum eſt.* quod idem eſt.

aut Pandatariam] libri noſtri: *Pandatoriam.* ita Ptolemæo dicitur. in ſcriptis co-

B dicibus Plinij, *Pandateria* vocatur. Dioni Πανδατηρία. Stephano, in vetuſtis, Πανδατηρία. Nam vulgati habent, Πανδαταρία.

aut ferri Iluam feracem] Seruius: *quidam Iluam Ithacem dictam volunt.* ſcribe: *Æthalen dictam volunt.* ita Græci vocant, quæ Latinis Ilua eſt. Αἰθάλη & Αἰθάλεια. Stephanus: Αἰθάλη, νῆσος Τυρσηνῶν. Ἑκαταῖος Εὐρώπῃ. ἔοικε δὲ κεκλῆσθαι διὰ τὸ σίδηρον ἔχειν ἢ ἐν Αἰθάλῃ τὴν ἐργασίαν ἔχοντα. ita ſcribendum. quod in carbone & cinere ferri opus exercetur. dicta eſt & Αἰθαλία. Lemnon quoque ab eadem ratione Αἰθάλειαν appellauerunt Græci. αἰθάλη, τέφρα σποδὸς, τὸ ἐκ καμίνου μέλαν. malè igitur Ptolemæus,

C qui *Iluam* & *Æthalen* diuerſas facit. *Ilua* Latinum ex Græco factum. Latini mutant θ in B. vt οὖθαρ, *vber.* & diphtongum *ai* in I. ſic Αἰθάλη, *Ibla* vt βάλανος *glans*, & per tranſpoſitionem, *Ilba*, & *Ilua.*

aut Caprariam, quam Græci Αἴγιλον vocant] ita libri Soliniani, aut Αἴγυλον. in Plinianis: *Ægilion. Amplior Vrgo & Capraria quam Græci Ægilion dixere. item Igilium & Dianium, quam Artemiſiam, ambæ contrà Coſanum littus.* ita optimæ Plinij membranæ, quas vidimus. Ergo *Igilion*, & *Aegilium* diuerſæ. Mela: *vltra aliquot ſunt*

D *paruæ, Dianium, Iginium, Carbania, Vrgo, Ilua, Capraria.* in Palatinis ſchedis ſcriptum extat, *Tgilium*, non *Iginium.* vtique pro *Igilium.* immo potius *Tgilium* videtur ſcriptum pro *Aegilium.* Itinerarium maritimum Antonini: *Inſula Ilua de Tuſcia, à Populonio ſtadia* DC. *Inſula Planaſia, inter Iluam & Planaſiam ſunt ſtadia* XC. *Inſula Aegilium, à Coſa ſtadia* XC. per *Aegilium* intelligit eam quæ Plinio & Pomponio, *Igilium.* in aliis libris legitur, vt annotarunt homines docti, *Egilum* & *Igilum.* Hinc fit vt valdè verear ne vlla alia ſit Ægilion inſula præter eam quæ Pomponio ſic nominatur, & diuerſa erat à Ca-

E praria. Græci quidam ratione nominis inducti crediderint eamdem eſſe cum Capraria. Hos ſequutus Plinius dixerit *Caprariam* eſſe, quam Græci, *Aegilion* vocarunt: deinde aliam hoc nomine agnouerit, haud longe à Dianio, atque ambas contra Coſanum littus. Duas eodem nomine inſulas agnoſcere Plinium patet ex eius verbis, ſi rectè capiantur: *Capraria*, inquit, *quam Græci Aegilion dixere. item Aegilium & Dianium.* quaſi dicat, item aliud Ægilium, contra Coſanum littus, diuerſum ab Ægilio quæ Capraria. ſed puto eum errare, & vnum

Digitized by Google

eſſe Ægilium. ſic Αἰθάλην & Ἰχνοῦσαν. Ptolemæus diſtinguit, quæ vna eademque eſt. Martianus Capella, vt habetur in plutearijs eius libris: *Vrgo item & Capraria quam Græci Ægion dixere: item Egelium, Dianium.* Ægion, eſt Αἴγιον, ad verbum Caprarium. *Egelium* ſcriptum pro *Ægilium*, vel *Ægylium*. Nam ita ſcribi debet. Αἴξ, & diminutiuum Αἰγύλη parua Capra. inde Αἰγύλιον, Capraria. Αἰγυλίς, eſt genus virgulti quod Capræ conſectantur. Diſertè etiam in optimo Regio Codice, Αἰγύλιον ſcribebatur. in Pomponij Melæ ſcriptis exemplaribus *Ygilium* perperam pro *Igylium*, vel *Ægylium*.

Pag. 17. C. *Planaſiã de facie ſupinitatis, vel Vlixi erroribus ſic vocatã*] hanc lectionem ex antiqua ſcriptura eruimus. Nam quæ vulgabatur, & inepta erat & falſa: *de facie ſupina freti.* Nec enim facies ſupina freti nomen Inſulæ dedit, ſed ipſius inſulæ ſupinitas, & planities æquata, fecit vt ita vocata ſit. Fallitur vero & nugatur Solinus. Si Planaſia ab Vlixis erroribus vocata, Grȩcum vtique nomen ſit. & ſanè eſt. Πλανασία, nempe, vel πλανησία. quomodo igitur ab æquali facie & plana nomen adipiſci potuit? Plinius lib. III. cap. VI. *intra ſexaginta millia paſſuum à Corſica Planaria à ſpecie dicta, æqualis freto, ideoque nauigijs fallax.* Recte Plinius. *Planaria* à ſpecie dicta quod plana ſit, & æqualis freto. vt à primo, *primarius*: & à pleno, *plenarius*: ſic à plano, *planarius*. Inde inſula *Planaria*, quæ plana eſt. Inſularum. aliæ altæ ſunt, aliæ planæ. Seruius ad illud Poëtæ, *Prochyta alta tremit*, hæc ponit: *atqui hæc inſula plana eſt. Epitheton igitur de præterito traxit.* adi ſis illum, & vide. Idem Plinius capite de Fortunatis, vnam fuiſſe nominatam docet *Planariam*, æquè à ſpecie, quod plana eſſet, ſcilicet. Græci ὑπτίας vocant, καὶ πεδινάς. *Planaria* igitur vox Latina; *Planaſia*, Græca, ἡ Πλανασία, vel πλανησία. quid Solinum fefellerit, dicam. Plinius ſupraſcripto cap. VI. lib. III. *Planariæ* inſulæ meminit, & *Planaſiæ*. & Planariam quidem à ſpecie plana dictam, quod æqualis eſſet freto, autumat ſexaginta milliarijs infra Corſicam. & paulo poſt de Planaſia, hæc ingerit: *Ilua cum ferri metallis circuitus centum millium, à Populonio decem, ab ea Planaſia* XXXVIII. M. Solinus vnam putauit, & duo diuerſa Etyma, quaſi vni attribuit. Nam *Planaſiam* Græci ab Vlixis erroribus, dictam prodidere: *Planaria* vero à ſpecie ſupinitatis planæ appellata. errauit hunc eundem errorem Martianus, & *Planariam Planaſiamque* in illo capite Plinij pro vna accepit, ſed cauit ne Planaſiam à ſpecie plana vocatam aſſereret: quippe qui videret Græco vocabulo Etymum Latinum dari non poſſe. Planaſiam igitur dictam dicit, quod nauigantes falleret, & propinquitatem mentiretur. ſic enim apud eum ſcribendum: *Planaſia fallax nauigantium, mentienſque propinquitatis.* fallax nauigantium eſt, quæ fallit nauigantes: *mentiens propinquitatis*, vt *fugitans litium*. πλάνος Græcè

A eſt impoſtor. inde verbum πλανάζειν, decipere & imponere. ex eo πλανασίαν vult inſulam appellatam. & vide quam hæc diuerſa ſint. Solino *Planaſia* dicitur, quod plana ſit, & ſupina. Marciano, quod mentiatur propinquitatem, & ſic imponat nauigantibus. Alta igitur inſula non plana, quæ à longè videtur, vt qui vident, propinquam putent. an mentientem propinquitatis dixit, quod propter ſpeciem freto æqualem, non à longinquo videatur, ideoque propinqua nauigantibus appareat, quum longè adhuc putant abeſſe? Hic ſenſus magis ad Plinij men- B tem facit, qui Planariam freto æqualem eſſe dicit, eoque nauigijs fallacem. aliter tamen intellexit: nec ad Etymum reſpexit fallendi, cum fallacem nauigijs dixit. Planaria, inquit, à ſpecie, quod æqualis freto ſit. quod ſitu nimirum plano, & ſupino ſit. Hæc eſt ἰσομότης. addit: *eoque nauigijs fallax.* propter breuia & ſyrtes, quibus impingunt nauigia, ad has inſulas appellentia. Sciunt ſatis, qui hodie nauigant quam fallaces ſint nauigijs, & in acceſſu inſidioſæ huiuſcemodi planariæ inſulæ. Hæc Planaſia decepit Solinum & Marcianum, qui eam cum Planaria confudere. Planaſiæ certè tantùm C meminere ceteri auctores, in illo mari, non etiam Planariæ, cuius apud ſolum Plinium mentio. & veriſimile eſt propter nominum affinitatem multis fuiſſe confuſas. Strabo Planaſiæ inſulæ mentionem facit prope Lerinam & Leronem, in mari Maſſiliotico, quam præter eum nominat nemo. idem & Planeſiæ inſulæ meminit circa Carthaginem.

Ithaceſiam, Vlixi vt proditur ſpeculam] ex Plinio qui tamen Ithaceſias vocat: *contra Vibonem parua quæ vocantur Ithaceſiæ, Vliſsis ſpecula.*

D *vel Columbariam auium hoc nominis matrem*] ita libri: *hoc nominis*, vt *hoc ætatis.* & *hoc noctis*, apud Plautum. editiones habent: *huius nominis.* quod mutarunt, qui hunc ἀρχαϊσμὸν ignorabant. *auium matrem*, vt apud Poëtam, μητέρα μήλων.

Vel Ænariam, Inarimen Homero nominatam] & hæc lectio ex libris, quum editi retinerent: *vel Ænariam & Inarimen ab Homero nominatam.* quaſi diuerſæ *Ænaria*, & *Inarime.* atqui hoc vult *Ænariam*, Homero nominari *Inarimen.* Plinius: *Ænaria à ſtatione nauium* E *Æneæ, Homero Inarime dicta: Pithecuſa, non à ſimiarum multitudine, vt aliqui exiſtimauere, ſed à figlinis doliorum.* ita lego hunc Plinij locum. vulgo ſcribitur: *Inarime dicta, Græcis Pithecuſa.* ſed illud *Græcis* non agnoſcunt libri. vulgatæ lectionis ſenſus, Ænariam, Græcis dici *Pithecuſam*, Homero *Inarimen.* Hæc multorum ſententia eſt, non Plinij, qui manifeſtè hoc loco diſtinguit Inarimen à Pithecuſa. quem & ſequitur heic Solinus. Ouidius lib. XIV.

Inarimen, Prochytenque legit, ſterilique locatas
Colle Pithecuſas.

Digitized by Google

Mela quoque Ænariam hoc eſt Inarimen apertè diuerſam facit à Pithecuſa his verbis: *At Pithecuſa, Leucothea, Ænaria, Sinonia, Capreæ, Prochyta*, &c. alij confundunt, & Latinè quidem *Aenariam* dici, Græcè *Pithecuſam* aſſerunt. Hi ſunt qui *Enariam* ſcribunt. atque ita apud Solinum in optimis libris exaratur: *Enaria* quod ab Enarijs, id eſt, ſimijs incolatur. Nam *Enaris* ſimius, id eſt, ſine naribus. & propterea etiam *ſimius* dictus, quod ſimus. Ouidius:

— nareſque à fronte reſimas
Contudit, & rugis perarauit anilibus ora.

De Cercopibus loquitur in ſimias mutatis, & in Pithecuſam inſulam miſſis, quæ ab illis ſic dicta, Πιθηκοῦσαι. Seruius: *Inarime, nunc Enaria dicitur, & ſæpe fulgoribus petitur ob hoc quod Typhæum premat, & quia in eam ad contumeliam ſimiæ miſſæ ſunt, quas Graiorum lingua ἀρίμας, id eſt enarias dicunt, ob quam cauſam Pithecuſam etiam vocitant, licèt diuerſi auctores variè dicant.* Verba Seruij ſic legenda ſunt. vulgo eſt: *ſimiæ miſſæ ſunt quas Atorum lingua narias dicunt.* ſcribi etiam & fortaſſe verius poſſet, *quas Etruſcorum lingua arimos dicunt.* tradit Strabo lib. XIII. lingua Etruſca πιθήκους dici ἀρίμους. Inde πιθηκοῦσαι & ἄριμα eadem quæ Latinis *Inarime*. ἄλλοι δὲ ἐν Κιλικίᾳ, τινὲς δ' ἐν Συρίᾳ πλάττουσι τὸν μῦθον τοῦτον. οἱ δὲ ἐν πιθηκούσαις, οἳ καὶ τοὺς πιθήκους φασὶ παρὰ τοῖς Τυρρηνοῖς ἀρίμους λέγεσθαι. ita & *Enaria* & *Inarime*, eadem cum Pithecuſſa. & *Enaria* quidem ab Enaribus, qui ſunt πίθηκοι. *Enares* ſimij, vt *ecaudes, elingues, enodes*, & ſimilia. Plinius qui diuerſas vult fuiſſe *Aenariam* ab Æneæ ſtatione, *Pithecuſam*, ἀπὸ τῶν πίθων, à dolijs dictas contendit. vtrumque falſum. nam *Aenearia* eſſet dicenda non *Aenaria*. immo ne illud quidem ſed Αἰνεία potius Græca forma, vt vrbes ceteræ ab eodem Ænea nominatæ. at Πιθηκοῦσσαι nullo modo, ἀπὸ τῶν πίθων deduci poteſt: nam Πιθοῦσσαι potius dici deberet. vt Ἐρινοῦσσαι ἀπὸ τῶν ἐρινεῶν: Σειρηνοῦσσαι ἀπὸ τῶν Σειρηνῶν: Φοινικοῦσσαι ἀπὸ τῶν Φοινίκων: ſic omnino Πιθηκοῦσσαι ἀπὸ τῶν πιθήκων, quod contractum ex Πιθηκόεσσαι. Hanc inſulam Typhoëo ingeſtam narrant Græci. Scholiaſtes Apollonij, τὰς Πιθηκούσας αὐτῷ περιρριφῆναι νήσους Φερεκύδης ἐν τῇ Θεογονίᾳ ἱστορεῖ. Hoc de Inarime tradit poëta, quæ eadem eſt cum Enaria. ſic Enaria & Pithecuſa eadem. illud conſtat ex Plinio Inarimen eſſe Enarien. Hic longè vetuſtiorum quam Plinius eſt, Latinorum ſcriptorum error, qui ex Homerico Εἰν Ἀρίμοις, fecerunt vnicam vocem *Enarimen* aut *Inarimen*, & ſimilitudine vocabuli inducti, eamdem putarunt eſſe quæ *Enarie.* Latinè vocabatur, inſula Tyrreni maris. quem errorem adiuuit, quod fabula de Typhœo à quibuſdam huic inſulæ Enariæ attribueretur, quam Homerus Εἰν Ἀρίμοις ponit. Non primus Virgilius huius culpæ affinis, ſed ab antiquis hauſit: nedum ſit reprehendendus Plinius, quod *Inarimen*, poſt tot idoneos dixerit. Liuius *Inarimen* vocauit, quæ Homero ſunt, τὰ Ἄριμα. Seruius: *Liuius in libro nona-*

A

geſimo quarto, Inarimen in Mæonia partibus eſſe dicit, vbi per quinquaginta millia terræ igni exuſtæ ſunt. Hoc etiam Homerum ſignificaſſe vult. corruptiſſima hæc ſunt in Seruij codicibus. Vides eumdem errorem. Inarimen vocat. τὰ Ἄριμα. quæ alij in Cilicia, alij in Syria, ipſe in Mœonia collocat, & κατακεκαυμένην regionem intelligit. Martianus: *Aenaria, Inarime à Græcis dicta: Pithecuſa* &c.

Pap. 17. D. *plurimi in dicendo latius circumuecti ſunt*] Virgiliana loquutio:

Sed fugit interea, fugit irreparabile tempus,
Singula dùm capti circumuectamur amore.

B

idem in culice vel Ciri:

--- circumvehar omnia verbis.

Circumuehi ad verbum eſt, περιηγεῖσθαι, dicendo circumuehi, & ſingula enarrare, vt illi ſolent, qui vt omnia curioſè contemplentur, per ſingula eunt. hinc περιήγησις, exacta & moroſa deſcriptio, præcipuè locorum, ſed & rei cuiuſlibet. vnde περιήγησις τοῦ Φοίνικος, Phœnicis auis deſcriptio Herodoto: ἐς τὰ μάλιστα αἰετῷ περιήγησιν ὁμοιότατος, καὶ τὸ μέγεθος. vbi περιήγησις eſt formæ deſcriptio. ſed in ſingulari partium deſcriptione, non eſt ſimilis Aquilæ Phœnix: nam & de colore

C

multum diſſimiles. περιήγησις igitur: eſt formæ circumſcriptio. *circumcæſuram* Latini dixerunt. Lucretius:

Extima membrorum circumcæſura tamen ſe
Incolumem præſtat, nec defit corporis hilum.

Arnobius: *At vero vos Deos parum eſt quod amplectimini menſione, filo & adterminatis humano: & quod indignius multo eſt, terrenorum corporum circumcæſura finitis.* vbi circumcæſura ad magnitudinem ſpectat, vt περιήγησις apud Herodotum. vnde περιηγεῖν eſt ζωγραφεῖν, lineis circumſcribere, vt pictores ſolent, formarum magnitudines. Heſychius: περιηγῆ,

D

ἐζωγράφει. περιηγητὸς χιτὼν, purpura, circumtexta tunica, ὁ περιπόρφυρος. περιηγὴς, rotundus, κυκλοτερής. Parmenidis verſus apud Stobæum ita legendus in Phyſicis, titulo περὶ χρημάτων:

Αὐτὰρ ὅγε πάντοθεν ἶσος ἐὼν, καὶ πάμπαν ἄπειρος
Σφαῖρος, κυκλοτερὴς, δίνῃ περιηγεῖ γαίων.

alij Empedocli tribuunt. Igitur *omnia latius dicendo circumuehi*, τὰ πάντα κατὰ πλάτος περιηγεῖσθαι. nihil in dicendo omittere, & circa patulum orbem morari, κύκλῳ λέγειν, καὶ περιοδεύειν ἕκαστα τῷ λόγῳ. cui opponitur, τὸ τύπῳ. Hæc alibi.

quod retractanti non ſit ſuperuacuum] ſic in

E

libris, non *retractari*, vt in editis.

vt colonias ibi deduxerint Marius & Sulla] Nota: *Colonias ibi deduxerint*, pro in eam deduxerint. ſic infrà: *Pythonis Come locus eſt in Aſia, campus patentibus, vbi primo aduentus ſui tempore Ciconiæ aduolant.* pro, *quo aduolant*. idem: *in profundo reuertuntur*, pro in profundum. Lampridius in Auidio Caſſio: *Liberam euagandi vbi vellent poteſtatem dedit.* Sæculus Flaccus de Conditionib. Agr. *Colonias autem omnes maritimas appellauerunt, vel quod in maritimis deducerentur.* ita ſcribendum. vulgo eſt: *vel quod mare in his deduceretur.* ita & lo-

Digitized by Google

quitur paulo poſt: *in his ergo littoribus Romani colonos miſerunt, vt ſupra diximus, qui oras Italiæ tuerentur.* Hæc pluribus infra. Coloniam Sylla in Corſicam deduxit, Aleriam: Marius Marianam. Mela: *Duæ grandes fretoque diuiſæ: quarum Corſica littori propior inter Latera tenuis & longa: præterquam vbi Aleria, & Mariana Coloniæ ſunt, à barbaris colitur.* ſic legendum & diſtinguendum. Marciani verba de Corſica ita quoque diſtinguenda: *à Surrento in octauo milliario Caprea: item Leucothea. Iam Africum mare ſpectans à Corſica in octauo Sardinia eſt.* vulgata corruptiſſima. Sardinia octo tantum miliaribus à Corſica diſtare tradit etiam Plinius: *extraque in conſpectu pelagus Africum attingens Sardinia. minus octo millibus à Corſicæ extremis, etiam anguſtias eas arctantibus inſulis paruis, quæ Cuniculariæ appellantur.* libri omnes Plinij: *extra quem conſpectum.* ex quibus fecimus: *extraque in conſpectu.* Nam Sardinia etiam in conſpectu vrbis. Strabo: καταπλεῖται δὲ ἀπὸ τῆς πόλεως πόρρωθεν μὲν καὶ μόλις ἡ Σαρδώ. ijdem libri: *minus octo millibus.* Strabo ſexaginta ſtadia numerat. ſi octo iuſta ſtadia in milliare imputes, erunt paulo plus quam octo milliaria. ſin ſeptem cum ſemiſtadio tribuas milliari, iuſtè octo inerunt milliaria. Plinius tamen minus octo millibus dicit, qui Sardiniam extra Corſicam, & tamen in conſpectu eſſe ſcribit.

Pag.17. D. *quem catochiten dicunt lapidē*] libri litteris Græcis hoc nomen ſcribunt, *quem* καθοχίτην *dicunt.*

nec tam gemma, quam cautes] quia maior ſit ceteris qui ad ornatum deſtinantur, cautem potius eſſe dicit quam gemmam. ergo qui maiores erant, quam vt κόσμου χάριν geſtari poſſent, non propriè gemmæ; ſed lapides. Æoles γίμμα dicebant. quidquid ad ornatum induitur. reliqui Græci ἕμμα, Æolice ἵμμα, & addito digamma, γίμμα. inde Latini videri queant feciſſe vocem *gemma* de lapillo pretioſo ac pellucido qui auribus, collo, & digitis induitur ad ornatum. τὸ γίμμα, hæc *gemma*: vt τὸ σχῆμα, hæc *ſchema*: τὸ φλέγμα, Æolicè φλίγμα, Siculè φλάμμα, hæc *flamma.* gemma igitur paruus lapillus & rarus, non tantum læuis, nitidus, durus, ſed etiam pellucidus, ſic *lapillos* à *gemmis* diſtinguunt Iuriſconſulti noſtri, quod *lapilli* cæci & obſcuri, *gemmæ* vero tralucidæ materiæ ſunt, hoc eſt διαφανεῖς. nec ἔμφασιν tantum habent, ſed etiam διάφασιν. ex his patet nō ſolùm τὸ λεῖον, τὸ πυκνὸν, τὸ στιλπνὸν καὶ τὸ διαφανὲς, lapidem vt gemma ſit facere, ſed etiam τὸ σπάνιον καὶ τὸ μικρόν. niſi ea ſit magnitudine, vt commodè geſtari poſſit, cautes potius vel lapis, quam gemma. nam multi lapides læuore, nitore, duritie & pellucida materia commendantur, ſed quia grandioris ſunt formæ marmoribus potius quam gemmis adnumerandi veniunt. Theophraſtus de lapidibus: ἔνιοι δὲ καὶ σπάνιοι πάμπαν εἰσὶ καὶ σμικροί, καθάπερ ἥ τε σμάραγδος, καὶ τὸ σάρδιον, καὶ ὁ ἄνθραξ καὶ σχεδὸν λόγῳ τῶν εἰς τὰ σφρα-

A γίδια γλυπτῶν. ſic legendus ille locus. huiuſmodi parui & rari lapilli, qui propriè gemmæ ſunt, ad annulos præcipuè ſculpebantur. ideo dicit, χρῶνται εἰς τὰ σφραγίδια γλυπτοῖς. quibus fermè comprehendit hoc genus τῶν σπανίων πάμπαν καὶ σμικρῶν. hinc grammatici veteres Græci, amethyſtum, ſapphirum, Carbunculum, & alias huiuſmodi gemmas, σφραγῖδας interpretantur. ἀμέθυσος, εἶδος σφραγῖδος Παιδέρως, εἶδος σφραγῖδος, & ita de aliis. Heſychius: σαρδώ, ἐν Πασφένῃ τὸ σάρδιον, ἡ σφραγὶς εἴρηται. hic primus & vetuſtiſſimus apud Græcos vſus horum minimæ formæ lapillorum, vt ſculperentur, & auro in-

B cluderentur, digitoque geſtarentur ad ſignandum. proinde *gemma* eſt propriè σφραγίς. Plinius de obſidiano lapide: *multi & gemmas ex eo faciunt.* πολλοὶ καὶ τὰ σφραγίδια γλύφουσιν ἐξ αὐτοῦ. Theophraſtus de ſmaragdo: διὸ καὶ τὰ σφραγίδια γλύφουσιν ἐξ αὐτῆς. ἔστι δὲ σπανία καὶ τὸ μέγεθος οὐ μεγάλη. & in ſequentibus de eodem lapide: εὑρίσκονται δὲ σπάνιαι μέγεθος ἔχουσαι σφραγῖδος, ἀλλ᾽ ἐλάττους αἱ πολλαί. Latine reddere liceret: *raræ reperiuntur, quæ magnitudinem gemmæ habeant, multæ etiam minores.* certa igitur & ſtata tunc erat magnitudo earum gemmarum quæ ad annulos & σφραγῖδας expetebantur,

C quibus nec minima forma, nec grandior conueniebat. Hinc quoddam genus Sardæ gemmæ, quæ paullo amplior eſſet δίσημον vocabant, quaſi magnitudinem haberet duplicis σφραγῖδος. Græci porro non habent vocem qua gemmam à lapillo diſcernant, vt noſtri fecere Iuriſconſulti, ſed διαφανεῖς λίθους vocant, omnes lapides pretioſos, qui pellucidi ſunt: λίθους ceteros qui non pellucent, vnde λιθίζοντας appellant, in genere tranſlucentium, qui obſcuriores ſunt, ac cæco viſu. ſed & λίθους abſolutè omnes gemmas. vnde διάλιθον & λιθοκόλλητον σκεῦος *vas gemmatum.*

D *ita ſe iunctis corporibus adnectens*] ita hæc ſe iunximus vulgo coniunctim legebatur: *ita ſeiunctis corporibus*, & mox ex ijſdem libris ſcripſimus: *vt cum ipſo hæreant, quibus tangitur.* vt corpora nempe quibus tangitur cum ipſo hæreant. Soliniana loquutio. *quibus tangitur.* quæ & Plinio frequens, vt in his: *eique qui captatur, abijci.* ſequentia quoque non rectè ſic leguntur in editis: *neſcio quid par atque gummi.* ſcribendum, vt habent optimi codices: *de glutino lentiore neſcio quid pareue gummi.* in aliis. *pareque.* neſcio quid de glutino lentiore, vel pare gummi. Plinius

E ſimpliciter: *impoſitas manus veluti gummi retinens.* quæ iſte opere teſſellato variauit, vt dominus ſuum non agnoſceret. Quod ait hoc loco Democritum Abderiten oſtentatione huius lapidis frequenter vſum, ad probandam occultam naturæ potentiam in certaminibus quæ contra Magos habuit, vnde id acceperit aut expiſcatus ſit neſcio, certè non hauſit ex Plinio, qui tale nihil habet, in huius lapidis mentione. immo contrarium vbique aſſerit, Democritum

Magorum

Digitized by Google

Magorum vanitati in his rebus addictum adprime fuiſſe, tantum abeſt vt contra illos ſteterit aut certauerit. lib. XXIV. cap. XVII. *in promiſſo herbarum mirabilium occurrit aliqua dicere & de Magicis: quæ enim mirabiliores ſunt? primi eas in noſtro orbe celebrauere Pythagoras, atque Democritus conſectati Magos.* ſi Magos Democritus conſectatus eſt in adſtruenda occulta herbarum potentia, nec in virtute lapidum aſſerenda diſſenſit à Magis: immo in omnibus Magorum fuiſſe ſtudioſiſſimum poſt Pythagoram eodem capite docet: *Democriti certe Chirocmeta eſſe conſtat. at in his ille poſt Pythagoram Magorum ſtudioſiſſimus quanto portentoſiora tradit?* vel hic locus ſufficit Solini fraudi & impoſturæ detegendæ, de certaminibus Democriti contra Magos. Toti quippe Magi in occulta potentia lapidibus & herbis adfingenda, quos vtique in libris ſuis ſequutus eſt Democritus, quibus eadem portenta prodigiaque naturæ adſtruxit, quæ Magi mentiebantur.

Pag. 18. A. *Sardinia quoque*] Cum Græcis Σαρδὼ dicatur, vnde Latinum *Sardinia*? Græcis etiam eſt ἡ Σαρδὼν Σαρδόνος, à quo ἐθνικὸν Σαρδόνιος. Inde νῆσος Σαρδονία, Latinè *Sardinia inſula*. ſic λάπιδες, *lapides*: κόνις, *cinis*. ita Græcarum inſularum nomina plerumque extulere Latini per gentilia παράγωγα. *Ceam*, dixere τὴν Κεῖαν quæ eſt Κέως: *Coam*, quæ eſt Κῶς: ſic Σαρδονία, *Sardinia*.

apud Timæum Sandaliotin legimus]. Græcis litteris ſcribitur in membranis Σανδαλιῶτιν. Heſychius: Σανδαλιῶτις, ἡ Σαρδὼ νῆσος. ita ſcribendum.

Ichnuſam apud Criſpum] ita omnino reponendum fuerat adſtipulantibus omnibus libris. Nam de Chryſippo nugæ: non ille γεωγραφούμενα ſcripſit. ſine dubio reſpexit ad illum Salluſtij locum, quod in fragmentis Hiſtoricis huius auctoris etiamnum extat. De induſtria Criſpum nominauit pro Myrſilo, qui apud Plinium nominatur, vt ſic neſciremus eum ſumpſiſſe ex Plinio. At ineptum in Græci nominis notatione alium quam è Gręcia auctorem allegare.

à Norace Noræ oppido] perperam in vulgatis: *Noro oppido*. Nora dicitur hoc oppidum Siciliæ. Stephanus: Νῶρα, πόλις ἐν Σαρδοῖ τῇ νήσῳ. τὸ ἐθνικὸν Νωραῖος, ὡς Γελαῖος. Nora quoque Ptolemæo.

à Sardo terræ] huius Sardi fanum celeberrimum in Sardinia, quod Σαρδοπάτορος ἱερὸν indigetat Ptolemæus. Σαρδοπάτωρ, id eſt, Σάρδος πατήρ. Nam vt notat Seruius, veteres omnes deos patres dicebant. ſic ſuprà, *Æneas pater indiges*. vt compoſitum Σαρδοπάτωρ, pro Sardo patre, ſic Latinis *Iuppiter*, Iouis pater, Ζηνοπάτωρ *Marſpiter*, Mars pater. *Dieſpiter*. Διόπατωρ. ſic *Semipater* pro Semone patre.

Mox Ariſtæum regnando his proximum] vult Ariſtæum poſt Noracem & Sardum in Sardinia regnaſſe, & ſeiuges antea populos in vnum congregaſſe ac conciliaſſe. Ariſtoteles contra, primum omnium in Sardinia imperaſſe tradit Ariſtæum, quum ea inſula tota multis & grandibus auibus teneretur. Τὸν Ἀρισταῖον ὅν φασι γεωργικώτατον εἶναι, ἐπὶ τῶν ἀρχαίων τόπων τούτων ἄρξαι λέγουσι μυθολογοῦσιν, ὑπὸ μεγάλων ὀρνέων ἐμπεπλησμένων καὶ πολλῶν κατεχομένων. Salluſtius apud Seruium dicit Ariſtæum cum Dædalo in Sardiniam tranſiuiſſe: *Hic poſt laniatum à canibus Actæonem, Thebas reliquit, & Ceam inſulam tenuit primo hominibus adhuc vacuam: poſt ea relicta cum Dædalo ad Sardiniam tranſitum fecit.* Addit Seruius huic opinioni refragari Pindarum, qui canit eum de Cea inſula in Arcadiam migraſſe, ibique vitam coluiſſe, & apud Arcadas pro Ioue cultum. Apollonius Rhodius è contra, Ariſtæum Arcadia relicta Ceon tenuiſſe, & ibi Iouis *Icmæi* templum ſtatuiſſe, ſcribit ſecundo Argonauticῶn. Quod de Ariſtæo hîc dicit Solinus, ſuprà de Iolao dixit, cap. 1.

In vrbe Caralis] ſic libri. ita ſuprà: *ad montem Soractis*. Florus: *in torrente Vergelli*.

Sed vt hæc & Iolaum, qui ad id locorum agros ibi inſedit] Hoc ſaltem rectè Delrius. nam ita noſtri. vulgabatur antea: *Sed & hic Ariſtæus Iolaum creat*. quæ [illegible]o corruptiſſima, & falſiſſima. *ad id locorum*, idem eſt, quod, per id tempus. ita ſuprà: *Atys mutus ad id locorum*. Sic Tertullianus: *Si Diogenes tunc locorum de dolio latraſſet*. falſum id tamen. Nam Ariſtæus antiquior Iolao. Supra cap. 1. ſcripſit Iolaum Sardiniam ingreſſum palantes incolarum animos ad concordiam eblanditum eſſe: idem prorſus hoc loco ſcribit de Ariſtæo. ſic parum ſibi conuenit auctor ipſe.

Præterea & Ilienſes, & Locrenſes tranſeam] omnino ſcribendum, *Iolenſes*. idem error ſimiliter corrigendus apud Melam: *in ea antiquiſſimi populorum ſunt Ilienſes*. ſcribe, *Iolenſes*. Etenim falſum antiquiſſimos Sardiniæ populos eſſe Ilienſes ſiue Troianos. qui ab Iolao dicti ſunt Ἰολαεῖς longè antiquiores. præterea ſchedæ Palatinæ, *Hiolenſes* heîc planè exhibent. ita etiam in Plinio legendum: *celeberrimi in ea populorum Iolenſes, Balari, Corſi*. Solinus ſuprà: *Iolenſes ab eo dicti*. corrigendus quoque Liuius, vbi perperam, *Ilienſes* vocantur. Straboni ſunt Ἰολαεῖς, quod eſſet Iolaenſes. an Latinis *Iolenſes*, vt Φωκαεῖς, ſunt Phocenſes. Iolenſes Latinorum non ab Iolao, ſed ab Iola. Nam Iolaus, Iolas: vt Arceſilaus, Arceſilas, Menelaus Menelas. Ageſilaus, Ageſilas. ita quoque Græci, Ἀγησίλας, & Ἰόλας, inde igitur Ἰολεῖς, vt Ἰόλεια: quæ aliter Ἰολάεια, Ἰολείων ἀγῶνος ſæpe mentio apud Scholiaſten Pindari. Ἰόλεως etiam dicebatur, vt Μενέλεως. vnde *Violens* pro *Iolaus* apud Terrentianum Maurum hoc verſu:

Et Iolaus, Violens fit, crede Marco Tullio.

Iolaus addito digamma fit *Violaus*. quod *Violens* dixit Grammaticus, vt verſui conſuleret. nam & Ἰόλεως Græci vt Μενέλεως ergo & *Violens*. grauiter errat vir ſummus qui, *Violans* legit apud Terentianum, & inde *Violantillam* autumat dictam τὴν Ἰανθίδα primùm non *Violans*, ſed *Violaus* aut *Violens* ſcribitur in Teren-

tiano. deinde Iolaus nomen nihil habet cum viola commune, niſi quod compoſitum eſt ex ἴον, quæ vox violam ſignificat, & λαός. poſtremo *Violantilla* nomen Romanum, nihil ex Græco habet, & putum putum eſt ex Latio. *Violantius* & *Violantia*, vt *Vigilantius*, *Florentius*, *Prudentius*, nomina propria Romana à verbis deducta. inde *Violantilla* ὑποκοριστικῶς. ſic vocabatur Stellæ Poëtæ coniux. Martialis alijque tunc temporis Poëtæ Stellæ amici, quaſi hoc nomen à violis duceretur, Græcum finxerunt Ἰανθίδα, quo illud Latinum exprimerent, Violantillæ ipſi fauentes potius, quam veritati velificantes.

Pag. 18. B *Sed quod alijs locis ſerpens, hoc ſolifuga Sardiniæ agris*] Solifugam propriã facit priuamque Sardiniæ, quod nec Plinius, nec alius quiſquã prodidit. Idem Plinius refert circa Cynamolgos Æthiopas, late deſertam vacare regionem, *ſublatis incolis à ſcorpionibus & ſolifugis*. Lucanus præterea inter alia Africæ venenata etiam *ſolipugas* recenſet vt de ſolipugis hoc loco tractaret, Sardiniæ eas quaſi peculiares vindicauit ita ſuperius. Lyncas de luporum genere dixit eſſe, quo ſimul ibi poſſet hiſtoriam de lyngurio adnectere. præterea *ſolifugas* vocat, vel vitioſam ſequutus ſcripturam, vel mendoſos nactus codices, quæ *ſolipugæ* erant dicendæ. certè aliquot locis apud Plinium, etiam in ſcriptis exemplaribus, *ſolifugæ* pro ſolipugis reperiuntur. vt hoc loco lib. VIII. cap. XXX. *circa Cynamolgos Æthiopas latè deſerta regio eſt, à ſcorpionibus, & ſolpugis gente ſublata*. ibi in libris habetur: *à ſcorpionibus & ſolifugis*. Solifugarum quoque Arnobius meminit duobus locis, quæ *ſolipugæ* ſunt. ſic *Pugela* vrbs τὰ Πύγελα, Latinè *Fugela* hoc vitioſo ſcribendi more, qui & falſum etymum ſuggeſſit Pomponio Melæ, quaſi à fugitiuis fuerit condita, quum Græci ἀπὸ τῆς φυγῆς ſic dictam interpretentur. & vide rationes Grammaticorum, quam ſint abſurdæ. ex nominis ſono naturas rebus accommodãt, quas non habent, cum ex natura quam habent, nomina ſint rebus indita. Qui *ſolifugas* ſcribunt ita dictas aſſerunt, quod ſolem fugiant, vt hoc loco Solinus: qui *ſolipugas*, quod in ſole vehementius pungant, appellatas arbitrantur, vt Feſtus. in eadem ſententia eſt Gloſſarum veterum auctor, qui *ſolipugam*, ἡλιοκεντρίδα exponit, & ſcripſiſſe *ſolipugam*, non *ſolipagam* hac interpretatione fatetur. Atqui ſi in ſole pungunt acrius, non ſolem fugiunt. Nugæ iſtæ ſunt. *ſolipuga* dicta ἡ ὁλοκεντρίς, quod minutulum animal ita acriter pungat, vt totum videatur eſſe punctura. ſic *ſoliferreum*, τὸ ὁλοσίδηρον. *ſolipuga*, quod ὅλον ſit κέντρον. Lucillius *Solipugam* etiam videtur à ſole & pungendo deriuaſſe: nam contraria compoſitione nomen obſcænum finxit, *noctipuga*. quo virile faſcinum ſignificat, quod nocte ſcilicet pungeret. Feſtus: *noctipugam Lucillius cum dixit, obſcænam ſignificat*. ſic enim ſcribendum, non vt in editis, *noctiluca*. vetus codex V. cl. Mercerij diſertè ſcriptum exhi-

A bet, *noctinuga*. ex quo factu fuit facile diuinare, *noctipuga*. ſed & veteres Gloſſæ Palatinæ, quas penes me habeo hoc confirmant, in quibus legitur: *noctipugam, obſcænum, quod quaſi noctibus compungat*. noctipuga νυκτίκεντρον. ſic eam partem κέντρον vocauerat hoc verſu Sotades: εἰς οὐκ ὁσίην τρυμαλιὴν τὸ κέντρον ὠθεῖς. Apuleius de Pſyche grauida: *creſcentes dies, & menſes exeuntes anxia numerat, & ſarcinæ neſcia rudimenta, miratur de breui punctulo tantum incrementulum locupletis vteri*. Plinius ait *ſolipugas* Ciceroni vocari, Bæticis *ſalpugas*, lib. XXIX. cap. IV. *eſt & formicarum genus venenatum. non ferè in Italia: ſolipu-*
B *gas appellat Cicero, ſalpugas Bætica*. ita concipienda ſunt Plinij verba. hinc Lucanus vocabulo gentis ſuæ *ſalpugas* dixit:

Quique tuas calcare timent ſalpuga latebras.

ita meliores libri Lucani, nec reſcribendum, *ſolpuga*. Iſidorus & ipſe Hiſpanus: *ſalpuga ſerpens eſt quæ non videtur*. verum huius animalculi nomen, *ſolipuga*, ὁλοκεντρίς, quod deprauatum efferunt, qui *ſalpugas*, & qui *ſolifugas* ſcribunt.

qua aranei forma] ita ſcripſimus ex deprauata librorum lectione, qui partim habuere, *qua araneus forma*: partim, *quam aranei*.
C ſic Plinius: *qua corna ſatiua ſpecie*. legi etiam poſſet: *quæ araneis forma*. ita ſupra: *forma illis qua fulicis*. Editi hactenus: *ſimileque araneis forma*. Ait porro *ſolipugam* aranei formam habere: Plinius, formicarum genus eſſe: auctor Gloſſarum, μύρμηκος εἶδος. Ecquis ſcit quod animalculi genus hoc ſit, & quomodo Græcis vocetur? Nam ἡλιοκεντρίς, vt Gloſſæ exponunt, fictitium eſt, & ex ſono Latinæ vocis expreſſum. *Solipugam* veteres Latini dixerunt, quod Græcis Φαλάγγιον, plura phalangiorum genera. vt & araneorum philoſopho teſte. Ἀράχνιον Latinè eſt *araneus*. cui
D ſimile phalangium. quod in Latio nomẽ non habet niſi Græcum. ex Phalangijs alia innoxia ſunt & telas araneorum more faciunt, alia δηκτικά. τῶν δηκτικῶν duo genera Ariſtoteli, vnum quod lupi nomine diſtinguit, ὀξὺ τι καὶ πηδητικόν. vnde & ψύλλα vocabatur: alterum maius, τῇ κινήσει νωθρὸν δὲ βαδίζον ἠρέμα. Hæc definitio vnicè conuenit ſolipugæ, quæ occultim reptat, & per imprudentiam ſuperſedentibus peſtem facit. Certè *ſolipuga* eſt Φαλάγγιον δηκτικόν, quod tota pungat, & ex phalangiorum genere. Solinus heîc ſcribit ſolipugam eſſe aranei forma. Plinius *Phalangion, beſtiola aranei generis*. Heſychius: Φαλάγξ, ζῶον
E παραπλήσιον ἀράχνῃ. Plinius de ſolipuga, *formicæ genus eſſe venenatum ſcribit*. idem de Phalangio, *ſimile formicæ* tradit eſſe, *ſed multo maius*. Solipugam in Italia non reperiri idem affirmat. ſimiliter & phalangium. *Phalangium eſt*, inquit, *ignotum Italiæ, & plurium generum*. item lib. XXII. cap. vlt. *& leguminibus innaſcuntur beſtiolæ venenatæ, quæ manus pungunt & periculum vitæ afferunt, ſolipugarum generis*. lib. XVIII. cap. XVII, *naſcitur & phalangion in eruo, beſtiola aranei generis*. lib. VIII. cap. XXIX. narrat, *circa Cynamologos Æthiopas latè deſertam eſſe regionem*,

Digitized by Google

à ſcorpionibus & ſolipugis gente ſublata. In Græco ſcriptore liquet fuiſſe, ὑπὸ τῶν σκορπίων καὶ φαλαγγίων. & fortaſſe is eſt Agatarchides. ſic enim ille de hac regione Acridophagis Æthiopibus vicina: Ἀκριδοφάγων ἐσχατιὰν χώραν πολλὴν καὶ νομὰς ἔχουσαν ποικιλίᾳ διαφερούσας. ἔρημος δὲ πλείους καὶ τοῖς πλησίοις ἄβατος, καὶ ἀπ᾽ ἀρχῆς ἀνθρώποις οἰκήτορας ἔχουσα, διὰ τὸ πλῆθος ἀπείρου σκορπίων καὶ φαλαγγίων, ἃς τετραγνάθους ἐπονομάζουσιν. citra Æthiopas Cynamolgos hanc regionem eſſe dicit Plinius, quia Cynamologi omnium vltimi τῶν πρὸς μεσημβρίαν οἰκούντων. Vides Plinium τὰ φαλάγγια, *ſolipugas* vertere. & tamen quod mireris, in phalangiorum deſcriptione ſolipugas non nominat. immo quaſi toto genere ſint à phalangijs diuerſæ, ſeorſim earum facit mentionem. Atqui ex multis alijs locis patet eum *ſolipugas* vocaſſe, quæ Græcis Φαλάγγια, vt cum ſcribit leguminibus innaſci *venenatas beſtiolas, ſolipugarum generis*: τῶν φαλαγγίων γένος, intellexiſſe clarum eſt ex alio loco, vbi phalangia nominat ea animalcula quæ eruo innaſcuntur, cum aquoſa eſt hyems. ἐν ἐπομβρίαις abundare id genus beſtiolas, ſcriptum etiam Agatharchidæ. τοῦτο γὰρ τὸ φῦλον ἐν ταῖς ἐπομβρίαις λέγουσιν ἐπιπλεονάζειν. Ceterum τετραγνάθους quas idẽ nominat auctor in genere phalangiorum etiam Plinio nominatæ: *tetragnathi duo genera habent*. ita ſcribendum non *tetragnathij*. Ex his conſtat *ſolipugas* veteribus Latinis vocatas à pungendo, quæ Græcis φαλάγγια ſunt, ex genere τῶν ἀραχνῶν. quod nemo hactenus animaduerterat. Hinc etiam colligi poteſt quam rectè ſcribat Solinus Sardis agris id eſſe ſolipugam, quod alijs in regionibus eſt ſerpens, quaſi nuſquam alibi præterquam in Sardinia inſula naſcantur ſolipugæ, & phalangia. quod ſi ſolifugas à ſolipugis diuerſas putauit, non minus errauerit.

Pag. 18. C. *nam ſolum illud argenti diues eſt*] in quibuſdam: *argento*. ſed illud melius. nam ita antiqui. & Virgilius ſæpe, quem ſequitur noſter in multis.

---diues pictaï veſtis, & auri.

paulo poſt, *occultim exreptat*, quidam libri. alij, *occultum reptat*. quod Solinianum eſt.

& herba Sardonia] ἡ Σαρδονία. quod ἐθνικὸν Græcum eſt. Nam Latini frequentius, *Sardoum*. vnde herba hæc *Sardoa* dicitur Salluſtio, & Virgilio. ſchedæ Palatinæ vetuſtiſſimæ heic legunt, *herba Sardinia*. qui minus autem *herba Sardinia*, ἡ Σαρδονία πόα, quam *Sardinia inſula*, Σαρδονία νῆσος? nihil tamen mutamus.

quæ in defluuijs fontaneis prouenit] ἐν ταῖς πηγαίαις ἀπορρύσεσι.

ea ſi edulio fuerit neſcientibus, neruos contrahit] id eſt, ſi neſcientes & imprudentes eam ederint. Macrobius: *ſi quis aconitum neſciens hauſerit, non nego eum hauſtu plurimi meri ſolere curari*. nemo enim edit ſciens quod noxium eſt. Ineptè antea in omnibus editionibus vulgatum: *ea ſi edulio fuerit, veſcentibus neruos contrahit*. Herbam hanc porro Dioſcorides,

A βατραχίου εἶδος facit. In deſcriptione vero Batrachij ſecundam eius ſpeciem dicit eſſe herbam Sardoniam, ὃ δὴ καὶ σέλινον ἄγριον καλοῦσι. Latini *Apiaſtrum* vocant agreſte apium. vt enim *piraſtrum* eſt pirum ſyluestre, ſic *apiaſtrum*, apium ſylueſtre. Gloſſæ: *piraſtrum*, ἀχράς. Salluſtius apud Seruium, herbam Sardoniam ſimilem eſſe apiaſtro ſcribit, hoc eſt ἀγρίῳ σελίνῳ. idem Seruius: *non dicit cicutam quæ omnibus nota eſt; ſed illam Sardoniam quæ apiaſtri ſimilis homines decipit*. apiaſtrum venenatum in Sardinia naſci teſtatur, quæ eſt herba Sardoa, vel apium agreſte. toto ge-

B nere ab hoc apiaſtro diuerſa ex alia herba quam Romani veteres *apiaſtrum* etiam dixere, ab apibus, quæ Græcis μελισσόφυλλον, aut μελίττηνα, aut μελίφυλλον. Gloſſæ optimæ: *apiſtra*, τὰ μελίφυλλα, ὡς πλῆνας perperam hodie legitur. *apitra* ἀμπελόφυλλα. dicebatur & *apiaſtrum*. diuerſum hoc tamen erit ab apiaſtro quod eſt ἄγριον σέλινον. iſtud ab apio, quod Græcè dicitur σέλινον, deriuatum eſt: illud ab apibus, & eſt μελισσόφυλλον, quo apes impensè delectantur. ſic *apiaſtræ* aues dictæ, quæ apes comedebant. Seruius: *oſtendit etiam aues eſſe meropes. ſunt autem virides, & vocantur apiaſtræ,*

C *quia apes comedunt.* at immani errore Plinius, *apiaſtrum* τὸ μελισσόφυλλον cum apiaſtro τῷ ἀγρίῳ σελίνῳ confundit. nam inter apij genera, *apiaſtrum* referens ſic ait: *apiaſtrum Hyginus quidem meliſſophyllon appellat, ſed in confeſſa damnatione eſt venenatum in Sardinia*. atqui *apiaſtrum*, quod venenatum in Sardinia naſcitur, eſt ἀγριοσέλινον, non μελισσόφυλλον. *apiaſtrum* vero cuius flos gratus apibus, quique in coronamenta etiam venit, nihil prorſus habet cum illo apiaſtro ſimile. Virgilius:

---huc tu iuſſos aſperge ſapores

Trita meliſphylla, & cerinthæ ignobile gramen.

D *Meliſphylla* dixit verſus gratia quæ μελίφυλλα. Nicander:

Τὴν ἤτοι μελίφυλλον ἐπικλείουσι βοτῆρες,
Οἱ δὲ μελίκταινα.

perperam hodie in Virgilio ſcribitur, *meliphylla*. Phylargyrus ad eum locum: *Meliſphyllon herba eſt quam vt ait Varro alij apiaſtrum, alij melinen appellant.* ita emendandus Varro: *cytiſo obſeuiſſe & apiaſtro quod alij meliphyllon, alij meliſſophyllon, quidam melinen appellant.* Nam vt ſcimus teſtimonio doctiſſimi Victorij vetus liber habebat, *mellinen*. Græcum eſt, ἡ μελίνη.

E Non igitur Hyginus primus *apiaſtrum* meliſſophyllon appellari docuit, falſo opinatus Plinius, ſed longè ante Hyginum ſic appellauit Varro. Plinius lib. XXI. cap. IX. *ergo in coronamenta folio venere Meloplırum: Smerea, Origanum, Cneorum quod Caſiam Hyginus vocat; & quod cunilaginem, conyza; meliſſophyllum, quod apiaſtrum; melitoton quod nos ſertulam Campanam vocamus.* ſic ille Plinij legendus locus. *Cneorum*, inquit, quod Hyginus caſiam vocat: & *Conyza* quod idem appellat cunilaginem. hic eſt etiam Hyginus qui meliſſophyllum Latinè apiaſtrum vocari docebat, ab apibus ſcilicet, non ab apio quod eſt ἀγριοσέλινον &

Digitized by Google

herba Sardonia. Apiaſtri ſiue meliſſophylli flore olim etiam coronari ſolitæ deorum aræ. Virgilius:

Eſt etiam flos in pratis cui nomen amello.

amellum ibi eſt μελισσόφυλλον. Gloſſæ: *Amellum*, μελίφυλλον quem florem ita deſcribit:

Aureus ipſe, ſed in foliis quæ plurima circum
Funduntur, violæ ſublucet purpura nigræ.
Sæpe deûm nexis ornatæ torquibus aræ.

florem vocat, apices illos croceos, vel aureos, qui in medio ſunt calice, folia vero calicem ipſum, qui purpureus eſt. ſic Ouidius de Narciſſo:

--- croceum pro corpore florem
Inueniunt, foliis medium cingentibus albis.

flos Narciſſi albus eſt, in medio luteus, & falluntur qui Narciſſos nobis luteos obtrudunt. ſed florem proprie vocat Narciſſi, quod intus eſt croceum in Narciſſo. Dioſcorides: ἐφ' ὧ ἄνθος λευκόν, ἐν μέσῳ δὲ κροκῶδες, ἐνίων δὲ πορφυροειδές. Vopiſcus in Aureliano: *roſas in corte extiſſe purpureas, floris aurei.* vbi *florem aureum* vocat luteos apices, qui ſunt in medio calice roſæ, vt ibi docuimus. Plinius de roſa: *quo mox intumeſcente, & in virides alabaſtros faſtigato, paulatim rubeſcens dehiſcit, ac ſeſe pandit in calices, medii ſui ſtantes amplexa luteos apices.* ita legendum in Plinio: nam roſa primum in alabaſtros faſtigatur, deinde in calices ſe pandit. Florus *Pyramidas* vocat, qui Plinio *alabaſtri*, & *calathos*, quos ille *calices*. de roſis:

--- prima dies oſtendit ſpicula florum,
Altera Pyramidas nodo maiore tumentes,
Tertia iam calathos.

ſed hæc obiter. crocos igitur florum, propriè Latini *flores* appellarunt. aliter de Narciſſo Plinius: calicem vocat, qui in medio eſt croceus; florem, quæ in ambitu ſunt, folia candida, *Narciſſum vocant: huius alterum genus flore candido calice purpureo.* quod autem ait Narciſſi genus alterum, *flore eſſe candido, calice purpureo*, non potius dicendum fuit: *calice candido, flore purpureo?* Ita videretur ex his quæ ſuprà diximus. Verum hoc aliter obtinet in Narciſſo: nam purpureum illud vel croceum quod intus habet, effigie calicis eſt, & velut corona, quæ in orbem currit croceum. Quare fruſtra Plinium reprehendũt, quaſi calicem vocauerit quod in medio floris extat, idque fecerit nullius auctoris exemplo. calix, inquam, in medio Narciſſi purpureus aut croceus viſitur. Sed ipſi potius reprehendendi qui calicem in flore quid ſit neſciunt. putant eſſe ex Græco κάλυξ, & falluntur. κάλυξ inter alia ſignificat florem roſæ adhuc conniuentem, & nondum apertum. Heſychius: κάλυξ, τὸ ἄνθος τοῦ ῥόδου τὸ μὴ ἐκπεπταμένον. Gloſſæ: *conniuum*, κάλυξ ῥόδου, μεμυκός. id cum Plinij ſententia minimè congrueret, qui roſam quando dehiſcit & aperitur, *in calices ſeſe pandere* dixit. ſed *calices* ibi non ſunt κάλυκας, ſed κύλικας, vaſa nempe quibus bibitur. qui Latinè *calices*. ab huiuſmodi calicum ſimilitudine dicti in floribus *calices*. ca-

A *lathos* etiam aliter dixere. Nam *calathi* iidem quod *calices*. Virgilius:

Vina nouum fundam calathis Aruiſia nectar.

Seruius *calices* interpretatur. Plinius de lilio: *candor eius eximius, foris ſtriatis & ab anguſtiis in latitudinem paulatim ſeſe laxantis effigie calathi, reſupinis per ambitum labris.* ita legendum. paulo poſt *calicem* vocat: *ita odor colorque duplex, & alius calicis, alius ſtaminis differentia anguſta.* in Narciſſo non folia quæ candida ſunt, calicis figuram reddunt. nimis quippe reſupinantur, ſed qui in medio eſt purpureus aut croceus circulus, ad hoc inſtar
B habet. Nam in aliis purpureus, in aliis croceus. Plinius de purpureo iam dixit: ſequitur de croceo: *altero generi cetera eadem, calix herbaceus.* poſuit herbaceum pro eo quod in Diſcoride eſt, κροκῶδες. itaque aiunt Plinium legiſſe apud Dioſcoridem ποῶδες. falluntur. lege in verbis Plinij: *calix heluaceus.* idem mendum infrà cap. XIX. *Narciſſi duo genera in vſum medici recipiunt: vnum purpureo flore, & alterum herbaceum.* ſcribendum, *heluaceum*: color heluaceus, & *heluens* eſt inter ruſſum & album. ita Feſtus: hic planè eſt melinus &
C luteus color, vel croceus. Vt ad rem tandem redeamus, flos Amelli purpureus, cum crocis intus, quos aurei floris nomine donat Virgilius. idem ſcribit Amellum, ex imo ceſpite ingentem ſyluam tollere. hoc etiam proprium meliſſophylli, quod multos caules ex vna radice ſpargere, & valde fruticoſum eſſe ſciunt herbarij. ballotæ, vel marrubio nigro quod μελανοπράσιον Græci vocant, ſimile eſſe ſcribit Dioſcorides. atque inde πράσιον quoque dictum. Heſychius: μελίφυλλον βοτάνη τις. ὃ καὶ μελισσόφυλλον καὶ πράσιον magno errore Plinius πράσον & πράσιον confundit, porrum & marrubium, quum dicit balloten alio no-
D mine *nigrum porrum* vocari. ita enim eius libri. Ceterum nulla marrubij nigri ſimilitudo cum apio ſylueſtri nulla meliſſophylli, cum batrachio. Plinius non poteſt credere Hygino meliſſophyllum Latinè vocari apiaſtrum: etenim capite XII. lib. XXI. ſcribens hortis coronamentiſque maximè aluearia & apes conuenire, addit: *harum ergo cauſa ſerere oportet, thymum, apiaſtrum, roſam, violas, lilium, cytiſum, fabam, eruilium, cunilam, papauer, conyzam, caſiam, melilotum, meliſſophyllum, cerintham.* vbi apertè diſtinguit meliſſophyllum ab apiaſtro. adeo nimirum imbiberat apiaſtrum
E eſſe ἀγριοσέλινον. Atqui Varroni credere debuit, à quo Hyginus accepit. Apiaſtrum igitur eſt ἀγριοσέλινον, eſt & μελισσόφυλλον, diuerſa vtrumque origine. ſic vno eodemque nomine diuerſiſſimi generis herbas Latini appellauere. Optimæ Gloſſæ huic voci vtramque ſignificationem adponunt: *apiaſtrum*, μελισσόφυλλον, *olus atrum*, ἱπποσέλινον. perperam, ἱππομάραθον ſcribitur.

Pag. 18. C. *vt qui mortem oppetunt, facie ridentium intereant*] duplex heîc lectio fuit ex diuerſis editionibus. prima videtur habuiſſe: *vt qui mortem oppetant. velut ridentes intereant.* ſic Sal-

luſtius de hac eadem herba: *hæc comeſa hominum rictus dolore contrahit, & quaſi ridentes interimit.* in altera quæ ab ipſo recognita eſt, poſuit: *vt qui mortem oppetant, intereant facie ridentium.* quod ex Græco eſt, τῇ τῶν γελώντων φαντασίᾳ. Dioſcorides: ὥστε γέλωτος φαντασίαν παρέχειν. Heſychius: ὡς γέλωτος φαντασίαν δοκεῖν ἔχειν τοὺς ὁρῶντας. quod edebatur antea, conflatum ex vtroque: *velut facie ridentium intereant.*

Pag. 18. C. *rictu diducit ora*] Salluſtius apud Seruium: *hominum rictus dolore contrahit.* an non hæc contraria ſunt, *rictus contrahi*, & *rictu ora diduci?* Salluſtius *rictus* pro labiis poſuit, quæ contrahuntur eſu Sardoniæ. Dioſcorides: καὶ
B
ἀποσπασμὸν μετὰ συνολκῆς χειλέων. Heſychius in voce Σαρδόνιον· ὡς καὶ τῶν χειλέων τοῦ στόματος συστελλομένων, ἐκ τοῦ τοιούτου σπασμοῦ γυμνοῦσθαι λοιπὸν ἢ τοὺς ὀδόντας. ſic *ricta* Lucretio ſunt labiæ:

Mollia ricta tremunt duros nudantia dentes.

at *rictus* propriè dicitur ea oris conformatio qua labia diducuntur, vt ſolent fictè ridentes, aut verè ringentes, quod Græci dicunt σεσηρέναι. nam *rictus* à ringendo. Feſtus: *rictus, rixæ ringitur, dici videntur, quia in diuerſum rumpantur, contrariaque ſint recto.* Titinnius: *exporge frontem, habeas ſemper facito rictus.* ita legendum. Pomponius: *rictum & labeas cum conſidero.*
C
Varro: *rictus paruiſſimus, vt refrænato riſu roſeo.* id eſt, parua oris apertio. nam *rictus* vt dixi, στόματος ἄνοιξις, vt σεσηρότων. Igitur quibus labra contrahuntur, vt his qui Sardoniam comederunt, rictu ſolent ora diducere. Nam labra ſic contracta renudant dentes, & rictum faciunt. *Ringi* eſt, σεσηρέναι τοὺς ὀδόντας, quod canes irritatæ faciunt. Inde & pro labiis ipſis, & pro toto ore rictus vſurpatus eſt, quod in beſtiis, ῥύγχος.

de imbrido cælo] Recentior Palatinus, qui tamen ex optimo deſcriptus videbatur, habebat: *imbridoco.* quæ admonitio eſt librarij in aliis lectum fuiſſe, *imbrido*, in aliis *imbrico.*
D
ſic vtrumque ſolet auctor vſurpare, *candidare* & *candicare.* Feſtus: *imbrica tempeſtate, pluuiam videtur ſignificare.* ceteri omnes Solini codices legunt, *imbrido.* ſic *albicus*, & *albidus.*

hoc collectaneum deparcitur] diu eſt quum ita in Solino legi edique debuit. vulgati: *depaſcitur.* ineptè. Sardi homines collectanea aquæ imbricæ deparcebant ac conſeruabant, per hyemem, vt ſufficerent æſtate defectis fontibus, & Ioue non impluente. *deparcere*, vt *imparcere*, & *comparcere.* Feſtus: *comparſit Terentius* pro *comperſit.* ita legendum. vulgo ineptè,
E
compeſcuit. Notat Feſtus Terentium poſuiſſe *comparſit* pro *comperſit.* cum à parco compoſitum, deberet eſſe potius *compereo*: vt conſpergo, à ſpargo. Terentij verba: *quod ille de demenſo ſuo, ſuum defrudans comparſit miſer.* id eſt, parcendo conſeruauit de demenſo ſuo. quibus verbis ſignificatio vocis *compeſcuit*, nullo modo conuenit. ſcribi etiam poſſet, pro *compepercit.* ſic notat Catonem *parſi* dixiſſe, pro *peperci.* deparcere collectaneum hoc loco eſt ταμιεύειν, conſeruare. ſic *parcere linguam* pro continere dicebat in ſacrificiis. Feſtus: *parcito*

A
linguam in ſacrificijs dicebatur, id eſt coërceto, contineto, taceto. perperam legitur, *Paſcito linguam.* quod ineptum eſt. *compeſcere* quidem dicitur coërcere: quod propriè ſit in idem paſcuum cogere animalia, & compellere: cui contrarium *diſpeſcere.* ſed *paſcere* ſimpliciter pro coërcere, inauditum eſt. *parcere linguam*, φείδεσθαι τῆς γλώσσης, tacere, abſtinere linguam. *deparcere* idem quod ſimplex parcere. ſic *deparcus* Suetonio, pro valdè parco. *comparcere* infrà habemus eodem ſenſu.

vbi defecerint ſcaturigines] in quibuſdam deeſt vox, *ſcaturigines.* & poteſt abeſſe ita di-
B
ſtinguendo: *vt ſufficiat vſui, vbi defecerint fontes. Sane calidi & ſalubres aliquot* locis *efferueſcunt.* ſed verius variam & heic fuiſſe lectionem ex duplici lectione. in πρωτεκδόσει fuit *hoc collectaneum deparcitur, vt ſufficiat vſui, vbi defecerint, quæ ad victum vſurpari ſolent.* id eſt collectaneum aquarum pluuiarum deparcitur vt vſui eſſe poſſit, quum defecerint illæ aquæ, quæ ad victum ſolent vſurpari, vt ſunt fontaneæ. in recognita editione pro illis ſcripſit, *vbi defecerint ſcaturigines.*

Fontes calidi & ſalubres aliquot efferueſcunt] Hoc de Sicilia omnes ſcripſere non de Sardinia. Strabo: Θερμῶν γοῦν ὑδάτων ἐκβολὰς κατὰ
C
πολλοὺς ἔχει τόπους ἡ νῆσος. Diodorus Siculus: Οὐ μόνον γὰρ πρὸς ὑγίειαν τῶν νοσούντων τὰ κατ' αὐτὴν λουτρὰ πολλὰ συμβάλλεται, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐκ τῶν θερμῶν ὑδάτων ἰδιότητα παρέχεται τέρψιν καὶ ἀπόλαυσιν οὐ τὴν τυχοῦσαν. διόπερ πολλοὶ τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ὑπὸ νόσων ἰδιοτρόπων ἐνοχλούμενοι καταπλέουσιν, εἰς αὐτὴν καὶ τοῖς λουτροῖς χρώμενοι παραδόξως ὑγιεῖς καθίστανται. Silius Italicus de Sicilia:

Heic & Pæonios æterno ſulfure fontes.

vetus Epigramma Philippi Theſſalonicenſis, ἀνέκδοτον Siciliæ ὕδατα Παιώνια ſic prædicat:

Η χθὼν ἡ χρυσῶδες, ἡ χερὶ πόδας
Γυῖα κατ' ἐσθλὴν ὕδατος Παιωνίου
D
Ηλθὲν ποθ' ἑρπύζοντα σὺν δρυὸς ξύλῳ
Τὸ μὲν διεσκήνελθε τὴν πεπρωμένην
Οἶκτος δὲ νύμφας εἷλεν. αἱ τ' ὀρεινόμου
Αἴτνης παρῳρείνουσι Εὐμήθου πέδον
Εχουσι δινεῦτος ὑγρὸν οἶκον.
Καὶ τῆς μὲν ἀμφίκωλον ἀρτιμελὲς σκέλος
Θερμὴ διεπλέξεν Αἰτναίη λιβάς.
Νύμφαις δ' ἔλειπε βάκτρον, αἱ δ' ἐπῄνεσαν
Πέμπειν μιν ἀστήρικτον ἡσθεῖσαι βάσει.

legendum autem in Epigrammate,

Αἴτνης παρῳρείνοι Συμαίθου πέδον.

Symæthus flumen in Sicilia. fontes igitur
E
Pæonij & medicati in Sicilia, non in Sardinia. & vnde tales in Sardinia inſalubri & peſtilenti aëre adeo famoſa? ita quidem vt illius inſulæ nomen de mera peſtilentia vulgo vſurpatum ſit. hinc illa:

——*in medio Tibure Sardinia eſt.*

Nugatur Solinus quum Sardiniæ adiudicat quod Siciliæ eſt. vtrum aliud agens, an hoc ipſum agens ac de induſtria mentiens, non diſputo.

qui oculis medentur, & coarguendis valent furibus] quod ſequitur de fonte qui fures coarguit, & ſacramenti fidem probat. ea-

Digitized by Google

dem futilitate Sardiniæ adſcribit auctor, quæ pæonios calidos fontes, cum vtrumque ſit Siciliæ. Palicorum lacus in Sicilia vel Deilorum, qui fratres Palicorum habebantur, hoc exigendi ſacramenti miraculo inclaruere. de his vide Macrobium & Stephanum.

Pag. 18. D. *quiſquis ſacramento raptū negat*] Macrobius: *cum furti negati vel eiuſmodi rei fides quæritur, & iuſiurandum à ſuſpecto petitur, vterque ab omni contagione mundi ad crateras accedunt.* vide locum. ad pœnam periurij quod attinet Macrobius falſum iuratorem vitam amittere dicit: Stephanus, πηρωθῆναι: noſter periurum cæcitate damnari vult. idem ſcribit Diodorus Siculus lib. XI. τοιαύτης δὲ, inquit, θεοπρεπείας οὔσης περὶ τὸ τέμενος οἱ μέγιστοι τῶν ὅρκων ἐνθάδε συντελοῦνται, καὶ τοῖς ἐπιορκήσασι συντόμως ἡ τοῦ δαιμονίου κόλασις ἀκολουθεῖ. τινὲς γὰρ τῆς ὁράσεως στερηθέντες τὴν ἐκ τοῦ τεμένους ἄφοδον ποιοῦνται. μεγάλης δὲ οὔσης δεισιδαιμονίας, οἱ τὰς ἀμφισβητήσεις ἔχοντες, ὅταν ὑπό τινος ὑπεροχῆς καταισχύνωνται, τῇ διὰ τῶν ὅρκων τούτων ἀνακρίσει κρίνονται. Hæc Diodorus de Paliceno Siciliæ fonte, quæ noſter in Sardiniam tranſtulit. de cuius leuitate, oſcitantia, futilitate nihil dici poteſt pro merito. itaque tacere malim, quam parum dicere.

aut ſolidant oſſa fracta] Arnobius: *ſi exos humanum genus velut vermiculi naſceremur, Oſſipago ſolidatrix oſſium nomen proprium non haberet.* ea eſt quam alibi vocat *oſſipaginam*, à pangendis & ſolidandis oſſibus.

& captus oculis, admiſſum tenebris fatetur] in pleriſque librorum τὸ *tenebris* deſideratur. ex προεκδόσει videtur manaſſe, quæ habuerit, *& admiſſum tenebris fatetur.* pro quo in διασκευῇ, *& captus oculis, admiſſum fatetur.* idem ſenſus. ea re quod oculis captus eſt, declarat & manifeſtum facit reatum. fateri vt ſuprà, declarare & pandere. *tenebræ* pro cæcitate poëticum, vt Græcis σκότος. Ouidius:

—— *tenebras & cladem lucis ademptæ*
Obijcit ——

AD CAPVT V.

in Romanum arbitratum] alias: *in Romanam poteſtatem.* ex eo quod eodem anno M. Valerius Sardiniam, C. Flaminius Siciliam prætores ſortiti ſunt, vult eas inſulas iiſdem temporibus prouincias eſſe factas. quod non procedit. nam hinc etiam ſequeretur eodem anno in prouinciæ formam ambas fuiſſe redactas. quod falſum. ſcribe igitur: *primò quod vtraque inſula in Romanum arbitratum redacta, iiſdem temporibus facta eſt prouincia: tum eodem anno Sardiniam M. Valerius, alteram C. Flaminius prætor ſortiti ſunt.* vulgo legitur: *cum eodem anno.*

Excipitur nomen Sardi maris] *nomen Sardi maris* pro Sardo mari. vt *nomen virginis* Arnobio. *nomen agelli* pro agello, Virgilio.

aſpectus in Peloponneſum & Meridianam plagam dirigit] ita priſcæ omnes editiones, quæ Delrianam anteceſſere. nam ipſe malè mutauit in ſua, *in Peloponenſem & Meridianam plagam.* quaſi libri quo vſus eſt ductu. Noſtri *Peloponneſum* habebant. Strabo de Pachyno ad Eoam plagam eum dirigi & Peloponneſum

A reſpicere dicit: Πάχυνος δὲ ἡ ἐκκειμένη πρὸς ἕω, βλέπουσα πρὸς τὴν Πελοπόννησον. Seruius à Solino ſtat. *Pachynus*, inquit, *promuntorium eſt Auſtrum ſpectans.* Polybius quoque, qui πρὸς μεσημβρίαν νεύειν hoc promuntorium teſtatur. rationem huius diuerſitatis pete ex ipſo Strabone lib. VI.

Pelorias auerſa veſpero, Italiam videt] ſic correximus ex coniectura primum, deinde ex libris. ſolent in deſignandis adſpectibus huiuſmodi prominentiarum, plagam cœli, & terræ regionem notare. vt paulo ſuprà: Pa-
B chynus, Meridiem & Peloponneſum ſpectat. præterea Sicilia aduerſa veſpero vel occidenti non eſt, qua parte Italiam videt: Nam Sicilia ad meridiem Italiæ ſita eſt, ergo Italia ad Septentrionem Siciliæ. confirmat & Martianus Capella quod autem Peloriadem aduerſam veſpero ſtatuit, ab omnibus diſſentit, qui ad Arctos proſpicere affirmant, & ita neceſſe eſt ſi Italiam videt, quæ ad Septentrionem Siciliæ iacet. Dionyſius:

—— αὐτὰρ ἐπ' ἄρκτους
Ἠνεμόεσσα Πελωρὶς, ἐς Αὐσονίην ὁρόωσα.

Ptolemæus: Βορείας πλευρᾶς τὸ μέσον, τὸ ἐξέχον
C καὶ βορειότατον ὃ καλεῖται Πελωρὶς ἄκρα. Strabo: ἡ Πελωριὰς ἀρκτικωτάτη λέγεται ἂν τῶν τριῶν γωνιῶν. Latus quidem Siciliæ quod à Lilybæo ad Peloriadem circumflectitur, verſus ortum incuruari, ita vt inter Septentrionem & veſperum reſpiciat, ſcribit Strabo. ſed addit idem Septentrionem verſus habere Italiam, ad occaſum autem, Tyrrhenum mare & Æolias inſulas obiectas. Πρὸς ἄρκτον μὲν ἔχουσα τὴν Ἰταλίαν, πρὸς δύσιν δὲ τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος καὶ τὰς Αἰόλου νήσους. ſic falſiſſimum quod heîc ſcribit Solinus, Pelorum veſpero aduerſum, Italiam videre. nam qua Italiam proſpectat, Septentrioni
D obuerſum eſt. ſimiliter errauit ſuprà dicens Pachynum in Peloponneſum & Meridianam plagam dirigere aſpectus. verum quidem eſt & Meridianam ſimul & Orientalem plagam reſpicere, ſed qua Meridianæ aduerſus eſt, non videt Peloponneſum, quam aſpicit ad Orientem. Martianus Capella Solinum in vtroque ſequitur, vt & in omnibus toto illo ſexto libro.

Laudata vnico ſoli temperamento] ita noſtri. editiones vulgo: *ſoli temperamento egregia.* quod ex prima eſt editione.

neque fatiſcat in puluerem ſiccitate] reſpondet & ἰσόκωλον eſt membro ſuperiori: *neque hu-*
E *mido in lutum madeſiat.* vulgo erat, *neque fatiſcat in vagum puluerem.* vocem ſuperfluam eiecimus libris iubentibus.

quod ei proximans condenſis arbuſtis] & hoc ex libris illis eſt. nam retro editi: *quod ei proximus condenſis arbuſtis.* Proximare verbum illorum temporum, quod frequens apud Tertullianum.

numeratur inter eximia] προεκδόσεις: *inter memorabilia numeratur.*

quantamque ſui partem gurgiti intimauerit] ſic repoſuimus. nam quod prius in editionibus propagatum eſt, *quantaque ſui partem in-*

Digitized by Google

gurgitauerit, lectio eſt τῆς προεκδόσεως. & rectè mutauit auctor. nam *ingurgitare* alio ſenſu Latini dicunt. hîc pro eo poſuerat, quod Græci dicunt ἐμβυθίζειν. hanc vocem infrà eadem ſignificatione etiam vſurpauerat in priori ſua editione. ſic enim ſcripſerat de margaritis: *ſubſidunt, & ſe profundis ingurgitant, vt ab æſtu vindicentur.* quod mutauit inter recognoſcendum & poſuit: *ſubſidunt in profundum, & ſe gurgitibus ab æſtu vindicant.*

Pag. 19. B. *quam longiſſimè iecisse lineam*] hoc melius vulgato hactenus: *quam longiſſimam poterat iecisse lineam.*

colonia Tauromenia, quam priſci Naxum vocabant] Plinius: *colonia Tauromenium, quæ antea Naxos.* diſſentit Strabo, qui Tauromenium à Naxo facit diuerſam. ἔπειτα Ταυρομένιον καὶ Κατάνη, καὶ Συρακοῦσαι. αἱ δὲ μεταξὺ Κατάνης καὶ Συρακουσῶν ἐκλελοίπασι, Νάξος καὶ Μέγαρα. idem ſentit Marcianus Heracleota:

Ἑξῆς δ' ἐν αὐτοῖς γενομένης, οἱ Χαλκιδεῖς
Κτίζουσι Νάξον, οἱ Μεγαρεῖς δὲ τὴν Ὕβλαν.

ita ſcribendum. & paulo poſt:

Εἶθ' Ἱμέρα καὶ Ταυρομένιον ἐχομένη,
Εἰσὶν δὲ πᾶσαι Χαλκιδεῖς αὗται πόλεις.

Scylax Caryandæus: πόλεις δέ εἰσιν ἐπὶ Πελωριάδος Ἑλληνίδες αἵδε. Μεσσήνη καὶ λιμήν. Ταυρομένιον, Νάξος, Κατάνη, Λεοντῖνοι. Mela in ora Peloritana *Meſſanam, Tauromenium, Catinam & Megarida recenſet.* de Naxo nihil dicit, an quia non amplius erat? ſed & Megarida, quam in his numerat, iam pridem fuiſſe ſcribit Strabo cum Naxo. an ſub Tauromenij nomine Naxum comprehendit, quaſi eamdem? Hæc ſententia quoque Plinij eſt. contra ſtant Græci. vtraque à Chalcidenſibus condita, ideo confudere.

Colonia Tauromenia, oppido Meſſana, Rhegio Italiæ oppoſita] dicit oram Peloritanam habitari colonia Tauromenitana, oppido Meſſana, quæ Rhegio Italiæ oppoſita eſt. nihil notius aut certius. Nos ita diſtinximus atque emẽdauimus. Nam inanterioribus editionibus extabat: *Oppidum Meſſana Rhegio Italiæ oppoſitum eſt: quod Rhegium,* &c. corruptiſſimè.

quod Rhegium à dehiſcendi argumento] Plinij verba ſunt: *ab hoc dehiſcendi argumento Rhegium Græci nomen dedere oppido in margine Italiæ ſito.*

Pachyno multa Thynnorum ineſt copia, ac propterea captura larga] lectio prioris editionis, hæc fuit: *Pachynum thunnis, & omnibus mari nantibus piſculentiſſimum.* correxit id in poſteriore, & pro eo poſuit: *Pachyno multa thynnorum ineſt copia, ac propterea captura larga.* vnde in editiones vulgarias hæ duæ ſimul lectiones ſunt propagatæ. *Pachyno multa thynnorum ineſt copia, echinis & omnibus mari nantibus piſculentiſſimum, ac propterea captura ſemper larga.* corrupta etiam altera. *Echynis* pro *thynnis.* Nos eam repoſuimus quam certo ſcimus fuiſſe recentatæ ac recognitæ ἐκδόσεως, reiecta ea quam auctor ipſe damnauit. *omnibus mari nantibus* loquutio Soliniana, licet eam hîc mutauerit. ſic infrà: *qui ſtudent cultui, dentibus mari nantium belluarum inſigniunt enſium capulos.*

Lilybitano Lilybæum oppidum decus eſt, Lilybæo Sibyllæ ſepulcrum] multos vidimus codices ſcriptos. nullus huius loci ſinceram lectionem nobis exhibuit. quam nunc exhibemus, & verã putamus, eam ex veſtigijs multarum diuerſè corruptarum confecimus. Lilybitano promuntorio decus eſſe dicit Lilybęum oppidum, ipſi oppido ſepulcrum Sibyllæ. ſic infrà loquitur: *Epidauro decus eſt Æſculapij ſacellum.* Sibyllam porro intelligit Cumanam, quam ſuprà dixit ſepulcrum in Sicilia habere.

poſt Siculus Neptuni filius] Poſt Sicanum ſcilicet, qui Sicaniæ nomen fecerat, Siculus eidem inſulæ nomen dedit, & Siciliam appellauit. reſtituimus hoc loco omnium editionum lectionem ac diſtinctionem, quam prauo iudicio mutauit in ſua Delrius. ſic enim curauit edendum: *poſt Siculum Neptuni filium, in hanc plurimi Corinthiorum, Argiuorum, Ilienſium, Cretenſium confluxerunt.* Martianus Capella qui Solinum compilauit noſtram confirmat cùm lectionem, tum interpunctionem: *Sicania à Sicano rege qui cum Iberica manu in eandem terram ante bella Troiana peruenit: dehinc Siculus Neptuni filius, à quo nomen eidem commutatum.* Solinus ipſe è Silio cuius hæc ſunt:

Poſt dirum Antipathæ ſceptrũ, & Cyclopea ſaxa
Vomere verterunt primum noua rura Sicano.
Pyrene miſit populos, qui nomen ab amne
Aſcitum patrio, terræ impoſuere vacanti.
Mox Ligurum pubes Siculo ductore, nouauit
Poſſeſſis bello mutata vocabula regnis.

In hanc porro varij confluxere] Scylax Caryandæus: ἐν δὲ Σικελίᾳ ἔθνη βάρβαρα τάδε ἐστίν, Τυῤῥηνοί, Σικανοί, Σικελοί, Φοίνικες, Τρῶες. de Græcis qui eò colonias deduxerunt, Argiuis, Corinthijs, Cretenſibus. vide auctores.

Cretenſium] cum Minoe. Silius:

--- *mox accola Minos*
Duxerat & Cretum non fauſta ad bella cohortes.
Dædaleam repetens pœnam.

etiam cum hiberno conduntur ſerena] *hibernum,* hiems. vnde noſtrum. ſic *vernum* pro aëre. *hiberna, verna & autumni.* Tertullianus: *Serenum* vero abſolutè, τὸ αἴθριον, ſerenitas. ſic Poëtæ, *aperta ſerena.* & alibi, *fallax ſerenum.*

Deceptus toties fallacis fraude ſereni.

& apud Cyprianum: *nubilis ſerena ſuſpendi.* mens igitur Solini, etiam cum hiemat annus, nullo non die ſolem conſpici Syracuſis. Plinius dixit: *Rhodi & Syracuſis nunquam tanta nubila obduci, vt non aliqua hora ſol cernatur.*

Intra viſcera terræ diu voluitur] ſic legimus pro vulgato, *deuoluitur.* ſequitur: *nec ſe prius globi flammarum attollunt.* Virgilium imitatur, cuius eſt de Ætna & iſtud:

Attollitque globos flammarum, & ſidera lambit.

quod duriter & ἀκύρως à poëta dictum volebat Phauorinus.

miſtas ignibus niues profert] ſic edendum fuit, non vt editum eſt, *profert.*

Digitized by Google

Pag.19.D. *apicis canitie perpetua brumalem detinet faciem*] ita editiones quæ præceſſere Delrianam. & rectè. Silius:

Summo cana iugo cohibet, mirabile dictu,
Vicinam flammis faciem, æternoque rigore
Ardentes horrent ſcopuli, ſtat vertice celſi
Collis hyems, calidamque niuem tegit atra fauilla.

quæ Solinus ſic breuiter & eleganter expreſſit: *apicis canitie perpetua brumalem detinet faciem.* Delrius edidit in ſua: *aprica canitie perpetuo brumalem detinet faciem.* ideo fecit ſcilicet quod in codicibus ſcriptis reperiſſet: *aprici canitie perpetua.* Nam ita & in noſtris inuenimus ſcriptum. quiduis ille potius fuerit quam bonus criticus. *apicis* retinemus. ſi ſtemus ſcriptæ omnium librorum lectioni. ſenſus erit, Ætnę verticem quamuis vaſtis exundet incendiis, etiam vbi apricus eſt, ſolique & illis flammis expoſitus, canitie tamen perpetua brumalem faciem obtinere. *caniciem aprici perpetuam* vocat, niuem quæ in aprico hoc eſt τοῦ ἡλιακοῦ verticis, perpetuo caneſcit. celerius decedunt niues ex apricis locis quam ex vmbroſis, & hoc miraculum adauget. exundat incendijs Ætnæ vertex, & apricus eſt, ſic tamen niues perpetuas ſeruat.

ſunt alij montes duo] Hæc lectio προεκδόσεως. in recognita ſcripſit: *laudant alios montes duos Nebroden & Neptunium.* ſic infrà de ſmaragdis: *laudant auſteros: mero & viridi proficiunt oleo,* & ſuprà: *Pelorias laudata egregio ſoli temperamento.*

Nebroden dammulæ & hinnuli] in ſcriptis, *Damma & inules.* Gloſſæ, *inulei*, νεβροί. Heſychius: ἰνουλίους, νεβροὺς ἰνῶς, voces latinas ille interdũ inſerit Lexico ſuo. diminutiuum eſt ex voce Græca ἶνος quæ & παῖδα ſignificat. idem: ἶνος, παῖδας. *innulus* vel *innuleus*, παῖς ἐλάφου. ita enim Græci loquuntur. πῶλοι, παῖδες ἵππων. ſic Latini filios, & liberos. Iſidorus: *Innuli filij ſunt ceruorum, ab innuere dicti.* idem: *catuli abuſiuè dicuntur quarumlibet beſtiarum filij*, Græci etiam βρέφη de catulis animalium dixerunt. hinc hodie *fantem cerui*, quaſi infantem, de innuleo dicimus. ἶνος Græcè quoque πῶλον ſignificat τὸν ἐξ ὄνου καὶ ἵππου. Latinis *inni*, & *innuli*. Gloſſæ: *innuli*, οἱ ἐξ ἵππου καὶ ὄνου. ſed ἶνος vt dixi etiam παῖς. vnde ἴνη, ἡ κόρη, apud Heſychium. Sine adſpiratione ſcribi debet hæc vox.

Inde Nebrodes] breuius in προεκδόσει *Nebrodi Dammarum copia nomen dedit.* ſed νεβροὺς *dammas* interpretabatur. perperam. ideo correxit, *Nebroden Damma & innulei peruagantur: inde Nebrodes.* nam *inulei* νεβροί, vnde νεβρώδης. At *Damma*, aliud genus, in aduerſum adunca habent cornua, vt rupicapræ retro. vide Plinium. Gloſſæ: *damma*, δορκάδες, κεμμάδες. Κεμμὰς, Siculis, Καμμὰς, vnde Latini *Tamma*, & *Damma*, Nam T & K inuicem mutantur apud Siculos. ſic κάλχα, *caltha.* & ὄρνιθες ὄρνιχες. libri ſemper hoc nomen ſcribunt cum duplici m. perperam apud Strabonem hi montes, ὄρη νεβρώδη appellantur, & malè interpres *montes neruoſos* vertit.

A *quidquid Sicilia gignit ſiue ſoli, ſiue hominis ingenio*] Hæc à Silio cuius hæc ſunt lib. XIV. Sicilia:

Multa ſolo virtus iam reddere fœnus aratris,
Iam montes vmbrare olea, dare nomina baccho,
Cornipedemque citum lituus generaſſe ferendo,
Nectare Cecropias Hyblæo accedere ceras.

ita ſcribendum apud Silium non *accendere.* ait mel Hyblæum Hymettio proximum eſſe bonitate. Hinc noſter ſumpſit, quidquid Sicilia gignit proximum eſſe his quæ optima iudicantur.

B *niſi quod fœtus terræ Centuripino croco vincitur*] neminem hæc arbitror intelligere, quia nihil ſignificant. ait quidquid in Sicilia gignitur optimo proximum eſſe, *niſi quod fœtus terræ centuripino croco vincitur.* hæc ſunt buttubatta Næuij. nulla varietas in libris, niſi quod quidam habent, *fretus terræ.* ſcripſerim non dubia coniectura: *niſi quod fœtus terræ Centuripinæ Corycio vincitur.* vel eodem planè ſenſu: *niſi quod fœtu terra Centuripina Coryco vincitur.* fœtus terræ Centuripinæ eſt crocum, quod multum ibi prouenit. ſed Corycio vincitur, quod omnium optimum eſt. in aliis inquit, Sicilia quidquid gignit, proximè id accedit quod

C præſtantiſſimum habetur. in croci fœtura, qui apud Centuripas Siciliæ naſcitur, cedit. Nam tertiò tantum loco Centuripinus crocus numeratur. Plinius cuius & verba obiter hîc emendabimus: *prima nobilitas Cilicio, & ibi in Coryco monte: dein Lyciæ Olympo: mox Centuripino Siciliæ.* ita ſcribendum. Dioſcorides: δευτερεύει τὸ ἐκ τῆς περὶ Κιλικίαν Κωρύκου, ὁ ἐκ τοῦ Λυκιακοῦ Ὀλύμπου. εἶτα ὁ ἐξ Αἰγῶν τῆς Αἰτωλίας. ὁ δὲ Κυρηναϊκὸς καὶ ὁ ἐκ Κεντουρίπων τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν ἀσθενής, λαχανώδης ὄντως πάντης. Sic Dioſcoridis verba ſunt legenda, quæ vulgo corruptiſſima. Plinius Centuripinum tertio loco numerat, Dioſcorides Ægæum. ſequi-

D tur apud Plinium: *aliqui Phlegræo ſecundum locum dedere.* Turnebus corrigebat *Ægæo.* perperam. nec enim Dioſcoridem hic ſequutus eſt Plinius. Libri veteres partim habent *Hereo*, partim *Dhereo.* lege: *Theræo.* ex Thera inſula vna Sporadum. ſcribit ibidem Plinius: *Crocum ſilueſtre optimum. ſerere in Italia minimè expedit, ad ſcripula vſque ſingula areis decoquentibus.* Hoc quid ſit neſcio: inquinatiſſima eſſe tantum ſcio. nec ignoro quomodo explicent. optimum ac vetuſtiſſimum exemplar Bibliothecæ Thuanæ, diſertim ſcriptum præfert, *arcis* pro *areis.* omnino legendum: *ad ſcripula*

E *vſque ſingula arcis decoquens.* ſeges comparatur debitori, qui ſi bonum nomen eſt, cum fœnore reddit quod accepit: ſi minus, creditori ſuo decoquit. Columella: *iam res ipſa domino decoxit.* Plinius: *dummodo notum ſit eum qui acceperit hoc cognomen, decoxiſſe debitoribus ſuis.* Seneca. *debitor tibi decoxit.* ita igitur & croci ſeges arcis decoquere dicitur eleganter, quæ impenſam domini fruſtratur. ait crocum decoquere *ad ſcripula vſque ſingula.* quomodo hoc intelligendum? nimis vagè laxèque hoc concipi videtur, & loquutio ipſa vix ſatis

Digitized by Google

mihi probatur. nullum proprius eſt nummi genus quod reſolui poſſit in ſcripula, quam denarius. ita ergo intellexerit, tria argenti ſcripula in denario, ſiue drachma. croci ſeges mala nomina imitatur, & tertia parte minus reddit, quam creditum eſt. ſic vſque ad ſcripula ſingula decoquit, cum in Italia ſeritur, & pro tribus quæ impenſa ſunt, ſcripula tantùm reddit bina. ſed hoc ſenſu melius legerim: *ad ſcripula vſque in ſingul. x.* in ſingulos denarios vſque ad ſcripula decoquit. nihil verius. nota denarij loco corrumpendo anſam præbuit, quæ ſexcentis locis apud Plinium poſita olim, à librariis vel correctoribus deprauata eſt. Arcæ porro receptacula nummorum. Iuuenalis:

—— poſita ſed luditur arca.

inde duplex ſoluendæ pecuniæ ratio, domi ex arca, aut in foro de menſa. ab arca, qui pecuniam diſpenſat, *arcarius* dictus. Valerius Maximus lib. IX. cap. I. *inde ab Oceani litoribus attracti piſces, inde infuſa culinis arca, cenſibuſque edendi atque bibendi voluptas reperta.* qui locus editur corruptiſſimè. perſiſtit in eadem metaphora Plinius, de croco, additque: *ſatiuum latius maiuſque, & nitidius ſed multo lenius; denegans vbique, nec fœcundum. etiam Cyrenis vbi ſemper flores laudatiſſimi.* denegat creditum malus debitor, & decoctor. ſic crocum non tantum in Italia decoquere arcis eius à quo ſeritur, ſed vbique denegare dicit. etiam Cyrenis, vbi flores laudatiſſimi. hodie legitur: *ſatiuum latius maiuſque & nitidius, ſed lenius degenerans. ſed nec vbique fœcundum, etiam Cyrenis.* de probatione ſinceri, ita etiam emendandus ex veſtigiis veteris ſcripturæ: *probatio ſinceri, ſi impoſita manu crepitet, veluti fragile: humidum enim quod euenit adulteratione ſidit.* in optimo exemplari ſcriptum erat. *crepiti* & *ſedit.* vnde malè Turnebus, *ſilet.* ſincerum crocum, quod eſt εὔθραυστον, ſi impoſita manu prematur, ſtatim crepitat, velut fragile, & rumpitur. quod humidum eſt ex adulteratione, manu preſſum ſubſidit, nec crepitat velut fragile. ſequentia ita etiam legenda ex corruptiſſima veteri ſcriptura: *altera probatio, ſi manu impoſita, & relata ad ora leniter faciem oculoſque mordeat.* quæ ſequuntur haud minus egent emendatione. ſic enim vulgo concipiuntur: *eſt per ſe genus ſatiui blandiſſimum vulgo cum ſit medio candidum, dialeucon vocant.* ſcribe ex libris: *eſt per ſe genus ſatiui blandiſſimum vulgo, cum ſit mediocre: dialeucon vocant.* genus illud ſatiui blandiſſimum vulgo eſſe dicit, cum tamen ſit mediocre, id eſt cum de optimis non ſit. quare dialeucon vocatum ſit, non addit, quia notum ex vocabulo. immo addit, quum dicit: *Contra Cyrenaico vitium quod omni croco nigrius.* Dioſcorides: κράτιστος ὁ Κωρύκιος πρόσφατος τε καὶ εὔχρους, ὀλίγον τὸ λευκὸν ἔχων ἐπὶ τῆς ὄνυχος. qui maiore albo diſtinctus, διάλευκος dictus. ſubijcit Plinius: *optimum vbique quod pinguiſſimum, & breuis capilli.* in Dioſcoride videtur legiſſe, εὔθραυστος, ἐνικμής. ἐνικμὴς aut ἰκμητὶς vt ἰκμώδης. pinguis, *capillum* in croco vocat fila aurea,

A quæ in medio ſunt. poetæ Latini *ſpicam* appellarunt, quod in multos quaſi capillos & ariſtas ſpicæ more inciſa ſit. Ouidius:

Et ſonet accenſis ſpica Cilißa focis.

& falluntur qui ſpicam croci pro bulbo accipiunt viri eruditiſſimi. ſic *inſpicare faces* nihil aliud eſt, quam incidere κατ᾽ ἴχλας & in taliarum minutias. Seruius: *incidere ad ſpici & ariſtarum ſimilitudinem.* huiuſmodi capillacea & mucronata fila ἀνθέριχας Græci vocant. Dioſcorides de epithymo: ἔχει δὲ κεφάλια λεπτὰ κοῦφα ἀνθέριχας ἔχοντα ὡς τρίχας. ita in vetuſtiſſimo codice Regiæ Bibliothecæ ſcriptum reperi, pro

B quo vitioſè habent editi: ἀνθέριχας ἔχοντα. nec malè olim Scaliger ὁ πάνυ coniecerat, ἀνθερικας. nam ἀνθέριχες, & ἀνθέρικες idem. ſed male etiam legebat, ὡς στιχάς. Epithymum flos eſt thymi durioris, & thymbræ ſiue ſatureiæ ſimilis. thymbra στάχυν habet in quo flores. Epithymum ſiue flos illius generis thymi capitula habet cum cuſpidibus ſiue filis mucronatis ad inſtar ariſtarum ſiue capillorum. nec enim tota ſpica epithymi ἀνθέρικος dicitur, vt cenſet Scaliger, ſed fila vel capilli qui in ſingulis ſunt capitulis. ariſtæ quæ in ſpica frumenti vel hordei ſunt, ἀνθέρικοι vel ἀνθέριχοι

C dici poſſunt. at fila crocea quæ in medio flore croci exiſtunt, velut multæ ariſtæ iunctæ inſtar ſpicæ reddunt. vnde *ſpica Cilißa* poëtis crocum dicitur, ob illa capillamenta & fila, qualia in ſpicis ariſtatis cernuntur. σταχυότριχα Græci dicerent. ita enim poëtæ Nardum appellant σταχυΐτις. Meleager in corona pancarpia:

Ναὶ μὴν καὶ Συρίην σταχυότριχα θῆκε νάρδον
Ὑμνοθέτην Ἑρμοῦ δῶρον ἀειδόμενον.

Comæ huiuſmodi & capilli ſpicam videri dicique in croco fecerunt. κόμας κρόκου vocat idem Meleager quodam Epigrammate:

D Χρυσοειδῆ δὲ κόμαισι κρόκον Θήρωνα συνῆψεν.

nec enim in croco ſpica vocatur, id quod in allio vt perperam viri docti cenſent. Sed hæc alibi. Plinius in ſequentibus: *gaudet & adteri, pereundoque melius prouenit. ideo iuxta ſemitas ac fontes lætiſsimum.* Theophtaſtus: διὸ καὶ παρὰ τὰς ὁδοὺς καὶ ἐν τοῖς κροτητοῖς κράτιστος. Turnebus aſſerit Theophraſtum ſcripſiſſe, ἐν ταῖς κρουνοῖς, atque ita legiſſe Plinium quia verterit iuxta fontes. fallitur. aliud ἐν ταῖς κρουνοῖς, *in fontibus*, aliud *iuxta fontes.* In fontibus proueniunt herbæ aquaticæ, vt *crecio*, & aliæ. quod Theophraſtus dixit, ἐν τοῖς κροτητοῖς ele-

E ganter ac verè reddidit Plinius, *iuxta fontes*, quia loca circa fontes κροτητά ſunt & πολύκροτα, & trita pedibus euntium ad fontes & inde aquantium. ſemitæ pedibus euntium ac redeuntium tritæ ſunt, loca circa fontes etiam commorantium & conſiſtentium, quod propriè eſt κροτητόν. croci multus vſus in theatris apud veteres Romanos præcipuè Cyrenaïci & Centuripini, quibus vtebantur in ea ſparſione. κροκόρραντον Græci vocant. hoc notum eſt. Dioſcorides de Centuripino: ἀσθενὴς κατὰ δύναμιν, διὰ μέντοι τὸ πολύχυλον καὶ εὔχροον οἱ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ τοῦ θεῶν βάπτοντες τούτῳ

χρῶται, πολὺ δὲ πυρρότερον διὰ τοῦτο, εἰς ὃ τὰ φάρμακα ὁ σεισχαμίδης. ſic lego totum illum locum ac diſtinguo. inepte ſcribitur vulgo, οἱ ἐν Ἰταλίᾳ τὴν ξυίαν βάλλοντες. quod ineptius defendunt doctiſſimi medicorum. ἡ ξία ἰτάλιδ, quæ ſpargebatur, & tingebatur illo imbre croceo. Plinius: *ſed vino mire congruit præcipue dulci tritum ad theatra replenda.* ἡ ξία theatrum. Cirycium crocum, vt præſtantiſſimum in medicina tantùm locum habebat: Centuripinum ex Sicilia quod multi ſucci eſſet, & valde coloratum, theatris replendis, & inficiendis adhibebatur in Italia. De croco verba etiam ad hoc caput pertinent, quæ perperam ad ſequentis initium traducta ſunt: *Troianis temporibus iam erat honos ei. hos certè flores Homerus tres laudauit, loton, crocon, hyacinthum.* corrigam & obiter inſignem locum eodem libro, capite de croci medicinis, qui ſic in editis habetur: *Collyrio vni etiam nomen dedit, ex eo quoque expreſſo vnguento crocino, quod crocomagma appellant. Habet ſuas vtilitates contra ſuffuſiones oculorum.* in codice Rigaltiano ſcribitur: *ex quoque expreſſi.* lego & interpungo: *Collyrio vni etiam nomen dedit. Fæx quoque expreſſi vnguento crocino quod crocomagma appellant, habet ſuas vtilitates contra ſuffuſiones oculorum.* fœx croci expreſſi vnguento crocino κροκόμαγμα dicebatur, & vtilis erat contra ſuffuſiones oculorum. ſequitur: *vrinas magis excalfacit.* haud ſcio an aliqua δύναμις exquiratur in medicina calefaciendis vrinis. certè medici negabunt. nihil tamen variant libri. ſcripſerim: *habet ſuas vtilitates contra ſuffuſiones oculorum, vrinas. magis excalfacit quam crocum ipſum.* habet vtilitates contra vrinas, id eſt, οὐρητικὴν ἔχει δύναμιν. niſi & legendum ſit, *vrinas cit.* excalfacere autem ait, quia δύναμιν ἔχει θερμαντικήν. Dioſcorides: δύναμιν δὲ ἔχει ὁμοίαν τῷ ἀποτιθεμένῳ τοῖς κόκκοις, οὐρητικὴν, μαλακτικὴν, πεπτικὴν, θερμαντικήν. non tamen magis excalfacere quam crocum ipſum, dicit Dioſcorides; ſed ἀνάλογον κατ' ποσὸν τῇ τοῦ κρόκου δυνάμει, πλεῖστον γὰρ τοῦτο μετέχει. longe igitur magis excalfacit crocum ipſum. ſed maiorem ei excalfaciendi poteſtatem tribuit Plinius quam croco ipſi, propter alias aromaticas ſpecies longè croco calidiores, quæ in crocinum vnguentum ineunt, & ſimul exprimuntur: vnde fit crocomagma. ſic Plinium defendi poſſe puto: cuius caput de croco illuſtraſſe occaſione ſumptâ non pœnitet. hoc enim fine & propoſito Solinum ſuſcepimus emendandum, vt & Plinium meliorem faceremus.

Pag. 19. E. *heic primum inuenta comœdia eſt*] ab Epicharmo Syracuſio: Theocritus ciuis eius, quem emendamus in his verſibus:

Ἅ τε φωνὰ Δώριος, χὡνὴρ ὁ τὰν κωμῳδίαν
Εὑρὼν Ἐπίχαρμος
Ὦ Βάκχε χάλκεόν τυ ἀντ' ἀλαθινοῦ
Τὶν ὧδ' ἀνέθηκαν
Οἱ Συρακούσαις ἐνίδρυνται πελωρίστᾳ πόλει
Ὡς ἀνδρὶ πολίτᾳ.

Hic & cauillatio mimica ſtetit in ſcena] malim legere: *hinc & cauillatio mimica.* per cauillationem

A autem mimicam, intelligit mimos. Ouidius:

—— mimos obſcœna iocantes.

Ammianus qui Solinianas loquutiones crebro vſurpat, lib. xxvi. *haſtatuſque purpureum itidem pannulum læua manu geſtabat, vt in theatrali ſcœna ſimulacrum quoddam inſigne per aulæum & mimicam cauillationem ſubito putares emerſum.* & lib. xxx. cauillationes Philiſtionis appellat, qui mimos ſcripſit: *& iudices patiuntur interdum doctos ex Philiſtionis aut Æſopi cauillationibus, quam ex Ariſtidis illius iuſti vel Catonis diſciplina productos.* Verum vt auctor Comœdiæ ex quorumdam ſententia apud
B Siculos Epicharmus, quis mimorum apud eoſdem auctor actorve primus extitit, vt inde ſteterit in ſcœna mimus? aut quod genus mimi primum ibi inuentum? Sophron Syracuſanus celeberrimus fuit mimorum poëta, quos aſſiduè lectitabat Plato. Hic mimos ſcripſit γυναικείους & ἀνδρείους ſed καταλογάδην. citantur paſſim veteribus. Non dubito quin ad hunc reſpexerit Solinus, quum ſcripſit ex Sicilia cauillationem mimicam in ſcæna ſtetiſſe. ſic & Comœdiam indidem veniſſe dicit propter Epicharmum. Sed Sophronem primum fuiſſe mimorum ſcripto-
C rem, aut actorem, & hoc genus apud Siculos repertum, ex veteribus nemo quod ſciam prodidit. Mimilogiæ variæ ſpecies & nomina apud varias gentes, vt omittam Tragœdiam & Comœdiam, quæ & ipſæ μιμήσει conſtant, & ſub hoc genus cadunt. Lacones δικηλιστὰς vocabant. nam δείκηλον eſt ὁμοίωμα. Athenæus: τοὺς ἐκαλοῦντο δὲ οἱ μετιόντες τὴν τοιαύτην παιδιὰν παρὰ τοῖς Λάκωσι δικηλισταί, ὡς ἄν τις σκευοποιοὺς εἴπῃ καὶ μιμητάς. Heſychius interpretatur μιμολόγους. Δείκηλον, μίμημα, εἴδωλον, ὅθεν παρὰ Λάκωσι δικηλίστας ὁ μιμολόγος. idem alibi, δι-
D κηλισταί, μιμηταί παρὰ Λάκωσι. Genus μιμήσεως hoc erat: populari & vili ſermone hortorum furem imitabantur in hoc ludicro, aut medicum externum præcepta ſuis ægroris dantem. Κωμικῆς παιδιᾶς τρόπον παλαιὸν vocat Athenæus hanc mimilogiæ ſpeciem. idem ait à Sicyoniis Φαλλοφόρους vocari, ab aliis αὐτοκαβδάλους. quod ludicra non præmeditata ex tempore funditarent, riſus captandi gratia. ab Italis magnæ Græciæ, Φλύακας. Rhinthon Tarantinus Φλυακογράφος, τὰ τραγικὰ μεταρρυθμίζων εἰς τὸ γελοῖον. Suidas ἱλαροτραγῳδίαν vocat. Ῥίνθων κωμικὸς, ἀρχηγὸς τῆς καλουμένης ἱλαροτραγῳδίας, ὅ ἐστι φλυακογραφία. idem alibi, φλύα-
E κας interpretatur κιναίδους. ſane κιναιδολογία continebat μίμησιν ἀγροίκων καὶ τῶν περὶ τοὺς κιναίδους διαλέκτων, καὶ τῆς ἰδιωτείας. Sotadem primum auſpicatum eſſe τὸ κιναιδολογεῖν tradit Strabo. & poſt eum Alexandrum Ætolum, pedeſtri vtrumque ſermone. Suidas de Sotade: ἔγραψε φλύακας ἤτοι κιναίδους. poſt eos Lyſis & Simus etiam carmine. vnde Σιμῳδοὶ & Λυσιῳδοὶ dicti. de quibus Athenæus lib. xiv. perperam Lyſiodos cenſet appellatos vir magnus, quod in Lyſiis feſtis & initiis eæ fabulæ peragerentur, cum ab auctore Lyſide nomen accepe-

Digitized by Google

rint. Ἱλαρῳδοὺς eoſdem appellatos qui & Σιμῳδοὶ narrat idem Athenæus: καὶ οἱ καλούμενοι δὲ ἱλαρῳδοί, οὓς νῦν τινὲς Σιμῳδοὺς καλοῦσι, τῷ τὸν Μάγνητα Σῖμον διαπρέψαι μᾶλλον τῶν διὰ τοῦ ἱλαρῳδεῖν ποιητῶν. Lyſiodi autem ijdem erant cum Magodis. addit Athenæus ex Ariſtoxeno, τὸν μὲν ἀνδρεῖα γυναικείοις προσώποις ὑποκρινόμενον Μαγῳδὸν καλεῖσθαι, τὸν δὲ γυναικεῖα ἀνδρείοις Λυσιῳδόν: cetera omnia eſſe eadem. Ἱλαρῳδίαν eamdem fuiſſe ſuſpicor cum Ἱλαροτραγῳδίᾳ, quæ & Φλυακογραφία. Ariſtoxenus apud Athenæum memorat, Ἱλαρῳδίαν minus grauem ac ſeueram eſſe quam Tragœdiam, vt Μαγῳδίαν laſciuiorem & obſcæniorem Comœdia. Hic eſt ſenſus verborum Ariſtoxeni quæ malè accipiunt docti interpretes: τὴν μὲν Ἱλαρῳδίαν σεμνὴν οὖσαν παρὰ τὴν τραγῳδίαν εἶναι, τὴν δὲ Μαγῳδίαν παρὰ τὴν κωμῳδίαν. ſic Ἱλαρῳδία & Ἱλαροτραγῳδία eadem. Argumenta Magodiæ, aliquando mulier, mœchi & lenones: aliquando vir temulentus ad amicam comiſſatum vadens. quas κωμικὰς ὑποθέσεις ſuo modo moreque tractat, omnia turpius & laſciuius repræſentans, quam Comœdia. Hæc eadem mimorum Latinorum argumenta, adulteria, lenocinia, perpotationes, & ſimilia. Ouidius:

Mimica ſpectaſti lætus adulteria.

præter hæc multa etiam κιναιδολογία in mimis virilibus & muliebribus Sophronis. Græci mimum ſic definiunt: μῖμός ἐστι μίμησις βίου, τά τε συγκεχωρημένα καὶ ἀσυγχώρητα περιέχων. Diomedes ita: *Mimus eſt ſermonis cuiuſlibet motuſque ſine reuerentia, vel factorum turpium cum laſciuia imitatio.* Athenæus de Magodia: χειρίζεταί τε καὶ πάντα ποιεῖ τὰ ἔξω κόσμου ὑποκρινόμενος, ποτὲ μὲν γυναῖκα καὶ μοιχοὺς καὶ μαστροπούς. mimus dictus ἀπὸ τοῦ μιμεῖσθαι quaſi ſolus imitetur, cum & alia poëmata idem faciant, ſed ſolus quaſi priuilegio quodam, quod commune fuit, poſſedit. Donatus mimos ait dictos *ab diurna imitatione vilium rerum, & vilium perſonarum.* vnde *mimicæ vilitas.* idem ſcribit fabulas Terentij, eo eſſe temperatu, *vt neque extumeſcant ad tragicam celſitudinem, neque abiciantur ad mimicam vilitatem.* inde centunculis amicti mimi. Apuleius: *num ex eo argumentarere vti me conſueſſe Tragœdi ſyrmate, hiſtrionis crocota, mimi centunculo.* ex eo vt videtur *planipedes* Latinis dicebantur. Nam *planipes* eſt mimus. Diomedes: *quarta ſpecies eſt planipedis, qui Græcè dicitur mimus.* perperam auctor ad Terentium, qui Donatus eſt, *planipediam* à mimis diſtinguit. Nam Donatus in enumerandis fabularum generibus mimos tantum poſuit, qui ſunt planipedes. ſic autem dictos autumant, quod planis pedibus, id eſt, nudis agerent, non ſoccati vt comici, nec cothurnati vt Tragici actores. alij ab humilitate argumenti, & perſonarum vilitate ſic appellatos, volunt. Licet fabula nomen generale ſit, propriè tamen minus differt à fabula, ſiue dramate. fabula eſt comprehenſio rei geſtæ ſeu quaſi geſtæ, cum quadam œconomia narrationis, explicatis quæ implicata ſunt ad certum exitum tendens, lætiorem vt Co-

A mœdia, triſtiorem vt Tragœdia. Mimus nec λύσιν, habet plerumque, nec exitum. Cicero in ea pro Cœlio: *mimi ergo eſt iam exitus non fabulæ: in quo cum clauſula non inuenitur, fugit aliquis è manibus, deinde ſcabella concrepant, aulæum tollitur.* multa alia ſunt quibus differunt. hinc *planipedes* & *fabulones* diſtinguit eruditè Macrobius, hoc eſt mimos, & fabularum actores, lib. II. *hæc nobis litterata lætitia, & docta cauillatio vicem planipedis, aut fabulonis impudica & prætextata verba iacientis ad pudorem ac modeſtiam verſus imitata.* ita e-

B nim primi legendum docuimus, cum vulgo ſcriberetur, *ſabulonis.* in cetero fabularum genere, certus erat modus imitandi, & honeſti decorique habebatur ratio. Planipes quodcunque & quomodocunque imitaretur, partes ſuas agebat. ſic mimus eſt propriè rei turpis, turpior imitatio. hinc ἰθυφάλλους eos Thebani vocabant, alij αὐτοκαβδάλους, Itali φλύακας. Φλυάσσειν eſt nugari, vnde φλύαξ nugator, & γελοιαστής. non omnis tamen φλυακογραφία mimus. Nam Rhinthonica fabula à mimo diſtabat, quæ φλυακογραφία etiam dicebatur. Ea propior ac ſimilior

C fuit Atellanæ. Nam Latina Atellana à Græca Satyrica eo tantum differebat, quod in Satyrica Satyrorum ferè perſonæ inducebantur, aut aliæ æquè ridiculæ: in Atellanis Oſcæ, vt Maccus. Rhinthonica autem eſt ἱλαροτραγῳδία, vel ἱλαρῳδία. & quid aliud eſt Σατυρικὸν δρᾶμα, quam ἱλαροτραγῳδία? Huius auctor Rhinthon Tarentinus. vnde apparet hoc genus in maiore Græcia viguiſſe. atque inde Oſcorum Atellanæ, ſimiles Rhinthonicis. Magodiæ vero mimo propior quam ἱλαρῳδία. Nam vt eſt ἱλαρῳδία ad Τραγῳδίαν, ita eſt μαγῳδία ad κωμῳδίαν. ſic

D μαγῳδία αὐτόχρημα mimus. Mimos in locum comœdiæ ſucceſſiſſe ſcribit Marcus Philoſophus imperator in libris de vita. & ſanè quas hodie agunt & vocant Itali comœdias, mimi ſunt & planipedes verius quam comœdiæ. perſonas tantum habent ex comœdia. Nam antiquitus cum variæ ſpecies agerentur fabularum, diuerſæ perſonæ in ſingulis locum habebant, vt in togatis Romanæ, in palliatis Græcæ, priuatæ quidem ſed honeſtæ. In mimo abiectæ tantum & viles. At poſtquam tota res ad mimos rediit, perſonæ etiam induci in mimos cœptæ, quæ comœdiæ erant propriæ

E pedeſtri ſermone componuntur, vt Sophronis mimi. At quos in exitu Tragœdiarum reponunt Gallici hiſtriones & *farcias* appellant, puri puti ſunt mimi. Hæc de mimica ſatis.

Pag. 19. E. *Hinc domo Archimedes*] ſic repoſuimus ex coniectura cum libri haberent, *hinc domus Archimedis.* vulgo editur: *hic domus Archimedis.* verum eſſe quod repoſuimus negauerit nemo. *Quod genus, vnde domo?* genus loquendi tritiſſimum.

qui iuxta ſiderum diſciplinam machinarius commentor fuit] quid? an ſiderum diſciplina,

Digitized by Google

& aſtrologia ad machinas faciendas neceſſaria eſſe? putabam ego Geometriæ tantum opus eſſe. Plinius: *Grande & Archimedi Geometricæ ac Machinalis ſcientiæ teſtimonium M. Marcelli contigit, interdictu cum Syracuſæ caperentur, ne violaretur vnus.* Geometricæ igitur ac machinariæ ſcientiæ nihil commune cum ſiderum diſciplina. Scio tamen quid voluerit noſter. Archimedes Sphæram machinatus fuerat, in qua cœlum mouebatur iuxta ſiderum diſciplinam. abſurdè tamen pronuntiat iuxta ſiderum diſciplinam commentorem fuiſſe machinarium Archimedem, quaſi nullas machinas fecerit vnquam niſi iuxta B cœleſtem diſciplinam: aut quaſi μηχανοποιοὶ, cœlum intueantur, cum machinas ſuas fabricant.

Pag. 18. E. *Hinc Lais illa*] ita legendum, non vt vulgo. Neanthes ἐν τῷ περὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν, apud Stephanum, ex Craſti Siciliæ vrbe oriundam Laidem fuiſſe vult. alij ex Hyccaris vrbe item Siciliæ. vnde ὑκκαρικοὶ ἀνδράποδα Syneſio dicitur. Delrius Neanthem, Anthum vocat neſcio quare aut vnde. Λαῖδος de proprio nomine Græcè non dicitur, Λαΐδης vero eſt, & citatur etiam veteribus.

Gentem Cyclopum vaſti teſtantur ſpecus] in C περιοχίδιοις poſuerat, *gentem coclitum.* ita veteres Latinos vocaſſe certum eſt, qui Græcis κύκλωπες. & ſane *Cocles* ex Græco κυκλωψ, factum. κύκλωπες, *coclites.* nam Τ & Ρ inuicem apud Æoles mutabantur. κύκλωψ, *cocleps, cocles.*

Magiſtra ſationis fructuaria] ita libri pro vulgato, *frumentaria.* atque ita loquitur noſter. *fructus* ei ſunt, propriè, οἱ σῖτοι. ſic *fructuarios prouentus* alibi vocat, τοὺς σιτικούς. & Ammiano Marcellino, *fructuarij & arborei fœtus*, οἱ σιτικοὶ καὶ δενδρῖται καρποί. Solinum ille imitatur in multis.

Campus Ennenſis] libri cum aſpiratione, *Hennenſis.* ita ſcripſiſſe fatetur Pliniana deſcriptio Siciliæ populorum per ordinem litterarum concepta. ſic enim ille: *Haleſini, Hennenſes, Hyblenſes, Herbitenſes, Herbeſſenſes*, &c.

In floribus ſemper, & in omni vernus die] ex Cicerone; *quem circa lacus lucique ſunt plurimi, & lectiſsimi flores omni tempore anni.*

quem propter demerſum eſt foramen] Hæc ad verbum ex Diodoro Siculo, cuius hæc ſunt: Ἔχει δὲ πλησίον ἄλση καὶ λειμῶνας καὶ περὶ ἑλώδεις, καὶ περὶ ταῦτα ἄλλη, καὶ σπήλαιον διμεγέθες ἔχον χάσμα E καταγεῖον πρὸς τὴν ἄρκτον νενευκός, δι' οὗ μυθολογοῦσι τὸν Πλούτωνα μεθ' ἅρματος ἐπελθόντα ποιήσασθαι τὴν ἁρπαγὴν τῆς κόρης. κόρη eſt *Libera*, filia nempe Cereris. ſic Κόρος *Liber*, Bacchus Cereris filius. Nam *Liberi* ſunt κοῦροι. Cicero VI. in Verrem: *propter eſt ſpelunca quædam, conuerſa ad aquilonem, qua Ditem patrem ferunt repente extitiſſe cum curru*, &c.

fama eſt lucem hauſum] id eſt, fama eſt lucem hauſiſſe, malè retro editi, *in lucem auſum.* non melius Delriana: *luce hac vſum.* cum in ſuis libris reperiſſe fateatur, *luce hauſum.* A hauſum eſſe pro hauſiſſe poſuit. vt ſuprà, *honoratus eſt*, pro honorauit. & infrà, *eſa ſunt* pro ederunt. ſic Valerio Maximo, *ſermones habitum*, pro ſermones habuiſſe. Hygino *certati ſunt*, pro certauerunt: *Gymnicos, in quibus certati ſunt curſu Neſtor Nelei filius, Helenus Priami filius*, &c. vide quæ ſuprà notauimus.

Inter Catinam & Syracuſas] ſic omnes libri omnium auctorum qui Latinè ſcripſerunt. Delrius ediderat, *Catanam*, atque ita repoſitum vellet apud omnes ſcriptores, in quorum libris habetur, *Catina*, quia ita B Græci. ineptè. quia Græcis Ἀκράγας dicitur, etiam in Latinis auctoribus ita nimirum legi debere præciperet, non *Agrigentum.* & quia ijdem Græci. Μασσαλίαν dicunt, Latinè quoque *Maſſaliam* pro *Maſsilia* dicendum eſſe probaret. quid abſurdius aut falſius? Latini vt in ceteris, ita & in nominibus vrbium & populorum à Græco deflexerunt. inde eſt nimirum quod *Numidas* dicunt, qui Græcè Νομάδες. *Iapides*, qui Ἰάποδες. & *Maſsiliam* quæ Μασσαλία. ſic & *Catinam* quæ Græcè Κατάνη vt πατάνη, *patina.* τῆς κατάνης, hoc etymon refert Stephanus: κέκληται δὲ οὕτως, ἐπειδὴ κατίδεν πρὸς τὸν Ἀμμαλιανὸν ποταμὸν ὁ Θεοκλῆς τῶν C Χαλκιδέων ναῦς, ἢ Δωριεῖς χωρίς τῆ ν τᾶν φασί. quod non adeo mirum videri debuit viro doctrina illuſtri. ſic Heſychius: κατάνα, τάνα. κατάναυῶ. ita legendum. ſed Æſchylus Ἑλένας dictam interpretatur, quaſi ἑλένεαυ, vt ἑλέπτολιν. in Agamemnone ἑλέπτολιν, ἑλέναυς. quod naues Græcorum perdidiſſet:

> ----Τὰν δορίγαμβρον
> Ἀμφινεικῆ θ' Ἑλέναν ἐπεὶ πρεπόντως
> Ἑλένας, ἕλανδρος, ἑλέπτολις ἐκ τῶν ἁβροπήνων
> Προκαλυμμάτων ἔπλευσε
> Ζεφύρου γίγαντος αὔρᾳ.

D Ἑλέναν dictam putauit, quaſi ἑλέναυν, *nauium expugnatricem.* ergo ἑλένας pro ἑλέναυς. hæc non aſſequuntur.

Anapis fuit & Amphinomus] Græcè Ἀνάπις. ita repone apud Strabonem: τὸν Ἀμφίνομον καὶ τὸν Ἀνάπιν. perperam heîc in Solino *Anapius* eodem prorſus modo quo *Anyſtius* ſupra qui eſt *Anyſtis.* Valerio *Amphinomus & Anapus.* vbi *Anapis* eſſe debet. ſic *Lygdamus* corruptum pro *Lygdamis.* in Claudiano quoque legendum:

Cur non Amphinomo, cur non tibi, fortis Anapi.

ὦ Ἄναπι in ϛυλοπινακίοις templi Apolloniadis Eumenis & Attali Regũ matris, quod apud Cy- E zicum fuit, tabula etiam Anapis & Amphinomi inſculpta erat cum epigrammate, cuius hoc lemma extat in antiquiſſimis membranis. nam Epigramma ipſum periit: ἐν δὲ τῷ ιβ΄ Ἄναπις καὶ Ἀμφίνομος, ὁ ἐκκομίζοντες τὴν κατὰ Σικελίαν κρατήρων ἐξ τοῦ πυρὸς οὐδὲν ἕτερον ἢ τοὺς ἑαυτῶν γονεῖς βαστάσαντες ἔσωσαν. ſequebatur in decimo & octauo ſtylopinacio, Κλέοβις καὶ Βίτων. ſic fratrum hæc paria iungunt Valerius Maximus lib. V. cap. IV. & Hyginus in fabulis.

Si quod malunt Syracuſæ, Emantiam putabimus

Digitized by Google

mus & Critonem] Delrius edidit, *Æmanthiam*. A quod Græcum non eſt. in noſtris ſcriptum, *Emantiam*, ſcribendum: *Ematiam*, hoc eſt Ἡμαθίαν. niſi *Emantiam* ſit pro *Imantiam*, Ἱμαντίαν. ijdem libri etiam nobis ſuggerebant, *Cretonem*. an *Crethonem*? τὸν Κρήθωνα. Nam Κρήθων nomen eſt Græcum. mirum autem quam diuerſus abeat à ceteris auctoribus Hyginus, in horum fratrum nominibus concipiendis. *Damonem* & *Pythiam* vocat, qui de alia hiſtoria ſunt, Sicula tamen. Nam qui ſe vadem pro amici reditu dederat Dionyſio tyranno, & amicus ille qui rediit, vt alterum vadimonio mortis liberaret, iſtis nominibus alij auctores nuncupant. At Hyginus B par iſtud amicorum *Mærum* & *Selinuntium* appellat, fratres autem Catinenſes, *Damonem* & *Pythiam*. vbi & *Pythias* perperam ſcribitur, qui *Pinthias* ſcribi debet. Nam Siculum nomen φιντίας, & fœmininum φιντίς. à verbo φιλιάδης, φιλῖς amabilis. vnde & φίλτρον amatorium. inde nomen proprium φιλτίας quod Siculi dicebant φιντίας. vt φίνταλος pro φίλταλος. & φίντρον & φιντίς pro φιλτίς. ita corrigendū apud Valerium, in quo etiam malè *Pythias* legitur pro *Phintia*. Hoc nomen ſimiliter apud alios deprauatum circumfertur.

Pag. 20. B. *campus piorum*] εὐσεβῶν χῶρος.

Si habitus impudicè hauſerit] ita legendum C ex veteri ſcriptura quæ habuit: *ſi habitus impudica*. ex qua coniectura infelix Delrius, conijciebat: *ſi manus impudicæ hauſerint*. Græca loquutio quales in iſto frequentes. *habitus impudicè*, ἀναγνῶς ἔχων. καὶ ἁγνῶς ἔχων. quod autem heic dicit Solinus Dianam fontem ad Camerinam fluere, intelligit vrbem Siciliæ Camerinam, iuxta quam hic fons fluit. Priſcianus de Camerina palude intellexit, & aliter legit: ſic enim in poëmate ſuo poſuit:

Diana fons eſt Camerina gignitur vnda.

quod hauſit ex hoc loco ita nimirum le- D gens, *Dianam qui ab Camarina fluit*. vel, *qui ex Camerina*. at de vrbe Camarina Solinus intelligebat. Stephanus: Καμαρίνα πόλις καὶ λίμνη ἐν Σικελίᾳ.

apud Segeſtanos Helbeſus in medio flumine] ita libri omnes: *Helbeſus*, inquam, non *Erbeſſus*, vt contra librorum fidem, & veritatem ipſam repoſitum iuit Delrius. Ἐρβησσὸς vrbs Siciliæ Stephano, & Ptolemæo, & longè à Segeſtanis. heîc Helbeſus fons eſt, qui in medio flumine ſubita exæſtuatione ferueſcit. ab Erbeſſo, *Erbeſſenſes* Plinio. Quod ad *Sege-* E *ſtanos* attinet ita omnes heîc habent libri. apud Plinium in quibuſdam exemplaribus *Ægeſtani* legi teſtantur. duæ vrbes in Sicilia fuere, *Aceſta*, & *Ægeſta*. Stephanus: Ἀκέστα πόλις Σικελίας ὡς Αἰγέστα, ἀπὸ τοῦ Ἀκέστου, ὁ πολίτης Ἀκεσταῖος. ab Aceſta Plinio *Aceſtai*, ab Ægeſta, *Ægeſtani*. vtri horum erunt Segeſtani? Virgilius:

Vrbem appellabunt permiſſo nomine Aceſtam.

ibi Seruius:

Aceſte ſcilicet. Dicta autem Aceſta Segeſta.

idem lib. 1. Æneid. ſcribit Ægeſtam Hippotæ Troiani filiam ad Siciliam delatam à Crimniſo flumine in canem conuerſo ſtupratam, edidiſſe *Aegeſtum*, quem Virgilius *Aceſten* vocat, qui ex matris nomine ciuitatem Troianis condidit, *quæ ante Aegeſta, poſtea Segeſta dicta eſt*. ſic *Aceſta*, & *Aegeſta* eadem erit, & vtraque eadem etiam cum *Segeſta*: quia Aceſtes idem, qui Ægeſtus. alibi ad Æneid. vi. hanc hiſtoriam ita narrat, verba ipſa referemus, vt emendentur: *Hippotes filiam ſuam Egeſtam ne ad cetos religaretur, ſuperpoſuit nauiculæ, & miſit quo fors tuliſſet: quæ delata ad Siciliam Crimiſus fluuius concubuit cum ea verſus in canem, vnde Aceſtes natus eſt, vel vt quibuſdam videtur, Egeſtus: huius rei vt eſſet indicium, nummum effigie canis percuſſum habuerunt.* Strabo Αἴγεστον Troianum nominat qui à Philoctete miſſus in Siciliam Aegeſtam condidit. Dionyſius Halicarnaſſeus Αἴγεστον quoque memorat τὸν τρῶα, & Αἴγεσταν vrbem ab eo in Sicilia conditam. Certè Αἴγεστος nomen proprium apud Græcos. Αἰγεσταῖοι populi Theſprotiæ, apud Stephanum ſic dicti à duce quodam Aegeſto, ἀπὸ τοῦ Αἰγέστου στρατηγοῦ. & Αἴγεστος Numitoris filius apud Dionyſium. item alius Αἴγεστος apud eumdem deûm Penatium Pontifex Lauinij. Lycophron de Aegeſto Troe:

Αἴγεστε τλῆμον, σοὶ δὲ δαιμόνων φραδαῖς.
Πέρδος μέγιστον.

ita legendum, non Αἴγεστα. fœmininum ab Αἴγεστος, Αἰγέστη Hippotæ filia. quod ſatis oſtendit Αἴγεστον in maſculino proprio debere dici. nam ſi Αἰγέστης diceretur, fœminæ proprium eſſet Αἰγεστίς. Αἴγεστος autem, vt Ἐύεστος. ſic vocabatur vnus ex liberis Neoptolemi. & Γεράστος Vlixis Nepos. nam φραστής Aeoles dicebant, quod Græci ceteri φυλακής. Aliud nomen eſt Ἀκέστης, ergo & alia vrbs Ἀκέστα, quam Αἰγέστα. Latini ſine diphtongo hoc nomen enuntiarunt, *Egeſta*. & ita etiam Græci. ſic enim ſcribitur apud Thucydidem. Stephanus: Ἐγέστα πόλις Σικελίας ἔχει θερμὰ ὕδατα ὡς φίλων ἀπὸ Ἐγέστου τοῦ τρωός. τὸ ἐθνικὸν Ἐγεσταῖος. inde Latini *Segeſtam* ad vitandum τὸ δύσφημον καὶ τὸ δυσοιωνὸν nominis *Egeſta*. vide Feſtum. *Aegeſta* ergo vel *Egeſta* ea eſt quæ Latinis dicta *Segeſta*. Stephanus ex Philone obſeruat in ea vrbe fuiſſe θερμὰ ὕδατα. Strabo vocat Αἰγεσταῖα. Diodorus Siculus Ἐγεσταῖα. Plinius meminit calidorum fontium in Egeſta Siciliæ. Hic fons eſt quem in medio flumine ſubita exæſtuatione efferueſcere dicit Solinus apud Segeſtanos. qui fons Erbeſſus eſſe non poteſt, vt iam diximus, cum vrbs ſit hoc nomine in mediterraneo longè à Segeſtanis, qui ad mare in littore Occidentali Siciliæ poſiti, in ora quæ Pelorum & Lilybæum interiacet. ibi Αἰγεσταίων ἐμπόριον collocat Strabo, & Ptolemæus ἐμπόριον Σεγεσταίων. Et Strabo quidem poſtquam ſcribſit latus illud inſulæ habitari Alæſis Tyndaride, Ægeſtanorum

K

Digitized by Google

Emporio, Panhormo, ſubiungit Aegeſtam conditam ab illis qui in Crotonienſem agrum cum Philoctete tranſierant; & miſſi ab ipſo in Siciliam fuerant Aegeſto Troiano duce. deinde addit, ἐν δὲ τῇ μεσογαίᾳ τὴν μὲν Ενναν, ἐν ᾗ τὸ ἱερὸν τῆς Δήμητρος ἔχουσιν ὀλίγοι. Ergo Aegeſta ſiue Segeſta vrbs maritima, & emporium. vnde Αἰγεσταίων ἐμπόριον dicta eſt ſic Ἀκράγας, *Agrigentum*, quod inter Lilybæum & Pachynum à Pomponio ponitur, Ἀκραγαντίνων ἐμπόριον Straboni & Ptolemæo dicitur, quod eorum vrbs emporium eſſet. Pomponius: *Inter Pachynum & Lilybæum Acragas eſt, Heraclea, & Thermæ.* Ptolemæus: Ηράκλεια, Ἅλυκα ποταμοῦ ἐκβολαί, Ἀκραγαντίνων Ἐμπόριον. Agrigentum ad mare eſſe teſtantur hæc Ciceronis verba de Verre: *ad mare infra mœnia ante oppidum exſpectabat.* oppidum illud Acragas. Ptolemæus tamen Ἀκραγαντίνων ἐμπόριον in ora ponit, Ἀκράγαντα oppidum intus, & ἐν ταῖς μεσογείοις recenſet. forte quod emporium & portus Agrigentinorum vrbis ad mare eſſet, ipſum oppidum paulo à mari remotius. ſic Σεγεσταίων ἐμπόριον, & Σέγεσταν ſeparauit, illud in ora, hanc intus in mediterraneis recenſens. ſimili modo & in Iudæa deſcribenda ſeorſim numerat Ιαμνιτῶν λιμὴν in ora maritima, & Ἰάμνειαν in mediterraneo. Nunc de Aceſta videamus. Hæc alia ab Aegeſta ſiue Segeſta. Plinius *Aceſtæos* vocat, & intus collocat. Stephanus quoque Ἄκεσταν & Ἔγεσταν diuerſas habet. & ſanè diuerſa nomina conditorum Ἀκέστης, & Αἴγεστος vel Ἔγεστος, vt neceſſe ſit & diuerſas vrbes fuiſſe, quarum auctores nominibus & origine nominis differunt. quidquid dicant, ita cenſeo. Αἴγεστος nomen, vt Σέργεστος, Ἔθνεστος, Πελίνεστος. ab Aceſta Ἀκεσταῖοι ὄχοι apud veterem poëtam. Heſychius: Ἀκεσταῖοι ὄχοι, Σικελικὰ ὀχήματα. & paulo poſt: λέγεται δὲ καὶ ὀχήματα Σικελικὰ ἀπὸ πόλεως Σικελίας. Ptolemæus enumeratis maritimis Siciliæ vrbibus, inter μεσογείοις & interiores recenſet Σέγεσταν, quæ non poteſt eadem eſſe cum ea quam ſupra habuimus. niſi ſi Ptolemæus Segeſtam vrbem à Segeſtanorum Emporio diſtinxerit, vt hoc quidem maritimum, illa vero fuerit mediterranea, & interior. idem & de Agrigento & Agrigentinorum Emporio apud eumdem colligere eſt. Verum & idem Ptolemæus recenſitis vrbibus lateris Orientalis Siciliæ, ſubiicit hæc verba: καὶ κατέχουσιν αὐτῆς τὰ μὲν ἀρκτικὰ Μεσσήνιοι, τὰ δὲ μέσα Ορβιται, καὶ Κατανᾶιοι, τὰ δὲ μεσημβρινὰ Σεγεσταῖοι καὶ Συρακούσιοι. interpretes & tabularum conſcribillatores Ptolemaïcarum hæc ita acceperunt, quaſi totius inſulæ ἀρκτικὰ incolerent Meſſenij, media hoc eſt interiora Orbitæ, & Catanæi: Auſtrina vero Syracuſij & Segeſtani. quod eſt falſiſſimum & abſurdiſſimũ. Oræ illius Siculæ Orientalis quam deſcripſit, τὰ ἀρκτικὰ Meſſeniis habitari dixit: τὰ μέσα τῆς παραλίας quæ ad ortus hibernos ſpectant, Orbitis, & Catinenſibus: τὰ μεσημβρινὰ, ad Pachy-

A num ſcilicet & meridiem vergentia, Syracuſanis & Segeſtanis. Lateris illius quod à Peloriade ad Pachynum tendit quæ Peloriadi proximant, Septentrioni obiacent: quæ Pachyno, ad meridiem ſpectant. media inter Pelorum & Pachynum, orienti hiberno ſunt aduerſa. Segeſtani porro iſti qui cum Syracuſiis lateris Orientalis Siciliæ τὰ μεσημβρινὰ colunt, non poſſunt ijdem eſſe cum Segeſtanis illis, quorum ἐμπόριον in latere Occidentali ad mare poſitum legimus. Thucidides Elymorum vrbes in Sicilia duas eſſe dicit Erycem & Egeſtam. Ελυμα vocat Dio-
B nyſius pro Eryce: Αἴγεσταν καὶ Ελυμα. quinimmo Ελυμον appellat montem qui aliis Ερυξ. mons autem Eryx in qua vrbs Eryce, ſupra Drepanum. Seruius: *Eryx mons Siciliæ ſupra Drepanum.* haud longe inde Aegeſta. Ptolemæus: Δρέπανον. Ἐμπόριον Σεγεσταίων. qui ſunt igitur illi Segeſtani in littore oppoſito ſiti apud Ptolemæum? aut quæ illa Σέγεστα ab eodem inter vrbes μεσογείους relata? Ἀκράγας. Μότυκα. Σέγεστα. Segeſta enim ad mare, & longè ab Agrigento. Scribit Dionyſius Siculus cum Hercules τὴν περίμετρον Siciliæ circuiret, nymphas in eius gratiam balnea
C aquarum calentium ſolo ſuſcitaſſe, quibus laſſitudinem itineris leuaret: τούτων δὲ, inquit, διττῶν ὄντων τὰ μὲν Ἱμεραῖα, τὰ δὲ Ἐγεσταῖα ἀπὸ τῶν τόπων προσαγορεύεται. Ergo Egeſta in littore. Ergo duas vrbes hoc nomine oportet in Sicilia fuiſſe. Certè vt mos fuit Latinis efferendi Græca vrbium nomina, Αἴγεσταν & Ἄκεσταν diuerſas vrbes poſſunt videri vno vocabulo *Segeſtam* appellaſſe. inde Segeſtani tam diuerſi apud Ptolemæum. Sed *Aceſta*, ſi Poëtæ credimus, in iiſdem locis condita eſt quibus Aegeſta. Nam Aeneas ad Drepanum appulit, & non longe ab Eryce ciuitatem illam condidit. quinimmo eadem
D omnino fuerit Aceſta cum Aegeſta, vt Aegeſtus cum Aceſte. Cicero: *Segeſta eſt oppidum peruetus in Sicilia quod ab Aenea fugiente à Troia, atque in hæc loca veniente, conditum eſſe demonſtrant.* Alij cum Aeneas in Siciliam venit, Aegeſtam iam tum fuiſſe conditam tradunt, in quibus eſt Strabo, qui ſcribit Aeneam ad Aegeſtam Siciliæ appuliſſe cum Elymo Troe, Erycemque & Lilybæum tenuiſſe, & fluuios circa Aegeſtam Scamandri, & Simoentis nominibus appellaſſe. alij ab Elymo, alij ab Aegeſto Troe ante
E Aeneæ aduentum Segeſtam extructam volunt. inter hanc varietatem ſententiarũ, cum duas vrbes in Sicilia fuiſſe conſtet, *Aegeſtam* quæ Segeſta eſt, & *Aceſtam*, illam ab Aegeſto Troe, iſtam ab Aceſte poſitam, veriſimile eſt Virgilium *Aceſten* cum *Aegeſto*, & *Aceſtam* cum *Aegeſta* confudiſſe. *Aegeſtanos* Latinæ conditionis fuiſſe ſcribit Plinius, *Aceſtæos* ſtipendiarios. Cicero Segeſtanos ſocios ſemper atque amicos Pop. R. etiam cognatos dicit fuiſſe, quia nimirum ab Aenea conditi. Aceſtæi qui nullam talem cognationem præferre poterant, ſti-

Digitized by Google

pendiarij. idem Cicero *Segeſtam* immunem ciuitatem vocat, à qua Segeſtani. *Segeſtenſes* ab his Segeſtanis diſtinguit Cicero: quorum Segeſtenſium agri vectigales erant, & decumas perſoluebant. Act. v. in Verrem: *atque in hoc genere audaciæ multo etiam impudentius in decumis Segeſtenſium verſatus eſt.* Sequitur aliquot poſt paginis de Segeſtanis immunibus: *Segeſtam item ad immunem ciuitatem Venerius Symmachus decumanus immittitur*, & Segeſtanos ibi vocat ab hac Segeſta. Non ignoro viros doctos pro Segeſtenſibus *Eceſtenſes* reponere apud Ciceronem. quos non audio. Nam quum Ptolemæus duas Segeſtas nouerit, & non vnos Segeſtanos, non immerito ſuſpicari ſit, diſtinctionis gratia, *Segeſtenſes* alios, alios *Segeſtanos* Ciceronem appellauiſſe. quorum Segeſtẽſes ſtipendiarij, Segeſtani liberi & immunes. at qui apud Plinium *Eceſtienſes* vocantur, & in libris *Echeſtienſes*. hi ſunt dicendi Echetlienſes ab Echetla vrbe Siciliæ. Stephanus: Ἐχέτλα πόλις Σικελίας, ὁ πολίτης Ἐχετλιάτης. Plinio *Echetlienſes*. qui ſunt igitur illi Segeſtenſes Ciceronis? hi nimirum quos Plinius *Aceſtæos* vocat Græca nuncupatione. vt *Segeſtani* ſunt Latinè, qui Αἰγεσταῖοι Græcè. Nam Ἀκίσταν, *Segeſtam* videntur Latini appellaſſe. *Segeſtanos* porro non *Aegeſtanos* in Plinio ſcribendum oſtendit ſeries litterarum. Etenim per ordinem alphabeti poſuit nomina populorum Siciliæ. Segeſtanos ἐν μεσογαίᾳ collocat Plinius, Strabo alijque ad mare. Haud longè ſanè à mari poſitam fuiſſe liquet, vbi & emporium & portum habuere.

Pag. 20. B. *apud Segeſtanos Helbeſus in medio flumine feruet*] de aquis calidis Segeſtanis loqui apparet, quæ Αἰγεσταῖα ὕδατα Straboni, Ἐγεσταῖα Diodoro, & Philoni apud Stephanum. Strabo de Sicilia: θερμῶν γοῦν ὑδάτων ἐκβολὰς κατὰ πολλοὺς ἴσχει τόπους ἡ νῆσος· ὧν τὰ μὲν Σελινούντια κατὰ Ἱμέραν ἁλμυρά ἐστι, τὰ δὲ Αἰγεσταῖα πότιμα. Diodorus Siculus Ἱμεραῖα vocat quæ κατ' Ἱμέραν ſunt. perperam editum in eius libris. Ἡμεραῖα. & malè interpretes, *Hemeræa*. Hic ſcribit Helbeſum fluuium ſubita exæſtuatione apud Segeſtanos in medio flumine feruere. quis Helbeſi fluminis in Segeſtano agro meminit? duo circa Segeſtam flumina, quibus Æneas quum in illa loca aduenisſet, Simoentis & Scamandri indidit nomina Strabone teſte. Scamandri mentio etiam apud Diodorum Siculum. at Herbeſſus, vnde Herbeſſenſes Plinio, vrbs ἐν μεσογείοις, longè ab Segeſta. Huic auctori, quum toties in falſo deprehenderim, nihil ego accredere decreui.

Acin demiſſum Ætna] libri: *ac idem demiſſum Ætna.* pro *Acidem.* Ἄκις, Ἄκιδος. Delrius quod in ſuis *ac eumdem* repererit; eam lectionem admittit, vt etiam iſtud de Erbeſſo dicatur. abſurdè. quaſi Helbeſus idem fuerit calidiſſimus, & frigidiſſimus. aut quaſi fluuius Ætna demiſſus ad Segeſtanos flueret. imperiti librarij, qui *ac idem* in antiquis exemplaribus ſcriptum inuenerant, & duas eſſe voces putabant, ne Priaſciano obnoxij fierent, *ac eumdem* fecerunt. ex eo æſtimare liceat bonitatem librorum quibus vſus bonus Delrius. *Acis* Ætna demittitur. Heſychius: Ἄκις, ποταμὸς ἐν Κατάνῃ. Silius:

Quique per Ætnæos Acis petit æquora fines.

Non eſt *Acis* apud Plinium, vt quidam libri præferunt in hoc loco: *Thermæ Colonia, amnes Atys & Hypſa, Selinus oppidum.* libri ſcribti ibi legunt: *Agathemater Hypſa.* ſcribe: *Achates, Himera, Hypſa.* Achates vt notum eſt Siciliæ fluuius. Silius lib. xiv.

Nec non qui potant Hypſamque Alabinque ſonoros,
Et perlucentem ſplendenti gurgite Achatem.

legi etiam poſſet *Acithius.* Nam Ἀκίθιον flumen in illis locis ponitur à Ptolemæo. de Himera neminem turbare debet quod paulo poſt ſequitur, *Himera cum flumio.* Nam Himera fluuius Nebrode monte deſcendens in duas diuiditur partes, quarum altera iuxta Thermas, & Selinuntem oppidum in mare exoneratur latere Siciliæ meridionali, altera in occiduum currens iuxta Himeram oppidum, mari influit. ita & Ptolemæus duobus in locis meminit ἐκβολῶν ποταμοῦ Ἱμέρα.

Himeram cæleſtes mutant plagæ] in omnibus libris *Himeræum.* id eſt, τὸν Ἱμεραῖον ποταμόν, *Himeræum* fluuium. ſic Ἱμεραῖα ὕδατα Diodoro. ſic Ῥήβας flumen Ponticum, alijs Ῥηβαῖος dicitur, vt Apollonio niſi fallit memoria. Ait heîc Solinus Himeram mutari cœleſtibus plagis, & dum in Aquilonem fluit amarum eſſe, vbi in Aquilonem flectitur, fluere dulcem. quod prodigio ſimile eſt, ineptum eſt. ſic loquitur quaſi de vno flumine qui eodem curſu, dum verſus ſeptentrionem fluit, ſalſus eſt: vbi ad meridiem conuertitur, dulcis exiſtit. cuius diuerſitatis cauſam adſcribit cœleſtibus plagis. rei falſæ, ratio falſiſſima. Himeras, vt ſuprà tetigimus, ex vno diuiduus fonte, partes duas facit, hoc eſt duo flumina. quarum quæ per eam currit terram, vnde ſales effodiuntur, amarum concipit ſaporem, altera hauſtu dulcis eſt. Non cœleſtes igitur plagæ, ſed terreſtres per quas profluit in cauſa ſunt diuerſarum huius amnis qualitatum. vide Vitruuium. Silius:

Littora Thermarum priſca dotata camœna
Armauere ſuos, qua mergitur Himera ponto
Æolio: nam diuiduas ſe ſcindit in oras,
Nec minus occaſus petit incita quam petit ortus.
Nebrodes gemini nutrit diuortia fontis.

Silius Himeram occaſus & ortus petere dicit, Solinus ſeptentrionem & meridiem. Ecce altera auctorum diuidia. Silius Thermas in occiduo latere Siciliæ ponit inter Pelorum & Lilybæum, qua Himeras Æolio ponto mergitur. Nam in eo mari Æoliæ inſulæ. Ptolemæus cum Silio facit, qui vrbem Thermarum ἐν δυτικῇ πλευρᾷ locat. Ἱμέρα ποταμοῦ ἐκβολαί. Θερμαὶ Ἱμέρας πόλις. lege: Θερμαὶ Ἱμεραῖαι, πόλις. contrà ſtat Plinius qui Ther-

mas in auſtrino latere ſtatuit inter Pachynum & Lilybæum. ita enim inſulæ periplum peragit: *flumius Gelas, oppidum Acragas, Thermæ colonia, amnes Achates, Himera, Hypſa, Selinus oppidum, Lilybæum ab eo promuntorium.* deinde in alterius lateris periplu poſt Lilybæum, Drepana ponit, montem Erycem, Panhormum, Solentum, Himeram cum fluuio. cum Plinio videtur facere Strabo his verbis: Θερμῶν ὑδάτων ἐκβολαὶ κατὰ πολλοὺς ἔχει τόπους ἡ νῆσος, ὧν τὰ μὲν Σελινούντια κατὰ Ἱμέραν ἁλμυρά ἐστι, τὰ δὲ Αἰγεσταῖα πότιμα. Thermarum vrbem ab illis thermis nomen accepiſſe certum eſt. quæ Σελινούντια κατὰ Ἱμέραν vocat Strabo, Diodorus ea vocitat Ἱμεραῖα. non ſolum calidas eſſe, ſed & ſalſas, Strabo dicit. Eæ ſunt igitur Himeræa thermæ quæ coloniæ nomen dederunt prope Selinuntem oppidum. quæ Plinij ſententia eſt. Contrarium rurſus elicias ex Solino qui Himeram, vbi ad meridiem flectitur, fluere dulcem memorat. Ergo ἐκβολαὶ Himeræ fluuij ad meridiem, neque ſalſæ neque calidæ, ſed ab altera parte tales, qua in occiduo latere, verſus Septentrionem in mare effunditur. quare Thermæ ibi collocandæ, ex opinione Ptolemæi & Silij. At Vitruuius eorum adiuuat ſententiam, qui Thermas Himeræas in ora meridionali ponunt. ait enim partem Himeræ quæ ſalſum habet ſaporem, per eam terram currere vnde ſal effoditur. in occidua plaga qua Himeras in mare præcipitat, nulla ſalinarum metalla ſunt. at ſunt in Notia prope Agrigentum nimirum, vbi & Thermas ſitas eſſe docet Plinius: *Acragas, quod Agrigentum noſtri dixere, Thermæ colonia.* Atque hoc verius videtur. alia exoritur dubitandi ratio. Plinius qui coloniam Thermas ἐν τῇ νοτίᾳ πλευρᾷ conſtituit inter Selinuntem & Agrigentum, idem Himeram vrbem alio lateri accenſet inter Soluntem & Cephalœdium, quo loco Thermæ Himeræa ponuntur à Ptolemæo. Plinij verba ſunt: *Solus, Himera cum fluuio, Cephalœdis.* in Ptolemæo ita ſcribendum: Κεφαλοιδίς. Ἱμέρα ποταμοῦ ἐκβολαί. Θερμαὶ Ἱμεραῖαι πόλις. Σολοῦς πόλις. perperam hodie ſcribitur, ὀλυνίς. atqui conſtat ex Diodoro Siculo Himeram vrbem Agrigento & Selinunti fuiſſe vicinam, quo loco coloniam Thermarum fuiſſe vult Plinius: is Diodorus lib. XIII. ſcribit Hannibalem ab expugnatione Selinuntis ſtatim tranſiſſe ad obſidionem Himeræ puta vicinæ. idem aliis in locis Ἀκραγαντίνους & Ἱμεραίους, vt vicinos populos iunctim commemorat. ſed & Ἱμεραῖα ὕδατα vocat ab vrbe Himera, vt Αἰγεσταῖα, ab Ægeſta, quæ Straboni, Σελινούντια dicuntur κατὰ Ἱμέραν, id eſt, iuxta Himeram vrbem. Himera vrbs igitur vicina Selinunti. ibi & Thermæ quoque colonia. Himeram Hannibal captam funditus deleuit, & ſolo æquauit. in eius locum Romani coloniam deduxere, & Thermas appellauere ab aquis calidis Himeræis quæ ibi erant. *Thermas* Latini dicunt ſubaudiendo aquas. Græci Θερμαὶ, dum ſubintelligunt,

A ὕδατα. Stephanus: Θερμαί, χωρίον Σικελίας, Φίλιστος τρίτῳ. χωρίον vocat, non πόλιν quia vrbs nondum erat. & intelligit Ἱμεραῖα Θερμά. vbi poſtea Romani coloniam Thermas condiderunt. male igitur Plinius, qui Himeram vrbem in occidentali latere Siciliæ collocat. Malè etiam Ptolemæus, qui Thermas coloniam ibidem ſtatuit: cum ſatis conſtet θερμὰ quæ Thermis vrbi nomen fecere prope Selinuntem fuiſſe, quo loco vrbs olim Himera fuit.

Pag. 20. B. *Himeræum cæleſtes mutant plagæ*] melior Grammaticus hic noſter eſt quam B Philoſophus. tradunt quidã philoſophi proprietates humorũ in ſingulis terris & ſaporũ varietates ad ſolis poteſtatem temperari, inclinationemque mundi & ſolis meatum propius aut lõgius curſum faciẽtis tales aut tales efficere terræ humores. quod & ipſum tamen multis argumentis poſſet reuinci. nam ſub diuerſa inclinatione mundi, multa non ſimilia tantum ſed pæne eadem reperiuntur. Hoc in animo habuit Solinus quum ſcripſit Himeræum cœleſtibus mutari plagis, & modo dulcem fluere, modo amarũ, prout Aqui- C lonem verſus, aut meridiem curſum dirigit. quod ineptiſſimum. Terra quidem hauriat è cœlo naturam eam qua cenſetur: aqua vero quæ per terræ venas manat, non a cœlo ſed è terra concipit quam habet qualitatem.

amarus denique eſt] amarum pro ſalſo poſuit, quia ita Virgilius:

Doris amara ſuam non intermiſceat vndam.

alias amarum & ſalſum differunt, vt πικρὸν & ἁλμυρὸν Græcis. vtrumque dulci opponitur. amaræ porro quædam ſunt terræ, & quædam ſalſæ, ſapore differenti: vtræque ingratæ & incertæ. Virgilius:

D *Salſa autem tellus, & quæ perhibetur amara.*
Frugibus infelix, ea nec manſueſcit arando.

an intelligit ſalſam eſſe terrã, quæ & amara perhibetur? Nam poëta amarum pro ſalſo vſurpat. Columella eas diſtinguit. Sæculus Flaccus: *ſi quid amari, & incerti ſoli eſt, id aſſignatione non datur.* Valeriano in Homeliis, *terræ ingrati & amari ſoli.* Plinius ſalſæ & amaræ duobus diuerſis locis meminit, ex quibus tamen non liqueat, vtrum eamdem faciat an confundat. lib. XVII. cap. IV. *ſalſæque terræ multa melius creduntur: tutior a vitijs innaſcentium animalium.* ita legerim eo loco, ac diſtinxerim. de amara capite ſequenti, *Terram ama-* E *ram ſiue macram ſi quis probare velit demonſtrant eam atra degenereſque herba.* quæ corruptiſſima videntur, quaſi amara & macra terra eadem dicatur. aliter hæc in libris, hoc nempe modo: *Terram amaram probauerim demonſtrante aſatra degenereſque herba.* totum locum ſic emendo, ex veſtigiis ſcripturæ veteris: *Terram amaram probauerim demonſtrantia rara degenereſque herba: frigidam autem retorridè nata: item vliginoſam, triſtitia rubricam oculis: argillam, qua operi difficillima, quaque raſtros aut vomeres ingentibus glebis oneret, quamquam non quod operi, hoc fructui aduerſum: item è contrario cinericiam & ſabulum*

Digitized by Google

album. In duobus antiquiſſimis, atque omnium optimis Thuanæo ac Rigaltiano ſcriptum eſt: *amaram probauerim demonſtrant eas atræ degenereſque herbæ*. reliqua vero ſic habent ferè, vt poſuimus. ex eo fecimus: *amaram probauerim demonſtrantia raræ degeneriſque herbæ*. quam lectionem & ſequentia confirmant. alias in promptu fuiſſet emendare: *amaram probauerim demonſtrante rara degenerique herba*. ſed omnes vt dixi habent, *atræ degenereſque herbæ*. in quibuſdam, *atræ*. coniectura noſtra proximè ad veſtigia veteris accedit ſcripturæ, in qua S & R confundi ſciunt, qui frequentes eam verſant. ait probari amaram terram demonſtrantia raræ degeneriſque herbæ. *demonſtrantia* vox Pliniana, vt *ſignificantia* apud Nonium, & *noſcentia* Symmacho pro notitia, & ſimilia. rara & degener herba terram amaram demonſtrat. ſequitur: *frigidam autem retorridè nata*. hoc eſt herba retorridè nata probauerim terram frigidam, vt amaram raræ ac degeneris demonſtrantia. ſic amat Plinius ſtilum variare. *Vliginoſam triſtitia*. ita libri, & repetendum, *probauerim*. triſtitiam vocat, triſtem ſoli habitum, in quo nihil lætum proueniat, nihil vireat herbarum. ſic *herba læte virens* eidem Plinio. Mela: *herba non modo læta ſed dulces*. in Agrimenſoribus: *lætiores cupreſſus*, id eſt lætius virentes. *Rubricam oculis* ſcilicet, probauerim. atque ita in omnibus libris, non vt habent vulgati, *oculi*. ſequitur: *argillam, quæ operi difficillima, quæque raſtros, aut vomeres ingentibus glebis oneret*. idem verbi ſubintelligendum, à quo omnia dependent ſequentia. probauerim argillam eam eſſe, quæ operi difficillima ſit, quæque raſtros oneret ingentibus glebis. è contrario probatur cinericia & ſabulum album; nam & operi faciles ſunt hæ terræ, nec raſtros grauant, aut vomeres morantur. Locus hic vulgo erat cõtaminatiſſimus. Amarum autem & ſalſum tam in aquis, quam in terris differunt. Vitruuius partem Himeræi fluminis, quæ per ſalinas tranſit, ſalſam eſſe dicit. idem ſcribit ibidem eſſe ex amaro ſucco terræ fontes exeuntes vehementer amaros, vt in Ponto eſt flumen Hypanis, qui fonticulo admixto totus amarus redditur. Herodotus: ἐκδιδοῖ γὰρ ἐς αὐτὸν κρήνη πικρή. rationem addit Vitruuius: *ideo quod per id genus terræ & venas, unde Sandaracha foditur, ea aqua manando perficitur amara*. Plinius lib. XXXI. cap. III. de aquis: *ante omnia autem damnantur amaræ, & quæ ſcrobem ſtatim implent: quod euenit Troëzene: nam nitroſas atque ſalmacidas in deſertis Rubrum mare petentes addita polenta vtiles intra duas horas faciunt, ipſaque veſcuntur polenta*. amaras à ſalmacidis quæ ſunt ἁλυκαὶ diſtinguit. quæ vero illæ ſunt aquæ quæ ſcrobem ſtatim implent? liber optimus habet: *quæ ſorbem*. lege: *quæ ſorbta ſtatim implent*. pro *ſalmacidas*, idem vetus liber exhibet *ſedinacidas*. nimirum *ſalinacidæ* ſunt dicendæ, non *ſalmacidæ* vt perperam hodie paſſim hoc nomen ſcribitur. *ſalinacidæ* non ſunt ſimpliciter, αἱ ἁλμυρώδεις aut ἁλυκίδες, vt Græci vocant fontes ſalſas, ſed acidi ſimul & ſalſi, acidæ nimirum ſalinæ. Nam hac mixtura fontes reperiuntur, qui vtrumque ſaporem præferunt. Plinius: *aliæ ſulphuris, aliæ ſalis, aliæ nitri, aliæ bituminis, nonnullæ etiam acida ſalſaue mixtura*. vno verbo *ſalinacidas* has Latini vocarunt. Gloſſæ: *ſalmacidus*, ἁλμυρός. *ſalmacidum*, ἁλμυρόν lege, *ſalinacidus* & *ſalinacidum*. nec eſt ἁλμυρὸν ſed ὀξαλμυκόν, vel ὀξάλμυρον. ſic enim ὀξάλμην Græci compoſuerunt de acida muria. ita & *dulcacidum* Latinè componitur. Gloſſæ: *dulcacidum*, ὀξύγλυκον. Athenæus lib. II. πολλαχοῦ δ' εἰσὶ κρῆναι πλημυρώτεραι καὶ εὐωδέστεραι, ὡς ἡ περὶ Παφλαγονίαν. ἁλμυρώδεις δὲ ἅμα τῷ ὀξεῖ ἐν Σικανοῖς Σικελίας. fontes illi ἁλμυρώδεις ἅμα τῷ ὀξεῖ, ſunt ſalinacidi. *Salinaceum* auctor Gloſſarum perperam confundit cum *ſalinacide*. nam *ſalinacium* vel *ſalinaceum* ſimpliciter eſt ἁλμυρὸν à ſalinis. ſed malè in iiſdem Gloſſis *ſalmacium* pro *ſalinacium* ſcriptum. Florus lib. IV. cap. X. *infeſta primum ſiti regio, tum quibuſdam ſalinacidis; fluuius infeſtior nouiſſimè, qui iam ab inualidis & auidè hauriebatur*. ita legendus & interpungendus locus ille. prauo igitur iudicio vtuntur viri docti qui in verſu Ennij coniunctim legunt, *ſalmacida ſpolia*, cum de viro molli & Salmacide loquatur qui daret ſpolia de ſe hoſtibus ſine ſanguine, & ſudore. Ceterùm vt ad rem redeam amaræ & ſalſæ aquæ diuerſo ſunt ſapore: non neſcio tamen πικρὰς ἁλμυρώδεις Græcè dici, quæ vehementer ſalſæ ſunt. & πικροὺς ἅλας, amaros ſales, auſteros & acriter ſalſos. δριμεῖς vocat Dioſcorides. ſic in coloribus *auſterum* & *amarum* quemque generis maximè ſaturum & intenſum appellarunt. Plinius: *ad obſonium & cibum vtilior quiſquis maximè liqueſcit, item humidior, minorem enim amaritudinem habent*. acres ſtatim vocat, qui habent amaritudinem: *ſeruandis carnibus aptior acer & ſiccus vt Megaricus*. talis dicitur qui valdè ſalſus eſt, cui opponitur ſuauis. idem: *ſalſiſſimus ſal qui ſicciſſimus: ſuauiſſimus omnium Tarentinus atq; candidiſſimus*. ἡδὺς Græcè cui πικρός, id eſt amarus contrauerſus eſt. Eratoſthenes ſales, ἡδυπικρούς vocauit. igitur amarus ſal, eſt acriter ſalſus. inde *amaram Dorida* Virgilius. valdè ſalſam. quod Solinum non excuſat qui *amarum flumen*, pro ſalſo vſurpauit. Amarum & auſterum in ſalſo, vehementer ſalſum eſt. amarum ſimpliciter aliud à ſalſo.

Pag. 20. C. *Salem Agrigentinum ſi igni iunxeris*] non dicit Plinius ſalem Agrigentinum ſi igni admoueris, liqueſcere & diſſolui: hoc enim planè contrarium naturæ ſalis. ſed ſimpliciter ignium patientem eſſe, hoc eſt in igne non crepitare, nec exilire: at in aqua poſitum, aut aqua aſperſum exilire: *Agrigentinus*, inquit, *ignium patiens, ex aqua exilit*. dixerat ante, in igne nec exilire, nec crepitare Tragaſæum ſalem, neque Achanthium: nec vllius ſpumam, nec eum qui ad ramentum tenuis ac minutus eſt. hoc verò plus habere Agrigentinum, quod cum patienter ignes ferat, ſine crepitu & exultatione, ex

aqua tamen exiliat. ſcripſimus autem in Plinio: *in igne nec crepitat nec exilit Tragaſæus, neque Acanthius ab oppido appellatus: nec vllius ſpuma, aut ad ramenta tenuis.* vulgo editur: *aut ramentum, aut tenuis.* at quid aliud ſalis ramentum, niſi ſal tenue. ſcripti habent: *aut atramento,* ex quo fecimus, *aut ad ramenta.* ſalem ad ramenta tenuem vocat inſtar ramenti. nullum igitur ſalem ſic attenuatum exilire in igne, nec vllius ſpumam. *tenues ſales,* λεπτοὺς ἅλας Græci vocant. Ceterum quod ait noſter ſalem Agrigentinum igne liqueſcere, id habet ex Antigono Caryſtio cap. CLXXXIII. qui ita ſcribit: Ἀκραγαντίνων δὲ τοῦτο ὀρύττεσθαι γινόμενον ἐκ ἁλός. ἱστορήκασι τὸν ἡμῶν Σικελὸς ξένος τινὲς, ὃ ἐν μὲν τῷ πυρὶ τήκεσθαι. ἐν δὲ τῷ ὕδατι ἅλλεσθαι. de Agrigentino ſale id intelligendum. ſed Plinius tantum dixerat ignium patientem eum eſſe, hoc eſt, non exilire, nec crepitare igni admotum: plus hic dicit, igne etiam diſſolui & liqueſcere. quem vidit, vt hinc apparet Solinus. falluntur, qui in Plinio reſcribi volunt. *ignis impatiens.* ideo impatientem ignis dici putant quia igne liqueſcat. immo patiens ignis, qui non exilit, nec crepitat in igne poſitus, ſed tacitus liqueſcit & diſſoluitur.

Pag. 20. C. *Purpureum Enna mittit: in Pachyno tranſlucidus inuenitur*] ita libri noſtri. hæc vt ſuperiora ex Plinio, ſed non bona fide relata. ille Centuripinum ſalem purpureum eſſe docet, hic Ennenſem, cuius nec verbo meminit Plinius. Quidam porro ex libris noſtris hoc loco legunt *Ætnenſem*, ſed ſalem in illis locis non fuiſſe ex Vitruuio probari poteſt, qui partem Himeræ fluminis quæ contra Ætnam profluit, dulcem eſſe ideo affirmat, quod per terræ dulcem ſuccum percurrat. de induſtria hæc omnia peruertit, & mutat noſter, vt reconditos & incognitos vulgo auctores legiſſe videatur, & ex his opus ſuum compilaſſe. & hoc eſt quod in epiſtola profitetur, impendio ſtuduiſſe ſe, vt à notioribus pedem referret, & remotis largius immoraretur. Calumniam hanc non eſſe, fidem fecerint quæ ante obſeruauimus, & quæ in ſequentibus obſeruaturi ſumus. Certè ſalinas non fuiſſe circa Ætnam, nec circa Hennam aliis quampluribus poſſem argumentis oſtendere ſi opus eſſet.

In Pachyno tranſlucidus inuenitur] & hoc Solini eſt. Pachynus vt omnes ſciunt, Siciliæ promuntorium, in quo ſalem inueniri nec puto, nec quiſquam id veterum prodidit. Plinius loco quem hic compilat, tranſlucidum ſalem in Cappadocia effodi dicit. verba Plinij: *Circa Gelam in eadem Sicilia tanti ſplendoris, vt imaginem recipiat. in Cappadocia crocinus effoditur, tranſlucidus, & odoratiſſimus.* Solinus more ſuo quod ſali Cappadociæ adſcribit Plinius, Pachynio qui nullus eſt in rerum natura tranſcribſit. Sal porro Gelous qui imagines recipit, ἐμφαίνει τινά. Cappadox qui tranſlucidus eſt, διαφανής. corruptè in omnibus Plinianis libris ſcribitur, A *vti magnitudinem recipiat.* forte: *vt imaginum ſimilitudinem recipiat.*

funguntur cautium miniſterio] hic locus eſt in quo manifeſtè imponit Solinus. Salinarum metalla circa Agrigentum & Centuripas eſſe dicit, quæ cautium miniſterio funguntur, ex quibus nimirum, vt ex Lapidicinis ſal cæditur, quo ſimulacra hominum deorumque formantur, tanquam aliquo ſcilicet marmore porphyretico. nam Centuripinum ſalem purpureum eſſe tradit Plinius. Impudentiſſimum mendacium. B Huiuſmodi cautes & montes ſalis in India tantū reperiri teſtantur auctores, Strabo Plinius alij. Plinij verba hæc ſunt lib. XXXI. cap. VII. *Sunt & montes natiui ſalis vt in Indis Oromenus, in quo Lapidicinarum modo cæditur renaſcens.* Hos montes ſalis ex India in Siciliam tranſtulit noſter, miro prodigio. in Sicilia effodiuntur ex terra ſales circa Agrigentum & Centuripas & aliis in locis, non ex montibus cæduntur. foſſilis ſalis maſſis Arabes etiam domos extruunt, ita grandes eruuntur. ſpecularium quoque lapidum modo cæditur in Cappadocia magni ponderis glebis, *quas micas appellant*, inquit Plinius. qui hæc omnia C tam ſollicitè & accuratè narrat, an velut indignum memoratu præteriiſſet, ſi ſciuiſſet, aut alicubi legiſſet, in Sicilia ſalis montes eſſe, ex quibus lapides cæderentur, ſimulacris hominum deorumque excudendis ſatis grandes? ſed ex Africa in Siciliam more ſuo hanc hiſtoriam tranſtulit noſter: nam de ſale qui Vticæ effodiebatur hoc ſcriptum reliquit Ariſtoteles in Admirandis, & acceptum refert Punicis Annalibus: τοὺς δὲ Λίβυας ἐν Ἰτύκῃ γίνεσθαί φασιν ἅλας ὀρυκτοὺς ἐπὶ τρεῖς ὀργυιὰς τὸ βάθος, τῇ ὄψει λευκοὺς καὶ οὐ στερεοὺς, ἀλλ' ὁμοίους τῷ γλισχροτάτῳ γλοιῷ, καὶ ὅταν ἀνενεχθῶσιν εἰς τὸν ἥλιον ἀποστερεοῦσθαι, καὶ γίνεσθαι ὁμοίους τῷ παρίῳ λίθῳ. γλύ- D φεσθαι δὲ ἐξ αὐτῶν λέγουσι ζώδια καὶ ἄλλα σκεύη. ipſiſſima res eſt, ſi Libyam pro Sicilia ponas, & Vticam pro Agrigento vel Centuripiś. conſulto conſilio locorum regionem mutauit Solinus, vt in aliis ſolet ζώδια vertit, *ſigna ad facies hominum & deorum.* Gloſſæ: ζώδια *ſigna* & *ſigilla* exponunt, & ἀνδριάντεια.

nam illinc excuduntur ſigna] excuduntur, exſculpuntur vt ſupra: *multa ex eo geſtamina excuduntur.* minus rectè vulgati, *exciduntur.* in Græco γλύφεται ζώδια.

Thermitanis locis inſula eſt harundinum ferax] de Thermis ſuprà diximus. in Thermitanis E locis an inſula fuerit harundinum auleticarum ferax, fides ſit penes eum qui dicit. illud mirum, harum harundinum nullam apud Plinium haberi mentionem, qui tamen lib. XVI. cap. XXXVI. omnium generum & locorum harundines diligenter enumeret, adeo vt Panhormitanas ex eadem Sicilia non omiſerit, quas aucupio aptas laudat. At illud certum eſt, quod Plinius ex Theophraſto de Orchomenij lacus harundine refert, id Solinum ad Thermitanam transferre. quem morem perpetuo tenet,

Digitized by Google

vt rem ipſam cum è Plinio mutuatus ſit, regiones mutet, & in locis variet quo diſſimulet authorem vnde habet. Falſum vero quod ait in Thermitanis locis naſci harundines ad omnem tibiarum ſonum accommodatas. Nam iam Plinij temporibus non amplius ex harundine tibiæ fiebant, vt apud veterem ſolitum erat muſicam. in Thermitanis tamen locis harundines prouenire ad hunc vſum idoneas colligere fortaſſean poſſis ex his verſibus Silij Italici:

Littora Thermarum priſca dotata camœna
Armauere ſuos.

Silium poëtam multum legendo contriuiſſe videtur noſter, quem & in multis ſequitur. hos igitur verſus ſic fortaſſean acceperit de harundinibus in littore Thermarum naſcentibus, quibus priſca camœna id eſt vetus muſica inſtruebatur, quæ tibias inde faciebat. harundines autem etiam aptæ bellicis vſibus habentur, ſagittario inde calamo hoc iſte quod dixerit poëta, littora Thermarum ſuos armauiſſe harundinibus ibi prouenientibus. ſed nugatur Solinus, vt ſolitus eſt. *Littora Thermarum priſca dotata camœna*, dicuntur propter Steſichorum, qui Himeræus oriundo fuit. & Thermæ illæ Himeræ eo loco conditæ colonia deducta, vbi olim Himera. Sed poſtulat hic locus, vt Plinij locum de tibiali harundine illuſtremus. Tibiarum materia antiquitus, harundines. an prima fuerit, incertum habeo. ex oſſibus hinnuleorum primam omnium à Minerua factam. ſunt qui tradant. Ceterùm apud veteres tibia vt plurimum ex harundine. Pollux: ἡ δὲ ὕλη τῶν αὐλῶν κάλαμος ἢ χαλκός, ἢ λωτός, ἢ πύξος. primo loco nominat κάλαμον, velut antiquiſſimam materiam tibiarum. hinc κάλαμος apud antiquos ſcriptores Græcos pro tibia. Pindarus: σὺν καλάμοιο δὲ βοᾷ δέχονται. *cum tibiæ cantu excipiunt*. vbi perperam interpretes, *fiſtula*. fiſtula non poteſt eſſe calamus. nam ex pluribus calamis compingebatur veterum fiſtula. Epigramma:

Οὐδὲ θεὸς θωπεύσω μέλος καλάμοιο χορδῶν.

Scholiaſtes Pindari miraculum cuiuſdam tibicinis refert qui in agone cum excidiſſent tibiales ligulæ, μόνοις ἤνυσε τοῖς καλάμοις, ſolis harundinibus cantum peregit. vnde & καλαμαῦλαι dicebantur οἱ μοναυλοι, qui vnicam tibiam ſiue harundinem inflabant. Apuleius de puero Critia monaulo.

Quod ſi aulum inſpires, dona & iam carmina noſtra
Cedent victa tuo dulciloquo calamo.

ita ſcribendum. vulgo, *quod ſi animam inſpires.* ineptè, tibiæ inſpirari & inflari dicuntur: *aulum* pro tibia, Græcam vocem vt *auleticus* & *auloedus*, vſurpauit. inter varij generis harundineta, quibus abundabat Orchomenius lacus, harundinem tibialis calami. qui vocabatur auleticus, etiam gignebat. Huius calami duo genera. Ζεύγιτης erat, & βομβυκίας. *Zeugita*, quod ex vno eius internodio binæ tibiæ, dextra & ſiniſtra

A quod eſt tibiarum ζεῦγος, formabantur. *Bombicia*, quod ex eo Bombyces, genus quoddam tibiæ, fierent. Nunc verba Plinij videamus: *tertia arundo eſt tibialis calami, quem auleticon dicebant. nono hic anno dicebatur. nam & lacus incrementa hoc temporis ſpatio ſeruabat; prodigioſus ſi quando amplitudinem biennio extendiſſet. quod notatum apud Cheroniam infauſto Athenienſium prælio, & apud Lebadiam ſæpe notatur influente Cephiſſo.* non ſatis ſincera hæc eſſe, ſenſus inopia teſtatur: quid enim hæc ſibi volunt? *& apud Lebadiam ſæpe notatur influente Cephiſſo.* Nihil horum apud Theophraſtum, & veteres

B libri longè aliam præferunt ſcripturam, in quibus legitur: *quod notatum apud Cheroniam infauſto Athenienſium eſtape Iacbaida vocatur influente Cephiſſo.* ita in optimo Thuanæ Bibliothecæ libro, à quo ceteri parum diſſentiunt. legebam: *quod notatum apud Cheroniam infauſto Athenienſium exitu, & ſæpe, Copaida vocatur influente Cephiſſo.* vt dicat Orchomenium illum lacum Copaïdem vocari in quem influit Cephiſus. & verum quidem Κωπαΐδα λίμνην appellari. Strabo: δηλοῖ δὲ καὶ ὁ Κηφισσὸς τοῦ μάλιστα, τὴν Κωπαΐδα λίμνην πληρῶν. & alibi dicit Cephiſum per Orchomenium agrum &

C Coroniacum in Copaïdem paludem influere. olim quidē hic lacus qui maximus eſt eodem teſte Strabone ab adſitis vrbibus varia cognomina ſortiebatur, & Haliartius & Orchomenius dicebatur, poſtea in nomen Copaïdis totus conceſſit. *Copaida* autem eſt Κωπαΐς vt *Elida*, Ἦλις *Perſida*, Περσὶς & ſimilia. ſed cum cogito Plinium ex Theophraſto totum illud fermè de harundinibus caput tranſcripſiſſe, magis inducor vt cenſeam ſcribendum ex eodem Theophraſto: *quod notatum apud Cheroniam infauſto Athenienſium exitu. Pelecania vocatur, influente Cephiſo.* vt ſit ſenſus

D eam partem lacus vbi optimi naſcuntur auletici calami Pelecaniam vocari, qua parte etiam influit in Paludem Cephiſus. Theophraſtus: Φύεται δὲ πλεῖστος μὲν μεταξὺ τοῦ Κηφισοῦ καὶ τοῦ Μέλανος, οὗτος δ᾽ ὁ τόπος προσαγορεύεται Πελεκανία, τούτου δ᾽ εἰσὶν ἄττα χύτροι καλούμενοι, βαθύσματα τῆς λίμνης. lege: προσαγορεύεται Πελεκάνια. τοῦ δ᾽ εἰσὶν ἄττα χυτρεῖναι καλοῦσι, βαθύσματα τῆς λίμνης. Πελεκᾶν eſt genus vaſis, aut peluis. Heſychius: Πελεκᾶν εἶδος ἐστὶ ποτηρίου ξυλίνου, ἀπὸ τοῦ πεπελεκίσθαι. ἄλλοι ξυλίνη λεκάνη. inde Πελεκάνια vocata loca profundiora paludis, à peluis profunditate, quos & χυτρείνας dicebant, vel χύτρους, ab eadem ratione.

E Heſychius: χυτρεῖνοι τὰ κοῖλα τῆς γῆς, δι᾽ ὧν αἱ πηγαὶ ἀνίενται. Arriano κυθρῖνοι dicuntur loca fluminis magis profunda & caua. In periplu maris Erythræ: ἀρχόμεναι μὲν πλήμμης αἴρονται, ἱσταμένης δὲ διορμίζοντες κατὰ τινὰς ὅρμους καὶ κυθρίνους. οἱ δὲ κυθρῖνοι τόποι εἰσὶν τοῦ ποταμοῦ βαθύτεροι μέχρι Βαρυγάζων. κυθρῖνοι Ionicum eſt pro χυτρεῖνοι: vt κυθρα pro χύτρα. ſed & χύτροι in Theophraſto retinendi. nam & κύθρον alibi κοῖλον τόπον interpretatur, & idem eſt quod χύθρος, inde κυθρῖνοι & χυθρῖνοι foſſæ & canales, ad aquam deducēdam Heſychius: λίθων χοαί, αἱ διὰ λίθων ἐκχύσεις καὶ χυτρεῖνοι. χοαὶ δὲ ἐκ λίθων, ὑπόνομοις καὶ χυτρείνοις καὶ διώρυγας. mentio

Digitized by Google

apud Antigonum τὸ Κώων χυτεῖον, qui vaporem peſtiferum exhalabat. vide eum cap. CLXXVI. capite ſequenti ὀχετὸν, & ῥεῦμα vocat, quem in præcedenti χυτεῖον dixerat. ſic tam naturalem quam manufactum riuum χυτεῖον vel χύτλον vocabant. Ammianus Marcellinus lib. XXII. de Ægyptijs: *ſunt therma lutra, quæ Cythras indigenæ vocant.* Κύθρας qui ſunt χύτλοι. perperam apud Theophraſtum, Κίθρος pro κύθρος. ſequitur apud Plinium: *cum igitur anno permanſit inundatio, proficiunt in aucupatoriam quoque amplitudinem, vocabantur Zeugitæ.* Theophraſti mentem non percepit. nec enim ſi anno, ſed ſi biennio permanſit inundatio, in eam amplitudinem quæ requiritur proficere dicit. φασὶ γὰρ ἐὰν διετὲς βαθυνομένης τῆς λίμνης μείναντα τὸν ἐπιόντα ἐνιαυτὸν ἀδρύνεσθαι. *ſi in annum alterum permanſerit inundatio.* ἐπιὼν ἐνιαυτὸς, eſt ſecundus annus. ſic ἐπιοῦσα ἡμέρα. Euripides:

> Εἰ σ' ἡ 'πιοῦσα λαμπὰς ὄψεται θεοῦ
> Θανῇ.

quod poëta Latinus vetus ita reddidit:

> *Si te ſecundo lumine heic oſtendero*
> *Moriere.*

idem Theophraſtus paulo ante ſcripſerat inundantem aquam biennio minimùm reſidere debere, vt eſſet vtilis calamus auleticus. ſi plus permanſiſſet, eo meliorem eſſe. γίνεται δὲ ὅταν ἐπομβρίας γενομένης διαμείνῃ τὸ ὕδωρ, διετὲς τοὐλάχιστον ἂν πλεῖον, καὶ κάλλιον. addit Theophraſtus: καὶ γίνεσθαι τὸν μὲν ἀδρυνθέντα ζευγίτην ᾧ δ' ἂν μὴ ἐπιμείνῃ τὸ ὕδωρ, βομβυκίαν. quæ Plinius ita reddidit: *proficiunt in aucupatoriam amplitudinem. vocabantur Zeugitæ. contra bombycia maturius reciproco.* vbi ſcilicet non biennio integro aqua permanſiſſet, ſed maturius receſſiſſet, harundinem non bonam fieri τοῖς ζεύγεσι, paribus tibiarum, ſed tantum βομβυξί. neſcio quid Plinium mouerit vt calamum ζευγίτην *aucupatorium* verteret, cum in aliis τὰ ζεύγη rectè expreſſerit de tibia dextra & ſiniſtra, déque armamentis tibiarum. In aucupio quod calamis peragebatur, harundo ad harundinem, ſic adtexi iungíque conſueuerat, vt ſenſim creſceret, donec alitis eius quæ captabatur, alas viſcum tangeret. hinc *harundo creſcens* hoc genus aucupij vocabatur. Martialis ſub lemmate *aucupatorÿ calami:*

> *Non tantum calamis, ſed cantu vincitur ales,*
> *Callida dum tacita creſcit harundo manu.*

ἰξοδόκους καλάμους Græci vocant. in Epigrammate Græco αὐξήσεις ἀκανθίων καλάμων, de creſcente harundine. & καλαμὶς ὀρνιθοθήρας. Epigramma adſcribam quia nondum editum eſt:

> Εἴ τι σὺ ὀρνιθοθήρας ὑφ' καλαμῖδα πολυώνας
> Ἰξοῦ ὀρειβατίης, εἴτε λαγοκτονίης
> Πανὶ κάλει. κοινὶ Πὰν λάσιε ποδὶ ἴχνια φαίνει,
> Σαύξησιν ἀκανθίων Πὰν αὐτὸν καλάμων.

vbi αὐξήσεις ἀκανθίων καλάμων, eſt creſcens harundo quæ tacita manu αὔξεται & creſcit vſque dum auem quam petit adtingat. δουρατέοις δόλοις in alio Epigrammate dicitur etiam αὐξήτοις:

A Δουρατέοισι κείνων αὐξήσεις δόλοις ἦλθε ἀοιδοῦ
Ἥρως τὴν ἰδίαν ἰξοβόλων μελέτην.

Petronius: *textis arundinibus aues captabamus.* de creſcente harundine intellexit. de qua nos alibi pluribus. perperam apud Petronium corrigũt *teſtis* editiones. de ea & Moſchus hoc verſu: τοῖς καλάμοις ἅμα πάντας ἐπ' αἰπόλοισι συνάπτων. de aucupe. quod igitur in eo genere aucupij harundo harundini iungeretur & componeretur, Plinius ζευγίτην κάλαμον de aucupatorio interpretatus eſt, inſigni errore. Reliqua perſequamur priuſ-

B quam τὰ ζεύγη καὶ τὰς βομβυκίας explicemus. ſequitur: *Graciles fœminarum, latiore folio atque candidiore, modica lanugine: aut omnino nulla ſpadonum nomine inſignibus.* Theophraſtus poſtquam de calami tibialis generatione tradidit, formam eius deſcribit, dicitque in vniuerſum differre ab alijs harundinibus. τῇ ἀξύλίᾳ τῆς φύσεως, ἐπλίπεσι γὰρ τι καὶ ἀσαρκότερος. ita ſcribendum in Theophraſto. malè eſt hodie, τῇ ἀξίᾳ. nec rectè Gaza, qui *præſtantiam nutricationis* vertit. cui vt ſequentia reſponderent, ἐπλήσιον, & εὐσαρκότερον legit. ἀξυλίᾳ legiſſe Plinium ex eo palam eſt, quod

C *gracilem* reddit, τὸν ἄσαρκον nimirum καὶ ἀπλήσιον. Verba Plinij ſic legenda & diſtinguenda ſunt: *gracilibus fœminarum, latiore folio atque candidiore, modica lanugine: aut omnino nulla, ſpadonum nomine inſignibus.* fœminarum nomine inſignibus, quæ graciles ſunt, modica lanugine: quæ verò nulla, ſpadonum. Hæc paulo aliter penes Theophraſtum. Harundinem ille in genere, vt cetera in mares diuidit & fœminas. vbi ad ſpecies & differentias venit, τὸν αὐλητικὸν diſtare facit à ceteris, τῇ ἀξυλίᾳ φύσεως, quod inanior & gracilior ſit. καὶ ὅλως θήλεις τῇ μορφῇ. nam & latius folium

D habere & candidius, minus etiam lanuginis quam ceteræ: etiam reperiri quæ nihil habeat, οὓς καὶ προσαγορεύουσιν εὐνουχίας. addit Theophraſtus ex iſtis quæ ſpadonum nomine inſignes ſunt, optima fieri tibiarum paria. ἐξ ὧν ἄριστα μὲν φασί τινες γίνεσθαι τὰ ζεύγη, κατορθοῦν δὲ ὀλίγα παρὰ τὴν ἐργασίαν. quæ Plinius expreſſit his verbis: *Hinc erant armamenta ad incluſos cantus.* longè alia quam Theophraſtus ſententia. Ille ex ſpecie ſpeciem optimè fieri dicit: Plinius ex genere genus fieri. ex auletico nempe calamo tibias formari; cum Theophraſtus ex certa ſpecie, qui Eunuchias dicitur præſtantiſſima fingi paria tibiarum in-

E telligat. aliud ζεῦγος in tibijs, aliud βόμβυκες, quæ & ipſe tibiæ ſunt. *armamenta ad incluſos cantus*, ſunt tibiæ. *Incluſi* autem *cantus* ſunt tibiales. Incluſi nempe tibijs, ad differentiam aptæ vocis, quæ cantus ſtatim in aërem effundit, non inſtrumentis incluſos habet. Plinius Theophraſtum non reddidit, cum armamenta tibiarum, τὰ ζεύγη vertit. Nam βόμβυκες non ſunt ζεύγη, & tamen armamenta quoque ſunt ad incluſos cantus. ſed Græcos expreſſit qui ὄπα αὐλῶν dixerunt de tibiis. Pindarus: ἰσόταν ἐν ὄπεσιν αὐλῶν. vbi interpres notat ὄπα αὐλῶν dixiſſe Pindarum,

Digitized by Google

διὰ τὸ ἔτι αὐλοῖς αὐτὸς ἔχειν τὴν φωνήν. ἵπνα ſunt ἵπλα, σκεύη. ſic ad verbum ἵπνα αὐλῶν, ſunt *armamēta ad incluſos cantus.* Ineptè etiam Gaza, qui ζευγίτην κάλαμον *armamentarium* vertit ex Plinio, quum ζευγίτης non omnibus armamentis aptus eſſet, ſed ſolis ζεύγεσι. ζεῦγος eſt par tibiarum, dextra & ſiniſtra ſimul iunctæ, ſimul inflatæ. Martialis de tibicina:

Sæpe duas inflat, ſæpe monaulon habet.

nam μόναυλος dicitur ſingularis tibia, ad differentiam τοῦ ζεύγους, cum binæ ſimul inflantur. Plinius: *fiſtulam & monaulon Pan Mercurij: obliquam tibiam Midas in Phrygia: geminas tibias Marſyas in eadem gente.* Pollux: μόναυλος εὕρημα μέν ἐστιν Αἰγύπτιον, αὐλεῖ δὲ μάλιστα τὸν γαμήλιον. Athenæus: Ἰόβας Αἰγυπτίους φησὶ λέγειν, τὸν μόναυλον Ὀσίριδος εἶναι εὕρημα. Κάλαμος etiam dicebatur. vnde & καλαμαύλης, qui monaulum inflabat. at ζεῦγος, tibiarum biga, quæ ſimul inflabantur, de his diximus ad Hiſtoriam Auguſtam. ex vno porro internodio harundinis, vtræque ſumebantur. vnum quippe internodium in duas partes æqualiter cæſum duas tibias concinnabat æquales. vide Theophraſtum & Plinium. Calamus igitur ex quo hæc tibiarum paria fiebant, ζευγίτης dicebatur, qui vt aptus eſſe poſſet πρὸς ζευγοποιΐαν, craſſior euadere debebat, inundatione per biennium manente. ſic enim in maiorem adoleſcebat amplitudinem. ſi vero aqua minori temporis ſpatio manſiſſet, calamus inde minus grandeſcebat, minuſque propterea idoneus exiſtebat paribus faciendis. ex eo calamo factitari ſolitæ tibiæ bombyces. vnde nomen illi calami generi βομβυκίας. βόμβυκες longiſſimæ tibiæ genus, eoque ad inflandum difficilis. Nec enim duæ ex vno internodio, vt in zeugite, ſed vna tantum capiebatur. ideo æquè longua hæc erat tibia, ac duæ ceteræ, qualia erant ζεύγη. Ariſtoteles περὶ ἀκουστῶν· πάντες γὰρ χαλεπῶς πληροῦσι τοὺς βόμβυκας, καὶ μετὰ σπουδαίας πολλῆς διὰ τὸ μῆκος τῆς ἀποστάσεως. in orgiis huiuſmodi tibia vtebantur. Pollux: περὶ τῶν βομβύκων, ἔνθεον καὶ μανικὸν αὔλημα, πρέπον ὀργίοις. Primum Hyagnidem duas tibias vno ſpiritu animaſſe, *læuaque & dextra acuto tinnitu, graui bombo concentum muſicum miſcuiſſe,* ſcribit Apuleius in Floridis. inde ζεύγη, geminæ tibiæ. Plinius inuentionem obliquæ tibiæ Midæ tribuit in Phrygia: *geminas tibias Marſyam inueniſſe in eadem gente.* τὰ ζεύγη. alij Hyagnidem volunt. Poëta Græcus in Epigrammate, Αυλοὶ τοῦ φρυγὸς ἔργον Ὑάγνιδος. ſub finem addit de Marſya.

Ἠδὲ Κελαινίτης ποιμὴν τέρας ὅς ποτ' ἀείσας
Ἐγνώσθη Φοίβου κεῖνον ἰδέξιο ἴεις.

Olim cum ſimplici adhuc muſica vterentur, ita tibiæ erant comparatæ & factæ, vt ſingulis paribus, vnici tantum & ſingulares canerentur modi. ſic pro varietate modorum variæ etiam tibiæ factitatæ. aliæ erant, quæ Phrygium: aliæ quæ Dorium: & diuerſæ ab vtriſque, quibus Lydium incinebant. Marſyas qui primus geminas tibias inflauit,

A Phrygium his duntaxat canebat. nec in Dorium aut Lydium animam vertere, aut cantum inflectere poterat. hinc in certamine quod cum Apolline habuit, cum victor iudicum ſententia pronuntiatus iam diſcederet. *Apollo citharam verſare cæpit,* inquit Hyginus, *idemque ſonus erat:* quod *Marſyas tibijs facere non potuit, itaque victus eſt.* Apollo citharam verſauit, dum ad aliud modulationis genus citharam accommodauit, & temperauit. quod cum tibiis facere non potuiſſet Marſias, quia ad Phrygiam tantum harmoniam erant accommodatæ, nec ad aliam eas
B conuertere dabatur, nondum reperto iiſdem tibiis omne modorum genus modulari, inferior receſſit. inde explicandus Hyginus. Primus Pronomus Thebanus tibias inuenit, quæ ad omnimodam modulationem verſarentur. Pauſanias in Bœoticis: Πρόνομος ὃ ἦν ὃς πρῶτος ἐπενόησεν αὐλοὺς ἐς ἅπαν ἁρμονίας εἶδος ἔχοντας ἐπιτηδείως. πρῶτος δὲ διάφορα ἐς τοσοῦτον μέλη ὑπ' αὐτοῖς ηὔλησε τοῖς αὐλοῖς. Athenæus lib. XIV. τὸ δὲ παλαιὸν ἐτηρεῖτο περὶ τὴν μουσικὴν τὸ καλὸν, καὶ πάντ' εἶχε κατὰ τὴν τέχνην τὸν οἰκεῖον αὐτοῖς κόσμον. διόπερ ἦσαν ἴδιοι καθ' ἑκάστην ἁρμονίαν αὐλοὶ καὶ ἑκάστοις αὐληταῖς ὑπῆρχον αὐλοὶ ἑκάστῃ ἁρμονίᾳ πρόσ-
C φοροι ἐν τοῖς ἀγῶσι. Πρόνομος δὲ ὁ Θηβαῖος πρῶτος ηὔλησεν ἀπὸ τῶν αὐτῶν αὐλῶν τὰς τρεῖς ἁρμονίας. tres harmoniæ auleticæ, Δωριστὶ, Φρυγιστὶ & Λύδιος. ἡ φρυγιστὶ tibiis maximè conueniebat. nam vt ſcribit Ariſtoteles lib. VIII. πολιτικῶν. Phrygius inter concentus eamdem vim habet quam inter reliqua inſtrumenta habere putatur tibia. ἔχει γὰρ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἡ Φρυγιστὶ τῶν ἁρμονιῶν, ἥνπερ αὐλὸς ἐν τοῖς ὀργάνοις. Harmonia ἡ δωριστὶ trium grauiſſima. deinde ἡ φρυγιστὶ, acutiſſima Lydia. *querulum Lydium,* vocat Apuleius, Theleſtes ὀξύφωνον. Bacchij Iſagogice: ὁ δώριος τρόπος βαρύτερος τοῦ μὲν φρυγίου
D τόνῳ, τοῦ δὲ Λυδίου διτόνῳ. Ante Pronomum igitur cum tibicen à Phrygio tranſire volebat ad Lydium, aut à Lydio ad Dorium, mutabat tibias, & eas ſumebat quæ illi modo erant factæ. Pauſanias: Τέως μέν γε ἰδίας αὐλῶν σχήματα τρεῖς ἐκέκτηντο οἱ αὐληταί. καὶ τοῖς μὲν αὔλημα ηὔλουν τὸ Δώριον. διάφοροι δὲ αὖθις εἰς ἁρμονίαν τὴν Φρύγιον ἐπεποίηντο αὐλοί. Τὸ δὲ καλούμενον Λύδιον ἐν αὐλοῖς ηὐλεῖτο ἀλλοίοις. geminis vt dixi, canebant tibiis, dextra & ſiniſtra. ζεῦγος appellat Theophraſtus. vtrum igitur τὰ ζεύγη variabantur pro diuerſitate modorum, & dextræ pariter
E ſiniſtræque diuerſis modulis habebantur compoſitæ? verbi gratia vt aliæ fuerint dextræ ſiniſtræque canendis Doriis modis, aliæ Phrygiis, aliæ Lydijs? Hoc ſuadere videantur verba Pauſaniæ: verum aliter res ſe habuit. Romani antiquum muſicæ morem in theatris diu retinuerunt, etiam poſt inuentionem Pronomi. Carmina canticorum, in veteribus comœdijs ad tibiam fiebant. modis temperabantur ab aliquo artis muſicæ perito. nec iiſdem modis in vno cantico omnia agebantur, ſed ſæpe mutatis. Hæc canebantur ad tibias. ergo mutabantur & tibiæ. Dextera tibia grauem bom-

Digitized by Google

bum emittebat, ſiniſtra acutum tinnitum. Dextra & ſiniſtra ſimul inflatæ, ex acuto & graui mixtum edebant concentum. quare Dorius qui grauiſſimus erat, duabus dextris incinebatur: Lydius qui acutiſſimus, duabus ſiniſtris. Phrygius qui Dorio acutior, Lydio grauior, grauitate ſimul & acumine temperatus, dextra & ſiniſtra tibia modulabatur. Hinc Apuleius Hyagnidem Phrygem primum geminas tibias inflaſſe dicit dexteram & læuam, læuiſque ac dextris foraminibus, acuto tinnitu, graui bombo concentum muſicum miſcuiſſe. non aliter tibiæ mutabantur. dextera & ſiniſtra *impares* dicebantur, quia & impari erant foraminum numero & ſoni diuerſi. *pares*, duæ dextræ, item ſiniſtræ. quod ad Hiſtoriam Auguſtam docuimus. Nec mirum ſi Græci Latinique Grammatici de paribus, & imparibus tibiis tam varia & incerta, falſaque prorſus de paribus & imparibus tibiis prodiderunt; quod enim ad temporum ſuorum morem reſpicerent quibus vna eademque dextra, & ſiniſtra, hoc eſt vno ζεύγει, omnimodos concentus inſonabant tibicines, à ſcopo aberrarunt. Donatus dextras tibias, quæ ſua grauitate ſeriam Comœdiæ dictionem pronuntiabant, *Lydias* ait vocatas, quod miror, cum ſiniſtris potius hoc nominis conueniat, quæ acuminis leuitate iocum in comœdia oſtendebant. non reſpexit ſcilicet ad Λύδιον τόνον, qui acutiſſimus, ſed ad Tyrrhenos, qui Lydi erant. quarum tibiæ ſacrificæ fuere grauiſſimi ſoni. *Vbi autem dextra & ſiniſtra acta fabula inſcribebatur, mixtim ioci & grauitates denuntiabantur*, inquit idem Donatus. Huiuſmodi inſcriptio nouæ muſicæ inſtitutis locum minimè habuiſſet. nam vnis iiſdemque tibiis, dextera ac ſiniſtra omnigenæ modulationis varietas edebatur. Hinc παναρμόνιος αὐλὸς, vt citharam, dici vulgo notauit Plutarchus in Sympoſiacis. Qui vna tibia modorum omnium modulationumque genera canere primi inſtiterunt, hoc aſſequuti ſunt lingularum in tibiis qualitate, & foraminum multitudine. antiquæ tibiæ paucis foraminibus erant apertæ. Seruius ex Varrone obſeruat dexteram Phrygiam vnum foramen habuiſſe, ſiniſtram duo. Pollux: καὶ τέως μὲν τέτταρα τρυπήματα εἶχεν ὁ αὐλός, πολύτρητον δὲ αὐτὸν ἐποίησεν Διόδωρος ὁ Θηβαῖος πλαγίας ἀνοίξας τῷ πνεύματι τὰς ὁδούς. Diodoro Thebano videtur id attribuere, quod Athenæus & Pauſanias Pronomo Thebano, Theophraſtus vero Antigenidæ indidem oriundo. hinc πολύτρητος κάλαμος in Epigrammate, *multiforatilis harundo*, hoc eſt tibia. Apuleius: *Hyagnis fuit, vt fando accepimus, Marſyæ tibicinis pater & magiſter, rudibus adhuc Muſicæ ſæculis, ſolus ante alios catus canere: nondum quidem tam flexanimo ſono, nec tam pluriformi modo, nec tam multiforatili tibia.* πολυτρήτῳ. Horatius:

Tibia non vt nunc orichalco vincta, tubæque
Æmula, ſed tenuis, ſimplexque foramine pauco.

A Hac foraminum multitudine efficiebatur, vt quoties mutanda eſſet modulationis idea, aliis obturatis, aliis apertis foraminibus, id facile procederet. quod in antiquis tibiis fieri non licebat, quæ non plura habuere foramina, quam quibus apertis opus eſſet, ad vnum aliquem ex tribus modum inſonandum. Arcadius Grammaticus: καθάπερ οἱ τοῖς αὐλοῖς τὰ τρήματα εὑράμενοι, ἐπιφράττειν αὐτὰ καὶ ὑπανοίγειν ὁπότε βούλοιντο κέρατα τινὰ ἢ βόμβυξιν ὑφολμίοις ἐπιτεχνάσαντο, ἄνω τε καὶ κάτω, καὶ ἔνδον τε καὶ ἔξω στρέφοντες. lege: ἢ βόμβυξι καὶ ὑφολμίοις. βόμβυξ pars tibiæ, vt & ὑφόλμιον. Pollux: τῶν δὲ ἀρχαίων B αὐλῶν τὰ μέρη γλῶττα καὶ τρυπήματα. καὶ βόμβυκες ὅλμοι καὶ ὑφόλμια. melius tamen legeretur in Polluce, καὶ βόμβυκος ὅλμοι καὶ ὑφόλμια. aliarum tibiarum partes eſſe dicit lingulas & foramina: bombycis vero, genus tibiæ eſt, ὅλμους & ὑφόλμια. vt præter γλώττας & τρυπήματα, in bombyce præterea fuerint ὅλμοι & ὑφόλμια. ὅλμος in bombyce videtur eſſe τὸ στόμα. nam ὅλμος ἐν ταῖς ὑπογλωττίσιν ἑκατέρωθεν κοῖλον. forte ſcribendum apud Heſychium, ἐν ταῖς γλωττίσιν, ἑκατέρωθεν κοῖλον. γλωττίδες ſunt lingulæ tibiarum. inde ὑφόλμιον pars ſub lingulis. idem Heſychius: ὑφόλμιον μέρος τι τοῦ αὐλοῦ πρὸς τῷ στό- C ματι, ἢ αἱ γλωττίδες. idem Arcadius κέρατα in tibiis comparat notis illis quibus adſpirationes in vocibus deſignantur. ταῦτα ἐπινοεῖ καινῶς ὥσπερ κέρατα, τὰ σημεῖα ἐποιήσατο τῷ πνεύματι, ἐν τῷ σχήματι ἑκατέρῳ σημειωσάμενος, τοῦτο δὴ ὃν ὥσπερ αὐλῷ ἐν αὐτοῖς ὅπερ ἔνδον καὶ ἔξω στρέφων ἐπιφράττειν καὶ ὑπανοίγειν τὸ πνεῦμα ἐδίδαξεν. Videntur eſſe paxilli cornei quibus immiſſis foramina tibiarum obturabantur, iiſdemque exemptis aperiebantur: vt in imaginibus tibiarum, quæ in antiquis monumentis inſculptæ viſuntur, etiamnunc apparet. Quintilianus: *Nam tibiæ eodem ſpiritu accepto, alium clauſis, alium apertis* D *foraminibus, alium ſatis purgatæ, alium quaſſæ ſonitum reddunt.* ibidem: *illa vero iam pene apertis, vt aiunt tibijs.* acutius ſonabant, quæ apertis: grauius, quæ clauſis foraminibus inflabantur. ideo antiquitus rudi adhuc muſica, ſiniſtræ tibiæ plura foramina quam dextræ habebant. Addit Apuleius de veteri muſica: *nec tam pluriformi modo.* ſanè. quia ad vniformem tantum modum erant inſtructa ſingula tibiarum paria. duabus dextris, Dorius concentus canebatur: duabus ſiniſtris, Lydius: dextra & ſiniſtra, Phrygius. hi olim modi in ſimplice muſica. Olympi & Hya- E gnidis nomi Phrygij & Lydij tantum. alij poſtea additi. Apuleius de Antigenida: *Tibicen quidam fuit Antigenidas, omnis voculæ melleus modulator, & idem omnis modi peritus modificator. ſeu tu velles Æolium ſimplex, ſeu Iaſtium varium, ſeu Lydium querulum, ſeu Phrygium religioſum, ſeu Dorium bellicoſum.* αὐλήσεις addit Pollux ad auleticos modos. ἰωνικὴν Athenæus, & ita de cæteris. perperam apud Apuleium editur, *& omnimodis peritus modificator.* modus eſt τόνος, vt Dorius, Phrygius, Lydius. vocis modulatio ἡ μελῳδία, cuius tria ſunt genera, ἁρμόνιον, χρῶμα καὶ διάτονον. Ad-

Digitized by Google

ijcit poſtremo Apuleius veterem tibiarum muſicam, *non tam flexanimo ſono* cani ſolitam. vt *vox aſſa* in cantu cum flectitur, varietatem facit modulationis, ita ſpiritus artificis in tibiarum cantu vertitur, vt varios edat ſonitus. flectitur autem vox in cantionibus cum in alicuius ſonitus finitione conſiſtit, deinde in alterius & id vltro citroque crebrè faciendo conſtans auribus apparet. ita & anima tibicinis. Plautus: *nimis nihili tibicen ſiem, animam vertere nequeo.* καμπτειν Græci explicant, τὸ ἐν τῇ ᾠδῇ καμπὰς ποιεῖν. Tibullus:

—— voces inflectere cantu.

vnde φωνάσιον καμπτικὸν apud Pollucem, & ᾀσματοκάμπται Græcis, qui cantilenas inflectebant. & μέλη πολυκαμπῆ quæ & δυσκολόκαμπτα. ſic & in tibicinio. atque inde πολυκάμπης αὐλὸς, qui flexanimo ſono inflatur. quo pluribus enim cauis aperta eſſet tibia, eo & plures animæ flexus, dum inſpirabatur, poterat recipere, & maiorem ſonorum varietatem reddere. ita & cithara quo pluribus inſtructa eſt chordis, eo plura ſonorum numerorumque diſcrimina, plureſque vocum flexus admiſerit. vnde & Timotheum ferre non potuerunt Lacedæmonij, cum vndecim pro ſeptem chordis citharam intendiſſet, & condemnarunt eo nomine, quod veterem Muſicam corrumperet, τὴν πολυφωνίαν εἰσάγων, διά τε τᾶς πολυχορδίας, καὶ τᾶς καινότατος τῶ μέλεος ἀγεννῆ καὶ ποικίλαν ἀντὶ ἁπλόας καὶ τεταγμένας ἀμφιέννυται τὰν μῶσαν. verba ſunt edicti Ephororum aduerſus Timotheum Mileſium. ſic & πολύχορδον αὐλὸν appellat Plato τὸν πολύτρητον, quia foramina tibiæ reſpondent chordis citharæ. Inde & ἁρμόσαι αὐλὸν, vt citharam dicebant. Igitur cum à ſimplicitate veteris Muſicæ receſſerunt, τὸ ποίκιλον καὶ τὸ πολύτροπον, καὶ πολυκάμπης conſectati ſunt in omni inſtrumentorum genere. Theophraſtus de tempeſtiua harundinum ad tibias cæſione: τὴν δὲ τομὴν ὡραίαν, πρὸ Ἀντιγενίδου μὲν, ἡνίκ' ηὔλουν ἀπλάστως, ὑπ' Ἀρκτοῦρον Βοηδρομιῶνος μηνὸς quæ Plinius ita reddidit. *cædi ſolebant tēpeſtiue, vſque ad Antigeniden cum adhuc ſimplici muſica vterentur ſub Arcturo.* Ergo ante Antigeniden ſimplici adhuc muſica vtebantur. & ἀπλάστως αὐλεῖν, & ſimplici muſica vti. Addit Theopraſtus: τὸν γὰρ οὕτω τμηθέντα συχνοῖς μὲν ἔτεσιν ὕστερον γίνεσθαι χρήσιμον, καὶ προκαταυλήσεως δεῖσθαι πολλῆς, συμμύειν δὲ τὸ στόμα τῶν γλωττῶν, ὃ πρὸς τὴν διακτορείαν εἶναι χρήσιμον. vertit Plinius, vt legendum eſt: *ſic præparata aliquot poſt annos vtiles eſſe incipiebant: tunc quoque multa domandæ exercitatione, & canere tibia ipſa edocenda, comprimentibus ſe lingulis, quod erat illis theatrorum moribus vtilius.* τὴν διακτορείαν in ſua verſione non expreſſit Plinius. nam illi mores theatrorum ſunt antiqui, quales erant ante Antigeniden, cum adhuc ſimplex Muſica in theatris vigeret. verùm his non exprimitur, quid ſit propriè διακτορεία. ſubiungit Theophraſtus: ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν πλάσιν μετέβησαν, ἡ τομὴ μετεκινήθη. Plinius: *poſtquam varietas acceſſit, & cantus quoque luxuria, cædi ante ſolſtitia cœpta.* πλάσις eſt varietas cantus, καὶ τὸ πολύτροπον. ſequitur apud Theophraſtum: καὶ καταρρήγματα τὰς γλώττας ἔχειν. τοῦτο δὲ ἀναγκαῖον τοῖς μετὰ πλάσματος αὐλοῦσι. Plinius ſic hæc reddidit: *apertioribus earum ligulis ad flectendos ſonos.* Ergo μετὰ πλάσματος αὐλεῖν eſt *flexanimo* vt loquitur Apuleius *ſono canere.* Phonaſci ἄπλαστον φωνὴν vocabant, facilem tractabilemque, & quæ per omnes intentionum remiſſionumque numeros flecti ducique poſſet. vt contrà ἄπλαστον, rigidam & monotonon quæ variari verſarique non poterat. Plutarchus in Cicerone: ἡ φωνὴ πολλὴ καὶ ἀγαθὴ, σκληρὰ δὲ καὶ ἄπλαστος. inde & πλάσις φωνῆς, & φωνὴ λαμβάνουσα πλάσιν. ſed & πλάσμα. pro huiuſmodi voce, quæ ſic eliquata & mollis eſſet, vt per omnes ſonos intentioneſque variari poſſet hoc ſenſu apud Quintilianum ponitur, & in his Perſij verſibus qui ita legendi ſunt, & diſtinguendi:

Scilicet hæc populo, pexuſque togaque recenti,
Et natalitia tandem cum ſardonyche albus,
Sede legens celſa liquido cum plaſmate guttur
Mobile colluerit, patranti fractus ocello,
Heic neque more probo videas, neque voce ſerena
Ingentes trepidare Titos.

Hæc ſede legens celſa cum liquida voce & bene flexibili pronuntiaueris, patrantibus oculis, heic videas ingentes Titos trepidare. quod *liquido plaſmate guttur colluere*, heic dicit paulo infrà: *eliquare & tenero palato verba ſupplantare* dixit. at malè vir eruditiſſimus qui plaſma ibi accepit, pro medicamenti genere leniendis faucibus facto: ſic μετὰ πλάσματος αὐλεῖν Theophraſto eſt πολυκάμπτως αὐλεῖν & πολυτρόπως, cui contrarium ἀπλάστως αὐλεῖν, ſine vlla ſonorum varietate & flexu. Pollux: αὔλημα ὄρθιον, στερεὸν, πλῆρες, ἐμμελὲς, μονόκλωνον, μονόκωλον, πολύτροπον. εὐκαμπὲς, πολύκαμπτον. Opponit πολύκαμπτον & flexanimum αὔλημα τῷ μονοτρόπῳ καὶ μονοκλώνῳ, quale fuit veteris muſicæ. Διακτορείαν, & πλάσιν ſimiliter inter ſe oppoſuit Theophraſtus. πλάσις vt rectè interpretatur Plinius, eſt varietas, flexuſque ſonorum & luxuria cantus: διακτορεία contrarium. eſt enim clara & elata ſimplexque pronuntiatio, ἀπαγγελία: vt ſolent nuntij quos διακτόρους Græci dicunt, qui res non ſolum ſimpliciter & apertè narrant, vt geſtæ ſunt, ſed etiam clara & elata voce. Homerus: διάκτορος ἀργειφόντης. Græci Grammatici, ὁ εἶναι διάκτορος, ὁ σαφῶς διαγγελλόμενος ἀγγελίας ſed quia vox poëtica eſt διάκτορος, videndum an διατορείαν in Theophraſto potius ſcribi debeat. διάτορον eſt ὄρθιον & ἐξάκουστον, καὶ σαφές. in tibiarum & aſſæ vocis cantu, qui καμπὰς affectant, & minuritiones, vocem ſubmittere coguntur, vt eam cum ſpiritu poſſint per varios ſonorum flexus diſpenſare. è contrà qui διατόρως. & elatè canere volunt, effuſo largius ſpiritu, tot flexibus laſciuire, tamque variè voce ludere ac luxuriari non queunt. vt illi qui ſubmiſſius canunt. Hinc διατορεία & πλάσις opponuntur apud Theophraſtum. & Pollux τὸ ὄρθιον αὔλημα στερεὸν, πλῆρες, ἐμμελὲς, μονόκλωνον videtur

Digitized by Google

opponere, τῷ πολυτρήτῳ, ὀλιγοτρήτῳ, πολυφθόγγῳ, & πολυμελεῖ. Non ſolum autem numerum foraminum, ſed etiam lingulas ad flectendos in tibiis ſonos facere cõſtat ex Theophraſto. apertiores, ad id aptiores. *quæ inde ſunt & hodie*, inquit Plinius. nam antiquitus compreſſiores fiebant, cum ſoni non flectebantur. & olim quidem ex harundine ipſæ tibiæ, poſtea ex argento, vt plurimum & buxo oſſibuſque aſininis, ac loto. Plinius: *Nunc ſacrifica Tuſcorum è buxo, ludicræ vero loto oſſibuſque aſininis, & argento fiunt.* ludicræ tibiæ ſunt agonales, quibus & in agonibus auletarum, & in theatris vtebantur. ſic *ludicra corona* eidem Plinio, quas Seruius *agonales* vocat. Plinius lib. XXI. cap. III. *aliæ in vſu promiſcuo ne ludicræ quidem erant.* Turnebus legit, *Ludiæ*, atque ita in membranis vetuſtis ait ſe reperiſſe. ſanè in illis quas vidit Turnebus legitur, *ludiæ*. Sed in optimis ac vetuſtiſſimis ſchedis è Thuana Bibliotheca *ludrica* ſcriptum eſt, pro *ludicra*. & *ludicras* vocat coronas, vt heîc *ludicras tibias*. Seruius: *aliæ coronæ erant murales, aliæ agonales, id eſt lemniſcatæ.* Nam ludicræ erant cum lemniſcis. Plinius: *Craſſus diues primus argento auroque folia imitatus, ludis ſuis coronas dedit, acceſſeruntque & lemniſci.* idem ludicro, id eſt, agone quæſitas dixit ibidem: *ſemper tamen auctoritas vel ludicro quæſitarum fuit. namque ad certamina in circum per ludos & ipſi deſcendebant, & ſeruos ſuos quiſque mittebant*, libri ſcripti ibi habent: *quoſque mittebant*, lege: *ſeruos ſuos equoſque mittebant.* confirmant ſequentia. *Inde illa duodecim tabularum lex: Qui coronam parit, ipſe pecuniave eius, virtutiſve ergo duitur ei.* Ita legenda apud Plinium verba illa legis, quæ variè fuere vexata coniecturis doctorum hominum. ita enim planè & expreſsè ſcriptum reperi in libro Thuano. in alijs, qui deterioris notæ ſunt, legitur: *virtutiſve arguitur ei. Duitur* pro detur ἀρχαϊκῶς. addit Plinius interpretans verba legis: *quam ſerui equive meruiſſent, pecunia partam lege dici nemo dubitauit.* conſtat igitur legendum in ſuperioribus: *ſeruos ſuos equoſque mittebant.* ſequentia ita etiam obiter corrigenda: *quis ergo honos? vt ipſi mortuo, parentibuſque eius, dum poſitus eſſet, foriſve ferretur, ſine fraude eſſet impoſita.* ex eadem lege Plinius explicat, quis honos fuerit coronarum ludicro quæſitarum. nempe vt ei qui eas peperiſſet, & parenti eius dum poſitus eſt aut foris effertur, ſine fraude impoſita ſit. perperam eſt apud Plinium, *dum intus poſitus eſſet.* libri habent, *dum impoſitus.* poſiti dicebantur mortui, qui ad fores erant collocati verſis in publicum pedibus, vſque dum efferrentur. πρόθεσιν Græci vocant. Gloſſæ: *conlocatus*, ἐπὶ κηρῦ ita ſcribendum. coronam igitur virtute partam, & ei qui peperiſſet, & eius parenti ſine fraude eſſe impoſitam lex iubet, & dum poſitus eſt, id eſt collocatus, & dum foris effertur. Ex Plinio porro conſtat totam legem his verbis fuiſſe conceptam: *qui coronam parit ipſe pecuniáve eius, virtutiſve ergô duitur ei, vt*

A *ipſi mortuo parentique eius, dum poſitus eſſit, foriſve feretur, ſine fraude ſiet impoſita.* atque hæc obiter. ludicræ ergo tibiæ ſunt agonales. ἀγωνίους & ἀγωνικοὺς Græci vocant.

Pag. 20. C. *ſeu præcentorias facias*] *præcentorias* quibus præcinebant ad puluinaria, diſtinguit à ſacrificis & turariis quarum locus erat ad aras canendi, cum ſacrificabatur, aut tus in aram imponebatur. Plinius tibias duum tantùm generum facit, *ſacrificas & ludicras*. & ſanè licet diuerſos modos cani ſolitos ad aras & ad puluinaria Deorum

B concedamus, quis credat illo præſertim tempore diuerſas vſurpatas tibias, cum vna eademque tibia omne genus modorum ſonari poſſet? per puluinaria autem intelligit deorum epulum. Horatius:

——nunc ſaliaribus
Ornare puluinar deorum
Tempus erat dapibus ſodales.

atqui deorum puluinaribus non tibiæ præcinebant apud veteres, ſed fides. Cicero IV. Tuſcul. *Nec vero illud non eruditorum temporum argumentum eſt, quod & Deorum puluinaribus, & epulis magiſtratuum fides præcinunt, quod proprium eius fuit, de quo loquar diſciplinæ.* puluinaribus

C igitur fides non tibiæ adhibitæ. at ſacrificia & apertiones templorum collatis ad vocem tibiis celebrabantur.

ſeu vaſcas] non rectè faciunt qui *vaſtas* legunt. mentio *vaſcæ* in Gloſſis: *vaſca* μονοτόνως αὐλός. alibi tamen *vaſta* ſcribitur, cum eodem interpretamento. μελετᾶν proprium tibicinum, qui condiſcunt. Hyginus: *quas tibias Marſyas Oeagri filius paſtor vnus ex ſatyris inuenit, quibus aſſiduè commeletando ſonum ſuauiorem in dies faciebat, adeo vt Apollinem ad citharæ cantum prouocaret.* vſus hoc verbo *meletari* & Fulgentius. Iſmenias tibicen diſcipulo ſuo, ὃς ἐμελέτα μέγα αὐλεῖν, dixit, οὐκ ἐν τῷ μέγα εἶναι τὸ εὖ, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ, τὸ μέγα.

D Seruius quẽ Græci πλαγίαυλον vocãt, Latinis eſſe *vaſcam* tibiã alicubi obſeruat. *curua Tibia* Virgilio, & ſymphoniacorum tibiam eſſe idem ibi Seruius notauit. *obliqua tibia* Plinio, & Midæ Phrygis inuentum facit. alij Pani tribuunt. Theocritus:

Ὡς εὗρεν πλαγίαυλον ὁ Πὰν, ὡς αὐλὸν Ἀθήνη.

Pollux ex loto & apud Lybias primum factam ſcribit. αὐλῶν δὲ εἴδη, πλάγιος, λώτινος Λιβύων τὸ εὕρημα. πλαγίαυλον δὲ αὐτὸν Λίβυες καλοῦσι. Athenæus de plagiaulis qui & φώτιγγες dicebantur: κατεσκευάζοντο δὲ ἐκ τοῦ λωτοῦ καλουμένου. ξύλον δὲ τοῦτο γινόμενον ἐν Λιβύῃ. vnde & λώτινοι αὐλοὶ iidem vocabantur. & λωτὸς pro tibia

E Græcis Latiniſque poëtis. Ouidius lib. II. Remediorum:

Eneruant animos citharæ, lotuſque, lyræque.

ita ſcribendum ex ſcriptura veteri quæ habet, *lutuſque.* in vulgatis eſt, *cantuſque.* Plagiaulos igitur fuerit diuerſa à tibia Phrygia. quæ tamen & ipſa quoque curua ſiue obliqua. Græcè ἔλυμος dicebatur. idem Pollux: ἔλυμος τὴν μὲν ὕλην πύξινος, τὸ δὲ εὕρημα Φρυγῶν. κέρας δὲ ἑκατέρῳ τοῖς αὐλοῖς ἀνανεῦον πρόσεστιν, αὐλοῦνται τῇ φρυγίᾳ θεῷ. Athenæus etiam ἐλύμους

φρυγίους

φρυγίας αὐλοῦς interpretatur· dicit Pollux, τοῖς ἑκατέροις αὐλοῖς, hoc eſt tam plagiaulo quam Elymo additum eſſe κέρας ἀνανεῦον. Athenæus de Phrygio rhythmo: βαρὺς γὰρ ὕπος, τοῦ ὁ καὶ τὸ κέρας αὐτῷ προσάπτεται. Inde eſt quod *cornu* appellant poëtæ cum de Phrygia tibia loquuntur. Horatius:

—— ſæua tene cum Berecynthio.
Cornu tympana.

Ouidius:

—— Pentheus ait: ærane tantum
Aere repulſa valent, & adunco tibia cornu.

Phrygium cornum hanc tibiam vocat Varro hoc verſu, qui apud Nonium non vno loco corruptus occurrit:

Phrygius per oſſa cornus liquida canit anima.

male corrigunt docti, *Phrygios per oſſa cantus*. Phrygius cornus pro Phrygium cornu. ſic Lucano; *cornus ſiniſter*, tibia ipſa vel ex buxo, vel ex oſſe. cui additum ad orificium cornu repandum. hinc dicit, *Phrygium cornum per oſſa canere*. Græci quoque κέρας eam tibiam appellarunt, & κεραύλας tibicines qui ea canerent. Pollux: ἡ δὲ ὕλη τῶν αὐλῶν κάλαμος, ἢ χαλκός, ἢ λωτός, ἢ πύξος, ἢ κέρας, ἢ ἐλέφας. & paulo poſt: ὁ δὲ τοῖς αὐλοῖς χρώμενος αὐλητής, καὶ κεραύλης. Apuleius de Deo Socratis: *vti Aegyptia numina ferme plangoribus, Græca plerumque choreis, barbara autem ſtrepitu cymbaliſtarum, tympaniſtarum, & choraularum.* omnino ſcribendum, *ceraularum*. nam *choraulæ* ad choros & choreas pertinent, quæ Græcorum ſacris conueniebant, non barbarorum. at *Ceraulæ* cum Cymbaliſtis & tympaniſtis, ad ſacra Phrygia & barbara adhibiti. & *Ceraulæ* ſunt qui tibias Phrygias inflabant. Heſychius: ἐλυμαυλῆσαι, τὸ αὐτὸ προσκειμένου γὰρ τὸ κέρατος τοῖς αὐλοῖς ᾖδον, ὅθεν καὶ ἐλυμαύλης. ſcio & κεραύλας, & κεραταύλας etiam dictos cornicines, & Græcis κέρατα, quæ Latinis cornua: tubæ nimirum genus ex ære incuruæ. hinc *ſalpiſtæ & cerataulæ* apud Vopiſcum. Certè tibia Phrygia tubæ Tyrrhenicæ quantum ad formam, ſimilis. Euſtathius de tubarum generibus: ἕκτη Τυρρηνική, ἧς ἐστι καὶ τυρρηνοὶ ὁμοία Φρυγίῳ αὐλῷ, τὸν κώδωνα κεκλασμένον ἔχουσα. Athenæus de Phrygia tibia: κέρας αὐτοῖς προσάπτουσιν ἀνάλογον τῷ τῶν σαλπίγγων κώδωνι. Κώδων propriè eſt cymbalum, vel parua potius ex ære nola. Hinc & tubarum orificia, qua ſpiritus emittitur quod eam referant formam, ſenſimque ſeſe in exitu dilatantia repandis per ambitum labris aperiantur, κώδωνες etiam appellati. quos & hodiernæ habent tubæ. κεκλασμένον κώδωνα vocat Euſtathius, quod labra in ambitu repanda, & replicata haberet. tibiis Phrygiis quæ ex buxo, aut etiam ex oſſibus fiebant, huiuſmodi κώδωνες ex cornu facti addebantur, ad inſtar tubæ, vt clarius & acutius inſonarent. tales habent hodieque & noſtræ tibiæ quas vocamus, *altibuxias*. Ceteræ tibiæ his carebant, & ea parte ſimiles erant illi generi fiſtularum quas dulces vocamus. Plagiaulos ideſt Libyca tibia codonem ſimiliter è cornu ha-

A bebat: ſed incurua erat, Phrygia recta. igitur cum *adunco cornu tibiam* vocat Ouidius in ſacris Bacchi, de plagiaulo accipi par eſt, non de Phrygia. Virgilius:

Aut vbi curua choros indixit tibia Bacchi.

vtramque tibiam, plagiaulon, & Phrygiam, implexas in antiquis monumentis viſere eſt, vbi ſacra Deûm matris inſculpta habentur, & vtramque quidem cum codonibus. Pollux: κέρας δὲ ἑκατέροις τοῖς αὐλοῖς προσῆν, καὶ ἀνάνευσις τῷ Φρυγίῳ ἦν. Ex Heſychio colligi poſſe videtur ſiniſtram tantum tibiam in Phrygiis tibiis cornu adnexum habuiſſe. ſic enim apud eum lego: ἐλυμαύλας ὁ τοῖς Φρυγίοις αὐλοῖς.
B ἐκεῖ γὰρ ὁ ἀριστερὸς προσκείμενον κέρας inde eſt fortaſſe quod in illis antiquis lapidibus, qui expreſſa exhibent inſtrumenta & initia ſacrorum Matris Idææ, geminæ tibiæ implicatæ præferuntur: altera recta quæ dextra eſt, altera incurua quæ ſiniſtra, cui cornu reuera adnexum eſt. hinc *Berecynthium cornu*, & *Phrygium cornu* apud poëtas etiam de tibia Phrygia, quod cornu haberet adiunctum. id cornu eo additum volunt vt eſſet ὀξυφωνότερος αὐλός. Hoc ſiniſtræ conuenit, quæ dextra acutius inſonare debebat. ex geminis igitur Phrygijs ſiniſtra tantum hoc cor-
C nu adiunctum habebat: dextra vero etiam τὸν κώδωνα, tubæ inſtar. Athenæus tamen κέρας illud quod Phygijs addebatur, ἀνάλογον fuiſſe dicit τῷ τῶν σαλπίγγων κώδωνι. Κώδων non aliud eſt, quam quod ſuprà diximus. is ex cornu erat, nec incuruam tibiam reddebat. & profecto tam plagiaulo, quæ incurua fuit quam rectæ Phrygiæ illi κώδωνες ex cornu adfingebantur, vt conſtat ex Polluce. Athenæus lib. XIV. Λίβυν δὲ τὸν αὐλὸν προσαγορεύουσιν οἱ ποιηταί, φησὶ Δοῦρις ἐν δευτέρῳ τῶν περὶ Ἀγαθοκλέα, ἐπειδὴ Σειρίτης, ὅς δοκεῖ, πρῶτος εὑρεῖν τὴν αὐλητικήν, Λίβυς ἦν τῶν Νομάδων, ὃς κατηύλησε
D τὰ μητρῷα πρῶτος. Poëtæ λίβυν αὐλὸν vocant τὸν λώτινον. Heſychius: λίβυς τε λωτός, ἢ ἀπὸ τῆς λιβύης αὐλός. eſt πλαγίαυλος hanc etiam differentiam ſtatuit Pollux inter Phrygiam & Libycam tibiam, hoc eſt plagiaulon, quod Phrygia ex buxo, Libyca ex loto. Siriten Libyn primum inuentorem tibicinæ artis, & τὰ μητρῷα primum καταυλῆσαι vult Duris. τὰ μητρῷα ſunt ſacra matris deûm. καταυλεῖν τὰ μητρῷα. eſt, *in ſacris deûm matris tibia canere*. inepte Dalecampius: *Cerealium hymnorum cantor*. Primum Hyagnidem Phrygem ἐν
E τοῖς μητρῴοις cecinisſe alij volunt. Dioſcorides:

Αὐλοὶ τοῦ Φρυγὸς ἔργον Ὑάγνιδος, ἡνίκα μήτηρ
Ἱερὰ τὰ Κυβέλης πρῶτ' ἀνέδειξε θεῶν,
Καὶ πρὸς ἐμοὶ φώνημα καλὸν ἀντίσπαστο χαίτην
Ἐκφορον Ἴδαιης ἀμφιπόλος θαλάμης.

Hinc non mirum ſi & curuæ tibiæ inuentionem, quidam Libyæ alij Phrygiæ aſſignent. Si plagiaulos vaſca tibia eſt, vt aſſerit Seruius, non video quomodo ex harundine fieri potuerit, vt vult hoc loco Solinus. è loto aut buxo fieri ſolitam veteres ſcribunt. ſed cum harundines in omnem

Digitized by Google

ſonum tibiarum accommodatas dixiſſet, temere ac ſine iudicio omne genus tibias congeſſit, etiam eas quæ nunquam ex harundine concinnatæ ſunt, nec adeo concinnari potuerunt. *Vaſca* porro dictæ à vaſco ſono, quem edebant. quid eſſet *vaſcum* diximus ad Hiſtoriam Auguſtam. hac voce vſus eſt Gellius lib. XIX. cap. IX. *ſed ne nos id eſt nomen Latinum, tanquam profecto vaſcos quoſdam, & inſubidos ἀναφροδισίας condemnetis.* malè ſcriptum habent editiones, *vaſtos quoſdam.* ſic *& vaſta* perperam pro *vaſca* tibia in Gloſſis. *inertes & inſubidos* idem alibi dixit: & *vaſco inſubidoque ingenio.* Liuius: *omnia velut forte congregata turba, vaſca & temeraria eſſe.* ita enim ibi reponendum ex vetuſtiſſimo codice Puteanæ Bibliothecæ.

Pag. 20. C. *ſeu puellatorias*] ſchedæ Palatinæ, *puellarias.* quod rectius videtur. ceteri tamen omnes, *puellatorias.* παρθενίους αὐλοὺς intelligit, qui clariſſimi ſoni. Ariſtoteles lib. VII. cap. I. ἀλλ' ἔστιν ἡ φωνὴ ὀξυτέρα τῶν θηλειῶν παίδων, ἢ τῶν ἀρρένων, καὶ ὁ παρθένιος αὐλὸς τοῦ παιδικοῦ ὀξύτερος. dicti παρθένιοι αὐλοὶ quibus αἱ παρθένοι προσεχόρευον. vt παιδικοὶ quibus οἱ παῖδες, à *ſono clariore* nomen iis inditum vult Solinus. ſonus clarior eſt, ὀξύτερος. ſic etiam in coloribus, quem Græci ὀξὺ, vocant, Latini *clarum.* vnde *claræ purpuræ* αἱ ὀξεῖαι. cui contrariæ, αἱ βαρύχροοι καὶ αὐστηραί. vt etiam τὸ βαρὺ in ſonis opponitur τῷ ὀξεῖ. cum puellarias tibias commemoret Solinus, id eſt τοὺς παρθενίους, cur τοὺς παιδικοὺς, ἢ τοὺς ἀνδρείους omiſit?

ſiue Gingrinas] Græcè γίγγρας, & γιγγραΐνος αὐλός. alij tibiæ genus eſſe quo Phœnices lugebant Adonim, qui γίγγρας apud ipſos dicebatur: alij ab imitatione ſoni, quem anſeres faciunt. Heſychius: γίγγρα, ἐπιφώνημά τι κατὰ χηνῶν λεγόμενον. ita legendum. inde γιγγράζειν, & γιγγρίζειν. Latinis, *gingrire*: quod anſerum proprium. ſic Græci χηνίζειν de tibicinibus. Athenæus: χηνίζειν λέγεται ἐπὶ τῶν αὐλουμένων. inde & *gingritor* tibicen, apud Feſtum.

Miluinas quæ in accentus exeunt acutiſſimos] vt *gingrinæ* ab anſerum voce, ſic *miluinæ* à miluorum. *Iugere* miluorum proprium. Gloſſæ: *iugit*, ἰκτῖν βοᾷ. inde & tibiæ iugere Apuleio dicuntur Mileſia quinta, ex correctione Scaligeri: *Iubet citharam loqui, pſallitur: tibias iugere, ſonatur: choros canere, cantatur.* iugere tamen non omnibus tibiis conueniat, ſed ijs tantum, quæ in accentus exeunt acutiſſimos, vt acutiſſimus eſt milui clangor. tales erant miluinæ. non mutanda igitur vulgata quæ habet, *tibias agere.* vt *loqui* de cithara dixit: *canere* de choro, ſic *agere* de tibia. quia inter inſtrumenta maximè, ὀργιαστικὸν καὶ παθητικὸν, tibia. Ariſtoteles in Politicis: ἔχει γὰρ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἡ Φρυγιστὶ τῶν ἁρμονιῶν, ἥνπερ αὐλὸς ἐν τοῖς ὀργάνοις. ἄμφω γὰρ ὀργιαστικὰ καὶ παθητικά. δηλοῖ δ' ἡ ποίησις. πᾶσα γὰρ βακχεία, καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη κίνησις μάλιστα τῶν ὀργάνων ἐστὶν ἐν τοῖς αὐλοῖς. plura non addam. Hinc ſatis patet, quare *tibias agere* dixerit Apuleius.

A *aut Lydias, quas & turarias dicunt*] ſunt *ſacrifica Thuſcorum*, vt eas Plinius appellat quæ non ex harundine, ſed è buxo fiebant, vt habetur apud eumdem Plinium. ex ebore etiam, vt eſt in hoc verſu poetæ:

Inflauit cum pinguis ebur Tyrrhenus ad aras.

Seruius: *Tibiarum, quibus in aurem ſacerdotis cani ſolebat.* noti etiam Græcis ἐλεφάντινοι αὐλοί. *Lydiæ* porro dicebantur, quia Lydij Tyrrheni. *Turariæ*, quia his caneretur, cum tus in aram libabant. Σπονδειακοὶ ad verbum Græcis, *Spondiacæ.* & *ſpondaulæ*, οἱ σπονδαῦλαι tibicines qui huiuſmodi tibias inflabant. vt

B πυθαῦλαι, qui Pythicas. de quibus diximus ad Hiſt. Aug. quæ ibi vide. ſed & σπόνδαυλος hæc tibia dicebatur, vt ὕδραυλος, μόναυλος, πλαγίαυλος. inde σπονδαύλιος, & σπονδαυλικὸν μέλος. Cicero lib. II. de Oratore: *tamen in hoc genere ſæpe ipſe vidi, cum ex perſona mihi ardere oculi hominis hiſtrionis viderentur, ſpondaulia illa dicentis: ſegregare abs te auſus, aut ſine illo Salaminem ingredi.* nam *ſpondalia* quod vulgo legitur, nullo modo ferri poteſt, aut fieri à ſpondæo. Diomedes: *cum aulis paribus ture incenſis altaribus muſicus choros geminis greßibus explicaret, & æquipedi ſono tibicen ſpondaulium canere iube-*

C *ret, vt duabus longis melodijs quaſi duplicibus & iugibus votis proſpera deorum voluntas firmaretur.* eodem errore, & *ſpondalium* ibi legitur. *ſpondaulium* eſt σπονδαύλιον. His tibiis locus erat inter ſacrificandum canendi, ne quid ominoſi audiretur. Plinius: *alium præponi qui fauere linguis iubeat, tibicinem canere ne quid aliud exaudiatur.* Diomedes de ſpondæo: *dictus* παρὰ τὴν σπονδὴν, *quia in templis hoc pede quædam carmina componebantur, ſcilicet vt libantes ſonum vocis ominoſæ audire non poſſent.* malè *abominoſæ* legitur. *ominoſa* ἡ δύσφημος. ἵνα μὴ τῆς θυσίας οὔσης δύσφημος φωνὴ ἀναφέρηται. ita Scholiaſtes Apollonij. ideoque in aurem ſacerdotis caneba-

D tur, ne quid aliud audire poſſet. Hæ tibiæ *dextræ pares* dicebantur. Donatus: *Dextræ autem & Lydiæ ſua grauitate ſeriam comœdiæ dictionem pronuntiabant: Siniſtræ & Serranæ acuminis leuitate iocum in comœdia oſtendebant.* ita ſcribendum ex veteri codice. nam vulgo legitur: *dextræ autem tibiæ.* idem in prologo Adelphorum: *Modulata eſt autem tibijs dextris, id eſt Lydijs ob ſeriam grauitatem.* Lydiæ ſunt Tyrrhenæ. alias λύδιος ἁρμονία acutiſſima, & ſiniſtris tantum conueniens. *Lydiæ* igitur & dextræ grauiſſimæ. quibus ſpondaulia canebantur, grauiſſima mele. vt contrà *Serranæ*,

E & ſiniſtræ acutiſſimæ. *Serranæ* ſunt Tyriæ. & malè Turnebus qui à ſerræ ſtridore ſic dictas cenſet. *Serrana* purpura vel *Sarrana.* Tyria. αὐλοὶ γιγγραΐνοι quibus Phœnices vtebantur, acutiſſimi. inde & ſiniſtræ tibię, quę ſubtilioribus modis inſonabant, *Serranæ* appellatæ. vel etiam ſpecies tibiæ fuerit, Τύριος vt & Σύριος. de qua vide Pollucem.

Corinthias vel Ægyptias] ecquas propriè tibias intelligit Ægyptiarũ nomine? Certè nõ vnũ genus memoratur apud veteres. Pollux: παρὰ δὲ Αἰγυπτίοις, πολύφθογγος αὐλὸς Ὀσίριδος εὕρη-

Digitized by Google

μα ὀκ καλάμης κριθίνης. tibia ex ſtipula hordeacea. inde erat & paſtorum tibicinium. *tenuis auena* poëtæ dicitur, & *calamus agreſtis*, & *ſtipula*:

Stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmen.

cui opponitur, fiſtula iuncta diſparibus cannis. ἡ σύριγξ. Græci etiam ῥαπταύλας vocabant, qui in ſtipula tibicinarunt. nam ῥαπτὸν eſt καλάμη. vide Heſychium & Atheneum. Monaulon Ægyptiorum eſſe inuentum ſcribit idem Pollux. Atheneus ex Iuba refert Ægyptios dicere μόναυλον & πλαγίαυλον ab Oſiride inuenta. Tibiarum Phrygiarum quas ἐλύμους dicebant multus apud Alexandrinos vſus, eodem Athenæo teſte. γίγγλαρος etiam μικρός τις αὐλίσκος Αἰγύπτιος apud Pollucem.

P.20.D. *In Haleſina regione fons alias quietus*] de hoc fonte nihil apud auctores reperio. fons ille Siciliæ cuius in Admirandis meminit Ariſtoteles cap. LII. nihil habet ſimile. minus diſſimile eſt quod de inſulis Nympharum in Lydia ſcribunt auctores. Marcianus Capella lib. IX. *Nonne ipſius vetuſtatis perſuaſione compertum in Lydia Nympharum inſulas dici, quas etiam recentior aſſerentium Varro ſe vidiſſe teſtatur, quæ in medium ſtagnum à continenti procedentes, cantu tibiarum primo in circulum motæ, dehinc ad littora reuertuntur*. Varro lib. III. de de R. R. *cum eodem tempore inſulas Ludiano ritu ibi ὀρχηδοὺς vidiſſes.* ita legendum ex veſtigiis ſcriptæ lectionis. niſi ſi quis ex Marciano Capella ſcribendum potius contendit, *inſulas Nympharum.* quod nimis longiter recedit ab edita ſcriptáve lectione, quæ habet *Ludianorum* & *Ludoanorum.* vnde male Scaliger *Ludianorum.* quaſi *Lydiani* pro Lydis dicantur. demus dici. non Lydianorum inſulæ illæ vocabantur, ſed Nympharum, cum de Lydia præceſſerit addatque, *ibi vidiſſes:* quid opus adieciſſe, *Lydianorum.* Harum inſularum meminit & Plinius, & *ſaliares* vocat. ita enim ſcribimus: *ſunt & in Nymphæo ſaliares dictæ, quoniam in ſymphoniæ cantu ad ictum modulantium pedum mouentur.* vulgo legitur: *ſaltuares*, quod ineptum eſt. optimi libri eam lectionem non dubie præferunt, quam poſuimus. *ſaliares* ſunt ὀρχηστρίδες, χορευτίδες, à ſalijs. qui ſunt ὀρχησταί. Virgilius:

Hinc ſalij ad cantus incenſa altaria circum.

Herculi tribuit Salios. quia *ſalius* eſt ὀρχηστής, à ſalio. vt *mergus* à mergo: *condus* à condo. & ſimilia ſexcenta. & nugantur Grammatici, qui à Salio Arcade deducunt. *ſalius* quilibet ὀρχηστής, & κατ' ἐξοχὴν ita dicti Martis ſacerdotes. Non ad cantum tibiarum inſulas illas moueri dicit Plinius, nec ad ſymphoniæ cantum, ſed ad ictum pedum, qui in ſymphoniæ cantu fieri ſolet: *in ſymphoniæ cantu ad ictum modulantium pedum mouentur.* κτύπον συμφωνίας vocat Sotion: τούτων δὲ ἀποκινοῦνται ἐπειδὰν ἐπὶ τῆς ὄχθης κτύπος συμφωνίας γένηται, ταύτας οἱ κάλαμοι χορεύουσι. per κτύπον συμφωνίας, non cantum ſymphoniæ intelligit, ſed ictum modulantium pedum. Nam vt alibi obſer-

A uamus, qui in choro modum canentibus dabat, pede terram percutiebat. ποδόψοφοι & ποδοκτύποι Græcè dicuntur. Sed quid eſt quod apud Plinium legitur, in Nymphæo inſulas illas ſaliares extare? aut vbi locorum illud Nymphæum? præceſſit apud eum mentio de Calaminis inſulis. *In Lydia*, inquit, *quæ vocantur Calaminæ, non ventis ſolum, ſed etiam contis quo libeat impulſæ multorum ciuium Mithridatico bello ſalus. Sunt & in Nymphæo parua ſaliares dictæ.* Non ſolum Calaminas inſulas à Saliaribus facit diuerſas, ſed & Nymphæum alibi quam in Lydia ponere videtur. Nymphæum vrbs eſt Tauricæ apud Strabonem,

B inter Panticapæum & Theodoſiam. eſt & Nymphæi crater in agro Apolloniatarum in Illyrio: cuius mentio apud eundem Plinium lib. II. cap. CVI. & CVII. *In Nymphæo exit è petra flamma quæ pluuijs accenditur.* Non poteſt illud Nymphæum hoc loco intellexiſſe. quid tamen voluerit neſcio. Illud conſtat, inſulas ὀρχηστρίδας in Lydia fuiſſe. Νυμφαῖον nomen lacus vel ſtagni, in quo illæ inſulæ, ſic dicti quod Nymphis ſacrum eſſet. Sotion: ἐν Λυδίᾳ ἐστὶ λίμνη Καλαμίνη καλουμένη, ἱερὰ δὲ τῶν νυμφῶν ἡ φέρει καλάμων πλῆθος. Ergo eædem in-

C ſulæ Calaminæ, & quæ in Nymphæo. *inſulas Nympharum* eas appellat Marcianus. & quænam vero illæ inſulæ? dicit idem eas *in medium ſtagnum à continenti procedere ad cantum tibiarum, primo in circulum motas, deinde ad littora reuerti.* mirum vero ſi inſulæ in continenti ſunt, aut littoribus tenentur. ſed inſulæ illæ Calami ſunt, in littoribus Nymphæi lacus naſcentes. Hi ab littore in medium ſtagnum procedunt, & ad littus redeunt, vel ventis vel contis impulſi, & fluitantium inſularum ſpeciem præbent. Græci πλωάδας νήσους vocant, quales in multis ſta-

D gnis circa Ægyptum & alibi reperiri auctor eſt Theophraſtus. Ex Sotione colligere eſt, in medio ſtagno enaſci illas harundines, & ad littus venire incinente ſymphonia, mox in medium reuerti. Plinius igitur quum in aliquo auctore legiſſet de Calaminis in Lydia inſulis, quæ non ſolum ventis, ſed etiam contis, quo quis vellet, impellebantur, & apud alium ſcriptorem repeririſſet. in Nymphæo lacu ſaliares, id eſt χορευτίδας inſulas dici, quæ ad Symphoniæ cantum mouerentur, diuerſas vtique putauit *Saliares & Calaminas.* Atqui Nymphæum Lydiæ ſta-

E gnum erat, in quo inſulæ illæ Calaminæ & Saliares dictæ habebantur. hoc in ſexcentis alijs facere ſolitus eſt Plinius. Theophraſtus Σκυθικὴν vocat, quam alij γλυκύρριζαν. Plinius ex Theophraſto Scythicen recenſet, ex Dioſcoride Glycyrrhizam, quaſi diuerſas herbas. qua de re nos infrà.

Exultabundus ad cantus eleuatur] vtriuſque editionis lectiones heic adpoſitæ. in vna videtur fuiſſe: *fons alias quietus & tranquillus, ſi inſonent tibiæ, exultabundus ad cantus eleuatur.* in altera: *ſi inſonent tibiæ, quaſi miretur dulcedinem vocis, vltra margines intumeſcit.*

Digitized by Google

quæ, vt apparet recognitæ editionis ſcriptura eſt. vtramque expreſſit Priſcianus cum hunc locum verſificaret.

Tibia quem extollit cantu, ſaltare putatur
Muſicus, & ripis lætans excurrere plenis.

ita diſtinguendi ſunt verſus. Schedæ Palatinæ habent: *ſi ſonuntur tibiæ.*

P.20. D. *Gelonium ſtagnũ*] fons Gelon cuius meminit Plinius, non procul à Celænarum oppido nihil ad hunc locum, & male eum *Gelonem* pro *Gelonte* vocat Camers. Regius codex habet *Celonium:* Schedæ Palatinæ: *Geleonium.* in alijs corruptius: *Gedeleonium.* Gelonium ſtagnum à Gelone videtur dictum. an potius à Gela vrbe, *Geloum?* vrbem ipſam Gelam à Gelone Ætnæ & Hymari filio dictam Proxenus & Hellanicus apud Stephanum tradunt. Stagna ab vrbibus nominantur. vt *Agrigentinum*, *Petrenſe* & ſimilia.

ibi & fontes duo: alter ſi ſterilis ſumpſerit] ita edidit Delrius cum anteriores editiones haberent: *ibi & fontes duo: alterum ſi ſterilis ſumpſerit fœcunda fiet: alterum ſi fœcunda hauſerit.* longè melius. at ſcripti pleriq; legũt: *ibi & fontes duo: alterum, de quo ſi ſterilis ſumpſerit, fœcunda fiet: alterum, quem ſi fœcunda hauſerit.* quod ferri non poteſt ex regulis Grammaticæ. ſed notandum eſt hanc lectionem, quæ in plerisque reperitur, ex duabus editionibus fuiſſe concinnatam. in altera erat: *ibi & fontes duos ineſſe accepimus: alterum, de quo ſi ſterilis ſumpſerit: alterum, quem ſi fœcunda hauſerit.* ita planè Freherani. in altera vero: *ibi & fontes duo: alter de quo ſi ſterilis ſumpſerit: alter, quem ſi fœcunda* &c. atque ita in Palatinis Schedis offendi ſcriptum. reliqui miſcuere has lectiones, & partem ex vna, partem ex altera ſumpſere. vtramuis reponas nihil refert.

In lacu Agrigentino oleum ſupernatat] non oleum ſed liquidum bitumen quo vice olei vtuntur Siculi: nec in lacu Agrigentino, ſed in fonte quodam Agrigentini agri ſupernatare Dioſcorides & Plinius ſcripſere. tale quid tamen ineſſe & lacui Agrigentino natura lacus arguit, quam huiuſmodi eſſe tradit Strabo, vt etiam nandi imperiti in eo mergi non poſſint. περὶ Ἀκράγαντα δὲ λίμναι τὴν μὲν γεῦσιν ἔχουσι θαλάττης, τὴν δὲ φύσιν διάφορον. οὐδὲ γὰρ τοῖς ἀκολύμβοις βαπτίζεσθαι συμβαίνει ξύλων τρόπον ἐπιπολάζουσι. cuius rei cauſam bitumini palam eſt tribui debere quod in illis lacubus ſupernatat. Nam idem in Aſphaltite lacu Iudææ vſu venit, vt ἀκόλυμβοι in eo fluitent, nec mergantur. Vide eumdem Strabonem lib.xvi. ſed fontem eſſe non lacum in Sicilia, cui bitumen liquidum olei inſtar ſupernatat, omnes ſcribunt. Athenæus eum fontem ἐν τῇ Καρχηδονίων ἐπικρατείᾳ collocat. Sine dubio eam intelligit Siciliæ partem, quam Carthaginenſes tenuere. quod eius hæc verba planiſſimè indicant: ἁλμώδεις δὲ ἅμα τῷ ὄξει ἐν Σικανοῖς τῆς Σικελίας. ἐν τῇ Καρχηδονίων δ' ἐπικρατείᾳ κρήνη ἐστίν, ἧς τὸ ἐφιστάμενον ἐλαίῳ ἐστὶν ὅμοιον, μελάντερον τὴν χρόαν, ὃ ἀποσφαιροῦντες χρῶνται πρὸς τὰ πρόβατα καὶ τὰ κτήνη. eundem

A fontem deſignat. nam & oleum fontis illius aduerſus iumentorum morbos & ſcabiem valere Dioſcorides & Plinius tradunt, & ἀποσφαιροῦσθαι dicit, id eſt volutatis in ſumma aqua harundinum panniculis adhæreſcere, ac ſic colligi. Antigonus ait fontem in Sicanis acetum, ferre quo in cibis vtantur, τὴν δ' ἐν Κυζιστράτῳ οἷον ἐλαίῳ ῥεῖν. idem dicit quod Athenæus, qui ſalinacidum fontem in Sicanis fluere dicit: in ditione autem Carthaginenſium, alterum oleo manare. pro κυζιστράτῳ rectè legendum viderunt, ἐν

B Μυτιστράτῳ. quod in Sicilia oppidum fuit ditionis Carthaginenſium. hinc male Stephanus Μυτίστρατον πολίχνιον eſſe ſcribit, περὶ Καρχηδόνα. non circa Carthaginem, in Sicilia, ditionis Carthaginenſium. eodem errore ſeductus Vitruuius fontem illum cui oleum ſupernatans colligitur, Carthagine eſſe prodit, qui fuit ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τῶν Καρχηδονίων. ſic ille lib.iii. item *Carthagini fons eſt, in quo natat inſuper oleum odore vti ſcobe citreo, quo oleo etiam pecora ſolent vngi.* Selinuntem, Himeram, Camarinam, Agrigentum, tenuere Carthaginenſes. in Agrigentino agro fontem eum

C ponunt Diſcorides & Plinius. Solinus more ſuo, vt aliquid noui diceret, lacui *Agrigentino* adſcripſit, quod proprium erat fontis.

oleum ſupernatat] Plinius lib.xxxv. cap.xv. de bituminis generibus: *gignitur & pingue liquoriſque oleacei in Sicilia Agragantino fonte inficiens riuum.* in libro veteri ſcribitur: *gignitur & pingue dicique liquoris in Sicilia.* ſcribe: *gignitur & pinguedinei quoque liquoris in Sicilia Agragantino fonte, inficiens riuum.* ſic legendum & diſtinguendum. *pinguedinei liquoris* dixit quod Dioſcorides ὑγρόν. γίνεται δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀκραγαντίνων χώραν τῆς Σικελίας, ἐπινηχόμενον

D ταῖς κρήναις. quibus ex verbis Diſcoridis lubenter in Plinio legerim: *gignitur & pinguedinei quoque liquoris in Sicilia Agragantino, fontium inficiens riuum.* nec enim in vno fonte gigni, ſed in pluribus tradit Græcus ſcriptor. *in Sicilia Agragantino*, ſcilicet agro vel tractu. atque ita loquitur Plinius. *fontium inficiens riuum* eſt quod Dioſcorides dixit, ἐπινηχόμενον ταῖς κρήναις. *riuus fontium eſt* ὀχετὸς & ῥεῖθρον, ſiue fluxus qui inficitur ſupernatante liquore. *pinguedineum*, à pinguedo. vt *liuedineum* à liuedo, apud Apuleium in Floridis: *ſi quis igitur ex illis liuedineis ſplendidiſſimo huic auditorio velut quædam macula ſe immiſcuit.* ita

E enim ibi ſcribi debet ex veteri codice. & *liuedinei* ſunt liuidi vel inuidi. nam & *liuere* pro inuidere dixerunt. & Mileſia ix. *Dij boni quales homunculi vibicibus liuedineis totam cutem depicti.* ſic enim & ibi corrigendum. ita *Cupidineus* Propertio à Cupidine, *Cupidineæ ſagittæ*.

Hoc pingue hæret harundinum comis de aſſiduo volutabro] id eſt, aſſiduè volutando harundinum comas in aqua, pingue illud ſic colligitur, adhæreſcens harundinum capillamentis. legendum igitur: *quarum capillamentis legitur vnguentum medicum aduerſus armentales*

Digitized by Google

morbos. nam id pingue contra ſcabiem iumentorum efficax erat, & legebatur ex fontibus, harundinum capillamentis. Plinius: *incolæ id harundinum paniculis colligunt, citiſsime his adhæreſcens.* ita ſcribendum in Plinio. nam malè ſcriptum in vulgatis: *citiſsime ſic adhæreſcens.* *Comas* & *Capillamenta* harundinum vocat Solinus, quas Plinius *Paniculas.* Theophraſtus, αἰθήλην appellat. alio loco Plinius *lanuginem.* quod de barba dicitur. & Græci ſanè αἰθήλιον interpretantur πώγωνα. φόβην etiam appellat idem Theophraſtus, id eſt comam, vt habent τὰ κεγχρώδη. ἡ γὰρ καλαμώδης ἀπόφυσις φόβη. *Iubas* Plinius vocat in milio his verbis, ex cap. VII. lib. XVIII. *milium intra hos decem annos ex India in Italiam inuectum eſt, nigrum colore, amplum grano, harundineum culmo, adoleſcit ad pedes altitudine ſeptem, prægrandibus culmis, lobas vocant.* Hæc poſtrema corruptiſſima. Video Scaligerum corrigentem, *phobas vocant.* ſed culmi non ſunt φόβαι. præterea non dicit à Græcis ita vocari. omnino legendum: *prægrandibus comis, iubas vocant.* præter rem ipſam coniecturæ noſtræ fundus extitit veteres libri, in quibus legitur, *cumis.* grandiſſimæ comæ, iubæ ſunt. & *Iuba* eſt, quæ Græcis φόβη. nec credendum Græca voce vſum eſſe Plinium cum obuia eſſet Latina. *Ioba* ſcriptum erat, vnde *loba* manauit. errat æquè vir eruditiſſimus qui Coniectaneis in Varronem panicas. in milio à paniculis facit diuerſas, cum *paniculæ* ſint πλυνοειδῆ, *panicæ* à Græco manarit. nam πήνικαι αἱ τρίχες, & ἡ κόμη. Hæc falſiſſima ſunt. *panicula* tam in milio, quam in harundine ἡ ἀπόφυσις τριχώδης. *panic.* non dicitur. à paniculis huiuſmodi, dictum eſſe *panicum* ſcribit Plinius. Nam Græce ἔλυμος & μελίνη dicitur. *panicula* autem diminutiuum à voce panus quæ τολύπην ſignificat. à figura igitur ac ſimilitudine glomi dictæ illæ ἀποφύσεις τῶν καλάμων καὶ τῶν κεγχρώδων. Plinius: *ſunt & panico genera: mammoſa è pano, paruis racemata paniculis, & cacumine gemino.* *Panum* vocat panici φόβην. totam illam ſcilicet ἀπόφυσιν quæ pano ſimilis eſt, fuſo nimirum ſubtemine inuoluto. *paniculas* autem appellat paruas ῥαγώδεις quæ in pano ſunt mammoſi panici, vt racemi ſunt in vua. ideo dicit *huiuſmodi panici panum, racematum eſſe paniculis.* nam vua ἡ σταφυλὴ, racemis conſtat, racemi acinis, quæ grana ſunt racemorum. racemi vero ſunt ῥαγώδεις. Gloſſæ: *racemus,* ῥαγώδης τῆς σταφυλῆς. Seruius: *racemus botryonis eſt pars, & botryo Græcum eſt,* vt panicula eſt in pano panici, ſic in botryone & vua racemus. alij racemum cum vua confundunt, perperam. *panus* proprie eſt tramæ inuolucrum, quo trama ſcilicet inuoluitur. ita Nonius. inde *panus,* inguinum tumor. & *panicula* diminutiuum, *panus* ἡ τολύπη, & Græcum eſt πῆνος. vnde & πηνίκη θρὶξ καὶ ἐμπλοκὴ globus ſcilicet crinium implexorum, quod *panum* in panico vocauit. hîc Plinius, paulo ante *offam* vocauerat. ita enim ſcribendum: *panicum à*

A *paniculis dictum, cacumine languidè nutante paulatim extenuato culmo pene in ſurculum, prædenſis aceruatur granis cum longiſsima pedali offa.* libri omnes eo loci ſcribunt: *cum longiſsima pedali obſamuliæ coma granum complexæ.* quia nimirum ſcriptum fuerat antiquitus: *cum pedali offa milij coma granum complexæ.* Offam à ſimilitudine vocauit, vt infrà *panum.* nihil eſt aliud *panus,* quam *longa offa.* Gloſſæ: *offa,* μάζα. ſic τολύπη Græcis vtrumque ſignificat & μάζαν, & glomum. Heſychius: τολύπαι, τὰ περιφερέματα τῶν μαζῶν, ἃ καὶ βύρηκας καλοῦσι, καὶ ἀγαθίδιον σήμερον. idem: βάρηκες, τὰ περιφερέ-
B ματα τῆς μάζης, ἄτινα δὲ βύρηκας· δηλοῖ δὲ καὶ τὴν τολύπην. ſic emendandus Heſychius. idem: βαρβὰξ ἱέραξ παρὰ λίβυσι, καὶ φύραμα σφαιρίλον ἀφ' οὗ αἱ μάζαι γίνονται, καὶ ἱερὰ τολύπαι. & alibi: βήραξ μάζα μεγάλη. Clemens Alexandrinus: οὐ σησαμαῖ ταῦτα καὶ πυραμίδες, ἢ τολύπαι, καὶ πόπανα πολυμφαλα. *Offa* proprie μάζα. ex Græco. ὄμπη, Æolicè ὄππη, Latinè, *offa.* Pollux: περισφαίρων ψαιστὰ, πόπανα ὄμπην. Heſychius interpretatur, θύματα μέλιτι δεδευμένα. poſtea & de carnis fruſto *offam* & *ofellam* vſurparunt. Viris eruditis non auſculto, qui in Plinio reſcri-
C bunt, *cum longiſsima pedali ſoba.* nec enim veriſimile eſt tam diſertum auctorem Græca voce vti voluiſſe, minimè vſitata. nec Turnebum ſequor qui *Iuba* malebat. in milio grandiſſimas comas, id eſt, iubas agnoſcit Plinius. in panico *panum,* id eſt longam offam. qui vtrumque leguminis genus viderunt, ſciunt hoc verum eſſe. *panus* igitur & *paniculæ,* à forma, & à lanugine. nam lanæ paniculæ, & pani χνοώδεις ſunt. & lanugine obſiti.

P. 20. E. *in hanc congeriē cum proficias intulerunt*] ita diſtinximus. vulgo interpungūt editiones: *ligna vitea ſuper aras ſtruunt, nec ignis apponitur*
D *in hanc congeriem.* quod ad rem ipſam attinet, de Gnatia oppido ſiue Egnatia hoc idem narrant reliqui ſcriptores, quod noſter de colle Vulcanio Siciliæ. Horatij verſus ſuper ea re noti ſunt:

— - dehinc Gnatia Lymphis
Iratis exſtructa dedit, riſuſque iocoſque
Dum flamma ſine thura liqueſcere limine ſacro
Perſuadere cupit.

Plinius lib. II. cap. CVII. ſcribit, *in Sallentino oppido Egnatia impoſito ligno in ſaxum quoddam ibi ſacrum protinus flammam exiſtere,* poſſit itaque videri Solinus, quæ de Egnatia Sal-
E lentinorum dicuntur ab auctoribus, more ſuo ad Siciliam tranſtuliſſe, & de ſaxo illo ſacro quod Egnatæ erat, collem Vulcanium Siciliæ feciſſe. nam huiuſmodi loca quæ ſponte ignem concipiebant Vulcano veteres ſacra ducebant. an collis aliquis Vulcanius fuerit in Sicilia haud longe ab Agrigento quærant ſtudioſi. Nondum ego eum inueni.

cum proficias intulerunt] Turnebus. & quædam editiones, *porricias.* ita edidit & Vinetus. *proficias* rectum eſt, & libris firmatum. proſiciæ partes ſunt extorum, quæ proſe-

cantur, & dijs porriciuntur. dictæ & *præſiciæ.* ita enim vocat Arnobius nec mutandum. Feſtus: *proſicium, quod præſecatum porricitur.* ita enim in vetuſtiſſimo libro. *proſicare* & *præſicare* idem, vt *proludere* & *præludere.* male autem *proicitur* ſcriptum in Feſto. quod præſecabatur ex hoſtiarum extis, vt aræ porriceretur, *præſicium*, vel *proſicium* dictum. & *proſicies* & *proſicia.* Seruius: *exta proiciuntur in fluctus. aris porriciuntur id eſt porriguntur.* Ita igitur vocabant partem quæ ante omnia præſicabatur, & diis reddebatur Hinc Gloſſæ *proſicias* θυμάτων ἀπαρχαὶ interpretatur, & ἀκροθίνια. Varro rerum diuinarum lib. XI. *proſiciem extorum vel in menſam porricere.* ita lego, non *proijcere* aut *porrigere.* aut totæ & ſolidæ hoſtiæ dijs concremabantur, aut partes extorum deſectæ. Hoc ex Magorum inſtituto, qui numen immolatæ hoſtiæ anima contentum eſſe credebant, ideo aut nihil omnino proſecabant, aut minutum quid: nunquam vero *holocauſtum* faciebant. ita vocabatur ſacrificium quo totæ hoſtiæ in ſacrorum flamma conſumebantur. Strabo lib. XV. θύουσι δ' ἐν καθαρῷ τόπῳ κατευξάμενοι καὶ παραστησάμενοι τὸ ἱερεῖον ἐστεμμένον. μελίσαντος δὲ τοῦ μάγου τὰ κρέα τοῦ ὑφηγουμένου τὴν ἱερουργίαν, ἄπαντες διελόμενοι, τοῖς θεοῖς οὐδὲν ἀπονείμαντες μέρος. τῆς γὰρ ψυχῆς φασὶ τοῦ ἱερείου δεῖσθαι τὸν θεόν, ἄλλου δὲ οὐδενός ὅμως δὲ τοῦ ἐπίπλου τι μικρὸν τιθέασιν, ὡς λέγουσί τινες ἐπὶ τὸ πῦρ. pars illa omenti quæ in igne conſumenda ponitur; *proſicia* eſt. Hinc exponendus Arnobius lib. VII. cuius hæc ſunt: *ſed ſi magnificum videtur atque amplum iugulare dijs tauros, ſi illibata, ſi ſolida concremari animantium viſcera, quid ſibi reliqua hæc volunt Magorum cohærentia diſciplinis, quæ in ſacrorum reconditis legibus Pontificalia reſtituere myſteria, & rebus inſeruere diuinis.* ſequitur deinde de particulis extorum & inteſtinorum, proſiciis varijſque farciminum & liborum generibus quæ dijs ſolebant offerri & in ara comburi. quod Magorum diſciplinis cohærere dicit Arnobius, qui non ſolida & illibata taurorum viſcera dijs concremabant, ſed omentorum tantum partes, & proſicias. At viri docti ita verba Arnobij accipiunt, quaſi proſiciarum illa vocabula quæ in ſequentibus enarrantur, tenebroſa & barbara eſſent, qualia erant ea quibus Magi vtebantur. Nihil tam menti Arnobij contrarium. Catullus de diſciplina Magorum:

Gnatus vt accepto veneretur carmine diuos
Omentum in flamma pingue liquefaciens.

Si pulchrum eſt, inquit Arnobius, & magnificum tauros dijs immolare, & ſolidas eorum carnes ijs concremare, quid ſibi volunt reliqua hæc, Magorum cohærentia diſciplinis, hæ particulæ, nimirum extorum & viſcerum, quas ſeparatim diis offertis, & in ara ponitis? *quid, inquam, ſibi hæc volunt, apexaones, hircia, ſilicernia, longaui?* non petit iſta ſibi explicari Arnobius, ſed quærit cur cum ſolida victimarum viſcera & illibata, ſemel in honorem deorum com- A buri debeant, per partes & minutias diſſecta ſeparatim offerantur & aris dentur. ita porro legenda verba illa quæ ſuperius adduximus ex optimo codice Bibliothecæ Regiæ. vulgo enim legitur: quid ſibi hæc volunt, *apexaones, inſicia.* Clarè idem liber præfert, *hircia.* explicat Arnobius quid ſint hirciæ: *quæ ſunt nomina & farciminum genera, hirquino alia ſanguine, comminutis alia inculcata pulmonibus.* Hircia igitur genus farciminis hircino ſanguine inculcatum. *Ircens* apud Feſtum dicitur. *Ircei, genus farciminis in ſacrificijs.* &, *Ircens, genus farciminis.* ſequitur apud B Arnobium locus longe corruptiſſimus, quem obiter emendabimus. *quid tædæ? quid neniæ? quid offæ? non vulgi, ſed quibus eſt nomen appellatioque penitæ. ex quibus quod primum eſt in exiguas aruina eſt miculas, at illa minutim inſecta de more: quod in ſecundo ſitum eſt, inteſtini eſt porrectio.* non inſultabo viris doctis qui ea dum emendant, corrumpunt magis. in optimo codice ſcriptum eſt: *in exiguas aruina eſt miculas catilla minuam inſecta de more.* Omnino ſcribendum: *ex quibus quod primum eſt, in exiguas aruina eſt miculas catillaminum inſecta de more.* aruina in exiguas miculas inſe- C cta de more catillaminum. *Catillones* dicebantur gulones à lingendis catillis. Hinc verbum *catillare*, ligurrire. inde *catillatio* de his qui prouincias expoliabant. Plautus: *vxoris operam polliceor foras, quaſi catillatum.* ex eo *catillamen*, cuppedia & delicioſa mattea. ſed propriè ita videntur vocaſſe farcimina aut botulos minutis carnibus inculcatos, quod auide à catillonibus expeterentur. hoc ſenſu & *catillamenta* poſuit lib. II. *vt ſpirulas & botulos facerent, iſicia, catillamenta Lucanica, ſuminatam cum his carnem, & glaciali conditione tucceta.* ſic enim ibi corrigimus, D cum vulgo legatur, *caſtellamenta Lucanica.* quod prorſus ferri non poteſt, vt nec doctorum expoſitio, qui πυραμίδας ex Clemente interpretantur, quod libi genus eſt, non farciminis. ideo cum πλάκουσι, & σησαμαῖς & πέμμασι, πυραμίδας ponit ibi Alexandrinus ſcriptor. *Catillamenta* ibi vt hîc *catillamina*, fartus ſunt ex carne minutatim & per miculas inſecta. Ceterum *tædas* Arnobius dicit eſſe aruinam in exiguas miculas inſectam. quis *tædas* in hac ſignificatione legit? ſcribſit Arnobius: *quid taxiæ? quid neniæ?* vi- E tioſè ſcriptum fuerat, *taeciæ* aut *taeciæ.* vnde *tædæ* ab imperitis factæ. nam *e* & *i* iuncta ſæpe litteram D reddunt in antiquis libris. *taxea* vel *taxia* eſt aruina vel lardum. Afranius in Proſa:

Gallum ſagatum pingui paſtum taxia.

ſed hæc alibi. poſtquam igitur Arnobius varias farciminum & liborum ſpecies. & viſcerum extorumque particulas enumerauit, ſic infert: *quod ſi omnes has partes quas præſicias dicitis, accipere dij amant, quid intercedit quid prohibet, ut non ſemel hæc omnia totis cum animantibus inferatis?* Ergo omnes illæ partes, quas ante retulit, *præſiciæ* vocabantur, ſiue

Digitized by Google

proſiciæ. θυμάτων ἀπαρχαὶ Gloſſis. Macrobius *geſis proſicias* dixit pro fruſtis & particulis. addit ſtatim: *quæ cauſa, quæ ratio eſt, vt caro ſtrebula ſeparatim, ruma cauda & plaſea ſeparatim, ira ſola, omentumque ſolum augmentorum adijciantur in cauſam?* ita corrigendus ille locus ac diſtinguendus, vt alibi pluribus oſtendam. Hunc porro ſacrificij morem à Prometheo originem duxiſſe volunt, quo partem hoſtiæ in ignem conijcere ſoliti ſunt, partem ad ſuum victum abuti, quum antea tota hoſtiarum & illibata viſcera igne conſumerentur. partem igitur extorum proſicatam aræ ſuperimponebant, & dijs adolebant, partem veſcebantur, qui ſacrificio intererant. Et exta quidem prius mandebant, quam reliquam carnem. vnde illud de Pinarijs qui in ſacrificio Herculis extis iam adeſis ad ceteram venerunt dapem. vide Liuium. quapropter inſtitutum vt Pinarij deinceps arcerentur extorum communione, & ad reliquam admitterentur viſcerationem. Dionyſius: Ποτιτίων μὲν ἡγουμένων τῆς ἱερουργίας καὶ τῶν ἐμπύρων ἀπαρχομένων. Πιναρίων δὲ σπλάγχνων τε μεθουσίας εἰργομένων. ἐμπύρων ἀπάρχεσθαι dicuntur qui ἀπαρχὰς id eſt *proſicias*, in ignem inferunt. quo facto reliquis extis veſcebantur. Hæc malè accipiunt eruditi. hanc ignominiam ideo Pinariis impoſitam dicit Dionyſius, quod ad tempus præſto non fuiſſent, veniſſentque. ἐσπλαγχνευμένων ἤδη τῶν ἱερῶν, Liuius vertit: *extis iam adeſis.* Seruius: *extis iam redditis.* dicebantur *reddi* quæ proſecta diis porriciebantur. idem Seruius Æneid. VI. ad illud:

Et ſolida imponunt taurorum viſcera flammis.

ſolida viſcera holocauſtum ſignificant: quod detractis extis aræ ſuperimponebantur, quæ nonnunquam abluta, elixa etiam ipſa reddebantur. ait in holocauſtis carnes immolatarum hoſtiarum concremari ſolitas tantum, non etiam exta. nam *viſcera* ſunt propriè quidquid inter oſſa & cutem eſt. interdum tamen etiam exta vnà cum reliquis carnibus aræ ſuperimponi & comburi. idem alibi: *reddi exta dicebantur cum probata & elixa aræ ſuperponebantur.* Suetonius in Auguſto: *cum rem diuinam Marti faceret, nuntiata repente hoſtis incurſione ſemicruda exta rapta foco proſecuit: atque ita prælium ingreſſus victor rediit. decretum etiam extabat, quo cauebatur, vt in poſterum quoque ſimili modo exta Marti redderentur, reliquiaque ad Octauios referrentur.* ſic exta *reddi* & *proſecari* idem. reliquiis extorum, quæ non erant proſecata, partim veſcebantur qui ſacro intererant, partim etiam ad eos referebantur, qui non adfuiſſent, quibus hic honos habebatur. σπλαγχνεύσασθαι Græcis vno verbo. Arrianus in periplu Ponti Euxini: ἀλλὰ τῶν τραπεζουντίων αὐτῶν παρεσκευασμένων ἱερεῖον ἢ ἄγριον, καὶ ἐσπλαγχνευσάμεθα αὐτόθι, καὶ ἐπὶ τοῖς σπλάγχνοις ἐπεσπείσαμεν. verbo σπλαγχνεύσασθαι ritus omnis continetur quo exta inſpiciuntur, probantur, aræ imponuntur, & quæ edulio ſunt, comeduntur. quibus peractis tus & vinum

A in aram libabant. ideo adijcit, καὶ ἐπὶ τοῖς σπλάγχνοις ἐπεσπείσαμεν. id eſt, poſt σπλαγχνευσιν de quo nos alibi. σπλάγχνων ἀπάρξασθαι dicebatur, quum extorum proſicias in aram inferebant. nam proſiciæ extorum propriè ſunt σπλάγχνων ἀπαρχαί. Extorum in extiſpicina primum præcipuumque iecur. etſi pulmonem quoque & cor ceteraque inſpicerent. quinimmo extorum nomine plerumque iecur intelligebant. Virgilius:

Triſtibus aut extis fibræ apparere minaces.

fibræ, iecoris ſunt extremitates, λοβοὶ τοῦ ἥπατος. Apuleius: *ſomnijs conformandis, extis fiſsiculandis.* B exta de iecore, cuius propriè *fiſſum* dicebatur, eratque quod Græci πύλην vocabant. Heſychius: σπλάγχνα ἧπαρ ἴσκαζε: ſic κατ᾽ ἐξοχὴν exta iecur appellabant. Hoc poſtquam rite exploratum fuiſſet, & probatum in ara ponebatur. Hyginus: *ipſe Prometheus immolat tauros duos. prius vero eorum iocinora cum in ara poſuiſſet, reliquam carnem ex vtroque tauro in vnum compoſitam corio bubulo texit.* in iecore imponendo quod ex immolata hoſtia defectum quaſi auctarij vice ſimul imponebatur, *augmentum* appellitabant. Varro: *Augmentum quod ex immolata hoſtia deſectum in iecore imponendo, augendi cauſa.* C Arnobius lib. VII. *quæ ratio, quæ cauſa eſt, vt caro ſtrebula ſeparatim, ruma, cauda & plaſea ſeparatim, ira ſola, omentumque ſolum augmentorum adijciantur in cauſam.* ergo & caro ſtrebula, & ruma, & cauda, & plaſea, & iræ, & omentum in cauſam augmentorum altaribus ſuperimponebantur, cum iecore hoſtiæ immolatæ. quas omnes partes ex hoſtia præſecatas vocauerunt *proſicias*, vel etiam *præſicias* vt ipſe Arnobius vocat. ſi quid plus adijceretur, id *magmentum* appellabant, quaſi maius augmentum. vt *mactus*, eſt magis auctus. Varro: D *Magmentum à magis: quod ad religionem magis pertinet. Itaque propter hoc magmentaria cana conſtituta locis certis, quo id imponeretur.* ita emendamus ex veteri codice, quæ corruptiſſima habentur in editis, & longe adhuc deprauatiora fiunt doctorum hominum coniecturis. in libris ſcribitur: *mentarea fana.* ex quo *montana fana* fecerunt editores. *cana magmentaria* ſunt caniſtra vel lances quibus magmenta imponebantur, vt in aram inferrentur. κανᾶ Græci μαζίδας τρυβλία. *caniſtra* Virgilius:

Viſcera toſta ferunt taurorum, onerantque caniſtris.

E Feſtus: *Cana dicunt Græci, nos caniſtra, & per diminutionem caniſtella.* ab hac voce *canum* quum ſuam vſu iam feciſſent Latini diminutiuum deduxerunt *caniculum*, & pro atramentario vſurparunt recentiores, in quo ſacrum encauſtum reponebatur. inde præpoſitus caniculi, ὁ ἐπὶ κανικλείου. ineptè ſic dictum cenſent quod caniculi formam effigiemque præ ſe ferret. quid enim eſt *caniculus*? certè Latinum non eſt pro catello. huc adde quod *caniculum* non *caniculus* dicebatur. & Græci oſtendunt, qui κανικλεῖον vocant: vt κουβουκλεῖον, quod Latinis eſt *cubiculum*. hinc κανί-

κλωμα in nouellis poſteriorum Imperatorum ſubſcriptio manu imperatoris ex murice. ita enim habent pleræque Nouellæ in fine ἔχε τὸ σπώνθης κανίκλωμα. verum hæc alterius ſunt loci. *cana magmentaria* quid eſſent iam diximus. Gloſſæ : *magmentarium*, ἐφ' οὗ τὰ σπλάγχνα πέμματα τοῖς βωμοῖς προσφέρονται. lances ad hunc vſum apud poëtam:

Lancibus & pandis fumantia reddimus exta.

Huiuſmodi lances *ſaturæ* vocabantur, quod refertæ multis variiſque primitiis in ſacro inferebantur. Vide Diomedem. De proſectis & proficiis ſummatim hæc explicare libuit, vt quid eſſet *proficias inferre* hoc loco ſciretur.

Pag.20. E. *ſi adeſt deus, ſi ſacrum probatur*] ita ſcripſimus adſtipulantibus libris omnibus. prima editio, & ſequentes, vſque ad Delrium legebant, *ſi adeſt deus, ſic ſacrum probatur.* corruptè quidem, ſed quod nullo negotio poterat corrigi, ipſe maluit : *ſi adeſt deus ſacrorum probator.* & hanc antiquam germanamque, eſſe lectionem audet aſſeuerare. Hoc ſocij eius crediderint, non ego, qui certus ſum nullo in libro ita extare ſcriptum. *Sacrum* vero pro ſacrificio dici ac re diuina tralatitium eſt. Tibullus:

Hoc ſollemne ſacrum, multos hoc ſumet in annos.

Minutius Fœlix: *ipſum credo docuiſſe ſanguinis fœdere coniurare Catilinam: & Bellonam ſacrum ſuum hauſtu humani ſanguinis cruoris imbuere.* ita ſcribendum ex Regio codice : nam vulgo edunt *ſeruum ſuum*, nec melius corrigunt, *ſacratum ſuum.* ſic Græci τὸ ἱερόν, & pro loco ſacro, & pro re diuina.

nullo inflagrante halitu ab ipſo numine fit accendium] ita reponi placuit ex meliorum librorum Recognitæ editionis auctoritate. alij libri habent : *nullo inflagrante, à litato numine fit accendium.* quomodo & pleræque editiones retinent, etiam prima. quod ex lectione τῆς προεκδόσεως fluxiſſe opinor. *accendium* autem vt *incendium.* quod perperam mutarunt.

eructat limoſas ſcaturigines] in agro Agrigentino, terram terra euomit, æterna reiectatione, ſolo nunquam deficiente, & limoſæ eructantur ſcaturigines; hæc omnia quo pertineant, aut quid velint, neſcio. ergo in illis locis terra eruebatur, & in effoſſæ locum ſemper alia ſubenaſcente, ſic nunquam ſcaturigo terrea deficiebat. oportet in medicaminibus fuiſſe terram Agrigentinam, & ad vſum aliquem effodi ſolitam, vt Lemniam, Chiam, Eretriam, & alias eiuſmodi. Selinuſiæ ex eadem Sicilia meminit Plinius. vſus & effectus idem, qui & Samiæ. quis Agrigentinæ terræ mentionem facit? quod autem ait limoſas ſcaturigines eructari in agro Agrigentino, id omnino ad bituminis naturam. aut aluminis referendum. *Bitumen*, inquit Plinius, *alibi limus, alibi terra. Limus è Iudææ lacu emergens: terra in Syria circa Sidonem.* Strabo, γῆς βώλος ἐγκεχυμένης καὶ ἐξεχυμένης. Huiuſmodi limoſas bi-

A tuminis ebullitiones & ſcaturigines multis in locis reiectari & euomi auctores peruolutantibus notum eſt. in Siciliæ Agrigentino lacubus & fontibus ſupernatare liquidum bitumen ſuprà notauimus. an terræ quoque ibidem bitumen eructauerint, neſcio. veriſimile eſt ita intelligi debere Solinum. Strabo in Apolloniatarum agro bitumen ſimiliter egeri, ſolo nunquam deficiente ſcribit lib.VII. ἐν δὲ τῇ χώρᾳ τῶν Ἀπολλωνιατῶν καλεῖταί τι Νυμφαῖον, πέτρα δ' ἐστὶ πῦρ ἀναδιδοῦσα. ὑπ' αὐτῇ δὲ κρῆναι ῥέουσι χλιαροῦ ἀσφάλτου, καιομένης ὡς εἰκὸς τῆς βώλου τῆς ἀσφαλτώδους. μεταλλον δ' ἐστὶν αὐτῆς πλησίον ἐπὶ λόφου. τὸ δὲ τμηθὲν ἐκπληροῦται πάλιν, τῆς

B χοῦς τῆς ἐγχωννυμένης εἰς τὰ ὀρύγματα γῆς μεταβαλλούσης εἰς ἄσφαλτον. quæ locum hunc non parum illuſtrant, & valde ſimilia ſunt. Genus terræ non nominat Solinus, ſed palam eſt de bituminoſa ſoli natura accipi oportere. Alumen quoque, ex aqua & limo fit, hoc eſt limoſa ſcaturigine. hoc gignebatur in inſulis Siciliæ vicinis, Sardinia, Lipara & Strongyle.

In Achatis fluminis ripa repertum] libri : *in Achate.* lege : *in Achata fluminis ripis.* addit: *non vilem, cum ibi tantum naſceretur.* forte : *nobilem, quum ibi tantum.* Sed nihil mutandum.

C *non vilis*, eſt carus. Theophraſti temporibus nondum erat vilis. καλὸς δὲ λίθος ὁ ἀχάτης, ὁ ἀπὸ τοῦ Ἀχάτου ποταμοῦ τοῦ ἐν Σικελίᾳ, καὶ πωλεῖται τίμιος. Plinius : *Achates in magna fuit auctoritate, nunc in nulla: reperta primum in Sicilia iuxta flumen eiuſdem nominis, poſtea plurimis locis, excedens amplitudine, varietatibus numeroſa. multa & cognomina eius: vocatur enim iaſpachates, cerachates, ſardachates.* ita ſcribendum in Plinio. nam phaſſachates aut pſaphachates vt alij habent libri, non rectum eſt. vitium inde ortum, quod ſcriptum fuit, *Iaſphacates.* ſic & *Sardachates.* obſcuriora Achatis cognomina

D explicauit Plinius, vt in *dendrachate*, & *ſtactachate.* reliqua minus obſcuta tantum recenſuit. Iaſpachates, achates eſt Iaſpidi ſimilis. Orpheus de achate.

Πολλὰ μὲν οὖν ῥέα γ' ἐστὶν Ἀχάτου χρώματ' ἰδέσθαι.
Ἐν γὰρ οἱ δήεις ἰασπίδος ὑαλωπὸν ἴασπιν,
Σαρδία αἱματόεντα καὶ αἰγλήεντα σμάραγδον.

Vides his Orphei verſibus *Iaſpachatem*, & *Sardachatem* deſcribi. quæ noſtram in Plinio coniecturam luculenter confirmant. vt *Iaſpachates* ſic *Iaſponyx* apud eumdem de Iaſpide quæ Onychi ſimilis eſt. cap.IX. *eſt & Onychi, Iaſponyxque vocatur: eſt & ſtellata rutilis pun-*

E *ctis: eſt & ſalem imitata.* ita concipiendus ille locus qui vulgo contaminatiſſimus. *eſt & Onychi*, ſubaudi *ſimilis.* Præceſſit, *quæ ex his ſmaragdo ſimilis eſt.* ſic *Iaſpopallius*, Iapis Opallio ſimilis, aut Opallius Iaſpidi. Epiphanius de duodecim gemmis : καὶ ἄλλος ἴασπις πάλλιος καλούμενος, ὅμοιος ἢ χιόνι ἢ ἀφρῷ θαλάσσης. vitioſe legitur : καὶ ἄλλος ἴασπις ὁ πελαγὸς καλούμενος. Egregius interpres & commentator locum eſſe corruptum vel inde aduertere debuerat, quod ἴασπις in ſequiore genere ſemper enuntiatur Epiphanio. Ὀπάλλιος dicitur Orpheo,

Digitized by Google

quem Plinius & alij *opallum*. vitia opalli dicit eſſe Plinius, ſi color in florem Heliotropij exeat, aut cryſtallum, aut grandinem. Ιασπόπαλλιν vocatum ait Epiphanius, qui niui aut ſpumæ ſimilis eſt, quæ opali vitioſa notæ ſunt, vt ſcabritia & ſal. Seruius ad I. Æneid. ſcribit in naturali hiſtoria Plinij lectum eſſe, *quod ſi quis achatem in annulo habuerit, ad cuſtodiam eius proficit, & gratior eſſe videatur.* Hoc de Achate nuſquam in Plinio legi ſum certus, ſed de Iaſpide. de qua Iſidorus: *volunt autem quidam Iaſpidem gemmam, & gratiæ & tutelæ eſſe geſtantibus.* Plinius: *Totus vero Oriens pro amuleto eam traditur geſtare. Quæ ex his ſmaragdo ſimilis eſt, per tranſuerſum linea alba præcingitur, & grammatias vocatur: quæ pluribus, polygrammos.* ita legenda & interpungenda Plinij verba. nam vt vulgo diſtinguntur, hanc habent ſententiam, quaſi ſola ex Iaſpidibus, quæ ſmaragdo ſimilis eſt, pro amuleto geſtetur, cum omnis Iaſpis amuletum fuerit. Dioſcorides: λέγεται δὲ πάντης εἶναι φυλακτήρια ἐξαπτόμενα. Hoc igitur ad cuſtodiam & tutelam proficit quod pro amuleto geſtatur. concionantibus vtilem eſſe Magi quoque adfirmabant, vt teſtis eſt Plinius. iam ad gratiam valet. Amuleti vicem erat præcipuè aduerſus phaſmata. Dionyſius:

— ἐπὶ ἠερόεσσαν ἴασπιν

Εὑρήσεις ἰμπνώεσσα ἢ ἄλλοις εἰδώλοισι.

ἠερόεσσαν appellat, quæ ἀειζῶσα vocabatur, hoc eſt cælini coloris, quem & *aerinum* dicebant. Epiphanius ſcribit ἀλεξιτήριον φαντασιῶν. vbi φαντασίας vocat Moſtella, & phantaſmata. hæc enim confundebant. Hanc virtutem ἀειζώση tribuit Dionyſius. Epiphanius τὴν κρυσταλλώδη, quam ὑδατόεσσαν vocat idem Dionyſius. quæ inter vitioſas Plinio numeratur his verbis: *ſed omnes in vitio cærulea, aut cryſtallo ſimiles, aut myxis.* aiunt Plinium deceptum fuiſſe ambigua voce τῆς μύξης. ipſi falluntur. ſcripſit Plinius: *aut muccis.* Dioſcorides: ὁ δὲ κρυσταλλώδης, ἐοικὼς φλέγματι. pituitæ ſcilicet de naribus deſcendenti. hoc eſt muccis. Epiphanius: ἄλλη δὲ κρυστάλλῳ ὕδατος ὁμοία. ſic legendum ex veteri, vbi vulgo κρυστάλλων ὕδατι. κρύσταλλον ὕδατος vocat glaciem vel aquam glaciatam, ad differentiam cryſtalli gemmæ. Inter nigras gemmas Achatem recenſet Iſidorus, quem habere dicit in medio circulos nigros & albos, iunctos & variatos: ab illis arculis albis ἀσελλίνιον dictum eſſe Epiphanius autumat. λίθος Ἀχάτης. ὅπως ἐστηλώθη ἡ, ὁ ἀσελλίνιος καλούμενος, ὅς ἐστιν ὑακίνθου διάειδής. ita legendum. inter genera Hyacinthi poſuerat ἀσελλίνιον. Explicat in ſequentibus quare ἀσελλίνιος dicatur. Θαυμαστὸς δὲ ἐστι τῷ εἴδει ὑπακυανίζων, ἔξωθεν ἀσελήνιον κύκλον ἔχων μάρμαρον ἤγουν ἐλεφάντινον: vbi ἐλεφάντινον eſt ebur, ſubintelligendo κέρας aut ὀδόντα. nec opus erat vt bubulcus emendaret, ἐλέφαντος. Sic enim recentiores loquuti ſunt, ἐλέφαντα animal ipſum appellantes, ebur ἐλεφάντινον, aliter quam veteres. *Perileucos* apud

A Plinium gemma eſt, *filo ab oris gemmæ ad radicem vſque candido deſcendente.* ita emendamus vulgo, *ab ore.* at *perileucon* Epiphanius cum Achate confundit, quod in ambitu lineam habeat candidam.

Pag. 21. B. *non impreſſis figuris*] immo nec expreſſis.

non ignobilis fama fuit] Plinius: *poſt hunc anulum in egregia fama eſt gemma Pyrrhi illius, qui bellum cum Romanis geſſit.* ita legendum, & ſic loqui Plinius amat. idem: *Egregia etiamnunc Topazio gloria eſt.*

dat Creta quem Curaliachatem vocant] ita libri, & mox, *curalio ſimilem.* vt ſuprà. ſic

B Græci κουράλιον. Gratius:

Et viuum lapidem, & circa Meliteſia nectunt Curalia.

ita ſcribendum non *Coralia.* ſequitur: *ſed illitum guttis auro micantibus.* Plinius: *Curaliachates guttis aureis Sapphiri modo diſtincta.* in codice Regio ſcribitur: *guttis aureis ſapphiri modo pars.* lege: *ſaphiri modo ſparſa.* ita ſcripſiſſe Plinium arguit Solinus, qui *guttis illitum* dixit, quod ille *ſparſum guttis aureis.* Græci χρυσόπαστον dicunt. vt de Sapphiro Theophraſtus. καὶ ἡ σάπφειρος, αὕτη δ᾽ ἐστὶν ὥσπερ χρυσόπαστος. ſic *pallium auro ſparſum* in Hiſtoria

C Auguſta, τὸ χρυσόπαστον. ita & Græci ῥαντὸν ἀντὶ ποικίλου ponunt. Gloſſæ: *aſperſus*, ἥδος ἰχθύος καταστικτον. Comico *puella ſparſo ore*, ἡ φακώδης & lentiginoſa. Sapphirum aureis guttis ſparſum, χρυσοστιγῆ vocat Epiphanius. ἔστι γὰρ ὁ βασιλικὸς χρυσοστιγής, οὐ πάνυ δὲ ἐστὶ θαυμαζόμενος, ὡς ὁ δι᾽ ὅλου πορφυρίζων. alius auctor de gemmis: Σάπφειρος λίθος ἔχων σπιλάδας χρυσίου ὡς ἐν σίλμασι. guttæ & puncta idem ſunt. guttas aureas ſiue puncta Sapphiro tribuit Plinius: puluerem aureum Cyano. ſic enim de Cyano: *ineſt ei aliquando & aureus puluis, non qualis in ſapphirinis. Sapphirus enim & aureis punctis collucet. Cærulea & ſapphiri raroque cum purpura.*

D Nihil in his ſani aut ſinceri. quod enim ait ratò cum purpura eſſe Sapphiros, hoc falſiſſimum. raræ ſiquidem ſine purpura. ſed aliæ totæ ſunt cæruleæ & purpureæ: aliæ punctis etiam aureis collucent, quæ minus habentur pretioſæ. Epiphanius: λίθος σάπφειρος πορφυρίζων ὡς βλαστὺς πορφύρας τῆς μελαίνης τὸ εἶδος. alius auctor: λίθος φαιὸς καλλιχρύσου χροιᾶς. id eſt, cæruleus. verba Plinij ex veſtigiis veteris ſcripturæ ſic emendanda ſunt: *ineſt & aliquando ei aureus puluis, non qualis in ſapphirinis. in ſapphiris enim aurum punctis collucet. Cærulea ſapphirorum, cum purpura optima apud Medos, nuſ-*

E *quam tamen pellucida.* cæruleas ſapphirorum cum purpura apud Medos optimas reperiri dicit, nuſquam tamen pellucidas. *cærulea ſapphirorum, & cum purpura*, αἱ κυανίζουσαι τῶν Σαπφείρων καὶ πορφυρίζουσαι. an non Cyaneus color, & cæruleus idem? certè *cæruleum* Latini vocant, qui Græcis κυανέος. paulo poſt tamen idem Plinius tradit, *quæ ſunt ex ijs Cyanei coloris mares exiſtimatas.* quod profectò ego miror. Theophraſtus: καὶ ἡν καλοῦσι Σάπφειρον. αὕτη γὰρ μέλαινα, οὐκ ἄγαν πόρρω τοῦ κυανοῦ

τοῦ ἄῤῥενος. per nigram ſapphirum verum intelligit cyaneam an purpuream? certè κυάνεον Græci ἀντὶ τοῦ μέλανος ponunt. Heſychius: κυάνεον, μέλαν κυανὸν, μέλαινα, φαιά. præterea cyaneas ex ſapphiris mares eſſe Plinius ait. Gemmarum quæ in mares ac fœminas diſtinguntur, colore ſemper auſteriore ſunt mares, ac nigriore. Plinius: *præterea in omni genere maſculi appellantur acrius, ac fœmina languidius refulgentes.* ita ſcribendum. & de ſandaſtro: *& hic mares auſteritas diſtinguit: ſiquidem vigor appoſita tinguens indicat: quidam etiam hebetare viſus dicuntur. blandior fœminis flamma alliciens magis quam accendens.* Theophraſtus: καλεῖται δὲ καὶ κυανὸς, ὁ μὲν ἄῤῥην, ὁ δὲ θῆλυ. μελάντερος δὲ ὁ ἄῤῥην. ita & de Sardio. τοῦ γὰρ Σαρδίου τὸ μὲν διαφανὲς, ἐρυθρότερον δὲ καὶ καλεῖται θῆλυ, τὸ δὲ διαφανὲς μὲν, μελάντερον δὲ καὶ ἄρσεν. vetus auctor: Σάπφειρος, λίθος φαιὸς λαζουρόχροος. color lazurij eſt cyaneus. ergo cyaneæ ſapphiri nigriores purpureis, & maſculæ. contrarium colligas ex Epiphanio qui ſapphirum nigra purpureâ ſcribit purpuraſcere, ὡς βλέψεως πορφύρας τῆς μελαίνης τὸ εἶδος. ea igitur ſit quam Theophraſtus μέλαιναν appellat: ideo & maſcula. nam cæruleæ blandiores & remiſſius coloratæ. Certè cæruleum pro purpura dilutiore poſuit idem Plinius. Ex tribus purpuræ gradibus, conchylium illi vltimum eſt, quod & ipſum in tres gradus diuidit, quorum qui dilutiſſimi coloris eſt, in heliotropij flore ait conſiderari. quem florem alibi *cæruleum* appellat. Dioſcorides, ὑποπόρφυρον. Apuleius, *velut purpureum.* Plinius in vitiis Opalli numerat, cum purpura eius in florem heliotropij exit. Grammatici *cæruleum* quaſi cælinum dictum interpretantur. Græci quoque κυανὸν, οὐρανοειδὲς χρῶμα exponunt. qui color aërinus longè dilutior eſt & extinctior quam purpura nigra. Solinus infrà *cærulum nitorem* in Hyacintho vocat, purpuram dilutiorem. Ergo purpurea ſapphirus maſcula eſt, non cyanea vt vult Plinius, vel ex eius definitione, & ea eſt quæ μέλαινα Theophraſto. Verum quia ſapphirum nigram idem auctor ſimilem facit cyano gemmæ maſculæ, quæ μελαντίζει eſt, ſapphirum quoque cyaneam fuſciorem eſſe & maſculam exiſtimandum eſt. & de cyaneo valdè ſaturo accipiendum qui purpuræ nigræ proximat. Dioſcorides ex cyani id eſt cæruli generibus, τὴν σφόδρα κατακορῆ deligendam monet. vetus auctor, φαιὸν λαζουρόχροον vocat. Epiphanius qui πορφυρίζοντα σάπφειρον nigrantis purpuræ lumen habere dicit, non meminit τοῦ κυανοῦ, ſed nomine τῆς μελαίνης πορφύρας, complexus eſt vt videtur τὸ κυανοῦν κατακορές. Iſidorus: *ſapphirus cæruleus eſt cum purpura, habens pulueres aureos ſparſos.* legiſſe ergo in verbis Plinij apparet: *cæruleæ Sapphirorum cum purpura optimæ apud Medos*, vt ſupra correximus. alias interpungendum videretur: *cæruleus eſt, cum purpura habens pulueres aureos ſparſos.* vt præter cæruleum id eſt purpureum colorem, aureis

A etiam pulueribus ſparſum intelligamus. ſed aliter ſuadent Plinij verba. incertus auctor de Gemmis: *Lapis Sapphirus eſt cæruleus cum purpura, habens pulueres aureos aſparſos. Optimus apud Medos. nuſquam tamen pellucidus inuenitur. dicitur autem aqud quoſdam Orinuſcum.* Infima ætas *Orinum* dixit pro aurino vel aureo. vnde & noſtrum *Orin* quod eſt aureum. hinc *Orinuſcus* Sapphirus, qui aureis guttis ſparſus eſt, quem Græci χρυσόπαστον vocant. hoc genus Sapphiri in cæruleo colore, & igni ſulphuris ſimili, purpureum etiam nitorem oſtendebat. at qui cyanei coloris erant toti,
B mares eos exiſtimatos refert Plinius, qui aperte diſtinxit cyaneas ſapphiros ab iis quæ cæruleæ ſunt cum purpura, & κατακόρως κυανίζουσας intellexit vel Cyano maſculæ ſimiles. has Sapphiros Theophraſtus μελαίνας appellauit. alias κυάνεον & πορφύρεον Græci ſæpè confundunt, & alterum pro altero ponunt. vt ecce κύανος genus floris eſt. Plinius *Cyanum* vocat. quare ſic dictus, aut cuius ſit coloris nomen indicat. Plinius lib. XXI. cap. VIII. *in nomine & Cyani colos: item helichryſo: omnes autem hi flores non fuere in vſu Alexandri Magni ætate.* ita legendum, non *holochryſi.*
C Dioſcoridis antiquiſſimum exemplar ἑλίχρυσον vocat. Heſychius: ἑλίχρυσος τὸ ἀρωματικόν, οἱ δὲ ἰχρύσου τῆς βοτάνης τὸ ἄνθος. Theophraſto dicitur ἑλειόχρυσος. Plinius heliocryſon ex eo deſcribit. nugantur qui ἡλιόχρυσον ſcribendum Græcè autumant. ſed hæc alibi. Cyani floris etiam alibi meminit. hunc florem Meleager πορφύρεον appellat in corona epigrammatum:

Τοῖς δ' ἅμ' Ἀλεξάνδροιο νέους ὄρπηκας ἐλαίης,
Ἠδὺ Πολυκλείτου πορφυρέην κύανον.

Verùm nos de his alio loco. Ceterùm longè maius eſt de quo Plinium accuſant viri eruditi, quod nuſquam pellucidas ſapphiros extare dixerit. tam grauiter peccaſſe
D tantum virum nollent. parcius iſta obiectarent, ſi ſcirent quid ſit pellucidum. eſt idem quod tranſlucidum, & Græcè διαφανές. non alias agnoſcit ſapphiros Plinius. niſi guttulis aureis ſiue punctis ſparſas. tales cum ſint, non poſſunt eſſe διαφανεῖς. nam puncta illa aurea ſiue in cute gemmæ ſiue in corpore ſint, τὴν διάφασιν prohibent. eadem eſt ratio quare κυανὸν extra διαφανῶν album ponere videatur Theophraſtus, quia ſimiliter auratili puluiſculo ſit interſperſa. cum enim non pertranſit aſpectus ſed aliquid aut intus
E aut in cute occurrit, quod viſum ſiſtat & ἔμφασιν faciat, tunc pellucidum vel tranſlucidum id dici non poteſt: Scribit Plinius de Perſicis ſmaragdis tranſlucidos non eſſe, *ſed iucundi tenoris, viſum implere quem non admittant: & radiare non perſpici.* ideſt pellucidos non eſſe, nec tranſmittere aſpectum. In ſandareſo gemma aureæ quoque inſunt guttæ, ſed ignis obtentu tralucent celantque ſeſe, & ſic minimè impediunt quo minus in pellucidarum numero habeatur ſandareſus. ſic autem eius de ſandareſo verba legenda ſunt: *ſumma eius commendatio quod velut in transluci-*

Digitized by Google

A *do, ignis intus celanteſque ſe transfulgent aureæ guttæ, ſemper in corpore numquam in cute.* Hinc ſummopere commendari ait quod aureæ guttæ quas intus habet, velut in tralucido, & ſeſe celantes transfulgeant. Non ex toto tamen pellucidum illum lapidem eſſe propter illas guttas res ipſa oſtendit. At Sapphirus in qua non transfulgent guttæ quibus ſtillata eſt, non ideo non pellucet, vt nec Cyanus. præterea guttas habent in cute, non in corpore, vnde χρυσόπαστος. Non aliam ſaphirum agnouiſſe Plinium præter eam quæ ſtillis aureis compuncta eſt, vel inde liquet quod pronuntiarit nuſquam inueniri pellucidas, hoc eſt διαφανεῖς. B Puncta ſanè illa aurea velut maculæ ſunt, quæ τὴν διαφάνειαν arcent. Vetus auctor de ſapphiro: λίθος ὡραῖος ἔχων σπιλάδας χρυσίου, ὡς ἐν στίγμασι. diu in pretio fuiſſe ſapphirum χρυσοστιγῆ ex eo conſtat, quod βασιλικὸς cognominatus ſit. Epiphanius: ἔστι γὰρ ὁ βασιλικὸς χρυσοστιγής. addit: ὁ πάνυ δὲ ὢν θαυμαζόμενος, ὡς ὁ δι' ὅλου πορφυρίζων. Atque hæc eſt planè tranſlucida quæ punctis aureis caret, δι' ὅλου πορφυρίζουσα, & carior, quam Plinius non nouit. In India & Æthiopa tales reperiri idem Epiphanius ſubijcit. Plinius optimas in Media gigni dicit, τὰς χρυσοστιγεῖς. C Quæ punctis aureis collucent, hodie rariores ſunt. Ceterùm in eo Plinium hallucinatum eſſe volunt, quod ſapphiro tribuerit, quę de Cyano gemma ſunt audienda. Hallucinari ipſos ex ijs quæ diximus conſtat. Perparuam eſſe inter has gemmas differentiam inde ſcire eſt, quod Theophraſtus ſapphirum Cyano maſculo ſimilem dicit. vtraque præterea aureis guttis ſtellata. Hoc diſcrimen tantum ſtatuit Plinius, quod in ſapphiro puncta ſunt aurea: in Cyano, aureus puluis. Hodie gemmarij noſtri nomen non habent, quo cyanum à ſapphiro diſtinguunt. & cyanum fœminam albæ ſapphiri nomine appel- D lant. Non ferendum eſt autem, quod in Theophraſti verbis de ſuo inſerere audent: καὶ ἡ σάπφειρος, καὶ ἡ κυανός, αὐτὴ δὲ ἐστὶν ὥσπερ χρυσόπαστος. quaſi nulla ſit ſapphirus χρυσόπαστος, & de Cyano intelligi debeat, ideo addenda cenſent hæc verba, καὶ κυανός. importunè.

Pag. 21. B. *Dat India reddentem nunc nemorum, nunc animalium facies*] Plinius: *& in India inuenta contra eadem pollent, & alijs magnis miraculis: reddunt enim ſpecies fluminum nemorum & iumentorum. iam & hederas, ſtaticula. equorum ornamenta.* Solinus contentus fuit dixiſſe, *nemorum & animaliũ.* apud Plinium *ſtaticula* quid ſignificant? E ſtaticuli ſunt chori, vel Saliares motus, χοροστασίαι. Heſychius: στάσις, χορός. hinc ἀριστεροστάτης in choro, qui læuum latus ducit, δεξιοστάτης qui dextrum. & τριτοστάτης qui tertium in choro locum tenet. hinc *ſtaticuli* pro motibus ſaltatoriis. Cato apud Macrobium de Cælio ſenatore: *deſcendit de cantherio, inde ſtaticulos dare, ridicularia fundere.* & in eundem: *cantat vbi collibuit, interdum Græcos verſus agit, iocos dicit, voces demutat, ſtaticulos dat.* χορεύει. Plautus in Sticho.

> —— *nunc omnes voco cinædos contra*
> *Staticulos ſtare non magis potis ſint quam fungus imbri.*

inde & *in choro ſtare*, & χορὸν ἱστάναι. ſed an *ſtaticula* apud Plinium idem ſunt quod *ſtaticuli?* ergo choros ducentium effigies in illo genere Achatis expreſſa. ſed ſtaticuli σχήματα potius ſunt, quam χοροί, vel turba χορευόντων. *ſtaticulos dare*, vt *motus dare* Virgilio:

> *Dat motus incompoſitos, & carmina dicit.*

ſic *ſtaticulos dare*. at *ſtaticula* Plinio ſunt ſtatuæ. ita hanc vocem ſumit Tertullianus aduerſus Gnoſticos: *effodietis aras earum, euertetis & comminuetis ſtaticula earum.* quorũ verborum loco in vulgata habetur cap. XII. Deuteron. *diſſipate aras earum, & confringite ſtatuas.* idem lib. I. aduerſus Nationes: *quod ſi de hoc differentia interſedit, quanto diſtinguitur à crucis ſtipite Pallas Attica, & Ceres Pharia quæ ſine forma, rudi palo, & ſolo ſtaticulo ligni informis dedicatur.* ita refingendus ille locus, quem è venerandæ vetuſtatis codice ſic edidit doctiſſimus amicus noſter: quæ ſine formarum dipalo, & ſoliſtaticulo ligni informis dedicatur. vbi *ſtaticulum ligni informis* pro ſtatumine ligni poſuit. vt infrà: *huic igitur exordio, & veluti ſtatumini argilla deſuper intexitur.* pro eo reſcripſit in Apologetico: *quæ ſine effigie, rudi palo, & informi ligno proſtat.* heic *ſtaticulum ligni* in cruce appellat, lignum illud quod erecta ſtatione defigitur. quod explicat his verbis protinus: *pars crucis & quidem maior eſt omne robur, quod erecta ſtatione defigitur.* ita enim legendum. *ſtaticulum ligni* hæc deſignant, & oſtendunt quidquid erectum ſtatuitur. inde & *ſtaticulum* pro ſtatua. Hieronymus: *vxor Loth in ſtaticulum ſalis cõuerſa eſt.* ſtaticula igitur in Achate ingenitis figuris expreſſa, ſunt ἀνδριαντάρια & ſigilla, hominum facies reddentia. non aliter liceat exponere.

quem vidiſſe oculis fauet] Plinius: *ſpectaſſe etiam prodeſt oculis.* aliud *vidiſſe*, aliud *ſpectaſſe.* non vidiſſe tantum prodeſt oculis, ſed ſpectaſſe.

intra os receptus ſedat ſitim] Plinius: *ſitim quoque ſedant in os additæ.*

ſunt & qui vſti redolent myrrha odorem] Plinius: *dendrachates, velut arbuſcula inſignis: Antachates cum vritur, myrrham redolens.* nulla myrrhæ notio in *antachate.* libri quidam: *anthachates.* ne id quidem verum. ſcribendum omnino eſt: *ſtactachates.* ſtacte pretioſiſſima myrrhæ gutta. Heſychius: ἰσοτίμιον μύρον, ἡ στακτή, ἡ σμύρνα. quod argento contra rependeretur. *Stactàchates* igitur dictus quod ſtactæ odorem, id eſt, myrrhæ haberet vſtus. de Dendrachate Plinius ait ſic appellari, *qui arbuſcula inſignis eſt.* Orpheus non vna ſed pluribus arbuſculis inſigniri canit, adeo vt viridiarij ſpeciem vel nemoris præferat. verſus eius hi ſunt quibus eum deſcribit:

> Εἰ καὶ δενδροφόροιο φέροις τρύφος ἐν χερὶ πέτρης,
> μᾶλλον καὶ περίπυστα θεῶν νόος αἶψ' ἰάνθη.
> Δένδρεα γὰρ μάλα πολλὰ κατήφεαι ὡς ἐνὶ κήπῳ
> Ἀνθεμόεντα, κλάδοισιν ἐπισκιόωσι κομόωντα.

Τοιάσκε οἱ καὶ φῶτες Ἀχάτῃ δενδρήεντι
Θῆκαν ἐπωνυμίην, ὅτι οἱ τὸ μὲν ἔπλετ' Ἀχάτου,
Ἄλλο δ' ἔχει λασίης ὕλης δέμας εἰσορᾶασθαι.

hæc deſcriptio δενδρίτου, vel δενδρήεντος Achatis, planè conuenit, cum eo quem Plinius ait in India repertum nemoris ſpeciem reddere: *& in India inuenta contra eadem omnia pollent, & alijs magnis miraculis: reddunt enim ſpecies nemorum, & fluminum, & iumentorum.* hæc quæ nemorum ſpeciem reddit, Orphei δενδραχάτης αὐτόχρημα eſt, qui λασίης ὕλης δέμας expreſſum oſtendit. quæ & δενδρήεντος ἐπίκλη eidem dicitur, & δενδρήεις Ἀχάτης. Plinius tamen à dendrachate ſeparat eos Achates qui nemorum inſtar in India reddunt. ſed ita ille ſolet diuerſa conſtituere, quæ ex diuerſis habuit auctoribus licet eadem ſint, ſi modo in ijs deſcribendis vel tantillum variauerint.

Pag. 21. B. *Achates ſanguineis maculis irrubeſcit*] cum ita omnes antiquæ editiones haberent, & ita ſcriptum extaret in omnibus libris id auſi ſumus reſtituere. Audacior fuerat Delrius, qui contra librorum & editionum auctoritatem eiecerat, nec dubitauit affirmare antiquam hanc eſſe lectionem. Inter Achatis ſpecies *Hæmachates* recenſetur à Plinio, ſed an huic loco conueniret videre prius debuit Criticus. quæ ſequuntur oſtendunt auctorem non loqui de hæmachate, ſed de achate: *ſed qui maximè probantur*, inquit, *vitream habent perſpicuitatem.* Quæſo te an hæmachates, quæ certa ſpecies eſt achatis, ſic dicta quod ſanguineo colore rubeſcat, perſpicuitatem vitream poteſt habere? quod ſubijcitur id etiam magis arguit: *nam qui ſunt facie cerea, habundantes triuialiter negleguntur.* an vlli hæmachates cerea facie poſſunt eſſe? ſi ea facie ſint, non amplius hæmachates dicendi, ſed cerachates, quod alterum genus eſt achatis. Communiter Achates rubentibus & albis venis diſtinguitur. & nos plures vidimus. hoc eſt quod hîc ait noſter achatem ſanguineis maculis irrubeſcere. Plinius de variarum nationum achate: *Phrygiæ viridia non habent: Thebis Ægyptijs reperta carent rubentibus venis, & albis.* ergo ceteri achates huiuſmodi venas habent albas, & rubentes. at Hæmachates ſic videtur appellatus quod totus eſſet ſanguinei coloris, at non diſtinctus rubentibus & candidis maculis. ſic cerachates qui toti cerea facie & triuiales erant, vera igitur hîc lectio, *Achates* non *hæmachates.* In Indice quoque nulla hæmachatis mentio.

qui maximè probantur, vitream habent perſpicuitatem, vt Cyprius] Plinius: *eadem auctoritas Cyprijs eſt. ſunt qui maximè probent vitream perſpicuitatem. Reperiuntur & hæ in Thracia.* ita libri. non dicit Plinius Cyprios habere vitream perſpicuitatem, ſed quum ſcripſiſſet Thebæas in Ægypto carere rubentibus & albis venis, & has contra ſcorpiones quoque validas eſſe, adiunxit, eamdem etiam Cypriis auctoritatem tribui. Deinde ſubijcit probari à quibuſdam in achate vitream perſpi-

A cuitatem. addit poſtremo reperiri & has in Thracia, & circa Oetam & in Parnaſſo &c. Nihil de Cypriorum colore dicit. Præterea etſi ita poſſet accipi Plinius, falſum quod hic aſſerit, maximè ex omnibus achatibus probari Cyprios, quia vitrea ſint perſpicuitate. Certè Indici qui nemorum & animalium facies reddunt, & alia multa miracula, longe maiore in pretio & auctoritate habendi. Achates Thebæi contra ſcorpiones valent. ſimiliter & Cyprij. ſunt *qui maximè probent*, inquit Plinius, *vitream perſpicuitatem in his.* ergo in Cyprijs tantum maximè

B probatur illa perſpicuitas vitrea, non qui tales ſunt, inter omnia genera maximè probantur. vtut ſit, mentem Plinij non eſt aſſequutus noſter. ſi Plinius generaliter de omnibus Achatibus loquitur, & in his maximè probari dicit vitream pelluciditatem. falſum eſt quod infert Solinus de Cyprio, quaſi hoc habuerit peculiare. Si de Cypriis tantùm hoc intellexit Plinius, falſiſſimum, quod colligit Grammaticus, maximè probari vitri inſtar perſpicuos, vt contrà negligi, qui facie ſunt cerea, quia triuialiter abundent, inde enim ſequeretur Cyprios omni-

C bus præferri. Profecto Plinius in genere de omni achate loquitur, cum dicit nonnullos in his maximè probare vitream perſpicuitatem. τὴν ὑαλίνην διαυγάσαν, vt vitreo ſimul colore ſint & nitore perſpicui. Tales enim contra Scorpios efficaciſſimè prodeſſe. Epiphanius: θαυμαστὸς δὲ ἐστι, τῷ εἴδει, ὑποκυανίζων, ἔξωθεν περιφέρειαν λευκὴν ἔχων. id eſt, *maximè vero mirantur eum qui coloris eſt ſubcærulei.* Ineptè reddunt, & contrà mentem auctoris: *mirabilis eſt gemma coloris ſubcærulei.* quaſi in illa variate, omnes achates ſint ὑποκυανίζοντες. at dicit maximè commendari, & in admiratione eſſe τὸν

D ὑποκυανίζοντα. & talis erat vitreus, perſpicuè nimirum cæruleus. ſic *vitreum*, pellucidum & cæruleum interpretatur Philargyrus. talis etiam fuit Iaſpachates. Orpheus de Achate:

Πολλὰ μὲν οὖν ῥέα γ' ἐστὶν Ἀχάτου χρώματ' ἰδέσθαι
Ἐν γάρ οἱ δήεις ὁρέων ὑάλωπιν ἴασπιν.

ὑάλωπις ἴασπις quæ vitreæ perſpicuitatis eſt. Ceterùm ὑποκυανίζον pro nigro accepit Iſidorus, quia Græci κυάνεον ἀντὶ τοῦ μέλανος ſæpenumero ponunt. ita enim Achatem depingit: *nigra eſt habens in medio circulos nigros & albos ſimiles hæmatiti.* atqui inter Achatis genera quæ recenſent] cognominibus ſuis &

E coloribus Orpheus & Plinius, nulla inuenitur nigra albo diſtincta. ſed ὑποκυανίζον pro nigro ſumpſit, hic cum περιφέρειαν λευκὴν habeat, ſic nigris & albis circulis diſtinctus fuerit hic Achates. perperam. dicit circulos habere ſimiles hæmatiti: non circulos habet hæmatites, ſed διαζώματα, & διαφύσεις, & κανόνας ἐπ' εὐθείας, hoc eſt venas recto diſcurſu eum diſtinguentes. ſed nec verus hæmatites huiuſmodi venis diſtinctus eſt, quæ in falſo tantùm deprehenduntur. Sequitur apud Plinium: *Leoninæ pellis ſimiles habere potentiam contra ſerpentes dicuntur.* Epiphanius: εἰσὶ δὲ ἐν τούτοις

τῷ

τῶν λίθων Ἀχάτης χρῶμα ἔχων λεόντων. τριβόμενος δὲ μεθ' ὕδατος καὶ χεόμενος ἐπὶ δήγματος θηρίων, ἀποτρέπει νῦν σκορπίου καὶ ἐχίδνης. Orpheus inter omnes Achatum ſpecies præſtantiſſimam, & maxima prædicat potentia præditam, quæ ſerpentis ſpeciem habet ingenitam, quem & λεοντοδέρην autumat appellatum:

Ἀλλ' ἔξος πάντων περιφρίστατος εἶναι μιν ἔφρασε
Εἶδος ἔχοντα δαφοινὸν αἱμαιμακέτοιο δράκοντος,
Τῷ καὶ μιν προτέροισι λεοντοδέρην ὀνόμηναν
Ἡνδάνει ἠμαθόεισι, κατάστικτον σπιλάδεσσι
Πυρσαῖσι λευκαῖς τε, μελαινοδόναις χλοεραῖς τε.

dicit eum εἶδος ἔχειν δαφοινὸν δράκοντος, ſpeciem draconis referre. τῷ καὶ μιν λεοντοδέρην ὠνόμαζον. an ideo λεοντοδέρην nuncuparunt quod ad ſpeciem draconis inſignitus eſſet? hoc profecto ridiculum. quid enim draconis forma ſimile habet leoni? πάντων Ἀχατῶν περιφρίστατον eum prædicauit: & ſubijcit ob eam cauſam veteres heroës, id eſt Magos, λεοντοδέρην ei cognomen indidiſſe, non ab effigie, ſed à virtute & potentia quam habet ſiſtendi frænandíque leonum & ceterarum ferarum iras & impetus. δορὴ idem quod στρὴ. vinculum, cingulum. Heſychius: στρὴ, ἅλυσις, δεσμός. στρίδας· τὰς στρὰς. idem στρὸ & στρίς. Gloſſæ eiuſdem: στρίς, ζωστὴρ, στρίδος, στρὰ. inde verbum στρίζω, ligo, fræno, vincio στρίζω ita legendum apud Heſychium, non στρίζω. Inde λεοντοδέρης Ἀχάτης, à domanda & ſubiuganda leonum ferocitate. notum qui dicantur ἵπποι στρεφόροι & στρεῖοι, funarij nimirum, & in curru iuncti. Non dubito quin auctores fuerint, qui Ἀχάτην λεοντοδέρην interpretati ſunt de Achate leoninæ pellis ſimili. nam κατάστικτον σπιλάδεσσι πυρσαῖσιν cum deſcribit Orpheus. qui color eſt leoninæ pellis. vnde *fului leones*, πυρσοὶ λέοντες. præterea στρὴ & στρὶν etiam pro pallio virili ſumitur apud Græcos: hinc λεοντοδέρην pelli ſimilem achatem accipere quidam potuerint. colore leonis eſſe tantùm eum Achatem dicit Epiphanius, & Plinius leoninæ pelli ſimilem. & mira heîc Orphei & Plinij diuidia. Orpheus Achatem draconis ſpecie inſignitum, aduerſus leonum impetus valere ſcribit. Plinius leoninæ pelli ſimilem potentiam habere contra ſerpentes. fuiſſe & hyænæ pelli ſimilem ibidem tradit, quam abominabantur, diſcordialem domibus. hæ fuerunt Achatis apud Magos differentiæ, quos θεσπίεσις ἥρωας vocat Orpheus. ſequitur apud Plinium: *eam vero quæ vnius coloris ſit, inuictam Athletis eſſe. argumentum eius, quod in olla plena olei cocta cum pigmentis, & inter duas horas ſubferuefacta vnum colorem ex omnibus faciat minij.* quæ vnius coloris erat, inuictos reddebat Athletas. nihilne intererat cuius coloris? argumentum huius rei hoc refert, quod in olla plena olei cum alijs pigmentis cocta, & ſubferuefacta intra duas horas, ex omnibus pigmentorum coloribus vnum colorem minij faceret. ſic ergo inuictos præſtabat athletas à quibus geſtabatur, vt ipſa omnium pigmentorum colores ad ſuam cogebat. ſed quid ſi viridis,

A aut cæruleus, aut albus erat achates ille, quem vnius coloris eſſe volunt, numquid poterat ad minij colorem pertrahere, & conciliare reliquorum pigmentorum vnà incoctorum colores? puto certè in Plinio legendum eſſe: eam vero quæ minij *coloris ſit. inuictam Athletis eſſe.* quæ neceſſaria emendatio eſt. hæc omnia pigmenta cum quibus incoquebatur, intra duas horas colorem ſuum hoc eſt miniaceum capere adigebat, eo argumento & inuictam athletis eſſe pronuntiarunt. Achatem porro quemdam eſſe minij coloris etiam tradidit Orpheus:

B Ἐν δ' ἔχει μιλτοχρόος, ἀτὰρ καὶ χαλκὸς ἐν αὐτῷ.
Ἀνέρας, ὃς χρείων ἱεροστεφέας μήλων. quod noſtram in Plinio coniecturam vnicè probat.

Pag. 21. B. *nam qui ſunt facie cerea, abundantes triuialiter, negleguntur*] ita interpunximus. qui facie cerea ſunt, triuialiter abundare, ideo negligi dicit: *Cerachates* intelligit. vulgo erat: *nam qui ſunt facie cerea abundantes, triuialiter negleguntur.* χύδην exprimit.

Stadiorum tribus milibus] ſunt milia paſſuum cccc. quam longè à Plinij ſententia qui ex Agrippæ menſuratione Siciliam circuitu patere dicit DCXVIII. quæ ſunt ſtadio-

C rum quinque millia cum ſexcentis, & triginta quinque, etiam minima computatione, qua ſingulis milliariis ſeptem ſtadia cum dimidio dantur. Poſidonius apud Strabonem Siciliæ περίμετρον ſtatuit eſſe σταδίων πεντακισχιλίων ἐπὶ τοῖς πεντακοσίοις. Diodorus ſtad. MMMMCCCLX. minus quam Plinius, ſed multo plus quam hic Solinus. Hyginus de maximis inſulis: *Sicilia in triſcelo poſita, circuitu ſtadia xxxdlxx.* quæ ſine meliori codice emendari non poſſunt, præſertim in tanta opinionum varietate. aut Poſidonij numerus aut

D Diodori reponendus, & legendum *in triſceli.* ἐν τῷ τρισκελεῖ, id eſt, triquetra forma poſita. ſic de inſulis minimè anguloſis dicit, *in rotundo poſitas eſſe.* in multis nummis Siculis τρισκελὶς, hoc eſt tricrurium in auerſa parte viſitur, quæ tria ſunt hominis crura ad deſignanda tria promuntoria. *Triſcelum* Græcum non eſt. Heſychius: τρισκελῆ, χελκία. Iſidorus: *triſcelis Græcè, Latinè tripedes*: ſic enim ibi legendum non *triſiles*. Scylex: ἔστι δὲ ἡ Σικελία τρίγωνος, τὸ δὲ κῶλον ἕκαστον αὐτῆς ἐπὶ μάλιστα στάδια ΜΦ. lege: τὸ δὲ κῶλον ἕκαστον. & στάδια ΒΦ. id eſt ſtadium bis mille & quingentorum.

E κῶλα vocat, hoc eſt crura, ſingula latera Siciliæ quæ τρίγωνος eſt, ſiue in Tricrurio poſita, atque hæc obiter. de Siciliæ ambitu Solini error. nam ita in omnibus eius libris.

AD CAPVT VI.

Heſphaſtiæ inſulæ xxv milibus, ab Italia abſunt] corrigendus ex hoc loco Plinius: *citra Siciliam ex aduerſo Metauri amnis xxv millibus fermè paſſuum ab Italia ſeptem Æoliæ appellatæ.* ita & ſcripti eius codices. vulgo ſcribitur: *xij millibus p.* Martianus: *in vigeſimo quinto ab Italia ſeptem Æoliæ, appellatæ à noſtris Vulcaniæ.* ita libri. & ſic loquitur auctor ille. *à Corſica in octauo Sardinia eſt.* & alibi? *à Surrento in octauo*

Digitized by Google

miliaria Capreæ. qui loci hodie ab interpunctis laborant.

Pag. 21. C. *Itali Vulcanias vocant*] ita loquitur, quaſi Italus non eſſet. Plinius: *Eadem Liparæorum & Hephæſtiades à Græcis: à noſtris Vulcaniæ: Æoliæ, quod Æolus Iliacis temporibus ibi regnauit.* ſic lego. editur: *à noſtris Vulcani.* Marcianus quoque: *appellatæ à noſtris Vulcaniæ.*

Ea præcipuè Vulcano ſacra eſt] inde ἱερὰ dicebatur. Plinius: *antea Theraſia, nunc Hiera, quia Vulcano ſacra eſt.* Scholiaſtes Apollonij: τῶν ἐν Αἰόλου νήσων ἱερὰ καλουμένη, ἐν ᾗ φασὶ τὸν Ἥφαιστον χαλκεύειν. Hæc eſt quæ Ἡφαίστου νῆσος propriè vocabatur. quam Ptolemæus fecit ab Hiera diuerſam. perperam. ſic Strongyle ex ſeptem his Æoliis Æolo peculiariter dicata, & Æoli domus dicta. Inde & Ptolemæus idem Αἰόλου νῆσον condidit ab aliis ſeparatam. ſic *Æthaliam* & *Iluam* quaſi diuerſas poſuit, quæ eædem fuere.

& plurimum colle eminentiſsimo nocte ardet] in προεκδόσει ſic fuit: *ea præcipuè Vulcano ſacro colle eminens ardet noctibus.* vtraque è Plinij adumbrata his verbis: *quia ſacra Vulcano eſt, colle in ea nocturnas euomente flammas.*

quod ex eius fumo incolæ præſentiſcunt] Diodorus de Æolis: καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ πυρὸς προσημασίας προδιατετηρηκότα προλέγειν τοῖς ἐγχωρίοις ἀνέμους ἀκριβῶς. vbi male interpres vir doctiſſimus emendat, ἐκ τοῦ ἀέρος. Marcianus: *& à flamma in proximo prorumpente, vel eius fumo qui ventus flaturus eſſet, intellexiſſe, quod hodieque eius loci incolas certū eſt præſentire.* iiſdem auctoribus libris mox correxi: *quinam flatus in triduo pertendat.* id eſt, quinam flatus in triduo perſeueraturus ſit, quis flatus continuato triduo futurus. hoc enim eſt *pertendere.* vulgo erat, *portendantur.* ineptè. Non hoc tamen Plinius voluit, ſed ex fumo incolas prædicere in triduum, qui venti flaturi ſint, non qui toto triduo continuatim ſint flaturi.

Ericuſam, Phœnicuſam] Ἐρικοῦσσαν, Φοινικοῦσσαν, quæ aliis Ἐρικώδης, & Φοινικώδης. mirum tamen in omnibus libris conſtanter haberi *Eriphuſam.* & in Marciani ſcriptis codicibus, *Erepuſam.*

dictas habemus] in aliis: *dictas habe.* quod melius.

Tomarus mons eſt] libri: *Tabarus.* Plinius: *Tomarus mons circa radices, centum fontibus circa radices Theopompo celebratus.* ſcripti codices Pliniani legunt: *Talarus.* an *Tamarus* inter montes Epiri Straboni nominatur lib. VII. τὴν μὲν ὡς εἶπον, καὶ γὰρ ὕστερα τραχεῖα καὶ ὀρῶν πλήρης, Ταμάρου καὶ Πολυάνου καὶ ἄλλων πλειόνων ὅμως εὐανδρεῖ, ἥ τε Ἤπειρος πᾶσα καὶ ἡ Ἰλλυρίς. an idem cum Tomaro? certè vbi Dodonæi Iouis templum eſt, *Tomarus* dicitur. Strabo & alij: Τόμαρος ἢ Τμάρος λέγεται ὑφ' ᾧ κεῖται τὸ ἱερόν. Solinus hunc *Tamarum* vel *Tomarum* à Tmaro videtur diſtinguere. ita enim paulo poſt: *Dodone Tmaro celſa eſt.* ſic enim ibi legendum ex libris. Theopompus Τάμαρον pro Tomaro dixit. atque ita Plinius.

ſi procul ac ſine igni admoueas] ex Plinio.
A ſed non dicit Plinius ſi procul admoueas. immo è longinquo non accendit extinctas faces, ſed propius ac ſine igne admotas. verba Plinij: *In Dodone Iouis fons cum ſit gelidus & immenſas faces extinguat, ſi extinctæ admoueantur extinguit.* an *procul* ἀρχαϊκῶς noſter poſuit, ἀντὶ τοῦ *prope?* ita videtur. Gloſſæ: *procul,* ἐγγὺς καὶ μακρὰν καὶ πόρρωθεν. Terentius in Hecyra: *procul hinc ſtans accepi vxor.* ibi Donatus: *procul, nunc prope.* Mela: *vbi ſine igne procul admouentur, accendit.* ab eo igitur ſumpſit. Plinius in Dodone hunc fontem eſſe dicit. Solinus, in Epiro. Plinius ſimpliciter gelidum vocat, & hoc ſatis ad miraculum.
B Noſter vltra omnes aquas frigidum facit, quod præter hiſtoriam eſt & furti tegendi gratia additum. omiſit eiuſdem fontis aliud miraculum quod Plinio ponitur. Scribit enim cum fontem ſemper meridie deficere, qua de cauſa ἀναπαυόμενον incolæ vocant. *mox increſcens ad medium noctis exuberat, rurſus ſenſim deficit.* ita legenndum. ἀναπαυόμενος autem ideo dictus, quod meridie ceſſaret & veluti requieſceret, quod ſoliti veteres, & *meridiari* id dicebant Romani. Varro de R. R. *tamen æſtiuum diem ſi non diffinderem meo inſititio ſomno meridie viuere non poſſum.* ita ſcribi de-
C bet ac interpungi. male eſt in editis: *æſtiuo die.* ſic lib. III. *æſtate diem diuidere meridie* dixit. ſomno ſcilicet meridiano. ita & *diffindere diem æſtiuum ſomno.* quod vir illuſtris idem eſſe putat apud Æſchylum, ὕπνου τοιόνδ' ἀντίμολπον ἐντέμνων ἄκος, fallitur. & nihil ſimile eſt. ἐντέμνειν ἄκος ibi dicitur, remedium reperire ad fallendum ſomnum, vice cantionis. & ἐντέμνειν tralaticium ἀπὸ τῶν ῥιζοτόμων, qui herbas & radices ſecant ad medendum efficaces. vnde ἀντίτομος idem eſt quod ἀλεξιφάρμακον. vnde & τέμνειν ἄκη apud Sophoclem. apud Theocritum Pan, τὸ μεσαμβρινὸν καθεύδει. ſed
D hæc alibi.

Dodone Tmaro celſa eſt] hæc vera lectio eſt. exemplaria pleraque, *vt maro.* in optimo Regio expreſsè: *Dodone Tmaro celſa eſt.* Tmarus idem cum Tomaro vel Tamaro, alium tamen, vt videtur, Solinus facit. cur enim heîc *Tmarum* vocaret quem ſupra Tamarum? ſed hoc parum. cur de Tmaro iterum redderet, quem paulo ante commemorauit? Inepte porro qui *vt maro dicit,* heîc legendum adſtruunt, nec melius: *Iſmaro celſa eſt.*

Delphi cephiſo flumine] à Dodone ad Delphos, hoc eſt ab Epiro in Phocida vadit,
E mox redit ad Acarnanas, deinde repetit Aetolos, vt ordinem ſitus terrarum, ſic veſtigia furtorum ſuorum confundens.

Galactites inueniatur, qui calculus ipſe ater] & hoc habet à Plinio. & vide genium huius auctoris. Plinius hunc lapidem colore lactis eſſe dicit, hic atrum facit. Hic locus euidentiſſimè fidem faciet, qua fide noſter ſcripſerit. hinc ſanè conſtabit eum ſæpe ſcienter falſum loqui. Plinius capite quo gemmas per ordinem litterarum deſcribit, *Galaxiam* & *Galactitem* quaſi diuerſos lapi-

Digitized by Google

des recenſet, & Galaxiam quidem ſimilem proximè dictis ait, *ſed intercurrentibus ſanguineis aut albis venis*. ſuperius autem ab illo nominati lapides nigri ſunt. Ergo & Galaxias niger, quem & Galactiten quibuſdam vocari dicit. at de alio Galactite mox tractās, quem mittit Achelous amnis, & cuius heîc apud Solinum mentio, apertè tradit colore lactis eſſe. quod & alia eius cognomina oſtendunt. nam & λευκογαία, & λευκογραφὶς dicebatur idem. verba Plinij: *Galactites ex vino colore lactis eſt*. in quibuſdam codicibus: *ex vno*. vtrumque inſinceriſſimum. lege: *Galactites è Nilo colore lactis eſt*. quod mirum non vidiſſe tot Plinij correctores. quæ ſequuntur, id euincunt: *mittit eam & Acheloue amnis*. Et Solinus de hoc lapide: *quem poſt Nilum Achelous dat, nec alter alius*. Ergo Galactites è Nilo & Acheloo. Sequitur apud Plinium: *eamdem dicunt leucam & leucographiam appellant, & ſynephiten*, quæ corrupta eſſe indicat lectionum varietas. libri quidam pro *leucam* habent *leucam*, & *leucogageam*, ſcribe. *leucogæam*. λευκόγαιαν aut λευκογαίαν. & *leucographidem*. ἡ λευκογραφὶς Dioſcoridi. pro *ſynephiten* ijdem libri ſcribunt, *ſmetitin*. ſcribendum, *ſmectiden*, vel *ſmectridem*. σμηκτρίδα. σμηκτὶς aut σμηκὶς dicta eſt, quod ea vterentur ad dealbanda ac pumicanda veſtimenta. Dioſcorides: ᾧ καὶ οἱ ὀθονοποιοὶ πρὸς λεύκανσιν τῶν ἱματίων χρῶνται. idem μαλακὸν καὶ διάτηκτον eſſe dicit, vt terra ſit potius quam lapis. vnde & λευκόγαια vocitata eſt. ſic σμηκτρίδα γῆν Nicocharis Comicus dixit de Cimolia. ex his conſtat Plinium errore nominum inductum, *Galactitem*, & *Galaxiam* confudiſſe. Hic lapis qui *leucographidis* & *leucogæa* & *ſmectidis* nominibus vocitabatur, *Galaxia* eſt Dioſcoridi & *Morocthus*, qui aſſumebatur poliendis & dealbandis veſtimentis. Hunc Nilus dabat. nam ἐν Αἰγύπτῳ γεννᾶται ſcribit Dioſcorides. colore lactis erat, vnde & γαλαξίας dicebatur, & λευκογαία. Hic diuerſus ab eo Galactite, cui nomen dedit non color lactis, ſed ſuccus lacteus quem reddebat. nam lapis ipſe cinericei coloris. Dioſcorides: ὁ δὲ γαλακτίτης ὠνόμασται ἀπὸ τοῦ γαλακτῶδες ἀνιέναι. ἐστὶ δὲ μάλιστα ὑπότεφρος τὴν χρόαν. lactis etiam ſapore eſt, γλυκὺς πρὸς τὴν γεῦσιν. Orpheus de lapidibus:

> Δεύτερον ἀγχεμάχῳ τε ἀργύρεα λᾶαν ὀπίσσω
> Θεσπεσίοιο γάλακτος ἀνίπλεον αὖτε μαζὸν
> Πρωτοτόκου νύμφης, ἢ μηκάδος οὐθατοέσσης.

addit vocitatum fuiſſe ab antiquis ἀναγνίτην ἀδάμαντα. ſic enim ſcribendum:

> Τόνγε παλαιγενέες μὲν ἀναγνίτην ἀδάμαντα
> Κλεῖον· ὅτι γνάμπτει μακάρων νόον, ὄφρα θυηλαῖς
> Ἀζόμενοι ἐθέλωσιν ἐπιχθονίοις ἱλάειν.

Auctor vetus ἀνέκδοτος de lapidibus: *lapis Galactites lacteus eſt, tritus dat ſuccum album ad lactis ſaporem. hunc quidam vocant ananchiten, alij leucographidem, alij Galactiten. continet enim omnia quæ deſtinaueris ſolus omnium lapidum. dicitur autem Galactites eo quod mulieribus lacte deficientibus in potu datus lacte plurimo facit abundare*. de Ananchite dicemus infrà. quod lacteum eſſe dicit, æquè fallitur. tritus lactis ſuccum reddebat, non erat lacteus. & perperam confundit cum Galaxia ſiue leucographide cum quo nihil habet commune, niſi ſi fortè & nomen. nam & Galaxias etiam Γαλακτίτης quibuſdam dictus eſt. quæ res Plinium decepit. Inde Galactiti tribuit, quæ Galaxiæ lapidi conueniunt, colorem, patriam, cognomina. longe immanius errauit quum de lapide herbam fecit, & in cenſum herbarum rettulit leucographidem, quod vnum eſt ex cognomentis lapidis Galaxiæ. ſic enim ſcribit lib. xxvij. cap. xi. *leucographis qualis eſſet, ſcriptum non reperi: quod eo magis miror, quoniam vtilis proditur ſanguinem excreantibus* &c. profecto non mirum nihil de eo reperiſſe ſcriptum, quod nuſquam extaret. nec enim herba λευκογραφίς. at illud mirum quę ſequuntur ex ea medicinæ verbis Dioſcoridis deſcriptas eſſe, qui lapidi non herbæ eas adſcribit, verba Plinij: *vtilis proditur ſanguinem excreantibus tribus obolis cum croco: item cæliacis trita ex aqua & appoſita: pro fluuio fæminarum, oculorum quoque medicamentis.* rectè hæc diſtincta libri non habent, *ex aqua*. lege ac interpunge: *vtilis proditur ſanguinem excreantibus tribus obolis cum croco, item cæliacis: trita & appoſita profluuio fæminarum*. Dioſcorides: ἁρμόζει ἐπὶ αἱμοπτυϊκῶν καὶ κοιλιακῶν, καὶ ῥοϊκαῖς ὁμοίως καὶ ἐν προσθέμασι. ſequitur apud Plinium: *oculorum quoque medicamentis, & explendis vlceribus quæ fiunt in teneris partibus*. Dioſcoridem ad plenum non eſt aſſequutus cuius hæc ſunt: ἔς τε τὰ μαλακὰ ὀφθαλμικὰ μίγνυται. πληροῖ γὰρ τὰ κοιλώματα, καὶ ῥεύματα ἵστησι, σὺν δὲ κηρωτῇ ἀναλυθεὶς τὰ τρυφερὰ τῶν ἑλκῶν ἀπουλοῖ. miſcere medicamentis oculorum ad explenda eorum κοιλώματα, & ſiſtendos fluxus. κοιλώματα ſunt in oculis caua & rotunda vlcera. ῥεύματα quoque inter affectiones oculorum. malè *deſtillationes* vertunt, nec rectè diſtinguunt. eadem porro leucographis etiam teneriora vlcera, vel in teneris partibus, ad cicatricem conducere valent. talia ſunt ἐπουλωτικὰ diuerſa vtique ab his quæ vlceribus explendis faciunt. quæ Plinius heîc confudit. Tria porro huic erant lapidi nomina, Μορόχθος, Γαλαξίας & λευκογραφίς. ſub Μορόχθου nomine remedia ex eo recenſet Dioſcorides. at Plinius cum vtilitates eius in Aduerſaria ſua retuliſſet ſub nomine ac titulo leucographidis, oblitus lapidem eſſe inter herbas quas ordine litterarum recenſebat, eam poſuit. nec mirum ſi deſcriptionem huius herbæ quæ leucographis diceretur, nuſquam potuit reperire. ſtultè agere puto, & fruſtra operam ponere qui Plinium heîc defendunt.

Pag. 22. A. *reddit ſuccum album ad lactis ſaporem*] ineptum eſt dicere, *ſuccum album ad lactis ſaporem*, cum differant color & ſapor. Plinius: *ſucco & ſapore lactis notabilis*. puto itaque legendum: *reddit ſuccum album, ac lactis ſapore*. putaret etiam aliquis: *ſuccum album ad lac, & ſapore*. ita loquitur noſter ſuprà

Digitized by Google

lapidi iſti ad ſuccinum color eſt. & alibi : *Callais ad ſmaragdum viret.* ita hoc loco : *reddit ſuccum album, & ſapore ad lac.* Iſidorus vulgatam tuetur, quam & contumax aliquis poſſit contendere retinendam.

Pag. 22. B. *memoria bonum perimit*] Regius codex : *memoriam interficit, bonum perimit.* ex vtriuſque editionis lectionibus confuſis, quarum prior habuit : *cum ſoluitur, memoriam interficit.* poſterior : *memoriæ bonum perimit.* Plinius : *eumdem memoriam adimere dicunt.* ex antiqua elegantia eſt *memoriam interficere* pro adimere. Catullus : —*naſorum interfice peſtem.* Virgilio, *interfice meſſes.* Apuleio *nouæ nuptæ interfectæ virginitatis*, & *ſermonem ſingultu crebro interficere* lib. IX. idem de Deo Socratis : *ſicubi tamen interfectis ſapientiæ officijs non conſilio, ſed præſagio indigebat.* Virgilius.

Et ſtabulis inimicum ignem, atque interfice meſſes.

quem poſt Nilum Achelous dat, tertium nemo] ita vulgati. in Regio : *nec alter alius, tertius nemo.* more ſuo poſuit illius libri antiquarius vtriuſque editionis ſcripturam. in aliis libris eſt : *nec alter alius.* quæ μετεκδόσεως videtur lectio, quam vt apparet mutauit in recognita, quia alter de ſecundo tantum dicitur, non de tertio. pro eo igitur ſcripſit : *tertius nemo.* malè in editionibus : *tertium nemo.* Nilus Galactiten dat, dat & Achelous ſecundus : qui eam gignat nemo eſt tertius.

Scioeſſa locus nouem collium opacitate vmbroſus] Qui Solinum defendere parati erunt, hic patrocinium ſuum illi debent. hic locus eſt tamen in quo indefenſus perire periclitatur. adeo nulla cuiquam ſuppetere poteſt eius protegendi via. Plinius ex nouem montibus qui in Achaïa ſunt, Scioeſſam notiſſimum eſſe dicit. *In Achaia, nouem montium Scioeſſa notiſſimus, fons Cymothoe.* quæ Solinus ita accepit quaſi Scioeſſa locus eſſet in Achaïa notiſſimus, idcirco quod ex vndecim collibus conſtaret, quorum opacitate vmbroſus eſſet, atque inde nomen. ita inquam accepit quaſi Plinius dixiſſet Scioeſſam nouem eſſe montium, hoc eſt nouem montes habere, à quibus vmbraretur. At de Achaïa loquitur, quæ nouem montes haberet, quorum notiſſimus Scioeſſa. ſic paulo poſt : *ibi regio Meſſenia, duodeuiginti montium.* Hoc etiam errauit noſter quod montes in colles vertit. Sed hæc in Solino mirari iam pridem deſij, qui totus ex his prodigijs conflatus eſt, quantus quantus eſt.

in Laconia] ſcripti : *in Laconica.* quod melius, ἐν τῇ Λακωνικῇ, Græci enim ita potius quam Λακωνίαν dicunt. Mela : *in Peloponneſo, Argolis, Laconice, Meſſenia.* ἡ Λακωνική. *Lacenidem* etiam vocat, τὴν Λακωνίδα γῆν. *In Laconide Therapne, Lacedæmon.* niſi & ibi legendum, *in Laconice.* Seruius tamen & Diomedes *Laconiam* dixere. Marcianus : *Achaia, Meſſenia, Laconia, Argolis.*

quem Delphine eo aduectum imago teſtis eſt] vide Pauſaniam. Epigramma quod ſubie-

A ctum erat imagini refert Aelianus in hunc modum :

Ἀθανάτων πομπῇσιν Ἀρίονα Κυκλέος υἱὸν
Ἐκ Σικελοῦ πελάγους σῶσεν ὄχημα τόδε.

ita enim ſcribendum Κυκλέος υἱὸν, non Κυκλόνος. Κυκλεὺς vocabatur pater Arionis.

ad caſus effigiem & veri operis] varia lectio ex μετεκδόσεως : *ad caſus effigiem, & fidem rerum.* illud *caſus effigiem* ex Virgilianis iſtis effinxit Solinus :

Ter conatus erat caſus effingere in auro.

poëtam ſæpe imitatur noſter.

Olympiade vndetriceſima] Euſebius hanc B Arionis hiſtoriam Tænarum vſque Delphino vecti ad quadrageſimam Olympiadem reijcit, annis XLV. poſterius, vbi Scaliger rectè eam referri ad tempora Periandri obſeruat, non tamen ad rectum annum, quem ex hoc Solini loco vndetriceſimæ Olympiadis primum fuiſſe vult. Quomodo id poſſit procedere, nullus video. Periander obiit vt ex Laërtio idem Scaliger obſeruat, anno vltimo Olympiadis octauæ & quadrageſimę. Tyrannidem obtinuit annos XL. ſic regnare cœpit anno primo Olympiadis octauæ & C trigeſimæ. quo tempore annum vitæ agebat quadrageſimum. octoginta autem vixit annos eodem auctore Laërtio. ergo vndetriceſimæ Olympiadis anno primo, quinquennis erat Periander, vt puta natus Olympiadis primo anno duodetriceſimæ. quod nullo modo quadrauerit. Etenim amicum iam & amatum Periandri regis fuiſſe Arionem, cum relicta Corintho Siciliam petiit, inter omnes fermè conuenit. Non rectè igitur huius geſti tempus aſſignatur vndetriceſimæ Olympiadi. aliquid eſſet veriſimilius, ſi vndequadrageſimæ legeretur. Narrat Laërtius Periandrum inclaruiſſe circa octauam & trigeſi- D mam Olympiadem.

Leuctra non obſcura] ſic omnes libri & editiones Delriana anteriores, correxit ille, *Leuctra non obſcura.* verùm quis neſcit hanc generum & numerorum Enallagen in nominibus vrbium à veteribus frequentatam. τὰ Ἱεροσόλυμα, & *Hieroſolymam*, & *Hieroſolymas* dicunt, atque ita in ceteris.

Lacedæmoniorum fœdo exitu] ſic Plinius : *notatum Athenienſium infauſto exitu.* vt ſuprà emendare memini.

Amyclæ ſilentio ſuo quondam peſſundatæ] Laconicis Amyclis tribuit quod Italicis om- E nes. an auctorem habeat neſcio : illud ſcio id moris eum habere, & conſtanter vbique retinere, vt nihil ſani dicat.

Pitane quam Arceſilas Philoſophus] & heîc ſibi ſimilis Solinus deprehenditur. ex Pitane Laconica oriundum facit Arceſilaum, qui fuit ex Æolide. Ἀρκεσίλαος Πιταναῖος τῆς Αἰολίδος. Nec verius quod Stoicum tradit, qui fuit Academiacus, τῆς μέσης Ἀκαδημίας κατάρξας ἀγωγῆς. Plerique & vetuſtiſſimi codices *ſophicum* pro Stoico ſcribunt. an hac voce vſus eſt pro philoſopho ? *ſophum* etiam dixere Latini.

Digitized by Google

— *tum victor ſophus.*

Phædrus. Inde *Sophicus.* ſed melius fortaſſe, *Scepticus.* Nam & Pyrrhonis æmulator fuit Arceſilas, & σκεπτικός. ita ſanè legendum puto. Quidam libri *Archelas* præferunt. ſed nec ille Pitanæus. Ineptè porro faciunt qui inter Arceſilan, & Arceſilaum diſtingunt. διὰ τὸ περὶ πάντων ἐπέχειν, nihil eum ſcripti reliquiſſe tradit Laërtius. inde *Scepticus* heîc vocatur.

P.21.C. *Anthea & Cardamyle*] male in editis *Cardamylæ.* libri. *Cardamyle,* ἡ Καρδαμύλη καὶ Ἄνθεια. apud Plinium ita quoque legẽdum: *atque vbi fuere Cardamyle, Pitane, Anthia,* Nam ſcripti *Antiane,* & *Anxiane,* quam Thucidides Ἀνθήνην appellat, diuerſa eſt ab Ἀνθείᾳ. ea eſt quæ Ἀνθάνα Stephano, πόλις Λακωνικὴ μία τῶν ἑκατόν. at Anthia tempore Thucididis non erat amplius, ſed quæ Homero Ἄνθεια, poſtea Θουρία dicta eſt, & vicina Cardamylæ. Strabo: Καρδαμύλη, εἶτα Φηραὶ ὅμορος τῇ Θουρίᾳ, καὶ Γερηνίᾳ, ἀφ᾽ ἧς τὸν Γερήνιον τὸν Νέστορα κεκλῆσθαι φασί. idem infrà: Ἄνθειαν δὲ οἱ μὲν αὐτὴν τὴν Θουρίαν φασίν. Αἴπειαν δὲ τὴν Μεθώνην. idem eſt apud Pauſaniam, qui etiam notat, quæ Ἐνόπη Homero dicitur, dictam poſtea fuiſſe Γερηνίαν. Quare Plinium, qui in editis vitioſiſſimè concipitur, ſic cenſeo emaculandum: *atque vbi fuere Cardamyle, Pitane Antheia, nunc locus Thuria, Gerenia.* ita ſcripſiſſe Plinium manifeſtè indicat Solinus hoc loco ſi legatur vt in veteribus libris extat, in hunc modum: *Anthea & Cardamyle vbi quondam fuere, Thyrea nunc locus dicitur.* ita in omnibus libris Solini exaratum eſt, nos interpunctionem tantùm mutauimus. nam malè hactenus vulgatum eſt: *Anthia & Cardamyle, vbi quondam fuit Thyrra nunc Locus dicitur.* quæ dici vix poſſit, quot modis erant vitiata. Primùm hoc habet auctor noſter, vt nomina vrbium nuda non proponat, ſed aliquo inſigni, aut elogio eas ornet. Nec enim alias ferè vrbes ſolet recenſere, quam quæ re aliqua memorabili, aut viris inclutis inclaruere. Deinde *Locum* dici quæ antea *Thyrea* ſit appellata, ratione caret. *Locus* nec proprium loci nomen eſt, nec Græcum. Nunc verba Plinij perpendamus. Dicit vbi Cardamyle & Pitane & Anthea fuerunt, nunc eſſe locum Thuriam, & Gereniam. Certè Cardamyle & Anthea vicinæ, Homero nominatæ in propinquo. ſimiliter Thuria & Gerenia, vt ex Strabone vidimus. Sed de Pitane quî poteſt id verum eſſe? Pitane vrbs τῆς Ἠλείας prope Olympiam, inter quam & Pheam alteram Elidis vrbem Alpheus in mare exonerat. Nulla tamen poteſt eſſe mendi probabilis ſuſpicio. Nam Pitanen in Laconica ex illo Plinij loco recenſet Solinus. Πήλανα magis conuenirent; de quibus Strabo: Ἐνόπην δ᾽ οἱ μὲν τὰ Πήλανα φασίν. οἱ δὲ τόπον τινὰ περὶ Καρδαμύλην, οἱ δὲ τὴν Γερηνίαν. Hoc vult Plinius, Cardamylen, Pitanen & Anthiam, non amplius extare, & in eorum loco eſſe, Thuriam & Gereniam. vtraque vrbs ad mare ſita, vt & illæ quon-

A dam. à Thuria, κόλπος Θουριάτης. Hanc alij non Ἄνθειαν, ſed eam quæ Αἴπεια Homero nominatur, eſſe volebant. & magna in his auctorum diuidia eſt. Male autem apud Plinium *Gerania* pro *Gerenia* editur. *Gerania* mons eſt inter Megara & Corinthum, de quo Simonides hoc Epigrammate nondum edito, & valde corrupto in membranis:

Ἠερίη Γεράνεια κακὸν λίπας, ὤφελες Ἴστρον
Τῆλε, καὶ ἐκ Σκυθέων μακρὸν ὁρᾶν Τάναϊν,
Μηδὲ πέλας ναίειν Σκειρωνικὸν οἶδμα θαλάσσης
Ἄγκεα νιφομένας ἀμφὶ Μεθουριάδος.

B apud Callimachum in Hymno Dianæ non eſt πάγος Γεράνειος ſed Κερύνειος. ſic enim de cerua æripide:

--- πάγος Κερύνειος ἔδεκτο.

male hodie legitur Κεράνειος. nec legendum Γεράνειος. mons eſt Arcadiæ Κερύνεια. vnde Κερυνῖτις illa cerua cognominata eſt. Seruius: *vicit autem ceruam Cerynitim dictam à loco,* male *Cerinitum.* apud Hyginum quoque id nomen corruptum, & *in Ceryneo monte* legendum vel *Cerynio* pro *Ceranio.* de *Gerania* porro certum eſt aliam ab ea eſſe τὴν Γερηνίαν, & Γεράνειαν.

Thyrea nunc locus dicitur] hæc omnium e-
C ditionum & librorum ſcriptura eſt, diſtinctio noſtra, hallucinatio Solini qui Thyream pro Thuria accepit apud Plinium. Delrius ediderat: *vbi quondam fuit Thyrra, nunc Locus dicitur.* imperitè. quaſi *Locus* poſtea dicta ſit, quæ antea *Thyrea* dicebatur. Plinius ex emendatione noſtra: *vbi fuere Cardamyle, Anthia, nunc locus Thuria, Gerenia.* Scriptum in Plinio *Thyrea* corruptè vt *Thyle* pro *Thule.* inde Solinus Θυρέαν eſſe putauit, quæ eſt Θουρία. Θουρία olim Ἄνθεια, in littore ſita, vnde Θουριάτης κόλπος. vicina Gereniæ. at Θυρέα locus in collimitio Argolidis, & Laconicæ;
D de quo certamen inter Argiuos & Laconas in fama eſt. Vide Strabonem. Stephanus: Θυρέα περὶ ἧς Ἀργεῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι ἐπολέμησαν. ἔστι δὲ καὶ τῆς Καταργίας γῆς, μεθορία δὲ τῆς Ἀργείας, καὶ Λακεδαιμονίας. quæ ſunt inquinatiſſima. ea ſic emenda: ἔστι δὲ τῆς Κυνουρίας γῆς ἐν μεθορίῳ τῆς Ἀργείας καὶ Λακεδαιμονίας. Thucydides lib. IV. περὶ τῆς Κυνουρίας γῆς, ἧς αἰεὶ πέρι διαφέρονται, μεθορίας οὔσης. ἔχει δὲ ἐν αὐτῇ Θυρέαν καὶ Ἀνθήνην πόλιν. Thyrea & Anthene in Cynuria regione Argolica, quæ dicta eſt à Cynuro vrbe Argolidis. ex quibus videre eſt, quam parum proſperè in Plinio repoſitum ſit nomen Anthanæ vrbis pro Anthia, & quam malè hodie
E apud eumdem legatur *Thyrea* pro *Thuria.* Locum Plinius Thuriam vocat, quod oppidum non eſſet, ſed vicus tantum & κατοικία ſiue κώμη. eodem capite: *locus Phara.* id eſt, κώμη. ibidem: *oppidum Olenum, colonia Dyme, Loca Buprasium, Hermione.* hoc eſt, κατοικίαι. Stephanus: Βουπράσιον, κατοικία ἀξιόλογος τῆς Ἤλιδος. ſic infra Solinus: *Pythonis come in Aſia locus.* Valerius Maximus lib. V. cap. III. de Theſeo: *ille locatim diſperſos ciues ſuos in vnam vrbem contraxit.* ita veteres libri reposuere, *vicatim diſperſos.* prauo iudicio. *locatim diſperſos,* κωμηδὸν διεσπαρμένους. nam locus, eſt κώμη vel pagus.

de tempore Thyreatici belli. vide Scaligerum ad Euſebium.

Pag. 22. D. *Æſculapij ſacellum, cui incubantes*] non ſacello incubabant, qui remedia capeſſebant, quî enim id pote? ſed in ſacello, lectis aut ſtramentis. Plautus in Curculione:

Ideo fit, quia hic leno ægrotus incubat
In Æſculapij fano.

ſic Græci ἐν τῷ ναῷ ἐγκοιμᾶσθαι. & οἱ ἐν τῷ ναῷ ἐγκοιμώμενοι. ita Ariſtoteles in Admirandis, ἐν τῷ σπηλαίῳ ἐγκοιμᾶσθαι. Fortaſſe *ſacello incubare* dixit noſter, pro *in ſacello cubare*.

monitu ſomniorum] hinc illa crebro in antiquis inſcriptionum monumentis, *ſomnio monitus*. B

Pallanteum Arcadiæ] Stephanus: Παλλάντιον πόλις Ἀρκαδίας. ita enim ſcribendum, non Παλάντιον. vitio etiam librariorum, Παλάντιον ſcribitur apud Dionyſium, & Πάλας, pro Πάλλας. Plinius: *Pallantium, vnde Palatium vrbium*.

ille Herculis pugna, hic Pane clara ſunt] egregiè hunc locum reſtituimus, qui vitam noſtræ coniecturæ debet. legebatur antea: *Inter flumina Erymanthus Erymantho monte demiſſus eſt, & Ladon ille. Herculis pugnæ hic plane clareſcunt*. nec meliora libri ſuggerebant. niſi C quod *clara ſunt* in illis repperi. reliqua vt in editis. inter flumina Arcadiæ clara eſſe, dicit Erymanthum Erymantho monte demiſſum, & Ladonem: illum, nempe Erymanthum Herculis pugna clarum cum Erymanthio apro: hunc, Ladonem ſcilicet, Pane, ob Syringa Panis amatam, quæ ad hunc amnem in harundines verſa eſt, de quibus Pan fiſtulam fecit.

fontem in Arcadia eſſe cuius interimat hauſtus] Στυγὸς ὕδωρ intelligit. quod apud Nonacrin Arcadiæ profluit. cur nomen eius non adſcripſit? an quia notior quam vt indicari deberet? habet à Plinio, & tamen auctorem citat Varronem. Plinius lib. II. cap. CIII. *iuxta Nonacrim in Arcadia Styx nec odore differens nec colore, epota illico necat*. D

cum alijs locis merula furua ſit] Plinius: *Merulæ circa Cyllenen Arcadiæ, nec vſquam alibi candidæ*. Genus hoc loquendi imitatus eſt in alia re noſter, ſuprà de cicadis. *Cicadæ apud Rheginos nec vſquam alibi, mutæ*.

Aſbeſto nomen eſt ferri colore] ex Plinio qui in montibus Arcadiæ naſci ſcribit. Hic accenſus extingui nequit. *Apſictos* nomen quoquoque lapidis apud eumdem Plinium, qui ſemel excalefactus nequit refrigerari. ἄψυκτος. In optimo libro *Aſpictos* ſcribitur, vt *Spycharion, Microſpychus*. malè in editis *Aſyctos* vocatur. E

quod ſinibus quinque Peloponneſi oræ alluuntur] Ait quinquennales ludos apud Iſthmum ea propter inſtitutos, quod quinque ſinibus Peloponneſi oræ alluuntur. Quæ iocularis & feſtiua hallucinatio eſt, ex Plinij verbis malè acceptis concepta. Plinius lib. IV. cap. V. cum regiones omnes Peloponneſi vrbeſque & ſinus enumeraſſet, circuitu facto totius peninſulæ quem ab vno Iſthmi latere, vbi Lechæum, auſpicatus eſt, altera parte vbi ſunt Cenchreæ, terminauit, vbi in hæc verba deſinit: *& quas ſuprà dixeramus Cenchreæ, Iſthmi pars altera cum delubro Neptuni quinquennalibus incluto ludis*. His dictis, & periplu Peloponneſi abſoluto, ſubijcit: *Tot ſinus Peloponneſi oram lancinant, tot maria allatrant. ſiquidem à Septentrione Ionium irrumpit*, &c. Solinus putauit eum dicere, tot ſinus id eſt quinque Peloponneſi oram alluere, & ab eo numero ſinuum quinquennales ludos propterea inſtitutos. quod abſurditatis & ſupinitatis, ab lepſiæque ὑπερβολὴν nullam relinquit. Sinus omnes quibus ora Peloponneſi alluitur, toto illo capite recenſuit Plinius, ideo in fine ſubiecit, *tot ſinus Peloponneſi oram lancinant*. & videamus an quinque tantum ſint. Corinthiacus primus ſinus ad Iſthmum ipſum, Chelonates ſinus, Cypariſſius, Aſinæus, Coronæus, Laconicus, Ægylodes, Gytheates, Argolicus, Saronicus, hi ſunt decem. His ſinibus memoratis, addit: *Tot ſinus Peloponneſi oram lancinant*. ſequitur de maribus: *tot maria allatrant, ſiquidem à Septentrione Ionium irrumpit, ab Occidēte Siculo pulſatur, à Meridie Cretico vrgetur, ab Oriente brumali Ægæo, ab Oriente ſolſtitiali Myrtoo, quod à Megarico incipiens ſinu totam Atticam alluit*. heîc quinque maria ſunt quæ à ſinibus diſtinxit Plinius, quæque pro ſinibus accepit Solinus, putido pudendoque errore. Vereor etiam vt numerus marium poſſit illi conſtare. in optimis Plinij codicibus ſic ſcriptum reperitur, *à meridie Critico vrgetur, ab Oriente ſolſtitiali Myrtoo*, omiſſis illis, *ab Oriente brumali Ægæo*. quæ verba vt inſititia, prorſus expungenda ſunt, & explodenda. Nam mare Myrtoum quod à Megarico ſinu incipit, & totam Atticam alluit, pars eſt Ægæi, qua Peloponneſus ab Oriente ſolſtitiali vrgetur, nec alia parte Ægæi maris vlla ora poteſt Peloponneſi allatrari. Solinus vt numerum quinque ſinuum efficeret, addidit *à brumali Occidente Ægeum*. quod falſiſſimum eſt. vnde enim Aegæum à brumali occidente Peloponneſi? à Septentrione Ionio alluitur, ab occidente non ſolum æquinoctiali, ſed & brumali & ſolſtitiali Siculo mari & Libyco alluitur: nullumque ab eo latere Aegæum. ita tamen omnes libri ſine varietate. tolerabilius vtcumque eſſet, ſi legeretur, *à brumali oriente Ægæo*. quod nec ipſum tamen poteſt locum habere, quum addat de Myrtoo, quod pars eſt Aegæi, & incipit à ſinu Megarico, qui & Saronicus, quo tota Attica alluitur. Dionyſius διθάλαττον Iſthmum gemino mari circumſonari dicit, Corinthiaco ab occidente, Saronico ab oriente:

Νότιον γε μὲν Ἰσθμοῖο πρὸς αὐγὰς Ἀ[illegible] οἶδμα.

Mirus igitur hoc loco auctoris noſtri ſtupor. Quis enim præter eum dixit ideo quinquennales inſtitutos ludos Iſthmicos, quod quinque ſinibus allueretur Peloponneſus?

Digitized by Google

Olympiaci ante Iſthmicos inſtituti, & quidem quinquennales, ergo ob eamdem etiam rationem ſi Solino credimus: cuius hoc commento nihil ineptius & ἀλογώτερον fingi poteſt, & magis inauditum. Iſthmia trieterica fuiſſe, non pentaetericа, ex alijs auctoribus ſcimus. quod magis reuincit Solini ridiculum errorem. verum de his alibi.

Pag. 22. E. *Quod quinque ſinibus Peloponneſi ora alluitur*] longe pluribus vt dixi ſinibus ora Peloponneſi alluebatur, & aliud ſunt ſinus, aliud maria. vt Græcis aliud κόλποι, aliud πελάγη. Strabo de ſinibus Peloponneſi: κόλποι δ' εἰσὶν ἐνθάδε ὅ τε Μεσσηνιακὸς, καὶ ὁ Λακωνικὸς, B καὶ τέλος ὁ Ἀργολικὸς, τέταρτος δὲ ὁ Ἑρμιονικὸς καὶ ὁ Σαρωνικὸς, οἱ δὲ Σαλαμινιακὸν καλοῦσιν. ὧν τοὺς μὲν ἡ Λιβυκὴ, τοὺς δ' ἡ Κρητικὴ θάλασσα πληροῖ, καὶ τὸ Μυρτῷον πέλαγος. Hi ſunt ſinus ab eo latere Peloponneſi: hæc maria, quæ illos ſinus intrant. Nullum ex his Aegæum præter Myrtoum, quo ſinus Saronicus, quem & Salaminiacum vocabant, impletur. Vide Strabonem lib. IX. & Melam.

Olympiade quadrageſima nona] Euſebius ad hanc Olympiadem: *Iſthmia poſt Melicerten, & Pythia primum acta.*

receßibus & prominentijs figurata] in libris: *& prominentibus.* ita ſolet vocare. in προεκδόσει fuit: *per receſſus & prominentias.* receſſus ſunt κόλποι quos faciunt prominentiæ. Mela: *Peloponneſi oram ſinus & promunturia lacerant.* Plinius, *Lancinant.* idem Mela: *Peloponneſos, ob ſinus & promunturia queis vt fibris littora eius inciſa ſunt, platani folio ſimillima.* vbi *fibræ* ſunt, vt fimbriæ. nec mutandum. extremitates foliorum & radicum *fibras* dici notat Seruius, atque ita apud Ciceronem legit: *fibræ cincinnorum madentes.* ſic inciſorum foliorum extremitates, fibræ ſunt & fimbriæ. vnde *fimbriata folia*, & in veſtibus *fimbriæ* ab eadem origine. Nonius: *Fimbriæ, omnis extremitas.* κράσπεδον, *lacinia*, dicta à *lacino*, quod idem eſt ac *lancino.* ita enim ſcripti codices Solini *lacinare* ac *dilacinare.* antiquum & πρωτότυπον *laco.* ex Græco λακῶ, quod eſt in pannulos & fruſta diſcindo. nam λάκος Græcè idem quod ῥάκος. Heſychius: λάκη, ῥάκη. & λακίς, ῥαφὴ σχίσμα, ἀπόσχισμα ἱματίων. ab illo verbo *laco*, deducta *lacero* & *lacino.* inde *lacinia* veſtis & lacina. *lacinam viam facere* in antiquis legibus Langobardicis pro impedire viam, & eunti moram facere. Græca interpretatio vetus ἰδοσταθῶ vertit. hinc *lacinioſa veſtis.* ὁδοστατοῦσα. & *lacinioſa ſarcina* Valerio, non expeditæ, nec ſuccinctæ. Peloponneſus laciniatim ſinibus adluitur quamplurimis, quia multis eam locis incurrunt, & laciniant ſcinduntque. eadem ratio fecit vt *ſinus Craſpedites* vocaretur. de quo Plinius & Græci. Κράσπεδον, *lacinia, fimbria.* ita Gloſſæ: *in Lacinijs aſſignari* dicuntur agri apud auctorem de Colonijs, qui non per vniuerſitatem, ſed viritim per portiunculas aſſignantur. & *limites intercisiui* dicti & *proportionales* quibus huiuſmodi aſſignatio peragebatur. *intercisiuis aſſi-*
A *gnatus agri*, his proportionalibus terminis finitus dicebatur. de his alias.

quattuor non amplius millibus diſpeſcens vtrumque littus] Mela: *quinque millium ſpatio Ægæum mare ab Ionio ſubmouens.* Marcianus quoque: *in quinque millibus paſſuum maria vtrinque collidunt, ac latera meatu ſubradunt.* ita ſcribendum. malè vulgo: *meatu abradunt.* paulo poſt idem Marcianus corrigendus in his verbis: *colonia eſt corinthus, ſexagenis ab vtroque littore ſtadijs à Piſa ſumma arce quæ dicitur Acrocorinthos, vtrumque mare proſpectans.* quæ vitio laborant. in ſcriptis eſt: *ab vtroque littore ſtadijs à ſumma arce.* B ſcribe: *ſexagenis ab vtroque littore ſtadijs à ſumma arce, quæ vocatur Acrocorinthos vtrumque mare proſpectans.* & confirmat Plinius. τετταράκοντα porro ſtadia Iſthmo tribuit Strabo, quæ ſunt quinque millia, ſi octo ſtadia des miliari, vt quidam faciunt. ſin ſeptem tantum cum dimidio, erunt quinque ſemiſtadia, minus. at quattuor paſſuum millia, quod ſpatium Iſthmo aſſignat Solinus, triginta tantum ſtadia efficiunt. Sed ille hoc habet, vt ſemper à notioribus & certis recedat, nec præter promiſſum facit.

Hinc Hellas incipit] omnes Hellada ab C Iſthmi anguſtis incipere faciunt. quo vſque protenderetur, variæ inter Græcos ipſos fuere ſententiæ. Phileas Magneſia Græciam terminabat, quo nomine à multis reprehenſus, quod Magneſiam Helladis nomine excluderet. Dicæarchus:

Ἡ δ' Ἑλλὰς ἀπὸ τῆς Ἀμβρακίας εἶναι δοκεῖ
Μάλιστα συνεχὴς, τὸ πέρας αὐτῆς ἔρχεται
Ἐπὶ τὸν ποταμὸν Πηνειὸν, ὡς Φιλέας γράφει
Ὄρος τε Μαγνήτων Ὁμόλην κεκλημένον,
Τινὲς δὲ τὴν Μαγνησίαν τῆς Ἑλλάδος
Λέγουσιν εἶναι, τὸν δὲ Φιλέαν ἀγνοεῖν
Ἀπεχωρίσαντα.

D Ita legendi hi verſus. Phileæ ſententiam probat, & ſequitur Dicæarchus his verbis: Τὴν μὲν οὖν Ἑλλάδα ἀπὸ Πελοποννήσου τὴν ἀρχὴν λαβὼν μέχρι τοῦ Μαγνήτων ἀφορίζω Ὁμολίου. ita ſcribi debet pro eo quod editum eſt: ἀφορίζω σέμπτου. & forte etiam ſcribendum, στομίου. paulo poſt: τὴν δὲ Ἑλλάδα ἀφορίσαντες ἕως τοῦ τῶν Θετταλῶν στομίου, καὶ τοῦ Μαγνήτων Ὁμολίου, τὴν διήγησιν πεποιημένοι καταπαύομεν τὸν λόγον. Theſſalorum στόμιον vocare videtur oſtium Penei quà Tempe ingreditur, quod & στόμιον Μαγνήτων dici queat. nam inde incipiebat Magneſia vbi & deſinebat Theſſalia. ibi etiam ſita *Homole*, E vel *Homolium*, in collimitio ſitum Magneſiæ & Theſſaliæ. vnde alij Theſſaliis abſcribunt, alij Magnetibus. Magnetes autem habitabant intra Tempe, ab initio Penei, quà per Tempe ſeſe euoluit, quod στόμιον appellat Dicæarchus. Plinius, *oſtium Penei*, vſque ad Pelion. Quidam Græcorum ne Theſſaliam quidem Helladis nomine cenſendam putauerunt, quos idem Dicæarchus reprehendit, oſtenditque Theſſaliæ id nomen magis proprie conuenire, quoniam Ἑλλὰς antiquitus vrbs Theſſaliæ fuerit, condita ab Hellene Æoli filio, vnde Ἕλληνες Græci dicti, & Ἑλλὰς

Græcia. Teſtem vero producit Poſidippum Comicum, qui Athenienſes incuſat, quod vrbem ſuam & linguam, Græcam maximè habendam vbique iactabant. verſus Poſidippi emendatiores heîc ponam.

Ἑλλὰς μέν ἐστι μία, πόλεις δὲ πλείονες,
Σὺ μὲν ἀττικίζεις ἡνίκ' ἂν φωνὴν λέγῃς
Αὐτός τιν', οἱ δ' Ἕλληνες ἑλληνίζομεν.

Theſſalus aliquis vt apparet, in terra Attica natum his verſibus alloquitur, aitque vt Attici ἀττικίζειν dici debent quum ſua lingua loquuntur, ita ceteros Græcos ἑλληνίζειν. Addit Dicæarchus: τοὺς μὲν τοὺς οὐχ ὑπολαμβάνοντας εἶναι τὴν Θετταλίαν τῆς Ἑλλάδος, οὐδὲ τοὺς Θετταλοὺς Ἕλληνας ἀπογόνους ὄντας ἑλληνίζειν ἐστὶ ποσῶς εἰρήσθω. Sed quid ſibi vult Suidas cum ſcribit, Σικυών, ἡ νῦν Ἑλλὰς καλουμένη? quid item Cedrenus, quum Σικυωνίους, Ἑλλαδικοὺς vocat, & Peloponneſios Ἕλληνας? Βασιλεία Ἑλλήνων ἤτοι Πελοποννησίων. Iſidorus: *Helladis autem duæ ſunt prouinciæ, Bœotia & Peloponneſus.* & paulo poſt: *Peloponneſus, ſecunda pars Helladis à Pelope regnata.* Ἑλλάδα & Ἕλληνας Græci veteres, eos ſolos vocabant qui extra Peloponneſum, ab ipſis Iſthmi anguſtiis, initium ſumebant. *Achaia* prouincia Peloponneſi prima, quæ ſtatim ab Iſthmo auſpicabatur, in qua vrbs Sicyon. *Antea*, inquit Plinius, *Ægialos vocabatur propter vrbes in littore per ordinem diſpoſitas.* alij ab Ægialeo Sicyonis, rege Sicyonem ipſam ſic dictam tradunt, quæ poſtea à Sicyone altero rege nomen ſortita eſt. Euſebius: *Sicyon, à quo Sicyonij nuncupati ſunt, qui primum Ægialei vocabantur.* Totam Peloponneſum Ægialeam vocatam ſunt qui ſcribant. Ioannes Antiochenſis περὶ ἀρχαιολογίας: ἀπὸ Αἰγιάλεως βασιλέως Σικυῶνος. Αἰγιάλεια ἡ νῦν Πελοπόννησος. Vetus poëta apud Quintilianum. *Ægialea paret.* de Peloponneſo. Αἰγιαλὸν τῶν Ἀχαιῶν. Strabo vocat prouinciam illam Peloponneſi, quæ & Αἰγιάλεια dicta eſt. Achæi illi origine erant Phtiotæ. Phtiam autem quidam, vt Strabo refert, cenſebant, τὴν αὐτὴν εἶναι τῇ Ἑλλάδι καὶ Ἀχαΐᾳ. Non propterea tamen Sicyonios, & Achæos Peloponneſi Ἕλληνας fuiſſe vocatos crediderim, ne quis me cenſeat. ſed quum Latini ſcriptores Ἀχαΐαν & Ἑλλάδα confunderent: Ἀχαιοὺς & Ἕλληνας pro iiſdem acciperent. hinc factum vt antiqua Græcorum Ἑλλὰς quæ ab Iſthmo Peloponneſi incipiebat & Theſſalia terminabatur, *Achaia* nominata ſit, quia Romani Græcos *Achæos* vocabant. & vice verſa Ἀχαΐα Peloponneſi quam Græci veteres ita vocabant, nomen Ἑλλάδος ſumpſerit. Vnde & tota Peloponneſus *Hellas* appellata recentioribus Græcis. Ptolemæus qui nomina vrbium ac prouinciarum non alia recenſet quam quæ Romanis vſitata eſſent, Ἀχαΐαν vocat τὴν Ἑλλάδα antiquorum: τῆς Ἀχαΐας ἡ μὲν συνημμένη ταῖς εἰρημέναις ἐπαρχίαις μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Πελοποννήσου, ἣν Ἑλλάδα καλοῦσιν, ὁρίζεται ἀπὸ μὲν δύσεως τῇ Ἠπείρῳ, &c. ambigi poſſet vtrum Peloponneſum Ἑλλάδα vocari dicat, an eam Achaïam quæ ſupraſcriptis prouincijs finitur, & vſque ad Peloponneſi Iſthmum extenditur. ſed omnino oportet Achaïam appellatam Ἑλλάδα intelligamus. hic locus ſolus potuit in errorem inducere omnes ſequentis ac ſequioris æui ſcriptores, qui Peloponneſum propriè vocitatam Hellada hinc ſibi perſuaſerint: τῆς Πελοποννήσου ἣν καλοῦσιν Ἑλλάδα. atqui hæc verba referri conuenit ad Ἀχαΐας nomen.

Pag.23. A. *Hellas incipit, quam propr.e volunt eſſe Græciam*] ſic altera habuit editio Solini. In altera fuit, priore an poſteriore neſcio, *quam propriè habent Græciam.* quinam vero ſunt iſti quibus Hellas habetur Græcia? Latini nimirum. Plinius: *ab Iſthmi anguſtijs Hellas incipit, à noſtris Græcia appellata.* Marcianus Capella: *ab ipſius Iſtmi anguſtijs Hellas incipit, à noſtris Græcia dicta.* Plinius & Marcianus Latinos ſuos vocant, quia Latini ipſi, ſiue Romani. iſte nunquam. ſed & paulo ante vbi Plinius *noſtros* dixerat, de Romanis, *Italos* hic appellauit. Græcum natione oportet fuiſſe qui ſic loquatur, an Afrum? Afri tamen, vt Marcianus Capella, Latinos etiam ſuos nominabant. ſed de his alio loco.

Saxa Scironia porrecta ſex millibus paſſuum] Plinius: *Scironia ſaxa* III. M. *longitudine.* corrige ad hoc exemplum: VI. M. *longitudine.* nam ita eius libri. Marcianus: *in ora autem portus, cui nomen Scironia ſaxa viginti ſex longitudine.* quæ deprauatiſſima ſic emendanda: *in ora portus Schœnus, Scironia ſaxa milium ſex longitudine.* Plinius: *in ora autem portus Schœnus, oppidum Crommyon, Scironia ſaxa.* ita enim verba Plinij lego ex veſtigiis ſcripturæ veteris. vulgo eſt: *oppida Sidus, Cremyon.* at *Sidus* ibi non eſt. quæ ſequuntur apud Martianum etiam vitioſiſſima ex Plinio ita reſtitui debent: *Pireus & Phalera quinque* M. *paſſuum muro recedentibus Athenis iuncta.* cuius lectionis haud dubia veſtigia in libris reperi, qui *myrro* habent pro *myrtoo.*

Nec ideo Enneacrunon fontem nulli rei] Callirhoen & Enneacrunon eumdem eſſe fontem iampridem doctis obſeruatum ex Thucydide & alijs. Plinius tamen videtur diſtinguere, quem noſter ſequitur. niſi quis putet legi debere apud Plinium, *Callirhoe Enneacrunos.* Καλλιρρόη ἐννεάκρουνος. ita enim ἐπικλήσεως dicta Callirhoe, quod ἐννέα κρουνοὺς haberet. ſic δωδεκάκρουνον στόμα Ariſtophani. miro tamen conſenſu in omnibus libris Solini, & antiquis editionibus legitur: *nec ideo Croneſon fontem alterum nullæ rei numerant.* de quo vt quærant eruditis in medio relinquo. mihi videtur, *ideocruneſon*, corruptum eſſe pro *Enneacrunon.* vnde eſſet legendum: *Nec Enneacrunon, fontem alterum nullæ rei numerant.* Errantem Plinium vt ſæpe, ſequutus eſt, qui diuerſos facit Callirhoen, & Enneacrunon. Certe *Cruneſon* Græcum non eſt. in ſchedis Palatinis *Cruneſcon* legebatur. in aliis bonitate proximis, *Crineſcon.* vidi etiam in quibus ſcriberetur, *Croneſcon.* forte: Κρουνίσκιον. vt inter fontes, qui Athenis multi, vnus hoc

Digitized by Google

nomine fuerit. plurimùm moueor tot librorum conſenſu, vt hoc verius exiſtimem.

Pag. 23. B. *Opinione prælij cruentiſſimi*] opinionem pro fama poſuit. vnde *in opinione eſſe*, in fama, & in nomine. hinc bonæ & malæ opinionis homines, οἱ εὐυπόληπτοι, καὶ δυσυπόληπτοι. vetuſtiſſima verſio Concilij Chalcedonenſis nondum edita: *Synodicas litteras his tantum dari conuenit qui bonæ opinionis eſſe videntur.* τοῖς ἐν ὑπολήψει οὖσι, *qui in opinione ſunt*, *opinatis*. nam & *opinatum* pro viro probo, & bonæ exiſtimationis poſuere. *opinari* Latinis, τὸ φημίζειν. nec enim eſt aliquid intra ſe ſentire tantum, ſed etiam exprimere quod ſentias, & loqui. Suetonius: *quod malè opinari de Cæſare ſoleret*. id eſt, malè loqui. & ibidem: *ſeruum grauiſſimè de ſe opinantem non vltra quam compedibus coercuit.* Valerius de Daphida: *hic cum eius ſtudij eſſet, cuius profeſſores ſophiſtæ vocantur, ineptæ & mordacis opinationis, Apollinem Delphis irridendi cauſa conſuluit.* malæ linguæ homines ita vocauit. inde *opinio*, ἡ φήμη, quod omnes paſſim loquuntur & iactant. De Marathone autem hic locus è Mela ſumptus, cuius verba ſic interpungenda: *Marathon magnarum multarumque virtutum teſtis iam inde à Theſeo, Perſarum maximè clade pernotus.*

Arios pagos] ita libri. vulgo: *Ariopagus*. perperam. Nam locus ipſe Ἄρειος πάγος, τὸ τοπικὸν Ἀρειοπαγίτης. ſic Ἄρειον πεδίον. campus Martius Romæ. τὸ ἐθνικὸν Ἀρειοπεδίτης, & Ἀρειοπεδῖτος. Seruius: *vnde locus vbi iudices ſederunt, Areios Pagos, iudices Athenienſium Areopagitæ*. ita etiam in Cicerone ſcribi debet, *aſcendit in Arium pagum*, vbi vulgo eſt, *in Ariopagum*.

Cos, Ceos] mirarer, ſi alius eſſet auctor quam Solinus, Coam inſulam à quoquam inter Atticæ ſuburbanas poſſe numerari. quod verum eſt, ſi Caria ſuburbana. Nam Cos in Caria. De Ceo nihil verius, quæ vna Cycladum eſt, & Atticæ maximè vicina. Dicæarchus:

Ταῖς δὲ Κυκλάδας νήσους ὁρῶμεν κειμένας
Τοῦ Γεραιστοῦ. πρὸς δὲ τὴν μεσημβρίαν
Οὔσας ἐν Εὐβοίᾳ, παρεχούσας δὲ τὸ
Πέλαγος, τὸ Μυρτῷον λεγόμενον, ἔτι δὲ καὶ
Τῆς Ἀττικῆς χώρας μετεχούσας παντελῶς,
Ἐγγὺς Κίως πρόσεστι τετράπολις, Σουνίου
Νῆσος ὑπόκειται καὶ λιμήν. ἔχεται Κύθνος.

Geographiæ magnam imperitiam oſtendit Solinus, qui *Coum* & *Ceum* inſulas in eodem ponit, quaſi Atticæ ſuburbanas, quæ tam longè ab inuicem ſunt diſſitæ. in ſcriptis Solini exemplaribus hoc ordine leguntur: *Ceos, Coos.* non vt habent vulgati, *Cos, Ceos.* Plinius lib. IV. cap. XII. Varrone auctore ex Cea inſula profectam delicatiorem fœminis veſtem dicit. Ergo heic ſcribendum: *Coos, Ceos quæ vt Varro teſtis eſt, ſubtilioris veſtis amicula arte laniſicæ ſcientiæ primæ in ornatum fœminarum dedit.* libri tamen, vt dixi, omnes aliter: qui Ceon Coo anteponunt, vt Coos nempe non Ceos arte laniſicæ ſcientiæ in-

A claruerit. Ita in Solini libris lectum fuiſſe ſuo tempore teſtatur Iſidorus his verbis: *Coos inſula adiacens prouinciæ Atticæ in qua Hippocrates medicus natus eſt, quæ vt Varro teſtis eſt arte laniſicij prima in ornamentum fœminarum inclaruit.* quæ à Solino ſunt, errore indidem hauſto de Coo vicina Atticæ. Plinius tamen lib. IV. cap. XII. apertè ex Ceo non ex Coo delicatiorem fœminis veſtem profectam eſſe Varronis auctoritate teſtatur. idem lib. XI. cap. XXII. de bombycina veſte: *prima eas redordiri, rurſuſque texere inuenit in Ceo mulier Pamphile Latoi filia, non fraudanda gloria*
B *excogitatæ rationis, vt denudet fœminas veſtis.* libri habent *Coo.* de Ceo tamen accipiendum eſſe conſtat ex his quæ ſequuntur ſtatim: *Bombycas & in Coo inſula naſci tradunt.* ex quibus Bombycibus Coam veſtem fieri tradit. In Coo inſula naſcuntur bombyces, ex quibus texitur Coa veſtis, quam etiam viri vſurparunt. In Ceo mulier Pamphile veſtes bombycinas ex Aſſyria bombyce textas redordiri rurſuſque texere prima inuenit. vnde fœminis delicatior veſtis facta. in illo capite Plinius de Aſſyria bombyce loquitur, ex qua Bombycinæ veſtes, quas
C redordiri, rurſuſque delicatiori tela texere in Ceo inuentum ibidem tradit. Hæc eſt delicatior fœminarum veſtis, quam ex Ceo profectam Varro eodem Plinio referente auctor eſt. Hæc veſtis à Coa diuerſa quæ ex Cois bombycibus. Nec mirum eſt non fieri mentionem apud veteres Ceæ veſtis, ſed Coæ tantum. Nam artificium in Ceo quidem ipſum inuentum retexendarum veſtium ex Aſſyria bombyce, delicatiuſque texendarum, materia ipſa bombyx Aſſyria. vnde Ἀσσυρίαι ἐσθῆτες dictæ. Eædem porro cum Sericis. Etenim Romanæ fœminæ Sericas veſtes inde allatas filatim reſoluebant,
D iterumque ſubtiliori ſtamine texebant. idem Plinius: *vnde fœminis noſtris labor geminus, redordiendi fila, rurſuſque texendi.* de quo ad Pallium Tertulliani plura ſuperiore anno. Hanc rationem in Ceo inſula excogitatam fuiſſe vult Plinius, Pamphilæ ingenio *quæ inuenit, quemadmodum fœminas veſtis denudaret.* ita & Serica veſte ſic retexta dixit: *tam multiplici opere, tam longinquo orbe petitur, vt in publico matrona tranſluceat.* Igitur fœminarum, tantum propriæ hæ Sericæ Aſſyriæque veſtes Plinij temporibus: at Coæ ex Coa bombyce etiam virorum. Ita Plinium & Varro-
E nem intelligi debere, quum de veſte fœminarum delicatiori ex inſula Ceo profecta loquuntur, exploratum eſt. Verba Ariſtotelis, quæ Plinius vertit, an ea rectè acceperit nunc eſt videndum. ἐκ δὲ τούτου τοῦ ζῴου καὶ τὰ βομβύκια ἀναλύουσι τῶν γυναικῶν τινὲς ἀναπηνιζόμεναι, κἄπειτα ὑφαίνουσι. de illo artificio intellexiſſe Plinium conſtat, quo ſolebant Romanæ mulieres, Bombycina Aſſyria, & Serica reſoluere, & ſubtiliora rurſum texere; nam ἀναπηνίζεσθαι *redordiri* vel *retorquere* dixit, κἄπειτα ὑφαίνειν, *rurſum texere*, quomodo

Digitized by Google

& de Sericis dixerat. ſed & τὰ βομβύκια, ἀντὶ τῶν βομβυκίνων accepit. Ariſtoteles verò τὰ βομβύκια vocauit bombyces ipſas lanicio oppletas. quod lanicium mulieres ἀναπηνιζόμεναι reſoluebant. πηνίον eſt fuſus ſtamine inuolutus quod ἀναπηνίζεσθαι dicitur, cum euoluitur. ſic τὰ βομβύκια ἀναλύεσθαι & ἀναπηνίζεσθαι dicuntur, quum ſtamen quo ſunt inuoluti reſoluitur, & in fila tenuatur. addit Ariſtoteles, κἄπειτα ὑφαίνουσιν. id eſt, filis ſic reſolutis & tenuatis telam texunt, ex qua veſtes bombycinæ. at Plinius reddidit: *rurſuſque texunt.* dum intelligit ſcilicet de arte illa redordiendi ſericarum veſtium, rurſumque texendi. Subijcit Ariſtoteles: πρώτη δὲ λέγεται ὑφᾶναι ἐν Κῷ Παμφίλη Λατώου θυγάτηρ. ἐν Κῷ. Plinius interpretatur, *in Ceo.* atqui Κῶς eſt Coa inſula non Cea. Stephanus: Κῶς, πόλις καὶ νῆσος, ἡ Μεροπὶς ἐκαλεῖτο, ἀπὸ γηγενοῦς Μέροπος. Græci tamen ἐν Κῷ dicunt etiam de Ceo. Diodorus Siculus lib. IV. τὸν Ἀρισταῖον φασὶ μετὰ τὴν Ἀκταίωνος τελευτὴν ἐλθεῖν εἰς τὸ χρηστήριον τοῦ πατρὸς, καὶ τὸν Ἀπόλλωνα προειπεῖν αὐτῷ τὴν εἰς Κῶ νῆσον μετάβασιν ἐσομένην αὐτοῦ, καὶ τὰς ἐσομένας παρὰ τοῖς Κείοις τιμάς. malè interpres vir doctiſſimus, *apud Coos* vertit. de Ceis enim intelligendum. & paulo poſt: λέγουσι δὲ τὸν Ἀρισταῖον ἐγγόνους ἐν τῇ Κῷ καταλιπεῖν. ἐν τῇ Κῷ, *in Cea inſula.* & malè iterum interpres, *in Co.* Ariſtæum poſt mortem Actæonis Ceam inſulam tenuiſſe conſentiunt auctores. Virgilius:

—— & cultor nemorum cui pinguia Cea
Tercentum niuei tondent dumeta iuuenci.

Ariſtæum inuocat, qui in Cea inſula vixit poſt filij Actæonis interitum. vide ibi Seruium. Hyginus in Sphæra: *præterea canicula exoriens æſtu Ceorum loca & agros fructibus orbabat: & ipſos morbo affectos pœnas Icario cum dolore ſufferre cogebat, quod latrones recepiſſent. Quorum rex Ariſtæus Apollinis & Cyrenes filius petit à parente quo pacto à calamitate ciuitatem poſſet liberare.* ita legendum in Hygino. vulgatur in editis: *æſtu eorum loca.* Attici agreſtes qui Icarium patrem Erigones interfecerant, quod ab eo nouo genere potionis, vino, tum primum reperto inebriati eſſent, in inſulam Ceum, vbi Ariſtæus regnabat, ſe receperunt. idem Hyginus: *interfectores eius animi conſcientia permoti, ſtatim ſe fugæ mandauerunt, & in inſulam Aetolorum peruenerunt.* ita ediderunt, quum ſit in antiquis codicibus: *in inſulam Egeum deuenerunt.* ſcribe: *in inſulam Ceum.* quod ex ſequentibus conſtat. Attici illi latrones vicinam Atticæ inſulam Ceum petierunt, non Coum. Apollonius Rhodius de Ariſtæo:

—— λίπεν δ' ἔγε πατρὸς ἐφετμῇ
Φθίην, ἐν δὲ Κέῳ κατενάσσατο λαὸν ἀγείρας
Παῤῥάσιον.

Cei quotannis caniculæ ſacra faciebant, circa eius exortum quo tempore Eteſiæ flare incipiunt, idque ex Ariſtæi inſtitutione, ad liberandam peſte terram Græciam & præcipuè Cycladas inſulas. vide Diodo-

A rum & Hyginum. Theophraſtus de ventis Eteſiis: οἱ δὲ ποτ' ἐξέλειπον, καὶ Ἀρισταῖος αὐτοὺς ἀνεκαλέσατο θύσας τὰς ἐν Κέῳ θυσίας τῷ Διΐ, καθάπερ μυθολογοῦσι. Apollonius:

—— Κέῳ δ' ἔτι νῦν ἱερῆες
Ἀντολέων προπάροιθε κυνὸς ῥέζουσι θυηλάς.

vbi Scholiaſtes: ἐνομοθέτησε γὰρ τοῖς Κώοις κατ' ἐνιαυτὸν ἐπιτηρεῖν ἐπιτολὴν τοῦ κυνὸς καὶ θύειν αὐτῷ. lege: τοῖς Κείοις. Nam ἐν Κέῳ dixit poëta. idem tamen etiam mendum in ſuperioribus: καὶ ἐνομοθέτησε κατ' ἐνιαυτὸν τοῖς Κώοις μεθ' ὅπλων ἐπιτηρεῖν τὴν ἐπιτολὴν τοῦ κυνὸς καὶ θύειν αὐτῷ, ὅθεν οἱ Ἐτησίαι πνέουσι καταψύχοντες τῷ θέρει τὴν γῆν, καὶ αὐχμοῦ
B ἀπηλλάγησαν οἱ Ἕλληνες. corrigendum, τοῖς Κείοις, niſi ſit error Græci Scholiaſtæ. Cicero lib. I. de Diuinatione: *vt enim Ceos accepimus ortum Caniculæ diligenter quotannis ſolere ſeruare, coniecturamque capere vt ſcribit Ponticus Heraclides, ſalubriſne an peſtilens annus futurus eſſet.* Hoc ſcripſerat Ponticus Heraclides ἐν τῇ Κείων πολιτείᾳ, cuius & hodie quædam excerpta extant inter reliqua Πολιτειῶν fragmenta. ſed inſcriptio mendosè concepta eſt Κώων pro Κείων, quia τὴν Κῶ appellet. διὸ καὶ ἀκρωτήριον τῆς Κῶ. id eſt, *Ceæ inſulæ* non Coæ. quæ ibi deſcribuntur omnia Ceæ conueniunt, vt
C hæc: ἐκαλεῖτο μὲν Ὑδροῦσσα ἡ νῆσος. Plinius de Ceo: *Dein Ceos ab ea totidem, quam noſtri quidam dixere Ceam, Græci & Hydraſſam.* dicit ibidem Heraclides à Ceo nominatam fuiſſe, qui de Naupacto in hanc tranſierat. quæ de Ariſtæo ibi habentur ad eamdem pertinent. ſed falſum eſt quod dicitur, luem ſtirpibus & animantibus magnam in ea inſula contigiſſe, propter continuos Eteſiarum flatus. immo contra eſt, cum cæli vitio, & nimiis ardoribus ſata omnia conflagrarent & homines perirent, impetrauit Ariſtæus à Ioue flatum Eteſiarum per quadraginta dies, ab ortu caniculæ ſpirantium
D ad leuandum æſtum, quo omnia exurebantur. ſic igitur hęc eius verba ſunt emendanda: Ἀρισταῖον δέ φασι μαθεῖν παρὰ Νυμφῶν τὴν τῶν προβάτων καὶ βοῶν ἐπιστήμην, παρὰ δὲ Βελοῦς τὴν μαντευσίαν, φθορᾶς οὔσης φυτῶν καὶ ζώων Δία ἱκετεῦσαι τὸ πνεῖν Ἐτησίας. perperam eſt in editis: φθορᾶς οὔσης φυτῶν καὶ ζώων διὰ τὸ πνεῖν ἐτησίας. Scribit in illis fragmentis Heraclides illius inſulæ incolas priuſquam ad extremam & decrepitam ſenectutem perueniant, mortem cicuta ſponte accerſere, ἀλλὰ πρὶν ἀσθενῆσαι ἢ πηρωθῆναί τι, αἱ μὲν μήκωνι, οἱ δὲ κωνείῳ ἑαυτοὺς
E ἐξάγουσι. Hic mos apud Ceos, non apud Coos. vnde illa Menandri:

Καλὸν τὸ Κείων νόμιμον ἐστὶ Φανία
Ὁ μὴ δυνάμενος ζῆν καλῶς, οὐ ζῇ κακῶς.

quos verſus refert Stephanus in voce Ἰουλίς, quæ vrbs fuit Ceæ inſulæ, vna ex quattuor. quibus verſibus ſubdit hæc verba Stephanus: προσέταξε γὰρ τοὺς ὑπὲρ ἑξήκοντα ἔτη κωνειάζεσθαι, τὸ διαρκεῖν τοῖς ἄλλοις τὴν τροφήν. legitur in Stephano, ἀγωνίζεσθαι, apertiſſimo ſed & turpiſſimo mendo. vbi & vides aliam rationem illius inſtituti. ἐν Κῷ igitur, & εἰς Κῶ, pro Cea inſula. Scholiaſtes Pindari ad illa:

Digitized by Google

ἐν Κίῳ ἀμφιρύτῳ ὅτι ἱμνήσω ἢ τὴν Κῶ, καὶ τὸ ἐν Δήλῳ. Et ſanè ſic Κόως Κῶς, vt Κίως Κῶς. Κῶς igitur & de Coo & de Ceo. Hinc & multi Coos & Ceos confuderunt. ea propter, & Κῶν Μεροπίδα Græci inſulam Cariæ plerumque appellant, vt Κῶν Atticæ ab ea diſtinguant. Stephanus vtramque manifeſtè confundit his verbis: λέγεται καὶ Κόως καὶ Κέος διὰ δύο ε. ἔοικεν οὖν τὸ περιβόητον Κέως. οὕτω γὰρ καὶ ὁ κτίστης τῆς Κίω. τὸ ἐθνικὸν Κεῖος, καὶ ἐκτάσει Κήιος. ὡς τῆς Τίω Τήιος, καὶ Τεῖος, καὶ Κεῖον διὰ διφθόγγου. τῆς δὲ Κῶς μονοσυλλάβου Κῶος, καὶ Κώιος, ὡς Μινῶος. οὕτω δὲ ἐχρημάτιζον Ἱπποκράτης καὶ Ἐρασίστρατος Ἰατροί. Nihil pote fieri manifeſtius. Κῶς monoſyllabum tam à Κίως quam à Κόως. τῆς Κίω ἐθνικὸν Κεῖος. at τῆς Κῶ ſiue Attica ſit ſiue Carica inſulu Κῶος. Nam Κῶοι audiebant Hippocrates & Eraſiſtratus. atqui Hippocrates ex Co Meropide oriundus: Eraſiſtratus ex Ceo. nam Ἰουλιήτης fuit quæ vrbs erat τῆς Κίω Ita & Κώους vocauerit Scholiaſtes Apollonij Rhodij incolas τῆς Κίω, quod duobus locis apud eum legitur. de patria Eraſiſtrati vide Strabonem & Stephanum in voce, Ἰουλίς. Sed & Coum inſulam Cariæ *Ceum* etiam dictam eſſe colligere aliquis poſſet ex illis Stephani, quæ paulo ante adduximus. eodem dicunt & iſta Plinij de Coo Meropide: *Nobiliſſima autem in eo ſinu Cos, ab Halicarnaſſo quindecim millibus diſtans, Merope vocata: Cos vt Staphylus, Meropis*, vt *Dionyſius, dein Nymphæa.* liber ſcriptus optimus habet, *Chea, vt Staphylus. Chea* pro *Cea.* Κέα. ſed hæc in medio relinquo. Ceterum ex his quæ notauimus dubium videri poſſet, vtrum de Coa an de Cea inſula Ariſtoteles capiendus ſit, cum ἐν Κῶ dicit bombycinas veſtes ex vermiculo bombyce à mulieribus texi ſolitas. Varro de Ceo videtur accepiſſe. Plinius vtrique de Ceo, ſed quum putaret Ariſtotelem de bombycibus Aſſyriis agere, deceptus altero eiuſdem Ariſtotelis loco, vbi τῶν ἐν Ἀσσυρίᾳ βομβύκων meminit, ad artificium retulit, quo Aſſyrias & Sericas veſtes craſſiore Minerua ab indigenis eorum locorum mulieribus textas, retexere ſolebant Romanæ Græcæque, & delicatiores inde veſtes parare. at βόμβυκες Ἀσσυρίαι quorum alio loco mentionem fecit Philoſophus, ex veſparum genere ſunt. de quo errore Plinij nos alibi monuimus. Quum igitur certum ſit bombyces in Coo inſula naſci, nec de Ceo quiſquam id tradiderit, Pamphile illa quæ prima inuenit bombycina ex his fila ducere, & inde veſtes texere, Coa vtique fuit non Cea. Nec in Bombycibus Aſſyriis, quod ridiculum eſt ac falſum, ſed in Cois ars illa primum inuenta eſt. Inde *Coa*, & *Coæ* veſtes paſſim Romanis ſcriptoribus, quas qui in Ceas mutant toto cœlo errant. ſic ἐν Κῶ, apud Ariſtotelem, eſt in Coo. Atque vt dicam quod ſentiam, quidquid garriant Grammatici, Κῶς per contractionem non ex Κίως aut Κόως fit, ſed ex Κόος. Nam nec ex Τίως, Τῶς

A dicitur. nec τὴν Τῶ pro Τίω. Male itaque auctores qui τὴν Κῶ ſcribunt & de Ceo intelligunt. quod multis auctorum locis vitio librariorum potuit accidere. Certè antiquiſſimi dicunt ἐν Κίῳ vt Theophraſtus. at ἐν Κῷ de Coo, vt Ariſtoteles. Tertullianus *Co* vnica ſyllaba inſulam Coon. quod eſt Græcanicum Κῶ. in Apologetico cap. XL. *Legimus Hieram Napeam & Delon, & Rhodon & Co inſulas multis cum millibus hominum peſſum abiſſe.* ita libri vetuſtiſſimi: *& Co* τὴν Κῶ. Κῶς igitur eſt Coos non Ceos. nec Cos eſt Ceos. & nominibus hæ inſulæ quam regionibus viciniores.

B Pag. 22. C. *vrbs iſta numinibus apud ſe ortis gloriatur*] reſpexit ad hos Sophoclis verſus:

Θήβας λέγεις μοι τὰς πύλαις ἑπταστόμοις
Οὗ δὴ μόνον τίκτουσιν αἱ θνηταὶ θεούς.

ita legendum, non vt vulgo, τὰς πύλας ἑπταστόμους.

dum rimatur quænam inſideret loca] ita libri veteres. Editi: *quænam adiſſet loca.* quæ lectio eſt δευτεροδόκιμος, in qua fuit, *dum inquirit quænam adiſſet loca, quoniam equeſtri exploratione primus reperit, incenſa eſt licentia poëtarum &c.*

& quod aperta foret alitis equi vngula] ita omnes antiquitus editi non diſſentientibus C veteribus libris. Delrius edidit: *& quod aperti forent alitis equi vngula.* citat libros auctores. ſi benè, malos certè. nullus noſtrorum ita habuit. & falſum eſt hos duos fontes Aganippen & Hippocrenen Pegaſi vngula apertos fuiſſe. de ſola Hippocrene id traditum. inde & nomen fonti. igitur *quod aperta foret alitis equi vngula*, ad ſolam Hippocrenen referendum. *quod poti inſpirationem facerent litterarum*, ad vtrumque. Nam vterque fons hoc nomine celebratur à poëtis. Lectio porro τῆς δευτεροδόκιμος hæc fuit: *incenſa eſt licentia poëtarum, vt pariter vtrumque vulgarent, ſcilicet quod eorum alter alitis equi vngula ſollicitaD tus foret, alter potus facundia animas irrigaret.* in Recognita eam repoſuit, quam edidimus. Veteres editiones, & quidam libri vtramque habent.

Eubœa inſula laterum obiectu efficit Aulidis portum] loquutio Virgiliana, quales apud noſtrum frequentes:

—— *inſula portum*
Efficit obiectu laterum.

Bœoti idem ſunt qui Leleges fuerunt] Plinius: *Locri deindè Epicnemidij cognominantur, olim Leleges appellati, per quos Cephiſus defertur in mare.* quod Plinius de Locris, hic de Bœotis. cerE tum eſt & Lelegas in Bœotia habitaſſe. Strabo de Ariſtotele & Lelegibus: κατέσχον δὲ καὶ τὴν Βοιωτίαν αὐτούς φησιν. Sed Bœotos dictos aliquando fuiſſe Lelegas non legi. De Locris quod ita olim dicti ſint fidem facere poſſunt hi verſus Heſiodi qui extant apud Strabonem:

Ἤτοι γὰρ Λοκρὸς Λελέγων ἡγήσατο λαῶν,
Τούς ῥά ποτε Κρονίδης Ζεὺς ἄφθιτα μήδεα εἰδὼς
Λεκτοὺς ἐκ γαίης λάους πόρε Δευκαλίωνι.

Strabo interpretatur: τῇ γὰρ ἐτυμολογίᾳ τὸ συλλε-

cum, Oropo & Tanagræ vicinum. ſic enim ſcribit: καὶ ὁ Γραικὸς δέ ἐστι τόπος Ὠρωποῦ πλησίον, καὶ ἱερὸν τοῦ Ἀμφιαράου. additque paulo poſt: ἐκ Κνωπίας δὲ τῆς Θηβαϊκῆς μεθιδρυμένον δεῦρο τὸ Ἀμφιαράειον. quo loco perperam vertunt interpretes, *fanum Amphiarai imitatione eius quod eſt ad Cnopiam Thebaicam, fuiſſe dedicatum.* Duo hoc nomine loca fuere, vnum in Attica Tanagræ vicinum, alterum Bœotiæ Tanagricæ. Vide Strabonem, qui Amphiarai fanum facit ab Harmate diuerſum. Stephanus: Ἅρμα πόλις Βοιωτίας τῆς Ταναγρικῆς ἀπὸ Ἀμφιαράου τοῦ ἅρματος. & paulo poſt: ἔστι καὶ τῆς Ἀττικῆς Ἅρμα περὶ τὴν Φυλὴν καλούμενον, ὑπάρχει δὲ ὁ δῆμος ἔχων ἐσχατὸν χωρὸν ὅμορον τῇ Ταναγρικῇ. καλεῖται καὶ λουτρὰ Ἀμφιαράου. quæ è Strabone ſumpta ſunt, exceptis iſtis, καλεῖται καὶ λουτρὰ Ἀμφιαράου. non bene conueniunt inter ſe auctores ſuper hoc fano Amphiarai, & rem incertam faciunt diuerſè narrando. eam heîc explicauero, & diuidiam auctorum oſtendam. Μαντεῖον Amphiarai celeberrimum fuit in Bœotia, quod & ἱερὸν Ἀμφιαράου Græci ſcriptores vocant. eo loco id fuiſſe volunt, quo terra diſceſſit fugienti Amphiarao, ipſumque cum curru abſorbſit. vnde & Ἅρμα loco nomen impoſitum. ſed vbi hoc acciderit, non vſquequaque veteres conſentiebant, & alia Tanagræorum, alia Tebanorum opinio fuit. Tanagræi id contigiſſe contendebant in via quæ Thebis Chalcidem ducit, quo loco vrbs vel vicus Ἅρμα nomine olim extitit, prope Mycaleſſum. Pauſanias in Bœoticis: ἑξῆς δὲ πόλεως ἐρείπια ἐστὶ Ἅρματος καὶ Μυκαλησσοῦ. τῇ μὲν τὸ ὄνομα ἐγένετο ἀφανισθέντος ὡς οἱ Ταναγραῖοί φασιν ἐνταῦθα Ἀμφιαράῳ τοῦ ἅρματος, καὶ οὐχ ὅπου λέγουσιν οἱ Θηβαῖοι. non dicit fanum & oraculum ibi fuiſſe, nec ſanè fuit. hoc Ἅρμα, eſt quod Βοιωτιακὸν appellat Strabo lib. IX. & locat in via quæ Thebis Chalcida ducit. καὶ Μυκαλησσὸς δὲ κώμη τῆς Ταναγρικῆς. κεῖται δὲ παρ' ὁδὸν Θηβαίων εἰς Χαλκίδα. ὡς δ' αὔτως καὶ τὸ Ἅρμα κώμη ἔρημος περὶ Μυκαλησσὸν ἀπὸ τοῦ Ἀμφιαράου ἅρματος λαβοῦσα τοὔνομα. & diuerſum hoc Harma facit ab Attico Tanagræ vicino, de quo locum Stephani ſuprà adduximus. De Bœotico illo Harmate ſcribit ibidem Strabo quoſdam dicere, cum Amphiaraus inter pugnam curru excidiſſet eo loco vbi nunc eius fanum eſt, vacuum currum delatum eſſe περὶ τὸν ὁμώνυμον τόπον, qui Ἅρμα inde cognominatum eſt. ergo diuerſis locis, τὸ Ἅρμα, καὶ τὸ ἱερὸν Ἀμφιαράου. ceterum curru excidiſſe Amphiaraum eo loci dicit, ὅπου νῦν τὸ ἱερὸν Ἀμφιαράου. atqui in agro Thebano cecidit, non in Tanagrico Amphiaraus, & ſacellum eius in Tanagrico erat prope Græan vel Oropon, non in Thebanorum regione. veriſimile quippe eſt curru excuſſum, in eo agro, vbi & pugna commiſſa eſt, ſi quidem inter præliandum excidit. nam alij volunt fugientem è pugna ſimul cum curru abſorptum fuiſſe. cui abſorptioni varia loca aſſignantur. Sophocles in agro Thebano hunc caſum adſcribit his verſibus de Amphiarao, quem

ἐδέξατο ῥαγεῖσα Θηβαία κόνις
Αὐτοῖσιν ὅπλοις καὶ τετρωρίστῳ δίφρῳ.

ergo Thebanum ſolum, non Tanagricum hiatu terræ currum hauſit Amphiarai. ſed quod mireris, hos verſus citat Strabo, vbi narrat fanum Amphiarai oraculis quondam celeberrimum fuiſſe in agro Oropiorum, ὅπου inquit, φυγόντα τὸν Ἀμφιάρεων ἐδέξατο, ὥς φησὶ Σοφοκλῆς.

ἐδέξατο ῥαγεῖσα Θηβαία κόνις.

at quomodo Θηβαία κόνις, Thebanum ſolum in Oropia regione? ſacellum & μαντεῖον Amphiarai prope Oropum, vbi eum teſte Sophocle Thebana terra hiatu abſorbuit. hic eſt illorum ſenſus, quem non concoquo, nihil enim cohæret. hinc eſt tamen quod alibi dicit iuxta quorumdam ſententiam cecidiſſe curru Amphiaraum, κατὰ τὸν τόπον ὅπου νῦν ἐστὶ ἱερὸν αὐτοῦ, currum autem ipſum inanem ad eum locum delatum fuiſſe qui cognomen ab eo ſumpſit, & Ἅρμα vocitatum eſt. certe verba illa κατὰ τὸν τόπον ὅπου νῦν ἐστὶ ἱερὸν αὐτοῦ, de Oropo accipienda ſunt, à quo oppido non longè fuit τὸ ἱερὸν Ἀμφιαράου. ſed ipſe ſibi non conſtat Strabo, & diuerſas hiſtorias miſcet, ſaltem loca vbi accidiſſe narrantur, confundit. Thebani contendebant in agro ſuo diſceſſiſſe terram quæ Amphiaraum hiatu merſit. Pauſanias: ἐκ δὲ τῶν Ποτνιῶν ἰοῦσιν ἐς Θήβας, ἔστιν ἐν δεξιᾷ περίβολός τε τῆς ὁδοῦ οὐ μέγας, καὶ κίονες ἐν αὐτῷ. διαστῆναι δὲ Ἀμφιαράῳ τὴν γῆν ταύτῃ νομίζουσι. Περίβολος eſt locus conſeptus, ſine tecto & ſacer. Latini *ſacellum* appellant. Feſtus: *ſacella dicuntur, loca dijs ſacrata ſine tecto.* muro tantum claudebantur. περίβολος *conſeptum.* In agro igitur Thebano ſacellum Amphiarai prope Potnias. ſed nec templum eius ibi fuit, nec oracula reddebantur. hoc fortaſſe eſt quod tradidit Strabo traductum Amphiarai ἱερὸν ἀπὸ τῆς Κνωπίας Θηβαϊκῆς in eum locum vbi erat iuxta Oropum, vel Græam. & dubitari poteſt an apud eum legendum ſit, ἐκ δὲ Ποτνίας τῆς Θηβαϊκῆς μεθιδρυμένον δεῦρο τὸ Ἀμφιαράειον. nam nulla Κνωπία Θηβαϊκή. τὴν Ποτνιὰν vocat, quæ alijs Ποτνίαι. iuxta quas ex Thebanorum ſententia terra voratus fuerat Amphiaraus, qui locus muro ſeptus & columnis ornatus conſecratuſque habebatur. atque inde tranſlatum τὸ Ἀμφιάρειον intellexit Strabo. Thebanorum opinioni accedebat Sophocles cum dixit Amphiaraum recepiſſe ῥαγεῖσαν τὴν Θηβαίαν κόνιν. Tanagræi hoc factum regioni ſuæ aſſignabant, eo loco vbi conditum Ἅρμα oppidum prope Mycaleſſum, in via quæ à Thebis Chalcidem ferebat. Sed nec templum vllum eo loco Amphiarao conſecratum memoratur, nec oraculorum eius vlla memoria celebrata. Tertia demum opinio extitit Amphiaraum ibi telluris hiatu exceptum aſſeuerantium; vbi templum ei poſtea conditum eſt, oraculorum fama diu nobilitatum, duodecimo ab vrbe Oropo ſtadio. Pauſanias in Atticis de Oropo: ἀπέχει δὲ δώδεκα τῆς πόλεως σταδίους μάλιστα, ἱερὸν τοῦ Ἀμφιαράου. λέγεται δὲ Ἀμφιαράῳ φεύ-

nio id hauſerat, non ex Varrone. plagiarius hic magnus fuit, & præterea inſignis impoſtor.

P.23. E. *in Bœotia non ſunt, nec cū volant, ſui iuris*] ne quidem cum volant in Bœotia ſui iuris eſſe perdices dicit. antea legebatur : *cum vbique liberæ ſint, vt aues vniuerſæ, in Bœotia non ſunt : nec cum volant, ſui ſunt iuris.* Scripſimus etiam : *ſed in ipſo aere, quas tranſire non audeant, metas habent.* ineptum eſt, quod imaginatur de metis in aëre. Nam Bœotiæ fines tam pedibus quam volatu tranſire poterant perdices. βαρεῖς γὰρ εἰσὶ καὶ οὐ πτηνοί.

Nec in Atticum ſolum tranſmeant] Plinius: *Perdices non tranſuolant Bœotiæ fines in Atticam.* ita ſcribendum. Nec ſine vitio eſt, quod editur : *in Attica.* Hæc ita porro dicuntur à Plinio & eius ſimia Solino, quaſi in Attica perdices non ſint, ſed tantum in Bœotia, quæ nunquam in Atticam tranſuolent, nec Bœotiæ fines tranſgrediantur. At in Attica perdices eſſe omnes teſtantur, & Atticas quidem Bœoticis vocaliores facit Antigonus in Admirandis cap. VI. πέφυκε δ' αὖ τὸ γένος τῆς διαλογῆς εἰς τοὺς λεγομένους ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ Βοιωτίᾳ πέρδικας. ὧν τοὺς μὲν εὐφώνους· τοὺς δὲ τελείως ἰσχνοφώνους ὁμολογεῖται γίγνεσθαι & quibus potius quam Atticis ſcriptoribus credendum ſuper hac re ? Athenæus : Θεόφραστος γοῦν ἐν τῷ περὶ ἑτεροφωνίας τῶν ὁμογενῶν, Ἀθήνησι φησί, πέρδικας ἐπὶ τάδε τοῦ κορυδαλλοῦ πρὸς τὸ ἄστυ, κακκαβίζουσι, οἱ δὲ ἐπέκεινα τιττυβίζουσι ergo in Attica perdices. hoc ſolum inde colligi queat diuerſos fuiſſe Atticos à Bœoticis. & qui minus εὔφωνοι ſunt τιττυβίζειν. alteros cum vocem emittunt, dicere κακκαβίζειν : alteros τιττυβίζειν. quæ voces ſunt ὀνοματοπεποιημέναι, de vario perdicum ſono. An eadem differentia eſt perdicum Atticorum, & Bœotiorum, qualis eſt apud nos inter rubras, & cinereas quas *griſas* vocamus ? Solo vocis ſono diſtare Bœoticos ab Atticis ſcribit Athenæus: οἱ δὲ περὶ τὴν Βοιωτίαν ἢ οὐ διαβαίνουσιν εἰς τὴν Ἀττικήν, ἢ διαβαίνοντες τῇ φωνῇ διάδηλοι γίνονται, *aut ſi quando tranſeunt, voce dignoſcuntur.* Sed an voce tantum? non ſola voce quam emittunt, inter ſe differunt duo illa genera quorum ante meminimus. *Rubræ* dicuntur quæ pedes & roſtrum habent punicea, & paulo maiuſculæ ſunt formæ. montoſis gaudent locis, & vineis magis. hinc *vinearum gallinas* eas Germani indigetant. Hæ ſunt quæ κακκαβίζουσι. Ariſtoteles lib. IV. Hiſt. Animal. cap. IX. ἡ δὲ ἐν τοῖς ἀνθρώποις φωνὴ ἣν ἄν τις ὥσπερ διάλεκτον εἴπειεν, καὶ τῶν ἄλλων ζώων διαφέρει, καὶ τῶν ἐν ταὐτῷ γένει ζώων κατὰ τόπους, οἷον τὸ τῶν περδίκων οἱ μὲν κακκαβίζουσιν, οἱ δὲ τρίζουσι. τρίζειν dixit, quod alij τιττυβίζειν, & τρίζειν non eſt ſtridere, ſed vox quoque ὀνοματοπεποιημένη de certa ſpecie perdicum, cum vocem emittunt. Quas griſas ſiue leucophæas appellamus, hoc planè ſono cenſentur, dicunt enim *tierri*, quod τρίζειν Ariſtoteles dixit. idem lib. IX. cap. VIII. οὐ μόνον δὲ ὁ πέρδιξ ᾄδει, ἀλλὰ καὶ τετριγμὸν ἀφίησι καὶ ἄλλας φωνάς. de perdici-

A bus in genere loquitur. quorum aliæ τρίζουσι, aliæ, κακκαβίζουσι. ijdem porro τρίζειν qui & τιττυβίζειν, & tales ſunt οἱ ἰσχνόφωνοι Apollonio. nam τρίζειν eſt λεπτόν τι φωνεῖν: alias τρίζειν de veſpertilionibus propriè dicunt Græci, vt τιτυβίζειν de hirundinibus. Ergo non ſono diſcrepant è Bœotia perdices ab Atticis, ſed etiam forma, & colore. Nam apud nos quæ τρίζουσι, nec roſtro ſunt, nec pedibus puniceis, & colore etiam diuertunt. Gloſſarum auctor Perdices, & Gallinas ruſticas eadem facit : Πέρδιξ, *Perdix, Gallina*

B *ruſtica.* an Latini perdicum nomine propriè rubras intellexere, & ruſticas Gallinas appellauere cinereas perdices, quod gallinis forma ſimiliores eſſent, quam rubræ ? Martialis:

> *Ponitur Auſonijs perdix rariſſima menſis*
> *Hanc in lautorum condere ſæpe ſoles.*

idem de Ruſticula:

> *Ruſtica ſim an perdix quid refert ſi ſapor idem eſt?*
> *Carior eſt perdix. ſic ſapit illa magis.*

Certè gulones hodie noſtri qui palato ſapiunt, etſi ſapore non multum diſſimili vtrumque genus eſſe velint, palmam tamen de guſtu tribuunt leucophææ. ergo

C fuerint in Italia frequentiores, vt contra rariores rubræ eoque cariores. Athenæus lib. IX τὴν δὲ πέρδικα ἔστιν ἕτερον γένος ἐν Ἰωνίᾳ ἀμαυρὸν τῇ πτερώσει, καὶ μικρότερον τῷ ἴξει, τὸ ῥύγχος οὐχὶ κινναβάρινον ἔχον. hæ fuerint igitur quas Latini *Gallinas Ruſticas* propriè appellarint eiuſdem ſaporis cum perdicibus, ſed quas ideo magis ſapere iudicabant nepotes quia cariores eſſent. itaque *Ruſticæ Gallinæ* in Italia frequentes, atque ideo viliores habitæ. contrarium ſuadere videatur Varro, qui lib. III. de R. R. ſcribit Gallinas Ruſticas in vrbe raras eſſe, & in ornatibus publicis ſpectandas exhiberi ſimul

D cum pſittacis & merulis albis, atque aliis id genus inuſitatis. Addit tamen ibidem Gallinariam inſulam in mari Tuſco ab his appellatam, & in ſiluis plurimum degere. Certè vix ambigendum eſt, quin per *Gallinas Ruſticas* Varro intellexerit, quas vulgo *ſilueſtres Gelinottas* vocamus. nam & ſiluas amant, & nomen reſpondet. Columella *Gallinas ſilueſtres* vocat. *Ruſticulas* vno verbo etiam dixere Latini. atque ita in lemmate Martialis. Plinius : *currunt vt perdices, ruſticulæ.* Græci vocant Ἀτταγῆνας. optimè veteres Gloſſæ : *Gallina Ruſtica*, Ἀτταγήν. Plinius:

E *Attagen maximè celeber Ionius, & vocalis alias, captus vero obmuteſcens, quondam exiſtimatus inter raras aues. Iam & in Gallia Hiſpaniaque capitur, & per Alpes etiam.* in Gallia hodieque capiuntur multæ Ruſticulæ, & præcipuè in Burgundiæ ſilueſtribus locis, & apud Seguſianos, & aliis partibus. Certè nullam hodie in Gallia habemus auem, quam dicere poſſimus æquè bene reſpondere ac conuenire Attagenis formæ ac deſcriptioni, vt hanc Ruſticulam noſtram, ſiue *Gelinottam.* Athenæus de Attagene : Ἀλέ-

N ij

Digitized by Google

ξανθρος δὲ ὁ Μυνδιος φησιν ὅτι μικρῷ μὲν μείζων ἐστὶ περδικος, ὅλος δὲ κατάγραφος τὰ περὶ τὸν νῶτον, κεραμεῶ τὴν χρόαν, ὑποπυῤῥίζων μᾶλλον. Hæc forma & hic color in noſtris ruſticulis. Ariſtoteles: ὁ Σκολόπαξ δὲ ἐν τοῖς κήποις ἁλίσκεται ἄρκυσι· τὸ μέγεθος ἴσον ἀλεκτορὶς, τὸ ῥύγχος μακρὸν, τὸ χρῶμα ὅμοιον ἀτταγῆνι. ita legendum. Σκολόπαξ eſt quam *becaciam* vulgo vocamus à longitudine roſtri, quod Galli vocant *becum*, Σκολόπαξ Græcis ab eadem ratione, quod habeat roſtrum æquè longum, vt σκόλοψ. qua voce lignum ſignificatur in acumen deſinens & longum. Hanc auem de colore ſimilem eſſe Attageni dicit Ariſtoteles. Ruſticulæ noſtræ, ſcolopaci hoc eſt becaciæ prorſus colorem ſimilem habent. Nihil ſanè verius, quam *Attagenem* Græcorum, *Ruſticulam* eſſe Latinorum, & noſtram *Gelinotam*, Italorumque *Francolinum*. nec enim Græci aliud nomen habent, quo Ruſticulam Latinorum exprimant, nec Latini quo Græcorum Ἀτταγῆνα. Nec obſtare debet huic ſententiæ, quod Plinius & Martialis Attagenem à Ruſticula diuerſum faciunt. Attagenem Ionicum illi maximè celebrant, & ſapore inter omnes aliorum locorum Attagenas commendatum prædicant. Plinius: *Attagenen, maximè Ionius, celeber*. Martialis.

Inter ſapores fertur alitum primus
Ionicarum guſtus Attagenarum.

nec mirum aut nouum guſtu & forma differre idem genus, pro patriæ diuerſitate. Phaſiani Colchici non ſtatuunt diuerſum genus à noſtris, ſed forma tamen aliquantum differunt. nam & plumeas aures in temporibus habent, quas ſubrigunt ac demittunt, quibus carent noſtri. idem de ceteris quadrupedibus atque alitibus quamplurimis dici poteſt, quæ cum ὁμογενῆς ſunt, pro varietate locorum quibus naſcuntur, non paruam in ſapore aut forma differitatem oſtendunt. Bœotiæ & Atticæ perdices ὁμογενεῖς, quæ voce tamen & forma non parum diſcrepabant: aliæ ſiquidem κακκαβίζειν dicebantur, aliæ τιττυβίζειν. Quinimmo & rubræ perdices Græcanicæ forma & voce quadā tenus à noſtris rubris diſſident. nam & maiores ſunt, & κακκαβὶ ſuum ſæpius iterant, quod noſtræ non dicunt, quæ κακκαβίζειν potius dici debeant, quam κακκαβίζειν. & hæc fortaſſe ſola differentia fuit inter Atticas & Bœoticas perdices. nullum quippe præter ἑτεροφωνίας diſcrimen in iis notat Theophraſtus. ſcribitque Athenæus aut non tranſire Bœotias in Atticum ſolum, aut ſi tranſeant, τῇ φωνῇ ἐξ ἀλλήλων γίγνεσθαι, ſola voce dignoſci. *Cothurno* vocant Itali huiuſmodi maiores perdices rubras, quæ κακκαβίζουσι. ita eſt & de Attagenis. indigenas Attagenas Romani *Gallinas Ruſticas*, & *Ruſticulas* appellarunt, qui multùm cedebant Ionicis, quas Græca ſua voce Attagenas propriè dixere. profectò *Ruſticulas* ὁμογενῆς eſſe τῶν ἀτταγήνων nemo poſſit negare vel mediocriter harum rerum intelligens, & naturæ auium peritus. Ete-

A nim vel iuxta vtriuſque inſtar, Attagenis & Ruſticulæ, quod exhibent nobis eruditi, non tantum inter ſe diſtare deprehenduntur, quantum rubræ perdices ab aliis. Quod autem de Bœotiæ perdicibus heîc refert Solinus, ſolas eas liberas non eſſe, & metas in aëre habere, quas non tranſeant, æquè & iſtud de Atticis dici queat. nam vt Bœoticæ in Atticam, ita nec Atticæ in Bœotiam tranſibant. nec omnino tranſire negauit Athenæus, ſed ſi quando tranſgrediantur apparere diſcrimen ἐκ ἑτεροφωνίας. certos etiam fines habent, & regionum metas

B apud nos perdices rubræ, quæ plurimùm montana colunt, raroque in planitiem deſcendunt.

P. 24. A. *ſpineis enim fruticibus ac ſurculis receptus ſuos veſtiunt*] Plinius: *Perdices ſpina ac frutice ſic muniunt receptaculū*. ex hoc Solini loco aliquis pertenderet in Plinio reſcribendum: *perdices ſpineo frutice ſic muniunt receptaculum*. Sed Plinius Ariſtotelem expreſſit: ἐπιπλεξάμενοι ἀκάνθας τινα, καὶ ὕλην. id eſt ſpinam & alios frutices obtendentes, ſic muniunt receptaculum. ὕλη ſunt ligna cæſa, & ſurculi.

C *vt animalia quæ infeſtant arceantur aſperis ſurculorum*] Plinius: *vt contra feras abundè vallentur*. vbi libri habent, *contra feram*. Ariſtoteles: πρὸς τοὺς ἱέρακας ἕνεκα, καὶ τοὺς αἰετοὺς ἀλέωρας. *aſperi ſurculorum* loquutio Soliniana pro aſperis ſurculis. ſic ante, *pertuſa litterum, lignoram caſſa*. legebatur: *à ſpinis ſurculorum*.

ouis ſtragulum puluis eſt] Plinius: *ouis ſtragulum molli puluere contumulant*. in Plinij libris: *molle*. ſcribe: *molli è puluere contumulant*. Ariſtoteles: ἐν τῷ λείῳ κονίστραν ποιοῦνται. *pulueris contumulatio*, ἡ κονίστρα. ſic *arenarum tumuli* ſuprà apud noſtrum. ἡ κονιορτῷ ὑποστόρεσις.

D *ne indicium loci conuerſatio frequens facit*] ait clanculò perdices ad oua ſua reuerti, ne indicium loci conuerſatio frequens faciat. aliter Plinius, cuius & verba ſic lego, & interpungo: *nec in quo loco peperere incubant: ne cui frequentior conuerſatio ſuſpecta ſit, transferunt alio. Illæ quidem, & maritos ſuos fallunt*. Dicit perdices quo in loco oua peperere, nō & eodem incubare. ergo oua transferunt alio. contrarium ex Ariſtotele poteſt adſtrui. ſic enim ille: ἀλλ' ὅταν ποιῶνται ἐν τῷ λείῳ κονίστραν, ἐπιπλεξάμενοι ἀκάνθας τινα καὶ ὕλην, οὕτω τίκτουσι καὶ ἐπῳάζουσι. ergo in eodem loco &

E oua pariunt, & incubant perdices. Et ſanè inauditum eſt, quod oua transferant. Nec enim digitos habent ouis complectendis, & transferendis accommodatos, nec roſtro id poſſunt facere. cui rei argumento eſt etiam quod ait Ariſtoteles, perdices plerumque, inſtante ac premente parturiendi tempore oua etiam mare præſenti quolibet loco eijcere, quamuis alias marem ſemper, quando pariunt, fallere conentur. Ad ea oua quæ ſic in conſpectu maris ediderit, nunquam accedere perdicem dicit, ὅπως σώζηται ἀθρόα, καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτά, vt ea ſcilicet

Digitized by Google

vniuerſa poſſit conſeruare, quæ clam maſculo peperit. Nam ſi ad ea ſingula fouenda & incubanda veniret, quæ in præſentia eijcere coacta eſt præ pariendi impatientia, cetera cogeretur perdere, quæ vno in loco nidoque congeſſit. ex quo facile colligere eſt, oua transferri à perdicibus non poſſe. ſiquidem & illa transferret, quæ coram mare ſolet edere, & cum ceteris in nidum adgregaret ſimiliter incubanda. Vnde igitur Plinius accepit non quo loco peperere perdices, in eo & incubare, & oua transferre ſolitas? nimirum ex his Ariſtotelis verbis, quæ ſtatim ſequuntur. poſtquam enim dixit Ariſtoteles, perdices concinnato nido, & munito, ἐντεῦθα τίκτειν, καὶ ἐπῳάζειν, ſtatim addit: ἐπειδὰν ἐκλέψαντες ὦσιν ἐξάγουσι τοὺς νεοττούς, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τῇ πτήσει πορίζειν αὑτοῖς τροφήν, ἀναπαύονται δ' ὑφ' ἑαυτὰς ἀγόμεναι τοὺς νεοττούς. καὶ οἱ ὄρτυγες καὶ οἱ πέρδικες, ὥσπερ αἱ ἀλεκτορίδες, καὶ οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ τίκτουσι καὶ ἐπῳάζουσιν, ἵνα μή τις κατανοήσῃ τὸν τόπον, πλείω χρόνον προσεδρευόντων. Si quis attentè & penſiculatè hæc verba Ariſtotelis conſideret, facile mecum iudicabit, abeſſe illa debere, τίκτουσι καὶ ἐπῳάζουσι. de partu & incubatu iam ſupra dixerat. Heic de pullis excluſis tantùm loquitur. vbi primum excluſi ſunt, pullos, inquit, matres educunt, eos gallinarum more ſub ſe fouent, & requieſcunt, καὶ οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ, nec in eodem quidem ſemper loco, ne ex aſſiduitate vno in loco fouendi, & frequentiori conuerſatione, locum aliquis aduertat, & inſidias matri pulliſque ſtruat. Hoc de pullis non de ouis intelligendum eſſe, quilibet videat. nemo enim ouis perdicum inſidias molitur auceps, ſed pullis, quod ſtatim ſequitur, id oſtendit: ὅταν δέ τις θηρεύων περιπέσῃ τῇ νεοττιᾷ, προκυλινδεῖται ἡ πέρδιξ τοῦ θηρεύοντος, ὡς ἐπίληπτος οὖσα, καὶ ἐπισπᾶται ὡς ληψόμενον ἐφ' ἑαυτήν, ἕως ἂν διαδράσῃ τῶν νεοττῶν ἕκαστος. *Si quis caſu inciderit venator in locum, vbi pullos mater congregatos fouet.* hoc eſt, εἰς νεοττιάν. Ridicula autem illa ratio eſt, perdicem ideo oua transferre, ne indicium loci frequentior conuerſatio faciat. Etſi enim demus alio loco parere, alio incubare donec excludantur, an non vel ſolum pariendi tempus, vel ſolum incubandi ſatis longum eſt, vt ſuſpecta inde fieri poſſit conuerſatio? ſic igitur verba Ariſtotelis legenda & intelligenda ſunt: ἀναπαύονται δ' ὑφ' ἑαυτὰς ἀγόμεναι τοὺς νεοττούς, καὶ οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ, ἵνα μή τις κατανοήσῃ τὸν τόπον, πλείω χρόνον προσεδρευόντων. illa vero, τίκτουσι καὶ ἐπῳάζουσι, quę poſt τῷ αὐτῷ addita ſunt, inſerta videntur ab his qui Ariſtotelis libros ſitu corruptos emendare conati ſunt, & publicarunt. Quæ tamen & ipſa retineri poſſunt ſi legamus: καὶ οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ ᾧ τίκτουσι καὶ ἐπῳάζουσιν, vt dicat matres perdicum, pullos ſuos non in eodem loco fouere ſolitas quo oua ediderunt, & incubarunt, ne aſſidua conuerſatio pluſculi temporis, faciat ſuſpicionem & locum indicet, hoc omnino verum eſſe arbitror. tantilla menda Pli-

A nium fefellit, & falſum ſcribere adegit.

Pag. 24. A. *fœminæ transferunt partus, vt mares fallant*] partus ſunt oua. de hac tranſlatione, quam falſa ſit, ſed & impoſſibilis diximus ſuperiori animaduerſione. dicit heîc Solinus fœminas perdices oua transferre vt maritos ſuos fallant. hoc non dicit Ariſtoteles. diffugere narrat, & clanculo parere, & ſic maritos falli, ne oua frangant. ἡ δὲ θήλεια αἰσθομένη, ἀποδιδράσκουσα τίκτει. nihil heîc de transferendis ouis. & contrarium ex eodem colligi poteſt. Athenæus: ἀφροδισιαστικὸν τὸ ζῷον, διὸ καὶ τὰ ᾠὰ τῆς
B θηλείας συντρίβει, ἵνα ἀπολαύῃ τῶν ἀφροδισίων. ὅθεν ἡ θήλεια γιγνώσκουσα ἀποδιδράσκουσα τίκτει. Ne id quidem dictum Plinio, licet ouorum tranſlationem agnoſcat. neç enim propterea transferri memorat, vt mares fallantur, ſed ne aſſidua conuerſatio ſuſpecta ſit venantibus. ſic enim Plinij locus diſtingui debet: *nec in quo loco peperere, incubant. ne cui frequentior conuerſatio ſuſpecta ſit, transferunt alio. Illæ quidem & maritos fallunt.* in pariendo ſcilicet, & quod Ariſtoteles dicit, ἀποδιδράσκουσαι τίκτουσι. & hoc præter mentem Plinij Solinus.

C *qui eos ſæpiſſime affligunt, impatientius adulantes*] ita tranſpoſuimus, pro eo quod erat in editis: *qui eos impatientius affligunt, ſæpiſſimè adulantes.* quod ineptum eſt. Non ſine libris id fecimus. oua frangi à maribus, intemperantia libidinis, ne fœminæ incubando detineantur, ſcripſere Ariſtoteles, Plinius, alijque. ſed an hoc idem voluit Solinus? *impatientius adulari*, non eſt impatientius libidinari, καὶ ἀφροδισιάζεσθαι. deinde *affligere oua*, pro frangere & conterere vix Latinum eſt. adfligi quidem humo dicitur quod ſolo adliditur, ſed oua perdicum in ipſo ſolo ſunt. peruolui, vt frangantur poſſunt.
D Ariſtoteles: τὰ ᾠὰ διακυλινδοῦσι καὶ συντρίβουσι. hoc non eſt adfligere. Hoc voluit fortaſſe, non oua ſed pullos à matribus plerumque tranſuehi, ad fallendos mares. quod pulli ſæpiſſimè à maribus ſoleant affligi, impatientius adulantibus. ſic partus non oua, ſed fœtus dixerit, & pullos ipſos. ita enim ſemper partus pro fœtibus vſurpat noſter. Huic ſententiæ fauent quæ de perdicibus narrat Antigonus, qui pullos ipſos à patribus quum primum educti fuerint, ὀχεύεσθαι dicit his verbis: τὰς δὲ πέρδικας πειρᾶσθαι συντρίβειν τῶν ᾠῶν, καὶ ἐπῳάζειν, καὶ τρέφειν ἑκατέρους, καὶ τοὺς
E νεοττούς, ὅταν πρῶτον ἐξαγάγωσιν, ὀχεύειν αὐτούς, τοὺς δὲ πρὸς ἀλλήλους μάχεσθαι. Hoc idem ſcribit Ariſtoteles lib. VI. cap. VIII. καὶ τοὺς νεοττοὺς ὅταν πρῶτον ἐξάγῃ, ὀχεύει αὐτοὺς ὁ ἄρρην. minimè igitur iam dubium eſt, quin Solinus de pullis intellexerit, qui à maribus ſubiguntur, & affliguntur, impatientius adulantibus. Nihil enim noſter de ouorum tranſuectione. & hoc melius quam Plinius. Sed quod ait à fœminis pullos plerumque tranſuehi, ne à maribus affligantur, contra hoc multa dici poſſent, quæ heîc omittimus. Hanc

Digitized by Google

Ariſtotelem noſter ſequitur nec Plinium, ſed ex vtroque ſumens, hiſtoriam concinnat elegantem magis quam veram. Camers vero heîc nugatur.

Pag. 24. A. *Impatientius adulantes*] hęc adulatio ad impatientiam libidinis & coitum ſpectat. quod auguror eum expreſſiſſe ex Ariſtotelicis iſtis: καὶ τὰς πέρδικας δ' αἱ θήλειαι τὰς ἀγρίας πέρδικας ὀχεύουσι, καὶ ἐπικρίζουσι, καὶ ὑβρίζουσι. vbi ἐπικρίζειν videtur accepiſſe, pro ὑποκρίζειν vel ὑποκρίζεσθαι, quod eſt adulari. Heſychius: ὑποκρίζεσθαι, κολακεύειν. ſed ἐπικρίζειν apud Ariſtotelem ſcriptum, pro ἐπικορρίζειν, quod eſt ἐπὶ κόρρης τύπτειν. ſic κατωμαδίζειν, κατὰ τῶν ὤμων τύπτειν quod Latini dixere, *catomidiare*. feras perdices à cicuribus non ſolùm iniri, ſed etiam verberari dicit Ariſtoteles, & ὑβρίζεσθαι.

dimicatur circa connubium] quid eſt, *dimicare circa connubium?* non enim propter fœminas dimicant, ſed dum fœminæ incubando detinentur, qui ex maribus vidui ſunt, quos χήρους vocant, inter ſe dimicant, & victus victori fœminæ vicem præſtat, & venerem patitur. Hoc eſt quod ait noſter, circa connubium eos dimicare. obſcurè.

venerem ſuſtinere.] Plinius: *victum aiunt venerem pati.*

ſi ventus à maſculis flauerit, fiant prægnantes odore] Antigonus Caryſtius: τὰς δὲ πέρδικας ἐὰν κατ' ἄνεμον σῶσιν αἱ θήλειαι τῶν ἀρρένων, ἐγκύους γίνεσθαι. Plinius: *ſi contra mares fœminæ ſteterint, aura ab his flante prægnantes fiunt. Hiantes autem exerta lingua per id tempus æſtuant. Concipiunt & ſuperuolantium afflatu, ſæpe voce tantum audita maſculi.* ſic verba illa Plinij legenda ſunt: ſicque diſtingui debent. Quod enim ex Ariſtotele *olfactu* legunt pro *adflatu*, neceſſe non eſt. Odor ſiquidem per adflatum fertur. vt hoc loco fieri dicuntur prægnantes odore, ſi ventus à maſculis flauerit, id eſt, ſi adflatus maſculi eas attigerit. Athenæus: φασὶ δὲ καὶ τὰς ἀγρίας θηλείας πέρδικας ἐπὶ θέρει, ἐπειδὰν ἴδωσιν ἢ ὀσφρανθῶσι τῶν ἀρρένων κατ' ἄνεμον στάντων ἢ ὑπερπετομένων ἐγκύους γίνεσθαι. legendum in eodem Plinio ibidem: *rabie quidem tanta feruntur, vt in capite aucupantium ſæpe cæcæ velut ſedeant.* male eſt quod editur: *cæca metu.*

tunc ſi quis hominum vbi incubant propinquabit] dixit fieri prægnantes odore maſculorum perdices fœminas. *tunc ſi quis*, inquit, *vbi incubant propinquabit.* id eſt ad locum acceſſerit, in quo incubant. Atqui non incubant tum, cum prægnantes fiunt. nec enim exiguum intercedit ſpatium inter vtrumque tempus, quo prægnantes fiunt, & quo incubare incipiunt. prægnantes fiunt, deinde oua pariunt. poſtquam omnia pepererunt, tum demum incubant. Non bene igitur hoc interiunctum poſitum, nec inter ſe hæc cohærent. Sed Solinum eſſe meminiſſe debemus.

quaſi ſtatim capi poſſint] Græca ad verbum expreſſit. ὡς ἐπιληπτοὶ ὄντες. Ariſtoteles: προκυλινδουμένη τοῦ θηρεύοντος καὶ ἐπιπαρέχουσα ὡς ἐπίληπτος

A οὖσα. Antigonus Caryſtius: τοὺς δὲ πέρδικας, ὅταν θηρεύῃ τις τοὺς νεοττούς, προκυλινδεῖσθαι τοῦ θηρεύοντος, ὡς ἐπιλήπτους ὄντας, *quaſi ſtatim capi poſſint.* at vir Græcè doctiſſimus in his interpretandis dixit, *quaſi caduco laborantes morbo.* Sanè ἐπίληπτος hoc etiam ſignificat. Heſychius: ἐπιλήπτῳ, ὑποχειρίῳ, δαιμονιζομένῳ, & ἐπίληπτος, ὁ τῇ ἱερᾷ νόσῳ κατεχόμενος. atque hoc planè ſenſu Plinius, τὴν ἐπίληπτον apud Ariſtotelem accepit, loco ante citato. ſic enim vertit: *ſubitoque in procurſu, aut breui aliquo volatu cadit, fracta vt ala aut pedibus.* ita illa reddit, ὡς ἐπίληπτος οὖσα, cadit quaſi fracta ala aut pedibus. Nam quæ

B ſequuntur, *at procurrit iterum iam iam prehenſurum effugiens*, reſpondent illis Ariſtotelicis: καὶ ἐπιπαρέχουσα ὡς ληψόμενον ἐφ' ἑαυτὴν ἕως ἂν διαδρᾶσιν. at rectius hîc noſter quam Plinius. nam ἐπίληπτος, hoc loco dicitur, qui in eo eſt, vt ſtatim capi poſſit. ſic εὐέληπτος apud Plutarchum de fluminibus. εὐέληπτον ἑαυτὴν ἰδοῦσα, cum ſe videret in eo eſſe, vt ſtatim comprehendi poſſet.

reſupinati glebulas pedibus attollunt] Hoc Plinius non de pullis, ſed de matre ipſa.

vt lateant etiam deprehenſi] atqui ſi deprehenſi ſunt, latere non poſſunt, ſi latent, depre-

C henſi dici nequeunt.

Ad Capvt VIII.

à quo reges Hellenes nominati] immo, *à quo rege Hellenes nominati.* Nam Ἕλληνες à rege Hellene Æoli filio. at nulli reges Hellenes. Plinius: *ibi genitus rex nomine Græcus, à quo Græcia: ibi Hellen à quo Hellenes.* eadem & Martianus, apud quem ſcribendum: *ibi Hellen, à quo Hellenes appellati.* Dicæarchus, ἀφ' Ἕλληνος τοῦ Αἰόλου. Heſiodus in primo catalogo, Promethei & Pyrrhæ filium hunc Hellenem faciebat. alij Deucalionis & Pyrrhæ. Stephanus de vrbe Hellade Theſſaliæ: ὠνομάσθη ἀπὸ Ἕλληνος οὐ τοῦ Δευκαλίωνος, ἀλλὰ τοῦ Φθίου καὶ Χρυσίππης

D τῆς Ἰρου. Hunc Phtium, Achæi filium facit. Hæc alij diſquirant.

huius à tergo Pieria] Plinius: *oppida Pheræ, quarum à tergo Pieris ad Macedoniam protenditur.* ita legendum in Plinio, quomodo & legiſſe Solinum patet. vulgo eſt, *Pierus.* Plinius vocat, *Pieridem* τὴν Πιερίδα, quam Solinus *Pieriam.* Sic *Laconis* Melæ, ἡ Λακωνίς, quæ alijs *Laconia.* Plinius à tergo Pherarum, quod oppidum eſt Theſſaliæ, Pieriam vſque ad Macedoniam protendi dicit: Solinus à tergo Theſſaliæ ipſius. quod non idem eſt. montē ipſum Pieridem quoque vocauit Plinius:

E *Olympus, Pieris, Oſſa.* ita enim libri, non *Pierus.* Græci & Πιερίδα & Πιερίαν etiam montem vocant. & ita apud Strabonem.

Phtia, Lariſſa, Theſſalia, & Theba] in Theſſalia nullum oppidum quod Theſſalia vocetur. ſcribe itaque: *Phtia, Lariſſa, Theſſala Theba.* dictæ Theſſalæ Thebæ ad diſtinctionem earum quæ in Bœotia, *Thebaque Bœotiæ* cognominantur. Plinius: *Lariſſa, Gomphi, Thebæ Theſſalæ.* eo etiam ducebant veſtigia veteris ſcripturæ quæ in Solini libris: *Lariſſa Theſſala, & Theba.* niſi quis inde feciſſe

Digitized by Google

mallet: *Lariſſa Theſſala, & Thebæ* Nam & multæ vrbes Lariſſæ. Et Solinus more ſuo, ne Plinium ſequi videatur, ita mutauerit. certè hoc ſolens facit.

Pag. 24. C. *Collibus dextra læuaque molliter curuis*] in Regio: *colle dextra læuaque molliter curuo*. Plinius: *attollentibus ſe dextra læuaque leniter conuexis iugis*. Totus vero locus Plinium quo Tempe Theſſalica deſcribuntur, & per ea *defluens* Peneus, ita legendus atque interpungendus: *interque Oſſam & Olympum nemoroſa conualle defluens, quingentis ſtadijs dimidio eius ſpatio, nauigabilis. In eo curſu Tempe vocantur quinque millium longitudine, & fermè ſeſquiiugeri latitudine, vltra viſum hominis attollentibus ſe dextra læuaque leniter conuexis iugis. intus ſub luco viridante adlabitur Peneus, vitreus calculis, amœno circa ripas gramine, canoro auium concentu.* Peneus vitreis calculis, amœno gramine, canoro concentu, loquutio Pliniana. vt *domus ſanie dapibuſque cruentis*. & Floro: *vrbs inclyto portu*. perperam in editis: *intus ſua luce viridante*. per *lucum* intelligit nemus ſacrum & incæduum. Mela: *heic ſacro nemore nobilia Tempe*. Adlabitur Peneus hinc inde conuexis iugis, & ſub luco viridante, propter arbores quæ alueo fluminis impendent & incumbunt. legi porro etiam poſſet: *viridis calculis, amœnus circa ripas gramine, canorus auium concentu*. ſed priorem malo. liber Rigaltij habet *amœnis*, & *canorum*. omnino locum illum contaminarunt correctores, qui ſic reſtituendus eſt, vt ſuprà diximus.

Nam Olympum ab Homero celebratum] ex noſtris codicibus alij hanc Olympi deſcriptionem hoc loco ponunt, alij in ſequens caput reijciunt, & Macedoniæ aſſignant. vetuſtiores quique, & meliores ſequenti eum capite inter Macedoniæ montes collocant: quorum auctoritate & ibi legi voluimus. Apparet ex editionum diuerſitate, hanc proceſſiſſe varietatem. Aliter igitur habuere exemplaria quæ ex priore, aliter ea quæ ex poſteriore editione propagata ſunt. quomodo poſitum fuerit in Recognita, affirmare non poſſum. Plinius capite de Theſſalia, Olympi meminit. Strabo Οσσαν καὶ Ολυμπον, Θετταλικὰ ὄρη vocat. Nec putandum duos fuiſſe diuerſos montes hoc nomine, in Theſſalia vnum, in Macedonia alterum. ſed eumdem alij Theſſaliæ, alij Macedoniæ adſcribunt. Strabo in Epitome ſeptimi: καὶ τῆς ὁ μὲν Ολυμπος τῆς Μακεδονίας, ἡ δὲ Οσσα ἐξ Πήλιον τῆς Θετταλίας. alibi Plinius Olympum, Macedoniæ montem vocat. Pomponius Mela de Macedonia tractans: *hinc non longè eſt Olympus, hic Pelion, heic Oſſa*. & paulo poſt ſic Theſſaliam Macedoniæ accenſet, vt Græciæ, Dorida, Locrida, Phocida, Bœotiam, & reliquas. Index capitulorum ab ipſo auctore concinnatus, quo πρώτη ἔκδοσις caruit, Olympum Macedoniæ contribuit. ex quo clarum eſt in emendata editione, in eum locum reiecisse Olympi montis mentionem, in quem à nobis reiecta eſt, quum in priore hoc loco le-

A geretur.

In regione Magneſia Methone oppidum eſt] libri: *Methona*. ita vocatur & Iuſtino, Ita ſcripſiſſe nomen huius vrbis Latinos planè mihi conſtat. Μεθώνη, *Methona*. ſic quæ Græcis Κέρκυρα, *Corcyram* nominant. & *Beronicen*, quæ Græce eſt Βερονίκη. prologus lib. VII. Hiſtoriæ Trogi: *ipſius Philippi res geſtæ, vſque ad captam vrbem Methonem*.

damnatus eſt oculum iactu ſagittæ] ſic in libris, loquutione Græcanica, quam & Latini auctores vſurpant. erat vulgo: *damnatus eſt oculo*. eamdem & in indice huius capituli re-
B tinuit: *Theſſalia & Magneſia, & Philippus Rex oculum damnatus*.

inſcriptam ſuo nomine, locoque vulneris quem petebat] in veteribus: *ſuo nomine, loco vulneris, nomine quem petebat*. quod rectum eſt id eſt, nomine eius quem petebat. niſi quis legat, *homine quem petebat*. id eſt Philippo. Hunc verſum inſcriptum habuit ſagitta:

Αστὴρ Φιλίππου καταστρέφει πέμπει βέλος.

ſic nominibus eius qui iaciebat & qui petebatur inſcripta erat. Locus vulneris expreſſus non eſt, niſi quatenus in eum locum deſtinari intellexit, qui percuſſus mortem
C afferret. Sed videtur fuiſſe in ſagitta ſcriptum

Αστὴρ Φιλίππου ὄμματι πέμπει βέλος.

ita verum fuerit, quod ait Solinus.

populum iſtum callere arte ſagittaria] ſic vetuſtæ editiones & libri. ſic apud Spartianum, *callere peritia cæleſtium*. Ammianus qui Solinum in multis imitatur, lib. XVI. *alios item bellandi vſu diutino callentes aptius ordinans, his exhortationibus adiuuabat*.

Melibœa in hoc pede computatur] id eſt, in hoc tractu. prior editio habuit: *Melibœa iſthic habetur*.

fons Libethrus & ipſe Magneſiæ eſt] libri: *fons*
D *Libethrius*. κρήνη Λειβηθρία. ſic *flumen Himeraeum* ſuprà pro Himera. Plinio: *fons Libethra*. ἡ Λειβήθρα. Marcianus: *Magneſia cuius fons eſt Libethris*. ἡ Λειβηθρίς. Seruio: *Fons Libethros*.

Qui Edonij olim populi] ſcribe: *Edoni*. Græcè Ηδωνοί. Stephanus: Ηδωνοὶ ἔθνος Θρᾳκικὸν ἀπὸ Ηδωνοῦ, τοῦ Μύγδονος ἀδελφοῦ. τὸ θηλυκὸν Ηδωνὶς καὶ Ηδωναί. inde *Edonus Boreas* Virgilio, & *Edonæ hyemes* Statio:

Dulcius Edonas hyemes, Arctonque frementem,
Inſonat.

ita enim in Statio legendum non *Edonias*, quod ſtare per legem verſus non poſſet,
E Ηδωνίους. adde quod nec ita Græci dicunt, ſed Ηδωναί, vt ex Stephano notauimus. apud Lucanum lib. I.

Edonis Ogygio decurrit plena Lyæo.

non eſt ἡ Ηδωνίς, nec ſyſtolem fecit poëta, Hδονὶς ſcribens pro Ηδωνίς, vt vult Seruius, ſed legendum, *Odonis*. ἡ Ωδωνίς. *Odones* Thraciæ populus, vt *Biſtones*. inde Ωδωνίς mulier vt Βιστονίς. Dionyſius in Baſſaricis:

Μαίδων τ' ἄγρια φῦλα, καὶ Ωδόνες ἰκκαπάνοντο.

vel Emathium] perperam editi retro etiam Delriana: *Æmathiam*. eſt enim Ημαθία.

Pæonia ac Pelagonia] in quibuſdam libris,

Digitized by Google

Paphlagonia. quæ lectio & in Plinianis repe-citur, vtrobique vitioſa. hic autem inter-pungendum : *quà Septentrione tunduntur, Pæo-nia ac Pelagonia protegitur à Triballis, montanis exceſsibus aquilonio frigori obiecta*. Plinius : *par-tem eius Septentrionalem Pæonia ac Pelagonia pro-tegunt à Triballis*.

AD CAP. IX.

Pag. 25. B. *à veſperali plaga Dardani & Il-lyrij*] Marcianus ex hoc loco emendandus, nam & hinc ſumpſit : *Hæc in Thracium limi-tem terminum ducit : à meridie Epirotis habitatur: à veſpera Dardanis & Illyrijs*.

Strymon amnis facit terminum] Plinius : *dein Macedoniæ terminus amnis Strymon ortus in Hæmo*.

qui ab Hæmi iugis irrigatur] ineptè. nec enim amnes irrigantur, ſed irrigant. lege: *qui ab Hæmi iugis irrigat*. nam ita & libri. Marcianus : *ab Hæmi montis vertice defluens*.

continentique abſciſſum mille quingentorum paſ-ſuum longitudine] Plinius : *fretum quo montem Athon rex Perſarum continenti abſcidit, in longi-tudine paſſuum* MCCCCC.

Populi ſunt qui vt Oreſtæ dicerentur] malè antea *Oreſtida* quod πατρωνυμικὸν eſt de Ore-ſtis filiis. *Oreſtæ* populi ab Oreſte, vt *Æge-ſtæ*, ab Ægeſte. Oreſtas dicendos eſſe oſten-dit *Oreſtis* regio, ἡ Ὀρεστίς. Plinius : *& liberi Amantini, atque Oreſtæ*. vide Stephanum. Nugatur bonus Delrius qui Ὀρέστειον vrbem, cuius apud Euripidem mentio in Oreſte, ad hos Oreſtas transfert : quod verum ſit, ſi Arcadia in Macedonia eſt. verſus Euripidis:

—— σὲ δ' αὖ χρεὼν
Ὀρέστα γαίας τῆσδ' ὑπερβαλόντ' ὅρους
Παῤῥάσιον οἰκεῖν δάπεδον, ἐνιαυτοῦ κύκλον
Κεκλήσεται δὲ σῆς φυγῆς ἐπώνυμον
Ἀζᾶσιν Ἀρκάσιν τ' Ὀρέστειον καλεῖν.

Oreſtæ populi Macedoniæ ab Oreſte Oreſtis filio ſic dicti. *Oreſteum* vrbs Arcadiæ, quæ *Oreſtia* ab ipſo Oreſte appellata. Stepha-nus : αὐτὸς δὲ ὑπὸ ἐχίδνης θνήσκει εἰς χωρίον τῆς Ἀρκαδίας, τὸ λεγόμενον Ὀρέστειον. idem paulo poſt: ἔστι καὶ ἄλλη ἐν Ἀρκαδίᾳ Ὀρεστία, ἣν Εὐδαίμων καὶ Ὧρος διὰ τῆς διφθόγγου γράφουσι τὴν Ὀρέστειον.

rumor eſt militia mundi dimicatum] in qui-buſdam, quod & Camers obſeruat, *mili-tiam mundi dimicatam cum gigantibus*. quomo-do Solinus ſæpè loquitur, pro, *militiam mundi dimicauiſſe cum gigantibus*. ſic *certati ſunt*, pro certauerunt. *mundus* heîc propriè cœ-lum, vt ferè veteres vtuntur. & *militia mun-di*, militia cœleſtis.

quantis probationibus ibidem imperij] corru-ptiſſima hæc eſſe omnes vident, nec vllam prouident medicinam libri, qui omnes ſic habent. rectè me puto diuinaſſe : *vt penitus perſequamur quantis probationibus ab inde temporis indicia diuinæ expeditionis in hoc ſæculo perſeuera-uerint*. nihil aptius ad loci ſenſum potuit ex-cogitari, quodque propius accederet veſti-gia corruptæ lectionis. *inde temporis*, vt *inde loci*.

quæ ſunt ad inſtar corporis humani] partes non ſunt ad inſtar totius, nec oſſa ad inſtar cor-poris. libri ſcriptum exhibent vno conſen-ſu : *ad inſtar quæ ſunt è corporibus humanis*. id eſt, ad inſtar eorum oſſium quæ ſunt è cor-poribus humanis. ſic alibi loquitur, vt pau-lo ante : *inſcriptam ſuo nomine, loco vulneris, no-mine quem petebat*. id eſt, nomine eius quem petebat.

quibus oppugnandum impetitum cœlum credide-runt] ita libri omnes, quod & admiſimus. id eſt, quibus impetitum cœlum credide-runt, quod erat oppugnandum ; quod Gi-gantes oppugnare decreuerant, crediderit aliquis ex vtraque editione lectiones ſimul appoſitas, quarum vna habuerit, *quibus op-pugnandum cœlum crediderunt* : altera, *quibus impetitum cœlum*. quod factum ſexcentis in locis.

quæ in Theſſaliam & Æmoniam porriguntur] libri : quæ in *Theſſaliam, & Athamaniam contendunt*; optimus Regius : *& Amoniam*. Æmoniam & Theſſaliam eamdem eſſe ſu-prà dixit. cur heîc diceret Theſſaliam & Æmoniam. legendum igitur, *& Athama-niam*. Athamaniam quidam Illyriæ, quidam Theſſaliæ attribuebant. Stephanus : Ἀθα-μανία, χώρα Ἰλλυρίας, οἱ δὲ Θεσσαλίας. Hic Atha-mania Theſſaliæ intelligitur, quæ Perrhæbis vicina, haud longè ab Oſſa monte. ab ea parte montes altiſſimi. τὰ περὶ τὴν Ἀθαμανίαν ὄρη Straboni dicuntur lib. IX.

inacceſſas reliquit] antea erat, *intactas*.

quæ fluctuum confligijs tunc adeſa ſunt] ma-lim : *conflugijs*. συῤῥοίαις τῶν κυμάτων. Feſtus: *confluges loca dicuntur, in quæ vndique confluunt venti*. ita ſcribendum eſſe non *conflages* Gram-matici verba oſtendunt, qui à confluendo deducit. Nonio *confluges, loca in quæ diuerſi riui confluant*. τῶν ὑδάτων καὶ ὀχετῶν συῤῥοίαι. Li-uius Andromeda : *confluges vbi conuentu cam-pum totum inhumigant*. *Confluges* à confluo, vt *fruges* à fruo : inde *conflugium* συῤῥοία. quod de ventis etiam vſurparunt, pro loco ſcili-cet, in quem venti confluunt. ſic *confluuium ventorum* Cornelio Seuero, in Ætna:

Donec confluuio reſolutis æſtibus, amnis
Exilit.

heîc *conflugia fluctuum* ſunt vt dixi, συῤῥοίαι τῶν κυμάτων.

reduuiæ conchyliorum] τὰ κογχυλιώδη τὰ χηραμί-δων τρυπήματα. Strabo : εἰδέναι πολλαχοῦ πόῤῥω τῆς θαλάττης λίθους τε κογχυλιώδεις, καὶ τὰ κτενώδη, καὶ χηραμίδων τρυπήματα. Solinus : *reluuias conchylio-rum* heic vocat fragmenta, & λείψανα con-chyliorum & oſtreorum, noua certè ſigni-ficatione. notum enim quid ſit, *reduuia*. ſic infrà *reluuias eſcarum*, eodem ſenſu dixit: *Trochilos auis paruula eſt : dum reluuias eſcarum affectat, os belluæ huiuſce penetrat*. vocat *reluuias*, parua fruſta eſcarum quæ in dentibus cro-codili reſederunt. quæ Solino heîc *reduuiæ conchyliorum*, Mela Pomponius, *muricum Oſtreorumque fragmenta* appellat, in eadem re. de qua voce nos infrà.

quæ affatim mari expuuntur] θαλάσσης ἀνα-βράσματα, *maris eiectamenta*. Apuleius : *quæ*

vbique litterum ventis expelluntur, ſalo expunntur.

Pag. 25. E. *Nam Olympum ab Homero*] Hæc de Olympo quare in hunc locum retulerim, rationem ante reddidi. certè libros emendatæ editionis ſequutus ſum. Nam alij qui ex προεκδόσει exemplari fuere, in Theſſalia deſcribenda hunc montem ponunt. Geographus Anonymus ἀνέκδοτος: *Iulius Solinus de Theſſalia narrans de monte Olympo iſta retulit.* in exemplaria τῆς προεκδόσεως hic inciderat. Seruius Olympum montem Macedoniæ eſſe ait. Plinius: *in Olympo Macedoniæ monte non ſunt lupi.* Ὄλυμπος Straboni Μακεδονικὸν ὄρος.

ara eſt in cacumine dicata] quæ de Olympo Solinus heîc narrat, Pomponius de Atho: *Athos mons eſt adeo elatus, vt credatur altius quam vnde imbres cadunt, ſurgere. Capit opinio fidem, quia de aris quas in vertice ſuſtinet, non abluitur cinis, ſed quo relinquitur aggere, manet.* alios ſequutus fuerit auctores noſter qui hoc idem de Olympo tradiderint, nihil contra dico, dum ſciamus morem hunc eius eſſe perpetuum, vt hiſtorias ab aliis acceptas narret, locorum regionibus mutatis. cuius rei exempla non pauca in ſuperioribus notata nobis ſunt.

cuius altaribus, ſi qua de extis inferuntur] mirum genus loquendi: *ara eſt, cuius altaribus ſi qua de extis inferuntur.* quaſi altaria partes ſint ararum. Aras & altaria Grammatici ita diſtingunt, vt *aræ* ſint tam inferorum quam ſuperorum deorum: *altaria* tantum ſuperorum. an *altaria* αὐτὸ τὸ ἐπίπυρον vſurpauit? ἐπίπυρον pars eſt aræ ſumma & media, in qua ignis accenditur, & exta comburuntur. Seruius altaria etiam dici notat quæ in ara ponuntur. ſed hæc nihil ad rem. an *cuius* ad Iouem referendum? *ara Ioui dicata eſt, cuius Iouis altaribus quæ inferuntur.* ne ſic quidem ſana loquutio fuerit, ſed ita noſter loquitur. ſupra: *hoc pingue hæret harundinum comis: quarum capillamentis vnguentum legitur.* atqui comæ & capillamenta idem ſunt, vt hoc loco aræ & altaria.

Si qua de extis inferuntur, non difflantur] Nec minus hæc miror quam ſuperiora, immo etiam magis. Quæ exta inferuntur in aram quam ſummo vertice mons Olympus, non difflantur ventis nec pluuijs diluuntur, ſed cuiuſmodi relicta fuerint, eiuſmodi reperiuntur anno voluente. Atqui non exta ſic poſita in ara relinquebantur, ſed igne cremabantur. Nec de extis, ſed de cineribus extorum lignorumque quibus concremata fuerant exta, hoc traditum, non eos difflari, nec ventis dilui. Mela loco ſuperius citato: *de aris non abluitur cinis, ſed quo relinquitur aggere manet.* quo argumento ſupra ventos ac nubes eſſe verticem montis illius oſtenditur. Extorum proſiciæ in ara comburi ſolebant, vt dixi. quibus combuſtis, in cinerem libabant. agger cinerum ſic relinquebatur, quem voluente anno vt relictus fuerat, inueniebant, non diſſipatum nec dilutum. At minus mirum fuerit, non difflari exta, & omenta in ara poſita, & ſic relicta. Quid voluerit Solinus, neſcio. in Schedis Palatinis legitur, *difflaminantur* pro *difflantur.*

nec humentibus pluuiis diluuntur] ita edidit Delrius, quod fatetur addidiſſe ex ſuo libro, vt epithetum ſuum ſit pluuiis, vt ſpiritibus. Simile non eſt. *ventoſi ſpiritus* ſunt venti. Si *ſpiritus* abſque epitheto legeretur, vix de ventis poſſet intelligi. libri certè omnes, quos vidimus, & quos alij viderunt, quorum habuimus teſtimonium, carent illa voce *humentibus.* in quibuſdam repperi, *humoribus.* quod verum puto. ſic *pluuios humores* dixit, pro pluuia, vt *ventoſos ſpiritus* pro vento. Horatius: *qua nebulæ pluuijque rores.*

quidquid ibi ſemel eſt Deo conſecratum] Quid intellexerit, neſcio. nihil ibi deo conſecrabatur. perfecto ſacrificio, & concrematis extis, cinis in ara manebat, in aggerem cumulatus. voluente anno cum eadem cærimonia ſacrificiorum peragebatur, cinerum aggeres, quo relicti cumulo fuerant, reperiebant, nec à ventis diſturbatos, nec à pluuiis in lutum ſolutos.

Litteræ in cinere ſcriptæ] heîc aliquid tandem de cinere. Sed rem diuerſam facere videtur hunc cinerem, & exta quæ in aram ibi inferri & conſecrari ſolita dicit. Atqui cinis iſte ab illis extis igne conſumptis, & in cinerem redactis. quo in cinere ſcriptæ litteræ vſque ad alteram cærimoniam permanebant, adeo nihil ab auris & aëris iniuria patiebatur ille locus. Mela ſimpliciter ait cinerem quo relictus erat aggere permanere. ſciendum tamen eſt hanc periodum de cinere & litteris in eo ſcriptis, non extare in pleriſque exemplaribus. quare certum eſt in alterutra editione ea verba non fuiſſe. quæ fortean addiderit in ſecunda & recognita, quum in priore non haberentur.

Emathius qui primus in Emathia accepit principatum] libri quidam: *accepit. Emathus* etiam melius ſcriberetur, nam ita dictus ille à quo Emathia nominata eſt. vnde & Ἠμαθὶς ἡ χώρα. Græcus poëta:

——— Ἠμαθὸς ἥρως.

perperam heîc in Delriana excuſum fuerat, *Æmathius* & *Æmathia.* Iuſtino dicitur *Emathion*, Ἠμαθίων.

genuinus terræ habetur] γηγενής.

poſt hunc in Macedonis exortum Emathiæ nomen perſtitit] ab Ematho nomen Emathiæ permanſit vſque ad Macedonis exortum, qui de ſuo nomine Macedoniam appellauit. Ineptè omnes editiones habebant ante: *in Macedonijs exortum.* Macedo hic fuit Thyiæ Deucalionis natæ filius, & ſic maternus Deucalionis nepos, vt à Solino dicitur. Stephanus: Μακεδονία ἀπὸ Μακεδόνος τοῦ Διὸς καὶ Θυίας τῆς Δευκαλίωνος, ita legi debet, nõ ἀπὸ Μακεδονίας.

Digitized by Google

Pag. 26. B. *qui iuxta reſponſum datū à deo*] libri: *dictum deo*. id eſt, quod deus dixit. ſic alibi: *Peloponeſum Pelops regnatam. Dictum* autem propriè de oraculi reſponſo. vnde & *dictio* pro oraculo, ὁ χρησμός. Pacuuius:

Flexa, non falſa autumare dictio Delphis ſolet.

& apud Accium: *apertè fatur dictio.* ὁ χρησμός. ſic *dictum*, τὸ χρησθέν.

dixit Ægas, in qua ſepeliri reges mos erat] Plinius: *Oppida, Ægæ, in qua ſepeliri mos reges.* In Plinij libris ſcribitur, *Ægiæ.* Græcum eſt: Αἴγαι. vtroque enim modo dicebatur & Αἰγαὶ & Αἴγαι. Latinè *Ægiæ*, vel *Ægeæ.* à diſyllabo ἐθνικὸν Αἰγαῖος, à triſyllabo Αἰγεάτης. Iuſtinus de Carano: *vrbem Ædeſſam ob memoriam muneris Aegeas, populum Aegeatas vocauit.* ita ſcribimus non *Aegeadas*, vt editum eſt. Αἰγεάτας. Stephanus in voce Αἰγαί. Τὸ ἐθνικὸν ἀπὸ μὲν τοῦ δισυλλάβου, ἀπὸ δὲ τρισυλλάβου, εὕρηται καὶ οὕτως, Αἰγεάτης. ita diſtinguendum. dicit etiam reperiri huius vrbis nomen triſyllabum, hoc eſt Αἰγεαι, à quo gentile, *Aegeates.* ſic Ægeas Ciliciæ, *Aegeas* etiam appellat Sammonicus:

Qui celis Aegeas, qui Pergama, quique Epidauro.

τὸ αἴγειον eſt caprarium, vnde vrbs iſta Αἰγέαι vel Αἰγαί, id eſt caprariæ. *Aegia* in codice quodam Plinij, id eſt Αἰγεία.

ſucceſsit Carano Perdicca] ita & Iuſtinus. alij Perdiccam quartum faciunt à primo Carano. Vide Euſebium, & Scaligeri canonum Iſagogicorum librum tertium. ſed & nos hæc alibi diſcutiemus. nam mira auctorum diſſenſio ſuper Macedonum regum ſucceſſione. Primum in Macedonia regem nominatum fuiſſe Perdiccam ſcribit heîc Solinus. alij Caranum primum regem Macedoniæ numerant. Auſonius:

Et Caranus Pellæa dedit qui nomina regum.

Iuſtinus, Euſebius, aliique complures in hac opinione. Perdiccam nonnulli primum volunt fuiſſe. inter quos eſt Herodotus, qui Περδίκκην πρῶτον κτήσασθαι τὴν ἀρχὴν τῆς Μακεδονίας contendit. ſed ille Caranum non nominat, & Perdiccæ tribuit quod Solinus aliique Carano. Peloponneſiæ multitudinis ducem facit Caranum Solinus, Perdiccam Herodotus τῶν Τημενιδῶν, qui ex Peloponneſo venerant. Cum igitur ſucceſſorem Carani fuiſſe Perdiccam dicat noſter, perperam adijcit primum eum in Macedonia regem nominatum, quæ ſententia eorum eſt, qui Perdiccam primum Macedoniæ regem conſtituebant. Iam obſeruauimus in multis, hoc agere ſæpe Solinum, vt diuerſas ſcriptorum opiniones ὑπὸ μίαν σύνοψιν comprehendat.

II & XX Olympiade] Euſebius Perdiccam regnare cœpiſſe notat anno ſecundo vndecimæ Olympiadis.

primus in Macedonia rex nominatus] ita libri noſtri. nec erat cur illa verba expungeret Delrius, *in Macedonia.* ſi libros ſuos audijt, nos & noſtris auſcultauimus. ſed in mala eum exemplaria incidiſſe, quibus vſus eſt in hoc auctore caſtigando ex multis coniecturam fecimus. nec meliori iudicio vſum, etiam palam eſt.

cui Alexander Amyntæ] Perdiccæ ſucceſſiſſe Alexandrum Amyntæ filium vult. diximus, & verum eſt variare auctores in ordine, & tempore ſucceſſionis Macedonum Regum. ſed nemo auctor Perdiccæ illi primo ſucceſſorem dedit Alexandrum. Amyntæ quippe filius fuit, cui & ſucceſſit. Herodotus ſcribit Perdiccam ὄγδοον ἀπόγονον fuiſſe. Euſebius quoque ſeptimum à Perdicca hunc Alexandrum numerat. Iuſtinus ſextum, omiſſo Alceta. Diodorus etiam Alexandrum patri Amyntæ ſucceſſiſſe tradit. Verum ex ipſo Solino oſtendamus grauiter hallucinari Solinum. Perdiccæ ſucceſſorem dat Alexandrum, Alexandro Archelaum. Perdiccas ſecunda & vigeſima Olympiade regnū accepit: Archelaus hic regnare cœpit ineunte Olympiade octaua & octogeſima. Nam hic eſt Archelaus vel ipſo auctore Solino qui Euripidē poëtam ſummum amicum habuit. vnum autem Alexandrum inter Perdiccam & Archelaum ponit, ſic Perdiccam cum Alexandro regnaſſe oporteret annos CCLXIV. vel ipſius Solini calculo. Euſebius ab exitu regni Perdiccæ ad initium Archelai computat annos CCLIII. quot annos regnaſſe oporteret Alexandrum, ſiquidem regnum ab Perdicca accepiſſet, & reliquiſſet Archelao. quod non poteſt eſſe. Sic ſibi ſemper ſimilis deprehenditur Solinus. Cui auctori qui fidem ſuam obſtringunt, parum ſecurè ambulant.

Succeſſus eius ampliandis opibus proficiebant] hæc verba reſtituimus auctoribus libris, *ampliandis opibus*, quæ ex librorum auctoritate ſe eieciſſe fatetur Delrius. noſtrorum, vt opinor auctoritas debet præualere. Alexandrum Amyntæ filium diuitem habitum fuiſſe dicit. nec immerito, inquit, nam ſucceſſus eius ampliandis opibus affluenter proficiebant. & verba illa omnino neceſſaria ſunt. etenim deſignant quinam ſucceſſus Alexandro fluxerint. argentarij nimirum, & οἱ χρηματιστικοί.

donis tenuerit liberalibus] tenere aliquem donis liberalibus, eſt fouere, ſuſtentare. & *tolerare vitam*, ſic & *tenere* aliquis artificio ſuo dicitur. & *tenere ſe.* quod perperam mutant apud Suetonium: *hoc artificio ſe tenebat.* id eſt, ſe ſuſtentabat, & alebat. haud diſſimiles loquutiones, quibus *roborari* aliquis ſtipendiis dicitur, & *fulciri.* de quibus ad Hiſtoriam Auguſtam. ſic ἐρείδειν Græci de quo nos alibi. *tenuit* autem heîc habent libri, non *tenuerit.* & ſic loquitur alibi noſter de equo Cæſaris: *primores eius pedes veſtigij humani effigie tradunt fuiſſe: ſicut ante Veneris genitricis ædem locatus eſt.* & alibi: *poſtmodum vicerunt vitia noſtra, & ſenatui adeo placuit odorum delitia, vt ea etiam in pœnalibus tenebris vteretur: ſicut L. Plotium L. Planci bis conſulis fratrem, proſcriptum à triumuiris, in Salernitana latebra vnguenti odor prodidit.* & cap. LIII. dat & India Margaritas, dat & littus Britannicum: *Sicut diuus Iulius thora-*

Digitized by Google

cem, quem Veneri genitrici in templum eius dicauit, è Britannicis Margaritis factum, ſubiecta inſcriptione teſtatus eſt. ita hoc loco: *voluptati aurium deditus: ſicut plurimos qui fidibus ſciebant, in vſum oblectamenti donis tenuit liberalibus.* ὡς καί. voluptati aurium deditus, vt teſtatur, quod plurimos tenuit donis liberalibus, qui fidibus ſciebant. non obuia hæc loquutio, nec communis vſus.

Pag. 26. C. *ab hoc Archelaus regnum excepit*] non ab Alexandro regnum excepit Archelaus, ſed à Perdicca, qui Alexandro ſucceſſit. neque in hoc diſſentiunt auctores. Archelaus Perdiccæ filius, vt Perdiccas Alexandri. quem Perdiccam octo & viginti annos regnaſſe auctor eſt Euſebius. Archelaum regnum occepiſſe anno vltimo ſeptimæ & octogeſimæ Olympiadis, Aminonis magiſtratu, quo anno Pericles mortuus. ἐπ' Ἀμείνονος ἄρχοντος. perperam Ἐπαμείνονα ἄρχοντα indigetant libri quidam. Athenæus: Περικλῆς δὲ ἀποθνήσκει κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἐπ' Ἀμείνονος ἄρχοντος. malè editum eſt Ἐπαμείνονος. Scholiaſtes Euripidis, in argumento Hippolyti: ἡ σκηνὴ τοῦ δράματος ὑπόκειται ἐν Θήβαις, Ὀλυμπιάδι ὀγδοηκοστῇ ἑβδόμῃ ἐπὶ Ἀμείνονος ἄρχοντος. corrumpunt dum corrigunt, Ἐπαμείνονος ἄρχοντος. nunquam Græci ita loquuntur. hoc enim eſſet, *Epaminone regnante.* at Ἄρχων magiſtratus nomen. itaque ſemper dicunt, ἐπὶ ἄρχοντος τοῦ δεῖνα καὶ δεῖνα. ſub illo aut illo Magiſtratu. nunquam aliter Græcos auctores loqui reperies. Ἀμείνων nomen proprium, vt Latinis, *Melior.* corrigendum quoque apud Laërtium, Πλάτων δὲ ἐπὶ Ἀμείνονος γέγονεν. perperam vulgo eſt Ἀμεινίου, quod Græcum non eſt; Nam Ἀμεινίας non Ἀμινίας dicitur. Haud negem tamen quin Græcum ſit Ἐπαμείνων, à quo addita ſyllaba nomen proprium Bœotium Ἐπαμεινώνδας. ſic Ἥρων, Ἡρώνδας. Poëta fuit, cuius ſcazontas ſæpe citant Athenæus, & Stobæus. Χάρων, Χαρώνδας. Καλλίων, Καλλιώνδας. ſic vocabatur frater Arati poëtæ. Κλέων, Κλεώνδας. & ſimilia.

quam regali gloria illa præ ſe tulit] non peius eſt quod habuerunt editiones Delriana priores: *Græco potius animo quam regali, gloriam illam præ ſe tulit.* Nam quod in libris legitur, *gloria illa*, vitio factum librariorum, qui ſæpe hanc litteram omittunt. vt infrà: *in Thracia pergere* pro *in Thraciam.* Ita igitur lege, vt eſt in antiquitus editis. Quod ait autem noſter Archelaum Pythias & Olympicas palmas quadrigis adeptum fuiſſe, vereor ne more ſuo Arceſilaum cum Archelao confundat: regem Cyrenæorum, cum rege Macedonum. Arceſilaus vltimus Battiadarum Olympiade octogeſima victoriam Olympiæ reportauit, ἅρματι. idem & Pythicam palmam adeptus quadrigis, prima & trigeſima Pythiade, cui ἐπίνικα ſcripſit Pindarus. de Archelao id nemo prodidit.

Perdiccæ primo data copia] libri alij *primo*, alij *primum.* malim, *primo.* ex tribus Amyntæ filijs maior natu Alexander, quo exempto, ex duobus reliquis primus Perdiccas, cui & ſucceſſionis propterea facta eſt copia.

coitu draconis conſtatam affirmaret] ſic libri, & editiones, quod mutatum non oportuit. ita in libris Ponticis erat loquutus:

—— *placido dea proſata mundo.*

forma ſupra hominem auguſtiore] ex duabus hæc lectio concinnata. quarum altera fuit: *forma ſuprà hominem, ceruice celſa.* altera: *forma auguſtiore, ceruice celſa.* ſexcenta in hoc auctore talia ſunt.

ſic morbo vinulentiæ] libri omnes, *ſicut.* & paulo poſt: *exemptus eſt.* ita igitur diſtinguendum: *vino & ira victus ſicut morbo vinulentiæ apud Babylonem humiliore quam vixerat fortuna exemptus eſt.* ita loquutus eſt paulo ante: *voluptati aurium indulgentiſſimè deditus: ſicut plurimos qui fidibus ſciebant, dum vixit, donis tenuit liberalibus.* ita enim ibi ſcriptum præferebant veteres libri. Vide quæ ibi notamus.

Lapidem gignit, quem Paantidem vocant] ſcripti omnes Soliniani habent, *Paaniten.* Pliniani: *Paantidem.* ſcribe: *Pæonidem.* vel certè *Paanitem.* nam nihil refert. Παιήων deus medendi, qui & Παιάν. vt Ποσειδάων, Ποσειδᾶν: Ἀλκμάων, Ἀλκμάν. *Pæonites* vel *Pæanites* dictus hic lapis quod medeatur parturientibus. Idem & ἐγκυμονίτης, vel ἐγκυμονὶς quod concipere ipſe & parere putaretur. ſic enim fortaſſe emendandus Plinius in huius lapidis nomine vulgo corruptiſſimus: *Pæonides quas quidam encymonidas vocant, prægnantes fieri, & parere dicuntur, mederique parturientibus.* ἐγκύμων γυνὴ, mulier prægnans, hinc ἐγκυμονὶς lapis, aut etiam κυημονίδες. nam & κυημάδες dicuntur γυναῖκες ἔγκυοι. in vulgatis legitur *gemonides.* ſed libri ibi legunt, *geamides.* & in Indice: *Pheantides ſiue Ceanides.* pro *ceantides.* quod eſt κυαντίδες. κυαίνειν eſt κύειν, parturire. inde κυαίνης & κυανὶς. an φυτίδες vel φυτανίδες? de *Pæanide* vel *Pæanite* vix eſt dubium quin verum ſit, παιών, παιάν: vt ποσειδῶν, ποσειδᾶν. hinc *pæonia artes*, Medicæ. & παιωνία herbæ genus. inde παιανίτης λίθος vel παιανὶς, ſiue παιωνίς. Scripſimus hoc loco: *hunc eumdem & concipere, & parere, & parturientibus opitulari fama prodiga eſt.* quod & veteres quædam editiones retinent, non ſolùm libri. & Plinius confirmat. Ediderat Delrius cum peioribus: *hunc eumdem & concipientibus & parientibus opitulari fama prodiga eſt.* at fama non nimium veri prodiga eſſet, ſi lapidem parientibus tantum opitulari diceret. Lapidum parientium extat apud Plinium non vna mentio. An *Pæonites*, à Pæonia Macedoniæ?

Nunc in Thraciam locus pergere] libri: *in Thracia*, vt ſuprà: *gloria illa.* pro gloriam illam. Sequitur: *& ad validiſſimas Europæ gentes vela obuertere.* in Palatino quodam libro, *ſtilum obuertere* legebatur. in Regio eſt: *vel auertere.* vt ſcribendum videatur: *vela vertere.* Plautus: *vt ventus in alto eſt, ita velum vertitur.* & *verſoria* apud eumdem quo velum vertitur. *Hic ventus nunc ſecundus eſt, cape modo verſoriam.* ita *pedem* vocabant. Nam *pedem tenere* in naui

dicebatur, qui præerat tendendis, proferendis, vertendiſq. velis. Seruius: *per ſortem diuiſi ad officia remigandi, quis proreta eſſet, quis pedem teneret*. id eſt, quis verſoriam teneret. Inde *facere pedem* pro nauigare. inde & prouerbium Græcum, ἐπίσχες μηδεὶς, τὸν πόδα διώκεις. quid ſit *pes veli* nos infrà dicemus.

AD CAPVT X.

Pag. 27. B. *luctuoſa ſunt puerperia*] Palatinæ ſchedæ: *luctus ſunt puerperia*. ex Mela: *lugentur apud quoſdam puerperia*.

& honoris loco iudicatur multiplex matrimonium] in priori editione lectum fuit: *honoris loco indicatur redundantia coniugum*. in vulgatis erat: *honoris loco ducunt multiplex coniugium*. de hac multiplicitate coniugiorum apud Thracas elegantiſſimi Menandri verſus apud Strabonem, nec ſatis emendati leguntur, quos huc afferam, vt legendi ſunt & diſtinguendi. ſic loquitur apud eum aliquis oriundo Geta:

Γαμεῖ γὰρ ἡμῶν οὐδὲ εἷς εἰ μὴ δέκ', ἢ
Ἕνδεκα γυναῖκας, δώδεκα δ' ἢ πλείους τινές.
Ἂν τέτταρας δ' ἢ πέντε γεγαμηκώς, τύχῃ
Καταστροφῆ τις, ἀνυμέναιος, ἄθλιος
Ἄνυμφος οὗτος ἐπικαλεῖτ' ἐν τοῖς ἐκεῖ.

ſi cui forte, inquit, mori contigerit quattuor, aut quinque tantum vxoribus relictis, hic infelix cenſetur. καταστρέφειν eſt mori. & καταστροφὴ, exitus & finis. Quæ heîc habet noſter de moribus Thracum è Pomponio Mela expreſſit.

quæ præ alijs ſpecie valent ſubhaſtari volunt] hæc vera lectio eſt, quam Delrius nullo prorſus iudicio, in ſua editione mutauerat in *ſubarrari*. exempla quæ adducit huic ſcripturæ confirmandæ, nihil ad rem faciunt. more Romano vxores à viris ſubarrãtur cum arris ſponſalitiis donãtur, quod ἀρραβωνίζεσθαι Græci recentiores, & ἱμαλίζεσθαι dixerunt, vt alibi explicauimus. quod erat idẽ ac μνηστεύεσθαι ſiue deſponſari. at hoc peculiare apud Getas, quod virgines earum ſub haſta venumdabantur. an non hoc ſatis oſtendit quod ſequitur? *& licentia taxationis admiſſa, non moribus nubunt ſed præmijs*. Mela quo accepit: *nuptura virgines non à parentibus viris traduntur, ſed publicè, aut locantur ducendæ aut veneunt*. quis ignorat *ſubhaſtari* eſſe ſub haſta vendi? Firmicus de errore Prof. Rel. *vendebatur Deus, vt prodeſſet emptori, & emptor ſuppliciter adorabat quidquid paulo ante viderat ſubhaſtatum*.

herbarum quas habent ſemine ignibus ſuperiacto] & hic locus ex Pomponio Mela expreſſus: *vini vſus quibuſdam ignotus eſt: epulantibus tamen vbi ſuper ignes quos circumſident, quædam ſemina ingeſta ſunt, ſimilis ebrietati hilaritas ex nidore contingit*.

Strymonem accolunt dextro latere Denſelatæ] in altero Regio: *Denſeletæ*. ita & Plinio vocantur: *amnem Strymonem accolunt dextro latere Denſeletæ, & Mædi*. Græcis ſcriptoribus Δανθαλῆται. ita enim Theopompo vocatos notauit Stephanus. Ptolemæo Δανθηλῆται, & regio eorum, Δανθηλητική. Romani qui *Denſeletas* dixerunt, more Laconũm fecerunt. Nam &

A hi Δανθαλῆτας appellant, vt Ἀσαία & σιός. pro ἀθῆνα & θεός. corrige Marcianum: *& qui à dextra parte Strymonis degunt Beſſi & Denſeleta vſque ad Neſtum amnem qui Pangæum ambit*.

Beſſorum quoque multa nomina] Denſeletas ait Strymonem accolere dextro latere, Beſſorum quoque multa nomina, cum tamen ex Plinio certum ſit Beſſos non dexterum latus Strymonis accolere, ſed læuum. *Læuo*, inquit, *Digerri, Beſſorumque multa nomina ad Neſtum amnem ima Pangæi montis ambientem*. Sed hæc curat ſcilicet Solinus.

aduſque Neſtum amnem] libri omnes Solini:
B *Meſtum*. & ita in veteribus Plinij. nec aliter ſcripta exemplaria Marciani; vitioſè tamen. Ptolemæus *Neſſum* appellat, aitque Macedoniam & Thraciam diſterminare. Νέσσον quoque vocat auctor Epitomes Strabonis. Strabo ipſe Νέστον. Hic fluuius non poteſt idem eſſe cum Neſto Illyrici, à quo regio Νεστὶς & populi Νεστοί. Stephanus: Νέστος πόλις καὶ ποταμὸς Ἰλλυρίας. Scylax Caryandæus: μετὰ δὲ Νεστοὺς ἐστὶν ὁ Νάρων ποταμός. longè ab illis locis *Neſſus* Thraciæ qui in mare influit prope Abdera & Maroneam. Νέσσος fortaſſe ille Thracicus, Νέστος Illyricus amnis dicendus. confundunt
C tamen hæc nomina auctores, & Νέστον etiam vocant, τὸν Θρᾳκικόν. reapſe vero confundendi non ſunt, vt vulgo faciunt eruditi, diuerſi enim ſunt. Theophraſto, ὁ Νέστος ἐν τῇ Ἀβδηρίτιδι. hoc eſt.

Hebrum Odryſarum ſolum fundit] lege & diſtingue apud Plinium: *inde Bryſas, Sapæos, Odomantes. Odryſarum gens fundit Hebrum, accolentibus Carbiletis, Pyrogeris*, &c.

Briantas] veteres editiones: *Priantas*. atque ita Plinio. Herodoto Βρίαντις. Hæ litteræ ſæpe mutantur inuicem. Πεῤῥαιβὶς in Perrhæbica, qui alij ſunt.

D *Dolencos*] male edebant: *Dolongios*. Δόλογκοι Stephano. ἀπὸ Δολόγκου qui Bithyni frater. *Dolonca* Plinio οἱ Δολόγκοι.

Thynos] libri: *Thunos*. ſunt Θυνοί. Doloncos & Thynos iungit. Thrace Titanis ex Ioue habuit Bithyn, à quo Bithyni: ex Saturno Doloncum, à quo Dolonci. Bithyni & Thyni populi olim Thraciæ, qui in Aſiam commigrarunt. vide Strabonem lib. vij. & xij. diuerſi ſunt ab his Θοῦνοι, *Thunni* Sarmatæ, vicini Caſpiis, de quibus Dionyſius:

Θοῦνοι δ' ἑξείης ἐπὶ δ' αὐτοῖς Κάσπιοι ἄνδρες.

Priſcianus:

Hinc Thunni ſequitur, poſt fortis Caſpia proles.

E hi ſunt qui & *Chuni* dicti ſunt & *Hunni*, Χοῦνοι. Ptolemæo, Οὖνοι, & Θοῦνοι iidem ſunt, diuerſi vt dixi ab his Thraciæ Thynis.

Corpili] Plinio, *Corpilli*. ſunt Κορπίλοι Græcè. Stephanus: Κορπίλοι Θρᾳκικὸν ἔθνος. ἡ χώρα Κορπιλική. ἡ γὰρ Αἶνος κεῖται κατὰ τὴν πρότερον Ἀψινθιάδα, νῦν δὲ Κορπιλικὴν λεγομένην. ita ſcribendum apud Stephanum. Ptolemæo Καρπιλικὴ dicitur, forte Κορπιλική. Κορπίλους quoque vocaſſe & Κορπιλικήν, ſeries litterarum in Stephano probat.

Sithonia gens quæ nato ibi Orpheo vate] Apollonius

Digitized by Google

lonius Rhodius prope Pimpleam natum auctor eſt:

---- τόν ῥά ποτ' αὐτὴ
Καλλιόπη Θρήϊκι φατίζεται εὐνηθεῖσα
Οἰάγρῳ σκοπιῆς Πιμπληΐδος ἄγχι τεκέσθαι.

hanc Pimpleam alij montem Thraciæ, alij fontem, alij locum iuxta Pieriam eſſe volunt. Πίπλεια & Πίμπλεια Græci plerumque ſcribunt, vnde *Pipletes vates* Orpheus dicitur Apuleio lib. XI. Mileſiarum, his verbis, quæ hactenus eruditorum virorum coniecturis multum vexata nihilo emendatiora relicta ſunt. ſic ea igitur ex veſtigiis antiquarum editionum & librorum emaculanda: *ſic in modum ſuperbi iuuenis Aonii, vel Muſæi vatis Pipletis laceratus atque diſceptus domo proturbor.* ſuperbus Iuuenis Aonius eſt Pentheus. *Aon* & *Aonius* quare dicatur notum eſt. nam & *Aonia Thebæ* dictæ. & *Muſæus vates Pipletes* eſt Orpheus à Pipla Thraciæ loco vbi natus eſt. Πιπλήτης, *Piplites*. at *Piplitis*, τοῦ Πιπλήτου vt *Mendetis* apud Suetonium, τοῦ Μενδήτου. *In Apollonij Menditis libris* Θεολογουμένων. Ἀπολλωνίου τοῦ Μενδήτου. à Piplea, *Pipleides* muſæ apud Varronem lib. VI. de L. L. Acron etiam notat *Pipleadas* aliquibus à peplo genere veſtis dictas adnotat. Certe in antiquis Strabonis exemplaribus Πίπλεια & Πίμπλεια ſcriptum extare notarunt eruditi. Heſychius: Πιπλίαι αἱ μοῦσαι ἐν τῷ Μακεδονικῷ Ὀλύμπῳ, ἀπὸ κρήνης Πιπλίας. ita ſcripſiſſe arguit ſeries litterarum. Inde *vates Pipletes* Orpheus. apud Sithonos eum natum noſter habet à Plinio: *circa Ponti littora Moriſeni Sithonijque Orphei vatis genitores obtinent.*

Pag. 26. B. *qua nato ibi Orpheo inter principes indicatur*] ita optimus Regius cum aliis æquè vetuſtis, & ad oram: *decus addit nomini.* quæ lectio eſt σχολιώδης.

ſiue ſacrorum ſiue cantuum ſecreta in Serrio promuntorio] ſcripti noſtri optimi, *Sperchino*. Schedæ Palatinæ: *Spergino*. in prima editione, *Sparchino*. ceteræ editiones: *Sperchio*. Martianus, qui hinc habet: *Nam in Spartio promuntorio ille vitam aut ſacris impendit, aut fidibus.* ſcripti eius codices quos vidimus ibi habent, *Spertio*, & *Sperchio*. Sanè *Sperchinum* aut *Sperchium* eſt Σπέρχειον. Sed promuntorium hoc nomine in illis locis nullum eſt, quod ſciam. Ptolemæus Σπερχεῖαι. vrbem in Phtiotide memorat ad ſinum Pelaſgicum, non longè ab oſtijs fluminis Sperchij. an promuntorium inde Sperchium aut Sperchiuum finxerit noſter, meum non eſt diuinare. cum multa è Pomponio ſumpſerit, & hoc etiam ab illo mutuatus eſt. ſed qua fide videamus. eadem certè qua & in alijs ſolitus eſt. ſic ille ſcribit: *deinde promuntorium Serrium, ex quo canentem Orphea ſecuta narrantur nemora, & Zone.* ita hodie legitur apud Melam ex emendatione Hermolai. nam ante Hermolaum legebatur: *deinde promontorium Scripium.* atque ita hodie ſcriptum præferunt quantum eſt vbique veterum exemplarium. quin tamen rectè ab Hermolao ita fuerit emendatum, nemo auſit dubitare. Serrium & Zonem Plinius etiam iunctim & in propinquo ponit:

A *Mons Serrium, Zone tum locus Doriſcus.* Scriptum antiquitus in Mela fuiſſe videtur, *Serphium* pro *Serrhium*. vt P & R ſæpe confunduntur. ſic in Hiſtoria Auguſta *Arpianus* pro *Arrianus* ſcriptum offendi. inde igitur *Seriphium* pro *Serrium* propagatum eſt. quomodo apud Pomponium legerit Solinus, neſcio, ſed apparet eum in mendoſos codices incidiſſe, aut certè *Sperchium* pro Serrio ſomniauiſſe. Verùm his finibus non ſe tenuit oſcitantis eius animi hallucinatio. ex Serrio nemora ſequuta eſſe canentem Orphea, quaſi res valde memoratu digna narratur. atqui veriB ſimile eſt non ex Serrio tantum, ſed ex locis circumcirca vicinis nemora eum ſequuta eſſe, & ad cantum eius acceſſiſſe. Intelligunt fortaſſe in Serrio ceciniſſe. Ergo ita potius dixiſſet Pomponius quàm *ex Serrio*. ne tempus teram otioſè, ſcripta Pomponij exemplaria quæ inſpexi, ſic locum illum legendum monſtrant: *deinde promuntorium Serrium, & quo canentem Orphea ſequuta narrantur etiam nemora Zone.* nec enim vna littera minus inſignitum habent. ex Pieria Zonen vſque nemora canendo attraxit Orpheus. Ergo Zonen vſque ſequuta ſunt nemora canenC tem Orphea. Sine dubio Mela reſpexit cum illa ſcripſit, ad hæc Apollonij:

---- κείνης ἔτι σήματα μολπῆς
Ἀκτῆς Θρηϊκίης Ζώνης ἔπι τηλεθόωσαι
Ἑξείης στιχόωσιν ἐπήτριμοι, ἃς ὅγ' ἐπιπρὸ
Θελγομένας φόρμιγγι κατήγαγε Πιερίηθεν.

Adhuc, inquit, ſtant in littore Threicio quod Zone appellatur ordine plantatæ arbores, quæ ex Pieria eo vſque canentem Orphea ſequutæ fuerant. In acta igitur, quæ *Zone* appellatur illæ arbores, quæ canentem Orphea ſequutæ ſunt, non in promuntorio Serrio. Nicander quoque in Zonæ promuntorio arbores illas Orphei collocat:

D Ἔξεις ἵνα ζωναῖ ατ' ἴρη χίονεσσι φάληρα
Καὶ δρύες Οἰαγρίδαι.

idem alio loco:

Καὶ μὴν ὑπὸ Ζωναῖοι ὅσες δρύες ἀμφί τε φηγοὶ
Ῥίζοθεν ἐστήσαντο, ἀνίστησαί τε χορείαν
Οἴην παρθενικαί.

ſic non vna animaduertenda eſt hoc loco exerratio Solini. *ſperchium* pro Serrio dixit, deinde Serrio tribuit ex male acceptis Pomponij verbis, quod ille de Zone ſcripſit. præterea non Serrium ſolum, ſi forte & illud, ſed & Pieriam & Pimplam & Hæmum & Rhodopen cantibus & ſacris ſuis E celebraſſe fertur Orpheus. Mela ibidem: *montes interior attollit, Hæmum & Rhodopen, & Orbelon ſacris Liberi patris & cœtu Mænadum, Orpheo primum initiante celebratos.* quæ Solinus ad Sperchium inauditum promuntorium tranſtulit.

regio Maronea, in qua Tinda oppidum fuit] quantum eſt librorum Solini, habent omnes, *Tirida*. nec ſecus Pliniani. in Marciani quidem editis eſt *Tinda*, ſed qui manuſcripti ſunt, exhibent *Tirda*. pro *Tirida* ni-

Digitized by Google

mirum. Si *Tirida* ſcripſiſſet, eſſet Τίειζα. ſic Λαζοὶ, *Ladi*. Τεαπίζα, *trapedia*. Κυζικὸς, *Cyzicus*. Sed Τίειζα in Paphlagonia ponit Stephanus. Nec Ptolemæi Τίεισα poſſit eſſe, quod tamen volunt eruditi quidam. Etenim Ptolemæus eas tantum vrbes recenſet, quæ ſuo extabant. Tiridam iampridem extitiſſe, nec amplius eſſe ſcribit Plinius, & ex eo noſter. præterea loca non reſpondent. *Tinda* igitur Plinius ſcripſerit, quæ vitio librariorum diſiuncta ac diuiſa littera in duas poſtea facta eſt *Tirida*. quod in aliis multis animaduerti. Hoc mendum in Plinij codicibus iam Solini æuo hæſiſſe veriſimile eſt. Τίνδη vrbs Thraciæ, quam Chalcidenſes condiderunt, inquit Stephanus. eo tempore Chalcidenſes hanc coloniam extruxiſſe videntur, quo Clazomenij & Teij Abderam. Sic Tindam & Abderam vicinas inde liquet fuiſſe, quæ ab his Aſiæ populis, Chalcidenſibus & Clazomenijs ſunt occupatæ, cum in Thraciam migrauerunt, dominium Perſarum minimè tolerantes. Turrem Diomedis, hanc vrbem vocare videtur Mela: *Turris quam Diomedis vocant, ſignum fabulæ remanet.* nec quidquam reor mutandum in verbis Pomponij. ex eo enim habere Solinum palam eſt, quod hîc ſcribit, vrbem Diomedæam Tiridam æuo ceſſiſſe, ſolumque turris veſtigium adhuc durare. qui tamen Pomponij ſenſus non eſt. ex Plinio ſumpſit nomen vrbis, reliqua de turris veſtigio & Pomponij verbis rectè ſibi adaptare eſt viſus. Sed ſi Tinda heîc legimus, quum eam à Chalcidenſibus conditam eſſe conſtet, longe vtique poſt Diomedis tempora, non id oppidum Diomedis fuiſſe potuit, niſi dicamus inſtauratam tantum à Chalcidenſibus colonia deducta, retento priore nomine, ſicut Abdera Teij condiderunt. Dicit Plinius in illis locis fuiſſe oppidum Tindam Diomedis equorum ſtabulis dirum, hoc ſignificare non amplius extare. *nunc ſunt*, inquit, *Dicæa, Iſmaron, locus Parthenion, Phaleſina, Maronea, prius Ortagorea dicta.* at noſter heîc in Maronea regione Tirida oppidum Diomedis ſitum fuiſſe docet. quod eſt falſum, & abſurdum. Maroneam quippe vrbem non regionem nominant auctores. Ptolemæus: Ἄβδηρα, Μαρώνεια. Stephanus: Μαρώνεια, πόλις Κικονίας κατὰ τὴν ἐν Θρᾴκῃ χερρόνησον. ἐν δὲ, λίμνη Μάρις, ἐν δὲ Μαρώνεια πόλις. Demus regionem circa vrbem Maroneam eodem nomine fuiſſe appellatam, certè non in ea fuit Tirida. Mela: *Tum Schœnas fluuius, & ripis eius adiacens Maronia. Regio vlterior Diomedem tulit, immanibus equis mandendos ſolitum obiectare aduenas, & iſdem ab Hercule obiectum. Turris quam Diomedis vocant, ſignum fabulæ remanet.* vides ripis Schœnæ fluuij adiacere Maroniam vrbem, regionem vero vlteriorem tuliſſe Diomedem, in qua & vrbs eius fuit, tantum abeſt vt in Maronia regione fuerit, cum ex his ſatis conſtet nullam fuiſſe Maroneam re-

A gionem. Certo tamen certius hanc Maroneam regionem è Pomponio hauſiſſe Solinum, ita nimirum legendo: *& ripis eius adiacens Maronea regio vlterior Diomedem tulit.* ita decipi & errare nouum non eſt Solino, immo mos eſt. *Schœnon* fluuium vocat Mela cui adiacet vrbs Maronea. in ſcriptis vocatur, *ſtenos.* à Biſtonio ſtagno non longè erat. Marcianus Heracleota:

> ---ὅν δὲ τὴν πρὸς ἀνατολὴν
> Μηρῶν, λαβοῦσα πωνομ' ἀπὸ τῆς Βιστόνων
> Θρᾳκῶν προσμήκης ἐστὶ λίμνη Βιστονίς,
> Εἶτ' ἡ Μαρώνεια οὗ κατοικῆσαι τὸ πρὶν
> B Τοὺς Κίκονας ἱστοροῦσι τοὺς ἐν Ισμάρῳ,
> Αὐτὴ δὲ Χίων ἐγένεθ' ὕστερον κτίσις.

Strabo: ἡ ὑπέρκειται λίμνη μεγάλη ἡ Βιστονὶς, εἶτα πόλις Μαρώνεια. incertus auctor apud Stephanum Μαρίδα vocat. ἐν δὲ λίμνη Μαρὶς, ἐν δὲ πόλις Μαρώνεια. Solinus qui Pomponium hoc loco legit & exſcripſit: *deinde ſtagnum Biſtonium: nec longe regio Maronea.* ita legiſſe apud Melam videtur. & certè ita emendauerim, *ſtagnum Biſtonium*, aut *Biſtonis*. quo nos ducunt manifeſta veſtigia veteris ſcripturæ. vox *fluuius* à ſciolis addita eſt. Sed hæc ad C Pomponium ipſum pluribus.

quam Diomedis ſoror condidit, & à ſe vocauit] ergo Ἀβδήρα vocabatur ſoror Diomedis. alij ab Abdero Herculis delicio dictam volunt, quem Diomedis equi diſcerpſerunt. Auctor Epitomes Strabonis. Stephanus cuius verba ita emendenda: Ἄβδηρα πόλεις δύο, ἡ μὲν Θρᾴκης ἀπὸ Ἀβδήρου τοῦ υἱοῦ Ἑρμοῦ, Ἡρακλέους ἐρωμένου, ὃν αἱ Διομήδους ἵπποι διεσπάσαντο. Apollonius lib. II. τὴν δὲ Βιστόνων ἐπιβεβηκυιῶν τὰς μὲν ἵππους παρέδωκεν τῷ Ἀβδήρῳ φυλάσσειν, ὅντα δὲ τὸν Ἑρμοῦ παῖς Ἡρακλέους ἐρώμενος. ὃν αἱ ἵπποι διέφθειραν ἐπισπασάμεναι. Hyginus Abderum Diomedis famulum, & ab Hercule interfectum D dicit: *Diomedem regem Thraciæ, & equos quattuor eius, qui carne humana veſcebantur cum Abdero famulo interfecit.* ſed conſtantia veri non eſt in fabulis requirendi. Tzetzes ab Hercule conditam Abderam memorat, occiſo Diomede. idem Abderum Ἡρώου filium vocat. corrige, Ἑρμοῦ.

> Ἄβδηρον τὸν Ἑρμοῦ δὲ τὸν Ἡρακλέους φίλον.

Marcianus:

> Τῶν δ' ἐπὶ θαλάττῃ κειμένων ἐστὶν πόλις
> Ἄβδηρ' ἀπ' Ἀβδήρου μὲν ὠνομασμένη
> Τοῦ καὶ κτίσαντος πρότερον αὐτὴν, ὃς δοκεῖ
> Ὑπὸ τῶν Διομήδους ὕστερον ξενοκτόνων
> E Ἵππων φθαρῆναι. Τήιοι δὲ τὴν πόλιν
> Συνῴκισαν φυγόντες ὑπὸ τὰ Περσικά.

Clazomenij ex Aſia] immo Τήιοι. vnde prouerbium:

> Ἄβδηρα καλὴ Τηίων ἀποικία.

vicini quidem ambo hi populi. ſed Teiorum non Clazomeniorum colonia fuit Abdera. prima & trigeſima Olympiade hanc coloniam conditam ſcribit hoc loco Solinus, quod conuenit cum Euſebij rationibus, qui eadem hac olympiade Lampſacum & Abderam refert conditas. Sed vereor, vt ſatis vtrique cum veritate conueniat. Stra-

Digitized by Google

bo tradit Teios patriam ſuam reliquiſſe & in Thraciam commigraſſe, vbi Abdera conſtituerunt, οὐ φέροντας τὴν τῶν Περσῶν ὕβριν. At prima & trigeſima Olympiade, nulla Perſarum in Aſia adhuc mentio, nec nomen audiebatur centum plus minus annis ante quam Cyrus Medorum euerſo imperio Perſicum inſtituiſſet. conſtat enim Teios expugnata ſua vrbe ab Harpago Cyri præfecto, nauibus conſcenſis in Thraciam traieciſſe & Abderam conſtruxiſſe. Sub idem tempus & Phocæi ab eodem Harpago expugnati, patriis ſedibus relictis Maſſiliam in Viennenſi condiderunt. At Maſſiliam Euſebius refert conditam Olympiade quinta & quadrageſima. non poteſt vetuſtior eſſe conditio vrbis Abderæ in Thracia. Herodotus lib. 1. de Teiis: ἐπεὶ δὲ σφέων εἷλε χώματι τὸ τεῖχος, ἐσβάντες πάντες ἐς τὰ πλοῖα, οἴχοντο πλέοντες ἐπὶ τῆς Θρηΐκης καὶ ἐνθαῦτα ἔκτισαν πόλιν Ἄβδηρα. Addit ante quam Teij illo accederent iam condi cœptam fuiſſe Abderam à Timeſio Clazomenio, qui à Thracibus pulſus, τιμὰς νῦν ὑπὸ Τηΐων ἐν Ἀβδήροισιν, ὡς ἥρως ἔχει. Hinc eſt quod à Clazomeniis conditam heîc narrat Solinus. Et fieri poteſt vt prior illa κτίσις τῶν Ἀβδήρων à Timeſio Clazomenio, inciderit in primam & trigeſimam Olympiadem. Nam de poſteriore quam Teii fecerunt aduentu Perſarum fugati, nullo modo verum eſſe poteſt. Rectè igitur Euſebius ſi de priore intelligit Clazomeniorum, ſecus ſi de ſecunda Teiorum. Sed prior illa non ſucceſſit, cuius auctor Timeſius, & falſum eſt quod heîc prodit noſter Clazomenios Abderam ſuo nomini vindicaſſe. Herodotus: ἔκτισαν πόλιν Ἄβδηρα τὴν πρότερος τούτων Κλαζομένιος Τιμήσιος κτίσας, οὐκ ἀπόνητο, ἀλλ' ὑπὸ Θρηΐκων ἐξελασθείς. Sic Abdera Teiorum non Clazomeniorum. Per idem tempus Tinda à Chalcidenſibus ibidem videtur condita. Stephanus: Τίνδη Θρᾴκης Χαλκιδικὴ πόλις. Teii, Clazomenij, & Chalcidenſes vicini.

P. 28. A. *Polydori tumulũ oſtendit Aemus*] nonne monſtri ſimile eſt quod heîc legitur? *Aemus*, inquit, *Polydori tumulum oſtendit in ea parte quam Aroteres Scythæ celebrant*: de Aemo monte intellexit. at de Æno vrbe id ſcripſerunt auctores. Plinius: *Oppidum Aenos liberum, cum Polydori tumulo.* ex poëta conſtat lib. III. Polydori tumulum iuxta Ænum fuiſſe:

Aeneadaſque meo nomen de nomine fingo.

ibi Seruius: *modo Aenum intelligit, Salluſtius: Aenum & Maroneam viamque militarem.* ſequitur ſtatim de Polydori tumulo: *Forte fuit iuxta tumulus.* Mela etiam Ænon ab Aenea conditam aſſerit: *eximia eſt Aenos ab Aenea profugo condita.* Sed falluntur: Αἶνος non condita ab Aenea, ſed Αἴνεια. ex Aeneo auxilia ad Troiam veniſſe Homerus dicit. præterea ab Aeno *Aeneades* ἐθνικὸν formari non poteſt. ſed Αἴνιος. Virgilius vrbem illam quam condidit Aeneas, *Aeneadas* vocat, quia Græci τὰς Αἰνειάδας eam vocarunt. Theon in commentariis ad Lycophronem: Αἰνείας δὲ μετὰ

A τὴν Ἰλίου πόρθησιν εἰς Θρᾴκην παρεγένετο, καὶ ἔκτισε πόλιν Αἰνειάδας, ὅπου τὸν πατέρα ἔθαψε. ſic Αἰνειάδες Theoni, quæ *Aeneadas* Virgilio. Hæc eadem vrbs dicebatur, & Αἴνεια. Stephanus: Αἴνεια πόλις Θρᾴκης ὡς Αἴπεια, ἀπ' Αἰνείου. Dionyſius Halicarnaſſeus Αἰνείας etiam vocat, & in Cherroneſo conditam dicit, cui nomen Pallene, quam peninſulam Cruſæi barbari tenebant. id oppidum duraſſe ait vſque ad imperium ſucceſſorum Alexandri Macedonis, quum Caſſander eo diruto, Aeneatas Theſſalonicam tranſtulit, tum recens extructam. Iubet animaduertere heîc magnam
B auctorum in harum vrbium nominibus confundendis, & hiſtoria turbanda inconſtantiam. Αἶνος & Αἴνεια duæ vrbes diuerſæ. Αἶνος contra Cherroneſon Thracicam, in Melane ſinu, ad oſtia Hebri fluminis, longè ante Aeneam condita, vt pote quæ auxilia ad Troiam miſerit. Callimachus & Euphorion à ſocio Vlixis dictam ſcripſere illic ſepulto, eo tempore quo miſſus eſt ad frumenta portanda, vt refert Seruius. Hæc Aenos in propinquo Polydori tumulum habuit, à Polymeſtore occiſi qui eam Cherroneſon obtinebat. Euripides:

C
> Πολυμήστορος πρὸς δῶμα Θρηκίου ξένου
> Ὃς τὴν ἀρίστην Χερσονησίαν πλάκα
> Σπείρει φίλιππον λαὸν εὐθύνων δορί.

Αἴνεια vero vrbs ab Aenea nominata, & ab ab eodem extructa in Cherroneſo quæ Pallene vocabatur, ad Thermæum ſinum haud longè à Theſſalonica, vt luculenter teſtatur grauis auctor Dionyſius. eam Cherroneſum Cruſæos barbaros tenuiſſe dicit, qui Mygdoniæ erant populi. cum igitur Caſſander Theſſalonicen conderet, vicina oppida deſtruxit, & in nouam vrbem eorum incolas migrare fecit. hoc idem affirmat & Strabo in Epitome, his verbis de
D Theſſalonica: κτίσμα δ' ἐστὶ Κασσάνδρου, ὃς ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῆς ἑαυτοῦ γυναικός, παιδὸς δὲ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου ὠνόμασεν. μετῴκισε δὲ τὰ πέριξ πολίχνια εἰς αὐτήν, οἷον Χαλάστραν, Αἴνειαν, Κισσὸν καὶ ἄλλα τινά. Græci ſcriptores diſertim diſtingunt Αἶνον & Αἴνειαν, vt & duas illas peninſulas Thracicas, quarum vna ad Melana ſinum; altera ad Thermæum, quæ & Macedonica. Hæc diſcrimina Latini auctores ſtrenuè confundunt. Virgilius *Aeneadas* vel Αἴνειαν in eo loco condi facit ab Aenea profugo, vbi erat Aenus. Mela Aenon ab Aenea conditam
E ſcribit. Auctor de origine gentis Romanæ: *Aeneam primum Thraciam appulſum Aenum ex ſuo nomine condidiſſe.* perperam. nec enim Aenus ab Aenea, condita ſed Αἴνεια. nec Αἰνειάται ab Aeno, ſed ab vrbe Αἴνεια. Liuius *Aeneatas* vocat incolas eius vrbis, quam Aeneas conſtruxit. ſic & Αἴνεια in Latio ab Aenea. Conon in narrationibus, Αἴνειαν primum, poſtea Αἶνον vocatam eſſe ſcripſerat: καὶ κτίζει πόλιν ἣ τότε μὲν Αἴνεια ἀπὸ τοῦ κτίσαντος, ὕστερον δὲ παρενεχθέντος τοῦ ὀνόματος, Αἶνος ἐκλήθη. quod falſum eſt, diuerſa enim oppida Αἶνος & Αἴνεια. *Aenea*, vt Dionyſius & Strabo teſtantur,

& Paphlagoniam. Dicit grues pontum tranſituras captare anguſtias, quæ inter Tauricam, & Paphlagoniam, & quidem promptum eſſe eas oculis deprehendere, quum id faciunt. Plinius: *certum eſt, Pontum tranſuolaturas, primum omnium anguſtias petere, inter duo promunturia Criu metopon, & Carambin, mox ſaburra ſtabiliri.* ex eo quod Plinius ſcribit certum eſſe id eas facere, noſter promptum eſſe eas oculis deprehendere dixit, nihil enim magis certum, quam quod oculis deprehenditur.

Pag. 28. B. *cum trans medium alueum aduentaſſe ſe ſciunt*] in libris: *cum contra medium alueum.* Plinius: *cum medium tranſierint*, id eſt, medium Pontum. at *alueus* de fluminibus dicitur.

arenas non prius reuomunt, quam ſecuræ ſedis ſuæ fuerint] quam ad eas ſedes quas petunt peruenerint. Non hic eſt Plinij ſenſus cuius hæc ſunt verba: *cum medium tranſierint, abijci lapillos è pedibus: cum attigerint continentem, & è gutture arenam.* Grues tranſuolaturæ Pontum primum anguſtias captant, inter duo promuntoria: deinde ſaburra ſtabiliuntur, arenis deuoratis & lapidibus ſublatis quas pedibus retinent. cum medium Pontum tranſierunt, lapillos è pedibus abijciunt: cum continentem attigerunt, arenam etiam è gutture reuomunt. nec enim ſaburrari opus habent niſi cum Pontum tranſmeant. cum terras ſuperuolant, ſi ventus nimius ingruat, aut ſi tempeſtatem proſpiciant, à volando ceſſant, & humi requieſcunt. In Ponto, vbi id facere non poſſunt, ſaburram accipiunt, ne à ventis auferantur: quam vbi continentem tetigere, abijciunt. & hoc faciunt ſiue ex Septentrione Eoum mare petant, ſiue ex Eoo mari in Septentrionem redeant. Pontum vtique in itu & reditu tranſuolant. hîc vero dicit, non prius arenam è gutture reuomere quam ad ſedes ſuas peruenerint. cur igitur in medio Ponti alueo lapillos proijciunt? ſuprà quoque dixerat, pergentes ad deſtinata grues, ne vis flatuum renitatur, arenam deuorare ſolitas & lapillos pedibus tollere. atqui id facere conſuetas tantum cum Pontum tranſire volunt, ſcribit Plinius.

concors cura omnium pro fatigatis] hoc de ciconiis, non de gruibus eodem capite Plinius: *colla imponunt præcedentibus: feſſos duces ad terga recipiunt.*

quæ ſi forte exciderint, ſomnum coarguant] Regius: *ſomnium coarguant.* fortè: *ſomni coarguant*, Plinius: *qui laxatus ſomno, & decidens indiligentiam coarguant.*

quod cauendum erit, clangor indicat] libri: *clangore indicant.* hoc non de omnibus ſed de ſola duce Plinius & Ariſtoteles ſcribunt. Ariſtoteles: ὁ δὲ ἡγεμὼν γυμνὴν ἔχων τὴν κεφαλὴν προορᾷ, καὶ ὅταν αἴσθηταί τι σημαίνει βοῶν. ad verbum Solinus: *clangore indicat.* Plinius: *& prædicit.* Plinius excubias habere nocturnis

A
temporibus ait, lapillum pede ſuſtinentes qui decidens indiligentiam coarguat. Hoc de omnibus dicit. Solinus excubiarum verbo motus, vt in vera militia ſolet, ita facere illas commentus eſt: excubias nocte diuidere, exſomnem eſſe decimam quamque; cui vigilia ſorte cecidit, ponduſcula digitis amplecti, quæ ſi forte deciderint, ſomnum coarguant, & quod cauendum erit eam clangore indicare. hoc de ſolis ducibus Plinius & Ariſtoteles prodidere. ceteras enim capite ſubter alam condito dormire, alternis pedibus inſiſtentes: ducem erecto pro-
B
uidere collo, & clangore indicare ſi quid cauendum eſt.

nigreſcunt ſenectute] Plinius lib. x. cap. xxix. *quod in grandiore alitum genere grues tantum, eæ enim ſenectute nigreſcunt.*

Veniamus ad promontorium Χρυσόκερας] in libris: *ceras Chryſeon.* ita & Marcianus ex hoc loco: *illic promuntorium Ceras Chryſeon, Byzantio oppido celebratum.* in Plinio ſcribitur: *Promuntorium Chryſonecæras.* ſcribe: *Chryſeon Ceras.* hodie editur Chryſoceras ſicut in Solino edebatur. Græcis, Χρυσοῦν κέρας, non Χρυσόκερας. Plinius alibi *aureum cornum* appellat. lib. ix.
C
cap. xv. *huius aſpectu repente territi, ſemper aduerſum Byzantij promuntorium ex ea cauſa appellatum Aurei cornus præcipiti petunt agmine.* de captura Thynnorum loquitur. in editionibus Plinij vulgatur: *ex ea cauſa appellatum auri cornu.* ſed omnia exemplaria manuſcripta habent, *aurei cornus.* id eſt, τοῦ χρυσοῦ κέρατος. nam *cornum* pro cornu alijs locis vſurpauit Plinius, & ex eo ſimius eius Solinus. & ſanè promuntorium illud in quo Byzantium, non vocatur ipſum χρυσοῦν κέρας, ſed ſinus circa Byzantium hoc nomine appellabatur. Ergo promuntorio illi nomen promuntorium τοῦ
D
χρυσοῦ Κέρατος, *aurei cornus.* Sinus inquam, in quo Byzantium vocabatur Κέρας quod multis ramis in ſinus reductis ſcinderetur ad inſtar cornu ceruini. Polybius qui exactiſſimè hoc fretum perſequutus eſt, Byzantium ſinum ait Κέρας appellatum. nec aliter Strabo apud quem ita legendum: συνάπτει δὲ ἐπὶ τὸ Κέρας τῷ Βυζαντίων τείχει. ἔστι δὲ τὸ Κέρας προσεχὲς τῷ Βυζαντίων τείχει κόλπος ἀνέχων ὡς πρὸς δύσιν ἐπὶ σταδίους ἑξήκοντα, ἐοικὼς ἐλάφου κέρατι. εἰς γὰρ πλείστους σχίζεται κόλπους, ὡς κλάδους τινάς, εἰς οὓς ἐμπίπτουσα ἡ Πηλαμὺς ῥᾳδίως ἁλίσκεται. perperam legitur: ἔστι δὲ τὸ Κέρας προσεχὲς. ſinus igitur Byzanti-
E
nus qui contiguus erat muro Byzantij oppidi Κέρας dicebatur, & χρυσοῦν ἐπικλητῶς propter largam Pelamydum capturam, vnde prouentus diues Byzantinis accedebat. Strabo: ἐκ ταρίχων τοῖς Βυζαντίοις καὶ τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων πρόσοδον ἀξιόλογον. Promuntorium vocat Plinius partem littoris excelſiorem & in mare prominentem. ſed rationem non video, quare vocari debuerit κέρας χρύσεον, quæ appellatio vel ſinui conuenit, vel certè toto littori laciniatim ſciſſo in modum cornus ceruini. ideo rectè alibi vocat *promuntorium cornus aurei*, τοῦ χρυσοῦ κέρατος. ſic enim ſinus vo-

Digitized by Google

cabatur. in eo promuntorio turris erat conſtructa ad prælucendum nauibus. Ammianus lib. XXII. *Conſtantinopolis, vetus Byzantium, Atticorum colonia, & promuntorium Ceras, prælucentem nauibus vehens conſtructam celſius turrim, quapropter pharos appellatur.* certe *Pharos* vulgo nuncupabantur huiuſmodi turres ad hoc miniſterium in portubus locatæ, ſed *Ceras* dicit appellatum illud promuntorium, nec legi vocatum Pharon. præterea aliter ſcribunt libri, qui habent: *quapropter elatas appellatur.* legerim: *quapropter Ceratos appellatur.* id eſt, promuntorium ceratos. nam certè ita vocabatur, non *ceras.* Ammianus ideo ſic appellatum videtur ſentire, quod Pharon in ſummo præferret nauibus prælucentem. Lampades erant quæ intra cornu lucebant. Olympiodorus in Meteorologica: ὥσπερ οἱ λαμπτῆρες ποιοῦσι τὰ διάφανῆ κέρατα, ἐν οἷς ἐμβάλλονται αἱ λαμπάδες νύκτωρ. Plautus: *Vulcanum intra cornu concluſum gero.* Martialis *laterna cornea.* verùm de his alibi, promuntorium ipſum etiam κέρας appellatum quia vox κέρας ſæpe ἄκραν & prominens ſaxum ſignificat, vt Σκιρωνίς κέρας. vllum eſt, vbi Byzantium. & ſinus non promuntorium κέρας vocabatur. Verum videntur promuntorij nomine appellaſſe Latini, quidquid prominet in æquor, vt linguas terrarum in mare excurrentes, quæ ſinus faciunt. ita igitur linguam illam, in qua ſitum Byzantium, appellauerit promuntorium aurei cornus, ἀκτὴν vel ἄκραν τοῦ χρυσοῦ κέρατος quod ita vocaretur ſinus qui Byzantina mœnia alluit. Reuera tamen littus illud potius, quam promuntorium, quod multis ramulis ſciſſum incurrentis maris, ſinum efficit cornui ceruino ſimilem. inde nomen. ſic videtur Plinius ſignificatione vocis κέρας inductus, quod promuntorium ſæpe ſignificat, pro ſinu aliud agens promuntorium dixiſſe. ita *Heſperu Ceras* promuntorium eſt. & vox Κέρας ἄκραν proprie deſignat.

Pag. 28. C. *Byzantio oppido nobile, antea Lygos dictum*] vt hæc verba digeruntur, videtur auctor dicere κέρας χρυσοῦ, Byzantio oppido nobile eſſe, & antea Lygos dictum fuiſſe. atqui Byzantium ipſum, non promuntorium Lygos dicebatur. Plinius: *promuntorium Chryſeon Ceras, in quo oppidum Byzantium liberæ conditionis, antea Lygos dictum.* Claudianus: *Conſtantina Ligos,* de Byzantio. niſi Solinus ſolens errauerit, legendum eſt: *Ceras Chryſeon, in quo Byzantium oppidum nobile, antea Lygos dictum.* aut; *Byzantio oppido nobile antea Lygo dicto.* Sed tam ſæpe hallucinatur Solinus, vt & heîc putem antiquum obtinere.

In Cænica regione non longè à Flauiopoli colonia Byzia oppidum] libri: in *Cenienſi.* lege, *Cænienſi.* Καινικὴ στρατηγία Ptolemæo, ἀπὸ τῶν Καινῶν, qui ſunt populi Thraciæ. ſed quod in Cœnica Bizyen oppidum collocat, more ſuo facit, id eſt, hallucinatur. diuerſæ quippe erant ſtrategiæ Καινικὴ & Ἀστικὴ. Bizye in Aſtica regione non in Cænica. Stephanus: Βιζύη,

A πόλις Θρᾴκης τὸ τῶν Ἀστῶν βασίλειον. Plinius: *intus Bizye arx regum Thraciæ. Regio Cænica, colonia Flauiopolis, vbi antea Zela oppidum vocabatur.* Bizyen non collocat in Cænica regione. Zelam autem in illis locis vllam fuiſſe non ſcio. libri habent *Calam,* & *calica regio.* lege: *vbi antea Cæna oppidum vocabatur. Cæna,* à qua Cænica regio, & populi *Cæni.* quæ poſtea *Flauiopolis.* Schedæ autem Palatinæ hoc loco ſcribunt: *non longè Flauiopolim Coloniam.* quod & confirmat Regius Codex, in quo ſcribitur: *Flauiopolim.* ſic ſuprà loquutus eſt.

Byzia oppidum quondam arx Terei regis] lege: *Byzye.* eſt enim Βιζύη. & ita corrigendum
B apud Plinium: *intus Bizye arx regum Thraciæ.* & paulo poſt: *& à Bizye* CLXXXVIII. M. *paſſuum Apros colonia.* ſuadentibus veſtigiis ſcriptæ lectionis. haîc Solini exemplaria mendoſa ſunt, quæ habent: *ara Teri regis inuiſum hirundinibus & deinceps alitibus illis inacceſſum.* in altero regio: *quondam mare aticum regis. inuiſum hirundinibus.* ab omnibus abeſt *hinc* quod habent editi. nihil ſubit melius, quam quomodo edidimus: *arx Terei regis, inuiſum hirundinibus, & deinceps alitibus illis inacceſſum.* Plinius: *arx regum Thraciæ, a Terei nefaſto crimine,*
C *inuiſa hirundinibus.* Stephanus: Βιζύη, πόλις Θρᾴκης, τὸ τῶν Ἀστῶν βασίλειον. Aſtæ populi Thraciæ, vnde Ἀστικὴ regio. Pauſanias in Daulide Phocidis hanc fabulam & facinus Terei ponit. & inde eſſe quod in illa regione χελιδόνες οὔτε τίκτουσιν, οὔτε ἐκλέπουσι γε τὰ ᾠά. Plinius lib. X. cap. XXIV. de hirundinibus: *Thebarum tecta ſubire negantur, quoniam vrbs illa ſæpius capta ſit: nec Bizia in Thracia propter ſcelera Terei.* libri: *nec Biſſos.* lege: *nec Bizyes in Thracia.*

negent ſubire] in noſtris, *negentur,* vt apud Plinium. quædam editiones: *aſpernentur ſubire.*

D *habere illas quiddam præſcium*] Plinius de eo genere hirundinum, quæ *riparıola* dicebantur, quod excauatis ripis fluminum ibi nidificarent: *non faciunt hæ nidos migrantque multis diebus ante, ſi futurum eſt, vt auctus amnis eas attingat.* ita legendum. paulo poſt lege in Solino: *quod lapſura non petunt culmina.* male in Delriana, *appetunt.*

cibos nunquam ſumunt reſidentes] noſtri: *cibos non ſumunt reſiſtentes.* id eſt, non reſiſtunt, vt cibos capiant. *reſiſtere* Solino eſt ſtare, & à currendo ceſſare. ſic infrà: *reſiſtunt ingrui fluctus.* Ouidius: *ſæpe reſiſtere equos.* & alibi:

Ad metam feſſus ſæpe reſiſtit equus.

E Plinius, cuius verba ita ſunt interpungenda: *volucrum ſoli hirundini flexuoſi volatus velox celeritas, quibus ex cauſis neque rapinæ ceterarum alitum obnoxia eſt. ea denique ſola auium non niſi in volatu paſcitur.* ſic lego. Solinus hirundines à cæteris auibus non impeti dicit, quia ſacræ ſint. Plinius quia in flexuoſo volatu mira velocitate ſint præditæ. cum cetera è Plinio ſumeret, in hoc diſſenſit, ne ab eo videretur ſumpſiſſe. perperam in Plinio interpungunt: *volucrum ſoli hirundini, flexuoſi volatus, velox celeritas.* multæ aliæ ſunt aues quæ

Digitized by Google

A & flexuoſè volent, & celeritate præſtent, ſed flexuoſum volatum quæ tanta velocitate expediant, nullæ ſunt.

Pag. 28. D. *ſimilibus anguſtijs, & pari latitudine arti maris*] hoc non dicit Plinius parem latitudinem ibi habere artum mare. quod quid ſit, neſcio. verba Plinij: *alius namque ibi Iſthmos, anguſtia ſimilis eſt, eodem nomine, & pari latitudine. Illuſtrant duæ vrbes vtrinque littora.* vt vides, nihil heîc de latitudine arti maris Plinius, quod à Solino additum. illud tamen in Plinio turbat, quod addit Iſthmon eſſe pari latitudine. atqui ſi ſimilibus anguſtiis, B vtique & pari latitudine. quid opus bis idem dicere? Scripti codices ita illum locum concipiunt: *alius namque ibi Iſthmos anguſtias ſimilis eodem nomine eſt, pari latitudine. illuſtrant duæ vrbes vtrinque littora, haud diſsimili modo tenuere.* nec habent, ſicut eſt in vulgatis, *quæ haud diſsimili modo.* aut omnes meæ me coniecturæ fallent, aut totus locus ita conſtituendus: *alius namque ibi Iſthmos anguſtia ſimilis, eodem nomine eſt: pari latitudine illuſtrant duæ vrbes vtrinque littora: haud diſsimili modo tenuere, Pactye à Propontide, Cardia à Melane ſinu.* hoc indubitate verum eſt. dicit non tantum Iſthmi anguſtias ſimiles C eſſe, ſed etiam vtrimque vrbes, in pari latitudine ſitas, vt in Iſthmo Corinthiaco. vitioſa Pliniani illius loci interpunctio Solinum fefellit, vt in aliis ſexcentis. diſtinguendum heîc etiam in Solino: *cuius littora vrbes vtrimque ſecus oſtentant: Propontidis oram inſignit Pactye, Melanem ſinum Cardia.* quæ ſequũtur apud Plinium leuiter corrupta ſunt. de Cardia & Pactye loquitur: *vtraque comprehenſæ poſtea Lyſimachia quinque millibus paſſuum à longis muris.* lege: *vtraque comprehenſa poſtea Lyſimachia quinque millibus paſſuum longis muris.* dicit Cardiam & Pactyen Lyſimachia comprehenſas fuiſſe muris longis quinque milli- D bus paſſuum. Μακρὸν τεῖχος intelligit, quod Cardiam & Pactyen vtrinque in littoribus ſitas & Lyſimachiam in medio comprehendebat. Idem paulo ante: *Macron Teichos dictum quia à Propontide ad Melanem ſinum inter duo maria porrectis muris, procurrentem excurrit Cherroneſum.* Cardia ad Melanem ſinum, Pactye ad Propontidem, in medio πρὸς τῷ μεσαυχένι, Lyſimachia. murus à Propontide ductus ad Melanem has tres vrbes comprehendebat, longus quinque millibus paſſuum. hæc erat Iſthmi latitudo. Strabo: μῆκος τοῦ ἰσθμοῦ στάδια μ. hinc eſt quod Cardiam poſtea Lyſimachiam dictam fuiſſe ſcribit Stephanus. Λυσι- E μαχία πόλις τῆς ἐν Θρᾴκῃ Χεῤῥονήσου, ἡ πρότερον Καρδία.

omnis autem magnus Helleſpontus] quare magnum Helleſpontum dicat neſcio, qui tam arctus eſt. an fama magnum intelligit? an alludit ad Homericum epitheton? quo πλατὺς Ἕλλης πόντος dicitur? in προεκδόσει ſcripſerat: *ille autem magnus Helleſpontus.* in emendata correxit: *omnis Helleſpontus ſtringitur in ſtadia ſeptem.* ex ambabus concinnata eſt, quæ vulgatur: *omnis autem Magnus Helleſpontus.* ita eſſe certo ſcimus ex libris. Plinius: *Helleſpontus ſeptem vt diximus ſtadijs Europam ab Aſia diuidens.* an ſcripſerat Solinus, *ille haud magnus Helleſpontus?* pro illis, *ille autem magnus.* Marcianus hanc lectionem videtur adſtruere his verbis quæ ex Solino expreſſit: *illic Helleſpontus anguſtior, per ſtadia ſeptem ab Europa Aſiam diuidit.* vt fortaſſe etiam legerit in Solino: *illic haud magnus Helleſpontus.*

contraria inter ſe promuntoria, Cherroneſi Maſtuſia] & hinc Marcianus accepit iſta, quæ quia apud eum corruptiſſima ſunt, ita ex hoc loco emendanda: *deinde promuntoria contraria, Maſtuſia Cherroneſi, in quo terminatur Europæ ſinus tertius, & Sigæum Aſiæ.* vulgo deeſt vox *Maſtuſia*, & legitur, *Aſiæ Ægeum.*

Sigeum Aſiæ, in quo tumulus eſt Cynoſſema] & heîc idem Solinus qui ſemper. ex male intellectis Plinij verbis Cynoſtema Hecubæ tumulum & delubrum Proteſilai, quæ in Europa fuere, & in Cherroneſo Thracica, tranſtulit in Aſiam ad Sigæum. Plinius: *Deinde promunturium Cherroneſi Maſtuſia aduerſum Sigeo, in cuius fronte obliqua Cynoſſema, ita appellatur Hecubæ tumulus; ſtatio Achæorum.* non dicit in Sigeo tumulum eſſe Hecubæ, ſed in obliqua fronte Maſtuſiæ, quod eſt promuntorium Cherroneſi. in Cherroneſo fuiſſe Hecubæ tumulum, non in Sigeo omnibus in confeſſo eſt. Mela de locis Cherroneſi memorabilibus: *eſt Cynoſſema tumulus Hecubæ, eſt Macidos, eſt Eleus quæ finit Helleſpontum.* Strabo lib. XIII. μεταξὺ δὲ ὁ Ῥόδιος ἐκπίπτει ποταμὸς καθ' ὃν ἐν τῇ Χεῤῥονήσῳ τὸ Κυνὸς σῆμα ἐστὶν ὅ φασιν Ἑκάβης εἶναι τάφον. quod addit Plinius in Cherroneſo eſſe Achæorum ſtationem, non de ſtatione Achiuorum bellantium accipiendum. nam illa in Aſia ad Sigeum vbi & Ἀχαιῶν λιμὴν, de qua idem Plinius lib. v. cap. xxx. & Mela lib. I. cap. xviii. *Heîc Sigeum fuit oppidum: hîc Achiuorum bellantium ſtatio.* ſed de ſtatione intelligit, quam Achæi Troia capta, quum claſſem ſoluiſſent ab Iliacis littoribus, in Cherroneſo fecerunt. ibi enim aliquot dies commorati ſunt, dum Polyxenam Achillis Manibus immolant, & alias res ad diſceſſum neceſſarias conſtituunt. Argumentum Hecubæ Euripidis: μετὰ τὴν Τροίας ἅλωσιν ἅπαντες οἱ Ἕλληνες, κατωρμίσθησαν ἐν τῇ ἀντιπέραν Χεῤῥονήσῳ τῆς Θρᾴκης, ἧς Πολυμήστωρ ἦρχεν. vide totum. illic etiam Hecuba necem Polydori filij in oculos Polymeſtoris quo occiſus fuerit, vindicauit, & ipſa quoque ibidem mortua, tumulum ſortita eſt nomine κυνὸς σῆμα. ita enim Polymeſtor ad eam dicit in Tragœdia cognomine:

---- τύμβῳ δ' ὄνομα σῷ κεκλήσεται
Κυνὸς ταλαίνης σῆμα, ναυτίλοις τέκμαρ.

Inde videtur deceptus Solinus quod ſtationem Achæorum legens, de ſtatione bellantium, non diſcedentium Achiuorum intellexit. Solinum ſequitur Martianus Capella.

& turris Proteſilai delubro data] in aliis: *dicta.* apud Plinium ſcribendum eſt: *Hecubæ tumulus, ſtatio Achæorum, & turris delubrum*

Digitized by Google

Proteſilai. malè vulgo : *Turris & delubrum Proteſilai.* ſed & malè interpungunt. Turris ibi fuit, quę & delubrum Proteſilai. hinc turrem datam eſſe delubro Proteſilai dicit noſter. Mela : *ſunt Proteſilai oſſa conſecrata delubra.* in Cherroneſo ſcilicet. nam quod heîc dicitur in Sigeo fuiſſe, error eſt Solini qui de Sigeo loqui putauit Plinium, quum de Cherroneſo verba faceret. Strabo : κτ̀ δὲ τὴν Σιγειάδα ἄκραν ἐστὶν ἐν τῇ Χερρονήσῳ τὸ Πρωτεσιλάειον καὶ ἡ Ἐλεοῦς περὶ ὧν εἰρήκαμεν ἐν τοῖς Θρᾳκικοῖς.

Finibus Thraciæ à Septentrione Iſter obtenditur] Miſſi Theodoſij : *Macedonia, Thracia, Helleſpontus & pars ſiniſtrior Ponti. Hæc finiuntur ab Oriente mari Pontico, ab Occidente deſertis Dardaniæ, à Septentrione flumine Hiſtro. patent in longitudinem* M P M D C C X X. *in latitudinem,* C C C L X X X I.

Ad Cap. XI.

Pag. 29. B. *Inter Tenedū & Chium, qua Ægæus ſinus panditur*] legebatur antea : *inter Tenedum, & Chium eſt Claros inſula qua Ægæus ſinus panditur.* quæ falſiſſima erat lectio. nec enim Claros inſula inter Tenedum & Chium ſita eſt. immo inter Chium & Coam inſulam, longè propinquior Coæ. Vinetus ediderat *inter Tenedum & Chium eſt Claros inſula. Qua Aegæus ſinus panditur, ab dextera Antandrum nauigantibus.* nihilo melius. libri meliores illa non habent, *eſt Claros inſula.* & palam eſt ea verba ex tituli corruptelis manaſſe, qui ſcriptum vitioſe habebat, *inſula Claros* pro *inſula Clara.* ita enim in libris fidelioribus concipitur : *Claræ inſulæ, in inſulis claræ.* in editione Delriana ſic concipiebatur : *Inſula, Claros cuius facies Aegæo mari nomen dedit.* nihil contaminatius poteſt fingi. ſic igitur hic locus reſtituendus : *Inter Tenedum & Chium, qua Aegæus ſinus panditur, ab dextera Antandron nauigantibus ſaxum eſt, hoc enim verius quam inſula meruit cognominari : id quoniam viſentibus procul capræ ſimile creditur, quam αἶγα Græci nuncupant, Ægæus ab eo ſinus dictus.* ipſiſſima hæc ſunt Plinij verba quæ paulum immutauit hic eius ſimius. ſic autem ille : *Aegæo mari nomen dedit ſcopulus inter Tenedum & Chium, verius quam inſula. Et Aex nomine à ſpecie capræ, quæ ita Græcis appellatur è medio mari exiliens. cernunt eum à dextera parte Antandron nauigantes ab Achaia, dirum ac peſtiferum.* non rectè eſt in Plinij editionibus : *cernunt eum à dextra parte Andrum nauigantes.* quod ex Solino corrigendum. malè etiam libri Plinij, *inter Tenum, & Chium,* legunt. *Tenedum* veram eſſe lectionem Solinus docet, & Marcianus, qui in hac parte qua Solinum expreſſit vulgo inemendatiſſimus circumfertur, & ſic vt mendis liberetur legendus eſt : *in confinio inſula Tenedos, à qua vſque in Chium diffuſior ſinus interiacet. cuius à dextera verſus Antandron exigua eſt inſula Aex nomine, quæ à nauigantibus capræ ſimilitudine diuulgatur, ab eaque Aegæum pelagus appellatur.* edita ſi cum iſtis conferas, quid interſit videbis.

à Phalácro Corcyræ promuntorio] non libri ſolum Pliniani, ſed Soliniani omnes legunt hoc loco, *Phalario.* nec aliter Capella. Græcis tamen Φάλακρον. vt alios omittam, Stephanus : ἔστι καὶ Φάλακρον ἀκρωτήριον Κερκύρας ὡς Ἀρτεμίδωρος. Strabo, Ptolemæus, alij ſic appellant.

Pronius eſt Cretam dicere] Delrius mallet, *protinus.* malè. nihil peius pote. immo heîc ferri prorſus non poteſt. quidam ex noſtris, *prius eſt.* alij : *potius eſt.* in quibuſdam omnium peſſimis ac recentiſſimis, *protinus.*

vt dum alia alijs inferunt, pæne oblimauerint vniuerſa] oblimare eſt limo obducere, vt *obhumare,* τὸ προσχῶσαι, quod verbum Tertulliano reſtituimus. ſed heîc *oblimare* parum conuenit. ſcripſiſſe puto Solinum, *obliniauerint,* id eſt obleuerint, & interleuerint omnia. *obliniare* pro oblinere vel lineis ductis delere. ſic *inliniare.* Gloſſæ : *inliniati,* ἀσβολωθέντες, fuligine inliti. perperam legitur : *inlimati.* ſic *os subliniare* Symmacho. epiſt. III. lib. I. *næ ego ſum ſtultus ac nihili ſi os ſublimatum mihi eſſe non ſentio.* libri omnes eo loci legunt : *ſublimatum.* quod vitioſè ſcriptum eſt pro *ſubliniatum.* ita & *delimatum* in Agrimenſoribus aliquot locis, pro *deliniatum.* quod autem plerique omnes vulgo dicunt ſcribuntque, *collimare ad ſcopum,* Latinum id non eſſe ſatis conſtat, & dicendum eſt, *colliniare ad ſcopum.* Apuleius in Floridis : *colliniato pro fronte ſitu, & cohibentibus ad regulam lineis.* Solinus infra : *non guttis aſperſæ ſunt, ſed longis colorum ductibus liniantur.* ita enim ibi ſcribendum docemus. igitur *obliniare* eſt lineas ſuperducere, & oblinere, priores *oblitterare.* ſic *oblitterare* contrarium τοῦ *litterare,* quod eſt χαράξαι. at illud eſt διαχαράξαι, & obducere. quidam libri heîc habebant, *obduxerint.*

quanta poſſumus tamen fide] duæ heîc lectiones ex duabus editionibus. vna : *quanta pote tamen in deſignando fide operam locabimus.* altera : *quantam poteſt tamen in deſignanda operam locabimus.* vtra ſit τῆς προεκδόσεως, neſcio, niſi quod codices emendatæ editionis, eam quam priore loco poſuimus, oſtentant.

hinc Græcia, illinc Cyrenis obiacentibus] μεταξὺ τῆς Κυρηναίας καὶ τῆς Ἑλλάδος κεῖσθαι dicit Strabo.

à Septentrione Aegæis & Creticis æſtibus] ex eodem Strabone expreſſa hæc diceres, ita ad verbum ſunt reddita : κλύζεται δὲ ἀπὸ μὲν ἄρκτων τῷ Αἰγαίῳ πελάγει, καὶ τῷ Κρητικῷ, ἀπὸ δὲ τοῦ νότου τῷ Λιβυκῷ τῷ συνάπτοντι πρὸς τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος.

qui prodigè lingua largiti ſunt] Plautina loquutio. *lingua largiri* de his qui mendaciis loquendis lingua liberales ſunt.

principatus penes Gortynam, Cydona] *Cydoneam* omnes libri. & ita Græci paſſim vocant Κυδωνίαν. Florus : *vrbium matrem Cydoneam.* Græci eam nec Κύδωνα dicunt, nec Κυδώνην. falſum igitur, *Cydona.* vrbs Κυδωνία, τὸ ἐθνικὸν Κύδων. Stephanus : Κυδωνία πόλις Κρήτης. Strabo : Κρήτης πόλεις μὲν, μέγισται δὲ καὶ ἐπιφανέσταται

Digitized by Google

πτῦις, Κνωσὸς, Γόρτυνα, Κυδωνία. Scylax Caryandæus: πρὸς νότον δὲ Υρτακῖνα, Κυδωνία ἐν λιμένι κλειστός. lege igitur apud Plinium in vrbibus Cretæ: *Pergamum*, *Cydonia*, *Minoum*. ita enim eius libri, non *Cydon* vt eſt in vulgatis. & paulo infrà rectè: *contra Cydoniam Leuce, & duæ Budora.*

Pag. 29. C. *Therapnas, Scyliſſum*] variè corruptum huius vrbis Creticæ nomen in antiquis libris. alij habent *Scyliſſon*, alij *Scylioſum*. nondum reperi quid ſit. atqui reperiſſem ſi licere id mihi voluiſſem quod ſumpſit Delrius, qui *Dium Lyctum* in editione ſua pro illis mendoſis vulgauit. nobis non licet eſſe tam deſertis. in Plinio non dubiæ B & huius lectionis notæ extant, in ſcriptis dico, non in editis. vbi enim vulgo editum eſt; *Therapnæ*, *Marathuſa*, *Cytinos*, libri ſcribunt, *Marathuſa*, *Gylyſos*. eamdem vrbem eſſe quam heic poſuerat Solinus vel proximitas vrbis Therapnæ indicat. nam mediam *Marathuſam* omiſit noſter. *Scylletion* reponebant, vt in multis editionibus habetur, legerant apud Stephanum Σκυλλήτιον eſſe ὄρος Κρήτης. quod nomen in vitio cubat. ſcribit enim: Σκυλλήτιον ὄρος Κρήτης, οἱ παροικοῦντες Σκυλλαῖοι. at Σκυλλαῖοι deduci non poſſunt ἀπὸ τοῦ Σκυλλήτιον. Sed quia præcedebat Σκυλλήτιον, quæ C vrbs eſt Siciliæ, inde & ſequens nomen vitium traxit. ſcribe apud Stephanum: Σκύλλιον, ὄρος Κρήτης. οἱ παροικοῦντες Σκύλλιοι. Σκύλλιος γὰρ ὁ Ζεὺς αὐτόθι πρῶτον ἱδρῦσθαι φασὶν τοὺς Κουρῆτας μετὰ τῶν Κορυβάντων τὸν Δία. & ita fortaſſe hîc reſcribendum *Scyllios* aut *Scyllion*, vt montis illius accolas intelligat. eo ſanè ducunt veſtigia antiquæ ſcripturæ. nam plures melioreſque libri habent *Scylioſon*. quod poteſt videri ex varia lectione manaſſe, cum enim in aliis ſcriberetur *Scylios*, in aliis *Scylion*, antiquarius de eo monuit, vtrumque adſcribendo D hoc modo: *Scylioſon*. confirmat hanc coniecturam quod Camers teſtatur, eſſe exemplaria in quibus legatur, *Scylion*, & *Cylion*. vix iam dubitamus de hac lectione. Qui *Olyſſon* emendabant, ex mendoſa Strabonis ſcriptura hanc correctionem hauſere. ſic enim ille in deſcriptione Cretæ inſulæ: καὶ Ολύσσην δὲ τῆς Φαιστίας, quum illic ſcribendum ſit, καὶ ὁ Λισσὴς δὲ τῆς Φαιστίας. Stephanus: ἐστὶ τῆς Φαιστιάδος ἐν ὁ καλούμενος Λισσής. Ομηρος.

Ἔστι δέ τις Λισσὴς αἰπεῖα τε εἰς ἅλα πέτρη.

Ptolemæo Λισσὸς vrbs eſt à Lycto diuerſa.

Doſiades eam à Crete Nympha Heſperidis filia] E Plinius lib. IV. cap. XII. *Doſiades eam à Creta Nympha Heſperidis filia, Anaximander à rege Curetum, Philiſtides, Mallotes Crates primum Aëriam dictam, deinde poſtea Curetin.* quæ omnia cum verbis ipſis in ſuum hoc loco tranſtulit Solinus exceptis duabus vocibus, *Philiſtides*, *Mallotes*. cur hunc Philiſtidem prætermiſit? quæri potius debet, cur duos auctores citauerit Plinius ad vnius rei probationem. hoc nunquam facit. præterea ſcripſiſſet, *Philiſtides & Crates Aëriam primum dictam*. ſed locus ille Plinij malè interpunctus, quod frau-

A di fuit Solino vt ſæpe. ſic igitur interpunge ac lege: *Doſiades eam à Crete Nympha, Heſperidis filia Anaximander, à rege Curetum Philiſtides Mallotes: Crates Aëriam primum dictam*, &c. Doſiades qui Κρητικὰ ſcripſerat, Cretam à Crete nympha indigena ſcilicet vocatam dixerat. Anaximander à Crete Heſperidis filia. alij à Crete Iouis & Idææ Nymphæ filio. Stephanus: οἱ δὲ ἀπὸ Κρητὸς τοῦ Διὸς καὶ Ἰδαίας νύμφης. Οἱ δ' ἀπὸ Κρήτης μιᾶς τῶν Εσπερίδων. Doſiades à Crete Nympha, Anaximander Creten illam à qua Creta inſula nomen accepit, Heſperidis filiam eſſe ſcripſerat. quidam legunt, *Heſperi filia* id eſt Heſperide. B Nam Stephanus, ἀπὸ μιᾶς τῶν Εσπερίδων dictam dicit. inter Heſperidas nulla hoc nomine, vt ab Apollodoro recenſentur. Philiſtides autem Mallotes & ita inſcribitur in indice huius libri quo nomina auctorum continentur quibus vtitur teſtibus: *Doſiade, Anaximandro, Philiſtide Mallote*. nominatus ibidem paulo ante Crates Grammaticus qui & ipſe Mallotes fuit, ſed quia notior quam Philiſtides, hunc ſolum Malloten appellauit.

Anaxymander à Crete rege Curetum] Hieronymus: *apud Cretam regnauit Cres indigena, à* C *quo Creta appellata.* Κρὴς αὐτόχθων Marcianus Heracleotes de Ephoro:

——— εἶναί φησί τε
Ἐπώνυμον τὴν νῆσον ἀπὸ Κρητὸς ἐνὸς
Τοῦ δὴ γενομένου βασιλέως αὐτόχθονος.

ſed αὐτόχθονα negat fuiſſe ex Stephano Scaliger, qui ex Ioue & Ida nympha natum memorat. hoc nihil prohibet, quin αὐτόχθων fuerit, aliud quippe αὐτόχθων, aliud γηγενής. Athenienſes αὐτόχθονας ſe eſſe iactabant, qui γηγενεῖς non erant. indigenam fuiſſe regem illum volunt, qui Cretæ nomen dedit, non extraneum, ſed in ipſa inſula natum. hoc D ſignificat αὐτόχθων. Poëta Comicus:

--- λάχανα τῶν αὐτοχθόνων.

Indigenum olus & ex ipſo ſolo natum, non aliunde petitum. Gloſſæ: Indigenæ αὐτόχθονες. Heſychius: αὐτόχθονες, τοὺς ἐν ἰδίᾳ γῇ ἢ τόπῳ οἰκοῦντας. idem: αὐτόχθων, ἐντόπιος, ἐγχώριος, πολίτης, γνήσιος. quare fallitur vir magnus, qui αὐτόχθονα & γηγενῆ confundit. αὐτόχθων qui ex ipſo ſolo, cui opponitur ὁ ἔπηλυς, & peregrinus. ſic lapides in ipſo ſolo natos quos αὐτόχθονας dicere liceat, vt λάχανα αὐτόχθονα. Auctor de limitibus: *eo quod non inuenimus lapides peregrinos quos poneremus, ex ipſo metallo ſaxum à ferro* E *aſſignauimus.* αὐτομέταλλον, αὐτόχθονα λίθον. *Enchores lapides* dicuntur Frontino de Coloniis: *termini Tiburtini affixi ſunt, ſed & lapides enchores ſignati ſunt.* ἔγχωρις Græce idem quod ἐγχώριος. Lycophron:

--- δαίμονος ἐγχώριος μέγα.

& Εγχωρις Τίφυ. ex Græco igitur ἔγχωρος, Latinum *encheris*. vt ἀπρόκοπος, *aprocopis*. Iulius Firmicus lib. III. *inefficaces & aprocopes reddunt, & qui nihil agere poſſint.* ita optime in libris. vulgo eſt, *apocopos*. ſic *diacones*, οἱ διάκονοι. & *neocores* apud eumdem Firmicum pro Neo-

Digitized by Google

cori. Ita enim libro IV. *ſeu certè Neotores vel ſacerdotum principes.* ſic enim vetus Codex. in vitis patrum: *dixit quidam ſenex quia duo fratres erant vicini, vnus peregrinus, & vnus enchoris.* Iſidorus: *alia enchora, quæ manent ſemper in locis, vt ſtruthio: alia aduentitia, quæ proprijs temporibus reuertuntur.*

P.29. D. *prima mari potuit remis & ſagittis*] quia optimi remiges Cretenſes & optimi Τοξόται. legebatur: *prima mari potuit nauibus & ſagittis.* quam repoſuimus, ea librorum eſt lectio. præcipuus ad ſagittas calamus Creticus, vnde & ipſi Cretes præſtantiſſimi ſagittarij. Plinius lib. XVI. cap. XXXVI. quem & obiter emendauero. ſic enim legendum: *præcipuus hic viſus in Creta bellatores ſuos præcipitauit. Sed in hoc quoque vt ceteris in rebus vicit Italia: quando nullus ſagittis aptior calamus quam in Rheno Bononienſi amne, cui plurima ineſt medulla, pondusque volucre, & contra flatus quoque pernicax. libra quippe, non eadem gratia Belgicis, & Creticis commendatioribus.* Poſtquam dixit Italicas harundines pondus habere volatile, & contra flatus quoque pertendens: addit libram quidem & pondus ineſſe Belgicis, vt Italicis, ſed gratia carere qua ea maximè commendentur Cretici. In eo ergo vincere Italicos quod & pondus habeant, vt Belgici: & formæ gratiam, vt Cretici. Certè τοξικὸς κάλαμος, κατ' ἐξοχὴν ὁ Κρητικός. Theophraſtus ἴδιος δὲ καὶ ὁ τοξικὸς ὃν δὴ Κρητικόν τινες καλοῦσι. Plinius quod palmam daret Italico, hæc ſic immutauit: *ſuum genus ſagittario calamo, ſed Cretici longiſſimis internodijs, obſequiumque quo libeat flecti calefacto.* ita enim ſcribendum. ὀλιγογόνατός τε καὶ μάλιστα σαρκώδης ?ἐπιδεχόμενος, καὶ ὅλως ἄγνυσθαι δυνάμενος ὡς ἂν θέλῃ τις θερμαινόμενος. atque hæc hactenus. quod ait Cretam primam mari potuiſſe remis & ſagittis, id ſumptum è Silio, cuius & multa imitatur. ſic enim ille de naui quæ remigibus & ſagittarijs valebat:

Iamque ſuper Rutula ſuper & Garamantide pinu
Ibat ouans melior remos meliorque ſagitta.

A Temperie cæli μακαρώνησον] libri *macaronneſon.* Ideſt, μακάρων νῆσον: Plinius: *nonnulli & macaron à temperie cæli appellatam exiſtimauere.* τῶν μακάρων, ſubaudiendo inſulam. nam de inſula loquitur. Sic Mela de inſulis quæ vocabantur μακάρων νῆσοι: *& quo dicentur ordine ad promunturium Tauri montis expoſita, quas quidam dici putauere μακάρων.*

Pyrrichen docuit Pyrrho repertore Equeſtres turmas.] Creta prima docuit equeſtres turmas laſciuas vertigines implicare, eademque docuit Pyrrichen Pyrrho repertore. Plinius quem imitatur lib. VII. cap. LVI. *ſaltationem armatam Curetes docuere, Pyrrhicen Pyrrhus, vtramque in Creta.* Ergo Solinus *armatam ſaltationem* acceperit de equeſtrium turmarum laſciuis implicationibus & explicationibus & *Pyrrhicen* pro ſaltatione. quod non procedit & contra eſt. Sciri debet hanc quæ hodie in editionibus oſtentatur, Camertis lectionem eſſe, quam & ipſe inuexiſſe fatetur. quum anteriores haberent: *prima litteris*

A *iura iunxit Pyrrho repertore. Equeſtres turmas prima docuit laſciuas vertigines implicare.* abſunt ab omnibus verba illa, *Pyrrhicen docuit.* decem & plura manu exarata vidimus exemplaria optima & vetuſtiſſima in eamdem ſcripturam conſpirantia, quorum fide palam eſt legendum eſſe: *prima litteris iura iunxit. Pyrrhico repertore equeſtres turmas prima docuit laſciuas vertigines implicare.* Vtrumque Plinius in Creta inuentum ſcripſit *ſaltationem armatam*, hoc eſt τὴν ἐνόπλιον ὄρχησιν, & *Pyrrhicen.* alterum tantum poſuit Solinus, & Pyrrichen pro equeſtri luſu accepit, qui & *Troia* dicebatur.
B & ſanè ita neceſſe eſt apud Plinium intelligi. nam *ſaltatio armata*, ἡ ἐν ὅπλοις κίνησις, pedeſtris erat: *Pyrrhice*, equeſtris. Suetonius apud Seruium: *luſus ipſe quem vulgo Pyrrhicen appellant, Troia vocatur.* Herodianus lib. IV. καί τι τὸ ἱππικὸν σχῆμα ἀσκεῖσθαι κύκλῳ μετὰ πάσης εὐταξίας, καὶ ἀνακυκλώσεως, πυῤῥίχην δρόμῳ τε ῥυθμῷ. de Troiæ luſu intelligit quæ & Pyrriche. Strabo quoque τὴν ἐνόπλιον ὄρχησιν quam Curetes inuenerunt, ſeparat à Pyrrhica, cuius auctor Pyrrichus lib. X. ἡ δὲ ἐνόπλιος ὄρχησις στρατιωτική, καὶ ἡ Πυῤῥίχη. & paulo poſt de Cretenſibus: ἀσκεῖν δὲ καὶ τοξικῇ, καὶ ἐνοπλίῳ ὀρχήσει, ἣν καταδεῖξαι
C Κούρητα πρῶτον, ὕστερον δὲ καὶ Πύῤῥιχον, τὸν καὶ συντάξαντα καὶ κληθεῖσαν ἀπ' αὐτοῦ πυῤῥίχην. Pyrriche ſiue Troia eodem curſu & rythmo in equis peragebatur, quo armata ſaltatio pedeſtris. certè Pyrrichen pro equeſtri luſu qui Troia dicebatur, Solinum in Plinio accepiſſe plus quam manifeſtum eſt. Omnes alij auctores Pyrrichen pro ſaltatione armata ponunt, & in Creta inuentam tradunt, Pyrricho repertore. Dionyſius Halicarnaſſeus lib. VII. Ἑλληνικὸν δὲ ἄρα καὶ τοῦτο ἦν ἐν τοῖς πάνυ παλαιὸν ἐπιτήδευμα ἐν ὅπλοις ὄρχησις, ἡ καλουμένη πυῤῥίχη. ergo armata ſaltatio, & Pyrricha idem. Nico-
D laus Damaſcenus apud Stobæum: τὴν ἐνόπλιον πυῤῥίχην ἐκπονοῦντες, ἣν εὑρεῖν πρῶτος φασὶ Πύῤῥιχος Κυδωνιάτης, Κρὴς τὸ γένος. Theon in Aratum: ὁ δὲ μῦθος βούλεται ταύτας ἀνατετράφθαι ἐν Κρήτῃ, ὅτι τὴν πυῤῥίχην ἤτοι ἐνόπλιος ὄρχησις γυμνάσαι λέγεται, ἣν ὀρχούμενοι οἱ Κορύβαντες ἐπὶ ὅλον ἐνιαυτὸν τὸν Δία ἔθρεψαν, λανθάνοντες τὸν Κρόνον. Pollux: ἐνόπλιοι ὀρχήσεις. Πυῤῥίχη τε καὶ Τελεσίας ἐπώνυμοι δύο Κρητικῶν ὀρχηστῶν, Πυῤῥίχου τε καὶ Τελεσίου. ineptè legitur, δύο κριτῶν. ineptius vertunt, *indicum ſaltatorum.* Πυῤῥίχην omnes Græci Latinique ſaltationem eſſe dicunt. Si ſaltatio eſt, non fuerit equeſtris luſus. quid igitur faciemus Straboni & Plinio, qui armatam ſaltationem à Pyrricha
E diſtingunt? reſpondebimus Curetas primos eam ſaltationem ſaltaſſe, Pyrrichum poſtea in ordinem & artem redegiſſe ex eadem inſula oriundum. hic ſenſus verborum Strabonis de ſaltatione armata, ἣν καταδεῖξαι Κούρητα πρῶτον, ὕστερον δὲ καὶ Πύῤῥιχον τὸν συντάξαντα κληθεῖσαν ἀπ' αὐτοῦ πυῤῥίχην. & certum eſt de ſaltatione intelligere Strabonem, non de equeſtri luſu. Euſtathius ita intellexit ad Iliad. I. τὴν ἐνόπλιον ὄρχησιν, ἥτις ὑπὸ Κουρήτων καταδειχθεῖσα Πύῤῥιχος συντάξας, πυῤῥίχην ἀφ' ἑαυτοῦ ἐκάλεσεν. Scholiaſtes Pindari ad Pythionicas: ἔνιοι μὲν

ὧν φασὶ πρῶτον Κουρῆτας τὴν ἔνοπλον ὀρχήσασθαι ὄρχησιν, αὖθις δὲ Πύῤῥιχον Κρῆτα συντάξασθαι, Θάλητα δὲ πρῶτον τὰ εἰς αὐτὴν ὑπορχήματα. ſic diſtinguendum. ita ergo & Plinium interpretabimur, non Pyrricham apud eum de Troiæ ludo capiemus, vt fecit Solinus, quæ expoſitio prorſum falſa eſt, & contrà auctorum omnium conſenſum. legendum porro heîc & in Plinianis, *Pyrrichus*. Nam Cretenſis ille à quo Pyrrichen compoſitam volunt, Πύῤῥιχος dicebatur. alij Pyrrho Achillis filio huius ſaltationis inuentionem tribuunt. quemcumque habuerit auctorem ſaltatio eſt, eoque pedeſtris, diuerſa vtique à Troiæ ludicro, quod ἱπποδρομίας genus fuit, & in equis exercebatur, per laſciuas vertigines ac gyros implicantium ſe & explicantium puerorum. Potuerit vulgus hunc luſum Pyrrichæ nomine donare, quid Pyrrichio pede & modulo agitari ſoleret. certè Pyrricha illa quæ propriè ſic dicta eſt & quam in Creta Pyrchus inſtituit, ſiue vt alij Pyrrhus, ſaltatio fuit armata, longè diuerſa à Troia. de Pyrricha diximus ad Hiſtoriam Auguſtam.

Pag. 29. D. *ex qua diſciplina bellica rei vſus datus*] in optimo Regio: *ex qua diſciplina bellica rei ratio conualuit vſus datus.* more ſuo illius exemplaris antiquarius vtriuſque editionis ſcripturam appoſuit: quarum altera habuit, *ex qua diſciplina bellica rei ratio conualuit.* altera, *ex qua diſciplina bellica rei vſus datus.* Ceterum quod heîc ait ex illius equeſtris ludi diſciplina rationem rei bellicæ conualuiſſe, de ſaltatione in armis quæ Pyrrichæ dicebatur non de hac equeſtris curſus laſciuia, hoc veteres teſtati ſunt. Strabo: ἡ δὲ ἐνόπλιος ὄρχησις στρατιωτική, καὶ ἡ πυῤῥίχη. δηλοῖ δὲ καὶ ὁ Πύῤῥιχος, ὅν φασιν εὑρετὴν τῆς τοιαύτης ἀσκήσεως ἐπὶ τὰ στρατιωτικά. paulo poſt de eadem ſaltatione loquens, dicit παιδιὰν μὲν ἀκούειν τῶν πρὸς τὸν πόλεμον χρησίμων. vnde & πολεμικὴν ὄρχησιν appellarunt. at Troiæ luſus nihil ad bellicæ rei vſum aut exercitationem conferebat, vt pote qui à pueris nobilibus & inermibus celebraretur, equeſtri ſtudio plus conducens, quam rei militari.

cum Idæi Dactyli modulos crepitu ac tinnitu æris deprehenſos] Diomedes Grammaticus de dactylo pede: *ab Idæis Dactylis quos Curetas ſiue Corybantas poëtæ appellant. Hi namque in inſula Creta Iouem cuſtodiendo, ne vagitu ſe paruulus proderet, luſus excogitato genere, clypeolis æneis inter ſe concurrentes, tynnitu æris illiſi, rythmica etiam pedis dactyli compoſitione celauere vocē infantis.* propter pedem dactylum ab Idæis Dactylis inuentum. Muſicæ ſtudium ex Creta inſula ortum fuiſſe vult noſter. Cur omiſit Creticum pedem? hic magis ad rem pertinebat, & de eo certius argumentum. Idem Diomedes: *Creticus quoque quia Cretes ſaltando, rythmica eius compoſitione vtebantur.* Scribit Strabo Thaletem primum in Creta τοῖς ῥυθμοῖς Κρητικοῖς vſum eſſe κατὰ τὰς ᾠδὰς συντονωτάτοις οὖσι, quos & inuenit. Scholiaſtes Pindari hunc eumdem Thaletem τὰ ὑπορχήματα primum compoſuiſ-

A ſe in Pyrrichen, quæ ſaltatio Κρητικὴ dicebatur. & omne genus ὑπορχημάτων, Κρητικὰ dicenda cenſebat Soſibius eodem Scholiaſte referente.

albet iugis montium Dictynnæi & Cadiſchi] libri omnes: *Cadiſti*, nec ſecus Pliniani. *montes Cadiſtus, Idæus, Dictæus, Corycus.* in aliis *Cadiſtbus.* iidem libri apud Plinium *Dictinnæus* legunt, vt legiſſe Solinum certa fides eſt. Marcianus quoque de Creta: *montibus Idæo & Dictynnæo ſublimis.* Dictynnæum cum Dictæo confundunt. nec enim Dictæum omiſiſſet Plinius. quæ ſententia fuit
B Callimachi qui Britomartem Minois vim fugientem è monte Dictæo ſeſe præcipitem dediſſe ſcripſerat, & retibus piſcatorum exceptam fuiſſe, vnde Dictynna dicta eſt, & mons Dicte. Ergo Dictæus & Dictynnæus iuxta Callimachum idem. hunc reprehendit Strabo & falſum eſſe docet. Strabonis verba ita ſunt legenda: καὶ δὴ καὶ τοῦτο αὐτὴ μὲν Δίκτυννα ἀπὸ τῶν Κυδωνιατῶν προσαγορευθεῖσιν, Δίκτη δὲ τὸ ὄρος. ſic diſtinguendum eſſe docet ipſe Callimachus hoc verſu:

Νύμφαν μὲν Δίκτυνναν, ὄρος δ' ὅθεν ἥλατο νύμφη
Δικταῖον καλέουσι.

C idem Strabo refert in Tityro monte Cydoniæ templum eſſe Dictynnæ, τὸ Δικτυνναῖον. & hunc fortaſſe montem Δικτυναῖον vocat, diuerſum à Dictæo, cum dicit Melum inſulam diſtare à Dictynnæo ſeptingentis ſtadiis. ποιοῦσι δὲ σχεδόν τι καὶ τὸ Δικτυνναῖον. promuntorium Cretæ ibi vocatur Δικτυνναῖον. an eo nomine tantum reprehenſus à Strabone Callimachus, non quod dixerit Dictynnam à monte Dicte in retia piſcatorum deſiluiſſe, atque ex eo nomen ipſam montemque inueniſſe, ſed quod dixerit à Cydoniatis ita vocatam fuiſſe; ita eſt potius.
D ex ratione quam ſubiicit, id clarum eſt. οὐδὲ γὰρ ὅλως ἐν χώρᾳ ταύτῃ πρὸς τοῖς τόποις ἡ Κυδωνία. certè non vicina Cydonia Dictæo monti, ſed Κύδωνας Callimachus poëtarum more pro Cretenſibus dixit. nam Cydonia vrbium mater in Creta inſula. ſic & *Cydonia tela* pro ſagittis Creticis poëtæ appellant.

— ἐπὶ μαπτῆρα Κύδωνες
Νύμφαν μὲν Δίκτυνναν, ὄρος δ' ὅθεν ἥλατο νύμφη
Δικταῖον καλέουσι.

Κύδωνες ibi ſunt οἱ Κρῆτες, non Κυδωνιᾶται. Adde quod Strabo ipſe non eſt qui reprehendit
E ſed ait reprehenſum: καὶ τοῦτο δὲ οὐδὲ τὸν Καλλίμαχόν φασι λέγειν, quodcumque ſit, certum eſt aliud eſſe Dictynnæum & Dictæum; ait Strabo Dicten mille paſſibus ab Idæo diſtare, πρὸς τὸν ἥλιον ἀνίσχοντα. ergo ad orientem Cretæ mons Dictæus. at Dictynnæus ad occidentem. Dicæarchus de Cretæ montibus:

Ὄρος τε Δικτυναῖον ἐπὶ δυσμὰς φέρον

Tityros mons in quo Dictynnæ templum τὸ Δικτυνναῖον fuiſſe memorat Strabo ad occidentem, vt & ipſi Cydoniatæ. Dictynnæum ad mare & promuntorium, non Dictæum.

qui ita excandeſcunt vt eminus nauigantes putent nubila] iugis montium Dictynnæi & Ca-

dicti albere Cretam inſulam dicit. Hoc de Albis montibus in Creta ſic dictis, non de Dictæo & Cadiſto auctores prodidere. Græcis Λευκὰ ὄρη. Ptolemæus inter famoſos Cretæ montes ponit, τὰ Λευκὰ ὄρη καλούμενα, Idam & Dicten. Albi montes appellati à niue quæ nunquam deſerit eorum iuga. Horum meminit & Strabo. Theophraſtus quoque, & ex eo Plinius. Theophraſtus lib. IV. cap. I. Hiſt. Plant. ἐν Κρήτῃ γοῦν φασὶν ἐν τοῖς Ἰδαίοις ὄρεσι καὶ ἐν τοῖς Λευκοῖς καλουμένοις ἐπὶ τῶν ἄκρων, οὗ οὐδέποτε ἐπιλείπει χιών, κυπάριττον εἶναι. Plinius lib. XVI. cap. XXXIII. *maximeque in Idæis montibus, & quos Albos vocant, ſummiſque in iis vnde nunquam niues abſunt.* ſic legimus ex veteri codice pro eo quod eſt editum, *ſummiſque iugis.* de ſummis Albis montibus intelligit vnde nunquam niues abſunt, & inde Albi dicti. Græca ἐν τοῖς Λευκοῖς ἐπὶ τῶν ἄκρων. perperam igitur Solinus quod proprium ac peculiare fuit Alborum in Creta montium, ad Dictynnæum & Cadiſtum tranſtulit, eo ſcilicet more quem habet perpetuum in hoc opere.

Pag. 29. D. *ante ceteros Ida eſt, qui ante ſolis ortum ſolem videt*] de Ida monte Phrygię non de Cretenſi id proditum ab auctoribus. Plinius lib. II. cap. XI. Idam tantum nominat, & Phrygiam intelligit.

in opere quod eſt de Litteralibus] ita è libris repoſuimus. hunc librum Varronis non memini ab antiquis citatum. *Litteralia* ſunt, τὰ παράλια. puto tamen idem ſcriptum eſſe quod Seruio citatur ſub *ora maritimæ* titulo. ſic enim ille ad I. Æneid. *Vada*, τὰ βράχεα. *Varro de ora maritima lib. I. vbi ab aqua ſumma non alte eſt terra, dicitur vadus.* ora maritima, ἡ παραλία, *littoralia*, τὰ παράλια. Feſtus Auienus librum *de ora Maritima* ſcripſerat, cuius & fragmentum extat. Oppida omnia & gentes toto orbe quæ ἐν τῇ παραλίᾳ colunt, deſcripſerat. fortaſſe & Varro. *vadus* Græcum ὁ βαδὸς τινὸς vadum. τὸ βαθὺ vt αἶδος, *edis.*

ſepulcrum Iouis ibi viſitatum] cum hoc titulo.

Ἐνθάδε μέγας κεῖται Ζὰν, ὃν Δία κικλήσκουσι.

Britomartem gentiliter nominantes] ſic è libris ſcripſimus. vulgo erat, Βριτόμαρτιν. perperam. nam Græcè Βριτόμαρτις. Strabo, Pauſanias, alij. Heſychius: Βριτόμαρτις ἡ Ἄρτεμις ἐν Κρήτῃ. id nomen ſonare virginem dulcem ait Solinus. Βριτὺς, lingua Cretica eſt dulcis, vt Grammaticis adnotatum eſt Βριτὺς ὁ γλυκὺς ὡς Κρῆτες. ergo Μάρτις eorumdem dialecto virgo erat. Stephanus ſcribit Cretes virginem vocare μάρναν. in voce Γάζα. ἐντεῦθεν καὶ τὸ τοῦ Κρηταίου Διὸς παρ᾽ αὐτοῖς εἶναι ὃ καὶ καθ᾽ ἡμᾶς ἐκάλουν Μάρναν ἑρμηνευόμενον Κρηταγενῆ. τὰς παρθένους γὰρ οὕτω Κρῆτες προσαγορεύουσι, μάρνας. fallitur. μάρτις non μάρνα virgo apud Cretenſes. de Marna Gazæo numine diximus ad Hiſtoriam Auguſtam. Græcè μαρτὶς ἄνθρωπος. vnde μαρπιβάτην ταῶν, τὴν ἀνθρωποβάτην exponit Heſychius. μαρτὶς, mulier. Cretes qui ι in α, & contra mutare ſolebant, μάρτις. hinc Βριτόμαρτις dulcis puella.

A *Gortynam amnis Lethæus præterfluit*] nullus liber extat Solini, in quo non legatur *Lenæus* aut *Leniæus*, aut *Lemnæus*. verum eſt *Lethæus*. Strabo de Gortynæa: ἣν δὲ αὐτὴν διαρρεῖ ποταμὸς ὁ Ληθαῖος. inde *flumina Lethæa* Virgilio in Ciri:

Per te, & ſacra precor per flumina Lethæa.

Ληθαῖος & ποταμὸς Ληθαῖος. Carme eſt quæ illam ſic obteſtatur, ex Creta & Britomartis mater. ſic & eam paulo ante adiurat per Dictynnam. vt *flumina Lethæa*, ſic *Caratea* paulo ſuprà:

B *Carpathium fugiens & flumina Caratea.*

τὸν Καιρατὸν ποταμόν. nec probanda eſt coniectura magni viri legentis, *flumina Curetea.* Callimachus:

Χαῖρε δὲ Καίρατος ποταμὸς μέγα —

lege apud Strabonem: ἐκαλεῖτο δὲ ἡ Κνωσὸς Καίρατος πρότερον ὁμώνυμος τῷ παραρρέοντι ποταμῷ.

quo Europam tauri dorſo Gortyni ferunt vectitatam] Græci: κτίσμα δὲ ἡ Γόρτυν Ταύρου ἐκείνου τοῦ τὴν Φοινίκην Εὐρώπην ἁρπάσαντος ἐς Κρήτης ἐκ θαλάσσης. inde & Gortynam Ἑλλωτίαν vocatam ferunt, quod Europam ita nominarent Cretes. Stephanus noſter auctior: Γόρτυν πόλις

C Κρήτης. οὕτω δὲ διὰ τοῦ υ, ἀπὸ ἥρωος Γόρτυος. ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Λάρισσα. πρότερον γὰρ ἐκαλεῖτο Ἑλλωτίς. οὕτω γὰρ παρὰ Κρησὶν ἡ Εὐρώπη. inde τὰ Ἑλλώτια ἑορτὴ Εὐρώπης ἐν Κρήτῃ. Heſychius: Ἑλλωτίς, Εὐρώπη. στέφανος, πηχυαῖος πλεκόμενος πηχῶν εἴκοσι. legi etiam poſſet: Ἑλλωτὶς, Εὐρώπη στέφανος πλεκόμενος. Theophraſtus ſcribit lib. I. cap. XV. ἐν τῇ Γορτυναίᾳ platanum vnam eſſe quæ nunquam folia dimittat, ſub qua fabulantur Iouem cum Europa concubuiſſe. Plinius Gortynæ eam eſſe dicit.

Hidem Gortyni Atymnum colunt Europæ fratrem] ita ſcripſimus quod ita haberent om-

D nes libri. *Adymnum* inquam omnes legunt, ex quo *Atymnum* fecimus. quod Græcum eſt, Ἄτυμνος. Cadmum quidem Europæ fratrem fuiſſe omnes conſentiunt, ſed eum Gortynæ reſediſſe nemo tradidit. præterea ſi de Cadmo intellexiſſet auctor, neutiquam addidiſſet, ita memorare Gortynios. Ergo præter communem illud erat omnium opinionem, quod Gortyni memorabant de Atymno Europæ fratre. Nam de Cadmo nihil à ceteris diſſenſiſſet. Atymnum Iouis & Caſſiepiæ fratrem recenſet Apollodorus in Bibliotheca, propter cuius amorem Europæ liberi certamen & inter ſe habuerunt,

E & cum Sarpedone qui eum amabat. ſic enim ſcribit de Sarpedone. ἔνιοι δὲ αὐτὸν ἐρασθῆναι λέγουσιν Ἀτύμνου τοῦ Διὸς καὶ Κασσιεπείας, καὶ διὰ τοῦτον στασιάσαι. ſcripſerat paulo ante Miletum puerum in cauſa fuiſſe, vt inter ſe contenderent. At Gortyni Atymnum Europæ fratrem eſſe memorabant, eumque hoc nomine colebant. falſa igitur quæ hactenus editiones detinuit, Cadmus pro Atymno.

ceruo eget] habet ceruos ſed non abundat. Plinius in ea inſula ceruos non eſſe, præterquam in Cydoniatarum regione.

ſerpens nulla] de ſerpentibus non dicit Plinius,

Digitized by Google

Plinius, niſi in genere, qui omnino nullum maleficum animal in ea inſula videri dicit. Ariſtoteles & ſerpentes ἔχις in Creta eſſe negat. ita & Diodorus Siculus.

Pag. 30. A. *arborarij prouentus*] ſic *fructuarij prouentus* infra, *σπορεῖ καρποί.* infrà. *arborei fœtus*, Ammiano lib. XXIII. *fructuarijs, arboreſque fœtibus culta.* Cornificius apud Seruium, fruges arboreas: *vt folia quæ frugibus arboreis tegmina gignuntur.* Græci *δενδρίτας καρποὺς* vocant. ita ſæpe Theophraſtus.

in huius tantum inſulæ parte repullulant cæſæ Cupreſſi] in omni Creta plurima prouenit Cupreſſus, adeo vt Cupreſſo patriam eſſe Cretam dicat Plinius, ſed in vlla eius parte ſuccisſam renaſci nuſquam meminit. de Aenaria inſula hoc memorat. *& in Aenaria ſuccisſa regerminat.* Aenariam videatur accepiſſe Solinus pro parte Cretæ, quia de Creta ibi plurimus ſermo. locum Plinij, quia vitiatus eſt plus vice ſimplici, operæ fuerit emendare. ſic eum legimus: *Huic patria inſula Creta, quum Cato Tarentinam eam appellet, credo quod primum eo venerit, & in Aenaria ſuccisſa regerminat. Sed in Tarento quocumque in loco terram mouerit quiſpiam, ſi naturalis hæc gignitur protinuſque emigrat: in illa vero etiam non appellato ſolo è ſponſo, maximéque in Idæis montibus, & quos Albos vocant.* Nihil aut parum receſſimus ab antiqua ſcriptura, niſi quod *in Tarento* pro *in Creta* reſcripſimus, ita neceſſario flagitante ſententia. Plinius cupreſſo Cretam dat patriam, Cato Tarentinum agrum aſſignabat. differenriam oſtendit Plinius. in Tarento, inquit, quocumque in loco terram mouerit quiſpiam, ſerendæ ſcilicet Cupreſſo, ſi naturalis hæc terra ei fuerit, gignitur & protinus è ſolo in aërem migrat. *naturalis terra* eſt *οἰκεία*, vt vocat Theophraſtus de eadem re loquens. nam vt & ibidem ſcribit Plinius, *natura natura circa has plurimum refert.* ſic *naturalia ſaxa* Solinus vocauit ſuprà in quibus naſcitur Curalium. *naturalibus ſaxis derogatis.* *τοῖς οἰκείοις τόποις.* ergo non vbique in Tarentino agro optime veniebant cupreſſi, ſed in ea tantum parte vbi occurreret naturalis cupreſſo terra. in illa vero hoc eſt in Creta, *etiam non appellato ſolo è ſponſo.* ita egregiè emendauimus inſinceram editionum ſcripturam, *non appellato ſolo ac ſponte.* in Thuanæo vetuſtiſſimo codicé ſcriptum eſt: *non appellato ſolo ac ſponſo.* ex quo fecerunt, *ac ſponte*, nos *è ſponſo.* dicit Cupreſſum in Creta prouenire etiam non appellato ſolo è ſponſo, id eſt non requiſita naturali terra, ſed quocunque in loco eius inſulæ ſolum gignendæ cupreſſo bonæ eſſe fidei, nec è ſponſo appellandum. quod vulgo dicimus, *appeller a garant.* non omnis tellus omnia fert. ea demum naturalis alicui frugi terra dicitur, quæ illi gignendæ apta eſt. Virgilius:

—& patrios cultuſque habituſque locorum.

patrios *naturales* exponit Seruius. naturalis terra è ſponſo appellanda eſt, niſi reddit A bona fide ſemina quæ ſibi conuenientia acceperit. Hoc enim quaſi ſpondere videtur ſoli natura, vt ea optimè ferat quibus ferendis naturaliter idonea eſt. At Cupreſſus in Creta vbique feliciſſimè prouenit, etiam in non ſua ac minimè naturali terra: qualis è ſponſo appellari non poteſt. nec enim id promittit feliciter reddere, cui gignendo minus apta eſt. Cupreſſus autem cum alibi non niſi in tepore & calidis locis prouenit, apud Cretam inſulam ſummis montium iugis naſcitur, à quibus nunquam ni- B ues abſunt, quod mirandum merito ait Plinius. hoc eſt igitur quod dicit, *non appellato ſolo è ſponſo* in Creta prouenire, id eſt, in ſolo etiam minimè naturali, quod ex ſponſo appellari non poſſet. è ſponſo appellatur, qui pro alio ſpopondit. terra & ſponſoris & debitoris vicé obtinet. vnde & ſemina reddere cum fœnore dicitur, & reſpondere, & audire, vt bona nomina ſolent. Phœdrus:

Auarus nomen dum locat ſponſo improbo.

ita enim ibi ſcribendum. in ſequentibus apud Plinium etiam legendum: *nec terræ tantum natura circa has refert, aut perpetua cæli, verum & quædam temporaria vis, imbre aliquo ple-* C *rumque ſemina afferente. Certè ſinunt genere aliquando etiam incognito: quod accidit Cyrenaicæ regioni.* Sed quandoquidem heîc ſe dat occaſio, vnum & alterum locum de Cupreſſu ex eodem capite Plinij nos emendare non indignabitur lector. *nunc vero tonſilis facta in denſitate parietum, coërcitaque gracilitate perpetuo tenera.* liber optimus, *tere* habet pro *tenera.* lege: *coërcitaque gracilitate perpetuo teres.* ſequitur: *trahitur etiam in picturas opere hiſtoriali, venatus claſſéſve, & imagines rerum, tenui folio breuique & virente ſuperveſtiens.* ecquod nam illud *opus hiſtoriale?* mendam tinniunt libri qui præferunt: *opere hiſtoriarum.* altiorem mendi D originem & fontem ipſum prodit optimus Thuanæus, in quo exaratur: *operiſtoriari.* vnde optima coniectura eſt, *operis topiarij.* nam R & P ſæpe confundunt libri. ſcribe etiam: *tenui folio breuique & virente ſemper veſtiens.* quod ſequitur non de leuiter corruptis eſt. ita legitur: *vtraque autem immittitur in perticas aſſeréſve amputatione ramorum, qui xiij anno denarijs ſingulis vaeneunt, quæſtuoſiſſima in ſatus ratione ſilua: vulgoque dotem filiarum antiqui plantaria appellabant.* plantaria appellaſſe antiquos dotem filiarum, id vero mirum eſt, nec vſquam lectum. libri ſcribunt: *vulgoque dotem filiæ antiqui plantarie appellabant.* Scribe tu: E *vulgoque dotem filiæ antiqui plantari appellabant.* vel, *plantare.* Vtriuſque notam incertus ac dubitans adſcripſit librarius. quod erat quæſtuoſiſſima illa rario Cupreſſuum plantandarum ad perticas & aſſeres, cum eas pangebant, vulgo dictitabant antiqui dotem filiæ plantare ſe.

Herba alimos dicitur: ea admorſa famem prohibet.] ſic habent libri, quod retinuimus. vulgo incruſtarunt: *herba ibi eſt quæ ἄλιμος dicitur.* quid enim illis additis opus, quum

Digitized by Google

ſequatur, *proinde hæc ertica eſt.* quæ verba erunt ſuperuacua ſi heîc legamus, *Herba ibi eſt.* Sic Plinius loquitur & noſter imitatur. lib. xxi. cap. v. *Narciſſum vocant: huius alterum genus flore candido, calice purpureo.* De cetero, magno in errore ſunt eruditi viri qui hanc *alimon* Solini & *Halimon* quod à Dioſcoride Plinioque deſcribitur, eamdem putant herbam eſſe, ſed variè de ea prodi ab auctoribus. non re minus quam nomine hæc inter ſe differunt. *Halimon* Plinij cum aſpiratione ſcribendũ eſt, τὸ ἅλιμον Theophraſto & Dioſcoridi. ratio nominis, quod ſalſum ſit, & in maritimis naſcatur. nam ἅλιμον maritimum, aut ſalsũ ſignificat. Heſychius: ἅλιμα, θαλάσσια. ἅλιμον πλησίον θαλάσσης γινόμενον. idem: ἁλίμοις, ἢ ἁλιμοῖς βοτάναις ἀνδρομήκεσιν ἐπὶ θαλάσσῃ γινομένοις, ἢ ξηροῖς τόποις. præterea τὸ ἅλιμον frutex eſt, θάμνος φραγμίτης, non herba. Plinius lib. xxii. cap. xxii. cum ſcripſiſſet aſphodelon quoſdam exiſtimaſſe Halimon ab Heſiodo appellari, addit id ſibi falſum videri: *nam Halimon eſſe ſuo nomine non parui & ipſum erroris inter auctores.* Duas deinde de eo ſententias refert. *alij*, inquit, *fruticem eſſe dicunt denſum, candidum ſine ſpina, folijs oleæ ſed mollioribus, coqui hæc ciborum gratia, radice tormina diſcuti.* ita ſcribendum è libris, in quibus extat: *coci hac.* coquebantur enim folia Halimi. Dioſcorides cuius hæc de Halimo quam Plinius narrauit, opinio eſt: λαχανεύεται δὲ αὐτῆς τὰ φύλλα ἑψόμενα εἰς βρῶσιν. & ſecundum hanc Dioſcoridis ſententiam, ἡ ἅλιμος cum adſpiratu enuncianda, etenim φύεται ἐν παραθαλασσίοις. *alij*, ſubijcit Plinius, *olus maritimum eſſe dixere ſalſum, & inde nomen, folijs in rotunditatem longis, laudatum in cibis.* nihil in hoc vocabulo eſt, quod trahi poſſit ad Alimon herbam, quæ ſitim ſedat: nam ἅλιμον, ſalſum, aut maritimum eſt. & rectè *Halimon* ſcribitur in vetuſtioribus Plinij exemplaribus. Falsò etiam ac temere ſibi perſuaſerunt hoc ſuperiore æuo homines docti τὸ ἅλιμον Græcorum, Latinè vocari *Aurionem.* inde & Gaza ἅλιμον apud Theophraſtum vertit *aurionem.* atqui vix veriſimile hunc fruticem penes Latinos habuiſſe nomen, de quo ne inter ipſos quidem Græcos ſatis conſtaret quod genus herbæ vel fruticis eſſet. præterea in ea planta deſcribenda, vbi & varias refert ſuper ea ſententias auctorum, nomen eius Latinum ſi vllum eſſet, minimè omiſiſſet. Sed hoc nihili nomen hauſerunt ex deprauato eiuſdem Plinij loco, qui habetur lib. xvii. cap. xxiv. in hunc modum: *necant inuicem inter ſeſe vmbra vel denſitate, atque alimenti rapina. necat & edera vinciens. nec viſcum prodeſt & Cytiſus. nec auro quod halimon vocant Græci.* ita hodie legitur. vnde & qui Plinianum Indicem conſarcinarunt, *Alimon auro inimicum*, proſcripſere. quod monſtrum ineptiæ eſt. ſuperioris æui homines eo loci legerunt, *nec aurio quod alimon vocant.* ita Gaza, Hermolaus Barbarus, alijque: qui etiam intellexerunt *aurionem* Latinè appellari, quod Græci ἅλιμον vocarent.

A Hic locus è Theophraſteo expreſſus lib. v. de cauſis Plant. cap. xxii. plantas necare inuicem ſeſe vel vmbra & denſitate, atque alimenti rapina dicit Plinius. hederam necare adſita vincientem, προσπλεκόμενον: nec viſcum prodeſſe. quod ita Theophraſtus: ἐπεὶ καὶ ὁ ἰξὸς δοκεῖ καὶ ὅλως τὰ ἐμβλαστάνοντα φθείρειν. ſequitur apud Theophraſtum: ὁ δὲ κύτισος, καὶ τὸ ἅλιμον τῇ τε πολυχυλίᾳ. καὶ τῇ ἁλμυροειδεῖ τῇ περὶ αὐτά. Plinius videtur legiſſe in illis Theophraſti verbis, ὁ δὲ κύπρος. certè lib. v. hiſt. plant. cap. xx. ſcribit idem & hederam & cytiſum adſita necare. cytiſo tamen eſſe valentius B Halimon. nam quum omnia necet cytiſus, ipſum ab Halimo necari. vbi & Gaza reddit: *ſed eo valentior Auro eſt.* quaſi *Auro* ſit, τὸ ἅλιμον· ἰσχυρότερον δὲ τούτου τὸ ἅλιμον. quo nihil falſius fingi poteſt: verùm vt dixi ex deprauata Pliniana lectione ſumptus hic error. nam pro illis, *& cytiſus nec aurio, quod Halimon Græci vocant*, ſcribendum: *& cytiſus necat viro, & quod halimon Græci vocant.* vel ita etiam diſtinguendum: nec viſcum prodeſt & cytiſus: *necat viro quod Halimon Græci vocant.* eſt quod Theophraſtus dixit Cytiſum & Halimon necare τῇ πολυχυλίᾳ. καὶ τῇ ἁλμυροειδεῖ τῇ περὶ αὐτά. ad- C ditque ideo cytiſo valentius eſſe Halimon. διὰ τὸ πλείω ἔχειν ſubaudi ἁλμυροειδῆ. inde enim ἅλιμον appellatum. ergo τὴν ἁλμυροειδῆ. Plinius reddidit *virus.* ſuccũ falſum nimirum Halimi, qui virus eſt ceteris plantis Halimo adnatis. ſed & *virus* pro ſalſugine dixit Lucretius in hoc verſu: *Ionium glaucis aſpergit virus ab vndis.* nihil verius emendatione noſtra. necant inter ſe plantæ ſeſe denſitate, & vmbra & alimenti rapina. necat hedera amplexu & vinciendo. necat cytiſus & halimon τῇ ἁλμυροειδεῖ, & ſucci virtute. quod *virus* Plinius appellauit. ſed & *virus*, idem Lucretius poſuit pro herbarum ſucco, & virtute naturali.

D *Concoctoſque ſuo contactos perdere viro.*

quod & huic loco Plinij conuenit, nam illis de halimo ſubijcit ſtatim Theophraſtus: ἔνια δ' οὐ φθείρει μέν. χείρω δὲ ποιεῖ ταῖς δυνάμεσι τῶν χυλῶν, καὶ τῶν ὀσμῶν. & Plinius: *quorumdam natura non necat quidem ſed lædit, odore aut ſucci miſtura.* ἡ τοῦ χυλοῦ δύναμις eſt *virus.* ſic halimon adſitas plantas viro necat, τῇ τοῦ ἁλμυροῦ χυλοῦ δυνάμει. *malum*, & *bonum virus* dixiſſe veteres adnotat Seruius. nemo negauerit quamlibet iniquus ſit, Plinium heîc à nobis egregie reſtitutum, quare deinceps inter herbas *aureonem* herbarij noſtri non referent. ex his E etiam poteſt non omnino cæco conſtare, nihil habere commune, & herciſcundum τὸ ἅλιμον cum herba quæ heîc ἄλιμος à Solino dicitur. admorſa Alimos diurnam famem prohibet. folia Halimi cocta edulio ſunt. Græci ἄλιμα & ἄδιψα vocant, quæ ſitim & famem arcent pharmaca. inde ἄλιμος huic herbæ nomen. ſic *adipſos* palmæ genus Ægyptiæ, quæ guſtata ſitim ſedat. Glycyrrhizam puto eſſe, quam ἄλιμον ab affectu heîc vocat noſter. in Græcorum commentarijs legi ἄλιμον eam appellatam. Plinius lib. xi. capite

vltimo: *quædam exiguo guſtu famem ac ſitim ſedant, conſeruantque vires, vt butyrum, hippace, glycyrrhiza.* idem lib. XXII. cap. IX. de eadem: *hac diximus ſitim famemque ſedari, ob id quidam adipſon appellauere eam.* ſi *adipſos* dicta quod ſitim ſedet, quidni & *alimos* quod famem. Meminit Athenæus lib. II. ex Hermippo, τῆς ἀλίμου quam & ἄδιψον vocatam aſſerit. Ἕρμιππος δὲ ὁ Καλλιμάχειος, ἐν τῇ τῶν καλουμένων φησὶν ἀλίμων, προσεῖναί τι ἄδιψον ἐμβάλλεσθαι τῆς μαλάχης ὥστε χρησιμωτάτην. verùm ἄλιμος ibi non eſt herbæ nomen, ſed τῆς ἀνδίτου aduerſus famem, quæ & contra ſitim valebat, cui admiſcebatur malua. hæc etiam ἄδιψος vocabatur. hoc & de ſola Glycyrrhiza, quæ & ἄδιψος ſimul & ἄλιμος. Plinius lib. XXV. cap. VIII. de Scythice herba ita ſcribit: *Scythia primum eam quæ Scythice vocatur circa Bœotiam naſcens, prædulcis. aliam vtiliſsimam ad ea quæ ſpaſmata vocant. Magna & ea commendatio, quod in ore eam habentes ſitim famemque non ſentiunt.* quæ de Scythice heîc habet, hauſit è Theophraſto. hæc herba Glycyrrhiza eſt, quam Plinius quaſi diuerſam multis locis memorat, cum Glycyrrhizam alio loco deſcripſerit. Sed ita ſolitus eſt ille: herbam aut arborem aut lapidem, ſi quæ pluribus nominibus cenſetur, quæque alio atque alio nomine diuerſis auctoribus recenſetur, eam quaſi non eadem ſit, pro appellationum ſuarum varietate, variis etiam locis referre conſueuit. ſic Σκυθικὴν hoc loco è Theophraſto, alibi γλυκύρριζαν è Dioſcoride reponit, quaſi diuerſæ ſint, quæ eædem ſunt. Theophraſtus de radicibus quæ dulces ſunt: γλυκεῖα δὲ ἡ Σκυθικὴ καὶ ἔνιοί γε καλοῦσιν αὐτὴν εὐθὺ γλυκεῖαν αὐτήν. lege: καὶ ἔνιοί γε καλοῦσιν εὐθὺ γλυκεῖαν αὐτήν. *Inter radices, etiam dulcis Scythica, & nonnulli rectè eam dulcem cognominant.* de radice loquitur quam & dulcem κατ᾽ ἐξοχὴν nominari dicit. hoc eſt γλυκεῖαν ῥίζαν. eam compoſito nomine recentiores dixere γλυκύρριζαν. & falluntur qui γλυκυρρίζης nomen apud Theophraſtum non extare pertendunt. quid aliud enim γλυκεῖα ῥίζα, quam γλυκύρριζα? legendum autem in Plinio: *Scythia primùm eam quæ Scythica vocatur, circa Mæotim naſcens, prædulcem aliàs vtiliſsimamque ad ea quæ aſthmata vocant.* in libris ſcribitur, *ſpartama.* ex quo fecerant, *ſpaſmata.* Theophraſtus: χρήσιμη τε πρὸς τε τὰ ἀσθματικὰ, καὶ πρὸς βῆχα ξηράν. male etiam in libris, *circa Bœotiam naſcens.* nam & in præfatione lib. XXVII. Scythicam herbam à Mæotis paludibus ait peti, vt Euphorbiam è monte Atlante. & Theophraſtus: γίνεται δὲ περὶ Μαιῶτιν. Dioſcorides in Ponto & Cappadocia plurimam naſci. Sed benè latam Plinij hallucinationem deprehendas licet in his ſequentibus: *magna & ea commendatio, quod in ore eam habentes ſitim famemque non ſentiunt. idem præſtat apud eos Hippice dicta, quod in equis quoque eumdem effectum habeat. traduntque his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame ſitique.* pro *Hippice dicta* liber Rigaltianus legit, *Ipſace diſtincta.* omnino ſcribendum, *Hippace ſic dicta.* feſtiuè ex Theophraſteis malè intellectis nomen herbæ finxit, quæ in rerum natura non eſt, & quod mirum eſt rationem etiam confinxit, quare ſic diceretur. Verba Theophraſti de Scythice: δυνάνται δὲ καὶ τὴν δίψαν παύειν, ἐάν τις ἐν τῷ στόματι ἔχῃ. διὰ ταύτην τε καὶ τὴν ἱππάκην διάγειν φασὶ τοὺς Σκύθας ἡμέρας καὶ ἕνδεκα καὶ δώδεκα. duæ res ſunt quibus Scythæ ſitim tolerant vel in duodecimum vſque diem, radix Scythica vel Glycyrriza, & Hippace. Hippacen pro herbæ nomine accepit, quæ lac equinum concretum ſignificat, quod Scythæ ſedandæ ſiti hauriebant. Ita Heſychius: ἱππάκη Σκυθικὸν βρῶμα ἐξ ἵππου γάλακτος, οἱ δὲ ὀξύγαλα ἵππιον ᾧ χρῶνται Σκύθαι, πίνεται δὲ καὶ ἐσθίεται πηγνύμενον ὡς Θεόπομπος ἐν πέμπτῳ αὐτοῦ λόγῳ. meminit ἱππάκης ſi bene memini & Hippocrates. fortaſſe & ἱππάκη Scytharum fuit, de qua hoc verſu:

Et lac concretum cum ſanguine potat equino.

at Plinius Hippacen herbam commentus ſic dictam quod equorum ſitim ſedaret, nihilo ſecius quam hominum, quod ridiculum eſt commentum. Hippaces alibi meminit vt optimæ ad famem ac ſitim arcendam: *quædam rurſus exiguo guſtu famem ac ſitim ſedant, conſeruantque vires, vt butyrum, hippace, glycyrriza.* incertum an & heîc hippacen pro herba ſumpſerit. non ita ſenſit auctor ille vnde ſumpſit. De Glycyrrhiza tractat lib. XXII. cap. IX. & veluti diuerſam à Scythica radice deſcribit, & inter aculeatas recenſet, non ex male intellectis, ſed malè lectis Dioſcoridis verbis. ſic igitur habet: *& ipſa ſine dubio inter aculeatas eſt, folijs echinatis, pinguibus tactuque gummoſis, fructicoſa, binûm cubitorum altitudine, flore hyacinthi, fructu pilularum, plantani magnitudinis.* hæc ad verbum omnia è Dioſcoride: ἔστι δὲ θαμνίσκος ῥάβδους ἔχων διπήχεις, περὶ οἷς τὰ φύλλα πυκνὰ ἐοικότα σχίνῳ λιπαρὰ καὶ κολλώδη ἁφασσομένῳ, τὸ δὲ ἄνθος ὑακίνθῳ ὅμοιον, καρπὸς δὲ πλατάνου σφαιρίων μέγεθος. pro illis, τὰ φύλλα ἐοικότα σχίνῳ, Plinius legit ἐοικότα ἐχίνῳ vel ſuis oculis malè vſus, vel alienis malè credulus, vel certè vitio corrupti exemplaris ſeductus. vetuſtiſſimũ Bibliothecæ exẽplar σχίνῳ diſertè ſcriptũ præfert. in illis antiquis & grãdioribus litteris Græcis nulla ferè diſcretio eſt inter Ε & Σ. vtraq; ſiquidem ſemicirculi figura depinguntur. exiguo tantum apice qui in medio fere ponitur, diſtingui ſolet ἐψιλὸν, ſic facile ſurrepere Plinio potuit ἐχῖνος pro σχῖνος. ſed mediocriter attendenti & Græcæ linguæ intelligenti facile vitium ſuboluiſſet φύλλα ἐχίνῳ ὅμοια. quæ ſimilitudo echini cum foliis? ſi aculeatas intellexiſſet, ἀκανθώδη dixiſſet, aut ἐχινώδη. ſed illud potius, vt ſemper. nec enim ἐχινώδης propter ſolos aculeos, niſi & inſtar accedat. nucis caſtaneæ calix reuera ἐχινώδης vel ἐχίνῳ ὅμοιος. idem Plinius de nucibus Caſtaneis: *armatum ijs echinato calice vallum.* reuera inquam echinatus calix, qui vndique aculeis horret, ad inſtar echini. ἀμφάκανθος. inde *echinos* etiam caſtanearum operimenta dixere, adeo echinis ſimiles ſunt. *virides echinos* Calpurnio. Seruius ad illud,

Caſtaneæ hirſutæ: adhuc intra ſuos echinos locatæ. ſic de ſpinæ albæ aculeato in vertice capitulo Dioſcorides: ἐπ' ἄκρῳ δὲ αὐτοῦ κεφαλὴ φέρεται ἀκανθώδης, ἐχίνῳ θαλασσίῳ ἐμφερής. non ſolum ἀκανθώδης & aculeatus ille vertex, ſed etiam marino echino aculeorum diſpoſitione ſituque & forma ſimilis. ita & de capite Dipſaci: κεφαλὴ μία, ἐοικυῖα ἐχίνῳ. *caput vnum echinatum, vel echino ſimile.* de foliis aculeatarum nuſquam hoc dixit, nec verum eſſe poteſt. Etenim propter vnum aut alterum aculeum, non poſſunt inſtar echini obtinere. at folium glycyrrhizæ prorſus caret aculeis, tantum abeſt vt echinatum, aut echino ſimile dici mereatur. perpetuum eſt apud ſcriptores hiſtoriæ plantarum, vt cuiuſlibet plantæ foliis ſimilitudinem quærant ad aliarum plantarum folium, cui proximè accedunt. quare Glycyrrhizæ folium, lentiſco ſimile, σχίνῳ non ἐχίνῳ. at falſa illa lectione inductus Plinius Glycyrrhizam vbique inter aculeatas & ſpinoſas refert. vt lib. XXI. cap. XV. *quædam ſpinoſa foliata ſunt, vt carduus, eryngе, Glycyrrhiza, vrtica.* ita libri. corrigunt, *quædam ſpinoſo folio ſunt.* melius ſcripſerim: *ſpinoſo foliata ſunt.* τὰ ἀκανθώδη περιφύλλωται, τὸ ἀκανθῶδες ἐν τοῖς φύλλοις ἔχουσι. id explicat paulo poſt: *iis enim omnibus foliis ineſt aculeata mordacitas.* ſed falſum de Glycyrrhiza. hanc alimon, vt & adipſon vocatam crediderim, ſed Cretæ peculiarem non faciunt auctores, cui eam vindicat noſter. quid igitur velit neſcio. Theophraſtus aliud genus dulcis radicis Nyphææ nominatæ cum glycyrrhiza recenſet, quam in Creta inſula plurimam prouenire ſcribit. ſed nec illa alimos, nec quæ alia ſit herba hoc nomine vocata præter Glycyrrhizam noui. fides ſit igitur penes auctorem, qui turbare ſolet omnia, & indiſcreta habere.

Pag. 30. A. *Phalangion aranei genus eſt*] libri omnes: *ſphalangion.* ita & Græci ſcripſerunt, Σφαλάγγιον, in multis nominibus addito S. quod Æolicæ eſt dialecti. ſic σμῦς qui aliis μῦς. σμικρὸς, qui μικρός. hoc Latini in multis imitati γρῦτα *Scruta,* quia σγρῦτα dicebant Æoles. *Sphalangion* apud Vegetium & Hieroclem ſcribitur. Latinè *ſolipugam* propriè vocari ſuprà notauimus. Gloſſæ noſtræ: *ſphalangion, muſca venenata.* Gloſſæ: *ſolipuga,* μύας εἶδος. Nicander phalangia cantharidibus ſimilia dicit, & reperiri in leguminum ſegetibus:

> Χερσοδρόποι δ' ἵνα φῶτες ἄτερ δρεπάνοιο λέγοντες
> Ὄσπρια χέδροπά τ' ἄμμα μεσοχλόου ἠὲ ἀρούρης
> Ἔνθα δ' ἐπαινύπεσσα φλογερῇ εἰλυμένα χροιῇ
> Ἴκελα κανθαρίδεσσι φαλάγγια πυκνὰ δίενται.

Plinius lib. XXII. cap. vltimo: & *leguminibus innaſcuntur beſtiolæ venenatæ, quæ manus pungunt, & vitæ periculum afferunt, ſolipugarum generis.* ſic *ſolipuga* eſt φαλάγγιον. Serpentem in Creta non eſſe, eſſe phalangion Plinius aliique ſcripſere, & ex illis rectè heîc noſter. Hoc idem de Sardinia inſula ſcripſerat ſuprà, quod in aliis locis eſt ſerpens, id eſſe Solipugam Sardis agris, ſed nullo auctore & more ſuo, quo omnia miſcet & confundit.

Idæus dactylus iſtius inſulæ familiaris] ſcripſerat in προεκδόσεσι: *iſtius inſulæ alumnus.* quod & in vulgariis editionibus hactenus manſit. Plinius: *Idæi dactyli in Creta, ferreo colore pollicem humanum exprimunt.* lege vt legiſſe apparet Solinum, *Idæi dactyli in Creta ferreo colore, pollicem humanum exprimunt.* nec enim ferreus in illis color eſt, qui pollicem humanum exprimit, ſed cum ſint ferrei coloris, pollici humano ſimilem habent faciem.

noctuam Creta non habet, & ſi inuehatur emoritur] Plinius lib. X. cap. XXIX. cuius hæc verba ita legenda ſunt è libris: *ſed in ſeceſſu auium & noctuæ paucis diebus latere traduntur, quarum genus in Creta inſula non eſt, etiam ſi qua inuecta ſit emori: nam heîc quoque miræ naturæ differentia: alia aliis locis negat, tanquam genera frugum fruticumque, ſic & animalium. Non naſci ea tranſlaticium, inuecta emori mirum. Quod illud eſt vnius generis ſaluti aduerſum? quæve iſta naturæ inuidia?* tralaticium inquit, & ordinarium eſt, vt quædam animalia certis locis non naſcantur, mirum eſt emori eo inuecta, vbi naſci non ſolent. *Tranſlaticium* quid ſit omnes ſciunt, quare ita dicatur, pauci vel nemo. Latini eo ſenſu *tralaticium* vſurpant, quo Græci ἐγκύκλιον. Heſychius: ἐγκύκλιον, τὸ πανταχοῦ κυκλούμενον. idem: ἐγκύκλια, τὰ ἐγκυκλούμενα τῷ βίῳ καὶ συνήθη. ad verbum, *tralatitia.* hinc ἐγκύκλιοι ἐπιστολαὶ quæ eadem forma ad plures ſcribuntur. quas & *formales* Latini vocant, *tralaticias* etiam liceat dicere. hinc *tranſlatum* in ſcena Latina quod in Græca, τὸ ἐκκύκλημα καὶ ἐκκυκλήθρον. Valerius Maximus eo loco quem fruſtrà emendare conantur docti, quum explicandus ſit: *tranſlatum antea Pœniceis indutum tunicis M. Scaurus exquiſito genere veſtis cultum induxit.* tranſlatum eſt machina qua dij in ſcenam aliquid loquuturi aut acturi transferebantur, περιάκτοις machinis. ita deos ipſos appellat Valerius, quum antea induerentur puniceis tunicis, exquiſito genere veſtium induxit in ſcenam Scaurus. Phœdrus: *Dij ſunt loquuti more tranſlatitio.* vt ſolet in tranſlato. *tranſlatum* igitur, τὸ ἐκκύκλημα, ἡ περίακτος. Scio quomodo diſtinguant Græci τὸ ἐκκύκλημα ἀπὸ τῆς μηχανῆς. ſed Dij etiam per ἐκκύκλημα ſolebant in ſcenam induci, quos μηχανὴ ferre non poterat. ipſi quoque ἐκκυκλεῖν & εἰσκυκλεῖν dicti, qui eo modo in ſcenam inducti. & Latini *tranſlatum* appellarunt huiuſmodi machinam transferendis in ſcenam & è ſcena Dijs aptam. Valerius Deos ipſos qui transferebantur eleganter appellauit. vt *ſpectacula* pro ſpectatoribus. & *conſeſſum caueæ,* pro ijs qui in cauea theatri conſident. & *orcheſtram* pro ſenatoribus in orcheſtra ſedentibus. inde *tralaticium* de re maximè vulgata iactataque omnium ſermonibus & factis. ita Græci & περίακτον vſurpant. Plutarchus in vita Syllæ ſub finem: ἐκπεφευγὼς ποῦ τὸ περίακτον, οἶκοι λέοντες, ἐν ὑπαίθρῳ δ' ἀλώπεκες. *hoc tralaticium.*

Digitized by Google

P.30. A. *Caryſtos aquas calentes habet*] in paruo ſpatio multi magniq; paralogiſmi. Caryſton pro inſula numerat, quæ vrbs erat Eubœæ inſulæ. Dicit habuiſſe aquas calentes quæ Ellopiæ vocarentur. Ellopia locus in Eubœa à Caryſto diuerſus, nec Ellopia in Caryſto. ſcribit Caryſtum & Chalcidem eamdem habitam fuiſſe apud priſcos. hoc de Eubœa non de Caryſto omnes ſcripſere. cum Caryſtum & Chalcidem eamdem dixerit, addit quaſi diuerſæ ſint, Briareo rem diuinam Caryſtios facere, Aegeoni Chalcidenſes. & ſane Chalcis Eubœæ ciuitas, vt Caryſtos. non igitur Caryſtos eadem apud priſcos habita cum Chalcide. quam multa in paucis verbis non tantùm falſa ſed etiam inter ſe pugnantia? Martianus qui toto in libro ſexto veſtigia Solini premit, heîc ab eo deflexit, ſcribitque de Eubœa: *huius oppidum Chalcida ex aduerſo Aulidis, & Caryſtos marmoreis fluctibus concolora.* lege: *& Caryſtos marmore fluctibus concolora.* quæ marmor habet viride, & fluctibus concolor. Statius de Caryſtio marmore:

—— & concolor alto
Vena mari.

vide ad Hiſt. Aug. Martialis de gemmis viridibus:

Et concolores fluctibus maris gemmas.

Caryſtos aquas calentes habet] non Caryſtos in Eubœa ſed Aedepſos alterum Eubœæ oppidum aquas habet calentes. Stephanus: κεῖται δὲ κατ' Αἴδηψον τῆς Εὐβοίας ὅπου τὰ θερμὰ λουτρὰ Ἡρακλέους. quæ verba ſunt Strabonis ex libro IX. idem lib. X. in Eubœæ campo Lelanto aquarum calidarum eruptiones ſcribit exiſtere haud longè à Chalcidenſium vrbe, πηγὰς θερμῶν ὑδάτων θεραπείας οἷς ἐχρήσατο καὶ Σύλλας. Plutarchus in vita Sullæ ex eodem Strabone refert in commentariis hiſtoricis Syllam quum pedibus æger eſſet, aquas calidas Aedepſi petiiſſe. διαπλεύσας οὖν εἰς Αἴδηψον ἐχρῆτο τοῖς θερμοῖς ὕδασι. non igitur ad Caryſton illæ aquæ, ſed ad Aedepſon in Lelanto campo. non amplius extitiſſe ſua ætate notat Strabo. Plinius *Ellopias* vocatas ſcribit, ab Ellopia ſcilicet loco in eadem inſula non longè ab Ædepſo & Lelanto: *flumine Lelanto aquiſque calidis quæ Ellopiæ vocantur, nobilis; notior tamen marmore Caryſtio.* non tamen Ellopiæ in Caryſti, ſed in Eubœa. quæ & ipſa Ἐλλοπία appellata eſt. Callimachus:

—— καὶ Μάκρις Ἀβαντιὰς Ἐλλοπιήων.

idem Plinius lib. XXXI. cap. II. aquarum calidarum meminit in Eubœa Delio: *item calidæ aquæ in Eubœa Delio.* ſed nullum in Eubœa Delium. oppidum fuit Bœotiæ Tanagricæ hoc nomine. ſcripti habent: *in Euhbo debio.* ſcribe: *in Eubœa Dio.* vel *Dieo.* Δῖον Eubœæ oppidum haud longe ab Ellopia & Aedepſo.

& Caryſtiæ aues quæ flammas impunè inuolant] de Caryſtiis auibus nihil mihi lectum. qui huiuſmodi aues in rerum natura eſſe

A Solino narranti crediderit, vt multi iam fecere, næ ille credere id quod non eſt, nec fuit vnquam, periclitetur. ſic auctor iſte mihi cognitus eſt. Pyrallides animalia pennata, haud multo maiora muſcis, quæ in ærariis fornacibus Cypri inſulæ viuunt inter ignes. Plinius lib. XI. cap. XXXVI. *in Cypri ærariis fornacibus & medio ignium maioris muſcæ magnitudinis volat pinnatum quadrupes: appellatur Pyrallis, à quibuſdam Pyrauſta.* ita ſcripſerim apud Plinium. vulgo eſt, *è medio igni.* Ariſtoteles, ἐν πυρί. in Caryſto vt in Cypro huiuſmodi Pyrallides inueniebantur in ferB rariis fornacibus. Antigonus in Admirandis cap. XC. τὰ δὲ καὶ ἐν χιόνι ζῶα σκωληκοειδῆ δασέα. ἐν Κύπρῳ οὗ χαλκῖτις λίθος καίεται γίνεται θηρίον, μικρῷ μεῖζον μυίας. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἐν τοῖς Καρυστίων σιδηρείοις, ἀποθνήσκειν δὲ τὰ μὲν τῆς χιόνος, τὰ δὲ τοῦ πυρὸς χωριζόμενα. ita correximus Antigoni verba, in editionibus haud ſatis ſana. nam & μυῶν ibi legitur, & male interpres de muribus intellexit. item ἐν τοῖς Καρυστίων θηρείοις. ærarias & ferrarias fornaces in Eubœa fuiſſe Strabo aſſerit vtroque metallo in ea inſula abundante. non dubium eſt, quin *Caryſtias aues* vocauerit Solinus huiuſmodi animalcuC la pinnata. ineptè. *volucres* quidem de muſcis dixit Ammianus, ſed volucre dici poteſt quidquid pinnatum eſt, etiam quadrupes. nam *volucre* τὸ πτηνὸν quod volat. *auis* eſt ὄρνις, vel ὄρνεον. muſcas aut papiliones qui ὄρνιθας aut οἰωνοὺς Græcè vocaret, non peius faceret, quam qui *aues* Latinè hæc eadem animalia diceret. præterea quod ait aues illas impune flammas inuolare, ne id quidem ſatis rectè dictum. Immo non euolant impune ab ignibus. nam vt ſcribit Antigonus, τὰ πυρὸς χωριζόμενα ἀποθνήσκει. Plinius: *quamdiu eſt in igne, viuit: cum euaſit longiore paulo volatu, emoritur.* πυραύστης Græcis etiam D vocatur papylionis genus quod lucernas accenſas circumuolitat, & adſultat ſuâ plerúmque cum pernicie. vndè μωρὸς πυραύστου μόρος Æſchylo. meminit & Strabo lib. XI. animalium in igne ærariarum fornacum naſcentium, & πύγονας appellat, ſimulque etiam eorum mentionem facit quæ in niue gignuntur. Plinij verba de huiuſmodi vermiculis in niue naſcentibus ita concipienda ſunt, & digerenda: *quippe cum & in Media in niue candidi inueniantur vermiculi; & vetuſtiore quidem rutili, nam & ipſa nix vetuſtate* E *rubeſcit, hirti pilis grandiores torpentéſque.* quæ verba vulgo perturbatiſſima & corruptiſſima ſunt. alibi emendationis noſtræ ſi quis requirit, rationem reddemus. interim adeatur Ariſtoteles lib. V. cap. XIX de Hiſt. animal.

Carbaſa etiam quæ inter ignes valent] de Caryſtio lapide intelligit ex cuius filamentis laneis, ἐριώδης λίθους vocat Apollonius, texebantur mantelia & mappæ, quæ in igne non comburebantur, immo in ignem mittebantur, vt à ſordibus nitidarentur. nam ignis eas mundas reddebat, παραπλησίως τῇ πλύσει, inquit Strabo. impropriè igitur

Carbaſa appellat ſiue pro velis lineis accipias, vt plerumque Latini, ſiue pro lino. quamuis enim lineis ſimilia eſſent quæ ex eo lapide texebantur, non tamen linum erat, multo minus Carbaſus. Plinius: *at Hiſpania citerior ſplendore lini præcipua, torrentis in quo politur natura, qui alluit Tarraconem: & tenuitas mira ibi primum carbaſis repertis.* Atqui nec Carbaſa ex eo lapide, nec ipſe lapis Carbaſus. mappæ, vt dixi, ex eo potiſſimùm fiebant, τὰ χειρομακτρα. Strabo, Sotacus apud Apollonium aliique. Plutarchus addit, καὶ δίκτυα καὶ κεκρυφάλους. lucernarum etiam funiculi, τὰ ἐλλύχνια exinde torquebantur, quæ non conſumebantur ardendo. Athenis lychnus aureus Mineruæ conſecratus pendebat, à Callimacho factus, cuius ἡ θρυαλλὶς ex hoc lapide. Καρπασίου λίνου vocat Pauſanias in Atticis. καὶ οἱ ἐκ Καρπασίου λίνου θρυαλλίς ἐνεστι. ὃ δὴ πυρὶ μόνον λίνον οὐκ ἔστιν ἁλώσιμον. ex hoc aut alio ſimili ſcriptore, qui Καρπάσιον λίνον vocauit, *Carbaſa* de huiuſmodi linteis quæ flammis inuicta erat, vſurpauit noſter. at Καρπάσιον λίνον dicitur Pauſaniæ ab vrbe Cypri Carpaſo, aut Carpaſia, in qua inſula, vt in Caryſto hic lapis multus inueniebatur. Sotacus apud Apollonium: γίνεται δ' ὁ λίθος οὗτος, καὶ ἐν Καρύστῳ μὲν ἀφ' οὗ καὶ τοὔνομα ἔλαβεν, πολὺς δὲ ἐν Κύπρῳ, καταβαινόντων ἀπὸ τοῦ Γερανδρου ὡς ἐπὶ Σόλοις προβλημένοις ἐν ἀριστερᾷ. videtur & in Carpaſo vrbe aut non longè huius lapidis metallum extitiſſe. ſed valde impropriè λίνον appellat Pauſanias quod metallum eſt & lapis. Dioſcorides: λίθος ἀμίαντος γεννᾶται μὲν ἐν Κύπρῳ, στυπτηρίᾳ σχιστῇ ἐοικώς, ὃν ἐργαζόμενοι ὑφάσματα ποιοῦσιν ἐξ αὐτοῦ, οἷα ἱματιώδους πρὸς θέαν ἃ βληθέντα εἰς πῦρ φλογοῦνται μὲν, λαμπρότερα δὲ ἐξέρχονται μὴ κατακαιόμενα. non dicit Dioſcorides vela ex eo texi ſpectaculi gratia, vt vertit Hieronymus Mercurialis, ſed lapidem illum ἱματιώδη eſſe πρὸς θέαν, id eſt ſpeciem habere panni & veſtimenti lanei. non linum igitur ſed lapis, nec Strabo linum Caryſtium vocat vt idem Mercurialis aſſerit, ſed λίθον Καρύστιον. Sotacus: ὁ Καρύστιος λεγόμενος λίθος ἐπιφύσεις ἔχει ἐριώδεις. lini genus fuit quod Græci Ἄσβεστον vel Aſbeſtinon vocauere, eiuſdem cum hoc Cyprio & Caryſtio lapide virtutis. nam ex eo texta ignibus reſiſtebant, & ex igne clariora & ſplendidiora exiſtebant. quod lini genus in India naſcebatur, in deſertis & aduſtis igne locis, vt ſcribit Plinius lib. XIX. cap. I. qui & illud ibidem deſcribit, longè vtrique diuerſum à lapide Caryſtio, licet eamdem vim habuerit. malè itaque & imperitè faciunt, qui Plinium eo nomine reprehenderunt, quod linum vocauerit, qui lapis erat potius. nam Plinius de lino reuera loquitur, quod ἀπυρῶδες viuum & aſbeſtinon dicebatur, & in India proueniebat. multo imperitius agunt, inter quos eſt Mercurialis, qui Plinium ſic defendit, vt non neget quidem linum ab eo lapidem Caryſtium appellatum fuiſſe, ſed Græcorum id auctorum exemplo feciſ-

A ſe contendat, quandoquidem & Pauſania, ante ipſum Carpaſium linum nominarit, & Strabo Caryſtium. de Strabone falſum eſt, vt ſuprà oſtendimus. Pauſanias quidem vocat Καρπάσιον λίνον, ſed impropriè, ſiquidem intelligit de Cyprio lapide. profectò videtur confudiſſe linum aſbeſton cum Cyprio lapide, ea re inductus quod ſimili poteſtate contra ignes vtraque eſſet prædita. Ceterum quod à Plinio deſcribitur Indicum linum, toto genere ac cœlo diuerſum à Caryſtio ſiue Cyprio lapide.

Pag. 30. B. *Chalcis eadem habita eſt apud priſcos*]
B non Caryſtos, ſed Eubœa. Plinius de Eubœa: *antea vocata eſt Chalcodontis, aut Macris, vt Dionyſius & Ephorus tradunt: vt Ariſtides Macra; vt Callidemus Chalcis ære primum ibi reperto.* hic de Caryſto accepit, nihil præter ſolitum faciens.

Briareo rem diuinam faciunt Caryſtij] Briareum ab Ægæone diuerſum facit, quem plerique omnes eumdem. Heſychius: Αἰγαίων ἐνάλιος θεός. οἱ δὲ ὁ Βριάρεως καὶ ὁ Ποσειδῶν. Scholiaſtes Apollonij: Κόνων δὲ ἐν τῇ Ἡρακλείᾳ φησὶν, ὅτι Αἰγαίων καταγωνισθεὶς ὑπὸ Ποσειδῶνος καταποντωθῆ εἰς τὸ νῦν λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀπολλωνίου ἠρίον Αἰγαίωνος, τὸν αὐτὸν καὶ Βριάρεων καλῶν. idem
C paulo poſt: Βριάρεως δὲ καὶ Αἰγαίων καὶ Γύγης ὁ αὐτὸς λέγεται. Seruius ad illud: *Ægæon qualis: ipſe eſt qui & Briareus,* item ad illud: *Et centum geminus Briareus: centies duplex: ſecundum fabulas ipſe dictus eſt Ægæon.* ad hunc locum pertinet, quod Tarræus ad Apollonium obſeruabat, ὅτι Αἰγαίων γίγας ὢν καὶ φυγὼν ἐκ τῆς Εὐβοίας ἀφίκετο εἰς Φρυγίαν, κἀκεῖ ἐτελεύτησε. quod autem heîc ait Solinus Caryſtios Briareo rem diuinam facere. Aegæoni Chalcidenſes, Briareum eumdem eſſe cum Aegæone, eumque cui rem diuinam faciebant Caryſtij, Aegæonem fuiſſe inde maximè conſtat,
D quod *Ægæa* Caryſtos ab eius nomine ſit olim appellata. Stephanus in voce Κάρυστος· ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Αἰγαία, ἀπὸ Αἴγωνος τοῦ δυναστεύοντος. Αἴγων & Αἰγαίων idem. vt enim Αἰγαίων pro mari Aegæo, ſic & Αἴγων. Statius lib. v.

> *Dij pelagi ventiſque & Cycladas Ægæoni*
> *Amplexo.*

eodem libro:

> --- *quas ſpumifer adſilit Aegon.*

Heſychius: Αἰγαίων, τὸ περὶ τὰς κυκλάδας πέλαγος. huc facit quod ab Aegæa illa Caryſtia quæ ab Aegone appellata eſt, nomen Aegæo mari inditum fuiſſe quidam veterum pro-
E diderint. Conon lib. III. περὶ τῆς Νηιάδος apud Scholiaſten Apollonij: τὸ Αἰγαῖον πέλαγος οἱ μὲν ἀπὸ τῆς Περσαίας Αἰγὸς ἐπώνυμον γεγονέναι φασὶν, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Καρυστίας τῆς Αἰγαίης ὀνομαζομένης. ſic Briareus cui ſacra faciebant Caryſtij idem & Aegon, vel Aegæon à quo & ipſa *Aegæa* olim nominata.

& orbem κύκλον Græci loquuntur] ita libri. in Regio adſcriptum, *vel ferunt*. quod erat in editionibus. *loqui* eſt vocare. ſic infra: *quoad in Creticis permanſit legibus Minoiam loquebātur.* Ita & Græci recentiores λαλεῖν pro καλεῖν ponunt.

Digitized by Google

Pag. 30. B. *Ios Homeri tumulo ceteras antecedit*] omnes libri Solini habent, *Chios.* nec aliter princeps editio. ita etiam in Indice: *Chios, Delos, in ea de temporibus diluuiorum.* & in altero indice: *Chios in ea Homeri ſepulcrum,* de Io tamen conſtat in ea fuiſſe Homeri tumulum. vide Stephanum. Strabo: Ἴος ἐν ᾗ κηδευθῆναι Ὅμηρόν φασι. Marcianus qui è Plinio & Solino Geographicum ſuum librum compilauit, neutrum heîc ſequitur, & Naxon pro Io nominat: *item Sporades quarum Naxos Homeri ſepulcro memoranda.* eum in errorem induxerunt Plinij verba quæ ſic habent: *Ios à Naxo viginti quattuor millibus paſſuum, Homeri ſepulcro memoranda.* de Naxo accepit, quod erat de Io dictum. Chion pro Io vt poneret quid mouerit Solinum neſcio. Sanè & Chij Homerum ſibi vindicauerunt, ſed non Homeri ſepulcrum. præterea Chios non fuit vna Cycladum, ſed inter Ionicas inſulas recenſetur. Ios ipſa non de Cycladibus ſed de Sporadibus. nam & Plinius inter Sporadas collocat & Dicæarchus his verſibus:

Αὗται μὲν εἰσὶ Κυκλάδες, ἕτεραι λεγόμεναι
Σποράδες, ἐν αἷς Κίμωλος, εἶτ' οὐ πολὺ
Ἀπέχουσα Θήρα νῆσος, εἶτ' οὐ πολὺ
Ἴος, εἶτα Νάξος, εἶτ' ἡ Πελασγία
Σκῦρος, κατ' Εὔβοιαν δ' ὁρωμένη κειμένην
Αὐτήν, ἀπὸ ταύτης ἐστὶν ἀπέχουσ' οὐ πολὺ
Νῆσος Πεπάρηθος ἡ τρίπολις καλουμένη.

ita legendi ac digerendi hi verſus. Πελασγία Σκῦρος dicebatur à Pelaſgis qui eam olim incoluerunt. κατ' Εὔβοιαν κειμένη, contrà Eubœam, eratque Cycladum & Sporadum extima. Plinius: *Pagaſicus ſinus ante ſe habet Eutychiam Cicynethum, Scyrum ſuprà dictam, ſed Cycladum & Sporadum extimam.* in ſupra ſcriptis apud Plinium non occurrit Scyri mentio niſi hoc loco: *cetera Myconos cum monte Dimaſto à Delo quindecim millibus, Scyros, Siphnus ante Meropia & Acis nominata.* verùm non poteſt ibi Scyrus hærere in mentione Cycladum tam prope à Delo, præcipuè cum Cycladas ordine perſequatur Plinius, & quidam etiam nec inter Sporadas, nedum inter Cycladas, poſuerint Scyron. Adde quod nec libri Pliniani Scyron eo loco agnoſcunt. quare inde expungenda, & reponenda paulo poſt inter Sporadas, vti habetur in ijſdem libris ad hunc modum: *nec deinde ſeruari poteſt ordo. aceruatim ergo ponentur reliquæ, Scyros, Ios à Naxo viginti quattuor millibus paſſuum, Homeri ſepulcro memoranda.* legendum apud Melam in numero Cycladum: *Rhene, Paros, Syros, Tenos.* non *Scyros.* ita enim libri & Plinius. ſed hæc ad Pomponium ipſum.

Inter Ogygum & Deucalionem] ita repoſuimus. Græce Ὤγυγος vel Ὠγύγης. vulgo erat, *Ogygium.* Euſebius inter Ogygen & Deucalionem annos intereſſe facit ducentos tantum & viginti nouem, hîc ſexcentos annos. fortè ſcripſerat, *medium ſpatium CC annis datur.*

A *nunc à venatibus Lagia vel Cynethus*] libri: *Cynetho.* forte: ἡ Κυναιθώ. quod nomen factum eſt ab ardore canum venaticorum. Κύναιθα vrbs Arcadiæ, ſed à Cynætho Lycaonis filio. Plinius de Deli variis nominibus: *alij Ortygiam, Aſteriam, Lagiam, Chlamydiam, Cynethum.* lege: *Cynæthum* aut *Cynætho* ex noſtro. quod *Cynthum* ibi ſcribunt caret ratione: nam ſuprà iam *Cynthiam* ab Agloſthene vocatam notauit. *Cynthia & Cynthus* idem.

Pyrpole etiam quod ignitabula ibi & ignis inuenta ſunt] malè in libris: *Pyrpyle,* aut *Pirpile.* quamuis ita etiam in Plinianis. nam verum eſt *Pyrpole,* ἡ Πυρπόλη. Græcè Πυρπολεῖν eſt ignem accendere. ita vocata quod ignitabula & ignis ibi inuenta ſint. Plinius ſimpliciter, *igne ibi inuento.* ſed ex ignitabulis ignis. *ignitabula* ſunt propriè quæ Græci πυρεῖα vocant. Diodorus Siculus de Prometheo: τῶν πυρείων εὑρετής, ἐξ ὧν πῦρ ἐκκάεται. Plinius lib. 7. c. LVI. *ignem è ſilice Pyrodes Cilix.* Silex huiuſmodi vnde ignis excuſus, πυρίτης Græcè. aliud eſt πυρεῖον. ita proprie appellabant lignum quod altero ligno tamdiu terebrabatur, donec ignem conciperet. hoc πυρεῖον Græce, Latinè *ignitabulum.* Scholiaſtes Apollonij ad C illud:

—τοὶ δ' ἀμφὶ πυρήια δινεύεσκον.

αὐτὸ τὸ ἐγερτικὸν, παρέτριβον. τὰ γὰρ ξύλα παρέτριβον καὶ ἀπ' αὐτῶν πῦρ ἔβαλλον. πυρεῖα γὰρ ταῦτά φησι τὰ παρατριβόμενα ἀλλήλοις πρὸς ἄλληλα τὸ πῦρ ἐκζωπυρεῖν. ἔστι τὸ μὲν ἓν ὕπτιον, ὃ καλεῖται στορεύς, θάτερον δὲ παραπλήσιον τρυπάνῳ, ὅπερ ἐπιτρίβοντες τῷ στορεῖ τρίβουσι. lignum quod ſubſternebatur στορεύς. alterum quo vice perforaculi vtebantur, τρύπανον. Theophraſtus ἐσχάραν vocat, qui στορεὺς veteri ſcholiaſtæ. lib. v. Hiſtoriarum cap. x. πυρεῖα δέ φασιν ἄριστα μὲν ἐκ τῆς ἀθραγήνης καλουμένης ἀπὸ τινῶν. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ δένδρον ὅμοιον τῇ ἀμπέλῳ, καὶ τῇ οἰνάνθῃ τῇ ἀγρίᾳ, ὥσπερ ἐκεῖνα καὶ τοῦτο ἀναβαῖνον πρὸς D τὰ δένδρα. δεῖ δὲ τὴν ἐσχάραν ἐκ τούτου ποιεῖν. τὸ δὲ τρύπανον ἐκ δάφνης. οὐ γὰρ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τὸ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον. ita legendum, non πυρίον, quod igniculum ſignificaret. ſed τὸ πυρεῖον *ignitabulum,* vel vt Plinius vertit, *igniarium.* hinc diuiſum Apollonio, πυρήιον. Plinius: *ſed nihil edera præſtantius qua teratur, lauro qua terat. probatur & vitis ſilueſtris alia quam labruſca, & ipſa edera modo arborem ſcandens.* lignum quod terit, eſt τρύπανον. quod teritur, ἐσχάρα vel στορεύς, quia alteri ſubiicitur ac ſubſternitur. non dicit Theophraſtus athragenam vitem eſſe ſilueſtrem, ſed viti ſimilem eſſe hanc arborem, E aut labruſcæ, & pariter arbores ſcandere. ſed ita Plinius ſolet. ſic ſemen quoddam hyperico ſimile, quo adulterabatur olim balſamum, hypericum ipſe alibi vocat. Scribitur autem in eius libris: *probatur & vitis è ſilueſtribus.* Verba Theophraſti Græca mendoſa ſunt: ὅμοιον τῇ ἀμπέλῳ καὶ τῇ οἰνάνθῃ τῇ ἀγρίᾳ. nec enim οἰνάνθην Græci dicunt de labruſca, ſed labruſcæ florem ita vocant. ſcribendum igitur: ὅμοιον τῇ ἀμπέλῳ τῇ ἀγρίᾳ. vitis ſilueſtris ſic Græcè vocatur. an Græci ipſi οἰνάνθην pro tota vite ſilueſtri dixerint, ne-

Digitized by Google

ſcio. poſſet hoc aliquis adſtruere ex verſu Meleagri in corona Pancarpia Epigrammatum:

Νάρκισσον δὲ χορῶν Μελαιππίδου ἔγκυον ὕμνων,
Καὶ νέον οἰνάνθης κλῆμα Σιμωνίδεω.

tum legendum eſſet, ὅμοιον τῇ οἰνάνθῃ, hoc eſt, ſimilem labruſcæ. verba illa, ἀμπέλῳ τῇ ἀγρίᾳ è gloſſa videri poſſent addita. ſed οἰνάνθης κλῆμα Meleagro nihil aliud eſt, quam flos labruſcæ è palmite ſuo dependens. Mox legendum: ὥσπερ ἑλίκη καὶ τὸ ἀναβαίνει. ita & Plinius legit. aliud etiam genus vitis ſilueſtris à labruſca diuerſum, quod arbores ſcandit, & implicat hederæ modo & *bryonia* vocatur. an ἀθραγένης nomine hoc intellexerit Theophraſtus, quærunt eruditi herbarij. Heſychius: οἰνάνθη ἡ ἔκφυσις τῆς ἀμπέλου, καὶ ἕτερόν τι φυτὸν οὕτω λεγόμενον. herba eſt œnanthe coronaria, cuius Plinius duobus locis meminit, è Theophraſto, & Dioſcoride, quaſi diuerſæ ſint, vt ſemper ſolet. & male docti diuerſas eſſe inde argutantur, quam inter coronamenta retulit, & quam ex Dioſcoride deſcripſit cap. XXIV. lib. XXI. atqui eadē ſunt. cap. XI. eiuſdem libri, ita ſcribit è Theophraſto: *ſequitur Oenanthe, melanion, ex ſilueſtribus heliochryſos.* Theophraſtus: ἔπι δὲ τούτοις οἰνάνθη καὶ μελάνιον. ita vulgo eſt, quum ſcribendum ſit diſiunctim, καὶ μέλαν ἴον. *& roſa nigra.* Plinius cum ignoraret μελάνιον, *melanthium* reſcripſit. nam ita eius libri habent: *ſequitur Oenanthe, melanthion.* & in Indice huius loci: *de Oenanthe & melanthio.* ineptiſſime. μελάνθιον Latini *Gith* vocant. μέλαν ἴον eſt roſa nigra, cuius multis locis meminit Theophraſtus. Meleager:

Ἐν δ' ἄρα Δαμάγητον ἴον μέλαν ——

Sed hæc alibi. ad rem redeamus. Ignem veteres eliciebant, lignum ligno terentes, & inter ſe vertentes. hinc πυρίσφορον appellat vetus Gloſſarum auctor *ignitabulum.* ſic enim ſcribit: *ignitabulum,* δᾶδος ῥαβδίον, πυρίσφορον. ita diſtinguo. eſt πυρεῖον. Simplicius in Ariſtotelem: ἀπὸ ξύλων δὲ πῦρ ἐκλάμπει θᾶττον τῶν ξύλων ὡς τρίβων ἐν θατέρῳ περιστρέφοντες. Nam quod addit, δᾶδος ῥαβδίον pro fomite etiam accipit, vt Græci πυρεῖον. Heſychius: ἀχάλκευτα πρύμνα, τὰ φρύγια, πυρεῖα Σοφοκλῆς ἐν φινεῖ δευτέρῳ. ita diſtinguo verba Heſychij iunctim poſita, vt vulgo habentur, viro doctiſſimo falſam ſententiam excuſſerunt, quaſi Phryges primi inuentores extiterint τῶν πυρείων, quæ & inde φρύγια appellata. φρύγια propriè ſunt ligna arida vel aſſulæ ambuſtæ, quibus ignis fouetur. *Cremia* Latini appellant & *fomites.* vnde *cremiales arbores* φρυγάνων eiuſdem originis & ſignificationis. Gloſſæ: *fomites,* φρύγανα. Heſychius: φρύγιον, ξύλον ξηρόν. Sophocles ἀχάλκευτα πρύμνα vocauerat huiuſmodi ignitabula, ſiue ligna quibus terebrandis ignem gignebant. Rhamno, aut lauro vt plurimum ad hoc vtebantur. Heſychius: στορεὺς τὸ αὐτὸ τῷ πρύμνῳ πυρείου ἐμβαλλόμενον ξύλον ῥάμνου ἢ δάφνης. de his igniarijs intelligit. ſed στορεὺς dicebatur quod alteri ligno terebranti ſubijciebatur, non quod

A in alterum inibat terebræ vice. fortius & durius lignum quærebatur, ex quo terebra fieret, leuius & rarius quod tabulæ vel ἐσχάρας vel στορέως vſum præſtabat. vide Theophraſtum. ferrea etiam terebra vtebantur ad hoc veteres: & hoc igniarij genus inuentum Mercurio canit Homerus in eius hymno:

Δάφνης ἀγλαὸν ὄζον ἑλὼν ἐπέλεψε σιδήρῳ
Ἄρμενον ἐν παλάμῃ, ἀνὰ δ' ἄμπνυτο θερμὸς ἀϋτμή.

& hæc πυρεῖα primum illum hoc modo excogitaſſe ibi ſcribit. lignum ligno ibi non teritur, ſed lignum ferro terebratur. at inuentionem lignum ligno terendi ad ignem

B eliciendum, paſtoribus & caſtrorum exploratoribus aſſerit Plinius: *calida*, inquit, *& morus, laurus, & edera & omnes è quibus igniaria fiunt; exploratorum hoc vſus in caſtris, paſtorumque reperit, quoniam ad excudendum ignem non ſemper lapidis occaſio eſt.* Gloſſæ Iſidori: *Igniarium, ignem concipiens.* τὸ πυρεῖον. Sequūtur apud eumdem verba quæ ſic corrigenda ſunt: *teritur lignum ligno ignemque concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis, fungi vel foliorum. facillimi conceptus, & nihil edera præſtantius quæ teratur, lauro quæ terat.* ita legimus, ex veteri ſcriptura quæ habet: *facillimè conceptu. ſed*

C *nihil edera.* non caret vitio vulgata lectio. nam ignem concipiunt ligna inuicem trita, excipiunt excuſſum fomites, & arida alia materia ſuppoſita: Veſtales non ligni ad lignum attritu ignem æternum reparabant, ſi quando defecerat, ſed materia ligni felicis, quam ferro terebrabant. Feſtus: *his mos erat, tabulam felicis materiæ tamdiu terebrare, quouſque exceptum ignem cribro igneo virgo in ædem ferret.* non mutanda *tabula* in clauulam. tabula eſt στορεὺς vel ἐσχάρα, lignum quadratum felicis materiæ, quod ad excudendnm ignem

D terebra perforabant. Sed quod additur apud Feſtum ignem exceptum cribro æneo ferri in ædem Veſtæ, id mihi ſuſpectum eſt. nec enim cribrum ad hanc rem aptum, nec cribrum ex ære. σκαφεῖα χαλκᾶ vocat Plutarchus in Numa, licet paulo aliter narret ignis veſtalis extincti reſuſcitandi morem. ſcribe: *in cauo aneo* aut in *cauo æneo.* Certè in veteri libro ſcriptū eſt, *cribo.* Macrobius lib. III. cap. VIII. *æſtimauit fomitem eſſe quemdam, & ignitabulum ingenijvirtutiſque, ſi mens & corpus hominis vino flagret.* apud Gellium à quo locum illum mutuatus eſt, *incitabulum* legitur. fomes eſt ma-

E teria leuis & arida quo excipitur & fouetur ignis excuſſus & excuſus ab ignitabulo. heîc Macrobio *ignitabulum* eſt ζωπύρημα. *Fomites,* inquit Seruius, *ſunt aſſulæ quæ ab arboribus cadunt quando incenduntur, quod foueant ignem.* lege: *quando cæduntur.* ita & Feſtus, qui & ſubijcit: *at Opilius aduſtas iam vites vocari exiſtimat fomites. alij vocari putant ſcintillas.* nugæ ſunt de viribus. ſcribendum vt in vetuſtiſſimo libro legitur: *at Opilius aduſtas iam fomites vocari exiſtimat. Fomites alij vocari putant ſcintillas, quæ ex ferro candenti malleis excutiuntur.* dixerat fomites aſſulas eſſe ex arboribus dum cæduntur,

Digitized by Google

excuſſas. Opilius non aſſulas quæ ex arboribus excuterentur inter cædendum, ſed iam aduſtas exiſtimabat vocari fomites. Seruius ex libro commentariorum Clodij quarto: *fomites aſſulæ ambuſtæ, ligna excauata à fungis nomine excepto.* hoc dicit quia fungi pro fomitibus in vſu erant, & *eſcas* vocabant. vnde apud recentiores Græciæ medicos ἴσκαι hoc eſt *eſcæ* propriè appellantur fungi arboribus innaſcentes, quod fomitum vſum præberent. *Fomites* etiam vocabant, τὰ πελεκήματα, aſſulas quæ ſunt ſecuribus excuſſæ. ſed & *fomo* vetus verbum, quod eſt πελεκίζω, & dolo. Gloſſæ: πελεκῶ, *dolo, fomo.* & alibi: ἀποπελεκίζω, *deſomo, dedolo.* ita enim emendo. inde & *conſomare* in hoc carmine Catulli:

---- *Ruſtica conſomata ſecuri.*

vbi perperam hodie ſcribitur, conformata. atque hæc hactenus de fomitibus, & ignitabulis.

Pag. 30. D. *adueniendi habent tẽpora æſtate depulſa*] Hoc falſum. nam ſi coturnices ſunt vt eſſe conſtat quas Calias vocamus, ad nos adueniũt hoc eſt in Europam, non ætate depulſa ſed hyeme, ineunte ſcilicet vere. ex male acceptis Plinij verbis hanc ſententiam concepit noſter. Plinius lib. x. cap. xxiii. *Coturnices*, inquit, *ante etiam ſemper adueniunt quam grues.* atqui paulo ante dixerat grues hyemis aduenas eſſe. hinc collegit Solinus æſtate depulſa aduenire, quia tunc adueniant grues. quod eſt falſiſſimum. & ſi rectè ille colligit, certè Plinius errat, nec Ariſtotelem aſſequitur. ſcribit Philoſophus lib. viii. cap. xii. de hiſt. anim. ποιοῦνται δὲ ἀεὶ τὰ πορό- τε πλεῖω μεταβάλλοντα τὰ ἀσθενέστερα καθ' ἑκατέραν ὑπερβολήν· ὥσπερ οἱ μὲν σκόμβροι τῶν θύννων, αἱ δ' ὄρτυγες τῶν γεράνων. τὰ μὲν γὰρ μεταβάλλει τοῦ βοηδρομιῶνος, τὰ δὲ τοῦ μαιμακτηριῶνος. de vtraque migratione loquitur ſiue ex frigidis locis migrent, ſiue ex calidis. ideo & Plinius dixit cothurnices ſemper ante grues aduenire, vtramque intelligens migrationem. aues vt idem Ariſtoteles tradit, partim circa auctumnale æquinoctium migrant, partim circa vernum. vere migrantes frigidiora loca petunt propter imminentes grauiores æſtus; quum auctumno diſcedunt vim hyemis metuunt ingruentem. Bœdromion & Mæmacterion menſes Attici ita ſe ſubſequuntur, vt Romani September & October. nam Bœdromion circa æquinoctium autumnale quando oritur arcturus. vno menſe ante migrant cothurnices quam grues. illæ Bœdromione, qui Septembri reſpondet: hæ Mæmacterione qui Octobri. vtræque eodem tempore migrationem faciunt ἐκ τῶν ψυχρῶν. ſed tunc ad nos adueniunt grues, quæ Pontum & Scythicas regiones relinquunt, vt Ægyptum petant. nam vt Ariſtoteles ſcribit migrant ἐκ τῶν ἐσχάτων εἰς τὰ ἔσχατα. coturnices etiam ἐκ τῶν ψυχρῶν migrant, quo tempore à nobis abeunt, ſic eodem tempore & propter eaſdem cauſas adueniunt grues, & diſcedunt cothurnices. & falſum eſt quod

A paulo ante ſcripſit Solinus de gruibus, eas hyeme in Septentrionalem plagam frequentiſſimas conuolare, vbi & Pygmæos collocat. & ſanè quia grues in Septentrionalibus æſtate degunt, hyeme in regiones ad meridiem petunt, auctores vtrobique Pygmæos poſuerunt in Septentrionali plaga & in meridionali, quia bellum eos cum gruibus exercere vulgo perſuaſum erat. Hyeme igitur adpetente Pontum relinquunt, quo tempore in Græcia apparent. ſub idem fermè tempus & cothurnices adpropinquante hyeme æſtate præcipitante,
B diſcedunt à nobis vt in loca tepidiora migrent. Idque vno menſe maturius faciunt quam grues. Ariſtoteles de Coturnicibus: εἰσὶ δὲ πίονα πάντα, ὅταν ἐκ τῶν ψυχρῶν τόπων μεταβάλλῃ, ἢ ὅταν ἐκ τῶν θερμῶν, ὥσπερ αἱ ὄρτυγες τοῦ φθινοπώρου μᾶλλον. Autumno quum à nobis abeunt coturnices, tunc pinguiores ſunt, cum vere adueniunt macriores. æque autem nimium æſtum fugitant, quam nimium frigus. cum vere adueniunt ex locis calidioribus eas aduentare certum eſt: cum autummo emigrant, cœlum noſtrum, vt frigidius
C relinquunt. quæ omnia clare ibidem & diſertè explicat Philoſophus. non igitur depulſa æſtate adueniunt coturnices, ſed abeunt, & depulſa hyeme redeunt. ſi aliter intellexit Plinius, æquè errauit. Certè nihil falſius quam quod heîc à Solino ponitur, coturnices non ſemper apparere, ſed adueniendi habere tempora æſtate depulſa. quod ſi eſſet, hyeme apud nos tantùm apparerent, non æſtate. quod contrà fit.

cum maria tranant, impetus differunt] quid hæc ſignificent, neſcio. Sanè nec apud Ariſtotelem, nec apud Plinium quidquam tale
D extat. Plinius iter his eſſe dicit per hoſpitia certa, ergo pauſas & ſtationes faciunt. an hoc eſt quod heîc dicere voluit impetus eas differre, & metu ſpatij longioris vires ſuas nutrire tarditate?

coeunt cateruatim, deinde globatæ properant] nihil tale Ariſtoteles aut Plinius. συναθροίζεσθαι eas tradit Græcus auctor. Plinius: *aduolant & hæ ſimili modo.* agminatim ſcilicet vt grues, de quibus præceſſit. at cateruatim & globatim volare proprium ſturnorum. Idem Plinius: *ſturnorum generi proprium cateruatim volare, & quodam pilæ orbe circumagi, omnibus in medium agmen tendentibus.* Hoc ad co-
E thurnices tranſtulit noſter.

accidit enim noctibus vt vela incidant] an *inſidant* legendum? ita Plinius: *quippe velis ſæpe inſidunt, & hoc ſemper noctu, merguntque nauigia.* ſed legiſſe in Plinio videtur Solinus, *incidunt.* atque ita etiam in ſcriptis Plinij exemplaribus extat. *vela incidere* dixit pro velis incidere, vel in vela cadere. ſic & ſuprà loquutus. Apuleius: *fortunam ſanam incidere.*

& præponderatis finibus alueos mergant] libri omnes, *vergant.* vtique pro vergere faciant & inclinare, an potius, *vertant?* id eſt, in-

Digitized by Google

uertant. ſic Ammianus: *aduertenda ſibi oppoſita natus.* ὁ περιἡγητὴς habuit: *impulſis ſinibus alueos mergant.* Plinius: *nauigia mergunt.*

Pag. 30. D. *Ortygometra dicitur quæ gregē ductitat, eam terræ proximantem accipiter ſpeculatus rapit*] paulo aliter Plinius in his verbis: *Aquilone ergo maximè volant ortygometra duce. primam earum terræ appropinquantem accipiter rapit.* ortygometram ab ea coturnice quæ prima terræ propinquauerit ſeparet. Solinus confundit. an legerat apud Plinium, *volant ortygometra duce, primam eam terræ appropinquantem accipiter rapit.* & ſanè veriſimile eſt ducem, quæ eſt ortygometra, primam terræ appropinquare. ita intellexiſſe oportet Solinum, & Plinium ſcripſiſſe, qui ortygometram auem ex corpore ipſo ac genere cothurnicum videtur agnoſcere. Heſychius: ὀρτυγόμητρα, ὄρτυξ ὑπερμεγέθης. Ariſtoteles contra ὀρτυγομήτραν diuerſi generis auem facit, quæ abeuntes cothurnices comitatur. ὅταν δὲ ἐντεῦθεν ἀπαίρωσιν, ἥ τε γλωττὶς συναπαίρει, καὶ ἡ ὀρτυγόμητρα, καὶ ὁ ὦτος καὶ ὁ κύχραμος. deinde & formam eius deſcribit, auium paluſtrium ſimilem, tantum abeſt vt ſit coturnix. at Plinius inter externi generis aues quæ hinc recedentes coturnices proſequuntur, Glottidem, & Otum & Cychramum tantùm numerat, quo argumento vincitur ortygometram coturnicem eſſe, & totius gregis ducem putauiſſe. ergo legendum in Plinio: *volant ortygometra duce, primam eam terræ adpropinquantem accipiter rapit.*

vt ſollicitent ducem generis externi] Plinius: *ſemper hinc remeantes comitatum ſollicitant: abeuntque vnà perſuaſæ Glottis & Otus, & Cychramus.* aliud eſt ſollicitare qui duces ſint, aliud comites inuitare. ſed ἡγεμόνας dixit Ariſtoteles: ὅταν μὲν οὖν ἐκεῖθεν περιβάλλωσιν οὐκ ἔχουσιν ἡγεμόνας, ὅταν δὲ ἐντεῦθεν ἀπαίρωσιν, ἥ τε γλωττὶς συναπαίρει, καὶ ἡ ὀρτυγόμητρα καὶ ὁ ὦτος, καὶ ὁ κύχραμος, ὅσπερ ὠτίς ἐ ἀνακαλεῖται νύκτωρ. cum aduenient, duces non habent externi generis, & prima earum quæ terræ proximauerit prædæ eſt accipitri. cum hinc abeunt, in comitatu habent aues alieni generis, qui & ipſis ducatum præbent, quod vel ex ortygometra conſtat. videtur Solinus hoc loco non tantum Plinium, ſed & auctorem Græcum conſuluiſſe.

nam latere quem vocant Euripon, terræ ponte iungitur] mira hoc loco in libris ſcripturæ differentia ab edita lectione. omnes habent: *nam late quam vocant terræ ponte iungitur, & per fabricam*, &c. an ſcribendum? *nam late, quam vocant, terræ ponte iungitur.* vt latam terram vocat, continentem quam & continuam Ouidius, & Marcianus coniunctam dixere an potius in illis, *terræ ponte*, latet vox *Euripon* ſub mendo. ſic igitur legendum eſſet: *& latere quem vocant Euripon, per fabricam breuiſſimæ machinæ aditur pede.* ſic pontem περιφραστικῶς extulit. nec credibile eſt ponte iam expreſſo, fabrica breuiſſimæ machinæ rem eamdem bis dixiſſe. Plinius: *tam modi-*

A *co interfluente Euripo, vt ponte iungatur.* Immò auguror quod ſexcentis aliis locis accidit, duarum heîc editionum lectiones ſimul adſcriptas fuiſſe.

Caphareus] libri: *Capherens.* ita & in Plinij exemplaribus ſcribitur. & Græcum eſt, Καφηρεὺς.

Marmore Paros nobilis à Delo oppido frequentiſſima] hoc quid ſit neſcio. in libris eſt: *marmore Paros nobilis, Abdelo oppido frequentiſſima.* iam video quid ſit. Iocularis eſt hallucinatio Solini. Plinius ſcribit: *Paros cum oppido,*
B *ab Delo* XXXVIII *marmore nobilis.* quæ verba id ſignificant, Paron inſulam cum oppido eiuſdem nominis, diſtare ab Delo inſula triginta octo millibus paſſuum. ita ille accepit, quaſi dixiſſet Paron cum oppido Abdelo, vt Abdelos ſit nomine oppidi in Paro. inde dixit Paron frequentiſſimam eſſe oppido Abdelo. de menda nulla heîc poteſt adhærere ſuſpicio, ſed manifeſto deprehenſus tenetur auctor in turpi hallucinatione. Græci ſcriptores cum de inſulis tradunt quæ vrbes habent cognomines. ita loqui ſolent, Πάρος νῆσος καὶ πόλις. Κίμωλος νῆσος καὶ
C πόλις. quod Plinius dixit, Paros cum oppido.

præter marmor dat & Sardam lapidem] Diligentiſſimus Camers ad hunc locum notat, Plinium referentem loca plurima in quibus hic lapis proueniat, nullam facere de Paro inſula mentionem. Certè Camertis ætate in Plinij editionibus ita legebatur: *ſed inueniuntur pluribus locis, ſicut in Ephyra & Aſſo.* vbi hodie ex emendatione Gelenij habetur, *ſicut in Paro, & Aſſo.* quod ex libris ſuis ſe profitetur repoſuiſſe. fides ſit penes auctorem. quos vidi & quos alij inſpexerunt,
D habent, *ſicut in Epiro.* Pronum eſſet inde facere: *ſicut in Ephiro.* quod verum arbitror. nam & in Epiro inueniebantur circa Leucadem. paulo poſt: *inueniuntur & circa Leucada Epiri, & circa Ægyptum quæ brattea aurea ſublinuntur.* Exiſtimet aliquis Solinum in Plinio legiſſe, *in Paro* quomodo legerit, neſcio: parum illi fidei habendum eſſe ſatis ſcio. Plinius ſcribit *Sardam* gemmam Sardibus primùm repertam eſſe, atque inde nomen. ex nomine tamen ipſo argumentum duci poteſt, in Sardinia potius quam Sardibus inuentam eſſe primò. nam *Sarda* gemma dicta eſt, vt *Sarda terra*, à Sardinia. Plinius:
E *Nam Sarda quæ affertur è Sardinia, candidis tantum aſſumitur, inutilis verſicoloribus.* Sic *Sardus homo* apud hunc noſtrum. & *Sardus ager*, Sardiniæ. ἡ σάρδη γῆ, Σάρδη λίθος. quod ἐθνικὸν ab vrbe Σάρδις non poſſit deduci, Græcum nomen huius gemmæ idem teſtatur. Σαρδὼ & Σαρδόνιον etiam dicebatur Græcis. Heſychius: Σαρδὼ ἐν Γαλάταις τὸ Σαρδόνιον ἡ σφραγὶς εἴρηται quod ab inſula Sardinia, non ab vrbe Sardibus factum eſt. vt σαρδόνιος γέλως. & σαρδόνια πέτρα. nam ipſa inſula Σαρδὼ Græcè & Σαρδών. vnde illa ἐθνικά. Hæc gemma Græce Σαρδῶν etiam dicitur. & hoc è Sardinia inſula du-

Digitized by Google

ctum. nam & Σαρδῶν dicebatur venenata
herba quæ in Sardinia prouenіebat. Heſy-
chius : Σαρδῶν βοτάνη διαλυτικός. quæ aliis Σαρ-
δονία πόα. vt σαρδόνιον etiam gemma vocaba-
tur. Quibus omnibus facile vincor, vt cor-
rigendum in Plinio cenſeam : *Ipſa gemma
vulgaris, & primùm Sardis reperta.* id eſt, ab
hominibus Sardiniæ inſulæ. *Sardos* dixit, vt
viciniore nota nominis ratio magis inno-
teſceret. ita legit Iſidorus : *Sardius dicta eo
quod primùm reperta ſit à Sardis.* & ex eo Mar-
bodæus in Dactyliotheca:

Sardius à Sardis eſt, à quibus ante repertus.

emendandus & inibi idem Plinius, vbi de
generibus Sardæ tractat : *In India trium ge-
nerum : rubrum, & quod demium vocant à pin-
guedine.* libri habent : *& quod diamum vocant
à magnitudine.* alij, *diemum.* alij, *dianium.* om-
nino ſcribendum : *& quod diſemum vocant à
magnitudine.* δίσημον, quod ea magnitudine
erat, vt duæ σφραγῖδες ex eo fieri poſſent.
σημεῖον & σφραγὶς idem. & σημεῖον annuli gem-
ma. Heſychius : σημεῖον, πέρας, ἡ σφραγίς. cer-
ta magnitudo deligebatur in gemmis vt ad
annulos aptari poſſent. Theophraſtus de
Chalcedoniis ſmaragdis : διελόμενται δὲ ὀλίγαι
μέγεθος ἔχουσαι σφραγῖδος. διὸ πρὸς κόλλησιν αὐτῇ
χρῶνται χρυσίου. ſic etiam Bactriani quia mino-
res erant, quam vt gemmis annulorum vſui
eſſe poſſent εἰς τὰ λιθόκολλα conuertebantur,
eodem Theophraſto teſte, ad pocula inſi-
gnienda aurea, quæ *gemmata* dicebantur.
Latinis *ſarda* ἡ Σαρδὼ λίθος. Græcè Σαρδῶν.
Malè Gilbertus *Sardium* & *ſardam* diſtinguit,
& altero cornalinam albam, altero rubram
ſignificari ſcribit. Scribendum autem in
Epiphanio auctoribus membranis : πρῶτος
λίθος Σάρδιον τὸ βαβυλώνιον, οὕτω καλούμενον. ἔστι
μὲν πυρωπὸς τῷ εἴδει καὶ αἱματοειδής, διὸ καὶ σάρδιον
λέγεται ἀπὸ τοῦ εἴδους λαβὼν τὸ ἐπώνυμον. malè le-
gitur Σάρδιος quod Græcum non eſt. nam
τὸ Σάρδιον, ὑποκοριστικὸν à Σαρδώ. ineptè porro
Epiphanius huius lapidis originationem no-
minis à Sarda piſce repetit, quod eius co-
lorem ſalſi præferat. nihil abſurdius. *ſarda*
nomen piſcis Latinum eſt, Græcè Πηλαμύς.
Plinius : *Sarda, ita vocatur Pelamys longa ex
Oceano veniens.* Gloſſæ : Πηλαμὺς, *Sarda.* nuga-
tur etiam interpres, qui *Sardio piſci* vertit.
Latinum *ſarda*, quod Græci recentiores
Σάρδιον more ſuo dixerunt. τῆς Σαρδίνης pro
piſce etiam apud Athenæum mentio ſed
quod Latinum eſſe cenſeo, vt & *ſardinas*,
quas Græci θρίσσας. Orpheo Σάρδια αἱματόεντα
dicuntur, quæ αἱματοειδῆ Epiphanio hunc
colorem ſanguineum vix eſt vt præferat ſal-
ſamentum.

Pàg. 31. A. *præter marmor*] Parium mar-
mor notiſſimum, ἡ Παρία λίθος, quæ & Λύγ-
δος. huic ſimile marmoris genus quoddam,
quod Πῶρος dicebatur, tophi leuitate. Theo-
phraſtus : καὶ ὁ Πῶρος ὅμοιος τῷ χρώματι καὶ τῇ
πυκνότητι τῷ Παρίῳ, τὴν δὲ κουφότητα μόνον ἔχων τοῦ
πώρου. ex eo Poro multa veteribus opera fie-
bant, quæ πώρινα dicebantur, vt Πάρια quæ
A ex pario marmore. Ammonius : ἄγαλμα δὲ
τὸ πώρινον, ἡ ἐκ πώρου λίθου κατεσκευασμένον.
hinc πώρινος Σειληνὸς apud Plutarchum in vi-
ta Andocidis, ſimulacrum Sileni ex Poro
lapide facti : καὶ νικήσας ἀνέθηκε τρίποδα ἐφ' ὑψη-
λοῦ ἀντικρὺς τοῦ πωρίνου Σειληνοῦ. vbi perperam
legitur, Πωρίνου Σελίνου. & ridiculè interpre-
tes, *Porinum Selinum*, reddunt.

Naxon] Dicæarchus eam inter Sporadas
recenſet. Stephanus : Νάξος νῆσος τῶν Κυκλάδων
διάσημος ἀπὸ τοῦ Νάξου Καρῶν ἡγησαμένου, ἄλλοι δὲ ἀπὸ
Νάξου τοῦ Ενδυμίωνος. Εὐφορίων παρὰ τὸ νάξαι ὅ φασι
θύσαι τινές. νάξαι apud Græcos poni pro ſacri-
ficare non legi. ita tamen etiam legit ex
B Stephano Euſtathius, & rationem addit,
διὰ τὰς θυσίας ἐξαιρέτως τὰς ἐκεῖ γινομένας. ſed fal-
litur mendoſa Stephani lectione deceptus.
nec enim dubium quin ſcribſerit : παρὰ τὸ
νάξαι ὅ φασι βύσαι τινές. nam νάξαι vt & βύσαι
implere, farcire, & ſtipare ſignificat. He-
ſychius : νάξαι, σάξαι, βύσαι. idem : σάξαι, κα-
ταπιλεῖν, νάξαι, νάσσειν. à quo verbo nomen,
νακτής, Latinè *nacta* hoc eſt fullo à premen-
do & denſando. & falluntur qui *nacca* ſcri-
bunt. inde *nactina* fullonis vxor apud Apu-
leium. inde & τὰ νακτὰ, coactilia. idem He-
ſychius : νακτά, πίλοις, ἐμπίλια. idem & βύσαι
C ſignificat, implere, ſtipare, infercire. à quo
βυθὸς & βυσσὸς fundus & quidquid impleri
poteſt. inde & βύσταλος τὸ βύσμα, farcimen.
ex quo vox Latina *botulus.* vt Ἰταλὸς vitulus.
ἀπὸ τοῦ βύω βύλλω diminutiuum, vt βδύλλω à
βδέω & ſimilia. ὁ βύλλων addenſator, vnde
Latinum *fullo.* vt βασκία, *Faſcia* : βάσκανος,
faſcinus. Heſychius : βυλλά, τὰ βεβυσμένα. ex
his conſtat legendum in Stephano βύσαι non
θύσαι. rationem ex Euphorione quare Νάξος
ἀπὸ τοῦ νάξαι id eſt βύσαι diceretur, non addi-
dit. forte ob multitudinem ſacrificiorum
& donorum quibus onerabantur aræ. in-
D ſula illa libero ſacra.

in qua Strongyle oppidum] & heîc falſus eſt,
falſumque dixit Grammaticus. nec enim
oppidum Naxi Strongyle, ſed ipſa inſula,
ſic olim vocabatur. Plinium peruorsè vt
ſolet accepit, cuius hæc verba ſunt : *Naxus
à Delo* XVIII. *cum oppido, quam Strongylen, dein-
de Diam, mox Dionyſiada à vinearum fertilitate,
alij Siciliam minorem aut Callipolim appellarunt.*
cum Plinius dicit Naxum cum oppido, in-
telligit oppidum inſulæ eſſe cognomine.
ita enim Græcos loquutos ſuprà obſerua-
uimus, Νάξος νῆσος καὶ πόλις, Solinus ſic cepit
E quaſi Strongyle oppidum vocatum fuerit.
de inſula Plinium loqui, quæ ſequuntur
probant. Nam & Dia Dionyſias, & Sicilia
minor dicta eſt, eadem quæ & Strongyle.
ita igitur interpunxiſſe videtur, *cum oppido,
quam Strongylen dein Diam*, &c. Sed cur
Strongylen de oppido, Dionyſiada de in-
ſula intellexit, cum cum nullum faciat diſ-
crimen Plinius ? iam non miror id in So-
lino.

ob inhumana littorum] ita ſuprà : *littorum
portuoſa.* Strabo : Ικαρία ἔρημος ἐστί.

Digitized by Google

Pag. 31. B. *Melos, quam Callimachus Mimallida dixit*] libri: *Memallidam.* lege: *Mimalida.* Μιμαλίς. Heſychius: Μιμαλίς, ἡ νῦν Μῆλος. Plinius: *Melos cum oppido, quam Ariſtides Byblida appellat, Ariſtoteles Zephyriam, Callimachus Mimalida.* Iam ante notaui, cum dicit Plinius inſulam eſſe cum oppido, intelligere illud oppidum ὁμώνυμον eſſe τῇ νήσῳ. quod non intellectum multis locis in errorem induxit Solinum. Stephanus: Μῆλος νῆσος μία τῶν Κυκλάδων ὁμώνυμον ἔχουσα τὴν πόλιν. Hoc eſt quod breuiter Plinius: *Melos cum oppido*, Μῆλος νῆσος καὶ πόλις. vbi legitur in Plinio, *quam Ariſtides Byblida appellat*, libri habent, *Mimblida*. Heſychius: Μιμβλίς, Μῆλος ἡ νῆσος. Byblon eam vocatam fuiſſe notat Stephanus quod à Bybliis Phœnicibus primùm fuerit condita. Φοίνικας γὰρ πρότερον οἰκῆσαι ὅθεν καὶ βύβλος ἐκλήθη ἀπὸ τῶν Βυβλίων Φοινίκων. forte ſcribendum: ὅθεν καὶ Βυβλὶς ἐκλήθη.

rotundiſsima eſt iuxta Æoliam] vnam ex Æoli inſulis, quæ Strongyle vocabatur à ſitus rotunditate. Naxus quoque στρογγύλη ab eadem ratione appellata.

Nam Carpathus, à qua Carpathiū ſinum dicemus] ita libri. vulgo erat: *nam Carpathus* ipſa eſt. melius etiam legi ducerem, *iam Carpatus.* aut quod magis probarem, *Carpathus, à qua Carpathium ſinum dicimus.* vt illud *nam* vel *iam* ex fine præcedentis vocis adhæſerit repetitum.

Præterea oppidum Myrina] Μυρίνη, Μυρῖνα. Delrius ediderat *Myrrhina*, quod ita liber eius haberet: quaſi libri etiam quum malè monſtrant, ſequendi ſint. Græci Μυρῖναν appellant, non Μυῤῥίνην. Apollonius Argonauticῶn 1.

> Αὐτίκα πυμάτην πολίων ἐκέλσαν Μυρίνης
> Δηίοι τεύχεα δῦναι ἐς αἰγιαλὸν προχέοντο.

In forum Myrinæ vrbis Athon montem eiaculari vmbram etiam Plinius ſcribit, à quo noſter. Apollonius de Atho:

> Ἀκροτάτῃ κορυφῇ σκιάει, καὶ ἄσπεχει Μυρίνης.

Idem Poëta tantum diſtare ait Athon à Lemno inſula cuius oppidum Myrina, quantum expedita nauis ab ortu ſolis ad meridiem curſu poſſet conficere.

> Ὅσσον ἐς ἔνδιον κεν ἐΰστολος ὁλκὰς ἀνύσσαι.

Græci πρωϊαντιδιον πλοῦν vocant, vt Scylax Caryandæus ſæpe. cuius inconſtans & incerta menſura, niſi de die æquinoctiali accipiatur. Plinius ab Icaro Samum vſque triginta quinque millia paſſuum numerat. Scylax hoc ſpatium vocat πρωϊαντιδιον πλοῦν. ſi milliare ὀκτάστάδιον facimus vt plerique, erunt ſtadia octoginta cum ducentis. ſi tertiam adhuc addimus ſtadij partem, quam Polybij ſupputationem fuiſſe ſcribit Strabo, exiſtent trecenta ſtadia minus decem. Stephanus Athon vmbram iacere vſque ad trecenta ſtadia dicit. βάλλει δὲ ἡ σκιὰ τοῦ ὄρους ἐπὶ σταδίους τριακοσίους. qui eſt πρωϊαντιδιος πλοῦς Scylacis καὶ εἰς ἔνδιον Apollonij. Certe idem Scylax ἡμερήσιον πλοῦν ſex quingentis ſtadijs definit his verbis: λογιζόμενος ὅσοι γεγραμμέναι εἰσὶ νύκτες ἀντὶ τούτων ἡμέρας, καὶ ὅπου στάδιοί εἰσι γεγραμμένοι. αὐτὸ τῶν φ´ σταδίων ἡμερήσιον τὸν πλοῦν. ita ille locus legendus, vbi de periplu Europæ agit. Arrianus ἡμερήσιον δρόμον vocat. ergo in mille ſtadijs legitima nauigatio τοῦ νυχθημέρου δρόμου. eadem erat Theophili ſententia apud Ptolemæum: καὶ τοῦ Θεοφίλου τοῦτο νυχθημέρου φορὸν πλοῦν χιλίων ἀποδεδωκέναι σταδίων. ſic πρωϊαντιδιος πλοῦς ducentis quinquaginta ſtadijs perficietur, proſpera nauigatione, & ferentibus ventis, quem φορὸν πλοῦν vocat Theophilus. at Plinius Lemnon ab Atho ſeptem & octoginta paſſuum millibus ſeparari tradit, & ex eo Solinus heîc ſex & octoginta millibus, altero tanto plus. non igitur Lemnon vſque vmbra montis Atho
B poterat peruenire, quæ ad trecenta tantum ſtadia porrigebatur, vel quantum expedita nauis antemeridiano curſu conficiebat. Sophocles dixit tantum:

> Ἄθως σκιάζει νῶτα Λημνίας βοός.

vt altior æſtimetur, quam vnde imbres cadunt] Ipſiſſima ſunt Melæ verba: *Athos mons eſt adeo elatus vt credatur altius quam vnde imbres cadunt, ſurgere.* Scripſerat ἐν τῷ περιπλόῳ: *eſt ſanè Athos ſublimis adeo vt nubes ſuperuadat.*

quæ opinio eo fidem concepit] Mela: *capit opinio fidem quia de aris quas in vertice ſuſtinet non abluitur cinis, ſed quo relinquitur aggere, manet.*

C *In ſummo Acrothon oppidum fuit*] lege: *Acroathon.* nam Græci Ἀκρόαθον. Stephanus: Ἀκρόαθοι, πόλις ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ Ἄθω. τὸ δὲ ἐθνικὸν Ἀκροαθῶος καὶ Ἀκροαθωΐτης. quæ corruptiſſima ſunt apud Stephanum. *Acrothon* pro *Acroathon* vitioſa ſcriptura, vt *acroma* pro *acroama.* apud Strabonem quoque legendum, Ἀκρόαθοι pro Ἀκρόθοι.

Longior quam in alijs terris, incolentium ætas] hæc lectio propior verbis Melæ quem expreſſit: *in quo dimidio longior quam in alijs terris ætas habitantiū erat.* in priore editione fuit: *longior quam alias terras habitantibus ætas porrigebatur.*

AD CAPVT XII.

D *Quartus Europæ ſinus*] è Plinij lib. IV. cap. XII. *quartus è magnis Europæ ſinibus ab Helleſponto incipiens. Mæotis oſtio finitur.* Martianus cum ab vtroque ſumat, Solini verba ipſa heic poſuit. quem vide.

Hic eſt Helleſpontus; hac Xerxes] ita ſcripſimus è libris. & confirmat Plinius quem ad verbum compilat: *primas anguſtias Helleſpontum vocant: hac Xerxes conſtrato nauibus ponte duxit exercitum.* Marcianus: *vbi Xerxes Perſidis Rex ponte conſtructo exercitum duxit.* vulgo legebatur, *quem Xerxes:*

ad Aſiæ vrbem Priapum qua Magnus Ale-
E *xander*] ſic etiam repoſuimus iubentibus libris. antea non rectè lectum: *quam Magnus Alexander.* Plinius: *porrigitur inde tenuis Euripus* CXXXVI. *M. P. ad Priapum vrbem Aſiæ, qua Magnus Alexander tranſcendit.* nec enim vrbem Priapum tranſcendit, ſed mare ad illam vrbem.

quoquo eant coniuges euagantur] Plinij verba, quæ hoc loco vſurpat vel imitatur Solinus, haud vulgo ſatis ſincera. ſic enim habent: *agunt ferè coniugia: pariunt catulos binos*

vnde

vnde legunt quidam: *agunt vera coniugia*: in optimis libris ea ita ſcribi inuenio: *tantaque vi exiliunt vt plerumque vela trauolent o aguntur ferè coniugia.* in alijs vt minus antiquis, ita iam & correctione deprauatioribus: *vt plerumque vela tranſuolent vento, aguntur vere coniugiá.* ſcribe è veſtigiis antiquæ ſcriptionis: *vt plerumque vela tranſuolent. vagantur fere coniugi. pariunt catulos decimo menſe.* quomodo & legiſſe Solinum certa fides eſt. *coniugus* & *ſeiugus*, tralatitia. Ariſtoteles de Delphinis: ἀγελαί-ζουσι δὲ μετ' ἀλλήλων κατὰ συζυγίας. ad verbum, *coniuges*, vel *coniugi vagantur.* ſic idem Plinius de ſerpentibus loquutus eſt: *coniugæ ferme vagantur, nec niſi cum pari vita eſt.*

A

P.32.B. *& vitales auras nõniſi in aëre reciperare*] melius eſſet: *reciprocare.* atque ita ſcripſiſſe puto. *auras reciprocare* eſt anhelitum reddere ac per vices recipere, vt ait ibidem Plinius. ſic maria reciprocare dixit idem, quæ quaſi anhelitum reddunt recipiuntque æſtibus. ſic *reciprocare ſerram* Tertullianus.

B

nam propriè Simones nominantur] mirum in omnibus libris legi. *Simmones* & ad oram optimi Regij notatum, *Synomones.* ex Plinio tamen conſtat *Simones* rectam eſſe lectionem. Ita appellari gaudere quod ſimi ſint, dicit. in aſinate Arionis apud Ælianum: σιμοί, φρι-ξαύχενες συνωνύμοι σκύλακες, φιλόμουσοι δελφῖνες.

C

mulcentur muſica: gaudent cantibus tibiarum] patet ex his legendum in Plinio eſſe: *Delphinus non homini tantum amicum animal, verum ex muſica arte mulcetur, ſymphoniæ cantu, & præcipuè hydrauli ſono.*

deſiderij mœrore Delphin interijt.] Hæc lectio eſt τῆς ἀσυνδέτως, fortaſſe etiam mendoſa pro *deſiderio & mærore Delphin interijt.* emendata habuit: *deſiderio eius delphin interijt.* Plinius: *triſtis & mærenti ſimilis, ipſe quoque quod nemo dubitarit, deſiderio expirauit.*

D

apud Iaſſium vrbem, Babylonem puerum Delphinus adamauit] ita noſtri omnes ad vnum ſine vlla varietate. ita & princeps editio. aliæ habent, *Iaſum vrbem Babyloniæ.* vnde arripuit Hermolaus anſam Solini carpẽdi, quaſi Iaſum putauerit vrbem eſſe Babyloniæ, quæ fuit Cariæ. Delrius vir bonus aſſerit manuſcriptis deeſſe hoc loco vocem, *Babylonem*: quam verè id affirmet, alij viderint. Nos ſæpe eum mentiri ſcimus. quod verba hæc in alium locum transfert, & ſic legit, *Alexander Magnus amorem illum numinis fuiſſe interpretatus, præfecit puerum Babylone Neptuni ſacerdotio.* id nullo modo ferendum. ad Iouem ſilicem ſeſe paratum eſſe ait iurare, ita hunc locum à Solino litteris mandatum fuiſſe. Silice ſtupidiorem eſſe oporteat, & qui ſic iuret, ſed multo magis qui iuranti credat. primum ea lectio contra omnium librorum ſcripturam, atque editionum concepta eſt. deinde nihil abſurdius, aut ineptius. Iaſus vrbs Cariæ apud quam Delphinus puerum adamauit. quod Alexandro Magno, cum illic eſſet, innotuit. Is amorem illum numinis propitij fuiſſe interpretatus, puerum

E

Neptuni ſacerdotio præfecit. vbi? Babylone. certè non valde propitium numen puero illi Alexander ipſe fuerit, qui tam longè à patria eum ſeduxit. an nulla Neptuni templa in Græcia aut minore Aſia fuere, quorum alicui poſſet præfici? multa alia habeo, quæ opponam, quæque hanc rem de Babylone vrbe quam ſit abſurda, poſſint oſtendere. verum ita clara eſt abſurditas, vt verbis non egeat. Nihil dubium eſt, quin Solinus *Babylonem* de nomine pueri acceperit. verba Plinij ſunt hæc: *puerum Alexander Magnus Babylone Neptuni ſacerdotio præfecit.* legiſſe videtur Solinus *Babylonem.* Βαβύλος & Βαβυλᾶν atque etiam Βαβυλᾶς propria nomina. Terentius:

Dinumeret illi Babylo triginta minas.

vbi Babylo nomen eſt diſpenſatoris aut arcarij. nec pro liberali aut prodigo, vt cenſet Donatus poſitum. ſcripſerat igitur Plinius: *puerum Alexander Magnus Babylonem nomine, Neptuni ſacerdotio præfecit.* ex quo poſtea *Babylone* factum eſt. ſanè ita ſcripſiſſe Plinium, & Solinum legiſſe tam iurare fas eſt quam dubitare nefas. ſimilis hiſtoria quæ apud eum ſequitur in eadem vrbe de alio puero, cuius & nomen ſimiliter adſcripſit, manifeſto id arguit: *in eadem vrbe Iaſſo Hegeſidemus ſcribit & alium puerum Hermian nomine, ſimiliter maria perequitantem, cum repentinæ procellæ fluctibus exanimatus eſſet, relatum.* In eadem igitur vrbe Iaſſo, vbi & res acciderat, puerum Babylonem nomine Neptuni ſacerdotio præfecit Alexander Magnus.

nec reuerti voluit amplius in profunda] libri: *in profundo.* quæ loquutio Soliniana, quum *in profundum* dicere debuiſſet. ſic *detecta in labris æneis.* infrà, & *relegari in ſaltibus.*

à maioribus datur adultior gregi cuſtos] illud *gregi* addidimus è libris. alias legendum fuiſſet: *è maioribus datur adultior cuſtos.* Plinius: *quin & paruos ſemper aliquis grandior comitatur vt cuſtos.*

quamquam ibi præter phocas rara bellua eſt] quidam libri: *quanquam in Ponto.* Plinius: *ſed in Pontum nulla intrat beſtia piſcibus malefica, præter vitulos, & paruos delphinos.* vituli, vt notum eſt, ſunt Phocæ.

intrant dextero littore] repoſuimus hanc lectionem omnium editionum, omnibus noſtris confirmatam. Delrius ex ſuis maluit, *dextro latere.* Plinium ſequitur Solinus qui Thunnos dextra ripa intrare, exire læua ſcribit. non bonis libris, nec bene vſum eſſe Delrium in hoc opere conſtat.

AD CAPVT XIII.

effuſus monte qui Rauracos Galliæ ſpectat] ita libri. Rauraci Galliæ populi prope ſupercilia Rheni. vnde Auguſta Rauracorum. *Rauricum* Plinio dicitur lib. IV. cap. XII. de Iſtro: *ortus hic in Germaniæ iugis montis Abnobæ ex aduerſo Raurici Galliæ oppidi.* Ptolemæo Ραυρακῶν Αὐγοῦστα. Rauracum Ammiano lib. XIV. *vbi prope Rauracum ventum eſt ad ſupercilia fluminis Rheni.* Rauracum & Rauricum idem, vt Maſſalia & Maſſilia. idem Ammianus de Iſtri ori-

Digitized by Google

gine lib. XXII. *amnis vero Danubius oriens prope Rauracos monte, confine limitibus Rhæticis.* ita ſcribendum. male eſt in editis, *prope Rauracos montes.* nulli Rauraci montes. ſed Solinum noſtrum expreſſit in his verbis, *effuſus monte qui Rauracos Galliæ adſpectat.* his mons *Abnoba* Plinio. Αὔνοβα Ptolemæo. corrigendus Marcianus in hac voce: *Iſter fluuius ortus in Germania de cacumine montis ad nouem ſexaginta amnes aſſumens.* lege: *de cacumine montis Abnouæ, ſexaginta amnes aſſumens.* Plinius qui ex aduerſo Raurici Galliæ oppidi montem Abnouam vnde Iſter oritur eſſe dicit, non intelligit Rauracis vicinum eſſe. Ex eo Solinus *Rauracos ſpectare* ſcribit. Ammianus montem, qui Iſtrum effundit Rauracis propinquum & Rhætis confinem tradens, à Solini ſententia quem tamen ſequitur, diſcedit. nam multis vltra Alpes millibus Iſtrum oriri Plinius ait. Sed Danubium & Rhenum ex Rhætia originem capere ſcripſere quidam. Claudianus:

Prominet Hercyniæ confinis Rhætia ſyluæ
Quæ ſe Danubij iactat, Rhenique parentem.

Dionyſius:

Ῥήνῳ δ' ἐξείης ἐπιπίνεται ἱερὸς Ἴστρος.

quæ opinio eſt Ammiani. Nam Rhenus haud longe à Rauracis oritur. malè has opiniones ex recentioribus plerique confuderunt, & Plinium, Solinum, Ammaanumque idem dicere ſibi perſuaſerunt. Sed de his nos alibi.

Pag.33.B.*ſecundum Naracuſtoma*] Ammianus: *ſecundum Naracuſtoma.* Plinius: *ſecundum oſtium Naracuſtoma appellatur.* Ναράκιον στόμα. Arrianus: καὶ ἀπὸ τοῦ καλοῦ ἐπὶ τὸ Νάρακιον, ὧδε ὀνομάζουσιν στόμα. ſcribe: ἐπὶ τὸ Ναράκιον. Corrigendus & Apollonius Rhodius de hoc oſtio Iſtri. ſic enim lib. IV. in duo oſtia ſcindi Danubium ſcribit:

--- ἀμφὶ δὲ δοιαὶ
Σχίζονται προχοαί· τὴν μὲν καλέουσι Νάρηκος,
Τὴν δ' ὑπὸ τῇ νεάτῃ καλὸν στόμα ---

vulgo ſcribitur: τὴν μὲν καλέουσιν ἄρηκος. interpres legit. Αρηκος. omnino legendum eſſe Νάρηκος conſtat. ὁ Νάρηξ & ὁ Νάρηκος. vnde τοῦ Ναράκου στόμα. Ptolemæus Ναράκιον vocat. ita enim legendum, ἐκβάλλει εἰς τὸν Πόντον στόματι τῷ καλουμένῳ Ναρακίῳ est vulgo: ἱερακίῳ.

tertium *Kalon ſtoma*] perperam in editionibus erat vnica voce, *Caloſtoma.* emendandus etiam Plinius ex libris: *tertium Calon ſtoma iuxta inſulam Sarmaticam.* rectè apud Ammianum, *tertium Calonſtoma.* Arrianus in periplu Ponti: ἐνθένδε ἐπὶ τὸ καλὸν καλούμενον στόμα. Ptolemæus: στόματι καλουμένῳ καλῷ.

Boreon ſtoma] ita & correximus è libris. ante excudebatur: *Boreoſtoma.* ſic lege & in Plinio. Ammianus ex hoc loco: *nam Boreonſtoma ac deinde ſtenonſtoma longè minora ſunt ceteris.* in ſcriptis heîc legitur, *Borion ſtoma*, βόρειον στόμα. Ptolemæus: στόματι καλουμένῳ βορείῳ.

ac deinde ſtenonſtoma] ſic Ammianus ex hoc loco, & plerique librorum. in alijs, *ſpoliſon ſtoma.* in excerptis vetuſtiſſimis, *ſpilon ſtoma.* quomodo & quædam exemplaria τῆς περιηγήσεως. *Spilon ſtoma* ſcriptum eſſe puto,

A pro *pſilon.* ſic enim & *ſpeudoſtoma* pro *pſeudoſtoma* paulo ante. ſic *Spylli* apud Marcianum Capellam, in veruſtis libris ſunt *Pſylli.* & *Spycharion* in antiquis inſcriptionibus, ἀντὶ τοῦ ψυχάριον. Oſtium Iſtri quod alij στενὸν appellarunt, ψιλὸν etiam dictum eſt. Arrianus: ἀπὸ δὲ τοῦ ψιλοῦ καλουμένου στόματος τοῦ Ἴστρου, εἰς τὸ δεύτερον στόμα στάδιοι ἑξήκοντα. ſimiliter in Plinio emendandum, vbi hodie legitur, *Boreoſtoma & ſpireoſtoma.* legendum inquam, *Boreonſtoma*, & *ſpilon ſtoma.* id eſt Pſilon ſtoma.

ſeptimum vero pigrum ac paluſtri ſpecie] Ammianus hinc habet: *ſeptimum ingens ac paluſtri*
B *ſpecie pigrum.*

vt per longitudinem quadraginta millium paſſuum] in excerptis: *per longitudinem* CCCC. *paſſuum.* editam ceteri libri & Plinius confirmant.

non miſceantur æquori] hoc non dicit Plinius nec verum, flumina illa ſiue oſtia Danubij non miſceri Ponto, & ſaporem ſuum incorruptum obtinere, ſed tanta eſſe prodit, vt per quadraginta millia paſſuum mixtura eorum mare vincatur, & dulcis hauſtus intelligatur. tam magna nimirum ſunt & tantam dulcis aquæ copiam in mare inue-
C hunt, vt per tot millium ſpatium mare illud dulce reddant, idque hauſtu intelligatur. at Plinium non intellexit Solinus, quod illi ſæpiſſime accidit. Mare Ponticum dulcius eſſe quam cetera, ob multitudinem fluminum dulces aquas inferentiũ omnes tradnnt.

dulcemque hauſtum incorrupto detineant ſapore] reperimus & eamdem lectionem in noſtris, quam in ſuis Delrius: *dulcemque hauſtu incorrupto detineant ſaporem.* vtrouis modo legas, ſenſus idem & à Plinij mente diuerſus, cuius hæc verba ſunt: *ſingula autem ora tanta ſunt, vt prodatur in quadraginta millia paſ-*
D *ſuum longitudinis vinci mare, dulcemque intelligi hauſtum.* in quibus fortè melius ſcriberetur, *dulceque intelligi hauſtu.* mare vincitur illis fluminibus & dulce intelligitur hauſtu. & hoc omnino verum cenſeo.

per vniuerſum Pontum fiber plurimus] aiunt Grammatici *fibrum* dici ab extremitatibus fluminum in quibus verſatur: nam *fibrum* extremum Latinos dicere. vnde *fibræ crinium, fibræ iecoris*, extremitates. nugantur. Θιβρὸς Græcum eſt, quæ vox ἁπαλὸν, & τρυφερὸν ſignificat. Æolicum, φιβρός: vt θηρμὸς, φερμός. inde *fiber* à mollicie pili dictus. Plinius de lutra &
E fibro: *vtrumque aquaticum: vtrique mollior pluma pilus.* hoc verum de fibro tantùm, non etiam de lutra. eadem etiam origo fibrarum ſiue fibriarum in veſtibus, quod enim extremis veſtibus aſſuebatur ornamenti gratia, φίβριν Græci Æoles. & ornamenta illa veſtium φιβρίας videntur appellaſſe. nam θιβρὸς, καλὸς & εὐπρεπὴς exponitur. adde quod ornamenta illa veſtium extremitatibus aſſui ſolita, cirris ac filamentis tenuibus ac mollibus conſtabant. κροσσωτὰ Græci dicunt. vnde *bicerres* & *cirrata* veſtes. αἱ κροσσωταί. *Bebrus* eſt fiber infimis Latinis. inde noſtrum *bieure.*

Digitized by Google

Pag. 33. B. *quem alio vocabulo dicunt Caſtorem*] Plinius lib. XXXII. cap. III. *ſicut & fibris quos Caſtoras vocant.*

Lutræ ſimilis eſt] libri: *lytris ſimilis eſt.* quod propius eſt origini. nec enim lytra vt vult Varro, quod ſuccidere dicatur arborum radices in ripa, atque eas diſſoluere, ſed è Græco venit. ἐνύδρις Græcè appellatur, Æolice ἐλύδρις, quod etiam Atticum eſt. inde *lytra* & *lutra*. ſic λίτρον dicebant Attici, quod alij νίτρον, ſic πλεύμων, quod reliqui πνεύμων, vnde Latinum *pulmo*: ſic *Lymphas* Latini dixere, quas Græci νύμφας, quod Æoles λύμφας vocarent. vnde *lymphatici* οἱ νυμφόληπτοι. ita ἀλάβαστρος B vas quo aliquid geſtatur, cum deberet eſſe communius ἀνάβαστρος, à ferendo quod Græci ἀναβάσαι vnde & βαστάζειν. perticæ quoque & falangæ quibus onera portabant baiuli ἀλάβαστροι dictæ pro ἀνάβαστροι. ita ἐνύδρις, ἐλύδρις, *lutra*. Heſychius: ἐνυδρις ζῶον ποτάμιον ἀμφίβιον ὅμοιον κάστορι. dicebatur & ἐνύδρις, & ἐνυδρίς. Herodoto, ἐνύδρις.

Conuentum dentium non prius laxet] Plinius: *non prius morſus reſoluat.*

ipſe geminos ſuos deuorat] διδύμους. ita enim & Græci teſticulos vocant. Ammianus lib. C XVI. *captus à finitimis hoſtibus etiamtum paruulus, abſtractis geminis Romanis mercatoribus venundatus ad palatium Conſtantini deducitur.* ſic legendum. nam vulgo non bene, *abſtractus geminis.* τῶν διδύμων ἀφαιρεθέντων. *abſtractis geminis.* caſtratus.

aliæ aureas, aliæ ſanguineas habent ſtellas] ergo legendum in Plinio: *Ponticarum plura ſunt genera. eſt ſtellata nunc ſanguineis, nũc aureis guttis, quæ inter ſacras habetur.* editũ eſt: *nunc atris guttis.* Iſidorus: *Pontica à Ponto dicuntur genere diuerſo, nunc ſanguineis, nunc auratis guttis micantes.*

& hæ quidem inter ſacras habentur] hæ ſcilicet quę aureas aut ſanguineas habeant ſtellas, atque hoc dicit Plinius. deprauauerat D hunc locum Delrius ex ſuis libris, legendo: *hæ quidem quæ inter ſacras habentur non guttis aſperſæ ſunt, ſed longis colorum ductibus liniuntur: indeque oſtentationi potius, quam vſui deliguntur.* quod contra omnium editionum fidem fecit, & librorum quos quidem viderimus auctoritatem. Immo & contra Plinij ſententiam, quem Solinus expreſſit. Is enim apertè & planè ſcribit, inter ſacras haberi quæ ſanguineis aut aureis guttis ſtellata ſit. præterea cum in libro ſuo fuiſſe ipſe dicat, *namque oſtentationi potius quam vſui deliguntur*, cur pro eo ſcripſit, *indeque.* libri omnes & anteriores editiones habebant: *& hæ quidem inter ſacras habentur: namque oſtentationi potius quam vſui deliguntur. non guttis aſperſæ ſunt, ſed longis colorum ductibus liniuntur.* ex quibus fecimus: *nam quæ oſtentationi potius quam vſui deliguntur, non guttis aſperſæ ſunt, ſed longis colorum ductibus liniantur.* ſacras guttis aſperſas & ſtellatas dicit, vt & Plinius. atque hæ ſunt, quas vſui eſſe vult. quod amuleti ſcilicet vice geſtarentur. aliæ quæ ad ornatum tantum & oſtentationem habebantur, lineis erant diſtinctæ non guttis ſtellatæ. nihil falA ſius aut abſurdius lectione Delriana. quæ ſacræ ſunt, non guttis aſperſæ, ſed lineis diſtinctæ. hoc falſum. nam contrarium ex Plinio verum. *indeque oſtentationi potius quam vſui deliguntur.* bona certè ratio. quia ſacræ habeantur, ideo ad oſtentationem tantum deliguntur. quem igitur vſum habebunt, quæ ſacræ non erunt? an ideo oſtentationi delectæ quod longis colorum ductibus interſtinctæ? nihilo melius. Hæc digna Delrio ſunt.

longis colorum ductibus liniuntur] omnino legendum: *liniantur.* ita enim ſcribebant, vt B ſuprà oſtendimus. *linari, linamenta.* Plinius: *alia pro ſtellis euſdem coloris lineas habet.* Iſidorus: *aliæ habentes ſtillas, aliæ longis colorum ductibus lineatæ.*

AD CAPVT XIV.

vſque dum Callipodum terminis inſeratur] ſic omnes noſtri, non *Callipidum*, vt Delrius ſuos habere aſſerit, haud ſcio an credendus. nec aliter princeps editio. ita & Vinetus edidit ex ſuis. Græcè tamen Καλλιπίδαι. atque ita Herodotus vocat. quid ſi Καλλίποδας eos vocare libuit Solino, quaſi ſic vocandos crediderit Græco nomine, à pulcris pedibus? C Sane *Callipidarum* ſcribere debuit, ſi de Callipidis intellexit: nam Græcis Καλλιπίδης & Καλλιπίδαι. Mela Hypanim Callipodas includere ſcribit, non vſque ad Callipodas dulcem fluere.

amara ſcaturrigine] amara, πικρῷ non ſalſa. Ouidius tamen de eodem fonte:

——*ſalibus vitiatur amaris.*

ſales quidem valdè ſalſi, amari. aliud tamen ſalſum, aliud amarum. hunc fontem per venas ſandarachæ tranſire tradit Vitruuius, atque inde τὴν πικρίαν concipere.

adeo vt ſibi diſſimilis in maria condatur] Mela: D *vt ipſe quoque iam ſui diſſimilis hinc defluat.*

AD CAP. XV.

Apud Neuros naſcitur Boryſthenes] mirum eſt legi in omnibus libris Solini, *apud Neutros*: & paulo poſt, *verum Neutri vt accepimus.* ſcripti quoque apud Marcianum ita exhibent: *& Neutri apud quos Boryſthenes.* Hoc notamus vt conſtet quam vetuſtæ mendæ libris inoleuerint.

in quo piſces egregij ſaporis] ex Mela: *alit latiſſima pabula magnoſque piſces, quibus & optimus ſapor, & nulla oſſa ſunt.* Ἀντακαίους vocat Herodotus. Ἀντακαῖοι, ἰχθύες ἀκανθώδεις.

E *Æſtatis temporibus in lupos transfigurantur*] quis non videat ſcribendum eſſe, *ſtatis temporibus*? hoc tamen mendum in omnibus excuſis vſque adhuc ſterit. Mela à quo ſumpſit noſter: *Neuris ſtatum ſingulis tempus eſt, quo ſi velint in lupos, iterumque in eos qui fuere mutentur.* Herodotus, ἔτεος ἑκάστου ἅπαξ. ſcriptum erat, *eſtatis* pro *ſtatis*, tralatitio more. ſic *eſqualeo* pro *ſqualleo*: *Eſtoria* pro *ſtoria* & ſimilia ſexcenta. corrigam obiter in ſimili loquutione Arnobium, loco qui nunc venit in mentem, vbi hodie ſcribitur lib. IV. *numquid parricidij cauſa vinctum eſſe Saturnum,*

Digitized by Google

& ab his diebus tantis vinculorum ponderibus eleuari? quæ ſine dubio corruptiſſima ſunt: in Regio codice legitur: *& ablui diebus tantis.* vnde optima emendatione lego: *parricidij cauſa vinctum eſſe Saturnum, & ablui diebus ſtatis, vinclorum ponderibus & leuari.* de ſeptem diebus Saturnalium loquitur vt Verbum Arnobij *ablui*, pro abſolui. ſic *diluere* apud Ciceronem in libris de amicitia, vbi monet *dilui debere amicitias, non diſcindi.* ita enim libri omnes ſcribunt. quod editiones mutarunt in *diſſui.* at *diluere* poſitum pro diſſoluere. atque hæc obiter.

Pag.34.A. *populis iſtis Deus Mars eſt*] totus hic locus ex Mela nõ adumbratus, ſed expreſſus: *Mars omnium Deus, ei pro ſimulacris enſes & tentoria dedicant, hominesque pro victimis feriunt.* ſed quod dicitur tentoria ab his dedicari pro ſimulacris, an caret mendo? vix putem. cum enim enſes pro ſimulacris dedicent, quid habent tentoria ſimile cum enſibus? Herodotus ἀκινάκας tantum nominat. bella heîc etiam erit emendatio noſtra: *pro ſimulacris enſes & tinctoria dedicant.* tinctoria ſunt gladij, quod ſanguine tinguantur. ad verbum, σφαγῖα. Iſidori Gloſſæ: *tinctorium, gladius.* quam vocem olim reſtituimus in hoc verſu elegia incerti de ſpe, qui vulgo deprauatiſſimus eſt.

Et cui detenta in iugulo tinctoria muto
Spem, quamuis lecto iam referatur, habet.

hinc *tinctoria mens* Plinio, pro cruenta & cædibus gaudente. lib. VII. cap. VII. *tu cuius ſemper tinctoria eſt mens, tu qui te deum credis, aliquo ſucceſſu tumens tanti perire potuiſti.* ita enim ex libris repoſuit doctiſſimus Turnebus. *cinctorium* & pro eodem ſcribitur à cingendo. Gloſſæ: *cinctorium*, παραζώνιον. Martialis de parazonio:

Arma Tribunicium cingere digna latus.

μικραὶ μάχαιραι Græci exponunt. certè nihil dubij eſt quin apud Pomponium pro tentoriis *cinctoria*, aut *tinctoria* reponi debeant. & malim *cinctoria.* nam C & T ſæpe inuicem mutantur. Libentius quoque, ſi meus ſit arbitratus, in Plinij loco legerim: *tu cuius ſemper in cinctorio eſt mens.* σὺ δὲ ὁ νοῦς ἀεὶ ἐστὶν ἐν τῷ παραζωνίῳ. cuius mens in cædibus & gladijs ſemper verſatur, qui nihil niſi cruentum ac crudele cogitas. quod imperitis non intellectum mutatum eſt in eas lectiones, quas editi ſcriptique præferunt: quorum hi legunt: ſemper *tinctoria eſt mens.* illi ſcribunt: *in victoria eſt mens.* Terentius ſimili loquutione: *Iamdudum tibi animus eſt in patinis.* & Ariſtophanes:

Τῷ χεὶρ ἐν Αἰτωλοῖς, ὁ νοῦς δ' ἐν Κλωπιδῶν.

homines victimas habent, oſſibus adolent ignes] interpunge *pro ſimulacris enſes colunt, homines victimas habent. Oſſibus adolent ignes focorum.* Mela: *alicubi vſque eo ſteriles ad cetera, vt qui habitant lignorum egentes ignes oſſibus alant.* oſſibus animalium quæ victus cauſa ab his cæduntur. Solinus heîc Solinum egit. Quod Pomponius de omnibus in genere Scythis
A tradidit, de Neuris ſolis hoc noſter refert. Pomponius expoſitis moribus variorum Scythiæ populorum, ex quibus vltimi recenſentur Neuri, ſubijcit: *Mars omnium Deus, ei pro ſimulacris enſes & cinctoria dedicant, hominesque pro victimis feriunt.* quod de omnibus Scythiæ populis generatim vtique accipiendum eſſe patet, non de ſolis Neuris. Nam & Herodotus quem ſequitur Mela de Scythis id narrat, non de Neuris. addit ſtatim Mela: *Terræ latè patent, & ob excedentia ripas ſuas flumina, nuſquam non ad pabula fertiles. alicubi vſque eo ſteriles, vt qui habitant, lignorum*
B *egentes ignes oſſibus alant.* quod de terris vniuerſæ Scythiæ Europææ, quæ illo capite tractatur, non de Neurorum regione intelligendum. Nec enim Neuri ſoli ſed Scythæ oſſibus victimarum adolent ignes. Herodotus: τῆς δὲ γῆς τῆς Σκυθικῆς αἰνῶς ἀξύλου ἐούσης ὧδε σφι ἐς τὴν ἕψησιν τῶν κρεῶν ἐξεύρηται. ita quod omnium fuit, vnius populi proprium fecit: quod vt faceret, ſollemnis eius ablepſia in cauſa fuit. quod enim Neuri in proximo præcederent, ad eos retulit omnia quæ ſequebantur, quum ad omnes eſſent referenda.

C *de hoſtium cutibus & ſibi indumenta faciunt*] Mela: *Geloni hoſtium cutibus equos ſeque velant: illos reliqui corporis, ſe capitum.* è cute capitis mantelia faciunt, quæ ante pectora habent. Plinius lib. VII. cap. II. aliquando & χλαίνας ex tota cute ſibi conſuunt. Quod addit noſter ex Pomponio, *& equis ſuis tegmina*, id ita explicat Herodotus: πολλοὶ δὲ καὶ ὅλους ἄνδρας ἐκδείραντες καὶ διαπετάσαντες ἐπὶ ξύλων, ἐφ' ἵππων περιφέρουσι. quæ Herodotus de Scythis non de Gelonis ſcribit. Immo Gelones τὸ ἀρχαῖον Ἕλληνας fuiſſe γῆς ἐργάτας καὶ σιτοφάγους καὶ κήπους ἐκτημένους dicit. quæ ex diametro pugnant cum Melæ de his ſententia. Pli-
D nius quoque eos populos qui de cute hoſtium ſibi mantelia faciunt non Gelonos vocat, ſed Anthropophagos. quod miror cum Herodotum in his ſequatur Mela. Ammianus vt ſolet, Solinum hoc loco imitatur lib. XXXI. *poſt quos Budini ſunt & Geloni perquam feri qui detractis peremptorum hoſtium cutibus indumenta ſibi, equiſque tegmina conficiunt.*

Gelonis Agathyrſi collimitantur, cæruleo picti] Ammianus ex hoc loco: *Gelonis Agathyrſi collimitant, interſtincti colore cæruleo corpora ſimul & crines.* de notis cæruleis Agathyrſorum
E nihil Græci. Latini eas aliunde non habent qui de his loquuti ſunt, quam ex hoc poëtæ verſu:

Creteſque, Dryopeſque fremunt, pictique Agathyrſi.

quod epitheton Agathyrſorum variè expoſuerunt Grammatici. quidam ita dictos interpretati ſunt, quod notis compuncti eſſent cæruleis, vt Britanniæ populi, qui & *Picti* propterea appellati ſunt. in ea ſententia fuiſſe videtur Mela. hoc negat verum Seruius his verbis ad eum verſum: *picti autem non ſtigmata habentes, ſicut gens in Britannia, ſed pulchri, hoc eſt cyanea coma placentes.* Sanè

Digitized by Google

A

Plinius qui Græcos auctores diligenter excuſſit de capillo tantum cæruleo Agathyrſorum memorat, nihil de notis corporis habet: *Budini, Baſilidæ, & cæruleo capillo Agathyrſi.* pulcras comas hyacinthi flori comparat Homerus, qui cæruleus eſt:

--- ὑακινθίνῳ ἄνθει ὁμοίας

Dionyſius Periegetes Indorum capillum hyacintho ſimilem eſſe canit:

--- ἰσοδερκέας ὑακίνθῳ
Γυιλάτας φορέουσιν ἐπὶ κράτεσφιν ἐθείρας.

Grammatici κυανέας & μελαίνας exponunt. Feſtus Auienus:

--- his coma ſemper
Efflua, liuentes imitatur crine hyacinthos.

B

corpus quoque eos cyaneum habere, id eſt nigrum ibidem dicit:

Τῶν γάρ τε πάντες μὲν ὑπὸ χρόα κυάνεον
Θεσπέσιον λιπόωντες.

naturaliter ita eos eſſe, cute & capillo vehementer nigris intelligit, quod ſole aduſti ſint. de Agathyrſis qui crinem cæruleum habebant, pictura ita eos ſibi conciliare intelligendum. Feſtus Auienus *pictos Agathyrſos* apud Virgilium de pictura veſtis accipiebat. ſic enim in paraphraſi Dionyſij poſuit:

Præcinctique ſagis ſemper pictis Agathyrſi.

C

vt *pictos* autem Agathyrſos Virgilius, ita & *pictos Gelonos* indigetauit hoc verſu ex II. Georgicῶn.

Eoaſque domos Arabum, pictoſque Gelonos.

vbi Seruius ſui oblitus, *ſtigmata habentes* interpretatur. vt, *pictique Agathyrſi.* Certè ſi ex verbis poëtæ quibus *picti Agathyrſi* nuncupantur, notis compunctos & picturatos accipere debemus, non dubium quin & Geloni ſimiliter picti debeant accipi. quod ſcriptores tamen Latini de illis vt de Agathyrſis non tradidere. Herodotus de Budinis loquens quos Græci cum Gelonis eoſdem habebant, nam vrbs Gelonis apud Budinos, ſic ait: ἔθνος μέγα καὶ πολλὸν γλαυκόν τε πᾶν ἰσχυρῶς ἐστὶ καὶ πυῤῥόν. ad oculorum colorem referunt. ego ad totum corpus retulerim glauco vel cærulo pictum, & rufo. vnde *picti Geloni* Virgilio, vt Agathyrſi. Gelonus enim Agathyrſi frater: ambo Herculis filij. Stephanus: Γελωνὸς, πόλις Σαρματίας ἀπὸ Γελωνοῦ τοῦ Ηρακλέους, τοῦ Ἀγαθύρσου ἀδελφοῦ. Et ſanè pictos ſiue Agathyrſos, ſiue Gelonos, haud aliter interpretari liceat, quam aliquo colore fucatos. ſic *picti Scottobrigantes* Senecæ. & *Picti* populi Britanniæ ab eadem ratione dicti. ſic *picta veſtis*, coloribus variata. & *picta volucres* apud poëtam.

Pag. 34. A. *quanto quis altero præſtat*] in optimo regio: quanto quis altero præſtat anteit. in altero: *quanto quis altero anteit.*

tanto propenſiore nota tinguitur] id eſt, maiore & latiore nota. ſic multis locis hanc vocem vſurpat. rem ipſam à Mela ſumpſit. ſic enim ille: *Agathyrſi ora artuſque pingunt: vt quique maioribus præſtant, ita magis vel minus: ceterum iiſdem omnes notis, & ſic vt ablui nequeant.* quem locum ſic reformarim vt fuiſſe Solini temporibus veriſimile eſt: *vt quique præſtant, ita maioribus, ceterum iiſdem omnes notis.* pingunt artus Agathyrſi, iiſdem omnes notis, ſed maioribus vt quique præſtant. verba illa, *magis vel minus*, ex gloſſa irrepſere. vt quiſque anteiret & præſtaret, ita propenſiore & maiore nota pingi heic ſcribit Solinus, quem adumbrat Ammianus his verbis, quæ ſic legenda ſunt: *& humiles quidem minutis atque raris, nobiles vero latius fucatis & denſioribus notis.* malè eſt in vulgatis: *latis fucatis.*

quibus execrandi cibi ſunt humana viſcera] ex Mela: *apud Anthropophagos ipſa etiam epulæ humanis viſceribus apparantur.* viſcera humana, ἀνθρώπινα κρέα.

terrarum prodit triſtiſſima ſolitudo] è Plinio: *ideo iuxta vaſtæ ſolitudines, ferarumque multitudo, haud diſsimilis hominum immanitati, obſidens.* ita legendum. iuxta ſolitudines, & eas obſidens ferarum multitudo hominum immanitati haud diſſimilis. vulgo legitur: *ferarumque multitudo, haud diſsimilem hominem immanitatem obſidens.* ineptiſſimè.

quas ob nefarium ritum finitimæ nationes] Ammianus hinc habet: *quibus ob hæc alimenta nefanda deſertis, finitimi omnes longa petiere terrarum.*

vſque ad maris iugum quod Tabin vocant] hæc à Delrio correctio eſt. nec multo aliter olim legendum ſibi videri dixerat Camers. qui melius tamen quam Delrius legendum cenſebat, *vſque ad iugum mari imminens.* at ineptè Delrius repoſuerat, *vſque ad iugum maris*, aliud eſt, *iugum mari incumbens*: aliud, *iugum maris.* Certè quid ſit *iugum maris*, neſcio. rectè quidem Camers, ſi auctorem ita ſcripſiſſe conſtaret. inuitum qui ſeruat, idem facit occidenti. omnes editiones habent: *vſque ad mare quod Tabin vocant.* quomodo & omnes libri vno conſenſu. iterum heîc ſollemnia peccauit Solinus malè acceptis his Plinij verbis: *iterumque deſerta cum belluis vſque ad iugum incumbens mari quod vocant Tabin.* Solinus ita id intellexit, quaſi mare Tabin vocari dicat, quum de iugo quod imminet mari loquatur.

D

eius ora quæ æſtiuo orienti obiacet] Ammianus ad verbum ex hoc loco: *ideoque plaga omnis Orienti æſtiuo obiecta, vſque dum venitur ad Seras, inhabitabilis manſit.*

Chalibes & Dahæ] Dahæ quidem in Aſiatica Scythia, ſed Chalybes nec ad Europæam, nec ad Aſiaticam pertinent. Chalybes populi ad Pontum, Paphlagonibus proximi quorum vrbes clariſſimæ Pomponio teſte, Amiſos & Sinope, quas vrbes in Galatia recenſet Ptolemæus.

E

At Albani in ora agentes] Plinius lib. VI. cap. XXXIII. *dein per oram Albani, vt ferunt, ab Iaſone orti.* per oram intelligit Plinius Caſpij maris, cuius fauces ad mucronem ipſum Vdinos tenere dicit Scythiæ populum, dein per oram Albanos: ante quos mare quod eſt, vocatur Albanum. at heîc

Digitized by Google

minus bene ponitur, quia nihil præcedit, aut ſequitur, quo referri queat. nec enim in ora Aſiaticæ Scythiæ degebant Albani. Mela capite de Scythia: *intus ſunt ad Caſpium ſinum Caſpij & Amazones: ad Hyrcanum Albani & Moſchi.*

Pag. 34. B. *Ergo capitis color*] ita libri. vulgo, *Capillorum*. Delrius: *Capillitij*. hac de capitis canitie, & glauca oculorum pupula, quæ vniuerſæ Albanorum genti tribuit Solinus, quorumdam tantum in Albania propria eſſe ex Iſigeno tradit Plinius his verbis: *idem in Albania gigni quoſdam glauca oculorum acie, à pueritia ſtatim canos qui noctu plus quam interdiu cernant.* non paſſim omnes Albanos ita naſci ſcribit, ſed quoſdam. Gellius: *in vltima quadam terra quæ Albania dicitur, gigni homines qui in pueritia caneſcant, & plus cernant oculis per noctem, quam inter diem.* non idem igitur dicit noſter quod Plinius. & falſum eſt, quod addit à capitis colore ita appellatos fuiſſe. nullos quippe ex illis vltimis populis inuenire eſt, qui nomen habeant Latinum, ſed Græcis ferè nominibus aut barbaris appellantur. præterea non omnes Albani à pueritia ſtatim cani, ſed quidam apud Albanos hoc peculiare habere memorantur. Poſtremo album aut albanum pro cano Latini non dicunt. & *album hominem* de cutis colore magis ſolent dicere. Iuſtinus Albanos Herculem ex Italia ab Albano monte ſecutos narrat, cum Geryone extincto armenta eius per Italiam duceret, atque inde dictos. alij ab Albano flumine. non igitur à capillorum canitie, vt nugatur Solinus. Cteſias in Indicis montibus naſci homines prodit, qui à pueris ſtatim cani fiant, in ſenectute autem nigreſcant.

glauca ineſt pupula, ideo plus nocte cernunt] vt feles qui quod glauca oculorum acie ſunt præditi, ideo plus nocte cernunt. tales & nocturni. Seruius in III. Georg. *Glauci ſunt felineis oculis, id eſt ſplendore perfuſis.* Gloſſæ: *Glaucis oculis, id eſt cattineis.* quod ait noſter de Albanis glaucam pupulam eos habere, id falſum, nec Plinio proditum, qui ſimpliciter glauca oculorum acie naſci id eſt glaucis oculis dixit, quod iſte de pupula intellexit. Ne feles quidem qui cetera glaucos habent oculos, & clarius noctu cernunt, quam interdiu, pupulam glaucam gerunt, ſed nigram vt omnia animalia. nullum enim eſt omnium omnino animalium, quin pupulam habeat nigram. qui eam ambit circulus, ἶριν Græci vocant, coloribus variat. oculum Ariſtoteles diuidit, εἰς τὸ λευκόν, καὶ τὸ καλούμενον μέλαν. lib. I. de Hiſt. animal. cap. X. τοῦ μέλανος nomine comprehendit tam pupillam quam iridem. τὸ λευκὸν in omnibus animalibus ſimile. τὸ μέλαν, διαφέρει. nam vt idem ſcribit philoſophus, τοῖς μὲν γάρ ἐστι μέλαν, τοῖς δὲ σφόδρα γλαυκόν, τοῖς δὲ χαροπόν, ἐνίοις δὲ αἰγωπόν. & multam præcipuè in oculis hominum differentiam colorum in-

A teruenire tradit. μάλιστα γὰρ τῶν ἄλλων ζώων ἄνθρωπος τὰ ὄμματα πολύχροα ἔχει. & animalium ceterorum poſt hominem equus. ſed hæc colorum differentia non in pupilla, ſed in iride, quæ pars eſt τοῦ μέλανος. Vide eum & de Animal. generat. lib. V. cap. I. vbi & γλαυκὰ ὄμματα interdiu minus ὀξυωπὰ eſſe ſcribit, per noctem vero acutius cernere. cuius rei & rationem ibi reddit. tales igitur apud Albanos illi homines quibus γλαυκὸν erat τὸ μέλαν, non ἡ κόρη. Plinius oculorum acie glauca eos naſci dixit non pupilla glauca γλαυκώπιδας. *pupillam* proprie vocant Latini,
B vt Græci κόρην, in medio oculo punctum illud in quo vis videndi conſiſtit, & quod imagines reddit, non totum μέλαν. quæ pupilla, vt diximus, in omnibus animalibus & hominibus eiuſdem coloris. in morituris triduo ante non apparere Phyſici tradunt Seruio teſte. Capitolinus in Pertinace: *negabant in oculis eius pupillas cum imaginibus quas reddunt ſpectantibus viſas.* Scilicet in morituris punctum illud nigrum, quod in medio fulgurat, triduo ante cum corona ſiue iride confunditur, & indiſcreti coloris apparet, nec imagines reddit amplius.
C Pollux: ὀμμάτων δὲ τὸ μὲν ἐν μέσῳ μέλαν κόρη. ἧς ἡ αὐγὴ γλήνη. καὶ ὁ περιθέων αὐτὴν κύκλος, χαροπὸς κυκλοτερής, καὶ ἶρις. Heſychius inter cetera ἶριν interpretatur, τὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ περὶ τὴν κόρην κύκλον. nihil notius. idem Heſychius: διχρώματοι, οἱ τὴν μὲν κόρην καὶ τὴν ἅλω μελαίνας ἔχοντες, τὴν δὲ ἶριν ἔνωχρον. ergo ἶρις eſt non κόρη quæ varios colores in oculis hominum recipit, cum iſta ſemper nigra ſit. Pollux ἅλω eſſe dicit, τὸν ὑπὸ τὴν ἶριν κύκλον, τὸν τῷ λευκῷ προσιόντα, *iridis circumferentiam quæ albo propior eſt.* extimum igitur circulum iridis ſic vocabant. quid igitur Solino faciemus? excuſabimus, ſi poſſumus. Græci κόρην vocant, non
D tantum illud punctulum præcipui nigroris, quod in oculi meditullio eſt, ſed etiam totum id quod ab oculi parte candicante diſcernitur. Pollux: τὸ δὲ μετὰ τὴν κόρην λευκὸν ἅπαν, σφενδόνη καὶ λογάς. comprehendit hoc nomine totam pupulam cum iride & area. ita etiam vocem κόρην accepit Dioſcorides de nucibus Ponticis vel auellanis loquens, vbi dicit putamen crematum tritumque, γλαυκοφθάλμων παιδίων μελαίνειν τὰς κόρας, ſi ſinciput inungatur. τὰς κόρας intelligit non propriè pupulas, nam arte vlla nigriores fieri non queant, ſed iridem, quæ maximam τῆς κόρης partem
E conſtituit. ita γλαυκόφθαλμοι fuerint, quibus glauca ineſt oculis pupula. hoc tamen impropriè dicitur. Δίκοροι porro qui dicebantur, tam viri quam mulieres à duplici pupilla, non ideo ſic dicti quod in eorum oculis congeminaret illud breue punctum quo tuemur, ſed qui iridem ipſam duplici colore haberent. nam exterior iridis circulus qui album contingit, in illis niger erat, & eiuſdem coloris cuius & pupilla. hinc duplicem pupillam habere crediti. hi ſunt quos διχρονόκους etiam vocatos ſcribit Heſychius.

Digitized by Google

nam τὴν ἄλω nigram habent, hoc eſt extimum iridis circulum, iridem ipſam cæſiam aut alio colore, pupulam nigram. Notabis interim ex Dioſcoride hoc laboratum veteribus vt cæſios puerorum oculos arte & cura redderent nigros, qui color in oculis pulcrior habitus. *nigris oculis, nigroque crine decorum.* Vetus Epigramma:

Οὐδὲ κόρας ξανθὰς ἀποστρέφομαι, ἀλλὰ φιλοῦσα
Τὰς μελανοφθάλμους, αἰγλοφανεῖς τε φιλῶ.

ita & κόρην pro toto oculo vſurpant, vel pro ea parte ſaltem quæ ſeparatur ab albo. hinc κόρας ξανθὰς, γλαυκὰς & aliorum colorum habere dicti, qui eam partem huius coloris haberent, quæ hanc colorum varietatem recipit. ita Græci μελανοφθάλμους, αἰγοφθάλμους, & γλαυκοφθάλμους appellant. ita *pupulam* infrà pro iride oculi noſter vſurpauit: *in medio vmbilico lapidis iſtius, glauci velut oculi pupula internitet.* Plinius ſimpliciter dixit, *medio colore glauco.* Ariſtænetus: τὸ δὲ μέλαν αὐτῶν, αἱ κόραι μελάνταται. καὶ τὸ κύκλῳ λευκὸν αἱ γλῆναι λευκότεραι. pupillam cum iride, τῆς κόρης nomine intellexit, quod μέλαν τοῦ ὀφθαλμοῦ appellant. in quibus iris ad nigrum accedit, hi μελανόφθαλμοι Græcis dicuntur, non à pupillæ colore.

Pag. 34. B. *feris omnibus anteponuntur*] libri omnes: *feris anteponuntur.*

quorum alter ſues ſibi & vrſos oblatos] de ſuibus nihil mirum. ſed cur ſues dixit, quos Plinius apros? *cuius ſpecie delectatus iuſsit vrſos mox apros, deinde dammas emitti.*

ignauo ſimilis diu accubaret] Plinius: *iuſsit vrſos mox apros, deinde dammas emitti, contemptim immobili iacente eo. qua ſegnitie tanti corporis offenſus imperator generoſi ſpiritus, eum iuſsit interimi.* ita diſtinguendum è veteribus libris, & hoc loco.

mox viſo Elephanto notabiliter exultans] Plinius: *poſtea elephantum iuſsit induci, haud alio magis ſpectaculo lætatus, horrentibus quippe villis per totum corpus ingenti primum latratu intonuit.* hæc verba Plinij, *haud alio magis ſpectaculo lætatus*, quæ de Alexandro ipſo dicuntur, Solinus de cane accepit, quem viſo elephanto qui inductus fuerat, lætatum eſſe, & notabiliter exultaſſe vult. quidam libri ex priore editione habent: *viſo Elephanto nota in lite exultans.*

cum ſummo ſpectantium horrore terra affixit] libri: *afflixit.* atque ita Plinius: *ingenti primum latratu inſonuit, mox increuit aſſultans, contraque belluam exſurgens hinc & illinc artifici dimicatione qua maxime opus eſſet infeſtans atque euitans, donec aſsidua rotatum vertigine adflixit.* ita legendus ille locus. Florus: *afflictos humo infantes.*

vltrà rugitus Leonum inſonantes] veteres, *leonum* non habent. nec opus eſt. leonum eſſe rugitus etiamſi non addatur, ſatis notum.

Iaſone Lycio interfecto] libri noſtri omnes: *Iaſo Lycio.*

Colophonij & Caſtabalenſes] in libris Solini: *Caſtabadenſes.* perperam. Καστάβαλις.

A *Ap. Iunio, P. Silio*] ita habent Plinij codices. in Solinianis omnibus, *P. Sicinio.* quod etiam Camers teſtatur, dubitatque vtrubi verior ſit ſcriptura. Plinij vera eſt. Ap. Iunius Silanus, & P. Silius Nerua ſub Tiberio coſſ. fuere anno v. c. DCCLXXXI. de quo pari conſulum heîc intelligendum. Vide Tacitum Annal. IV. & Plinium hoc loco. De induſtria nomen conſulis mutauit, vt alibi ſolet.

Canes ſoli nomina ſua recognoſcunt] ita libri. Plinius: *ſoli nomina ſua, ſoli vocem domeſticam agnoſcunt.* ediderat Delrius neſcio vnde inſerta voce:

B *ſoli nomina ſua ſequuntur, & recognoſcunt.*

in ſaltibus canes fœminas religant] ita Plinius: *è Tigribus Indi eos volunt concipi, & ob id in ſyluis coitus tempore fœminas alligant.* vide Ariſtotelem. in omnibus noſtris ſcriptum: *relegant.* Gratius:

Sed non Hyrcanæ ſatis eſt vehementia genti,
Tanta ſuis petiere vltro fera ſemina ſyluis.
Dat Venus acceſſus, & blando fœdere iungit.
Tunc & manſuetis tuto ferus errat adulter
In ſtabulis, vltroque grauem ſuccedere Tigrim
C *Auſa canis, maiore tulit de ſanguine fœtum.*

numerantur Eſſedones] in quibuſdam reperi ſcriptum; *Aſſedones.* ita Alcmanem ſolum eos vocaſſe notant veteres. Stephanus: Ἰσσηδόνες, ἔθνος Σκυθικόν. Ἑκαταῖος, Ἀσίᾳ. Ἀλκμὰν δὲ μόνος αὐτοὺς Ἀσσηδόνας φησί. dicebantur & Ἐσσηδόνες vt Latini ferè eos vocant. Mela eos in Europæa Scythia locat.

qui & ipſi nefandis funeſtantur inter ſe cibis] optimus Regius: *qui etſi nefandis polluuntur funeſtantur inter ſe cibis.* vtriuſque editionis adpoſita ſcriptura.

capitum etiam oſſa auro incincta in poculorum tradere miniſterium]
D ex Pomponio: *capita vbi fabrè expoliuere auro cincta pro poculis gerunt.* vbi *auro cincta* ſunt aurata, κεχρυσωμένα, Herodotus. ſic *auro iugata cornua* apud Spartianum, τὰ κεχρυσωμένα. de his intelligebat Gellius Hiſtoricus, cuius hæc verba citantur à Grammaticis: *Caluariæque eius ipſum oſſum expurgauerunt inaurauerùntque.*

Axiaca] libri: *Aſiata.* perperam. ſequitur: *neque mirantur aliena, neque ſua diligunt.* Mela de iiſdem: *ideoque nec ſua cuſtodiunt, nec aliena contingunt.*

Satarcha vſu auri argentique damnato] in
E quibuſdam *Satorchai.* atque ita Græcis Σατάρχαι. Stephanus: πέρραι καὶ πέρρη οἰκοῦσι, χώραν περιβάλλουσι περὶ τὴν Μαιῶτιδα λίμνην. & paulo poſt: ταύτην τὴν χώραν κατοικοῦσι Σατάρχαι. in alijs: *auro argentoque damnato.* Mela hoc de Sarmatis: *Sarmatæ auri & argenti maximarum peſtium ignari, vice rerum commercia exercent.* quo loco Mariangelus & Pintianus Satarchas pro Sarmatis reponunt è Solino, me non refragante: nam in ſcriptis codicibus Pomponij legitur, *Sarthæ.* pro *Satarchæ.* quam vocem quoque pro Sarmatis apud Ammianum ex veteribus libris reſtituimus.

Specus incolunt] hoc non de interius ha-

bitantibus, ſed de Sarmatis dicit Mela: *atque ob ſæuâ hyemis admodum aſſidua demerſis in humum ſedibus ſpecus aut ſuffoſſa habitant.* Sequitur apud eumdem poſt paulo: *intus habitantium ritus aſperior, & incultior regio eſt. bella cædeſque amant.* quæ noſter ſumpſit, & in hunc locum tranſtulit, quibuſdam mutatis vt fures ſolent. ſed nihil apud Melam de ſpecubus illo loco.

Pag. 35. B. *pocula, non vt Eſſedones, ſed de inimicorum capitibus*] Mela: *pocula vt Eſſedones parentum, ita inimiciſſimorum capitibus expoliunt.* quæ verba ſic legit Pintianus, *pocula inimiciſſimorum capitibus expoliunt*: & reliqua putat inuectitia. neque enim Eſſedones pocula ex parentum capitibus expolire ſed ſimulacra facere. verum retinenda eſſe patet ex hoc Solini loco. præterea quod negat Eſſedones pocula ex parentum capitibus facere, reuincitur ipſius Melæ teſtimonio. cuius hæc verba ſunt: *corpora ipſa parentum laniata & cæſis pecorum viſceribus immixta epulando conſumunt. capita vbi fabre expoliuere, auro vincta pro poculis gerunt.* Sed ibi legit idem ex Herodoto: *auro vincta pro icunculis gerunt.* Certè Herodotus Iſſedonas capita parentum fabrè expolita & inaurata pro ſimulacris habere ſcribit, non pro poculis: τὴν δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ ψιλώσαντες καὶ ἐκκαθήραντες καταχρυσοῦσι, καὶ ἔπειτα ἅτε ἀγάλματι χρέωνται, θυσίας μεγάλας ἐπετείους ἐπιτελέοντες. quin verba Herodoti reddiderit Mela, dubium non eſt, quam bene ea acceperit, incertum. Emendatio Pintiani non placet. nihil mutandum eſſe in verbis Melæ Solinus oſtendit, qui pocula apud eum legiſſe clare fatetur ita ſcribendo de Eſſedonibus ex eodem Mela; *capitum etiam oſſa auro incincta in poculorum tradere miniſterium.* ſed & hic locus qui in manibus eſt id euincit, quo dicitur Scythas interiores pocula non vt Eſſedones è parentum capitibus expolire, ſed inimicorum. Melam igitur ſequutus eſt Solinus. in exprimendo Herodoto quid Pomponius ſequutus ſit, neſcio. nam apertè Græcus auctor, caput parentis politum & inauratum pro ſimulacro apud Iſſedonas haberi, & coli, eique anniuerſaria ſacra fieri ſcribit. ἄγαλμα Pōponius non pro ſimulacro, ſed pro ornamento videtur accepiſſe, & inde pro poculo. nam ex capite ita expolito non aliud ferè ornamentū fingi queat præter poculum, forma ipſa capitis eo ducente. præſertim quum alij in eadem Scythia populi, ex capitibus hoſtium ſimiliter pocula fabricarent. veriſimile præterea Pomponio viſum eſt Eſſedones, quum parentum defunctorum carnes epulando conſumerent, & eorum capita expolirent & inaurarent, non alium ad vſum id facere, quam vt in ijs biberent, & pro ornamento etiam circumferrent. Etenim cum apud eos populos eodem teſte honos præcipuus duceretur plura ſiccare pocula, ita & præcipuum ornamentum in poculis ponebatur. ſic hodieque penes potatores populos præcipua ornamenta pocula ſunt. certè ἄγαλμα non pro ſimulacro, ſed pro ornamento apud He-

A rodotum interpretatus eſt Mela, atque vt res ipſa ſuadebat, pro poculo. quod & ipſa Græca verba innuere videntur, ἅτε ἀγάλματι χρέωνται, quæ miniſterium & vſum quemdam denotant, qui ex ſimulacro nullus. Hæc vt apparet in eam ſententiam duxere Pomponium. Nihil addubito tamen, quin verius ſit de ſimulacro accipi, propter illa quæ ſequuntur, θυσίας μεγάλας ἐπιτελέοντες, παῖς δὲ πατρὶ τοῦτο ποιεῖ κατάπερ οἱ Ἕλληνες τὰ γενέσια. parentum carnibus conſumptis, capita expolita, & auro inducta pro ſimulacris habent, & annuis ſacrificijs venerantur.

numero cæſorum honor creſcit] Mela: *vt quiſque plures interemerit, ita apud eos habetur eximius.*
B & paulo poſt: *Inter epulas quot quiſque interfecerit referre, lætiſſima & frequentiſſima mentio: biniſque poculis qui plurimos retulere perpotatis interlocantur. is honos præcipuus eſt.* de recta huius loci tum expoſitione tum lectione ætas eſt quum diſputant docti. Pintianus legebat: *interiungunt.* non placet, & nimis longulè diſſidet à ſcriptura veteri, quæ habet: *interlocant.* an ſcribendum? *biniſque poculis, qui plurimos retulere perpotatis, inter iocantes honos præcipuus eſt.* vt dicat lætiſſimam eſſe inter epulas mentionem apud eam gentem, narrare quot quiſ-
C que interfecerit. præcipuumque honorem inter iocantes & epulantes ei haberi, qui plures cædes à ſe factas retuliſſet, eumque honorem in binis perpotatis poculis conſiſtere. *interlocantis* ſcriptum fuerat, pro *inter iocantis.* Sed ne ſic quidem Græcorum ſenſus ſatis rectè exprimitur. nec enim bina tantum pocula perpotabant, quibus hic honos habebatur, ſed duobus poculis iunctis & combinatis ſimul bibebant. Herodotus quem Pomponius vertit: ὅσοι δ᾽ ἂν αὐτῶν καὶ κάρτα πολλοὺς ἄνδρας ἀραιρηκότες ἔωσι, οὗτοι δὲ σύνδυο κύλικας ἔχοντες, πίνουσι ὁμοῦ. ita legendum ac diſtin-
D guendum. σύνδυο κύλικας ἔχοντες, iuncta & combinata duo tenentes pocula: πίνουσι ὁμοῦ, ſic pariter iunctis bibunt. Quærendus, aut faciendus hic ſenſus in verbis Pomponij, quem vulgata lectio non exhibet. pro *interlocant is* quod habent veteres libri puto corrigendum *interiugatis*, vel *interiugatim.* vitioſa ſed antiquo ſcribendi more librarius exarauerat, *interiocatis.* inde *interlocant is* corruptum à recentioribus antiquarijs. ſic *locarius equus* apud Hyginum qui *iugarius* eſſe debet, quia ſcilicet *Iocarius* more illo ſcribendi inoleuerat. bina igitur pocula interiugata, hoc
E eſt iuncta pariter & combinata perpotabant, qui plures occiderant, & hic honos apud illam gentem præcipuus. Græcus auctor dixit σύνδυο, hoc eſt iugata vel iuncta inter ſe. nam duo iugum faciunt. ſic Apuleio *conſponſæ factionis iugum.* & Græcis ζεῦγος de duobus & ζυγὴν recentiores pro pari dixere. vt ζυγὴ *inaurium*, Conſtantino de Adminiſtrando Imperio: καὶ τὴν ζυγὴν τὰ χρυσείνια. & ζυγὴ ζυγὴ incedere dicuntur qui bini incedunt, quod antiquis Græcis, σύνδυο. ita & συνήορες. Homerus, συνήορες αἰγίδες quod Grammatici

exponunt, ὁμοῦ τρεῖς συλλαμβάνων. legendum igitur in Pomponio: *biniſque poculis qui pluri-mos retulere, perpotatis interiugatim, honos præci-puus eſt.*

Pag. 35. B. *anno poſt Ilium captum ſexcente-ſimo quarto*] Olypiade nona annum poſt Ilium captum cucurriſſe vult ſexcenteſimum quartum. fallitur. cum enim ipſe antea ſcripſerit primam Olympiadem ab Iphito numeratam fuiſſe, anno poſt excidium Troiæ quadringenteſimo octauo, neceſſe eſt vt annus quartus & ſexcenteſimus poſt Troiam captam inciderit in primum annum Olympiadis quinquageſimæ. præterea falſum eſt quod ait hoc bellum inter Alyattem & Aſtyagem geſtum eſſe Olympiade quadrageſima nona. ſex annos id bellum tractum fuiſſe ſcribit Herodotus. iura pacis inter eos firmata ſunt ſtatim poſt ſolis defectionem quæ contigit anno tertio Olympiadis quadrageſimæ octauæ. Vide omnino Scaligerum Animaduerſionibus in Euſebium.

inter Alyattem Lydum] perperam in noſtris, *Aduatem.* quomodo & in ſuis omnibus ſe reperiſſe teſtatur Camers. ſcribe, *Aluattem.* ſic ſuprà *Caſtabadenſes* pro *Caſtabalenſes.*

Colchorum vrbem Dioſcuriadem] Stephanus in voce Διοσκουριάς. ἔστι καὶ ἑτέρα περὶ Πόντον, ἥτις ἡ Σεβαστόπολις καλεῖται. ἡ πρότερον δὲ Αἶα ἐκικλήσκετο, ὡς Νικάνωρ. plures Sebaſtopoles vna: in Æolide, quæ & Cyme: alia in Cappadociæ Colopena. item alia apud Apſilas Lazis vicinos, caſtellum potius quam ciuitas. Plinius: *gens Apſilæ, caſtellum Sebaſtopolis*, hæc eſt quam eamdem cum Sebaſtopoli eſſe volebat Nicanor. vt Æa quidem prius dicta ſit, poſtea Dioſcurias, poſtremo Sebaſtopolis. Arrianus in periplu Ponti Euxini: ἀπὸ τραπεζοῦντος εἰς Διοσκουριάδα, τὴν νῦν Σεβαστόπολιν καλουμένην. Plinius tamen & Æan & hanc Sebaſtopolim à Dioſcuriade facit diuerſas. Sanè Dioſcuriada quaſi ſuo adhuc tempore notam memorat Ammianus: *& Dioſcurias nunc vſque nota.*

Amphitus & Thelchius auriga Caſtoris] libri noſtri partim *Cercius*, partim *Circius*: in quibuſdam etiam *Certius.* in libris Ammiani, vt notat doctiſſimus Lindenbrochius, *Cercius.* atqui habet ille à noſtro. lib. XXII. *& Dioſcurias nunc vſque nota, cuius auctores Amphitus & Cercius Spartani traduntur aurigæ Caſtoris & Pollucis, a quibus Heniochorum natio eſt inſtituta.* in editis habetur, *Telchius*, forte ſcribendum, *Rhecius.* nam Straboni, Ῥῆκας & Ἀμφίστρατος dicuntur Plinio, *Thelcius.* vt videtur pro *Rhecius.* Iuſtinus lib. XLII. *Fraudium & Ampiſtratum.* vt quidem libri præferunt. *Fraudius* aut *Frudius* eſſet Φρούδιος. antiquitus impreſſi *Phrygius*, manifeſtis veſtigijs veræ lectionis, quę eſt *Rhecius.*

qui Mithradati latebram] non dicit cui Mithridati. bonus Camers de Mithridate Pontico, accipit. perperam. Hic Mithradates cui latebram Sauromatæ præbuere, Claudij Principis temporibus fuit, Iberiæ rex. de

A quo vide Tacitum Annali ſexto. Plinius lib. VI. cap. V. *poſt quem Sauromatæ: ad hos profugerat Mithridates Claudio principe.*

confines ſunt Thali his nationibus, quas ab Oriente contingunt Caſpij maris fauces] quæ ſunt iſtæ nationes ſine nomine? ſi nomen habuerunt, cur non reddidit? vt ſolet Plinij verba praue accepit. Dicit Plinius Mithridatem qui ad Sauromatas Claudio principe profugerat, narrauiſſe his Sauromatis vicinos eſſe Thalos, qui ab Oriente Caſpij maris fauces attingerent. Plinij verba: *ad hos Sauromatas profugerat Mithridates Claudio principe, narrauitque Thalos his eſſe vicinos, qui ab Oriente Caſpij maris*

B *fauces attingerent.* Thali vicini Sauromatis, qui Thalij Caſpij maris fauces attingebant. Solinus ex his qui maris Caſpij fauces attingebant, nationes finxit innominatas, & incognitas.

qua fauces maciantur imbribus, creſcunt æſtibus] ita libri conſtanter, quum in vulgaris ſit, *vacuantur imbribus.* quid velit neſcio. Plinius dicit eas fauces ſiccari æſtu recedente. ergo accedente æſtu replentur mari. at quid eſt, quod heîc dicit, *maciari imbribus, creſcere æſtibus?* ſanè æſtus ἡ πλημμυρὶς quæ accedit & recedit. quum recedit, ἄμπωτις vocatur: *maciem aquarum* infra appellat. τὴν ἄμπωτιν: *adeo*

C *vt viciſſitudines inter maciem aquarum, & plenitudinẽ reſpiciant ad auctus eius vel deliquia.* vbi *macies aquarum*, eſt ἄμπωτις: & *plenitudo*, ἡ πλημμυρίς. ſic Græci ξηρασίαν vocant, id eſt maciem. ξηροὶ de macris. vt contrà ἔγχυλοι de pinguibus & ſucculentis. Heſychius: ἄμπωτις, ἀνάπαυσις, ξηρασία, ὅπου ἀναποδίζει τὸ ὕδωρ, ξηρασία & ξηρότης, ad verbum *macies aquarum.* ſed quomodo maciari imbribus, aut quo ſenſu dicantur fauces illæ, quæ æſtu recedente ſiccantur, non concipio. nam imbres non maciant, aut ſiccant, ſed augent etiam & ad-

D iuuant aquarum plenitudinem. locum hunc à ſciolis interpolatum fuiſſe ſuſpicari eſſet, atque ita auctorem ſcripſiſſe: *qua fauces mirum in modum maciantur & creſcunt æſtibus.* qui maciari æſtibus loca illa non poſſe ſibi perſuaſerat, quia *æſtus* propriè ſunt πλημμυρίδες, emblema iſtud de ſuo inſulſit. æſtu recedente fauces maciantur, accedente creſcunt. ſic maciantur & creſcunt æſtibus. ita dicerem ſi alius auctor eſſet. ſed cum Solinus ſit, & libri illud *imbribus* conſtantiſſimè retineant, iam non in controuerſo poſuerim quin error ab auctore ipſo manet conceptus ex Plinij verbis, vt ferè ſemper

E ſolet, malè acceptis. Plinius ſcripſit eas fauces *ſiccari æſtu recedente.* procul dubio æſtum ibi accepit pro calore. ita apud Gellium: *& æſtu anni, & ſidere autumni flagrantiſſimo.* recedente autem æſtu, pluuiæ fermè ſolent ingruere, quod in multis locis accidit æſtate depulſa. quo tempore putauit noſter fauces illas Caſpij maris ſiccari. ideo dixit ſiccari & maciari eas imbribus, quia ſcilicet æſtu recedente & pluuia tempeſtate ſuccedente ſiccantur: increſcere verò per æſtus & ca-

Digitized by Google

lores; vix dubium eſt quin verba Plinij ita intellexerit. quo nihil abſurdius & falſius. ſed qui Solinum nouerit hæc non mirabitur.

Pag. 35. C. *Heniochorum montes Araxem fundunt*] fallitur & falſum eſt, Pliniumque non capit, quod illi ſolemne eſt. Araxes quidem eodem monte oritur, quo Euphrates, ſed Heniochij montes eos non fundunt. Plinius lib. VI. cap. IX. *Cyrus oritur in Heniochijs montibus, quos alij Coraxicos vocant: Araxes eodem monte quo Euphrates, VI. millium paſſuum interuallo.* Cyrum amnem oriri dicit in Heniochiis montibus, Euphratem autem & Araxem eodem monte, ſed diuerſo ab Heniochijs ſiue Coraxicis. At Solinus oſcitans, & hallucinanti ſimilis, certè aliud agens, eumdem illum montem Heniochium eſſe interpretatus eſt. Araxem eodem monte fundi quo Euphratem heîc agnoſcit. atqui Euphratem infra ſub radicibus montis quem Capoten dicunt, ex Plinio notauit, qui mons eſt Armeniæ maioris. ex eodem monte Araxes. ergo non ab Heniochijs, aut Coraxicis montibus. Græci: μετὰ δὲ τὴν ῥηθεῖσαν Νιφάτης Αβος ὄρος, ἐξ οὗ ὁ Εὐφράτης τε ῥεῖ, καὶ Ἀράξης. Plinius corrigendus lib. V. cap. XXIV. de Euphrate: *oritur in præfectura Armeniæ maioris Caranitide, vt prodidere ex ijs qui proximè viderant, Domitius Corbulo in monte Aca, Lycinius Mutianus ſub radicibus montis quem Capotem appellant.* vulgo legitur: *in monte Aba* ſcripti, *Aga* pro *Aca*. Græcè: Αβος & Αχος.

πτεροφόρον dicunt] regio πτεροφόρος dicta ab aſſiduo niuium caſu, quæ pinnis ſimiles ſunt. vnde *niues plumeas* appellat Arnobius lib. II. *quod guttatim faciat pluuiam labi, quod imbres ac niues plumeas & Eoli ora dilatarit.* quo loco Regius liber habet, *& foliora dilatarit.* qua ex lectione vt aliquid boni eliciat dici non poteſt quid effutiat ineptiarum talionis auctor, aduerſus Caſauboni excercitationes, & quod etiam mirere magis loco prorſus alieno, ſed inflare illum buccas ſinamus cum latis illis Pholi centauri oribus. *foliora* ſcriptum pro *folgora*. ſic *toia* in libris ſæpe occurrit pro *toga*. ſic *Ilycias* pueri nomen apud Suetonium pro *Glycias*. Seruius ad I. Georgicôn: *glandem mutauit ariſta, ita ait vt coiam paludamento mutauit.* ſcribe: *togam paludamento mutauit.* hic obiter in Retaliatorem, vt *niues plumeæ* Arnobio ſic πτερὶν χιὼν Æſchylo de Pterophoro regione, vide Plinium de quo ſumpta omnia quæ Solinus heîc habet, vſque ad finem capitis.

damnata pars mundi] ipſiſſima Plinij verba: *pars mundi damnata à rerum natura, & denſa merſa caligine.*

ipſiſque prorſus Aquilonis conceptaculis rigentiſſima] ad oram Regij: *Aquilonis conſlatibus rigentiſſima.* quod ex priori editione eſt. Plinius: *neque in alio quam rigoris opere, gelidiſque Aquilonis conceptaculis.* videtur legiſſe Solinus: *neque in alio quam rigoris opere gelidis Aquilonis conceptaculis.* dicit enim rigentiſſimam eam

A eſſe Aquilonis conceptaculis. *conceptacula Aquilonis* ἑρμητήρια, ἐργαστήρια, οἰκητήρια τοῦ βορέου. Græci Thracen quod regentiſſima eſſet, βορέου ἐργαστήριον vocabant. Interpres Apollonij: Διονυσοφάνης δὲ βόθρον φησὶν εἶναι ἐν τῇ Θρᾴκῃ ἐξ οὗ φυσήματα ἀνέμων γίνεσθαι, καὶ μυθευθῆναι οὕτω Θρᾴκην ἀνέμων οἰκητήριον, ventorum conceptaculum.

Arimaſpi cum his dimicant vt intercipiant lapides] hoc fingit noſter, vt locum heîc ſibi faceret de lapidibus tractandi. nec enim Arimaſpi cum Grypibus dimicant vt intercipiant lapides, ſed aurum vt rapiant, quod

B ſeruant grypes χρυσοφύλακας. Certè nihil de gemmis produnt Herodotus & Plinius, ceterique. Smaragdi quidem in Scythia optimi, ſed non ex illis locis rapiuntur quæ grypes obtinent, vt nec Cyaneæ, nec cryſtallus. Verùm vt dixi non captauit, ſed raptauit hîc occaſionem de his lapidibus diſſerendi, & quoniam res ipſa non ſuggerebat, eam ſibi manu fecit.

Smaragdis hic locus patria eſt] ſmaragdos cum auro rapi ab Arimaſpis, & poſſideri à Grypibus auctores non dicunt, in Scythia tamen optimos reperiri ſmaragdos om-

C nes conſentiunt.

quibus tertiam inter lapides dignitatem Theophraſtus dedit] in libro de lapidibus hoc debuit dicere, qui & extat hodie, etſi non ſatis integer. nihil tamen in eo tale reperitur. nec puto ætate Theophraſti hos dignitatum ordines in lapidibus iam tum ſignatos fuiſſe, multis adhuc incognitis lapidibus & raris. Romana tempora hanc dignitatis diſcretionem lapidibus inuexerunt, & Plinius non Theophraſtus tertiam inter lapides Smaragdo datam dignitatem tradit, ex ſui ſcilicet æui teſtimonio, non Theo-

D phraſti, quem nec nominauit. Maximum pretium non ſolum inter gemmas, ſed etiam in rebus humanis Adamantem habere ſcribit. lib. XXXVII. cap. IV. *proximum, inquit, apud nos Indicis Arabicisque margaritis pretium eſt. tertia auctoritas ſmaragdis perhibetur pluribus de cauſis.* apud nos, id eſt apud Romanos. non igitur Theophraſtus, ſed Romani ſecundum locum inter gemmas Margaritis dedere, vt tertium Smaragdis. ex Romana luxuria, qualis erat temporibus Plinij ita diſtinctæ lapidum auctoritates & pretia. eum vide lib. IX. cap. XXXV. *de mar-*

E *garitis.* Theophraſtus de his hæc tantum dicit: τῶν σπουδαζομένων δὲ λίθων ἐστὶ καὶ ὁ μαργαρίτης καλούμενος, διαφανὴς μὲν τῇ φύσει, ποιοῦσι δ᾽ ἐξ αὐτοῦ τοὺς πολυτελεῖς ὅρμους. Solinus, vt furtum cælaret fecit vt fures ſolent ferè deprehenſi, alium auctorem nominant à quo ſeſe illud accepiſſe dicant, quod alteri ſurripuerunt. Præterea falſum etiam illud quod heîc ait, Scythicis ſmaragdis tertiam datam dignitatem. Smaragdo etiam ſimpliciter & abſolutè hæc inter gemmas data dignitas, non Scythico licet inter ſmaragdos præcipuo. Scribit enim idem Plinius quantum ſma-

Digitized by Google

ragdi à gemmis diſtant, tantum Scythicos à ceteris ſmaragdis diſtare pretio & auctoritate.

Pag. 35. E. *licet ſint Ægyptij & Chalcedonij*] Ægyptiis tertium locum dat inter ſmaragdos Plinius, Chalcedonios ſemper viliſſimos & minimos fuiſſe tradens, ſed *Carchedonios* nominat, vitioſè vt arbitror. Carchedonij quidem carbunculi ex Carchedone, ſiue Carthagine; ſed Chalcedonij ſmaragdi à Chalcedone. Plinius: *Carchedonij neſcio an in totum exoleuerint poſtquam metalla æris ibi defecerunt, & ſemper tamen viles fuere minimique.* lege: *Chalcedonij*. nam apud Chalcedonem metalla æris olim, in inſula ſaltem propinqua. Theophraſtus de ſmaragdo: γίνεται δὲ ἐν τοῖς ἐν ἐφικτῷ καὶ γνωρίμοις τόποις, δύο μάλιστα, περὶ τε Κύπρον ἐν τοῖς χαλκωρυχείοις, καὶ ἐν τῇ νήσῳ τῇ ἐπικειμένῃ Καρχηδόνι. idem mendum eſt. ſcribe: Χαλκηδόνι, vel vt etiam ſcribebant Καλχηδόνι. emendandus & Plinius ibidem: *mons iuxta Carchedonem in quo legebatur, ſmaragdites vocatus eſt.* ne dubita legere: *iuxta Chalcedonem*. inſulæ iuxta Chalcedonem, quæ æraria metalla habebat, in quibus ſmaragdi reperiebantur, nomen erat Demoneſus. Antigonus Caryſtius cap. CXLVI. ἐν δὲ τῇ κατὰ Δημόνησον τῶν Καλχηδονίων τοὺς κολυμβῶντας ἀναφέρειν ἐν δύο ὀργυιαῖς χαλκὸν ἐξ οὗ καὶ τοὺς ἐν Φενεῷ τοὺς ὑπὸ Ἡρακλέους ἀνατεθέντας ἀνδριάντας εἰργάσθαι. mendoſè legitur in editis: ἐκ τῆς κατὰ Δῆλον νήσου τῶν Καρχηδονίων. nec melius interpretes de inſula Carthaginenſium accipiunt. quod vitium tamen etiam hæret in libris Ariſtotelis. περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων, Δημόνησος ἡ Καρχηδονίων νῆσος, cum ſcribendum eſſe conſtet, ἡ Καλχηδονίων νῆσος ex Stephano, cuius hæc ſunt: Δημόνησος περὶ Χαλκηδόνα νῆσος ἀπὸ Δημονήσου τινός. ἔχει δὲ ὁ τόπος κυανοῦ μέταλλον, καὶ χρυσοκόλλας, καὶ χρυσίον διελόκειται τίμιον, ὀφθαλμῶν τε φάρμακον ἐστι. Hæc ab Ariſtotele ſumpſit loco ſuprà citato, ſed mirum eſt quam malè Græcus auctor Græcum auctorem acceperit, ne miremur de Latinis. Verba Ariſtotelis: ἔχει γὰρ ὁ τόπος κυανοῦ τὸ μέταλλον, καὶ χρυσοκόλλης. ταύτης δὲ ἡ καλλίστη πρὸς χρυσίον διελόκειται τιμῶν, καὶ γὰρ φάρμακον ὀφθαλμῶν ἐστι. ait præſtantiſſimam Chryſocollam quæ ibi inuenitur, contra aurum vænire, πρὸς χρυσίον τιμῶν διελόκειν. de qua loquutione nos ad Hiſt. Aug. Stephanus hæc ſic interpretatus quaſi κάλλιστον χρυσίον, aurum optimum eo loci naſceretur, oculorum medelæ conducens. in ærariis metallis Demoneſi Chalcedonenſium inſulæ non ſolum Chryſocolla, ſed etiam ſmaragdi. quinimmo & eo ſmaragdo vrebãtur Chryſocollæ vice vt teſtatur Theophraſtus. πρὸς τὴν κόλλησιν αὐτῇ χρῶνται τοῦ χρυσίου. κολλᾷ γὰρ ὥσπερ ἡ χρυσοκόλλα eamdem vtriuſque naturam eſſe quoſdam tradere ibidem ait. καὶ γὰρ τὴν χρόαν παρόμοια τυγχάνουσιν. de quo infrà. Chalcedonios ſmaragdos ita Plinius deſcribit: *iidem fragiles ſed colore incerti, & virentes in caudis pauonum, columbarumque in collo plumæ ſimiles.* ita legendus ille locus, qui

A vulgo non ſanus cum hac ſcriptura. *& virentium in caudis pauonum columbarumque collo plumis ſimiles.* dicit Chalcedonios ſmaragdos coloris incerti eſſe, & ſimiles plumæ quæ viret in caudis pauonum, & in collo columbarum. ea quippe ad inclinationem variat, nec eumdem ſemper tenorem auſteræ viriditatis obtinet. quæ ſequuntur haud minus corrupta ſunt: *peculiare erat in his vitium ſarcion appellatum, hoc eſt quædam gemmæ caro.* in libris eſt: *peculiare in his vitium mineſartion appellatum.* ſcribe: *inoſarcion appellatum*. B hoc eſt ἰνόσαρκον. nam littera M repetita ex fine præcedentis vocis. ἰνόσαρκον, caruncula eſt venoſa, vel carnoſa vena. venoſum fuiſſe hoc genus ſmaragdi ex eodem Plinio liquet: *ad inclinationem magis aut minus lucidi, venoſi quidem ſquamoſique.* Vitium igitur eorum quo carnoſi erant & venoſi, ἰνόσαρκοι vocabatur.

Medici & Laconici] Plinius: *complures vero è proximo Laconicos in Taygeto monte eruit Medicis ſimiles, & alios in Sicilia.* ita legendum. id eſt, complures vero è proximo erui, vt Laconicos in Taygeto monte & alios in Sicilia. è proximo ἐκ τοῦ σύνεγγυς. nulli enim ſmaragdi C magis è proximo eruebantur.

Præcipuus eſt honos Scythicis] hinc *Scythicæ gemmæ* propriè & κατ' ἐξοχὴν de ſmaragdis. Martialis:

> *Gemmatum Scythicis vt lucet in ignibus aurum,*
> *Aſpice quot digitos exuit iſte calyx.*

Scythici ignes ſunt ſmaragdi, quibus præcipuè pocula aurea inſignibant. Plinius: *ſmaragdis teximus calyces.* alibi vocat *Scythidas*. ſic Martianus *Scythidem* pro ſmaragdo poſuit. τὴν Σκυθίδα. lib. I. *nam neque Scythidis vireta, nec Cerauniorum vibrans fulguranſque lumen, nec fluctuicolor hyacinthi credebatur abeſſe profunditas.* Scythis eſt ſmaragdus.

D *nihil his iucundius, nihil vtilius vident oculi*] Plinius: *nulli coloris aſpectus iucundior eſt.*

in primis virent vltra irrigua gramina, vltra amnicas herbas] libri: *vltra aquaticum gramen, vltra amnicas herbas.* quod eſt ex altera editione & poſteriore. viridiſſima eſſe aquatica gramina, & amnicas herbas notum eſt. Plinius: *herbas quoque virentes, frondeſque auide ſpectamus, ſmaragdos vero tanto libentius, quoniam nihil omnino viridis comparatum illis viret.* ita ſcribo. *nihil viridis*, vt nihil pretioſi. nihil eſt tam viride, quod ſmaragdo comparatum virere dici queat. vulgo legitur, *nihil viridius*. perperam. Græci E παίζειν τῷ χρώματι & πρασίζειν dicunt. Σμάραγδος, λίθος πράσινος, χλωρίζων καὶ πᾶσαν φύσιν κατὰ τὴν χρόαν ὑπερβάλλων. Chryſocollam & ſmaragdum eiuſdem coloris eſſe tradit Theophraſtus. Chryſocollam Dioſcorides probat, τὴν κατακόρως πρασίζουσαν, id eſt *ſaturè praſinam*. Plinius ſummam commendationis eſſe in Chryſocolla dicit, *vt colorem herbæ ſegetis læte virenti quam ſimillimè reddat.* hunc colorem *praſinum* Latini propriè vocarunt, ex Græco. vnde praſini factio. & ſmaragdus quoque, *praſina*

Digitized by Google

gemma. ita paſſim vocatur apud Anaſtaſium. Epiphanius: λίθος σμάραγδος, ὅτι καλεῖται καὶ πράσινος. colorem maris etiam his attribuunt. nam de ſmaragdis intelligit Martialis hoc verſu:

Tres concolores fluctibus maris gemmas.

Plinius de Cyprijs ſmaragdis: *Poſque eorum eſt nec in colore liquido, nec diluto, verum ex humido pingui, quaque perſpicitur, imitante tralucidum maris.* Martianus Capella: *Calceos autem ſmaragdinæ fluctu viriditatis herboſos veſtigijs eius Tellus annexuit.* eamdem cum ſmaragdis naturam Beryllos habere Plinius multis videri tradit, & horum probatiſſimos eſſe, qui puri maris viriditatem imitantur. idem *ſmaragdorum virens* mare alibi vocat, de Opallis: *in his & carbunculi tenuior ignis, & amethyſti fulgens purpura, & ſmaragdi virens mare.* ſmaragdum tamen Cercoëtius, conchyliati coloris eſſe primus docuit.

Pag. 35. E. *nam viſus quos alterius gemmæ fulgor retuderit*] ex Plinio: *quin & ab intentione alia obſcurata aſpectu ſmaragdi recreatur acies, ſcalpentibuſque gemmas, non alia gratior oculorum refectio eſt.*

placuit vt non ſculperentur] de concauis hoc tantum dicit Plinius: *ijdem plerumque & concaui, vt viſum colligant, quapropter decreto hominum ijs parcitur ſcalpi vetitis.* qui concaui ſunt quod viſum colligant, & colligendo magis aciem recreent & iuuent, ideo tales non ſcalpi placere. at noſter in vniuerſum ſmaragdos ſcalpi non ſolitos idcirco facit, ne oſtenſum decus imaginum, ſcalpturæ cauis corrumperetur. quaſi ad hoc tantum expetiti fuerint ſmaragdi olim, vt imagines redderent, quod ſpecula melius faciunt. præterea, qui concaui ſunt imagines non rectè reddunt, ſed quorum planities extenta & reſupina, vt idem Plinius oſtendit. Hæc igitur ex æquo & à veritate & Plinij mente diſcedunt.

ne offenſum decus imaginum lacunis corrumperetur] in quibuſdam, *imaginis*. in Frehetanis etiam, aſperitate pro *lacunis*, lacunæ cauationes ſunt quas ſcalptura facit. vnde & *cauari* lapides dicebantur, qui ſcalperentur: & *cauitarius* lapidum ſculptor. Græci recentiores καβιδάριοι. quam vocem nos primi expoſuimus. *cauatores* etiam dicebantur. ita exponendi in veteri inſcriptione, *cabatores de via ſacra*. liber Græcus inſcriptus, μέθοδος δι' ἧς ἀποτελεῖται σφαιροειδὴς ἡ χάλαζα, vbi χάλαζα vocatur margaritum: ἔπειτα τίλβωσον αὐτὸ καθὸ καὶ οἱ λίθοι τιλβοῦνται παρὰ τῶν καβατήρων.

quamquam qui verus eſt, difficulter vulneretur] Plinius: *quamquam Scythicorum Ægyptiorumque durities tanta eſt, vt nequeant vulnerari* veri lapides diſtinguuntur à fractitiis. ſic *veri iaſpides* Martiali. at Scythici Ægyptijque inter veros ſmaragdos præſtantiſſimi, à patria ſic dicti, non à qualitate.

ſi aſpectus tranſmittant] Plinius: *ſemperque ſenſim radiantes, & viſum admittentes ad craſſitudinem ſui facilitate tranſlucida, quod etiam in*

A *aquis nos iuuat.* ſic lego è libris. nam vulgata ferri non poteſt: *quod etiam in aquis non fit.* in aquis hoc etiam iuuare ait & delectare, ſi vitrea perſpicuitate viſum ad imum vſque fundum admittant. hinc illa de fonte apud poëtam:

---- vitreis pellucidus vndis.

& apud alium, *ô fons Blanduſiæ ſplendidior vitro.* ſic paulo poſt optimũ ſmaragdum è Cypriis, qua perſpicitur, tranſlucidum maris imitari dixit.

ſi cum globoſi ſunt, proxima ſibi inficiant aëre
B *repercuſſo*] hoc globoſorum non facit proprium Plinius, vt inficiant circa ſe repercuſſum aëra, ſed omnibus dat. ita enim de ſmaragdis loquitur cuiuſcunque ſint figuræ: *præterea longinquo amplificantur viſu, inficientes circa ſe repercuſſum aëra, non ſole mutati, non vmbra, non lucernis.* amplificari viſu longinquo ſcribit, quia aërem ſibi vicinum inficientes, quæ proxima ſunt, immo etiam longinqua, videnda tradant oculis viridi colore infecta. Idem de Sandareſo gemma: *& hoc mares auſteritas diſtinguit, ſiquidem vigor appoſita tingens indicat.* Hic vero vt globoſis hanc pro-
C prietatem adſcribit inficiendi repercuſſum, ita concauis imagines reddendi. quo nihil falſius & à Plinij mente alienius. tam globoſi quam concaui figuras reddunt, vtique corruptas, vt concaua & globoſa ſpecula. Certè de concauis neutiquam hoc perhibet Plinius, quod imagines reddant, vt neque de globoſis, quod inficiant ſibi proximantia aëre repercuſſo. ſic nugatur vbique Solinus.

aut cum concaui ſunt, inſpectantium facies æmulantur] falſa hæc nota concauorum: nec enim inſpectantium facies æmulantur, quas
D peruerſo reddunt, non ſecus ac concaua ſpecula. Plinius hoc de concauis non prodidit, ſed viſum eos colligere dixit, quod verum eſt. at planis & extentis id tribuit, vt rerum imagines æmulentur, non concauis. ſic enim ait: *quorum vero corpus extentum eſt eadem qua ſpecula ratione imagines rerum reddunt.* Epiphanius de ſmaragdo: ἡ δὲ δύναμις αὐτοῦ τοῦ λίθου, φησὶ δὲ τοῦ σμαράγδου πρὸς τὸ ἐνοπτρίζεσθαι τὸ πρόσωπον. vt ſpecula plana & extenta imaginem rectè repræſentant, ita ſmaragdi quorum facies reſupina & extenta. ab auctore quem vbique compilat tam longè abire Solinum mirarer, niſi de induſtria
E id faceret. ſed hoc ipſum etiam mirandum.

optimos ſortiuntur ſitus, quibus facies reſupina] quibus ſmaragdis facies reſupina, & extenta, optimos ſortiri ſitus dixit. aliter quam Plinius, qui imagines rerum reddere eos ſcribit, quorum corpus extentum eſt & reſupinum, nec plus addit.

ſi neque vmbra, neque lucernis, neque ſole mutentur] hoc idem iiſdem verbis Plinius. multi lapidum aliter in vmbra refulgent, aliter in ſole radiant, atque alio denique modo contra lucernas vibrant. ſed aliter atque aliter excitantur aut remittunt in deiectu ſuſpectúve.

Digitized by Google

[illegible] ſmaragdi, nec [illegible] nec lucer[illegible] [illegible] & ſemper [illegible] eundem [illegible], & auſ[illegible] [illegible].

P[illegible] *[illegible]itur Ete[illegible] ſlant[illegible]*] hæc a Plinio [illegible] quæ à Theophraſto Plinius ſed [illegible] mentem fideliter expreſſit. [illegible] enumeratis aliquot Græciæ [illegible] geminæ reperiebantur, [illegible] ſcribit: [illegible] ἐν Κύπρῳ [illegible] Σμα[illegible] [illegible] λιθοκόλλη[illegible] [illegible] [illegible] μέγεθος [illegible] μεγάλοι. quæ verba de [illegible] quia proximè ante [illegible] ſmaragdos præceſſerat [illegible]. Plinius de Smaragdis [illegible] quæ in Bactriana regione [illegible], quibus & ſecundum inter ſmaragdos [illegible] adiudicat, meminit & B[illegible] Smaragdorum eodem in libro [illegible] Βακτριανῶν [illegible]. ita igitur Theophraſti [illegible] reddidit Plinius. *Pro[illegible] ſedem, Bactriani. in [illegible] Ete[illegible] ſlan[illegible] quia ij ven[illegible]* ita legimus, quod [illegible]. in libris [illegible] alij [illegible]. Solinus. [illegible]. Iſidorus [illegible] *intermi[illegible]*. ex quibus [illegible] cos apud Plinium, [illegible] Quod ait Plinius eos ſmaragdos [illegible] ſaxorum Eteſijs [illegible], [illegible] ſaxorum commiſſuris [illegible] Theophraſti. ita [illegible] idem facit Iſidorus, [illegible] ad hunc modum [illegible]: *[illegible] tenent [illegible] ſaxorum, [illegible]*. Eteſijs flatibus colligebantur, quæ [illegible] funditus arenam interiacentes [illegible] aperiebant in deſertis Bactrianæ, nulla ibi [illegible], nullæ ſaxorum commiſſuræ. [illegible] igitur illas extrudit Plinius [illegible] ex Theophraſti potius verbis, [illegible] apud Theophraſtum [illegible] ſaxorum videtur accepiſſe [illegible] ita accepiſſe. [illegible], quo marmoris & lapidum fragmenta inter ſe committuntur, [illegible], ex marmore aut pario lapide [illegible] glutino. at τὸ λιθο[illegible] [illegible] commiſſuras ſaxorum dici putauit Plinius [illegible] quo Græci ple[illegible] [illegible] ſic [illegible] dicunt [illegible] Theophraſtus [illegible] libro de lapidibus ſub finem: [illegible]. inde λι[illegible], vt quidem Plinius [illegible]. nihil enim tam di-

A ductum ac diſſitum à Theophraſti ſententia. is non dicit [illegible] λιθοκόλλα vel [illegible] λιθο[illegible] [illegible] lapides reperiri, ſed [illegible] lapides [illegible] λιθοκόλλα, in arena inueniri ventis Eteſijs emota detectóque ſolo intermicantes. nunc quærendum quid ſit [illegible] λιθοκόλλα, quod ſummus auctor non intellexit. Smaragdis vſos fuiſſe veteres chryſocollæ vice tradit Theophraſtus an & iiſdem vſi ſint ad lithocollam, qua fragmina lapidum pretioſorum ferruminarentur, & inter ſe ſolidarentur? Hoc verum videri poſſet, ſi ſcripſiſſet auctor, [illegible] λιθοκόλλαν.

B ſed aliud eſt τὸ λιθόκολλον, aliud ἡ λιθοκόλλα. hæc ita dicitur quæ lapides conglutinat: illud quod ex lapidibus vinctum eſt & coagmentatum. [illegible] λιθόκολλα igitur vaſa ſunt lapidibus pretioſis vincta, quæ & [illegible] dicebantur. Menander:

[illegible]

[illegible].

λ[illegible], & [illegible] idem. ſic [illegible], [illegible] apud Pollucem. ſic [illegible] Æſchylo, & [illegible]. ita & χρυσόκολλον [illegible] Euripidi. τὸ χρυσόκολλον, & [illegible], & [illegible] λιθόκολλα

C igitur ſunt pocula gemmis intexta, quæ & [illegible] dicebantur, ita & χρυσόκολλα. aureis emblematis intertexta. quæ & [illegible] ſmaragdis vt plurimum vtebantur, ad pocula inſignienda: nec alia ferè gemmis ornabant, niſi [illegible] & quia viridi color optime cum auro conuenit, gemmas viridiores in ornandis poculis vt plurimum adhibebant, inter quas ſmaragdus tenet [illegible]. Plinius lib. xxxiii. in præfatione: *[illegible] hoc fuit ſatis, turba gemmarum potamus, [illegible] ſmaragdis teximus calyces, ac temulentiæ [illegible] tenere Indiam iuuat, & aurum iam [illegible]*

D *eſt.* Martialis ſub lemmate, *calices gemmati*:

Gemm[illegible] Scythicis vt luceat ignibus aurum,
[illegible] quot digitos exuit iſte calix.

ſmaragdos intelligit. Beryllus quoque, quia viridis ad hunc vſum tranſlata. Iuuenalis.

—— *& inæquales beryllo*
Virro tenet phialas.

id eſt, beryllo textas, & per hoc inæquales, aſperitate & exuberantia gemmatum. hodie perperam legitur ac diſtinguitur:

—— *& inæquales beryllos,*
Virro tenet phialas.

E Beryllos optimos viriditatem puri maris imitari dicit Plinius. Callais etiam ex viridibus gemmis, & ſmaragdo ſimilis in ornamentis [illegible] poculorum plurima, Solinus [illegible] de Callaide gemma: *[illegible] & [illegible] ſmaragdis [illegible] pallidum [illegible]*. id eſt aurum poculorum, vt ibi exponimus, quod *aurum gemmatum* propriè dicebatur. Bactrianos ſmaragdos qui in arena flatibus Eteſijs inueniebantur, ad hanc rem frequentius vt videtur vſurparunt veteres, vt eos vaſis aureis includerent & intexerent. hæc mens eſt horum Theophraſti verborum: [illegible] τὰ λιθόκολλα, [illegible]

R

Βακτριανῆς ὑπὸ πρὸς τὰ ἐρύμα. id eſt, *quibus vtuntur ad vaſa aurea gemmis cludenda.* parui erant hi ſmaragdi, vt idem teſtatur. quapropter in hunc vſum maximè ſumebantur. quam rectè expreſſerit Plinius Theophraſtum iam vidimus, nunc quam bene Plinium Solinus aſſequatur, reliquum eſt vt perſpiciamus. Scripſit Plinius ex Theophraſti verbis peperam intellectis, Bactrianos ſmaragdos, qui bonitate & pretio ſecundi ſunt, in ſaxorum commiſſuris inueniri flantibus Eteſijs aperta tellure, & dimotis arenis. Ægyptios autem qui tertium locum habent, erui circa Copton in collibus & cautibus. cæteros in metallis ærarijs reperiri. Solinus ait optimos qui Scythici ſunt, inueniri Eteſijs flantibus. tunc enim detecto ſolo facillime intenitere. alios minus nobiles in commiſſuris ſaxorum vel in metallis ærarijs apparere. nihil tam diuerſum Iuraſſe credas vt ab auctore quem vbique ſequitur, ſemper diſſentiret. dat primis ſmaragdis quod Plinius ſecundis: & quod ſecundis idem Plinius tribuit, hoc tertijs & vilioribus aſſignat. eoſdem Plinius in commiſſuris ſaxorum & Eteſijs flantibus in arena inueniri ſcribit, nempe Bactrianos. hic Scythicos & optimos Eteſijs flantibus ſic reperiri, ait, viliores & minus nobiles in commiſſuris ſaxorum. ita diuerſa facit genera eorum qui in commiſſuris ſaxorum, & qui Eteſijs flantibus inuenirentur contra Plinij ſententiam. Hæc in Solino non mirari iam pridem didici.

Pag. 36. A. *Alij minus nobiles in commiſſuris ſaxorum.*] Hoc de Bactrianis Plinius qui ſecundam dignitatem habebant, obtinentibus primam Scythicis. eoſdem Bactrianos Eteſijs flantibus in commiſſuris ſaxorum inueniri tradit idem. Hæc ſeparat noſter & optimos quidem Eteſijs flantibus inueniri, minus nobiles autem in commiſſuris ſaxorum prodit. Igitur quod Plinius de Ægyptijs loquens dixit, eos erui *in collibus & cautibus* pro eo heic Solinus memorat, minus nobiles in ſaxorum commiſſuris apparere. quaſi idem eſſet. atqui Plinius commiſſuras illas ſaxorum hauſit è Theophraſto, verbis alium in ſenſum ductis, & male acceptis, vt ante documus. Plinius de Ægyptijs: *tertium locum Ægyptij habent qui eruuntur circa Copton in collibus & cautibus.* quare colles & cautes heic diſtinguat neſcio. nam & cautes in collibus, & ex cautibus colles plerumque ſiquidem & lapidei colles, & terrei. ferri poſſet vtcumque, niſi aliud haberet vetus ſcriptura quæ legit: *in collibus extantibus* & ad oram *ex cautibus.* omnino ſcribendum: *qui eruuntur circa Copton incolis, ex cautibus* qui eruuntur ex cautibus ab incolis circa Copton. *eruuntur incolis.* Pliniana loquutio, & Solino frequenter vſurpata. ſic de lupis ſupra: *atque qui capiatur abijci* id eſt, abijci ab eo qui capiatur. ex cautibus circa Copton incolæ ſmaragdos eruunt. retineri etiam poſſet *In collibus ex cautibus*, vt dicat ex cautibus erui, in collibus

A qui circa Copton ſunt. nam cautes [illegible] pro cautibus, *ſaxorum commiſſuras* [illegible] Solinus.

vel in ærarijs metallis qui chalcoſmaragdos nuncupant] falſum hoc, nec ex [illegible]. non enim chalcoſmaragdi dicebantur ſmaragdi omnes qui in ærarijs metallis [illegible] certum ſmaragdi genus viliſſimum [illegible] mine nuncupabant, quod æris v[illegible] turbidum. Plinius: *in crinis* [illegible] *vocatur Tanos è Perſis veniens gemma,* [illegible] *dis, atque intus ſordida. item Chalcoſ*[illegible] *Cypro turbida æreis venis.* vix enim [illegible]

B inferi dicit. duodecim ſmaragd[illegible] ponit, omnia exceptis tribus Scythicis [illegible] pe, Bactrianis & Ægyptijs, in metallis [illegible] rijs inueniri ſcribit. Horum om[illegible] in metallis ærarijs inueniebantur, [illegible] tus erat penes Cyprios, vt idem [illegible] non igitur chalcoſmaragdi omnes [illegible] χαλκωρυχείοις reperiebantur, ſed veri [illegible] næque notæ ſmaragdi. chalcoſ[illegible] verò etiam è Cypro, viliſſimi generis [illegible] vitia ſmaragdorum numerat, æris [illegible]. ita enim ſcribit: *omnium* [illegible] *tium quod* [illegible] *colorem aut æris habent,* [illegible] *lucidi quidem & liquidi ſed non viride* [illegible]

C tamen ibi ſcriberetur ex libris [illegible] *colorem, aut æris olei habent* acre [illegible] quod Græcis ὀμφάκιον, Latini [illegible] & acre oleum quod ex acri & [illegible] premebatur. cuius color viridis ſed [illegible] ſterus, in aureum deſcendens qualis [illegible] color. hinc χολβαφιν ad auri [illegible] infecta. Et χολὴς vel [illegible] felleι coloris. idem Plinius [illegible] *ſmaragdum, quem Chalcen vocant* [illegible] *ciorum ornamentis* [illegible] *baſti item vocant.* libri q[illegible] fruſtra eſt quod *Ch*[illegible]

D dum quidam exiſtimant. nam h[illegible] omnium ſmaragdorum.

vel plumbo vel capillamentis [illegible]] hæc corporis vitia, non col[illegible] intrinſecus quaſdam ſordes h[illegible] *hæc enim vitia,* [illegible] *plumbago.* ſed hæc ad Plinium [illegible]

laudantur auſteri, ſed mero [illegible] *eiunt olio*] egregiè hunc locum [illegible], abſit inuidia dicto, quem turpiſſime [illegible] uarat Deltius ſic eden[illegible] *duri & mare* [illegible] men veſtigia veræ lectionis [illegible]

E nis inueniſſet, quas [illegible] *laudantur auſteres &* [illegible] eamdem pæne & in [illegible] dimus. ſic enim [illegible] [illegible] quæ [illegible] penitus vera eſt [illegible] eſt acre [illegible] mendat Plinius [illegible] *tor auſteritas, nec* [illegible] *Ergo Cypr*[illegible] *eodem ſmaragdo* [illegible]

tis non ſemper cuſtodiunt. ita enim legendum pro *auctoritatis.* auſterum in coloribus eſt quod Græci βαρὺ vocant, quod opponitur τῷ ὀξεῖ. nec in coloribus tantum ſed in vocibus, in guſtu, & alijs rebus. βαρὺ igitur in coloribus, eſt maximè preſſum & ſaturum, & quadam coloris triſtitia profundum: ὀξὺ, clarum eſt & vegetum, & multo lumine excitatum. quales ſunt læti omnes & floridi colores, quos εὐανθεῖς Græci appellant, & ab auſteris diſtinguunt. hinc ὀξεῖαι πορφύραι, quas Latini *claras purpuras* vocant. inde oxyblatteum, oxyporphyrum, oxypæderotinum, oxyphœniceum & ſimilia. Plinius lib. xxxv. cap. vi. *ſunt autem colores auſteri, & floridi. vtrumque natura aut miſtura euenit. floridi ſunt quos dominus pingenti præſtat, minium, Armenium, Cinnabaris, Chryſocolla, Indicum, purpuriſſum. ceteri auſteri.* auſteri colores ſunt βαρεῖς καὶ πικροί: floridi ὀξεῖς καὶ εὐανθεῖς. ἀνθηρὰ χρώματα Græci vocant quos Plinius floridos colores. in verbis Plinij quibus floridos ab auſteris diſtinxit quædam ſunt animaduertenda. Floridorum definitionem his terminis incluſit, *quos dominus pingendi præſtat.* quia cariſſimi erant, & ideo quod pretioſi eſſent, legibus excipiebantur, vt à domino non à redemptore repræſentarentur. ita Vitruuius, qui floridorum aut auſterorum non meminit. & certè non bona hæc definitio colorum floridorum, quum pretium non ex coloris qualitate, ſed ex pigmenti raritate, & patria longinqua accendatur. inter floridos ſex numerat tantum, minium, Armenium, Cinnabari, Chryſocolla, indicum, purpuriſſum. hos colores dominus propter caritatem pingenti præſtabat. nunc videamus, an quia cariſſimi ideo & inter floridos computandi. cinnabari floridis accenſet, Dioſcorides auſteris. ita enim de Hæmatite loquitur: ὁ δὲ αἱματίτης οὐχ οὕτως ἔχει ἐν τῇ χρόᾳ· ὁ μὲν γὰρ εὐανθὴς αἰτεῖται, ὁ δὲ αἱματίτης βαθυτέρα, καὶ τῷ κινναβάρει ἐμφερής. ergo Cinnabari βαθύχρουν non εὐανθής. atqui εὐανθὲς χρῶμα eſt floridus color, quod ἀπὸ τοῦ βαθύχρου diſtinguit. idem de Cinnabari: ἔστι δὲ καὶ βαρύχρουν ἢ βαθύχρουν, ὅθεν ἐνόμισάν τινες αὐτὸ εἶναι αἷμα δράκοντος. βαρύχρουν eſt auſterum, idem quod βαθύχρουν. at minium, quod Græcè ἄμμιον floridum. Dioſcorides eodem capite falli eos aſſerit qui minium cum cinnabari idem faciebant. ἐν δὲ τῇ χώνῃ, inquit, μεταβάλλει εἰς εὐανθέστατον καὶ φλογωδέστατον χρῶμα. ergo εὐανθὴς & floridum minium: βαρύχρουν & auſterum Cinnabari. ideo & ſanguinem draconis eſſe quoſdam exiſtimaſſe dicit Dioſcorides. de reliquis Indicum non magis floridum, quam cæruleum vel cyanus. carius tamen quia ab India veniret, cyanus autem vel cæruleum è Cypro peteretur. ideo illum colorem præſtare cogebatur dominus, hunc redemptor. Chryſocolla quoque cariſſima, non propterea florida. quæ optima erat, ea ſmaragdi colorem præferebat. χλωρὰν καλλίχρουν πρασίζουσαν probat Dioſco-

A rides, hoc eſt auſterè viridem. Plinius ipſe ſmaragdis auſteritatem tribuit. Ex definitione Pliniana oſtrum, de coloribus floridis vnus eſſet. nam inter eos à Vitruuio recẽſetur qui propter caritatem legibus erant excepti. Certè Vitruuij verbis inductus videtur, vt eos ſolos floridos colores haberet, quos dominus pingenti præſtare tenebatur. ſic enim ille lib. vii. cap. v. *at nunc paſſim minio plerumque toti parietes inducuntur. Accedit huc Chryſocolla, oſtrum, Armenium: hæc vero cum inducuntur, etſi non ab arte ſunt poſita, fulgentes tamen oculorum reddunt viſus, &*

B *ideo quod pretioſa ſunt, legibus excipiuntur, vt à domino, non à redemptore repræſententur.* qui in opere poſiti fulgentes oculorum redderent viſus, eos pro floridis habuit. nam εὐανθεῖς Græci vocant, quod vegeti & excitati fulgoris eſt. reliquos qui non tantum refulgerent, auſteros appellauit. atqui oblitus eſt Plinius *auſteritatem* alibi ſe poſuiſſe pro illo vigore fulgoris, qui ex coloribus & lapidibus in oculos vibrat. quid enim hæc ſibi volunt de bucino, capite de purpura? *Pelagio admodum alligantur, nimiaque eius nigritiæ dat auſteritatem illam nitoremque qui quæritur coc-*

C *ci. ita permiſtis viribus alterum altero excitatur aut adſtringitur.* auſteritatem & nitorem manifeſto vocat, id quo color excitatur, nigritiam quo aſtringitur. ſic auſteritate & nitore buccini Pelagium excitari, & nigritia Pelagij buccinum adſtringi, & preſſius fieri. quare nulla inter auſterum, & floridum differentia, quum auſteritatem vocet affectum qui ſequitur colores vegetiores & luminis excitatiſſimi, quem & preſſo ſaturoque opponit. lib. xxxvii. cap. vii. de Sandareſo gemma: *& heîc mares auſteritas diſtinguit, ſiquidem vigor appoſita tingens indicat: quidam etiam hebetare viſus dicuntur. blan-*

D *dior fœminis flamma alliciens magis, quam accendens.* auſteritas heîc appellatur, vt apparet, vigor ille lucis qui viſus hebetat, excitatius radians, & in aciem oculorum vibrans. nec dubium quin auſteritatem in ſmaragdis eo ſenſu agnoſcendam poſuerit. hac notione & auſtera fuerit Chryſocolla, & minium auſterum, & reliqui illi fulgentiſſimi colores, quos pictori tectorique dominus præbebat. plurimum enim auſteritatis habent & nitoris. cur igitur eos, aut quo nomine ſeparauit ab auſteris? *ceteri*, inquit, *auſteri.* quinam illi? Ochra, ſandaracha,

E ſandyx, Scyricum. ſal Atticum, cæruleum, auripigmentum, ſinopis, rubrica, & reliqui minus lucidi floridique, nec tam vegeti intenſique luminis. hi ſunt quos *auſteros* vocauit, obtuſius nimirum pinguiúſque relucentes. & ſanè *florere* pro lucere & fulgere ponebant. Lucretius:

----florentia lumina flammis.

ſic ἄνθος πυρὸς Græcis. Tertullianus de gemmis: *ſic ſubſtruuntur vt floreant.* vt luceant & ſplendeant. ἄνθος πορφύρας. Latini purpuræ lumen appellant. cui igitur auſteritatem in

aliis pro ſummo nitore poſuit? non vnam ſignificationem ideo habere videtur, hæc vox, quia plus quam vna re tranſlatitie ducitur. communicant inter ſe ſenſus proprietates ſuas, & quod vnius proprium eſt, vocibus tranſlatis alij tribuitur. Exempli gratia, fuſcam & candidam vocem ἐν τῷ αἰσθητῷ τῆς ἀκοῆς dicimus quod ſumptum eſt, ἀπὸ τῶ αἰσθητῶ τῆς ὁράσεως. ſimiliter in voce quæ proprium eſt αἰσθητὸν auditus, acutos & graues ſonos βαρεῖς καὶ ὀξεῖς appellamus, ducta metaphora ab ijs rebus quæ circa tactum verſantur. nam ὀξὺ, & acutum propriè eſt, quod tactum pungit, & ſtimulat: graue, quod contundit & premit. ita & de voce acuta & graui. aſperum & lene tam in guſtu quam in tactu locum habet. amarum quod guſtus proprium eſt, ad tactum transfertur, pro graui ponitur. vnde *amara ſarcina* pro graui & premente apud Valerium Maximum: *tanquam amaram ſarcinam celeriter abiecit.* in odoratu *graues* & *lenes* odores metaphoricè dicuntur à rebus tactus. & graues quidem ſunt fœtidi, leues ſuaues & blandi. Salluſtius: *apud Corduenos amomum, & alij lenes odores gignuntur.* plura obſeruare eſt. multa & ab animo transferuntur ad ſenſibilia. vt *triſtis* ſapor dicitur pro amaro. *triſtis* color pro obſcuro & nigricante & nimis ſaturo. vt contra lætus pro acuto & claro. vt *ſegetes latè virentes.* Plinio: quem coloris affectum appellamus etiam vulgo lætum. idem eſt & *floridus* & quem Græci ἀνθηρὸν vocant. idem & *clarus*, hoc eſt λαμπρὸς, & *acutus* Græcè ὀξύς. qui multo lumine radians oculos exhilarat. & tamen ſimul pungit & exſtimulat. huic oppoſitus *auſterus* triſtior & obtuſior, colore magis quam lumine ſatiatus, adſtrictus & preſſus. Græcè αὐστηρὸς ὁ σκυθρωπός. idem & βαρὺς dicitur. nam vt ὀξεῖα vox aures, & auditum quaſi ſcindendo penetrat. ita ὀξὺ color, oculos viſumque fulgore ſuo quaſi punctim ferit. contra vt βαρεῖα vox obtundit aures & exſurdat: ita βαρὺς color & auſterus oculorum aciem veluti contundit, & ſpecie ſurda verberat. vnde & *ſurdus color* Plinio qui minus acutus & ſplendidus. *ad hoc quibuſdam intercurrit vmbra, ſurduſque fit color, qui improbatur etiam dilucidior.* denique in re auditus quæ differentia eſt inter fuſcam vocem & candidam, ea eſt fere in re viſus inter auſterum & floridum colorem. & quemadmodum vox acutis ſonis intenditur, grauioribus remittitur, ita in coloribus ὀξὺ & floridus dicitur, qui acuitur & incenditur, βαρὺ & auſterus, qui ex acumine ſummo deſcendit, & nigro infuſcatur. hinc acutius & ſplendidius fulgentes colores *floridos* appellauit Plinius, *auſteros* vero remiſſius & ſurdius relucentes. vt colores è muſica vocabula quædam mutuatur, ita & muſica è coloribus. inde χρωματικὸν genus, & διαχρωματικὰ μέλη. de quibus alias. Ceterum in eo videtur lapſus Plinius quod diuerſa colorum genera his

A quaſi differentiis ſeparauit, vt alij *floridi* dicantur, alij *auſteri.* cum vna eademque coloris ſpecies, eorum ſaltem qui factitij ſunt, alias florida, alias auſtera poſſit fieri: eorum vero qui naſcuntur & effodiuntur, vnum idemque genus alibi floridius alibi auſterius inueniatur. exempli gratia. purpurarum, aliæ nigricantiores, & magis auſteræ: aliæ floridiores & luminis magis vegeti. in viridi colore ſi incenditur & acuitur, fit lætè virens, quod *viride lætum* vulgo vocatur, ſi nigro infuſcatur, auſterum fit, quod *viride brunum* id eſt obſcurum dicimus,

B quæ differentes ſunt ſpecies, vnius generis. Plinius Chryſocollam lætè viuenti ſegeti ſimillimam debere eſſe ait, quæ optima eſt: Dioſcorides, τὴν καθαρῶς πρασίζουσαν, id eſt, *ſaturè virentem* appellat. idem Plinius ſmaragdis *alacriter virides* appellat, τοὺς καθαρῶς πρασίζοντας. *Æthiopici laudantur à Copto dierum trium itinere, vt auctor eſt Iuba, alacriter virides, ſed non facile puri aut concolores.* ita legendum è libris, vbi vulgo eſt, *acriter virides.* hanc viroris alacritatem mirum quam diuerſæ notionis vocabulo ſignificauerit appellando *auſteritatem.* quid enim tam contrarium,

C quam alacritas & auſteritas? idem tamen vtroque exprimere voluit. nam auſteritatem in ſmaragdis vocat, alacritatem vigoremque viriditatis ſummum. ita de Sandareſo gemma, *auſteritatem & vigorem* lucis pro eodem poſuit. & auſteritatem nitoremque cocci alibi dixit, quo vegetiſſimum & nitidiſſimum in cocco ruborem expreſſit. auſteritatis nomine, impermixtam & meracam, acremque & maximè vegetam coloris & lucis exuberantiam, metaphora à ſaporibus ducta. nam auſterus in guſtu ſapor, blando & leni opponitur, amarus acerbuſque dulci. ſic *vinum auſterum*, diluto lenique con-

D trarium. τὸν εὔτονον τὸν ὑδατώδη. homo quoque auſterus de rigido & graui, qui nihil remittit, nec blanditur. ita blandos & languidos colores, vegetis & auſteris opponit Plinius, Sandareſos gemmas fœminas blandiorem habere flammam dicens, mares verò auſteros eſſe & vegetos. καθαρῶς hoc Græci dicunt, quod plenè puréque aliquo colore imbutum eſt. hinc καθαρῶς μέλαν. *quod ad plenum nigricat:* καθαρῶς πρασίζον, quod plenè & ſaturanter viride eſt. & ita de ceteris. hoc modo ὀξὺ & αὐστηρὸν in coloribus

E idem. quod & πικρὸν dicebant, à ſaporibus, vt dixi ſumpta tralatione. Epiphanius de ſmaragdo: καὶ ὁ μὲν Νερωνιανὸς πικρὸς ἐστι τῷ εἴδει, σφόδρα χλωρίζων, διειδὴς καὶ στίλβων. vbi πικρὸς τῷ εἴδει, *colore auſterus.* Bubulcus ille qui Epiphanium nuper edidit, corrigebat μικρὸς τῷ εἴδει. ita enim ad marginem adſcripſit. ne neſcire poſſemus hanc eius eſſe coniecturam, ac ne exiſtimaremus diuerſam eſſe lectionem alterius codicis, de hoc ipſo nos admonere dignum duxit. imperitè, quum τὸ εἶδος de colore ſemper accipiatur in illo libro. λίθος πρασίζων. ἐρυθρὸς τῷ εἴδει. Σάρδιον πυρωπὸν τῷ

Digitized by Google

εἴδει λίθος ἄνθραξ, εἶδος ὀξυφοινίκουν ἔχει, *colorem habet oxyphœniceum.* λίθος ἴασπις, τῷ εἴδει σμαραγδίζων, colore ſmaragdino. atque ita vbique vt ſtupidum eſſe oporteat, qui hoc non aduerterit. ita πικρὸς τῷ εἴδει eſt auſterus colore, & viriditate acerba. ſic Plutarchus in vita Sullæ πικρὰν & ἄκρατον γλαυκότητα dixit, *meram & amaram glaucitatem.* de oculis Sullæ: τὴν δὲ τῶν ὀμμάτων γλαυκότητα δεινῶς, καὶ πικρὰν καὶ ἄκρατον οὖσαν ἡ χρόα τοῦ προσώπου φοβερωτέραν ἐποίει προσιδεῖν. Iſidorus ex hoc Epiphanij loco *amarum* hoc eſt πικρὸν pro valdè viridi poſitum notauit. ſic πικροὺς ἅλας τοὺς δριμεῖς, & vehementer ſalſos. alias amarum & ſalſum in guſtu differunt. Iſidorus igitur ſmaragdum quaſi amarum, id eſt valde viridem dici notat. ita enim ſcribunt hunc eius locum veteres libri: *ſmaragdus a nimia viriditate dicitur. omne enim ſatis viride amarum dicitur. nullis enim gemmis vel herbis maior hoc auſteritas eſt. ſatis viride* pro valde viridi dixit loquutione illis temporibus familiari. ſed fallitur quod amarum ſiue auſterum propriè de viridi arbitratur dici, quum de omnibus saturis & meracis vſurpetur. quod Plinio *auſterum* eſt, Epiphanio πικρὸν, Iſidoro *amarum.* apud Virgilium *triſtes ſuccos, amaros, auſteros* interpretantur Grammatici.

Pag. 36. B. *mero & viridi proficiunt oleo*] veritatem emendationis noſtræ poſſumus è Plinio probare, cuius hæc verba ſunt: *qui non omnino virides naſcuntur, vino & oleo meliores fiunt.* rectè igitur repoſuimus, *qui minus natura imbuuntur.* in omnibus legebatur: *quamuis natura imbuantur.* qui minus natura imbuuntur, hi ſunt qui minus virides naſcuntur, quos mero & viridi oleo proficere dicit Solinus ex Plinio. coniecturam noſtram vnicè etiam confirmat Iſidorus qui ipſa verba Solini tranſcripſit hoc modo: *ſmaragdi autem mero & viridi proficiunt oleo, quamuis natura imbuantur.* oleo meliores fieri ſmaragdos notauit & Epiphanius, qui optimam ſpeciem ſmaragdi hoc pacto procuratam ſcribit, & Neronianam appellatam vel ab Imperatore Nerone, vel à quodam gemmarum expolitore hoc nomine. verba eius quia in editione Cercoëtij mutila & corrupta habentur, heîc ponam vt legi debent: καὶ ὁ μὲν Νερωνιανὸς πικρὸς ἐστὶ τῷ εἴδει σφόδρα χλωρίζων, διειδὴς καὶ στίλβων. καλεῖσθαι δὲ αὐτὸν Νερωνιανὸν λέγουσιν, εἴτουν Δομετιανὸν διὰ τοιαύτην αἰτίαν· ἐπεὶ φασὶ ἔλαιον Νέρωνα, εἴτουν Δομετιανὸν ἐν σκεύεσι χαλκοῖς Νικαλωνοῖς, καὶ ἐκ τοῦ ἰοῦ τῶν χαλκῶν χλωρισθῆναι τὸ ἔλαιον, καὶ ἐκ τούτου τὴν πέτραν τοπαζομένην ἀφελεστέρως ἐξανθεῖν τῇ χροιᾷ. ἄλλοι δὲ φασι Νέρωνα τινα τεχνίτην τῶν παλαιῶν σμαροπτῶν, εἴτουν λιθουργὸν ἐφευρεῖν τὴν ἀναλκισιμώτατον σμάραγδον, καὶ ἐκ τούτου Νερωνιανὸν καλεῖσθαι. pretioſiſſimus ſmaragdus vocabatur *Neronianus* vel à Nerone imperatore, vel ab artifice lapidario, qui primus eum inuenit. Scribit Plinius Neronem principem gladiatorum pugnas ſpectaſſe ſmaragdo. ἀναλκισιμώτατος σμάραγδος eſt pretioſiſſimus ſmaragdus. quam vocem bubulci male ſemper in Epiphanio exponunt, cum pretioſum ſignificet. ἀναλκισιμοι λίθοι apud Palladium, ſunt lapides pretioſi, ſiue gemmæ. λίθοι ἀναλκισιμοι, σμάραγδοι καὶ ὑάκινθοι ἐμπεπλήκασί μοι. hac ſignificatione ſæpe apud Epiphanium occurrit vox iſta, male ſemper ab interprete Cercoëtio accepta. σμαροπτὴς autem eſt expolitor gemmarum, qui λίθους σμαροὺς facit id eſt politos, & nitidos. nam σμαρὸς & ἐμπτὸς & λιπτὸς politum nitidumque ſignificat, metaphora ab oleo palæſtritarum quo perfuſi niteſcebant. hinc λιπότης apud rhetores Græcos, & λιπτὸς politum & ornatum dicendi genus, cui contrarium quod Cicero in Oratore vocat, *ſine nitore & palæſtra.* quod multis probauimus ad Pallium, quidquid contrà muſinentur improbi iuxta & imperiti latratores. λίθων σμηκτὰς & στιλβωτὰς vocant ceteri, quos σμαροπτὰς Epiphanius.

Et Cyaneus è Scythia eſt optimus] Plinio *Cyanos* dicitur, & Theophraſto κυανός. & certè hîc legendum quoque *Cyanus.* nam adiectiua nomina gemmarum ſequiori ſemper effert genere noſter Grammaticus, vt *Veientana, Pontica, Callaina*, vt ſubintelligatur gemma. at *Cyanus* ſubſtantiuum, vt nomen gemmæ proprium, vt achates, ſmaragdus, Sapphirus. à quo *Cyaneus* color, vt à ſmaragdo *ſmaragdinus*, ab amethyſto *amethyſtinus.* Plinius: *reddetur & per ſe Cyanos accommodato paulo ante iaſpidis nomine colore cæruleo.* hæc vitioſiſſime concepta, quid enim eſt quod ait Cyano accommodari nomen Iaſpidis? inter Iaſpides vna fuit ſpecies coloris cærulei vel Cyanei. cuius iaſpidis color accommodari non poteſt Cyano gemmæ, quæ principale nomen obtinet, de quo cetera eiuſdem coloris mutuata ſunt appellationem. è librorum ſcriptura conijcimus legendum: *reddetur & per ſe Cyanos accommodata gratia è paulo ante nominato colore cæruleo.* color cæruleus vel cærulum pigmentum eſt, quod Græcis κυανὸς dicitur eodem cum gemma nomine. λαζούριον recentiores Græci vocarunt, noſtri *Azurium.* Huius mentionem fecit Plinius lib. XXXIII. cap. XIII. Nunc ait Cyanon gemmam per ſe reddere accommodata illi gratia ex illo ante nominato pigmento ſiue colore cæruleo, qui & Cyanos dicitur Græcè. Hæc vera illius Pliniani loci lectio & expoſitio. *Cyanos* pigmentum eſt. Græci χρῶμα appellant. *Cyanos* etiam gemma eſt, eadem qua pigmentum illud coloris gratia, ſequitur apud Plinium: *optima Scythica, dein Cypria, poſtremo Ægyptia. adulteratur maximè tinctura idque in gloria regis Ægypti aſcribitur, qui primus eam tinxit.* & hic locus non leuiter corruptus. lege ac diſtingue: *adulteratur maximè tinctura, idque in gloria. Regi Ægypti adſcribitur, qui primus tinxit.* Cyanum adulterari tinctura dicit, idque *eſſe in gloria*, id eſt in æſtimatione & fama, cum ceteræ factitiæ & adulteræ gemmæ viles habeantur. ſic *egregiam Topazio gloriam eſſe*

Digitized by Google

ſcribit. & opalum *in pretioſiſſimarum gemmarum gloria eſſe.* in illis verbis animaduertendus error Plinij grauiſſimus, qui de Cyano gemma ea ſcribit, quæ Cyano pigmento conueniunt: quod tria eius genera ſunt, Scythicum, Cyprium & Ægyptium: quod adulteratur tinctura: quod Rex Ægypti primus eam tinxit, de Cyano colore non de gemma prodidit Theophraſtus, vnde ſumpſit Plinius. nihil clarius his Theophraſti verbis, vt mirum ſit ea tam peruersè tranſtuliſſe, & accepiſſe: ἔστι δὲ ὥσπερ καὶ μίλτος, ἡ μὲν αὐτόματος, ἡ δὲ τεχνική. καὶ κυανὸς ὁ μὲν αὐτοφυὴς, ὁ δὲ σκευαστὸς ὥσπερ ἐν Αἰγύπτῳ. γένη δὲ κυανοῦ τρία. ὁ Αἰγύπτιος, καὶ Σκύθης καὶ τρίτος Κύπριος. βέλτιστος δὲ ὁ Αἰγύπτιος εἰς τὰ ἄκρατα λειώματα, ὁ δὲ Σκύθης εἰς τὰ ὑδαρέστερα. σκευαστὸς δὲ ὁ Αἰγύπτιος, καὶ οἱ γράφοντες τὰ περὶ τοὺς βασιλεῖς καὶ τοῦτο γράφουσι τίς πρῶτος βασιλεὺς ἐποίησε τεχνητὸν κυανὸν μιμησάμενος τὸν αὐτοφυῆ. quis aliter quam de colore ſiue pigmento hæc poſſit accipere quamtumuis oſcitet? Ægyptium qui factitius eſt, optimum eſſe vult, εἰς τὰ ἄκρατα λειώματα: Scythicum, εἰς τὰ ὑδαρέστερα· λειώματα non ſunt *lomenta*, vt vertunt Interpretes, ſed politiones ſiue inductiones è pictura in parietibus, & ἀκρατέστερα quæ meracioris & ſaturi ſunt coloris: ὑδαρέστερα quæ dilatioris. *lomentum* eſt πλύσμα non λείωμα. vide Plinium lib. XXXIII. cap. vlt. ab illa voce Græca λειῶσαι *liare* fecerunt Latini, quod eſt tectoria inducere & polire, vnde *liare ciſternas* Tertulliano, & nomen *liaculum* τὸ λείωμα. quod nos verbum primi reſtituimus Vitruuio lib. VII. cap. III. *ſed & baculorum ſubactionibus fundatæ ſoliditates, marmoriſque candore firmo leuigata, coloribus cum politionibus inductis nitidos exprimunt ſplendores.* libri Palatini, quos cum ibi eſſem vidi, habebant, *ſed & iaculorum ſubactionibus*, littera prima in litura cubante. ex quo non dubitaui tunc ſcriptum ab auctore fuiſſe, *liaculorum ſubactionibus.* quod & nuper mihi confirmauit liber Regiæ bibliothecæ, in quo planè expreſſum eſt *liaculorum.* liacula ſunt politiones, ſiue tectoria quibus inducebantur colores. paulo poſt: *quæ autem fundata arenationis & marmoris ſoliditate ſunt craſſitudine ſpiſſa, cum ſunt politionibus crebris ſubacta, non modo ſiunt nitentia, ſed etiam imagines expreſſas aſpicientibus ex eo opere remittunt.* vt *liaculorum ſubactiones* ſupra dixerat. ita heîc *politionibus ſubacta.* Gloſſæ: *liaculum*, λειαντήρ pro inſtrumento accepit quo liantur parietes. apud Vitruuium eſt, λείωμα, vel politio. λειοῦν, & λειαίνειν ſcribebant. *politiones* etiam de coloribus dicit. vt *politionem miniaceam*, τὸ λείωμα ex minio. ita apud Theophraſtum τὰ λειώματα ex Cyano. expolitiones Cyaneæ. quæ ſequuntur apud eumdem de colore eſſe interpretandum manifeſto indicant: δόξειε δὲ τίμπτεσθαι παρ' ἄλλοις τι καὶ ἐκ Φοινίκης φέρειν Κυανοῦ, τοῦ μὲν ἀπύρου, τοῦ δὲ πεπυρωμένου. φασὶ δὲ οἱ τὰ φάρμακα τρίβοντες, τὸν μὲν κυανὸν ἐξ ἑαυτοῦ ποιεῖν χρώματα τέτταρα. rem ſatis probatam per ſe pluribus firmandam credidi propter hodierna cauillatorum ingenia, qui ludum iocumque habent ſophiſticis nugis veritatem conuellere. ſcribit Vitruuius cæruli temperationes Alexandriæ primum inuentas eſſe, de Cyano factitio intelligens, quem ab Ægypti rege primum arte factum fuiſſe auctor Theophraſtus. hunc vide lib. VII. cap. XI. aliud itaque agens *Cyanon* gemmam cum *Cyano* pigmento confudit Plinius, & de vtroque idem ſcripſit. Nonnulli porro hominum doctorum Cyanon ſiue Cyaneam gemmam eamdem volunt eſſe cum ea quam vulgo *Turceſiam* vocamus. falluntur. nam Cyanos è tranſlucidis, & ſapphiro ſimillima: vnde fit vt hodie à gemmariis noſtris vtraque gemma indiſcreto nomine Sapphirus appelletur. melius illi qui Turcicam gemmam Iaſpidis ſpeciem eſſe putant, eamque quam Græci ἀερίζουσαν appellabant, cælo autumnali matutino ſimilem, vt ait Plinius, qui & *Boream* à Græcis vocitatam notat. quod eius ſcilicet coloris ſit, quo cælum ſolet eſſe, cum flat Boreas. planè noſtra eſt Turcica. felicem hanc gemmam hodie habent, & boni ominis. olim & pro amuleto eam geſtabant. Dionyſius ἠερόεσσαν ἴασπιν canit eſſe,

> Ἐχθρῶν ἐμπνείουσαν καὶ ἄλλοις εἰδώλοισι.

Orpheus ἀερόχροον ἴασπιν appellat:

> Καὶ γλαφυρὸν κομίσειας ἀερόχροον αἶψ' ἂν Ἴασπιν
> Ἱερὰ ῥέζοι τις μακάρων ἰαίνεται ἦτορ.
> Καὶ οἱ καρφαλέας νεφέλαις κορέσουσιν ἀρούρας.

& multa ibi narrat de Iaſpidis aërinæ potentia, & felicitate. male ἐαρόχροον legitur apud Orpheum. *aërinus* & *calinus* color idem. Ouidius:

> *Aëris ecce color, tum cum ſine nubibus aër,*
> *Nec pluuiis tepidas concitat auſter aquas.*

& talis eſt flante borea. *aërinum* hunc colorem vocat Tertullianus de Habitu muliebri: *non placet Deo, quod ipſe non produxit, niſi ſi non potuit purpureas & aërinas oues naſci iubere.* male vulgo excudunt *earinas*, & virides interpretantur, quo nomine nullus color eſt dictus. Etenim ver varijs florum coloribus pingitur, non ſolo viridi herbarum. libri & veteres editiones præferunt *Erinas* manifeſto pro *aërinas* vt ibi dicam. *calina veſtis* Cypriano pro eodem. ὑαλοειδὲς χρῶμα Græci. Heſychius: κυανὸς εἶδος χρώματος ὑαλοειδές. de cæruli pigmento intelligit. hinc *cæli cærula templa* poëtis Latinis. ſic ἀερίζουσα Ἴασπις & cælina eadem quæ eſt *Turkeſia* noſtra.

Pag. 36. B. *fœminis nitor purus eſt, mares punctillis interlucent*] Cyanos Plinius & ante eum Theophraſtus in mares & fœminas diuidunt, ſed his notis ſexum non diſtinxere vt fœminis nitor purus ſit, maſculis punctillis interlucentibus aureus puluis variet. Theophraſtus marem nigriorem eſſe dicit, quod in omnibus lapidibus obtinet ſexu ſeparatis. καλοῦσι δὲ καὶ κυανὸς ὁ μὲν ἄῤῥην, ὁ δὲ θῆλυ, μελάντερος δὲ ὁ ἄῤῥην idem alibi Sapphirum nigram Cyano maſculo quamſimillimam tradit. Plinius de Cyano gemma: *diuiditur autem & hæc in mares*

fœminaſque. ineſt ei aliquando & aureus puluis, non qualis in ſapphiris. non dicit hanc notionem maris eſſe vt aureo puluere ſit interſtinctus. ſed aliquando Cyanum inueniri aureo puluere ſparſum, tam marem ſcilicet quam fœminam, cum ea ſemper notatione, vt mas ſit nigricantior. præterea quod ait punctillis interlucentibus auratili puluere Cyanum maſculum variari, duas res diuerſas miſcet. clarè enim Plinius puncta in gemmis à puluere ſeparat, & hoc maximè in loco, vbi dicit, ineſſe aliquando aureum puluerem Cyanis, non qualis in Sapphiris extat: ſapphirum enim aureis punctis collucere. ergo aliud puncta in gemmis, aliud puluis. *puncta*, guttæ ſunt, rarius ac diſtinctius notatæ, & quaſi ſtellæ interſparſæ. hinc ſtellatæ gemmæ aureis guttis ſiue punctis. ita erat Sapphirus, *χρυσοπαστὶς*. *puluis*, grana ſunt minutiora, ſpiſſius denſiuſque & quaſi continuatim ſparſa in modum pulueris, qualia in Cyano apparent.

Pag.36.B. *Iſtic & Cryſtallus*] id eſt in Scythia. Plinius tamen Scythiam non nominat inter patrias Cryſtalli. Poſtquam de murrinis tractauit, quæ mittit Oriens, cryſtallum etiam oriente mitti dicit. *Oriens*, inquit, *& hanc mittit, ſed Indica nulla præfertur.* legiſſe videtur Solinus, & veriſimile eſt ita legi debere: *ſed Scythica nulla præfertur.* Sciolus aliquis propter mentionem Orientis. *Indica* pro *Scythica* repoſuit: quaſi Scythia in Oriente non eſſet, cum vtique ſit & Scythia Orientalis. vulgata lectio Plinianæ ſententiæ repugnat, qui Cryſtallum alibi quam vbi maximè hibernæ niues rigent, reperiri negat, locis tamen ad meridiem ſpectantibus. Hodie quoque obſeruant in tota India Cryſtallum non naſci. Dionyſius Periegetes ſcribit apud Caſpios naſci, in Scythia nempe Orientali. ita enim de Caſpia:

Φύει μὲν κρύσταλλον, ἰδ' ἠερόεντα ἴασπιν.

ex Plinio tamen conſtat nihil mutandum. nam & lib. XXXVI. cap. XXVI. ſcribit, *vitrum in India è cryſtallo fracta fieri, & ob id nullum comparari Indico.* ſed & hoc loco apertiſſimè oſtendit cryſtallum, in India naſci: *idem Xenocrates auctor eſt vas amphorale viſum: & aliqui ex India cryſtallum ſextariorum quattuor.* lege: *& aliqui ex India cryſtalli.* id eſt vas cryſtalli ex India. ſic enim in libris. & rectè quidem Plinius dicit, cum Oriens cryſtallum mittat, nullam Indicæ præferri: nam India Orientis. at ineptè & abſurdè Solinus: *Iſtic & cryſtallus, quem licet pars maior Europa, & particula Aſiæ ſubminiſtret, pretioſiſſimum tamen Scythia edit.* vt enim hæc concepta ſunt, videatur Scythia nihil nec cum Europa, nec cum Aſia habere commune. atqui & Aſiæ eſt, & Europæ Scythia. alia enim Europæa, alia Aſiatica. Plinius: *naſcitur & in Aſia viliſſima circa Alabanda & Orthoſiadem finitimiſque montibus. item in Cypro. laudata & in Europa Alpium iugis.* at noſter quod ſcribat, & quomodo ſcribat nihil penſi ducit.

A *quamlibet nihil aliud quam frigidum pati poſſit*] legebatur prius in editionibus: *multus ad pocula deſtinatur: nam fert calorem præcipuè, quamlibet nihil aliud quam frigidum pati poſſit.* quæ lectiones ſunt duarum editionum ſimul poſitæ. in *προτέρᾳ ἐκδόσει* cum ſcripſiſſet, *multus ad pocula deſtinatur, nam fert calorem præcipuè.* correxit ſe in poſteriore, & ſcripſit ex ſententia Plinij, *quamlibet nihil aliud quam frigidum pati poſſit.* couttario plane ſenſu. Optimus Codex Regius qui aut in textu aut ad oram adſcriptas paſſim præfert prioris editionis lectiones, hîc ad marginem habet: *nam fert*
B *calorem præcipuè.* quod falſum erat. Plinius de cryſtallo: *cæleſti humore, paruaque niue id fieri neceſſe eſt. ideo caloris impatiens, non niſi frigido potui dicatur.* ita enim in Plinio legendum iſtis, *potui dicatur.* librarij antiqui tranſpoſitis litteris fecerint, *potu adicitur.* ita libri veteres. idem paulo poſt: *eandemque omnia hæc quam gemma auctoritatem, ſanè maiorem aliquibus de cauſis cryſtallina & murrina, frigidi potus vtraque.* Martialis de Vitreis:

Nos ſumus Audaces, plebeia toreumata vitri
Noſtra, nec ardenti gemma feritur aqua.

hoc dicit quia cryſtallina ardenti, id eſt ca-
C lida aqua vitiabantur, non item vitrea. quod ait murrina quoque frigidi potus eſſe, contrarium ex hoc Martialis diſticho conſtat, ſub lemmate *murrinorum.*

Si calidum potas, ardenti Murra falerno
Conuenit, & melior fit ſapor inde mero.

quos verſus qui de vino Myrrato accipiunt, doctiſſimi viri magno in errore verſantur. nec minus falluntur illi qui *myrrham* aut *myrrhina* ſcribunt. at ſuprà omnes turpiſſimè labitur Baronius qui *myrrhina* pocula à myrrha aromate deducit, & de myrrha facta interpretatur. quod alij iam ſatis refutarunt. præter ceteras quæ illi iam attulere, hæc vna
D potentiſſima ratio eſt. ſi *myrrhina* à myrrha dicerentur Latinè, Græci ſimiliter ἀπὸ τῆς σμύρνης. ſic enim myrrham vocant, σμύρνεια aut σμύρνια ea dicerent. atqui μόῤῥαν hunc lapidem paſſim vocant, etiam qui diſertiſſimè ſcribunt atque Atticiſſant. Pauſanias in Arcadicis: ἄλλως μὲν γὰρ καὶ κρύσταλλος καὶ μόῤῥια καὶ ὅσα ἐστὶν ἀνθρώποις ἄλλα λίθου τιμήματα, καὶ τῶν σκευῶν τὰ κεράμια. perperam legitur, καὶ μόῤῥια. & perperam emendant, μύῤῥια. vt κρύσταλλος Pauſaniæ, vnde *cryſtallina* pocula, ita & μόῤῥα lapis ipſe, qui pocula *murrea* & *murrina*. Latini *murram* appellant. Martialis:

E *--- maculoſæ pocula murræ.*

Statius in Coma Earini:

--- hic pocula magno
Prima duci, murraſque graues, cryſtallaque portat
Candidiore manu.

ita enim, vbique legendum, non *myrrha*. Græci vt dixi μόῤῥαν & μόῤῥινα. Arriano λιθία μόῤῥινη. quod perperam corrigunt. Sed nec minore ſunt in errore qui *murrina* veterum ex onychijs gemmis factitata fuiſſe ſibi perſuadent. vt multa alia omittam quæ opponi poſſunt, ſi murrina veterum ex onyche gem-

Digitized by Google

ma fuerunt, cur murrina vocata ſunt, aut quæ huius appellationis ratio? cur denique murrina ab onychinis vbique diſtinguunt? Lampridius in Heliogabalo: *in murrinis & onychinis minxit.* verùm ita huic obiectioni obuiam eunt: onychina ibi accipiunt non quæ ex onyche gemma, ſed quæ ex onychite marmore ſculpta ſunt vaſa, murrhina autem eſſe ex onyche gemma. quod eſt abſurdiſſimum. Inde enim ſequeretur murrham veteribus dictam fuiſſe Onychem gemmam. de quo altum in tota antiquitate ſilentium. & profecto oportet tam murrhina quam Onychina ignorata fuiſſe antiquis, ſiquidem concedimus murrina ex onyche facta. Arrianus in Periplu ὀνυχίνην λιθίαν & μουῤῥίνην planè diſtinguit: ἀφ' ἧς πάντα τὰ πρὸς ἀφθονίαν τῆς χώρας εἰς Βαρύγαζα καταφέρεται, καὶ τὰ πρὸς ἐμπορίαν τὴν ἡμετέραν, ὀνυχίνη λιθία καὶ μουῤῥίνη. an & ibi λιθία ὀνυχίνη de marmore onychite, non de gemma onyche accipietur? nugæ. nihil ſanè vero propius quam antiqua murrina, eſſe *porcellanea* noſtra, quocunque modo hodie fiant. quod enim ex luto quodam albo & in fornacibus cocto apud Chinas porcellanea vaſa hodierna fieri contendunt, hoc nihil prohibet quin veterum murrhina fuerint. quod enim veteres quidam lapidem eſſe *murram* ſcripſerunt, alij humorem ſub terra denſatum, certè ex eo patet ignoraſſe illos quid eſſent aut quomodo fierent murrina. non rectè porro inde colligitur diuerſa eſſe porcellanea & murrina. Sericum omnis antiquitas paſſim habuit & geſtauit: quis ex veteribus nouit, quomodo Sericum proueniret, & qua fieret arte? an non omnes arborum lanuginem depecti crediderunt? ſub Iuſtiniano cognitum eſt demum vermes Sericum apud Seres nere, non ex folijs arborum lanuginoſis depecti. Meminit Arrianus τῆς μουῤῥίνης quæ in Dioſpoli fiebat. caue putes intelligi de illa pretioſa murra quæ ex Carmania & India aduehebatur, ſed vitrum murrhinum accipiendum, quod in Dioſpoli Ægyptij ad imitationem murrinorũ fiebat ſic enim ſcribit: καὶ λιθίας ὑαλῆς πλείονα γένη καὶ ἄλλης μουῤῥίνης τῆς γινομένης ἐν Διοσπόλει. dicit ἄλλην μουῤῥίνην, aliud murrhinum ad diſtinctionẽ veri murrini. Sed omnino perſuadeo mihi legendum eſſe in Arriano, καὶ ὑαλῆς μουῤῥίνης. meminit Plinius huius murrini vitri, vt & opſidiani quod etiam imitabatur lapidem Opſidianum in Æthiopia inuentum, quem Græci ὀψιανὸν vocabant, quod nigerrimi eſſet ſplendoris, & imagines redderet, vt ὄψις, & oculi pupilla. Heſychius: κόρη ὄψις. verùm de his alibi. Plinius tam cryſtallina quam murrina frigidi potus eſſe dixit, ergo calidum pati non poſſe intellexit. Contrà Martialis de murrinis, calido potui ea conuenire aſſerit. Certè ſi contrariæ cauſæ cryſtallum & murram faciunt, frigus & calor, contrarijs etiam affectibus cenſeantur oportet. Si cryſtallus ideo caloris impatiens & calidi potus, quia ex gelu vehementiore

A concreta ſit, neceſſe eſt vt murrina quæ calore ſub terra denſantur ſub terra, iuxta camdem rationem calido potui ferendo potius, quam frigido apta videantur. Sed nec veteres ſatis exploratè videntur nouiſſe qua ratione formarentur murrina, quove modo fierent: & ſcripſere nonnulli cryſtallum non frigore ſed calore denſari. quod alij relinquo diſputandum, & Plinium cum Martiale conciliandum.

Pag. 36. B. *qui eligunt puriſſimum captant*] Plinius: *eſt & rufa alioqui rubigo: alijs capillamentum rimæ ſimile. hoc artifices cælatura occultant.* B *quæ vero ſine vitio ſunt, puras eſſe malunt, acentetæ appellantes nec ſpumei coloris limpidæ aquæ.* lege: *nec ſpumæ colore, ſed limpidæ aquæ.* nam vulgata lectio corruptiſſima. Solinus hoc loco: *ne quid rufum, ne nubilum vel ſpumis obſitum arceat perſpicuitatem.* hi puriſſimi erant, quos & ἀκεντήτους appellabant. quia celabantur tantum vitioſi. Apuleius *impunctum cryſtallum* appellat, τὸν ἀκέντητον, de pretioſiſſimo: *hic vitrum fabrè ſigillatum, ibi cryſtallum impunctum, argentum alibi clarum, & aurum fulgurans, & ſuccinum mire cauatum.* quod perperam mutant. inter vitia cryſtalli Plinius & *ſalem* nominat: C *infeſtantur plurimis vitijs, ſcabro ferrumine, maculoſa nube, occulta aliqua vomica, præduro fragilique centro item ſale appellato.* Martialis *nitrum* vocat quem Plinius *ſalem:*

Et turbata leui queſtus cryſtallina nitro.

male eſt in vulgatis *vitro.* & rectè quidem ex libris *nitro* agnouerunt eruditi, ſed perperam accipiunt de vitri coctura & conflatura, cui nitrum miſcebatur, quaſi cryſtallus factitia ſit, aut vitrea eadem ſint cum cryſtallinis. Certè hodie *cryſtallina* vocamus, vitrea in candido tranſlucentia, quam proxima cryſtalli ſimilitudine. non ita veteres. præterea D heîc *nitrum* eſt cryſtalli vitium. at nitrum ſine vitrò non conflabatur. & res tota diſſimilis. nitrum igitur in cryſtallinis eſt ſal, vitium nempe ſali ſimile. quod vitium & in alijs gemmis hoc eodem nomine appellabatur. Salem porro etiam nitrum vocabant. Græci ἁλόνιτρον.

ne duritia iuſto propenſior] id eſt iuſto maior. *propenſum* pro nimio apud hunc auctorem ſæpe poni alibi obſeruamus. mirum vero quod hîc ait, ideq; non duriſſimũ requiri cryſtallum, quia nimia in eo duritia fragilitati obnoxium faciat, quaſi magis duri, magis E ſint fragiles. nihil tale apud Plinium de cryſtallo legas. videor tamen aſſequi quid velit. cryſtallus cælabatur argenti modo: qui nimis durus eſſet & ſculpturæ reſiſteret, ſæpe frangebatur inter cælandum. qui capillamentum habebant rimæ ſimile, hi ferè cælari ſolebant, vt vitium occultaretur. nam qui ſine vitio erant, puros eos eſſe malebant, vt teſtatur Plinius. inde *diatreta* pocula fiebant, quæ & à cælatura ſic dicebantur. diatreti enim calices erant cryſtallini cælati, qui & cum cælarentur ſæpe frangebantur, præcipuè ſi nimia cryſtalli duritia eſſet, quæque cælo

Digitized by Google

reſiſteret. Hoc vult Solinus. de quo nos alibi. certe tam κρυςάλλινα, quam κρυςαλλοφανῆ hoc eſt vitrea cælabantur, & diatreta fiebant.

Pag. 36. C. *putant glaciem coire, & in cryſtallum corporari*] ſane putant, & inde nomen. nam κρύςαλλος proprie eſt aqua concreta frigore. Heſychius: κρύςαλλος, τὸ πεπηγὸς ὕδωρ ὑπὸ κρύους. Inde & vox Latinorum *Cruſta*. hinc κρύςαλλος ὕδατος Epiphanio aqua glaciata, ad differentiam κρυςάλλου λίθου. ἀςαλὲς ὕδωρ apud eumdem pro eodem de Onychitis, quos ex aqua frigore concreta formari ſcribit: τινὲς δὲ φασὶν αὐτοὺς ἐξ ὕδατος ἀςάλου πήγνυσθαι. ita legendum. vulgo male eſt, ἐξ ὕδατος ἀπήκτου. quod quid ſit vellem nobis explicaſſet bonus Cercoëtius. ſic κρύςαλλος ἀπαγὴς Sophocli apud Stobæum. Plinij porro ſententia eſt, aliorumque veterum, glaciem coïre, & in cryſtallum corporari. & ſanè non controuerſum eſt, quin humor perſpicuus frigore concretus cryſtallum generet. hoc negat verum Solinus, & hac ratione nititur: *nam ſi ita foret*, inquit, *nec Alabanda Aſiæ, nec Cyprus inſula hanc materiam procrearent, quibus regionibus incitatiſſimus calor*. quod abſurdiſſimum, & æquè falſum. nec enim incitatior Alabandis aut in Cypro calor, quam in alijs Aſiæ pleriſque regionibus, in quibus tamen cryſtallus non naſcitur, multæ præterea ſunt regiones Cypro & Alabandis æſtu feruentiores, quæ cryſtallum non edunt, vt Æthiopia. poſtremo cum dicat pretioſiſſimum cryſtallum in Scythia edi, viliſſimum autem apud Alabanda & in Cypro prouenire conſtet, ex eo poteſt liquere frigus potius quam calorem in cauſa eſſe τῆς κρυςάλλου πήξεως, cum pretioſiſſimus naſcatur in rigentiſſimis regionibus. Denique Plinius tuto affirmare ſe poſſe aſſerit in cautibus Alpium naſci, vbi maximè hibernæ niues rigent. Ideo cœleſti humore paruaque niue id fieri pronunciat. quid igitur voluit noſter? calore nimirum non frigore denſari cryſtallum? ſi ita foret non naſceretur in regionibus prægelidis, nec in Alpium cautibus. Diodorum teſtem citant eruditi homines, qui in eadem opinione fuerit, crediderítque cryſtallum caloris diuini vi cogi & congelari. quam fruſtra ſint, allatis Diodori verbis conſtabit. ſic ille lib. II. τοὺς γὰρ κρυςάλλους λίθους ἔχειν τὴν σύςασιν ἐξ ὕδατος καθαροῦ παγέντος οὐχ ὑπὸ ψύχους, ἀλλ' ὑπὸ θείου πυρὸς δυνάμεως, δι' ἣν ἀσήπτους εἶναι αὐτοὺς διαμένειν, βαφῆναι δὲ πολυμόρφως ἀναθυμιάσει πνεύματος. nihil his verbis apertius, ſi de cryſtallo cuius heîc mentio loqueretur. ſed multa obſtant. loquitur de Arabiæ lapidibus, in qua Arabia cryſtallus non gignitur. dicit ἀσήπτους διαμένειν, hoc cryſtallo non conuenit, quem fragilem eſſe conſtat. adijcit πολυμόρφως βαφῆναι ἀναθυμιάσει πνεύματος, quod nec congruere poteſt cryſtallo, qui vniformis eſt, nec pluribus coloribus natura imbuitur, cum in candido tantum traluceat. præterea cum pretioſiſſimos lapides ibi recenſeat, primo loco nu-

A merat κρυςάλλους λίθους, ſecundo ſmaragos & beryllos, deinde chryſolithos, & carbunculos, vnde quiſque eorum colorem & formam acceperit tradens. atqui cryſtallum, non nominaſſet ante ſmaragdos. poſtremo cryſtallum non dixiſſet vi caloris concreſcere, quem omnes alij ἀντιδιαμέτρως ſcribunt frigore & longæua niue denſari. Statius:

Raraque longæuis niuibus cryſtalla gelari.

hinc & *perſpicuas niues*. idem pro cryſtallo dixit:

Perſpicuaque niues, Maſſylaque robora & Indi
B *Dentis honos, vni parent commiſſa magiſtro.*

τὰ κρυςάλλινα intelligit. Caluus:

Atque imitata niues lucens legitur cryſtallus.

Quid igitur Diodorus per κρυςάλλους λίθους intelligit? certè non cryſtallos, ſed adamantas. Quod ne mirùm videatur, ſciendum eſt inter Adamantum genera Indicum & Arabicum cenſeri, & cryſtalli quadam cognatione naſci. *Siquidem*, vt ait Plinius, *& colore tranſlucido non differt, & laterum leuore ſexangulo turbinatur in mucronem*. de cryſtallo idem: *quare ſexangulus naſcatur lateribus non facilè ratio iniri poteſt, eo magis quod neque mucronibus eadem ſpecies, & ita abſolutus eſt laterum leuor, vt nulla id arte*
C *poſſit æquari*. Iſidorus capite de cryſtallis adamantem recenſet, pluresque alios lapides ſub eumdem titulum retulit qui aliquid ſimile cryſtallo habent. non omnis tamen adamas cryſtallo ad amuſſim ſimilis, ſed præcipuè Indicus & Arabicus, qui & ſexangulis lateribus naſcuntur, & cryſtallus, & colore tralucido non differunt. de Arabicis autem lapidibus eo loco agit Diodorus. ideo κρυςάλλους λίθους de adamantibus dixit, quos & ἀσήπτους διαμένειν ſcribit, quia inuicti ſunt ignibus. ſed quod ait eos πολυμόρφως τῇ ἀναθυμιάσει πνεύματος βαφῆναι, id in adamantem non cadit haud magis quam in cryſtallum, nec enim
D colore à natura tincti. quid ſi legamus, παγῆναι δὲ πολυμόρφως ἀναθυμιάσει πνεύματος, vt de angulorum facie diuerſa, qua naſcuntur adamantes & cryſtalli, intelligamus? quid ſi etiam κρυςάλλους λίθους de omnibus gemmis in modum vitri tralucidis vſurpauit, quas generatim ex humore perſpicuo, & vi caloris diuini coacto formari dicit, varijs autem coloribus imbui, hoc eſt πολυμόρφως βαφῆναι, ἀναθυμιάσει πνεύματος. id per ſpecies deinde explicat vt in ſmaragdis, beryllis, chryſolithis, & carbunculis: τὰς γὰρ σμαράγδους, inquit, καὶ τὰ βηρύλλια διὰ τῆς ἀπὸ τοῦ θείου βαφῆς ἐγχρώζεσθαι.
E ergo & ſmaragdi & berylli ceterique qui ibi nominantur, κρύςαλλοι λίθοι, id eſt tranſlucidi, ſed variè colorati ac tincti, prout varijs inficiuntur ſolis exhalationibus. τὴν ἀπὸ τοῦ θείου βαφὴν, vocat à diuinis tincturam non à ſulphure vt vulgo vertunt. ita chryſolitos quæ fumidæ ſunt vapore ſolis creari, atque ὑπὸ καπνώδους ἀναθυμιάσεως in hunc colorem indui. chryſolithos intelligit quæ καπνίαι vocabantur. Plinius de chryſolitis: *ſunt in hoc genere capnia, ſunt & vitreis ſimiles, veluti croco refulgentes. vitrei à veris viſu diſcerni non poſſunt, tactus*

deprehendit tepidior in vitreis. vitrei chryſolithi ſunt, quos ψευδοχρυσολίθους vocat Diodorus. διὸ καὶ τοὺς ὀνομαζομένους ψευδοχρύσους κατασκευάζεσθαι διὰ τοῦ θνητοῦ καὶ ὑπ' ἀνθρώπων γεγονότος πυρὸς βαπτομένων τῶν κρυστάλλων. vbi κρυστάλλους vocat vitrum quo adulterantur chryſolithi factitij. quos *vitreos* vocat Plinius, ψευδοχρύσους ſubaudi λίθους Diodorus. certè materiam tam verorum quam falſorum lapidum κρύσταλλον appellat. ſed veri lapidis cryſtallum ab igne diuino colorari ſcribit: factitiarum vero & adulterinarum gemmarum cryſtallum, id eſt vitrum colores accipere ex igne mortali manu facto. Non igitur dubium poteſt eſſe quin κρυστάλλων λίθων nomine intellexerit Diodorus, tranſlucentes & pellucidos lapillos, cum & κρυστάλλους de vitro dixerit. Tractat autem eo loco cur in Arabia & Æthiopia locisque calidioribus & vicinioribus ſoli, animalia naſcantur, aues, lapides, magis coloribus variata quam in locis frigidis, oſtenditque ſoli & igni diuino huius rei cauſam adſcribi debere, qui ea vi ſua & vapore ſic coloret, ac tinguat. de cryſtallo igitur ſic propriè appellato, ac ne adamante quidem id poteſt accipi quæ nullo colore imbuta ſunt, nec πολυμόρφως βάπτεται. de cryſtallo certe neutiquam ſumi queat, quum & in prægelidis regionibus inueniatur, & quidem præſtantiſſimus.

Pag.36.C. *quibus regionibus incitatiſſimus calor eſt.*] pro his verbis poſuerat auctor in priore editione: *quibus admodum calor iugis eſt.* quod eorum opinioni ἐκ διαμέτρου opponitur, qui cryſtallum in illis locis plurimum naſci tradiderunt, vbi frigus admodum iuge eſſet, niuem enim eſſe glacie duratam per multos annos. at falſum de Alabandis & Cypro, calorem in illis locis aut iugem admodum eſſe & perpetuum, aut incitatiſſimum. cum falſum dixiſſet in προεκδόσει, non minus in poſteriore mentitus eſt. nec habet hoc à Plinio.

ad magnitudinem centum quinquaginta librarum] in Plinio legitur tantum, *quinquaginta librarum.* ex hoc loco corrigendus fortaſſe. *magnitudo ampliſſima adhuc viſa nobis erat, quam in Capitolio Liuia Auguſta dedicauerat, librarum circiter quinquaginta.* an *librarum centum quinquaginta?* an potius ex libris, *librarum circiter* CL. legitur etiam in Plinianis exemplaribus: *quam Diuus Auguſtus dicauerat.*

AD CAP. XVI.

ſed cum probiſſimi auctores, & ſatis vero idonei] ita libri & editiones antiquæ, nec erat cur repoſitum vellet Delrius, *probatiſſimi auctores.* Idoneos vero auctores Grammatici Neotericis auctoribus opponunt. atque ita ſemper Seruius. Idoneos & probos auctores receptoſque, ab neotericis diſtinguit, qui dubiæ erant auctoritatis.

De Hyperboreis rem loquimur] id eſt loquimur, quod res eſt. veritatem ipſam dicimus. ſic autem repoſuimus è libris, quum in editionibus eſſet, *de Hyperboreis itaque loquemur.*

incolunt pone Pterophoron] immo pone Riphæos montes. atque ita Plinius: *pone eos montes vltraque Aquilonem gens felix ſi credimus, quos Hyperboreos appellauere, annoſo degit æuo.* Mela: *in Aſiatico littore primi Hyperborei ſuper Aquilonem Riphæoſque montes.* ſed quia Plinius Riphæos montes & Pterophoron regionem ſimul nominauit, noſter parum referre putauit Pterophoron pro Riphæis montibus ponere. atqui pone Riphæos montes non pone Pterophoron incolebant Hyperborei. Stephanus: Ῥίπαια, ὄρος τῶν Ὑπερβορείων. Clemens: τοὺς δὲ Ὑπερβορείους Ἑλλάνικος ὑπὲρ τὰ Ῥίπαια ὄρη οἰκεῖν ἱστορεῖ. videndus & Scholiaſtes Apollonij. libri omnes Solini heîc habent: *incolunt prone Pterophoron.* Marcianus: *poſt eoſdem montes trans aquilonem Hyperborei.*

quem vltra Aquilonem accepimus iacere] ad quid refertur iſtud *quem?* an ad *Pterophoron?* ergo ſcribendum: *quam vltra Aquilonem accipimus iacere.* nam πτεροφόρος, ἡ χώρα, *regio Pterophoros.* libri tamen omnes aliter. in vno Regio, *quæ vltra Aquilonem.*

eam Aſiæ quidam magis quam Europæ dederunt] Plinius: *quidam eos in prima parte Aſiæ littorum poſuere non in Europa, qui ſunt ibi ſimilitudine & ſitus, Atacorum nomine.* quæ ſunt turpiter inquinata. ſcribe: *quia ſunt ibi ſimili habitudine & ſitu gens Attacorum nomine.* præferunt ex libris, *ſimili conſuetudine.* quod nec repudiauerim. quod autem legunt, *Atacori nomine,* id recipi non poteſt. gens Attacorum in Aſia, à qua ſinus Attacenus, de quo infrà: eadem qua Hyperboreos temperie eos degere ſcribit. Plinius lib. VI. cap. XVII. quo loco & grauiſſimum hæſit mendum: ita enim ſcribitur: *ab Attacoris, gentes Thyri & Tochari.* inde Attacoros populos heîc nobis reddiderunt. atqui legendum eſt: *ab Attacorum gente, Thyni & Tochari.* ſed de his infrà. Hæc de Hyperboreis partim à Plinio, partim à Pomponio ſumpſit Solinus.

alij ſtatuunt mediam inter vtrumque ſolem] Plinius: *alij medios fecere eos inter vtrumque ſolem, Antipodum occaſum exorientemque noſtrum.*

tam vaſto mari duos orbes interfluente] Plinius: *tam vaſto mari interueniente.*

Sunt igitur in Europa] Plinium ſequitur, qui Hyperboreos in Europa ponit. Mela in Aſia eos locat his verbis: *in Aſiatico littore primi Hyperborei.* ergo de Pomponio intelligebat Plinius cum ſcriberet, *quoſdam eos in prima parte Aſiæ littorum poſuiſſe.* in Europa eſſe ideo videtur aſſerere Solinus, quia apud eos mundi cardines eſſe creduntur. ita enim ſcribit. quaſi mundi cardines Europæ magis ſint quam Aſiæ. è contra Pomponius qui in Aſiatico littore eos ſtatuit, ſub ipſo ſiderum cardine iacere eos etiam memorat.

quamquam exiſtant qui putent non quotidie ibi ſolem] nihil abſurdius fingi poteſt, quam quod heîc à Solino dicitur. pro certo & comperto ponit ſemeſtrem lucem apud Hyperboreos eſſe, auerſum tantum vno die ſolem. cum hæc ita ſint tamen exiſtere ait

Digitized by Google

qui [illegible], non quotidie ibi ſol [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] enim [illegible] [illegible] [illegible] illis [illegible] eſt, & [illegible] [illegible] cum Melam & [illegible] [illegible], & vtrumque [illegible], [illegible] ambotum [illegible], [illegible] prolapſus eſt. [illegible] Mela de Hyperboreis [illegible] *non quotidie* [illegible] *exortus*, *autumnali* [illegible], *&* [illegible] *menſibus die*, *&* [illegible] *continua eſt*. per hæc verba [illegible] apud Hyperboreos lucem Pomponius agnoſcit. ergo & iuxta hunc [illegible], nec quotidie Hyperboreis ſol [illegible], quare nec diuerſa eorum opinio, qui [illegible] lucem apud Hyperboreos [illegible], & eorum qui aſſerunt non [illegible] ibi ſoles vt nobis exoriri, ſed [illegible] æquinoctio exoriri, [illegible] occidere. quod [illegible] [illegible] apud [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quæ tamen abſurda [illegible], [illegible] [illegible] quoque [illegible] Hyperboreos [illegible], & [illegible] [illegible], qui cum [illegible] [illegible] Hyperboreis [illegible] æquinoctio [illegible], Autumnali demum [illegible], [illegible] ab æquinoctio [illegible] [illegible] lucem [illegible] [illegible] [illegible] verba Plinij [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], *non* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], *bruma* [illegible] quem [illegible] Plinium varie [illegible] magis quam [illegible]. conſtabat apud veteres [illegible] apud Hyperboreos eſſe lucem [illegible] & ſemeſtrem noctem: ſemel in [illegible] ortu, ſemel occidere. ſed [illegible] tempus huic rei ſtatuebant quidam, [illegible] Pomponius, æquinoctio [illegible], autumnali occidere [illegible] æquinoctio verno in Autumnale [illegible] lucem dabant: noctem [illegible] æquinoctio autumnali vſque ad [illegible] [illegible] inſimulat, [illegible] Plinius, & à ſolſtitio [illegible] lucis tempus [illegible] ſoles apud [illegible]. Plinium tamen [illegible], & [illegible] quod aſſerit Mela, [illegible] [illegible] [illegible] Plinij [illegible] [illegible] [illegible] ſemeſtrem lucem [illegible], & ſemeſtrem noctem, ſemel [illegible] ſemel occidentes, quod [illegible] [illegible] ſolem [illegible] [illegible] [illegible] & quidem ſex

A [illegible] continuus ſol [illegible] Mela [illegible] [illegible]

B [illegible] ſol [illegible] [illegible] æquinoctio [illegible], autumnali [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] æquinoctio [illegible] [illegible] ita legiſſe in libro Plinij [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Plinij [illegible] [illegible] ex his quæ ante [illegible] vnum tantum [illegible] & [illegible] habent Hyperborei, & hanc & illam [illegible].

C [illegible] de Hyperboreis [illegible] *menſibus*, [illegible] [illegible] [illegible] ſol [illegible] ſex menſes, totidemque [illegible], quod [illegible] Solinus intellexit, nec qui Plinium [illegible] tentarunt homines docti.

Pag. [illegible] E. *de cælo magnam clementiam* [illegible] *auræ ſalubriter*] lege ac diſtingue: *de cælo magna clementia*, [illegible] *auræ ſalubriter*, *nihil noxij* [illegible] *habent*. Plinius: *regio aprica*, *felici tempe*[illegible], *omni afflatu noxio caren*[illegible]. in libro Rigaltiano

D ſcriptum: *felicis axe temperiæ*. id eſt axe felicis temperiæ. *axem* pro climate poſuit pro quo Solinus dixit, *de cælo magna clementia*. Pomponius: *regio anguſta*, *aprica*, *per ſe fertilis*. vnde in Plinio forte ſcribendum: *regio aprica*, [illegible] *a ſe tempe*[illegible], *omni flatu noxio carens*. quod propemodum verum arbitror. nam *axis* de climate nimis poeticum. multæ autem regiones per ſe, ſituque ipſo ſatis temperatæ, quæ tamen noxijs afflatibus infeſtantur. Hyperboreorum vero regionem, tum à ſe felicis eſſe temperiæ & fertilem, tum omni noxio flatu carere [illegible]

E de Atticis qui eadem temperie degebant qua Hyperborei: *&* [illegible] *hominum* [illegible] *rum apricis ab omni noxio afflatu* [illegible], *eadem qua Hyperborei degunt temperie*. apud Atticos noxium afflatum arcebant colles quibus vndique ſecus erant ſepti: in Hyperboreorum regione ſpirabant auræ ſalubriter, & ipſa terra omni noxio flatu carebat, eoque per ſe felicis erat temperiæ, non collium adminiculo noxios afflatus arcentium. Hic Plinij, vt [illegible] ſenſus

In diem victum arbores ſubminiſtrant] Pli-

nius : *quis non alibi quam in ſemeſtri luce conſtituere eos , ſerere matutinis , meridie metere , occidente ſole fœtus arborum decerpere , noctibus in ſpecus condi tradiderunt.* victus illis in diem ſubminiſtratur , quandoquidem matutino ſerunt , meridie fructus colligunt , fœtus autem arborum occidente ſole decerpunt. ſed mendum eſt in verbis Plinij , & tollenda negatio , quam nec libri agnoſcunt , legendumque : *qui alibi quam in ſemeſtri luce conſtituere eos.* quod enim heic narratur, non poteſt conuenire cum eorum opinione qui eos in ſemeſtri luce conſtituerunt. Etenim in ſemeſtri luce conſtituti , diem vnum & noctem vnam tantum habuerint oportet. qui igitur ſerere matutinis, & meridie metere poſſint ? abſurdè itaque Solinus qui cum in ſemeſtri luce Hyperboreos conſtituat , nec alterius opinionis meminerit , victum tamen illis in diem ſubminiſtrari dicat. qui fieri id poterat ? Hoc illi ſoli prodidere qui ſolem his vt nobis quotidie oriri, & alibi ſitos eſſe quam in ſemeſtri luce volunt.

P.36 E. *diſcordiæ nec ſunt, ægritudine non inquietantur*] Plinius : *diſcordia ignota , & ægritudo omnis.* Mela : *non bellum nouere , non iurgia.*

ad innocentiam omnibus æqualiter [illegible]] Mela : *cultores iuſtiſſimi.* Plinius : *& deorum cultus viritim gregatimque.*

quos ſatietas tenet vitæ] libri quidam , & pleræque editiones : *quos ſatias vitæ tenet.* Mela : *& vbi eos viuendi ſatietas magiſque tædium cepit, hilares redimiti ſertu ſemetipſos in pelagus ex certa rupe præcipites dant.* omnino ſcribi debet : *vbi eos viuendi ſatietas magis , quam tædium cepit.* aliud ſatietas , aliud tædium. non tædio vitæ gens felix & beata mortem ſponte accerſebat , ſed ſatietate , in longa vita quantumlibet fœlici , etiam ſatietas viuendi interuenit [illegible]. in miſera & exercita quamuis breuiſſima , tædium tamen viuendi ſæpe obrepit, vt è conuiuio ſaturi , ita illi è vita ſponte recedebant, poſtquam ſe ſatis vixiſſe æſtimauerant , voluntario interitu caſtigantes obeundi tarditatem.

epulati delibutique e rupe nota præcipitem caſum in maria deſtinant] ita libri omnes & editiones. Mela : *è rupe certa.* Delrius edidit : *è quadam rupe.* quod in libro ſuo repeEriſſet *erumpunt ac*, manifeſtis veſtigiis vulgatæ lectionis , quam perperam mutauit. etſi ſciam Plinium ſcribere , *e rupe quadam* verba Plinij quia corruptiſſima ſunt , heic adſcribam , vt emendentur : *mors non niſi ſatietate vitæ epulatis delibutiſque ſenibus luxu ex quadam rupe in mare ſalientibus* de ſenibus nec Mela , nec Solinus loquuntur. deinde quid eſt , *delibutis luxu* ? præterea aliud præferunt libri in quibus legitur : *epulatis delibutoque ſenio luxu* quæ licet editis corruptiora , digitum tamen intenderunt nobis ad emendationem certam. ſic ergo legendum: *mors non niſi ſatietate vitæ , epulatis delibutiſque,*

A *ſerto luxu , ex quadam rupe in mare ſalientibus.* pro *ſerto* [illegible] mutatione perperam [illegible] ptum fuit *ſenio.* nam R & N in veteribus libris crebro mutantur. inde & *delibutis* correxerant , vt cum *ſenio* conueniret. nihil certius coniectura noſtra. luxu [illegible] guentis perfundi ſertiſque redimiri [illegible] rius ille luxus eorum , qui epulati [illegible] tique , & coronis redimiti mortem [illegible] ſebant , de rupe quadam in mare [illegible] eleganter & emphaticè ſertum luxum [illegible] appellauit.

præcipitem caſum in maria deſtinant] Optimus Regius . *in profundum mare [illegible]*

B *nant.* quæ varietas eſt lectionis ex [illegible] editione. nam & in aliis ſcriptum eſt *[illegible] cipitem caſum in profundum mare deſtinant.*

primitias frugum Apollini Delio [illegible]] libri omnes, *primitiua, aut primitiba.* [illegible] princeps editio. ſuſpicor & verum [illegible] ctorem ſcripſiſſe. *premetiua.* Gloſſæ : *premetiuum , [illegible]* dicebatur & *premetium.* Feſtus : *premetium , [illegible] libationis cauſa ante præmetitur.* [illegible] cat Callimachus præmetia illa frugum , quæ ab Hyperboreis Apollini Delio per virgines mittebantur , *primitias frugum* ap-

C pellat Plinius. non primitias tamen frugum , nec ſpicas , aut præmetia mittebant Hyperborei Delum , ſed ſacrorum primitias , [illegible] , ſtipula triticea inuoluta. & rectè Pomponius ſacrorum primitias, non frugum eas indigetat : *ſacra operati maxime Apollinis , quorum primitias Delon miſiſſe, initio per virgines ſuas , deinde per populos ſubinde tradentes vlterioribus , moremque eum diu , & donec vitio gentium temeratus eſt , ſeruaſſe referuntur.* nihil aliud ſunt *ſacrorum primitiæ* , quam [illegible] , proſiciæ ſcilicet ex immolata hoſtia , extorumque partes. Has [illegible]

D ſtipula frumenti Delum mittebant. Herodoto , [illegible]. vbi [illegible] cat [illegible]. ſimile eſſe ait quod Threiciæ & Pæonides mulieres quum Dianæ ſacra faciebant , [illegible]. [illegible] ſunt victimæ. ita ſæpe apud Dionyſium Halicarnaſſeum. [illegible] & [illegible] , [illegible] care , *proſicias aræ imponere.* nam [illegible] interpretantur Græci [illegible] huiuſmodi ſacrorum primitias occultatas in faſcibus ſtipulæ [illegible]

E tabant quotannis in inſulam Delum. Pauſanias in Atticis : [illegible] , [illegible] non ſtipulæ tantum inuolucro , ſed ſpicarum obuolutas & obrectas [illegible]. Seruius : *quidam dicunt [illegible] primitias ex Hyperboreis ſacra in inſulam Delon occultata in faſcibus mergitum [illegible]* , mergites vt omnes ſciunt, ſunt ſpicarum manipuli. Callimachus :

[illegible]

[illegible] ſunt mergites [illegible] mergitibus

gitibus ſacrorum primitiæ erant occultatæ, non ipſi mergites pro frugum primitiis perlati. quod Plinium feſellit, & ex eo Solinum, qui *præmetina frugum* vocat. & ſanè magnum diſcrimen eſt inter primitias frugum, quæ in ſpicis offeruntur, & primitias ſacrorum quæ in ſpicarum manipulis occultatæ adferuntur.

AD CAPVT XVII.

Pag.37.B. *altera in Aſia gens eſt ad initium orientis æſtiui*] ad initium Orientis æſtiui Arimphæos collocat. quod nec Herodotus nec Mela, nec Plinius, nec quiſquam dixit. à Plinio tamen hæc habet, quem ſuo more ita ſemper imitatur, vt nunquam exprimat. ait igitur Plinius ab extremo Aquilone ad initium Orientis æſtiui Scythas eſſe. extra eos, & vltra Aquilonis initia Hyperboreos à quibuſdam poni, à pluribus in Europa. vbi vero deficiunt Riphæorum montium iuga, ibi Arimphæos eſſe. quos Arimphæos nec Scythas eſſe, licet veſte Scythicæ ſimili vtantur, ex lectione Herodoti conſtat. non igitur illi ad initium Orientis æſtiui. vide omnino Herodotum lib. IV. & Plinium lib. VI. cap. XIII.

vbi deficiunt Riphæorum montium iuga] Plinius: *flumen Carambucis, vbi laſſata cum ſiderum vi Riphæorum montium deficiunt iuga. ibique Arimphæos quoſdam accipimus, haud diſsimilem Hyperboreis gentem.* pro quibus verbis legunt quidam: *vbi laſſata conſidere videntur vi Riphæorum montium deficientia iuga.* quos non audio. intelligit vbi montium Ripæorum iuga deficiunt, ibi quoque vim ſiderum rigentium laſſari, & maiorem eſſe aëris temperiem. ſic paulo ante loquitur: *verùm Aſiæ quoque magna portio appoſita Septentrioni, iniuria ſideris rigentis vaſtas ſolitudines habet.*

Hyperboreis ſimilis: dicunt Arimphæos] ita libri, atque ita loquitur ſæpe noſter. *Arimphæi* etiam in omnibus libris. in Plinianis, *Aremphæi.* Marciano, *Ariphæi.* Herodotus vocat Ἀργιππαίους, lib. IV. οὔνομα δέ σφι ἐστὶν Ἀργιππαῖοι. ſed ſcribendum reor, apud Herodotum, Ἀργιμπαῖοι, *Argimpæi.* Zenobius Ὀργιμπαίους appellat, quod idem eſt. Verum igitur eorum nomen *Argimpæi*, qui corrupte apud Latinos ſcriptores *Arimphæi* vt Ῥιπαῖοι. *Riphæi. Aremphæi* quoque ſcribuntur in libris ſcriptis Melæ.

& ipſi gaudent frondibus arbuſtorum, baccas edunt] ſub frondibus arbuſtorum degunt. Plinius: *ſedes illis nemora, alimenta baccæ.* Habet à Pomponio: *Nemora pro domibus, alimenta baccæ.* Herodotus: ὑπὸ δενδρέῳ δὲ ἕκαστος κατοίκηται. per hyemem cum frondibus arbores carent, nihilominus ſub iis habitant, tegmine albo, & firmo contectis. idem Herodotus: τὸν μὲν χειμῶνα, ἐπεὰν τὸ δένδρεον περικαλύψῃ πίλῳ στεγνῷ καὶ λευκῷ, τὸ δὲ θέρος ἄνευ πίλου. recte igitur Pomponius & Plinius Herodotum interpretati ſunt, qui nemora illis pro ſedibus ac domibus eſſe dixerunt. nam omni tempore in nemoribus degebant. quod non expreſſit Solinus dicendo, *arbuſtorum frondibus eos gaudere.* alimenta quidem etiam illis arborum baccæ vt ex Herodoto Pomponius ac Plinius ſcripſere, ſed non ſic ac ſimpliciter eas edunt, vt ait noſter. ſuccum ex his ſaccatum & lacte mixtum pro alimento habent. Herodotus: ζῶντες δὲ ἀπὸ δενδρέων Ποντικὸν μὲν ὄνομα τῷ δενδρέῳ, ἀφ' οὗ ζῶσι. καρπὸν δὲ φορέει κυάμῳ ἴσον, πυρῆνα δὲ ἔχει. τοῦτο ἐπεὰν γένηται πέπον σακκέουσι] ἱματίοισιν. ἀπορρέει δὲ ἀπ' αὐτοῦ παχὺ καὶ μέλαν. σακκεῖν eſt quod Latini *ſaccare*, ſacco colare. vt πτισσεῖν, *piſare*: καλεῖν, *calare*: βαλλεῖν, *ballare*, & ſimilia. Hæc idcirco adnotanda fuere, vt conſtaret Græcos auctores non legiſſe Solinum, ſed ex Plinio omnia fermè hauſiſſe.

vterque ſexus comas tondet] Mela: *& maribus & fœminis nuda ſunt capita.* ab eo Plinius: *capillus iuxta fœminis viriſque in probro exiſtimatur.* ex Plinio Solinus, ſexum vtrumque comas tondere dixit. falſus eſt & falſum ſcripſit, quia originem non adijt. quomodo enim comas tonderent, quas non habent? Herodotus quem Mela ſequitur, ita de Arimphæis ſcribit: ἄνθρωποι λεγόμενοι εἶναι πάντες φαλακροί, ἐκ γενετῆς γινόμενοι καὶ ἔρσενες καὶ θήλειαι ὁμοίως. ſi natura calui tam mares quam fœminæ, certè comas non habent, quas tondeant. ideo nuda illis capita eſſe dicit Pomponius, qua viris qua fœminis, id eſt calua. Cum omnes calui naſcantur, capillus merito apud eos in opprobrio ducitur, vt ait Plinius: cui lectum fuiſſe Herodotum, in hoc ipſo loco nobis ex aliis conſtat. Solinus vero qui Plinium tantum legit, nec intellexiſſe videtur, & res palam eſt.

ſacri habentur] Plinius: *itaque ſacros haberi narrant, inuiolatoſque eſſe etiam feris accolarum populorum.* ita legendum è libris, non vt vulgo eſt, *feris accolarum populis.* Græca loquutio eſt, τοῖς ἀξίοις τῶν περιοικούντων ἐθνῶν. ſic *portuoſa littorum, inhumana littorum, aſperi ſurculorum, lignorum caſſa*, huic noſtro Plinij magno ſimio.

vltra hos Cimmerij, & gens Amazonum] Plinius: *vltra eos planè iam Scythæ, Cimmerij, Cicianthi, Georgi, Amazonum gens. Hæc vſque ad Caſpium & Hircanum mare.* Marcianus è Solino: *vltra hos Cimmerij & Amazones ad Caſpium mare.*

quod delapſum per Aſiaticæ plagæ terga Scythicum irrumpit Oceanum] ita libri, *delapſum* non *dilapſum*, mira porro ſententia noſtri auctoris. vult mare Caſpium more fluminis delapſum per Aſiæ terga irrumpere in Oceanum Scythicum. contrà à Scythico Oceano mare illud recipi ac prorumpere in terras plerique veterum exiſtimauere. Solinum, vt in aliis & heîc ſequitur Marcianus his verbis: *Amazones ad Caſpium mare quod in confinio ortum eſt, ibi Scythicum perrumpit Oceanum.* quæ ſunt deploratiſſima, nihil variantibus libris, niſi quod habent, *ortus.* ſcribe: *Caſpium mare, quod in confinio ortus æſtiui Scythicum perrumpit Oceanum.* quæ optima coniectura eſt. atqui Caſpium ma-

re non irrūmpit Scythicum Oceanum, ſed erumpit è Scythico. Dionyſius:

> Δεύτερος αὖτ' ὀλίγος μὲν ἀτὰρ περιφερέστατος ἄλλων,
> Ὅς τ' ἀποκιδνάμενος κρονίης ἁλὸς ἐκ Βορέαο
> Κασπίην εἴσω ῥέεθρον ἐπιπροΐησι θαλάσσῃ.

Hoc mare Scythicus effundit Oceanus, non in ipſum effunditur. Plinium videamus qui vnicus Solino auctor eſt: *Hac vſque ad Caſpium & Hyrcanum mare: namque id erumpit Scythico Oceano in auerſa Aſiæ, pluribus nominibus accolarum appellatum.* libri Pliniani veteres eo loco ſcribunt: *Nam & irrumpit è Scythico Oceano in auerſa Aſiæ.* Omnino ſcribendum: *nam id irrumpit è Scythico Oceano.* Horum loco videtur legiſſe Solinus, *irrumpit Scythicum Oceanum*, certè putaui ita legi debere. ineptè. hunc ſequutus Marcianus. irrumpere ex Oceano maria dicuntur, quæ terris infuſa. idem Plinius de eodem mari paulo poſt: *irrumpit autem arctis faucibus, & in longitudinem ſpatioſis.* atque ita paſſim loquitur. irrumpit autem non Oceanum è quo profluit, ſed terras, quibus influit. Noſter capite ſequenti de ortu marium internorum, non aliam eorum tradit originem eſſe, *quam eliquia irrumpentis Oceani.* & de Gaditano freto loquens, ait Oceanum eſſe, *ab occaſu ſolis irrumpentem.* cur igitur heîc dicit Caſpio mari Scythicum irrumpi Oceanum, cum vice verſa Scythicus Oceanus ea parte irrumpat, & Caſpium mare terris immittat? Hæc tamen de Caſpio mari veterum quorumdam opinio, non omnium. nam magna pars cenſuere nihil habere cum Oceano commercij Caſpium mare. vtriuſque ſententiæ ſuffragiis vapulare heîc debet Solinus.

Pag. 37. C. *oſtia Oxi fluminis Hyrcani habent*] falſum eſt, nec hoc Plinius dicit oſtia fluminis Oxi Hyrcanos habere. verum quidē eſt Hyrcaniam à Septentrione terminari ea parte Hyrcani maris, quæ à Mediæ finibus ad Oxi fluminis oſtia pertendit, Ptolemæo teſte. Strabo de periplu Caſpij maris: τὸν δ' ἐφεξῆς τὸν Ἀναριάκων καὶ Μάρδων καὶ Ὑρκανῶν μέχρι τοῦ στόματος τοῦ Ὤξου ποταμοῦ τετρακισχιλίων καὶ ἑξακοσίων. ergo ab illo latere Hyrcani maris vſque ad Oxi fluminis oſtium pertinebant Hyrcani. Plinius in eodem periplu deſcribendo: *inde per Anariacas, Amardos, Hyrcanos ad oſtium Oxi fluminis quater mille octingenta ſtadia.* ita omnino legendum in Plinio, nec aliter legiſſe Solinum apparet, ſiquidem ex hoc loco ſtatuit Hyrcanos oſtia Oxi fluminis habere. vulgo ſcribitur, *Zoni fluminis*, & *Ariaticos*, & *Amarbos.* corruptiſſimè. oſtium fluminis Oxi in extremitatibus Hyrcaniæ eſt: nec tota Hyrcania circa illius fluminis oſtia. quinimmo infrà Oxi fluminis ora hinc inde Batenos tenere ſcribit, & Oxios: maximam vero partem Bactrianos. inter Amardos Hyrcaniæ gentem, & Pæſicas in mare Oxum influere dicit Pomponius. ad quem locum nos plura.

gens ſyluis aſpera, copioſa immanibus feris]

A Ammianus Marcellinus lib. XXIII. de Hyrcanis: *apud quos gleba maxima auro intermicantes, ruris colendi cura eſt leuior: ſed veſcuntur venatibus quorum varietate immane quantum exuberant: vbi etiam Tigrium multa millia cernuntur, feraque beſtiæ plures.* quibus poſtremis verbis expreſſit hæc noſtri, *copioſa immanibus feris, fœta tigribus.* ſed locum præcipuè attuli, vt eum fœdiſſimis mendis quibus inquinatus eſt, liberarem. nam nugæ ſunt maximæ illæ glebæ auro intermicantes. Scripti codices ibi habent, vt notauit Lindenbrogius: *apud quos glebæ macie intermicantes ementes.* vnde longe diuerſam ab edita ſententiam elicio, legendo: *apud quos glebæ macie internecante ſementes ruris colendi cura eſt leuior.* ideo colendi agri curam apud Hyrcanos leuiorem eſſe dicit, quia glebæ macies internecet ſementes. nihil verius: *glebæ macies*, & *vber pingue glebæ* oppoſita ſunt. ita ſcripſiſſe Ammianum vtar ipſo teſte, ſic enim ſtatim ſubiicit: *nec ideo tamen ſtiuam ignorant, ſed ſeminibus teguntur aliquæ partes vbi ſolum eſt pinguius.*

hoc fuluum nigrantibus ſegmentis interundatum] ſegmenta vocat maculas Tigrium, quia longis ductibus erant lineatæ. hinc menſas citreas venatim criſpas, & oblongo diſcurſu variatas, *Tigrinas* appellabant. ῥάβδους & ῥαβδωτοὺς σπίλους huiuſmodi oblongas macularum notas vocabant. vnde *virgatæ tigres* Latinis Poëtis. ταινίας appellat Oppianus. veſtium ſegmenta ῥάβδοι etiam Græcis.

maximè potentia eorum probatur, cum maternis curis incitantur] hæc adumbrata è Plinianis iſtis: *Tigrin Hyrcani & Indi ferunt, animal velocitatis tremendæ & maximè cognitæ dum capitur. Totus enim fœtus qui ſemper numeroſus eſt ab inſidiante rapitur equo quam maximè pernici.* ait maximè cognoſci velocitatem Tigridis dum capitur. mirum ſanè. nam magis inde intelligi deberet, ſi non caperetur. in libris legitur, *totus eius fœtus.* locus interpunctione tantum vitioſus eſt, quem ita ſanamus: *velocitatis tremendæ & maximè cognitæ dum capitur totus eius fœtus qui ſemper numeroſus eſt. Ab inſidiante rapitur equo quam maximè pernici atque in recentes ſubinde transfertur.* profecto velocitas Tigris tum maximè probatur, non cum ipſa capitur, ſed cum eius fœtus, & quidem totus. coniecturam noſtram confirmat & Solinus hoc loco, qui potentiam earum, id eſt velocitatem maximè ſpectari ait cum catulorum inſiſtunt raptoribus.

& aſtu quantolibet amoliri prædam velint] nullo heîc aſtu opus, ſed celeritate. in Regio ſcriptum eſt: *& fuga quantalibet, aſtu quantolibet amoliri prædam velint.* quod retinendum eſt. aſtus in eo eſt, quod ſequenti Tigridi, ac pæne conſequutæ ſemper vnum ex vniuerſo fœtu quem rapuerat, proijciebat raptor, quem illa collectum dum referret in cubile, hac mora ſalutem lucrifaciebat, &

Digitized by Google

ſic tamen vix vnum ex toto fœtu auferebat. Mela: *cauſa ex eo eſt quod vbi ille interceptos earum catulos cœpit auehere, rabiem appropinquantium fruſtraturus, aſtu vnum de pluribus amittit, ha proiectum accipiunt, & ad cubilia ſua referunt*, &c. vide locum. Ambroſius in Hexaemero alterius technæ meminit, qua vti ſolebant raptores illi. cum enim tigridem appropinquare ex fremitu ſentiebant, proiecta vitrea pila, cuius imagine contemplanda retardaretur, ſic euadebant in tutum. quo alluſit & Claudianus hoc verſu:

---- & vitreæ tardatur imagine formæ.

ſed hanc technam poſterius inuentam fuiſſe ex eo clarum eſt, quod nec Plinius nec Mela, aut alij antiquiores huius meminerunt.

Pag. 37. D. *ſi quando latrones ſuos aſportatis catulis renauigantes vident*] In multis exemplaribus, quæ ex priore editione propagata eſſe liquet, habetur tantum: *ſi quando latrones renauigantes vident.* ſed latrones non ſunt, qui Tigridis catulos rapiunt. *raptores* eos propriè vocabant veteres. hoc cum videret mutauit in recognita, & temperauit hac additione: *ſi quando latrones ſuos aſportatis catulis renauigantes vident.* quod haud paulo melius. nam latrones tigridi ſunt, qui catulos eius rapiunt & aſportant, non ſimpliciter ſunt latrones. perperam in editionibus legebatur: *ſi quando latrones ſuis aſportatis catulis renauigantes vident.*

in littore irrita rabie cernuari] Plinius ſimpliciter: *donec in nauem regreſſo irrita rabies ſæuit in littore.* an hic plus dicit? nam *cernuari* eſt pronum cadere & ſolo allidi. Delrius interpretatur. eo vſque ſæuire donec ſe mortuas ad terram affligant. quod verum non putem, & ineptum eſt. nec enim mortuæ ſeſe ad terram affligere dici poſſunt. voluntaria quippe ruina, & adhuc viuæ cernuabant. ſequitur enim, *velut propriam tarditatem voluntaria caſtigantes ruina.* ruere in faciem & cernuari idem eſt. non igitur mortuæ, ſed viuentes cernuabantur, & humo ſeſe affligebant. nec aliter poterant. an ex illa ſpontanea ruina & cernuatione moriebantur? nec hoc dicit Solinus aut Plinius, nec verum eſt. & ruina heic non mortem aut interitum ſignificat, ſed cernuationem, qua rabiem ſuam incaſſum exercet tigris præ dolore amiſſorum catulorum. ſic *ruina equi* dicitur quum cernuat, & in faciem cadit, qui tamen non interit. Virgilius:

---- eiectoque incumbit cernuus armo.

ibi Seruius: *& hoc dicit, poſtquam reſpirauit, & mentem recepit, poſt turbationem ex equi venientem ruina.* Solinus infra de equo: *iſque adeo ſpreuit lupatos, vt de induſtria cernuatus ruina pariter & ſe & equitem affligeret.* hîc ruina tigridis & cernuatio idem eſt. irritam rabiem ſolo ſe allidentis, & fruſtrà ſæuientis intelligit, nec plus dicit quam Plinius. interpretationem ſuam Philoſtrati verbis confirmari putat Delrius, tradentis illas ῥίπτεσθαι πρὸς τῇ θαλάττῃ καὶ οἷον ἀποθνήσκειν. mori interdum eas dicit in littore, inedia ſcilicet præ dolore amiſſi fœtus, non vt ſponte mortem accerſant cernuando, vel mortuas ſe ſolo affligant. idem faciunt plerumque & homines bellini cum acri dolore perciti ſunt. Iulius Capitolinus in Maximini vita: *vbi hoc Senatuſconſultum Maximinus accepit homo natura ferus, ſic exarſit vt non hominem ſed belluam putares: iaciebat ſe in parietes, nonnunquam terra ſe proſternebat, exclamabat incondite.* putes hæc dicta de tigride fœtus ſibi raptos & aſportatos indignante: cuius proprium in tali caſu ὠρυίεσθαι, cernuari ac ſolo ſe proſternere, & irrita rabie ſæuire. *cernuare.* propriè eſt *καταπρηνίζειν*, & *cernuus*, *καταπρηνής.* ita vocabantur & petauriſtæ qui de machina in caput ſe iaciebant, quod Græci κυβιστᾶν dicunt. Gloſſæ: *cernulus*, *πταιστὴς cernui*, πταίουσι. perperam ſcribitur: *cernuit*, πταίεσθαι. Seruius: *cernuus dicitur equus qui cadit in faciem, quaſi in eam partem cadens quam cernimus; vnde & pueros quos in ludis videmus ea parte qua cernunt κυβιστῶντας, cernui vocantur, vt etiam Varro in ludis theatralibus docet.* ſic legimus in Seruio. Gloſſæ: *cernulat*, κυβιστᾷ. *cernuus* autem & *cernulus* dicebatur, vnde *cernulare.* ſic *commiſcuus* & *commiſculus.* Gloſſæ: *commiſculus*, κοινός. quod mutandum non eſt. nam & *miſculus* ſimplex dicebatur. vnde ſυμμεμιγμένος *miſcellus.* & verbum *miſculare*, *miſclare.* ex quo Italicum & noſtrum. *cernui* boues vocabantur quorum cornua terram ſpectant: *Licini* contra qui ſurſum verſum, habent reflexa. de quibus alibi.

quamquam de fœtu vniuerſo vix vnus queat ſubtrahi] hæc erat vera lectio, quam & princeps editio, & ſequentes vſque ad Delrium retinuere. ipſe voluit editum: *quamquam defectu vniuerſæ viæ vix vnus queat ſubtrahi.* quod quid ſit, vellem nobis expoſuiſſet. mendoſum librum ſuum, more ſuo, nullo iudicio ſequutus eſt. nam & idem mendum in pleriſque noſtrorum inuenimus. & natum videtur ex eo quod ſcripſerat auctor, *quamquam de fœtu vniuerſo vix vix vnus queat ſubtrahi.* cuius lectionis elegantiam quia æſtimare neſciebant, corruperunt. *vix vix*, vt *modo modo* apud Martialem:

---- modo modo ad Cladi menſam
Oppigneraui annulum, vnde cœnaret.

qui locus etiam hodie corruptiſſimus in editionibus habetur. *Cladus* nomen proprium trapeſitæ, vt alibi dicam, & Græcum eſt Κλάδος. qui vnum ex tigridis catulis volebant ſeruare raptores, vniuerſum fœtum qui numeroſus erat, raptum ibant, vt ſequenti matri ſubinde vnum iaciendo, ſic eam morarentur donec ad mare perueniſſent. ita faciendo vix vix tamen ex vniuerſo fœtu vnum poterant ſubtrahere. Plinius quoque totum fœtum eius rapi dixit. Atque hic eſt Solini ſenſus. Recentiores raptores aliam artem videntur excogitaſſe: nam pro catulis vitreas ſphæras currenti ſubinde abijcie-

Digitized by Google

bant, quibus eius impetus tardaretur. de quibus ſuprà.

Pag.37.E. *Pantheræ minutis orbiculis ſuperpicta*] hinc menſæ citreæ quæ in vortices paruos erãt criſpæ, vocabantur Pantherinę. Plinius: *Pantheris in candido breues macularum oculi.* σφραγῖδας vocat Oppianus, id eſt, orbiculos. Solinus dicit oculatis ex fuluo circulis vel cærulam vel albam diſtingui tergi ſupellectilem. Pantheræ dicebantur propriè quibus cutis candida oculatis maculis erat diſtincta. pardi vero qui tergum cæruleum fuluis orbiculis ſuperpictum habebant. ita quidam eas diſtinxere ex veteribus. Plinius de pardis: *quidam ab his pantheras ſolo candore diſcernunt.* quia ſcilicet pantheris in candido maculæ pardis in cærulo. alij pardos mares eſſe, pantheras fœminas credidere. Idem Plinius: *Nunc varias & pardos qui mares ſunt appellant in eo omni genere creberrimo in Africa Syriáque.* quod verum eſt. Pardi maſculi, & in cærulo oculatis maculis varij: pantheræ fœminæ, & in candido notatæ orbiculis. ex pardo & leæna leopardi. certe vox *pardus* ex Græco πάρδαλις, quæ pantheram ſignificat. & ipſa ab antiquo πάρδος producta eſt. Græci inter πόρδαλιν & πάρδαλιν, ita diſtinguunt vt mas dicatur πόρδαλις, qui Latine *pardus*: fœmina verò πάρδαλις, quam Latini propriè *Pantheram* vocant. apud Athenæum lib. v. in pompa Philadelphi, παρδάλεις & πάνθηρες quaſi diuerſæ ſeorſim procedunt: παρδάλεις δεκατέσσαρες, πάνθηρες δέκα ἕξ. Pollux: παρδάλεις τε καὶ πάνθηρες. ſed aliud diſcrimen non eſt, præter illud quod Plinio notatum. Latini *Pantheras* paſſim vertunt, quas Græci παρδάλεις vocant. πάνθηρ videtur appellatus, quaſi Πανὸς θὴρ, Panis fera. quia in delicijs Pani & Baccho vt Lynces & Tygres. πάνθηρ vt σκυρόθηρ. Arcadius Grammaticus: καὶ τὸ πάνθηρ καὶ σκυρόθηρ ἀπὸ μονοσυλλάβων. in ſcenis veterum verſatilibus ſemper ante Bacchi pedes fingebatur parua panthera. Hero περὶ αὐτοματοποιητικῆς: ἐν μέσῳ τῦ ναΐσκου ζώδιον Διονύσου ἐφέστηκεν, ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ θύρσον κατέχον, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ σκύφον. παρακαθίζεται δὲ πανθήρισκος πρὸς τοῖς τῦ Διονύσου ποσίν. & paulo poſt: καὶ ἐκ μὲν τῦ θύρσου τῦ Διονύσου ἤτοι γάλα ἢ ὕδωρ ἐκπυτισθήσεται, ἐκ δὲ τῦ σκύφου οἶνος ἐκχυθήσεται ἐπὶ τὸν ὑποκείμενον πανθήρισκον. inter Satyricas porro veſtes & pãtherinam pellam recenſet Pollux, τὴν παρδαλῆν. ἡ δὲ σκευὴ σατυρικὴ νεβρίς. αἰγῆ ἣν ἢ ἰξαλῆν ἐκάλουν, καὶ τραγῆ, καί που ἢ παρδαλῆ ἐνυφασμένη. ita enim ille locus legendus. quia raræ Pantherinæ pelles, nec ſemper ad manum harum loco ſumebant textiles quæ macularum varietate veras Pantherinas imitarentur. πάρδαλιν itaque Græci vocant quæ Latinis *Panthera*, quam vocem frequentius vſurpant, quam τὸ πάνθηρ, quæ idem illis ſignificat. videntur & eam vocaſſe πανθήρισκον ab eadem ratione, & Poëtæ præcipuè quorum eſt & illud πάνθηρ. Malè ergo qui Pardos à Pantheris toto genere faciunt diuerſos, quod paulò poſt pluribus.

A *Aconito carnes illinunt.*] Plinius: *Pantheras perfricatas carnes aconito, venenum id eſt, barbari venantur.* ita libri. correxerunt: *perfricata carne aconito.* non debuere. *fricare carnes aconito* rectum eſt, fricando καὶ τῇ τρίψει perducere. ita potius quam quod poſuit Solinus, *illinere.* herba ipſa aconito fricabant carnes, non illinebant, quod vnguinis proprium. *tangere aconito carnes*, alibi dixit Plinius. Pollux aconitum miſceri carnibus ſolitum, ait, & Pantheras τῇ διαρροίᾳ κατέχεσθαι, cum ceteri omnes ſcribant, angina ex eo perire. vnde παρδαλιαγχὲς aconito nomen. καὶ φάρμακον ἀκόνιτον συμμίξαντες αὐτοῖς, τὸ μὲν θηρίον διαρροίᾳ κατέχεται.

B *atque ita per compita ſpargunt ſemitarum*] compita ſemitarum vocat, loca vbi multæ competunt, & concurrunt ſemitæ. atque inde *compitum* quaſi *cómpetum* à competo. in antiquiſſimis membranis Prudentij ſemper *competum* ſcribitur. ſed & *compito* pro *competo* dicebant veteres. vt *pertiſus* & *diſtiſus.* idem alibi *concurrentium viarum compita* dixit, quo multæ ſcilicet viæ competerent, vt triuia & quadriuia. Gloſſæ: *competit*, συντρέχει, συντρέχει. Iunius Philargyrus: *compitum, vt Trebatio placet, locus ex pluribus partibus in ſe, vel in*

C *eaſdem partes ex ſe vias atque itinera dirigens, ſiue is cum ara, ſiue ſine ara, ſiue ſub tecto, ſiue ſub diuo ſit, vbi pagani agreſtes buccina conuocati ſolent certa inire concilia. hinc & lares compitalicij & feriæ compitalicia.* quæ verba Trebatij apud Philargyrum vulgo deprauatiſſima ſic emendauimus. in triuijs & quadriuijs ædes erant poſitæ, in tres partes, ſi triuium eſſet; in quattuor, ſi quadriuium, apertæ, ad quas conueniebant pagani ex locis vicinis ſacra facturi. Hæc & *compita* dicebantur. vnde *pertuſa compita* Perſio, peruia & in plures partes patentia. vetus Scholiaſtes compita interpre-

D tatur, *loca in quadriuijs quaſi turres, vbi ſacrificia, finita agricultura ruſtici celebrabant.* hinc τριόπιον Herodis in via Appia, ſic appellatum quod in triuio conſtitutum in tres partes pateret, & tres ὀπὰς haberet, vt alibi explicauimus, & nihil verius. nam vt idem vetus Interpres notat, *compita non ſolum ſunt in vrbe loca, ſed etiam via publica ac diuerticula aliquorum confinium, vbi adiculæ conſecrantur patentes.* quia vero τριόπια in Græcia loca erant à Triopa denominata, Herodes in carmine quo cõſecrationem loci ſui peregit, τριόπιον illud ἐπώνυμον finxit. antiqui Triopæ quem Ceres

E ob exciſum nemus ſibi ſacrum, fame affecit. Hoc enim de Triopa ipſo non de Eryſicthone tradunt Diodorus Siculus & Hyginus. quod ibi monere omiſimus. at τριόπιον reuera dictum quod in tres partes eſſet peruium, & in triuio conſtitutum.

quam vbi eſa ſunt] ita repoſuimus è libris. id eſt, quas vbi ederunt. ſic *cenſus eſt* pro cenſuit. & ſuprà, *crines tonſus eſt* pro totondit. in pleriſque codicibus ſcriptum erat, *quæ ſublaſa ſunt,* expreſſit veſtigiis veræ lectionis.

ideo gramen Παρδαλιαγχὲς appellauerunt] li-

bri: *ideo gramini nomen Pardalianchen dederunt.* ſic videtur παρδαλιάγχην aconitum vocaſſe, hoc eſt pantherarum anginam, vt κυνάγχη dicebatur, canum angina. Græci παρδαλιαγχὲς adiectiuè vocant, Nicander, Dioſcorides alij. at ἡ παρδαλιάγχη, angina vel angor pardorum.

P.38.A. *adeo vt eiectis interaneis mortem diu differant*] Plinius: *alias viuacitatis adeo lenta, vt eiectis interaneis diu pugnet.* ita libri. nam formis excuſi habent tantum: *vt eiectis interaneis pugnet.* ex eo] noſter mortem diu differre eas ſcripſit, quod non idem eſt.

in his ſilueſtribus & pardi ſunt] ſilueſtria vocat, τὰ ἄγρια. *ſiluatica* alij. vnde noſtrum *ſauuage.* nam *ſeluaticum* & *ſaluaticum* etiam infima ætas ſcripſit. Trebellius Pollio de Odenato: *qui à prima ætate capiendis leonibus & pardis & vrſis ceteriſque ſilueſtribus, ſudorem officij virilis impendit.* Pardos autem diuerſi generis à pantheris facit, in eoque à Plinio & veritate diſſentit, & ſecum ipſe pugnat. Nam cum ſuprà dicat pantherarum tergum vel cærulum vel album oculatis ex fuluo circulis diſtingui, tam pardos quam pantheras comprehendit. ſiquidem pantheræ propriè acceptæ candidam tergi ſupellectilem habebant, fuluis orbiculis pictam. ideo Plinius ex quorumdam ſententia pantheras à pardis ſolo candore diſcerni tradit, nec aliam eſſe differentiam. ſanè non aliud diſcrimen inter pardum & pantheram, quam quod Græci ponunt, inter πάρδαλιν, & πάνθηρα. Athenæus: παρδάλεις δεκατέσσαρες, πάνθηρες δέκα ξ. nã πάρδαλις eſt pardus: πάνθηρ, panthera. at paſſim Latini τὰς παρδάλεις etiam pantheras reddunt. Pardi ſiue παρδάλεις pellem ceruleam fuluis oculis variatam geſtabant. vnde *virides Pardi* Claudiano, id eſt cærulei. atque hi mares erant, vt pleriſque viſum: idem Claudianus de leopardis loquens:

—— *cum forte leæna*
Nobiliorem vterum viridis corrupit adulter.

Γλαυκὴν πάρδαλιν Pollux dici notat, quod de cæruleo pardo accipiendum. Romani teſte Plinio *varias* & *pardos* in eo genere appellabant mares: fœminas vero *pantheras*: & *varias* quidem κατ' ἐξοχὴν pardos mares ſic vocabant, quia pulchriores, & magis coloribus variati. Gloſſæ: *varia*, πάρδαλις, ποικίλη. legitur apud eumdem Plinium: *primum Scaurum Ædilitate ſua varias centum quinquaginta vniuerſas miſiſſe, Pompeium Magnum quadringentas decem, Diuum quadringentas viginti.* hoc magnum *tot varias* id eſt tot pardos, & mares omnes miſiſſe, ideo notatum. magis enim magnificum, quam ſi totidem fœminæ, id eſt pantheræ, vna miſſione eſſent editæ. & alias miſſio huiuſmodi ſilueſtrium animalium per ſexus diſcreta fiebat. hinc in Vitis imperatorum ſæpe legere eſt, centum leones vna miſſione editos, & centum leænas. vt apud Vopiſcum in Probo: *editi centum Leopardi Libyci: centum deinde Syri: editæ centum leænæ.* additur ibidem. edidit alia die in Amphitheatro vna miſſione centum Leones iubatos. ſic *variæ* ſunt pardi,

A pantherarum ſcilicet maſculi. certè πάρδαλιν Latini *pantheram* vertunt. παρδαλιαγχὲς Græcis aconitum dicitur, quo pantheræ necantur. ita Plinius alijque. Horatius:

Diuerſum panthera genus confuſa camelo.

Camelopardalim intelligit. ergo πάρδαλις panthera. Gloſſæ: πάρδαλις, *Panthera.* at πάρδαλιν & pardum eumdem eſſe ratio nominis probat. ſic pardus & panthera, idem genus non diuerſum, vt Solinus autumat, qui & ſibi ipſi contradicit. pardos porro etiam vocabant ex pardo & leæna genitos, qui propriè *leopardi*: hi leonis colore, maculas ha-
B bebant vt pardi. Claudianus:

Obuia fulminei properent ad vulnera pardi
Semine permixto geniti. & paulo poſt:
Hi maculis patres referunt, & robore matres.

Lampridius in Heliogabalo: *ebrios amicos plerumque claudebat, & ſubito nocte leones & leopardos, & vrſos exarmatos immittebat, ita vt expergefacti in cubiculo eodem leones, vrſos, pardos cum luce inuenirent.* pardos & leopardos pro eodem animali poſuit. nec dubium eſt hoc loco Solinum pardos pro leopardis vſurpaſſe, cum dixit pardos à pantheris ſecundum genus eſſe. nam certè leopardi ſecundum à pan-
C theris genus, ex pardo quippe & leæna geniti. ſecundum etiam genus à leonibus ex vtroque genere mixti. ſi muli ſecundum genus ſunt ab equis & aſinis. ſed quod ſequitur adulterinis eorum coïtibus degenerari partus leænarum, id pardis hoc eſt τοῖς παρδάλεσι, non leopardis conuenit. ſic dare ſolet auctor iſte: diuerſas res & ſententias ſæpe in vnum miſcet. circulatores etiam hodierni qui animalia exotica circumferunt, leopardos pro pardis & pantheris & contra nobis obtrudunt.

& leones quidem procreantur, ſed ignobiles] non leones ſed leopardi, qui & pardi dicti,
D quod patres pardos haberent, matres leænas. nec leones vnquam tales appellati. ſed vt ſolet alìorſum Plinij verba interpretatus eſt, qui ita ſcribit: *leoni præcipua generoſitas, tunc cum colla armoſque veſtiunt iubæ. id enim ætate contingit leone conceptis. quos vero pardi generauere ſemper inſigni hoc carent, ſimili modo fœminæ.* non dicit Plinius leones eſſe, aut appellari quos pardi generauere, vt hic accepit. παρδαλέων nomine apud Græcos comprehenduntur, vt Latinè etiam pardi ſolent vocari. maculoſi enim ſunt vt pardi. Vox autem *leopardus* tota
E eſt Latina non Græca, ex duabus Latinis compoſita, *lea* & *pardus.* nam *leam* pro leæna dixerunt veteres. Gloſſæ: *lea*, λέαινα.. ita ſcribendum. μιξοπαρδάλεις tamen etiam apud Græcos legi, ſed leones appellari abſolutè non legi, nec verum eſt.

degenerantur partus leænarum] nouè dictum. id eſt, corrumpuntur & degeneres fiunt. ergo *degenerare* huic auctori eſt, non degenerem fieri, ſed facere, in actiua ſignificatione. ita & loquutus eſt Capitolinus in Opilio Macrino: *ſiquidem ſolus Marcus nomen illud ſanctum vita genere auxiſſe videtur, verus*

Digitized by Google

autem degeneraſſe. ita nunc malim quam quod olim placuit, *degeniaſſe.* idem in Gordianis: *vita ſua hac tamen fortitudinem animo nunquam degenerauit.* his locis *degenerare* eſt degenerem reddere.

Ad cap. XVIII.

Pag. 38. B. *quoniam in Ponticis rebus ſumus*] vide ineptiam & ἀβλεψίαν noſtri auctoris. Hæc de ortu marium internorum, vt cetera omnia habet à Plinio qui libri IV. cap. XIII. de Ponti inſulis tractans, vbi aliquot ex his enumerauit, ſtatim ſubijcit: *non eſt omittenda multorum opinio, priuſquam digrediamur à Ponto, qui maria omnia interiora illo capite naſci, non Gaditano freto exiſtimauere.* & rectè quidem ille, nam in Ponto eſt, & de rebus Ponticis loquitur. hic vero ſuperiori capite cum de Hyperboreis, Riphæis montibus, Hyrcanis, & Arimphæis tantum diſſeruerit, nihil de Ponto aut Ponticis nationibus dixerit. aliena loquitur, & mentitur, aſſerens in Ponticis ſe rebus eſſe. nec dicendum, quoniam hoc capite de Ponto tractaturus ſit, ideo hac illum vti oratione: etenim toto capite nihil narratur quod ad Pontum pertineat præter Apolloniatarum inſulæ & Achillis mentionem. ſed non ſolum res, verum & verba ipſa ita à Plinio mutuatur, vt plerumque nullo iudicio vtraque vſurpet, & non ſuo loco ponat.

quam eliquia irrumpentis Oceani] ſic habent meliores libri: nam quod habetur in editionibus, *quam inundationem irrumpentis Oceani*, ex διορθώσει eſt. quod & ipſum rectum. ſic & paulo poſt loquitur: *omnem illum fluorem aiunt à Ponticis faucibus inundare.* quod mutauit, quia nimis in propinquo repetitum. *eliquia* ſunt διυλισμοί. *eliquare*, διυλίσαι & διηθῆσαι. percolare nimirum & ſacco purgare. Gloſſæ: *liquatur*, διηθεῖται. Seneca lib. III. Nat. Quæſt. de quodam fonte: *fœda quædam turbidus ex imo* D *fundit, donec liberatus eliquatuſque eſt.* maria ex Oceano arctis faucibus terras intrantia quaſi eliquari & colari dicit. hinc *eliquia irrumpentis Oceani* ea vocauit. certè *eliquia* appellat, quæ Græcè ἐκρύσεις. Hanc enim vocem in eadem re deſignanda vſurparunt, & *inundationes* ἀναχύσεις θαλάττης. qua voce Plinius & pro acceſſibus maris vtitur.

enim ſpiritu peruadente] eorum opinionem ſequitur, qui Oceanum quaſi corpus quoddam viuum ſpirare, mundique nares in eius profundis conſtitutas exiſtimabant, ex eaque ſpiritus reciprocatione acceſſus & receſſus fieri in maribus internis. qua de re videndus Strabo. ex hac ſententia mare molle ſpirans appellauit. idem in verſibus Ponticôn quorum extat fragmentum, cum hoc initio:

Tethya marmoreo fœcundam pandere Ponto
Et ſalis æquoreas ſpirantis molle cateruas.

ita legendum: nam malè editum eſt:

Et ſalis æquorei ſpirantes mole cateruas.

quod ineptum eſt. nam *ſal æquoreus* idem eſt ac ſi dicas, *mare æquoreum.* hinc terras quæ

A maris æſtibus alluuntur, *mari adſpirari* infra dicit.

quod æſtus è ponto profluus nunquam reciprocetur] Plinius: *haud improbabili argumento, quoniam æſtus ſemper è Ponto profluens nunquam reciprocetur.*

Ad cap. XIX.

inſula Apollinitarum] ſcribe: *Apolloniatarum.* nam Græci, Ἀπολλωνιᾶται. Plinius: *citra Iſtrum Apolloniatarum vna LXXX M. à Boſporo Thracio ex qua M. Lucullus Capitolinum Apollinem aduexit.* ita loquitur quaſi plures ſint inſulę Apol-
B loniatarum. Ex Apollonia Ponti vrbe ſimulacrum illud ſiue Coloſſum Apollinis Capitolini à Lucullo tranſlatum fuiſſe idem Plinius alio loco memorat. Apolloniam illam inſulam nemo quod ſciam appellat. Mela: *atque vbi Pontus alterum ſui flexum angulo finit magna Apollonia.* Ptolemæus huius Apolloniæ in Thracia meminit, & inter vrbes recenſet, non inſulam dicit fuiſſe. rem decidere videtur Strabo tradens Apolloniam, τὸ πλέον τοῦ κτίσματος ἱδρυμένον ἔχειν ἐν νησίῳ τινί, ὅπου ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. ex eo Stephanus in voce Ἀπολλωνία, vbi plures hoc nomine vrbes recenſet δευτέρα, inquit, ἐν νήσῳ πρὸς τῷ Σαλμυδησσῷ, ἀποικία
C Μιλησίων καὶ Ῥοδίων. de iſta intelligit. ἐν νήσῳ eſſe dicit non νῆσον appellat. & certè vt iam dixi, nemo veterum Apolloniam illam inſulam appellauit. libri veteres apud Stephanum verba illa non habent, ἐν νήσῳ. ſed quænam ea inſula, aut quo nomine fuit, quæ Salmydeſſo propinqua, & templum Apollinis habuit? Etenim ſi Apollonia vrbs in inſula erat, celebrem & nominatam eam oportet inſulam fuiſſe. an Apollonia vocabatur eodem cum ipſa vrbe nomine? ita quidem videtur ſentire Plinius, qui Apolloniatarum inſulam vocat. ſed & lib. VI. cap. XII. inſulas Ponti quæ & in Aſiæ littoribus
D ſunt, numerans ita ſcribit: *Cyanea, deinde Apollonia Thynnias dicta, vt diſtingueretur ab ea quæ in Europa.* id eſt, ab hac Apolloniatarum inſula, quam in manibus habemus. atqui non inſulam nec in inſula ſitam hanc Apolloniam Europæ tradit Strabo, ſed τὸ πλέον τοῦ κτίσματος in parua inſula habere, magna ſui parte in inſula conditam eſſe. ergo reliqua pars in continente fuit. ſic parte ſui inſula, parte vero terra continua fuerit Apollonia. quod ego demiror. Reſtat illud quærendum, quo nomine dicta ſit illa inſula in qua Apollonia dimidiata condita eſt. quid ſentiam,
E paucis abſoluam. Apollonia Thynnias inſula Ponti in Aſia ſic appellata quod eſſet Apollini ſacra. in ea Apollini aram ſtatuiſſe Argonautas canit Apollonius lib. II. huius meminit Arrianus in Periplu Ponti: καὶ Ῥήβας εἰς Ἀπολλωνίαν νῆσον μικρὰν, ὀλίγον δ' ἀπέχουσαν τῆς ἠπείρου. *Thynnias*, dicitur Pomponio, lib. II. cap. VII. *Thynias Mariandynorum finibus proxima, vrbem habet, quam quia Bithyni incolunt, Bithynida appellant.* alijs *Apollonia Thynias* ad diſtinctionem alterius Apolloniæ quæ in Europa, vt inquit Plinius. Cæterum Apollonia illa Europæa,

Digitized by Google

non inſula fuit vt iſta, nec opus hac diſtinctione, & fallitur Plinius. Apolloniæ porro Ponticæ vrbi in Europa ſitæ, quam & Magnam indigetat Mela, Thynias vicina fuit, non inſula, ſed promuntorium. Θυνιὰς ἄκρα Ptolomæo: Arriano: Θυνιὰς ἀκτή. Hæc Apolloniatarum finibus contermina. Marcianus Heracleota:

> Εἶτ' Ἀλμυδησσὸς ἄκρα συνάπτει Θυνιάς,
> Τῆς Ἀστικῆς Θρᾴκης ὑπάρχουσ' ἐσχάτη·
> Μεθ' ἣν πόλις ἐστὶ σύνορος ἡ Ἀπολλωνία,
> Ταύτην δὲ πρότερον ἔτεσι πεντήκοντά που
> Κτίζουσι τῆς Κύρου βασιλείας τὴν πόλιν
> Εἰς τοὺς τόπους ἐλθόντες οἱ Μιλήσιοι.

nuſquam heîc memorat Apolloniatarum inſulam Marcianus. Thyniadem Strabo Apolloniatarum in regione ponit his verbis: ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἔστι Θυνιὰς ἡ Ἀπολλωνιατῶν χώρα, καὶ Ἀγχιάλη καὶ αὐτὴ Ἀπολλωνιατῶν. Ouidius:

> *Thyniadoſque ſinus, & ab his per Apollinis vrbem*
> *Vecta ſub Anchiali mœnia findat iter.*

ita ſcribendum, non *Thyniacos*. vbi promuntoria, ibi & ſinus: nam promuntoria ſinus faciunt. *Thyniados ſinus*, οἱ κόλποι τῆς Θυνιάδος ἄκρας. littus illud & promuntorium iuxta Strabonem in Apolloniatarum finibus. ſuſpicôr igitur, cum idem Strabo dixit Apolloniam maiore ſui parte in parua inſula poſitam fuiſſe, nominis errore inductum ita ſcripſiſſe, ac de altera Thyniade cogitaſſe, quæ & parua inſula fuit, μικρὰν νῆσον vocat Arrianus. in qua & Apollinis ἱερόν, à quo & ipſa inſula Apollonia appellata. Inde & Plinius errorem hauſit de Apolloniatarum inſula, quam & quidem non vnam vult fuiſſe. Certè nullus veterum extat, qui inſulæ vllius meminerit, vel Apolloniæ vrbi, vel illis locis vicinæ. vrbem maritimam fuiſſe non inſulam inter omnes conuenit. Arrianus qui diligentiſſimè periplum Ponti perſequutus eſt, & locorum ſtadiaſmos appoſuit, nullam inſulam prope Apolloniam agnoſcit. Cherroneſum ſexaginta ſtadiis ab ea collocat, his verbis: ἐκ δὲ Ἀπολλωνίας εἰς Χεῤῥόνησον στάδιοι ἑξήκοντα, ὅρμος ναυσίν. καὶ ἐκ Χεῤῥονήσου εἰς Αὐλαίου τεῖχος, πεντήκοντα καὶ διακόσιοι. ἐνθένδε εἰς Θυνιάδα ἀκτὴν εἴκοσι καὶ ἑκατόν. vrbs erat hoc nomine in littore, vt videtur, χεῤῥονησίζουσα. inter Apolloniam, & Thyniada ponit Cherroneſum illam, & Αὐλαίου τεῖχος. Ptolemæus vero pro Cherroneſo & Αὐλαίου τείχει, in eo ſpatio recenſet Τίνζον & Περονπικόν hoc modo: Ἀγχίαλος. Ἀπολλωνία, Τίνζυ, Γερονπικόν, Θυνιὰς ἄκρα. quæ corruptiſſima eſſe nemo poſſit dubitare. Τίνζος vrbs Thraciæ, ſed mediterranea, cuius & paulo poſt ἐν τοῖς μεσογείοις meminit. puto igitur apud Ptolemæum reponenda locorum nomina quæ ponuntur ab Arriano inter Thyniadem & Apolloniam. nec enim alia poſſunt eſſe. quare ſic ſcribendum: Ἀπολλωνία. Χεῤῥόν. Αὐλαίου τεῖχος. Θυνιὰς ἄκρα. breuiatum illud χεῤῥόν. pro χεῤῥονήσου, vt ſæpe apud Græcos. ſic πτ. pro πτολεμαῖος. vt ad rem redeam, nequaquam mihi dubium eſt, quin Strabo & Plinius Apollo-

A niam & Thyniadem Europæam, cum Apollonia Thyniade Aſiatica aliud agentes confuderint, cum hæc inſula fuerit, illa vero maritima vrbs tantùm. Ammianus lib. XXII. de Europæa: *Iſtros quondam potentiſſima ciuitas, & Tomi & Apollonia, & Anchialos & Odiſſos, aliæ præterea multæ quas littora continent Thraciarum.* Dixerit aliquis fortaſſe per inſulam Apolloniatarum intellexiſſe Plinium Χεῤῥόνησον illam, quæ vicina Apolloniæ ab Arriano ſtatuitur. nam cum Θυνιάδα quæ longius ab Apollonia remota eſt, in Apolloniatarum agro cenſeat Strabo, Cherro-
B neſum longè propinquiorem ad eoſdem ſpectaſſe veriſimile ſit, & auctores plerumque peninſulas pro inſulis numerant. multa tamen ſunt, quæ opponi poſſunt. Hæc diſcutiant alij quibus abundat otium.

Pag. 38. D. *Ante Boryſthenem Achillis inſula eſt*] hic locus ex duobus Plinianis factus. vide lib. IV. cap. XIII. & lib. X. cap. XXIX.

quam ædem nulla ingreditur ales] contrarium ex Arriano conſtat qui in Periplu Ponti ſcribit aues quotidie intrare ædem Achilli ſacram, eamque pennis ſuis roru-lentis aſpergere. & aues illas dicit eſſe, ga-
C uias, mergos, & marinas cornices. ὄρνιθες δὲ πολλοί, inquit, αὐλίζονται ἐν τῇ νήσῳ, λάροι καὶ αἴθυιαι καὶ κορῶναι αἱ θαλάσσιαι τὸ πλῆθος οὐ σταθμητοί. οὗτοι οἱ ὄρνιθες θεραπεύουσι τοῦ Ἀχιλλέως τὸν ναόν. ἕωθεν ἑκάστης ἡμέρας καταπέτονται εἰς τὴν θάλασσαν. ἔπειτα ἀπὸ τῆς θαλάσσης βεβρεγμένοι τὰ πτερὰ σπουδῇ αὖ εἰσπέτονται εἰς τὸν ναὸν καὶ ῥαίνουσι. quid tam è diuerſo pugnans? ſed nec Plinius hoc dicit, aues nullas ingredi ædem Achillis, à quo tamen habet, quidquid habet noſter. verba eius hæc ſunt: *perdices non tranſuolant Bœotiæ fines in Atticam: nec vlla vis in Ponto inſula qua ſepultus eſt Achilles, ſacratam ei ædem.* repetendum ex ſuperioribus, *tranſuolant*. ait igitur
D nullam auem tranſuolare ædem Achilli ſacram, id eſt volatu tranſcendere, ὑπερπέτεσθαι. in ædem ingrediuntur aues, ſed eam nunquam ſuperuolitant. quidam libri manu correctorum interpolati verbum *infeſtant* inſertum habent hoc modo: *infeſtant ſacratam ei ædem.* ſed libri meliores eam non agnoſcunt. & rectè. Antigonus Caryſtius cap. CXXXIV. ἱστορεῖται δὲ καὶ περὶ τὴν Λευκὴν νῆσον μηδὲν ὑπεραίρειν δύνασθαι τῶν ὀρνέων τοῦ ἱεροῦ τοῦ τοῦ Ἀχιλλέως· *nullam auium volatu tranſcendere poſſe Achillis ædem in Leuce inſula.* quæ Plinij ſententia eſt, à qua longè abit Solinus. ex his
E poteſt perſpici quid fidei & auctoritatis mereatur noſter Grammaticus.

Oceanum Septentrionalem] ineptè antea in editionibus habebatur; *Oceanum Septentrionalem ex ea parte qua à Paropaniſo amne Scythiæ alluitur.* quaſi Oceanus aut maria dicantur fluminibus allui, quo nihil abſurdius. repoſuimus, vt in libris fuit: *qua à Paropaniſo amne Scythia alluitur.* & confirmat Plinius his verbis quæ Solinus tranſcripſit: *Septentrionalis Oceanus, Amalchium eum Hecatæus appellat, à Paropaniſo amne qua Scythiam alluit,*

Digitized by Google

quod nomen eius gentis ſignificat congelatum. ſequentia etiam ab eodem Plinio, loco eodem.

P.38. E. *vltra Rubeas id quidquid eſt Croniũ nominant*] libri: *Cronium nominat.* idem nimirum Philemon, non enim Scythæ. Plinius: *vltrà deinde Cronium.*

mare autem Caſpium] à Ponto ad Septentrionalem Oceanum, ad Oceano ad mare Caſpium, deinde à Caſpio in Septentrionem & Europam tranſilit, & omnia deſultorio more tranſigit, eodem tempore in Aſiam ex Europa, & ex Aſia in Europam migrans & remigrans.

vltra Maſtagetas & Apellæos Scythas] cur ex innumeris ferè populis qui in illo tractu ſunt, & quos Plinius, recenſet, ſolos heîc memorat Maſſagetas, & Apellæos Scythas, præcipuè quum Apellæos ibi interiiſſe idem Plinius dicat? *ibi Napæ interiiſſe dicuntur & Apellæ.* Præterea quomodo intelligendum quod ait ex altero Ponti latere mare Caſpium eſſe vltra Maſſagetas & Apellæos? an inter Pontum & Caſpium mare Maſſagetæ? ita ſonant hæc illius verba. atqui contrarium in vero eſt. nam vltra Caſpium verſus Orientem Maſſagetæ. Strabo, Ptolemæus, Dionyſius, alij. vide Plinium lib. VI. cap. XIII. errat Solinus.

& Apellæos Scythas] libri omnes noſtri: *Apalæos.* Plinio *Apellæi.* notat Vinetus in antiquis codicibus Plinij *Apalæos* & *Apulæos* ſcribi. legi apud Græcos, Ἀπαλαίους. Solinus infrà *Apalæos* quoque vocauit cap. XLIX. *è quibus celeberrimi ſunt Maſſagetæ, Eſſedones, Satarchæ, & Apalæi.* ita enim libri ibi legunt, & de iiſdem intelligit populis.

dulce hauſtu Alexandro magno probatum eſt] Inculpati libri & fideliori manu ſcripti præferunt: *eſſe in Aſiatica plaga duce Alexandro magno probatum eſt.* qui mangonum manu attrectati & contaminati ſunt, habent: *dulce hauſtu ſicut duce Alexandro Magno probatum eſt.* alij aliter. ſcribe: *dulce Alexandro Magno probatum eſt.* ſic Salluſtius de mari Pontico: *mare Ponticum dulcius quam cetera.* ſequitur ſtatim: *mox Pompeio Magno, qui ipſis hauſtibus periclitari fidem voluit.* ita variauit, quod Plinius ſic conceperat: *hauſtum ipſius maris dulcem eſſe & Alexander Magnus prodidit, & Marcus Varro talem perlatum Pompeio iuxta res gerenti, periclitari fidem voluit.* ad oram Regij, *pernoſcere fidem voluit.* quod vel ex gloſſa eſt ex priore editione. hoc verius. *periclitari naturas locorum* ſupra dixit.

per idem tempus eidem Magno licuit ex India diebus octo à Bactris vſque Icarum flumen peruenire] Pompeium Magnum in Indiam nauigaſſe, & ex India ſeptem aut octo diebus ad Bactros rediiſſe, nuſquam in hiſtoria Romana mihi lectum eſt, nec id Plinius dicit, quem Solinus non intellexit. ſic enim ille: *adijcit idem Varro, Pompeij ductu exploratum in Bactros ſeptem diebus ex India perueniri ad Icarum flumen, quod in Oxum influat.* mens Plinij eſt, A cum Romani ductu Pompeij ibi locorum ad Caſpium ſcilicet mare cum Mithridate, vel Tigrane bellum gererent, exploratum illis eſſe ſeptem diebus ex India Bactros vſque ad Icarum flumen perueniri poſſe. quod Solinus ita accepit, quaſi Pompeius ipſe cum exercitum ex India in Bactros ſeptem diebus peruenerit. quod prorſus αὐτόφωρον eſt. præter auctoris hallucinationem multis alijs vitijs hic locus inquinatus eſt. nec enim graui menda caret quod heîc dicitur ex India à Bactris ſeptem diebus perueniri. numquid Bactri in India? ita tamen B omnes editi, quod iure mireris. legendum è Plinio & libris: *ex India diebus octo ad Bactros vſque ad Icarum flumen peruenire.* ne fluminis quidem nomen ſatis ſincerè concipi arbitror: nullus quippe amnis Icarus ἐν Βακτριανῇ. ita vocatur & Plinio. ſed quis Plinium audeat ſatis ſanum aſſerere, præſertim cum aliter in eius libris huius fluminis nomen ſcriptum extet. ita enim in optimo Rigaltiano ſcribitur: *perueniri ad Achrum flumen quod in Oxum influit.* conijceret aliquis emendandum: *ad Ochum flumen.* nam Ochus, Ὦχος Bactrianæ flumen quod influit in Oxum. C aliter tamen legiſſe Solinum certum eſt, ſi fides eius libris, qui omnes partim *Dalierum*, partim *Dalerum* exhibent. ergo ita legerit in Plinio: *perueniri Dalierum flumen quod in Oxum influit.* ſic certe authores hoc verbo vtuntur ſine præpoſitione: *peruenire aliquem locum.* Ouidius:

— *aures non peruenientia noſtras.*

ſed vbi apud Bactros *Dalierus* amnis? eum eſſe puto quem Δάργιδον vocat Ptolemæus, & influere in Oxum dicit: καὶ ὁ Δάργιδος ὃς συμβάλλει τῷ Ὤξῳ. *Dalgedus* aut *Dalgidus* corruptè in libris inoleuit, *Dalierus.* nam I. & G. ſæpe D inuicem mutari alibi obſeruamus. & fortè Δάργιλος apud Ptolemæum vocari debet vt Δ & Λ ſæpenumero confunduntur. inde tranſpoſitis litteris, vt amat fieri in iſtis locorum nominibus *Dalgerus*, & inde *Dalierus.*

Itinere terreno ſubuectis nauibus] prodigiosè mirum eſt quod heîc legitur. Plinius ſcribit ex flumine Dargilo, quod in Oxum influit, Indicas merces per Caſpium mare ſubuehi poſſe in Cyrum amnem, qui fines Iberiæ & Armeniæ interluit. ex Cyro porro amne quinque dierum tantum iter eſſe terrenum vſque ad Phaſin: inde in Pontum deuehi. E verba eius hæc ſunt: *& ex eo per Caſpium in Cyrum ſubuectas quinque non amplius dierum terreno itinere ad Phaſin in Pontum Indicas poſſe deuehi merces.* mari ſemper aut fluuijs merces illas Indicas ſubuehi dicit, excepto quinque dierum tantum itinere, quod terra faciundum à Cyro fluuio vſque ad Phaſidem. quæ noſter Grammaticus ita heîc expreſſit: *itaque à Cyro diebus non amplius quinque, itinere terreno ſubuectis nauibus ad alueum Phaſidis pertendi.* ſic enim ſcribendum, non *pertendit*, vt perperam habetur in omnibus excuſis. nimirum intellexit à Cyro ad Phaſim terreſtri itinere

Digitized by Google

quinque dierum, naues ipſas ſubuehi. nec A enim aliter eius verba capere licet. monſtranda ſtupiditas, & par vtique monſtro. nauibus merces ſubuehuntur per mare ad flumina, aut per flumina ad mare, non autem ſubuehuntur naues terreſtri itinere. Argonautas poëtæ canunt duodecim dierum itinere nauem ſuam de mari in mare ſubuectaſſe. an inde exemplum ſubuehendarum terra nauium ſumpſerit Grammaticus, neſcio. illud ſcio ſuprà quam dici poſſit, hallucinatum eſſe, ac ludibrium debere.

Pag. 39. A. *in Pontum vſque Indos aduehi*] non Indos, ſed Indicas merces, nec aduehi, ſed aduehi poſſe ex Varrone tradit Plinius. B quorum magna differentia eſt. refert ex Varrone Plinius Mithridatico bello iuxta Caſpium mare res gerente Pompeio, exploratum eſſe diebus ſeptem ex India perueniri in Bactros ad flumen Dalgirum, quod in Oxum influit, vt ipſe Oxus in Caſpium. eo explorato obſeruabat Varro merces Indicas eo itinere in ſolum Romanum apportari poſſe. nam ex Oxo per Caſpium mare in Cyrum flumen ſubuectas, quinque non amplius diebus terreno itinere ad Phaſim in Pontum poſſe deuehi. non dicit aliquãdo ſic deuectas fuiſſe, tantum abeſt, vt per Phaſi- C dis excurſus in Pontum vſque Indos aduehi liquido probatum eſſe ferat, quod hic aſſerit. Concedamus, quod verũ tamen non eſt, merces Indicas eo cataplo per Pontum aliquãdo Romanis importari ſolitas, non ipſos Indos eas aduexiſſe credendum eſt, ſed mercatores in Indiam nauigantes, quos Ἰνδοπλόους Græci vocarunt. ridiculum itaque & falſum quod de Indis aduectis in Pontum heic dicitur. Vinetus ediderat: *per cuius excurſus in Pontum vſque venientes India liquido probatum eſt inuehi poſſe*. ita & Camers. reliquæ editiones: *venientes in India*, quæ ſomnia ſunt correctorum. D Princeps editio & libri habent, vt nunc edimus: *Indos aduehi liquido probatum eſt*. nec aliter in ſuis inuenit Delrius. hoc itaque adnumeretur Solini παρόραμα, quæ notamus iam, non miramur.

à littore Scytharum in inſulam Balthiam] iam de Aſia in Europam. libri Soliniani ſcribunt, *Abalciam inſulam*. Excerpta Plinij quæ vidimus antiqua, *Balciam*. nec ſecus ſcripta manu exemplaria.

nec longe Oonas ſeparari] Camers dictas autumat, quod earum incolæ ouis auium marinarum victitarent, ἀπὸ τῶν ὠῶν. E cur non potius ab auenis quibus etiam veſcebantur? huic interpretationi repugnat ſcripta lectio Plinianorum & Solini exemplarium in quibus legitur, *Oaeonas*. quædam: *Oeones*. in excerptis Plinij *Oeocenæ inſulæ* vocantur. apud Pomponium Melam in antiquitus editis, *Cenae*. quod correxit Hermolaus in *Oonas*, quaſi Ὠόνας dictæ fuerint ἀπὸ τῶν ὠῶν perperam. Veteres libri eo loci habent, *Oeneas*. ſcribe *Oeneas*, ſicut habetur in melioribus Solini codicibus.

& auenis vulgo naſcentibus] Plinius: *ouis auium & auenis incolæ viuunt*. Mela: *in his eſſe & Oeonas qui ouis auium paluſtrium & auenis tantum alantur*. de auenis illis ſponte ac vulgo naſcẽtibus nihil Plinius nec Mela. ſed ex alio Plinij loco id ſumpſit, vbi ſcribit ab Orientis parte intima gentem eſſe ore concreto & naribus carentem, quæ *vno tantum foramine ſpirat, potumque calamis auenæ trahit, & grana eiuſdem auenæ ſponte prouenientis ad veſcendum*. lib. VI. cap. XXX. quod de Orientali populo dixit Plinius, vbi ſponte auenæ proueniunt, ad Scythicam iſtam ſiue Germanicam nationem transferre non debuit. nam ſi Oxones auenis ſponte naſcentibus victitaſſent, æquè de his hoc memoraſſent auctores illi, ac de Orientali gente. Germaniæ populos auenam ſerere; neque alia pulte viuere traditum Plinio lib. XVIII. cap. XVII. quam pultem ex auena mirifice hodieque in delicijs habent Germani. in Thracia quoque auenas fructuoſas eſſe, ac proinde ſeri, notat Seruius ad Eclogam V. *ſteriles autem auenas ſecundum ſitum Italiæ dixit. nam in Thracia fructuoſæ ſunt*. At ſponte prouenientes vt in Italia, nihil frugis habent, nec quidquam quod poſſit alere. Apud veteres Latinos *auenæ* nomen in frumenti vitio tantùm eſt habita, nuſquam inter fruges computata. Inde eſt quod nihil de eius ſatione legitur apud auctores huius linguæ, qui agriculturæ præcepta conſcripſerunt. Gloſſæ: *auena*, βρόμος, αἶρα. ita ſcribendum. αἶρα eſt lolium quod ex æquo inter frumenti vitia ab his numeratur, vt auena. at βρόμος auena. ſic tamen Græci propriè vocant frugiferam, & satiuam qualis noſtra eſt, non ſterilem ac ſponte prouenientem, quæ iiſdem Græcis αἰγίλωψ magis dicitur. Plinius *auenã* promiſcuè ſolet vertere tam αἰγίλωπα quam βρόμον, quum tamen diuerſa ſint. lib. XVIII. cap. XVII. ſic ſcribit: *primum omnium frumenti vitium auena eſt, & hordeum in eam degenerat: ſicut ipſa frumenti ſit inſtar: quippe cum Germaniæ populi ſerant eam, nec alia pulte viuant*. quæ frumenti vitium eſt, & in quam hordeum degenerat, αἰγίλωψ eſt: quam Germani ſerunt, & ex qua pultem faciunt, βρόμος. & malè hæc confundit. Theophraſtus αἰγίλωπα & αἶραν iungit hoc eſt lolium. & αἰγίλωπα hordei vitium facit, vt αἶραν tritici. lib. VIII. de Hiſtoria, cap. VIII. ἡ αἶρα, ἐκ τῶν πυρῶν καὶ κριθῶν διαφθειρομένων, ἢ εἰ μὴ τοῦτο, ἀλλὰ φιλεῖ γε μάλιστα ἐν τοῖς πυροῖς γίνεσθαι. & paulo poſt: ἐπεὶ καὶ ὁ αἰγίλωψ δοκεῖ μᾶλλον ἐν ταῖς κριθαῖς. Ergo triticum in lolium degenerat. hoc eſt αἶραν: hordeum in auenam ſterilem, quæ eſt αἰγίλωψ, vtrumque alibi iungit, vt cap. VII. eodem libro de Lolio: ἡ γὰρ δασύτης ἐκ ταύτης καὶ τῆς αἰγίλωπος ὑπάρχει τοῦ ἦρος. iunctim etiam ea poſuit poëta:

Infelix lolium, & ſteriles dominantur auenæ.

ἡ αἶρα καὶ ὁ αἰγίλωψ. Nullam aliam auenam Romani nouerant, præter hanc ſterilem ac ſponte prouenientem, inter frumenti vitia numerandam, quæ vt dixi Græcis propriè

Digitized by Google

αἰγίλωψ. Idem Plinius alibi βρόμον, *auenam* reddit. & rectè. nam βρόμος auena eſt frugifera. Dioſcorides βρόμον inter fruges recenſet lib. II. cap. LXXXV. vbi perperam legitur βρῶμος. nam vetuſtiſſimus codex ſcribit βρόμος. & fruſtra ſunt qui βρῶμον & βρόμον diſtinguunt, vt βρόμος de herba dicatur, quam idem Dioſcorides refert lib. IV. cap. CXXXV. ſed caput illud Dioſcoridis ſuppoſiticium eſt ac ſpurium, nec comparet in optimis exemplaribus. Vno quippe tantum loco de bromo tractauit inter fruges, & βρόμον vocat, non βρῶμον, vt perperam habent editiones. Plinius lib. XVIII. cap. III. *Tunicæ frumento plures. Hordeum maximè nudum, & arinca, ſed præcipuè auena.* Hæc expreſſa, ex Theophraſto lib. VIII. Hiſtoriæ, cap. IV. de frumenti & hordei differentia: ἅμα δὲ καὶ ὁ μὲν ἐν χιτῶσι πλείοσι. ἡ δὲ γυμνή. μάλιστα γὰρ δὴ γυμνοσπέρμαόν ἡ κριθή. πολύλοβον δὲ ὁ πυρὸς, καὶ ἡ ὀλύρα καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα. ὁ μάλιστα πάντων ὡς εἰπεῖν ὁ βρόμος. *auenam* vertit, βρόμον. ſed in diuerſum à Græcis ſcinditur quem expreſſit ſenſum. Theophraſtus dicit omniũ maximè veſtitum eſſe τὸν βρόμον. Plinius præcipuè nudam auenam, etiam magis quam hordeum. quod non poteſt verum eſſe. nam & leui folliculo tegitur quodam auena, quo caret hordeum. Præter tenuem illum ac leuiculum folliculum, bifidum & hiantem quo ſemitectum apparet auenæ granum, glumam etiam bene ſpiſſam ſiue tunicam craſſam, & corpori ſtricte adhærentem habet, quo inuoluitur. ideo μάλιστα πολύλοπον τὸν βρόμον aſſerit Theophraſtus. Ita in eo legendum non πολύλοβον. nam aliud λοβὸς, aliud λόπος. Ad legumina λοβὸς pertinet, & ſiliquam ſignificat. Plinius vero qui auenam maximè nudam eſſe affirmat, aut neſciuit quid eſſet auena, vt valde veriſimile eſt, aut in grano eius tunicam illam craſſam quo operitur, quaſi cutem tantum conſiderauit grani. Hoc ſi ſit, haud negandum eſt auenam inter γυμνόσπερμα referri debere. Etenim folliculi illi volantes quibus ambitur, eius ſemen, non granum ipſum preſſulè operiunt, ſed nudum oſtendunt. ſic igitur ille acceperit, & contrariam ideo mentem Theophraſto inſtiterit. Idem alibi *Bromon* Græca voce nominat, & diuerſam ſpeciem facit ab Oriente inuectam. ita enim ſcribit de generibus frumenti: *adijciuntur his genera, bromos, ſiligo excepticia, & tragos, externa omnia ab Oriente inuecta oryzæ ſimilia.* heîc vt videtur *bromos* non eſt auena. Sed quid ibi vocat *ſiliginem excepticiam?* an verum eſt quod interpretantur à reliquo genere ſiliginis exceptam, id eſt, ſeiunctam & ſeparatam? Nugæ. libri habent, *ſiligo excepta.* Quæ verba ex præcedenti periodo perperam ſunt repetita: *Far ſine ariſta eſt. Item ſiligo, excepta quæ Laconica vocatur.* ita rectè editur. at libri legunt: *Item ſiligo excepta, quæ Laconica vocatur.* Quomodo & Turnebus legi voluerat, quia in libris repererat. Sed eſt ſine ſenſu. Dicit far ſine ariſtis eſſe, & ſiliginem, excepta quæ Laconica vocatur. ergo

A Laconica ſiligo ariſtas habebat. Hæc igitur verba, *ſiligo excepta*, librariorum manu exerrante repetita perperam in ſequenti verſiculo. Siligo autem non Orientis tantùm peculiaris, ſed plurimis terris communis, vt ex eodem Plinio ſcire eſt cap. VIII. Nugæ igitur illæ ſunt maximæ de ſiligine excepta vel exceptitia. Bromos itaque & tragos externa Italiæ, Græciæ propria. & *Bromos* auena eſt frugifera ac ſatiua. Alibi eum ex Dioſcoride deſcribit idem, lib. XXII. cap. vltimo, in hæc verba: *Bromos ſemen eſt ſpicam ferentis herbæ. Naſcitur inter vitia ſegetis, auenæ genere: folio & ſtipula triticum imitatur. in cacuminibus* **B** *dependentes paruulas velut locuſtas habet.* negligenter admodum hæc expreſſa è Græcis. naſci inter vitia ſegetis nuſquam in Græco habetur. Immo inter fruges Græcas recenſet, & pultem ex eo fieri ſcribit. præterea non ex auenæ genere eſt, ſed αὐτόχρημα auena. Scripſerat fortè Plinius: *Bromos ſemen eſt ſpicam ferentis herbæ, naſcentis inter vitia ſegetis auenæ genere;* vt Bromon de genere eſſe dicat auenæ inter vitia ſegetis naſcentis. Et ſanè non aliam auenam nouerant Latini, præter eam quæ inter vitia ſegetis naſcitur. Huic ſimilis & genere idem Bromos, quę auena **C** eſt frugifera, & ſatiua. *Græcam auenam* alibi eam Plinius vocat. Iam verò quam parùm aptè nec ſatis plenè, reddita illa ex Græcis; *In cacuminibus dependentes paruulas velut locuſtas habet.* Græca ſic habent: καρπὸν δὲ ἔχει ἐπ᾽ ἄκρῳ ὥσπερ ἀκρίδια δίκωλα ἐν οἷς τὸ σπέρμα. Nulla in verſione mentio bicrurium locuſtarum, & ſeminis inter illas exiſtentis, quod minimè prætereundum fuit. Sed nihil ad rem facere mihi videntur locuſtæ illæ bicrures. quid enim hoc ad imaginem ſeminis auenæ? ἀκρίδια δίκωλα propriè ſunt locuſtæ binis cruribus. Nihil ad hanc ſpeciem video in aue**D**næ grano. vertunt vulgo: *duplici crure diuaricatas.* verùm illa crurum diuaricatio non habetur in Græcis. Non ſequitur, vt quidquid δίκωλον eſt, etiam diuaricatum ſit. His omnibus adde quod in vetuſtiſſimis Dioſcoridis exemplaribus non ἀκρίδια ſcriptum eſt, ſed planis & expreſſis litteris, ἀκρία. Ita in illo longè antiquiſſimo legitur codice quem Regia Bibliotheca ſeruat: καρπὸν δὲ ἔχει ἐπ᾽ ἄκρῳ ὥσπερ ἀκρία δίκωλα ἐν, οἷς τὸ σπέρμα. ad verbum eſſet: *fructum habet in cacumine, vt paruulas locuſtas binis cruribus, in quibus ſemen eſt.* quod eſt ineptum. nec ἀκρίον locuſta **E** eſt paruula, vt perperam Plinius videtur accepiſſe, qui neſciuit quid eſſet ἀκρίον. vt nec illi ſciuerunt qui correxerunt ἀκρίδια, pro ἀκρία. Verbum porro hoc eſt Hippocratis, quod multis locis etiam vſurpat Galenus, qui extremas animalium partes ſic appellat, τὰ ἀκρία μέρεα. profectò ἀκρίον nihil aliud eſt quam τὸ ἄκρον extremitas vel apex cuiuſcunque rei. Galenus in Lexico Hippocratis: λίγνα, τὰ ἀκρία τοῦ σημείου τῆς ὑστέρας. idem: ἀκρωλία, ἀκρία. & alibi: τὰ ἀκρία γλώττης extremam linguæ partem vocat. eſt vbi

de pedibus animalium vocem eam accipit, Latini trunculos vocarunt, Græci alij *ἀκρο-κώλια*, *acrones* Vegetius. aliud eſt, *ἀκρῶν* quod pro inteſtinis poſuerunt. Heſychius: *ἀκρῶα*, *σπλάγχνα*, *ἴτνεα ἀκρῶα*. *Gigeria* auium vel Gallinarum ita videntur vocaſſe. Gloſſæ: *Gigeria*, *τὰ ἀκρῶα τῶν ὀρνίθων*. ita ſcribendum, non *τὰ ἄκρα*. Vetus poëta apud Chariſium:

Gigerijs fumat calido cum farre catinus.

malè *ingeribus*. ſic *gigeria*, *τὰ ἀκρῶα*. aliud *acreones*. Heſychius: *ἀκρεῶν πόδιον*. ita lego, pro eo quod eſt, *πῶν*. idem *ἀκρίον* & *ἀκρεῖον*. Latinè *petiolus*. ſic paruum pedem dixere. Afranius apud Nonium: *atque adeo nolo nudo petiolo aſtu*. Gloſſæ: *Petiolus*, *πόδιον καὶ πόδιον τῶν χαμμάτων*, *ἢ πάσης ὀπώρας τὸ ξυλῶδες καθ' ὃ ἐξήρτηται τῶ κλάδου*. ita ſcribendum. vulgo legitur *Paciolus*. corruptè pro *Paciolus*. & hoc pro *Peciolus*. ita ſcripſiſſe auctorem apparet ex ſerie præcedentis, & ſequentis vocis, *peccat*. *Pecuoſus*. at illud *Peciolus* perperam ſcriptum pro *Petiolus*, vt T & C ſæpe inuicem in ſcriptura veteri mutantur. *Petiolos*, id eſt, paruos pedes etiam in arboribus vocarunt, quibus folium aut pomum ſuſtinetur, & arbori adhæret. *Pediculos* vocat Plinius. *ἀκρία* etiam Græcè liceat dixiſſe. *μίσχους* vulgo dicunt. Sic apud Dioſcoridem *ὥσπερ ἀκρία δίκωλα*, in quibus eſt ſemen auenæ, *tanquam petiolos bicrures*, aut *bifidos* interpretari conuenit. Nam quaſi petioli ſunt illi auenæ folliculi, bifariam diuiſi, qui granum in medio amplectuntur. Liceat etiam *bifidos apices* exponere. *τὸ ἀκρίον*, idem eſt quod *ἄκρον*. ſed quum *ἀκρία* propriè Græcis ſignificare notauerimus animalium petiolos & trunculos, & *δίκωλα ἀκρία* Dioſcorides dicat, magis placet, vt *Petiolos* reddamus. Nugatur vero Plinius qui *ἀκρία* reddidit *Locuſtas*. Heſychius de Bromo: *βρόμος βοτάνη ὁμοία σίτῳ*, *μὴ ἔχουσα γόνατα*. contrà Dioſcorides, *γόνατα διεσπασμένα* dicit. Ita libri. idem Heſychius interpretatur, *σπέρμα λεπτῆς κριθῆς*. Iulianus in Epigrammate de potu facticio vinum imitante quod ex hordeo fiebat:

---τὸν βρόμιον, οὐ βρόμιον.

ita legendum, non *τὸν βρόμον*. Quod ex bromo fit.

P.39.A. *perinde alias propter conſtitutas æquè inſulas*] reſtituimus hanc omnium editionum lectionem, librorum æquè omnium conſenſu probatam. pendet oratio è ſuperioribus. *Xenophon auctor eſt*. Delrius ait ordinem verborum atque adeo verba ipſa ſic ſibi placere immutari: *deinde ſunt & aliæ propter conſtituta inſulæ*. atque ita planè immutauit in editione ſua. neſcio quare. adijcit quidem veteres libros à vulgata lectione recedere, ſed non dicit quomodo, nec vllam addit rationem. nos ſcimus atque adeo aſſerere poſſumus mentiri illum: nec enim ſcripti ab editis hac in parte differunt. deinde ſi ita ſcribamus vt ille legi voluit, quid iſtis fiet quæ ſtatim ſequuntur, *eſſe illic & Fannefiorum gentem?* vnde pendebunt? Hæc

A omnia ad Xenophontem Lampſacenum refert Solinus quaſi vnus idemque auctor ſit, *à littore Scytharum in inſulam Balciam triduo nauigari: nec longe Oaonas ſeparari: perinde alias propter conſtitutas inſulas: cum incolis Hippopodibus: eſſe & Phaneſiorum*. ita enim diſtinguendum & legendum hoc loco. At Plinius de Balcia tantum inſula auctorem citat Lampſacenum illum. de reliquis addit: *feruntur & Oaone*. ſed hoc nouum Solino non eſt mendaciis & fucis furta ſua contegere, haud ſecus ac Panotij cetera membra auribus.

B *eſſe illic & Faneſiorum gentem*] libri meliores: *eſſe & Faneſiorum*. rectius. ſubaudiendum enim *inſulas*. Plinius: *aliæ*, inſulæ ſcilicet, *in quibus equinis pedibus homines naſcantur*: *Faneſiorum aliæ, in quibus nuda alioquin corpora prægrandes ipſorum aures tota contegant*. quod ad *Faneſiorum* nomen attinet vix dubitare audeam, quin exierit in libros vice *Panotiorum*, tam apud Plinium quam apud noſtrum. Iſidori exemplaria verum retinuerunt quæ Panotios vocant. *οἱ Πανῶτοι*. idem longè vitioſius conceptum eſt in libris Pomponij qui *Sannalos* aut *Sannatlos* exhibent. *Sannatli* pro *Fannatli*. idque pro *Panuati*,

C *πανώτοι*, litterarum mutationibus è propinquo. Qui *Otomegalos* correxere, præter quam quod magis recedunt à veſtigiis antiquæ ſcripturæ, etiam ignorant Græcorum morem in nominibus componendis, qui ſemper ſubſtantiuum ſubiiciunt adiectiuo. *Megaloty*, aut *μεγαλώτοι* eſſent dicendi: nam *ὀρθόθριξ* dicunt, non *τριχόρθος*: & *σιμαῖτος*, non *πόδωκας*, & *μακροκέφαλος* non *κεφαλόμακρος*. Atque ita de ceteris. Falluntur ergo viri eruditiſſimi qui germanam hanc lectionem Pomponij affirmare non dubitant, quam Græcam conſtat non eſſe. liberum quidem eſt quod velis ſentire ſed nollem

D ſic edidiſſent. *Πανώτοι*, vt *μονώτοι*, & *μεγαλώτοι* Straboni. ita & *μονόμματοι*. Sic enim vocat Strabo, qui aliis *μονόφθαλμοι*. at iſti *ὠτοκοῖται*.

vt viſcerum illis reliqua contegant] ergo & aures inter viſcera. viſcus proprie veteres vocarunt, quidquid inter cutem eſt & oſſa, & quidquid ſub corio. vnde *viſceratio*, *ἡ κρεωδαισία*. ita *viſcera* heic ſunt membra. ſic infrà de Britannis qui corpus pingunt: *inſcriptiſque viſceribus hominis incremento pigmenti notæ creſcunt*. Cicero in Tuſculanis de *μαστιγώσει* Laconum: *ſanguis è viſceribus diffluens*.

E Non ex inteſtinis, ſed ex ſummo corpore.

quam vt membra membranis aurium veſtiant] ſcripſerat in *σχεδίοις*: *quam vt membra membris veſtiant*. ſatis argutè, vt tum ſibi viſus eſt. nam aures membra ſunt, quibus cetera membra ambiebant ac veſtiebant. ſi quidem *ποδήρη* illis *ὦτα*, ad talos vſque demiſſas aures tribuit Strabo, quibus & incubabant. Vnde *ὠτοκοῖται* dicti in poſteriore ac recognita, mutauit ad hanc formam qua hodie legitur.

quænam feræ ſint peculiares Scythiæ] priuſ-

Digitized by Google

quam à Scythia digrediatur, dicturum ſe pollicetur quænam ſint feræ peculiares Scythiæ, quas religioni ſibi eſſe ait præterire. Atqui de ceruis tantum loquitur, qui peculiares Scythiæ non ſunt: vbi vis terrarum viſuntur, exceptis paucis prouinciis aut inſulis. Plinius ceruos Africam propemodum ſolam non gignere teſtatur. ex eo quod cerui in Scythia, inde anſam arripit de ceruis hoc loco diſſerendi Solinus, quæ omnia ex variis Plinij locis compilauit. Quod autem ait plurimos ceruos in ea terra eſſe, vereor vt verum ſit. Plinius lib. VIII. capite, *de Scythicis animalibus & Septentrionalibus*, hoc non dicit. Quinimmo ſcribit pauciſſima animalia Scythiam gignere, inopia fruticum: pauca conterminam illi Germaniam. Tradit autem paulo poſt idem Solinus ceruas enixas fœtus ſuos abſcondere inter profunda fruticum vel herbarum.

Pag. 39. B. *Sæuiunt rabie libidinis efferati*] tum ſæuire ait ceruos cum ſtatum tempus venerem incitauit. Hoc quidem verum, ſed tunc præcipuè, cum fœminæ ſeſe ab his poſt conceptum ſepararunt. Atque ita Plinius: *à conceptu ſeparant ſe, vt mares relicti rabie libidinis ſæuiunt, fodiuntque ſcrobes.* Ariſtoteles: ἐπειδὰν δ' ἐμπλησθῶσιν αἱ θήλειαι ἐκκρίνονται, καὶ οἱ ἄρρενες καθ' ἑαυτούς, καὶ διὰ τὴν ὁρμὴν τὴν τῶν ἀφροδισίων ἕκαστος μονούμενος βόθρους ὀρύττει, καὶ βρωμᾶται, ὥσπερ οἱ τράγοι. ita diſtinguenda verba Ariſtotelis, vt & Plinius diſtinxit. Malè hodie legitur, ἐκκρίνονται οἱ ἄρρενες. nec enim ſponte mares ſeſe ſeparant, ſed fœminæ: quibus ſegregatis, tunc mares quoque καθ' ἑαυτούς.

abſconditos inter profunda fruticum] ἐν τοῖς βάθεσι τῆς ὕλης. Homerus:

----βαθείης τάρφεσιν ὕλης.

Ariſtoteles: ἐν τοῖς δάσεσι. Hæc in Plinio non leguntur. Scribit Ariſtoteles ceruam recens editos fœtus, ἄγειν ἐπὶ σταθμούς, ἐθίζουσα οὗ δεῖ ποιεῖσθαι τὰς ἀποφυγάς. hunc σταθμὸν ſiue cubile, ſaxum eſſe vndique præruptum, πέτραν ἀπόρρωγα· alio loco πέτραν περιπεφραγμένην appellat, μίαν ἔχουσαν εἴσοδον. Pollux: τὸν δὲ νεβρὸν οἱ γονεῖς ἀγαγόντες ἐπὶ τὴν εὐνὴν ἐπὶ πέτρας ἀπορρῶγος περίδρομος παντὶ ἐκ θατέρου μέρους ἀσφαλῆ ita legenda verba Pollucis vulgo corruptiſſima. Antigonus: ἄγει δὲ καὶ τὰ τέκνα ἐπὶ τὸν σταθμόν, ἐθίζουσα οὗ δεῖ ἀποφεύγειν. ἔστι δὲ τοῦτο πέτραν ἀπορρῶγα μίαν ἔχουσαν ἔξοδον. ita ſcribendum. Venatores noſtri hodie vocant *le fort.* quod munimentum in rupe prærupta, ſed & in profundis fruticum habent plerumque. αὐλαῖον Apollonij Scholiaſtæ.

Et aſſueſcunt ſalire per abrupta] hoc proprium caprarum ſylueſtrium & ibicum ſalire per abrupta, non ceruorum. Et hanc falſam ſententiam traxit auctor, ex male intellectis Plinij verbis quæ ſic habent: *editos partus exercent curſu, & fugam meditari docent: ad prærupta ſaltumque demonſtrant.* Solinus *ſaltum*, heîc pro ſaliendi actu accepit. Ineptiſſimè. *Saltus* ibi eſt cubile & luſtrum, σταθμὸς καὶ εὐνή. & patet Plinij ſententia ex ſu-

A periori adnotatione. verba Ariſtotelis, quæ Plinius reddidit, hæc ſunt: ἔτι δὲ τὰ τέκνα ἄγει ἐπὶ τὸν σταθμὸν ἐθίζουσα οὗ δεῖ ποιεῖσθαι τὰς ἀποφυγάς. ἔστι δὲ τοῦτο πέτρα ἀπόρρωξ μίαν ἔχουσα εἴσοδον. ſaltus & cubile ceruæ præruptum ſaxum. ad illa prærupta editos partus ducunt, & ſaltum illis demonſtrant, τὸν σταθμὸν ſcilicet, oſtendentes illis quo refugiendum ſit, ſi premantur: οὗ δεῖ ποιεῖσθαι τὰς ἀποφυγάς. Quæ verba vix effugiat Plinius, quin & ipſe male vertiſſe exiſtimandus ſit, reddendo: *exercent curſu, & fugam meditari docent.* quaſi ſcripſerit Ariſtoteles, ἐθίζουσα ὡς δεῖ ποιεῖσθαι τὰς B ἀποφυγάς. Idem Ariſtoteles alio loco: εἴθισται δὲ ἄγειν τοὺς νεβροὺς ἐπὶ τοὺς σταθμούς, ἔστι δὲ τοῦτο τὸ χωρίον αὐτοῖς καταφυγή, πέτρα περιερρωγυῖα μίαν ἔχουσα εἴσοδον. quæ apertè arguunt non rectè cepiſſe mentem Ariſtotelis Plinium. Sed longius aberrauit à Pliniana Solinus. *Saltus* eſt locus editus & arboribus fruticibuſque condenſus, in quibus cubile ſuum & refugium habent cerui.

vt odor cum ipſis recedat] Plinius: *vt veſtigia cum ipſis abeant.* veſtigiis perſequi feras dicũtur qui odorem earum ſequuntur. Hinc C *veſtiga* pro odore Plinius.

mirantur ſibilum fiſtularum] Plinius: *mulcentur fiſtula paſtorali & cantu.* Ariſtoteles: ἁλίσκονται δὲ θηρευόμεναι αἱ ἔλαφοι συριττόντων καὶ ᾀδόντων, ὥστε καὶ κατακλίνεσθαι ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, δύο δὲ ὄντων, ὁ μὲν φανερῶς ᾄδει ἢ συρίττει, ὁ δ' ἐκ τοῦ ὄπισθεν βάλλει. Antigonus: ἁλίσκεσθαι δὲ ἐλάφους καὶ συριττόντων καὶ ᾀδόντων, ὥστε καὶ κατακλίνεσθαι ὑπὸ τῆς ἡδονῆς. melius apud Ariſtotelem legatur, ὥστε καὶ κατακλίνονται. Plinius συρίττειν de paſtorali fiſtula accepit. & ſanè *ſibilare* propriè de fiſtulis dicitur. Hinc *paſtoria ſibila*, quæ fiſtulis paſtores emittunt. Inde & σύριγξ fiſtula D Græcis, ἀπὸ τοῦ συρίττειν. ſed non omnis ſibilus fiſtula editur. Græci συρίττειν cum dicunt, de ſibilo non fiſtulari, ſed qui ore ſolo editur, intelligunt. hodieque ſunt qui ſolius oris ſibilo omne genus cantilenas modulantur. Huiuſmodi ſibilis mulceri ceruos etiam hodierni venatores teſtantur. nec de alio genere ſibili Ariſtoteles capiendus, cum ceruos capi ſibilo cantu ſcripſit, συριττόντων ἢ ᾀδόντων. vtrumque aſſo ore fit, abſque organo. Ita etiam ceperim verba Lampridij de Commodo, *ſaltauit, cantauit, ſibilauit.* quæ olim de fiſtulæ cantu placuit accipi. Plinium fefellit quod συρίζειν Græci E pro fiſtula canere propriè dicunt. vnde συρίσδεν apud Theocritum ſæpe. Verum aliud eſt συρίττειν quod propriè ſibilare ſignificat. vt enim à voce σάλπιγξ. verbum σαλπίζειν, & σαλπιστής, tubicem. ſic à voce σῦριγξ verbum συρίζειν, & συριστής fiſtulator. At συρίττειν generale eſt de quolibet ſibilo, quæ differentia obſeruanda. συρίσδεν vt dixi apud Theocritum eſt canere fiſtula. quod eſt συρίζειν. at nunquam συρίττειν. Recentiores συρίζειν etiam ἀντὶ τοῦ συρίττειν vſurparunt. quia & fiſtularum ſonus ſibilus dicitur. & Cicero *paſtoritiam fiſtulam* pro ſibilo καὶ συριγμῷ quo explode-

Digitized by Google

explodebantur ridiculi actores, poſuit. συρίκτης quidem apud Theocritum pro fiſtulatore, ſed ἀπὸ τοῦ συρίζειν Doricum eſt, non ἀπὸ τοῦ συρίττειν. Sic παικτὴς ἀπὸ τοῦ παίζω· & πεμματίκτης, ἀ πεμματίζω· σαλπικτὴς, ἀ σαλπίζω. Differunt igitur συρίττω & συρίζω. Plinius συρίττειν apud Ariſtotelem ἀντὶ τοῦ συρίζειν, ſibilare pro fiſtulare, quia ſibilant fiſtulæ paſtorales. *ſibilare in palma* dicimus, cùm manu cauata & ori admota ſibilamus, quo genere ſibili ceruos gaudere aiunt qui de venatione hodierna ſcripſerunt. quare non fiſtularum tantum ſibilum, ſed quemlibet mirantur & & amant. & ſibilo non fiſtulis captabantur. Fiſtulis vero aues olim capi ſiue decipi ſolitas legitur apud Veteres. In aucupio creſcentis arundinis, fiſtulæ etiam locum habebant. Nam dum in manu aucupis calamus ad calamum iunctus tacite creſcebat, donec ad alitem perueniret, alius interim fiſtula canebat. De quo genere intelligit Martialis:

Non ſolum calamis, ſed cantu fallitur ales,
Callida dum tacita creſcit arundo manu,

Martianus Capella:

Fiſtulis aues allici comprobatum.

Dionyſius Cato in Diſtichis:

Fiſtula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.

ſed de his alibi fuſius.

Pag. 39. C. *ſi fugare angues geſtias, vtrum, velis vras*] ex Plinio, vt reliqua huius capitis. Verba Plinij: *accenſis autem vtriſlibet, odore ſerpentes fugantur, & comitiales morbi deprehenduntur.* libri carent illis duabus vocibus, *ſerpentes fugantur*, & præterea legunt: *accenſis autem vtriuſque libet odore comitiales morbi deprehenduntur.* Nec aliter princeps editio. Adiecere verba illa, *ſerpentes fugantur*, ex hoc Solini loco. Scribe apud Plinium: *accenſi autem vtrius libet odore & comitiales morbi deprehenduntur.* Nec opus hoc loco inſerta illa de ſerpentibus fugandis, cum paulo poſt ſequatur eodem capite: *ideo ſingulare abigendis ſerpentibus odor aduſto ceruino cornu.* ex quibus duobus locis iſtum concinnauit Solinus.

dextrum efficacius ad medellam] Plinius: *latent amiſſis cornibus velut inermes, ſed & hi bono ſuo inuidentes. dexterum cornu negant inueniri, ceu medicamento aliquo præditum.* quæ vitio verba non carent. Quid enim ſignificant iſta, *ſed & hi bono ſuo inuidentes?* cui bono ſuo inuident cerui? Scribe ac interpunge: *latent amiſſis velut inermes. ſed & hic bonum ſuum inuident: dexterum cornu negant inueniri.* legi etiam poſſet: *bona ſua inuident.* cerui cum cornua amittunt, dexterum defodiunt, quòd multis in rebus efficacius ad medelam eſſe creditum. ſic bona ſua inuident cerui, non bono ſuo: nec enim hoc illis prodeſt, ſed ne homini proſit, ideo putantur ſubtrahere. Theophraſtus: ὁ χαμαιλέων, φασὶ φθονῶν τῆς ὠφελείας τοῖς ἀνθρώποις καταπίνει τὸ δέρμα ὅταν ἐκδύηται. καὶ ὁ ἔλαφος τὸ δεξιὸν κατορύττει κέρας, πρός τι τῶν τῆς φρύνης φάρμακα, καὶ πρὸς ἄλλα πολλὰ χρήσιμον. Antigonus Caryſtius φθονερὰ

A τῶν ὠφελιμώτων huiuſmodi vocat animalia, quæ homini inuident ſua bona eaque occulunt.

pro ætate ramulos augent] Plinius: *indicia quoque ætatis in cornibus gerunt, ſingulos annis adijcientibus ramos vſque ad ſexennes.* Lege: *ſingulis annis adijcientibus ramos.* Nam falſum eſt ſingulos tantum quotannis ramos adiici ceruorum cornibus. Vſque ad ſexennes id incrementum perſeuerat. In trimatu ramoſa habere cornua incipiunt. Ergo ſinguli anni adijciunt ramos non ſingulos. nam ſexennes vſque ad ſedecim cornicula ſiue B ramos capite geſtant. Inde ceſſat augmentum ramulorum. Græci quoque κλάδους vocant in cornibus ceruorum, vt Latini *ramos*. Strabo: ἔστι δὲ τὸ κέρας, προσεχὲς τῷ Βυζαντίων τείχει, κόλπος ἀνέχων ὡς πρὸς δύσιν ἐπὶ σταδίους ἑξήκοντα, ἐοικὼς ἐλάφου κέρατι. εἰς γὰρ πλείστους σχίζεται κόλπους ὡς ἂν κλάδους τινάς. Primo anno nihil cornuum emittit, niſi ὥσπερ σημείου χάριν, ἀρχώματα, inquit Philoſophus. *tuber* vocant Venatores. ταῦτα δὲ ἐστι βραχὺ καὶ δασύ, vt ait idem. Cum anniculi ſunt, νεβροὶ propriè appellantur Græcis, Latine *hinnulei*. Secundo anno cornua edunt, ſed recta & ſimplicia, καθά- C περ πασσάλους. διὸ & καλοῦσι τηνικαῦτα πασσαλίας αὐτούς. Plinius *ferulas* vocat, cuius locus ita interpungendus: *erumpunt autem renaſcentibus tuberibus primo arida cutis ſimilia: eadem teneris increſcunt, ferulis, harundineas in panniculas molli plumata lanugine.* plumata molli lanugine in panniculas harundineas, id eſt ad inſtar panicularum harundinearum. Sic apud eumdem *in venam criſpa menſa:* &, *in vertices paruos criſpa.* Sic *ſpecus in antrum cauatus.* Virgilio. & *Squama in plumam nexa*, ad inſtar plumarum. De renaſcentibus ibi loquitur veterum ceruorum cornibus. ſed idem eſt de teneris primum naſcentibus, & Ariſto- D teles de his loquitur. Tum vocabantur, & σπαθῖναι. Heſychius: σπαθίνης, τῶν ἐλάφων τὶς οὕτω καλεῖται, καὶ ἡλικία ἐλάφου. Rectum iſtud quod in vltimo poſitum. nam vt pro ætate cornua diuersè habuere, ita & diuerſa cognomina. & σπαθίνης quidem dictus ἀπὸ τῶν σπαθῶν, à gladiis. noſtri ſimiliter *daguas* vocant bimorum ceruulorum cornua, id eſt ſpathas vel gladios, vel ab radio textorio, quem Græci σπάθην appellant. Eoſdem & Ἀχαΐνας vocitarunt. Scholiaſtes Apollonij: Ἀχαΐα δὲ Κρήτης πόλις ὅθεν ἡ γίνονται Ἀχαΐναι ἔλαφοι, αἳ καὶ σπαθῖναι λέγονται. Quod ab vrbe E Achæa deducit, nugatur vt Grammaticus. Ætatis enim nomen eſt, & ſatis id oſtendit Apollonij locus, quem interpretatur:

Ὅσση δ' ἠνιοῖς βοὸς ἤνιος, ἢ ἐλάφοιο
Γίγνεται, ἥν τ' ἀγρῶσται ἀχαιΐνην καλέουσιν,
Τόσση ἔην πάντη χρύσειον ἐφύπερθ' ἀώτῳ.

Dicit ἀπὸ τῶν ἀγρωστῶν, à venatoribus ita appellari. Ergo nomen artis, vt vocant. nam ſi gentile eſſet loci alicuius id nomen, non ab venatoribus inditum diceret. præterea βοείην & ἔλαφον ἀχαιΐνην in æquo ponit, & inuicem comparat, dicitque pellem aurei

T

Digitized by Google

arietis æqualem amplitudine fuiſſe corio bouis anniculi & cerui ἀχαιΐνου. Grammatici βοὸς ἠνιν interpretantur ἐνιαυσίας & ἀδάμαστον. Tales enim indomitæ. ergo & ἀχαιΐνης ἔλαφος, ceruus anniculus, aut ad ſummum διετής. Heſychius: ἀχαιΐναι, νεβρῶν ἐλάφων ἡλικία. ita legendum. & ſane oportet iuuenculum eſſe ceruum τὴν ἀχαιΐνην ex verbis Apollonij: nec enim arietis pellis, pellem cerui iam perfecti æquare poſſet. Vnde igitur ἀχαιΐναι cerui dicti? Græci ἀχαιά lanas molles appellant. Heſychius: ἀχαιά, ἔρια μαλακά. quod etiam interpretamentum inueni in antiquis Theocriti ſcholiis ἀνεκδότοις. inde ἀχαιΐνης ἔλαφος, cui tenera adhuc cornua, & mollis ad inſtar velleris lanuginoſa. Plinius, *in panniculas harundineas molli lanugine plumata* vocat. Ariſtoteles ſimpliciter δασέα. talia ſunt & cum primulum naſcuntur bimulis, & quum decidua renaſcuntur. Anniculi cornua non emittunt, ſed tuber habent tantum. τῷ δ' ἔτει βραχύ τι καὶ δασύ. In ſecundo anno cornua primum edunt, ſimplicia ac recta, molliaque eadem ac lanugine veſtita, hinc σπαθίναι & ἀχαιΐναι tunc vocantur, hoc à mollitie & lanugine, illud à recto cornuum rigore. Niſi quis malit & σπαθίνας ab eadem cauſa dictos. Nam σπάθη radius eſt textorius, lana inuolutus. Ab ea ſimilitudine & lanugine plumata cornuum cerua, & inſtar σπάθης protuberantia dicta videri queant. Sed & Ἀχαΐνας ab Achaïa vrbe vel prouincia appellatos poſſet aliquis euincere Ariſtoteli creditum ex his verbis eius quæ habentur in Admirandis, cap. v. φασὶ πτάς ἐν Ἀχαΐᾳ τῆς ἐλάφου, ὅταν ἀποβάλωσι τὰ κέρατα, εἰς τοιούτους τοὺς τόπους ἔρχεσθαι, ὥστε μὴ ῥᾳδίως εὑρεθῆναι. Sed cuiuis vel mediocriter Græcè erudito patet legendum eſſe: φασὶ τὰς Ἀχαΐνας τῶν ἐλάφων. vulgata quippe lectio Græca non eſt. οἱ Ἀχαΐναι τῶν ἐλάφων, qui ex ceruis Achaïnæ adhuc ſunt. Sic eos alibi vocat, & ex eo Antigonus: ἤδη δὲ εἰλῆφθαι Ἀχαΐνης ἔλαφος ἐπὶ τῶν κεράτων κιττὸν ἔχων πολὺν πεφυκότα χλωρὸν ὡς ἁπαλῶν ὄντων τῶν κεράτων ἐμφυντα, ὥσπερ ἐν ξύλῳ χλωρῷ. Perperam apud philoſophum legitur, ἀχαΐνης ἔλαφος. Antigonus ex Ariſtotele notat, ἤδη δὲ εἰλῆφθαι ἀχαΐνην ἔλαφον κιττὸν ἔχουσαν ἐπὶ τῶν κεράτων, ὡς ἂν ἁπαλῶν ὄντων. ergo ἀχαΐναι ἔλαφοι dictæ dum adhuc gerunt mollia ac tenera cornua, & lanugine inſtar velleris veſtita. Plinius videtur verba Ariſtotelis cepiſſe de ceruis, quibus cornua renaſcuntur. ita enim ſcribit: *vbi placuit robur in aperta prodeunt, captique iam ſunt hedera in cornibus viridante ex attritu arborum vt in aliquo ligno teneris dum experiuntur innata.* quæ præcedunt apud Ariſtotelem de his quidem ceruis accipienda, quibus cornua iam decidunt & renaſcuntur. In Admirandis quoque exemplum de hedera teneris cornibus innata ad eos ceruos refert quibus cornua iam decidunt, quos & ἀχαΐνας vocat. Certè & quum primulum ceruis naſcuntur cornua, & quum vetulis iam renaſcuntur, eadem mollitie & lanugine

A ſunt prædita. Ideo & ἀχαΐνας videntur vocaſſe ceruos quibus cornua renaſcuntur, tantiſper dum ea adhuc tenella & lanugine obſita haberent. Quod confirmat interpretationem noſtram, qua ceruos, Ἀχαϊνέας ἀπὸ τῶν ἀχαιῶν, id eſt à lanis mollibus & lanugine, quam in teneris cornibus præferunt, dictos eſſe docuimus. Et propriè quidem ſic vocati ſunt quibus primitus talia naſcebantur. Inde & quibus renaſcebantur cum huiuſmodi lanugine, dum adhuc eſſent talia. Quod veriſſimum eſſe facilè deprehendes. Ἀχαΐναι igitur ἔλαφοι & σπαθίναι

B ijdem. Quas voces nemo hactenus intellexerat, ſed ne veterum quidem quiſquam explicauerat. Nec quemquam porro mouere debet, quod τὴν ἀχαΐνην ἔλαφον Apollonius Rhodius & Antigonus ſequiori genere dixerint, quaſi de cerua fœmina intelligi oporteat, quæ cornua non habet. Græci ſcriptores τὴν ἔλαφον etiam de ceruo dicunt, & Ariſtoteles ipſe. Nunquam aliter Antigonus, vt cap. xxiv. τὴν δὲ ἔλαφον τὸ δεξιὸν κέρας κατορύσσειν. Vbi ridiculè interpres vir doctus vertit, *ceruam dextrum cornu defodere.* quaſi ceruæ habeant cornua. ὁ ἔλαφος eſt

C ceruus non cerua. Anacreon κερόεσσαν ἔλαφον dixerat teſte Polluce, qui eum erraſſe obſeruat, quia in ceruis, ἄκερως ἡ θήλεια. καὶ Ἀνακρέων σφάλλεται μὲν κερόεσσαν ἔλαφον προσειπών. fallitur ipſe. Nam poëtæ paſſim Græci veteres, nec poëtæ tantum, ſed etiam πεζογράφοι, τὴν ἔλαφον de ceruo dixerunt. at Sophocles lapſus eſt, qui ceruam Telephi nutricem, κερόεσσαν indigetauit. Nugantur & Grammatici qui ex eo quod ἔλαφον κερόεσσαν poëtæ nominarunt, æripedem ceruum illum qui inter Herculis labores, de cerua interpretati ſunt, quæ cornua haberet. In

D Idiomate noſtro diuerſis nominibus vtrumque ſexum diſtinguimus. Nam fœminas *bicas*, mares autem *ceruos* appellamus. Nomen illud quo ceruam appellamus ſatis vetuſtum eſt, & legitur in Concilio Altiſſiodorenſi, *biculam vel ceruulum facere.* Ita enim ſcribendum, nec de vitulæ accipiendum aut cerui ſacrificio, vt boni viri arbitrantur. Genus erat ſollemnis & tralaticij ludicri apud paganos, in multis vrbibus Galliæ, quod & Chriſtiani vſurparunt. Vnde prouerbium manauit, *n'en faire que le cerf.* De quo nos alibi plura. Sic ἀχαϊνέαι & σπαθίναι ἔλαφοι cer-

E ui, non ceruæ. quod annotandum obiter fuit, ne quis iſtic offenderet. Qui σπαθίναι aut πασσαλίαι Græcis, eos Plinius *ſubulones* videtur vocaſſe his verbis lib. xi. cap. xxxvii. *ſparſit hæc in ramos vt ceruorum: alijs ſimplicia tribuit, vt in eodem genere ſubulonibus ex argumento dictis.* ſubulones, ſunt οἱ σπαθίναι vel πασσαλίαι. vulgo dicimus *brocards*: nam *broca* nobis ſunt verua. Et caprearum quoque cornua, cum recta & ſimplicia ſunt, *brocas* vocant noſtri venatores, vt in ceruis *daguas*. Latini *ſubulas* & *ferulas*. Græci σπάθας, & πασσάλους. Gloſſarum veterum auctor *ſubulones* eo Plinij loco

Digitized by Google

accepit pro his feris quæ Græcè ὄρυγες vocantur. Ita enim ſcribit; *ſublones*, ὄρυγες θηρία. ſic *ſublam* pro *ſubula* poſuit ſuprà: *ſubla*, πεῖρα, ὀπήτιον. Oryx animal eſt vnicorne. Ariſtoteles lib. II. de Hiſt. Animal. μονοκέρατα δὲ καὶ μώνυχα ὀλίγα, οἷον ὁ Ἰνδικὸς ὄνος μονόκερως. μονόκερων δὲ καὶ δίχηλον ὄρυξ. & lib. III. cap. II. ἔτι δὲ καὶ μονοκέρατα, ὅτε ὄρυξ καὶ ὁ Ἰνδικὸς καλούμενος ὄνος. Et fallitur Bellonius qui Orygem veterum putat eſſe quam vulgo *Gazellam* vocant. Nam Gazellæ bina habent cornua in ſe recurrentia, Oryx vero vnicorne. Plinius hoc loco de qualitate cornuum loquitur: *aliis*, inquit, *ramoſa data ſunt*, *aliis palmata*, *aliis ſimplicia*, id eſt, ψιλὰ καὶ ἁπλᾶ, abſque palmis & ramis. Talia ſunt ſubulonum in genere ceruino, hoc eſt τῶν διετῶν ceruorum, vt placet doctis. Sequitur apud eumdem alia differentia cornuum: *aliis ſingula*, *& hæc medio capite*, *aut naribus vt diximus*. Inter animalia quibus ſingula cornua, Oryges ſunt, vt idem Plinius alibi teſtatur. Herodoto ὄρυες dicuntur ex quorum cornibus, citharis quæ φοίνικες Græcè appellantur, cubita fieri ſcribit lib. II. καὶ ὄρυες τῶν τὰ κέρεα τοῖσι φοίνιξι οἱ πήχεες ποιεῦνται. Notum quid ſit πῆχυς in veteri cithara. eum locum peſſimè intelligunt interpretes, qui de Phœnicibus populis accipiunt, aut de palmis. φοίνικα inſtrumentum, πήχεις hoc eſt ἀγκῶνας habuiſſe conſtat ex Athenæo. fiebant ex cornu Orygis. Orus Apollo in Hieroglyphicis ſcribit Orygem ab Ægyptiis depingi, ἀκαθαρσίαν γράφειν volentibus. rationes apud eum vide. Male ὄρτυξ editur pro ὄρυξ. Scribit idem: διὸ καὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ μόνου τῶν πτηνῶν ἀσφράγιστον ἐσθίουσι. verba illa τῶν πτηνῶν effecerunt, vt quadrupes in alitem verteretur ac de Oryge fieret coturnix. corrige: τοῦ μόνου τῶν κτηνῶν ἀσφράγιστον ἐσθίουσι. ἀσφράγιστον victimam Scaliger exponit, cuius frons cultro ſignata non fuerit, ex more Romano, cum de Ægyptio ſit intelligendum. quid ſit ἀσφράγιστον & ἀσήμαντον κτῆνος, & quomodo ſoliti ſint Ægyptij ſacerdotes probare ac ſignare victimas ſuas docet Herodotus lib. II. cap. XXXVIII. nullum κτῆνος ἀσήμαντον edere licebat excepto oryge. *ſubulones*, vt dixi, in Plinio de ceruis accipiunt, quibus cornua primum naſcuntur: non de nihilo tamen vetus Gloſſarum auctor *ſubulones* exponit ὄρυγας. ita dictus videtur Oryx, quod vnum cornu in capite quaſi ſubulam habeat. nec alia eſt nominis Græci ratio. ὄρυξ propriè Græcis dicitur inſtrumentum foſſorium, & acutum quo terra eruitur, & lapides fodiuntur. *Oppopa* ὄρυξ exponitur in Gloſſis, cuius *vppupa* vſus in lapidicinis apud Plautum. Heſychius ὄρυγα exponit λαοξοικὸν σκεῦος ἢ σκαφίου εἶδος, inſtrumentum ſcilicet ferreum acutum, quo lapides primo rudimento punguntur, priuſquam poliantur. *ſubulas* quoque Latini appellarunt. vnde *ſubulis impoliti lapides* apud auctores de limitibus. Nam ſubulis ſignati & compuncti adhuc ſunt impo-

A liti. Auctor incertus: *terminus ſi ſuperius politus fuerit*, *& inferius ſubulis impolitus monumentalis eſt*. Hinc *ſubulo* Latinè fera, quæ Græcis ὄρυξ: cuius caput cum vnico cornu quaſi ſubula, non malè referat illius quod dixi ferramenti formam. De his ſubulonibus videndum, an & intellexiſſe Plinium putari queat. Simplicia ait his tribuiſſe naturam cornua. quod ſingula habuerint cornua, hoc non vetat, quin & ſimplicia hoc eſt recta & vniformia eadem fuerint. In genere ceruorum eos ponit. alibi lib. VIII. cap. LIII. in genere caprarum. Heſychius ſcribit ani-
B mal eſſe, τὸν ὄρυγα, δορκάδι κατὰ τὴν χροιὰν παραπλήσιον. at longè maius caprea fuiſſe auctor Herodotus, qui κατὰ βοῦν magnitudinem eius eſſe docet. Interpres Iuuenalis: *Oryx*, *animal minus quam bubalus*. ergo propior ceruo de magnitudine, quam capreæ. nec mirum idem animal ab aliis in genere caprearum cenſeri, ab aliis in ceruorum. Columella cum ceruis recenſet: *Feræ pecudes*, *vt capreoli dammæque*, *nec minus Orygum ceruorumque genera*. Sic *platycerotas* Varro inter capreas reponit: *vt in Samothrace Caprearum quas platycerotas vocant*. Alij inter ceruos malunt ponere.
C Vnde *cerui palmati* vocantur apud Capitolinum in Gordianis. Et ſanè vt maior caprea platyceros, ita & minor ceruo. *damas* vulgo vocamus impropriè. Sic Plinius modo ceruis, modo capris orygem id eſt *ſubulonem* accenſet. Ex argumento *ſubulones* dictos autumat, quia ſimplex cornu habent & rectum, vt ſubula, atque etiam acutum: quod non eſt in ceruis quibus cornua naſcuntur: acumen enim non habent, ſed obtuſa ſunt. vnde πασσάλους vocant, & ſi forte σπάθας à radio textorio, Latini *ferulas*, cornua bimulis naſcentia. quare viros doctos qui *ſubulones*
D accipiunt à Plinio dici ceruos bimulos quos πασσαλίας vocat Ariſtoteles, quique πασσαλίας apud eumdem philoſophum, *ſubulones* reddunt, grauiter errare ſuſpicor. Loquitur Plinius de cornuum mira varietate, qua in animalium armis luſit natura. Cerui διετεῖς ſimplicia quidem geſtant cornua, ſed vno tantum anno ſic ea geſtant. Nam anno tertio in furcas exeunt, atque ita ſubinde quotannis in plures ramos ſparguntur, vſque ad ſexennium, quo formam ſtatam accipiunt. quod ſi horum cornuum meminiſ-
E ſet Plinius, qualia in bimatu habent, debuerit vtique & omnium ætatum in ceruis feciſſe mentionem, ad cornuum ſignandas differentias. Etenim vſque ad ſexennes pro ætate variè formata ſingulis annis cornua præferunt. Cum igitur dicit *ſubulonibus* ſimplicia cornua naturam tribuiſſe, non de his cornibus oportet intellexiſſe, quæ vno tantum anno ſic ſimplicia permaneant, ſed de perpetuo duraturis in eadem forma & ſtatu. Præterea cum adijciat in eodem genere eſſe ſubulones, quo ceruos; de bimulis ceruis id neutiquam accipi queat. Nec enim ſunt in genere ceruorum οἱ πασσαλίαι,

Digitized by Google

ſed αὐτήχημα cerui, licet nondum τέλειοι. quis vitulos aut iuuencos dixerit in genere bucero eſſe? quis equuleos in equino? Ætate non ſpecie diſtinguuntur. ſubulones in genere ceruorum ſic debent eſſe, vt ſpecies ὁμογενής. Eodem quippe modo diuerſam eos ſpeciem facit, ceruorum genere comprehenſam, vt & platycerotas de quibus ſequitur. Sic enim infit ſcribere: *ſparſit hæc in ramos vt ceruorum: alijs ſimplicia tribuit, vt in eodem genere ſubulonibus ex argumento dictis: aliorum ſudit in palmas, digitoſque emiſit ex ijs, vnde platycerotas vocant.* ſubulones, id eſt oryges, & platycerotes ceruorum generi vindicat, quia maioris formæ ſunt, quam capræ. Subijcit deinde de cornibus caprarum omne genus, caprearum, arietum, rupicaprarum, dammarum, ſtrepſicerotum, & ſimilium, quæ minoris ſunt formæ. Ex his conſtat perperam à Gallis *damas* vocari veterum platycerotes, cum diuerſi ſint. *Rupicapris*, inquit Plinius, *in dorſum adunca cornua, Damis in aduerſum.* Nec melius Ariſtotelis interpretes qui *Damam* vertunt, qui philoſopho eſt πρόξ: cùm πρόξ ſit, quem alij πλατυκέρωτα vocant. Græci hodie *platonias* appellant. Dama veterum eſt, quem noſtri vocant *Iſarum* aut *Sarrium*. vox *Iſarus* ſumpta ex Græco ἴξαλος, ἰξάλη αἴγες. πανδημικῶς interpretantur Grammatici. ἴσαλοι recentiores dixere. Vnde ἰσάλη, pellis capræ ſylueſtris. atque inde *Iſarus* noſtris. Rupicapras autem vocamus *Camoſſos*. quidam *Yſardos*. verum de his alibi. veriſſime itaque, vt ad rem redeam, vetus Grammaticus Gloſſarum auctor, *ſubulones* apud Plinium de oryge interpretatur: errantque doctiſſimi viri qui de ceruo διωκτ acceperunt. quod ſi omnia conſiderentur, ratione prorſus caret. Oryx porro veterum menſis receptus, vt hæc Satyrici teſtantur:

Et Scythicæ volucres, & phœnicopterus ingens,
Et Gætulus Oryx.

Vt ad ceruorum cornua, & ætatis gradus reuertamur, vnde ſumus digreſſi, primo anno νεβροὶ, Latinè *hinnulei*: ſecundo πασσαλίας, ἀχαΐνας & σπαθίνας: tertio δικρωίτας, cum ſimplicia cornua bimulorum in furcam exeunt. Ariſtoteles: τῷ δὲ τρίτῳ ἔτει δίκροα φύει. quarto κλαδίας. tunc enim ramoſa fieri incipiunt. τῷ δὲ τετάρτῳ τραχύτερον, inquit Philoſophus. At κεράσται dicebantur cum perfecta erat forma cornuum, & ipſi magni cerui facti. Interpres Apollonij: οἱ δὲ κέρατα μεγάλα ἔχοντες ἔλαφοι κεράσται. Has cornuum ceruinorum differentias longè exactius numerant nominantque noſtri venatores, quæ ex ipſis ſcire licèt, & eorum ſcriptis haurire.

Pag. 39. D. *id incrementum in ſexennes perſeuerat*] Ita reſtituimus ex librorum auctoritate, cum fuerit vulgo: *id incrementum per ſex annos perſeuerat.* Plinius: *indicia ætatis in illis gerunt, ſingulis annis adijcientibus ramos, vſque ad ſexennes.*

caſtratis nunquam creſcunt, nec tamen exci- A *dunt*] Melius quod in ijſdem libris reperi: *nec tamen decidunt.* Nec aliter omnes editiones excepta Delriana. Cur *excidunt* magis probauerit, neſcio. Plinius: *non decidunt caſtratis cornua, nec naſcuntur.* & lib. XI. cap. XXXVII. *dedit ramoſa capreis ſed parua, nec fecit decidua.* falſum eſt. Nam capreis cornua decidunt, vt ceruis.

Dictamnum ipſi prodiderunt] Plinius lib. VIII. cap. XXVII. *Dictamnum herbam extrahendis ſagittis cerui monſtrauere, percuſſi eo telo, paſtuque eius herba eiecto.* quæ ſunt corruptiſſima, nec ſenſum habent. ſcribe: *Dictamnum herbam extrahendis ſagittis cerui monſtrauere percuſſi, telo paſtu eius herbæ eiecto.* idem lib. XXV. cap. VIII. B *Ceruæ dictamnum oſtendere, vt indicauimus, vulneratæ, paſtu ſtatim decidentibus telis.* ita ibi quoque legendum ac diſtinguendum. Malè eſt in editis: *dictamnum oſtendere vulneratæ paſtæ, ſtatim decidentibus telis.* Legitur ibidem & alius locus æquè vitioſe: Sic enim habet: *ſimplicius ceruæ monſtrauere elaphoboſcon de qua diximus; item ſeſeli enixæ à partu.* Hæc battologia eſt, *enixæ à partu.* Nam quæ enixæ ſunt, à partu ſunt: & quæ à partu ſunt, enixę dicuntur. Hęc lectio correctorum eſt. Nam primæ editiones Plinianæ, & ſcripta eius exemplaria legunt: *Item helxine à partu.* corrige: C *item helxinen à partu.* falſum eſt ſeſeli ceruas oſtendiſſe à partu aut enixas. Etenim ante partum, vt facilius eo defungerentur, id expetebant. Plinius lib. XX. cap. V. de ſeſeli: *ſunt & folia vtilia, vt quæ partus adiuuent etiam quadrupedum. hoc maximè paſci dicuntur ceruæ parituræ.* Deprauatæ etiam ibi ſcribitur: *contexemus & de ſili: ſed hoc eſt vulgaris notitiæ.* emenda: *contexemus & de ſeſeli, hoc eſt vulgatæ notitiæ. optimum Maſſilienſe.* ex *ſeſeli*, vel *ſeſedi*, manauit vitium lectionis vulgatæ, *ſili ſed.* Ergo ceruæ parituræ ſeſeli oſtendêre, & ante D partum: non enixæ, nec à partu. Et ratio in promptu quare ceruæ parituræ gramen illud conſectentur. Quippe quod facere ad partus quadrupedum ſoluendos etiam Dioſcorides obſeruat, his vèrbis de ſeſeli Maſſilitano: δίδοται καὶ αἰξὶ καὶ τοῖς λοιποῖς κτήνεσι πρὸς εὐτοκίαν πιεῖν. Idem Plinius lib. VIII. cap. XXXII. de ceruis: *fœminæ autem ante partum purgantur herba quadam quæ ſeſelis dicitur, faciliore ita vtentes vtero. à partu duas habent herbas quæ aros & ſeſelis appellantur: paſtæ redeunt ad fœtum.* Multa heic animaduerſione digna & emendatione. Seſelim & à partu & ante partum ceruas E paſci. Quod non mihi fit veriſimile. Et verba Plinij ſatis clarè oſtendunt diuerſam eſſe herbam vtramque quam poſt partum paſcuntur. ceruæ ab ea qua ante partum purgantur. Seſeli eſſe qua purgantur ante partum vix dubium eſt ex his quæ ſupra attulimus. Alia igitur herba eſt, quam ſeſeli, qua poſt partum paſcuntur. Helxinen eam appellat lib. XXV. vt habent libri ſcripti. Iidem libri hoc loco ſic ſcribunt: *à partu duas, quæ Tamo & ſiſelicis appellantur: paſtæ redeunt ad fœtum: illis imbui lactis primos volunt ſuccos quacunque de cauſa.* Carent enim illis

Digitized by Google

verbis, *herbas habent.* Puto ſcribendum: *à partu duas, quæ Tamus & ſideritis appellantur, paſtæ redeunt ad fœtum.* libri quidam *ſiſelius*, alij *ſiſelitis* ſcribunt. vnde faciendum iudico, *ſideritis.* de ſeſeli certum eſt ex Plinij ſententia locum heîc eam habere non poſſe. multæ ſunt ſpecies ſideritis. at helxine etiam ſideritis appellabatur. Dioſcorides: ἑλξίνην οἱ δὲ παρθένιον, οἱ δὲ σιδηρῖτιν. οἱ δὲ ἡράκλειαν καλοῦσι. ita Paulus Æginera, Nicandri interpres. Apuleius, alij. quam Plinius ſideritin heîc vocat, helxinen vocauit libro xxv. quare helxinen aut ſideritin expetant à partu ceruæ, aut illa herba lactis primos imbui ſuccos B velint, ignora cauſa eſt. ideo ſubijcit Plinius, *quacunque de cauſa.* ſcio apud Ariſtotelem ſcribi ceruas enixas, ad ſeſeli currere, eoque paſtas ad fœtum redire. ὅταν τέκῃ, ἐσθίει τὸ χόριον πρῶτον, καὶ ἐπὶ τὴν σέσελιν τρέχουσαι καὶ φαγοῦσαι, οὕτως ἔρχονται πρὸς τὰ τέκνα. ſed Ariſtotelem Plinius non ſequitur, aut Ariſtoteles in hac voce mendoſus. & fortaſſean ſcripſerit, ἐπὶ τὴν ἑλξίνην δὲ τρέχουσι. conſtat vero heîc Plinium alios auctores habere, quam Ariſtotelem. Etenim ſeſeli à ceruis parituris appeti diſertè ſcripſit, non ab enixis vt Ariſtoteles. de aro quæ altera herba C eſt in editionibus, quam ceruæ à partu petunr, æquè falſi damnatur ab exemplaribus, quæ *tamum* eius loco afferunr. Aron vrſi poſt latitationem deuorant. Plinius: *exeuntes herbam quamdam aron nomine laxandis inteſtinis alioquin concretis deuorant.* vbi tamen in omnibus libris conſtanter legitur: *herbam quamdam caram nomine.* An herba eſt ex cuius radice panes conficiebant Cæſaris milites? De bello ciuili lib. III. *genus radicis quod appellatur cara.* ita enim ſcribendum, non *chara.* Per diminutionem hodie dicimus *carottam*, vt alibi oſtendam. caram non diſſimilem fuiſſe, D immo congenerem paſtinacis & dancis conſtat ex Paulo Æginera & Dioſcotide. Paulus: σταφυλίνου δὲ καὶ δαύκου καὶ κάρου αἱ ῥίζαι ἐλαττοῦσθαι φύσει τῶν γογγυλίδων εἰσί. Dioſcorides: ἡ δὲ ῥίζα ἑφθὴ ἐδώδιμος ὥσπερ σταφυλίνος. Legendum apud Paulum καροῦ à καρῶ. Et ſic apud Dioſcoridem: Καρῶ, σπερμάτιον. Inde Καρῶον, quod Plinio *Careum*, & male à Caribus populis deducit. Sed diuerſa illa Καρῶ Græcorum à carotta noſtra. Eſtque quam Arabes vocant *Karuia.* Ceterum *Cari* vel *Cara* herbæ nuſquam alibi meminit Plinius. Ergo in Ariſtotele legerit: ἐσθίει τὸ πρῶτον τὸ καλούμενον χνίδιον τὸ κάρον. vbi vulgati Ariſtotelis exihent libri, τὸ ἄρον. certè omnes Pliniani veteres, vt dixi, *caram* præferunt. de *tamo* quem pro aro ſubſtituunt ijdem libri, eius mentio eſt apud eundem Plinium lib. XXI. cap. XV. de herbis ſponte naſcentibus: *in Italia pauciſsimas nouimus, fraga, tamum, ruſcum, batin murinam.* vbi optimi libri legunt: *fraga, tamnum.* in vulgatis enim malè, *tanum.* in alijs exemplaribus, *tamum.* legendum vbique, *thamnum.* ita corrigendum & apud Columellam:

—— *iam thamni ſponte vireſcunt.*

A vbi vulgo editur, *thani.* libri *Thami*, pro *Thamni.* Optimum Gloſſarium: *Thamnus*, ἕλιξ, βοτάνης εἶδος. ἕλιξ Theophraſto inter θαμνώδη refertur, eſtque genus hederæ Dioſcoridi ac Plinio, ipſique Theophraſto. cuius Helicis multæ etiam ſpecies. at *thamnus* vt proprie Latini vocabanr, genus herbæ vel oleris, quod ſale condiebatur & ſeruebatur ad cibos. Columella lib. XII. cap. VII. *aſparagi & ruſci, & thamni, & digitelli & Puleij & Nepeta & Lapſana.* Ita ibi ſcribendum pro *thamni.* & paulo poſt: *ſed vitis alba, ruſcus & thamnus & aſparagus, lapſana & paſtinaca, & nepete, & batis, generatim in alueos componuntur, & ſale conſperſa biduo ſub vmbra, dum conſudent reponantur.* male etiam ibi ſcriptum, *thannum.* Quærant porro Herbarij quod genus herbæ Latini vocarint *thamnum*, nomine apud Græcos omnibus fruticibus communi. Nugarur vetus auctor, qui ἕλικα interpretatur. Heſychius θάμνον inter alia & βάτον & ξύλον ἀκανθῶδες exponit. Falſus etiam Turnebus qui eam vocem cenſet reponendam lib. XIX. cap. XII. eiuſdem Plinij in his verbis: *acuti tantum cunila.* vbi libri quidam habent: *acuti tami cunila.* Caue inquam reponendum ſic cenſeas, aut de thamno intelligendum. Scribi enim ibi oportet: *acuti, thumi, cunila.* In libro vetuſtiſſimo Bibliothecæ Thuaneæ diſertè ſcriptum eſt, *tumi.* hoc eſt θύμου *thumi.* Loquitur de ſaporibus, & acutos eſſe ſapores ait thumi & cunilæ. id eſt, τῆς θύμου καὶ τῆς θύμβρας. cunilam thymo ſimilem eſſe, καὶ ὅμοια θύμῳ δοκεῖ auctor Dioſcorides. hinc vtriuſque ſapor & ſuccus acutus καὶ δριμύς. *cuniculam* hanc pro cunila indigetant libri. Gloſſæ: *cunebulam.* Græcum eſt antiquum, κονίλη. perperam igitur heîc Turnebus *Tami* legebat pro *thumi* hoc eſt θύμου.

Pag. 39. D. *Herbam quoque quam Cynaren vocant*] ita libri, vel *cinerem.* Plinius: *ceruus herba cinare venenatis pabulis reſiſtit.* ſcribe. *herba cinara.* ſic Horario *herba lapathi.* nam κινάρα dicitur Græcè non κινάρη. Gloſſæ: *carduus*, κινάρα. aliæ: *cardi*, κιναραι. Carduus, vt notum eſt, herbæ ſpinoſæ genus, quod in plures ſpecies diuiditur. *cardones* hodie dicimus. Sed quum *carduum* κατ' ἐξοχὴν vocant Latini, de hortenſi & ſatiuo loquuntur, quem vulgo *articactum* appellamus, vel *articoccum*, qui pomum habet; ſiue capitulum ſquamatim compactum ad inſtar nucis pi- E neæ, & aculeatum. Græci κινάραν. Athenæus lib. II. εἰς δὲ τούτοις οὐχὶ πεισθείημεν θαρρῶν ἂν εἴποι τὴν κάκτον τὴν τοιαύτην τὴν ὑπὸ Ῥωμαίων μὲν καλουμένην κάρδον, οὐ μακρὰν ὄντων τῆς Σικελίας, Ἀθηναίοις δὲ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλαγῇ γὰρ δύο χαμμάτων κάρδος καὶ κάκτος ταυτὸν ἐστιν. Ex his conſtat *cardos* Latinis appellatos non *carduos.* Et ſcripſiſſe apparet Athenæum, τὴν λεγομένην κάρδον, non κάρδουν, vt perperam editur. Sic Gloſſæ *cardos* vocant. Capitolinus: *lactucas & cardos.* qui igitur *carduus* Latinis, propriè Græcis κινάρα. Columella in Horto:

Horrida ponatur Cinara.

Digitized by Google

A Κινάρα, inquam, non Κυνάρα. Et male vtrumque confundit auctor Excerptorum Athenæi, vel Athenæus ipſe. Κινάραν ſcribit, ſed omnia exempla auctorum quæ ſubijciuntur, vbi Κυνάρα ἄκανθα vocatur, de carduo iſto eduli accipi non queunt, vt dicam paulo poſt. Sub finem addit, ἀλλὰ μὴν & Κινάραι ὠνίων αι παραπλησίως ἡμῖν Σώπατρος ὁ Πάφιος γεγονὼς τοῖς χρόνοις κατ᾽ Ἀλέξανδρον τὸν Φιλίππου, ἐπιβιοὺς δὲ καὶ ἕως τοῦ δευτέρου τῆς Αἰγύπτου βασιλέως. Refert ibidem verba Ptolemæi Euergetis qui Ariſtarchi diſcipulus fuit, vbi & κινάραν nominauit: πολλῆς δὲ ἐν τοῖς τόποις κινάρας φυομένης οἵ τε συνακολουθοῦντες ἡμῖν στρατιῶται πάντες δρεπόμενοι συνέτριβον, καὶ ἡμῖν προσεφέρον ψιλοῦντες τῶν ἀκανθῶν. B Legiſſe ac ſcripſiſſe Κινάραν fides ſumitur ex eo quod ſequitur: οἶδα δὲ & Κινάρου καλουμένην νῆσον ἧς μνημονεύει Σῆμος. *Cynaram* eam inſulam vocat Plinius, ſed legendum Cinaram. *Articcocum* vel *Articocealum* quidam hodie vocant, quidam etiam *alcoccalum*. vnde doctiſſimi Herbariorum ſibi vulgo perſuadent, ita appellari quod nucis Pineæ, quam cocalum vocatam putant, ſpeciem referat. errant latiſſime. nam κόκκαλος Græce nux pinea non dicitur, ſed nucleus pineus, ὁ C πυρὴν nucis pineæ. Athenæus: Ἱπποκράτης δὲ ἐν τῷ περὶ πτισάνης, ὁ τὰ ὄντα τῶ ἡμίσεως μὲν νοθεύεται, ὑπ᾽ ἐνίων δὲ καὶ ὅλον κοκκάλους, οἱ πολλοὶ δὲ πυρῆνας. Heſychius: κόκκαλος, στρόμβος, στροβίλους πίτυος, ita legendum. στροβίλους etiam vocarunt nucleos pineos, vt alibi obſeruauimus. Galenus ex Hippocrate exponit, τὸν πυρῆνα τοῦ στροβίλου. & ſanè κόκκαλος à κόκκος deductum eſt, quæ vox granum & nucleum ſignificat. hinc & κοκκῶνες nuclei oliuarum. Heſychius: κοκκόνες οἱ πυρῆνες τῶν ἐλαιῶν. κοκκῶνες οἱ κόκκοι τῆς ῥοιᾶς. Galenus in Lexico: κοκκῶνα, κόκκον, τὸν κοινῶς ὀνομαζόμενον. Inde & τὰ κουκουνάρια, & D κουκουνάρια apud Myrepſum nuclei pinei. quæ vox ab antiqua κοκκῶνος diminutione facta eſt, non corrupta pro κωνάρια, nec nuces pineas ſignificat, ſed nucleos, quos antiqui κοκκάλους vocabant. Nos pronuntiamus in Idiotiſmo noſtro *artichaut* quaſi *articactus* eſſet. Siculi dicebant *cactum*. Hodie vocant *Cacozole*, ab illa antiqua voce Κάκτος. Latini & vocem *Cactum* vſurparunt, vt ad Tertulliani Pallium obſeruaui. Arabes vocant *Harſaf* vel *Harxaf* aut *Harſciaf*. De qua plura in Pliniana præexercitatione. Plinij locus vbi *Cactum* ex Theophraſto deſcribit, ita ex veteribus libris conſtituendus eſt, vt in meliore E ſit ſtatu: *Cactos quoque in Sicilia tantum naſcitur, ſuæ proprietatis & ipſe. In terra ſerpunt caules à radice emiſſi lato folio & ſpinoſo: caules vocant κάκτους, nec faſtidiunt in cibis, inueteratoſque. Vnum autem caulem rectum habent, quem vocant πτέρνικα, eiuſdem ſuauitatis, ſed vetuſtatis impatientem. Semen ei lanuginis quam pappum vocant, quo detracto & cortice, teneritas ſimilis cerebro palmæ eſt: vocant Aſcalian.* Non pote melius deſcribi noſter Articactus. deſcriptionem eius in his Plinianis verbis habes, graphicè factam. Sed fallitur quod ſui

A generis eſſe & in Sicilia tantum naſci ſcribit. Nam carduus Romanorum & cactus Siciliæ res eadem. Verum Græca Theophraſti expreſſit, qui κάκτον in Græcia non eſſe tradit, ἀλλὰ περὶ τὴν Σικελίαν μόνον. Certè ſi nec cactus in Hellade non fuit, nec Cinara. Ita Græci vocarunt, quam Siculi κάκτον, ſed alibi quam in Græcia naſcentem. Hinc antiquorum Grammaticorum diuidiæ circa hanc vocem Κινάρα. Antiquiſſimi aliud Κυνάραν vocabant ἄκανθαν: Recentiores aliud Κινάραν abſolutè. Vide excerpta Athenæi lib. 11. Ad Plinij locum redeamus. *Cau-*
B *les vocant κάκτους.* ita repoſuimus ex veteri *Cactus*. Nam *Cactos* ſingulari poſuit numero ὁ κάκτος. Hæc leuia ſunt, vt multa alia quæ mutauimus auctoribus libris. Illud maioris momenti quod ſequitur, vt in quo non leuiter errarit Plinius vertendis Græcis: *Semen ei lanuginis quam pappum vocant, quo detracto & cortice teneritas ſimilis cerebro palmæ eſt.* Theophraſtus: τὸ δὲ περικάρπιον ἐν ᾧ τὸ σπέρμα τὴν μὲν μορφὴν ἀκανθῶδες, ἀφαιρεθέντων δὲ τῶν παππωδῶν ἐδώδιμον & τοῦτο, & ἐμφερὲς τῷ τοῦ φοίνικος ἐγκεφάλῳ. περικάρπιον vocat pomum ipſum. Ita
C enim Latinè liceat vocare. pomum, inquam, ſquamatim compactum & pineæ nuci ſimile, quod intus ſemen παππῶδες incluſum gerit, περικάρπιον appellauit in cacto, quia ſemen propriè eſt καρπός. Quidquid circa ſemen, περικάρπιον. *Semen ei lanuginis quam pappum vocant*, τὸ παππῶδες σπέρμα. *Quo detracto & cortice, teneritas ſimilis cerebro palmæ eſt.* quo ſemine nimirum detracto. lanuginem illam etiam hodieque detrahimus, abijcimus, & *fænum* vocamus. Sed non expectatur donec in ſemen eat. Quod ait etiam corticem detrahi, quid velit neſcio. Nullus ibi cortex detrahen-
D dus. Nec de eo quidquam apud Theophraſtum. Certe caulis ipſe cortice detracto mandebatur, περιλεπόμενος, vt auctor eſt idem Theophraſtus. In cuius verbis vertendis omiſit Plinius corticis detractionem, vbi neceſſaria erat, eamque reponit vbi locum non habet. Deceptus videtur τῷ πολυσήμῳ huius vocis περικάρπιον, quæ pro fructuum diuerſitate aliud atque aliud ſignificat, quum tamen in omnibus eadem ſit nominis ratio. In nuce iuglande τὸ περικάρπιον eſt calix ille viridis quo nux continetur, qui edulis non eſt. & ratio eſt, quia nux ipſa ſemen, & καρπὸς habetur. Quod eam ambit, περικάρπιον
E iure vocatur. Theophraſtus: καλυκῶδες περικάρπιον vocat. Hinc apud Heſychium περικάρπιον, λέπυρον & σκέπασμα exponitur, id eſt cortex. At in malis pyris & ceteris id genus, τὸ περικάρπιον caro ipſa pomi eſt quæ manditur, quia τὸν καρπὸν circumdat, id eſt ſemen. hoc enim propriè fructus arboris intelligitur, vnde & ſeritur. Theophraſtus καρπὸν eſſe dicit, τὸ συνειλημμένον σπέρμα μετὰ περικαρπίου. caro pomi hoc eſt περικάρπιον, cum ſemine ipſo καρπὸν conſtituit. verum vt dixi, καρπὸς propriè ſemen. vnde περικάρπιον, quod in pomo

extra eſt, & ſemen circumdat. Hoc in aliis edule eſt, in aliis abijcitur pro natura & genere pomorum. In Cacto τὸ πεκάρπιον pomum ipſum eſt, in quo ſemen habetur incluſum, non cortex qui detrahitur. Hoc Plinium fefellit. detracta igitur lanugine, & ſemine adhærente, quod reliquum eſt, ſimile eſſe dicit Theophraſtus τῷ ἐγκεφάλῳ φοίνικος, palmæ cerebro. Plinius ad teneritatem cerebri palmæ rettulit. Theophraſtus de forma intelligit. Et heîc alter error Plinij. Verba Theophraſti ita citat Athenæus lib. II. τὸ δὲ πεκάρπιον ἀφαιρεθέντων τῶν παππωδῶν, ὅμοιον τῷ τοῦ φοίνικος ἐγκεφάλῳ. ἐδώδιμον δὲ τοῦτο. id eſt: *pomum ipſum detractis quæ in eo lanuginoſa ſunt, inſtar habet cerebri palmæ. & hoc edule eſt.* Interpres Plinium malè ſequutus eſt, vertendo: *detractis pappis tenelliſque ſeminibus edulis eſt, guſtu qualis eſt cerebri palmarum.* Ridiculè quaſi idem ſit guſtus cerebri palmæ & articocci vel cardui. Quod nec Plinius dixit, qui ſola teneritate ſimilia inter ſe eſſe ſcripſit. Neutrum voluit Theophraſtus, ſed exemptis pappis τὸ πεκάρπιον τῆς κάκτου ὅμοιον εἶναι τῷ ἐγκεφάλῳ φοίνικος. propter ſolam quippe teneritatem non videtur comparationem tam longè fuiſſe quæſiturus, quum tam multa ex edulibus ad manum eſſent, eadem teneritudine prædita, præcipuè vbi cocta ſunt. ſi de crudo accipiamus, vt etiam nouellorum carduorum poma eduntur, non ſanè præcipua illa teneritas. Conſideranda & illa Plinij verba, & cum Græcis comparanda: *Nec faſtidiunt in cibis, inueteratoſque.* ita libri. de caulibus cacti loquitur. Theophraſtus ſic habet: καλοῦσι δὲ τοὺς καυλοὺς κάκτους. ἐδώδιμοι δὲ εἰσὶ περιλεπόμενοι, μικρὸν ὑπόπικροι, καὶ θησαυρίζουσιν αὐτοὺς ἐν ἅλμῃ. Theophraſti ſenſus eſt, edules eſſe caules illos detracto cortice, ſubamaros, & muria condiri condique ſolitos. Quia ſcilicet ſubamari eſſent, ideo ſale macerabantur, nec aliter propterea videntur edules fuiſſe, niſi muria domiti & macerati. Ita intellexiſſe Theophraſtum patet ex ſequentibus iſtis: ἕτερον δὲ καυλὸν ἀφίησιν, ὃν καλοῦσι πτέρνικα. γίνεται δὲ καὶ οὗτος ἐδώδιμος, πλὴν ἀθησαύριστος. ceteri caules cacti non aliter edebantur niſi θησαυρισθέντες, & poſtquam ætatem in ſale tulerant, hic qui vocabatur pternix, etiam edebatur, ſed ἀθησαύριστος. ergo recens tantum mandebatur, non quia muria ſimiliter condiri non poſſet ac ſeruari, ſed quia recens melior. At Plinius heîc vertit: *vnum caulem rectum habent, quem vocant pternica, eiuſdem ſuauitatis, ſed vetuſtatis impatientem.* Cur vetuſtatis impatiens? nihil certè eſt quod vetuſtatem ferre non poſſit, dummodo ſale condiatur, Cur iſte caulis in muria ſeruari non queat, quum ceteri poſſint? Nihil ſanè rationis video. Sed verum eſt omnino quod ſuſpicor: quum Plinius totum eum locum de cacto in Aduerſaria ſua transferret, omiſit fortè properans, vt ſæpe fit, verba illa, ἐν ἅλμῃ, quæ calami acumen fuge-

A runt. Nobis enim conſtat, dum ſiluam ſibi ad ſcribendum compararet, omnia quæcunque apud auctores ſuper vnaquaque materia legebat, certis titulis aſſignaſſe, interdum ſerie alphabetica redegiſſe, herbarum, arborum, lapidum, piſcium & medicinarum ex iis nomina, atque inde ſumpſiſſe, quum ſcriptioni manum admoliri cœpit. Cum igitur de Aduerſarijs locum illum tranſcriberet ac verteret, in eo videtur legiſſe tantùm, ſicut properabundus ſcripſerat: ἐδώδιμοι δὲ εἰσὶ περιλεπόμενοι, μικρὸν ὑπόπικροι καὶ θησαυρίζουσιν αὐτούς, prætermiſſis illis ἐν ἅλμῃ.
B Ideo nec illa in verſione expreſſit, quum reddidit: *Nec faſtidium in cibis, inueteratoſque.* Quod alioquin oportuit. Nec enim *inueterari* eſt, ἐν ἅλμῃ ἀποθησαυρίζεσθαι, ſed ſimpliciter ἀποθησαυρίζεσθαι. Multæ herbæ reponuntur, vt inueterari poſſint, & vetuſtatem ferant, quæ ſale opus non habent. Immo inueterari propriè de his dicitur quæ ſeruantur & condiuntur abſque adminiculo ſalis. Nam quæ vetuſtatem ferre nequeunt, ea ſale vel muria condita ſic ſeruantur: quod ἁλμεύειν Græci dicunt. Theophraſtus ἀποθησαυρίζειν ἐν ἅλμῃ. Dioſcorides ταριχεύειν εἰς ἁλμάδα. at
C *inueterare* ſimpliciter de iis quæ ſine ſale ſeruantur vſurpauit Plinius lib. XIX. cap. V. *Quod ſi diutius allium cepamque inueterare libeat aqua ſalſa tepida vnguenda ſunt, ita diuturniora fient, melioraque vſui, ſed in ſatu ſterilia.* Allium & cepa inueterantur abſque ſale, ſed vt diuturniora fiant, aqua ſalſa vnguenda ſunt, ita libri: non vt habent editi, *intingenda.* Hoc nihil ad ἁλμάδας, qua condiuntur herbarum multæ. etenim aliæ virides & recentes eſui ſunt: aliæ reponuntur, & ſeruantur, vt ſiccæ vſui eſſe poſſint. *Sicca* vocat Apicius: *de ſiccis hæc: Laſeris radices, menta, Nepeta, Saluia, Cupreſſum origanum,* &c.
D Cepas & allia in eo albo recenſet. atque *inueterari* hæc propriè dicebantur, quia non virides & recentes, ſed ſiccæ & inueteratæ ſumebantur. παλαιωθῆναι Græci de iiſdem dicunt. Aliæ porro in muria & aceto ſeruabantur condita. Patet igitur Plinium legiſſe in Theophraſti verbis, θησαυρίζουσι, non θησαυρίζουσιν ἐν ἅλμῃ. Ideo ἀθησαύριστον vertit *vetuſtatis impatientem.* Grauiter etiam errant huius ætatis eruditi ferè omnes Herbarij qui σκόλυμον Græcorum perſuadere nobis cupiunt fuiſſe quem Latini propriè *carduum* vocabant, nos Articactum. Hanc ſaltem differentiam agnoſcunt, quod σκόλυ-
E μος agreſtis ſit, carduus ſatiuus. Ego genere diſtingui cenſeo. Σκόλυμος vox Græca eſt quæ nomen in Latio non habet, ideo *Scolymus* Latinè ſua voce vocandus venit, non *carduus* vt faciunt vulgo, apud Theophraſtum & Dioſcoridem. Græci omnes, non ſolum Paulus & Aëtius, verum etiam Dioſcorides ipſe Κινάραν & Σκόλυμον ſeparant. Atqui certum eſt κινάραν Græcis dici, quem Latini vocant *carduum*, Siculi κάκτον. Dioſcorides de Chamæleonte albo dicit eum habere

folia ſimilia σμύλῳ ἢ σκολύμῳ: caulem non emittere, verum ex medio ἀκάνθας ὁμοίας ἐχίνῳ θαλασσίῳ ἢ κινάρᾳ. ita in optimo ac vetuſtiſſimo libro ſcribitur, non κυνάρᾳ. per ἀκάνθας intelligit κεφαλὴν ἀκανθώδη. Cinara igitur & Scolymus diuerſa: Scolymus Græciæ notiſſimus, vnde illud Heſiodi, & ex eo Ariſtotelis ἐπὶ σκολύμου. Hoc florente mulieres libidinis auidiſſimæ. Scolymum in cibis Oriens & tota Græcia receperat. Plinius lib. XXII. cap. XXII. *Scolymum quoque in cibos recipit Oriens, & alio nomine Limoniam appellauit. Frutex eſt nunquam cubitali altior, criſtiſque foliorum ac radice nigra ſed dulci. Eratoſtheni quoque laudata in pauperis cœna.* ita legendum. Theophraſtus: σκόλυμος ἢ καὶ λειμωνία. perperam vertunt: *Carduus, & beta ſilueſtris.* aliud λειμώνιον, aliud λειμωνία. Radix igitur Scolymi edulis tantùm. Theophraſtus: τῷ σκολύμῳ δὲ τὸ μόνον ἴδιον, ὅτι τὴν ῥίζαν ἐδώδιμον ἔχει καὶ ἑφθὴν καὶ ὠμήν. Plinius: *Scolymus carduorum generis ab his diſtat, quod radix eius veſcendo eſt decocta.* Hinc Heſychius σκόλυμον βολβὸν interpretatur. At Dioſcorides herbam ipſam ſcolymi dum adhuc tenella eſt, veſcendo eſſe decoctam ſcribit, haud ſecus atque aſparagos. ὁ δὲ τοι, inquit, ἀρτυθεὶς ὡς λάχανον ἐσθίεται ἑφθὴ ὥσπερ ἀσπάραγος. ita de Sillybo ſcripſerat, quod etiam de genere carduorum eſt in Syria ac Phœnice proueniens: ἀρτυθεὶς ἐσθίεται ἑφθὴ σὺν ἐλαίῳ καὶ ἁλί. At κινάρα Græciæ ignota prorſus. Theophraſtus: ἡ δὲ κάκτος καλουμένη ἐν τῇ Σικελίᾳ μόνον ἐστί. Cactum & carduum eumdem eſſe ſuprà ex Athenæo oſtendimus. Græci veteres poëtæ, pedeſtreſve qui τῆς κινάρας meminerunt, aut κυνάρας ἀκάνθης, de carduo eduli ſiue cacto minimè intellexerunt. Aut enim carduum agreſtem hoc nomine appellarunt, aut Cynosbaton ſiue ſentem caninam. Sophocles:

Κυνάρας ἀκάνθα πάντα πλήθειν γύην.

Virgilius:

—*ſegniſque horreret in aruis*
Carduus.

Quod enim ſilueſtrem carduum Græcè σκόλυμον appellari cenſent, ſatiuum autem & hortenſem κινάραν, nec aliud inter vtrumque diſcriminis eſſe, tota errant regione. *Carduum ſiluaticum* Romani vocarunt qui Græcis Chamæleon niger. Album etiam Chamæleontem ita vocarunt. Vide Herbarium quod ſub Apuleij nomine vulgatur. Idem Plinius carduum etiam vocat Chamæleonta album. de illo quippe carduo intelligit, cum dicit, lib. XX. cap. XXIV. *manducatus carduus odorem commendat oris.* Sed longè alia in libris lectio. nam pro his habet optimus Rigaltianus: *Maſtetha carduis odorem commendat oris.* Vnde veriſſima emendatione lego, *Maſtiche cardui odorem commendat oris.* vel etiam: *Maſtiche cardui ſilueſtris.* ſcriptum erat, *cardui ſ.* id eſt, cardui ſilueſtris. eam lectionem mihi planè confirmauit Apuleius meus qui habet, *Maſtiche carduis oris odorem com-*

A *mendat.* intelligit vt dixi Maſtichen chamæleontis albi, qui & ἰξίας propterea cognominatus eſt, διὰ τὸ ἐν ἐνίοις τόποις ἰξὸν εὑρίσκεσθαι πρὸς ταῖς ῥίζαις αὐτοῦ, ᾧ καὶ ἀντὶ μαστίχης χρῶνται αἱ γυναῖκες. Theophraſtus ἰξίνην vocat ἄκανθαν vnde μαστίχη. ſic Chamæleon albus etiam ſilueſtris carduus. nam *carduus* abſolutè de ſatiuo. Spinam albam cardui quoque ſilueſtris generibus adſcripſerunt. ἀκάνθας κινάραν Græci dicunt. Plinius ſimiliter inter ſilueſtres carduos quorum duo genera facit, & ſcolymum recenſet, at *carduos* abſolutè vocat ſatiuos & hortenſes. Vt vt ſit,
B certè errant qui σκόλυμον *carduum* vertunt, quum propriè Latini ſic vocarint ſatiuum, qui à Scolymo diuerſus eſt tota antiquitate ſuffragante. Veteres Grammatici ſemper κινάραν Græcè reddunt, nunquam σκόλυμον qui Latinè eſt *carduus*, Veterum Gloſſarum auctor capite περὶ λαχάνων: *carduus*, κινάρα. cardui olim non plebeius cibus. Plinius lib. XIX. *mirum eſſet non licere pecori carduis veſci, non licet plebei.* Ideo valdè priſcis illis ganeonibus expetiti, ſicut hodieque noſtris, & res erat tunc maximi quæſtus. Idem lib. XIX. cap. VIII. *poterant videri dicta omnia quæ in pretio ſunt, niſi*
C *reſtaret res maximi quæſtus, non ſine pudore dicenda. Certum eſt quippe carduos apud Carthaginem magnam, Cordubamque præcipuè ſeſtertia ſena millia, vt par eius reddere.* corrupta hæc poſtrema verba plus quam ſimpliciter, quod vel numerus nummorum, vt conceptus eſt ſatis arguit, etiamſi aliud indicium non eſſet. Latini *mille ſeſtertia* dicunt, aut *ſeſtertiorum*, videlicet nummorum tot ac tot millia. an intelligit prouentum vnius anni carduorum apud Carthaginem mille ſeſtertia reddere, hoc eſt decies centena millia nummûm? certè cum rem maximi quæſtus eſſe dicat, & cum pudore quidem memorandam, nimis parum
D eſſet legere, ſeſtertiûm ſena millia. ſed aliò nos ducunt libri, in quibus ſcribitur: *ſeſtertia ſena millia è paruis reddere eis.* ita in vetuſtiſſimo Thuanæo, cui & reliqui adſtipulantur. Inde optima, vt mihi videtur, coniectura noſtra eſt, legendum eſſe: *certum eſt quippe carduos apud Carthaginem magnam Cordubamque præcipuè, ſeſtertiûm ſena millia è paruis reddere areis.* Singulas areas, eaſque paruas carduorum apud Carthaginem magnam & Cordubam reddere quotannis ſeſtertiûm ſena millia dicit, hoc eſt centenos quinquagenos præter propter noſtri nomiſmatis aureos. qui ingens quæſtus erat. areæ
E hortorum ſunt πρασιαί. Hi cardui κινάραι ſunt Græcorum, & κάκτοι Siculorum. Legitur Epigramma vetus χειρῶδες, εἰς Κινάραν, quod heîc apponam:

Ἐγκέφαλον φορέω κεφαλῆς ἄπο, τῇμι δὲ χλωρὸν
 Αὐχένος ἐκ δολιχοῦ γῆθεν ἀειρομένη·
Σφαίρῃ δ' ὡς ὕπερ αὐλοῦ εἴδομαι. ἣν δὲ ματεύσῃς
 Ἔνδον ἔμβρυ λαχάνων, μαστοὺς ἔχω πίονα.

Sic legendum Epigramma. ἐγκέφαλον illud eſt quod ἐγκέφαλον φοίνικος in cacto ſimile eſſe ſcribit Theophraſtus. vt hinc etiam conſtet

cactum & κινάραν eſſe idem. Dicit κεφαλῆς ἄπρ. atqui κεφαλὴν in carduo & congeneribus ſpinis vocat Dioſcorides, quod in ſummo caule σφαιροειδῆ habent. Σφαίραν auctor Epigrammatis vocat. *Pomum* dicimus. Theophraſtus μῆλον. Plinius *malum cardui.* Semen porro quod intus eſt, pater eſt matris. nam inde planta ſeritur & naſcitur. Ceterum de hac Cinara ſiue carduo vix eſt, vt poſſit in Plinio accipi vbi dicitur ceruos herbæ cinaræ paſtu recreari quando noxia ederũt gramina. Et mirum eſt Plinium nuſquam alibi præterquam hoc loco Cinaræ meminiſſe. Græci vt ſuprà notauimus religioſè hoc obſeruant, vt Κινάραν vocent per iota, carduum edulem & hortenſem, non κυνάραν, quæ aliud eſt. Scribit Dioſcorides ἀκανθαι λευκὴν τοῖς ἐρπηδόνικοις proficere, & aduerſus venenata geſtari amuleti vice. Hanc vetus auctor additamentorum ἀχιονκυνάραν, vocari notat, hoc eſt ſiluaticum carduum. De hac fortaſſe intellexit Plinius, vel auctor ille vnde ſumpſit, quem non dubito ſcripſiſſe κυνάραν. ita enim ſiluestrem carduum vocarunt, vt ſatiuum & edulem κινάραν. Et fallitur omnino Athenæus ſcribens, Κινάρα. ταύτην Σοφοκλῆς ἐν Κολχίσι Κυνάραν καλεῖ. Certè Κινάρα inter edulia eſt, quam ibi recenſet, & rectè ſcribit per Iota. ſed quod ait Κυνάραν Sophocli vocari, iterum dicam fallitur. De carduo ſilueſtri debere accipi iam obſeruauimus. verſus Sophoclis è Phœnice: Κυνάρας ἄκανθα πάντα πληθύει γύλων. *canina ſpina toto inhorret vomere.* de aratri vomere loquitur, qui carduis & ſpinis obſitam terram proſcindens, ijs implebatur. Hæc κυνάρα ἄκανθα etiam alijs dicta eſt. & ſimpliciter κυόσρεος & κυνάρα. Heſychius: κυνάρας, φυτὸν τι. καὶ μήποτε ὁ κυνόσβατος διὰ τὸ τραχὺ καὶ ἀκανθῶδες. Κυνα γὰρ ξυλίνην τὴν Κυνόσβατον ὁ Θεόφραστος λέγει. Fallitur ille Grammaticus. nec enim Theophraſtus eſt, qui κυνόσβατον ſic vocauit in ſcriptis ſuis, ſed Pythia in oraculo quodam ita vocauerat. Locrus enim iuſſus vrbem ibi condere, vbi morſus eſſet ὑπὸ κυνὸς ξυλίνης, καθαμυχθεὶς τὴν κνήμην ὑπὸ κυνοσβάτου, ἔκτισε τὴν πόλιν. Vna voce κυνόξυλον dicebatur. In additamentis Dioſcoridis legitur κυνόξυλον dici, quem Romani carduum nigrum vocabant. Ceteri Græci Χαμαιλέοντα μέλανα. longè tamen aliud Κυνόσβατος. Didymi porro ſententiam qui κυνάραν ἄκανθαν apud Sophoclem de Cynoſbato exponebat, vnice confirmat Hecathæi Mileſij locus qui ab Athenæo refertur, his verbis: ἐν δὲ τοῖσιν ὄρεσι δένδρεα ἔνι ἄγρια, ἄκανθα κυνάρα, ἰτέα, μυρίκη. Ibi ἄκανθα κυνάρα quæ inter arbores refertur, de carduo ſilueſtri qui herba eſt accipi non quit. Ergo κυνόσβατον ita vocauit, quem Theophraſtus μεταξὺ θάμνου καὶ δένδρου, inter arborem & fruticem eſſe ſcribit. Roſa eſt, vt vocant, canina vel ſilueſtris, quæ & κυνόρροδον. At in ſequenti Scylacis vel Polemonis exemplo κυνάρα herba eſt: ἐν δὲ τοῖς ὄρεσι πέφυκε κυνάρα, καὶ βοτάνη ἄλλη. carduum ſilueſtrem, aut aliud ſpinæ genus ſic vocauerunt, quaſi ca-

A ninam dicas à mordacitate ſpinarum & aculeorum. At carduum edulem & ſatiuum Κινάραν dixerunt, littera fortaſſe mutata ad vitandam δυσφημίαν canini nominis, vel ab alia ratione quam neſcire me profiteor. Κινάραν eo ſenſu vocatam notant Sopatro cuidam qui circa Alexandri Magni tempora vixit, & Ptolemæo Euergeti.

Pag.39.E. *eadem pene ſpecie ſunt quos tragelaphos dicunt*] quem Bellonius pro tragelapho veterum nobis exhibet, is tragelaphus non eſt, nihil ferè habens cerui vel hirci. certè B nec barba illi hircina, nec cerui cornua, quæ notæ tragelaphum conſtituunt præcipuæ. viſus mihi ante annos quindecim verus tragelaphus Lutetiæ Pariſiorum. is cornua planè ceruina gerebat, mentum promiſſa hirtum barba, & villoſos armos, velociſſimi in primo curſu impetus, ſed cito deficientis. Hircum Barbariæ eum nominabant, qui circumferebant. inueni ſcriptum in antiquo Gloſſario Bibliothecæ Puteanæ tragelaphum *Elcum* vocari. ſic enim illæ gloſſæ habebant: *tragelaphus beſtia, quem Elcum vocamus.*

C *tantum quod illi villoſos habent armos*] ita libri noſtri, & editiones pleræque. Cameriis: *tantumque.* vitioſè. Elegans & antiquum loquendi genus. *tantum quod*, πλὴν ὅτι. Tertullianus in Apologetico: *Bonus vir Caius Seius, tantum quod Chriſtianus.* ἀγαθὸς ἀνὴρ Γάιος Σήϊος, πλὴν ὅτι Χριστιανός. *tantum quod*, idem quod tantummodo. Lucretius:

Tantum quod nomen mutatum dicere poſſis.

Et Ciceronis illud: *tantum quod hominem non nominat.* Ita etiam loquitur Apuleius, ſed locus nunc non eſt ad manum. Eadem porro loquutio, cum accipitur pro commodum. D *Tantum quod exoriente ſole*, ἀρτίως ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου. cum ſol tantum exoriretur, *le ſoleil ne faiſoit que ſe leuer.* Gloſſæ: *tantùm quod*, ἀρτίως. *Tantum quod egrediebar, Ie ne faiſois que ſortir.* Ita nos exprimere ſolemus illud *tantùm quod.* Et nihil aliud ſignificat, quam tantùm vel ſolùm modo. Plinius hoc loco: *Eſt eadem ſpecie, barba tantum & armorum villo diſtans.* Noſter eleganter: eadem ſpecie ſunt quos *tragelaphos dicunt: tantùm quod illi villoſos habent armos, & menta promiſſis hirta barbis.*

Ad Capvt XX.

hunc Ingeuones tenent] libri Solini, *Inguaeones.* ita quoque excerpta Plinij. exemplaria E quædam Pliniana: *Incyaones.* Ptolemæo dicuntur Ιγγιλίωνες. corruptè. nam legendum eſt, Ιγγαίωνες. μέχρι τῶν Ἀλαουῶν ὑφ' οὓς Ιγγαίωνες, εἶτα Κουβῶνοι. Tacito. *Ingæuones.* melius *Inguæones.*

A[illegible], Gutallus, Viſtula] in libris, *Alba*, & *Gu[illegible]alus.* Alba quoque Vopiſco vocatur in Probo: *reliquias vltra Nicrum fluuium & Albam remouit.* ita & Spartiano in Iuliani vita: *Germaniæ populis qui Albam fluuium accolunt.* ſic enim habere veteres libros ibi notare memini. Græcis tamen ſcriptoribus, Ἄλβις.

Digitized by Google

Pag. 40. B. *Viſtula*] libri omnes : *Viſcla*. ita ſcribebant. pro *Viſtula*, *Viſtla*. & quia C melius ſonat ſequente L. *Viſcla*. ſix *ſextula*, *ſextla* & *ſeſcla*. ſic *ſitulus ſitlus*, & *ſiclus*. vnde *ſiclones*. eodem prorſus & *viclum* ſcripſere pro *Vitlo* ſiue vitulo. Gloſſæ veteres : *biclus*, φώκη. quod ſcriptum eſt pro *viclus*. vitulum marinum intelligit, qui Græcis φώκη, Latinis etiam abſolutè *vitulus*, vt apud Plinium. *Hinſtia* pro *Viſtla* legitur in Breui Miſſorum Theodoſij : *Germania omnis & Gotthia finiuntur ab Oriente flumine Hinſtia : ab Occidente, flumine Rheno : a Septentrione, Oceano : à Meridie, flumine Danubio. patet in longitudinem* M P M, *circiter* DCCC. *in latitudinem*, CCCLXXXIIII. ſcribe : *Viſtla*.

ſaltus Hercynius aues gignit] Plinius lib. x. cap. XLVII. *in Hercynio Germaniæ ſaltu inuiſitata genera alitum accepimus, quarum plumæ ignium modo colluceant noctibus*. ita corrige. nam minus rectè legitur, *inuſitata*. quod verbum & alijs locis pro illo poſitum frequens occurrit.

quamuis obtenta nox denſet tenebras] ita ſcripſimus ſuadentibus libris. & eſt loquutio Virgiliana:

-- *& obtenta denſantur nocte tenebræ.*

antea fuit in editionibus : *quamuis obtenta nox obtegat & denſet tenebras*. ineptè. quid enim eſt quod heîc dicitur, noctem tenebras obtegere?

rationem viæ moderentur] in πρωτοτύπῳ ſcripſerat auctor : *viæ ordinem illuſtrent indicio plumarum refulgentium*.

biſontes frequentiſſimi] libri noſtri, *Viſontes* ſcribunt. perperam apud Oppianum βίσωνες pro βίσωνας, multum indignante verſu. quod tamen tuentur & agnoſcunt docti. βίσωνες Pauſaniæ.

qui bouis feri ſimiles] ita legimus ex libris & antiquis editionibus, quæ habent : *qui boues feru ſimiles*. & paulo poſt : *vltra tauros pernicitate*, expuncta voce *vigentes*, quam ijdem libri non agnoſcunt.

ſunt & vri quos imperitum vulgus vocat bubalos] & biſontes & vros inter boues feros numerat Plinius, qui βοάγρι Græcis vnica voce, vt ὄναγροι, idem lib. VIII. cap. XV. *excellentique & vi & velocitate vros quibus imperitum vulgus bubalorum nomen imponit, cum id gignat Africa vituli potius ceruive quadam ſimilitudine*. ita quidem editur apud Plinium. pro quibus heîc ſcripſit Solinus : *cum bubali pæne ad ceruinam faciem in Africa procreentur*. & ſanè inter vitulum & ceruum ſimilitudo, vt dicere potuiſſe videatur Plinius bubalos in Africa ſimiles eſſe vitulo ceruove. libri nihil variant niſi quod habent : *vituli ceruice quadam ſimilitudo*. omnino legendum *vituli ceruique quadam ſimilitudine*. hoc dicit, bubalos Africæ vituli ſimul & cerui quodammodo inſtar habuiſſe, vt ceruina facie fuerint, & vitulis tamen haud multo maiores. vulgus imperitum vros Germaniæ boues agreſtes, bubalos vocabat. quod vſque hodie in vſu nomen remanſit hac ſignificatione.

A Agathias : ταῦρος ὑλόνομος καὶ ὄρειος καὶ τοῖς κέρασι τὸ αἰπύτατον διαφθείρων, βουβάλους οἶμαι τόδε τὸ ζῷον καλοῦσι. at *bubali* proprie dicebantur animalia quædam in Africa naſcentia, ceruina facie, ſed ceruis minora. de hoc genere animalis vocem βούβαλος Græci omnes vſurparunt, non vt imperitum vulgus de bubus Germanicis qui Vri dicebantur. Heſychius : βούβαλος δορκάδιον. Herodotus lib. IV. κατὰ τοὺς Νομάδας ἐστὶ θηρίων οὐδὲν, ἀλλ' ἄλλα τάδε πύγαργοι καὶ ζορκάδες βουβάλιες. vbi ζορκάδες ſunt capreoli, πύγαργοι capræ quoque ſylueſtris genus, vt docet Plinius. Interpres Iuuenalis: *pygargus fera eſt ſpecie cerui, quæ retriores partes* B *albas habet*. veteres Gloſſæ quæ penes me ſunt, dammam interpretantur : *pygargos, damma*. inter has & βουβάλιες capreis ſimiles. βουβαλίδες Oppiano dicuntur. Heſychius : βουβάλιες, οἱ βούβαλοι. Ammianus Marcellinus lib. XXII. de Ægypto : *& in aridis quidem capreoli veſcuntur, & bubali & ſpinturnicia*. ita legendum, non *bucali*. nec de bubus feris accipiendum, ſed de eo animali quod ſuprà diximus. vt Herodoto ζορκάδες καὶ βουβάλιες. ſic Ammiano, *capreoli & bubali*. nam capreoli ſunt ζορκάδες. non tamen ratione prorſus caruiſſe videtur vulgus cum Vris C Germanicis nomen indidit bubalis. βούβαλοι Græci non tantum illud genus animalis, quod ceruo vel capreæ ſimile in Africa gignitur, vocarunt, ſed etiam quidquid magnum & amplum eſſet, hoc eodem nomine inſigniuerunt. Heſychius : βούβαλος, δορκάδιον, καὶ μέγα καὶ πολύ. βούβαρον pro eodem dixerunt. βούβαρος ὁ μέγας καὶ ἀναίσθητος ἄνθρωπος. βούβαρα, μεγάλα. βουβάραι, μεγάλαι. ſed & βούπαλον pro magno poſuerunt. idem : βούπαλον μέγα, καὶ ὄνομα. ſic enim vocabatur quem Hipponax lacerauit carminibus ſuis. ita βούβαλος & βούπαλος idem pro magno & amplo. D & βουβαλίδες & βουπαλίδες genus periſcelidis & ornamenti muliebris. hinc & βουβάλιον genus cucumeris ſylueſtris ab amplitudine. & βουβάλιον membrum quo mulieres ſunt. Inde igitur genus illud bouis Germanici, ferocitate & formæ magnitudine præcipuum, βούβαλον ex Græco appellauerunt. Vri Germanicè nominabantur. Græcum Epigramma:

—— καὶ βόες οὖρου
Ἀσκηθὲς χρυσοῦ παμφανόωντι κέρας.

ita enim emendauimus, cum vulgo legeretur καὶ βόες ὕρων. quod nec Suidas intellexit.

vt inter regias menſas potuum gerula fiant] E Iſidorus ex hoc loco : *Vri agreſtes boues ſunt in Germania habentes cornua in tantum protenſa, vt regijs menſis inſigni capacitate ex eis gerulæ fiant*. Gerulas vocat vaſa vini aut cuiuſlibet humoris capacia. quod & in Gloſſis veteribus mihi lectum eſt. *Gerlas* hodieque noſtri Burgundiones ruſtici appellant vaſa ampla lactis aut aquæ gerula ex ligno facta. Non puto eum tamen ita in Solino legiſſe. Sumptus autem hic locus è Plinio lib. XI. cap. XXXVII. *Vrorum cornibus barbari Septentrionales*

Digitized by Google

potant, vrniſque bina capitis vnius cornua implent. ita ſcribo ex veſtigijs veteris ſcripturæ, quæ habet: *putantur, niſi qua bina capitis vnius.* vulgo ediderunt: *vrnaſque binas capitis vnius cornua implent*, falſa prorſus lectione. Nec enim cornibus vrnas implent, ſed vrnis cornua ad potandum. Præterea non binas vrnas, ſed amphoram dixiſſet. Nam duæ vrnæ ſunt in amphora. Iulius Africanus in fragmento περὶ μέτρων· ὁ τοῦ οἴνου ἀμφορεὺς ὃν καὶ μετρητὴν λέγουσι πολλοί, ἡμιαμφόρια μὲν ἔχει δύο, ἃ καλοῦσι κάδδους ὀνόματι κοινῷ, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ὕρνας. Cum bina porro cornua vnius capitis vrnis impleri dicit, oſtendit vrna opus eſſe ad bina implenda, non vt integram vrnam ſingula capiant, bina amphoram. Quæ nimis prodigioſa eſſet magnitudo cornuum. Amphora quippe, quæ Romanis *quadrantal*, octoginta pendebat aquæ libras, & duodequinquaginta ſextarios tenebat. Africanus: ὥστε τὸν ἀμφορέα (?) ξεστῶν μη. vide & Feſtum in voce *quadrantal*: cuius verba ita legenda ſunt è veteri libro: *quadrantal vocabant antiqui amphoram, quod vas pedis quadrati octo & quadraginta capiat ſextarios.* legitur vulgo: *quam ex Græco ἀμφορέα dicunt.* Ridiculè. Sequitur apud Plinium de cornibus vrorum: *alij præfixa haſtilia cuſpidant.* quo loci libri legunt: *alij præfixa haſpila cuſpidant.* quis non videt emendandum? *alij præfixa his pila cuſpidant.* Eget etiam manu emendatrice quod ſequitur: *multaſque alias ad delicias conferuntur, nunc tincta, nunc ſublita, nunc quæ ceroſtrata picturæ genere dicuntur.* vbi ceroſtrata exponunt, teſſellis cornuum vario colore pictis ceroſtrata fieri. Lege, vt habent libri, *quæ ceſtrota picturæ genere dicuntur.* κεστρωτά. genus encauſtices fuit, qua ceſtro id eſt vericulo pingebatur in ebore & cornu. Ignito vericulo ebur pingebatur & cornu, quod genus κεστρωτὸν vocabant, & ἐγκαυτόν. Quidquid in acumen exibat, κέστρον Græci vocarunt. κεστρωτὸν ξύλον, præuſta ſudes. Heſychius: κεστρωτὸν ξύλον, βαρὺ ἔχον τὸ κέντρον. οὐκ ἔχει δὲ σίδηρον οὐδὲ αἰχμήν. εἰώθασι δὲ οἱ βοτῆρες πυροῦν τὰ ἄκρα τῶν ξύλων ἕνεκα τοῦ πηλώδεις ποιῆσαι. Ita ſcribendus ille locus, ac diſtinguendus. κεστρωτὸν ξύλον ex poëta aliquo. *Sudes præuſtas*, τὰ κεστρωτὰ ξύλα Virgilius dixit. κέστρος genus teli. Idem, κέστρος, ἡ ἀφ' ὅτου ἐκφύσεις σπερμάτων, καὶ ἀκόντισμα. Gloſſæ: *tragula*, κέστρος. καὶ ὄχημα δίχα τροχῶν. ita ſcribimus. Malè in vulgatis, *traducit. tragula*, eſt iaculum, & κέστρος. genus etiam currus ſignificat ſine rotis. Nam *tragulam* pro trahula, vel parua trahea vſurparunt. quæ vox & hac notione legitur apud Iornandem & alios. Sic *tragum* pro traho dixerunt, id eſt euerriculo. Iſidorus: *tragum, verriculum.* ſic *vertrahum* & *vertragum* de genere canis venatici. κέστρα, etiam malleus, ἡ σφῦρα, ſed & genus piſcis ita dictum quem Græci σφῦραν quoque & σφύραιναν appellaruut, Latini *ſudem* & *ſudenam.* Varro lib. IV. de L. L. *vernacula ad ſimilitudinem ſudena, pectunculi, vngues.* Ita enim ſcribimus. vitium eſt in vul-

A gata, *ſurena.* Ad ſimilitudinem ſudis dicta *ſudena*, vt Græcis eadem κέστρα & σφῦρα ſiue σφύραινα. Gloſſæ: *ſudena*, σφύραινα. male *ſuadena.* & in mendoſos libros incidit compilator. aliæ Gloſſæ: σφύραινα ἰχθύς. *ſudis.* item: *ſudis*, σφύραινα ἰχθὺς ἢ σκόλοψ. propriè σκόλοψ vt *ſudis* Latine, ξύλον ὀξύ. κέστρος etiam veruculum, quo ignito κεστρωτὰ opera in ebore vel cornu fiebant. κεστὸς ab eadem origine τὸ κεντητὸν ſignificat. vnde κεστὸς ἱμάς. & πολύκεστον, τὸ πολυκέντητον. Ab antiquo verbo κῶ quod eſt κοιλαίνων, vt tradunt veteres Grammatici, qui & τὴν ἐγκαυστικὴν dum ab iſto verbo de-
B ducunt, de hac picturæ encauſticæ ſpecie intelligere palam eſt, quæ ceſtro peragitur. Hoc genere & forium ornamenta pingi ſolebant apud veteres. Vitruuius lib. IV. cap. VI. *ipſaque forium ornamenta non fiunt ceſtrota neque biſora, ſed valuata & aperturas habent in exteriores partes.* eadem mendæ indole, quam in Plinio caſtigauimus, ſcribitur hodie & apud Vitruuium, *ceroſtrata.* Animalium cornibus tinctis & ceſtrotis, ebore quoque ſimiliter picto lignum diſtinguebat, in lectis, menſis & foribus. Plinius lib. XVI.
C cap. XLIV. *excogitatæ ſunt & ligni bracteæ, nec ſatis: cœpere tingi animalium cornua, dentes ſecari, lignumque ebore diſtingui, mox operiri.* ebur illud & cornu quo lignum operiebatur & diſtinguebatur, ceſtro etiam inuri ſolebat, & ceſtrotum fieri. inde *ceſtrota forium ornamenta*, Vitruuio. alias ceris etiam inurebantur fores. quod alterum erat encauſtices genus. Auſonius:

Ceris inurens ianuarum limina
Et atriorum pegmata.

vnde ἔγκαυσις θυρῶν in veteri inſcriptione. Dicæarchus de Tanagra: ταῖς δὲ τῶν οἰκιῶν προθύροις καὶ ἐγκαύμασιν ἀναθηματικοῖς κάλλιστα κατε-
D σκευασμένη. ſi *ceroſtrata* apud Vitruuium retinendum eſſet, non ramentis & teſſellis inſertorum cornuum picta, vt placet doctis hominibus, explicari oporteret, ſed ceris fuſis & ſtratis inuſta: κηρόστρωτα, non κερόστρωτα. Nam κηρόστρωτα rectè dici queant, quæ ceris inducta ſunt, vt μαρμαρόστρωτα, & λιθόστρωτα, Græci tamen ἐγκαυτὰ dicunt, non κηρόστρωτα quæ ſic picta ſunt. Tria encauſtices genera apud veteres fuiſſe ex Plinio obſeruari poteſt. Vnum quo tabulam diſcoloribus ceris inducebant & inſternebant, ad quidlibet exprimendum pingendumque.
E quas poſtea ceras inurebant, vt læuigarent & exæquarent. In hoc genere penicilli nullus erat vſus. Itaque Plinius *penicillo pingere* & *ceris pingere*, quaſi diuerſa ſtatuit. de Pauſia qui optimus cerarum ἐγκαυτὴς fuit: *pinxit & ipſe penicillo parietes Theſpijs cum reficerentur quondam à Polygnoto picti: multumque comparatione ſuperatus exiſtimabatur, quoniam non ſuo genere certaſſet.* id eſt, quoniam encauſtica non certaſſet, in qua excellebat. Encauſto pingere, & penicillo pingere diuerſum. illud ceris, hoc coloribus. Varro lib. III. de R. R. cap. vlt. *nam vt Pauſias & cæteri pictores eiuſdem*

Digitized by Google

generis loculatas magnas habent arculas, vbi diſcolores ſunt ceræ, ſic hi loculatas habent piſcinas, vbi diſpares diſcluſos habent piſces. Ceræ illæ diſcolores ad encauſticam pertinet; in qua primum nobilis extitit Pauſias, & *ceteri pictores eiuſdem generis*, de his qui encauſto pingunt. Plinius de eodem Pauſia: *idem & lacunaria primus & pingere inſtituit, & cameras, nec ante eum taliter adornari mos fuit.* de encauſtica quoque intelligendum. nam cameras ceris inuſtis pingi ſolitas ex Procopio obſeruauimus ad Hiſtoriam Auguſtam. Cum igitur ex his quæ diximus, certum ſit in hoc genere pingendi encauſto veteres pictores penicillo vſos non fuiſſe, illud etiam conſtet oportet, non liquidas & igne reſolutas ceras tabulæ ingeſſiſſe. ſed ſicut erant, poſuiſſe & explicaſſe, quas poſtea inurebanr & igni peræquabant. Alterum genus encauſtices quod in ebore & cornu veruculo ſiue ceſtro inurebatur. quod κεςρωτὸν inde vocabant. tertium his duobus acceſſit genus liquefactis igne ceris penicillo vtendi. *quæ pictura nauibus nec ſole, nec ſale ventiſque corrumpitur*, inquit Plinius. Ouidius:

——— *& picta coloribus vſtis*

Puppis vt Ægeas concaua findit aquas.

nauem pictam hac ſpecie ἐγκαύσεως intelligit. Procopius cameras ſimiliter pingi ſolitas teſtatur lib. 1. de Ædificiis Iuſtiniani: ἀναβρωμένῃ δὲ ταῖς χαφαῖς ἡ ὀροφὴ ἐκ τοῦ κηροῦ ἐντετηκότα & διαλυθέντα ἐνταῦθα παγεῖσα, δηλαδὴ ἀναρμοσθεῖσα ψηφῖσι λεπταῖς τε καὶ χρώμασιν ὠραϊσμέναις παντοδαπαῖς. miniatis parietibus loricam è cera punica ſic inducebant, ad colorem & fulgorem conſeruandum, & ἔγκαυσιν vocabant. Vitruuius lib. VII. cap. IX. *ceram Punicam igni liquefactam paulo oleo temperatam ſeta inducat, deinde poſtea carbonibus in ferreo vaſe compoſitis, eam ceram apprimè cum pariete calefaciendo ſudare cogat, ſiatque vt peræquetur. Poſtea cum candela linteiſque puris ſubigat, vti ſigna marmorea curantur. hæc ἔγκαυσις Græcè dicitur.* ita ſcribendum; mendosè enim legitur: *hæc autem καῦσις Græcè dicitur.* ſic tertius ἐγκαύσεως modus curabatur, ceris igne remiſſis, & penicillo inductis. in priore quem Pauſias & ceteri eius generis ac temporis pictores celebrarunt nullus vſus penicilli, quia liquefactæ ceræ non inducebantur, ſed poſitæ in tabula poſtea inurebantur. Plinius de illo genere: *ceris pingere, ac picturam inurere quis primus excogitauerit, non conſtat.* ceris igitur primùm pingebant, deinde picturam eam inurebant, hoc eſt igne ceras peræquabant. Hæc omnia pingendi genera nunc exoleuere, & tota encauſtice hodie euanuit, ea præcipuè quæ ceris inurebatur. nec alium exitum inuenit, ἡ κέςρωσις, qua imagines in ebore vel cornu pingebantur veruculo ſiue ceſtro. Vnde *ceſtrota*. quæ vt exponerem, & Plinio adſtruerem hæc dicenda fuere.

Pag. 40. C. *eſt & alces mulis comparanda*] ita libri, non *alce*. Græci ἄλκην vocant. Atque ita Pauſanias, ἡ ἄλκη, αἱ ἄλκαι de hac fera. Latinis

A *hæ alces.* ſic *Alces*, *Alcis* declinatur. Capitolinus in ſylua Gordiani: *oues feræ C. Alces x.* mirum vero quantum de alce inter ſe diſſentiant ſcriptores. Plinius, *ni proceritas aurium & ceruicis diſtinguat, iumento ſimilem* facit. Solinus mulis dicit eſſe comparandam. Iumentum nimirum pro mula acccepit. præterea propenſo adeo labro ſuperiore eſſe ſcribit, vt niſi recedens in poſteriora veſtigia paſci non queat. Hoc Plinius non de Alce, ſed de Machli memorat, quæ fera eſt Scandinauiæ inſulæ, ſimilis Alci. Cæſar Alcis figuram capreis conſimilem iactat, B eadem pellis varietate, ſed magnitudine paulo antecedere. legendum apud Cæſarem *capreis* non *capris*: *harum eſt conſimilis capreis figura, & varietas pellium.* nec enim capræ varietate pellis inſignitæ, ſed capreæ. Pauſanias alcis figuram deſcribit, ἐλάφου καὶ καμήλου μεταξύ. quod ait ἐλάφου hoc vtcunque cum Cæſare conuenit. nam capreæ & cerui niſi magnitudine haud fermè diſtant. & varietas pellium in capreolis & hinnuleis eadem. quod addit de facie cameli id cum Plinio facere videtur, qui proceritatem ceruicis alci tribuit. talis proceritas C ceruicis in camelo. Cæſar Alces cornibus mutilas tradit. Pauſanias contrà, ἄρσεσι μὲν τὸ καὶ κέρατα ἐπὶ τῆς ὀφρύσιν ἔχουσιν οἱ ἄρρενες τὸ δὲ θῆλυ οὐ φύει παράπαν. cum Cæſare hac in parte melius conuenit Plinio, quam cum Pauſania. etenim narrat excepta ceruicis proceritate & aurium, ſimilem iumento eſſe alcem: nihil dicit de cornibus. at in eo diuerſi Cæſar & Plinius quod hic Maclin nullo ſuffraginum flexu eſſe prodit, Cæſar alcem. has auctorum inter ſe diuidias libuit ſcrupuloſius adnotare. cetero non diſſimilem eſſe Machlin alci fatetur idem Plinius, D cuius verba ita legenda ſunt: *item natam in Scandinauia inſula nec vnquam viſam in hac vrbe multis tamen narratam machlin haud diſſimilem illi.* quidam libri *achlin* nominant. quæ vox barbara eſt, & nationis eius apud quā id animalis naſcitur. & nugantur, qui *aclin* dictam ſomniant quod non cubet. ſic Alcem nominatam fortaſſe vellent, à vi & fortitudine.

adeo propenſo labro ſuperiore] propenſum eſt amplum & prægrande. In cuius vocis vſum Διόφορος noſter. ſic *propenſa nota*, *propenſa largitas*, & ſimilia ſexcenta. Sic *propenſa natura* E Capitolino pro magna. Alci autem tribuit Solinus, quod Plinius Machli. quæ tranſmutationes illi ſollennes ſunt. Si cauſam quæris quare id fecerit, furta ſua celari ſic voluit, & putauit. At boni viri auctoritate Solini permoti ſcilicet, traiecta verba apud Plinium eſſe ſibi falſo perſuaſerunt. Nos haud ita noſtrum nouimus.

Scandinauia inſula] Ita ex Plinio repoſuerant, quum omnes Solini libri ſine varietate habeant, *Gangauia*. Excerpta vetera Solini & Plinij *Candauiam* nominant: *Germanicarum inſularum Candauia maxima eſt.* ea eſt

Digitized by Google

eſt quam Ptolemæus Σκανδίαν vocat. qui præter tres paruas hoc eodem nomine, vnam μεγίστην facit καὶ ἀνατολικωτάτην. Plinius *Scandinauiam* habitari ſcribit, *ab Hillenionum gente quingentis pagis.* hi ſunt qui Αἰλευαίωνες eidem Ptolemæo dicuntur, & fortaſſe etiam ſcribendum Ἰλλευαίωνες: ſed in inſula eos non ponit. Idem Λευῶνες nominat, qui τὰ μέσα inſulæ Scandiæ tenent. Atque hi potius fuerint quos *Illenones* vocat Plinius. Hæc inſula eſt quam Mela appellat *Codanoniam* lib. III. cap. VI. *in illo ſinu quem Codanum diximus. Ex ijs Codanonia quam adhuc Teutoni tenent, vt magnitudine alias ita fœcunditate antiſtat.* Libri *Codanoniam* appellant. Ea eſt Plinij *Scandinauia* quam & in ſinu Codano collocat. Idem Plinius *Scandiam* ab hac diuerſam facit, manifeſto errore. Atque ita mos eſt eius. quum enim è diuerſis opus ſuum compilarit, ſæpenumero res eaſdem quas varij auctores diuersè nominarunt, ipſe ſeparat ac ſeiungit. Sic autem ſcribit de inſulis Oceani Britannici: *Sunt qui alias prodant Scandiam, Dumnam, Bergam.* Atqui Scandia eadem cum Scandinauia quam ſuperiore capite memorauit. Sic *Scandinauia, Scandia, Candauia, Gangauia,* & *Codanonia*, eiuſdem inſulæ varia ſunt nomina.

P. 40. D. *ſed cui ſuffragines vt elephantis flecti nequeunt*] libri: *ſed cuius.* Plinius: *ſed nullo ſuffraginum flexu.* qui elephãtis comparatione non vtitur vt hic, nec quidquam tale alibi tradidit. Atqui id ignorare non potuit, qui quotidie elephantos videbat. & profecto falſum eſt, elephanti ſuffragines non flecti. quem veterem errorem ipſe etiam ſugillat Ariſtoteles. ὁ δὲ ἐλέφας, inquit, οὐχ οὕτως ὥς λέγουσί τινες, ἀλλὰ συγκαθίζει καὶ κάμπτει τὰ σκέλη. Incertus auctor qui excerpta ex Plinio & Solino conſarcinauit, Solinum etiam hoc nomine reprehendit, ac reuincit teſtimonio καὶ αὐτοψίᾳ totius Gallicani populi. *Idem*, inquit, *Iulius de Germania inſuliſque eius narrando, vnum de inſulis mentiens falſo loquitur, dicens elephantum nunquam iacere, dum ille ſicut bos certiſsimè iacet, vt populi communiter regni Francorum elephantem in tempore Imperatoris Caroli viderunt. ſed forſitan ideo hoc de elephanto æſtimatum eſt, eo quod genua ac ſuffragines eius, niſi quando iacet non apparent.*

tamen ſomnulentam arbor ſuſtinet] Plinius: *ideoque non cubantem, ſed acclinem arbori in ſomno.* ita legendum, non *adclinem.* locus *adclinis* aut *declinis* dicitur, ὑπόρροπος ἐπαφής, ἢ κατωφερής. *adclinus* qui adclinatur. Gloſſæ: *adclinis,* προσανακλινόμενος. Cæſar de alce: *ad eas ſe applicant, atque ita paulummodo reclinatæ quietem capiunt.*

quæ ad prope caſuram ſecatur] id eſt, eo vſque ſecatur, donec prope caſura ſit. Excerpta Solini: *quæ prope caſuram ſecatur.* quod & ferri poteſt. quæ ita ſecatur, vt proxima caſuræ ſit. ſed illud melius, & magis ad Solinianum loquendi morem. *ad prope caſuram ſecatur*, ad inſtar prope caſuræ. ſic *ad ſmaragdum viret*, paulo poſt, inſtar ſmaragdi. & ſuprà: *ad ſuccinum ei color eſt*, id eſt ſuc-
A cino ſimilis. Plinius: *eaque inciſa ad inſidias capi.* inciſam arborem ad inſidias dicit quæ ita inciditur ad prope caſuram, ad inſidias illi feræ faciendas. Sic enim capitur. Non probo qui legunt, *eaque inciſa, ab inſidijs capi.*

dum aſſuetis fulcimentis innititur] libri: *fulmentis.* quod eſt ἀρχιδικόν εστι. notum eſt prouerbium vetus apud Varronem: *fulmenta lectum ſcandunt.* fulmenta ſunt fulcra lecti, non gradus ad ſcandendum in lectum, vt falſo opinatur vir eruditiſſimus. nam ab eadem vtrúmque origine *fulcrum & fulmentum.* Lucillius apud Nonium:

B *Subijcit huic fulcrum, fulmentas quattuor addit.*

ita enim ſcribendum, & in altero eiuſdem Lucillij verſu:

Fulmentas ſenis ac tinis ſubducere.

tina vaſa ſunt vinaria. *tina*, ex Græco δῖνος, quod eſt genus vaſis vinarij. Heſychius: δῖνος, εἶδος ἐκπώματος. Athenæo δῖνος μέγας de poculo. inde *tina.* Varro: *antiquiſſimi in conuiuium vtres vini primo, poſtea tinas ponebant. Senum* quoque vas vini. ita enim libri ſcribunt pro ſino. Varro apud Nonium: *vbi erat vinum in menſa poſitum galeola, aut ſeno. ſenum* vt dixi ſemper ſcribunt libri. Varro
C de re ruſtica: *demittatur per ſena ad vaſa olearia ac trapetas.* corruptiſſimè apud Nonium legitur in Lucillij verſu: *fulmentas aneis atque aneis ſubducere.* fulmenta quoque ſoccorum dicebantur. Plautus: *fulmenta iubeam ſuppingi ſoccos.* ſic lege. τοῖς καττύμασι. corruptus & in hac voce Hyginus de limitibus conſtituendis. nam vbi hodie legitur; *aduocandum eſt gnomonices ſumma ac diuinæ artis elementum,* libri partim habent *frumentum*, partim *flumentum.* atque ita planè in vetuſtiſſimo Codice eruditiſſimi Scriuerij habetur. Vnde ſcribendum conijcio, *fulmentum.* hoc etiam loco
D *flumentis* pro *fulmentis*, excerpta vetera Solini præferebant. *aduocare fulmentum diuinæ artis*, id eſt ſubſidium & auxilium aduocare, eſt quod vulgo dicimus, *l'appuy.* vt *momentum*, & *momenta*, idem eſt. ſic *fulmentum* & *fulmen*: nam hoc veteres pro fulcimen dicebant. Vnde compoſitum *ſubfulmen*, idem quod ſubfulcimen, ὑπέρεισμα, pro quo corruptum eſt, *ſubflamen.* Gloſſæ interpretantur, τροχῶν ἀγκώνες, βοήθεια, κούφισμα ἀμάξης. ὑπέρεισμα, ὑποστήριγμα. certè in Gloſſis, vbi vulgo ſcribitur *ſufflamen*, ſeries litterarum oſtendit ſcribſiſſe auctorem, *ſuffulmen.* ita ergo con-
E cipi debet: *ſuffuderit, ſuffulmen, ſuffuſio.* ſic propriè appellatur, quo rotæ ſuffulciuntur. ergo *ſuffulmen* non *ſufflamen.* inde & verbum *ſuffulminare*, non *ſufflaminare*, vt vulgo pronunciant. hæc deprauatio in multis, alijs vocibus irrepſit, & inualuit, vel librariorum vitio, vel mala conſuetudine. ſic *coaleſcere* pro *cooleſcere* dicimus: *ſoboles* pro *ſuboles. laqueare* pro *lacuare.* Vnde *ſublaqueare*, ὀρύττειν. *perſtringo* pro *præſtinguo. ſollicito* pro *ſublicito. ſoluo* pro *ſubluo.* & infinita eiuſmodi. ſic *maſturbare*, quum ſcribi deberet, *manſtuprare.*

Digitized by Google

ita *lucar* ſcribebant, quod eſt *locar*, τὸ θεωρικὸν, merces pro loco in ſpectaculis. ex ea deprauata ſcribendi conſuetudine *lucar* à lucis deducunt. ineptiſſimè. inde *locarij* qui ſedes in theatro locabant. Martialis:

Hermes delicia locariorum.

Varro *locarium* dici notat quod datur in ſtabulo & taberna quî conſiſtant. *locar* quod datur in theatro, τὸ θεωρικόν. nihil verius. ſic *ſufflamen* pro *ſuffulmen* ab eo deprauato more. nam *fulmen* & *fulmentum* à fulcio; vt *tormen* & *tormentum*, à torqueo: *ramen* & *ramentum* à rado: *vermen* à verto ὁ στρόφος. *momen* & *momentum* à moueo.

Pag. 40. D. *alioqui difficile eſt eam mancipari*] ſic libri. *mancupare* vſurpauit pro capere. cum propriè ſit ἀνδραποδίζειν. nam *mancupium* ἀνδράποδον.

Gleſaria dat cryſtallum & ſuccinum] in libris. *Glaſaria* & *glaſum*. atque ita in Plinianis. Tacito, *Gleſum*. Germani gentiliter ſuccinum ſic vocabant. Inde hodieque fortaſſe, vitrum *glaſum* appellant. nam ſuccinum vitream habet perſpicuitatem. certè qui à *glaſto* voce ſuppoſiticia deriuant, quantopere fallantur, infrà dicam. milites autem Romani inſulam illam *Glaſariam* nominarunt à glæſo, id eſt ſuccino, cum ab ipſis Germanis vocaretur Auſtrauia. Plinius: *item Glaſaria à ſuccino militi appellata, barbaris Auſtrauia.* ita ſcribi debet pro vulgato: *à ſuccino militiæ appellata.* genus loquendi Plinianum, *militi appellata*, id eſt appellata à milite. nihil frequentius apud Solinum hac loquutione. idem Plinius lib. XXXVII. cap. III. *certum eſt gigni in inſulis Septentrionalis Oceani & à Germanis appellari glaſum: itaque & à noſtris vnam inſularum ob id appellatam Glaſariam, Germanico Cæſare ibi res gerente, Auſtrauiam à barbaris dictam.* à noſtris, id eſt à milite Romano.

qualitas materiæ huius ſummatim antea] aliquid videtur deeſſe. qualitas, inquit, huius materiæ ſummatim antea: Germanico autem Cæſare rem gerente in Germania, comperta eſt arbor pinei generis. Vult dicere ſummatim antea & leuiter cognitam eſſe materiæ huius qualitatem, poſtea ſub Germanico Cæſare quum Germaniæ oras ſcrutaretur, penitus compertam fuiſſe. Sed comperta eſt arbor pinei generis quod antea neſciebatur. Nihil itaque deeſt. *ſummatim* eſt, ἄκρως, κεφαλαιωδῶς. *ſummatim doctus*, ἀκρόσοφος. *ſummatim tangere*, ἀκροθιγῆς. Marcello, *panis ſummatim fermentatus*, ἀκρίζυμος. *ſummatim tinctum*, ἀκροβαφές. quod in ſumma cute, ac leuiter coloratum eſt.

Cuius mediale autumni tempore ſuccino lacrimat] legendum ex Plinio videretur, *auctumni tepore*. ſic enim ſcribit: *erumpit humoris abundantia: denſatur rigore, vel tepore auctumnali.* ſed aliam lectionem præferunt libri qui omnes legunt, *aut mari.* ijdem etiam *erupti* habent, non *erumpit.* totum locum ſic lege ac diſtingue: *erupti humoris abundantia denſa-*

A *tur rigore vel tepore, aut mari cum intumeſcens æſtus rapuit ex inſulis: certe in littora expellitur ita volubile, vt pendere videatur, atque non ſidere in vado.* perperam etiam legitur, *atque conſidere in vado.* nihil verius hac emendatione. tres rationes affert quare ſuccinum, cum ſit gummi ex arboribus pinei generis defluens, in lapidem denſetur. aut frigore ait denſari, aut calore, vel certè mari, quum creſcens æſtus illud gummi ex inſulis rapuit inde in littora expelli tam volubile, vt pendere videatur, non ſidere in vado. nam præ nimia volubilitate, non hæret in vno loco B nec ſidit, ſed ſemper agitatur, ita vt pendere videatur. vulgata lectio contrarium Plinianæ menti ſenſum reddit. metaphora à nauibus quæ in vado ſidere dicuntur, quum in ſicco hærent fixæ: eædem pendent & fluctuant, cum ἐπὶ σάλου ὁρμῶσι. Propertius:

--- puppis ſidit onuſta vadis.

Quintilianus: *cum in vado ſidit nauis.* ſic Græcis, καθίζειν ἐπὶ βράχει. inter vada porro atque in littore ſuccinum Germanos legere auctor eſt Tacitus de Moribus Germ. Pliniana autem loquutio, *atque non*, vt paſſim apud eum obſeruare eſt. lib. XXXVII. cap. VI. *Arabica excellunt candore circuli perlucido, atque* C *non gracili.* & alibi de Iaſpide: *in Cappadocia ex purpura cærulea, atque non refulgens.* & de Obſidiano vitro: *totum rubens vitrum, atque non tranſlucens.* & de ſale: *omnis eſt talis ſal minutus, atque non gleba.* ita hoc loco, *atque non ſidere in vado.* rectè etiam correximus, *erupti humoris abundantiam.* ſic *proruptus ſudor*, apud poëtam, & ſimilia. Succinum porro frigore in lapidem coïre mauult Philoſophus, vt omnes ſuccos qui ex arboribus lacrimarum inſtar manant: καὶ γὰρ τὸ ἤλεκτρον, καὶ ὅσα λέγεται ὡς δάκρυα, ψύξει ἐστὶν, οἷον σμύρνα, λίβανος, κόμμι. Sic de cryſtallo variant ſententiæ, D vtrum frigore an calore induteſcat, *tepore* igitur legendum in Plinio, non tempore autumnali. at tempore autumni fluere ſuccinum ideo dixit noſter, quia tunc temporis gummi è ceraſis & prunis manat, cui ſimile eſt ſuccinum. Plinij verba de ſuccino quæ Solinus hoc loco imitatur: *naſcitur autem defluens è medulla in pinei generis arboribus, vt gummi in ceraſis ac prunis: erupti humoris abundantia denſatur frigore vel tepore aut mari.* ita inquam collegimus ſcribendum ex veteris ſcripturæ veſtigijs, quæ *pyris*, aut *puris* præfert, E & vocem *reſina* non habet. nam legitur in editis: *vt gummi in ceraſis, reſina pineis.* gummi è prunis, vt è ceraſis ſudari ſatis certum eſt. & Plinius id multis locis teſtatur. perperam etiam apud eum ſcribitur: *naſcitur defluente medulla.* Solinus heîc: *arbor eſt pinei generis, cuius mediale ſuccino lacrimat.* ergo *mediale* arboris & *medulla* idem. ſed fortaſſean legerit in Plinio Solinus: *naſcitur defluens è mediali.* nam propriè aliud *medulla*, aliud *mediale* in arboribus. mediale quippe etiam habent quæ medulla carent. ſabucus plurimam habet medullam, cornus non habet.

Digitized by Google

in corno tamen mediale ineſt: éſtque duriſſimum arboris. in arboribus quæ medullam habent, idem eſt mediale & medulla. in alijs mediale eſt, non medulla. Græci *mediale*, τὸ μέσον τοῦ ξύλου, τὸ μέλαν δρυός, & ἐγκάρδιον appellant; & vno verbo ἐντεριώνην, vel ἐντεριόνην. ita etiam vocarunt τὸ μεσαίτατον τῆς νεώς. Latini *interamenta nauis*. ſic enim quodam in loco apud Liuium reponendum pro armamentis. Pineæ autem arbores medulla carent. quare ſuccinum è mediali arboris non è medulla lacrimatur. Sed medullam paſſim pro mediali vſurpant, vt Plinius alibi *medullam pini* dixit.

Pag.40. E. *Succum eſſe arboris de nominis qualitate capeſſas*] in alijs: *de ſignificatione nominis capeſſas.* alij libri: *de nominis capeſſas qualitate.* quod διττογραφίᾳ ex diuerſitate alterius & alterius editionis natum eſt. *ſignificationem* ſuprà pro Etymo poſuit: *Palilicorum ſignificationem de partu Iliæ tractam volunt.* ſic *interpretatio* pro Etymo apud Ciceronem lib.I. de diuinatione. ita hoc loco *ſignificatio* nominis eſt ἐτυμότης. puto eum ita ſcripſiſſe in editione recentata & recognita. nec Gloſſa eſt, vt quidam arbitrantur. *ſignificatio nominis* pro Etymo apud Nonium ſæpe occurrit. & *vocabulorum ſignificationes* τὰς ῥημάτων ἐτυμότητας. Arnobius lib. IV. *& ipſius nominis ſignificantiam traxit.*

pinum vero vnde ſit genitum, ſi vſſeris, odor indicabit] & duplicem heic lectionem inuenio, ex duplici nimirum editione. in quibuſdam legitur: *pinum vero vnde ſit gignitum ſi vſſeris, odor indicabit.* quam ſcripturam prioris editionis eſſe non vanè auguror. eam quippe in ijs exemplaribus repperi quæ ex προεκδόσεως deſcripta fuiſſe certo ſcio. *gignitum* pro *genitum* non abhorret à genio Solini. altera lectio habet: *verum vnde profluit, ſi vſſeris, odor indicabit.* ſuccum arboris eſſe oſtendit nominis Etymon: verùm vnde profluit, id eſt, ex qua arbore manat, ſi id vſſeris odor indicabit. Odor quippe pineus & reſinaceus fatetur ex pinei generis arbore profluere. ita planè ſcriptum in optimo libro Regiæ Bibliothecæ. ſic autem hæ geminæ lectiones ſignanter diſtinguendæ ſunt: nam multi peioris notæ Codices ex vtraque mixtas proferunt, aut vtramque ſimul exhibent.

pretium operæ eſt ire longius, ne Padanæ ſyluæ] hæc lectio eſt anteriorum editionum quam reſtituimus. nec alia eſt librorum veterum. Delrius ex coniectura ediderat: *pretium operæ eſt id ſcire, ne longius Padaneæ ſyluæ credantur hunc lapidem fleuiſſe.* ad hanc coniecturam leui admodum re impulſus, quod in libro ſuo *ſcire* pro *ire* ſcriptum erat. nihil abſurdius hac lectione, nihil falſius. primùm *longius* hoc ſenſu vix eſt Latinum. *ne longius credatur.* pro ne vlterius, ne amplius, credatur. ita marrucini loquantur. éſtque ex idiomate Gallico, puto & Hiſpanico. prætereà non ſatis eſt id ſcire, quod præceſſit, pineam

A nimirum arborem eſſe vnde fluit ſuccinum, ne Padanæ ſyluæ credantur hunc lapidem flere. quid ſi enim & inter Padanas ſyluas pinei generis arbores fuere, quæ hunc lapidem fleuerint? ita ſanè potuit eſſe. ſed longius eumdem eſſe dicit, vt hic error euellatur, & oſtendendum quæ cauſa huic fabulæ & vulgari opinioni dederit originem. hoc eſt quod narratur in ſequentibus: hanc ſpeciem à Germanis in Illyricum primo perueniſſe, deinde per Pannonica commercia ad Tranſpadanos homines deuolutam, quod
B ibi primùm Romani eam viderint, ibi & natam putauiſſe.

per Pannonica commercia vſque ad Tranſpadanos homines foret deuoluta] locus Plinij quem heîc adumbrauit Solinus peſſimè in editionibus deprauatus eſt. veſtigia ſequutus veteris lectionis, ita eum emendandum cenſeo: *affertur à Germanis in Pannoniam, ideo maximè appetitam prouinciam, & inde ad Venetos primùm, quos Græci Henetos vocabant. hi rei famam fecere proximi Pannoniæ, id accipientes circa mare Adriaticum.* perperam in libris *affirmatur* pro *affertur*. in iiſdem, *& inde aduectos primum.* vnde nos fecimus *ad Venetos.* Ideo
C maximè appetitam illam prouinciam ſcribit, luxuriam ſuorum temporum denotans. Propter ſuccinum appetebatur, quod ex Germania illò primùm inuehuntur. Quæ ſequuntur nihilo corruptiora, ita caſtiganda: *Pado vero adnexa fabula euidente cauſa, hodieque Tranſpadanarum agreſtibus, monilium vice ſuccinum guſtantibus maximè decoris gratia, ſed & medicinæ.* Confer cum vulgatis. *Tranſpadanarum agreſtes*, ſunt agreſtes Tranſpadanæ. vulgo additur, *fœminis*. Sequentia vero longe contaminatiſſima in his: *quando tonſillis creditur reſiſtere, & faucium vitijs, vario genere aquarum iuxta illos infeſtante guttura ac vicinas*
D *carnes.* Nihil in his ſani: nec quicquam in libris auxilij. Optimè tamen, emendaſſe me puto: *vario genere aquarum iuxta ijs infeſtante guttura, ac vicinis Carnis.* Dicit Tranſpadanis fœminis æque guttura infeſtari, ac vicinis Carnis, propterea ſuccinum eas geſtare. Carni vicini Tranſpadanis in Adriatici maris ſinu intimo. Strabo lib. IV. μετὰ δὲ τούτους οἱ ἐγγὺς τοῦ Ἀδριατικοῦ μυχοῦ, καὶ τῶν κατὰ Ἀκυληΐαν τόπων οἰκοῦσι. Νωρικῶν τέ τινες οἱ Κάρνοι· τῶν δὲ Νωρικῶν εἰσὶ καὶ οἱ Ταυρίσκοι.

apparatus omnis ſuccino inornatus eſt] Plinius: *tanta copia inuecta, vt retia arcendis feris podium*
E *protegentia ſuccinis notarentur; arma vero, & Libitina, totuſque vnius diei apparatus eſſet è ſuccino.* legitur in libris: *ſuccina nodarentur.* lege: *ſuccinis nodarentur.* arma omnia gladiatoria, & vaſa è ludo compoſita erant ſuccino. Capitolinus in Pertinace de Commodi auctione: *& toga armaque gladiatoria gemmis auroque compoſita, & macharas Herculaneas, & torques gladiatorias, vaſaque è ludo auro, ebore, argento citroque compoſita.* in munere Neronis hæc omnia erant è ſuccino. retia porro quæ podium protegebant, ſuccino erant nodata,

id eſt, nodos habebant. è ſuccino, vel loco nodorum ſuccinum. *nodoſa retia* Tibullo. Retibus totum amphitheatri podium prætendebatur ad arcendas feras. Hic mos obtinuiſſe videtur Plinij temporibus. Poſtea *rutulis*, id eſt verſatilibus lignis, obduxerunt quæ feras adſultantes vertigine ſua excuterent. Calpurnius de podio:

Et coït in rutulum, tereti qui lubricus axe
Impoſitos ſubita vertigine falleret vngues,
Excuteretque feras.

ita olim emendauimus. Ex huiuſmodi rutulis, & verſatilibus repagulis compoſitæ quoque fuere caueæ ferarum. Gloſſæ: *rutlus*, στροφεὺς χαλάγγας. Baſilius: ὥσπερ δὲ τῶν θηρίων τὰ μισανθρωπότατα, ἐπειδὰν ἐν τοῖς ζωγρείοις ἀποκλεισθῇ, περιβρύχεται τοῖς κυλίνδροις, τὸ πικρὸν καὶ ἀνήμερον τῆς φύσεως ἐνδεικνύμενα. qui Baſilio κυλίνδροι, *verſatilia repagula* ſunt Ammiano: *vtque dentatæ in caueis beſtiæ, tetro pædore acerbius efferatæ, euadendi ſpe repagulis verſatilibus illiduntur.* περιβρυχῶνται τοῖς κυλίνδροις. Gloſſæ Palatinæ: *Clatri, ligna volubilia in caueis.* ſic *rutili*, *clatri*, & *verſatilia repagula* in caueis idem ſunt: Græcè στροφεῖς & κυλίνδροι. Quod primi omnium docuimus.

Pag. 40. E. *cum per idem tempus* XIII. *millia librarum rex Germaniæ donum ei miſerit*] ex omnibus admirabilibus hoc maximè ſtupendum: tredecim millia librarum ſuccini à rege Germaniæ Neroni dono miſſa. quantam oportet copiam ſuccini fuiſſe in materiæ minimè ponderoſa? ſed magis mirum eſt, cum omnia quæ hîc habentur à Plinio habeat Solinus, nihil tale apud Plinium extare. Inter magnam copiam ſuccini quæ inuecta eſt ab illis qui munus Neronis curabant, vnde & totus vnius diei apparatus ſuccino compoſitus eſt, glebam fuiſſe allatam tredecim librarum narrat Plinius: *maximum pondus is gleba attulit* XIII. *librarum.* Rarum eſt eo pondere glebam ſuccini inueniri, ideo notauit. at Solinus ita verba Plinij accepit, quaſi maximum pondus ſuccini is attuliſſet, quod tredecim millia librarum penderet: adfinxitque de ſuo donum Germaniæ regis eſſe. Hoc à Solini genio non ita alienum videri debet, vt non magis vnice conuenire exiſtimandum ſit.

rude primum naſcitur & corticoſum] hoc de omni ſuccino generatim dicit, quod Plinius de Indico ſcribit ex Archelai teſtimonio. ſic igitur ille: *naſci & in India certum eſt. Archelaus qui regnauit in Cappadocia, illinc pineo cortice inhærente ſcribit aduehi rude, poliríque adipe ſuis lactentis incoctum.* ita ſcribendum. hoc de ſuccino quod è Germania afferebatur falſum. At noſter de alio non loquitur. Si Germanicum quod vnum Græci Latinique nouerant, cum cortice pineo inhærente allatum vulgo eſſet, pineæ arboris lacrimam eſſe dubitatum non fuiſſet. Rude etiam & informe è Germania perferebatur, vt ſcribit Tacitus: ſed minime corticoſum, quod de Indico Archelaus ſcripſit.

pro facie habet nomina: melleum dicitur & A *falernum*] libri omnes Solini legunt: *pro facie habet nomen, à melleum dicitur, & falernum.* perperam. falerna quidem à vini colore dicta Plinius aſſerit, additque, *ſunt & in quibus decocti mellis lenitas placeat.* non mellea appellari ſcribit. nec enim melleus ſimpliciter color in illis commendabatur, ſed mellis decocti. alius autem color mellis crudi & puri, alius decocti. *faciem* autem heîc pro colore poſuit. *pro facie habet nomina*, id eſt pro colore. ſic Græcis εἶδος. Epiphanius, Σάρδιον πυρωπὸν τῷ εἴδει καὶ αἱματοειδές. λίθος ἄνθραξ, τοῦτο εἶδος ὀξυφοινικοῦν ἔχει. vbi perperam Marrucinus emendat, ὀξυφοίνικος. & alibi paſſim. B τοπάζιον λίθος ἐρυθρὸς τῷ εἴδει. λίθος ἴασπις, τῷ εἴδει σμαραγδίζει.

nam in Germania continentibus Callaïs reperitur] libri omnes ad vnum ſcribunt hoc loco, *Callaïca*. Plinio, *Callaïna* dicitur. Ita enim & eius libri: *Comitatur eam ſimilitudine propior quam auctoritate, Callaïna è viridi pallens.* In indice manuſcripto, *Galliana* ſcribitur pro *Callaïna*. ita enim habetur in optimo libro Rigaltij: *de topazo, genera eius* II *de Galliana. de Praſia.* Callaïca & Callaïna idem & ſubaudiendum, gemma. à colore ſic dicta eſt. in aliis pleriſque gemmis, color ab ipſis nomen habet; vt *amethyſtinus* ab amethyſto: *hyacinthinus* ab hyacintho: *pæderotinus* à pæderote. At *callaïca* gemma vel *Callaïna*, à colore Callaïno. principale eſt καλλάϊον. vnde καλλάϊνον, & καλλαϊκόν. ſic ab ἀρχαῖος, ἀρχαϊκὸς: ab Ἀχαιὸς, Ἀχαϊκὸς & ſimilia. ſed & verbum καλλαΐζειν: vt ἀρχαΐζειν. vnde & καλλαΐζον χρῶμα ἡ καλλαῒς nomen quoque gemmæ. Nam *Callaïs* à Plinio refertur inter gemmas ordine alphabeti ab ipſo deſcriptas, quaſi diuerſa ſit à Callaïca ſiue Callaïna. De qua paulo poſt. Heſychius: κάλλαια· αἱ τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνες, καὶ τὸ πορφυροειδὲς χρῶμα. ἔνιοι δὲ τὰ ποικίλα, καὶ παρ' Αἰγυπτίοις χρῶμα καλλάϊνον. κάλλαια τὰ βαπτὰ ἔρια. etymologicum magnum: κάλλαια καλοῦνται τὰ κάτωθεν τῶν ἀλεκτρυόνων ἀποφύσεια, διὰ τὸ εἶναι αἰθηρὰ καὶ πορφυρώδη. idem: ἔνθα καὶ τὸ καλλάϊνον ἐστὶ δὲ τὸ χρῶμα αἰθηρὸν ἢ τὸ βένετον οὕτω καλούμενον. nihil dubij eſt quin τὸ καλλαϊνὸν ἢ τὸ καλλάϊνον χρῶμα, ἀπὸ τοῦ καλλαΐου deducatur. Ait auctor ille ſignificari hoc nomine colorem αἰθηρὸν, vel venetum. per αἰθηρὸν intelligit τὸ πορφυρῶδες. nam Græci αἰθηρὸν & αἰθερινὸν χρῶμα de purpureo & puniceo vſurpant. ſignificat & venetum, hoc eſt pallide virentem. inde *Callaïca* ſiue *Callaïna* gemma hoc loco appellata è viridi pallens. Solinus: *pallidum viret.* optimum eſſe in ea ſmaragdi colorem dicit Plinius. Gloſſæ: καλλάϊνον, *venetum.* Porphyrius in tetrabiblon Ptolemæi, περὶ τῆς τῶν ἱματίων χροιᾶς· ὁ Κρόνος τῆς καπνιζούσης. ἡ Ἀφροδίτη, λευκῆς χροιᾶς. ὁ Ζεὺς χαλαΐζούσης ἐπὶ τὸ λευκὸν ῥεπούσης μικρόν. ὁ Ἄρης πυῤῥῆς, φλογίνης ἀνθούσης. Ἥλιος χρυσοκιῤῥίνης. ἡ Σελήνη πρασίνης. χαλαΐζουσαν dixit τὴν καλλαΐζουσαν. incertus auctor de circo: οἱ δὲ βένετοι Κρόνῳ ἢ Ποσειδῶνι. βένετοι δὲ ἐκλήθησαν ἀπὸ τῶν περὶ Ἀδρίαν Ἐνετῶν πιλώταις ἐσθῆσι χρωμένων. βένετον δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τὸ παρ' ἡμῖν καλλάϊνον

Digitized by Google

χρῶμα θαλασσοπράσινον. *viride marinum* vulgo vocamus hunc colorem. Nicetas καλάϊνον βαφὴν & πράσινον pro eadem ponit. at Callaïs apud eumdem Plinium quaſi diuerſa ab hac Callaïca recenſetur capite, quo gemmas deſcripſit per ſeriem litterarum. *Callais*, inquit, *ſapphirum imitatur, candidior & littoroſo mari ſimilis.* certè aliam oportet eſſe à Callaïca vel veneti coloris gemma. Sapphirus purpurea eſt vel cærulea. hæc callaïs quæ ſapphirum imitatur candidior eſt, hoc eſt purpuræ dilutioris & littoroſo mari nec ita profundo ſimilis. nam altum mare, πορφύρεον & κυάνεον. vnde Grammatici πορφυρέῳ de mari, βαθεῖ exponunt. & καλαῒς inde etiam dicta, quia καλάϊνον, purpureum colorem etiam ſignificat, vt ſuprà notauimus. *Callaica* vero vel *Callaina* gemma, coloris veneti, atque è viridi pallentis. quare diuerſa eſt à Callaïde. at nemo vnus eſt hodie eruditorum quin Callaïdem pro Callaïca accipiat. quin etiam omnes ſibi perſuadent paſſim callaïdem eſſe quam *Turqueſiam* vocamus. quorum errorem ſuprà caſtigauimus. Plinius porro in eodem ordine litteræ C. recenſet etiam Callaïcam, à Callaïde vtique diuerſam. ſic enim libri ſcribunt: *Callaica è turbido calamo. ferunt plures coniunctas inueniri.* in editis ita tantum habetur: *Callainas plures ferunt coniunctas inueniri.* in Indice Callaïca etiam ſcribitur hoc modo: *Callais, Cappadocia, Callaïca.* ſed illa corruptiſſima ſunt, *è turbido calamo.* inde & in ſcriptis quibuſdam nomen ipſius gemmæ corruperunt antiquarij pro *Callaïca* ſcribentes, *Calamitis è turbido calamo.* quid ſit bene conijcere neſcio, niſi legendum ſit: *Callaica, è turbido calaino.* vel, *è turbido calaina.* Callaïcam dicit callaïni coloris eſſe ſed turbidi. *Callainum* enim Latini pro Veneto etiam vſurparunt. Martialis:

Indueras albas, exue callaïnas.

Recentiores hoc nomen plerumque ſcribunt cum vnico L. vt & Græci χαλάϊζον, & χαλάϊνον. hanc Callaïcam non dubito eamdem eſſe cum ea quam alibi Callaïnam vocauit, & quæ ex eo Callaïca heîc à Solino vocatur. ſed cum ex diuerſis auctoribus opus ſuum compilarit, de eadem re plerumque diuerſis in locis tradit. ſic Arabicum lapidem, & Arabicam gemmam quum ſit eadem duobus tamen locis poſuit. Callaïcam heîc ſcribit è turbido callaïno eſſe. quod conuenit & Callaïnæ quam capite VIII. ſcribit reperiri apud accolas Caucaſi montis fiſtuloſam & ſordium plenam. Callaïca igitur & Callaïna eadem, & diuerſa à Callaïde, quod nos nunc primi oſtendimus.

P. 41. A. *In Germaniæ continentibus Callaica reperitur*] Incidit Solinus in mendoſos Plinij codices qui *Germaniæ* pro *Carmaniæ* præferebant. ita hodieque ſcribunt vetera quædam Plinij exemplaria, quæ non inculpata eſſe ex Plinio ipſo poteſt conſtare, de Callaïca ita ſcribit lib. XXXVII. cap. VIII. *naſcitur poſt auerſa India apud incolas Caucaſi montis Phicares*

A *ac Aſdatas amplitudine conſpicua, ſed fiſtuloſa, ac ſordium plena. ſincerior multo præſtantiorque quæ in Carmania. vtrobique autem in rupibus inuijs & gelata, oculi figura extuberans, leuiterque adhærens, nec vt adnata petræ, ſed vt appoſita; quapropter ſcandere ad eam pigritia pedum equeſtres populos tædet ſimul & periculum terret.* equeſtres populos de Carmanis præcipuè intelligit non de Caucaſi montis incolis. vnde enim equeſtres populi in montibus? at Carmani Perſis vicini haud ſecus ac Perſæ equeſtres, quamuis Strabo ſcribat equorum penuria Carmanos in bello aſinis vti. Certè de Germanis hoc dictum videri non poteſt. nec

B enim hi magis equeſtres quam pedites. penes peditem plus eſſe roboris apud Germanos Tacitus tradit: ceterùm equitibus pedites mixtos pugnare, Nearchus apud Strabonem ſcribit, τὰ πλεῖστα ἔθη καὶ τὴν διάλεκτον τῶν Καρμανιτῶν Περσικά τε καὶ Μηδικὰ εἶναι. Præterea in Germania perraræ gemmæ naſcuntur, immo nullæ. in Carmania præter hanc Callaïcam aliæ multæ. nam & Aſtrios & Aſterios, & Ceraunium candidum, aliæque ibi inueniuntur, vt & in vicinis prouinciis

C Media & Perſide. Igitur aut perperam legit *Germaniam* pro Carmania, aut ita ipſe conſultò conſilio ſcripſit. quod non abhorret ab eius conſuetudine. Iſidorus ſimile mendum habet: *Callaica*, inquit, *colore viridis, ſed pallens & craſſa, nihil iucundius aurum decens vnde & appellata. naſcitur in India vel Germania.* lege: *Carmania.* legiſſe *Callaïcam* nō *Callain* apud Plinium apparet. nam hic eius locus de Callaïca ex Solini & Plinij verbis compoſitus eſt. & *Callaïcam* ideo dictam ſcribit, quia aurum præcipuè deceat. *Callaïcum* aurum dicebatur. & *Callaicum metal-*

D *lum* Martiali de auro. ſed tales ſunt Iſidori originationes. *Callaicum* aurum à gente Luſitaniæ. nam Καλλαϊκοὶ Græcis, quos Latini *Gallæcos* vocant. at *Callaica* gemma à colore callaïno. *Callaicus lapis* dicitur in Indice Solini: *de Callaico, lapide de Ceraunio albo.* an *Callaicam* ἀπὸ τοῦ κάλλους interpretatur dictam Iſidorus, quod aurum maxime deceat? vtrumque falſum.

Arabes quidem dicunt non alibi eam deprehendi quam in nidis auium] non hoc dicit Plinius dicere Arabes, non alibi deprehendi Callaïcam quam in nidis auium, quos melancoryphos vocant. & ineptum eſt. quid

E enim ſciunt Arabes, an non alibi naſcatur quam in nidis melancoryphorum? de his quæ in Arabia reperiuntur, hoc poſſunt ſcire ac dicere. de aliis quî poſſunt? quod ſequitur æquè ineptum ac falſum. *quod nullus*, inquit, *recipit cum apud Germaniæ populos quamuis rara in ſaxis tamen pareat.* nec enim in Germania eruitur, ſed in Carmania: nec ibi tantum, ſed etiam apud incolas montis Caucaſi. Hæc omnia eo conſilio inuerſa & mutata vt diſſimularet, vnde accepit. Plinij verba: *Sunt qui in Arabia inueniri eas dicant in nidis auium, quos melancoryphos vocant.*

Digitized by Google

Quam diuerſus hic fons à riuulo ſuo : hic homo quam diſſimilis iſti ſimiæ.

Pag.41.B. *In nidis auium quas melancoryphos vocant*] mira conſtantia librorum, etiam optimorum legentium, *quas melanchorytos vocant.* forte rectum eſt, *melancorythos*, μελαγκορύθους. quod idem eſt. ſic enim vocantur quod caput nigrum habeant, vel in capite quaſi galeam nigram. Non vna opinio apud veteres de melancoryphis. Ariſtoteles de ficedula melancoryphum fieri tradit : γίνεται δὲ ἡ συκαλὶς περὶ τὴν ὀπώραν. ὁ δὲ μελαγκόρυφος εὐθέως μετὰ τὸ φθινόπωρον. Plinius : *Alia ratio ficedulis : nam formam ſimul, coloremque mutant. Hoc nomen nonniſi autumno habent, poſtea melancoryphi vocantur.* Hæc ſic ſatis rectè, niſi haberent libri : *hoc nomen autumno non habent, poſtea melancoryphi vocantur.* mutata tantùm interpunctione ſanus aliter fiet locus : *Hoc nomen autumno : non habent poſtea : melancoryphi vocantur.* Alij diuerſas ſpecies eiuſdem generis eſſe volunt συκαλίδας & μελαγκορύφους. quod magis probandum eſt. Quia Sycallides poſt autumnum non apparent, & tunc melancoryphi videntur, inde perſuaſum vulgo Sycallidas mutare colorem, & capite nigro fieri poſt autumno. quod falſum eſt. Alexander Myndius apud Athenæum : ἄπρος τῶν αἰγιθαλῶν, ὑφ' ὧν μὲν ἐλαιὸς καλεῖται, ὑπὸ δὲ τινῶν πειρίας, συκαλὶς δ' ὅταν ἀκμάζῃ τὰ σῦκα. δύο δ' εἶ γένη αὐτοῦ, συκαλὶς καὶ μελαγκόρυφος. Non placet mihi vir ſummus qui emendat, ac ſupplet : Συκαλὶς ὅτι ἁλίσκεται ὅταν ἀκμάζῃ τὰ σῦκα. Græcè αἰγιθαλὸς Latine *parus*, ea eſt auis, quam vulgo vocamus *meſangiam*. Plures quidem eius ſpecies, ſed inter alias vna eſt, quæ caput habet nigrum. Ea eſt quam ab aliis ἐλαιὸν dici, ab aliis πυῤῥίαν dicit ille Myndius. Sed pro ἐλαιὸς, legendum puto ἐλαιαὶς. Heſychius : ἐλεὰς ὄρνιν εἶδος. Ariſtophani quoque ἐλεάς. In auibus comœdia :

Κίττα, τρύγων, κορυδὸς, ἐλεὰς ὑποθυμὶς, πελειὰς.

vbi interpres adnotat : ὁ δὲ ἐλεᾶς μήποτε ἐλεάς ἐστιν ἐν τοῖς Καλλιμάχου ὀνομαζομένοις. φησὶ γὰρ, Ἐλεὰ μικρὸν, φωνῇ ἀγαθόν. Philoſopho dicitur ἐλέα. alia eſt ἐλεὸς quæ inter aues nocturnas ab eodem recenſetur. Ἐλεὸς Heſychio εἶδος ἱέρακος. Artemidoro aues nocturnæ numerantur, Γλαὺξ ἐλεὸς βύας, αἰγωλιὸς, σκὼψ, νυκτικόραξ. ita ſcribendum. quod ait Alexander, ὑπὸ τινῶν δὲ πειρίας, omnino ita ſcriptum eſt pro πειρίας & πυῤῥίας. & planè confundit duo genera μελαγκορύφων. Inter Ægythalos vnum genus eſt quod caput habet nigrum. eam vocari dicit à quibuſdam ἐλαιᾶν. Sic enim emendandum ὑφ' ὧν μὲν ἐλαιαὶς καλεῖται. alij ἐλεάς. Si ἐλαιαὶς rectum, ita dicta ſit ab oliuaceo colore. nam Meſangia illa quæ caput nigrum gerit, plumas habet viridis oliuacei, vel certe quod oliuas edat. quod ait, ὑπὸ τινῶν δὲ πειρίας vel πυῤῥίας, hoc ad aliud genus pertinet, quod etiam nigrum habet verticem, ſed rufum pectus, vnde & πυῤῥίας. Ariſtoteli πυῤῥύλας vulgo appellatur, ſed voce mendoſa : ſcribendum quip-

A pe πυῤῥάλης aut πυῤῥόλας. Heſychius : πυῤῥάλις, ὄρνις ποιός. aut etiam πυῤῥαλίς. *Pinonium* vulgo appellamus. Sic duo genera diuerſa auium confundit Myndius, quia vtrumque μελαγκόρυφον. Addit eamdem ab aliis appellari συκαλίδα, quando ficus maturæ ſunt. Certè συκαλίδα & μελαγκόρυφον inuicem mutari prodidit Ariſtoteles : ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ συκαλίδες καὶ οἱ μελαγκόρυφοι. καὶ γὰρ οὗτοι μεταβάλλουσιν εἰς ἀλλήλους. Conſtat autem ex Alexandro Myndio αἰγιθαλοῦ genus alterum etiam μελαγκόρυφον cognominatum. Et meſangia noſtra eſt, quæ ficedulæ magnitudine & colore ferè ſimilis eſt, niſi quod caput habet nigrum. Tem-

B pore ficarum apparere ſolent ficedulæ, quia his veſcuntur. Poſt autumnum diſcedunt, & tum prodeunt melancoryphi pari, ſiue meſangiæ noſtræ. Inde nata opinio apud vulgum vicibus inter ſe commutari has alites. quam opinionem ſequutus eſt Ariſtoteles. quod non debuit. nam αἰγιθαλὸν à melancorypho diſtinguit. Atqui de ægithalo melancorypho vulgus intelligebat qui melancoryphum pro ficedula ſubſtitui capite nigro poſt autumnum facto putabat. quod ex illo Alexandro didicimus, qui vulgo hac in re non aſſentitur, ſed duas ſpecies

C eſſe generis eiuſdem ſcribit αἰγιθαλὸν μελαγκόρυφον, meſangiam atricapillam & ficedulam. Ridiculus eſt & Bellonius qui *piuoniam* noſtram veterum ficedulam eſſe ſibi perſuaſit, & aliis perſuaſum voluit, quia piuonia etiam melancoryphus. Simile porro eſt de hac auium mutatione coloris & formæ quod idem Ariſtoteles ex Æſchylo obſeruat, de vpupa, quam & ipſam immutari in aliam auem credidit : μεταβάλλει δὲ, inquit, καὶ ὁ ἔποψ τὸ χρῶμα, καὶ τὴν ἰδέαν, ὥσπερ ὁ Αἰσχύλος πεποίηκεν ἐν τοῖς δέ. Prorſus inquam ſimile eſt. Cucullus vere procedit, æſtate diſcedit,

D quo tempore vpupa apparere incipit. Hinc canit Æſchylus & credit Ariſtoteles eamdem eſſe vpupam cum cucullo, mutata pro tempore forma & colore. Verſus Æſchyli hi ſunt :

Τοῦτον δ' ἐπόπτην ἔποπα τῶν αὐτοῦ κακῶν
Πεποικίλωκε κἀποδηλώσας ἔχει
Θρασὺν πετραῖον ὄρνιν ἐν παντευχίᾳ.

Ita legimus hos verſus. male hactenus lectum eſt, Θρασὺν πετραῖον ὄρνιν. Eleganter vpupam πτερωτὸν ὄρνιν ἐν Θρᾳκίᾳ παντευχίᾳ propter plumarum variegaturam, quæ veſti Thraciæ comparatur variis pictæ liciis. Notis

E etiam compuncti Thraces, & varias veſtes gerebant. Heſychius : Ἰσχιακά, Ἀριστοφάνης ἐν Βαβυλωνίοις τὰ μέτωπα τῶν οἰκετῶν ἰσχιακά φησιν ἐπειδὴ ἐστιγμένοι εἰσίν, οἱ γὰρ περὶ τὸν ἴστρον οἰκοῦντες στίζονται καὶ ποικίλαις ἐσθῆσι χρῶνται. Hinc *picti Agathyrſi*, *picti Geloni*, *Virgati Dahæ*, paſſim apud poëtas. Vpupæ quoque criſtam habent in capite, qualem gerebant in galeis, οἱ παλαιοὶ Θρᾷκες. Hoc etiam facit ad Θρᾳκίας παντευχίας. Sequitur apud Æſchylum de vpupa :

Ὃς ἦρι μὲν φανέντι διαπαλλει πτερὸν
Κίρκου λεπάργου, δύο γὰρ οὖν μορφὰς φέρει

Digitized by Google

Γαιδὸς ἀπ' αὐτῦ, παδὺς μιᾶς ὑπό.

Sic ſcribendum. nec aſſentior Scaligero reponenti. φανὸν π. Contrarium eſt Epitheto quod illi attribuitur λεπαργὸς. Gloſſæ Græcorum interpretantur, τὸ κατὰ γαςὲς λευκὰ ἔχοντα, ἢ ὅλον τὸ δέρμα. planè hîc vult dicere vpupam vere ineunte, ἦρος φαινομένου accipitris λεπαργοῦ formam habere, hoc eſt, cucullum eſſe. Nam cucullus accipitri ſimilis, eumque de accipitre fieri quidam etiam crediderunt. Vide Plinium. Pergit Æſchylus:

Νέας δ' ὀπώρας ἡνίκα ξανθῆ σάχυς,
Στικτὴ νιν αὖθις ἀμφινώμησει πτέρυξ.

Ita prorſus emendandum erat. quis enim ferat vulgatam quæ hactenus tolerata eſt?

Τίκτει νιν αὖθις καμφινωμένη πτέρυξ.

autumno rurſus incipiente, cum flaueſcunt ſegetes. Iterum fit vpupa, varia pictaque pluma iterum ornatur. στικτὴ πτέρυξ ἡ ποικίλη, variegata pluma, qualem eſſe Vpupæ omnes ſciunt. Ergo ex cucullo fit vpupa, iuxta ſententiam Æſchyli. Heſychius, σίγματα, ποικίλματα, eadem metaphora qua ſuprà. Rectè ſanè & conuenienter aui Thraciæ, & ex homine Thrace iuxta fabulas poëtarum, mutatæ, & varia pluma pictæ τὴν Θρᾳκῶν παντοίχίαν, & ςικτὴν πτέρυγα tribuit poëta, quia ςικτοὶ Thraces, & verſicoloribus ornati veſtibus. Reliqui duo verſus Æſchyli ſic vulgo leguntur apud Ariſtotelem:

Ἀεὶ δὲ μίσει τὸν δ' ἐπ' ἄλλον εἰς τόπον
Δρυμοὺς ἐρήμους ἐπάγους ἀποικίσει.

Scaliger emendabat:

Ἀεὶ δὲ μίσει τῶ ἢ Παλλήνης τόπου,
Δρυμοὺς ἐρήμους, ἢ πάγους ἀποικίσει.

Quanto melius nos ad hunc modum?

Ἄςη δὲ μισεῖ, τῶ ἢ Παλλήνης νάπας
Δρυμοὺς ἐρήμους ἢ πάγους ἀποικιεῖ.

Vrbes fugitat & odit ac Pallenes ſaltus deſertos & montes incolit. Nihil verius. at tam falſum eſt, ex cucullo fieri vpupam, quam falſiſſimum ex ſycallide, vel ficedula melancoryphum, ſiue de Meſangia noſtra accipias, ſiue de piuonio, nam vtraque μελαγκόρυφος.

Pag. 41. B. *honore & pretio ad ſmaragdos viret. Pallidum nihil iucundius aurum decet*] hæc interpunctio Delrianæ editionis nihil recti. ſcribe: *honore & pretio ad ſmaragdos viret pallidum: nihil iucundius aurum decet.* τῇ τιμῇ ἢ ἀξιότητι πρὸς σμαράγδους. Græca loquutio. ſic Apollonius: ἶσα τῇ μαλακότητι πρὸς Μιλήσια. falſum quod heîc ſcribitur à Solino, Callaïcam pretio & honore ſmaragdis parem eſſe. nihil tale apud Plinium, vnde hic locus expreſſus. Immo ex eodem conſtat longè infrà ſmaragdos Callaïcam iacuiſſe. Dicit quidem Plinius optimum in ea colorem eſſe ſmaragdi. hoc non ſignificat pretio & honore cum ſmaragdis contendere. *optimus color ſmaragdi: vt tamen apparet, ex alieno eſt, quod placent.* fragilis erat hæc gemma. idem Plinius: *ſectura formantur, aliàs fragiles.* earum pulcherrimæ oleo vnguento, & mero colorem deperdebant, vt idem teſtatur. quæ

A omnia ſecus in ſmaragdis. nam è contra oleo & mero proficiebant quæ natura minus erant virides. vt ſcias quam falſum ſit Callaïcam pari in pretio habitam cum ſmaragdis fuiſſe apud veteres, ne topazio quidem, comparandam eam eſſe tradit Plinius. atqui topazion multum infrà ſmaragdos quibus tertium in gemmis locum veteres dabant. Ita enim de topazio: *comitatur eam ſimilitudine propior quam auctoritate callaina è viridi pallens.* hoc ordine autem ibant pretij & honoris gemmæ. margaritæ primum locum obtinebant, deinde adamãtes, poſtea

B ſmaragdi, opali, carbunculi, topazia. Si topazio callaïca ſimilitudine propior quam auctoritatę & pretio, multum abeſt vt ſmaragdos honore & dignitate æquauerit, quæ ne cum topazio quidem ex pari ambularit. ſimilem topazio callaïcam facit Plinius, de colore ſcilicet. Topazion ſuo virentem genere dicit idem. hoc eſt ἰδιοτρόπως χλοάζουσαν. Alexander Polyhiſtor colorem olei recentis habere topazium dixerat. Stephanus: Ἀλέξανδρος ὁ Πολυίςωρ φησὶ διέσχισθαι καὶ ἐν τῇ τῶν τοπαζίων νήσῳ λίθον ὁμώνυμον, ὅμοιον τῇ χροιᾷ τῷ τῦ νέυ ἐλαίυ. recens oleum ita viride eſt, vt tamen

C ex aureo colore aliquid trahat. Agatharchides: ἐν ταύτῃ γίνεται τὸ τόπαζον ἢ τὸ καλούμενον τοπάζιον. ἔςι δὲ τῦτο λίθος διαφανόμενος ὑάλῳ προσεμφερής, ἰδίαν ἐν χρύσῳ θεωρίαν ἀποδιδούς. quid hęc ſignificant, ἰδίαν ἐν χρυσῷ θεωρίαν ἀποδιδοὺς? an auro incluſum decere maximè dicit, vt de Callaica Solinus ait? Sic omnes virides gemmas auro decorando impenſè conuenire creditum veteribus. an melius eſt legi? ἰδίαν ἔγχρυσον θεωρίαν ἀποδιδοὺς? ἔγχρυσος θεωρία. aureus color. Sic Heſychio, ἐλίχρυσον, ἄνθος ἔγχρυσον τῆς βοτάνης. εἶδος dicit Epiphanius pro colore, Agatharchides, θεωρίαν, Solinus

D ſæpe *faciem*. Diodorus πρόσοψιν. ita enim de topazio loquitur iiſdem pæne verbis quibus Agatharchides: τοπάζιον ὄντα δὲ λίθος διαφαινόμενος, ἐπιτερπὴς ὑάλῳ παρεμφερὴς, ἢ θαυμαςὴν ἔγχρυσον πρόσοψιν ἀποδιδούς. Strabo topazium, χρυσοειδὲς ἀπολάμπειν φέγγος ſcribit lib. XVII. ex viridi hoc eſt hyalino colore, & aureo refulgebat. Orpheus ὑαλοειδέας τοπάζυς vocat. Virgilius:

—— *hyali ſaturo fucata colore.*

Seruius ibi vitreum & viridem interpretatur. ex duobus topazij generibus vnum erat quod *Ichryſopteron* vocabatur, ab aureo ſci-

E licet colore cum viridi mixto, id eſt pallidè virenti. Chryſopraſo ſimilem eſſe ait. vbi & libri *Chryſoteron* ſcribunt. eſſet χρυσότερον in comparatiuo gradu. ſed putem legendũ, χρυσόπτερος. ampliſſima hęc gemmarum. ideo χρυσόπτερος dicta. ſic χρυσόλιθος, gemma aurea cum marini coloris ſimilitudine. πτερὸν & πτερὸν ſæpe inuicem mutantur. ſic πτερόεντας in oraculo Sibyllæ pro πτερωμένους. ita vocantur aues pennis indutæ. contrà πτερίνῳ κώτη in Ouo Simmiæ pro πτερίνῳ. alterum genus topazij, πρασοειδὲς dictum. Hæc cum ita ſint, quis non miretur Epiphanium topa-

zium gemma rubentem facere, & quidem ſuprà carbunculos? Sic enim memorat: λίθος τοπάζιον ἐρυθρὸς τῷ εἴδει ὑπὲρ τὸν ἄνθρακα καλούμενον λίθον. & paulo poſt: καὶ ἀποδίδωσι κατὰ τὸ χρῶμα τὸν γλοιὸν, ἀλλὰ γαλακτώδη. nugatur Epiphanius, cum lapidem è virentium genere, rubrum facit. de inuentione huius lapidis locus apud eumdem corruptiſſimus. ita enim vulgo excuſus eſt: γίνεται δὲ ἐν Τοπάζῳ πόλει τῆς Ινδίας ὑπὸ τῶν ἐκεῖσε ποτὲ λίθοις λατομούντων, ἐν καρδίᾳ ἑτέρου λίθου. ὃν οἱ λατομήσαντες θεασάμενοι φαιδρὸν, καὶ ὑποδείξαντες ἀλαβαστρὸν εἶναι, ἀπέδοντο ὀλίγου τιμήματος Θηβαῖοι, οἳ δὲ προσήνεγκαν τῇ κατ' ἐκεῖνον καιρὸν βασιλίσσῃ. caprimulgus legendum forte aſcribit; ὑποδείξαντες ὡς ἀλάβαστροι. Hoc vnum omiſit, quod coniecturam ſuam nobis non explicauit. Ex veteri libro ſcribendum ac ſupplendum eſt: ὃν οἱ λατομήσαντες θεασάμενοι φαιδρὸν καὶ ὑποδείξαντες Ἀλαβάστροις πρὶν ἀπέδοντο ὀλίγου τιμήματος. Ἀλαβάστροι δὲ Θηβαίοις προδεδώκασι πλειόνος τιμήματος. Θηβαῖοι δὲ προσήνεγκαν τῇ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ βασιλίσσῃ. *Alabaſtri* populi ſunt qui Ἀλάβαστρα oppidũ Thebaïdis incolunt, quod Plinio *Alabaſtrum*. à quo Ἀλαβαστρίτης regio eidem Epiphanio. quidquid Marrucinus ibi muſinetur. Ἀλαβάστροι autem dicti ab oppido Alabaſtro. vt Παλιμβόθροι, ab vrbe quæ Παλιμβόθρα. & Βάκτροι ἀπὸ τῶν Βάκτρων. Stephanus: Βάκτρα, πόλις. τὸ ἐθνικὸν Βάκτροι καὶ Βακτριανοί. Regina illa cui topazion primum oblata eſt eruta in Topazio inſula, Berenice fuit, mater ſecundi Ptolemæi: inde factam ſtatuam Arſinoæ Philadelphi vxori cubitorum quattuor tradit Plinius. vnde & ampliſſimam gemmarum hanc dixit. nec mirum inde χρυσόπτερον appellatum alterum ex duobus eius generibus. cautes enim reuera, & petra potius quam gemma. apud Alabaſtrum Thebaïdis etiam naſci ex recentiſſimorum auctorum traditione narrat idem. quæ cauſa eſt vt Alabaſtros cum Thebæis in hiſtoria huius gemmæ commemoret Epiphanius. ſimilis ergo topazio Callaïca. Hyalini coloris illa, hæc Callaïni: illa vitrei, hæc Veneti. vitreus & Venetus colores affines. Lampridius in Heliogabalo: *deinde æſtiua conuiuia coloribus exhibuit, vt hodie praſinum vitreum alia die, Venetum deinceps exhiberet.* τὸ πράσινον, ὑάλινον καὶ καλλάϊνον vitreum etiam ἰσατῶδες Græci dicunt. ſed hæc alibi.

P.41. B. *Nihil iucundius aurum decet*] Plinius: *incluſæ decorantur auro, nullaque magis aurum decent.* Agatharchides de topazio quæ viridis eſt: ἰδίαν ἐν χρυσῷ ἡδονὴν ἀποδίδωσι. virides gemmas auro decorando maximè conuenire perſuaſum veteribus. quapropter eas præcipuè poculis aureis includebant, quæ λιθοκόλλητα, & διάλιθα Græcis, *aurum gemmatum* Latinis. Martialis.

Et virides picto gemmas numerauit in auro.

Idem:

* *Miratur Scythicas virentis auri*
Flammas Iuppiter.

intelligit *aurum gemmatum*, quod virebat Scythicis ſmaragdis, quibus textum erat.

A ſequitur enim:

Hæc ſunt pocula quæ decent tonantem.

Vide quæ ſuprà notauimus. aliud *gemmeum* poculum, aliud *gemmatum*. gemmeum ex vna gemma in poculum cauata, vt apud poëtam: *hic gemma bibat*. Martialis:

Cum potes amethyſtino trientes.

id eſt poculo ex amethyſto gemma facto. perperam hodie in omnibus editis: *cum potes amethyſtinos trientes.* at *gemmatum*, κατάλιθον, aureum totum, & gemmis intextum. aurum igitur heîc non annulorum intelli-

B gendum, ſed poculorum, quod *aurum gemmatum* vocabatur.

Ceranniorum Germanicum candidum eſt] & heîc *Germanicum* pro *Carmanico*. Plinius: *eſt inter candidas, & quæ Ceraunia vocatur, fulgorem ſiderum rapiens. ipſa cryſtallina, ſplendoris cærulei, in Carmania naſcens. albam eſſe Zenothemis fatetur, ſed habere intus ſtellam concurſantem.* Solinus legit, *in Germania naſcens.* ita etiam, ne quid diſſimulem, reperi ſcriptum in veteri Plinij exemplari. minimè tamen apud me controuerſum quin legendum ſit, *in Carmania.* procliuis lapſus de Carmania Germa-

C niam facere, præcipuè antiquis librariis qui G pro C plerumque vſurpant. Latino etiam more, vt *Gallaci* pro *Callaicis*, & A in E ſæpenumero mutant. vt Κατίνη, *Catena*: πατάνη, *patena* & ſimilia. Carmania multorum lapidum mater. idem Plinius de Aſteria: *Indica præfertur in Carmania nata.* Et de Aſtrio: *optimam in Carmania gigni, nullique obnoxiam vitio: Cerauniam enim vocari, quæ ſit deterior.* Iſidorus agnoſcit, *in Carmania*. codices igitur Plinianos temporibus Solini iam tum vitioſos fuiſſe apparet. apud Mar-cianum Capellam aliquot locis *Germania* no-

D men pro *Carmania* etiam in veterrimis exemplaribus manu deſcriptis repperi. vnum aut alterum afferam. cap. de India: *Hypanis Germaniæ fluuius.* ita libri pro Carmaniæ. & paulo poſt: *Carmania quoque Perſis adiungitur.* ibi quoque libri: *Germania.*

AD CAPVT XXI.

Galliæ inter Rhenum & Pirenæum] Miſſi Theodoſij: *Gallia Comata cum Britannicis inſulis finitur ab Oriente flumine Rheno: ab Occidente, Pyrenæo: à ſeptentrione, Oceano mari: à meridie, Rhodano & montibus Cebennicis longitudine* M. P. DCCC XXVIII. *latitudine*, CCCLXIII. vide Plinium, in numero aliquantulum diſſen-

E tientem. de Narbonenſi Prouincia, ſic ijdem Miſſi: *prouincia Narbonenſis ab Occidente, ſaltu Pyrenæo: à ſeptentrione finibus Viennenſium & montibus Cebennicis: à meridie, mari Gallico. longitudo* MPM. CCC XXXIIII. *latitudo*, CLXXXVIII. at iuxta Plinium, longitudinem prouinciæ Narbonenſis CCCLXX paſſuum Agrippa tradidit, latitudinem CCCXLVIII. ſed de his alibi.

Gebennam & Iuram] ſcripti, *Cebennam*: rectè. Miſſi Theodoſij *Cebennicos montes* vocant. hodie, *lesCeuenes*. mons *Iura*, Ptolemæo Ἰούρας ὄρος. ita legendum Ἰουρασσός. nam

qui Latinis *hic iura*, Græci non aliter enunciare poſſint, quam ἱούρας.

Pag. 41. D. *deteſtabili ſacrorum ritu, iniuria religionis*] ſic libri. vulgo: *non ad honorem, ſed potius ad iniuriam religionis.*

Inde Noricus qua ſubducitur à iugis Alpium] vt edidimus, ita erat in melioribus libris. lectionem editionum vulgarium ad marginem præferebat optimus Regius, alter Regius, & alij nonnulli in textu ipſo exhibebant, ſed quos ex priori editione exemplatos fuiſſe mihi conſtat. in anterioribus igitur fuit: *Inde Noricus frigidus & parcius fructuoſus, qua ſubducitur à iugis Alpium*, &c. quæ lectio eſt τῆς προεκδόσεως.

de. hinc Pannonia ſolo plano vberique] antea legebatur. *Tum Pannonia viro fortis, & ſolo plano læta atque vber*, ſic habuit προέκδοσις. eodem autem ordine quo Plinius has prouincias heic iungit, Rhætos, Noricum, Pannoniam & Mæſiam. vide lib. III. cap. XXIV. & ſequentibus.

Mox Mæſia] ita libri. Græcis Μυσία. ſic *Abædus* quæ Græcè Ἄβυδος infra. *Garus*, *Cabus* & ſimilia.

apparet herba qua inficitur oleum quod vocant Medicum] ita ſcribendum. nam perperam in editione Delriana, *quod vocant medicum*. nec medicum oleum eſt, vt ſupra *vnguentum medicum*, ſed τὸ Μηδικόν. Ammianus Marcellinus lib. XXIII. *in hac regione*, id eſt Perſide, *oleum conficitur Medicum, quo illitum telum ſi emiſſum lentius laxiore arcu, nam ictu extinguitur rapido, hæſerit vſpiam tenaciter cremat: & ſi aqua voluerit obruere quiſquam æſtus excitat acriores incendiorum*. ita lege ex hoc loco. nam male vulgo eſt: *ſi aqua voluerit abluere quiſquam*, ex Solino habet: *hoc ad incendium excitatum ſi obruere aqua geſtias, ardet magis*. Ergo *Medicum* dicebatur, quod in regione Medorum conficeretur. interpres Nicandri de pharico veneno: Ἱστορεῖ δὲ Πραξαγόρας κληθῆναι αὐτὸ ἀπὸ Φαρικοῦ τινὸς Κρητὸς τοῦ ἐξευρόντος αὐτό. τὸ φυὲν ἐν Φάραις Ἀρκαδίας ἐρριζῶσθαι, καλεῖται δὲ καὶ Μηδικόν. quod ait, ἀπὸ Φαρικοῦ τινὸς Κρητός. Pharicus non eſt nomen proprium viri, ſed gentile vrbis Creticæ. Nam Φαραὶ apud Stephanum vrbs Cretæ, ἄποικος τῆς ἐν Μεσσήνῃ. Certè Φαρικὸν videtur ab vrbe aliqua aut gente vbi naſcebatur, dictum. φαρικὸν dicitur apud Athenæum lib. III. ex verbis Phylarchi, Hiſtoriarum ſexto: τό γ' οὖν φαρικὸν φάρμακον ἐμβληθέν φασιν εἰς ῥίσκον ἐν ᾧ ἐνῆν ἀπὸ τῆς τῶν μήλων τούτων συνθέσεως, ἐξίτηλον γενέσθαι μὴ τηρῆσαν τὴν ἰδίαν δύναμιν. de coroneis loquitur. Ῥίσκον eſſe volunt calathum punico malo ſimilem. malè. lege: εἰς ῥίσκον. Græcè ῥίσκος eſt arca vel ciſta. Pollux ῥίσκον eſſe dicit, in quo veſtimenta reponuntur. Terentius: *In riſco eſt. odioſa ceſſas*. Donatus *ciſtam pelle contectam* interpretatur, & nomen eſſe Phrygium tradit. δερματίνους ῥίσκους Græci ſimiliter appellant, quod pelle eſſent contecti. Heſychius: Θυλακοποιοὶ οἱ τὰ σκυτοῦργα ποιοῦντες, καὶ τοὺς δερματίνους ῥίσκους ἐργαζόμενοι. Θυλία igitur

A etiam pro riſco vel ciſtula. ſaccum etiam & marſyppium ita vocabant. Idem: Θυλία σάκκους εἶδος. Θυλὶς μάρσιππος μακρός. Inde explicandus Dioſcoridis locus in quo exponendo miſerè hactenus ſe cruciarunt eruditiſſimi viri. de cneco loquitur, quem dicit habere καυλοὺς διπήχεις, ἐφ' ὧν κεφάλια κατὰ μέγεθος θυλίας, id eſt, *capitula ſacculi vel marſuppij magnitudine*, Oliuam vulgo vertunt. atqui θυλία non id ſignificat, ſed id quod diximus. in antiquiſſimo libro ſic planè legitur, & figura marſuppij iſtis capitulis cneci vetus pictura, quæ ibidem expreſſa eſt, tribuit.

B Sed hæc alibi. ῥίσκου nomen vſurpatum notat Pollux pro ciſta vel arcula. Diogeni Laërtio in teſtamento cuiuſdam philoſophi, ῥίσκων ζεῦγος vbi ſimiliter hoc nomen corruptum eſt. pro φαρικὸν legendum φαρικὸν aut φαραϊκόν. quod eſt κτητικὸν ab vrbe Arcadiæ Φαραί. & legendum apud eum Scholiaſtem: ἐν Φαραῖς Ἀρκαδίας, pro Φάροις. Alij Μεσσηνίας regionibus eam vrbem faciunt. *Medeæ oleum*, non *Medicum* quidam vocarunt. Nicander:

> Ἢ δ' ἢ τὸ Μηδείης Κολχίδος ἐχθόμενον πῦρ
> Κεῖνο τό περ δέξαιτο ἐφήμερον.

C Procopius lib. IV. Gotthicorum: ἀγγεῖα θείου τε καὶ ἀσφάλτου ἐμπλησάμενοι, καὶ φαρμάκου, ὅπερ Μῆδοι μὲν νάφθαν καλοῦσιν, Ἕλληνες δὲ Μηδείας ἔλαιον. oleum Medeæ vocarunt Græci, quia eo genere olei Medea coronam delibuerat, quo pellicem cremauit. Plinius lib. II. cap. CV. *ſimilis eſt natura Naphtæ: ita appellatur circa Babylonem, & in Aſtacene Parthiæ profluens bituminis liquidi modo. huic magna cognatio ignium, tranſiuntque protinus in eam vndecunque viſam. ita fertur à Medea pellicem crematam, poſtquam ſacrificatura ad aras acceſſerat, corona igne rapta.* ſic ſcribi debet apud Plinium, *in Aſtacene Par-*

D *thia.* perperam editur, *in Auſtagenis.* Ἀστακηνὴ prouincia eſt regni Parthorum. per Parthiam igitur intellexit Plinius, τὴν τῶν Πάρθων ἐπικράτειαν. alias Ἀστακηνὴ diuerſa à Parthia propriè dicta, quæ Παρθυηνὴ Græcis. Iſidorus Characenus in manſionibus Parthicis: Ἀστακηνῆς σχοῖνοι ξ. Παρθυηνῆς σχοῖνοι κε. perperam editum eſt: Ἀσταυηνῆς & Παρθυηνῆς. & infrà: ἐντεῦθεν Ἀστακηνή, σχοῖνοι ξ. ἐν ᾗ κῶμαι ιβ. ἐν αἷς σταθμοί. πόλις δὲ Ἀσάκ, ἐν ᾗ Ἀρσάκης πρῶτος βασιλεὺς ἀπεδείχθη, καὶ φυλάττεται ἐνταῦθα πῦρ ἀθάνατον. Aſtacene igitur ab vrbe Aſtace. malè Ἀσαὰκ ſcriptum & Ἀσαβύη. forte etiam Ἀστακα pro

E Ἀσαάκ. Ammiano inter vrbes Parthiæ recenſentur *Aſtaca*, lib. XXIII. *& hac potiora reſiduis ſunt oppida Genonia, Charax, Apamia, Artacana, & Hecatompylos*. ſcribe: *Aſtaca, & Hecatompylos*. ſequitur apud Iſidorum: ἐντεῦθεν Παρθυηνή, σχοῖνοι κε. lege: Παρθυηνή. Hæc vicina Aſtacenæ. Parthi ipſi Παρθυαῖοι Græcis, & regio eorum, Παρθυαία, & Παρθυηνή. Stephanus: Παρθυαία ἡ χώρα καὶ Παρθυηνὴ & Παρθυηνός. inde Παρθυηνικὰ Arriani. ita enim ſæpe veteres libri indigetant, quæ in vulgatis Παρθικά. at Ptolemæus τὴν Παρθυηνὴν ἀπὸ τῆς Παρθίας diſtinguit, & Παρθυηνὴν regio-

Digitized by Google

nem facit τῆς Παρθίας vnam, vt & Ἀσακηνὴν. ita enim ſcribit: καλεῖται δὲ τῆς Παρθίας ἡ μὲν πρώτη ἡ πρὸς τὴν Ὑρκανίαν Κομισηνή. ἡ δὲ ὑπὸ ταύτην Παρθυηνή. εἶτα ἡ Χοαρηνὴ, & ὑπὸ ταύτην Ἀσακηνή. malè editur apud Ptolemæum Χοροανὴ, & Ἀρτακηνή. nec enim dubium quin ſcribi debeat Ἀσακηνή. rectè itaque Plinius in Aſtacene Parthiæ Naphthan profluere dixit. In Media prouincia ſic propriè dicta naphthan ebullire nemo prodidit. quod *Medicum* igitur oleum appellarunt quidam è Latinis Græciſque, puto errore id accidiſſe, cum ἔλαιον Μηδίας legerent, quod erat ἔλαιον Μηδείας. ſic de Mediæ oleo acceperunt, & Medicum inde vocarunt, cum à Medea nomen haberet, ἔλαιον Μηδείας. certè ita Græci vocarunt, quod νάφθα Barbaris. Ἐφήμερον etiam vocatum Nicander aſſerit, quod intra vnius diei ſpatium hominem abſumeret. Scholiaſtes vetus: τὸ ἐφήμερον σκευαστικόν ἐστι φάρμακον, ὃ καὶ οἱ βάρβαροι νάφθαν καλοῦσιν, ᾧ χριόμενοι, ἢ ἱμάτιον ἀμπλεμένον [illegible] αὐτὴ φορούσης, ἢ ὄψῃ τι ἐάν ὀλίγον ἡλίου σῶμα, ὡς ὑπὸ πυρὸς καταδίονται δαπανώμενοι. inde ἔλαιον Μηδείας dictum, quod eo Medea pellicem cremaſſet. Μηδείης πῦρ Nicander vocat. Νάφθαν porro Græci etiam ἄφθαν dixere. Auctor Strabonis Epitomes: ὅτι λέγεται νάφθας, καὶ ἡ ἄφθα, & ἡ νάφθα, ἢ τὸ νάφθα. Conſtantinus de Adminiſtratione Imperij: ἰστέον ὅτι ἔξω τοῦ κάστρου μάταρχα πολλαὶ πηγαὶ ὑπάρχουσιν ἄφθαν ἀναδιδοῦσαι. id eſt, *fontes naphthan ebullientes.* doctus interpres indoctè reddit, *fontes qui bibentibus vlcera in ſummo ore excitent.* nam & Græci ἄφθας vocant vlcera circa os. ſed ἄφθα heîc eſt νάφθα. oleum paulo poſt vocat: ἐν ᾧ καθίστανται ζηχαὶ ἐννέα πηγαὶ εἰσὶν ἄφθαν ἀναδιδοῦσαι, πλὴν οὐχ ὁμοχροοῦσι τῶν ἐννέα πηγῶν τὸ ἔλαιον, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐξ αὐτῶν εἰσὶν ἐρυθρὰ, τὰ δὲ ξανθὰ, τὰ δὲ μελανόχροα. Nigri & candidi Naphthæ fontes in Babylonia fuiſſe ſcribit Strabo. Scholiaſtes Nicandri ἔλαιον Μηδείας vult idem eſſe cum Colchico & Pharico, ac Medicum ait appellatum: in quo manifeſtè hallucinatur. oleum Medicum vel Medeæ Naphtha eſt, vel eiuſdem cum Naphtha poteſtatis ac virtutis. Naphtha oleum eſt venæ naturalis, quod bituminis liquidi generi quidam adſcripſerunt. Idem Nicander Φαρικὸν apertè ſeparat ab oleo Medeæ, & alio loco ſeorſim de eo tradit. Sed ratio præſto eſt, cur ἔλαιον Μηδείης, & Κολχικὸν & Φαρικὸν, hæc tria δηλητηρίων genera pro vno acceperit, ac confuderit, vetus eius interpres, ἔλαιον Μηδείης, Κολχικὸν vocari putauit, quia Medea Colchica. ἐφήμερον eidem Nicandro appellatur, quia intra vnius diei moram tollat, qui guſtauerint. de Pharico idem ſcribit:

—— ἐν δὲ μοιρὴν
Ῥηϊδίως ἀπήνη βαρεῖ κατεναίρεται ἄνδρα.

ἐπὶ μίᾳ ἡμέρᾳ, ergo ἐφήμερον. inde Pharicon & oleum Medeæ vnum putauit, quia vtraque ἐφήμερα, id eſt eodem die iugulantia. omnia ferè præſentaria venena ſic appellata ſunt. Κολχικὸν, quod genus eſt bulbi venena-

A ti, in Colchide plurimum naſcentis hoc nomine donauerunt. Dioſcorides: Κολχικὸν, οἱ δὲ ἐφήμερον, οἱ δὲ βόλβον ἄγριον. & in proœmio lib. VI. ἐφήμερον ὃ ἔνιοι Κολχικὸν διὰ τὸ Κολχίδι γίνεσθαι. Cicutam quoque ἐφήμερον dictam eſſe oſtendit Heſychius. Ἐφήμερον, κώνειον. idem Scholiaſtes ἶριν etiam appellari hoc ephemeron Colchicon obſeruat, vt vnum idemque ſit Κολχικὸν, ἶρις, & ἐφήμερον. iterum fallitur. duo genera ephemeri, vnum venenatum, quod & Colſchicum dicebatur, alterum inter medicas herbas à Dioſcoride & Plinio repoſitum, quod & ἶρις ἀγρία dice-
B batur. Paulus Ægineta: Ἐφήμερον, οὐ δηλητήριον, ἀλλ' ὅπερ ἶρις ἀγρία καλεῖται. at ille Græcus vtrumque Ephemerum confundit, & venenatum iris nomine comprehendit. Duplex Ephemerum, vnum venenatum, quod & Κολχικὸν dicebatur, quod in Colchide plurimum proueniret. De eo ſcribendum in Dioſcoridis deſcriptione: καρπὸν ἔχοντα πυῤῥὸν ἐν τῷ μέλανι, ῥίζαν φλοιὸν ἔχουσαν ὑπέρυθρον. ita enim ſcribit vetuſtiſſimus & optimus codex. aliud genus minimè deleterion, quod ἐφήμερον ἄλλο vocat idem Dioſcorides in illo antiquiſſimo exemplari ἐφήμερον ἄλλο, ὃ δὲ
C ἶριν ἀγρίαν. Hæc cum ita ſint, miror Græcos interpretes vſque adeo ἀβλεψίᾳ laboraſſe, vt πῦρ Μηδείας de oleo Medico vel Medeæ apud Nicandrum interpretarentur. Quæ expoſitio toto cœlo aliena eſt, ac menti Nicandri contraria. ἔλαιον Μηδείας compoſiticium eſt, & facticium. at Nicander toto opere ſuo nonniſi de ſimplicibus venenis tractat. De vera naphtha, quæ vena erat naturalis liquidi bituminis, ne accipere poſſimus, nimium multa obſtant, ne dicam omnia. Nicander eo loco herbarum vene-na recenſet. cicutæ, dorycnij, toxici, ixiæ,
D inter quæ & πῦρ Μηδείας numerat. præterea quis veterum prodidit naphthan aut oleum Medeæ in potu ſumptum vim lethalem habere, & ea ſymptomata facere, quæ deſcribuntur à Nicandro? immo quis vel inter venena recenſuit, ac δηλητήρια; ridiculè igitur vetus enarrator, τὸ ἐφήμερον, σκευαστικὸν φάρμακον exponit, ὃ καὶ οἱ βάρβαροι νάφθα καλοῦσι. verum ad eam interpretationem verbis ipſis Nicandri quaſi manu ducti videntur, qui πῦρ Μηδείης ἐχθόμενον vocat, τὸ ἐφήμερον. napthan ſic vocari putauerunt & oleum Medicum, propter vim ardentem ignium, Nicander
E de eodem Colchico loquitur, de quo eſt apud Dioſcoridem, quod & *Ephemeron* vocabatur. quia vero duæ Ephemeri ſpecies, altera venenata, altera innoxia, Nicander vt de venenato ſignificet ſe loqui, ita ſcribit, ἢν δὲ καὶ ἐφήμερον ποτὸν δέξηται, τὸ Μηδείης Κολχίδος πῦρ ἐχθόμενον. ſi quis in potu ſumpſerit illud Ephemerum, quod Colchicum vocatur. venenum ſcilicet ardens & cauſticum Medeæ Colchicæ. poëticè *Ephemerum* ἐχθόμενον πῦρ appellat Medeæ Colchicæ, quod vim cauſticam haberet, & quidem tantam, vt eodem die iugularet, cauſticam

Digitized by Google

illa veneno vim ineſſe declarant ſymptomata quæ ibidem à Nicandro enumerantur. Vide & Dioſcoridem lib. vi. ex quo planè conſtat vim πυρωδικὴν illi veneno ineſſe. cum in Cholchica autem plurimum proueniret, veriſimile eſt & Medeam quæ inde fuit, & omnium venenorum notitiam habuit, nec hoc venenum adeo præſentarium, ignoraſſe, eoque ſæpe vſam fuiſſe in venenis ſuis conficiendis. hinc Μηδείης Κολχίδος πῦρ appellat, & virtutem eius & patriam his verbis oſtendens. Hæc veriſſima interpretatio. Remedia multa præcipit Nicander aduerſus potionem Colchici, de quibus nihil Dioſcorides, eadem tantum dari iubens, quæ ab eſu fungorum propinantur. Hoc vnum tamen ſimile, quod lac bubulum optimum eſſe his qui Colchicum biberint, tradat Dioſcorides, inter cetera hoc etiam vt bibatur aduerſus Ephemerum præcipiente Nicandro, putaui etiam, τὸ ἐφήμερον Nicandro Μηδείης Κολχίδος πῦρ, per appoſitionem ideo appellari, quod eo inficere ſoleret oleum illud ſuum ardens, quod quidam ab eius nomine, alij *Medicum* à gente vocauerunt. Oleum Medeæ, vt diximus facticium erat. herba in Ponto naſcente infici ſolitum ſcribit hoc loco Solinus, nec addit quo nomine illa herba fuerit. Ephemerum eſſe è Nicandro colligi poſſe exiſtimabam, eamq; apparere in parte Mœſię quæ Pontica eſt. ita etiam legebam in Dioſcoride: γίνεται δὲ πλεῖστον ἐν Μυσίᾳ καὶ Κόλχοις, vbi vulgo editur, ἐν Μεσσηνίᾳ: verùm nihil neceſſe, nam & Colchi Ponto vicini. Ammianus Marcellinus oleum Medicum hoc modo parari tradit: *oleum vſus communis, herba quadam infectum condiunt harum rerum periti ad diuturnitatem ſeruantes & coaleſcens duras ex materia vena naturalis, ſimilis oleo craſsiori, quæ ſpecies gignitur apud Perſas, quam Napthan vocabulo appellauere gentili.* Sic oleum Medicum, non αὐτόχυμα Naphta, ſed ex oleo communi herba quadam infecto compoſitum, cui addebatur naphta. Eam herbam Ephemerum vel Colchicum fuiſſe nihil prohibet. Certe Nicander τὸ ἐφήμερον Κολχικὸν illis verſibus deſcripſit, quod Dioſcoridi deſcribitur. Et Κολχίδος ἐχθόμενον πῦρ διὰ τὸ πυρωδικὸν vocat. Non enim de oleo Medeæ loquitur. Priſcianus Dionyſij interpres herbam illam, quo condiebatur oleum Medeæ peruersè Medicam appellat, quum oleum ea herba infectum ſic vocaretur:

Ignipotens oleo commixto gignitur herba,
Medica cui nomen, cuius compeſcere flammas
Si quis aqua cupiat plus ignis paſcitur illa.

Μηδικὸν etiam vetus Interpres Nicandri, τὸ Κολχικὸν, qui eo nomine herbam non intellexit, ſed oleum. *Herba Medica*, ἡ Μηδικὴ πόα, quam Græci vocant, longè diuerſa ab ea qua Medicum oleum inficiebatur. Strabo de Media prouincia: καὶ τὴν βοτάνην δὲ τὴν μάλιστα τρέφουσαν τοὺς ἵππους, ἀπὸ τοῦ πλεονάζειν ἐνταῦθα, ἰδίως Μηδικὴν καλοῦμεν. Stephanus: καὶ τὴν

A βοτάνην τὴν μάλιστα τρέφουσαν τοὺς ἵππους, ἣν Μηδικὴν καλοῦμεν. Videtur non diſſimilis, aut omnino eadem eſſe illa, quam *fœni Burgundici*, aut *Sancti fœni* nominibus vulgo nuncupamus. Heſychius: Μηδικὴ πόα τρίφυλλον, οἱ δὲ λωτὸν ἁρμόζει τοῖς κτήνεσι. Dicit ab aliis τρίφυλλον appellari, ab alijs λωτόν. Idem alio loco: Τρίφυλλα, πολύφυλλα, καὶ πόα δέ τις Μηδικὴ ὑπὸ καλεῖται. Atqui Τρίφυλλον & πόα Μηδικὴ & λωτὸς inter ſe differunt. Quod Græci τρίφυλλον abſolutè vocant, odoratum eſt & bitumen reſipiens. vnde ἀσφάλτιον cognominatur. Dicebatur & μινυανθές. Ita ſcribendum, non μηνυανθές. B Et ineptè docti quidam Herbarij μηνυανθὲς dictum arbitrantur, quod flore ſuo ſe indicet. Hoc nomen reſpuit verſus apud Nicandrum, vbi tamen ſic vulgo ſcribitur, τὴν ἤδη Μηνυανθές. lege:

Τὴν ἤτοι μινυανθές, ὁ δὲ τριπέτηλον ἐνίσπει.

Legendum etiam apud eumdem:

Ναὶ μὴν καὶ τρίσφυλλον ὀπάζεο.

verſus gratia Τρίσφυλλον pro τρίφυλλον, vt μελίσφυλλον pro μελίφυλλον Virgilio: *Trita Meliſphylla.* Μινυανθὲς porro appellatum eſt à colore phœniceo vel purpureo floris. nam ἄνθος πορφυροῦν illi tribuunt. μίνυον Heſychio τὸ κινάβαρι, vnde *minium* Latinorum. C Sed nomen illud Hiſpanum nec puto veteribus cognitum fuiſſe: nec enim admodum vetuſta res minij inuentio apud Græcos. Verius igitur μινυανθὲς dictum à breuitate floris, vel quod paruo tempore floreat, μινυανθὲς, vt μινυώριον τὸ ὀλιγοχρόνιον. ab antiquo μίνυον, vnde & μινύθω & μινύω Latine *minuo*. μινυανθὲς, vt ὀψιανθὲς, πρωιανθὲς & ſimilia. Et hoc verum. Corrige etiam Theophraſtum qui vocat μιλυανθὲς pro μινυανθές. Dicebatur & ὀξύφυλλον & κύμινον à ſimilitudine ſeminis. Dioſcorides: Τρίφυλλον, οἱ δὲ μινυανθὲς, οἱ δὲ ἀσφάλτιον, οἱ δὲ κύμινον, οἱ δὲ ὀξύφυλλον καλοῦσι. ita legendum ex vetuſtiſſi- D mo libro. Plinius ex tribus epithetis eiuſdem herbæ, tria genera facit, contra omnium ſcriptorum, cùm Græcorum tum Latinorum auctoritatem. *Folio*, inquit, *coronat & trifolium; Tria eius genera. Minyanthes vocant Græci, ac aſphaltion, maiore folio quo vtuntur coronarij. Alterum acuto, oxytriphyllon. Tertium ex omnibus minutiſsimum.* Perperam. nam idem genus quod ὀξύφυλλον vel ὀξυτρίφυλλον ab acutis foliis appellatur, μινυανθὲς etiam dicitur à flore: ἀσφάλτιον ab odore: κύμινον à ſeminis figura. Nihilque omnino eſt in illis tribus attributis, quod generis vllam diffe- E rentiam ſignet. An auctores ſuos habuerit neſcio: certè ſic ſæpenumero hallucinatur, vt de balſamo infrà notabimus. Ab hoc trifolio diuerſum pratenſe & vulgare trifolium, quod Dioſcorides, λωτὸν τρίφυλλον appellat. Ita enim de loto agreſti ſcribit: φύλλα ὅμοια λωτῷ τῷ τριφύλλῳ τῷ ἐν χορτονομίαις φυομένῳ. Item de Cytiſo: ἔχει δὲ τὰ φύλλα ὅμοια τήλιδι ἢ λωτῷ τῷ τριφύλλῳ. ſic ſcribit vetuſtiſſimus liber Regiæ Bibliothecæ. & malè vulgo vertunt: *lotove aut trifolio*: vt diſtinguerent ab illo trifolio, τριφύλλῳ quod ſuprà

Digitized by Google

poſuimus, quodque abſolutè ita vocabatur, hoc pratenſe trifolium vocarunt, λωτὸν τρίφυλλον, *lotum trifolium*. Immo etiam & λωτὸν appellabant. Apud Homerum equi λωτὸν ἐρέπτουσι μελιηδέα, *pratenſe trifolium*. Heſychius: λωτὸς, καὶ δένδρον, καὶ πόα, κυρίως δὲ τὸ ἐν ταῖς λιβάσι φυόμενον, *quod in pratis naſcitur*. Dioſcorides tamen Loton tam agreſtem, quam ſatiuum ab hoc trifolio pratenſi diſtinguit, licet λωτὸν τὸν ἐν παραδείσοις φυόμενον, à quibuſdam etiam τρίφυλλον vocari dicat. vterque folia trifolio pratenſi ſimilia habet. Ab his omnibus diuerſa Medica herba, iumentorum pabulo olim in primis commendata. B τρίφυλλον aut λωτὸν eam eſſe iuxta quorumdam ſententiam notauit Heſychius. Eam vero eſſe, quam vulgo dicimus *Sanctum fœnum*, ex deſcriptione ipſa patebit. Dioſcorides de Medica: ἔοικε μὲν ἄρτι φυομένη τριφύλλῳ τῷ ἐν χορτοκοπίοις. nunquam trifolium pratenſe ſubſtantiuè vocat τὸ τρίφυλλον, ſed aut λωτὸν τρίφυλλον, aut πόαν τρίφυλλον, vt hoc loco ἡ τρίφυλλος ſubintelligitur πόα, aut βοτάνη ſicut in voce Μηδική. *Fœnum Burgundicum*, & hoc planè habet quum recens prodit, folia pratenſi trifolio ſimilia gerit, præcipuè quæ in extremitatibus C ſunt caulium, ordine trino digeſta ſimiliter præfert. προάγουσα δὲ στενοφυλλοτέρα γίνεται. Plinius: *quidquid in caulem aſſurgit, folia contrahuntur*. Dioſcorides: καυλοὺς ἀνίησι τελπήχεις, ἐφ' οἷς τὸ σπέρμα κερατοειδὲς φακοῦ τὸ μέγεθος, ἐπεστραμμένον ὡς κεράτιον. nihil ſimilius fieri poteſt. in fœno ſancto ſemen caulibus adhæret lenticulæ magnitudine, inflexum ad inſtar corniculorum vel ſiliquarum. Græcè κεράτιον vtrumque ſignificat, & κεράτιον dicta ſiliqua à corniculorum inflexione. Sic & fœnum Græcum ab eadem ſeminis curuatura, κερατὶς Græcè & βούκερως, Latinè *ſilicula* vel D *ſilicla* appellatur. Ita enim apud Plinium ſcribendum pro *ſilicia*. Varro *ſiliculam* pro parua ſiliqua dixit, lib. 1. cap. XXIII. *lupinum, quando minus ſiliculam cepit*. ita lego ex veteri ſcriptura quæ habet, *quum dominus ſiliculam cepit*. inde *ſilicla*, vt *circli*, *arclæ*, *nauclæ*, & ſimilia ſexcenta. pro eo *ſilicia* ſemper apud Plinium ſcribitur, & mendoſius etiam *Sicilia*. Sic fœnum Græcum Latini dixerunt, *Siliclam* inquam, quaſi *ſiliculam* vel paruam ſiliquam. Trifolij quoque ſemen ὥσπερ κεράτιον habere notat Dioſcorides. Certè Medicæ deſcriptio Dioſcoridis planè conuenit E cum noſtro ſancto fœno. Nec cetera diſconcinunt, quod ea herba iumenta cito pingueſcant, & quod ex vno ſatu in plures annos perduret. Alia ſunt quæ diſſident. Plinius de Medica: *ſecatur incipiens florere & quotiens refloruit. Id ſexies euenit per annos, & quum minimum quater*. Seruius ad illud:

—— & te quoque Medica putres
Accipiunt ſulci.

naturam herbæ reſpicit, quæ vno anno frequenter ſecatur, & ſexies & amplius. Fœnum ſanctum ſemel tantum ſecatur, & quum defloruit, inque ſemen abiit, ibidem notat Seruius:

A *Hæc à Medis tranſlata eſt in Græciam quo tempore eam Xerxes inuaſerat. Huius plena Venetia eſt, & vt dicit Dionyſius triumfoliorum eſt, ſemperque virens.* idem ibi notat *Sillam* vulgo vocari hanc herbam. an *ſiliclam* dicere voluit, & fœnum Græcum cum hac confudit? Noſtrum ſanctum fœnum plurium foliorum eſt, & ſolam germinum extremitatem habet trifolio ſimilem, pari foliorum ordine & numero. Is eſt Dionyſius qui Magonis Carthaginenſis libros in Græcum tranſtulerat. de Medica ille non loquebatur, ſed de Loto agreſti quem pleroſque non dubito cum Medi- B ca confudiſſe. Hinc Heſychius Μηδικὴν, aliis τρίφυλλον aliis λωτὸν placere eſſe ſcripſit. Dioſcorides trifolio pratenſi folia ſimilia habere æque ac Medicam ſcripſit. Hic lotos in Africa plurimus proueniebat, & pabuli vſum equis etiam præſtabat. Dioſcorides de loto agreſti: φύεται δὲ πλεῖστος ἐν Λιβύῃ. Vix ambigo quin Dionyſius Magonem vertendo hunc λωτὸν ἄγριον de quo tractabat Mago, Græcis Μηδικὴν πόαν vocari ſcripſerit, aut ita Græcè verterit. in Hiſpania etiam plurima eſt hæc ſpecies, quam equis pro pabulo C præbent. Fœni Burgundici nomine quidam etiam eam donauere, & quater in anno ſecatur. flos illi ſubcæruleus, ſemen ad inſtar fœni Græci, ſed longè minus. Herba etiam eſt, quandoquidem hoc agimus, quam Græci Μήδιον vocant, alia à Medica. Quis nomini non crederet eamdem eſſe? Σκυθικὴ πόα Theophraſto Glycyrrhiza dicitur: eam Σκύθιον vocari tradit Dioſcorides. Sic τὸ Πέρσικον, & ἡ Περσικὴ idem, malus Perſica. diuerſæ tamen ſunt τὸ Μήδιον & ἡ Μηδική. & nugantur Græculi recentiores qui ad eum Dioſcoridis locum de Medio aſcripſerunt, eam quo- D que τρίφυλλον & Μηδικὴν appellari, & Latinis *iuncum odoratum*. quod ſola nominis ratione ducti pronuntiarunt, vt in aliis ſexcentis, nimis temerè. Nec enim ab vlla ſimilitudine quam habet cum Medica dictum eſt τὸ Μήδιον, ſed quod à Medis quoque veniſſet, vt & Medica. Sic τὸ Σκύθιον herba quæ à Scythis, τὸ Πέρσικον quod à Perſis malum nempe Perſicum. Sic Λύκιον ſpinæ genus in Lycia naſcens. Nihil ſanè in deſcriptione Μηδίου quod cum Medica cõueniat. Dioſcorides: ἴσχει φύλλα ὅμοια ἴριδι. Lege ex optimo Codice: ἴσχει ὅμοια σέριδι. Corrigendus & Plinius: *Medion* E *folia habet ſeridis ſatiuæ*. male eſt, *iridis ſatiuæ*. Libri *hiridos*, & *heridis*. & paulo poſt in eodem ſcribendum: *florem grandem purpureum, ſemen cneci, radicem ſemipedalem*. Dioſcorides: καρπὸς μικρὸς ἰσομεγὴς κνίκῳ, vulgo editur. *ſemine minuto*. Libri habent, *ſemine nuto*. pro ſemen cneti vel cneci. Atque hæc hactenus. *Medica herba* perperam Priſciano vocatur qua oleum Medicum conficitur.

Pag. 41. D. *nec alio ſopitur quam iactu pulueris.*] Ammianus ex hoc loco: *nec remedio vllo, quam iactu pulueris conſopitur*. ſic Maltha, genus eſt limi flagrantis certis locis ebulliens terra extinguitur, aquis accenditur. Plinius lib.

lib. II. cap. CIV. *aquis accenditur, terra tantum reſtingui docuere experimenta.* ſic πῦρ ἀθάνατον montis Chimæræ apud Phaſelitas reſtinguebatur. Antigonus in Mirandis ex Cteſia ſcribit, τὸ δὲ ἐὰν μέν τις ὕδωρ ἐμβάλῃ, καίεσθαι βέλτιον, ἐὰν δὲ φορυτὸν ἐπιβάλῃ, σβέννυσθαι. ita ſcribendum. perperam editur, ἐὰν δὲ φορητόν. Græcorũ ὑγρὸν πῦρ quod ſiphonibus eiaculabantur, ita etiam reſtingui ſolebat, iactu nempe pulueris & φορυτοῦ. *ignem Graecienſem* hodieque vocamus: eoque etiam modo ſopiri conſueuit.

Ad Capvt XXII.

Pag. 41. E. *niſi Britannia inſula non qualibet amplitudine*] male Camers negationem tollebat, legendo, *niſi Britannia inſula qualibet amplitudine.* ſenſum huius loci non vidit, nec vim huius vocis. *qualibet*, eſt ὁ τυχών. *non qualibet amplitudine*, οὐ τῇ τυχούσῃ. Præcipuam igitur intelligit. ſic Plinius loquitur de Sergio: *bis ab Annibale captus: neque enim cum quolibet hoſte res fuit, bis vinculorum eius profugus.*

manifeſtat ara Græcis litteris ſcripta votum] ita libri. malè in editionibus: *inſcripta voto.* quæ literis Græcis votum inſcriptum haberet, rectè dicitur *inſcripta* aut *ſcripta votum.*

fas ac nefas eodem loco ducunt] ita ſcripſi ex libris. ἐν ἴσῳ τιθέντες, ἐν ταὐτῷ. vulgo erat: *eodem animo ducunt.* Strabo explicat de Hibernis ita loquens: ὅτι τε πατέρας καταστεῖν ἐν καλῷ τιθέμενοι, καὶ φανερῶς μίσγεσθαι ταῖς τε ἄλλαις γυναιξί, καὶ μητράσι καὶ ἀδελφαῖς.

auſpicium alimentorum leuiter inſerit] in os inſercit. ſic repoſuimus libris auctoribus, pro vulgato, *leuiter inſert.*

dentibus mari nantium belluarum] ita ſcribendum disiunctim, *mari nantium*, ἐν τῇ θαλάσσῃ νηχομένων, non vt Vineto placuit edi, *marinantium*, quaſi id poſitum eſſet pro marinarum. ſic ſuprà ex priori editione: *Echinis & omnibus mari nantibus piſculentiſſimum.* Cicero Tuſcul. lib. V. *namque alias beſtias nantes aquarum incolas eſſe voluit: alias volucres cælo frui libero, ſerpentes quaſdam.*

candicant enim ad eburnam claritatem] multa etiam eburna geſtamina è Romano ſolo in Britanniam importabantur. Strabo lib. IV. de Britannis: τέλη δὲ οὕτως ὑπομένουσι βαρέα τῶν τε ἐξαγομένων εἰς τὴν Κελτικὴν ἐκεῖθεν, καὶ τῶν εἰσαγομένων, ἐνθένδε. ταῦτα δ' ἐστὶν ἐλεφάντινα ψάλια, καὶ περιαυχένια, καὶ λυγγούρια, καὶ ὑαλᾶ σκεύη, καὶ ἄλλος ῥῶπος τοιοῦτος. hæ omnes mictiles & minutæ merces, ornamenta equorum eburnea torques, ſuccina, & vitrea pocula è Romano ſolo in Britanniam importari ſolebant, & referri debent ad illud tantùm quod in vltimo poſitum eſt, τῶν εἰσαγομένων ἐνθένδε, quæ ex his locis, in Britanniam inuehuntur. nihil enim horum quæ ibi numerantur, è Britannia afferebatur. obſcurè itaque & malè interpres doctus: *& vectigalia tolerant, iam non difficilia à rebus quæ à Gallia & Britannia vltro citroque vehuntur. ſunt autem eburnea frena & torques.* quaſi eiuſmodi merces à Britannia & Gallia vltro citroque veherentur. quod eſt falſum. nec melius vir præſtantiſ-

A ſimus, qui ψάλια Britannorum non eburnea fuiſſe; ſed eburnis ſimilia ex hoc Solini loco aſſerit. res in plenum diuerſa. mens eſt Strabonis, Britannos tum admodum leuia vectigalia pendiſſe tam ἐξαγομένων, quam εἰσαγομένων. non dicit qualia fuerint Britanniæ ἐξαγώγιμα, quia paulo ſuperius id dixerat his verbis: φέρει δὲ σῖτον καὶ βοσκήματα καὶ χρυσὸν, καὶ ἄργυρον, καὶ σίδηρον. ταῦτα δὴ κομίζεται ἐξ αὐτῆς καὶ δέρματα καὶ ἀνδράποδα, καὶ κύνες εὐφυεῖς πρὸς τὰς κυνηγεσίας. hæ merces igitur Britanniæ quæ exportabantur, pelles, canes venatici venales, aurum, argentum & ferrum. quæ importarentur vero, has fuiſſe ſcribit, ἐλε-
B φάντινα ψάλια & cetera. Eburna igitur ψάλια, quibus vtebantur Britanni, inter inuectitias merces. at dentes belluarum marinarum ad eburneam claritatem candicantes quibus, inſigniebant enſium capulos, non aliunde importabantur, & eburnis ſimilia, non erant eburnea. præterea de Iberniæ populis loquitur Solinus, de Britannis Strabo. poſtremo de capulis enſium Solinus, quæ dentibus ornabantur belluarum: Strabo, de viriolis eburneis. nam ψάλια ſunt viriolæ, & cum torquibus eas iungit. ἐλεφάντινα ψάλια καὶ περιαυχένια. malè interpretes reddunt *frenos.*
C Scio Græcos grammaticos, vulgo diſtinguere inter ψάλια, & ψέλια: vt ψάλιον de fræno equi dicatur, ψέλιον de viriola. Sed auctores hæc diſcrimina ſæpe inſuper habent. Heſychius: ψάλια, κρίκοι, δακτύλιοι. in Epigrammate Græco:

—— ὁ ψαλίοισιν ἵππον.

equum frænans. Latini *viriolas* vocant. Gloſſæ: *viriola*, κρίκιον, ψέλιον, περιχείριον. Viriolæ ſunt κρίκοι, ex ebore plerumque fieri ſoliti, vt ex hoc loco Strabonis conſtat.

apes nuſquam. aduectum inde puluerem] hæc
D lectio vulgarium editionum; quam & libri quidam agnoſcunt. in aliis habetur: *interea apes non habent. aduecto inde ſeu puluere ſeu lapillo, ſi quid ſparſeris inter aluearia, examina fauos deſerunt*, quam optimus Regius Codex in textu præfert, ſuperiore ad marginem adſcripta. quo fit vt hanc lectionem ſuſpicer ſecundæ editionis eſſe, non primæ. quæ & leuiter mendoſa eſt, & ſic emendanda: *inter ea apes non habent, de aduecto inde ſeu puluere, ſeu lapillo, ſi quid ſparſeris inter aluearia.*

toto in anno non niſi æſtiuis pauculis diebus eſt nauigabile] quidam libri: *toto in anno niſi pau-*
E *culis diebus eſt nauigabile*, atque hi fermè meliores & recognitæ editionis codices. legendum: *toto in anno non niſi pauculis diebus eſt nauigabile.* fuit autem in προεκδόσει. *toto anno non niſi æſtiuis diebus nauigatur.*

nauigant autem viminceis alueis. Plinius, *vitilibus.* lib. VII. cap. LVI. *Etiam nunc in Britannico Oceano vitiles corio circumſutæ fiunt.* aliud tamen *vitile*, aliud *vimineum.* quidquid è vimine eſt, etiam eſt vitile, non contra. *vimineum*, quod è vimine textum eſt. Vimen autem virgultum viendo aptum, ὁ λύγος. at *vitile* dicitur quidquid viendo factum eſt. nam

X

Digitized by Google

& funes & corollæ, & alia quæcunque plexili opere fiunt, vieri dicuntur. *Vitiles aluei* apum Varroni, qui ex viminibus facti. perperam Victorius *vitile* exponit lentum & quod facile flectitur, immo *vitile* eſt τὸ πλεκτὸν, quod ex vimine, & viendo factum eſt. nam *viere* eſt πλέκειν. ſic *ſutile* non eſt quod ſui poteſt, ſed quod ſutum eſt, τὸ ῥαπτόν. ſic *apertile*, τὸ ἀνοικτὸν, & ſimilia. Plinius lib. XIII. cap. IV. de foliis palmæ: *nunc ad funes vitiliumque nexus, & capitum leuia vmbracula funduntur*, πρὸς τὰ τῶν πλεκτῶν ἅμματα. Strabo de palma lib. XVII. καὶ μέλι, ἢ ἄλφιτα, τά τε πλεκτὰ παντοῖα ἐξ αὐτοῦ; *vitilia omne genus*. Heſychius: Κοῖκι, ἐν Αἰθιοπίᾳ φοινίκων εἶδος, ὃ τὰ πεπλεγμένα ἐκ τῶν φύλλων τοῦ δένδρου σκεύη. Ceterum, vt *ſutor* & *ſutilis*, ſic *vitilis*, & *vitor*, ὁ πλέκτης. Gloſſæ: *vitor*, καλοπλόκος. perperam corrigunt, *vietor*. nec enim *vietile* dicitur, ſed *vitile* τὸ πλεκτὸν: ſic *vitex* herba inde dicta: Græcis λύγος. *vitor* quoque in veteri inſcriptione ſcribitur. Corrigendus & Arnobius in hac voce lib. II. *quid bigarios, ſalinatores, bolonas, vnguentarios, aurifices, aucupes, vannorum ſirpiarumque vinctores*. lege: *ſirpiarumque vitores*. οἱ πλέκται. ita enim legit & Regius Codex. ibidem etiam ſcribendum: *cybiarios ſalinatores*. ſcriptum erat *quibiaros*, ex quo fecerunt, *quid bigarios*. ſciunt qui libros veteres terunt, *Quinegium*, *Quizicum*, ſolere ſcribi pro *Cynegio* & Cyzico. ſic in Epiſtolis Paulini antiqui libri præferunt inſcriptum. *Paulinus, Auſonio, triquinon*. hoc eſt, τρίχαιρον, trina ſalutatio. quaſi diceret, ter ſaluere iubeo. χαίρειν eſt ἀσπάζεσθαι. vnde χειρόσπασμοι, quod vulgo dicimus, *baiſe-main*. labratum, vel ἀσπασμόν. ita vocarunt Græci, τὸ χειρόσπασμοι, vt alibi dicam. *Cybiarij* ſunt qui Cybia vendunt, & rectè iunguntur cum ſalinatoribus, & Bolonis. atque hæc obiter. vt *vitor* eſt πλέκτης, ſic *vitrix* ἡ πλέκτρια. Plinius lib. XXXV. cap. XI. de Pauſia pictore: *amauit in iuuenta Glyceram inuentricem corollarum, certandoque imitatione eius ad numeroſiſſimam florum varietatem perduxit artem illam*. nemo prodidit veterum Glyceram illam, quam amauit Pauſias, inuentricem fuiſſe coronarum. στεφανοπλόκος fuit. lege itaque: *Glyceram vitricem coronarum*. vetus verſiculus: *ibant malaci viere veneri corollam*. inter Veneris cognomina hoc vnum fuit. nam *vitrix* etiam vocabatur à ligando. *Vio* à Græco μίω quod eſt ligo & plico. Æoles dicebant βίω. vt βύρμαξ pro μύρμηξ. Heſychius: μίσασθαι, μιτώσασθαι. nam μίτος, & μίτρα, ab illo antiquo μίω deducta. ſic μίτος. Æolicè βίτος, vitta. idem Heſychius: μίτος, πλέξις, σειρὰ, [illegible]. hæc alibi pluribus.

Pag. 42. B. *quos circumdant ambitione tergorum bubulorum*. perperam in editis, *Bubalorum* hoc loco *ambitio* eſt, ἡ περιβολή. ſic apud Tertullianum in libro de Pallio: *cum latioris purpura ambitio, & Galatici ruboris ſuperiectio Saturnum commendat*. ibi *ambitio latioris purpuræ* eſt laticlaui tunica, qua corpus ambitur: vt *Galatici ruboris ſuperiectio*. pallium

A coccineum quod humeris ſuperijcitur. ita nunc interpretari malim.

nauigantes eſcis abſtinent] ait mare quod Iberniam & Britanniam interluit inquietum eſſe & vndoſum, & paucis diebus nauigabile. nauigari autem vimineis nauibus corio circumſutis. quantocunque tempore curſus tenebit, nauigantes eſcis abſtinere. id fretum viginti millibus paſſuum latum eſſe. hic ſenſus totius huius loci. lectiones vero τῆς προεκδόσεως, & Recognitæ editionis diuerſæ fuere. inde illa in libris quos vidimus varietas. ſcriptum in optimis ac vetuſ- B tiſſimis: *quantocumque tempore curſus tenebit, nauigantes eſcis abſtinent: freti latitudinem in viginti millia paſſuum diffundi, qui fidem ad verum ratiocinati ſunt, æſtimarunt*. ita etiam pleræque omnes editiones ante Delrianam. ita ſcripſiſſe Solinum in editione quam recognouit & emendauit, certiſſima fides. in προεκδόσει ſic poſuerat: *nauigantes eſcis abſtinent: idque in viginti millia paſſuum latitudinis diffundi, qui fidem ad verum ratiocinati ſunt, æſtimarunt*. quomodo & quidam ex noſtris libris præferunt. τὸ *idque* referebatur ad illud, *mare quod Hiberniam & Britanniam interluit*. quia C verò nimis multa intercedebant, quam vt commodè & ex propinquo id intelligeretur, ideo mutauit in διασκευῇ, & pro *idque* reſcripſit, *freti latitudinem*. propagatis porro vtriuſque editionis exemplaribus inde factum, ſicut in aliis ſexcentis, vt codices deſcripti fuerint ab antiquariis, qui vtramque lectionem continerent. Hinc in multis libris hodie reperitur ſcriptum: *nauigantes eſcis abſtinent: freti latitudinem, idque*. in aliis: *freti latitudine, idque in* XX. M. *latitudinis diffundi*. quam ſcripturam cum & Delrius in ſuis inueniſſet, nec ſatis inde ſe extricare D poſſet, lectionem quam ederet, ita commentus eſt: *nauigantes eſcis abſtinent pro freti latitudine: idque in viginti millia paſſuum diffundi*, quæ nec ſenſu ſana ſunt, nec dictione. præpoſitio *pro* in nullis libris comparet. apud auctorem veterum excerptorum è Plinio & Solino ita legitur: *ſed mare quod inter hanc & Britanniam interluit vndoſum, inquietumque toto anno non niſi pauculis diebus eſt nauigabile: idque in centum viginti millia paſſuum latitudinis diffunditur*. priore editione Solini vſum eſſe auctorem compilationis huius inde colligitur, quod *collectanea* Solini ſemper citat, qui titulus fuit τῆς προεκδόσεως. perperam autem E in eo ſcribitur, *centum viginti millia paſſuum*. viginti tantùm millibus tranſitum illum patere à Silurum gente ſcribit Plinius.

Siluram quoque inſulam] ita libri noſtri, & omnium optimus Regius, qui ad oram adſcriptum habebat: *Sillinas quoque inſulas*. meminit Sillinarum inſularum Sulpicius Seuerus, quo hæreticos quoſdam, ſi mihi conſtat mnemonicum, relegauerat Maximus. nam liber nunc ad manum non eſt. puto eſſe quæ *Silimnus* Plinio dicitur, & Ptolemæo Λίμνου νῆσος ἔρημος pro Σιλίμνου. inter Bri-

tanniam ac Hiberniam ponit eam Plinius. Ediderat Camers: *Silurum quoque inſulas.* quod non poteſt ferri. Silures populi Britanniæ Tacito. Ptolemæo Σίλυρες. in ora Britanniæ. quomodo igitur Silures ab ora Britannica freto diſtincti? heîc igitur legerim, *Silinnas quoque inſulas*, vel *Silimnam inſulam.*

Pag. 42. C. *ab ora quam gens Britanna Dumnani tenent*] ſic repoſuit Delrius. *quid ſi legamus*, inquit, *Dumnani tenent? Dumnæ incolæ Dumnani dicuntur.* dictum factum, vt ſomniatum, ita editum eſt. Dumna inſula circa Britanniam. eius incolæ Dumnani, at non illi Britanni. Solinus inſulas quæ à Britannia modicis æſtuariis ſeparantur, tangit, non eas quę à Dumna inſula. præterea qualis qualis eſt hæc imaginatio, Camerti eam debet quem vbique indignis probris proſcindit. libri noſtri partim legunt: *ab ora quam gens Britanna dudum non tenent.* in aliis, *dum non tenent.* forte: *Dubuni tenent.* Δοβοῦνοι Ptolemæo. hi ad Sabrianæ æſtuarium degunt. & *Gloceſtriam* eſſe docti volunt. ſed in veteri ſcriptura litterarum ductus contemplanti nihil propius videtur quam legendum eſſe: *ab ora quam gens Britanna Dumnonij tenent.* Dumnoni non ab inſula Dumna, nam Dumnani dicerentur, ſed populi ſunt Britanniæ ita dicti. Δουμνώνιοι Ptolemæo qui oram Britanniæ δυσμικωτάτην tenent. Certè vel *Dubuni* vel *Dumnonij* heîc reſtituendi. Sed hoc verius & propius ad veterem ſcripturam, *Dumnon tenent.*

turbidum fretum diſtinguit] altera lectio, prioris an poſterioris editionis neſcio: *turbidus ſinus diſtinet.*

nundinas ac nummum refutant] in libris tantum eſt: *nummum refutant.* & ſanè cum dent res & accipiant, mutationibuſque neceſſaria ad victum parent, ſic etiam nundinantur. vetuſta quippe nundinatio peragebatur permutatione, non pecunia numerata. nam ad res inuicem permutandas nundinis etiam opus haud ſecus quam ad pretio comparandas. adde quod emptionem & venditionem etiam contrahi permutatione rerum Iuriſconſulti putauerunt. Quidam etiam ex his in alia re quam in nummo pretium conſiſtere. Non igitur nundinas refutant ac reiiciunt qui res permutant, ſed nummum. *refutare* hoc loco non eſt ἐλέγχειν, ſed reiicere, & nolle accipere. Gloſſæ ἀποδοκιμάζειν, & ἐκβάλλειν, & ἀποτρέπειν exponunt. Capitolinus in Antonino Pio: *Circenſes natali ſuo dicatos non reſpuit, alijs honoribus refutatis.* ita loquitur & Ammianus. Nouella Theod. XXV. *ſolidum aureum integri ponderis refutandum.*

Thanatos inſula] optimus liber *Adtanatis inſula.* lege: *at Tanatis inſula alluitur freto Gallico.* hodie *Tenet* dicitur. *Thanatos* Iſidoro, qui dictam Thanaton nugatur à morte ſerpentum. *Tanatis* verum huius inſulæ nomen. hac terminatione & Ἴκτις in illo Oceano apud Diodorum Siculum. Plinio *Vectis.* Ptolemæo, Οὐικτὶς. ita enim ſcribendum: νῆσος Οὐικτὶς ἧς τὸ μέσον ἐπέχει μοίρας. malè in editis: Οὐικλῶς. eadem eſt quam Plinius ex Timæo *Mictim* vocat, *Timæus hiſtoricus à Britannia introrſus ſex dierum nauigatione abeſſe dicit inſulam Mictim, in qua candidum plumbum proueniat.* legi puto debere, *Ictim.* ea eſt enim de qua Diodorus: ἀποτυποῦντες δὲ εἰς ἀστραγάλων ῥυθμοὺς κομίζουσιν εἰς τινα νῆσον, προκειμένην μὲν τῆς Βρετανικῆς, ὀνομαζομένην δὲ Ἴκτιν. non ſtannum in ea prouenire, ſed eo à Britannis deportari tradit. ſane Ἴκτις & Οὐικτὶς eadem, fortaſſe & Μίκτις vt *Emudæ* & *Ebudæ*: *Cebenni*, & *Cemenni.* ipſa eſt quæ & *Vectis* Plinio, alijs, *Vecta.*

alluitur freto Gallico] mirum eſt in omnibus pæne Solini exemplaribus ſcriptum extare: *freto Gallico adſpiratur.* in optimo Regio inter lineas notatum, vel *alluitur.* mare ſpirare dixerat noſter in libris Ponticōn: Et *maris aquoreas ſpirantis molle cateruas.* & capite ſequenti ex ſententia quorundam philoſophorum adſtruit, mundum animal eſſe, quod in profundis Oceani nares habeat conſtitutas, per quas emiſſi anhelitus, & reducti modo inflant maria modo reuocant; & hanc eſſe æſtuum cauſam accedentium recedentiumque. hinc aſpirari freto inſulam hoc loco dicit, quæ accedente æſtu maris quaſi adſpiratione quadam eius afflatur, & alluitur. alias loca mari vicina. mari afflari etiam Plinius dixit lib. XX. cap. XIX. *quidam hoc genus Glaucion vocant, alij paralion, naſcitur enim in afflatu maris, aut nitroſo loco.* Dioſcorides: φύεται ἐν παραθαλασσίοις τόποις καὶ τραχέσι. legendum itaque in Plinio: *aut in petroſo loco.* τὰ παραθαλάσσια igitur reddit Plinius *maris afflatum.* ſed aliter intellexit quam Solinus. nec enim quæ mari alluuntur, ſed quæ marinæ auræ adflatum haberent, ſic appellauit. Solinus tamen ex ſua mente Plinium interpretatus, eius imitatione ita loquutus eſt.

à Britanniæ continente æſtuario tenui ſeparata] erat in προεκδόσει: *Euripo tenui ſeparata.* Iſidorus: *Thanatos inſula Oceani freto Gallico à Britannia eſt varia, tenuis ſeparata.* ſcribe: *à Britannia æſtuario tenui ſeparata.* ſequitur: *frumentarijs campis & gleba vberi.* ita libri: & Iſidorus. nam vulgati legunt. *frumentarijs campis felix.* Satis eſt dixiſſe frumentarios campos vt de felicitate ſoli conſtet, præcipuè cum addat, *& gleba vberi* ſolum pingue eſſe, & frumento fertile indicat.

è quibus Thule vltima] omnes libri: *Thyle.* ita & Marciani. nec ſecus in Plinianis, *Thyle.* Græci tamen Θούλη. Sed ſic *Thyrij* ſupra pro *Thurij* & ſimilia

Brumali ſolſtitio perinde nullus dies, vt ortus iunctus ſit occaſui] manifeſto heîc duarum editionum lectiones in vnam coaluerunt, quod in aliis locis factum plus ſexcentis. verba illa, *vt ortus iunctus ſit occaſui*, ex altera editione ſunt, quæ habuit: *brumali ſolſtitio dies adeo conductus, vt ortus iunctus ſit occaſui.* ita in optimo Regio ſcriptum extat. nec aliter in editione Camertis excuſum eſt. ſignificat bruma diem adeo contractum fuiſſe, vt occaſus & ortus iuncti eſſent: in altera fuit: *in*

Digitized by Google

qua æſtino ſolſtitio, ſole de cancri ſidere tranſitum faciente, nox pæne nulla: brumali ſolſtitio perinde nullus dies. quæ ſenſum habent integrum, nec quidquam addendum ad ſententiam. *Nox nulla, perinde nullus dies.* id eſt, ſimiliter nullus dies. Florus: *cælum atrox, perinde ingenia.* Gloſſæ: *perinde*, παραπλησίως, ἰσχυρῶς. Plinius: *Thule in qua ſolſtitio nullas eſſe noctes indicauimus, nulloſque per brumam dies.* hæc ſcriptura prorſus ex Pliniana expreſſa eſt. vtra vtrius ſit editionis non facile pronuntiem, niſi ſuſpicor quam priore loco poſuimus, poſterioris editionis fuiſſe, vtpote quæ longius abeat à verbis Plinij. præterea codex vetuſtiſſimus, τῆς δευτέρας, eam habebat, altera illa ad marginem adſcripta. Solinus porro hoc loco antiquariè non eſt locutus, cum *ſolſtitium æſtiuum*, & *ſolſtitium brumale* dixit. Veteres *ſolſtitium*, & *brumam* dixiſſent, vt Plinius. Plinium ſequutus Martianus: *vltima omnium Thule, in qua ſolſtitiali tempore continuus dies, brumalique nox perennis exiguur.* antiqui *ſolſtitium* τὴν τροπὴν θερινὴν proprie vocabant, *brumam* τὴν χειμερινὴν. Gloſſæ: *ſolſtitium*, τροπὴ θερινή. eædem: *Bruma*, πεῖας, τροπὴ χειμερινή. Horatius:

Pænula ſolſtitio, campeſtre niualibus auris.

Virgilius lib. I. Georgicon.

Humida ſolſtitia, atque hyemes optate ſerenas
Agricolæ.

per *humida ſolſtitia* intelligit æſtates humidas optandas eſſe agricolis, vt contra hyemes, hoc eſt brumas ſerenas. ibi multimodis nugatur Seruius de duobus ſolſtitiis æſtiuo & hiemali. inde *ſolſtitialis herba* Plauto & Auſonio, quæ vix ſolo prodiit, & ſtatim æſtatis caloribus exareſcit. ea nimirum quæ ſolſtitio naſcitur, circa τροπὰς θεριναί. Solinus ipſe infrà *ſolſtitialem plagam* vocat orientis æſtiui: *è prouincijs Mauritaniæ Tingitana quæ ſolſtitiali plagæ obuia eſt.* id eſt ad orientis æſtiui plagam. verborum hîc auctor proprietatis adprime obſeruans, & maximè antiquarius, quo fit vt ſuſpicer eum ſcripſiſſe: *in qua ſolſtitio nox pene nulla: bruma perinde nullus dies.* Certè *æſtiuo ſolſtitio*, & *brumali ſolſtitio* Gloſſam ſapiunt. vt vt ſit, nunquam aliter loquuntur boni & idonei auctores. *Bruma* quaſi *breuima dies*, id eſt breuiſſima. Inde *breuma* & *bruma*. Ita veteres dicebant, *breuis, breuior, breuimus.* ſic *plus, plurior, plurimus.* ita *clarus, clarior, clarimus*, pro clariſſimus. Gloſſæ Iſidori: *clarimum, clariſſimum.* ita legendum, nam vulgo, *clarimum.* ſic *ocimè* pro ociſſimè. ſic *minor, minimus.* ergo & *breuima dies*, breuiſſima: inde *bruma* ἡ τροπὴ χειμερινή.

Pag. 43. A. *vltra Thulen accipimus pigrum eſſe & concretum mare*] hæc verba hoc loco deſiderantur in aliquot codicibus, ſed infra reponuntur, poſt illa: *certum matrimonium nulli.*

bidui nauigatio eſt. inde excipiunt Hæbudes inſulæ] in Regio: *bidui nauigatione perfecta excipiunt Ebudes inſulæ*, melius. Ἐβοῦδαι Ptolemæo qui & numero quinque eſſe ſcribit vt Solinus. Melæ, *ſeptem Emodes, triginta Orchades.* Plinio, *ſeptem Acmodæ, triginta Ebudes.* ſcribe: *ſeptem Æmodæ.* Ebudes Pomponius nullas recenſet, & nullas Emodas Ptolomæus. vix ſanè mihi dubium eſt quin *Emodæ* vel *Emnudæ*, & *Ebudæ*, eædem ſint. hoc fefellerit Plinium qui cum *Emodas* alibi, apud alios *Ebudas* reperiſſet, diuerſas putauit. ſic *Cebennæ* montes, Ptolemæo Κιμμένια. ita legendum pro Κίμμενα. Ne *Emodæ* & *Ebudæ* eædem ſint, illud videtur obſtare iuxta Hermolai obſeruationem, quod Emodas contra Germaniam conſtituit Mela, Ebudes vero contra Galliam potius habentur, vt eas Ptolemæus ſitas docet. hoc nihil eſt. quod enim ita legitur apud Pomponium, *ſeptem Emodes contra Germaniam porrecta*, ſcriptum in Palatino codice, *contra Germaniam vecta.* quare corrigendum, *ſeptem Emodes, contra Germaniam Vecta.* inſula hoc nomine in illo Oceano quæ aliis *Vectis.* ſed hæc ad Pomponium ipſum fuſius.

Omnes anguſta interluuie diuiduntur] Mela: *anguſtis inter ſe diducta ſpatijs.* Plinius: *modicis inter ſe diſcretæ ſpatijs.* ſic *interluuies* eſt mare vel fretum quod illas inſulas interluit.

ad æquitatem certis legibus ſtringitur.] ita Regius vnus. in altero: *cunctis legibus.* quæ & in aliis reperitur. quaſi cunctæ leges ibi regem ſtringant ad æquitatem. an legendum, *ad æquitatem conſtitutis legibus ſtringitur?* ſed *certis* retinemus vt in optimo ſcriptum. *cunctis* ex priore editione eſt.

in quamcunque commotus fuerit] melius ſcriberetur: *in quacumque commotus fuerit.* in vſu ita loquebantur: ægrum eſſe in aliqua, pallidum eſſe, perditum eſſe, commotum eſſe. Terentius:

Quid ego eius tibi nunc faciem prædicem aut
Laudem Antipho:
In hac commotus ſum.

nam *commotus* ὁ μανείς, ὁ παραμεμηνώς. vt alibi, *ego te commotum reddam.* ſic *commotus in aliqua*, ὁ μανεὶς ἐπί τινι. apud Ouidium:

——dem arſit in illa.

idem:

Pallidus in Lynce ſyluis errabat Orion.
Pallidus in lenta Naiade Daphnis erat.

& lib. III. Amorum:

Inachus in Melia Bithynide pallidus iſſe
Dicitur, & gelidis incaluiſſe vadis.

Et paulo poſt:

Fertur in Euadne collectam Aſopide flammam
Vincere gurgitibus non potuiſſe ſuis.

colligere flammam in aliqua. Propertius:

Perditus in quadam tardis palleſcere curis
Incipis, & primo lapſus abire gradu.

plura reperient ſimilia quibus otium aut memoria ſuppeditabit.

In quacumque commotus ſit, vſurariam ſumit] ita libri. & rectè. Ridiculus eſt Delrius, qui id quod ab vxoribus ſubditorum rex capiebat, veteres *vſuram* vocaſſe ad hunc locum obſeruat. cum priuatus priuati vxore vtitur tanquam ſua, an non hæc vxor eius vſuraria eſt? nec recte Turnebus à

mutuaticiæ pecuniæ vſura tralatum dicit. *vſura* heîc idem quod vſus. Lucillius:

---- & in vſura omnia poni

Non magna: proprium vero nil neminem habere.

eadem eſt ſententia quam alius ſic expreſſit, *nil cuiquam datum eſſe mancupio, omnia omnibus vſu.* Accius in Oenomao: *atque hanc poſtremo ſolis vſuram cape.* ſic & Plautus: *eiuſque vſuram corporis cepit ſibi.* id eſt, ea vſus eſt. vſum eius corporis cepit. hinc *mulier vſuraria* quam quis ad vſum habet tantùm, idque ad tempus. Ideo propriam, & vſurariam mulierem hoc loco diſtinguit Solinus. mulier quaſi fundus eſt. in ea proprietatem alius habet, interdum alius vſum. proprietas mariti eſt, veluti legitimi domini, vſus adulteri. quod ad fructum adtinet, ſemper marito imputatur. Virgilius:

Connubio iungam ſtabili, propriamque dicabo.

ibi Seruius: *dicendo propriam, adulterij remouet ſuſpicionem.* nam certe propria non eſt viri, quæ promiſcè patet adultero. non tantum ergo contractu & legitimis nuptiis propria cuiquam fit vxor, ſed affectu. vſu etiam apud veteres nuptiæ fiebant, *cum ſcilicet mulier vno anno cum viro licet ſine legibus fuiſſet*, inquit Seruius. hæ mulieres *vſurariæ*, vel *vſuariæ* dici poterant atque etiam dictæ ſunt. *propriæ* vero quæ coemptione atque in manum conuentione ducebantur. Solinus paulo poſt: *vtuntur fœminis vulgo, certum matrimonium nulli*, id eſt vxores habent vſurarias omnes, propriam nullus. In ſumma qui aliqua muliere vtitur tanquam ſua, hæc eius vxor vſuraria eſt. nam *vſura* idem quod vſus. Cicero: *vnius vſuram horæ iſti gladiatori non dediſſet.* ſic *curſus* & *curſura*, & alia ſexcenta. *vſionem* etiam pro vſu dixere veteres Cato, Varro. alij corrigam obiter inſignem Arnobij locum, qui in hac voce mendoſus habetur lib. VII. ad hunc modum: *Æſculapij geritur celebraturque vindemia. Colunt enim dij vineas, & ab ſuaſionibus contractis exprimunt vindemiatoribus vinum.* Nemo non videt hæc eſſe inquinatiſſima. ſcriptum ſaltem in Regio codice: *& ad ſuaſionibus contractis.* inde indubitata coniectura legerim: *colunt enim dij vineas, & ad ſuas vſiones contractis exprimunt vindemiatoribus vinum.* quod eſt, & contractis vindemiatoribus vinum exprimunt ad ſuos vſus. Varro apud Nonium: *Diogenem litteras ſciſſe tum, vſioni quod ſatis eſſet.* Legitur & apud Catonem de Re Ruſtica.

P. 42. E. *ſecundam à continenti ſtationem Orchades præbent*] ſi quis locus in hoc auctore male acceptus, hic eſt. quid enim hæc ſibi volunt, *ſecundam à continenti ſtationem præbere Orchades?* nec enim à continenti hæc nauigatio, ſed ab inſula Britannia ad inſulam Thulen. in qua nauigatione à promuntorio Caledoniæ Thulen petentibus bidui curſui perfecto prima ſtatione occurrunt Ebudes poſt Ebudes ſecundam ſtationem præbent Orchades ſeptem dierem ac totidem noctium curſu ab Ebudibus diſtantes, ab Orchadibus Thu-

A len vſque quinque dierum ac noctium nauigatio eſt. ita Solinus. quænam igitur hæc ſecunda à continenti ſtatio? in optimo exemplari ſcriptum eſt: *ſecundam continenti ſtationem præbent Orchades.* in aliis: *ſecundam euntibus rationem Orchades præbent.* nonnulli ſunt denique, qui vtrumque agnoſcant hoc modo: *ſecundam continenti ſtationem euntibus Orchades præbent.* ſic ſcriptum erat in vetuſtis ſchedis Palatinis. duplex & heic lectio, vt duplex editio. harum altera habuit: *ſecundam continanti ſtationem Orchades præbent.* ita enim omnino ſcribendum pro *continenti. Continare* eſt continenter ire, & iter ſuum continua-

B re. ſic *continari* pro continuari apud Symmachum. lib. I. epiſt. LIII. *in ſyluis continaris Apollinem.* ita libri ſcriptum præferunt. & lib. IIII. epiſt. XLIV. *nam me in ſyluis Laurentibus continatus eſt, rurali inhærentem quieti.* ſic & ibi legit optimum exemplar Regiæ Bibliothecæ. Martianus Capella lib. I. *nam Vrania ſtellantis mundi ſphæram extimam continatur, quæ acuto raptabatur ſonora tinnitu.* Editi habent: *ſphæram extimam concinit.* quam poſuimus, eam è libris hauſimus. ijdem ita etiam ſuggerebant ſcribendum lib. IX. his verbis: *Iuppiter Harmonien venire, quam ſuggeſtum eſt ſolam*

C *Mercurialium ſupereſſe, præcepit, tuncque alias in ordinem continari.* ijdem & *continum* ſcribunt eodem libro: *omnis vox in duo genera diuiditur, continum atque diuiſum: continum eſt velut iuge colloquium.* ſic *diuidus, promiſcus*, & ſimilia. Gloſſæ: *continuat, quod & continat dicimus*, συνάπτω, πυκάζει. ſic ſcribi debet. *continuari* vel *continari*, eſt proximè & indiuiduè comitari. ad verbum etiam ſignificat id quod vulgo dicimus in idiomate noſtro, *ioindre quelqu'vn*, aliquem continuari. Siſenna apud Nonium: *Marius oſtio Liris euehitur, adque Ænariam ſuos continuatur. alla ioindre les ſiens vers Ænaria.* Hoc

D loco *continare* poſuit Solinus pro continenter ire. quo ſenſu & infrà: *prope Panchaiam continat in Solis vrbem.* ſic enim ibi legendum docemus.

quæ ab Ebudibus porro ſunt] libri: *ſed Orchades ab Ebudibus porro ſunt ſeptem dierum, totidemque noctium curſu.* notandum heîc *porro* poſitum pro longè, quod Græcum eſt πόῤῥω. Gloſſæ: *porro*, ἑξῆς λοιπὸν πόῤῥω, καὶ ἔπειτα, καὶ πάλιν. in Palatino recentiore ſcriptum erat: *quæ ab Ebudibus procul ſunt.* quod gloſſamentum eſt illius *porro.* Seruius ad illud VI. Æneid.

---- quæ ſint ea flumina porro.

E interpretatur *longè remota*, & eſſe Græcum aduerbium dicit. πόῤῥω.

tres numero] tres tantùm Orchadas ponit contra omnium ſcriptorum ſententiam, qui licet inter ſe diſcrepent, conſentiunt tamen in numero longe maiori. Plinius & Marcianus quadraginta. Mela, triginta. Ptolemæus περὶ τριάκοντα. Iſidorus viginti tres, quarum duodecim deſertæ ſunt, tredecim coluntur.

tantum ianceis herbis inhorreſcunt] ianceæ

herbæ *iuncina* vna voce dicuntur. auctori veteri de caſis litterarum: *aqua viua ſub ſe ſignificat iuncina & feras aquiuergia.* ita ſcribendum. Innocentius in eadem littera, *cannicias & res paluſtres* dixit. *ſub ſe cannicias & res paluſtres habet, & feris aquiuergia.* veteres Gloſſæ: αἰδόνη, *canna, iuncina, vlua.* paulo poſt ſcribitur in membranis: *cetera earum nuda arena.* τὰ λοιπὰ αὐτῶν, ἄμμος. Oraculum:

Καὶ ψάμαθος ψάμμος ἐστί.

vulgo legitur: *cetera earum arena & rupes tenent.*

Pag. 43. A. *Sed Thule larga & diutina pomona copioſa eſt*] male in quibuſdam libris *Pomana.* Pomona eſt pomorum prouentus, vt *annona* vnius anni fœtus, quod de omnibus fructibus dicitur, ſed proprie & κατ' ἐξοχὴν de frugibus ὁ σιτικὸς ἐνιαυτός. ita enim loquebantur. Sic πολυγλαγέος ἐνιαυτοῦ apud Aratum, de larga lactis annona. ἡ εὐετηρία cuiuſcunque rei. εὐετηρίας & εὐετίας Græci dicunt. ex eorum vetuſto prouerbio hæc loquutio manauit, ἔτος φέρει οὐχὶ ἄρουρα. *haud ſeges eſt fœcunda, ſed annus.* cuius meminit Theophraſtus. inde εὐετία de anno bono & fœcundo. Metrodorus de Vaccæis: Τοῦτο χρῶν βίοις ἐνιαυτὸν ἀπ' εὐετίας. Sic correximus pro eo quod erat in membranis εὐετίας. eamdem vocem reſtituimus in loco inſigni Apuleij xi. Mileſiarum, vbi vſque adhuc lectum eſt: *indidem de ſublimi ſuggeſtu, de libro, de litteris fauſta vota præfatus, princips magno, ſenatuique & equiti totoque Romano populo, nauticis nauibus quique ſub imperio mundi noſtratis reguntur, renuntiat ſermone rituque Græcienſi ita,* Λαοῖς ἄφεσιν. pro his poſtremis, *ita* λαοῖς ἄφεσις: libri quos vidimus habent: *ita o i s t i a*, in Florentinis notant ſcribi λαοι εὐετία. inde coniecimus legendum eſſe: *renuntiat ſermone rituque Græcienſi,* λαοῖς εὐετία. Legi etiam poſſet εὐετία ἀπὸ τοῦ εὖ ἔτος. idem ſignificat, εὐετία. vnde apud Hippocratem εὐετίας ἐνιαυτοῖς, ὁ τῆς εὐφορίας ἀποτελεσμός. & εὐεξία ἡ ἀγαθὴ τοῦ σώματος ἕξις, eidem Hippocrati malè εὐεσίη legitur. nihil verius. Quod enim de ἀφέσει & miſſione ibi putant agi, ſtrenuè nugantur. λαοῖς εὐετία id eſt *bonus annus populis.* confirmat eam vnicè lectionem id quod ſequitur & interpretamenti vice ſubijcitur: *qua voce feliciter cunctis euenire ſignauit populi clamor inſecutus.* ita enim ſcribendum auctoribus libris, non *quam vocem.* ea voce Græca hoc eſt λαοῖς εὐετία, feliciter cunctis euenire ſignificari populi clamor inſecutus probauit. exinde gaudio delibuti populares, verbenas & corollas ferentes & exoſculatis Deæ veſtigiis diſceſſerunt. Ex annona porro vt & Pomona dearum nomina finxerunt. *pomona* τῆς ὀπώρας θεά, vt *Annona* τῆς εὐθηνίας καὶ εὐετίας. Hinc inſcriptio vetus DIVÆ ANNONÆ.

papulis viuunt] πυροφαγοῦσι.

in Hiemem compercunt arborum fructus] ita repoſuimus, ex libris qui habebant, *compergunt.* cum ita in ſuis reperiſſet Delrius quo acumine fuit, & εὐστοχίᾳ in talibus, ex

A ea fecit *congerunt,* nec rectè antea excuſi: *in hyemem conferunt arborum fructus.* ſic ſuprà: *hoc collectaneum deparcitur.* apud Comicum: *quod comparſit miſer.* dicebant & *exparcere,* & *exparcinare.* vt *intrico, intricino.* inde noſtrum, *eſpargner.*

certum matrimonium nulli] poſt hæc verba ſubijciunt libri: *vltra Thylen pigrum & concretum, & mare.* quæ melius hoc loco leguntur, quam quo habentur in editis. deſcripta nauigatione à Britannia ad Thulen, quæ vltra Thulen ſunt adiicit. Plinius: *a Thule vnius diei nauigatione, mare concretum, à*

B *nonnullis Cronium appellatum.*

Circuitus Britanniæ quadragies octies ſeptuaginta quinque millia] Plinius: *circuitu vero patere tricies octies centena viginti quinque millia Pytheas & Iſidorus tradunt. triginta prope annis iam notitiam eius Romanis armis non vltra vicinitatem Caledoniæ ſyluæ propagantibus.* an poſteaquam magis explorata eſt, & in clariorem notitiam peruenit, circuitum eius quadragies octies ſeptuaginta quinque millia patere inuentum eſt, vt heic Solinus narrat, hoc eſt decies centenis & quinquaginta milli-

C bus plus quam Pliniana Pytheæ dimenſione continetur? at Strabo lib. II. ex Pytheæ relatione Britanniæ περίμετρον tradit eſſe πλειόνων τετάρων μυριάδων, patere plùs quam quadraginta millibus ſtadiorum. perperam vertunt, *quadraginta millibus.* quam longe hoc à Plinij calculo, qui eumdem Pythea auctorem allegat! τέσσαρες μυριάδες σταδίων ſunt quinquagies centena millia paſſuum, cum Plinius tricies octies centena viginti quinque millia numeret tantùm, hoc eſt triginta millia ſtadiorum cum ſexcentis. Solini numerus longè propius accedit ad Pytheæ

D ſtadiaſmum, quam Plinij. nam viginti quinque & centum milliaribus minus tantum dicit. ita quidem ſi miliare ὀκτασταδιον numeres, vt plerique faciunt. Ceterùm operæ pretium eſt addere quæ ſuper hoc loco de circuitu Britanniæ commentatur incertus auctor in excerptis Solini: *circuitus Britanniæ quadragies octies* LXXV *ſunt. ſi quis voluerit ipſius circuitus menſuram ſcriptam ab Iulio facilius intelligere* CCCC DCCCC *es, ſiue* DCCCC CCCC *es fere cognoſcat. ſed ſi alicui tardanti ingenio hæc dimenſio non ſatisfecerit, miliaria ſigna in fine ſingulorum milium, verbi cauſa miliarios lapides eſſe fingat,*

E *in quibus* XXX *lapidum, &* DC *ſimpliciter lapides fieri quis dubitabit?* hanc ego arithmeticam non aſſequor, nec methodum capio. *quadragies octies ſeptuaginta quinque millia*, ſunt quadragies octies centena ſeptuaginta quinque millia paſſuum, quod ſi in fine ſingulorum milium, lapides miliarios eſſe ſibi fingat aliquis, non fierent vt auctor ille aſſerit triginta millia lapidum, & ſexcenti lapides, ſed quattuor millia, octingenti & ſeptuaginta quinque. tot enim milliariorum millia, cum octingentis ſeptuaginta quinque circuitum Britanniæ iuxta Solinum conſtituunt. nihil facilius computatu. de-

Digitized by Google

cies centena millia paſſuum, ſunt mille milliaria.

Pag.43. A. *opiparo exculti apparatu*] ita legendum, etſi libri plerique habeant, *exculpti.*

nunquam caneſcunt in fauillas] ſcripſerat in πρωτεκδόσει, *caſſeſcunt.* multus in hac dictione noſter *caſſa lignorum, caſſa ſurculorum, caſſa cinerum*, τὰ κατὰ τὸ κάρφα, inde *caſſeſcere in fauillas.*

Gagates hic plurimus optimuſque lapis] lapidem Gagaten & Gangiten, τὸν γαγάτην ϗ τὸν Γαγγίτην, video viros eruditiſſimos, magno errore confudiſſe. Gagates dicitur ἀπὸ τῆς Γαγῶν Lyciæ vrbe. Stephano: Γάγαι πόλις Λυκίας, τὸ ἐθνικὸν Γαγαῖος. Dioſcoridi Γάγας locus vel fluuius in Lycia, ad quem hic lapis reperitur. inde Γαγάτης dictus. Plinius lib. xxxvi. cap. xix. *Gagates lapis nomen habet loci & amnis Gagis Lyciæ.* at Γαγγίτης alius. Strabo lib. xvii. ſcribit τὴν Γαγγίτην λίθον, in Meſopotamia reperiri. φέρει δὲ ϗ τὸν νάφθαν, καὶ τὴν Γαγγίτην λίθον, ἣν φεύγει τὰ ἑρπετά. Gagaten lapidem intelligunt, ſed falluntur, licet Gagates etiam fuget ſerpentes. Plinius lib. x. cap. iii. *tribus primis & quinto generi aquilarum inædificatur nido lapis aëtites, quem aliqui dixere Gagaten, ad multa remedia vtilis, nihil igne deperdens.* lapis hic, quem cum aëtite eumdē facere aliquos ait Plinius, nō poteſt eſſe Gagates. libri certè omnes Plinij partim *Gagiten* ſcribunt, partim *Gagyten.* vt inde manifeſtum ſit legi debere, *Gangiten.* nec poteſt mihi eripi quin cenſeam in mendo cubare verba illa, *quinto aquilarum generi inædificatur nido lapis aëtites.* ſcripſerim libenter ſi libri fauerent: *generi aquilarum fœtificanti ſubditur in nido lapis aëtites.* Certè non ſatis perſpicio quo ſenſu lapis vnus inædificari Aquilæ nido dici queat. Legebam aliquando: *quinto Aquilarum generi in fœtificatu additur nido lapis aëtites.* Verbum eſt quo Plinius frequens vtitur, *fœtificare.* Sine hoc lapide non parere aquilas alibi ſcribit idem. Lucanus:

——*& fœta tepefacta ſub alite ſaxa.*

de Diomedeis auibus: *ſcrobes excauare roſtro, inde crate conſternere, & operire terra quæ ante fuerit egeſta. in his fœtificare.* Ergo in fœtificatu lapidem hunc nido addunt aquilæ. Sed poſſit cuipiam videri longius à veſtigiis veteris lectionis hæc emendatio abſiſtere. Scribit Orus Apollo in Hieroglyphicis Ægyptios ſignificare volentes aliquem in tuto ac ſtabili loco colentem, pingere aquilam quæ lapidem pedibus geſtitet: ἐκεῖνος γὰρ ἀπὸ θαλάσσης ἢ ἀπὸ γῆς λίθον ἐπαίρει καὶ τίθησιν εἰς τὴν ἰδίαν νεοσσιὰν, διὰ τὸ ἀσφαλῶς μένειν. Ergo ſecundum hanc hieroglyphicam ſententiam nido ſuo lapidem inædificat aquila, vt firmiter hæreat, & tutò poſſit in eo conſiſtere. Si huc reſpexit Plinius, nihil in eius lectione mutandum. Sed quis mihi præſtare poſſit hanc illi mentem fuiſſe, & eo alluſiſſe? primum non video quid firmitatis poſſit conferre lapis vnus & puſillus nido magno qualis eſt aquilarum. Pone binos lapides in ſingulis

A nidis reperiri; nam id ex Plinio conſtat binos inueniri, marem & fœminam. *nec ſine his parere aquilas, & ideo binos tantum.* Hæc ſunt verba Plinij, quibus manifeſto colligitur hunc lapidem nido ſuo aquilas inferre non ad eum ſtabiliendum, ſed ad partus facilitatem ipſis conciliandam, aut faciendum ne abortiua pariant & ἐκτρώματα. Inde hæc duplex virtus lapidi ipſi ineſſe creditur. ὠκυτόκιος enim eſt & κατοχεὺς τῶν ἐμβρύων. Seruius Aquilas nimij caloris eſſe dicit, adeo vt oua quibus incubant coquere poſſent, niſi lapidem B aëtiten qui frigidiſſimus eſt admouerent. ideo igitur admoueri. Libenter itaque in Plinio legerem: *quinto aquilarum generi innidificatur nido lapis aëtites.* innidificatur nido, id eſt imponitur & inſternitur nido, in nidificando admouetur. Verbo *nidificare* etiam alibi vtitur Plinius. inde *innidificare.* Immo etiam legi poſſet & fortaſſe debet: *innidificatur lapis aëtites*, abſque illa voce *nido.* Lapidem innidificari dicit qui in nidificando vel nido faciendo adhibetur. & hoc veriſſimum deputo. Ex illo *innidificatur* factum ab imperitis *inædificatur.* Hunc porro lapidem *aëtiten* dictum, aliqui dixere *Gangiten.* C Qualitatem huius hanc notat Plinius, quod nihil igne deperdat. Id de Gagate nemo prodidit, & experientia falſum docet, non ſolum facile accenditur, iſque optimus qui facillimè, ſed etiam igne conſumitur. de Gangite igitur, non de Gagate ſunt iſta Nicandri:

Ἀλλοτε δ' αἰζαλέην καίων ἐγγαγγίδα πέτρην
Ἣν οὐδὲ κρατερῷ περ ἐνιτρύζηνται ἰρμή.

vbi rectè quidem vetus Scholiaſtes ἐγγαγγίδα πέτρην τὴν Γαγγίτην λίθον exponit. ſed malè cum Gagate confundit. ἐν Γάγγαις γὰρ τῆς Λυκίας εὑρίσκεται. τὰς δὲ Γάγγας πόλιν τῆς Λυκίας ϗ Γαγγίδα φασίν. nugatur. non Γάγγαι ſed Γαγαι vrbs illa D Lyciæ dicebatur. Γαγγίτης λίθος Straboni nominatur, diuerſa vtique à Gagate. τὰ ἑρπετὰ φεύγειν dicit. hanc eamdem illi virtutem tribuit Nicander. nihil igne eam deperdere tradit Plinius, hoc idem aſſerente Nicandro, quod minime Gagati conuenit. Gangiten cum aëtite eumdem facere multos Plinius ſcribit. hoc nec in Gagaten poteſt quadrare. Gangites ὁ Γαγγίτης λίθος, vt ratio nominis fatetur, à Gange dictus, quod in Gangis fluminis ripis inueniatur. aëtiten in fluminibus etiam reperiri candidum ac rotundum Plinius memorat. Orus τὸν ἀετίτην aquilas ait ſumere E ἀπὸ θαλάσσης καὶ ἀπὸ γῆς. Sanè & Gagaten in oſtio fluminis Lycij, qua in mare deuoluitur reperiri auctores tradunt, non tamen ijdem ſunt γαγάτης & ἀετίτης. Atqui Γαγγίτην cum aëtite quidam eumdem fecere. forma etiam planè repugnat, nec minus color. Gagates planus & πλακώδης nigerque. Orpheus de Gagate: χροιῇ δ' αἰθαλόεις, πλατὺς ἠδὲ μέγας. Aëtites vero rotundus, ſubrutilus aut candidus. Seruius de aquila: *per naturam nimij eſt caloris, adeo vt etiam oua quibus ſuperſidit, poſſit coquere niſi admoueat Gagaten, la-*

lapidem frigidiſsimum. hoc de Gagate dici non quit. nec enim frigidus eſt. in membranis Fuldenſibus ſcribitur, *Agathen.* emendes licet, *aetiten.* vel certè *Gangiten.* frigidiſſimum eſſe lapidem ex eo conſtet, quod igne vinci non poteſt, vt de eo canit Nicander. quod de Gagate falſiſſimum eſt. nam & facile accenditur, atque igne ſtatim eo redigitur, vt in puluerem teri poſſit. Multa vtrique lapidi communia, quod fuget ſerpentes, odorem bituminis dum vritur, exhalet. vereor tamen ne Nicander nominum ſimilitudine deceptus τοῦ Γαγγίτου καὶ τοῦ Γαγάτου, diuerſorum lapidum proprietates vni tribuerit. indomitum eſſe ab igne & nihil vrendo deperdere proprium Gangitis, cetera Gagatis. Sanè Dioſcorides verba Nicandri de Gagate accepit, non tamen de eo ſcribit inuictum eſſe ignibus, quia id notum habebat veritati repugnare. nec Plinius in virtutibus Gagatis narrandis hanc numerauit, non eam vtique omiſſurus tam minimè omittendam. Falſus igitur Nicander qui Γαγάτην & Γαγγίτην quem ἐγγαγγίδα vocat pro eodem accipit. Talia multa peccare illum auctorem nos alibi obſeruamus. Sic Περσέαν & τὴν Περσαλὴν μηλέαν confundit. Athenæus eum reprehendit quodam loco quod στρούθια mala & κυδώνια eadem eſſe tradiderat. Νίκανδρος δὲ ὁ Θυατειρηνὸς τὰ κυδώνια μῆλα στρούθιά φησι καλεῖσθαι ἀγροῖν. Theon, Plutarchus & Demetrius Phalereus qui τὰ Θηριακὰ eius commentationibus ſuis illuſtrarant, multis eum locis reprehendebant, vt alibi oſtendam. Dioſcorides de Gagate: εὑρίσκεται δὲ ἐν Λυκίᾳ κατά τινα ποταμοῦ εἰσροὴν εἰς θάλασσαν ἐκχεομένου. ἔστι δὲ πλησίον τῆς πλαγιόπολεως. Nuſquam reperio hanc πλαγιόπολιν. omnino ſcribendum, τῆς παλαιοπόλεως. Notum eſt Græciæ intelligentibus Λ & Α, ſæpe inuicem mutari in eorum ſcriptura. Ea vrbs Lyciæ vocabatur & παλαιὸν τεῖχος. Stephanus: Γάγαι πόλις Λυκίας ἣν ἐ παλαιὸν τεῖχος, καὶ χώραν φησὶν Ἀλέξανδρος ἐν τετάρτῳ Λυκιακῶν. Sic παλαιὸν τεῖχος & παλαιόπολις. in Lycia vrbis eiuſdem nomen quæ & Γάγαι. at Dioſcorides fluuium vel locum prope Palæopolim ſic vocatum ſcribit, vbi reperiebatur Gagates. καλεῖται δὲ ὁ τόπος ἢ ὁ ποταμὸς Γάγας παρ᾽ ᾧ τῷ στόματι εὑρίσκονται ὅθι οἱ λίθοι. Plinius: *Gagates lapis nomen habet loci & amnis Gagis Lyciæ.* Scribe: *loci aut amnis,* τόπου ἢ ποταμοῦ. Alexander in Lyciacis χώραν etiam vel χῶρον Lyciæ ſic vocari ſcripſerat. Legitur etiam in libris: *loci & amnis Gagatis.* quaſi ὁ Γάγας Γάγατος declinetur. Addit Plinius: *aiunt & in Leucola expelli mari, atque infrà XII ſtadia colligi.* Lege, *Leucolla.* Straboni Λεύκολλα λιμήν. Plinio in Lycio mari inſula cum oppido. Ἀρσινόη πόλις καὶ λιμήν. εἶτ᾽ ἄλλος λιμὴν Λεύκολλα. Non eſt inſula Straboni. alibi eidem Plinio Leucolla promuntorium in Pamphylia, qui poteſt eſſe portus Strabonis. Quidni etiam idem ſit cum inſula? nam ita ſolet Plinius prout auctorum quos compilat, ſententiæ variant, ita etiam res quas tractat diuersè ſignare. Sequitur apud eum

A de Gagate: *deprehendit ſonticum morbum & virginitatem ſuffitus.* τὴν ἱερὰν νόσον. hoc eſt morbum comitialem intelligit. Ita enim duodecim Tabulæ eum vocarunt. Gloſſæ: *ſonticus morbus,* ἱερὰ νόσος. Ita etiam accepit Apuleius in Apologia: *Quod ſi magnum putarem caducum deiicere, quid opus carmine fuit, cum incenſus Gagates lapis, vt apud Phyſicos lego pulcrè & facile hunc morbum exploret: cuius odore etiam in venalicijs vulgo ſanitatem aut morbum venalium experiantur.* pulcherrimi etiam ſuper hac re verſus apud Orpheum de lapidibus, ſed fœdiſſimè vulgo corrupti, quos ſic emendo de Gagate ſcriptos:

B
Καρφαλέη δ᾽ ἴκελον πεύκῃ φλόγα δίδη ὀρίνει,
Ἀλλ᾽ ὀλοοῖο ποτὶ ῥῖνας ἀγλ μένος, ὡς δ᾽ ὄγε φῶτας
Λήσεται ὧν γ᾽ ἐθέλοις ἱερὴν ἀπὸ νοῦσον ἐλέγξαι
Γράμψαι γὰρ σφέας αἶψα χαμαὶ περιτρέψαντας ἔλεγον,
Οἱ δ᾽ ἄρ᾽ ἀπὸ σφετέρου πεπαλαγμένοι ἀφρέσομενοι
Στρεφωῦντ᾽ ἔνθα καὶ ἔνθα κυλινδόμενοι κατὰ γαῖαν.

Conferenti hæc cum vulgatis patebit quid præſtiterim.

Pag. 43. B. *ſi decorem requiras, nigro gemmeus*] notant veteres libri alias legi, *ſi faciem requiras.* ita fortaſſean ſcripſerit in προεκδόσει. *faciem* ſuprà pro colore poſuit: *pro facie ha-* C *bet nomina, melleum aut falernum dicitur.* ita & hoc loco. ſic & Græci εἶδος pro colore vt ſuprà obſeruauimus. *gemmeum,* heîc dixit pro nitido ac lucente. hinc in aliis ſcribitur, *nigro lucidus.* quod ex gloſſa eſt, vel ex prioris editionis lectione.

ſi qualitatem, nullius fere ponderis] hæc verba deſunt in omnibus fermè codicibus. & profecto deſint oportet. Hoc additum à correctoribus qui eadem officina & illa cuderant quæ in aliquot editionibus habentur: *ſi beneficium, hydropicis illum portantibus beneficia præſtat.* qualitas propriè non ſpectatur in pondere. Tria heîc in lapide iſto con- D ſideranda proponit. decorem vel faciem, qua niger eſt & lucidus: naturam, quæ ardet aqua, oleo reſtinguitur: & poteſtatem, qua attritu calfactus adplicita detinet. natura & qualitas idem. ſic infra de Ceraunio lapide: *huius ceraunij color eſt è pyropo, qualitas igni probatur, quem ſi ſine detrimento ſui perferat, aduerſum vim fulgurum creditur opitulari.* tria & heîc in Ceraunio, vti in Gagate deſcribit: colorem vel faciem è pyropo: qualitatem ſiue naturam, ignes ſine ſui detrimento perferentem: & poteſtatem aduerſus vim fulgurum opitulantem. ſic Græcis τὸ εἶδος, ἡ φύ- E σις, ἡ δύναμις, ἡ φύσις eſt ποιότης φυσική. Plinius de Gagate: *hoc dicunt vti magi in ea quam vocant axinomantiam, & peruri negant, ſi euenturum ſit quod aliquis optet.* interpretantur *axinomantiam* cum gagates vritur ſuper ſecuri ardenti. quod eſt ridiculum. ſcribe: *in eam quam vocant cauſimomantiam,* ἡ καυσιμομαντεία apud magos eſt μαντεία τῶν καυσίμων, rerum ſcilicet quæ vri poſſunt. ſi aliquid τῶν καυσίμων in ignem iniectum peruri nequiret, ſignificabat id euenturum quod quis in votis haberet. inter καύσιμα Gagates lapis, quo

quo maximè vtebantur magi in hanc καυσομαντείαν. alia erat πυρομαντεία.

P. 43. A. *ſi natura, aqua ardet, oleo reſtinguitur*] Plinius: *mirumque accenditur aqua, oleo reſtinguitur.* ſed fallitur cum auctore ſuo Solinus. nec enim de Gagare ſed de Thracio lapide hoc prodidit Nicander his verſibus:

Ηε σύ γε Θρήϊσσαν ἐνὶ φλόξας περὶ λᾶαν,
Η δ' ὕδατι βρεχθεῖσα σελάσσεται, ἔσβεσε δ' αὐγὴν
Τυτθὸν ὅτ' ὀδμήσηται ἐπιρρανθέντος ἐλαίου.

idem & Dioſcorides de Thracia: ἱστορεῖται δὲ ἐκκαίεσθαι μὲν αὐτὸν ὕδατι, σβέννυσθαι δὲ ὑπ' ἐλαίου, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἀσφάλτου γίνεται. Ariſtoteles ἐν θαυμασίοις· φασὶ δέ τινα ἐν τῇ Θρᾴκῃ λίθον τὸν καλούμενον σπῖνον διακοπέντα καίεσθαι, καὶ συντεθέντα πρὸς ἑαυτὸν, ὥσπερ τὴν μαρίλην, οὕτως κάεσθαι εἰς ἑαυτὸν τεθέντα καὶ ἐπιρραινόμενον ὕδατι καίεσθαι. non dubium quin de eodem lapide, qui Thracius vocabatur intelligat. ἡ μαρίλη, ſunt minuti carbones, qui in fornace fabri ferrarij in vnum ſubinde adgregantur, & aqua adſperguntur, vt magis ardeant. perperam legitur apud Philoſophum, τὴν σμαρίλην, quam interpretes reddunt, *ſmarilen.* addit Ariſtoteles: τὸ δὲ αὐτὸ ποιεῖν καὶ τὴν μαρίθαν. Lege: καὶ τὴν νάφθαν. Naphtas aqua reſperſus magis accenditur: ſimiliter & bitumen. Quinimmo & Naphtan genus eſſe bituminis liquidi paſſim affirmatur. Vox μαρίθαν prorſus vitioſa. Hic lapis tamen quem Ariſtoteles σπῖνον vocari dicit, non is eſt de quo legitur apud Dioſcoridem, & Nicandrum; qui Θρακίας vocatur. Nicandro Θρήϊσσα λίθος. Huius Thracij lapidis meminit alio loco idem Ariſtoteles in Admirandis ad hunc modum: λέγεται δὲ καὶ περὶ τὴν τῶν Σιντῶν καὶ Μαιδῶν χώραν καλουμένην τῆς Θρᾴκης ποταμὸν εἶναι Πόντον προσονομαζόμενον, ἐν ᾧ καταφέρεσθαί τινας λίθους οἳ καίονται, καὶ τοὐναντίον πάσχουσι τοῖς ἐκ τῶν ξύλων ἄνθραξι. ῥιπιζόμενοι γὰρ σβέννυνται ταχέως· ὕδατι δὲ ῥαινόμενοι ἀναλάμπουσι καὶ ἀνάπτονται κάλλιον. hic planè lapis Thracius Dioſcoridis. ὁ δὲ λεγόμενος Θρᾴκιος, γεννᾶται μὲν ἐν Σκυθίᾳ ἐν ποταμῷ τῷ λεγομένῳ Πόντῳ. Sed graue mẽdum in illis Dioſcoridis verbis nemo adhuc animaduertit. atqui corrigendum eſt, γεννᾶται μὲν ἐν Σιντίᾳ. Ariſtoteles: περὶ τὴν τῶν Σιντῶν καὶ Μαιδῶν χώραν. Stephano: Σιντία πόλις Μακεδονίας πρὸς τῇ Θρᾴκῃ, οἱ οἰκοῦντες Σιντοὶ ὀξυτόνως. immo videtur ſcribendum, πόλις Μαιδίας πρὸς τῇ Θρᾴκῃ. Mædi tamen illi vicini Macedoniæ. idem: Μαιδοὶ ἔθνος Θρᾴκης πλησίον Μακεδονίας. Eorum regio Μαιδικὴ dicitur Græcis auctoribus, aliquando etiam Μηδικὴ, ſed vitioſè. In voce Σιντία refert Stephanus locum Ariſtotelis de lapide illo Thracio. Antigonus Caryſtius habet eam hiſtoriam in Admirabilibus, ſed Ἀχείους Θρᾷκας vocat non Σιντοὺς aut Μαιδοὺς populos illos apud quos amnis Pontus lapides huius generis defert: περὶ δὲ τὴν τῶν Ἀχείων Θρᾳκῶν χώραν φησὶ ποταμὸν προσαγορευόμενον Πόντον καταφέρειν λίθους ἀνθρακώδεις, τούτους δὲ καίεσθαι μὲν, ποιεῖν δὲ τοὐναντίον πάσχειν τοῖς τῶν ξύλων ἀνθρακευομένοις, ὑπὸ μὲν γὰρ τῶν ῥιπιδίων πνευματιζομένους σβέννυσθαι, τῷ δ' ὕδατι ῥαινομένους βέλτιον καίεσθαι. Ex Theophraſto hoc ita ſe referre

A profitetur. ille igitur Ἀχείους Θρᾷκας vocauit, quod proprium nomen eſt Thraciæ populi. Et malè interpres vir doctus vertit, *Agrij id eſt feri.* hi dicebantur Ἀχεῖαι, Ἀχαιοὶ, Ἀχαῖοι, Ἀχεῖς, & Ἀχειαῖς. Vide Stephanum in voce Ἀχεῖαι, qui gentem Παιονίας eſſe ſcribit inter Hæmum & Rhodopen. Mædi autem & Pæones contermini. Ariſtoteles in Admirandis: ἐν τῇ Παιονίᾳ φασὶν ἐν τῷ ὄρει τῷ Μαρωνίῳ ὃ τὴν Παιονικὴν καὶ τὴν Μαιδικὴν ὁρίζει. Ita lege non Μηδικήν. Melius etiam legeretur in verbis Theophraſti apud Antigonum, Ἀχείων Θρᾳκῶν aut Ἀχαιῶν. Correxi-
B mus ibidem; τοῖς τῶν ξύλων ἀνθρακευομένοις, vbi eſt vulgo τοῖς ἐκ τῶν ξύλων ἀνθρακευομένοις. τὰ ἀνθρακευόμενα τῶν ξύλων, ligna ſunt acapna, quæ in carbones rediguntur. πνευματίζεσθαι ὑπὸ τῶν ῥιπιδίων Antigono vel Theophraſto, quod Ariſtoteles vnico verbo dixit ῥιπίζεσθαι, quod & flabellari, ab inſtrumento quo ignis ventilatur quod ῥιπὶς dicebatur. Heſychius: ῥιπίζεται, ἀνακαίεται. male ſcribitur ἀνακλίνεται. Sic etiam vocabant tabellam, cuius motu ventulum ſibi faciebant in æſtu mulieres. *Tabellam* duobus locis appellat Ouidius:
C *Nec pudeat ventum mota feciſſe tabella.*

Et alibi:

Vt faciat ventos mota tabella manu.

Ita libri. nam vulgo edunt *flabello* & *flabella.* quod legi verſus aduerſatur. Alias *flabellum* etiam vocabatur τὸ ῥιπίδιον, quæ tabella erat, vel πλέγμα aliquod, vnde ῥιπίς. Veteres illi dixere lapidem Thracium aqua accendi, & flabellatione reſtingui non oleo, vt recentiores. Plinius ex Dioſcoride: *Calx aqua accenditur & Thracius lapis, idemque oleo reſtinguitur.* Immo excitatus flabello reſtinguitur, ῥιπιζόμενος ἢ ὑπὸ τῶν ῥιπιδίων πνευματιζό-
D μενος. Bitumen oleo reſtingui etiam tradiderunt. Hic lapis odorem bitumini ſimilem reddit cum accenditur, ὅταν δὲ δὴ καίωνται πονηρὸν ὄζουσι καὶ παραπλήσιον ἀσφάλτῳ. ſed nihil prohibet & flabellatione ſimul & oleo quoque eumdem reſtingui. Ceterùm lapis ille alter quem in Thracia inueniri tradit Ariſtoteles, qui diſſectus accenditur, & rurſus in ſe compoſitus & aqua aſperſus ardet carbonum inſtar, carbo metallicus eſt, & lapideus, quo hodiéque fabri ferrarij in fornacibus ſuis vtuntur. in quibuſdam libris legitur, ἐν Βιθυνίᾳ τῆς Θρᾴκης ἐν τοῖς μετάλλοις γίνεσθαι. Sanè & ex metallis hodie multis lo-
E cis eruitur. σπῖνον ait vocari Ariſtoteles. Malim ſcribi σπῖλον. Heſychius: σπῖλος, πρῖνος κηλίς, πέτρα πυρώδης, χοιράς, γῆ κεραμική. vnde περιάγωγον σπιλὰς quæ ſcopulum in mari & ſaxum ſub fluctibus latens ſignificat. Sed & σπιλὰξ μῶλος ὁ πλατυνώδης eidem Heſychio. ſcribe, μῶλος, πλαταμών. vel μῶλος ὁ πλαταμονώδης. Nam πλαταμῶνα interpretantur, τόπον μέγαν καὶ πλατὺν ἐπιπλάτιον, & λεωπετρίας, & ὁμαλοπεδεῖς πέτρας. idem planè & σπιλάξ. At μῶλος Græcobarbaris petra vel ſaxum ex Latino *moles.* Reprehendunt Ionem Grammatici

Digitized by Google

veteres quod ἄπιλον Παρνασίαν dixerit, pro rupe Parnaſſia, nam σπιλάδα ſaxum ſignificare non ἄπιλον. Heſychius: Σπίλον Παρνασίαν Ἰων Ὁμηρίδην, καὶ αὖ, σπιλάδες γὰρ πέτραι. idem tamen σπίλοι, ibidem interpretantur πέτραι, & χοιράδες. & σπίλοι, τραχεῖς τόποι. Inde apud Arrianum, vel quiſquis alius eſt Erythræi maris peripli auctor, τηνία τραχεῖα ἢ σπιλώδης, id eſt σπίλοις, petris nimirum ſaxiſque aſperis diſtincta: ἀλλ᾽ ἐκ μὲν τῶν δεξιῶν κατ᾽ αὐτὸ στόμα τοῦ κόλπου ταινία τραχεῖα καὶ σπιλώδης Ἡρώνη λεγομένη. Hinc etiam σπίλος lapis ille dictus qui in metallis Thraciis aptus accendi carbonum inſtar, reperiebatur. ſic ſcribendum non σπῖνος.

Pag. 42. A. *applicita detinet æquè vt ſuccinum*] ſic reponere placuit correctoribus. nam libri meliores omnes: *applicita detinet atque ſuccinum.* in alijs: *adque ſuccinum.* Fortaſſe ſcripſerat Noſter: *adplicita detinet ad ſuccinum*, id eſt, ſuccini modo. Sic loquitur Plinius, & poſt illum ſimius eius. *honore & pretio ad ſmaragdos.* & paulo ante: *ſuccum reddit ad lactis ſaporem.* & cap. 11. *lapidi iſti ad ſuccinum color eſt, & ſpiritu pariter attrahit propinquantia.* Verius tamen legi, *atque*, eo ſenſu quo & Plinius de bromo: *ſemen vtile ad cataplaſmata atque hordeum.* Dioſcorides: τὸ σπέρμα χρήσιμον εἰς καταπλάσματα ὡς ἡ κριθή. Auctor Priapeiorum.

Quæ ſucco caret atque petra pumex.

At quod heic tradit idem de Gagare, æquè quam ſuccinum, ſi calefaciatur attritu, applicita trahere, falſum prorſus eſt, nec Dioſcoridi nec Plinio proditum, ſed & experientia contrarium probatur.

quibus per artifices plagarum figuras] in quibuſdam libris: *quibus per artifices, plagarum figuris tam inde à pueris varia animalium effigies incorporantur.* ſed non illi optimi. *artifices figuræ*, arte factæ. ſic infrà: *artifex plagæ temperamentum.* ſic *artifex vultus* Perſio:

Artificemque tuo duxti ſub pollice vultum.

& *artifex nodus*, artificio factus Macrobio. apud Ennodium *artifex* ſæpe hoc ſenſu poſitum reperitur.

pigmenti nota creſcunt] pigmentum illud è vitro herba quæ cæruleum colorem efficit. Viris doctis vixdum perſuadere quitus eſt Turnebus, ita ſcribendum eſſe in Cæſare ac Pomponio Mela. Cæſar: *omnes ſe Britanni vitro inficiunt, quod efficit cæruleum colorem.* qui *luteo* reponunt, contrà omnium librorum lectionem eunt, & contra ipſius Cæſaris mentem. Quomodo enim luteum poteſt efficere cæruleum colorem? hoc ſolus aliquis Cercoëtius affirmauerit. ſanè hoc verum fuerit, ſi luteus & cæruleus color idem ſint. qui *Glaſto* reſcripſere & qui retinuere, æquè falſi. Suppoſiticia hæc vox & nihili, quam hauſere è quodam Plinij loco qui impuro gloſſamento inquinatus eſt. ita enim vulgo ſcribitur de lactucis ſylueſtribus: *tertium genus eſt in ſyluis naſcens, Iſatin vocant. huius folia trita cum polenta vulneribus proſunt. quarto infectores lanarum vtuntur, quod glaſtum vocant.* hæ voces,

A *quod glaſtum vocant*, in nullis codicibus apparent. Apuleius cuius librum habemus de Remediis herbarum ſalutaribus, totum ex Plinio compilatum, & Plinianis verbis contextum, nec illa verba agnoſcit capite de lactuca: *alterum genus eſt, quod Græci Ceſapum. Tertium Iſatin vocant. Quarto infectores lanarum vtuntur. Id lapatho ſilueſtri ſimile eſt.* Ad ea igitur Plinij, *quarto infectores lanarum vtuntur*, aliquis adſcripſerat in margine ſtudioſus, *quod guaſtum vocant*, vel *guaſdum.* Ex altero nimirum Plinij loco vbi *Guaſtum* in Gallia vocari dicit, quo Britannorum coniuges corpora ſua inficiebant. atqui illud

B eſt Latinorum *vitrum*, & Græcorum ἰσάτις. Plinius lib. XXII. cap. I. *ſimile plantagini guaſtum in Gallia vocatur, quo Britannorum coniuges nuruſq. toto corpore oblitæ, quibuſdam in ſacris, & nudæ incedunt.* ita ſcribendum in verbis Plinij eſſe non *glaſtum*, vt vulgo extat, ſatis oſtendit nomen quo hodiéque hæc herba vocatur, *gueſdum.* quod ex illo antiquo vocabulo Gallorum leuiter tantum deflexum eſt, & immutatum. Iſatim eſſe ſatiuam qua infectores lanarum vtebantur vero verius eſt. Plinius *guaſtum* plantagini ſimile eſſe dicit. Dio-

C ſcorides: ἰσάτις ἥμερος, ᾗ οἱ βαφεῖς χρῶνται, φύλλον ἔχει ἀρνογλώσσῳ ἐμφερές. at lib. XX. cap. VII. Iſatim qua infectores vtuntur ſimilem eſſe ait Lapatho ſilueſtri, niſi quod folia plura habeat, & nigriora. ſilueſtre lapathum, τὸ ἄγριον λάπαθον, τῷ ἀρνογλώσσῳ παρόμοιον, ſcribit eſſe Dioſcorides. cetero falſum eſt quod ibi ſcribitur, infectores lanarum vocare illud genus *guaſtum*, quæ vox erat Gallica. ſic ἰσάτις, & *vitrum*, Gallorúmque *guaſtum*, quæ nunc *gueſdum* vel *paſtellum* eadem herba. de *glaſto* nugæ, quo nomine etiam vitrum Germanis vocari argutantur. Igitur quæ Græcis ἰσάτις, Latinis *vitrum.* & *vitrum* quidem eam

D herbam videntur vocaſſe Latini quod vitreo colore tinguat. Græcis *hyalinus* color, id eſt vitreus pro cæruleo. hinc helxine *vitrago* appellata, quaſi quæ vitro herbæ ſimilis eſſet, vel ſimili virtute prædita. ita à Romanis vocari tradit Oribaſius. Alij tamen *vitrariam* & *vitreolam* vocant, quia apta ſit abſtergendis vitreis vaſis. Hæc etiam *vrceolaris* dicta ab eadem ratione. De qua plura nos diximus in præexercitatione in Plinium. Arabes Iſatidem vocant *Nil* vt ibidem dicam. Dioſcorides: ἰσάτις ᾗ βαφεῖς χρῶνται. additiia Dioſcoridis à Romanis ῥοδοῦμ vocari ſcribunt. ſcribendum fortaſſe ὕιτρον. & fallun-

E tur qui λοῦτουμ corrigunt. nam *Lutum* & *Iſatis* ſiue *vitrum* diuerſæ ſunt herbæ. hæc cæruleo colore inficit, illa luteo. Similiter emendandus Apuleius. *Græci*, inquit, *Iſatim Propheta Apiſion, Latini alutam appellauere.* an legendum, *Latini vitrum appellauere?* Scriptum erat *vltrum*, inde *vltum* & *alutam* corrupta. In alia tamen cum ſententia, quia vetuſtiſſimus liber *alutam* retinet, & magis ad hanc ſcripturam accedit lectio additamentorum Dioſcoridis,

Digitized by Google

ῥοδῖτιν, quam potius ex Apuleio cenſeo corrigendam in ἀλοδῖτιν. Quare ita ſentiam, nunc aperiendum. Aliena vox eſt, & mutuò aliunde ſumpta qua Latini Græcorum ἰσάτιν appellauere, *vitrum* ſiquidem dixere. quia colorem facit vitri in tinctorum cortinis. Similiter & *alutam* videntur alij vocitaſſe, quod alutæ colore inficeret. *Aluta* idem eſt quod alumen. Gloſſæ: *aluta*, στυπτηρία. Vide quæ infrà notamus. duplex genus aluminis ad tingendas lanas, candidum & nigrum. *inficiendis claro colore lanis candidum liquidumque vtiliſſimum, contraque fuſcis aut obſcuris nigrum.* verba ſunt Plinij. Ergo fuſco & obſcuro colore nigrum alumen tingebat, ſiue nigra aluta. Inde *Iſatim* hoc nomine quoq; appellauerũt quod cæruleo & nigro colore tinguat. Nam cæruleus color ad fuſcum & obſcurum inclinat. & Græci κυανοῦν interpretantur μέλαν. Plinius ſcribit Britannorum coniuges nuruſque gaſti herbæ tinctura qua corpora ſua oblinunt, imitari colorem Æthiopum. Atqui *gaſtum* Galli vocabant, quod Romani *vitrum*, Græci ἰσάτιν. Pari de cauſa etiam *alutam* dixere qua & vitrum. Quæ vox multis auctorum locis deprauata reperitur librariorum ignorantia. Mela: *Britanni incertum ob decorem an quid aliud, vltro corpora infecti.* ita libri omnes pro *vitro*, quæ eſt veriſſima lectio. Plinius lib. xxxv. cap. vi. *Qui adulterant, vero Indico ſtercora columbina, aut cretam Selinuſiam vel annulariam vltro inficiunt.* Legendum: *qui adulterant, vero Indico tinguunt ſtercora columbina, aut cretam Selinuſiam vel annulariam vitro inficiunt.* illud *tinguunt* ex libris addidimus, qui omnes *vltro* vitioſè ſcribunt pro *vitro*. Creta Selinuſia vel annularia vitro infecta Indicum imitabatur, cuius color κυανοειδὴς. Vitruuius: *Item qui propter inopiam coloris Indici cretam Selinuſiam aut annulariam vitrumque quod Græci ὕαλον appellant, inficientes, imitationem faciunt Indici coloris.* Hæc ſunt corruptiſſima. Libri ſcribunt, *vltroque*, & *Iſſalim*. Scribendum, quod etiam vidit Turnebus: *cretam Selinuſiam vitro quod Græci ἰσάτιν appellant inficientes, imitationem faciunt Indici coloris.* Nec enim vitrum inficiunt, ſed cretam Selinuſiam vitro tinguunt, vt imitatio ſit coloris Indici, qui cæruleus eſt. *Indicum* inquit Plinius, *quum teritur nigrum, at in diluendo mixturam purpuræ cæruliquε mirabilem reddit.* at in terendo ſimul etiam diluunt. libri habent partim *cernatur*, partim *ſecernitur*. omnino legendum *cernitur* aut *ſuccernitur*. Dicit *Indicum ex India venire, harundinum ſpuma adhæreſcente limo, cum cernitur nigrum.* Terebatur & cernebatur hoc eſt cribro ſuccernebatur, priuſquam dilueretur. hoc *cernere* etiam dicebant. Vitruuius de ſandaraca: *ſunt loci vnde effoditur parata, quam nec molere nec cernere opus eſt, ſed ſic eſt ſubtilis, quemadmodum ſi qua eſt manu contuſa & ſubcreta.* Gloſſæ: *cerniculum*, σύγκρισις. cum cernitur nigrum, apparet, at cum diluitur, mirabilem mixturam præfert cæruli & purpuræ. Ab hoc Indico Plinius aliud Indicum recen-

A ſet inter atramentorum genera, quod inexploratæ ſibi inuentionis eſſe fatetur. ita enim de atramentis: *apportatur & Indicum ex India, inexploratæ adhuc inuentionis mihi.* Hoc Indicum atramentum perperam viri docti confundunt cum Indico, cuius paulo infra meminit, poſt purpuriſſi mentionem. Nec enim hæc Plinij ſententia. Sed Plinius ſanè hallucinatus eſt, qui cum apud auctorem aliquem legiſſet, Ἰνδικὸν μέλαν appellari, quod alij ſimpliciter Ἰνδικὸν dicerent, putauit genus eſſe diuerſum, & Indicum atramentum

B ſomniauit. Et rectè quidem inexploratum ſibi eſſe dicit: quomodo enim exploraſſet, quod nuſquam eſt? Sic alibi cum λευκογραφίδα inter herbas retuliſſet, quæ lapis eſt, mirari ſe dixit quod de ea herba nihil apud auctores reperiſſet. Ἰνδικὸν μέλαν, veterum aliquis appellauit, quod ceteri abſolutè Ἰνδικὸν. Et hoc propriè de vero Indico quod eſſe ἔκβρασμα harundinum Indicarum auctores produnt, quaſi ebullitionem dicas. Plinius *ſpumam* vertit *adhæreſcente limo*. minus fortaſſe recte. Spuma eſt ἐπανθισμὸς, aliud quam ἔκβρασμα. vtut eſt, illud Indicum colore nigrum erat, & atramento ferè ſimile,

C præcipuè cum terebatur ac ſuccernebatur, priuſquam dilueretur. Hinc Ἰνδικὸν μέλαν quidam appellarũt, quod idem prorſus eſt, cum Indico ſic abſolutè dicto. *Alterum genus eius eſt in purpurarijs officinis innatans cortinis, & eſt purpuræ ſpuma.* βαφικὸν appellat Dioſcorides, quem ſic legendum eſt: τὸ δὲ βαφικὸν ἐστιν ἐπανθισμὸς πορφύρας ἐπιφερόμενος τοῖς χαλκίοις. malè ſcribitur, ἐπανθισμὸς πορφυροῦς ἀποφορούμενος. Inepte etiam ſcribitur in lemmate, περὶ Ἰνδικοῦ λίθου. nec melius interpretes qui lapidem eſſe volunt. ex duobus Indici generibus, neutrum lapis eſt. Hoc alterum genus quod ἐπανθισμὸς eſt πορφύρας ex purpurariis officinis

D ſumptum, *purpuriſſum* etiam liceat vocare. diſtinguit tamen Plinius *purpuriſſum* ab vtroque genere Indici. Vox Græca eſt vel ex Græca, τὸ πορφυρίζον, Latinè *purpuriſſum*. vt ὄβρυζον, *Obruſſum*. Purpuriſſum ita deſcribit: *è reliquis coloribus quos à dominis dari diximus propter magnitudinem pretij, ante omnes eſt purpuriſſum. Creta argentaria cum purpuris pariter tingitur, bibitque eum colorem celerius lanis.* Ita diſtinguendum. male interpungunt leguntque vulgo: *ante omnes eſt purpuriſſum è creta argentaria. Cum purpuris pariter tingitur.* Creta igitur argentaria tincta cum purpuris, *purpuriſſum* facie-

E bat, τὸ πορφυρίζον χρῶμα. Huic auctoritate proximum Indicum, quod creta quoque Selinuſia vel annularia vitro infecta imitabatur. Sic herba lutea cærulum inficientes τὸν κυανὸν Chryſocollam imitabantur, quæ viridiſſimi coloris erat. Idem Vitruuius eodem capite: *Item qui non poſſunt Chryſocolla propter caritatem vti herba quæ lutum appellatur, cærulum inficiunt, & vtuntur viridiſſimo colore.* ita ſcribendum vulgo: *quæ luteum appellatur.* ſic etiam in Plinio corrigendum lib. xxxiii. cap. v. de Chryſocolla: *luteam appellant à luto herba dictam,*

Digitized by Google

veteres quod σπίλοι Παρνασίαι dixerit, pro rupe Parnaſſia, nam σπιλάδα ſaxum ſignificare non σπίλον. Heſychius: Σπίλοι Παρνασίαι Ἴων Ὁμηρικῶς, καὶ αὐ. σπιλάδες γὰρ πέτραι. idem tamen σπίλοι, ibidem interpretantur πέτραι, & χοιράδες. & σπίλοι, τραχεῖς τόποι. Inde apud Arrianum, vel quiſquis alius eſt Erythræi maris peripli auctor, τόποι τραχεῖς καὶ διάσπιλοι, id eſt σπίλοις, petris nimirum ſaxiſque aſperis diſtincta: ἀλλ' ἐν μὲν τῷ δεξιῷ κατ' αὐτὸ στόμα τοῦ κόλπου τόποι τραχεῖς καὶ διάσπιλοι Ἡρώων λεγόμενοι. Hinc etiam σπίλος lapis ille dictus qui in metallis Thraciis aptus accendi carbonum inſtar, reperiebatur. ſic ſcribendum non σπίνος.

Pag. 42. A. *applicita detinet æquè vt ſuccinum*] ſic reponere placuit correctoribus. nam libri meliores omnes: *applicita detinet atque ſuccinum*. in alijs: *adque ſuccinum*. Fortaſſe ſcripſerat Noſter: *adplicita detinet ad ſuccinum*, id eſt, ſuccini modo. Sic loquitur Plinius, & poſt illum ſimius eius. *honore & pretio ad ſmaragdos*. & paulo ante: *ſuccum reddit ad lactis ſaporem*. & cap. 11. *lapidi iſti ad ſuccinum color eſt, & ſpiritu pariter attrahit propinquantia*. Verius tamen legi, *atque*, eo ſenſu quo & Plinius de bromo: *ſemen vtile ad cataplaſmata atque hordeum*. Dioſcorides: τὸ σπέρμα χρήσιμον εἰς καταπλάσματα ὡς ἡ κριθή. Auctor Priapeiorum.

Quæ ſucco caret atque petra pumex.

At quod heic tradit idem de Gagate, æquè quam ſuccinum, ſi calefaciatur attritu, applicita trahere, falſum prorſus eſt, nec Dioſcoridi nec Plinio proditum, ſed & experientia contrarium probatur.

quibus per artifices plagarum figuras] in quibuſdam libris: *quibus per artifices, plagarum figuris iam inde à pueris variæ animalium effigies incorporantur*. ſed non illi optimi. *artifices figuræ*, arte factæ. ſic infrà: *artifex plagæ temperamentum*. ſic *artifex vultus* Perſio:

Artificemque tuo duxti ſub pollice vultum.

& *artifex nodus*, artificio factus Macrobio. apud Ennodium *artifex* ſæpe hoc ſenſu poſitum reperitur.

pigmenti nota creſcunt] pigmentum illud è vitro herba quæ cæruleum colorem efficit. Viris doctis vixdum perſuadere quitus eſt Turnebus, ita ſcribendum eſſe in Cæſare ac Pomponio Mela. Cæſar: *omnes ſe Britanni vitro inficiunt, quod efficit cæruleum colorem*. qui *luteo* reponunt, contrà omnium librorum lectionem eunt, & contra ipſius Cæſaris mentem. Quomodo enim luteum poteſt efficere cæruleum colorem? hoc ſolus aliquis Cercoëtius affirmauerit. ſanè hoc verum fuerit, ſi luteus & cæruleus color idem ſint. qui *Glaſto* reſcripſere & qui retinuere, æquè falſi. Suppoſiticia hæc vox & nihili, quam hauſere è quodam Plinij loco qui impuro gloſſamento inquinatus eſt. ita enim vulgo ſcribitur de lactucis ſylueſtribus: *tertium genus eſt in ſyluis naſcens, Iſatin vocant. huius folia trita cum polenta vulneribus proſunt. quarto infectores lanarum vtuntur, quod glaſtum vocant*. hæ voces,

A *quod glaſtum vocant*, in nullis codicibus apparent. Apuleius cuius librum habemus de Remediis herbarum ſalutaribus, totum ex Plinio compilatum, & Plinianis verbis contextum, nec illa verba agnoſcit capite de lactuca: *alterum genus eſt, quod Græci Ceſapum. Tertium Ioani vocant. Quarto infectores lanarum vtuntur. Id lapatho ſilueſtri ſimile eſt*. Ad ea igitur Plinij, *quarto infectores lanarum vtuntur*, aliquis adſcripſerat in margine ſtudioſus, *quod guaſtum vocant*, vel *guaſdum*. Ex altero nimirum Plinij loco vbi *Guaſtum* in Gallia vocari dicit, quo Britannorum coniuges corpora ſua inficiebant. atqui illud

B eſt Latinorum *vitrum*, & Græcorum ἰσάτις. Plinius lib. xxii. cap. 1. *ſimile plantagini guaſtum in Gallia vocatur, quo Britannorum coniuges nuruſq. toto corpore oblitæ, quibuſdam in ſacris, & nudæ incedunt*. ita ſcribendum in verbis Plinij eſſe non *glaſtum*, vt vulgo extat, ſatis oſtendit nomen quo hodiéque hæc herba vocatur, *gueſdum*. quod ex illo antiquo vocabulo Gallorum leuiter tantum deflexum eſt, & immutatum. Iſatim eſſe ſatiuam qua infectores lanarum vtebantur vero verius eſt. Plinius *guaſtum* plantagini ſimile eſſe dicit. Dio-

C ſcorides: ἰσάτις ἥμερος, ᾗ οἱ βαφεῖς χρῶνται, φύλλον ἔχει ἀρνογλώσσῳ ἐμφερές. at lib. xx. cap. vii. Iſatim qua infectores vtuntur ſimilem eſſe ait Lapatho ſilueſtri, niſi quod folia plura habeat, & nigriora. ſilueſtre lapathum, τὸ ἄγριον λάπαθον, τῷ ἀρνογλώσσῳ παρόμοιον, ſcribit eſſe Dioſcorides. cetero falſum eſt quod ibi ſcribitur, infectores lanarum vocare illud genus *guaſtum*, quæ vox erat Gallica. ſic ἰσάτις, & *vitrum*, Gallorúmque *guaſtum*, quæ nunc *gueſdum* vel *paſtellum* eadem herba. de *glaſto* nugæ, quo nomine etiam vitrum Germanis vocari argutantur. Igitur quæ Græcis ἰσάτις, Latinis *vitrum*. & *vitrum* quidem eam

D herbam videntur vocaſſe Latini quod vitreo colore tinguat. Græcis *hyalinus* color, id eſt vitreus pro cæruleo. hinc helxine *vitrago* appellata, quaſi quæ vitro herbæ ſimilis eſſet, vel ſimili virtute prædita. ita à Romanis vocari tradit Oribaſius. Alij tamen *vitrariam* & *vitreolam* vocant, quia apta ſit abſtergendis vitreis vaſis. Hæc etiam *vrceolaris* dicta ab eadem ratione. De qua plura nos diximus in præexercitatione in Plinium. Arabes Iſatidem vocant *Nil* vt ibidem dicam. Dioſcorides: ἰσάτις ᾗ βαφεῖς χρῶνται. additiτia Dioſcoridis à Romanis ῥοῦτα vocari ſcribunt. ſcribendum fortaſſe οὖιτρον. & fallun-

E tur qui λοῦτα corrigunt. nam *Lutum* & *Iſatis* ſiue *vitrum* diuerſæ ſunt herbæ. hæc cæruleo colore inficit, illa luteo. Similiter emendandus Apuleius. *Græci*, inquit, *Iſatim Propheta Apiſion, Latini alutam appellauere*. an legendum, *Latini vitrum appellauere*? Scriptum erat *vltrum*, inde *vltum* & *alutam* corrupta. In alia tamen cum ſententia, quia vetuſtiſſimus liber *alutam* retinet, & magis ad hanc ſcripturam accedit lectio additamentorum Dioſcoridis,

Digitized by Google

ῥοδῖτιν, quam potius ex Apuleio cenſeo corrigendam in ἀλοδῖτιν. Quare ita ſentiam, nunc aperiendum. Aliena vox eſt, & mutuò aliunde ſumpta qua Latini Græcorum ὕαλον appellauere, *vitrum* ſiquidem dixere, quia colorem facit vitri in tinctorum cortinis. Similiter & *alutam* videntur alij vocitaſſe, quod alutæ colore inficeret. *Aluta* idem eſt quod alumen. Gloſſæ: *aluta*, στυπτηρία. Vide quæ infrà notamus. duplex genus aluminis ad tingendas lanas, candidum & nigrum. *inficiendis claro colore lanis candidum liquidumque vtiliſſimum, contraque fuſcis aut obſcuris nigrum.* B verba ſunt Plinij. Ergo fuſco & obſcuro colore nigrum alumen tingebat, ſiue nigra aluta. Inde *Iſatim* hoc nomine quoq; appellauerũt quod cæruleo & nigro colore tinguat. Nam cæruleus color ad fuſcum & obſcurum inclinat. & Græci κυάνεον interpretantur μέλαν. Plinius ſcribit Britannorum coniuges nurusque gaſti herbæ tinctura qua corpora ſua oblinunt, imitari colorem Æthiopum. Atqui *gaſtum* Galli vocabant, quod Romani *vitrum*, Græci ὕαλον. Pari de cauſa etiam *alutam* dixere qua & vitrum. Quæ vox multis auctorum locis deprauata reperitur librariorum ignorantia. Mela: *Britanni incertum* C *ob decorem an quid aliud, vltro corpora infecti.* ita libri omnes pro *vitro*, quæ eſt veriſſima lectio. Plinius lib. xxxv. cap. vi. *Qui adulterant, vero Indico ſtercora columbina, aut cretam Selinuſiam vel annulariam vltro inficiunt.* Legendum: *qui adulterant, vero Indico tinguunt ſtercora columbina, aut cretam Selinuſiam vel annulariam vitro inficiunt.* illud *tinguunt* ex libris addidimus, qui omnes *vltro* vitioſè ſcribunt pro *vitro*. Creta Selinuſia vel annularia vitro infecta Indicum imitabatur, cuius color κυανοειδής. Vitruuius: *Item qui propter inopiam coloris Indici cretam Selinuſiam aut annulariam vitrumque quod Græci* D *ὕαλον appellant, inficientes, imitationem faciunt Indici coloris.* Hæc ſunt corruptiſſima. Libri ſcribunt, *vltroque*, & *Iſſalim*. Scribendum, quod etiam vidit Turnebus: *cretam Selinuſiam vitro quod Græci ὕαλον appellant inficientes, imitationem faciunt Indici coloris.* Nec enim vitrum inficiunt, ſed cretam Selinuſiam vitro tinguunt, vt imitatio ſit coloris Indici, qui cæruleus eſt. *Indicum* inquit Plinius, *quum teritur nigrum, at in diluendo mixturam purpuræ cæruliique mirabilem reddit.* at in terendo ſimul etiam diluunt. libri habent partim *cernatur*, partim *ſecernitur*. omnino legendum *cernitur* aut *ſuccernitur*. Dicit *Indicum ex India venire,* E *harundinum ſpuma adhæreſcente limo, cum cernitur nigrum.* Terebatur & cernebatur hoc eſt cribro ſuccernebatur, priuſquam dilueretur. hoc *cernere* etiam dicebant. Vitruuius de ſandaraca: *ſunt loci vnde effoditur parata, quam nec molere nec cernere opus eſt, ſed ſic eſt ſubtilis, quemadmodum ſi qua eſt manu contuſa & ſubcreta.* Gloſſæ: *cerniculum*, σύγκρισις. cum cernitur nigrum, apparet, at cum diluitur, mirabilem mixturam præfert cæruli & purpuræ. Ab hoc Indico Plinius aliud Indicum recen-

A ſet inter atramentorum genera, quod inexploratæ ſibi inuentionis eſſe fatetur. ita enim de atramentis: *appertatur & Indicum ex India, inexplorata adhuc inuentionis mihi.* Hoc Indicum atramentum perperam viri docti confundunt cum Indico, cuius paulo infra meminit, poſt purpuriſſi mentionem. Nec enim hæc Plinij ſententia. Sed Plinius ſanè hallucinatus eſt, qui cum apud auctorem aliquem legiſſet, Ἰνδικὸν μέλαν appellari, quod alij ſimpliciter Ἰνδικὸν dicerent, putauit genus eſſe diuerſum, & Indicum atramentum B ſomniauit. Et rectè quidem inexploratum ſibi eſſe dicit: quomodo enim exploraſſet, quod nuſquam eſt? Sic alibi cum λευκογραφίδα inter herbas retuliſſet, quæ lapis eſt, mirari ſe dixit quod de ea herba nihil apud auctores reperiſſet. Ἰνδικὸν μέλαν, veterum aliquis appellauit, quod ceteri abſolutè Ἰνδικὸν. Et hoc propriè de vero Indico quod eſſe ἔκζεσμα harundinum Indicarum auctores produnt, quaſi ebullitionem dicas. Plinius *ſpumam* vertit *adhæreſcente limo.* minus fortaſſè rectè. Spuma eſt ἐπανθισμὸς, aliud quam ἔκζεσμα. vtut eſt, illud Indicum colore nigrum erat, & atramento ferè ſimile, C præcipuè cum terebatur ac ſuccernebatur, priuſquam dilueretur. Hinc Ἰνδικὸν μέλαν quidam appellarũt, quod idem prorſus eſt, cum Indico ſic abſolutè dicto. *Alterum genus eius eſt in purpurarijs officinis innatans cortinis, & eſt purpuræ ſpuma.* βαφικὸν appellat Dioſcorides, quem ſic legendum eſt: τὸ δὲ βαφικὸν ἐστιν ἐπανθισμὸς πορφύρας ἐπιπλεόμενος τοῖς χαλκίοις. malè ſcribitur, ἐπανθισμὸς πορφυρῶν ἀποπαφλάζόμενος. Inepte etiam ſcribitur in lemmate, περὶ Ἰνδικοῦ λίθου. nec melius interpretes qui lapidem eſſe volunt. ex duobus Indici generibus, neutrum lapis eſt. Hoc alterum genus quod ἐπανθισμὸς eſt πορφύρας ex purpurariis officinis D ſumptum, *purpuriſſum* etiam liceat vocare. diſtinguit tamen Plinius *purpuriſſum* ab vtroque genere Indici. Vox Græca eſt vel ex Græca, τὸ πορφυρίζον, Latinè *purpuriſſum*. vt ὄβρυζον, *Obruſſum*. Purpuriſſum ita deſcribit: *è reliquis coloribus quos à dominis dari diximus propter magnitudinem pretij, ante omnes eſt purpuriſſum. Creta argentaria cum purpuris pariter tingitur, bibitque eum colorem celerius lanis.* Ita diſtinguendum. male interpungunt leguntque vulgo: *ante omnes eſt purpuriſſum è creta argentaria. Cum purpuris pariter tingitur.* Creta igitur argentaria tincta cum purpuris, *purpuriſſum* faciebat, τὸ πορφυρίζον χρῶμα. E Huic auctoritate proximum Indicum, quod creta quoque Selinuſia vel annularia vitro infecta imitabatur. Sic herba lutea cærulum inficientes τὸ κυανὸν Chryſocollam imitabantur, quæ viridiſſimi coloris erat. Idem Vitruuius eodem capite: *Item qui non poſſunt Chryſocolla propter caritatem vti herba quæ lutum appellatur, cærulum inficiunt, & vtuntur viridiſſimo colore.* ita ſcribendum vulgo: *quæ luteum appellatur.* ſic etiam in Plinio corrigendum lib. xxxiii. cap. v. de Chryſocolla: *luteam appellant à luto herba dictam,*

Digitized by Google

quam ipſam cærulo ſubtritam pro Chryſocolla inducunt. in editis eſt, *à lutea herba.* Sed libri ſcribunt *lotam*, alij *loton.* Virgilius de herba intellexit, cum cecinit:

——iam croceo mutabit vellera luto
Sponte ſua ſandyx paſcentes veſtiet agnos.

vt croceum *lutum* herba eſt, ita & ſandyx. de quo nos alibi. ab herba igitur luto, color luteus. Vox *lutum* ex Græco λευκόν. *leutum* & *lutum.* ſic κάλχα, *caltha.* λευκίνα Græcis, *Lutetia.* λευκὸν apud Græcos primigenia ſua notione ſignificat τὸ λαμπρὸν à verbo λεύσσω, quod eſt video. Quia color albus è longinquo videtur, & multa luce ſplendet, hinc λευκὸν appellauerunt, vt Latini *candidum* quod candeat. ſic γλαυκὸν à γλαύσσω: quod etiam, ἀπὸ τοῦ λαμπροῦ καὶ λευκοῦ poſuerunt. Heſychius: γλαυκὸς, λευκός· γλαυκή, λευκή. & γλαυκὸν λαμπρόν. nam & γλαύσσειν, λάμπειν, φαίνειν ſignificat. Ita & Græci τὸ λαμπρὸν non ſolum de candido, ſed etiam de igneo & purpureo colore vſurpant. & λευκὸν τὸ λαμπρὸν idem Heſychius exponit. λευκὰ φαιδρά, λαμπρά. colorem omnem eximiè ſplendentem λευκὸν appellare fas ſit. inde eſt quod poëtæ quia purpura inter colores eximiè ſplendet ac floret, *purpurea* etiam vocauerunt quæ eximij ſunt candoris, inter albicantia, vt *purpuream niuem*, *purpureos olores* & ſimilia. Antiqui Latini ex Græco λευκὸν, *lutum* feceruut; & colorem non parui fulgoris ſic appellarunt, quem Græci μήλινον. Herbam ſanè eo propriè nomine appellarunt, quia eiuſmodi eſſet coloris. Nec porro mirum eſt vocem è Græco traductam aliter vſurpaſſe Latinos quam Græci ipſi ſolent. Hoc in ſexcentis aliis fecerunt. Græci ξυστὸν aliter appellant, aliter Latini *xyſtum.* aliud eſt nucis genus Græcis Διὸς βάλανος & Latinis *iuglans*, & ſimilia quæ alibi obſeruamus. Γλαυκὸν porro quod Græcis idem ſignificat ac λευκὸν, ijdem Græci de colore cæruleo vſurparunt, multa luce perfuſo. Ita & λευκὸν fortaſſean quidam dixerint de colore ruffo dilutiore ac lucidiore. certè Latini ipſi vocem *lutum* è Græca formarunt, qua id genus coloris exprimerent. Iunius Philargyrus: *Glaucus cæruleus color eſt, id eſt ſubuiridis albo mixtus & quaſi clarus.* Optimè. nam γλαυκὸς propriè Græcis idem quid λευκός, φαιδρός, λαμπρός. Seruius: *Glauci ſunt felineis id eſt, quodam ſplendore perfuſis, nam Glaucum veteres dicebant album.* Sic luteus color eſt ruffus albo mixtus, & quaſi clarus à *luto* quod eſt λευκόν. Hoc indubitate verum eſt. Agellius: *Luteus color eſt rufus dilucidior, vnde eius quoque nomen factum videtur.* Legendum: *color eſt rufus dilutior.* Quod patet ex originatione. nam luteum dici vult quaſi dilutum. Scriptum fuit more antiquo ſed vitioſo librariorum, *dilucior.* vnde *dilucidior* fecerunt. ſic *elucius* apud Horatium:

—— irriguo nihil eſt elucius horto.

ita enim veteres libri. in qua voce exponenda neſcio quid peruorsè argutantur doctiſſimi viri, quum ſcriptum id ſit pro *elutius.* Græci vt dixi, μήλινον vocant quem Latini *luteum.* Gloſſæ: *luteum*, μήλινον χρῶμα. *luteus*, μήλινος. ita ſcribendum. *Giluum* aliter dici docti cenſent, quia legunt apud Seruium, Giluum eſſe melinum colorem. ex eo Iſidorus: *Giluus melinus color eſt ſubalbidus.* color hic eſſet quem vulgo *Iſabellum* vocamus. nam de equis loquuntur. Aliter Gloſſæ *giluum* exponunt σποδιαῖον. *Giluus*, σποδιαῖος. Talis eſt aſinorum color. Simonides:

Τὴν δ' ἐκ σποδιῆς καὶ παλιντριβέος ὄνου.

ἡ σποδιὴ ὄνος quæ coloris eſt cinericei & gilui. qui color in equis deterrimus etiamnunc habetur. Virgilius:

—— color deterrimus albis
Et giluo.

Iſidorus: *Doſinus autem dictus quod ſit color eius de aſino. idem & cinereus.* loquitur de equis. Heſychius: Γαλοιὸς, χρῶμα ἵππου σποδοειδές. At Seruius qui giluum melinum eſſe ſcribit, ſine dubio eum colorem confundit cum *heluo* qui eſt inter rufum & album. Vide Feſtum. Hæc enim nota eſt coloris lutei vel melini, ex albo & rufo mixti. vnde τὸ κροκῶδες *heluacenm* vertit Plinius. & *lutea aurora* Poëtæ ἡ κροκόπεπλος, & *croceum lutum*, τὸ κροκῶδες. *Giluus* igitur color & *heluus* inter ſe multum differunt, quos ille Grammaticus perperam confundit. Perſuaſum porro viris eruditis omnibus Melinum colorem qui luteus eſt, à Melino pigmento dici, quod in Melo inſula effodiebatur. Nemo non hactenus id credidit. Falſi omnes. quomodo enim μήλινος ſiue luteus color à Melino quod erat album ſiue candidum? Plinius lib. xxxv. cap. vii. de antiquis pictoribus: *quattuor coloribus ſolis immortalia illa opera fecere, ex albis Melino, ex ſilaceis Attico, ex rubris Sinopide Pontica, ex nigris atramento.* ſi album Melinum, non ex eo nomen habere potuit color μήλινος qui luteus eſt. notum quippe lippis ac tonſoribus, non etiam fortaſſe Cercoëtio qui ad colores cæcus eſt, album à luteo diuerſum eſſe. Idem Plinius cap. vi. *Melinum candidum & ipſum, eſt optimum in Melo inſula. in Samo naſcitur: ſed eo non vtuntur pictores propter pinguitudinem.* Vide interim ac nota tibi hallucinationem Plinij. locum illum debet Theophraſto, à quo accepit. non ille dicit Melinum etiam in Samo naſci, ſed varia terræ genera quæ in Aſiæ inſulis reperiebantur, percenſens, tres aut quattuor numerat, quæ natiuæ eſſent, & aliquem vſum ad vitam adferrent. αἱ δ' αὐτοφυεῖς, inquit, καὶ ἅμα τῇ χρείᾳ τὸ χρήσιμον ἔχουσαι σχεδὸν τρεῖς εἰσὶν ἢ τέτταρες· ἥ τε Μηλιὰς καὶ ἡ Κιμωλία, καὶ ἡ Σαμία, καὶ ἡ Τυμφαϊκὴ τετάρτη παρὰ ταύτας, ἡ γύψος. ſic lego. ex his quattuor generibus ait pictores Melina vti tantùm, non etiam Samia, quia nimis eſſet pinguis: χρῶνται δὲ οἱ γραφεῖς τῇ Μηλιάδι μόνον, τῇ Σαμίᾳ δὲ οὔ, καίπερ οὔσῃ καλῇ διὰ τὸ λίπος ἔχειν, καὶ πυκνότητα καὶ λειότητα. ita legendum, τῇ Μηλιάδι μόνον, non vt editur, τῇ Μηλίᾳ δὴ μόνον. Μηλιάδα alibi vocat

paſſim

paſſim hanc terram, vt & Hippocrates. Non ex his colligi poteſt quod adſtruit Plinius, Melinum etiam in Samo naſci. alias etiam dici poſſet & in Cimolo, & apud Tymphæos Melinum reperiri, quod abſurdum eſt. varia terræ genera ſunt, Samia, & Melia, vt & Cimolia, & Tymphaïca & Eretria, ac reliquæ ſimiles. Eadem quippe Samia eſt illa Theophraſti cum ea, quam alibi ex Dioſcoride deſcribit, & cuius duo genera facit, collyrion & aſterem. propter pinguitudinem ea pictores non vtebantur. τὸ γὰρ ἀραιὸν καὶ ἠρέμα τραχῶδες, καὶ ἀλιπὲς ἐπὶ τῆς γραφῆς ἁρμόττει μόνον, ὅπερ ἡ Μηλιὰς ἔχει. ideo vſus eius erat pictoribus. At Samia ἔγχυλος & pinguis. Dioſcorides de Samia inter alia probandam dicit, τὴν ἔγχυλον καὶ μαλακὴν καὶ εὔθρυπτον, οἷά ἐστιν ἣν ἔνιοι κολλύριον καλοῦσι. Ita quippe ſcribendum. id eſt *pinguem ſiue ſuccoſam & mollem.* vulgo edunt, εὔχυλον, & *boni ſucci* interpretantur. Legendum ſtatim apud Theophraſtum: ἐν τῇ Φαρίδι εἰσὶ καὶ ἐν τῇ Μήλῳ, καὶ ἐν τῇ Σάμῳ διαφορεὶ τῆς γῆς πλείους. diuerſæ igitur terræ Samia & Melina, nec Melinum in Samo effoditur, vt placet Plinio, non ſanè magis quam Melia in Samo. Non idem etiam color vtriuſque. Melinum Plinius candidum eſſe vult, at Dioſcorides cinereum. Ἡ δὲ Μηλία τὴν μὲν χρόαν καὶ αὐτὴ ἐστιν ἐμφερὴς Ἐρετριάδι τῇ σποδοειδεῖ, τραχεῖα δὲ κυμή. Nam optima Eretria τῇ χροίᾳ σποδίζει. altera eſt candida. Inde eſt fortaſſe quod Seruius giluum qui cinereus eſt, *Melinum* interpretatur à Meliæ terræ colore. Sed non dubium eſt, quin giluum pro heluo acceperit. Samia vero candida. nihil prohibet & fuiſſe Meliam candidam. nam & plures fuiſſe terræ differentias, ἐν τῇ Μήλῳ καὶ ἐν τῇ Σάμῳ tradit Theophraſt. candidam fuiſſe oportet qua vſi pictores, qui quattuor tantum coloribus opera ſua abſoluebant. Sic & candida fuit, & cinerea licet σποδοειδῆ tantum agnoſcat Dioſcorides, & Plinius duntaxat candidam. Samiam quoque tum cineream tum candidam puto fuiſſe, quod enim alterum genus eius κολλύριον vocatum annotat Dioſcorides, & ex eo Plinius, ad colorem cinereum, hoc cognomen referri fortaſſe poſſit. Plinius ita dictam videtur exiſtimaſſe quod oculorum medicamentis miſceretur, quæ κολλύρια vulgo appellant. de vtráque Samiæ genere hoc dixit: *emplaſtris quæ ſiccandi cauſa componuntur, oculorum quoque medicamentis miſcentur.* de neutra hoc prodidit Dioſcorides, ſed de lapide Samio qui in illa terra reperitur, quem tradit efficacem eſſe πρὸς τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς ῥεύματα; collyriis non miſcebatur. Et ſanè terram Samiam medicamentis oculorum miſceri non aliunde expiſcatus eſt quam ex illo cognomine κολλύριον. ita enim apud eum ſcribendum ex veteri codice: *Samiæ duæ ſunt quæ collyrion, & quæ aſter appellatur.* quæ aſter vocabatur, candidam

A fuiſſe dicit. altera æquè à colore cinereo κολλύριον. Heſychius: κολλύρα, θρέμματος ἐπὶ τῶν ἐκ πυρὸς πεπλασμένων. panis genus κολλύραν dixere, quod in cinere coquebatur, atque inde cineribus ſordidum. certè genus auis Κολλυρίων à cinereo colore nomen inueniſſe planè videtur, licet hoc non dicat Ariſtoteles. Κολλύρια quoque oculorum medicamenta inde appellationem ſortita ſunt, quæ ex ſpodio fiebant. vnde & ἀντισπόδια. quid ſit σποδὸς & ἀντίσποδον Plinius & Dioſcorides te docebunt. Hæc oculorum medicamenta propriè

B κολλύρια. poſtea quælibet etiam ſic appellata ſunt. At proprie ſic vocata quæ σποδιὰ & τεφρὰ quæ ex cinere eſſent, & coloris cinerei. alia ſunt in medicina τὰ κολλούρια. quæ perperam tamen erudiτiſſimi medici confundunt, qui inſignis error eſt. τὸ κολλούριον eſt medicamentum rotundum & oblongum, & altera parte craſſius. Oribaſius muris caudæ truncatæ id comparat. Inde nomen κόλουρος cui cauda curta eſt, à quo κολλούριον. vt fiſtulis immitti poſſent, & naribus, aliiſque συριγγώδεσιν,

C ea forma fiebant, & longe diſtant ἀπὸ τῶν κολλυρίων. Hinc *Coluria* apud Sidonium pro ſemicolumniis, ab vna parte in acumen deſinentibus. lib. II. epiſt. II. *ab ortu lacum porticus intuetur, magis rotundatis fulta coluryis, quam columnis inuidioſa volubilibus.* male editum eſt, *collyriis.* & multis locis hæc vox ſimiliter corrupta eſt apud Græcos Latinoſque ſcriptores. de quo nos alibi latius. perperam igitur κολλούρια & κολλύρια pro eodem accipiunt. Verùm vt abſoluam tandem μήλινον χρῶμα, quod eſt Latine *luteum*, mutuari nomen non

D potuit à terra Melia ſiue Melino pigmento, vel candido vel cinereo. A colore Malorum appellationem itaque ſumpſit ἀπὸ τῶν μήλων, qualem nempe habent Mala matura, quæ à ſole rubeſcunt, & colorem rutilum ſed pallidum induunt. inde μήλινος ἀχάτης, qui μήλων χροιὰν habet Orphæo, & τὸ μηλίζον χρῶμα Dioſcoridi. Græci μηλοειδὲς χρῶμα vocant, & μήλοψ. Heſychius: μήλοπα, μηλοειδῆ τῷ χρώματι, πυρώδης γάρ ἐστιν ὁ πυρός. Idem: μήλοπα καρπὸν, τὸν πυρὸν, ὅτι μηλοειδής. Frumentum ita vocari notant à colore melino. quem colorem

E Græci etiam vocant σιτόχροον, qui *heluus* eſt. vnde *heluola vua*, κιῤῥά. boum eſſe colorem inter album & rufum notat Feſtus. Inde boues huiuſmodi *frumenteos* aut *frumentinos* bubulci noſtri vocant, coloris heluacei vel melini. Hæc notanda fuere, vt ſciretur quid interſit inter vitreum colorem & luteum, ſiue μήλινον: tantum ſane quantum inter lutum vel luteam herbam, & vitrum, quæ eſt Iſatis. nam luteus color à luto, ὁ μήλινος: vt vitreus idem qui & cæruleus à vitro vel Iſatide herba. Græci ἰσατώδη hunc colorem vocant, quem Latini vitreum. Medici Græ-

Digitized by Google

ci de vrinis : καὶ χλωρὸν ὅποιον τὸ πρασινον, ὑφ' ᾧ ἐστὶ τὸ ἰῶδες, τὸ σμαραγδίζον, καὶ τὸ ἰσατῶδες. πράσινα γὰρ ταῦτα ὑφειμένα τοῦ χρώματος, ἰσατῶδες ibi ſpecies eſt viridis coloris, quæ praſino ſubeſt, ab herba ipſa quæ inſigni virore eſt prædita : vt πράσινον ἀπὸ τοῦ πρασίου, & ποῶδες ἀπὸ τῆς πόας, *viride herbaceum*. *vitreum* quoque proprie viride eſt non cæruleum, tam ab herba vitro quàm ab illa ſpecie qua conſtant vaſa. ſed ſuccus ipſe herbæ vitri vel Iſatidis qua veſtes tinguuntur, cæruleum efficit colorem, ſic vitreus ab herba vitro tam viridis, quàm cæruleus color dici poteſt. Apud Capitolinum vbi mentio *praſini*, *vitrei* & *veneti* coloris, quaſi diuerſorum, vitreus pro viridi debet accipi remiſſiore & clariore, τὸ ἰσατῶδες vel τὸ ὑαλινο, at vitro tinctas veſtes vel infecta corpora de cæruleo obſcuriore par eſt interpretari. Nec enim aliter tingit aut inficit vitrum ſiue Iſatis. Sed hæc diſcrimina paſſim negligunt auctores, qui omnia confundunt. Quærendum porro cur Plinius Iſatim qua tinctores vtuntur, retulerit inter genera lactucarum ſilueſtrium ac ſponte naſcentium. nam Iſatis illa tinctoria non ſponte naſcitur, vt ea quæ dicitur ἀγρία, ſed ſatiua eſt. ita enim ſcribit : *quarto tinctores lanarum vtuntur. ſimilis eſt Lapatho ſilueſtri folijs*. In Indice, *Lactucam ſiluaticam* vocat. ſic habet : *Lactuca Caprina*, *Ceſapo*, *Iſſati*, *Lactuca ſiluatica*, *Hieracia*. vbi lactuca ſiluatica eſt quam in ipſo capite generi quarto adſcribit, quo infectores vtuntur. Atqui vt dixi ea Iſatis ſatiua eſt Dioſcoridis. ἰσάτις ἥμερος ᾗ οἱ βαφεῖς χρῶνται. at *iſatim* idem Plinius vocandam tantum cenſet quæ agreſtis eſt. *Tertium genus eſt*, inquit, *in ſiluis naſcens*, *Iſatim vocant*. ex eo Apuleius : *Tertium genus Iſatim vocant*. quaſi genus illud quartum, quo vtuntur lanarum infectores, nomen Iſatis non habeat, immo & quaſi ſilueſtris ſit, quaſique lactucæ aliquid habeat comparandum. Silueſtri lapatho folia habere ſimilia dicit, niſi plura haberet, & nigriora. Dioſcorides Iſatidis ſatiuæ qua vtuntur infectores folia eſſe ſcribit, ἀρνογλώσσῳ ſimilia. ipſe quoque Plinius *Gaſtum* vel *guaſtum* Gallorum, quo Britannorum mulieres corpora inficiebant cæruleo vel Æthiopico colore, foliis ſimile facit plantagini. Et ſanè idem eſt illud guaſtum cum Iſatide ſatiua infectorum. Atque vt ſcias vetus illud nomen eſſe, Germani etiam hodieque ſic vocant, non tantum Galli. an igitur ab iis diuerſum quartum hoc genus lactucæ ſiluaticæ quo infectores vti docet Plinius, & cui folium ſimile agreſti lapatho tribuit ? Nequaquam. lapathum ſilueſtre ſimile eſſe plantagini ſcribunt auctores herbarij. Dioſcorides : πρὸς ἄλλοις ἄγριον μικρὸν, παρόμοιον ἀρνογλώσσῳ. eadem igitur illa lactuca ſiluatica Pliniana qua

A infectores vtuntur, cum Iſatide. In auctorem ille incidit, qui genus quoddam eſſe lactucæ ſilueſtris tradebat, quo ad inficiendas veſtes vterentur tinctores. de ſilueſtri Iſatide ille auctor ſine dubio intelligebat, quæ ſatiuæ per omnia ſimilis eſt, niſi quod folia habeat longè maiora, & ad inſtar lactucæ, cum ſatiuæ plantaginem magis referant. Dioſcorides : Ἰσάτις ἀγρία παραπλήσιος οὖσα ᾗ βαφεῖς χρῶνται φύλλα ἰσχει μείζονα πρὸς τὰ τῆς θρίδακος. Hinc Plinius qui ex diuerſis ſcriptoribus opus compilauit, cum in Aduerſaria ſua vtriuſque au-

B ctoris locos retuliſſet, tum ſilueſtrem illam lactucam illius auctoris, tum Iſatim ſilueſtrem Dioſcoridis quaſi diuerſas, in numero lactucarum agreſtium & ſponte naſcentium repoſuit. atqui lactuca illa agreſtis qua tinctores vtuntur, eadem cum Iſatide ſilueſtri, quam cum Iſatide ſatiua confuderat, vt apparet, auctor ille aliquis. Talium hallucinationum plenus eſt Plinius. Sed quodnam illud ſecundum genus ſponte naſcentium lactucarum, quod *Eſopum* editiones ibi vocant ? de Oeſopo ſanè nugantur eruditi herbarij. Plinij libri

C omnes legunt *Ceſapon*. ita etiam in noſtro Apuleio. ſcriptum fuit litteris Græcis ; CECAPON. Inde *Ceſapon* fecerunt, pro eo quod erat Σίσαρον. Sic in eodem Apuleio antiquiſſimo ſcribitur paulo poſt, *Epiophoros*. pro *Eriophoros*. Σίσαρος vel Σίσαρον eſt quod Latinè *ſiſer* vocatum eſt. quo in genere etiam agreſte fuit. Σίσαρον vel Σίσαρον illum ἄγριον ex alicuius ſcriptoris auctoritate in numero ſiluaticarum lactucarum recenſet. Cæſar porro ac Mela Britannos omnes vitro hoc eſt cæruleo colore corpora ſua inficere tantum dicunt, quod ſic intelligen-

D dum patet, quaſi totum corpus ſibi vno illo pigmento abſque vlla figurarum varietate oblinant. quod & Plinij verba indicant, quæ ſuperius attulimus : *ſimile plantagini*, inquit, *guaſtum in Gallia vocatur, quo Britannorum coniuges, nuruſque toto corpore oblita quibuſdam in ſacris & nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes*. Solinus Britannis per artifices plagarum figuras varias animalium formas incorporari à pueris dicit. ſimiliter & Herodianus lib. III. τὰ σώματα στίζονται γραφαῖς, ποικίλων ζώων παντοδαπῶν εἰκόσι.

Pag. 43. B. *inſcriptiſque viſceribus*] στίζονται eos indicat. Plinius lib. XXII. cap. 1. *mares*

E *etiam apud Dacos & Sarmatas corpora ſua inſcribunt*. στίζονται. inde *inſcripti*, οἱ στιγματίαι.

Quattuor inſcripti portabant vile cadauer.

& apud Satyricum *inſcripta ergaſtula*. & apud Plinium *inſcripta Gagate fictilia*, ἐστιγμένα τῷ γαγάτῃ, γαγατίστικτα, vt χρυσόστικτα quæ & χρυσόγραφα dicebantur. vnde *chryſographata ſcuta* apud Lampridium. *fictilia ex eo inſcripta non delentur*. perperam corrigunt, *inſculpta*.

AD CAPVT XXIII.

reuerſum ad continentem res Hiſpanicæ vocant] libri *reuerſus*. lege : *reuerſas*: ex illo re-

Digitized by Google

verſus ſcriptum in quibuſdam, *rurſus.* paulo poſt, *res Hiſpanienſes.*

Pag. 43. C. *Nulli poſthabenda frugum copia, & ſoli vbere*] ita in vetuſtiſſimo Regio. *ſoli vber*, vt *glebæ vber.* & prouerbium vetus, *vbi tuber, ibi vber.* idem liber ad marginem habebat: *nulli poſthabenda frugis & ſoli copia.* quæ lectio eſt vulgatarum editionum & περιεκδόσεως. & inepta eſt: fortaſſe etiam mendoſa. quid enim ſignificat, *frugis & ſoli copia?* quaſi frugibus & ſolo abundent: putem ſcripſiſſe, *frugis è ſolo copia.* & frugem è ſolo vocabat, τοὺς σπορίμους καρπούς, ad diſtinctionem vineariorum, & arborariorum fœtuum, qui ex vineis & arboribus non immediatè carpuntur è ſolo vt fruges, quas propterea γηΐνους & ἐγγείους καρποὺς propriè vocant Græci. cum hac porro lectione, non conuenit quod ſequitur, *ſiue vinearios prouentus reſpicere, ſiue arborarios velis.* nam fruges è ſolo diuerſæ ab arborariis & vineariis prouentibus. ergo ita ſcripſerat: *nulli poſthabenda frugis è ſolo copia: ſiue vinearios prouentus reſpicere, ſiue arborarios velis, non cedit vitibus & vincit olea.* hæc verba in editionibus alieno loco habentur infrà poſt metallorum mentionem, quæ huc retrahenda. at cum ea ſcriptura quam repoſuimus poſſunt ea abeſſe legendo in hunc modum: *nulli poſthabenda frugum copia, & ſoli vbere, ſiue vinearum prouentus reſpicere, ſiue arborarios velis.* nam ſoli vber ad omnium frugum prouentus facit. Sanè libri qui hanc lectionem oſtentant, carent etiam illis, *nec cedit vitibus, & vincit olea.*

quæcunque aut pretio ambitioſa eſt, aut vſu neceſſaria] in aliis: *quæcunque aut pretio cara eſt.* quod ex priore eſt editione. ambitionem heîc à neceſſitate diſtinxit, vt Tertullianus in libro de Pallio: *primùm tegendo homini quà neceſſitas præceſſit: dehinc & ornando, immo & inflando, qua ambitio ſucceſſit.* quæ ad ambitionem habentur, cara ſunt, nec enim de facili parabilia, aut in promptu poſita. ideo dixi, *quæcumque pretio ambitioſa eſt.* immo quæ pretioſa & magis rara eoque cara ſunt, ea ſolet ambitio conſectari. e contrà quod vſui neceſſarium eſt, homini proximum & obuium natura poſuit. Græci tamen æui medij τὸ ἀναγκαῖον pro caro & pretioſo vſurparunt. vt ἀναγκαῖοι λίθοι, lapides ſunt pretioſi; & ἀναγκαῖος σμάραγδος, pretioſus. & hæc ratio eſt. quæcunque neceſſaria nobis ſunt, & ſine quibus eſſe non poſſumus, vt magni facienda, ſic etiam plerumque emenda magno. ſed quocunque ſtent pretio, habenda tamen. hinc τὸ ἀναγκαῖον ἀντὶ τιμίου. Sine quo non poſſumus viuere, ἀναγκαῖον, hoc etiam τίμιον.

ferrarijs nunquam deficit] hæc in optimo non ſunt. ſubaudiendum eſſet, *metallis.* ſed noſter non ſic loquitur. prætereà *ferrarijs deficere* vix Latinum. puto fuiſſe: *ferrum & æs nunquam deficit,* vt ferro, ita & ære

A abundabat Hiſpania. Mela: *viris, equis ferro, plumbo, ære abundans.* Plinius: *metallis plumbi, ferri, æris, argenti, auri, tota ferme Hiſpania ſcatet, citerior ſpecularibus lapidibus.* in libris: *& ſpeculari lapidi.* ſcribe: *& ſpeculari lapide.* hoc lapide vtebantur veteres ad ſpecularia. ita vocabant quæ *vitrea* in feneſtris vocamus. Græci διόπτρας dicebant. quare hic lapis διοπτρικὸς dici poteſt Græcè, qui Latinè *ſpecularis.* Græci etiam vocant διαφανῆ λίθον; ſed & διόπτρας poteſt dici. Heſychius: διαυγὲς, διαφανὲς, διόπτρον. in Hiſpania & Cappadocia hic optimus olim reperiebatur. Plinius: *præferendum tamen omnibus Hiſpania & Cappadocia, molliſſimum, & maximum, ſed obſcurum.* ita legenda illa Plinij verba lib. XXXVI. cap. XXII. Strabo de Cappadocico lib. XII. ἐκεῖ δέ τις τόπος καὶ λευκοῦ λίθου, τῷ ἐλέφαντι κατὰ τὴν χροιὰν ἐμφερής, ὥσπερ ἀκόνας τινὰς οὐ μεγάλας ἐκφέρων, ἄλλος δὲ τὰς διόπτρας βώλους μεγάλας ἐκδιδούς, ὥστε καὶ ἔξω κομίζεσθαι. hæc Græca non ſunt, ergo corrupta. lege: ἄλλος δὲ ταῖς διόπτραις βώλους μεγάλας ἐκφέρων: *alius qui magnas glebas ſpecularibus faciendis ederet.* de lapide ſpeculari loquitur. ineptè verrunt, *ſpeculorum materia.* διόπτρα eſt *ſpecular*, per quod videtur: κάτοπτρον *ſpeculum*, in quo videtur. ſed & τὰς διόπτρας βώλους fortean legi poſſet, hoc eſt, διαφανεῖς; ex Heſychio qui διόπτρον διαφανὲς interpretatur, illud tamen melius. διάφασιν facit ſpecular, ſpeculum ἔμφασιν. hæc differentia eſt διόπτρας & κατόπτρου, ſpecularis & ſpeculi. Apud nos è vitro ſpecularia fiunt, apud veteres è lapide, qui ſpecularis inde dictus eſt, ſed è vitro etiam. vnde *vitreum ſpecular* apud Sympoſium in titulo Ænigmatis LXVIII. ita enim vetuſtiſſimæ quæ penes me ſunt membranæ:

Perſpicio penitus, nec luminis arceo viſus,
Tranſmittens oculos intra mea membra meantes,
Nec me tranſit hyems, ſed ſol tamen emicat in me.

at ſpecularia è lapide ſol non tranſibat. Martialis:

——ſpecularia puras
Admittunt luces, & ſine ſole diem.

Plinius de Fortunæ æde à Nerone conſtructa è lapide phengite: *quare etiam foribus opertis interdiu claritas ibi diurna erat, haud alio quam ſpecularium modo, tanquam incluſa luce non tranſmiſſa.* an ſpecularia lucem tantum includunt, non tranſmittunt? contrarium ex his quæ poſuimus, elucet. ſcribitur in antiquis: *claritas diurna, alioquin ſpecularium modo.* ſcribendum igitur: *quare etiam foribus opertis interdiu claritas ibi diurna erat, alio quam ſpecularium modo, tanquam incluſa luce non tranſmiſſa.* tota domus è marmore illo phengite ſtructa erat. clauſis foribus & feneſtris, nihilominus diurna claritate illuſtrabatur, tanquam incluſa, non

Digitized by Google

tranſmiſſa luce, alio quàm ſpecularium modo, qui lucem tranſmittunt non includunt, & tranſmiſſa luce domum illuminant. addit idem Plinius: *in Arabia quoque eſſe lapidem vitri modo translucidum, quo vtuntur pro ſpecularibus.* ἀντὶ τῶν διόπτρων. *Cornei ſpecularis* mentio apud Tertullianum, quod erat è cornu, ſed obſcurius. *Gypſino metallo ornatas feneſtras* aliquot locis legere eſt apud Anaſtaſium in vitis Pontificum, & de ſpecularibus è gypſo vel ſpeculari lapide factis intelligendum. quibus omnibus locis *Cyprinum metallum* pro Gypſino repoſuere correctores, & auctores editionis, contra librorum etiam quibus niſi ſunt auctoritatem. optimum gypſum, vt ſcribit Plinius, è ſpeculari lapide fiebat. hinc *metallum gypſinum* pro ſpeculari lapide.

Pag. 43. D. *nec cedit vitibus, vincit olea*] cum tribus ante lineis dixerit vinearum prouentibus & arborum, nulli poſthabendam Hiſpaniam, cur heîc repetit de vitibus & oleis, poſt metallorum mentionem? optimus codex hæc verba non agnoſcit. habet tantum, *vincit olea.* in aliis *oleas*, in aliis *oleo*, & *oleis.* adnectenda hæc eſſe ſuperioribus vnde diuulſa fuere, ſuprà oſtendimus hoc modo: *ſiue vinearum prouentus reſpicere, ſiue arborarios velis, non cedit vitibus, vincit olea.* nulli poſthabenda frumentorum copia, & ſoli vbere: in vinearum vero prouentu & arborum, nulli cedit. olea vero etiam vincit omnes. Iuſtinus: *hic non frumenti tantum copia magna eſt, verum etiam vini, mellis, oleique.*

diuidua eſt prouinciis tribus] Conſtantinus de Adminiſt. Imp. πρότερον μὲν οὖν ἡ Ἰβηρία εἰς δύο διῃρεῖτο ὑπὸ Ῥωμαίων, νυνὶ δὲ εἰς τρία. ὡς Μαρκιανὸς ἐν τῷ περίπλῳ αὐτῆς, Βαιτικήν, Λυσιτανίαν, καὶ Ταῤῥακωνησίαν. ita ſcribendus ille locus ex veteri codice. at poſt Conſtantinum magnum ſex prouinciis diuidua facta eſt. vnde apparet auctorem noſtrum ante Conſtantinopolim conditam vixiſſe.

etiam quæ arida ſunt ac ſterilia] libri omnes: *ab ſterilitate.* quod videtur tamen ferri non poſſe. nec enim arida ab ſterilitate loca ſunt: immo contrà, ariditas ſterilitatis cauſa: & melius dici poſſet: *quæ ab ariditate ſterilia ſunt.* Mela, de quo hunc locum expreſſit: *adeo fertilis, vt ſicubi ob penuriam aquarum effœta & ſui diſſimilis eſt, linum tamen aut ſpartum alat.* ergo effœta & ſterilis ob aquarum penuriam, & ariditatem. fortaſſe diſtinguendum: *etiam quæ arida ſunt, ab ſterilitate rudentum materias nauticis ſubminiſtrant.* etiam ab ipſa ſterilitate aridorum locorum materies nauticis ſubminiſtratur. ſed rectius legatur: *quæ arida ſunt ad ſterilitatem, etiam rudentum materiam nauticis ſubminiſtrant.* atque ita planè reperi ſcriptum in veterum Gloſſarum libro, quæ hunc locum citabant. non omnia arida loca etiam ſterilia ſunt. Dixit ergo *arida ad ſterilitatem*, quæ adeo arida ſunt, vt etiam

A ſterilia exiſtant. non multùm diſſimili loquutione *Grammaticus ad Scaurum* Auſonio dicitur, qui adeo in Grammatica excellit, vt Scaurum accedat. Hiſpaniæ arida ac ſterilitate effœta loca linum tamen & ſpartum alere ſcribit Mela. De ſparto verum eſt, in ſterili, & quæ nihil aliud ferat, prouenire. de lino minus prudenter hoc dixit. Plinius lib. XVIII. cap. XVII. *Quid in quoque genere terra debeat ſeri*, præcipit in pingui ſolo ſerenda eſſe quæ cibi ſunt maioris, vt olus, triticum, ſiliginem, linum. Idem tamen lib. XIX. cap. I. li-
B num in ſabuloſis maximè ſeri dicit, vnoque ſulco; ſed illa ſabuloſa non penitus ariditate effœta ac ſterilia oportet eſſe. Lini ſegetem campum vrere canit poëta, quod ſatis indicio eſt maioris eam eſſe cibi, & pinguius ſabulum requirere. Plinius eodem loco, de lini ſatione: *propterea vt ſciamus fauiſſe pœnas, nihil gignitur facilius: vt ſentiamus nolente ſeri natura, vrit agrum, deterioremque etiam terram facit.* ita legenda ac diſtinguenda, quæ peſſimè in vulgatis interpuncta ſunt. Nonnulla alia ſunt in ea præfatione, quæ manu egent correctrice, &
C quia elegantiſſima ſunt, atque ad rem pertinent, non differam in aliud tempus. Ita in editis leguntur hæc verba declamitantis aduerſum velorum è lino inuentionem: *Audax vita ſcelerum plena, aliquid ſeri, vt ventos procellaſque recipiat, & parum eſſe & fluctibus ſolis vehi.* in optimis libris ſcriptum eſt: *audax vita ſcelerum plenum aliquid ſeri vt ventos procellas vt capiat.* omnino emendandum: *Audax id, at ſcelerum plenum aliquid ſeri vt ventos, procellas vt capiat, nec parum eſſe & fluctibus ſolis vehi. iam vero nec vela ſatis eſſe maiora nauigijs, ſed quamuis amplitudini antem-*
D *narum ſingulæ arbores ſufficiant, ſuper eas tamen addi velorum alia vela, præter quæ in proris, & alia in puppibus pandi, ac tot modis prouocari mortem.* ita etiam hæc poſtrema emendari oportet. in editis, *præterque alia in proris.* Sed ſcriptis abeſt vox alia. Sequitur: *denique tam paruo ſemine naſci quod orbem terrarum vltro citroque portet, tam gracili auena, tam non alte à terra tolli.* in Thuanæo codice: *tam non altè ad tellure tolli.* pronum eſt legere: *tam non alte ab tellure tolli.* Sed hoc leue. quæ ſequuntur corruptiora longè & gra-
E uioris momenti, quæ ſic concipiuntur: *neque id viribus ſuis necti, ſed paſſum tuſumque, & in mollitiem lanæ coactum, iniuria naturæ ac ſumma audacia, & quo peruenire nulla execratio ſufficit contrà inuentorem dictum ſuo loco a nobis, cui ſatis non fuit hominem in terra mori, niſi periret & inſepultus.* Thuanæus omnium optimus ac vetuſtiſſimus pro *necti*, habet *niti.* pro *paſſum*, *pratium.* cui adſtipulatur & Rigaltianus ceterique. omnes carent illa voce *naturæ.* nec illud *quo* agnoſcunt. Sic igitur totus locus conſtituendus: *neque id viribus ſuis niti, ſed fractum tuſumque, & in mollitiam lanæ coactum iniuria ac ſumma audacia eo*

Digitized by Google

peruenire. Nulla execratio ſufficit contra inuentorem dictum ſuo loco nobis, cui ſatis non fuit, &c. Linum inquit, non ſuis viribus nititur vt orbem terrarum vltro citroque portet, ſed eo peruenit iniuria ſui, & hominum audacia ſumma. iniuria ſui, quod frangitur, tunditur, & in mollitiam lanæ cogitur. ſemper enim iniuria fit melius. audacia ſumma hominum, qui ad tales vſus id conuerterunt. *Illi robur & æs triplex.* Nulla execratio ſufficit contra inuentorem dictum ſuo loco nobis; ſic planè interpungendum fuit. linum & retia inueniſſe Arachnen tradit capite *quæ quis inuenerit in vita.* ſed eam heîc non intelligit. Icarum vela inueniſſe ibidem ſcribit, quem hoc loco deſignari puto. Apuleius de Remediis ſalutaribus totum illum Plinianum locum ſic compilauit: *paruo ergo ſemine naſcitur, quod orbem terrarum vltro citro portat, tam gracili auena, tam non alte à tellure ſublata. Nec viribus ſuis nixum, ſed fractum tunſumque & in mollitiem lanæ coactum.* Ergo *fractum* legit, vbi hodie legimus, *paſſum*, quo loco noſtri libri ſcribti habent *praetium.* videtur fuiſſe ſcriptum, *practum* primò pro *fractum*, deinde creſcentibus vitiis, *practum.* vnde poſtea correctores fecerunt, *pratium.* Legebam aliquando, *preſſum tuſumque.* nam & ſcribebant, *preſſum.* Idem Plinius capite ſequenti de lino: *deinde poſt meſſem triticeam virgæ ipſæ merguntur in aquam ſolibus tepefactam, pondere aliquo depreſſa.* Sed vera omnino lectio, *fractum.* Sequitur paulo poſt: *At nos priore libro imbres & flatus cauendos frugum cauſa victuſque præmonebamus, ecce ſeritur hominis manu, metitur eiuſdem hominis ingenio, quod ventos in mari optet.* ita diſtinguendum. præterea liber optimus ſcribit, *quod ventos in mari oportet.* an legendum, *quod ventos in mari portet?* ſed vulgata melior. Atque hæc obiter. vt ad rem redeam linum & ſpartum in aridis & effœtis Hiſpaniæ regionibus naſci, quod ait Pomponius, hoc Solinus ita expreſſit: *etiam quæ arida ſunt ad ſterilitatem, rudentum materias Nauticis ſubminiſtrant.* quaſi linum etiam vt ſpartum rudentibus materiam ſuppeditaret. Atqui linum Hiſpanicum, quod erat tenuiſſimum ac candidiſſimum vix vnquam funibus faciendis vſum præſtitiſſe putauerim. velis & carbaſis tantùm plagiſque impendebatur. Plinius: *Et Hiſpania citerior habet ſplendorem lini præcipuum, torrentis in quo politur natura qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primum Carbaſis repertis.* qui locus etiam non leuiter mendoſus. Liber Thuanæ Bibliothecæ habet. *& ad Hiſpania citerior habet ſplendore lini præcipua torrentis in quo politur natura.* Legerim: *& id Hiſpania citerior habet, ſplendore præcipuo, torrentis in quo politur natura.* quod eſt veriſſimum. addit Plinius: *non dudum ex eadem Hiſpania Zoelicum venit in Italiam plagis vtiliſſimum.* Ex illo lino Hiſpanico quis putet rudentes nauium tortos vnquam fuiſſe? nugatur itaque Solinus, nec enim

A id dixit Mela. Ex lino tamen armamenta nauium etiam olim fuiſſe, eruditioribus placuiſſe ibidem notat Plinius, qui verſum Homeri ita interpretabantur, *quoniam cum ſparta dixit, ſignificauerit ſata.* Quæ non intelligo. quaſi neceſſe ſit τῶν σπάρτων nomine linum accipi, quia ſignificauerit ſata. an non & cannabis ſatiua de qua τὰ σπάρτα, id eſt ſata in illo Homeri loco poſſumus interpretari. ſed nec de rudentibus aut nauium armamentis ille verſus Homeri poteſt exponi, vt infrà pluribus oſtendam.

B Nugatur igitur Solinus, niſi dicamus eum ſub materiè rudentum ſpartum tantum comprehendiſſe, non etiam linum Hiſpanicum, quod nec in ſterili ſolo naſcitur, ſed in rudentum aut nauium armamentorum vſum vertitur. in Hiſpania citeriore naſcebatur linum vt & ſpartum, ſed locorum regione differente. Siquidem Carthaginienſis Hiſpaniæ Citerioris portio ſpartum tantùm ferebat, nec hæc quidem tota, vt ait Plinius, cuius hæc verba ſunt de ſpatio illius regionis, in quo ſpartum proueniebat: *Ad hos omnes vſus quæ ſufficiant, minus triginta millia*

C *paſſuum in latitudinem à littore Carthaginis nouæ, minuſque in longitudinem eſſe reperientur.* Mirum ita in omnibus libris hodie reperiri ſcriptum, etiam antiquiſſimis, vt hinc liquere poſſit antiquiſſimas eſſe pleraſque librorum mendas. Deſignare voluit Plinius quid in latitudine ac longitudine haberet regio illa citerioris Hiſpaniæ, quæ ſpartum gignebat. at quis credat minus in longitudine fuiſſe quàm in latitudine? hoc enim latitudini dandum eſſet, in quo minus eſt. Rectam Plinij lectionem nobis conſeruauit Apuleius in Herbario ſuo quod to-

D tum ex Plinianis rebus ac verbis concinnatum eſt. in vetuſtiſſimo eius exemplari ita ſcriptum repperi: *ad quos omnis vſus minus triginta paſſuum in latitudinem à littore Carthaginis nouæ in Spaniam vſque: Centum in longitudinem naſcitur.* Legendum itaque in Plinio conſtat: *minuſque in longitudinem centum reperientur.* ſcriptum erat *minuſque in longitudinem c̄ reperientur.* poſtea pro c̄, factum ē. quod alij *eſſe* interpretati ſunt. *triginta paſſuum* pro triginta millibus paſſuum. atque ita paſſim apud Plinium occurrit. & *centum paſſuum* pro centum millibus. Sed quid eſt quod ait Apuleius regionem σπαρτοφόρον à littore Car-

E thaginis nouæ in Hiſpaniam vſque porrigi? an non Carthago illa noua Hiſpaniæ vrbs fuit? Certè Tarraconenſis & Citerioris Hiſpaniæ illa ciuitas erat, & quidem maritima. Videtur Carthaginem nouam accepiſſe de Carthagine Africæ, quam deſtruxere & inſtaurauere poſtea Romani. ideo putauit à littore illius Carthaginis in Hiſpaniam vſque procedere regionem ſparti feracem. Quod eſt maximè ridiculum. Stephanus de Africana Carthagine: ἐκαλεῖτο δὲ Καινὴ πόλις καὶ Καδμεία. & paulo poſt: ἔστι δὲ καὶ ἄλλη Καρχηδὼν πόλις Ἰβηρίας. ἐκαλεῖτο δὲ καὶ αὐτὴ Καινὴ πό-

λις. Inde falſus eſt Apuleius. Hæc Carthago Hiſpanica σπαρτηφόρος etiam propterea dicebatur. Vbi dixit Plinius, minus triginta millia paſſuum in latitudine, & minus centum in longitudine, τὴν Σπαρτηφόρον extendi, ſubiicit: *longius vehi impendia prohibent.* Quo ſenſu dicantur iſta, nullus video. Carthaginienſis in Hiſpania citeriore regionis paruam portionem ſpartum gignere dixit. eum tractum qui ſpartum ferret, triginta minus millibus paſſuum in latitudine, & minus centum in longitudine habuiſſe ſcribit, & adiicit, *longius vehi impendia prohibere.* Atqui nulla heîc euectionis, aut tranſlationis ſparti mentio. an legendum. *longius ſeri?* at ſponte ſua ſpartum proueniebat, non ſatione. Auguror, & verum eſt verba illa Plinij non eſſe, ſed alicuius ſcioli qui putabat illîc agi de tranſlatione ſpartariæ mercis in alias regiones, Pliniumque determinare quo vſque veheretur: ideo addidit, *longius vehi impendia prohibent.* Quia in ſuperioribus legerat, multo impendio conſtare ſparti collectionem & curaturam. Profecto nullo modo cohærere illa poſſunt, & conuenire cum Plinij mente, & iis quæ præceſſerunt. Nam ſpartum ex Hiſpania in omnes gentes exportari & præcipuè in Italiam auctor eſt Strabo. præterea additamentum illud neutiquam agnoſcit Apuleius. Verba Strabonis lib. III. κατὰ μικρὸν ἀφίσταται τῆς θαλάττης, καὶ συνάπτει τῷ Σπαρταρίῳ, ὡς ἂν Σχοινοῦντι καλουμένῳ πεδίῳ. τοῦτο δὲ ἐστὶ μέγα καὶ ἄνυδρον τὴν σχοινοπλοκικὴν φύον σπάρτον, ἐξαγωγὴν ἔχουσαν εἰς πάντα τόπον, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ἰταλίαν. ex his conſtat ſpartum in arido & ſterili prouenire, ἐν τῷ ἀνύδρῳ. Plinius *iuncum eſſe aridi ſoli* de ſparto dixit. Σπαρτάριον πεδίον quaſi Σχοινοῦντα Græce dici interpretatur Strabo. perperam porro de hoc eodem ſparto exponunt Strabonis locum eruditiſſimi viri, qui ibidem in hæc verba concipitur de Emporitanis: χώραν δὲ τὴν μεσόγαιαν ἔχουσι, τὴν μὲν ἀγαθὴν, τὴν δὲ σπαρτοφόρον τῆς ἀχρηστοτέρας καὶ ἑλείας σχοίνου, καλοῦσι δὲ Ἰουγκάριον πεδίον. Ita vulgo legitur. corrigit vir ſummus: τῆς ἀχρηστοτέρας & λείας σχοίνου. Et de ſparto interpretatur, quod ad multos vſus aptum eſſe conſtat ex Plinio. de iunco loquitur ibi Strabo, quem Græci σχοῖνον proprie vocant. Hinc & campum illum Ἰουγκάριον ab illis vocari notat, manifeſtoque diſtinguit, ἀπὸ τοῦ σπαρταρίου πεδίου, cuius paulo poſt meminit. Et ſanè *Iuncarius* & *Spartarius* campi in Hiſpania citeriore diuerſi. nec moueor quod ſpartum Plinius iuncum eſſe aridi ſoli tradiderit, nec quod Strabo *Spartarium campum* quaſi σχοινοῦντα, id eſt campum iuncis obſitum interpretetur. alia res *iuncus* ὁ σχοῖνος, alia *Spartum* ſic propriè appellatum. *Iuncus* marina planè res & in paluſtribus naſcens: *ſpartum* è contra aridi ſoli fœtus. quid tam diuerſum? Theophraſtus σχοῖνον ἐν τοῖς ἐνύδροις recenſet, & tria eius genera facit. at *ſpartum* vt ſuprà vidimus, ἐν τῷ ἀνύδρῳ

A gignitur. σχοῖνος proprie iuncus, non ſpartum. Theophraſtus lib. I. Hiſtoriarum cap. XIII. οἷον σχοῖνος, φλεὼς, κύπειρος, καὶ ὅλως εἴ τι τῶν λιμνωδῶν. vbi σχοῖνος eſt iuncus. nam *ſpartum* nondum erat cognitum Græcis tempore Theophraſti. Non probauerim etiam in Strabone corrigi, τῆς ἀχρηστοτέρας καὶ λείας σχοίνου. quantumuis libri ſic ſcribant. ἀχρηστοτέρας reponi non prorſus abnuerim. nam iuncus etiam ad multa vtilis, & funes ex eo torquebantur. ſed λείας pro ἑλείας ſubſtitui nullo modo feram. Quod enim Dioſcoridis auctoritate eam emendationem ſtabiliunt, male B facere puto, qui è corrupta ſimiliter ſcriptura teſtimonium emendicant. Verba Dioſcoridis auctore libro vetuſtiſſimo ſic ſunt legenda de hoc iunco: σχοῖνος ἑλείας τὸ μέν τι ὀξύσχοινος, ἄπηξις ἐπ' ἄκρῳ. διαφορὰ δὲ καὶ ταύτης εἴδους, ἡ μὲν γὰρ ἄκαρπος, ἡ δὲ καρπὸν μέλανα ἔχει σφαιροειδῆ. perperam in editis: ὀξύσχοινος, τὸ μέντοι αὐτὸ καλεῖται σχοῖνος λεία. quæ falſiſſima eſt lectio. quam Theophraſtus σχοῖνον abſolutè vocat, & τοῖς ἐνύδροις καὶ λιμνώδεσιν aſſignat. eam Dioſcorides σχοῖνον ἑλείαν, vt & Strabo. Galenus quoque ἕλειον σχοῖνον. Romani *iuncum marinum* vocabant. Plinius: *alterum genus iuncorum facit, quod marinum, & à Græcis Oxy-* C *ſchœnon vocari inuenio.* Marinus iuncus Plinij eſt, ἑλεία σχοῖνος Dioſcoridis, & σχοῖνος Theophraſti. Sequitur apud Plinium: *Tria genera eius: acuti ſterilis, quem marem, & oxyn Græci vocant: reliqua fœminini ferentis ſemen nigrum quem Melancranin vocant.* libri habent, *acuta ſterilis*: lege: *acuti & ſterilis*, & paulo poſt in iiſdem libris: *quem Melancrantam appellant.* ſcribe: *quem melancraniam appellant.* Ita etiam in Theophraſto emendandum: ὁ τε ὀξὺς καὶ ἄκαρπος, ὃν δὴ καλοῦσιν ἄρρενα, καὶ ὁ κάρπιμος ὃν μελαγκρανίαν καλοῦμεν. male eſt in Græcis, ὃν μελαγκρανισμόν. dicitur etiam μελαγκρανίς. D Quod ait Plinius, *reliqua fœminini, ſemen ferentis nigrum.* reliqua duo genera intelligit, quæ ſemen ferunt nigrum, ideo fœminini generis eſſe dicit. nam ὁλόσχοινος, quod erat tertium genus, ſemen etiam nigrum ferebat. Dioſcorides: ἔστι δὲ καὶ τρίτη πολλῷ σαρκωδεστέρα καὶ παχυτέρα τῶν δύο ὁλόσχοινος καλουμένη, ἔχει δὲ καὶ αὐτὴ καρπὸν ὅμοιον τῇ πρὸ αὐτῆς. Non tamen μελαγκρανίς hæc dicebatur, vt perperam innuere videtur Plinius. Duo omnino genera γνωριμώτατα iunci marini, ἑλείας σχοίνου. vnum ὀξύσχοινος dicebatur, al- E teri nomen ὁλόσχοινος. At ὀξυσχοίνου duæ ſpecies, altera ἄκαρπος. is eſt quem ὀξὺν propriè vocarunt, & marem intelligunt. altera quæ in ſummo habet ſemen nigrum. Hæc eſt quæ μελαγκρανίς vocatur, quod in ſummitate nigra eſſet propter ſemen, vt σχοῖνος Græcè modo maſculino, modo fœminino genere enuntiatur, ita modo σχοῖνος μελαγκρανίας, modo σχοῖνος μελαγκρανίς dicitur, & μελαγκραίνη. inde adiectiuum μελαγκράινον Straboni quod ex iunco *melancrano* factum eſt. Sic enim apud eum legendum, σχοινίδες μελαγκρανίας, & in verſu Philetæ:

Ἀδωνάλιος δὲ χιτὼν πεπιασμένος, ἀμφὶ δ' ὀρφαλῷ
ἰξὺν εἰλεῖται ἅμμα μελαγκραίνιον.

perperam ſcribitur κόμμα μελαγκραίνον, & σφενδόνας μελαγκραίας. fundæ μελαγκρανίαι quæ ex Melancrano iunco plexæ, vt πεισχίναι & νδυείναι ibidem. Heſychius: μελαγκρανίς, ὀξύσχοινος, ἢ τὰ ἄκρα μελανίζουσα. ſic ſcribendum: nam μελαγκρανὶς genus alterum ὀξυσχοίνου Male autem Plinius ab hoc genere iuncorum diſtinguit eum iuncum qui *Mariſcus* dicebatur. nec melius Κύπειρον & κύπερον, de quibus nos alibi. Vt ad noſtra redeam longè diuerſus apud Strabonem *Spartarius campus* in Hiſpania & *Iuncarius*, qui æquè inuicem differunt, vt iuncus & ſpartum. Nec obſtat quod idem Strabo Iuncarium illum campum σπαρτοφόρον eſſe dixerit τῆς ἀχρηστοτέρας καὶ ἑλείας σχοίνου. Nam vel ex his verbis liquido conſtat, hanc ἀχρηστοτέραν & ἑλείαν σχοῖνον, ab illo vtiliore ſparto quod in eadem Hiſpania ſitientibus locis naſcebatur, quam σχοινοπλοκικὴν σπάρτον appellat, eamque à iunci ſimilitudine licet toto genere differret, σχοῖνον etiam videtur appellare, & *ſpartarium πεδίον*, quaſi σχοινοῦντα dici interpretatur. E contra ἑλείαν σχοῖνον, etiam σπάρτον vocat, dum regionem iunci huius feracem σπαρτοφόρον indigetat. Ita hæc nomina indiſcreta poſuit. Sciendum porro eſt vt σχοῖνα Græci funes vocant, ita materiam omnem iunceam vel iunco ſimilem, vnde funes parantur, etiam σχοῖνον vocare. Σπάρτον quoque & Σπάρτην appellare ſolent funiculos vel reſtes, inde & σπάρτον vulgo nominant omnem herbam quæ vſum præſtat torquendis reſtibus & funibus. Inde σπάρτιον illi vocant, Latinorum, geniſtam quia ad hunc vſum idonea eſt, quæ longè vtique diuerſa, ab Hiſpanico Sparto. Ideoque Græci veteres vt eam ab Hiſpanico Sparto diſtinguant, ferè addere ſolent, σπαρτὶς ᾗ τὰς ἀμπέλους δεσμεύουσι. Ita Galenus, Paulus, aliique. Geniſtam ligandis vitibus ſeruire etiam conſtat ex Plinio. Dioſcorides σπάρτιον vocat. & falluntur viri docti qui *Spartum* etiam Latinè appellant, quum hoc nomen Latini de ſolo Hiſpanico vel Africano Sparto vſurpauerint. Dubitat Plinius an geniſta ſit, quod Græci Sparton appellant. Atqui dubium non eſt, eſſe. quidquid vinculorum vſum præberet, & ad nexus aptum eſſet, ita vocarunt. Ideo & Hiſpanicam herbam, ex qua funes nectebantur, poſtquam eius notitiam habuere, etiam σπαρτὶν appellauere. Inde & Latini *ſpartum*. quod nomen de ſolo Hiſpanico retinuere. At Græci σπαρτὶν etiam geniſtam dixere, & iuncum marinum vt Strabo, quia vinculi viendique præſtaret vſum. Hinc λινόσπαρτον genus quoddam lini, quo ad ligandum vtebantur. Theophraſtus: καὶ τῶν μὲν πολύλοπος, οἷον φιλύρας. ἐλάτης, ἀμπέλου, λινοσπάρτου, κρομμύου. Legebat Gaza, λίνου, σπάρτου vertitque, *lini*, *geniſtæ*. at diſertè monet Plinius nuſquam Theophraſtum meminiſſe ſparti, quamuis magna cura in omnibus eius ſcriptis id perſequutum eſſe ſe

A dicat. Iunco itaque Græcos veteres ad funes vſos fuiſſe nomini credendum eſſe probat, quo herbam eam appellant. Tranſlatum ad eos à Pœnis Sparti vſum ibidem docet. Atqui vox ea qua Spartum appellatur, merè Græca eſt, non Punica, vel Latina. Iuncos quippe ipſos, & geniſtas, & quidquid denique ad funes nectendos, & aliquid ligandum verti poſſet, σπαρτὶν vocauere. Hinc & λινόσπαρτον non quo lintea aut carbaſa texerentur, ſed craſſius linum, aut Cannabim quo funes tantum torquerentur. quod equidem veriſſimum eſſe puto. σπαρτόλινον vocauit Dioſcorides, hoc eſt linum vnde B τὰ σπάρτα fiunt, funes vel funiculi. Scribit Thymelæam vocari quibuſdam λίνον, διὰ τὸ εἶναι τοῦ σπαρτολίνου θάμνου τῇ φύσει παρόμοιον. male hodie apud Dioſcoridem legitur, τοῦ σπαρτοῦ λίνου; & ſatiuum linum interpretantur. atqui σπαρτόλινον Dioſcoridi eſt λινόσπαρτον Theophraſti. Plinius de geniſta: *dubito an hæc ſit, quam Græci auctores Sparton appellauere, cum ex ea lina piſcatoria apud eos factitari docuerim, & numquid hanc deſignauerit Homerus, quum nauium Sparta diſſoluta dixit.* In vtroque dubitatio eius inepta, & dum ambigit, an geC niſta ſit, quam Græci σπαρτὶν appellauere, nam certum eſt eamdem eſſe, & quum dubitat numquid deſignauerit hanc Homerus dicendo nauium Sparta diſſoluta, veriſſimum quippe eſt de geniſta non intellexiſſe Homerum hoc verſu:

Καὶ δὴ δούρα σέσηπε νεῶν καὶ σπάρτα λέλυνται.

Addit Plinius: *Nondum enim fuiſſe Africanum vel Hiſpanum Spartum in vſu certum eſt: & quum fierent ſutiles naues, lino tamen non ſparto vnquam ſutas.* videamus quas habuit dubitandi rationes. Dixit alio loco, *in Aſia è geniſta fieri lina ad retia præcipua, in piſcando durantia, frutice madefacto x. diebus.* ita ſcribſit lib. xix. D cap. 11. Græcus auctor vnde illa tranſcripſit, ἐκ τῆς σπαρτοῦ habuit. quod Plinius vertit, *è geniſta.* At hoc loco dubitat an σπαρτὶς Græcorum geniſta ſit, quia lina piſcatoria ex ea fieri apud Græcos alibi docuerit, eo nempe loco quem paulo ante adduximus. Hæc ratio eſt. ἐκ τῆς σπαρτοῦ retia fiunt ad piſcandum, ergo σπαρτὶς non eſt geniſta. Ad ligandum enim, & vinculorum vſum bona eſt geniſta, non retibus nectendis idonea. Certè Græcus ille ſcriptor qui σπαρτὶν ad retia facienda dixit adhiberi, de geniſta E neutiquam intellexit, ſed de lini quodam genere, & fortaſſean illo quod Theophraſtus λινόσπαρτον appellat. Græci autem vocem σπαρτὶν de herbis omnibus ad vitilia, nexilia, textiliaque aptis vſurparunt vt ſuprà diximus. Alias σπαρτὶν vel σπάρτιον etiam vocauere, quam Latini geniſtam, quod vel vnius Dioſcoridis deſcriptio peruicerit in hæc verba: Σπάρτιον θάμνος ἐστὶ φέρων ῥάβδους μακράς, ἀφύλλους, στερεάς, δυσθραύστους, αἷς τὰς ἀμπέλους δεσμεύουσι, φέρει δὲ λοβοὺς ὥσπερ φασήλους, ἐν οἷς σπερμάτια φακοειδῆ, ἄνθος μήλινον ὥσπερ λευκοΐου. Nemo geniſtam vidit quin huic deſcriptioni conuenire iu-

dicet. Plinius ipſe qui dubitat, ita de Geniſtæ ſemine ſcribit: *ſemen eius quod Græci eodem nomine appellant, in folliculis faſiolorum modo naſcens purgat hellebori vice.* Videntur porro & quidam apud Homerum τὰ σπάρτα νεῶν de geniſta accepiſſe, quia σπάρτον eam vocant Græci. ridiculè vero illi. nec rectè Plinius dubitat an verum ſit. Quid enim certius quàm de geniſta non poſſe accipi? Spartum Hiſpanicum non deſignari palam eſt, quia nondum notus erat vſus eius apud Græcos. De geniſta non poſſe intelligi, etiam Plinius aſſerit, quia cum ſutiles fierent naues, lino tantum non ſparto ſuebantur. Eadem ratio eſt qua & retia ex ſparto apud Græcos factitata è geniſta fieri nolebat, quia retia ex lino fiunt, vnde & *lina* abſolutè dicuntur. Sic naues olim quum ſutiles fiebant, non ſparto nec geniſta, quam & ipſam σπάρτον Græci appellant, ſed lino ſuebantur. eapropter τὰ σπάρτα apud Homerum, quibus naues ſuuntur, non de ſparto aut geniſta, ſed de lino vult accipi. Huic expoſitioni vtcunque conſentaneum eſt quod lib. xix. dixit, capite de lino his verbis: *Hinc fuiſſe & nauium armamenta apud eumdem interpretantur eruditiores, quoniam cum ſparta dixit, ſignificauerit ſata.* Multa tamen heîc animaduertenda. *armamenta* ὅπλα ſunt funes vel rudentes nautici. Heſychius: ὅπλα, τὰ τῆς νεὼς σχοινία Ex ſtuppa, cannabe, & ſparto vulgo fiebant, non ſolum ex lino. Græcorum Gloſſæ: ὅπλα, κάλοι ἀπὸ σπαρτίου, ἢ λίνου, ἢ καννάβεως. Quia Homerus σπάρτα νεῶν dixit, non inde conſequens eſt de lino intelligi debere. an ideo quia ſignificauerit *ſata?* Atqui ſatiua etiam cannabis vnde torquentur funes. Præterea non de armamentis nauis, aut rudentibus, τὰ σπάρτα Homerus dixit, ſed τὰ ῥάμματα intellexit, quibus ſutæ naues. tum enim ſutiles fiebant naues. armamenta autem nauium, non ex lino, ſed è ſparto & cannabe vt plurimum fieri ſolita. τὰ ῥάμματα verò etiam è lino, ſed nec minus è ſparto: quinimo & è lotis etiam fiebant. Heſychius σπάρτα, interpretatur ῥάμματα, & verſum illum Homericum exponit. σπαρτίων ῥάμματος. idem: σπάρτα, σχοινία, ῥάμματα. profecto in illo Homerico verſu quo nauium σπάρτα diſſoluta dixit, τὰ ῥάμματα intelligenda, quibus ſutæ & condenſatæ naues, non armamenta aut rudentes, quibus inſtructæ. Nugatur igitur Plinius cum illis ſuis eruditioribus, qui armamenta nauium è lino olim fieri ſolita illo Homeri verſu coillgebant, quo σπάρτα, id eſt ſata appellauit eos funes quibus ſuebantur naues. Longè alia ſententia fuit doctiſſimi Romanorum, Varronis inquam illius, quem ex quinto Humanarum citat Agellius, de iſto Homeri verbo, ſic exponentem: *Ego ſparta apud Homerum non plus Spartum ſignificare puto, quam σπάρτους qui dicuntur in agro Thebano nati. In Græcia ſparti copia modo cœpit eſſe ex Hiſpania: neque ea ipſa facultate vſi Liburni, ſed hi pleraſque naues loris*

A *ſuebant, Græci magis cannabo & ſtupa ceteriſque ſatiuis rebus, à quibus σπάρτα appellabant.* Hæc verba quantiuis pretij. τὰ σπάρτα apud Homerum non de armamentis ac rudentibus explicat, ſed ſutilium nauium ῥάμματα ea voce accipit. nec ex lino tantum ea vulgo apud Græcos factitata docet, ſed cannabo & ſtuppa ceteriſque ſatiuis rebus, in quibus & linum. At Liburni qui nautica & Piratica inclaruere, naues ſuas loris ſuebant. Verùm tralaticius hic error omnium ferè olim eruditorum, præſertim Latinorum, qui τὰ σπάρτα in Homeri verſu *ſata* aut *ſatiua* interpretabantur, aut certè funes ex B rebus ſatiuis factos, vt lino, cannabe & ceteris huiuſmodi. Quod ignorantiæ profecto imputandum eſt. quid enim aliud dixeris? σπάρτον Græci & σπαρτίον paſſim appellarunt quemcunque funem etiam ex iuncis & geniſtis factum. inde ſequeretur, & iuncos & geniſtas quæ non ſeruntur, & paſſim proueniunt, res tamen ſatiuas eſſe: quod eſt ridiculum. Strabo iuncum marinum, τὴν ἑλώδη σχοῖνον, etiam vocauit σπάρτον, an iuncos eſſe ſatiuos ac ſeri dicendum eſt? Geniſtam quæ paſſim ſponte naſcitur, nec ſeritur, σπάρτον quoque vocitauerunt. Quinetiam C herbam illam Hiſpanicam faciendis funibus aptam, quæ ſeri non poteſt, Romani tamen voce Græca *ſpartum* nominauerunt. Ex vi ac notione vocabuli ſequeretur eam herbam ſatiuam eſſe. Quod tamen veteres negant & verum eſt. Σπάρτος vt dixi funiculus eſt vel linea, qua colore aliquo inlita ſignabant ac dirigebant lignum aut lapidem antiqui τέκτονες. Inde vetus prouerbium Laconicum, ποτὶ λίθον σπάρτον ἄγειν. vocabant etiam σταθμήν. Heſychius: Σπάρτη, πόλις καὶ στάθμη τεκτονική. vnde prouerbium λευκὴ στάθμη ἐν λευκῷ λίθῳ. Latini *lineam* dixere quod ex lino ne- D ctereretur. vnde *alba linea*. Gloſſæ: *linea, funis.* alibi στερεὰν ὁρμιὰν διαβάτην interpretantur. σχοῖνος μεμιλτωμένος Græcorum etiam *linea* Latinè. & μήρινθος ἀμαλὴ, *linea.* Græcè vt dixi σπάρτος & σπάρτη, & σπάρτον & σπαρτίον funiculus. Heſychius: στάθμη, σπάρτος ἐν ᾗ ἀποσταθμοῦσιν οἱ τέκτονες. inde σπαρτίον *funiculus.* & ὑποδήματα σαπροῖς σπαρτίοις ἐρραμμένα. Athenæo: *calcei funiculis putridis conſuti.* Inde σπαρτοπλόκος apud Pollucem qui funes nectit, idem σπάρτα, σπάρτη, σπάρτος, σπαρτίνη ἡ μήρινθος. Idem alibi: εἰ δὲ καὶ πλέγμα τι σπάρτινον ἐθέλεις καλεῖν, καὶ τοῦτο Κρατῖνος ἐν Νεμέᾳ λέγει, σπάρτινον δὲ λέγω καὶ σπαρτίον. Idem inter in- E ſtrumenta piſcatoris recenſet, λίνα, σπάρτα, σπαρτίνας, μολυβδαίνας. Inde eſt fortaſſe quod Plinius notat Græcos è Sparto, id eſt, geniſta factitaſſe retia ad piſcandum. nam σπάρτα & σπαρτίνας in inſtrumento piſcatoris. & putauit ille retia eſſe ex Sparto, id eſt geniſta, quia Græci σπαρτὴν vocant geniſtam. Sed quodlibet πλέγμα, & ex quacunque materia nexum ſic vocauerunt, & σπάρτος vel σπαρτίνη linea eſt piſcatoria. nam & μήρινθον. Idem Pollux alibi expoſuit. Vnde igitur σπάρτος & σπάρτα Græcis pro funibus? an quod

ex rebus ſatiuis fierent? Nihil minus. Verbum σπείρω Græcis duas res ſignificat, vt Latinis *ſero* quod inde factum eſt. *Serere* quod facit *ſertum* aliud ſignificat quam *ſerere*, quod habet in declinationibus *ſitum*. Quis enim ignorat illud *ſero*, à quo *ſertum*, ſignificationem habere iungendi aliquid inter ſe ac nectendi vna ſerie? Hinc ab illo *ſero* nomen *ſeries*, ἡ συνάφεια, εἱρμὸς, ἅλυσις, ὁρμαθὸς, τάξις, & ſimilia. Inde *ſerti flores*, inuicem nexi in coronam iunctique, qui ſolutis opponuntur. Apuleius Mileſia 11. *roſa ſerta, & roſa ſoluta in ſinu tuberante.* vbi *roſa ſerta*, τὰ ῥόδα στεφάνοις συμπεπλεγμένα: *roſa ſoluta*, ῥόδα λελυμένα. Lucano *corona nardo ſerta*, id eſt implexæ: *Accipiunt ſertas nardo florente coronas.* & abſolutè *ſerta* τὰ στέμματα. Gloſſæ: *Serta*, στέφανοι, στέμματα. *Sertat*, στεφανοῖ. *Sertis*, στέμμασι. Plinius de coronis: *cum vero è floribus fierent, ſerta à ſerendo ſerie-ue appellabantur.* Ita enim ſcribendum. illud *ſerere*, συνάπτειν & συνείρειν ibi ſignificat, non σπείρειν, & terræ ſemen committere. Inde & *ſerta* funiculus vel reſtis. Propertius:

—— texunt vmbracula ſertis:

Palladius: *cum ſerta qua appenſa ſunt auferantur*; ὁ σπάρτος, τὸ σχοινίον. quis dixerit inde *ſertam* de funiculo dici, quod ex rebus ſatiuis necteretur? Inde compoſita *inſerere* ἐνείρειν, & *inſerticium* τὸ ἐνειρόμενον. & *conſerere*, τὸ συνείρειν & *conſertum tegmen ſpinis* poëtæ. συνειρόμενον. aliud *conſerere*, τὸ καταφυτεύειν. Ita Græcis verbum σπείρειν vtrumque ſignificat, terræ ſemen mandare, & texere aliquid vel inter ſe nectere. ab eo verbo σπεῖρα quæ funem inuolutum deſignat, & τὴν σπεῖραν, & σπεῖραι, ῥάκος, & ὕφασμα ἐκ σχοινίου. ab eo etiam σπάρτα, σπάρτοι & σπάρτια funiculi, vel lineæ, non quod ex herbis ſatiuis nectantur, quod eſt ineptum. τὸ σπαρτὸν eſt ſatiuum, vel quod ſeri poteſt. at σπάρτον eſt funis qui ſeritur, id eſt nectitur, quaſi dicas *ſertile* vel *ſerticium*. Heſychius ex veteri poëta refert εὔσπαρτος ἱστὸς, ὁ μήτε ἀραιὸς, μήτε πυκνὸς ὁ στήμων πεπληγμένος. id eſt, bene & attemperatè texta tela, cuius nec nimis denſum eſt ſtamen, nec nimis rarum. Retia piſcatorum σπεῖρα vel σπαρτίνα, ſimiliter vocare potuerint, non quod ex ſparto vel geniſta fierent, ſed quod quamlibet texturam nexumque ſtaminis ad ſubtemen ſic appellarent. Homerus ergo σπάρτα νεῶν appellauit funiculos è lino vel cannabe quibus ſuebantur naues, non quod è ſatiuis herbis necterentur. nam σπείρειν eſt ῥάπτειν, & partes inter ſe condenſare & iungere. vnde σπεῖραι, ῥαφαὶ, *conſertum tegmen ſpinis*. & σπεῖραι funium conuolutiones. Pacuuius in Niptris, *ſerilia* vocauit, quæ Homerus σπάρτα. vt enim ab *edo edule* & *edile*, ita *ſerile*, vel *ſerule* ſecunda producta à *ſero* quod eſt iungo ac inuicem necto:

Nec vlla ſubſcus cohibet compagem alui,
Sed ſuta lino & ſparteis ſerulibus.

ſerulia vel *ſerilia* ſunt σπάρτα νεῶν: Homerica ad verbum ſic expreſſa. τὰ ῥάμματα τῶν νεῶν. *Spartea* illa vocat quia ex ſparto Hiſpanico facta,

A cuius copiam habuere, iam tum Romani ex Hiſpania aducti. *Spartea ſerilia*, τὰ σπάρτα ἐκ τῆς σπάρτου χονδροπλοκικῆς. Sed hoc ſpartum Homeri tempore Græcis notum non erat. Ex alia igitur materia tum fiebant ea nauium σπάρτα, è lino vt pote vel cannabe, vel etiam iunco. Verrius autem volebat *ſerilia* Pacuuio appellari, nauigia ipſa Iſtrica & Liburnica, quæ lino ac ſparto condenſantur, à conſerendo & contexendo dicta. perperam, quum funiculo ipſos ſic dixerit. Liburni præterea non lino aut funiculis ſpartis, ſed

B loris nauigia ſua ſuebant, vt ex loco Varronis apparet, quem ſuperius adduximus. Ex his porro quæ diximus conſtat σπάρτα Græcis funiculos ſignificare, quia σπείρειν nectere & complicare apud eoſdem denotet. Inde etiam herbas eas quæ funiculis conſerendis & retibus, aliiſque rebus texendis aliquem vſum exhibent hoc eodem nomine donauerunt. nam & iuncum, σπάρτον vocauerunt, & geniſtam, quia vinculorum vſum ipſis præſtabat. Hiſpanicum quoque iuncum qui in arido ac ſitiente ſolo naſcebatur, ſic appellauerunt, poſtea, quia funes ex eo necterentur. Romani tamen maiorem eius vſum no-

C titiamque habuere quam Græci, quia Hiſpaniæ viciniores, & σπάρτον propriè, κατ' ἐξοχὴν vocauerunt, quam Græci ipſi σπάρτον de geniſta magis vſurpauerint. Nec nouum eſt vt eadem voce aliud Latini, aliud Græci intellexerint. Hoc in ſexcentis aliis idem factitaſſe obſeruauimus. Σπάρτος Græcis propriè geniſta. *ſpartum* Latinis Hiſpanici iunci genus. Διὸς βάλανος Græcis nux eſt pontica: nux iuglans Latinis eſt Baſilica vel Perſica. Alia herba eſt quam Græci ξίφιον vel φασγάνιον vocitant, alia quam Latini *Gladiolum*. In eo tamen errore omnes hactenus herbarij verſati ſunt, ξίφιον Græcorum eſſe quem Latini

D gladiolum appellant. Sed falluntur. Latinis *gladiolus* dicitur quæ Græcis ἶρις ἀγρία vel ξυρίς. diſertè hoc oſtendunt Dioſcoridis verba quæ ex antiquiſſimo Codice, ita ſunt legenda: Ξυρίς, οἱ δὲ ξυρίδα· οἱ δὲ ἶριν ἀγρίαν, Ῥωμαῖοι δὲ γλαδίολον. Eſſe noſtrum gladiolum deſcriptio fidem facit: καυλὸν δὲ ἐκ μέσου τῶν φύλλων πηχυαῖον ἱκανῶς πάχος ἐφ' οὗ λόβοι τρίγωνοι, ἐν οἷς ἄνθος πορφυροῦν. τὸ δὲ ἐν μέσῳ φοινικοῦν, καρπὸς δὲ ἐν λοβαῖς κυάμοις ὅμοιος, στρογγύλος. At quod Græci ξίφιον vocant & φασγάνιον, toto genere diuerſum eſt, nec Latini *gladiolum*, id genus appellarunt, ſed Græco nomine Xiphion & Phaſganion. Dioſcorides in eo

E ita corrigendus ex eodem codice: Ξίφιον, οἱ δὲ φασγάνιον, οἱ δὲ μαχαιρώνα καλοῦσι διὰ τὸ τῶν φύλλων σχῆμα· ἔοικε γὰρ ἴριδι. reliqua omnia vt ſpuria ſunt reijcienda. at viri doctiſſimi falſo hactenus crediderunt, quem Plinius multis locis gladiolum nominat, eumdem eſſe cum illo Xiphio, vel Phaſganio, quod ex profeſſo deſcribit lib. xxv. cap. xi. nec enim ibi Latine *gladiolum* vocari monet, nec aliis in locis vbi medicinas ex eo refert, aliter vocat quam Xiphion, nuſquam gladiolum nomi-

Digitized by Google

nat, at *Cypirum*, τὸν Κύπειρον, gladiolum vbique interpretatur, & ſeparat à Cypero iunco. vt aliud ſit Κύπερος, aliud Κύπειρος, hic gladiolus, ille iuncus, vnde & πλέγματα fiebant. Heſychius: Κύπειρα, τὰ ἐκ κυπείρου χόρτου πλέγματα. Idem alibi ſcribit Cypirum eſſe alterum gladiolum. Ergo iris ſilueſtris alter gladiolus. Et tamen alio loco ξίφιον Theophraſti vertit *gladiolum*; quaſi ξίφιον Diſcoridis & Theophraſti diuerſa ſint. de quo alibi viderimus. Illud ſanè conſtat quod volumus, aliam herbam ξίφιον Græcis vocari, aliam *gladiolum* Latinis. Nunc Plinij verba de Sparto Hiſpanico explicanda & emendanda, quæ ſic vulgo leguntur: *ad reliquos vſus laborioſè euellitur, ocreatis cruribus, manibuſque tectis manicis, conuolutum oſſeis ligneiſue conamentis. Nunc iam in hyemem vix. facillime tamen ab Idibus Maijs in Iunias: hoc maturitatis tempus.* Nemo aliter dixerit quin hæc ſint contaminatiſſima. nec multum opis in libris, qui parum ab hac ſcriptura variant. Scribunt tamen, *manu textiſque manicis*, & *iuxta* pro *vix*. Totum eum locum ſic concipi mihi placet: *ad reliquos vſus laborioſè vellitur ocreatis cruribus, manuque textis manicis conuoluta, oſſeis ligneiſue nucamentis: nunquam in hyeme, in æſtu: facillimè tamen ab Idibus Maijs in Iunias: hoc maturitatis tempus.* Scriptum erat *nocamentis* pro *nucamentis*. inde factum facili tranſpoſitione *conamentis*. Nucamenta propriè ſunt quæ callo ſquamatim compactili dependent è ramis iuglandum, & picearum. ad hanc formam oſſeis & ligneis nucamentis manicæ texebantur quibus manum conuoluebant, quibus vellendum erat ſpartum. Laborioſe igitur admodum vellebatur, ocreatis cruribus, & manu conuoluta manicis textis oſſeis ligneiſve nucamentis. hoc indubitatè verum eſt. Sequitur: *nunquam in hyeme, in æſtu*. ita ſæpe ἀσυνδέτως loquitur Plinius, quod vbique corruptum correctoribus. Sic autem emendauimus, pro eo quod eſt in libris: *nunc iam in hyemem iuxta*. quod mendum irrepſit ex veteri ſcriptura non ſatis emendata, *nuncam* pro *nunquam*: vnde fecerunt librarij, *nunc iam*. Scriptum erat deinde, *in hyeme, in axtu*. vnde procliue fuit indoctis librarijs reſcribere, *in hyemem iuxta*. Sic in antiquiſſimo Codice Apuleij de Remediis herbarum, quod ex Plinio totum compilatum eſt, ſæpe reperio ſcriptum, *extate* pro *æſtate*. Dicit igitur ſpartum nunquam velli in hyeme, nec in æſtu, id eſt, per ſummos calores. Cum per æſtum non vellatur, vt nec per hyemem, adiicit facillime tamen velli ab Idibus Maijs in Iunias, & hoc eſſe maturitatis eius tempus; paulo ante quam æſtas incipiat, & ſummus anni æſtus. Quæ ſequuntur, etiam medelam requirunt, vt hodie concepta ſunt: *vulſum faſcibus in aceruo animatum biduo, tertio reſolutum, ſpargitur in ſole, ſiccaturque & rurſus in faſcibus redit ſub tecta.* Quid enim illud ſibi vult *animatum*. Veteri Thuanæo deeſt vox *faſcibus* priore loco, & ſic legit: *vulſum in aceruo ani-*

A *matum biduo*. eadem tranſpoſitione quam ſuprà in voce *nocamentis* notauimus, hic etiam locus corruptus fuit. Scriptum quippe in antiquioribus erat, *maniatum*. Vnde factum eſt *animatum*. & nihil facilius, at *maniatum* pro *manuatum*, vt *bitia* pro *bitua*: *miſcus* pro *muſcus* & ſimilia. *Manua* idem quod manipulus, quod olim primi indicauimus ad Hiſtoriam Auguſtam: quum ea vox vbique corrupta legatur. vetus interpres Iuuenalis *manuas fæni* dixit. Gloſſæ: δέσμη, *manua*, *faſcis*. aliæ Gloſſæ: δράγμα, *manipulus*, *manua*. & nondum editæ Latinæ: *manua*, *manipulus*. Plinius
B *manuales faſces* dixit de lino: *tum euulſum & in faſciculos manuales colligatum, ſiccatur in ſole.* Inde & *ſpartum in aceruo manuatum* hoc loco dixit, hoc eſt in manuas ſiue manuales faſciculos colligatum. confirmat eam coniecturam quod ſequitur: *tertio reſolutum ſpargitur in ſole, ſiccaturque, & rurſus in faſcibus redit ſub tecta.* id eſt, & rurſus manuatum. nam primo in aceruo manuatur per biduum, deinde tertio die reſoluitur, & ſparſum in ſole ſiccatur. poſtea rurſum in faſciculos manuales colligatur, atque ita redit ſub tecta. Græci δράγμα interpretantur, ὅσον περιλαμβά-
C νει τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ ὁ θερίζων. ijdem alibi: δράγματα δέσμας ἢ ὅσον ἡ χεὶρ δράξηται. ad verbum *manuæ* ſunt ſiue manipuli, & faſciculi manuales. Hactenus de ſparto.

Pag. 43. D. *non coquunt ibi ſales, ſed effodiunt*] libri: *non cogunt ibi ſales*. ita in omnibus ſummo conſenſu. & verum eſt. οὐχ ἅλας πήγνυσι, ἀλλ' ὀρύσσουσι. vnde ἁλοπηγοί, qui ſalem cogebant, & ἁλοπήγια ſalinæ in quibus ſal cogebatur. de factitio ſale intelligit, cuius varia quidem genera, ſed *vulgaris plurimuſque in ſalinis mari adfuſo non ſine aquæ dulcis riguis ſed imbre iuuante, ac ſuper omnia ſole multo, non aliter inareſcens*. ita Plinius. hunc morem ſalis co-
D gendi, ſic deſcribit Nicander in Alexipharmacis:

> Πολλάκι δ' ἢ ἅλα πηκτὸν ἐμπλαδὸν ἢ ἅλος ἄχνην
> Ἐμπίσαις, ἣν δή τ' αἰὲν ἀνὴρ ἁλοπηγὸς ἀγείρει
> Νειόθ' ὑποστορέσας, ἐπὶ θ' ὕδασιν ὕδατα μίξη.

ſic fit ſal coactilis, quem ἅλα πηκτὸν Nicander vocat, aqua marina in dulcem affuſa per ἁλοπηγούς. gemina cauſa ſalis omnis tam factitij quam ſponte naſcentis, coactus humor aut ſiccatus, vt cenſet Plinius. Inter ſponte naſcentia genera, ſiccatur ſole in ſtagnis & lacubus: denſatur, id eſt cogitur rore ſpuma maris in extremis littoribus re-
E licta: denſatur quoque in fluminibus, quorum ſumma in glaciem coguntur ſalis, reliquo amne quaſi ſub gelu fluente. qui effoditur è terra, humore quoque denſato & coacto naſcitur. eadem cauſa & montibus natiui ſalis, denſatio ſcilicet. quod ad factitium attinet, qui ex mari in ſalinas infuſo fit, ſole præcipuè multo opus habet, quo inareſcat. ergo ſiccato humore non coacto fieri iuxta Plinium ſtatuendum eſt. Græci tamen ἁλοπήγια huiuſmodi ſalinas vocant. & ἁλοπηγὸν qui aquam marinam dulci affundit

Digitized by Google

A ad cogendum ſalem. & ἅλα πηκτὸν quiſi confectus eſt. ἀλοπήγια etiam vocant, quum ſal inareſcit ac ſole ſiccatur in ſtagnorum ac lacuum ſuperficie, & πήγνυσθαι ſalem qui ſic denſatur. Strabo lib.xi. λίμνην δὲ ἔχει τὴν Σπαύταν, ἐν ᾗ ἅλες ἐπανθοῦντες πήγνυνται: *in quo ſales effloreſcentes denſantur.* & ſub finem eiuſdem libri meminit, λίμνης in Armenia quæ ἀλοπήγια huiuſmodi habeat. Non rectè igitur Plinius differentiam ſtatuit inter ſole ſiccatum ſalem, & coactum ſiue denſatum. Etenim quocumque modo ſal fiat aut gignatur, πήγνυσθαι Græcè dicitur, cui denſando ſiue cogendo, vnica cauſa eſt calor, τὸ ξηρόν. B Fabianus in cauſis naturalibus apud Soſipatrum: *cur ſal aliud perlucidius, aliud inquinatius & nigrius? quia ſal ex arido congelatum eſt.* ſic ſcribendum: *quia ſal ex ardido congelatum eſt.* ἐκ τοῦ ξηροῦ. aliud *aridum*, aliud *ardidum*: ſalem ὑπὸ ξηροῦ πήγνυσθαι Ariſtoteles Meteorologicorum lib.IIII. tradit. ideo aqua diſſoluitur. cum igitur calore denſetur, ex ardido congelari rectè dicatur. *ardidum*, τὸ ξηρόν. hinc apud Gellium, *ſole ardido.* vbi male etiam arido legitur. quî magis *calidus* à caleo, aut *aridus* ab areo quam *ardidus* ab ardeo? *ardes* etiam dicebatur pro ardore: vnde *ardidus*, ὁ ξηρός. Varro lib.III. C de R. R. *In Baiano autem tanta ardes, vt architecto permiſerit, vel vt ſuam pecuniam conſumeret, dummodo perduceret ſpecus è piſcinis in mare.* vulgo editur, *in Baiano tanta ardebat cura.* ſed quæ à nobis repoſita eſt, innititur veteris ſcripturæ auctoritati, quam ab hac lectione, haud longè abeſſe eruditiſſimi viri teſtimonio ſcimus. Accius apud Nonium. *arde fæta lampade.* id eſt ardoris plena. ipſe male legit, *ardefæta lampade* vnica voce. ſic *loca fæta furentibus auſtris*, apud poëtam. *ardes*, vt *tabes, labes*, & ſimilia. Inde igitur *Ex ardido ſal congelatum.* Solinus infrà de ſale: *qui conſtrictus vi caloris* D *velut in æſtiuam glaciem corporatur.* haud malè tamen etiam *ex arido congelatum*, quod ſiccato & areſacto humore congelatur. nam ἐξικμάσει καὶ ἀπουσίᾳ ὑγροῦ ſal concreſcit. vera autem heîc lectio *non cogunt ibi ſales*, non cogendos & denſandos curant in ἀλοπηγίοις, ſed effodiunt. *cogere*, πιλεῖν. vnde cogi veſtimenta apud fullonem dicuntur. & *coacta lana* τὰ πιλωτά. & *murrea coacta* apud Propertium:

Murreaque in Parthis pocla coacta ſuis.

vulgo quidem editum eſt, *pocula cocta focis.* ſed veteres libri habent, *ſuis.* præterea non coquuntur murrina apud Parthos, ſed hu- E more ſub terra denſantur, & coguntur. quod nec potuit ignorare Propertius. ſalis cogendi ἐν τοῖς ἀλοπηγίοις, plurimus vulgariſque vſus, non coquendi. coquitur ſal qui ex fontium ſalſorum aqua decocta conficitur. Plinius: *in Chaonia excoquunt aquam ex fonte, refrigerandoque ſalem faciunt inertem, ſed candidum.* Antigonus: ἐκ δὲ τῆς ἐν Χαονίᾳ πηγῆς, ὅταν ἀφεψηθῇ τὸ ὕδωρ, ἅλας γίνεσθαι, *quum excocta aqua fuerit.* perperam vertunt: *cuius aqua elixando in ſalem mutetur.* elixa dicuntur quæ in aqua coguntur; ſed aqua ipſa ſola quum feruet, excoqui & decoqui dicitur. inde veterum *decocta.* huiuſmodi ſales, qui ex fontium ſalſorum aqua excocta parantur, multis in locis etiam hodieque reperiuntur, & candidi ſunt ſed ignaui.

Pag.43. D. *depurgant in minium nitelas pulueris*] *nitela pulueris*, ἄμμος λαμπυρίζουσα. Ita vocat Theophraſtus, ex qua minium curabatur in vrbe Epheſo. At in Hiſpania parabatur, ἐκ λίθου ὑελώδους μεμιγμένης τῇ ἀργυρίτιδι ψάμμῳ. Ita Dioſcorides, qui ἄμμιον vocat, ſed quantum exiſtimo voce corrupta, quum legendum ſit μίνιον, aut μίνιον. Sic igitur apud eum ſcribo: Κιννάβαρι οἴονταί τινες ταὐτὸν ὑπάρχειν τῷ καλουμένῳ Μινίῳ, πλανῶνται, τὸ γὰρ μίνιον σκευάζεται ἐν Ἰβηρίᾳ ἐκ λίθου τινός, &c. malè ſcribitur, τῷ καλουμένῳ ἀμμίῳ. quis enim ſic vocat? atqui de nomine vulgari ac tralaticio loquitur. & capite ſequenti idem mendum inoleuit: ὑδράργυρος δὲ σκευάζεται ἐκ τοῦ μινίου λεγομένου, καταχρηστικῶς δὲ ὑπό τινων κινναβάρεως λεγομένου. perperam editur, ἐκ τοῦ ἀμμίου. Heſychius: μίνιον, τὸ βάμμα, λίγανον, ἡ κιννάβαρι. idem: μίνιον χρωμάτιόν τι. Græci veteres Κιννάβαρι vocauerunt minium, prinſquam Hiſpanici vllam haberent notitiam. Sic vocat Theophraſtus. At *minium* ab Hiſpaniæ fluuio dictum vult Vitruuius. *Minium*, inquit, & *Indicum nominibus ipſis indicant, quibus in locis procreentur.* contra Iuſtinus minium metallum amni nomen dediſſe ſcribit, quod in vicino effoderetur. diuerſa eſt à minio rubrica, quam Græci μίλτον vocarunt. Docti homines ex corrupto Plinij loco perperam pertendunt minium Græcis vocatum fuiſſe μίλτον. Plinij verba: *Milton vocant Græci minium, quidam cinnabari.* ſed vitioſa diſtinctione in illo loco peccatum eſt. de minio loquitur: *auctoritatem*, inquit, *colori fuiſſe non miror. iam enim Troianis temporibus rubrica in honore erat, quæ naues ea commendat, alias circa picturas pigmentaque rarus. milton vocant Græci: minium quidam cinnabari.* ita diſtinguendum fuerit ſi vulgatam retinemus, ſed quum in libris repererim, *minium qui cinnabari*, præſtat reſcribere: *milton vocant Græci, miniumque cinnabari.* rubricam, milton Græci vocant, & minium cinnabari. auctoritatem minio fuiſſe mirandum non eſſe dicit, quum Troianis temporibus Homero teſte iam eſſet in honore rubrica. Græcos eam μίλτον vocare: minium vero quoſdam cinnabarim. nihil certius. νῆας μιλτοπαρῄους Homerus vocat. at Homeri temporibus minium nondum erat cognitum, nec nomen habebat. quod inuentum primo à Callia Athenienſi nonaginta circiter annis ante Theophraſti tempora, & appellatum à quibuſdam cinnabari, Indici Cinnabaris nomine. ſic etiam legenda ac interpungenda verba quæ ſequuntur apud Plinium: *minium quidam cinnabari, unde natus error. Indico nomine.* Ita libri. Quidam Græcorum minium vocauerunt cinnabari Indico nomine, quo illi ſaniem draconis eliſi vocabant. Gumni tamen Indicæ arboris eſſe Arrianus nouit, & verum eſt. Inde igitur natus error. Inuen-

Digitized by Google

to primum minio in Epheſo, quum adhuc eſſet ſine nomine, Græci quod colore Indicum Cinnabari referret, ita etiam vocarunt, & poſtea hæc appellatio manſit. Gloſſæ: *minium*, κιννάβαρι. ſed καλλίχρωμος. Latini dixere *minium* voce Hiſpanica. inde enim ad Romanos tantum inuehebatur: & omnia ferè metalla nomen nacta ſunt è locis vbi proueniunt.

Pag. 43. E. *fucant vellera, vt ad ruborem merum deputent cocci venenum*] ita ſcripſi propitiis ac volentibus libris, cum eſſet vulgo, *vt ad ruborem mirum*. ἄκρατον ἐρυθρὸς, *rubor merus*. vt enim merum vinum dicitur quod diluto opponitur, ita merus color, dilutiori. ſic ἄκρατον μέλαν Ariſtoteli in libro de Coloribus. & Theophraſto ἄκρατα κονιάματα κυανοῦ, quæ τοῖς ὑδαρεστέροις opponũtur. merè ceruleæ expolitionibus, pallidioribus. incertas auctor de marmoribus: ὁ δὲ Βυζαντὶς ἄκρατος χρώματι τὸ μέλαν. ὁ δὲ Ρυπ-λευκὸς λευκὸς ἐστιν, ὥσπερ γάλα. Latini etiã *meraca*. Philargyrus: *in conſuetudine dicimus meracius ſatura, quæ purius & meracius lucent*. ceterum locus hic non ex toto perſanatus. quid enim hæc ſignificant, *deputare cocci venenum ad ruborem merum?* ſcriptum ſuſpicor fuiſſe *eputent* pro *epotent*, vnde *deputent* à correctoribus procuſum. ſcribe itaque: *fucant vellera vt ad ruborem merum epotent cocci venenum*. hoc plus quam coniectura eſt: nihil enim certius. *vellera quæ cocci venenum potant ad ruborem merum*. ſic apud Lampridium: *purpureis ad plenum colorem cornibus*. Plinius de purpura tingenda: *quinis lana potat horis, rurſuſque mergitur carminata, donec omnem ebibat ſaniem*. hinc ebriæ & faturæ lanæ quæ multum potauere. Mattius in mimiambis:

Et tonſiles tapetes ebrij fuco. alius Poëta:

Vellera, quæ Tyrios epotauere cruores.

cocci venenum] colorem. ita Græci φάρμακον αὐτὸ τὸ βάμμα. vnde φαρμακεὺς, τὸ βαφεῖα. & φαρμάσσειν, tingere, βάπτειν. ſic Latinis *venenare*. Mattius: *Quos concha purpura imbuens venenauit*. id eſt tinxit, ἐφάρμαξε. inde *venenatum*, pallium infectum quo Flaminica vereri cærimoniarum iure operta eſſe debebat. Seruius: *veteri cærimoniarum iure præceptum eſt, vt Flaminica venenato operta ſit*. item alio loco: *præterea Flaminicam habere præcipitur, arculum, ricam, venenatum, fibulam*. hoc *venenatum* dicebatur, quod flammeo veneno, id eſt colore tinctum eſſet. nam Flammeum etiam vocabatur, à colore flammeo. Feſtus: *Flammeo amicitur nubens ominis boni cauſa, quod eo aſſiduè vtebatur Flaminica, cui non licebat facere diuortium*. idem: *Flammeo veſtimento Flaminica vtebatur, id eſt Flaminis Dialis vxor, & Iouis ſacerdos, cui telum fulminis eodem erat colore*. ergo *flammeum* & *venenatum*. idem: βαφὴν πεφαρμαγμένον.

Cocci venenum] de cocco notabilis Plinij locus lib. XVI. cap. VIII. *Omnes tamen has eius dotes ilex ſolo prouocat cocco. granum hoc primoque ceu ſcapus fruticis paruæ aquifoliæ ilicis: cuſculeum vocant. penſionem alteram tributi, pauperibus Hiſpaniæ donat*. corruptiſſima hæc nemo negauerit, iam & tentata doctis. Turnebus ex

A parte etiam emendauit. nos ad plenum ſanabimus, & explicabimus. ſcribitur in vetuſtiſſimo codice Thuanæ Bibliothecæ: *granum hic primoque ceuſ captes fruticis parui aquifolia ilicis*. ſcribe: *granum hoc, primoque ceu ſcabies fruticis parui, aquifoliæ Ilicis: coſcylium vocant*. hic coccus, inquit, & primo ceu ſcabies parui fruticis, aquifoliæ nempe ilicis, & coſcylion vocatur. Ilicem ſolo cocco prouocare omnes roboris dotes ait. non omnis Ilex coccum βαφικὸν fert, ſed aquifolia. Ilex hoc eſt πρῖνος inter glãdiferas arbores, ſed præter glandem, producit etiam κόκκον φοινικοῦν. Theophraſtus de Ilice: φέρει δὲ παρὰ τὴν βάλανον κόκκον τινὰ φοινικοῦν. hic coccus inter fructus Ilicis proprios, fert enim præterea viſcũ & hyphear dictum,
B non ſua germina. hic Ilicis arboris fructus, coccus ille puniceus non is eſt, quo infectores vtebantur, ſed in paruo frutice naſcitur, primo quaſi ſcabies cortici inhærens, paruarum inſtar veſicarum. hunc fruticem *aquifoliam Ilicem* Plinius vocat, quia de genere ſit aquifoliarum Ilicum. *Aquifolia* Ilex ea eſt quæ folia habet aculeata & pungentia. *Aquifolium* Latini vocant, quod Græci ἀκανθόφυλλον vel ὀξύφυλλον. Sic *aquipes*, ὀξύπους. Lucillius: *aquipes vocem mittere cœpit*. nam *acipes* pro *aquipes*.
C ſcriptum inde *agipes* corruptum. Gloſſæ: *aquipedium*, ὀξυποδία. Feſtus *acupedium* interpretatur, *cui præcipuum in currendo acumen pedum*. nam ὀξυποδεῖν Græci dicunt de his qui velociter currunt. Scriptum porro *aquifolium* & *aquipedium* pro *acuifolium*, & *acuipedium*. Antiquum *acuus* ab acuo, ὀξύς. vnde & *acumen* pro *acuimen*. Inde igitur *aquifolia Ilex* Plinio ἡ ὀξύφυλλος πρῖνος, vt *latifolia quercus*, ἡ πλατύφυλλος. Diuerſa verò ab aquifolia Ilice arbor quam abſolutè *aquifolium* dixere Latini. Plinius ſic vocat, & diſtinguit ab Ilicibus aquifolijs lib. XVI. cap. XXIIII. *folia aculeata aquifolio, & ilicum*
D *generi*. Vides genus Ilicum quæ aquifoliæ ſunt, id eſt, quæ aculeata habent folia, ſeparari ab *aquifolio*, ſic abſolutè nominato. *Aquifolium* Plinio eſt, quæ Theophraſto ὀξυάκανθος. Ita enim vbique reddit. apud Theophraſtum inter arbores quibus non decidunt folia, recenſentur iſtæ: φιλύρεος, κήλαστρον, ὀξυάκανθος, πρῖνος, μυρίκη. Plinius cap. XXI. ſilueſtrium generis folia non decidere ait, *Larici pinaſtro, iunipero, cedro, buxo, ilici, aquifolio, ſuberi, taxo, tamarici*. eaſdem arbores nominat quas Theophraſtus, & ὀξυάκανθον reddit, *aquifolium*. & cap. XXV eiuſdem libri, de arboribus quæ
E vere ineunte germinant. *ceteræ vere cæpturo, aquifolium, terebinthus, paliurus, caſtanea, iuglans*. Theophraſtus: τὰ δ᾽ ἄλλα βλαστάνει περὶ τὸ ἔαρ, οἷον ἐλαία, φιλύκη, ὀξυάκανθος, παλίουρος, τέρμινθος, καρύα, Διὸς βάλανος. atque ita in alijs locis. Idem lib. XXIV. cap. XIII *aquifoliam arborem* appellat, & inter varia ſpinarum genera medicinas ex ea recenſet. *aquifolia arbor in domo aut villa ſata, veneficia arcet, flore eius aquam glaciari Pythagoras tradit*. præcedunt ac ſequuntur ibidem remedia ex pyracantho ſpina, paliuro, & ruborum. In Indice capitis, *aquifolium* vocatur.

Ita enim

Digitized by Google

Ita enim Index manu exaratus: *ſpina appendice*, II. *Pyracantha*, I. *paliuro* X. *aquifolio* X. *taxo*, I. *rubis*, II. Sic *aquifolia arbor*, & *aquifolium* ſpinæ genus, quæ Græcis ὀξυάκανθος. Idem lib. XV. cap. XXIV. aquifolio ac ſpinæ baccas eſſe tradit ſine ſucco, hoc eſt ὀξυακάνθῳ, ϗ ἀκάνθῃ. ita enim & Theophraſtus eas iungit. Dioſcorides oxyacantham fructum ferre ſcribit, μυρτῳ ἐμφερῆ, ἁδρὸν, ἐρυθρὸν εὔθρυπτον, ἔνδοθεν πυρῆνα ἔχοντα. hæ ſunt aquifolij baccæ Plinio, quæ ſucco carent. Cum igitur Plinius multis locis *aquifolium* verterit, τὴν ὀξυάκανθον, idem tamen lib. XXVII. cap. VIII. Cratæogonon herbam deſcribens, hæc verba in fine ſubijcit: *Theophraſtus arboris genus intelligi voluit, Crataogonon ſiue Crataogona, quam Itali aquifolium vocant.* ita enim libri ſcribunt, non *aquifoliam*, quod tamen idem eſſet. Et falluntur eruditiſſimi vulgo Herbarij qui *aquifolium* vel *aquifoliam* Plinij putant eſſe ἀγρίαν Theophraſti, quæ Ilicis aquifoliæ ſpecies eſt. Multas tamen Plinij hallucinationes in eo loco animaduertere licet. Cratæogonon vel Cratægonon herbam Dioſcoridis eamdem facit cum Cratægo vel Cratægone Theophraſti, quæ arbor eſt, & quam ſilueſtrem meſpilum ille intelligi voluit. Κραταιγὸν autem vocat, non κραταιγόνον. additque vocari quibuſdam κραταιγόνα. Hæc eius verba ſunt: Κραταιγὸς δέ ἐστιν. οἱ δὲ Κραταιγόνα καλοῦσιν, ἔχει δὲ τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον μεσπίλῃ. fructum habere rotundum dicit, κατὰ τὴν γεῦσιν καὶ τὸν χυλὸν μεσπιλώδη, tandemque pronunciat, ſiluaticam meſpilum eſſe videri. Κραταιγὸς igitur & Κραταιγὼν nomen illius arboris: at Κραταιόγονον vel Κραταίγονον herbæ. atque ita recte diſtinguit. Heſychius his verbis: Κραταίγονον, βοτάνη μεθ' ἧς πλέκουσι. Κραταιγὸς, δένδρον. Dioſcoridis antiquiſſimus Codex κραταιόγονον appellat herbam. Plinij vetuſta exemplaria, *Cratægonon*, vt Heſychius, & melius, vt κραταιγύαλος, κραταίπεδον, & κραταίλεων, ac ſimilia. Hoc nominis nacta eſt propter virtutem quam obtinet, ἐν τῇ γονῇ. nam pota facere potis eſt vt mulier virilis ſexus puerum pariat. at nulla vis talis eſt in Cratægo arbore, nec eam nomine præfert. De Cratægono lege apud Dioſcoridem: Κραταιόγονον, φύλλα ἔχει ὅμοια τοῖς τοῦ πυροῦ. Ita habet liber vetuſtiſſimus, non τοῖς τοῦ μελαμπύρου. Plinius: *Cratægonon ſpicæ tritici ſimile eſt.* multum diſſimili ſenſu. forte legendum: *ſpecie tritici ſimile eſt.* τὸ εἶδος ὅμοιον τῷ πυρῷ. ſed ab alijs habet. Scribe etiam in Dioſcoride: φύεται ἐν συσκίοις καὶ φραγμώδεσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πέτραις. Hæc differentia eſt Cratægi arboris & Cratægoni herbæ, quas tamen etiam alibi confundit Plinius, vt lib. XXVI. cap. X. in Satyrij deſcriptione: *in totum quidem Græci cum concitationem hanc volunt ſignificare, Satyrion appellant, ſic & Cratægon cognominantes, & thelygonon, quarum ſemen teſtium ſimile eſt.* ſic apud eum legendum, non Crategin. Speciem Cratægoni alibi dixit *thelygonon* appellari, quæ mulieres θηλυγόνους redderet, vt κραταιόγονον reddebat ἀῤῥενογόνους.

A *Eſt & alia cratæogonos quæ thelygonos vocatur; intelligitur lenitate guſtus.* Hic Cratægon pro Cratægono poſuit. falſum etiam cratægonon cognominatum eſſe Satyrion. Falſum quoque ſemen Cratægoni aut thelygoni teſtium eſſe ſimile. Herba ὄρχις eſt ſic dicta quod eius radix gemina ſit, & geminorum ſpeciem referat. de ea ſcribit Dioſcorides narrari vulgo, τὴν μὲν μείζονα ὑπ' ἀνδρῶν ἐσθιομένην ἀῤῥενογονεῖν, τὴν δὲ ἐλάττονα ὑπὸ γυναικῶν, θηλυγονεῖν. Hæc Orcheos ſpecies etiam Cynoſorchis dicebatur. Hoc idem de Satyrio & de Cynoſorchi ſcripſit Plinius, & ſanè Satyrion etiam vtrumque co- B gnominarunt. Apuleius: *Græcis dicitur Satyrion, alijs Cynoſorchis, alijs entaticon.* θηλύγονος igitur ὄρχις altera, item ἀῤῥενογόνος, vna eademque radice vtraque hac virtute prædita. at κραταιόγονον planè ἀῤῥενόγονον, quod & confudiſſe videntur quidam cum Orchi ἀῤῥενογόνῳ. Inde & ſpeciem facit Cratægoni Plinius τὴν θηλύγονον, & cognominatum vtrumque Satyrion dicit, & omnia miſcet. Sed illud omnium peſſimè quod Cratægon vocat, & arboris nomen cum herba confundit. Illud item nec rectè quod Cratægon arborem Theophraſti ab Italis *aquifolium* vocari cenſet. atqui aquifo- C lium inter ſpinoſas arbores alibi recenſuit, & Græcorum ὀξυάκανθον ſic expreſſerat, & rectius vt nomen eius indicat, quod τὸ περιακάνθιζον folij deſignat, vel ὀξύφυλλον. Cratægus Theophraſti quæ meſpilus eſt ſilueſtris, ſpinis caret. nam τὴν μεσπίλην Theophraſtus ἀνάκανθον eſſe tradit. nonnulla ſunt tamen quæ Plinium induxerunt ad ita ſentiēdum. immo vt crederet ὀξυάκανθον & ἀγρίαν μέσπιλον eamdem eſſe. Diſcorides tradit, ὀξυάκανθαν eſſe δένδρον παραπλήσιον, μικρότερον δὲ, ϗ ἀκανθῶδες ἄγαν. pyro ſiluaticatico ſimilem, minorem tantum, & totam ſpinis horridam. Idem tradit πυρί- D νην ſubaudi ἄκανθαν, & πυρακάνθαν appellari. Sic enim verba eius legenda ſunt: ὀξυάκανθα, οἱ δὲ πυρίνην, οἱ δὲ πυρακάνθην καλοῦσι. malè πυριάνθην legunt. ἄκανθα, vt notum eſt ſpinam ſignificat, at ὀξυάκανθος nomen auget & intendit ſpinoſæ & aculeatæ arboris ſignificationem. inde & πυρακάνθαν pro eodem dixere, quaſi igneam dixeris, & valdè vrentem pungentemque ſpinam. Meſpili porro genus eſt apud eumdem Dioſcoridem, quod aculeatum eſſe & folia πυρακάνθῃ ſimilia habere dicit. Μέσπιλον τὸ δένδρον, ὃ παρ' ἐνίοις ἀρώνια καλεῖται, ἀκανθῶδές ἐστιν, ὅμοιον τοῖς φύλλοις πυρακάνθῃ, καρπὸν φέρει μικρῷ E μήλῳ ὅμοιον. Cum ſcripſerit igitur Theophraſtus κραταιγὸν eſſe ἀγρίαν μεσπίλην, tradatque Dioſcorides μέσπιλον eſſe ἀκανθῶδες & folia pyracanthæ vel oxyacanthæ ſimilia habere, inde Plinius ὀξυάκανθον vertit aquifolium, & eſſe dicit, quam Græci κραταιγὸν vocant, quaſi ὀξυακάνθαν Græci appellarint genus ſiluaticæ meſpili quæ ſpinis horret. nam ὀξυάκανθον piraſtro ſimilem Græci tradunt, & meſpila ijdem Græci pirorum generi adſcribunt. *Pyracantha* quoque meminit inter ſpinas Plinius lib. XXIIII. cap. decimo tertio, vbi perperam ſcribitur

Pyxacantha. ſed libri ibi legunt *Pyrracanthi*. in Indice tamen & alijs libris *Thyrracantha* dicitur pro *Pyrracantha* vel Pyracantha. *Pyrracanthæ bacca contra ſerpentium ictus bibuntur. Paliurus quoque ſpinæ genus*. ea eſt quam πυξακάνθην multis locis vocat Dioſcorides, quaſi πυξίνην ἄκανθαν, vt de oxyacantha dixit. an πυῤῥακάνθα ea potius dicenda, vt ſuadere videtur ſcriptura Pliniana, quaſi rubra ſpina? vt λευκάκανθα, alba ſpina dicitur. Certè lignum oxyacanthæ ad hunc colorem inclinat. Aliter tamen Dioſcorides, qui πυξίνην ἄκανθαν, & πυξακάνθαν vbique vocat, vbi perperam reſcribunt πυξακάνθαν. Hæc viderint Herbarij noſtri. Alia eſt πυξάκανθα. Sic enim vocabatur ſpinæ genus in Lycia proueniens, ſic dictum quod folia haberet ſimilia buxo. Hoc & λύκιον dicebatur. Oxyacantha vocabatur etiam πυξακάνθα. Meſpilum ἀκανθώδες ſimile folijs erat τῇ πυξακάνθῃ. Cratægus ſilueſtris eſt meſpilus. hinc *aquifolium* Italorum quæ eſt ὀξυάκανθος, κραταιγὼν eſſe Græcorum pronũtiauit Plinius. nihil tamen de ſpinis cratægi meminit Theophraſtus. Verùm de Meſpilis, de ſorbis & de toto hoc genere nos alibi. Aquifolium porro inter arbores infelices recenſetur Tarquinio Priſco apud Macrobium in oſtentario Arborario his verbis: *alaternum, ſanguinum, filicem, ficum atram, quæque baccam nigram, nigroſque fructus ferunt, itemque acuifolium, pirum ſiluaticum, ruſcum, rubum, ſenteſque*. ita omnino ſcribendum: *acuifolium* vel *aquifolium*, non vt editur in vulgatis, *acrifolium*. & fortaſſean illud *pirum ſiluaticum* ex Gloſſa profectum eſt antiqui lectoris, qui *aquifolium* pirum eſſe ſiluaticum ad otam notauerat. nam ὀξυάκανθον quæ aquifolium eſt, piro ſiluatico τῇ ἀχράδι ſimilem eſſe Dioſcorides ſcribit. Hæc arbor in Italia vulgo naſcebatur, cui Plinius cum in Græcia nomen quæreret, veriſimilibus notis inductus alibi ὀξυάκανθον Græcorum, alibi κραταιγὼν Theophraſti eſſe ſcripſit, cum tamen κραταιγὼς & ὀξυάκανθος diuerſæ ſint. Spinoſam eſſe arborem ex nomine conſtat & ex illo Tarquitij loco, qui inter ſpinas numerat, vt etiam Plinius. proprie igitur & κατ' ἐξοχὴν *aquifoliũ* hæc arbor appellatur διὰ τὸ τῶν φύλλων περιακανθίζον. Negat Theophraſtus de foliorum differẽtiis tractans ἐν τοῖς δένδροις vllum omnino exiſtere quod ſit φυλλάκανθον, quodque ſpinas pro foliis habeat, vt in fruticibus paruis & omni carduorum genere. at in arboribus περιακανθίζοντα folia vocat, quæ aculeata vel acuta ſunt, tum in extremo, tum in lateribus. τὰ δὲ, inquit, περιακανθίζοντα, ὥς ἐκ τῶν ἄκρων & ἐκ τῶν πλαγίων. οἷον τὰ τῆς πρίνου, τὰ τῆς φελλόδρυος καὶ βάτου, ὥς παλιούρου, & τὰ τῶν ἄλλων. ita ſcribendus ille locus. malè etiam hodie legitur τὰ δὲ ὥς περιακανθίζοντα. & peſſime vertunt: quædam *cum extremo tum lateribus ſinuata*. Plinius vertit, *folia aculeata aquifolio & ilicum generi*. eam lectionem ipſe confirmat Theophraſtus ſub finem capitis, vbi omnes foliorum differentias in ſummam ſic recolligit: ἁπλῶς δὲ αἱ διαφοραὶ τῶν φύλλων, ἢ μεγέθει, ἢ πλήθει, ἢ σχήματι, ἢ πλατύτητι, ἢ κοιλότητι, ἢ τραχύτητι,

A ἢ λειότητι, ὥς τῷ περιακανθίζειν, ἢ μή. Plinio placet *aquifolium* eſſe ὀξυάκανθον Græcorum, ſed malè cum cratægo confundit. Placet herbariis noſtris ὀξυάκανθον Græcorum eamdem eſſe quæ officinis *Berberis*, Gallis vero *ſpina vinetta* dicitur. Sed omnino falluntur, licet hoc veriſſimum & exploratiſſimum videri velint. Nimis multa ſunt quæ contra faciunt. Oxyacantha piro ſiluatico ſimilis. nihil tale in ſpina vinetta, quæ lignum habet tenerum & medullaceum. fructus ipſe vtriuſq; multum diſſimilis. Oxyacantha rotundum habet ad inſtar baccarum myrti. Spina vinetta, teretem & oblongum minutúmque. foliorum

B forma multum etiam diſſidet, vt ex iis conſtabit quæ paulo poſt dicturus ſum. Dioſcorides Rhamnum, paliurum, *Oxyacanthon*, & *Cynosbatum*, quaſi congeneres ſpinoſas arbores ſimul recenſet, ex quibus ſepes viuæ olim fiebant. ex his quattuor non video quæ melius albæ ſpinæ noſtræ cõuenire queat præter Oxyacantham. Rhamnum, *albam ſpinam* quidam ex veteribus vocarunt. Sed ea non eſt alba ſpina noſtra. Certè foliũ repugnat, quod Græci Rhamno tribuunt, μικρὸν ὑπομήκες, ὑπολίπαρον, μαλακόν. Paliurus non eſt quem veteres tradunt fructum habere in ſiliqua. nec

C eſt etiam Cynoſbatus ſiue ſentes canina. Oxyacantham eſſe multa ſuadent. Dioſcorides fructum eam habere ſcribit, μύρτῳ ἐμφερῆ, ἐρυθρὸν, εὔθρυπτον, ἔνδοθεν πυρῆνα ἔχοντα. talem fert fructum alba ſpina noſtra. Hæc eadem & Pyracantha. Dioſcorides Meſpili quoddam genus folia habere dicit ſimilia Pyracanthæ. ea eſt meſpilus cui folium Theophraſtus tribuit, πολυσχιδὲς, & ἐν ἄκρῳ σελινοειδὲς, μεῖζον χρώματι ποιεῖν, ἰνῶδες, λεπτότερον σελίνου & περιμηκέστερον, καὶ τὸ ὅλον καταχισμένον περιακανθώδην. Meſpilo noſtrati hoc genus folij neutiquam

D conuenit, ſed planè reſpondet albæ ſpinæ noſtræ foliis. aliud genus meſpili in Italia naſci, & σατάνιον vocari. malo arbori de foliis ſimile eſſe ibidem notat, quod melius ad noſtrum meſpilum facit. Cratægum, quod Meſpili ſiluaticæ genus eſſe ſtatuit idem Theophraſtus, ſimile meſpilo folium habere dicit, πλὴν μεῖζον ὄντος ὥς πλατύτερον, & περιμηκέστερον, τὸ δὲ σχισμὸν οὐκ ἔχον, ὥσπερ ἐκεῖνο. Meſpilus igitur illa quæ folia inciſuris charaxata habet, & apio ſimilia, planè figuram refert foliorum albæ ſpinæ noſtræ, quam ex eo conſtat eſſe veterum Græcorum ὀξυάκανθον. vna res obſta-

E re tantùm videtur, quod Theophraſtus ὀξυάκανθον inter eas arbores ſilueſtres recenſet, quibus nunquam folia decidant. at certum eſt decidere albæ ſpinæ noſtræ. Sciendum tamen eſt in multis Græciæ calidioribus locis, vt & in Ægypto multas arborum quæ alibi folia amittunt, ibi perpetuas ſeruare, adeo quidem vt & circa Memphim vites perpetua coma virideſcant. Scitum eſt eiuſdem Theophraſti, ἔνια δὲ καὶ οἰκεῖα τῇ φύσει διὰ τὸν τόπον ἐστὶν ἀείφυλλα. idem & Rhamnum & rubum & Cynoſbatum quæ Oxyacanthæ congeneres quodammodo ſunt ſpinæ,

Digitized by Google

etiam inter ἀείφυλλα recenſet. Hoc niſi ſit, dicendum certè eſt, aliam eſſe ὀξυάκανθον Theophraſti, & ὀξυάκανθαν Dioſcoridis. quod mirum videri non debet. nam & λευκόιον apud Theophraſtum planè diuerſum eſt ab eo Leucoïo, quod ponit Dioſcorides. quod & in aliis multis obſeruare eſt. Præterea hoc nomen ὀξυακάνθας diuerſis ſpinę generibus tribuerunt. Etenim & Rhamnum & Paliurum quidã ſic appellarũt. Et vtrumque hoc ſpinæ genus *albæ ſpinæ* nomine quidã etiam veterum donauerunt. ἄκανθα Græcè eſt ſpina: ἄκανθος, *acanthus*. Inde ὀξυάκανθος Theophraſto, aculeata acanthus. Duo autem acanthi genera veteribus, *vnum aculeatũ & criſpum, quod breuius. alterum læue, quod aliqui pæderota vocant & Melamphyllum.* Hæc verba Plinij. quæ Plinio aculeata acanthos, ea Dioſcoridi ἄκανθος ἀγρία quam & ἀκανθώδη & ſcolymo ſimilem eſſe dicit. & diſtinguit ἀπὸ τῆς κηπαίας, *ſpinam agreſtem*, Latinis vt cari notat auctor Additamentorũ. eam eſſe veriſimile eſt quam Theophraſtus, ὀξυάκανθον appellat, τὴν ὀξεῖαν nimirũ ἄκανθον. Ideo inter agreſtes numerat. Hæc ὀξυάκανθος ἀείφυλλος. alias ὀξυάκανθος & ὀξυάκανθα idem. & Theophraſtus ὀξυάκανθον cum paliuro aliquot locis numerat. Diophanes de Re Ruſtica Cydonia inſeri dicit εἰς ὀξυάκανθον: & ὀξυάκανθαν intelligit, ſiue albam ſpinam, quam vocamus. Eclogæ de re Ruſtica inter ſpinas ex quibus veteres ſæpem viuam faciebant, βάτον hoc eſt rubum & paliurum, & ὀξυακάνθην numerant. Hodieque ex alba ſpina ſæpes fiunt ſæpiſſime, & nulla communior ſpina ſæpibus viuis faciendis. Præterea ὀξεία ἄκανθος, ſiue acanthus ſilueſtris frutex eſt, ὀξυάκανθα vel arbor, vel θάμνος δενδρώδης. Sed ὀξυάκανθα non eſt ἀείφυλλος, nec aquifolia. quod vtrumq; habet ἡ ὀξεῖα ἄκανθος. nam folia aculeata habet vt ſcolymus. Profecto quia aculeata folia habet, vt ſcolymus. Certè ὀξυάκανθα Diſcoridis, non eſt *aquifoliũ* Latinorum, nec enim aculeatis prædita eſt folijs. At illud & conſtare debet, ὀξυάκανθον non eſſe *ſpinam vinettam* noſtram, quæ nec ipſa ſempiternum decus obtinet foliorũ. Sed nec ὀξυάκανθον eſt, vt ſuprà probauimus. Plinius ὀξυάκανθον Theophraſti vertit, *aquifolium*. quod rectè cõuenit vt explicauimus. at cum oxyacantha Dioſcoridis neutiquam conueniat. Alibi *aquifolium* de Rhamno videtur accipere. Sic enim alicubi, *aquifoliam arborem in domo vel villa ſatam veneficia arcere* ſcribit. Hoc de alba ſpina tradunt etiam vetulæ noſtrates. Ouidius *albam ſpinam* malas noxas à foribus pellere canit. Hoc ῥάμνῳ veteres Græci tribuunt, quam & ἀλεξιάρην ideo nominant. Dioſcorides tradit τὴν ῥάμνον ἔχειν ὀρθὰς καὶ ὀξείας ἀκάνθας, ὥσπερ ἡ ὀξυάκανθα. at *aquifoliũ* veteres inter arbores infelices retulere, quibus portenta ac prodigia comburi ſolebant. quidam porro τὴν κυνόσβατον etiam ὀξυάκανθαν vocauerunt Dioſcoride teſte. Illud planè conſtat Dioſcoridis ὀξυάκανθαν eſſe albam ſpinam noſtram, quæ & piro ſiluatico quantum ad ligni for-

A mam, & arboris effigiem planè ſimilis eſt. quod ſi eſt, non erit *aquifolium* Latinorum, ἡ ὀξυάκανθα Græcorum. Nec enim aculeata folia ſunt albæ ſpinæ noſtræ, vel ὀξυάκανθα at *aquifolium*, vt nomen ipſum præfert, aculeata & pungentia folia gerit. Sic ὀξυάκανθα non eſt aquifoliũ, fortaſſe eſt ὀξυάκανθος. multo minus erit Cratægus. folia προσεοικότα βάτῳ & παλιούρῳ tribuit Theophraſtus. & de Bato ſiue rubo conſtat. aculeos enim foliis præfert. forte Latini veteres *aquifolium* dixere, quem Græci παλίουρον. Paliurum Græca voce alij etiam appellarunt: Paliurum albam ſpinam vocaſſe

B quoſdam notat Seruius. Sed hæc alibi. Aquifolia vero Ilex in totum ab aquifolio alia eſt. ὀξυάκανθος ſic dicta eſt Ilicis ſpecies, cui aculeata folia. Pliniũ porro docti carpunt, quod aquifoliam ilicem cum ſmilace confundat, quæ aculeata non habet folia. Scribit enim Theophraſtus, ἡ σμίλαξ οὐκ ἔχει φύλλα ἀκανθώδη. videamus Plinij verba: *ilicis duo genera, ex ijs in Italia folio non multum ab oleis diſtant, ſmilaces à quibuſdam Græcis dictæ, in Prouincijs aquifoliæ. Ilicis glans vtriuſque breuior.* putant Plinium dicere, quas Græci ſmilaces vocant, eas in prouincijs appellari *aquifolias*. nõ ea Plinij mens.

C ſcribunt antiqua eius exemplaria: *in prouincijs aquifoliæ ſunt.* ſcribendum ac diſtinguendum: *ex ijs in Italia folio non multum ab oleis diſtant, ſmilaces à quibuſdã Græcis dicta: in prouincijs aquifoliæ ſunt ilices. Glans vtriuſque breuior, gracilior.* duo genera ilicis facit, & vtrumque deſcribit. ex ijs eſſe in Italia, folio non multum ab oleis diuerſo: ergo nec aculeato: in prouincijs vero aquifolias ilices, ab aculeatis nimirum folijs ſic dictas. ſub duo genera redigit ilicem arborem: aliæ ſunt, inquit, folio minimè aculeato & oleis ſimili, quæ Græcis quibuſdam σμίλακες dicuntur. ita enim Arcades eas vocabant, non omnes Græci. Theophraſtus:

D οἱ δὲ περὶ Ἀρκαδίαν δένδρον τι σμίλακα καλοῦσιν. ὃ ἔστιν ὅμοιον τῷ πρίνῳ, τὰ δὲ φύλλα οὐκ ἀκανθώδη ἔχει. hoc genus Ilicis in Italia etiam naſcebatur. alias eſſe dicit *aquifolias ilices* quę in prouincijs proueniebant, quæque aculeatis erant folijs. addit: *glans vtriuſque breuior.* tam ſmilacum ſcilicet, quam aquifoliarum ilicum: vtriuſque nimirum generis. & per hæc de vtroque genere ſe loquutum eſſe fatetur, aculeato & non aculeato. nomine autem aquifoliarum Ilicum, comprehendit omne genus ilicis quæ aculeata folia habet. Hæc Latinè Ilex propriè & abſolutè, Græcis πρῖνος. Theo-

E phraſtus: ὁ δὲ πρῖνος φύλλον μὲν ἔχει δρυῶδες, ἔλαττον δὲ, ἐπακανθίζον. Nec in genere porro aquifoliarum ilicum ſpecies illa erat, quam propriè & abſolute *aquifolium* vocat. nec ea eſt quam Dores ἀγρίαν, Arcades φελλόδρυν nominabant. multum igitur diſtant apud Plinium *aquifolia ilex*, & *aquifolium*. *aquifolia ilex* genus eſt omnes Ilices comprehendens, quæ aculeato ſunt folio: *aquifolium* ſpinæ genus cum itaque heic ſcribit coccum βαφικὸν granum eſſe vel ſcabiem potius parui fruticis, ilicis aquifoliæ, non hoc dicit aquifo-

liam ilicem eamdem eſſe cum ea arbore, quam alibi *aquifolium* ſimpliciter nuncupat, vt perperam viri docti interpretantur, verùm illud oſtendit fruticem hunc paruum, in quo granum infectorium naſcitur, ſpeciem eſſe ilicis aquifoliæ. quod eſt veriſſimum. frutex qui κόκκον βαφικὴν producit, ſemper frutex eſt, & quidem paruus, nunquam vero arboreſcit. Ilex vero ſic propriè dicta, multis in locis pumila eſt, ac frutici ſimilis, ſed in magnam arborem euadit, cum ſolum accommodum nacta eſt. fert & illa κόκκον ἐπὶ φοινικοῦ, ſed minimè infectoribus vtilem, vt iam diximus. Κόκκος vero βαφική, θάμνος ἐπὶ μικρὸς φρυγανώδης, ᾧ προσέχονται οἱ κόκκοι ὡς φακοί. adhærent igitur cortici, tanquam lenticulæ. Plinius primo quaſi ſcabiem eſſe, & *coſculium* vocari. ita ſcribendum. Græcum eſt κοσκύλιον. perperam vero *quiſquilium* legunt. κοσκύλλειν propriè eſt minutias excreſcentes præſecare. Inde κοσκυλμάτια, & κοσκυλμάτια, præſegmina pellium, quæ ſutores è corio reſecabant. hinc ergo & κοσκύλια grana illa veſicarum more in fruticis cortice extumeſcentia, quæ abradebantur ad tingendas lanas. grana autem illa ſiue κόκκοι, ſcatent intus paruis vermiculis, quorum ſanies coccino tingendo præclara eſt, & eximium illum colorem, quem nos miramur, & adorarunt veteres, efficit. hinc *vermiculum* pro ipſo cocco dixerunt. Gloſſæ noſtræ: κόκκος, *vermiculus*. editæ: κόκκος, βάμμα, *vermicula, hoc coccum*. hinc *emblema vermiculatum* Lucillio, coccineo colore tinctum. nam teſſellæ illæ quibus pauimenta variabant, diuerſis coloribus erant tinctæ. falluntur, qui aliter exponunt. apud Hieronymum in epiſtolis, *pelles vermiculatæ*, quas alio loco *coccineas* dixerat. Plinius lib. XXIV. cap. IV. de cocco ilicis: *eſt autem genus ex eo in Africa ferè & Aſia naſcens celerrimè in vermiculum ſe mutans, quod ideo ſcolecion vocant, improbantque*. Pauſanias de cocco Galatica: γίνεται δέ τι ἐν τῷ καρπῷ τῆς κόκκου βραχὺ ζῶον. τοῦτο εἰ ἀφίκοιτο εἰς τὸν ἀέρα πεπανθέντος τοῦ καρποῦ πέτεται αὐτίκα, καὶ ἐοικὸς κώνωπι φαίνοιτο ἄν. τοῦ δὲ προτερον πρὶν τὸ ζῶον κινηθῆναι, συλλέγουσι τῆς κόκκου τὸν καρπὸν, καὶ ἐπὶ τοῖς ἐρίοις ἡ βαφὴ τὸ αἷμα τοῦ ζώου. ab eo vermiculo, hodieque quicquid rubet, *vermiculum* dicimus, *vermeil*. & minium, *vermiculonem*, *vermillon*. hunc fruticem Diſcorides & Pauſanias κόκκον vocant, vt & Plinius alio loco. de Pauſania miror eum ſcribere fruticem hunc à Galatis vocari ὗσγην. conſtat porro coccum optimum fuiſſe habitum Galaticum. Plinius: *gignitur & in Galatia, Africa, Piſidia, Cilicia, peßimum in Sardinia*. & primam nominauit Galatiam, quia ibi præſtantiſſimus. & alio loco: *atque vt ſileamus Galatia, Africa, Suſitania cocci granum Imperatorijs dicatum paludamentis*. coccum hic vocat fruticem ipſum vt Græci. ſic enim legendum. inde *Galaticus ruber*, Tertulliano pro coccino. τὴν δὲ θάμνον ταύτην, inquit Pauſanias, Ἴωνες μὲν ὁ

A τὸ ἄλλο Ἑλληνικὸν κόκκον, Γαλάται δὲ οἱ ὑπὲρ Φρυγίας φωνῇ τῇ ἐπιχωρίῳ σφισὶν ὀνομάζουσιν ὗσγην. Atqui ſi ὗσγην & κόκκος idem frutex, *Coccinum* & *Hyſginum* idem color fuerit, quos tamen colores tota diſtinxit antiquitas. Plinius lib. IX. cap. XLII. *quin & terrena miſcere coccoque tinctum Tyrio tingere, vt fieret hyſginum. coccum Galatiæ rubens granum, vt dicemus in terreſtribus, aut circa Emeritam Hiſpaniæ in maxima laude eſt*. Apertè coccum ab hyſgino ſeparat. ſi cocco tinctum Tyria purpura tingebant, vt fieret hyſginum, color hyſginus inter purpureum & coccinum fuerit oportet, vt autem ex coccino purpura B ſupertincto fiebat hyſginum, ſic purpureus color aliquando parabatur ex creta infecta rubra radice, quam Græci ἐρυθρόδανον vocant, & hyſgino. Vitruuius: *fiunt etiã purpurei colores infecta creta rubra radice & hyſgino*. Paulus quoque Iuriſconſultus *hyſginum* à *coccino* diſtinguit. quod ſi ad Græcos prouocet Pauſanias, domeſtico etiam teſtimonio ſuorum conuincetur. vetus epigramma Myrini nondum editum:

Τὰ ἐκ κόκκου βαφθέντα, καὶ ὑσγίνοιο θέειστρα;
Καὶ τοὺς ναρδολιπεῖς ἀλλοτρίους πλοκάμους.

cum inter purpureum & coccinum hic co- C lor ſit, non mirum alios pro cocco, alios pro purpurea hyſginum vſurpaſſe. Heſychius: βυσσὸς χρῶμα ἀπὸ τῆς ὕσγης παραλαμβανόμενον. idem βύσσινα interpretatur πορφυρᾶ. hyſginum magis ad purpuram inclinabat quam ad coccum. Scribit Plinius hyacintho in Gallia hyſginũ tingi, lib. XXI. cap. XXVI. *hyacinthus in Gallia optime prouenit. hoc ibi locorum hyſginũ tingunt*, ita ſcribo pro eo quod editũ eſt: *hoc ibi pro cocco hyſginum tingitur*. *hyacinthinus* autem color purpureus. idem de tribus præcipuis coloribus: *amethyſtum qui è viola, & ipſe in purpureum quemque hyacinthinum appellauimus*. Idem lib. XXVI. D cap. XVIII. vaccinium, id eſt hyacinthum, in Gallia ſeri dicit tingendæ purpuræ ad ſeruorum veſtes: *item viccinia Italiæ mancupijs ſata, Gallia vero etiam purpura tingendæ ad ſeruitiorum veſtes*. dixerat ſupra in Gallia hyacintho hyſginum tingi, hic purpuram vaccinio infici ſcribit. atqui hyacinthus & vaccinium idem. ergo purpureus & hyſginus color idem, qui & hyacinthinus. Vaccinium & hyacinthum eſſe idem iam docti norunt. Græcè ὑάκινθος & ὑακίνθιον. inde Latinum *vacindium* & *vacinnium*, vt *aruipendium* & *aruipennium*. poſtea *vacinium*. vaccinium Italiæ E mancupiis ſeri ait; vtilis enim mangonibus, ad coërcendam vænalium pubertatem. idem de hyacintho: *radix eſt bubalcea mangonibus venalicijs pulcrè nota, quæ è vino dulci illita pubertatem coërcet, & non patitur erumpere*. ſic legendum è veteri codice, qui habet *magoniſ-viſu analici*, editur vulgo: *Mangonicis venalitijs*. *mangones vanalitij* ſunt σωματέμποροι. Dicebantur & *venalitij* ſimpliciter, qui *venales* ſcilicet vendebant. ijdem & *mangones* propriè. Cicero in Corneliana: *neque diuitiæ me mouent, quibus omnes Africanos & Lælios*

Digitized by Google

multi venalicij mercatoreſque ſuperarunt. Plautus in Trinummo: *mercaturam, an venales habuit*. qui vænales habent, *venalicij ſunt, & mangones:* quos Plinius iunctim *venalicios mangones* appellat. Seneca: *mercator vrbibus prodeſt, medicus ægris, mango venalibus*. Gloſſæ: *venalicıarius*, σωματέμπορος. immo *venalicius*. Sed quamuis *vaccinium* & *hyacinthus* idem ſint, & purpureo affinis hyſginus color, non tamen propterea dicendum eſt hyſginum, id eſſe quod vaccinium & hyacinthum, vt placere video doctiſſimis hominibus. Diuerſa enim ſunt ὕσγη & ὑάκινθος, licet ὕσγινον & ὑακίνθινον, ſint affines tincturæ. Cum ſcribit Plinius hyacintho hyſginum tingi in Gallia, an non ſic manifeſtè ſeparat hyſgen ab hyacintho? Vitruuius quoque qui infecta creta rubiæ radice & hyſgino purpureum fieri colorem mõſtrarat, eodem capite creta quoq. vaccinij ſucco infecta, & lacte purpuram elegantem facere *tectores* dicit. Ita enim ibi ſcribendum, non *tinctores*. tectoribus enim ſcribit, id eſt, parietum expolitoribus & pictoribus, non tinctoribus. *Itaque tectores cum volunt ſil Atticum imitari*, &c. omnes quæ ab eo deſcribũtur, colorum temperationes, non veſtibus tingendis, ſed tectorijs ſeruiunt expoliendis. Tantum igitur abeſt, vt hyſginum idem ſit cum coccino, vel hyſge cum cocco, quod vult Pauſanias, vt magis ad purpuram accedat. Nicandri interpres, ὕσγινον φυτὸν, ξανθὸν τῷ χρώματι eſſe notat à quo ὑσγινοβαφῆ, veſtimenta eo colore tincta. perperam eruditi de quadam arbuſcula quæ flauum lignum habeat, intelligunt, quod vulgo *magaleb* vocatur. ξανθὸν Græci pro rubro & ruſſo ſæpe ponunt. vnde ξανθὸν πῦρ, & ξανθὴν πορφύραν appellant. Pollux de ſanie conchylij: καὶ τὸ μὲν ξανθίζεται, τὸ δὲ κυαναυγὲς γίγνεται: *aliud rutileſcit, aliud cæruleum fit*. Gloſſæ: rubrum, πυῤῥὸν, ξανθόν; ſic ἀμέθυστον ξανθότερον, vocat Epiphanius, qui vineo colore magis eſt, quam violaceus: ἐμφεριάζοντα τῇ ἀπὸ αἵματος κόγχης πορφύρᾳ, διαυγεστέρα μᾶλλον ὥσπερ οἴνῳ ἐμφεριάζουσα, ἢ ἀμεθύστῳ ξανθοτέρῳ. qui vini magis colorem refert, quam violæ, is ξανθότερος ἀμέθυστος dicitur. & ita legendus ille Epiphanij locus. Gloſſæ: ξανθὸν, *rubrum, rubeum*. fructum palmarũ Theophraſtus ξανθὸν vocat, Plinius vertit *rubentem*. Ab *hyſgino* vel *hyſigino*, vt ſcribebant, vix mihi dubium eſt, quin *zynzolinum* colorem fecerint noſtri, licet pro purpureo nomen id magis vſurpaſſe veteres conſtet. Sed de his alias. Hęc cum ita ſint, nihil tamen vetare dicat aliquis, quin verũ ſit, quod tradit Pauſanias, coccum à Galatis ὕσγην vocari. cum coccum tinctoriũ multis in locis naſceretur: præſtantiſſimum Galatæ dabant, & ὕσγην vocabant lingua ſua. hæc coccinum colorem effecerit, Tyriæ purpuræ ac dibaphæ proximãtem. nam in optima purpura nitor & auſteritas cocci quærebatur. Plinius de buccino: *pelagio admodum alligatur. nimiaque eius nigritiæ dat auſteritatem illam nitoremque qui quæritur cocci*. Idem lib. xxi. cap. viii. vbi narrat tres in veſtibus colores eſſe principales, quibus luxuria eos flores prouo-

A cauit qui colore commendantur: *hos animaduerto tres eſſe principales: vt rubentem in cocco, qui à roſis, nigrante gratia: hic trahitur ſuſpectu & in Tyrias dibaphaſque, ac Laconicas*. Ita nũc eum locum conſtituo, libri melioris auctoritate. Tyria ergo purpura ſuſpectu ruborem nitoremque præferebat cocci. cocco porro tincta rurſus Tyrio tingebant, vt fieret hyſginum, eodem Plinio teſte. atque hic videtur proprius Galatici grani color fuiſſe, quod ὕσγην Galatæ vocabant, cum coccum alijs in locis prouenienns magis ruberet. Hinc ergo *coccinũ* & *hyſginum* auctores diſtinxerint, quia vulgare coc-
B cum maximè puniceũ eſſet, Galaticum vero & hyſginum ad purpuram Tyriam magis vergeret. ideo & *hyſginum* pro purpureo vſurparint plerique. nec mirum eſſe, ſi coccum non in omnibus locis quibus naſcitur, vnius generis colorem habet, cum & conchyliũ è quo purpura olim inficiebatur pro littorum diuerſitate in quibus reperitur, varios quoque colores referret, & modo aliis in locis atrum, aliis liuidum, aliis violaceum, aliis rubrum inueniretur. Hæc dici poſſunt tuendo Pauſaniæ. Sed Vitruuius & Plinius de hyſgino qua-
C ſi tinctura nota ac diuerſa à coccino loquuntur. Scribit hic laudari Puteolanum purpuriſſum potius quam Tyrium aut Gætulicum, vel Laconicum, vnde pretioſiſſimę purpuræ: *cauſa eſt*, inquit, *quod hyſgino maxime inficitur, cogiturque rubiam ſorbere*. ſic egregium purpuriſſum ex rubiæ radice & hyſgino fiebat. plantę igitur in totum diuerſæ κόκκος & ὕσγη, & colores diuerſi hyſginus, & coccinus: ille purpureus, hic phœniceus. Pauſaniæ in multis non bene credi oſtendam alias: in deſcriptione cocci fruticis, folia eum habere tradit ἐοικότα τῇ σχίνῳ, fructum vero ſimilem τῷ καρπῷ τῆς στρύχνου. hæc nõnihil diſcrepant ab aliorum aucto-
D rum de grani tinctorij frutice ſentẽtia. Aquifoliæ ilicis ſpeciem eſſe inter omnes cõuenit, & folia habere aculeata, cum hic ſcribat μελάντερα cocco eſſe & μαλακώτερα ἢ οἱ τῇ σχίνῳ. per στρύχνον intelligit halicaccabum, quæ è duobus ſtrychni generibus alterũ eſt, cui granoſi folliculi, acini coccinei. vide Plinium. Sed ὕσγην fortaſſe deſcribit non κόκκον & perperam cum cocco confundit. ita porro apud eum legendum in Phocicis ſub finem: ἄμπελοι, τὸ δὲ πολὺ εἶναι τῆς πεδίου καὶ ὕσγην τὴν Ἀμβρυσσέων. συνεχεῖς μὲν ὥσπερ αἱ ἄμπελοι πεφύκασιν οἱ θάμνοι. addit hunc fruticem Galatis vocari ὕσγην, ceteris Gręcis κόκκον. verum vt dixi fallitur. quædam in eius deſcri-
E ptione τῆς ὕσγης cum cocco conueniunt, quædam fortaſſe cum hyſge. Simonides referẽte Plutarcho, dicit velum quod Ægeus Theſeo dedit cum Cretam abiret, puniceum fuiſſe, liquida tinctura ilicis infectũ. Σιμωνίδης δὲ λευκὸν φησιν εἶναι τὸ δοθὲν ὑπὸ τοῦ Αἰγέως, ἀλλὰ φοινίκεον ἱστίον ὑγρῷ πεφυρμένον πρίνου ἄνθει ἐριθάλλου, καὶ τοῦτο τῆς σωτηρίας αὐτῶν ποιήσασθαι σημεῖον. coccineum abſque dubio intelligit colorem ex ilice aquifolia. ὑγρὸν ἄνθος non eſt flos, vt vertunt, ſed liquidus color è cocco ilicis expreſſus. nam ἄνθος Gręcis χρῶμα. *ſuccũ* vocat Plinius de cocco: anniculo grano

languidus ſuccus, idem à quadrimo euanidus. eſt
quod Simonides vocauit ὑχὶν αἶθος πρίνου.
Dioſcorides ait in Cilicia quercini generi
arboribus paruæ inſtar cochleę innaſci, quod
à mulieribus ad tincturam colligitur, &
coccum vocatur. ſed locus eius vitioſe ex-
cuſus eſt hoc modo: γίνεται δὲ ἡ ἐν Κιλικίᾳ ἐν ταῖς
δρυσὶν ὁμοίως κοχλίᾳ μικρῷ ἣν αἱ περὶ γυναῖκες τῷ
σόματι ἀναλέγουσι κόκκον καλοῦσι. Scribe: ἣν περὶ
γυναῖκες εἰς τὰ σύμματα ἀναλέγουσι, κόκκον καλοῦσι.
vel etiam, εἰς τὸ σύμμα ἀναλέγουσι. Nihil in-
quinatius vulgata. τὸ σύμμα idem quod βάμμα.
Gloſſæ: *infectum*, ἐνσυμμένον. *Infectus*, βεβαμ-
μένος, ἐνσυμμένος. Harpocration: κηκὶς, βάμμα
τί· ἢ σύμμα ἢ καρπὸς τῆς δρυός. ἐπιτήδειος εἰς βαφήν.
Nam & galla cuiuſdam generis veteres ad
lanas tingendas vſi ſunt. Theophraſtus de
galla nigra: φέρει δὲ καὶ τὴν ἑτέραν τὴν μέλαιναν,
ᾗ τὰ ἔρια βάπτουσι. hinc & κηκὶς pro quolibet
Stymmate. Æſchylus in Agamemnone:

—— πορφύρας

Κηκῖδα παγκαίνιστον.

id eſt πορφύρας σύμμα vel βάμμα. Vetus igitur
ea menda in Dioſcoridis libris hæſit, quam
liber vetuſtiſſimus retinet, qui totum eum
locum ſic concipit: γεννᾶται δὲ καὶ ἐν Κιλικίᾳ, ἐν
ταῖς δρυσὶν ὅμοιον κοχλίᾳ μικρὸν ὃ τῷ σύματι αἱ τε δὲ
γυναῖκες ἀναλέγουσι κόκκον καλοῦσι. quæ longe
alium efficiunt ſenſum quam vulgata, quæ
habent, γίνεται δὲ ἡ ἐν Κιλικίᾳ. Inter varia fruti-
cis coccum ferentis genera Cilicium etiam
recenſet Dioſcorides, cui ſecundum dat lo-
cum his verbis, quæ ſic ex eodem optimo
codice legenda ſunt: ἀρίστη δὲ ἐστὶν ἡ Γαλατικὴ
καὶ Ἀρμενιακή, ἔπειτα ἡ Ἀσιανὴ καὶ Κιλίκιος, ἐσχάτη δὲ
πασῶν ἡ Σπανή. Cilicium illud coccum ſimile
eſt ceteris, eodemque modo colligitur, niſi
quod bonitatis ſecundas tantum obtinet.
præter illud coccum Cilicium, quod in fruti-
ce ſic appellato colligitur, in eadem Ciliciæ
prouincia, mulieres aliud neſcio quid in
quercubus naſcens ſublegebant, quod coc-
cum vocabant. Hæc mens eſt lectionis quam
ex veteri codice reſtituimus. At edita hoc
vult τὸν Κιλίκιον κόκκον eam eſſe quæ in quercu-
bus Ciliciæ naſcitur, ſimilis cochleæ paruæ.
corrigendum porro in illa veteri lectione:
γεννᾶται δὲ καὶ ἐν Κιλικίᾳ ἐν ταῖς δρυσὶν ὅμοιον κοχλίᾳ μι-
κρῷ. ὃ τῷ σύματι ἀναλέγουσι. τῷ σύματι vel τῷ σύμματι
ἀναλέγουσι id eſt εἰς τὸ σύμμα, *ad tincturam*. nihil
verius. σύμα pro σύμμα, vt πῆμα pro πέμμα, &
ſimilia. ſic enim veteres ſcribebant. Scribitur
etiam in eodem veterrimo exemplari: Κόκκος
βαφικὴ θάμνος ἐστὶ φρυγανώδης, ᾧ προσήρτηνται οἱονεὶ φα-
κοί. legitur vulgò: θάμνος ἐστὶ μικρός, φρυγανώδης
ᾧ προσήρτηνται οἱ κόκκοι, ὡς φακοί. Sed illo auctore
delendum μικρός. nam θάμνος φρυγανώδης cum
dicitur, ſatis per hoc intelligitur paruum eſſe
fruticem. τῶν θάμνων alij ſunt δενδρώδεις, qui
maiuſculi ſunt, & arbuſcularum inſtar: alij
vero φρυγανώδεις, humiles & parui. Columella
exiguum fruticem vocat τὸν φρυγανώδη, at *maioris
incrementi ſurculum*, τὸν θαμνώδη. Ceterùm ἡ κόκ-
κος fœminino genere nomen eſt fruticis quæ
granum tinctorium fert, hoc eſt coccum. nam

A grana quæ frutici ipſi lenticularum modò
adhærent, οἱ κόκκοι. atque inde frutex ipſe
ἡ κόκκος. genus eſſe aquifoliæ Ilicis placet
Plinio, & hodiernis herbariis. Hoc non
dicit Dioſcorides. Et peccat immaniter Pli-
nius, qui coccum puniceum Ilicis arboris,
cum cocco infectorio parui fruticis, quam
arbuſculam Græci κόκκον βαφικὴν vocant, nullo
diſcrimine confundit. Sic enim de robore lo-
quitur, quod præter glandem multa gallæ
genera fert: *omnes has eius dotes Ilex ſolo prouocat
cocco.* deinde ſubiungit deſcriptionem cocci
ſiue grani tingendis veſtibus pretioſi, quod
in paruo frutice naſcitur aquifoliarum vt vo-
B lunt Ilicum generis, non in Ilice. Eam Græci
κόκκον vocant, non πρῖνον. At quæ πρῖνος Græcis,
ea Latinis Ilex, quæ arbor eſt, & quidē gran-
dis non frutex. alibi vix vltrà fruticis magni-
tudinem exceſcit, non tamen coccum fert
ſiue granum infectorium. At Ilex arbor, præ-
ter glandem, quam ἄκυλον Græci appellant,
etiam κόκκον τινὰ φοινικοῦν producit, hoc eſt bac-
cam quamdam puniceam, quæ non eſt eadem
cum cocco baphico, vt perperam viſus exi-
ſtimare Plinius. Theophraſtus de Ilice, hoc
eſt πρίνῳ: φέρει δὲ καὶ παρὰ τὴν βάλανον κόκκον τινὰ
φοινικοῦν, ἴσχει δὲ καὶ ἰξίαν καὶ ὑφέαρ. Coccum tin-
C gendo Græci etiam vetuſtiſſimi vocarunt
abſolutè κόκκον, & κοκκοβαφὲς quod ex eo tin-
ctum erat. atque ita etiam ipſe Theophra-
ſtus. Dixiſſet igitur, ſiquidem de nobiliſſi-
mo grano tinctorum intellexiſſet, φέρει δὲ καὶ
παρὰ τὴν βάλανον, τὸν κόκκον. ac cum dixit κόκ-
κον τινὰ φοινικοῦν, *granum quoddam puniceum*, vel
baccam quamdam puniceam, manifeſtè oſten-
dit aliud eſſe à cocco infectorum, quem
Græci Latinique abſolutè ſic vocarunt.
Notat Galenus in Lexico Hippocratis κόκκον
dici τὸν κόκκον Κνίδιον, aliquando etiam, τὸν
κόκκον. vbi κόκκος κατ᾽ ἐξοχὴν eſt coccum. Cer-
D tum ſanè eſt Ilicem arborem præter glan-
dem, baccam quamdam ferre puniceam,
quæ nihil confert infectoribus, & in totum
diuerſa eſt à cocco. nos in Ilice arbore hu-
iuſmodi grana punicea vidimus, ad inſtar
paruarum Ceraſi baccarum. Plinius hunc
Ilicis κόκκον φοινικοῦν magno errore cum coc-
co confundit. vt ecce lib. XXIV. cap. IV. me-
dicinas ac remedia recenſens ex Galla, &
viſco & glande & pilulis, aliiſque rebus
quas ferunt robora, de cocco Ilicis etiam
hæc ſcribit: *Coccum Ilicis vulneribus recentibus
ex aceto imponitur.* coccum Ilicis eſt κόκκος ille
E φοινικοῦς τῆς πρίνου Theophraſti. remedia tamen
ſunt cocci tinctorij quod ἐν τῇ κόκκῳ βαφικῇ
naſcitur. Dioſcorides de Cocco: δύναμιν δὲ
ἔχει στυπτικήν, ἁρμόζουσαν τραύμασι καὶ νεύρων τρώ-
σεσι λεία μετ᾽ ὄξους καταπλαττομένη. vtrumque Pli-
nius confundit, imperitiſſimè. Ilex eſt ar-
bor quæ κόκκον illum puniceum tanquam bac-
cam & proprium fructum fert, præter glan-
dem. Theophraſtus de Ilice: συμβαίνει πλεί-
ους ἅμα καρποὺς ἔχειν αὐτόν, δύο μὲν τοὺς ἑαυτῆς,
δύο δ᾽ ἄλλους, τό τε τῆς ἰξίας καὶ τὸ ὑφέαρος. duos
fructus proprios edit Ilex arbor, glandem &

baccam puniceam; duos adſcititios & alienos, viſcum & hyphear. At in frutice qui coccum creat, coccum ipſum fructus non eſt, ſed tanquam ſcabies fruticis, & excreſcens tumor qui cortici & ramis adhæreſcit inſtar lenticulæ. Quod verum eſſe omnes norunt. Hic frutex nunquam arboreſcit, ſed ſemper manet frutex, & vbicunque prouenit coccum illud ſuum fert tingendis aptum lanis. At Ilex arbor, alicubi etiam frutex eſt, quando minimè idoneum nacta eſt, ſed tunc nullum fert fructum, nec coccum puniceum illum cuius meminit Theophraſtus, qui infectoribus nulli eſt vſui. At Plinius vtriuſque ilicis, coccum arboris & fruticis idem facit. Sic enim de cocco ilicis ſcribens loquitur, lib. xxiv. cap. iv. *Eſt autem genus ex eo in Attica fere & Aſia naſcens celerrimè in vermiculum ſe mutans, quod ideo ſcolecion vocant improbantque.* libri habent, *ſcolechilum*, lege. *ſcolecinum.* σκωλήκιον. hoc eſt *vermicularem.* atqui hoc eſt coccum infectorium fruticis ilicis, quod totum vermiculis ſcatet paruis, quorum ſanies pretioſum illum in tinctura colorem facit. Inde *vermiculum* hodie quoque vocant huiuſmodi coccum. in Aſia ferè naſci ait, hæc erit Ἀσιανὴ κόκκος, cui ſecundum locum dat Dioſcorides, Galatica & Armeniaca primum tenentibus. at κόκκος φοινικοῦς ilicis maioris, nec in vermiculum ſe mutat, nec ſuccum alium habet, quo tingi poſſint veſtes. Apparet Plinium cum aliis quibuſdam veterum, ὁμωνυμίᾳ τῆς κόκκου καὶ ὁμοφυΐᾳ τῶν φυτῶν coccum ilicis arboris, cum cocco ilicis fruticis confudiſſe. ita planè Simonides qui φοινίκεον ἱστίον ὑγρῷ πεφυρμένον πρίνου ἄνθει ἐριθάλλου dicit, κόκκον πρίνου φοινίκεον accepit ἀντὶ τοῦ κόκκου βαφικοῦ, qui in minore ilice gignitur. Caue etiam putes cum viris doctiſſimis λεπύριον ἀπὸ πρίνου de colore coccineo accipiendum in his Theocriti verſibus:

Οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἀκύλοις ὀρμαλίδες· αἳ μὲν ἔχοντι
Λεπτὸν ἀπὸ πρίνοιο λεπύριον, αἳ δὲ μελιχραί.

non comparandas eſſe ait ilicis glandes, quas Græci vocant ἀκύλους cum ὀρμαλίσι, quæ genus ſunt mali ſiluatici. illas enim habere λεπτὸν ἀπὸ πρίνου λεπύριον aſperum ab ilice corticem, has autem guſtu ſuaues eſſe. Columella inter frutices paſtionibus apum accommodos etiam minorem ilicem recenſet, & prolixiorem improbari refert: *itemque ſemper virens tinus, & minor ilex, nam prolixior ab omnibus improbatur.* Hæc minor eſt nempe ilex, quæ fert κόκκον βαφικὸν, quem fruticem Græci κόκκον vocant, Galatæ ſi fides eſt Pauſaniæ ὕσγην. Non meminere tamen veteres τῆς κόκκου Italicæ. Hæc alij diſquirant. Dicit porro Plinius coccum *penſionem alteram tributi pauperibus Hiſpaniæ donare.* quo ſenſu duplex fuit tributum, alterum capitis, alterum ſoli. Hoc pro modo facultatatum & prædiorum imponebatur. illud ex æquo pauperes diuiteſque attinebat. Qui agrum habebat, ager pro domino pendebat: qui non habebat, nec eo tenebatur. penſioni alteri capitis, omnes erant obnoxij, quà dites, quà pauperes. Qui nihil omnino in cenſu habebant, inuenire tamen cogebantur, vnde illam tributi penſionem ſoluerent. Pauperes in Hiſpania coccum paſſim naſcentibus fruticibus decerpebant, atque inde corradebant, vnde tributum capitulare ſiue capitationem penderent. hæc eſt quam heîc vocat penſionem alteram tributi. eam donabat Hiſpaniæ pauperibus coccum, quia illis dabat vnde eam penſitare poſſent. Feſtus notat *tributorum collationem aliam in capite fuiſſe, aliam in cenſu.* Eadem mente Plinius alibi dixit herbas quæ in hortis naſcuntur, penſionem eſſe pauperum, quia ex eo reditu pauperes extundebant, vnde cenſum ſoluerent. Verba eius hæc ſunt lib. xix. cap. iv. *Itaque Hercule nullum macelli vectigal maius fuit Romæ; clamore plebis incuſantis apud omnes principes donec portorium remiſſum eſt huius mercis, compertumque non aliter quæſtuoſius cenſum haberi, aut tutius, ac minore fortunæ iure, cum credatur penſio ea pauperum. Is in ſolo ſponſor eſt & ſub dio reditus, ſuperficieſque cælo quocunque gaudens.* Strabo de Turditania: καὶ κηρὸς δὲ καὶ μέλι, καὶ πίττα ἐξάγεται, καὶ κόκκος πολὺς καὶ μίλτος.

Pag. 43. E. *hoc cælum, terras, & maria distinguit*] ſcripti: *cælum, terras, maria diſtinguit.* ſic Plinius: *terras, maria, cælum diſterminans.*

quod à circuitu eius incipiunt Oceanus Gallicus, & frons Septentrionalis] libris in omnibus Solini, *fons.* ſcripti quoque Pliniani ſic legunt. Sed Plinij locus, vnde hic effigiatus eſt, peſſimè in editionibus accipitur, vbi ſic habet lib. iv. cap. xxi. *excurrit deinde in altum vaſto cornu promuntorium, quod aliqui Artabrum appellauere, alij magnum, multi Oliſiponenſe ab oppido, terras, maria, cælum diſterminans, illo finitur Hiſpaniæ latus, & à circuitu eius incipit frons.* ſequitur deinde aliud caput cum hoc titulo, *inſulæ in Oceano*, quod ita incipit: *Septentrio hinc Oceanuſque Gallicus, occaſus & Oceanus Atlanticus.* quæ ita diſiecta ſunt, ac diſſipata vt integri corporis vmbra vix appareat. ſic ergo glutinanda ac reconcinnanda ſunt: *illo finitur Hiſpaniæ latus, & circuitu eius hinc incipit frons Septentrionis, Oceanuſque Gallicus: occaſus illinc & Oceanus Atlanticus.* titulus autem ſupraſcriptus *inſulæ in Oceano Atlantico*, ita enim integrè legi debet, reponendus eſt infrà ante illa verba: *Ex aduerſo Celtiberiæ complures ſunt inſulæ.* inde nouum caput auſpicandum eſt. Promuntorium Artabrum vaſto cornu in altum excurrens, terras, maria, cælum ait diſterminare. finit Hiſpaniæ latus, ſic terras diuidit. maria vero & cælum ita diſtinguit: ab vna parte circuitus eius incipit Septentrio, & Oceanus Gallicus: ab altera occaſus, & Oceanus Atlanticus. inter occaſum itaque ac Septentrionem, interque Atlanticum Oceanum & Gallicum, in mare excurrit promun-

torium Artabrum. Hæc Plinij quidem de Artabro ſententia eſt, quam tamen falſiſſimam eſſe conſtat, & ipſe fallitur, qui alios reprehendit. promuntorium Artabrum idem facit, cum Oliſiponenſi & Magno. Hoc ſi verum eſt, illud falſum quod ait ab Artabro terras, maria, cælum diſterminari. nam Oliſiponenſe promuntorium in omni circuitu ſuo Oceanum habet Atlanticum & Hiſpaniæ terras. Oliſipo autem ad Tagum. à Tago ad Durium quo Luſitania terminatur Septentrionem verſus, Luſitania eſt. ſic promuntorium illud vltra citraque Luſitaniam habet. à Durij fluminis oſtiis incipit Tarraconenſis, vſque ad angulum in quo Artabrorum promuntorium ponunt multi ſcriptores, vt Strabo, Ptolemæus, alij, quo promuntorio finitur occiduum & Septentrionale latus Hiſpaniæ. de illo dici poſſet, terras, maria, & cœlum diuidere, non de eo quod Oliſiponenſe & Magnum vocabatur. Strabo lib. III. *ὕστατοι δὲ οἰκοῦσιν Ἀρτάβροι περὶ τὴν ἄκραν ἣ καλεῖται Νέριον, ἣ καὶ τῆς ἑσπερίου πλευρᾶς, καὶ τῆς βορείου πέρας ἐστί, περιοικοῦσι δὲ αὐτὴν Κελτικοί.* inde & *Celticum* quoque promuntorium appellatum. qui Celtici ſunt quos *Nerienſes* cognomine dicit vocatos Plinius, à promuntorio ſcilicet Nerio, vt ab aliis Celticis diſtinguerentur, qui *Paſamarei* dicebantur. inter Artabros porro & Tagum vbi Oliſipo & Oliſiponenſe promuntorium quinquaginta populos incolere ſcribit Strabo. at Plinius *Arotrebarum promuntorium* vocat, quod Strabo Artabrorum; idem nimirum quod & *Celticum* cap. vlt. lib. III. *è regione Arotrebarum promuntorij, Deorum ſex quas aliqui Fortunatas appellauere.* Strabo *Artabros* & *Arotrebas* eoſdem facit. *οἱ δὲ νῦν*, inquit, *τοὺς Ἀρτάβρους Ἀροτρέβας καλοῦσι.* Ergo Artabrorum & Atotrebarum promuntorium idem, quo finitur Hiſpaniæ latus: quo terræ, maria, cœlum diſterminantur, non Oliſiponenſi aut Magno. fœdo igitur errore Plinius hæc confundit. de Artabro quod cum Oliſiponenſi idem facit, addit: *ibi gentem quæ nunquam fuit, manifeſto errore. Arotrebas enim quos ante Celticum diximus promuntorium, hoc in loco poſuere, litteris permutatis.* falli dicit qui Artabros populos ad promuntorium Oliſiponenſe poſuere. auctorum qui hodie extent neminem huius erroris incuſari poſſe ſcio. gentem ipſam Artabrorum nunquam fuiſſe ait. qui Artabri olim vocabantur, *Arotrebas* dictos ſua ætate aſſerit Strabo. eos ſi quis ad Oliſiponenſe promuntorium poſuit, ſanè falſus eſt. nam circa promuntorium Celticum incolebant. Sed cum dicat aliquos Artabrum appellaſſe, promuntorium Oliſiponenſe, oportet eoſdem illos ita appellaſſe, qui & Artabros populos ibi poſuerunt. vnde enim Artabrum niſi ab Artabris populis? æquè igitur illi in errore qui *Artabrum* appellarunt. ipſe vero maximè errat, qui cum videret à quibuſdam Artabrum id promuntorium appellari, & Artabros cum Arotrebis confundi, de Oliſiponenſi promuntorio id tradiderit, quod de Arotrebarum id eſt Artabrorum promuntorio ab aliis traditum eſt, inductus eorum errore qui Oliſiponenſe promuntorium Artabrum vocauerunt, quique Artabros ibidem collocarunt. Legitur apud Varronem lib. II. de R. R. equas certo tempore à vento concipere in Luſitaniæ ea regione, *vbi eſt oppidum Oliſippo, monte Tagro.* ita enim ſcribitur in omnibus vetuſtis exemplaribus. pronum fuit doctis, *in monte Sacro* corrigere, ex Columella, qui tradit in Sacro monte Hiſpaniæ, frequenter equas concipere abſque coitu. de Oliſipone ille nihil. Varro Oliſiponis meminit prope montem Tagrum. atqui certum eſt longè à Sacro promuntorio diſtare Oliſiponem. & propior multo hæc vrbs magno promuntorio quod & Oliſiponenſe dicebatur, quam Sacro. Mela: *ſequens Sacrum vocant, Magnum quod vlterius eſt.* paulo poſt: *ſinus interſunt, & eſt in proximo Salacia: in altero Oliſippo.* in ſinu magni promuntorij ſita Oliſippo, quod & ab ipſa nomen accepit. vix dubito quin de hoc promuntorio loqui velit Varro. *Βαρβάριον* Ptolemæus vocat. *Ἀρταβρῶν Βαρβάριον ἄκρον, Ὀλιοσιπών.* *Artabrum* ab nonnullis vocatum tradit Plinius. quid ſi ſcripſit Varro? *vbi eſt oppidum Oliſippo, monte Artabro.* de Sacro certum eſt ibi locum habere non poſſe. Scriptum fuit, *Artagro.*

Pag. 43. E. *Oceano Atlantico & occaſu terminatus*] nihil mutandum. dicit frontem Septentrionalem & Gallicum Oceanum à circuitu Artabri promuntorij incipere, cum eodem circuitu terminentur Oceanus Atlanticus & occaſus. ſic eius promuntorij ambitus incipit à Septentrione & Gallico Oceano, deſinit in occaſum & Oceanum Atlanticum. vel contra. Marcianus Capella qui hinc habet: *promunterium quod maria terraſque diſtinguit: nam ab eius ambitu inchoat mare Gallicum, & faciës Septentrionalis Oceani, Atlanticus vero & occiduus terminatur Oceanus: tum Hiſpania limitat excurſus.* ita enim legendum: vulgo editur: *qui tum Hiſpania limitatur excurſibus.* maria ac terras tantum illo promuntorio diſtingui ait: maria, Gallicum & Atlanticum Oceanum diuidendo: terras, Hiſpaniæ excurſus limitando. ſcribi etiam poſſet: *tum Hiſpaniæ limitat latus excurſibus.* in mare ſcilicet excurrendo.

ibi oppidum Vliſſipo] qui ita ſcripſere, mirum quin repoſuerint, *Vliſſipolis* vel *Odyſſeopolis.* ſic magis Græcati eſſent. libri omnes: *ibi oppidum Oliſipone.* more ſui æui loquitur Solinus, quo nomina vrbium caſu ſexto proferebant, & indeclinabilia volebant eſſe. Vopiſcus in Aureliano: *Copto & Ptolemaide vrbes cepit.* ad quem locum vide quæ notauimus. itinerarium quod Ant. Auguſti nomine publicatur, ſic omnia ferè vrbium vocabula concipiebat, quod mutatum non oportuit à doctis viris. *Oliſipo* autem omnes

Digitized by Google

omnium auctorum antiqui codices huius vrbis nomen ſcribunt. apud Ptolemæum quoque reponendum Ολισιπὼν pro vulgato, Ολίος ιππών.

Pag. 43. E. *Tagum ob auriferas arenas*] Iuſtinus lib. XLIV. de amnibus Hiſpaniæ : *pleriquе etiam diuites auro, quod in paludibus vehunt.* quæ, malum, iſtæ paludes in quibus aurum vehitur ? legendum, ſi quid diuinare ſcio: *quod in balucibus vehunt.* ὅπερ ἐν ψήγμασι καταφέρουσι. Strabo de Hiſpania : ὁ χρυσὸς οὐ μεταλλεύεται μόνον, ἀλλὰ καὶ σύρεται. καταφέρουσι δ' οἱ ποταμοὶ καὶ οἱ χείμαῤῥοι τὴν χρυσῖτιν ἄμμον. *balux* eſt χρυσῖτις ἄμμος. Plinius de auro & Hiſpanis : *idem quod minutum eſt balucem vocant.* minuta igitur ramenta *baluces* vel *baluca.* Gloſſæ : χρυσάμμος, *baluca.* Græcum eſt βάλαξ, Latine, *ballux.* vt Βρέττιοι, *Bruttij* : Βρεντέσιον *Brundusium*: Σικελὸς, *Siculus.* Heſychius : βάλλικα, ψῆφοι. minutus igitur auri calculus, *balux.* idem prorſus mendum, quod mireris, & Martialis verſum occupauit, in quo vulgo legitur:

Illinc paludis malleator Hiſpanæ,
Tritum nitenti fuſte verberat ſaxum.

ſimiliter igitur & perſanandum legendo:

Illinc balucis malleator Hiſpanæ.

nihil ad corrumpendum procliuius. nam C & T ſæpè confundunt Latini librarij, & P cum B. fallitur Turnebus qui *baluces* auri maſſas ex Plinio interpretatur, intelligit Martialis auri monetarium ex baluca Hiſpana. idem enim eſt ac ſi dixiſſet, Hiſpani auri malleatorem. Vetus inſcriptio : SIGNAT. SVPPOSTORES. MALLIATORES. MONETÆ. CÆSARIS. N. *malleatores* erant, qui monetam feriebant, & malleis formas incudebant. inde illa, *ære argento, auro flando feriundo.* ſed de his alibi.

nam ſpirante Fauonio vento concipiunt] altera lectio, fortè τῆς ζεφυρίδος : *nam adſpirata fauonijs concipiunt.* mira porro loquutio quæ ſequitur, de equis : *& ſitientes viros aurarum ſpiritu maritantur.* ſic infra de conchis margaritiferis : *certo anni tempore luxuriante conceptu, ſitiunt rorem velut maritum.* Virgilium ex parte imitatur:

——*& pecori dixere maritum.*

poëticum etiam nimis eſt *viros* pro equis dicere. ſic poëta *virum gregis* de capro dixit. Martianus hunc locum imitatus eſt : *in eius quoque confinio equarum fætura ventis maritantibus intoleſcit.* auctor *peruigilij veneris*, quem Catullum eſſe nullo iudicio volunt eruditi, cum ſit mediæ ætatis, & Solino ſupparis:

Tum cruore de ſuperno, ſpumeo Pontus globo
Cærulas inter cateruas, inter & bipedes equos,
Fecit vndantem Dionem de maritis imbribus.

ita legendus ille locus. *fecit* id eſt procreauit. idiotiſmus illius æui.

Luſitanum littus floret gemma Ceraunio] non hæc è Plinio Solinus, vt falſo opinatur Camers, nihil enim tale de Ceraunio Plinius, nec in Luſitania reperiri ſcribit. præterea quod hic ait Ceraunium Luſitaniæ præferri Indicis, nuſquam Plinius meminit Indicorum Ceraunìorum. ſed carbunculum pro Ceraunio accepit, vel de carbunculo Ceraunium fecit. Inter genera carbunculorum, Indici nobiles. inueniebantur & Oliſipone in Luſitania. Plinius cap. VII. de carbunculis : *Maſsilia quoque importari Bocchus, & Oliſippone ſcripſit magno labore ob argillam ſole adustis ſaltibus.* ſaltus heic pro montibus, vt *ſaltus Pyrenæus* Liuio. ſed libri hunc locum aliter ſcribunt, hoc nempe modo : *& in Olyſippone erui ſcripſit magno labore ob argillam ſoli.* omnino putem ſcribendum : *& in Oliſippone erui ſcripſit, magno labore ob argillam ſoli aduſti ſolibus.* difficulter erui carbunculos in Luſitano littore dicit, ob ſolum argillaceum ſolibus aduſtum. difficile admodum foditur argilla quæ ſolibus indurata eſt. nihil verius. hoc corruptum ab illis qui legerant in antiquis : *ob argillam Sole aduſtis ſolibus.* Nihil etiam certius quam Ceraunium heîc pro carbunculo Solinum poſuiſſe. Epiphanius de carbunculo : ὀλίγου δὲ καὶ ὁ κεραύνιος λίθος αὐτῷ ἔοικε. ita ſcribendum ex veteri codice, ſententia ſic iubente. ὀλίγον ἔοικε idem ſignificat quod *parum ſimilis eſt.* at ὀλίγου ἔοικε eſt, *minimum ab eſt quin ſimilis ſit.* ὀλίγου δεῖν ἔοικε. Sic Latini *minimo* dixerunt. Capitolinus : *addens minimo ſe ægrè mortem ferre filium ſuperſtitem relinquens.* ita olim correximus pro *minimè.* quod longè diuerſam efficit ſententiam. ita Græci: ὀλίγου δὲ κἀγὼ ἀπέθανον. ſic ergo ὀλίγου ἔοικε, qui forma non abſimilis eſt. Addit Epiphanius : τὴν δὲ κεραύνιον καλοῦσι οἰκειακόν τινες. Sic etiam legendum. ex his conſtat recentiores *Ceraunium* propriè vocaſſe gemmam rubram, carbunculo ſimilem. Tertullianus de anima: *Ceraunijs gemmis non ideo ſubſtantia ignita eſt, quod coruſcent rutilato rubore.* idem de habitu mulierbri : *margaritæ canderent, Ceraunia coruſcarent.* Inde ceraunium pro carbunculo vſurpauit hoc loco noſter. At Plinius inter candicantes gemmas cerauniam reponit, quamuis & nigræ rubentiſque genus etiam è Sotaco agnoſcat. *Per illas quæ nigræ ſunt & rotundæ, vrbes expugnari & claſſes, eaſque Batulos vocari.* Ita legendum. βαιτύλοι & βαιτύλια Græcis de quibus ad Hiſtoriam Auguſtam diximus.

huius ceraunij color eſt è pyropo] apparet ceraunium vocaſſe, qui Plinio carbunculus. ab ignium ſimilitudine quidam & hos pyropos appellauere : *Principatum habent carbunculi, à ſimilitudine ignium vocati, cum ipſi non ſentiant ignes, ob id a quibuſdam pyropi appellati.* ſic lego corruptiſſimum in editionibus locum : ita enim ſcribitur : *cum ipſi non ſentiant ignes, ob id à quibuſdam apyroti vocati.* non dicit apyrotos vocatos, quod ignes non ſentiant, ſed pyropos ab ignium ſimilitudine: carbunculi, inquit, à ſimilitudine ignium vocati, cum tamen ignes non ſentiant : *ob id* id eſt ob eam ignium ſimilitudinem pyropi à quibuſdam vocati, id eſt πυρωποί. quæ vox melius eam ſimilitudinem ignium ex-

Digitized by Google

primit, quam ἄνθραξ vel carbunculus. male igitur coniiciunt, qui *acauſtos* legunt. ſcribitur etiam in quibuſdam exemplaribus, *cum ipſi non ſentiantur.* cuius lectionis hic eſſet ſenſus, carbunculos ab ignium ſimilitudine appellari, cum tamen ipſi non ſentiantur igniti vt carbones, ſed inſtar tantum ignium ardere, vnde & *pyropi* quibuſdam dicti. quam ſententiam fortaſſean aliquis præferret. Ouidius:

Clara micante auro, flammaſque imitante pyropo.

Epiphanius de Sarda: ἔστι δὲ πυρωπὴς τῷ εἴδει καὶ αἱματώδης. nam Sarda inter ardentes gemmas, quarum omnium principatum habebant carbunculi. at ceraunium inter ardentes non recenſet Plinius, qui cap. VII. omnium ardentium gemmarum naturam explicauit. ſed inter candidas Cerauniam refert cap. IX. licet & ceraunia duo genera, nigræ rubentiſque è Sotaco ibidem indicet. Ceraunium igitur heîc pro carbunculo. atque ita recentiores. Claudianus:

—— *Pyrenæiſque ſub antro*
Ignea fulmineæ legere ceraunia nymphæ.

Martianus Capella: *nam neque Scythidis vireta, nec cerauniorum vibrans fulguranſque lumen, nec flucticolor hyacinthi credebatur abeſſe profunditas.* ita & hoc loco *Ceraunij color è pyropo.* quare manifeſto ceraunium inter ardentes & ignitas gemmas retulere contra veterum ſententiam, quibus Plinius vtitur auctoribus. & ſic ceraunium cum carbunculo confudêre. Epiphanius de carbunculo: ἔστι εἶδος ξυφοίνικον ἔχει. lege: ἔστι εἶδος ὀξυφοινικοῦ ἔχει. id eſt, *acuto puniceo colore ardet.* ſit *oxyblatteum* in codice. & *oxypæderotinum*, apud Vopiſcum. Cercoëtius corrigebat. ἔστι εἶδος ὀξυφοίνικος ἔχει. quid ſit ὀξυφοῖνιξ docere etiam nos debuit.

Pag. 44. A. *qualitas igni probatur*] hoc Plinius de carbunculis: *à ſimilitudine ignium appellati, cum ipſi non ſentiant ignes.* & paulo poſt: *naſcuntur & in Thracia coloris eiuſdem, ignem minimè ſentientes.* hoc idem & de adamante dixerat; *ignium victrix natura, minimeque incaleſcens.* ceraunium noſter ſubſtituit in locum carbunculi, vt diſſimularet auctor, quem morem perpetua religione ſeruat.

Caßiterides inſulæ ſpectant aduerſum Celtiberiæ latus] Plinius lib. IV. cap. vlt. *ex aduerſo Celtiberiæ complures ſunt inſulæ Caßiterides dictæ Græcis à fertilitate plumbi.* qui apud Plinium legunt, *ex aduerſo Celtici*, hoc Solini loco refutantur.

ſunt & tres Fortunatæ] libri: *& tres Fortunatæ.* hoc ſenſu, quaſi tres Fortunatæ, vt & Caſſiterides aduerſum Celtiberiæ latus ſpectarint. qui Solini error eſt. Plinius Caſſiterides ex aduerſo Celtiberiæ ſitas facit: Fortunatas vero è regione Arotrebarum promuntorij, quod *Celticum* dicebatur. hinc putauit hic Grammaticus Celticum promuntorium in Celtiberia eſſe, & rem eamdem. atqui promuntorium illud à Celticis populis dictum, qui Nerion promuntorium

A accolebant, quod Arotrebarum promuntorium vocat Plinius, Strabo Ἀρτάβρων. at Celtiberia in Tarraconenſi. Extremus ille angulus in quo Celticum promuntorium ſitum eſt, quo latus occiduum Hiſpaniæ à Septentrionali diſterminatur, Tarraconenſi prouinciæ datur. ex aduerſo illius promuntorij Septentrionem verſus poſitæ Caſſiterides. ergo & ex aduerſo ſunt Celtiberiæ, quæ in Tarraconenſi. Celtiberia tamen longè ab illa ora introrſum recedit, & Balearici maris littori propior. quare ſuſpicor Plinium heîc Celtiberiam poſuiſ- B ſe pro Celticorum regione, qui oram illam Tarraconenſis incolebant ad promuntorium Celticum, quod & Arotrebarum dicebatur vel Artabrorũ. Strabo: ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς Ἀρτάβροις αἱ πλησίον πρὸς ἄρκτον αἱ Καττιτερίδες καλούμεναι νῆσοι. Mela in Celticis eas ponit, quod ex aduerſo Celticorum eſſent: *In Celticis aliquot ſunt, quas quia plumbo abundant, vno omnes nomine Caßiterides appellant.* profecto pro his Celticis Celtiberos alibi nominaſſe videtur idem Plinius lib. III. cap. I. de Celticis qui Luſitaniam attingunt ad Anam fluuium: *Celticos à Celtiberis & Luſitania adueniſſe mani-* C *feſtum eſt.* nam regio quæ à Bæti ad Anam tendit, in duas fuiſſe diuiſam gentes ſcribit, Turdulos & Celticos. atque hi ſunt Celtici quos è Celtiberis Luſitaniæ aduenisſe ſcribit Plinius. Hos porro Celtiberos, Celticos eſſe, qui in angulo Occidentalis & Septentrionalis oræ communi degunt, docti homines volunt. Strabo ſanè Celticos iſtos qui promuntorium Celticum & oram illam accolunt è Celticis Bæticis ortos fuiſſe vult: προσκατῴκησαν δ᾽ αὐτοῖς Κελτικοὶ συγγενεῖς τῶν ἐπὶ Ανα. vide locum. at Plinius Anenſes Celticos ex Celtiberis Luſitaniæ oriundos facit. ſi Cel- D tiberos pro Celticis poſuit, vt opinantur eruditi, contrarium Straboni ſcripſerit. quod tamen mirum videri non deberet, niſi aliud eſſet quo credere vetamur Celtiberos Plinium pro Celticis dixiſſe. *Celticos à Celtiberis ex Luſitania aduenisſe manifeſtum eſt ſacris, lingua, oppidorum vocabulis, quæ cognominibus in Bætica diſtinguuntur.* argumentum inter alia hoc habet Plinius, quare Celtici Bæticæ è Celtiberis orti putentur, quod oppidorum vocabula in vtraque gente communia, cognominibus diſtinguantur in Bætica: *Seria dicitur Fama Iulia.* Seriam Ptolemæus in Turditanis, ſiue Turdulis ponit: E ſed Turduli & Celtici populi affines in Bæturia Bæticæ. *Vertobriga*, inquit, *Concordia Iulia.* ergo *Vertobriga* etiam apud Celtiberas, ſed Concordiæ Iuliæ cognomine diſtinguitur apud Celticos Bæticos. ſed legendum *Nertobriga.* hæc in Turditanis etiam à Ptolemæo, qui Celticis contermini. vrbs eodem nomine in Celtiberia, Ptolemæo, Appiano & Floro nominata. addit Plinius, *Segide, Reſtituta Iulia.* apud Celticos Bæticæ vrbs Segide cum cognomine *Reſtituta Iuliæ.* Ptolemæo quoque *Segida* vrbs in Turdulis Σε-

Digitized by Google

χιδα, Πηδικαι. ita legendum non Σίνδα. hoc eodem nomine vrbs apud Celtiberos, Σιγηδὴ Appiano. Plinius Turdulorum oppida pro Celticis numerat. veri igitur Celtiberi apud Plinium intelligendi, non Celtici. ſed quare Celticos à Celtiberis ex Luſitania aduenìſſe dicit, cum Celtici iſti Luſitaniæ viciniores ſint quam Celtiberi? nec enim Luſitaniæ Celtiberi adſcribti vnquam fuere. Immo Celtici & Turduli pæne Luſitani ob vicinitatem, & multæ eorum vrbes in Luſitania. Ptolemæus in Τουρδιτανοῖς & Κελτικοῖς recenſet, qui ijdem ſunt cum ijs quorum in Bætica meminit, & Βαιτικοὺς Κελτικοὺς nominauit. vrbes enim, vt dixi, & Turdulorum & Celticorum multæ in Luſitania. ſic intelligenda verba Ptolemæi: Τουρδιτανοί, ἐν οἷς αἱ ἐν τῇ Λουσιτανίᾳ πόλεις μεσόγειοι. Κελτικοὶ ἐν οἷς αἱ ἐν τῇ Λουσιτανίᾳ πόλεις. Celtici iſti ad Anam qui Bæticam & Luſitaniam diſterminabat. legendum ergo apud Plinium: *Celticos à Celtiberis Luſitaniam aduenìſſe manifeſtum eſt*. quare iuxta Plinij ſententiam Celtici Bæticæ à Celtiberis, Celtici vero Tarraconenſes à Celticis Bæticis orti, ſecundum Strabonem. qui Celtici Tarraconenſes cognominibus Neriorum & Pæſamarcorum diſtinguebantur. & extimam oram incolebant ad angulum Septentrionalis & Occidentalis lateris, vbi promuntorium Celticum, & Αρταβρῶν λιμὴν, qui *Arotrebarum portus* Pomponio Melæ, vt ſic conſtet magis Artabros & Arotrebas eoſdem eſſe. nam qui Straboni, & Ptolemæo Αρταβρῶν λιμὴν, Melæ is eſt *Arotebrarum portus*, quem Strabo Αρταβρῶν ἄκραν appellat. Plinius *Arotebrarum promuntorium*. ex his conſtat non Celtiberiam pro Celtica regione poſuiſſe Plinium, nec Celtiberos pro Celticis dixiſſe, quum Celtiberas vbique à Celticis diſtinguat, & hoc loco maximè, quo Caſſiterides ex aduerſo Celtiberiæ ſtatuit, Fortunatas autem inſulas è regione Arotebrarum promuntorij quod Celtici accolebant, & Celticum inde dicebatur: Celtiberiam igitur pro Tarraconenſi poſuit: nam ſcribit Ptolemæus παράκεισθαι τῇ Ταῤῥακωνησίᾳ τὰς Κασσιτερίδας ἐν τῷ δυτικῷ ὠκεανῷ. Strabo πρὸς ἄρκτον, è regione Arotrebarum eas collocat. Fortunatæ è regione quidem etiam Arotrebarum iuxta Plinium, ſed ad Occidentem. Idem Strabo Beronas vicinos Celtiberis facit verſus Septentrionem, Cantabris quoque confinitimos, καὶ αὐτοὺς γεγονότας τοῦ Κελτικοῦ στόλου qui & ipſi è Celtarum regione aduenerunt. malè interpretes, *Gallico vtentes veſtitu reddunt*. hinc Caſſiterides quæ ad Septentrionem Tarraconenſis Hiſpaniæ, aduerſum Celtiberiæ littus ſpectare dixit Plinius.

Pag. 44. A. *Ebuſus è Balearibus qua à Dianeo abeſt*] ita libri conſtanter. falſum tamen Ebuſum è Balearibus eſſe. omnes diſtinguunt. Dionyſius:

Τῶν δ' ἑξείης Γυμνησίαι, ἀγχί δ' Ἐβουσος.

Γυμνησίαι ſunt Baleares. Plinius ipſe lib. III.

A cap. v. *inſula per hæc maria prima omnium Pityuſa Græcis dicta à frutice pineo, nunc Ebuſus vocatur vtraque, ciuitate fœderata, anguſto freto interluente*. ita interpungendum. nam male legunt: *nunc Ebuſus vocatur vtraque ciuitate fœderata*. Strabo Πιτυούσας duas facit, ſed vnam ex his Ἔβυσον, alteram Ὀφιοῦσαν vocat. at Plinius *colubrariam* id eſt Ὀφιοῦσαν ab his diſtinguit, vt & Auienus in ora Maritima. Mela vnam tantum Ebuſum ponit, inſulam & oppidum ita vocari ſignificans. Diodorus quoque vnam Πιτυοῦσαν agnoſcit cum oppido Ἐρέσου. πόλιν δὲ ἔχει τὴν ὀνομαζομένην Ἔρεσον. ſcri-

B bendum Ἔβεσον. nam Ἔβεσος quoque pro Ἔβυσος ſcribitur apud Dionem. inde *Ebſus* hæc inſula vocatur in ſcriptis exemplaribus Marciani. quod eſt moris Latinorum: nam υ. Græcum in E mutant. vt *ματθύη*, *mattea*, *ρυμὸς remus*. ita vocabant lorum tubæ: *ῥυμουλκὸς remulcus*. Ceterum fallitur Plinius qui cum colubrariam à Pityuſis diuerſam ſtatuat, duas tamen Πιτυούσας agnoſcat. quibus duæ ſunt Γυμνησίαι, illi colubrariam, hoc eſt Ὀφιοῦσαν vnam faciunt, alteram Ἔβυσον. Pityuſas à frutice Pineo dictas ait. Martianus

C fruticem pro ſylua accepit. *tranſeo*, inquit, *Pityuſſas à ſylua pinea memoratas*. ſylua interdum pro frutice. vt Virgilius de amello: *cui plurima ſylua*, fruticoſum intelligit, καὶ ὑλώδη, frutex pro ſilua vel nemore nunquam legitur. per pineam ſiluam intellexit Marcianus pinearum arborum ſyluam, cum Plinius de frutice quem Græci θάμνον vel φρύγανον vocant, loquatur. eruditi *pinum* τὴν χαμαίπιτυν interpretantur hoc verſu Virgilij in culice:

Bumaſtuſque virens & ſemper florida pinus.

de eodem IV. Georgycῶν:

Ipſe thymum pinoſque ferens.

D ibi Philargyrus: *legitur & tinos. eſt autem laurus ſylueſtris cærulea bacca.* vtrum pinos an tinos laurum eſſe vult ſilueſtrem? de tino capiendum. Plinius lib. XV. cap. vlt. de lauro: *poſtea acceſſere genera: tinus, hanc ſylueſtrem laurum aliqui intelligunt, nonnulli ſui generis arborum: differt color: eſt enim cærulea bacca*. pinum igitur de Græcorum Chamæpitye accipiunt. verùm multa video quæ obſtent. Chamæpityn Græcorum Latine *pinum* vocari nemo veterum tradidit. Plinius Chamæpityn Latinè *abigam* dici notat propter

E abortus, flore pinus & odore. atqui pinum non florere alibi ſcripſit. cautius Dioſcorides: ὀσμὴν ἔχοντα πίτυος, ἄνθη λευκὰ ἢ μήλινα, de foliis Chamæpityos. *ſemper floridum pinum* vocat Virgilius. Columella ex eo *ſemper virentem*. Camæpityn ſemper virere nemini quod ſciam proditum, nec verum eſt. præterea Chamæpitys herba eſt, πόαν vocat Dioſcorides. Plinius tribus Chamæpityos generibus enumeratis, ſubdit, *omnes herbæ, ſed propter cognationem nominis non differendæ*. at *pinus ſemper virens* Columellæ frutex eſt & quidem maioris ſurculi. nam poſtquam minores frutices & herbas apibus amicas deſ-

Digitized by Google

eripſit, ſic ſubijcit : *poſt hæc frequens fit incrementi maioris ſurculus, vt ros marinus, & vtraque cytiſus, & ſemper virens pinus, & minor ilex, nam prolixior ab omnibus improbatur.* pinum vt heic vides inter frutices reponit : nam & ros marinus, & cytiſus & minor ilex frutices ſunt, non herbæ. addit deinde de arboribus : *arbores vero ſunt probatiſſimæ*, &c. Plinius quoque quum à pineo frutice dictas Pityuſſas memorat, vt de pinu arbore intelligere non potuit, quæ frutex non eſt, ita nec de Chamæpitye, quæ herba eſt, non frutex. prætere a πίτυν Græci non appellant τὴν χαμαίπιτυν: nec Πιτυοῦσαι videri queant dictæ ἀπὸ τῆς χαμαιπίτυος, ſed ἀπὸ τῆς πίτυος. quis igitur ille frutex quem pineum Plinius vocat? non alius eſſe queat, quam πιτύουσα. de quo idem lib. XXIV. cap. VI. *cum honore & pityuſa ſimili de cauſa dicetur, quam quidam in tithymali genere numerant. frutex eſt ſimilis piceæ, flore paruo purpureo.* Dioſcorides : φύλλοις ὀξέσι λεπτοῖς, ἐμφέρεσι τοῖς τῆς πίτυος. grandem eſſe fruticem κατὰ πίτυς idem adnotat. ab hoc frutice pityuſa, inſulas Pityuſas appellatas dicit, & *fruticem pineum* appellat, quod pineæ arbori ſimilis ſit. Sed nugatur Plinius. nam à frutice Πιτυοῦσα, inſulæ Πιτυουσαῖοι, non Πιτυοῦσαι dictæ eſſent. Ergo ἀπὸ τῆς πίτυος dictæ potius, Πιτυόεσσαι, Πιτυοῦσσαι : vt φοινικοῦσσαι pro φοινικόεσσαι, ἀπὸ τῶν φοινίκων : Ἐρικόεσσαι & inde Ἐρικοῦσσαι ἀπὸ τῶν ἐρείκων. Sic de aliis ſexcentis. Πιτυώδης eas Alcman indigetauit ab eadem ratione. ſic φοινικοῦσσαι inſulæ ἀπὸ τῶν φοινίκων & Ἐρικοῦσσαι ἀπὸ τῶν ἐρείκων quæ & Ἐρικώδης : vt φοινικώδης vna ex Æolis, quam etiam φοινικοῦσσαν dixere. Ita & Πιθηκοῦσσαι à ſimiis. Nunc quærendum an de hoc pineo frutice, qui Πιτυοῦσα Græcis, intelligi par ſit ſemper virentem Virgilij & Columellæ pinum. quandoquidem de Chamæpitye non poſſe accipi conſtat. non pauca ſunt, quæ ita ſentienti noceant. primum pityuſa nomen apud Latinos non habet. *pineum fruticem* Plinius appellat à pineæ arboris ſimilitudine; non vocat pinum, cum pinus ſit πίτυς non πιτυοῦσα. itaque *Pityuſam* eam nominat Græco vocabulo. frutex eſt qui præter folia piceæ ſimilia, cetera tithymalus eſt, quam *herbam lactariam* Latini vocauere. præterea inter coronamenta *pinum ſemper floridam* recenſet Virgilius, in quibus locum non habet pityuſa, quæ tithymali ſpecies eſt. poſtremo quod omnium maximè repugnat, pinus illa Virgilio & Columellæ frutex eſt, τῶν ἀειθαλῶν, inter arbores & pinus & picea τῶν ἀειφύλλων ſed talis non eſt inter frutices ἡ πιτυοῦσα, quæ piceæ nihil habet ſimile præter folia, quæ nec ſempiternè virent. his omnibus permotus, & certa veritatis perſuaſione adductus, legendum apud Columellam credo, *ſemperque virens tinus & minor ilex.* & apud Virgilium:

——& ſemper florida tinus.

qui vocem *tinus*, quid vellet, ignorabant, facile in notiorem mutauerunt. præterea P & T ſæpè in inuicem mutari ſolita, penes antiquos librarios. ſic *pipita* Gloſſarum auctori, pro *pitita*. & *ruplum* pro *rutlum*. verior etiam apud Virgilium lectio, *Sæpe thymum tinoſque ferens*, quam notauit Philargyrus. nam *pinus* ibi nec de pinis arboribus, nec de Chamæpitye, nec de pityuſa exponere licet. rationes ſupra expoſui. *Pinus* Latinè dicitur de arbore tantum. ſi de alia arbore aut frutice dicta eſt, quæ non ſit pinei generis, epitheto aliquo aut productione nominis, aut alia denique nota diſtingui oportuit, vt apud Græcos χαμαίπιτυς, & πιτυοῦσα. nam *ſemper virentis* epitheton, etiam pinus arboris proprium, cui folia nunquam decidunt. idem Virgilius paulo poſt:

—— illi tiliæ atque vberrima pinus.

heîc duplicem fuiſſe ſcripturam ipſius Virgilij manu annotat Philargyrus *pinus* & *tinus*, his verbis: *ipſius autem manu duplex fuit ſcriptura, pinus, & tinus. vberrima heîc pro plurima: fructum enim nullum fert tinus, ſed multa ſemina facit.* ita diſtinguendum. per *ſemina* intelligit, baccas cærulas. certè in illo Virgilij loco aut de pinu arbore accipiendum, aut *tinus* legendum. vir magnus qui pinum ibi de Chamæpityn eſſe contendit, non eſt audiendus; in Culice vero, & apud Columellam, cum de pinu arbore minime conueniat intelligi, nec alia ſit pinus de qua locus capi poſſit, neceſſariò *tinus* reponi debet. lauri ſilueſtris genus eſt, ideo ſemper virens, & minor lauro, vt ſilueſtria omnia vrbanis ferè minora, ſic frutex magis quam arbos. aliis placet ſui generis arborem eſſe. idcirco *laurum*, & *tinum* Virgilius ibi ſeparatim nominauit. Tinum eſſe non pinum alius Columellæ locus oſtendit lib. IX. cap. V. *conſeri deinde circa apiarium debent arbuſculæ incrementi parui, maximeque propter ſalubritatem: nam ſunt etiam remedio languentibus cythiſi, tum deinde caſiæ, atque pini, & ros marinus, quin etiam cunilæ & thymi frutices.* Quis mihi heîc perſuaſerit, pinum arborem locum habere poſſe inter arbuſculas incrementi parui quæ circa apiaria conferendæ ſunt, caſias, cythiſos, cunilam & thymum? quis igitur non videt ſcribendum eſſe, *caſiæ atque tini*? ſed eſt etiam aliud quo vincere poſſim veram hanc eſſe lectionem, & omnibus illis locis Virgilij ac Columellæ quæ ſuprà indicaui pro pino reponendam eſſe *tinum*. Plinius lib. XVII. cap. X. de ratione ſerendæ lauri ita loquitur: *namque & laurus pluribus modis ſeritur. Genera eius diximus. ex his Auguſta, & Baccalis, & Tinus ſimili modo ſeruatur.* ibi *Tinus* vera lectio, & ſic habent vulgati. Sed nullus eſt liber manu exaratus, quin habeat, *& baccalis & pinus.* etiam antiquiſſimus Thuanæus ſic legit. vnde manifeſto colligi poteſt, non vno hoc tantùm loco ſic fuiſſe deprauatum.

Pag. 44. A. *Bocchoris regnum Baleares fuerunt*] Latinis *Baleares* vel *Baliares*, quæ Græcis Γυμνήσιαι. vtriuſque vocis eadem ſignificatio. nec enim dictæ Γυμνήσιαι quod populi earum nudi incedant

incedant, vt arguãtur auctores. Γυμνῆτες propriè Græcis ſunt funditores, & ceteræ leues armaturæ, quos ψιλοὺς vocãt. Heſychius: γυμνῆτες, οἱ μὴ ἔχοντες ὅπλα, οἱ δὲ τοὺς σφενδονιστάς, οἱ δὲ τοὺς γυμνοὺς μαχομένους. inde inſulæ Γυμνησίαι ἀπὸ τῶν γυμνήτων, à funditoribus. Latini ab eadem ratione, *Baliares*. antiquum verbũ erat *balio* à βάλλω, vt *alius*, ab ἄλλος ſalio ab ἅλλω. *Thalia* vel *Talea*, θαλλὸς: φύλλον, *folium*. inde *Baliaris*, iaculator, & funditor. Stephanus: ἐκαλοῦντο δὲ καὶ Βαλιαρίδες ἀφ' οὗ Βαλιαρεῖς τὸ ἐθνικόν, ὃ ἐστι σφενδονῆται. Plinius: *Baleares funda bellicoſas, Græci Gymneſias*.

Pag. 44. A. *Bocchoris regnum Baleares fuere*] cur dicat regnum Bocchoris Baleares fuiſſe neſcio. mirum eſt è Plinio id habere, qui hoc non dicit. ſic enim de maiori Balearide ſcribit: *Maior cētum longitudine, circuitu vero* CCCLXXX. *milia. oppida habet ciuium Romanorum Palmam, & Pollentiam, Latina, Cinium, & Cunici, & fœderatum Bochri fuit.* hodie legitur ex correctione Gelenij, qui *Bochri* vult nomen fuiſſe oppidi fœderati Romanorum, ſed intercidiſſe prius legebatur. *Latina Cinium & Cunici, quod fœderatum Bochorum fuit.* in Rigaltiano ſcriptum extat: *Latina Cinium & Tucim & fœderatum Hocchorum fuit.* in aliis, *Bocchorum*. vera igitur lectio *Bocchorum*. totus igitur locus ſic legendus ac conſtituendus: *oppida habet Ciuium Romanorum Palmam & Pollentiam: Latina Cinium & Tucim: & fœderatum Bocchorũ fuit.* A Palma & Pollẽtia coloniæ Romanæ in maiori Balearide. Latinæ vero conditionis, *Cinium* & *Tucim*. addit: *& fœderatum Bocchorum fuit.* quibus oſtendit Bocchorum etiam ibi fuiſſe oppidum fœderatũ, nunc non eſſe. *Bocchorũ*, τὸ Βοκχόρων nomen oppidi. ita porro loquitur Plinius de vrbibus quę intercidere. vt lib. IV. cap. X. *oppidum in cacumine fuit Acroathon, nunc ſunt Vranopolis.* & ſic alibi paſſim. fœderatum porro intelligit fuiſſe Romanis. ſic paulo ante de Ebuſo: *vtraque ciuitate fœderata.* Solinus verba Plinij ſic accepit quaſi diceret fœderatum fuiſſe regum Mauritaniæ qui *Bocchores* dicebãtur. ita enim illa interpretatus eſt, *& fœderatum Bocchorum fuit.* quo nihil abſurdius. & quo magis ſeſe ſegregaret ab omni veritate, inde etiam finxit Baleares regnum Bocchoris fuiſſe. ſi oppidum vnũ, demus hoc fuiſſe, fœderatum Bocchorum fuit in vna Balearium, an inde ſequitur Balearibus imperitaſſe Bocchores, & in his inſulis regnaſſe? coloniæ Romanorum, & Latinæ cõditionis oppida τῶν ἐπικρατῶν Romanorum in illis inſulis magis teſtantur quam Bocchorum. *Bocchor* & *Bocchus* regum Mauritanorum nomina, ſed & *Bogus*. Iugurthæ temporibus Bocchus Mauris imperabat, de quo multa apud Salluſtium. Βόγου mentio apud Strabonem, locis aliquot, vbi malè interpretes *Bocchum* reddunt, nam Βόγος & Βόκχος diuerſa nomina, vt ex eodem Strabone conſtat lib. XVII. de Mauritania: μικρὸν μὲν οὖν πρὸ ἡμῶν οἱ περὶ Βόγον βασιλεῖς καὶ Βόκχον κατεῖχον αὐτὴν φίλοι Ῥωμαίων ὄντες. ἐκλιπόντων δὲ τούτων, Ἰούβας παρέλαβε τὴν ἀρχὴν δόντος τοῦ Σεβαστοῦ Καίσαρος, καὶ ταύτην αὐτῷ τὴν ἀρχὴν πρὸς τῇ πατρῴᾳ. ergo Bogi & Bocchi ante Iubam Mauritaniæ imperitabant.

A qui Græcis Βόγος, is Latinis *Bogud*. Romani enim βαρβαρικώτερον enunciabãt hęc barbara nomina quam Græci. ſic *Hannibal*, *Hamilcar* dicebant, quæ Græci Ἀννίβας Ἀμίλκας, græcatiore vt ita dicam pronuntiatione. Strabo lib. VIII. ſcribit Βόγον Maurorum regem qui in partibus Antonij fuerat ab Agrippa occiſum fuiſſe bello Actiaco. is eſt qui *Bogud* Liuio dictus in CXIII. *Caßius geßiſſet cum Trebonio bellum ſi Bogudem trahere in ſocietatem furoris potuiſſet.* Priſcianus apud quem hic legitur locus, barbarum nomen Maurorum regis eſſe dicit. ergo Βόγος & *Bogud* idem nomen. ſic Βόκχος &

B *Bocchor*, Latinum iſtud, vt illud Græcum. licet Romani etiam Bocchum dicant. Virgilius in Culice:

Bumaſtuſque virens, & ſemper florida Tinus,
Et Bocchi regis Libyæ memor.

floris aut herbæ nomen deſignat à Boccho rege vocatæ. ea eſt quam Heſychius Βόκχ appellat. Βόκχ, βοτάνης εἶδος. *Bocchor* etiam Maurorum regis nomen idem cum Bocchus. Iuuenalis:

Propter quod Roma cum Bocchore nemo lauatur.

ita ſcribe, non *Boccare* vt vulgo excuſum eſt.

C Arnobius lib. I. *Tiſianes & Bucures Mauri, & ouorum progenies Dioſcuri.* quot verba, tot mendæ. lege: *Titanes & Bocchores Mauri, & ouorum progenies Dij Syri.* Titanes in Africa pro diis culti, vt & ipſorum mater Titæa. vide Diodorum lib. III. Mauritani autem etiam regulos ſuos pro diis colebant. Tertullianus: *vt Africa cæleſtis, vt Mauritaniæ reguli ſui.* Iubam pro Deo à Mauritanis adoratum tradit Athenagoras. ante Iubam in Mauritania regnabant Bogudes & Bocchores, Βόγοι καὶ Βόκχοι. ſic Bocchor & Βόκχος idem. Βόκχορις etiam nomen Ægyptiorum

D regis. quod ſequitur apud Arnobium, *& ouorum progenies Dij Syri*, è veteri libro ſic emendauimus. quod enim editum eſt, *Dioſcuri* pro *Dij Syri*, correctorum manus eſt prorſus ab auctoris mente aliena. tribus lineis ante nominauit *Tyndaridas Caſtores*, cur heic repeteret *Dioſcuros*, qui ijdem ſunt? per Deos Syros intelligit Deam Syriam quam ex ouo genitam crediderunt. incertus in Germanici Aratæa Phænomena: *Nigidius hos piſces dicit in flumine Euphrate fuiſſe, & ibi ouum inueniſſe miræ magnitudinis, quod voluentes eiecerunt in terram, atque ita columbam inſediſſe, & poſt aliquot dies*

E *excluſiſſe Deam Syriam quæ dicitur Venus.* Lucius Ampelius in libro ad Macrinum: *dicitur & in Euphrate fluuio ouum piſcis columba adſediſſe dies plurimos, & excluſiſſe deam benignam, & miſericordem hominibus ad bonam vitam.* Inde nec columbas in cibis attingebant Syri, quia columba ouum piſcis fouiſſet, è quo nata dea Syria, quam Venerem dicebant. Ἀστάρτην & Δερκετὼ aliam eſſe alibi dicam. Ex his conſtat Deos Syros quorum mentio frequens in veteribus inſcriptionibus de dea Syria hoc eſt Venere, & eius filio Cupidine eſſe intelligendos, fortaſſe etiam & de Adonide qui Veneri πάρεδρος

Aa

Digitized by Google

& pariter à Syris cultus. Perſius Deos etiam Syros intelligit, cum dicit:

Incuſſere Deos inflantes corpora. ——

Ouorum progeniem deos Syros dicit Arnobius quaſi non ſola Venus ex ouo edita, ſed etiam filius eius ita natus ſit. Venerem certè cum filio in Syriam ad Euphratem metu Typhonis veniſſe, & figuram piſcium forma mutaſſe ſcribit Hyginus. *Itaque*, inquit, *poſtea Syros qui in his locis ſunt proximi deſtitiſſe piſces eſitare, quod vereantur eos capere: ne ſimili cauſa aut deorum præſidia impugnare videantur, aut eos ipſos captare. Eratoſthenes autem ex eo piſce natos hos dicit*, id eſt hos deos, Venerem & Cupidinem. ſic enim libri eo loco legunt: pro quo ediderunt, *ex eo piſce natos homines dicit*. abſurdiſſimè. ſi ex piſce nati Venus & Cupido apud Syros, ouorum planè ſunt progenies. ſic Dij Syri Venus & Cupido. Germanicus Arati interpres piſcium cæleſtium par, *duo Syriæ numina* vocat:

—— *& Syriæ duo numina piſces.*

quaſi piſces illi duo cæleſtes Veneris & Cupidinis inſtar referant, quos fabulæ volunt piſcium figuram ad Euphratem ſumpſiſſe Typhonis metu. Hi igitur Syri Dij, & ouorum quidem progenies, quia piſces ex ouis naſcuntur. Verùm hæc alibi fuſius quæ heîc obiter ſignauimus occaſione data.

Pag. 44. B. *vſque ad euerſionem frugum cuniculis animalibus copioſæ*] ita ſcripſimus ex libris ſcriptis, & aliquot editionibus. perperam in Delriana: *vſque ad euerſionem Phrygum*. quod ineptiſſimum, odio Camertis, rectè monentem eum audire noluit. an quod ita in libro ſuo inueniſſet. certè ita in quibuſdam reperi. *frygum* pro *frugum*. vt *gyla* pro *gula* ſcribebant: *acolythos* qui ἀκόλυθοι ſunt, *centyriones* pro centurionibus: *Thylen* denique pro *Thule*. malim etiam legere: *Baleares fuerunt, ad euerſionem frugum cuniculis animalibus quondam copioſæ*. copioſæ cuniculis ad euerſionem frugum: ita copioſæ cuniculis, vt fruges earum popularentur, & euerterent. Sic loquitur noſter. paulo ſupra: quæ *arida ſunt ad ſterilitatem*. id eſt, quæ adeo arida ſunt, vt etiam ſterilia exiſtant. ita Plinio, *ſales ad ramenta tenues*, ita tenues, vt inſtar ſint ramentorum. Idem Plinius: *nec cuniculos Ebuſus gignit, populantes Balearium meſſes.* Vide Strabonem lib. III. qui γεωρύχους λαγιδεῖς vocat, & λεβηρίδας quibuſdam vocatos ait. Erotianus Maſſilienſium hanc vocem eſſe dicit in Hippocratis Lexico: Τηλέμαχος ὁ γραμματικὸς ἐνδηλότερον φησὶ διοικητικωτέρου καὶ λιμοποιοῦ ζώου ὄνομα εἶναι λεβηρίδα μικρῷ λαγωῷ ὅμοιον, ὃ Ῥωμαῖοι μὲν κουνίκλον φασί, Μασσαλιῶται δὲ λεβηρίδα. At λεβηρὶς Græcis aliud ſignificabat. Ex illo λεβηρὶς quod cuniculum lepuſculi genus ſignificat, facta vox *Laurix*, qua fœtus cuniculorum vocarunt. Plinius de cuniculis: *fœtus ventre exectos, vel vberibus ablatos non repurgatis interaneis, gratiſſimo in cibatu habent: Laurices vocant.* λεβηρὶς, *Laberis, Laurix*, vt πρίστις. *priſtix*: Αἴας, *Aiax*: Τίγρις, *Tigrix* in veteri inſcriptione. At λεβηρὶς antiquis Græcis, ὁ τῆς ὄφεως γῆρας exuuiæ ſerpentis, aut fabæ folliculus. Heſychius. τοὺς

A δὲ ἄνδρας λεβηρὶν γίνεσθαι πτωχόν. Hinc vetus illud prouerbium, γυμνότερος λεβηρίδος. concham vacuam quidam ſic vocarunt. Ridiculus itaque ille Grammaticus, qui λεβηρίδα de cuniculo animali accipiebat apud Hippocratem. Certè veteres Græci cuniculi animalis vix vllam videntur habuiſſe notitiam: nec enim habent nomen quo id à leporibus diſtinguant, forte quod animalis hoc genus in Græcia nõ gigneretur. videtur igitur olim hoc leporis genus Hiſpaniæ tantùm & vicinarum inſularum peculiare fuiſſe. Ideo & Hiſpani nomen huic animali fecerũt. Plinius: *leporum generis ſunt, & B quos Hiſpania cuniculos vocat.* ab effodiendis ſub terra cuniculis ſic vocarunt. Strabo γεωρύχους λαγιδεῖς vocat, quia vocem Græcam, qua eos vno verbo vocaret, non habuit. Sic Talpæ γεωρυχίδες dictæ. Polybius in duodecimo Hiſtoriarum κούνικλον voce Hiſpanica appellauit. Eius verba hæc ſunt, vt habentur apud Athenæum lib. IX. ὁ δὲ κούνικλος καλούμενος πόῤῥωθεν μὲν ὁρώμενος εἶναι δοκεῖ λαγὼς μικρός, ὅταν δ' εἰς χεῖρας λάβῃ τις, μεγάλην ἔχει διαφορὰν καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ κατὰ βρῶσιν. γίνεται δὲ τὸ πλεῖον κατὰ γῆς. Si notum Græcis antiquis fuiſſet hoc leporis genus, nomen etiam vtique habuiſſent, quo eum cenſerent. C Quod ſi Græcam eius appellationem ſciſſet Polybius, nõ κούνικλον appellaſſet. Δασύπους apud Atticos & veteres ſcriptores non eſt cuniculus, vt multi ſibi perſuadent, ſed lepus. Nunquam aliter leporem vocat Ariſtoteles. Vnicus apud eum locus extat, quo δασύποδα videtur diſtinguere ἀπὸ τοῦ λαγωοῦ. is eſt lib. 1. Hiſt. Animal. cap. 1. τὰ δὲ φρόνιμα καὶ δειλά, οἷον ἔλαφος καὶ λαγὼς, δασύπους. Sed quis non videt illud λαγὼς è gloſſa eſſe? omnino legendum: οἷον ἔλαφος, καὶ δασύπους. aliquis pro gloſſamento ab oram adſcripſit λαγώς. Attici antiqui ſcriptores δασύποδα leporem ſemper vocant. Heſychius: δασύπους, λαγώς. Pollux: διὰ τοῦτό μοι δοκεῖ δασύποδα D τὸν λαγὼν ἀδηλοῖ τι καὶ Κρατῖνος καλεῖν ὄνομα ποιούμενος τοῦ ζώου τὴν φύσιν. Alcæus in Calliſto:

Κρείττον ἦν τί λεπτὸν ἵνα τις δασύποδας,
Οἷς ἂν λάβωμεν ἀλλὰ διαπαίζειν ἔχεις.

& prouerbium vetus, δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖς. quos Latini Comici ſic reddiderunt, *tute lepus es & pulpamentum quæris.* Medij æui Græci auctores qui Romanis temporibus ſcripſerunt cuniculum tum cognitum δασύποδα aut λαγίδαν vnica voce appellarunt, vtraque valdè impropria. nam δασύπους Attica vox & antiqua quæ τὸν λαγὼν ſignificat. λαγιδεὺς autem eſt fœtus leporis, vt λυκιδεὺς, ἀλωπεκιδεὺς & ſimilia. ſic E vocarunt *cuniculum* quia lepuſculo ſiue paruo lepori ſimilis eſt. Plinius daſypoda & leporem ſic diſtinxit, vt daſypus ſit cuniculus. quod ex Græcorum recentiorum vſurpatione habet. *Lepus*, inquit, *omnium prædæ naſcens, ſolus præter daſypodem ſuperfœtat, aliud educans, aliud in vtero pilis veſtitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter.* Locum hunc ex Herodoto imitatus eſt lib. III. vbi ſimpliciter ille de lepore dixit, ἐπικυΐσκεται μοῦνον πάντων τῶν θηρίων. Plinius daſypodem excepit, ex vſu loquendi temporum

Digitized by Google

ſuorum, qui daſypodem à lepore diſtinguebant, cuniculum ſic vocantes, quem Herodotus ignorauit. locus quem vertit Plinius ſic habet: καὶ τὸ μὲν δασὺ τῶν τέκνων ἐν τῇ γαστρί, τὸ δὲ ψιλόν, τὸ δὲ ἐν τῇσι μήτρῃσι πλάσσεται, τὸ δὲ αἰαιρέεται. nunc cum Græcis Pliniana comparemus. τὸ μὲν δασὺ τῶν τέκνων, *aliud in vtero pilis veſtitum*, τὸ δὲ ψιλόν, *aliud implume*. hoc improprium. nec enim plumas habent, ſed pilos. *implume*, ἄπτερον de auibus. an ſcripſerat Plinius, aliud *impile?* certè *impilis*, vt *implumis*, *impubis*, *imberbis* & ſimilia. Hoc verum puto. τὸ δὲ ἐν τῇσι μήτρῃσι πλάσσεται, *aliud inchoatum gerens*. Sequitur, τὸ δὲ αἰαιρέεται, quod Plinius primo loco poſuit & vertit, *aliud educans*. Sed aliud volunt Græca, quorum hic ſenſus eſt. lepus eo tempore quo in vtero fœtum alium pilis veſtitum gerit, alium impilem, alium adhuc inchoatum, nihilominus alium adhuc ſuſcipit vel concipit. hoc enim ſignificat αἰαιρέεται. apud Athenæum qui verba illa citat Herodoti, legitur ἐπαναιρέεται. & melius, id eſt ἐπικυΐσκει. ſuper omnes illos fœtus quos in ventre habet adhuc alium ſuſcipit. Græci: ἀναίρειν, κρύπτειν, τὸ ἐν γαστρὶ συλλαβεῖν, τὸ τεχθὲν ἀνατρέφειν, καὶ κυΐσκειν καὶ ἀμελγεσθαι. ita legendum non ἀναιρεῖν, quod occidere & interficere ſignificat. Cum igitur diuerſas ſignificationes habeat hoc verbum ἀναίρειν, Plinius pro educare accepit & primo loco poſuit, cum ἐπαναίρειν apud Herodotum ſit ἐπικυΐσκειν, vt ἀναίρειν eſt fœtum ſuſcipere, vel concipere. Ideo vltimo loco hoc adſcripſit Herodotus à perfectioribus incipiens & ad imperfectiora, & initium ipſum conceptionis progrediens in ſuperfœtatione leporis notanda. perfectior eſt leporis fœtus in vtero qui pilis iam veſtitus eſt, deinde qui adhuc impilis eſt, ſed perfectè formatus eſt, tum qui adhuc formatur, omnium vero imperfectiſſimus qui ἐπαναιρέεται, id eſt concipitur, quod initium generationis eſt. at Plinius ἐπαναιρέεται pro *educatur*, accepit. excuſationem haberet ſi ἀνατρέφεται ſcripſiſſet Herodotus. nam & Græci ἀναίρειν pro nutricare vel educare ponunt, vt Latini veteres *tollere*. vnde illa Comici:

—— quidquid eſſet, decreuerunt tollere.

ἀναίρειν, educare. item illud: *Nam quod peperiſſet iuſſit tolli*, ἀναιρεῖσθαι. Ideo præmiſit Plinius, *aliud educans*, quia auſpicatur à perfectiſſimis. liber tamen vetuſtiſſimus ibi habet: *aliunde ducens*. puto ſcripſiſſe: *aliud educens*, ἀρχαϊκῶς hoc poſuit pro *educans*. Virgilius: *eduxit ſilua regem*. Comicus: *illum eduxi à paruulo*. Pollux de ſuperfœtatione leporum: τὸ μὲν ἤδη τίκτεται, τὸ δὲ μέλλει, τὸ δὲ κύεται, τὸ δὲ ἐν πλάττεται. ita legendum non ἐπιπλάττεται. Ariſtoteles ἐπαλλάσσουσαν συλλαβεῖν, dixit: *dum adhuc educat, alium fœtum concipere*. Scribit ibidem Plinius: *Archelaus auctor eſt, quot ſint corporis cauerna ad excrementa lepori, totidem eſſe annos ætatis*. Idem tradit Pollux his verbis: ὅσων δ᾽ ἂν ἐτῶν ᾖ, τοσαύτας ἔχει τὰς ἀπὸ τοῦ σώματος ἐγχωρευτῶν ὑπὸ τὴν οὐρὰν ὀπάς. vbi ridiculè interpres vertit: *quot vero annorum fuerit, tot habet ſub cauda corpori incidentia foramina*. Quod nec animaduertit vir ille doctus, qui culpas eius omnes ſtudioſè notauit. Lege in Græcis: τοσαύτας ἔχει τὰς ἀπὸ τοῦ σώματος ἐκχωρημάτων ὀπάς: *tot habet ſub cauda excrementorum cauernas*. τὰ ἐκχωρούμενα ἀπὸ τοῦ σώματος ſunt excrementa, quæ ἐκχωρήματα & ἀποχωρήματα dicuntur. Atque hæc obiter. Plinius igitur, vt vidimus more Græcorum illius æui δασύποδα & λαγωὸν ſeparat. at non ſic vſus fuit apud veteres. Strabo notat λεβηρίδας quoſdam vocaſſe, qui *cuniculus* Hiſpanis vel Latinis. Maſſilienſium hanc vocem fuiſſe alij volunt, quæ Græca eſt, ſed in alia ſignificatione. Et ſanè notandum eſt non cuniculum ea voce propriè appellaſſe, ſed cuniculi fœtum adhuc impilem, quem ventre matris exectum in lautiſſimis cibis habebant. In manifeſto Plinius oſtendit, qui *lauricem* vocatum oſtendit. *laurix* eſt λεβηρίς. atqui λεβηρίς, propriè Græcis concha eſt leuis, vel ſuperficies ſerpentis, & quidquid denique pilo caret, & nudum eſt atque tegmine ſuo ſpoliatum. Hinc fœtus cuniculi adhuc impiles & nudos quos ventre matris exectos mandebant, λεβηρίδας propriè appellarunt, Plinius *Laurices* voce inde facta. Zenobius: κυρίως δὲ λεβηρὶς ᾧ περιέχεται τὸ ἔμβρυον τοῦ βοός. & paulo poſt: καὶ συνόλως ἐπὶ τῶν ἀποδυομένων τὸ γῆρας. Quod ad vocabulum leporis attinet, Varro monuit Æolicum eſſe. Græcis ῥέπους dicitur qui velociter pedibus it, ἀπὸ τοῦ ῥεῖν vel ῥεῖν ποσί. Vnde & poëtæ ῥίποδας vocarunt à celeritate natatus, quamuis careant pedibus. Æoles, vt Attici ρ in λ mutabant & dicebant λέπους pro ῥέπους: vt ἐλύδρης pro ἐνύδρης, vnde Latinum *lutra*: πλεύμων pro πνεύμων vnde *pulmo*. ſic ῥέπους, λέπους. λέπους λέποδος, *lepus leporis*, vt κώδιον, *corium*. Verum de his alibi.

Pag. 44. A. *inſula à continenti ſeptingentis paſſibus ſeparatur*] notauit è libro ſuo veram lectionem Delrius, nec ſequutus eſt. ita ſolet. legendum igitur: *à continenti ſeptingentis pedibus ſeparatur*. Plinius de Gadibus: *abeſt à continente proxima parte minus paſſus* DCC. *reliqua plus ſeptem*. ſcribendum ibi quoque è veteribus libris: *minus pedes ſeptingentos*. Strabo: καθ᾽ ὃ δὴ μάλιστα τῇ ἠπείρῳ συνάπτουσα πλησίον ἡ νῆσος, ὅσον σταδίαιον πορθμὸν ἀπολείπουσα. ſtadium, pedes habet iuxta Heronem Philetæreos ſexcentos: Italicos viginti & ſeptingentos.

quam Tyrij a rubro profecti mari Erythræam] omnes Græci Latinique, Ἐρύθειαν vocant. libri hîc habent: *Erytran*. ſcribe: *Erythiam*. dicebatur & Ἐρύθη. ſic Καλλιόπη, Καλλιόπεια: Εὐρώπη, Εὐρώπεια. Παρθενόπη. Πανελόπεια. ſic Ἐρύθη, Ἐρύθεια. & fallitur Stephanus qui κατὰ συναλοιφὴν ſic dictam putat. Gades porro & Erythiam eamdem eſſe noſter ſciſcit contra Plinij ſententiam, qui diſerte Gades ab Erythia diſtinguit. poſtquam enim Gadium hiſtoriam peregit, & inter alia dixit in ipſo capite Bæticæ eam eſſe, quæ verba & noſter vſurpauit, ad Erythiam deſcribendam tranſit his verbis:

ab eo latere quo Hiſpaniam ſpectat paſſibus ferè centum altera inſula eſt longua III. M. P. M. *lata in qua prius oppidum Gadium fuit. vocatur ab Ephoro & Philiſtide Erythia, à Timæo & Sileno Aphrodiſias ab indigenis Iunonis*, Erythea igitur hæc, quæ & Ἀφροδισιὰς & Ἥρας νῆσος diuerſa à Gadibus. Stephanus in voce Ἀφροδισιὰς: περὶ νῆσος, ἡ πρότερον Ἐρύθεια μεταξὺ Ἰβηρίας καὶ Γαδείρων. Subijcit Plinius: *Maiorem Timæus Cotinuſam apud eos vocatam ait: noſtri Tarteſſon appellant, Pœni Gadir, ita Punica lingua ſepem ſignificante. Erythea dicta eſt quoniam Tyrij ab origine eorum orti ab Erythræo mari ferebantur.* hæc verba in errorem induxere Solinum: putauit quippe Plinium dicere Cotinuſam, Tarteſſon, Gadir & Erytheam diuerſis nominibus eamdem rem eſſe. verùm ille poſitis duabus inſulis, Gadibus & Erythea, maiorem id eſt Gades quam & priore loco nominauit, Cotinuſam, & Tarteſſon & Gadir vocatam dicit: minorem vero, id eſt Erytheam ita nuncupatam eſſe, quod Tyrij à quibus condita, ab Erythræo mari orti eſſent. Inde Ἐρύθεια. nam ἔρευθος dicebatur Græcè pro rubore, & ἐρυθαίνειν, & ἐρυθῖνοι piſces ab eodem colore. Æolicum porro ἔρυθορ, vnde Latinum *ruber*, vt οὖθαρ, *uber*. ſed verba Plinij non ſatis ſana videntur hoc modo concepta: *Erythea dicta eſt, quoniam Tyrij ab origine eorum orti ab Erythræo mari ferebantur.* balbuties & battologia hæc mera eſt, *ab origine eorum orti*. nec Latinum eſt ſatis, pro *ab origine ſua orti*. libri nihil adiuuant, niſi quod habent, *ab origine earum*. ne dubita emendare: *Erythea dicta eſt, quoniam Tyrij aborigines earum orti ab Erythræo mari ferebantur.* Tyrij auctores ac conditores tam Gadium quam Erytheæ. ideo *Erytheam* nominatam dicit, quod earum inſularum aborigines ab Erythræo mari orti. vocem *aborigines* heîc vſurpauit pro conditoribus, & originis auctoribus. huius vocis hanc ſignificationem eſſe notat Dionyſius lib. I. τὴν δὲ ὀνομασίαν αὐτοῖς τὴν πρώτην φασὶ τεθῆναι διὰ τὸ γενέσεως τοῖς μετ' αὐτοὺς ἄρξαι, ὥσπερ ἂν ἡμεῖς εἴποιμεν γενάρχας ἢ πρωτογόνους. ergo aborigines hoc loco Pliniano ſunt πρωτόγονοι vel γενάρχαι. non dubium ita accepiſſe, & certiſſimum eſt ſic corrigendum eſſe. male itaque Solinus Gades & Erythean ex Plinio confundit, quas ille ſeparat. Scio Græcorum quoſdam τὰ Γάδειρα etiam appellaſſe Ἐρύθειαν, ſed hoc eum culpa non liberat. Strabo: Ἐρύθειαν δὲ τὰ Γάδειρα ἔοικε λέγειν ὁ Φερεκύδης, ἐν ᾗ τὰ περὶ τὸν Γηρυόνην μυθεύουσιν. ἄλλοι δὲ τὴν παραβεβλημένην ταύτῃ τῇ πόλει νῆσον πορθμῷ σταδιαίῳ διειργομένην. non mirum è loci vicinitate. adde quod Plinius in Erythea oppidum Gadium prius fuiſſe ſcribit. τὰ Γάδειρα. veteres itaque confundebant. Strabo: ἐοίκασι δὲ οἱ παλαιοὶ καλεῖν τὸν Βαῖτιν Ταρτησσόν, τὰ δὲ Γάδειρα, καὶ τὰς πρὸς αὐτῇ νήσους Ἐρύθειαν. tam Gades quam vicinas Gadibus inſulas *Erythean* veteres vocarunt. at diſtinxere recentiores Marciani de Erythea & Gadibus verſus corruptiſſimos heîc emendatos adſcribam:

A Εἶτ' ἐχομένη 'στὶ νῆσος ἡ καλουμένη
Ἐρύθεια, μεγίστη μὲν βραχεῖα παντελῶς,
Βοῶν ἀγέλας ἔχουσα καὶ βοσκημάτων.
Προσημφερεῖς ταύρους τε τοῖς Αἰγυπτίοις
Καὶ τοῖς κατὰ τὴν ἤπειρον ἐν Θεσπρωτίοις.
Προσεσπερίους Αἰθίοπας οἰκεῖν λέγουσ'
Αἴγυπτον αὐτὴν γενομένης ἀποικίας.
Ταύτης συνεγγὺς δεῖ νῆσος ἐσχάτη
Λαβοῦσα Τυρίων ἐμπόρων ἀποικίαν.
Γάδειρ' ὅπου μέγιστα γίνεσθαι λόγος
Κήτη.----

ſi conferas hæc cum editis, quid præſtitum ſit à nobis, ſenties. Corruptum in Plinij editionibus nomen vrbis Gaditanæ: ſic
B enim editur: *habet oppidum ciuium Romanorum, quod appellatur Auguſta vrbs Iulia Gaditana.* in libris legitur: *appellatur Auguſtani vrbe.* ſcribe: *oppidum ciuium Romanorum, appellatum Auguſtam ſiue Iuliam Gaditanam.* quod Iulius Cæſar & Auguſtus coloniam eam diuerſis temporibus deduxiſſent, ab aliis Iulia Gaditana, ab aliis Auguſta Gaditana vocabatur.

Pag. 44. B. *Pœni lingua ſua Gadir id eſt ſæpem nominarunt*] optimus liber *ſæpe*, & ſupra additum *t* vt eſſet *ſæpte*. in altero Regio, *Gadir ideſt vij. nominarunt.* quaſi *ſeptem* lege-
C retur. apud Plinium in ſcriptis etiam *ſæpe* legitur: *Pæni Gadir ita Punica lingua ſæpe ſignificante.* & fortaſſe, *hoc ſæpe* veteres dixerint, vt *hoc præſæpe* quod inde compoſitum eſt. Syriacum eſſe notum eſt גדר. Heſychius: Γάδειρα τὰ περιφράγματα, Φοίνικες. Auienus:

Pœnus namque locum Gadir vocat vndique ſæptum.

Tarteſſum Græcorum à Tyriis colonis nomine mutato Gaddir dictam fuiſſe Salluſtius ſcribebat lib. II. Hiſtor. cuius hoc fragmentum citatur Grammaticis: *Tarteſſum Hiſ-*
D *pania ciuitatem, quam nunc Tyrij mutato nomine Gaddir habent.* Plinius quoque Tarteſſum Gaddir à Pœnis vocatam dicit, ſed eamdem cum Gadibus facit, cum certum ſit Tarteſſum aliam à Gadibus fuiſſe, nec Gadium vrbem Tarteſſum vnquam nominatam eſſe. Multam apud veteres ſuper nominibus Gadium, & vrbis Tarteſſi opinionum differitatem reperio. quæ res turbationes non paruas his litteris intulit, nondum cuiquam ſatis explicatas. tres inſulas nomine Gadium vel Γαδείρων vocitatas fuiſſe veteribus inuenio, Tarteſſon, Gades, & Erythiam. quæ cum di-
E uerſæ ſint inſulæ, vno eodemque nomine Erythiæ & Gadium confuſas in veterum ſcriptis deprehendere eſt. Strabo hoc agnoſcit his verbis: ἐοίκασι δὲ οἱ παλαιοὶ καλεῖν τὸν Βαῖτιν Ταρτησσόν, τὰ δὲ Γάδειρα καὶ τὰς πρὸς αὐτὴν νήσους Ἐρύθειαν. nihil mutandum, vt cenſet vir eruditus. intelligit Tarteſſum & Erythiam inſulas τοῖς Γαδείροις vicinas, quæ tres ſimul Erythiæ nomine apud antiquos veniebant. Ex his tribus cum Plinius Erythiam à Gadibus rectè diſtinxerit, Tarteſſon cum Gadibus perperam confundit. Tarteſſos iuxta veterum ſententiam Bætis fluuius dictus eſt

qui duobus oſtijs in mare Atlanticum exoneratur. inter duo illa oſtia vrbs eodem nomine Tarteſſos antiquitus condita. atque hæc eſt Tarteſſos quam Tyrij coloni poſtea nominarunt *Gadir*, non alia de cauſa quam quod vndique aquis ſepta eſſet, vt interamna αὐτόχωμα ciuitas, & prorſus inſula. Strabo lib. III. Pauſanias in Eliacis. Feſtus Auienus in ora maritima, de vrbe Tarteſſo quæ & Gaddir:

----ſed inſulam
Tarteſſus amnis ex Libyſtico lacu.
Per aperta fuſus vndique ablapſu ligat.

Hæc inſula vel vrbs potius circumflua & interamna Tarteſſos duobus Bætis amnis oſtiis, & mari conſepta, quam *Gadir* Tyrij nominarunt, diuerſa vtique ab illa inſula quæ in capite eſt Bæticæ, quam Latini *Gadium* nomine Græci Γαδείρων indigetarunt. vocem quidem Γάδειρα Græci ex illo Punico vel Tyrio *Gaddir* produxerunt, ſed aliam inſulam ſic nuncuparunt, quam quæ à Tyriis iſtud nominis acceperat. Latini Græcos ſequuti ſunt, & *Gades* dixerunt, quæ illi Γάδειρα. Gaddir nomen vrbis amne Bæti circumfluæ, & quaſi aquis vndique ſeptæ, quæ vrbs olim Tarteſſos vocabatur, amni quo cingebatur cognominis, qui & Bætis poſtea dictus. Græci vero hoc nomen alterius inſulæ oppido dederunt, quæ tota mari cingebatur, insulamque ipſam hac eadem appellatione donauerunt Dionyſius:

---- ἐχανόεντα Γάδειρα
Νήσῳ ἐν ἀμφιρύτῃ.

Plinius quoque vetus oppidum Gadium hoc eſt τὰ Γάδειρα, *Gadir* in Erythia inſula quæ diuerſa eſt à Gadibus, prius fuiſſe dicit. Sic tres inſulas diuerſas Tarteſſon Erythiam & Gades, inter ſe vicinas ſub vna appellatione τῶν Γαδείρων & τῆς Ἐρυθείας inuoluerunt. & cum Tarteſſus *Gaddir* ſola propriè vocata eſſet, effectum hoc errore vt Gades inſula Tarteſſo aliquot millibus ſeparata, hoc vocabulum quaſi proprium poſſideret. Inde etiam accidit, vt auctores eamdem Tarteſſum & Gades putauerint, quoniam Tarteſſon legebant à Tyriis *Gaddir* nuncupatum fuiſſe, & Γάδειρα Græcis vocari videbant aliam inſulam, Erythiæ vicinam. Atqui vt dixi non parum diſſita hæc Tarteſſus ab illa inſula quam *Gades* vocauere, certè tantum diſſidet quantum Bætis amnis oſtia ab Gadibus ſunt diſiuncta. Strabo ex veterum ſententia Ταρτησσίδα regionem eam olim vocitatam ſcribit, quam incolebant Turditani. magnopere igitur errant qui Tarteſſon id eſt Gaddir, cum Gadibus inſula eamdem faciunt. quod ſi facimus, dicendum quoque fuerit eamdem Erythiam cum Gadibus fuiſſe, & vtramque cum Tarteſſo, quia veterum quidam ſic exiſtimarunt. Heic alia exoritur circa Tarteſſi vrbis nomen & ſitum ambiguitas, quæ plериſque antiquorum ſimiliter errandi cauſam & anſam præbuit. credidere quidam è veteribus *Carteiam* Hiſpaniæ vrbem, quæ prope Calpen

A ſita eſt olim fuiſſe appellatam Tarteſſon. hoc errore inductus Eratoſthenes ibi quoque Erythiam collocabat, quem eo nomine merito reprehendit Artemidorus. Strabo lib. III. καὶ Ἐρατοσθένης δὲ τὴν συνεχῆ τῇ Κάλπῃ Ταρτησσίδα καλεῖσθαί φησι καὶ Ἐρύθειαν νῆσον εὐδαίμονα. πρὸς ὃν Ἀρτεμίδωρος ἀντιλέγων ταῦτά φησι ψευδῶς λέγεσθαι ὑπ' αὐτοῦ. ad quem locum notat vir magnus iniquè feciſſe Artemidorum, quod Eratoſthenem ob eam rem peccare dixerit. quid mirum enim, inquit, agrum Calpæ vicinum Ταρτησσίδα γῆν vocari, quum Carteia ad Calpen ſita antiquitus Tarteſſos dicta ſit? immo fallitur

B ipſe. certè hæc quorumdam fuit opinio, Carteiam Calpæ vicinam fuiſſe veterem Tarteſſon, ſed non omnium. Hoc vero peccauit Eratoſthenes quod cum in hac opinione fuerit, iſtam Ταρτησσίδα eamdem cum Erythia putarit eſſe, & Erythiam in agro Tarteſſiorum collocarit ad Calpen, quæ vltra fretum in Oceano ipſo fuit. huic errori affinis eſt hallucinatio Artemidori Geographi qui Γάδειρα ad Calpen ponebat, quæ vltra fretum in Oceano ab omnibus collocantur. Marcianus Heracleota: οἱ μὲν γὰρ κατὰ Κάλπην τὸ ὄρος ἔσω ἐνδοτέρω

C τῶν Ἡρακλείων στηλῶν κεῖσθαι τὰς στήλας εἶναι φασίν. οἱ δὲ περὶ τὰ Γάδειρα τὴν νῆσον ὥσπερ καὶ Ἀρτεμίδωρος ὁ γεωγράφος. hæc planè fuit Eratoſthenis ſententia, qui Erythiam & Tarteſſon ad Calpem ſtatuebat. ſed malim legere apud Martianum: οἱ δὲ κατὰ Γάδειρα τὴν νῆσον. Columnas Herculis alios vltra fretum ſtatuiſſe dicit ad Gades inſulam, alios iuxta Calpen montem, ἔσω ἐνδοτέρω κεῖσθαι τῶν Ἡρακλείων στηλῶν. Ceterum antiquam Tarteſſon multi veterum, & Erythian & Gadira ijſdem nominibus appellantes, miram Geographiæ obſcuritatem attulere. Steſichorus de Geryonis armento, natum illud fuiſſe canebat, σχεδὸν ἀντιπέρας κλεινᾶς Ἐρυθείας Ταρτησσοῦ ποταμοῦ

D παρὰ παγὰς ἀπείρονας ἀργυρορίζους ἐν κευθμῶνι πέτρας. duplex itaque veterum de Tarteſſo antiqua extitit opinio. quidam intra duo Bætis oſtia, qui & Tarteſſus olim dicebatur, eam ſitam eſſe memorant, vndique flumine & mari circumfuſam. eamque à Tyriis poſtea *Gaddir* appellatam. vnde & Γάδειρα Græci & Ἐρύθειαν propter vicinitatem cum ea confuderunt. alij Carteiam ad Calpen eam eſſe exiſtimarunt quæ olim Tarteſſos dicta eſt. vt illam porro ad Bætim Tarteſſum, pleriqueex antiquis auctoribus cum Gadibus eamdem fecere, ita

E nulli, excepto vno Eratoſthene, hanc Tarteſſon quæ & Carteia vocitata eſt, cum Erythia aut Gadibus aliquid habere affinitatis dixere. Hanc Carteiam, Καρπησσὸν & Καρτησσὸν Græci quidam vocauerunt, qua re permoti alij Ταρτησσὸν antiquitus etiam fuiſſe ſibi perſuaſerũt. Strabo: ἔνιοι δὲ Ταρτησσὸν τὴν νῦν Καρτηΐαν προσαγορεύουσι. Appianus: καὶ Ταρτησσός μοι δοκεῖ ποτε εἶναι πόλις ἐπὶ θαλάσσης, ἣ νῦν Καρπησσὸς ὀνομάζεται. ſola nominum affinitate inducti videntur, qui ita ſenſerunt. Mella: *in eoque freto Carteia vt quidam putant aliquando Tarteſſos, & quam tranſuecti ex Africa Phœnices habitant.* atqui Tarteſſos illa quam tranſuecti ex Africa Phœnices.

Digitized by Google

condidere, & *Gaddir* vocauere, longè diuerſa à Carteia, vtpote ad Bætim ſita: eaque eſt quam cum Gadibus eamdem faciunt plerique, Auienus in ora Maritima:

Hic Gaddir vrbs eſt, dicta Tarteſſus prius.

idem alio loco:

—— Gaddir heic eſt oppidum:
Nam Punicorum lingua conſeptum locum
Gaddir vocabat. ipſa Tarteſſus prius
Cognominata eſt: multa & opulens ciuitas
Æuo vetuſto, nunc egena, nunc breuis,
Nunc deſtituta, nunc ruinarum agger eſt.

Gades diſignat, non Carteiam. & paulo poſt:

---- ſed inſulam
Tarteſſus amnis ex Libyſtico lacu
Per operta lapſus vndique ablapſu ligat.

Hæc non conueniunt Gadibus inſulæ, quæ Atlantico Oceano circumfunditur, non amne Tarteſſo. Velleius: *ea tempeſtate & Tyria claſſis, plurimum pollentes mari in vltimo Hiſpaniæ tractu, in extremo noſtri orbis termino, inſulam circumfuſam Oceano Gades condidit.* in Tarteſſum vero vrbem quadrant eximiè, quam intra duó Tarteſſi amnis hoc eſt Bætis oſtia conditam fuiſſe tradunt veteres. & *Gaddir* à Phœnicibus conditoribus cognominatam. lacum autem intelligit quem Bætis facit haud longè à mari: è quo lacu quaſi ex vno fonte geminus exoritur, *quantuſque ſimplici alueo venerat, tantus ſingulis effluit* inquit Pomponius. quem vide lib. III. cap. I. Ad lacum illum mōs Ἀργυροῦς vnde geminus oritur Bætis, qui amplexu ſuo Tarreſſum inſulam faciebat. cur illum porro lacum *Liguſticum*, aut *Libuſticum* vocet Auienus, neſcio. forte legendum:

---- qui exilit vaſto lacu.

grandem lacum eſſe dicit Mela. Sed legitur apud Stephanum: Λιγυστίνη, πόλις Λιγύων τῆς δυτικῆς Ἰβηρίας ἐγγὺς, καὶ τῆς Ταρτησσοῦ πλησίον. οἱ οἰκοῦντες Λίγυες καλοῦνται. ſic ſcribi debet è Palatino codice: nam vulgo eſt, καὶ τῆς Ταρσοῦ πλησίον. ab illis quiqui ſunt, *Liguſtinus lacus.* ceterum hæc inſula longè abeſt, vt eadem poſſit eſſe cum Gadibus. Et turbat hîc Feſtus, miſcetque diuerſas ſententias, ſequiturque veteres qui Tarteſſum illam Bætis fluentis circumcluſam eamdem cum Gadibus inſula ſtatuunt Oceano cincta, hoc vno ducti argumento quod Tarteſſum vrbem *Gaddir* Tyrij vocauerint, Græci vero Γάδειρα aliam inſulam vicinam. & procliuior inde errandi occaſio data, quod vtriuſque inſulæ conditores Phœnices. ſequitur apud Auienum:

At mons paludem incumbit Argentarius
Sic à vetuſtis dictus à ſpecie ſui:
Stanno iſte namque latera plurimo nitet.

ὄρος ἀργυροῦν intelligit, ex quo Bætim qui & Tarteſſus fluere quidam ſcripſere. Strabo: οὐ πολὺ δ' ἀπῶθεν τῆς Κασταλῶνος ἐστὶ καὶ τὸ ὄρος ἐξ οὗ ῥεῖν φασὶ τὸν Βαῖτιν, ὃ καλοῦσιν Ἀργυροῦν. Stephanus: Ταρτησσὸς πόλις Ἰβηρίας ἀπὸ ποταμοῦ τοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀργυροῦ ὄρους ῥέοντος, ὅστις ποταμὸς καὶ Κασσίτερον ἐν Ταρτησσῷ καταφέρει. Tarteſſon manifeſto vo-A cat qui Straboni Bætis, & de ea Tarteſſo intelligit, quæ ad Bætim interamnat, non de Carteia. at de Carreia loquitur Marcianus Heracleota his verſibus, quibus à Gadibus bidui nauigatione Tarteſſon diſtare ait:

---- μετ' αὐτὴν δ' ἐστὶν ἡμερῶν δυοῖν
Τελέσαντι πλοῦν ἐμπόριον εὐτυχέστατον
Ἡ λεγομένη Ταρτησσὸς ἐπιφανὴς πόλις
Χρυσόν τε καὶ χαλκὸν φέρουσα πλεῖστα.
Ἔπειτα χώρα Κελτικὴ καλουμένη.

confundit duas Tarreſſos, Carteiam & Gaddir. nam Κασσίτερος ille ποταμόῤῥυτος ad Tarteſſum Bæticam pertinet, cui ſtagnum pluri-B mum defert amnis Tarteſſus ſiue Bætis ex monte Argentario profluens. inde ἀργυρορίζους πηγὰς Ταρτησσοῦ vocauit Steſichorus, quod oriretur è pede montis ἀργυροῦ.

Pag. 44. B. *in hac Geryonem habitaſſe*] libri: *anum agitauiſſe.* in aliis, *habitaſſe* apparet duplicis editionis ſcripturam eſſe. Plinius: *in hac Geriones habitaſſe à quibuſdam exiſtimatur.*

ex alia inſula abduxiſſe, quæ Luſitaniam contuetur] Plinius: *ſunt qui aliam eſſe eam & contra Luſitaniam arbitrentur, eodemque nomine quondam ibi appellatam.* nempe Ἐρύθειαν. de Tarteſſo non dubium eſt intelligere, quæ inſula C fuit amne Bæti circumflua. eam etiam Ἐρύθειαν vocauerunt, & ex ea boues Geryonis abduxiſſe Herculem fabulati ſunt quidam. Steſichorus apud Strabonem τὸ βουκόλιον Geryonis ſcribit γεννηθῆναι σχεδὸν ἀντιπέρας κλεινᾶς Ἐρυθείας, Ταρτησσοῦ ποταμοῦ παρὰ παγάς, quæ Strabo explicat de Tarteſſo, quam inſulam efficiunt duo fluminis Bætis oſtia. Hæc Luſitaniam contuetur, & alia eſt ab hac Erythia quæ vicina Gadibus. ſed veteres Tarteſſon, Gades, & Erythiam vno eodemque Erythiæ nomine appellarunt. fallitur Camers qui de Hypare inſula interpretatur, è qua Geryonis D armenta abduxiſſe Herculem ſcribit apud Ælianum Ariſtoteles. Hypate illa locus τῆς Αἰνιανῆς χώρας, longè à Luſitania & Hiſpania. vide Ariſtotelem ipſum in Admirandis cap. CXXX.

Sed Gaditanum fretum à Gadibus dictum Atlanticus] praua diſtinctio, nec minus lectio. lege: *ſed Gaditanum fretum Atlanticus æſtus, in noſtrum mare diſcidio immittit orbis.* dicit Atlanticum Oceanum diſcidio orbis in noſtrum mare immittere fretum Gaditanum, diſcinditur enim ac diuiditur illa parte orbis, qua Atlanticus æſtus in noſtrum mare immittit. vulgo legi-E tur: *in noſtrum mare diſcidium immittit orbis.* non tamen in plenum mihi ſatisfacit hæc oratio, *Atlanticus Oceanus fretum immittit in noſtrum mare.* Immo noſtrum mare id eſt mediterraneum ex illo Oceano. quare licet omnes libri renuant & refutent hanc lectionem, non dubitarim ſcribere: *per Gaditanum fretum à Gadibus dictum Atlanticus æſtus noſtrum mare diſcidio immittit orbis.* per fretum illud, quaſi per ἰσθμὸν quemdam immittitur ex Oceano in terras noſtrum mare, & veluti per colum eliquatur. ſic ſupra ſinus maris interni eliquia eſſe irrumpentis

Digitized by Google

Oceani è Gaditano freto. legi etiam commodè poſſet: *ſed è Gaditano freto à Gadibus dicto Atlanticus æſtus noſtrum mare diſcidio immittit orbis*. quod ego malim & nihil verius. ſuprà: *exiſtimant enim quidam ſinus iſtos à Gaditano freto naſci; nec aliam eſſe originem quam eliquia irrumpentis Oceani.*

Pag. 44. C. *ſciſſiſque Calpe & Abila montibus*] ſcripti omnes: *Calpe & Abinna montibus*. nec aliter Marcianus: *nam ab Europa Calpe, Africa Abyla monte deſpicitur*. ibi libri ſcribunt, *Abethna*. pro *Abenna* vel *Abinna*. ita etiam vocat Lucius Ampelius in deſcriptione orbis: *ad occaſum magnum mare, idem Atlanticum, quod commercijs totius humani peragitur. hoc intrat in fretum Gaditanum inter duos montes clariſſimos Abinnam atque Calpen ob impoſitas Herculis columnas*. Euſtathius ad Dionyſium Periegeten, notat neſcio quem ſequutus Calpen & Abylen eamdem eſſe, quæ vero vocetur *Abenna* à Barbaris, κυνηγετικὴν Græcè dici. ἔστι δὲ αὐτῶν ἡ μὲν Εὐρωπαία Κάλπη καλουμένη βαρβαρικῶς, Ἀλύβη δὲ καθ' Ἕλληνας. ἡ Λιβυκὴ, κατὰ βαρβάρους μὲν Ἀβέννα καλουμένη, ἑλληνικῶς δὲ κυνηγετική. alij omnes Abylen Africanam eſſe dicunt. ergo eamdem cum Abinna. quod autem ait Calpen à barbaris vocari, ab alijs etiam diſſentit, qui Græco vocabulo ſic nominatam volunt, quoniam eſſet concauus inſtar vaſis, quod Græci vocant κάλπην. Mela: Abyla & Calpe. *vterque quidem, ſed Calpe magis & pæne totus in mare prominens, is mirum in modum concauus.* id ſignificat quod diximus. Auienus in ora maritima:

Calpeque rurſum in Græcia ſpecies caui
Teretiſque viſu nuncupatur vrcei.

ita emendandum. Græcis: κάλπη, κέραμος ὑδρία. Gloſſæ: κέραμος, *vrceus*. inde *Calpar* Latinis genus vaſis fictilis. idem Auienus *Abilam* Pœnis ſignificare tradit montem altum:

—— Calpe in Hiſpano ſolo,
Mauruſiorum eſt Abila, namque Abilam vocant,
Gens Punicorum, mons quod altus Barbaro
Id eſt Latino.

dicebatur & Ἀβίλυξ & Ἀβιλύκα. Heſychius: Ἀβιλύκα, στήλη ἐν Λιβύῃ.

inde Creticus qui in Pamphyliam & Ægyptum pertendit] ſic edidimus ſententia huius loci iubente, & libris adiuuantibus. vulgo edebatur: *qui in Pamphiliam & Ægyptium protenditur mare.*

Euxinus, Axinus ante appellatus] ita legendum erat, atque ita libri. vulgo Ἀξεινος. vt *Euxinus* Græcè eſt Εὔξεινος, *Axinus* Ἄξεινος. ſic vocabatur, vt πολύξεινος. Scholiaſtes Apollonij: Ἄξεινον τὸν Εὔξεινον πόντον φησὶν οἱονεὶ κακόξενον. πρότερον γὰρ ὑπὸ λῃστῶν ἀξενοδοχούμενος Ἄξεινος ἐκαλεῖτο. at apud Ouidium *Axenus* ſcribendum, nec enim verſus ferre poteſt Axinus: *Dictus ab antiquis Axenus ille fuit*. Ἄξενος. *Axinus* eſſet Ἄξεινος, quod verſus refutat. nugatur ergo Delrius.

Gallicus, Atlanticus, Libycus, Æthiopicus] ſic ſcribendum: non vt edidit Delrius, Ægyptius. ita in libro ſuo repererat, & con-

A firmat altero loco ſuprà vbi eſt: *Excipitur Ægyptio mari*. addo etiam legi paulo ante: *Ægyptium pelagus Aſiæ datur*. quo plura quis huius generis congeret, eo magis inde vincet nugas egiſſe Delrium. ibi de interni maris finibus loquitur, inter quos & Ægyptium mare nomen habet. hîc de Oceano qui extimas orbis oras amplectitur, vbi nullus eſt Ægyptius Oceanus, ſed Æthiopicus. Marcianus Heracleota: Οἱ δὲ μέγιστοι κόλποι ϖροσῶ-ϛς μὲν ἐστὶν ὁ Γαλλικὸς, δύνεσις δὲ ὁ Περσικὸς, πελάς δὲ ὁ καλούμενος ὑπό μέγας, ϖέραϛς δὲ Λεβύκος, τὸ μεσημβρινὸς δὲ ὁ Αἰθιοπικός. hæc firmanda fuere, quia libri fermè omnes Soliniani habent *Ægyptius*.

B *Siue quod ſuſpenſus altius tollatur*] ita libri ſine varietate, & vniformiter omnes editiones excepta Delriana, cuius auctor maluit: *ſiue quod impenſius tollatur vi caloris*. quia ſcilicet in libro ſuo inuenerat, *ſuſpenſius ſuſtollatur*. ſic malo libro & peſſimo iudicio in ſua editione vſus eſt.

rurſus in ſe reſidat] ſic legendum, non *recidat*, vt habebant vulgati. Mela: *quo reciproca maria reſidant.*

ſed omiſſo ancipiti concurrentium quæſtionum] quantum eſt librorum Solini ſcriptorum,
C ſic habent. *omiſſo ancipiti* abſolutè, vt *omiſſo dubio*. ſic *in ancipiti* res eſſe dicitur, de qua dubitatur. Editiones ante habebant, *omiſſa ancipiti concurrentium quæſtione*. quam lectionem è ſcriptura veteri modeſti correctores extuderant. audacior Delrius addidit, ediditque: *omiſſa ancipiti concurrentium quæſtionum ambage*: fides ſit penes eius libros, quos citat auctores. nos tam diſertos non vidimus.

Phyſici aiunt mundum animal eſſe] habet à Mela: *neque adhuc ſatis cognitum eſt, anhelitu-ne ſuo id mundus efficiat, retractamque cum ſpiritu regerat vndam, vndique, ſi vt doctioribus placet vnum*
D *animal eſt*. lib. III. cap. I.

modo inſlent maria, modo reuocent] ſic libri. non *efflent*. inflantur maria, cum intumeſcunt æſtu accedente.

inter maciem aquarum, & plenitudinem] maciem aquarum pro ſiccitate poſuit. vt *maciari* pro ſiccari ſuprà, καὶ ξηραίνεσθαι, contra *ſiccum* pro macilento Latini & exſucco plerumque dicunt, & Græci ξηρὸν. vnde ξηρὰς auis appellata à crurum macie & ſiccitate. Virgilius de Ceiri:

—— minioque infecta rubenti
Crura noua macie ſubduxit ſqualida pellis.

E plenitudinem igitur aquarum & maciem opponit. vt *plenus* macilento opponitur, nam *plenum* Latini etiam de pingui & craſſo vſurpant. Ouidius: *Si quis plenior eſt*. id eſt habitior & pingui corpore. idem:

—— pleno velamina filo.

id eſt pingui & craſſo filo. ineptè tamen & κακοζήλως noſter *maciem aquarum*, pro ſiccitate poſuit. quia *plenitudo* ſignificat, id quod maciei contrarium eſt, & *aquarum plenitudo* ἡ πλημμυρὶς vel πλήμη. hinc *maciem* è diuerſo dici putauit eleganter τὴν ἀνάπωτιν à

Digitized by Google

condidere, & *Gaddir* vocauere, longè diuerſa à Carteia, vtpote ad Bætim ſita: eaque eſt quam cum Gadibus eamdem faciunt plerique, Auienus in ora Maritima:

Hic Gaddir vrbs eſt, dicta Tarteſſus prius.

idem alio loco:

—— Gaddir hîc eſt oppidum:
Nam Punicorum lingua conſeptum locum
Gaddir vocabat. ipſa Tarteſſus prius
Cognominata eſt: multa & opulens ciuitas
Æuo vetuſto, nunc egena, nunc breuis,
Nunc deſtituta, nunc ruinarum agger eſt.

Gades diſignat, non Carteiam. & paulo poſt:

----ſed inſulam
Tarteſſus amnis ex Libyſtico lacu
Per operta lapſus vndique ablapſu ligat.

Hæc non conueniunt Gadibus inſulæ, quæ Atlantico Oceano circumfunditur, non amne Tarteſſo. Velleius: *ea tempeſtate & Tyria claſſis, plurimum pollentes mari in vltimo Hiſpaniæ tractu, in extremo noſtri orbis termino, inſulam circumfuſam Oceano Gades condidit.* in Tarteſſum vero vrbem quadrant eximiè, quam intra duo Tarteſſi amnis hoc eſt Bætis oſtia conditam fuiſſe tradunt veteres. & *Gaddir* à Phœnicibus conditoribus cognominatam. lacum autem intelligit quem Bætis facit haud longè à mari: è quo lacu quaſi ex vno fonte geminus exoritur, *quantuſque ſimplici alueo venerat, tantus ſingulis effluit* inquit Pomponius. quem vide lib. III. cap. I. Ad lacum illum mõs Ἀργυροῦς vnde geminus oritur Bætis, qui amplexu ſuo Tarteſſum inſulam faciebat. cur illum porro lacum *Liguſticum*, aut *Libuſticum* vocet Auienus, neſcio. forte legendum:

—— qui exilit vaſto lacu.

grandem lacum eſſe dicit Mela. Sed legitur apud Stephanum: Λιγυστίνη, πόλις Λιγύων τῆς δυτικῆς Ἰβηρίας ἐγγὺς, καὶ τῆς Ταρτησσοῦ πλησίον. οἱ οἰκοῦντες Λίγυες καλοῦνται. ſic ſcribi debet è Palatino codice: nam vulgo eſt, καὶ τῆς Ταρσοῦ πλησίον. ab illis quiqui ſunt, *Liguſtinus lacus.* ceterum hæc inſula longè abeſt, vt eadem poſſit eſſe cum Gadibus. Et turbat hîc Feſtus, miſcetque diuerſas ſententias, ſequiturque veteres qui Tarteſſum illam Bætis fluentis circumcluſam eamdem cum Gadibus inſula ſtatuunt Oceano cincta, hoc vno ducti argumento quod Tarteſſum vrbem *Gaddir* Tyrij vocauerint, Græci vero Γάδειρα aliam inſulam vicinam. & procliuior inde errandi occaſio data, quod vtriuſque inſulæ conditores Phœnices. ſequitur apud Auienum:

At mons paludem incumbit Argentarius
Sic à vetuſtis dictus à ſpecie ſui:
Stanno iſte namque latera plurimo nitet.

ὄρος ἀργυροῦν intelligit, ex quo Bætim qui & Tarteſſus fluere quidam ſcripſere. Strabo: οὐ πολὺ δ' ἀπωθεν τῆς Κασταλῶνος ἐστὶ καὶ τὸ ὄρος ἐξ οὗ ῥεῖν φασὶ τὸν Βαῖτιν, ὃ καλοῦσιν Ἀργυροῦν. Stephanus: Ταρτησσὸς πόλις Ἰβηρίας ἀπὸ ποταμοῦ τοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀργυροῦ ὄρους ῥέοντος, ὅστις ποταμὸς καὶ Κασσίτερον ἐν Ταρτησσῷ καταφέρει. Tarteſſon manifeſto vocat qui Straboni Bætis, & de ea Tarteſſo intelligit, quæ ad Bætim interamnat, non de Carteia. at de Carteia loquitur Marcianus Heracleota his verſibus, quibus à Gadibus bidui nauigatione Tarteſſon diſtare ait:

--- μετ' αὐτὴν δ' ἐστὶν ἡμερῶν δυεῖν
Τελέσαντι πλοῦν ἐμπόριον εὐτυχέστατον
Ἡ λεγομένη Ταρτησσὸς ἐπιφανὴς πόλις
Χρυσόν τε καὶ χαλκὸν φέρουσα πλεῖστα.
Ἔπειτα χώρα Κελτικὴ καλουμένη.

confundit duas Tarteſſos, Carteiam & Gaddir. nam Κασσίτερος ille ποταμόρρυτος ad Tarteſſum Bæticam pertinet, cui ſtagnum plurimum defert amnis Tarteſſus ſiue Bætis ex monte Argentario profluens. inde ἀργυροῤῥίζους πηγὰς Ταρτησσοῦ vocauit Steſichorus, quod oriretur è pede montis ἀργυροῦ.

Pag. 44. B. *in hac Geryonem habitaſſe*] libri: *anum agitauiſſe.* in aliis, *habitaſſe* apparet duplicis editionis ſcripturam eſſe. Plinius: *in hac Geriones habitaſſe à quibuſdam exiſtimatur.*

ex alia inſula abduxiſſe, quæ Luſitaniam contuetur] Plinius: *ſunt qui aliam eſſe eam & contra Luſitaniam arbitrentur, eodemque nomine quondam ibi appellatam.* nempe Ἐρύθειαν. de Tarteſſo non dubium eſt intelligere, quæ inſula fuit amne Bæti circumflua. eam etiam Ἐρύθειαν vocauerunt, & ex ea boues Geryonis abduxiſſe Herculem fabulati ſunt quidam. Steſichorus apud Strabonem τὸ βουκόλιον Geryonis ſcribit γεννηθῆναι σχεδὸν ἀντιπέρας κλεινᾶς Ἐρυθείας, Ταρτησσοῦ ποταμοῦ παρὰ πηγὰς, quæ Strabo explicat de Tarteſſo, quam inſulam efficiunt duo fluminis Bætis oſtia. Hæc Luſitaniam contuetur, & alia eſt ab hac Erythia quæ vicina Gadibus. ſed veteres Tarteſſon, Gades, & Erythiam vno eodemque Erythiæ nomine appellarunt. fallitur Camers qui de Hypate inſula interpretatur, è qua Geryonis armenta abduxiſſe Herculem ſcribit apud Ælianum Ariſtoteles. Hypate illa locus τῆς Αἰνιανῆς χώρας, longè à Luſitania & Hiſpania. vide Ariſtotelem ipſum in Admirandis cap. CXXX.

Sed Gaditanum fretum à Gadibus dictum Atlanticus] praua diſtinctio, nec minus lectio. lege: *ſed Gaditanum fretum Atlanticus æſtus, in noſtrum mare diſcidio immittit orbis.* dicit Atlanticum Oceanum diſcidio orbis in noſtrum mare immittere fretum Gaditanum, diſcinditur enim ac diuiditur illa parte orbis, qua Atlanticus æſtus in noſtrum mare immittit. vulgo legitur: *in noſtrum mare diſcidium immittit orbis.* non tamen in plenum mihi ſatisfacit hæc oratio, *Atlanticus Oceanus fretum immittit in noſtrum mare.* Immo noſtrum mare id eſt mediterraneum ex illo Oceano. quare licet omnes libri renuant & refutent hanc lectionem, non dubitarim ſcribere: *per Gaditanum fretum à Gadibus dictum Atlanticus æſtus noſtrum mare diſcidio immittit orbis.* per fretum illud, quaſi per ἠθμὸν quemdam immittitur ex Oceano in terras noſtrum mare, & veluti per colum eliquatur. ſic ſupra ſinus maris interni eliquia eſſe irrumpentis

Digitized by Google

Oceani è Gaditano freto. legi etiam commodè poſſet: *ſed è Gaditano freto à Gadibus dicto Atlanticus æſtus noſtrum mare diſcidio immittit orbis.* quod ego malim & nihil verius. ſuprà: *exiſtimant enim quidam ſinus iſtos à Gaditano freto naſci; nec aliam eſſe originem quam eliquia irrumpentis Oceani.*

Pag. 44. C. *ſciſſiſque Calpe & Abila montibus*] ſcripti omnes: *Calpe & Abinna montibus.* nec aliter Marcianus: *nam ab Europa Calpe, Africa Abyla monte deſpicitur.* ibi libri ſcribunt, *Abethna.* pro *Abenna* vel *Abinna.* ita etiam vocat Lucius Ampelius in deſcriptione orbis: *ad occaſum magnum mare, idem Atlanticum, quod commercijs totius humani peragitur. hoc intrat in fretum Gaditanum inter duos montes clariſſimos Abinnam atque Calpen ob impoſitas Herculis columnas.* Euſtathius ad Dionyſium Periegeten, notat neſcio quem ſequutus Calpen & Abylen eamdem eſſe, quæ vero vocetur *Abenna* à Barbaris, κυνηγετικὴν Græcè dici. ἔτι δὲ αὐτοῦ ἡ μὲν Εὐρωπαία Κάλπη καλουμένη βαρβαρικῶς, Ἀλύβη δὲ καθ' Ἕλληνας. ἡ Λιβυκή, κατὰ βαρβάρους μὲν Ἀβέννα καλουμένη, ἑλληνικῶς δὲ κυνηγετική. alij omnes Abylen Africanam eſſe dicunt. ergo eamdem cum Abinna. quod autem ait Calpen à barbaris vocari, ab alijs etiam diſſentit, qui Græco vocabulo ſic nominatam volunt, quoniam eſſet concauus inſtar vaſis, quod Græci vocant κάλπην. Mela: Abyla & Calpe. *vterque quidem, ſed Calpe magis & pæne totus in mare prominens, is mirum in modum concauus.* id ſignificat quod diximus. Auienus in ora maritima:

Calpeque rurſum in Græcia ſpecies caui
Teretiſque viſu nuncupatur vrcei.

ita emendandum. Græcis: κάλπη, εἶδος ὑδρίας. Gloſſæ: κάλπις, vrceus. inde *Calpar* Latinis genus vaſis fictlis. idem Auienus *Abilam* Pœnis ſignificare tradit montem altum:

—— *Calpe in Hiſpano ſolo,*
Mauruſiorum eſt Abila, namque Abilam vocant,
Gens Punicorum, mons quod altus Barbaro
Id eſt Latino.

dicebatur & Ἀβίλυξ & Ἀβιλύκα. Heſychius: Ἀβιλύκα, στήλη ἐν Λιβύῃ.

inde Creticum qui in Pamphyliam & Ægyptum pertendit] ſic edidimus ſententia huius loci iubente, & libris adiuuantibus. vulgo edebatur: *qui in Pamphiliam & Ægyptium protenditur mare.*

Euxinus, Axinus ante appellatus] ita legendum erat, atque ita libri. vulgo Ἀξινος. vt *Euxinus* Græcè eſt Εὔξεινος, *Axinus* Ἄξεινος. ſic vocabatur, vt πολύξεινος. Scholiaſtes Apollonij: Ἄξεινον τὸν Εὔξεινον πόντον φησὶν οἱονεὶ κακόξεινον. πρότερον γὰρ ὑπὸ λῃστῶν κατοικούμενος Ἄξεινος ἐκαλεῖτο. at apud Ouidium *Axenus* ſcribendum, nec enim verſus ferre poteſt Axinus: *Dictus ab antiquis Axenus ille fuit.* Ἄξινος. *Axinus* eſſet Ἄξεινος, quod verſus refutat. nugatur ergo Delrius.

Gallicus, Atlanticus, Libycus, Æthiopicus] ſic ſcribendum: non vt edidit Delrius, Ægyptius. ita in libro ſuo repererat, & con-

A firmat altero loco ſuprà vbi eſt: *Excipitur Ægyptio mari.* addo etiam legi paulo ante: *Ægyptium pelagus Aſiæ datur.* quo plura quis huius generis congeret, eo magis inde vincet nugas egiſſe Delrium. ibi de interni maris finibus loquitur, inter quos & Ægyptium mare nomen habet. hîc de Oceano qui extimas orbis oras amplectitur, vbi nullus eſt Ægyptius Oceanus, ſed Æthiopicus. Marcianus Heracleota: τῶν δὲ μεγίστων κόλπων πρῶτος μὲν ἐστὶν ὁ Γαγγητικός, δεύτερος δὲ ὁ Περσικός, τρίτος δὲ ὁ καλούμενος οὕτω μέγας, τέταρτος δὲ Ἀράβιος, πέμπτος δὲ ὁ Αἰθιοπικός. hæc firmanda fuere, quia

B libri fermè omnes Soliniani habent *Ægyptius.*

Siue quod ſuſpenſus altius tollatur] ita libri ſine varietate, & vniformiter omnes editiones excepta Delriana, cuius auctor maluit: *ſiue quod impenſius tollatur vi caloris.* quia ſcilicet in libro ſuo inuenerat, *ſuſpenſius ſuſtollatur.* ſic malo libro & peſſimo iudicio in ſua editione vſus eſt.

rurſus in ſe reſidat] ſic legendum, non *recidat*, vt habebant vulgati. Mela: *quo reciproca maria reſidant.*

ſed omiſſo ancipiti concurrentium quæſtionum] quantum eſt librorum Solini ſcriptorum,

C ſic habent. *omiſſo ancipiti* abſolutè, vt *omiſſo dubio.* ſic *in ancipiti* res eſſe dicitur, de qua dubitatur. Editiones ante habebant, *omiſſa ancipiti concurrentium quæſtione.* quam lectionem è ſcriptura veteri modeſti correctores extuderant. audacior Delrius addidit, ediditque: *omiſſa ancipiti concurrentium quæſtionum ambage:* fides ſit penes eius libros, quos citat auctores. nos tam diſertos non vidimus.

Phyſici aiunt mundum animal eſſe] habet à Mela: *neque adhuc ſatis cognitum eſt, anhelitu-ne ſuo id mundus efficiat, retractamque cum ſpiritu regerat vndam, vndique, ſi vt doctioribus placet vnum*

D *animal eſt.* lib. III. cap. 1.

modo inflent maria, modo reuocent] ſic libri. non *efflent.* inflantur maria, cum intumeſcunt æſtu accedente.

inter maciem aquarum, & plenitudinem] maciem aquarum pro ſiccitate poſuit. vt *maciari* pro ſiccari ſuprà, καὶ ξηραίνεσθαι, contra *ſiccum* pro macilento Latini & exſucco plerumque dicunt, & Græci ξηρὸν. vnde ξηρὰς auis appellata à crurum macie & ſiccitate. Virgilius de Ceiri:

—— *minioque infecta rubenti*
Crura noua macie ſubduxit ſqualida pellis.

E plenitudinem igitur aquarum & maciem opponit. vt *plenus* macilento opponitur, nam *plenum* Latini etiam de pingui & craſſo vſurpant. Ouidius: *Si qua plenior eſt.* id eſt habitior & pingui corpore. idem:

—— *pleno velamina filo.*

id eſt pingui & craſſo filo. ineptè tamen & κακοζήλως noſter *maciem aquarum*, pro ſiccitate poſuit. quia *plenitudo* ſignificat, id quod maciei contrarium eſt, & *aquarum plenitudo* ἡ πλημμυρὶς vel πλήμη. hinc *maciem* è diuerſo dici putauit eleganter τῶν ἀενάων

Digitized by Google

cum ſicca & nuda littora relinquit æſtus recedens, quod putidæ eſt àffectationis. *plenitudo* apud Plinium, pro craſſitudine, ἡ παχύτης. lib. xi. cap. xxxvii. *homo creſcit in longitudinem ad annos vſque ter ſeptenos, tum deinde in plenitudinem.* hinc aquarum plenitudinem & maciem oppoſuit noſter, quia plenus & macilentus opponerentur, ὁ παχὺς καὶ λεπτός. quod *acceſſus æſtus* veteribus, recentiores *acceſſam* pro æſtu accedente dixere. Seruius in 1. Æneid. *hoc intelligi volunt, quod tanta eſt in illis locis acceſſa quæ dicitur mare, vt per ora Timaui, id eſt, vſque ad initium fontis mare aſcendat.* & paulo poſt: *conſtat autem & in illo loco acceſſam maris vſque ad montem peruenire.* ita legendum. Itinerarium Burdegalenſe; *Ciuitas Burdegala vbi eſt fluuius Garumna, per quem facit mare Oceanum acceſſam; & receſſam per leugas plus minus centum.* male *acceſſa, & receſſa* in editionibus. *acceſſa* pro acceſſione, vt *remiſſa* pro remiſſione. ſic *expoſita* vel *ſpoſita* pro expoſitione in veteri Codice Theodoſiano aliquot Nouellis ſubiectum legitur: *prædicta lex ſpoſita non eget.* id eſt expoſitione. in veteri Calendario *aſcenſa Domini* pro Aſcenſione. Vetus fragmentum quod Salicæ legi præfixum eſt, *Letunam & Malinam* vocat acceſſum maris & receſſum. *Liduna* legitur apud Marcellum Empiricum. *Maream* hodie vocamus æſtum maris.

Pag. 45. C. *ſed prout illa aut mergatur aut ſurgat*] verba ſunt Pomponij Melæ, de quo locum hunc mutuo ſumpſit: *ſed vt illa ſurgit ac demergitur ita recedere atque aduentare comperimus.* in aliis Codicibus ſcribitur: *ſed prout illa aut minuatur aut creſcat, variari alternantes recurſus.* & ſic in optimo Regio, qui vulgatam repræſentat in margine, quæ varietas è duplici editione.

Ad cap. XXIV.

Nam Belone progreſſos vltra interiacens fretum Tingi excipit] Beloni Bæticæ vrbi oppoſita vltra fretum Tingi Mauritaniæ. Itinerarium Antonini: *de Hiſpanijs à Belone traiectus in Tingi Mauritania ſtadia* ccxx. deprauatiſſimus hodie locus apud Melam habetur lib. ii. cap. vi. *in eoque Carteia, vt quidam putant, aliquando Tarteſſus, & quam tranſuecti ex Africa Phœnices habitant: atque vnde nos ſumus cingente freto Mellaria & Belo.* hæc verba varijs variè corrigere aggreſſis inutili conatu, tandem vir egregius ad Strabonem ita putauit emendari: *atque vnde nos ſumus Tingi contraria Mellaria.* quod multis de rebus probare non poſſum. primum id longius recedit ab omni ſcripta lectione quæ habet: *atque vnde nos ſumus tingentera tum Mellaria.* ſic enim & in Palatino Codice. Deinde non Mellaria Tingi contraria ſed Belo. nec vicinitas Mellariæ & Belonis quidquam iuuat. æquè facilè dixiſſet Mela Belonem Tingi contrariam. nec enim indigenam, & locorum peritum in iſtis vel minimum à vero decuit aberrare. Strabo: εἶτα Μελλαρία ταριχείας ἔχουσα, καὶ μετὰ ταῦτα Βελὼν πόλις. ὅθεν οἱ διάπλοι μάλιστά εἰσιν εἰς Τίγγιν τῆς Μαυρουσίας. ſic à Belone non à Mellaria traiectus in Tingi. à Belone Mellariam non plus centum quadraginta ſtadia ſpatij patere ſcribit Marcianus. vt ἀξύνετον Melæ conſidero, vrbis nomen eo loci deſideratur, quæ inter Carteiam ſit & Mellariam, poſt Carteiam Geographi in illis locis *Barbeſola* recenſent. poſt Barbeſola *Tranſductam*, deinde *Mellariam* & *Belonem.* nec alias vrbes in illa ora numerant inter Carteiam & Mellariam. vide Ptolemæum & Marcianum Heracleotam. His poſitis & veſtigia ductuſque veteris ſcripturæ preſſius calcanti videtur mihi ſcribendum: *atque vnde nos ſumus Tingi altera, tum Mellaria & Belo.* nam ſcripti omnes vt dixi, legunt: *Tingentera, tum Mellaria* Pomponius *Tingi alteram* vocat, quam alij omnes Geographi *Tranſductam*, quæ inter Carteiam & Mellariam. Ptolemæus: Βελὼν, Μελλαρία, Τρανσδοῦκτα Βαρβησόλα Καρτηΐα. Tingitanos ex Mauritania tranſduxerunt in hanc Bæticæ vrbem Romani, & inde *Tranſductam* nominarunt. Strabo: ἦν δὲ καὶ Ζῆλις τῆς Τίγγιος ἀστυγείτων, ἀλλὰ μετῴκισαν ταύτην εἰς τὴν περαίαν Ῥωμαῖοι, καὶ ἐκ τῆς Τίγγιος προσλαβόντες τινάς. ἔπεμψαν δὲ καὶ παρ᾽ ἑαυτῶν ἐποίκους, καὶ ὠνόμασαν Ἰουλίαν Ἰόζαν τὴν πόλιν. huius Ἰουλίας Ἰόζας nemo meminit veterum. nec Ἰόζα quid ſit, ſcio, quum Latinum nomen debeat eſſe. *Iuliam Tranſductam*, intelligit. atque ita reponendum, Ἰουλίαν Τρανσδοῦκταν. de ea Plinius lib. v. cap. i. *nunc eſt Tingi, quondam ab Antæo conditum: poſtea à Claudio Cæſare, cum coloniam faceret, appellatum Iulia Traducta.* obſcurè hæc Plinius, & fortaſſean falsè. nec enim *Traducta* in Mauritania fuit, ſed in Hiſpania Bætica. ibi enim omnes *Traductam* collocant. Marcianus: ἀπὸ δὲ Καρτηΐας εἰς Βαρβησόλα στάδια ρ. ἀπὸ δὲ Βαρβησόλων εἰς Τρανσδοῦκτα στάδια ν ἢ μεῖον, ἀπὸ δὲ Τρανσδούκτων εἰς Μελλαρίαν στάδια ν ἢ πλεῖον ρι. ſic *Traducta* Bæticæ vrbs & Colonia, non Mauritaniæ. ſed videtur ita factum, cum Claudius Cæſar Coloniam, ciuium Romanorum Tingi deduceret, vt locus ſufficeret nouis colonis, Tingitanos incolas tranſduxit. vltra fretum in Hiſpaniam, locumque vrbi condendæ his aſſignauit, quæ acceptis etiam è Latio colonis, *Iulia Traducta* inde appellata eſt. Falſus ergo Plinius, qui Tingi ipſam *Iuliam Traductam* dixit. cum ita appellata fuerit, quæ è tranſductis Tingitanis in Hiſpania facta eſt, & condita. Præterea antiquiorem Claudio Cæſare hanc Coloniam oportet eſſe, cuius meminerit Strabo, & quæ *Iulia* cognomen non à Claudio Cæſare ſed à Iulio acceperit. Tingi coloniam deduxiſſe Claudium fortaſſe dubitari non poteſt. Cæſaream certè vocatam à Claudio Cæſare veriſimile eſt. nam Ptolemæo dicitur Τίγγι Καισάρεια. *Cæſarea* igitur hæc Tingis, non *Iulia Traducta* eſt appellata, quæ vrbs in Hiſpania Bætica hoc nomine fuit. Hanc Mela *Tingi alteram* vocauit, ad diſcrimen Tingis Mauritaniæ, & quod ex illa hæc ducta ſit. ſic *altera Pergama* Virgilio. & *altera Sala-*

Digitized by Google

nis, *ambigua Salamis*, de Cypri Salamine. atque vt certius ſit de hac vrbe *Tranſducta* loquutum eſſe & intellexiſſe Pomponium, locus eius ſi rectè diſtinguatur, id magis euincet. ſic igitur interpungendus: *in coque Carteia, vt quidam putant, aliquando Tarteſſus: & quam tranſuecti ex Africa Phœnices habitant, atque vnde nos ſumus Tingi altera: tum Mellaria & Belo.* Iuliam Tranſductam his verbis apertè deſignauit, *& quam tranſuecti ex Africa Pœni habitant.* nec enim poſſunt ad Carteiam referri ex vulgarium editionum fide. Tarteſſum ad Bætim condidere Phœnices, non Carteiam, licet quidam Carteiam vocatam aliquando Tarteſſon voluerint, inducti Græci nominis errore, quo Καρπησσὸς & Καρτησσὸς dicta eſt. illa Tarteſſos quam condidere Phœnices, *Gaddir* ab iiſdem appellata eſt, quam & Gadibus eamdem faciunt plerique veterum; diuerſa vtique ab Carteia. Strabo de Carteia ſcribens non dicit à Phœnicibus conditam, ſed Iberorum nauale olim extitiſſe, iuxta Timoſthenis ſententiam, Ἡρακλέους κτίσμα. præterea præſentis temporis verbo loquutus eſt Mela: *& quam tranſuecti ex Africa Phœnices habitant.* quod falſum de Carteia: nec enim tunc temporis eam habitabant Phœnices, ſi vnquam: ſed nec vnquam habitarunt. de Tyrijs antiquæ Tarteſſi conditoribus multo minus poſſit accipi. Amplius tunc non erant, vt nec Tarteſſus. & *Gaddir* dicta eſt, non *Carteia* quam illi conſtituerant. Poſtremo non tranſuecti ex Africa Phœnices Tarteſſum condidere vel Gades, ſed Tyria claſſis Phœnicum qui plurimum mari poterant è Tyro profectorum. vide Velleium lib. 1. Orationis denique contextus ſatis oſtendit hæc verba cum ſequentibus eſſe connectenda non cum præcedentibus: *Et quam ex Africa tranſuecti Phœnices habitant, atque vnde nos ſumus Tingi altera: tum Mellaria & Belo.* Palam eſt loqui de Tingitanis & Zelitanis qui ex Africa tranſuecti inde dictam *Tranſductam* habitabant, quam Tranſductam *Tingi alteram* à nobiliori oppido nominauit. ſed vnde Tingitani, aut Zelitani Phœnices? Mauri potius. an etiam Phœnices illorum auctores oppidorum? neminem memini qui dixerit. Conſtat tamen Phœnices totam illam oram Oceani frequentibus coloniis illuſtraſſe. mitto Erithiam, Tarteſſum, Gades, ſinum Emporicum ab illis dictum in Mauritania. multas quoque ibi κατοικίας Φοινίκων fuiſſe teſtis Strabo. Lixon Mauritaniæ vrbem, Φοινίκων πόλιν fuiſſe tradit Scylax Caryandæus. ita Zelis aut Tingi iidem etiam fortaſſe conditores fuerint. quod melius ſciuerit Pomponius, qui inde fuit. nam Phœnices pro Pœnis accipi, quod placere quibuſdam video, mihi non placet. ferè tamen probarem delendam eſſe hanc vocem velut additam ab his qui Melam de Tarteſſo loqui putabant, & ſic legendum: *& quam tranſuecti ex Africa habitant, atque vnde nos ſumus Tingi altera.* tranſuecti ex Afri-

A ca, Zelitani nempe & Tingitani. nihil exploratius. Plinius de Zeli: *Zelis regum ditioni exempta, & iura in Bæticam petere iuſſa.* Sic Melæ patriam reddidimus, & luculentiſſimum locum reſtituimus.

P. 44. C. *trium & triginta millium paſſuum*] Plinius triginta cõputat tantum: *abeſt à Belone oppido proximo traiectus* XXX. M. P. Itinerarij auctor CCXX. ſtadia numerat. ſi milliario ſeptem ſtadia cum ſemiſſe tribuas, triginta millia paſſuum, ducentis viginti quinque ſtadiis inerunt. ſi ὀκταστάδιον milliare facias, CCXL. ſtadia triginta millibus paſſuum competent.

B *Belonem* Stephanus Βῆλον vel Μῆλον vocat, & *Mellariam*, Μηλαρίαν. Βῆλος δὲ καὶ Μῆλος πρὸς ταῖς Ἡρακλείαις στήλαις, ἀμφοτέρων ἐπίσημος λεγομένων. certum eſt de Belone intelligere, quæ ceteris Græcis Βελών. idem paulo poſt: Μῆλος δὲ καὶ Μηλαρία δύο πόλεις ἐπὶ ταῖς στήλαις, τὴν αὐτὴν ἔμφασιν ἔχουσιν ἀπὸ τῆς κλήσεως τῶν Μήλων. de Belone & Mellaria loquitur. Ptolemæo non ſolum Μελλαρία ſcribitur, ſed etiam Marciano Heracleotæ. nec aliud eſt quam *Mellaria* more ſcribendi Græco. ſic Μισσίελαν pro Μισίελαν ſcribebant. Πρόκεσσος & Σύκκεσσος, *proceſſus & ſucceſſus*.

C Falluntur itaque qui *Menlaria* in Ptolemæo Latinè vertunt.

qui implicandis explicandiſq; nexibus humi melius ſciens] nemo veterum melius diſertiuſque explicauit luctandi modum quo præualuit Antæus. lucta tota in explicandis & complicandis nexibus, ſed in ea quæ humi exercebatur peritiſſimus habitus Antæus. Hieronymus: *dicitur autem Antæus terræ filius, quia ſolerum palæſtricæ artis certaminum, quæ in terra exercentur ſcientiſſimus erat.* Τόπους χαμαὶ huiuſmodi luctandi modos vocabant Palæſtritæ. Græca Euſebij: τὸν λεγόμενον γηγενῆ, διὰ τὸ ἐπιστήμονα εἶναι τῶν λεγομένων παρὰ τοῖς παλαισταῖς τόπων χαμαί, ὡς ἀπὸ τῆς μητρὸς γῆς βοηθεῖσθαι δοκεῖν.

D ita emendamus. nam mendosè apud Scaligerum ſcribitur: τὸν λεγόμενον παρὰ τοῖς παλαισταῖς τόπον χαμαί. ſequentia etiam deprauata, quæ ſic leguntur: ὃν Ἡρακλῆς ἰσχυρὸς ὢν μὴ προσδεηθεὶς ζῶντα τὸν Ἀνταῖον τοῖς ἅμμασι καὶ μετεώρους διεχειρίσατο. Scaliger corrigebat: ὃν Ἡρακλῆς ἰσχυρὸς ὢν μὴ δεηθεὶς ζῶντας τοῖς ἅμμασι καὶ μετεώρους διεχειρίσατο. perperam. tu ſcribe, ſi emendata vis: ὃν Ἡρακλῆς ἰσχυρὸς ὢν μὴ προσδεηθεὶς &c. id eſt ὢν τόπων χαμαὶ μὴ προσδεηθείς. Dicit Herculem natiuis pollentem viribus, arte illa palæſtrica & modis luctandi, qui humi exercentur non indiguiſſe, & comprehenſum Antæum

E qui nexuum humi complicandorum peritus erat, ſublimem ita vt terram non amplius tangeret, ſublatum interfeciſſe. Hinc creditum terra parente editum fuiſſe, quia terræ adiutorium in luctando petebat, cum viribus inferior ad illos luctandi modos qui humi peraguntur decurreret. Sciendum porro eſt, huiuſmodi τοὺς χαμαὶ τόπους non ad luctam, ſed ad Pancratium ſolum pertinuiſſe, quod genus certaminis ex lucta & pugilatu mixtum erat. per certamina itaque Palæſtricæ artis quæ in terra exercentur,

Digitized by Google

τὸ παγκράτιον intelligendum. Omnis luctæ ratio ad victoriam in ſubuertendo aduerſario conſiſtebat. ὀρθοπαλῆς τε καὶ ἀπευθυντὴς ἁμίλλα, luctam conſtare ait Plutarchus. idem lib. II. Sympoſiacῶν, cap. IV. ἡ γὰρ πάλη δοκεῖ μοι ἀπὸ τοῦ παλαίειν, ὅπερ ἐστὶ δι᾽ ἀπάτης ἢ δόλου καταβάλλειν, κεκλῆσθαι. finis luctæ, τὸ καταβάλλειν. vnde reſponſum Laconis de antagoniſta à quo Olympiæ victus fuerat, ἐμβάλλων κρείττων, ἀλλὰ καταβαλὼν ἐμέ. inter ſtantes igitur & rectos hoc certamen agebatur. nec enim niſi ſtantem deijcere ac ſolo illidere liceat. quod ῥῖξαι propriè dicebant. Sic ſoli pancratiaſtæ humi nexus implicabant & explicabant, non παλαισταί. Theocritus luculente hæc tria certaminum genera luctam, pugilum, & pancratium diſtinxit his verſibus in Ἡρακλίσκῳ:

> Ὅσσα δ᾽ ἀπὸ σκελέων ἑδροστρόφοι Ἀργόθεν ἄνδρες
> Ἀλλήλους σφάλλοντι παλαίσμασιν, ὅσσα τε πύκται
> Δεινοὶ ἐν ἱμάντεσσιν, ἅτ᾽ εἰς γαῖαν προπεσόντες
> Πυγμάχοι ἐξεύροντο παλαίσματα σύμφορα τέχνᾳ.

οἱ σκελέων ἑδροστρόφοι *luctatores* ſunt quorum proprium ſupplantare, & ſubuertere. qua in arte primi Argiui olim habiti. πύκται δεινοὶ ἐν ἱμάντεσσι, ſunt *pugiles*, qui ceſtibus & loris vtuntur iiſque ſe contundunt. At εἰς γαῖαν προπεσόντες πυγμάχοι, *pancratiaſta*, qui hanc artem habebant, vt vincerent velut in terram cadentes ac reſupinantes ſeſe. atque hi ſunt οἱ τόποι χαμαὶ, quos in illo certamine adhibebant, qui pugnabant arte magis quam viribus. πυγμάχους autem eos vocat, & παλαίσματα ſimul illis tribuit, quià ex pugillatu & lucta compoſitum genus agonis illud erat, quod & παγκράτιον inde dicebatur. Philoſtratus in Arrichione. οἱ παγκρατιάζοντες, ὦ παῖ, κεκινδυνευμένῃ προσχρῶνται τῇ πάλῃ. δεῖ γὰρ αὐτοῖς ὑπτιασμῶν τε οἳ μὴ ἀσφαλεῖς τῷ παλαίοντι καὶ συμπλοκῶν ἐν αἷς περιγίνεσθαι χρὴ οἷον πίπτοντα. Melius tamen vt videtur, in illis Theocriti verſibus ſcriberetur:

> —— ἅ τ᾽ εἰς γαῖαν προπεσόντες
> Πάμμαχοι ἐξεύροντο.

Ita vocabantur pancratiaſtæ. Pollux de pancratiaſtis: ἐπὶ δὲ τούτων εἴποις ἂν ὡς εἰσὶ πάμμαχοι. Plato in Euthydemo: ὅτι ἔγωγε οὐκ ᾔδειν πρὸ τοῦ ὅτι ἦσαν οἱ παγκρατιασταί. τούτω γάρ ἐστιν κομιδῇ παμμάχω. οὐ κατὰ τὼ Ἀκαρνᾶνε τὼ παγκρατιαστὰ ἀδελφώ. Verùm ſic ferri poteſt, cum expoſitione noſtra. ὑπτιασμοὺς illos quibus vtebantur pancratio pugnantes, non tutos ait eſſe luctantibus. quia præcipuum in lucta primumque, ſtare firmiter inconcuſſum, atque non cadere. at E qui ſeſe reſupinat, vt in pendenti eſt, facile impelli poteſt, & lapſui obnoxium ſe magis facit. quod in lucta intutum eſt, in pancratio artis pars non parua. De his pancratij ὑπτιασμοῖς. Pindarus ἰσθμιονίκαις Ode. IV. Τολμᾷ γὰρ εἰκὼς θυμὸν ἐριβρεμετᾶν θηρῶν λεόντων ἐν πόνῳ. μῆτιν δ᾽ ἀλώπηξ αἰετοῦ ἅ τ᾽ ἀναπιτναμένα ῥόμβον ἴσχει. loquitur de pancratiaſte, qui arte ſola maiorem viribus aduerſarium ſuperauit. & comparat vulpi quę aquilę impetum ſuſtinet ac repellit, ἅτε ἀναπιτναμένα, quaſi ſupina ca-

A dens. omnino alludit ad ὑπτιασμοὺς, & χαμαὶ τόπους Pancratiaſtarum. Scholiaſtes vetus ad eum locum: ἔοικε δὲ διδάσκειν αὐτὸ τὸ πάλαισμα ὡς χαμαὶ κειμένη, ἢ τὸν μείζονα τέχνῃ νενικηκότος. καὶ γὰρ ἡ ἀλώπηξ ὑπτία, τοῖς ποσὶν ἀμύνεται, τὰ μὲν συλλαβομένη, τὰ δὲ ἀμυνομένη. Verba illa ὡς χαμαὶ κειμένη, τοὺς χαμαὶ τόπους diſertè deſignant. ſequitur paulo poſt apud eumdem Scholiaſten: δῆλα δὲ τοῦτο πλείστοις, ὅτι κυλιστικὸς ἦν ὁ Μελίσσος, ἢ ἑαυτὸν ἐξυπτιάσας περιεγένετο. addit Philoſtratus: καὶ τῶν συμπλοκῶν ἐν αἷς περιγίνεσθαι χρὴ οἷον πίπτοντα. hæ συμπλοκαὶ nexus ſunt humi explicandi & implicandi à Pancratiaſtis, quaſi πίπτουσι καὶ χαμαὶ κειμένοις. qui in hac arte valebant κυλι-B στικοὶ vocabantur ab illis nexibus in terra complicandis. Hinc τὸ παγκράτιον. Plutarchus περὶ τὰς κυλίσεις plurimum verſari dicit lib. II. cap. IV. Sympoſiacῶν: ὅτι γὰρ δρόμον, ὅτι πυγμὴν ἐν παλαίστραις διαπονοῦσιν, ἀλλὰ πάλην καὶ παγκράτιον τὸ περὶ τὰς κυλίσεις. ὅτι γὰρ μέμικται τὸ παγκράτιον ἔκ τε πυγμῆς καὶ πάλης δῆλον. ex quibus Hieronymus Mercurialis Italorum Cymbalum, malè collegit duo genera pancratij fuiſſe, vnum quod *volutatorium* appellat, alterum quod ex pugillatu & lucta conſtabat. vna tantum pancratij ſpecies è lucta pugillatúque conſtantis, in qua locum habet ἡ κύλισις, οἱ ἐξυπτιασμοί, C οἱ τόποι χαμαὶ, αἱ συμπλοκαὶ οἷον εἰς γῆν πίπτοντων, *nexus humi explicati & implicati*, quæ omnia eiuſdem artis appellatione cenſentur in pancratio exerceri ſolitæ. de pancratio intelligit Anthyllus apud Oribaſium collect. VI. cap. XXVII. vbi duplicis luctæ meminit, alterius euectæ alterius ſuper pauimento: nam lucta ſuper pauimento, ἡ χαμαὶ κειμένη, pancratium eſt. Martialis idem intellexit hoc diſticho ſub Lemmate, Palæſtritæ:

> *Hunc amo qui vincit, ſed qui ſuccumbere nouit,*
> *Et melius didicit*, τὴν ἀνακλινοπάλην.

D contrario ſenſu, & quem poëtæ mens non recipit hodie legitur. *Non amo qui vincit.* cur enim palæſtritam amarę ſe diceret non vincentem? dicit amare ſe quidem hunc palæſtritam qui vincit, ſed qui etiam nouit ſuccumbere, hoc eſt qui ſuccumbendo vincit, qui περιγίνεται ἀναπιτναμένος, vt inquit Pindarus, καὶ οἷον πίπτων. magis commendari innuit palæſtritam qui arte vincit, quam qui viribus. qui τοὺς ὑπτιασμοὺς nouit καὶ τοὺς χαμαὶ τόπους. quæ Theocritus σύμφορα παλαίσματα τέχνᾳ. nimirum τῶν εἰς γαῖαν προπεσόντων. Κλινοπάλη Domitiani nihil cum hac ἀνακλινοπάλῃ habet commune. ſic ille vocabat aſſiduitatem con-E cubitus, Veneream nempe palæſtram quæ in lecto exercetur. quam vocem non intellexere vterque Victor. at Martialis ἀνακλινοπάλη pancratium dicebatur, quod ἐν τῷ ἀνακλίνεσθαι καὶ ὑπτιάζεσθαι plerumque exerceretur, ad diſtinctionem τῆς ὀρθίας πάλης, id eſt luctæ, quæ & ὀρθοπάλη vnica voce dicebatur, quod à ſtantibus & erectis pugnaretur, in qua viciſſe erat aduerſarium ſolo deieciſſe: vt contrà victi ignominia, cecidiſſe. Secus omnia in pancratio, in quo & ſuccubuiſſe erat artis: nam & humi volutantes nexus

Digitized by Google

ſuos expediebant impediebantque, viribuſque ſuperiores aduerſarios ſæpenumero ſic vincebant. non aliter quippe victus quiſpiam putabatur in pancratij lucta, niſi animum deſponderet ac victum ſe fareretur. Etenim deiectus & ſolo proſtratus pancratiaſtes, pugnabat tamen, & qua mordendo, qua depilando, qua fauces ſtringendo, pedis digitos defringendo ſæpe victorem antagoniſtam adigebat victum ſe confiteri. ideo luctatori cauendos ὑποκασμοὺς, ipſi ab arte affectabant, nec enim vt in lucta qui cadebar victus erat, ſed qui prior animum deſponderat. Euſebius: Ἀρριχίων Φιγαλεὺς τὸ τρίτον νικῶν παγκράτιον ψιλωθεὶς ἀπέθανεν, νεκρός τε ἐστέφθη φθάσαντος ἀπειπεῖν τοῦ ἀνταγωνιστοῦ Κλεομήδους τοῦ ποδὸς δακτύλου ὑπ' αὐτοῦ κλασθέντος. Pauſanias: καὶ Ἀρραχίων τε τὴν ψυχὴν ἀφίησιν ἀγχόμενος, καὶ ὁ ἄγχων τὸν Ἀρραχίωνα ὑπὸ τοῦ δακτύλου τῆς ὀδύνης κατὰ τὸν καιρὸν ἀπαγορεύει τὸν αὐτόν. ſublatione digiti victos ſe fatebantur. Plutarchus alicubi ſcribit Lacedæmonijs certamina id genus improbata, in quibus oporteret δάκτυλον ἀνατείνασθαι. id eſt digito ſublato confeſſionem victi de ſe dare. Plutarchi locum non rectè cepere interpretes, nec viri doctiſſimi intellexere. huiuſmodi certamina quæ Lacedæmonij improbabant, fuere *pugillatus*, & *pancratium*. Seneca lib. IIII. de Beneficijs, cap. III. *Lacedæmonij vetant ſuos pancratio aut ceſtu decernere, vbi inferiorem oſtendit victi confeſſio.* & paulo poſt: *cum inuictos eſſe Lacedæmonij ciues ſuos magno æſtimarent ab his certaminibus remouerunt, in quibus victorem facit non index, non per ſe ipſe exitus, ſed vox cedentis, & trahere iubentis.* digiti ſublatio ſine voce idem faciebat. ergo in pugillatu & pancratio, vſque ad ἀπαγόρευσιν certabatur. in lucta non item. ter deiectus ab aduerſario victus habebatur. idem Seneca ibidem: *curſor metam prior contingit. velocitate alium, non animo anteceſſit. luctator ter abiectus perdidit palmam, nõ tradidit.* Epigramma vetus de Milone, qui cum in certamen luctæ deſcendiſſet, nec antagoniſtam reperiſſet, & vocaretur ad accipiendam palmam, forte lapſus eſt: quem coronandum non eſſe cum multi clamarent, quod cecidiſſet:

Αὐτὰς δ' ἐν μέσσοισιν ἀνέκραγεν, οὐχὶ τρί' ἐστίν.
Ἓν κεῖμαι, λοιπὸν τἄλλα με τις βαλέτω.

ſic enim diſtinguendum: *ſemel cecidi, non ter.* οὐχὶ τρί' ἐστίν, ſubaudi πτώματα. Ceterum, inquit, ſi quis eſt, qui me victum pronuntiare auſit, accedat & quod reliquum eſt ad victoriam de me referendam peragat, & cum iam ſemel ceciderim. bis me deijciat, vt τρία ſint πτώματα, victuſque ſic videri poſſim. nec enim, vt dixi victus quiſquam inter luctandum cenſebatur niſi ter cecidiſſet. Senſum Epigrammatis non eſt aſſequutus vir magnus ad Theocritum. ſed nec Planudes qui hoc epigramma retulit ſub titulum ignauorum pugilum. τριάξαι & ἀποτριάξαι dicebatur, qui ter deiecerat aduerſarium. τριαχθῆναι & ἀποτριαχθῆναι contra qui ter deiectus fuerat. ideo τριάξαι eſt vincere, τριαχθῆναι

A vinci. vnde ἀτρίακτος ἄτη Æſchylo, quæ expugnari non poteſt. Gloſſæ Grammaticorum, τριάσσειν τὸ νικᾶν ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν παλαιστῶν, ἐν ταῖς τρισὶ πάλαις τὴν νίκην καρπουμένων. immo in trinis deiectionibus. Eædem: τριαχθῆναι λέγουσιν οἱ παλαιστρικοὶ ἀντὶ τοῦ τρὶς πεσεῖν. Alij de pentathlis hoc propriè dictum volunt: qui ſtadium diaulon & dolichon vicerat, ἀποτριάξαι dicebant. vt è contra qui in his tribus victus erat, ἀποτριαχθῆναι. Pollux: ἐπὶ δὲ πεντάθλου ἀποτριάξαι νικῆσαι λέγουσι. Etymologicum magnum: τριαχθῆναι λέγουσιν οἱ παλαιστρικοὶ ἀντὶ τοῦ τρὶς πεσεῖν, ἢ τὸ τρὶς προχαίσαντα νικηθῆναι, στάδιον, δίαυλον, δόλιχον. Heſychius: ἀποτριάξαι τρεῖς
B πληγὰς δοῦναι. immo ter deijcere, aut tres ictus infligere, qui aduerſarium proſternant, & ſolo adlidant. Æſchylus in Eumeniſin:

Ἓν μὲν τόδ' ἤδη τῶν τριῶν παλαισμάτων.

Interpres vetus: ἐκπέπτωκας. ἡ μεταφορὰ δέ ἐστιν ἀπὸ τῶν παλαιόντων, οἱ ἐπὶ τρισὶ πτώμασιν ὁρίζουσι τὴν ἧτταν. Aliud epigramma de Clitomacho inuicto luctatore.

Τὸ τρίτον οὐκ ἐκόνισεν ἐπωμίδας, ἀλλὰ παλαίσας
Ἀπτὼς τοὺς τρισσοὺς Ἰσθμόθεν εἷλε πόνους.

qui non tertio cecidit, non puluere humeros inquinauit, Sophocles de Venere:

Τίν' οὐ παλαίουσ' ἐς τρὶς ἐκβάλλει θεῶν.

C quem non vicit deorum? metaphora ducta à luctatoribus qui ter deiiciendo aduerſarios vincunt. parcam plura congerere. ſic τὰ πτώματα cauenda luctatoribus non Pancratiaſtis. ſic ὀρθία πάλη de lucta proprie ſumpta: quæ humi volutando exercebatur, pancratium erat: cum luctam & pugillatum participaret. de lucta habebat τὰς συμπλοκὰς & nexus, quod in pugillatu non licebat. de pugillatu vero plagas & vulnera mutuabatur, abſque ceſtibus tamen, quibus pugiles contundebant ſe. nudis itaque manibus pungebant, lacerabant, angebant, ſuffocabant,
D pedibus quoque inſultabant, calces ducebant, pugnis verberabant pancratiaſtæ. de quibus nos alibi plura. ex his omnibus conſtat *nexus humi implicandos & explicandos* ad Pancratium non ad luctam pertinuiſſe, & pancratio victum Antæum ab Hercule. *nexus* & *nodus* propriæ luctaminis & pancratij voces. Græcis ἅμματα. Gloſſæ: *nexum*, ἅμμα ἐπὶ πάλης δεσμός. Ammianus Marcellinus lib. XV. *& Paulo quidem vt relatum eſt ſuprà, Catenæ inditum eſt cognomentum, eo quod in complicandis calumniarum nexibus erat indiſſolubilis, miram in nodorum varietatem ſe ſe diſpendens, vt in collucta-*
E *tionibus callere nimis quidam artifices ſolent paleſtritæ.* hanc lectionem elicuimus è veſtigiis ſcripturæ, nam quæ editur nimis ſpurcè concepta eſt hoc modo: *quod in complicandis calumniarum nexibus erat indiſſolubilis tetra venena ferens, varieque diſperdens, vt in colluctationibus calce tenere quidam ſolent artifices palæſtritæ.*

Pag. 45. D. *ibidem ab Hercule victus & extinctus eſt*] libri: *ibidem Herculi victus eſt.* loquutio Solini. ſic ſupra: *oppidum Oliſippo Vlixi conditum.* Plinius: *eique qui captatur abiici.* plura notauimus ante.

Digitized by Google

P.45.D. *ne fama licentia vulneretur, fides & ratio hac eſt*] immo ſcribendum: *ne fama licentia vulneretur fides, ratio hac eſt.* quid planius? ne famæ licentia fidem hiſtoriæ vulneret, de peruigili dracone & hortis Heſperidum. *hac ratio eſt*, τὸ μυθολόγημα τὸς διεξοδικῆ.

flexuoſo meatu æſtuarium è mari fertur] mendosè habent omnes libri: *æſtuario in mare fertur.* mendum ex eo natum videtur quod ſcripſerat auctor. *æſtuarium è mare fertur.* ἀρχαϊκῶς pro *mari*. Varro:

—— *Lybico mare, flumine Nilo.*

ſic Plauto, *à mare* pro *à mari*. Plinius: *affunditur æſtuarium è mari flexuoſo meatu.* propriè loquutus eſt. nam ἀναχύσεις θαλάσσης Græci vocant huiuſmodi æſtuaria quæ è mari affunduntur. Meminit huius æſtuarij idem Plinius & lib. XIX. cap. IV. & maluas ibi arboreſcere dicit, ſed verbis adeo deprauatis, vt pudeat ea diutius in vitio relinquere. Sic leguntur vulgo: *quadam vocabimus ferulacea, vt anethum, maluas. namque tradunt auctores, in Arabia maluas ſeptimo menſe arboreſcere, baculorum vſum prabere ex templo. Sed & arbor eſt malua in Mauritania Lixi oppidi æſtuario, vbi Heſperidum horti fuiſſe produntur.* nihili ſunt illa, *baculorum vſum prabere extemplo.* maluas intra ſex aut ſeptem menſes arboreſcere & baculorum vſum præbere ſcribit. ὥς τι μῆκος & πάχος δενδρώδες γίνεσθαι. διὸ καὶ βακτηρίαις αὐταῖς χρῶνται. libri habent, *exemplo.* ſcribe igitur: *maluas ſeptimo menſe arboreſcere, baculorumque vſum prabere. Exemplo ſit arbor è malua in æſtuario. Mauritania Lixi oppido æſtuario.* arboris è malua factæ in Mauritania exemplum adfert, quæ altitudinis erat XX. pedum, craſſitudinis quam circumplecti nemo poſſit. *arbor è malua*, μαλάχη δενδρωθεῖσα.

vnde pomorum cuſtodem interpretantes] in libris eſt: *pomorum cuſtodes.* libenter legerim: *vnde pomorum cuſtodis inſtar interpretantes.* Vox *inſtar* heic deſideratur quæ ob ſequentis ſimilitudinem confuſa periit. in Plinio quoque legendum: *affunditur æſtuarium è mari flexuoſo meatu, in quo draconis cuſtodis inſtar fuiſſe nunc interpretantur.* non rectè editum eſt: *draconis cuſtodia.* in eo æſtuario flexuoſis meatibus recurrente draconis cuſtodis inſtar fuiſſe interpretabantur, τὸ ἀφομοίωμα τοῦ φύλακος δράκοντος. Gloſſæ: *inſtar, ſimilitudo*, ὁμοίωμα, ἀπεικόνισμα. Apuleius: *Pſittacus India auis eſt: inſtar illi minimo minus quam columbarum.* vbi *inſtar* pro facie & figura. legendum heic igitur, *cuſtodis inſtar interpretantes.*

Inſinuata finibus alueι recurrentis] ita ſcripſi è libris, pro vulgato, *finibus aluei procurrentis.* quod rectum non erat. *alueus recurrens*, flexuoſus, qui multas ſpiras facit, & ſæpe in ſe recurrit. ſic infra de Mæandro: *recurrentibus ripis flexuoſus inter Cariam & Ioniam pracipitat in mare.* Scripſimus etiam *inſinuata* pro *ſinuata*. Plinius: *amplectitur intra ſe inſulam.*

Verum vltra frutices aureos & metalla frondentia] Virgilius de ramo aureo:

—— *& ſimili frondeſcit virga metallo.*

A ſed hoc falſum, & plus quam mythicum. Aurea quidem mala Heſperidum fuiſſe fabulæ dicunt, ſed non arbores aureas, quæ mala illa ferebant: Plinius *auriferum nemus* vocat, quod poma aurea ferret, non aureum: *extat in ea & ara Herculis, nec prater oleaſtros aliud ex narrato illo aurifero nemore.* præterea abſurde *frutices* dixit de mala ferentibus arboribus.

quod ſolum inferiore licet libra depreſſius eſt] librata planicies dicitur quæ ad libram exæquata eſt, ita vt nec inferior nec ſuperior pars vlla in ſolo pateat. hinc *loca ad æquilibrium poſita*, ad libramentum exæquata. &
B *libata collocationes* Vitruuio. aqua quoque librari dicitur, cuius altitudo perætquatur è loco vnde oritur ad locum, quo deducenda eſt.

& intimis orarum ſuperciliis fluctus ingruentes ſiſtuntur] legebatur prius: *in gyrum reſiſtunt.* Delrius notat in libro ſuo fuiſſe: *fluctus ingruere ſiſtuntur.* ex quo edidit: *ingruentes ſiſtuntur.* nos melius: *fluctus ingrui reſiſtunt.* certè in optimo Regio diſertim eſt: *ingrui reſiſtuntur.* ſed *reſiſtunt* verum eſt. *ingruus* vt *congruus.* licet fluctus velut ingruunt & impen-
C deant ex loco altiore in depreſſiorem, reſiſtunt tamen nec vltra progrediuntur. Ouidius:

--- *ad plauſum ſape reſiſtere equos.*

& alibi:

--- *noſter ſape reſiſtit equus.*

Ita loquutus eſt ante noſter: quæ ſequuntur mirè perturbata in libris extant. habent noſtri meliores: *fructus ingrui reſiſtuntur. ſpectandum nimirum ingenio loci, planicies manet ſicca, quamuis prona ſuperueniant ſala. oppidum imminet Sala flumini.* ita etiam libri quos alij contulere. Palatinæ Schedæ: *ſpectanda nimirum in-*
D *genio loci planicies, manet ſicca quamuis prona aquora ſuperueniant.* quomodo & in Freheranis reperi. dictionem *aquora* ſuſtulerunt, qui vocem *Sala* quæ ſequitur, maria ſignificare crediderant. ſic igitur totum hunc locum conſtituo: *ſed obſtaculo naturalis repaguli in ipſis marginibus haret vnda, & in extimis orarum ſuperciliis ingrui fluctus reſiſtunt: ſpectandum nimirum ingenium loci! planities manet ſicca quamuis prona ſuperueniant aquora.* nec negem commodè etiam legi poſſe: *ſpectando nimirum ingenio loci planities manet ſicca, quamuis prona ſuperueniant aquora.* verum illud melius. *in extimis orarum*
E *ſuperciliis* è coniectura repoſuimus, cum omnes libri haberent, *intimis.* ita neceſſario legendum eſt. *extima ſuperciliorum ora*, ſunt margines altiores, in quibus tamen hærebat vnda & fluctus ingruentes reſiſtebant. hoc iam dixerat: ſed multis ἀκυρολογεῖ, quæ Plinius in pauca ac ſimplicia verba hæc contulit: *amplectitur intra ſe inſulam, quam ſolam è vicino tractu aliquanto excelſiore, non tamen æſtus inundat.* Strabo: πεδινὸν καὶ ὁμαλὸν χωρίον ὅσαπερ οὐχ ἐπικλύζεσθαι φασὶν ὑπὸ τῆς πλημμυρίδος *extima ora.* vt Apuleio in Floridis, vbi hodie ſic legitur: *non è meo monte lapidem directim caſum afferam,*

ferram, probe omnifariam complanatum, læuiter ex optimis oris ad vnguem coæquatum. ita nuper ediderunt è Florentinis. ſcribendum, *læuiter extimis oris ad vnguem coæquatum.* vel *extimas oras*, vt quidam libri quos vidi, exhibent. Ceterum & altera huius loci lectio notata in margine antiquorum exemplarium, quam è priori editione exceptam fuiſſe non dubia fides. ſic autem ſcribitur: *& immites orarum ſupercilijs pendent fluctus, nec tamen defluunt: Ita ſpectando loci ingenio planities manet*, &c. vulgaris ex duplici conflata eſt: *ita ſpectando loci ingenio nimirum.*

Pag. 45. E. *nunquam acceſſus freti ſuperlabitur*] libri omnes ſummo conſenſu: *nunquam acceſſu freti ſuperlabitur.* ſed verbum *ſuperlabi* paſſiue poſitum vix mihi perſuaſerim. Putabam itaque legendum: *nunquam acceſſa freti ſuperlabitur.* nam *acceſſam* recentiores dixere pro acceſſu. Solinus tamen *acceſſus* ſemper dicit. nunc ſcribendum contendo: *nunquam acceſſu freti ſuperluitur.* Græca ad verbum expreſſit, οὐχ ὑπὸ τῆς πλημμυρίδος ἐπικλύζεται. *ſuperlui* eſt ἐπικλύζεσθαι. vt *allui*, προσκλύζεσθαι. *dilui*, κατακλύζεσθαι. *Stantia currenti diluerentur aqua.* inde *diluuies & diluuium*, κατακλυσμός. ſic *interlui* apud hunc μεταξὺ κλύζεσθαι. vnde *interluuies* ὁ μεταξὺ πορθμός, interluens fretum. nihil verius.

ab hoc per Autolûm gentem] libri ferè omnes: *Auctolorum.* in Regio eadem manu correctum: *Rutulorum* perperam. *Autololes* Plinio, Silio & Claudiano. Ptolemæo Αὐτόλαλα. vrbs Africæ, ἐν τῷ [illegible] τμήματι. inſula etiam hoc eodem nomine, ἐν τῷ δυτικῷ ὠκεανῷ. vtrobique ſcribendum, Αὐτόλολα ab iſtis Autololis.

è media arenarum conſurgit vaſtitate] altera lectio ex παρεκδόσεως: *exurgit in medio tractu arenarum.* Plinius: *è medijs hunc arenis in cœlum attolli prodiderunt.*

& eductus in vicina lunaris circuli] ita libri. nec aliter Pliniani: *præterque horrorem elati ſuper nubila, atque in vicina lunaris circuli.* vulgo, *in viciniam.* cum ſuper nubila & in viciniam lunaris circuli Atlantem caput attollere dicat è Plinio Solinus, mirum eſt quod addit verticem, eius ſemper niualem eſſe. atqui ſi altior eius eſt vertex, quam vnde imbres & niues cadunt, quomodo niuibus obſitus dici poteſt? Hæc duo inter ſe contraria ſunt, vt verticem vltra nubila condat & tamen niuibus albeſcat. & meritò ſanè cum cœlum vertice ſuſtinere ac fulcire fingatur à poëtis, vltra nubes eum elatum habere debeat, ideoque niuibus carentem. Virgilius humeros eius non verticem niuibus operiri dixit: *Nix humeros infuſa tegit.* cum tamen piniferum caput vento & imbribus pulſari canat. Plinius tamen quod mirere, qui Atlantem vltra nubes attolli, vſque in viciniam lunaris circuli ſcripſerat. idem paulo poſt, ſed ex relatione Paulini, Suetonij tradit verticem eius etiam æſtate ſemper niuibus opertum. Prudentius multo & cautius Mela, vſque in nubila erigi dicit: *qui quod altius quam conſpici poteſt, vſque in nubila erigitur, cœlum & ſidera non modo tangere vertice, ſed ſuſtinere quoque dictus eſt.*

manat fontibus, nemoribus inhorreſcit] Delrio venerat in mentem corrigere. *vacat fontibus.* & ſic argumentatur? ſqualoris & ſterilitatis cauſam eſſe nimiam ſiccitatem: tradere autem Solinum hanc Atlantis partem ieiunio ſqualere. ergo ſequi legendum eſſe, *vacat fontibus.* non capio rationem. certum quippe eſt è ſaxis & cautibus, ieiunis ac ſterilibus etiam fontes ſcaturire. Præterea cùm dicat hanc eamdem partem montis nemoribus inhorreſcere, quidni & fontibus ſcatere poſſit? omnes poſtremò libri *manat* heîc agnoſcunt, & Martianus id firmat. ſed cum ſcribit noſter Atlantem ea parte qua ad Oceanum extenditur, manare fontibus, nemoribus inhorreſcere, rupibus aſperari, ſqualere ieiunio: ab altera autem quâ Africam ſpectat felicem eſſe naſcentibus ſponte frugibus, oſtendit Plinij locum, ita ſibi lectum ac diſtinctum fuiſſe: *è medijs hunc arenis in cœlum attolli prodiderunt, aſperum, ſqualentem, qua vergat ad littora Oceani cui cognomen impoſuit, eumdem opacum nemoroſumque, & ſcatebris fontium riguum, quâ ſpectat Africam, fructibus omnium generum ſponte ita ſubnaſcentibus, vt nunquam ſatias voluptatibus deſit.* Solinum ſequitur Marcianus his verbis: *qua ab occaſus parte littora proſpectat Oceani, nemoroſus, fontibus ſcatens, ſed rupibus infœcundus: quâ vero Africam ſpectat opimus omnia.* ita enim libri ſcribunt. vulgo: *opimus omnis.* ſic *ſanctus omnia, felix omnia, candidus omnia.* quæ alibi obſeruamus. Verùm praua interpunctio verborum Plinij impoſuit ſcriptori noſtro. nam certum eſt rectè diſtingui in vulgatis editionibus; *aſperum, ſqualentem, quâ vergat ad littora Oceani, cui cognomen impoſuit: eumdem opacum, nemoroſum, & ſcatebris fontium riguum quâ ſpectat Africam, fructibus omnium generum ita ſponte ſubnaſcentibus*, &c. non igitur ab ea parte qua ſquallet, atque aridus eſt mons Atlas, fontibus manat, & nemoribus inhorreſcit, ſed ab altera quâ Africam ſpectat, quaque fructibus omnium generum abundat.

ſqualet ieiunio, humo nuda nec herbida] excerpta Solini: *ſqualet ieiuna humo, nuda nec herbida.* notatur in Regio exemplari legi alias: *ſqualet ieiunio, humo nudi & infelicis ſoli.* quæ lectio vt opinor, τῆς παρεκδόσεως. ſed puto ſcriptum fuiſſe: *ſqualet ieiunio nudi & infelicis ſoli.* quam ideo videtur mutaſſe, quod ſtatim ſequatur: *felix naſcentibus ſponte frugibus.* fortè heîc fuerit: *ſquale ieiuna humo nudaque.*

quâ Africam contrà verſus eſt] conſtanter & conſentienter in veteribus: *qua Africa controuerſus eſt.* ſcripſerim vnica voce: *qua Africa contrauerſus eſt.* id eſt contrarius & aduerſus. *ſic contrauerſum*, è contrario: *denique recens natum fletu parens excipit: contra-*

Digitized by Google

uerſum lata ſunt funera. Apuleius in Apologia: *nam, vt ait Epicurus, profectæ à nobis imagines, velut quadam exuuiæ, iugi fluore à corporibus manantes, cum læue aliquid & ſolidum offenderunt, illiſæ reflectantur, & retro expreſſa contrauerſim reſpondeant.* id eſt, ex aduerſo reſpondeant. ita libri. male factum eſt quod ediderunt nuper; *contra verſis reſpondeant.* Ammianus, qui Solini loquutiones ſæpenumero vſurpat, hac voce frequens vtitur. lib. XVIII. *ſpiranti zephyro contrauerſa Grumathenam contingit.* quod editi legunt *controuerſa*, mendoſum puto. & lib. XIV. *littoribus Cyprijs contigui nauigabant, quæ Iſauriæ ſcopulis ſunt contrauerſa.* & alibi paſſim: tæder enim plura adſcribere. quibus omnibus locis *controuerſa* perperam ſcribitur, quod ſine controuerſia vitioſum eſt.

Pag. 46. A. *felix naſcentibus ſponte frugibus*] Plinius: *fructibus omnium generum ſponte ita ſubnaſcentibus, vt nunquam ſatias voluptatibus deſit.* per fructus omnium generum, arborarios præcipuè intellexit, quales in monte prouenire veriſimile eſt. at Solinus dicendo *frugibus ſponte naſcentibus* de ſolis frumentis ac leguminibus loqui videtur, quæ propriè ſola frugum nomine continebantur. Græci *σίτους & σιτηρεὺς καρπούς* vocant. Accius in Troadibus:

Nocturna ſaxo fruges frendes torridas.

Virgilius:

— frugeſque receptas
Et torrere parant flammis & frangere ſaxo.

multi ne frumenta quidem frugum nomine cenſeri volebant, ſed ſola legumina, & ſic frumenta à frugibus diſcernebant. Sed Ciceronem notat dixiſſe Seruius cum de leguminibus loqueretur, *olei & frugum minutarum.* minutas fruges ad legumina refert, vt panicum, milium, ſeſama, papauer, quæ multo minutiora grana frumentis habent. Sic dictæ fuerint ad differentiam frumentorum quæ maiuſculæ ſunt fruges. atqui legumina ſunt multo maiora frumentis vt fabæ, lupini, faſioli & ſimilia. Ergo & fruges de frumentis. & minutæ fruges tam frumenta quam legumina dicebantur ad diſcretionem maiorum frugum, vt ſunt arboreæ. nam *arboreas fruges*, Cornificius dixit arborarios fructus. Ammianus Marcellinus lib. XXIII. *litteribus proxima Perſis habebatur, minutis frugibus diues & palmite.* per *minutas fruges* intelligere palam eſt, frumenta & legumina. *λεπτοὺς καρπούς* Græci appellant. abſolutè vero & propriè *fruges* cum dicuntur, de ſolis frumentis & leguminibus accipi par eſt. Vide Plinium lib. XVIII. cap. VII. ineptè ergo Solinus, *fructuum omne genus in monte Atlante ſubnaſcentium*, de ſolis frugibus apud Plinium interpretatus eſt: aut imperitè frugum nomine etiam arborum fructus comprehendi voluit. idem tamen *fruges* alibi à vinearijs & arborarijs prouentibus diſtinxit. non dubium igitur ſit, quin *fructus* in Plinio pro frugibus ceperit, quia *ſub-*

A *naſcentes* dixit. ſic de frumentis & leguminibus intellexit, quæ ſub arboribus naſcerentur in monte Atlante: tantam ſcilicet eſſe fertilitatem. Qui Plinium non ſolum legendo ſuum fecerat, ſed etiam ſcribendo, legerat apud eum lib. XVIII. cap. XXII. de fertilitate Tacapæ vrbis, quam felici ſuper omne miraculum & riguo ſolo fuiſſe dicit auctor. *palmæ*, inquit, *ibi prægrandi ſubditur olea, huic ficus, fico punica, illi vitis: ſub vite ſeritur frumentum, mox legumen, deinde olus, omnia eodem anno, omniaque eadem vmbra aluntur.* cum ſimiliter in Atlantis deſcriptione legeret, riguum eum eſſe ſcatebris fontium, opacum,

B nemoroſum, fructibus ſponte ſubnaſcentibus felicem, fructus illos ſubnaſcentes putauit de frugibus dici, hoc eſt frumentis ac leguminibus, quæ ſub arboribus ſponte naſcerentur. Sed Plinij mentem, vt ſemper alias, nec hîc cepit. Dicit Atlantem fructibus omnium generum ita ſponte ſubnaſcentibus eſſe felicem, vt nunquam deſit ſatias voluptatibus. ita fructus nimirum omne genus, alij ſuper alios in eo monte naſcuntur, vt nunquam deficiant. hoc proprie eſt *ſubnaſci*, vt natis alijs alia ſubnaſcantur, certè *fructus*, vt *fruges* ſæpe etiam apud re-

C centiores pro frumentis accipiuntur. vnde *fructuarij prouentus, οἱ σιτηροὶ καρποί.* Ammianus: *adhibentes vomeri curam, & prouentibus fructuarijs victitantes*, & lib. XXIIII. *fructuarios fætus*, id eſt fruges, ab arboreis diſcreuit quos Græci *δενδρίτας καρπούς* vocant, & *ξυλίνους*, *fructuarijs arboreiſque fætibus culta.* ita & ſæpe loquitur Solinus. hinc *fructus* pro frugibus ſolis apud Plinium intellexit. Sanè & *fructus* & *fruges* & *frumenta* ab eadem origine, nempe fruor. ſed non parum errauit, cum *fructuum omne genus*, de ſolis frugibus eſt interpretatus.

D *arboribus proceris opaciſſimus, quarum odor grauis*] non hoc ibi dicit Plinius montem Atlantem qua ſpectat Africam huiuſmodi arboribus quales heîc deſcribuntur opaciſſimum eſſe, ſed alio loco ex narratione Paulini, & Suetonij refert imas radices Atlantis talibus arboribus repletas eſſe.

quarum odor grauis, coma cupreſſi ſimiles] Plinius: *frondes cupreſſis ſimiles, præterque grauitatem odoris, tenui eas obduci lanugine.* lege: *fronde cupreſſis ſimiles, præterque grauitate odoris: tenui eas obduci lanugine.* Similes fronde dicit cupreſſis eſſe & præterea odoris grauitate.

E ſic omnino ſcribendum. Sic alibi ſæpe loquitur: *præterque, rugas & ſinus inuenit.* Item alibi: *præterque, ius temperatur aquâ.* Græcum eſt, *καὶ πρός γε.* item lib. XI. capite vigeſimo ſexto, de ſtellonibus: *rore tantum viuentes, præterque araneis.* Cypreſſi porro etiam odor grauis. Ideo dicit arbores illas Atlanticas fronde ſimiles eſſe Cypreſſo, præterquo grauitate odoris. Non tamen ita videtur legiſſe Solinus, qui odoris grauitatem earum arborum, ſeparat à ſimilitudine cypreſſi: *quarum*, inquit, *odor grauis*,

comæ cupreſſi ſimiles. Legerit ergo in Plinio: *frondes cupreſſo ſimiles, præterquam grauitate odoris.* Excepta grauitate odoris frondes earum arborum ſimiles Cypreſſi eſſe dixit. Hoc Solinus intellexit, quaſi grauis odor eſſet in illis frondibus, qui in cupreſſo non eſt. Ego potius acceperim frondes illas cupreſſi frondibus eſſe ſimiles, nec tamen habere grauitatem odoris quam folia cupreſſi præferunt. Verba ipſa vt concepta ſunt, ſic accipiendum oſtendunt. præterea certum eſt cypreſſi grauem eſſe odorem. Plinius de cupreſſo: *odore violenta.* Scribitur in libris, *præter qua grauitate odoris.* vnde conſtat corrigendum: *præter quam grauitate odoris.* Sic de ſparto: *animalibus noxium, præter quam cacuminum teneritate?* At vulgata lectio, *præterque grauitatem odoris*, prorſus mendoſa eſt. Quod attinet ad illas arbores in imis Atlantis radicibus naſcentes quæ cupreſſo ſimiles habent frondes, videndum eſt, an non ſit arbòr citri tantopere ad menſas veteribus commendata. Scio Plinium peculiarem illam montis Atlantis arborem facere, & à citro diſtinguere. ita enim ſcribit: *Atlas mons peculiari proditur ſilua, de qua diximus. Confines ei Mauri quibus plurima arbor citri, & menſarum inſania.* Verum vt eam peculiarem Atlantis montis arborem deſcribit, planè conſtat eamdem eſſe cum citro. Spectabilem eis proceritatem tribuit, & frondes cypreſſis ſimiles. Hoc proditum refert à Suetonio Paulino, quem primum Romanorum ducum tranſgreſſum eſſe Atlantem montem dicit. Incognitum ſibi eſſe genus illud arborum quo repletæ ſunt imæ radices Atlantis, Paulinus memorabat. Sanè quia citrum arborem numquam viderat. Θύϊον Græci vocant, eamque Theophraſtus folia & ramos habere cypreſſi ſimiles ait, ita de citri arbore memorans: τὴν μὲν μορφὴν ὅμοιον κυπαρίττῳ καὶ τοῖς φύλλοις καὶ τοῖς κλάδοις, καὶ τῷ στελέχει καὶ τῷ καρπῷ, μᾶλλον δὲ ὥσπερ Κυπάρισσος ἀγρία. Circa Ammonem & in Cyrenæa naſci dicit. Plinius apud Mauros Atlanti monti confines. alij in Atlante ipſo. vnde *Atlata munera* vocat Martialis menſas citreas.

Accipe fœlices, Atlantica munera ſiluas
Aurea qui dederit dona, minora dabit.

alibi *Maura ſilua filiam* appellat citrum. magnam & proceram fuiſſe arborem oportet, è cuius radice menſæ fierent, quæque materiem ſuppeditaret contignationibus faciendis ſatis longam. Idem Plinius de arboribus citri: *ſunt autem cupreſſo fœmina, etiamnum ſilueſtri, ſimiles folio, odore, caudice.* nihil de odore tradit Theophaſtus. ibidem dicit amplitudinem earum arborum æſtimari poſſe ex radice & orbibus qui inde fiebant. Ex his omnibus colligi poteſt incognitum illud genus arborum, proceritatis ſpectabilis, & enodi nitore cypreſſis folio & ramo ſimilium, quibus refertas eſſe montis Atlantis

A radices retulit Paulinus, citri arborem fuiſſe. Non hoc dixit Paulinus, quia citrum arborem qua forma eſſet ignorabat, ſed ex deſcriptione facile colligere Plinio fuerat, citri arborem eſſe quę non ſolum in Atlante, ſed in alijs multis Mauritaniæ montibus naſcebatur. Atlantem montem & loca monti illi vicina fatetur & miratur ſimul Plinius Romanis adeo incomperta & incognita fuiſſe, quum tamen ſub Claudio Principe Romana arma in Mauritania bellauerint, multique equites & Senatorij ordinis, quidam etiam conſulatu perfuncti Atlantem pe-

B netrauiſſe in gloria poſuerint. *Sed id*, inquit, *fallaciſſimum experimento deprehenditur, quia dignitates cum indagare vera pigeat, ignorantiæ pudore mentiri non piget: haud alio fidei proniore lapſu, quam vbi falſæ rei grauis auctor exiſtit.* Subijcit protinus: *& quidem minus miror incomperta quædam eſſe equeſtris ordinis viris, iam vero & ſenatorii, nihil demirantibus, quam luxuriam cuius efficaciſſima vis ſentitur, atque maxima cum ebori citroque ſiluæ exquirantur, omnes ſcopuli Gætuli muricibus ac purpuris.* Hæc corruptiſſima eſſe vel inde liquet, quod ſententiam reddunt Plinianæ menti prorſus contrariam. minus mirari ſe

C dicit incomperta quædam eſſe equeſtribus viris ac ſenatorij ordinis qui nihil demirantur quam luxuriam. Quare? quia luxuriæ efficaciſſima vis & maxima, cum vbique citro & ebori ſiluæ Mauritaniæ exquirantur, & Gætula littora muricibus & purpuris. atqui tanto magis par erat demirari aliquid incompertum fuiſſe eiuſmodi viris luxuriæ tantopere addictis, quę omnia ſedulo rimatur & exquirit, ad rem ſuam facientia. libri habent: *iam vero & ſenatum inde intrantibus quam luxuriæ.* Inde optime emendamus: *Et quidem minus miror incomperta quædam eſſe equeſtris ordinis viris, iam vero & ſenatum inde*

D *intrantibus, quam luxuriæ cuius efficaciſſima vis ſentitur atque maxima, cum ebori citroque ſiluæ exquirantur*, &c. minus mirari ſe dicit incomperta quædam eſſe equeſtris ordinis viris, iam & ex eo ordine ſenatum intrantibus, id eſt ſenatoribus, quam luxuriæ aliquid eſſe incompertum, cuius potentiſſima vis & maxima in exquirendis ſiluis ebori & citro: littoribus murici & purpuræ. multo magis mirandum eſſe aliquid inexploratum reliquiſſe luxuriam illam cuius tanta vis eſt in ſcrutandis & indagandis quæ ad rem ſuam

E faciunt. De citro nos infrà pluribus.

Pag. 46. A. *Veſtiuntur lanugine Sericis velleribus nihilo viliore*] Sequitur Solinum Marcianus: arbores præterea gignit cupreſſis ſimiles, odore graues, quæ lana obducuntur inſtar Serici pretioſa. minus rectè hodie legitur: *quæ lanam obducunt.* Plinius: *tenui eas obduci lanugine, quibus addita arte poſſe quales è bombyce veſtes confici.* ſcribe: *cui addita arte.* nec enim ipſis arboribus arte addita veſtes confici poſſe ait, ſed lanuginis qua erant opertæ. ætate Solini & Marciani Capellæ Sericum

à bombycino non diſcernebatur. nam Sericum è bombyce fieri omnibus tunc perſuaſum fuit, nec bombycini alterius vſus. at Plinij tempora Sericum à Bombycino diſtinguebant, & bombycinum vocabant quod ex bombyce Coa texebatur, Sericum quod à Seribus inuectum longè in maiore pretio fuit, quam bombycinum quod in inſula Coa parabatur. bombycinæ veſtes virorum mulierumque tunc promiſcuæ. Sericas ſolæ fœminæ geſtabant. quod diſertè Plinius teſtatur, & nos alibi obſeruauimus. præterea Serica vellera ex arborum lanugine depecti non à bombycibus texi Plinij ætas credidit. Solini æuo Sericæ veſtes viris mulieribuſque communes, vt infra ſcribit cap. I. nec bombycinum amplius in vſu, ideo bombycinas & Sericas veſtes promiſcuè vocabant, quod Sericum vellus à bombycibus neri iam ſcirent. hinc Solinus & Marcianus *Sericum* dixere pro veſtibus è bombyce, vt Plinius dixit: cum tamen eius tempore magna eſſet bombycini & Serici differentia. *Bombycem* vocauere non ſolum quæ ex vermibus bombycibus dictis nebatur, ſed molliorem omnem lanæ linique lanuginem. ex illa voce *Bombyx*, recentiores fecerunt *Bombax*, & *bambax* eamque vocem de goſſypio vel lana xylina propriè vſurparunt. Itali *Bambagginem* vocant. Græci recentiores βάμβακα. Onirocritica Achmetis: εἰ δὲ ἴδῃ ὅτι εὗρε βάμβακος, εὑρήσει πλοῦτον ἐλάσσονα ἀπὸ ἀνθρώπων μετρίων. ἐλάττων γὰρ ὁ βάμβαξ τοῦ ἐρίου. & alibi: ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι φορεῖ ἱμάτιον ἔχον ἀπὸ βάμβακος μετάξην. *Erioxylon* intelligit. Gloſſarium Arabico-latinum: *Mambax ideſt Bombyx Goſſypium.* ita ſcriptum pro *Bumbax.* lanam fibrinam ſic etiam vocarunt. *Fibri, bombyx.* Hodie *Cottonum* vocamus. alij *Bombaſſum.* Quæ vox vt dixi ab antiqua *bombyx* facta eſt. *Bombyx, Bombax* & *Bambax* vt Μάζυξ, *Mazax.* & παρο͂ψίς, *Parapſis. ſolpuga, ſalpaga* & ſimilia. Plinius *Bombycem* dixit de erioxylo lib. xix. cap. I. *Superior pars Ægypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui Goſſypion vocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. paruus eſt ſimilemque barbatæ nucis defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. nec vlla ſunt eis candore mollitia vt præferenda.* interiorem Goſſypij lanuginem vocat *Bombycem*, quam ſequior ætas inde *Bambacem* dixit. verba porro illa deſunt Plinianis exemplaribus, *ſimilemque barbatæ nucis defert fructum.* Sed habent tantum: *paruus eſt, cuius ex interiore bombyce lanucetur.* forte: *lana netur*, pro illis autem, *nec vlla ſunt eis candore molitiave præferenda*, ſic iidem libri exhibent, *nec nulla ſunt cum candore molliore pixfora.* quæ deprauatiſſima eſſe omnes vident. Ego ſic emendanda eſſe video: *nec vlla ſunt cum candore molliora, & ſpiſſiora.* quæ indubitatiſſima correctio eſt. non ſolùm mollitie & candore præcipua lana xylina,

A ſed etiam ſpiſſa eſt. τὸ πάχος eidem quoque tribuit Pollux: ἤδη δὲ καὶ παρ' Αἰγυπτίοις ἀπὸ ξύλου τι ἔριον γίγνεται, ἐξ οὗ τὴν ἐσθῆτα, λινῇ ἂν τις μᾶλλον φαίη προσεοικέναι, πλὴν τοῦ πάχους, ἐπεὶ γὰρ παχυτέρα. ita legendum ac diſtinguendum. Lineæ ſimilem eſſe veſtem dicit, quæ ex Goſſypij lanugine texitur, niſi quod ſit ſpiſſior. Ergo præter candorem & mollitiem lini peculiare habet τὸ πάχος Goſſipium, quod non ineſt lino. Hoc eſt quod dicit Plinius. Sequentia verba Pollucis ſic legenda ſunt: τῷ δένδρῳ καρπὸς ἐπιφύεται, καρύῳ μάλιστα προσεοικώς, τριπλῆν τὴν διάφυσιν, ὃς διαστάσης ἐπειδὰν πεπανθῇ τὸ κάρυον, ἐκδοθὲν ἐξαιρεῖταί τι ὥσπερ ἔριον, ἀφ' οὗ κρόκη γίγνεται, τὸν δὲ στήμονα ὑφιᾶσιν αὐτῇ λινοῦν.

B Nux vulgaris duplicem tantum habet diuiſionem ſiue διαφυήν. at nux Goſſypij quæ lanam intus gerit, τριπλοῦς ἐπὶ τὴν διάφυσιν, trifariam diuiſa eſt, & trifidam habet putaminis carinam. Male vulgo vertunt: *triplici munitum cortice.* cum mateſcit nux illa dehiſcentibus diſſepimentis, apparet lana quæ intus extrahitur. ita & de arboribus Tyli inſulæ quæ lanam ferunt, Theophraſtus tradit: ἐν ᾧ δὲ τὸ ἔριον, ἡλικὸν μῆλον ἐαρινὸν συμμεμυκός, ὅταν δὲ ὡραῖον ᾖ ἐκπεταννύεσθαι καὶ ἐξαιρεῖν τὸ ἔριον, ἐξ οὗ τὰς σινδόνας ὑφαίνουσι τὰς μὲν εὐτελεῖς, τὰς δὲ πολυτελεστάτας.

C Plinius de iiſdem arboribus Indiæ laniferis ex Theophraſto: *ferunt mali Cotonei amplitudine cucurbitas, quæ maturitate rupta oſtendunt lanuginis pilas, ex quibus veſtes pretioſo linteo faciunt.* non meminit cucurbitarum Theophraſtus. & μῆλα ἐαρινὰ cucurbitis ſimilia non ſunt, ſed nec mala Cydonea. & multum inter ſe differunt ἐαρινὰ μῆλα & κυδώνια. nam κυδώνια ſunt χειμερινά. Sed res duas diuerſas ibi iunxit Plinius, quas alibi diſtinxit: Arabes linum ex cucurbitis laniferis colligere in arboribus genitis: Indos & Æthiopes ex malis.

D Idem lib. xix. capite de lino: *Æthiopes Indique è malis, Arabes cucurbitis in arboribus vt diximus genitis.* ibi vt vides diſtinguit mala Indorum lanifera, à cucurbitis Arabum ſimiliter linigeris. At hîc dicit Tyli Perſicæ arbores ferre cotonei mali amplitudine cucurbitas, quæ maturitate ruptæ lanuginis pilas oſtendunt. Quæ verba tamen ex Theophraſto tranſtuliſſe manifeſtum eſt. Theophraſtus de Tyli inſulæ arboribus: φέρει δὲ τὴν νῆσον καὶ τὰ δένδρα τὰ ἐριοφόρα πολλά, ταῦτα δὲ φύλλον μὲν ἔχει ὅμοιον τῇ ἀμπέλῳ πλὴν μικρόν, καρπὸν δὲ οὐδένα φέρει. ἐν ᾧ δὲ τὸ ἔριον ἡλικὸν μῆλον ἐαρινὸν συμμεμυκός.

E Quæ ipſe ſic reddidit: *Eiuſdem inſulæ excelſiore ſuggeſtu lanigeræ arbores alio modo quam Serum. His folia infœcunda quæ ni minora eſſent, vitium poterant videri. ferunt mali cotonei amplitudine cucurbitas.* Addit Theophraſtus: γίνεται δὲ τοῦτο καὶ ἐν Ἰνδοῖς, ὥσπερ ἐλέχθη καὶ ἐν Ἀραβίᾳ. At de Indicis lanigeris paulo ante ita ſcripſerat: ἐξ ὧν δὲ τὰ ἱμάτια ποιοῦσι, τὸ μὲν φύλλον ἔχει ὅμοιον τῇ συκαμίνῳ. τὸ δ' ὅλον φυτὸν τοῖς κυνοροδοις. φυτεύουσι δὲ ἐν τοῖς πεδίοις αὐτὸ κατ' ὄρχους. διὸ καὶ πόρρωθεν ἀφο-

ῥοιὰν ἀμπέλῳ φαίνεται. De hoc loco intellexit Theophraſtus, cum heîc dicit tales etiam in India naſci, de quibus alibi ſcripſit. Hæc longè à cucurbitarum & cotoneorum ſimilitudine. Locum illum ſic vertit Plinius cap. VI. *Sed vnde veſtes lineas faciunt, folijs mori ſimile, calyce pomi cynorrhodo.* non calix pomi cynorrhodo ſimilis, ſed ὅλον τὸ φυτὸν, vt ſcribit Theophraſtus. Pomum vel calicem pomi in quo lana, ſimile eſſe in Indicis & Tyli inſulæ lanigeris arboribus ex Theophraſto adſtrui poſſe videtur. Sed nec folio diſſimiles eſſe. Cynorrhodi ſiue Cynoſbati calicem, πυρῆνι ἐλαίας ἐοικότα, ἐν τῷ πιλήματι πυῤῥὸν, πάλ αὐτῆς ἐριῶδη. Silueſtrem roſam talem πυρῆνα habere, lanugine intus refertum, quum maturus eſt, norunt omnes. πυρῆνα quoque arborum Indiæ laniferarum vocat Ariſtobulus, vt infrà dicam. Non magnam arborem, ſed fruticem, eſſe id quod apud Indos lanam fert, inde conſtat. Plinius omnia confundit. Quin & manifeſta eius hallucinatio deprehenditur in illis Theophraſti verbis vertendis, quæ ſuperius attuli. nam verba illa, καρπὸν δὲ οὐδένα φέρειν, ad folia retulit. quaſi folia earum arborum nullum ferre fructum dixerit Theophraſtus. fructum autem foliorum eam lanuginem interpretatus eſt, qualis in Sericarum arborum foliis oſtenditur. Ideo dixit alio modo lanigeras eſſe illas Indorum arbores, quàm Serum. Nam Serum arbores lanata folia habent, & lanugine obducta, vnde veſtes Sericæ texuntur. at Indorum lanigeræ, lanam habent in cucurbitis aut malis. Quod infrugiferas eas Indorum arbores dixit eſſe Theophraſtus, ideo ad foliorum naturam Plinius retulit, quia mala illa ſiue cucurbitas lanigeras, quæ in illis arboribus gignuntur, fructum putauit eſſe harum arborum. ταῦτα φύλλον μὲν ἔχει ὅμοιον τῇ ἀμπέλῳ μικρὸν, καρπὸν δὲ οὐδένα φέρειν: has folium habere viribus ſimile niſi minus eſſet, fructum autem nullum in foliis gerere, hoc eſt lanata folia non habere. Ita verba Theophraſti Plinius ſic accepit, qui vertit: *his folia infæcunda.* Sed toto cœlo aberrauit. Arbores ipſas infœcundas eſſe ac nullum fructum ferre intellexit Theophraſtus. ἐν ᾧ δὲ, inquit, τὸ ἔριον ἔχουσι μέγεθος ἐαρινοῦ συμμήλου. *illud vero in quo habent lanam, magnitudine eſt mali verni.* Non dicit malum coroneum eſſe, aut cucurbitam, id in quo lanam ferunt, nec pro fructu arboris hoc numerat, ſed neſcio quid eſſe, quod magnitudinem habeat malorum vernorum. quæ non magna ſunt, nec Cydoneorum aut cucurbitarum inſtar. Silueſtria poma, τὰ ἄγρια μῆλα vernis eſſe ſimilia tradit Diſcorides, & μικρὰ vocat. *verna mala*, ſunt quæ hodie *poma paradiſi* vocamus, quæ maiora non ſunt nucibus, quæ viride ſuum habent putamen. vt inde conſtet goſſypij fruticis nucem & harum arborum pomum

A non multum inter ſe diſcrepare. pilæ iſtæ ſunt quædam, & σφαιρία, quæ intus lanam cohibent, quam oſtendunt maturitate ruptæ ac dehiſcentes. Nihil autem edule habent, nullum ſemen, nihil aliud quare arboris fructus propriè cenſeri debeat. Arrianus in libro Indicarum: ἐσθῆτι δὲ Ἰνδοὶ λινέῃ χρέονται, καθάπερ λέγει Νέαρχος, λίνου τοῦ ἀπὸ τῶν δενδρέων, ὑπὲρ ὅτευ μοι ἤδη λέλεκται. Nuſquam eo libro meminit lanigerarum vel linigerarum Indiæ arborum, niſi vno loco qui ſic habet in ante dictis: σιτέονται δὲ τῶν δενδρέων τὸν φλοιόν· καλέεται δὲ τὰ δένδρεα ταῦτα τῇ Ἰνδῶν φωνῇ Τάλα. καὶ φύεται ἐπ' αὐτῶν, καθάπερ τῶν Φοινίκων B ἐπὶ τῇσι κορυφῇσιν, οἷάπερ τολύπαι. Atqui hoc loco ſi interpretes audias, nihil habetur quod referre queas ad arborum linum aut lanam, ſic enim reddunt: *innaſcitur iis quemadmodum in ſummitatibus palmarum carnoſum quiddam.* nugantur. τολύπαι proprie glomi ſunt putatæ lanæ. Gloſſæ Græcorum: τολύπη, κατειργασμένον ἔριον. alibi τολύπας, ἀγαθίδια σύμωσις interpretantur. Gloſſæ Latinorum: *glomera & glomus*, ἀγαθίς. pilas lanigeras in ſummitate arborum lanigerarum venientes, τολύπας vocauit Arrianus, & locum hunc deſignauit, quum ſcripſit ſuperius ſe C dixiſſe de arboribus Indicis, quæ linum ferunt. linum & lana in his idem. Hinc Græci λίνον ἔριον interpretantur. Nicander: εὐπειχῆ λίνῳ: Grammatici exponunt ἐρίῳ. Heſychius: λίνον ἔριον. quod autem ait καθάπερ τῶν Φοινίκων ἐπὶ τῇσι κορυφῇσι, tanquam in ſummitatibus palmarum, ita in earum arborum vertice τολύπας eas prouenire, non hoc dicere voluit, aut ſummitates palmarum eiuſmodi laneas pilas gerere, aut in illis arboribus ſummis neſcio quid ſimile palmularum fructui innaſci, ſed ait τολύπας illas ſiue lanæ glomera in ſummitate earum D arborum lanigerarum, ſic vulgo prouenire, vt palmulæ naſcuntur in ſummo vertice palmarum arborum. nam palmæ arbores ἀκρόκαρποι, & pomum tantum gerunt in ſummitatibus. præterea pomum illud aliquam habet ſimilitudinem cum nucleis illis ſiue nucibus laniferarum arborum. nam inuolucro tectum eſt quod conniuet & clauſum habetur priuſquam matureſcat palmula, deinde expanditur maturitate ac dehiſcit. ita in arboribus liniferis calix ille quo incluſas lanæ pilas gerunt, coniuus eſt ante maturitatem, mox maturitate ruptus dehi-E ſcit & panditur. Talam eam arborem vocat Arrianus quæ & lanam fert, & cuius cortice veſcuntur Indi. Plinius *Palam* quoque vocat arborem Indicam, quæ pomum è cortice emittat quo veſcuntur Indorum Sapientes. *Maior*, inquit, *alia pomo & ſuauitate præcellentior, quo ſapientes Indorum viuunt. folium alas auium imitatur, longitudine trium cubitorum, latitudine duûm, fructum cortice emittit, admirabilem ſucci dulcedine, vt vno quaternos ſatiet. Arbori nomen Pala, pomo Ariena.*

Digitized by Google

non multum abſimilia nomina *Pala* & *Tala*, præcipuè quum vtraque arbor ſit Indica, & ex ſcriptoribus qui Alexandri res ſcripſere, vtramque habeat tum Arrianus tum Plinius. *Tala* cortice Indos veſci ſcribit Arrianus, quę fructum non fert, ſed lanæ glomos in ſummitate: Palæ pomo quod è cortice enaſcitur viuere Indos ſapientes tradit Plinius. Theophraſtus varias Indiæ arbores enumerans, ita ſcribit: ἔτι δὲ καὶ ἕτερον δένδρον καὶ τῷ μεγέθει μέγα καὶ ἡδύκαρπον θαυμαστῶς καὶ μεγαλόκαρπον. καὶ χρῶνται τούτῳ τῶν Ἰνδῶν οἱ σοφοὶ, καὶ ἀπεχόμενοι. Hæc eſt arbor illa pomo & ſuauitate præcellens quo ſapientes Indorum viuunt. Inde enim habet Plinius. Legendum in Theophraſto putarim, τῶν Ἰνδῶν οἱ σοφοὶ μὴ ἀμπεχόμενοι. Indorum Gymnoſophiſtas intelligit qui non veſtiuntur, ſed nudi agunt. Sequitur protinus apud eumdem: ἕτερον δὲ, οὗ τὸ φύλλον προμήκης τοῖς τῶν στρουθῶν πτεροῖς ὅμοιον ἃ παρατίθενται παρὰ τὰ κράνη. diuerſa hæc arbor ab illa, cuius pomo victitant Indorum Sapientes. Plinius eamdem fecit magno errore. præterea non minore, στρουθῶν πτερὰ vertit *alas auium*, quia Græci στρουθὸν auem quamlibet vocare conſueuerunt. Sed Attici veteres τοὺς στρουθοὺς propriè de Struthocamelis dicunt. Heſychius: στρουθὸς ὁ καταφερὴς καὶ λάγνος, Ἀθηναῖοι δὲ τοὺς στρουθοκαμήλους. ita accepiſſe Theophraſtum nota appoſita oſtendit, ἃ παρατίθενται περὶ τὰ κράνη. *quæ galeis imponuntur*. plumis Struthocamelorum etiam hodie pilei & galeæ ornantur. & male Πτερὰ vertit alas, quum ſint plumæ. E cauda enim Struthocamelorum non ex alis ſumuntur illæ plumæ. cum talia peccauerit, & ex duabus Theophraſti arboribus vnam fecerit, nomen illi arbori dicit eſſe Palæ, pomo Arienæ. Hoc ex aliis habet, nec enim huius arboris nomen memorat Theophraſtus. Sed ita moris erat Plinio, cum ex diuerſis auctoribus omnia quæ de vnaquaque re dixerant, in Aduerſaria congeſſiſſet, ea poſtea litteris ac ſtilo mandabat, turbato ordine, & indigeſtis ſingulorum ſcriptorum ſententijs, & ſic plerumque res ὁμογενεῖς ſeparabat, ἑτερογενεῖς & ἀσυμφύλους componebat. Theophraſtus Tyli inſulæ arbores laniferas illud quo lanam ferunt habere dixit, ἡλίκον μῆλον ἐαρινόν. Plinius ἀντὶ τοῦ μήλου χειμερινοῦ accepit, & de malo cotoneo interpretatur, & neſcio quas cucurbitas ſibi finxit, forte quia meminerat legiſſe Ἰνδικὴν cucurbitam apud auctores. huius frequens mentio in Græcis ſcriptoribus. Nam inter cucurbitarum ſpecies τὴν Ἰνδικὴν recenſent. Addit Theophraſtus, γίνεται δὲ τοῦτο καὶ ἐν Ἰνδοῖς, ὥσπερ ἐλέχθη καὶ ἐν Ἀραβίᾳ. Inde Plinius argumentatus eſt Indiæ laniferas lanam ferre in malis cotoneis, quum Theophraſtus alibi dixerit cynorrhodo ſimiles Indicas eſſe illas plantas quæ lanam ferunt. At id quod lanam fert verni mali magnitudine. Strabo ex Ariſtobulo ἄνθος vocat pilas illas ſiue glomos laneos Indicarum arborum lib. xv. καὶ

A τῶν ἐριοφόρων δένδρων φησὶν ὅτι τὸ ἄνθος ἔχει πυρῆνα, & ἐξαιρεθέντος δὲ τούτου ξαίνεσθαι τὸ λοιπὸν ὁμοίως ταῖς ἐρέαις. Incertum eſt vtrum πυρῆνα vocet tegmen illud quo includitur τὸ ἐριῶδες in illis arboribus. Theophraſtus vel potius ex Theophraſto Plinius calicem pomi earum arborum cynorrhodo ſimilem eſſe dicit, cuius fructum Dioſcorides nuclei oliuæ figuram referre ſcribit. Hoc igitur πυρῆνα vocet Ariſtobulus. alij κάρυον, alij μῆλον. ἄνθος autem τὸ ἐριῶδες quod in nucleo incluſum habetur, & quod maturitare ruptum dehiſcit ac lanuginis pilas oſtendit. Sic in carduis quod in ſum-
B mo caule eſt capitulum in pappos lanuginoſos ſeſe aperiens quum matureſcit, flos habetur ipſius cardui, cui nuclei ſubſunt ſiue ſemina. Ad hoc inſtar Nearchus ἄνθος vocat pilas lanuginoſas Indicæ arboris, quibus nucleus aliquis ligneus ſubeſt, quod extrahitur & abijcitur. Scribit eodem libro Strabo de Indicis arboribus: ἐκ τούτων δὲ Νέαρχός φησι τὰς εὐητρίους ὑφαίνεσθαι σινδόνας. τοὺς δὲ Μακεδόνας ἀντὶ κναφάλων αὐτοῖς χρῆσθαι, καὶ τῆς σαγματοσάγης. ita legendum. Haud ſcio an eadem ἄνθη intelligat arborum laniferarum, de quibus paulò poſt refert ex Ariſtobulo. ἐπανθεῖν ἔριον τοῖς δέν-
C δροις dici poteſt, quod floris inſtar arborum ſummitatibus innaſcitur in laneis pilulis, quæ ἄνθη Ariſtobulo dicuntur. Alio modo ἐπανθεῖν ἔριον accipere poſſumus de lanugine qua obducuntur folia arborum & cortices, quemadmodum Sericum ex arboribus depecti crediderunt veteres. quod etiam ad exemplum ſubijcit Strabo: τοιαῦτα δὲ Σηρικὰ ἔκ τινων φλοιῶν ξαινομένης βύσσου. Atqui certum eſt Nearchum τὴν ἐπάνθησιν τῶν ἐρίων in arboribus Indicis eodem modo accepiſſe, quo ἄνθη vocat earumdem arborum Ariſtobulus, pilas nempe illas ſiue τολύπας lanuginis quæ in ſummis arboribus effloreſcunt. Quod & Ar-
D rianus ſatis firmare queat, qui ex iiſdem hauſit auctoribus. At exemplum Serici quod Strabo ſubijcit planè diſſimile eſt. Nam Serum notitiam nullam habuerunt Alexandri comites, & colligendi eius in totum diſſimilis ratio. Arborum folijs depecti lanuginem illam vulgo crediidiſſe veteres certum eſt. Plinius: *ne quis iam Sericarum arborum lanata folia miretur*. Ideo dixit hoc loco arbores Indorum alio modo lanigeras eſſe quam Serum. Nam Serum arbores in frondibus quæ lanugine obtectæ ſunt, habere lanam, Indo-
E rum vero in cucurbitis aut malis incluſam. Sic frondes arborum Libycarum quæ cupreſſis ſimiles ſunt, lanugine veſtiri dicit heîc Solinus Sericis velleribus haud viliore. Sed non videtur intellexiſſe Strabo Sericum ex illa frondium lanugine depecti, quum ſcribit, ἐκ τινῶν φλοιῶν τὴν βύσσον ξαίνεσθαι. De quo infrà pluribus. Plinius de arboribus illis Indicis laniferis ſubijcit: *Arbores vocant Goſſampinos, fertiliore etiam Tylo minore*. libri habenr. *Goſſympinon*. Puto eſſe, *Goſſypinon*. Manifeſto confundit fruticem Goſſypion quod in Ægyptonaſcitur Arabiam verſus, cum iſtis arbo-

Digitized by Google

ribus Indicis & Arabicis ἐριοφόρεις. nam & frutex ille etiam ἐριοφόρος, & in nuce lanam fert. Theophraſtus vnde habet illa, nihil de arborum nomine dicit. quod habetur in lemmate capitis, *de Goſſampinis & arboribus ex quibus veſtes fiunt*, hoc ſuppoſitum & ſpurium. In Indice manuſcripto ita ſcribitur: *Arbores, Perſici maris. Inſularum arbores. Gorſidinum arbor. Chynas arbos.* At in ipſo textu ſcriptum eſt, *Arbores vocant Goſſympinum.* omnino legendum, *Goſſypinon.* id em eſt quod *Goſſypion* vocauit lib. xix. de erioxylo: *ſuperior pars Ægypti in Arabiam vergens fruticem gignit: aliqui Goſſypion vocant.* Sic fruticem illum ἐριοφόρον Ægypti quem aliqui Goſſypion, confundit cum arboribus ἐριοφόροις Indorum. nec res certè multum diuerſa, niſi quod ibi arbores lanam gerunt, hîc frutex eſt. Subiungit Plinius: *Iuba circa fruticem lanugines eſſe tradit, linteáque ea Indicis præſtantiora.* Frutex ille Iubæ eſt Goſſypion, vel erioxylon. Ita Plinius arborem Indiæ laniferam alibi Goſſypion vocari ſcribit, alibi fruticem Ægypti, vel diuerſos ſequutus auctores, vel ipſe parum ſibi concinens, atque vt ſolet varia miſcens. Quum enim ex diuerſis auctoribus loca varia de eadem re congereret in Aduerſariis ſuis, poſtea inter ſcribendum quæ inde ſumebat parum circumſpectè, dum laborat tantum de ſtilo, ſententias inter ſe pugnantes plerumque adunauit ac confudit. Vt ad rem regrediar, *Bombyx* veteribus & *Bambax* recentioribus dicta eſt lana τῶν ἐριοφόρων δένδρων. Meminit Dioſcorides τῆς βαμβακώδους veſtis quæ ex Acanthio ſpina texeretur. Sed ibi βομβυκώδη ſemper legendum iudicaui, quod & nuper mihi confirmauit antiquiſſimus codex Regiæ Bibliothecæ, cuius ope totum eum locum Dioſcoridis ſic reſtituendum eſſe comperi: Ἀκάνθιον ἐμφερῆ τὰ φύλλα ἔχει τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ, ἐπ' ἄκρῳ δὲ ἔχει ἀκανθώδεις ἐξοχάς. οὗ συλλεγομένου ὕφος τινὰ βομβυκώδη γίνεσθαί φασι. Vulgo editur, οὗ συλλεγομένου, καὶ ὑφ' ἐν πηνίῳ βαμβακώδης γίνεται. Plinius hæc Dioſcoridis verba ſic reddidit lib. xxiv. cap. xii. de ſpina alba: *Huic ſimilis, quam Græci acanthion vocant, minoribus multo folijs, aculeatis per extremitates & araneoſa lanugine obductis: quæ collecta etiam veſtes quædam bombycinis ſimiles fiunt in Oriente.* ex his conſtat Plinium legiſſe βομβυκώδη ὕφος, non βαμβακώδη, ſed in ceteris mentem Græci ſcriptoris, non eſt aſſequutus. Dicit auctor Græcus Acanthion folia habere ſimilia albæ ſpinæ, τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ. Hoc ſatis eſt dictum de foliis. notum quippe qualia ſint folia albæ ſpinæ. Addit: ἐπ' ἄκρῳ δὲ ἔχει ἀκανθώδεις ἐξοχάς: *in ſummo habet aculeatas eminentias.* Plinius ἐπ' ἄκρῳ, accepit de foliorum extremitatibus, quaſi ſubintelligendum foret, ἐπ' ἄκρῳ τῶν φύλλων. Atqui hæc mens non eſt Dioſcoridis. Hoc ipſo quod dixit Acanthion folia habere ſimilia albæ ſpinæ, ſatis oſtendit aculeata ea eſſe. Illud ἐπ' ἄκρῳ, de ſummitate caulis accipiendum planè con-

A ſtat. & ſic alibi loquitur. vt de Melanthio: φύλλα ἔχει μικρὰ ὥσπερ ἠριγέροντος, λεπτότερα δὲ πολλῷ. καὶ κεφάλιον ἐπ' ἄκρῳ ἔχει μικρόν, ὡς μήκωνος. Idem de alba ſpina: ἐπ' ἄκρῳ δὲ αὐτῆς κεφαλὴ περίκειται ἀκανθώδης ἐχίνῳ θαλασσίῳ ἐμφερής. multas ibi ſpinarum & carduorum ſpecies ἐφεξῆς recenſet, quæ omnes ἄκρον illud habent, ſiue capitulum ἀκανθῶδες. inter eas & *Acanthion* locum habet, quæ ἐπ' ἄκρῳ id eſt in ſummo capitulo habet aculeatas ἐξοχάς. Subdit Dioſcorides, οὗ συλλεγομένου ὕφος τινὰ βομβυκώδη γίνεσθαί φασι. nulla heîc lacuna, nec quicquam deeſt, vt perperam ſibi perſuadent, οὗ συλλεγομένου, id eſt οὗ ἄκρου συλλεγομένου,
B *quæ ſummitas acanthij colligitur, & inde veſtis texitur Bombycina ſimilis.* In carduis & congeneribus Acanthij ſpinis ſummum capitulum floris inſtar obtinet, immo flos αὐτίχνημα eſt. & hic flos quum ſeneſcit, in lanuginoſos pappos abit. Plinius de cacto: *ſemen ei lanuginis quam pappon vocant.* In Acanthio τὸ ἄκρον illud ſimiliter ἐκπαπποῦται. ſed eius lanugo colligitur, & inde veſtes fiunt. hoc eſt quod intellexit Dioſcorides cum τὸ ἄκρον τοῦ ἀκανθίου colligi dixit, & veriſſimum eſt. Sed Plinius cum minimè hæc intelligeret, & ἄκρον de extremitate foliorum acce-
C piſſet, nec ſciret quid ex acanthio ſpina ad texturam ſumeretur, imaginatus eſt eadem folia acanthij lanugine obducta eſſe, & eam lanuginem depecti, vt ex foliis arborum Sericarum, delicatæ veſti texendæ. Hoc in acanthio ſimiliter eſſe putauit, vt in carduo, *qui folia & caules ſpinoſa lanuginis habet*, vt ipſe ſcribit lib. xxi. cap. xvi. Dioſcorides quoque de poterio quod cardui genus eſt, dixit, ὅλος ὁ θάμνος περιίσταται πολλῷ χνοῷ ἐριώδει ita libri. Verùm nihil tale in acanthio, cuius τὸ ἄκρον colligitur, id eſt flos ipſe la-
D nuginoſus qui in ſummo habetur, quod ἄκρον aculeatas habet extremitates, quibus demptis lanugo ſeneſcens & matura decerpebatur ad veſtes faciendas, quæ inde dictæ ſunt *Acanthina* ab Acanthio ſpina. inſignis extat ſuper his veſtibus locus Varronis in membranis Fuldenſibus apud Seruium hîs verbis ad illa Virgilij:

Et circumtextum croceo velamen acantho.

Ibi Seruius: *herba acantho, id eſt flexibili virgulto.* Varro ita refert: *Cteſias ait in India eſſe arbores, quæ lanam ferant, item Epicadus in Sicilia quarum floribus quum dempti ſunt aculei, ex*
E *his implicitis mulieres multiplicem conficere veſtem. Hinc veſtimenta Acanthina appellata.* Ita conſtituendus ille locus, qui vulgo corruptiſſimus habetur. arbores illæ quæ in Sicilia lanam ferunt iuxta Epicadum, *acanthia* ſunt, Spinæ genus. nec arbor eſt ſed herba. ex floribus vbi dempti erant aculei multiplicem veſtem mulieres conficiebant. Intelligit lanuginem παππώδη, quæ ἐπὶ τῷ ἄκρῳ Acanthij. ex ea lanugine confieri ſolitæ veſtes, demptis aculeis. nam aculeos ſiue ἀκανθώδεις ἐξοχὰς habere illud ἄκρον ſcribit Dioſcorides. Eſt & altera lectio in Fuldenſibus,

Digitized by Google

demptis nucleis. quæ & ipſa poteſt ferri immo & melior eſt. intelligenda ſemina, quæ lanugini illi παππώδη adhærent, vt in carduis, & huius generis ſpinis. Ariſtobulus in arboribus Indicis laniferis & τὸ ἄνθος, ὃ τὸν πυρῆνα agnoſcit, quod ſupra explicauimus. Verùm de his arboribus, aut frutice erioxylo Epicadum interpretari non datur, quum in Sicilia non naſceretur huiuſmodi frutex vel arbor lanam ferens. Neceſſariò igitur de acanthio ſpina id accipiendum eſſe ſuadet quod ſequitur. *veſtimenta acanthina* inde appellata, ſiue Varronis verba hæc ſint, ſiue Seruii. huius Grammatici notabis heîc interim tibi non leuem errorem, qui Virgilij verſum, quo *velamen croceo acantho circumtextum* dicitur, de veſtibus his acanthinis interpretatur. quod caret ratione. *Acanthina veſtimenta* tota ex lanugine florum acanthij texta erant, velamen croceo acantho circumtextum apud poëtam, tunica eſt per extremitatem oræ infimæ limbum habens croceum, ad inſtar acanthi flexibilis virgulti. immo ἀκάνθους Græci etiam vocauere huiuſmodi limbos veſtium. Heſychius: ἄκανθος, περίζωμα ὑφάσματος. præterea aliud *acanthus*, aliud ἀκάνθιον, à quo veſtes *acanthinæ.* conuenit igitur Dioſcoridi cùm Epicado Grammatico de ratione texendæ veſtis ex acanthio ſpina. vterque ex floribus lanuginoſis quæ in ſummitate acanthij naſcuntur, eas fieri prodidit. Et Dioſcoridis mentem non percepit Plinius, qui lanugine eas parari ſcripſit, qua obducta ſunt acanthij folia. Meminit etiam Strabo τῶν ἀκανθίνων ὑφασμάτων, ſed ea ex ſpinæ cortice fieri narrat, longe alio modo quam vel Plinius vel Dioſcorides. Sic enim ſcribit lib. III. περὶ δὲ Νέαν Καρχηδόνα, δένδρον ἐξ ἀκάνθης φλοιὸν ἀφιέναι, ἐξ οὗ ὑφάσματα γίνεται. Hæc arbor in Hiſpania. Subiungit paulo poſt: ἐκ δ' ἀκάνθια ὑφαίνεται καὶ ἐν Καππαδοκίᾳ. φέρει δὲ οὐδὲν δένδρον τὴν ἀκάνθιον, ἐξ ἧς ὁ φλοιός, ἀλλὰ χαμαίζηλος ἡ βοτάνη. Hæc eſt ἀκάνθιον ſpina Dioſcoridis & Plinij. Sed è cortice huiuſmodi ſpinæ tam arboris quam herbæ telam texi vult. Eodem planè modo quo ex cortice lini, cannabis & byſſi texebantur olim telæ, & hodieque texi mos eſt. vrticæ genus corticem telæ faciendæ bonum habere etiam nunc compertum eſt. Quin & Sericas veſtes veterum è corticibus quibuſdam confici ſolitas eiuſdem Strabonis ſententia eſt lib. XV. τοιαῦτα δὲ τὰ Σηρικὰ ἔκ τινων φλοιῶν ξαινομένης βύσσου. *Tales & Sericæ veſtes, byſſo ſcilicet ex quibuſdam corticibus carminata ac neta.* nam byſſus genus lini delicatiſſimi, cuius cortex linteis texendis aptus. Hanc fuiſſe quorumdam de Serico opinionem teſtatur etiam Pauſanias in Eliacis, vt hæc eius verba oſtendunt: τὴν μὲν δὴ καννάβιδα, καὶ λίνον, καὶ τὴν βύσσον σπείρουσιν, ὅσοις ἡ γῆ τρόφιμος ἐστιν ἐπιτήδειος. οἱ μίτοι δὲ ἀφ' ὧν τὰς ἐσθῆτας ποιοῦσιν οἱ Σῆρες, ἀπὸ οὐδενὸς φλοιοῦ, τρόπον δὲ ἕτερον γίνονται τοιόνδε. cum de Cannabide, lino, & byſſo loqueretur, quarum herbarum cortex ad lintea texenda, & veſtes faciendas detritur, occaſione data ſubijcit, non ex vllo cortice Serica fila parari, vt quorumdam erat opinio, ſed alio modo quem ibi deſcribit. At Plinius & plerique alij veterum ex lanugine fieri crediderunt, qua Indicarum arborum & Sericarum folia erant obducta, vt noſtratium arborum pleræque lanata folia habent. Idem Plinius de genere quodam vitis cuius folia lanata: *quintum genus lanata, ne Seres miremur, aut Indos, adeo lanugo eam veſtit.* Alij ea fila vermes nere bombycum generis tradidere. Sic tres fuerunt diuerſæ veterum de Serico ſententiæ, quarum hanc vltimam veriorem eſſe tempora Iuſtiniani in plenum deprehenderunt. Ab illis bombycibus, qui & in Co inſula naſcebantur, à quibus & Bombycina Coa. molliorem omnem lanuginem faciendis idoneam veſtibus, *bombycem* appellarunt veteres, recentiores autem Græci Latinique *bambacem.*

Pag. 45. D. *proficit ad oculariam claritatem*] poſt hæc verba legebatur in editionibus: *& multiplex præſidium ſanitatis.* quæ expunximus auctoritate librorum & Plinij, qui Euphorbiæ ſuccum oculorum claritati prodeſſe, & contra venena efficacem eſſe tantùm ſcripſit, non aliud ſanitatis præſidium ei impertiens. Hæc verba adtexuit ſtudioſus aliquis, qui apud Dioſcoridem legerat Euphorbium etiam aliis pollere ad ſanitatem virtutibus. ſcribit porro Dioſcorides Euphorbiam gigni ἐν τῇ κατὰ Μαυρουσιάδα Τμώλῳ, cum nullus in Mauritania Tmolus ſit, & in Atlante naſci Euphorbiam ſatis conſtet, puto etiam conſtare legendum eſſe: φυόμενον ἐν τῇ κατὰ Μαυρουσίαν Ἀτλαντι, ἔλιν ὑπὸ μεσὸν δριμυτάτου. ex illis ἀτλαντι ἔλαιον. factum πτμώλῳ aut τμώλῳ Hoc certiſſimum mihi eſſet, niſi longè diuerſam reperiſſem ſcripturam in antiquiſſimo Codice Regiæ Bibliothecæ, qui ſic diſertim legit: φυόμενον ἐν τῇ κατὰ Μαυρουσιάδα Αὐτομολίᾳ. De mendo nulla quamlibet tenuis poteſt animum percutere ſuſpicio, vt pro Ἀτλαντι ita ſcriptum fuiſſe putemus. Fabuloſiſſimum Africæ montem Atlantem eſſe prodit Plinius. Sed nec qua in parte Africæ fuerit, inter auctores ſatis conuenit, vt ex eodem conſtat Plinio. Ptolemæus duos montes hoc nomine recenſet, minorem & maiorem. & hunc in extremis Mauritaniæ conſtituit. Αὐτομόλους Æthiopes habet Herodotus lib. II. an igitur ſcribendum apud Dioſcoridem, ἐν τῇ κατὰ Μαυρουσιάδα Αὐτομολίᾳ, vt de eorum Automolorum regione intelligamus? ſed longe à Mauris diſſiti illi Automoli, nec de his accipi poteſt hoc loco. Verius eſt vna mutata littera legendum eſſe, ἐν τῇ κατὰ Μαυρουσιάδα Αὐτολολίᾳ. Autololes maxima gens Mauritaniæ vicini. Plinius: *proxima illi Maſæſylorum fuerat: ſimili modo extincta eſt. Gætulæ nunc tenent gentes, Baniurri, multóque validiſſimi Autololes.* Sed & quod magis ad rem facit per illos Autololes iter

Digitized by Google

erat ad Atlantem montem. Idem Plinius: *multo magis Autololum gente, per quam iter eſt ad montem Africæ, vel fabuloſiſſimum Atlantem.* Hi ergo Atlanti monti vicini. & fortean τὸν Αὐτολολίαν Dioſcorides appellauit eum montem, qui minor Atlas Ptolemæo dicitur. Certè aut aliquem Autololum montem, τὸν Αὐτολολίαν dixit, aut τὴν Αὐτολολίαν de eorumdem regione. & procliuis lapſus eſt Αὐτομολίαν pro Αὐτολολίαν ſcribere. in Atlante herbam eam inuentam multis locis repetit Plinius. Gætulos eam legere alicubi ſcribit. Gætulis Autololes vicini. De ea in plenum Plinius lib. xxv. cap. vii. Sed quia plus ſimplici vice corruptus locus, heîc obiter eum ſi emendauero, nihil alienum à propoſito videbor aggreſſus: *Iuba volumen quoque extat de ea herba, & clarum præconium. inuenit eam in monte Atlante: ſpectatur folijs achantinis.* ſcriptum in Rigaltiano: *ſpectetur ſi folijs achantinis.* Inde bella emendatio: *ſpecie thurſi, folijs achantinis.* θύρσος & νάρθηξ idem. Dioſcorides: δένδρον δὲ ναρθηκῶδες. ſequitur apud Plinium: *vis tanta eſt, vt è longinquo ſuccus excipiatur: inciſa conto ſubditur excipulus ventriculo hœdino.* corruptiſſimè. inde vt par eſt variarum lectionum agmen, *ſubitur*, *ſuditur*, *ſuſcipitur.* & *expulſo*, tum *excipulo*. In antiquioribus vt Rigaltiano, *ſubitur*. Totum locum ſic lego ac diſtinguo: *vis tanta eſt vt è longinquo ſuccus excipiatur inciſe conto, ſubtus excipulo ventriculo hœdino.* ita loqui amat Plinius. ſcribi tamen etiam poteſt: *ſubdito excipulo, ventriculo hœdino.* ventriculus hœdinus excipuli vice ſubditur. *Excipulum*, ὑποδοχεῖον. ita Gloſſæ interpretantur. paulo aliter Dioſcorides, cuius verba ſic legenda ſunt: κοιλίας γεῶν περιτιθέασι πτυγμένας ἀφεστῶτες τῷ δένδρῳ, μακρόθεν ἀκοντίοις διαιροῦσι αὐτοῦ τὸν καυλόν. Legendum ſtatim apud Plinium: *humor lactis videtur defluens: ſiccatus cum coijt, turis effigiem habet.* Male eſt in editis: *humor lactis videtur effluere.* cum defluit, humor lactis videtur: vbi defluxit, & ſuccatus coijt, turi ſimilis eſt. *defluerei* pro *defluens* ſcriptum erat. vnde in libris *defluere*. Sic *aſcaliari* pro *aſcalian* alibi ſcriptum. aliter etiam heîc Dioſcorides: ἔστι δὲ δύο γένη τοῦ ὀποῦ, τὸ μὲν διαυγὲς ὡς σαρκοκόλλα κατὰ μέγεθος ὀρόβου. τὸ δὲ ἐν ταῖς κοιλίαις ὑλισματῶδες καὶ συνεστός. Sic reſtituendus ille Dioſcoridis locus ex antiquiſſimo codice. nam malè hactenus vulgatum eſt, ὑαλώδης καὶ συνεστός. atqui idem fermè ὑαλῶδες quod διαυγές. Duo genera ſucci facit ex herba Euphorbia, alterum quod eſt ſimile Sarcocollæ & tranſlucidum. Sarcocolla lacrima eſt arboris quæ turis pollinis effigiem habet. Hic ſuccus eſt qui in terram defluit, ἐξακοντιζόμενος. nam qui purior eſt, vehementius exilit & vltra ventriculos qui ad excipiendum ſuccum inciſæ appoſiti erant, ſeſe eiaculatur. Atque hic eſt etiam quam turis effigiem habere dicit Plinius. Magnitudine erui τοῦ ὀρόβου eum reperiri Dioſcorides ait. & tus ὀροβίας dicitur eadem magnitudine. qui ventriculis excipitur vt craſſior & fœculentior, ὑλισματώδης Dioſcoridi appellatur. ὕλισμα fæx eſt rerum quæ ſacco expreſſæ ſunt, & colatæ. inde ὑλισματώδης, fœculentum. Addit Plinius: *ibi Gætuli qui legunt, hœdino lacte adulterant.* in Rigaltiano codice legitur, *tedij lacte*. in aliis, *tepido*. & heîc alium adulterandi huius ſucci modum narrat Græcus auctor δολοῦται δὲ, inquit, ἐκ τῆς σαρκοκόλλης καὶ κόμμει μιγνυμένης. Sic lege ex vetuſto codice qui habet κόμμι. vulgo ſcribitur, κόλλῃ, id eſt glutino. Atqui ſciunt eruditi in huiuſmodi ſuccis & lacrimis arborum quæ concreſcunt, adulterandis multum eſſe vſum gummi, non glutini. Adiicit Plinius: *multum infrà hunc ſuccum eſt qui in Gallia fit ex herba Chamælea, granum cocci ferente.* Granum cocci proprie dicitur de eo cocco, quo veſtes tinguntur. & ſic alibi loquutus eſt Plinius: *atque vt ſileamus Galatiæ, Africæ, Luſitaniæ granum cocci imperatorijs dicatum paludamentis.* ita enim ibi legendum. At Chamælea non fert granum cocci abſolutè dictum, ſed coccum Cnidium. Κόκκον enim κατ᾽ ἐξοχὴν Græci vocant, granum quo infectores vtuntur, vt Latini *coccum* vel *granum*, vel granum cocci. nam arbor κόκκος Græcè dicitur. Tertulliano Galatiæ rubens granum. At granum quod Chamælea fert non abſolutè κόκκον, ſed Κνίδιον κόκκον omnes vocant. *Granum cocci* pro grano Cnidio heîc ſui oblitus dixit Plinius. nam alibi *granum Cnidium* appellat, vt Græci κόκκον Κνίδιον. lib. xiii. cap. xxi. *& in quo naſcitur granum Gnidium, quod aliqui linum vocant, fruticem vero Thymelæam, alij vero Chamæleam.* Quærendum porro quomodo exponi debeat quod heîc dicit infra Euphorbiæ ſuccum eſſe quod ex Chamælea herba fit in Gallia. oportet ſuccum aliquem è Chamælea colligi ſolitum Euphorbiæ ſucco ſimilem, ſed virtute multum inferiorem. Nihil de eo proditum Dioſcoridi, qui tradit multos falsò credere Gnidium granum fructum eſſe Chamelææ, ἀπατώμενοι διὰ τὸ τῶν φύλλων ὁμοιῶδες. cui errori heîc videri poſſit affinis Plinius, qui dicit Chamæleam granum cocci ferre. Sed nec ex Thymelæa, nec ex Chamelæa talem ſuccum fieri aut colligi, qualis eſt Euphorbiæ ſuccus, vſquam legi. Vereor igitur ne Plinius aliud agens & nominum vicinitate inductus Chamælean acceperit, pro ea herba quæ Chamæleon dicitur. Genus Maſtiches è Chamæleonte albo colligebatur quæ turi ſimilis erat, aut ſimiliter manabat. Plinius idem de Chamæleonte albo: *quibuſdam in locis viſcum gignit album ſub alis foliorum, maximè circa canis ortum, quomodo tura naſci dicuntur, vnde & ixia appellatur.* Dioſcorides: ἰξίαν τινὲς ἐκάλεσαν διὰ τὸ ἐν ἐνίοις τόποις ἰξὸν εὑρίσκεσθαι πρὸς ταῖς ῥίζαις αὐτοῦ, ᾧ καὶ ἀντὶ μαστίχης χρῶνται αἱ γυναῖκες. ad radicem Chamæleontis hunc viſcum vel maſtichen reperiri tradit Dioſcorides, Plinius ſub alis foliorum. Theophraſtus hanc ſpinam vocat ἰξίνην, & diſtinguit Cha-

Digitized by Google

mæleonte: ἰξόπυξος, ἰξίνη, χαμαιλέων. Non dubium tamen quin ἰξίνη Theophraſto, qui ἰξίας Dioſcoridi. Sic ille dicit cognominatum Chamæleontem qui candidior eſt. qui χαμαιλέων igitur Theophraſto dicitur, is eſt Chamæleon niger. non in omnibus locis maſtichen illam ſiue viſcum in Chamæleonte reperiri tradit Dioſcorides. Theophraſtus quoque narrat, τὴν ἰξίνην φύεσθαι οὐ πανταχοῦ. ita vocat propriè eam ſpinam quæ viſcum illud producit. At vbi non id producit, non eſt ἰξίνη, nec ἰξίας. Ideo à Chamæleonte eam ſeparat, quia non vbique Chamæleon maſtichen illam generat, ſed certis tantum locis. Quare ἰξίας tantum & ἰξίνη dicenda, vbi ἰξὸν emittit. Ἰξίνης deſcriptio Theophraſtea plane conuenit cum Chamæleonte ἰξίᾳ Dioſcoridis. ἡ δὲ ἰξίνη οὐ φύεται πανταχοῦ. ῥιζόφυλλον δέ ἐστι. ἀπὸ δὲ τῆς ῥίζης μέσης ὁ σπερματικὸς ἄκανος ἐπιπέφυκεν, ὥσπερ μῆλον εὖ μάλα ἐπικεκρυμμένον ἐπὶ τῶν φύλλων. ἐπὶ δὲ ἐπὶ τοῦ ἄκρου φέρει τὸ δάκρυον εὔοσμον. καὶ τοῦτ' ἐστὶν ἡ ἀκανθικὴ μαστίχη. Dioſcorides caulem non habere dicit, ſed caput ſtatim è medio emittere echini modo ſpinis tectum, cinaræ ſimile. Hic eſt ἄκανος σπερματικὸς, mali ſpecie, quem totum foliis contegi Theophraſtus ſcribit. ex illo capitulo ſummo lacrimam ſiue viſcum manare hic tradit. Plinius ſub alarum foliis, quia folia hunc verticem tegunt, vnde maſtiche emanat. Dioſcorides περὶ τὰς ῥίζας ἰξὸν illum habere dicit. & ſanè verum eſt, quia caulem non habet, & in terra ſerpit, & è radice ſtatim caput illud erigit foliis contectum. quin & ῥιζόφυλλον eſſe memorat idem Theophraſtus. ſic conciliandi ſunt illi auctores. At Plinius cum locum Theophraſti verteret de ixine, noluit ἰξίνην eſſe, ſed pro ea *Helxinem* ſubſtituit. lib. XXI. cap. XVI. *quadam æſtate florent, tetraelix & Helxine.* apud Theophraſtum eſt ἰξίνη. & paulo poſt: *Helxine rara viſu eſt, neque in omnibus terris, à radice folioſa ex qua media veluti malum extuberat, contectum ſua fronde. huius vertex ſummus lacrimam continet iocundi ſaporis, acanthicen maſtichen appellatam.* Theophraſti verba vnde hæc expreſſa ſunt paulo ante adduximus. Dicat aliquis reponendam eſſe *Ixinem* pro *Helxine*, nec mutationem hanc magnam aut nimis violentam videri debere. Primum omnes libri contra ſtant, qui *Helſine* & *Helxine* ſcribunt, deinde index ipſe manu exaratus, qui *Helſinen* vocat. Sed multo magis Plinius ipſe qui Helxinem fatetur ſcripſiſſe. Nam libro ſequenti capite XVII. vbi de Helxine tradit, quæ Perdicium & Sideritis & Parthenium, quæque vera eſt. Ἐλξίνη Græcorum, de ea ita ſcribit: *ſemina in capitibus lappaceis adhærentia veſtibus, vnde & Helxinem dictam volunt. Sed nos qualis vera eſſet Helxine diximus priori libro.* librum præcedentem intelligit, vbi Helxinem appellauit, quæ ἰξίνη Theophraſti eſt, quam veram putauit ἐλξίνην. quod eſt falſiſſimum. Sed videtur ex Aduerſariis ſuis locum eum Theo-

A phraſti deſcripſiſſe Plinius, in quibus perperam ἐλξίνην pro ἰξίνη notauerat, nimis properante vſus aut oculo aut calamo. Hoc alij iam obſeruauerint. Alio loco maſtichen cardui ſilueſtris odorem oris commendare dixit, quem locum ſupra correximus: *maſtiche cardui odorem commendat oris.* Ex aliquo auctore id ſumpſit, qui verba Theophraſti aut alterius Græci ſcriptoris ita fuerat interpretatus, τὸ δάκρυον εὔοσμον. At hîc ea verba de iocundo odore accepit, & *lacrimam odoris iucundi* reddidit. De eadem quippe maſtiche ſiue cardui lacrima intelligendum. εὔστομα Græci vocant non tantum quæ
B bona ſunt ad edendum, ſed etiam quæ odorem oris commendant, atque vt vulgo loquimur, bonum os faciunt. Dioſcorides de cydoniis malis: τὰ δὲ στρουθία μᾶλλον εὐώδη, εὐστόμαχα καὶ εὔστομα. quaſi dicas boni ſtomachi & boni oris, propter odoris ſuauitatem quam ori conciliant. ita accipiendum δάκρυον εὔστομον apud Theophraſtum de maſtiche cardui Chamæleontis vel ixines, quæ odorem ori conciliat & bonum os facit. Alias quæ odorata, non eadem in guſtu iucunda. nec enim ſunt pariter odor & ſapor. Non negarim tamen etiam εὔστομον de
C ſapore aliquando vſurpari, vt ita vocetur quod ori gratum eſt, & ſapidum. Sic Dioſcorides de acudo punico, id ἄστομον καὶ δυσκατάποτον eſſe ſcribit id eſt ori & guſtui ingratum. Verum hæc alibi. Ceterum idem Plinius lib. XII. cap. XVII. herbæ meminit in Aſia Græciaque naſcentis, quæ inciſa maſtichen reddit. Sic eã deſcribit: *Sed maſtiche quoque gemina eſt: quoniam & in Aſia Græciaque reperitur herba, radice folia emittens, & carduum ſimilem malo, ſeminis plenum: lacrimaque erumpit inciſa parte ſumma, vix vt dignoſci poſſit à maſtiche vera.* Hæc verba quam Plinius heic non nominat, ἰξίνη eſt
D Theophraſti, & Chamæleon ἰξίας Dioſcoridis. eam tamen diuerſam habet, quia de diuerſo habet auctore. herbam hanc radice folia emittere dicit: Theophraſtus ἰξίνην ῥιζόφυλλον eſſe ſcribit, & ex eo Plinius, *ab radice folioſam.* carduum ferre dicit ſimilem malo. hoc vero mirum eſt, immo mendoſum. Scribendum igitur: *& carduo ſimile malum, ſeminis plenum.* carduus eſt κινάρα vt ſuprà multis docuimus. huic ſimile fert malum ſiue pomum Chamæleon ixias. Dioſcorides: ἀλλ' ἀθρόως ἐκ τοῦ μέσου ἄκανθαν ἐμφερῆ ἐχίνῳ θαλασσίῳ ἢ κινάρᾳ.
E Theophraſtus ἰξίνῃ tribuit σπερματικὸν ἄκανον ὥσπερ μῆλον. Plinius huic herbę quę ἰξίνη eſt, *malum carduo ſimile, ſeminis plenum*: nam & carduus hoc eſt κινάρα malum habet ſquamatim compactũ, quod & pomum hodie vocamus. libri porro heic legunt, *lacrimaque*, non *lacrimáque.* inde ſcribendum autumo: *& carduo ſimile malum, ſeminis plenum lacrimaque, qua erumpit inciſa parte ſumma.* Non tamen ſollicitanda videtur vulgata lectio. inciſionis non meminit Theophraſtus, ſed nec Dioſcorides. Quattuor locis mentionem facit Plinius huius acanthicæ maſtiches, &

Digitized by Google

in his omnibus quod mireris, quaſi de diuerſis herbis vel ſpinis loquitur, quum vna eademque ſit. Heic dicit herbam eſſe in Aſia Græciáque reperiundam quæ maſtichen ferat. alio loco maſtichen cardui ſilueſtris *odorem oris commendare* ſcribit. Alibi tradit ixian Chamæleontem *viſcum album gignere.* Rurſus eſt vbi memoret Helxinen *ſummo vertice continere lacrimam iucundi odoris.* Tot modis variam ſibi finxit hanc herbam & ex ea maſtichen, quot auctores legit, qui aliquid de illa tradiderunt. Vt cumulum adderet errori, Chamæleam heîc fortaſſe nominat pro Chamæleonte, ex qua ſuccum in Gallia fieri dicit, multùm inferiorem Euphorbiæ ſucco. Nihil tamen habet ſimile Chamæleonis viſcum cum Euphorbij ſucco. Hic vrentis acrimoniæ. At maſtiche ixiæ Chamæleonis ad oris ſuauitatem faciendam commendata olim non tam acris & cauſtica fuerit. Aliud igitur quærendum quod in errorem impulerit Plinium. Et forte auctorem heic habuit ſuum Is niſi fallor Sextius Niger fuit, qui Euphorbium ſuccum eſſe Chamelææ in Italia naſcentis tradiderat vt refert Diſcorides. ὁ γοῦν Διαπρεπτὴς δοκεῖ εἶναι ὁ αὐτὸς Νίγερ τὸ Εὐφόρβιον φησὶν ὀπὸν εἶναι χαμελαίας γεννωμένης ἐν ἰταλίᾳ. Forte legit Plinius, ἐν Γαλλίᾳ. Atque ita legendum ſit in Dioſcoride. Certum tamen eſt in Italia etiam naſci Chamelæam Vnus hic itaque ex erroribus Nigri notatus Dioſcoridi quem ſequutus eſt Plinius. Euphorbium putauit eſſe ſuccum chamelææ. Chamelæa vehementiſſimæ atque acerrimæ virtutis in deijciendis humoribus. Euphorbium quoque validiſſimum detrahendæ pituitæ & præcipue aquoſis per aluum citandis Hinc Niger ſibi perſuaſit ob hanc poteſtatis ſimilitudinem Euphorbiũ ex chamelæa ſumi ac colligi Plerique autè veterum chamæleontem cum chamelæa confuderunt. Non illi ſane graues & idonei auctores, ſed tamen antiqui. Herbarium vetus quod Apuleij nomine inſcribitur, chamelæam & chamæleontem eumdem facit, cap. xxv. hunc titulum habet: *Nomina chamelaa & virtutes eiuſdem.* Sequitur deinde: *chamelaan quidam Græcorum nominant, alij corcodrillon, alij dipſada, alij onocardion, alij Cneoron, prophetæ Aphrodites luter, Itali labrum Veneris.* miſcuit vt vides cognomina chamelææ, & chamæleontis velut eiuſdem herbæ. nam *Cneoron*, chamelææ vel Thymelææ cognomen. at *Dipſas*, & *onocardion*, & *labrum Veneris*, & *crocodilium* cognomina ſunt chamæleontis, quem cum dipſaco carduo fecerunt eumdem. alij Græci: διψάκος, οἱ δὲ κροκοδείλιον, οἱ δὲ χαμαιλέων, οἱ δὲ Ἀφροδίτης λουτρόν. In eadem culpa deprehenditur Græcus idem ille auctor qui auctuarium ſynonymorum Dioſcoridis libris adiecit: nam inter varia chamæleonis cognomenta, κόκκον κνίδιον etiam dictum fuiſſe adnotat: οἱ δὲ ἰξίαν, οἱ δὲ κυνόμαζον, οἱ δὲ αἱμακοειδὴς, οἱ δὲ κνίδιον κόκκον. Hoc vltimum vnum eſt ex chamelææ cognominibus. Dioſcorides: χαμελαία, οἱ δὲ πυρὸς ἄχνην ἢ ἄκνηστον,

A ἢ κόκκον κνίδιον. Cetera quibus Euphorbium deſcribit Plinius, nec ſimilia Dioſcoridi habet, & ab alio, vt videtur accepit. vnum illi debet quod de remedio eius hoc ſcribit: *contra ſerpentes medetur quacumque parte percuſſa, vertice inciſo & medicamento addito.* mirabili breuitate expreſſit Græca hæc: ἰσχυρὸν δὲ πρὸς μηδὲν παρακολουθεῖν δυσχερὲς τοῖς ἑρπετοδήκτοις, ἐάν τις ἐγκόψας αὐτοῦ ἄχρι ὀστοῦ τὸ δέρμα τῆς κεφαλῆς ἐνθῇ τὸν ὀπὸν λεῖον καὶ ῥάψῃ τὸ τραῦμα. Ita legendum apud Dioſcoridem ex vetuſtiſſimo Codice. Hoc non inconſuetum Plinio, vt eamdem hiſtoriam ex pluribus concinnatam auctoribus detexat, & omnium ſententias pariter B miſceat. quod autem ſcribit idem Gætulos qui legunt hœdino lacte adulterare, ſed igne diſcerni: id enim quod ſincerum non eſt faſtidiendum odorem habere. male heîc eum reprehendunt, quaſi *ignem* dixerit, quæ πύρωσις Diſcoridis, id eſt ignea & vrens acrimonia, quæ vel leui guſtu diu os accenſum detineat. tota alia res eſt & aliunde habet Plinius, vt nonnulla quædam in hac Euphorbij hiſtoria.

Pag: 46. A. *ſaltus eius quadrupedes ac ſerpentes fera, & cum his*] ſcribe: *ſaltus eius quadrupedes ac ſerpentes, & fera & cum his elephanti occupauere.* aut certè diſtinguendum: *quadrupedes ac ſerpentes; fera & cum his elephanti occupauere.* de ſaltibus Atlantis montis loquitur Solinus. at Plinius vnde accepit de ſaltibus quos inhabitant Canarij, Nigri fluuio proximi. *decumis eo ſe perueniſſe caſtris*, id eſt ad Atlantem, *& vltra ad fluuium qui Niger vocatur per ſolitudines nigri pulueris, eminentibus interdum velut exuſtis cautibus, loca inhabitabilia feruore, quamquam hiberno tempore expertum, qui proximos inhabitent ſaltus refertos elephantorum, ferarumque, & ſerpentium omni genere, Canarios appellari.* quæ perperam Solinus, ſed D vt ſolitus eſt, ad ſaltus Atlantis retulit. Ineptè etiam quadrupedes, à feris & elephantis diſtinguit, quaſi feræ & elephanti quadrupedes non ſint. Plinius *quadrupedes feras* ſæpe vocat, vt diſcernat à ſerpentibus quæ θηρία etiam vocantur, & à volaticis. forte heîc ſcripſerat: *ſaltus eius quadrupedes feræ, ac ſerpentes, & cum his elephanti occupauerunt.* Canarios autem Plinius ſic autumat dictos, non quod carnibus caninis victitent, ſed quod caninum vſurpent victum, & ferarum viſceribus veſcantur: *quippe victum eius animalis his promiſcuum eſſe, & diuidua ferarum viſcera.* E victus canis ferina caro. qui victus promiſcuus cum ſit Canariis, diuidua ferarum viſcera cum canibus habent, & partiario cum his viuunt. Græcorum Ἀγριοφάγους, an Κυναμολγοὺς intelligit?

à Lixa abeſt quinque & ducentis] libri: *à Lixo.* ita Plinius ſemper, & Græci quoque Λίξος. eadem & *Lix*, Græcè Λίγξ. vide Strabonem. Stephano: Λὶξ πόλις Λιβύης, ὡς Ἀλέξανδρος ἐν τρίτῳ Λιβυκῶν ἀπὸ Λίξου ποταμοῦ. ita ſcribendum, non Λίξα. ita Λὶξ & Λὶξ dicebatur, vt Latinis *Lix.* Λύγξ etiam & Λυγξώ. idem

Stephanus : καὶ νῆσος Ἀτλαντὶς καὶ πόλις Λυξῶ, ex Artemidoro. Strabo tamen ſcribit Artemidoro vocatam fuiſſe Λύγξα, lib. XVII. Λύγξα δὲ Ἀρτεμίδωρος προσηγόρευκε, Ἐρατοσθένης δὲ Λῖξον. idem paulo poſt tradit Eratoſthenem ab Artemidoro reprehenſum, quod *Lixum* illam vrbem pro *Lince* vocaſſet : διότι Λῖξον τινὰ πόλιν φησὶ περὶ τὰ ἄκρα τῆς Μαυρουσίας τὰ ἑσπέρια ἀντὶ Λιξοῦς. Scylaci Caryandæo Λῖξος. ἀπὸ δὲ τῆς Ἑρμαίας ἄκρας ποταμός ἐστιν Ἀσωνίδος. ἐξίησι δὲ εἰς λίμνην μεγάλην. μετὰ δὲ Ἀσωνίδα ἐστὶν ἄλλος ποταμὸς μέγας Λῖξος, καὶ πόλις Φοινίκων Λῖξος. ita ſcribenda hæc verba. Melæ quoque Lynxo: *& Lixo flumini Lynxo proxima.*

Pag. 46. B. *Lix à Gaditano freto centum duodecim millibus*] ita Plinius lib. v. cap. I. ex computatione Agrippæ. Strabo octingentis ſtadiis à freto diſtare Lixum tradit, quæ centum ſunt millia paſſuum, ſi ὀκταστάδιον milliare numeres. ſi ſeptem ſtadia cum ſemiſſe des milliari, efficient centum & ſeptem milliaria, paulo minus.

qua ſpectat occaſum, inter ipſum & flumen Anatim] nemo tam inſanus fautor huius auctoris, qui venia dignum eum heîc iudicet. Plinius ſcribit Scipione Æmiliano res in Africa gerente, Polybium Annalium conditorem accepta ab eo claſſe ſcrutandi illius orbis cauſa circumuectum prodidiſſe à monte Atlante ad occaſum verſus ſaltus plenos feris quas generat Africa. addit ſtatim ex eiuſdem auctoris narratione : *ad flumen Anatim* CCCCLXXXV M. P. *ab eo Lixum* CCV. *à Gaditano freto* CXII. M. P. *abeſſe.* ita legimus expuncto Agrippæ nomine quod perperam inſultum eſt. Hæc Polybij computatio eſt, non Agrippæ, ex cuius ὑφηγήσει iſta narrat Plinius. libri certè vocem *Agrippæ* minimè agnoſcunt. qua ſpectat occaſum mons Atlas, ſaltus feris plenos eſſe ſcripſit Polybius. ab eodem porro monte ad Anatim flumen verſus ſeptentrionem CCCCLXXXV. millia paſſuum. inde ad Lixum CCV. à Lixo ad Gaditanum fretum CXII. ſic ab Atlante ad fretum Gaditanum octingenta & duo millia eſſe paſſuum. Gaditanum autem fretum ad ſeptentrionem Atlantis eſt. Noſter vero quid heîc fecit ? τὰ ἀσύγκλωστα planè commiſit. inter flumen Anatim & montem Atlantem quà ſpectat occaſum per quadringenta octoginta ſex millia paſſuum infames beſtiis ſiluas obſidere dixit. quod à Plinij Polybijque tam mente quam ſcripto longiſſimè diſſidet, & veritati ipſi prorſus contrauerſum. Anatis fluuius ad occaſum Atlantis non eſt. præterea inter Atlantem & Oceanum Occidentalem cui nomen impoſuit Atlantici, non tot millia paſſuum interiacent, quot vel iſte inter Anatim & Atlantem poſuit, Occidentem verſus. Mirus nugator eſt.

infames beſtijs ſiluæ obſident] ita legendum, non *obſidentur* vt habent editi.

tranſierunt tamen in quoddam Atlantici montis miniſterium] libri : *nominis.* quare hæc dicat, A neſcio. immo neſcit ipſe quid dicat. amnes, inquit, circa eum montem non tacendi. at nec Bambotrum, nec Niger, nec Aſana circa Atlantem montem ſunt. de Bambotho Plinius ex relatione Polybij : *in ora Æthiopas Daradıtas, flumen Bambothum crocodilis & Hippopotamis refertum ab eo montes perpetuos vſque ad eum quem Theon ochema dicemus. Inde ad promuntorium Heſperium nauigatione dierum x. in medio eo ſpatio Atlantem locauit, à ceteris omnibus in extremis Mauritaniæ proditum.* ſecundum hæc quam longè Bambothum ab Atlante ? de Aſana ex eodem Plinio conſtat ducentis millibus ab Atlante abeſſe. B Niger longè magis diſtat, qui in Gætulia fluit & Africam ab Æthiopa diſterminat. cum igitur hæc flumina tantis interuallis ab Atlante monte ſeparentur, nec minoribus inter ſe ſpatiis diſſita ſint, cur ea tranſire in Atlantici nominis miniſterium quoddam videri queant, non ſatis ſcio, & dici mirarer niſi Solinum cogitarem.

vltra Niger eſt amnis] hæc eſt Delrij lectio, non ab ipſo primùm prodita, ſed ab alio quem omni occaſione lacerat, Camerte. quia praua eſſet, & contra libros, ideo ſuam videri videtur voluiſſe : nam ita ſolet. C in omnibus libris legitur, *vltra adhuc amnis:* aut, *vtraque adhuc amnis.* Princeps editio : *vltra quem adhuc amnis.* ſcripſit Solinus : *vltraque adhuc amnis qui atro colore exit per intimas & exuſtas ſolitudines.* ſic deſignauit fluuium qui Plinio *Niger* vocatur : *decumis ſe eo peruenisse caſtris & vltra ad fluuium qui Niger vocatur.* interpretatus eſt noſter *Nigrum* vocari hunc fluuium, quod nigro eſſet colore. ideo non nominauit, ſed ſatis deſignatum putauit dicendo, *fluuius qui atro colore exit per ſolitudines.* nam fluuius atro colore, niger eſt. quo nihil abſurdius aut ridiculum magis, D nec fingi poterat, niſi à Solino. *Niger* Plinio dicitur, qui Ptolemæo Νίγειρ, aliis Græcis Νίγρις. quibuſdam Νίγρης. à quo Νιγρῆτες qui aliis Νιγρῖται. Plinius lib. v. cap. IV. *tota Gætulia ad flumen Nigrum.* ita libri, non *Nigrin.* & ſanè cum *Niger* primo caſu efferat, non aliter quam *Nigrum* in quarto dicere potuit. ceterum notandum eſt vbi hodie legitur apud Plinium ; *ad fluuium qui Niger vocetur*, ſcriptos habere quoſdam : *qui Ger vocetur. Ger* fluuius maximus Libyæ, Ptolemæo Γείρ. Sed Solinum *Niger* legiſſe patet E ex hoc loco.

quæ torrente perpetuo, & ſole nimio plus] ſcribe : *quæ torrentur perpetuo ſole nimio plus quam ignito, & nunquam ab æſtu vindicantur.* vel ſola diſiunctiua particula remota ſic : *quæ torrente perpetuo ſole, nimio plus quam ignito, nunquam ab æſtu vindicantur.* id eſt, quæ nunquam ab æſtu vindicantur, perpetuo ſole nimio plus quam ignito eas torrente. *Sol nimio calens & plus quam ignitus.* ὁ ὑπερπυρωτάτος, ὁ θερμότατος. *plus quam ſanctus.* ὁ ἁγιώτατος. *plus quam pius*, εὐσεβέστατος. vide Hiſtoriam Auguſtam.

Hæc

A Pag. 46. D. *Hæc de Atlante quem Mauri Dirim nominant*] libri omnes *Addirim*, vel *Adderim*. nec ſecus Marcianus qui Solinum ſequitur. error eſt ipſius Solini, qui *Addirim* vnica voce in Plinio legit, pro *ad Dirim*, in his verbis: *mox amnem quem vocat Fut, ab eo ad Dyrim: hoc enim Atlanti nomen eſſe eorum lingua conuenit*, CC. M. P. in exemplaribus Plinij manuſcriptis etiam hodieque reperitur exaratum, *Abdirim* aut *Addirim*. Straboni Δύριν. auctor eius epitomes: ὅτι τὸ ἐν Μαυρουσίᾳ ὄρος τὸν Ἄτλαντα ἑλληνικῶς καλούμενον οἱ βάρβαροι Δύριν καλοῦσι. Et heîc ridicula hallucinatio Solini.

B *Iuba etiam Ptolemæi filius*] ſic libri. immo Ptolemæi pater. ſic Strabo. Plinius, alij. dedita opera ita mutauerit noſter, quod in ſexcentis aliis fecit.

Ad Capvt XXV.

quà ſolſtitiali plagæ obuia eſt] Turnebus *ſolſtitialem plagam* de ſolari plaga, & meridie interpretatur. non placet, nec verum eſt: cur enim *ſolſtitialis plaga meridies*? de ortu æſtiuo accipio. qualis eſt circa ſolſtitium, hoc eſt τὴν θερινὴν ἀνατολήν, ſolis ortus. atque ita accipiendum euincit Plinius cap. 11. hoc loco qui ita legendus eſt ac diſtinguendus: ipſa prouincia ab Oriente C *montuoſa, fert elephantos, in Abila quoque: ex quo Septem fratres à ſimili altitudine appellati freto imminent*. vulgo editur: *fert elephantos. In Abila quoque & quos ſeptem fratres à ſimili altitudine appellant. ij freto imminent*. iuncti *Abilæ*. igitur qui Plinio *Oriens*, Solino *ſolſtitialis* eſt *plaga*. ſed fallitur Solinus, vt ſolet. cum Plinius montuoſam Mauritaniam eſſe dicit ab Oriente, non de Abila intelligit, nec de ſeptem fratribus, qui in ſeptentrionali latere ſunt Mauritaniæ, ſed de Phocra monte, qui ab Atlante minore protenditur ad Ruſſadium promuntorium, & obiectus eſt orienti æquinoctiali. peſſimè etiam cetera accepit: D *ipſa prouincia ab oriente montuoſa fert elephantos*. id eſt, quà ab oriente montuoſa eſt, fert elephantos: in illis nempe montibus qui ad orienté ſunt. Addit: *in Abila quoque, ex quo ſeptem fratres à ſimili altitudine appellati*. Non hoc dicit, in Abila quoque monte, & ſeptem fratribus elephantos ferre, vt ineptè Solinus accipit, ſed in Abila quoque, & ſeptem fratribus iunctis Abylæ, montuoſam eſſe. Ergo non ab oriente tantum eſſe montuoſam, ſed etiam à ſeptentrione, vbi mons Abyla, & ex eo ſeptem fratres, ſic appellati montes à ſimili altitudine: quà vero ad orientem montuoſa eſt, fert elephantos. Hęc Plinij E ſententia, quam ſic vidit Solinus, vt cæci ſolent videre.

hi montes elephantis frequentiſſimi ſunt] Abyla nempe & Abylæ iuncti ſeptem fratres, qui freto imminent. atqui non hoc Plinius voluit dicere, ſed elephantos ferre, vbi ad orientem montuoſa eſt: hoc eſt in montibus ad orientem ſitis. Abila autem & ſeptem fratres in ſeptentrionali latere. Sequitur: *monet à principio hoc animantium genus dicere*. quis monet? libri legunt, *monent*. qua lectione moneor emendare: *hi montes elephantis frequentiſſimi ſummonent à principio hoc genus animantium dicere. ſummoneo, ammoneo*, & *ommoneo* ſcribebant. inde corruptus hic locus; *frequentiſſimi ſunt monent*, pro *frequentiſſimi ſummonent*. vide Marium Victorinum.

iuxta ſenſum humanum intellectum habent, memoria pollent] Plinius lib. VIII. cap. I. *maximum eſt elephas, proximumque humanis ſenſibus: quippe intellectus illis ſermonis patrij & imperiorum obedientia, officiorumque quæ didicere memoria, amoris & gloriæ voluptas*: quædam heîc animaduertenda. *obedientia imperiorum*, vix Latinum, nedum Plinianum. nec rectum videtur *officiorum memoria*. veteres libri qui ſanioris ſemper ſcripturæ retinentiſſimi, ſcribunt: *In priorum obedientia*. ex ea ſcriptura alij fecere, *in primis*, alij *imperiorum*. totum locum ſic lege: *quippe intellectus illis ſermonis patrij, & in priorum obedientia officij, eorum quæ didicere memoria, amoris & gloriæ voluptas*. intellectus, inquit, illis ſermonis patrij, & officij in priorum obedientia, τοῦ καθήκοντος ἐν τῇ ὑπακοῇ τοῖς πρεσβυτέροις. *priores* ætate elephantos intelligit, quibus minores obedientiam præſtant, officij intelligentes ſunt in priorum obedientia. legi etiam poſſet: & *in priorum obedientia officium*, τὸ καθῆκον ὑπακοῇ, φρόνημα. ita Gloſſæ. Pulcræ emendationi multum detraherem, ſi pluribus eam confirmare ſatagerem.

ſiderum ſeruant diſciplinam] Plinius: *religio quoque ſiderum, ſoliſque ac lunæ veneratio*. aliud eſt *religio ſiderum*. aliud *obſeruantia diſciplinæ ſiderum*. an diſciplinam ſiderum ſeruent elephanti, neſcio, hoc ſcio non id voluiſſe Plinium. religioſos ſiderum elephantos eſſe dicit, qui ſolem & lunam venerantur, quæ ſidera ſunt, & fortaſſea [illegible] ſidera maiora. at ſiderum ſeruat diſci[illegible] ortus & obitus aſtrorum obſeruat. [illegible] *plina cæleſtis* infrà. nugatur noſter.

luna niteſcente gregatim amnes petunt] Schedæ Palatinæ: *luna taceſcente*. in aliis paulo recentioribus: *luna recreſcente*. Vinetus edidit: *luna itaque creſcente*. recreſcit luna? cum iterum creſcere incipit. hæc forte fuerit ἀρχαϊκωτέρα lectio. hoc verbum & Horatio reſtituendum reor:

——— *& recreſcentia ripas*
Flumina prætereunt.

nam vere ſolutis niuibus recreſcunt & abundant flumina, ripaſque ſuas ſuperfluunt. nugas agunt, qui *decreſcentia* vulgata notione ibi accipiunt. ſi retinendum eſt, pro ſimplici creſcentibus interpretabimur, vt fecimus. ſic *decoquere, deputare, defrui* & ſimilia. & hoc verius. alij libri heîc habent, *niteſcente*, vt & Plinius, qui alio ſenſu quam noſter, *niteſcente luna noua* dixit. illud *noua* omittendum non fuit. alias melius legeretur: *recreſcente luna*. quod idem exprimit ac Plinianum, *niteſcente luna noua*.

mox aſperſi liquore] Regius vnus: *exſperſi liquore*. ſic Petauij ſenatoris, quem v. c. Ioſias Mercerus contulit. in altero, *perſperſi*. Plinius: *ibique ſe purificantes ſollemniter aqua circumſpergi*. quod ad religionem & purificatio-

nis ritum magis facit. Græci περιρραίνεσθαι hoc dicunt, id eſt *circumſpergi*, inde in templis, περιρραντήρια, quæ & ἁγνιστήρια vocabantur quod ex his circumſperſi purificarentur. Hero in Automatotum libris: Θησαυροῦ κατασκευὴ τροχὸν ἔχοντος στρεφόμενον χάλκεον, ὃς καλεῖται ἁγνιστήριον. τοῦτο γὰρ εἰώθασιν οἱ εἰς τὰ ἱερὰ εἰσιόντες στρέφειν. idem: ἐν τοῖς Αἰγυπτίοις ἱεροῖς, παρὰ τὰς παραστάσιν τροχοὶ χάλκεοι ἐπιστρεπτοὶ, γίνονται πρὸς τὸ τοὺς εἰσερχομένους ἐπιστρέφειν αὐτοὺς, διὰ τὸ δοκεῖν τὸν χαλκὸν ἁγνίζειν. ἔστι δὲ καὶ περιρραντήρια πρὸς τοὺς εἰσερχομένους περιρραίνεσθαι δεῖ οὖν ποιῆσαι, ὥστε ἐπιστρεφομένου τοῦ τροχοῦ ὕδωρ ἐξ αὐτοῦ ἐπιρρεῖν, εἰς τὸ ὡς εἴρηται περιρραίνεσθαι. videtur hîc ἁγνιστήριον & περιρραντήριον diuerſa facere, ſed idem erat. Θησαυρὸν vocat, & σπονδεῖον, vas aquæ luſtralis plenum quod in ingreſſu templorum ponebatur. idem alibi: εἰς ἵνα σπονδεῖα πενταδράχμου νομίσματος ἐμβληθέντος ὕδωρ ἀπορρεῖ εἰς τὸ περιρραίνεσθαι. & paulo poſt: ἔστω σπονδεῖον ἢ θησαυρὸς ὁ αβγδ. οὗ στόμιον ἔστω τὸ α. διαπεφραγμένον. ἐν δὲ τῷ θησαυρῷ ἀγγεῖον ἔστω τὸ ζηθκ. ἔχον ὕδωρ καὶ πυξίδα. huiuſmodi θησαυροὶ, ſiue σπονδεῖα rotulam ex ære habebant verſatilem, quam templum intrantes vertebant, & aqua inde effluente ſeſe circumſpergebant & purificabant. hæc rota ἁγνιστήριον vocabatur. *circumſpergi* ad verbum eſt περιρραντίζεσθαι.

Pag. 46. E. *ſolis exortum, motibus quibus poſſunt, ſalutant*] & hîc diuertit ab auctore ſuo ſimia. Plinius dicit elephantos noua luna niteſcente deſcendere gregatim ad amnem quemdam, *ibique ſe purificantes ſollemniter aqua circumſpergi, atque ita ſalutato ſidere in ſiluas reuerti.* id eſt ſalutata luna. noſter ait, luna niteſcente gregatim amnes petere, & liquore aſperſos exortum ſolis ſalutare. quod mirum. ſed videtur ita Plinij verba accepiſſe. elephantos ſentire cum luna noua eſt. ideo dixit *diſciplinam ſiderum* eos ſeruare. cum igitur nouam lunã eſſe ſciunt, agminatim ad aquam deſcendere, ibique ſolem dum exoriatur operientes, liquore mox perſperſos exortum eius ſalutare; ac deinde reuerti in ſaltus. ita *ſidus* κατ' ἐξοχὴν de ſole accepit in his verbis: *atque ita ſalutato ſidere in ſiluas reuerti.* quum de luna manifeſto capienda ſint. Solem quidem eos & lunam venerari memorat Plinius, ſed lunæ veneratio tantùm illi hiſtoriæ competit quam ibi refert. verius eſt hunc fucum Plinij narrationem ſic inuertiſſe, more ſuo perpetuo, furumque tralaticio.

pariter confringunt vtroſque] libri: *pariter adfligunt vtroſque.* & conſentiunt omnes in hac lectione. cuius verbi notiſſimas eſſe vires notat Delrius, ſed notum etiam notionem eius huic loco minimè conuenire. quod magis ſcietur origine perſpecta. θλίβω Græcum eſt commune. Æolicum & ex eo Latinum φλίβω, *fligo.* nam Æoles non ſolùm θ in φ mutant, θερμὸς φερμός, θῆρες φῆρες, ſed etiam β in γ, vt γλέφαρον pro βλέφαρον, γάλανος pro βάλανος. vnde Latinum *glans.* γρόγυς pro πρόβις, quod notauit Heſychius. *fligo* idem igitur quod θλίβω. hinc compoſitum *affligo*, deprimo, & opprimo. vt *ſolo affligere, lecto affligere,* & ſimilia. inde & ad alia traducitur, vt *res, rationes affligere.* & corporis animique ſignificat κακοπαθεῖν. heîc verò cum iſtis ſignificationibus locum non inuenit. Plinius in eadem re deſcribenda: *poſtea feſſi: impactos arbori frangunt, prædaque ſe redimunt.* Solinum puto ſcripſiſſe: *cum venatu premuntur, pariter adfringunt vtroſque.* forte etiam, *arbori adfringunt vtroſque,* τῷ δένδρῳ προσκλῶσι. ſcriptum erat *adfringunt* more veteri. inde *adfligunt* prona harum litterarum mutatione fecere librarij

vt ebore damnato non requirantur] cur damnato? an non rectius ſcriberetur, *donato?* Venatu preſſi gnarique propter ebur ſe peti, ſponte illud abijciunt ac donant venatoribus, vt non requirantur. *damnare* pro *donare* & contra, ſæpè in libris vitio librariorum reperiri notauit Cuiacius, & nos ipſi experti ſumus. nihil itaque verius hac emendatione.

ne maiorum ingreſſus alueum atterant] in libris: *ingreſſu.* puto ſcribendum: *ne maiores ingreſſu alueum atterant, & profundos gurgites depreſſu vadis faciant.* in priori editione ſcripſerat: *ne maiorum ingreſſu alues atterantur, & depreſſum vadis gurgitem faciant.* Plinius: *amnem tranſituri minimos præmittunt, ne maiorum ingreſſu atterente alueum, creſcat gurgitis altitudo.*

biennio coëunt, quinis nec amplius in anno diebus] hinc manifeſtum eſt nihil mutari in Plinio debere, vbi legitur: *initur autem biennio, quinis vt ferunt, cuiuſque anni diebus.* quidam ibi legere malebant: *initur triennio,* ex Ariſtotele vt aiunt: ſed quo ſenſu non ſatis diſpicio. *à triennio iniri,* nihil aliud poſſet ſignificare quàm triennes fœminas iniri incipere. quem ſenſum hic locus non recipit, nec Ariſtotelis mens. Elephanti nec amplius quam ſemel gignunt, nec plures quam ſingulos. Ariſtoteles lib. v. cap XIV. πάλιν δὲ βαίνει μετὰ τὴν ὀχείαν διὰ τριῶν ἐτῶν. ſi mas fœminam iniuerit, nec concipiat, triennio poſt denuo eam init nam ſi grauida facta ſit, nunquam poſthac eam tangit. Ariſtoteles dixit διὰ τριῶν ἐτῶν coitum mares repetere. Plinius διὰ διετίαν, vel quod idem eſt, *biennio iniri fœminas.* biennio nimirum interpoſito. falluntur qui *à biennio*, aut *à triennio* legunt. nec vſum norunt Latinè loquendi.

non prius ad gregarium numerum reuerſuri] omnino ſcribendum: *ad gregalium numerum reuerſuri.* Plinius: *non ante reduces ad agmen.* numerus gregalium & agmen idem. *gregales* ſunt qui ex eodem grege: vt *tribules*, ex eadem tribu: *ciues*, ex eadem ciuitate. *gregalium numerus*, eſt grex: vt *tribulium*, tribus. *gregarium* heic pro *gregalium* perperam ſcriptum, vt *aruares fratres* in Gloſſis, qui *aruales.*

ſi per deſerta vagabundum hominem] alij: *per deſertum.* Plinius: *elephas homine obuio forte in ſolitudine, & ſimpliciter oberrante.* ſcribe ibidem: *mirum in pleriſque animalium ſcire quare petantur, ſed & ferè cuncta quid caueant.*

itinera ſibi blanda & placida manu faciunt] Plinius cap. VII. *ipſius animalis iſta narratur*

clementia contrà minus validos, vt in grege pecudum occurrentia manu dimoueat, ne quod obterat imprudens. turbam dimouere dicitur, qui viam ſibi in turba manu facit. quod dicimus *fendre la preſſe*: hinc *dimoto incedere* apud Lactantium, qui turba dimota incedit. locum indicarem ſi liber eſſet ad manum, *ſubmoto incedere*. idem ſignificabat. nam *ſubmouere* verbum lictorum qui magiſtratui eunti turbam ſubmouebant, viamque faciebant. Plinius lib. VIII. cap. XLVI. de Api boue: *cum ſe proripuit in cœtus incedit ſubmoto, grexque puerorum comitatur carmen eius honori canentium.* ex Gloſſa eſt, & additione imperitorum quod in aliis codicibus adtexitur, *ſtrepitu lictorum.* abſurdè etiam editur: *ſubmotu lictorum.* quaſi lictores haberet Apis ad ſubmouendam turbam, cum in cœtus ſe proripiebat. populi conferti ſponte ſe dimouebant religione ac veneratione ducti, & venienti via decedebant. ſic incedebat ſubmoto ſine lictoribus, cum religio pro lictore eſſet. malim autem in Plinij loco legere ſuprà citato: *in grege pecudum occurrentium, manu dimouet.* id eſt, cum grex pecudum occurrit, & conferta pecorum multitudo, manu dimouet, gregem ſcilicet, dimouetur grex aut turba cum in duas partes funditur viæ faciendæ. Solinus: *ſi confertis pecoribus occurſitent, itinera ſibi blanda & placida manu faciunt.*

Pag. 48. A. *cum capti venerint in hominum poteſtatem*] libri noſtri: *cum captiuitate venerint in hominum poteſtatem.* αἰχμαλωσία. ſic edidit Vinetus è ſuis. ſic & princeps habet editio Veneta. Plinius: *capti mitigantur hordei ſucco.*

& quaſi paruitatis ſuæ conſcij aſpernantur ab his videri] libri: *Indicos elephantos Mauritani timent, paruitatis conſcij, aſpernantur ab his videri.* ſcribe ac diſtingue: *Indicos Mauritani timent paruitatis conſcij, ac ſpernantur ab his videri.* ſic loquebantur, *ſpernari* pro *aſpernari.* immo illud ſimplex, hoc compoſitum vt *ſpernere* & *aſpernere.* Gloſſæ: *ſpernatus*, ὑπερηφανῆς, ἐξουθενητής. Iuuenalis:

——*viduas tantum ſpernatur adulter.*

at hoc loco *ſpernari* non eſt contemnere vt in Gloſſis, *aſpernanda, contemnenda.* & *aſpernatur*, ἐξουθενίζει. quomodo enim contemnerent videre, quos timent? Plinius: *Indicum Afri pauent, nec contueri audent.* itaque *ſpernantur videri* hoc loco poſitum pro *recuſant videri*, nolunt ab his videri. Gloſſæ: *aſpernanda, neganda, aſpernatur*, ἀπαναίνεται, ἀπαρνεῖται. item, ἀναξιοπαθεῖ. idem & ſimplex ſpernatur.

quæ à maſculis contacta ſunt] libri: *qui muſculis.* Solino trita loquutione & Plinio. ſupra: *Herculi victus: Vliſſi conditum oppidum*, & μυεία ἴσα. *muſculi*, τὰ μυίδια. *muſcillos* Cato dixerat. Feſtus: *muſcillos, Cato pro paruis muribus dixit.* libri, *moſcillis & paruis moribus*, perperam. in libris *contracta.* vnde alij, *contrectata.*

duriſſimum dorſo tergus eſt] Plinius lib. XI. cap. XXXIX. *Elephantorum quoque tergora impenetrabiles cetras habent.* ita libri. mendosè tamen: nec enim tergora elephantorum *cetras* ha-

A bent. alij *cutem* legunt. ineptè. nam *tergus* pro cute eſt. alij *ſetas.* abſurdè. elephanti quippe ſetas non habent. ſcribendum: *Elephantorum quoque è tergore Mauri impenetrabiles cetras habent.* excidit vox *Mauri* ob ſimilitudinem ſoni qui eſt in præcedẽte. Mauri apud quos elephanti plurimi, ex eorum tergore cetras faciebant quæ erant impenetrabiles. *cetra* Maurorum clypeus. Iuuenalis interpres: *Oryx animal minus quam bubalus, quem Mauri vncem vocant: cuius pellis ad cetras proficit ſcuta Maurorum minora.* ſic & elephantorum corio cetras tegebant. præceſſit autem apud Plinium: *Hippopotami craſſitudo talis vt inde tornentur haſtæ, & tamen quadam*

B *ingenio medica diligentia.* ita & elephantorum tergoris craſſitiem ex eo probat quod Mauri inde cetras impenetrabiles haberent. Mela de Tingi oppido Mauritaniæ ab Antæo condito: *extat rei ſignum parma elephantino tergore tecta ingens, & ob magnitudinem nulli nunc vſuro habilis.* ita emendandus ille locus in qua multum ſudauit Pintianus. vulgo erat: *elephantino tergore execto.* ipſe legebat, *excetra*, quod ferri non quit. aut, *ex cetra.* quod nihilo tolerabilius. legi etiam poſſet: *elephantino tergore texta.* Strabo de Mauris: οἱ δὲ πεζοὶ τὰς τῶν ἐλεφάντων δορὰς ὡς ἀσπίδας προβέβληνται.

C verum hæc alibi.

inter hos & dracones iugis diſcordia] Plinius cap. XI. *ſed maximos India bellanteſque cum his perpetua diſcordia dracones, tantæ magnitudinis & ipſos, vt circumplexu facili ambiant, nexuque nodi præſtringant. commoritur ea dimicatio, victuſque corruens complexum elidit pondere.* quid illa ſibi volunt? *commoritur ea dimicatio.* certè emendationem, nec enim recta ſunt. ſcribe: *commorituris dimicatio.* ſcriptum erat diuiſim, *commoritur is dimicatio.* ex quo fecerunt, *commoritur ea dimicatio.* qui Priſcianum metuebant imperiti. in quibuſdam libris,

D *commoritura.* reſpexit ad prouerbium: νικῶσι νικηθεὶς, καὶ ὁ νικήσας ἀπώλωλε. ſic de baſiliſco infrà & muſtela: *necant illæ ſimul odore moriunturque, & naturæ pugna conficitur.* hæc eſt dimicatio συναποθνησκόντων, quam Καδμείαν νίκην Græci vocant. infrà. *dracones opprimi commorique.* quæ ſequuntur capite ſequenti longe maioribus vitiis affecta, & infecta. *mira animalium pro ſe cuique ſollertia, vt his vna ſcandendi in tantam altitudinem difficultas. Draco itaque iter ad pabula ſpeculatus ab excelſa ſe arbore inijcit.* de eadem pugna perſequitur dicere elephantis & draconis. ſed locus

E eſt inquinatiſſimus. in libris hæc tantum varietas quod *arceſſendi* habent, & *draconi*, hæc ſatis fuere nobis veræ lectioni inueniundæ, quæ eſt: *mira animalium pro ſe cuique ſollertia, vt hîc vna laceſſendi tantam altitudinem difficultas draconi: itaque iter ad pabula ſpeculatus ab excelſa ſe arbore inijcit.* mira inquit, animalibus ſollertia in vitandis ac declinandis quæ contraria ſunt, & ſectandis quæ vtilia: vt heîc, in pugna elephantis & draconis, vna difficultas draconi adoriendi ac laceſſendi tantam altitudinem

Digitized by Google

quum animal ſit per humum repens, ideo impar tam excelſæ beſtiæ, vt eſt elephas inuadendę. quid igitur facit, vt hanc difficultatem euincat? ſpeculatus iter quo ad pabula eunt elephantes, ex alta arbore ſe inijcit. Reliquas ſollertias toto capite exſequitur.

Pag. 47. D. *ſerpentes propter ſemitas deliteſcunt*] Plinius de dracone: *itaque tritum iter ad pabula ſpeculatus.* vox *tritum* è libris reponenda, qua carent editiones. ita legiſſe Solinum patet ex hoc loco: *propter ſemitas deliteſcunt, per quas elephanti aſſuetis callibus euagantur.* Gloſſæ: *calles* interpretantur, *vias pecorum veſtigijs tritas.* Liuius lib. XXII. *nos hic pecorum modo per æſtiuos ſaltus & deuias calles exercitum ducimus.* Agatharchides de elephantis loquens, *τὰς τῶν θηρίων διεξόδους* vocat.

ne qui anteceſſerunt queant opitulari] legebatur: *queant vltimis opitulari.* quod otioſum eſt, nec in libris habetur. Prætermiſſis, inquit, prioribus, poſtremos adoriuntur, ne priores opitulari queant. quid opus voce *vltimis*?

vel arboribus ſe vel ſaxis applicant] Plinius: *ſcit ille imparem ſibi luctatum contra nexus. itaque arborum aut rupium attritum quærunt.* alluſit ad luctātium nexus & nodos. ſed mira mihi videtur hæc loquutio, *attritum arborum, aut rupium quærere*, pro, rupes aut arbores quærere, quibus ſe atterat ad necandos dracones, vel quibus attritos necet. ſcripti omnes damnāt hanc lectionem ſcribentes: *arborum aut rupium, aut criptuum quarūt.* ita, inquam, omnes legunt. legerim ego: *arborem aut rupem adfrictui quærunt.* arborem quærunt aut rupem cui ſe adfricare poſſint, ad dracones atterendos: *arbor aut rupes adfrictui.* vt *linteum deterſui, tunica indutui*, & ſimilia. nihil Latinius. *affricare* eſt *προστρίβειν*. nec vllum verbum huic loco magis conuenit. vulgata ſanè lectio ferri non poteſt.

vt pondere nitibundo attritos necent angues] in aliis deeſt *nitibundo*, alij codices habent. pondere ipſo dracones necant elephanti, cum draconibus impliciti & oppreſſi ſimul cadentes opprimunt. Plinius: *victuſque complexum elidit pondere.* & lib. XXXIII. cap. VIII. de cinnabari: *ſic appellant illi ſaniem draconis eliſi elephantorum morientium pondere.* at cum arboribus ſe affricant, vt complexos dracones atterant, non pondere propriè id faciūt, ſed niſu. ideo additum huic loco, *pondere nitibundo.* melius etiam ſcripſiſſet, *vt nitibundi attritos necent angues.* ſed ille ſic mutat, & quod Plinius de vna re dicit, hoc ad aliam transfert.

quod elephantis vt aiunt, frigidior ineſt ſanguis] Plinius eodem capite: *quam quis aliam tantæ diſcordiæ cauſam attulerit, niſi natura ſpectaculum ſibi paria componentis? eſt & alia dimicationis huius fama: elephantis frigidiſſimum eſſe ſanguinem, ob id torrente æſtu præcipuè à draconibus expeti.* totus hic locus male habet, quà lectione, quà interpunctione. vtrumque ſic emendabis: *qua quis aliam tantæ diſcordiæ cauſam attulerit, niſi naturam ſpectaculum ſibi ac paria componentem? eſt & alia dimicationis huius: fama elephantis frigidiſſimum eſſe ſanguinem*, &c. natura, inquit, cauſa eſt tantæ diſ-

A cordiæ, quæ ſpectaculum ſibi parat, & paria componit. quā quis aliam cauſam attulerit? eſt alia tamen dimicationis huius: aiunt elephantis frigidum eſſe ſanguinem qui expetitur à draconibus. perperam legitur in editis: *quam quis aliam.* cetera è ſcriptis emendauimus. diſtinctio tota noſtra eſt, quam firmat Solinus.

quamobrem nunquam inuadunt niſi potu grauatos] libri quidam: *denique nunquam inuadunt.* Plinius: *quamobrem in amnes merſos inſidiari bibentibus, artiuſque illigata manu morſus in aurem defigere.* ita legendum. vulgo: *arctatiſque illigata manu.* B multa heîc variat & immutat Solinus, vt furtum celet. dicit potu tantum grauatos elephantos draconibus inuadi, vt venæ propenſius ac largius irrigatæ, plus ſanguinis præbeant. quam rationem non habet Plinius, & inepta eſt, quaſi ſtatim atque biberint, potus in ſanguinem vertatur, cum ſcribat Plinius etiam dum bibunt inuadi in ipſo amne.

quod is tantum locus defendi non poſſit proboſcide] Plinius: *in aurem morſus defigere, quoniam is tantum locus defendi non poſſit manu.* ait dracones in amne merſos inſidiari elephantis dum bibunt, & artius illigata manu aures petere, C quia defendi non poſſunt manu. quid plus eſſet, aut quid hoc proficeret elephanto, etiam ſi defendi poſſent, cum manu nexibus draconis illigata vti non queant ad vllam corporis partem defendendam? libri autem hic habent *promuſcide.* atque ita Latini vocarunt quæ Græcis *προβοσκίς*.

& boues Lucas inde dixit] quod in Lucanis primū viſi eſſent. Plinius. & hæc veriſſima eſt ſententia. Ridiculus vero Baronius qui ad annum Chriſti LVIII. ſcribit *bouem* vocatum *Lucam* ab Italis, alluſione facta ad figuram bouis Euangeliſtæ Lucæ tributam. primum Itali D bouem non appellarunt *Lucam*, ſed elephantem vocitarunt *bouem Lucam.* deinde Euangeliſtæ Lucæ ætate *bos Luca* pro elephanto non amplius dicebatur ab Italis, ſed quo tēpore viderunt elephantem, cum nec ſcirent quod genus eſſet animantis. quia in Lucania primo viſus eſt, *bouem Lucam* indigetarunt. ergo longè ante natum Chriſtum nata bouis Lucæ appellatio, deſiitque ante eadem tempora. nec pro boue vnquam vſurpata, ſed pro elephanto. *bos Lucans* primo dictus eſt, id eſt bos Lucanus, deinde *Lucas*, & *Luca.* vt prægnans & prægnas. ſic picens pro *Picenus*: *campans* pro *campanus.* Plauto, E *campans genus.*

Cæſarienſi colonia Cæſaria ineſt] ita omnes editiones & libri. Mendoſè tamen, cum ſcribendum ſit, *Cæſarienſi colonia Cæſarea ineſt.* de Mauritania Tingitana initio capitis dixit, addit nunc de Cæſarienſi, in qua colonia Cæſaræa. ſic *Cæſarienſem* infra abſolutè pro Mauritania Cæſarienſi poſuit: *deinde in Cæſarienſis pede prorumpens amplior eadem indicia præfert.* non vidiſſe hoc Delrium miror, immo non miror. Sequentia id confirmant: *Colonia Cæſarea ineſt à Claudio Cæſare deducta.*

Digitized by Google

Pag. 48. A. *Bocchi regia*] Cæſaream Bocchi regiam facit, quam Plinius Iubæ regiam fuiſſe dicit. nec Plinius tantum, ſed Strabo, Pomponius, alij. αὐτοσχέδιον eſt & quod ſequitur, dono datam eſſe Iubæ indulgentia populi Romani. non Cæſarea data eſt Iubæ, ſed tota Mauritania quæ prius Bocchi fuit: nec à populo Romano, ſed ab Auguſto Cæſare. vide Strabonem lib. XVII. Plinius lib. V. cap. II. *namque diu regum nomina obtinuere, vt Bogudiana appellaretur, itemque Bocchi, quæ nunc Cæſarienſis.* quia Cæſarienſis Mauritania Bocchi regis erat, ideo & *Cæſaream* quæ toti prouinciæ nomen dedit, Bocchi regiam fuiſſe ſibi finxit Solinus, quaſi Iuba accepto huiuſce Mauritaniæ regno, non aliam deligere aut de nouo condere regiam potuerit, præter eam quæ Bocchi fuiſſet. & ſanè *Iol* ignobilem fuiſſe priuſquam à Iuba conderetur, & pro regia haberetur tradit Mela. *Iol*, inquit, *ad mare aliquando ignobilis, nunc quia Iubæ regia fuit, & quod Cæſarea vocitatur illuſtris.* primus Iuba eam inſtaurauit, ἐπέκτισε, & Cæſaream vocauit. Strabo: ἦν δὲ ἐν τῇ παραλίᾳ Ἰὼλ ὄνομα, ἣν ἐπικτίσας Ἰούβας ὁ τοῦ Πτολεμαίου πατὴρ μετωνόμασε Καισάρειαν. ſi ante Iubam Bocchi quoque regia extitiſſet, non ignobile fuiſſet oppidum, vt fuiſſe dicit Mela, priuſquam à Iuba condita & nomine Cæſareæ eſſet nuncupata, qui ex eo illuſtrem factam ſcribit, quod Iubæ regia fuerit. Coloniæ poſtea iure donata eſt à Claudio Cæſare, deductis in eam veteranis. nugatur igitur more ſuo noſter Grammaticus. Mauritaniarum duo reges ante Iubam fuere, *Bogud*, & *Bocchus* vel *Bocchor*: Græcis Βόγος & Βόκχος. vnde *Bogudiana*, quæ extima: at interior Bocchi, quæ poſtea *Cæſarienſis* appellata eſt. *Bogutianam* vocant Pliniani libri quaſi *Bogut* diceretur. ſic *Putpud* veteres dicebant vrbem Africæ, quæ recentioribus *Putput*. Strabo de Mauritania: μικρὸν πρὸ ἡμῶν οἱ περὶ Βόγον βασιλεῖς καὶ Βόκχον κατεῖχον αὐτήν. poſt eorum exceſſum vtraque data Iubæ ab Auguſto.

ineſt & oppidum Siga, quod habitatum Syphaci] Plinius: *Siga oppidum ex aduerſo Malacha in Hiſpania ſita Syphacis regia, alterius iã Mauritaniæ.* at Mela Cirtam Syphacis regiam ait fuiſſe lib. I. cap. VI. *Cirtha procul mari, nunc Sittianorum colonia, quondam regum domus Iubæ & Syphacis cum foret opulẽtiſſima.* ſed nihil illo loco corruptius. nam nec Iubæ, nec Syphaci, regia fuit Cirta, ſed Maſiniſſæ, & ſucceſſorum. Strabo: Κίρτα δ' ἐστὶν ἐν μεσογαίᾳ τὸ Μασανάσσου, καὶ τῶν ἑξῆς διαδόχων βασίλειον. Henricus Stephanus notauit ſe repperiſſe in veteri libro: *Cirta procul mari nunc Sittianorum colonia quondam regum domus, & quum Syphacis foret opulentiſſima.* nec longe it ab hac lectione is quem vidimus. omnino emendandum: *quondam regum domus: Siga cum Syphacis foret, opulentiſſima.* Sigæ nomen ibi interciderat. *Cirta* regum domus, Maſiniſſæ καὶ τῶν διαδόχων. *Siga* cum Syphacis foret opulentiſſima. nam poſtea deleta eſt. Strabo: εἶτ' ἄλλη πόλις Σίγα ἐν χιλίοις σταδίοις ἀπὸ τῶν λεχθέντων ὁρῶν, καὶ βασίλειον Σύφακος. κατέσκαπται δὲ νῦν. Regiam eam tenuit Maſiniſſa poſt Syphacem, deinde Micipſa, & reliqui ſucceſſores. ideo ait opulentiſſimam fuiſſe Mela quum Syphacis foret.

iaciunt mœnia] iaci fundamenta dicuntur, ſed *iaci mœnia* nondum legeram. Græca eſt loquutio, τεῖχος βάλλειν, & vnica voce τειχοβολεῖν. ad verbum *mœnia iacere.* ſic *muros ducere* apud poëtam.

—— pars ducere muros
Molirique arcem.

ſic *foſſas ducere*, quod ijdem Græci ταφροβολεῖν dicunt. heic, *iacere mœnia*, ponere & locare eſt, ſic *iacere ſalutem* Virgilius:

Omnis in hac certam regio iacit arte ſalutem.

id eſt ponit, collocat. quia iactis & congeſtis lapidibus eriguntur & ſtruuntur fundamenta, & mœnia, iaci quoque ipſa & duci dicuntur. ſic *iaci agger.* qui materia congeſta erigitur. Lucillius:

Aggere in iaciundo ſi quo eſt vineis actis opus.

at foſſa duci, non iaci rectè diceretur. nam aliud heîc *ducere* aliud *iacere*, licet vtrumque τῷ βάλλειν Græci exponant. ducitur foſſa, in qua iaciuntur fundamenta, quæ & ipſa ducuntur, vt & mœnia. βάλλεσθαι ἄστυ, *vrbem condere* apud Apollonium. polyſemos eſt verbum βάλλειν Græcis, vt *ducere* Latinis.

de condentium numero vrbi nomen datum] ἀπὸ τῶν εἴκοσι. ſed ἰκόσιον Græci hanc vrbem vocant non εἰκόσιον: nec ἴκοσι dicunt pro viginti, ſed εἴκοσι. Sæpe tamen has ſcripturas confundunt.

Ad Capvt XXVI.

quod eſt à flumine Ambſaga Numidiæ datur] Martianus Capella: *ab Abſaga Numidia eſt Maſiniſſæ nomine celebrata. Numidæ, Nomades dicti.* ita legendum. addit heîc Solinus Numidiæ incolas, *quamdiu errarunt pabulationibus vagabundis Nomadas fuiſſe dictos*, vt ineptus eſt videtur ſentire *Nomadas* dictos, quum pabula vage paſſimque ſequerentur, poſtea *Numidas.* quaſi *Numidæ* & *Nomades* diuerſa ſint nomina. Nomades, inquit, dicti quamdiu errarunt; atqui ſemper vocati Numidæ. Ergo Numidas à Nomadibus diſtinguit inductus Plinij his verbis: *Numidæ vero Nomades, à permutandis pabulis, mapalia ſua hoc eſt domus plauſtris circumferentes.* Græcum eſt Νομάδες, Latinum ex eo parum detortum, *Numidæ*, vt Ἰάπυδες, *Iapides.* ſic δρομάδες Cameli, *dromidæ* & *dromedæ* dicti. rectè Plinius Numidas Nomadas eſſe dixit, nec diſtinxit, vt hic nugator.

quamdiu errarunt pabulationibus vagabundis] quando igitur vagari deſierunt? aut quod nomen poſtea habuerunt? nempe *Numidæ*, iam hoc ipſum nomen vagabundos, & μετανάστας deſignat. atque ita ſemper appellati, etiam poſtquam ſtatum ac ciuile vitæ genus amplexi ſunt. Maſiniſſam primum eos in hunc viuendi morem à pabulationibus vagabundis deduxiſſe ſcribit Strabo lib. XVII. Salluſtius: *& quia ſæpe tentantes agros alia atque alia loca petiuerant, ſemetipſi Numidas appellauerunt.* ſic *Numidas* dicit ἀπὸ τῶν Νομάδων. quod nomen illis remanſit. Plinius *Mapalia* domus in-

terpretatur. Soſipater *καλύβας*. Feſtus *Punicas caſas*. Cato lib. IV. Originum : *Mapalia vocantur vbi habitant, ea quaſi cohortes rotundæ ſunt*. hæc verba citantur à Feſto. at Seruius eumdem Catonem citat libro primo originum his verbis : *Magalia ædificia, quaſi cohortes rotundas dicunt*. ſic *mapalia* & *magalia* eadem. idem Seruius, *Magar* lingua pœnica villam ſignificaſſe notat. Salluſtius *mapalia* dicit ædificia fuiſſe oblonga lateribus incuruis, quaſi nauium carinas. hæc oualis figura eſt. Cato quaſi rotundas cohortes. & fortaſſean in eius verbis legendum : *ædificia quaſi cohortes rotunda dicunt*. & apud Feſtum : *ea quaſi cohortes rotunda ſunt*. vt in villa cohortes ea forma vulgo olim factitatæ ſint. cohors eſt *περίβολος*, qua plura ædificia continentur. Varro : *cohors quod vt in villa ex pluribus tectis coniungitur ac quiddam fit vnum, ſic hæc ex manipulis copulatur cohors*. hinc & *cohortem* pro villa dixere quidam. à coërcendo dictam vult idem, additque : *tametſi cohortem in villa Iphicrates dicit eſſe Græcè χόρτοι apud poetas dictam*. *χόρτος* eſt *περίβολος τῆς αὐλῆς*. aliter ego ſentio. ex voce Græca *χόρτος*, facta Latina *hortus*. villam veteres ſic vocabant. Plinius lib. XIX cap. IV. *in XII tabulis legum noſtrarum nuſquam nominatur villa, ſemper in ſignificatione ea hortus, in horti vero heredium: quam rem comitata eſt & religio quædã, hortoque & foro tantum contra inuidentium effaſcinationes dicari videmus in remedio ſatyrica ſigna, quamquam hortos tutelæ Veneris aßignante Plauto*. locus quamtiuis pretij, vulgo male lectus, interpunctus, intellectus. *hortus*, inquit in duodecim tabulis ſemper pro villa. quam rem & religio comitata eſt : nam hodie horto & foro dicari videmus in remedio contra inuidentium effaſcinationes ſatyrica ſigna. perperam editur : *hortoſque & fores tantùm contra inuidentium effaſcinationes dicari videmus*. ex eo igitur quod olim *hortus* villa dicebatur tralatum hunc morem vult dicandi ſatyrica ſigna pro amuletis, foro tantum & horto. cum enim veteres tam in vrbe, quam ruri munire ſe vellent aliquo remedio aduerſus inuidentium effaſcinationes, in foro tantùm hoc eſt in vrbe publicè ea ſigna conſecrabant, & priuatim ruri quiſque apud ſe in villa, id eſt in horto. hinc hodieque, inquit, horto tantum & foro ſatyrica ſigna dicari videmus. addit : *quamquam hortos tutelæ Veneris aßignante Plauto*. quanquam, inquit, alia ratio videatur eſſe quare hortis dicentur ſatyrica ſigna in remedio aduerſus faſcinum : nam Plautus hortos Veneris tutelæ aſſignauit : cui Veneri ſcilicet ſatyrica ſigna optimè conueniunt. *Satyrica* porro *ſigna* non ſunt Satyrorum perſonæ pictæ fictæve, vt perperam quidam exponunt, ſed virilia inſignia ſubrecta, vt ea ſemper habent Satyri. *virile ſignum* eſt veretrum. ſic *ſatyricum ſignum*, pudendum ſubreptum inſtar Satyrici. hinc mœtinum & ſignum ſubrectum pro eodem in hoc Lucillij verſu:

Nam quid mœtino ſubrectoque huic opus ſigno?

perperam autem *mœtino* pro *mœtuno* ſcribi-

A rur. nam *muttunus* vel *mutonus* verum eius nomen. Græcum eſt *μύττος* & *μύττων μύττωνος*. vnde hic *muttonus* & *muttunus*. Tertulliano: *Sterculius & muttunus*. ita legit in Lucillo auctor Gloſſarum : *muttonus προβασκάνιον ὡς Λουκίλλιος*. Sed *μυττὸς* Græci *τὸ γυναικεῖον* ſignificat non *τὸ ἀνδρεῖον*, quum tamen *muttunum* & *muttonum*, ex eo Latini pro virili tantum vſurpent. Heſychius : *μυττὸς, τὸ γυναικεῖον*. Numen erat *πριαπώδης*, *mutuni Tutuni* nomine, Romanis matronis cultum, quod vtriuſque obſcæni appellationẽ videtur habuiſſe. Male apud Feſtũ ſcribitur *mutini Titini* pro *muttuni Tutuni*. Arnobius lib. IV. *Etiamne Tutunus cuius immanibus pudendis, horrentique faſcino, veſtras inequitare matronas, & auſpicabile ducitis & optatis*. ita vetuſtiſſimus liber Regiæ Bibliothecæ, non *mutunus* vt vulgo legitur. Paulo poſt ita ſcribitur in editis : *& quia non ſupplices humi procumbimus atque Tutuno*. Sed ibi vetus idem liber habet: *ſupplices hoc eſt vno procumbimus, atque eſt vno*. quæ cum inquinatiſſima ſint, ſic conſtat emendanda: *Supplices Muttuno procumbimus atque Tutuno*. Sic duplex eiuſdem Dei nomen *Mutunus, Tutunus*. ex vtroque obſcæno videtur appellatio compoſita. *μυττὸς* Siculum vel Æolicum pro *μυσὸς* de pudendo muliebri. inde *μύττων μύττωνος*.

C & Romanum *muttonus*. *Πόσθων* & *Πόσθων* qui ingẽs habet virile, Æolice, *Πόσθων*, *Πόσθωνος*, inde Latinum *Puttunus*, & *Tuttunus*. nam T & P inuicem permutabãt tam Æoles quam veteres Latini vt pluribus alibi monſtramus. vtriuſque igitur ſexus pudendum habuit hoc numen, vel certè vtriuſque pudẽdi ſimulacrum eodem ſacello conſecratum. Ideo promiſcuè *muttunũ mutoniumque* pro virili vſurparunt. & fortaſſe in verſu Lucillij vtrumq; deſignatur:

Nam quid mœtuno, ſubrectoque huic opus ſigno?

nam *mœtunum* pro muliebri poſuit : *ſubrectum ſignum* pro virili. vtrumque *αἰτὶ τῶ προβασκανίου*

D apud veteres & arcendo faſcino in vſu fuit. *προβασκάνιον* autem remedium dicitur aduerſus faſcinum. Satyrica ſigna olim horto dicata cum villam ſignificaret, poſtea eadem religio durauit, vt horto dicarentur etiam tum cum aliud hac voce ſignificari cœptum eſt. hęc Plinij ſententia eſt. *hortus* igitur veteribus villa. ὁ *χόρτος*, vt *χὴρ*, *her herus*, ſic herinaceum vocabant :

——*ſpinoſi corporis herem*.

Plautus :

I iam venare leporem, nunc herem tenes.

E *χελιδὼν*, *hirundo* : *χεῖμας* Æolicè, *hiemis*. hinc *cohortẽ* dixere aream cum horto, id eſt cum villa iunctã. nam *cohortes* propriè areæ muro & ædificiis cinctæ, ad villam adiunctæ. exterior erat & interior, vt nobis hodieque, quam *altam & baſſam curtam* vocamus. nã *cohortes* poſtea *cortes* & *curtes*. plura ædificia cum horto iuncta ſic dicebantur & *σύγχορτα*. nam *cohortes*, propriè ſunt *σύγχορτοι*. rotundæ olim erant huiuſmodi in villa cohortes. ab hac enim rotunditatis forma certus numerus militum in legione *cohortis* nomen accepit. Græci ab eadem ratione *σπεῖρας* vocarunt, quæ Latinis *cohortes*.

Digitized by Google

hæc confertæ multitudinis natura eſt, vt in circulum ſe ſtipet, & in orbem conglobet. hinc *circuli* de multitudine congregata. hinc multa in militia nomina τάξιων. ἶλαι, σπεῖραι, συστροφαί. Latinè, *globi*, *drungi*, *cohortes*. quod in minore numero fermè videmus obtinuiſſe. nam & σπεῖρας manipulos vocat Polybius. & huiuſmodi in circulum conglobatio ferè frequentius notatur in minori multitudine congregata, quam in maiore turba. ex his intelligere licet cur *magalia* Pœnorum quaſi cohortes rotunda eſſe dixerit Cato. *attegias* huiuſmodi mapalia vocauit Iuuenalis. ad verbum καλύβας:

Dirue Maurorum attegias.

nec enim Mauritanum verbum, vt vulgo ſibi perſuadent, ſed merè Latinum ab adtegendo, vt καλύβη ἀπὸ τοῦ καλύπτειν. ſi *adtegia* verbum Maurorum, erit & *caſtellum* Brigantum. Quod ad *magal* vel *magar* attinet, à Syriaco מַגָּל quæ vox falcem ſignificat. hinc ædificium lateribus inſtar falcis incuruis appellatum *magal* & *magar*. Sic vrbs Ζάγκλον in Sicilia à figura falcis appellata. nam Siculi Ζάγκλον vocabant falcem. Sic inſula Phæacia Δρεπάνη à figura dicta. Sic & *Clupea* vrbs Africæ, quod inſtar clypei in rotundo munita eſſet. Cadmus porro cum literis & multa vocabula, ex Phœnicia ſua in Græciam intulit. Verus enim Græca vox μάγαρον aut μέγαρον, quæ οἶκον κατάγειον ſignificat, ab illo *magar* vel *magal* facta eſt. Verum de his alibi.

Pag. 48. B. *Huius incolæ quamdiu errarunt*] magno errore diſtinguere videtur nomen Nomadum & Numidarum, vt *Nomadas* velit dictos quamdiu errarunt, poſtea *Numidas* vbi deſtiterunt à pabulationum errore vagabundo. Solinum ita nouimus, vt hoc ab eius genio abeſſe nequaquam arbitremur. Poſſemus ſi alius eſſet, hac culpa eum leuare, & mendum librorum aſſerere, vt ipſe ſic ſcripſerit: *Quod eſt à flumine Ampſaga Numidia datur. Huius incolæ quia diu errarunt pabulationibus vagabundis, Nomades dicti ſunt.* Sic recta omnia eſſent, nec magna mutatio eſt. Aliter tamen omnes libri. In quibuſdam legitur: *Huius incolæ quaquauerſum pabulationibus vagabundis.* Sed ſic correctum fuiſſe arbitror ex alia corrupta ſcriptura veteri, quæ habuit, *quamdiu auerſum.* Meliores omnes ſcribunt vt eſt in editis. Aut more ſuo hallucinatus eſt, aut reponendum vt poſuimus.

deinde Chulli purpurario fuco] libri: *dehinc bulli.* in alijs, *dehinc hulli.* lege: *dein Chulli.* ita ſcribitur in Itinerario Ant. Auguſti: *Chulli municipium. Ruſicade* apud Æthicum in Coſmographia, *Ruſicade, Calli Saldis.* ſcriptum in noſtro libro vetuſtatis ſummæ: *Caulli.* pro *Chulli.* apud Plinium tamen *Chullu* libri ſcribunt, cum aſpiratione. Ptolemæo Κοῦλλου, vtriuſque terminationis exempla in vrbibus Mauritaniæ & Numidiæ. ſcribendum reor in Ptolemæo Χοῦλλου. Nam libri omnes id

A nomen adſpirant.

Tyrij velleribus comparata] iidem libri, *comparatæ.* quaſi & de Cirra loquatur.

Numidici vrſi forma ceteris præſtant] in quibuſdam libris habetur vox *forma*, aliis deeſt. hoc accidit ex duplici editione. In vna fuit: *Numidici vrſi forma ceteris præſtant, nam genitura par eſt, quoquo loco genitis.* In altera: *Numidici vrſi ceteris præſtant, rabie duntaxat, & villis profundioribus, nam genitura par eſt.* priorem lectionem puto fuiſſe prioris editionis: nam verior eſt poſterior, & emendationem ſapit. de Numidicis porro vrſis, qui rabie

B & villo profundiore ceteris præſtabant, aliunde habet quam à Plinio, è quo ſumpſit cetera. Plinius quippe in totum negat Africam vrſos habuiſſe, miraturque adſcriptum annalibus M. Piſone, & M. Meſſalla Coſſ. Domitium Ænobarbum Curulem, *vrſos Numidicos centũ* dediſſe, cum in Africa vrſum non gigni conſtet. Contra Plinium ſtant multi teſtes è veteribus Græci Latinique, Herodotus, Strabo, Virgilius, Iuuenalis, Martialis, & hic Solinus cuius minimum pondus eſſet apud me, niſi alij accederent. Omnes ſupraſcripti vrſos Africæ dant, & *Lybicos*,

C *Numidicos* paſſim vocant. Ariſtoteles ipſe in hunc numerum videtur cogendus, qui inter animalia Africæ negata, non meminit vrſorum. lib. VIII. cap. XXVIII. Hiſt. Animal. ἐν δὲ Λιβύῃ πάσῃ οὔτε ὗς ἄγριός ἐστιν, οὔτε ἔλαφος, οὔτε αἲξ ἀγρία. vt vides in his non numerat vrſos. Horum omnium teſtimonia ratione hac vna reuincit Lipſius, qua *Numidicos vrſos* Latinis Leones dictos eſſe pertendit. quod telum in Latinos fortaſſe valeat, non in Græcos: ſed & in Latinos fruſtrà dirigi oſtendam. Quin etiam hæc interpretatio quæ pro Plinio inuenta eſt, ipſum magis premit, & ignorantiæ inſimulat, qua-

D ſi qui neſcierit, rem ſuo tempore omnibus notam, *Numidicos vrſos* pro Leonibus dici. quod quis credat? Omnia argumenta, quibus nititur, ſingillatim refellam. Editio Domitij, in Leone, inquit, enituit non in vrſo. nummus eius teſtis qui in memoriam Ædilitatis cuſus cum venatore & Leone. in actis annotatum refert Plinius centum Numidicos vrſos in ædilitate eius datos fuiſſe. ergo Numidici illi vrſi, Leones. Plumbeum & nugatorium argumentum, atque ita me Deus amet, etiam ridiculum. quis

E neſcit tralaticium fuiſſe Ædilicijs muneribus, & prætorijs & conſularibus beſtiarum omnia genera edi ſolita? nec vrſos tantum dari ſed etiam Leones, & Pantheras, & alia viſu rariora? quis porro dubitet Domitium in Editione ſua, tam leones quam vrſos dediſſe? præſertim cum ſatis conſtet multis ante Domitij munus annis Romæ datos vrſos non pauciores, & leones quoque? Nec igitur dubium quin acta illa ipſa quæ notabant Ænobarbum Ædilem curulem vrſos Numidicos centum in circo dediſſe, etiam de leonibus adnotatum

Digitized by Google

habuerint. quod Plinius omiſit monere, A quia ad rem nihil faceret, cum de vrſis tantum ageret. nec monuiſſet de vrſis, niſi mirum ipſi viſum eſſet, quod adiectum erat Numidicos fuiſſe. Sit igitur in confeſſo, quod verum eſt, Domitium in ædilitatis munere, & leones & vrſos dediſſe, quia tum moris erat dari. in ædilitatis autem nummo ideo potius leo formatus quam vrſus quia nobilior fera, & rarior quæque magnificentiam muneris magis teſtatetur. Nam vrſi paſſiui tum & communes. Plinius tradit Leonum ſimul plurium pugnam Romæ principem dediſſe Q. Scæuolam P. filium in curuli Ædilitate. B centum autem iubatorum omnium primum L. Syllam, qui poſtea dictator fuit, in prætura. Hi ante Domitium. Pompeius quoque in circo ſexcentos leones dedit, & in his iubatos quindecim ac trecentos, idque ante quam Ædilis fieret Domitius Ænobarbus qui M. Piſone & M. Meſſala Coſſ. munus ædilicium dedit. quo munere datos fuiſſe leones, ſi dubitaremus nummus eius confirmaret. quin & vrſos ſimul dederit, vix ac ne vix quidem ambigendum eſt. nihil Romæ tunc frequentius, nihil communius. C Ex pluribus Europæ locis aduehebantur. Alpes vrſis refertæ. in propinquo etiam habebant, Lucanos vrſos. Scribit Liuius. Scipionem *Ludis circenſibus* XL. *vrſos*, LX *Africanas*, XL *elephantos miſiſſe*. at notatum in annalibus vrſos eos quos in Ædilitate dedit Ænobarbus Numidicos fuiſſe, quia rariores. certè è longinquiori orbe, quam qui ex Europa petiti, atque vt omnes feræ in Africa ferociores, rabie etiam fortaſſe præſtantes, vt heîc Solinus ad teſtatur, qui ſuos auctores habet. Iam contra tot teſtimonia cur pugnemus in Africa vrſos non fuiſſe? D quid autem dicemus Virgilio, Iuuenali, Martiali, qui Libycos & Numidas vrſos dixere? an *Libyſtis vrſa* duobus locis apud poëtam pro leæna? *per pellem Libyſtidis vrſæ*, inquit Lypſius, *certum mihi intellexiſſe Leoninam.* quare? *quia forti, & heroi magis conueniebat, Herculis veterumque exemplo.* ridiculè. Tydeum & Polynicen heroas & ipſos viroſque fortes alterum apri, alterum vrſi pelle indutos, ſed Tragicorum fabulæ inducant. vnde ἄρκτον & κάπρον nominibus in oraculo ambo appellati. nec video cur pellis vrſi heroi ac viro forti minus conuenire exiſtimanda ſit. E præterea cum leas & leænas, leoneſque paſſim nominet poëta, mirum heîc *Libyſtidem vrſam* pro leæna Libyſtide maluiſſe dicere, cum poſſet leænam. numquid vrſa eadem cum leæna? aut vrſus cum leone? ſed leones primum viſos notiori nomine *vrſos Numidicos* appellarunt Romani. quis hoc dixit Romanorum? Scimus eorum ipſorum teſtimonio, Elephantum, *bouem lucam* appellitaſſe: Camelopardalim, *ouem feram*: Struthiocamelum, *paſſerem marinum*, leonem vrſi nomine vocitaſſe, nemo vt puto repe rietur auctor qui id prodiderit. Verùm mirto veteres, ita potuiſſe nuncupare, quibus cogniti plurimùm vrſi, prorſus verò ignoti & inuiſitati leones. at quis ſibi perſuaſerit, illo tempore, quo & leones æquè noti, quam vrſi, quotidieque vnà cum vrſis dabantur, in ſpectaculis & videbantur, vrſorum tamen nomine cenſos fuiſſe? quis inquam, credat Iuuenalem, nihil dicam de Virgilio, & Martialem Numidas & Libycos vrſos dixiſſe, cum leones Libycos vellent intelligi? hæc porro ſententia quæ auctori ſuo inuidenda potius quam irridenda videtur, non minus falſa quam ridicula. Illud etiam mirum quod ex ea ſequitur, Plinium nempe ignoraſſe, frequentatam & tritam ſuo tempore loquendi formulam, qua *vrſos Numidicos* pro leonibus dicebant. Martialis vero Epigramma tantùm deeſt fulcire hanc opinionem, vt vnicum planè & funditus ſubuertat:

Quod freno Libyci domantur vrſi.

hunc verſum Lipſius de leonibus curru iunctis interpretari debere pertendit, quia nullum eſſet miraculum de vrſis, qui mites & dociles ad magis miranda. aliter ſenſiſſet, ſi totum epigramma legiſſet, aut ſaltem attendiſſet. Non magnum aut mirandum ſpectaculum eſſe ait poëta pardos videre iugo ſubditos, & currum trahentes: tigres pariter ſubiugatos, flagelli patientes: ceruos lupata mordentes, vrſos frænatos, apros capiſtratos, biſontes ad eſſedum iunctos, elephantos nihil magiſtro negantes: hæc omnia inquam, minora eſſe & protritiora, quam vt ſpectatorem morari poſſint, aut ſtupore defigere:

Hæc tranſit tamen vt minora quiſquis
Venatus humiles videt leonum
Quos velox leporum timor fatigat.
Dimittunt, repetunt, amantque captos,
Et ſecurior eſt in ore præda.

quis ex iſtis dicere poſſit Libycos vrſos leones eſſe, immo quis non contrarium aſſerat? hoc ſpectaculum leonum lepores venantium, & illæſos dimittentium, adeo magnam miramque rem videri vult, vt in comparatione nihil ſint ceterarum omnium ferarum manſuefactarum miracula, Elephantum, Biſontum, aprorum, vrſorum, ceruorum, tigrium & pardorum, quæ ibi enumerantur & nominantur. credamus igitur annalibus, in Numidia vrſos fuiſſe, præſertim cum id tot etiam auctores adteſtentur. Sic Numidia inter aliarum ferarum prouentum quibus abundabat, etiam vrſos tulerit. hinc & *Numidæ vrſi* Iuuenali:

—— quod comminus vrſos
Figebat Numidas.

quos leones interpretari haud magis poſſumus, quam apud Martialem *Libycos vrſos*, leones Libycos accipere. videtur & Libycos vrſos agnoſcere Dio in epitome Xiphilini his verbis ex vita Claudij: ἄρκτους πεντακοσίους μεθ' ἑτέρων Λιβυκῶν θηρίων. hæc ſignificant vrſos illos etiam ex Libya fuiſſe: *vrſos quadringentos cum alijs feris Africanis.* alibi diſtinguit θηρία

λιβυκὰ καὶ ἄρκτους. ſic in vita Gordiani Capitolinus: *feras Libycas vna die centum exhibuit, vrſos vna die mille.* hæc ratio eſt, quia etſi vrſi ex Libya aliò importati, longè tamen plures maioreſque ex Europa & Septentrionali plaga, cum ſatis conſtet frigidioribus locis magis gaudere hoc genus animantis. & fortaſſean cito defecerint vrſi in Numidia, cum pauci ibi gignerentur, & vndique tanta diligentia exquirerentur à Romanis, & tot exhiberentur. Certè Numidici vrſi non ſunt leones, ſed vrſi. Dedit leones & vrſos in ædilitate ſua Domitius. vtrumque annotatum in Annalibus, dediſſe vrſos & leones. an ita in acta relatum fuiſſe putamus, *datos vrſos Numidicos & vrſos?* vt vrſi ſimpliciter fuerint vrſi, cum adiuncto, *Numidici vrſi*, leones. Nugæ. hæc ad Plinium pluribus.

Pag. 48. C. *ſed apti complexibus mutuis*] id eſt coniugati, coniuncti. nam *aptus* ab antiquo verbo *apo* quod ligo & iungo ſignificabat. à quo *amen* & *amentum* quaſi apimentum, τὸ ἅμμα. à Græco ἅπτω quod eſt iungo, συνάπτω. vnde *aptus*, ὁ ἐφαρμοσ, qui conuenienter iunctus eſt. Plinius de vrſis: *eorum coitus hiemis initio, nec vulgari quadrupedum more, ſed cubantibus complexiſque.*

deſiderium Veneris hiems ſuſcitat] coitum vrſorum hiemis initio celebrari locus Plinij quem paulo ante retulimus, indicat. Ariſtoteles lib. VI. cap. XXX. Hiſt. Animal. τὸ μῆνος τὸ ἐλαφηβολιῶνος τὴν ὀχείαν ποιοῦνται vrſos tradit. menſem Ἐλαφηβολιῶνα pro Februario accipit Gaza. quidam Martio reſpondere faciunt, quæ maior turba eſt. alij etiam Aprili. nulla ex his ſententia poteſt quadrare. ex duabus quippe poſterioribus ſequeretur vrſos non hibernis menſibus latitare ſed vernis. nec verior Gazæ, qui *Februarium* reddit, etiam ſi veriſimilior. ſcribit Ariſtoteles vrſos τὴν ὀχείαν ποιεῖσθαι, menſe Elaphebolione: per aliquot dies ὀχεία durat, vt in ceteris animalibus. pariunt trigeſimo die matres. pariunt autem περὶ τὴν ὥραν τὴν τοῦ φωλεύειν, circa id tempus quo in ſpecubus ſuis iam ſunt conditæ, & latentque minimum quadraginta dies. procedunt vere. Si tempus à coïtu numeres vſque eo quo latibula ſua deſerunt, tres circiter menſes reperies. Philoſophus ait non ante prodire fœminas quam catulos educauerint. ὅταν δὲ ἐκτρέψῃ τρίτῳ μηνὶ ἐκφαίνονται ἤδη τοῦ ἔαρος. tertio menſe procedunt à coïtu ſcilicet, ἤδη τοῦ ἔαρος, iam vere exiſtente. ſic tertio menſe poſt coïtum, catulis natis & educatis prodeunt vere fœminæ. ſi Ἐλαφηβολιῶνα Martium menſem accipias, eueniet, vt Iunio menſe demum procedant vrſi vel Iulio, atque totis vernis menſibus latitarint. atqui conſtat hibernis condi, & vere apparere. propter frigora conduntur. Ariſtoteles: φωλεύει δὲ διὰ ψῦχος, ἢ δι᾽ ἄλλο τι ἀμφισβητήσιμον. at frigoris cauſa fruſtrà in controuerſo eſſet, ſi exactis hibernis menſibus vere ineunte inlatebrarent ſeſe. ita nec Ἐλαφηβολιῶν de Februario poteſt accipi, multo mi-

A nus de Martio aut Aprili. Plinius de hiſtrice: *hibernis autem ſe menſibus condit: quæ natura multis, & ante omnia vrſis.* ideo rectè capite ſequenti ſcribit vrſorum coïtus eſſe, *hiemis initio.* quo loco qui corrigendum contendunt, *hieme deſinente*, mali ſunt correctores. cum enim coëant ante φωλείας tempus, vrſæque adeo pariant circa id tempus quo latent, & vere demum procedant, vtique neceſſe eſt, vt coïtus tempus incidat in hiemis initium. & cum tres tantum menſes coïtus, fœtus gerendi, egerendi, educandi, latitandique tempus inſumat, etiã neceſſario ſequitur, vt qui initio hiemis coëãt, initio veris

B appareant latebris relictis. Clariſſimè Ariſtoteles de vrſis fœminis ſcribit, non ante eas exire quam tempus ſit catulorum in apertum educendi. τοῦ δέ, inquit, μηνὸς περὶ τρίτον μῆνα ἀπὸ τροπῶν. *tertio menſe à bruma.* ergo coïtus tempus in brumam incidet, quod initium hiemis ſtatuit Plinius. ſed cum idem Plinius ſcribat vrſas fœminas quaternis menſibus latere, id ex Ariſtotele confirmari non poteſt, qui ternis tantum menſibus latitationem earum definit. Nunc quum illud in confeſſo ſit hiemis initio coïre vrſos, & circa τροπάς, colligi iam neceſſario inde, & con-

C ſtare oporteret τὸν Ἐλαφηβολιῶνα μῆνα, in brumalis ſolſtitij tempus competere. quod non poteſt verum eſſe. certum quippe & exploratum non Ἐλαφηβολιῶνα ſed Ποσειδεῶνα in illa tempora brumæ cadere, Ἑκατομβαιὼν primus menſis Atticorum, qui ſtatim poſt τροπὰς θερινὰς incipiebat: ſextus ab eo numeratur Ποσειδεὼν Harpocrationi: ergo Ποσειδεὼν in brumales τροπὰς incidebat. Plutarchus: χειμῶνος ἐν τροπαῖς ὄντος ἱσταμένου Ἰανουαρίου μηνός, ὃς δ᾽ ἂν εἴη Ποσειδεὼν Ἀθηναίοις. Fucus ille qui omnes reprehendit, ab omnibus reprehendendus, qui-

D que inter omnes Scaligerum quacunque occaſione vexandum arripit, iure an iniuria nihil penſi habens, multis contendit ad Epiphanium ſuum, Ποσειδεῶνα incidere ante Solſtitium hibernum, Γαμηλιῶνα vero poſt Solſtitium. quo nihil falſius ab homine inepto, & nullius rei intelligẽte fingi poterat. Si primus menſis Hecatombæon poſt ſolſtitium æſtiuum incipit, neceſſe eſt, vt Ποσειδεὼν qui ſextus eſt, poſt hibernum ſolſtitium incipiat, aut ſaltem in id ſolſtitium incidat, ſi lunares menſes intelligimus. hoc niſi eſſet, ſequeretur ſex menſes integros & exactos inter vtraſque τροπὰς intercedere. quod an fieri poſſit ipſe

E viderit. nihil eum iuuant Ariſtotelis verba, qui ſcribit de Thynnide: ἔτι δὲ ὁ μὲν σκορπίος τίκτει περὶ τὸν Ποσειδεῶνα πρὸ τροπῶν. nec enim ex his colligi poteſt totum Ποσειδεῶνα ante τροπὰς fuiſſe, vt ineptus argutator concludit, ſed partem Ποσειδεῶνος ante τροπάς, partem poſt τροπὰς incidere. quod & Plutarchus confirmat, qui Ποσειδεῶνα Ianuario reſpondere memorat. Plutarchus, inquit, *Poſideonem cum ineunte dumtaxat Ianuario confert.* nihil tale Plutarchus. χειμῶνα ἐν τροπαῖς ὄντα, hoc eſt *brumale tempus*, in Ianuarium ineuntem confert, quem

Digitized by Google

Ianuarium Poſideoni reſpondere facit. ſed A
concedamus illi quod vult, non inde colligeretur quod aſſerit, Poſideonem ante brumam fuiſſe. Præ ſtudio carpendi cæcus nihil videt. *Poſideon*, inquit, *ante ſolſtitium*, *Gamelion poſt ſolſtitium*. ergo ſolſtitium inter Poſideonem & Gamelionem. peream ſi ſciam quid velit, nec ipſe fortaſſe ſciebat. Ad hoc commentum ſtruendum quàm miſerè trahit Theophraſti verba, quæ nec intellexit. Theophraſtus lib. VII. cap. I. de diuerſo ſementis hortenſium tempore: χειμερινῦ γὰρ ἀρχὴ μετὰ τροπὰς θερινὰς τῦ Μεταγειτνιῶνος, τῦ δὲ δευτέρου πάλιν μετὰ τὰς τροπὰς χειμερινὰς τῦ γαμηλιῶνος μηνός.
quid ex iſtis concludere vis, ô fatue? men- B
ſem Gamelionem poſt ſolſtitium hibernum eſſe? id non negauit Scaliger. quid ergo eſt? ſtatim poſt ſolſtitium incipere vis? eadem ratione etiam poſſis argumentari, Metagitnionem ſtatim poſt θερινὰς τροπὰς initium ducere, quia Theophraſtus dicit hortenſium hibernam ſationem fieri debere τῦ Μεταγειτνιῶνος, μετὰ τροπὰς θερινάς. at quis neſcit inter θερινὰς τροπὰς & menſem Metagitnionem interceſſiſſe alterum menſem Hecatombæonem, qui primus Atticorum fuit à ſolſtitio æſtiuo: eodem modo & Gamelion poſt τρο-
πὰς χειμερινὰς fuerit, intercedente Poſideone C
aut magna eius parte. eadem temeritate & imperitia audet aduerſus Scaligerum pertendere Poſideonem menſem non continuo inſequutum eſſe τὸν Μαιμακτηριῶνα, ſed medium interueniſſe pyanepſionē. præter Harpocrationis teſtimonium, qui Μαιμακτηριῶνα, quintum menſem facit, Poſideonem ſextum, auctoritatibus Plutarchi & Diodori id adeo firmè ſtabiliuit, vt nihil contra poſſit opponi niſi deliria ſomniantis Cercoëtij. Locus vnicus Diodori id euincit, quem non integre retulit, ſummus ille ſophiſticarum
nugarum architectus; ἀπὸ μηνὸς ὃν καλοῦσιν Α- D
θηναῖοι Μαιμακτηριῶνα τὴν ἑπτὰ, τὴν κατὰ τὴν ἀρκτον ἀστέρων οὐδένα φασὶν ὁρᾶσθαι μέχρι τῆς δευτέρας φυλακῆς, τῷ δὲ Ποσειδεῶνι μέχρι δευτέρας. hæc ſola ille recitauit, quæ tamen ſunt ex tundendo, vel ex lapideo cerebro, Poſideonem continenter & in ordine ſequi poſt Mæmacterionem. Profecto ſi ſecunda vigilia ſequitur primam, tam neceſſe eſt, vt Poſideon menſis ſequatur Mæmacterionem. quid fieri poteſt manifeſtius? Addit Diodorus: καὶ κατὰ τοὺς ἑξῆς ἐκ τῦ κατ' ὀλίγον παραλλαττομένοις. id eſt, κατὰ τοὺς ἑξῆς μῆνας: & *ſic per alios in ordine ſequentes men-*
ſes. quibus verbis ſatis oſtendit Μαιμακτηριῶνα E
& Ποσειδεῶνα continuo, & in ordine iungi. Hęc verba Diodori ex Agatharchide ſumpta, vt ferè omnia illorum librorum. Extant excerpta Agatharchidis apud Photium, in quibus hic locus legitur: ἀπὸ γὰρ Μαιμακτηριῶνος ὅς ἄγεται παρὰ τοῖς Αθηναίοις, οὐδεὶς ἀστὴρ τῶν ἑπτὰ φαίνεται μεχρὶ φυλακῆς δευτέρας, ἐν δὲ Ποσειδεῶνι μέχρι δευτέρας, ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς τῶν μηνῶν κατὰ λόγον. quid clarius iſtis dici poteſt? indicant etiam corrigendum in Diodoro: ἐν κατὰ τοὺς ἑξῆς τῶν μηνῶν κατὰ λόγον παραλλαττομένοις. ſed hæc alibi pluribus.

heîc libuit in caput audaciſſimi reprehenſoris errorem quem alijs impingit refundere, & impudentiam eius retundere. Mæmacterion igitur partem Nouembris, & Decembris detinebat, & in eo menſe ἀρχὴν τῦ χειμῶνος ponit Harpocration. hunc continuo ſequebatur Poſideon, qui partem occupabat Decembris & Ianuarij, & vltra citraque ſolſtitium hibernum erat, quod certiſſimum vel ex Plutarcho, qui ineuntem Ianuarium, quo tempore hiemem ἐν ταῖς τροπαῖς fuiſſe dicit, Poſideoni reſpondere facit. poſt Poſideonem Gamelion: à Gamelione, Antheſterion. deinde Elaphebolion qui Martium & Aprilem diuiduos habebat, & primus erat menſis poſt æquinoctium vernum. hoc menſe ſcribit Ariſtoteles τὰς ἄρκτους ab vrſis frequentari. quod vt verum ſit, obtineri non poteſt, propter rationes ſuperius allatas, quibus nihil eſt, quod poſſit opponi. Si τῦ μηνὸς τῦ Γαμηλιῶνος legeretur, pro τῦ μηνὸς τῦ Ελαφηβολιῶνος, omnia conſtarent. Γαμηλιὼν primus hibernorum menſium, & proximus ταῖς τροπαῖς. Ariſtoteles lib. I. Meteorol. cap. VI. μηνὸς Γαμηλιῶνος περὶ τροπὰς ὄντος ἡλίου τὰς χειμερινάς. Hibernum ſolſtitium veterum Græcorum VII Ianuarij fuit, vt rectè obſeruauit ſummus Scaliger. ſeptimus quidem dies Ianuarij in Poſideonem incidebat, ſed quia paucis poſt τροπὰς diebus incipiebat Gamelion, extenſiuè loquitur Ariſtoteles, περὶ τροπὰς ὄντος ἡλίου, vt indicaret cometen illum viſum eſſe initio Gamelionis. ſic Plutarchus ἱσταμένου Ιανουαρίου hiemem ἐν ταῖς τροπαῖς fuiſſe dicit, quum Romani brumam XXI Decembris conſtituerent. nihil igitur certius compertiuſque quam legendum apud Ariſtotelem, τῦ μηνὸς Γαμηλιῶνος. Hic primus menſis hibernorum poſt τροπάς. quod Plinius vertit *initio hiemis*. ab eo menſe trimeſtri fere ſpatio latitantes vrſæ vere demum prodeunt τρίτῳ μηνὶ ἀπὸ τροπῶν, vt auctor eſt Ariſtoteles. at Plinius *ineunte hieme* dixit, quod Philoſophus περὶ τροπάς: quia Romani initium hiemis ducebant à bruma, ſiue ſolſtitio hiberno, vt tempus æſtiuum à ſolſtitio æſtiuo auſpicabantur. Apuleius noſter in medicinalibus: *incipit tempus æſtiuum* VIII. *Kalendas Iulias. Ipſa hora incrementum fellis admittitur, quod creſcit in æquinoctium autumni.* Attici vero initia hiemis & æſtatis menſe vno & dimidiato altero ante ſolſtitia numerabant, & totidem diebus poſt vtrumque ſolſtitium tam hiemem quam æſtatem finiebant. Idem eſt de autumno & vere ſentiendum. Ariſtoteles de quodam genere veſparum, quas opifices vocabant, dicit eos non perennare, ſed ab hieme ingruente interfici. οὐ διαζῶσιν, inquit, ἀλλὰ πάντες ἀποθνήσκουσιν ὅταν χειμὼν ἐπιπέσῃ. Φανερὸν δὲ ἐστὶ τοῦτο. τῦ γὰρ χειμῶνος ἀρχομένου μὲν, μωροὶ γίνονται οἱ ἐργάται αὐτῶν, περὶ τροπὰς δὲ οὐ φαίνονται ὅλως. Ineunte hieme iam graues ac languidæ apparent. circa brumam hoc eſt hieme adulta non videntur omnino, vt pote frigore interfectæ. Sic hiems media circa Solſtitium brumale Atti-

cis. Hoc etiam confirmat Harpocration qui hiemem incipere dicit menſe Mæmacterione. ἀρχὴν δὲ, inquit, λαμβάνοντος τοῦ χειμῶνος, ἐν τούτῳ τῷ μηνὶ ὁ ἀὴρ περιάπτεται καὶ μεταβολὴν ἔχει. Menſem hunc quintum numerat ab Hecatombæone. Hecatombæon primus eſt menſis, qui ſtatim poſt æſtiuum ſolſtitium, id eſt, mediam æſtatem incipiebat. Si totum menſem Hecatombæonem & dimidium ſequentis Metagitnionis ei æſtatis parti quæ ſupereſt, dederis, & tres deinde menſes ſequentes autumno adſignaueris, in menſem deuenies Mæmacterionem quintum ab Hecatombæone. in quo menſe hiems apud Atticos incipiebat iuxta Harpocrationem. Ex quibus illud etiam conſtat, quintum non quartum ab Hecatombæone menſem fuiſſe Mæmacterionem & cum Poſideone iungendum Nam ſi τέταρτος legas pro πέμπτος, vt vult infrunitus Cercoëtius, hiems inciperet à menſe autumnali, nec hoc tantum, ſed ab initio hiemis vſque ad brumam duo menſes cum dimidio interijcerentur, & ſic fieret vt ſolſtitium hibernum apud Atticos incideret in finem hiemis, quo tempore initium hiemis conſtituebant Romani. quo nihil abſurdius fingi poteſt. Antiquiſſimi etiam Græci hiemem in tres partes diuidebant, & mediam eius partem brumæ aſſignabant. Galenus de anni partitione ſecundum Hippocratem ita ſcribit in principio Epidemicῶν: οἱ δὲ αὐτοὶ καὶ τὸν χειμῶνα τριχῇ τέμνουσι, μέσον μὲν αὐτοῦ ποιοῦντες τὸν περὶ τὰς τροπὰς χρόνον. Ergo iuxta Græcos media hiems & media æſtas circa τροπάς: iuxta Romanos vtriuſque tempeſtatis initium, circa ſolſtitia. Hoc non obſeruatum multis eruditis fraudi fuit in conſtituendis hibernis & æſtiuis menſibus Atticorum. Hoc etiam facit vt Plinio cum Ariſtotele non ſatis conueniat in Hiſtoria τῆς φωλείας vrſorum. *Eorum coitus*, inquit Plinius, *hiemis initio*: hoc eſt circa brumam iuxta Plinium. at hieme adulta ſecundum Ariſtotelem. *deinde ſeceſſus in ſpecus ſeparatim.* Ergo poſt coïtum ſtatim ſecedunt, & abſconduntur, tam mares quam fœminæ, poſt brumam ſcilicet. *Mares quadragenis diebus latent, & procedunt vere.* Hoc verò non rectè procedit. Nam ſi abſcondi incipiunt ſtatim à bruma, quæ initium hiemis Plinio facit, & poſt quadragenos dies è latibulis ſuis exeunt; quomodo verum erit quod ſcribit Plinius, vere eos procedere? Initio hiemis inlatebrare ſeſe incipiunt, quadragenis diebus latent, vere procedunt. Ergo vix plus quam menſem vnum duret hiems ex hac Plinij ſententia. Quod eſt perquam ridiculum. Ideo videtur & quaternos menſes τῆς φωλείας vrſæ fœminæ tribuere pro ternis, Ariſtotelis. Cum enim dicat Philoſophus vrſam educatis demum catulis prodire è ſpecu τρίτῳ μηνὶ ἀπὸ τροπῶν ἤδη τοῦ ἔαρος, non de veris initio intelligit, ſed de vere iam adulto. Atqui ſi tres menſes ab initio hiemis numeres, in veris initium incides & primum ipſum diem. Ἀρ-

A χομένου ἔαρος, ἀρχομένου θέρους ſemper ſolet philoſophus dicere de ineunte vere & æſtate. At τοῦ ἔαρος & τοῦ θέρους ſimpliciter de adulta. Idcirco igitur *quaternos menſes* Plinius pro ternis videtur poſuiſſe. Sed eum in hanc hallucinationem impegit quod ignorauit quo in tempore initium hiemis conſtituerent Græci: & ex Romanorum inſtituto à bruma id initium auſpicatus eſt, quum Græci τὸ μέσον ibi ſtatuerent. Gamelione menſe coeunt vrſi, qui menſis proxime ſequitur brumam vel ſolſtitium brumale. ſtatim à coitu in ſpecus ſeparatim ſe condunt. ibi &

B pariunt vrſæ quas nemo deprehendit κυούσας idest dum vterum gerunt. nec rectè Plinius *parientes* vertit. Nam poſt coitum & conceptum ſtatim φωλεύουσι. ibi pariunt, ibi & catulos educant, nec ante exeunt quam tempus videatur eos inde educere in apertum. Ideo ternis menſibus latent, & vere exeunt iam adulto. Etenim ſi à bruma quæ medium hiemis facit apud Græcos, menſes ternos computes, in medium ver exibunt. Forte legendum apud Plinium: *Ideo mares quadragenis diebus latent, fœminæque ternis menſibus.* De maribus non dicit Ariſtoteles vere eos pro-

C dire, ſed de fœminis tantùm hoc tradit, quæ τρίτῳ μηνὶ ἀπὸ τροπῶν procedunt, vbi tempeſtiuum eſſe vident catulos emittere. Si mares quadragenis diebus latent, ſub hiemis finem, vt eum accipiunt Græci, vel ineunte vere procedunt. Vulgus hodie dicit vrſos ſecunda Februarij prodire è ſpelunca, & ſi ſolem viderint, iterum recondi veluti hoc ſignum habeant hiemis adhuc dies quadraginta duraturæ. Nugæ iſtæ ſunt aniles. vrſi mares tum exeunt, quadrageſimo die à bruma vt auctor eſt Ariſtoteles, ſuæ φωλείας tempore peracto. Et hoc tempus incidit in Februarij menſis initium. At fœminæ quæ non

D ante procedunt quam catulos producere poſſint, φωλείαν ſuam vltra quadraginta adhuc dies poſtquam exiere maſculi, extendunt. & τρίτῳ μηνὶ ἀπὸ τῶν τροπῶν latebram relinquunt. Inde natus error ille vulgi. Tradit Ariſtoteles vrſam parere, περὶ τὴν ὥραν τὴν τοῦ φωλεύειν. γίγνονται μὲν οὖν περὶ τὸν χρόνον τοῦτον, καὶ ὁ ἄρρην καὶ ἡ θήλεια πιότατοι. quomodo accipienda illa verba, περὶ τὴν ὥραν τὴν τοῦ φωλεύειν. vt Græce ſonant videntur ſic accipi debere, vt fœmina circa id tempus fœtum edat, quo condere ſe incipiunt vrſi. ὥρα τοῦ φωλεύειν,

E tempus latendi, vt ὥρα τοῦ γαμεῖν tempus nubendi, quod non de eo tempore accipi par eſt, quo aliquis vitam agit maritam, ſed de eo quo de vxore ducenda cogitat. Ita Philoſophum interpretatos eſſe veterum quoſdam ex eo colligi poteſt, quod ſcripſere nonnulli vrſos eo tempore pinguiſſimos eſſe, quo in ſpecus condere ſe meditantur, immo etiam tradidere vel propter hoc abſcondi vt nimiam ſaginam inedia & ieiunio longæ φωλείας ſubtrahant, & corpus minuant. Ælianus id clare oſtendit his verbis de vrſo: ὅταν δὲ αἴσθηται ἑαυτῆς πεπιασμένης ὑπερφυῶν

τοῦτο ὡς νόσον ζηλοῖ φωλεὸν ὀλισθεῖν τὸ κέκληται τῷ ἄρκτῳ φωλεία τὸ πάθος & paulo poſt : καὶ παραδυοῦσα ἡσυχάζει ἢ ζῶον πιεὰ τὴν ἕξιν ῥινᾷ, *& ſpecum ingreſſa quieſcit, & quodammodo habitum pleniorem corpulentiamque minuit ac limat.* melius in his legeretur. κέκληται τῷ ἄρκτῳ φωλεὰν ὁ πάθος. & apud Plutarchum de ſollertia Animalium : ἡ δὲ ἄρκτος ὑπὸ τὸ πάθος ὃ καλεῖν φωλείαν. Sic mulieres, κυῆσαι. Dicuntur vrſæ φωλεάς vel φωλεαὶ, quæ φωλεὸν expetunt. vt φονᾷν, qui cædis auidi ſunt, ὀργᾶν de canibus quæ ad venandum ardenter incitatæ ſunt. In Epigrammate Simonidis apud Pollucem:

ἦ σεῦ ἢ φθιμένας λεῦκ' ὀστέα τῷδ' ἐνὶ τύμβῳ
Ἴσκω ἔτι τρομέειν, θῆρες, ἀγρῶσα Λυκάς.

Lycas nomen canis venaticæ quæ ἀγρῶσα dicitur ab ardore & auiditate venandi, vt φονῶσα χὶρ. cædis auida ac ſitiens. Ita & vrſæ φωλεᾶν dicuntur, cum tempus inſtat vt τὸ φωλεὸν auidiſſimè appetant Circa hoc tempus pinguiſſimi ſunt, atque ideo φωλεύουσι, vt corpus ſibi detrahant. Hoc eſt quod ait Ariſtoteles vrſos μάλιστα πιοτάτας εἶ) περὶ τὴν ὥραν τῆ φωλεύειν, cum *tempeſtiuum illis eſt abſcondi.* & propterea abſconduntur, quia nimia ſagina laborant. Quis non videt Ælianum & quoſdam fortaſſe alios veterum ſic accepiſſe apud Ariſtotelem, τὴν ὥραν τῆ φωλεύειν? Verum nihil tam contrarium Ariſtotelis menti. ὥρα τῆ φωλεύειν eſt, ἡ ὥρα ἐν ᾗ φωλεύουσι, ὥρα τῆς φωλεύσεως. τὸ φωλεύειν, idem quod φώλευσις, vt τὸ ζῆν pro vita, genere loquendi tralaticio Græcis Latiniſque. tempus quo iam latent & in ſpecu degunt. Sic & Plinius accepit qui vrſas in ſpecu patere dicit. nam poſt coïtum ſtatim latebras & ſpecus petunt, tam mares quam fœminæ, in quibus pariunt trigeſimo die. Hæc expoſitio firmatur altero eiuſdem Ariſtotelis loco, vbi ſcribit vrſos condi, ſed ambigi vtrum propter frigus id faciant an alia de cauſa. tum mares & fœminas eſſe præpaſti corporis, ita vt vix moueantur. ἡ δὲ θήλεια, inquit, ἢ τίκτει περὶ τοῦτον τὸν χρόνον, ἢ φωλεύει ἕως ἂν ᾖ ὥρα ἐξάγειν τοὺς σκύμνους. ergo pariunt fœminæ illo ipſo tempore, quo latibula colunt, καθ' ὃν φωλεύουσι. & tum mirum in modum pingues euadunt ſomno ac torpore, ac deſidia latibuli. non antequam ſpecum ingrediantur, tales exiſtunt, nec cauſam hanc habent per hiemem deliteſcendi quieſcendique, vt macie ſaginam leuent. Nam è contrario, hoc corpus illis facit, & pinguedinem auget, vt & alijs animalibus quæ ſimili quiete fruuntur hibernis menſibus. Exemplum ibidem adfert Philoſophus muris Pontici & ἐλειοῦ, qui ſimiliter φωλεύουσι, & latitationis tempore ſaginam contrahunt. φωλεύει δὲ, inquit, & ὁ ἐλειὸς ἐν αὐτοῖς τοῖς δένδρεσι, ἢ γίνεται παχύτατος. ἢ ὁ μῦς ὁ Ποντικὸς λευκός. Ergo & vrſus dum latet pinguiſſimus quoque euadit. Hinc vbi procedunt vere præpingues ſunt, vt Plinius auctor eſt. ἐλειὸν vertunt *glirem* in illis Ariſtotelis verbis. Murem aliquem arboreum intelligi apud Ariſtotelem planè neceſſum eſt. Et fortaſſe an eum quem

A ſequuta ætas Græciæ μυξὸν indigetauit, de quo infrà dicam. Quos hodie *Elerellos* vocamus haud ſcio an ita dicti ſint quaſi *glerelli.* Nam Γ & Β ſæpe confunduntur, vt *Galbuli Valguli.* Diuerſi ſunt tamen à gliribus ſed ſomno pariter pingueſcunt quo perpetem hiemem quieſcunt. Sunt quos vulgo *Taxones* nũcupamus priſco ac Latino vocabulo. Ἐλειὸν Grammatici Græci *Sciurum* interpretantur. Heſychius: ἐστὶ δὲ ἢ ζῶον πετραῖον ὁ ἐλειὸς χαμαίλεος μῦς, ὁ σκίουρος. Ita legenda Heſychij verba vulgo mendoſiſſima. in arboribus vt plurimum degunt ſciuri, & in his quieſcunt. hinc δενδροβάται etiam dicti Græcis. Veteres Gloſſæ: *Nitela*, δενδροβάτης. Vocarunt igitur & *nitelam*
B veteres Latini quem Græci σκίουρον & ἐλειὸν μῦν. Notat Seruius *nitelam* eſſe murem agreſtem. Virgilius:

—— ſæpe exiguus mus.
Sub terris poſuitque domos, atque horrea fecit.

Ibi Seruius: *Nitela, mus agreſtis rubeus, cuius Cicero meminit in Seſtiana.* Pro Seſtio Cicero ita nitelæ meminit: *quum id etiam ciuitatis fatum fuit, vt illa ex vepreculis extracta nitela rempublicam conaretur arrodere.* certè murem agreſtem intelligit, quem Græci μῦν ἀρουραῖον appellant. *Mulotum* Galli appellant vulgo, & colore rubeus eſt. qui color etiam eſt *Sciuri.*
C hinc & *nitelam* pro Sciuro vetus auctor Gloſſarum interpretatur. De ea nitela accipiendus Martialis in his verſibus, quod nemo adhuc animaduertit:

Qua crine vicit Bætici gregis vellus,
Rhenique nodos, aureamque nitelam.

Rutilos ac rufos puellæ crines comparat Bætico velleri, Germanorum capillis, & nitelæ pilo. Bæticas lanas, rufas ſiue rutilas fuiſſe notiſſimum eſt. emendamus interim de his, Plinius capite de lanis, *Hiſpania nigri velleris præcipuas habent, & Pollentia iuxta Alpes.*
D *Canuſium rutili, quas Erythras vocant, item Bætica, Furni Tarentum & ſuæ pulliginis.* nigræ lanæ Pollentinæ vt & Hiſpanicæ, Canuſinæ rutilæ & Bæticæ. Inde *Canuſina rufa* apud Martialem ex illa Canuſina lana textæ. *Nitela* quoque rutilum habet pilum, & præcipuè Sciurus. vt propterea *nitelam* de Sciuro accipere potius ſit. nam etſi *mus agreſtis* etiam rubeus ſit & rutilus, non tamen vt cum ſciuro ſit comparandus. Et *nitela* in Gloſſis eſt Sciurus. nam δενδροβάτης proprie dicitur. hinc color *nitelinus* apud Plinium, de rubeo ſiue rutilo lib. XVI. cap. XXXVII. de Salicis generibus: *apud*
E *nos multi totidem generibus nomina imponunt: viminalem vocant, eamdemque purpuream: alteram nitelinam à colore, quæ ſit tenuior: tertiam Gallicam quæ tenuiſſima.* Nitelina ſalix quæ alijs rubens, à Nitelæ ſiue ſciuri colore. vt non mirum ſit crines ad plenum rufos & rutilos *Nitelæ* comparaſſe Martialem, & auream vocaſſe Salicis genus vnde vincula fiunt rubeum eſſe ſciunt vinitores noſtri. Non quod niteat *nitela* dicta, ſed quod nitatur in ſcandendis arboribus, hinc prima eius nominis apud poëtam longa eſt. Nitelas ſimiliter per hiemem dormire tradit

Digitized by Google

tradit Plinius. Sic enim de gliribus: *Conditi enim & hi cubant, rurſus æſtate iuueneſcunt, ſimili & nitelis quiete.* Quantum iudico nitela eſt quæ Græcis μῦς ἑλειός. ita vocarunt non ἀπὸ τῶν ἑλῶν, à paludibus, nihil enim cum his habet commune qui inter arbores habitat, ſed ἀπὸ τῆς ἕλης, quæ ſolis fulgorem ſignificat. Heſychius: ἑλάα ἢ ἕλα ἡ τοῦ ἡλίου αὐγή. vnde ἑλαθερεῖς, ἐν ἡλίῳ πεπληθωμένοι ἢ θερμοί apud eumdem. idem εἵλη & εἱληθερεῖν. Quæ vox adeo vulgata Græcis ſcriptoribus omnibus vt paſſim ἀπείλους. ἐπείλους & προσείλους, loca ſoli expoſita vocent, vbi ſemper vitio librariorum hodie legimus προσείλους & ἀπείλους, quod ratione caret, & Græcum non eſt. verum de his alibi. à colore igitur & fulgore rutili pili dicti videantur Græce ἑλειοὶ μῦες, *aurea nitela*. Hinc & ἑλίχρυσον genus floris. quod aureum habeat fulgorem, qui ἑλειόχρυσος Theophraſto. nam ἑλία, & ἕλα idem ἡ αὐγὴ τοῦ ἡλίου. non ſic dictus iſte flos, quod in paludibus naſcatur, vt vulgo putant doctiſſimi herbarij, & male faciunt qui Latinè adſpirant *Helichryſon*, quum ſcribendum ſit, *Elichryſon*. Auripigmentum quoque ἑλίχρυσον appellarunt Græci ἀπὸ τῆς ἐγχρύσου ἕλης, ab aureo nitore & ſplendore. Verius tamen fortaſſe, ἑλειοὺς μύας ſciuros veteribus Græcis appellari ἀπὸ τῶν ἑλῶν. nam & ἕλη Græcis etiam ſunt loca arboribus denſa. Heſychius: ἕλη συνδενδροι τόποι. idem ἕλος, σύμφυτος τόπος. in his locis quia ſemper degũt ſciuri, ideo dicti ἑλειοί, vt & δενδροβάται. Nymphæ ἑλειοὶ Longo non paluſtres, ſed arborum. ἑλειόμυοι dicuntur Apollonio. Male igitur *glirem* apud Ariſtotelem vertunt. τὸν ἑλειόν. Gloſſæ tamen etiam glirem Sciurum interpretantur. Sic enim legendum: *glis.* σκίουρος. Græci σκίουρον vocant τὸν σκίουρον à magnitudine caudæ. Heſychius: Σκίουρος ζῶον, ὃ καὶ καμψίουρος. ἄλλοι σκίουρος. Et certè videtur *glis* ex illo Græco ἑλειός factus. nam Æoles addito digammate γελειὸς dicebant, vt γέλαν ſolis ſplendorem quæ alijs ἕλα. Heſychius: γέλαν, αὐγὴν ἡλίου Sic γελειὸς, ὁ ἑλειός. inde Latinum *glis.* vt γάλακτος, *glans*, πόλτος, *puls* & ſimilia. Nec nouum hoc apud Latinos vt acceptam è Græcia vocem alia ſignificatione atque ipſi Græci vſurpent. Id in ſexcentis eos facere obſeruauimus. Glires de Blerellis dicere illos inferius notabimus. ἑλειὸς igitur propriè eſt mus arboreus. Latini *nitelam* tam de hoc arboreo mure, quam de agreſti ponunt, quia vtriuſque pæne idem color & *mures robeos* vocant. Ad vrſos redeamus. Vera videri debet emendatio, qua apud Ariſtotelem correximus Γαμηλιῶνι μηνὶ pro Ἐλαφηβολιῶνι Venatores noſtri tradunt vrſos menſe Decembri venere incitari, & coitum eorum quindecim dies durare. poſt illa abſcondi, & quadragenis diebus latere. fœminas Martio menſe parere. Et in hoc ſolo cum Ariſtotele non congruunt, qui catulos tum eos è ſpecu producere dicit non parere. nam triginta tantum dies vterum ferre vrſas ſcribit.

Pag. 48. C. *ſecreti honore reuerentur mares gra-*

A *uidas*] vetuſtiſſimum hoc loco mendum inhæſit, puta quod omnes libri tuentur. in ſchedis Palatinis: *ſecreti honore verentur mares grauidas.* paret ſcribendum eſſe: *ſecretione reuerentur mares grauidas.* ſecernunt ſe mares à grauidis, & hac ſecretione quaſi eas reuerentur. *ſeceſſum* dixit Plinius: *dein ſeceſſus in ſpecus ſeparatim.* ſcriptum fuerat: *ſecreti onere verentur.* inde vitium natum ex correctione.

& interdum adpectoratas fouent] ita ſcribimus librorum fide. vulgo: *ad pectora fouent.* Plinius: *fœtus rigentes adprimendo pectori fouent, non alio incubitu quam oua volucres.* vno B verbo dixit Solinus *adpectorare* ad pectus premere. ſic *expectorare* apud Nonium, ἐκστηθίζειν, vt *adpectorare* προστηθίζειν.

enixa quaternis menſibus latent] hoc non dixit Plinius, enixas vrſas hoc eſt poſt partum quaternis menſibus latere, ſed in totum quaternis menſibus, computato etiam tempore quo grauidæ latent. nam grauidam vrſam videre aut capere rarum eſſe tradit Ariſtoteles. verba Plinij: *nec quicquam rarius, quam parientem videre vrſam: ideo mares quadragenis diebus latent, fœminæ quaternis menſibus.* perperam corrigunt: *hieme mares.* breuiori tempore latere mares ideo di- C cit, quia fœminæ φωλεύουσιν ἕως ἂν ὥρα ᾖ ἐξάγειν τὰ σκύμνα. Ariſtoteles. Forte ſcribendum vt ſuprà monſtrauimus. *fœminæque ternis menſibus*, quia in totum ternis tantum menſibus latere fœminas Ariſtoteles tradit, qui terno menſe ab ſolſtitio brumali eas procedere ſcribit. legitur heic etiam in quibuſdam codicibus: *enixaque ternis latent menſibus.* quod confirmat noſtram in Plinio correctionem.

vt putes obſitas cæcitate] Plinius: *oculi eorum hebetantur crebro, qua maximè cauſa fauos appetunt, vt conuulneratum ab apibus os leuet ſan-* D *guine grauedinem illam.* Solinus verba Plinij ſic interpretatus eſt quaſi hebetatio illa oculorum, qua interdum laborant vrſi, ex inſolentia lucis veniat quam patiuntur quum in aërem liberum exeunt è ſpeluncis ſuis. Iuuare Solinum videtur, quod apud Plinium in exemplaribus ſcriptis, illud *crebro* non habetur quæ ſic legunt: *exeuntes herbam quamdam aron nomine laxandis inteſtinis alioquin concretis deuorant, circaque ſurculos ſentium pradomantes ora. oculi eorum hebetantur: qua maximè cauſa fauos expetunt.* ita ergo accepit, quaſi exeuntium è cauernis poſt longum tempus o- E culi hebetarentur deſuetudine lucis. Verum is Plinij ſenſus non eſt. etſi eſſet, non eam quam Solinus, affert rationem, lucis nimirum inſolentiam: ſed grauedinem è ſanguine, quo caput oppletum habent. verba etiam Plinij mendum continent in illis: *circaque ſurculos ſentium pradomantes ora.* libri: *dentium* ſcribe: *circaque circulos dentientia pradomanter ora.* Ariſtoteles: καὶ τὰ ξύλα διαμασῶνται ὥσπερ ὀδοντοφυοῦντα. *dentia* pro *dentientia* ſcriptum erat, vt ſæpe *ſentia* pro *ſententia*. inde *dentium* fecerunt librarij correctores. *den-*

Digitized by Google

ditur inter duas Syrtes, &c. de Africa minore hæc omnia capienda eſſe, luce clarius eſt. Africam extendit vſque ad Phycuntem Pontapolitanæ regionis ſiue Cyrenaïcæ promuntorium. vt autem paulo ante dixit Africam promuntoriis Apollinis & Mercurij Siciliæ & Sardiniæ contrauerſam eſſe, ita hoc loco ſcribit eamdem Africam prominentia Phacunte contra Tænaron Laconicæ excurrere per ſinum Creticum. ſic Pentapolitanam Libyā confundit cum Africa. quod ſequitur: *arenis Catabathm, Ægypto inſinuata, cui proximi Cyrenenſes.* immanis error & maior priore. his verbis Africam minorem cum Libya Mareotide planè eamdem facit, vt ſuprà cum Pentapolitana confuderat. Certè Libya Mareotis quæ & Marmarice, Ægypto contermina, & Cyrenaïcæ proxima, vt pote quæ inter Ægyptum & Cyrenenſem ſita ſit, ſed longè ab Africa poſita. nam Cyrenenſis inter Ægyptum & Africam minorem iacet. hic verò cum Africam minorem à Cyrenaïca ſiue Pentapoli Libye non diſcernat, & Libyam ſimul Mareotidem cum Africa eamdem faciat, Cyrenaïcam tamen ab hac Libya Mareotide ſeiungit. quibus nihil intricatius καὶ λαβυρινθωδέστερον.

Pag. 49. B. *arenis Catabathmi Ægypto inſinuata*] ita diſtinximus ac legimus, cum vulgo editi omnes haberent: *contra Tænarum Laconicæ excurrit arenis. Catabathmos Ægypto inſinuata.* quæ monſtra erant lectionum, non tamen animaduerſa illi correctori, quem pro ſummo Critici ſui habent. quomodo Phycutis promuntorium arenis excurreret contra Tænaron, cum ſolum mare Creticum inter duo illa promuntoria pateat? deinde *Catabathmos inſinuata*, de mendo illum aduertere debuit, pro *inſinuatus.* ὁ Καταβαθμός. libri omnes meliores habebant: *Catabathmi.* in quibuſdam: *Catabathmia.* Certum eſt Libyam Mȧrmaricam, vel Mareotidem, ab arenis Catabathmi Ægypto inſinuari, quam Libyam noſter nominis errore inductus Africæ minori, adiunxit quia Africa Græcis etiam Λιβύη. Stephanus: Καταβαθμὸς πόλις ἐν Λιβύῃ μεταξὺ τῆς Ἄμμωνος καὶ τοῦ Παραιτονίου. locum arenoſum eſſe inde conſtat. terminabat Cyrenaïcum. ab eo ad Parætonium Libye Μαρμαρικὴ ſiue Μαρεώτης, quam Solinus accenſet Africæ.

Ægypto inſinuata, cui proximi Cyrenenſes] ita libri. nos vero eorum ductu ſic diſtinximus. Vulgo erat: *Ægypto inſinuata cui proxima Cyrenenſis extenditur inter duas Syrtes.* atqui falſum eſt Cyrenenſem extendi inter duas Syrtes. nam à Syrte maiori incipiebat Cyrenenſis. Philænorum aræ vt notum eſt, limitem faciebant Carthaginenſium ditionis, hoc eſt Africæ minoris, & Cyrenaïcæ regionis. Cyrenenſes autem proximi Libyæ Marmaricæ, quam noſter confundit cum Africa. & hoc eſt quod dicit heic Cyrenenſes proximos eſſe Africæ, vel quod illi idem eſt, Libyæ Mareotidi, quæ arenis Cata-

A bathmi Ægypto inſinuatur.

Extenditur inter duas Syrtes] de Africa minore intelligendum, non de Cyrenaïca, vt perperam lectio vulgata adſtruebat. regionem porro quæ inter duas Syrtes extenditur, *Tripolitanam* Libyam propriè vocarunt, & ab Africa ſepararunt. Euſebius: Λιβύη ἡ περὶ Λέπτιν περιεκτικὴ μέχρι μικρᾶς Σύρτεως. de Tripolitana intelligit. Incertus auctor: *Tripolis prouincia quæ eſt & Subuentana vel regio Arzugum vbi Leptis magna ciuitas habet ab oriente aras Philænorum inter Syrtem maiorem & minorem.* Alius æquè incertus, *menſuram Tripolitanæ*

B *prouinciæ inter duas Syrtes & menſuram Libyæ Cyrenaicæ cum ſua Pentapolitana prouincia nequaquam adhuc inuenire potui ſecundum Theodoſij Miſſos.* At ijdem Theodoſij Miſſi Africam Carthaginenſem Syrti minore definiunt ab Oriente his verbis: *Numidia & Africa Carthaginenſis finiuntur ab oriente Syrti minore: ab occidente, flumine Amſaga: à ſeptentrione mari Africo: a meridie, Oceano longitudo* DLXXX. *latitudo* CC. Plinius quoque longitudinem Numidiæ & Africæ ab Amſaga ad Syrtim minorem, totidem paſſibus metitur, & eamdem latitudinem agnoſcit. Miſerè totus hic

C locus mendoſus antea, miréque perturbatus in editionibus extabat. Ptolemæus, ſub Africæ nomine non ſolum Numidiam, ſed etiam vtramque Syrtem cum Tripolitana comprehendit.

Nunc in breuia reſcinditur dorſuoſa.] & hic locus haud ſecus in ſcriptis quam in editis omnibus vitioſè conceptus. habent quippe antiquitus exarati omnes: *nunc in breuia reſcidit.* in vno ſaltem repperi: *in breuia reſcit dorſuoſa.* Vnde non dubitaui ſcriptum olim fuiſſe: *nunc in breuia creſcit dorſuoſa, nunc æſtibus inundatur inquietis.* Ammianus Marcelli-

D nus [qui Solini loquutionibus ſæpe vtitur lib. XXII. *Et conſurgit in breuia dorſuoſa limum globoſque aggerente multitudine circumuenientium fluentorum.* ſcripſerat autem Solinus in προεκδόσει: *nunc breuibus extollitur, nunc fluctibus inundatur.*

Omnis hæc plaga ab Æthiopia & terminis Aſiæ Nigri flumine.] heîc de Africa quæ partem orbis tertiam faciebat, non de particulari Africa loquitur. ſed mirificè hæc turbat & miſcet. paulò ſuprà pro Africa tertia orbis parte Lybiam dicere ſibi placuiſſe oſtenderat, nunc id mutat. Nam

E Africam pro Libya heîc poſuit, quam ab Hiſpania freto ſcindi dicit. Titulus huius capitis & ordo quem in Plinio compilando ſequitur, Africam tantùm prout particularis prouinciæ nomen eſt, promittebat. nec præter promiſſum capitis ipſius initium factum erat: *Omnis Africa à Zeugitano pede incipit.* Etenim hæc proprie Africa. Plinius: *à Tuſca Zeugitana regio, & quæ propriè vocetur Africa eſt.* trans Tuſcam quippe Numidia. Atqui hanc ipſam Africam noſter extendit vſq; ad Ægypti confinia

& Carabathmon quo Cyrenænſis terminabatur, & vnde incipiebat Libya Marcotis: cum ſatis conſtet totam Africam vt ſub poſterioribus determiñata eſt, diſtributaque in ſex prouincias finitam fuiſſe Philænorum aris: in quibus terminus erat ſtatutus Africæ & Cyrenaicæ regionis. Heîc vero Africam accipit pro tota Libya. quæ ſequuntur porro locorum particularium deſcriptiones ad Africam minorem omnes ſpectant. poſtea tamen redit ad Africam, quæ tertiam ſignat orbis partem. Sic omnia turbat, & confundit Simius iſte.

Pag. 49. C. *ab Æthiopia & terminis Aſiæ Nigri flumine*] nec quid heîc velit ſatis ſcio, nec puto ipſe nouerat. Nigrim Æthiopiam ab Africa dirimere certum eſt. Plinius: *Gætulia tota ad flumen Nigrim qui Æthiopiam ab Africa dirimit.* Idem cap. ix. tradit Nilum in Mauritaniæ montibus originem habere, & ex lacu Nilide profluere, mox atque iterum conditum hareniſque receptum, tandem proſilire fonte illo quem Nigrim vocauere. *inde*, inquit, *Africam ab Æthiopia diſpeſcens, etiam ſi non protinus populis, feris tamen & belluis frequens, ſiluarumque opifex medios Æthiopas ſecat cognominatus Aſtapus.* Certè vbi vocatur Nigris, quaque Æthiopas ab Africa dirimit, nulli ibi Aſiæ termini. Vide Plinium lib. v. cap. viij. & inde colliges quam magnus nugarum ſit opifex Solinus, dum ſimiam Plinij agit. videbis inquam illic, nullos Aſiæ terminos eſſe, quacunque pergit Nigris, nec vnde manat. ſequuntur particulares locorum deſcriptiones, ad Africam minorem ſpectant capitis huius titulus, & ordo quem in Plinio imitando vel compilando ſequi propoſuit, hoc idem poſtulabat. tædet talium pigetque.

fontium inops & infamis ſiti] Ξηρολιβύην eam Græci vocarunt. Xerolibyen Seruius inter Pentapolim & Tripolim collocat.

aquarum larga] ὑδάτων δαψιλής, in aliis codicibus: *aquario larga* pro *aquariorum*. τῶν ὑδρείων. quod ex altera editione eſt. *aquarium*, ὑδρεῖον. Gloſſæ: *aquarium*, ὑδραγωγεῖον. in aliis *lacus* exponitur. *lacus*, ὑδρεῖον, λακκός. puteos etiam liceat ita vocare. Plinius: *ad Garamantes iter inexplicabile adhuc fuit, latronibus gentis eius puteos qui ſunt, non alte fodiendi ſi locorum noticia adſit, harenis operientibus.* Straboni ὕδρευμα. lib. xvij. τινὲς δὲ καὶ ὑδρεῦμα κατεσκεύασαν ὀρύξαντες πολὺ βάθος. καὶ ἐκ τῶν ὑετίων, καὶ τῶν ἄλλων ὑδάτων ὅμως δεξαμενὰς ποιοῦντες. ciſternas quas δεξαμενὰς vocat, ἀπὸ τῶν ὑδρείων, diſtinguit.

in agro Byraceno qui patet paſſuum ducentis vel amplius millibus] Plinius cap. iv. *Libyphœnices vocantur qui Byracium colunt. ita appellatur regio* ccl. *M. paſſuum per circuitum, fertilitatis eximiæ.* Libri ſcribunt *Byrantium* eo loco: & item altero libri xvij. *contra in Byrantio Africæ illum centena & quinquagena fruge fertilem campum.* ea ſcriptura cum ſæpe in veteribus libris

A occurrat, & in veteri etiam inſcriptione, non eſt cur eam damnent, aut mirentur eruditi, Βύζαντες vocantur Græcè hi populi Africæ. Herodoto Γύζαντες. quod Æolicum eſt vt γλέφαρον, γάλανος, φρίσγος. in recto Βύζας vt Γαγάμας, Γαμφάσας. Latini dixere *Byzax*, eodem prorſus modo quo *Aiax Aiacis* qui Græcis Αἴας Αἴαντος. Sic *Priſtix*, quæ Græce πρίστις. Gloſſæ: *priſtis genus bellua marina, Accius priſtices dixit.* Vnde nauis *priſtix* Virgilio, Græce quoque πρίστις. Hoc idem fecerunt & in alio nomine populi Africani, Græcè dicuntur Μάζυες, ὁ Μάζυς.

B Latini dixere, *Mazax*. Lucanus:

Marmaridæ volucres, aquaturuſque ſagittas
Medorum, tremulum cum torſit miſſile Mazax.

Perperam legitur *Mazax*. Et apud Suetonium: *armillata & phalerata Mazucum turba atque curſurum.* τῶν Μαζύων. Nulli ſunt in Africa *Mazaces* populi, ſed *Mazuces* aut *Maryces*, Inde & *Marices*. ita nominantur Ptolemæo qui vulgarem & Latinum typum in nominibus vrbium & gentium concipiendis fere ſemper ſequitur. Stephanus: Μάζυες, οἱ Λίβυες Νομάδες. Βεκατᾶος περιηγήσει. Μάζυς, *Maxux*. Nemeſianus:

C *Quemque coloratus Mazux deſerta per arua*
Pauit, & aſſiduos docuit tolerare labores.

Malè *Mazax*. ſic Βύζας, Βύζαντος, Latinis *Byzax*, *Byzacis*. vnde *Byzacium*. Græcis, Βυζάκιον. Stephanus: Βύζαντες, Λίβυες περὶ Καρχηδόνα τῆς Λιβύης ἔθνος, ἀφ' ἧς ἡ πόλις Βυζάκιον. & paulò poſt: Πολύβιος δὲ Βυζακίδα χώραν εἶναί φησι περὶ τὰς Σύρτις ἐν δωδεκάτῳ, σταδίων μὲν οὖσαν τὴν περίμετρον δισχιλίων. τῷ δὲ σχήματι περιφερῆ τὸ ἐθνικὸν τῆς πόλεως Βυζαντὶς εἴη, τοὺς δὲ Γυζαντοὶ λέγονται τῇ διαλέκτῳ χαρακτῆρες. Sic legendus vulgo corruptiſſimus apud Stephanum locus, qui ita in editis legitur: Πολύβιος

D δὲ Βυσσακίδα χώραν εἶναί φησι περὶ τὰς Σύρτεις, ἐν δωδεκάτῳ, σταδίους μὲν οὖσαν τὴν περίμετρον, δισχιλίους δὲ τῷ σχήματι περιφερῆ. Citat eumdem Polybium, ἐν δωδεκάτῳ, in voce χαλκεῖα, quem locum Libyæ perperam Demoſthenes pro vrbe acceperat, cum eſſent χαλκωρυχεῖα. More autem Romano Βυζακίδα regionem vocauit Polybius, quam Græci vetuſtiores Βυζαντίδα dixiſſent, per circuitum bis mille ſtadijs patere ſcribit; quod conuenit cum Plinij computatione. Nam duo ſtadiorum millia efficiunt ducenta quinquaginta millia paſſuum. Plinio au-

E tem *Byzantium* regio ipſa eſt non vrbs. *Libyphœnices vocantur, qui Bizantium colunt.* Sic enim ſcribendum è libris, non *incolunt*, vt habent excuſi. Martianus: eſt & alia diſtinctio: *Libyphœnices vocantur, qui Byzantium colunt, quæ regio ducentis quinquaginta millibus patet.* Ptolemæus: τῶν δὲ Λιβυφοινίκων ἀπὸ μεσημβρίας ἐστὶν ἡ Βυζαντὶς χώρα. ita legendum pro ζανίτις. non oppidum igitur Βυζάκιον, nec *Byzacium*, ſed regio vel prouincia, & falluntur qui aliter cenſent. Itinerarium ſub nomine

Digitized by Google

Antonij Auguſti: *Item Carthagine Byzacio Suſetulam vſque*. ſcribendum è libris: *item Carthagine in Byzantio Suffetulam vſque*. id eſt, in Byzacena regione. Nam *Suffetula* vrbs Byzacij. *Byzacium* pro ipſa prouincia paſſim in actis Conciliorum Carthaginenſium, nuſquam pro vrbe. nec apud quemquam veterum, præterquam apud vnicum Stephanum de vrbe reperitur dictũ. quod tamen mirum, cum πόλις vrbis ſit potius quam regionis: nam regio Βυζακία, aut Βυζακηνὰ videretur magis dicenda. Sed *Byzacium* ſic ὁ Βυζακίνος, vt *Samnium* ὁ Σαμνίτης. nam *Samnium* Latinis eſt regio Samnitum, vt *Byzacium*, regio Byzacenorum. ſic *Bruttium* regio Bruttiorum. Stephanus Σάμνιον etiam pro vrbe ponit. Σάμνιον, πόλις Βρεττανίας, vbi Βρεττανία, eſt Βρεττία. ſic enim loquebantur Græci. Athenæus lib. v. verbis Moſchionis: τῆς δὲ ἱστῶν ὁ μὲν δεύτερος καὶ τρίτος εὑρέθησαν, δυσχερῶς δ᾽ ὁ πρῶτος εὑρέθη ἐν τοῖς ὄρεσι τῆς Βρεττανίας. nihil mutandum. Βρεττανία eſt Βρεττία. *in montibus Bruttiorum*. Ἐκλογαὶ Diodori Siculi: Ἀπέβαλε γὰρ κατὰ μίαν πολλὰς τῶν πόλεων τῆς Βρεττανίας παραλαβὼν ὕστερον καὶ τὴν Κρότωνα εἷλε. Olympiodorus in excerptis apud Photium: ὅτι τὸ Ῥήγιον μητρόπολις ἐστὶ Βρεττανίας. *Samnium* Stephanus vrbem prodit, quæ regio fuit. nam nemo vnus veterum præter eum Samnij vrbis meminit. idem eſt & de Byzantio vel Byzacio Africana regione quam vrbem facit ſolus è veteribus. nec Iſidorum moror qui *Bizantium* quoque in Byzacena regione vrbem memorat. Stephanum ſua Grammatica hoc eſt Græcorum mouit, vt Βυζάκιον & Σάμνιον vrbes putaret. nam hic typus vrbium apud Græcos vſitatus, qui nullam regionem norunt ſic terminatam. Latinæ igitur Litteraturæ eſt *Byzacium*, *Samnium* pro regionibus. *Byzacium* quoque Varroni regionis eſt non oppidi nomen. lib. I. de R. R. *in Syria ad Gadara, & in Africa ad Byzacium item ex modio naſci centum*. ita legendum *ad Byzacium*, pro apud Byzacium. ἀρχαϊκῶς. Potuit tamen de vrbe accepiſſe, & erraſſe. Et videtur apud eum magis vrbs eſſe.

Pag. 49. D. *externos in ea conueniſſe*] *in ea* pro *in eam*. ſic loquitur. ſuprà: *nec amplius reuerti voluit in profundo*. item cap. I. *vt oppida exſtructa ſint, vt colonias ibi deduxerint*. & infrà, cap. XXXIX. *Pythonis come locus, vbi primo aduentus ſui tempore aduolant grues*. libri etiam hoc loco legunt: *externos ibi plurimos conuentaſſe argumentum de vrbibus, & locis dabimus*. ſic *vbi* pro *quo* apud Volcatium: *euagandi vbi vellet dedit poteſtatem*.

Hipponem alterum de interfluente freto Diarrhyton nuncupatum] Nugæ. nullum fretum interfluit vbi Hippo Diarrhytus, nec ea de cauſa dictus eſt. Ad mare quidem poſitus, ſed nec minus alter Hippo, qui *Regius* dicebatur. præterea non is eſt intellectus vocis διάρρυτος, nec mens Plinij, cuius verba ita ſunt legenda: *Hipponenſem proximum ab oppido, quod Hipponem Diarrutum vocant, διάρρυτον Græcis dictum propter aquarum rigua*. perperam ſcribitur: *dirutum vocant*. & malè pertinaces in ea lectione aſſerenda docti quidam, nec melius alijs corrigentibus, *dilutum*. Hipponem hunc *Diarrutum* Latini vocabant voce Græca ad diſcrimen Hipponis Regij. Græci autem διάρρυτον hunc appellarunt, *propter aquarum rigua*. ita legunt in Plinio libri, non *irrigua*. & ſic loquitur alibi auctor. lib. XXXI. cap. VII. *vulgaris plurimuſque in ſalinis mari adfuſo, non ſine aqua dulcis riguis*. & alibi paſſim apud eum *aquarum rigua*. αἱ ὀχετείαι, [οἱ ὀχετοὶ] τῶν ὑδάτων. & Græcis locus ὕδασι διάρρυτος καὶ κατάρρυτος. *aquis irriguus*, vt *irriguus hortus* Horatio. Gloſſæ: *riguus*, διάβροχος, διερός. malè corrigunt, δροσερός. Græci βολαὶ de rore dicũt, & δρόσου βολαί Theophraſtus. vnde verbum δροσοβολεῖν. hinc διάβολος, locus roſcidus, ſed hæc alibi. Aut igitur de induſtria receſſit à Plinio Solinus, aut *aquarum rigua* perperam de interfluente freto accepit. vterque Hippo mari adpoſitus, ſed hic διάρρυτος ad diſtinctionem appellatus quod aquarum riguis abundaret. *Aqua rigua* ſunt quæ ad rigandum inducuntur. vt *flumen riguum*, *fons riguus* de quibus infrà.

Clypeam ciuitatem Siculi exſtruunt, & Aſpida nominant] λόφον eſſe dicit Strabo lib. XVII. ἀπὸ τῆς ὁμοιότητος ſic dictum, ὅπερ συνῴκισεν Ἀγαθοκλῆς. libro VI. Vrbem Ἀσπίδα eamdem cum Clypea facit: ἐπὶ τῆς Ἀσπίδος Καρχηδονιακῆς πόλεως, ἣν Κλυπέαν καλοῦσι. ita legendum. At Ptolemæus *Clupeam* ab Aſpide ſeparat. Κλυπέα, Ἑρμαία ἄκρα, Ἀσπίς. ſed hic mos Ptolemæi, quem in multis obſeruauimus; vbi eiuſdem vrbis aut loci duo nomina occurrunt, Græcum pariter & Latinum, duo inde loca diuerſa condere. vt Αἰθάλη Græcis, quæ Latinis *Ilua*. Ptolemæus duas inſulas ſtatuit *Iluam* & Αἰθάλην. ſic Πιθηκοῦσαι Græcis, quæ Latinis *Enaria*: nam Latinè *Enares* dicebantur ſimiæ, quod naribus carerent. vnde & dictæ ſimæ & ſimiæ. ſic *ecaudis* qui caret cauda, *elumbis*, *enodis*, & ſimilia. Ptolemæus Πιθηκούσας & *Enariam* quaſi differentes inſulas recenſet. *Clupeum* autem videtur vocatum prius hoc oppidum, quod Græcè eſt Ἀσπίς. nihil frequentius quam hæ numerorum, generumque enallagæ in vrbium nominibus. τὰ Κλύπεα Cæſari. vbi perperam inſulam de vrbe faciunt. *Clupea Ennio*:

Omnibus at Clupea præſtat Muſtela marina.

muſtela Clupea, vt *Hoſtes Zacynthi*. Græci κύκλον τὴν ἀσπίδα vocabant. Æſchylus:

Ἄλλῳ δὲ πολλὴν ἀσπίδος, κύκλον λέγω.

ita diſtinguendum. Κύκλος, ἀσπίς. Gloſſæ. inde Κύκλον & tranſpoſitione litterarum, Romanis & aboriginibus ſuis Æolibus familiari, κλύπεον. *Clupeum*. vt λύκος *lupus*. σηκὸς, *ſepes*. ſic ἄμφρος pro ἀέλφος. & ὄλχος pro ὄχλος. addito digammate, βόλχος. vnde Latinum *volgus*. nugantur Grammatici qui *Clypeum* & *Clupeum*, genere & ſcriptione diſtinguunt, quaſi alterum de ſcuto dicatur, alterum de imagine. In veriloquio huius vocis etiam ineptiunt.

Pag. 49. D. *Venerium*] Ἀφροδίσιον.

Oea, Sabrata, Leptis magna] haud difficile fuerat Delrio ita reponere. nam ſic omnes libri, etiam princeps editio Veneta. niſi quod habet, *Orea*. non tamen huius emendationis auctor eſt, licet velit videri. ita Vadianum primum legiſſe notauit Frobenius. locum Sillij iam attulerat Camers. hæ tres vrbes quæ Tripolim conſtituebant, eodem ordine leguntur in Coſmographia Æthici: *Phileno, Nareta, Oea, Sabrata, Leptis magna*. lege: *Philenon ara*, vel *Philænorum ara*. de Sabrata corrigam obiter nobilem ex Apulei Apologia locum, in quo emendando ſudarunt fruſtrà doctiſſimi viri. Sic legitur vulgo: *nam equidem hanc fabre technam heſterna die animaduerti ſatis notabiliter in medio foro tibi Æmiliane obructantem*. nihil attinet referre varias emendationes doctorum, quæ potius ſunt varij generis corruptiones. Magis ad rem fuerit ex veteri lectione correxiſſe: *nam equidem hîc Sabratæ cum heſterna die animaduerti ſatis notabiliter*, &c. vetus autem illa lectio habet. *nam equidem hic ſabrate cum externa die*. ita Florentinæ membranæ, ita omnes libri. Oratio ergo Apulei habita Sabratæ. de Oeenſibus, alter locus eiuſdem Apulei emaculandus, vbi vulgati habent: *nam vt audio percenſentibus ijs qui iſtum nouerunt, nulli deo adhuc aut ſupplicauit*. quæ vitij manifeſta ſunt. in libris eſt: *nam vt audio partim Oenſium*. ſcribendum liquet: *nam vt audio partim Oeenſium*. locum corruperũt qui vetus loquendi genus non obſeruarant. *vt audio partim Oeenſium, vt partim Oenſium dicunt, vt ex partim Oeenſium auditu accepi*, ἀρχαϊσμοὶ ſunt. ſic enim dicebant: *partim hominum venerunt, cum partim hominum venit*. Vide Agellium lib. x. cap. xiij.

cum rex Hiarbas rerum in Libya potiretur] melius ſine aſpiratione, *Iarbas*. nam Græcis Ἰάρβας. & ſic Virgilio. ceterùm libri omnes Solini heîc aliam huius regis denominationem ſuggerunt, legúntque *cum rex Iapon*. ita Cato vocauerit, qui alijs *Iarbas*. quidam Codices *Lapum*, alij *Iapum*. meliores vetuſtiſſimique, *Iapon*. princeps editio Veneta, *Lapon*.

& Carthadam dixit] Liuius nomen *Carthago* lingua Pœnorum nouam ciuitatem ſignificare dixit. ergo *Carthada* & *Carthago* idem, ſed illud merum Phœnicium, hoc Punicum, id eſt, iam deprauatum Phœnicibus aliquantum temporis in Africa commoratis. nam Pœni αὐτόχθονες Φοίνικες. Φοίνιξ, *Pœnis* & *Pœnus*, vt *hilaris, hilarus*. vnde & *Puniceum* τὸ φοινικοῦν, de colore. hoc eſt quod heîc dicit ſermone Phœnicum in morem Punicum verſo, de *Carthada* factum eſſe *Carthago*. nec dubium quin Græcum Καρχηδὼν ab eadem origine ſit deductum & inflexum. quod Siculorum proprium. qui θ mutant in χ. ſic quę *Carthada* vel *Carthado* Pœnis, ipſi dixerũt Καρχηδώ. vt ὄρνιθες, ὄρνιχες ipſi Africæ vicini hoc nomen cæteris Græcis tranſmiſerunt. falluntur igitur autores plerique Græciæ, qui Καρχηδόνα conditam ſcripſere, ὑπὸ Καρχηδόνος τοῦ ἀνδρὸς Φοίνικος. nam idem nomen Καρχηδὼν, & *Carthago* deflexum à Punico vel Phœnicio *Carthado*. nec ita vocata eſt à nomine conditoris. nomen Punicum ſimiliter deſinens, Διδώ. quod viraginem ſignificabat. huic rei fidem facit quod & in Iberia *Carthago*, Καρχηδὼν etiam καινὴ πόλις dicta eſt. Stephanus: ἔστι δὲ καὶ ἄλλη Καρχηδὼν πόλις Ἰβηρίας, ἐκαλεῖτο δὲ αὕτη καινὴ πόλις. idem ex Eutropio Græco ſcriptore refert vrbem etiam Armeniæ fuiſſe Καρχηδόνα, ibidem inter cognomina Carthaginis quæ recenſet, ἐκαλεῖτο δὲ, inquit, καινὴ πόλις, καὶ Καδμεία, καὶ Οἰνοῦσα, καὶ Κακκάβη. atqui illud καινὴ πόλις interpretamentum eſt nominis Καρχηδών. Euſtathius: φασὶ δὲ ὅτι ὁ ῥηθεὶς Ἰάρβας τὴν πόλιν μετὰ τὴν κτίσιν καθελὼν, ἐκάλεσε τῇ Λιβύων φωνῇ Καινὴν πόλιν. ὕστερον δὲ ἐκλήθη Καρχηδών. nugatur, vel ille vnde habet. Καινὴ πόλις Græca eſt ſignificatio Punici nominis Καρθάδα vel Καρθαδώ. quod Siculis vt dixi, Καρχαδώ, ceteris Græcis Καρχηδών. Sic Σαρδώ, Σαρδὼν, Σαρδόνος. Διδώ. Διδὼν, & ſimilia ſexcenta. Ceterùm illud ex ea ſententia colligere poſſumus, *Byrſam* quæ ἀκρόπολις fuit, à Didone Tyria tantùm fuiſſe conditam, Iarbam poſtea nouo conditu eam vrbem inſtauraſſe, & vocaſſe Καινὴν πόλιν, Punica vel Lybica voce, quæ id ſignificaret. id erat *Carthada* vel *Carthado*. vnde κατὰ παραφθορὰν Latinis *Carthago*, Græcis Καρχηδὼν dicta eſt. falſa igitur & nugatoria Græcorum opinio, qui à Carchedone Tyrio conditam, & inde nominatam ſcripſere. Euſebius apud Hieronymum: *Philiſtus ſcribit à Zoro & Carthagine hoc tempore Carthaginem fuiſſe conditam. eoſdem autem fuiſſe Tyrios. Carthaginem* vertit & facit nomen proprium viri, quod in Græcis erat Καρχηδών. quia vrbem ipſam Latini *Carthaginem*, Græci Καρχηδόνα vocent ineptè. dicere debuit: *à Zoro & Carchedone*: Appianus: οἰκισταὶ δὲ αὐτῆς ἐγένοντο Ζῶρος καὶ Καρχηδών. ὡς δὲ Ῥωμαῖοι καὶ αὐτοὶ Καρχηδόνιοι νομίζουσι, Διδὼ γυνὴ Τυρία. Mitto Romanos, ſed Carthaginienſibus longè melius de ſe ac ſuis auctoribus, quam Græcis credi putem. nomen proprium viri Tyrij voluerunt, vt eſſet ὁ Καρχηδὼν vt Σαρπηδών. at vrbs ipſa non ὁ Καρχηδὼν ab eo fuiſſet vocitata, ſed Καρχηδονία, vel Καρχηδόνις. illud enim prorſus ratione caret. igitur Καρχηδὼν Græco more inflexum & corruptum Punico vocabulo, quod *ciuitatem nouam* deſignabat. Seruius: *Carthago eſt lingua Pœnorum noua ciuitas, vt docet Liuius*. Καρχηδόνα vero illum commentitium alij patrem Didonis, alij comitem, alij neutrum fuiſſe volunt. Sic à ſemetipſo deſtruitur mendacium.

Rex Iarbas rerum in Lybia potiretur.] Maurusiorum regem facit Poëta. Iuſtinus, *Maxitanorum*. hi ſunt qui Græcis Μάξυες. Sic Maxutani, vel *Maxytani*. Euſtathius, Νομάδων καὶ Μαζίκων. Græci iſti. Μάζυες ſunt, Latinè *Mazaces*, & *Mazices*. vnde Μάζικες etiam Græcis recentioribus. vide quæ notauimus ſuprà.

Pag. 49. E. *& hæc Eliſſa, & illa Carthago dicta eſt*] hæc non capio. *Eliſſa* proprio nomine dicta eſt, quæ Carthadam condidit, domoque Phœnix fuit. *mox*, inquit, *ſermone verſo in morem Punicum, & hæc Eliſſa, & illa Carthago dicta eſt.* video quid mutationis factum ſit in voce *Carthago* ex *Carthada*; at in *Eliſſa* nihil perſpicio quod mutatum videri queat. libri ſuperius ſcribunt *Elyſſa*, & *Elyſa*. hoc loco, *Eliſſa* & *Eliſa*. an hoc intellexit? vt prius *Elyſſa* dicta ſit, mox *Eliſſa*? aliquid tale oporter ſomniaſſe noſtrum, quamquam hoc nihil ſit. Græci ſcribunt Ἐλίσσα. atque ita veteres libri Latinorum ſcriptorum. an ſcribendum? *mox ſermone verſo in morem Punicum, & hæc Dido, & illa Carthago dicta eſt.* conſtat ex auctoribus *Eliſſam* proprio nomine vocatam fuiſſe, quæ poſtea à Pœnis *Dido* nominata eſt, quod eorum lingua viraginem ſignificat. vide Seruium. Euſtathius in Periegeten: Διδὼ δὲ ἐκάλεσαν οἱ πλανηθέντες τὴν τοιαύτην γυναῖκα ἐπιχωρείᾳ φωνῇ, ὡς ἂν εἴποι τις ἀνδροφόνον. quod virile facinus auſa eſſet, in pyram ſe præcipitando. ita dictam fuiſſe notat Seruius, quaſi viraginem. Euſebius cum prius *Origo* vocaretur, poſtea nuncupatam fuiſſe, Διδώ. ἐκαλεῖτο δὲ πρὸ τούτου Ὀριγώ. certè heîc corrigendum omnino cenſeo: *& hæc Dido, & illa Carthago dicta eſt.* nam de Eliſſa vel error eſt librariorum, vel Solini hariolatio. nec enim veriſimile eſt Catonem, quo teſte vtitur, diuerſum nomen putaſſe *Eliſſam*, & *Eliſam*. de Carthagine Seruius: *Carthago à Cartha vt lectum eſt, quod inuenitur in Hiſtoria Pœnorum, & Liuio.* ſcribe: *Carthago, à Carthada* nam in hiſtoria Pœnorum *Carthada* nomen vrbis ſic erat conceptum, quæ Latinis *Carthago*, Græcis Καρχηδὼν κατ' ἀναστροφήν. de nomine porro viri Didonis etiam inter auctores non conuenit. Virgilio *Sichæus*. Græcis Συχαῖος. Seruius *Sicharbam* dictum adnotat. is erat Ἀχέρβας. vnde *Acernas* Iuſtino dicitur. Latini veteres Sicharbam dixere. Ἀχέρβας, *Sicharbas.* vt ἀριστερὸς *ſiniſter.* ἄνις, *ſine.* αἰὲν αἰῶ. *ſine.* ἄκα *ſica.* Ἄκεστα, *Segeſta.*

quæ poſt annos ſeptingentos triginta ſeptem] ita Regij Schedæ Palatinæ: *poſt annos* DCLXXVII. in Freheranis expreſsè: *poſt annos ſexcentos ſeptuaginta ſeptem.* Vinetus notauit ita veterem codicem quo vſus eſt, habuiſſe. quæ diuerſitas ex duplici editione. Cicero ſexcentos ferè annos ſtetiſſe Carthaginem alicubi dicit: Liuij epitome, ſeptingentos. anno autem vrbis exciſam ſeptimo & ſexcenteſimo. Paterculus quinque & ſexaginta annis ante conditam, quam vrbs Roma conderetur. ſic fiunt ſexcenti ſeptuaginta duo anni. qui numerus quinque tantum annis minor eo numero quem in quibuſdam Solini codicibus inuenire eſt. ſcribit Euſebius Carthaginem, ſub poteſtatem Romanorum veniſſe annis à conditu ſuo, DCLXVIII. *vt vero alij affirmant*, DCCXLVIII. ex his conſtat Solinum alios auctores in priore editione ſequutum eſſe, alios in ἐκδόσει. ſed has au-
A ctorum diuidias conciliare non huius eſt loci. vide Scaligerum in Iſagogicis canonibus.

Verum vt ad Africam redeam, interna eius plurimæ beſtiæ tenent] ita ſcripſimus fauentibus libris. nullo ſenſu antea legebant: *verum vt ad Africam redeamus, ipſa ſuo cingitur angulo. Interna eius plurimæ quidem beſtiæ*, &c. optimi & emendati libri verba illa non habent, *ipſa ſuo cingitur angulo*, quæ tamen in aliquot codicibus reperiuntur. & verò reperi in Schedis Palatinis, & Freheraris hoc modo, *ipſa ſuo cingitur angio.* mendoſè. puto ſcriptum fuiſſe in priori editione: B *verum vt ad Africam redeamus, ipſa ſuccingitur angulo: interna eius*, &c. angulo ſuccingi Africam dicit, quæ in angulum deſinit, & quà finitur, maximè anguſta eſt. Mela: *longior ipſa quam latior, & quà fluuium attingit, latiſſima. vtque inde procedit, ita media præcipuè in iuga exurgens, pergit incurua ad occaſum, faſtigatque ſe molliter, & ideo ex ſpatio paulatim adductior. vbi finitur ibi maximè anguſta eſt.* hæc Pomponij breuiter ſic complexus erat Solinus, *ipſa ſuccingitur angulo*: his verbis acumine ſubſtringi indicans, & è latiore ſpatio in acutum eam terminari. nihil verius. & notabimus inte- C rim quod iam ſuprà monuimus, Africam modo pro tertia orbis parte, modo pro illius partis particula vno eodemque capite accipere auctorem noſtrum, & hæc ſubinde confundere.

qui vt Ariſtoteles perhibet] hæc periodus in pleriſque libris non habetur, in aliis extat. Solos leones ait ex eo genere quod dentatum vocant, videre protinus atque naſcuntur. hæc non intelligere me fateor. nam ecquod illud genus eſt quod propriè dentatum vocabatur? omnia animalia quæ cum D dentibus naſcuntur, dentata dici queunt. at falſum eſt ſolum leonem ex dentato animalium genere, ſimul ac natum eſt, viſum vſurpare. an *dentatum* vocatum eſt, τὸ τῶν ἀμφωδόντων γένος. ne id quidem verum erit. an τὰ καρχαρόδοντα ſimul & ἀμφώδοντα ſic propriè appellata; ita videtur. ergo leo ſolus τῶν καρχαροδόντων, ſimul ac natus eſt videt. nihil tale tamen apud Plinium, haud ſcio an extet in Ariſtotele. nunc non memini, nec otium eſt quærere. quod libri quidam hanc periodum non habeant, ſigno eſt in editione recognita expunctam ab auctore fuiſſe. in optimo codice Pauli Petauij ſenatoris Pa- E riſienſis hæc verba ad marginem adſcripta erant, vt monuit me v. CL. Ioſias Mercerus.

at hi quos creant Pardi] pardi ſemper apud Plinium pro maribus, pantheræ pro fœminis. ita Græcis πάρδαλις & πάνθηρ. cap. XV. *mirum pardos, pantheras & ſimilia condito in corporis vaginas vnguium mucrone, ne refringantur, hebeſcenturne, ingredi.* & hoc loco: *quos vero pardi generauere, ſemper inſigni hoc carent.* hi *leopardi* dicebantur, quaſi ex lea & pardo geniti. vide quæ ſuprà notamus.

Digitized by Google

Pag. 50. A. *pariter omnes à ſagina parcunt*] etiamne Leopardi ? ita intellexit. fruſtra. nec enim leones ſunt. ſed nec de leonibus hoc Plinius aut Ariſtoteles. *parcunt à ſagina*, non ſaginantur , non corpus farciunt , *οὐ πιαίνονται*. rationem finxit, quia alternis diebus potum , alternis cibum capiant. hæc falſa & abſurda. falſum eſt alternis potum capere. nec ex mente Plinij, qui ſcribit raros in potu eſſe. Ariſtoteles: *ὀλιγόποτον δὲ ἐστί*. ratio non magis vera, ideo minimè ſaginari quia potum raro vſurpent. immo tanto magis ſaginam colligere deberent. nam cicuribus animalibus quæ ſaginantur, vt citius pingues euadant, potus ſubduci ſolet. nihilo verius, quod cibum alternis capiant idcirco non fieri pingues. leo propenſæ voracitatis animal, cum prædam nactus eſt, vſque ad ſaturitatem , & vltrà impletur: ideo abſtinet per biduum & triduum à ſaturitate. *εἶθ' ἡμέρας δύο ἢ τρεῖς ἀσιτεῖ. δύναται γὰρ, διὰ τὸ ὑπερπληροῦσθαι.* hæc verba ſunt Ariſtotelis. non igitur hoc in veſcendo morem habet perpetuum leo , vt alternis diebus cibum capiat. ſed cum plus iuſto ſatiauit ſe cibis aut abſtinet biduo, triduo. hæc mens philoſophi , quam Plinius ſic expreſſit: *raros in potu, veſci alternis diebus : à ſaturitate interim triduo abſtinere*. qui alternis diebus veſcitur, altero die cibum capit , altero abſtinet. de hoc nihil Ariſtoteles , qui biduo aut triduo à ſaturitate leonem dicit abſtinere. *interim* apud Plinium pro interdum. Gloſſæ : *interim*, *ἰδὼ ὅτι ἐν τῷ μεταξύ*. Solinus nec Plinij ipſius mentem aſſequutus eſt ; *alternis cibum capiunt , ac frequenter ſi digeſtio non eſt inſequuta , ſolitæ cibationi ſuperponunt diem.* alternis cibum capere , eſt ſicut dixit , altero die veſci, altero ieiunare, ſi vnum ſuperponas diem ſolitæ cibationi, fit bidui ieiunium , non tridui. triduo vtique abſtinet qui per trium dierum ſpatium impranſus manet , quod Ariſtoteli, *τρεῖς ἡμέρας ἀσιτεῖν*. ſic & *δύο ἡμέρας ἀσιτεῖ* leo, qui per biduum integrum cibis caret, non qui diebus alternis veſcitur.

ſolitæ cibationi ſuperponunt diem] in quibuſdam deeſt , *ſolitæ*. male. ſolita cibatio leonum alternis diebus, cui cum ſuperponunt diem , bidui fit abſtinentia. *ſuperponere* eſt quod Græcis *ὑπερτίθεσθαι*. *ſolitæ cibationi ſuperponunt diem* , *τῇ συνήθει τροφῇ ἡμέραν ὑπερτιθέασιν*. qui ſolitæ refectioni diem ſuperponit , vtique diem vnum ieiunus manet. hinc *ſuperpoſitio* veteribus Chriſtianis pro ieiunio. Concilium Eliberitanum can. xxvi. *errorem placuit corrigi , vt omnis ſabbathi die ſuperpoſitiones celebremus*. id eſt , ieiunia. perperam addunt, *ieiuniorum ſuperpoſitiones*. qua voce carent antiquiſſimi libri. cum *ſuperpoſitio* dicatur , quæ Græcis *ὑπέρθεσις* , & pro dilatione ſumatur, & ſuſpenſione , *ieiuniorum ſuperpoſitio* nihil aliud eſſet, quam *ieiuniorum dilatio* , contraria ſignificatione. *ieiuniorum ſuperpoſitiones*, legimus & in altero canone eiuſdem Concilij, ſed errore librariorum. ſic enim concipitur canon vigeſimus quartus : *de temporibus ieiuniorum. ieiuniorum ſuperpoſitiones per ſingulos menſes placuit obſeruari.* illud *ieiuniorum* perperam repetitum ex titulo canonis. ita igitur legendum : *de temporibus ieiuniorum*. hic eſt titulus. Deinde ſequuntur verba canonis : *ſuperpoſitiones per ſingulos menſes placuit obſeruari*, vt dixi , *ſuperpoſitiones* ſunt ieiunia. cum dies vnus cibo ſuperponitur , hoc eſt *ὑπερτίθεται*, diei vnius eſt ieiunium. talia erant veterum ieiunia. Integrum ac ſolidum diem refectioni ſuperponebant. inde *ſuperpoſitio*. Græci quoque ita loquuntur. *ὑπερτίθεσθαι ἡμέραν*, de vnius diei ieiunio. Epiphanius : *ἀλλὰ καὶ οἱ σπουδαῖοι διπλᾶς καὶ τριπλᾶς καὶ τετραπλᾶς ὑπερτίθενται*. *duo , tres , quattuor dies ſuperponunt.* Dionyſius Alexandinus in epiſtola ad Baſiliden : *ἐπεὶ μηδὲ τὰς ἓξ τῶν νηστειῶν ἡμέρας ἴσως μηδὲ ὁμοίως πάντες διαμένουσιν· ἀλλ' οἱ μὲν πάσας ὑπερτιθέασιν , ἄσιτοι διατελοῦντες , οἱ δὲ δύο , οἱ δὲ τρεῖς , οἱ δὲ τέσσαρας, οἱ δὲ οὐδεμίαν.* perperam imperitus Cercoëtius, *ὑπερτίθεσθαι cibum differre* exponit. nec enim *ὑπερτίθεσθαι τροφὴν* , ſed *ὑπερτίθεσθαι ἡμέραν* dixere. idem eſſe putat *ſuperpoſitionem* Latinè , & tamen in Concilij Eliberitani canonibus legit *ieiuniorum ſuperpoſitiones*. inde ſequeretur, *cibum differre* , & *ieiunium differre* idem eſſe, *ciborum & ieiuniorum dilationes*. quo quid abſurdius ? nec cibi igitur nec ieiunij ſuperpoſitio intelligenda , ſed vnius diei cibo ſuperpoſitio , *μιᾶς ἡμέρας ὑπέρθεσις*. Græci *ὑπερτιθέναι* , *ὑπερβάλλειν* , *ὑπερβαίνειν* interpretantur. hæc indubitata ſunt. eadem prorſus loquutione Solinus hoc loco dixit , *diem cibationi ſuperponere* , *μίαν ἡμέραν ἀσιτεῖν*. ea re ſuperpoſitiones à ſtationibus differebant. ſtationes erant ieiuniorum dies ſtati , quæ hora nona ſoluebantur , non ſuperpoſito ſolido die , vt in aliis ieiuniis , quæ *ſuperpoſitiones* ideo dictæ. Epiphanius & Dionyſius Alexandrinus, *ὑπερτίθεσθαι ἡμέρας* dixere de ieiuniis hebdomadis ſanctæ, quæ in multam noctem protendebantur. Epiphanius clare : *τριπλᾶς καὶ τετραπλᾶς ὑπερτίθενται, καὶ τὴν ὅλην ἑβδομάδα τινὲς ἄχρις ἀλεκτρυόνων κλαγγῆς.* hæc alibi latius exequemur ſuo tempore & loco.

quod carnes iuſto amplius deuoratas , cum grauantur] ita ſcripſimus , vt habuere omnes cum libris editiones , excepta Delriana, in qua editum : *tum quod carnes iuſto amplius deuorant , quum grauantur* , &c. quare mutarit, neſcio. nihil in illa lectione cohæret. cum grauantur leones , id eſt cibis auidius ſumptis onerantur, carnes iuſto amplius deuoratas inſertis in ora vnguibus extrahunt.

ſanè & cum fugiendum eſt , in ſatietate idem faciunt] praua diſtinctio, quam mutare obliti ſumus. ſcribe : *ſanè & cum fugiendum eſt in ſatietate , idem faciunt.* leones carnes largius deuoratas vnguibus in ora coniectis extrahunt, vel quando ijs grauantur , nec capit auiditatem aluus , vel quum in ſatietate fugiendum eſt. cum nimis ſaturis euenit, vt fugiendum ſit , quo leuiores fiant,

& expeditiores, ſaburram ventris coniectis in ora vngibus ſponte protrahunt. Plinius: *quæ poſſint in mandendo ſolida deuorare : nec capiente auiditatem aluo, coniectu in fauces vnguibus extrahere, vt ſi fugiendum ſit, non in ſatietatem abeant.* hæc corruptiſſima magis vt ſint corrupta faciunt emendationibus ſuis. corrigendum è libris & ex hoc Solini loco: *aut ſi fugiendum in ſatietate habeant.* extrahit leo quæ deuorauit, ſi non capit deuorata aluus, aut ſi fugiendum habet in ſatietate. tralatitia loquutio. *fugiendum habet*, cui fugere expedit vel neceſſe eſt. nihil frequentius apud Plinium Iuniorem. epiſt. vii. lib. B i. *qua nunc cum ficis & boletis certandum habent.* ſic alibi paſſim.

Pag. 50. B. *ſenectam defectio probat dentium*] cum dentibus deficiuntur, ex eo ſenes probantur. Plinius: *vitam ijs longam docet argumento, quod plerique dentibus defecti reperiantur.* ita in Plinio legiſſe Solinum ex hoc loco conſtat. malè corrigunt: *quod plerique dentibus defractis reperiantur.* ex Ariſtotele. is eſt quem docere dicit Plinius argumento dentium longam leonibus eſſe vitam. verba eius hæc ſunt: καὶ ὁ ληφθεὶς λέων χωλὸς πολλοὺς τῶν ὀδόντων εἶχε κατεαγότας, ᾧ τεκμηρίῳ ἐχρῶντό τινες ἐπὶ πολλὰ ἔτη ζῶν. nihil tamen in Plinio mutandum, C niſi ſi legi debeat: *quod plerique dentibus defectis reperiantur.* & hoc indubitatè verum. *dentibus defecti* ſunt, qui carent in totum dentibus, quibuſque dentes omnes deciderunt. ſed minimè hæc Ariſtotelis mens eſt. quod multis dentium defractis leo repertus eſſet, ſenectutis indicium probat eſſe, non quod nullos haberet. *defecti dentes* ſenectute, qui detriti defracti ſunt. ſic *defecta lingua* Ouidio de cygno:

——*defecta modulatur carmina lingua.*

& defecto corpore Tubero, apud Tacitum. *ſenex* D *defectus* Phœdro. ſic *defecti dentes*, οἱ κατεαγότες & ætate fracti.

multi captiuorum aliquot leonibus obuijs intacti repatriauerint] Lege vt habent libri: *aliquot leonibus obuij intacti repatriauerint.* Iſidorus ex hoc loco: *proſtratis parcunt : captiuos obuios repatriare permittunt.* Catullus:

Caſto veniam obuium leoni.

Gatula etiam mulieris nomen Iuba libris comprehenſum eſt] nimium quantum hoc loco riuus à fonte ſuo diuerſus. Plinius: *credit Libya intellectum peruenire ad eos precum. captiuam certè Gatulia reducem audiui multorum in ſyluis impetum à ſe mitigatum alloquio.* atqui nomen E Iubæ non aliunde habet noſter quam à Plinio. nec puto eum hæc commentum eſſe. ſcribendum igitur in Plinio: *tradit Iuba intellectum peruenire ad eos precum. captiuam certè è Gatulia reducem audiuiſſe, multorum in ſiluis impetum à ſe mitigatum alloquio, auſa dicere ſe fœminam profugam*, &c. *Iyba* & inde *Lyba* ſcripſerant mendosè librarij, ex eo correctores quod pronum fuit, fecerunt *Libya.* & quia *tradit* minus conueniebat regioni, pro eo etiam ſubſtituerunt, *credit*, hinc vi-

A dere eſt quam multa in Plinio deprauata, non ſolum profundis, ſed etiam inueteratis vlceribus. qui ſequitur locus haud minore vitio inquinatur. ſic enim legitur: *varia circa hac opinio ex ingenio cuiuſque vel caſu, mulceri alloquijs feras : quippe vbi etiam ſerpentes extrahi cantu, cogique in pœnam, verum falſumve ſit, vita non decreuerit.* nullus in his ſenſus. pro *vbi etiam*, libri ſcribunt *obuiam.* & abſque negatione, *vita decreuerit*, hinc facilis ad emendationem via: *quippe vbi iam ſerpentes extrahi cantu, cogique in pœnam, verum falſumne ſit, vita decreuerit.* an feræ mulceantur allo- B quiis variam opinionem eſſe dicit, ex cuiuſque ingenio vel caſu: præſertim cum iam vita decreuerit, verum falſum ne ſit, ſerpentes protrahi cantu & cogi in pœnam. *vita decreuit*, ὁ βίος κέκμηκεν. communis ſcilicet hominum conſenſus ſanxit. verum ne id an falſum ſit, ſerpentes cantu mulceri vita iam decreuit. nihil verius hac correctione. ex *obuiam* fecimus *vbi iam.*

quæ obteſtata occurſantes feras immunis redijt] etſi ita libri habeant, minimè tamen huic loco conuenit, & legendum, *impunis.* id eſt, ſine noxa redijt. ſic infrà: *inter hac vadoſa claſſem Romanam impune accepimus tranſiectaſſe.* C at *immunis* ſignificat ſine officio & munere.

auerſi coëunt, nec hi tantum ſed & linces] Plinius lib. x. cap. lxiii. *coitus auerſus elephantis, camelis, tigribus, lincibus*, &c. melius legeris: *coitus auerſis.* atque ita libri. πυγηδὸν, ὄπισθεν συνιόντα, Ariſtoteli.

per ſingulos partus numerum decoquunt] Plinius: *is ergo tradit primo fœtu parere quinque catulos, ac per annos ſingulos minus ab vno ſteriliſcere.* ita ſcribendum. Ariſtoteles non de omnibus leonibus hoc ſcribit, ſed de Syriaticis. de leonibus quippe in genere ſic tradit: D τίκτει δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δύο, τὸ δὲ πλεῖστον ἕξ· τίκτει δὲ ἐνίοτε καὶ ἕν. de Syriaticis verò: οἱ δ' ἐν Συρίᾳ λέοντες τίκτουσι πεντάκις, τὸ πρῶτον πέντε, εἶτα αἰεὶ ἐλάττονα. μετὰ δὲ ταῦτα οὐκέτι οὐδὲν τίκτουσιν, ἀλλ' ἄγονοι διατελοῦσιν. hæc verba Plinius reddidit, & auctori imputat quaſi dicta de vniuerſis leonibus. quæ magna eſt ſupinitas. in excerptis Solini pro *numerum decoquunt*, legitur *numerum demunt.* quod ita immutatum ab auctore compilationis.

ſed poſtremo cum ad vnum fœcunditas recidit] pleræque editiones habent: *ſed poſtremo cum ad vnum materna fœcunditas recidit, vt vltimo ſingulos procreent :* quæ lectio compoſita eſt ex duarum E editionum diuerſa ſcriptura. ſic habuit vna: *ſed cum eò materna fœcunditas recidit, vt vltimo ſingulos procreent.* ſic vero in altera fuit: *ſed poſtremò cum ad vnum materna fœcunditas recidit, ſteriliſcunt in æternum.* vtramque more ſuo præferebat codex Regius. vtra vero vtrius ſit editionis haud promptum diiudicare.

ſteriliſcunt in æternum] ἄγονοι διατελοῦσι. in aliis codicibus ſcriptum, *ſterileſcunt in æternum*, vnica voce. atque ita in optimo Regio, & aliis vetuſtioribus. inde vulgares editiones: *ſteriles fiunt.* optimum vero verbum, *ſterileſca-*

Digitized by Google

cere, & *ſterileſieri.* ſic *leueſacere* ἐξουθενίζειν. Gloſſæ: *leueſecit*, ἐξουθένησεν. ſic *vileſacere*, ἐξευτελίζειν. & ſimilia ſexcenta. in altera editione verbo Plinij vſus eſt, *ſterileſcere.* in altera *ſterileſieri* poſuit.

Pag. 50. C. *ſicut motus equini de auribus intelliguntur*] nullus è noſtris, nec è Camertis libris eam lectionem habuit, quam fatetur Delrius in ſuis reperiſſe, *de naribus intelliguntur.* librorum eius fidem valdè ſuſpectam habeo, ne dicam ipſius. quod eam porro ſcripturam veterum teſtimoniis adſtruere tentat, in eo fruſtra eſt. nam certum heîc legi debere *auribus.* Plinius: *leonum animi index cauda, ſicut & equorum aures.* arrectæ & micantes aures animoſi equi indicium. poëta:

—— *micat auribus, & tremit artus.*

vt micatio aurium animum in equo oſtendit, ita caudæ agitatio in leone. & hæc inuicem melius reſpondent. ſed clarè idem Plinius lib. XI. cap. XXXVII. de auribus: *in equis & omnium iumentorum genere indicia animi præferunt.* quæ ſatis euincunt Delrium hoc loco delirum eſſe.

Dedit enim has duas notas generoſiſſimo cuique natura] abſurda lectio. quaſi generoſiſſimo cuique animalium hæ duæ ſimul notæ à natura datæ ſint ad animum ſignificandum, caudæ & aurium: quorum altera leonum propria, equorum altera & omnium iumentorum. ſcribimus igitur è libris & Plinio: *dedit enim has notas generoſiſſimo cuique natura.* Plinius: *Namque & has notas generoſiſſimo cuique natura tribuit.* aut generoſiſſimo cuique è leonibus & equis has notas tribuiſſe naturam dicit, aut quod potius eſt, generoſiſſimo cuique animalium huiuſmodi notas inſitas à natura, quales leoni & equo. ſequitur apud Plinium: *Immota ergo placidus, clemens, ſimiliſque blandienti, quod rarum eſt.* hæc mala manu interpolata fuere. libri: *immota ergo placido clemens blandienti quod rarum eſt.* ſcribe ac diſtingue: *immota ergo placido, clemens blandienti.* dicit immotam eſſe caudam leoni placido, clementem autem blandienti. prorſus immotam habet cauſam leo cum placidus, leniter autem & blandè eam mouet quum blanditur. *clemens cauda* quæ in leni & blando motu eſt, ἡ προσηνής. qui nimis feſtinat, aut iracundè aliquid præcipitat ſæpè dicitur in Comœdia, *clementer.* & apud Comicum in Adelphis clemens vita & otioſa, opponitur exercitæ, & in opere ruſtico actioſæ:

Ego hanc clementem vitam vrbanam, & otium
Sequutus ſum.

vbi *clemens vita* pro quieta, & parum agitata. qui hoc ignorarunt, Plinij locum illum deprauarunt. ſequentia ſic quoque corrigenda: *clemens blandienti quod rarum eſt, crebrior enim iracundia, cuius in principio terra verberatur, incremento terga ceu quodam incitamento flagellantur.*

contemptim recedunt, ſubſiſtenteſque interdum]

A hæc è Plinio vt omnia, ſed Plinij locum integrum afferam vt emendem: *generoſitas in periculis maximè deprehenditur. non in illo tantummodo quod ſpernens tela diu ſe terrore ſolo tuetur, ac velut cogi teſtatur, cooriturque non tanquam periculo coactus, ſed tanquam amentiæ iratus: illa nobilior animi ſignificatio, quamlibet magna canum & venantium vrgente vi, contemptim reſiſtanſque cedit in campis & vbi ſpectari poteſt.* generoſitatem leonis in periculis deprehendi *in illo maximè* dicit. ſcribe: *illo maximè.* id eſt, illa re. ecquod illud vero eſt quo deprehenditur generoſitas leonis in periculis? quod ſpernens tela diu terrore ſolo ſe tuetur, *ac velut cogi teſtatur.* B non magna generoſitas in eo quod cogi poteſt, multo minor quod cogi ſe teſtatur. præterea *cogi* abſolutè poſitum in ea ſignificatione quæ ibi deſideratur, vix Latinè reperiatur. non longè arceſſita, ſed ex ipſo ductu litterarum nata emendatione lego: *quod ſpernens tela diu ſe terrore ſolo tuetur, ac velut cogitat ſtatum.* Ariſtotelem Plinius planè exprimit, cuius hæc ſunt: ἐν δὲ ταῖς θήραις ὁρώμενος μὲν οὐδέποτε φεύγει οὐδὲ πτήσσει. tantum abeſt à timore, vt diu terrore ſe tueatur, ac terreat potius quam timeat: tantum vero abeſt à fugiendi voluntate, vt ſtatum C veluti cogitet: vt de reſiſtendo potius cogitet, quam de fugiendo. *ſtatus* verbum pugnatorum, poſitura nempe & ſitus corpori: in pugna ad inferendos aut declinandos ictus accommodatus. hinc *ſtatu demouere*, *ſtatum componere.* & ſimilia. ſtatum igitur cogitat, qui de reſiſtendo, & repugnando agitat. ſic *cogitare ſeceſſum.* ſic *inſulam cogitare* apud Florum: *vt ne amplius eam inſulam cogitarent.* ita olim repoſuimus pro vulgata *cuntarent.* quæ ſequuntur verba ſpuria ſunt, & addititia, & ſic leguntur in veteribus: D *cogiturque non tanquam periculo coactus, ſed tanquam amentia iratus.* nihil in his Plinianum, nihil ſanum. videntur adiecta ab aliquo qui explicare ſatagebat illa corrupta, *& veluti cogi teſtatur.* rectè igitur ea Pintianus expungebat, cuius ſententiæ accedimus. nihil tale apud Ariſtotelem, quem fermè κατὰ λέξιν hoc loco reddidit Plinius. Ariſtoteles: ἐν δὲ ταῖς θήραις ὁρώμενος οὔτε φεύγει οὔτε πτήσσει. Plinius: *in periculis deprehenſus tela ſpernens diu ſe terrore ſolo tuetur, ac veluti cogitat ſtatum.* ſequitur apud Ariſtotelem: ἀλλ' ἐὰν καὶ διὰ πλῆθος ἀναγκασθῇ τῶν θηρευόντων ὑπαγαγεῖν, βάδην ὑποχωρεῖ καὶ κατὰ σκέλος, καὶ κατὰ βραχὺ ἐπιστρεφόμενος. E ſequi ergo debet ſtatim apud Plinium: *illa nobilior animi ſignificatio; quamlibet magna canum & venantium vrgente vi, contemptim reſtitanſque cedit.* qui Ariſtotelem leget, & cum Plinio comparabit, vix de emendatione noſtra dubitauerit.

in campis nudis ac patentibus] ἐν τοῖς ψιλοῖς. Ariſtotelem expreſſit. Plinius ſimpliciter, *in campis.*

quaſi teſtem ignauiæ non reformidens] Plinius: *idem vbi virgulta ſiluaſque penetrauit, acerrimo curſu fertur, velut abſcondente turpitudinem loco.*

libri legunt : *velut abſcondentem turpi loco.* ſcripſerim : *velut abſcondens rem turpem loco.* & hoc verum exiſtimo. vel ſcribendum : *velut abſcondente turpe loco. turpe τὸ αἰσχρὸν*, id eſt turpitudo. vt *pingue* pro pinguedine. idque verius.

Pag. 50. D. *cum inſequuntur, niſum ſaltu adiuuant*] idem Plinius : *dum ſequitur, inſilit ſaltu, quo in fuga non vtitur.* mirum loquendi genus, *inſilit ſaltu.* quis enim inſilire poteſt, quin ſaliat ? ſed omnino ſcribendum : *dum ſequitur, inſilit : ſaltu in fuga non vtitur.* Ariſtoteles : *διώκων ἐπιρρίπτει ἑαυτὸν, ὅπως ἂν πλησίον. ἐπιρρίπτει αὑτὸν, inſilit. φεύγων οὐ πηδᾷ, in fuga ſaltu non vtitur.*

vt non niſi aduerſis falculis currant] ſchedæ Palatinæ : *auerſis falculis.* rectè. ita Plinius, & reliquæ editiones Solini. malè Delrius edidit, *aduerſis* : quod contrarium efficit ſenſum. Plinius : *auerſiſque falculis currere, nec niſi adpetendo protendere.* vngues leonum vocat *falculas* à ſimilitudine. eas auertunt, cum earum acumina intra corpus retrahunt. male igitur, *aduerſis.*

nunquam limo vident, miniméque ſe volunt aſpici] in aliis *ſi.* ſcribe : *minimeque ſic volunt aſpici.* Plinius : *nec limis intuentur oculis, aſpicique ſimili modo nolunt.* Ariſtoteles : ἐν δὲ τῷ ἤθει οὐχ ὑπόπτης οὐδενός, οὐδ' ὑφορώμενος οὐδέν. videtur Plinius ὑφορᾶσθαι hoc loco accepiſſe, pro *limis intueri.* ſic enim illa Ariſtotelis vertit : *cæteri dolis carent, & ſuſpicione, nec limis intuentur oculis.* & fortaſſe etiam legit, οὐδ' ὑφορώμενος οὐδένα. falſus eſt, ſiquidem ita accepit. ὑφορᾶσθαι eſt ſuſpicari, timere, ſubuereri. certè ὑποβλέπεσθαι Græci dicunt, quod Latinè *ſuſpicari.* ὑποβλέπειν autem limis aſpicere. Heſychius : ὑφορώμενος, ὑποβλεπόμενος, φοβούμενος, ὑπονοῶν. item : ὑποβλεπόμενος, ὑπονοῶν, ἐχθραίνων. at ὑποβλέπειν eſt limo intueri. Callimachus :

Οὔρεσιν ἐν Τμαρίοισιν ὑποβλέπει ἄνδρα λέαινα.

quo ex verſu liquet leones limis adſpicere. Leo ὑπόπτης οὐδενός, qui aduerſus neminem ſuſpicioſus eſt. οὐδὲν ὑφορᾶται, qui nihil ſubueretur aut timet, nihil doloſi ſuſpicatur.

Leontophonos vocari accepimus beſtias modicas] libri : *Leontophanas.* in indice : *de Leontophona.* Latinè dixit, *Leontophona beſtia.* vt Græcè apud Ariſtotelem, λεοντοφόνον ζῷον. in Admirandis : κατὰ Συρίαν εἶναί τι ζῷον φασὶ, ὃ καλεῖται λεοντοφόνον. Plinio, *Leontophonum animal.*

vt earum cineris aſpergine carnes polluta] Leontophanarum captarum & exuſtarum cinere carnes aſperſæ leones necant, ſi ex illis guſtauerint vel tantillum. Plinius de Leontophona : *ergo corpus eius aduſtum aſpergunt alijs carnibus polenta modo inſidiantes feræ, necantque etiam cinere : tam contraria eſt peſtis.* multa heîc digna animaduerti. primùm legendum, *corpus eius exuſtum*, non *aduſtum.* nam ita libri. Solinus confirmat : *quæ capta exuruntur.* in Græco Ariſtotelis, ὀπτήσαντες, exurentes, ſiue torrentes. aliud *exuri*, aliud *aduri.* dicit Plinius exuſtum corpus leontophanæ carnibus

A alijs adſpergi polentæ modo, & necare leones, *etiam cinere.* quid hoc ſibi velit neſcio. toſta leontophona, & polentæ ſiue ſubtilis farinæ modo, ac cineris inſtar molitæ, carnibus aſpergitur. quid illud eſt quod quaſi diuerſum ponit, *etiam cinere ?* rectè Solinus *aſpergine cineris*, qui redigitur è leontophonæ corpore exuſto, carnes pollui dicit. & idem eſt quod apud Plinium habetur, *polentæ modo.* nam polenta farina eſt ſubtiliter molita, ad inſtar cineris. Ariſtoteles cuius locus ad verbum Plinio expreſ-
B ſus eſt, nihil de cinere. Sic autem habet in Admirandis : ὅταν δὲ συλλαβόντες αὐτὸ οἱ κυνηγέται, καὶ ὀπτήσαντες ὥσπερ ἄλφιτα λευκὰ περιπάσσωσι τῷ ἄλλῳ ζῴῳ τὸ γευσάμενον ἀποθνῄσκει φασι παραχρῆμα. Nullus hic alius cinis quam leontophoni exuſti, & polentæ modo carnibus aſperſus. verba illa Græci ſcriptoris, ὥσπερ ἄλφιτα λευκὰ περιπάσσωσι, Plinius ſic reddidit. *carnibus alijs aſpergunt, polentæ modo.* ἄλφιτα λευκὰ vertit *polentam.* quomodo præpararetur polenta tradit idem lib. XVIII. cap. VII. non ſimpliciter erat hordei farina, ſed ex hordeo toſto prius, deinde ſubtiliter fracto &
C molito fiebat, rebus etiam aliis mixtis. hæc carnibus aſpergi ſolebat. vnde ἀλφιτοπαλημένα κρέα, *polenta aſperſa carnes.* ideo dicit Ariſtoteles exuſto leontophonæ corpore ceu polenta carnes quibus necabantur leones aſpergi ſolitas. poëta :

----καὶ ἄλφιτα λευκὰ πάλυνον.

ἄλφιτα λευκὰ, *polenta* quæ è Græco παλυντὴ Æolice πολυντὴ, *polenta.* nam α in ο vertebant. Latini autem ὑψιλὸν in E vt ματτύη, *mattea :* ῥυμουλκός, *remulcus.* Grammatici : παλῦναι, τὸ λεπτὸν τῆς γῆς ἐπιβαλεῖν, τὴν λεγομένην χοῦν, εἴρηται δὲ ἀπὸ τοῦ ἀλεύρου, καὶ ἄλφιτα λευκὰ παλύνειν,
D πάσσειν. Eadem origo vocis *pollen.* πάλη, τὸ λεπτότατον τοῦ ἀλεύρου. Æolicè, πόλη. Latinè *polen* & pollen. at *polenta*, παλυντὴ, ab aſpergendo. *farinam conſpergere* eſt ἄλευρον φυρᾶν. *farina conſperſa*, ἄλευρον πεφυραμένον. Feſtus : *comptum, genus libaminis quod ex farina conſperſa faciebant.* ἐξ ἀλεύρου πεφυραμένου. *conſperſio farinæ*, τὸ φύραμα. Gloſſæ : *conſperſio*, τὸ φύραμα. Heſychius ἄλφιτον interpretatur, τὸ ἀπὸ νέας κριθῆς ἢ σίτου πεφυραμένον ἄλευρον : *farinam hordei aut tritici conſperſam.* idem & μάζαν exponit ἄλφιτα πεφυραμένα ὕδατι καὶ ἐλαίῳ. ſanè polentam ἀντὶ τῆς μάζας poſuit Perſius de Stoica Iuuentute :

---*ſiliquis & grandi paſta polenta.*

E vbi *grandis polenta* eſt grandis μάζα. philoſophis Græcis epulæ μάζα καὶ ὕδωρ. Catoni *farinam conſpergere & ſubigere*, φυρᾶν καὶ μάττειν. *farinam conſperſam* ſequens Latinitas vocauit *paſtam* Græco vocabulo, quod *conſperſam* ſignificat ἡ παστή. nam πάσσειν idem quod παλύνειν, conſpergere. παστὰ veteribus Græcis, ἄλφιτα μεθ' ἑψητοῦ. cum *farina conſperſa* dicitur, aqua conſperſa intelligitur. ſic *puluerem conſpergere* Suetonio, aqua ſparſa de puluere lutum facere, & ſic puluerem ſedare. Phædrus :

Alueolo cœpit ligneo conſpergere
Humum æſtuantem.

Digitized by Google

ſedando ſcilicet pulueri. *polenta* igitur Plinio, quæ in Græcis ἄλφιτα λευκά, farina ſcilicet ſubtilis & in cinerem molita. In delineando ſitu Alexandrinæ vrbis cum creta ad manum non eſſet, Græci tradunt ἀλφίτοις eum diſcriptum eſſe: τὰ ἴχνη δὲ λευκῇ γλῷ, ἀλφίτοις διέχαρον. Curtius vertit *polentam* lib. IV. *fama eſt cum Rex futuris vrbis muris polentam vt Macedonum mos eſt, deſtinaſſet, auium greges aduolaſſe, & polenta paſtas eſſe.* ὄρνιθες δὲ καταπτᾶσαι τὰ ἄλφιτα ἄδην διήρπασαν. vbi notandum de more Macedonum polenta vrbium condendarum ſitum delineantium. quod alibi non reperies. Arrianus ad hanc rem ſumpta tradit, ὅσα ἐν τεύχεσιν ἄλφιτα οἱ στρατιῶται ἐκόμιζον. vbi ἄλφιτα ſunt far molitum, ſiue farina. *polentam* Latini dicunt. Græci quidem ἄλευρον & ἄλφιτον ſic diſtinguunt, vt illud de frumento, hoc de hordeo dicatur. Heſychius: ἄλευρα κυρίως τὰ σίτου, ἄλφιτα δὲ τὰ τῶν κριθῶν. Eamdem differentiam conſtituere videntur Latini inter *farinam* & *polentam*. Nam *farina* à farre propriè, τὸ ἄλευρον. Gloſſæ: *farina*, ἄλευρον *polenta*, farina hordeacea. Nam Plinius *polentam* ex hordeo fieri dicit & quidem prius toſto. Veteres enim tam far quam hordeum prius torrebant, deinde molebant. vnde illa Virgilij:

Et torrere parant flammis & frangere ſaxo.

Nec vllum ibi ὕπερον σιδήρεον, vt vulgo ſibi perſuadent. Ouidius:

bis toſti farris fruſtra grandia.

de pane dixit in Faſtis. quia prius torrebatur, quam moleretur, deinde & coquebatur panis, ſic *far bis toſtum* panis eſt. *toſtam polentam* vocat Ouidius, quia ex hordeo prius toſto, deinde molito facta. Nam & Plinius lib. XXII. à farina hordei polentam ea tantum diſtare dicit, quod torretur. Ouidius de Cyceonis potione, quam anus Attica Cereri propinauit:

——lymphamque roganti

Dulce dedit toſta quod coxerat ante polenta.

in Neotericis legitur, *teſta quod coxerat ante*, quod eſt ineptum. Cyceonem intelligit, qui potus erat farina vel polenta commixtus, *toſtam ante polentam* vocat, farinam ex hordeo prius toſto quæ in vinum addebatur. *adoris potionem* appellat Arnobius in eadem hiſtoria de Baubo quæ hoſpitio Cererem accepit: *adulatur officijs mitibus, reficiendi corporis rogat curam vt habeat, ſitienti adoris oggerit potionem cinnum, Cyceonem quam nuncupat Græcia.* hanc veram & elegantem lectionem elicuimus ex veteri codice Regiæ Bibliothecæ qui habet ſcriptum, *ſitienti adori oggerit potionem.* nam in editionibus inepte legitur: *ſitienti ardori.* potio adoris eſt cyceon cui ador ſiue polenta, vel hordei toſti farina erat admixta. Κυκεὼν Græcè, ſed & κυκειών. inde Latinum *Cocetum*. Tertulliano, *Neſtoris cocetum*, Νέστορος κυκεών. De Coceto vide Feſtum. Verùm vt ad noſtra redeam, non capio Plinium dicentem exuſto corpore leontophonæ, & carnibus aſperſo polentæ modo leones necari, atque etiam cinere. cum de alio cinere non queat intelligi, præter eum quì exuſta leontophona redigitur & aſpergitur in modum polentæ, hoc eſt cineris farinacei. aut omnes me coniecturæ decipient, aut in Plinio ſcribendum: *corpus eius exuſtum aſpergunt carnibus alijs polentæ modo inſidiantes feræ, necantque etiam in hora, tam contraria eſt peſtis.* ſcriptum erat, *etiam in ora*, vnde factum *cinere* ab illis qui hunc loquendi modum minime norant. *in hora*, id eſt, illa ipſa hora necant, qua guſtauerit. Græcum Ariſtotelis expreſſit, παραχρῆμα. τὸ γευσάμενον ἀποθνήσκειν φασὶ παραχρῆμα, *necantque etiam in hora.* ideo addit, *tam contraria eſt peſtis.* adeo nempe præſentaria, vt illa ipſa hora necet, qua ex illis carnibus aliquid ſumpſerint. Græci dicunt αὐθωρεὶ, *è l'heure meſme.* & αὔθωρον σωτήριον, præſentarium, quod fit in eadem hora. Iuuenalis:

——illa ipſa Seianum diceret hora

Auguſtum.

αὐθωρεί. Quintilianus lib. XI. *cultus non eſt proprius oratoris aliquis, ſed magis in hora conſpicitur.* ita legimus ex vetuſtiſſimo codice Bongarſij, qui habebat *in ora.* vulgo edunt: *ſed magis more conſpicitur.* quod ſenſu caret. non eſſe cultum proprium oratoris aliquem dicit, ſed magis conſpici in hora, qua agit. nam inter agendum multa in cultu mutat. alia quippe amictus obſeruatio dum incipit, alia procedente actu, alia cum ad locos & argumenta ventum eſt. de quibus vide in ſequentibus apud eumdem. ſic non proprius aliquis oratoris cultus, ſed in hora conſpicitur. idem eſt, *ad horam.* idem lib. XII. *ſed loquor de oratore qui non clamorem modo ſuum cauſis, ſed omnia quæ profutura ſunt debet. itaque eum nec inutilem ſi ad horam fortè conſtiterit, neque in teſtationibus faciendis eſſe imperitum velim.* ita dictum *ad horam*, vt *ad præſens*, ad horam autem conſiſtit orator, qui ex tempore dicere cogitur, & ſtatim cauſam agere. emendandus in hac loquutione Arnobius lib. V. *cunctis furorem & inſaniam ſuggerit: conclamant exterriti ad horam Phryges: mammas ſibi demetit Galli filia pellicis.* perperam editum: *conclamant exterriti adorandorum Phryges.* ſcriptum fuit: *ad oram.* inde vitium vulgatæ. ſtatim vt ſuggeſſit conuiuantibus inſaniam Acdeſtis, clamarunt exterriti ad horam phryges, παραχρῆμα αὐθωρεί. hoc ſenſu *ad horam* & apud Suetonium legitur. Anaſtaſius in vita Ioannis Eleemoſynarij: *porro eſt quando iuxta euentum non habet ad horam aliquid quod det à ſe petenti.* id eſt, non habet, in præſenti. *ad horam*, & *in hora* idem eſt: vt, *ad præſens*, & *in præſenti.*

Pag. 50. D. *per compita concurrentium ſemitarum*] alludit Grammaticus veriloquium *compiti*. nam *compitum* nihil aliud quam concurſus vel *competentia*. dicebant veteres *compito*, & *accido* pro accedo. inde *compitum*, ἡ συντριχία. & *compitum viarum*, vbi multæ competunt, & concurrunt viæ. & abſolutè,

compitum.

Digitized by Google

compitum. multi etiam *competum* ſcribebant.

Pag. 50. E. *Hyænam quoque mittit Africa*] Plinius: *hyænæ plurimæ naſcuntur in Africa.* fallitur Belonius qui *Zibettam* quam vocamus, putat eſſe veterum Hyænam. nihil ſimile. Hyæna in genere luporum. Zibetta in felium potius. ita hanc vocant Arabes. Nicetæ ζαπίπς, & vnguentum ex ea ζαπίθιον. Hyænam ab Arabibus quidam tradunt vocari *Adib*. Alij lupum Arabice hoc nomine vocatum docent. Incredibile eſt cum Hyæna veteribus adeo nota eſſet, nec illud ijs notarum, odore notabili præditam fuiſſe. Solo argumento Iubæ putat eamdem. quo nihil futilius. Antiqui non meminerunt *zibetæ*. an ideo oportet hyænam eſſe? ſane nec *muſci* mētionem faciunt; non tamen muſcus eſt hyæna qui muſcum nominarit, antiquior ex Latinis nunc nemo cognoſcitur quam Hieronymus. dedero ego magis antiquum. Arnobius lib. VII. *altaria ſuper ipſa libamus, & venerabile miſcus carbonibus excitamus extinctis.* explicet mihi aliquis quid illud ſit *venerabile miſcus*. Liber Regius habet: *& venerabiles miſcus*. extra controuerſiam eſt legi debere: *& venerabiles muſcos carbonibus excitamus extinctis.* vbi *muſcus* εὐωδία eſt, & flagrātia. pro quo ſcriptū erat, *miſcus*. vt *Thile* pro *Thule*. *Bitia* ſuprà pro *Bitua*: *Titinus* pro *Tutunus*. Gloſſæ noſtræ: *muſcus*, εὐωδία. aliæ Gloſſæ: *muſcus*, βρύον, φῦκος, μόσχος. per μόσχον intelligit quod diximus. Græcolatinæ Gloſſæ: μόσχος, *muſcus*. Apuleïus multo antiquior Arnobio etiam ea voce vſus eſt. Verba eius ita legenda ſunt ex decima Mileſia: *& hercule Orchium bigam perteretem myſci flagrantis, & Chia roſacea lotionibus expurgauit.* dixit *myſcum* pro *muſco*. Male in Florentinis, vnde illa addidit Helmenorſtius, legitur *hyaci*, pro *myſci*. cum hic & Arnobius, ne de Hieronymo dicam, *muſcum* pro flagrātia vſurparit, ſatis inde conſtat cognitum veteribus animal fuiſſe quod muſcum fert: ſi non ipſum animal, certè odoramentum nouiſſe eos oportet. μόσχον vocant Aëtius & Paulus. vnde & μοσχᾶτα compoſitiones quæ ex eo fiunt. Placet viris doctiſſimis *muſcum* cuius inter odores meminit D. Hieronymus non eſſe animalis vllius ἄρωμα, ſed odoratum muſcum quod Græci βρύον vocant, & βρύον ἀρωματικόν. ita cenſet Hermolaus in corollario ſuo. Si verum eſt quod ille opinatur, quis non & apud Arnobium & Apuleium de hoc muſco cenſeat accipiendum? Verba Hieronymi hæc ſunt ex lib. II. aduerſus Iouinianum: *odoris autem ſuauitas & diuerſa thymiamata, & amomum, & cyphi & œnanthe, & muſcus, & peregrini muris pellicula.* Plinius lib. XII. cap. XXVIII. ſpecies aromaticas enumerans ex quibus vnguenta conficiuntur: *Eodem & bryon pertinet, vua populi albæ. optima circa Cnidum aut Cariam in ſitientibus aut ſiccis aſperiſque, ſecunda in Lycia cedro. Eodem & œnanthe pertinet.* βρύον Latinè eſt *muſcus*. Gloſſæ: *muſcus* βρύον, φῦκος. Ergo *œnanthe* & *muſcus* ſimiliter apud Hieronymum coniunguntur, vt apud Plinium

A *Bryon* & *œnanthe*. Dioſcorides βρύον addi vnguentis βαλανίνοις tradit, & odoribus ad vaporandum, quæ θυμιάματα Græci appellant. Non tamen *muſcus* in illis auctorum locis eſt βρύον, ſed μόσχος vel μόσχος, vt ex ijs quæ heîc dicam, conſtabit. Plinius *Bryon* vuam populi albæ heîc ſcribit eſſe. haud ſcio quam bene. Certè βρύον vel τὸ βρυῶδες, in quibuſdam arboribus inſtar habet vuæ, vt in lauru. Theophraſtus lib. III. cap. XI. de alba Fraxino: φέρει δὲ καὶ ἐπὶ ἄλλα οἷς βρύα, καθάπερ ἡ δάφνη, πλὴν στρογγύλα καὶ ἕκαστον καθ᾽ αὑτὸ σφαιροειδές. fortean hæc verba Plinius de populo alba
B acceperit, quia proximè apud Theophraſtum præcedit, τῆς δὲ τῆς λευκῆς, καὶ μακρᾶς, καὶ πλείους. De alba fraxino intellexit, de qua & ſequentia dicuntur. Plinius τῆς λεύκης legit, quæ eſt populus alba. Fraxinum Theophraſtus dicit βρύα ferre, καθάπερ ἡ δάφνη. at βρύα lauri βοτρυώδη ſunt. Hinc *vuam* fortaſſe vocauit, τὸ βρύον albæ populi. niſi ita vocet quia βοτρυῶδες eſſet. quod verius puto. Idem Plinius lauro *vuas* attribuit, vt Theophraſtus βοτρυώδη cap. XXIX. lib. XXVIII. *inter quas laurus vuas ſuas.* Theophraſtus lib. II. cap. VIII. ὁ τρίτος τὸν φοινικοῦν κόκκον, ἡ δὲ δάφνη τὸ βοτρυῶδες.
C intelligit τὸ βρύον ſterilis laurus, quod inſtar habet vuæ. Huic ſimile facit, & βρύον albæ populi. Omnia hæc eiuſmodi arborum βρύα, auctores etiam βοτρύδια paſſim vocarunt. Sic Galenus τὰ ἀπὸ καρύας βοτρύδια appellat τὰ βρύα τῆς καρύας. lib. X. Medicam. ſecundum loca: ἀπὸ καρύας τὰ ἐσωτερὶ βοτρύδια. Alij ἰούλους, alij βρύα vocant in nuce iuglande. Nicander οἰνάνθης βρύα vocat labruſcæ vuas. è contra Plinius βρύα populi albæ *vuas* dixit. At lib. XVI. cap. XXIII. populi albæ bryon ita deſcribit: *populorum folijs grandiſſima lanugo. euolat candida (tradita folio numeroſiore candida) vt ſulus.* Hæc ſana non eſſe vel me indicēte palam eſt.
D In optimo Thuanæo codice ita ſcriptum reperi: *populorum folijs grandiſſima lanugo euolat candida & radita folio numeroſiore candida & vt villa.* minima mutatione ſic emendauerim: *populorum folijs grandiſſima lanugo euolat: candidæ, traditæ folio numeroſiore, candida, & vt villi.* Dicit populorum foliis in genere grandiſſimam euolare lanuginem, hoc eſt grandiſſimum βρύον: candidæ vero, traditæ folio numeroſiore candidam euolare, & vt villos. *candida tradita folio numeroſiore*, loquutio Pliniana, id eſt quæ traditur eſſe folio numeroſiore. grandiſſima igi-
E tur lanugo ſiue βρύον, cādidæ populo eſt inſtar villorum. Nullus autem intelligo quod ait Plinius longiſſimam illam lanuginem euolare è folijs populorum. Populus nigra fert βρύον longum, racemoſum, villoſa quadam lanugine refertum, ſed ex folijs non oritur. Muſcus etiam populis innaſcitur vt ceteris arboribus quod βρύον quoque dicitur. Nec ex folijs hic muſcus euolat, ſed ex cortice arboris cui ſupernaſcitur. At folia candidæ populi in auerſa parte albicant niuea lanugine. Sed non ea longiſſima. Certum itaque habeo Plinium hanc lanuginem foliorum po-

A puli temerè confudiſſe cum lanugine vuæ eiuſdem. Atqui ſola candida populus eam præfert villoſam lanuginem, qua folia eius inferne obducta ſunt. Nigra vero ſola populus, alteram illam producit grandiſſimã lanuginem quæ ex ramis exit & ſuis ſeorſim pediculis dependet, vtrique autem generi innaſcitur & tertia illa lanugo quæ muſcus vocatur, qualem habent & ceteræ arbores. Plinius autem hæc omnia genera miſcuit, & vtrique populo indifferenter eamdem lanuginem attribuit quam ex folijs grandiſſimam euolare dicit. Quod eſt falſiſſimũ. Nunc quærendum ex quo genere fuerit illud βρύον populeum & quercinum quod vnguentis addebatur. B Populi albæ vuarum vſum vbique in vnguentis cõmendat Plinius. Hoc non de muſco ſed de flore vel tanquam flore lanuginoſo populi capiendum ſit. Ergo & ſimiliter βρύον δρύινον cuius vſus in vnguentis interpretandũ eſſet. Quod non procedit. Profecto βρύον illud ἀρωματικὸν quod vnguentis addi ſolitum, nec vbique odoratum, nec in omnibus arboribus naſcebatur. Plinius hoc capite XXVIII. albæ populi Bryon quam *vuam* vocat, maximè expetitum ad vnguenta tradit, & optimũ eſſe quod circa Cnidum aut Cariam proueniebat in ſitientibus aut ſiccis aſperiſque: ſecundum in Lyciæ cedro. C Et notanda hæc verba Plinij: *Bryon*, inquit, *eodem pertinet, vua populi albæ. optima circa Cnidum aut Cariam in ſitientibus, aut ſiccis aſperiſque: ſecunda in Lycia cedro.* Bryon myrepſicum vuam eſſe dicit populi albæ: optimam in Caria & Cnido inueniri: ſecundã in Lyciæ cedro. at quomodo fieri poſſit, vt vua populi albæ in cedro reperiatur, nullus agnoſco. Certè βρύον κέδρινον etiam commendat ad odores Dioſcorides, ſed diuerſum illud βρύον, nec ſi vuæ formã habet Bryon populeum, eadem forma præditum eſſe oportet cedrinum. D Sed nec vua populi albæ in cedro naſci poteſt. Dioſcorides de Bryo odorato: διαφέρει δὲ τὸ κέδρινον, δεύτερον δὲ τὸ λεύκινον. At Plinius optimam vuam populi albæ ſcribit eſſe, quæ in Caria aut Cnido naſcitur, ſecundam, quæ in Lyciæ cedro. An legendum, *quæ in Lyciæ ceſtro?* vel ad *Lyciæ ceſtrum.* Ceſtrus flumen Lyciæ, alij Pamphyliæ dicunt. De loco Lyciæ quodam, vbi ſecunda bonitas τοῦ βρύου vel vuæ populeæ naſcitur, intelligi debere videatur, niſi Plinium maximæ ſupinitatis arguere velimus. Certè talis ille in multis, & fere in omnibus. vt heîc *vuam populi albæ* vocat, quam E alio loco longiſſimam lanuginem folijs candidæ populi candidam euolantem. vbi *euolare lanuginem* dicit quæ eminet & protenditur. Sic *prouolantia tabulata* in Mœnianis apud Aſconium quæ prominent, & extra columnas & mutulos extenduntur. Idem Plinius libro eodem ſed capite XXIII. *Sphagnon* appellat hoc arborum Bryon, & quaſi res diuerſa ſit ab iſto bryo populi albæ, alio loco recenſet, quia id ſcilicet ab alio habet auctore. *Sphagnos*, inquit, *intra eos ſitus in Cyrenaica prouincia maximè probatur. alij Bryon vocant. ſecundum locum obtinet Cyprius. tertium Phœnicius. Fertur in Ægypto naſci: quin & in Gallia: nec dubitauerim. Sunt enim hoc nomine cani arborum villi, quales in quercu maximè videmus, ſed odore præſtantes.* Cedri in Africa optimæ. eædem, & in Phœnice, & Ægypto. ideoque de bryo cedrino totus hic locus capiendus. quod addit etiam in Gallia naſci, de quercino bryo intelligendum. nec enim cedri in Gallia. aut certè de populi albæ bryo. in Lycia genus etiam cedri reperitur minoris. Hinc cap. XXVIII. ſecundam palmam dat Lyciæ cedri bryo. Cyprium Bryon cui ſecundum locum dat, in piceis fortaſſe naſcebatur, quæ laudatiſſimæ in Cypro. Nam & Galenus & Paulus in picea vel pinu bryon prouenire tradunt. Addit Plinius: *ſunt hoc nomine arborum villi, quales in quercu maximè videmus, ſed odore præſtantes.* Ergo *ſpagnos* ille odoratus qui in Cyrenaïca, Cypro, Phœnice & alijs locis inuenitur, ſimilis eſt bryo quercino, immo idem cum bryo, quod etiam σπλάγχνον appellari Dioſcorides teſtatur. ita enim apud eum ſcribitur. item apud Aetium & Paulum Aeginetam in antiquiſſimis libris non σφάγνον. Forte σπλάγχνον appellatum à longi viſceris ſimilitudine. Theophraſtus inſtar ῥακίου μακροῦ ideſt longi panni habere tradit hunc φάσκον qui idem eſt cum aliorum σπλάγχνῳ. Paulus Aegineta in compoſitione Cyphi Heliaci σπλάγχνον & σφάγνον planè diſtinguit. Si σπλάγχνον eſt Bryon odorarum diuerſus erit ab eo σφαγνὸς. Ergo σφαγνὸς ſaluiæ ſpecies quam & σφακὸν dixere ἄλλοι. Dioſcorides: ἐλελίσφακος, οἱ δὲ σφάγνον. Plinius tamen Bryon odoratum Sphagnum vbique vocat. in Indice *Spagnum* appellatur. *de Hammoniaco, ſpagno, Cypro.* Hic σφακὸς etiam dicebatur & σφάσκος. idẽ lib. XXXIV. cap. VI. *Sphagnos ſiue Sphacos ſiue bryon & in Gallia, vt indicauimus naſcitur.* In indice huius loci vt habetur in vetuſtiſſimo codice, ſic legitur: *de ſpacno, ſiue ſpaco, ſiue bryo.* σφαγνὸς & σφακός. idem & φάσκος. Heſychius: σφακὸς χόρτος, ὃν τινὲς ἐλελίσφακον. οἱ δὲ τὸ ἐπὶ τῆς δρυὸς ἐπιφυόμενον, ὃ καλοῦσι βρύον, καὶ ὁ ἐκεῖνος γὰρ φάσκος λέγεται. Sic corrigendus Heſychius. male legitur: ἐκεῖνος γὰρ φακός. Non probat ille Criticus σφακὸν de bryo quercino dici, ſed φάσκον. idem: φάσκος, τὸ ἐπὶ τῶν δρυῶν γινόμενον. & rectè ſanè Heſychius. aliud quippe φάσκος, aliud σφακός. Phaſcos eſt bryon quercinum, σφακὸς vero ſaluia eſt, quam & ἐλελίσφακον dixere quidam. Plinius ſolo nominis ſono ductus inter lentis genera eam recenſet lib. XXII. cap. vltimo, cuius verba ita legenda ſunt: *Eſt ſilueſtris elelisphacos dicta Græcis; alijs ſpacos dicta ſatiua, lente leniore, & folio minore, atque ſicciore & odoratiore. Eſt & alterum genus eius ſilueſtrius, odore graui. Hæc mitior folia habet cotonei mali effigie.* ſic reſtituimus hunc locum ex veteribus libris, nulla fermè littera mutata, qui in vulgatis perturbatiſſimus ac corruptiſſimus. inter lentis genera refert Eleliſphacon, non aliam ob rationem quam quod φακὸς in eius eſt nomine,

Digitized by Google

& quod σφακὸς in genere reperitur. ceterùm nihil ſimile aut σύμφυλον lens habet cum Eleliſphaco vel ſphaco, niſi quod illa φακὸς Græcis, hæc dicitur σφακός. Sed talis vbique Plinius. de paluſtri lente præcedit locus. Subijcit igitur, *eſt ſilueſtris Eleliſphacos dicta Græcis.* vult nimirum ſilueſtrem eſſe lentem Eleliſphacon. Scribitur in libro optimo Rigaltij: *eſt ſilueſtris, & Eliſphacos dicta Græcis.* & ſanè in Indice manuſcripto libri primi *Eliſphacon* nominatim meminit his verbis quæ ſunt corruptiſſima: *Thaco Epitheimathon vel Heliaſpiaco, ſiue Heliaſpaco, ſiue ſphaco quæ ſaluia* III. quæ ſic emendauda ſunt: *Phaco* ἐπὶ τελμάτων, *vel helia phaco, ſiue Eliſphaco ſiue ſphaco quæ & Saluia.* φακὸς ἐπὶ τελμάτων eſt lens paluſtris, quam & ἐλείαν φακὸν appellatam monet. cui ſtatim ſubiungit Eleliſphacon vel Eliſphacon, quam ſilueſtrem lentem eſſe vult. Quod eſt perridiculum. Addit: *Alijs ſphacos dicta ſatiua lente leuiore, & folio minore.* ita libri, excepto quod habent *phacos.* Sed legendum eſſe *ſphacos* ex indice conſtat. vbi dixit ſilueſtrem lentem eſſe *Eleliſphacon* Græcis ita dictam, ſubiungit aliis *ſphacon* appellari ſatiuam, quæ lentem habeat leuiorem, hoc eſt λειοτέραν, & folium minus. Hoc ex Theophraſto qui ἐλελίσφακον & σφακὸν ita diſtinguit, vt alteram mitioris generis, alteram agreſtioris faciat. Male σφακελὸς pro σφακὸς legitur apud Theophraſtum, cuius hæc verba: σφακὸς δὲ καὶ ἐλελίσφακος διαφέρουσιν, ὡς αὖ τὸ μὲν ἥμερον, τὸ δὲ ἄγριον. λειότερον γὰρ τὸ φύλλον τοῦ σφακοῦ, καὶ ἔλαττον καὶ ἧττον αὐχμηρόν· τὸ δὲ τοῦ ἐλελισφάκου βαρύτερον. Haud dubium eſt quin σφακὸς reponendum ſit; vt ſcripſimus, pro vulgato σφακελός. Ergo σφακὸς Theophraſto mitis eſt & ſatiuus, ἐλελίσφακος agreſtis. Ineptè Plinius σφακὸν cum φακῷ confudit, ſaluiam cum lente, & σφακὸν lente ſatiuam eſſe ſcribit, lente leuiore & folio minore, cum dicat Theophraſtus ſphacon habere folium leuius & minus, λειότερον καὶ ἧττον. granum vel ſemen ſimile lenti non habet σφακὸς nec ἐλελίσφακος, ſed ormino. Subijcit Plinius: *Eſt & alterum genus eius ſilueſtrius odore graui.* De Eleliſphaco Theophraſti intelligit, quo agreſtem eam facit, & quam βαρύτερον eſſe dicit, quod Plinius vertit, *odore graui.* Duo genera ſtatuit agreſtis ſaluiæ cum vnum ſit. Sequitur apud eumdem: *Hæc mitior folia habet cotonei mali effigie.* ita nos interpunximus, quæ vulgo ſunt perturbatiſſima. Quænam porro hæc mitior, an *ſpaces?* ita ſanè videtur: agreſtiorem enim ἐλελίσφακον cum Theophraſto vocauit, mitiorem *ſphacon.* Atqui iſta mitior cui folia tribuit cotonei mali effigie, ſed minora, & candida, ea eſt Dioſcoridis ἐλελίσφακος, cuius locum ſic lego ex optimo codice: φύλλα δὲ μηλέᾳ κυδωνίᾳ ἐοικότα, ἐπιμηκέστερα δὲ μικρότερα, καὶ τραχέα λελευκότα ὥσπερ τὰ διάτεκτα τῶν ἱματίων, δύσοσμα ἱκανῶς, σφοδρῶς εὐώδη, ἴμβρομα. quæ totidem verbis in ſcripta ſua tranſtulit Aëtius. ex Dioſco-

A ride igitur mitioris huius deſcriptionem ſumpſit Plinius, cum Dioſcorides non tradat, vtrum de mitiore an agreſti loquatur. Eleliſphacon nominat, & vnum tantum genus facit, at Eleliſphacos Theophraſto agreſtis, σφακὸς mitior quæ & minora habet folia. Eleliſphacos Dioſcoridis quæ cydonio malo quantum ad folium ſimilis eſt, magis cum Eleliſphaco Theophraſti conuenit, quia latiora habet folia, quam cum ſphaco, quæ minora. Plinius ex duobus aut pluribus auctoribus, quod ſemper facit vnius plantæ hiſtoriam contexens, mirè omnia confudit & miſcuit. Dioſcorides ἐλε-
B λίσφακον etiam σφάγνον nominatam ſcribit, vt & Aëtius qui Dioſcoridem tranſcripſit. Non dubito quin ἐλελίσφακον alij σφακὸν appellarint, & σφάγνον. Alij ἐλελίσφακον agreſtem, σφακὸν vel σφάγνον ſatiuam fecerunt. Nonnulli contrà *ſphacon* pro agreſti ſumpſerunt. Heſychius ex antiquo aliquo poëta citat, σφακώδη χιτῶνα, καθ' ὃ, inquit, ὁ σφακὸς φύεται, ἔστι δὲ ἄγριον φυτόν. Hic eſt σφακὸς quem ibidem interpretatur χόρτον ἐν τῷ κτίῳ ἐσθίουσι. capræ huius ſphaci potiſſimum appetentiores, vt ex Eupolide conſtat, qui σφακὸν εὐώδη vocat, inter eas arbores & frutices, quæ pa-
C bulum capris ſubminiſtrant. Apuleius vel herbarium ſub eius nomine, capite de Saluia: *quidam Græcorum Ciſſion, alij Eleliſphacon, alij ſphacon, alij Bechion appellauere.* Hæc etiam σφάγνον dicta Dioſcoride auctore. Nunc vide Græcorum ſupinitatem in nominibus herbarum confundendis. σφακὸς & φάσκος toto genere diuerſa ſunt: φάσκος bryon quercinum, σφακὸς genus fruticis, qui ἐλελίσφακος & σφάγνος etiam dicitur. quia vero quidam ex nominis vicinitate tranſpoſita vna littera σφακὸν pro phaſco dixere, hinc ſphagni nomen de bryo etiam vſurparunt, quum
D σφάγνον de Eleliſphaco tantum, qui & ſphacos, non de phaſco, quod eſt βρύον, diceretur. Hinc φάσκον, & σφακὸν & σφάγνον quoque appellarunt. quæ eſt magna ſtupiditas. Vt ſciamus quid ſit φάσκος in quercu, legendus eſt Theophraſtus lib. III. Hiſtoriarum cap. IX. cuius & verba heîc producere nihil nocebit auctori ipſi, quem eadem opera illuſtrabimus. ὃ δὲ καλοῦσί τινες φάσκον ὁμοίως τῆς βραχείας ἡ αἰγίλωψ μόνη φέρει πολιὸν καὶ βράχιον. καὶ γὰρ πηχυαῖον κατακρεμάννυται καθάπερ τεῦχος ἐσθῆτος μακρόν. φύεται δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ φλοιοῦ, καὶ οὐκ ἐκ τῆς κεραίας ἔχει ἡ βάλανος, οὐδὲ ἐξ ὀφθαλμοῦ, ἀλλ' ἐκ
E τοῦ πλαγίου τῶν ἀνωθεν ὄζων ἔχει. Ægilops genus eſt quercus, quam ſolam hunc φάσκον ferre dicit Theophraſtus. Fert etiam ἀλίφλοιος genus alterum, ſed in ſummo nigrum & breue. Plinius hunc Theophraſti locum ſic reddidit lib. XVI. cap. VIII. *E glandiferis ſola quæ vocatur Ægilops fert, pannos arentes muſcoſo villo canos, non è cortice modò verùm & è ramis dependentes cubitali magnitudine, odoratos vt diximus inter vnguenta.* vertunt vulgo apud Theophraſtum,

Digitized by Google

quod autem penem appellant quidam branchijs ſimile. quaſi φάσκος in quercu *penis* ſit, aut figuram penis habeat. vox Græca retinenda erat, *phaſcos.* Plinius *pannos arentes* vocat, ita enim ſcribendum non *panos*, quia phaſcos ille ſimilis panno, hoc eſt longæ veſtis laciniæ. τρύχος ἱματίου propriè *pannus.* dependet autem ille phaſcos è quercubus, καθάπερ τρύχος ἱματίου μακρὸν, *tanquam longus pannus.* Gloſſæ: *pannus*, ῥάκος. & fortaſſe in Theophraſto legerit Plinius: ὁ δὲ καλοῦσί τινες φάσκον ὁμοίως τοῖς ῥακίοις ὁ αἰγίλωψ μόνη φέρει. Hinc *pannos arentes* eam ferre dicit. τὰ ῥάκια ſunt panni. hoc indubitatè verum. Corrupta etiam quæ ſequuntur, πολιὸν καὶ βραχύν. Plinius reddit: *muſcoſo villo canos.* ſcripſerat Theophraſtus, πολιὸν καὶ βρύινον. βρύον eſt muſcus. Quod autem dixerat Ægilopem φάσκον ferre ὁμοίως τοῖς ῥακίοις, πολιὸν καὶ βρύινον, id explicat, ſtatim, καὶ γὰρ πηχυαῖον καθκρεμάννυται καθάπερ τρύχος ἱματίου μακρόν. nam ῥάκιον & τρύχος ἱματίου res eadem eſt. inde τρυχίνη ἐσθὴς, *pannoſa veſtis*, vel *pannucea.* Heſychius: τρυχίνοις, ῥακίοις. Fortaſſe tamen non ſollicitanda vox βραχύν. dicit ægilopem φάσκον producere ὁμοίως τοῖς ῥακίοις, πολιὸν καὶ βραχὺν, pannis ſimilem, canum & breuiorem, quam panni ſunt ſcilicet. nam ῥάκιον ſiue pannus eſt longa faſcia ex veſtimento detrito præciſa. Huic ſimilis phaſcos ſed breuior. aliter tamen legiſſe videtur Plinius, & quod ſequitur contra facit, vbi explicat τρύχος ἱματίου μακρόν. Addit Plinius: *non in cortice modo, verùm & è ramis dependentes.* Ergo legebat in Theophraſto, φύεται δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ φλοιοῦ καὶ ἐκ τῆς κορύνης, ὅθεν ἡ βάλανος, vbi hodie in Græcis legimus cum negatione, φύεται ἐκ τοῦ φλοιοῦ, καὶ οὐκ ἐκ τῆς κορύνης. Plinius κορύνην *ramum* vertit. & ſane id ſignificat. vnde κορύνη *claua* hoc eſt baculus ex ramo cum nodis præciſo. inde ὄζον Græci & κλάδον *clauam* Herculis appellant. Vox *claua* quoque inde eſt. nam κλάδος Græcè ramus, at Æolice κλάϐα. vnde Latinum *claua.* Damogeron quoque in Geoponicis κλάδον, & κορύνην pro eodem ponit: ἴσμεν δὲ περὶ ὀνιαυτοῦ ἐκπλεξάμενοι κλάδον ἀπὸ καρύας, ὅθεν βούλονται ἐγκεντρίσαι, τρίψουσι τοῦτον καὶ λυχίζουσι. τοῦτο γὰρ παθοῦσα ἡ κορύνη, πληρεστάτην τὴν ἐντεριώνην ἕξει. malè vulgo editur, τοῦτο γὰρ παθοῦσα ἡ καρύα. Sic κορύνη & κλάδος idem. Quo ſenſu igitur accipiendum quod ait Plinius Phaſcon non in cortice modo naſci, verùm & è ramis pendere? an non & rami corticem habent? *corticem* accipere videtur pro caudice arboris & trunco. nam in eo plurimus cortex. Sic alibi in germinatione rumpi arborum corticem dixit, vndè rami ſcilicet prodeunt. Non recta eſt Pliniana apud Theophraſtum lectio, nec recta eius interpretatio. quercus glandem ferunt inferioribus præcipuè ramis: nam ſuperiores nullam ferè habent. in ramis inferioribus phaſcos è cortice naſcitur, non è ſurculo vnde pendet glans. recta igitur in Theophraſto vulgaris

A lectio, φύεται δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ φλοιοῦ, καὶ οὐκ ἐκ τῆς κορύνης, ὅθεν ἡ βάλανος. cortex autem hoc eſt φλοιὸς, in ramis inferioribus. Addit Theophraſtus: οὐδὲ ἐξ ὀφθαλμοῦ, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ πλαγίου τῶν ἄνωθεν ὄζων ἔχει. *Nec ex gemma ſed ex latere habet ſuperiorum ramorum.* Ergo & φλοιὸς & κορύνη ὅθεν ἡ βάλανος inferiorum ramorum. ὀφθαλμὸς in ſuperioribus ramis quæ glandem non gerunt, reſpondet τῇ κορύνῃ, ex qua pendet glans in ramis inferioribus. ideo autem Philoſophus ſcribit, nec ex oculo ſuperiorum ramorum, nec ex ſurculo glandis inferiorum prodire φασκὸν, vt eorum opinio-B nem tacitè refellat, qui φασκὸν florem quercus, aut pro flore eſſe cenſebant. Cum enim ex illis locis non procedat, vnde fructus ſolet enaſci, certum eſt nec florem eſſe, nec pro flore habendum. De quo ita ſcribit eodem libro cap. VI. οἱ μὲν γὰρ καὶ δρυῶν ἀνθεῖν οἴονται. ἔτι τὴν Ἡρακλεωτικὴν καρύαν καὶ Διὸς βάλανον, ἔτι δὲ πεύκην καὶ πίτυν. οἱ δὲ οὐδὲν τούτων, ἀλλὰ τὸν ἴουλον τὸν ἐν ταῖς καρύαις, καὶ τὸ βρύον τὸ δρύινον, καὶ τὸν κύτταρον τὸν πιτύινον ὅμοια καὶ ἀνὰ λόγον εἶναι τοῖς προειρημένοις ἐλαιοῖς. Conſtat igitur φασκὸν & βρύον δρύινον idem eſſe. quod & alij auctores paſſim aſſerunt. Ideo de phaſco C heîc dicit quoſdam ita vocare, ὁ δὲ καλοῦσί τινες φάσκον. etenim alij βρύον vocabant communi nomine & aliarum arborum ſimilibus lanuginibus. Heſychius: σφακός, τὸ ἐπὶ τῶν δρυῶν γινόμενον, ὃ καλοῦσι βρύον, τινὲς δὲ, ἐκεῖνος γὰρ φάσκος λέγεται. Plinius ſimiliter: & phaſcon & bryon & ſphacon facit eiuſdem rei ſynonyma. Hi ſunt *cani arborum villi* quos idem vocat Plinius. Hæc longiſſima lanugo è foliis populi albæ euolans. Hi arentes panni è cortice & è ramis ægilopis dependentes muſcoſo villo tecti. Hoc βρύον δρύινον & λεύκινον Dioſcoridis, quem alij σφαγνὸν & σφακὸν D vocabant. Falli igitur conſtat doctiſſimos herbariorum qui βρύον iſtud odoratum, vel φάσκον quercinum & populeum ex eo genere muſci eſſe arbitrantur, quod in ipſa arborum ſuperficie lanuginoſum apparet, quo muſco etiam petræ ſolent obduci. Nulla ferè eſt arbor quæ truncum & ramos id generis muſco veſtitos non habeat. Nec glandiferæ omnes tantùm hoc muſco teguntur, ſed etiam aliæ. præterea muſcus hic qui in ſuperficie quercuum aliarumque arborum, vt in ſaxis villoſus viſitur, non eſt odoratus. At φασκὸς ſiue βρύον E illud δρύινον odore excellit, nec in omni genere quercino, nec in omnibus locis naſcitur. In totum igitur alia res eſt, longiſſima nimirum & candidiſſima lanugo euolans è quodam quercuum genere, & è populo alba. βρύον vocatur, quia quidquid effloreſcit, ita nominarunt, & βρύειν eſt florere non quolibet flore, ſed denſo & conferto. Hinc muſcum qui in ſuperficie ſaxorum confertim naſcitur ſic appellarunt, quaſi flos ſit quidam pecularis, qui τοῖς λίθοις ἐπανθεῖ. nam βρύειν proprie eſt ſcatere & aliqua re abundare.

Digitized by Google

Ἀλλων ἰαϐῆς αὐτὸς ἔλκει βρύον.

Hinc flos condenſus, & capillorum inſtar confertus & conſtipatus, propriè βρύον, vt ſuprà pluribus diximus. Talis vtique muſcus eſt, ſaxorum & arborum; tales & plerique arborum flores, aut ἐξανθήσεις quæ pro floribus ſunt. Talis & φασκὸς vnde & βρύον appellatum. Non φασκὸν, vt vulgo putant, ſed σφακὸν εὐώδη vocat Eupolis in Comœdia Αἶγες, vbi capras inducit omnicarpas de ſaginæ ſuæ copia & varietate ſic inter ſe verba facientes:

Βοσκόμεθ' ὕλης ἀπὸ παντοδαπῆς, ἐλάτης, πρίνου κομάρου τε
Πτόρθους ἁπαλοὺς ἀποτρώγουσαι, καὶ πρὸς τούτοισιν ἔτ' ἄλλα.
Οἴσον, κύτισον, σφακὸν εὐώδη, καὶ σμίλακα τὴν πολύφυλλον,
Κότινον, σχῖνον, μελίαν, πεύκην, ἀρίαν, δρῦν κιττὸν, ἐρείκην,
Πρέμαλον, ῥάμνον, φλόμον, ἀνθερικὸν, κισθὸν, φηγὸν, θύμβραν.

Ita hos verſus correximus, diſtinximus, atque in ſuos numeros redegimus, qui non valdè numeroſi ſunt apud Plutarchum & Macrobium. Sunt autem anapæſtici tetrametri catalectici. in his σφακὸν εὐώδη non φασκὸν legi lex metri poſtulat. quod de hoc odorato Bryo nō intelligendum eſt, quem φασκὸν vocat Theophraſtus, ſed ſphaco qui & Eleliſphacos, de quo ſuprà diximus. nam & odoratus eſt vt ſcribit Dioſcorides, & ſaluia eſt agreſtis, vt iam inde conſtet rectè Heſychium eos reprehendere, qui σφακὸν vocitent pro φασκὸν. Capras odoratorum fruticum eſſe appetentiſſimum animal alibi ſcribit Plinius. inde & φασκὸν illum εὐώδη inter alia appetunt. De phaſco idem: *laus prima candidiſſimus atque latiſſimus, ſecunda rutilis, nulla nigris* Ita ſcribendum, non *altiſſimis*, niſi eos intelligat φάσκους qui in ſuperioribus ramis proueniunt, ἐκ τῶν ἀνωτάτων. candidi maximè probabantur. nam ἁλίφλοιος nigros producebat, & improbatos. erant & rutili. At doctiſſimi medicorum in definitionibus ſuis de hoc bryo annotant, *eſſe ſubſtantiam quamdam capillatam, villoſam, viridem, germinationis modo circa cortices arborum concreſcentem.* de muſco arborum intelligunt. qui circa cortices earum naſcitur villoſæ lanuginis, multum diuerſo ab illo Bryo ſiue ſphagno. quod viride non eſt, ſed candidum aut rutilum, aut nigrum. Alius doctiſſimus Herbarius tradit Bryon in quercu racemoſos villos eſſe qui pro flore ſunt. Hoc ſi verum eſt, tria ſunt in quercu genere toto diſſidentia, quæ βρύον nomine vno pariter gaudeant, hic racemoſus villus, tum muſcus qui circa corticem germinat. & φασκὸς Theophraſti vel σφακὸν, quæ longiſſima eſt lanugo panni inſtar vel faſciæ candidæ, & quem veteres ἀρωματικὸν βρύον appellatione conſtat intellexiſſe. Diſtinguenda hæc igitur quæ veteres ipſi paſſim confundunt. Vua populi eſt βρύον quod pro flore eſt, vuæ inſtar longiſſimæ multis granis albicante lanugine plenis quæ in pap-

A pos euolat, matureſcente bacca. Hoc βρύον λεύκινον. Sed & βοτρύδιον dici poteſt vt in nuce, & alijs βρυοφόροις. Quercus quoque tale βρύον gignit, quod vna cum folijs prodit. Theophraſtus βρύον δρύινον vocat. Vnguentis id genus βρύον vix putem olim addi ſolitum, licet Plinius tradat. verum alius generis quod non ex ipſa populo enaſcitur ſed cortici eius innaſcitur, vt in quercu, cedro, larice, picea & alijs. Et iſtud βρύον veterum odoratum Hic φασκὸς Theoprasti quem & Heſychius βρύον ἐπὶ δρυῶν γινόμενον exponit. φασκὸς τὸ ἐπὶ τῶν δρυῶν ἐπιγεννώμενον ὃ καλοῦσι βρύον. Quercubus innaſci non ex quercubus gigni planè indicat. Paulus: βρύον οἱ δὲ σπλάγχνον ἐν δρυσὶ καὶ λεύκαις καὶ πεύκαις εὑρισκόμενον, καὶ μάλιστα τὸ ἐπὶ τῶν κέδρων. Ad vnguenta igitur expetitum maxime quod ſuper cedris inueniebatur. In quercubus etiam quibuſdam reperiri fertur. Teophraſtus certi tantum generis quercus peculiare tradit. Diuerſum igitur hoc βρύον quod φασκὸς dicitur, ab illo βρύῳ quercino qui floris eſt inſtar, in quercu. Phaſcon porro ſiue bryon hoc quercinum longe diuerſi generis eſſe ab illo muſco quo operiuntur arborum rami & caudices, id maximè fidem faciat, quod in genere quodam quercus tantum naſcitur, quæ Græcè dicitur αἰγίλωψ, cum muſcum illum omnia quercus genera ferant, arboreſque ceteræ. Latinè vulgo vertunt *cerrum*. Haud ſcio quam benè. Immo prorſus malè. Cerrum non eſſe Græcorum Ægilopa non ex Plinio euincam, qui in eodem capite cerrum & ægilopem nominat veluti diuerſa, ſed res ipſa, & natura vtriuſque arboris, id magis probet. Theophraſtus tradit αἰγίλωπα in incultis naſci, & robuſtiſſimam habere materiam, & excelſiſſimam. ideo ædificiis vtiliſſimam eſſe nemo ignoret. addit quercum latifoliam ſecundas tenere, τῇ ὀρθότητι καὶ τῷ μήκει. ceterum ædificijs inutilem prorſus eſſe poſt haliphlœon quæ inutiliſſima. Carbonibus quoque faciendis haud commodam haberi vt nec ἁλίφλοιον. cum igitur rectiſſimam, excelſiſſimam, ac præduram habeat materiem ægilops, & ædificationibus præcipuè vtilem, quis eamdem cum cerro putet, quem veteres architecti tradunt peruia raritate eſſe, eoque humores facile recipere & celerrimè marceſcere? vide Vitruuium lib. II. cap. IX. ἁλίφλοιος potius eſſet, quem craſſum quidem habere corticem tradit Theophraſtus, χαῦνον δὲ ὃ καὶ λεῖον, διὸ ὃ ἄχρηστον εἰς οἰκοδομάς. ἔτι δὲ, inquit, σήπεται ταχέως. quod cerro maximè conuenit. Rideo doctiſſimos viros qui ἁλίφλοιον vertunt *falſicorticem*, quaſi Græci ita appellarint à falſo cortice, quod eſt ridiculum. ἁλίφλοιος dicta quod ἅλις φλοιοῦ hoc eſt ſatis corticis habeat. craſſiſſimo enim erat cortice. eadem & εὔφλοιος dicebatur, quod idem eſt atque ἁλίφλοιος. Theophraſtus, ἁλίφλοιος οἱ δὲ καὶ εὔφλοιον καλοῦσι. Græci ἅλις pro multùm & valdè ponunt, vt Latini *ſatis*. Non igitur cerrus ægilops, ſed potius ἁλίφλοιος. Plinius:

excelſiſſima autem Ægilops, incultis amica. ab hac proxima latifolia proceritas, ſed minus vtilis ædificijs: atque carbone dolata, vitijs obnoxia eſt. quamobrem ſolida vtuntur carbone, ærariorum tantum officinis compendio: quoniam deſinente flatu emoriens protinus recoquitur. Hic vnus eſt de corruptiſſimis apud Plinium locis, quem obiter occaſione data vel capta heîc emendabimus. Theophraſtus in glandiferarum generibus conſtituendis, duas affert diuerſas ſuper eorum generum diuiſione opiniones, alteram qua vtebantur Idæ montis accolæ, alteram qua Macedones. in altera dicit πλατύφυλλον & ἁλίφλοιον nullas habere in ædificiis vtilitates, ſed nec ad carbonem vtiles haberi. in altera de Aſpri, quem ſic Macedones vocabant, hoc idem tradit, & alia quædam particularia, quæ Plinius hoc loco ad latifoliam tranſtulit, quaſi latifolia Idæorum, & Aſpris Macedonum eadem eſſet. Sic igitur legendus ac interpungendus ille locus, qui vtroque vitio inſignitè laborat: *ab hac proxima latifolia proceritas, ſed minus vtilis ædificijs atque carboni.* Theophraſtus de latifolia & haliphloeo: φαῦλον δὲ καὶ εἰς τὸ καίειν καὶ ἀνθρακεύειν, καὶ ἀχρεῖον εἰς τὰς οἰκοδομάς. Eadem narrat de Aſpri Macedonum. Sequentia ſic conſtituenda: *dolata, vitijs obnoxia eſt: quamobrem ſolida vtuntur.* Hoc de Aſpri dicit Theophraſtus: μοχθηρὰ δὲ καὶ τὰ ξύλα. πελεκηθέντα μὲν ὅλως ἀχρεῖα. κατερείκονται γὰρ καὶ διαπίπτει. ἀπελέκητα δὲ βελτίω. διὸ καὶ οὕτω χρῶνται. *Indolatis & ſolidis vtuntur*, fabri ſcilicet, οἱ τέκτονες. *dolata* ſunt πελεκηθέντα. Sequitur vt legimus: *Carbo in ærariorum tantum officinis compendio, quoniam deſinente flatu emoriens protinus recoquitur.* Theophraſtus: ἀχρεῖος γὰρ ὅλως ὁ ἄνθραξ, πλὴν τοῖς χαλκεῦσι. παύεται δὲ χρησιμώτερος τῶν ἄλλων, & cetera quæ ibi vide. Sic πλατύφυλλον Idæorum & Ἄσπριν Macedonum eamdem putauit Plinius, quum tamen ſint diuerſæ. Nam Macedones ipſi πλατύφυλλον & Ἄσπριν diſtinguebant. viri docti Ægilopa & Aſprim eamdem exiſtimant, nam vtramque *cerrum* reddunt, quod non poteſt eſſe verum. Theophraſtus ipſe manifeſtè, τὴν ἁλίφλοιον, & τὴν Ἄσπριν facit diuerſas. Eſt aliud præterea, quod Aſprin cerrum eſſe prohibeat videri. Scribit Theophraſtus Ἄσπριν ὅλως ἄκαρπον quoſdam tradere, alios fructum adeo nequam & amarum ferre, vt vix ſues edant. at dulciſſimam eſſe cerream glandem ex Nigidio conſtat. Plinius: *querna diffuſam & grauiſſimam & ipſa glandium æquè dulciſſima.* libri habent, *atque*. ſcribendum: *querna diffuſam: grauiſſima & ipſa glandium, atque dulciſſima.* Sequitur: *proximam huic cerream tradit Nigidius, nec ex alia ſolidiorem carnem, ſed duram.* Hæc eadem cauſa prohibeat ne & *cerrus* ἁλίφλοιος videri queat, quamuis nullum ſit genus apud Græcos cui melius conueniat. Nam ἁλίφλοιος inter genera glandifera acerbiſſimam habet glandem, teſte Theophraſto, poſt Ægilopa tamen. Ex his igitur conſtat cerrum, nec ἁλίφλοιον eſſe nec αἰγίλωπα,

A nec Ἄσπριν. Sed nec latifolia quercus, nec fagus, nec robur, nec vllum aliud ex his generibus. *Cerrum* Latini vocarunt, quam Græci ὀξύην. Id verum eſſe ex fructu vtriuſque conſtabit. Theophraſtus de fructu oxyæ: ὁ δὲ καρπὸς λεῖος βαλανώδης ἐν ἐχίνῳ, πλὴν ἀνάκανθος καὶ οὐχ ὡς ὁ Διὸς βάλανος ἀκανθώδης, περισφαιρὴς δὲ καὶ κατὰ τὴν γλυκύτητα, καὶ κατὰ τὸν χυλὸν ἐκείνῳ. Plinius de glande cerri: *Cerro triſtis & horrida, echinato calice ceu caſtaneæ.* echinatum habet calicem, hoc eſt ἐχῖνον triſtem & horridum, ſed non aculeatum, vt caſtanea. dulciſſimam eſſe cerream glandem docet apud Plinium Nigidius. talem eſſe & ὀξύης καρπὸν dicit Theophraſtus, qui tamen inter genera glandiferarum eam non recenſet, ſed μονοφυῆ eſſe ait. Latini vero *Cerrum* qui eſt ὀξύη generi τῶν βαλανοφόρων adſcripſerunt, propter fructum βαλανώδη. Nam & caſtaneas Græci huic eidem generi propter id accenſent, & βαλάνους vocant. veteres habeo Gloſſas quæ *cerrum* ὀξύην exponunt. in vulgatis legitur, *cerrus*, πτελέα. Malè corrigunt πτελέα. fortaſſe πτελέα dicta ἡ λευκὴ ὀξύη, quæ in ſaxis & montibus naſcitur, ἐν τῷ ὄρει. Nigra quippe in campis proueniebat. At πτερίς eſt filix. Nugantur igitur qui cerrum eſſe αἰγίλωπα aut Ἄσπριν ſibi perſuadent. pro *Ægilops* in vetuſtiſſimo Plinij libro Thuanæo locis omnibus ſcribitur *Aezops*. ita forte legerit in Theophraſti exemplaribus, αἰζωψ vel αἴζωψ, quod in αἰγίλωψ notiorem vocem mutauerunt correctores. quæ vox de genere ſterilis auenæ dicitur. moueor auctoritate antiquiſſimi exemplaris. Rigaltianus quoque codex *Aez ops* & *Aezops* habet. videant docti Herbarij, ecquod genus quercus ſit quod Græci hoc nomine vocarunt, in quo naſcebatur φάσκος, & βρύον illud odoratum. De eo bryo addit Plinius: *& in inſulis petriſque nati improbantur*, ἐν ταῖς νήσοις & ἐν ταῖς πέτραις, hoc eſt πετρώδεσι τόποις. arbores inſularum & quæ in petris naſcuntur, improbatum bryon producunt. improbanda etiam coniectura Dalecampij legentis, *& in haliphæis pleriſque.* placet magis, vt mox emendatur: *omneſque quibus plantarum, atque non ſuus odor eſt.* nam corruptum eſt quod editur: *quibus palmarum.* Nunc quæſtionis eſt an de hoc bryo vel ſphaco debeat accipi *muſcus*, cuius apud Hieronymum inter odoramenta & vnguenta mentio eſt. Hoc putat Hermolaus, ego contra ſentio. *Muſcum* Latinis dicitur ſolum illud βρύον quod in ſaxis naſcitur. vnde *muſcoſi fontes*, *muſco circumlita ſaxa*, apud poëtas, & verbum *muſcari* Columellæ pro muſco obtegi. At huic muſco in odoribus & ſuffimentis nihil loci. βρύον vero aromaticum Latini Græco nomine retento *Bryon* dixere vt Plinius, & *ſpagnon* & *Phaſcon* nominibus æque Græcis, quia in Latio appellationem non habent, & res erat quæ in Latino cælo minimè naſcebatur. Longiſſimæ illæ ac pannoſæ lanugines quercuum ac populorum cano

Digitized by Google

& villoſo muſco & ipſæ oblitæ nam muſcus erant. Nam *muſcus* propriè Latinis villoſa ac viridis ſaxorum lanugo, & arborum, nec in alia ſumitur ſignificatione. aliud erat bryon illud odoratum. Quidquid Græci βρύον nominant, non ſtatim *muſcus* Latinè id vocari debet. alioquin & flos oleæ muſcus eſſet, quia Græcè βρύον dicitur, & olea βρύειν quando floret. Theophraſtus de bryo herba quam *lupulum* officinæ vocant: ὁ δὲ καρπὸς, τὸ μὲν θηλυγόνε ὥσπερ ἐλαίας βρύον, ὁ χείπρος δὲ τὸ ἀῤῥενογόνε ὅταν περ ἐλαία ὅταν ἀρτι φύηται ἐκ τὸ βρύε. Thelygoni fructus ſimilis bryo oliuæ, id eſt flori arrhenogeni, qualis eſt oliua deflorescens, cum ex bryo ſuo, id eſt, ex flore exit. Dioſcorides: τὸ δὲ ἀῤῥενόγονον, τὰ μὲν ἄλλα ὅμοιον τῷ προειρημένῳ, καρπὸν ἢ ἔχει φέρει, ἴσχει γὰρ ὅμοιον ἀρτι ἐξανθηκυίᾳ ἐλαίᾳ, βοτρυώδες. ita ſcribendū vel ex coniectura iudicabam, quam mihi confirmauit codex vetuſtiſſimus. peſſimè legitur vulgo: ἴσχει γὰρ ὅμοιον ἄνθει ἐξανθηκυίας ἐλαίας. atqui flos non eſt, quod iam defloruit. hoc eſt quod dixit Theophraſtus, ὥσπερ ἐλαία, ὅταν ἀρτι φύηται ἐκ βρύε. & flos igitur oliuæ, & lupuli herba *muſci* nomine appellanda viderentur, quia Græcè βρύα nominantur. Quod ridiculum. Præterea bryon illud odoratum, non tantæ eſt ſuauitatis, vt nomen eius pro fragrantia vel odore ſummo debeat vſurpari. Vnguentis miſcebatur, non propter odorem ſed propter στύψιν. nec per ſe vnguentum faciebat, nec ſuffimentum, licet & ſuffimentis adderetur. Poſtremo leuiculo ac frigido admodum argumento ductus Barbarus cenſet *muſcum* apud Hieronymum bryon, eſſe quia cum *œnanthe* iungatur. Nam & bryon ſimiliter iunctim cum œnanthe exponi apud Plinium. Nihil ſimile. Oenanthe Plinio vitis labruſcæ vua eſt, & bryon quoque vua populi albæ vel lanugo. at Hieronymo *Oenanthe* vnguentum ipſum dicitur, quod & *Oenanthium* Capitolino, & Οἰνανθάριον vocatur. ideo inter vnguenta & odores cum *muſco* refert Oenanthen. Qui *muſcus* non eſt βρύον, ſed μόσχος Græcorum, qui per ſe odoramentum facit, idque fragrantiſſimum. Idcirco & *muſcum* pro qualibet fragrantia vel odoris ſuauitate & Arnobius & Apuleius poſuere. Quinimo legendum apud Hieronymum videtur, *& Cyphi & Oenanthe & muſcus è peregrini muris pellicula.* non vt vulgo legitur, *& peregrini muris pellicula.* cur enim inter vnguenta & thymiamata pelliculam muris peregrini poneret? videtur quinetiam muſcum dictum exiſtimaſſe, quod è muris pellicula ſudaretur. vt mus ſit vnde corraditur, & inde *muſcus.* Atqui mus non eſt, ſed animal Gazellæ ſimile in regno Pegu, & in regno Aua Indiæ vltra Gangem, è cuius ſanguine muſcus extrahitur. Gazella genus eſt Dorcadis vel ſilueſtris capræ quam veterum orygem eſſe perperam velle Bellonium ſuprà docuimus. Fortaſſe *muſcum* cum *zibetto* confundit, quod etiam odoramentum eſt, ex ſudore animalis ſimilis feli. *Cattum zibetticum*

A vulgo nominant. murem appellaſſe videntur veteres, qui & *mures* paſſim vocarunt ſilueſtres huiuſmodi beſtias, vt ſunt *martures*, & *fuſcinæ*, quarum pellis ad veſtitum commendabatur. Alij *Cattas*, alij *mures*, vocant. Moſchum vel muſcum cum Zibetto frequenter iungunt inferioris æui Græci. Nicetas in Iſacio: καὶ ἀλειφθεὶς μυρίσμασι ῥοδοσμάτων παντοία, μόσχοι ζάμπα, ἄμβαρ. Achmes ſimiliter in Onirocritico: ἀλείψαι μόσχῳ καὶ ζαπαλίῳ πρὸς τὸ εὐῶδες. vbi per ζαπάλιον intelligit Zebetticum odorem, è muris vel muſtellæ peregrinæ pelle per ſudorem emanante. ζα-
B πάλιον appellat, quem *murem* Hieronymus, qui muſcum & peregrini muris pelliculam eodem modo videatur iunxiſſe, vt μόσχον & ζάμπαν ſiue ζαπάλιον Græci. Sic nihil in eo fuerit mutandum. *pelliculam* vocat, quia ex pellicula emanat huius animalis multis plagis ad ſudorem coacta. quod & nos vidimus. Muſcus vero è vomica Gazellæ vel ſimilis erumpit animalis. Pollux μοσχίων λαγωῶν meminit, qui acerrimum & odoratiſſimum veſtigiorum habent odorem, adeo vt canes maximè proritent & incendant. οἱ δὲ Μόσχιοι τῶν λαγωῶν ὀξύτεροι καὶ εὐαισθητότεροι ἔχουσι τὸ ἄσθμα, τὸ τῶν ἴχνων
C ὥστε γίγνεσθαι πρὸς αὐτὰ τὰς κύνας ἐκμανεῖς. meminerat paulo ante τῶν Ελυμαίων, qui vulpibus minores non ſunt, à gente quam inter Hyrcaniam & Bactros collocat. Ergo & Μοσχίοι vel Μόσχοι lepores à gente ſic appellati. Μόσχοι populi ſunt Armeniæ Matienis vicini, à quibus & Moſchici montes. Stephanus: Μόσχοι, Κόλχων ἔθνος πρὸς τοῖς Ματιηνοῖς. Græci Μόσχον vocant odoramentum quod ex vmbilico animalis colligitur, quare aut vnde neſcio. Latini *muſcum*, cuius vetuſtior appellatio eſt, quàm vulgo putant, cum & Arnobius eius meminerit & Apuleius. vt veterum Gloſſarum auctorem omittam, qui & μόσχον Græcè
D appellat, quum Græci omnes appellent μόσχον. vnde & μοσχᾶτα Aëtio thymiamata, quibus additur muſcus, & μοσχέλαια & μοσχόμυρα Paulo Æginetæ vnguenta quibus ſimiliter muſcus admiſcetur. Sed hæc alibi. Zibettam non eſſe hyenam quod ab initio probare inſtituimus, certiſſimum eſt. Verius ſit è nominis ſono, eam eſſe quam hodie *Ginettam* vel *Genettam* nuncupant, in Hiſpania frequentem. Conueniunt maculæ, & multa alia & è genere luporum eſt. *Hyenam* ſcribebant. Inde cum hypocoriſtico hodiernis lin-
E guis familiari *hyenetta*, & *ienetta*. vt *hyacinthus*, *iacinthus*. ſic *capſetta*, *tabuletta*, & ſimilia plura. vt hyæna ſit genetta, & nomen concurrit, & maculæ, & alia nonnulla. an omnia ſic conueniant, alij viderint. Hæc propono, non vt affirmem. Genettam eſſe Thoem falſo etiam quidam nobis perſuadere nituntur. Hyænam γλάνιν quoque nominatam ſcribit Ariſtoteles. Quo vno argumento viri quidam doctiſſimi putant piſcem, qui ὕαινα Græcis dicitur, eamdem eſſe cum alio piſce qui γλάνις vocatur. Nihil vanius. Γάνος non γλάνις hyæna dicebatur, atque ita reponen-

dum in Ariſtotele. Bithyni & Phryges hyænam ſic nuncupabant, vti auctor eſt Heſychius: Γάνος ἀδελφὸς, χρῶμα, φῶς, αὐγὴ, λευκότης, λαμπηδὼν, ἡδονὴ ἢ ὕαινα, ὑπὸ Φρυγῶν καὶ Βιθυνῶν. Hyæna piſcis, ὕαινα, is eſt quem & ὗν vocabant. nam ὕαινα fœminininum, ὗς maſculinum, vt σμύρος & σμύραινα: σμῦρος & σμύραινα: λύκος λύκαινα & ſimilia. porculum marinum hoc nomine cenſuerunt. Archeſtratus:

Ἐν δ' Αἴνῳ καὶ τῷ Πόντῳ τὴν ὗν ἀγόραζε
Ἣν καλέουσί τινες θνητῶν ψαμμῶνι ὀρυκτήν.

ita ſcribendum, non vt editur. ψαμμῶνι ὀρυκτὴν. & male *foſsilem* vertunt, cum ſit *foſſor*, ὀρύκτης. Ψαμμῶνος ὀρύκτης, vt τύχη σωτὴρ, Latinis *auctor diua*. ὗς igitur & ὕαινα idem. Sic dictus hic piſcis quod roſtro in arena fodiat ac rimetur, ſicut porcus. Latini *porcos marinos* vocant. Iſidorus: *Porci marini qui vulgo vocantur Sulli, qui dum eſcam quærunt more Suis terram ſub aquis fodiunt. Circa guttur enim habent oris officium, & niſi roſtrum arenis immergant, paſtum non colligunt.* Non poterat melius reſcribi, ψαμμῶνος ὀρύκτης Archeſtrati, nec quare ita vocitetur cauſa melior aſſignari. quam quod roſtrum arenæ immergat dum eſcam quærit. dictus eſt ψαμμῶνος, & ὀρύκτης, quod more ſuis id faciat. ὗς & ὕαινα legitur vulgo apud Iſidorum. vulgo vocantur *ſulli*. perperam. *Suillus* eſt ὕειος, vt *ſuilla caro*. At dicti *ſulli* quaſi paruæ ſues ex Græco ὕλλος Nam ὗς porcus, diminutiuum ὕλλος porculus, quem *Sullum*, addito digamma fecerunt. Sic Ichneumon Græcis ὕλλος dictus eſt quod more ſuis roſtrum ſemper in terra habeat ad veſtigandum. Latini quoque *Sullum* dixere. Dracontius:

Præcidit Sullus vim cuiuſcunque veneni.

vbi ſimiliter *Suillus* apud Iſidorum ſcribitur contrà legem verſus. Vide quæ ſuprà notamus. Hunc piſcem *Marſuinum* hodie vocamus, quaſi maris ſuem. viderit Iulius Scaliger qui Delphinem eſſe putat, cum veteres ὕαιναν & Δελφῖνα diuerſum faciant. Porci marini qui & ὗς circa guttur etiam os habent haud ſecus ac Delphines, ſed nec Delphines eſſe nec de genere Delphinum alibi oſtendam. Leue argumentum: *δέλφακα* porcellum vocant & piſcem *δελφῖνα*, ergo Delphin eſt porculus marinus. Hoc non procedit. Pythicum ſerpentem Δελφῦν aut Δελφύνην appellant, mulieris vuluam *δελφύν*. Nihil hæc cum porcis habent ſimile niſi nominis alluſionem. Porci marini meminit ex Apione Plinius lib. XXXII. cap. II. his verbis: *Apion maximum piſcium eſſe tradit porcum, quem Lacedæmonij Orthragoriſcum vocant: grunnire eum cum capiatur.* Haud ſcio vtrum ex Apione, an ex ſuis Aduerſarijs hoc hauſerit Plinius, maximum piſcium porcum vocari à Lacedæmonijs *Orthragoriſcum*. Magis mihi fit iſtud veriſimile. Nam Lacedæmonij lactentem porculum, ὀρθραγορίσκον nuncupabant quod mane proſtarent in foro vænales. Heſychius: ὀρθαγορίσκοι χοιρίδιοι μικροί. Apud Athenæum in

A Laconum inſtitutis.: θύουσι δὲ καὶ τοὺς γαλαθηνοὺς ὀρθραγορίσκους. Heîc non poſſunt eſſe piſces maximi, porci dicti. Molpis ibidem in Lacedæmoniorum πολιτείᾳ. ἀλλὰ μὴν καὶ ὀρθραγορίσκοι, ἐπειδὴ πρὸς ὄρθρον πωλοῦνται. Dicebantur & βορθαγορίσκοι, addito Laconum more digammate. Heſychius: βορθαγορίσκια, χοίρεια κρέα. καὶ μικροὶ χοῖροι βορθαγορίσκοι Λάκωνες. Ex his conſtat quid Lacones vocauerint ὀρθαγορίσκου nomine. ſed hæc in Plinio non miramur. *Beluos* & *beluas* terreſtres hyænas vocatas Latinis alibi docuimus. De natura earum, & captura apud Turcas habes apud Buſbequium in epiſtolis Legationum. vbi B niſi imponit mihi memoria *Zeſef* à Turcis hodie vocari hyænam ſcribit, Afris ita dici tradit Scaliger, Arabibus, *Dabuh*.

Pag. 50. E. *cui cum ſpina riget, collum continua vnitate flecti nequit.*] ſcribe ac diſtingue: *cui cũ ſpina riget collum continua vnitate, flectique non quit niſi toto corpore circumacto.* Plinij verba quę heîc mutuatus eſt, ita hodie leguntur: *collum & iuba continuitate ſpinæ porrigitur, flectique niſi circumactu totius corporis non quit.* at libri ſcribunt: *collum & iubam & vnitatem ſpinæ porrigitur.* emendo: *collum & iubam et vnitatem ſpinæ porrigitur.* hoc eſt quod ait Solinus collum ei C cum ſpina rigere continua vnitate. Legi etiam poſſet, *collum ei iubata vnitate ſpinæ porrigitur.* Iubata hyænæ ſpina quæ λοφιὰν ἔχει δι' ὅλης τῆς ῥάχεως, vt ſcribit philoſophus. ſed idem ſenſus ex altera. Dicit collum & iubam vnitate ſpinæ ei porrigi, id eſt, collum cum ſpina vnum eſſe, & iubam per totum porrigi.

niſi toto corpore circumacto] ſchedæ Palatinæ: *niſi totius corporis circumactu.* ita Plinius: & mox: *flectique non quit*, vt & Plinij libri.

quod exprimere poſſit imitatione vocis humanæ] excerpta Solini: *quo exprimere poſſit imitatio-* D *nem vocis humanæ.* minus rectè.

ſi venantes vmbram eius contigerint] hoc non de omnibus hyænis, ſed de certo genere in Arabia naſcente tradit Ariſtoteles in Admirandis: ἐν δὲ τῇ Ἀραβίᾳ ὑαινῶν τι γένος φασὶν εἶναι, ὃ ἐπειδὰν προΐδῃ τι θηρίον ἢ ἀνθρώπου ἐπιβῇ ἐπὶ τὴν σκιὰν ἀφωνίαν ἐργάζεται καὶ πῆξιν τοιαύτην, ὥστε μὴ δύνασθαι κινεῖν τὸ σῶμα. τοῦτο δὲ ποιεῖν, καὶ ἐπὶ τῶν κυνῶν. malè apud Ariſtotelem legi puto, ἢ ἀνθρώπου ἐπιβῇ ἐπὶ τὴν σκιὰν, & nec rectè vertunt: *& ſuper hominis vmbram ingredi cœperit.* ſcribendum: καὶ ἄνθρωπος ἐπιβῇ ἐπὶ τὴν σκιάν: *& homo vmbram eius contigerit.* nec enim ſi in E vmbram hominis ingrediatur hyæna, obmuteſcit homo, ſed ſi hyænæ vmbra contactus fuerit. quod idem & canibus accidit. Plinius: *præterea vmbræ eius contactu canes obmuteſcere.* ſcribendum etiam in Ariſtotele, ἀφωνίαν ἐργάζεται καὶ πῆξιν τοιαύτην πήγνυσθαι heîc vt Latinis *defigi*, *ſtupore defigi*. Valerius Flaccus:

——*ſtantes defixerat horror.*

Gloſſæ: *defigere*, πῆξαι, verbum magicis rebus vſitatum pro vincire & ligare. Gloſſæ: *defixiones*, κατάδεσμοι, καταδέσμοι. Apuleius de herbis ſalutaribus: *ſi quis deuotatus ac defixus*

Digitized by Google

in nuptijs ſuis fuerit, quomodo reſoluatur. Orpheus ϐιαίαν ἀνάγκην vocat illam magicam neceſſitatem, qua aliquis conſtringitur ac defigitur. *Ligaturas* alij vocant vt Seruius. Achaten λεοντόφρων vocarunt antiqui Magi qui Leones ſiſteret ac defigeret, ἀπὸ τοῦ πεδᾶν aut πεδίζειν à vinciendis & ligandis leonibus. Sed hæc alibi.

Pag. 51. A. *Lapis inuenitur, hyanium dicunt*] melius *hyænia* ſi quoſdam libros audiamus & Plinium. Marbodæus:

Tollitur ex oculis lapis extollendus hyænæ
Dictus hyænia, quem veteres---

In Indice Pliniano. *Hyenia* pro Hyænia Vetera. Excerpta Solini: *lapis hyænia inuenitur. Hyaniam dicunt traditam illa poteſtate.* ſed meliores libri legunt *Hyænium.* & in Indice, *de lapide hyænio.* & ſanè lapis *hyænius* dicitur gemma *hyænia*, Plinius. *Hyænia ex oculis hyænæ, & ob id in vaſe inueniri dicuntur.* omnino faciendum: *ex oculis hyanē, & ob id in vaſa inueniri dicuntur.* quaſi niſi ob hoc ipſum inuadatur hyæna lapis hic, in eius oculis non ſit inueniundus. Non hoc mirabitur, qui magicam poteſtatem huic animali à veteribus tributam conſiderauerit. vulgata caret ſenſu.

vnde naſcitur monſtrum: Crocotta nomen eſt] ita loquitur noſter: vulgo eſt. *cui Crocotta nomen eſt.* libri autem omnes heic ſcribunt, *corocotta.* ita & Pliniani: *huius generis coitu leæna Æthiopia parit corocottam.* ſic etiam ſcriptum inueni in vetuſtiſſimo exemplari Spartiani ad vitam Antonini Pij: *edita munera, in quibus & corocottas, & elephantos, & tigrides exhibuit.* vulgo, *crocotas.* Græcum tamen Κροκόττας. ſed more ſuo hoc nomen ita extulerunt. vt Ἀσκληπιός, *Æſculapius*: Ἀλκμήνη, *Alcumena*, & ſimilia. ex huius animalis nomine vetus auctor ludicri teſtamenti, cognomen finxit porcelli, *M. Grunnij Corocotta.* nec abs re videtur ſic finxiſſe, alluſione facta ad hyænæ nomen, quo genita eſt corocotta. immo corocottam hyænam eſſe Indicam tradit Porphyrius περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. ἡ δ' Ἰνδικὴ ὕαινα, ἣν Κροκόττα οἱ ἐπιχώριοι καλοῦσι. nomen ὕαινα ab ὗς; immo idem ferè quod ὗς. vt enim μύραινα & μύρινα. σφραγὶς, & σφράγισμα. ſic ὗς, & ὕαινα. nam piſcis qui ὕαινα dicebatur, etiam ὗς dictus eſt. & videtur hyæna dicta ἀπὸ τῆς λοφιᾶς, quòd porcinæ ſimilem habuit. nam & piſcis ὕαινα λοφιὰν ſimiliter habebat. Archeſtratus de hyæna piſce:

τὴν λοφιὰν ὅλην αὐτῆς καὶ πάντα τὰ πλησίον.

quod ergo ὕαινα corocotta, inde cognomen porcelli Grunnij Corocottæ. Sic nomen ſororis porcelli Quirinam fecit, alludens ad vocem Græcā χοῖρος, quaſi χοιρίνη. Corocottam porro in Æthiopia è leæna & hyæna generari dicit heîc Solinus, vt & Plinius loco ante citato, vbi legendum quidam contendunt, *huius generis coitu leæna Æthiopica parit leocrocottam.* hoc argumento 'quod cap. xxi. Plinius Crocottam ſcribit ex cane & lupo concipi: heic vero tradit, ex hyæna & leæna

A gigni. ſed magnopere falluntur boni viri. primùm Solinus eos refellit, qui Crocottam non leocrocottam hoc loco legit apud Plinium. deinde non dixit Plinius cap. xxi. crocottam è lupo & cane concipi, ſed velut conceptam. Æthiopia, inquit, generat *crocottas velut ex cane lupoque conceptas, omnia dentibus frangentes, protinuſque deuorata conficientes ventre.* mens Plinij eſt crocottas mixtam ex lupo & cane formā habere, quaſi horum duorum animalium mixto ſemine conceptæ eſſent. verba Græci ſcriptoris quæ Plinius reddit, cum ſenſum poſtulant. ſic igitur Diodorus

B lib. III. ὁ δὲ λεγόμενος παρ' Αἰθίοψι Κροκόττας μεμιγμένην ἔχει φύσιν κυνὸς καὶ λύκου, τοῖς δ' ἀγριότητα φοβερώτερος ἀμφοτέρων. τοῖς δὲ ὀδοῦσι πάντων ἰσχύει. πᾶν γὰρ ὀστοῦν μεγέθει συντρίβει ῥᾳδίως, καὶ τὸ καταποθὲν διὰ τῆς κοιλίας πέψει ἀπαραδόξως. Hæc Plinio ad verbum expreſſa. μεμιγμένην φύσιν λύκου καὶ κυνὸς habere crocottam dicit, quæ vtrique forma ſimilis eſt, velut ex vtroque eſſet concepta. Hinc Græci eam Κυνόλυκον vocant. de eadem igitur crocotta Æthiopiæ loquitur duobus in locis Plinius. heic ſcribit eam ex leæna concipi quæ coïerit cum hyæna. eadē porro eſt quæ formam canis lupique habet. Nam

C leænæ canibus ſimiles. hyænæ lupis. poſtremo leocrocottas qui alibi apud Plinium deſcribitur, & paulo infrà Solino noſtro, non poteſt heic locum habere. nec enim leocrocottas dictus quod ex leæna & hyæna conceptus ſit, ſed quod caudam pectus & collum leonis haberet, & dentium locis os perpetuum vt crocotta. de quo inferius dicetur.

nunquam conniuet aciem vrbium] libri meliores omnes, *cohibet.* ita ſcribebant. Gloſſæ: *cohibet*, καμμύει, ῥαθυμεῖ, συνέχει. & *cohibentia*, ῥαθυμία, συνοχή. diximus alibi. Plinij verba, vt

D ſolet male accipit noſter. ita ille: *acies ei perpetua in vtraque parte, oris, nullis gingiuis, dente continuo.* quæ verba ſic interpunctā legit Solinus: *acies ei perpetua: in vtraque parte oris gingiuis nullis, dente continuo.* & *aciem perpetuam* pro nunquam coniuente interpretatus eſt. illa autem quæ ſequuntur, *in vtraque parte oris gingiuis nullis, dente continuo*, ſic poſuit, *in ore gingiua nulla, dens vnus atque perpetuus.* quis non videt eum ſicut diximus, expoſuiſſe verba Plinij & interpunxiſſe? fruſtrà igitur doctiſſimi viri Plinium è Solino ſatagunt emendare, legentes; *acies ei perpetua in*

E *vtroque orbe, nullis gingiuis dente continuo.* hoc αὐθέντημα deprauare eſt, non corrigere. nec Solinum illi norunt. cum dicit Plinius Crocottæ aciem eſſe perpetuam in vtraque parte oris, gingiuis nullis, dente perpetuo, ſatis oſtendit de acie dentium, ὀδόντων αἰχμὴ, intelligere, non de *acie inconniua*, vt perperam Solinus accepit. hæc acies ne retunderetur concurſu ſuperioris & inferioris partis, modo capſularum includebatur. ceterum acies quum pro viſu ponitur, ſemper additur, *oculorum acies.* ſed concedamus abſolutè vſurpari pro oculis, vix eſt vt *acies perpetua* dici

Digitized by Google

queat, pro oculis perpetuo vigilantibus, & nunquam nictatione obductis. itaque *acies perpetua in vtraque parte oris*, de acie dentium perpetua debet accipi, ac continuo dentium acumine. hoc indubitatiſſimum.

Pag. 51. B. *inter ea quæ dicunt herbatica*] Vopiſcus in vita Probi: *mille ſtruthiones, mille apri, mille cerui, mille damæ, abices, oues feræ, & cetera herbatica animalia, quæ vel ali potuerunt vel inueniri.* vbi malè ſcribunt *erratica* homines quidam erratici. *herbatica* ſunt ποηφάγα quæ diſtinguuntur ἀπὸ σαρκοφάγων.

eadem Africa onagros habet] Plinio *ſilueſtres aſini.* & cap. XLIV. de onagris: *pullis eorum ceu præſtantibus ſapore Africa gloriatur, quos Laliſiones appellant.* veſcebantur onagris veteres. aſinorum verò pullos epulari etiam inſtituerat Mœcenas, qui tunc onagris præferebantur. auctoritas huic cibo tamdiu fuit, quamdiu ipſe. *poſt eum*, inquit Plinius, cap. XLIII. *interijt auctoritas ſaporis. aſino moriente viſo, celerrimè id genus defecit.* nihil iſtis corruptius, nec ſanè mirum magis. ſi vno moriente aſino totum genus deficiat. omitto ineptam & vix Latinam loquutionem, *moriente viſo.* vulgatæ lectionis abſurditas vix ſatis depredicari poteſt. libri habent: *interijt auctoritas ſaporis. aſinino moriente viſo.* pronum eſt inde vel non magna prædito ſagacitate ad verum peruenire, legendo: *interijt auctoritas ſapori, laliſionum oriente vſu.* quomodo & ſibi in mentem veniſſe monuit me v. cl. Nicolaus Rigaltius, qui & ſequentia illa tanquam gloſſema cenſet expungenda, *celerrimè id genus defecit.* ſed totum locum ſic diſtinguendum ac legendum arbitror: *Pullos earum epulari primus Mœcenas inſtituit, multum eo tempore prælatos onagris: poſt eum interijt auctoritas ſapori: laliſionum oriente vſu celerrimè id genus defecit.* ante Mœcenatem onagri tantum edebantur, non etiam earum pulli. primus Mœcenas epulas inſtruxit pullis aſinarum, qui tum præferebantur onagris. poſt eum non in tam magna commendatione eſſe cœperunt, quàm fuerant prius, edebantur tamen adhuc. Laliſionum vero oriente vſu, celerrimè id genus defecit, & in totum à menſis receſſit. Laliſiones erant onagrorum pulli, qui hoc nomine gaudebant, quamdiu lacte tantum matris paſcerentur. corrigam obiter & alium locum ex eodem capite de reditu aſinarum: *quæſtus ex ijs opima prædia exuperat notum eſt in Celtiberia ſingulas quadragenis millibus nummorum enixas. ad mularum maximè partus, aurium referre in his & palpebrarum pilos aiunt.* in libris ſcribitur, *mularum maximè partu.* totum lege ac diſtingue: *notum eſt in Celtiberia ſingulas quadringentena millia nummorum enixas mulorum maximè partu. Aurium referre in his & palpebrarum pilos aiunt.* reditus aſinarum in mularum maximè partu conſiſtebat. ſic ſingulæ aſinæ quadringentena millia plerumque reddebant quotannis, mularum maximè partu. Paulo ſuprà de aſinis: *opera ſine dubio geruli mirifica, arando quoque, ſed mularum maximè progeneratione.* qui locus

A etiam non vno mendo fœdatus. legimus è veſtigijs veteris ſcripturæ: *opera ſine dubio generi munifica arando quoque, ſed & mularum maximè progeneratione.* aſinos dorſo ferre tanquam nimis tralaticium præterit Plinius. Huic generi, inquit, præter doſſuariam omnibus notam, opera quoque arando munifica, ſed & mulorum progeneratione. *geruli* non de aſinis aut iumentis, ſed de hominibus tantum. Gloſſæ: *geruli*, [illegible], χειϛαὶ ἀχθοφόροι. ijdem & *laturarij* dicebantur, qui laturas nempe faciebant dorſo & humeris. Firmicus lib. iv. *operarios reddet, ac ſempiternis* B *laboribus deditos, & qui corpus ſuum ad opus aliquod locare conſueuerint, laturarios humeris ac dorſo vitæ ſubſidia quærentes.* ſic legimus è libris qui habent *laturanos humeris.* nam vulgo eſt, *laborioſis humeris.* Gloſſæ: *latura*, φόρτος. vetus interpres Iuuenalis ad Sat. III. *& duo fortes: lecticarios ait, quorum laturas locem, & ſecurus Circenſes ſpectem.* ſic legendum. *geruli* igitur & *laturarij* de hominibus: *Doſſuarij*, νωτοφόροι de iumentis. De laliſionibus vnde ſic vocati ſint onagrorum pulli, non omnibus obuium eſt, Græci ἀλάλους vocant puerum, qui per ætatem nondum poteſt fari. Inde & Latini *in-* C *fantem.* Strato Sardianus de ætatibus puellorum:

τῶν ἐπ ἀμὴν γὰρ ἄδεκτον ἀκμὴν ἀλάλαν ὀνόμαζε.

ἀλάλαν ἀκμὴν infantis ætas. Hinc ἀλαλίζειν infantem agere ætatem. & ἀλαλίζων qui adhuc infans eſt. Inde *Laliſo* & *Laliſio* corrupta voce, pullus vel infans onagri. Quod ne mireris infantem etiam appellat Martialis hoc diſticho:

Dum tener eſt onager, ſolaque laliſio matre
Paſcitur, hic infans ſed breue nomen habet.

Sic multæ voces in Africa & Hiſpania vſitatæ, ex Græco detortæ, quæ cum è Latio in ea loca migraſſent, penes eos populos D remanſerunt, vix Latinis agnoſcendæ. Ideo pro Hiſpanis eas habent. *Balluca* ex Græco βάλλιξ. *lautrix*, λεβηρίς *Vipio*, πιπίων, ita vocarunt gruis pullos. multa alibi obſeruamus.

vt in editis maribus ſiqua facultas fuerit] duæ heîc lectiones multùm diuerſæ, eodem tamen ſenſu. in vtroque Regio & alijs pleriſque noſtrorum legitur: *vt expoſitos mares, ſi qua facultas fuerit, truncatos mordicus priuent teſtibus.* quæ leuiter deprauata eſt, vt legendum ſit: *truncatu mordicus priuent teſtibus.* Plinius: *morſu-* E *que natos mares caſtrant.* altera lectio, ex altera vt apparet editione, habuit: *vt in editis maribus, ſi qua facultas fuerit, generandi ſpem morſu detruncent.* atque ita hactenus editi. excepta Veneta principe. Et hæc ſcriptura ad marginem multorum è noſtris exemplaribus adpoſita habetur, vt inde certum ſit prioris editionis eſſe.

quorum oſtentatione velut eſca illice] omnes libri: *quorum temptatione.* omnino verum eſt: *quorum intentatione.* intentantur cornicula, quæ prominent & mouentur. ſic *intentare alicui manus.* Plinius: *ceraſtis corpore eminere cor-*

Digitized by Google

nicula ſæpe quadrigemina, quorum motu, reliquo corpore occulto, ſollicitent ad ſe aues. intentare, πειράζειν. intentatio πείρασις.

Pag. 51. C. *qua inuitatis dolo paſtibus*] in multis exemplaribus legitur, *paſtibus.* ita etiam correctum in optimo Regio. quidam præferunt, *paſſeribus*, à correctorum manu. ita tamen edidit Vinetus in ſua. ſi quid eſſet mutandum, placeret reſcribi: *niſi ex ea parte, qua inuitantis dolo paſtus necem præpetum aucupetur.* vt paulo ante dixit *eſca illice.* ita heîc *dolo paſtus inuitantis.* quod idem eſt. ſcriptum erat *inuitatis* pro *inuitantis.* vnde inuitati correctores repoſuerunt, & *paſtibus*, vt congrueret. idem mendum inoleuit apud Arnobium lib. VI. *& quid in teſtulis dij petunt, vt eas ſedibus ſidereis antepenant? vinctis omnes, & propemodum colligati, nobilitatis teſtulas & cetera quibus ſigna conſiunt.* vbi ſcriptum *nobilitatis* pro *nobilitantis* hoc eſt nobilitantes. Iſidorus ex hoc loco: *nec nullum indicium ſui præbet, niſi ea parte qua inuitatas aues vel animalia capit.* an legit, *inuitatis paſſeribus*? nihil minus. *præpetes* heîc ſunt aues, quas aucupatur *ceraſtes* dolo paſtus inuitantis, vel eſca illice.

alterum in ea parte qua cauda] Plinius: *geminum caput amphisbænæ, hoc eſt & à cauda, tanquam parum eſſet vno ore fundi venenum.* ſic lego, quia ſic habent libri. editur vulgariè: *geminum caput amphisbæna, hoc eſt ad caput, & ad caudam.* quæ infercimenta vtique ſunt correctorum. & inepta oratio eſt, *caput ei ad caput.* certum eſt amphiſbænam caput habere ea parte, qua ceteræ ſerpentes. cum igitur vel diceret, geminum caput eſſe amphiſbænæ, ſatis habuit addere, *hoc eſt & à cauda.* namque ſi à cauda quoque caput habet, hinc ſatis liqueat caput ei geminum ineſſe. ſic paulo ante de aſinis. quod enim vulgatiſſimum eſſet, opera doſſuaria eos maximè cenſeri, prudens id omiſit quaſi rem notam, dixitque hoc genus munificam operam arando quoque præſtare, præter eam ſcilicet quam norunt omnes, hoc eſt doſſuariam.

vt capite vtrimque nitibundo ſerpat] cum in geminum caput conſurgat, vtrimq; capite nititur in ſerpendo. hoc eſt quod dicit vtrimque ſecus capite nitibundo ſerpere. ſic ſuprà: *pondere nitibundo attritos necent.* fruſtra eſt Camers, nec audiendus qui legit *nutabundo.* & vitioſi ſunt codices qui habent, *nutibundo.* Sequitur in quibuſdam: *ſerpat tractibus orbiculatis.* ſed circulatis etiam legit Iſidorus de amphiſbæna. *currens ex vtroque capite, tractu corporis circulato.*

Scytale tanta refulget tergi varietate] hod de Scytale nemo veterum prodidit. Sed nec in huius nominis notatione quidquam eſt, quo hæc tergi varietas deſignetur. Scytale dicta ſerpens à forma τῆς σκυτάλης, quæ baculum ſignificat. Nicander ita vocatam aſſerit, quod craſſitudinem habeat manubrij ligonis:

-- ἐπὶ σκυτάλης μὲν ὅσον σμινύοιο πέλονται
Στειλειῆς πάχετος.

σκυτάλη στειλειὴ, baculum quod manubrij vice A eſt. σμίνυς, idem, quod σμινύη. ſic σκυτάλη, στειλειὴ σμίνυ, manubrium bidentis. de tergi varietate nihil ille. εἶδος ἀμφισβαίνῃ. ſimilem eſſe dicit. ἀμφισβαίνῃ autem στειλιβὰς εἶδος tribuit, vbi alij legebant στικτὸς, id eſt, notis compunctum. hoc fortaſſe voluerit noſter. verùm id nihil eſt. nam tanta gratia notarum præditam eſſe amphiſbænam, vt videntes fulgore tergi retardet, nemo dixit. immo contra eſt. nec enim vlla varietate notarum commendatur. ergo nec ſcytale, quæ facie amphiſbænam refert. & στειλιχὶς legendum apud veterem Nicandri Scholiaſtem, quæ vox idem ſignificat quod στειλιβίς. B quod tractibus ſerpat circulatis amphiſbæna; nam στίχειν & στίβειν, idem eſt. Heſychius: στελίξαι, στειλῆσαι, στειλάσαι, κυκλῶσαι, ἀπὸ τοῦ στίχειν. non dubium quin Scytalæ attribuerit noſter, quod de *cenchri* vel *cenchrine* veteteres tradiderunt. Lucanus lib. IX.

Et ſemper recto lapſurus limite cenchris:
Pluribus ille notis variatam pingitur aluum,
Quàm paruis tinctus maculis Thebanus ophites.

ſequitur paulo poſt apud eumdem de Scytale:

Et ſcytale ſparſis etiamnum ſola pruinis
Exuuias poſitura ſuas.

C pleraque in hoc tractatu de ſerpentibus è Lucano Solinum ſumpſiſſe manifeſtum eſt. ſic quod ille ait de Cenchri, hic Scytalæ aſſignat. Cenchris igitur non Scythale vario refulget tergi nitore. Nicander in Theriacis:

Δήεις Κεγχρίνῳ δολιχὸν πέρας, ὅν τε λέοντα
Αἰόλον αὐδάξαντο ἀείστικτον φολίδεσσι.

& nomen ipſum hoc indicat. nam dictus κεγχρίνης quod inſtar milij granorum variatum habeat tergum. inde & verbum κεγχρῶσαι, τὸ ποικίλαι. & τὰ κεγχρώματα τὰ ποικίλματα. ita dicebantur in clypeorum ambitu ornamenta D granorum inſtar aſperſa. Heſychius: κεγχρώματα, τῆς περιφερείας, ἢ τῆς κατασκευάσματα. Euripides in Phœniſſis:

Ἀλλ' ὦ περῶντες ἀσπίδων κεγχρώματα
Ὀφθαλμοῖς.

ibi Scholiaſtes: κέγχρον καλεῖ τὴν περὶ τὴν ἴτυν τῆς ἀσπίδος κόσμον μικροὶ δὲ ἧλοι εἰσὶν οἱ ἐκ χρυσοῦ γινόμενοι. parua clauorum capita, ex auro extantiæ. tranſpoſitione literarum dicebantur & κέρχροι & κερχρώματα. nam & κέρχρος vocabatur, quæ alias κέγχρος. Heſychius: κέρχρος, τὸ ἐκ τῆς μελίνης ἕψημα. ita ſcribebant pro κέγχρος. ſic auis quædam κεγχρεὶς E & κεγχρεῖνης nominabatur ab plumarum varietate, vt ſerpens κεγχρεὶς & κεγχρείνης, à ſquamarum. eadem auis & κερχνὶς. Ariſtophanes:

Πορφυρεὶς, κερχνὶς, κολυμβίς.

vbi interpres vetus notat, ἐν τῆς αἰαχαφαῖς auium κερχνίδα non haberi ſed κερχλὼ. ἡ πορφυρεὶς, inquit, ἀναγέγραπται, κερχνὶς δὲ οὔ, ἀλλὰ κερχνῇ. fortè legendum κερχνηΐς. nam ita alibi vocat eodem libro. Ex Didymo ibidem tradit eſſe μικρὸν ἱέρακα. ſed ſcribendum potius Κέγχρις. ita enim vocatur in eadem comœ-

Digitized by Google

dia, & cum auibus qui vngues habent aduncos memorat:

Χωρεῖ δ' ὅσα τις ὄνυχας γαμψώνυχας
Κέρχνης, τελέρχης, γύψ, κύμινδις, ἀετός.

vt κέγχρος & κεγχρὶς de ſerpente, ita κέρχνης & κερχνὶς de aue. Plinio dicitur *Cenchris* lib. xxix. capite vltimo: *fimum Cenchridis: accipitrum generis eam Græci faciunt.* Sic Κεγχρὶς & Κερχνὶς idem, quam μικρὸν ἱέρακα Didymus eſſe aiebat. Plinius cenchrida, vt Ariſtophanes κερχνίδα inter eas recenſet, quibus vngues adunci lib. x. cap. LII. *pennatorum infœcunda ſunt quæ aduncos habent vngues. Cenchris ſola ex his ſuprà quaterna edit oua.* Eam eſſe volunt, quam *Tinnunculi* nomine alibi idem Plinius appellat, columbis amicam auem. Non ſane id mirum in Plinio, vt diuerſas nominibus aues faciat, quæ reapſe eadem ſunt, quia neſciuit Tinnunculum & Cenchrida eſſe eaſdem. Sic *Nitelam* & *Sciurum* diuerſis locis nominat veluti diuerſas, cum tamen Latini *Nitelam* vocarint Græcorum σκίουρον, vt ſuprà notauimus. Certè Tinnunculus *Crecerella* noſtra eſt; à voce quam edit inter volandum ſic eam nominarunt, quaſi *crepitacellam*. nam & *crepitacella* puerorum lignea ſimiliter *crecerella* vocamus è Latino facta dictione. *Tinnunculum* vel *Tinniunculum* Latini ab eadem ratione nominarunt, quod ſemper tinniat. Forte idem & *pippiunculus* à pipiendo. Iſidorus in gloſſis: *pipiunculus, accipiter, acceptor.* Alibi legi *Titinnunculum* appellari vt P & T inuicem commutantur. an à *pipionibus* dictus eſt quibus amicus dicitur? *pipiones* ſunt columbarum pulli? columbas ipſas hodie ſic vocamus. vocem eius & aſpectum fugere accipitres tradit Plinius. Haud male exiſtimetur κεγχρὶς vel Κερχνὶς. nam colore cinereo eſt punctis nigris veluti milij granis ſparſa. Hinc Κέγχρος Græcis. Sic Κεγχρίτης gemma auctore Plinio, *milij granis veluti ſparſis.* Serpens Κεγχρὶς ſimiliter à maculis ita dictus eſt, qui & Κεγχρίνης. Aëtius κεγχρίαν & κεγχρίνην ſerpentes facit diuerſos, & κεγχρίαν quidem eumdem cum Hammodyte, quem ſic ait appellatum διὰ τὴν ποικιλίαν τῆς χροιᾶς. punctis nigris eum variari ſcribit. at κεγχρίνην eſſe Acontian vel Iaculum à colore milij ita vocatum. Hoc alij viderint. verius κεγχρίαν eumdem eſſe & Κεγχρίδα & κεγχρίτην & κεγχρίνην & à punctis ſiue maculis ad inſtar milij ſparſis hoc nomen habere. Heſychius κεγχρίνην interpretatur ποικίλην. atqui Κεγχρίνης idem qui & κεγχρὶς, & diuerſus vtique à Triorche, qui de genere quoque accipitrum eſt, quem Romani *Buteonem* vocabant. Cenchris porro non eſt *Miliaria* Latinorum, vt perperam quidam ſolo nomine decepti exiſtimarunt. *Miliaria* auis eſt quæ inter coturnices in auiarijs ganeonum milio ſaginabatur, vt conſtat ex Varrone. Cenchris accipitrum generis à maculis ita dicta. Eadem & Κερχνὶς. Sic κεγχρώδης & κεγχρώδης apud Medicos vt infrà dicam. ita & κέγχρωμα & κέρχνωμα in clypeis idem. Heſychius: κερ-

A χνώματα, τραχώματα, κυκλώματα, σαλευμοὶς, καλοῦσι δὲ οὕτω τὰ περὶ τὰς ἴτυς τῶν ἀσπίδων κόσμια ἢ ποτήρια ἐπὶ χειλῶν. ita ſcribendum. labra poculorum huiuſmodi granis extantibus erant in orbem inſignita. idem: κερχνωτὰ, περιδινωμένα, ἀπὸ τῶν χειλέων τῶν ποτηρίων, κεγχροειδῆ, ποικίλα, τραχέα, πυκνωτά, quaſi ſemine milij ſparſa. nummorum quoque in circuitu orbis ex paruis granis factus, & ornamenti gratia additus ſic vocabatur. σάλωμα in ſcutis Romanorum apud Polybium, idem quod κέρχνωμα vel κέγχρωμα. ærea lamina vel ferrea ad munimentum ſimul & ornamentum ab ima & ſumma
B parte ſcutis appoſita ſic dicebatur. Polybius de ſcuto Romano: ἔχει δὲ περὶ τὴν ἴτυν ἐκ τῶν ἄνωθεν ἢ κάτωθεν μερῶν σιδηροῦν σάλωμα, δι' οὗ τάς τε καταφορὰς τῶν μαχαιρῶν ἀσφαλίζεται, & τὰς πρὸς τὴν γῆν ἐρείσεις. hæc lamina clauis erat confixa & aſperata, tum ornamenti cauſa, tum munimenti. hoc σάλωμα propriè vocabatur vt κέρχνωμα. Heſychius σαλώματα ποικίλας exponit, vt & κερχνῶσαι & κεγχρώματα, σαλευμούς. ita enim ſuprà correximus. vbi vulgo legitur, κεγχρώματα. κυκλώματα χαλευμοίς. σάλος eſt ſputum, & σαλίζειν ſputo aſpergere. vt ῥαντίζειν Græcis accipitur ἀπὸ τοῦ ῥαίνειν & ῥαν-
C τὸν, aſperſum, ἀπὸ τοῦ ῥαίνειν, ita & σαλίζειν & σαλῶσαι. vnde σαλισμοὶ & σαλώματα, τὰ ποικίλματα, eadem cum κεγχρώμασι. adde quod & genus ἐξανθήματος Medicis dicitur κεγχροειδής. quidam & σφάλωμα pro eodem dixere, & σφαλῶσαι. vnde & σφαλικὸς ὁ ποικίλος, de quibus alibi. Κεγχρὶς igitur & κεγχρίνης ſerpens à notarum varietate quibus tergum pingebatur, & pluribus quidem quam *Thebanus Ophites* vt canit Lucanus quod erat genus marmoris Ægyptij ſerpentium maculis ſimile. Plinius lib. xxxvi. cap. vii. at bonus Iſidorus *Ophiten* apud Lucanum pro ſerpente accepit.
D ὀφιήεντα πέτρην, vocat Dionyſius, qui Beryllum apud Babylonem reperiri ſcribit, ὀφιήεντος ἔνδοθι πέτρης intra ophiten lapidem. ſic & ſardam circa Babyloniam cum lapidicinæ quædam aperirentur, hærentem in ſaxo, cordis modo repertam fuiſſe tradit Plinius quæ omnium erat laudatiſſima. ita enim eius verba ſcribenda; *ſed laudatiſſima circa Babyloniam cum lapidicinæ quædam aperirentur hærens in ſaxo, cordis modo. hoc metallum apud Perſas defeciſſe traditur.* id eſt, hoc genus marmoris vel ſaxi, intrà quod inueniebantur Sardæ gemmæ. Theophraſtus de lapidibus: οἱ δὲ καὶ ἐν ἑτέροις λίθοις τινῶν διακοπτομένοις. inueniuntur in alijs ſa-
E xis dum cęduntur. ita & beryllum intra ophiten lapidem tradit inueniri circa Babyloniam. Dionyſius:

Τῇ καὶ βηρύλλου γλαυκὴν λίθον ἂμ περὶ χῶρον
Φύεται ἐν προβολῇσιν ὀφιήεντος ἔνδοθι πέτρης.

mirum tamen quam malè hæc interpretati ſint duo veteres paraphraſtæ Auienus & Priſcianus. ille ὀφιήεντα πέτρην loci nomen eſſe putauit & *arcem Ophietida* vertit.

Hic tamen internus Ophietidis arcis in arnis
Inter gemmiferas exereſcit creber arenas.

eodem ſenſu Priſcianus:

Berylli

Digitized by Google

Berylli lapidem liquidum, glaucique coloris
Per loca quæ tendunt Ophianæ ad mœnia petræ.

Ita enim legendum, non *Aſianæ*. mirificè vterque nugantur. ἐν προβολῆς Auienus pro fluuiorum ripa intellexit. vertit enim *inter gemmiferas arenas*. certè προβολαὶ ποταμῶν, ripæ ſunt eminẽtes fluuiorũ. ita & Beryllum apud Indos idẽ poëta reperiri ſcripſit: --- ἐπὶ προβολῆσιν ἀναύρων. vbi Euſtathius προμολαὶ ὀκρυόεις ποταμῶν interpretatur. ſed hoc loco προβολαὶ ſunt eminentiæ vel prominentiæ cautium, in quibus cæditur ophites marmor, intrà quod Beryllus lapis inuenitur. Heſychio προβολή. ἐξοχή, & προβολαὶ λίθου. melius Græcus interpres quam Latini: τὸ τῆς γὰρ τῆς οὕτω ὀφίτης ἐκβάλλουσι μάρμαρον λίθον, ἐν ᾧ βήρυλλος ἐγκαταλαμβάνεται. non locus tamen ipſe ſic dictus. ſed lapis ὀφίτης à ſerpentium maculis. Ὀφιήτης poëtice dicitur pro Ὀφίτης, vt πολιήτης pro πολίτης. De Ophite lapide vide Dioſcoridem, & Plinium de Ophite marmore, & nos infrà.

P. 51. C. *hiemales exuuias prima ponit*] è Lucano:

Et ſcytale ſparſis etiamnunc ſola pruinis
Exuuias poſitura ſuas.

alij ſerpentes veris initio ponunt, Scytale terra adhuc niuibus operta, id eſt hyeme. ſed quare *hyemales exuuias* ſerpentis vocat? Sciendum eſt ex Ariſtotele ſerpentes etiã autumno exuuias ponere. cum igitur vere ἐκδύωσιν, hiemales exuuias tunc ponũt, aut autumno æſtiuas. *exuuiæ* propriè ſerpentium ſuperficies, τὸ γῆρας. nam ἐκδύωσιν abſolutè Ariſtoteles de hoc genere dicit, quum corium exuunt, ἐκδύει ὄφις, ἐκδύει ὁ σαῦρος, ἐκδύονται χελῶναι. Græcis propriè γῆρας exuuiæ, & σῦφαρ. Heſychius: σῦφαρ, γῆρας, τὸ ἐπιπόλαιον, οἱ δὲ τὸ τοῦ ὄφεως. ita diſtiuguendum. τὸ ἐπιπόλαιον, *ſuperficies*. ſic enim *ſuperficiem ſerpentis* dicebant, τὸ γῆρας. vt *ſuperficies teſtudinis* infrà. nam etiam γῆρας χελωνῶν, exuuiæ. idem Heſychius: γῆρας, ὄφεως δέρμα. non ſolũ ſerpentis, ſed omnium quæ ἐκδύωνται. bis quotannis illud γῆρας exuebant ſerpentes. minus rectè Tertullianus cum ſenium ſentit, tum ſerpentem dicit exuuias ponere, & ſquamas cũ annis & ſenectute exuere. σῦφαρ, Latini veteres *ſuber*, quod pellem & exteriorem corticem ſignificat. atque inde arbori nomẽ quæ tota eſt cortex. ſic ὕφαρ, vber, σῦφες, *ſibus*. nam ὕφαρ Aeoles dicebant, quod reliqui ὕδαρ. vt θῆρες, φῆρες. arborem ſuberis Græci φελλὸν vocant. σῦφαρ idem quod φελλός, ὁ ἐπιπόλαιος φλοιός, inde Latinum *pellis*.

plures diuerſæque aſpidum ſpecies] falſam rem dicit, haud ſcio an vllo auctore. Aſpidem genus facit, quod in multas ſpecies ſpargatur. vt ecce dipſadem, quam aſpidis ſpeciem ſtatuit, Dioſcorides & Lucanus alijque omnes diuerſam ab aſpide ponunt. Lucanus lib. IX.

--- *ſtabant in margine ſiccæ*
Aſpides, in medijs ſitiebant dipſades vndis.

adeo diuerſa ſpecies aſpis & dipſas, vt hæc aquatilis ſit, illa terreſtris. Tres aſpidũ ſpecies facit Galenus, & ex eo Aetius, Χερσαίας, Χελιδονίας & πτυάδας, quod χερσαῖαι quædam dicantur, non inde ſequitur & fluuiatiles eſſe quaſdam. Sed χερσαῖαι dictæ, quæ in mediterraneis degebant, cum Chelidoniæ circa ripas fluminũ colerent, & præcipuè Nili. Aëtius lib. XIII. αἱ δὲ Χελιδόνιαι περὶ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν, μάλιστα τοῦ Νείλου φωλεύουσιν.

A circa ripas Nili ſtabulabantur. Ideo dixit Lucanus *ſtetiſſe in margine aquarũ ſiccas Aſpides*. Nõ tamen aquatiles erant, nec flumen ingrediebantur. Tardari aſpidum impetum fluminis obiectu tradit Plinius. in pugna Aſpidis & Ichneumonis, cauda arreptam mordicus Aſpidem in aquam trahit hoſtis & necat. Non ergo diſpſas ſpecies aſpidis; nec plures quam tres aſpidum ſpecies numerantur. Iſidorus noſtrum ſequutus, hæmorroidem preſterem, ſepem, dipſadem, aſpidas eſſe tradit, quod eſt falſiſſimum. inter ſerpentium varias ſpecies, & *aſpidum colla intumeſcere* ſcribit Plinius,
B *nullo ictus remedio, niſi confeſtim partes contactæ amputentur.* vbi *aſpidas* pro ſerpentibus accepiſſe Solinum, generali nomine infra oſtendam. Aſpis Africæ peculiaris. Ariſtoteles: ἡ τε ἀσπὶς ἐν Λιβύῃ γίνεται, ἐξ ἧς τὸ ὄφεως τὸ σηπτικόν, καὶ ἄλλως ἀνίατον. Lucanus de aſpide:

Ipſa caloris egens gelidum non tranſit in orbem,
Sponte ſua, Niloque tenus metitur arenas.

ibi Ichneumoni bellũ aduerſus aſpidem. *dipſas* ἔχις, id eſt anguis: *aſpis*, ὄφις, id eſt ſerpens.

verum diſparis effectus ad nocendũ] ita ſcribi conuenit, non vt erat in Delriana: *verum diſpares effectus*. quod ille perperam mutauit.

C *Hypnale quod ſomno necat, teſte etiam Cleopatra*] epitheton aſpidis, non ſpecies. ὑπναλέη ἀσπίς, aſpis ſomniculoſa. Cinna:

Somniculoſam vt Pœnus aſpidem Pſyllus.

vbi *ſomniculoſam* vocat ſomniferam. ſic *ſomniculoſum muſtum*, ὑπνωτικόν, καρωτικόν. Laberius apud Agelliũ: *edepol muſtum ſomniculoſum*. malè vulgo, *multum*. Lucanus: *Aſpida ſomniferã*, aſpidem ſibi appoſuiſſe Cleopatram teſtãtur omnes. Florus: *quæ ſic morte quaſi ſomno ſoluta eſt*. qui proprius eſt effectus aſpidis. Lucanus:

At tibi Laue miſer fixus præcordia preßit
Niliaca ſerpente cruor: nulloque dolore
D *Teſtatus morſus ſubita caligine mortem*
Accipis, & Stygias ſomno deſcendis ad vmbras.

Niliaca ſerpẽs, id eſt Ægyptia propriè Aſpis. hæc in ſacris Iſidis cum tumido collo, caput arduũ attollens circumferebatur. Nicander in Theriacis de Aſpide:

--- ψαφαρῆς δ' ἀναπίμπλαται αὐχὴν
Ἀχλύϊ πιφαύσκοντος.

Hac forma pictam multis locis exhibet Iſiaca tabula. de illa Iuuenalis Sat. VI.

Et mouiſſe caput viſa eſt argentea ſerpens.

Scholiaſtes: *ſerpens quæ eſt in templo Iſidis*. Ouidius lib. IX. de myſterijs Iſiacis:

E *Siſtraque erant, nunquamque ſatis quæſitus Oſiris,*
Plenaque ſomniferis ſerpens peregrina venenis.

aſpidem intelligit, quæ *ſerpens peregrina* ei dicitur, quod Ægypto tantũ peculiaris. Apuleius de geſtaminibus Iſidis: *læua vero Cymbium dependebat aureum, cuius anſulæ, qua parte cõſpicua eſt, inſurgebat Aſpis caput attollens arduum ceruicibus late tumeſcẽtibus*. poëtæ quidẽ omnibus ſerpentibus quas iratas & irritatas faciunt, *tumida colla* tribuunt, ſed hæc nota propria & peculiaris aſpidis, vt ex Plinio etiam conſtat, qui *colla aſpidum intumeſcere* ſcribit. Lucanus:

Aſpida ſomniferam tumida ceruice leuauit.

quantum ad formam ac poteſtatem, hæc duo

Digitized by Google

in aſpide conueniunt, latè tumeſcens ceruix, qualis & viſitur in Iſiaca tabula, & ſomni effectus. ergo & hæc eadem *hypnale* dicta, id eſt ſomnifera, quod nullo ſenſu doloris, quaſi ſomno ſolutos extinguat, quos pupugit. & idem effectus ex morſu trium generũ. Aëtius: κατὰ δὲ συμπτώματα καὶ σημεῖα συμβαίνει τοῖς δηχθεῖσιν ὑπ' αὐτῆς. inter eas notas ac ſigna ponit ναρκώδη, καρηβαρίαν, ὑπνώδη. Aſpidem peculiarem eſſe Ægypti ac Nili ſerpentem prodidere multi, nec alibi vſquam reperiri. Inde Lucanus:

— *Niloque tenus metitur arenas.*

inter Libiæ tamen ſerpentes eam numerat, nec vltra Nilum inueniri canit, & ſic Libyæ tantùm & Ægypti propriam ſtatuit. Ammianus lib. XXII. *quas omnes ſerpentes magnitudine & decore Aſpis facile ſupereminens, nunquam ſponte ſua fluenta egreditur Nili.* Hic videtur aquaticã facere Aſpidem, vt pote quæ nunquam egreditur fluenta Nili: an per fluenta Nili, regionẽ Ægypti, quam Nilus alluit, intelligere putabimus? verſum Lucani alluſerit. *Niloque tenus metitur arenas.* ſed cum ita fortaſſe ſumpſerit, vt Nili alueum egredi neget, & in eo morari innuat, inter vndas ſcilicet. Quod falſum eſt. Strabo aſpidem Aegyptiam ſui generis eſſe ſcribit, & ἰδιόν τι ἔχειν παρὰ τὰς ἐν ἄλλοις. Ergo & in alijs locis aſpidas agnoſcit. Terrarum eam incolam facit, non aquarum, vt ex verbis colligitur: ζῷα δὲ χερσαῖα ὁ ἰχνεύμων, καὶ ἡ ἀσπὶς ἡ Αἰγυπτία. aquatilia & Nili peculiares piſces ante recenſuit. Non aſpidẽ ſimpliciter Aegypti peculiarem dicit, ſed Aegyptiam aſpidem, quæ præter cæteras aſpides aliquid habeat priuũ & ſui quodãmodo generis. Eam Aegyptiam duplicis etiam generis facit, magnitudine diſcreti: nam alteram σπιθαμιαίαν. alteram ἐγγὺς ὀργυίας eſſe tradit. idque ex auctoritate Nicãdri qui τὰ θηριακὰ ſcripſit. Nicander vnam tantum aſpidem deſcribit, cui μῆκος ὀργυιῆ μακρότατον tribuit. de colore, alias cinereas reperiri tradit, alias luteas, alias fuliginoſas & nigras. verſus ipſos adſcribam:

Χροιὴ δ' ἄλλοτε μὲν ψαφαρῆς ἐπιδέρκεται γαίης,
Ἄλλοτε μηλινόεσσα καὶ αἰόλος, ἄλλοτε τεφρή,
Πολλάκι δ' αἰθαλόεσσα μελαμφορέῃ ὑπὸ βώλῳ
Αἰθιόπων, ἥν τε πλήμμυρος ὅτ' ἅλα Νεῖλος
Γλαυκόμορφος κατέχευεν ἰλύν.

Ex tribus generibus, quæ & nominibus ſuis diſtinxit Aëtius, Χερσαίας interdum πυρρώδεις & ὑποχλώρους ait inueniri. Πτυάδας ſimiliter πυρρώδεις εἶναι τὴν χροιὰν, ὑπόχλωροι χρυσίζουσαι. Hunc colorem vocat μήλινον, vel μηλινόεντα Nicander. Ita enim apud eum legẽdum, ἄλλοτε μηλινόεσσα, id eſt, lutei vel aurei coloris. At Chelidonæas hirundinum colore eſſe dicit. αἱ δὲ χελιδόνιαι καὶ ἐπὶ πῆχυν μεῖζον ἐκτείνονται, καὶ χροιὰν ὁμοίαν χελιδόνι ἔχουσι. Hæc erit αἰθαλόεσσα Nicandri, quæ limi Aegyptij, quem Nilus in mare defert, coloris ſimilis eſt. concolor itaque deprehenditur terræ ipſi ſub qua latitat. ſic autem interpretanda illa Nicandri:

Πολλάκι δ' αἰθαλόεσσα μελαμφορέῃ ὑπὸ βώλῳ
Αἰθιόπων.

Nigram illã & fuliginei coloris aſpidem deliteſcere innuit ſub gleba Aethiopũ, quã Ni-

A lus inuehit in mare. Hoc eſt quod ait Aëtius Chelidonæas circa præripia Nili vt plurimum φωλεύειν. fuſcum eſſe colorem hirundinum, omnibus notum eſt, etiam Cercoëtijs. *Chelidoniæ* gemmæ ab eodem colore ſic appellatæ. Ex illis porro tribus aſpidum ſpeciebus Chelidonææ ſolæ peculares Aegypti fuiſſe videntur, vt pote quæ in Nili ripis latebras ſibi habere ſolerent. cõtrarium tamen ex Strabone ipſo colligi poteſt. Aegyptiarum aſpidum duas cõſtituit ſpecies, magnitudine ſola differentes, alteram σπιθαμιαίαν, quę duodecim digitorum longitudine ſit. Hæc enim ſpitamæ longitudo, quæ tres habet παλαιστάς, digitos vero duodecim. Hanc

B breuiorem, morſu etiam eſſe ſcribit feraliorem καὶ ὀξυθανατωτέραν. Non dubium eſt quin Chelidonæa hęc ſit Aëtij. Raro vltra cubitum longitudinem eius procedere ſcribit. cubitum duas habet σπιθαμάς. & pedes viginti quattuor. cito necare idem ſcribit. Cum enim Cherſææ tribus horis hominem morſu peragant ἐπὶ τῆς χελιδονίας· συντομώτερος θάνατος. Ex Ptyadum morſu mors lentior conſequebatur. Chelidonæa igitur ea eſt ſpecies quam σπιθαμιαίαν & ὀξυτάτην vocat Strabo. altera, inquit ἐγγὺς ὀργυίας ὡς καὶ Νίκανδρος ὁ τὰ θηριακὰ γράψας εἴρηκε. Atqui Nicander in aſpidis deſcriptione, cum coloribus eam va-

C rijs reperiri ſcribat, longam ait eſſe ὀργυιᾶς magnitudine. *vlnam* vulgo vertunt. cubitum hac voce Solinus noſter & plerique Latinorum intelligunt. Gloſſæ: *vlna*, πῆχυς. aliud eſt ὀργυιά. quattuor cubita vel vlnas eam habere docet Hero: ἡ ὀργυιὰ ἔχει πήχεις τέσσαρας, πόδας φιλεταιρείους ς. Heſychius tria cubita dat τῇ ὀργυιῇ. Aſpis vero quæ orgyiæ habet longitudinem, aut cherſæa eſt, aut Ptyas, quæ hac menſura cenſentur. Aëtius prodit χερσαίας aliquando inueniri, καὶ ἕως πέντε πηχῶν τὸ μῆκος. Ergo intra quinque cubita longitudinis menſura earum conſiſtit, quæ vt plurimum qu..tuor eſt vlnatum, τῆς ὀργυιῆς. Ma-

D le *vlnam* vertunt. Sic hæ tres ſpecies aſpidum Ægypti vel Libyæ peculiares. Strabo duas tantum videtur agnoſcere, & πτυάδας cum cherſæis confundere. Sanè & colore ſimiles erant. Πτυὰς dicta quia inſputendo perimit, non morſu, ſed & tardius conficit. omnium commune σύμπτωμα, ſomnus, & dormiendi libido ac ſine ſenſu aut dolore mors. Cum hæc tria tantum Aſpidum genera veteres cenſeant, eáſque Ægypti aut Libyæ indigenas; mirum cur ſcripſerit Strabo ἰδιόν τι ἔχειν Ægyptiam aſpida παρὰ τὰς ἐν ἄλλοις. Atqui præter has ſpecies quas aſſignat Aegypto, vix aliud genus aſpidum ponũt

E auctores. Dioſcorides Aſpidis vnum tantum genus agnoſcit, vt & Nicander, quem ſequitur, licet coloribus eas diſtinguat. At Strabo ipſe Nicãdri ἀσπίδα cui μακρότατον ὀργυιῆ μῆκος dedit, peculiarem Aegypti & propriam conſtituit. Ouidius *ſerpentem peregrinam* vocat aſpidem, id eſt Aegyptiam, quia in Europa non viſeretur. Errore igitur cõmuni ductus Strabo, vel aliud agens, aſpidas in aliis regionibus ponit. Hunc ſequitur Solinus, & ſolemniter nugatur. Quas enim vulgo vocamus Aſpides, nullam habent ferè communem notam cum illis quas veteres deſcribunt. anteriorem partem erigunt

Digitized by Google

aſpides, & collo ſunt tumido. atque ita pinguuntur in Iſiaca Tabula. Minutius Felix: *Et diſpicis Iſidis ad hirundinem ſiſtrum & aſperſis membris inanem tui Serapidis ſiue Oſiridis tumulum conſidera.* Ita vulgo legitur. legendum: Et *adſpice ſis Iſidis ad hirundinem ſiſtrum.* Fortè in Græco ſcriptore legerat, inter Iſidis initia & inſignia numerari, Χελιδονίαν, σεῖστρον. id eſt, *Chelidoniam aſpidem, & Siſtrum.* quod ipſe vertit *ad Hirundinem ſiſtrum*, quaſi Siſtrum ſimilem hirundini ſonum crepitaculo faceret, vt κερκίδες & radij textorij in Græco Epigrammate Χελιδόνων εἰκελόφωνοι dicuntur. At Chelidonia vt dixi aſpis eſt Nili maximè peculiaris, quæ cum Siſtro & Oſiride inter myſteria & initia Iſiaca ſemper pingitur. Ouidius cuius verſus paulo ante attulimus:

Siſtraque erant, nunquam ſatis quæſitus Oſiris,
Plenaque ſomniferis ſerpens peregrina venenis.

Tria hæc ſimul nominantur. & in illo Minucij Felicis loco, Siſtrum, Chelidonia, & Oſiris vel Oſiridis tumulus. Sed in Iſiaca Tabula viſitur Iſis, cum auitio quodam in capite expanſis alis & cauda. an pro hirundine pictum ſit iſtud alitis, neſcio, & ibi id diſcutiã. Tunc legendum eſſet eo loci: *& adſpice ſis Iſidis hirundinem & Siſtrum.* Aëtius qui τρία εἴδη ἀσπίδων κατὰ τὴν Θηβαΐδα memorat, non eas facit Ægypti peculiares. nam quod ait Chelidoniam aſpidem circa ripas fluminum morari, & maximè Nili, his verbis vel præcipuè indicat etiam in aliorum fluminũ marginibus eas φωλεύειν. Sed fortaſſe id reſtringendum ad Libyę regiones. Et cum Strabo dicit Ægyptiam aſpidem habere τι ἴδιον præter eas quæ in alijs viſitantur locis, id etiam fortaſſe de Libya tantum intelligi par eſt. Veteres enim aſpidum patriam & originem Libyæ & Ægypti finibus circumſcripſerunt. Lucanus:

—— *Niloque tenus metatur arenas.*

Cetero quid priuum habeant Ægyptiæ, neſcio. Nam præter illas ſpecies, quas tribuit Ægypto, vix aliud genus aſpidum cognoſcũt auctores. Nicander ipſe quẽ citat auctorem, aſpidem eam quam deſcribit, in aliquot ſpecies colorum varietate diſtinctam, Ægypti propriam conſtituit. De Hypnale quam aſpidis ſpeciẽ heic facit Solinus, iterum nugatur. omnes aſpides ſomno afficiunt, quos pupugerunt. Sed & ipſæ ſemper oculis ſopore plenis, vnde & ὑπναλέαι ἐπιλλίζουσαι dici poſſunt. Nicander de aſpide: ---- ὑπναλέοις δὲ

Αἰὲν ἐπιλλίζουσα φαείνεται ὀφθαλμοῖς ἴσαις.

P. 51. D. *aliarum virus quoniam medelas admittit, minus fama meretur*] aliarum ſcilicet aſpidum. ſed vellem nobis dixiſſet, quænam illæ ſint aliæ aſpides quarum nomina minus famæ merentur? nihil nugacius aut falſius iſtis.

Hæmorrois morſu ſanguinem elicit] an & hæmorrhois inter aſpidum ſpecies? ita accepit Iſidorus: *Hæmorrhois aſpis nuncupatur, eo quod ſanguinem ſudet qui ab eo morſus fuerit.* At Dioſcorides & alij τὴν αἱμόῤῥουν ſpecie diuerſum faciunt ab aſpide. an illæ aliæ tantum inter aſpides numerandæ, quarum virus medelas admittere dixit, ideoque minus famam mereri? ita potius. alias, & ſequentia ſerpentium nomina ſub genus aſpidis eſſent reducenda. vtut ſit, nugatur ſolito ſuo more Solinus.

preſter quem percuſſerit, diſtenditur] libri meliores: *diſternitur.* inde in alijs pleriſque, *diſcernitur.* forte quod ἀρχαϊκῶς ſcriptum erat, *diſtennitur.* ſic apud Terentium *tennitur* in Phormione: *neque accipitri rete tennitur neque miluo.* ita enim Donatus ſcriptum fuiſſe annotat. & *diſpennere* apud Plautum.

enormique corpulentia necatur extuberatus] id eſt, enormi corpulentia extuberatus necatur, quem momorderit preſter. Iſidorus ita legit ac diſtinxit: *preſter quem percuſſerit diſtenditur, enormique corpulentia necatur. extuberatum enim putredo ſequitur.* ſed fortaſſe culpa non penes ipſum, ſed librarios eius, cũ ita ipſe ſcripſerit: *enormique corpulentia necatur extuberatus, ictum ſepium putredo ſequitur: ſeps tabificus aſpis.* verùm abſurda ſunt quæ de ſepe aſpide ſcribit. *extuberatus*, tumefactus, inflatus. ſuprà: *ita fellebris ſatietate extuberatur.* & ita alibi. Τύλος eſt ὄγκωσις & τῦφαρ. vnde Latinum *tuber* vt οὖθαρ *vber.* σῦφαρ *ſuber.* inde *extuberari.* ὀγκοῦσθαι, diſtendi.

ſunt & hammodytæ] male in Delriana, *ammoditæ.* Lucanus:

Concolor exuſtis, atque indiſcretus arenis
Hammodytes.

Plinius lib. VIII. cap. XXIII. *quod ad ſerpentes attinet, vulgatum eſt colorem eius pleraſque terræ habere in qua occultentur.* ita eo loco ſcribendum è libris. pleræque ſerpentium eius terræ in qua deliteſcunt colorem præferunt. inter eas maxime hammodytes.

Elephantiæ] putant ſic dictos quod elephantiaſim morbum morſu inducant. cenſerem potius ita dici dracones, qui cum elephantis perpetua diſcordia pugnant, vt eorum ſanguinem ſorbeãt, cuius ſunt auidiſſimi. ἐλεφαντίας igitur epitheton draconis, qui elephantos adgreditur. & eorum ſanguinem ebibit. Elephantus etiam piſcis ex genere locuſtarum. *chamæ dracontes* humi tantum ſerpunt, cum dracones elephantiæ, arbores etiam inſcendant, è quibus ſpeculati in elephantos prætereuntes ſe inijciunt. male Camers diſiunctim legit, *chamæ, dracontes.*

habent affectus, non niſi coniuges euagantur] hoc non de omnibus ſerpentibus, ſed de aſpidibus tantùm dixit Plinius: *vnus huic tam peſtifero animali ſenſus vel potius affectus eſt, cõiuga fermè vagantur, nec niſi cum pari vita eſt.* de aſpidibus loquitur, quæ inter ſerpentes venenatiſſimæ ac maximè peſtiferæ, ac de his reliqua capitis. Lucanus de aſpide:

Plenior huic ſanguis & craſſi gutta veneni
Decidit: in nulla plus eſt ſerpente coactum.

Cum igitur Pliniana illa quæ rettulimus ad ſolas aſpides referri debeant, quarum præceſſit mentio, ad omne genus retulit. an aſpidum nomine apud Plinium varias ſerpentum ſpecies accepit? ita videtur. ſcripſit enim ſupra: *plures diuerſæque aſpidum ſpecies.* quæ ſumma hallucinatio eſt.

Pag. 51. E. *vter ſuperfuerit, efferatur*] Plinius: *itaque alterutra interempta, incredibilis alteri vltionis cura, perſequitur interfectorem.* &c. cum ab eo hauſerit noſter, guſtu tamen ſenſûque multum diuerſa quæ heic ponit. nec enim ſimpliciter in omnes efferatur capto vel occiſo altero, is qui ſuperfuit, ſed aduerſus interfectorem comparis ſui. nec de omni ſerpente Plinius, ſed de aſpide hoc prodit.

ſubtiliora ſunt capita fœminis, alui tumidiores] hoc de ſerpentibus in genere, non de aſpidibus traditur. ſic mirum in modum hæc turbat & miſcet.

igitur anguibus vniuerſis hebes viſus eſt] non de anguibus vniuerſis, ſed de aſpide ſola narrat iſtud Plinius. angues proprie de aquaticis, vt notat Seruius, & ita Plinius ſæpe. *anguium genus pulcherrimum hydri.* alij tamen confundunt. Plinij verba de aſpidibus: *non eſt fateri, rerum natura largius mala an remedia genuerit. Iam primum hebetes oculos huic malo dedit.* Non de omnibus loquitur ſerpentibus, ſed de aſpidibus ſolis, conſtat quippe pleraſque ſerpentium & anguium acutiſſimi viſus eſſe. at oculi hebetes aſpidi. quod perperam tranſtulit ad genus omne.

raro in aduerſum contuentur] Plinius: *iam primum hebetes oculos huic malo dedit, eoſque non in fronte ex aduerſo cernere, ſed in temporibus.* hæc in vitio iacere liquido liquet. libri habēt: *non in fronte aduerſo cerneret, ſed in temporibus.* ſcribo: *eoſque non in fronte, ne aduerſo cerneret, ſed in temporibus.* certa emendatio *aduerſò* pro *aduerſum.* ſic *cetero* vbique apud Plinium, quod alijs *ceterum.* antiquis *poſtmodo* pro *poſtmodum.* ſic *poſt principio* apud Terentium. Horatius:

— *aduerſum ſpectantia, nulla retrorſum.*

Igitur *aduerſò cernere* eſt in aduerſum contueri, vel ex aduerſo ἀντίον, ſic trauerſò πλαγίως.

adeo vt citius audiant, quam aſpiciant] ſic libri. & Iſidorus vulgo: *quam quid aſpiciant.* Plinius: *itaque excitatur auditu ſæpius quam viſu.* ſuſpecta mendæ iſta Plinij, primùm ex verbis ipſis & ſenſu, quid enim eſt *excitari viſu*? deinde ex monitu librorum qui aliter legunt. in Rigaltiano eſt: *itaque excitatur ſed ſæpe ius quam viſu.* in alijs: *ſed ſæpius quam viſu.* legerim fidenter: *itaque ex auditu ſentit citius quam viſu.* hoc eſt quod ait heic Solinus, *citius audire quam aſpicere.* ſenſum aurium ὀξύνειν habere, quam oculorum. ſcriptum erat mendosè, *ex aditu.* vnde factum, *excitatur.* legi eam poſſet: *ex auditu ſerpit potius quam viſu.* Nicander in Theriacis de Aſpide:

----ἀμβλὺ δ' ἐπ'

Αἰεὶ ἐπιλλίζων φαίνεται ὑπνώοντι ἔοικεν,

Ἀλλ' ὅταν ἢ δούπου τινὸς οὔατα, ἢ ἀπ' αὐγὴν

Ἀθρήσῃ, νωθῆ μὲν ἀπὸ ῥέθος ὕπνον ἔβαλεν

Ὁλκῷ δὲ τροχόεντα ἅλων εἰλίξατο γυῖα.

Quæ verba confirmant eam emendationem qua reponitur, ex *auditu ſerpit citius, quam viſu.* vulgatam tamen etiam adſtruit. nam audito ſtrepitu, aut ſono vocis aliquo, νωθῆ ἀπὸ ῥέθος βάλεν ὕπνον, excitatur & ſomnum repellit. Non igitur ſollicitanda. de aſpide porro ſola non de alia ſerpente hæc Plinium ſcripſiſſe, quæ ſequuntur fidem faciunt: *habet deinde internecinum bellum cum Ichneumone.* Iungenda enim cum ſuperioribus: nec libri illud *habet* agnoſcunt. ſic igitur connectenda: *Iam primùm hebetes oculos huic malo dedit, eoſque non in fronte ſed in temporibus: deinde internecinum bellum cum Ichneumone.* hæc ſunt remedia quæ natura genuit aduerſus tam peſtiferum animal, qualis eſt aſpis. primum hebetes oculos huic dedit, ne in aduerſum contueri poſſet: deinde hoſtem illi addidit, à quo ſæpe extinguitur, is eſt Ichneumon. atqui non alia ſerpens naturalem habet diſcordiam, & interneciuum bellum cum Ichneumone, quam aſpis, de qua re paſſim auctores. Ariſtoteles lib. IX. cap. VI. ὁ δὲ ἰχνεύμων ὁ ἐν Αἰγύπτῳ, ὅταν ἴδῃ τὸν ὄφιν τὸν ἀσπίδα καλούμενον, οὐ πρότερον ἐπιτίθεται, &c. ex his videre licet, qualis auctor ſit Solinus.

Inter Æthiopiam, Africam, Cyprum certamen fuit.] Plinius ſimpliciter: *Heliotropium naſcitur in Æthiopia, Africa, Cypro.*

Æthiopicam aut Libicam palmam tenere.] ex tribus locis in quibus naſcitur Heliotropium dicit Æthiopicam aut Libycam palmam tenere. quo auctore? nec enim Plinio, quem tamen hîc ſolum ſequitur. ſed vtra tandem palmam habet, Æthiopica an Libyca? dicit Æthiopicam aut Libycam. quo nihil incertius aut ineptius. quia Plinius Æthiopiam primam nominauit, deinde Africam, poſtremam vero Cyprum, hinc Æthiopicæ aut Libycæ palmam adiudicauit. ſed ſic pronuntiare debuit pro Æthiopica ſola, quæ priore loco nominata eſt.

Viridi colore eſt, non ita acuto] Plinius ſcribit porracei coloris eſſe. is eſt quem Græci πράσινον vocant. nam πράσον eſt porrum. atqui viridem acutiſſimū ſic appellant. exempli gratia, ſmaragdum κατ' ἐξοχὴν πράσινον λίθον vocarunt, quo nihil viridius, & acutius. Praſina factio Romæ à viridi colore intenſiſſimo. optimam Chryſocollam Plinius in Armenia naſci tradit, vt & Dioſcorides: ſummam autem commendationis eſſe, *vt colorem herbæ ſegetis latè virentis quam ſimillimè reddat.* Hic ſummus & acutiſſimus viroris gradus. Dioſcorides Chryſocollam commendat, τὴν κατακόρως πρασίζουσαν, quæ praſinum & porraceum colorem ad plenum obtineat.

Non ita acuto, ſed nubilo magis ac repreſſo.] legendum: *ſed nubilo magis, & preſſo.* in omni coloris genere *preſſum* dicitur, σκοτεινόν, ἀμαυρόν nubilum fuſcumque. *aſtrictum* Plinius vocat. *enerratum colorem* vulgo dicimus. Græci etiam βαθύχρουν. huic opponitur *acutus*, qui clarus eſt, ὁ τηλαυγής, ὁ λαμπρός, ὁ διαυγής. Græcis etiam ὀξύς. vnde ὀξεῖαι πορφύραι. *claræ* & λαμπραί. vnde ὀξυπόρφυρον, & *oxyblatteum* in Codice. Ælianus de puniceis Perſarum veſtibus: τὰς ἁλουργίδας δὲ Σαρδιανικὰς ὀξύνειν τι καὶ τηλαυγίζειν. *Sardianica* punicea erant & coccina. Heſychius: Σαρδιανικὸν βάμμα, τὸ φοινικοῦν. hunc colorem ὀξυφοινικοῦν vocabant. αἷμα ὀξυφοι-

νιῳ Epiphanio. ſic ὀξὺ, λαμπρὸν, & διαυγὴς in coloribus idem. cui τὸ ὄρφνινον, & μέλαν & αἱματηρὸν opponuntur. Ariſtoteles de coloribus cap. v. τὰ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὅταν βάπτωσι τὴν πορφύραν, καθιέντες τὰς αἱματίδας, ὀρφνιαὶ γίνονται, καὶ μέλαιναι, καὶ ἀεροειδεῖς, τὸ δὲ ἄνθος συνεψηθέντος ἱκανῶς, ἁλουργὸν διαυγὲς γίνεται καὶ λαμπρόν. αἱματίδας τῆς πορφύρας. vocat purpurarum venas, quas in medijs habent faucibus, quibus continetur pretioſa illa ſanies. hæ in cortinas demittebantur, exemptæ purpuris. Plinius lib. IX. cap. XXXVIII. *eximitur poſtea vena quam diximus.* Vide quæ ſequuntur. & paulo poſt: *ita deſpumatis ſubinde carnibus quas adhæſiſſe venis neceſſe eſt, decima fermè die liquata cortina eluriatum vellus mergitur in experimentum.* αἱματὶς igitur vena purpuræ, ſanguine plena. Heſychius: αἱματῖτις, φλέψ. huiuſmodi αἱματίδες mittebantur in cortinam purpuræ tingendæ. male vertunt interpretes Ariſtotelis, *purpuras ſanguinarias.* nec enim totæ purpuræ in ahenum mittebantur, ſed ſolæ venæ quæ in faucibus medijs hærent purpurarum, quas αἱματίδας vocat Philoſophus. nec melius corrigebat Geſnerus ἁλουργίδας. ἁλουργίδες, ſunt veſtes ex purpura marina tinctæ, τῷ ἁλουργῷ χρώματι, vt φοινικίδες puniceo tinctæ. at veſtes factas in ahenum tingendas mittei olim moris non erat, ſed ſolas lanas. nec ἁλουργίδες ſunt, priuſquam factæ ac tinctæ ſint. hæ igitur αἱματίδες, *venæ purpurarũ*, quum in cortinam deijciebãtur, erant ὀρφνιαὶ aut μέλαιναι, coloris preſſioris fuſciorisque: aut etiam ἀεροειδεῖς, id eſt cæruleæ. po[illegible] vero aliquantiſper excoctum fuiſſet τὸ ἄ[illegible] clarioris & acutioris luminis euadebat. [illegible] καὶ λαμπρότερον. Sic ὀξὺ & διαυγὴς, & λαμπρὸν in coloribus idem, quum ſcilicet color lumine intenſiore & clariore excitatur. Latini *hilare, vegetum, floridum, acutum, lætum, clarum, excitatum* pro eodem dicunt. Excitatur quippe in coloribus, & acuitur, quod lumine intenſiore & vegetiore accenditur. vt contra adſtringitur & premitur colos, qui nimis oneratur & ſaturatur. Hoc fit quum plus coloris inditur quam luminis. tum fuſcior & obſcurior atque adeo triſtior euadit. Græci βαθὺ, βαρὺ, κατακορὲς, ἀκρατὲς, αὐστηρὸν, πικρὸν dicunt. Latini, *plenum, ſaturum, meracum, preſſum, aſtrictum, triſte, auſterũ, amarum,* & ſimilia appellant. Interdum vero quia pleniori ac ſaturatiori colori etiam accedit lumen intenſius ac vegetius, iſta diſcrimina confundunt. Nam & ſaturum & κατακορὲς vocãt, quod multũ habet luminis, cum plurimo ac pleno colore. Sic αὐστηρὸν & πικρὸν tam triſtibus dant & pleno colore ſaturis, quam florido & acuto lumine excitatis. *auſteritate* Plinius ἀντὶ λαμπρότητος καὶ ὀξύτητος poſuit, quũ melius conueniat τῇ βαρύτητι. Ab alijs ſenſilibus ad colores hæ ductæ metaphoræ, vt ſuprà indicauimus. vinum auſterum τὸν οἶνον τὸν ὀξὺν Græci vocant, quod diluto & leni, & imbecillo opponitur. vinum *forte & robuſtum* vulgo dicimus. Sic auſterum in coloribus quod ſummum gradum obtinet, & dilutis blandiſq; contrarium eſt. πικροὺς ἅλας Græci ijdem vocant, & ὀξεῖς, qui

A vehementer ſalſi ſunt. ita πικρὸν in tinctura vel colore, quod valde coloratũ eſt. βαρεῖαν ὀσμὴν & ὀξεῖαν vocat Aëtius, odorem acrem & grauem. *fortem odorem* vulgo appellamus, vt *fortes herbas*, quæ acres ſunt. Symmachus: *acres herbas olet ruſticus.* grauis odor opponitur ſuaui. τὸ ὀξὺ locũ habet tam in ſuauibus, quam in grauibus. nam & ſuaues, cum nimij ſunt, aut nimis acres, ingrati & graues exiſtunt, vt *muſcus* cuius τὸ ὀξὺ ſanguinẽ elicit è naribus, adeo iucundum non eſt. Ideo Salluſtius *leues odores* vocat, qui ſuaues ſunt & aromatici, & oppoſiti grauibus. ὀξεῖς Græci vocãt. Hoc & ſuprà attigimus. τὸ βαρύχρουν in coloribus idem quod

B auſterum & ſaturum. τὸ ὀξὺ ſcilicet, & intenſionem coloris. in aceto & muria τὸ ὀξὺ καὶ τὸ δριμὺ, Latini vocant durum. Sic *durum acetum* Sammonico:

Furfuribuſque mixis durum miſcebis acetum.

alibi *præualidum* appellat.

Eſt qui præualidum nitro ſale miſcet acetum.

τὸ ὄξος ὀξὺ, τὸ δριμύ. *forte acetum* dicimus. Sic apud eundem *durum vinum*, τὸν αὐστηρὸν καὶ ὀξύν:

Cumque his Lenæi durum potare fluentum.

blando & molli vino opponitur. alias *durũ* dicitur quod potui nõ eſt idoneũ nec maturũ, Græci σκληρὸν dicunt. vt apud Terentium, *du-*

C *rum eſt pater*, id eſt crucium & inſuaue. *ferum acetum* idem alibi vocat, durum & præualidum. Sic *dura muria*, ἡ δριμεῖα ἅλμη acerrima & ſalſiſſima, non quæ durare cibos & conſeruare poſſit, ſed διὰ τὸ ὀξὺ, vt ἅλας ὀξεῖς Græci, qui duri ſunt & valde ſalſi. Inepte Mercurialis aduerſus Turnebum velitatur *muriã duram* dici de quodam genere muriæ. quæ copia ſalis & calore ſolis erat conſpiſſata, quam ideo ſic veteres vocauerint, vt à liquida muria ſepararent. Nugæ. immo liquidiſſima fuit illa dura muria, quam ſic vocarent, vt patet ex eius confectione quæ traditur Columellæ lib.

D XII. cap. VI. Sporta iuncea vel ſpartea ſale candido repleta demittebatur in dolium aquæ pluuialis aut fontaneæ plenum, & ſoli expoſitum ore patenti. Quæ tandiu ibi relinquebatur, donec ſal liqueſceret. tum alium atque alium ſubinde ſalem ingerebant, donec in ſporta permaneret integer. ex eo intelligebatur maturam eſſe muriam. poſtea eam in vaſa picata diffundebant, & opertam in ſole habebant. Hæc erat *dura muria*, acerrima & ſalſiſſima, atque etiam liquidiſſima. Grȩci Γεωπονικῶν auctores δριμεῖαν ἅλμην vertũt, quæ Columellæ *dura muria*. Meminit idem

E Columella lib. VII. cap. IV. *cæleſti aqua ſub dio ſalibus durata*, qua greges perluebantur. Inde colligi poſſe putat Italus medicus *muriam duram* de craſſefacta & conſpicata exponendam. prorſus ridicule. *aqua durata ſalibus* ea dicitur quæ dura facta eſt, id eſt ſalſa & acida, cui rei plurimum confert ſol. In qua duri ſales, id eſt, valde ſalſi liquefacti ſunt. & *dura* dicitur aqua ac durata, vt dura muria. Inde & *ſale duratis piſces* pro ſalitis, vel ſale duro, vel muria dura conditis. & fallitur Turnebus, qui *duram muriam* dictam

Digitized by Google

putet, quia durare poſſit, & conſeruare cibos ſale. Immo ſale durati cibi & poſcis qui ſale duro vel dura muria ſalſi ſunt. Nec enim duriores efficiuntur piſces, qui ſaliti ſunt, ſed interdum etiam liquefacti in muria ſic vocabantur. vnde *πειχθεῖν, πῆξαι* Græci exponunt. & *πειχθῆναι, πῆξαι*. erant quidem & *ἐντεταριχεῦσθαι*, ſed *durum* aut *durare* de his non propriè dicebatur. Virgilius in Moreto:

——*ſale durus adeſo*

Caſeus.

Caſeum ſalſum ſimpliciter ſignificat, ſale duro aſperſum, ſale durum factum, id eſt ſalſum. *Dura* igitur *muria* valde ſalſa, *ἡ εὔτονος καὶ δριμεῖα*. vt *Durum acetum*, *τὸ δριμὺ*, *τὸ εὔτονον*, præualidum & forte. *Durus* propriè *ὁ ἰσχυρὸς ἢ καρτερός*. vt *duri agreſtes*. *duri agricola* apud poëtam. tales vt plurimum laboris patientes, quia præualidi & fortes. *Καρτεροὺς* Græci vocant. Hinc *durare* & *pati* idem. Quod Græcis *καρτερεῖν*. & *καρτερία*, *ὑπομονή*, patientia. Et *durare* abſolutè poſitum, vt apud poëtam:

Durate & voſmet rebus ſeruate ſecundis.

καρτερεῖτε. & apud Comicum: *Quis heic durare ſi ſic fit poteſt?* *τίς ἐνταῦθα καρτερεῖν δύναται*; *Pati* abſolutè & eadem in ſignificatione poſuerunt. Virgilius:

Certum eſt in ſiluis, inter ſpelæa ferarum
Malle pati.

καρτερεῖν ἐν ταῖς ὕλαις ἢ σπηλαίοις. Terentius in Hecyra: —— *demque vbi non quit pati,*

Simulat ſe à matre arceſſi ad rem diuinam, abijt. id eſt, vbi non quit durare in domo ſocrus. nugatur ibi Donatus, qui *tolerare* aut *tolerari* interpretatur, cum abſolutum ſit, eo ſenſu quo diximus. Hinc apud auctores æui medij paſſim *pati* pro durare & manere. Lucanus lib. v. —— *diſce ſine armis*

Poſſe pati. & apud Senecam:

Immane regnum eſt poſſe ſine regno pati.

viuere, durare poſſe ſine regno, hoc eſt *καρτερεῖν*. Qui non eſt *ἰδιωτισμὸς* illorum temporum, ſed antiquum & elegans loquendi genus. & apud Terentium, *non poſſum pati quin dicam patri*. non poſſum durare & *καρτερεῖν*. Sed ad rem. ex his conſtat quid ſit propriè *durum*. Inde vinum & acetum durum de valido & robuſto vel auſtero. Similiter & *dura muria*, *ἡ δριμεῖα*, *ἡ ἐπιτεταμένως ἁλυκή*. Nec dubito quin & *durum* dici poſſit in coloribus, vt *auſterū*, & *amarum*. quæ omnia *ἐπίτασιν* coloris indicant. nam *πικρῶς γλαυκὸν* eſt *ἐπιτεταμένως γλαυκόν*. & ſic de ſimilibus. vt *βαρέως γλαυκόν*, & *αὐστηρῶς* & ſimilia. At *λαμπρὸν* & *ὀξὺ* & alia quæ ſuprà recenſuimus *τὴν ἐπίτασιν* lucis vel luminis oſtendunt, quo obſcurior & ſaturior colos perfuſus ita diluitur, vt etiam accendatur, & excitetur. *Τὸ βαθὺ* etiam de intenſioribus coloribus dicitur. vt *βαθύχροιον* & *βαρύχροιον* Dioſcoridi. Talia ſunt *τὰ εἰς βάθος κεχρωσμένα*, & valde ſatura. Paulus Silentiarius:

Γῆ μὲν ἄλις χλοάουσα, ἣ εὖ μάλα τῆλε μαραγδίζει.
Ἣ δὲ βαθυνομένην χλοερὴ κυανῶπιδι μορφῇ.

Duo heic genera viridis coloris: *ſmaragdinus* A ſiue praſinus, qui lætè viret multa luce perfuſus. *Viride lætum* vulgo dicimus. *viridem colorem acutum*, heîc vocat Solinus. At *βαθυνομένην χλοερὸν κυανώπιδι μορφῇ* eſt quod hoc loco idem Solinus, *nubilum* & *preſſum* vocat: *viridi colore eſt non ita acuto, ſed nubilo magis & preſſo*. *οὐκ ὀξυχλωρίζει, ἀλλὰ βαθύχλωρόν ἐστι*. *viride obſcurum* vocamus hodie. *κυανώπις μορφὴ* in hoc verſu Pauli nigra eſt. Sic *βαθύχροιον* de auſteris & fuſcis coloribus. alias *colorem altum* appellamus *τὸ ὀξὺ* & *αὐστηρόν*. Epiphanius de hyacintho: *ὅσον βαθύτερος τοσούτῳ διαλαμπρότερος*. Sed hęc dixi ſæpe confunduntur. Quæ *ἐπιτεταμένως* colorata ſunt & B ſaturata Græci *πεπισμένα* dicunt, Latini ſuaſa & inſuaſa: quæ penitus *καὶ εἰς βάθος* imbiberunt colorem. Epigramma vetus:

—— *χροιὰς βάμμασι πειθόμενος.*

& apud Strabonem *πεπισμένως ἐπικεκαῦσθαι* lib. xv: *καθ' ὃ καὶ τοὺς Ἰνδοὺς μὴ οὐλοτριχεῖν φασὶ, μηδ' οὕτω πεπισμένως ἐπικεκαῦσθαι τὴν χρόαν*. *nec coloris adeo aduſti eſſe*. *πεπισμένως ἐπικεκαυμένους* vocat eleganter, qui penitus aduſti ſunt, & profundè colorati ſole. Latinè *inſuaſos* liceat dicere. Feſtus: *inſuaſum appellabant colorem ſimilem luteo, qui fiebat ex fumoſo ſtillicidio.* Alio loco *ſuaſum* vocat. *colorem infumatum* vulgo appellamus, qui luteo ſimilis eſt, ſed obſcuro. eſt C enim *μᾶλλον χρῶμα τὸ βαθυνόμενον μέλανι*. Gloſſæ: *inſuaſum*: *εἶδος χρώματος κεκαπνισμένου*. Græci *χρῶμα κεκαπνισμένον* ſimiliter vocant, qualis eſt color in tignis ac trabibus diutino fumo infectis. Genus erat Iaſpidis qui *καπνίας* dicebatur à fumido colore. Dioſcorides: *ὁ δὲ ἀερίζων, ὁ δὲ καπνίας, ὥσπερ κεκαπνισμένος*. Caue ſis autem putes *inſuaſum* propriè dici, *τὸν κάπνιον* colorem, ſed *inſuaſus* vel *ſuaſus* color, *ὁ πεπισμένως κεκαπνισμένος*. Quod de omnibus dici queat, & rectè idem Feſtus alibi notat, *non deeſſe qui dicant omnem colorem qui fiat inficiendo ſuaſum vocari, quod quaſi perſuadetur in alium ex albo tranſire.* D Quia vero tignum, quod diutino fumo infectum eſt, vel ea quæ ex ſtillicidio fumoſo infecta ſunt, colorem eum penitus imbiberūt, eoque prorſum imbuta ac veluti inſuaſa, valide retinent, ideo *inſuaſum* & *ſuaſum κατ' ἐξοχὴν* de hoc fumido colore vſurpatum eſt, quod de omnibus dici poteſt, vt Græci *πεῖσθαι* & *πεπισμένον*. In his ſubtilius examinandis haud inutiliter poſſunt nobilia ingenia ſeſe exercitare reclamantibus licet omnibus Cercoëtijs.

Pag. 52. A. *Stellis puniceis ſuperſperſa.*] iuraſſe E diceres, vt auctorem quem vbique imitandum ſuſcepit, nuſquam exprimat. Plinius de Heliotropio gemma: *ſanguineis venis diſtincta.* aliud *vena* in gemmis, aliud *ſtella*, aliud *diſtingui*, aliud *ſpargi*. Lineæ quæ oblongo & vario diſcurſu per gemmæ corpus eunt inſtar venarum, *venæ* dicuntur. *ſtellæ* vero ſunt puncta & guttę, vel pulueres ad inſtar ſtellarum ſparſæ. lineis & venis & limitibus diſtingui gemmas paſſim dicit Plinius: ſtellis & punctis & guttis ſpargi vel ſuperſpergi. Iſidorus vtrumque poſuit ex Plinio & Solino. Nam ſæpe partem è Plinio ſumit, partem è Solino.

Digitized by Google

Pag. 52. A. *deiecta in labris aneis radios ſolis mutat ſanguineo repercuſſu*] ſcriptoris & eorum temporum ſermo, *deiecta in labra aneis*, pro *deiecta in labra anea*. Plinius: *deiecta in vaſa aqua*. nec felicius heic aut melius quam alibi, quem ſequitur reddidit. verba Plinij vt edita ſunt: *cauſa nominis, quod deiecta in vas aqua fulgorem ſolis accedentem, percuſſu ſanguineo mutat, maximè Æthiopica.* quæ à correctoribus interpolata eſſe apparet ex hoc Solini loco. nam libri Plinij habent: *deiecta in vas aqua fulgorem ſolis accendit accedente percuſſu.* fortaſſe vox *ſanguineo* deeſt: *accedente repercuſſu ſanguineo.* aut certè legendum: *fulgorem ſolis accendit, ſanguineo repercuſſu.* ceterum non B is Plinij ſenſus eſt, quem Solinus adumbrauit. Heliotropium dictam hîc fingit, quod radios ſolis mutet ſanguineo repercuſſu. non ea mens Plinij. Heliotropium in aquam miſſa fulgorem ſolis accendebat, & augebat radios repercuſſu, contra extra aquam inſtar ſpeculi ſolem accipiebat, & deprehendebat eius defectus ſubeuntem lunam oſtendens. hoc vice verſa quodammodo fiebat, & contra naturam ſolis. nam in aqua ſol tanquam in ſpeculo videtur, non obſtantibus radiis, nec lumini officientibus. ideo qui ſolis defectus contemplari volunt, aqua in vas fuſa, deficientem eum lunamque ſubeuntem otioſè ac ſecurè intuentur, quod oculis in ipſum ſolem intentis facere non poſſent, fulgore eius nimio oculorum aciem præſtinguente.. at contra accidit, ſi heliotropium gemmam in vas aquæ deieceris, nam fulgor ſolis accenditur, *accidente percuſſu*, id eſt ſi aqua ſole percutiatur. ita enim legimus. extra aquam autem vice ſpeculi ſolem exhibet, abſque fulgore vllo ita vt defectus eius deprehendere per eam liceat, & ſubeuntem lunam videre. Inde igitur heliotropium dicta, quod naturam ſolis quaſi mutet & inuertat, fulgorem eius accendens in aquam miſſa, ſine fulgore eum oſtendens extra aquam. ſic quod aliter atque aliter in aqua & extra aquam ſolem exhibeat, heliotropium nomen habuit. at noſter ex notatione nominis, & ſanguineis venis quibus diſtincta eſt, imaginabundus confinxit radios ſolis mutari ſanguineo repercuſſu, heliotropio in aquam deiecto. *accidente percuſſu*, ſi ſolis percuſſus acciderit, ſi à ſole percuſſa fuerit. ſic idem de Ceraunia: *ſub tecto percuſſa ſole, ſpecies & colores arcus cæleſtis in proximos parietes eiaculatur.* & paulo poſt: *in ſole aperto proiectos radios in ſe cadentes diſcutere.* idem erit & ſi legas *accidente repercuſſu.* ſolis eſt percuſſus, repercuſſus autem gemmæ vel aquæ. idem tamen etiam ſenſus manebit quem ſupra expoſuimus, etiam ſi ex Solino ſcripſeris: *fulgorem ſolis accendit ſanguineo repercuſſu.*

extraque aquam ſplendorem aëris abijcit & auertit] in libris pleriſque & antiquis editionibus ſic habetur. in quibuſdam, *ſplendor eius*, vt in ſchedis Palatinis. in aliis, *ſplendorem* A *eius*, & ſuprà eadem manu repoſitum *aëris*, vt in vetuſtiſſimo libro Petri Danielis. atque ita vterque Regius ſine vlla interpolatione. cum Delrius in ſuo codice ſcriptum repeririſſet, *eius*, ad hunc locum notat, Plinium facere vt ex ſcriptis emendet, *ſplendorem eius.* haud ſcio quantum ad hanc rem faciat Plinius, cuius mentem aut non vidit, aut non expreſſit Solinus hoc loco. verba Plinij ſunt: *extra aquam ſpeculi modo ſolem accipit, deprehenditque defectus eius, ſubeuntem lunam oſtendens.* ex his verbis non video quomodo adſtrui poſſit Delriana emendatio. *ſplendorem aëris* vocat Solinus radios ſolis qui in aërem ſparguntur, & aërem faciunt vt ſplendeat. hunc fulgorem aëris abijcit & auertit Heliotropium extra aquam poſita, & ſolem tanquam in ſpeculo videndum exhibet abſque fulgore, & radiis qui in aëre vibrantur. radij quippe illi quos ſol eiaculatur, & quibus aërem percutit ac ferit, in aciem oculorum incurrentes eam perſtringuunt, & obtundunt, ſi quis in eum intueatur. ſi quis vero in ſpeculo ſolem vel in aqua contempletur, radij illi fulgidi qui à ſole per aërem ſparguntur, in imagine ſolis quam ſpeculum vel aqua exhibet, non C ſunt, nec cum imagine ipſa in oculos reuerberantur. inde fit vt cum propter radios & ſplendorem illum aëris ſolem rectis oculis intueri non veleamus, in aqua tamen & ſpeculo rectè conſideremus, non obſtantibus radiorum iaculis, quibus caret imago ſolis in ſpeculo conſpecta. eodem prorſus modo Heliotropium gemma quæ ſpeculi inſtar ſolem repræſentat, ſplendorem aëris abijcit & auertit, id eſt radios ſolis qui per aërem ſparſi eum illuminant, & accendunt. at *ſplendorem eius* ideo minus D rectè legeremus, quia ſplendor ſolis etiam in heliotropio, vt in ſpeculo conſpicitur: non tamen ille ſplendor, quem in aëre faciunt radij à ſole emiſſi, & ſolido repercuſſi. hoc eſt quod *ſplendorem aëris* hoc loco vocat Solinus. vix dubito tamen quin prior eius editio *ſplendorem eius*, habuerit, quod in Recognita mutauit. & rectè. atque his verbis Solinus mentem Plinij potius adumbrauit, quam expreſſit. at Priſcianus qui ex profeſſo Solini verba in ſuos verſus tranſcripſit, mentem huius non tetigit hoc verſu:

E *Purior at ſoli renitet nudatus ab vndis.*

hoc voluit, heliotropium lapidem in aquam miſſum ſolem ſanguineum repercuſſu oſtendere, extra aquam purius renidere, & ſolem purum exhibere.

vt herba eiuſdem nominis mixta] ſcripti: *eiuſdem nominis quod eſt mixta.* lege: *eiuſdem quo eſt nominis.* ſic antiqui auctores loquuntur. *pro eodem quod eſt nomine.*

& pracantationibus legitimis conſecrata] ergo legendum in Plinio: *quoniam admixta herba heliotropio, quibuſdam quoque additis pracantionibus gerentem conſpici negent.* nam editur in ho-

diernis : *additis precationibus*. ſic *præcantrix*, ἡ ἐπαοιδὸς apud Plautum. ſed in libris quibuſdam Plinij etiam *præcantationibus* ſcriptum eſt. *præcantatio*, ἐπῳδή. Gloſſæ : *præcantat*, ἐπᾴδει. *præcantationibus conſecrata*. ταῖς ἐπαοιδαῖς τετελεσμένη. nunquam enim ſine carminibus & præcantationibus hæ conſecrationes fiebant. hoc ſenſu *annuli conſecrati*, οἱ τετελεσμένοι καὶ φαρμακῖται. *ſtatua conſecrata*. apud Iuuenalis interpretem, *ſtatua Memnonis magice conſecrata*. id eſt præcantationibus conſecrata. nam magi, οἱ ἐπαοιδοί. ſic apud Seruium Niſus dicitur comam habuiſſe, *ita conſecratam, vt tamdiu regno potiretur, quamdiu illam habuiſſet intactam*. ταῖς ἐπαοιδαῖς τῶν ἀφιερωμένων καὶ τετελεσμένων. Spartianus : *factis carminibus & conſecratione*. proprio igitur vſus eſt verbo Solinus, quum *heliotropium gemmam præcantationibus conſecrari* dixit. vide quæ notauimus ad Hiſtoriam Auguſtam.

Pag. 52. C. *contra noxium virus præditi incredibili corporis firmitate*] nugatur ſolitus. non corporis firmitas muniebat Pſyllos aduerſus ſerpentium virus, ſed odoris virus ipſorum corpori ingenitum. Plinius vnde accepit lib. VII. cap. II. de Pſyllis : *horum corpori ingenitum virus fuit exitiale ſerpentibus, vt huius odore ſopirent eas*. tales & circa Parium in Helleſponto, qui Ὀφιογενεῖς dicebantur. Plinius ibidem. ſed lib. XXVIII. cap. III. idem in inſula Paro Ophiogenes iſtos collocat his verbis : *quorumdam hominum tota corpora proſunt, vt ex his familijs quæ ſunt terrori ſerpentibus, tactu ipſo leuant percuſſos ſuctuve medico. quorum è genere ſunt Pſylli Marſique, & qui Ophiogenes vocantur in inſula Paro*. ita enim libri ſcribunt, vt Turnebus admonuit, non vt habent editiones, *in inſula Cypro*. Strabo tamen Ὀφιογενεῖς in vrbe Helleſponti Pario ponit, non in Paro inſula. ſed tranſuerſum rapuere Plinium verba Varronis iſta quæ apud Priſcianum leguntur : *vt habent Parij qui vocantur* Ὀφιογενεῖς, *& in Africa Pſylli*. vbi *Parios* videtur accepiſſe ἀπὸ τῶν Παρίων. nam οἱ Πάριοι ſunt incolæ inſulæ Pari. at *Parij* apud Varronem ſignificat in vrbe Pario. quæ vrbs eſt Helleſponti, ſic *Chij* in Chio, apud Vitruuium lib. VII. in præfatione de Zoilo: *alij ſcripſerunt à Philadelpho eſſe in crucem fixum, nonnulli Chij in eum lapides eſſe coniectos, alij Smyrnæ viuum in pyram eſſe coniectum*. ita legendus locus è libris. *Chij* pro in vrbe Chio. ſequitur apud eumdem : *ſignum eius familiæ eſt ſi adhuc durat, vernis temporibus odoris virus. atque eorum quotquot ſudor medebatur, non modo ſaliua*. hæret adhuc vitium in illis Plinij quæ paulo ante citauimus, *tactu ipſo leuant percuſſos, ſuctuve medico*. libri habent, *ſuctuue tumido*. corrigunt, *tumidos*. ego emendem : *ſuctuve humido*. ſaliuoſum ſuctum ita vocat. nam ſaliua præcipuè medebantur. idem de Parianis : *Varro etiamnum ibi eſſe paucos, quorum ſaliuæ contra ictus ſerpentium medentur*. ſugebant ictos à ſerpentibus, & inter ſugendum ſaliuam quoque imprimebant. quem *ſuctum humidum vocat*. Arnobius : *Pſyllis labiis, Marſiſue dentibus*. quem locum ſic primi emendauimus. labiorum enim miniſterium in ſugendo præcipuum. legendum etiam proximè : *ex qua familia legatus Euagon nomine*. Εὐάγων, vt ὀρθιάγων ita libri. errorem porro illud quoque facere potuit, quod Παριανὸς ἐθνικὸν tam à Paro inſula, quam à Pario Helleſponti vrbe. *Euagon Parianorum legatus*, τῶν Παριανῶν, ex vrbe Pario. at Παριανοὺς etiam formabat ab inſula Paro Apollonius τεχνικός. vide Stephanum. hanc hiſtoriam præterea habuit à Varrone Plinius, cuius Varronis hæc erant : *& Parij qui vocantur Ophiogenes*. καὶ Πάριοι, οἱ καλοῦνται Ὀφιογενεῖς. ita acceperit: cum accipiendum eſſet : καὶ ἐν Παρίῳ, οἱ καλοῦνται Ὀφιογενεῖς, ὡς ἐν Λιβύῃ οἱ Ψύλλοι. Strabo poſtquam de Parianis ſerpentigenis tradidit : μυθεύουσι δὲ τὸν ἀρχηγέτην τοῦ γένους ἥρωά τινα μεταβαλεῖν ἐξ ὄφεως. τάχα δὲ τῶν Ψυλλῶν τις ἦν τῶν Λιβυκῶν. vide ſis illum lib. XIII. ſed cum ſatis conſtet, Parium Helleſpontiacam κτίσμα eſſe τῶν Παρίων inſulanorum, dicere aliquis poſſit ex Paro inſula tranſlatos quoſdam ex illis familijs τῶν Ὀφιογενῶν, & ſic tam in Paro inſula quam in vrbe Pario Ὀφιογενεῖς fuiſſe. multo tamen verius hallucinatum eſſe Plinium. quod illi accidit non raro.

ſi eſſent partus adulteri] ita libri. ſic ſupra: *quorum adulteris coitibus adulterantur partus leænarum*. & apud Tertullianum, *adulter ſapor*.

ſed hæc gens interiuit à Naſamonibus capta] ita libri. ſic loquitur noſter : *hominem exiuit*, vt cap. I. *omnium certaminum quæ obiuit*. non interiit capta à Naſamonibus gens Pſyllorum, ſed quum interiſſet, quomodo narratur ab Herodoto, regionem eorum occupauerunt vicini Naſamones.

quod Battus Lacedæmonius Olympiade quinta & quadrageſima] ſic in libris omnibus noſtris & Camertis : ſic etiam in editis vniuerſis, qui præceſſere Delrianam. ipſe edidit : *Olympiade prima & quadrageſima*. & mox: *anno poſt Troiam captam ſexageſimo octauo*. vbi libri omnes habent, tum editiones, *octogeſimo ſexto*. ex vllius libri auctoritate ita eum repoſuiſſe dici non poteſt, quum ſciamus aliter in omnibus legi, nec ipſe dicat ita ſuos habuiſſe, ſed arripuit coniecturam Camertis, cuius hæc verba ſunt : *eſſet omnino plana & vera computatio, ſi ſic legeretur apud Solinum : Olympiade prima & quadrageſima, anno poſt Troiam captam ſexageſimo octauo condidit. ſed exemplaria omnia quæ viderim, retinent primum numerum*. ita Camers, qui lectionem antiquorum exemplarium non mutauit, ſed coniecturam ſuam tantum propoſuit. Audacior Delrius, tacito nomine Camertis, coniectaneum eius edendum curauit, contra omnium librorum conſenſum. ſed de Delrio minus miror. Negligentia vero doctiſſimorum virorum non excuſanda, qui inconſultis aliis editionibus Delrianæ lectionem pro vera ac germana Solini ſcriptura amplexi ſunt, vt fecit Scaliger in

in Euſebianis Animaduerſionibus. Hic idem & in ea συναγωγῇ Olympionicarum, quam ex diuerſis auctoribus Græcis & Latinis compilauit, ad Olympiadem primam & quadrageſimam ſcripſit ad hunc modum: *Βάττος Λακεδαιμόνιος Κυρήνην ἐν Λιβύῃ κτίζει.* quod ex hoc Solini loco, vt à Delrio corruptus eſt, accepit. quod in errorem & alium doctiſſimum virum induxit, qui Anonymi ſcriptoris Græci hæc verba eſſe ſibi perſuaſit, quæ Scaligeri ſunt, vt alia multa in illa compilatione è Latinis auctoribus ſumpta, & in Græcum ab eodem conuerſa. Hoc ſcire lectorem neceſſe fuit. Ceterum nihil falſius computatione Camertiana, aut Delriana emendatione. veriſſimam eſſe veterem ſcripturam ipſo auctore Solino probauimus. capite primo ſcripſit ab excidio Troiæ ad primam Olympiadem annos numeratos fuiſſe octo & quadringentos. heîc ſcribit Cyrenas à Batto conditas eſſe, anno poſt Troiam captam quingenteſimo octogeſimo ſexto. ergo ab anno octauo & octingenteſimo, quo prima Olympias numerata eſt, ad conditum Cyrenarum anni ſunt centum & ſeptuaginta octo: qui numerus annorum quattuor & quadraginta Olympiadas abſolutas efficit, & duos præterea annos Olympiadis quintæ & quadrageſimæ. ſic iuxta Solini ſententiam conditæ Cyrenæ anno ſecundo quintæ & quadrageſimæ Olympiadis, qui poſt Troiam captam octogeſimus ſextus annus fuit. Huic opinioni vna res refragatur, quod heîc additum eſt Cyrenas conditas rege Marcio res Romanas tenente. atqui conſtat vel ex hoc ipſo Solino regem Marcium obijſſe Olympiade prima & quadrageſima. quod ſi verum eſt, non regnabat vtique Olympiade quinta & quadrageſima. ſed auctor ille quem heîc ſequitur Solinus, videtur ex eorum numero fuiſſe, quibus Romam conditam duodecima Olympiade placuit, inter quos fuit Cincius. cum enim ab Roma condita vſque ad obitum Marcij centum & triginta ſex anni interceſſerint, hoc eſt Olympiades triginta quattuor, quibus ſi addideris duodecim, erunt quadraginta ſex Olympiades, iuxta hanc rationem adhuc viuebat Olympiade quadrageſima quinta Marcius. Nunc alia videamus. ſcribit Plinius lib. xix. cap. III. Cyrenarum oppidum conditum vrbis anno centeſimo quadrageſimo tertio. ita enim de Laſere loquitur: *id apud auctores Græciæ euidentiſſimos inuenimus natum imbre piceo repente madefacta tellure circa Heſperidum hortos Syrtimque maiorem, ſeptem annis ante oppidum Cyrenarum, quod conditum eſt vrbis noſtræ anno* CXLIII. nihil mutandum in his verbis, vt cenſet vir doctus, qui corrigebat, *anno* CXXXVIII. Annus vrbis centeſimus & quadrageſimus tertius, quadrageſimæ & ſecundæ Olympiadis alter annus fuit. Theophraſtus eamdem rem narrans his verbis exſequitur, quæ à Plinio conuerſa ſunt: *φασὶ*

A *δὲ οἱ Κυρηναῖοι φανῆναι τὸ σίλφιον ἔτεσι πρότερον ἢ αὐτοὶ τὴν πόλιν ᾤκισαν ἑπτά. ᾤκησαν δὲ μάλιστα περὶ τριακόσια εἰς Σιμωνίδην ἄρχοντα Ἀθήνησι.* Simonides Archon extitit anno ſecundo Olympiadis decimæ ſeptimæ & centeſimæ, hoc eſt anno V. C. quadringenteſimo quadrageſimo tertio. Si trecentis annis exactè rotundis ante Simonidis magiſtratum conditæ fuere Cyrenæ, nihil eſt controuerſi quin Olympiadis ſecundæ & quadrageſimæ anno altero conditæ fuerint: tot ſiquidem anni à quadrageſima ſecunda Olympiade, ad decimam ſeptimam cum centeſima cucurrerunt. & B certum eſt ita Plinium accepiſſe in verbis Theophraſti de annis trecentis rotundè exactis. ſed Theophraſtus dixit, *μάλιστα περὶ τριακόσια*, hoc eſt *circiter trecentis*. cui interpretationi conuenire poteſt Solini ſententia, qui ad quadrageſimam quintam Olympiadem refert τὴν κτίσιν Cyrenarum. Sic trecenti fuerint, duodecim minus. nam inter quadrageſimam quintam, & centeſimam decimam ſeptimam anni intercedunt ducenti octoginta octo, hoc eſt *περὶ τριακόσια*, vt Theophraſtus loquitur. igitur huic genuinæ verborum Theophraſti expoſitioni C longè melius quadret Solini quàm Plinij calculus. nec enim *τριακόσια* dixit Græcus auctor, ſed *περὶ τριακόσια*. ita tamen alibi loquutum Theophraſtum ſimiliter interpretatus eſt Plinius, in libro *περὶ λίθων*, de minij inuentione in hunc modum memorat: *οὐ παλαιὸν δ' ἐστίν, ἀλλὰ περὶ ἔτη μάλιστα ἐνενήκοντα εἰς ἄρχοντα Πραξίβουλον Ἀθήνησι.* Plinius ſic reddidit: *Theophraſtus* XC. *annis ante Praxibulum Athenienſium magiſtratum, quod tempus exit in vrbis noſtræ* CCXLIX. *annum, tradit inuentum minium à Callia Athenienſe.* *περὶ ἔτη μάλιστα ἐνενήκοντα* vertit, *nonaginta annos*. Praxibulus Ar- D chon extitit anno ſecundo Olympiadis ſextæ decimæ & centeſimæ. ſi nonaginta annos inde ſubducamus, incidemus in annum quartum Olympiadis nonageſimæ tertiæ, qui fuit vrbis annus trecenteſimus quadrageſimus nonus: ita enim ſcribendum apud Plinium, CCCXLIX. non CCXLIX. Græci auctores in loquendo ſæpe rotundos numeros ponunt in ſuis ſcriptis inſuper habita ſummula excurrente aut deficiente. vt Theophraſtus *περὶ ἐνενήκοντα* dixerit, etiam octoginta quinque, & *περὶ τριακόσια*, ducentos octoginta octo, & ſimilia. atque ita non raro Latini. Ad hunc locum prorſus pertinet, & E alius Plinij locus, quem corrigam heic obiter, in tempore deſignando quod inter ipſius & Theophraſti ætatem fluxit, ſic ille ſcribit lib. XIX. cap. II. de Theophraſto: *Sed neque regionem in qua id fiat, neque quicquam diligentius præterquam ἐριόφορον id appellari in exemplaribus quæ quidem inuenerim tradit: neque omnino vllam mentionem habet Sparti cuncta cura magna perſequutus* CCCCXC. *annis ante nos, vt alio iam loco diximus.* Dicit ſcripſiſſe Theophraſtum ante ſe quadringentis & nonaginta annis. Ita omnes libri hodie habent, etiam

vetuſtiſſimi, vt hinc colligas pleraſque in libris mendas non hodie atque heri inoleuiſſe. Atqui verum id eſſe non poteſt. Plinius opus ſuum dedicabat anno vrbis octingenteſimo, trigeſimo, vt ex præfatione ipſa colligitur, Olympiadis ducenteſimæ ac decimæ quartæ anno primo. idem lib. xxviii. cap. ii. octingentos ac triginta annos ab Vrbe condita, ad id tempus quo opus ſuum componebat, fluxiſſe his verbis docet: *Cuius ſacri precationem qua ſolet præire quindecimuirûm collegij magiſter ſi quis legat profectò vim carminum fateatur, ea omnia approbantibus octingentorum triginta annorum euentibus.* Scribebat igitur Plinius vt ipſemet teſtatur, anno vrbis octingenteſimo trigeſimo. Olympiadis vt dixi tunc agebatur ducenteſimæ & decimæ quartæ annus primus. At Theophraſtus Ariſtoteli in ſuſcipiunda ſchola ſucceſſit Olympiade centeſima ac decima quarta. ab eo tempore quo ſcholam ſuſcepit Theophraſtus ad id tempus quo ſcribebat Plinius anni ſunt rotundi quadringenti. Quid illis faciemus annis nonaginta qui apud Plinium excurrunt? Nec enim dici queat annos nonaginta antea quam ſcholæ ſucceſſor exiſteret, ſcripſiſſe Theophraſtum. Minus quippe vixit. ſi poſtquam ſcholæ Ariſtotelicæ ſucceſſit, damus ſcripſiſſe minus quadringentis fiet. libros de hiſtoria plantarum eo anno compoſuiſſe quo Simonides Prætor fuit, vel ex ipſo colligi poteſt. cum enim ſcribat libro ſexto huius hiſtoriæ Cyrenas conditas trecentis annis ante Simonidis magiſtratum, ex eo loco ſatis liquet, tum magiſtratum geſſiſſe Simonidem, quum illa ſcriberet. Simonides vt ſuprà diximus, magiſtratum geſſit anno v. c. quadringenteſimo quadrageſimo tertio. ab eo anno ad annum octingenteſimum ac trigeſimum quo Plinius ſcribebat, anni ſunt trecenti nonaginta tres. an ita reponendum apud Plinium? Sed opus ille abſoluit anno vrbis octingenteſimo triceſimo, vt ex præfatione, nec vſque ad triceſimum tertium peruenit. pro ccccxc *annis.* omnino reſcribendum, cccxc *annis ante nos, vt alio iam loco diximus.* Praxibulus Archon extitit anno ſecundo Olympiadis cxvi. vrbis vero conditæ ccccxxxviii. Theophraſtus eo gerente magiſtratum ſcribebat librum de Lapidibus. A Praxibuli magiſtratu ad annum vrbis quem Plinius deſignat anni ſunt trecenti octoginta nouem. Rotundè maluit Plinius ponere trecentos nonaginta. Nam circiter illa tempora ſcribebat Theophraſtus. ante illum annum libros de Lapidibus abſoluebat; poſt eum libros de plantis. itaque veriſſime poteſt dici ab eo tempore quo ſcripſit Theophraſtus ad id tempus quo ſcripta ſua Plinius abſoluebat, interceſſiſſe annos trecentos ac nonaginta. Apud Apuleium noſtrum in libris de Remediis Salutaribus aliam inueni lectionem hoc modo: *Theophilus atque Theophraſtus ante*

A *Plinium* cccxc. *de bulbo* ἐριοφόρῳ *dicit, cuius inter ſummum corticem, eamque partem qua veſcuntur, eſſe laneam naturam ex qua impilia veſteſque conficiantur.* Quod falſum eſt. Hoc tempus incidit in Olympiadis centeſimæ vigeſimæ ſextæ annum tertium. Non amplius tunc in viuis erat Theophraſtus. Nam in regimine ſcholæ ſucceſſit ei Straton Olympiade vigeſima tertia & centeſima. deceſſiſſe iam tum eum oportuit, ante Olympiadem vigeſimam tertiam & centeſimam. Sed diſertè idem Plinius lib. xv. cap. i. ſcribit Theophraſtum ſcripſiſſe vrbis Romæ anno circiter quadringenteſimo quadrageſimo. B quo ex loco conſtat heîc eſſe legendum, cccxc. annis. ab anno quippe vrbis ccccxl. ad dcccxxx. anni ſunt trecenti nonaginta. Locum illum intelligit quum heîc dicit, id ſe iam alio loco dixiſſe.

Pag. 52. D. *quæ domus Callimacho poëtæ fuit patria*] id eſt, quæ domus patria fuit Callimacho. ita ſcripſimus. ineptè habebatur: *quæ domus Callimachi poëtæ fuit, & patria.* nam *domum* pro patria ſæpe Latini dicunt. vt *domo Hiſpanienſis*, noſter ſuprà de Syracuſis: *hinc domo Archimedes.* Inde & *patria domus*, & *patria ſedes.* rectè ediderat Camers. malè C Delrius: quaſi domus & patria heîc differant.

qui humoris nexibus humum fauillaticam ſtringit, & in ceſpitem ſolidat] ita emendauimus ex optimo Regio, cui & alios quoſdam conſentientes repperi. vulgo erat: *qui humoris nexibus humum ſtringit, fauillam etiam in ceſpitem ſolidat.* quæ ex priore forſitan editione eſt. *fauillaticam humum*, cineritiam. Plinius lib. xvii. cap. v. *item è contrario cineritiam & ſabulum album.* à fauilla *fauillaticus:* vt ab herba, *herbaticus*, vnde *herbatica animalia.* à ſcena, *ſcenaticus.* vnde *ſcenatici modi* D Varroni: ab aqua, *aquaticus. in ceſpitem ſolidare*, vt *in farinam molere. in antrum cauari:* in glaciem concreſcere.

Hammonis vocant cornu] multæ aliæ gemmæ ſic nominatæ. vt *crines veneris.* de qua infrà. ſic Ἀδάδου νεφρός, Ἀδάδου ὀφθαλμός, Ἀδάδου δάκτυλος. ſic enim legendum cap. xi. lib. xxxvii. apud Plinium: *Adadu nephros, eiuſdem oculus & digitus Dei. & hic colitur à Syris.* ſic deprauatiſſimum vulgo locum è veſtigiis veteris libri emendare licet. in Indice quamuis corruptiſſima ſcriptura recenſentur, *Adadu nephros, Adadu opthalmoi, Adadu dactyles.* E Adadus vel Adodus Deus apud Syros. Heſychius: Ἀδαδοῦ θεός τις παρὰ Φρυξὶ καλεῖται, ἑρμαφρόδιτος. immo παρὰ Σύροις. ſed de his alibi.

prædiuina ſomnia repræſentare dicitur] θεοπέμπτοις ὀνείροις, præſaga ſomnia, quæ omnino euenturum pronuntiant. Ouidius:

—— *animo prædiuinante futura.*

Plinius: *promittitur prædiuina ſomnia repræſentare.* θείοις ὀνείροις, θεοπέμπτοις, qui futurum prædiuinant. Veracia ſomnia, ſic vocabant, quia credebantur à diis immitti, quos ὀνειροπομποὺς

appellabant. Quibuſcunque diuinitatem aliquam maiorem attribuebant, hac etiam A eos poteſtate donabant, ſomniorum immittendorum. immo inter alios diuinitatis effectus hunc etiam de præcipuis vnum ducebant. Lucianus de Hephæſtione in Diuos referendo: ὑπολαμβάνοντες δὲ οἱ κόλακες τὴν μειρακιώδη ταύτην τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπιθυμίας προσεξέκαιον αὐτὴν καὶ ἀνεζωπύρουν ὀνείρατα διηγούμενοι, τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐπιφανείας τινὰς καὶ ἰάματα προσάπτοντες αὐτῷ καὶ μαντείας ἐπιφημίζοντες, καὶ τέλος ἔθυον παρέδρῳ καὶ ἀλεξικάκῳ θεῷ. Tres heîc diuinitatis notæ, ſomnia, curationes, oracula, etiam ἐπιφάνειαι his adſcribi debent. ſed curationes B per ſomnia plerumque præſcriptæ, vt in Æſculapij fanis & templis. ἐπιφάνειαι quoque frequentes in ſomnis, quum diuus apparere viſus per ſomnum hæc & illa præcipiebat aut facienda aut fugienda ad ſanitatem tuendam, aut ex morbo reciperandam. vnde σωτηρίαι dicta remedia, quæ à diis ſomnio data aut præſcripta. Hinc illa quæ creberrimè occurrunt in veteribus monumentis, SOMNIO MONITVS. Hi diui ἀλεξίκακοι præcipuè habiti. inde illud de Hephæſtione, ἔθυον παρέδρῳ καὶ ἀλεξικάκῳ. Alias C πάρεδροι & ὀνειροπομποὶ iunctim inuocabantur in ſacris Magicis. Iuſtinus Martyr: καὶ οἱ λεγόμενοι παρὰ τοῖς μάγοις πάρεδροι καὶ ὀνειροπομποί. Euſebius: ὀνειροπομποῖς τε καὶ παρέδροις τοῖς δαίμοσι. de quibus, vt & παρέδροις alibi diximus. Diogenes Laërtius in vita Pythagoræ: καὶ τούτους δαίμονάς τε καὶ ἥρωας νομίζεσθαι, καὶ ὑπὸ τούτων πέμπεσθαι ἀνθρώποις τούς τε ὀνείρους καὶ τὰ σημεῖα νόσου τε καὶ ὑγιείας. Hi δαίμονες ὀνειροπομποὶ, & ἀλεξίκακοι. Apuleius: *inde vt eſt cuique tributa prouincia, vel ſomnijs conformandis, vel extis fiſſiculandis, vel prepetibus gubernãdis*, &c. loquitur de huiuſmodi poteſtatibus aërijs, de quibus Pytha- D goras apud Laërtium. inde Hercules qui maximè ἀλεξίκακος apud veteres eſt creditus, etiam ὀνειροπομποῦ nomine colebatur. Nam omnes ὀνειροπομποὶ vtique ἀλεξίκακοι. *Somnialis* cognomine apud Romanos etiam cultus eſt, quæ vox ὀνειροπομπὸν ſignificat. Vetus inſcriptio Romæ nuper reperta.

V. F.
CVLTORES. HERCVLIS.
SOMNIALIS. DECVRIA. T.
DIS. MANIBVS.

SIBI. ET. POSTERISQVE. SVIS. E
II. QVI INFRASCRIPTI. SVNT.
Q. CECILIVS. Q. GAL. LVCCEIANVS.
Q. CECILIVS. A. MVNDVS. AVG.
T. FABIVS. SEPPIANVS
L. ATILIVS MODES
SEX SCVTARIVS SVCCESSVS
M. LVCCEIVS BATHYLLVS
L. LAPPIVS RECEPTVS.
L. ATILIVS SOTERICVS.
A. CECILIVS EVTICVS
L. OGGIVS VENVSTVS
T. FABIVS GALAESVS
L. CASTRICIVS CARVS.
M. MODIVS MASCVLVS
FVSCVS
ALIPVS
PARIS
DECIMVS COSMVS CICERO
ALBIVS IANVARIVS.
PETRONIVS EVCAERVS
..ENTIVS ABASCANTVS
..... VS .... VNDVS.

Somnialis Hercules ὀνειροπομπός. Huiuſmodi autem corporatorum Collegia per decurias erant deſcripta, vt & officia domus Auguſtæ, de quibus alibi.

Pag. 52. D. *& arbor eſt Melops nomine*] quantum eſt Solini librorum non aliter legunt. Quos Camers vidit, quos Vinetus ita exhibent. in duplici indice ſic ſcribitur, de MELOPO ARBORE. Nec aliter legit Iſidorus ex hoc noſtro, ſed *Meloſos* apud eum habetur ſcriptum, pro *Melopos* tralaticio errore. *Meloſos*, inquit, *arbor in Africa Punica lingua vocata, ex qua profluit lentus ſuccus, qui à loco Hammoniacus vocatur.* Habet è Solino qui finxit hoc nomen μήλωπον, quaſi ſic diceretur hæc arbor quod ſuccum funderet. Nam μηλέας Græci pro qualibet arbore vſurpant. Plinius *Metopon* vocauit hoc eſt μέτωπον. ſic vocabatur. Locus Plinij quem variè diſtorquent eruditi, ſola interpunctione corrigendus eſt. habetur autem lib. XII. cap. XXIII. & ad hunc modum diſtingui debet: *Ergo Æthiopia ſubiecta. Africa Hammoniaci lacrimam ſtillat in arenis ſuis, inde & nomine etiam ab Hammonis oraculo, iuxta quod gignitur arbor quam Metopon vocant, reſina modo aut gummi.* libri *Metopon* legunt, non *metopion* vt eſt in vulgatis. Sed nondum tamen ſic ſatis locus mendis liberatus. videtur *Hammoniacum* appellatum ſentire, quod ſtillet in arenis, & ab Hammonis oraculo nihilominus deducit. Scribe igitur: *Africa Hammoniaci lacrima ſtillat in harenis ſuis, inde nomine etiam Hammonis oraculo iuxta quod gignitur arbor, quam metopon appellant, reſina modo aut gummi.* Hammoniacum intelligit dictum ab arenis in quibus ſtillat, inde etiam nomine Hammonis oraculo: inde etiam nimirum datum nomen Hammonis oraculo, ab harenis in quibus ſitum eſt. certè libri non habent, *ab Hammonis oraculo*, ſed tantum, *Hammonis*. Africa, inquit, ſtillat Ammoniaci lacrimam, reſinæ modo & gummi, in arenis ſuis, inde nomine etiam Hammonis oraculo, iuxta quod gignitur arbor, quam Metopon appellant. Non *Melops* igitur aut *Melopos* arbor dicta, ſed *Metopon* aut *Metopion*. Sed nec Hammoniaci arbor ſic vocata. Nam ἀγάσυλλιν dictam notat Dioſcorides: καλεῖται δὲ αὐτοῦ ὅλος ὁ θάμνος ἀγάσυλλις. ita vetuſtiſſimus liber. vulgo additur, σὺν τῇ ῥίζῃ. Metopi aut Metopij nuſquam ille meminit in deſcriptione Hammoniaci, ſed in Galbani, cuius ſuccum μετώπιον tradit voca-

Digitized by Google

tum: χαλβάνη ὀπὸς ἔστι ναρθηκος ἐν Συρίᾳ γενομένου, ὃν ἔνιοι μετώπιον καλοῦσι. ita idem vetus liber, non vt habetur in vulgatis, ἣν ἔνιοι. incertum eſt, vtrum ad ὀπὸν, an ad νάρθηκα hoc referri debeat. Sed de ſucco magis accipi placet. Μετώπιον igitur ſuccus eſt, non arbor, & Galbanum ita vocarunt quidam. At Plinius arborem ferulaceam quæ Ammoniacum ſtillat, ita vocatam aſſerit, haud ſcio, vtrum errore proprio, vt ſemper ſolet, an aliquo auctore. Dioſcorides Galbani hiſtoriæ ſubiunxit Hammoniaci deſcriptionem, & tradit ibidem Galbanum adulterari admixta reſina, faba freſa & ammoniaci gutta. Similitudine aut vicinitate inductus potuit attribuere Ammoniaco cognomentum Galbani. nam Ammoniaci arbor *Agaſyllis*, at Galbani ferula, vel ſuccus ipſe *Metopium*, Μετώπιον. idem porro Plinius *Galbanum* tam ferulam, quam ὀπὸν narrat appellatum. verba eius ita legenda ex cap. xxv. eiuſdem libri: *Dat & Galbanum Syria in eodem Amano monte, è ferulâque eiuſdem nominis, reſinæ modo: ſtagonitin appellant.* ineptè legitur: *è ferula quam eiuſdem nominis reſinæ modo ſtagonitin appellant.* χαλβάνην σταγόνιν maximè laudari dicit, quæ ita dicitur quod guttatim fluit. nam σταγόνες ſunt guttæ. *ſtagonitin appellant: quod maximè laudant, cartilaginoſum, purum.* ita enim diſtinguendum. malè Dalecampius legebat: *reſinæ modo quam ſtagonitin appellant.* ſic & σταγονίας λιβανὸς dicebatur, thus maſculum, quod ſimili modo manaret. Reprehendendus igitur Plinius, quod Hammoniaci lacrimam *Metopon* potius vocauerit, quàm Galbani, iuxta Dioſcoridem. niſi ſi & auctores habere potuit, qui Hammoniacum ita appellarint. quod non puto. Græci Νίτωπον aut μέτωπον vel μετώπιον vocauerunt factitij olei genus ex pluribus ſpeciebus compoſiti. Heſychius: Νίτωπον, νιτώπιον, μύρον συντεθειμένον ἐκ πολλῶν μιγμάτων, οἱ δὲ μετώπιον. Plinius amygdalinum à quibuſdam ita vocatum ſcribit: *amygdalinum quod aliqui metopon vocant, ex amaris nucibus arefactis, & in offam contuſis, aſperſis aqua iterumque tuſis exprimitur.* Quod habet è Dioſcoride. ita vocatum hoc vnguentum tradunt, quod in eo conficiendo Galbanum admiſceretur, Μετώπιον Ægyptijs dictum. Αἰγύπτιον μύρον μετώπιον etiam appellatum notat Galenus. Νίτωπον Hippocrati dicitur. Sic falſus Plinius qui *Metopon* vocauit arborem Hammoniaci. falſior Solinus qui *Melopon*.

Pag. 53. A. *Sirpe gignitur odoratis radicibus*] ſcientem prudentémque infinita peccaſſe Solinum vel hinc conſtat. Hiſtoriam Ladani, & Silphij hîc apertè confundit, cum tamen Plinius lib. xix. cap. iii. de Silphio tradiderit: de ladano vero lib. xii. cap. xvii. tam diuerſis locis ac tam diuerſæ tractata miſcere niſi voluiſſet, vix poterat. odoratas Silphij radices eſſe non meminere veteres Theophraſtus, Dioſcorides, Plinius. ſed cum ſuccum qui ex radice & caule capie-

A batur, σμυρνίζειν ἐν τῇ ὀσμῇ dicat Dioſcorides, ſequitur & talem fuiſſe radicem. Scholiaſtes Ariſtophanis ſcribit σίλφιον eſſe ῥίζαν ἡδύοσμον, πρὸς ἄρτυμα. & alio loco: σίλφιον ῥίζα κατὰ πᾶς ἡδύοσμος ἐν Λιβύῃ γινομένη ἀρτυτικὴ καὶ θεραπευτική. *ad vſum menſarum & medelas.* inde noſter habet, odoratas fuiſſe Sirpis radices. & malè *radices* pro radice dixit. quod fatebuntur, qui radicem ſirpiciã ex veteribus norunt. Σίρφι porro aut Σίλφι hanc radicem vocaſſe videntur Cyrenenſes, apud quos naſcebatur. barbarum enim vocabulum, vt πίσθι, κόμμι, quæ Græci retinuerunt aut modicum inflexerunt. ex
B Σίρφι Latini *Sirpe*, Græci Σίλφιον fecerunt. in Gloſſis etiam *Silpe* legitur: *Silpe.* σίλφιον Σίλπιον ex Græcis quidam appellarunt. Heſychius: σίλπιον, σίλφιον. Dictum etiam σίρφι legi. vnde *ſerpe.* & *lac ſerpicium*, ὁ ὀπὸς τοῦ σιλφίου, quod in modum lactis manat. inde *laſerpicium*, ita enim ſcribit. *Laſerpicium* igitur propriè ὀπὸς σιλφίου, non planta, quaſi *lac ſerpicium.* atque ita veteres vſi ſunt. Plautus:

—— teque oro & [illegible]aſo, ſi ſperas tibi,

Hoc anno multum futurum ſirpe, & laſerpicium.

vbi *Sirpe*, ὅλος ὁ θάμνος σὺν τῇ ῥίζῃ: *laſerpicium*,
C ὀπός. apud Plinium in his verbis, quæ vt apparet ex Annalibus habet: *quominus omittendum videtur, C. Valerio, M. Herennio coſſ. Cyrenis aduecta Romam publicè laſerpicij pondo xxx. Cæſarem vero dictatorem initio belli ciuilis, inter aurum argentúmque protuliſſe ex ærario laſerpicij pondo* cxi. in optimo libro Thuani ſcriptum: *Laſerpici pondo*, ∞ D. hoc eſt mille quingenta. atque ita planè in Apuleij libro *de Remedijs ſalutaribus*, quem manuſcriptum habemus, altæ vetuſtatis. *Laſerpicium* ibi eſt ὀπός. nec audiendus Dalecampius, qui duobus illis locis emendat *Laſeris.* ex voce *Laſerpicium*
D truncata, factum *laſer*, quod ὀπὸν propriè ſignificat Latinis. Gloſſæ: *Laſer*, ὀπὸς, Λασέρειον. inde Græci recentiores λάσερον & Λασέρειον voce Latina ὀπὸν σιλφίου dixerunt, quæ apud vetuſtiores nuſquam legitur. ſic *Laſerpicium* veteribus propriè ὀπός, quaſi *lac ſerpicium.* poſtea *Laſer* tum *Laſerpicium* pro ipſa planta vſurparunt. Plinius: *auctoritate clariſsimum laſerpicium, quod Græci σίλφιον vocant.* & *Laſerpicifera Cyrena* Catullo, αἱ σιλφιοφόροι. ita & σίλφιον Græci aliquando pro ſucco ipſo poſuerunt. vnde σιλφιωτὰ laſere inſperſa, quæ Latinis *Laſerata*, vt infrà dicam. mirum eſt quod apud Velium legitur: *Laſerpicium*
E *florem, Laſer caulem dicimus.* Immo *Laſer* eſt ὀπός, *Laſerpicium* ὁ καυλός, id eſt caulis. magna in huius plantæ & partium nominibus differentia Græcis iuxta Latiniſque auctoribus. plantam totam Græci σίλφιον vocant, vt in prouerbio Βάττου σίλφιον. & in his Sophocleis. σιλφίου λειμών. alij Græci σίλφιον pro radice laſerpicij propriè poſuerunt, καυλὸν pro tota planta. Pollux: τοῦ μέντοι σιλφίου τὸ σπέρμα καλεῖται μαγύδαρις, ἡ δὲ ῥίζα σίλφιον, τὸ δὲ φυτὸν καυλός, τὸ δὲ φύλλον μάσπετον. nec aliter vſi hac voce veteres Comici. Alexis ἐν Λίβυι:

---τάχυ,

---γάπυ, καυλὸν, σίλφιον.

malè corrigunt, καυλὸν σιλφίου. καυλὸς eſt caulis, hoc eſt ipſa planta. σίλφιον radix. Eubulus in Glauco:

——καὶ καυλὸν ἐκ Καρχηδόνος,
Καὶ σίλφιον, θύμόν τε τῶν ὑμηττίων.

Antiphanes ἐν δυσέρωσι de Cyrenaïca regione, cui vale dicebat ille quiſquis apud eum ſic loquitur:

----ἐῤῥῶσθαι λέγων
Ἅπασιν ἵπποις, σιλφίῳ, συνωρίσι,
Κέλησι, καυλῷ, μασπέτοις, πυρετοῖς ὀποῖς.

quibus verbis σίλφιον, καυλὸν, ὀπὸν & μάσπετον diſtinguit, & σίλφιον non pro tota planta, ſed pro radice ſumit, vt & καυλὸν non pro tota planta, ſed pro thyrſo. hæc quoque in Laſerpicij planta ſeparatim recenſet Theophraſtus, ῥίζαν, καυλὸν, φύλλον & σπέρμα quod vocat μαγύδαριν. ergo σίλφιον propriè vocabant radicem, καυλὸν vero τὸ φυτὸν, id eſt, caulem qui è radice exit. & hæc ratio eſt. σίλφιον nomen eſt ſtirpis, quæ quia in radice fere tota conſiſtit, quotannis caulem producente, hinc radicem σίλφιον totius plantæ nomine propriè vocarunt. Theophraſtus lib. 1. cap. xi. Hiſt. Plant. τὸ σίλφιον καὶ ἡ καλουμένη μαγύδαρις, ἀμφοτέρων γὰρ τούτων καὶ ἁπάντων τῶν τοιούτων ταῖς ῥίζαις μᾶλλον ἡ φύσις. Hoc conſtantiſſimè apud veteres obſeruatum reperies, vt σίλφιον radicem vocarint, in qua tota ferè planta conſiſtebat, καυλὸν abſolutè, de caule ferula, ὀπὸν de ſucco. ita Hippocrates paſſim loquitur, vt & antiquiſſimi Comici. In libro περὶ διαίτης ὀξέων· ἢ σίλφιον ἢ ὀπὸς ἢ καυλός. Et notat hoc pluribus locis Galenus in Lexico Hippocratis. ἡ μὲν ῥίζα, inquit, τῆς πόας σίλφιον ἰδίως ὀνομάζεται, καυλὸς δὲ καὶ ὀπὸς ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων. & alio loco: ὀπὸς ὁ τοῦ σιλφίου κατ᾽ ἐξοχὴν, ὥσπερ καὶ καυλός. καλεῖ δὲ σίλφιον καὶ τὴν ῥίζαν μόνην. Ita veteres quorum ætate Cyrenaïcum Laſerpicium adhuc extabat. apud recentiores deperdita ea planta, & obſcurata eius notitia, multa in nominibus partium confuſio inducta, & aliæ pro aliis appellatæ. Dioſcorides de ſilphio: οὗ ὁ καυλὸς μάσπετον καλεῖται ἐμφερὴς νάρθηκι. atqui καυλὸς κατ᾽ ἐξοχὴν dicebatur καυλὸς vt ex ijs auctorum locis, quæ ſupra attulimus, conſtat; folium autem μάσπετον, vt ex Theophraſto & alijs didicimus. Ætate Dioſcoridis, ſicut & Plinij non amplius in Cyrenæa reperiebatur Laſerpicij frutex. Addit paulo poſt Dioſcorides: ἔνιοι δὲ τὸν μὲν καυλὸν σίλφιον ἐκάλεσαν, τὴν δὲ ῥίζαν μαγύδαριν, τὰ δὲ φύλλα μάσπετα. De foliis verum eſt quæ μάσπετα dicta veteribus. de caule & radice falſum, hanc appellatam μαγύδαριν, illum σίλφιον. Veteres σίλφιον radicem appellarunt. ſemen vero μαγύδαριν. Galenus: ὁ δὲ καρπὸς, σιλφίου σπέρμα, ὥσπερ καὶ φύλλον ἐστικῶς καὶ μαγύδαρις ὑπό τινων καλεῖται. Theophraſtus: μετὰ ταῦτα δὲ τὸν καυλὸν, ἐκ δὲ τούτου μαγύδαριν, τὸ καλούμενον φύλλον. de ſemine loquitur, & ita legendum illum locum paulo poſt oſtendam. Plautus in Rudente:

Si tibi confidis fore multam Magudarin.

Manifeſtum eſt ibi maguderim pro ſemine poni. Si tibi confidis, inquit, fore multam Laſerpicij ſementem. cum enim maguderis ſemen ſit, prout multum eſt, & abundans, ita bona Laſerpicij annona Laſeriſque, & contra. nam ex ſemine Laſerpicium naſcebatur, ex Laſerpicio ſemen, vt in aliis. Priſcianus ad eum verſum duas appoſuit interpretationes de Magudari, his verbis: *hoc ſignificat frugis genus id eſt caulis. quod ex ea parte naſcitur, cuius radix ſirpis auellitur, vel vt alij dicunt ſiliginem.* Scribe: *hoc ſignificat fruticis genus, id eſt caulis.* nam καυλὸς frutex. vnde πολύκαυλα, fruticoſa. quid illa velint neſcio, *quod ex ea parte naſcitur, cuius radix ſirpis euellitur.* forte ſcripſerat: *qua radix ſirpis euellitur.* ex radice hoc eſt ſilphio, caulis naſcebatur. & magydarim illum caulem vocatum dicit, quæ eſt ſententia Plinij, qui aſſerit, ex male acceptis Theophraſti verbis, magydarin caulem eſſe ſilphij. addit Seruius: *vel vt alij volunt ſiliginem.* Siligo vt notum eſt, frumenti ſpecies. ita vocauerit ſemen & καρπὸν ſilphij, quia ſiliginis loco Cyrenenſibus. Nihil certius, quam μαγύδαριν ſemen Laſerpicij vocatum fuiſſe. Pollux: τὸ δὲ σιλφίου σπέρμα καλεῖται μαγύδαρις. Ecce tamen alius qui velit hoc nomine appellatum ſuccum, quem ὀπὸν Græci κατ᾽ ἐξοχὴν vocant. Heſychius: μαγύδαρις ὀπὸς σιλφίου οἱ δὲ ἕτερόν τι σιλφίου (τὶ) καὶ μανώτερον. Certè Theophraſtus etiam ipſe diuerſam plantam à Laſerpicio ſic vocitatam docet in Syria naſcentem. ἡ δὲ καλουμένη μαγύδαρις ἑτέρα ἐστὶ τοῦ σιλφίου, μανωτέρα δὲ καὶ ἧττον δριμύ. ſic magydaris non Laſerpicij ſemen tantummodo, ſed aliud etiam fruticis genus, quod in Syria, non etiam in Cyrenaïca proueniebat. Theophraſtus: περὶ Συρίαν καὶ οὐκ ἐν Κυρηναίᾳ. Sic legendum, non Κυρήνῃ. Verùm de hac magydari Syriaca non poteſt accipi verſus Plautinus, ſed de ſemine Laſerpicij. Æquè magna auctorum diuidia circa ſignificationem vocis μάσπετον. Theophraſtus & Pollux, folium ſic vocatum tradunt. Dioſcorides caulem, Heſychius etiam caulis ſuccum. μάσπετα, inquit, τὰ πρῶτα τοῦ σιλφίου πέταλα, οἱ δὲ τὸν τοῦ καυλοῦ ὀπὸν. Sed quænam illa ſunt apud grammaticum prima Laſerpicij folia? Nemo heîc ſomniet in ſilphio ſecunda aut poſteriora folia. Legendum: τὰ βρωτὰ τοῦ σιλφίου πέταλα, *edulia* Laſerpicij folia. interpretatio eſt atque ἐτυμότης grammaticalis vocis μάσπετον, quam ἀπὸ τοῦ μασσᾶσθαι & πέταλον ineptè deducit, quaſi edule ſit folium. Sic natura Laſerpicij diuersè ab auctoribus tradita, parteſque eius variè explicatæ, ac nominatæ. Quæ diuerſitas in huius plantæ deſcriptione exponenda longè etiam maior ac mirabilior apparebit ex his, quæ mox dicturi ſumus. Pliniana primùm cum Theophraſteis comparanda ſunt. Nam inde habet. Duas ſuper ſilphio diuerſas opiniones perſequitur Græcus auctor, quem Latinus ſequi-

tur. A priore incipiamus. Sic igitur ille: *radice multa craſſaque, caule ferulaceo, haud ſimili craßitudine.* Immo ſcribendum: *caule ferulaceo haud abſimili craßitudine.* vel vt in veteri libro reperi: *aut ſimili craßitudine.* Theophraſtus: τὸν δὲ καυλὸν ἡλίκον νάρθηξ, σχεδὸν δὲ καὶ τὸ πάχος παραπλήσιον. Sequitur: *ſemen erat foliaceum, folium ipſum vere deciduum.* Hæc opinio folium in Laſerpicio agnoſcit, apio ſimile. quod & μάσπετον vocabatur. τὸ δὲ φύλλον ὃ καλοῦσι μάσπετον, ὅμοιον τῷ σελίνῳ. Et præter hoc folium, ſemen quoque foliaceum, & planum. ita & Dioſcorides in hiſtoria ſilphij: φύλλα δὲ ἔχει σελίνῳ ὅμοια, σπέρμα πλατύ. ad marginem vetuſti codicis additur, φυλλῶδες, ὃ καλεῖται μαγύδαρις. ſemen foliaceum vlmo & à triplici. hoc eſt φυλλῶδες. Theophraſtus de Laſerpicio: σπέρμα δ' ἔχει φυλλῶδες, ὃ τὸ καλούμενον φύλλον. Certum eſt ſemen ſilphij vocatum fuiſſe φύλλον. Sed loquutionem ipſam non ſatis concoquo. hoc enim ſignificat, ſemen ſilphij foliaceum eſſe, quale eſt quod proprie vocatur folium. Verba hæc ὃ τὸ καλούμενον φύλλον, non agnoſcit Plinius, qui verbatim hæc vertit. Sed nec Dioſcorides qui inde habere videtur. an legendum eſt, οὗ τὸ καλούμενον φύλλον. *& quod folium vocetur folium.* folia habet Laſerpicium quæ μάσπετα vocantur at ſemen eius quod foliaceum eſt, abſolutè φύλλον nominatur. melius ſcriberetur: σπέρμα πλατὺ φυλλῶδες, τὸ καλούμενον φύλλον. immo optimum eſſet hæc verba expungere, ὃ τὸ καλούμενον φύλλον, quæ nec Plinius in codice ſuo reperit, nec Dioſcorides. accuſa huic textui videntur, & è margine adtexta, quæ ibi lector aliquis notauerat, ex poſteriore deſcriptione, vbi τὸ καλούμενον φύλλον ſilphij ſemen eſt. Quod ait Plinius, *folium vere deciduum*, id Theophraſtus ita ſcriptum reliquit: ἅμα μὲν τῷ ἦρι τὸ μάσπετον τοῦτο ἀφιέναι. Nihil tam contrarium. vere folium emitti & produci dicit Græcus auctor, Latinus vere amitti ac decidere. Verùm huic interpretationi Plinianæ repugnat vniuerſa plantarum natura, quæ omnes autumno vel poſt autumnum folia amittunt, vere noua edunt. Theophraſtus lib. I. cap. XV. Hiſtoriarum: φυλλοβολεῖ δὲ πάντα τὰ μετοπωρινὰ, καὶ μετὰ τὸ μετόπωρον, πλὴν τὰ μὲν θᾶττον, τὰ δὲ βραδύ. verbum ἀφιέναι Plinius accepit pro dimittere, & amittere. nam & ἀφεῖναι ἀπολῦσαι. & ἄφεσις miſſio, ἀπόλυσις. nam & *amittere* etiam Latini dicunt pro dimittere. *è manibus amittere*, id eſt dimittere ἀφιέναι. longè aliter hoc verbo vtitur Theophraſtus, qui illud ſemper vſurpat pro *edere & emittere*. vt lib. VIII. cap. III. διαχειμάσαντες δὲ τῆς ὥρας καυλὸν ἀφιᾶσιν ἐκ τοῦ μέσου, ὃ γίνεται, *caulem è medio emittunt.* & lib. VII. cap. VIII. καὶ τὰ μὲν εὐθὺς ἅμα τῇ βλαστήσει τὸ ἄνθος ἀφίησιν, καθάπερ ἡ ἀφία, *cum germine florem edunt.* atque ita paſſim alibi. ſic ergo hoc loco, τὸ μάσπετον ἀφιέναι, folium ſiue maſpetum edit, non amittit. Dioſcorides, ἀνίησι hoc ſenſu ſemper poſuit, nunquam ἀφίησι. vt ἀνίησι καυλὸν, ἀνίησι φύλλον,

A ἀνίησι ἄνθος & ſimilia. quod Plinium fefellit, qui ἀφίησι accepit apud Theophraſtum pro amittit, vel dimittit. foliis ſilphij quæ vere producuntur, ſaginari & purgari pecora dicit Theophraſtus: μετὰ δὲ ταῦτα καυλὸν ἐσθίουσι πάντα τρόπον ἀγαθὸν, ἑφθὸν, ὀπτόν. poſtea quam ſcilicet folium abſumpſerunt pecora, caulem ipſum homines mandunt. at Plinius vertit: *poſt folia amiſſa caule ipſo & homines veſcebantur.* abſurdè. folia primum dantur pecoribus, quibus purgantur & ſaginantur, caule ipſo deinde homines veſcuntur. Hic Plinij error eſt, peccatum eſt correctorum quod in ſequentibus hodie ſic legitur: *caule ipſo & homi-*

B *nes veſcebantur, decocto aſſo elixoque. eorum quoque corpora* XL. *primis diebus purgante à vitijs omnibus.* purgari corpora veſcentium ſilphio ſimpliciter dixit Græcus auctor, non à vitijs omnibus. quod ineptum eſt. nec enim tanta virtus ineſt Laſerpicio. præterea vitium pro humore peccante & vitiato, vix Latinum. Hanc lectionem effinxere correctores è veteri ſcriptura quæ habet: *purgant eum his omnibus.* Scribo ac diſtinguo: *aſſo elixoque, eorum quoque corpora* XL. *diebus primis purgante. cum his omnibus ſucus duobus modis capiebatur è radice atque caule.* Nihil verius. folia Laſerpicij purgando & ſaginando pe-

C cori optima, caulis ipſe hominibus edulis omni modo decoctus, & aſſus. cum his omnibus vtilitatibus, etiam ſuccus è radice atque caule capiebatur, pluribus rebus vſui futurus. Mendum etiamnum in illis latet, *decocto aſſo elixóque.* idem quippe Latinis *decoctum* & *elixum.* nam *decoquere* eſt ἀφεψεῖν. inde *decocta*, τὸ ἀφεψηθὲν ὕδωρ. Scriptum in optimo Thuaneo: *decocto aſſoque elixo.* nihil dubito, quin emendandum ſit: *caule ipſo homines veſcebantur, decocto aſſoque.* illud *elixo* è gloſſa eſt explicantis τὸ *decocto.* Theophraſtus: πάντα τρόπον ἀγαθὸν, ἑφθὸν, ὀπτόν: *decoctum, aſſum.* Sequitur apud Plinium: *& hæc*

D *duo erant nomina, rhizias atque caulias, vilior ille putreſcens.* in Thuanæo ac Rigaltiano optimis codicibus legitur, *vilior illo ac putreſcens.* quaſi ſuccus caulias, qui è caule nimirum ſumitur, vilior ſit illo qui ex radice. in Chiffletiano ſic etiam ſcribi adnotant. Verior tamen lectio vulgata, quam confirmat vetuſtiſſimus codex Apuleij noſtri, capitularibus vt vocant litteris ſcriptus. Sic in eo legitur: *ſuccus duobus modis capiebatur è radice atque caule. & hæc duo erant nomina, ῥιζίας & καυλίας. vilior ille, ac putreſcẽs.* vilior igitur ſucus ῥιζίας. Sed viliorem eſſe ſuccũ qui

E è radice colligebatur ex Theophraſti verbis male intellectis collegit Plinius. Sic autem Theophraſtus: ὀπὸν δὲ διττὸν ἔχει, τὸν μὲν ἀπὸ τοῦ καυλοῦ, τὸν δὲ ἀπὸ τῆς ῥίζης. διὸ καλοῦσι, τὸν μὲν καυλίαν, τὸν δὲ ῥιζίαν. ἡ δὲ ῥίζα τὸν φλοιὸν ἔχει μέλανα, καὶ τοῦτον περιαιροῦσιν. ἔστι δὲ ὥσπερ μέτρα τῶν ῥιζοτομούντων αὐτῆς, ἐξ ὧν ὁπόσον ἂν δοκῇ συμφέρειν τεμνόμενοι πρὸς τὰς τιμὰς καὶ τὸ ὑπάρχον τηροῦντες. οὐ δεῖ γὰρ οὔτε παρατέμνειν οὔτε πλεῖον τῶν τεταγμένων. καὶ γὰρ διαφθείρεται καὶ σήπεται τὸ ἀργὸν, ἐὰν χρονίζῃ. inſignis locus & quem illuſtraſſe non fuerit operæ pœnitendæ. Laſerpicij ferula, τῶν ἐπετειοκαύλων, caulem ſcilicet quotannis emittebat, qui

Digitized by Google

& abſumebantur. nam homines eo veſcebantur, vt foliis pecora. radix ipſa manebat, quæ caulem ſingulis annis emittebat. in caule incidendo, vt ſuccus eliceretur, nullum erat periculum. ideo nullum adhibitum temperamentum. quidquid inde ſucci extrahi poterat, extrahebatur. nec enim vltra annum durabat, quomodocunque relinqueretur. At radicis incidendæ certus erat modus. ita quippe attemperabant inciſionem, vt qui ipſam perire nollent. ideo nec eam παρατέμνειν, hoc eſt obliquè incidere, neque plus ſucci, quàm conſtitutum eſſet, ex ea capere licebat. Etenim metuebant, ne interiret radix, quæ quotannis nouorum caulium & foliorum ac ſeminis generationi ſufficiebat. perperam verba Theophraſti ſic diſtinguuntur vulgo : τὰ δεῖ γὰρ οὔτε παρατέμνειν, οὔτε πλεῖον τῶν τεταγμένων. καὶ γὰρ διαφθείρεται καὶ σήπεται τὸ ἀργὸν, ἐὰν χρονίζῃ. Quæ praua interpunctio Plinium etiam in errorem induxit, quaſi ſuccus radicis ſolus corrumperetur ac putreſceret, ſi plus iuſto ac determinato modo, ac menſura colligeretur, quaſique ideo temperamentum illud ac cautio adhiberetur incidendæ radici ad capiendum ſuccum. quod ratione prorſus caret, vt ex his quæ ſupra præfati ſumus liquet. ex ea falſa igitur interpunctione commentus eſt ſuccum radicis viliorem eſſe ac putreſcentem. Quod eſt abſurdiſſimum. cur enim ſuccus radicis potius quam caulis obnoxius putredini? cur etiam vilior, quum veriſimile ſit meliorem fuiſſe ac præſtantiorem? Sic porro diſtinguenda Theophraſti verba : τὰ δεῖ γὰρ οὔτε παρατέμνειν, οὔτε πλεῖον τῶν τεταγμένων, καὶ γὰρ διαφθείρεται. Καὶ σήπεται τὸ ἀργὸν ἐὰν χρονίζῃ, κατεργάζονται δὲ ἄγοντες εἰς τὸν Πειραιᾶ. *Nec oblique radicem incidere, nec plus aut pluribus in locis quam conſtitutum eſt, licet. alioquin interit. Succus etiam ipſe ſi rudis diu relinquatur, putreſcit. ideo interpolant, quum euehere volunt, hoc modo.* verba illa, καὶ γὰρ διαφθείρεται, de radice accipienda ſunt, quæ prorſus interit, ſi plus quam iuſtum eſt, aut alio modo quam ſtatutum eſt, incidatur. At illa quæ ſequuntur, Καὶ σήπεται τὸ ἀργὸν ἐὰν χρονίζῃ. alio pertinent, & ad ſuccum referenda ſunt, non radices ſolum, ſed etiam eum qui capitur ex caule. putreſcebat vterque, ſi diutius rudis permanſiſſet. Ideo quum in longinquas regiones ac tranſmarina eum exportare parabant, ad diurnandum ſic præparabant & conficiebant : ſuccum ipſum in vas coniectum, furfure admixto tamdiu concutiebant, donec colorem ſumeret. hoc modo confectus ac veluti matureſactus perdurabat integer & incorruptus. Mendum etiam in illis Theophraſti: κατεργάζονται δὲ ἄγοντες εἰς τὸν Πειραιᾶ τόνδε τὸν τρόπον. Quaſi in Piræum portum tantummodo deferretur ille ſuccus. Atqui & in Italiam & Siciliam, & quaſlibet alias regiones deportabant mercatores. Scribendum eſt : κατεργάζονται δὲ ἄγοντες εἰς τὰ περαῖα. *perficiunt &*

A *ad maturitatem perducunt, quum in tranſmarina illum euehunt, hoc modo.* τὰ περαῖα, ſunt tranſmarina, vt ἡ περαία. Legi tamen melius poſſet & ex vſu Græcè loquentium, ἄγοντες εἰς τὰ πέραν. ex quo illud Πειραιᾶ fecerunt correctores. Vt ſcias ita rectè nos emendare, Plinium dabimus aſſertorem, quem ſimul etiam corrigemus, hac in parte corruptiſſimum. Sic enim vulgo apud eum legitur : *radici cortex niger & ad mercis adulteria. Succum ipſum in vaſa coniectum admixto furfure, ſubinde concutiendo ad maturitatem perducebant, ni ita feciſſent, putreſcentem.* Certiſſimum in il-

B lis vitium, *radici cortex niger & ad mercis adulteria.* libri hoc tantum mutant, quod particulam & non habent. In Græcis Theophraſti ſic habetur : ἡ δὲ ῥίζα τὸν φλοιὸν ἔχει μέλανα καὶ τοῦτον περιαιροῦσιν. radicis vſum in adulterando ſucco aliquem fuiſſe, nec Theophraſtus dicit, nec ipſe Plinius, nec alibi legi. Libri Pliniani cum noſtro Apuleio ſic diſtinguunt : *Radici cortex niger. Ad mercis adulteria ſuccum ipſum in vaſa coniectum admixto furfure*, &c. Nec dubitandum, quin recta ſit interpunctio. de lectione ipſa vi-

C dendum an ſatis ſincera ſit. Ad mercis adulteria ſuccum ita præparari & perfici ait. atqui certum eſt non adulterando ſucco curam hanc & operam adhibitam, ſed conſeruando, vt in longinqua poſſet transferri, qui abſque hac curatura putreſcebat. adulterium mercis huius longè alia ratione peragebatur. gummi aut Sagapenum, aut fabam fractam ad eam rem memorat, & genus alterum Laſerpicij quod in Parnaſſo monte copioſum proueniebat. Quare certiſſimum eſt lectionem illam non vacare mendo. Græca Theophraſti attentius per-

D pendenti, quæ ad verbum reddit Plinius, nihil propius videtur, nec verius quam vt ſic ſcripſerit : *ad merces adultera ſuccum ipſum in vaſa coniectum admixto furfure ſubinde concutiendo ad maturitatem perducebant.* In Apuleij antiquiſſimo codice planiſſimè legitur, *merces.* His verbatim reſpondent Theophraſtea: κατεργάζονται δὲ ἄγοντες εἰς τὰ πέραν, τόνδε τὸν τρόπον, ὅταν βάλλωσιν εἰς ἀγγεῖα καὶ ἄλευρα μίξωσι, σείουσι χρόνον συχνόν. ſuccum ita perficiunt ἄγοντες εἰς τὰ πέραν, *ad merces ad vltera.* id eſt, quum huius ſucci merces in vlteras & tranſmarinas regiones deferre volunt. τὰ πέραν, τὰ περαῖα, vt *extera, citera, ſupera, infera*, quibus paſ-

E ſim vtitur Plinius. Nec enim video cur *vltera* dici non poſſint, τὰ πέραν, cum *extera* dicantur, τὰ ἔξω. *ad merces ad vltera*, πρὸς τὰ ἐξαγώγιμα εἰς τὰ πέραν. Arriano τὰ πέραν ἐμπόρια, *vltra marina emporia*, & τὰ περατικὰ φορτία, merces quæ ex tranſmarinis aduehuntur. cui opponuntur τὰ ἐντόπια, quæ in locis ipſis naſcuntur. Hinc λίβανος ὁ περατικὸς apud eumdem qui aliunde aduehitur, nec in ipſa regione naſcitur, οὐκ ἐγχώριος, οὐκ ἐντόπιος, *peregrinas merces* Latini dicunt, τὰς περατικάς. Laſerpicij ſuccus Cyrenaïcæ regioni, ἐντόπιος, alij vlteris regionibus ad quas defertur, περατικός. ex his *ad merces ad vltera*,

facilis fuit ad vitium occaſio, & pronus lapſus in illa, *ad mercis adulteria*. Nec probo Plinium τὰ ἄλευρα Latinè *furfures* vertentem, quum ſint farinæ. At πίτυρα ſunt furfures. Item neſcio quid ſequutus ſit, quum *maturitatem* vocat ἐργασίας illam, qua Laſerpicij ſuccus ad vetuſtatem ferendam præparatur. *ad maturitatem*, inquit, *perducebant*. In Græcis id vocatur, κατεργάζεσθαι. Græci ἀργὸν vocant non ſolum eum qui non facit, τὸν ἀεργὸν, ſed etiam paſſiuè id quod elaboratum non eſt, nec perfectum. Theophraſtus ὀπὸν ἀργὸν vocat, natiuum ſilphij ſuccum, ſicut ex caule vel radice profluxit, cui nulla ars vel cura adhibita: ἐργαστὸν vero appellat, *factitium*, qui certo modo præparatur, vt vetuſtatis patiens eſſe queat. Nulla eſt in hac ἐργασίᾳ maturitatis ſignificatio. Strabo quoque Laſerpicium tam Medicum quam Cyrenaïcum certo modo præparari tradit, vt conſeruetur & duret. Huius verba hæc ſunt, quibus rationes affert quare Medicum Laſer interdum Cyrenaïco melius, interdum deterius exiſtit: ὅτι τὸ φυτὸν κατ' εἶδος ἐξαλλάττει πως, ὅτι καὶ παρὰ τοὺς ὀπίζοντας, καὶ σκευάζοντας ὥστε συμμένειν πρὸς τὴν ἀπόθεσιν, καὶ τὴν χρείαν. ita diſtinguendum. σκευάζοντας ὥστε συμμένειν πρὸς τὴν ἀπόθεσιν, *qui eum conficiunt vt durare poſſit & reponi ad vſum*. σκευαστὸν igitur Laſer. Vetus auctor Græcus apud Scholiaſtem Ariſtophanis tradit Ariſtæum reperiſſe primum mellis & ſilphij confectionem: Ἀριστοῖος δὲ ὁ Ἀπόλλωνος καὶ Κυρήνης πρῶτος τὴν ἐργασίαν τοῦ σιλφίου ἐξεῦρεν, ὥσπερ καὶ τοῦ μέλιτος. Mel quoque res factitia. quod enim per ſe fluit ab hexagonis, *crudum* vocamus, vt Græci ἀργόν. Quod ſit, nullam habet maturitatis ſignificationem, vt nec Laſer. Sic tus ἀργὸν Theophraſtus vocat, quod affertur ſicut ex arbore manauit, naturali lacrima. ἀργὸς δὲ, inquit, κομίζεται πᾶς ὁ λιβανωτός· τῆς σμύρνης δὲ, ἡ μὲν στακτὴ, ἡ δὲ πλαστή. Tus natiuum aduehitur, myrrha facticia. eodem modo ex Cyrenaïca ſuccus Laſerpitij facticius hoc eſt ἐργαστὸς exportabatur. nam ἀργὸς putreſcebat. ἀργὰ ἔρια Græci ſimiliter dicunt, lanas rudes & impolitas, ſicut ex vellere captæ ſunt. ἐργαστὰ & κατεργαστὰ, quæ putatæ, purgatæ, & carminatæ ſunt. Heſychius: ξαίτη, ἐργαστὸν ἔριον. Ouidius:

—— lanas, nec ſinit eſſe rudes.

ἀργὸς γῆ vocatur inculta, κατεργαστὴ culta. & γῆς ἐργασία *terræ cultus*, apud Theophraſtum & alios. & γῆν ἐργάζεσθαι. Argentum ἀργὸν dicitur non factum. vt contra *facti argenti* nomine intelligitur, quod elaboratum eſt in vaſis & poculis. ἀργὸς ὑάλη apud Arrianum in periplu, iners & rude vitrum, & quod in maſſa eſt. λιθίας ὑάλου alibi vocat. at κατεργαστὸν vitrum quod in pocula & vaſa artificio tranſlatum eſt. ἀργὸν denique appellatur quod ſine arte eſt aut cultu: cui politura acceſſit, aut artificium, vel quæcunque alia ἐργασία, id amplius ἀργὸν vel ἀεργὸν dici non quit. ἀργὸς ἤλεκτρος, natiuum ſuccinum, velut ex arbore manauit. *Rude ſuccinum* vocat Plinius: *naſci*

A *& in India certum eſt. Archelaus qui in Cappadocia regnauit, illinc cortice inhærente tradit aduehi rude, poliríque adipe Suis lactentis incoctum*. Sed quis maturitatis intellectus, in rudi & natiuo ſilphij ſucco qui arte quadam conficitur, ac medicatur aduerſus putredinem? Maturitas perfectio quædam eſt in ijs rebus, quibus id nominis competit, ſiue propritim, vt loquebantur veteres, ſiue tranſlatim. Eam maturitatem tempus fert. id vbi tempus attigere, tum perfectæ cenſentur. deinde retro feruntur, & ab illo gradu perfectionis decidunt. Hinc ὡραῖα Græci vocant & ὥριμα, ἀπὸ τῆς ὥρας. Hoc de fructibus
B propriè, quos πεπαίνεσθαι Græci dicunt, quum matureſcunt. Inde tranſlatum ad alia, *matura ætas*, de perfecta & adulta:

—— & quum matura adoleuerit ætas.

Sic *Matura virgo*, ἡ πλοίη: ita & *matura lux* poëtæ, plena & perfecta, vel adulta.

—— reuoluta rubebat.
Matura iam luce dies.

perfectio porro, ἡ πέπανσις, corruptioni & putrefactioni contraria. Hinc *ad maturitatem perduci* dixerit Plinius, quæ ad eam perfectionem perducuntur, vt putreſcere non
C poſſint? an quia fructus qui acerbi colliguntur, citius putreſcunt, quàm qui maturi? Seruius *matura poma* dici ea propriè adnotat, *quæ nec acerba ſunt, nec putrida*. putrefactio omnis ab humido. acerba poma, humidiora. matura, ſicciora: humor quippe excoquitur maturitate. ideo putredini minus obnoxia, quæ matura ſunt. Sed *putrida* videtur Seruius vocare, quæ ex maturis putrida exiſtunt. Hic enim ordo eſt, acerba poma, deinde matura, mox putrida. Sic apud Philoſophum ὠμὰ πρῶτον, εἶτα ξηρὰ, τέλος γίγνεται τὰ σηπόμενα. Quod & de fru-
D ctibus dici queat. ſic matura poma ſunt inter acerba & putrida. vt *matura ætas*, inter iuuenilem quæ adhuc acerba eſt, & ſenilem, quæ iam σήπεται. *maturam ætatem* quidam de ſenecta dixere, & *maturos æuo*, ſenes. ita Græci πεπείρους de valde ſenibus & ætatis iam prouectæ. vt contra ὠμογέροντας, quibus adhuc cruda & viridis ſenectus. Sed hæc omnia κατὰ μεταφορὰν & impropriè. at *matura ætas* in ſenibus quæ inter decrepitam & crudam ſenectutem. decrepita quippe τῇ σήψει propior. Quid ſit σῆψις propriè, vide apud Philoſophum IV. Meteorologicῶν. maturum dicitur quidquid eſt perfectum. nam vt idem philoſophus ἡ πέπανσίς
E ἐστι πέψις τις. hinc *cocti fructus* de maturis. *cocta ficus*, maturæ apud Hyginum. & *cocta vindemia*. contra *cruda* quæ immatura, vt Græci ὠμά. cibus quoque in ſtomacho perfici dicitur qui concoquitur. Græci ſimiliter dicunt κατεργασθῆναι. At πέψις ſecundum eumdem philoſophum, τελείωσις. ὅταν γὰρ πεφθῇ τετελείωταί τι, καὶ γέγονε. ita & *perfici maturitate fructum* Latini dicunt. Iſidorus de Palmis: *quæ dum in multis locis naſcatur non in omnibus fructus perficit maturitate*. Plinius de Medico: *triennio perficitur à ſatu*. Græci quoque

Digitized by Google

καρπὸν κατεργασθῆναι ac τελειωθῆναι eodem ſenſu dicunt de fructu qui maturitate perficitur. Theophraſtus πέπανσιν τῶν ὀψιῶν paſſim dicit, *maturitatem*, aut *ad maturitatem perductionem*. Hæc Plinius quum meminiſſet & in animo haberet ſilphij ſuccum κατεργασθέντα, *ad maturitatem productum* interpertatus eſt, & *maturitatem* ἐργασίας, qua vindicatur à putredine. quod profecto abſurdum eſt. Hac eadem ratione & ad maturitatem perduci poſſet dici Indicum tus, quod ἀργὸν non aduehitur, ſicut Arabicum, quod naturaliter eſt rotundum. at Indicum quod natura tale non eſt, arte efficitur. Myrrha quoque quæ facticia eſt, & Ladanum facticium, quidquid denique quacunque arte interpolatum ab naturæ ſuæ qualitate vel forma diſcedit, ad maturitatem ea arte perductum dicere poſſemus. ἐργασία illa quæ opium ſilphij à putredine defendit, nullam illi confert maturitatem. Niſi quis dixerit maturitatem eam eſſe ἐργασίας quæ vitioſum humorem in ſucco illo excoquit, quo humore magis obnoxius putreſcentiæ vt in fructibus & pomis humor putredinis amicus ſiccatur excoctus maturitate, Hoc longè petitum & arceſſitum. ſic tamen videtur cogitaſſe, vel ex his quæ ſequuntur: *argumentum*, inquit, *erat maturitatis color ſiccitaſque ſudore finito.* In pomis maturis & color eſt & ſiccitas. nam acerba magis vuida. in Græcis tamen nullum verbum de ſiccitate, aut ſudore finito. ſuccum Laſerpicij in vaſa conіectum admixta farina tamdiu concuti dicit Theophraſtus, donec colorem trahat, è farina ſcilicet candidum, cum qua concutitur. σείουσι χρόνον συχνόν. ὅθεν καὶ χρῶμα λαμβάνει καὶ ἐργασθὲν ἄσηπτον ἤδη διαμένει. verba hæc poſtrema de ſiccitate accepit, cuius argumentum ſumi ait ex ſudore finito. Fungus reuera fuit Plinius, ſi ſic legit, vt hodie habemus, & ſic vertit. Sed certior apud me fides legiſſe eum in illis Theophraſti verbis, καὶ ξυχασθὲν ἄσηπτον ἤδη διαμένει. Humor quidam, vt apparet aquoſus in lacte ſirpicio inerat, ex quo putredinem facile concipiebat, vt ex humore σῆψις. ideo in vas coniectum cum farina multum diuque verſabant. inde & colorem aſſumebat, & ſiccitatem, & conditum ſic ad vetuſtatem perdurabat, nec putredinem amplius ſentiebat. Huius ſiccitatis argumentum ſumebant, cum inter concutiendum omnis ſudor finitus erat, à farina exhauſtus, & concuſſione. Nihil verius quam ξυχασθὲν legiſſe Plinium, vbi hodie editur, ἐργασθέν. Hinc imaginem maturitatis concepiſſe videtur. nam poma acerba & immatura ὑγρότερα, quæ ſole dum percoquuntur & naturali colore ξυχάζονται, & humorem decoquunt. Hæc tamen inepta ſunt. Hactenus de priore circa ſilphij hiſtoriam ac deſcriptionem opinione. Sequitur altera, quam ſimili modo illuſtrabimus. *Alij*, inquit, *tradunt Laſerpicij radicem fuiſſe maiorem cubitali, tuberque in ea ſuprà terram. Hoc inciſo, profluere ſolitum ſuccum ceu lactis, ſupernato caule, quem magydarim vocarunt. folia aurei coloris pro ſemine fuiſſe, cadentia à canis ortu Auſtro flante. ex his Laſerpicium naſci ſolitum*, &c. Cum his comparanda Theophraſtea, quæ ſic habent: οἱ δὲ τοῦ σιλφίου τὴν ῥίζαν φασὶ φύεσθαι πηχυαίαν ἢ μικρῷ μείζονα, ταύτην δ' ἔχειν ἐπὶ τοῦ μέσου κεφαλήν, ὃ καὶ μετεωρότατόν ἐστι καὶ σχεδὸν ὑπὲρ γῆς. ἐξ ἧς δὴ φύεσθαι, καλεῖσθαι δὲ γάλα. μετὰ ταῦτα δὲ τὸν καυλόν, ἐκ δὲ τούτου μαγύδαριν, καὶ τὸ καλούμενον φύλλον. τοῦτο δ' ἐστὶ σπέρμα, ὃ καὶ ὅταν νότος λαμπρὸς πνεύσῃ μετὰ κύνα διαρρίπτεται. ἐξ οὗ φύεσθαι τὸ σίλφιον. Aut hæc inſigniter corrupta ſunt, quæ ætate Plinij emendatiora legebantur, aut in his ille in Latium tranſferendis plurifariam hallucinatus eſt, aut vtrumque. quod certè veriſſimum. Corrupta illa eſſe nemo dubitauerit, ἐξ ἧς δὴ φύεσθαι, καλεῖσθαι δὲ γάλα. apparet legiſſe Plinium, ἐξ ἧς ὀπίζεσθαι, καλεῖσθαι δὲ γάλα. ſic enim vertit: *hoc inciſo profluere ſolitum ſuccum ceu lactis.* ὀπίζεσθαι dicuntur, quæ inciduntur, vt inde ſuccus effluat. γάλα vocabatur Laſerpicij ſuccus. pro illis, *tuberque in ea ſuprà terram*, ſcriptum in optimo Thuanæo, *tubertique in ea ſuprà terram.* an legendum, *tuber edique in ea ſupra terram.* pro *tuberque edi*? Scribendum in Theophraſteis, ταύτην δ' ἔχειν ἐπὶ τοῦ μέσου κεφάλιον, ὃ καὶ μετεωρότατόν ἐστι, καὶ σχεδὸν ὑπὲρ γῆς. Græci librarij more ſuo ſcripſerant, κεφάλιν. ita enim & loquuntur vulgo. vt μαλάκιν pro μαλάκιον. hinc κεφάλιν propagatum. Plinius vertit *tuber.* Sequitur in Græcis: μετὰ ταῦτα δὲ τὸν καυλόν, ἐκ δὲ τούτου μαγύδαριν. Plinius reddit: *ſupernato caule quem magydarim vocarunt.* melius: *ſuper enato caule.* caulem vocari magydarim dicit. at Græca diſertè ſonant, ex caule naſci magydarim. ergo diuerſus magydaris à caule. Docuimus ſupra *magydarim* in ſilphio, ſemen vocari, non caulem. ita & hoc loco accipiendum. ſed Theophraſti verba inſigniter deprauata ſic corrigenda ſunt, ἐκ δὲ τούτου μαγύδαριν, τὸ καὶ καλούμενον φύλλον. vitioſè legitur: ἐκ δὲ τούτου μαγύδαριν, καὶ τὸ καλούμενον. quaſi τὸ καλούμενον φύλλον aliud ſit à magydari, cum magydaris, & τὸ καλούμενον φύλλον idem ſit, ſemen nimirum Laſerpicij. ideo adijcit Theophraſtus, τοῦτο δ' ἐστὶ σπέρμα. Galenus in Lexico Hippocratis: ὀποῦ καρπὸν, σιλφίου σπέρμα ὅπερ καὶ φύλλον ἰδίως καὶ μαγύδαρις ὑπό τινων καλεῖται. Ergo magydaris ſemen eſt ſilphij, quod & ſingulari numero φύλλον propriè dicitur. idque valde notandum. idem alio loco: φύλλον τὸ τοῦ σιλφίου σπέρμα διὰ τὸ πλατὺ εἶναι, ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Γυναικείων. προστίθησι δὲ αὐτὸς ἐν τῷ λόγῳ, ποτὲ μὲν Λιβυκόν, ποτὲ δὲ Αἰθιοπικόν. peſſimè Plinius totum eum locum accepit, ac reddidit hoc modo: *ſupernato caule quem magydarim vocarunt. folia aurei coloris pro ſemine fuiſſe.* Non hoc dicit Theophraſtus folia aurei coloris in Laſerpicio pro ſemine fuiſſe. in hac poſteriore de ſilphio opinione ait tradere alios, radicē fieri cubitali maiorē, in ea ſupra terram tuber exiſtere. caulem ex eo naſci. ex caule magydarim, propriè vocatū

folium; id eſſe ſemen. Atqui in his nihil à priore opinione diuerſum eſſe teſtatur ipſe his verbis : ὡδὶ δὲ πάνυ ἴδιον, καὶ γὰρ τῆς ἀγωγ. Nam dicebant alij σπέρμα φυλλῶδες eſſe, & πλατύ. atque inde φύλλον propriè nominatum. in ſequentibus vbi ſtudioſè explicat, quibus in rebus vtraque opinio inuicem diſſideat, ſic ſcribit, τὸ δὲ φύλλον τὸ χρυσᾶ χρυσοειδὲς εἶ, ὥσπερ δὲ καὶ τὸ καθαίρειν τὰ πρόβατα τὸ φύλλον ἐσθίοντα. prioris opinionis auctores dicebant folium ſilphij *maſpetum* vocari, ſimile eſſe apio, eo purgari veſcentia pecora. alij contra ediſſertabant, folium illud aurei coloris eſſe, nec purgare, ſed cibos concoquere. Plinius illud φύλλον χρυσοειδὲς in hac poſteriore opinione idem putauit cum τῷ καλουμένῳ φύλλῳ, quod ſemen eſt. ideo hæc diſſita ac diſiuncta in Theophraſti narratione ſic iunxit ipſe, & folia aurei coloris pro ſemine eſſe dixit, quod alienum prorſus eſt à Theophraſti mente. Aliud in laſerpicio τὰ φύλλα hoc eſt folia; aliud τὸ καλούμενον φύλλον. Hoc ſemen eſt, ſic dictum, quod foliaceum ſit, & planum : illa folia ſunt quæ μάσπετα vocabant. Et rectè Galenus notat τὸ φύλλον quum de ſemine ſilphij accipitur. ἑνικῶς tantum dici. τὰ φύλλα igitur folia ſunt à ſemine diuerſa, quæ nec pro ſemine. Hæc μάσπετα propriè vocabantur. Scribe etiam in ſequentibus : *Hi & circumfodi ſolitum prodidere.* non *hoc.* poſterioris nempe ſententiæ auctores. id clarum ex Theophraſto, nec aliter vetus liber. Sic etiam illa emendanda auctore eodem libro vetere, & Apuleio noſtro : *probatio ſinceri prima in colore modice rufo, & cum frangatur candido intus, mox tralucente gutta. quaque ſaliua liqueſcat.* Ergo ſinceri Laſaris color rufus. atqui Theophraſtus paulo ante ſcripſit ſuccum eum in vaſa coniectum admixta farina concuti ſolitum, donec & colorem aſſumeret & exſiccaretur. colorem alium ex farina ſumere non potuit, niſi candidum. id faciebant, vt ne putreſceret, atque vt in tranſmarina exportari poſſet. At modice rufum in extima cute probari Plinius dicit, intus verò candidum. Ideo furfures pro farinis ſubſtituiſſe videtur in conuertendo Theophraſti loco, quia furfures rufi, qui color eſt & frumenti. inde & hunc colorem capere ſuccum qui admixto furfure in vaſe concutiebatur. quod eſt abſurdum. cum farina diu in vaſe verſatus & concuſſus humidus ſilphij ſuccus haud alium trahere colorem poterat, præter candidum, ne cum furfuribus quidem. Naturalis ſilphij ſuccus atque vt Theophraſtus vocat, ὀπός, coloris modice rufi videtur fuiſſe. Certè Dioſcorides ſcribit optimum haberi τὸν ὑπόπυρρον καὶ διαυγῆ, modice rufum & tranſlucidum. ſed quis ſcit an de Cyrenaico hoc tradat Dioſcorides, & non potius de Medico aut Perſico ? Hoc profectò veriſimilius. Nam ætate Dioſcoridis non amplius ex Cyrenaïca Laſer aduehebatur. At Plinius rectum ſic curſum tenere non potuit, cum hæc de colore Laſeris, ac probationem ex Dioſcoride ſumpſerit, cetera ex Theophraſto. Sic alia ſolet omnia. Præterea non hoc dicit Dioſcorides ſuccum Laſeris extra modice rufum eſſe, intus cum frangitur candidum, ſed ſimpliciter ὑπόπυρρον καὶ διαυγῆ. Illud de Sagapeno tradidit, non de Laſere : διαφέρει δὲ αὐτὸ τὸ διαυγὲς, ἔξωθεν μὲν πυῤῥὸν, ἔσω δὲ τῆς ὄψεως λευκόν. Sagapeno quidem adulterabatur Laſer, non propterea tamen eſt neceſſe idem dici debere de Laſere. Tradit idem optimum probari Laſer, τὸ ὀξέως διαλυόμενον ἐπὶ τὸ λευκὸν χρῶμα. *quod facile ſoluitur & liqueſcit humore lacteo.* Sane lac vocabatur ille ſuccus. de modo Cyrenaici Laſeris interpolandi nihil habet Dioſcorides. nam eo tempore iam ignorabatur Laſer illud, nec amplius erat in natura rerum, nedum in vſu. Vt vt ſit colorem rufum è farina non potuit imbibere cum qua concutiebatur, ſed nec è furfure. quare de eo colore τὸ χρῶμα λαμβάνειν apud Theophraſtum interpretari non poſſumus. Perſico Silphio priorem opinionem congruere tradit Plinius. Docti Herbarij corrigi volunt apud Plinium: *Perſico ſilphio poſterior opinio congruit.* quia, inquiunt, priorem opinionem Cyrenaico ſilphio conuenire apertiſſimè Theophraſtus indicat. Immo nihil tale indicat Theophraſtus, ſed expoſita vtraque opinione, vtra ſit verior non pronuntiat, ſed videndum amplius dicit. ταῦτα μὲν ὁποτέρως ἔχει σκεπτέον. Extant hodieque nummi Cyrenæorum argentei, quorum in auerſa facie ſilphij caulis expreſſus eſt. inde videre licet vtra deſcriptio prior an poſterior, cum effigie plantæ quæ in nummo repreſentatur magis conueniat. de ceteris fides ſit penes auctores. Nummum ipſum paulo poſt proferam. Laſerpicij caulem in nummis ſuis incudendum iam ab antiquo curaſſe Cyrenenſes docti viri docuerunt. Heſychius : Βάττου σίλφιον, παροιμία ἐπὶ τῶν τοὺς ὑπερβαλλούσας τιμὰς διεξενεγκαμένων. μετηνέχθη δὲ ἀπὸ τοῦ Κυρηναίοις ἐπὶ τῶν Βαττιαδῶν μεταδοῦναι ἐξαίρετον τὸ σίλφιον, ὃ τιμιώτατον παρ' αὐτοῖς. ὥστε καὶ ἐν τῷ νομίσματι, ὅπου μὲν Ἄμμωνα, ὅπου δὲ σίλφιον ἐγκεχαράχθαι. Huius generis nummi hodie quidam reperiuntur, quorum in altera facie Hammon corniger habetur impreſſus, in altera caulis Laſerpicij. Tzetzes tradit in nummis Cyrenenſium ipſos Cyrenenſes inſculptos oſtendi ſilphion Batto offerentes. falſo id eum tradere arguit eruditiſſimus Scaliger. nihil enim tale conſpici in vetuſtiſſimis eorum tetradrachmis. Atqui non Tzetzis, ſed Ariſtotelis hæc traditio, quam poſuerat ἐν τῇ Κυρηναίων πολιτείᾳ. Vetus interpres Ariſtophanis : Βάττος Κυρήνην ἔκτισεν ἐλθὼν ἀπὸ Θήρας τῆς κατὰ Κρήτην νήσου, ὃν τιμήσαντες Λίβυες ἐχαρίσαντο αὐτῷ τὸ κάλλιστον τῶν λαχάνων τὸ σίλφιον. καὶ ἐν νομίσματι αὐτὸν ἐχάραξαν τῇ μὲν βασιλέα, τῇ δὲ σίλφιον παρὰ τῆς πόλεως δεχόμενον ὡς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Κυρηναίων πολιτείᾳ. Ex eo vetere ſcholiaſte habet quod de ea re ſcripſit Tzetzes, non ex ipſis Ariſtotelis libris :

Βάττος δ' ἀντιλαμβανόμενος προσαίρεται τινὰ ποίτων

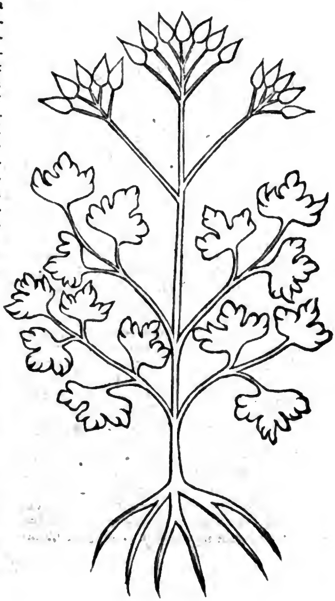
Ἐν τῷ νομίσματι αὐτῶν ἐχάραξε πλησίον
Τοὺς Κυρηναίους φέροντας τὸ σίλφιον ἐκείνῳ.

vetus alter Scholiaſtes Ariſtophanis nummum apud Cyrenæos, ea effigie percuſſum non dicit vrbis Cyrenes in altera parte regnum, in altera caulem ſilphij Batto offerentis, ſed in ſtatua aut in annulo eam figuram repræſentaſſe: *καὶ οἱ πολῖται οἱ Κυρηναῖοι ἀνταπόδοσιν τῆς εὐεργεσίας, βουλόμενοι χαρίσασθαι τῷ βασιλεῖ, ἐποίησαν εἰκόνα. ὡς δὲ τινὲς δακτύλιον ἐν ᾧ ἡ πόλις αὐτῷ προσφέρει τῷ βασιλεῖ τὸ σίλφιον.* Sed de nummo facile credo. videre eſt in aliis nummis quamplurimis vrbes & prouincias ſpecie fœminea flores aut fructus ferentes, & ducibus B regibuſque benefactoribus ſuis eos offerentes. Primo Batto qui Cyrenen condidit, hunc honorem de ſilphio habitum auctor eſt Ariſtoteles. & res nouella tunc erat ipſis Cyrenenſibus Silphium. Siquidem ſeptem annis ante vrbem eorum conditam imbre piceo madefacta tellure, id natum proditur, quum antea in rerum natura non extaret. Cyrenenſes ipſi ita aiebant, vt Theophraſtus tradit, ex eo Plinius. Quid de Perſico dicemus, an & hoc modo natum? Sed fides ſit penes auctores. Alij tradunt Ariſtæum Apollinis & Cyrenes filium confecturam mellis & laſeris inueniſſe primum. Quod ſi verum eſt, res longè antiquior fuerit quàm Cyrenenſes volebant. Quamdiu Battiadarum nomen Cyrenis regnauit, nummos ea forma percuſſos habuiſſe videntur, qui ab vno latere Batti imaginem, ab altero Cyrenas regnum & Silphium Batto offerentes præferebant. Inde prouerbium *τὸ Βάττου σίλφιον.* poſt extinctam Battiadarum regum familiam, in ſuis nummis caulem Silphij, deinceps & Hammonis effigiem inſculpſerunt. Huiuſmodi nummum viderat Heſychius, ſed nihil facit ad explicationem prouerbij *τὸ Βάττου σίλφιον*, nec ad honorem Batti quidquam pertinet. quippe nihil in eo nummo quod Battum attineat, aut honorem ei habitum in oblatò laſerpicio. Quod in veteribus nummis repræſentatum fuit, quum adhuc duraret regnum Battiadarum. Sed tempus eſt nummum illum poſteriorem Cyrenæorum heîc producere, vt picturam caulis ſilphij in eo contemplemur.

Nvmmvs Cyrenæorvm argentevs.

In hoc Silphij caule folia ſunt, quæ hinc inde è thyrſo velut alæ prodeunt & erumpunt, & caulem ipſum ambiunt, vt in arundine & ferula, non tamen alternatim, ſed ex vtraque pariter parte. Apio ſimilia videri neutiquam poſſunt, tantum quod inciſa in extremo & aliquatenus ſtriata videntur. cauliculi qui ex medijs foliorum alis exeunt in A globulum deſinentes, globulus ille vel granum rotundum ſemen eſt. Sed & globoſa illa congeries granorum vuæ more ſibi connexorum, quæ in ſummo caule viſitur, ſeminis inſtar obtinere cenſenda eſt. Quod ſemen quare foliaceum & *πλατὺ* tradiderint veteres, neſcio. Rotunda illa grana potius apparent, quam plana aut foliacea, vt eſt vlmi ſemen. Sed fortaſſean paruæ illæ pilulæ maturitate diſruptæ in plura foliacea ſemina diuidebantur, quæ auſtro flante ſpargebantur. vt ſolent etiam vlmi ſemina vento difflari. B Ita neceſſe eſt credere, ſiquidem veterum deſcriptioni fidem habeamus. Proponam heîc etiam aliam laſerpicij plantæ picturam, eamque admodum antiquam, ſed quæ nihil prorſus habeat ſimile cum ea ſuperiore. Nos eam ex Codice vetuſtiſſimo Dioſcoridis Græco ante mille annos ad minimum deſcripto ſumpſimus. In eo exemplari omnes ferme paucis exceptis, plantarum figuræ manu antiquarij qui librum ſcripſit, graphicè expreſſæ ſunt. Vtrum ad verum & naturæ fidem eas pinxerit, an ex verbis Diſcoridis ad libitum effinxerit, neſcio. Multæ ſanè ibi extant ad natiuam C veritatem delineatæ. Vt vt ſit nihil lædet, plantæ ſilphij imaginem inde deſcriptam hîc ob oculos herbariæ rei ſtudioſorum ponere.

Digitized by Google

In hac figura multa vitia quæ ad verum expreſſam credere vetent. Radix non reſpondet deſcriptioni veterum. Caulis craſſus ac ferulaceus non eſt, qualem laſerpicio omnes antiqui ſcriptores tribuunt. Nihil denique in ea pariat cum illa ſilphij facie, quæ in veteri Cyrenarum nummo conſpicitur, quam tamen genuinam ac germanam eſſe conſtare debet. Folium quidem hæc habet apio ſimile, & ſemen latum ac planum, quod pictori antiquario facile fuit ex verbis potius Dioſcoridis, quam ex veris fingere. Dicere heic poſſet aliquis effigiem hanc eſſe Syriaci aut Medici laſerpicij, aut etiam Parnaſſij, non
B Cyrenaïci. Medicum certè & Cyrenaïcum καὶ εἶδος ἐξαλλάττον innuit Strabo. Sed hæc incerta. Meminit Syriaci laſerpicij Dioſcorides. Hoc opinor eſſe quod propriè Magydaris vocabatur, diuerſum genus à laſerpicio. Theophraſtus: ἡ δὲ καλουμένη μαγύδαρις ἑτερόν ἐστι τοῦ σιλφίου. ſed nec ſuccum habebat. in Syria, non in Libya naſcebatur, vt ex Theophraſto antea oſtendimus. At Dioſcorides hanc Magydarim in Libya naſci tradit, & radicem eſſe ait ſimilem laſerpicio: λέγεται δὲ καὶ ἑτέρα μαγύδαρις φυομένη ἐν Λιβύῃ, ῥίζα παρεμφερὴς σιλφίῳ, ἧττον δὲ παχεῖα, δριμεῖα καὶ χαύνη. ποιεῖ δὲ τὰ αὐτὰ τῷ
C σιλφίῳ. Ea ipſa eſt quam deſcribit Theophraſtus, qui in Syria & Parnaſſo plurimam prouenire tradit. Fallitur Dioſcorides, qui vult in Libya naſci. Ex nomine natus error. nam Magydarim in Cyrenaïco ſilphio, id vocabant quod erat ſemen. Dioſcorides radicem ita quoſdam vocaſſe notat. Hinc & Μαγύδαριν radicem in Libya naſcentem laſerpicio ſimilem dixit. Atqui Magydaris illa, quæ diuerſa ab laſerpicio planta eſt, licet ſimilis ſit, in Syria naſcebatur. Hoc Syriacum laſerpicium. Nam & Magydarim illam quidam appellabant σίλφιον. Theophraſtus: ἔνιοι δὲ σίλφιον τοῦτο
D καλοῦσι. Perperam igitur Diſcorides τὸ σίλφιον Συριακὸν, & τὴν Μαγύδαριν facit diuerſa. Magnopere etiam falſi, qui putant *Aſſam* eſſe Laſer ex Syria. Quippe Syriacum laſerpicium, non habet ſuccum. An Medicum laſerpicium *Aſſa* ſit quærendum. Strabo ait Μηδικὸν ὀπὸν Cyrenaïco parum cedere, immo & interdum præſtantiorem exiſtere. Verba eius ita ſcribenda ſunt de Media: φέρει δὲ καὶ σίλφιον ἡ χώρα, ἀφ' οὗ ὁ Μηδικὸς καλούμενος ὀπὸς οὐ πολὺ λειπόμενος τοῦ Κυρηναϊκοῦ. ἔστι δ' ὅτε καὶ διαφέρων ἐκείνου. Male hactenus lectum eſt, πολὺ λειπόμενος ἐκείνου, contraria ſententia, quam & mens
E Strabonis repudiat. Stephanus apud Strabonem ita legit, vt poſuimus. quem vide in voce Μηδία. Quod ad Cyrenaïcum laſer attinet, nunc non eſt, olim fuit. Plinij ætate nullum iam amplius laſer è Cyrenæa afferebatur. Si Medicum laſer ſimile Cyrenaïco, ita vt & aliquando melius exiſtat, *Aſſam* non eſſe Laſer Medicum vix ambigendum eſt. Ad eoſdem vſus Medicum Laſer in condimentis locum habebat & Cyrenaïcum. *Aſſa*, condimentaria non eſt, vt pote qua nihil ſit fœtidius, aut ingratius, & ἀηδέστερον. Suffoca-
A tionibus hiſtericis eam hodie adhibent, quibus omnes tæterrimi odores, amiciſſimi ſunt. Inter Medicum & Cyrenaïcum laſer ita diſtinguit Dioſcorides, vt dicat Cyrenaïcum odoris eſſe ſuauiſſimi, τῇ ὀσμῇ προσηνέστερον, ὥστε γευσαμένῳ τὸ στόμα μηδὲ πνεῖν, εἰ μὴ ἐπ' ὀλίγον. *vt ei qui geſtauerit os ne quidem oleat, niſi paruo tempore.* blandi odoris ac ſuaue olentia, hoc faciunt, vt in ore non diu durent, nec ſenſum ſui multum exhalent. Ad ſuauitatem oris talia pertinent. acriore contra ſi qui ſunt odore ſucci, & diutius permanent, & magis ſentiuntur exhalando. ὁ δὲ Μηδικὸς, inquit, καὶ Συριακὸς ἀδρανέστεροι καὶ βρωμωδεστέραν ἔχουσι τὴν ὀσ-
B μήν. Non dicit fœtidum, & male olens eſſe Medicum laſer, ſed acrioris ac viroſioris eſſe flagrantiæ, quum guſtatur, quam Cyrenaïcum, cum tamen imbecillius reapſe ſit. Βρωμώδης proprie qui valde & acriter olet, ac flagrat. nam βρῶμος eſt ὀσμή. Heſychius: βρῶμον, ὀζόμενον. Haud ſcio an hinc *bromoſus* immundus in Gloſſis Iſidori. inde *exbromare*, emundare, purgare apud Apicium noſtrum in Exceptis Vinidarij. quod ab odore malo traductum. *Bromoſus*, reſinoſus in iiſdem Gloſſis exponitur. Βρῶμος etiam τὸν ἦχον ſignificat. Heſychius: βρόμος, ἦχος, ὀσμή. Hinc βρο-
C μώδης ſonorus. Inſigni hallucinatione Apuleius βρόμον pro odore tætro accepit, vbi ſonum ſignificat in libro de Mundo his verbis: *Mycetias vocatur tætri odoris.* In Græcis βρόμου fuit, hoc eſt fremitus & clamoris, quod de odore interpretatus eſt. & falluntur qui corrigunt, *tætri ruditus*. aliter omnes libri. Βρῶμος igitur ὀσμή. & βρωμώδης, idem quod ὀσμώδης, valde odorus & acris flagrantiæ. quod de malo odore vſurparunt abuſiuè. Nihil quippe prohibet, eamdem rem eſſe εὐώδη pariter, & βρωμώδη. Dioſcorides de ſaluia quam Græci vocant, ἐλελίσφακον, & σφάκον, dicit folia
D eam habere σφόδρα εὐώδη, ἔμβρωμα. atqui ἔμβρωμον & βρωμῶδες idem. Quod in guſtu diu ac vehementer halat, ita proprie vocarunt. paſſim apud eum leges βρωμῶδες ad guſtum referri. vt de Canchamo: σμύρνῃ προσεοικός. βρωμῶδες ἐν τῇ γεύσει. & de Coſto optimo: ἀπηρτημένος, ἄβρωμος, γλίσχρος, δηκτικὸς καὶ πυρώδης. vocat ἄβρωμον qui non grauis ſit odoris. Plinius: *radix coſti guſtu feruens, odore eximio.* Idem de Phu, quem agreſtem nardum vocabant, commendat radices eius quæ ſint, εὐώδεις, ναρδίζουσαι τῇ ὀσμῇ μετὰ τοῦ βαρέος βρωμώδους. Sic βρωμῶδες & ἔμβρωμον odoris grauitatem ſignificat & vehe-
E mentiam ſignificat in rebus odoratis, eamque etiam quæ guſtu ſentitur, non fœtorē & tætrum odorem, qualem exhibet & exhalat Aſſa. Medicum laſer odoratum & βρωμωδέστερον in guſtu, quam Cyrenaïcum, qui prorſus erat ἄβρωμον. vtrumque tamen odoratum; ſed Medicum ἔμβρωμον, Cyrenaicum prorſus ἄβρωμον. *Leues odores* Latini dixere, quos Græci ἡδεῖς. Hi & blandi & lenes qui vehementia ſua nec nocent, nec diſplicent. Salluſtius: *apud Corduenos amomum, & alij leues odores gignuntur.* His opponuntur *graues*, quos & Græci βαρεῖς.

Digitized by Google

qui nimis acres ſunt, & vehementes. *Fortes odores* vulgo vocamus. Græci δεινὴν ὀσμὴν ſimiliter dicunt, quæ grauis. Hæc proprie βρωμώδης vel ἐμβρομος quaſi *odoroſam* dicas. nam βρόμος ὀσμή. Nihil aliud igitur hæc vox ſignificat, quam grauitatem, & nimiam flagrantiam, quæ odioſa, & ingrata eſt. Hinc βρωμώδης pro malo odore & graue olente vſurparunt. Sic *odor cœni grauis* Virgilio. Dioſcorides de nardo Celtico: δολίζεται ἢ συναπλεκομένης αὐτῇ πόας ἐμφερῦς, ἣν διὰ τὸ περὶ τὴν ὀσμὴν βρωμῶδες, τράγον καλοῦσι. Plinius vertit: *cum Gallico naſcitur herba, qua hirculus vocatur à grauitate odoris.* apud poëtam *viroſa caſtorea* quidam exponebant *fortia.* à viribus ſcilicet, & vehementia grauis odoris. Βρωμῶδες tamen aliud aliquid in odoribus ſignificat ſpecificum magis, & certam odoris mali qualitatem deſignat, quam Latini propriè *viroſam* dixere. Dioſcorides de caſtoreo dicit probari τὸ βαρύοσμον, βρωμῶδες, δριμύ. Vides τὸ βαρύοσμον diſtingui, ἀπὸ τοῦ βρωμώδους. Idem agreſtem Nardum ναρδίζειν τῇ ὀσμῇ tradit, μετὰ τινὸς βαρὺς βρωμώδους. cum aliqua grauitate viroſa. aliud igitur βαρὺ, aliud βρωμῶδες. Illud γενικώτερον, hoc magis κατ᾽ εἶδος. Viroſa Caſtorea vocat Virgilius, τὰ βρωμώδη. *virus* pro malo odore, & fœtore poſuerunt veteres. Lucillius: *Anſeris herbilis virus.* inde *viroſum* fœtidum, & virus redolens. Hæc ſignificatio fortean fuerit in voce βρόμος: à qua βρωμῶδες, quod Latini *viroſum* reddunt. βρόμος & βρῶμος ab eadem origine. Græcis βρῶμος ſignificat τὸν ἐκ φύσεως λίπον. Hoc idem & ἰχώρ. Latinis *virus.* Gloſſæ: *virus*, ἰὸς ἐχίδνης, ἢ ζώου ἀλόγου, & ἰχώρ. quod ait καὶ ζώου ἀλόγου, reſpicit illud poëtæ de equis, *diſtillat ab inguine virus.* peſſimè olere virus & tabum docendi non ſunt, qui naſum habent. βρόμος idem quod βρῶμος. Notat Heſychius, βρόμον etiam dici τὸν ἦχον εἰς ὃν ᾀδοῦσιν ἢ ἀφοδεύουσιν οἱ ἐλέφαντες. vt vt ſit βρόμος idem quod *virus*, & multas ſignificationes recipit. Inde βρωμώδης *viroſus.* Latini etiam *bromoſum* dixere, pro immundo. Iſidorus: *bromoſus, immundus.* Hoc ſenſu apud Zenonem Veronenſem, & Aldelmum legi. *Exbromare* pro emundare, & purgare apud Apicium noſtrum in Excerptis Vinidarij. Hinc & βρόμος de malo odore vt Latinis *virus.* Non igitur ὀσμὴν tantum ſignificat. Sed nihil vetat eamdem rem eſſe εὐώδη ſimul & βρωμώδη. quæ βρωμώδη ſunt tantum, ea fœtida. at quæ τὸ βρωμῶδες habent ἐν τῇ εὐωδίᾳ, ſola vehementia ac viroſitate boni odoris diſplicent. Diſcorides non dicit abſolutè βρωμώδη eſſe ſuccum laſerpicij Medici, ſed βρωμωδεστέραν habere τὴν ὀσμὴν, quam Cyranaicum, vtrumque tamen etiam odoratum. Falluntur igitur magnopere qui putant Medicum laſer Aſſam eſſe fœtidam. Eo laſere paſſim ad condimenta menſarum vſi ſunt veteres, vbi Cyrenaicum defecit. Plinius de Cyrenaico: *multis iam annis in ea terra non inuenitur.* & paulo poſt: *diúque non aliud ad nos inuehitur laſer, quam quod in Perſide aut Media & Armenia naſcitur, ſed multo infra Cyrenaicum. id*

A *quoque adulteratum gummi aut Sagapeno, aut faba fracta.* Laſer heîc vocat ſuccum, τὸν ὀπόν. Gloſſæ, *laſer* ὀπός. Ex Perſide, Media & Armenia tunc tantùm aduehebatur, extincto Cyrenaico. idem lib. XXII. cap. XXIII. *proueniunt omnia hæc imbre & ſilphium. Venit primo è Cyrenenſi. Ex Syria nunc hoc maximè importatur, deterius Parthico, ſed Medico melius: extincto omni Cyrenaico, vt diximus.* Notandum eſt quod heîc ait ex Syria maximè tum importatum fuiſſe Silphium. de laſere hoc eſt de ſucco hoc non dixit, quem nullũ habet Syriacum ſilphium. Igitur Silphij nomine intelligit radicem laB ſerpicij, vel caulem. Sequitur paulo poſt de laſeris apud eumdem in medicinis vſu: *Laſer è ſilphio pr...ens quo diximus modo inter eximia naturæ dona numeratur.* Quare cum legis apud Recentiores Græciæ Latijque ſcriptores aut in vſu menſurarum, aut in medicamentis ὀπὸν aut *laſer*, non de Cyrenaico intelligẽdum memineris, ſed de Medico aut Armeniaco. *Laſere infectas carnes* apud Apuleium, & *laſaratum porcellum, laſaratum hædum* apud auctorem, qui vulgatur ſub nomine Apicij legere eſt. quod de laſare Parthico vel Medico capiendum. idem inter condimenta numerat C laſar: *vt condimentis nihil deſit, crocum, piper, zingiber, laſar, folium,* &c. Apud Athenagoram mentio eſt inter condimenta opſoniorum ὀποῦ & μάλιθος. de Cyrenaico accipi non poteſt, nam vixit ille ſub Marco Antonino. Ergo de Medico. Ex his omnibus planè conſtare oportet, *Aſſam* quæ res eſt fœtoris impuriſſimi, non conuenire veterum laſar, licet Arabes ita vocarint. Nec hilum eos iuuat, qui ita cenſent, quod interpres Ariſtophanis ad Comœdiam Equites, Silphium dicat eſſe φυσῶδες, κάκοσμον. Ergo inquiunt duo genera ſilphij, odoratum, & malè olens. Aſſa D fœtida ſuccus eſt è graueolenti & fœtida. Nugæ. De Cyrenaico ſilphio loquitur Ariſtophanes quod εὔοσμον fuiſſe inter omnes conſtat. at nugatur ibi vetus ſcholiaſtes, cuius hæc ſunt ad eum locum: ἄλλως· φυσῶδες καὶ κάκοσμον. λεαστέος δὲ ὁ Ἀπόλλωνος καὶ Κυρήνης, εὑρετὴς τὴν ἐργασίαν τοῦ σιλφίου, ὥσπερ καὶ τοῦ μάλιθος. Iocatur ibi in ea Comœdia aliquis, caulis ſilphij annonam ideo viliorem procuraſſe Athenienſibus Cleonem, vt eo largius veſcentes ſeſe inuicem in concionibus pedendo ac viſiendo enecarent:

Ἐπίτηδες οὗτος αὐτὸν ἐποίησ᾽ ἄξιον ὠνεῖσθαι
Ἵν᾽ ἐσθίοντ᾽ αὐτὸν μὲν, κᾆτ᾽ ἐν ἡλιαίᾳ
E Βδέοντες ἀλλήλους ἀποκτείνωσιν οἱ δικασταί.

De caulé ſilphij loquitur. Hic excalefactoriam vim habet, & flatus excitat, & flatuoſas omnes huius plantæ partes eſſe ſcripſit Galenus. Hinc illæ lacrimæ. Non aliam ob cauſam fortaſſe, κάκοσμον eſſe φυσῶδες caulem ſilphij pronuntiauit ille Grammaticus, quam quia βδέειν ποιεῖ. Et ſimul reſpexit ad ſententiam illorum verſuum. fortaſſean etiam reſpexerit ad ſilphium Medicum, quod erat in guſtu odoris viroſioris. Nihil vanius illa ſententia. Ex hoc videant, quantopere

Digitized by Google

hallucinentur, qui huius auctoris teſtimonio aſſerunt *Aſſam fœtidam*, eſſe laſer. Nec melius alij, qui *aſſam dulcem* de Cyrenaico laſare interpretantur, quod iam diu è rerum natura exijt, ac eſſe deſijt. Nec certius hariolantur illi qui *Belzoi* ſiue *Benioin*, laſer eſſe ex India ſomniant. Quippe ſuccum eſſe ex arbore in India naſcente certum eſt, cum Silphium herba ſit ferulaceo caule. Laſer ex India venire tradit Iſidorus. *Laſer*, inquit, *herba naſcitur in monte Oſcobagi, vbi Ganges fluuius oritur, cuius ſuccus dictus primum lactir, quoniam manat in modum lactis, deinde vſu deriuante laſer nominatum eſt. Hoc & à quibuſdam opium Cyrenaicum nominatum.* De laſare Indico nihil veteres. De *Benzuino*, vide Scaligerum Iulium in Exercitationibus. Præter ſuccum, caulem & radicem Silphij, folia etiam & ſemen vtilia medicinis. Vetus Scholiaſtes Ariſtophanis de Silphio: καὶ τὸ φύλλον δὲ αὐτοῦ, καὶ ὁ καρπὸς, καὶ ὁ καυλὸς, καὶ ὁ ὀπὸς, καὶ ἁπλῶς τὸ πᾶν αὐτοῦ πολλῆς τιμῆς ἄξιόν ἐστι. ita legendum non, καὶ ὁ κλάδος. Dioſcorides efficaciſſimum ad medelas dicit τὸν, ὅτι εἶτα τὰ φύλλα, εἶτα τὸν καυλόν. Expoſitis ad quæ bonus eſt ſucci remediis ſub finem capitis hæc adijcit: ὁ δὲ ὀπὸς τῶν φύλλων τὰ αὐτὰ μὲν ποιεῖ, παρὰ πολὺ δὲ ἔλασσον. De foliorum ſucco hæc interpretantur vulgo. Atqui veteres non meminere ſuccum ex folijs laſerpicij educi ſolitum, ſed ex radice & caule tantum. Nouum caput hîc incipere Græcos quoſdam Codices notant ſub titulo. περὶ ὀποῦ φύλλου. In vetuſtiſſimo exemplari. Regiæ Bibliothecæ hæc continuantur abſque capitis aut tituli diſtinctione. Nullam etiam heic ὀπὸν in lectione agnoſcit, ſed ita planiſſimè legit. τὸ δὲ φύλλον αὐτοῦ τὰ αὐτὰ μὲν ποιεῖ. Non de folijs nec de ſucco foliorum, ſed de ſemine, quod φύλλον abſolutè dicitur, ſequentia teſtantur. χρῶνται δὲ, inquit, αὐτῷ καὶ μετὰ θριδάκων ἀντὶ σινάπεως ἐν ἐδέσμασι. Semine illo nimirum ſiue folio Silphij vtebantur ad condiendas lactucas ſeminis erucæ vicem, quod eumdem vſum in condimentis præſtabat. idem Dioſcorides de Eruca ſiue Euzomo: χρῶνται δὲ τῷ σπέρματι αὐτοῦ καὶ εἰς τὰ ἀρτύσεις. Ergo & ſemine ſilphij ad eam rem vtebantur, quod φύλλον ſingulari numero dicebatur. at τὰ φύλλα folia ſunt, τὸ φύλλον ſemen. perperam igitur legitur in Dioſcoride, ὁ δὲ ὀπὸς τῶν φύλλων. poſſet legi vnica voce, τὸ δὲ ὀπόφυλλον, vt alibi apud eumdem ſcribitur. ὀπόφυλλον eſt ſemen laſeris. ita enim ὀπὸν pro ipſa planta vſurpatunt. Sic Hipocrates ὀποῦ καρπὸν dixit de ſemine Silphij, vt Galenus interpretatur. Eodem prorſus modo *laſaris radices* Apicius pro Silphij radicibus. de ſiccis condimentis quæ ſeruari debent, hæc præcipit. *laſaris radices mentam, nepatem, ſaluiam*, &c. atqui *laſar* Latinis proprie eſt ὀπός. Iuſtinus *Opobalſamum* poſuit non pro ſucco balſami, vt vulgo ſumitur, ſed pro arbore ipſa. Sic μετώπιον vel μέτωπον, tam ſuccum, quam arborem ipſam, quæ Galbanum fundit appellarunt. φύλλον λιβυκὸν, & φύλλον Αἰθιοπικὸν Hippo-

A crates ſemen Silphij aliquot locis vocitat. Si φύλλον ibi ſemen eſt Silphij, vt Galenus interpretatur, ſic etiam erit accipiendum apud Dioſcoridem. Erat & φύλλον Ἰνδικὸν, quod & abſolutè φύλλον dicebant. De quo nos infra in Indicis.

Pag. 53. A. *Cuius è culmo exſudat æſtatis tempore pingue roſcidum*] culmus de laſerpicio propriè non dicitur, ſed caulis. & aliud *culmus*, aliud *caulis*. vt κάλαμος & καυλός. Gloſſæ: *culmus*, καλάμη, στάχυς. Spicam aut ſpicæ ſimile nihil habet laſerpicij planta. Seruius culmum interpretatur *iunctionem ſpicarum*. Sed

B *culmus* propriè eſt κάλαμος qui ſpicam fert. Stipulam cum ipſa ſpica quidam ſic vocant, vt contra *ſpicam* alij appellant, cum ipſo culmo. ita & Græci καλάμη, & καλάμιον. At *culmum* hodie dicimus ſtipulam, quæ in ſegete remanſit, è quo deſectæ ſunt ſpicæ. inde verbum *culmare* de his qui culmum cum radice euellunt. Κόλμος Æolibus, qui cæteris Græcis κάλαμος. Inde Latinum *culmus*. Cicero de ſenectute: *culmóque erecta geniculato vaginis iam quaſi pubeſcens includitur*. atqui aliud κάλαμος σιτηρὸς hoc eſt, *culmus*. aliud νάρθηξ vel ναρθηκώδης καυλὸς, qualis eſt in laſerpicio, de quo

C *culmum* impropriè dixit noſter. præterea non è caule tantum Silphij, quem heîc ineptè culmum vocat, ſed etiam è radice manat ὀπός. Nec eſt pingue roſcidum ſed lacteus ſuccus, vel lac. Pro *æſtatis tempore*, ſcribendum è melioribus libris *ſtato tempore*. Scriptum erat è vitióſa conſuetudine, *eſtato* in ſchedis Palatinis legebatur, *ſtatuto*.

Idque paſcentium hircorum inhæret barbulis] hoc ladani proprium, non laſerpicij. vtrumque igitur confundit craſſo errore. De Ladano in fama eſt Plinij locus, quem varijs interpretationibus ac correctionibus ἀμφισβητήσεως vexarunt eruditi viri. Quid hactenus

D effecerint, & quantum profecerint, quæ hîc ſum dicturus oſtendent. Sic igitur ille lib. XII. cap. XVII. *Sunt qui herbam in Cypro ex qua id fiat ledam appellent: Etenim illi ledanum vocant. Huius pingue inſidere. itaque attractu funiculis herbam eam conuolui, atque ita offas fieri.* Nihil fieri poteſt corruptius. Minima mutatione ſic emendo: *Sunt qui herbam in Cypro ex qua id fiat ledam appellent: etenim illi ledanum vocant huius pingue: es inſidere: idque attractis funiculis herbam in eam conuolui, atque offas fieri.* vel etiam hoc modo: *Ledanum vocant huius*

E *pingue inſidere id, atque attractis funiculis*, &c. Herbam ex qua ladanum fiebat *ladam* à quibuſdam appellari ſcribit, & *ládanum* à Cyprijs huius herbæ pingue, id eſt, τὴν λίπος vel τὴν λιπαρίαν, quæ illi herbæ inſidet. *pingue* abſolutè ἡ λιπαρία. vt hoc loco Solinus *pingue roſcidum*. & ſupra: *hoc pingue hæret harundinum comis*. & rectè *leda* herba, *ledanum*, ἡ λιπαρία quæ herbæ inſidet. Dioſcoridi λῆδον herba: λάδανον ἡ λιπαρία. Hoc pingue inſidebat folijs ledæ herbæ. Diſcorides: μακρότερα δὲ τὰ φύλλα ἔχει καὶ μελάντερα λιπαρίας τινὸς κατὰ τὸ ἔαρ ἐπιπαττόμενα. Sequitur ex correctione noſtra:

Digitized by Google

idque attractis funiculis herbam eam, conuolui atque offas fieri. id pingue quod inſidit herbæ ledæ tractis ad herbam eam funiculis conuoluitur, id eſt circa funiculos voluitur, & inde exemptum in offas formatur. Dioſcorides: ἔνιοι δὲ τὰ χονία ἐπισύρουσι τοῖς θάμνοις, καὶ τὸ προσπλασθὲν αὐτοῖς λίπος ἀποξύσαντες, ἀναπλάσσουσι. ridiculum eſt quod viri docti ſibi perſuadent, Plinium εἱλίζειν legiſſe apud Dioſcoridem pro ὑλίζειν. nec enim in hoc genere ladani verbum ὑλίζειν locum habebat, ſed in eo quod ex hircorũ barbis decerpebatur. quod enim ῥυπῶδες eſſet & ſordium plenum, per colum liquabatur. præterea εἱλίζειν pro ἱλίσσειν Græcum non eſt. pingue verò illud quod ex folijs colligebatur tractis ad herbam funiculis, circa ipſos funiculos volutum, & inde expreſſum cogebatur in offas. ſed mendoſa Plinij lectio & interpunctio eos decepit. non malè etiam legeretur, & eodem ſenſu: ladanum vocant huius pingue: *inſidere id, atque attractis funiculis herbam eam conuolui.* tralaticia autem loquutio, *attractis funiculis herbam eam*, pro *tractis funiculis ad eam herbam.* ſic *adſtitutus tribunal, genua aduolutus*, & ſimilia. ſcribi tamen poſſet: *attractis herbam in eam funiculis.* ſed nihil neceſſe. Idem Plinius lib. XXVI. cap. VIII. de confectione ladani in Syria & Africa: *fit iam in Syria atque Africa. neruos enim in arca circumdatos lanis trahunt, adhæreſcente roſcida lanugine.* nulla iſtic lanugo roſcida. ſcribe: *adhæreſcente roſcido lanugine.* lanæ lanugini adhæreſcebat pingue *roſcidum*, quod abſolutè *roſcidum* hic vocat. non igitur ipſa herba conuoluebatur, ſed pingue ipſum tractis ad herbam funiculis: vnde offæ fiebant, Dioſcoridi μαγίδες. μαγίδας ἀναπλάσσουσι. Grammatici παλάθιδα & ἄρτον interpretantur. *Offa*, quoque ex ὀψον quod eſt genus panificij. Æolice ὄπτον. vnde *offa.* quod traductum ad alia. Sic & τυρόεν. τυρωῦς, Latine *turunda* panis caſeati ſiue libi genus. inde & *turundæ* quælibet μᾶζαι vel offæ. vt *turundæ hordeaceæ* Varroni μᾶζαι κρίθιναι ἀλφίτων. ita enim Græci vertunt. Sic *turunda* & *offa* pro qualibet maſſa vel globo cuiuſcumque ſit materiæ. Hæc alibi pluribus vnus hic colligendi ladani modus in Cypro inſula. Depectebatur & ex hircorum barbis genibúſque quibus adhæſerat illud pingue, à paſtu foliorum eiuſdem herbæ, auctor eſt Dioſcorides. & hic alter modus ladani legendi, de quo ita Plinius tradit: *ſimiliter & hoc ibi fieri tradunt, & eſſe œſypum hircorum barbis genibúſque villoſis inhærens, ſed hedera flore deroſo paſtibus matutinis cum eſt rorulenta Cypros.* Dioſcorides vtrumque genus è lado frutice fieri ſcribit, & eſſe genus Coſthi. Plinius alterum è lada quam herbam facit, alterum ex hederæ flore à capris depaſto. non dubium eſt legiſſe eum in auctore Græco quem expreſſit, κιττὸν pro κίσθον. Dioſcoridem eſſe falsò opinantur. Etenim ſi eum ſequutus eſſet, haud poterat iſtic falli, quum ille ſtatim poſt ciſti & hypociſtidis ſcriptionem, ſubijciat & λῆδον,

A quod alterum λῆδος κίσθου vocat, præterea herbam non vocaſſet, quem Dioſcorides *fruticem*, θάμνον. poſtremò diſtinctionem ladani in terrenum & facticium; friabile & lentum aliunde habet quam à Dioſcoride. nulla denique *ſtrobi* mentio apud Dioſcoridem, quo nomine ladanum, qui ex Arabia veniebat, recentiores appellaſſe dicit. Ex Apollodoro igitur, qui de odoribus ſcripſerat, & quem in hoc ipſo libro citat auctorem, aut ex alio ladani hiſtoriam hauſit. Heſychius λῆδον βοτάνην vocat, vt inde conſtet auctores fuiſſe qui ledam inter herbas retulerint. hi ſunt
B ſine dubio quos ſequitur Plinius noſter. nam Dioſcorides λῆδον vt & κίσθον θάμνους eſſe, id eſt frutices, ſcribit. placebat ſummo viro in Pliniana ſcriptura corrigere, *ſphærula flore deroſo.* quæ multis modis falſa deprehenditur & curua correctio. primùm, quid eſt *ſphærulæ flos*? an pro ſpærulaceo flore? vix ferri queat. *Corymbi* voce paſſim tanquam ſua vſi ſunt Latini. demus rectum eſſe *ſphærulæ florem*, τὸ σφαιρίον ἄνθος, cuius tandem herbæ aut fruticis hunc ſphærulæ florem intelligemus? non magis propria fuerit hæc ſphærula ciſti quam hederæ, quam aliarum de-
C nique omnium, quibus τὸ κορυμβῶδες ἄνθος. quod hanc coniecturam alia ſimili tuetur, quam in altero Plinij loco excogitauit, vt non peioris eſt, ſic plane eiuſdem notæ. & συζύγιος ἐπινοίᾳ dici poteſt. vtraque futilis & leuis. ex capite de coronamentis hæc verba eius ſunt: *vtuntur & ferulis & corymbis ederæ flore purpureo.* ſimiliter ibi emendat, *vtuntur & ſphærulis.* nihil falſius. ſi *ſphærula* idem quod *Corymbus*, cur ad eamdem rem ſignificandam duas vſurpauit συνωνύμους λέξεις? ſcribendum, vt in editis, quibus & concinunt omnes libri: *vtuntur & ferulis & corym-*
D *bis & hederæ flore purpureo.* totum illud caput de coronamentis expreſſit Plinius è capitibus primo & ſecundo ſexti libri Theophraſti. Quo libro tractat περὶ φρυγανικῶν & ποωδῶν. & primo quidem περὶ φρυγανικῶν, quo in genere, tam in στεφανωματικοῖς, quam λαχανηροῖς, ὀλίγον eſſe τὸ ἥμερον tradit. vt in coronarijs *roſa, viola*, & cetera quæ ibidem recenſentur: in olerum genere ſimiliter, vt *radix, ruta* & ſimilia. pergit poſtea vtriuſque generis differentias & ſpecies ἐν τοῖς ἀγρίοις, tam στεφανωματικοῖς quam λαχανηροῖς explicare. τῶν δὲ ἀγρίων, inquit, περὶ τῶν ἀγρίων λέγωμεν hoc totum genus ſilueſtrium diuidit in ἀκαν-
E θώδη, & ἀνάκανθα. inter ἀνάκανθα recenſet, κνεώρον, μήκωνθρον, ὀρειτόδακον, σμύρνα, κνίωρον, θύμβρα, φάσκαλον, ἐλελίσφακον, περιστερεῶνα, μελισσόφυλλον, ἕτερα τοιαῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. ἔτι τὰ ναρθηκώδη, καὶ νάρθηκα. καθάπερ μάραθρον, ἱππομάραθρον, ναρθηκία, νάρθηξ, καὶ τὸ καλούμενον μυόφωνον. hunc locum ad verbum reddens ſcripſit: *inter hæc neruoſi cauliculi quibuſdam, vt marathro, hippomarathro, myophono. vtuntur & ferulis & corymbis.* vera igitur lectio, *& ferulis*, nec ſollicitanda: ſed error immanis Plinij notandus, qui inter coronamenta re-

Digitized by Google

cenſuit, quæ nihil minus quam στεφανωματικά. immo nullum eorum φρυγανικῶν, quæ citato paulo ante Theophraſti loco enumerantur, στεφανωμάτων certè cap. VI. libri eiuſdem, vbi ſpeciatim tractat περὶ στεφανωματικῶν, inter στεφανώματα nullius eorum meminit. ſed hæc alibi latius explicabimus. Dixerit heîc aliquis; an non κισσὸς στεφανωματικὸν, quæ inter illa vel primo loco numeratur? inde eſt quod & *corymbu* coronarios *vti, hedera flore purpureo*, ibidem ſcribit Plinius. Κισσὸν enim legit, vt hodiéque legitur in illo Theophraſti loco. non dubium tamen eſt, quin mendoſum ſit, & ſcribi debeat κίσθος. κισσὸν ibi locum habere non poſſe palam eſt. primum auctor Atticus, κιττὸν ſemper nominat, nuſquam κισσόν. Deinde inter φρυγανικὰ & πόας nullus hederæ locus, quam inter δένδρα & θάμνους locauit. nam licet hederæ quædam ſpecies ἐπίγειος ſit, certum tamen eſt fruticem eſſe & θάμνον, quæ & arboreſcit: heîc vero inter φρυγανικὰ genus vniuerſum numerat. ſed ſpecialis deſcriptio eius, quæ in ſequenti capite tractatur, longe melius euincit de hedera non poſſe intelligi: καὶ γὰρ κισσοῦ δύο γένη ἐστὶν, τὸ μὲν ἄρρεν, τὸ δὲ θῆλυ. τῷ τὸ μὲν φύλλον ἴσχει. μεῖζον καὶ σκληρότερον, καὶ τὸ ἄνθος ἐπιπορφυρίζειν. ἄμφω δ' ὅμοια τοῖς ἀγρίοις. πλὴν ἐλάττω καὶ ἄοσμα. hæc κισσοῦ diuiſio in marem & fœminam ciſto conuenit non hederæ. Præterea flos maſculi ἐπιπορφυρίζων, ciſti eſt non hederæ proprius. nullo enim hedera florem habet purpuraſcentem. Dioſcorides de ciſto: ἔχει ἄνθη ὅμοια ῥοιᾶς. ἐπὶ δὲ τοῦ θήλεως λευκά. Punica florem habet purpureum. Plinius de ciſto: *duo eius genera: flos maſculo roſaceus, fœminæ albus. roſaceus* idem quod ἐπιπορφυρίζων. nam ῥόδον ὑποπόρφυρον Græcis vocatur. locus Plinij, ex capite de *coronamentis* quo ſuperiora Theophraſti verba expreſſa, ita legendus, atque interpungendus eſt: *vtuntur, & corymbis ederæ, flore purpureo, & in alio genere earum ſilueſtribus roſis ſimili. ſed in his quoque color tantum delectat, odor autem abeſt* dicit coronarios vti ferulis, hoc eſt ναρθηκώδεσι. vt νάρθηξ & ναρθηκία. & hederæ corymbis qui florem purpureum habent & in alio genere ſilueſtribus roſis ſimilem, verum ſine odore. an non ex his certo certius colligitur legiſſe apud Theophraſtum: καὶ τὸ ἄνθος ἐπιπορφυρίζειν, ἄμφω δ' ὅμοια τοῖς ἀγρίοις ῥόδοις, πλὴν ἐλάττω καὶ ἄοσμα. aliquid deeſſe in verbis Theophraſti vt hodie leguntur, clariſſimum eſt. ἄμφω δ' ὅμοια τοῖς ἀγρίοις. atqui vtrumque genus κισσοῦ inter ἄγρια recenſuit capite ſuperiori. præterea de floribus κισσοῦ loquitur. Et maſculo quidem κισσοῦ, florem eſſe ἐπιπορφυρίζοντα. vtrique autem, tam maſculo quam fœminæ ſylueſtribus roſis ſimilem. ceterùm ἐλάττω καὶ ἄοσμα, *minorem & inodorum*. κισσὸς habet florem purpuraſcentem, & ſylueſtribus roſis ſimilem. An hæc ederæ conueniant, herbarij noſtri viderint. ex hoc eodem Theophraſti loco inter hederas deſcribendas Plinius, earum genus

A maſculo & fœmina diſtinguit, quod nec Theophraſtus fecit lib. III. cap. XVIII. vbi accuratiſſimè omnes hederæ differentias, ac ſpecies explicauit. Nec Dioſcorides, nec adeo quiſquam veterum. Hoc enim ciſthi proprium. Heſychius: κίσθος θάμνος ὁ ἄρρην καὶ θῆλυ ἐστι. Vetuſtiſſimum igitur vitium oportet eſſe, quo κισσὸς hodie apud Theophraſtum legitur pro κίσθος. Certè vetuſtate ipſa mendi pæne vincor credere mendum non eſſe. ita legebatur in libris Theophraſti ætate Plinij: nec aliter ipſe repperit ſcriptum penes eum auctorem quem in deſcri-

B bendo ladano compilauit. Non enim putandum confudiſſe, κίσθον, & κισσὸν, quum lib. XXV. cap. X. clarè diſtinxerit eos frutices, ſcribens Græcos vicino κισσοῦ vocabulo *ciſthon appellare fruticem maiorem thymo, folijs Ocimi, ſub quo naſcatur hypociſthis.* Miror tamen, quum notas quas κισσῷ attribuit Theophraſtus, adeo ab hedera alienæ ſint, quam vbique κιττὸν appellat, pro hedera potuiſſe, eam vocem accipere, viroſque doctiſſimos, ita hodieque apud Theophraſtum interpretari. Theophraſtus nuſquam κισσοῦ meminit, niſi hoc loco vbi κισσὸν pro κίσθου no-

C minauit, cum alibi hederam κιττὸν ſemper vocet. Suſpicor igitur Atticos vocaſſe κισσὸν, qui cæteris Græcis κισθὸς vocabatur: & κιττὸν hederam, quem reliqui κισσὸν vocabant. ſic κυσσὸν & κυσθὸν dicebant. nam à verbo κύω κυσσός. pars illa qua mulier eſt, quam & κύσθον dixere. Interpres Ariſtophanis: χοῖρος, τὸ αἰδοῖον γυναικεῖον λέγεται. εἴτ' οὖν κύσθος dicebatur & κυσσός. ſic à μίω quod eſt vincio μισσός. & μίτος; *tænia, vinculum*. Hoc & μισθὸς vocabatur. inde μισθὸν pro mercede, quia tænijs donabantur victores, Gloſſæ: μισθός, ἔπαθλον στεφανιτῶν. inde & pro quolibet præmio vſur-

D patus. ſic βυσσὸς & βυθὸς, *fundus* à verbo βύω. verùm vt dicam quod mihi verius videtur, κισσὸς laconicum eſt, pro κισθὸς, ita enim Ἀσάνα pro Ἀθάνα dicebant. σιγῶ pro θιγῶ, σιὸς pro θιός. & ſexcenta talia. hanc vocem, videntur & quidam ex Atticis auctoribus vſurpaſſe, vt Theophraſtus, & alius ille à quo accepit hiſtoriam ladani Plinius. igitur κισσὸς & κισθὸς idem. at κισσὸς diuerſus, ideſt hedera. quem Attici κιττὸν. An accentu ſolo inuicem differebant? vt κίσσος ſit κίσθος, κισσὸς hedera ὀξυτόνως? Non promptum eſt dicere quot voces Græcis totidem, & iiſdem lit-

E teris, diuerſo accepto accentu, ſignificatione diſſideant. βίος eſt vita, βιὸς eſt arcus. ſic κισσὸς hedera, κίσσος idem quod κίσθος. Dioſcorides: θάμνος, ὃν ἔνιοι κίσθαρον, οἱ δὲ κίσσαρον καλοῦσι. Hæc verba manifeſte oſtendunt κίσθον etiam vocatum eſſe κίσσον. Nam vt à voce κίσθος diminutiuum & κίσθαρον; ſic à κισσός, & κίσσαρον & fallitur vir magnus qui voces has compoſitas à κισσὸς & ἄρον quod genus herbæ notiſſimum. Auctuarij ad Dioſcoridem auctor hæc verba eadem repetit in voce κισσός. quaſi κισσὸς hedera & κισθὸς idem genus ſint. Certè & κίσσαρον, τὸν κισσὸν apud Hippocratem

Digitized by Google

cratem, hoc eſt hederam interpretatus eſt Galenus in lexico. κίσσαρος, τὸ κισσόν. Folia hederæ ſic vocata fuiſſe veteribus opinor. Sic enim κίσσαρα, τὰ τῆς κισσοῦ φύλλα, vt οἴναρα τὰ τῆς οἴνης, vitis folia. Heſychius: οἴναρα τὰ τῆς ἀμπέλου φύλλα. nam οἴνη vitis. Sed & οἴνα dicebant folia quæ & οἴναρα. Sic & κίσθαρα ſimiliter τὰ τῆς κισθοῦ φύλλα. vnde & pro ipſo frutice vſurpata hæc vox & κίσσαρος dictus & κισθός. In Indice libri primi Aëtij, hæc tria deſcribuntur, κίσθαρος ἢ κισθός, ὑποκισθίς. κισθὸς ἢ λάδανον. in textu ipſo ſcriptum κίσσαρος. Sed veteres ſcripſiſſe κισθὸν ex Lexico Heſychij conſtat. Vt autem κισσὸς pro κισθός, ita & κίσσαρος pro κίσθαρος. Quæ vocum ὁμωνυμία adeo turbauit Arabas, & Recentiores Græculos, vt ladanum ex hedera fieri paſſim ſcripſerint. De Plinio igitur mirari non debes. De Auicenna notum eſt eum ciſthon cum hedera confundere, & ladanum ex hedera fieri facere. Græcos recentiores in eodem errore verſari colligi poteſt ex auctore auctuarij Dioſcoridis, qui κισσὸν & κισθὸν confundit. Lexicon Iatricum vetus huius etiam rei fidem facere queat. in quo ita notatum inueni: κίσθαρος καὶ κίσσαρος ὁ χαμαικίσσαρος. Nomine χαμαικισσάρου intelligit τὸν χαμαίκισσον. terreſtrem nimirum hederam. & patet eum putaſſe κίσθαρον hoc eſt κισθὸν genus eſſe hederæ terreſtris. Quod confirmatur & alijs eiuſdem auctoris verbis quibus ladani confectionem deſcribit. ὑποκιστίς, inquit, ἔστιν ἀνθοειδής, ὁ γίνεται μέσον τῶν χαμαικισσάρων. ὅπερ γεωργοῦσι τὸ λάδανον, συνάγουσι ταῦτα Ἰουλίῳ, ἢ Μαΐῳ, καὶ συνθλῶσι, καὶ ἐκπιέζουσι, καὶ τιθέασιν ἐν ἡλίῳ τὸν ὀπόν, ἕως ἂν γένηται εἰς σύστασιν ξηράν. vbi χαμαικίσσαρον vocat τὸν κισθόν, ſub quo naſcitur hypociſthis: at χαμαικίσσαρος eſt χαμαίκισσος, vt κίσσαρος eſt κισσός, id eſt hedera. præterea ladanum, quod ex quodam Ciſthi genere *ledo* vocato colligebatur, confundit cum eo ſucco, qui exprimebatur ex hypociſthide. Aëtius herbam ledam ex qua ladanum fiebat, patria tantum diſtinguit à Ciſtho, nec enim aliud genus eſſe, ſed ille ciſthus, qui *ledon* vocabatur. in calidis locis naſcebatur. Κισθὸς ἢ λάδον ἐξ οὗ τὸ λάδανον. Alijs dicitur λῆδον. vnde *leda* herba Plinio lib. XIII. at lib. XXVI. *ledon* vocatur. Sic enim ibi ſcribunt libri: *Ledon appellatur herba, ex qua fit ladanum in Cypro barbis caprarum adhæreſcens.* vulgo editur: *lada*. Haud facile dicas vtrum ſit ἡ λήδα, an τὸ λῆδον. In antiquiſſimo Codice Aëtij ſcribitur λίδον pro λῆδον. apud Heſychium quoque ſcribendum videtur, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς βοτάνης λήδανος, vbi vulgo legitur, ἀπὸ τῆς βοτάνης ληδόν. Paulus Ægineta λάδανα vocat. alias τὸ λῆδον herba: pingue roſcidum, quod ex ea colligebatur λήδανον. Sic enim vulgo vocabatur. Arabibus λήδανον vocari ſcribit Herodotus Muſa tertia: τὸ δὲ λήδανον, τὸ Ἀράβιοι καλέουσι λάδανον. Barbis hircorum & caprarum adhæreſcens inueniri ibi tradit: τῶν

A γὰρ αἰγῶν, καὶ τῶν τράγων ἐν τοῖσι πώγωσι εὑρίσκεται ἐγγινόμενον οἷον γλοιὸς ἀπὸ τῆς ὕλης. perperam vertunt *veluti mucor ligni*. immo vertendum erat: *veluti glutinoſus humor è ſilua*, quam depaſcuntur hirci ſcilicet. τὴν ὕλην vocat, fruticum omne genus, quos carpunt capræ. ὕλην παντοδαπὴν eas carpere notiſſimi verſus Eupolidis indicant. Notum etiam ex Plinio quomodo ille γλοιὸς ἀπὸ τῆς ὕλης intelligendus ſit. Auienus de Arabia:

—— & ladani vim
Vellera defundunt.

B Ladanum ergo Arabicum ſi Herodoto credimus. at λήδανον in Cypro vocabatur, ex herba λήδα vel λῆδον collectum. Ea eſt Ciſthus, Cyprius οὐχ ἕτερος ὢν τοῦ φύσει à Ciſtho, qui in alijs locis naſcebatur. Plinius Ciſthum illum hederam vocat, quia κισσὸν legit in auctore ſuo pro κισθόν. ſolo fortaſſe accentu faciente differentiam; cum κισσὸς ſit κισθός, κισσὸς autem hedera. Libri tamen omnes veteres etiam κισσὸς & κισθὸς ſimiliter ſcribunt accentu in vltimam retracto. Nihil tamen ambigendum eſt, quin κισσὸν aliqui ſcripſerint, qui aliis erat κισθός. Hic

C erat dialectus multorum Græciæ populorum, de Laconibus hoc certiſſimum. σιός, θεός. σίγα, θίγα. σῦν, θῦν. Hoc more etiam vtebantur Cretenſes. Idem Heſychius: σῦται, θῦται, Κρῆτες. Fortean & Cyprij qui κισσὸν vocabant κισθόν. Nec mirum auctores ex Atticis ita etiam vocaſſe. Nulla quippe apud eos ex nominum ſimilitudine confuſio. vt pote qui hederam vocabant κιττόν. *Ciſthum* autem κισσόν. Idem Heſychius: σῦται, θῦται Κρῆτες ſic cum non vni populi Græciæ κισσὸν dixerint pro κισθόν, nec mirum eſt auctores quoſdam ex Atticis, ita quoque vo-

D caſſe. Addit Plinius de ladano: *Ergo in vtraque gente bina genera, terrenum & factitium. id quod terrenum, eſt friabile: factitium lentum.* bina illa genera ladani ſunt, quod ex hircorum barbis & genibus depecti ſolebat, & quod ex ipſa herba tractis funiculis decerpebatur. Heſychius: λήδανον, τὸ μὲν ἀπὸ τῶν πωγώνων τῶν αἰγῶν καὶ τράγων, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς βοτάνης λήδου. vtrum ex his terrenum, & facticium? vir magnus in poſtumis epiſtolis aſſerit *terrenum* vocatum, quod ex hircorum barbis colligitur, quia ferè αὐτοφυές: alterum facticium, quia ingenio ho-

E minum, non ſponte colligitur. mecum ſentiet, & verius opinabitur, qui contrarium adſtruenti fauebit. certè multo veriſimilius, *facticium* propriè appellatum, in quo conficiendo plus operæ ſumptum fuerit. tale erat, quod hircorum barbis adhæreſcebat, quodque è paſtu germinum rorulentorum depectebatur, inde poſtea ſaccabatur. ergo hoc propriè facticium. alterum vero terrenum, quod ex ipſis fruticibus tracto funiculo colligebatur. Hoc ſimpliciſſimum, & nullius ferè artis indigum. colligi

Digitized by Google

tudine. vtinam tam facilè defendi poſſet
quod ἐρευθέδανον Theophraſti id eſt rubiæ radi-
cem, cum hederæ quodam genere confude-
rit. lib. xxiv. cap. x. ita ſcribit de ciſtho: *ſub
his maximè naſcitur hypociſthis, quam inter hederas
diximus, ciſſos erythranos ab iiſdem appellatur ſimilis
hederæ, coxendicibus vtilis è vino potus: item lumbis.*
falſum eſt inter hederas de hypociſthide di-
xiſſe. ineptum eſt dicere ciſſon erythranum
hederæ ſimilem eſſe. nam ſi erythranos αὐτο-
χρῆμα hedera eſt, ineptè dicatur hederæ ſi-
milis. fortè legendum: *ſub his maximè naſcitur
hypociſthis. iam inter hederas diximus ciſſon Ery-
thranos ab his appellatur ſimilis hedera.* Ciſſos Pli-
nio propriè dicitur genus hederæ, quæ riget
& ſine adminiculo ſtat. item enim capite de
hederis: *eſt & riges hedera quæ ſine adminiculo ſtat,
ſola omnium generum ob id vocata ciſſos.* ait igitur
heîc ſeſe inter hederæ medicinas & de ciſſo
dixiſſe. nam κισσὸς hedera eſt. quæcunque de
medicinis hederæ diximus, & de ciſſo dicta
ſunto, quæ ſpecies eſt hederæ. hic ſenſus
Plinij videtur. nihil quippe attinent ad hoc
caput quo medicinæ ex hederis narrantur,
quæcunque de natura hederæ & differentijs
alio capite perſequutus eſt. *Erythranon* heic
Græcis appellari dicit hederæ ſimilem, co-
xendicibus vtilem & lumbis, tantámque vim
ineſſe vt ſanguinem vrina detrahat. ſum-
ptum ex Theophraſteis: τὸ δὲ ἐρευθέδανον καὶ
φύλλον ὅμοιον κιττῷ, πλὴν στρογγυλώτερον. οὐρητικὴ δ᾽ διὸ
καὶ χρῶνται πρὸς τὰ τῆς ὀσφύος ἀλγήματα, καὶ πρὸς τὰ
τῆς ἰσχιάδος. Ἐρευθέδανον hoc loco rubia eſt, quæ
& ἐρυθρόδανον dicebatur, ſic dicta quod rubram
habeat radicem tingendo aptam. Dioſcori-
des: ῥίζα δὲ ὑπ᾽ ἐρυθρὰ, βαφική. *rubram radicem*
vocat Vitruuius: lumbis eam prodeſſe tradit
quoq. Dioſcorides, & vrinam ciere aliquan-
do & ſanguinem. cum hæc ita ſint, Plinius ta-
men Ἐρυθρανὸν diſtinguit ἀπὸ τοῦ ἐρευθεδάνου. nam
capite ſequenti de Erythrodano agit, eoſ-
dem prope in medicina effectus de ea nar-
rans, quos hîc Erythrano ciſſo attribuit. cer-
tè quod heîc dicit, de Erythrano, hoc Theo-
phraſtus de Ereuthedano quæ rubia eſt, at
quas infra de Ereuthedano expoſuit medici-
nas, à Dioſcoride accepit, capite de hederis,
ex quorumdam Græcorum ſententia, duo ge-
nera nigræ hederæ facit, *Erythranon* & *Chryſo-
carpon* à colore acinorum. Volo credi Plinio
Græcos aliquam hederam vocaſſe Erythra-
nō, quæ ſit acinis rubris ſimilis, diuerſa vtiq.
ab Ereuthedano Theophraſti, quę heîc tamē
confundit. *Ereuthedanum* à rubra radice di-
ctum, *Erythranos* à rubris acinis, hic hedera
eſt: illud foliæ hederæ ſimilia tantum habet.
φύλλον ὅμοιον κιττῷ, πλὴν στρογγυλώτερον. Dalecam-
pius legit apud Theophraſtum κισσῷ. & cor-
rigit heîc apud Plinium, *ciſthon Erythrodanon.*
ineptiſſimè. quod medici, herbarijque quo-
rum ille cymbalum fuit, non grauiter fe-
rent. κιττὸς Græcum eſt, non κισσὸς, licet ita
ſcribatur apud Dioſcoridem, quod men-
doſum eſt. nullus præterea κιττὸς dictus ἐρυθρό-
δανος. Haud malè aliquis conijcere poſſet,
A Plinium ex illo Theophraſti loco, vbi ἐρευ-
θέδανον folia hederæ ſimilia habere dicitur,
κισσὸν ἐρυθρόδανον confinxiſſe, & inter hederæ
nigræ genera retuliſſe. nihil verius. & οὕτω le-
gendum hoc loco: *quem inter hederas diximus,
ciſſos Erythrodanos ab iiſdem appellatur, ſimilis he-
dera.* inter hederas ſanè meminit Κισσὸν ἐρυθρο-
δανὸν quem à colore acinorum ſic dictum vo-
luit, vt χρυσόκαρπον. atque ita vtrobique legen-
dum, ἐρυθρόδανος. nam ἐρυθρανὸς Græcum non
eſt. Sic Plinius κισσὸν ἐρυθρανὸν diuerſum fecit
ab ἐρυθροδάνῳ, quæ eſt rubia qua lanæ tin-
guuntur, quod eſt falſiſſimum. ἐρυθρόδανος Græ-
B ce ruber eſt. Ad ladanum redeamus. Genus
illud quod hircorum villis adhæreſcat, Pli-
nius recentioribus appellatum dicit *ſtrobum.*
ita vulgati codices. Sed in ſcriptis legitur:
*recentiores ex auctoribus ſtobolon hoc vocant, tradunt-
que ſiluas Arabum paſtu caprarum infringi, at-
que ita ſucco villos inhorreſcere.* at *ſtroben* in eodem
capite arbor alia vocatur, quam ad ſuffitus
accendebant Arabes vino palmeo perfuſam.
ſtobolon vel *ſtabalon* illud genus ladani voca-
bant, quo villi caprarum inhorreſcebant, ac
veluti criſpabantur. nam σέβαλον eſt ὗλον. He-
ſychius σεβαλοκόμαι, ὑλοκόμαι. alijs, στραβαλοκό-
C μαι. Æoles σέβαλον dicebant. in indice ſcribi-
tur: *de ſtobolo, Enhæmo. Bratus arbor. Stobrum
arbor*, vbi *ſtobolon* eſt ladanum. Malè igitur
editiones quæ *ſtrobon* indigetant, cum arboris
nomen ſit. Quæ *bratus arbor* in illo Indice di-
citur, editiones eam vocant *Brutam arborem*,
vt hoc etiam obiter addam, quam arborem
brutam, bruti quidam Herbarij arborem pa-
radiſi volunt eſſe. Atqui *Bratus* vera lectio vel
Brathus. Verba Plinij ſic legenda: *petunt igitur
in Elymæos arborem Brathyn, cupreſſo fuſæ ſimilem,
ex albidis ramis, iucundi odoris accenſam, & cum mi-
raculo hiſtorijs Claudij Cæſaris prædicatam.* Bratus
D illa ſiue Brathys, eſt Græcorũ Βράθυς, quã Dio-
ſcorides deſcribit, quã Plinius ipſe lib. xxiv.
cap. xi. Latinis *herbam Sabinam* dictam me-
morat. Sed hoc habet perpetuum Plinius, vt
rem eamdem, quam ex diuerſis auctoribus
ſumpſerit, diuerſam quoque putare ſoleat.
Quod in ſexcentis eum facere deprehendi-
mus. Ex Claudij Cæſaris arborem Βράθυν ret-
tulit libro octauo, quam Arabes in Elymæos
petebant ad ſuffitus faciendos. Quia apud E-
lymæos naſceretur, & inde eam peterent A-
rabes, putauit eſſe diuerſam ab ea Brathy,
quam ceteri auctores Græci memorarũt, quę
E Latinis *Herbæ Sabinæ* nomine veniebat, quam-
uis pumila arbor eſſet, non herba. duo eius ge-
nera, altera Tamarici folium ſimile habebat,
altera cupreſſo. Hæc erat quæ Elymæis pro-
ueniebat, quam *fuſæ cupreſſo ſimilem* ex Claudio
Cæſare narrat Plinius. Dioſcorides de hoc
genere: τὸ μὲν γὰρ αὐτῶν ἔχει τοῖς φύλλοις ὅμοιον κυπαρίσσῳ,
κολοβὸν δὲ τὸ δένδρον καὶ εἰς πλάτος χεόμενον. non in al-
titudinem aſſurgit, vt cupreſſus, ſed funditur.
ideo fuſæ cupreſſo ſimilem dicit. *Creticam cu-
preſſum* appellaſſe quoſdã idem Plinius aſſerit,
& in ſuffitus pro ture aſſumptã. Sed de herba
Sabina ibi loquitur, quæ eadē prorſus eſt cum

ὀξωτὰ, σιλφιωτὰ, βολβὸς, τεῦτλιον
Περίκομμα, θρῖον, ἐγκέφαλος, ὀρίγανον.

Pag. 53. A. *laſer nominatum*] Græci recentiores, λάσαρον. Latini in libris veteribus, *laſar*. Græci abſolutè ὀπὸν dixerunt. Athenagoras: καὶ γὰρ τὸ μέλι καὶ τὸν ὀπὸν δοκιμάζοντες, μικρῷ μέρει τοῦ παντὸς, τὸ πᾶν εἰ καλὸν δοκιμάζουσιν. ita legendum. nam vulgo malè, ὀρόν. per ὀπὸν intelligit *laſer*, non Cyrenaïcum; nec enim amplius apud Cyrenenſes proueniebat illa in ætate, ſed Perſicum. Μηδικὸν ὀπὸν vocat Strabo.

qua germina initio barbaricæ impreſſionis vaſtatis agris] B vtrum de germinibus ladani an laſeris hoc intelligendum? nam vtrumque confundit: de laſerpicio capiendum. Strabo lib. XVII. ἱμορεῖ δὲ τῇ Κυρηναίᾳ ἡ τὸ σίλφιον φέρουσα, καὶ τὸν ὀπὸν τὸν Κυρηναϊκὸν ὃν ἐκφέρει τὸ σίλφιον ὀπισθέν. ἐγγὺς δὲ ἦλθε τοῦ ἐκλιπεῖν ἐπελθόντων τῶν βαρβάρων κατ' ἔχθραν τινὰ καὶ φθειράντων τὰς ῥίζας τοῦ φυτοῦ. εἰσὶ δὲ Νομάδες. Inde ſumpſit vaſtationem barbaricæ impreſſionis. quæ laſerpicij ſtirpem pœne aboleuit. quod addit, poſtea ab incolis erutam propter nimietatem vectigalium, vnde id habeat neſcio. Plinius, à quo cetera accepit, ſcribit laſerpicium in Cyrenaïca iamdudum non inueniri. *quoniam publicani, qui paſcua conducunt, maius ita lucrum ſentientes depopulantur pecorum pabulo.* Quibus ex verbis vectigalium intolerandam nimietatem commentus eſſe videtur noſter. Qui paſcua conducebant Publicani, pecus in σιλφιοφόρον inigebant, totamque eam vaſtabant pabulo pecorum, quoniam maius lucrum percipiebant ex pecoribus laſerpicio ſaginandis, quam ſi id colligendum ad vſum menſarum ac medelarum conduxiſſent. Non igitur Plinio cum Strabone conuenit in cauſa aſſignanda, quæ laſerpicium aut pœne aut penitus peſſumdedit atque extinxit. Ex Plinio etiam illud colligas laſerpicium inter pabula pecorum & in agris paſcuis vulgo naſci ſolitum. Quod contra eos facit, qui in deſertam relegant ac ſquallentem ieiunio terram. Sanè magno opere diſſentiunt inter ſe veteres ſcriptores de ſita laſerpiciferæ regionis. Theophraſtus laſerpicij feracem tractum quattuor ſtadium millia in Africa dicit occupare, & maiorem partem in Africa occupare, & maiorem partem tenere περὶ τὴν Σύρτιν ἀπὸ τῶν Εὐεσπερίδων. Ab Heſperidibus oppido, quod in extimo cornu Syrtis ſitum erat, circa Sirtim omnem extendebatur ἡ σιλφιοφόρος iuxta Theophraſtum. Nam ab Heſperidibus incipiebat Syrtis. Scylax: ἀπὸ δὲ Ἑσπερίδων κόλπος ἐστὶ μέγας ᾧ ὄνομα Σύρτις. Ergo ab Heſperidibus circa ſinum illum Syrticum maior pars laſerpiciferæ regionis. Alij aliter ſentiunt de eius ſitu. Herodotus τὴν σιλφιοφόρον facit incipere ab inſula Platea, & vſque ad Heſperidas protendi. ita enim ſcribit lib. IV. καὶ ἐν τῇ Ἠπείρῳ Μενελάϊος λιμήν ἐστι, καὶ Ἄζιρις τὴν οἱ Κυρηναῖοι οἴκεον. καὶ τὸ σίλφιον ἄρχεται ἀπὸ τούτου. παρήκει δὲ ἀπὸ Πλατέης νήσου, μέχρι τοῦ στό-

A ματος τῆς Σύρτιος τὸ σίλφιον. τὸ στόμα Syrtis ad Heſperidas erat. nam inde initium ſumebat Syrtis, vt diximus. Scylax Caryandæus idem dicit quod Herodotus his verbis: ἐν δὲ τῷ μέσῳ Πεντάπολος καὶ Χερρονήσου εἰσὶ νῆσοι Δίδωνία καὶ Πλατεῖαι. ὕφορμοι δὲ ὑπ' αὐταῖς εἰσιν. ἀπὸ τούτου ἄρχεται τὸ σίλφιον φύεσθαι γῆς διαλλάττει δ' ἀπὸ Χερρονήσου διὰ τῆς μεσογείας μέχρι Ἑσπερίδων. De Cherroneſo magna vide Ptolemæum, qui Ἀζύριν vocat quæ Herodoto Ἄζιρις. Non in deſerta, ſed in culta Cyrenæorum regione laſerpicium naſci faciunt. Quod eorum opinionem adiuuat, qui laſerpicium quotannis circumfodi ſolitum ſcri-B bſerunt. Huius opinionis auctores cultiſſimum ſolum attribuere laſerpicio; inter quos Herodotus, & Scylax. Alij contrà rem feram & contumacem eſſe prodiderunt, ac prorſus agreſtem, vt pote quæ in deſerta fugeret, ſi coleretur. Theophraſtus: ἴδιον δὲ τὸ φεύγειν τὴν ἐργαζομένην. ὡς δὴ συνεργαζομένης καὶ συνημερουμένης ἐξαναχωρεῖν. Terram cultam ſemper deſerit, ac fugit. Quod non ſatis rectè Plinius expreſſit. Hinc ſententiæ huius auctores deſertam Libyæ & maxime aridam regionem laſerpicio aſſignarunt. Theophraſtus circa Syrtin magnam partem C τῆς σιλφιοφόρου collocat. Strabo τὴν σιλφιοφόρον παρέχειν eſſe tradit, & τῇ ἀοικήτῳ iungit. Ptolemæus ἐν τῇ ἀοικήτῳ prorſus ponit: καὶ ἐφεξῆς ὑπὸ δὲ, inquit Θηριώδης. ἡ ἡ σιλφιοφόρος χώρα: Sed id Ptolemæo condonandum. Quum enim eius ætate penitus interiſſet in Africa hæc planta, nec iam amplius cognoſceretur, τὴν σιλφιοφόρον, τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀγεώργητῳ γῇ vindicauit. Dicit quidem Theophraſtus laſerpicium ſecundum quoſdam τὴν ἐργάσιμον φεύγειν, non propterea tamen in deſerta ac ſterili terra prouenire aſſerit. Deſerta vel ἔρημος dicitur terra, quæ nihil fert. Male D igitur Plinius laſerpicium *in deſerta fugere* dixit *ſi coleretur*. Atqui dixerat tantum Theophraſtus φεύγειν τὴν ἐργαζομένην ὡς δὴ συνεργαζομένης καὶ συνημερουμένης ἐξαναχωρεῖν, recedere à terra quæ colitur & pacatur. Non ſolum cultam tellurem auerſatur ſilphium, ſed etiam cultum. Hoc eſt non tantùm coli negat, ſed etiam in terra, ea prouenire, quæ ad alias res colitur. Hæc eſt quam συνεργαζομένην & συνημερουμένην dicit. Terra ἐργάσιμος vel ἐργαζομένη ea eſt, quæ raſtris aut vomere verſatur. Hic terræ cultus ἐργασία proprie Græcis vocatur. Laſerpicium vt ſponte naſcens planta, & in totum agreſtis cultum om-E nem refugiebat, ſed & culta loca vt ſegetes, ὡς οὐ δεομένη δηλονότι θεραπείας, ἀλλ' ἀγρίας οὔσης. At ſi coleretur, non fugiebat in deſerta, ſed à culta & verſata tellure recedebat in paſcua, & huiuſmodi loca ſponte naſcentium herbarum feracia. Ita quidam è veteribus. Alij contra terram cultam amare laſerpicium, & coli ipſum velle pertendebant, & annuatim circumfodi, hoc niſi fieret, radicem & caulem longè deteriorem euadere. Sic veteres omnes, aut cultiſſimum ſolum laſerpicio aſſignauere, aut certè lætum, & herbidum,

δημα, τίμημα βασιλικὸν exponunt. Regales porro faſciæ hoc eſt diademata, latæ: ſacerdotes, tortiles. & στρόφια propriè vocabantur. Heſychius: στρόφιον ὃ οἱ ἱερεῖς φέρουσι. ſimplex στρόφος. *Lorum* idem interpretatur, ἀπὸ τῦ ἐστράφθαι, quod tortile eſſet. Inde Latinum vetus, *ſtrupus*. Feſtus: *ſtropus eſt vt Ateius Philologus exiſtimat, quod Græcè στρόφιον vocatur, & quod ſacerdotes pro inſigni habent in capite, quidam coronam eſſe dicunt, aut quod pro corona inſigne in caput imponatur, quale ſit ſtrophium. ſtropus* & *ſtrupus*, στρόφος, corona ex faſcia tortili. ſed *ſtruppos* ſcribebant vt paulo poſt dicam. falluntur qui *ſtroppos* apud Plinium pro corona florea accipiunt. Locus eſt inſignis, ſed inſigniter deprauatus. lib. XXI. cap. I. de coronamentis, & coronis loquitur: *ſed ne pictura quidem ſufficiente imagini colorum reddenda, mixturarumque varietati, ſiue alterni atque multiplices nectantur, ſiue priuatis generum funiculis in orbem, in obliquum, in ambitum. quædam coronæ per coronas currunt.* Lege ac diſtingue: *ſiue alterni, atque multiplices inter ſe nectantur, ſiue priuati generis funiculis, in orbem, in obliquum, in ambitum.* de florum varietate & mixtura, multiplicique vſu in coronis nectendis loquitur, quorum imagini exprimendæ, nec pictura ſufficit, ſiue alterni & multiplices nectantur inter ſe, ſiue priuati generis funiculis in orbem, in obliquum, in ambitum. ſequitur deinde aliud caput *de ſtrophiolis.* ita enim veteres libri cum Indice: quod caput ſic incipere debet: *Quædam coronæ per coronas currunt: tenuioribus vtebantur antiqui, ſtroppos appellantes, vnde nata ſtrophiola,* nihil hæc ad flores, aut è floribus coronas. duæ aut tres tæniæ inuicem tortæ, coronam faciebant, quam vocabant *ſtroppum.* hoc eſt quod ait, *quaſdam coronas per coronas currere.* nam totidem coronæ, quot tæniæ tortæ. his vſos fuiſſe antiquos Romanos ſcribit, nondum inuento coronas è floribus texere. quin & ipſum vocabulum *corona* tardè communicatum eſſe ſcribit, *inter ſacra tantum & bellicos honores coronis ſuum nomen vindicantibus.* addit: *cum verò è floribus fierent, ſerta à ſerendo ſerièue appellabantur.* ita ſcribo è veteribus qui habent: *à ſerendo ſerinæ.* à ſerie id eſt ordine, vel à ſerendo *ſerta* dicebantur coronæ, quæ è floribus fiebant. ſequitur: *quod apud Græcos quoque non adeo antiquitus placuit.* ergo nec apud Græcos antiquum coronas è floribus nectere. ex his conſtat *ſtruppos* vel *ſtroppos*, quibus vtebantur antiqui Romani, non fuiſſe floreas coronas, ſed tortiles ex tæniis implexis. *inde ſtrophiola nata*, inquit Plinius. στρόφιον Græci etiam στρογγύλην ζώνην interpretantur, στροφιόλους id eſt *ſtrophiola* ἐν ταῖς σκευοθήκαις in veſtium ſcutulaturis recenſet Hero. quod alibi explicauimus. Lora ſic vocat. *ſtroppus* igitur ex voce Græca στρόφος, cuius ὑποκοριστικὸν στρόφιον. Heſychius: στρόφος, συνεστραμμένος λῶρος. ſed Latini ſcribebant *ſtroppos.* ita in antiquis Plinij & Feſti exemplaribus

A ſcribitur. fortè quod Æoles dicebant στρόπφος, vt ἄπφις, σκύπφος, vt Σαπφώ. aliud eſt *ſtropus*, & ab alia origine, quo remus ad ſcalmum religabatur. Græcè τροποὶ ſunt οἱ ἱμάντες τῶν κωπῶν, ἢ οἱ κατέχοντες τὰς κώπας δερμάτινοι, ὅταν ἐλαύνωσι, οἱ τροπωτῆρες. Inde Latinum addita S *ſtropus.* ſic γρῦται, *ſcrutum*: γράφω, *ſcribo*: γλύφω, *ſculpo*: χρώνιον, *ſcrinium*. ſic γρυτὴ, σγρυτὴ, inde Latinum *ſcrotum*, & *ſcrautum.* Feſtus: *Scrautum, pelliceum in quo ſagitta reconduntur, appellatum ab eadem cauſa qua ſcrotum.* ita enim legendum olim iudicaui ſola coniectura ductus, quam poſtea mihi ſtabiliuit codex vetus v. CL. Ioſiæ

B Merceri, qui fuit olim Danielis. *Scrautum* inquam habet, non *ſcorteum* vt vulgo legitur. Gloſſæ veteres: *ſtrautum*, θήκη δερματίνη βελῶν. *Strautum* legit pro *ſcrautum.* hanc vocem olim etiam reddidimus Propertio in hoc verſu:

Non tot Achæmenijs armantur Scrauta ſagittis.

vbi veteres libri ſcribunt *Etruſca* pro *Scruta*, aut *Struta* vel *Strauta.* Sed verum eſt *Scrautum* ex Græco σγρυτής. Heſychius: κωρυκίδιον, ὅπερ οἱ τοξόται δερμάτινον κοίλωμα τῷ διστῷ πήγνυ-

C σιν πλήσαντες. at *Scrautum* pro *ſcrotum*, vt *aurichalcum*, ὀρείχαλκον. Sic τροπὸς *ſtropus*, vt γρύτη, *ſcorutum*, *ſcrautum.* Vitruuius: *& remi circa ſcalmos ſtropis religati.* idem eſt & τροπωτήρ. vide Grammaticos. Tanta igitur differentia eſt Latinè inter *ſtroppum* & *ſtropum* quanta, inter τροπὸν & στρόφον. & fortaſſean *ſtroppum* vel *ſtruppum* de corona dixere, ad diſcrimen *ſtropi.* quod vinculum eſt vel lorum, quo religatur remus. Ceterùm *mitrulam* hoc loco dixit Solinus pro diademate. Nam Græcis μίτρα, ταινία, διάδημα. Latini vero *mitram* & pro pileo vſurparunt. vt *mitra Phrygia* poëtæ quod

D erat pileum. vnde & mitræ Epiſcoporum hodieque cenſentur quæ pilea ſunt. Alioquin multum differt pileum à diademate. μίτρα καὶ πῖλος, vt πιλοφόροι & μιτροφόροι vt infrà dicam. ſed nouum non eſt, vt vocem à Græcis acceptam alia notione Latini vſurparint, quod in ſexcentis fecerunt. ſic aliud *xyſtum* Latini, aliud ξυστὸς Græcis, & ſimilia.

Pag. 53. B. *denique extinguit herbas, necat arbores*] parua ſerpens baſiliſcus. nec arbores afflatu poterat necare. Plinius *frutices* dixit: *necat frutices non contactos modo, verum & afflatos: exurit herbas, rumpit ſaxa: talis vis*

E *malo eſt.*

cum mouetur media corporis parte ſerpit] Plinius: *nec flexu multiplici vt reliquæ corpus impellit, ſed celſus, & erectus in medio incedens.* corrigunt ex hoc Solini loco: *erectus à medio incedens.* Immo ſcribendum: *celſus & erectus medio incedens.* ſcribit Solinus è Plinio, baſiliſcum media parte corporis ſerpere, media erectum & celſum incedere: ergo legebat in Plinio: *celſus & erectus medio incedens*, id eſt media parte. verùm ſi ſemipedem tantùm longitudinis habet, & media parte ſerpit, media erectus ingreditur ſolo,

Digitized by Google

non multum poteſt arduus & excelſus eſſe, qui quartam tantum pedis partem, id eſt quattuor digitos incedens altus ſit.

Pag. 53. C. *quas illinc inferunt cauernis in quibus deliteſcit*] ſcripti: *quas illis homines inferciunt cauernis, in quibus deliteſcit*. non mutauerim, *illinc homines*. ſic alibi: *inde gentes, inde reges*. ſed *inferciunt*, verum. ſic *in os infercire* ſuprà. ita legiſſe apud Plinium patet ex ſcripta lectione, quæ in exemplaribus Plinij inuenitur. ſic enim ſcribunt: *atque huic tali monſtro muſtelarum virus exitio eſt: adeo naturæ nihil placuit eſſe ſine pari. interficiunt eas cauernis, facile cognitis ſoli tabe.* vulgo legitur: *inijciunt eas cauernis*. legendum è veteri ſcriptura: *inferciunt eas cauernis*. per vim ſcilicet eas infulciunt intrare nolentes.

denique baſiliſci reliquias amplo ſeſtertio Pergameni compararunt] de hoc amplo ſeſtertio variè velitati ſunt, ſeſeque vexarunt rei nummariæ Scriptores; qui & magnas nugas blatterauerunt de differentia ampli & minoris ſeſtertij. Scaliger *amplo ſeſtertio*, decies ſignificari vult, hoc eſt decies centena millia nummûm. ſed cur potius decies, quam vigeſies, quàm denique centies? In ſchedis Palatini: & Freheranis legebatur: *ampliore ſeſtertio*. quod idem eſt. ætate Solini *ſeſtertium* pro qualibet pecunia vſurpabant, nullo vſu amplius extante ſeſtertiorum nummûm. *folles* enim tunc æream pecuniam appellabant, qui in locum ſeſtertiorum ſucceſſerant. ergo *ſeſtertios* de omni pecuniæ genere dicebant, aureos æreos, & argenteos. Gloſſæ: δραχμὴ, *denarius, ſeſtertius*. in Hiſtoria Apollonij Tyrij *ſeſtertia aurea* ſunt aurea nomiſmata. Veteres *ſeſtertium* vocabant, qui & *nummus* dicebatur, de certa ſpecie nomiſmatis, quem & *ſeſtertium nummum* appellarunt. vt autem *nummum* & pro certo genere pecuniæ, & pro qualibet pecunia vſurparunt, ita & *ſeſtertium* Solinus hoc loco, vt & ſequior ætas. *ampliore* igitur *ſeſtertio* poſuit pro ampliore pecunia, vel ampliore pretio. infrà: *amplioribus pretijs vendunt*. & alibi: *ampliore pretio*. Ammianus Marcellinus lib. XXIII. *Capturas autem difficiles & periculoſas, & amplitudines pretiorum illa efficit ratio*. fuit & cum heic legerem: *ampliore pretio*, pro *amplo ſeſtertio*.

ædem Apollonis manu inſignem] grauiſſimum hîc mendum, in omnibus editionibus hæſit, & ſcriptis. Verum eſt quod in ora quorumdam codicum adſcribitur: *Apellis manu inſignem*. atque ita ex coniectura iam olim repoſueram. In illo templo Pergamenorum aliqua tabula erat Apellis manu picta, & magno impendio empta, quam vt ne araneæ intexerent, aut aues proluuie ventris corrumperent, pelle baſiliſci in æde ſuſpenſa effecerunt, quâ fugabantur aues & araneæ. *manu Apellis* pro pictura Apellis tralaticium eſt. Propertius:

Siue ebore exacta, ſeu magis ære manus.

de ſtatuis Solinus ipſe alio loco: *ades illa*

A *oſtentat manus Dædali*. opera artificum *manus* vocabantur, vt Græcis χεῖρες. nam χεὶρ ζωγράφου de tabula picta. vulgata lectio prorſus inepta.

circa extimum Syrtium cornum] ita libri pro cornu. nec aliter Plinius loquitur multis locis ſuprà: *vt effigiem reddat cornu arietini*. atque ita apud Plinium. Lucanus vt citatur à Grammaticis:

---- cornus tibi cura ſiniſtri
Lentule.

hanc Berenice muniuit] libri: *hanc Berenicen Berenice muniuit*. ſcripſerat: *mœniuit*. Plautus: *Ilium diuina mœnitum manu*. quod alibi notauimus. Priſcianus:

B *---- quam mœniuere Lacones.*

ἔκτισαν, ἐτείχισαν. hæc porro Berenice quam de ſuo nomine vocauit vxor Ptolemæi tertij, dicebatur olim *Heſperis*. Ἑσπερίς. Stephanus: Ἑσπερὶς πόλις Λιβύης, ἡ νῦν Βερενίκη. ὁ πολίτης Ἑσπερίτης. Καλλίμαχος ἐν τοῖς ἐπιγράμμασι. Epigramma Callimachi in quo Ἑσπερίτας nominauerat ciues vrbis Heſperidis, extat in membranis:

Ὁ Λύκτιος Μενίτας τὰ τόξα ταῦτ' ἐπειπών
Ἔθηκε, τῇ Κέρασοῖ, δίδωμι καὶ φαρέτρην
Σάραπι, τὰς δ' οἴστους ἔχουσιν Ἑσπερῖται.

C idem Stephanus in voce Βερενίκαι. ἔστι ἡ πρότερον Ἑσπερὶς, ἐκλήθη δὲ Βερενίκη ἀπὸ τῆς Πτολεμαίου γυναικὸς Βερενίκης. *Heſperiam* vocat Mela, qui in Cyrenaïca vrbes recenſet, *Heſperiam, Apolloniam, Ptolemaidem, Arſinoen, & Cyrenem*. vbi *Heſperia* eſt quæ reliquis Ἑσπερίς, quæ poſtea Berenice. eadem & Ἑσπερίδες enallage numeri, quod in nominibus vrbium ſollemne eſt, vt Κυρήνη, Κυρῆναι. nam Latini *Cyrenas* dicunt: ſic Ἑσπερίς & Ἑσπερίδες. Ptolemæus in Cyrenaicæ deſcriptione: Βερενίκη, ἡ καὶ Ἑσπερίδες. Ammianus lib. XXII. *Darnis & Berenice, quas Heſperidas appellant*.

D Græcis antiquis hæc eadem vrbs Εὐεσπερίς & Εὐεσπερίδες dicebatur. Stephanus: Εὐεσπερίδες πόλις Λιβύης, καὶ ἑνικῶς λεγομένη. λέγεται καὶ χωρὶς τοῦ εὖ μορίου Ἑσπερίς. τὸ ἐθνικὸν Εὐεσπερίτης. Theophraſtus lib. VI. cap. III. de Laſerpicio: τὰ πλεῖστα δὲ φύεσθαι περὶ τὴν Σύρτιν ἀπὸ τῶν Εὐεσπερίδων. id eſt, *maiorem partem colligi circa Syrtin, ab Eueſperides oppido*. Nondum erat Berenice tempore Theophraſti, ſed Εὐεσπερίδες & Ἑσπερίδες, vel quod idem eſt Εὐεσπερίς & Ἑσπερίς. Plinius illa Theophraſti verba ſic reddidit: *circa Heſperidum hortos Syrtimque maiorem*. quaſi Εὐεσπερίδες apud

E Theophraſtum de Heſperidum hortis capi debeant, aut poſſint. Heſperides illæ fabuloſæ Atlantis filiæ, quarum horti ad Oceanum, haud longe à Lixo oppido, à Cyrenaica, longiſſimè remoti. idem Plinius alibi: *ſed & arbor eſt malus in Mauritania Lixi oppidi æſtuario ubi Heſperidum horti fuiſſe produntur*. cum *horti Heſperidum* dicuntur, *Heſperides* nymphæ ſunt, quibus horti illi tribuuntur. In Cyrenaïca Ἑσπερίδες vrbis nomen, quæ & Ἑσπερίς & Εὐεσπερίς. quis enim ex Græcis nymphas illas Εὐεσπερίδας dixit? vrbs illa

Cyrenaïcæ ſic videtur dicta, quod opportuno ſitu ad heſperum id eſt Occidentem locata eſſet. inde Εσπερὶς & Εσπερία & Εὐεσπερὶς vocata: & enallage vrbium nominibus familiari, Εὐεσπερίδες & Εσπερίδες. quum hæc ita ſint, Plinius tamen etiam alio loco vrbem Εσπερίδας, cum nymphis Heſperidibus confundit, lib. v. cap. v. *Berenice in Syrtis extimo cornu eſt, quondam vocata Heſperidum ſupradictarum, vagantibus Græciæ fabulis.* Heſperidum ſupra dictarum meminit cap. 1. eiuſdem libri de Lixo: *ibi regia Antæi, certamenque cum Hercule, & Heſperidum horti.* atqui falſum eſt vrbem Berenicem dictam fuiſſe Heſperidum, nam Εσπερὶς vel Εσπερίδες dicebatur. κῆποι Εσπερίδων dicuntur, hoc eſt nympharum ſic dictarum, Heſperi filiarum. at πόλις Εσπερὶς vel Εσπερίδες. ſi πόλιν Εσπερίδων legimus, ita intelligendum, vt *vrbem Romæ, montem Soractis*, & ſimilia. in ſumma nihil vanius & mendacius illis fabulis, quæ Heſperidas nymphas, & earum hortos prodidere. nihil è contra certius, quam fuiſſe vrbem in Cyrenaïca quæ *Heſperis* diceretur, & *Heſperides*, quæ poſtea Berenice nominata eſt, ab vxore Ptolemæi. fabularum porro auctores, Heſperidas illas quæ mala aurea habuerunt, ſub cuſtode dracone circa Oceanum collocant. Apollodorus: ἦν ταῦτα δὲ οὐχ ὥς τινες ἐν Λιβύῃ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Ἄτλαντος ἐν Ὑπερβορέοις. Heſiodus vltra Oceanum ponit. Non dubito tamen fuiſſe & ex Græcis auctores, qui nominis errore inducti, quod vrbs Εσπερίδες in Pentapolitana Libya vocaretur, eo tranſtulerint & Heſperidum hortos. Ptolemæus in Cyrenaïca & Pentapolitana memorat Εσπερίδων κήπους, quos tamen diuerſos ſtatuit, ab vrbe Berenice quam Εσπερίδας dictam autumat. κατέχουσι δὲ τῆς χώρας τὰ μὲν ὑπὸ τὴν Πεντάπολιν Βαρκῖται, ὑπὸ αἰγιαλοῦ τοῦ κήπου τῶν Εσπερίδων. & paulò poſt: ὑπὸ δὲ τὸν τῶν Εσπερίδων κῆπον, οἷον αἱ τοῦ Ἡρακλέους Στῆλαι, τὰ ὄρη. Scylax Caryandæus in Pentapolitana vrbis & portus Εσπερίδων meminit: Ταύχειρα χώρα Εσπερίδων πόλις καὶ λιμὴν. ita enim diſtinguendum & legendum. meminit & Strabo λιμένος Εσπερίδων. in illis locis, vbi malè corrigunt λίμνης Εσπερίδων. Haud longè ad Heſperidibus vrbe, κήπους Εσπερίδων ponit idem Scylax, omni genere arborum refertos, Diodorus Siculus περὶ τὴν Εσπερῖτιν χώραν Heſperi & Atlantis, & Heſperidum filiarum fabulam iuxta quorumdam ſententiam refert. Εσπερῖτις χώρα dicta ab vrbe Heſperide Cyrenaïcæ, cuius ἐθνικὸν Εσπερίτης ſuprà ex Stephano & Callimacho poſuimus. niſi Εσπερίαν χώραν vocat Diodorus, ad Occidentalem Oceanum. Virgilius:

Oceani finem iuxta, ſolemque cadentem,
Vltimus Æthiopum locus eſt, vbi maximus Atlas
Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum.
Hinc mihi Maſſylæ gentis monſtrata ſacerdos,
Heſperidum templi cuſtos.

A quibus verſibus manifeſtum eſt Heſperidum hortos ad Oceanum à poëta locari ex Græcorum ſententia. Seruius tamen ad eum locum ita ſcribit: *ſacerdos prædicta quæ eſt oriunda Maſſyla, aliquando horti Heſperidum ſacerdos, nunc habitans circa Atlantem. nam aliter non procedit. Maſſyla enim mediterranea eſt. Berenice ciuitas Libyæ, vnde haud longe ſunt horti Heſperidum, Atlas vero mons maximus in Mauritania eſt.* nugatur ille Grammaticus. Maſſyli populi Mauritaniæ, aut haud longè à Mauritania. Hortos Heſperidum maior pars in Mauritania ſtatuit ad Oceanum, circa Lixon, alij etiam circa Atlantem Mauritaniæ
B montem. nam Heſperidas quidam Heſperi filias faciunt, quidam Atlantis ex Heſperide vxore. Nihil prohibet igitur ſacerdotem illam templi Heſperidum & Maſſylam oriundo fuiſſe, & circa Atlantem habitaſſe etiam tum quum templi cuſtos eſſet. nam aperte Virgilius circa Atlantem collocat Heſperidum hortos, non circa Berenicen Libyæ Pentapolitanæ oppidum. addit Seruius: *quidam tamen hos hortos circa Syrtes poſitos tradunt.* ſic ſcribendum atqui ſupra dixerat haud longe eſſe à Berenice ciuitate. quæ Berenice ciuitas in extimo cornu ſita Syrtis
C maioris. eadem igitur ſententia eſt, quæ circa Berenicen, & Syrtes poſitum tradit hortum Heſperidum. nec diuerſæ ſunt opiniones, vt velle videtur Seruius. Errorem, vt dixi fecit vox Εσπερίδες, quo nomine appellata eſt Pentapolitanæ Libyæ ciuitas, inde horti vrbi vicini dicti Εσπερίδων, & confuſi cum hortis fabuloſarum Heſperidum, qui ad Oceanum. vrbem illam Εὐεσπερίδας, & Εὐεσπερίδα antiqui Græci vocitarunt, quo nomine Heſperidas nymphas nemo vnquam indigetauit. & Plinius grauiſſimè falſus eſt,
D qui ἀπὸ Εὐεσπερίδων in Theophraſto *Heſperidum hortos* reddidit quum Εὐεσπερίδες vrbis nomen ſit. Etenim & illi qui Heſperidum hortos in Cyrenaicam tranſtulerunt, κήπους Εσπερίδων diuerſos ſtatuerunt ab ipſa vrbe, quæ Εσπερίδες & Εὐεσπερίδες dicebatur. aliud enim Εσπερίδες, aliud Εσπερίδων κῆπος. Stephanus: Μάσκωβος πόλις Λιβύης. Ἑκαταῖος περιηγήσει. ἔστι δὲ πλησίον τῶν Εσπερίδων. id eſt iuxta vrbem Heſperidas, quæ poſtea Berenice vocata eſt. Κήπου Εσπερίδων meminit & Scylax, eumque deſcribit, ſed perperam κόλπος Εσπερίδων apud eum legitur. Totus ille locus ſic conſtituendus: ἐνταῦθα
E ἐστὶν ὁ κῆπος τῶν Εσπερίδων, ἔστι δὲ τόπος βαθὺς ὀργυιῶν ιη, ἀπότομος κύκλῳ, οὐδαμοῦ ἔχων κατάβασιν, ἔστι δὲ δύο σταδίων πανταχῇ οὐκ ἔλαττον εὖρος καὶ μῆκος. οὗτός ἐστι σύσκιος δένδρεσιν ἐμπεπλεγμένοις ἀλλήλοις, ὡς ὅτι μάλιστα πυκνοτάτοις. τὰ δένδρα ἐστὶ λωτός, μηλέαι παντοδαπαί, ῥοαί, ἄπιοι, μιμαίκυλα, συκάμινα, ἄμπελοι, μυρσίναι, δάφναι, κισσός, ἐλαῖαι, κότινοι, ἀμυγδαλαῖ, καρύαι. τῶν δὲ χωρίων ἃ οὐκ εἴρηται ἐστὶ κατὰ τὸν κῆπον. Ἀμπελος. Ἄπιος ἀλλάσσει πόλις λ χερρόνησος, κῆποι πλησίον, Ζηφυρίς, Ταύχειρα, Ναυκράτου χώρα, Εσπερίδες πόλις καὶ λιμήν. Hortus ille Εσπερίδων, dictus eſt ab vrbe Heſperidibus, cui vicinus erat. Huic vicina etiam vrbs Ampelus

Digitized by Google

à qua Ampelitæ, qui caulem ſilphij Delphis dedicarunt, vt hinc conſtet circa Heſperidas ſilphij feracem regionem fuiſſe ſitam. Longè ab hoc loco diuerſus hortus Heſperidum Nympharum, in quo mala aurea Draconem ſeruaſſe fabulantur veteres. Hic ad Oceanum Atlanticum. Quin & *Citria mala*, ἑσπερικὰ & Ἑσπερίδων μῆλα dixerunt ab illo horto Atlantico. Gloſſæ: *Citrium* ἑσπερίς. Scylax enumerans omnes arbores, quæ in horto Heſperidum Cyrenaïcarum erant, nuſquam meminit τῦ κιτρίου, niſi id comprehenderit ſub nomine μηλεῶν παντοδαπῶν. Ex hac porro nominum ſimilitudine Ἑσπερίδων vrbis, & Ἑσπερίδων Nympharum, hos hortos multi veterum confuderunt. vrbem Εὐεσπερίδας vocat Herodotus. ſed hæc hactenus.

Pag. 53. D. *nec quiſquam oſtenſus nomine, cognitionem grauetur*] ita repoſuimus conſentientibus libris. ita loquuntur auctores. *grauari aliquid*, vt Græcis τὶ βαρύνεσθαι. Vetus Epigramma: μὴ Ζεὺς ἀλγήσῃ τὶ βαρυνόμενος, *ne Iuppiter doleat, hoc grauatus*. corruptus & in hac loquutione Statius lib. III. Syluarum, Hercule Surrentino. ſic enim lengendum eſt:

Forte diem Triuiæ dum littore ducimus vdo,
Anguſtaſque fores, aſſuetaquè tecta grauamur,
Frondibus & patula defendimus arbore ſoles.

male eſt in iditis:

——— aſſuetaque tecta grauamus
Frondibus.

quæ diſtinctio & lectio ſenſum auctoris genuinum corrumpit, dum, inquit, diem feſtum Dianæ in vdo littore ducimus, & fores tectâque grauamur, ſed ſolis frondibus & arborum opacitate ſolem arcemus. vide locum, & fateberis verum. *tecta grauantur*, quibus graue eſt tectis ſuccedere.

plebes ſimiarum in his eſt quas paſſim videmus] ſic erat in libris. in editis: *vulgus ſimiarum*. Græcum Philoſtrati expreſſit. οὗ δὴ λέγεται πιθήκων εἶναι δῆμος ἐν μυχοῖς. πιθήκων δῆμος. *ſimiarum plebes*.

relicta conſulto viſci vnguilla] ita in omnibus libris. ſed quid eſt *vnguilla viſci?* vas intelligit in quo viſcum reponitur. Plinius: *Mira ſolertia viſco inungi, laqueiſque calceari imitatione venantium tradunt*. breuiter ille, quæ Græci latius, & ex illis noſter explicauit. Poſito vaſe aquæ pleno oculos ſibi fricant & oblinunt venatores ſimiis aſpicientibus quæ inter arbores ſunt. tum illi recedunt, relicto altero vaſculo viſci pleno. quo viſo deſcendunt ſimiæ, & ſtudio imitandi oculos inungunt ſibi viſco, atque ita capiuntur. Auctor epitomes Strabonis: οἱ πίθηκοι ὑπὸ Ἰνδῶν ἁλίσκονται οὕτως. θέντες ὕδωρ περὶ αὐτῶν ἀπονίζονται τὰ βλέφαρα, καὶ πλησίον ἕτερον τρύβλιον ἔχον ἰξὸν, ἀποπλάσαντες δὲ ὑποχωροῦσιν. οἱ δὲ πίθηκοι καθιέμενοι μετέωροι ἐπὶ δένδρου καταβάντες μιμοῦνται, καὶ οὕτως ἀποπληρούμενοι τῷ ἰξῷ ἁλίσκονται. mira breuitate hæc expreſſit Plinius, viſco eas inungi tradens imitatione venantium. vide Strabo-

A nem lib. XV. quod igitur in Græcis erat, τρύβλιον ἰξοῦ, *vnguillam viſci* vertit Solinus. Græci τρύβλιον ὀξυβάφιον interpretantur. Heſychius: τρύβλιον ὀξυβάφιον. hoc & ἐμβάφιον appellabant. idem: ἐμβάφιον, ὀξύβαφον παρὰ Ταραντίνοις. eodem ſenſu ἐμβάφια apud Herodotum lib. II. ἐμβάφιον Solinus ad verbum reddidit *vnguillam*, id eſt, τρυβλίον. nam βάπτειν eſt tinguere vel vnguere. βάμμα oleum Græcis ſignificat, & acetum, id eſt intinctum. Dioſcorides de radice Laſerpicij: ἁρμόζει δὲ ἐπὶ μιγνυμένη καὶ εἰς βάμματα καὶ εἰς ἅλας. intelligit τὰ ἐμβάμματα. Heſychius: βάμμα παρὰ Συρακουσίοις τὸ ἔμβαμμα.
B aceto præcipuè vtebantur, τῷ ἐμβάμματι. inde βάμμα acetum. Theophraſtus de Laſerpicio: ἐσθίουσι δὲ καὶ τὰς ῥίζας περισπάσαντες κατατετμημένας εἰς ὄξος. dixit ὄξος, quod Dioſcorides βάμμα. Æoles dicebant βάππα. inde *vappa* Latinum de vino acetoſo. inter ſicca condimenta præcipuum locum obtinebant ſales: in liquidis acetum & oleum, quæ propriè βάμματα, & ἐμβάμματα, & varia mixtura γαρέλαιον, ὀξύγαρον, & alia huiuſmodi oxypora. Apuleius lib. II. *Fotidem, quæ ſuis dominis parabas viſcum fartim conciſum, & pulpam fruſtatim confectam in abacum ad paſcua iurulenta*. non eſt locus in toto Apuleio con-
C taminatior. *viſcum fartim conciſum*, & *pulpa fruſtatim confecta* idem eſt, vt neceſſe ſit alterutrum alterius eſſe gloſſamentum. notandum interim *viſcum* dixiſſe Apuleium pro viſcere, niſi legendum ſit *viſcus fartim conciſum*. ſic apud Virgilium *fallere viſco*. Nonius *tractu viſceris* exponit, vt *viſcum* ibi ſit idem cum viſcere. Seruius pro *viſceratione* poſitum quoſdam ait dicere, & reprehendit, Noniumque intelligit. in Florentinis legitur: *& amba compaſcuè iurulentum*. totus locus ita conſtituendus: *quæ ſuis dominis para-*
D *bat viſcus fartim conciſum, & bamma compaſcuè iurulentum*. vel *embamma* quod idem eſt. *bamba* perperam ſcriptum erat pro *bamma*. corrigendus & in hac voce Columella lib. XII. cap. XXXIIII. *qui Scylliticum acetum facere volunt, decem bambata in tres amphoras muſti mittis, aceti acris congium*. lege: *qui ſcylliticum acetum facere volunt ad embammata. In tres amphoras muſti mittis aceti acris congium*. ſcyllino aceto ad embammata vtebantur. ſic loquitur ille infra: *vinum myrtiten ad tormina. vinum ſcylliten ad coquendum & corpus reficiendum*. huiuſmodi igitur vaſa quæ embammati continendo ſeruiebant, ὀξύβαφα & ἐμβάφια dice-
E bantur, & τρύβλια. Pollux: τὰ δὲ τῶν ἡδυσμάτων ἀγγεῖα, ὀξίδας μὲν εἰς ἃ καὶ τὸ ὄξος ἐμβάφια δὲ ἃ τὰ λεκάνεια, καὶ λεκανία, καὶ τρύβλια, καὶ ὀξύβαφα, ἐν οἷς τὰ ἡδύσματα ἢ ἀρώματα. hinc *manum* aut *panem intingere* in condimento aut condimentario, ἐμβάπτειν. Matthæi XXVI. ὁ μετ' ἐμοῦ ἐμβάψας ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα. inde ἐμβάφια & ἐμβαφίας λίμνας, ἀπὸ τῦ ἐμβάπτειν. Ἐμβάφιον quoque appellarunt *atramentale* vel *atramentarium* in quo atramentum reponebatur ad intingendum calamum. quod & *calamarium* dicebatur. Gloſſæ: *atramentale*, μελανδόχον.

Digitized by Google

atramentarium, καλαμάριον. *Caniculum* recentiores Latini dixere voce diminutiua à *Canum*, quod ex Græco κανὸν, & κανοῦν. non caniſtrum tantum textum vimine hoc vocabulo ſignificarunt, ſed etiam τρύβλιον & μαγίδα. Gloſſæ Græcorum, κανοῦν, τρύβλιον, μαγίς. inde κανισκίον & κανίσκωμα. de quo nos alibi. ex his conſtat τρύβλιον idem eſſe quod ἐμβάφιον, Latinis *acetabula*, quæ Græcis ὀξίδες & ὀξύβαφα. *vngulla* vero ab oleo, ab *vncto*. vnde apud Perſium: *cœnare ſine vncto*. & *vncta patella*. & *vnguen* pro oleo.

Fœniſeca ſacro vitiarunt vnguine pultes.

βάμμα quoque τὸ ἔλαιον, τὸ μύρον interpretantur. & *pulmentum vnctiuſculum* Plauto. Plinius lib. XIX. cap. IV. *nec caules vt nunc maximè probabant, damnantes pulmentaria, quæ egerent alio pulmentario. id erat oleo parcere. nam gari deſideria etiam in exprobratione erant. Horti maximè placebant, quia non egerent igni, parcerentque ligno, expedita res ſemper: vnde & acetaria appellantur, facilia concoqui, nec oneratura ſenſum cibo, & quæ minime accenderent deſiderium panis.* inepte *acedaria* legunt, & intelligunt quæ ſine cura prouenirent. *acetaria* dicta λάχανα, quæ cruda in aceto edebantur. Græci πρόξιμα appellarunt. optimæ Gloſſæ: *acetaria*, πρόξιμα. alibi *eſcaria* πρόξιμα exponuntur. Notum quid ſint vuæ πρόξιμοι. Herbas autem & olera quæ ex aceto & ſale comedebantur, hoc nomine appellarunt. ſed & quæ aceto & ſale condiebantur. Plinius de peplio ſiue portulaca agreſti: *ſtomachum in acetarijs ſumpta corroborat.* ἐν προσοψήμασιν, ἐν ὀξυπόροις. aceto eam & ſale condiri ſcribit Dioſcorides. *Oxypora* condimenta dicebantur, quæ huiuſmodi herbis & aceto conſtabant. *Oxypora* porro dicta quod ex aceto darentur. Hinc ſua medicis ὀξύπορα, vel ὀξυπόρια antidota, & ποτικὰ, non ita appellata, vt in ſuis definitionibus doctiſſimi medici aſſerunt, quod cito penetrarent vt pote tenuium partium, ſed quod aceto & acetarijs huiuſmodi herbis componerentur certè nunquam ſine aceto fiebant, vt plurimum piperato. ὀξύπορα quod ex aceto præberentur. Sic ὀξύγαρον quod ex aceto & garo. ſic ὀξύβαφον, ὀξύγαλα. in his omnibus τὸ ὀξὺ non acutum & penetrans ſignificat, ſed acidum vel acetoſum, τὸ ὄξος. Gloſſæ: ὀξύγαρον, *acetarium*. Columellæ *Oxyporum Moretum* appellatur, quod & *Oxygarum* quidam vocabant, quia ex aceto & garo ſumeretur. vt ὀξύπορα καθαρτικὰ Medici habent, ita ὀξύγαρα, quæ non à cita & ſubita penetratione nomen inuenerunt, ſed vnde diximus. Hæc alibi. Latini dixere & *bammum*, τὸ ἐμβάφιον, ἀπὸ τοῦ βάμματος. ſic *Zumum* ollam ἀπὸ τοῦ ζέματος. Adamantius Martyrius apud Caſſiodorum: *bammum*, ὀξυγάριον. ita legendum. ſic vocat vas *Oxygari*. nam Oxygarum etiam βάμμα. niſi *bammum* vocet τὸ βάμμα. vt *digammum*, τὸ δίγαμμα. & *diplomum*, τὸ δίπλωμα. ſed illud verius. nam *bammulum* ὑποκοριστικὸν, paruum oxybaphium. quod Græcis recentioribus

A dictum eſt βάμπουλον, & βάμβυλον. candelabra veterum ita fiebant, vt hodie videmus ea quibus vtuntur in templis. catinus eſt vel ſcyphus, & in medio vncinus cui infigitur candela. Varro de vita P. R. apud Seruium: *facibus, aut candela ſimplici, aut ex funiculo facta, cera veſtita: quibus ea figebant appellabant funalia.* ita legenda ſunt hæc verba, quæ vulgo in Commentario Seruij habentur corruptiſſima. ſequuntur Seruij verba: *nonnulli apud veteres candelabra dicta tradunt, quæ in capitibus vncinos haberent, quibus affigi ſolebat, vel candela, vel funes pice delibuti, quæ interdum erant minora, vt geſtari ma-*

B *nu & præferri Magiſtratibus à cœna poſſent.* ſic etiam hæc ſcribenda ſunt. Donatus in Andriam: *funus à funalibus dictum eſt, id eſt vncis vel cuneis candelabrorum, quibus delibuti funes pice, vel cera infiguntur.* candelabra ipſa in modum lancis vel ἐμβαφίου vncinum in medio habentia, quibus infigebatur candela, cum pediculo quo manu retinebatur. βάμμουλον vel βάμπουλον Græci recentiores vocarunt, id eſt *bammulum*, vel ὀξύβαφον. qui vnico tantum conſtabat acetabulo, μονοβάμβουλον vocabant, quod ex duobus, διβάμβουλον. Codinus: ὁ δεύτερος ἔπαρχος κρατεῖ τὸ μονο-

C βάμβουλον. idem: ὁ λαμπαδάριος δὲ κρατεῖ τὸ χρυσοῦν διβάμβουλον. & paulo poſt: τοῦ δὲ λαμπαδαρίου κάτωθεν τοῦ μεγάλου δομεστίκου τὸ διβάμπουλον μεθ' ἡμμένης λαμπάδος φέροντος. vbi διβάμβουλον eſt candelabrum cum duplici acetabulo. & rectè Zygomala κηροδοχεῖον interpretatur. Malaxus in Hiſt. Patriarch. ἔκαμε δὲ καὶ σκεύη τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, διβάμμουλον, ἀργυροῦν, λυχνάριον ἀργυροῦν καὶ μανουάλια. ſcriptum διβάμβουλον in plerìſque pro διβάμμουλον, vt φλάμπουλον ſcribebant pro φλάμμουλον, quod Latinè *flammulum*. nugantur eruditi homines in hac voce explicanda. nam βάμμουλον eſt *bammulum*,

D paruum bammum, vel ὀξύβαφον. XXV. Exod. in candelabro templi ſcyphi vocantur huiuſmodi acetabula: *facies candelabrum ductile de auro mundiſſimo, haſtile eius & calamos ſcyphos ac ſphærulas.* In lucernis veterum ἐμβάφια quoque dicebantur, quæ oleum continebant. Herodotus lib. II. τὰ δὲ λύχνα ἐστὶ ἐμβάφια ἔμπλεα ἁλὸς καὶ ἐλαίου, ἐπιπολῆς δὲ ἔπεστι αὐτὸ τὸ ἐλλύχνιον. καὶ τοῦτο καίεται παννύχιον. huiuſmodi ἐμβάφια fiebant & in candelabris ad excipiendas candelæ emunctiones, & decidentes ſordes, quæ βάμμουλα Græci recen-

E tiores dixere. idem igitur ἐμβάφιον & τρύβλιον, & *bammum* ſiue *bammulum*, *vngullam* dixit Solinus pro eodem. Reſtat alter modus apud Plinium, quo capiebantur ſimiæ, de quo nihil Solinus, *laqueiſque calceari.* corruptiſſimè in antiquis Plinij codicibus. totus ille locus ſic legitur: *mira ſollertia viſa inungula quæ his quæ calcari imitatione venantium tradunt.* forte ſcribendum erat: *viſco inungi, ſacciſque calceari.* Græci à quibus Plinius ſumpſit: καὶ ἑτέρως πάλιν θυλάκους ὑποδοῦνται κοίλους, καὶ ἀποχωροῦσι, πλησίον ἀφέντες ἑτέρους δίκτυς ἰξῷ κεχρισμένους, οἱ δὲ μιμούμενοι ἁλίσκονται. ita au-

ctor epitomes. Συλάκεις ὑποδῦσαι. eſt *ſaccis calceari.* perperam apud Strabonem legitur, ὅμως δὲ ὑποδυσάμενοι συλάκεις ὡς ἀναζεύξοντας ἐπίασαν. lege : ὑποδησάμενοι ἀπῆσαν. ſed nihil mutandum in Plinio, & rectum eſt, *laqueis calceari.* Diodorus lib. XVII. de venatura ſimiarum : καὶ τοῖς μὲν ὑποδήμασι παρέδειξε δεσμοῖς ὑπολύσασθαι. vide locum. quod ſequitur apud eumdem indubitatè vitio laborat : Συλάκεις ὑποδῦσαι eſt ſaccis calceari. perperam apud Strabonem legitur, ὅμως δὲ ὑποδυσάμενοι συλάκεις ὡς ἀναζεύξοντας ἐπίασαν. ſcribe : ὅμως δὲ ὑποδησάμενοι, & ἀπῆσαν. Quod ſequitur apud Plinium vitio adhuc magis laborat: *Mutianus Latrunculis luſiſſe fictis cera, nuces viſu diſtinguere.* quo enim latrunculos cera fictos ? alij proferunt è ſuis codicibus : *Latrunculis luſiſſe, fictas cera nuces viſu diſtinguere.* ſed cui bono nuces cera fictæ, aut ad quam rem fingebantur ? in optimo codice ſcriptum legi : *fictas cera eones iuu diſtinguere.* corruptiſſimè, ſed ex quo ſincera lectio facile poteſt exſculpi legendo: *fictas cera icones viſu diſtinguere.* cereæ icones optime, & ad natiuum vultus repræſentant, & nulla pictura veritatem magis imitatur quam cera. at ſimiæ ſciunt viſu ipſo diſtinguere icones cera fictas à veris vultibus. *Icones*, & *iconica figura* paſſim apud Latinos ſcriptores. in imaginibus è cera fingendis multi veteres.

Pag. 53. E. *exultant noua luna, triſtes ſunt caua cornuto ſidere*] cauam & cornutam lunam à noua diſcernit, quæ tamen & ipſa nihilominus caua & corniculata eſt. Græci μηνοειδῆ vocant, quum curuatur in cornua, & tam de noua dicunt quam vetere. Ammianus : *iamque abundè nitens cornuta habitu μηνοειδὴς eſt appellata.* de noua luna loquitur. ſed Plinium ſequitur noſter, cuius hæc verba ſunt de cercopithecis : *luna caua triſtes eſſe quibus in eo genere cauda ſit, nouam exultatione adorare.* Turnebus *cauum ſidus* heîc apud Solinum accipere ſe dicit, lunam corniculatam & contrariam rectæ quæ diuidua eſt, & vtrimque gibboſæ, quæ ἀμφίκυρτος. ſanè & ita acceperim, ſed hoc non explicat cur Plinius & Solinus cauam & corniculatam lunam à noua diuerſam faciant, quum certum ſit nouam lunam corniculatam cauam etiam eſſe. Plinius ipſe lib. XXXVII. *Tephritis noua luna ſpeciem habet curuata in cornua.* caua certè eſt quæ curuatur in cornua. nam ab altera parte curua eſt, ab altera caua. cur igitur heîc *nouam* à caua diſtinguit ? idem lib. II. cap. X. de lunæ ſidere : *creſcens ſemper & ſeneſcens, & modo curuata in cornua, modo æqua portione diuiſa, modo ſinuata in orbem, maculoſa, eademque prænitens, immenſa orbe pleno ac repente nulla.* quem locum correctionibus ſuis peſſimè corrumpunt eruditi, dum legunt : *ſinuata, in orbe maculoſa.* nam ſinus, inquiunt, in orbe non poteſt intelligi. ineptè. *ſinuari arcus* dicitur, qui curuatur. *ſinuari vela* quæ curuantur, & inflantur. cur-

A uari & cauari inuicem ponuntur. vnde & κοιλαίνειν Græci pro curuare accipiunt. ita & *ſinuare.* luna igitur *in orbem ſinuata* eſt quæ Græcis ἀμφίκυρτος, in orbem ſcilicet protumida. Apuleius de Deo Socratis : *ſeu corniculata, ſeu diuidua, ſeu protumida, ſeu plena ſit.* κυρτὸς, Æolice κυρτὸς, *curuus* : vt κλιτὺς, κλιτὺς, *cliuus.* ſic ἀμφίκυρτος vndique & in orbem curuata & ſinuata, & protumida. nullum ergo dubium quin corniculata & cornuta luna tam noua quam vetus dicta ſit. per eoſdem quippe gradus & habitus nominaque creſcit & decreſcit, à corniculata incipiens, & in corniculatam deſinens. nihil

B notius, vt mirer *cornutam* lunam Solinum diſtinguere à noua luna. ſed ille more ſuo nugatur. magis mirum de Plinio qui *cauam* à noua facit diuerſam, quum caua eadem ſit cum cornuta. cauari & curuari in cornua creſcens ac decreſcens luna dicitur, ſic Græci κοιλαίνω vocant. Ariſtoteles de cælo : ἡ δ' ἡλία γίνεται, καὶ ἀμφίκυρτος, καὶ κοίλη. non tamen eo ſenſu Plinius *cauam* poteſt videri dixiſſe, quum κοίλη ſit μηνοειδὴς, & corniculata. Iſidorus de ſimiis : *hæ elementorum ſagaces noua luna exultant : media & caua triſtantur,* vocat *mediam* τὴν διχότομον, & diuiduam : &

C *cauam*, τὴν μηνοειδῆ. ſed fallitur, vt & Solinus, qui *cauam* apud Plinium interpretatus eſt cornutam. mira vero res eſſet, ſi ſimiæ corniculata luna magis triſtes eſſent, cum decreſcit, quam quando creſcit, quum eadem figura ſit. nec enim, vt puto, norunt diſcernere inter creſcentis & decreſcentis cornua. *cauum* opponitur *pleno.* nam quod vacuum ſit, cauum exiſtit. ergo & *caua luna* plena. *plena* dicitur quum totum orbem impleuit. ergo & *caua*, quum toto orbe vacua eſt & inanis., nihilque prorſus habet luminis. cauatur cum minuitur,

D & curuatur in cornua. caua eſt omnino quæ lumine caſſa eſt. per interlunia igitur, quum ſplendorem prorſus amiſit luna, triſtes ſunt ſimiæ : eamdem renaſcentem, & in exortu ſuo nouam exultatione adorant. Hæc omnino mens Plinij. de Cynocephalis, qui in genere ſimiarum ſunt, idem planè ſcribit Orus Apollo in Hieroglyphicis ad hunc modum : σελήνην μὲν ἐπειδὴ τὸ ζῷον συμπάθειάν τινα πρὸς τὴν τῆς θεοῦ συνόδον ἐκτήσατο, ὅταν γὰρ ἐν μέρει τῆς ὥρας ἡ σελήνη συνοδεύουσα ἡλίῳ ἀφώτιστος γένηται, τότε μὲν ὁ ἄρσην κυνοκέφαλος οὐ

E βλέπει, οὐδὲ ἐσθίει. ἄχθεται δὲ εἰς γῆν νεύσας, καθάπερ πενθῶν τὴν τῆς σελήνης ἁρπαγήν. ἡ δὲ θήλεια μετὰ τὸ μὴ ὁρᾶν καὶ ταῦτα τῷ ἄρσενι πάσχει, ἔτι καὶ ἐκ τῆς φύσεως αἱμάσσεται. διὸ καὶ μέχρι νῦν ἐν τοῖς ἱεροῖς τρέφονται οἱ κυνοκέφαλοι, ὅπως ἐξ αὐτῶν γινώσκωσι τὸ ἡλίου καὶ σελήνης μέρος τῆς συνόδου. *cauam* igitur *lunam* vocat Plinius, τὴν ἐν τῇ συνόδῳ. ſic *cauum* opponitur pleno. ita & quum ſplendorem prorſus amiſit luna, triſtes ſunt ſimiæ. eamdem renaſcentem, & in exortu ſuo nouam exultatione adorant. hæc mens Plinij. ſic *cauum* opponitur *pleno*, *caui* menſes, *plenis.* ita denique *cauam lunam* Plinius dixit

Digitized by Google

dixit, contrariam plenæ, eam nimirum, quæ in totum lumine vacua eſt, vt *plena* dicitur quæ tota illuminatur. quæ ſubijciuntur, indicant ita accepiſſe: *nam defectum ſiderum & cetera pauent quadrupedes.* ergo *caua luna* de obſcurata & penitus habetato ſplendore, quod ἐν ταῖς συνόδοις accidit. quo lucis in ea defectu triſtari ſimias dixit. nihil verius. Quod Orus de Cynocephalis, Plinius vero de ſolis in eo genere ſcripſit, quibus cauda eſt, hoc de vniuerſo genere Solinum dicere notabis.

Pag. 53. E. *quos impendio diligunt, & ante ſe geſtant*] Plinius: *ſimiarum generi præcipua erga fœtum affectio. geſtant catulos, quos manſuefacta intra domos peperere, omnibus demonſtrant.* an ſolos eos catulos geſtant, quos manſuefactæ intra domos peperere? hic ſenſus vulgatæ lectionis, qui abſurdus eſt. intra domos idem faciunt, quantum ad fœtum geſtandum attinet, quod in ſiluis. libri habent: *quæ intra domos manſuefacta peperere.* diſtinguo & ſcribo: *ſimiarum generi præcipua erga fœtum affectio: geſtant catulos: quæ intra domos peperere, omnibus demonſtrant, tractarique gaudent, gratulationem intelligentibus ſimiles.* ita etiam hæc poſtrema ſcribenda è veteri codice. mirè amant catulos ſuos ſimiæ, eoſque geſtant, tam feræ quàm manſuetæ. quæ vero ex ijs cicuratæ intra domos peperere, omnibus demonſtrant, & tractari gaudent.

Cercopitheci caudas habent] Latini veteres *cluras* vocarunt, quæ caudas non habebant, ex Græco κολούρας. nam κόλουρος proprie qui cauda caret, & mutilam habet caudam. ita Callimachus κόλουρα dixit ecaudia animalia. κολούρα igitur *clura*, vt γλάνεις, *glans*, & ſimilia. Feſtus *cluras* dictas interpretatur, *à clunibus tritis.* ineptè. Gloſſæ: *clura, ſimia.* malè: *clira, ἡ μιμώ.* eædem: *clura, πίθηκος.* malè Iſidorus: *ſimia cum cauda eſt, quam quidam cluram vocant.* ita legendum. immo ſine cauda. ὁ κολούρα. hinc *clurinum pecus* Plauto, & Arnobio, ſimia.

inter ſimias habentur, & ſphinges] αἱ σφίγγες, τὰ σφίγγια. quod nationem antiquorum Grammaticorum conſtat ignoraſſe, heic docebo, veteribus Romanis *ſpinturnices* appellatas, quæ Græcis σφίγγες. vetus verſus:

Occurſatrix artificum perdita ſpinturnix.

Grammatici interpretantur, *genus auis turpis figuræ.* Santra, ἀντιφθεῖδα Græcis dici eam auem ſomniabat, ſolo inductus nominis ſono, quaſi *ſpinturnix* eſſet ἀντιθεὶς. inde eſt quod ſcribit Plinius: *Incendiariam auem, alij ſpinturnicem vocant, ſed hæc ipſa quæ eſſet inter aues qui ſe ſciret dicere, non inueni.* & rectè ſanè. ſi nulla incendiaria auis, nec *ſpinturnix* incendiaria, nec omniuo auis. *incendiaria* Plinij, ἀντιθεὶς eſt Santræ. Si *ſpinturnix* porro auis nomen eſt in illo vetere verſiculo, quem ante citauimus, erit & in hoc Plauti:

Pithecium præ illa & ſpinturnicium.

ſed quis non videt ibi nomen eſſe quadru-

A pedis, turpis figuræ, vt & pithecium Græci πίθηκον & πιθήκιον de homine & muliere deformi ſæpe vſurpant. *Spinturnicium* igitur in verſu Plauti eſt, τὸ σφίγγιον, quod genus ſimiæ eſt turpicula facie, & liquet in Græco fuiſſe πιθήκιον καὶ σφίγγιον: *pithecium & ſpinturnicium.* alibi *clurinum pecus* de turpiculæ formæ puella dixit, id eſt ſimiam. Quod *ſpinturnicem* quæ ſphinx eſt, de aue quidam veterum interpretati ſunt, ex eo factum videtur, quod Græci alatas ſphinges ex fabula pingebant, quas Ægyptij ſine alis, vt erant reuera. Agatharchides: αἱ σφίγγες, καὶ κυνοκέφαλοι, καὶ κῆποι παραπέμπονται εἰς τὴν Ἀλεξάν-
B δρειαν ἐκ τῆς Τρωγλοδυτικῆς καὶ τῆς Αἰθιοπίας. εἰσὶ δὲ αἱ μὲν σφίγγες ταῖς γραφομέναις παρόμοιαι. πλὴν ὅτι πάσῃ δασεῖαι καὶ ταῖς ψυχαῖς ἥμεροι καὶ πρᾶοι. Diodorus lib. III. αἵ τε σφίγγες γίνονται μὲν περί τε τὴν Τρωγλοδυτικὴν καὶ τὴν Αἰθιοπίαν, ταῖς δὲ μορφαῖς οὐκ ἀνόμοιοι ταῖς γραφομέναις. quæ omnia ab Agatharchide ſumpſit mutuo. Ammianus Marcellinus lib. XXII. de Ægypto: *& in aridis quidem capreoli veſcuntur & bubali, & ſpinturnicia omni deformitate ridicula, aliaque monſtra, quæ numerare non refert.* clarum eſt ſpintutnicia ibi eſſe τὰ σφίγγια, nec pro auitio poſſe accipi. in aridis Ægypti naſcun-
C tur, & locis Æthiopiæ vicinis. Plinius: *Lyncas vulgo frequentes & ſphingas fuſco pilo, mammis in pectore geminis, Æthiopia generat, multaque alia monſtro ſimilia.* idem dicit quod Ammianus. libri eius habent, *piſturnicia*, pro *ſpinturnicia* tranſpoſitis litteris. σφίγξ σφίγγος producto nomine Latinis *ſpinturnix.* ſic ὄρτυξ ὄρτυγος, *coturnix.* nam γ in τ mutatur, vt in aliis ſexcentis ſoliti ſunt Latini. ita Τρυγὼν, & Æolicè Τυργὼν, Latinè *turtur.* Heſychius; Τρυγὼν, τὰς Τρυγόνας.

villoſa comis] habet à Græco ſcriptore.
D nihil enim de eo apud Plinium. Agatharchides de ſphingibus: πλὴν ὅτι πάσῃ δασεῖαι. Diodorus: ταῖς δὲ μορφαῖς οὐκ ἀνόμοιοι ταῖς γραφομέναις, πλὴν ταῖς δασύτησι διαλλάττουσι. ſed quid eſt *villoſa comis*? an legendum, *villoſæ omnes*, id eſt πάσῃ δασεῖαι. ſic infrà, *hirti omnes*, πάντῃ δασεῖς, id eſt omni corpore. ſcriptum erat *omnis* pro *omnes*, vt ſemper, inde *comis* fecerunt.

dociles ad feritatis obliuionem] Agatharchides: ταῖς ψυχαῖς ἥμεροι, καὶ πρᾶοι, καὶ πανουργίας κοινωνοὶ πλείστης, διδασκαλίας τε μεθοδικῆς
E ἐπὶ πολὺ ἁπτόμεναι, ὥστε τὴν εὐρυθμίαν ἐν πᾶσι θαυμάζειν. ex eo Diodorus Siculus: ταῖς δὲ ψυχαῖς ἡμέρους ἔχουσαι καὶ πανούργους ἐπὶ πλεῖον, καὶ διδασκαλίαν μεθοδικὴν ἐπιδέχονται.

Cynocephali feri morſu, nunquam manſueti] Agatharcides de Cynocephalo: ἄγριον τε τὸ ζῷον, καὶ πλείους ἀπηλλάγησαν, καὶ τὴν ὄψιν ἐμφαίνει ἀπό τε τῶν ὀφρύων, καὶ τῶν ὀμμάτων αὐστηράν. Diodorus: ἀγριώτατα δὲ πάντα τὰ ζῷα, καὶ παντελῶς ἀνήμερα καθεστῶτα, τὴν ἀπὸ τῶν ὀφρύων πρόσοψιν αὐστηρὰν ἔχει. iuuat hæc furta ſummorum auctorum obſeruare, ne de Solino miremur.

Digitized by Google

Pag. 54. A. *in Æthiopico, hoc eſt ſuo cælo*] ita libri, vulgo, *ſolo*. Plinius: *hoc animal negatur viuere in alio, quam in Æthiopia quo gignitur, cælo.*

Ad Capvt XXVIII.

gens Amantum eſt] non potuimus inſuper habere omnium ſcriptorum lectionem. ita etiam in vtroque Indice: *Gens Amantum & Asbytarum.* in vulgatis Plinij codicibus dicuntur *Hammanientes.* in quibuſdam ſcriptis *Monentes.* vtrum *Amantes* repererit Solinus, an populi alterius nomen ſubſtituerit, neſcio. hoc vltimum ab eius more & genio nequaquam abludit. *Amantes* populi ſunt Illyrici trahentes originem à Phocicis Abantibus. Ἀμάντιοι Ptolemæo. Callimachus:

Οἱ καὶ Ἀμαντίνην ᾤκισαν Ὠρικίην

ad vſum ædium cæmenticijs nectunt ſtruicibus] ita optimus Regius. in alio æquè vetuſto: *inſtruicibus.* quæ diuerſa ſcriptura fortaſſe ab auctore. nam ſi *ſtruices*, cur non & *inſtruices*? ſuprà dixit *inſtruere mœnia* pro ſtruere. ſic *inſtructura* pro ſtructura. Iſidorus: *inſtructura autem parietum ad normam fieri, & ad perpendiculum reſpondere oportet.* & alibi de calce: *vſus eius inſtructuris fabricæ neceſſarius.* ſic Græcis ἐπικτίσεις. vnde ἐπικτικοὶ & *epicteticales termini*, qui ex inſtructuris fiunt. *ſtruicem* pro ſtrue aliquot locis reſtituere apud Arnobium memini. ſic *pendix*, τὸ πῆγμα, quod & *pendigo.* vnde *pendigines ſtatuarum* Arnobio τὰ πήγματα. & *appendix* παράπηγμα. inter officia domus Auguſtæ erat qui dicebatur *à pendice cedri.* ἐπὶ τοῦ πήγματος. quidquid arcularum aut aliarum rerum è cedro compactum erat, huius curam ſpectabat. *inſtruices cæmenticias* vocat cæmenta, quibus inſtruuntur & nectuntur inter ſe lapides. hoc propriè dicebatur *inſtruere.* Iſidorus: *conſtructio vel inſtructio vocata eo quod inſtringat & cohærere faciat, vt lapides luto, & ligna & lapides inuicem ſibi. nam & intinctio ferri in aqua inſtructura eſt. niſi enim candens tingatur, ſtringi & cohærere non poteſt ferrum.* Solinus heic ſales è montibus exciſos dicit *cæmenticijs necti inſtruicibus.* ergo *cæmenticias inſtruices* vel *cæmenta* vſurpat pro ferruminatione, quæ lapides inter ſe ligat & nectit, quam ferruminationem hodieque *cæmentum* vulgo vocamus; & *ædes bene cæmentatas*, quæ prope fartæ ſunt, & inſtructæ cæmento, quod fit ex arena & calce. Plinius lib. xxxi. cap. vii. *Carrhis Arabiæ oppido muros domoſque maſſis ſalis faciunt, aqua ferruminantes.* quod ibi *ferruminare* dixit Plinius, heic *cæmenticijs inſtruicibus nectere* vocauit Solinus. at veteres Latini *cæmentum* non ea ſignificatione poſuerunt, qua nunc vtimur, *cæmentum* quippe vocarunt, non rudem lapidem vt vulgo ſibi perſuadent, ſed cæſum & politum ad vſum ædium. non tamen quadratum. nam *cæmenta* ſemper diſtinguunt à quadratis lapidibus. Vitruuius lib. i. cap. v. *ſed vbi ſunt ſaxa quadrata, ſiue ſilex, ſiue cæmentum, aut coctus lapis, ſiue crudus, his erit vtendum.* & lib.

A ii. cap. vii. *ſequitur ordo de lapidicinis explicare, de quibus & quadrata ſaxa, & cæmentorum ad ædificia eximuntur copiæ, & comparantur.* cæmenta ſeparat à quadratis ſaxis. & cap. viii. *Non eſt contemnanda Græcorum ſtructura: non enim vtuntur è molli cæmento polita, ſed quum diſceſſerunt à quadrato, ponunt de ſilice ſeu de lapide duro ordinariam, & ita vti latericia ſtruentes, alligant eorum alternis corijs coagmenta.* Græci non vtebantur è quadrato ſaxo ſtructura, nec è cæmento molli polita, ſed è ſilice, vel è duro lapide ordinatia, id eſt ordine ſtructa, è duro lapide æquato. eodem capite *cæmenticium ſaxum* à qua- B drato diſtinguit: *cum ergo tam magna potentia reges non contempſerint latericiorum parietum ſtructuras, quibus & vectigalibus & præda ſæpius licitum fuerat, non modo cæmenticio aut quadrato ſaxo, ſed etiam marmoreo habere.* Græci vocant σινώμιον λίθον, quod Latini *quadratum ſaxum.* Heſychius: σινόμα, σινόρομα ἰσόδρομα. quod ex omni parte ſcilicet quadratum eſt. *Lapidem de talia* vulgo appellamus. *cæmentum* vero minutus lapis cæſus & æquatus ad ſtructuram ædium, à cædendo dictus. Immo *cæmentum* idem quod cæſura. inde *cæmenta marmorea* pro aſſulis quæ è marmore cadunt C quum cæditur, dixit idem Vitruuius lib. vii. cap. vii. *quibus autem locis hæ copiæ non ſunt, cæmenta marmorea, ſiue aſſulæ dicuntur, quæ marmorarij ex operibus deijciunt.* & lib. viii. *cæmentum de ſilice frangatur, ne grauius quam librarium.* pro eo Plinius dixit: *fragmentis ſilicis non excedentibus libras.* quilibet igitur lapis è lapidicina cæſus, vel ex alio maiore ſaxo deciſus, *cæmentum* dicebatur. hinc *cæmentum* à *ſilice* diſtinguit Vitruuius, quod *cæmentum* cædendo fit, & pars eſt maioris ſaxi: nam *cæmentum* à cædo; vt *ramentum* à rado: *ſilex* naturaliter ita reperitur, nec ex D alio auellitur, aut exciditur. Græcum eſt χάλιξ, Latinè *hilex* & *ſilex.* Gloſſæ: *cæmenta*, χάλικες. fallitur. aliud *cæmentum*, aliud χάλιξ, ſiue ſilex. Græci: χάλικες οἱ τὰς οἰκοδομὰς ἐπιτήδειοι μικροὶ λίθοι. Theophraſtus de lapidibus: μέγας δὲ οὐ τέμνεται, ἀλλὰ χαλικώδης. aliquando & χάλικα pro cæmento Græci ponunt. Sotion: ἐπιβάλλουσι τοῦ λίθου σκληροῦ χάλικα. *duri lapidis cæmentum.* certè tam *cæmenta* quam *ſilices* μικροὶ λίθοι, & ſtructuris accommodati. ſed χάλικες, propriè *ſilices.* vtraque diuerſa à ſaxis quadratis. *caſalem* lapidem etiam di- E xerunt cæmenticium. auctor incertus apud Agrimenſores: *lapis fluuialis, chomaticus dicitur: lapis Tiburtinus, caſalis dicitur.* ita ſcribendum. *caſalis* idem quod *cæmenticius.* Hodie *cæmentum* vocamus ferrumen quo lapides in ſtructura ligantur, & nectuntur inuicem, apud veteres *cæmentum* lapis ipſe cæſus è lapidicina, & æquatus ad ſtruenda tecta. Plinius lib. xxxvii. cap. vlt. *igne lapides in æs ſoluuntur, igne ferrum gignitur ac domatur, igne cremato lapide cæmenta in tectis ligantur.* id eſt, lapides. idem lib. xxxvi. cap. xxiii. *ruinarum vrbis ea*

maximè cauſa, quod furto calcis, ſine ferrumine ſuo cæmenta componuntur. ibi *cæmenta* ſunt lapides, qui inter ſe calce ferruminantur, non autem ipſa ferruminatio. idem lib. xxxv. cap. xiii. de puluere Puteolano: *merſumque protinus fieri lapidem vnum inexpugnabilem vndis, & fortiorem quotidie, ſi Cumano miſceatur cæmento.* ibi *cæmentum* lapis eſt non ferrumen. Vitruuius de eodem: *quod commixtum cum calce & cæmento, non modo cæteris ædificijs præſtat firmitates, ſed etiam moles quæ conſtruuntur in mari ſub aqua ſolideſcunt.* id eſt, cum calce & lapide. idem Vitruuius cap. viii. lib. ii. *incerta vero cæmenta alia ſuper alia ſedentia, interſeque imbricata, non ſpecioſam ſed firmiorem præſtat ſtructuram.* omnibus his locis *cæmenta* ſunt lapides. idem ibidem: *ſed noſtri celeritati ſtudentes, erecta coria locantes, frontibus ſeruiunt, & in medio farciunt fractis ſeparatim cum materia cæmentis.* id eſt, fractis lapidibus cum calce. *materiam* vocat ferrumen è calce & arena. paulo ſupra: *vtraque autem ex minutiſſimis ſunt inſtruenda, vti materia ex calce & arena crebriter parietes ſatiati, diutius contineantur.* & toto eo capite *materiam* appellat, ferrumen ex arena & calce, ad farciendos & conſolidandos parietes. *materiam* haud diſſimili ratione farinam aqua conſperſam, & ſubactam vocabant, quam vulgo *paſtam* dicimus, *intritam* Plinius appellat. lib. xxxv. cap. xiv. *quin & intritam ipſam earum, priuſquam fingantur, macerari oportet.* at lib. xxxvi. cap. xxiii. *intrita quoque quo vetuſtior eo melior. in antiquis ædium legibus inuenitur, ne recentiore trima vteretur redemptor.* idem Vitruuius *mortarium* pro rudere pinſito & ſubacto aliquot locis poſuit, hodieque nos harenatum cum calce ſic vocamus. ſed & alueum in quo ſubigitur arenatum dixere *mortarium.* inde & nos *ἀνατρίβανον* ſic dicimus. *mortarium*, quaſi moretarium in quo ſubigebatur *moretum*, quod genus cibi *intritam* etiam vocabant. *moretarium* quoque vocitarunt, vel *mortarium* cibum ipſum. Donatus: *hoc inter ruſticos de alliato mortario dici ſolet. & bene intriſti. propriè enim hoc genus cibi intrita dicitur.* vulgo *farciam* vocamus hoc genus *intritæ.* inde & *intrita* & *mortarium* quo parietes farciuntur. in hoc mortarium addebantur & fragmina cæmentorum, id eſt lapidum, vel parua cæmenta, vt ex aliquot locis Vitruuij & Plinij conſtat. rudus ipſum, quod mortarium appellat Vitruuius ex ſaxis contuſis componebatur. inde eſt quod recentiores *cæmentum* pro intrita ipſa & ferrumine vſurparunt, & *cæmentare* pro lapides inter ſe inſtructura nectere & ferruminare. certè *cæmentum* propriè vocamus genus ferruminis ex arena & calce tegulaque tuſa compoſitum. *cæmenti* in hac ſignificatione apud veteres nullum vſpiam veſtigium extat, niſi ſi forte hoc loco Solini, vbi *cæmenticijs inſtruicibus*, micas ſalis quaſi lapides in domibus exſtruendis necti dixit. nam *inſtrui* ſic proprie paries dicebatur, in quo lapides calce ferruminantur, & conſolidantur. Plinius lib. xxxv.

A cap. xiv. *Quid? non in Africa Hiſpaniaque ex terra parietes quos appellant formacios, quoniam in forma circumdatis vtrimque lateribus inferciuntur verius], quam inſtruuntur.* Gloſſæ, *formacium, Formatum vel formacium in Africa & in Spania parietes è terra appellantur.* inde & *formacia* & *formagia* caſeos appellamus vulgo, quoniam in forma inferciuntur, & ſtruuntur. Hæc obiter. Iſidorus: *vſus eius inſtructuris fabricæ apprimè neceſſarius: nam lapis non poteſt lapidi adhærere fortius, niſi calce coniunctus. inſtructuris fabricæ*, ad fabricam inſtruendam, & vinciendam. Vitruuius lib. ii. cap. viii. *Græci vero non ita,* B *ſed plana collocantes & longitudines coriorum alternis coagmentis in craſſitudinem inſtruentes, non media farciunt.* inde *inſtruices cæmenticiæ*, quibus nectuntur & inſtruuntur lapides. idem Vitruuius: *vtraque autem ex minutiſſimis cæmentis ſunt inſtruenda, vti materia ex calce & arena crebriter parietes ſatiati, diutius contineantur.* aliàs *ſtruices cæmenticias.* heîc etiam accipere poſſumus cæmenticias ſtructuras, hoc eſt ex ſaxo cæmenticio, vt intelligamus ſic domos apud Hammanientes ex ſalibus exſtrui ſolitas, quaſi ſi cæmenticiis ſtruicibus necterentur, hoc eſt, ex ſtructura cæmenticia fierent. ſic *parietes cæmenticij* Vitruuio, C ex cæmentis hoc eſt lapidibus ſtructi. quod veteres *cæmentum* vel *cæmenticium ſaxum* appellarunt, hodie *medullonem* vocamus, quod in ſtructura medius inferciatur inter quadratos lapides.

Pag. 54. B. *Quos in modum cautium è montibus excitatos*] quid eſt excitare lapides è montibus? nam ſales ad vſum ædium excitatos è montibus, vt lapides dicit. Plinius: *domos ſale montibus ſuis exciſo ſeu lapide conſtruunt.* Solinus *excitare* dixit quod Plinius *excidere.* an igitur putabimus eum ſcripſiſſe, *è montibus exciſatos? exciſare* pro excidere non huic noſtro nouum aut inſo- D lens, multa alia ad hunc modum formanti. ſic *conuentare, conſeptare, retentare*, & ſimilia. ita & *exciſare puteos* ſupra pro quo ſimiliter corruperunt, *puteos excitaſſent.* nam Τάφρους κόπτειν, & φρέαρ ὀρύττειν Græci dicunt. Nihil tamen mutandum heîc cenſeo, *lapides excitare è montibus* poſuit pro extrahere. Haud prorſus abſimili loquutione, *glebas ex aruo excitare* in verſu veteris poëtæ apud Nonium.

—*glebas ex molli aruo excitent.*

& apud Plinium, *grandes glebas excitare.* an & eadem metaphora, *puteus excitari* dicendus qui excitata & extracta terra cauatur? hoc durum & ineptum. vide quæ ſuprà notaui- E mus.

tanta ibi huiuſce venæ copia] vena, metallum. in altera editione ſcripſerat: *tanta ibi huius rei copia.*

commercium cum Troglodytis habent carbunculi gemma. Citra Amantes] ita diſtinximus, cum legeretur in omnibus, etiam Delriana: *Hi ſunt Hammanientes qui commercia cum Troglodytis habent. Carbunculi gemma citra Hammanientes propiores Naſamonibus.* Plinius lib. v. cap. v. *ab his ad Troglodytas hiberni occaſus plaga ſeptem dierum iter, cum quibus commercium gemma tan-*

tum, quem carbunculum vocamus, ex Æthiopia
inuecta. ita legendum, non *vecta.* idem Pli-
nius lib. XXXVII. inter genera carbunculo-
rum & Æthiopicos recenſet. Theophraſtus
enumerans loca, in quibus pretioſi carbun-
culi naſcuntur, ita ſcribit: ἀλλ' οἱ περιττοὶ
σπάνιοι καὶ ἐξ ὀλίγων τόπων. οἷον ἔκ τε Καρχηδόνος, καὶ
ἐκ τῶν περὶ Μασσαλίαν, καὶ ἐξ Αἰγύπτου καὶ ἐκ τῶν
καταδούπων, καὶ Συήνης πρὸς Ἐλεφαντίνῃ πόλει, καὶ
ἐκ τῆς Ψηφῶ καλουμένης χώρας. lege: καὶ ἐκ τῆς
Ψεβῶ καλουμένης χώρας. Pſebo regio interioris
Æthiopiæ apud Stephanum, qui ex Ægy-
ptiacis Ariſtagoræ hæc citat: οὗτοι δέ φασιν τὴν
χώραν ἐπέχουσαν Αἰθιοπίας ὕδωρ πίνειν καλουμένην Ψε-
βώ. idem ex Artemidoro refert, λίμνην eſſe.
Strabo lib. XVII. ὑπέρκειται δὲ τῆς Μερόης ἥ τε Ψε-
βώα λίμνη μεγάλη νῆσον ἔχουσα οἰκουμένην ἱκανῶς.
ſcribe: ἥ τε Ψεβώ λίμνη μεγάλη. nam ἐθνικὸν Ψεβοί-
της non Ψεβῶος. Æthiopicos carbunculos non
omnium optimos fuiſſe liquet ex his Plinia-
nis, quæ ſic legenda ſunt: *Satyrus Indicos*
non eſſe claros dicit. ſed plerumque ſordidos, ac ſem-
per fulgoris horridi: Æthiopicos pingues, lucem-
que non emittentes, aut fundentes, ſed conuoluto
igne flagrantes. de optimis ita ſciſcit: *optimos*
vero amethyſtizontas, hoc eſt quorum extremus igni-
culus in amethyſti violam exeat: proximos illis quos
vocant ſyrtitas pinnato fulgore radiantes. hæc po-
ſtrema corruptiſſima. nec enim liquet cur
ſyrtitæ dicti, nec quid ſit *pinnatus* fulgor. nec
cum re nomen conuenit. in libris alias *ſyti-*
tes, alias *citites* legitur. optima niſi fallor
coniectura lego: *proximos illis quos vocant au-*
titas innato fulgore radiantes. nihil verius. αὐτί-
της οἶνος qui per ſe fluit. αὐτίτης ἄνθραξ, qui in-
nato fulgore radiat, non arceſſito, quique
ex ſeſe lucem emittit. correctionem hanc
confirmat id quod præceſſit: *præterea in om-*
ni genere maſculi appellantur acrius, ac fœminæ
languidius refulgentes. in maſculis quoque obſeruant
liquidioris alios flammæ, nigrioris alios, & quoſ-
dam ex alio lucidos ac magis cæteris in ſole fla-
grantes. totus hic locus ita reſtituendus ex
ſcriptura veteri, quæ minimo minus ſic
eum exhibet ſcriptum. perperam corrigunt:
ex albo lucidos. ex alio lucent qui non inna-
to fulgore radiant, ſed in ſole poſiti ma-
gis flagrant. mutuato igitur à ſole fulgore
nitent, non ex ſeſe dato. at optimi vel op-
timis proximi qui innatum habent fulgo-
rem. tales non ſunt, qui vel ſole vel igne,
vel inclinatione acrius lucent. idem pau-
lo poſt: *Archelaus Carchedonios nigrioris aſpe-*
ctus eſſe, ſed igne vel ſole, inclinatione acrius quam
cæteros excitari. ipſi per ſe nigioris ſunt aſpe-
ctus, nec innato fulgore radiant, ſed à ſo-
le vel igne arceſſito. *inclinatio* eſt ἡ πρὸς τὸ
φῶς ἔγκλισις. Diodorus lib. II. τὰ μὲν γὰρ φλόγι-
να, τὰ δὲ κροκώδη, τινὰ δὲ σμαραγδίζοντα, πολλὰ δὲ
χρυσοειδῆ φαίνεσθαι κατὰ τὰς πρὸς τὸ φῶς ἐγκλίσεις αὐτῶν.
ſequitur apud eumdem: *qui languidius ex In-*
dicis lucent lithizontas appellari. quare λιθίζοντας?
precioſiſſimas quaſque gemmarum Græci
λίθους vocant. in ſcripto codice eſt: *Lizitontas.*
& ad oram alia manu reſcriptum, *Litizontas.*

A forte emendandum *Lyſitonios.* hoc eſt vigoris
languidi, & ſoluti. nam τόνος eſt vigor; &
vegetum in gemmis fulgorem ita vocarunt.
ſic εὔτονον ὁρᾶν dixerunt, & εὔτονον χρῶμα. in-
frà eodem capite de ſandaſtris: *& hic mares*
auſteritas diſtinguit, ſiquidem vigor appoſita tin-
gens indicat. Latini *lapillos* à *gemmis* diſtinguunt,
& *gemmas* de pellucidis, *lapillos* de non tranſ-
lucentibus dicunt, vt ſunt Veientani, &
opſiani. atque ita olim Iuriſconſulti diſtin-
xere. hodieque *lapillum* vocamus genus gem-
mæ minimè tranſlucidæ. Latini quoque la-
pillos à gemmis ſic diſtinguunt. ſed Græci
λίθους de vtriſque vſurpant, & gemmas λίθους
B διαφανεῖς vocant. nec video quare λιθίζοντες
appellari potuerint ex carbunculis qui lan-
guidius lucerent. melius ſcriberetur, λυτίζοντες,
id eſt langueſcentes. λυτὸς languidus & ſolu-
tus. vnde λυτίζω. pro *Litizonia*: igitur legen-
dum, *Lytizontas.* ſed vulgatam non damno. in
multis Græciæ locis carbunculos naſci tradit
Theophraſtus. Plinius è Theophraſto: *eſſe*
& Trœzenios varios interuenientibus maculis albis:
item Corinthios ex pallidiore candidos, καὶ ὁ Τροιζήνιος.
οὗτος δὲ ποικίλος, τὰ μὲν φοινικοῖς τὰ δὲ λευκοῖς χρώμα-
σι. ποικίλος δὲ καὶ ὁ Κορίνθιος τοῖς αὐτοῖς χρώμασι πλὴν
τὸ χλωροειδέστερον. nihil de puniceis maculis Pli-
C nius, ſed de albis tantum. rectè tamen ſic ver-
tit. corpus ipſum carbunculi φοινικοῦ. Epi-
phanius: ἄνθραξ λίθος, ἐξ ὑποφοινικοῦ εἶδος ἔχει. in
puniceo corpore cum albæ maculæ interue-
niunt, neceſſario variatur, τὰ μὲν φοινικοῖς, τὰ
δὲ λευκοῖς χρώμασι. iiſdem coloribus variatur
Corinthius, niſi quod pallidior ſit, πλὴν τὸ
χλωροειδέστερον. aliquid deeſſe lacuna indicat.
ſed magis Plinius, apud quem in veteribus
ſcribitur: *item Corinthios & pallidiores & candi-*
dos. omnino legendum: *ſed pallidiores & candi-*
diores. in Theophraſto legiſſe apparet: πλὴν τὸ
λευκότερον, καὶ χλωροειδέστερον. Trœzenius carbun-
D culus puniceo & albo colore diſtinctus eſt.
ſimiliter Corinthius, niſi quod puniceus co-
lor in eo pallidior, τὸ φοινικοῦ χλωροειδέστερον. τὸ
δὲ λευκὸν λευκότερον. pro quo Plinius dixit, *palli-*
diores & candidos. nam *candidum* magis eſt
quam *album*, τοῦ λευκοῦ λευκότερον. mendoſa planè
vulgaris lectio: *ex pallidiore candidos*. corrigen-
dum quoque in ſequentibus: *Maßilia quoque*
importari, tradit ſcilicet Theophraſtus, cuius
hæc verba ſunt: οἷον ἔκ τε Καρχηδόνος, καὶ τῶν περὶ
Μασσαλίαν τόπων. ſequentia ſic emendanda ali-
bi docuimus: *Bocchus in Oliſiponenſi erui ſcripſit.*
E male in vulgatis: *Maßilia quoque importari Boccus,*
& Oliſipone ſcripſit. Carchedonios carbuncu-
los ἐκ Καρχηδόνος, hoc eſt ex Carthagine venire
tradit Theophraſtus, negat Plinius, qui Gara-
manticos ita dictos aſſerit propter auctotita-
tem Carthaginis magnæ: *horum genera Indici &*
Garamantici, quos & Carchedonios vocauere propter
auctoritatem Carthaginis magnæ. Καρχηδόνιος λίθος
genus carbunculi Græcis, quod apud Ga-
ramantas inueniebatur. Strabo: ἡ δ' ὑπὲρ
τῶν Γαιτούλων ἐστὶν ἡ τῶν Γαραμάντων γῆ παράλλη-
λος ἐκείνῃ, ὅθεν οἱ Καρχηδόνιοι κομίζονται λίθοι. er-
go Carchedonij lapides, carbunculi ſunt

Grammatici. ita videtur & ſentire Publius Syrus his verſibus:

Quo Carchedonios optas ignes lapideos
Niſi vt ſcintillent? pietas eſt carbunculus.

vides carbunculum, & Carchedonium lapidem eumdem ab eo ſtatui. Epiphanius de Carbunculo: γίνεται δὲ ἐν Καρχηδόνι τῆς Λιβύης ὅπου Ἀφρικὴ καλεῖται. idem tamen paulo poſt Carchedonium carbunculo ſimilem eſſe dicit, quaſi diuerſus fuerit Carchedonius à carbunculo, & ſui generis: ἔστι δὲ καὶ ὁ Καρχηδόνιος λίθος παραπλήσιος τούτῳ, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου εὑρίσκεται. Plinius quoque poſtquam diuerſa genera carbunculorum, & aliarum ardentium gemmarum enumerauit, & inter has Lychnidis qui paleas & chartarum fila ad ſe rapere dicitur, B ita ſubijcit: *hoc idem & Carchedonius facere dicitur, quamquam multo vilior prædictis. Naſcitur apud Naſamonas in montibus, vt incolæ putant, imbre diuino, inuenitur ad repercuſſum lunæ, maximè plenæ. Carthaginem quondam deportabatur. Archelaus & in Ægypto circa Thebas naſci tradidit, fragiles, venoſas, morienti carboni ſimiles. potoria vaſa & ex hoc lapide & ex Lychnide factitata inuenio.* hunc Carchedonium, à Carbunculis Carchedoniis diſtinguere Plinium palam eſt. C Carchedonios inter carbunculorum genera ſuprà ex Archelai ſententia & aliorum deſcripſit, diuerſos vtique ab hoc Carchedonio. adde quod in libris hoc loco partim *Carchedonia*, partim *Calchedonia* legitur: *hoc idem & Carchedonia facere dicitur.* & ſubintelligitur gemma, vt ſeparetur à Carchedonio carbunculo. In Indice optimi exemplaris *Calchedonia* vocatur, hoc modo: *Sandareſus, Lychnitis, Chalcedonia, Sarda.* perperam pro *Carchedonia.* nam Carthaginem importabatur ex Namaſonibus, apud quos naſcebatur. at *carbunculi Carchedonij* apud Garamantes ſecundum Plinium. D *Carchedoniam* eum ſcripſiſſe non *Carchedonium* vel ex eo liquet quod ſequitur: *Archelaus circa Thebas naſci tradidit fragiles, venoſas.* quod ad Carchedonias refertur. & paulo poſt ita libri: *potoria vaſa & ex hac & ex Lychnite factitata inuenio* ex hac Carchedonia. vbi vulgati libri habent: *& ex hoc lapide.* ad repercuſſum lunæ inueniri Carchedoniam ſcribit Plinius: ergo nocte. at carbunculos ad repercuſſum ſolis reperiri dixerat: *inueniri autem vbicunque maximè ſolis repercuſſu.* Epiphanius vero carbunculum nocte inueniri tradit, ad repercuſſum lunæ, E quod de Carchedonia gemma Plinius, non de Carchedonio carbunculo: ἕτεροι δὲ φασὶν τὸν λίθον τοῦτον οὕτως εὑρίσκεσθαι, οὐκ ἐν ἡμέρᾳ καθορώμενον, ἀλλὰ κατὰ τὴν νύκτα, ἀπὸ μακροῦ διαστήματος. δίκην γὰρ λαμπάδος ἢ ἄνθρακος φύσις ἀποσπινθηρίζει, καὶ ὥσπερ μὲν διαλάμπεται, ὥσπερ δὲ καταπαύεται. ita ſcribendus ille locus e libris. errore nominum hiſtoriam lapidum confudit. nihil exploratius iam quam Carchedoniam gemmam diuerſam eſſe à Carchedonio carbunculo. *Calchedonium* gemmarij hodie vocant, qui *Carchedonius* fortaſſe vocari debet, &

A quem ita vocarunt veteres. vilem fuiſſe lapidem ex Plinio conſtat, nec hodie in magno pretio. alius erat *Chalcedonius* ſmaragdus pro quo perperam *Carchedonium* apud Plinium ſcribi ſuprà notauimus. Arethas Χαλκηδόνιον dicit eſſe ſimilem carbunculo. Καρχηδόνιον intellexit. Sic apud Epiphanium in genere carbunculorum Καλχηδόνιος perperam ſcribitur, pro Καρχηδόνιος. Sed de his infrà pluribus.

Pag. 54. B. *circa Amantes propiores Namaſonibus Aſbyſtæ Laſere viuunt*] ſic diſtinximus. erat vulgo: *Carbunculi gemmæ citra Hammanientes propiores Naſamonibus. Aſbyſtæ Laſere viuunt.* Plinius lib. v. cap. v. *poſt Naſamones Aſbytæ & Macæ viuunt, vltra eos Hammanientes vndecim à Syrtibus maioribus ad occidentem.* ſi vltra Aſbytas ſunt Hammaniẽtes, certè Aſbytæ ſunt citra Hammanientes, & propiores Naſamonibus. Nam primum Namaſones, deinde Aſbytæ, poſtea Hammanientes, quos noſter Amantes vocat. *Aſbytæ* heîc legunt omnes libri Solini. nec aliter Pliniani. & imponit Delrius qui *Aſbyſtas* Plinio dici notat. Ptolemæo, quoque Ἀσβύται. aliis Græcis Ἀσβύσται. Callimachus:

Οἷόν τι Τρίτωνος ἐφ' ὕδασιν Ἀσβύσται.

idem alibi: ——— οὐκ ἐπὶ Θήρης
Οὖλος Λευκοπέλας Ἀσβυστίδι πάρθετο γαίη

vbi ridiculum interpretamentum ſubijcit Scholiaſtes: ἀσβυστίδα τὴν λευκὴν λέγει παρὰ τὴν ἄσβεστον. τοιαύτη γὰρ ἡ Λιβύη λευκόγεως. Aſbytas porro Laſere vuiere Solinus ex male interpunctis Plinij verbis heîc aſſerit. Plinij verba, *Cyrenaïcus ager xv. M. paſſuum à littore & arboribus fertilis habetur, intus eodem ſpatio frugibus tantum: mox triginta M. paſſuum latitudine, & CCL. M. paſſuum longitudine, Laſere modo. Poſt Naſamones Aſbytæ & Macæ viuunt.* definit Plinius latitudinem & longitudinem τῆς σιλφιοφόρου regionis quæ in Cyrenaïco agro. Solinus ita diſtinguebat: *Laſere modo poſt Naſamonas Aſbyſtæ & Macæ viuunt.* quodcunque ſequutus ſit, ineptum eſt de Aſbyſtis laſere viuentibus commentum. nec iſtud vt diceret, in mentem venire potuit Plinio qui ſcripſit in Hiſtoria Laſerpicij multis iam ab annis ætate ſua plantam illam in Cyrenaica non inueniri. Strabo quoque tanto antiquior tradit incurſione barbarica vicinorum Nomadum, regionem Laſerpiciferam adeo vaſtatam, vt pæne ad internecionem extincta ſit ſtirps ſilphij. τὴν σιλφιοφόρον in Cyrenaica ponit Plinius, πρὸς τῇ Κυρηναίᾳ Strabo. ſed latius ille Cyrenaïcam, quam hic τὴν Κυρηναίαν accipit. certe ſub ditione Cyrenenſium fuit Laſerpicifera. vnde igitur Aſbytæ Laſere viuentes æuo Solini? Aſbytæ vicini quidem Cyrenenſibus. quinimmo Cyrenenſes poſiti ἐν τῇ Ἀσβυστίδι, iuxta Callimachum. idem & Τρίτωνα fluuium Ἀσβύστην vocauit. Τρίτων amnis & Τριτωνὶς palus in Cyrenaïca prope Berenicen. abſurdum tamen & falſum quod ſcribit Solinus Aſbyſtas Laſere ſolitos viuere, quum nullum amplius eius æuo in illis regionibus inueniretur Laſerpicium, quod & ipſe ſuprà prodidit. Septem annis ante Cyrenas conditas, natum &

inuentum ſilphium in illis locis inter ple. roſque conuenit. certum regionis ſpatium. occupauit, quæ regio ſub Cyrenenſium dominatu ſemper fuit. Nihil igitur Aſbyſtis cum Laſere. Strabo de Laſerpiciferæ terminis: ἔςι δὲ ἡ σιλφιοφόρος ἐπὶ τοῖς περιμήκης, μῆκος μὲν ὡς ἐπὶ τὰς ἀνατολὰς ἰοῦσι, ὅσον σταδίων χιλίων, πλάτος δὲ τριακοσίων ἢ μικρῷ πλειόνων, τῇ γε γνώριμον. non conuenit hæc menſura cum Pliniana. longitudinem Laſerpiciferæ CCL millibus paſſuum definit ille, hoc eſt σταδίοις διχιλίοις, altero tanto quam Strabo, qui addit, τῇ γε γνώριμον. veriſimile quippe eſſe ex aërum cognatione, & ſtirpis natura, ἅπασαν τὴν ἐπὶ τῷ αὐτῷ περιμήκει κειμένην πεδίων [illegible]. quod ad latitudinem attinet, eadem ferè vterque ſcribunt. Plinius triginta millibus eam determinat, hoc eſt ſtadiis quadraginta & ducentis. Strabo σταδίων τριακοσίων eam facit, ſcripti eius [illegible]. Theophraſtus vim Laſerpicij procreatricem per quattuor ſtadiûm millia in Africa tenuiſſe ſcribit, quæ ſunt quingenta millia paſſuum. Τόποι δὲ πολλοὶ ἐπέχει τῆς Λιβύης, πλείω γὰρ φασὶν ἢ τετρακισχίλια στάδια. ſic minimè inter ſe conſentiunt auctores. Plinius: *Cyrenaïcus ager xv. M. paſſuum à littore & arboribus fertilis habetur.* Strabo: μέχρι μὲν σταδίων ἑκατὸν καὶ δενδροφόρος ἐστὶ γῆ. in menſura non conueniunt, nec tamen longè abeunt. Plinius: *intus eodem ſpatio frugibus tantum.* Strabo: μέχρι δὲ ἄλλων ἑκατὸν σπειρομένη μόνον. ita legendum è libris, non μᾶλλον & confirmat Plinius. apud vtrumque ſequitur ἡ σιλφιον ἔχουσα γῆ, quæ Laſere modo fertilis eſt. maiorem partem Laſerpiciferæ, ἀπὸ Εὐεσπερίδων περὶ Σύρτιν μείζονα patere ſcribit Theophraſtus. Herodotus lib. IIII. παρήκει δὲ ἀπὸ Πλατέης νήσου μέχρι τοῦ στόματος τῆς Σύρτιος τὸ σίλφιον. Platea inſula eſt quam obtinuere & condidere Cyrenæi. ſic à Cyrenis ad os Syrtis maioris τὴν σιλφιοφόρον extendit Herodotus. At diſſentit Theophraſtus, qui τὰ πλεῖστα φύεσθαι περὶ τὴν Σύρτιν ἀπὸ τῶν Εὐεσπερίδων tradit, *circa Syrtim ab Heſperidibus*, id eſt ab vrbe Berenice. Ab Heſperidibus ad Platæam inſulam porrigi dicit Herodotus orientem verſus. ſic totam in Cyrenaïco agro collocat. στόμα τῆς Σύρτιος, haud longe à Berenice. Strabo: ὑστέρῳ δὲ τῆς Βερενίκης ἐπὶ τὸ μικρὸν ἀκρωτήριον λεγόμενον Βόρειον, ὃ ποιεῖ τὸ στόμα τῆς Σύρτιος πρὸς τὰς Κεφαλάς. Berenicem eſſe quas Græci antiquiores vt Herodotus & Theophraſtus Εὐεσπερίδας vocant, ſuprà docuimus. de ſitu Laſerpiciferæ longè aliter ſentit Ptolemæus, quem vide. Strabo: ὁμορεῖ δὲ τῇ Κυρηναίᾳ ἡ τὸ σίλφιον φέρουσα. corrigendus obiter eiuſdem Strabonis locus ex eodem libro de Heſperidibus: Τετραήμερος μὲν οὖν φασὶν ἀπὸ τοῦ μυχοῦ τῆς μεγάλης Σύρτιος τοῖς κατ' αὐτὸ μάλιστα βαδίζουσι, ὡς ἐπὶ χειμερινὰς ἀνατολὰς ἀφορῶσιν. ἔστι δὲ ὁ τόπος οὗτος ὁμορεῖ τῷ Ἄμμωνι, φοινικοτρόφος τε καὶ εὔυδρος. ſcribendum omnino: τοῖς ἀπ' Αὐτομάλακος βαδίζουσιν. Αὐτομάλακα, caſtellum fuit, quod ἐν τῷ μυχῷ τῆς Σύρτιος ab eodem

A locatur, quo ditio Carthaginienſium à Cyrenenſi olim diſterminabatur. dicitur & Αὐτομάλαξ Ptolemæo, aliis etiam Αὐτόμαλα. vide Stephanum. locus ille ad quem quatridui itinere perueniri ſcribit, ἀπ' Αὐτομάλακος, dicebatur κώμης Ἀμμωνίου. quod rectè expreſſit vetus interpres in ſua verſione. Sequitur apud Plinium: *poſt Naſamonas Aſbyſtæ & Macæ viuunt.* id eſt degunt, non autem Laſere viuunt, vt ineptè accepit Solinus, perperam verba Plinij interpungendo. poſt Naſamonas Aſbyſtas etiam collocat Dionyſius:

B Ἀσβύσται δ' ἐπὶ τοῖσι μεσήπειροι ναίουσι.

id eſt poſt Naſamonas, quorum mentio præceſſit. & Macæ poſt Aſbyſtas. Herodotus: τοῦ μὲν δὴ κατύπερθε οἰκέει Νασαμώνων, τὸ δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν ἔχονται τὸ πρὸς ἑσπέρης Μάκαι. hi ſunt qui dicuntur Ptolemæo, Μάκαι οἱ Συρτῖται. perperam apud eum legas: Μάκαιοι Συρτῖται. ad diſcrimen Macarum qui inter Carmaniam & Arabiam ſiti ſunt. Stephanus: Μάκαι, ἔθνος μεταξὺ Καρμανίας καὶ Ἀραβίας. Aſbyſtas Herodotus colere dicit in ea quæ ὑπὲρ Κυρήνης, in mediterraneo.

Pag. 54. B. *Laſere viuunt, hoc aguntur, hoc*

C *illis dulce eſt*] ſic repoſuimus. in anterioribus editionibus erat: *Laſere viuunt, hoc aluntur, hoc illis edule eſt.* quæ tria idem ſignificant. *hoc aguntur* Græca locutio, τούτῳ ἄγονται. hoc ducuntur & delectantur. ita libri.

AD CAPVT XXIX.

oppidum eſt Debris fonte miro. qui denique alternis curſibus] duplex eſt huius loci lectio. in quibuſdam legitur: *quid ni? qui alternis curſibus, die frigeat, nocte ferueat.* quomodo & Delrius edidit. nos eam retinuimus, quam omnes habuere editiones, & optimus liber: *fonte miro: qui denique, alternis cur-*

D *ſibus die frigeat, nocte ferueat.* quæ loquutio familiaris noſtro & optimis auctoribus. ſic ſupra: *Himeraeum caleſtes mutant plagæ: amarus denique eſt, dum in Aquilonem fluit, dulcis vbi ad meridiem flectitur.* & paulo ante: *terræ quoque ipſius exitiis datus, vbicunque ferale ſortitur receptaculum: denique extinguit herbas.* & paulo poſt: *vis ne defuncto quidem deeſt: denique baſiliſci reliquias amplo ſeſtertio Pergameni comparârunt.* atque ita paſſim. ſic Florus noſter lib. I. cap. XII. *omnium non modo Italiæ ſed toto orbe terrarum pulcherrima Campaniæ plaga eſt. nihil mollius cælo: denique bis floribus ver-*

E *nat.* quem locum perperam ſollicitant. Gloſſæ: *denique*, πέρας γοῦν. infrà: *fides alia eſt, illa denique.*

vt in articulo temporis] ita Regius in aliis: vt *tam breui temporis curriculo.* quæ alterius editionis lectio eſt. quæ & ad marginem Regij codicis adſcripta eſt. quam etiam magis probem.

quamuis controuerſa ſiderum diſciplina] ſic edidimus, licet omnes excuſi ſcriptique haberent, *controuerſa.* quid ſignificaret ſuprà expoſuimus. *controuerſa* eſt contraria. at *controuerſum.*

Digitized by Google

eſt de quo ambigitur, *τὸ ἀμφισβητούμενον*. Debris fons nocte feruet, die friget, contraria & contrauerſa ſiderum diſciplina, quia noctes frigidiores ſint quam dies, interdiu tamen frigidus fluit. legebatur in optimo codice: *cuius aqua caleſtium vertigine mutant qualitatem.* & ad oram repoſitum: *& caleſti.* Edunt: *ex caleſti.*

Pag. 54. D. *cum ortus ſolis inclaruit*] ſic etiam edidimus ex optimo Regio, vbi vulgati ſcribunt: *cum ortu ſolis incanduerint, & radijs feruefacta ſunt vniuerſa.* & paulo poſt ex eodem: *vt fluorem ſuum prohibeat hauriri.* pro quo in editis: *vt hauriri etiam à ſitientibus nequeat.* lectionem vulgariam in margine adſcriptam præferebat idem liber.

Veſpaſiano principe, bello quod cum Oeenſibus geſtum] Plinius: *proximo bello, quod cum Oeenſibus geſſere initiis Veſpaſiani Imperatoris.* ita ſcribendum, vt habent libri. malè corrigunt: *cum Oeenſibus Romani geſſere auſpicijs Veſpaſiani Imperatoris.* circa initia Imperij Veſpaſiani, bellum illud geſtum innuit à Romanis, non auſpicijs Veſpaſiani, & confirmat Solinus editam, Veſpaſiano principe geſtum eſſe dicens. at Plinius *proximum bellum* vocat, quia proximè geſtum, quum illa ſcriberet. quod Solinus nec dixit, nec dicere ex vero potuit, tanto recentior Plinio, vel apertiſſimè ex hoc loco conſtat: qui vnus ſufficit confutandis eorum rationibus, qui Solinum antiquiorem Plinio aſſerunt, vel confirmandis qui dubitant.

qui primus ſanè de externis] Plinius: *omnia armis Romanis ſuperata, & à Cornelio Balbo triumphata, vnius omnium externo curru, Quiritium iure donato: quippe Gadibus genito ciuitas Romana cum Balbo patruo maiore data eſt.* & hunc locum correctionibus ſuis inquinarunt legentes: *vni omnium externo.* aut *vni omnium externorum.* nihil variant libri, niſi quod mutato ordine legunt: *vnius omnium curru externo.* longe melius, & vero verius ſcribendum eſſe: *vnius omnium curru externi, & Quiritium iure donati.* ineptum quippe eſt dicere, currum illum quo triumphauit Balbus, externum, & Quiritium iure donatum. *currus* hîc pro triumpho. dicit ergo triumphum Balbi, externi hominis fuiſſe & ciuitate donati, vnius ex omnibus. Florus: *tertius de Pharnace currus, & Ponto. Quartus Iubam & Mauros, & bis ſubactam oſtendebat Hiſpaniam.* ideſt, tertius & quartus triumphus. Cornelius Balbus qui triumphauit de Garamantibus diuerſus à Cornelio Balbo maiore qui conſul fuit. Cornelius Balbus maior patruus erat, huius Cornelij Balbi triumphalis & Garamantici dicti. Plinius heîc dicit huic Triumphali ciuitatem Romanam datam eſſe cum Balbo maiore patruo. hic *Balbus maior* conſul fuit, nec triumphauit. Plinius lib. VII. cap. XLIII. de variis fortunæ exemplis: *fuit & Balbus Cornelius maior conſul, ſed accuſatus, atque de iure virgarum in eum iudicum in conſilium miſſus, primus externorum, atque etiam in*

A *Oceano genitorum vſus illo honore, quem maiores Latio quoque negauerunt.* Ineptè Balbum illum conſularem cum hoc triumphali confundunt, nec enim omiſiſſet ibi & triumphum eius memorare Plinius, ſi triumphaſſet ille, longè ineptius eſt, quod maiorem ſiue priorem conſulem factum ibidem argutatur, vbi & explicant, quis ſit maior ſiue prior conſul, nihil abſurdius. non maior conſul ille fuit, ſed Cornelius Balbus Maior cognominabatur ad differentiam alterius Balbi ex fratre filij qui triumphauit. ius ciuitatis Romanæ ſimul acceperunt, & diſcriminis gratia B patruus, Balbus Maior dictus. atque ita legendum in Plinio: *Balbus Cornelius Maior, conſul fuit.* verba ſequentia nonnihil etiam mendoſa, ſic emendanda ſunt: *ſed accuſatus atque de iure virgarum in eo iudicio in conſilium miſſus.* eo iudicio quo accuſatus eſt Balbus, de iure virgarũ etiam deliberatum eſt, an competeret in eum, quod ciuis Romanus non eſſet. Veriſſima emendatio noſtra.

officiunt prona ad humum cornua & obnixa] libri partim, *ad vnum:* alij, *ad vmum*, pro *ad humum*, vulgo: *in humum.* hæc ſumpta ex Pomponio Mela, cuius hęc verba ſunt: *apud* C *Garamãtes etiam armenta ſunt ea qua obliqua ceruice paſcuntur. nam pronis directa in humum cornua officiunt.* præceſſit de Troglodytis, nullarum opum dominos eſſe, & ſerpentibus veſci: ſubijcit apud Garamãtes etiam armenta eſſe. ſcribendum autem: *apud Garamántes etiam armenta ſunt, eaque obliqua ceruice paſcuntur.* quæ ad verbum Solinus heic expreſſit: *armenta gentis iſtius obliquis ceruicibus pabulantur.* quæ res fidẽ facit nihil deeſſe apud Melam, & ratione carere Pintianum, qui ſic locum eum interpolat: *armenta habent qua obliqua ceruice paſcuntur, nam pronis directa in humum cornua officiunt. apud Garamantas etiam armenta ſunt qua retro am-* D *bulantia paſcuntur.* nimium audax facinus, nec ad veritatem directum. putauit diuerſa eſſe armenta, quæ obliqua ceruice & quæ retro cedentia paſcuntur, illa Troglodytarum, hęc Gatamantum. quod falſum deprehenditur hoc Solini loco qui Garamantum armenta obliquis ceruicibus pabulari, iuxta Pomponium dixit. Pomponius ita plerumque ſequitur Herodotum, vt diuerſam tamen ab eius via ſibi ſemitam faciat. ſcribit Herodotus Gatamantum armenta *ὀπισθονόμα* eſſe: *ὀπισθονόμοι δὲ διὰ τόδε εἰσί· τὰ κέρεα ἔχουσι κεκυφότα ἐς τὸ* E *ἔμπροσθεν. διὰ τοῦτο ὀπίσω ἀναχωρέοντες νέμονται. ἐς γὰρ τὸ ἔμπροσθεν οὐχ οἷοί τε εἰσὶ προεμβαλλόντων ἐς τὴν γῆν τῶν κερέων.* quantum ad formam, res eadem eſt: cornua vtique habent in humum directa. de modo paſcendi, diſcordant. quod cornibus ita ſint in humum obnixis, vt ea re prohibeantur prona pabulari, retro ambulando paſci dixit Herodotus. hoc non placuit Melæ, vel auctori quem ſequitur, ſed obliquata ceruice, atque in latus ore detorto pabulum ab his carpi maluit. Plinius qui ex diuerſis auctoribus opus magnum conſarcinauit, diuerſas etiam ſuper eadem

re ſententias plerumque retulit. lib. VIII. capite de bubus, ita ſcribit: *boues animalium ſoli & retro ambulantes paſcuntur: apud Garamantas quidem haud aliter.* heic ex Herodoto ὀπισθονόμοι βόες Garamantum agnoſcit. at lib. XI. cap. XXXVII. *Troglodytarum in terram directa: qua de cauſa obliqua ceruice paſcuntur.* Melæ hæc ſententia eſt, cuius & ipſiſſima verba vſurpauit, quam vel ab alio habere vtique potuit. nam Troglodytarum non Garamantum armenta ea eſſe dixit. vicini certè Garamantes Troglodytis, vt ex Herodoto conſtat. & armenta habere Troglodytas auctor eſt Agatharchides. Igitur tam Garamantes, quam Troglodytæ huiuſmodi boues habere potuerint, cornibus defixis in humum. quos boues, qui ex auctoribus obliqua ceruice paſci ſcripſerunt, videntur illud ſenſiſſe, cornua in humum prona & obnixa haud minus officere recedentibus inter pabulandum, quam procedentibus. Profectò de Machli Scandinauiæ inſulæ beſtia hoc ſcriptum reliquerunt auctores, retro gradi eam in paſcendo, ne in priora tendens inuolueretur, quod prægrande labrum ſuperius haberet. quod & de Alce noſter ſcripſit ſuprà. hoc verum de labro. an de cornibus in humum directis, æque ſit verum, viderint alij. Illud certum nihil mutandum eſſe in verbis Pomponij. *Ad humum prona & obnixa.* προκεκυφότα εἰς τὴν γῆν τὰ κέρεα Herodotus.

Pag. 55. A. *ex parte qua Cercina eſt, accepimus Gauloen inſulam*] ſic ſcripſimus libros ſequuti. atque ita in Indice: de *Gauloe inſula*, Plinio *Gaulos*. cap. VII. lib. V. *mox Gaulos & Galata cuius terra ſcorpionem dirum animal Africæ necat.* Hoc Plinius de Galata dicit, Solinus de Gaulo, non præter ſolitum leuis: qui & Galatæ non meminit. auctor itinerarij maritimi Cercinnam in mari ponit, quod inter Africam & Sardiniam eſt: Galatam autem inter Sardiniam & Africam. ibi & Gaulos iuxta Plinium. Stephanus: Γαῦλος, νῆσος πρὸς τῇ Καρχηδόνι. Ἑκαταῖος Ἀσίᾳ. Diodoro quoque Γαῦλος cui continenter adiungit Cercinam. ἔξης δὲ ἡ Κερκίνα νῆσος. Inde & noſter ex parte qua Cercina eſt, Gaulon eſſe ſcribit. Strabo Γαῦδον vocat & Melite Africana octingenta octo μίλια diſtrare tradit ex Geographi ſententia. μίλια ſunt miliaria, non ſtadia, vt vertit interpres. Melitem vt & Cercinam inter Africam & Siciliam collocat auctor itinerarij, & *Maltam* appellat, vt eius libri veteres ſignant. alteram autem Μελίτην quæ inter Epirum & Italiam iacet, vocat *Meltam*, vtraque Græcis Μελίτη. *Malta* hodieque vocatur Africana. Ptolemæus Κλαῦδον vocat quæ Γαῦλος & Γαῦδος ceteris. apud Lucam dicitur Κλαύδη Athenæo Κλαῦδος. noſter *Gauloen*. incertus auctor de Geograghia: *Gaulea inſula in Auſtrali Oceano occidentalis Æthiopiæ.* quid velit neſcio. Iſidorum allegat.

Scorpiones ſuperiactus ilico perimit.] ita omnes

A ante editiones & libri. ineptè Delrius ediderat: *ſuperiactu ſuo illico perimit.* quod Latinum non eſt, quantumuis è libris ſuis prompſerit. nullus ex noſtris ita legit. *puluis ſuperiactus ſcorpiones necat*, id eſt ſuperſparſus, ſi ſuperiaciatur.

AD CAP. XXX.

Nigri flumine diuiduntur.] ὁ Νίγειρ vt Τίγρις. Plinio *Niger* dicitur, & *Nigrum* quarto caſu vocat aliquot locis. Ptolemæo Νίγειρ. alijs Νίγρις Νίγριδος, vt & Τίγρις Τίγριδος. nam Arriano Πίγρις dicitur qui alijs Tygris. Stephanus: Νιγρῆτες ἔθνος Λιβύης, ἀπὸ ποταμοῦ Νίγρητος. Νιγρῖται alijs, & Plinio *Nigritæ* qui &

B heic Nigrin appellat. legendum heic etiam: *quem patrem putant Nili.* male in omnibus: *quam partem putant.* atque ita edi volueram. Plinius: *profilit fonte vt veriſimile eſt illo, quem Nigrum vocauere.* ita ibi libri. *Niger* & *Nigris* idem, fons & pater Nili.

Garamantici Æthiopes matrimonia priuatim neſciunt] Melius dixiſſet, *Garamantas Æthiopes.* ſic Τρωγλοδύται Αἰθίοπες Herodoto. Ψύλλοι Αἰθίοπες apud auctorem epitomes Strabonis, qui Ψύλλοι vicini Garamantibus. ſic Γυρραῖοι Αἰθίοπες. Ptolemæo, Νιγρῖται Αἰθίοπες, & ſimilia. Plinius: *Garamantes matrimoniorum exortes paſ-*

C *ſim cum fœminis degunt.* hi ſunt & quorum meminit capite ſuperiori, quorum oppidnm Garama. Herodotus de Naſamonibus: τούτων δὲ κατύπερθε πρὸς νότον ἄνεμον ἐν τῇ θηριώδεϊ οἰκέουσι Γαράμαντες, οἳ πάντα ἄνθρωπον φεύγουσι καὶ παντὸς ὁμιλίην. viri docti corrigunt ex Mela Γαμφάσαντες. quod Pomponius hoc idem de Gamphaſantibus ſcribat: *Nudi ſunt Gamphaſantes, armorumque omnium ignari: nec vitare ſciunt tela nec iacere.* Herodoti ipſiſſima verba ſunt: καὶ οὔτε ἐκτέαται ὅπλον ἀρήιον οὐδέν, οὔτε ἀμύνεσθαι ἐπιστέαται. ſequitur: *ideoque obuios fugiunt, neque aliarum quam quibus idem ingenij*

D *eſt, aut congreſſus, aut colloquia patiuntur.* Plinius quoque hoc Gamphaſantibus tribuit: *Nudi Gamphaſantes præliorúmque expertes nulli externo congregantur.* quod habet ex Mela, nihil tamen in Herodoto mutandum, quem licet plerumque in Latinum conuertat Mela, in pleriſque tamen ab eo diuertit. Stephanns: Γαράμαντες, ἔθνος Λιβύης. Ἡρόδοτος τετάρτῃ. οἳ πάντα ἄνθρωπον φεύγουσι, καὶ παντὸς ὁμιλίην. ex ſerie litterarum non aliter legiſſe conſtat. alij ab Æthiopia hos ſeparant, alij Æthiopas faciunt propter vicinitatem, ſed de his ad Melam.

E *inde eſt quod filios matres tantum recognoſcunt*] Mela & ex eo Plinius de Garamantibus ſcribunt, quod Herodotus de Auſenſibus. ſic Herodotus Mela non vbique ſequitur. Cauſæ itaque nihil erat, cur locum huius interpolaret Pincianus, quo magis conueniret cum Herodoto. verba Melæ: *Nulli certa vxor ex his qui tam confuſo parentum coitu paſſim incertiſque naſcuntur, quos pro ſuis colant, forma ſimilitudine agnoſcunt.* Herodotus: ὅτεῳ δ' ἂν ἔοικῃ τῶν ἀνδρῶν τὸ παιδίον, τούτου παῖς νομίζεται. lege: καὶ τῷ ἂν ἐοίκῃ | τῶν ἀνδρῶν: *& cui ſimilis*

Digitized by Google

fuerit, ἔοικα, Ionicè οἶκα. vt οἰκὼς pro ἐοικώς, ibidem apud Herodotum. vnde verbum ἐοίκω, & οἴκω. vt πέπληγα, πεπλήγω quod commune eſt Æolum & Ionum. Ita legiſſe videtur & Valla, ſed male οἴκῃ accepit pro οἰκῇ. ſic enim reddit: *apud quem virum habitare ſuſtinet.* Vulgata lectio οἶκα non poteſt defendi.

Pag. 55. C. *qua Meroen videt Libya*] notat Camers exemplaria eſſe in quibus legatur: *quam à Meroë diuidit Libya.* perperam: *qua Meroen videt Libya.* id eſt in parte Libyæ contra Meroën. accepit hæc è Plinio lib. VI. cap. XXX. *contra Meroën Megabari, quos aliqui Adiabaras nominauere. pars eorum Nomades, quæ elephantu veſcitur. ex aduerſo in Africæ parte Macrobij.* vtrumque ille miſcuit, & confudit, populóſque qui contra Meroën in Æthiopia ſiti ſunt, & qui ex aduerſo in Libyæ parte poſiti.

Syrbotæ longi ſunt ad pedes duodecim] in libris: *herbotæ.* & paulo poſt: *Pſambares* in omnibus, qui Plinio *Sambri.* lib. VI. *ab ea Nube Æthiopes, oppidum eorum Nilo impoſitum Tenupſis. Sambri apud quos quadrupedes omnes ſine auribus, etiam Elephanti.* fortean apud Plinium in codicibus qui tunc extabant, legerit Solinus: *oppidum Nilo impoſitum Tenu, Pſambari apud quos quadrupedes &c.*

Aſachai] libri: *Azachai.* Plinio: *Aſaſcha.* ſed legendum: *Aſachai.* lib. VIII. cap. XIII. *Aſachaorum* meminit

his proximi ſummam regiæ poteſtatis cani tradunt] hoc non dicit Plinius, Pſambaris aut Sambris vicinos eſſe qui canem pro rege habent: *Sambri apud quos quadrupedes omnes ſine auribus etiam Elephanti. At ex Africæ parte Ptoembati, Ptoemphanæ qui canem pro rege habent, motu eius, imperia augurantes.* Πτοιμφανεῖς Ptolemæo dicuntur.

manifeſtißimè deſtinant ictus ſagittarum] maritimos Aethiopas quaternos oculos habere ideo dictum ſcribit, quod & viderent plurimum, & manifeſtiſſimè deſtinarent ictus ſagittarum. Plinius: *Niſitas, quod ſignificat ternum & quaternum oculorum viros: non quia ſic ſint, ſed quia ſagittis præcipua contemplatione vtuntur.* id eſt quod præcipui ſint in contemplando, & deſtinando ad ictum quidquid ſagittis percutere volunt. contraria planè ratione, ſed ob eamdem rem traditum eſt Arimaſpos vnum tantum oculum habere, διὰ τὸ ἐξηκριβωκέναι ὅτι συμμύοντες τὸν ἕτερον ὀφθαλμὸν διὰ τὸ πρὸς τὴν βολὴν ἀπέχειν.

rege præditi cuius in fronte oculus vnus eſt] non Agriophagis, ſed Nigris talem dat regem Plinius: *ad occidentem verſus Nigroe, quorum rex vnum oculum habeat in fronte. Agriophagi, Pantherarum & leonum carnibus maxime viuentes.*

ab Oceano æſtu] ita ſcripſi libris auctoribus. editiones: *ab Oceano iſto. Oceanus æſtus,* vt *Oceanum mare* Poëtæ:

— *& mare ad Oceanum.*

Plinius, *ab Oceano* ſimpliciter dixit: *in totum autem ab Oceano ad Meroen* DCXX. *M. paſſuum*

A *eſſe inter auctores ferè conuenit.* ita ſcribendum ex hoc loco Solini, & libris· nam habetur vulgo DCCXXV.

Meroen quam inſulam primo amplexu Nilus facit] Mela: *Meroeni habent terram quam Nilus primo ambitu amplexus inſulam facit.* inde habet.

vltra Meroen ſupra exortum ſolis Macrobij Æthiopes] Plinius: *ex aduerſo in Africa parte Macrobij.* ex aduerſo ſcilicet Meroës: ſed hoc loco Melam ſequitur, cuius hæc verba ſunt: *Æthiopes vltra ſedent, Meroeni habent terram quam Nilus primo amplexu inſulam facit: pars, quia vitæ ſpatium dimidio ferè quam nos*

B *longius agunt, Macrobij.* hæc ſunt corruptiſſima. libri habent, *Meroen* non *Meroeni.* & ſanè Μερόης typo gentis dicitur, non Μεροηνός. tractauit capite proximè præcedenti de Arabibus, qui Arabicum ſinum incingunt. ſequitur de Æthiopibus: *Æthiopes,* inquit, *vltra ſedent. Meroen habent, terram quam Nilus primo ambitu amplexus inſulam facit.* dicit Æthiopes vltra Arabiam eſſe, non vltra Meroën. & videtur Solinus apud Melam legiſſe: *Æthiopes vltra ſedent Meroen. habent terram quam Nilus &c.* ineptè: nec enim vltra Meroën eſſe poſſunt, qui Meroën habitant.

C & cum plures ſint Æthiopum nationes, qui Meroën incolunt, non ijdem ſunt cum Macrobiis Æthiopibus, nec Automoli Æthiopes ijdem cum Macrobijs. Herodotus Μακροβίους ſitos facit τῆς Λιβύης ἐπὶ τῇ νοτίῃ θαλάσσῃ. quod cum Plinio facit, qui ex aduerſo Meroës in parte Africæ eos locat. non igitur Meroen ipſam habitabant. nec in Meroe eos ponit Mela, ſi rectè verba eius capiantur & legantur. ſic igitur totum eius locum conſtituo: *Æthiopes vltra. ſed & Meroën habent eam quam Nilus primo ambitu amplexus, inſulam facit. Pars, quia vitæ ſpatium*

D *dimidio ferè quam nos longius agunt, Macrobij. Pars, quia ex Ægypto aduenere dicti Automoloë.* Æthiopiam vltra Arabas ſitam dicit. ex his alios Meroen etiam incolere. nonnullos vocari Macrobios, quia longæui ſunt: quoſdam Automolos, quia ex Ægypto aduenere. non ea mens Pomponij niſi toto cælo deerraſſet, Automolos eoſdem cum Macrobijs facere, & vtroſque in Meroe collocare. Herodotus lib. II. ἥξεις ἐς πόλιν μεγάλην, τῇ ὄνομά ἐστι Μερόη. λέγεται δὲ αὕτη ἡ πόλις εἶναι μητρόπολις τῶν ἄλλων Αἰθιόπων. ab hac Meroe duodecim dierum nauigatione per-

E ueniri in regionem Automolorum Æthiopum ſcribit. De diuerſis igitur Æthiopum populis agit eo loco Mela, quem rectè reſtituimus, & interpunximus.

Hi Macrobij iuſticiam colunt, amant æquitatem] cum hæc è Pomponio mutuatus ſit, nihil horum hodie legas apud Pomponium. ſic enim legitur: *pulcri forma, æqui corporis parumque veneratiores veluti optimarum alumni virtutum.* nihil varietatis in libris, niſi quod præferunt, *optimarum alij virtutum.* haud facilè alius locus æquè contaminatus inueniri queat. vt in deplorato non tamen

Digitized by Google

deſperanda medela eſt. Legerim ex Solino: *pulcri forma, æqui cultores, iuſticiaque veneratores, velut optimæ aliarum virtutum.* vel: *iuſticiæ amatores.* ſenſum hunc fuiſſe Pomponij auſim præſtare. *pulcri forma.* Solinus dixit *præcipua decent pulcritudine.* Pomponius: *æqui cultores, iuſticiaque veneratores.* Solinus: *iuſticiam colunt, amant æquitatem.* nec dubitandum, eſt quin totum hunc locum de Macrobijs è Pomponio Solinus hauſerit. De Automolis porro non de Macrobijs hæc dicere videtur Pomponius, quem in ſexcentis hallucinari alibi Deo iuuante oſtendam.

Pag. 56. A. *ornantur ære, auro vincula faciunt noxiorum*] Mela: *ære exornantur, auro vincula ſontium fabricant.*

locus eſt apud eos Ἡλίου τράπεζα, *opiparis epulis ſemper refertus*] perperam ediderat Delrius: *Heliotrapeza.* Mela: *eſt locus apparatis epulis ſemper refertus, & quibus libet veſci volentibus licet:* Ἡλίου τράπεζαν *appellant.* ita ſcribendum. perperam vulgo: *& qui vt libet.* Solinus: *quibus indiſcretim omnes veſcuntur.* Herodotus: δαίνυσθαι τὸν βουλόμενον.

nam & diuinitus eas augeri ferunt] Pomponius: *quæ paſſim appoſita ſunt, affirmant innaſci ſubinde diuinitus.*

quo perfuſa corpora velut oliuo niteſcunt] Mela: *quo perfuſa corpora velut uncta pernitent.*

ex hoc lacu potus ſaluberrimus.] Pomponius: *bibitur idem.*

ſanè adeo liquidus eſt, vt nec caducas quidem vehat frondes] diſtingue apud Melam ex hoc loco: *bibitur idem. adeo eſt liquidus, & ad ſuſtinenda quæ incidunt, aut immittuntur infirmus, vt folia etiam proximis deciſa frondibus non innatantia ferat, ſed paſſim & penitus accipiat.* ſcribitur vulgo: bibitur idem, *adeo eſt liquidus.* pro illis autem, *vt folia etiam proximis deciſa frondibus,* corrigebat Pintianus: *proximis decidua montibus.* non placet. Malim: *proximis decuſſa frondibus.* frondes ſunt rami & bracchia arborum. vnde *frondator* qui ramos amputat. Solinus heîc *frondes* poſuit pro foliis. *vt ne caducas quidem vehat frondes, ſed illico folia lapſa ad fundum demittat:*

monſtroſæ gentium facies] optimus liber: *moſtroſæ.* & infrà: *illic exhibita moſtra ſunt.* ita ſcribit noſter ἀρχαϊκῶς. inde diminutiuum *moſtellum* τὸ τεράτιον. & *moſtellaria* Plauti.

modico tantum foramine calamis auenarum paſtus hauriunt] Immo potus. qui enim paſtus auenarum calamis hauriri queat? Mela. *alij labris etiam cohærentibus, niſi quod ſub naribus etiam fiſtula eſt, per quam bibere auent, ſed cum inceſſit libido veſcendi, grana ſingula frugum paſſim naſcentium abſorbere dicuntur.* corruptiſſimus locus. lege: *niſi quod ſub naribus etiam fiſtula eſt, per quam bibere auenis, & cum libido inceſſit veſcendi, grana ſingula frugum paſſim naſcentium abſorbere dicuntur.* Pomponius *auenam* pro calamo vel ſtipula frugis poſuit. vt apud poëtam:

--- carmen tenui meditaris auena.

id eſt calamo. Græci quoque *auenam* σίφωνα A & σιφώνιον vocant. Dioſcorides. auenis igitur, id eſt calamis, & ſiphunculis bibunt illi. ſic σιφωνίζειν τὸν οἶνον, eſt calamis vinum haurire. vinum integrum, *ſipon cui nihil dempſit.* Lucillius apud Ciceronem. ſolus igitur potus, non etiam paſtus auenis ſiue calamis auenarum hauriebatur ab illis populis, qui ore concreto erant. grana quippe frugum quæ abſorbendo edebant, non per calamum & ſiphunculos auenarum trahere, ſed in foramen, & fiſtulam oris ponere conſueuerant, atque ita ſorbere. Etenim ſi fiſtula vel foramen vnicum, quod ſub naribus oris vice B habebant, ſatis patebat tenendo calamo & hauriendo per eum potu, quidni & granis frugum quibus vtebantur ad paſtum, quæ & ſingula abſorbebant? ridiculum eſt ergo quod heîc ait Solinus eos populos paſtum calamis auenarum ſolitos haurire. quod tamen è Plinio videtur ſumpſiſſe, cuius hæc ſunt: *pars ore concreto & naribus carens, vno tantum foramine ſpirat, potumque calamis auenæ trahit, & grana eiuſdem ſponte prouenientis ad veſcendum.* Ne Plinio iniquiores ſimus, intelligendum eſt grana trahi non calamis ſed foramine illo quo ſpirant. at potum calamis C auenæ trahebant. grana autem frugum abſorbebant. non aliter fieri poteſt. & nugatur more ſuo Solinus. Non grana auenæ ſed aliarum frugum paſſim naſcentium eos haurire dicit Mela, auenis autem id eſt calamis bibere. Plinius calamis auenæ bibere, & grana eiuſdem auenæ paſſim naſcentis per eoſdem calamos abſorbere. Quod eſt abſurdum. Notauimus ſupra auenam fuiſſe ſatiuam & ſponte naſcentem ſiue agreſtem. Vtramque nominibus non diſcernunt Latini. At Græci quæ fortuito naſcitur, & vitium eſt ſegetis, αἰγίλωπα nominant. alteD ram quæ ſatiua eſt, βρόμον. Quæ dicitur βρόμος auena noſtra eſt, vt ex Dioſcoride conſtat, qui ἄκρα δίκρωα, ſiue bifidos apices ei tribuit, inter quos grana ſunt. αἰγίλωψ vitium hordei habetur. Paxamus in Geoponicis collectionibus: τὰς δὲ κριθὰς βλάπτει αἰγίλωψ, φασὶν ἡ πλεκίνη χελιδόνη βοτάνη. Recentiores Græci σιτόσπιλον vocarunt, quaſi σίτου σπίλον, maculam & vitium frugis. malè legitur, σιβάσπιλος. Latini, *auenam ſterilem.* at βρόμος ſatiua auena. cuius & meminit poëta:

Vrit enim campum lini ſeges, vrit auenæ.

vbi Seruius ex Cœlio ſeri auenam oſtendit, ſed & multis in prouincijs inter fructus nuE merari notat alibi. tam ſatiuam quam agreſtem Græci βρόμον etiam vocant. Heſychius: βρόμος, ὃν καὶ βρόμον λέγουσιν. ἔστι δὲ ζώοις παρατιθέμενον τὸ πολλαχοῦ μὲν σπειρόμενον, ἐνίοτε δὲ καὶ αὐτομάτως φυόμενον. agreſtem eſſe βρόμον etiam ex Theophraſto conſtat. Quare αἰγίλωψ ſpecies eſt agreſtis bromi, & ſponte naſcentis. Immo ſponte naſcentem βρόμον propriè Græci appellant αἰγίλωπα. Latini *vanas, ſteriles,* auenas ad diſcrimen frugiferarum & ſatiuarum. Notandum quod ait Heſychius βρόμον, id eſt auenam pabulum eſſe quadrupedum. Certè

hodiéque iumentis pro pabulo præbetur. apud veteres Romanos qui auenam non ſerebant, hordeum equis dabatur. Inde apud Comicum, *demam tibi de hordeo ſi toluttim badiſſas.* & *hordearius miſſus.* quod quadrigis pro præmio hordeum dabatur. Græci quoque hordeum ad pabulum equorum habebant. vnde κριθῶντα πῶλον vocant.

Pag. 56. B. *Lucis nitet, qui maximè virent hieme*] Culpa librariorum an Solini ipſius peccato ſic legatur hoc loco, dicere non habeo. ſcribitur apud Plinium: *qui maximè virent hebeno.* Solinum ita maluiſſe crediderim & veriſimile eſt; Primum quia ſic mos eius: deinde quum tradat infrà ſolam Indiam ebenum mittere, nec eam vniuerſam, ſed exigua ſui parte, non videatur tam ſui oblitus, vt hîc ſcripſerit Æthiopiæ lucos hebeno maximè virere. nec putandum eſt eum ita apud Plinium legiſſe. incertus auctor qui excerpta Plinij confecit, non aliter citat: *Meridiano cardine ſylua eueno maximè virent.* ſic legitur in vetuſtiſſimo codice. præterea certum eſt in Æthiopia etiam ebenum naſci, quamuis poëta ſcripſerit ſolam Indiam ebenum ferre. Æthiopicæ ebeno primas dat Dioſcorides & Indicæ præfert. *Meroeticam* vocat Lucanus, id eſt Æthiopicam.

---ebenas quamuis Meroetica vaſtes
Non operit poſtes.

perperam hodie legitur *Mareotica:* nec enim in Mareotide aut Ægypto naſcitur ebenus, ſed in Meroe Æthiopiæ. Stephanus: Μερόη, μεγίστη νῆσος Αἰθιόπων καὶ πόλις. gentile Μεροΐτης. vnde *Meroëtica ebenus.* hoc veriſſimum. idem paulo poſt:

--- nigris Meroë fœcunda colonis
Læta comis ebeni.

Plinius lib. XII. capite de Ebeno: *Æthiopiæ forma vt diximus nuper allata Neroni principi raram arborem ebenum Meroën vſque à Syene fine imperij per nongenta* XCVI. M. *paſſuum, nullamque aliam niſi palmarum generis eſſe docuit.* non vno vitio hic locus laborat. raram ebenum dicit naſci à Syene ad Meroën, & nullam aliam arborem niſi palmarum generis. Si nulla in eo ſpatio naſcitur arbor præter palmam, non rara Ebenus ibi ſed nulla: & ſane certum eſt, à Syene ad Meroën nihil ebeni prouenire. ſcribendum vt habent libri: *raram arborem à Syene fine imperij per nongenta* M. *paſſuum, nullamque niſi palmarum generis.* quod legitur in vulgatis; *per nongenta* XCVI. M. *paſſuum*, etiam falſum eſt, lib. VI. cap. XXIX. ſcribit exploratores à Nerone miſſos qui Æthiopiæ formam attulerunt, renunciaſſe à Syene ad Meroën millia paſſuum eſſe DCCCLXXIIII. hic dixit *nongenta* rotundo numero, ſequitur: *ideo fortaſſis in tributorum auctoritate tertia res fuerit ebenus.* Quid eſt, *tributorum auctoritas?* aiunt in Chiffletiano exemplari legi: *in tributi auctoritate.* emendo: *fortaſſis in tributis auctoritate tertia res fuerit ebenus.* in tributis quæ penſitabant Aethiopes regibus Perſidis tertius ebeno locus fuit. nam aurum, dentes elephanti,

A & ebenum afferebant. ſic auctoritate tertia res fuerit ebenus in tributis. lib. XXXVII. de gemmis: *tertia auctoritas ſmaragdis perhibetur pluribus de cauſis.* de ebeno plura infra.

ingenuo igne per æternum feruidus] ita libri: *ingenuus ignis* πῦρ ἔμφυτον. nam *ingenuo* vetus verbum, τὸ ἐμφύω. inde *ingenuus* ἔμφυτος vt *diuiduus* à diuido. ſic infrà. *Lacus ſalubris ingenuo æſtu.* Auſonius:

--- ingenuum cuius fuit anchora ſignum.

altera editio habuit: *per æternum æſtuoſus.* lubentius etiam legerim: *peræternum*, διαιωνῶς. pro, *à meridiana parte* forte etiam legi debeat, B *à mediana parte.* Plinius: *Meridiano cardine ſylua eius ebeno maxime virent: à media eius parte imminens mari mons excelſus æternis ardet ignibus, Theon ochema Græcis dictus.* nomen montis non appoſuit noſter. *medianum* & *mediale*, τὸ μέσον. vide & Melam.

inter quæ incendia iugis æſtus draconum magna copia eſt] mira profectò res, vt inter incendia illius montis dracones viuant, nec enim inter ignes draconem viuere ab vllo auctore proditum. Aethiopiam eos generare, & apud Azachæos Aethiopas maximè naſci tradit Plinius lib. VIII. hariolatur itaque C noſter.

veris draconibus ora parua, & ad morſus non dehiſcentia] in optimo Regio, & alijs quibuſdam: *ora nulla ſunt ad morſum dehiſcentia.* & ad oram adſcripta vulgata. antiquaria loquutio: *ora nulla ad morſum dehiſcentia*, pro *ora non dehiſcentia ad morſum.* ſic apud Ammianum Solini in pleriſque imitatorem, lib. XV. *nullas acies explicare permiſſi.* quod eſt, non permiſſi acies explicare. ſic *nullus legi, nullus audiui, nullus vidi.* quæ apud antiquos comicos tralaticia ſunt, & trita. Ora draconibus adeo parua, vt mordere non poſſint. præterea innoxius eorum morſus, quod ve- D neno careant. ideo veteribus in delicijs & oblectamentis, eoſque *agathodæmones* vocabant, ἀγαθοὺς δαίμονας. quò alluſit Lucanus his verſibus è lib. IX.

Vos quoque qui cunctis innoxia numina terris
Serpitis aurato nitidi fulgore dracones.
Peſtiferos ardens facit Africa.

Innoxia numina, ἀγαθοὶ δαίμονες. Plinius lib. XXIX. de dracone. *caput eius limini ianuarum ſubditum propitiatis adoratione diuis fortunatam domum facere promittitur.*

Seruius ad illum poëtæ verſum de vipera.

E *----- collumque exterrita fugit.*

tectis gaudet, vt ſunt ἀγαθοὶ δαίμονες, quos Latini genios vocant. Male itaque Scaligero Iulio, ὁ δράκων παρὰ τὸ δρᾶν ἄγος.

Dracontia lapis:] ita libri & in Indice, *de Dracontia* lapide vulgo eſt *dracontias.* Plinius: *Draconites ſiue dracontia è cerebro fit draconum.* verum eſt, *dracontia*, falſum, *draconites.* Nec enim Græcum eſt. In vetuſto codice legitur, *dracontis.* Legendum *dracontitis*, ἡ δρακοντῖτις, & *dracontia* ἡ δρακοντίας, ſubaudiendum gemma, *alectoria* & vt *alectorius* lapillus. ſic & *dracontius* lapis ὁ δρακόντιος. Poëta Græcus.

Digitized by Google

— δρακοντίης οἱ τοῖσιν.
ſed & herba δρακόντιον, à ſimilitudine. Plinianus Index *dracontiten* vocat.

Pag. 56. C. *ſed lapis non eſt, niſi detrahatur viuentibus*] quomodo poſſit viuentibus draconibus lapis quem in cerebro habent, extrahi, equidem ignoro, niſi præciſo vel inciſo capite exſculpi non quit, neutrumque horum fieri, vt non animam exhalet, vel priuſquam lapis excidatur. Plinium tamen ſequitur, apud quem legas: *dracontitis ſiue dracontia è cerebro fit draconum, ſed niſi viuentibus abſciſſa, nunquam gemmeſcit, inuidia animalis mori ſe ſentientis. igitur dormientibus amputant.* ſic enim legendum è libris & è Solino, vbi vulgo legitur: *ſed niſi viuentibus abſciſſo.* quaſi referatur ad vocem, *cerebro.* Solinum aliter legiſſe apparet. ait gemmam dracontiam ſiue dracontitin non gemmeſcere niſi, viuentibus draconibus abſciſſam. id quî fieri poſſit, non video. quod ſequitur, *igitur dormientibus amputant*, hoc ad gemmam referendum, nec enim aliud eſt quo referas. item illud quod in ſequentibus habetur: *atque ita pracidere.* ſed nec *amputari* nec *præcidi* gemma rectè dicatur, quæ exciditur è capite. corruptiſſimum locum eſſe arguit vetus ſcriptura, quæ habet: *ſed niſi viuentibus abſciſſa nunquam gemmeſcit. in India igitur moris eſt, vt dormientibus animalibus dentes amputent.* vitium tamen in hac lectione reſidet, quod ſic tollendum: *vt dormientibus animalibus deſecent capita.* ſequentia id planè confirment, & Solinus his verbis, quæ à Plinio habet: *ita ſomno obſopitis deſecant capita.* certè non aliter viuentibus draconibus gemma quæ in cerebro eorum fit, detrahi poteſt, quam capita viuis deſecando. Philoſtratus: προσγαπανοῦντες οὖν οἱ Ἰνδοὶ καθεύδοντι πλήξαντες ἐπαράττουσι καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντες λῃίζονται τοὺς ἐν αὐτῇ λίθους. in India id fieri notandū. & ſcribit heîc Solinus, *vſu eius orientis reges maxime gloriari*, id eſt Indorum reges. vera igitur lectio apud Plinium, *in India moris eſt*, quam contaminarant audaciſſimi correctores.

nullum lenocinium artis admittat ſoliditate] in quibuſdam deeſt *artis.* meliores eam agnoſcunt. Plinius: *nec poſtea poliri, aut artem admittere.*

nec alterius quam naturæ candor ſit, quo reluceat] Plinius: *candore eſſe tranſlucide.* Philoſtratus: λίθοι δὲ τούτοις ἀπόκεινται, τὸ μὲν εἶδος αἰθοψοί, καὶ πάντα ἀπαυγάζοντες χρώματα. Græci αἴθηριν vocant rubrum colorem. Heſychius: αἴθηριν. σανδαράχινον. ſandaracha. Dioſcorides κατακορῶς πυῤῥά. inde αἰθηλικὸν χρῶμα apud eumdem de ſandarachino. non igitur conuenit Plinio cum Philoſtrato de colore dracontiæ gemmæ.

auctor Sotacus] male in Delriana: *Sothacus.* perperam etiam in Vineti: *Sotachus.* Σώτακος Græcus auctor ex antiquiſſimis, qui de lapidibus ſcripſerat. Σῶσος, Σώτης & Σώτακος nomina propria Græca. apud Apollonium in Admirandis citatur Σώτακος περὶ λίθων, cap.

A xxxv. ſed malè ibi legitur Τάως vt rectè obſeruat vir doctus.

inde præſtolati ad paſtum exeuntes] nihil horum apud Plinium, qui ex Sotaco hæc refert, & ſimpliciter tradit, *viſo dracone. ſpargere ſomnifera medicamenta.* ſequitur apud Solinum: *præteruectique percitu curſibus.* in quibuſdam adnotatur ſcribi *curibus.* forte: *curribus.* Plinius: *Sotacus qui viſam eam gemmam ſibi apud regem ſcripſit, bigis vehi quærentes tradit.*

obyciunt gramina medicata, quantum poteſt] idem eſt ſi legas, *quantum pote.* quod quidam habent libri. nec corrigendum vt cenſet
B Delrius, *quantum opus.* gramina quantum poteſt medicata ad incitandum ſoporem, id eſt, quam maximè fieri poteſt. ὡς οἷόν τε, ὡς δυνατόν. *quantum poteſt*, idem quod *quantum pote.* pro *quantum pote eſt.* ſic apud Comicos: *quod poteſt, quam poteſt.*

ita ſomno obſopitis è capitibus exſecant lepides] ita optimus Regius. vulgati: *è capitibus deſecant lapides.* ſed ad marginem Regij adſcriptum erat: *ita ſomno obſopitis capita deſecant.* quômodo & in Danielis Codice legebatur, & alijs vetuſtiſſimis quibuſdam. quæ verior eſt lectio. nam certum eſt capita dormien-
C tibus draconibus deſecari primùm, deinde lapides qui in his ſunt, extrahi, vt Plinius & Philoſtratus teſtantur. prioris igitur editionis videtur illa ſcriptura: *è capitibus exſecant lapides.* quod mutauit in Recognita. Scripſit Plinius, dracontiam non gemmeſcere, niſi viuentibus draconibus abſciſſam. inde Solinus hariolatus fuerat eam gemmam è capitibus excidi dormiētium, viuentiumque draconum. Sed Plinius paulo poſt ſeſe explicauit dicendo moris eſſe in India capita deſecari & præcidi dormientibus draconibus, vt lapis inde extraheretur. idque poſtea ſe-
D quutus eſt Solinus. ſic tamen & è viperæ viuentis capite diſſecto lapis eximebatur. Plinius lib. xxix. cap. iv. *caput diſſecant quidem Scythæ inter aures ad eximendum lapillum, quem aiunt ab ea deuorari territa.*

è quibus quam Nabim vocant] ſcripti: *quam Nabun vocant.* ita & Pliniani: *Nabun Æthiopes vocant, collo ſimilem equo*, &c. in quibuſdam etiam, *Nabuna.*

nitore rutilo, albis maculis ſuperſperſa] melius: *ſuperſperſo.* Plinius: *albis maculis colorem rutilum diſtinguentibus.* ad oram Regij codicis varia lectio notata: *ſtellatam candidis maculis.*
E quæ ſcriptura eſt τῆς ἀστεροειδοῦς. neutra lectione rei veritatem aut mentem Plinij aſſequutus eſt Solinus. *ſtellatum* & *ſuperſperſum* de rotundis maculis, & in vortices ſparſis dicitur: *diſtinctum* de longis, & lineatim ductis. tales ſunt maculæ Camelopardalis. ideo Plinius dixit, *albis maculis colorem rutilum in ea diſtingui.* ῥαβδωτοῖς σπίλοις Camelopardalis vocat Strabo, id eſt, *virgatas maculas, & in longum ductas.* lib. xvi. οὐδὲν ὅμοιον ἔχουσι παρδάλει. τὸ γὰρ ποικίλον τῆς χρόας νεβρῷ μᾶλλον ἔοικε ῥαβδωτοῖς σπίλοις κατεστιγμένας. ita olim emendauimus. ac pantherarum maculæ rotundæ, & oculis ſimiles.

Digitized by Google

miles, propter maculas vocata eſt Camelopardalis, διὰ τὴν ποικιλίαν τῆς χροιᾶς, licet aliter ſit notis compuncta. Barbari vocant Ζυράφαν. hodie *Giraffam*.

Pag. 57. D. *Cepos appellant*] libri: *Ceſos* & *Ceſſos*. nec aliter apud Plinium ſcripti. Græci partim Κῆπος, partim κῆβος nominant. Ariſtoteles ſimias cum cauda κῆβους vocat. & ſanè huiuſmidi cepis poſteriores pedes humanis pedibus ſimiles, manibus priores eſſe tradūt. Heſychius: κῆπος, ζῶον ὅμοιον πιθήκῳ. Agatharchides & ex eo Diodorus Siculus, κῆπον habere, τὸ μὲν πρόσωπον λέοντι, τὸ δὲ σῶμα πάνθηρι, τὸ δὲ μέγεθος δορκάδι tradunt. idem ſcribit Strabo lib. XVI ex Artemidoro. at lib. XVII prodit idem Babylonios Memphitas colere Cepum, qui faciem habeat Satyro ſimilem, τὰ μεταξὺ ἄρκτου καὶ κυνὸς μεταξύ. vbi libri quidam κῆπον ſcribunt. alij κῆβον. ridiculi ſunt ſummi auctores Agatharchides & Diodorus, qui κῆπον nomen inueniſſe dicunt, κατὰ τὴν ποικιλίαν, quaſi *hortum* pro varietate formæ dictum. nomen eſt illius gentis, vbi fera ipſa naſcitur. *Cep* aut *Ceb* Æthiopes videntur appellaſſe. inde Græci κῆπον aut κῆβον. ſic πῆχυς, κάμηλος, πάρδαλις, ἐλέφας, πέρδιξ, βίσωνος, & ſexcenta id genus animalia, quę appellationes nacta ſunt ab eorum locorum populis, in quibus nata.

Catoblepas naſcitur] ita Pomponius cum Plinio, & libri Solini. antea editi: *Catoblepa*. Græcis κατωβλέπας, vt κατωφαγᾶς. ſi bene memini Æliano dicitur κατώβλεψ.

protinus vitam exuunt] in quibuſdam, *vita exeunt*. à vero non abeſt legendum eſſe, *vitam exeunt*. ſic dictum vt *fores exire*, *vrbem exire*. & apud Tertullianum, *egredi ſpecum*. ſimili loquutione *hominem exire* dixit noſter, pro *homine exire* vel hominem exuere. quomodo & ibi correxerant. ſic *homine decedere*.

eadem Æthiopia mittit Lycaonem] non Æthiopiæ ſed Indiæ Lycaonem dat Plinius. ſed Melam ſequitur noſter, quem Plinius noluit audire. verba Melæ in Æthiopia deſcribenda: *ſunt & ſæuiſſimæ feræ omni colore varij Lycaones, & quales accepimus ſphingas: ſunt miræ aues cornutæ Tragopanes, & equinis auribus Pegaſi*. cum hunc locum Plinius in ſuum conuertere vellet, pro *Lycaonibus* ſubſtituit *Lynces* hoc modo: *Lyncas vulgo frequentes & ſphingas, fuſco pilo, mammis in pectore geminis Æthiopia generat, & multa alia monſtro ſimilia, pinnatos equos & cornibus armatos quos Pegaſos vocant*. De induſtria id feciſſe apparet, cum ipſi non placeret Lycaonem in Æthiopia gigni, quem alibi Indiæ peculiarem facit, vt cap. XXXV. eodem libro: *mutat colores, & Scytharum Tarandus, nec aliud ex iis quæ pilo veſtiuntur niſi in Indijs Lacaon*. nemo inde credat Lycaones eoſdem cum lyncibus. Lynx notiſſimum animal, pardorum maculis, compūctum quem in genere luporum aliqui ponunt. *vncem* vocamus vulgo. Lycaon Indici lupi genus, verſipelle.

ceruicem iubatus] ita libri, & Græca loquutio eſt. vulgo: *ceruice iubatus*. ſic ſuprà: *ſetoſi colla, iubas horridi*. & alibi paſſim.

mittit & Tarandum] neſcio vnde exſpiſcatus ſit Solinus Tarandum in Æthiopia naſci, quem omnes Scythiæ proprium faciunt & peculiarem. Ariſtoteles, ἐν Σκύθαις τοῖς καλουμένοις Γελωνοῖς inueniri ſcribit. Theophraſtus: ὁ τάρανδος, ὃ ἐν Σκύθαις φασὶν ἢ Σαρμάταις γίνεσθαι. Stephanus: Γελωνοί, Σαρματίας πόλις. ita Plinius alijque. nec dicendū eſt in Æthiopia & Scythia naſci poſſe. non vbi vis terrarum tam mirabile animal prouenit, loci ſque toto orbe ac cœlo diuiſis. ſic ſciens prudenſque atque etiam ſolens Solinus nugatur, & mentitur. mirabilis porro conſenſus librorum legentium heîc *parandrum* pro Tarando. ita

B & in Indice vtroque: *de Lycaone*, *de parandro*. Marinus Sanutus qui ante trecentos annos ſcripſit, ita vocat. certe duobus locis apud Plinium in exemplaribus vetuſtis *Tarandrum* legi. T autem & P ſæpe inuicem permutari notum eſt. ſic *Pelinum vnguentum* in libro de Pallio, pro *Telino*. & *ruſpare* pro *ruſtare*. ſic *pipita* in Gloſſis pro *pituita*. apud Ciceronem in ſcriptis *Citius* vocatur ille qui Σφιγγίων cognominatus eſt, quem Feſtus *Cipinum* nominat. *pinum* perperam ſcribi qui *tinus* eſt, fruticis genus, ſuprà notabamus. Quod mendum etiam hæſit apud Ouidium lib. III. Artis Amatoriæ in his verſibus:

C *Silua nemus non alta facit, tegit arbutus herbam,*
Ros maris & laurus, nigráque myrtus olent,
Nec denſum folijs buxum, fragiléſque myricæ,
Nec tenues cytiſi, cultaque pinus abeſt.

Quis non miretur in humili ac minimè alta ſilua, inter Cytiſos, myricas, rorem marinum, & huiuſmodi frutices, atque arbuſculas, *pinum* quæ grandis eſt arbor, reponi? ſed ibi legendum:

Nec tenues Cytiſi, cultaque tinus abeſt.

ſic inter minoris formæ arbuſculas eam recenſet Columella, vbi ſimiliter *pinū* repoſuerant correctores. Vide quæ ſuprà notauimus.

D *biſulco veſtigio*] membranæ omnes, *hinlco*. an ferri poſſit, videndum, vt *hinlcum veſtigium* vocet, quod ſiſſum eſt. Theophraſtus, δίχηλοι καὶ κερατοφόροι. Plinius, bifida vngula, Sed melius *biſulco*.

ramoſis cornibus] Theophraſtus: τὰ κέρατα ἀποφυάδας ἔχει ὥσπερ τὸ ἔλαφος. ἀποφυάδες rami ſunt è trunco vel ſcapo enaſcentes.

vrſino colore, & pariter villo profundo] villum habet magnum & profundum vt vrſus, non tamen vrſini coloris, ſed aſino ſimilis. Plinius: *villus magnitudine vrſorum, ſed cum libuit coloris eſſe,*

E *aſini ſimilis eſt*. Solini morem & genium ignorant, qui ex hoc loco apud Plinium ſatagunt emendare, *vrſini ſimilis eſt*. Theophraſtus: τὸ χρῶμα δὲ ὄνου.

ſiue illa ſaxo alba ſit, ſeu frutecto virens] in altera editione fuit: *ſiue illa ſaxo albo ſit, ſeu frutecto virenti*. nugatur de ſaxo albo, quaſi proprium ſit ſaxi albeſcere, vt frutecti vireſcere. Plinius: *colorem omnium arborum, fruticum, florum, locorumq; reddit, in quibus latet*. Ariſtoteles: ἔχει γὰρ δύναμιν ὥσπερ ὅλως, ἐν οἷς ἂν ᾖ τοιοῦτοι τῇ χροιᾷ γίνεσθαι.

ſiue quem alium modum præferat] in alijs: *ſiue quam aliam præferat qualitatem*. quod ex altera editione eſt.

Digitized by Google

Pag. 57. B. *vt pronius ſit cutis leuitatem proximanti æmulari*] ita ſcripſi è libris veteribus, qui ſic ſcribunt. ad oram Regij adpoſitum: & *pronius eſt leuitate ſpeculi modo.* in editionibus: & *pronius eſt cutis leuitate proximãtia æmulari.* ex hac lectionum diuerſitate quæ ex diuerſa editione manauit, veram ſic concinnamus: *vt pronius ſit cutis leuitati proximantia æmulari.* vel etiam: *cutis leuitatem.* pronius eſt vt cutis leuitas, qualis in polypo eſt & chamæleonte, proximantium rerum & locorum reddat colores, quam hirſutia villi vt eſt in Tarãdo. Plinius: *mirum eſſet habitum corpori tam multiplicem dari, mirabilius eſt & villo.* per *corpus* intelligit cutem glabram & leuem ſine villo. ita legendum, non *corpore.* Theophraſtus: θαυμαστὴ δὲ μεταβολὴ καὶ ἰσχὺς αὐτοῖς, τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις ἐν τῷ δέρματι γίνεται ἡ μεταβολή. hæc reddidit Plinius.

Æthiopicis lupis proprium eſt] quare Thoas Æthiopicos lupos vocet neſcio. nec enim Æthiopiæ peculiare hoc animal, quod commune & frequens in Græcia, & alijs Europæ locis. In Africa Thoës etiam naſci ſcribit Herodotus, non propterea tamen Æthiopici aut Africani lupi vocandi, quaſi nuſquam alibi gentium reperiantur. ſed Solinus non eſſet, niſi nugax eſſet. falluntur & eruditi viri qui θῶας apud Ariſtotelẽ *lupos ceruarios* vbique reddunt. diuerſi lupi ceruarij & thoës. & Plinius apertè eos inuicẽ diſtinguit. nam alibi Thoës, alibi lupos ceruarios recẽſet, veluti diuerſos. Hoc nihil eſſet, niſi alia adeſſent, quæ vide in ſuperioribus Exercitationibus. Thoum plura genera. Philoſophus quinq; numerat. *Lupus ceruarius*, λυγκοειδής. Diceret aliquis ex illis Thoũ quinque generibus vnum eſſe. Sed hoc alij viderint. Scaliger Iulius quærendum ait, an ea quæ *Luberna* dicitur fœmina ſit: Lynx mas, lupus ceruarius. Sed omnino alij lynces à lupis ceruarijs. Gloſſæ veterum Grammaticorum Thoem vertunt Lupum Ceruarium, quem & Cerualem vocant: *Lupus Ceruialis*, Θώς. Non habuere Latinã vocem aliam, qua quid eſſet θώς, exprimerent. Galli apud quos plurimi eiuſmodi Lupi, *Raphium* aut *Rephium* vocabant. Alij vocarunt *Chaum.* Albertus *Chamam* vocat & alio nomine *Rufinum* ait appellatum.

in ſaliendo niſus habent alitis] quare alitis? an ſolæ alites ſaliunt? ſequitur: *vt non magis curſu proficiant quam meatu.* quid heîc appellat *meatum?* auium meatus dicitur in aëre volãtium. ſanè quid velit neſcio. in alijs notatum legi: *vt non magis proficiant curſu quam adſultu.* atque ita in margine optimi codicis adſcriptum. idque longè melius. Plinius dixit tantum: *ſaltu velox.* τῷ πηδήματι. hoc non propriũ eſt auium, ſed multarũ quadrupedum, vt leonis, & aliorum. quare quid *niſum alitis* heîc vocet, quid *meatum* ſanè neſcio, illud ſcio eum nugari.

Hyſtrix quoque inde loci frequentiſſima] ex Æthiopia. at Plinius Indiæ & Africę aſſignat. *Hyſtrices generat India & Africa ſpina contectas, ac herinaceorum generis.* ita ſcribendum. male editur: *genere.* mendoſum & illud videtur: *ſpina contectas.* dixiſſet, *ſpinis.* ſic Solinus hoc loco: *ſpinis tergum hiſpida.* & de herinaceis idem, *ſpinas* dixit non *ſpinã.* nam plures habẽt. auget mendi ſuſpicionem vetus liber, in quo ſcribitur: *ſpinea contecta.* putarim emendandum: *ſpinea cum teſta.* vt *teſtam* vocauerit hyſtricis tergus propter duriciem. Heſychius: ὕστριξ, ἀκανθόδερμον ζῶον θαλάσσιον, ἐχῖνος. confundit cum echino marino. veri eſt ſimilius legi in Plinio debere: *ſpinea cum tecta.* id eſt, cum ſpineo integumento. *tectam* dixit pro tergoris tegmine. *tecta* ἡ κάλυψις, tectio. ſic *remiſſa* pro remiſſione: *acceſſa* pro acceſſione: *vlta* apud Ouidiũ pro vltione, & talia ὅσα τοιαῦτα. nihil exploratius quam vulgatam in mendo iacere. *ſpinea tecta*, ἀμφάκανθον δέμας Ioni de Ericio. vbi perperam legitur ἀμφάκανθον. *Hyſtrix*, inquit Plinius, *Erinaceorum generis*, Grẹcum eſt, χὴρ χῆρος. echinus. Heſychius: χὴρ ἐχῖνος. inde Latinum, *her heris* & *heres*, Calpurnius:

—— ſpinoſi corporis herem.

ex eo ἐχινόχοιρος, *hericius, herinus*, & *herinaceus*, quę abſque adſpiratione ſcribuntur in veteribus. Gloſſæ: *ericius*, ἐχῖνος. ῥίτζος Græci recentiores dixere. Heſychius: Ζέλαιος, ἐχῖνοι pro eo in Gloſſis Græcobarbaris, ῥίτζος, voce corrupta ex *ericius. irinaceus* ſcriptum in libris Plinij, pro erinaceus. Plautus in Captiuis:

modo venare leporem, nunc erem tenes.

ita ſcribendum illum verſiculum vel adhuc puer olim vidi. dicit paraſito ſenex victum ſuum aſperũ eſſe, proinde ſi velit molliorem melioremque, aliam menſam quærat. *eri* hoc eſt erinaceo aſperum ſuum victum cõparat, ſpinulento animali: mollem autem & delicatum lepori, cuius pilo nihil mollius. aſper victus quo apud me cænabis, tibi paratus eſt: *nunc irem tenes.* ſi tibi diſplicet hic heres, leporem venare, id eſt molliorem apud alium quære. male Scaliger legebat, *nunc Cirim tenes.* quod editiones nuperæ malè receperunt. horum cute poliebantur & pectebantur olim veſtes. Plinius capite de erinaceis: *ipsũ animal, non vt remur plerique, vitæ hominum ſuperuacuum eſt: ſi non ſint aculei, fruſtrà vellerum mollitia in pecude mortalibus data. hac cute expoliuntur veſtes.* ſic legendus locus, *non vt remur plerique.* non quælibet veſtes, ſed è lana molliori factæ erinaceorum cute, aut ſpinarum aceruo pectebantur. hæ *pexa* propriè dictæ. idem Plinius capite de lanarum generibus: *Hiſtriæ Liburniæque pilo propior, quã lana, pexis aliena veſtibus, & quam ſola ars ſcutulato textu in Luſitania commendat.* pexę itaque veſtes è molli lana, quam μαλακὴν ἐριὰν Græci vocant. *pexæ* apud Plinium interpretantur, in quibus nec ſtamen nec ſubtemen apparet, eminente villo: hoc nõ ſatis eſt. nam nec in villoſis videtur. quas μαλλωτὰς Græci vocant, quæ tamen *pexa* non dicuntur. præterea villum non habent pexæ, ſed breuem floccorum lanuginem. *pexa* ſunt quæ multo flocco opertæ ſunt, eoque pexo & polito arte fullonis. vt pecten nihil ad caluum, ſic deflocc catæ & vſu detritæ veſtes nihil opus habent pectine fullonis. inde *pexa* opponuntur tritis, id eſt nouæ obſoletis. Martialis:

—— pexatus rides mea Zoile trita.

id eſt, pexis & nouis veſtibus indutus, quarum

nondũ flocci abiere nondũ tribacis. hanc pexam floccorũ in veſtibus lanuginem, *pexitatem* vocat Plinius, de aranearum telis: *quam non ad hoc videtur pertinere crebrata pexitas tela, & quadam politura arte, per ſe tenax ratio trama.* ita ſcribendum. vulgo eſt, *cribrata*. inepte. *crebrata tela* eſt denſè texta, & multo ſubtemine farta, quæ res pexitatem floccorum facit. nam κρόκυς eſt floccus, κρόκη ſubtemen. ideo veſtes quæ ad hiemem & frigus parantur raro ſtamine, denſo ſubtemine texi iubet Heſiodus, quo ſint molliores & calidiores:

Στήμονι δ' ἐν παύρῳ πολλὴν κρόκα μηρύσασθαι.

κρόκυδες enim ἐν τῇ κρόκῃ, non in ſtamine: ideo durius & retortiore filo ſtamen, molliore & magis laxo ſubtemen. proinde diuerſæ artes στημονονητικὴ & κροκονητική. nam in ſolo ſubtemine mollities illa lanuginoſa quæ panno ſupereminet, & quam pectit ac polit ſpina fullonis. inſignitè factus ad hoc probandũ locus Platonis, qui male exponitur ab eruditis, & nõ rectè legitur. eſt in Politico: ὅσα δέ γ' αὖ τὴν γνάψεως ὁλκὴν ἐμμέτρως τὴν μαλακότητα ἴσχει, ταῦτα ἄρα κρόκην μὲν νησθέντα, τὴν δὲ ἐπιτεταγμένην αὐτοῖς εἶναι τέχνην κροκονητικήν. ſcribendum: ὅσα δέ γ' αὖ τῇ γνάψεως ὁλκῇ ἐμμέτρως τὴν μαλακότητα ἴσχει: id eſt, *quæ ſpina fullonia tractui & politura accommodatam habent mollitiem, ea poſtquam neta ſunt, ſubteminis nomine vocantur.* ſenſus eſt: in ſubtemine nendo ita rationem haberi floccorum excitandorum, vt poſſint commodè pecti & poliri fullonis ſpinis. Cum igitur ſubtemen ſit μαλακώτερον ſtamine, quo denſius ſubtemen, & crebrius, eo veſtis μαλακωτέρα & pexior. vt κρόκος in ſubtemine quod malacam veſtem facit, ita & pexitas quæ arte politurae concinnatur, hoc eſt τῇ γνάψει. quo fit vt in Plinio putem legendum: *quam non ad hoc videtur pertinere crebrata pexitas tela, quadam politura arte, & per ſe tenax ratio trama.* nihil certius. *politura* eſt ἡ γνάψις. nam *polire*, κνάπτειν. ars politurae pexitatem in ſubtemine excitat, non in trama aut ſtamine. ab vno porro tantum latere pexi illi flocci. veteres Gloſſæ: *proſa*, *pexa tunica*, πεξὸν ἱμάτιον. *proſa*, id eſt recta. vt *proſa oratio*. ἡ ὀρθή opponitur verſæ vel verſificatæ, ſic proſa tunica inuerſæ. hodie quoque in pannis dicimus *rectam* partem, & *verſam*. veteres *prorſum* dicebant pro recto; vt *prorſi limites* & *prorſum ire*, ὀρθῶς. quod & *proſum* vt *ſuſum* pro ſurſum, inde *proſa* de oratione ac de veſte. qua parte autẽ proſa tunica eſt, eadem & pexa politis nempe floccis. Non ſolum pectuntur hodie panni, ſed etiam tondentur. quod an apud veteres factitatũ ſit, neſcio. tria porro ſunt fullonis propria in poliendis veſtimentis. primũ τὸ πλύνειν, lauari, tergere nitro, creta, cimolia, & ſimilibus. Martialis:

Et lotam vt minimum terque quaterque togam.

obſoletam & diu habitam intelligit, vt pote quæ ter ad fullonem ſit miſſa maculis eluendis. male vulgo exponunt & legunt. Petronius: *veſtimenta accubitoria perdidit, quæ mihi natali meo donauerat cliens quidam, Tyria ſine dubio ſed iam ſemel lota.* Lipſius legebat. *ſed haud ſemel lota*, vt dibapha intelligat. prorſum abſurdè.

A quod tamen alij omnes ſequuntur. Tyria ſunt dibapha. nec enim aliter Tyria purpura tingebatur. ſed & omnes commodiores purpuras eo æuo ſic tingi moris erat, vt notat Plinius. ait ille diſpenſator, Tyria quidem fuiſſe veſtimenta quæ perdidit, ſed iam ſemel lota, hoc eſt minime noua, ſed iam ſemel fulloni data ad lauandum, & ſordes tollendas. vnde & πλυνῆς fullones dicti Græcis. ſed hæc alibi. alterum fullonis munus, τὸ συμπατῆσαι, conculcare, denſare, conciliare & cogere veſtimenta. inde & νάκται appellati, & Latinè *fullones* & *nactæ*, tertium. τὸ κνάπτειν. id ſignificat polire & pectere. καταξαίνειν & καταξύειν expo-

B nunt Græci. ex eo κναφεὺς proprie dictus Græcis fullo, & κνάφος inſtrumentum quo poliebant veſtes. id erat ex ſpinis factum. Heſychius: κνάφοι ἄκανθαι, αἷς κνάπτεται τὰ ἱμάτια. & paulò poſt: κνάφου δίκην, ὅπως ἐν κύκλῳ οἱ κναφεῖς περιέλκουσι ἀεὶ τὸν λεγόμενον κνάφον. ἔστι δὲ τὸ φυτὸν ἀκανθῶδες. Pollux: καὶ τίλσεις περιέργοις ἀκάνθαις κνάφος. cute erinacei ad hoc etiam vtebantur, vt conſtat ex hoc loco Plinij. veteres Gloſſæ: κηλὶς κναφικὸς, *vemaceus*. lege: *erinaceus*. nec ſolũ vetera veſtimenta interpolabat fullo, ſed etiam noui panni à textore ad eũ deferebantur, vt polirentur & pecterentur. Inde *pexæ*

C *veſtes*. nam κνάπτειν proprie eſt polire. Gloſſæ: *polit*, κνάπτει. ſic propriè de nouis quæ pectebantur. *interpolire* de veteribus, inde *interpolis veſtis* ἡ ἐπίγναφος, iterũ polita. ab *interpole* veſte verbum *interpolare* ἐπιγνάπτειν ex floccis lanæ qui inter pectenda & polienda veſtimenta deraſi fuerãt, tomenta olim fiebant. Plinius lib. VIII. cap. XLVIII. *lana & per ſe coacta veſtem faciunt: & ſi addatur acetum etiam ferro reſiſtunt: immo vero etiam ignibus nouiſſimo ſui purgamento: quippe ahenis polientium extracta in vſum tormenti veniunt.* ad deſperationem vſque vitiatus hic Plinij locus, in quo nec pes nec caput apparet, certè nec

D pilus bonæ mentis. interpunctione primum. nam & hoc malo laborat, ſanandus eſt, & legendum: *lana & per ſe coacta veſtem faciunt, & ſi addatur acetum, etiam ferro reſiſtunt: immo vero etiam ignibus.* hæc ad veſtem è coacta lana factam pertinent, quam faciũt coactilia. πιλωτὰ Græci & πιλητικὰ vocant. quæ ſequuntur nihil huc ſpectant, & longè ſunt deprauatiſſima. hoc vult quod ſuprà diximus lanas nouiſſimo ſui purgamẽto etiam in tomenti vſum venire, & *polientes ſunt* κναφεῖς. nihil vero heîc *ahena* faciunt, & vocem repudiãt veteres libri in quibus legitur, *enis polientium*. in alijs, *enis*. quidam

E etiam, *enis*. Inde illud *ahenis* factum. Sub vocis huius corruptela latet nomen inſtrumenti fullonij, quo veſtes poliebantur ac pectebantur. Legebam aliquando, *cute eris polientium*, vt *erinacei cutem* intelligeret, quę hunc vſum præſtabat. Sed hoc nomen tribus locis apud Plinium ſimiliter corruptũ reperire eſt, pro inſtrumento ſpinis fullonijs pleno ad poliendas veſtes. libro XXIV. cap. XIII. ita ſcribitur hodie: *vulgaris quoque hæc ſpina ex qua cortina fullonia implentur, radicis vſus habet.* hęc lectio correctorũ eſt qui *cortinas* heîc fullonias repoſuerũt, vt in ſuperiore, *ahena*. at ſpinæ fulloniæ de qua

Digitized by Google

hEîc loquitur, nullus vſus in cortinis fullonijs, ſed ad veſtes eradendas & poliendas. veteres libri partim heîc legunt: *ex quæ vnæ fullonia implentur*. ita Rigaltianus. In Regio altero: *ex qua vena fullonia*. Alio loco *aneas fullonias* vocat, lib. xxvii. cap. x. *Hippophaeſton naſcitur in ſpinis ex quibus fiunt aneæ fulloniæ*. ita ibi libri retinent omnes abſq; vlla varietate. Vides rem eamdem intelligi. Dioſcorides ἱππόφαιστον εἶδος ἀκάνθης κναφικῆς eſſe dicit. Quem ad vſum expeterentur illæ ſpinæ fulloniæ, notum eſt. Iam illud quærendum, quænam illæ æneæ vel enæ fulloniæ, & vnde ſic dictæ, quæ ex ſpinis contexebantur ad veſtes pectendas & radendas. vocem *aneas* prorſus eſſe corruptam liquet, nec ab ære poſſe deduci. Ad linum porro pectendum ſimile inſtrumentum non ex ſpinis fiebat, ſed ex ferro. Certe Plinius eodẽ prorſus id vocat nomine, quod etiam in mendo apud eum cubat lib. xix. cap. i. Sic enim legunt vulgatæ editiones, vbi de lini medulla loquitur: *& ipſa tamen pectitur ferreis hamis, donec omnis membrana decorticetur*. at libri omnes vetuſtiſſimi certatim ſcribunt eo loco: *pectitur ferreis enis*. idem certè aut ſimile inſtrumentum, quo pectitur linum, & quo veſtes pectuntur apud fullonem, ſed illud è ferro, hoc è ſpinis, quæ inde fulloniæ ſunt dictæ. κναφικὰς ἀκάνθας Græci vocant. Idem igitur nomen, *Enis, vena, anea, anis*. tot modis hæc vitiata, non longè recedunt à vera lectione, *inea*, vel *inia*. Latini *inas* dixere, quos Græci ἶνας. ἲς ἶνος, ἶνα, ἶνα. Hinc *vitales inæ* apud Varronem de R. R. Tenuia chartæ filamenta ſic etiam Latinè vocata. Feſto, *ina pars Chartæ tenuiſſima*. apud Empiricum Marcellum, *Enæ Chartarum* pro inis. Cum vſu Charta detrita eſt, inæ illæ ſuſcitantur, & Chartam faciunt horridam. Martialis:

—— charta
Quæ trita duro non inhorruit mento.

quem verſum vulgo non intelligunt. in euoluendis chartarũ voluminibus, partem adhuc ineuolutam mento ſubijciebant: primorem vero partem ſubinde explicantes ambabus tenebant manibus, ſimulque legebant, eam interim quæ nondũ erat explicita, ſub mento conuolutam tenentes. Hinc de charta Virgine, & quæ adhuc intacta erat, dicebant eam mento tritam non eſſe. Horridior quippe fiebat manibus, & mento trita, excitatis inarum filamentis, & fibris. Græcum Epigramma ἀνέκδοτον Stratonis:

Εὐτυχὲς οὐ φθονέω, βιβλίδιον, ἦ ῥά σ' ἀναγνοὺς
Παῖς τις ἀναθλίβει πρὸς τὰ γένεια τιθείς.

Vides Chartam dum legitur & euoluitur, mento ſubijci terique. Aliud eſt quod veluti ſimile adducũt viri docti ex eodem Martiale:

Ne toga barbatos faciat vel penula libros,
Hæc abies chartis ſæcula longa dabit.

ad alterum illum quem ſuprà adſcripſimus Martialis verſiculum explicandum, diſtichon hoc vulgo proponi ſcio, ſed quod nihil faciat. ex togæ ac pænulæ pannis integumenta libris vulgo tum parabantur. Barbati libri cum talibus operimentis, quia toga & pænula

A barbata lanuginoſis floccis. idem alio loco:

Carmina purpurea ſed modo culta toga.

Hoc chartarũ inuolucrum abiegnum *manuale* dicitur in lemmate, id eſt ἐγχειρίδιον. Fortaſſe & toga pænuláque, qua libri chartacei inuoluebantur, chartam barbatam aſperitate ſua inuicem atterendo reddebant, quam abiegnum manuale, pro læuitate ſua magis conſeruabat. *barbata charta* quæ inis excitatis inhorreſcunt. Sed *durum mentum* in ſuperiore verſiculo perperam pro ipſa chartæ barba accipiunt, quum de lectoris mento intelligendum ſit, quo charta trita inhorreſcit,
B eo quo diximus modo. Sed ineptiſſimè vir magnus Græci Epigrammatis verſum eo trahit:

Γραμματικοῦ Ζήνωνος ἔχει πώγωνα Μένανδρος,
Τὸν δ' υἱὸν τούτῳ φησὶ συνεστακέναι.

De Grammatico accipi volunt, qui adeo triuerat Menandri libros, vt barbatos fecerit. Nugæ. Scribendum in priore verſu:

Γραμματικὸς Ζήνων, ὃς ἔχει πώγωνα Μένανδρος,
Τὸν δ' υἱὸν τούτῳ φησὶ συνεστακέναι.

Grammaticus, inquit, eſt Zeno barbatus. Huic filium ſe commendaſſe dicit Menander. proprium huic rei verbum. συνεστακέναι
C ῥήτορσι, φιλοσόφοις, γραμματικοῖς dicebant, quos in eorum dabant diſciplinam pueros. Sequitur:

Τὰς νύκτας δ' αὐτῷ μελετᾷ ὁ πανύστατος ὕπνους
Πτώσεις, συνδέσμους, σχήματα, συζυγίας.

ita etiam legendum. Quid velit, notum Cercoëtijs. vt inæ porro in chartis, quę tritæ ſubrigebantur, & veluti barba aſperos reddebant libros, ſic flocci molles & tenues veſtiũ, quos pecten ſpineus excitabat, & polibat, *inæ* dictæ. Hinc *inea* fullonis inſtrumentũ illud ſpinis conſitum, quo inæ in veſtibus erigebantur, ac tenuabantur, vt pexa mollities in his ſurgeret. Ineæ quoque ferreæ quibus li-
D num pectebatur, atq; in multas veluti tenues inas diſcriminabatur. Nam & Græci ἰνίζειν, tenuare. vnde ὑπερίνεος ſupra modũ attenuatus & euacuatus. nam & ἰνοῦν & ἐξινοῦν hoc dicebant. *Enea* autem pro *Inea* ſcriptum, vt *ena* pro *ina* apud Marcellum Empiricum. Integra hæc vox remanſit apud Plinium hoc loco, quem & paulo ante adduximus: *Hippophaeſton naſcitur in ſpinis, ex quibus fiunt eneæ fulloniæ, ſine cauliculo, ſine flore, capitulis tantum inanibus*. in his verbis ſignanda obiter inſignis Plinij hallucinatio qui hippophæſton dicit naſci in ſpinis,
E ex quibus Ineæ fiunt fullonum. Nec audio Dalecampium corrigentem, *hippophaeſton ſpina in maritimis naſcitur*. Quo ſenſu heîc dixerit *hippophaeſton in ſpinis fullonijs* naſci, ſatis alibi declarauit idem lib. xvi. capite vltimo, vbi hippophæſton inter ea numerat, quæ per ſe non ſubſiſtunt, nec ſuã ſedem in ſolo habent, ſed in aliena viuunt & naſcuntur, vt viſcum, hyphear & ſimilia. *Quod vero*, inquit, *in ſpina fullonia. hippophaeſton, calyculis inanibus folijs paruis radice alba*. Ridiculũ hoc inquam. Hippophæſton in ſpina fullonia. atqui Hippophæſton ipſa ſpina fullonia. Vnde hũc errorem imbi-

Digitized by Google

berit & hauſerit cum hæc de hippophæſto è Diſcoride tranſtulerit, operæ pretium eſt ſcire. Hippophaës & Hippophæſton genera ſunt ſpinarum, quibus vtuntur fullones ad polienda veſtiméta. de hippophae ita ſcribit Dioſcorides: ἱππόφαες, οἱ δὲ ἱππόφαες, ἐν ᾧ κνάπτουσι τὰ ἱμάτια, φύεται μὲν ἐν παραθαλασσίοις, ἢ ἀμμώδεσι. ita liber vetuſtiſſimus ſcribit hūc locum. Subijcit deinde de Hippophæſto, quod & hippophaës vocatum tradit, & ſimiliter eſſe ἀκανθης γναφικῆς εἶδος. Hæc verba ἐν ᾧ κνάπτουσι τὰ ἱμάτια. iocularem & ridendum errorem obiecere Plinio. Nota ac tralaticia loquutio Grecis, ἐν ᾧ κνάπτουσι, pro ᾧ κνάπτουσι. quæ recentioribus præcipuè Græcis tritiſſima. nam antiqui & Attici minus ea forma vtuntur. Hoc Plinium fefellit, qui ſic ea cepit, quaſi Hippophaës vel hippophæſton in ſpina fullonia naſci diceret. ᾧ κνάπτουσι τὰ ἱμάτια, ſpina eſt fullonia. Ιππόφαες vel ἱππόφαιστον ἐν ᾧ κνάπτουσι τὰ ἱμάτια φύεται: *in ea ſpina qua poliunt veſtimenta, naſcitur Hippophaës*, Hippophæſton & Hippophaës pro eadem herba ſumit. Hippophaïs duo genera facit, vnum quod eſt Hippophaës Dioſcoridis, alterum quod eiuſdem eſt Hippophæſton. Lib. XXII. c. XII. mendoſè ſcribitur, *de hippophye & hippope*. Nam in Indice libri primi legitur tātum *de hippope* hoc modo: *Hippopes gē*. II. M. II. hoc eſt, *hippophaes genera duo, medicinæ duæ. Hippopaës* perperam erat ſcriptum pro *Hippophaës*. deinde *Hippopas* & *Hippopes*. In ipſo textu ita ſcribendum: *Hippophaës in fabuloſis maritimiſque naſcitur, ſpinis albis, hederæ modo racemoſa eſt*. perperam legitur, *Hippophyes*. Libri habent *hippopes* pro *hippopas*, vel *hippopaes*. vtrumque pro *hippophaes*. Hoc eſt ἱππόφαες Dioſcoridis, vt ex deſcriptione liquet. Sequitur apud Pliniū: *Eſt altera hippope ſine caule, ſine flore, folijs tantum minutis*. Similiter & heîc corruptum, ſimiliterque corrigendum: *eſt altera hippophaes, ſine caule, ſine flore*. Nam & libri heîc habēt, *hippopes*. Atque hinc liquido patet legendū in ſuperioribus *Hippophaës*, non *Hippophyes*. lib. XXI. cap. XV. *Hippophas* ſcriptum in vetuſtiſſimo libro pro hippophaës: *Hippophaes ſpinis geniculatum: tributa proprietas quod & fructum ſpinoſum habet*. In Rigaltiano & alijs *hippophes*. in Thuanæo, *Hippophes*. idem Rigaltianus, *tributo proprietas*. Thuanæus: *tribu proprietas*. lege: *tribulo proprietas*. τρίβολον Theophraſtus τῶν ἀκανθοκάρπων ſpinoſum eſſe dicit. Hæc ab illo Plinius, Hippophaës igitur & Hippophæſton Plinio idem, quod in ſpina fullonia naſci dixit, errore inde hauſto vnde docuimus. legendum fortè in Dioſcoride, ἱππόφαες, ἢ ἱππόφεως. pro eo quod in libro vetuſtiſſimo reperitur ſcriptum, ἱππόφεως. Galenus in Lexico Hippocratis: ἱππόφεως, τοῦ ὁ μόνον ἱππόφαες ὀνομάζεται, ἀλλὰ καὶ κνάφον ἢ στοῖβον. lege, ἢ στοιβή. Hoc poſitum pro στοίβη. Nam & in antiquiſſimo Codice Dioſcoridis ita ſcribitur: στοίβης ὁ καρπὸς ἢ τὰ φύλλα στύφει. pro στοιβῆς. vt μυρσῶ μυρρῶ. Herbam eſſe στοίβην omnes ſciunt. φλεῶ ita dici hactenus omnibus herbarijs perſuaſum ex Theophraſto & Plinio. Sed in vtroque men-

A dum eſt. Sanè ſi στοίβη eſt φλεώς, idem erit & ἱππόφαες vel ἱππόφεως: nam ἱππόφαες στοίβην etiam appellatum & κνάφον tradit Galenus. Docendi heîc ſunt eruditiſſimi herbarij aliud eſſe φέως, aliud φλεώς. *Stoebe*, quod quibuſdam *Pheos*, ſpinæ genus. φλεὼς herba paluſtris ſine ſpinis, è qua veſtes & reſtes, & retia texebantur. Iones φλοῦν dicebant, vnde φλοΐνεος: Herodoto lib. III. οὗτοι μὲν δὴ τῶν Ἰνδῶν φορέουσι ἐσθῆτα δὲ φλοΐνην, ἐπεὰν ἐκ τοῦ ποταμοῦ φλοῦν ἀμήσωσι, ἢ κόψωσι τὸ ἐνθεῦτεν φορμοῦ τρόπον καταπλέξαντες, ὡς θώρηκα ἐνδύνουσι. Hinc & σχοίνας φλοΐνας, ψίαθοι. & Euripidi φλοΐνας ὑφαί, apud Pollucem. ἡ δὲ ὕλη, inquit, ὅθεν ἐπλέκετο φλοῦς μὲν κατὰ τοὺς Ἴωνας, φλεὼς δὲ κατὰ τοὺς Ἀττικούς. E flu-
B mine & palude colligi τὸν φλοῦν ex Herodoto conſtat, ex Ariſtophane & Theophraſto. Apud Ariſtophanem ranæ dicunt in Comœdia cognomine:

Ἡλιάδαι δι᾽ ἄκρων κυπείρου
Καὶ φλέω χαίροντες ὕμνοις
Πολυκολύμβοισι μέλεσι.

Theophraſtus τὸ φλέως deſcribit inter paluſtria lib. IV. cap. XI. quod αἰθήλην habere ait hoc eſt lanuginoſam paniculā, qua ad tectoria vtebantur inducenda. τὸ δὲ φλέω τὴν καλουμένην αἰθήλην, ᾧ χρῶνται πρὸς τὰ κονιάσεις. ita le-
C gendum. *quo vtuntur ad tectoria*. vulgo eſt; πρὸς τὰς κονίας, & vertunt, *ad lixinium*. quod abſurdum & falſum. Notum quid ſit αἰθήλη in harundinibus. *lanuginem, comam & paniculam* Latini vocanr. ad vitilia & nexus vtile eſſe Phleum ibidem ſcribit Theophraſtus, radicem pecudibus eſſe pabulo eo loco ait. Nihil de aculeis eius aut ſpinis ibi narrat. Galenus in Lexico Hippocratis notat Phleum verbaſco hoc eſt phlomo ſimile eſſe, & papyraceum, idemque textum fictilibus olearijs circumponi, vt hodie buticulæ vitreæ circum-
D texto vimine muniuntur. Vetus interpres φλέω & φλόμον idem eſſe ait, ſed fallitur. φλόμῳ ſimile iuxta Galenum, non φλόμος. Hæc de Phleo. At φέως aliud, aculeata nimirum & ſpinoſa herba, quam & στοίβην dixere quidam. Huius meminit Theophraſtus lib. VI. cap. I. Hiſtoriarū, his verbis: τὰ δὲ καὶ παρὰ τὴν ἄκανθαν ἕτερον ἔχει φύλλον, ὥσπερ ὁ σκόλυμος, ἢ ὁ τρίβολος ἢ ὁ φέως, ὃ δὴ τινὲς καλοῦσι στοίβην. Sic planè eo loco ſcribendum. nam peſſimè legitur, ἢ ὁ φλεώς. idem mendum detinet & cap. III. eiuſdem libri: καὶ τούτων δὲ ἢ περὶ τὸ ἢ παρὰ τὴν ἄκανθαν ἔχοντος φύλλον ὥσπερ ὁ τὸ φλέως, καὶ ὁ τρίβολος, ἢ ἡ κάππαρις. Im-
E mo legendum, ὁ τὸ φέως. Nec enim hic poteſt eſſe φλεὼς quod libro IV. deſcripſit. idem vitium & cap. IV. eiuſdem libri ſub finem: τὰ δὲ καὶ παρὰ τὴν ἄκανθαν ἔχοντα φύλλον, οἷον τὰ τοιαῦτα. φλέως, σκόλυμος, ποτήριον, τρίβολος, ἱππόφεων. vbi ſimiliter ſcribi oportet, φέως σκόλυμος. ſed & ἱππόφεως pro ἱππόφεων. & initio capitis ſequentis, πολύφυλλος δὲ ἢ πολύρριζος, ὁ φέως, non τὸ φλέως. vnicus eſt apud Theophraſtum locus, vbi minus vitioſe ſcriptum habetur, φέως, pro ὁ φέως, ſic enim ſtatim ſcribitur eodem capite: καὶ γὰρ τὸ φύλλον ἀκανθῶδες ἔχει καὶ τὸν καυλόν, ὥσπερ ὁ φέως ἢ ἱππόφεως ἀκάνθας τοῖς φύλλοις. male φέως. Herbæ genus eſſe φέως

Digitized by Google

compoſitum ex eo nomen oſtendit ἱππόφεως, herbæ congeneris. vt μάραθρον, ἱππομάραθρον, σέλινον, ἱπποσέλινον: λάπαθον, ἱππολάπαθον. nam ἵππος vt βοῦς in compoſitis rem facit maiorem, vt βούπαις grandiuſculus puer. βούσυκον maior ficus & ſimilia. ἱππόφεως igitur eſt grandis φέως, vt ἱπποσέλινον apium, quod ſatiuo & hortenſi maius eſt. Nugatur itaque Plinius, qui hippophaes, quod idem eſt cum hippopheo debere eſſe accommodatum equorum naturæ argutatur, neque ex alia cauſa nomen accepiſſe. Haud ſanè video quomodo equorum pabulo accommodatæ videri queant herbæ aculeatę & ſpinis horrentes. B ἱππόφεως igitur etiam στοιβὴ appellabatur Galeno teſte, vt & φέως. Vtrumque quippe genus ſpinis hiſpidum & fullonibus ad vellicandas veſtes poliendaſque vtile. Nunc corrigenda ſunt Plinij loca, in quibus *Phleos* perperam ſcriptum inuenitur pro *Pheos*. lib. XXII. cap. XI. *Stœbe quam aliqui phlein vocant, decocta in vino, præcipuè auribus purulentis medetur.* Lege: *quam aliqui Pheon* vocant. idque ex Theophraſto à nobis emendato. Sed veteres etiam libri huic emendationi ſuffragantur, qui legunt *Pheum*. in Indice libri primi, qui hunc locum ſpectat, ſcribitur in vetuſtiſſimo Codice: *Stoëbe ſiue Ceos*, pro *Stoëbe ſiue pheos*. idem lib. XXI. cap. XV. C *aliqua & ſecundum ſpinam habent folium vt tribulus & ononis. Quædam in folio habent & in caule, vt Phleos, quod aliqui ſtoëben appellauere.* Hæc corruptiſſima. Scribo vt in Thuanæo antiquiſſimo offendi: *quædam in folio non habent, & in caule habent, vt Pheos.* Nulla littera minus ita ſcriptum exhibet. in Indice Codicis Rigaltiani ad hunc locum: *Tribulus, anonis, ſtoëbe ſiue theos.* ita mendoſe exaratū pro *Pheos*. vt T & P inuicem permutantur. Sic *Tyrrhacantham* pro *Pyrrhacantham*. è Theophraſto hęc habet Plinius, quæ infeliciſſimè reddidit. Græcus τὰ φυλλάκανθα diſtinguit, & παρὰ τὴν ἄκανθαν ἔχοντα φύλλον. D vocat φυλλάκανθα quæ ſpinis foliata ſunt, quæ ſpinam ſcilicet habent pro folio. τὰ μὲν οὖν, inquit, φυλλάκανθα σχεδὸν, ἐν τοιαύταις διαφοραῖς· τὰ δὲ καὶ παρὰ τὴν ἄκανθαν ἔχοντα φύλλον οἷον τὰ τοιαῦτα, φέως, ὄνωνις, πεντάδουσα, τρίβολος, ἱππόφεως. Plinius τὰ παρὰ τὴν ἄκανθαν ἔχοντα φύλλον vertit, *quæ ſecundum ſpinam habent folium.* quem ſequuntur interpretes Theophraſti. atqui παρὰ ibi non eſt *ſecundum* vel *iuxta*, ſed *præter*. φυλλάκανθα ſunt quæ ſpinas habent tantum pro folijs. τὰ παρὰ τὴν ἄκανθαν ἔχοντα φύλλον, quæ præter ſpinam folium etiam habent, minimè ſpinoſum. *vt Pheos, Ononis, tribulus, & hippopheos.* E At Plinius hæc diſtinguit & Ononin quidem & tribulum, inter eas numerat quæ ſecundum ſpinam habent folium: Pheon vero inter illas quæ in folio non habent ſpinam, ſed in caule habent, quaſi hæc diuerſa ſint. quod eſt ridiculum. Nam quæ in folio non habent ſpinam, ſed in caule habent, ea plane ſunt, quæ παρὰ τὴν ἄκανθαν ἔχοντα φύλλον vocat Philoſophus, quæ non mere φυλλάκανθα ſunt. Hippophaës ab hoc genere ſecernit, cum tamen vt pheos & ononis & tribulus eiuſdem gene-

A ris ſit, τὰ παρὰ τὴν ἄκανθαν ἔχοντα φύλλον. *Anonis* ſcribitur in optimis Plinij exēplaribus, quaſi ita legerit apud Theophraſtum. Dioſcorides ita quoq; indigetat, vt præfert antiquiſſimus Codex, ἄνωνις οἱ δὲ ὀνωνίδα καλοῦσι. De πεντάδουσα, quæ in hoc numero habetur apud Theophraſtum, nihil habet Plinius, cum locum tamen illum ad verbum ex Theophraſto expreſſerit. Sed puto nomen eſſe recentiorum herbariorum, quo ὀνωνίδα aut tribulum vocant. Hoc ad marginem additum poſtea in textū receptum eſt. Sequitur apud Theophraſtum, ὄνωνις, τρίβολος, ἱππόφεων, μονάκανθός τε στρίφρα καὶ τὸ φύλλον ἔχει ἀκανθῶδες. Non ἱππόφεων ſed ἱππόφεως aut ἱππόφαες, B legendum ſuprà docuimus. Libri Plinij ſcribunt, Hippophæs. in Indice manuſcripto plane *hippophaës*. rectè *Hippophaës*, inquit, *ſpinis geniculatum.* His verbis ea Theophraſtea reddidit, ἱππόφεως, μονάκανθος τε στρίφρα. Nec enim viris doctis aſſentior, qui legiſſe eum putant apud Dioſcoridem γονατώδεις pro γωνιώδεις. Nam Dioſcorides tradit hippophaës habere ſpinas inter folia ξηράς, ὑπολεύκους, γωνιώδεις. atqui non Dioſcoridem, ſed Theophraſtum heîc ſequitur & exprimit Plinius. Theophraſti interpretes ita locum illum reddidere: *tribulus, lappago, ſpina muralis, alia pleraque.* quaſi μονάκανθος C genus ſit & nomē ſpinæ. Quod contra Theophraſti eſt mentem, qui de hippophaë hoc ſcribit, μονάκανθον eſſe & φύλλον ἔχει ἀκανθῶδες. Si quid ſapio & iudico, legēdum eſt apud Theophraſtum: τρίβολος, ἱππόφεως, μυλλάκανθός τε στρίφρα καὶ τὸ φύλλον ἔχει ἀκανθῶδες. ſic eum ſcripſiſſe vel ex Plinio vincam, & hiſtoria hippophaïs. μυλλάκανθα dicuntur, quæ ſpinam habent incuruam & inflexam hami inſtar. nam μυλλὸν Græcè σκολιὸν, καμπύλον. Tales habet ſpinas hippophaës. γωνιώδεις vocat Dioſcorides. Legiſſe Pliniū μυλλάκανθος vel μυλάκανθος ex verſione eius apparet, qua vertit *ſpinis geniculatum*. ſed μυλάκανθον ἀπὸ τῆς μύλης D dictū interpretatus eſt, quæ ἐπιγουνίδα ſignificat vel os genus. Heſychius: μύλη ἐπιγουνίς ἐστιν τὸ ἐπὶ τοῦ γόνατος. Hæc ſunt plus quam indubitata. At μυλλάκανθον eſt σκολιάκανθον, *hamatis ſpinis & incuruis armatum.* Meleager in corona Epigrammatum φορβὴν σκολιότριχα vocat hanc ſpinam hoc verſu:

> Ἐν δὲ καὶ ἐκ φορβῆς σκολιότριχος ἄνθος ἀκάνθης,
> Ἀρχιλόχου μικρὰς στράγγας ἀπ᾽ ὠκεανοῦ.

totidem floribus comparat in eo carmine ſingulos poëtas, vnde Epigrammata compilauit, coronam ſuam contexuit. propter virulentiam & acerbitatem carminum, quod ſumpſit ex operibus Archilochi aſſimilat flori herbæ E Hippophei, quam vocat σκολιότριχα φορβήν. nam φορβὴ eſt herba. Heſychius, φορβὴ βοτάνη. Latini antiqui dicebant *Ferba*, vt *Fircus*, *Fœdus*. ex Æolico φέρβη. Hippophaës flores habet racemoſos, vt hedera. Ideo in corollis locū haud ſecus atque hederæ corymbi habuerit. Radix inciſa ſuccum fundit. nam ὀπίζεσθαι eam ſcribit Dioſcorides. Hinc μικρὰς στράγγας ἀπ᾽ ὠκεανοῦ Archilochi appellat, paucula excerpta è vaſto Oceano ſcriptorū eius. & ſimul alludit ad naturam herbæ cui ſcripta illius confert,

Digitized by Google

quæ ὀπίζεται, & cuius ſuccus κατὰ σταγόνα, guttatimque fluit. εἶδος ἀκάνθης, τὸ ἀκανθῶδες. Malè in membranis ἀκάνθης. Flos quidem ipſe minimè ſpinulentus, ſed quia herba ipſa tota ſpinis horrida, ideo εἶδος eius ἀκάνθης vocat. Mordacia porro carmina & dentata, qualia erant Archilochi, rite fulloniæ ſpinæ comparat. nam & πλύνειν & κνάπτειν, quæ propria ſunt fullonum, Græci ἀντὶ τοῦ λοιδορεῖν vſurpant. Atque hæc hactenus. Pheos igitur vnde compoſitum Hippopheos, herba ſpinoſa, quam eruditiſſimi herbarij perperam cum phleo confundunt. Hoc ex nobis hodie primùm diſcant, herbam notiſſimam olim Græcis huc vſque de nomine prorſus ignotam φεὼ appellatam, cuius ſpecies ἱππόφεως vel ἱππόφαες. vtramque κνάφον etiam vocitatam norint, quod fullonibus inſeruiret. ſed & στοιβήν. Quare ſic dicta ſit videtur explicandum Nam quod tori ac tomenta, ſtibadiaque ea infercirentur, ita vocatam vulgo opinantur. quod falſum eſt. Fullones antiquitus aceruo ſpinarum accumulato & contorto veſtes pumicabant ac vellicabant, & σωρὸν vocabant. hinc κνάφον Grammatici σωρὸν ἀκανθῶν interpretantur. Heſychius: ἐπὶ κνάφου ἕλκων, διαφθείρων, τὸ γὰρ παλαιὸν οἱ γναφεῖς ἀκανθῶν σωρὸν συστρέψαντες, τὰ ἱμάτια ἐπὶ τοῦ σωροῦ ἔκναπτον. ὁ δὲ σωρὸς ἐλέγετο κνάφος. ὁ οὖν Κροῖσος τὸν ἐχθρὸν διεῖλξεν ταῖς ἀκάνθαις, καὶ οὕτως ἔφθειρεν. Hunc aceruum ſpinarum κνάφον vocarunt, vnde κναφεῖς, fullones. στοιβὴν etiam dixerunt; nam στοιβὴ idem quod σωρός. Gloſſæ Heſychij: στοιβή, σύνθεσις, καὶ εἶδος χόρτου. idem: στοιβάζειν, σωρεύειν. idem fortaſſe & στοῖβος. vnde metaphoticè pro maledictis & conuitiis hæc vox vſurpata eſt, vt & πλύνειν & κνάπτειν. Heſychius: στοῖβος, λοιδορία. στοιβάζειν, λοιδορεῖν. Vt vt ſit στοιβὴ idem quod σωρὸς & κνάφος, aceruus nempe ſpinarum contortus, quo rudes panni vellicando expoliebantur. Inde & herba ipſa ſpinoſa quæ hunc vſum fullonibus præſtabat, his nominibus etiam appellata. Galenus ἱππόφεως, στοιβὴν vel στοῖβον & κνάφον dicit vocitatum. ſimiliter & φέως quem & στοιβὴν vocarunt. Heſychius: κνάφου δίκην, ἐπεὶ ἐν κύκλῳ οἱ κναφεῖς περιέλκουσι τὰ ἱμάτια περὶ τὸν λεγόμενον κνάφον, ἔστι δὲ τοῦτο φυτὸν ἀκανθῶδες. alio loco κνάφον vocari dicit σωρὸν ἀκανθῶν συνεστραμμένον. hîc plantam ipſam ſic dici ait. Certè ex ipſa planta contorta, vt in vnum ſpinæ contraherentur κνάφον illum faciebant. inde & herbam ipſam in vnum aceruum contortam ſic appellarunt, vt & στοιβὴν & σωρόν. Notandum quod notat τοὺς πρότερον κναφεῖς huiuſmodi ſpinoſa herba in vnum faſciculum intorta vſos fuiſſe, nam poſteriores aliis rebus vſi ſunt ad poliendas veſtes, vt erinaceorum cute, vel aliis ſpinis, & aliter diſpoſitis, vt quas *inias* vocat Plinius, quod inſtrumentum erat ſpinis refertum ex hippophæſto. Profecto toto genere diſtat hippophæſton ab hippopheo. Pheon & hippopheon veteres στοιβὴν & σωρὸν & κνάφον vocarunt, quum ea herba fullonibus in vſu

A eſſet ad eum quem dixi modum. poſteriores hippophæſton ad eumdem vſum ſumpſerunt, quod cum hippophaë Dioſcorides non aliam ob cauſam coniunxit, quam quod vtraque κναφικὴ fuerit. Nihil enim hæc habet cum illa ſimile, quamuis hippophæſton aliqui etiam hippophaës nominarint. Ita enim Dioſcorides, ἱππόφαιστον, οἱ δὲ καὶ τοῦτο ἱππόφαες καλοῦσι. vetuſtiſſimus tamen codex hæc verba non agnoſcit, ſed in eo legitur tantum, ἱππόφαιστον φύεται μὲν ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις ἐν οἷς καὶ τὸ ἱππόφαες, καὶ αὐτὸ γναφικῆς ἀκάνθης εἶδος ὑπάρχον. Plinius vtramque vt dixi nominibus confundit. Nuſquam tamen hip-
B pophaës, cum multis locis mentionem eius faciat, inter fullonias ſpinas retulit, ſed ſolum hippophæſton: quia eius ætate ſcilicet hippopheos vel hippophaes non amplius fullonibus inſeruiret. *Vulgarem ſpinam ex qua inea fullonia fierent*, hippophæſton vocat, quoniam tunc ad eum vſum accommodaretur. lib. XXIV. cap. XIII. *vulgaris quoque hæc ſpina ex qua inia fullonia implentur, radicis vſus habet.* De hippophæſto loquitur, non de hippophae vel hippopheo. ea radicis vſus habet, quia radix eius ad multa in medicina vtilis. At doctiſſimi medici &
C herbarij radicem ibi de ſtruthio accipiunt, quæ ad lanas purgandas candoremque illis conciliandum valet. quod eſt ineptiſſimum. Sed in hanc hallucinationem eos impulit, quod vulgo legitur, *ex qua cortina fullonia implentur, radicis vſus habet.* quaſi ſcilicet hæc ſpina vulgaris vſum haberet eius radicis, ex qua implentur fulloniæ cortinæ. eam autem radicem eſſe ſtruthij. Nugæ. Libri non habent *cortina fullonia*, ſed *ena* vel *vena*. Hippophæſton hoc eſt vulgarem ſpinam fulloniam ita deſcribit lib. XXVII. cap. X. *Hippophaeſton naſcitur in ſpinis ex quibus fiunt enea*
D *fullonia ſine cauliculo ſine flore, capitulis tantum inanibus.* Iam diximus Plinium quod in Græcis reperiſſet, ἱππόφαιστον ἐν ᾧ τὰ ἱμάτια γνάπτουσι, inde ratiocinatum eſſe naſci hippophæſton in ea ſpina qua veſtes poliuntur. Atqui hippophæſton ipſa ſpina eſt fullonia. Legitur apud Dioſcoridem in vetuſtiſſimo codice: ἐπὶ δὲ χαμαιπετὴς κεφάλια μόνον ἔχον χαῦνα, φυλλάρια μικρά, οὔτε δὲ ἄνθος, οὔτε καυλὸν φέρει. ita & legiſſe Plinium apparet, qui vertit, *capitulis tantum inanibus.* In vulgatiis libris editum eſt: ἔχον μόνον, φυλλάρια μικρά, ἀκανθώδη, καὶ κεφάλια χαῦνα. Nihil de ſpinis foliorum habet
E Plinius, qui & alio loco ſic ſcribit lib. XVI. cap. vltimo: *hippophaeſton caliculis inanibus, folijs paruis, radice alba.* Græca etiam Dioſcoridis, vt in libris leguntur, ἀκανθώδη non habent, nec Plinius qui ad verbum ea reddidit. Sed vnde igitur ſpinæ illæ, quæ fullonibus vſui in Hippophæſto? Si nec caulem habet, nec florem, ſed folia parua, & capitula tantum inania, aut in foliis aut in capitulis illæ ſpinæ. Nihil de vtroque dicit Dioſcorides, & tamen γναφικῆς ἀκάνθης εἶδος eſſe ait. His motus etiam videtur Plinius,

vt hippophæſton ſpinam per ſe fulloniam non eſſe crediderit, ſed in ſpina fullonia naſci veluti adſciticium quid, quaſi nihil ex ſe haberet, quod vſui fullonibus eſſe poſſet. Vt ſpinulenta folia hippophæſti non negauerim, licet nihil ſuper eo tradant Dioſcorides aut Plinius, ego tamen fermè cenſuerim capitula illa inania in hippophæſto echinata eſſe, & fullonibus olim vſum præbuiſſe ad pectendam veſtium mollitiem. Eumdem vſum hodieque præſtant carminandis lanis & rudibus pannis læuigandis capitula cuiuſdam cardui, quem *fullonium* ab ea re vocamus. Alij *pectiniolum* aut *pectinalem carduum* appellant. Huius cardui capitula etiam inania ſunt & χαῦνα, vbi ſiccata ſunt. Hippophæſton idem videri poſſet cum hoc genere cardui, ſi capitula eius alto caule attollerentur, quemadmodum in hoc carduo. Dipſacon veterum putant eſſe, & vocant vulgo *virgam paſtoris*. Certè ſimile eſt non idem eſt. ab hoc carduo ſiue cardo, vt veteres etiam dixere, verbum *cardare* de lanis quæ pectuntur. & *cardatores* quos Græci κνιστάς, Latini, *Lanarios*. Interpres Apollonij, Λανάριος, ὁ κνιστής. Non alia ſpina hodie vtitur tota Europa pectendis lanis, & rudibus pannis læuigandis. de vtroque *cardare* dicunt, à cardis. *Vulgarem ſpinam* fulloniam cum Plinius vocat, de hac ſpina ſiue carduo putaret aliquis intelligendum, niſi de hippophæſto potius capi oporteret, de quo ipſe alibi nominatim dixit. Hippophæſton χαμαιπετὲς prorſus & caulem non habet, at carduus vulgaris quo lanæ carminantur, alto caule ſurgit. de hoc viderint Herbarij. Miror Dioſcoridem Hippophæſton & Hippophaës veluti congeneres ſpinas, iunctim deſcripſiſſe, cum nihil habeant ὁμοιοφυές. vtrumque quidem ſpinoſum, ſed cetera omnia ἑτερόφυῆ καὶ ἀνόμοφυλλα. vſum vtriuſque tantum ſpectauit. Sed hoc ad genus idem efficiendum nihil valet. alioquin & ſpinæ erinacei congeneres eſſent ſpinis hippophæſti, quia eumdem vſum præſtant in fullonica. Vt nominis vtriuſque originem conſidero, hippophaïs & hippophæſti de nomine eadem eſſe video. Verbum antiquum φαίω idem quod φαίνω, vt τίω τίνω, χύω χεύω. ab illo verbo φαίω φαιστὸς & φαιὸς, perſpicuus & lucidus. inde φαίστρα ἡ θυρὶς per quam lux admittitur, & Latinum antiquum *faſtra* & *feſtra*. Paulus: *Feſtram antiqui dicebant, quod nos feneſtram.* eadem etiam origo *feneſtra*. nam φαΐζω, φαΐστρα, vt βαλλίζω, βαλλίστρα. inde *Feneſtra*. Quæcunque igitur ratio fuerit horum nominum de origine eadem ſunt ἱππόφαες & ἱππόφαιστον. At ἱππόφεως diuerſum, maius nempe φέως, vt ἱπποσέλινον, maius apium. Græci recentiores nominum vicinitate adducti ἱππόφεως idem fecerunt. illi ipſi qui ἱππόφαες & ἱππόφεως confudere, vtrumque ab hippophæſto diſtinxere. nam ἱππόφεως & ἱππόφαιστον omnino diuerſa. Alij ἱππόφαες & ἱππόφαιστον eadem faciunt, quia eadem

A reuera ſunt, ſi originem ſpectes; ἱππόφαες etiam nominatum, ὁ ἱππόφαες notat Dioſcorides, quod eſt antiquorum ἱππόφεως, vtique aliud ab hippophæſto. Hinc confudere. Plinius Hippophæſtum etiam hippophaës dictum obſeruat, & duo genera ſtatuit hippophaïs; vnum quod veteribus hippopheos dicebatur, alterum quod ἱππόφαιστον appellatum eſt. Antiquiſſimi Græci vt Hippocrates, & Theophraſtus ἱππόφεως dicunt non ἱππόφαες. nam veteribus illis ἱππόφαες & ἱππόφαες idem cum ἱππόφαιστῳ. At ex recentioribus quidam vt dixi ſola nominis παρονομασίᾳ moti ἱππόφεως & ἱππόφαες, vel ἱππόφαες confuderunt. Hinc eſt
B quod alij ἱππόφαες & ἱππόφαιστον ſeparant, alij idem conſtituunt. Plinius porro vulgarem ſpinam fulloniam *Aſpalathum* ab Hiſpanis vocari tradit his verbis: *vulgarem hanc ſpinam ex qua inea fullonia implentur radicis vſus habet. per Hiſpanias quidem multi, & inter odores & ad vnguenta vtuntur illa aſphalathum vocantes.* iſtud oppido perquam mirum eſt ſpina fullonia vulgari hoc eſt hippophæſto per Hiſpanias vti multos ad vnguenta & odores, & aſpalathum vocare. Aſpalathos grandis frutex ſpinoſus, multis locis iuſta arbor, nomen ipſum mere Græcum. Theo-
C critus: Ἀσπαλάθοι ῥέμοντι. ea vtebantur ad vnguenta & odores. quî fieri igitur poſſit vt eadem ſit cum herba ſpinoſa vulgari, qua fullones ad ſuſcitandam in veſtibus lanuginem vtebantur? vt omittam quam abſurdum ſit dictu multos per Hiſpanias hac eadem ſpina vulgari ad vnguenta vſos eſſe, & *aſpalathum* vocitaſſe. Libri quidem Pliniani ſcripti habent *aſtalatum*. Sed verum eſt *aſpalathum*, ἀσπάλαθον. Sic *Tyrracantha* eodem capite pro *Pyrracantha*. in Indicis libro legitur, *Aſpato*. quod corruptum pro *aſpalatho*. Locus ſine dubio corruptus, ne Pli-
D nium ſemper arguere neceſſe habeamus. multa vitium tinniunt, præter illa quæ iam diximus. *Radicis vſus habet*: & *multi per Hiſpanias*. cur enim multi? an locus odorum & vnguentorum Hiſpaniæ? Fatebor equidem haud magno molimine nobis ſtetiſſe huius loci inſignem reſtitutionem, qui ſic legi debet & interpungi: *Vulgaris quoque hac ſpina, ex qua inia fullonia implentur, radices vſus habet, præter ſpinas quidem multi. Inter odores, & ad vnguenta vtuntur alia, aſpalathum vocantes. Eſt ſine dubio hoc nomine ſpina ſilueſtris in orien-*
E *te.* Nunc ratio reddenda. tribus illis totis capitibus tractat vtilitates & medicinas, quæ ex variis ſpinis capiuntur. Vulgaris, inquit, ſpina quæ fullonibus inias præbet ad veſtimenta polienda præter ſpinas, vtiles fullonibus, radices etiam habet multi vſus. ita rectè emendauimus & diſtinximus pro vulgato, *radicis habet vſus*. quam multi vſus fuerint radices hippophæſti docet Dioſcorides. *Radices* heic vocat Plinius, non radicem, vt alibi de eadem ſpina lib. XXVII. cap. X. *radiculas habens albas, molles. ſuccus earum exprimitur æſtate ad ſoluendum aluum tribus*

Digitized by Google

obolis, maximè in comitialibus morbis, & tremulis, hydropicis, contra vertigines, orthopnœas, paralyſes incipientes. ita diſtinguendum. malè hodie legitur: *in comitialibus morbis & tremulis hydropicis. Contra vertigines.* Hic multus eſt vſus radicum hippophæſti. Dioſcorides ex quo hæc tranſtulit Plinius, non radiculas tribuit Hippophæſto, ſed ῥίζαν παχεῖαν μακράν. Plinius itaque πολύῤῥιζον facit τὸ ἱππόφαιστον, Dioſcorides μονόῤῥιζον. Græca Dioſcoridis è vetuſtiſſimo codice ſic conſtituenda ſunt: ταύτης τὰ φύλλα, καὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ τὴν ῥίζαν χυλίσας ξήραινε, καὶ δίδου ὀλκὴν τετρώβολον ἐφ' ἂν βουλῇ ὕδωρ, καὶ φλέγμα ἄγει, ἰδίως δὲ ἡ δι' αὐτῆς κάθαρσις ὀρθοπνοίαις καὶ ἐπιληψίαις, καὶ τοῖς περὶ νεῦρα πάθεσιν ἁρμόζει. Ex eo quod dicit Dioſcorides ὕδωρ ἄγει Hydropicis eam conferre Plinius poſuit. *Tremulos* idem vocat τοὺς περὶ τὰ νεῦρα πάσχοντας. atqui alia ſunt τῶν νεύρων πάθη, vt rigor. Rectè igitur interpunximus, *tremulis, hydropicis*. Hic etiam *radices* dixit, non *radicem* vt Dioſcorides, quod alio eius loco confirmatur. Atqui de πολυῤῥίζοις hoc tantum vſurpati liceat. Pheos πολύῤῥιζον, vt & Hippopheos, Theophraſto teſte lib. VI. cap. V. at viri docti ἱππόφαις μονόῤῥιζον eſſe ex eodem Theophraſto adſtruunt, qui nuſquam meminit Hippophaïs. Eo quippe loco quem deſignarunt de hippopheo agit, quod eſt πολυκλαδὲς & πολύῤῥιζον, haud ſecus ac Pheos. quod ibidem autem adijcitur, μονόῤῥιζον δὲ καὶ ἐπίγειον, καὶ χαμαίκαυλον, non de hippopheo hoc dicitur, ſed de cappari. Vide locum. Nunc ad Plinium redeamus. pro illis vulgatis, *per Hiſpanias quidem multi*, correximus fidenter, *& præter ſpinas quidem multi*. Quæ certiſſima eſt emendatio. multis locis apud Plinium etiam in vetuſtiſſimis exemplaribus *Hiſpaniam* & *Hiſpanam* reperi ſcriptum pro *Spina*: vt lib. XXI. cap. XV. in his verbis, *aliqua & ſecundum ſpinam habent folium*, optimi codices Thuanæus & Rigaltianus legunt, *aliqua & ſecundum Hiſpaniam*. item alibi vbi habetur, *Hippophaeſton naſcitur in ſpina fullonia*, ijdem libri ſcribunt, *Hiſpiria*, aut *Hiſpinia*. Antiqui librarij *Iſpina* & *hiſpina* ſcribebant, vt *Iſquallet* & ſimilia. inde *Hiſpania* corruptum. Hoc igitur loco ſcriptum quoque fuit *pter Hiſpanias*, hoc eſt, *præter Hiſpanias*, & iſtud pro *ſpinas*. Sequitur: *Inter odores & ad vnguenta vtuntur alia, aſpalathum vocantes*. De ſpinarum vtilitatibus & remediis toto illo capite perſequitur. alia ſpina eſt, inquit, qua vtuntur ad vnguenta, aſpalathum vocantes. Libri quidam ſic legunt, non *illa*. & verum eſt. Addit hoc nomine vocari in oriente ſpinam ſilueſtrem, candidam, magnitudine arboris iuſtæ, ſed & fruticem humiliorem æquè ſpinoſum in Niſyri, & Rhodiorum inſulis. vbi notabis ſollemnem Plinij errorem: quia enim legerat apud diuerſos aſpalathum inter odores & ad vnguenta addi: item apud alios aſpalathum in Syria naſci candidum; apud alios in Niſyro & Rhodo inſulis, fruticem

A ſpinoſum hoc eodem nomine haberi, putauit diuerſos aſpalathos eſſe. Aſpalathus genus ſpinæ eſt, quæ alibi frutex naſcitur, alibi arbor iuſta, alibi odorata, alibi inodora, quæ & candida, & peſſima. Dioſcorides: θάμνος ἐστὶ ξυλώδης, ἀκάνθαις πολλαῖς κεχρημένος, φυόμενος ἐν Νισύρῳ, καὶ Συρίᾳ, καὶ Ρόδῳ. ita legendum. Sed & corruptiſſima ſunt vulgo eiuſdem Plinij verba de cognominibus aſpalathi hoc modo: *quem alij Eryſiſceptrum, alij adipſatheon, ſiue dipſacon, ſiue diacheton vocant*. in optimo Rigaltiano legitur: *quem alij Syriſceptrum, at ipſiphoes Syri diatiron vocant*. in altero Regio: *quem alij yriſceptrum, alij aſpyatheo, Syri diazyron vocant*. In indice manu exarato

B libri primi: *aſpatho ſiue ſiriſceptro, ſiue adipytheo, ſiue diaziro*. Legendum in verbis Plinij: *quem alij iriſcepton, alij diathoon, Syri diaxyron vocant*. Ἱερόσκηπτα dicebantur loca & frutices, quibus iris innitebatur atque incumbebat, quæ & odoratiora fieri exiſtimabantur. Plinius idem lib. XII. cap. XXIV. *Tradunt in quocunque frutice curuetur arcus cæleſtis, eamdem quaque ſit aſpalathi ſuauitatem odoris exiſtere, ſed ſi in aſpalatho, inenarrabilem quamdam*. ita legendum ex vetuſto codice. id eſt, ſed ſi in aſpalatho curuetur. male vulgo: *ſed in aſpa-*

C *latho*. vitioſe etiam ibidem ſcribitur: *quidam eum Eryſiceptrum vocant, alij ſceptrum*. Immo, *iriſcepton*, aut *eriſceptron*. Sed illud melius. male etiam apud Dioſcoridem: Ἀσπάλαθος, οἱ δὲ ἐρυσίσκηπτρον. immo, ἱερόσκηπτον. idem de Cypero: Κύπερος, οἱ δὲ ἐρυσίσκηπτον ὡς τὴν ἀσπάλαθον καλοῦσι. Lege ἱερόσκηπτον. nam ab eadem ratione dicitur, quod in eum iris id eſt arcus cæleſtis incumbens odoratiorem reddat. ſcribebant, ἰερόσκηπτον pro ἱερόσκηπτον. inde illud ἐρυσίσκηπτον. Heſychius: ἱερόσκηπτον, περὶ βοτάνη εἰς ἣν ἐπισκήπτει. Sed & ἶρις & ἶριν pro arcu cæleſti dicebant. idem: ἶρις, ἡ τοῦ

D ἡλίου ἐν ταῖς νεφέλαις χροιά, τὸ λεγόμενον τόξον. Theophraſtus: καὶ γὰρ τὸ περὶ τὴν ἶριν λεγόμενον ὡς ὅπου ἂν κατάσχῃ ποιεῖ τὰ δένδρα καὶ τὸ τόπον εὐώδη τοῦτον ἐστί. Hæc quantum ad vocem *iriſceptum*. Malè etiam apud Theophraſtum de odoribus legitur, ἐρυσίσκηπτρον & ἱερόσκηπτρον. Sequitur: *alij diathoon*. ita correximus ex corrupto *adipytheon*. διαθοὸν idem quod διοξύ. ita vocarunt ab acumine ſpinarum. Nam θοὸς Græci ὀξὺ κατὰ τὸ χρῶμα, non ſolum velox & citus. Dioſcorides φασγάνιον ab eodem acumine dictum ſciſcit. Correximus etiam, *Syri diaxyron vo-*

E *cant*, pro eo quod eſt in libris *diathyron* aut *diazyron*. Dioſcoridi διάξυλον· Σύροι δὲ διάξυλον καλοῦσι. Scribe, διάξυρον, ab eadem ratione. ξυρὸν idem quod ὀξύ. Heſychius: ξυρὸν, τομὸν, ὀξὺ, ὀξύ. inde ξυρὸν nouacula. inde compoſitum διάξυρον, idem quod διοξύ, qua voce vtitur alibi Dioſcorides, vt ἰσοξὺ & ὑποξύ. Qui hoc verbum in διάξυλον deprauarunt, ad ſequentia reſpiciebant, θάμνος ἐστὶ ξυλώδης. Atque hæc obiter. Ineæ igitur fulloniæ quæ ex ſpina vulgari concinnabantur extrahendis veſtium craſſioribus & inæqualioribus floccis. veriſſima itaque lectio Pliniana

Digitized by Google

quam dedimus : *Nouiſſimo ſui purgamento, quippe ineis polientium extracta in vſum tomenti veniunt.* nouiſſimum lanarum purgamentum hoc vocat, quo in veſte iam texta purgantur & poliuntur depectunturque. nam ex illo purgamento, ex floccis nempe deraſis inter pectendum tomenta fiebant. inde γνάφαλα vocabantur illa purgamenta, quæ ſpinis adhæſerant pectinis κναφικοῦ. Heſychius : κρόκυδες, γνάφαλα. nam κρόκυδες ſunt flocci. inde & γνάφαλον tomentum, quod ex illis γναφάλοις farciebantur tomenta. Gloſſæ : *tomentum*, γνάφαλον. Heſychius: Κνέφαλον, τύλη. inde γναφάλιον herba, quam Latini centunculum dixere, quod eius foliis candidis & mollibus pro tomento culcitarum vterentur. vt mirer Plinium ſcribere, id Galliarum inuento proditum eſſe, retrimentis & purgamentis lanæ, quæ ex politione veſtimentorum detracta fuerint, culcitas farciri, cum Græcis nominibus ex antiquo vocentur tomenta γνάφαλα hoc modo inculcata. verba Plinij : *in tomenti vſum veniunt, Galliarum vt arbitror inuento : certè Gallicis hodie nominibus diſcernitur : nec facile dixerim qua id ætate cœperit : antiquis enim torus è ſtramento erat, qualiter etiam nunc in caſtris Gauſape.* hæc etiam non leui vitio laborant. quaſi gauſapa quibus in caſtris vtebantur eadem ſint cum tomentis vel ſtramentis. diſtinguendum ac legendum: *antiquis enim torus è ſtramento erat, qualiter etiam nunc in caſtris. Gauſapa patris mei memoria cœpere : amphimalla noſtra, ſicut villoſa etiam ventralia : nam tunica lati claui in modum gauſapæ texi nunc primum incipit.* dicit toros antiquitus è ſtramento fuiſſe, & ſua adhuc ætate in caſtris ita eſſe. de toro è ſtramento vel fœno ita Martialis :

Fraudata tumeat fragilis tibi culcita pluma,
Non venit ad duros pallida cura toros.

lemma eſt *fœnum*. perperam torum fœno tumentum intelligit, vel vt loquitur Plinius, torum è ſtramento. quod ait idem Gallicis nominibus diſtingui tomentum è lana factum, ſanè verùm eſt : nam *Lingonicum tomentum* vocabatur fartum purgamento lanarum è Lingonicis ſagis deraſarum pectine fullonis. non propterea tamen verum eſt Gallicum inuentum fuiſſe, quod Græcis erat in vſu etiam antiquiſſimis, vt ex voce γνάφαλον conſtat. Martialis ſub lemmate *Lingonicum tomentum*:

Oppreſſa nimium vicina eſt faſcia pluma,
Accipe Lingonicis vellera raſa ſagis.

per *raſa vellera Lingonicis ſagis* intelligit lanas nouiſſimo ſui purgamento detractas Lingonicis ſagis pectine ſiue erinaceo fullonis. nam κνάπτειν eſt radere, ξύειν, ξαίνειν. & ſunt γνάφαλα. non igitur tunc tondebatur eminens lanugo pannorum, ſed pectine tantum deradebatur. libri tamen Martialis omnibus locis ſcriptum habent *Leuconicis* non *Lingonicis*. an Leucones dixit pro Lingonibus? *Lingones* certè eos vocat Ptolemæus. an *Leucones* nominat, qui alijs *Leuci*. Leucos Lingonibus vicinos eſſe tradit Ptolemæus. Profectò de populo aliquo Galliæ intelligendum eſſe conſtat è Plinio. forte ſcriptum erat in veteri libro *Leuconicis* pro *Lingonicis*. vnde *Leuconicis* librarij fecere. idem lib. XI. epig. LVII.

Leuconicis agedum tumeat tibi culcita lanis.

hæc Plinium explicant, vt nihil melius, *Circenſe tomentum* vocabatur, ex iuncis paluſtribus conciſis.

Hac pro Leuconico ſtramina pauper emit.

id eſt, pro tomento lana farto, è pexis veſtimentis deraſo. cetero *nouiſſimum lanæ purgamentum* vocat Plinius, quod ex politura lanearum veſtium deradebatur, quia primum erat quo lanæ ipſæ per ſe purgabantur, priuſquam in fila deductæ, & in tela textæ eſſent. putari purgarique tunc dicebantur. Græcis ξαίνεσθαι. & ξαντικὴ τέχνη, lanæ purgandæ ars. Gloſſæ : *putatrix*, ξάντρια. in nouiſſimo purgamento ξαίνεσθαι quoque dicebantur vt in primo. Heſychius : κναπτόμενον, ξαινόμενον. ſed propriè ξαντικὴ ad primum pertinet purgamentum. κροκυδίζειν quoque de vtroque dicebatur. nam κρόκυδες γνάφαλα ſunt Heſychio, id eſt purgamenta floccorum pectine fullonis è veſtimento quod politur decuſſorum. & κροκυδίζειν Pollux exponit τὸ ἐκλέγειν τὸ τραχὺ τῶν ἐρίων. hoc eſt aſperiores floccos extrahere. ita legendum apud eum. nam malè eſt vulgo κροκυδίζειν, κρόκυδες ſunt flocci, inde κροκυδίζειν. & κροκυλεγμὸς, τὸ κροκύδας λέγειν. Heſychius : κροκυλεγμὸς τὸ κολακευτικῶς τὰς κροκύδας ἀπολέγειν τῶν ἱματίων. malè κροκίδας legitur. hinc κροκυδισμὸς in ſapientiæ morbo. Galenus in Medico : φρενίτης μὲν οὖν ἐστὶν ἔκστασις διανοίας μετὰ πυρετοῦ συνεχοῦς σφοδροῦ καὶ χειρῶν ἀλλοίως φερομένων, καὶ κροκυδισμοῦ, καὶ καρφολογίας, καὶ σφυγμοῦ ὀξέος. Plinius φρενῖτιν vocat *ſapientiæ morbum*. lib. VII. cap. LI. cui & *fimbriarum curam & veſtium plicaturas* tribuit. *In ſapientiæ vero ægritudine fimbriarum curam, & ſtragulæ veſtis plicaturas.* vt ἀρθρῖτις dicitur articulorum morbus, quo laborant articuli : πλευρῖτις, quo latera ægra ſunt, πνευμονῖτις quo pulmones. ita & φρενῖτις morbus quo ſapientia laborat, vel ægritudo ſapientiæ. igitur *ſapientiæ ægritudinem* vocat τὴν φρενῖτιν, at *furoris morbum* ibidem τὴν μανίαν. nam medicorum filij diſtinguunt τὴν φρενῖτιν & μανίαν. κροκυδισμὸς floccorum & fimbriarum veſtis collectio, qui & in purganda lana locum habet. *lanam carere* hoc propriè vocabant veteres, ξαίνειν. at inde *carminare*. à verbo *carere carino*. vt *trico, tricino : lurcor, lurcinor*. vnde *collurcinationes* Apuleio : *euaginor* pro *euagor* apud eumdem. ſic *ſentio, ſentino. pago, pagino*. vnde *pagina*. ita ergo & *caro, carino*, id eſt carpo. vnde & poſitum eſt *carinare* pro mordere, & dictis dicteriiſque laceſſere. Gloſſæ : *carinare*, χλευάζειν. inepta Grammaticorum natio à nauis carina deducunt. nihil pote abſurdius. ſecunda quippe breuis non eſſet, vt apud Ennium :

Digitized by Google

Sed neque me decet hanc carinantibus lædere chartis.

id eſt mordacibus & carpentibus. idem apud Seruium:

Et contra carinans, verba atque obſcæna profatus.

ſic legendus ille verſus. nam malè eſt: *contra carinantes*, quod verſui officit. ex eadem arte metaphoris mutuatis, κναίειν pro eodem Græci dicunt, *carpere* & *depectere* Latini: nos, *drapper*. hoc ergo primum lanarum purgamentum cum carminantur: nouiſſimum quum in veſte ipſa carpuntur, & depectuntur erinaceo fullonis. propter hoc ſummo ſtudio exquirebantur erinacei. ſed quia quando captabatur, vrinam noxiam ſpinis reddebat, id curabant vt exinanita vrina eum venarentur. Plinius: *quamobrem exinanita prius vrina venari ars eſt: & tum præcipua dos tergori: alias corrupto, fragili, putribus ſpinis atque deciduis, etiam ſi viuat ſubtractus fuga.* niſi ita legatur & diſtinguatur hic locus, nullus eius ſenſus. editur vulgo: *Et cum præcipua dos tergori, alias corrupto.*

Pag. 57. C. *Tragopan quoque auis maior aquilis*] ita ſcripſimus, cum habeant editiones: *Tragopa quoque auis.* ſic ſcriptum heic præferunt libri, & in Indicibus: *de aue Tragopane.* ita & corrigendum apud Plinium: *equidem & Tragopanem, quam plures affirmant maiorem aquila*, vulgo *Tragopanadem.* ita ſcribendum quoque in Pomponio Mela, apud quem vocantur *Tragopomones* cap. x. lib. III. *ſunt & miræ aues Tragopomones.* lege, *Tragopanes.* nec audiendus Pincianus qui volebat *Tragopogones.* vt nec illi ſequendi, qui *Tragopanem* hanc auem dictam autumant, quod Pan cornutus, immo, quod cornua habeat hircina. malè Solinus Τράγον arietem reddidit, cum ſit hircus. at aries eſt κριός. ſic enim ſcribit: *cornibus arietinis præferens armatum caput.* immo *hircinis.* inde Τραγόπαν dictus. Plinius: *cornua in temporibus curuata habentem*, tortuoſum ſanè & inflexum cornu arietinum magis quam hircinum. de arietino tamen non intellexit Plinius. Τραγόπαν, vt αἰγίπαν. ſed auis illius nomen ex hirco & pane compoſitum ideo puto, quod cornua quidem haberet hircina, faciem vero phœnicei coloris, vt in Pane pingitur. Plinius de tragopane aue: *quam plures affirmant maiorem aquila, cornua in temporibus curuata habentem, ferruginei coloris, tantum capite puniceo.* Virgilius de Pane:

—— quem vidimus ipſi
Sanguineis ebuli baccis, minióque rubentem.

ibi Seruius: *facie rubra pingitur Pan propter ætheris ſimilitudinem.*

Æthiopes legunt cinnamomum] in libris; *cinnamum*, quod idem eſt. in quibuſdam porro codicibus totus hic locus de cinnamo deeſt, & redditur infrà capite de Arabia. alij heic & ibi eum exhibent nulla pæne cum varietate. hoc inde factum quia duæ editiones huius operis extitere. in altera
A hiſtoriam cinnamomi iuxta quoſdam veterum, Arabiæ attribuerat: in altera ex nonnullorum ſententia, Æthiopiæ. atque ita Plinius, cuius hæc verba examinare operæ eſt: *cinnamomum & caſias fabuloſè narrauit antiquitas, princepſque Herodotus, auium nidis & priuatim phœnicis in quo ſitu Liber pater educatus eſt ex inuijs rupibus arboribuſque decuti carnis quam ipſa inferrent pondere, aut plumbatis ſagittis.* Cinnamum auium nidis decuti & priuatim Phœnicis nuſquam ſcripſit Herodotus, nec quiſquam opinor veterum. cinnamis nidum ſtruere Phœnicem tradiderunt plerique, Herodotus ex myrrha concinnare
B ſcribit: Plinius, Caſiæ turiſque ſurculis. phœnix auis eſt, vna in orbe terrarum, proinde nidus eius ſemper vnicus, & nulli vnquam viſus aut cognitus. nec quicquam tam fabuloſum narrauit vetuſtas, vt nido phœnicis cinnamum plumbatis ſagittis decuti dixerit. adde quod nec cinnamo priuatim phœnicis nidum conſtrui quiſquam ſcripſit, ſed myrrha, ture, cinnamo, nardo, & aliis odoribus. memoria igitur lapſus eſt Plinius, vel his verbis Herodotus: ὄρνιθας δὲ λέγουσι μεγάλας φορέειν ταῦτα τὰ κάρφεα τὰ ἡμεῖς ἀπὸ Φοινίκων μαθόντες κινάμωμον καλέομεν. an aliud
C agens & cogitans, Φοίνικας ibi pro aue acceperit neſcio. an Phœnicem pro cinnamomo aue, mnemonico errore poſuit? nam cinnamomum auem eſſe quæ priuatim cinnamis nidum ædificet, atque inde plumbatis ſagittis decuti tradidit antiquitas. Ariſtoteles lib. IX. cap. XIII. & ex eo Antigonus Caryſtius cap. XLIX. νεοττεύειν δ' ἐφ' ὑψηλῶν δένδρων, καὶ ἀβάτων τοὺς δὲ ἐγχωρίους μολιβδίδας τοῖς οἰστοῖς ἐνθέντας, τοξεύειν καὶ καταῤῥηγνύειν τὰς νεοττείας. meminit & huius auis Plinius, & *cinnamologum* vocat. nec dubium nobis eſt quin phœnicem heic pro illa aue verbis Herodoti in-
D ductus poſuerit. nam & in ſcriptis eius codicibus ita legitur: *ex inuijs rupibus arboribuſque decuti carnis quam ipſe inferret pondere, aut plumbatis ſagittis*, vt de Phœnice intelligatur, nec ambigo quin ita ſcripſerit. quod de cinnamomo aue narrant antiqui, hoc illo de phœnice, magna ac ſtupenda prorſus hallucinatione & ablepſia. mirum tamen idem prodere Statium in Epicedio Pileti:

Et cilicum meſſes, Phariaque exempta volucri
Cinnama.

per *Phariam volucrem* intelligit phœnicem.
E quod in vrbem Ægypti Ἡλίου πόλιν rogos patris ſui deferat ex Arabia. ita Herodotus qui ἱρὴν ὄρνιν Ægypti Phœnicem tradit. alij in Solis vrbem quæ in Arabia eſt, nidum ſuum deferre memorant. de quo infrà. Auienus quoque in orbis terræ deſcriptione idem ſentit his verſibus:

----internis etiam procul vndique ab oris
Ales amica deo largum congeſſit amomum.

Phœnix eſt quem *alitem amicam deo vocat*, id eſt Soli. Dionyſius tamen ἀειγενής, quem in Latinum conuertit, non de phœnice intellexit cuius hæc Græca ſunt:

Digitized by Google

Ὄρνιθες δ' ἑτέρωθεν ἐρημαίων ἀπὸ νήσων,
Ἦλθον φύλλα φέρουσαι ἀκηρασίων Κινναμώμων.

ὄρνιθες illæ de phœnice non poſſunt accipi, ſed de huiuſmodi auibus, quas deſcribit Herodotus, quæ & κινάμωμοι dicebantur, vt ex Ariſtotele conſtat. cum illæ aues cinnamo nidos ſuos ſtruerent, vnde & colligebatur decuſſum plumbatis ſagittis: cum & eodem cinnamo aliiſque odoribus phœnix quoque nidum ſuum ſiue rogum componeret, phœnicem cum cinnamomo aue confuderunt, & ex eius nido cinnamomum ſumi ſcripſerunt. quod eſt ridiculum. *Pharios liquores* alibi idem Statius nominat Epicedio in Glauciam Meliorem:

Quodque Arabes Phariique, Palæſtinique liquores
Arſuram lauere comam.

an *cinnama* ſic appellat, quaſi Phariæ & Ægyptiæ volucri exempta, vt ſuprà dixit? an potius vnguentum ex palma Ægyptiaca, quæ ſimilem proximumque myrobalano vſum in vnguentis habebat? ſic malim. *Amomum* autem Auienus pro *cinamomo* quod in Græcis eſt, vſurpauit. atqui cinnamonium ab amomo diuerſum eſſe, nemo eſt qui ignoret. amomum vero cum cinnamomo confudiſſe quoſdam ex veteribus ex eo ſuſpicor, quod Euſtathius tradit, τὸ κινάμωμον τὴν βλάστην ὁμοίαν ἔχει ἀμπέλῳ. quod ex veteribus refert. idque amomo potius conuenire videtur, de quo Plinius: *amomi vua in vſu, ex Indica vite labruſca.* nam de cinnamomo nec Plinius, nec Dioſcorides tradunt viti ſimilem eſſe. verba Plinij ſic leguntur vulgo: *Amomi vua in vſu eſt Indica vite labruſca: vt alij exiſtimauere, frutice myrtuoſo palmi altitudine.* Nemo eſt quin hactenus receperit ex Scaligeri emendatione, *vt alij exiſtimauere frutice myrteolo.* temere vtrumque factum iudico. primum quia contra ſtant omnes libri, deinde quia prorſus id falſum. Amomi quidem ξύλον ὑπόκιρρον laudat Dioſcorides. Sanè & Plinius quod colore rufo eſt, vt ſtatim apud eum habetur: *laudatur quammaximè punici mali folijs ſimile, nec rugoſis, colore rufo.* Hoc reſpondet τῷ ὑποκίρρῳ Dioſcoridis. Sed hoc loco, quod minimè aduerterunt, duas opiniones de Amomo refert, quarum altera Amomum *vuam* eſſe cenſebat ex Indica vite labruſca, altera *fruticem myrtuoſum.* verùm in his poſtremis mendum manifeſtum. Libri quidam veteres habent *mutuoſo* aut *murtuoſo.* Scribe meo periculo, *vt alij exiſtimauere, frutice botruoſo.* Nihil verius. Norunt omnes, quam frequens ſit Latinis librariis M & B inuicem permutare in ſcribendo. Sic *Maſcauda, Baſcauda.* apud Arnobium *Formas* pro *Phorbas.* & alibi paſſim. Scriptum itaque heic fuit *mutroſo* pro *butroſo* vel *botroſo.* Latinos *botrum* & *botronem* dixiſſe infrà oſtendam. inde *botroſus*, ὁ βοτρυώδης. aliud βότρυς, aliud βοτρυῶδες. Amomum veram eſſe vuam ex Indica labruſca hoc eſt βότρυν nonnulli veterum crediderunt. Alij fruticem eſſe botroſum, θάμνον

A βοτρυώδη. Has duas opiniones tradit Plinius. ſed vuam eſſe credit, vt ex ipſius verbis patet paulo infrà: *pretium vuæ in libras* X. LX. *friato vero amomo* X. XLVIII. ita ſcribendum ex veteri codice, qui habet: *friato vero amomo* XX. LIX. Denarij nota X. Dicit pretium vuæ in libras denarios fuiſſe ſexaginta, friato verò amomo denarios quadraginta octo. per *vuam* intelligit verum βότρυν Indicæ labruſcæ: quaſi amomum quod afferebatur in vuæ formam conuolutum, vua prorſus eſſet ex vite Indica ſiluestri. Contrariam tuetur Dioſcorides, qui fruticem botroſum eſſe aſſerit. ἄμωμον, inquit, ἐστὶ

B θαμνίσκος οἱονεὶ βότρυς ἐκ ξύλου, ἀντεμπεπλεγμένος ἑαυτῷ. Sic diſtinguendum: *Amomum paruus eſt frutex, vuæ inſtar ex ligno in ſeipſum conuolutus.* Lignum fruticis amomi ita in ſeipſum conuolutum eſt, & inuicem implexum, vt vuæ effigiem repræſentet. Non igitur vera vua ex Indica vite, ſed οἱονεὶ βότρυς ἐκ ξύλου, veluti vua ex ligno conuoluta. Hoc eſt quod dicit Plinius, *vt alij exiſtimauere frutice botroſo.* Dioſcorides paulo poſt: τὸ δὲ Ποντικὸν ὑπόκιρρον, οὐ μακρὸν, οὐδὲ δύσθραυστον, βοτρυῶδες, πλῆρες καρποῦ, καὶ τῇ ὀσμῇ πληκτικόν. Non fructus vt in vite botroſus eſt, aut reapſe botrus,

C ſed lignum ipſum fruticis vuæ modo implexum in ſe & conuolutum, quod & ſemine plenum. Iſidorus ſemen ipſum botryoſum eſſe vult, prorſus idem cum illis ſentiens, qui Indicæ vitis vuam eſſe volebant. verba eius hæc ſunt de amomo: *frutex eius botroſum ſemen reddens, ſibi connexum, flore albo veluti violæ, folijs ſimilibus bryoniæ.* Quæ ex Dioſcoride verſa ſunt, ſed malè intellecto. nec enim ille tradit ſemen amomi botroſum eſſe & ſibi connexum; ſed lignum ipſum fruticis. Sequitur apud Dioſcoridem: ἐκλέ-

D γου δὲ τὸ πρόσφατον, καὶ λευκὸν, ἢ ὑπόπυρρον, οὐ πεπιλημένον ἢ συμπεπλεγμένον, κεχυμένον δὲ καὶ διακεχυμένον, σπέρματος πλῆρες, ὅμοιον τοῖς βοτρυδίοις, βαρὺ, σφόδρα εὐῶδες. Hæc verba haud ſatis integra ad nos perueniſſe fruſtrà quidam ſuſpicantur. Cum Plinianis non planè conſonant, ſed nec etiam omnino diſſonant. Frutex amomi ſibi inuicem connexus & contrà implexus in vuæ modum. dum colligitur protinus eſt fragile. Plinius: *capiturque cum radice, manipulatim leuiter componitur, protinus fragile.* ideo ſolutum ac diſſipatum eligendum Dioſcorides præcipit, non conuolutum & connexum, quia dum carpitur verum amomum, ſtatim ſoluitur & frangitur.

E at quod adulterabatur, addito gummi efficiebant vt cohæreret conuolueretque ſe in vuæ modum, & ſic germanum videretur. vide Plinium. Dicit tamen Dioſcorides probandum τὸ διακεχυμένον, καὶ κεχυμένον, ὅμοιον βοτρυδίοις. Nihil heîc quod inuicem pugnet. integrum amomum, & radice ſua nixum, βοτρυῶδες exiſtit, & vuæ modo conuolutum, ſibique cohærens. cum ſoluitur ac diſſipatur, fragmenta etiamnum ac partes βοτρυδίοις ſimiles manent. nam τὰ βοτρύδια partes ſunt

Digitized by Google

ſunt & βοτρυώδεις τῷ βότρυϊ; vt racemi vuæ. *Racemus*, βοτρύδιον. vua, βότρυς. Sed hæc alibi. Heſychius *thus* ἄμωμον vocatum fuiſſe notat: ἄμωμον, ἐν ταῖς ὀνομασίαις ὁ λίβανωτός. idem tradit & de cinnamomo: κινάμωμον ἐν τῷ λιβανωτῷ, ἐκ τῶν ἀρωματικῶν, λιβάνου, εἶδος ἐρίου, καὶ [illegible]. Inter genera turis Dioſcorides ἀμωμίτην etiam nominat. Hodie verum amomum non habent officinæ. Nam qui putant roſam, quam vocant Hieroſolymitanam aut Hiericuntiam, veterum fuiſſe amomum, magnopere falluntur. nec melius ſentiunt ex Arabibus, qui pedis columbini ſpeciem eſſe pertendunt. Videntur porro Græci veteres omne aroma quod ſincerum & inculpatum eſſet, ἄμωμον vocaſſe, vt πιστικὴ νάρδος in Euangelio dicitur, quæ ſine dolo eſt, & minimè adulterata. Sic ἄμωμον λίβανον tus ſincerum, & ἄμωμον ſimpliciter. Inde & κινάμωμον appellitauere, quaſi κίναμον ἄμωμον. Simile his *Cardamomum*. Hinc *amomum* pro cinnamomo poſuit Auienus, & alij, è contra cinnamomum pro amomo. certè cum Heſychius κινάμωμον [illegible] eſſe dicit, pro amomo accipere clarum eſt. *Aſſyrium amomum* apud Poëtam *herbam eſſe ſuauiſſimi odoris* Seruius interpretatur. Statius in Epicedio Pileti vrſi:

—— Phariaque exempta volucri
Cinnama, & Aſſyrio manantes gramine ſuccos.

Aſſyrium gramen, vocat, *amomum*. quod & alibi idem *pingue amomum* appellat. Ouidius, *ſuccum amomi*. quin & Dionyſius ipſe κινάμωμον αὐτὶ τῷ ἀμώμου videtur accepiſſe, qui φύλλα ἀκηράσιον κινναμώμου vocat. nam amomi folia etiã odore commendabantur, vt tradit Iſidorus. at cinnami ſurculi non folia adferebantur. κάρφεα dicuntur Herodoto. ideo rectè *amomum* reddiderit Auienus. ſed aues Arabicæ illæ cinnamis non amomis nidum fabricant. idcirco malè vertit *amomum*; niſi quod, vt ſupra obſeruamus, multi κινάμωμον & ἄμωμον confudere. ἀκηράσια κινάμωμα vocat, alludens ad ἴνωμον, quaſi ἄμωμα ſint. nam ἄμωμον Græcè eſt καθαρὸν & ἀκηράσιον. Pretioſiſſimis quibuſque vnguentis Amomum addebatur, vt Plinius teſtatur. in funeribus præcipuè locum habebat, vt & myrrha, & cinnamum & alia. Perſius:

----tandemque beatulus alto
Compoſitus lecto, craſſiſque lutatus Amomis
In portum rigidos calces extendit.

Amoma heîc pro quibuſlibet vnguentis poſuit, quibus vngebant corpora mortuorum. Inde *Amomiam* recentiores vocauerint illud omne quo medicabantur corpora defunctorum, & condiebantur. *Momiam* & *Mumiam* vniuerſa hodie vocat Europa nomine inde deducto. Serapio piſſaſphaltum ita vocat. ex eo fortaſſe quod vulgares aſphalto corpora condire ad vetuſtatem conſueuerant, vt Diodorus & Strabo auctores ſunt. Verum de his alibi plenius opere peculiari. Cinnamomum veterum eſſe quam

A *Canellam* nuncupamus, ſunt qui hodie putent, & extitere ſuperiori æuo in eadem ſententia multi. Coronæ pretioſæ auctor: κανέλλα, *cinnamomum*, κινάμωμον. Errant. Veteres omnes cinnamum à caſia diuerſum ſtatuunt. atqui *caſia* veterum noſtra eſt *canella*. quod nomen ipſum apertè oſtendit. Caſiam σύριγγα appellarunt, id eſt fiſtulam. nam vt Plinius ſcribit, frutex caſia eſt, *tenui cute verius quam cortice, quem contra atque in cinnamo leuari atque exinaniri pretium eſt*, cortex exinanitus σύριγγα fiſtula eſt. Dioſcorides de caſia optima: στιλβὰ νέα, μακρὰς καὶ παχείας τὰς συρίγγας, id eſt, *craſſas & longas habentem fiſtulas*. ita diſtinguendum. perperam interpungunt, τὰς συρίγγας πλήρη. & vertunt: *& fiſtulis plenis*. improbandam enim poſtea monet, τὴν μὴ ἔχουσαν τὴν σύριγγα παχεῖαν: *quæ non habet fiſtulam craſſam*. vetus auctor in Cantica canticorum *caſiæ fiſtulas* appellat. Recentiores *cannulam* & *cannellam* inde vocitarunt, hoc eſt σύριγγα. nam *canna* eſt fiſtula. Gloſſæ: *canna*, σύριγξ ἐκ καλάμου. & *canna* ea Panis ἡ σύριγξ Apuleio. Plinius de caſia quæ maximè probatur: *colore purpura, quaque plurima minimum ponderis faciat, breui tunicarum fiſtula, atque non fragili*. ita libri. caſia igitur *cannella* noſtra eſt, quod nomen apud Myrepſum legitur. Latini *caſiam* etiam vocarunt herbæ genus apibus gratum, quod Græcis eſt κνέωρον. Plinius lib. XXI. cap. X. *Cneoron quod caſiam Hyginus vocat*. Grammatici veteres caſiam vtramque confundunt apud poëtam. Sic enim ille:

Tum caſia atque alijs intexens ſuauibus herbis.

ad eum locum Seruius: *Caſia, herba ſuauiſſimi odoris, vt ſequentia indicant, quam Græci κασίαν vocant*. nugatur. quam Græci κασίαν vocant, non herba eſt ſed frutex Arabicus. quam Latini *caſiam* appellant herba eſt, quæ Græcis κνέωρον. Virgilius alibi:

Nec caſia liquidi corrumpitur vſus oliui.

de caſia Arabico frutice heîc intelligit, non de herba; quæ caſia & cinnamum vnguentis pretioſis olim addebatur: vt & amomum. Theophraſtus lib. IX. cap. VII. τὰ δὲ ἄλλα πάντα τὰ εὔοσμα, οἷς πρὸς τὰ ἀρώματα χρῶνται, τὰ μὲν ἐξ Ἰνδῶν κομίζεται, τὰ δὲ ἐξ Ἀραβίας, οἷον πρὸς τῷ κινναμώμῳ, καὶ τῇ κασίᾳ τὸ κώμακον. & paulo poſt: οἷς μὲν οὖν εἰς τὰ ἀρώματα χρῶνται σχεδὸν τὰ δὲ ἐστὶ κασία, κινάμωμον, καρδάμωμον, &c. Virgilij verſum imitatus eſt Perſius Sat. II.

Hæc ſibi corrupto caſiam diſſoluit oliuo.

at Seruius apud poëtam *caſiam* de herba E accepit: *herba eſt*, inquit, *ſuauiſſimi odoris de qua fit vnguentum*. at idem alibi quum dicit,

Vix humiles apibus caſias roremque miniſtrat,

de herba intelligit. Seruius: *herbæ ſunt apibus gratæ*. verùm quid de Seruio miremur, cum Plinius ille qui notauerat ex Hygino *caſiam* vocari, quod Græci κνέωρον appellant, in eum errorem inciderit, ſola nominum

Digitized by Google

ſimilitudine ductus, vt *caſiam* τὸ ἄρωμα, eamdem faciat cum herba caſia. cap. xx. lib. xii. de caſia tractans ita ſcribit: *adulteratur ſtyrace & propter ſimilitudinem corticum lauri tenuiſſimis ſurculis. quin & in noſtro orbe ſeritur, extremoque in margine imperij qua Rhenus alluit, viuit in aluearijs apum ſata. color abeſt ille torridus ſole, & ob id ſimul idem odor.* ſed fortaſſe non ea parte Plinius errauit, qua putant, qui cenſent eum caſiam omnem cum caſia herba confudiſſe, ſicut Seruium feciſſe manifeſtum eſt. quod idem eſt ac ſi quis *rorem marinum*, quem Græci λιβανωτίδα vocant, diceret eumdem eſſe cum λιβανωτῷ, id eſt ture. verum non hoc peccauerit Plinius, nec caſiam, Arabicum aut Æthiopicum aroma, cum caſia herba eamdem fecerit, ſed certum caſiæ genus, quam mangones *daphnitin* appellabant. verba eius ita habent: *his addidere mangones quam daphnitin vocant, iſocinnamon cognominatam, pretiumque eius faciunt x. ccc. adulteratur ſtyrace, & propter ſimilitudinem corticum, laurus tenuiſſimis folijs. Quin & in noſtro orbe ſeritur.* Non de omni caſia igitur intelligat, ſed de ea quæ *daphnitis* vocabatur. Scribitur vulgo: *quam daphnoïden vocant.* In libris, *daphnidis*, & *daphanidis*. Dioſcorides de optimæ caſiæ genere: δαφνῖτις δὲ προσαγορεύεται ὑπὸ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐμπόρων. frutex erat, quam *Alexandrinam laurum* vocabant, & *daphnitin*. idem Plinius lib. xv. cap. xxx. de laurus generibus: *eſt & Alexandrina, quam aliqui Idæam, alij Hippoglottion, alij daphnitin, alij carpophyllon, alij hypelaten vocant.* Dioſcorides: χαμαιδάφνη, οἱ δὲ καὶ ταύτην Ἀλεξανδρεῖαν, οἱ δὲ δανάην. Plinius inde fortean auguratus ſit, ſimilitudine nominũ addicente, caſiam quæ *daphnitis* vocabatur ab Alexandrinis mangonibus, eamdem eſſe cum Alexandrina lauru, quæ dicebatur *daphnitis*. Si hoc verum, ſimul notandum eſt in ea fuiſſe opinione Plinium, vt putarit herbam eam, quam Latini dicunt *caſiam*, Græcè dici Ἀλεξανδρεῖαν δάφνην, cum Hyginus κνέωρον potius eſſe cenſeat. De quo paulo poſt. Multa heîc animaduertenda Plinij peccata. primum, quod caſiam *daphnitin* appellatam quicquam commune crediderit habere cum *daphniti* frutice vel Alexandrea Lauru. Deinde quod quæ Græcis Ἀλεξάνδρεια δάφνη dicitur, reddiderit *Alexandrinam laurum*, cum vertendum eſſet, *Alexandrea laurus*. poſtremo, quod Ἀλεξανδρεῖαν δάφνην opinetur eam herbam eſſe, quam Latini *caſiam* appellarunt, in apum aluearibus ſeri ſolitam. Hæc nunc ſingillatim videamus. caſiam omnium laudatiſſimam eam fuiſſe quæ *daphnitis* ab Alexandrinis mercatoribus vocaretur, ex Dioſcoride conſtat, qui addit ἄχι vocatam à barbaris. optimam fuiſſe vel ex eo liquet, quod ἰσοκίνναμον cognominaretur, Plinio eodem teſte, quaſi quæ æquipararetur cinnamo. Etenim quando cinnamum deſideratur, in eius locum caſiæ duplum ſubſtituendum Medici præcipiunt. Ergo optima quæ cin-

A namo æquatur ex pari. *Daphnitin* vero vocatam Mangonibus patet, vel ab odore laurus, τὴν δαφνίζουσαν τῇ ὀσμῇ, vt βαλσαμώδης dicebatur, quæ balſamum olebat: vel certè quaſi palmariam & contra reliquas caſias coronandam. ſic Δαφνίτης Ἀπόλλων vocabatur, *lauro coronatus.* Nec placent qui à portu Ægypti Daphnunte ſic nuncupatam cenſent. Nam à Daphnunte ἐθνικὸν Δαφνουντιάτης, non Δαφνίτης. veriſimilius eſſet à Daphnis quæ prope Peluſium, quamuis Δαφναῖον non Δαφνίτην inde gentile formet Stephanus. Inſula eſt in Arabico ſinu quæ Ptolemæo Δαφίνη, Plinio dicitur *Daphnitis*. inde & caſia Daphnitis
B videri poſſet dicta, quod ex ea afferebatur, vt omnium præſtantiſſima. Addit Plinius: *quin & in noſtro orbe ſeritur, & viuit in aluearijs apum.* Videtur ergo eam Daphnitin caſiam, cum Alexandrea lauru quæ *Daphnitis*, vel δαφνοειδὴς cognominabatur, confundere, quam & Caſiam dictam putauit Latinè. Videtur & Ἀλεξάνδρειαν Græcis appellatam ſentire, quod in Alexandriæ vrbe plurima proueniret, vt *Idæa* eadem dicebatur, quod in Ida monte naſci amaret. ideo ſcribit, *ſeritur & in noſtro orbe*, id eſt in Europa, quod illa nimirum Aſiæ loca ſint. fallitur Plinius,
C & qui eum ſequuti ſunt doctiſſimi huius ætatis herbarij, dum Ἀλεξανδρεῖαν δάφνην Græcorum, Latinè vertunt, *Alexandrinam laurum.* Hæc ab Alexandro non ab Alexandria vrbe nomen accepit. & quemadmodum vrbi nomen impoſitum ab Alexandro Ἀλεξάνδρεια, ita frutici vel herbæ idem nominis Ἀλεξάνδρεια, ab eodem hæſit Alexandro, quod ea ſcilicet coronaretur. dicebatur & Ἀλεξάνδρειος. Heſychius: Ἀλεξάνδρειος βοτάνης εἶδος. ſic Ἀχίλλειος κριθὴ, ab Achille. & Ἡράκλειον φυτὸν, vel Ἡράκλεια ab Hercule: Λυσιμάχια, à Lyſimacho: ita ergo & Ἀλεξάνδρεια ab Ale-
D xandri nomine. non igitur *Alexandrina* ab vrbe, ſed *Alexandrea laurus* ab homine vocitanda eſt. Stephanus Grammaticus: ἔστι καὶ Ἀλεξάνδρεια βοτάνη, καὶ φυτὸν, παρ' ὅσοις δὲ Ἀλεξάνδρα, ἐξ ἧς ἐστέφθη Ἀλέξανδρος ἐν τοῖς ἀγῶσι. τινὲς δὲ Δανάην αὐτὴν καλοῦσιν, οἱ δὲ χαμαιδάφνην, οἱ δὲ ἐπιφυλλόκαρπον ἢ φυλλόκαρπον. in ſcripto codice legitur: οἱ δὲ ἐπιφυλλάκανθον, καὶ φυλλόκαρπον. longè melius. ἐπιφυλλάκανθον autem dicebatur, quod folia pungẽtia haberet, vt murta ſylueſtris. Plinius de ea: *folio acutiore quam myrti.* Dioſcorides: φύλλα ὀξυμυρσίνῃ ὅμοια ἔχει. Hinc
E & ὑπόγλωττον etiam vocauere. nam ὑπόγλωσσον folia habet myrto ſylueſtri ſimilia. Malè ἱππόγλωσσον legitur apud Dioſcoridem. Sic enim ex vetuſtiſſimo codice ſcribẽdum: ὑπόγλωσσον, θαμνίσκος ἐστὶ μυρσίνῃ ἀγρίᾳ καὶ λεπτῇ τὰ φύλλα ὅμοιος, κόμην δὲ ἀκανθώδη ἔχει. Plinius *Hypogloſſam* vocat lib. xxvii. *Hypogloſſa folia habet, figura ſilueſtris myrti, comas ſpinoſas, & in his ceu linguas, folio paruo exeunte de folijs.* ita ſcribendum. nam male eſt in vulgatis: *folia habet figura ſilueſtris myrti, concaua ſpinoſa.* in Græcis eſt: κόμην δὲ ἀκανθώδη ἔχει, καὶ ἐπὶ ἄκρου ὥσπερ γλωσσίδια παρὰ τοῖς φύλλοις. quæ haud ſcio tamen an ſatis recte

Digitized by Google

expreſſerit Plinius. illa prorſus malè: *capitis dolorem corona ex his impoſita minuit.* in Græcis habetur: ἐπαῖ δὲ ἡ ῥίζα περίαμμα τῷ χρόνιον κεφαλαλγοῦντι. Græcè περίαμμα non eſt corona, ſed περίαπτον, quod ex collo aut bracchijs aut alia parte corporis alligatum ſuſpenditur. Sic de Selenite lapide: καὶ αὐτὴ φυλακτήριον δὲ περιάμματι αὐτῷ αἱ γυναῖκες χρῶνται. verùm de his alibi. Quod igitur Hypogloſſon folia haberet figura ſilueſtris myrti & comam ſpinoſam, inde Alexandream etiam laurum *hypoglotton* quidam vocauere. Scribendum igitur in Plinio: *eſt & Alexandrina, quam aliqui Idaam, alij hypoglotton.* malè vulgo editur, *Hippoglotton.* Rectè apud Dioſcoridem legitur ὑπόγλωσσον, cuius locus ita reſcribendus ex optimo codice: Δάφνη Ἀλεξάνδρεια, οἱ δὲ Ἰδαίαν, οἱ δὲ Δανάην, οἱ δὲ Ζαλίαν, οἱ δὲ στέφανον Ἀλεξάνδρου καλοῦσι, φύλλα ὀξυμυρσίνῃ ὅμοια ἔχει. Stephanus φυλλόκαρπον vocat, Plinius καρπόφυλλον, Theophraſtus ἐπικαρπόφυλλον, quod fructum ex medijs folijs producat, vt & myrtus ſilueſtris, quæ κεντρομυρσίνη Theophraſto, aliis ὀξυμυρσίνη. Latinis *ruſcus.* in geniculo alterius folij, quod è maiore exit, fructum fert. *Idaam* appellari volunt, quod in Ida monte plurima naſcatur. certè Theophraſtus Ἀλεξάνδρειαν δάφνην Idæ montis facit peculiarem. Dioſcorides Idæam ſeorſim recenſet veluti diuerſam ab hac Alexandrea lauru. Ἰδαίαν ῥίζαν vocat, quod radicis vſus ſit in medicina. Plinius *Idaam herbam.* Huic pariter folia ſunt oxymyrſinæ figura. παρ' αὐτὰ δὲ, inquit, ὡς ἕλικες μικραὶ παραφύονται ἐξ ὧν τὸ ἄνθος. in veteri libro, ὡς ἕλικες μακραί. Plinius: *Idaa herba folia ſunt, qua oxymyrſina. adhærent velut pampini, in quibus flos.* vbi notabis Plinio pampinos dici vitium clauiculas, & capreolos qui intorquentur, quos ἕλικας Græci appellant. atqui *Pampinus* τὸ φυλλάμπελον. Sic tamen etiam vtitur paulo poſt: *Iſopyron aliqui Phaſelion vocant, quoniam folium quod eſt aniſo ſimile in phaſioli Pampinos torquetur.* vbi *pampinos* vocat ἕλικας. Dioſcorides: κατ' ἄκρον τὸ πτίλον ἕλικα φέρει. Gloſſæ: ἕλιξ ἀμπέλου, *Pampinus, clauicula, corymbi.* Radix porro Alexandreæ lauri, vt & Idææ in medicina vtilis, ſed contrariis vtraque viribus. Idææ radix aluum, menſes, & omnem abundantiam ſanguinis ſiſtit & cohibendi vim habet ſpiſſandíque. è contra Alexandreæ lauri radix, menſes prolicit & vrinam. Vix ambigo tamen quin Idæa inter cognomina Ἀλεξανδρείας δάφνης fuerit à ſimilitudine figuræ, vt & ὑπόγλωσσον & χαμαιδάφνη, quæ ſpecie differentes ſunt herbæ ab hoc genere lauri. Stephanus ait & Δανάην à quibuſdam vocari. id teſtatur & Dioſcorides: Ἀλεξάνδρεια δάφνη, οἱ δὲ Ἰδαίαν, οἱ δὲ Δανάην. Ita etiam apud Plinium legitur in optimis codicibus. nam vbi editiones habent, *quam alij Idaam, alij Daphnitin,* ibi veteres habent libri, *alij Idaam, alij Danaen.* Sed nec vox Δαφνίτης in Dioſcoride ipſo legitur. Notat

A ibidem Stephanus eamdem Alexandream cum chamædaphne ſtatuere quoſdam. Dioſcorides quoque idem ſcribit. χαμαιδάφνη, οἱ δὲ καὶ ταύτην Ἀλεξάνδρειαν καλοῦσι. ex quibus omnibus colligeretur eaſdem eſſe plantas, Alexandream laurum, Daphnoïdes, & chamædaphnen. quæ tria tamen manifeſtè Dioſcorides & Plinius diſtinguunt. ſic tamen diuerſas ſtatuunt, vt cognominibus confundant. Stephanus Alexandream, cum chamædaphne eamdem facit, Dioſcorides, eamdem chamædaphnen iuxta quorumdam ſententiam dicit eſſe cum daphnoïde. idem chamædaphnæ hoc proprium tribuit, quod

B fructum ferat, τοῖς φύλλοις ἐπιπεφυκότα, id eſt in tergo foliorum adnaſcentem. hoc idem de Alexandrea tradidit, quam ait geſtare fructum ἐν μέσοις φύλλοις. Theophraſtus ob eamdem cauſam ἐπιφυλλόκαρπον tam Alexandream quam myrtum ſylueſtrem appellat. Plinius de daphnoïde: *id quoque quod daphnoides vocatur in nemimum ambitu eſt. alij enim Pelaſgum, alij eupetalon, alij ſtephanon Alexandri vocant.* hic vides *ſtephanon Alexandri* vocari τὸ δαφνοειδὲς, quod cognomentum propriè conuenit Alexandreæ lauro, quod ea coronari ſolitus eſſet Alexander. mirum

C porro in Plinio id cognominis partim Græcè efferri, partim Latinè. in libris eſt: *ſtephanon Alexandro.* ſcripſerat auctor: *ſtephanon Alexandru.* id eſt στέφανον Ἀλεξάνδρου. ſic *Thais Menandru.* quod addit & *Pelaſgum* vocitatum τὸ δαφνοειδὲς, hoc etiam proprium τῆς Ἀλεξανδρείας, quæ Δανάη dicebatur. nam Danaus & Pelaſgus idem. hoc commune τῷ δαφνοειδεῖ, & τῇ χαμαιδάφνῃ, quòd folium vtraque lauro habent ſimile. nam Alexandreæ folia magis ad myrtum ſilueſtrem accedunt, quæ & acuminata ſunt, vnde &

D φυλλάκανθος dicta. Lauri tamen aliquid eam habere ſimile oportet: nam & δάφνη Ἀλεξάνδρεια appellatur, id eſt, *laurus Alexandri.* ſcribit Plinius de Alexandrea: *alij carpophyllon, alij hypelaten vocant.* quid eſt, aut quare *hypelate?* in optimo libro: *hipelaten,* ſcribendum: *Eupetalon.* ſic & daphnoïdes ſcribit vocatum. ſequitur de eadem: *ramos ſpargit a radice dodrantales topiarij ac coronarij operis.* in libris legitur tantum: *coronarij operis.* coronariam quoque fuiſſe chamædaphnen, & topiariam idem tradit, & *vincam peruincam* Latinis ait vocatam: *vinca peruinca ſemper viret, in modum lineæ folijs geniculatim cir-*

E *cumdata topiaria herba, inopiam tamen florum aliquando ſupplet. hæc à Græcis chamadaphne vocatur.* hæc tamen deſcriptio chamædaphnes longè diſtat ab ea chamædaphne, quam è Dioſcoride ſupra expoſuimus, quæque eadem cum Alexandrea à quibuſdam ponitur. hæc chamædaphne quam Plinius hoc loco *vincam peruincam* dicit Latinè vocari, *clematis* eſt Dioſcoridis, quam ita deſcribit: κλήματα δὲ ἔχει μικρὰ ὥσπερ χεῖλον τὸ πάχος, φύλλα δὲ μικρὰ, δάφνῃ ἐμφερῆ τὴν χ-

Digitized by Google

μαν καὶ τῇ χρόᾳ. quæ Plinius ſic vertit : *in modum lineæ folijs geniculatim circumdata.* nam & alibi tradit *clematidem geniculatam eſſe.* quæ altera clematis eſt Dioſcoridis, quam arboribus hederæ modo adhærere dicit. ἴσον σχοίνου τὸ πάχος, *in lineæ modum.* ſed malè σχοῖνον heîc vertit lineam, cum ſit τὸ φυτόν. *craßitudine iunci* dicere debuit. σχοῖνος quidem etiam lineam & funiculum ſignificat, vnde περισχοινίζειν *linea circūdare*, ſed hęc ſignificatio hoc loco aliena eſt. Plura porro alia ſunt clematidum genera. Hæc de qua loquimur, quod folia habeat lauro ſimilia, δαφνοειδὴς etiam appellata. quod igitur δαφνοειδὲς alterum, de quo ſuprà loquuti ſumus chamædaphnes nomine etiam appellatum eſt, inde etiam clematidem Plinius *chamædaphnen* vocauit: atque ea eſt quam ex vero ſcribit *vincam peruincam* Latinis dictam. idem alibi de eadem: *& vinca peruinca ſiue chamædaphne, arida tuſa hydropicis datur in aqua.* longe diuerſa, vt dixi, hæc chamædaphne ab ea, quam Dioſcorides & Stephanus eamdem cum Alexandrea faciunt. Chamædaphne quippe illa, cubitales virgas à radice producit, fructum rotundum, rubentem & foliis adnatum, nihil tale in *vinca peruinca*, quam & hodie *peruencam* quidam vocant : alij *vencam*. hoc ſolum habent commune & indiſcretum, lauro folium ſimile. vnde & δαφνοειδοῦς vtraque cognomen meruit: ſed Alexādrea chamædaphne proprie vocata eſt, clematis autem δαφνοειδής. vnde Plinius vtramque χαμαιδάφνην indiſcretim nominauit, quia vtræque δαφνοειδεῖς. Atque vt ſcias auctorum veterum in confundendis herbarum generibus ac nominibus ex aliqua ſimilitudine ac vicinitate, Apuleij Herbarium ſub nomine *victoriæ*, quæ eſt vinca peruinca multa diuerſa genera miſcet hoc modo: *Eupeplios Græci, Daphnoides, Hypogloſſon, Eupetalon, digloſſon, Daphne Samothracia, Daphne Alexandrina, Daphne Sminthios, Danaë, Stephanos Alexandra, chamædaphne, Carpophyllon, Daphnitis, Latini peruincam, victoriæ folium, laurum Alexandrinam, Macedonicam, lauraginem, muſtellaginem terreſtrem vocant.* Sic ille locus legendus. Quo magis excuſanda Plinij in ſcribendo leuitas deſultoria, quam cum multis habet communem. Idem lib. xxiv. cap. xv. chamædaphnen his verbis deſcribit : *chamædaphne vnico ramulo eſt, cubitali ferè, folia tenuia, lauro ſimilia, ſemen rubens, adnexum folijs, illinitur doloribus capitis recens.* ita ſcribendus hic locus è libris, qui totus è Dioſcoride expreſſus de ea chamædaphne, quæ & Alexandrea nuncupata eſt. duæ igitur Plinio chamædaphnes ſpecies: vna quam κληματίδα Dioſcorides vocat, & quam ipſe dicit Latinè vocari *vincam peruincam*: altera quam Dioſcorides & Stephanus tradunt Ἀλεξάνδρειαν etiam vocatam. obiter notabimus, *vicam peruicam* duobus locis apud Plinium ſcribi in antiquiſſimo exemplari. nec dubium eſt ita nuncupatam fuiſſe hanc herbam, quod vinceret peruinceretque iniuriam temporis, ac ſemper vireret. Apuleius vocat *victoriam*. & rectè *vica peruica*, ἀειχλό-

A ης. ſic *Vica Pota* dicta eſt Diua quæ victoriis præerat, à vincendo, & poteſtate. perperam *Nicepotæ* apud Senecam & Ciceronem pro *vicæpotæ*. ita *viciæ* dicti continentes, quod ſeſe vincerent, & domarent. ſic *conuicium* dictum pro *conuincium*, ὁ ἔλεγχος, à conuincendo. ita denique & *peruicax*, qui vincere vult, ac nemini vnquam cedit. vtraque chamædaphne coronarij operis, tam Alexandrea, quam vinca peruinca. Alexandream quippe vocatam B volunt, quod ea coronaretur Alexander, ἐξ ἧς ἐστέφετο Ἀλέξανδρος ἐν τοῖς ἀγῶσι. vnde & Ἀλεξάνδρου στέφανος dicta eſt. ſed quis ille Alexander? an Macedo, qui & Magnus? de Paride Alexandro verius eſt accipi. ἀγῶνες ſunt ludicra certamina, in quibus Paris omnes vincebat. Poëta:

Solus qui Paridem ſolitus contendere contra.

Seruius : *Sanè hic Paris ſecundum Troica Neronis fortißimus fuit : adeo vt in Troia agonali certamine ſuperaret omnes, ipſum etiam Hectorem : qui cum iratus in eum ſtringeret gladium dixit ſe eſſe germanum, quod allatis crepundijs probauit, qui habitu ruC ſtici adhuc latebat.* In Ida monte Phrygiæ plurima proueniebat. Plinius: *plurima in Ida, & circa Heracleam Ponti, nec niſi in montuoſis.* In Ida, vt notum eſt, educatus Alexander Paris, qui ea coronabatur in agonalibus certaminibus. locus etiam in Ida Ἀλεξάνδρεια nomen habuit, ab hoc Alexandro, quo in loco iudex inter Deas ſedit. Stephanus: ἔστι καὶ τόπος ἐν Ἴδῃ τῇ Τρωϊκῇ, Ἀλεξάνδρεια λεγόμενος, ἐν ᾧ φασὶ τὸν Πάριν διακρῖναι τὰς θεάς. Theophraſtus qui Alexandri Magni ætate vixit, Ἀλεξάνδρειαν δάφνην hanc nominat, vt videatur non recens nomen ab Alexandro Philippi, ſed antiquius ab Alexan- D dro Paride ſortita. lib. III. cap. XVII. ἴδιος δὲ καὶ περὶ τὴν Ἴδην ἐστὶ, ἥ τε Ἀλεξάνδρεια καλουμένη δάφνη, peculiarem hunc fruticem facit Idæ Troicæ. Græci quoque quum ad Troiam eſſent, quod indidem coronarentur, *Pelaſgon* & *Danaam* videntur cognominaſſe: nam hæc nomina ſunt illorum temporum. hinc colligi poteſt, quanto opere fallantur, qui *Alexandrinam laurum* vocant, quod εἰληφὸς ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας deductum. nec minus errant viri docti qui χαμαιδάφνην Dioſcoridis *vincam peruincam* vertunt. cui chamædaphnæ, vt & Alexandreæ ſemen adnexum foliis, ἐκ ῥάχεως τῶν φύλλων enaſcens. ideo eamdem hanc cum illa Græci faciunt. quod longè ſecus de chamædaphne, quam *vincam peruincam* Plinius appellat. Iam de caſia reſtat tertius error Plinij confutandus. Quod enim caſiæ Arabicæ E ſpeciē quamdam omnium præſtantiſſimam mangones *daphnitin* vocarent, ex eo coniecit vel potius hariolatus eſt herbam vel fruticem, quem Romani appellāt *caſiam*, cum eſſe quam Græci Ἀλεξάνδρειαν δάφνην vel δαφνίτην appellarunt. Huic tamen ſentētię refragari videtur, quod idem Plinius alio loco caſiam abſolutè in Europa naſci tradit lib. XVI. cap. XXXII. *viuit in Italia piperis arbor, Caſia vero etiam in Septentrionali plaga. vixit in Lydia turis.* Non igitur Daphnitin Caſiam confundit

Digitized by Google

cum daphniti herba, ſed Caſiam arborem Indicam, cum Caſia herba vulgari, apibus amica. Eam Caſiæ arborem heic appellat, neſcio quare, cum herba ſit. in aluearijs apum eam ſeri cum heic dicat, palam eſt de illa caſia intelligi debere, quam Virgilius, & alij agricolationis ſcriptores apibus pro pabulo miniſtrandam præcipiunt. Hanc caſiam Hyginus Græcè κνέωρον appellari docuit. κνέωρον porro propriè vocabatur folium Thymelææ. Dicebatur κνῆστρον, & κνηστόν. Heſychius: κνηστὸν, κνέωρον. hoc nomen habuit, ἀπὸ τοῦ κνᾷν id eſt κόπτειν. tundendum enim erat, vt fibræ ex eo tollerentur. Dioſcorides: τὰ δὲ φύλλα ἀπὸ ἰδίως καλεῖται κνέωρον συνάγειν δεῖ περὶ τὸν πυρισμόν, καὶ ἀποψύξας ξηράναντας ἐν σκιᾷ. διδόντες δὲ δεῖ κόψαντα, καὶ ἀφαιρεῖν τὰς ἶνας. Heſychius: κνᾷ, κόπτει. & κνῆστις, κόπις σιδηρᾶ, ξυστήρ. & κνηστὴρ ἱμάτης. inde ergo κνηστὸν & κνῆστρον & κνέωρον folium thymelææ. plantam ipſam ſic etiam vocarunt. atque ita Theophraſto dicitur. Heſychius: κνέωρον φυτόν ὃ ἐν τοῖς Θεσμοφορίοις ὑποστρώννυται, καὶ ᾧ εἰς κάθαρσιν χρῶνται. ex Dioſcoride ſatis conſtat καθαρτικὸν eſſe. ideo in Theſmophoriis ideo ſubſternebant ſibi, quod inimicum eſſet generationi. nam fœtus in vtero necabat appoſitum. Cneoron porro Theophraſti eumdem eſſe cum Thymelæa Dioſcoridis facilè euinci poteſt. Theophraſtus duo genera ſtatuit κνεώρου, nigrum & candidum. candidi folia oleaginea eſſe tradit. Inde θυμελαίαν dictam eſſe apparet. dixit lentum eſſe & flexile: διὸ καὶ χρῶνται πρὸς τὰ καλώδια, ὥσπερ τῷ σίτῳ. Dioſcorides ſcribit, thymelæan linum vocari, ἴσως τὰ [illegible] τῷ παραβολίῳ θάμνῳ τῇ φύσει παρόμοιον. ad vinciendum ſimilem habet naturam geniſtæ, quæ ſpartolinum dicitur, de qua nos ſuprà. Sed & poſtea dicam. Reliqua omnia concinunt. hinc liquet quam lōgè à vero ſeſe ſegreget, herbariorum cymbalum Dalecampius qui ad Plinium notat, cneoron *candidam*, id eſt caſiam Hygini, lauendulam eſſe noſtram: *nigram*, λιβανωτίδα coronariam. λιβανωτὶς coronaria eſt ros marinus. nihil autem κνέωρον habet commune, nec cum lauendula vel ſpica noſtra, nec ſpica cum rore marino vel libanotide ſed de his alias. Thymelæa igitur, Hygini *caſia*. nomen ex thymo & olea compoſitum. quod oleæ folium haberet ſimile, & quod eam conſectarentur apes, æquè ac thymum: vel ab odore thymi. nam εὐώδη eſſe candidam cneoron tradit Theophraſtus. Odoratam quoque eſſe caſiam ex Poëta conſtat. & iungit eam alibi cum thymo de ratione reparandarum apium:

——ipſe thymum caſiaſque miniſtrat.

τὸν θύμον καὶ τὴν θυμελαίαν. idem alio loco *humides caſias* apibus colligi cecinit. Theophraſtus, τὸν λευκὸν κνέωρον, δίοζον eſſe tradit. ſed quare *caſia* Latinis? an ab odore caſiæ? an quia ſimiliter os & guttur guſtata accenderet? verius fortaſſe eſt, ſic dictam, quod prope caſas ruſticorum in aluearijs apum ſere-

A retur. *nam*, vt ait Plinius, *in aluearijs apum ſata viuit.* Profectò nihil in ea video, quod comparari poſſit cum Æthiopico aromate, quam Græci κασίαν vocant. præterea ſi à caſiæ odore vel alia ſimilitudine, herba quam Latini ſic vocant, nomen habuiſſet, non *caſia* diceretur, ſed κασιανίς. nec enim ros marinus λιβανωτὶς, id eſt *tus* dicitur, ſed λιβανωτίς. nec *amomum* idem cum amonide. & quæ πυρεθρῖτις dicitur, non eſt eadem nomine quod πύρεθρον. vt vt ſit, nihil tam diuerſum quàm *caſia* Latinorum, id eſt thymelæa; & κασία Græcorum.

Pag. 57. C. *id frutectum ſitu breui naſcitur*] mira ἀκυρολογία *frutectum* pro frutice. θαμνώδης τόπος ἀπὸ τοῦ θάμνου. Plinius: *herbis paſſim per frutecta naſcentibus.* ἐν θαμνώδεσι τόποις. nam *frutectum* pro fruticeto. vt *ſalictum* pro ſaliceto: *carectum* pro cariceto:

---- tu poſt carecta latebas,

arbuſtum quoque propria notione locus eſt arboribus conſitus, quaſi *arboſetum*. Seruius: *arbuſta, frutecta ſcholaſtici dicunt.* ergo communis vſus *arbuſtum* pro maiore frutice dicebat, qui Græcè θάμνος δενδρώδης. hinc *arbuſtus ager* Plinio arboribus conſitus. vbi malè vulgo legitur, *arbuſtatus*. ſic *virgultus locus*, Salluſtio,

C φρυγανώδης τόπος. *virgultum*, enim quaſi *virguletum*. quemadmodum igitur *arbuſtum* & *virgultum* loca ſunt arboribus & fruticibus condenſa, pro arbore & frutice vſurparunt, ita hoc loco *frutectum*. ſupra de ſilphio: *virgultum herbidum magis quam arbuſtum.* φρύγανον ποῶδες μᾶλλον ἢ δενδρῶδες θάμνος. Græci certè θαμνώδης χώραν, & θαμνῶδες φυτὸν diuerſa ſignificatione ponunt. *frutectum* heic apud Solinum eſt φυτὸν θαμνῶδες, cum propriè ſit θαμνώδης τόπος.

ſitu breui naſcitur] id eſt, humile. *ſitum* heic pro altitudine poſuit. Plinius: *ipſe frutex duûm cubitum altitudine ampliſſimus, palmi minimus.*

D Ammianus: *tali ſitu figuraque membrorum.* vbi *ſitus* eſt collocatio membrorum, non ſtatura. Arnobius de ſtatuis, quæ tempore diſſoluuntur: *quemadmodum ſacli longioris incuria perdant ſitus, ſpecies, & rubigine conuulnerentur exeſa.* ita enim ſcribendum lib. VI. Sammonicus de rana:

Sed quæ parua ſitu, & clamoſo garrula queſtu.

id eſt totius corporis compoſitione, & filo. inepte igitur heic & impropriè *ſitum* pro altitudine & ſtatura poſuit. *vlnas* dixit quæ Plinius *cubita*. ita & Suetonius. Gloſſæ: *vlna*, πῆχυς. alij aliter menſuram vlnæ exponunt, in

E quantum vtraque manus extenditur.

quod gracilius prouenerit] in aliis: *quo gracilius.* Plinium non aſſequitur: *præcipua bonitas virgultorum tenuiſſimis partibus ad longitudinem palmi: ſecunda proximis, breuiore menſura: viliſſimum quod radicibus proximum, quoniam ibi minimū corticis, in quo ſumma gratia.* hæc è Theophraſto: ἄριστον δὲ τὸ λεπτότατον, τὸ πρὸς τῇ ῥίζῃ. noſter è Plinio, qui aliud dicit, quàm Plinius: *cinnamum, quo gracilius prouenerit, eximium magis duci, quod in craſſitudinem extuberatur, deſpectui eſſe.* cortici ſummam eſſe gratiam, tra-

Digitized by Google

dit idem. damnabant id à quo cortex abiret. Plinius: *damnatur in primis molle, aut cui albet cortex.* inter cinnami genera nullum apud auctores recenſetur, cui cortex albidus ſit. libri habent: labit. in aliis, *babit.* Lege: *aut cui abit cortex*, ὃ ἀπολεπίζεται. contrà in caſia eam improbabant & ψευδοκασίαν appellabant, cuius cortex nimis adhærebat mediali. Dioſcorides: ἀποβλητέα δὲ ἡ ἔχουσα τὸν φλοιὸν τῇ ἐντεριώνῃ. aliter tamen Theophraſtus. verum de his alibi.

Pag. 58. C. *deſpectui eſt*] in altera editione: *inutilius habetur.*

Sarmentorum aceruos] altera editio: *ſarmentorum ſtrues.* & paulo poſt: *quæ ſacrata eſt in hoc munus.*

ſponte incenditur] αὐτόματος: *ſponte radijs inflagrata incendium concipit.* Plinius: *quodque ſoli ceſſerit, relinqui ac ſponte conflagrare.* duas ſuper ea re diuerſas narrat Plinius opiniones, quas hic in vnam confudit. *ſarmenta*, inquit, *haſta diuidit ſacerdos, deoque partem ponit, reliquum mercator in naſſas condit. eſt & alia fama cum ſole diuidi, ternaſque partes fieri, dein ſorte cremia diſcerni.* hanc alteram famam de ſole, & partium ſortitione habet à Theophraſto, cuius hæc ſunt: διαιρεῖν τρία μέρη διακληρουμένους πρὸς τὸν ἥλιον, καὶ ἣν ἂν λάχῃ ὁ ἥλιος, καταλείπουσι. in priore ſententia, nulla ſortitio fit, ſed partem Deo quem Aſſabinum vocabant, ſacerdos haſta diuiſam ſeponebat, reliquum auferebat mercator. ex quibus duabus hiſtoriis vnam facit Solinus. quod autem in Plinio ſcribitur, *reliquum: mercator, in naſſas condit*, non ſine vitio eſt. quid enim ſunt illæ naſſæ? ſcriptum in optimo codice: *in aſſas condit.* legerim: *reliquum mercator maſſa condit.* vel: *reliqua mercator maſſas condit.* quod verum eſt. *in aſſas* ſcriptum pro *maſſas.* maſſas condit cinnamomi ſarmentis, vt eas auehat mercator, vel certè, *in maſſas condit.*

aut violaceo diluitur, aut nubilo obducitur] locum hunc ſic interpolauere correctores. violaceus vel purpureus hyacinthi color, ſed dilutior quàm in amethyſto. Plinius: *multum diſtat hyacinthos, tamen è vicino deſcendens: differentia hæc, quod ille emicans in amethyſto fulgor violaceus, diluitur in hyacintho, primoque aſpectu gratus, euaneſcit antequam ſatiet.* ita legendum. violaceus porro color, vt in omni genere, alias dilutus eſt & albicans, alias nubilus & obſcurus. quorſum igitur heîc dicit hyacinthum violaceo dilui, quaſi proprium ſit violacei coloris, eſſe diluti? extra dubitationem eſt ſcribendum eſſe: *aut violaceo nubilo obducitur, aut albicantius in aquaticum eliqueſcit.* virtus eſt hyacinthi, vt violaceo ſit nec nimium diluto & aquatico: nec nimium preſſo & obſcuro. & confirmat quod ſequitur: *optimus in illo tenor, ſi nec denſiore fuco ſit obtuſior, nec propenſa perſpicuitate detectior.* vitioſus itaque & culpabilis qui aut violaceo nubilo obducitur, aut albicantius in aquaticum eliqueſcit. Iſidorus de hyacintho: *optimus qui nec clarus eſt,*

A *nec denſitate obtuſus.* quod hinc habet. at in vulgata ſcriptura, non video quæ differentia ſit hyacinthi violaceo diluti, & albicantius in aquaticum liqueſcentis. cum enim proprius ſit hyacinthi color violaceus, aut obſcurior eſt, aut dilutior καὶ ὑδαρέστερος. ita vocat Epiphanius qui in aquaticum eliqueſcit. de generibus hyacinthorum: πέμπτος δὲ πάντων ὑδαρέστερος, λέγεται χαροπός. *violaceum nubilum*, preſſus & ſaturus violaceus color. ſic *viride obſcurum.*

lucis & purpura fucatum ſuauiter florem trahat] ita ſcripſi pro eo quod vulgabatur: *moderatum ſuauiter fluorem trahat.* notum eſt

B *florem purpuræ* dici, ἄνθος πορφύρας. ſed & *flos lucis*, vt Græcis ἄνθος πυρός. Lucretius.

---*florentia lumina flammis.*

ſed & *florere gemmas* Tertullianus, & noſter ſupra: *Luſitanum littus floret gemma, ceraunio plurimum.* hæc notiſſima. Iſidorus ex hoc loco: *ex vtroque temperamento lucis & purpuræ refulgens.*

hic eſt qui ſentit auras, & cum cælo facit] id eſt, cum cælo mutatur. addiderant correctorum natio: *cum cælo facit mutationem.* ſed poſtremam vocem non agnoſcunt libri.

vt qui attritum reſpuat] in aliis: *tritum*, quæ

C vera lectio eſt. & ſcribendum: *ſcalpturis certè minimè accommodatus quia tritum reſpuat.* hoc eſt τὴν γλυφήν. nam *teri* eſt γλύφεσθαι. hinc *tritum argentum* cælatum apud Phædrum verſibus his, quos olim correximus:

--- *auro adſcripſit Praxitelem ſuo,*
Trito myronem argento, fabula exulant
Ideo fugatæ.

& *triteres* in Gloſſis τορευταί. *teri* quoque dicuntur quæ torno raduntur. Plinius lib. XVI. cap. XLIII. *ſed maximè fida his quæ teruntur, vt rotarum axibus.* Virgilius: *qui radios triuere rotis.* id eſt, tornauere. Plinius: *aliud torno teritur,*

D *aliud flatu figuratur.* ergo *teri* tam de tornatura quam de ſculptura. ita Græci γλύφειν & τορεύειν confundit. Heſychius: τορεῦσαι, γλύψαι. τορευταί, γλυπταί. diuerſæ tamen artes ſunt. Theophraſtus: τορεύεται καὶ γλύφεται. idem lapidum alios γλυπτούς, alios τορνευτούς, alios πριστοὺς eſſe dicit, in libro de lapidibus. γλύφονται δὲ αἱ μὲν καὶ ἐν πάσαις τὰς ἐργασίας. γλυπτοὶ γὰρ ἔνιοι καὶ τορνευτοὶ καὶ πριστοί. *alij cælo ſcalpuntur, alij torno teruntur, alij ſerra ſecantur.* Quæ tornantur etiam ſculpuntur in orbem. nam tornus exſculpit. at non quæ ſculpuntur, vtique etiam tornantur. τορεῦσαι eſt

E περιγλύψαι, περιξέσαι, *in orbem terere & ſcalpere.*

vbi hyacinthus, ibi & Chryſopaſtus] ita ſcripſimus, cum ex libris alij haberent *chryſopaſius*, alij *chryſoptaſus* vel *chryſoptaſius.* Mardobæus ex hoc loco *chryſopaſion* vocat:

Æthiopum tellus lapidem chryſopaſion edit,
Quem tenebræ produnt, occultant tempora lucis.

nimirum in vitioſos codices incidit qui *chryſopaſion* pro *chryſopaſton* habebant. Alberto *chryſopagius* dicitur. Iſidorus *chryſopraſium* habet. in quibuſdam libris, *chryſopraſus* ſcribitur.

Digitized by Google

omnia vitioſe. nam alia gemma eſt *Chryſopraſus*. Solinus de chryſopaſto id tradit, quod Plinius de ea gemma quam vocat *Chryſolampin*. quomodo heîc repoſuerant correctores, oppido quam longè ab omni ſcripta lectione. Iſidorus qui Plinij & Solini ſententias de vnaquaque re ſimul refert, *Chryſolampidem* ex Plinio, & *Chryſopaſton* ex Solino duobus diuerſis locis poſuit, idem tamen de vtraque narrans. *Chryſopaſtus*, inquit, *Æthiopicus eſt: quem lapidem lux celat, prodit obſcuritas.* quod ſumpſit ex hoc loco. capite ſequenti ita ſcribit: *Chryſolampis ex igne & auro vocata: aurea eſt enim die & nocte ignea. hanc Æthiopia gignit.* quæ hauſit è Plinio in his verbis: *Chryſolampis in Æthiopia naſcitur, pallida die, & in nocte ignea.* ita enim eo loco libri veteres. Solinus more ſuo, vt auctorem ſuum furtumque celaret, nomen gemmæ mutauit, cum etiam putaret eumdem eſſe lapidem, Chryſopaſton, & Chryſolampidem. inter genera Chryſolithorum, vnum erat, quod χρυσόπαστον vocabant. Epiphanius de chryſolitho: ἔστι δὲ καὶ χρυσόπαστος. ſic vocabant eam quæ varia erat, & quaſi ſcobe ſua referta. Plinius de Chryſolithis Æthiopicis: *præferuntur iis Indicæ & ſi variæ non ſint, Bactrianæ. deterrimæ autem Arabicæ, quoniam turbidæ ſunt, & variæ, & fulgoris interpellati nubilo macularum, etiam quæ limpidæ contigere veluti ſcobe ſua refertæ.* hæ ſunt quæ vocabantur χρυσόπαστοι, quod aurea ſcobe quaſi aſperſæ eſſent. Sapphiri quoque genus quoddam ſic vocitarunt ab eadem cauſa. *Chryſolithum* igitur Solinus eamdem putauit cum *Chryſolampide.* ab auri enim colore vtraque nomen ſortita eſt, nec amplius quicquam ſignatur huius quam illius nuncupatione. præterea vtramque in Æthiopia gigni ſcribit Plinius. hinc eſt quod hoc loco tradit noſter, *vbi Hyacinthum, ibi & Chryſolampin apparere.* nam & Plinius prodit, Hyacinthos Æthiopiam mittere & Chryſolithos: *Hyacinthos Æthiopia mittit, & Chryſolithos aureo fulgore tranſlucentes.* Verùm *Chryſopaſtus* Chryſolithi ſpecies, nec optimæ. Fuit itaque cum ſcribendum exiſtimarem *Chryſoptaſus.* ita legebatur in Indice Regij codicis: *de Chryſoptaſo.* Schedæ Palatinæ heîc habent: *Chryſoptaſius.* ſic videri poteſt dictus quod ὀπτασίαν χρυσοῦ haberet, id eſt auri faciem. ſic Agatharchides & Diodorus Topazio gemmæ ἔγχρυσον θεωρίαν tribuunt. idem θεωρία & ὀπτασία. Heſychius: ὀπτασία, θεωρία, ὄψις. nihil aliud in Chryſolitho conſideratur præter auri θεωρίαν. ſic χρυσόλιθος & χρυσοπτάσιος idem, & iuxta Solinum etiam χρυσόλαμπις dicebatur & χρυσόφυλλον. Epiphanius: λίθος χρυσόλιθος. τοῦτόν τινες χρυσόφυλλον κεκλήκασιν. ἔστι δὲ χρυσίζων, γίνεται δὲ ἐν τῷ φρεατίῳ πέτρα περὶ τὸ χεῖλος τῆς Ἀχαιμενίδος Βαβυλῶνος. τὴν γὰρ Βαβυλῶνα καὶ τὸ φρέαρ ἐκεῖνο Ἀχαιμενίδα καλοῦσιν, ὅτι φασὶν ὁ πατὴρ Κύρου τοῦ βασιλέως Ἀχαιμένης ἐκαλεῖτο. ita legendus ille Epiphanij locus qui vulgò corruptus extat: nam legitur: ἐν τῷ φρέατι

A διπέτρῳ. & ineptè ibi interpres: *in puteo duplicis petræ.* quod ait Chryſolithum in puteo repertam, id adumbratum & effictum è verbis Plinij de Chryſolithis: *Bocchus auctor eſt & in Hiſpania repertas, quo in loco cryſtallum dicit ad libramentum aquæ puteis depreſſis erutam, Chryſolithon* XII *pondo à ſe viſam.* Talia multa nugatur ſolens Epiphanius. ſic hiſtoriam de Topazij inuentione, quam ex Iuba refert Plinius, prorſus immutatam & inuerſam narrat. locum Plinij è veſtigijs veteris lectionis correximus. vulgo eſt: *puteis defoſſis inde rutam. Et Chryſolithon.* prorſus malè.

B *premere puteos & foſſas,* & *deprimere* tralaticium. idem cap. 11. de cryſtallo: *Cornelius Bocchus & in Luſitania naſci per quam mirandi ponderis immenſis iugis depreſſis ad libramentum aquæ puteis.* Veteres pro *immenſis iugis,* legunt *amnenſibus.* puto ſcribendum, *in Lunenſibus iugis.* Lunæ promontorium in Luſitania. *depreſſos puteos ad libramentum aquæ* perperam interpretantur, in tantum effoſſos, quantum aquæ permittant non ſcaturientes. immo ad librandam aquam depreſſos intellige. quod alibi explicamus. legi etiam poſſet, *Anenſibus iugis.* vt de iugis intelligat vnde Ana fluuius oritur.

C verum hæc alibi. vt ad Chryſolithum redeamus verius eſt heîc legi debere *Chryſopaſtus.* variam Chryſolithon ſic vocauit, vt & Epiphanius. vetus auctor de lapidibus: Χρυσόλιθος, λίθος ὑποχρύσους ἔχει σπιλάδας αὐγάζουσας, ὡς ἐν φαντάσματι. *Chryſopaſtum* planè exprimit. Ineptè Cercoëtius corrigi vellet apud Epiphanium χρυσόπρασον pro χρυσόπαστος. Optimæ porro chryſolithi funda includebantur perſpicuæ, ita vt nihil præter margines aurum amplecteretur. Plinius: *Optimæ vero ſunt quæ in collatione aurum albicare quadam argenti facie cogunt. funda includuntur perſpicuæ. ceteris ſubijcitur orichalcum.*

D *Tametſi iam expertes gemmarum vſu appellantur aliqui & chryſelectri, in colorem electri declinantes.* hæc perſpicuè ſunt mendoſa. in libro veteri legitur: *ceteris ſubijcitur aurichalcum tam etiam ex parte de gemmarum vſu.* emendo ac diſtinguo, vt opinor, veriſſimè: *ceteris ſubijcitur aurichalcum quondam etiam & per ſe gemmarum in vſu. Appellantur aliqui & chryſelectri.* certe dubitari non poteſt, quin recta interpunctio ſit. dicit optimas Chryſolitos includi pala perſpicuas, hoc eſt patentes; cæteris aurichalcum ſubijci, *folij* ſcilicet vt vulgo vocamus vicem. quod aurichalcum

E olim & per ſe in vſu gemmarum diu apud veteres in admiratione fuiſſe ſcribit alibi Plinius. auro etiam excellentius habitum ex Plauto colligere eſt, ideo in vſu gemmarum. nam auro gemmæ pretioſiores. vel quod auri vice eo vterentur ad includendas gemmas. *fundam* autem vocat annuli palam, quia Græci σφενδόνην quoque appellant, quæ vox ſignificat fundam. idem de Iaſpide: *quamobrem præſtantiores funda clauduntur, id eſt patentes, nec præterquam margines auro amplectente.* & in his verbis vitium latet. ſcribe: *funda clauduntur patentes, nec præterquam margines auro am-*

Digitized by Google

plectente. eſt quod hoc loco dixit de chryſolithis, *funda includuntur perſpicuæ.* vel vt in alijs legitur: *funda clauduntur, ſed patentes.* σφενδόνην Græci interpretantur, τὸ περιφερὲς τοῦ δακτυλίου, τὴν σφραγῖδα. Gloſſæ: *paleta,* σφενδόνη τοῦ δακτυλίου ὡς γένος. πυελίς. πυελίδα, *paleda,* & *paleta.* *paleam* etiam dicebant, & *palam.* πύελος, *pala.* πυελίς, σφραγιδοφύλαξ Heſychio. Latini etiam *obſtrigillum,* quod obſtrigillaret & ſtringeret cohiberetque gemmam, Gloſſæ: *obſtrigillum,* σφραγιδοφύλαξ. Plinius ibidem: *præferuntur ijs Indicæ, & ſi variæ non ſint, Bactrianæ.* pro vltima hac voce ſcribitur in libris *Zibaranæ,* lege: *Tibaranæ.* Populi ad Pontum *Tibareni* vel *Tibarani.* hæ ſunt quas *Ponticas* paulo poſt vocat. ſequitur de ijſdem chryſolithis: *in eodem genere ſunt melichryſi, qui veluti per aurum ſincero melle tranſlucent. has India fert, quamquam in duritia fragiles. in eadem & Xanthi, plebeia ibi gemma.* ſic legendus ille locus, è librorum ſcriptura. In Indice vocantur *Xynthi,* pro *xanthi.* vel *Xuthi.* vulgo *Xyſtion* edunt. de qua infrà.

Pag. 57. E. *ex ipſo ſolo ſumimus hæmatiten rubore ſanguineo*] id eſt, ex Æthiopico ſolo. Plinius cap. x. *Hæmatites in Æthiopia quidem principalis, ſed & in Arabia, & Africa inuenitur, ſanguineo colore, non omittenda promiſſi ad coarguendas barbarorum inſidias. Zachalias Babylonius in libris quos ſcripſit ad Mithridatem, humana gemmis attribuens facta, hanc non contentus oculorum & iecinorum medicina decoraſſe, à rege etiam aliquid petituris dedit, & litibus iudicijſque interpoſuit.* ſic legendum: nam perperam in editis: *humana gemmis attribuit fata. has non contentus.* de hæmatite enim ſola loquitur, quam medicina oculorum & iecoris decorauit. nec his contentus quaſi & gemmę humanis factis cenſeantur, & idem præſtare poſſint quod homines, hanc eamdem & in iudicijs multum poſſe, & petituros aliquid à rege commendare. *Zachalias* ille Babylonius, vocatur in Indicis libro, *Zactitas.* in alijs libris: *Zactalias. Zachalias* idem eſſet quod Ζαχαρίας. in ſecunda Mileſia Apuleij, quidam Ægyptius propheta *Zachlas* vocatur: *Zachlas adeſt Ægyptius propheta primarius.* ſed optimi libri ibi legunt *Tachas.* legendum *Tachos.* Ταχὼς nomen proprium Ægyptiacum, cuius apud Plutarchum & alios mentio. Hæmatiten porro medicamentis oculorum vtilem eſſe, & ad iecoris vitia ſcribit Plinius è Sotaco cap. xx. lib. xxxvi. ibi ſic ſcribit: *adulteratur ſchiſto, hæmatiten diſcernunt venæ rubentes, & friabilis eſt natura.* ſchiſton ſimilem eſſe hæmatiti, & idem poſſe tradunt auctores. quin immo & in genere hæmatitarum quidam ſchiſton ponunt. quum dicat igitur, *hæmatiten diſcernere venas rubentes,* ſic intelligi debet, quaſi in hæmatite venæ ſint rubentes, quæ non ſint in ſchiſto. atqui contrarium eſt, nullas quippe venas habet hæmatites, quibus diſtinctus eſt ſchiſtos, & inde illi nomen. Dioſcorides de hæmatite: ἐν ἑαυτῷ δὲ σκληρὸς καὶ ὁμαλὸς, ἀνεπίμικτος ῥυπαρίας τινὸς ἢ διαζωμάτων. ergo nulla διαζώματα in Hæmatite. & paulo poſt: ἀπελέγχεται δὲ ὁ κατασκευασμένος, πρῶτον μὲν ταῖς διαφύσεσιν, ὁ μὲν γὰρ εἰς κτηδόνας ἐπ' εὐθείας ἀποκλᾶται. ὁ δὲ αἱματίτης οὐχ οὕτως ἔχει. in adulterato hæmatite apparent διαφύσεις & κτηδόνες, quibus caret ſincerus. in ſchiſto eædem venæ viſuntur. idem περὶ σχιστοῦ: ἔστι δὲ τῆς συνθέσεως ἕνεκα καὶ τῆς ἀμαυρώσεως τῶν κτηδόνων αὐτοῦ ἀμμωνιακῷ ἀλί. quid in confeſſis moramur? Omnino in Plinio reſcribendum: *adulteratum ſchiſto hæmatiten diſcernunt venæ rubentes.* κτηδόνες, διαφύσεις, διαζώματα idem. venæ ſcilicet quibus diſtinctus eſt ſchiſtos, & ſchiſto adulteratus hæmatites. quũ hæc ſcripſiſſem, libuit conſulere veterem librum in quo reperi: *adulteratos hæmatites deprehendunt venæ rubentes, & friabiles natura.* poſtquam è Dioſcoride hæmatitis naturam, & remedia deſcripſit Plinius, ſubijcit: *hæc eſt ſententia eorum qui nuperrimè ſcripſerunt, ſed Sotacus è vetuſtiſſimis auctoribus quinque genera hæmatitarum tradit.* quibus verbis palam eſt eum de Dioſcoride loqui. nam omnia quæ præcedunt ab illo ſumpta. *Hæmatites inuenitur in metallis.* Dioſcorides: ὁ δὲ αὐτοφυὴς μεταλλεύεται. *vritur vt Phrygius, ſed non reſtinguitur vino,* καίεται δὲ ἐμφερῶς τῷ Φρυγίῳ λίθῳ, τοῦ οἴνου περιῃρημένου. *oculis cruore ſuffuſis mirè congruit, & ſiſtit profluuium mulierum.* πρὸς ῥοὰς καὶ ὑφαίμους ὀφθαλμούς. *Sanguinis reiectionibus cum ſucco punici mali, & vitijs veſicæ efficax.* ita ſcribendum. Græca Dioſcoridis: πίνεται δὲ σὺν οἴνῳ πρὸς δυσουρίαν, καὶ πρὸς αἵματος πτύσεις σὺν χυλῷ ῥοιᾶς. de ſchiſto: *infirmior ad omnia hæc eadem eſt, quem vocant ſchiſton.* Dioſcorides: δυνάμει δὲ τὴν αὐτὴν τῷ αἱματίτῃ εὑρίσκεται, τῇ δὲ βίᾳ μόνον λειπόμενος. *In ijs commendatior croco ſimilis, peculiarius ſplendet.* ita ſcribimus ex libris, vbi habent editi, *commodior.* Græca: ἄριστος δὲ ὁ διακροκίζων τῇ χρόᾳ. ſi ſimpliciter dixiſſet Dioſcorides, κροκίζων τῇ χρόᾳ, ſatis erat Plinio dixiſſe *croco ſimilis.* ſed quum ille διακροκίζων dicat, rectè Plinius croco quidem ſimilem, ſed peculiarius παρὰ κρόκον ſplendentem colorem interpretatus eſt. Sequitur apud eumdem: *proficit oculorum lacrimis in lacte muliebri.* hæc verba reddidit pro iſtis Græcis Dioſcoridis: πληροῖ δὲ καὶ κοιλώματα γυναικείῳ ἐνεθεὶς γάλακτι. an κοιλώματα lacrimæ ſunt oculorum? ad concauitatem vlcerum Græci κοῖλα ἕλκη vocant, vulgo referunt interpretes. alia fuit Plinij ſententia, quem non dubito ſcripſiſſe: *proficit oculorum lacunis.* τὰ κοιλώματα, *oculorum lacunas* interpretatur. Certè κοιλώματα ſunt oculorum vitia. Dioſcorides de turis cortice: ποιεῖ καὶ πρὸς ἕλκη ἐν ὀφθαλμοῖς καὶ κοιλώματα καὶ ῥυπαρίας. de his vide Galenum in Medico. ſic lib. xvi. cap. xliv. *venam lacrimosè criſpa.* vitiosè editur, quo loco legi par eſt, *lacunosè criſpa.* Cum totum itaque hunc locum de hæmatite & ſchiſto è Dioſcoride expreſſerit Plinius, ſubijciatque hanc eorum eſſe ſententiam, qui nuperrimè ſcripſerunt, cuiuis iam inde patere poteſt, paulo antiquiorem eum Plinio fuiſſe, & paulo ante ſcripſiſſe, quam opus ſuum ederet Plinius. quo vno telo ſatis reuincuntur qui contra ſentiunt, è Plinio quæ ſcripſit hau-

Digitized by Google

iſſe Dioſcoridem, & poſterius vixiſſe. qua de re nos alibi fuſius. Dioſcoridem ideo nuſquam nominauit, quia non ſatis idoneus, vtpote neotericus, & nondum receptæ auctoritatis. pergit ex Sotaco antiquiſſimo ſcriptore genera hæmatitarũ exſequi. in his hoc animaduertendum: *quarti generis elatiten vocari quamdiu crudus ſit, coctum vero miltiten.* cur *elatites* vocatur hoc genus hæmatitis? vt *miltites* qui colorem habet rubricæ, *anthracites* qui carbonum, ſic *elatites* qui elates. *phœniceum* & *ſpadicem* intelligit. ἐλάτη Græcis propriè dicitur integumentum fructus palmarum, quum primum florere incipiunt, σπάθην etiam vocarunt. Dioſcorides: φοίνιξ ἣν οἱ μὲν ἐλάτην, οἱ δὲ σπάθην καλοῦσι, περικάλυμμά ἐστι τοῦ καρποῦ τῶν φοινίκων ἀκμὴν ἀνθούντων. σκύτινον etiam vocabant. Heſychius: σκύτινον τὸ ἐπ' ἄκρῳ τοῦ φοίνικι φλοιῶδες ἀμφίεσμα. corticeum nempe inuolucrum fructus. vnde σκύτινα πλέγματα. idem ergo in palma σπάθη & ἐλάτη. ſed & ἐλάτην pro fructu ipſo poſuere. Dioſcorides: καὶ ὁ ἐπιτελούμενος δὲ ἀπ' αὐτῆς καρπὸς ἐλάτη καλεῖται. à fructu dictus *elatites* colore phœniceo. nam *phœniceus* color à palmæ fructu, qui & φοῖνιξ dicitur. Etenim φοῖνιξ Græcis dicitur arbor ipſa, tum arboris ramus. Pollux: καὶ ὁ κλάδος ὁμώνυμος φοῖνιξ καλεῖται, ἢ ῥάβδος φοίνικος. inuolucrum quoque fructus ſic dicebatur. Dioſcorides: φοίνιξ ἣν οἱ μὲν ἐλάτην καὶ σπάθην. quæ verba Plinium deceperunt, vt *elaten* putaret totam arborem appellari. lib. XII. cap. XXVIII. *eſt præterea*, inquit, *arbor ad eadem vnguenta pertinens, quam alij elaten vocant, quod nos abietem, alij palmam, alij ſpathen.* Græcis ἐλάτη dicitur etiam abies, & ἐλάτη eſt φοῖνιξ, hoc eſt integumentum fructus palmarum. Plinius φοίνικα pro palmæ arbore accepit, quam & ἐλάτην & σπάθην appellari credidit. proinde & ἐλάτην quam Latini *abietem* vocant, cum ἐλάτη quam vocatam eſſe palmam ſibi perſuaſit, miſerè confundit. Hoc alij iam notarunt. ita ſuprà *caſiam* herbam apibus gratam, & *caſiam* fruticem Arabicum propter eamdem nominum ſimilitudinem ab eo confundi docuimus. idem lib. XXIII. cap. V. *palma ſiue elate ſiue ſpathe, medicinæ confert germina, folia corticem.* lege ex libro: *palma & elate ſiue ſpathe.* nam & in Indice: *de palma & elate.* ex his apparet credidiſſe palmæ genus aliquod *elaten* ſiue *ſpathen* vocatum. atqui palmæ pars eſt ἡ ἐλάτη, quæ & φοῖνιξ & σπάθη. Quomodo igitur medicinæ conferre poteſt, & germina & folia & corticem? hoc totius palmæ proprium eſt, non partis, corticis vt pote, vel germinis. Heſychius: φοῖνιξ, φοίνικος νέον ἔρνος. ergo & tenerum germen palmæ, vocabatur φοῖνιξ. idem ἐλάτην exponit φοίνικος πρώτην ἔκφυσιν. ergo φοῖνιξ & ἐλάτη idem, non palma, ſed palmæ tener palmes, vel vt alij volunt tunica qua inuoluitur fructus palmarum. fructum ipſum φοίνικα quoque vocabant. Heſychius: φοῖνιξ καὶ ὁ καρπός. inde color *Phœniceus*, quia talis eſt color fructus palmarum. Græcis ξανθός.

A Theophraſtus de fructu palmæ: οἱ μὲν λευκοί, οἱ δὲ μέλανες, οἱ δὲ ξανθοί. Græci: φοῖνιξ ξανθός. idem igitur & *elatites* ab elates colore, qua voce etiam fructus palmarum ſignificatur. quamdiu crudus eſt hæmatites dicitur *elatites* à colore flauo: coctus & vſtus, fit *miltites*, id eſt ruber. à rubrica. Agellius: *ſpadix phœnicei συνώνυμος, quales ſunt fructus palmæ arboris non admodum ſole incocti, vnde ſpadicis & phœnicei nomen eſt. ſpadica enim Dorici vocant, auulſum è palma termitem cum fructu.* poëticam eſſe vocem tradit Pollux: καὶ ῥάβδος φοίνικος ἐν τοῖς ποιηταῖς σπάδιξ. ea voce vſus eſt Porphyrius περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων, apud quem vulgo

B ἐπάδικας φοίνικος leguntur, pro σπάδικας. & ridiculus in leuiculo mendo interpres, qui *Opadices Phœnicis* vertit, pro *palmæ termitibus.* ſi σπάδιξ palmæ arboris termes cum fructu, *ſpadiceus* inde color ita dici debuit, vt *Phœniceus* ἀπὸ τοῦ φοίνικος. at Latinis *ſpadix* dicitur de colore, vt *ſpadix equus*, eſt Phœniceus. Græcis contra σπάδιξ pro termite tantum ponitur. ſed *ſpadix* pro ſpadiceo, vt φοῖνιξ pro phœniceo. Φοῖνιξ, πυῤῥός. Heſychius gloſſographorum optimus: σπάδιξ, ὅλος φλοιὸς, ἢ ἐκσπάδαστον, ἢ τὸ φυτὸν τοῦ φοίνικος. ita legendum eſſe ſe-

C ries litterarum oſtendit. nam male ſcribitur σπᾷ. quidquid euellitur ſic dici queat, ἀπὸ τοῦ σπᾶν. vnde & cortex & radix & ramus hoc nomine appellata. & καὶ ἄσχην palmæ arboris termes. hinc νεοσπάδα θαλλόν, Sophocles *recens auulſam taleam* vocat. Hinc σπάδων Eunuchus, & σπαδώνισμα. & σπαδίζειν. Heſychius: σπαδίζει, ἀποσπᾷ. ineptè legitur, σπαδιχίρ. σπάδιξ igitur termes palmæ cum fructu. Sed & σπάδαξ. hinc σπάδικες χιτῶνες, & σπάδικες ἵπποι phœnicei. Heſychius: σπάδικας χιτῶνες, à colore nimirum ſic dicti. Latine: *ſpadices*, à voce σπάδιξ, quæ idem eſt ac σπάδαξ. ſic dicitur vt ῥάδιξ, quæ vox & ramulum arboris

D ſignificat, qua vſus eſt Nicander. ῥαδὶς Græcis, quod facile inflectitur. inde ῥάδιξ, ῥάδικες, ῥάδικα. ex quo Latinum *radica*. certè & σπαδίζω dicitur Græcè, & σπαδάζω quod eſt deuello & delacero. vnde σπάδαξ & σπάδιξ pro eodem. illud à σπαδάζω, hoc à σπαδίζω. Gloſſæ Herodoti: σπάδικας, ὀνδυέρας. σπάδιξ τὸν φλοιὸς ῥίζης πρινίνης. οἱ δὲ φοίνικος ῥάβδον. σπάδικας δὲ καὶ οἱ κωνεῖς. ἢ σπάδιξ ὄργανόν τι κιθαριστικόν. ergo ita legendum apud Heſychium. σπάδιξ etiam rubea radix iuxta quoſdam. hinc *ſpadix* & *ſpadax* ruber. tales & palmularum fru-

E ctus. Nam quos Theophraſtus ξανθοὺς vocat, *rubentes* vertit Plinius. Σπάθη vero in palmula idem quod σπάδαξ vel σπάδιξ. ab eadem vtrumque origine ἀπὸ τοῦ σπᾶν & σπάζειν. nam & σπαθᾶν idem ſignificat quod σπαδίζειν, diſſipare & diſcerpere. Heſychius: σπαθήματα, σπαδισμάτα. ſpadicem termitem eſſe volunt in quo fructus. idem & σπάθη, ex quo fructus dependet. Pollux: ἐφ' ἧς δὲ κρέμανται οἱ βάλανοι, σπάθη. Plinius σπάθην *palmitem* vertit. lib. XIII. capite de palmis & natura earum: *coma omnis in cacumine & pomum eſt: non inter folia hoc, vt in cæteris, ſed ſuis inter ramos, palmi-*

Digitized by Google

tibus racemoſum, vtraque natura vna atque pomi. ſic legendus locus ac diſtinguendus. *hoc* addimus è veteri libro. interpunctio noſtra eſt. vulgati legunt: *coma omnis in cacumine: & pomum eſt non inter folia vt in ceteris.* malè. dicit non ſolum comam omnem in cacumine palmæ arboris eſſe, ſed etiam pomum. nec enim ἀκρόκομος tantum φοῖνιξ, verum etiam & ἀκρόκαρπος, vt habet Theophraſtus. σπάθας *palmites* vocat hoc eſt, termites vnde fructus dependet. In palma arbore στέλεχος eſt truncus: *rami*, κλάδοι ex trunco enati. & inter ramos & ex ramis prodeuntes palmites cum ſuis racemis ſiue pomis. ſimiliter & in vite *palmites* propriè dicebantur, à quibus pendent racemi. Gloſſæ: *palmes*, κλῆμα βότρυν ἔχον. hi palmites in palma σπάθαι ſunt. idem Plinius paulo poſt: *mas in palmite floret, fœmina citra florem germinat tantum, ſpicæ modo.* Theophraſti verba hæc ſunt Latinè reddita. ὁ μὲν ἄρρην πρῶτον ἄνθος φέρει ἐπὶ τῆς σπάθης, ἡ δὲ θήλεια καρπὸν εὐθὺς μικρόν. *In palmite*, ἐπὶ τῆς σπάθης. rectius quam Theophraſti interpretes, *in ſpatha*. nec σπάθη Theophraſto idem eſt quod Dioſcoridi, qui σπάθην ſiue ἐλάτην accepit pro inuolucro fructus. Theophraſto σπάθη eſt palmes, hoc eſt tener ramulus, è quo fructus dependet, ὁ νέα βλάστησις. Galenus quoque qui ἐλάτην, tenerum germen palmulæ exponit, idem ſentit. In Plinio ſcribendum: *fœmina citra florem germinat ſtatim ſpica modo.* hoc eſt καρπὸν εὐθὺς μικρόν. male eſt vulgo: *germinat tantum ſpina modo.* paulo poſt: *argumentum eſt quod paruæ ſine hoc reperiuntur in eodem palmite.* ἐπὶ ταύτης σπάθης. at σπάθην Herodotus non pro nouo ac tenero termite palmulæ qui fructum fert, ſed pro ramo robuſtiore poſuit. ſcribit enim Æthiopas arcus facere, ἐκ φοινικίνης σπάθης, ex ramo phœniceo. nam tener palmes arcui faciendo non ſufficeret, nedum ad hanc rem aptum fructus palmularum integumentum, quod vocatur σπάθη Dioſcoridi. τόξα δὲ εἶχον ἐκ φοίνικος σπάθης πεποιημένα μακρὰ τετραπήχεων οὐκ ἐλάσσω. grandes ramos palmarum σπάθην vocare apparet. βαΐς etiam & βαΐον idem quod σπάθη vel σπάδιξ, ramulus nempe palmulæ. Heſychius: βαΐς, ῥάβδος φοίνικος καὶ βαΐον. Gloſſæ: *palma*, χεὶρ καὶ βαΐς ἢ φοῖνιξ. βαῒς βαΐδος, vt δαῒς δαΐδος. vt δαΐδες & δᾶδες, ſic βαΐδες & βᾶδες. inde βάδιον χρῶμα phœniceum, & *badij* equi, ſpadices & phœnicei. Inde igitur & hæmatitis genus *elatites* phœniceus, ἀπὸ τῆς ἐλάτης, quæ eadem cum ſpathe. atque hæc hactenus. idem de genere hæmatitarum: *eſt & alia eiuſdem generis, quæ vocatur Henus ab Indis, Xanthos appellata à Græcis è fuluo candicans.* in Indice libri veteris, *Menni* ſcribitur, & *exyphos* pro *Xythos*. idque pro *Xuthos*. ſic *ſtruphion* pro *Struthion* in vetuſto codice Feſti. eadem eſt gemma quam in genere chryſolithorum retulit. quo loco & *Xmthi* ſcriptum eſt in Indice, & in veteri libro *Xuthi*. Græcum eſt ξουθός. quod è fuluo candicantem ſignificat. Heſychius: ξουθὰ οὐ μόνον ξανθά, ἀλλὰ καὶ λευκὰ καὶ πυρρά. propriè λευκόπυρρα. capite IX. perperam *Xyſthion* legitur. *eadem India & Xuthon parit plebeiam ibi gemmam.*

AD CAP. XXXI.

Pag. 58. A. *ibi ſepulto, in ea inſula*] Non habetur illud *ibi* in quibuſdam ſcriptis. legendum: *ſepulto in ea inſula, quæ oſtium Nili facit.* inſulam Κάνωπον intelligit, in Canopico oſtio Nili ſitam.

ex his Atlantes ab humano ritu prorſus exulant] hos Atlantes nulla ſomnia videre, & nullo propriè nomine cenſeri, ſolemque orientem execrari ex Herodoto Mela, Plinius ex Mela tradunt. ſic vni iidemque Atlantes iuxta Pomponium & Plinium qui nulla ſomnia vident, & qui ſpeciali nomine carent. longè aliter apud Herodotum qui diuerſos facit. lib. IV. tradit à Garamantibus decem dierum itinere ſalis tumulum reperiri, circa quem habitant homines, τοῖσι οὔνομά ἐστι Ἀτλαντες, οἳ ἀνώνυμοί εἰσι μοῦνοι ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. ἁλέσι μὲν γὰρ σφίσι ἐστὶ Ἀτλαντες ὄνομα, ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ αὐτῶν ὄνομα οὐδὲν κεῖται. hos eſſe Atlantes dicit qui ſolis ortus diris proſequuntur. ab his Atlantibus decem itidem dierum ſpatio alium ſalis tumulum vndique ſecus habitari ab hominibus, quibus nomen eſt Atlantes à monte vicino Atlante. τούτου τοῦ ὄρεος, inquit, οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐπώνυμοι ἐγένοντο. καλέονται γὰρ δὴ Ἀτλαντες. λέγονται δὲ οὔτε ἔμψυχον σιτέεσθαι, οὔτε ἐνύπνια ὁρᾶν. ergo duo populi hoc eodem nomine decem dierum itinere inter ſe diſſiti: qui Garamantibus viciniores ſunt, illi nullum nomen habent proprium, & ſolem dum oritur, deteſtantur: alij Atlantis montis accolæ nec ſomnia cernunt, & animalibus abſtinent. de vnis iiſdemque Atlantibus hæc omnia produnt Plinius & Mela, & poſt hos Solinus. Scio apud veteres duplicem montem Atlantem poni. Ptolemæo, Ἄτλας ἐλάττων & Ἄτλας μείζων. Stephanus in voce Ἀτλαντες: ἔστι καὶ τὸ ὄνομα τῶν ὀρῶν τῶν δύο Ἀτλάντων. ſic ſcribendum. an ab illis duobus montibus duo quoque populi Atlantes? hoc nihil ad Herodotum, qui vnum tantum montem Atlantem agnoſcit, & duos tamen Atlantes populos facit. præterea non tot dierum interuallo abſunt inuicem Atlas minor & Atlas maior, quantum ab Herodoto ſpatium ponitur inter duos Atlantes populos. præterea vterque Atlas ad Oceanum, à quo longè remoti priores Herodoti Atlantes. vetuſtiſſimum itaque mendum in antiquiſſimo ſcriptore hæſiſſe fatendum eſt, vtpote quod iam ætate Melæ inoleuerat. nam vbi Ἀτλαντες vocantur, qui ἀπὸ τῶν Γαραμάντων diſtant dierum decem itinere, vix ambigo quin nominari debeant Ἀτάραντες, procliui mutatione. hi ſunt qui Ἀβάραντες alijs dicuntur. Stephanus: Ῥιανὸς δὲ ἐν Ἀχαϊκῶν δ΄ Ἀβάραντας μετ᾽ αὐτοὺς τούτους φησὶ καὶ Ἀτλαντας, καὶ ὅτι οὐ βλέπουσιν οὗτοι ὀνείρους. hoc de *Atlantibus*, quod ſomnia non videant. *Atrantes* vel *Atarantes* nullum habent inter ſe proprium vocabulum, & ſolem orientem occidentemque dira imprecatione laceſſunt. Ἀφαράντες pro

Ἀνίσχοντι perperam apud Stobæum.

Pag. 58. B. *Diris ſolis ortus excipiunt, diris occaſus proſequuntur*] Plinius: *& ſolem orientem occidentemque dira imprecatione contuentur, vt exitialem ipſis agriſque.* Mela: *ſolem execrantur, & dum oritur, & dum occidit, vt ipſis agriſque peſtiferum.* Plinius Melam pœne tranſcripſit. vt Pintianus ſcribit apud Melam: *ſolem execrantur dum oritur.* reliqua enim redundare ex Herodoto probat. atqui ita ſcripſiſſe Melam vt hodie legitur, fidem facit Plinius, & ex eo Solinus. Herodotum vertit Pomponius qui ſic habet: οἳ τῷ ἡλίῳ ὑπερβάλλοντι καταρῶνται, ὅτι σφέας καίων ἐπιτρίβει αὐτούς τε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὴν χώρην αὐτῶν. duplici ſenſu ἥλιος ὑπερβάλλων in verbis Herodoti poteſt accipi: nam ſol ſupra hemiſphærium ſeſe exerens & oſtendens, ὑπερβάλλων dici queat. Poëta:

--- *iam ſol ſeſe ſuperabat ab vndis.*

ὑπερέβαλεν. Orientem autem ſolem, & ad ſe reuertentem diris excipiebant illi populi, non propter mala quæ iam tum patiebantur in ortu eius, ſed propter ea quæ paſſuri erant toto die ab immodico æſtu. Ideo orienti & primùm viſo conuitia faciebant. Strabo lib. XVII. τὰς δὲ πρὸς τῇ διακεκαυμένῃ τινὰς καὶ ἄθεοι νομίζονται, οἵ γε καὶ τὸν ἥλιόν φασι ἐχθαίρειν καὶ κακῶς λέγειν, ἐπειδὰν προσίδωσιν ἀνίσχοντα, ὡς καίοντα καὶ πολεμοῦντα αὐτοῖς, καταφεύγειν τε εἰς τὰ ἕλη. orientis tantùm ſolis meminit. ita & ὑπερβάλλων ἥλιος, oriens καὶ ἀνίσχων, ὑπερβάλλων ſcilicet τὸν ὁρίζοντα. ſic ὑπερβάλλειν ὅρους eſt fines tranſgredi & tranſilire. Poſſumus etiam accipere ἥλιον ὑπερβάλλοντα, dum ſuper ipſos tranſit, & curſum ſuum conficit. nam ὑπερβάλλειν abſolutè de loco in locum tranſire & tranſmittere ſignificat, vt & διαβάλλειν. Diodorus lib. I. οὐχ ὑπερέβαλον εἰς Αἰθιοπίας ἀλλ' ἤδη προσκατέβαινον ἕως τῆς Αἰγύπτου. & ferè magis probem ſic intelligi. Non video igitur cur Mela ὑπερβάλλοντα ſolem interpretetur, dum oritur & dum occidit. ſic dici poteſt dum oritur. ſed quæ ratio eſt, vt & ſic dicatur dum occidit? Cauſæ ſatis etiam erat quare orientem ſolem execrationibus impetere vellent, ſed cur occidentem, hoc eſt abeuntem & decedentem execrarentur, cauſæ nihil erat. immo è contra, ſi ortum eius vt peſtiferum & noxium diris & conuitijs excipiebant, occaſum eiuſdem vt propitium & benignum adoratione & plauſu proſequi debebant. quid aut quos ſequutus ſit Mela, neſcio. reſpexit fortaſſe ad dirarum formulam, qua inimicos ſuos diſcedentes proſequebantur, *abeas nunquam rediturus.* ita & illos ſolem, hoſtem ſuum, abeuntem & occidentem cum dira imprecatione veriſimile eſt dimiſiſſe. Solem vt apud ipſos ortus erat, dirarum aduentitia excipiebant, & ſimul confugiebant in paludes, vt tuti eſſent ab eius æſtu: eodem recedente & occidente in ſedes ſuas reuertebantur, & digreſſum eius occaſumque ſimiliter imprecationibus laceſſebant. hoc fortaſſe voluit Mela. magis tamen placet ad verbum expreſſiſſe Græca Herodoti, & ἥλιον ὑπερβάλλοντα

A eodem ſenſu accepiſſe, quo ſuprà diximus, de tranſeunte ſole ab ortu ad occaſum, & ſuper ipſos meante. Plinius: *ſolem orientem occidentemque dira imprecatione comitantur.* ita legendum, non *contuentur.* id eſt proſequuntur, vt ex Plinio dixit heîc Solinus. *ſolem orientem occidentemque*, hoc eſt ὑπερβάλλοντα. nam totum ſolis ſuper eos meatum & tranſitum, ortu & occaſu comprehendit. ſol aſcendere quippe intelligitur vſque ad μεσουρανήματος κύκλον, deinde deſcendere ac decidere. Sed ὑπερβάλλων ἥλιος, eſt ἀνίσχων, oriens.

vt ſexaginta gemmarum colores] tot colores B non ſunt principales. rectius Plinius: *hexecontalithos in parua magnitudine multicolor hoc ſibi nomen adoptauit.* quod multi colores in ea gemma deprehenderentur, *hexecontalithos* dicta eſt, non quod exactè & rotundè ſexaginta præferret gemmarum colores. hoc idem factitatum in multis alijs nominibus reperies.

Augilæ vero ſolos colunt inferos] ita Mela & ex eo Plinius. at Herodotus quem Mela vbique ſequitur, & plerumque ipſis verbis reddit, non de Augilis hoc tradidit, ſed de Naſamonibus, quos tranſire dicit ad locum quemdam Αὔγιλα nominatum, ὀπωριοῦντας C τοὺς φοίνικας, vt palmæ arboris fructus colligant. Αἴγιλα ſcriptum in Herodoto perperam pro Αὔγιλα. & fortaſſean etiam Αὔγυλα. nam *Augula* heîc vocatur in antiquis libris, & apud Plinium *Augylæ.* populos circa locum illum incolere ſcribit idem Herodotus. hi ſunt *Augylæ.* Græcis Αὐγύλαι. etſi Stephanus, ἐθνικὸν ab illis formet Αὐγιλῖται. ſed vt Ἀσβύστα vrbs Africæ, vnde gentile Ἀσβύστης. & Αὔσιγδα, à quo Αὐσιγδεύς. ſic Αὔγιλα nomen vrbis, & ἐθνικὸν Αὐγίλιος. Stephanus: Αὔγιλα ὑδάτηρος πόλις Λιβύης. ita ſcripſiſſe non Αὔγυλα patet ex literarum ſerie. *Augilis* igitur tri-D buit Mela, quod Herodotus Naſamonibus: errat vero Pincianus qui verſibus Dionyſij Periegetæ confirmari putat quod Herodotus memorat, inferos à Naſamonibus coli. verſus hi ſunt:

Κεῖνοι δ' αὖ περὶ χῶρον ἐρημωθέντα μέλαθρα
Ἀνδρῶν ἀθρήσειας ἀποφθιμένων Νασαμώνων
Οὓς Διὸς οὐκ ἀλέγοντας ἀπώλεσεν Αὐσονὶς αἰχμή.

quod Iouem hîc eos contempſiſſe dicit, ex eo ſequi colligit inferos non ſuperos coluiſſe. Ridiculè. quaſi propter id à Romanis deleti ſint, & quaſi Romani vnquam E curarint, quid quiſque populus religionum aut cærimoniarum obſeruaret. certè cauſam hanc belli cuiquam inferendi nunquam prætenderunt. Notat ad eum locum Euſtathius ducem aliquem Romanorum, qui ad eos venerat, ab iſdem dolo interfectum, & propterea deletos ὡς ἀδίκων χειρῶν καταρξαντας. Hoc ſub Domitiano contigit Zonaras: πολλοὶ δὲ τῶν ὑποτελῶν Ῥωμαίοις ἀφίσταντο χρήματα βιαίως πρασσόμενοι, ὡς καὶ Νασαμῶνες. οἳ τούς τε γὰρ τῶν χρημάτων πράκτορας ἔφθειραν καὶ τὸν Νουμιδίας ἄρχοντα Φλάκκον ἐπελθόντα σφίσιν ἐνίκησαν οὕτως ὡς πορθῆσαι καὶ τὸ στρατόπεδον. poſtea ab eodem Flacco ad internecionem exciſi. ἐφ' οἷς ἐπαρθεὶς Δομιτιανὸς εἶπεν

πρὸς τὴν βουλὴν, ὅτε ἐκώλυσε Νασαμῶνας τι). Græca Euſebij: Δάκες καὶ Νασαμῶνες ἐπαναστάντες Ῥωμαίοις διεφθάρησαν. hanc hiſtoriam tangit verſibus ante adductis Dionyſius. Propter rebellionem igitur Διὸς ἐκ ἀλέγοντας eos dixit, non quod inferos colerent. ex his conſtat quantopere fallantur, qui Dionyſium ſub Auguſto vixiſſe contendunt, in quibus & ipſe eſt Euſtathius, qui iuxtà quorumdam ſententiam refert, Naſamonas bellis ciuilibus Cæſaris & Pompeij deletos fuiſſe, cum Catonis partibus fauiſſent. quod falſum eſt.

P.58.C. *Solos colunt inferos.*]Plinius: *Augilæ inferos tantum colunt.* habet è Mela: *Augilæ manes tantum deos putant: per eos deierant. eos vt oracula conſulunt precatique quæ volunt, vbi tumulis incubuere pro reſponſis ferunt ſomnia.* Hæc ex Herodoto Mela, qui tamen Augilis tribuit, quod ille Naſamonibus. De quibus veteres omnes hoc tradunt, ne ſolum Herodotum cenſeas. Tertullianus in libro de Anima: *Nam & Naſamonas propria oracula apud parentum ſepulcra manſitando captare, vt Heraclides ſcribit, vel Nymphodorus vel Herodotus.* Nymphodorus & Heraclides τὰ νόμιμα gentium ſcripſerant. Dicit Herodotus Naſamones per eorum deierare manes qui fortiſſimi & iuſtiſſimi viri apud eos extiterunt, tactis eorum tumulis: eoſdem προγόνων ſuorum monumentis incubare, & reſponſa petere monitu ſomniorum. quæ Mela non diſcreuit, vt ab Herodoto diſtinguuntur. deierant enim per manes fortiſſimorum, & manes conſulunt proauorum ſuorum. Sed nec Plinius mentem Pomponij aſſequutus eſt. dixit ille *manes* deos putari ab Augilis. hic *manes* accepit pro inferis, nam inferi de loco ipſo, καταχθόνιος τόπος. Græci ᾅδην vnica voce dicunt. hoc ſenſu & *manes* ſæpe Poëtæ: *maneſque profundi*, &

—— hæc Manes veniat mihi fama ſub imos.

ceterum Naſamones vel Augilæ τὸν ᾅδην non colebant, nec *Deos infernos*. vt Plutonem, Proſerpinam, & alios, ſed animas defunctorum parentum, & eorum qui fortiſſimi in vita extiterant. hos proprie *Manes* vocauit Mela. & ſic vocabantur. Virgilius:

—— Maneſque vocabas
Hectoreum ad tumulum.

ideſt *Manes* vel animam Hectoris. atque ita paſſim: Herodoti verba hæc ſunt quæ Mela reddidit: ὀμνύουσι μὲν τοὺς παρὰ σφίσι ἄνδρας δικαιοτάτους καὶ ἀρίστους λεγομένους γενέσθαι, τῶν τύμβων ἁπτόμενοι. μαντεύονται δὲ ἐπὶ τῶν προγόνων φοιτέοντες τὰ σήματα, καὶ κατευξάμενοι ἐπικατακοιμέωνται. horum itaque manes colebant non inferos. nec quiſquam veterum *inferos* pro animabus defunctorum dixit. at *Manes* plerumque pro loco ipſo, id eſt pro inferis, quod continetur pro continente. Igitur falſus Plinius. nec quoſcunque manes colebant, ſed paternos & auitos. *manis* & *manus* antiquis Latinis erat bonus. vt *hilaris* & *hilarus*. vnde compoſitum *immanis*, qui non valde bonus.

A *Manes* vero vocauerunt defunctos exemplo & more Arcadum, qui Italiam tenuere. nam & illi χρηστοὺς nominabant, hoc eſt *Manes* & bonos, qui viuis exceſſerant. Notat Plutarchus in Quæſtionibus Græcanicis, vbi explicat quinam dicerentur apud Lacedæmonios & Arcades χρηστοί, in fœderis columna, quod inter ambos illos populos conuentum eſt, inter alia ſcriptum fuiſſe, Μεσσηνίους ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς χώρας καὶ μὴ ἐξεῖναι χρηστοὺς ποιεῖν, *& non licere manes facere.* quod ait Ariſtotelem interpretari, non licere interficere, μὴ ἀποκτιννύναι. Idem quoque repetit in Quæſtionibus B Romanis. Hinc *Manes* mortui, & *Dij manes.* defunctorum genij. hi & *Lemures* ſiue *Lemurij.* & feriæ eorum *Lemuralia.* Gloſſæ: *Lemuralea*, ἑορτὴ τῆς Θείας. ita ſcribendum. malè corrigunt, τῆς Λ̓θίας aut τῆς Λ̓κκας. ita vocat propter *lares familiares*, qui ijdem cum Lemuribus vel dijs manibus. Immo duo eorum genera faciebant, quorum alij *lares familiares*, alij *laruæ* dicebantur: boni illi genij, iſti mali & noxij. curam poſterorum ſuorum ſortiti illi credebantur: *laruæ* autem *vacatione* ceu quodam *exſortio*, hoc eſt ἀκληρείᾳ puniti, nullis bonis ſedibus errabant. *cum vero*, in-C quit idem Apuleius, *incertum eſt cui quæ eorum ſortitio euenerit, vtrum lar ſit an larua, nomine Manium Deûm nuncupant.* hinc *Mania* eorum mater, quæ & *Larunda.* quam perperam viri docti cum *Genita mana* confundunt, cuius mentio apud Plutarchum in Quæſtionibus Romanis. quæ generationis erat dea, non mortuorum, aut *Lemurum. Genita* dea genendi. vt *Moneta* dea monendi. & *Pota* dea potus: *victa*, victus. *Mana* autem cognominata, id eſt bona, non à manando, vt perperam Plutarchus interpretatur, quaſi præſes ſit τῆς γενέσεως καὶ λοχείας τῶν θνητῶν. *Genita mana* idem eſt quod Genita bona. vt *Cerus* D *manus* in carmine Saliari creator bonus. Hinc *manes οἱ χρηστοὶ*, non κατ᾽ ἀντίφρασιν, vt nugantur Grammatici. Θεοῖς καταχθονίοις in veterum monumentis Græcis ſæpe inſculptum viſitatur, pro eo quod eſt in Latinis, *Dis manibus.* ſed & *Dijs inferis* aliquando pro eodem legitur. Ergo & *inferos* dixerit Plinius pro dijs Manibus. Sic *Superi* abſolutè pro dijs Superis. Poëta:

—— vos ô mihi Manes
Eſte boni, quoniam ſuperis auerſa voluntas.

Feſtus: Et Inferi, Dij Manes pro bonis dicuntur. Θεοὶ χθόνιοι Artemidoro, & in anti-E qua Herodis inſcriptione. Sed alia mens eſt Herodoti qui deos inferos abſolutè aut Manes ab Naſamonibus coli non dicit, ſed parentum ſuorum Manes, id eſt animas defunctorum, Has *Deûm Manium* nomine propriè nuncuparunt Latini. Extat oratio Corneliæ Gracchorum matris ex libris Nepotis excerpta, qua G. Gracchum dehortatur ac deterret à capeſſenda republica, & nece fratris vindicanda. In ea leguntur hæc verba: *vbi mortua ero parentabis mihi, & inuocabis Deum parentem in eo tempore, ne pudeat te eorum Deûm preces expetere,*

quos

Digitized by Google

quos viuus, atque preſentes relictos atque deſertos habuerit. Scriptum fuit: *& inuocabis D. M. parentis.* ideſt Deos Manes parentis. Scribe igitur ac diſtingue: *& inuocabis Deos Manes parentis. Eo tempore ne pudeat eorum Deûm preces expetere*, &c. eorum Deûm ideſt Deorum Manium. Ouidius:

Perque tuos Manes qui mihi numen erunt.

Pag. 58. C. *Gamphaſantes abſtinent prælijs.*] ex Plinio, qui habet ex Pomponio: *Gamphaſantes nudi, præliorumque expertes, nulli extero congregantur.* quæ verba Plinij perperam interpolat Pincianus. *Garamantes*, apud Herodotum vocantur, qui eadem de his prodit quæ Mela de Gamphaſantibus. Stephanus Grammaticus Γαράμαντες in Herodoto legit. eos ἐν τῇ θηριώδει οἰκεῖν idem Herodotus ſcribit. Garamantas quoque ἐν τῇ ἀοικήτῳ collocat Strabo. Herodotus: Νασαμώνων δὲ κατύπερθε πρὸς Νότον ἄνεμον ἐν τῇ θηριώδει οἰκέουσι Γαράμαντες. Ptolemæus: ἀναπληροῦσι δὲ αὐτῶν Ψύλλοι, καὶ ἐφεξῆς πάντη τὸ θηριῶδες καὶ ἡ στρουθοφόρος χώρα. Pſylli ijdem cum Naſamonibus. Nam Pſyllorum loca tenuere Naſamones. Strabo: ὑπὲρ δὲ τούτων ἡ τὸ σίλφιον ἔχουσα ἔστιν. εἶθ᾽ ἡ ἀοίκητος καὶ ἡ τῶν Γαραμάντων. ex quibus conſtat & Γαράμαντες rectè ſcribi apud Herodotum, qui & paulò inferius meminit eorumdem Γαραμάντων, atque ἔθνος μέγα dicit fuiſſe. Nam & in eodem loco mentionem etiam facit Naſamonum, qui ad locum Augila palmularum fructus decerpturi ventitabant. aliunde igitur quam ab Herodoto Γαμφάσαντας illos habet Pomponius, cui non eſt inſolitum, multa aliter narrare, quam ab Herodoto memorata ſunt. ſic Garamantibus tribuit quæ Herodotus Auſenſibus. & quod idem tradit de Naſamonibus, hoc ille de Augilis. eodem modo & quæ Græcus ſcriptor Garamantum propria facit, Mela Gamphaſantibus aſſignat. vide quæ ſupra notauimus, viſurus & quæ ad ipſum Melam obſeruamus.

Blemmyas, ſed non eos qui vicina rubro mari incolunt.] verba hæc in optimo Codice Regio habentur, & in alijs nonnullis. quidam vero ea non habent, etiam antiquiſſimi. non è gloſſa ſunt, nec ab aliquo lectore adtexta, ſed apparet auctoris ipſius eſſe, qui in priore Editione ea poſuerat, cum putaret, diuerſos eſſe Blemmyas, qui ab alijs inter Libyæ populos recenſentur, ab alijs ad mare rubrum ponuntur, quum ijdem ſint. ideo mutauit in recognita. Stephanus, Βλέμυες ἔθνος βαρβαρικὸν Λιβύης. Strabo: τὰ δὲ κατωτέρω ἑκατέρωθεν Μερόης, παρὰ μὲν τὸν Νεῖλον πρὸς τὴν Ἐρυθρὰν Μεγάβαροι καὶ Βλέμμυες, Αἰθιόπων ὑπακούοντες, Αἰγυπτίοις δὲ ὅμοροι.

Ægipanes hoc ſunt quod pingi videmus.] ſic libri vulgo: *Ægipanes ſunt quos pingi videmus.* Plinius: *Ægipanum, qualis vulgo pingitur, forma.* Mela: *Ægipanum quæ celebratur, ea forma eſt.* Marcianus Capella: *Aegipanes quales pinguntur, exiſtunt.* ſed quomodo pingebantur Ægipanes? aut quæ differentia erat inter Panes & Ægipanes? certè Panem Græci media

A ſui parte αἰγὶ ideſt capræ ſimilem fuiſſe ſcribunt. Lucianus de Pane: ὅσον ἐξ ἡμισείας ἐς τὰ κάτω αἰγὶ ἐοικώς. ergo idem Πὰν & Αἰγίπαν. Plinius de monte Atlante: *eum denique noctibus micare crebris ignibus Aegipanum Satyrorumque laſciuia impleri, tibiarum ac fiſtulæ cantu tympanorumque, ac cymbalorum ſonitu ſtrepere.* ergo diuerſi à Satyris Ægipanes. idem lib. VI. cap. XXX. *quidam & in eo tractu modicos colles amœna opacitate veſtitos Aegipanum Satyrorumque produnt.* Mela *Panes* dixit pro *Aegipanibus* in eadem re narranda: *vltra montem viret collis longo tractu longis litoribus obductus, vnde viſuntur patentes ma-*

B *gis campi quam vt proſpici poſſint, Panum Satyrorumque.* ſic *Panes* & *Aegipanes* ijdem. Feſtus: *Grallatores appellantur Pantomimi, qui vt in ſaltatione imitarentur Aegipanas adiectis perticis furculas habentibus, atque in his ſuperſtantes ob ſimilationem crurum eius generis gradiebantur.* vtique propter difficultatem conſiſtendi. ad ſimilanda crura Ægipanum quæ ξυλώδη erant, & arida cruribus vt pote caprarum ſimilia, grallas vel crura lignea geſtabant. κῶλα vocat huiuſmodi ligneas perticas cum furculis, auctor Gloſſarum. *Grallatores*, κωλοβαθρισταί. Græci κῶλα ξύλινα, & κωλόβαθρα vocant, vnde *co-*

C *lobathrarij* apud Nonium, vt olim correximus, qui & inſignem Varronis locum adfert de grallis, ſic legendum: *Grallatores quis gradiuntur pertica ſunt lignea ſine animo, ſed ab homine eo qui in his ſtat, agitantur: ſic inanima noſtra ſunt gralla, crura ac pedes, non ſuapte κινῶ ſed ab animo mouentur.* perperam legitur: *ſic illi animi noſtri.* non comparationem facit animorum, ſed grallarum. & diſtinguit *grallas* quibus gradimur, hoc eſt crura ac pedes, à grallis quibus gradiuntur grallatores, quæ perticæ ſunt ligneæ. legi etiam in fine poſſet: *ſic inanima noſtra ſunt gralla, crura ac pe-*

D *des noſtri: hæ ſuapte κινοῦνται, ſed ab animo mouentur.* atque hæc indubitanter vera lectio. vetus habet: *eſſi a re κινῆς.* à gradior *gradus*, & *grada*, τὸ βῆμα. à *grada* diminutiuum *gralla.* ſic à rado hæc *rada* ὁ ξυστὴρ & diminutiuum *ralla.* Gloſſæ: *ralla*, ὁ ξυστήρ: ſic *gralla* τὸ κῶλον, ſiue naturale quo gradimur, ſiue ligneum in quo grallatores conſiſtebant, qui grallas ligneas ſumebant, ad effingenda lignea & exſucca Panum ſiue Ægipanum crura. Alij diſtinguunt Panem ab Ægipane. Plutarchus in parallelis ſcribit, quem Græci dicunt Αἰγίπανα, Romanis *Siluanum* vocari: καὶ

E εἰς τὸν θεόμενον χεῖρον ἐγέννησεν Αἰγίπανα, κατὰ τὴν Ῥωμαίων φωνὴν Σιλουανόν. atqui Siluanus à Pane diuerſus. Virgilius:

Panáque, Siluanúmque ſenem, Nympháſque ſorores.

Πᾶνα καὶ Αἰγίπανα. Seruius: *Pan Syringa amauit, Siluanus autem Cupreſſum.* Vnde apud eumdem poëtam Siluanus inducitur cupreſſum ferens:

Et teneram ab radice ferens Siluane cupreſſum.

hic in veteri inſcriptione *dendrophoros Siluanus*, dicitur. *Faunus* Latinis is eſt qui

Digitized by Google

Græcis Πὰν. Euandrum ſacra Panis, qui apud Arcadas colebatur in Italiam tranſtuliſſe ſcribit Ouidius in Faſtis. & *Faunum* latine appellari dicit. Æoles ὁ Πάονος τῶ Πάν dicebant, vt ὁ φύλακος, ὁ μάρτυρος. ijdem mutabant α in ο. vt ὀνίγυρος pro ἀνάγυρος, βόνος pro βάνος, & ſexcenta talia. ſic & Πόνος pro Πάνος. Inde Latinum *Fonus*, & more ſcribendi veteri *Faunus*. nam & *aurichalcum* ſcribebant pro *orichalco*. Græcis ὀρείχαλκον. & *audes* pro *odes*, ὦτα: inde *aures*. Dionyſius Halicarnaſſeus de Fauno: τοῦτον δὴ οἱ Ῥωμαῖοι τὸ Πανικὰ ἀναλῆπαι, ἢ ἑσα φάσματα. vt Panes cum Satyris ponunt, & ab his ſecernunt, ita & Faunos: Ouidius de Marſya:

Illum ruricolæ ſiluarum numina Fauni,
Et Satyri flerunt.

Fauni, id eſt Panes. & alibi idem:

Vos quoque plebs ſuperûm Fauni, Satyrique, Lareſque.

pro Faunis alibi *Panes* dixit:

Panes & in Venerem Satyrorum prona iuuentus,

& paulò, poſt:

Hinc alia Satyris incendia mitia præbent
Pars tibi, qui pinu tempora nexa geris.

Martialis:

Frontem cruentos Arcadas vides Faunos.

Panes ita vocat, Πανίσκους. vt Panem à Siluano diuerſum faciunt, hoc eſt Panem ab Ægipane, ita & Faunos à Siluanis. Ouidius primo Metamorphoſeωn:

Sunt mihi ſemidei, ſunt ruſtica numina Fauni,
Et Nymphæ Satyrique, & monticolæ Siluani.

Siluanos à Faunis ſeparat, ideſt Ægipanas à Panibus. ita & Plinius lib. XII. cap. I. *quin & Siluanos Faunoſque & dearum genera ſiluis ac ſua numina tanquam è cælo attributa credimus.* Alij tamen Siluanum cum Pane faciunt eumdem. Auctor vetus de origine vrbis Romæ, Pana, Faunum, Inuum, & Siluanum συνώνυμα eſſe vult. Veteres Gloſſæ: *Siluanus*, Πάν, θεὸς Ὑλαῖος, *Deus Siluanus*; Macrobius ait Panem ab Arcadibus Ὑλαῖον dici, quod ipſe interpretatur τῆς ὕλης κύριον, non τῶν ὑλῶν. libro primo de Pane: *hunc Deum Arcades colunt, appellantes* τὸν τῆς ὕλης κύριον, *non ſiluarum dominum, ſed vniuerſæ ſubſtantiæ materialis dominatorem ſignificari volentes.* In libro de agrorum finibus legitur, omnem poſſeſſionem ideo Siluanum colere, quia primus in terra lapidem finalem poſuerit. *Nam omnis*, inquit, *poſſeſſio tres Siluanos habet. vnus dicitur Domeſticus, poſſeſſioni conſecratus: alter dicitur Agreſtis, paſtoribus conſecratus: tertius dicitur Orientalis, cui eſt in confinio lucus poſitus, à quo inter duo pluresue fines oriuntur.* Epitheton *Domeſtici* Siluani nihil ad Panem pertinet. qui totus erat Ruſticus deus. *Agreſtis* ſignificat propriè paſtoralem, & proprium Panis, qui *ouium cuſtos* Poëtæ dicitur, & *curare oues ouiumque magiſtros.* Ἀγρεὺς apud Athenienſes vocabatur, id eſt Agreſtis vel Paſtoralis. Ariſtæus apud Arcades, Ἀγρεὺς ἢ Νόμιος Ἀπόλλων cognominabatur, ideſt *Agreſtis* vel *paſtoralis Apollo*,

A vt interpretatur Seruius. hunc *Faunum Agreſtem* appellatum Ouidio vir eruditiſſimus ex iſtis autumat:

—— *nec dum degrandinat, obſit*
Agreſti Fauno ſuppoſuiſſe pecus.

ſed recta ibi lectio, *Agreſti fano.* Tertius erat Terminalis, cui lucum in cõfinio dedicabant. atque hic propriè *Siluanus.* ſic & Fauno in lucis ſacra faciebant. *Nunc & in vmbroſis Fauno decet immolare lucis.* Hallucinantur porro & docti homines qui Martem cognomento Siluanum eumdem putant fuiſſe cum Siluano patre. *Siluanus* eſt Αἰγίπαν, *Mars Siluanus* eſt

B Mars Ruſticus vel Silueſtris. nam à ſilua *Siluanus* & *ſiluati*, vt ab vrbe *urbanus*. ita & *Hercules Siluanus* apud Victorem, qui *Hercules Ruſticus* indigetatur Lampridio. qui Hercules diuerſus à Siluano Deo, licet plerumque ambo σύμβωμοι & συνναοι ponerentur. hinc in antiquis inſcriptionibus legitur, SILVANO ET HERCVLI. & in alijs, HERCVLI ET SILVANO. ſic & cum Marte coniungebatur. ſed & Hercules Siluanus idem fortaſſe cum Marte Siluano: nam Herculem & Martem apud Pontifices eumdem habitum

C notat Macrobius. Sacris etiam quæ pro bobus vt valerent, Marti Siluano fiebant, mulier adeſſe vetabatur, vt nec ſacris Herculeis intererat. Vide Catonem cap. LXXXIII. falſum & quod ijdem ſummi viri monent, martem in ſolitaurilibus, & alijs precationibus Ruſticorum non alium eſſe quam Siluanum. in ſacris quæ ad luſtrandos agros fiebant, *Marſpiter* inuocabatur, ideſt Mars pater, qui non idem cum Siluano patre qui eſt Αἰγίπαν, quem & cum Pane eumdem multi faciunt. Licet autem & *Siluanum* & *Panem* & *Inuum* & *Faunum* multi ex veteribus confun-

D dant, Siluanus tamen & Pan diuerſi, cum diuerſis certè inſignibus pingebantur. Pan quippe cum fiſtula & pedo, & corona pinea, & pelle hinulei formabatur, Siluanus cum cupreſſu quem ferebat cum radice auulſam. is erat quem Græci Αἰγιπᾶνα vocabant iuxta Plutarchum. *Siluanum lacte piabant* inquit Horatius. Siluani ſtatua Romæ ante ædem Saturni fuit. Plinius lib. XV. cap. XX. ſic & Satyri cum cetera ſimiles eſſent Panibus vel Faunis, quod tamen eadem geſtamina non haberent, ab ijs diſtinguuntur. Nam & Satyris cornua vt Panibus dabantur, & pe-

E des cruraque ad inſtar caprarum. vnde & *capripedes Satyri* Lucretio & Horatio indigetantur, & paſſim αἰγίποδες & κεράσται Græcis dicuntur: ſed nec fiſtulam, vt Panes, nec pedum, nec pellem pantherinam, nec coronam ex pinu geſtabant. Poëtæ:

Capripedes calamo Panes hiante canent.

hinc & Πᾶνας & Σατύρους Græci quoque ſeparant, vt Latini Faunos & Satyros. Diodorus lib. V. ὥστε τὴν πρόσοψιν αὐτῶν φαίνεσθαι Σατύρους ἢ Πᾶνας ἐοικυῖαν. Plutarchus de fluminibus: ϛρατολογήσας δὲ Πᾶνας ἢ Σατύρους ἰδίοις ὀνόμασιν Ἰνδοὺς ἐνίκησεν. Lucanus quoque *Panes*, & *Siluanos* diuerſos facit.

Digitized by Google

[redacted] *ruricola Panes, nemorumque potentes Siluani.*
ſic Panes, Siluani, & Satyri diuerſi, licet omnes Αἰγίπανες & Αἰγιβάτας vocentur in commune. alia etiam dici poſſent de differentia Panum & Satyrorum, ſed de his alibi. *Inuus* eſt qui Græcis Ἐφιάλτης, ὅς τῷ Πανὶ αὐτὸς δοκεῖ εἶναι, inquit Artemidorus. in vetuſtiſſimis libris Liuij *Inuus* appellatur, ἀρχαϊκῶς. ſic *vacinus* & *vacuus*.

Pag. 58. C. *Himantopodes fluxis niſibus crurum repunt.*] ita ſcripſimus pro eo quod erat, *flexis*. idque ex veteribus libris. qui mollibus, & lentis, vt lorum eſt, niſibus crurum ſerpunt, loripedes dicti. ſic *fluxus corporis*, mollities & ὑγρότης. ita & legendum apud Melam: *proximi ſunt Himantopodes, fluxis lentis cruribus, quos ſerpere magis quam ingredi referunt.* vulgo male: *inflexi lentis cruribus*. ſic homines *fluxo corpore* τῷ ὑγρῷ & lento. à Mela hauſit noſter. Plinius lib. VII. cap. II. *anguium modo loripedes vocari Syrictas.* quod pedes habeant lentos & fluxos anguium inſtar vel lori, non propterea tamen Συελκτικοί. nec enim angues habent pro pedibus, nec ſibilant vt ſerpentes. in optimo codice legitur: *Syritas*. ſcribe: *Syrtas*. Συρτὴς eſt qui trahit. quod traherent pedes, & reperent potius quam ambularent *Syrtæ* dicti, ἀπὸ τοῦ σύρειν τὼ πόδε. Diogenes Laertius de Pittaco: τοῦτον Ἀλκαῖος Σαράποδα μὲν καὶ Σάραπον ὀνομάζει διὰ τὸ πλατύπουν εἶναι, καὶ ἐπισύρειν τὼ πόδε.

Pharuſij cum Herculi ad Heſperidas pergenti forent comites.] Plinius: *Pharuſij quondam Perſæ, comites fuiſſe dicuntur Herculis ad Heſperidas tendentis.* nec dubium quin & ſcribendum ſit apud Melam: *deinde Pharuſij aliquando tendenti ad Heſperidas Herculi comites, nunc inculti, & niſi quod pecore aluntur, admodum inopes.* ex eo enim habet Plinius. male eſt in vulgatis: *tendente ad Heſperidas Hercule dites.* ſed αἰνίγματος illud etiam quod à Plinio traditur, Pharuſios quondam Perſas fuiſſe. nihil tale apud Melam, vnde hunc locum de Pharuſijs ſumpſit, ſed nec apud Solinum qui habet ab ipſo Plinio. Marcianus quoque ita ſcribit ex eodem Plinio: *Pharuſij quondam comites Herculis fuere.* ſcribe igitur apud Plinium: *Pharuſij quondam per ſe comites fuere Herculis ad Heſperidas tendentis.* nam & veteres libri non agnoſcunt verbum *dicuntur*. *per ſe*, id eſt ſponte ſua.

quoad prætendant Æthiopes à tergo: inferiorem eius partem Nilus circumfluit.] ita ſcripſi ac diſtinxi. vulgo in omnibus olim editis legebatur: *Ægyptus à meridie recedit, quoad prætendant Æthiopes. A tergo inferiorem eius partem.* peſſimè omnium Delrius edidit: *à meridie introrſus recedit, quod prætendat Æthiopes: à tergo inferiorem eius partem.* quod quid ſit, neſcio. Plinius: *Proxima Africæ colitur Ægyptus, introrſus ad meridiem recedens, donec à tergo prætendant Æthiopes. Inferiorem eius partem Nilus dextra læuáque diuiſus amplexu ſuo determinat.* editum eſt in Plinio, *donec à tergo prætendantur.*

A non rectè, Marcianus *obuerſentur* dixit: *Ægyptus introrſus ad Meridiem tendit, donec à tergo obuerſentur Æthiopes.* Ægypto à tergo prætenta eſt Æthiopia, Æthiopes autem ipſi prætendunt. & eſt verbum caſtrorum. *prætenta* caſtra dicuntur, homines vero ipſi *prætendere*. hinc & *prætenturæ*, προμβολαὶ ἢ προβολαί. *prætendere* & *prætendi* proprie de his dicitur, quæ ad frontem obiecta ſunt, καὶ προβεβλημέναι. caſtra veterum in *prætenturam*, & *retenturam* diſtinguebantur. *prætentura* ea pars dicebatur caſtrorum, quæ in primore facie, ante prætorium erat, vbi, *principia* & porta *Principalis*: & qui in ea tendebant milites, propriè dicti *prætendere*.
B quidquid à tergo prætorij tendebat, & in poſteriore parte, id *retentura* nomine veniebat, vt pluribus propediem ſumus dicturi ad Hygini Gromaticum de caſtrametatione.

ſpatia amplectitur interamna.] ita in optimo Regio & libro veteri Excerptorum Solini. in alijs codicibus: *interamnana*. vulgo erat, *interna*. veteres dixiſſe *interamnum*, τὸ μεσοποτάμιον, quod inter duos amnes iacet, oſtendunt multæ vrbes *interamnæ* dictæ ab eadem ratione, αἱ μεσοποτάμιοι πόλεις.

& incerto pane fonte decurrens.] Plinius: *Nilus*
C *incertis ortus fontibus it per deſerta & ardentia: & immenſo longitudinis ſpatio ambulans, famaque tantum inermi quæſitu cognitus, ſine bellis quæ cæteras omnes terras inuenere.* Vetus codex pro *it*, habet *vt*. & pro *famaque*, *quæ fame*, & mox, *inermi quæſitus ſine bellis*, nec vocem *cognitus* agnoſcit. totum locum ſic lege ac diſtingue: *Nilus incertis ortus fontibus, vt per deſerta & ardentia, & immenſo longitudinis ſpatio ambulans, & quia fama tantum inermi quæſitus ſine bellis quæ ceteras omnes terras inuenere, originem, vt Iuba Rex potuit exquirere in monte inferioris Mauritaniæ non procul oceano habet.* rationes reddit,
D cur incerti ſint fontes Nili: primùm quia per deſerta & ardentia, immenſo longitudinis ſpatio ambulet, vt neceſſe ſit longe ſubmotos eius eſſe fontes, ideoque ignotos. deinde quia inermi tantum fama quæſitus. quum bellis ceteræ omnes terræ inuentæ ſint.

Herbas, piſces, belluas nihilominus procreet.] legitur in vetuſtiſſimis: *quod hoc ſtagnum herbis, piſcibus, beluis nihil minus procreet, quam in Nilo videmus.* ſcripſerat nimirum: *quod hoc ſtagnum, in herbis, piſcibus, beluis nihil minus procreet, quam in Nilo videmus.* quæ vera lectio eſt. atque ita edi volueram. Plinius: *lacu protinus ſtagnante,*
E *quem vocant Nilidem, ibi piſces reperiuntur alabetæ, coracini, ſiluri, crocodilus quoque. inde ob argumentum hoc Cæſareæ in Iſeo dicatus ab eo ſpectatur hodie.* ita ſcribendum expunctis medijs verbis, *Nili ortus creditus.* Ait Nilidem lacum Cæſareæ in Iſeo ab Iuba dedicatum fuiſſe, ob hoc argumentum quod Nili origo credatur eſſe. intelligit ſimulacrum vel picturam illius lacus à Iuba fuiſſe dicatam, in templo Iſidis, apud Cæſaream vrbem Mauritaniæ. quod in herbis autem heic dicit Solinus nihil minus procreare Nilidem lacum, quam

Digitized by Google

Nilum de Papyro loqui vult. per *beluas*, crocodilos deſignat. ex hoc Solini loco ſumpſit Ammianus hæc verba de Nilo: *Rex autem Iuba Punicorum confiſus textu librorũ, à monte quodam eum oriri exponit, qui ſitus in Mauritania deſpectat Oceanum: hiſque indicijs hoc proditum ait, quod piſces & herbæ & beluæ ſimiles per eas paludes gignantur.*

Pag. 59. A. *aut niuibus denſioribus, aut imbribus largioribus rigatur.*] Plinius: *præterea obſeruatum eſt, prout in Mauritania niues imbréſve ſatiauerint, ita Nilum increſcere.* ita editur, ſed corruptè. quid enim eſt quod ſatiare in Mauritania dicantur imbres niueſque? prorſus legendum eſt: *prout Mauritaniam niues imbréſve ſatiauerint.* id eſt, vt Solinus heîc interpretatus eſt, prout niues denſiores, aut largiores imbres, Mauritaniam irrigauerint: prout in Mauritania imbres niueſque abundauerint, & eam impleuerint. ſic Græci κορέσαι dicunt pro implere. Metrodorus Scepſius:

Αὐξιπεδὲς μὲν ἔγωγε πετυπληρύζων ἀπὸ ταρσῶν
Ἤματος ἐκταίη μοίρη ἐνὶ τὸν δὲ κορέσσω.

de amore qui fontis colymbum ſexta diei parte implebat aquam ex alis fundens. & in alio Epigrammate eiuſdem:

---- ἀλλὰ μὲν οἷος
Νεῖλος μὲν σπερίων ἤματος κορέει.

vno die ſatiabit, id eſt implebit piſcinam. eadem prorſus loquutione *panem ſanguine ſatiare* apud Tertullianum, pro imbuere ad plenum. in Apologetico: *excipe rudem ſanguinem, eo panem tuum ſatia, veſcere libenter.* ſic imbres ſatiant Mauritaniam, Plinio: ſic apud Orpheum de lapidibus:

Καὶ οἱ καρφαλέας νεφέλαις κορέουσιν ἀρούρας.

Satiabunt arua imbribus. ita *ſatiate dicere* Tertulliano, id eſt plenè, vel in plenum. & *ſaturantius enarrare*, apud Fulgentium in Mythologico: *Sed quia hanc ſaturantius. Apuleius pæne duorum continentia librorum tantam falſitatum congeriem enarrauerit.* vbi perperam *Saturantius* ſcribunt quaſi nomen proprium ſit, aut prænomen Apuleij. *ſaturantius enarrare* eſt plenius eloqui. ſic *ſatiata imbribus Mauritania* Plinio largius ac plenius irrigata. de niuibus Æthiopiæ, quibus regelatis intumeſcit Nilus, extant elegantes Æſchyli verſus apud incertum auctorem cuius fragmentum ſubditum eſt editioni Herodoti Marnianæ, ſed quia corruptiſſimi & perturbatiſſimi leguntur vulgo, Græcos in ordinem digeſtos & emendatos ſubijciam:

Γένος μὲν αἰνεῖν ϗ πατρῶν ἐπίσταμαι
Αἰθιοπίδος γῆς, ἔνθα Νεῖλος ἑπτάρους
Γαῖαν κυλίνδει πνεύματος ἐπομβρίαις.
Ἐν ᾗ πυρωπὸν ἡλίου ἐκλάμψαν φλογὸς
Τήκει πετραίαν χιόνα, πᾶσα δ' εὐθαλὴς
Αἴγυπτος ἁγνοῦ νάματος πληρουμένη
Φερέσβιον Δήμητρος ἀντέλλει στάχυν.

Νεῖλος ἑπτάρους vel ἑπτάρροος, *ſeptemfluus* à ſeptem oſtijs. vulgo, ἐπάρους. reliqua vide, vt ſcias quid præſtiterim.

deinde in Cæſarienſe ſpatium prorumpens amplior] ita edidit Delrius ex Lipſij libro. ineptè. quid enim eſt *Cæſarienſe ſpatium*? retro cuſi legebant: *in Cæſarienſi ſpecu.* Omnes antiquiſſimi & optimi libri ſcribunt: *in Cæſarienſi ſpecie.* inde varia correctionum commenta profluxere. nam in alijs *Cæſarienſe ſpatium*; in alijs, *Cæſarienſi ſpecu*; in alijs denique *Cæſarienſis penitæ* ſcriptum offendi. nos fecimus, *in Cæſarienſis pede.* ex litera *d* diuulſa factum eſt *c i* inde *pecie* pro *pede.* nihil frequentius hoc genere mendi in antiquis membranis, vt ſciunt, qui eas verſarunt. ſic in Gromatico Hygini: *quorum pedatura in ſingulas ſpecies ad homines ſolet computari.* ſcriptum erat: *in ſingulos pecies.* vera lectio eſt: *quorum pedatura in ſingulos pedes ad homines ſolet computari.* eadem vitij indole mendoſus eſt inſignis Plinij locus lib. XVI. cap. XVI. vbi ſic legitur: *& ſi magnitudinem menſarum caperet, haud dubie præferretur citro. nunc intra pugillares lectorumque ſilicios aut laminas raro vſu ſpectatur.* ita in editis habetur, ſed omnes ſcripti legunt: *lectorumque ſolicios.* haud dubiè dixerat Plinius: *lectorumque ſolidos.* loquitur de bruſco & molluſco quæ ſunt aceris tubera. *bruſcum*, inquit, *intortius criſpum: molluſcum ſimplicius ſparſum, & ſi magnitudinem menſarum caperet haud dubiè præferretur citro.* quod magnitudinem menſarum non caperet, ex eo fiebant ſolidi lecti, vel laminæ quibus operiebantur lecti. *lectorum ſolidi*, vt *aſperi ſurculorum*, *caſſa lignorum*, *inhumana littorum*, & ſimilia ſexcenta noſtro familiaria quibus Plinium imitatur. at ex bruſco etiam menſæ fiebant. ſequitur enim: *è bruſco fiunt & menſæ nigreſcentes. Reperitur & in alno tuber.* corrige: *è bruſco fiunt & menſæ. Nigreſcens reperitur, in alno tuber, tanto deterius, quanto ab acere alnus ipſa diſtat.* Igitur è molluſco aceris tubere, tum ſolidi lectorum fiebant, tum lamnæ ſectiles quibus ſuperinducebantur. nam viliori ligno lamnas ſuperinducebant è pretioſiore. idem Plinius lib. eod. cap. XLIII. *hæc prima origo luxuriæ, arborem alia integi, & viliores ligno pretioſiores cortice fieri, vt vna arbor ſæpius veniret. Excogitatæ ſunt & ligni bracteæ, nec ſatis.* hæc corrupta plus quam ſimplici vice. ſcribimus ex veteri libro ac diſtinguimus: *hæc prima origo luxuriæ arborum, alia integi, & vilioris ligni è pretioſiore corticem fieri. vt vna arbor ſæpius veniret, excogitatæ ſunt & ligni bracteæ. Nec ſatis: cœpere tingi animalium cornua, dentes ſecari, lignumque ebore diſtingui, mox operiri.* lectorum illæ lamnæ etiam ex teſtudine ſecta fieri ſolitæ, quam & pingebant ligni colore. ſequitur. *placuit deinde materiam & in mari quæri. Teſtudo in hoc ſecta. Nuperque portentoſis ingenijs principatu Neronis inuentum, vt pigmentis perderetur, imitata lignum.* ſic ſcribendum è veſtigijs veteris lectionis quæ habet: *pigmentis penderet imitata lignum.* vulgo eſt: *vt pigmentis perderet ſe, pluriſque veniret.* quod ex ſuperioribus perperam repetitum. ſubijcit: *ſic lectis pretia quæruntur, ſic terebinthum vinci iuuat, ſic citrum pretioſius fieri, ſic acer decipi.*

ſic nos emendamus. nam in vulgatis legitur: *ſic terebinthum vinci iubent.* in optimo Thuani ſcribitur: *vinci iubant.* teſtudo picta terebinthini ligni colore, terebinthum ipſam vincebat. eadem citri inſtar picta, facticium erat citrum, vero citro pretioſius. ſic citrum pretioſius fiebat, quam naſcebatur. acer autem decipi intelligẽdum, de teſtudine, quæ aceris colorem accipiebat per picturam, quæque verus acer ſic videbatur. hæc tria autem lignorum genera terebinthus, citrum & acer, in lamnas præcipuè ſecabantur, vt eſſent operimenta lectorum. hæc enim maximè in pretio. ideo teſtudinem ſectã ad eoſdem vſus, horum trium lignorũ coloribus potiſſimùm pingebant. hæc malè vulgo exponuntur. ſequentia etiam corruptiſſima: *modo luxuria non fuerat contenta ligno: iam lignum emi teſtudinem facit.* optimus liber habet: *iam lignum em e teſtudine facit.* patet ſcribendum eſſe: *iam lignum & è teſtudine facit.* quod enim teſtudo in ligni figuram pingeretur, lignum è teſtudine faciebat luxuria. non potuimus hæc omittere. atque hæc hactenus. haud diſſimilis huic vitij ratio qua litteræ *u* crura diſiuncta ac diſparata, modo in *i* & *l* degenerant, modo in *l* & *i.* quod frequenter in libris occurrit. ſic *ſilus* pro *ſiluis* ſcriptũ legi aliquot locis apud Plinium in vetuſtiſſimis membranis. ſic apud Æthicum in Coſmographia omnes Codices exaratum præferunt, *mare Myrtilum*, pro *Myrtorum.* ſcriptum erat. *Myrtuum.* prius *u* diuulſum *i* & *l* peperit, inde *Myrtilum.* hæc parua ſunt, ſed magni momenti plerumque ſecant res. Inde apud Plinium capite eodem in quo paulo ante caſtigauimus, multa, *feſtile ea vena* irrepſit, pro *feſtucea.* ſic vulgo ibi ſcribitur: *magna autem & glutini ratio propter ea quæ ſectilibus laminis ac in alio genere operiuntur. ſtamineam in hoc vſu probant venam & vocant fertilem, argumento ſimilitudinis, quoniam lacrimoſe criſpa. In omni genere & glutinum abdicant quædam.* nihil iſtis contaminatius. pro illis, & *vocant fertilem*, liber Thuani habet, & *vocant fertile eam.* diuaricatis cruribus litteræ *u*, & altero longiuſcule producto, *il* procuſum eſt, quod erat *u*: inde *feſtileeam* pro *feſtuceam* corruptum, ac deinde *fertile eam.* ſcribebant enim *feſtucam.* Gloſſæ: *feſtuca*; κάχρυς, ῥάβδος feſtuca vel feſtucea vena in ligno, diſcurſus eſt venoſus & criſpus ad inſtar feſtucæ lacunoſus. vel quod exempta illa feſtuca, lacunæ in ligno remanent. legendum autem: *quoniam lacunoſè criſpa.* ſed & totus locus ita digerendus atque interpungendus: *magna autem & glutini ratio propter ea quæ ſectilibus lamnis, ac in alio genere operiuntur ſtaminea. In hoc vſu improbant venam, & vocant feſtuceam, quoniam lacunoſè criſpa in omni genere, & glutinum abdicat. Quædam & inter ſe, & cum alijs inſociabilia glutino, ſicut robur.* Perperam *ſtamineam venam* interpretantur in ligno dici, quæ vulgo *magiſtra vena* vocatur. apertè ac planè in optimo libro legitur, *ſtaminea.* rectam interpunctionem nos addidimus. in glutinandis ſectilibus lamnis, lignum vilius operiebatur ligno pretioſiore, aut etiam alio genere, vt ebore & cornu ſectili. *Staminea* igitur vocat, quæ alio ligno integebantur, quæque vicem ſtaminis ſiue ſtatuminis præbebant. Nam lamnæ ſuperinductæ ſubteminis inſtar obtinebant. Sic in charta contexenda & glutinandis papyri philyris, partem quæ ſuberat *ſtatumen* & *ſtamen* appellauit capite de papyro: eam vero quæ ſuperiacitur, *ſubtemen.* His adde quod *ſtamen* in pulpa ligni vocabant, id quod venis caret. Plinius lib. XVI. cap. XXXVIII. *quibuſdam pulpa ſine venis, mero ſtamine & tenui conſtat. alia frangi celeriora quam findi quibus pulpa non eſt, vt oleæ vites.* aliæ arborum, nec pulpam habent, nec venam, ſed tubera, *quodam callo carnis in ſe conuoluto*, vt acer, & citrus. Quæ pulpam igitur habent ſine vena ea *ſtaminea* propriè, quia ſtamine ſolo conſtant. Nam venæ quaſi ſubteminis inſtar detinent. ea maximè fiſſilia, ideoque in laminis ſectilibus inuicem glutinandis præcipuè probata. vena contra improbata, quia lacunoſe criſpa glutinum abdicat. poſſet etiam legi eodem ſenſu: *magna autem & glutini ratio propter ea quæ ſectilibus lamnis ac in alio genere operiuntur. Staminea in hoc vſu probant: improbant venam, & vocant feſtuceam argumento ſimilitudinis.* Nam veteres eo loco habent omnes, *probant.* ſed deeſt *improbant* propter ſimilitudinem prætermiſſum. vt pulpam alibi quæ ſolo ſtamine conſtat à vena diſtinguit, & maximè fiſſilem eſſe dicit, ita hoc loco *ſtaminea* quæ ſolam habent pulpam, à vena ſeparat. Hæc alibi pluribus explicabimus: Nam de modo corruptelæ heîc agimus quo veterum librariorum incuria optimos auctores paſſim contaminauit. Huiuſmodi labis quæ per litterarum diſcerptionem fit, vnum adhuc exemplum inſigne adferam. Arnobius lib. II. ſic habet: *quadragenarum iſtum ad te voca, & ex eo percontare non abſtruſum aliquid, non inuolutum, non de triangulis, non de quadratis, quid ſit dibus aut dynamus, ſeſquioctauus, aut ſeſquitertius vltimus, ſed quod in medio ſitum eſt, bis bina, bis terna quam efficiant ſummulam quærito.* quis doctorum hominum huc vſque non quæſiuit, quid eſſet *dibus* in Arnobio? quis non in eo ſe exercuit ac torſit? nugas magno labore magnas egerunt omnes. illi maximè qui δίβος ex Græco Epigrammate arceſſerunt. De numeris Arnobium loqui palam eſt. ſcripſerat ergo: *non de triangulis, non de quadratis, quid ſit cubus aut dynamis, ſeſquioctauus, aut ſeſquitertius vltimo, ſed quod in medio ſitum eſt*, &c. vitioſè ſcripſit librarius *dibus* pro *cubus.* ex duobus litteræ *u* cruribus diductis, alterum in iota conuerſum eſt, alterum productius tractum, & cum *c* iunctum reddidit *d.* ſic *clibus* & *dibus* corruptum pro *cubus.* cubus & dynamis nomina quadratorum numerorum. Vetus auctor Græcus de numeris: παραγωγιμὸς καλεῖται οἱ ἀριθμοὶ ὅδε ἅπαντες. τρὶς τρεῖς, θ. δύναμις. τρὶς θ, κζ κύβος. τρὶς κζ, πα δυναμοδύναμις. τρὶς πα σμγ δυναμόκυβος. τρὶς σμγ, ψκθ, κυβόκυβος. ex his conſtat cur cubum & dynamin

Digitized by Google

heîc iunctim poſuerit Arnobius. deſinant etiam quærendo laborare viri docti, quis ſit *ſeſquitertius vltimus*, nam legendum: *aut ſeſquitertius vltimo.* id eſt, poſtremo quid ſit ſeſquioctauus, aut ſeſquitertius. In Geometria porro τὸ ἑτερομηκέστερον quod longitudinem ac latitudinem habet tantum, vocatur Δυνάμεις. at ἑτερομηκέστερον, quod præterea etiam βάθος habet, appellatur κύβος. atque hæc hactenus. vt *dibus* pro *cubus.* ſic *diaſpes* apud Tibullum & apud hunc noſtrum infrà pro *Cuaſpes* vel *Coaſpes.*

Pag. 59. A. *In Cæſarienſis pede prorumpens amplior*] Hæc veriſſima huius loci lectio. *Cæſarienſem* pro Mauritania Cęſarienſi dixit, vt ſuprà: *Cæſarienſi Cæſaria colonia ineſt.* at pedem pro tractu vel limite poſuit. ſic ſuprà: *in Dalmatia pedem procedit, Dalmatia in finem Illyricum.* & alibi: *Omnis Africa à Zeugitano pede incipit.* paulo ante *Zeugitanum limitem* dixerat: *omnis hæc regio finibus in Zeugitanum limitem deſinit.* ſic *pes* pro limite, vel pedatura limitis. Innocentius: *pedatura pergens per limites.* Frontinus de colonijs: *ſed & numero pedatura limites ſunt conſtituti.* alius auctor de limitibus: *limitis pedatura extenditur à pedibus centum & ducentis quinquaginta, vſque in duo millia quadringenta, in Africa maxime, & in aliquibus locis, vſque in quattuor millia.* Frontinus alibi: *arbore intrà caſtrorum pedem comprehenſa.* Ita Græcis πεδίον pro limite. Herodotus in Vrania: τῆς γὰρ Δωρίδος χώρης πεδίον στεινὸς ταύτῃ κατατείνει. id eſt, *Doricæ regionis tenuis limes.* nam πεδίον idem quod πούς. & ἀστοῦ πεδίον, quem ἀστοῦ πόδα vocauit Euripides. Latini *vtru pediculum* dixere. Ariſtophanis interpres: Αργύλοφοι, τῆς μηλωτῆς πόδες, οὓς καὶ πεδίωνας καλοῦσι. *in Cæſarienſis pede*, id eſt, tractu & finibus Nilus amplior prorumpebat & maior. Plinius: *mox alio lacu maiore in Cæſarienſis Mauritaniæ gente Maſæſylum erumpit, & hominum cætus veluti circumſpicit ijſdem animalium argumentis.* nihil peius fabricati poterat ea ſcriptura, quam in editiones inuexerat: *In Cæſarienſe ſpatium prorumpens amplior.*

Nigrum facit fluuium] libri: *Nigrim.* atque ita ſemper nominat. Plinius in ſcriptis, *Nigrum.* Νίγρ & Νίγεις Græcè. falſum eſt autem quod heîc ſcribit Solinus hunc *Nigrum* ab indigenis vocari *Aſtapum*, ſcilicet aquam è tenebris profluentem. putauit nimirum *Nigrum* vel *Nigrim* dici quod è tenebris proflueret, vocabulo verò Æthiopico Aſtapum, quod idem ſignificaret. Ridiculè. diuerſus Nigris & Aſtapus. certè vt idē ſit, diuerſis in locis hæc duo diuerſa ſortitur cognomina. Nigris vocatur vbi Africam ab Æthiopia diſpeſcit. deinde *Aſtapus* vbi iam medios Æthiopas ſecat: vbi ad Meroën venit, diuiſis bracchijs eam amplexus, altero *Aſtaboras*, altero *Aſtaſobas* appellatur, mox iunctus iterum *Nigris* vocatur per aliquot millia, & poſtremo Nilus. ita Plinius, nam alij aliter. Plinij verba ſic diſtinguenda ſunt: *atque vbi iterum ſenſit hominem, proſilit fonte vt veriſimile eſt illo, quem Nigrim vocauere, inde Africam ab Æthiopia diſpeſcens, etiamſi* A *non protinus populis, feris tamen & belluis frequens ſiluarumque opifex, medios Æthiopas ſecat cognominatus Aſtapus.* manifeſto diſtinguit Aſtapum à Nigri. Nigris enim Æthiopiam ab Africa diuidit. ergo ab vno latere Africam habet, ab altero Æthiopiam. Plinius idem cap. IV. *& tota Gætulia ad flumen Nigrim, qui Africam ab Æthiopia dirimit.* at *Aſtapus* per mediam Æthiopiam fluit, hinc & inde colentibus Æthiopibus. Græcis quoque auctoribus diuerſi Νίγεις & Ἀστάπους.

Aſtapum eum inde gentes vocant] id eſt illorum locorum gentes. ſic infrà: *inde reges.* & paulo ante: *illinc homines.* ridiculè ante excuſi, etiam B Delriani legunt: *Indigetes vocant.* quaſi *indigetes* Latine ijdem ſint qui *indigenæ.* quod vitium manauit ex quibuſdam libris, qui habēt *indigentes*, pro *inde gentes.* optimus Regius ſcribit in textu *Indigena*, & in margine adſcribit. *inde gentes.* vt pareat ex editionis diuerſitate profectam hanc varietatem.

vt vix eas dierum quinque curſu prætermeet] ita ſcripſimus, quū omnes Delriana priores editiones legerent: *vt vix eas dierum quinque curſus prætermeet.* ex quo ipſe in ſua edidit: *vt vix eas dierum quinque curſu quis prætermeet, quamuis concitus ibi feratur.* quod eſt maximè ridiculum. C ſermo eſt de Nilo qui multas magnáſque ambire inſulas dicitur, & pleraſque earum tam diffuſæ magnitudinis, vt vix eas quinque dierum curſu præterlabatur, quamuis rapidiſſimus, & maximè cōcita celeritate ibi feratur. at bonus Delrius ad nauigantes hoc tranſtulit, quod ferri non poteſt. Plinius à quo ſumpſit noſter: *inſulas ita innumeras ſpargit, quaſdam tam vaſtæ magnitudinis, vt quamquam rapida celeritate, tamen dierum quinque curſu non breuiore tranſuolet.* Ammianus vero ex noſtro ita ſcribit: *inſulaſque efficit plures; quarum aliqua ita porrectis ſpatijs dicuntur extentæ, vt ſingulas ægre tertio die relinquat.*

D *dextero alueo Aſtuſapes, læuo Aſtabores*] in vetuſtiſſimo Regio, *Aſtoſapes*, & ad oram *Aſtapes.* ſcribendum: *Aſtaſobas.* & mox, *Aſtaboras.* ita enim Græcè dicuntur. Ἀστάπους, Ἀσταβόρας, & Ἀστασόβας. Strabo lib. XVII. ἀπέχει δ' ἐκ τῶν τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν, τοῦ τε Ἀσταβόρα, καὶ τοῦ Ἀστάποδος, καὶ τοῦ Ἀστασόβα. ita melius hoc loco legitur, quam ſuprà Ἀστοσάβας. ita & legendum apud Plinium: *Aſtaboras læuo alueo dictus, hoc eſt ramus aquæ venientis è tenebris: dextero vero Aſtaſopas, quod lateris ſignificationem adijcit.* ſic ſcribimus è libris. nam vulgo eſt: *quod latentis ſignificationem adijcit.* Aſtapus, eſt aqua è tenebris pro- E fluens Æthiopica lingua. *Aſtaboras* ramus aquæ venientis è tenebris: *Aſtaſopas*, latus aquæ venientis è latebris. hæc videant qui Æthiopicam callent.

læuo Aſtaboras] alij non bracchium Nili, ſed alium amnem qui in Nilum influat, eſſe tradunt, vt & Aſtapum & Aſtaſobam. Æthicus noſter nondum editus vocat *Aſtroborim*, & de eo ſic habet: *hic Aſtroboris à Nilo elongans efficit circulum immenſum, qui circulus includit magnitudinem terrarum, in qua eſt ciuitas*

Digitized by Google

metropolis, qua Meroë appellatur. à diuiſione Nili vel ſeparatione Aſtroboris vſque ad Meroen oppidum milia CCLX. multa alia de Nilo ibi legas quæ nuſquam alibi viſuntur.

Pag. 59. B. *tunc quoque emenſus magna longinqua*] ſic libri. vulgo: *magna longinquaque loca*. abſolutè *longinqua* poſuit, pro longinquitatibus, vt ita loquar, vel longinquis ſpatiis. ſic *ſerena* pro ſerenitatibus, & *tranquilla* pro tranquillitate, & ſimilia ſexcenta.

vt ruere potius quam manare credatur] ita editiones ante Delrianam. nec aliter libri. in quibuſdam vitiosè, *manere*. Delrius edidit: *vt ruere potius quam meare credatur*. neſcio quare. an quod paulo poſt ſequitur? *mox inoffenſus meat*. Solinus *manare* dixit quod Plinius *fluere*. ſic enim ille: *non fluere immenſo fragore creditur, ſed ruere*. Ammianus qui Solinum ſequitur non Plinium, *fluere* rurſus dixit, quod Solinus *manare* lib. XXII. *exundatione ditiſſima ad catarractas id eſt præruptos ſcopulos venit, è quibus præcipitans ruit potius quam fluit*. Gloſſæ: *manat*, ῥεῖ.

demúmque à cataracte vltimo tutus eſt] ita noſtri omnes. Delrius notat ſuos habuiſſe, *à cataracta vltima*. ſed hoc parum eſt. illud maius, quid heîc ſignificet quod dicit, Nilum à cataracte vltimo tutum eſſe. legerim ego: *demumque à cataracte vltimo totus eſt*. immo totus locus ita diſtinguendus ac legendus: *Demumque à cataracte vltimo totus eſt, ita enim quadam clauſtra eius Ægyptij nuncupant, relicto tamen hoc pone ſe nomine quo Nigris vocatur*. libri omnes Solini *Nigris* heîc legunt non *Siris*. nec aliter in Plinio legiſſe videtur, vbi hodie ſcriptum eſt *Siris*. ſenſus eſt, à cataracte vltimo totum eſſe Nilum, non diuiſum, relicto tamen hoc pone ſe nomine, quo Nigris vocatur: mox inoffenſum meare. verba Plinij quæ Solinus hoc loco adumbrauit, ſic habent: *nec ante Nilus quam ſe totum aquis concordibus rurſus iunxit: ſic quoque etiamnum. Nigris vt ante nominatus, per aliquot millia, & in totum Homero Ægyptus, aliſque Triton*. libri Pliniani eo loco ſcribunt: *ſic quoque etiamnum Giris vt ante nominatus*. legendum eſſe *Nigris* tum ex hoc Solino, tum magis ex ipſo Plinio patet. nam *Nigrim* appellatum Nilum, vbi Æthiopiam ab Africa diſpeſcit, paulo ante tradidit. ergo Nigris, vt ante nominatus. nec vſpiam meminit *Siris* Plinius. Solinum cum auctore ſuo non concordare facile vel cuiuis parum attendenti liquebit, immo planè conſtat de induſtria eum à Plinij mente diuertere, cuius hæc de Nilo ſententia eſt: Nigrum eum vocari vbi Æthiopiam ab Africa dirimit: mox Aſtapum, vbi medios Æthiopas ſecat: deinde Meroen inſulam diuiſo amne amplecti, & læuo quidem alueo Aſtaboram dici, dextero verò latere Aſtaſobam: nec ante Nilum appellari quam ſe totum aquis concordibus rurſus iunxerit. ergo iuxta Plinium ſtatim poſt Meroen, vbi in corpus vnum coit, vocatur Nilus, niſi quod per aliquot

A milia adhuc nominetur Nigris vt ante. hæc eadem Melæ ſententia eſt, quem ſequitur Plinius. verba Melæ ſic legenda: *Hic ex deſertis Africæ miſſus, nec ſtatim nauigari facilis, nec ſtatim Nilus eſt: & cum diu ſimplex ſæuuſque deſcendit, circa Meroen latè patentem inſulam in Æthiopia diffinditur, alteraque ex parte Aſtaboras, altera Aſtaſapas dictus eſt: vbi rurſus coit, ibi nomen hoc capit*. perperam editur apud Pomponium, *cum diu ſimplex ſæuuſque deſcendit*, & mox: *late patentem inſulam, in Aethiopiam diffunditur*, diſſinditur ac diuiditur Nilus circa Meroen ampliſſimam Æthiopiæ inſulam. Ariſtides quoque in Aegypto, Nilum ſta-
B tim à Meroë aquis concorditer iunctis vnum fieri ſcribit: Μερόης δὲ ἐπέκεινα οὐ μέμνημαι μὲν ὁπόσον τι ἴσον ἐκ τῶν τὸ ῥεῦμα καθ' ἕν, ἀλλὰ δύο τὰ ῥεύματα. ὧν τὸ μὲν ἕτερον γείτων τὴν χέρσον, τὸ δ' ἕτερον αἶρος ἔχει. ταῦτα δὲ συνιόντα καὶ μιγνύμενα, γίγνεται τὸν Νεῖλον ὅλον. Ergo Nilus poſt Meroen totus fluit & vnus, Niluſque exinde dicitur. Quod alij de Meroë inſula, hoc de Philis Seneca prodit, quæ paulo ſuprà nouiſſimum cataracten. ſic enim de Nilo ſcribit: *in paludes diffuſus & gentibus ſparſus, circa Philas primum ex vago & errante colligitur. Philæ inſula eſt aſpera, & vndique prærupta, duobus*
C *in vnum coituris amnibus cingitur qui Nilo mutantur, & nomen eius ferunt*. duo illi in vnum coituri amnes, qui iuncti nomen Nili ferunt, Meroæ inſulæ conueniunt non Philis. Aſtaboras & Aſtaſobas illi amnes, qui Meroen cingunt. at Philæ Nilo cinguntur. Solinus vero, non poſt Meroen, vt Plinius, ſed à catadupis demum & vltima cataracte, haud longe à Philis ſcilicet, Nilum hoc nominis accipere ſcribit. hæc eadem in parte Senecæ ſententia, ſed vtramque opinionem confundit, & Philis tribuit, quod Meroæ proprium. Philæ paulo ſupra no-
D uiſſimum cataracten, qui ſuprà Syenen eſt & Elephantinen. Nec deſunt auctores, qui ab vltimo cataracte & Syene Nilum hoc nomen aſſumere demum cenſeant, quos heîc ſequi maluit. ab vltimo cataracte totum eſſe Nilum hoc loco dicit: Seneca à Philis, quæ ſupra nouiſſimum cataracten: Plinius alijque quammulti Meroë concordibus aquis iungi, ac totum fieri. vera igitur heîc lectio: *ab vltimo cataracte totum eſſe*. Lucanus Senecam ſequitur ijſdem pæne verbis:

E
Nunc vagus & ſpargens facilem tibi cedere ripam,
Rurſus multifidas reuocat piger alueus vndas,
Qua dirimunt Arabum populis Aegyptia rura
Regni clauſtra Philæ.

ita enim quadam clauſtra eius Aegyptij nuncupant] falſa notatio nominis: nec enim cataractæ clauſtra ſunt, nec propterea dicti cataractæ, quod Nilum includant illi ſcopuli. καταῤῥάσσειν eſt ex alto præcipitare & cum impetu ruere. inde καταῤῥάκτης epitheton auium prædatricum vt aquilarum, & ſimilium, vt ſuprà diximus. ῥαγδαῖος ὄμβρος

ab eadem origine. ſed & καταῤῥάκτης torrens propriè dicitur, qui ex montibus ruit potius, quam fluit. Heſychius: καταῤῥάκτης, ὀχυρὸς ῥύαξ. & cataractes amnis in Pamphilia apud Strabonem, qui ex alto ſcopulo manat cum impetu, torrentis more. non igitur ipſi ſcopuli propriè cataractæ, ſed Nilus ipſe potius καταῤῥάκτης dictus in illis locis, quibus ex alto cum impetu & fragore ruit. quæ res latuit Græcum hominem Ammianum Marcellinum, qui *cataractas* præruptos ſcopulos interpretatur. inde loco nomen hæſit, quia καταῤῥάκτης ibi Nilus, non autem ipſi ſcopuli cataractæ. nec minus ineptus heîc Solinus qui *cataractas* clauſtra ab Ægyptiis vocari dicit. Certè genus portæ, quæ cum impetu demittebatur, καταῤῥάκτης Græcis, Latinis Græco nomine *cataracta* dicta eſt. cuius meminere Liuius & Vegetius. quæ ſic appellata quod cum impetu decideret. at *cataracta* propriè non ſunt clauſtra. rectè Ariſtides, καταῤῥάκτας interpretatur, τὴν κατάβασιν δὴ τῶν ὀρῶν, *Nili deſcenſum è montibus.* καὶ πρῶτόν γ' εἰσὶν οἱ καταῤῥάκται, ἡ δὲ τῶν ὀρῶν τοῦ ποταμοῦ κατάβασις, Αἰγύπτου πάσης ἀκροτάτη κορυφή. malè & in Gloſſis: καταῤῥάκτης, *obex.*

Pag. 59. B. *relicto tamen hoc pone ſe nomine quo Nigris vocatur*] omnes editiones ita legunt: *relicto tamen hoc pone ſe nomine*, quo *Siris vocatur.* libri quoque ſcripti plerique ſic ſcribunt, excepto quod *Nigris* habent, non *Siris.* Delrius edidit ex correctione ſua, nec enim ex libris: *relicto tamen hoc priore ſuo nomine quo loco Siris vocatur.* quæ verba quem ſenſum habeant, haud facile eſt videre. vt tamen ſonant hoc videntur dicere, Nilum relicto priore ſuo nomine in eo loco quo Siris vocatur mox inoffenſum meare. & quod illud prius nomen? an Aſtapus, aut Nigris? an Aſtaboras vel Aſtaſobas? *Siris* igitur poſtea vocatur, hoc relicto priore nomine. atqui à cataracte vltimo hanc nominis mutationem fieri dicit heîc Solinus. proinde *Siris* incipit vocari poſt nouiſſimum cataracten, id eſt à Syene. hic ſenſus eſt coniecturæ Delrianæ, quæ contra fidem tum librorum, tum hiſtoriæ eſt. nam auctores partim tradunt à Meroë, vbi primum coire, incipit, Nili nomen induere, partim ab vltimo demum catara cte id nominis ſortiri, quum antea *Siris* vocaretur. Dionyſius Afer:

Ὃς δήτοι Λιβύηθεν ἐπ' ἀντολίην πολὺς ἕρπων
Σίρις ὑπ' Αἰθιόπων κικλήσκεται· οἱ δὲ Συήνης
Ἐνναέται στρεφθέντι μετ' οὔνομα Νεῖλον ἔθεντο.

Syenes incolas Nilum ait vocare, quum ab Æthiopibus ante nominaretur *Siris.* Nam Syene finis eſt Æthiopiæ, & initium Aegypti. ibi Nilus nomen mutat, & *Nilus* pro *Siri* dicitur, ab vltimo nempe cataracte qui ſupra Syenen eſt Græci: μικρὸς καταῤῥάκτης ὑπὲρ Συήνης καὶ Ἐλεφαντίνης ἐστὶ μέσων. ὅπου τὰ μεθόρια Αἰγυπτίων καὶ Αἰθιόπων. eadem habet & Strabo. Herodotus in Euterpe: ὁ δὲ Νεῖλος ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν καταδούπων ῥέει μέσην Αἴγυπτον σχί-

A ζων, ἐς θάλασσαν. catadupa ſunt ad vltimum cataracten. Plinius: *vectus aquis properantibus ad locum Aethiopum, qui catadupi vocantur, nouiſſimo catarale, inter occurſantes ſcopulos non fluere immenſo fragore creditur, ſed ruere.* catadupos hîc vocari dicit Aethiopas, vbi locus ille, vel cataractes vnde ruit Nilus, ibi & vrbs Elephantine. Ariſtides: καὶ μὴν γε ἡ Ἐλεφαντίνη μέχρι τῆς ἀναπαύσεως φησιν, ὑπ' αὐτῆς σχεδὸν τοῦ Νείλου καταῤῥάκτης ἐστίν. à catadupis & Elephantine vt Nilum ita & Aegyptum incipere facit idem Herodotus. Ariſtides, κορυφὴν πάσης τῆς Αἰγύπτου cataractas vocat. Vitruuius lib. VIII. *ab hiſque paludibus ſe circum-* B *agens per flumina Aſtaſobam & Aſtaboram, & alia plura peruenit per montes ad cataractan, ab eoque præcipitans per ſeptentrionalem inter Elephantida & Syenen, Thebaicoſque in Aegyptum campos, & ibi Nilus appellatur.* ab illo cataracta Nilus appellatur. *Elephantida* vocat Vitruuius, quæ alijs *Elephantine.* ita enim non ſolum editi, ſed etiam vetuſtiſſimi libri legunt: *inter Elephantida & Suenen.* nec aliter vocatur Pomponio Melæ: *vſque ad Elephantidem vrbem Aegyptiam atrox adhuc feruenſque decurrit.* & fallitur Pincianus, qui corrigit, *Elephantinen.* idem Ἐλεφαντὶς & Ἐλεφαντίνη. ſic in- C ſula Aethiopiæ *Daphnis*, ἡ Δαφνὶς Plinio, quæ Δαφρίνη Ptolemæo. ad Solinum redeamus. Nilus ergo hoc nomen habere incipit poſt catadupos & vltimum cataracten inter Syenen & Elephantinen, relicto hoc pone ſe nomine, quo Nigris vocatur. ita libri omnes apud Solinum. in altero Regio: *relicto hoc ponere nomine.* at Regius ille antiquiſſimus, quem optimum ſemper vocamus, ſic habet: *relicto adhuc pone ſe nomine.* forte: *ad hunc.* id eſt ad hunc cataracten, relinquit pone ſe nomen quo Nigris vocabatur. ſic enim diſtinguendum: *demumque à cataracte vltimo tu-* D *tus eſt, ita enim quædam clauſtra eius Aegyptij nuncupant, relicto tamen ad hunc pone ſe nomine quo Nigris vocatur: mox inoffenſus meat.* rectum eſt tamen *hoc pone ſe nomine*, eadem interpunctione ſeruata. ſic alibi loquitur: *hoc ſunt, quod pinguntur.* & alibi: *huius quod eſt nominis. Nigrin* autem heîc & apud Plinium legendum eſſe ſupra docuimus. *Nigrin* vocari priuſquam Nilus vocetur hic & Plinius affirmant, Dionyſius Σῖριν. Vitruuius *Dyrin* ait nominari, poſtea *Nigrum.* ita enim ſcribit: *ex monte Atlante Dyris, qui ortus ex ſeptentrionali* E *regione, progreditur per occidentem ad lacum Heptabolum, & mutato nomine dicitur Niger.* ita libri. Græcè Νίγρ, hoc eſt idem qui & *Nigris* & Niger Plinio: Hunc eumdem *Nigrum*, Vitruuius Meroen circumcingere ſcribit, & vbi peruenit ad cataracten, inter Elephantinen & Syenen, Nili nomen aſſumere, quæ Solini ſententia eſt, vt omnino conſtet heîc ſcribendum eſſe, *quo Nigris vocatur.* Excerpta Solini legunt, vt in ſcriptis codicibus Plinij legitur, *quo Giris vocatur.* in Tabula Peutingeri *Giris* quoque vocatur: *fluuius Girin.* & poſt aliquantum interual-

Digitized by Google

lum : *hoc flumen quidam Grin vocant. alij Nilum appellant, dicitur enim ſub terra Aethiopum in Niloticum ire lacum.* ſed patet eo loco legendum eſſe, *quidam Nigrin vocant.* ſic *Girin* & *Nigrin* eumdem faciat. ergo *Nigris*, *Giris*, *Diris* & *Siris* idem fluuij nomen. certè confundunt hæc nomina ſcriptores, immo potius hæc flumina cum Nilo. *Nigris* tamen eſt qui Ptolemæo Νίγειρ. *Giris* autem vel *Diris*, vel *Siris*, qui eidem Ptolemæo Γεὶρ, magnus & ipſe fluuius, qui per Garamantas Aethiopas fluit, & ſub terram abſconſus *Nubam* paludem efficit. Hic ſine dubio *Giris* dicitur auctori Tabulæ, & aliis *Siris*, propter affinitatem horum elementorum. fortaſſe & *Gris.* vt nihil ibidem mutandum ſit in illis: *hoc flumen quidam Grin vocant.* nam vt Νίγειρ aliis eſt *Nigris*, ſic Γεὶρ *Gris.* Hebræi Nilum vocabant שחור *Schicor*, quod Aethiopes lingua ſua dixerunt *Schichri*, vt doctiſſimus monuit Scaliger. Hinc Σῖρις, *Siris*, & *Giris* vel etiam *Diris* corrupta.

Pag. 59. C. *Septem oſtijs conditur : in meridiem verſus excipitur mari Aegyptio*] Nihil mutauimus, ideo quod omnes libri cum ſcripti tum excuſi hanc lectionem retinerent. nihil tamen ea mendoſius, & falſius. contrarium quippe verum eſt. nec enim meridiem verſus, ſed ad ſeptentrionem Aegyptio mari excipitur Nilus. Excerpta Solini planè ſcribunt : *in ſeptentrionem verſus excipitur Aegyptio mari.* Dionyſius:

> Κῆδυ δ' ἐς βορέην πιπαυσμένος ἀλλυδις ἄλλος
> Ἑπτὰ διὰ ςομάτων εἰλιγμένος εἰς ἅλα βάλλει.

ſed nec parte hac tantum vitiatus locus. an non idem eſt ſeptem oſtiis condi, & ſeptem oſtiis excipi Aegyptio mari ? quæ ſexcentis in hoc auctore locis corruptelæ cauſa extitit, & huic fuit, duplex nempe ab editione duplici lectio. in altera ſcripſerat : *ſeptem oſtijs conditur à meridie ſeptentrionem verſus Aegyptio mari.* in altera : *ſeptem oſtijs à meridie ſeptentrionem verſus excipitur Aegyptio mari.* hoc veriſſimum, aut falſiſſimum eſt quod heic ait, meridiem verſus Aegyptio mari Nilum excipi, qui non poteſt error auctoris eſſe, quum paulo ante dixerit, Aegyptum ad meridiem introrſus recedere, donec Aethiopes à tergo prætendant. ſi Aethiopes ad meridiem Aegyptus habet, Aegyptium mare vtique ad ſeptentrionem erit. Plinius: *poſtea lenis & confractis aquis, aliquid & ſpatio feſſus, multis quamuis faucibus in Aegyptium mare ſe euomit. Certis tamen diebus auctu magno per totam ſpatiatus Aegyptum, fœcundus innatat terræ.* libri habent, *euomat.* pro *euomit.* ſcribe ac diſtingue : *multis quamuis faucibus in Aegyptium mare ſe euomat, certis tamen diebus auctu magno, per totam ſpatiatus Aegyptum, fœcundus innatat terræ.* non alia correctione opus habet hic locus, quem variè emendando magis deprauat Pincianus. flumina quo pauciores exitus in mare habent, quibus ſeſe exonerent, eo abundationibus magis obnoxia, quia dum quærunt ſeſe euoluere in magnis incrementis, nec ſatis patentes exitus reperiunt, ſupra ripas eunt, & terræ innatant. at Nilus quamuis multis faucibus in mare ſeſe exoneret, certis tamen diebus auctu magno per totam Aegyptum ſpatiatur, & terras inundat, quod Plinius dixit, *in Aegyptum mare ſe euomit*, pro eo hoc Solinus altera editione dixerat ; *conditur Aegyptio mari.* altera : *excipitur Aegyptio mari.* verba illa, *in meridiem verſus*, ab aliquo imperito ad oram adtexta & recepta intus.

Ipſumque fontem humore ſupero ſaginatum] iudicet lector an flagitium ſit ita repoſuiſſe, pro eo quod erat in vulgatis : *ſuperno humore ſublatum.* quod correctorum eſt commentum. plerique ſcripti legunt : *ipſumque fontem humore ſupero agitatum.* in aliis, *ſuper agitatum.* in vno tantum Regio veſtigium veræ lectionis inueni, qui habet : *ipſumque fontem humore ſuperos agitatum.* vnde non dubitaui ſcribere: *humore ſupero ſaginatum.* ſic alibi *petita* ſcriptum pro *repenita.* quod ſequitur id confirmat : *tantam inundationis habere ſubſtantiam quantum pabuli ad liquorem nubila ſubminiſtrauerint.* ergo *ſaginatus humore ſupero fons*, cui nubila pabulum ſubminiſtrant. ſic *paſtum imbribus fluuium* eleganter dixit Statius, id eſt ſaginatum. in Achilleïde :

> —— *& qua rapidiſſimus ibat*
> *Imbribus aſſiduis paſtus, calique ruina*
> *Spercheios.*

ita & Plinio, *ſatiata imbribus Mauritania.*

ferunt alij quod ventorum, flatibus repercuſſus] Eteſiarum, quod nominatim ſignandum erat. ita Pomponius & Plinius vnde accepit. ijdem quippe Eteſiæ, qui nubes propellunt meridiem verſus in ea loca vnde oritur Nilus, flatibus quoque ſuis repercutere deſcendentem in mare Nilum, & retro agere exiſtimantur. quæ altera iuxta quoſdam exundationis eius cauſa. Mela : *ſiue quod per ea tempora flantes Eteſiæ, aut actas à ſeptentrione in meridiem nubes ſuper principia eius imbre præcipitant, aut venienti obuij aduerſo ſpiritu curſum deſcendentis impediunt.* ita legendum non *obuia.* nec enim obuiæ nubes deſcendentem Nilum repellunt, ſed Eteſiæ. Lucanus zephyros eos appellat :

> —— *zephyros quoque vana vetuſtas*
> *His adſcripſit aquis.*

Sed zephyri ab occiduo axe flantes, vt ſtatim idem aſſerit, Nilo contra ſeptentrionem deſcendenti obuij fieri non poſſunt, nec facere, vt aquæ eius reſiſtant. Lucanum decepere Græci qui Ἐτησίας vocant non ſolum à ſeptentrione, ſed etiam ab occaſu æſtiuo flantes. Diodorus lib. 1. πνέουσι γὰρ διὰ τοὺς ἐτησίας ἰδίως τινὲς οὐχὶ ἀπὸ μόνον τῶν ἄρκτων ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς δύσεως. οὐ βορέαι γὰρ οὐδ' ἀπαρκτίαι μόνοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπὸ τῆς θερινῆς δύσεως ἀργέσται καλοῦνται τῆς τῶν ἐτησίων συμπνοίας. Heſychius : Ἀργέσται οἱ Ἐτησίαι. Eteſiæ tam zephyri vocabantur qui ab occiduo flant axe, quam argeſtæ, qui à ſeptentrionali plaga. vtique autem dicti Eteſiæ quod ſtato anni tempore,

Digitized by Google

illi æſtate, hi vere flant. Apuleius de mundo: *Eteſiæ frequentiores ſunt æſtate anni: Septentriones, at zephyri tempeſtate veris.* ita diſtinguendum ac legendum. Hi Septentriones Eteſiæ æſtate flantes Nilo in mare deſcendenti obuij facti potuerint curſum eius retro in oſtia agere, non zephyri Eteſiæ, qui vere ſpirant. æſtate quippe creſcit non vere. Plinius breuiter: *cauſas huius incrementi varias prodidere, ſed maximè probabiles: Eteſiarum eo tempore ex aduerſo flantium repercuſſum vltro in ora acto mari, aut imbres Æthiopiæ æſtiuos iiſdem Eteſiis nubila illo ferentibus è reliquo orbe;* quæ verba male ſollicitant docti viri, qui legunt: *vltra oram acto amne.* nec bene Pincianus: *vltra oram in interiora acto amne.* flantes ex aduerſo Eteſiæ prohibent Nilum, quo minus in mare exeat oſtiis ſuis, & fluorem eius repercutiunt: nec hoc tantum, ſed etiam mare ipſum vltro in ora eius agunt, qua re maximè deſcenſus eius impeditur & redundatio fit. *ora* amnis ſunt oſtia. Incertus de incremento Nili: Θαλῆς ὁ Μιλήσιος εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν φησὶ διὰ τοὺς ἐτησίους γίνεσθαι τὴν ἀναπλήρωσιν. πνεῖν γὰρ αὐτοὺς ἐναντίους τῷ ποταμῷ, καὶ τὰ στόματα κλείεσθαι κατὰ τὴν πνοὴν αὐτῶν, τὸ μὲν οὖν ἀνέμοι ἐξ ἐναντίας πνέοντα κωλύειν τὴν ἔκβασιν τοῦ ποταμοῦ ἐκπίπτειν εἰς τὴν θάλασσαν· τὸ δὲ κῦμα προσφερόμενον αἴτιον τοῖς στόμασι καὶ ὀψελον ἐν ἀνακόπτειν τὸν ποταμὸν, καὶ ἀναπλήρωσιν φησὶν οὕτως γίνεσθαι τοῦ ποταμοῦ. fluctus maris, quos Eteſiæ excitant & protrudunt aduerſus ora Nili, retrogredi amnem faciunt. ſed longè clarius Plutarchus: Θαλῆς τοὺς Ἐτησίους ἀνέμους οἴεται πνέοντας τῇ Αἰγύπτῳ ἀντιπροσώπους ἐπαίρειν τοῦ Νείλου τὸν ὄγκον, διὰ τὸ τὰς ἐκροὰς αὐτοῦ τῇ παροιδοῦντι τῷ ἀντιπαρήκοντος πελάγους ἀνακόπτεσθαι. deſertiſſimè vero Seneca Plinij lectionem confirmat his verbis lib. IV. Nat. Quæſt. *Si Thaleti credis, Eteſiæ deſcendenti Nilo reſiſtunt, & curſus eius acto contra oſtia mari ſuſtinent.* Plinius dixit, *vltro in ora acto mari.* quod idem eſt iiſdem pæne verbis.

Pag. 59. C. *fluorem ſolitæ velocitatis non queat promouere*] malè in editione Delriana, *ſolidæ velocitatis.*

quanto impenſius contra verſi ſpiritus repugnauerint] in editis *controuerſi ſpiritus.* perperam. quod multis locis in hoc auctore correximus. idem mendum apud Ammianum qui hinc accepit: *Eteſiarum continuis flatibus repellentibus eius meatum, velocitate cohibita ſuperfuſis fluctibus intumeſcit: & reluctante ſpiritu contra verſo adoleſcit in maius.* vulgo legitur: *ſpiritu controuerſo.* quod & alibi corruptum. *contra verſus ſpiritus.* Melæ dicitur *aduerſus flatus.* ἀντιπρόσωποι ἄνεμοι, ἀντιπνέοντες.

ita concurrente violentia, hinc vrgentis elementi] in editis: *ita concordi violentia.* quod ex altera editione. Ammianus ex hoc loco: *& reluctante ſpiritu contra verſo adoleſcens in maius, hinc vi reuerberante ventorum, inde vrgente curſu venarum perennium, progrediens in ſublime protegit omnia.*

fontem eius qui Phialus vocatur] ſic libri omnes Solini, & prima editio. nec dubito quin ita apud Plinium legerit: *Phialum appellari fontem eius, mergique in cuniculos.* ὁ φίαλος, & ἡ φιάλη, vt ὁ χύτρος, ἡ χύτρα, idem. fons Nili à forma phialæ ita dictus. hæc porro opinio Timæi. Plinius: *verum ſole per eos dies comminus facto, extrahi ardoris vi & ſuſpenſum abundare, ac ne deuoretur abſcondi. id euenire à canis ortu per introitum ſolis in leonem, contra perpendiculum fontis ſidere ſtante, cum in eo tractu abſumantur vmbræ.* & paulo poſt: *ſed Timæo, ſi quis extrahi poſſe putat, vmbrarum defectus his diebus & locis ſine fine adeſt.* ita diſtinguendum. ſi quis eſt, inquit, qui extrahi poſſe putet Nilum vi ardoris, & ſuſpenſum abundare ex ſole ſtante contra fontis eius perpendiculum, Timæo huius ſententiæ auctori *adeſt*, id eſt ſuffragatur vmbrarum defectus qui in illis locis, & illis diebus ſine fine exiſtit. certè ex vmbrarum defectu colligitur perpendicularis ſuprà verticem ſolis ſtatio. quod autem ait ſine fine in illis locis, vbi fons eſt Nili, vmbrarum eſſe defectum, an ex veterum opinione & errore loquitur, qui ſub Tropico perpetuam eſſe meridiem, ſole ſemper ad perpendiculum ſtante, ideoque nullas vnquam vmbras ibi iaci crediderunt? ita ſentit vir magnus. hinc illa Lucani:

---- vmbras nunquam flectente Syene.

ita veteres libri, nec aliter lectum eſt ætate Macrobij, qui merito id reprehendit. per illos igitur dies quibus creſcit Nilus, in illis locis vnde oritur, vmbras ſine fine abſumi ac deficere vult Plinius. ergo ſub cancro & leone, per duo ſcilicet dodecatemoria, nullæ vmbræ in illo tractu vbi fontes Nili. idem de Meroë, & Syene pronuntiat Lucanus:

---- contraque incenſa leonis
Ora tumet: cancroque ſuam torrente Syenem
Imploratus adeſt, nec campos liberat vndis,
Donec in autumnum declinet Phœbus, & vmbras
Extendat Meroë.

id eſt, donec ἄσκιος eſſe deſinat Meroë, quod fit ſole in autumnum inclinante, cum in virginem tranſit. tunc enim reſidit, & decreſcere incipit. igitur ex ſententia Lucani per totum cancri ſignum & Leonis Meroë ſine vmbra. ita certè opinatur vir magnus, hanc fuiſſe nimirum Lucani ſententiam, tam Syenem quam Meroen ἀσκίους eſſe toto ſolis per cancrum & leonem tranſitu. ignoſcant mihi viri ſummi manes, hoc prorſus falſum eſt. diuerſa quippe veterum opinio fuit de Syene & Meroë, quantum ad ἀσκίασμα, vt ita loquar. Syene ſub æſtiuo tropico cancri, in ea ſolſtitij medio die nullam vmbram iaci ſcribit Plinius lib. II. cap. LXXIV. idem ibidem tradit apud Meroen quæ à Syene quinque millibus ſtadiorum abeſt, bis anno vmbras abſumi, ſole duodeuiceſimam Tauri partem, & quartam decimam leonis obtinente. diuerſis itaque temporibus Syene & Meroë ἄσκιοι: illa tunc

eſt, cum certam partem cancri ſol detinet, hæc vero eo die, quo ſol certam leonis partem ingreditur. Lucanus quoque diuerſum tempus ἀσκιότητος, his duabus vrbibus aſſignauit. de Syene loquens, cancro eam torreri ſemper dicit, quia ſol in cancri ſigno conſtitutus, ſuprà verticem illius ciuitatis inuenitur, quo tempore iugis ibi & incitatiſſimus calor lib. x.

--- cancróque ſuam torrente Syenen
Imploratus adeſt.

& lib. VIII.

Nam quis ad exuſtam cancro torrente Syenen
Ibit.

tunc enim torrentiſſimus æſtus, cum ſol ſuprà verticem ſtat, πρὸς κάθετον, vt Syenæ ſub ſolſtitio, quo tempore medio die nullas ibi corpora iaciunt vmbras. Ariſtides: οἷς δ' ἂν ὑπὲρ κορυφῆς ἵστηται τὰ μεσημβρινά, τούτοις πλείστην φέρει φλόγα. At de Meroë ita canit:

--- quæ quamuis arbore multa
Frondeat, æſtatem nulla ſibi mitigat vmbra,
Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem.

his verbis apertè indicat Meroen ἄσκιον eſſe, tantum cum ſol per leonem tranſit. ſed quid eſt quod ait leonem rectum feriri ab illa mundi linea. hæc non intelligo. ſcribendum:

Linea tam rectum mundi fert illa leonem.

adeo, inquit, rectum, & ſupra verticem ſtantem in leone ſolem fert illa mundi linea, ſub qua eſt Meroë. *leonem rectum*, dixit ſolem in leone contrà perpendiculum ſtantem. Timæus quoque Mathematicus cuius de Nili incremento opinionem heîc refert Plinius, in illis locis vbi ſunt principia Nili, ſub ſolſtitio nullas vmbras iaci, ſed à canis exortu per introitum ſolis in leonem memorabat. verba Plinij: *verum ſole per eos dies comminus facto, extrahi ardoris vi, & ſuſpenſum abundare, ac ne deuoretur abſcondi. id euenire à canis ortu per introitum ſolis in Leonem contra perpendiculum fontis ſidere ſtante, cum in eo tractu abſumantur vmbræ.* loca vnde auſpicatur Nilus ſupra Meroen eſſe, & longe à Meroë meridiem verſus, ſatis conſtat. in illis locis nullæ vmbræ iuxta Timæum, ſole leonem ineunte. Meroë ipſa tunc ἄσκιος, cum quartam decimam Leonis ſol obtinet: Syene vero iuxta eumdem ipſo ſolſtitij die nullas habet vmbras. quæ, vt diximus, & Lucanus manifeſtè diſtinxit, cancrum Syenæ aſſignans ſub quo ἄσκιος fit, Meroæ autem Leonem. nec fortaſſe putandum eſt per totos dies cancri & Leonis nullas vmbras eum Syenæ dare, aut Meroæ. quemadmodum autem veteres ſolſtitia non vt in puncto λόγῳ θεωρητῷ fieri credebant, ſed totum dodecatemorium iis deputabant, ita Lucanus cum in certa cancri μοίρᾳ, vmbræ abſumantur in orbe Syenæ, & in certa Leonis parte apud Meroen, in totum dodecatemorium id extendit. ita accipiendum cum dicit, *vmbras nunquam flectente Syene*, per totum ſcilicet cancri ſignum ſub quo ſita eſt.

A ita etiam intelligendum, vbi canit: *Meroen nulla vmbra æſtatem mitigare*, per totum nempe Leonis ſignum. ſic accepiſſe ſatis oſtendit verſus qui ſequitur:

Linea tam rectum mundi fert illa Leonem.

ergo in Leone tantum ſuprà verticem habet ſolem, & vmbras abſumit. idem ſcribit Nilum non prius campos liberare, quam vmbras extendat Meroë, quando ſol nimirum à Leone in Virginem tranſgreditur. præterea cum *vmbras nunquam flectentem Syenen* de toto anno capere non poſſimus, cur de duobus potius menſibus, quam de vno accipiemus? Fallitur denique vir incompa-
B rabilis qui meridiem perpetuum ſub tropicis aſſignaſſe veteres, eoque nullas vſquam vmbras ibi extitiſſe, affirmat. lucem quidem ibi perpetuam, non μεσημβρίαν æternam collocauerunt. Auſonius de Æthiopibus, & de noſtro Tropico:

Semper vbi æterna vertigine clara nitet lux.

deinde etiam in illis locis quæ ἄσκια vocauerũt, vt Syenen & Meroen aliaque, non perpetuum totos dies vmbrarum defectum fuiſſe exiſtimandum eſt, quod prorſus ratione caret, ſed in medio tantum die. Ariſtides: ἐν μὲν Ἐλεφαντίνῃ λάμπεται πάντα, καὶ νεὼ καὶ ἄνθρω-
C ποι, καὶ στῆλαι, καὶ οὐδὲν ἔχει σκιὰν τῆς μεσημβρίας, ἐπειδὰν τὴν μεγίστην ὁ ἥλιος πληροῖ. idem & in vrbe Syene, vbi & de puteo narratur, qui medio die totus illuminabatur, ita vt ſolis clypeus quaſi videretur illius putei operculum. poſtremo etſi concedimus quod verum eſt, putaſſe veteres per integrum ſignum ſolem ſtare, vnde *ſolſtitium*, non tamen dabimus ſtetiſſe ſemper ἐν τῷ μεσουρανήματος εἴπερ, & perpetuum feciſſe meridiem, per integrum menſem. quod abſurdiſſimum eſt, nec vnquam creditum veteribus, nec Lucano. Scribit Ariſtides in ea Ægypti
D parte quæ ad Æthiopiam eſt, & in ea Libyæ quæ ad Ægyptum, ſolſtitiis ſolem ſtare ſupra verticem, ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς ἵστασθαι τὸν ἥλιον. *ſolſtitium*, & ſolis ſuprà verticem ſtationem demus per integrum ſignum duraſſe, Syene vel Elephantine quæ in illis locis ſunt, quibus ſuprà verticem ad perpendiculum ſol tunc temporis ſtat, non totos dies vmbris carebunt, ſed ſingulis diebus, ſolo meridie medio, quum ſol altiſſimus orbe eſt. Lucanus igitur, qui ſolſtitium iuxta veteres toto ſigno committi credit,
E toto etiam ſigno vmbrarum defectum in Syene agnoſcit. Nam Syene oppidum ſecundum veteres, medio ſolſtitij die vmbrarum defectum patiebatur, ſemelque tantum in anno. Ptolemæus de Syene: ὅτι ὁ ἥλιος ἅπαξ τοῦ ἔτους ἐν αὐτῇ γίνεται κατὰ κορυφὴν, ὅταν ἐπ' αὐτὰς ᾖ τὰς θερινὰς τροπάς. aliud eſt de Meroë, nec adeo quicquam tale de ea dicere potuit Lucanus, quum & eam non ſub cancro, ſed ſub Leone conſtituat, & quam certum eſt bis in anno ſolem ſuprà verticem habuiſſe, non in ſolſtitiis ipſis, ſed, vt ex Plinio cõſtat, ſole duodecuiſimam Tauri

Digitized by Google

partem; & quartam decimam Leonis partem obtinente, hoc eſt quadraginta quinque partibus, & triente ab æſtiuo ſolſtitio diſtante, vt habet Ptolemæus. idem porro eſt κατὰ κορυφὴν λαμβάνειν τὸν ἥλιον, & ἄσκιον εἶναι. id ſemel, & vno tantum die, eoque medio fiebat, quod Lucanus in totum Leonis Dodecatemorium extendit. Plinius vero non de Syene, nec de Meroë intellexit, quum dicit his diebus quibus creſcit Nilus, & in illis locis vnde naſcitur, defectus vmbrarum ſine fine exiſtere. nimirum putauit multis diebus ante & poſt ſolſtitium in illo tractu vmbras non fieri, ſole ſemper ſupra verticem ſtante. ita enim lib. II. capite, *vbi & quando vmbra*, de Berenice & Ptolemaïde Æthiopiæ oppidis ſcribit: *conſtatque in Berenice vrbe Troglodytarum, & inde ſtadijs quattuor millibus nongentis viginti, in eadem gente Ptolemaïde oppido quod in margine rubri maris ad primos elephantorum venatus conditum eſt, hoc idem ante ſolſtitium quadragenis quinis diebus totidémque poſt fieri, & per eos XC dies in meridiem vmbras iaci.* ex his palam eſt eum intelligere, totis quadragenis diebus ante ſolſtitium totidemque poſt ſine fine ſupra verticem vrbibus illis ſolem eſſe, vmbrámque non fieri, medio duntaxat die ſcilicet: nec enim aliter ſumi poteſt. per eos autem nonaginta dies ante & poſt medium diei, vmbras in meridiem iaci. idem ergo & de illa regione ſenſiſſe patet, in qua fons Nili à Timæo ponitur. ſed manifeſtò hallucinatur Plinius. Ptolemaïs illa de qua loquitur, Græcè Πτολεμαῒς θηρῶν vocatur, quod condita eſſet ad Elephantorum venatus. in vetuſto codice ſcriptum eſt: *quod in margine rubri maris ad primum elephantorum venatus conditum eſt.* tranſpoſita verba ſunt, legendumque: *quod in margine rubri maris primum, ad elephantorum venatus conditum eſt*, indubitanter vera emendatio. id oppidum, vt & Meroë bis in anno ſolem ſuprà verticem accipit, & vmbras abſumit, quando quadraginta quinque partibus & triente, à ſolſtitio vtrimque diſtat, hoc eſt quadraginta quinque partibus ante ſolſtitium totidemque poſt. Ptolemæus de Ptolemaïde, τῇ τῶν θηρῶν· ὅτι ἥλιος δὶς τοῦ ἔτους ἐν αὐτῇ γίνεται κατὰ κορυφὴν ἀπέχων τῆς θερινῆς τροπῆς ἐφ' ἑκάτερα μοίρας με. γ″, hoc eſt partes quadraginta quinque, & viginti minuta. idem prorſus & de Meroë ſcribit. Plinius partes ſingulas vnius ſigni pro ſingulis diebus accepit, & per omnes illos dies ſiue partes ſolem ſupra verticem illis vrbibus eſſe interpretatus eſt. Græcus auctor ſcripſerat, μοίρας τεσσαράκοντα πέντε κατὰ κορυφὴν τῆς Πτολεμαΐδος ἥλιον ἱστάναι πρὸ τῆς θερινῆς τροπῆς, καὶ ἴσας μοίρας μετὰ τὴν τροπήν. Plinius: ἀντὶ τῶν μοιρῶν, dies poſuit, vt reuera ſingulas vnius ſigni partes, ſingulis diebus ſol conficit, ſed perperam totis illis diebus ante & poſt ſolſtitium ſolem κατὰ κορυφὴν illarum vrbium ſtare pronuntiauit. ſic potuit & Lucanus errare circa Meroen, quam *nulla vmbra æſtatem mi-*

A *tigare* dicit. cum enim & ἄρια ſimiliter bis in anno ſolem ſuprà verticem ſumat, quadraginta quinque partibus ſiue diebus ante ſolſtitium, totidemque poſt, ita videtur accepiſſe, quaſi per omnes illos dies continuos ſol ſupra verticem Meroæ fuerit, qui nonaginta dies tres menſes faciunt æſtiuos. atqui quadrageſimo quinto die ante ſolſtitium, & quadrageſimo quinto poſt ſolſtitium, bis in anno ſcilicet, ſol ſuprà verticem tam in

B vrbe Meroë quàm in Ptolemaïde venationum. Plinius vero nonaginta dies perpetuos ſuprà verticem Ptolemaïdis ſolem fuiſſe, idque ſemel in anno exiſtimauit, & fortaſſe Lucanus de Meroë. ita ſenſiſſe Plinium oſtendit quod apud eum ſequitur de Meroë, his verbis quæ ſic legenda ſunt: *rurſus in Meroë, inſula hac, caputque gentis Æthiopum quinque millibus ſtadiûm à Syene in amne Nilo habitatur, bis in anno abſumi vmbras ſole duodeuiceſimam Tauri partem, & quartamdecimam Leonis obtinente.* ante de Ptolemaïde dixit quadragenis quinis diebus ante ſolſti-

C tium, & totidem diebus poſt, eam ſolem habere ſuprà verticem, hoc eſt per nonaginta totos dies. heîc de Meroë ſtatim ſubiunxit, quaſi rem longè diuerſam, bis in anno apud eam inſulam vmbras abſumi, ſole certam partem Tauri tranſeunte, & certam Leonis tenente, vt inde appareat crediſiſſe, hæc magnopere diuerſa eſſe, cum Græci ſcriptores à quibus iſta hauſit, idem de vtraque dicere voluerint, ac dixerint, quamuis non eodem modo expreſſerint. quod Plinium fefellit. par quippe dierum interuallum à duodeciuiceſima Tauti

D parte ad ſolſtitium, & à ſolſtitio ad decimam quartam Leonis. Solſtitium nempe intelligendum, quod conficitur inter finem Geminorum, & initium cancri in λόγῳ θεωρητῷ puncto. triginta dies & vnum moratur ſol in Tauro, triginra duo in Geminis. fiunt dies quadraginta quinque à duodeuiceſima Tauri parte ad principium Cancri. totidem rurſus à principio Cancri ad decimam quartam Leonis, ſole rriginta dies & vnum in Cancri ſigno conſumente. Plinius idem eſſe idcirco non putauit, quod ſolſtitium in octaua Cancri parte committi ſtatuit. Ptolemæis certè Ptolemaïdem Troglodyticam & Meroen in eodem climate collocat, quod dicebatur διὰ Μερόης. nec in alia ſententia omnis antiquitas. Strabo lib. II. τοῖς δὲ κατὰ Μερόην, καὶ Πτολεμαΐδα τὴν ἐν τῇ Τρωγλοδυτικῇ ἡ

E μεγίστη ἡμέρα ὡρῶν ἰσημερινῶν ἐστὶ τρισκαίδεκα. totidem etiam horarum longiſſimus dies in Prolemaïde & Meroë iuxta Ptolemæum. Igitur cum ſatis conſtet in eadem parallelo ſatis eſſe has duas vrbes, profectò valdè mirandum eſſet, ſi in vna quidem per nonagenos continuos dies ſol ſupra verticem videretur, in altera vero bis tantum in anno, per bidui tantum ſpatium ſemel quidem, ſole conſtituto in duodeuiceſima parte Tauri, atque iterum ſemel eodem quar-

tam

Digitized by Google

tam decimam Leonis partem occupante. quod eſt abſurdiſſimum. hanc tamen fuiſſe Plinij mentem ſatis clarè ipſe alibi prodit his verbis: *vltra ſilua vbi Ptolemaïs à Philadelpho condita ad venatus Elephantorum ob id Epi theras cognominata. hac eſt regio ſecundo volumine à nobis ſignificata: in qua quadraginta quinque diebus ante ſolſtitium, totidemque poſt, hora ſexta conſumuntur vmbra, & in meridiem reliquis horis cadunt, ceteris diebus in ſeptentrionem.* nihil his apertius. ἐπὶ θήρας cognominabatur hæc Ptolemaïs, id eſt, *ad venationes*, ad diſtinctionem aliarũ Ptolemaïdum. Ptolemæo dicitur Πτολεμαῒς θηρῶν, id eſt *Ptolemaïs venationum.* male vertunt *Ptolemaïs ferarum.* Gemino planè errore, dum Timæi Mathematici ſententiam exponit, in partibus originis Nili, per eos dies quibus in arua creſcit, ſine fine vmbras defici tradit, idque ait opinionem Timæi iuuare de Nili incremento. Ceterum nihil tale Timæus ipſe, ſiquidem Mathematicus fuit. ille ſanè dicebat, eodem Plinio referente, ſole comminus facto extrahi Nilum ardoris vi, & ſuſpenſum abundare, id euenire à canis ortu per ingreſſum ſolis in Leonem, cum in eo tractu abſumuntur vmbræ. in eodem ergo climate fontem Nili ſtatuit, quo Napata erat, quæ vrbs eſt Æthiopiæ. eam Ptolemæus ſolem rectum habere ſcribit κατὰ κορυφὴν, vbi diſtat à ſolſtitio partibus vna & triginta. quod tempus incidit in canis ortum, & ſolis in Leonem introitum. Napata oppidum inter Syenen & Meroen, trecentis ſexaginta millibus à Meroë diſtans. Non dubito quin ſimiliter erret Lucanus circa Meroen, quæ non ſolum rectum in Leone ſolem habet, ſed etiam in Tauro. hinc ille putauit ab illa parte Tauri, vſque ad Leonis partem perpetuo ſolem ſuprà verticem eſſe Meroæ. nihil verius. Solem porro comminus fieri Plinius ex Timæo refert, cum ſupra verticem vertitur, quia veteres Mathematici pro definito tenebant, non alio magis tempore terris propiorẽ ſolem fieri poſſe, quam vbi ad perpendiculum ſuprà caput ſtat. Ariſtides: οὐ γὰρ ἄλλοτέ γε που ἢ τότε ἐγγυτάτω τῆς γῆς εἶναι γίγνεσθαι φύσιν τὸν ἥλιον, ἢ ὅταν εἰς κάθετον ᾖ.

Pag. 59. C. *ſiderum motibus excitari*] quoſnam heîc vocat *ſiderum motus?* canis ortus intelligit, & nouæ lunæ, quibus exorientibus ſideribus Nilus excitatur. ergo *ſiderum motum* pro ortu dixit, erudite. nam veteres *moueri ſidera* dicebant, quum exoriebantur, ſed & cum occidebant. nam *moueri ſidus* propriè dicitur, quod ἀπὸ τοῦ ἀφανοῦς εἰς τὸ φανερὸν procedit, & contra, quod ἀπὸ τοῦ φανεροῦ εἰς τὸ ἀφανὲς recedit. Cum autem ortus & occaſus ſiderum plerumque diras tempeſtates commouere ſoleant, *motum ſidus* de eo dicebant, quod commodum oriebatur & occidebat, quod nondum erat ex toto ἐν τῷ φανερῷ vel ἐν τῷ ἀφανεῖ, quo tempore deſæuire vt plurimum ſolita eſt procella, id eſt effectus ſideris, vel imber vel grando, vel tale quid deciduum. at *confectum ſidus* dicebatur, quod prorſus eſt, ἐν τῷ φανερῷ, vel ἐν τῷ ἀφανεῖ, totum ſcilicet exortum vel abſconſum, ſedata iam tempeſtate, quam ortus vel occaſus ſideris excitauerat. hinc illæ loquutiones, *moto ſidere nondum confecto.* interdum vero effectus ipſe, id eſt tempeſtas, cauſam præueniebat, id eſt, ſideris ortum vel occaſum: hoc Græci προχειμάζειν vocabant, Latini *præſiderare*; quod ante ſideris tempus veniret. Feſtus: *præſiderare dicitur, cum immaturius hiberna tempeſtas mouetur, quaſi ante ſideris tempus.* vbi vir doctus notat veteres Romanos ita dixiſſe, quia anni tempeſtates ſidera vocabant, & confectum ſidus hiemis, vel peractũ ſidus æſtatis dicebant. quod eſt falſiſſimum. nam *ſidus* heic eſt τὸ ἄστρον, cuius motus id eſt ortus vel occaſus tempeſtates & procellas excitat. cum tempeſtas ortum vel occaſum ſideris anticipabat, hoc προχειμάζειν Græci, Latini *præſiderare* vocabãt. inde & *deſiderare* dictum, quod propriè ſignificat, finem & exitum ſideris vel tempeſtatis. vt enim *deferbuiſſe* dicitur quod feruere deſiit, ita & *deſideraſſe* quod deſiit ſiderare & χειμάζειν. hinc *deſiderari* res dicitur, quæ abiit: nec amplius extat. ſic & *deludere*, ludi finem facere. nam & *deluſiſſe gladiatores*, qui finem ludo & arti poſuerant, quod Græcè καταλύειν dicitur: qui catalyſin fecerant. Varro apud Plinium lib. XXXVI. cap. XXVII. *lex eſt focus: inde enim cinis lixiuus potus medetur: vt licet videre gladiatores. cum deluſerint hac iuuari potione.* hinc *deludium*, ceſſatio à ludo vel καταλύσεως ludi. ita legendum apud Horatium:

—— clamo & deludia poſco.

ita ergo & *deſiderare* de ſidere confecto, quod Græcis ἐπιχειμάζειν. poſtea traductum ad alia. *ſidus Vergiliarum & Arcturi confectum* legere eſt apud Hirtium, quod de anni tempeſtate non poteſt accipi. Plinius lib. XVIII. cap. XXVI. *accedit confuſa rerum obſcuritas nunc præcurrente, nec paucis diebus tempeſtatum ſignificatione quod προχειμάζειν Græci vocant: nunc poſtueniente, quod ἐπιχειμάζειν. & plerumque alias citius, alias tardius cæli effectu ad terram deciduo: vnde vulgo ſerenitate reddita confectum ſidus audimus.* an inde confectum ſidus dicitur, quod alias citius, alias tardius cæli effectus ad terram decidat? ineptè. libri veteres non habent illud *vnde.* ſcribe igitur: *& plerumque alias citius, alias tardius cæli effectu ad terram deciduo, vulgo ſerenitate reddita confectum ſidus audimus.* non aliter *confectum ſidus* dici ſolebat, quam vbi tempeſtas, quæ ſideris erat effectus, deciderat, ac deſæuierat. inde, inquit, alias citius, alias tardius confectum ſidus audimus, quum ſerenitas nimirum reddita eſt, etiam ſi ſidus ipſum reuera nondum ſit motum, quod vulgi conſuetudine obtinuit, hæc mens Plinij, ἐπιχειμάζειν vocat cum tempeſtatis ſignificatio, poſt ſidus venit. Vegetius vero ἐπιχείμασιν id eſſe ait cum die legitimo & ſollemni naſcitur tempeſtas, cum autem ſubſequitur & poſtuenit, μεταχείμασιν dici. ſequitur apud Plinium: *præterea cum omnia hac ſtatis ſideribus caloque affixis conſtent, interueniunt motu ſtellarum grandines, imbres, & ipſi non leni effectu, vt docuimus, turbantque concepta ſpei ordinem.* certè nemo dubitat quin imbres & grandi-

Digitized by Google

nes effectum grandem habeant. immo hæc effectus ſunt ſtellarum ſiderúmque motus. libri habent: *grandinum, imbrium*. ſcribo: *interueniunt motus ſtellarum, grandinum, imbrium. & ipſi non leui effectu*, interueniunt motus ſtellarum, qui & ipſi non leuem effectum habent grandinum & imbrium. nam licet ſiderum motus maiore effectu ſint, non leui tamen & ipſi ſunt ſtellarum motus, in excitandis imbribus & grandinibus. Florus lib. IV. *quodque in annua cæli conuerſione fieri ſolet, vt mota ſidera tonent, ac ſuos flexus tempeſtate ſignificent.* hinc *ſignificatione* Græcis ἐπισημασίαι pro tempeſtatibus. *mota ſidera*, vt dixi orientia ſunt, & cadentia. planetæ quoque *moueri* dicuntur, cum ſigna deſerunt, vel ingrediuntur. tunc enim & ſuos flexus & tranſitus tempeſtate plerumque ſignificant, de his loqui puto Florum hoc loco. Vegetius: *tranſitus quoque ſiderum quos planetas vocant, cum præſcripto curſu dierum arbitrio creatoris ſuſcipiunt ſigna vel deſerunt, frequenter aſſolent ſerena turbare.* πλανητῶν παρόδους Græci vocant τροπαὶ quoque, quibus quadripartita conſtat anni diſtinctio, non raro ſignificatus habent tempeſtatum. & has vtique etiam poteſt intelligere Florus, per *ſiderum flexus*. quum enim ad metam ſunt, flectuntur. inde τροπαί. Plinius *confectum ſidus* de ſolſtitio peracto dixit lib. XVI. cap. XXIII. *circumaguntur enim folia earum poſt ſolſtitium: nec alio argumento certius intelligitur ſidus confectum.* τροπὰς θερινὰς confectas intelligit. *mota ſidera lunæ* vocat Manilius quum incrementis ad plenilunium mouetur ab ortu ſuo:

Sic pontum mouet, & terris immittit & aufert,
Atque hæc ſeditio pelagi, nunc ſidera lunæ
Mota tenent, nunc diuerſo ſtimulata receſſu,
Nunc anni ſpatio Phœbum comitata volantem.

in quibus verſibus quà explicandis, quà corrigendis multum ſudat vir magnus, qui nec ſibi, nec puto aliis ſatisfecit. de luna hæc accipienda, quî enim de ponto poſſent? nam anni ſpatio Phœbum comitatur volantem. Cælum, inquit Manilius, pontum mouet, & modo terris ſuperfundit illum, modo retrahit. cælum ergo æſtus maris facit. quomodo? luna ſcilicet id præſtat, cuius ſidus modo in ortus mouetur, & pontũ tenet, modo contrario receſſu ſtimulata mergitur. ſic igitur legendum:

Atque hinc ſeditio: pelagus nunc ſidera lunæ
Mota tenent: nunc diuerſo ſtimulata receſſu.

Plinius de æſtibus: *bis inter duos exortus lunæ affluunt, biſque remeant; vicenis quaterniſque ſemper horis. & primum attollente ſe cum ea mundo intumeſcentes, mox à meridiano cæli faſtigio vergente in occaſum reſidentes, rurſuſque ab occaſu ſubter cæli ima, & meridiano contraria accedente, inundantes: hinc donec iterum exoriatur ſe reſorbentes.* atque inde, inquit, hæc ſeditio: nam lunæ ſidus nunc motum in ortus, pelagus tenet, nunc diuerſo receſſu ſtimulatum mergitur, & occidit. *pelagus* pro orizonte poſuit, vt alibi:

Naſcentem ſi quem pelagi perſtrinxerit vnda.

id eſt, ὁρίζων. ergo ſidera lunæ mota pelagus tenent, quæ ſupra orizontem mouentur, & attolluntur. *pelagus* ſcriptum eſſe in optimo Gemblacenſi notat Scaliger. *mota ſidera lunæ* ſunt exorientia, vt hoc loco, *motus ſiderum* pro exortu propriè. qui ſequitur verſus manifeſto etiam ad lunam referendus:

Nunc anni ſpatio Phœbum comitata volantem.

etenim per duodecim menſium ſpatia, ſolem annuo curſu volantem conſequitur. Plinius de Luna: *haud ſcio an omnium quæ in cælo pernoſci potuerunt magiſtra in duodecim menſium ſpatia oportere diuidi annum, quando ipſa toties ſolem redeuntem ad principia conſequitur.*

Pag. 59. D. *extractumque radiis cadentibus cæleſti igne ſuſpendi*] Hæc opinio Timæi Mathematici, cuius tamen præter Plinium nemo veterum meminit, inter varias auctorum ſententias de Nili incrementorum cauſis, hac eadem cauſa Oceanum intumeſcere quidam ex veteribus crediderunt; extractum nempe radiis ſolis, & erectum ſuſpenſumque æſtibus terras inundare. Lucanus:

——— *an ſidere mota ſecundo*
Tethyos vnda vagæ lunaribus æſtuet horis.
Flammiger an Titan vt alentes hauriat vndas,
Erigat Oceanum, fluctuſque ad ſidera tollat.

ſic ſole εἰς κάθετον ſupra Nili fontes ſtante, Nilum extrahi candentibus radiis, & ſuſpenſum abundare Timæus aſſerebat, per introitum ſolis in Leonem, quo tempore in illis locis abſumuntur vmbræ, feruentiſſimo tunc æſtu torrente. ſubijcit Plinius: *pleriſque diuerſo opinatu largiorem fluere ad ſeptentrionem ſole diſcedente, quod in Cancro & Leone euenit, ideoque tunc minus ſiccari.* non negabat Timæus ſole in Cancro & Leone exiſtente largiorem fluere Nilum, hoc enim inter omnes conuenit, ſed aliam huius rei cauſam aſſignabat. præterea falſum eſt, quod ait Plinius in Cancro & Leone ſolem ad ſeptentrionem diſcedere. nam è contrario dum per ea ſigna tranſit, à ſeptentrione recedit. ſeptentrionem verſus pergit vſque ad ſolſtitium, quod in principio cancri committitur. à ſolſtitio, quod eſt punctum λόγῳ θεωρητόν, per totum cancrum, ac reliqua deinde ſigna vſque ad Capricornum verſus Auſtrinum polum tendit. nihil notius, an legi debet, *à ſeptentrione ſole diſcedente.* nihil mutandum. ablepſia Plinij eſt. opinio eſt Herodoti, quam heîc refert. is ſole ad ſeptentrionem diſcedente omnia Græciæ & Europæ flumina torreri & ſiccari pro cõfeſſo ponit. ergo Nilũ qui ad Auſtrum eſt, tunc minus ſiccari, ſole longius remoto, eoque largiorem fluere. vice verſa ſole ad Auſtrinum polum reuerſo reliqua Europæ flumina abundare, Nilum vero qui propiorem tunc ſolem habeat, ab eo extrahi, & parcius fluere. Diodorus in referenda Herodoti opinione: τοῦ δὲ θέρους ἐπιστάντος ἀποχωροῦντα τῇ φορᾷ τὸν ἥλιον πρὸς τὰς ἄρκτους, ἀναξηραίνειν τε τὸ πλεῖστον τοὺς περὶ τὴν Ἑλλάδα ποταμούς. Sol ἀποχωρεῖ πρὸς τὰς ἄρκτους, ad ſeptentrionem diſcedit, vſque in ſolſtitium, & initium Cancri, ab eo ad Auſtrum reuerti incipit. Theophylactus Simocata: τοῦ δὲ θέρους ἐπιστάντος τε πρὸς τὰς ἄρκτους ποιουμένου τὴν βάδισιν, ἀναξηραίνεσθαι καὶ τὸ πλεῖστον τοὺς περὶ τὴν Ἑλλάδα ποταμοὺς φρονοῦσι. διὸ

τὸ μὴ ἀποξήρανσιν καθισταίας τὴν περὶ τὰς θερινὰς τροπὰς τῷ Αἰγυπτίῳ πλήρωσιν ποταμοῦ. quod enim ſole ad ſeptentriones tendente ſiccentur Græciæ amnes, inde non mirum eſſe ſi Nilus qui in contraria fluit plaga, circa ſolſtitium largior manet, quia minus ſiccetur. ſolſtitio tenus tantum ſolem ad ſeptentrionem currere dixerunt omnes. At leonis ſignum longè à ſolſtitio. incertus auctor: τὸν δὲ ἥλιον τοῦ χειμῶνος κατὰ τὴν Λιβύην, ποιούμενον τὴν πορείαν ἀναξηραίνειν τὸν Νεῖλον. ἐπὶ δὲ τὰς θερινὰς τροπὰς μεθιστάμενον πρὸς τὴν ἄρκτον ἰέναι. idem Plinius alibi rectè: *at ſol ipſe ad Aquilonem ſcandens, ac per ardua eniſus ab ea meta incipit flecti, & degredi ad Auſtrum, aucturus noctes aliis menſibus.* à ſolſtitij meta incipit flecti, & degredi ad Auſtrum. ita legendum non *digredi*. nam ad Aquilonem ſcandere dicitur: cum inde recedit, degreditur ac deſcendit. ſic *degredi monte*, non *digredi*. ceterum contrariæ in eo Herodoti & Timæi opiniones, quod ille minus ſiccari & torreri Nilum æſtate dixit, quia ſol remotior tunc ſit ab illis locis vbi fluit, ideóque abundantior eat, hic autem candentibus ſolis radiis eo tempore extrahi, & extractum ſuſpenſumque largius ire pronuntiat.

Pag. 59. D. *ſine certa legis diſciplina, hoc eſt lunis cæptantibus*] Plinius expoſitis variorum ſcriptorum ſententiis, de cauſa incrementorum Nili, quarum vltima eſt quæ auctorem habet Timæum de tempore auctus eius ita ſcribere infit: *incipit creſcere luna noua, quæcunque poſt ſolſtitium eſt, ſenſim modicéque ſole cancrum tranſeunte, abundantiſſime autem Leonem.* at Solinus heîc, quaſi proprium & peculiare hoc aſſignat opinioni Timæi, quod abſurdiſſimum. nam τὸ ὅτι inter omnes conuenit, τὸ διότι ambigitur.

verum omnem abſceſſus originem de ſole concipi] ita libri, niſi quod quidam habeant, *de ſolo concipi*. atque ita in Regio, qui in margine corrigit, *de ſole*, quod indubitatè verum eſt. nam cauſam abundationis Nili in ſolem plerique conferebant. Timæus, Herodotus, alij. Ariſtides id negat: μᾶλλον δὲ οὐχ ὁ ἥλιος φαίνεται ποιῶν, ἀλλ' ὁ Νεῖλος ποιαίνων. Orus Apollo: λέγεται γὰρ μᾶλλον τὴν ὄψιν ἀνθρώπων ἡλίῳ χαίρειν τοὺς Αἰγυπτίους, διὰ τὸ τὸν Νεῖλον αὐτοῖς πλημμυρεῖν ἀπὸ τῆς θερμότητος τούτου τοῦ θεοῦ. ita legendus hic locus. *abſceſſum* vero Solinus heîc vocat, ἀπέκβασιν ὕδατος, & humoris euagationem. ſic *abſceſſus*, quod Græcis ἀπόστημα, vomica ac papula. ſed *abſceſſus* vel ἀπόστημα propriè tunc dicitur, cum tumor vel vomica, εἰς πῦον ἀποχωρεῖ, in pus abſcedit & erumpit. inde metaphoricè hoc loco fortean *abſceſſum* vocauerit, quum aquarum Nili tumor de ſole conceptus incipit erumpere & manare, quæ μυριόλογος καυσώνια eſſet. verius eſt vt *abſceſſum* pro exceſſu dixerit. In editionibus vulgariis excuſum eſt: *verum omnem exceſſus originem de ſole fieri, primamque exultantiam tumoris concipi, cum per Cancrum ſol vehatur.* quæ prioris editionis ſcriptura eſſe videtur. poſterioris ea eſt quam edi iuſſimus: *verùm omnem abſceſſus originem de ſole concipi, primoſque fieri exceſſus tumoris cum per Cancrum ſol vehatur.* Certè in plurimis eam optimiſque codicibus inuenimus. melius etiam fortaſſe ſcripſeris in altera lectione: *primamque exultantiam humoris concipi.* ſic ſuprà de eadem re: *concordi violentia, hinc vrgentis elementi, hinc reſiſtentis, vndis exultantibus molem colligi quæ exceſſus facit.* ſed & in ea quam repoſuimus, ſic etiam legi malim: *primoſque fieri exceſſus humoris.* πλήρωσιν καὶ ἀνάβασιν ὕδατος, exceſſum & exultantiam humoris vocat. & *humorem* pro aqua poſuit, vt paulo ante: *ipſumque fontem ſepero humore ſaginatum.* & in peruigilio Veneris:

Tunc humore de ſuperno, ſpumeo Pontus globo,
Fecit vndantem Dionem.

nihil tamen muto. ſic *tumorem* pro mole aquæ Lucanus poſuit:

Qui manifeſta noui primum dant ſigna tumoris.

& Manilius lib. v.

---- *Niluſque tumeſcit in arua.*

vbi ingreſſus Leonem ortus Sirios excitauit] ex colore quem præferebat Sirius in exortu ſuo, iudicabant Aegyptij aſtronomi, qualis & quanta futura eſſet Nili ἀνάβασις. Hephæſtion: περὶ ἐπισημασιῶν τῆς τοῦ κυνὸς ἐπιτολῆς, παρέστησαν οἱ παλαιγενεῖς σοφοὶ Αἰγύπτιοι, καὶ τὰς τῆς Σώθεως ἐπιτολὰς ἐν ταῖς κε τοῦ μηνὸς Ἐπιφὶ, καὶ τὰ τούτων ἀποτελέσματα ἐξέθεντο, ὡς πλείστων ὄντων ὀλίγα, καὶ βιωσιμώτατα συλλεγόμενοι. Et paulo poſt: ἀναπέλλοντα πύριον ὁ Σῶθις χρυσοειδὴς εἰς ἅπαντα γίνεται σύμφορος, εὐφορίας γὰρ καὶ τὰ κάλλιστα τῇ χώρᾳ μηνύει, τάς τε ἀναβάσεις, καὶ ἀποβάσεις ὑδάτων ἐν δέοντι καιρῷ καὶ κατὰ λόγον μηνύει. & paulo infrà: μικρὸς δὲ ὢν συγγὸς ἀνατείλας βορείου πνέοντος, τὴν δὲ ἀνάβασιν τοῦ Νείλου ἴσαζει, ὢν ταῖς ἡμέραις ἐλαττουμένας. & inferius: ἀνατείλας δὲ μέγας ὢν λαμπρὸς λίβος ὢν νότου πνέοντος, μετρίας δὲ ἀναβάσεις ὢν λιμὸν μηνύει. & plura ibidem in libris nondum editis. Σῶθις Aegyptiis qui Græcis Σείριος. hic oriebatur in prima parte Leonis iuxta Manilium, Plinium, Firmicum, & alios. quod ſi in ortu eius, vt heîc teſtatur Solinus propulſo omni fluore, tota vis Nili erũpebat, non video quî poſſit ſtare quod ab Hephæſtione proditur, Aegyptios ex illius ſideris orientis colore & habitu coniecturam cepiſſe, qualis futurus eſſet Nili aſcenſus. vana quippe auguratio eſt ſuper ea re quæ aut iam euenit, aut prope ad effectum perducta eſt. per gradus enim creſcit Nilus, & à ſolſtitio creſcere cœptans, in prima Leonis parte, quum oritur Sirius, totum abſoluit incrementum. Plinius ſimpliciter ait, ſole Cancrum tranſeunte, ſenſim modiceque creſcere, abundantiſſime autem cum Leonem tranſit. non dicit, quod heîc temere pronuntiat Solinus, in prima parte leonis, totam vim amnis erumpere, & incrementum peragi. Sed ne ſic quidem ratio conſtabit Hephæſtioni. nam plurima iam ſui parte Nilus aſcendit, quum Sirius oritur. at ille ita loqui videtur quaſi de Nilo tum aſcendere incipiente. Timæus Mathematicus idem ferè adſtruit, qui per introitum ſolis in Leonem à canis ortu Nili fontem extrahi ſole tum ſuprà verticem illi adſtante, & ſuſpenſum abundare. huic quoque ſententiæ concinit veterum illorum opinio, qui Eteſias aquilones efficien-

tem cauſam ſtatuebant incrementorum Nili. Eteſiæ porro venti flare incipiunt decimo ſeptimo Calendas Auguſti, cum canis oriatur decimo ſexto iuxta Plinium. interpres Apollonij: Ἐτησίαι ἄρχονται πνεῖν κατὰ τὴν ἐσχάτην μοῖραν τοῦ ἡλίου ὄντος ἐν καρκίνῳ μέχρις οὗ τὸν λέοντα παρέλθῃ. & paulo poſt idem: ἄρχονται δὲ πνεῖν τοῦ ἡλίου ὄντος ἐν τῷ τοῦ καρκίνου τέλει, πνέουσι δὲ δι᾽ ὅλου τοῦ λέοντος. Aratus:

Ἠελίου τὰ πρῶτα συνερχομένοιο λέοντι
Τῆμος καὶ κελάδοντες ἐτησίαι εὐρέϊ πόντῳ
Ἀθρόοι ἐμπίπτουσιν.

in prima parte leonis oriri eos facit, quo tempore & canis oritur. At Plinius Prodromos dicit octo fermè diebus antecedere canis exortum, Eteſias vero poſt biduum exortus eiuſdem caniculæ flare incipere. Ptolemæus tredecimo Calendas Auguſti Solem in Leonem ingredi, & canem exoriri tradit, poſtridie Eteſias flare. iuxta veterum itaque quorumdam ſententiam, cum Eteſiæ incipiunt ſpirare, tum & Nilus creſcere, poſt canis vtique exortum. Nam eos ventos in cauſa eſſe vt Nilus creſceret, credidere. Hos etſi confutat ac reuincit Herodotus eo maximè argumento, quod Eteſiæ nondum ſentiuntur, & Nilus aſcenſum iam auſpicatus eſt, ex eodem tamen colligi poteſt, Nilum ſæpenumero non ante in arua ſurgere, quam Eteſiæ flauerint. πολλάκις δὲ, inquit, ἐτησίαι μὲν οὐκ ἔπνευσαν, ὁ δὲ Νεῖλος τὠυτὸ ἐργάζεται dicit πολλάκις. ergo etiam interdum Eteſiis flatibus cœptantibus, Nilus auſpicatur incrementum ſuum. inde & veteres Aegyptij conſiderabant ortum Sirij, vt ex eius figura cōiectarent, an bene ſperandum eſſet de aſcenſu Nili, qui vtique ſubſequebatur. ideo & natalem mundi Ægyptij ſacerdotes eo die conſtituiſſe videntur, quo Sirius oriebatur, quia vt plurimum tunc Nilus creſcere incipiebat, cuius ἀναβάσει felicitas illius terræ conſtabat. quomodo igitur hæc conciliabimus? nam circa ſolſtitium alij exordia aſcenſus Nili collocant, alij circa ortum Sirij. Plinius caniculam oriri viceſimo tertio die poſt ſolſtitium ſcribit lib. XVIII. cap. XXVIII. idem tradit Nilum creſcere incipere luna noua, quæcunque poſt ſolſtitium eſt. non igitur ſtatim à ſolſtitio, ſed ſæpe tardius creſcere incipiebat. Ariſtides: ἄρχεται μὲν γὰρ ἡ ἀνάβασις τροπῶν θερινῶν ἢ ὀλίγῳ βραδύτερον. idem Plinius ſolſtitium cōfici dicit in octaua parte cancri, octauo Calendas Iulij. alij tradunt ſexto. nā octaua pars cancri incidit in ſextum Calendas Iulij. idem caniculam id eſt Sirium, quem Aegyptij Σῶθιν vocant, Aegypto exoriri ſcribit quarto Nonas Iulij, Italiæ vero decimo ſexto Calendas Auguſti. à ſexto Calendas Iulij ad quartum Nonas eiuſdem menſis dies octo tantum interſunt. ſi noua tantum luna poſt ſolſtitium creſcere incipiebat Nilus, inde accidere ſæpe erat neceſſe, vt auſpicia incremētorum eius non raro inciderent in canis exortum, interdum etiam nec paucis diebus poſt venirent. licet autem concedamus ab ipſo ſemper ſolſtitio Nilum ἀνάβασιν inchoare ſolitum, quum ſeptimo tantum, aut octauo die poſt ſolſtitium Aegypto Sirius exoriatur, adhuc in eius exortu poterant coniecturam capere Aegyptij ſapientes, qualis futura eſſet tota ἀνάβασις. Hephæſtion Thebæus, & ipſe Aegyptius caniculæ exortum Aegyptiis obſeruari dicit vigeſima quinta Epiphi, quæ reſpondet decimo nono Iulij, vel quod idem eſt decimo quarto Calendas Auguſti. quo tempore Italiæ eam exoriri ſcribit Palladius, in Græco Epigrammate quo menſium Aegyptiacorum nomina continentur, menſi Μεσορὶ adſcribitur Nili incremenrum qui menſis ſequitur Ἐπιφί.

Καὶ σταφυλὴν κατέχει θέαμα πλαγίως ἔδειν Ἐπιφὶ
Καὶ Μεσορὶ Νείλοιο φέρει φυσίζοον ὕδωρ.

Meſori Auguſto reſpondet, Epiphi Iulio. quum in Iulio oriatur canicula, eius exortus anteit abundationem Nili. aliud epigramma de menſe Auguſto:

---- τὰ δ᾽ ἱμὰ θέρῃ Νεῖλον ἐγείρει.

ſanè omnino præcedat oportet exortus caniculæ Nili ἀνάβασιν, vt ex Hephæſtione conſtat, cuius & iſta ſunt: ὁ δὲ ἀφροδίτης ἀστὴρ ἐν τῷ καιρῷ τῆς τοῦ ἄστρου ἀνατολῆς τυχὼν ἐν διδύμοις ἀνάβασιν ἱκανὴν καὶ ἐντιμίων φορὰν ἔσεσθαι σημαίνει & paulo poſt: τοῦ τε Ἑρμοῦ ὄντος ἐν διδύμοις κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ κυνὸς, ἀνάβασις ἔσται κατὰ λόγον καὶ εὐφροσύνη τοῖς δήμοις. atque ita de ceteris. & ſub finem capitis: μικροῦ δὲ ὄντος καὶ χλωροῦ μετὰ τὴν συνάντησιν ἀστέρων καὶ ἡ ἀνάβασις μικρὰ ἔσται, καὶ σπάνις καρπῶν κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν. ex his omnibus liquet frequentiſſimum & vulgatiſſimum τῆς ἀναβάσεως tempus extitiſſe à canis ortu, & principio flātium Eteſiarum, quandoquidem & Eteſias quidam ſtatuerent τῆς ἀναβάσεως αἰτίους. Timæus quoque apud Plinium per introitum ſolis in leonem poſt canis ortum Nilum augeſcere dicit apud Plinium, hoc eſt tredecimo Calendas Auguſti. tunc enim ingreditur ſol in Leonem. ergo decimo quarto Calendas Auguſti, canis iuxta Timæum exoritur. verba Plinij: *id euenire à canis ortu per introitum ſolis in Leonem.* at eo tempore Romanis exoriebatur, non Aegypto. Palladius: *denique in ortu caniculæ qui apud Romanos quarto decimo Calendas Auguſtas tenetur.* Plinius decimo ſexto ſcribit exoriri, vt pote qui ſolſtitium cōfici velit octauo Calendas Iulij, quod alij circa ſextū Calendas conſtitunt. ſic exortus caniculæ vigeſimo tertio die fuerit poſt ſolſtitium iuxta vtramque opinionem. at Seruius ad tertium Aeneidos notat Sirium annis omnibus oriri circa octauum Calendas Iulij, hoc eſt circa ipſum ſolſtitium. Manilius in ſphæra barbarica id eſt Aegyptiaca ſole in prima parte leonis exiſtente, Sirium tradit oriri ſolitum, quem Scaliger falſum eſſe aſſerit. nam in Finitore barbarico canem oriri principio cancri, ſæculo autem Manilij in ſeptima cancri. ipſe viderit, ἢ οἱ Ἀστρολόγων παῖδες. inter omnes ferè conuenit etiam vetuſtiſſimos canem exoriri duodecimo Calendas Auguſti principio Leonis. Aratus, Timæus Mathematicus apud Plinium, omnes alij. Lucanus diſertim canit Nilum non ante canis ortum intumeſcere his verſibus:

—— neque ſuſcitat vndas
Ante canis radios, nec ripis alligat amnem
Ante parem nocti libra ſub iudice Phœbum.

idem tamen in principio Leonis Sirium oriri ſcribit:

—— qua mixta Leonis
Sidera ſunt Cancro, rapidos qua Sirius ignes
Exerit.

atqui ibidem dicit Nilum intumeſcere, *contra Leonis accenſa ora, & Cancro ſuam torrente Syenen.* hæc contraria ſunt. Nilus non creſcere incipit ante Canis exortum, qui oritur per introitum ſolis in Leonem: idem tamen Nilus augeſcit ſole Cancrum tranſeunte. ſed talia multa ſunt Lucani. cum Solſtitium ille extendat per totum Cancri ſignum, Nilus qui vndas ſuſcitat à canis exortu, à ſolſtitio quoque incrementi initium ducere dici queat. Certè Diodorus ſcribit Nilum, τῆς πληρώσεως τὴν ἀρχὴν ποιῆσθαι ἀπὸ θερινῶν τροπῶν, μέχρι τῆς ἰσημερίας τῆς μεθοπωρινῆς. Græci veteres vt rectè notat Scaliger θερινὰς τροπὰς, id eſt, τὰ εἴσιτρα, VIII Iulij menſis ſtatuebant, hoc eſt vndecim tantum dies ante exortum canis. Nilus qui modò citius modò tardius poſt ſolſtitium creſcebat, haud multis diebus canis exortum anticipabat, ſæpè & poſtueniebat. Aliter hæc etiam conciliari poſſunt. Sole cancrum tranſeunte modice ac lentè Nilus ſenſimque creſcebat. at ſole leonem ingreſſo abundantiſſimus exibat, vt diſertè Plinius teſtatur. Ideo initia eius incrementi in Leone multi ſtatuunt, circa exortum caniculæ non in Cancro. Scholiaſtes vetus Arati: Λέων ἔχει ἐπὶ τῆς καρδίας ἀστέρα βασιλίσκον λεγόμενον, ὃν Χαλδαῖοι νομίζουσιν ἄρχειν τῶν οὐρανίων. ὄντος δὲ ἡλίου ἐν λέοντι ὁ Νεῖλος ἀναβαίνει. idem alio loco: καὶ παρ᾽ Αἰγυπτίοις αἱ κλεῖδες τῶν ἱερῶν, λεόντων φέρουσι πρόσωπα, καὶ τὸ χείμαῤῥος ἐλύσεις ἀπὸ παρθένου καρδίαν ἐξηρτημένην ἔχουσι. ὅλον δὲ ἄστρον ἀφιερώκασι τῷ ἡλίῳ. τότε γὰρ ἐμβαίνει, καὶ ὁ Νεῖλος, καὶ ἡ κυνὸς ἐπιβολὴ κατ᾽ ἰσλιακὴν ὥραν φαίνεται, καὶ ταύτην ἀρχὴν ἔτους τίθενται. Nulla igitur habita ratione huius incrementi quod ſole Cancrum tranſeunte fit, quia modicum & lentum eſt, Leonis ſigno acceſſionis Nili exordium aſſignarunt. Sed promptius rem factã habebimus, ſi Scaligerum audiamus. Is caniculam tempore Manilij in ſeptima Cancri parte oriri ſolitam ſcribit in finitore Barbarico vel Ægyptiaco. Solſtitium tum committebatur apud Romanos in octaua parte Cancri. Ergo vno die præcedebat ortus caniculæ Ægyptiacus, Solſtitium. vt non mirum ſit alios tradere Nilum à Solſtitio creſcere, alios vero non ante caniculæ exortum auſpicari incrementa ſua. Sed mirus aduerſum hæc auctorum conſenſus illius æui, qui omnes tradunt etiam in finitore Ægyptio caniculam ortum facere in prima Leonis parte. Lucanus qui Nilum canit non tumeſcere ante canis ortum, idem tamen tradit Sirium in prima Leonis parte oriri. Has auctorum turbationes libuit adnotare, vt quum hoc videant tirones, deſinant credere omnia eſſe vera quæ pro teſte habent vetuſtatem. Sed de his infra plura.

Pag. 59. D. *vbi ingreſſus Leonem ortus Sirios excitauit*] Græcis Σείριος ſtella in maxilla vel ore canis. hanc propriè *caniculam* appellari Latinis, totam autem μόρφωσιν canem notat Scaliger, & fallitur. nam *caniculam* etiam Latini vocarunt ſidus ipſum, quod Græci κυνὸς ἄστρον appellant. Varro: *inde ad caniculæ ſignum dies viginti nouem.* Feſtus: *Rutilæ canes vt ait Ateius Capito canario ſacrificio immolantur pro frugibus deprecandæ ſæuitiæ cauſa ſideris caniculæ.* clariſſimè Seruius qui Sirium ſtellam eſſe dicit in ore caniculæ: *ſanè canicula in cuius ore eſt Sirius, generis tantum fœminini eſt.* nec aliter accipiendum apud Firmicum, his verbis: *canicula in prima parte Leonis oritur, quem Græci Σείριον vocant, hoc oriente ſidere quicunque nati fuerint.* ſidus vocat non ſtellam. Græci quoque Σείριον pro toto ſidere plerunque vſurpant. ſtellam porro quæ in ore canis Græci σείριον appellarunt à candore, & luciditate flammæ. Aratus:

---- ὅς ῥα μάλιστα
Ὀξέα σειριάει.

id eſt, acutiſſimè ſplendet, & acutiſſimi candoris. ſic ἐξυφαντικοῦ, & ἐξυπυροῦ. falluntur qui vertunt, *exſiccat* aut *incendit.* & nugantur etiam Græci Grammatici. rectè Hyginus: *& Sirion appellaſſe propter flammæ candorem: quod eiuſmodi ſit, vt præter ceteras lucere videatur.* σειριᾷν igitur lucere & ſplendere interpretatur. nec verbum eſt Ægyptiacum hac ſignificatione, vt falſo ſibi perſuadent docti viri. Æſchylus ſolem vocauerat Σείριον, ab eodem lucis ſplendore! Sophocles ἐπιθηκτικὸς σείριον κύνα, id eſt ſplendentem & lucidum canem:

---- quo nullum clarius aſtrum,

vt inquit Manilius. Sophocles:

--- σειρίου κυνὸς δίκην.

inde & ſtella in canis ſidere maximè lucida, σείριος, κατ᾽ ἐξοχὴν appellata. Ibycus omnia aſtra σείρια vocabat ab eodem candore lucis. Heſychius: σείριος, ὁ Ἀρχίλοχος τὸν ἥλιον, ὁ δὲ Ἴβυκος πάντα τὰ ἄστρα. Scholiaſtes Apollonij: ὁμοίως δὲ καὶ πάντα τὰ ἄστρα σείρια λέγουσιν, οἱονεί τινὰ τινα ὄντα. nugatur. σείρια aſtra, ſol, caniculæ ſidus. inde σειριᾷν lucere ſolis & ſiderum in morem. Plinio *canicula* dicitur, qui Græcis προκύων. ita enim ſcribit lib. XVIII. cap. XXVIII. *Sexto kalendas Iulij Cæſari orion exoritur, Zona autem eius quarto Nonas, Aſſyriæ: Ægypto vero procyon matutino æſtuoſus: quod ſidus apud Romanos non habet nomen, niſi caniculam hanc volumus intelligi, hoc eſt minorem canem: ſanè vt in aſtris pingitur. eſt autem magnopere pertinens, ſicut paulo mox docebimus.* lege: *hoc eſt minorem canem, vt in aſtris pingitur, ad æſtum magnopere pertinens.* nam illud *ſanè* repetitum ex antecedente voce *canem,* & abeſt à melioribus libris. *ad æſtum* ex cõiectura certiſſima repoſuimus. Προκύων Græcis μικρὸς κύων dicitur, *minuſculum canem* vocat Vitruuius. inde Plinius, quæ canicula Latinis dicitur, hoc eſt minor canis, eam putauit eſſe quam Græci προκύωνα & μικρὸν κύνα vocant. quod ait, *ſicut paulo mox dicemus,* locum intelligit qui ſta-

Digitized by Google

tim ſequitur in hæc verba: *xvij kalendas Au-
guſti Aſſyriæ procyon exoritur: dein poſtridie fere vbi-
que, confeſſum inter omnes ſidus indicans, quod canis
ortum vocamus, ſole primam partem Leonis ingreſſo.*
ita ſcribendum. nam vulgo male editum eſt.
xvi kalendas Auguſti. perperam etiam corri-
gebat Iunius: *Chiron exoritur, dein poſt triduum
fere vbique.* quod contra mentem Plinij eſſe
liquet. ait igitur τὸν προκύνα decimoſeptimo
Kalendas Auguſti exoriri Aſſyriis, dein po-
ſtridie, hoc eſt decimo ſexto kalendas, fere
vbique, indicantem confeſſum inter omnes
ſidus quod dicitur canis. ergo canicula Plinio
qui Græcis προκύων ſic dictus quod ante ca-
nem oriatur, vel vt heîc loquitur Plinius
quod indicet canis ortum. idem cap. xxix.
*quarto Kalendas Maij canis occidit, ſidus & per ſe
vehemens, & cui praeoccidere caniculam neceſſe ſit.*
vbi *caniculam* euidentiſſimè vocat τὸν προ-
κύνα, qui vt præoccidit cani, ita & præori-
tur. ſed & æquè manifeſto paulo poſt: *rur-
ſus plenilunium nocet, ad quartum Nonas Iulij
quum Ægypto canicula exoritur.* dixerat paulo
ante, τὸν προκύνα Ægypto exoriri quarto
Nonas Iulij. ſic procyon & canicula Plinio
idem. addit ibidem: *vel certè decimo ſexto Kalen-
das Auguſti, cum Italiæ.* hoc eſt quod hoc lo-
co ſcribit τὸν προκύνα ferè vbique oriri de-
cimo ſexto kalendas Auguſti, in principio
Leonis, vigeſimo tertio die poſt ſolſtitium, ita
enim ſubijcit: *hoc fit poſt ſolſtitium xxiij die.* vbi
libri non agnoſcunt illud *poſt*, vt forte ſcri-
bendum ſit: *ſole partem primam Leonis ingreſſo,
poſt ſolſtitium xxiij die.* numerus conſtat, quum
enim ſolſtitium in octaua parte Cancri &
octauo Calendas Iulij confici velit, ſi vi-
ginti tres dies à ſolſtitio numeres, peruenies
ad ſextum decimum kalendas Auguſti, &
ingreſſum ſolis in primam partem Leonis,
quo tempore *caniculam* id eſt προκύνα exori-
ri vult Plinius. Sed heîc notandum multa
turbare Plinium, & προκύνα confundere
cum ea ſtella quæ in ore canis eſt, quam
Græci vocant σείριον. Certum eſt diuerſum
ſidus eſſe τὸν κύνα, καὶ τὸν προκύνα. diuerſæ
quippe hæ μορφώσεις, quæ & diuerſis tempo-
ribus oriuntur, & occidunt. *Maiuſculum ca-
nem* τὸν κύνα Latini nuncuparunt. *minuſculum
canem*, τὸν προκύνα, at *caniculam* Plinius vo-
cat, non minuſculum hunc canem, ſed
eam ſtellam quæ in ore canis eſt, quia an-
te canem oritur & occidit, & confundit
cum illo ſidere, quod Græcè προκύων dici-
tur, quia quidam Græcorum προκύνα etiam
nominarunt ſtellam illam quæ in ore ca-
nis. Galenus in principio Epidemicῶn: θαυ-
μάζειν δέ οἶμαι δεῖν, καὶ ζητεῖν τὴν αἰτίαν τοῦ προσα-
γορεύεσθαι κατὰ τὸν λόγον ἐπιτολὴν ἀστέρος ἐπισημοτάτην
γενομένην ἐν Σειρεῖ τοῦ καλουμένου ἀστέρος, ὀνομάζουσι
δ' αὐτὸν ἔνιοι καὶ κύνα, καταχρώμενοι τῇ τοῦ παντὸς
ἄστρου προσηγορίᾳ. κύων μὲν γὰρ τὸ σύμπαν ἄστρον, ὁ
δ' ἐπὶ τῆς γένυος αὐτοῦ σείριος, ὃν ὀρθῶς ἄν τις ὀνο-
μάζοι τὸν προκύνα, οὐ τὸν κύνα. Hæc verba quan-
titiis pretij. Græci κυνὸς ἐπιτολὴν dicunt de
Sirij exortu, quæ ſtella eſt in maxilla ca-

A nis. Sic abutuntur totius ſideris appellatione
quod κύων appellatur. Προκύνα eam ſtellam
potius appellandam eſſe cenſet Galenus,
quod in primore parte oris canis conſtituta
prius oriatur, quam canis totus. Hic προ-
κύων qui Sirius eſt, diuerſus eſt à ſidere Ante-
canis, quem & προκύνα dixere, ſic etiam appel-
latum quod ante canem maiorem oriatur,
conſtitutus iuxta lacteum circulum. Plinius
miſere vtrumque confundit. Quippe hunc
προκύνα quod ſidus eſt, eumdem facit cum illo
qui ſtella eſt in ore vel maxilla canis, quia προ-
κύων quibuſdam appellatur. *Ægypto vero*, in-
B quit, *procyon matutino æſtuoſus: quod ſidus apud Ro-
manos non habet nomen, niſi caniculam hanc velimus
intelligi id eſt minorem canem.* atqui canicula La-
tinis non dicitur de minore cane, ſed de ſtella
Sirio quæ in capite conſtituta eſt maioris ca-
nis. At Plinius hanc caniculam, vult Græco-
rum eſſe προκύνα, & magnopere fallitur. Προ-
κύων ſidus Manilio & Firmico oritur in vigeſi-
ma ſeptima parte cancri: caniculæ vero ſidus
in prima parte leonis. Procyon Aëtio oritur
decima quarta Iulij: Κύων hoc eſt canicula, de-
cima nona. Hephęſtion quoque τὴν Σειρίου ἐπι-
τολὴν, quæ canicula eſt Romanorum, vigeſima
C quinta Epiphi conſtituit, quæ reſpondet de-
cimo nono Iulij. In Excerptis Georgicis Græ-
corum ſub nomine Zoroaſtris, ἡ ἐπιτολὴ τοῦ κυνὸς
cenſetur τῇ ιθ τοῦ Ἰουλίου μηνός. Columellæ cum
Ptolemæo Idibus Iulijs Procyon oritur. Male
caniculam apud Ptolemæum vertit Nicolaus
Leonicas, qui Προκύων Ptolemæo. idem ad de-
cimum tertium Calendas Auguſti canem exo-
riri facit, quæ Latinorum eſt canicula, per in-
greſſum Solis in Leonem hoc eſt in prima
parte Leonis. Sic ferè inter omnes conſtat
προκύνος exortum antecedere ortum caniculæ
fermè diebus quinque aut ſex. Hic προκύων
D non poteſt ſtella eſſe maximi ſplendoris.
quam in ore canis omnes ponunt. Ptole-
mæus ſcribit ijs qui ſub æquinoctiali co-
lunt, & ab illis vſque ad Syenen canis ſidus
ante προκύνα exoriri. ὁ δὲ κύων προανατέλλει
ἄρχεται τοῦ προκύνος, παρὰ τοῖς ὑπὸ τὸν ἰσημερινὸν
οἰκοῦσι, καὶ ἀπ' αὐτῶν μέχρι Συήνης. Hoc in loco
προκύων non poteſt accipi de ſtella maioris
canis, ſed de illo ſidere quod ante canem ali-
bi quidem oritur, at ſub æquinoctiali degen-
tibus canis ante προκύνα. Sic ὁ κύων ibi προκύων
eſt, & contra προκύων, κύων. Plinij προκύων
quem caniculæ nomine appellat, eodem die
E quo canis ſidus oritur, ortum eius indicans ac
prænuntians, vtpote cum ſtella ſit in primore
eius roſtri parte conſtituta. Plinij verba iam
ſuperius allata: *xvij Kalendas Auguſti Aſſyriæ
Procyon exoritur, dein poſtridie fere vbique, confeſſum
inter omnes ſidus indicans, quod canis ortum vocamus,
ſole partem primam Leonis ingreſſo.* Vides προκύνα
caniculam vocare, & decimo ſexto Calen-
das Auguſti ortum eius ponere, ſole par-
tem primam Leonis ingreſſo: omnes in ea pri-
ma Leonis parte τὴν Σειρίου ἐπιτολὴν agnoſcunt.
ita Plinio προκύων, & canicula, & Sirius eadem
ſtella quæ canis ortum prænuntiat & indicat.

Digitized by Google

Sed male *προκύνα* eumdem facit, cum fidere quod *προκύων* dicitur Græcis. Immo *προκύνα* ſidus confundit cum ſtella Sirio, quæ habetur in maxilla maioris canis, & vtrumque minorem canem eſſe vult intelligi. Sic videtur exiſtimaſſe nullum alium Græcis *προκύνα* dici præter Σείριον, quæ ſtella lucidiſſima eſt, & flagrantiſſima in ore canis, quæ & *προκύων* dicta, quod ante canem oriatur. In quo miſerrimè fallitur. Idem alibi caniculæ ſidus exoriri dicit ſole primam partem leonis ingrediente, lib. II. cap. XLVII. *ardentiſſimo autem æſtatis tempore exoritur canicula ſidus, ſole primam partem leonis ingrediente, qui dies decimus quintus Kalendas Auguſtas eſt.* Per caniculæ ſidus, quid dicemus eum heîc intellexiſſe, vtrum τὸ κυνὸς ἄςρον, an τὸ προκύνα? Certè his locis quæ ſuperius adduximus Caniculæ nomine τὸ προκύνα voluit intelligi. at heîc *canicula ſidus* videtur appellare τὸ κυνὸς ἄςρον cuius ortum omnes aſſignant, Sole primam leonis partem ingrediente. Quem tamen introitum ſolis in primam leonis partem, non in quinto decimo, aut ſextodecimo Kalendas Auguſtas alij ſtatuunt, ſed in tredecimo. Ouidius, Columella, Ptolemæus, alijque. Manilius in viceſima ſeptima parte Cancri τὸν προκύνα oriri ſcribit, hoc eſt Idibus Iulijs, vt Columella, & Plinius aſſerunt. canem autem maiorem, ſiue caniculam in principio Leonis:

Quum primum in vaſtos ſurgit Nemeæus hiatus
Exoriturque canis, latratque canicula flammas.

vbi vides caniculam, & canem ſimul oriri in prima leonis parte. Quod & Plinius adſtruit, *ſed caniculam* τὸν προκύνα falſo intelligi debere autumat, quæ ſtella eſt maioris canis. Quia *canicula* voce ipſa diminutiua minorem canem ſignificat, Latini autem τὸν προκύνα *minorem* vel *minuſculum canem* nuncupauerunt, ad diſcrimen maioris, qui Græcis vocatus κύων, ideo προκύνα caniculam cenſuit appellandum. Præſertim cum Græci extiterint auctores, qui σείριον προκύνα vocandum putauerunt, vt Galenus loco ante citato: Multi præterea Græcorum τὸν κύνα & προκύνα confudere, & alterius hiſtoriam, alteri adſcripſerunt. Non dubitauit igitur Plinius, vt vir Magnus putat an Antecanem vocare deberet caniculam, ſed planè vbique ſic vocauit. Immo non alium προκύνα dictum agnouit, præter eum, qui Sirius dicitur, & in ipſo ore canis poſitus, ante canem oritur. Notabis etiam quod heîc ait fere vbique canis ortum fieri, quum ſol leonem ingreditur. de quo paulo poſt.

Pag. 59. D. *vbi ingreſſus Leonem ortus Sirios excitauit*] an *ortus Sirios* pro Sirij ortu dixerit? ſic *Sirius ardor* Virgilio. hoc rectum demus eſſe, an & illud erit quod ſolem Sirios ortus excitare dicit? Certè ſol non excitat ortum Sirij, haud magis quam Arcturi aut Pliadum vel aliorum ſiderum. Immo contra eſt. nam ſolem excitat & accendit ortus Sirius. atque ita ſanè heîc legendum: *vbi*

A *ingreſſum Leonem ortus Sirius excitauit.* vbi Sirius ortus ſolem ingreſſum leonem excitauit & accendit. habet à Plinio, qui de ortu Sirij ſic ſcribit: *accenditque ſolem & magnam æſtus obtinet cauſam.* heîc dicit *ſolem excitare.* quod idem eſt. & loquutio Plinij eſt, qui gemmas ſole *excitari*, & *accendi* paſſim ſcribit.

Propulſo omni fluore tantam vim amnis erumpere] malim: *totam vim amnis erumpere.* & patet ita legendum eſſe. ſcripſerat in προεκδόσει: *remiſſis omnibus cumulis totam fluctuationem erumpere.* quæ lectio in quibuſdam vetuſtis codicibus reperitur: in alijs ad marginem adſcribitur. qui-
B dam habent *emiſſis* pro *remiſſis.* quod rectius eſt. intelligit omnes aquarum cumulos emiſſos. alibi dicit *augmina aquarum*, vel *agmina.* Ammianus *aquarum pondera* lib. XXII. *minuitur poſtea, & mitigatis ponderibus aquarum, nauibus antea peruios, equitabiles campos oſtendit.* ſic legendum. ſed *cumulos* heîc ſimpliciter dixerat, non *cumulos aquarum.* verius eſt vt ſcripſerit: *emiſſis omnibus tumulis*, ideſt aggeribus. *tumulus* idem quod agger, tumuli vel aggeres in Nilo ſunt, quæ Græcis χώματα vocantur, quæ ad emittendas aquas aut auertendas fiebant. Diodorus lib. I. τὸ γὰρ ὕδατος πρᾶος φερόμενον ἰδίως ἀποτρέπουσι αὐτὸ μικροῖς χώμασι, καὶ πάλιν
C ἐπάγουσι ῥᾳδίως τοῦτο ἀφαιροῦντες, ὅταν δόξῃ συμφέρειν. Gloſſæ: χῶμα, *tumulus, agger.* vnde titulus Codicis *de aggeribus Nili non rumpendis.* Plinius *moles* vocat: *cum ſtetere aquæ apertis molibus emittuntur.* hîc vocauit *tumulos* vel *cumulos.* nam *cumulus* etiam σωρὸς γῆς. Ex illo igitur Plinij loco ſcripſerat in προεκδόσει, *totam Nili fluctuationem emiſſis tumulis erumpere.* quod mutauit in poſteriore. ſic tamen ſolet paſſim ſententias & verba Plinij inuertere & interpolare, & in aliam rem ac mentem, quam à Plinio dicta ſunt, traducere. Sed melius *cumulos* dixerit de aquarum ponderibus vt alibi vocat.
D Nec ſanum quidem ſatis eſt, quod heîc dicitur, *ſole Leonem ingreſſo totam vim amnis erumpere propulſo omni fluore.* rectius dixiſſet, *ſole Leonem tranſeunte*, vt Plinius. per totum enim Leonis ſignum abundantiſſimè Nilus intumeſcit, nec conſiſtit priuſquam in Virginem ſol tranſgrediatur. In Cancro quidem euagari incipit à ſolſtitio aut noua Luna, ſed primo lentè, deinde vehementius quamdiu ſol in Leone eſt, mox pigreſcit in Virginem tranſgreſſus, atque in virgine reſidet. ita Plinius. hinc Ægyptij τὴν ἀνάβασιν Nili picto Leone
E repræſentabant, vt ſcribit Orus, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος ἐν λέοντι γενόμενος πλείονα τὴν ἀνάβασιν τοῦ Νείλου ποιεῖται, ὥστε ἐμμένοντος τοῦ ἡλίου τῷ ζωδίῳ τούτῳ, τὸ ἥμισυ τοῦ νέου ὕδατος πληρμυρεῖν πολλάκις. ideo & poterant Aſtrologi augurari quanta eſſet futura ἀνάβασις ex ortu caniculæ, quæ in principio Leonis exoritur. inde & canales ſalienteſque ſacrorum fontium λεοντομόρφους fabricabant Aegyptij. idem Orus: ὅθεν καὶ τοὺς χολέδρας & τὰς εἰσαγωγὰς τῶν ἱερῶν κρηνῶν λεοντομόρφους κατεσκεύασαν οἱ τῶν ἱερατικῶν ἔργων προστάται. ita ſcribendum pro eo quod eſt in vulgatis, καὶ τοὺς χολέδρας. Heſychius: χολέδρα σωλὴν, δι' ὧ τὸ ὕδωρ

φέρεται ἐκ περίμων ἐκκαυλιζόμενον. ſic & χολέρα morbus, violenta ἔκρυσις κάτωθεν καὶ ἄνωθεν τῆς χολῆς ſcilicet ἐράσις, euacuatio bilis, nam ἐράσαι eſt κενῶσαι. vnde κατερᾶν, ἀπερᾶν, ἐξερᾶν, effundere & infundere.

Pag. 59. E. *id eſt, inter tertium decimum Kalendas Auguſti, & vndecimum*] ſic ſcripſimus, cum pleræque editiones & libri haberent: *id eſt in tertium.* vnde male Delrius edidit: *id eſt tertium decimum Kalendas Auguſti, & vndecimum.* quaſi in tertio decimo, ſimul & vndecimo Kalendas Auguſti, natalem mundi conſtituerent Ægyptij. quod eſt valde abſurdum, & τῶν ἀδυνάτων. nam ſi tertio decimo factus eſt mundus, natalis hic dies erit eius, non vndecimus, & contrà. inter tertium decimum & vndecimum, vult natalem mundi fuiſſe iuxta Ægyptiorum ſententiam, hoc eſt duodecimo Kalendas Auguſti. Quo die tradit Cenſorinus in Ægypto caniculam exoriri: *ante diem duodecimum Kalendas Auguſtas, quo tempore ſolet canicula in Ægypto facere exortum.* Suprà docuimus multorum auctorum teſtimonio Græcorum Latinorumque, caniculam exoriri ante diem tredecimum Kalendas Auguſti, per ingreſſum ſolis in leonem. Omnes quippe conſentiunt, in prima leonis parte Caniculam exortum facere. Solem porro in leonem introire ante diem tredecimum Kal. Aug. etiam omnium conſtans opinio eſt. Ergo tredecimo die alijs, in Ægypto vero duodecimo Kalend. Auguſti canicula exoriebatur. Manilius qui in prima Leonis parte caniculæ exortum conſtituit, non ſphæram Barbaricā, id eſt Ægyptiacam ſequitur, ſed vulgarem & Græcanicam. Ptolemæus: *tredecimo Kal. Auguſti, Sol in Leone, Corus ſpirat, & canis exoritur.* Lucanus Sirij ortum ſimiliter in prima Leonis parte cenſet. Geoponicorum auctores, Aërius alijque fere omnes decimo nono Iulij τὴν κυνὸς ἐπιτολὴν ſtatuūt. hoc eſt ante diem decimū quartum Kal. Aug. quo tempore Italiæ dicit oriri Palladius. Hephæſtion Thebæus τὴν Σῶθιν, hoc eſt caniculam, vel Sirium vigeſima quinta Epiphi oriri pariter tradit, quod tempus reſpōdet decimo nono menſis Iulij. At ſi ante diem duodecimum Kalendas Auguſti in Ægypto canicula oritur vt vult Cenſorinus, non in prima ſed in tertia Leonis parte ibi exoritur, nec decimonono Iulij, ſed vigeſimo primo hoc eſt vigeſima ſexta Epiphi. Hæc cū ita ſint, miror Solinum heîc ſcribere Sacerdotes Ægyptios natalem mundi iudicaſſe inter tertiū decimum, & vndecimum diem Kalendas Auguſti, quo tempore Solem in leonem ingredi dicit, & Sirium oriri. Atqui certum eſt ex his quæ ante attulimus non duodecimo Kal. Auguſti, ſed tredecimo ſolem introitū facere in leonem, quo tempore & canē exoriri aiunt. at poſtridie hoc eſt duodecimo apud Ægyptios Cenſorinus. Vetus interpres Germanici: XV. *Kalendas Auguſtas Aſſyrijs Chiron exoritur. Deinde poſt triduum ferè vbique, confeſſum inter omnes ſidus indicans, quod canis ortum vocamus; ſole partem primam Leonis ingreſſo.* Aperte hæc verba indicant ante

A diem duodecimum kalendas Auguſti ferè vbique exoriri caniculæ ſidus. Verùm hæc multo aliter legūtur apud Plinium. hoc nempe modo: XVII *Kalendas Auguſtas Aſſyrijs procyon oritur: deinde poſtridie ferè vbique confeſſum inter omnes ſidus indicans, quod canis ortum vocamus, Sole partem primam leonis ingreſſo.* Quæ vera eſſe ex mente ac ſententia Plinij in ſuperioribus explicauimus. Sed τὸν προκύνα cum canicula vel canis ortu ab eo cōfundi eadem oſtendimus. Idibus Iulijs τὸν προκύνα exoriri Columella & Ptolemæus ſcribunt, Aëtius quoq; & alij, hoc eſt in vigeſima ſeptima Cancri parte. Sunt
B qui poſt biduum reijciant, vt hoc loco Plinius, qui decimo ſexto kalendas Auguſti oriri tradit. At Palladius hoc tempore Ægyptijs caniculam ortum facere ſcribit, Romanis vero decimo quarto, vbi & caniculam appellat τὸν προκύνα. Nam canem ipſum duodecimo Kalendas Auguſti in Aegypto oriri omnes conſentiunt. *Caniculam* etiam Plinius τὸν προκύωνα vocat, ſed confundit cum ſtella maioris canis. Quod enim ait Sole partem primam Leonis ingreſſo eam exoriri, id Sirio conuenit non τῷ προκύωνι. Quod vero tempus eius ortui aſſignat, ante diem ſextum deci-
C mum Kalendas Auguſti, hoc τοῦ προκύωνος proprium, non caniculæ. Nec verò ille ſolus hoc diſcrimen promiſcuum fecit τοῦ προκύωνος, καὶ τοῦ κυνός, ſed alij multi. Canem Icarij προκύονα eſſe nonnullis placet. Hyginus: *itaque quamplures Icarium, Bootem, Erigonen virginem nominauerunt, de quo poſterius dicemus: Canem autem ſua appellatione & ſpecie Caniculā dixerunt: quæ à Græcis quod ante maiorem canem exoritur, προκύων appellatur.* Specta *caniculam* heic proprio vocari τὸν προκύωνα, qui & *canis minor.* Paulo poſt in hiſtoria maioris canis exponenda, Europæ cuſtodem ait fuiſſe: alios dicere canē eſſe Orionis. Mox
D de procyne ſubiungit, eum iiſdem omnibus adnumerari, quibus & maiorem canem. Idem ſcribit canem exoriri cum leone, procynem vero cum cancro. immo potius procyon cum cancro, canis cum leone. Sed Aratum ſequitur qui exoriēte leone procyna exoriri dicit, cum pedibus prioribus canis & aquila tota:

> Καὶ προκύων, πρότεροί τε πόδες κυνὸς αἰθομένοιο.

Sirium etiam addit Germanicus, hoc eſt caniculam quæ in ore maioris canis:

> *Et pernix lepus & procyon & Sirius eſſe*
> *Totiuſque canis rapidi veſtigia prima.*

E Nihil de Sirio Aratus, ſed cum pedibus prioribus canis tacitè etiā intelligit eam ſtellam oriri quæ in lingua canis poſita eſt. Nam reliquam canis partem & poſteriores pedes cum virgine exoriri canit. Hipparchus: ὅταν δὲ κύων ἀνατέλλῃ, συνανατέλλει μὲν αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ καρκίνου μοίρας ιε, ἕως λέοντος μοίρας ι μέσης. Idem de procynos exortu: τοῦ δὲ προκύωνος ἀνατέλλοντος συνανατέλλει μὲν αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ καρκίνου ιδ μοίρας μέσης, ἕως καρκίνου μοίρας θ. Sic intelligenda quæ auctores dicunt de clarorum ſiderum exortu cum ſignis Zodiaci. Firmicus inter clara ſidera cum cancro orientia tradit procynem in vigeſima ſeptima cancri parte oriri. & capite

quo tractat clara ſidera cum leone exorientia, ait caniculam ſiue ſirium in prima leonis parte exoriri. Nigidius in cōmentario Sphæræ Græcanicæ apud Seruium: *oritur enim canicula cum cancro, in columen venit cum Geminis, occidit cum Tauro.* Hipparchus: τῇ δὲ κυνὸς δύνοντος, συγκαταδύνει μὲν αὐτῷ ὁ ζωδιακὸς ἀπὸ Ταύρου μοίρας ια, ἕως Ταύρου μοίρας θ καὶ κ. Virgilius primo Georgicωn:

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus, & aduerſo cedens canis occidit aſtro.

Hos verſus male explicant, nec melius legunt Grammatici. Seruius ſic intelligit, vt dicat Sirium cum cane occidere, qui Sirius terris aduerſus eſt. Nugæ. vera lectio eſt quam ibidem ex alijs libris notat:

--- & auerſo cedens canis occidit aſtro.

quam etiam haud rectè exponit. *Si autem,* inquit, AVERSO *legerimus,* CVM *ſubaudiamus neceſſe eſt. vt ſit ſenſus, quo tempore etiam Canis cedens occidit cum auerſo aſtro, id eſt cū Argo.* Immò nihil neceſſe eſt, vt tale quid ſubaudiatur. Canis cedens auerſo aſtro, id eſt Argo, occidit. nam nauis Argo inſtat & incumbit occidenti Cani. Cedit ergo Canis Argoæ naui, & locum dat inſequenti. Extremæ quippe caudæ canis iungitur Argo auerſa. quia *puppe trahitur, non recto curſu,* vt canit Germanicus. Aratus:

Ἡ δὲ κυνὸς, μεγάλοιο κατ' οὐρὴν ἕλκεται Ἀργὼ
Πρυμνόθεν. οὐ γὰρ τῇ γε κατὰ χρέος εἰσὶ κέλευθοι
Ἀλλ' ὄπιθεν φέρεται τετραμμένη.

Hæc Virgilium interpretantur. ὄπιθεν τετραμμένη eſt *auerſa.* Inde *auerſum aſtrum* de Argo dixit poëta. Huic auerſo aſtro cedit & locum dat canis dum occidit. Sic *auerſus Taurus* Manilio quia ſimiliter à poſterioribus oritur partibus & mouetur:

Auerſus venit in cœlum, diuéſque puella.

& lib. I.

Reſpicit admirans auerſum.

vbi male *aduerſum* legebatur, quod rectè correxit Scaliger. idem alibi:

Taurus in auerſos vt primum tollitur ortus.

item lib. II.

Quique ſub auerſi numeratur ſidere Tauri.

vbi malè editur *aduerſo.* ita igitur *auerſum aſtrū* de Argo, quę ſimiliter à puppe & poſtica parte in cœlo incedit ac mouetur. De occaſu canis loquitur Poëta qui fit ante diē ſeptimum kalendas Maias, Sole decimam Tauri partem obtinente, quo tempore *Robigalia* inſtituere Romani, quia tunc ferè ſegetes robigo occupat, ab occaſu illius ſideris, quod calidiſſimum eſt quando oritur, frigidiſſimum quum occidit. Plinius lib. XVIII. cap. XIX. *Robigalia Numa inſtituit anno regni ſui vndecimo, quæ nunc aguntur ante diem ſeptimū kalendas Maias, quoniam tunc ferè ſegetes robigo occupat. Hoc tempus Varro determinat Sole Tauri partem decimam obtinente, ſicut tunc ferebat ratio. Sed vera cauſa eſt, quod poſt dies vndeuiginti ab æquinoctio verno per id quatriduū, varia gentium obſeruatione in quartum Kal. Maias canis occidit, ſidus & per ſe vehemens, & cui præoccidere caniculam neceſſe ſit.* Elegantiſſimi ſuper hoc

A Manilij verſus ſic legendi ſunt, ex vetuſto codice lib. I.

Subſequitur rapido contenta canicula curſu,
Qua nullum terris violentius aduenit aſtrum,
Nec grauius cedit; namque horrida frigore ſæuit.
Sic in vtrumque mouet mundū & contraria reddit.

Editur vulgo in editione Scaligeri:

——— nec horrida frigore ſurgit.

ipſe notat Gemblacenſem habere, *neque horrida frigore ſæuit.* omnino legendum:

Namque horrida frigore ſæuit.

Dicit nullum ſidus canicula *vehementius terris aduenire,* id eſt exoriri: nullum *grauius cedere,*
B hoc eſt occidere. namque horrida frigore ſæuit, quum occidit. Sic in contraria mundum mouet ortu ſuo & occaſu, illo flagrantiſſimo ac æſtuoſiſſimo, iſto pruinoſo & frigido. Hinc Sophocles, ἢ κυνὸς ψυχρὰ δύσιν dixit, vt Scaliger ibi rectè obſeruat. De hoc igitur occaſu Virgilius intellexit, quo tempore ſol in Tauro eſt. qui occaſus opponitur eiuſdem ortui, quem in cancro quidā, in leone plures conſtituūt. ita cū cancro oritur, occidit cū Tauro. Etenim quæ ſidera in certa parte ſignorū Zodiaci oriuntur aut occidunt, cum eo ſigno oriri aut occidere dicuntur, & συνανατέλλοντα
C illius ſigni vocantur, & συγκαταδύνοντα. Hæc cum ita ſint operæ eſt cognoſcere quomodo Seruius verſum illum auctoris ſui exponat de occaſu canis, qui cum Tauro fit: *aut certè* CEDENS CANIS, *non recedens ſed incedens accipimus & ſe mouens, tempore enim quo Sol in Tauro eſt etiam canis ad ortum feſtinat.* Immo ad occaſum, *Moueri* dicuntur ſidera, tam quæ ad occaſum properant, quam quæ ad ortum. & *mota* tum quæ occiderunt tum quę orta ſunt. Sequitur apud Grāmaticum: *quod autem ait* OCCIDIT, *ad aſpectum noſtrum retulit: nam ortus & occaſus duo ſunt vnus ἡλιακὸς, id eſt Solaris, alter κοσμικὸς, id eſt*
D *mundanus: vnde fit vt ea ſigna quæ cum ſole oriuntur à nobis non poſſint videri, & ea quæ videmus quantum ad Solis rationem pertinet, videantur occidere.* Hæc non intelligo, & κοσμικὸν exortum cum ἡλιακῷ cōfundit. *ea ſigna,* inquit, *quæ cum Sole oriuntur, à nobis non poſſunt videri.* Ergo ἡλιακῶς oriri ea dicuntur, nobis vero occidere. Atqui multa ſidera oriuntur cum Sole κοσμικῶς quæ nec à nobis videntur. Sequitur: & *ea quæ videmus quantum ad Solis rationem pertinet, videntur occidere.* Immo quæ videmus, quantum ad Solis rationem pertinet, oriri videntur, non occidere. nam abſceſſu Solis præferunt ſe & emergunt.
E Sed aliter intellexit. Quæ nō videmus, ea nobis occidunt, quum tamen quantum ad Solis rationem attinet, in ortu ſint. Ergo quæ videmus, ea nobis oriuntur, & quantum ad ſolem eſt, occidunt. Atqui contrarium verum eſt. Certè Sol vtrumq; facit, vt ea videamus, dum abſcedit, vt rurſus non videamus dum aduenit. Subijcit: *Secundum quod nunc ait,* OCCIDIT CANIS. *Nam canis paranatellon eſt Cancri, id eſt cum eo oritur. Cancer autem quo tempore Sol in Tauro eſt poſt horam quartam diei oritur. Nam Taurus & gemini binas horas tenent. Nigidius Commentario Sphæræ Græcanicæ: oritur enim Canicula cum Cancro,*

Digitized by Google

in columen venit cum Geminis, occidit cum Tauro: ſic ergo vt canis nobis occidat, quantũ autem ad Solis pertinet curſum, in ortu eſſe videtur. Hoc voluit. Canis poſt horam diei quartã oritur, quo tempore à nobis nõ videtur, propter Solis præſentiam. Sic fit vt nobis occidat, at quantum ad Solem attinet, in ortu ſit. Ergo canem occidere dixit poëta, ad aſpectũ noſtrum id referens, quum reuera tunc oriatur. Quę falſiſſima ſunt & abſurda. occidit tunc canis veſperi, & κοσμικὸς hic occaſus eius cenſeri debet. Ptolemæus, Columella, Plinius, alij omnes veſperi eo tempore abſcondere ſe canem aſſerunt, Sole decimam Tauri partem obtinẽte, vt dicebat Varro, ante diem ſeptimum Calendas Maij, quo tempore Robigalia celebrarũt Romani. Plinius: *poſt dies vndeviginti ab æquinoctio verno per quatriduum in* IV *Kalendas Maij canis occidit, ſidus & per ſe vehemens, & cui praeoccidere caniculam neceſſe ſit.* alio loco ad ſextum Kalendas Maias Boëotiæ & Atticæ canem veſperi occultari ſcribit. & paulò poſt: V *Kalendas Aſſyriæ Orion totus abſconditur, tertio autem canis.* Columella & Ptolemæus pridie kalendas eaſdem veſperi occidere ſcribunt. de vero igitur eius occaſu, & mũdano loquitur poëta. Sed nec quid eſſet ἡλιακὸς & κοσμικὸς ortus occaſúſve intellexit ille Grammaticus, nec verba Nigidij aſſequutus eſt. Plinius: *exortus occaſúſque binis modis intelliguntur. aut enim aduentu Solis occultantur ſtellæ, & conſpici deſinunt, aut eiuſdem abſceſſu proferunt ſe. Emerſum hoc melius quam exortum conſuetudo dixiſſet, & illud occultationem potius quam occaſum.* Ergo quæ ſolis aduentu occultantur occidunt ἡλιακῶς, quæ Solis abſceſſu proferunt ſe & emergunt, ἡλιακῶς oriuntur. Sequitur de alio genere ortus & occaſus, quem κοσμικὸν appellant: *alio modo quo die incipiunt apparere vel deſinunt. Oriente ſole aut occidente, matutini veſpertinive cognominati, prout alterutris eorum mane vel crepuſculo contingit.* de veſpertino igitur & mundano occaſu canis accipiendum in poëtæ verſu. Sed nec ſequentem melius cepere veteres Grammatici:

Ante tibi Eoæ Atlantides abſcondantur.

id eſt, ante tibi Vergilię mane occidant, quam ſerere incipias. Vergiliæ autem iuxta Columellã matutino occidunt ſexto Idus Nouembris. Ibi mirificè nugatur Seruius ex illa diſtinctione non intellecta ab ipſo, ἡλιακοῦ & κοσμικοῦ ortus occaſúſve. Ceterum canis παρανατέλλων Cancri dicitur, quia cum cancro oritur, ſed eo ſenſu quo ſupra diximus. idem eſt & συνανατέλλων. Quod enim in certa cancri parte oritur, συνανατέλλων & παρανατέλλων Cancri vocatur. Manilius lib. v. quo libro tractat συνανατολὰς & συγκαταδύσεις aſtrorum cum aliquo Zodiaci ſigno:

Nunc Cancro vicina canam, cui parte ſiniſtra
Conſurgunt iugulæ.

vocat *Cancro vicina* τὰ παρανατέλλοντα τοῦ Καρκίνου. In eiuſdem Cancri parte viceſima ſeptima τὸν προκύνα, id eſt caniculum oriri ſcribit, quam inter παρανατέλλοντα & Cancro vicina recenſet. Cum canem occidere Robigalibus ceteri au-

A ctores dicant, mirum eſt cur Ouidius quarto Faſtorum ſcribat, per id tempus exoriri. Sic enim canit:

Sex vbi quæ reſtent luces, Aprilis habebit,
In medio curſu tempora veris erunt.
Et fruſtrà pecudem quæres Athamantidos Helles,
Signáque dant imbres, exoritúrque canis.

Canem tunc occidere & in occaſu ſuo vehementiſſimum eſſe diſertè tradit Plinius. Nam vt in ortu eius maximi ſentiuntur calores, ita in occaſu pruinæ gelidæ frugibus nocent, & rubigine infeſtant. Manilius vt correximus:

Nec grauius cedit, namque horrida frigore ſæuit.

B *Horrida ſidera* vocantur Plinio quæ frigida ſunt, vt Arcturus, Orion hædo. Idẽ lib. XVIII. *plerique dixere rorem inuſtum ſole acri frugibus rubiginis cauſam eſſe, & carbunculi vitibus. Quod ex parte falſum arbitror, omnemque vredinem frigore tantum conſtare, ſole innoxio.* & ſub finem capitis: *publica hæc & magna differentiæ à prioribus, alijs rubiginem, alijs vredinem, alijs carbunculum appellantibus, omnibus vero ſterilitatem.* Recte ibi Turnebus legebat, *alijs caniculam appellantibus.* Nam in veteribus libris, & Rigaltiano omnium optimo ſcriptum eſt, *alijs caniculum.* At Carbunculus heîc locum habere non poteſt, C qui alius eſt à rubigine, & vitibus nocet, non frugibus. alio denique tempore fit ab exortu canis. at rubigo circa occaſum eiuſdem, & propterea Rubigalia inſtituta. Rubigo etiam *vredo* dicta & *Canicula*, quia ab occaſu eius frigido & pruinoſo conciliari credebatur. *Plerique*, inquit Plinius, *dixere rorem inuſtum ſole acri frugibus rubiginis cauſam eſſe.* Hæc ſententia eſt Ouidij de diua Rubigine, quem alij diuum Robigum dixere, ſic loquentis:

--- ſi culmos Titan incalfacit vdos
Tunc locus eſt iræ Diua timenda tuæ.

Vdi culmi ſole inuſti fiunt rubiginoſi. Plinius frigore eam vredinem putat conſtare. D Fragmentum Bygoiæ: *fructus ſæpe lædentur, decutientúrque imbribus atque grandine, caniculis interient, robigine occidentur.* Ideo cane victima placabatur illa Diua Rubigo. Ouidius:

Flamen in antiquæ lucum Robiginis ibat
Exta Canis flammis, exta daturus ouis.

& rationem addit paulò poſt quare ſacris eius Canis immolaretur, his verſibus:

Eſt Canis. Icarium dicunt, quo ſidere moto
Tota ſitit tellus, præcipitúrque ſeges.
Pro cane ſidereo canis hic imponitur aris,
Et quare fiat nil niſi nomen habet.

E diuerſas res apertè miſcet. exortu caniculæ tota tellus ſitit, propter immanes calores qui tunc exiſtunt, & ſata omnia exuruntur, vuæ carbunculantur vredine, exoritur porro per tranſitũ Solis in leonẽ. & tum canario ſacrificio placabatur. Gręci [illegible] vocant. Feſtus: *Rutilæ canes, id eſt non procul à rubro colore immolantur, vt ait Atteius Capito, canario ſacrificio pro frugibus deprecandæ ſæuitiæ cauſa ſideris caniculæ.* At Ouidius Robigalibus exoriri canem dicit, & eo ſidere moto, id eſt exorto, totam ſitire tellurem, quo in tempore omnes id ſidus occidere conſen-

tiunt. Quod profectò miror. *moueri ſidera* dicuntur & quum occidunt, ſed præcipuè quando oriuntur. Qui paulò ante dixerat canem exoriri Robigalibus die ſeptimo Kalendas Maias, heîc ait moto eo ſidere præcipi ſegetem & ſitire arua. Atqui ſæuitia tanta, nec tanta vis caloris tunc eſt in canicula vt non potius frigore noxia ſit. id potius conuenit exorienti, quod fit tredecimo aut duodecimo Kalendas Auguſti, ſole primam partem obtinente Leonis. *Moueri ſidera* & incedere, quum ad ortum feſtinant, notat Seruius. & ſic *cedens canis* apud Virgilium interpretatur. Græci: οἱ μὲν οἱ ἀστρολόγοι τοὺς ἐν κινήσει ὄντας ἀστέρας σπεύδοντας καλοῦσι. quæ in motu ſunt ſtellæ, & quæ ad ortum feſtinant. quia tunc validius ſplendent. Sed hæc alij viderint. Plinius de cane: *vehemens per ſe ſidus, & cui præcedere caniculam neceſſe ſit.* quaſi vehementius ſic reddatur. Canicula, vt diximus Plinio eſt προκύων, quæ ante canem oritur & occidit. Canis nempe minor, quem & Græci μικρὸν κύνα vocant. Hic ſeptentrionalior, vt alter ille maior, auſtralior. Ideo in locis quæ ſub æquatore ſunt, vſque ad Syenen hic canis oritur prior Antecane, vt contra in ſeptentrionalibus Procyon ante canem, inde appellatus. Alias Canicula Romanis Sirius eſt, ſtella luciſſima in ore canis. Hæc Plinius confundit. Caniculam Ægypto dicit oriri ante diem quartum Nonas Iulij, Italiæ vero ante diem decimum ſextum Kalendas Auguſti. πρόκυνα intelligit Caniculæ nomine. Alibi ſcribit idem decimo quinto Calendas Auguſti caniculæ ſidus exoriri, Sole primam Leonis partem ingrediente. Per caniculæ ſidus ibi palam eſt intelligi debere canis ſidus, nam & Ptolemæus decimo quinto Calendas Auguſti canem oriri tradit. Alij decimo tertio, alij duodecimo Kalendas eaſdem exortum facere affirmant, idque apud Ægyptios, vt Cenſorinus. Quod plerique tamen quaſi omnium gentium commune adſeruerunt. Dici non eſt quantopere in veteres halucinati ſint, qui aliorum temporum, & aliorum climatum obſeruationes, ſuis tum locis, tum temporibus nullo iudicio vindicarunt. inter quos primas tenent Manilius & Firmicus, qui Ægyptiaci cœli diſciplinam regionibus illis in quibus ſcribebant, adaptarunt & Græcanicæ ſphæræ Barbaricæque obſeruationes miſcuerunt. Verum de his alibi, aut alij.

Pag. 59. D. *Quod tempus ſacerdotes natalem mundi iudicauerunt*] Sole partem primam Leonis ingreſſo inter tertium decimum & vndecimum Kalendas Auguſti diem. quo tempore caniculam in Ægypto oriri Cenſorinus affirmat. Nam & annum ſuum ab ortu Caniculæ auſpicabantur, & mundum eo die creatum quo canis oritur credebant. Porphyrius de antro Nympharum: Αἰγυπτίοις δὲ ἀρχὴ ἔτους οὐχ ὑδροχόος ὡς Ῥωμαίοις, ἀλλὰ Καρκίνος. πρὸς γὰρ τῷ Καρκίνῳ ἡ Σῶθις, ἣν κυνὸς ἀστέρα οἱ

A Ἕλληνές φασι. Νουμηνία δὲ αὐτοῖς ἡ Σώθεως ἀνατολὴ γενέσεως κατάρχουσα τῆς εἰς τὸν κόσμον. Natalem mundi, & auſpicium anni ab ortu caniculæ numerabant. Sed quod ait πρὸς τῷ Καρκίνῳ τὴν Σῶθιν oriri, ideoque cancrum anni principium facere Ægyptijs, vt Romanis aquarium, de Leone id alij omnes affirmant. Hinc tantopere Hieroglyphicis & myſticis Ægyptiorum litteris Leo celebratus, quod Sole per eum tranſeunte abundantiſſimè creſceret Nilus, quod in eo Canicula ſurgeret. Et profectò ſi duodecimo Kalendas Auguſtas in Ægypto canicula oritur, vt B auctores ferè concinunt, πρὸς τῷ λέοντι ἡ Σῶθις non πρὸς τῷ Καρκίνῳ. Et Leo anni exordium facit Ægyptijs non Cancer. Vetus Scholiaſtes Arati de Leone: ὅλον δὲ τὸ ἄστρον ἀφιερώκασι τῷ ἡλίῳ. ὅτι γὰρ ἐμβαίνει ὁ Νεῖλος, καὶ ἡ κυνὸς ἐπιτολὴ κατὰ ἑνδεκάτην ὥραν φαίνεται, καὶ ταύτην ἀρχὴν ἔτους τίθενται. At Scaliger in principio Cancri caniculam oriri ſolitam apud Ægyptios tum prodit. Contra ſtant omnes antiqui. Sed viderint ἀστρολόγων παῖδες. Non vnũ fuiſſe natalem mundi cenſentibus Ægyptijs, ſed plures, obſeruat Theophraſtus apud Ptolemæum: ἀβεβαίως εἰώθασι λέγειν γένεσιν Αἰγύπτιοι κόσμου. καὶ γὰρ ἀρχὴν μίαν οὐκ ἔχει, πολλὰς δέ. τὰ C μερικὰ καὶ πολλὰς ἢ μίαν. μίαν μὲν τὴν ἐξ ἀρχῆς ἢ ἐν τῇ γενέσει τῶν ἀστέρων σύγκρασιν, ἣν εἰώθασι τάξιν οἱ ἀποτελεσματικοὶ καλεῖν. Hæc τάξις, quæ facta eſt quando primùm creata ſunt aſtra, ea fuerit mundi γένεσις, quam Ægyptij in primam Leonis partem conferebant, quo tempore ipſis oritur canicula. Hunc primum natalem mundi, cum varios numerarent, & particulares quoſdam, videntur Ægyptij ſtatuiſſe. Et falſum eſt quod notauit vir magnus ex Firmico Æſculapium Ægyptium in ſua Myriogeneſi dixiſſe, in poſterioribus partibus Libræ τάξιν illam factam, eumque fuiſſe D natalem mundi. verba Firmici de Libra: *Cetera enim ad* XXX *numeros collocantur. In iſtis enim poſterioribus partibus terra dicitur eſſe compoſita, vt Barbarica ratio confirmat.* Non mundum dicit, ſed terram tum compoſitam fuiſſe, in poſterioribus Libræ partibus. Et notandum quod ait interpres Ptolemæi, non vnum mundi initium, ſed plura ſtatuere Ægyptios. Horum itaque ſacerdotes qui natalem mundi in prima leonis parte exortu caniculæ ponebant, de ea prima τάξει videntur intellexiſſe, qua conformata ſunt E aſtra, non de poſteriore qua terra compoſita eſt. Ergo ſecundum Ægyptios terra poſterius creata quam cœlum & aſtra. Eadem antiquiſſimorum Græcorum fuit ſententia, ab Ægyptijs ſumpta. nam auium genus prius editum quam terra eſſet condita crediderunt, vt ex his Ariſtophanis verſibus paret.

Ἀμαθὴς γὰρ ἔφυς κ' οὐ πολυπράγμων, οὐδ' Αἴσωπον πεπάτηκας,
Ὃς ἔφασκε λέγων κορυδὸν πάντων πρώτην ὄρνιθα γενέσθαι
Προτέραν τῆς γῆς.

Digitized by Google

hæc fabuloſa quidem, ſed eam opinionem adſtruunt. Nam ſi galerica fuit in rerum natura, quum terra nondum eſſet, cœlum & aërem iam tum fuiſſe oportuit. Teſtantur ſacræ litteræ tertio demum die terræ formam impoſitam, quum cœlum pridie formatum fuiſſet. Sic Cœli creatio vno die anteceſſit. At iuxta Aegypriorum litteras cœlum cum ſtellis in prima parte leonis conditum eſt, & πῆξιν accepit: terra in poſterioribus libræ partibus compoſita. Sic ex eorum ſententia mundus æſtate non autumno aut vere natus. Paulus Alexandrinus ſcribit mundum editum Sole conſtituto in decima quinta leonis parte. Idem tradit Firmicus ex Petoſiri & Nekepſo, Aeſculapium & Anubim ſequutis.

Pag. 59. E. *reuocari exitus vniuerſos cum in Virginem tranſeat*] contrà Plinius in totum reuocari ſcribit in Libra, reſidere tantum in Virgine: *& reſidit in Virgine, iiſdem quibus accreuit modis. in totum autem reuocatur intra ripas in Libra, vt ſcribit Herodotus, centeſimo die.* alibi dixit, *pigreſcere in Virgine, atque in Libra reſidere.* aliud eſt *pigreſcere*, aliud *reſidere*. pigreſcit cuius incrementa lentiora ſunt: reſidit, qui penitus detumeſcit decreſcitque. ſic *reſidere æſtus* propriè dicitur, cum recedit ac reuocatur. Plinius: *& primum attollente ſe cum ea mundo intumeſcentes, mox à meridiano cæli faſtigio vergente in occaſum reſidentes.* Solinus ſuprà: *dubitatur quibus ex cauſis intumeſcat Oceanus, vel quatenus, quum ſuperfluus ſibi fuerit, reſidat.* hoc eſt minuatur & decreſcat. Nilus ergo iuxta Plinium reſidit in Virgine, id eſt decreſcit iiſdem quibus accreuit modis. in totum autem intra ripas reuocatur in Libra. Solinus loquutionem immutauit, & *reuocari exitus vniuerſos* dixit, quum reſidunt; intra ſuas ripas autem penitus capit quum in totum reuocati ſunt. tam incrementa quam decrementa Nili centeſimo die abſolui per eoſdem creſcendi decreſcendique gradus ex Herodoto tradit Plinius, quinquaginta nimirum dies dant augeſcenti, totidemque recedenti. Verùm non hæc mens eſt Herodoti, cuius iſta verba ſunt: κατέρχεται μὲν ὁ Νεῖλος πληθύων ἀπὸ τροπέων τῶν θερινῶν ἀρξάμενος ἐπὶ ἑκατὸν ἡμέρας. πλάσας δὲ εἰς τὸν ἀριθμὸν τουτέων τῶν ἡμερέων, ὀπίσω ἀπέρχεται, ἀπολείπων τὸ ῥέεθρον. clarè dicit Nilum à ſolſtitio incipientem, per centum dies abundare, & cum in hoc dierum ſpatio excreuerit, tum retro redire ac reſidere. ne id quidem dicit, quod voluit interpres, totidem eum diebus decreſcere, quot increuerat. πελάζειν eſt *accedere*, ἐγγίζειν, πλησιάζειν. quod de Nilo creſcente poſuit. ſic Latinis *acceſſus maris* de æſtus incremento. ſic *acceſſio Nili*. Senecæ pro augmento: *Nilus autem per quattuor menſes liquitur, & æqualis illi acceſſio eſt.* πέλαγος Græcis ab eadem origine, ἀπὸ τοῦ πελάζειν, Latinè *Venilia*. ergo ſecundum Herodotum Nilus à ſolſtitio creſcere incipit, & vltra æquinoctium creſcit. Seneca quoque in eadem

A ſententia: *At Nilus ante exortum caniculæ augetur medijs æſtibus vltra æquinoctium.* idem paulò poſt ſcribit, quattuor menſibus augeſcere æquali acceſſione. ibidem tradit Nili incrementum incipere ante flatum Eteſiarum, & poſt eos durare. atqui Eteſiæ flant per quadraginta dies, vel vt alij volunt, quadraginta quinque, & flare incipiunt in vltima Cancri parte decimo quarto Kalendas Auguſti. qui igitur verum poſſit eſſe quod ex Plinio tradit hîc Solinus, Nili exitus vniuerſos reuocari, cùm ſol in Virginem tranſit? certè longe vterque abſcedit ab Herodoti
B ſententia, cui etiam concinit Diodorus, ſcribens Nilum augeri ab ſolſtitio vſque ad æquinoctium autumnale, ſubinde creſcentem, τῆς πληρώσεως τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν θερινῶν τροπῶν ποιούμενον, αὔξεσθαι μὲν μέχρι τῆς ἰσημερίας τῆς μετοπωρινῆς, ἀεὶ δ' ἐπάγειν νέαν ἰλύν. ſic etiam interpretari poſſumus Lucanum canentem de Nilo:

— *nec ripis alligat vndas*
Ante parem nocti Libra ſub iudice phœbum.

nam poſt æquinoctium ſole adhuc in Libra conſtituto, centeſimo die à ſolſtitio, redire intra ſuas ripas ac reſidere incipit Nilus. melius
C igitur dixiſſet Plinius *in Virgine cum pigreſcere*, ſicut alibi loquutus eſt. In Cancro ſenſim ac modice primulum creſcit, in Leone pleniſſimus fluit, pigreſcit in Virgine, & lentior manat, adhuc tamen creſcit, at in Libra poſt æquinoctium reuocatur intra ripas, & retro cedit. Herodoti hæc mens eſt, quam non vidit Plinius. Ammianus lib. XXII. *cum autem ſol per Cancri ſidus cœperit vehi, augeſcens adusque tranſitum eius in Libram, diebuſque centum ſublatius fluens, minuitur poſtea, & mitigatis ponderibus aquarum, nauibus antea peruios equitabiles campos oſtendit.* Sequi heic noluit Solinum, qui
D per tranſitum Solis in Virginem Nili omnes exitus reuocari ſcribit. à principio Cancri ad initium Libræ, hoc eſt, à ſolſtitio ad æquinoctium dies ſunt nonaginta duo cum dimidio, non centum pleni. His concordant quæ Neoterici tradunt, nempe Nilum creſcere à *Vigilia Diui Ioannis* vſque ad *Exaltationem ſanctæ crucis* quod ſpatium diebus octoginta tribus conſtat. Vetus interpres Arati. τῷ γὰρ Παωφὶ πληθύεται ὁ Νεῖλος, ὅς ἐστι κατὰ Ῥωμαίους ὀκτώβριος.

maximos eius exitus] ſic vocat incrementa Nili, hoc eſt ἐκβάσεις ὕδατος. quibus in
E arua exit: alias *exitus fluminum* oſtia dicuntur, quibus in mare exeunt. ſic ſuprà: *deinde reuocari exitus vniuerſos.* idem alibi *exitus* pro inundationibus æſtuum, & incrementis poſuit. cap. XXIV. *cuius acceſſus incrementa circa littora Indiæ vehementiſſimè prorumpunt, maximoſque ibi exitus faciunt.* idem ſunt, *exceſſus humoris* paulo ante, & *abſceſſus* & *egreſſus*.

argumentantes, quandoquidem Pharſalico bello] ita editiones anteriores, quæ lectio ex duabus conflata eſt. ſcripſerat prius: *dant illi hoc etiam maieſtatis vt portendat futura, argumentantes quod Pharſalico bello non fuerit egreſſus*

ſe quinq; vlnas. In alia editione extare voluit: *dant illi hoc etiã maieſtatis vt portendat futura: quandoquidem Pharſalico bello non fuerit egreſſus quinque vlnas.* ex hoc loco porro conſtat legendum in Plinio: *maximum incrementum ad hoc æui fuit cubitorum decem & octo Claudio principe: minimum quinque Pharſalico bello, veluti necem Magni prodigio quodam flumine auerſante.* perperam excuditur: *minimumque Pharſalico bello.* quinque cubiti & quinque vlnæ, idem ſunt apud noſtrum.

Pag. 60. A. *iam illud palam eſt quod ſolus*] duæ & heic lectiones ex gemina editione. in altera: *illud palam eſt quod ſolus ex omnibus vniuerſis nullas exſpiret auras.* atque ita ante excuſi omnes. in altera: *Iam illud palam eſt ſolum illum nullas expirare auras ex omnibus vniuerſis.* quomodo edidimus. ſic enim erat in optimis, ac recognitæ editionis codicibus, qui alteram ad marginem præferebant.

à Syene in qua fines Æthiopum] Nilum à Syene vſque dum mari inſinuetur Nili nomen ait tenere. ita & Dionyſius. ergo ante Syenen dicitur *Nigris*, iuxta Dionyſium *Siris*. ſic paulò ante dixerat ab vltimo Cataracte iam totum eſſe, *relicto tamen hoc pone ſe nomine quo Nigris vocatur.* ſic enim ibi legebamus libris vetuſtiſſimis auctoribus. Verum quia libri quidam etiam optimæ notæ ſcribunt, *relicto tamen adhuc pone ſe nomine quo Nigris vocatur*, videndum an emendari debeat, *relicto tamen adhuc penes ſe nomine quo Nigris vocatur.* Certe in vno Codice Palatino, recentiore quidem illo, ſed ſinceriſſimo legebatur, *penes ſe.* hoc igitur velit Solinus, ab vltimo Cataracte iam totum eſſe Nilum, adhuc tamen relicto penes ſe nomine quo Nigris vocatur, quod nomen retinet vſque ad Syenen, vbi Nili nomen capit, & ſeruat vſq; dum mari intimetur. Plinius ſcribit, Elephantidem inſulam infrà nouiſſimum Cataracten eſſe quattuor millia, & ſupra Syenen ſexdecim. ergo Syene infra nouiſſimum Cataracten viginti quattuor millia. per illa igitur tot millia Nigris nomen penes ſe adhuc retinet Nilus, qui ſic vocari demum incipit à Syene. & expreſſa planè hæc lectio de Pliniana, quæ ſic habet: *nec ante Nilus quam ſe totum aquis concordibus rurſus iunxit: ſic quoque etiamnum Nigris vt ante nominatus per aliquot millia.* quamuis non eadem ſit Plinij ſententia. ſed ita Solino moris eſt, vt Plinianis verbis contrarias Plinianis exprimat opiniones. non tamen repudianda ea ſcriptura, quam ſuperius aſſeruimus, *relicto hoc pone ſe nomine quo Nigris vocatur.* quam & ipſam Solini eſſe ſed ex altera editione, auſim iurare. nam Syene ſub ipſis pæne cataractis teſte Ariſtide qui vidit, ſeptem tantum ſtadia ab his diſtans. verba eius hæc ſunt: καὶ τείχη ἡ Ἐλεφαντίνη μέχρι τῆς ἀναπλήσεως φασὶν ἀπ' αὐτῆς σχεδὸν τοῖς καταρράκταις ἐστὶν, ἀπέχουσα μάλιστα ἑπτὰ σταδίους. Elephantinæ autẽ oppoſita Syene, Nilo interfluente. idem: ὅπου δὴ ἡμιόμοιος πάλιν ἐν τῇ Συήνῃ, ἣν ἀπὸ τῆς Ἐλεφαντίνης ὁ Νεῖλος διαιρεῖ. & paulò poſt clariſſimè: μεταξὺ τῆς Συήνης καὶ Ἐλεφαντίνης οὐδὲν ἐστὶν, ἀλλ' ἢ τὸ ῥεῖθρον τοῦ ποταμοῦ, καὶ περιβε-

A καὶ πλὴν ἄλλων ἱκανῶς ἔχει τῶν πόλεων τούτων. hæc ille qui vidit, qui in illis vrbibus fuit. Strabo quoque adſtipulatur: ἡ δὲ Συήνη καὶ Ἐλεφαντίνη ἡ μὲν ἐπὶ τῶν ὅρων τῆς Αἰθιοπίας καὶ τῆς Αἰγύπτου πόλις, ἡ δὲ ἐν τῷ Νείλῳ προκειμένη τῆς Συήνης νῆσος ἐν ἡμισταδίῳ. Elephantinen inſulam traiectu ſemiſtadij diſtare à Syene dicit. Tacitus Elephantinen & Syenen clauſtra Romani imperij appellat, quod impoſitæ eſſent vrbes iſtæ vtrimq; Nili ripæ. Hæc cum ita ſint, non poteſt pro vero ſubſiſtere quod ait Plinius Elephãtinen eſſe ſupra Syenem XVI. M. paſſuum. *Elephantis inſula infrà nouiſſimum cataracten quattuor milia paſſuum, & ſuprà Syenen* XVI. atqui Syene & Elephantine ex
B aduerſo oppoſitæ, & Nili ripis appoſitæ haud longè vtraque ab vltimo Cataracte, æquali ſpatio ab eo diſſitæ. idem non Elephantinen, ſed Philas inſulam contrà Syenen poſitas eſſe tradit. *ditionis Ægypti eſſe incipit à fine Æthiopiæ Syene: ita vocatur peninſula* X *millium paſſuum ambitu, in qua caſtra ſunt latere Arabiæ, & ex aduerſo inſulæ quattuor Philæ.* ſic legendus vulgo corruptiſſimus apud Plinium locus. in editis legitur, *centum millium paſſuum & in aduerſo inſulæ quattuor Philæ.* quibus verbis perperam Surita putat deſignari interiectum IIII. M. P.
C à Philis Syenen. quod non poteſt eſſe. nec enim ea latitudo Nili eſt, etiam vbi totus fluit, nedum vbi diuiduo amne inſulam facit, vt Philas. alij cenſent quattuor inſulas eodem nomine Philarum appellari, & ſic corrigunt apud Senecam: *primum incrementum Nili circa inſulas quas modo retuli Philas.* cum rectè legant vulgati: *circa inſulam quam modo retuli Philas.* ſenſus Plinij eſt: Syenen peninſulam decem milia paſſuum in ambitu habere, & ex aduerſo inſulam Philas quattuor. ſcilicet quattuor milium ambitu eſſe, vel duûm & triginta ſtadiûm. paruam
D hanc inſulam fuiſſe teſtis αὐτόπτης Ariſtides, qui fere totã vrbe ipſa occupari tradit. τοσαύτη ἡ μεγέθους ἐστὶν ἡ αὐτῇ πόλις. Plinius igitur Philas ex aduerſo Syenes ponit, contra omnium Geographorum auctoritatem, ipſamque adeo rei veritatem. Strabo dicit à Syene curru iter ſe feciſſe Philas verſus per centum ſtadia, deinde in inſulam traieciſſe ἐπὶ πακτῶνος. quod eſt genus nauigij compactilis. idem ibidem ſcribit Φίλας μικρὸν ὑπὲρ τοῦ μικροῦ καταράκτου συμβαίνει τι. Philæ ſupra nouiſſimum Cataracten, at Syene infrà. non ergo Philæ ex aduerſo Syenes. Epitome Strabonis: ὁ
E δὲ μικρὸς καταράκτης ὑπὲρ Συήνης καὶ Ἐλεφαντίνης ἐστὶ πόλεων. Ariſtides aduerſo flumine à Syene in inſulam Philas nauigaſſe ſe narrat. ὑπερβὰς, inquit, ἐπὶ τὸν ὅρμον εἰς τὰ πέραν ὑπὲρ Καταδούπων, εἰς Φίλας διέβαινον. Ergo Philæ ſuprà nouiſſimum Cataracten, Cataractes ſuprà Syenen, tantũ abeſt, vt contra Syenen Philæ eſſe potuerint. Plinius vt videtur & certum eſt, mnemonico errore lapſus Elephantinen pro Philis accepit, & Philas pro Elephantine. nam Elephantine ex aduerſo Syenes, non Philæ: & Philæ ſupra Syenen non Elephantine. quã topographiam ille inuerſam fecit.

Digitized by Google

Itinerarium Antonini: *item per partem Arabicam trans Nilum.*

Contra Pſelcin.	M.	P.	x.
Contra Talmis.	M.	P.	xxiiii.
Contra Taphis.	M.	P.	x.
Philas.	M.	P.	xxiiii.
Syene.	M.	P.	iii.
Ombos.	M.	P.	xxx.

ſic Philæ & Syene in Arabico latere Nili, hoc eſt in parte Nili orientali. ergo in eodem Nili latere Syene & Philæ. nam licet eas amplectatur Nilus, magis tamen ad illud latus pertinent, cui ſunt viciniores. at Talmæ, Taphæ, & Pſelcis in alio latere,
B occidentali ſcilicet. ideo manſiones quæ in eadem parte poſitæ erant, in qua & Syene, quæque loca illa ex aduerſo reſpiciebant, dictæ ſunt *contra Taphas, contra Talmas*, & *contra Pſelcin.* è diuerſo vero quæ in altero latere Nili manſiones contra vrbes lateris Orientalis ſpectabant, ſic etiam appellatæ, *contra Syenen, contra Ombos*, & ſic de ceteris. Ptolemæus: Συήνη, δωδεκάσχοινος, ἱερὰ συκάμινος, Φίλαι. quæ omnia ἐν ταῖς ἀναβολαῖς τοῦ ποταμοῦ ponit. idem μικρὸν Καταῤῥάκτην inter Philas & Syenen interijcit. Seneca etiam Nilum à Philis ad Cataractas defluere ſcribit: at
C Syene infrà nouiſſimum Cataracten, vt non dubium ſit erraſſe Plinium, qui Philas inſulam contra Syenen collocat. Itinerarium Philas à Syene tribus tantum milliaribus diſtare facit, hoc eſt viginti quattuor ſtadijs. Strabo centum ſtadia ponit, hoc eſt duodecim millia paſſuum. Plinius Elephantinen pro Philis accipiens xvi. milibus ſupra Syenen ſtare ſcribit, & Elephantinen quattuor millibus à minore cataracte diſtare, cum Syenen Ariſtoteles ſeptem tantum ſtadijs illud interuallum definiat, tradatque Strabo μικρὸν Καταῤῥάκτην μικρὸν ὑπὲρ τῆς Ἐλεφαντίνης εἶ). quæ Eleplantine oppoſita eſt Syenæ. ſed
D eo procliuius vnum pro altero acceperit Plinius, & Philas in locum Elephantines poſuerit, quod idem de vtraque diuerſi auctores memorent. Syenen & Elephantinen clauſtra quondam imperij fuiſſe ſcribit Tacitus. Lucanus *Regni clauſtra Philas* vocat. Ἐλεφαντίνην ὅριον εἶ) τῆς Αἰθιοπίας καὶ Αἰγύπτου ſcribunt Græci, vt & Συήνην. idem de Philis alij produnt. Ariſtides de Philis: ἔτι δὲ αὐτὴ νῆσος μεθόριον Αἰγύπτου καὶ Αἰθιοπίας. ſed de his alibi plenius.

Pag. 60. A. *Apim vocant*] Ammianus lib. xxii. *eſt enim Apis bos diuerſis genitalium notarum figuris expreſſis, maximaque omnium corniculantis lunæ ſpecie dextro latere inſignis.* ita ſcribimus. nam male *expreſſus*, legitur & *maximè omnium.* inſignis diuerſis notarum figuris expreſſis, & maxima omnium ſpecie corniculatæ lunæ. *genitales notas* vocat τὰ ἔμφυτα σημεῖα. *ingenitas* & *ingenuas notas* noſter vocat. *genitiuas notas* Suetonius. inter genitales eas notas quibus inſignitus erat Apis & *Cantharum ſub lingua* nominat Plinius, lib. viii. capite de Api boue: *inſigne ei dextero latere*
A *candicans macula cornibus Lunæ creſcere incipientis: nodus ſub lingua quem cantharum vocant.* omiſit de Cantharo Solinus quum reliqua à Plinio ſumeret. Κάνθαρον volunt eſſe ſcarabæum, cum multa alia hæc vox ſignificet, & inter alia δάκτυλον τῶν ἱερῶν, cuius figuram nodus ille ſub Apidis lingua potuit referre. certè videtur hæſitaſſe Plinius, & Græcam vocem ideo retinuiſſe, cum ſcarabæum dicere potuiſſet, æque benè. Herodotus de notis Apidis: καὶ κάνθαρον ἐπὶ τῇ γλώσσῃ. non dubium tamen quin κάνθαρος, ſit Scarabæus. hic apud Ægyptios Soli ſacer.
B bos quoque Apis eidem Soli, id eſt Oſiridi conſecratus. Diodorus: τούς τε ταύρους τοὺς ἱεροὺς τόν τε ὀνομαζόμενον Ἆπιν καὶ τὸν Μνεῦιν, τῷ Ὀσίριδι καθιερωθῆναι. atque ita alij. ſolus quod ſciam Ammianus Apin Lunæ, Mneuim Soli conſecratum ſciſcit. quod contra omnes eſt, qui ὁμοθυμαδὸν Apin Oſiridi, id eſt Soli dicatum dixere; propter notam corniculatæ lunæ quam præferebat, ideo id videtur adſtruere. atqui & ſcarabæum, ſub lingua quæ nota ſolis erat, expreſſum habebat. lunaribus autem radijs diuinitus conceptum credebant. ea propter & corniculatæ lunæ ſpeciem
C dextro latere geſtare. Plutarchus: Αἰγύπτιοι τὸν Ἆπιν οὕτως λοχεύεσθαι φασὶν ἐπαφῇ τῆς σελήνης, καὶ ὅλως ἄῤῥενι θεῷ τοὺς γυναῖκα θνητὴν ἀπολείπουσιν ὁμιλίαν. ἀνάπαλιν δὲ οὐκ οἴονται θνητὸν ἀνδρα θηλείᾳ θεῷ τόκου καὶ κυήσεως ἀρχὴν παρασχεῖν. ergo lunam maſculum deum, vt plerique omnes in oriente populi, Ægyptij ducebant, ex quo & boue fœmina concipi Apim bouem ſibi perſuadebant, ex maſculo mortali, & immortali fœmina nihil gigni poſſe affirmantes. hinc *Lunus Deus* Carrenis, & *Luna maſculus* Tertulliano. Scarabæus porro qui Ægyptijs Soli ſacer, is erat qui pilas voluit, & propter hunc ſcarabæos omnes in numerum deo-
D rum retulerunt. Plinius lib. xxx. cap. xi. *Scarabæum qui pilas voluit, propter hunc Ægypti magna pars ſcarabæos inter numina colit, curioſa Apionis interpretatione, qua colligat Solis operum ſimilitudinem huic animali eſſe ad excuſandos gentis ſuæ errores.* hæc operum Solis ſimilitudo in ſcarabæo ineſt, quod pilam hoc eſt σφαιροειδὲς χῶμα ab oriente in occidentem aſſiduè volutat. vide Orum Apollinem & Porphyrium. βυλλαροὺς vocat Epiphanius einſmodi ſcarabæos. βύσαι idem eſt quod πάξαι, & proprium eſt fullonum ſiue nactatum. inde
E diminutiuum βύλλειν. vnde βύλλοι ex quo Latine *fullo*, Heſychius: ἴβυλλοι, ἴβυοι, οἱ ἐπιληθοῦν. ſed & βυλλὰ τὰ βεβυσμένα, τὰ ναστὰ eidem. inde βυλλαρὸς Scarabæus qui pedibus fimum ſubigit, & in pilas cogit, quas & pedibus volutat. proprium autem fullonum pedibus argutari, & addenſare. in Gloſſis Bulli ſunt χυνοπαιθαλεγῖς, οἱ βύλλοι vel βύλλαι. vnde βύλλαρος genus quoddam ſcarabæi, *fullonem* etiam vocat Plinius, *albis guttis*, licet alium faciat à pilario. ſpecies etiam eſt quem Græci ταῦρον, κάνθαρον vocant, cuius & meminit Plinius, hunc perperam volunt eſſe eumdem, cum eo genere quos

Digitized by Google

vulgo vocamus *ceruos volantes*. nam ταυροειδὴς ſcarabeus cornua ad inſtar bouis habebat, eratque διϰέρως tantum, qui lunæ ſacer apud Aegyptios habebatur. de eo Orus: *Δευτέρα δὲ ἰδέα ὁ διϰέρως ϰαὶ ταυροειδὴς, ὅστις ϰαὶ τῇ σελήνῃ ϰαθιερῶσθαι, ἀφ' οὗ ϰαὶ τὸν ἐν οὐρανῷ ταῦρον ὕψωμα τῆς θεοῦ ταύτης λέγουσι παῖδες Αἰγυπτίων.* Hi ſunt quos *Tauros* Plinius appellat. at *Lucanos* Nigidius vocauit, quos vulgo *ceruos volantes* dicimus, quod plurimi in Lucanis eſſent. Plinius: *ſed in quodam genere eorum grandi cornua prælonga, biſulcis detenta forcipibus in cacumine, cum libuit ad morſum coëuntibus, infantium etiam remedijs ex ceruice ſuſpenduntur.* heîc *remedia* ſunt amuleta, φυλαϰτήρια, & περιάμματα. Græci ϰέραμβον, & ϰεράμβυϰα vocabant hoc genus ſcarabæi. de quo nos alibi. *Tauri* ab his diuerſi, quos malè docti cum his eoſdem faciunt. Plinius lib. xxx. cap. v. *Tauri vocantur ſcarabæi terreſtres, ricino ſimiles, nomen cornicula dedere. alij peduculos terræ vocant, ab his quoque terram egeſtam illinunt ſtrumis.* nihil hi commune habent cum Lucanis ſcarabæis, & noſtris volucribus ceruulis: ineptè etiam & falsò putant hos ſcarabæos tauros eoſdem eſſe cum hoc genere inſecti quos Ariſtoteles ϰαράβους vocat, qui naſcuntur ex vermibus in ligno repertis, quaſi ſcarabæi ſint ϰαράβοι & σϰάραβοι. quo nihil falſius. Ariſtoteles lib. v. de Hiſt. Animal. cap. xix. ἐϰ δὲ τῶν σϰωλήϰων τῶν ἐν τοῖς ξύλοις τοῖς αὔοις οἱ ϰάραβοι γίνονται. interpretes vertunt, *ſcarabæos tauros*. neſcio quare. nihil enim ſimile. Heſychius: ϰάραβοι, τὰ ἐν τοῖς ξύλοις ξηροῖς σϰωλήϰια, ϰαὶ ζῷον θαλάττιον. ex illis carabis ſiue cancris ϰεραμβυϰίδας gigni tradit idem Ariſtoteles. ſed de his pluribus ad tabulam Aegyptiacam.

Pag. 60. A. *quod vt aſſuit, profundo ſacri fontis immerſus necatur*] quis iſte fons ſacer, aut vbi? Plinius *ſacerdotum fontem* vocat lib. viii. de Api boue: *non eſt fas eum certos vitæ excedere annos, merſumque in ſacerdotum fontem enecant.* Ammianus ex hoc noſtro, *ſacrum fontem*, lib. xxii. de Apide: *qui cum poſt viuendi ſpatium præſtitutum ſacro fonte immerſus è vita abierit.* docebo ex Plinio quod ipſe fortaſſe Plinius ignorauit. narrat ibidem ſub finem capitis, Memphi locum eſſe in Nilo, *quem à figura vocant Phialam omnibus annis ibi auream pateram argenteamque mergentes, diebus quos habent natales Apis.* Vix dubium eſt quin locus ille Nili qui Phiala dicebatur, idem ſit cum ſacro fonte quo poſt ſtatum æui ſpatium merſus Apis necabatur. idem alibi dixit fontem Nili Timæo mathematico *Phialam* appellari, à figura ſcilicet. de eodem nimirum fonte intelligebat, non de illo ignoto cuius origo in Mauritania. ſic enim ſcribit lib. v. cap. ix. *Phialam appellari fontem eius, mergique in cuniculos ipſum amnem vapore anhelantem fumidis cautibus, vbi conditur.* ſcopulos illos vel cautes in quibus Nili fontes eſſe Aegyptij memorabant, inter Syenem & Elephantinen Herodotus collocat ex relatione cuiuſdam γραμματιστοῦ Saïtæ, τὰς οὖν δὴ

A πηγὰς τοῦ Νείλου ἐούσας ἀβύσσους ἐϰ τοῦ μέσου τῶν ὀρέων τούτων ῥέειν, ϰαὶ τὸ μὲν ἥμισυ ὕδατος ἐπ' Αἰγύπτου ῥέειν ϰαὶ πρὸς βορέην ἄνεμον, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ ἐπ' Αἰθιοπίης τε ϰαὶ νότου. hoc irridet Herodotus ipſe, nec minus ſuggillatur à Strabone, Ariſtide, & alijs Græcorum. Seneca tamen Naturalium Quæſtionum iv hanc ſententiam pro vera refert. inſignis eſt locus & quem totum Lucanus verſibus expreſſit ac reddidit, à Seneca mutuatus. ſic autem ille: *exiguo ab hac* (id eſt inſula Philis) *ſpatio petra diuiditur, Ἄβατον Græci vocant: nec illam vlli niſi antiſtites calcant. illa primum ſaxa auctum fluminis ſentiunt.* hæc Lucanus ſic verſu ligauit

B lib. x.

Hinc Abatos, quam noſtra vocat veneranda vetuſtas

Petra patens, primos ſentit percuſſa tumultus.

ſic legendum in Lucano. nam male eſt etiam in optimis, *Terra potens*. petra eſt & ſaxum, non terra. *tumultus* autem vocat, Nili tumores & auctus. ſequitur apud Senecam: *poſt magnum deinde ſpatium duo eminent ſcopuli, Nili venas vocant incolæ.* Lucanus:

Et ſcopuli placuit fluuij quos dicere venas.

C πηγὰς Νείλου Græci vocant. Seneca: *hinc iam manifeſtus nouarum virium Nilus, alto ac profundo alueo fertur, ne in latitudinem excedat obiectu montium preſſus.* hæc ſic reddita Lucano:

Quod manifeſta noui primum dant ſigna tumoris.

Hos montes natura vagis circumdedit vndis

Qui Libyæ te Nile negent: quos inter vt alta

In conualle iacens ſtat molibus vnda quietis.

ſic legendi hi verſus, qui vulgo non tam ſinceri. montium obiectu preſſum ait Nilum Seneca, ne in latitudinem excederet. Lucanus montes à natura vagis aquis Nili circumdatos, qui eum Libyæ negarent. nam ſi in latitudinem excederet, Libyam

D vtique perfunderet, non Aegyptum. at montibus illis preſſus & coërcitus rectà exit in Aegyptum. inter montes illos Nilum, vt alta in conualle molibus quietis ſtare dicit, & idem voluit quod Seneca, qui alto & profundo alueo ferri inter illos montes ſcribit. nam moles aquarum quietæ ac veluti ſtantes in profundo & alto alueo, qui veluti conuallis locum obtinet, inter duos montes altiſſimos. Sequitur apud Senecam: *circa Memphim demum liber, & per campeſtria vagus in plura ſcinditur flumina.* ſequitur quoque

E apud Lucanum, quod ex iſtis expreſſum eſt:

Prima tibi campos permittit, apertáque Memphis

Rura, modúmque vetat creſcendi ponere ripas.

atque hæc hactenus. fontem igitur venáſque Nili inter Syenen & Elephantinen Aegyptij, conſtituebant in medio duorum eminentium ſaxorum. nec enim ex omni parte falſum eſſe quod ex Saïte ſcriba, ab Herodoto refertur. aſſerit Ariſtoteles, qui αὐτόπτης illorum locorum extitit. οὐ μὴν ἅπαν ψεῦδος τὸ εἰρημένον, ἀλλ' εἰσὶ μὲν αἱ πηγαὶ ἐν τῷ μεταξὺ Συήνης, ϰαὶ Ἐλεφαντίνης ὡς ἀληθῶς,

Digitized by Google

πίτραι μεγάλαι δύο ἐν μέσῳ τῷ τόπῳ ἀνέχουσι καὶ τὸ μέσον αὐτῶν Αἰγύπτιοι φασὶν εἶναι πηγάς. οὐκ αἱ δ' ὅ πάντος αὗται, ἀλλὰ τῷ ὅρεις Αἰγύπτου κάτω συντελεῖς. quod ait fontes illos non totius fluminis eſſe, id etiam firmat Seneca his verbis: *Nili venas incolæ vocant, ex quibus magna vis funditur, non tamen quanta operire poſſet Aegyptum.* quod autem inter duo ſaxa in medio alueo eminentia fons ille veluti concluſus eſſet, *Phialam* à figura vocauerunt. *In hac ora*, inquit Seneca, *ſtipem ſacerdotes, & aurea dona præfecti cum ſollemne venit ſacrum, iaciunt.* per *ſollemne ſacrum* palam eſt eum intelligere natales Apis, qui feſti & celebres toti Aegypto. hic igitur erat fons ſacer quo mergebatur Apis, vbi ſatis diu vixerat, & in quem pateræ & dona aurea iaciebantur à ſacerdotibus & præfectis feſto die natalium Apis. Ideo & *fontem ſacerdotum* vocat Plinius, quod ſacerdotes ſtipem in eum iacerēt, ſolléni ſacro, vel quod ſolis ſacerdotibus ad eum fontem accedere liceret. ſic petra ἄβατος ibidem dicta, quam ſoli ſacerdotes calcabant. ſed Plinius in vrbe Memphi locum illum fuiſſe docet, qui Phiala dicebatur & in quem patera aurea proijci ſolebat quotannis die natali Apis. vix tamen ambigendum quin fons ille ſacer vel ſacerdotum, quo immerſus Apis necabatur, idem fuerit cum illa Phiala, qui & fons erat Nili, quem inter Syenen & Elephantinem alij ponunt, in quem proijciebant aurea dona & ſtipem ſacerdotes ſollemni ſacro Apidis natalium. quod enim in vrbe Memphi Apis educabatur, ideo & ibi locum illum fuiſſe Plinius aut quos ille ſequitur, ſcripſerint. ceterum de alio fonte Nili, aut alia Phiala non poteſt intelligi quam quæ inter Syenen & Elephantinen ab Aegyptijs ipſis omnium auctorum teſtimonio, ſtatuitur. Statius:

> —— *aut quo ſe gurgite Nili*
> *Mergat adoratus trepidis paſtoribus Apis.*

gurgitem Nili vocat, quia locus ille immenſæ profunditatis. Herodotus: ὡς δὲ ἄβυσσοί εἰσιν αἱ πηγαὶ ἐς διάπειραν, ἔφη τοῦτο Ψαμμήτιχον Αἰγύπτου βασιλέα ἀπικέσθαι. Ariſtoteles: καὶ μὴν τὸ βάθος γε οὐκ ἐφικτὸν εἶναι τῷ πειρωμένῳ. Solinus quoque infrà, *in Nili ſtatum gurgitem* pateram auream proijci dicit, cuius iactu celebrant Apis natalem.

Pag. 60. B. *incipiat ſacris ibi initiatus ſacer fieri.*] Ammianus ex hoc loco: *cumque initiante Antiſtitum numero centum, inductus in thalamum eſſe cœperit ſacer.*

Delubra quibus ſuccedit aut incubat myſticè thalamos nominant.] ſucceditur quidem thalamis, non incubatur. Plinius: *ſunt delubra ei gemina, quæ vocant thalamos.* in templo, in delubro, in thalamo incubare Latini dicunt, vt Grǽci ἐν τῷ ναῷ ἐγκοιμᾶσθαι, non thalamis incubare vel templis: nam de pellibus ſtratis, aut lectis id dicitur. vt apud Virgilium:

> *Pellibus incubuit ſtratis.*

A ſic *incubare tumulo, incubare gazæ*, qui cubando premit tumulum aut gazam, rectè dicatur: non item *templo* vel *tecto incubare*, de illo qui ſub tecto vel in templo, ſtramentis aut ſolo incubat. hoc tamen ſic poſſet defendi, vt *incubare templo* dictum videatur pro *in templo cubare*, vt *adſtitit tribunal*, *aduolui genua*, *incidere fortunam* & ſimilia; nam & ſuprà *incubare templo* dixit. aliter tamen loquuntur optimi ſcriptores. duplex porro heic lectio fuit ex gemina Editione. altera habuit. *tecta quibus ſuccedit, myſticè thalamos nominant.* altera: *delubra quibus incubat*. ex duabus componitur quæ vulgo extat: *delubra quibus ſuccedit, aut incubat.*

B θάλαμος proprie νυμφικὸς οἶκος. vnde θαλαμίαν πορθμεῖον. at θαλάμη pro delubro. ita diſtinguunt Grammatici. Ammonius: θαλαμαὶ ὡς ἀγαθαὶ, καὶ θαλαμαὶ ὡς μεγάλαι, διαφέρει φησὶ Τρύφων ἐν δευτέρῳ περὶ Ἀττικῆς. ἐὰν μὲν γὰρ ὀξυτονῶμεν, δηλώσει τὸ τῶν Διοσκούρων ἱερὸν, ἐὰν δὲ βαρυτονῶμεν, τὰς καταδύσεις μυῶν. ergo θαλαμαὶ proprie delubra Dioſcurorum: etiam omnium deorum. vnde θαλαμηπόλος ῥῆσις in Epigrammate. verùm hęc alibi.

Dat omina manifeſtantia de futuris.] Plinius *auguria* vocat: *delubra ei gemina, thalamos vocant, auguria populorum.* atqui *augurium* vt etiam *omen* propriè ex auibus ſumitur. & *augur*, οἰωνοσκόπος, ὀρνιθοσκόπος. ab auium garritu dictum *augurium* Grammatici garriunt. Ad alia tamen transfertur, vt heic Apis bouis augurium dicitur. idem Plinius alibi & de vulpe auguria capi tradit his verbis quæ ſic diſtinguenda ac legenda ſunt, lib. VIII. capite de prognoſticis animalium: *Auguria quidem artem fecere apud Romanos & ſacerdotum collegium. vel maximè ſollemne eſt inter ea locis rigentibus & vulpis, animalis alioquin ſolertia diri: amnes gelatos lacuſque non niſi ad eius itum reditumque tranſeunt.* inter auguria & prognoſtica animalium vel maximè

D ſollemne eſt vulpis in locis rigentibus. nec enim lacus aut amnes gelatos tranſeunt, niſi vbi ire & redire illam viderint: obſeruatum quippe eam aure ad glaciem oppoſita coniectare craſſitudinem gelus.

Dat omina manifeſtantia de futuris.] ſic legimus. vulgo erat: *dat omnia*. Ammianus hinc habet: *coniecturis apertis ſigna rerum futurarum dicitur demonſtrare.* Plinius *auguria* vocat quæ hic *omina*. ſed locus Plinij ſic legi debet, atque diſtingui: *tum delubra ei gemina, quæ vocant thalamos: augurio populorum alterum intraſſe lætum eſt, in altero dira portendit: reſponſa priuis dat è manu conſulentium cibum capiendo.* populi vni-

E uerſi augurabantur læta cum alterum ex his delubris intraſſet in altero dira portendebat. at *priuis* ideſt ſingulis dabat reſponſa cibum capiendo è manu. ſic alibi loquitur Plinius. quem & ſuprà in hac voce memini emendare. libri habebant, *reſponſa prius dat.* *priui* ſinguli ſunt, vnde *priuata* τὰ ἰδιωτικὰ quæ ſinguli poſſident. Eudoxi quum Memphi eſſet Apis, extremitatem veſtis circumlingendo breui æuo eum moriturum, ſed in magno nomine ſignificauit. Diogenes

Digitized by Google

in vita Eudoxi, cuius & verſus ibi leguntur ad hunc modum reſtituendi:

Ἐν Μέμφει λόγος ἐστὶ προμαθεῖν τὴν ἰδίαν ποτὲ μοῖραν
Εὔδοξον παρὰ τοῦ καλλικέρω ταύρου, κοὐδέν γ' ἔλεξε·
Πόθεν; οὐ γὰρ βοῒ φωνή, φύσις οὐ δῶκε μόσχῳ
Ἄπιδι στόμ', ἀλλὰ
Παρὰ δ' αὐτὸν λέχριος στὰς ἐλίχμησε τὸ λῶπος
Προφανῶς τοῦτο διδάσκων ἀποδύσει βιοτὴν ὅσον οὔπω.
Διὸ καὶ οἱ ταχέως ἦλθε μόρος δὶς δέκακις πέντε καὶ τρεῖς
Εἰσιδόντα παῖδας.

ſcripturam antiquam in ſcriptis codicibus Diogenis nobis repertam in numeros iſtos redegimus, paucis admodum mutatis, quam vi atque ingratijs in heroos pedes coëgerat Planudes, cum inſigni mutatione. verſus ſunt Ionici ἀπὸ τοῦ ἐλάσσονος pentametri catalectici exceptis duobus medijs qui tetrametri ſunt, cum duobus alijs trimetris ſthyphallicis. poſtremos verſus ita diſtorſerat:

Καὶ δὴ οἱ ταχέως ἐπιπλώσθη αὐτίκα πότμος,
Ἠελίους δέκακις πέντ' ἰδὲ τρεῖς ἐσιδόντα.

Græci poëtæ ἠελίους dies vocant, vt Latini *ſoles*. at de annis heîc intelligendum. tres & quinquaginta vixit Eudoxus. annos παῖδας vocat Diogenes, quia anni παῖδες ſunt ſæculi τῆς γενεᾶς, vt dies menſis, menſes anni. Apim idem appellat, μόσχον, βοῦν, ταῦρον.

Pag. 60. B. *Illud maximum.*] ita veteres omnes Editiones & libri, & vt neſciam quid in mentem venerit Delrio edere, *illud maximè*. maximum illud omen eſſe ait cum Apis bis è conſulentium manu cibum capit. à Plinio diſcedit vt auctorem diſſimulet, perpetuo ſibi more.

Quæ vt inuenta & oblata eſt.] libri cum antiquitus editis: *quæ atque inuenta & oblata eſt.* id eſt, quæ ſimul atque inuenta eſt. nam integrum, *ſimul atque*. alij pro eo dicunt tantum *ſimul*, alij *atque*. & ſic ſuprà loquutus eſt noſter. dicit autem eam bouem fœminam quæ Api boui ſemel in anno oſtenditur, eadem die qua inuenitur & offertur, etiam neci dari. Plinius: *fœmina bos ſemel ei in anno oſtenditur, ſuis & ipſa inſignibus, quanquam alijs, ſempérque eodem die, inueniri eam & extingui tradunt.* ergo quotannis noua quærenda eſt, & inueniunda. Plinij verba eum ſenſum admittere poſſunt, vt ſemper eodem die quo Apis fœmina illa bos, inueniatur, & neci etiam detur. ita ſanè accepiſſe videtur Ammianus his verbis de Api: *qui cum poſt viuendi ſpatium præſtitutum ſacro fonte immerſus è vita abierit, necatur hora & qua ei bos fœmina inuenta cum notis certis offertur: quo perempto alter cum publico quæritur luctu.* ſic enim locus ille debet ſcribi veſtigio veteris lectionis monſtrante. *necatur hora* ideſt ſtatim, eadem illa hora. loquutio tralaticia de qua ſuprà, *in hora*, *ad horam*. perperam in editis: *cum immerſus è vita abierit, nec niſi ſemel ei in anno bos fœmina inuenta cum notis certis offertur, alter cum publico quæritur luctu*, quæ planè ſunt ἀσύστατα καὶ ἀσύγκλωστα. nihil enim cohæret. bos illa fœmina in vrbe Momemphi nutriebatur, vt in Memphi Apis. Strabo lib. XVII. οἱ δὲ Μωμεμφῖται τὴν Ἀφροδίτην τιμῶσι καὶ τρέφεται θήλεια βοῦς ἱερά, καθάπερ ἐν Μέμφει ὁ Ἆπις, ἐν Ἡλίου δὲ πόλει ὁ Μνεῦις. οὗτοι μὲν οὖν οἱ θεοὶ νομίζονται. non igitur noua quotannis quærebatur, nec ſtatim atque oblata Apidi tauro fuerat, necabatur, ſed eodem die & inueniri ſolebat & necari quo Apis. hic Plinij ſenſus, quem non vidit Solinus.

Apis natalem Memphi celebrant.] ſic libri omnes. nec rectè in Editionibus *Memphitici*. quod eſt κτητικόν, non ἐθνικόν. *Memphiticus anſer*, rectè diceretur, non Memphiticus homo. *Memphi* poſitum eſt pro Μεμφῖται: ſic *Ombi* apud Iuuenalem ſunt *Ombitæ* hoc verſu:

Terga fuga celeri præſtant inſtantibus Ombis
Qui vicina colunt vmbroſæ Tentyra palmæ.

ita enim legendum vidit V. C. Ioſ. Mercerus ex veteri ſcriptura quæ habuit: *præſtant inſtantibus omnes.* ſic *Tentyri* pro Tentyritæ apud Senecam in Naturalibus Quæſtionibus: *nec illos Tentyri generis aut ſanguinis proprietate ſuperant.* ſic enim ibi libri. ita & Ἀλαβάστροι Epiphanio αἱ τῆς Ἀλαβαστριτῶν, ab Alabaſtris Ægypti vrbe. ſic *Baſtri* ab vrbe Bactris. ſed *Memphi* etiam heîc poſſit eſſe, in vrbe Memphi. Plinius: *Memphi eſt locus in Nilo, quem à figura vocant Phialam omnibus annis ibi auream argenteamque mergentes, diebus quos habent natales Apis.* ergo Memphi celebrant, ideſt in vrbe Memphi Ægyptij celebrant natales Apis. Ammianus: *ſacerdotes Memphi natales celebrant Apis.*

Quam proijciunt in Nili ſtatum gurgitem.] ita libri, partim *ſtatum*, partim *ſtatutum*. quod idem eſt. quidam etiam habent *ſtatim*, peſſimi omnium. in ſtatum & certum Nili gurgitem, & huic rei conſtitutum iaciebant auream pateram. ſic *ſtata domicilia*, *ſtatus locus*, *ſtatus modus*, *ſtati dies*, & ſimilia. ſic ſtato etiam gurgite Nili mergebatur Apis:

— & quo ſe gurgite Nili
Mergat adoratus trepidis paſtoribus Apis.

Statius. nugatur heîc Delrio de ſtatiuis & ſtantibus Nili aquis.

Hæc ſollemnitas per ſeptem dies agitur.] magna hæc ſollemnitas per totam Ægyptum. *ſollemne ſacrum* abſolute vocat Seneca, quum de hac ſollemnitate intelligat, per quam aurea dona & ſtipem in fontem Nili iaciebant præfecti & ſacerdotes. de alio ſollemni feſto capienda hæc verba Iuuenalis, vbi Aegypti ſacra & numina carpit Sat. XV.

Lætum hilaremque diem, ne magnæ gaudia cœnæ
Sentirent poſitis ad templa & compita menſis,
Peruigilique toro, quem nocte ac luce iacentem
Septimus interdum ſol inuenit.

ſpeciale hoc ſacrum Tentyritarum aut

Digitized by Google

Ombitarum, quod & per ſeptem dies agitabatur, vt natalis Apis, niſi hoc finxerit Satyricus ex illo ſollemni feſto Apis, quod totidem dies durabat.

Pag. 60. C. *Octauo die cærimonÿs iam peractis.*] Plinius: *ſeptem hi ſunt, mirumque neminem per eos à Crocodilis attingi: octauo poſt horam diei ſextam redire belluæ feritatem.* omiſit Solinus quod præcipua dignum obſeruatione, in his Plinij verbis, ex quibus colligere eſt Ægyptios diem ſuum ciuilem à meridie ad meridem ſtatuiſſe. hinc ſeptimum diem ſollemnis feſti, non ante finitum eſſe innuit Plinius quam poſt ſextam horam ideſt meridiem octaui: nam primus dies ſollemnitatis, à meridie vtique incœperat. ſic in Vmbria dies ciuilis definiebatur à meridie in meridiem. hoc idem fuiſſe in Ægypto certo certius indicatur illo Plinij loco.

Crocodilus malum quadrupes.] malè apud auctorem Excerptorum: *quadrupes malus.* Plinius: *crocodilum habet Nilus, quadrupes malum, terra pariter & flumine infeſtum.* quid igitur ſibi vult Heſychius qui crocodilum Nili diſtinguit à terreſtri crocodilo, quaſi non & terreſtris ſit & aquatilis idem? Κροκόδειλος, inquit, τὸ ζῷον τὸ ἐν τῷ Νείλῳ, καὶ τὸ χερσαῖον. ipſe etiam Ariſtoteles Κροκοδείλους ποταμίους ſæpe vocat vt ſeparet eos à terreſtribus. Κροκόδειλος Græcis lacertæ genus, quod inter ſepes & macerias verſatur, à cuius ſimilitudine quod inſtar eius haberet animal etiam Nili Crocodilum vocauerunt. Herodotus: Κροκοδείλους δὲ Ἴωνες ὠνόμασαν εἰκάζοντες αὐτῶν τὰ εἴδεα τοῖσι παρὰ σφίσι γινομένοισι κροκοδείλοισι τοῖσι ἐν τῇσι αἱμασιῇσι. hinc ποταμίους Κροκοδείλους Ariſtoteli ad diſcrimen lacertæ Crocodili qui merè terreſtris eſt. χάμψαι Ægyptijs dicebantur, qui Græcis Κροκόδειλοι ποτάμιοι.

Linguam non habet.] Plinius: *vnum hoc animal terreſtre linguæ vſu caret.* verba ſunt Herodoti male à Plinio reddita: γλῶσσαν δὲ μοῦνον θηρίων οὐκ ἔφυσε aliud eſt linguæ vſu carere, aliud linguam non habere. piſces linguam habent, ſed linguæ vſu carent. præterea θηρίον non terreſtre tantum animal, ſed etiam aquatile dicitur. nam & in mari & fluminibus θηρία ſunt, vt in Nilo Crocodilus & Hippopotamus. poſtremo non ſolùm terreſtre animal Crocodilus, ſed etiam ἔνυδρον. cur igitur dicit, vnum hoc animal terreſtre linguæ vſu carere? immo & vnum hoc animal aquatile linguam non habet. nam cetera animalia aquatica linguam habent, qua caret Crocodilus. denique θηρίον belua eſt non animal. nam aliud θηρίον, aliud ζῷον. rectius heîc igitur Solinus Crocodilum *linguam non habere* ſcribit. Diodorus: μακρὸς μὲν ὢν καὶ ἄστροφος, γλῶτταν δὲ οὐκ ἔχει. Apuleius: *ore amplo ſed elingui.*

Morſus eius horribili tenacitate conueniunt.] ſcribendum in Plinio, atque interpungendum ſic: *vnum hoc animal terreſtre linguæ vſu caret: vnum ſuperiore mobili maxilla imprimit morſum alias horribilem pectinatim ſtipante ſe dentium ſe-*

A *rie.* male eſt vulgo; *alias terribile.* vt referatur ad animal, vel *quadrupes malum.* non aliter legit Solinus. *horribilis morſus*, vt *horribilis ventus*, Catullo: *Dÿ ventum horribilem atque peſtilentem.* & *horribilis liber* apud eumdem:

Di boni horribilem & ſacrum libellum.

Gloſſæ: *horribilis*, φοβερὸς, δεινός. ita heîc *morſuum tenacitas horribilis*, Diodorus de Crocodilo: τὰ δὲ δήγματα ποιεῖ ἄγρια καὶ χαλεπά. *perniciosi morſus*, Ammiano.

Plerumque ad viginti vlnas magnitudinis eualeſcit.] melius ſcriberetur, *ad duodeuiginti vlnas.* ita Plinius: *magnitudine excedit plerumque duodeuiginti cubita.* Solino *vlnæ* ſunt quæ

B *cubita* Plinio. Herodotus: αὐξανόμενος δὲ γίνεται καὶ ἐς ἑπτακαίδεκα πήχεας καὶ μείζων ἔτι. Diodorus: τὸ δὲ γινόμενος αὐξόμενον μέχρι πηχῶν ἑκκαίδεκα. nemo prodidit vſque ad viginti cubita magnitudinis Crocodilum creſcere. cetero libri omnes heîc legunt *eualeſcit*, pro *conualeſcit.* quod retinuimus. ſic ſuprà *conualeſcere* eodem ſenſu poſuit: *quem anguem ferunt ad immenſam molem conualeſcere.* infrà de Euphrate: *hic receptis in ſe aliquot amnibus conualeſcit.* ideſt, maior & auctior euadit. quæ maiora mole ſunt corpora, ea plerumque etiam validiora & fortiora. hinc *conualeſcere* & *eua-*

C *leſcere* pro creſcere, & in molem magnam attoli, vſurpauit. *eualuiſſe myrtum* dicit Plinius quæ lætior & grandior euaſit. lib. xvi. cap. xxii. verbis quæ ſic legenda ſunt ex optimo libro: *in eo ſacra fuere myrti duæ ante ædem ipſam per longum tempus, altera patricia appellata, altera plebeia: patricia multis annis prænaluit exuberans ac læta, quamdiu ſenatus quoque floruit, illa ingens, plebeia retorrida ac ſqualida: quæ poſtquam eualuit flaceſcente patricia, Marſico bello languida auctoritas patrum facta eſt, ac paulatim in ſterilitatem emarcuit maieſtas.*

Qualia anſeris, edit oua.] ita libri. Plinius:

D *parit oua, quanta anſeres.* forte legendum in Plinio: *quanta anſeris*, ijdem mox libri, legunt: *metatur locum naturali prouidentia, nec alibi fœtus premit.* nec agnoſcunt vocem *nido.* nidus proprie auium. nec enim nidos ſtruit Crocodilus. edit oua qualia anſeres, & metatur locum ijs edendis, & fœtui incubando, qua Nilus non eſt aſcenſurus: quod naturali prouidentia facit. ſed hæc prædiuinatio potius eſt quam prouidentia. atque ita Plinius nominat. nec enim ſemper eadem menſura Nilus egreditur, & creſcit.

Nec alibi fœtus premit.] male in quibuſdam:

E *fœtus promit.* fœtus ſunt oua quæ premit id eſt incubat Crocodilus, extra eum locum ad quem ſummo incremento peruenturus eſt Nilus eo anno. Plinius: *parit oua quanta anſeris: eaque extra eum locum ſemper incubat, prædiuinatione quadam, ad quem ſummo auctu eo anno egreſſurus eſt Nilus.* ita libri, *egreſſurus* vbi vulgati habent; *acceſſurus. Egreſſus, euagationes, exceſſus, exitus* Nili αἱ ἐκβάσεις, ἀναβάσεις. *premit fœtus* Solino, quod Plinio *oua incubat.*

Noctibus in aqua degit, per diem humi ac-

Digitized by Google

quieſcit.] contrarium planè ſcribit Ammianus, qui multa ſumit à Solino: *noctibus quieſcens per vndas, diebus humi veſcitur.* notant in libris veteribus eſſe, *diebus humi veheperatur.* quid ſit neſcio, niſi legendum ſit, *diebus humi verſatur*, διατρίβει, διάγει. ita enim Græci. pugnat tamen inter ſe quod alter ait Crocodilum noctibus in aqua quieſcere, alter per diem humi acquieſcere. ſi verum ambo dicunt, perdius & pernox quieſcit Crocodilus, noctu in aqua, de die ſub diuo. nec tempus illi relinquitur cibo capiendo. vtrumque examinemus. Plinius: *dies in terra agit, noctes in aqua teporis vtrumque ratione.* B ineptè Dalecampius ex praua ſcriptura vetuſti codicis legit, *temporis vtrumque ratione.* quod explicat opportunæ ſtationis & moræ: nihil abſurdius. verum eſt, *teporis*. Ariſtoteles: τὴν μὲν ἡμέραν ἐν τῇ γῇ τὸ πλεῖστον διατρίβων, τὴν δὲ νύκτα ἐν τῷ ὕδατι. ἀλεεινότερον γὰρ τῆς αἰθρίας. idem ante eum dixerat Herodotus his verbis: καὶ τὸ πολλὸν τῆς ἡμέρης ἐν τῷ ξηρῷ διατρίβει, τὴν δὲ νύκτα πᾶσαν ἐν τῷ ποταμῷ, θερμότερον γὰρ δή ἐστι τὸ ὕδωρ τῆς τε αἰθρίης καὶ τῆς δρόσου. ἡ αἰθρία eſt *ſubdiuum*. nam cum in terra moratur, ſub dio degit, ἐν τῇ αἰθρίᾳ. quia no- C ctes frigidæ ſunt, & aqua per noctem tepidior, ideo noctes in flumine degit. hoc igitur vnum facit ratione teporis, non vtrumque. nec enim etiam de die moratur in terra propter teporem. certe Herodotus & Ariſtoteles non id tradunt. & fortaſſe ſcribendum in Plinio: *noctes in aqua, teporis vtique ratione.* quod aqua ſcilicet tepidior per noctem ſit ſubdiuali ſereno. ita ſane Ariſtoteles cum Herodoto. ferri tamen *vtrumque* poteſt. nam qui noctes agit in aqua propter aquæ teporem, & dies extra aquam degere videri queat propter eamdem rationem. Non igitur ratione cibi, ſed teporis noctes agit in aqua. quare melius D Ammianus quam Solinus dixerit, noctibus per vndam quieſcere. Etenim ſi iuxta Solinum per diem humi acquieſcit, cibum vtique noctu quærat per vndas oportet. ſed illud ſuum Solinus hauſit & collegit ex iſtis Plinij verbis: *hunc ſaturum cibo piſcium, & ſemper eſculento ore in littore ſomno datum, parua auis quæ trochilos vocatur*, ſi ſatur eſt cibo piſcium, & per noctem ferè tantum in aqua degit, ergo noctu piſces capit quibus veſcatur. ſomno vero per diem datur in littore: ergo humi per diem acquieſcit. E ſed fallitur in plenum Solinus argumentatione ſua, & partim ipſe Plinius. quod heîc ait Crocodilum ſaturum piſcium cibo in littore quieſcere, vereor vt verum poſſit eſſe conſiderata huius animalis natura, quam alij tradunt. in aqua nihil eum videre memorat Herodotus, extra aquam acerrimi viſus eſſe, τυφλὸν δὲ ἐν ὕδατι, ἐν δὲ τῇ αἰθρίῃ ὀξυδερκέστατον. idem narrat Ariſtoteles, φαύλως ὁρᾷν ἐν τῷ ὕδατι. nihil videns & pæne cæcus inter vndas quî poſſit captare piſces, & capere, non ſatis video ipſe. præterea Plinium prorſus refellit, quod ab Herodoto traditur, Crocodilum ex nocturna in aquis conuerſatione plenum os referre hirudinibus, quas trochilus repurgat. hoc ſigni eſt non multum eum maxillas & dentes in aqua exercere comedendis piſcibus, ſiquidem dentibus eius & maxillis hirudines implectuntur & inhærent. nam ſemper hianti ore eſt, non igitur piſcium quas comederit reliquijs eſculentum os habet, quum ſcalpitur & purgatur à trochilo, ſed hirudinibus refertum. poſtremo cum homines perſequatur ac voret, porculos, canes, & genus omne animalium auidiſſimè ſectetur, & quidquid ripæ adpropinquat, ſolitus ſit affectare, ex eo colligere eſt in terra potius quam in aqua victum illi quæri: hinc prouerbium *Canis è Nilo*, quod propter metum Crocodilorum, bibant ſimul & fugiant: Diodorus lib. 1. de Crocodilo: σαρκοφαγεῖ δὲ οὐ μόνον ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ζώων τὰ προσπελάζοντα τῷ ποταμῷ. His adde quod hieme nullum cibum capiunt, & per id tempus quod quattuor menſes durat, in aqua latitant vſque, nec prodeunt. victus igitur ex terra. veriſſimum itaque eſt quod ait Ammianus, Crocodilum noctibus quieſcere per vndas, diebus humi veſci. vt contra falſiſſimum quod ex Plinio adſtruit Solinus per diem humi acquieſcere: vt demus ſaturum in littore aliquando ſomno dari, non ſequitur inde, per totum diem humi acquieſcere. in aquam noctu ſe recipiunt teporis ratione, vt Herodotus & Ariſtoteles teſtantur, non autem & diebus ἐν τῷ ξηρῷ verſantur propter eamdem cauſam, vt Plinius aſſerit. ſic διάγει noctu facit inter aquas, θηρᾷ colligit in terra. contra Hippopotamus, noctibus victum in terra quæritat, per diem in aqua quieſcit. nec tamen negauerim Crocodilum, piſcibus etiam libenter veſci quoſcunque adipiſci poteſt. Nam & Strabo ſcriptum reliquit nihil ferè piſcium ex mari in Nilum aſcendere, metu Crocodilorum, excepto mugile & delphine & thriſſa. rationem apud eum vide: ſed cum obtuſius in aqua cernat, non multam capturam facere poteſt, & præcipuus illi victus plurimuſque è terra.

Pag. 60. D. *Vt ictus quouis tormento adactos tergo repercutiat.*] Plinius: *contra omnes ictus cute inuicta.* Græcorum eſt, τὸ δέρμα ἄρρηκτον. Ammianus è Solino: *cutem ita validam gerit, vt eius tergo cataphracta vix tormentorum ictibus perforentur.* hæc non leuiter corrupta ſunt. ſcribe: *vt eius tergoris cataphracta vix tormentorum ictibus perforetur.* vt omnes ſciunt, *cataphracta* eſt lorica. ex φολιδωτοί, & in ſquamam textæ è ferro. vnde *cataphracta ſignaculis ſquamarum ſculpta* Tertulliano. tale eſt etiam tergus Crocodili, φολιδωτόν. Herodotus: δέρμα λεπιδωτὸν ἄρρηκτον ἐπὶ τοῦ νώτου. Diodorus: τὸ μὲν γὰρ δέρμα αὐτοῦ πᾶν φολιδωτόν ἐστι. hinc eleganter & vere Ammianus *cataphractam tergoris*

in Crocodilo appellat, ſquamatam eius cutem.

Pag. 60. D. *Trochilos auis parua eſt.*] mirum extare in omnibus Solini codicibus, *Strophilos auis parua eſt.* nec aliter in Indice: III. *de Crocodilo.* IIII. *de ſtrophilo.* an Græcorum aliquis στρόφιλον vel στρόβιλον vocauit qui alijs τροχίλος? genus etiam auiculæ ὀρχίλος. quam perperam cum trochilo confundunt multi. Heſychius: ὀρχίλος, ὀρνιθάριον τῶν ἀοιώνων, ὃ λέγεται ὑπὸ ἐνίων σαλπιγκτής. apud eumdem σάλπιγξ etiam dicitur. ὀρχίλον & τροχίλον meminit Ariſtophanes in Auibus. τρόχιλος Græcè dicitur & πρέσβυς & βασιλεύς. Ariſtoteles lib. IX. cap. XI. de trochilo: καλεῖται δὲ καὶ πρέσβυς καὶ βασιλεύς, διὸ καὶ τὸν ἀετὸν φασὶν αὐτῷ πολεμεῖν. hinc Plinius lib. X. capite, *Quæ inter ſe diſsideant*, ait trochilum cum aquila inimicitias gerere: cornices atque noctua: *aquilæ & trochilus, ſi credimus, quoniam rex appellatur auium.* perperam quaſi ex Ariſtotele ad eum locum notant, trochilum cum noctua gerere bellum. male etiam Turnebus ad hæc Plinij verba ſcribit in Ariſtotele eſſe ὀρχίλος non τροχίλος. certe capite primo libri noni Ariſtoteles tradit ὀρχίλον & noctuam inuicem inimica eſſe: καὶ ἡ γλαὺξ δὲ καὶ ὀρχίλος πολέμια. καὶ γὰρ οὗτος τὰ ᾠὰ κατεσθίει τῆς γλαυκός. verùm nihil hoc ad trochili & aquilæ pugnam. ſubijcit idem & ceteras minores aues de die infeſtas & infenſas eſſe noctuæ eamque circumuolare & vellere, ὃ καλεῖται inquit, θαυμάζειν. διὸ καὶ οἱ ὀρνιθοθῆραι θηρεύουσιν αὐτῇ παντοδαπὰ τὰ ὀρνίθια. Hoc genus aucupij *pipatam* hodie vocamus à pipatu auium noctuam circumuolitantium. Inde *pipare* pro decipere. quod proprium eſt aucupum:

—— *Volucrem dum decipit auceps.*

Ouidius:

Aut vt aues coeunt ſi quando luce vagantem
Noctis auem cernunt.

Timon:

—— ἠΰτε γλαῦκα πέρι σπίζαι περιβωῶνται.

Hinc explicandus ille vetus verſiculus in libro Plutarchi aduerſus Coloten:

Συμμακτὶν ὥστε γλαυκὸς αὐλιστήριον.

Nam vbicunque γλαὺξ αὐλίζεται & conſiſtit, ibi minutarum ciuium omne genus ſolet adglomerari & congregari. Hodie legitur apud Plutarchum, γλαῦκος αὐλήτριον. In quibus interpretandis mirum eſt quantopere æſtuent ac nugentur docti viri. Plinius: *noctua & cetera minores aues.* ſequitur apud Ariſtotelem. πολέμιος δὲ καὶ ὁ πρέσβυς κελύμβρος καὶ γαλῇ καὶ κορώνῃ, τὰ γὰρ ᾠὰ καὶ τοὺς νεοττοὺς κατεσθίουσιν αὐτῆς. quæ ſic reddit Gaza, vt ad ſuperiora referat hæc verba: πολέμιος δὲ καὶ ὁ πρέσβυς. vt peculiares nimirum inimicitias etiam dicat eſſe inter trochilum qui πρέσβυς. dicitur & noctua, de qua iam præceſſit. quod non probo. puto vocem deeſſe hoc modo: πολέμιος δὲ αὐτῷ καὶ ὁ πρέσβυς κελύμβρος. καὶ γαλῇ καὶ κορώνῃ. τὰ γὰρ ᾠὰ καὶ τοὺς νεοττοὺς κατεσθίουσιν αὐτῆς. nam muſtellæ oua & pullos cornicis edunt. hinc illæ inimicitiæ. πρέσβυς igitur Græcè idem qui & βασιλεὺς & τρόχιλος. rex nempe auium. inepte πρέσβυν apud Ariſtotelem vertunt *ſenatorem.* πρέσβυς idem quod βασιλεὺς vel ἄρχων. Heſychius: πρέσβεις, ἔντιμοι, βασιλεῖς, ἄρχοντες. Aeoles dicebant πέργυς, tranſpoſitis litteris, & β in γ mutato. quod illis ſollemne. hinc πέργυλον ὑποκοριστικῶς vocabant qui cæteris πρέσβυς. Heſychius: πέργουλος, ὀρνιθάριον ἄγριον. πέργυς δὲ ὁ πρέσβυς. ipſa ſcribendi ratio Aeolica, πέργουλος pro περγύλος. vt μουκρὸς, θουγάτηρ. Plinius: *parua auis quæ trochilos ibi vocatur. rex auium in Italia.* inde compoſita vox qua auiculam hanc appellarunt, *regauiolus*, & *regauiliolus.* Gloſſæ: *regauiliolus*, σπίννος. *regauiolus*, βασιλίσκος, ὀρνύφιον. Suetonio *Regaliolus* dicitur. de quo nos alibi. ſed perperam σπίννον magiſter ille cum trochilo vel regauiolo confundit. σπίννος Græcis εἶδος στρουθίου. Interpres Ariſtophanis. κίχλας & σπίννους iungit & ſeptem σπίννους obolo vendi dicit. aliæ Gloſſæ: σπίννος ὁ στρουθὸς, *fringillus.* rurſus confundit hoc σπίννον cum ea quæ σπίζα Græcis vocatur. at σπίννος & σπίζα differunt. σπίζα eſt quem Latini *fringillam* vel *fringillum* dixere. *pincionem* vulgo vocamus. Itali hodie Latinum nomen retinent. hinc genus eorum, ὀρεσπίζαι, quibus collum cyaneum eſſe tradit Ariſtoteles. *montanos* hodie appellamus. Feſtus fringillam dictam eſſe ſcribit quod frigore cantet & vigeat. hoc proprium *regauilioli.* Nam ſolus ex auibus frigore cantat. quinimmo intenſi frigoris futuri ſignum eſſe aiunt, quum cantillat. ſic σπίννον & Latine *fringillum* quidam acceperint pro regauiolo qui noſter eſt regulus. quod confirmat auctor ille Gloſſarij veteris. *fringillus* qui noſter *pincio*, & Græcorum σπίζα æſtiuis tantum menſibus canit, hyeme ſilet. auctor eſt Ariſtoteles æſtate in calidiſſimis locis eum degere, hyemem agere in maximè frigentibus. vox ipſa Latina qua appellatur, ex Græco manat, φρυγίλος. *Fringilus.* quod genus eſt ὀρνιθαρίων. nomina auium ſæpe confundunt. ſic ex vocabulo σπίζα factum eſt Latinum *paſſa.* πίζα Aeoles dicebant, vt φαῖρα pro σφαῖρα, & μάραγδος pro σμάραγδος. hinc Latinum *peſſa* & *paſſa.* vt μάζα, *maſſa.* Gloſſæ: *paſſa*, ὀρνὶν εἶδος. Ityn in paſſam conuerſum fuiſſe ferunt Grammatici quidam. inde etiam & vox *paſſer.* nam Grçcis σπίζαι pro omni genere auium minutarum, vt & στρουθοί. Heſychius: σπίζια ὄρνεα ἄπτωτα. Timonis verſus de Platone:

Ὣς εἰπὼν ὄχλοιο διέστησεν εἰσεπτήσομεν,
Οἱ δὲ μὲν ἠΰτε γλαῦκα πέρι σπίζαι περιβωῶσι
Ηλίματον δεικνῶντες.

ſic legendum. vulgo eſt, περισπίζαι. σπίζαι minutulæ aues omne genus, quæ circa noctuam adgregantur mirabundæ. diximus ſuprà. Heſychius: σπίζα, ὀρνιθάριον στρουθῷ παρεμφερές. inde ergo & *paſſa* & *paſſer.* Græci tamen, vt dixi, σπίνον & σπίζαν pro eodem auis genere accipiunt. Certe Latini σπίζαν & σπῖνον reddunt *fringillum.* Aratus τὸν σπῖνον ait σπίζειν quum vocem emittit, in prognoſticis:

Καὶ σπίνος ἠῶα σπίζει.

Auienus:

Et matutino fringilla reſultat ab ore.

a Theophraſto habet Aratus, cuius hæc verba ſic legenda ſunt de Signis pluuiarum: καὶ σπίνος ἐν οἰκουμένῃ ἑῷ φθέγξηται ἑωθεν ὕδωρ σημαίνει ἢ χειμῶνα. male hodie legitur, ὁ πέλος. & peſſimè vertunt: *ardea quæ Pella vocatur.* Idem de Signis tempeſtatis: καὶ σπίνος ἐν οἰκίᾳ οἰκουμένῃ φθεγγόμενος, χειμέριον. eodem libro: σπίνος ὄρνιθος σπίζων ἑωθεν χειμέριον. Ridiculi ſunt Gaza & Bellonius qui ἀκανθίδα vertunt *Spinum.* quaſi *Spinus* à ſpinis dicatur, vt ἀκανθὶς ἀπὸ τῶν ἀκανθῶν. Hoc nomen *ſpinum* finxit Gaza, vt Græcorum ἀκανθίδα exprimeret. Sed citra excuſationem peccat Bellonius, qui *Spinum* Gazæ hoc eſt ἀκανθίδα, putat eſſe Græcorum σπῖνον, hodieque Græcis σπίνους & σπινίδια vocari aſſerit. Errat idem, quum negat ἀκανθίδα Græcorum eſſe *carduelem* Latinè, ac mauult auiculam paruam, quem *Serenum* hodie vocamus, ita Græcis appellatum, eumdemque cum σπίνῳ eſſe ſcribit. Veteres omnes Latini contra ſtant, qui ἀκανθίδα *carduelum* interpretantur. Seruius. *Acanthis, carduelus quod ſpinis & carduis veſcitur.* Gloſſæ: *cardelus*, ἀκανθυλλίς. at ipſe ποικιλίδα vult eſſe carduelum, & fallitur. Reperio in Græcorum recentiorum Lexicis eamdem auiculam Ζῖνας dici & ἀσπραγαλίνον, & σπαγαθίνον. eam rubras in capite pennas habere, in alis luteas, & Latinè vocari *carduelem*. Gloſſæ optimæ: *cardelus*, ἀσπραγαλῖνος. Spinum vero hoc eſt σπῖνον non eſſe quem *Serinum* vulgo nuncupamus, nimis multa oſtendunt. in tectis & domibus cantillare σπῖνον ex Theophraſto conſtat. Hoc facit fringilla, quæ in vrbibus vt plurimum æſtate degit, & ſuper tectis domorum cantat. Cum turdis, eam vulgo venum exponebant in Græcia aucupes. ideo Comici fere ſemper κίχλας & σπίνους iungunt. Eubulus apud Athenæum:

Τίλλειν δὲ φάττας καὶ κίχλας ἡμῖν σπίνους.

Ariſtophanes in Comœdia Auibus:

Οἷς συνείρων τοὺς σπίνους πωλεῖ καθ' ἑπτὰ τοὐβολοῦ
Εἶτα φυσῶν τὰς κίχλας.

& in Comœdia Pace:

Κἄξ ἡμῖν δ' ἐνεγκάτω τις τὴν κίχλην καὶ τὼ σπίνω.

Pollux aues enumerans quæ menſis commendantur: κίχλαι, κόσσυφοι, σπινίδια, ἀλεκτρύονες, ὄρτυγες. apud Stobæum in Excerptis cap. LV. ex Ariſtophane: ὄψον δὲ χῆνάς τε σπινίδιά τε καὶ κίχλας. ita nunc emendandum cenſeo pro eo quod editum eſt, πινίδιά τε καὶ κίχλας. fringillam eſſe quem hodie *pincionem* vocamus ſatis certum eſt. σπῖνον veteres plerique hanc auem dixere. Gloſſæ: *fringillus*, σπῖνος. Heſychius: σπίγγος, σπῖνος. de aue intelligit. Et paulo poſt: σπινθία, ὀρνιθάριον εἶδος, σπῖνοι. Ergo σπῖνοι & σπίγγοι & σπινθοι ijdem. Inde σπίνθιον, ex quo *Spinthio Spinthionis*, & *Pinthio*, vt δαμάλιον. *Damalio.* Στρούθιον, *Strutio*, πίπον, *pipio.* Hinc igitur & *pintionem* vel *pincionem* vulgo dicimus *fringillam* quam Græci σπίζας & σπῖνον ſiue σπίνθιον nominant. Sed cum σπῖνον quidam ὀρνίθιον interpretentur, & στρουθῷ ὁμοφυὲς ὀρνίθιον. alij cum Regauiolo eumdem faciant, videntur etiam nonnulli ſic vocaſſe minimum paſſerculi genus, quem τρωγλίτην & τρωγλοδύτην Græci vocant. vterque τρώγλας amant, nec magnitudine aut figura corporis multum diſtant. Ariſtoteles de trochilo vel rege auium. ὁ δὲ τροχίλος τὰς λόχμας καὶ τρώγλας οἰκεῖ. Apuleius auem quæ dentes Crocodili purgat & exſcalpit, quam trochilon eſſe omnes volunt, *fluuiatilem* appellat: *vna ex auibus fluuiatilibus amica eius, inſecto roſtro ſine noxa periculo exſcalpit.* atqui trochilon in genere fluuialium eſſe non legi. non omnem trochilon id facere tradit Aelianus, ſed certam ſpeciem, cui nomen κλαδαρόρυγχος, à motitatione roſtri ſcilicet. vt κλαδαρόμματοι, δῦντες τὰ ὄμματα. Heſychius: κλαδαρόρυγχος, τροχίλου εἶδος. ſed trochilon auem fluuialem eſſe videtur ex Ariſtotele collegiſſe Apuleius. is lib. VIII. cap. III. ſic ſcribit: καὶ τὸ τῶν ἀλκυόνων γένος πάρυδρόν ἐστι. deſcriptis deinde Alcyonum generibus & coloribus, ſubijcit, καὶ τροχίλος. περὶ δὲ τὴν θάλατταν καὶ ἀλκυὼν καὶ κήρυλος. quibus verbis clarè innuit trochilon πάρυδρον eſſe, & aquas amare. verùm aliud eſt πάρυδρον aliud ἔνυδρον. fluuiales aues ſunt ἔνυδροι, & ποτάμιοι quæ ex fluuijs & aquis victum petunt, & in ipſis degunt, vt anates & aliæ. nugatur ergo Apuleius cum trochilon vel regem auium ex genere fluuialium eſſe dicit. *ſtrophilon* heîc videtur appellaſſe Solinus ἀπὸ τοῦ στρέφειν. nam δινεῖσθαι eſſe καὶ δρομαῖον καὶ δραπέτην Græci dicunt, eoque difficilis capturæ. Inde & τροχίλος dictus.

Pag. 60. D. *Trochilos auis paruula eſt. ea dum reduuias eſcarum affectat.*] in veteribus: *trochilos auis paruula dum reduuias aquarum affectat.* quidam etiam, vt editum eſt. multa heîc blatterat Camers de *rediuijs* aut *rediuis*, animalibus, *reduuias eſcarum*, vocat noſter cibi reliquias, quæ dentibus Crocodili adhæſerunt. ſic ſuprà *reduuias conchyliorum*, exuuias vel reliquias Conchyliorum, τὰ λείψανα. *fragmina conchyliorum* dixerat. Mela eo loco quem imitatur Solinus. *reduuia* propriè eſt ἡ παρωνυχία, cum cutis relinquit vngues & circa vngues ſe reſoluit. Titinnius de ſeruo maſtigia:

Laſsitudo conſeruûm, reduuia flagri.

in cuius tergo ſcilicet, reduuiam pellis facit flagrum. ita legendus ille verſiculus. inde & *reduuioſa* aſpera & extantia apud Læuium:

Scabra in legendo, reduuioſaue offendens.

παρωνυχίαι Polluci quæ vtrinque extant in vnguibus quæ & præſecantur, Latine *reduuia* quod ea parte pellis reſoluat ſe. hinc *reduuia* pro reliquijs & præſegminibus. *eſcarum minutias*, Ammianus dixit ex hoc loco.

Scalpurrigine blandiente.] ita libri ſcribunt, vt & *ſcaturrigo*. nam *ſcaturrire* ſcribebant cum duplici littera canina. Gloſſæ: *ſcaturrit*, πηδᾷ καὶ βρύζει. ſic & *ſcalpurrio*. vnde *ſcalpurrigo*. ſimiliter & *Ligurrio*:

Digitized by Google

—tepidúmque ligurrierit ius.
& in illo verſiculo mimico:

Hircus vetulus ligurrit naturam capræ.
quem male vulgo conſtituunt, & contra legem metri. Editiones ante Delrianam omnes heic recte legunt *ſcalpurigine*, quod ipſe in *ſcalpturigine* mutauit.

Pag. 60. D. *quod Ichneumon conſpicatus penetrat belluam*] ſic repoſui. quod ita poſitum inueni in optimo Regio, & alijs nonnullis vetuſtiſſimis. Quidã tamen etiam æque antiqui ſcribunt vt editum eſt: *quod Enhydrus conſpicatus, Ichneumonum genus, penetrat belluam.* atque vt ſcias hanc lectionem etiam auctoris fuiſſe, B ſed ex altera editione, ita etiã in Solini libris Ammianus legebat. ſic enim verba noſtri auctoris expreſſit: *quod factum contuens Enhydrus, Ichneumonis genus, oris aditum penetrat, alite prauia patefactum.* malè hodie ſcribitur: *quod factum contuens hydrus.* nam *hydrus*, & *enhydrus* ſerpens aquatilis vt ἔνυδρα ζῶα, & ἔνυδρος ἰχθύων, ſi tamen fuit. Ichneumonem fluuiatile animal fuiſſe colligat aliquis ex Strabone vbi dicit, aſpidem cauda vel ore apprehenſam ab Ichneumone in flumen trahi & necari. idem colligi poſſit & ex Vitruuio lib. VIII. cap. II. his verbis: *ex Mauritania autem caput Nili profluere ex eo maximè cognoſcitur, quod ex altera parte montis Atlantis ſunt alia capita item profluentia ad Occidentis Oceanum. ibique naſcuntur Ichneumones, crocodili, & aliæ ſimiles beſtiarum piſciumq; naturæ præter Hippopotamos.* ſed illis auctoribus euinceretur Ichneumonem in totum aquatilem eſſe, vel ſaltem amphibiũ, vt crocodilum, at Solinus heic duo genera Ichneumonis facere videatur, alterum ἔνυδρον, alterũ χερσαῖον. vtrumq; tamen falſiſſimũ. Strabo ipſe qui Ichneumones in pugna cum Aſpide, aquatilium generi accéſere videtur, idẽ inferius inter terreſtria numerat. Enumeratis enim Nili piſcibus ſub- D iungit, ζῶα δὲ ἐπιχώρια ἰχθύων ἢ ἀσπὶς Αἰγυπτία. quibus verbis manifeſtè terræ non aquæ beſtijs Ichneumonẽ adgregat. nam & aſpis mere terreſtris ſerpens. Ariſtoteles ſcribit Ichneumonem ſimiliter parere, & iiſdem veſci quib. canes & feles. Plinius lib. X. capite de generatione terreſtrium: *Ichneumonũ & felium reliqua, vt canum.* Diodorus μικρὸν ζῶον ἀλλ' ἀγαθόν eſſe tradit. mitto Herodotum & alios Græcos Latinóſq; veteres, vt de recẽtioribus nihil dicam, qui *murem Pharaonis* hodie appellari ferunt. Et fallitur alter eruditus qui *murem Indicum* apud Oppianum interpretatur. Auctor vetus Gloſ- E ſarum, inter animalia terreſtria recenſet Ichneumonem. *lupus cerualis*, θώς. *lepus*, λαγώς. *cattus*, αἴλουρος. *Ichneumon*, ἰχνεύμων. caprifer, αἴγαγρος. Quid igitur opponemus illi Strabonis loco vbi narrat Ichneumones aſpidem cauda arreptum trahere in flumen & necare λαβόμενος τῆς οὐρᾶς καὶ τοῦ ῥύγχους ἐπὶ τὸν ποταμὸν & διαφθείρειν. Nonne hæc ſatis arguunt Ichneumonẽ aquarum eſſe incolam? è Nicandro hoc habet Strabo, qui Ichneumonis & Aſpidis pugnam memorans ita canit in Theriacis:

—ἦ καὶ ὕδρης

A Ἀρπάξας βρύχοντος ἔσω ποταμοῖο κυλίνδει.
Scribit etiam ibidem Ichneumonem in flumẽ deſilire, ibique volutare ſe in limo, donec toto corpore oblinatur, & loricetur luto. Sed nihil horum fortaſſe ſatis magnum eſt argumentum, vt fluuiatilem credamus eſſe. Quod enim aſpidem in flumen vi trahit, vt mergat, naturalem ſollertiã huius animalis id potius oſtendit, quam vitam in aquis. Cum paruum os habeat, & minime ad morſus dehiſcens, adeo vt manum hominis, cum clauſa eſt in pugnum morſu adpetere nõ queat. vbi videt ſe non poſſe aliter conficere hoſtem ſuũ, luto ſole ſiccato loricatus ad flũmen eum trahit, & ſubmergit. non adeo in procliui eſt quod pro Vitruuio reſpondeamus, qui Ichneumonem cũ crocodilis & hippopotamis animalibus fluuialibus, quaſi & eiuſdem ſit conditionis, computat. Dici tamen poteſt, non piſces tantum & aquatiles beſtias, ſed etiam terreſtres quaſdam Nili fluminúmque ex eodem fonte orientium peculiares facere, vt Ichneumonem. ſic Nilo propriam dat Aſpidem Lucanus quæ terreſtris eſt ſerpens:

—— *Niloque tenus metitur arenas.*

Ammianus: *nec vltra fluenta Nili egreditur.* po- C tuerit tamen & Vitruuius hallucinari, certè hallucinatus eſt, & vt Solinus, vel auctor ille vnde ſumpſit, ſi modo aliquem habet auctorem, qui *Enhydrum*, τὸν ἔνυδρον genus conſtituit Ichneumonum. Ἔνυδρος eſt, qui alijs ἐνυδρίς, alijs ἐνύδρις dicitur, Latinè *Lutra*. nam vt ſuprà notauimus, Attici dicebant ἐλύδρις, vt αἰθράχνη pro ἀράχνη. Inde Latinum *Lutra*. Heſychius: ἔνυδρος, ζῶον ποτάμιον, ἀμφίβιον, ὅμοιον κάστορι. in Nilo eiuſmodi ἔνυδροι vel ἐνύδριες fuere multæ, quæ & ſacræ apud Aegyptios. Herodotus in ſecunda Muſa: γίνονται καὶ ἐνύδριες ἐν τῷ ποταμῷ, τὰς ἱρὰς ἥγηνται εἶναι. at noſter *Enhydrum*, genus Ichneumonum perperam facit, quod animal eſt diuerſi generis. Et *Enhydrum* malè Græcè vocat quæ Latinis *Lutra* eſt. illud etiã non rectè quod contra omnium veterum ſententiam ab Enhydro vel lutta crocodilum confici tradit, quum Ichneumonis illam pugnam palmamque eſſe velint. ſed ita in προεκδόσει ſcripſerat. in emendata & recognita correxit nimirum, ediditque ſicut ſcripſimus: *quod Ichneumon conſpicatus penetrat belluam.* & ſic Plinius: *in qua voluptate ſomno preſſum conſpicatus Ichneumon, vt telum aliquod immiſſus erodit aluum.* Videtur ergo Ammianus in exemplaria Solini incidiſſe, quæ priorem editionem continebant, quod & alijs locis probauimus. vt & Iſidorus, qui Enhydrum Ichneumonem vocari ex hoc loco aſſerit. Græci porro recentiores ὕλλον vocauerunt τὸν ἰχνεύμονα. Piſides:

Ο μικρὸς ὕλλος ὑδροχόου θηρίου
Φθείρει παρεισδὺς τὸ βάθος τῆς κοιλίας.

inde Latinum *ſullus* pro eodem. Dracontius apud Iſidorum: *Præcidit Sullus vim cuiuſcumque veneni.* quí verſus non extat in ijs Dracontij quæ hodie edita ſunt. ὕλλος, *ſullus*, vt ὁλκός *ſulcus*. perperam *ſuillus* legitur in Iſidoro, qui ita dictum Ichneumonem à ſetis dicit. quod

Digitized by Google

ineptum eſt, & verſus repudiat. ita appellatus eſt Græca voce quæ ὑπομυελιστὴ eſt τῇ ὑς. nam ὕλμος eſt proculus. ſic videtur Ichneumon vocatus à ſimilitudine roſtri ſuilli, vel quod vt ſues ſemper roſtro quærat & inueſtiget. inde ἰχνεύμων antiquis Græcis, & ἰχνευτής. ſic vocat Horodotus lib. II. τὰς δὲ κύνας ἐν τῇ ἑωυτῶν ἕκαστοι πόλι θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκῃσι. ὡσαύτως δὲ τῇσι κυσὶ οἱ ἰχνευταί. Valla *Ichneutas* reddiderat, longe melius, quam qui ipſum reprehendunt, & canes maſculos ferarum indagatores ea voce ſignificari putant. ἰχνευταὶ ſunt Ichneumones. idem quippe eſt ἰχνευτής, & ἰχνεύμων. Heſychius: ἰχνευταὶ, οἱ νῦν ἰχνεύμονες λεγόμενοι. Sic etiam Nicandro dicitur, ἰχνεύμονο κυνώπου.

Pag. 60. D. *populatiſque uitalibus eroſa exit aluo*] Ammianus: *& populato ventre vitalibus dilancinatis erumpit.* quæ quis neget imitatione hinc deſumpta eſſe?

ſunt delphines in Nilo] ita optimus Regius, qui ad oram habet vulgatorum lectionem: *eſt & delphinum genus in Nilo.* quæ & in alijs quibuſdam libris extat, ex altera vtique editione profecta. ne putes tamen vtriuſq; ſcripturæ eumdem eſſe ſenſum. nam vulgariũ illa editionum, quam & προεκδόσεως fuiſſe mihi compertum eſt, peculiare Delphinum genus in Nilo eſſe ſignificat, quorum dorſa ſerratas habent criſtas, à quibus interimũtur crocodili. quod vt verum ſcias, Ammianus qui Solinum ſæpe exſcribit, & in Solini codices prioris editionis incidit, ita plane accepit: *præter eos antè qui fortuita pereũt morte, alij diſrũpuntur ſuffoßis alui mollibus certis ferarum dorſualibus criſtis, quas delphinis ſimiles nutrit fluuius antedictus.* vides eum ex hac Solini lectione certum genus delphinorũ peculiare ac proprium Nili putare, diuerſum vtique à marinis delphinis? atqui delphini illi, qui in Nilo crocodilos interimunt, non ſunt indigenæ Nili, ſed è mari immeant, nec quicquam priui habent præter cæteros delphinos, quorum omnium ſunt illæ criſtæ dorſuales. clare Plinius, vnde noſter mutuatus eſt: *itaque & delphini immeãtes Nilo, quorum dorſo, tanquam ad hunc vſum cultellata ineſt ſpina, abigentes eos præda, ac velut in ſuo tantum amne regnantes, alioquin impares viribus ipſi, aſtu interimunt.* clariſſimè Seneca lib. IV. Nat. Quæſt. quem vide. Strabo quoque lib. XVII nullum piſcem ex mari in Nilum immeare dicit, præter mugilem & delphinos, metu crocodilorum, καὶ δελφῖνας μὴ διὰ τὸ κρείττους εἶναι. Recte itaque Solinus mutauerit, atque emendauerit in ſecunda editione, *ſunt Delphines in Nilo*, vt de Delphinis è mari Nilum intrantibus intelligatur. quam poſteriorem ἔκδοσιν non vidiſſe Ammianum liquet, qui ſequitur priorem, vt & ſuprà de Enydro notauimus, & alibi obſeruamus.

quorum dorſa ferratas habent criſtas] hinc Ammianus *dorſuales criſtas* dixit: *certis ferarum dorſualibus criſtis.* male eſt in edito *cruſtis.* Plinius *cultellatam pinnam* vocat delphinorum. Seneca: *hanc delphini ſpinis quas dorſo eminentes gerunt ſubmerſi vulnerabant, & in aduerſum emerſi diuidebant.* Plinius quoque *ſpinam* ibidem.

tenera ventrium ſubternatantes ſecant] Ammianus ex noſtro: *ſuffoßis alui mollibus.* ſic legendũ, non *aluis mollibus*, vt eſt in editis. *alui mollia*, vt *tenera ventrium.* at Solinus ex Plinio: *ſubeuntéſque aluum illa ſecant ſpina.*

præterea habitant in inſula Nili homines] quænam illa Nili inſula, cum tam multas efficiat inſulas Nilus? profecto eam nominare debuit. Plinius: *quin & gens hominum eſt huic belluæ aduerſa in ipſo Nilo à Tentyris inſula in qua habitat appellata.* ſic ſcribendum è libris, quum editi habeant: *in ipſo Nilo Tentyritæ, ab inſula in qua habitat.* in optimo Codice Rigaltiano eſt: *at in Tyro.* in alijs, *à Tintyri* pro *à Tentyris.* nam Græcè τὰ Τέντυρα. Stephanus: Τέντυρις πόλις Αἰγύπτου, καθαρευκὴ τῶν κροκοδείλων, λέγεται καὶ Τέντυρα ἡ πόλις. Epitome Strabonis: οἱ Τεντυρῖται οὐδὲν πάσχουσιν ὑπὸ τῶν κροκοδείλων, ἀλλὰ καὶ συγκολυμβῶσιν αὐτοῖς. ideo cum Romæ crocodili ſpectandi exhiberentur, ſimul etiam Tentyritæ homines aderant, qui ex piſcina in pegma quoddã eos extraherent viſendos, & poſt ſpectaculum rurſus è pegmate in piſcinam retraherent. Strabo lib. XVII. ᾠκοδόμητο δεξαμενὴ καὶ πήγματος ἐπὶ μιᾶς τῶν πλευρῶν, ὥστε τοῖς θηρίοις ἐκβᾶσι τοῦ ὕδατος ἡλιαστήριον εἶναι, ἐκεῖνοι δ' ὄντες οἱ τὸ μὲν ἐξέλκοντες δικτύῳ πρὸς τὸ ἡλιαστήριον, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν θεατῶν ὁρᾶσθαι. perperã in Strabone legitur, τρήματος ἐπίς, cum rectè habeatur in libris, πήγματος. Pegma illud ad hoc excitatum erat, vt crocodilis ἡλιαστήριον eſſet, nam hoc genus inſoliculari amat, quod in littore Nili plerumque faciunt, tum vt ibi populo ſpectandi exponerentur. Plinius *Tentyra* inſulam vocat, quam alij vrbem. Strabo: ἡ Τέντυρα πόλις. ſed omnes ferè vrbes Ægypti ad Nilum ſitæ, totidem erant inſulæ, manufactis canalibus cinctæ, cum excreuerat Nilus. Cæterò cum crocodilus in pleriſque Ægypti vrbibus inſtar numinis coloretur, Tentyritæ infenſiſſimo animo non tantum eos proſequebantur, ſed etiam naturali quadam potentia ad eorum perniciem pollebant. Hinc ergo bellum illud inter Tentyritas & Ombitas natum, narratúmque Iuuenali Satyra XV. Colebant Ombitæ crocodilos, quos contrà Tentyritæ inſectabantur & necabant. Ex eo illud interneciuum odium vicinos inter populos. nam finitimas vrbes facit Satyricus Ombos & Tentyra his verſibus, qui ſic legendi ac diſtinguendi ſunt.

Inter finitimas, vetus atque antiqua ſimultas,
Immortale odium, & nunquam ſanabile vulnus
Ardet adhuc, Ombos & Tentyra.

inter finitimas vrbes, Ombos & Tentyra, ardet adhuc vetus ſimultas & nunquam ſanabile odium. Malè hodie eſt:

---- nunquam ſanabile vulnus:
Ardet adhuc Ombos & Tentyra.

cauſa illius odij & antiquæ ſimultatis, *quod numina vicinorum*

Odit vterque locus.

ergo vicini ſecundum Iuuenalem, Ombitæ & Tentyritæ. Vniuerſa tamen veterum Geographorum natio contra ſtat, quæ longe Ombos à Tentyris ſubmouet. Primum non in eodem Nili latere iſtæ vrbes: nã Ombi prope Syenen in Arabica & Oriẽtali parte, Tentyra in Libyco latere ad occidentẽ fluminis. Deinde longè inuicem diſſitæ. nec enim vicinitatem prohi-

beret Nilus, ſi ſolus alueus fluminis vtramque interlueret. Plinius in recenſendis Thebaïdis Nomis, hoc ordine eos enumerat, *Ombiten, Phatniten, Apollopoliten, Hermonthiten, Thiniten, Phaturiten, Coptiten, Tentyriten, Dioſpoliten, Antæopoliten, Aphroditopoliten, Lycopoliten.* A ſummo incipit, id eſt, Ombite, qui prope Syenen, & ad infimum ordine deſcendit, qui Lycopolites. ſic inter Ombiten nomon & Tentyriten quinque nomi ſiue præfecturæ intercedebant. Hic cataplus eſt. Strabo contraria vice τὸ ἀνάπαλιν deſcribens, hoc eſt ab inferioribus aſcendens ad ſuperiora fluminis, hac ſerie recēſet vrbes. Lycopolim, Aphroditopolim, Panopolim, Ptolemaïda, Abydon, Dioſpolim paruam, Tentyra, Coptō in altero latere, Apollopolim, Thebas, Hermuthim, Crocodilopolim, Aphroditopolim, Latopolim, Ilithyopolim, Apollopolim, deinde Syenen & Elephantinen, quæ ex aduerſo ſitæ in vtraq; ripa. Omborum nō meminit, ſed Ombi prope Syenen. Ptolemæus quoque eaſdē fermè vrbes & præfecturas inter Ombos & Tentyra locat, ſi quæ ſunt in quibus differt tum à Plinio tum à Strabone, alibi diſcutiā diſpiciámque. Id nunc oſtendimus Ombis Tentyra nō eſſe vicina. auctor Itinerarij, quod ſub nomine Antonini Auguſti excuſū eſt, iter deſcribens per vrbes Libyci & occidui lateris, à *Tentyris* ad manſionem *contra Ombos*, quæ ſic dicebatur, quod è regione Omborum ſita eſſet, centū quinquaginta & quattuor milliaria numerat. Idem partis Arabicæ milliaria computans, ab Ombis ad Copton centū & ſexaginta quattuor millia paſſuū ſcribit eſſe. atqui Tentyra infrà Copton, & lōgius ab Ombis remota quam Coptos. nam & in altera parte trans Nilum poſita, & duodecim millibus paſſuum diſtātia à manſione *contra Copton*, ſic dicta, quod ex ex aduerſo Copton vrbem reſpiceret. Hæc autem inter Ombos & Tentyritas geſta Satyricus narrat accidiſſe ſupra Copton:

Nos miranda quidem ſed nuper Conſule Iunio
Geſta ſuper calidæ referemus mœnia Copti.

Si Tentyra Ombis vicina, non dubiū quin hæc miranda geſta fuerint ſuprà Copton: nam Coptos infra Ombos. At Tentyra, vt inter omnes auctores cōuenit, infrà Copton ſunt, longe ab Ombis. Vnus vnicuſq; auctor eſt Tabulæ Peutingeri qui Tentyra prope Ombos ponat, ſolis viginti paſſuum M. inuicē ſeparata, hoc modo:

Hiera Sicamina.	VI.
Spelci	XLII.
Syene	XII.
Ombos	XX.
Tentyra	XVI.
Lato	XX.
Dioſpoli.	XXV.

ſed illi auctori abſque alijs teſtibus, ne fidem habeam nimium multa obſtant. primum non integrum eſt illa parte Itinerariū, multis omiſſis locorum nominibus. Deinde in eodē latere ponit, quę in diuerſa ripa Nili ſita ſunt. Pſelcis quæ ibi *Spelcis* vocatur, vt *Spycharion* pro *Pſycharion*, ad occidētem fluuij eſt, vt ex Ptolemæo & Itinerario Antonij conſtat. At Hiera Sycaminos, Syene & Ombi ad orientem. Manſio *contra* A *Pſelcim*, & *Syene* in eodem latere, vt *Pſelcis*, & manſio *contra Syenen* in eodem. præterea *Tentyra* ſupra Laton ponit, quæ infrà. Poſtremò in eodem Nili latere Tentyra & Laton cum Syene & Ombis locat, quæ in altero. nam *Latopolis* & manſio *contra Ombos* in eadē ripa: Manſio *contra Laton* & *Ombi* in altera. Multa denique alia peccat, quæ alibi reprehēdam. teneo tamen quid [illegible] illū in errorem impulerit. duæ ſunt Dioſpoles, maior & minor. vna infrà Tentyra quæ minor dicitur. Ptolemæus: Διόσπολις μικρά, Τέντυρα. Itinerarium Antonini: *Abydum, Dioſpolim, Tentyram.* B altera *Dioſpolis magna*, quæ olim Thebæ, ſuprà Copton, & infra Ombos. Ptolemæus: Κοπτὸς πόλις. Ἀπόλλωνος μικρά. Θηβαίων νομὸς καὶ μητρόπολις Διὸς πόλις μεγάλη. Itinerarium Auguſti eodem ordine, *Thebas. Vicum Apollonos, Copton.* nam heîc deſcendit, Ptolemæus aſcendit. auctor Tabulæ vtramq; Dioſpolim cōfudit. nam cum hoc ordine pergat, *Tentyra* XVI. *Lato* XX. *Dioſpoli* XXV. per Lato *contra Laton* intelligit: per Dioſpolim *Thebas*, vel *Dioſpolim maiorem*, quæ ſupra Copton ſunt. nam à Dioſpoli Copton tranſit, à Copto Chenoboſcion. atque ita hoc iter deſcribit Itinerarium. *Contra Lato*, XL. *Thebas*, XL. *Vicum Apollonos*, XXII. *Copton*, XXII. *Chenoboſcion*, XL. C Tabulæ vero cōſcribillator nominum errore ductus, Tentyra ſuprà maiorē Dioſpolim collocauit, cum ſuprà minorem ſint. nihil aliud cauſæ video, cur Tentyra ſuprà Copton tanto interuallo recenſere debuerit, quæ inferiora Copto ſunt. nam Ptolemæus inter Copton & Tentyra multas vrbes numerat. ſed dicere aliquis poſſit duo eſſe Tentyra, quorū vna Ombis vicina, altera Doſpoli minori, hinc explicari debere Iuuenalē, & Tabulam Peutingeranam. ita etiā putarē, ſi auctor aliquis ſuffragaretur. Iuuenalis ipſe refragari videtur his verſibus:

Terga fugæ celeri præſtant inſtantibus Ombis
D *Qui vicina colunt vmbroſa Tentyra palma.*

procul dubio in vltimo verſu mendum hæret: nam priorem ſic rectè corrigendum vidit eruditiſſimus Ioſias Mercerus. Loci nomen heîc proprium deſideratur cui vicina Tentyra. nam ridiculum eſt *vmbroſam palmam* pro palmetis intelligere. ſcriptum fuiſſe ſuſpicor *Pamma* pro *Pampa.* vnde *Palma* fecerunt. *Pampa*, vicus vicicinus Tentyris. ergo legendum:

Qui vicina colunt vmbroſa Tentyra Pampe.

Παμπανὶς vocatur Ptolemæo: Τέντυρα. καὶ κώμη μεσόγειος Παμπανίς. Itinerariū Antonini *Pappam* vocat: *Tentyra, contra Copton, Pappa.* E ſic in priore verſu perperam *omnes* pro *Ombis* irrepſerat. Ergo Tentyra illa ſunt Iuuenalis, quæ Pampæ vicina, longe vtriq; ab Ombis ſita quæ tamen propinqua ſtatuit. Tentyra Ptolemæo teſte latitudinis gradus habet viginti ſex & ſemiſſem: Ombi viginti quattuor & vnciā hoc eſt quinq; ſexageſimas. Quod magnū eſt interuallū, ſiquidem ſinguli gradus, quingēta ſtadia faciunt. Et profectò id mirandū eſt. Etenim cū Iuuenalis dicat bellū inter eos ex ea cauſa ortū, quod vicinorū numē vterq; locus odiſſet, nullúſne vicus aut oppidū inter Ombos & Tentyra, in quo diuerſi numinis cult⁹ celebraretur? immo multa. Tentyritæ Crocodilos deteſtabantur. in vrbe Crocodi-

Digitized by Google

Crocodilorum quæ inter Tentyra & Ombos poſita eſt, numinis inſtar colebantur. rurſus circa Syenen & Elephantinen in ſummo odio habiti. Ombi non longè à Syene vt ſupra diximus. Ptolemæus: Ὄμβοι, Συήνη. male in Editis, Ὄμβροι. hæc magnam admirationem merito mihi mouent, tam longè diſſita loca, adeo vicina conſtitui, ab eo præſertim qui regionem illam perluſtraſſe profiteatur:

—— ſed luxuria quantum ipſe notaui
Barbara famoſo non cedit turba Canopo.

ſed & in re præſenti fuiſſe cum illa agerētur, vetus interpres teſtatur, ad illud: *nos miranda quidem.* Sic enim notat: *de ſe dicit Iuuenalis, quia in Ægypto militem tenuit, & ea promittit ſe relaturum quæ ipſe vidit.* Quibus in verbis nihil mendi eſt. Dicit *militem tenuiſſe*, qui militem rexit, qui militibus præfuit. Nam vt refert auctor vetus vitæ Iuuenalis, *per honorem militiæ quanquam octogenarius vrbe ſummotus, miſſuſque ad præfecturam cohortis in extrema parte tendentis Ægypti.* Syenen omnino intelligit quæ in fine imperij & extrema Ægypti parte, in qua tres cohortes prætendebant. Vetus interpres *Oaſa* relegatum dicit, Suidas Pentapolin. at vir doctus legi volebat, *vitem tenuit*, quod verum non eſt. Vitis geſtamen centurionum proprium, non præfecti cohortis. Satyras Iuuenalem in loco exilij ſcripſiſſe, hoc eſt in Ægypto, atque ibi deceſſiſſe placet pleriſque veterum: miſſum autem per ſpeciem honoris in Ægyptum ad præfecturam cohortis ſub Domitiano, quod Paridem Pantomimum in aula tunc gratioſum ſcripto Satyrico læſiſſet, Dio, Suidas, vetus ſcholiaſtes ad Sat. IV. hoc vltimum ſi veritati conſentaneum eſt, oportet eum redijſſe poſt Domitiani exceſſum. nam & Romæ vixiſſe poſt Domitianum, & ſcripſiſſe multa ſunt, quæ faciant fidem. Martialis lib. XII. Epigrammatum quæ ſub Traiano compoſita & collecta ſunt, Romæ eum tunc fuiſſe apertè oſtendit hoc Epigrammate:

Dum tu forſitan inquietus erras
Clamoſa Iuuenalis in Suburra.
Et collem dominæ teris Dianæ.

vide reliqua. Ergo Romæ erat, non in Ægypto quum Satyram decimam quintam, de ſuperſtitionibus Ægypti ludebat, & falſum dicit vetus interpres qui ſcriptam in Ægypto aſſerit. Adriani temporibus elaboratam arguunt iſta ex eadem Satyra:

Nos miranda quidem ſed nuper Conſule Iunio
Geſta.

ita libri omnes, non *Vinco* vel *Iunco*, diſſyllabū eſt *Iunio*, vt *Vindemiator* tetraſyllabum Horatio, & *Naſidiens.* vt *tenuia* triſyllabum Lucretio, Virgilio, Martiali. *Q. Iunium Ruſticum* intelligit, qui Conſul fuit cum Hadriano tertio eius imperij anno, vrbis autem conditæ DCCCLXXII. itaque paulo poſt conſulatum Iunij ſcripta illa Satyra. Vir doctus errat, qui ad conſulatum Appij Iunij Sabini hæc referre malebat, anno v. c. DCCCXXXVII. quo is collega fuit Domitiani. Etenim extincto iam Domitiano omnes has Satyras ſcriptas fuiſſe ipſa de ſe clarè clamant, & alij iam probarunt.

A tredecimam quoque ſub idem ferme tempus compoſitam ipſa dicet. Ad Caluinum directa eſt quem Fonteio conſule natum ſexaginta iam annos poſt ſe reliquiſſe diſertim ſcribit. Duo tantum ſunt Fonteij conſules, qui heîc locum habere poſſint: Prior C. Fonteius Capito qui collega Viſpanij fuit ad annum vrbis DCCCXII. à cuius conſulatu ſi ſexaginta annos numeres, in annum incides qui præceſſit Iunij conſulatum. ſed dicit iam eum reliquiſſe poſt terga ſexaginta annos. ergo vno plus anno habuerit. quod tempus incidit in ipſum Iunij conſulatum, quo & ſcriptam fuiſſe cō-
B ſtat Satyram tredecimam, & illa in Ægypto accidiſſe inter Tentyritas & Ombitas, quæ Satyra decima quinta narrantur tanquā nuper geſta, conſule ſcilicet Iunio, vt hinc liqueat tredecimam compoſitam ſub conſulatum Iunij, quintam autem decimam paulo poſt eiuſdem conſulatū. De priore igitur hoc Fōteio Iuuenalem interpretamur. Alter fuit L. Fonteius Capito, qui collegam habuit in conſulatu C. Iulium Rufum octauo anno poſt C. Fonteij conſulatum. ex his nos certū & compertum habemus quattuor poſtremas Iuuenalis Satyras initio imperij Adriani con-
C textas fuiſſe, reliquas fortean ſub Traiano, certè poſt mortem Domitiani. nec dubium habeo quin Traianum deſignet hoc principio Sat. VII.

Et ſpes & ratio ſtudiorum in Cæſare tantum.

Neronem hoc verſu palpari notat vetus interpres. ineptè nec aptius eſt quod in eadem Satyra verſum hunc:

Præfectos Pelopea facit, Philomela Tribunos.

De Nerone accipit, & propter hunc verſum in exilium à Nerone miſſum poëtam ſcribit. atqui tradunt eædem gloſſæ ad ſat. IV. à Domitiano relegatum eum fuiſſe ſub ſpecie honoris in Ægyptum ad cohortis curam, vt hinc
D clareſcat non eiuſdem auctoris eſſe gloſſularum illarum compilationem. Male etiam, quantum equidem iudico, ſcriptum in vita Iuuenalis, auctore veteri ſcriptore quē Suetonium videri ſuadet ſtilus: illum Paridē propter quē pulſus eſt Iuuenalis, Claudij Neronis Pantomimū fuiſſe. ſic enim ibi ſcribitur: *deinde paucorum verſuum Satyra non abſurde compoſita in Paridem Pantomimū poëtamque Claudij Neronis, eius ſemeſtribus militiolis tumentem genus ſcripturæ induſtrioſè excoluit.* hæc verba innuunt Paridem Pantomimum & poëtam fuiſſe Claudij Neronis, quod falſum & abſurdum. Nec
E tempora congruunt, ſed rectè in veteribus quibuſdam deſunt illa, *Claudij Neronis*, quæ adtexta ſunt ab aliquo ſciolo qui Paridē Pantomimum temporibus Neronis legerat: Scribe igitur: *paucorum verſuum Satyra non abſurdè cōpoſita in Paridem Pantomimum, poëtamque eius ſemeſtribus militiolis tumentem.* confirmatur hæc lectio à Iuuenale ipſo Sat. VII. his verſibus quos alludit auctor ille:

Ille & militiæ multis largitur honorem,
Semeſtri vatum digitos circumligat auro.

de Paride loquitur. nec de Pātomimo Neronis, ſed Domitiani cui & hoc nomē fuit, acci-

piendum eſſe arguunt præcedentia de Statio:

— ſed cum fregit ſubſellia verſu
Eſurit intactam Paridi niſi vendat Agauen.

de Thebaide Statij ſermo eſt, quam elaborauit ille ſub Domitiano, vt & reliqua poëmata. Carmine etiam certauit in Agone Capitolino, quem Domitianus inſtituit, nec vicit, quod eum tunc totum ſibi vindicaret ſua Thebais. poëtam Paridis eum vocat Suetonius, quod Agauen Paridi vendidiſſet. De eodem Iuuenalis ibidem:

Haud tamen inuideas vati quem pulpita paſcunt.

vates enim pantomimi qui carmina ſcriberet hiſtrionibus deſaltanda, & ſcenicis ea venderet. *ſemeſtribus militiolis tumentē* dicit, qui fauore & ſuffragio Paridis ſemeſtrē tribunatū emeruerat. legiſſe ergo videtur apud Iuuenalem:

Ille & militia multis largitur honorem
Semeſtris, vatum digitos circumligat auro.

per *militiam ſemeſtrem* intelligit tribunatum ſemeſtrem, cuius mentio apud Plinium lib. IV. Epiſt. IV. qua rogat Soſſium vt Caluiſium Nepotem *tribunatu ſemeſtri* ſplendidiorem faciat. per *digitorum aurum*, annulos aureos & dignitatem Equeſtrem. ſed quod Iuuenalis ſeparauit, in vnū iūgit auctor ille, vt fortaſſe legerit.

Ille & militia multis largitus honorem
Semeſtri vatum digitos circumligat auro.

nam vatem ſemeſtri militia tumidum dicit, non equeſtri dignitate. fuere Tribuni Laticlauij qui in ſpem ſenatorij ordinis Tribunatum gerebant. Horum mentio frequens apud veteres. nam ſenatorij ordinis inſigne latus clauus. fuere ergo & Anguſticlauij, quaſi ſecūdi ordinis Tribuni. Anguſtus clauus Equitum nota, vt & annuli aurei. ex eo genere & nota fuiſſe conſtat Tribunatus ſemeſtres, qui equitibus tantum aut equeſtri dignitate donatis conferebantur. ita poëtis ſuis Paris Pātomimus ſemeſtres tribunatus & ius annulorum ſimul donabat. ideo huius generis Tribunorum *ſemeſtre aurum* vocat, quia vt dignitas eorum ſemeſtris, ita & inſigne. Ridiculus porro vir magnus eſt, qui *ſemeſtre aurum* idem eſſe docet, quod alibi ab eodem poëta *æſtiuum aurum* dicitur:

Ventilat æſtiuum digitis ſudantibus aurum.
Quum vix ferre queat maioris pondera gemmæ.

multum ſanè inter vtrumque eſt. delicatus & mollis, quia vix ferre poterat paulo maioris ponderis gemmam, annulos faciendos curabat ex auro leuiore, per æſtatem præſertim geſtandos, ne digitos in ſudorem darent grauiores. hoc in Criſpino Satyricus notat, & carpit, quaſi inauditæ & inuſitatæ mollitei argumentum, non quod moris eſſet alios per æſtatem annulos, per hiemem alios geſtari. *æſtiuum aurum* de leuibus annulis. vt veſtes ſericæ *leuitate æſtiua* Plinio. & *æſtiuè viaticatus* Plauto, qui leui viatico inſtructus eſt. præterea non *ſemenſtre* æſtiuum illud aurum diceretur, ſed *trimeſtre*. nec enim ſex totos mēſes durat æſtas, vt nec ſemenſtris eſt hyems. at *ſemenſtre aurum* annuli ſunt, quos gerebant Tribuni ſemeſtres, pro inſigni ſuæ dignitatis. Diximus Suetonium videri auctorem vitæ Iu-

A uenalis, quam alij Probo adſcribunt. ſtilus id plane euincit, nec repugnat ætas. Adoleſcentulum ſe fuiſſe teſtatur Suetonius ſub Domitiani imperij finem, quum exhauſtus operum ac munerum impenſis ille princeps, omnium bona confiſcaret, & præter cæteros Iudaïcū fiſcum acerbiſſimè exigeret, quo tempore Iuuenalis mediam ætatem iam exceſſerat. vitā illam heîc paucis examinabimus, vt quantum diſcrepent quæ ibi de Iuuenale traduntur, ab his quæ alij tradunt, conſtare poſſit. Dicit Iuuenalem ad mediā fere ætatem declamaſſe, animi tantum cauſa. Cum octogenario maior obierit, media ætas eius quadraginta
B circiter annis definienda eſt. tātumdem erit, etiamſi triginta vel minus etiam ponas. *Deinde*, inquit, *paucorum verſuum ſatyra non abſurdè compoſita in Paridem pantomimum poëtamque eius ſemeſtribus militiolis tumentem, hoc genus ſcripturæ induſtrioſe excoluit.* poſt mediam itaque ætatem adſcribendam ſatyram animum appulit. Paris ille ſub Domitiano floruit. poëta eius Statius eſt, quem Paridi Agauen Tragœdiam à ſe compoſitam ne eſuriret vendidiſſe ea Satyra dicebat Iuuenalis. Tota ergo illa Satyra Iuuenalis, quam primam omnium ſcripſit, in Paridem pantomimum vibrata eſt, quam &
C paucis verſibus conſtitiſſe dicit auctor. Heîc notandum eſt non dicere illum, propter eam Satyram Iuuenalem in exilium actum fuiſſe, quod tamen alij omnes ſcriptum reliquerūt, Dio, Suidas, Sidonius Appollonaris hoc verſu qui Iuuenalem deſignat:

Irati fuit hiſtrionis exul.

atqui id erat hoc loco non omittendum, cum altum de ea re ſilentium ſit, eo maxime loco, quo taceri non debuit, inde colligere licet, non tunc temporis, nec propter id vrbe ſubmotum fuiſſe. ſequentibus hoc magis probabitur. Cum Satyræ faciendæ auſpiciū duxiſ-
D ſet à Paride Pantomimo, genus hoc ſcripti poſtea ſtudioſè excoluiſſe memorat. quod facturus non fuit, ſi pœnam potius quam gloriā in auſpicio ſcriptionis nactus eſſet. Nemo ſanus quod ſemel nocuit, tanta induſtria excolit. Sequitur: *& tamen diu ne modico quidem auditorio quicquam committere eſt auſus.* ergo Romæ diu vixit poſt illam primam ſatyram, multūq; temporis dedit procudendo ingenio in illo ſcripti genere, priuſquam quicquam auditorio committeret, hoc eſt priuſquam publicè recitaret. *mox*, inquit, *magna frequentia, magnoque ſucceſſu bis ac ter auditus eſt, vt ea quoque quæ*
E *prima fecerat, infarciret nouis ſcriptis.* ſcripta ſua tū recitauit publicè, hoc eſt ſatyras illas quæ hodie extāt, quib⁹ etiā ea inſeruiſſe dicit quę prima fecerat. & ſubijcit auctor hos verſus:

Quod non dant proceres, dabit hiſtrio; tu Camerinos
Et Bareas, tu nobilium magna atria curas,
Præfectos Pelopea facit, Philomela Tribunos.

Hæc igitur de illis ſunt quæ in prima Satyra poſuerat aduerſus Paridem compoſita, cum alijs quæ de poëtis & Statio Agauen ſuā Paridi vendente leguntur, nunc ſatyra ſeptima, cui inſulta ſunt ab auctore, quo tempore ſcripta ſua recitauit & edidit. Poſitis his ver-

ſibus adnectit Suetonius hæc verba: *Erat tum in delicijs aulæ hiſtrio: multique fautorum eius quotidie prouehebantur. venit ergo Iuuenalis in ſuſpicionem quaſi tempora figuratè notaſſet. ac ſtatim per honorem militiæ, quanquam octogenarius vrbe ſubmotus, miſſuſque ad præfecturam cohortis in extrema parte tendentis Ægypti.* in his cardo rei vertitur, quia ex his verbis hallucinandi anſam arripuerunt omnes, qui ſcripſerunt Iuuenalem ſub Domitiano in exilium pulſum. quod oſtendiſſet Paridem, & in Paride Domitianum. nam & hos verſus de Paride primum factos eſſe conſtat, & propter hos verſus hoc loco diſertè ſcribit auctor vrbe ſubmotum fuiſſe Iuuenalem, qui in ſuſpicionem venerat, quaſi figuratè tempora taxaſſet. Sed nec ordinem vitæ & ſcriptorum Iuuenalis, nec mentem Suetonij attendiſſe videntur qui in hunc lapidẽ impegerunt. hic diſertim tradit octogenariũ tũ fuiſſe poëtam, quum vrbe ſubmotus eſt. quadragenatius erat, aut etiam natu minor, certè mediæ ætatis, quum primam illam Satyrã cõpoſuit, qua Paridem læſit. Demus circa initia imperij Domitiani ſcriptam eſſe, & quadraginta annorum tum fuiſſe Iuuenalem, ſi id quod illi ſuperfuit æui vſque ad octogenariũ compures, in ſextum Hadriani annum deuenies, non igitur ſub Domitiano, ſed ſub Hadriano in exilium actus eſt. hoc enim neceſſario concluditur. quandoquidem octogenarius, & mediæ ætatis Domitiano imperante ſimul eſſe non potuit. certe octogeſimum ætatis annum Domitiani æuo attigiſſe non eſt veriſimile, quum verum ſit penultimam Satyram ab eo ſcriptam fuiſſe poſt Iunij Ruſtici conſulatum, ideſt poſt tertium Hadriani annum. Quare ſi octogenarius vrbe pulſus eſt, nec à Domitiano pulſum, nec in gratiam Paridis, conſtanter aſſeuerare poſſumus. Præterea clariſſimè teſtatur Suetonius vrbe exactum eum propter illos quidẽ verſus quos ſuperius attulimus, ſed quum iam eos inſulſiſſet nouis ſcriptis, ex prima nẽpe Satyra qua Paridem tetigerat, tranſlatos. At Satyra illa ſeptima cui inſerti ſunt & inſerti, quæq; hodie legitur ſicut ab eo recitata poſtremum eſt atque vulgata, Domitiano iampridem extincto prodijt. Nempe & quarta ſimiliter eo mortuo emanauit, vt ex his conſt[at]:

Cum iam ſemianimum laceraret Flauius orbem
vltimus, & caluo ſeruiret Roma Neroni.

rem ibi narrat, quæ longe ante, vt apparet, acciderat, Domitiano nimirum imperante. eamdem Satyram ita clauſit.

Sed perijt poſtquam cedonibus eſſe timendus
Cœperat.

quod de Domitiano dictum eſt. ex his omnibus colligi non abſurdè, immo veriſſimè poteſt, corpus Satyrarum quale hodie extat, ſub Hadriano frequenti auditorio recitatum à poëta, publicatumque fuiſſe, cum ſatis vtiq; conſtet tredecimam & decimam quintã quæ penultima eſt, initio Hadriani ſcriptas eſſe, ad tertium regni eius annum. tum in ſuſpicionem venit quaſi tẽpora figuratè notaſſet, propter illa verba quæ leguntur Satyra ſeptima.

A *Quod non dant proceres, dabit hiſtrio.*

ſingulæ hæ voces Suetonij ponderandæ ſunt, *in ſuſpicionem venit*, & *quaſi figuratè tempora notaſſet.* quum enim tota illa Satyra res & homines anterioris temporis carpere videatur, & nominatim Paridem arripiat, qui ſub Domitiano floruit, & potuit multum in prouehendis ſuis fautoribus, figuratè tamen etiam præſens tempus notare tum viſus eſt, quo ſimiliter & hiſtrio quidam potens, & ſcenicæ gratioſæ militias, tribunatus & præfecturas fautoribus ſuis conciliabat. Hoc nec abludit à moribus Hadriani, quivarius in omnibus fuit.
B nam & pſallendi canendique ſtudio tenebatur, & comedias tragœdiaſque ſemper in cõuiuio exhibebat. licet autem nihil tale ſcripſerint auctores vitæ Hadriani qui hodie extant, non dubitanter tamen id poſſumus affirmare, tot certis argumentis & teſtimonio Suetonij quod omnia ſuperat, inducti. finge vero verba illa. *Quod non dant proceres dabit hiſtrio* de temporibus Domitiani dici, & in Paridem pantomimum illius æui, nulla tunc erit figura, nullum σχῆμα, nullum obliquè dictum: nam diſtrictè ac directè tempora Domitiani taxant, & Paridem apertè nominant, & ni-
C miam eius potentiam notant. nihil ergo iſtic figuratum, ſi temporibus Domitiani quod dictum eſt, ſicut rectè conuenit, & expreſſum eſt, accommodemus. ſed ſi in perſonam Paridis dicta, & in Domitiani imperium directa, tacitè in hiſtoriam Hadriani, & ad tempora eius culpanda torqueãtur, tum figuratæ orationis & notationis inſtar id obtinebit. Etenim figura eſt, cum ſub alterius perſona quẽ nominamus, alterum æque vitioſum, qui ita deſignatur, vt auditori relinquatur inueniendus, fatigamus. ſic Iuuenalis ſub nomine Paridis Domitiani Pantomimi carpere ac notare figuratè voluit Hadriani imperium. ſub
D quo & potens æque hiſtrio extitit. ſi non hoc voluit certè in ſuſpicionem hãc venit. Quintilianus: *ſchema vocatur, in quo per quamdam ſuſpicionem, quod non dicimus accipi volumus.* inde *figurate dicere* & *figurata controuerſia.* atq; ideo per ſpeciem honoris ad præfecturam cohortis in Ægyptum miſſus, atque vrbe ſubmotus. non relegatus in *Oaſa* vt quidam volunt, nec Pentapolim, vt alij, ſed Syenen, quæ vrbs Ægypti vltima, in qua tres cohortes prætendebant. *id ſupplicij genus*, inquit Suetonius, *placuit vt leui, atque ioculari delicto par eſſet.* ſed inquiet aliquis, ſi vrbe relegatus eſt ſub moderato prin-
E cipe, qualis erat Hadrianus, eo tantum nomine quod figuratè tempora eius taxare viſus eſſet, cur Domitianus adeo inhumanus & immanis princeps ſine noxa pœnaque dimiſit eum à quo adeo aperto rectoque telo per latus Paridis petitus fuiſſet? præter alia multa vnum hoc præcipuè reſpõdere eſt, ſatyrã illã quã primam omniũ in Paridẽ Domitiani fecit Iuuenalis, paucorum verſuum fuiſſe, nec auditam publicè, nec editam, ſed paucis ſi forte ſcholaſticis hominibus & doctis viſam. ita hoc veriſimile eſt, vt nihil ſit verius. nam poſt hoc experimẽtum cum diu multumque ſe in

eo ſcribendi genere exercuiſſet, ſenex admodum ſub Adriano ſcripta ſua auditorio frequenti bis térque commiſit, atque in vulgus emiſit, ſatyras, nempe has omnes quæ hodie extant, in corpus vnum digeſtas, quibus etiã inſeruit ea quæ prima fecerat, vt illa in Paridem. ſic pars earũ ſub Domitiano compoſita, pars ſub Traiano, quædã ſub Adriano factæ, omnes autẽ Adriani æuo recitatę, & publicatæ, quo tẽpore in ſuſpicionẽ venit quaſi ſub ſpecie taxandorũ Domitiani temporum, pręſentia denotare voluerit. Atque ob id vrbe remotus iam octogenarius. Hæc ſcire Suetonius potuit, qui eadem ferè ætate vixit, nec quiſquam alius præter eum ſingularia iſta de vita & ſcriptis Iuuenalis noſſe quiuerit & in litteras referre. à quo hauſerunt omnes, qui poſtea vitam huius poëtæ expoſuerunt, Dio, Sidonius, Suidas, & veteres ſcholiaſtæ. ſed ex male intellectis Suetonij verbis errarũt, cum à Domitiano pulſum in gratiam Paridis quẽ ſatyrico morſu perſtrinxerat, dixerunt. ſic & *vltimam Ægypti partem*, alij de Pentapoli acceperunt, alij de Oaſis. præter hæc omnia Iuuenalem non iuiſſe in exilium temporibus Domitiani, quẽlibet idoneo teſte potẽtius euincit Martialis qui libellis illis Epigrammatũ, quos ſub Domitiano ſcripſit, frequenter Iuuenalem compellat, quaſi in vrbe tunc cum maximè agentem, cui & nuces mittit ſaturnalicias lib. VII. ep. XCI. pertendere aliquis etiam poſſet ſub Traiano potius quã ſub Hadriano relegatum fuiſſe. Sed illud impedimento eſt, quod poſtremas ſatyras ſcriptitaſſe eum ſub Hadriano conſtat. Suetonius autem ſcribit, intra breuiſſimum tempus perijſſe, poſtquam in Aegyptum miſſus eſt, ibique ſtatim lãguore ac tædio vitam finiſſe, quod non mirum eſt de octogenario. falſum eſt igitur quod tradit vetus interpres poëtam in exilio ſatyras ſuas compoſuiſſe. atque ibi etiam tum fuiſſe, quũ propter ſuperſtitionum diuerſitatem Ombitæ & Tentyritæ interneciuis cædibus ſeſe inuicem contuderunt. quaſi à temporibus Domitiani vſque ad initia Hadriani imperij in exilio ſuo permanſerit atque etiam obierit. quod enim dicit in ea ſatyra notatũ ſibi barbaras nationes ſuperioris Aegypti luxurie nõ cedere Canopitis, & Alexandrinis, hoc nõ referri debet ad illud tempus quo ſatyram eam ſcribebat, quaſi in re præſenti tũc fuerit, quũ ea geſta ſunt, quæ ibi deſcribit. Quippe Romæ ſcriptam eſſe multa arguunt. nec rurſus ad id tempus referenda videntur, quo in Ægypti partem vltimam à Domitiano miſſum volunt, quod prorſus falſum eſſe oſtendimus. an non alio tempore atq; alia de cauſa Ægyptum luſtrare iuuenis potuit Iuuenalis? Animi nempe gratia καὶ τῆς ἱστορίας χάριν, vt vrbes regionis illius populorumque mores cognoſceret? tunc de luxurie Ombitarum & Tentyritarum ea notauerit, quæ ibidem refert. certè ſcriptis omnibus ſatyris & publicatis octogenarium eiectum vrbe in Aegyptum fuiſſe per ſpeciem honoris, ibique intra breuiſſimũ tempus tædio perijſſe Suetonio credendũ. de

A Tentyris & Ombis, vt eo reuertamur, vnde ſumus digreſſi, valde mirum eſt ab eo vicina ſtatui hæc loca, qui ea vidiſſe ac luſtraſſe fateatur. Plutarchus in libro de Iſide & Oſiride, ſcribit ſuo tempore ſimilem contentionem & ex contentione præliũ & cædem Oxyrynchitis & Cynopolitis incidiſſe, atque eaſdem ob cauſas ſuſcitatam, qualẽ Iuuenalis narrat inter Ombitas & Tentyritas. verba eius hæc ſunt: οἱ δὲ Ὀξυρυγχῖται καθ' ἡμᾶς, τῶν Κυνοπολιτῶν τὸν ὀξύρυγχον ἰχθὺν ἐσθιόντων κύνας συλλαβόντες καὶ θύσαντες, ὡς ἱερεῖον κατέφαγον. ἐκ δὲ τούτου καταστάντες εἰς πόλεμον, ἀλλήλους τε διέθηκαν κακῶς, καὶ ὕστερον ὑπὸ Ῥωμαίων κολαζόμενοι διετέθησαν. vides rem prorſus eamdem circa

B idem tempus geſtam, ſi non inter eoſdem populos, in eadem certè prouincia. Iuuenalẽ Plutarcho cõtemporaneum fuiſſe nemo dubitat. Oxyrynchitæ Cynopolitis vicini. Strabo: ἑξῆς δ' ἐστὶν ὁ Κυνοπολίτης νομὸς καὶ Κυνῶν πόλις. ἐν δὲ τῇ περαίᾳ Ὀξύρυγχος πόλις καὶ νομὸς ὁμώνυμος. ita facit vicinas, vt tamen fluminis alueũ interponat & in diuerſa ripa eas ſtatuat. Ptolemæus in eodem latere Nili quod ad occidentem eſt, vtramque locat. Verba eius afferam vt emendem: συνάπτεται δὲ ἀπὸ μὲν δυσμῶν τοῦ ποταμοῦ νομὸς Ὀξυρυγχίτης καὶ μέσον μητρόπολις, Ὀξύρυγχος. εἶτα ὁμοίως νομὸς Κυνοπολίτης καὶ μητρόπολις ἀπὸ δυσμῶν τοῦ ποταμοῦ Κῶ, ἡ

C ἀντίκειται τῇ νήσῳ Κυνῶν πόλις. ex his Co metropolim ſtatuunt Cynopoliticæ præfecturæ, cuius ſex aduerſo inſulæ Cynopolis ſita ſit. ineptè. ſcribendum: καὶ μητρόπολις ἀπὸ δυσμῶν τοῦ ποταμοῦ, ἡ Κῶ ἀντίκειται τῇ νήσῳ Κυνῶν πόλις: Cynopolites Nomus & metropolis Cynopolis quæ ex aduerſo Coæ inſulæ poſita eſt. Cos inſula in Aegypto. Stephanus: ἔστι καὶ ἐν Αἰγύπτῳ πόλις Κῶς. ea eſt, quam ibi ſignat Ptolemæus. Auctor Itinerarij, ſimiliter Cynopolim & Oxyrynchon continenter in eadem ripa ponit: *Cyno*, *Icacona*, *Oxyryncho*. ſic enim ibi emendamus. Vulgo legitur, *Cene*. Surita diuinabat *Cane*, Καινὴ πόλις.

D huius meminit Ptolemæus, ſed longiuſculè ab hoc loco. libri ſcripti habent *Cæne*. omnino verum eſt *Cæno* pro *Cyno*. vt infra *Abædus* pro *Abydus*. & alia. *Cyno*. ἡ Κυνῶ pro Cynopoli. ſic Ἀντινῶ pro Antinoupoli: Λατῶ, pro Latopoli. Hieronymus in Iouinianum: *vrbes quoque apud eos ex animalium vocabulis nuncupantur, Leonto, Cyno, Lyco, & Thmuis quod interpretatur hircus.* vicini ergo Oxyrynchitę & Cynopolitæ, vt non mirum ſit bellum inter eos exarſiſſe ea de cauſa, quod numina vicinorum odiſſet, & occidiſſet vterque locus. Inter Ombitas & Tentyritas nihil tale potuit contingere è vicini-

E tate: quippe nec ipſi inter ſe finitimi, & alios vtrique populos habent cõterminos, quibus cum de cęrimonijs, & numinum cultu diſſiderent. Quid ſi Iuuenalis Oxyrynchitarum, & Cynopolitarum hiſtoriam ſub nominibus Ombitarum & Tentyritarum traduxit? ſanè & tempus conuenit, nec rẽs diſcõuenit. Pręterea à poëtarum more nihil alienum fecerit. Ombi & Tentyra denique verſum melius & mollius ineunt quam Cynopolis & Oxyrynchus, quæ prorſus Heroicum metrum negant intrare. Hæc aliter expediant alij, vtrique per me ſunto.

Digitized by Google

Pag. 60. E. *Sed audacia vſque eo præditi.*] nimis leue eſt in tanto auſu. legendum puto: *ſed audacia vſq; eo perditi.* ideſt ἀπεγνωσμένη, adeo perditæ & deſperatæ audaciæ. Iuuenalis:

—— audacia perdita, ſermo
Promptus.

& alibi idem:

--- quis tam
Perditus, vt dubitet Senecam præferre Neroni

Gloſſæ: *perditi*, ἀπεγνωσμένοι. eædem: *tam perditus*, οὕτω πανώλης. in quibuſdam codicibus ſcribitur: *ſed audacia vſque eo pergit.* vnde in alijs factum: *vſque eo pergunt.* ſed illi peioris notæ. Excerpta Solini legunt. *audacia vſque eo periti.* ſcriptum fuiſſe ſuſpicior: *vſque eo pergiti.* pro *perciti.* vt ſuprà *compergunt.* pro *compercunt.* vnde *pergit*, in pleriſque librorum. ita ergo in altera Editione fuerit: *ſed audacia vſque eo perciti.* in altera: *vſque eo perditi.* pro quo in vulgatis irrepſit. *præditi.* Plinius: *menſura eorum parua, ſed præſentia animi in hoc tantum vſu mira:* ſcribendum: *ſed præſentia animi in hoc tanto auſu mira.* nihil verius. paulo poſt de iiſdem: *ſed aduerſum tre ſoli hi audent.*

Inequitantes dorſo vehũt.] Excerpta Solini: *equitantes in dorſo vehant.* atque ita ſchedæ Palatinæ. reliqui vt editum eſt. Plinius: *dorſoque equitantium modo impoſiti.*

Hieme nullum cibum capiunt.] manifeſte hoc loco deprehendi poteſt vtriuſque Editionis lectio: *hieme nullum cibum capiunt, quinetiam quatuor menſes à cœptu bruma inedia exigunt.* ſcripſerat in priore: *quinetiam quattuor menſes à cœptu bruma inedia exigunt.* in altera vero: *hieme nullum cibum capiunt.* & ingenuè tamen fateor incertum me habere vtrius Editionis vtra ſcriptura ſit. illud certum, vtramque heîc ſimul legi. Plinius: *quattuorque menſes hiemis inedia ſemper tranſmittere in ſpecu.* lectio quam priore loco poſuimus, propius exprimit Plinianam. connexio ipſa inde tota, & ordo. Plinius: *hebetes oculos hoc animal dicitur habere in aqua, extra acerrimi viſus: quattuorque menſes hiemis,* &c. Solinus ſimiliter: *in aqua obtuſius vident, in terra acutiſſimè. quinetiam quattuor menſes à cœptu bruma inedia exigunt.* altera ſine connexione eſt: *in terra acutiſſimè hieme nullum cibum capiunt.* ſed hæc parua ſunt. Herodotus, τοὺς χειμεριωτάτους μῆνας τέσσαρας ἐσθίει οὐδέν. Ariſtoteles: φωλεύουσι οἱ κροκόδειλοι ποτάμιοι τέσσαρας μῆνας τοὺς χειμεριωτάτους καὶ οὐκ ἐσθίουσι οὐδέν. Inde habet Plinius qui φωλεύειν vertit, *tranſmittere in ſpecu.* melius dixiſſet *latitare.* vrſi qui φωλεύουσι, tempus τῆς φωλείας in ſpecu propriè tranſmittunt, vt pleraque alia terreſtria animalia φωλεύοντα. ſed non omnia omnino quæ φωλεῖ in ſpecubus latent. nam vt inquit Philoſophus, ποιοῦνται τὰ ζῶα τὰς φωλείας ἀποκρυπτόμενα ἐν ἀλεεινοῖς, καὶ ἐν οἷς εἰώθασι τόποις ἐπικοιτάζεσθαι. ſerpentes aliæ ſub terra latitant. viperæ ſub ſaxis conduntur. Crocodilus qui ἀμφίβιος eſt tempore ſuæ φωλείας extra aquam non prodit, ſed in aqua vſque abſconditur, in qua etiã alias ſemper ſolet ἐπικοιτάζεσθαι noctibus. Et ſanè nulli ſpecus in Nilo. ergo ἐν τοῖς βάθεσι fluminis latebras ſibi facit. ita ſolẽt & thunni in-

A latebrari. ſed reſpexit Plinius ad verbum φωλεύειν quod propriè eſt in ſpecu latitare. nam φωλεὸς, ferarum ſpecus & ſpelunca. Heſychius: φωλεὸν τὸ σπήλαιον τῶν θηρῶν. Gloſſæ: *ſpecus*, ἄντρος, σπήλαιον. Plinio demus *ſpecum* dici, quidquid quoquo modo & quibuſcunque animalibus condendis vſui eſt, licet valde improprium in Crocodilo ſit, illud forſitan dari non poſſit, τοὺς χειμεριωτάτους μῆνας τέσσαρας, rectè reddi, *quattuor menſes hiemis.* quod rectum eſſet, ſi Græci auctores dixiſſent, τέσσαρας χειμερίους μῆνας, vel τέσσαρας μῆνας τοῦ χειμῶνος. verum id non potuerunt dicere, cum tres tantum menſes hiberni
B ſint. Ariſtotelis verba ſic verti debuerunt, τέσσαρας μῆνας τοὺς χειμεριωτάτους: *per quattuor menſes qui maximè hiberni ſunt, nullum cibum capiunt.* id eo dicitur quia plerumque ex auctumno & verè qui menſes hyemem attingunt, de hyeme vicina multum retinent, auctumnalis quidẽ vltimus menſis ſui fine, primus vernus initio. ita quattuor maxime hiberni menſes & frigidiſſimi ſunt duo ante brumæ punctum, duo poſt brumam, per hos menſes φωλεύει Crocodilus, qui ſũt χειμεριώτατοι. ita & Philoſopho animalia quædam φωλεύουσι ταῖς χειμεριωτάταις ὥραις. hæ horæ ſunt vltra citraque brumam, maximè hi-
C bernæ & frigidæ. ſed laxe accipiendo, hiemis vtcunque dici queant quattuor illi menſes χειμερινοί. illud nullo modo ferri poteſt, quod quattuor illos menſes χειμεριωτάτους, quos inedia tranſigit Crocodilus, eos à cœptu brumæ Solinus alterius Editionis lectione inchoat. quod ſi verum eſſet, non ſolum menſis Martius, ſed etiã Aprilis totus, quattuor illis menſibus comprehenderetur. quod eſt abſurdiſſimum. nam Aprilis non eſt χειμεριώτερος Decembri. immo multo minus. ne Martius quidem tam hibernus, quam December, quẽ tamen Decembrem ab illis χειμεριωτάτοις menſibus ferè totum excludit, vt de Nouembri,
D nihil dicam. hi ergo quattuor menſes χειμεριώτατοι, Nouember, December, ante brumam Ianuarius & Februarius à bruma. non vt Solinus videtur velle, Ianuarius, Februarius, Martius Aprilis poſt brumam omnes. Græci brumam, hyemis medium faciunt. Romani hyemem à bruma auſpicantur. Hinc diuidia. ſed Plinius dum Græca male exprimit, Solino auctor extitit vt ſua peius etiam redderet. Græcos quippe non vidit Solinus ſed ſolum Plinium à quo omnia cum puluiſculo corradit. ſcribit igitur ille quattuor menſes hiemis Crocodilum condi. hiemem idem à bruma
E auſpicatur vt æſtatis initium à ſolſtitio ducit. Quippe & vrſos qui circa brumam coïtus cupidine incitantur *hiemis initio coire* dixit. Inde noſter, crocodilum quattuor menſes à cœptu brumæ inedia tranſigere tradit, quia nimirum à bruma incipit hiems. quod ſi volumus vitium eum vidiſſe, & correxiſſe, dicimus hanc lectionem fuiſſe τῆς ἐκδόσεως, vt in altera quam emendauit, ſcripſerit, *hieme nullum cibum capiunt.* vtut ſit, in altera errauit. Ammianus quattuor hibernos menſes nullo veſci cibo dicit, & Solinum imitatur.

Pag. 61. A. *Scinci quoque circa Nilum frequentiſsimi.*] rectè, *circa Nilum*. Nec enim in Nilo. terreſtre quippe animal, *Scincus*, non aquatile. & falluntur omnes recentiores, qui Alberto Magno duce, Scincos aquæ tranſcripſerunt, quum coloni terræ ſint. in eodem tamen errore etiam quidam vetuſtiorum. Geographus noſter vetus ἀνέκδοτος, de Nilo: *de flumine ſuperius dicto capiuntur Crocodili paruæ magnitudinis quos plerumque ad pigmentarios videmus.* planum eſt *ſcincos* intelligere. ex Ægypto quidem afferebantur, ſed non è Nilo capiebantur. Nicetas lib. II. de Andronico Comneno. σκίγκον ζῶον Νειλῷον vocat κροκοδείλῳ ποιὸν τὸ ἐμφερὲς, quaſi ſcincus in Nilo naſcatur, & fluuiatilis ſit. Plinius quoque ſui oblitus videtur quum lib. VIII. cap. XXV. ſcribit ſcincum in Nilo natum, Crocodilo ſimilem eſſe, Ichneumone minorem. naſcitur enim circa Nilum, non in Nilo. Atqui idem lib. XXVIII. cap. VIII. tradit quoſdam putare ſcincum Crocodilum eſſe terreſtrem, *candidiore tantùm & tenuiore cute.* nec ipſe quicquam contrà dicit, quò id refellat. ergo ſcincus ζῶον χερσαῖον, etiam ſi non idem ſit cum Crocodilo terreſtri quod quidam volunt. Dioſcorides, κροκόδειλον χερσαῖον, ἰδιογενῆ dicit, Crocodilum quidem terreſtrem, ſed ſui generis eſſe ſcincum. Ait naſci in Ægypto, India, καὶ ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ. non intelligit, in mari rubro natare, ne ita cenſeas, ſed Arabiam ſic vocat, quæ πρὸς τῇ Ἐρυθρᾷ. Plinius ex eo de ſcincis: *maximus Indicus, deinde Arabicus.* ſi auctores qui ἐν τῷ Νείλῳ naſci dixerunt, ſic acciperemus, pro ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, nihil eſſet hallucinationis. addit Dioſcorides: ἔτι δὲ ἐν τῇ Λιβύῃ τῆς Μαυρουσιάδος. Pauſanias in Corinthiacis: Λιβύη μὲν μόνη κροκοδείλους τρέφει χερσαίους, διπήχεις καὶ ἐλάσσονας. Crocodili illi terreſtres, quos Lybia generat, Dioſcoridis ſcinci ſunt. idem alibi memorat

D in fonte quodam circa Atlantem montem Crocodilos paruos videri cubitali forma. Atlas autem in Mauruſiade. Strabo quoque ſcribit Mauritaniæ flumina Crocodilos ferre, & cetera animalia, qualia in Nilo. Idem & fontem eſſe haud longe à Chalcedone, paulo ſupra mare, qui gignit κροκοδείλους μικρούς. hos Crocodilos ſcincos eſſe vult Hermolaus. perperam. ſunt parui Crocodili fluuiatiles, ſunt & magni, vt in Nilo. fuere etiam Crocodili paruæ formæ terreſtres. vt hos Crocodilos terreſtres cum ſcincis eoſdem faciunt quidam ex veteribus, ita & cum paruis fluuiali-

E bus Crocodilis ſcincos nonnulli confudere. omnino falſo quum ſcincus χερσαῖον ſit ζῶον. Dioſcorides: Ὁ δὲ κροκόδειλος χερσαῖος ἰδιογενὴς ταριχευθεὶς ἐν καρδάμῳ, φασὶ δὲ δύναμιν ἔχειν τοιήν. hæc verba Dioſcoridis corruptiſſima ſunt. nec enim alibi legitur naſturcium τῆς ταριχείας adhiberi. gratiam debebunt, haud ſcio an referent medici ſi locum hunc illis auctoris ſui, quem ipſi pro deſperato reliquerunt, ſanum reddam. legendum: Ὁ δὲ κροκόδειλος χερσαῖος ἰδιογενὴς, ταριχευόμενος, ἐγκάρδαμον φασὶ δύναμιν ἔχειν τὴν τὸ περὶ τοὺς νεφροὺς αὐτοῦ μέρος, ἐρεθι-

A στικὴν πρὸς τὰ ἀφροδίσια. Dicit eſſe Crocodilum terrenum, ſed ſui generis, condiri ſolitum, ταριχευόμενον. Plinius ex Dioſcoride: *maximus Indicus, deinde Arabicus: afferuntur ſalſi.* ideſt, ταριχευθέντες. ſubijcit δύναμιν ἔχει ἐγκάρδαμον, ἐρεθιστικὴν πρὸς τὰ ἀφροδίσια. hoc eſt, *eam virtutem naſturcij habere quæ ad excitandam venerem valet.* nam τὸ κάρδαμον inter alias virtutes, συνουσίαν παρορμᾷ. Dioſcorides, ἐγκάρδαμος δύναμις vt ἔγχρυσος θεωρία Agatharchidæ, ἔγχρυσος πρόσοψις, *auri facies & color.* vbi & ſimiliter corruperunt, ἐν χρυσῷ πρόσοψις. ſic ἔνδενδρος ὕλη, arborea vel arbuſta ſilua, ἡ δενδρώδης. Paulus Ægineta id planè confir-

B mat, qui σκίγκον tradit, δύναμιν ὁμοίαν τῷ καρδάμῳ habere, ideſt ἐγκάρδαμον δύναμιν. hæc non intellecta phraſis cauſa fuit loci deprauandi. Ridicula porro viri doctiſſimi hallucinatio, qui σκίγκον pernam interpretatur, quod Germanis ſuis ita vocetur perna. & addit apud Nicetam in imperio Andronici lib. II. de Crocodili poſteriori crure vſurpari, per catachreſin ſcilicet. ἀπὸ ζώου κροκοδείλου κατασκευαζόμενον σκιγκὸν λεγόμενον. ita citat Nicetam, nihil tale apud eum. nec σκιγκὸς pes eſt poſterior Crocodili, nec pro perna καταχρηστικῶς ſumitur. ſed σκιγκὸς eſt animal Crocodilo

C ſimile, quod ad ſtimulandam venerem facit in potu ſumptum. verba Nicetæ: καὶ δὴ καὶ ζῶον Νειλῷον, κροκοδείλῳ πάντῃ ἐμφερὲς, σκίγκον λεγόμενον. idem ſignificat *ſcincus* & apud Theodorum Priſcianum, quem ibidem citat: *reparatum eſt & pipere, ſatyrio & ſcinco, & erucæ ſemine.* quæ ex Plinio ſumpta lib. XXVIII. cap. VIII. de remedijs è ſcinco: *roſtrum eius & pedes, in vino albo poti cupiditatem veneris accendunt: vtique cum Satyrio & erucæ ſemine ſingulis drachmis omnium, ac piperis duabus admiſtis.* at *friſcingæ* pernæ ſunt, quæ nihil habent commune cum ſcinco. vocant hodie *ſtincum* qui Scincus eſt.

D *Verum ad opem ſalutarem non qualibet neceſſarij.*] hæc delenda cenſet Delrius ex libri ſui auctoritate. nec ipſum audio, nec librum eius ſequor. in ſchedis Palatinis legitur: *verum ad opem ſalute non qualibet neceſſarij.* quod fortaſſe rectum eſt. nam ita & in alio libro eiuſdem Bibliothecæ reperi. *quilibet* eſt ὁ τυχών. *non qualibet ſalute*, ἡ τῇ τυχούσῃ σωτηρίᾳ. ſic cap. XXII. *Britannia inſula non qualibet amplitudine.* vide quę ibi notauimus. Gloſſæ: *qualibet*, τῇ τυχούσῃ. ſed vulgata etiam recta, quam libri plures aſſerunt, *ad opem ſalutarem non qualibet neceſſarij*, οὐ τυχόντως, non leuiter.

E *Medentes quippe pocula ex ipſis inficiunt.*] eædem ſchedæ: *conficiunt.* ſed alterum malo. & fortaſſe etiam melius: *pocula ipſis inficiunt.* in potiones indunt carnes ſcinci, quibus incenditur venus ac neruus intenditur. *pocula* heîc ſunt potiones. vt apud Lampridiū, *genera poculorum, maſtichatum, pulciatum, roſatum.* vbi *pocula* ſunt ποτήματα. nam *potus* & diminutiuum *poculum*, vt *ſenatus*, *ſenaculum*, paruus ſenatus. ſic *ſtatus ſtaculum*, ἡ ἵστασις idem quod ſtabulum. nam ſupra vetuſtiſſimæ membranę ita ſcribebant: *primum quod ſequitur ſtacula paſtorum.* Apuleio, *carnes laſere infecta.* quæ laſere ſuperſparſæ

Digitized by Google

ſunt, ita hoc loco *pocula ſcinci carnibus infecta*, potiones quibus additæ carnes ſcinci.

Pag. 61. A. *quibus & ſtupor neruorum excitetur*] Delrius hæc expungebat auctore libro ſuo. malo certè facinore. libri quidam ea non habent, ſed peſſimi illi, & è priore editione deſcripti, quæ ſic habuit: *pocula ex ipſis conficiunt, quibus vis veneni extinguitur.* in poſteriore atque emendata ita ſcriptum reliquit: *pocula ipſis inficiunt, quibus & ſtupor neruorum excitetur, & veneni vis exigatur.* quod optimus codex Regius nos docuit, qui alteram illam lectionem ad marginem præferebat, vt reliquas omnes τῆς δευτεροῦ ἐκδόσεως. ſed & aliunde hoc ſcimus verum eſſe. *ſtupor neruorum.* ἡ ἀσυνία, mortua nimirum ac ſtupentia membra quæ excitantur potione è ſcinco. Græcis, νεῦρα, τὰ αἰδοῖα. ſic Tibullus:

Rigente neruus excitet libidine.

ſcincus, & ad inflammandam venerem valet, & contra venena antidotum eſt. Plinius: *in Nilo natus ſcincus contra venena præcipuus antidotis, & ad inflammandam virorum venerem.* hinc noſter & ſtuporem neruorum poculis ſcinco infectis excitari dicit, & vim venenorum exigi & expelli.

equino dorſo, & iuba, & hinnitu] Herodotus: λοφιὴν ἔχον ἵππου, χαυλιόδοντας φαῖνον, οὐρὴν ἵππου καὶ φωνήν. Ariſtoteles χαίτην ἵππου & φωνὴν tribuit, caudam ὗος. Plinius Ariſtotelem ſequitur: *equino dorſo, & iuba, & hinnitu.* inde noſter. at Diodorus Herodotum: ὦτα δὲ καὶ κέρκον, καὶ φωνὴν ἵππῳ παρεμφερῆ. at multum diſtat equina cauda & porcina.

roſtro reſimo] ita correximus pro eo quod erat in vulgatis: *reſupino.* Plinius: *roſtro reſimo.* Herodotus: σιμόν, λοφιὴν ἔχον ἵππου. Ariſtoteles: σιμὸς δὲ τὴν ὄψιν. ſic Ouidius de ſimilis:

----nareſque à fronto reſimæ.

vbi *remiſſas* perperam edunt. Græcè ἀνασίμους.

apruginеis dentibus] ſic libri. *apruginеus*, *apruginus*, & inde *aprugnus.* ſic *capruginеus* à capro. inde *caprugineі lumbi* in indice pontificalis cœnæ Metelli apud Macrobium: *lumbos caprugineos, aprugnos.* perperam hodie legitur: *lumbos, capragines, aprugnos.* quod ferri non poteſt. certè vel *capruginos* vel *caprugineos* verum eſt.

cauda tortuoſa] Plinius: *cauda & aprorum dentibus aduncis.* Ariſtoteles, κέρκον ὗος. ſues ſane tortuoſam habent caudam. Immo cum rectam eam natura habeant, torquent eam plerumque, & in vertiginem flectunt. quidam citant ex veteri codice apud Plinium: *cauda torta, & aprorum dentibus.* ſed nullus eorum quos vidi, ſic habet. & certum eſt Plinium ita intellexiſſe, vt dixi, atque ita accepiſſe Solinum. idem lib. XI. capite de caudis: *ſues intorquent, canum degeneres ſub aluum reflectunt.* alij vt dixi paulo ante, equinam caudam hippopotamo tribuunt, non aprinam, magno inter vtramque diſcrimine. Plinius eodem capite: *nuda cauda hirtis, vt apris: parua villoſis, vt vrſis: pralongis ſetoſa, vt equis.* Ammianus de hippopotamis: *ad ſpeciem equorum biſidas habentes vngulas, caudaſque breues.* hæc mendoſa, ſic enim liceat intelligere, quaſi equi biſidas habeant vngulas, & caudas breues. quod contrarium eſt. lege: *at ſpecie equorum.* cum ſint equorum ſpecie, biſidas tamen vngulas, & caudas habent breues. diſtingui etiam poteſt: *ad ſpeciem equorum, biſidas habentes vngulas & caudas breues.* Plinius hippopotamum ſcribit habere *dentes aprorum aduncos.* voluit dicere exertos, & ſic melius dixiſſet. Græcè χαυλιόδοντες. Herodotus & Ariſtoteles: χαυλιόδοντας φαῖνον, *dentes exertos oſtentans.* Diodorus de hippopotamo: τοὺς χαυλιόδοντας ἔχει μείζους τῶν ἀγρίων ὑῶν, τρεῖς ἐξ ἑκατέρων μερῶν. χαυλιόδοντες ſunt dentes extra ordinem aliorum prominentes. Latini *exertos* vocant. ſed omnibus quibus exerti, non etiam adunci. Ariſtoteles: χαυλιόδοντα, ὥσπερ ἄῤῥενες ὕες. ſues maſculi, non lunatos & aduncos habent dentes, exceptis paucis, quibus hoc dat ætas. Apri quippe minores qui χαυλιόδοντας habent, non aduncos eos habent. ætate adunci fiunt inſtar lunulæ. Elephantis maribus dentes exerti & ἀνάσιμοι, id eſt reſimi & reflexi: fœminis, etiam exerti ſed recti, atque proni. Ariſtoteles, Plinius, alij. crocodilo χαυλιόδοντες δύο ceteris maiores, ſed recti, non adunci. Diodorus: ὀδόντες ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ὑπάρχουσι πολλοί, δύο δὲ οἱ χαυλιόδοντες, πολὺ τῷ μεγέθει τῶν ἄλλων διαλλάττοντες. Græci Grammatici χαυλιόδοντας ita exponunt: χαυλιόδοντα, τὸν ἐπικεχαλασμένους ἔχοντα τοὺς ὀδόντας ἔξω τῶν ἄλλων ὀδόντων, καὶ τοῦ στόματος. id eſt dentes ſolutos & prominentes extra ordinem aliorum dentium. vim vocis expreſſit, χαῦλος, quaſi ἀπὸ τοῦ χαλᾶν. In hoc genere aliis recti ſunt, aliis inflexi & adunci. idem Plinius alibi: *exerti, vt apro, hippopotamo, elephanto.* heîc *aduncos* pro *exertis* dixit. fortaſſe tamen etiam adunci hippopotamo. quod Græci non dicunt. ſequitur apud eumdem: *tergoris ad ſcuta galeaſque impenetrabilis.* Ariſtoteles à quo ſumpſit, ita ſcribit: τὸ δὲ δέρμα ἔχει τὸ πάχος ὥστε δόρατα ποιεῖσθαι ἐξ αὐτοῦ. docti quidam ex illo Plinij loco apud Ariſtotelem corrigunt: ὥστε θυρεοὺς ποιεῖσθαι ἐξ αὐτοῦ. errant. aliud vult Plinius, aliud Ariſtoteles. hic craſſitudinem tergoris hippopotami, ille duritiem tantùm oſtendit. hic quam παχὺ ſit, indicat, ille, quam ἰσχυρόν. Diodorus de hippopotamo: τὸ δὲ δέρμα πάντων τῶν θηρίων σχεδὸν ἰσχυρότατον. hinc ad galeas & ſcuta expetebatur, vt & elephanti. nam alibi tradit Plinius elephantorum tergus impenetrabile ad cetras haberi. Ariſtoteles in argumentū craſſitudinis trahit quod ex corio hippopotami fiant haſtæ. quod habet ex Herodoto, cuius hæc de hippopotamo verba ſunt: τὸ δέρμα δ' αὐτοῦ οὕτω δή τι παχύ ἐστι, ὥστε αὔου γενομένου, ξυστὰ ποιέεται ἀκόντια ἐξ αὐτοῦ. quæ Ariſtoteli δόρατα, Herodoto ξυστὰ ἀκόντια raſiles vel tornatiles haſtæ. integrum eſt ξυστὸν ἀκόντιον, quod Heſychius explicat δόρυ κατεσκευασμένον. inde ξυστὸν abſolutè ἀντὶ τοῦ ἀκοντίου. idem: ξυστοῖς, ἀκοντίοις. ſic ξυστὸν

δρόμοι, in quibus raſa & æquata arena vel
terra, & inde abſolutè *ξυστοὶ*, huiuſmodi
porticus dictæ Græcis. locum Herodoti ali-
bi Plinius expreſſit his verbis: *hippopotami
corij craſſitudo talis, vt inde tornentur haſtæ*, *ξυστὰ
ἀκόντια* reddit. nam torno tritæ & raſæ haſtæ
ſunt *ξυστὰ ἀκόντια*. *raſilis haſta* Ouidius. ſic ei-
dem:

--- *& torno raſile buxum.*

Græcis Tragicis *ξεστὸν δόρυ*. nam *ξεστὸν* & *ξυστὸν*
idem. Pollux: *ἔθηγον τὰ ξίφη, ἔξυον τὰ δόρατα*.
inde *δορυξόος*, qui haſtas & iacula torno te-
rit, & radit. Euripides in Bellerophonte
apud Stobæum:

Οὐκ ἂν φύοιτο τραύματ᾽ εἴ τις ἐγξύοι
Θάμνους ἑλείους.

ita legendum. ſi quis ex cannis ac frutici-
bus paluſtribus haſtas tornet ac dolet, vul-
nera non fient. nec enim iunci aut cannæ
in haſtas dolatæ tornatæue vulnus dare poſ-
ſunt. *ξύειν θάμνους ἑλείους* eſt cannas radere, vt
inde haſtæ fiant.

Pag. 61. A. *ad quas pergit auerſus aſtu doloſo,
vt fallente veſtigio*] Plinius: *depaſcitur ſegetes,
deſtinatione ante, vt ferunt, determinatas in diem,
& ex agro ferentibus veſtigijs, ne aliqua reuertenti
inſidiæ comparentur.* corrigunt è Solino: *fallen-
tibus veſtigijs.* Immo contrà ex hoc ipſo So-
lini loco clarum eſt legi in Plinio debere,
ex agro ferentibus veſtigijs. dicit Plinius hippo-
potamum depaſci ſegetes, *ferentibus ex agro
veſtigijs.* Plinium explicans Solinus, ait ad
eas depaſcendas pergere auerſum, vt fallat.
quod idem eſt. cum enim à flumine in agrum
pergit auerſus, ex agro in flumen fert
veſtigia, non à flumine in agrum. Hoc fa-
cit, vt fallat & fruſtretur venatores, qui
veſtigia ex agro in aquam ferentia conſpi-
cati, putant iam eum ex paſtu ſe recepiſſe,
atque ad ſedes ſuas & profunda fluminis re-
uerſum eſſe. alioquin inſidias tenderent re-
uertenti, ſi ex veſtigiis in agrum tendenti-
bus colligerent adhuc eum in ſegete verſa-
ri. ſic veſtigiis fallit, quia auerſus, non re-
ctus ad ſegetes pergit. hæc cum ita ſint,
Ammianus tamen hippopotamum non ad
paſtus euntem, ſed redeuntem à paſtu auer-
ſis veſtigiis incedere dicit. quid tunc opus?
nam vbi intra vndas ſuas receptus eſt, tu-
tus iam ab inſidiis & ſecurus eſſe debet. per
diem quippe *ἐν τοῖς βάθεσι τοῦ ποταμοῦ γυμνάζεσθαι*
eum tradit Diodorus, noctibus vero egre-
di ad pabulandum, ac ſegetes depaſcendas
Verùm ſedes ei & cubile Ammianus non
in profundo fluminis aſſignat, vt Diodorus,
*ſed inter arundines celſas, & nimia denſitate ſqua-
lentes*, atque inde ad depaſcendas ſegetes
exire: *cumque iam*, inquit, *cœperit redire, di-
ſtenta auerſis veſtigiis diſtinguit tramites multos,
ne vnius plani itineris lineas inſidiatores ſecuti re-
pertum ſine difficultate confodiant.* ergo iuxta
Ammianum, cum ad cubilia regreditur
auerſus incedit, ne veſtigiis rectis eo du-
centibus reperiatur locus in quo requieſ-
cit. quod ex diametro pugnat cum Plinij

A & Solini ſententia, quem tamen ſequitur,
& à quo cetera ſumpſit Ammianus quæ de
hac belua tradit. atqui veriſimilius eſt, quo-
modo narrat cum Plinio Solinus, ſi verum
dicit Diodorus, cuius iſta ſunt: *ποτάμιος γὰρ
ὑπάρχων καὶ χερσαῖος, τὰς μὲν ἡμέρας ἐν τοῖς ὕδασι δια-
τρίβει γυμναζόμενος κατὰ βάθους, τὰς δὲ νύκτας ἐπὶ
χώρας κατανέμεται, τόν τε σῖτον καὶ τὸν χόρτον.* Am-
mianus contra hæc: *inter arundines celſas, &
ſquallentes nimia denſitate hæc belua cubilibus po-
ſitis, otium peruigili ſtudio circumſpectat, laxata-
que copia ad ſegetes depaſcendas egreditur.* ſi in-
ter arundines tantum cubat per diem, non
ſine cauſa metuit ne locus deprehendatur,
B ideo cum ſe recipit ex paſtu, veſtigia con-
fundit. ſi verò in medio ac profundo flu-
minis moratur, nihil hac ſollertia opus ha-
bet, cum reuertitur è pabulo, ſed tum cum
ad paſcendum pergit, ne reuertenti inſidiæ
comparentur. Ammiani tempore nulli am-
plius hippopotami capiebantur. & defece-
rat id genus in Ægypto. proinde rectius
credi ſtarique puto auctorum illorum ſen-
tentiæ, quorum ætas belluas illas frequen-
tes vidit. ſcribit porro Plinius equum flu-
uiatilem depaſci ſegetes, *deſtinatione ante,
vt ferunt, determinatas in diem, & ex agro fe-*
C *rentibus veſtigijs.* quid ſit, *ante determinare in
diem*, neſcire me fateor. *in diem*, eſt in lon-
gum tempus. vt *ſupplicia in diem* quæ pro-
tolluntur ac differuntur apud Ciceronem.
Terentius: *in diem iſtuc eſt fortaſſe quod mini-
taris, tu iam pendebis.* adde quod noctu paſ-
citur tantum, non de die, hippopotamus.
veriſſima, vt puto, noſtra correctio eſt, ac
facillima. legendum enim: *depaſcitur ſegetes,
deſtinatione ante, vt ferunt determinatas, indidem
& ex agro ferentibus veſtigijs.* nihil verius. de-
terminat ante ac deſtinat ſegetes, quas de-
paſturus eſt, *indidem*, id eſt ex loco ipſo
D ſegetis, *& ex agro ferentibus veſtigijs.* Gloſſæ:
indidem, αὐτόθεν.

idem cum diſtenditur nimia ſatietate] Am-
mianus: *idem cum auiditate nimia extuberato
ventre pigreſcit.* quod ex hoc loco habet.

arundines recens cæſas] Ammianus: *calamos
recens excectos.* Plinius: *aſſidua namque ſatietate
obeſus exit in littus, recentes harundinum cæſuras
ſpeculatus, atque vbi acutiſſimam videt ſtirpem
imprimens corpus venam quamdam in crure vulne-
rat.* in pleriſque libris legitur, *recenti harun-
dinum cæſura.* omnino ſcripſerim: *exit in lit-*
E *tus recenti harundinum cæſura ſpeculatum, atque
vbi acutiſſimam videt ſtirpem, imprimens corpus
venam quamdam in crure vulnerat.* recenti ha-
rundinum cæſura, id eſt cum recens cæſæ
ſunt harundines, exit in littus ſpeculatum,
atque vbi videt acutiſſimam ſtirpem, ibi
corpus imprimit. *exit ſpeculatum*, vt *exit aqua-
tum & ſimilia.* nihil verius illa lectione.

quamdiu ſtirpium acuta pedes vulnerent] pa-
rum rectè iſta, nec ex Plinij mente. non
enim per arundines recens cæſas obuerſa-
tur, vt pedes vulneret, acutis ſtirpium, ſed
volutat corpus per recentes arundinum cæ-

Digitized by Google

ſuras, & acutiſſimis ſtirpibus etiam imprimit, vt venam quamdam quæ in crure eſt vulneret, atque ita profluuio ſanguinis ſeſe exoneret. ita Plinius. recte quoque Ammianus: *ſuper calamos recens exectos femora conuoluit & crura, vt pedibus vulneratis cruor egeſtus ſagina diſtentum faciat leuem.* non ſic intelligit Solinus, ſed ſtantem & rectum hippopotamum per recens cæſas harundines tamdiu obuerſari & ambulare, quoad ſtirpium acuta pedes vulnerent. id enim *obuerſari* ſignificat. nec enim neceſſe habet corpus voluere ac verſare inter harundines cæſas, vt pedes tantum vulneret, quum ſtans id facere poſſit. nec eſt quod quiſquam arguetur *pedes* heîc pro cruribus aut femoribus poſuiſſe, vt & Ammianus fecit, qui *vulneratis pedibus* dixit, ex hoc loco, qui aut Plinium vidit, aut Solinum ita interpretatus eſt. vt vt ſit, Plinij ſententiam nec plenè, nec planè noſter expreſſit.

Pag. 61. B. *vt profluuio ſanguinis leuetur ſagina*] in codicibus prioris editionis legitur: *vt profluuium ſanguinis leuet ſaginam.* atque ita legiſſe videtur Ammianus qui ſic ſcribit: *vt cruor egeſtus ſagina diſtentum faciat leuem.* Exemplaribus τῆς προτέρας vſum eum fuiſſe alibi indicauimus.

plagam deinde cœno oblinit] Ammianus: *& ſaucias carnes cœno oblinit.* Plinius: *& plagam limo rurſus obducit.*

vſque dum vulnus conducatur in cicatricem] Ammianus: *quamdiu in cicatrices conueniant plagæ.*

gratiſſimamque ex his eſcam nidis ſuis defert] Virgilius:

—— *nidis defert immitibus eſcam.*

ſic rareſcunt prouentus fœtuum noxiorum] manifeſtò hinc ſumpſit Ammianus: *nidulis ſuis ſuggerens oua ſerpentum, efficit vt rareſcant mortiferæ peſtes adſumptæ.* in aliis codicibus Solini legitur: *ſic rareſcunt prouentu fœtus noxiorum.* quod ex altera eſt editione.

namque Arabicæ paludes] edi volueram: *nam quacumque Arabicæ paludes pennatorum anguium mittunt examina.* libri omnes, quos vidimus habent: *nam quacunque Arabicæ paludes.* atque ita ediderat Vinetus. quod ipſum tamen mendoſum eſt: nam legendum, *quacunque* dicit, Ibes non tantùm intra fines Ægyptios prodeſſe, ſed quamcunque in partem pinnatorum anguium examina inuolent è paludibus Arabicis miſſa, his occurrere in aëre, & agmen deuorare. legi etiam poſſet, *quocunque.* ſed illud magis Solinianum. *quacunque*, pro quamcunque in partem, vel vbicunque. ita enim noſter loquitur. ſic *quaqua* Apuleio. *quaqua explicitis pennis.* &, *quaqua decideris.* & lib. IV. *quaqua verſum repoſitæ.* Idem ſignificat quod *quacunque.* non quacunque tamen, ſed intra fines tantum Ægypti, ſerpentes alatas, quas Arabia emittit, confici ab Ibidibus tradit Mela, à quo noſter accepit, & Herodotus à quo Mela. nam Ibis, auis Ægypti peculiaris. Camers

A edidit: *namque cum Arabicæ paludes.* Inde Delrius: *nam cum.* ſed neutra lectio menti Solini conuenit.

pennatorum anguium mittunt examina] ex Mela: *ſerpentes magno examine volantes.* at Ammianus ex hoc loco: *pennatis agminibus anguium occurſant.* ſed minus propriè *angues* hîc Grammaticus vocat, qui ſerpentes ſunt. nam Grammatici *angues* aquis adſcribunt. Mitto Grammaticos. Plinius ipſe aperte ſerpentes B ab anguibus ſecernit lib. VIII. cap. LIX his verbis: *iam quædam animalia indigenis innoxia, aduenas interimunt, ſicut ſerpentes paruæ in Tyrinthe, quas terra naſci proditur. item in Syria angues circa Euphratis maximè ripas, dormientes Syros non attingunt.* hæc ex Ariſtotele in Admirandis. & prius quidem exemplum ibi ſic habet: ἐν δὲ τῇ Μεσοποταμίᾳ τῆς Συρίας φασὶ καὶ ἐν Ισρουῶπ ὀφίδιά τινα γίγνεσθαι, ἃ τοὺς ἐγχωρίους οὐ δάκνει, τοὺς ξένους δὲ καὶ ἀδικεῖ σφόδρα. Ariſtoteles Ισρουῶπα vocat, quam Plinius *Tirintha.* ſed in libris Plinij ſcribitur: *in Myrinthe.* legebam aliquandoq; *in Myunte.* an ita etiam apud Ariſto- C telem, ἐν Μυοῦντι; certè Ισρουῶπα non alibi legi. ὀφίδια, *ſerpentes paruas* vertit Plinius. ſequens exemplum ita in Ariſtotele concipitur: περὶ δὲ τὸν Εὐφράτην καὶ πλείως φασὶ τοῦτο γίγνεσθαι. πολλοὺς γὰρ φαίνεσθαι περὶ τὰ χείλη τοῦ ποταμοῦ, καὶ διανέοντας ἐφ' ἑκάτερα, ὥστε τῆς δείλης ἐνταῦθα θεωρουμένους ἅμα τῇ ἡμέρᾳ ἐπὶ θατέρου μέρους φαίνεσθαι, καὶ τοὺς ἀναπαυομένους τῶν μὲν Σύρων μὴ δάκνειν, τῶν δὲ Ἑλλήνων μὴ ἀπέχεσθαι. idem prorſus eſt apud Plinium, licet demus aliunde quam ab Ariſtotele accepiſſe. ſed *angues* vocat ſerpentes iſtos qui circa Euphratis ripas, Syros dormientes non attingunt. aquatiles eos eſſe conſtat ex Græco. nam διανέουσιν ἐφ' ἑκάτερα, in vtramque partem tranſnatant. perperam D Interpretes *deuolui* vertunt. διανεῖν, vel διανῆν eſt *transfretare, tranſnatare.* Heſychius: νῆν, νήχεσθαι. inde Latinum *nare.* vt καλεῖν, *calare:* πιλεῖν, *pilare.* ſic *ſerpentes* & *angues* manifeſto diſtinxit Plinius, vt *angues* aquarum ſint, *ſerpentes* terrarum, quod & alibi obſeruat, vt pluribus dicam alias.

quorum tam citum virus eſt] Mela: *veneni præſentis.* quod hîc pluribus exponit. Ammianus: *veneni malignantis.*

& priuſquam terminos patrios externum malum vaſtet] ex noſtro Ammianus: *eoſque priuſquam finibus ſuis excedant, prælijs ſuperatos aërijs vorant.* ex Mela noſter: *atque in ipſo introitu finium ab auibus quas Ibidas appellant, aduerſo* E *agmine excipi, pugnaque confici.* vbi male Pincianus corrigit: *pugnanteſque confici.* hoc eſt quod dixit Ammianus, *prælijs ſuperatos aërijs vorari.*

quo merito ſacræ ſunt, & illæſæ] Inde Ammianus: *Ibis ſacra eſt, & amabilis, & innocua, ideo quod nidulis ſuis ſuggerens oua ſerpentum.* vbi *innocua* nouè dicitur, non quæ non nocet, ſed cui non nocetur. ſic *indiuiduus*, qui non diuiditur. *innocuam* eodem ſenſu dixit, quo Solinus *illæſam.* ſic Græcis ἀβλαβὴς vtrumque ſignificat. Gloſſæ: ἀβλαβὴς, *inlæſus, innoxius,*

Digitized by Google

innocuus, *innocens*. eædem: ἀβλάβεια, *innoxia*, *innocentia*. ſcribe: *innocia*, ab *innox innocis*, nomen *innocia*. pro innocentia, optimæ Gloſſæ: *innox*, ἀβλαβής. & apud Flotum: *ſcortum patricijs innocuus*. πόρνη τῶν εὐπατριδῶν ἀβλαβεστέρα. ita olim correximus ex libris, qui partim habent, *innocens*, partim *innocens*, locus vulgo corruptiſſimus.

Pag. 61. C. *ore pariunt*] in duabus voculis geminus error: priuus alter auctoris, alter ex alieno ductus. errat ipſe, quod veluti confeſſum & certum ponit Ibides ore parere. atqui ex vulgi opinione iampridem ab Ariſtotele confutata id tradere ſe profitetur Plinius. Solinum ſequitur Ammianus, vt in aliis de Ibi: *quas aues per roſtra edere fœtus accepimus*. A Solino nimirum id accepit, qui etiam iſtic hallucinatur, quod Ibes ore parere affirmat; id nuſquam vulgo creditum aut opinatum, qui oris tantum coitum, non etiam partum, coruis & Ibidibus effingebat. ſed Plinium habet auctorem. de coruis ita ſcribit: *corui pariunt cum plurimum quinos. ore eos parere aut coire vulgus arbitratur. ideoque grauidas ſi ederint coruinum ouum per os partum reddere, atque in totum difficulter parere ſi tecto inferantur. Ariſtoteles negat, non hercule magis, quam in Ægypto Ibim: ſed illam exoſculationem quæ ſæpe cernitur, qualem in columbis eſſe.* Profecto nuſquam hoc prodidit Ariſtoteles, vulgo exiſtimari coruos partum per os edere, ſed coitum ore facere tantum, vt & Ibes. verba eius hæc ſunt lib. III. cap. VII. de Generat. Animal. εἰσὶ γὰρ τινὲς οἳ λέγουσι κατὰ τὸ στόμα μίγνυσθαι τούς τε κόρακας, καὶ τὴν ἶβιν, καὶ τῶν τετραπόδων κατὰ τὸ στόμα τίκτειν τὴν γαλῶ. coruos & Ibim ore coire, muſtellas ore parere à quibuſdam dici ait. Anaxagoram & alios Phyſicos antiquos huius opinionis auctores facit, quos ἁπλῶς καὶ ἀσκέπτως λέγειν ait. Plinius vtrumque ad coruos & Ibes tranſtulit, quod ore ſimul coëant pariantque, cum hoc poſtremum muſtelis tantum tribuatur ex verbis Ariſtotelis, primum coruis & Ibi. & manifeſta hallucinatio eſt. vide totum caput. natam eam opinionem vulgi inde probat philoſophus, quod coitus coruorum nemini ſit viſus, ex oſculationem autem illam qua roſtra inuicem miſcent, multi viderint talem & in columbis eſſe. ſed eam famam de columbis diditam non eſſe, quod earum ὀχεία ſæpe viſatur, de coruis vero ideo celebratam, quod non aliter eos quam ore coire ſibi perſuaſerint illi, qui nunquam aliter coëuntes conſpexerant. at eoſdem ore parere vnde, aut quo argumento proditum creditumque? hoc certè τῶν ἀδυνάτων. potuerit putare Anaxagoras, alijque antiqui naturæ periti, ex ſolo oris coitu coruos & Ibes concipere, illud nulla ratione opinari quiti ſunt, eaſdem volucres per os etiam oua reddere. quî enim id pote? quod autem ore coëunt, non ex eo id ſequitur, vt etiam ore parere debeant. quod in quadrupedibus aliquam rationem haberet. nam

A eadem cauerna fœtum emittunt, qua ſemen ex coitu recipiunt. in auibus id longè ſecus, quæ & abſque coitu oua pariunt. atqui ne in muſtelis quidem hoc dictum vel exiſtimatum eſt, ore eas coire, quum tamen vulgo crederentur ore partum edere. id ex conuerſo poſtulabat ratio. vt enim corui etiam ore parere exiſtimati, quia fama eſſet eos ore coire, ita è contrario muſtelas, quandoquidem ex opinione vulgi fœtum per os eijcerent, credi etiam par fuit ore coitum frequentare. quod tamen non eſt dictum. fabula autem de partu ea-
B rum κατὰ τὸ στόμα, inde nata eſt, vt philoſophus autumat, quod & paruos admodum pariant, & ſæpe catulos ſuos de loco in locum ſubinde ore tranſportantes viſantur. ſed attendendum verbis Plinij: *ore eos parere aut coire vulgus arbitratur*. vtrum vulgus arbitratur? certè vtrumque. nam ex Ariſtotele conſtat Anaxagoram & antiquos, coruos ore coire crediſſe. idem & de partu oris creditum vulgo fuiſſe liquet ex his quæ ſubiicit Plinius: *ideoque grauidas ſi ederint coruinum ouum per os partum reddere*. quæ licet abſurdiſſima ſint & falſiſſima, immo & τῶν ἀδυνατωτάτων,
C vulgi tamen eam opinionem adſtruunt. Ergo dicere debuit: *ore eos parere & coire vulgus arbitratur*. cur hæſitans ac dubius animi dixit, *ore eos parere aut coire?* quaſi incertum eſſet vtrum horum vulgus arbitraretur, & quaſi alterum tantum crederetur vulgo? quod ore coirent corui, peruulgatum probat hic verſiculus Martialis:

Corue ſalutator, quare fellator haberis.

nec enim ſimplicem merumque oſculi coitum, καὶ μίξιν τῶν ῥυγχῶν in coruis, vt in columbis fieri exiſtimabant, ſed ſemen etiam ex coitu per os immitti in fœminam, quo
D grauidaretur. quod multis confutat Ariſtoteles. inde *fellator* coruus vulgo habitus. ideo Plinius cum dixiſſet ex quorumdam fortaſſe opinione, *vulgus arbitrari coruos ore parere*, addit, *aut coire*, quaſi ſe corrigeret, quia celebratior hæc opinio de coitu oris, tum etiam veriſimilior. certè Ariſtoteles coruos μίγνυσθαι κατὰ τὸ στόμα refert tantùm, muſtelas autem κατὰ τὸ στόμα τίκτειν. ſed concedamus parere coruos κατὰ τὸ στόμα, ideo etiam perſuaſum imperitis quod ore eos coire fama ferret, & proinde grauidas ſi ederint ouum coruinum, per os partum reddere creditas, hoc
E peculiare ac proprium corui fuerit, non etiam Ibidis. nihil enim tale de Ibide tradit Plinius. ergo ijs ſtandum, quæ de ea prodidit Ariſtoteles. ſaltem nihil ijs addendum aut adſtruendum. atqui ille ſcribit falſo exiſtimari ibidem auem ore coitum facere, nec partus oris meminit, niſi in muſtela. ergo imperite Solinus & abſurdè, atque etiam falsò pronuntiat, *Ibides ore parere*. ne vulgus quidem vnquam id arbitratus eſt, ſed ore tantùm eas coire. quam vulgi opinionem cum tam multis refellerit & falſi conuicerit philoſophus, Plinio etiam id

Digitized by Google

adteſtante & comprobante, temerariè feciſſet Solinus, ſi vel dixiſſet ore Ibim coire. nunc aſſerendo eas per os partum edere, non ſolum contra mentem Ariſtotelis & Plinij, ſed etiam vulgi facit. & ſanè ne vulgus quidem ipſum potuit ignorare quomodo parerent Ibes, quum in Alexandria vulgo plateæ omnes refertæ eſſent his auibus cicuribus ac domeſticis. quod alicubi teſtatur Strabo.

Pag. 61. C. *præcipua eſt ficus Ægyptia*] ita vocat poſt Plinium, quam Græci συκάμινον, & συκόμορον nominant. Theophraſtus lib. IV. cap. XII. ἐν Αἰγύπτῳ δ' ἐστὶν ἴδια δένδρα πλείω, ἥ τε συκάμινος, καὶ ἡ περσεία καλουμένη. quæ Plinius ita reddidit lib. XIII. cap. VII. *& in Ægypto multa genera quæ non alibi: ante omnia ficus, ob id Ægyptia cognominata.* vbi *ficus Ægyptia* eſt quæ συκάμινος Theophraſto. συκόμορος dicitur Dioſcoridi. ita Latini vocauerint. Quippe alia eſt arbor, quam Græci συκῆν Αἰγυπτίαν nuncupant. ea nimirum quam Iones Κερωνίαν vocabant, ceteri, κερατωνίαν. idem Theophraſtus lib. I. cap. XVII. ἀλλὰ καὶ τῶν δένδρων ἔνια, καθάπερ ἥ τε κερωνία, ἣν τινὰ καλοῦσι συκῆν Αἰγυπτίαν. de his loquitur arboribus, quæ fructum habent in ſiliquis. huius arboris fructum Αἰγύπτιον σῦκον vocabant, vt ex eodem conſtat. Heſychius: Κερατωνία, συκῆ Αἰγυπτία. idem: κερωνία τὸ δένδρον, ἡ συκῆ Αἰγυπτία. & alio loco: συκῆ Αἰγυπτία, ἡ λεγομένη κερατία, τὸ δένδρον. ſic κερατία, κερατωνία, & κερωνία, eadem arbor, quæ & συκῆ Αἰγυπτία dicebatur, falſo quidem vt Theophraſtus oſtendit. nec enim naſcebatur in Ægypto, ſed in Syria, & Ionia circa Rhodon & Cnidum. Plinius: *ſimilis ſiliqua quam Iones Cerauniam vocant, trunco & ipſa fertilis, ſed pomo ſiliquæ, ob id quidam ficum Ægyptiam dixere errore manifeſto.* quantumuis error ſit, ſic tamen vſus obtinuit apud Græcos. perperam ſcribitur apud Plinium *Ceraunia* pro *Ceronia.* niſi quis dicat ita ſcriptum pro *ceraonia.* nam ἀπὸ τοῦ κέρας κέρατος, κερατωνία: ἀπὸ τοῦ κέραος, κεραωνία, & contractè κερωνία. vt ὀαρίων ὠρίων, & ſimilia ſexcenta. ſcribunt libri apud eumdem: *ſimilis & quam Iones ceranniam vocant.* rectè. nam ad verbum expreſſa è Theophraſto: ταύτῃ δὲ παραπλησία, καὶ ἣν οἱ Ἴωνες κερωνίαν καλοῦσιν. ergo arbores diuerſæ, quam Græci συκῆν Αἰγυπτίαν vocitant, & quam Plinius *ficum Ægyptiam* appellauit. Athenæus tamen συκῆν Αἰγυπτίαν vocauit, ſed & συκάμινον Αἰγυπτίαν. alij συκόμορον dixere, nomine ex ficu & moro compoſito. pleriſque tamen Græcorum συκῆ Αἰγυπτία eſt ceronia & fructus eius σῦκον Αἰγύπτιον. ſiliqua arbor, quam κερατωνίαν iidem dicunt. Plinius *Ægyptiam ficum* non alibi naſci quam in Ægypto indicat. & ex eo Solinus hoc loco, ex arboribus *quas ſola fert Ægyptus præcipuam eſſe ficum Ægyptiam.* contra Dioſcorides τὴν συκάμινον, quæ ficus Ægyptia eſt Plinij, πλεῖστον φύεσθαι ἐν Καρίᾳ καὶ Ῥόδῳ tradit. ſed vereor ne nominum errore ductus ita ſcripſerit. nam Ceronia quæ Græ-

A cis συκῆ Αἰγυπτία dicitur, plurima naſcitur in Rhodo & Caria, & circa Cnidum, vt ex Theophraſto conſtat. itaque *ficum Ægyptiam* quæ Sycomorus eſt, & συκῆν Αἰγυπτίαν, quæ Ceronia eſt, videtur hac in parte confundere. Alioquin ineptum eſſet arborem Aegypti peculiarem, Ioniæ propriam facere, cum nec Aegypti meminerit, in tota eius deſcriptione. alibi tamen certum eſt eam quam in Aegypto prouenire. in Iudæa etiam naſci fidem facit caput XIX Lucæ, vbi συκομορέας nominatim fit mentio. Ceroniam Sycomoro ſimilem eſſe, & trunco pariter, ſicut illam fructum ferre, tradunt
B Theophraſtus, & Plinius. hinc συκῆν Αἰγυπτίαν videntur eam vocaſſe, non quod in Aegypto naſceretur, ſed quod ſimilis eſſet illi arbori Aegyptiacæ, quam alij ficum, alij morum Aegyptiam, vel nomine compoſito συκόμορον appellarunt. huius arboris fructus, τὸ κεράτιον Græcis, vt & arbor ipſa ἡ κερατία, Latinè *ſiliqua*, quod pomum haberet ſiliquæ inſtar. Theophraſtus: ὁ δὲ καρπὸς λοβώδης, ὃν καλοῦσί τινες Αἰγύπτιον σῦκον. Plinius: *trunco & ipſa fertilis, ſed pomo ſiliquæ. ſiliqua* ipſa mandebatur: ſemina quæ intus habet, amara & eſui inutilia: cortex ipſe prædul-
C cis, & edulis. Plinius lib. XV. cap. XXVIII. *in ſiliquis vero quod manditur, quid niſi lignum eſt? non omittenda ſeminis earum proprietate: nam neque corpus, nec lignum, nec cartilago dici poteſt, nec aliud nomen inueniat.* & paulo ante capite eodem: *& hactenus ſint ſpecies ac genera pomorum: naturas artius colligi par eſt. alia ſiliquis gignuntur, ipſis dulcibus, ſemenque complexis amarum: cum in pluribus ſemina placeant, in ſiliqua damnentur.* falluntur doctiſſimi viri, & indicis conſarcinatores, qui de ſiliquis leguminum hæc dici putarunt. de ſiliquis arboris, quæ κεράτια Græcis, omnino ſunt accipien-
D da. & cap. XXIV. eiuſdem libri: *haud procul abeſſe videantur, & prædulces ſiliquæ, niſi quod in his ipſe manditur cortex.* hinc Græcis ξυλόγλυκα dicta, quod lignum in his ſiliquis dulce eſſet, atque edule. Gloſſæ: *ſiliqua*; κεράτιον, καὶ κυάμου καὶ φασήλου λοβοί, καὶ ξυλόγλυκον. λοβὸς τῶν χεδρόπων. idem eſt κεράτιον & ξυλόγλυκον. fructus nempe κερατίας arboris, ſiue κερατωνίας, cuius cortex ſiue lignum prædulce mandebatur. *ſiliqua* Latinè, quod λοβώδης eſſet, & inſtar ſiliquæ qua legumina continentur, Græcè κεράτιον hoc eſt *corniculum*, quod inſtar
E cornu curuatus eſſet, & falcatus. Plinius de ſiliquis arboreis: *digitorum hominis longitudo illis, & interim falcata, pollicari latitudo.* fructus igitur ab ea ſimilitudine, κέρας & κεράτιον. arbor ipſa inde κερωνία, vel κερατωνία, vel etiam κερατία. vox *ſiliqua* Latinis duas res ſignificat, λοβὸν τῶν χεδρόπων, leguminum integumentum, & fructum arboris Ceroniæ ſiliquaceum, quem Græci κεράτιον vocant. nuſquam vero Græci κεράτιον pro leguminis ſiliqua vſurparunt, ſed λοβὸν in ea ſignificatione ſemper ponunt. De antiquioribus loquor. nec recentiores aliter. etenim quam-

Digitized by Google

liber ſiliquam, κεράτιον vocare, magna eſſet κατάχρησις. quid aliud eſt κεράτιον, quam arboris κερατέας fructus, qui & ipſe ſiliqua eſt? videmus & auctorem Gloſſarij veteris, etſi non antiquiſſimum, rectè diſtinguere τὸ κεράτιον, & τὸν λοβὸν τῶν χεδρόπων, ſiliquam, fructum arboris, & ſiliquam leguminum. apud Lucam Euangeliſtam cap. xv. de filio prodigo: καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν ἀπὸ τῶν κερατίων, ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι. vulgo accipiunt de ſiliquis leguminum, quæ & ipſæ pecorum pabulo veteribus aſſeruatæ. ſed vox ipſa κεράτιον id reſpuit, quæ propriè fructum arboris ſignificat. vnde & Theophylactus de ſiliquæ arboris fructu interpretatur. igitur κεράτια ἃ ἤσθιον χοῖροι, ſunt ſiliquæ ſyluaticæ, quibus in Syria & Iudæa nutriebantur porci. nam in illis locis plurimus κερατίων prouentus. mentio ſiliquæ ſyluaticæ apud auctorem de finibus, vbi & Chia melus dicitur: ſi Chia melus, hoc eſt ſiliqua ſiluatica fuerint tres, triſinium demonſtrat. ita ſcribendum. malè eſt, chia mellus. his ſcriptoribus melus eſt, ἡ μηλέα, μῆλος. vt alibi, melum cottoneum τὸ μῆλον. Gloſſæ: melum, pomum. Chia autem melus, de ſiliqua ſiluatica, quod in Chio Ioniæ ita frequens proueniret hæc arbor, vt etiam ſponte ac non ſatiua naſceretur. Ceroniam ſiue ſiliquam in Ionia & Syria plurimam naſci ſcribunt cum Theophraſto Plinius. Κεράτια igitur, qualia edebant porci erant, vt videtur. ſiliquæ ſiluaticæ fructus. Plinius capite de caſtaneis: cetera ſuum pabulo gignuntur, ſcrupuloſa corticis intra nucleos quoque ruminatione. Haud procul abeſſe videantur & prædulces ſiliquæ. niſi quod in ijs cortex ipſe manditur. poſſumus & τὰ κεράτια ἃ χοῖροι ἤσθιον, apud Euangeliſtam, de his ſiliquis accipere, ex quibus expreſſus fuerat ſuccus. in Syria vinum è ſiliqua faciebant, vt conſtat è Plinio lib. xiv. capite de vinis facticiis. Κεράτια ſic expreſſa porcorum pabulo ſeruabantur, vt & vinacia. hæc igitur ſunt κεράτια, quæ porci comedebant, quæ nepos ille in magna ſua fame cupidè voraſſet. Ceterum & apud poëtas ſiliquæ pro tenui victu ſumuntur. Horatius:

—— viuunt ſiliquis, & pane ſecundo.

& apud Perſium de philoſophorum victu:

—— ſiliquis & grandi paſta polenta.

vbi malè vir doctiſſimus ſiliquas ipſas leguminum interpretatur: quod pecoris, inquit, immundi potius quam hominum. certè ſiliquæ ipſæ leguminum pabulo potius pecorum, quam hominum cibo aptæ. nec quemquam puto veterum his victitaſſe, haud magis quam culmo ipſo, vel caulibus. Plinius de fabis: namque ſiliquæ caulesque gratiſſimi ſunt pabuli pecori. ita legendum. quis hominibus credat æquè gratas? ſiliquarum nomine poëtæ illi legumina ipſa intelligunt, non τοὺς λοβοὺς ſolos. quamuis & in quibuſdam leguminibus ſiliquæ cum ſuis granis mandi ſoleant, vt in faſeolis, & piſorum quodam genere. Lupini inter legumina, philoſophis maximè conſuetus cibus. Cynicorum pera præcipuè ſemper his referta. verſus Cratetis apud Ariſtotelem:

Οὐκ οἶδα πήρα δαίμων ἰσχνὸν ἔχει,
Θέρμοι τε χοῖνιξ.

Hinc detonſæ Stoicorum & Cynicorum iuuentuti ſiliquas & polentam pro cibo aſſignat Satyricus, ἄλφιτα καὶ θέρμους. ſed & cetera etiam legumina, in victu pauperum & philoſophorum promiſcui vſus, vt lens, faba, ἔτνος & ſimilia. ne de ſiliquis tantum leguminum cenſeamus accipi. Plinius lib. xviii. cap. xiv. Lupino eſt vſus proximus, cum ſit & homini & quadrupedum generi vngulas habenti communis. hæc ſunt corruptiſſima. ſcribendum: Lupinorum vſus promiſcue cum ſit & homini & quadrupedum generi vngulas habenti communis, remedium eius ne metentes fugiat exiliendo, vt ab imbre tollatur. quæ certa eſt emendatio. ſcriptum erat in optimo Thuanæo, Lupinorum ſus. reliqua ex coniectura correximus atque interpunximus. cum de leguminibus loquuntur auctores, ſiliquas relatiuè earum λοβοὺς vocant, ſed quum abſolutè ac ſimpliciter ſiliquam nominant, de pomo arboris Ceroniæ intelligunt. hinc Græca ſiliqua, & Syriaca apud Plinium, quas à communibus diſtinguit. quod miror cum Ceroniam arborem quæ ſiliquas fert, hoc eſt τὰ κεράτια, in Syria & Ionia naſci plurimam alibi ſcripſerit. eadem igitur arbor eſt, quæ κεράτια gignit in Græcia & Syria. Columella Græcam ſiliquam κεράτιον vocat. ſed videntur peculiare aliquid habuiſſe Syriacæ, & Græcæ præter cæteras & præcipuè in medicina. Immo Plinius videtur cenſere Ceroniam Theophraſti, quæ in Syria & Ionia proueniebat, diuerſam eſſe ab arbore ſiliqua. quod alibi pluribus oſtendam, & ſolens nugatur. ſiliquæ abſolutè ſunt τὰ κεράτια. Atque ita ſemper vocat Plinius. lib. xxiii. cap. viii. ſiliquæ recentes ſtomacho inutiles aluum ſoluunt: eadem ſiccata ſiſtunt, ſtomachóque vtiliores fiunt. vrinam cient. quæ ad verbum è Dioſcoride: κεράτια χλωρὰ μὲν λαμβανόμενα κακοστόμαχα τυγχάνει, καὶ κοιλίας λυτικά, ξηρανθέντα δὲ ἵστησι κοιλίας εὐστομαχώτερα ὄντα καὶ διουρητικά. non ceratia verti debuit, ſed ſiliqua, vt Plinius. falſum eſt quòd annotant Romanos vt à ſiliquis leguminum eas diſtinguerent, nunc dulces, nunc Græcas ſiliquas appellare. immo ſiliquas, abſolutè vocant. & cum Græcas cognominant, de his intelligunt quæ in Græcia naſcuntur, vt Syriacas quæ in Syria. nam ſequitur apud Plinium: Syriacas in dolore ſtomachi ternas in aquæ ſextarijs decoquunt, quidam ad dimidium, eumque ſuccum bibunt. nec illud verius, quod ibidem obſeruant, voce κεράτιον in frugibus ac leguminibus ſignificari omnes longiores ſiliquas. nam ſolum ſiliquæ arboris, id eſt κερατέας, fructum ſic vocarunt tam vetuſtiores, quam recentiores Græci. quod ſequitur apud Dioſcoridem doctis medicis negotium exhibet, nec inde ſeſe extricant: μάλιστα δὲ τὰ ἐκ τῆς σταφυλῆς συντεθέντα. hanc ergo ab illis inibimus gratiam.

Digitized by Google

tiam non magnæ ſanè molitionis erat legen-
dum diuinare : μάλιστα δὲ τὰ ἐκ τῆς σιμφύλων συν-
τεθειμένα. dicit τὰ κεράτια διουρητικὰ eſſe , ſed ea
maximè quæ conduntur, componuntur? ἐκ τῆς
σιμφύλων , id eſt abſque ſuis putaminibus li-
gneis. συντίθεσθαι ſic alibi vſurpat. De grano
tinctorio : ᾧ προσέοικεν ταῖς οἱ κόκκοι ὡς φασί. οἱ τῆς
ἐκλεγόμενοι συντίθενται , condunrur , componun-
tur. & alio loco τὰ λάχανα συντεθειμένα εἰς ἁλμαίας,
olera in muria ſeruata & condita. ἐκτὸς idem
quod δίχα vel ἔξω. At σίμφυλα vocat ligneum
corticem τοῦ κερατίου. ſic in vuis preſſis τὰ σίμφυ-
λα ſunt , τὸ ξυλῶδες ἐκπίεσμα. Heſychius notat
ἀπυρήνους oleas etiam ſic vocari, quæ ſolo nimi-
rum cortice conſtarent, nec intus nucleum
haberent. κεράτιον vocatur tota ſiliqua , cum
ſuo ſemine vel fructu quem intus cohibet.
ſed & κεράτια etiam propriè dicta , grana ipſa
quæ in ſiliqua ſunt. Theophraſtus καρπὸν ἔλλοβον
vocat , ceroniæ fructum , quod in ſiliqua clu-
ſus eſſet. Plinius ex Theophraſto , *pomum in ſi-
liqua*. ſic enim potius legendum capite de ce-
ronia ſiliqua : *trunco & ipſa fertilis, ſed pomo in ſili-
qua*. nam libri habent : *ſed pomum ſiliquæ*. vulgo
edunt : *ſed pomo ſiliquæ*. ſic infrà de ſpina Ægy-
ptia : *aculeus ſpinarum , & in folijs, ſemen in ſiliquis*.
ibi de ea quoque Theophraſtus : ὁ δὲ καρπὸς
ἔλλοβος. verius ſit tamen in Plinio legi debere :
trunco & ipſa fertilis , ſed pomum ſiliquat. ἀλλὰ τὸν
καρπὸν ἐλλοβίζει. ſic alibi loquutus eſt. Cero-
niam heîc *pomum ſiliquare* dicit, vt *grana in legu-
minibus ſiliquari* capite de leguminibus & fru-
menris. nec magna mutatio eſt *ſiliquat* pro *ſi-
liquae*. hoc verum. κεράτια igitur, id eſt ſemina
vel grana ſiliquæ arboris , extra corticem
ſuum & ligneam ſiliquam ſeruata & condita,
vrinam magis cient, quam quæ intra lignum
ſuum ſiccantur , ſemen illud amarum eſſe eo-
que cibis damnatum tradit Plinius. ſed in me-
dicina locum habebat. & amara διουρητικὰ , vt
amygdalæ amaræ, quæ & ipſæ ptæterea cibis
ingratæ. κεράτιον Græcis propriè ſemen ipſum
ſiliquæ arboris ſignificare inde ſciri poreſt,
quod in ponderibus locum obtinuit. nam vt
κύαμος Αἰγυπτιακὸς inter pondera , & lupinum,
& lentis granum, & hordei frumentine, ſic &
κεράτιον, id eſt ſemen vel granum ſiliquæ arbo-
ris. & pendebat ſextam partem ſcripuli. Afri-
canus : τὸ γραμμάριον θέρμους ἔχει τρεῖς , ὁ δὲ θέρμος
κεράτια δύο. ſic lupinum duo κεράτια , id eſt
duo grana ſiliquæ. Latini κεράτιον , *ſiliquam* ver-
terunt , cum tamen non tota ſiliqua , ſed ſe-
men eius tantum ponderibus adhiberetur. &
falluntur qui *ſiliquam* in re nummorum &
ponderum de legumine quodam accipiunr,
vel folliculo leguminis. quorum alterum ab-
ſurdum, alterum falſum. Myrepſus de ponde-
ribus, τὰ κέρατα vocat , & ξυλόκοκκα interpre-
tatur , vt diſtinguat ἀπὸ τῶν σιτοκόκκων , quæ σιτα-
ρόκοκκα appellat , quæ & ipſa in ponderibus
cenſentur. τὸ γράμμα , inquit, ἔχει κέρατα ιδ´ , ἤτοι
ξυλόκοκκα. alij recentiores medici ξυλοκέρατα
etiam dixerunt. lignum vero quod erat præ-
dulce, & ſolum mandebatur, appellarunt ξυ-

A λόγλυκον , vt ex gloſſis paulo ante oſtendi-
mus. Iſidorus : *Xyloglycon , quam Latini corru-
ptè ſiliquam vocant , ideo à Græcis tale nomen ac-
cepit , eo quod ligni eius fructus dulcis*. nugatur
multis modis. *ſiliqua* Latinè dicitur , quod
fructus in ſiliqua eſſet , fructus ipſe non
dulcis , ſed lignum ſiue ligneus cortex , qui
ſemen incluſum tegit. nec veriora ſunt
quæ ſubiicit : *huius arboris pomo ſuccus expreſ-
ſus acacia Græcis dicitur*. Acacia exprimitur
ex ſemine , vel fructu ſpinæ Ægyptiæ , qui
fructus etiam in ſiliquis. quæ res fefellit
Iſidorum , vel illum vnde accepit. de quo
B nos alibi. Siliquam porro vel κεράτιον Græ-
ci recentiores χαρούβας appellanr. Charito
περὶ ἀποβρεγμάτων : λαβὼν φύλλα δάφνης οὐγγίαν α´ ,
τίθει τέσσαρας χαρούβας , id eſt , *quattuor ſiliquas*.
antiquus Græciæ medicus dixiſſet , τέσσαρα
κεράτια. idem , *de trochiſcis* : ἢ μαστίχην ἀνὰ ἡμι-
συ νομίσματος , καὶ φέρειν χαρούβας τέσσαρας. atque
ita alibi paſſim. quæ vox detorta eſt ab
antiqua Græca κυρήβιον , quæ folliculum ſi-
gnificat vel ſiliquam. hinc *Carrubam* Galli
Italique hodie vocant arboris ſiliquæ fru-
ctum. Arabes *Charnub* , ab illo recentiore
Græciſmo , χάρουβα inſerta littera *n* , vt in
C multis ſolent vocibus. Interpres Arabs
Charnub τὰ κεράτια reddidit xv. Lucæ , & ſili-
quæ arboris fructus intelligit. vt inde etiam
conſtare queat , errare vulgares omnes in-
terpreres qui κεράτια , de ſiliquis leguminum
acceperunt. quod nullo modo ferri poteſt.
idem quippe eſſet , ac ſi quis lupinum cum
piſis confunderet , quia vtraque ſiliquas
habent. nam κεράτιον ſiliqua tantum arboris
ceratiæ , vel ceroniæ , non leguminis. Pli-
nius de ceronia ſiliqua : *plantigera imis parti-
bus , & ideo ſuperficie flaueſcens , ſuccum auſe-
D rente ſobole*. hæc ex Theophraſto : καὶ ὅλως ἐκ
τῶν κάτω παραβλαστικόν , ἄνωθεν δὲ ἀποξηραινόμενον.
legendum igitur in Plinio : *ideo ſuperficie flac-
ceſcens*. ſic idem lib. xv. cap. xxii. de myr-
to : *patricia multis annis prævaluit , flacceſcen-
te plebeia*. ἀποξηραινομένης τῆς δημοτικῆς. & paulo
poſt : *quæ poſtquam eualuit , flacceſcente patricia*.
Virruuius : *fronde flacceſcente*.

Pag. 61. C. *folijs moro comparanda*] Plinius :
arbor moro ſimilis folio , magnitudine , aſpectu. ver-
ba ſunt Theophraſti : ἔστι δὲ ἡ μὲν συκάμινος
παραπλησία πως τῇ ἐνταῦθα συκαμίνῳ. καὶ γὰρ τὸ φύλλον
ἔχει , καὶ τὸ μέγεθος , καὶ τὴν ὅλην πρόσοψιν. hinc &
Sycaminon etiam vocat idem arborem illam
Aegypti , quod omnia ſimilis eſſet moro,
E quam Græci συκάμινον appellant. quo magis
miror *ficum Aegyptiam* à Plinio nominari,
cum alia ſit arbor , quæ συκῆ Αἰγυπτία Græcis
dicitur , vt ſuprà oſtendimus , & Theophra-
ſtus à quo deſcriptionem huius arboris mu-
tuatus eſt , συκάμινον Αἰγυπτίαν ſemper eam in-
digeret , id eſt morum Aegyptiam , non fi-
cum. Athenæus tamen συκῆν Αἰγυπτίαν vocat,
quam alij συκάμινον id eſt morum Aegyiam,
vel nomine compoſito ex vtraque arbore
συκόμορον, quaſi *moroficum*. Antiqui Græciæ ſcri-

ptores συκάμινον appellant Morum arborem, & fructum arboris. Rubi fructum μόρον potius vocabant quæ μόρα βάτινα & βατώδη. Ouidius:

—— *hærentia mora rubetis.*

Latini producunt ſyllabam, quam Græci breuem habent. notat Athenæus Phaniæ Ereſio Ariſtotelis diſcipulo μόρον appellari τῆς ἀγρίας συκαμίνου fructum. per ἀγρίαν συκάμινον intelligit rubum. Nam in verbis Phaniæ quæ ſubjicit, μόρον βατῶδες appellatur. Sic μόρον Græci tam de arbore, quæ συκάμινος dicitur, quam de rubo, qui βάτος appellatur, dixere. At συκάμινος Αἰγυπτία, ſui generis arbor eſt, quam à mori ſimilitudine alij συκάμινον vocitant, alij συκῆν, quod fructum edat ficui ſimilem. Alij rurſus compoſito nomine συκόμορον. Hæc arbor in Pandectis Florentinis *Sycaminus* etiam appellatur. At συκάμινος apud Lucam non eſt Sycomorus, vel morus Aegyptia, ſed ſimpliciter morus. quamuis contrarium pertendat Eraſmus. nam συκομορέαν alio capite nominat, diuerſam vtique à moro ſiue συκαμίνῳ vulgari. ſic συκάμινον morum eſt in hoc verſu Attici Scurræ:

Συκάμινόν ἐσθ' ὁ Σύλλας ἀλφίτῳ πεπασμένον.

Sylla morum eſt polenta ſparſum. perperam Marcellus ad Dioſcoridem, συκάμινον interpretatur Symocorum, id eſt fructum ſycamini Aegyptiæ. putátque ignauiam illo verſu obiectam Syllæ quia ſycomori fructum ſic dici Dioſcorides tradit, διὰ τὸ ἄπιον χύνεσθαι. ineptè. Plutarchus ipſe irriſam ſcribit faciem Syllæ, quæ aſperos rubores candori interſperſos habebat. atque inde etiam cognominatum *Syllam* tradit. ergo συκάμινον, *morum*. non video tamen quæ ſignificatio ſit ruboris in cognomine Syllæ. ſed nec primus Sylla ſic cognominatus. nam cognomen erat familiæ è Græco ductum, vt alia ferè omnia Latina. ὕλλος. ὕλλας; *Sulla*. de quo nos alibi. crudelitatem Sullæ mimico illo trochaïco tactam crediderim potius, quod alba corporis cute, & ſub candido vultu cruentum & ſanguinarium animum tegeret. *cruenta* & *ſanguinea* mora poëtis dicuntur. ita Neronem quidam ob eamdem crudelitatem, πηλὸν αἵματι πεφυραμένον dixit. polentam qualem deſcribit Plinius, id eſt Græcorum ἄλφιτον, cibis ſuis & carnibus inſpergebant veteres. videntur & moris inſperſiſſe. hinc συκάμινον ἀλφίτῳ πεπασμένον, eleganter de homine intus ſanguineo & cruento, in cute candido. Profectò non aliunde quàm ex hoc verſu didiciſſe videtur Plutarchus, quali colore fuerit Sylla. nam τραχὺ illud ἐρύθημα, λευκῷ καταμεμιγμένον quod in facie Syllæ effloruiſſe ſcribit, planè conuenit cum moris illitis polenta. verùm aliter ille verſus accipiendus erat. & de cognomine nugæ ſunt.

Pag. 61. C. *poma non ramis tantum geſtitans ſed caudice*] immo caudice tantum, non ramis pomum geſtitat. ſed more ſuo ab eo auctore quem exſcribit, diuerſus abit. Plinius: *pomum fert non ramis, ſed caudice ipſo.* Theophraſtus: οὐ γὰρ

A ἀπὸ τῶν βλαστῶν, οὐδ' ἀπὸ τῶν ἀκρεμόνων, ἀλλ' ἐκ τοῦ στελέχους. Dioſcorides: φέρει τὸν καρπὸν οὐκ ἀπὸ τῶν ἀκρεμόνων, ὡς ἐπὶ τῆς συκῆς, ἀλλ' ἐκ τοῦ στελέχους. Theophraſtus tamen alio loco ait quoſdam dicere Sycomorum etiam ramis fructum ferre, vt & Ceroniam, quæ & ipſa ramis quoque pomum geſtitat, πλὴν οὐ πολύ. ſed hoc Solinum minimè purgat, qui Plinium tantum vidit, Plinium ipſum potius culpæ affinem faciat, qui hanc de ſycomoro ſententiam ex Theophraſto non retulerit. talis autem & Cypria ficus. *nam & illa*, inquit idem, *caudice ipſo fert pomum, & ramis cum in craßitudinem adoleuere.* quæ ſequuntur & Plinij ipſius & editionum peccata plus vna

B oſtendunt: *ſed hæc germina emittit ſine vllis folijs, radicis ſimilia. caudex arboris ſimilis populo, folium vlmo.* libri omnes Pliniani locum hûc ſic concipiunt: *ſed hæc germina mittit, ſine vllis folijs radice, ſimilis populo, folium vlmo.* ita in optimo Rigaltiano. nec alij diſcedunt. vulgatum concinnarunt correctores ex Theophraſto, cuius mentem nec vigilans, nec in ſomnis vidit Plinius. locus adſcribendus, quem Latinè ad verbum reddere ſtuduit: καὶ γὰρ ἐκείνη φέρει τὸν καρπὸν ἐκ τοῦ στελέχους, καὶ ἐκ τῶν παχυτάτων ἀκρεμόνων. πλὴν ὅτι βλαστὸν τινα ἀφίησι μικρὸν ἄφυλλον ὥσπερ ῥίζιον πρὸς ᾧ ὁ καρπός. τὸ δὲ στέλεχος μέγα, καὶ παρόμοιον τῇ

C λεύκῃ, φύλλον δὲ τῇ πτελέᾳ. verba Plinij ex veteris ſcripturæ ductu ſic reconcinnanda: *ſed hæc germen amittit ſine vllis folijs vt radicem, ſimilis populo, folium vlmo.* parua mutatione hæc nobis ſtetit emendatio. *hæc germen amittit*, pro *germina mittit*, quod in vetere eſt. hæc, inquit, arbor quæ germen amittit ſine vllis foliis, vt radicem, ſimilis populo eſt, caudice ſcilicet & magnitudine. nam folium vlmo ſimile. Græca hæc, βλαστὸν τινα ἀφίησι, vertit Plinius, *germen amittit*. nec aliter ſolet. ſic de Laſerpicio: ἅμα μὲν γὰρ τῷ ἔαρι τὸ μάσπετον ἀφίησι. idem hæc ita reddiderat: *folium vere deciduum.*

D & paulo infra: *poſt folia amiſſa.* ita ſumpſit verbum ἀφίησι. perperam. ſed & βλαστὸν πρὸς ᾧ ὁ καρπός in Cypria ficu, putauit idem eſſe germen cum ramis, quos fructum etiam geſtitare tradit Theophraſtus. nam βλαστὸς Græcis idem quod ramus. germen autem illud, ex quo fructus dependet, certum eſt decidere in Cypria ficu: quippe ſcribit idem Theophraſtus: πεπαίνει τέτταρας καρπούς, ὅσαι δ' αὐτῇ καὶ αἱ βλαστήσεις. & ex eo Plinius: *fructus quaternos fundit, toties & germinat.* ergo toties germen amittit, quoties fructus decerpi-

E tur. nam & nouum fructum cum nouo gignit germine. ideo ſic interpretatus eſt, βλαστὸν ἀφίησι, *germen amittit*. Vidimus in quo errauit Plinius. Nunc mentem Græci auctoris aperiamus. ſcribit ſycaminon Aegyptiam caudice tantum non ramis fructum ferre. huic quadamtenus ſimilem & Cypriam ficum in Creta: nam & illam ex caudice fructum edere ἢ ἐκ τῶν παχυτάτων ἀκρεμόνων. ex maioribus & craſſioribus ramis, qui caudicis quodammodo vicem obtinent. hanc tamen differentiam eſſe notat, quod in Aegyptia ſycamino fructus affixus eſt caudici ipſi, in Cypria ficu

Digitized by Google

germen quoddam è caudice naſcitur, paruum & ſine foliis, radicis inſtar, cui fructus adhæret. *πολὺ ὅτι βλαστὸν τινα ἀφίησιν ἄφυλλον ὥσπερ ῥίζιον, πρὸς ᾧ καρπός.* hoc idem germen, & craſſiores rami emittunt, qui fructum ferunt. atque hæc ſunt germina, quæ cum fructu decidunt, vel decerpuntur, quæque cum ipſo rurſus exeunt. Hic ſenſus Theophraſti. Male etiam *κοκκύμηλον*, *ſorbum* reddidit. de eadem Cypria ficu: *μέγεθος ἡλίκον κοκκύμηλον.* Plinius: *magnitudo ſorbi.* atqui *κοκκύμηλον* prunum eſt, non ſorbum. & paulo poſt ſic rectè interpretatus eſt capite *de Perſea Ægypti.* ſic enim ſcribendum, non *Perſica.* verba hæc ſunt: *pomum longius pyro, incluſum amygdalæ putamine, & corio colore herbido: ſed vbi nux illi, huic pomum differens breuitate & mollitie.* ſcribe ex veteri codice: *ſed vbi nux illi, huic prunum, differens breuitate & mollitie.* Græca Theophraſti: *ἔχει δὲ ἐντὸς κάρυον, ὥσπερ τὸ κοκκύμηλον πλὴν ἔλαττον πολὺ καὶ μαλακώτερον.* cur tam diuerſè? ſed hæc alibi infrà.

Pag. 61. C. *vſque adeo fœcunditatis ſuæ angusta eſt, vt vno anno ſepties fructum ſufficiat*] ita correxerunt. nam libri omnes, *anguſta.* pronum eſt emendare: *vſque adeo fœcunditati ſuæ anguſta*, ſed non ideo anguſta fœcunditati ſuæ, quod vno anno ſepties fructum ſufficit. veteres quidam ijque optimi heîc legunt, *ſufficit* non *ſufficiat.* nec habent particulam *vt.* totus hic locus ita conſtituendus: *poma non ramis tantum geſtitans, ſed & caudice vſque adeo fœcunditati ſuæ anguſta eſt. Vno anno fructum ſepties ſufficit.* Adeo inquit anguſta eſt fœcunditati ſuæ, vt rami non ſatis illi ſint ad ferendum fructum, ſed etiam caudice geſtitet. nihil verius.

vno anno fructum ſepties ſufficit] ex Plinio habere vel hinc palam eſt. nam Græci ipſi vnde Plinius accepit, aliter habent. Plinius: *ſepteno ita numeroſa partu per ſingulas æſtates.* Theophraſtus loco ipſo, ex quo Latina expreſſa ſunt: *καὶ τοῦθ' οἱ μὲν τρίς, οἱ δὲ πλεονάκις φασὶ γίγνεσθαι.* Dioſcorides: *φέρει δὲ καρπὸν τρὶς ἢ τετράκις τοῦ ἔτους.* an *τρὶς ἢ τετράκις* iunctim pro *ſepties* accepit? iocularis eſſet hallucinatio. ſed non puto, & alios ſequitur. nam ſepties fœtum fundere dicit, ſi ſcalpatur vnguibus ferreis, fructu ſic matureſcente: at quater tantum æſtate ſubnaſci, ſi non ſcalpatur, & priorem immaturum expellere. quæ diſtinctio, nec apud Theophraſtum legitur, nec apud Dioſcoridem.

materies eius in aquam miſſa ſubſidit] ſic libuit ſcribere libris iubentibus. *materies*, *τὸ ξύλον.* ita veteribus dicitur potius, quam *materia*, quum de ligno vſurpatur. Plinius hoc loco: *materies proprij generis inter vtiliſſimas. cæſa ſtatim ſtagnis mergitur.* Græca: *τὸ ξύλον αὐτῆς εἰς πολλὰ χρήσιμον.* idem de Terebintho: *materies ei admodum lenta, ac fidelis ad vetuſtatem.* ſic legẽdum. Theophraſtus: *ξύλον δὲ ἔχει γλίσχρον, καὶ τὸ ὅλον ἀσαπές.* & de Perſea: *materies bonitate, firmitudine, nigritia quoque nihil differens a loto. ſimulacra ex ea factitauere. Non eadem gratia, quam fideli materie ex arbore*

A *quam balanum appellauimus, magna ex parte contorta. naualis itaque tantum eſt.* ſic legendus ille locus. nec aliter veteres libri. ſimulacra, inquit, ex Perſea factitabant. *non eadem gratia, quam fideli materie*, ex balano. id eſt, non tam eadem gratia, quam fideli materie fiebant, & ex balano ſimulacra. ſed ſi naualis tantum erat, non ex ea fiebant ſimulacra, vt dicere videtur velle. Theophraſtus de balani arbore: *ξύλον δὲ ἰσχυρόν, καὶ εἰς ἄλλα τε χρήσιμον, καὶ εἰς τὰς ναυπηγίας.* ſic ad alia vtilis, ergo non nauibus tantum faciendis. Legebam itaque: *non eadem gratia, æquè fidelis materies, arbori quam balanum appellauimus: naualis itaque tantum eſt.* ita B melius ipſe ſibi conſtabit auctor, ſic tamen cum Theophraſto paria non faciet. ſed hæc alibi. Vitruuius: *materies cædenda eſt à primo autumno.* & ſic alibi, ſed vitio librariorum pro *materies*, multis locis legitur *materia.* Recentioris Latinitatis auctores hoc diſcrimen neglexerunt. Gloſſæ: *materia*, *ξυλεία.* Hygino *ſagittæ materia* pro ligno. vnde & *materiam* pro longa trabe vſurparunt, vt notauimus ad Hiſtoriam Auguſtam. vnde *materiamen*, *τὸ ξύλωμα.* vulgo dicimus *marrain.*

fit humore ſicca] Plinius: *cæſa ſtatim ſtagnis* C *mergitur. hoc eſt eius ſiccari.* lege: *hoc eſt ei exſiccari.* ſcriptum erat: *hoc eſt ei eſiccari.* ſed nihil mutandum. *hoc eſt eius ſiccari*, ſic dictum, vt *ſcire tuum nihil eſt*, & *noſtrum illud viuere.* ſequitur apud Plinium: *certòque fugit eam alienus humor, qui aliam omnem rigat.* Guillandinus id interpretatur, *ad materiaturam fabrilem aptam reddit.* cum enim raro ligno ſit & fungoſo, humore perfuſa lenteſcit, & tractabilem ſe præbet. nihil tam contrarium menti Theophraſti & Plinij, quam hæc eſt interpretatio & ratio. Lignum huius fungoſum non eſt, nec rarum, cum in aquam mittitur: nam ſubſidit cum in D aqua diu deſederit, tum areſactum rareſactumque ſuſtollitur. Theophraſtus: *βρεχόμενον δὲ ἐν τῷ βυθῷ ξηραίνεται, καὶ ὅταν τελέως ξηρὸν γένηται, τότε ἀναφέρεται καὶ ἐπιπολεῖ, καὶ δοκεῖ πτερυγοῦσθαι. γίνεται γὰρ κοῦφον καὶ μανόν.* Non dicit natura *κοῦφον* eſſe *καὶ μανόν*, ſed tale fieri poſtquam in aqua diu manſerit. ſiccatur enim humore alieno & fugitur. fungoſum porro eſſe ex his Theophraſti verbis malè redditis accepit: *πολυοπὸν δὲ τὸ δένδρον σφόδρα ἐστί, καὶ τὸ ξύλον αὐτῆς εἰς πολλὰ χρήσιμον.* vbi vertunt: *rimoſa arbor admodum eſt.* Immo: *multo ſucco abundat.* *πολὺν ὀπὸν ἔχει.* atque ita Plinius accepit, cuius verba ſic legenda ſunt: *ſepte-* E *no ita numeroſa fœtu: multo lacte abundans.* perperam editur, *multo lacte abundante.* nec enim fructus, ſed arbor ipſa *πολύοπος.* quam & propterea *ὀπίζεσθαι* tradit Dioſcorides. *ὀπὸς* in ficu *lac* dicebatur propriè.

palma quoque Ægyptia dicenda res eſt] è Plinio lib. XII. cap. XXII. vbi hæc verba: *Myrobalano in vnguentis ſimilem proximumque vſum habet palma in Ægypto, quæ vocatur adipſos, viridis, odore mali cotonei, nullo intus ligno.* multa heîc egent animaduerſione. *palmam* vocat fructum arboris, balanum nempe ipſam. atqui

nemo veterum tradidit palmulam, in vnguentis eumdem vſum habere, quem myrobalanus habet. ſed palmæ Ægyptia, dixerit aliquis, vnguentis addebatur: de ea loquitur Plinius. Ne id quidem verum. & nihil tale apud Dioſcoridem, à quo tamen ſumpſit Plinius, quæ de palma Ægyptia ibi ſcribit. cuius heîc etiam notandus error, quod palmæ genus certum in Ægypto naſci crediderit, quæ vocaretur adipſos, quæque vnguentis adderetur. nam omnes in Ægypto palmæ tales, nec earum fructus vllum in vnguentis locum habuit. Enimuero ſi quid ex palma in vſum ſuûm conuerterunt οἱ μυρεψοὶ, cortex fuit palmularum floreſcere incipientium, non palmula ipſa vel fructus palmæ. corticem illum σπάθην Græci & ἐλάτην vocant. vnde ἐλάτινον μύρον Dioſcoridi. idem & φοινίκινον appellatur in hoc verſu Antiphanis apud Athenæum:

Φοινικίνῳ δὲ τὰς γνάθους καὶ τιτθία
Σισυμβρίνῳ δὲ τὴν ἑτέραν βραχίονα.

Caue putes φοινίκινον μύρον dici à fructu palmæ. idem quippe eſt, quod ἐλάτινον. Theophraſtus in libro de odoribus: ἀπὸ ξύλου δὲ ὁ φοῖνιξ καλούμενος. ἐμβάλλουσι γὰρ τὴν ὀνομαζομένην ἐλάτην ξηράναντες· ἀπὸ καρποῦ δὲ τὸ τε μήλινον, καὶ τὸ μύρτινον, καὶ τὸ διάφοινον. vnguentum palmeum quod φοίνικα appellat, è ligno fieri tradit, iniecta elate quæ dicitur. Hoc eſt palmulæ cortex & lignum. Sic legendum apud Theophraſtum: ἐμβάλλουσι γὰρ τὴν ὀνομαζομένην ἐλάτην. vulgo eſt, σπάθην. Turnebus maluit σπάθην. vtrumque idem. ἐλάτη Græcis etiam φοῖνιξ. Dioſcorides: φοῖνιξ ἣν ἔνιοι ἐλάτην ἢ σπάθην καλοῦσι, περικάλυμμά ἐστι τοῦ καρποῦ τῶν φοινίκων ἀκμὴν ἀνθούντων. χρῶνται δὲ αὐτῷ οἱ μυρεψοὶ εἰς τὰς τῶν μύρων σύψεις. fructus verò ipſe etiam ἐλάτη dicebatur. idem ibidem: καὶ ὁ περιεχόμενος δὲ ὑπ᾽ αὐτῆς καρπὸς, ἐλάτη καλεῖται. ſed & φοῖνιξ quoque vocabatur. Heſychius: φοῖνιξ, ὁ καρπὸς τῶν φοινίκων. hinc potuerit ſibi perſuadere τὸν καρπὸν φοίνικος, in vnguentorum compoſitionem ingredi, quod prorſus falſum eſt. & diſertè id negat Dioſcorides; ſic enim loquitur de fructu ipſo: καὶ αὐτῆς συμπλοκὴ ἐν τῷ αὐτῷ ἄρα τῇ σπάθῃ, χωρὶς τῆς ἐν τοῖς μύροις διχρήσεως. non igitur palma, ſed cortex palmæ, ἐν τοῖς μύροις διχρηστοῦ. *corticem de palma* vocat Columella in confectione Gleucini. ſic tamen proximum ſimilemque vſum myrobalano in vnguentis habere potuerit palma. nam cortices tantum myrobalani vſurparunt vnguentarij, vt nucleos medici. idem Plinius capite ſuperiori de myrobalano: *vnguentarÿ autem tantum cortices premunt: medici nucleos tundentes affuſa paulatim aqua.* Theophraſtus de myrobalano: τῷ καρπῷ δὲ τῷ κελύφει χρῶνται οἱ μυρεψοὶ κόπτοντες. εὐώδης γάρ τι ἔχει. falluntur qui Theophraſtum corrigere volunt legendo: τῷ καρπῷ δὲ, οὐ τῷ κελύφει. non malè igitur ſubiecerit Plinius ſequenti capite, ſimilem proximumque vſum habere in vnguentis palmam, quæ in Aegypto naſcitur. etenim cortex tantum de palma, vt

A & de myrobalano ſumebatur ad vnguenta. contrarium tamen ſcribit de glande vnguentaria Dioſcorides, περὶ βαλάνου μυρεψικῆς· καρπός ἐστι δένδρου μυρίκῃ ἐοικότος, ὅμοιος τῷ λεγομένῳ ποντικῷ καρύῳ. οὗ τὸ ἐντὸς θλιβόμενον ὥσπερ τὰ πικρὰ ἀμύγδαλα ὑγρὸν ἀνίησιν, ᾧ εἰς τὰ πολυτελῆ μύρα ἀντ᾽ ἐλαίου χρῶνται. non bene coniiciunt, qui vt Dioſcoridem cum Theophraſto concilient, legunt: οὗ τὸ ἐκτὸς θλιβόμενον. non magis certè, quam qui Theophraſtum emendant, vt eum ad Dioſcoridis ſententiam

B trahant. quod interius eſt in glande vnguentaria, hoc eſt nucleum, tundi & oleum inde exprimi, vt ex amygdalis amaris: Dioſcoridis ſententia eſt. hinc ἔλαιον βαλάνινον, vt ἀμυγδάλινον, vtroque in pretioſiſſimis vnguentis conficiendis vtebantur. ſic amaracinum, διὰ ὀμφακίνου & βαλανίνου ἐλαίου conficiebatur, & alia multa. at Theophraſtus putamen & corticem balani à myrepſis tundi, vt vnguentis adderetur ſpiſſandis, vel ad odorem tantum ijs conciliandum ſcribit, quia εὐώδες τι ἔχει. ſic & cortex de palma,

C quem σπάθην & ἐλάτην vocabant. ceterum non palmæ tantum, quæ in Aegypto naſcebatur, vt perperam tradit Plinius, ſed cuiuſcunque palmæ elate, ad hoc vtilis. Dioſcorides poſt deſcriptionem palmæ, quæ in Aegypto naſcitur, & remedia è palmis Thebaïcis, ſubijcit de palmæ elate vel ſpathe, quam ab vnguentariis adhiberi dicit, εἰς μύρων σύψεις. quod de palma tantum Aegyptia ab eo tradi credidit Plinius, cum de qualibet loquatur. ſed nec ipſe ſatis ſibi conſtat. nam idem eodem libro, capite vltimo, hæc ſic poſuit: *eſt præterea arbor ad eadem vnguenta pertinens, quam alÿ elaten vocant, quod nos abietem, alÿ palmam, alÿ ſpathen.* hæc portenta

D ſunt errorum, quæ nos ſuperius iam indicauimus. ad vnguenta pertinet σπάθη vel ἐλάτη, ſed cortex eſt fructus palmę vel lignum, non certum genus arboris. nec palma eadem cum abiete, licet abietem Græci ἐλάτην etiā appellent. hæc alibi ventilata. quod heîc volumus, hoc eſt non Aegyptiæ tantum palmæ elaten ad vnguenta facere, vel ipſo Plinio teſte, qui ſubijcit: *laudatur Hammoniaca maximè, mox Aegyptia, dein Syriaca, duntaxat in locis ſitientibus, odorata, pingui lacrima quæ in vnguenta additur ad domandum oleum.* ergo ſecundum tantum locum in vnguentis Aegyptia palma obtinet. Impropriè & ineptè lacrimam vocat, τὸ λιπαρὸν quod ἐλάτη palmæ intus habet. Dioſ-

E corides: ἔστι δὲ αὐτῆς κρατίστη ἡ εὐώδης, λιπαρὸν ἔχουσα τὸ ἔσω: *quæ interiorem partem pinguem habet.* ſed Plinius ideo *lacrimam* interpretatus eſt, quia de elate vt de arbore aliqua totâ loquitur, quæ lacrimam intus haberet. quo nihil falſius & abſurdius. nec de meliori genio procuſum eſt, quod ſequitur: *qua in vnguenta additur ad domandum oleum.* in Græco liquet fuiſſe: ἡ τοῖς μύροις μίγνυται, εἰς τὴν τοῦ ἐλαίου σύψιν. Dioſcorides dixit, εἰς τὰς τῶν μύρων σύψεις. ſed nulla domandi ſignificatio in hac olei σύψει. ſpiſſandi potius eſt, & in craſſitudinem

Digitized by Google

corporandi. aliud eſt στύψις δερμάτων, aliud στύψις ἐλαίων. cum domantur, ſubiguntur, perficiuntur ac tinguntur coria quod alumine & galla fit, στύψις dicitur, & ἐστυμμένα δέρματα. nam & στύμμα, tinctura eſt, & βάμμα. inde *alumen* Latinè & *aluta*, quæ Græcis στυπτηρία. Goſſæ: στυπτηρία, *alumen*, *aluta*. inde etiam pellis *aluta*, quæ alumine confecta eſt & inducta. *pellem aluminatam* dixit Marcellus. Gloſſæ: στυπτηριακὸν δέρμα, *aluta*, ἡ ἀλουτή. nam *alutum* eſt ἀλουτόν. & *alumen*, ἄλουμμα. Æolice, ἄλυμμα. vt ὄνομα, *nomen*, quæ Græcis στυπτηρία, non ſimpliciter *alumen*, ſed *alumen ſtipum* dixerunt veteres Latini. hoc eſt ἄλυμμα στυφόν. nam στυφὸς eſt qui vim adſtringendi habet, vel σκληρός. inde Latinum, *ſtypus*, & *ſtipus*. inde *alumen ſtipum*, optimæ Gloſſæ: *alumen ſtipum*, στυπτηρία σχιστή. quaſi dicas alumen concretum & durum. Tale quippe eſt, τὸ σχιστόν. Plinius: *concreti aluminis vnum genus ſchiſton appellant Græci in capillamenta quædam dehiſcens.* Hinc & τριχῖτιν appellabant, quod in capillamenta dehiſceret. Galenus in Lexico: Αἰγυπτίας στυπτηρίας, ἣν δὴ καὶ σχιστὴν, καὶ τριχῖτιν ὀνομάζομεν. ita legendum. Hoc aluminis genus durum ac *ſtipum* dicebatur ad differentiam liquidi. nam στυφὸς eſt σκληρός. Heſychius: στυφόν, στερεὸν, βαρύ. inde στυφελός. & Latinum *ſtipus*. atque inde compoſitum, *obſtipus*. Perſius *obſtipo capite*, ὁ σκληραύχην. & *obſtipa ceruix*, Suetonio, rigida & σκληρά. liquido alumine lanæ inficiebantur, coria & pelles conficiebantur, quæ inde *aluminata* & *aluta* ἀλουταί. *confici* porro coria dicuntur, quæ ſubiguntur, & tinguntur. nam & dum tinguntur, domari etiam ſolent, & ſubigi, vt melius colorem accipiant & imbibant. hoc munus eſt βυρσοδεψῶν, quos Latini *coriarios* vocant. στύψις δερμάτων ad eos pertinet. Dioſcorides de Rhu coriariorum: ῥοῦς βυρσοδεψικὴ ὠνομάσθη ἐκ τοῦ τοὺς βυρσοδέψας αὐτῷ χρῆσθαι, εἰς τὴν στύψιν τῶν δερμάτων. malè vertunt, *ſpiſſandis corijs*. vertendum erat: *conficiendis*. quod proprium eſt, τῆς τῶν μύρων στύψεως, ad coria transferunt, magno errore. contrario Plinius, ſed æquè magno, *domari oleum* dixit, quod proprium eſt, τῆς στύψεως τῶν δερμάτων. idem lib. XIII. cap. VI. *etiam thus Syria maſcula fert, ſterili fœmina, folio vlmi paulo longiore & piloſo, foliorum ſemper inter ſe contrarijs pediculis, gracili breuique ramo. pelles candidæ conficiuntur ijs.* de Rhu loquitur, quam perperam mutarunt editores in *Thus*. verba illa, *pelles candidæ conficiuntur ijs* expreſſa ad verbum è Theophraſto, vt & tota deſcriptio, quæ ſic Græcè habet: βάπτουσι δὲ ταύτῃ καὶ οἱ σκυτοδέψαι τὰ λευκὰ δέρματα. quod Theophraſto βάπτειν, Plinio *conficere*. hinc *confectores* pro tinctoribus & infectoribus apud Vopiſcum in Aureliano: *miſſis diligentiſſimis confectoribus*. & apud veterem Iuuenalis interpretem, *toga palmata Tyria purpura confecta id eſt Serrana*. quod à coriis tradu-

A ctum eſt, quæ conficiuntur, id eſt tinguntur ſimul & ſubiguntur. hinc στύψις δερμάτων, qua colorantur & domantur pelles. Gloſſæ: *infecti*, ἀνεστυμμένοι. & στύμμα idem quod βάμμα. Dioſcorides: τοῖς στύμμασιν ἀναλέγουσι *ad tincturam pannorum colligunt*. Harpocration: χαλκὶς στύμμα τι, βαμμάτων εἶδος. verbum στύψαι Græcis propriè adſtringere ſignificat. inde τὰ στυπτικά. Heſychius: στύψις, κόμμωσις. ſed pro tinctura ſumitur, quod pleraque eorum quibus conficiuntur pelles, aut lanæ inficiuntur, τῇ δυνάμει στυπτικὰ ſint, vel quod premendo ac ſubigendo color adfricetur ac veluti alligetur pellibus. B illud verius. στυπτικὰ omnia ferè ſunt, quæ conficiendis præcipuè coriis inſeruiunt. vt folia τῆς ῥοῦ, alumen, malicorium, galla, & ſimilia. verùm de his alibi. in genere porro vnguentorum & oleorum, ἡ στύψις ſolam ſpiſſandi ſignificationem habet, non domandi. & cogitabat Plinius τὴν τῶν δερμάτων στύψιν, cum *ad domandum oleum* in vnguenta elatem addi dixit. Niſi potius τύψιν legit pro στύψιν. Sed & fortaſſe ita audiuerit legente anagnoſte. Certè haud vno loco in vetuſtiſſimo Dioſcoridis exemplari, τύψιν ſcriptum reperire eſt pro στύψιν. Ad C verbum τύψις ἐλαίου, olei domatio eſſet. Siue ita legerit, ſiue aliud cogitauerit, certè errauit. etenim è liquido craſſius fit oleum τῇ στύψει. contrà vero, coria ſubigendo ac domando molliora fiunt è duris, quod δέψειν Græcis. vnde βυρσοδέψαι & σκυτοδέψαι, qui coria malaxant τῇ στύψει. & rectè idem vnguenti craſſitudinem στύψιν vocari ſcribit. lib. XIII. cap. III. *ſed quoſdam craſſitudo maximè delectat, ſpiſſum appellantes: linique iam, non ſolum perfundi vnguentis gaudent.* pro illis verbis, *ſpiſſum appellantes*, legitur in Rigaltiano, *eſipſum*. in aliis, *id ipſum*. omnino reſcribendum: D *Stypſim appellantes*. id eſt στύψιν, quæ craſſitudinem vnguenti ſignificat. *linique iam non ſolum perfundi*, χρίεσθαι, οὐ μόνον ἀλείφεσθαι. hinc differentia explicanda vnguentotum, quæ χρίσματα, & quæ ἀλείμματα appellantur apud Athenæum, quam vir doctiſſimus ignorauit. ſpiſſiora *linunt*, χρίουσι: liquida *perfundunt*, ἀλείφουσι. Gloſſæ: *linit*, χρίει. hinc ἐπίχριστα φάρμακα quæ illinuntur. quæ ſpiſſando oleo addebantur aromata, στύμματα dicebantur. Plinius lib. XIII. capite de vnguentis: *ratio* E *faciendi duplex: ſuccus & corpus. ille olei generibus ferè conſtat, hoc odorum: hoc ſtymmata vocant, illa hedyſmata.* in hoc loco explicando multum errant eruditi. quod enim ex Dioſcoride eum interpretantur, calculum non bene ponunr, cum alia omnia heîc dicat Plinius. duabus rebus vnguenta dicit fieri, ſucco & corpore: ſuccum generibus oleorum conſtare, corpus generibus odorum. *hæc*, genera nempe odorum, *ſtymmata* vocari tradit, *illa* olei genera ſcilicet, *hedyſmata*. non aliter licet illū locum accipere.

Digitized by Google

ſequitur enim : *tertius inter hæc eſt color, multis neglectus.* ergo duo ſunt quibus vnguentorum confectio conſtat, ἡδύσματα & στύμματα : ſuccus, & corpus : oleum & odores. ſuccus oleum eſt, quod & ἥδυσμα, condimentum nempe liquidum, quo veluti condiuntur odores : ipſi vero odores corpus ſunt, qui in oleum adduntur, vt ſeruentur quaſi quadam conditura. ſic in ſalgamis condiendis, acetum & muria, hoc eſt ius vel ſuccus, conditurae vicem obtinent : res vero ipſæ quæ eo immittuntur ſeruandæ, corporis inſtar ſunt, vt herbæ omne genus, quæ ad hunc vſum reponuntur, pyra etiam, & mala, cucumeres, & alia ſimilia. ἥδυσμα Græcis eſt quod Latinè *condimentum.* Heſychius : ἥδυσμα, ἄρτυμα. de liquidis præcipua ſunt, oleum & acetum. Pollux : ἡδύσματα, ἔλαιον καὶ ὄξος. ergo ſuccus olei in vnguentis eſt τὸ ἥδυσμα. quod & ἔμβαμμα & βάμμα fortaſſe vocauerunt. nam ἔμβαμμα eſt intinctus, oleum nempe vel acetum. Heſychius : βάμμα, καὶ ἔμβαμμα, μύρον, ἢ μύρου τὶ μέρος. oleum nempe, quod Plinius vocat ἥδυσμα. at odores ſiue aromata vocabantur στύμματα, quod in oleum additi corpus facerent, & oleum ſpiſſarent. qui nouiſſimus indebatur, is potentiſſimus, & vnguento vt plurimùm dabat nomen. ita Plinium intellexiſſe oportet, ſiue id ſequutus ſit quod diximus, ſiue alios auctores qui hodie non extant, vt Apollodorum, qui de odoribus ſcripſerat, quem & in Indice citat. at enimuero Dioſcorides, & qui eum ſequuntur, longe aliter opinantur & ſcribunt. duas quippe res in vnguentis conficiendis conſtituunt, oleum & odores; odorum alios ſpiſſando tantum oleo admiſceri, εἰς στῦψιν ἐλαίου, & στύμματα appellari : alios ad conciliandam odoris ſuauitatem, quæ ἡδύσματα. ἥδυσμα Græcis eſt, quidquid ad ſaporem & guſtum ſuauiorem conciliandum pertinet. τὸ ἡδὺ ad guſtum propriè refertur. Hinc ἥδυσμα τὸ ἄρτυμα, quidquid ἡδύνει τὴν γεῦσιν. Theophraſtus de odoribus : μίγνυνται δὲ τὰ μὲν αὐτῆς τῆς ὀσμῆς ἕνεκα, καὶ πρὸς ταύτης τὴν αἴσθησιν· τὰ δ᾽ ὥσπερ ἡδύνειν βουλόμενα τὴν γεῦσιν. ad guſtum ſuauiorem faciendum, ad condimentum guſtus. paulo poſt addit idem odorem veluti condimentum eſſe potus : ἀλλὰ συμβαίνει τῷ ὄντι, καθάπερ ἥδυσμα γίνεσθαι τῷ πόματι τὴν ὀσμήν. Nam & vnguenta vinis addebantur, ad condienda ea. idem : μύρον καὶ πάντα ἄρτυμα τοῖς οἴνοις ἡδύνειν. Igitur cum τὸ ἡδὺ propriè res ſit ad guſtum pertinens, ad odoratum etiam tranſlata eſt. Inde ἡδεῖς ὀσμαὶ, *ſuaues odores.* & ἡδύσματα odores ipſi, qui vnguentis addebantur, vt melius olerent. & ἡδύνειν τὸ ἀρωματίζειν. Galenus in Lexico : ἡδυντὴν πίσσαν, τὴν ἠρωματισμένην. ἕψεται δὲ ὕδατι καὶ ἀρώματι. idem : ἡδυντὸν στέαρ, ἐν ὕδατι καὶ ἀρώματι ἑψηθὲν τὰ ἀρώματα ἡδύσματα. Hinc ergo ἡδύσματα, odores illi, ſiue ἀρώματα quæ vnguentis indi ſolebant poſt alia omnia, vt odorem gratiorem conciperent. potentiora quæque ad hoc vſurpabant. vt infirmiora & leuiora ad στῦψιν adhiberi conſueuerant. Theophraſtus : ἀποστύφουσι πᾶσι εἰς τὸ δέξασθαι μᾶλλον τὴν ὀσμὴν, ὥσπερ τὰ ἔρια τὴν βαφήν. ἀποστύφεται δὲ τοῖς ἀσθενεστέροις τῶν ἀρωμάτων. εἶθ᾽ ὕστερον ἐμβάλλουσιν ἀφ᾽ οὗ ἂν βούλωνται τὴν ὀσμὴν λαβεῖν. ἐπικρατεῖ γὰρ τὸ ἔσχατον ἐμβαλλόμενον, κἂν ἔλαττον ᾖ. ita de antiquiſſimis Theophraſtus, cuij paria facit vbique Dioſcorides in vnguentorum compoſitionibus. Sic igitur ille de amaricini confectione : σκευάζεται δὲ διά τε ὀμφακίνου ἐλαίου, καὶ βαλανίνου στυφομένων ξυλοβαλσάμῳ, σχοίνῳ, καλάμῳ, ἡδυνομένων δὲ ἀμαράκῳ, κόστῳ ἀμώμῳ, νάρδῳ, καρποβαλσάμῳ καὶ σμύρνῃ. idem de Cinnamomini vnguenti confectione : κινναμώμινον δὲ ἔκ τε ἐλαίου βαλανίνου, καὶ στυμμάτων ξυλοβαλσάμου, καλάμου, σχοίνου, ἡδυσμάτων δὲ κινναμώμου βαλσάμου καρποῦ. & de Nardino : ὡς τὸ πολὺ δὲ μίγνυται τῷ βαλανίνῳ ἐλαίῳ ἢ ὀμφακίνῳ, πρὸς μὲν τὴν στῦψιν τοῦ ἐλαίου σχοῖνος, πρὸς δὲ τὴν εὐωδίαν, κόστος ἄμωμον, νάρδον, σμύρνα, βάλσαμον. hæc quæ πρὸς εὐωδίαν induntur ἡδύσματα ſunt, illa quæ πρὸς στῦψιν, στύμματα. nam vt gratum ſaporem cibis conciliant, τὰ ἡδύσματα : ita vnguentis iucundum odorem, quæ ſic dicuntur. in hoc componendorum vnguentorum genere, quæ ad ſtypſim olei faciendam adijciebantur, ſimul etiam cum oleo decoqui moris erat, quod oleum ἐστυμμένον dicebatur, & hæc aromata στύμματα. quæ vero ad odorem faciendum addebantur, aſpergi tantum ſolebant, & immergi, vt in oleo maderent. atque hæc ἡδύσματα vocabantur. ἀποβρέχειν, & ἐμβρέχειν de his dicit Dioſcorides, apud quem omnes ferè τῶν μύρων σκευασίαι hoc modo parantur. pretioſiſſima porro fuere, ac potentiſſima ἀρώματα, quæ in vicem ἡδυσμάτων adijciebant, & adſpergebant. Plinius : *quidam ſatis habent quæ ſunt pretioſiſſima, ceteris decoctis, impendio parcentes : ſed non eadem eſt vis, niſi vna decoctis.* adnotant de Mendeſio tantum id Dioſcoridi tradi, cum certum ſit omnium vnguentorum compoſitiones apud eum ſic fieri. etenim aromata illa, quæ ἡδυσμάτων vicem obtinent, quæque vnguento cognomen dant, ſemper adijciuntur oleo iam decocto, tum per aliquot dies ſic ſinuntur, deinde omnia ſimul exprimuntur, ac reponuntur. ita iris in irino, roſæ in rhodino, abrotonon in abrotonino, amarcus in amarcino, aſperguntur, & ἐναποβρέχονται olei ſui generibus, quæ & ipſa variis aromatis ſpiſſata ac decocta ſunt. vnicum exemplum afferam quod ſufficiat. in Telmi compoſitione, τῆλις id eſt fœnum Græcum, præcipua res eſt. ſic illud componi Dioſcorides teſtatur. quinque libras fœnigræci ſumi, olei libras nouem, calami odorati libram vnam, cyperi duo hæc omnia inquit, ἀπόβρεχε τῷ ἐλαίῳ ἐπὶ ἡμέρας ζ, κινῶν ἑκάστης ἡμέρας τρίς. εἶτα ἐκπίεσον, καὶ ἀπόθου. nulla heic fit decoctio. ſpecies ceteræ cum fœnogræco ἡδυσμάτων tantum locum obtinent, quæ in oleum miſſæ, & immerſæ poſt aliquot dies exprimuntur. oleum ipſum ſimplicis ſucci,

Digitized by Google

nullis alijs odoribus ἰσυμμένον & ſpiſſatum. A
ſequitur apud Dioſcoridem: οἱ δὲ ἀντὶ μὲν καλάμου καρδάμωμον, ἀντὶ δὲ τῆς κυπέρου ξυλοβάλσαμον συναπτορίζουσι. οἱ δὲ προσφέρουσι τὸ ἔλαιον τοῖσδε, καὶ μετ' ταῦτα τὴν πάλιν ἀποβρέχοντες ἐξήτησιν. vides aliud eſſe σύψαι, aliud ἀποβρέχειν. quidam, inquit in Telini compoſitione Xylobalſamum & Cyperum συναπτορίζουσι, alij his aromatis oleum προσφέρουσι, alij hæc aromata συμμάτων loco inſumunt, & alij vnà cum oleo coquunt, alij tanquam ἡδύσματα adijciunt, καὶ συναπτορίζουσι vnà cum fœno græco quod vtique etiam ἀποβρέχεται ſolum, cum illa alia ad ſtypſim olei transferuntur. at- B
que ita de cæteris. at in Mendeſij vnguenti mixtura aliud eſt. componi illud ait Dioſcorides ἐκ τοῦ βαλανίνου ἐλαίου, καὶ σμύρνης, καὶ κασίας, καὶ ῥητίνης, his omnibus ſimul decoctis, vt apparet. deinde, inquit, μετ' τὸν καταστημένον, poſt ſpecierum ſingularum adiectionem, parum cinnamomi adijciunt, inutiliter. οὐ ἐκδίδωσι γὰρ τὰ μὴ συνεψηθέντα τὴν δύναμιν. non dicit ideo nihil prodeſſe cinnamomi adiectionem, quod virtutem non communicent niſi ſimul decocta, nec enim ἡδύσματα in alijs vnguentis decoqui apud eum ſolent, ſed ἀποβρέχεσθαι tantum & aſpergi. C
verum ideo ſcribit ἀνωφελῶς adiici, quia μικρὸν τι adderetur, nec reſpondens τῷ καταστημένῳ aliorum aromatum quæ decocta fuerant. nam ἡδύσματα, quæ aſpergebantur, eadem fere menſura & pondere adiici ſolebant, ἴσα τῷ σταθμῷ. aut etiam maiore. quæ ſic iniecta miſcebantur cum ſtymmatis & ſimul exprimebantur. verior igitur lectio eſt, οὐ ἐκδίδωσι τὰ μὴ συνεψηθέντα τὴν δύναμιν: *vim ſuam exerere non poſſunt, quæ non ſimul contrita fuerint, & commixta*. & falſo legunt, συνεψηθέντα. nam μικρὸν τι κινάμωμον, miſceri ac συνεψηθῆναι non poterat, cum re- D
liquo odorum corpore, qui non paruo pondere decocti ſimul fuerant. præterea quod in primis notandum eſt, iam confecto vnguento ſuper adiicitur illud μικρὸν κινάμωμον, nec miſcetur & exprimitur cum reliquis odoribus decoctis, vt ſolent ἡδύσματα cum σύμμασι. ideo dicit προσεμβάλλουσι, & μετ' τὸν καταστημένον, poſtquam omnia ſuis ponderibus immiſſa & immixta fuerint. verius tamen eſt legendum eſſe, μετ' τὸν κατασακκισμόν. quod imperiti mutarunt. vltimum eſt, in vnguentorum compoſitione, ἡ ἔξίπωσις vel per ſaccum expreſſio. nam σύμματα id eſt odores in oleo decocti, cum alijs odoribus E
qui ἡδύσματος χάριν aſpergebantur, inuicem miſceri & moueri ſolebant, deinde per ſaccum exprimi, & ſic reponi. σακκίζειν & κατασακκίζειν eſt ſaccare, vel ſacco exprimere. poſt hæc omnia qui κινάμωμον ſuperinijciebant τῷ Μενδησίῳ, fruſtrà agebant. nec enim odores viam ſuam exerunt, μὴ συνεψηθέντα, niſi vnà infriati, & mixti. vtrumuis horum ſententiam facit qualem Dioſcoridis mens poſtulat. Sed minimè ambigendum putem, quin ille ſcripſerit, μετ' τὸν κατασακκισμόν, pro eo quod habent vulgati, καταστημένον. Verbum eſt mediæ comœdiæ κατασαμίζειν, quod ſignificat *vinum diffundere*, vt Latini veteres loquebantur. Pollux lib. VII. cap. I. σαμία, σάμιον, σαμίσκιον, ὅθεν εἴρηται ἐν τῇ μέσῃ Κωμῳδίᾳ κατασαμίζειν τὸν οἶνον, τὸ κατεγχεῖν. ibi ridiculè docti interpretes vertunt, *vinum appetere*. Κατασαμίζειν τὸν οἶνον nihil aliud eſt quam vinum σαμίοις id eſt vaſis infundere ad aſſeruandum, quod Latini *diffundere* dicebant. Plinius lib. XIV. cap. XIV. *Apotheces fuiſſe, & diffundi ſolita vina anno* DCXXXIII *Vrbis apparet indubitato Opimiani vini argumento, iam intelligente ſuum bonum Italia*. Vbi veteres libri habent *in conſulatu* pro *indubitato*. Ego indubitatè legerim: *& diffundi ſolita vina anno* DCXXXIII *vrbis apparet, in conſulatu Opimij, Opimiani vini argumento*. Sollemnis mos eſt librariorum, vbicunque duæ voces ſimiles de proximo incurrunt, in vnum coalitas confundere. ſcriptum erat antiquitus, *in conſulatu Opimi, Opimiani vini argumento*. Inde illud *Opimi* abſorptum eſt ſequentis vocabuli vicinitate ac ſimilitudine. Opimiani vini argumento vina diffundi ſolita apparet anno Vrbis ſexcenteſimo trigeſimo tertio, in conſulatu Opimij. Et rectè ita heic editum eſt. nam hoc anno Vrbis Conſul fuit Opimius. Minus rectè capite quarto eiuſdem libri conſulatum Opimij in annum Vrbis confert DCXXIV. corrigendum igitur ad hoc exemplum. Sed locum ipſum afferam, vt etiam in alijs vitioſum emendem: *In reliquis claritas generi non fuit alicui. Anno fuit omnium generum bonitas, L. Opimio conſule cum G. Gracchus Tribunus plebem ſeditionibus agitans interemptus, ea cæli temperies fulſit, quam cocturam vocant, ſolis opere, natali Vrbis* DCXXIV. Hæc peſſimè interpuncta & corrupta. Scribo: *In reliquis claritas generi non fuit alicui vno. Fuit omnium generum bonitati L. Opimio Conſule, cum C. Gracchus Tribunus plebem ſeditionibus agitans interemptus. Ea cæli temperies fulſit, cocturam vocant ſolis opere, Natali Vrbis* DCXXIII. Libri habent *bonitatis*. Poſtquam aliquot genera clariſſima recenſuit, addit in reliquis non fuiſſe claritatem generi alicui vno: ſed fuiſſe bonitati omnium generum L. Opimio conſule. *vno* pro *vni*, ἀρχαϊκῶς. Verius tamen legi debere, & minima mutatione, ſola vt puta interpunctione mutata ad hunc modum: *In reliquis claritas generi non fuit alicui, anno fuit omnium generum bonitatis L. Opimio Conſule, cum C. Gracchus Tribunus plebem ſeditionibus agitans interemptus, ea temperies fulſit*. Quæ veriſſima diſtinctio, & lectio. anno fuit claritas bonitatis omnium generum. Martialis:

—— *Quaque annus coxit Opimi.*

eam cocturam intelligit. Diffuſa igitur vina in amphoras & cados κατασαμισμένα intellige, quæ ſunt in vaſis ſcilicet, in quibus vina ſeruantur. Proculus I. C. vina diffuſa opponit ijs quæ in dolijs ſunt, D. *de tritico, vino, & oleo legatis*. Pollux κατασα-

μυρίζειν interpretatur κατερᾶν, quod eſt diffundere, vt ἀπερᾶν & ἐξερᾶν effundere. Strabo lib. XVII. de cicure Crocodilo: προσιόντες δ' οἱ ἱερεῖς, οἱ μὲν διέστησαν αὐτοῦ τὸ στόμα, ὁ δ' ἐνέθηκε τὸ πέμμα, καὶ πάλιν τὸ κρέας. εἶτα τὸ μελίκρατον κατήρασεν. id eſt, *deinde mulſum in os infudit*. perperam vir magnus κατερᾶν ibi exponit, *ſolo illidere*. immo eſt infundere. vt κατασμυρίζειν τὸν οἶνον, & κατερᾶν eſt vaſis infundere. Epitomes auctor, κατερᾶν exponit καταπιεῖν. Et ſanè qui in os vinum, vel in ventrem veluti in vas fundit, etiam κατερᾶν dicitur. Viri doctiſſimi *diffuſum* vinum & *defuſum* diſtinguunt, vt *defundere vinum* intelligimus de dolio in craterem aut de cratere in pateram fundere. vt apud Ciceronem lib. II. de Finibus: *quibus vinum defuſum ſit è pleno Oenophoro*. At *diffuſum vinum* illud accipiunt quod in apothecas & amphoras fuſum eſt ad aſſeruandum. Rationem differentiæ nullus intelligo. Nam quod in cados & amphoras funditur vt ſeruetur, de dolio vtique etiam funditur. vinum in dolijs non ſeruabatur, ſed è dolijs in amphoras cados & vrceos transfundebatur. Hoc etiam erat *defundere*. cui reſpondet Græcum κατερᾶν, & κατασμυρίζειν. *Diffundere* vero aliud eſt, idem nempe quod Græcè διαχεῖν. ſic apud poëtam:

— *dederátque comam diffundere ventis.*

& *diffuſa res*, latè fuſa & ſparſa. Quæ verbi ſignificatio nullo modo conuenit vino quod ex maiore aliquo vaſe in minus funditur. Eadem quippe differentia inter *diffundere*, & *defundere*; vt inter *digredi* & *degredi*, & ſimilia. vt enim *degredi* eſt καταβαίνειν. ſic *defundere* καταχεῖν & κατερᾶν. Putem igitur vinum quod appellatur *diffuſum*, potius dicendum *defuſum*. Et certè non *diffundere vinum*, ſed *difundere* apud Plinium in optimis exemplaribus legitur, pro *defuſum*. Abſolutè *defuſum* vinum vocabant, quod è dolijs in cados & vrceos ad ſeruandum fundebatur. è cadis & vrceis etiam defundi in crateras dicebatur, & ex Oenophoro defundi. Nec vlla vt dixi differentiæ ratio eſt. Nam verbum *defundere* eſt κατερᾶν. Vt igitur οἶνον κατασμυρίζειν dicebant quod vaſis infunditur, vt ibi ſeruetur & condatur: ſic vnguenta quoque κατασμυρίζειν, ea vaſis reponere eſt ac diffundere, vt ſeruentur. Quod fiebat poſtquam decocta eſſent, & expreſſa. Fruſtra igitur illi qui μετὰ τὸν κατασμυρισμὸν, vnguento paululum quid cinnamomi ſuperinijciebant, poſtquam ſcilicet iam diffuſum erat, & in vaſis repoſitum. Aut enim ſimul decoquebantur odores, aut ſimul interebantur & exprimebantur, vt vim aliquam vnguento contribuere poſſent. καὶ ἐκδίδωσι γὰρ τὰ μὴ συνεψηγμένα τῶν ἀρωμάτων. Atque hæc vera eſt ſcriptura, non συνεψημένα. Vbi non decoquuntur aromata, ſed tantum aſperguntur, debent tamen vnà miſceri, & exprimi, non inſuper addi vnguentis iam diffuſis ac repoſitis. Ceterum in hoc facien-

A di modo pretioſiſſima quæque adſpergi ſolita dicunt Theophraſtus & Plinius, ceteris decoctis, pretioſiſſima illa iuxta Dioſcoridem ἡδύσματα dicebantur, quæ aſpergi moris erat, id eſt ἀποβρεχθῆναι, cetera quæ decoquebantur στύμματα quæ & ipſa minus erant pretioſa, & minus odorata, vt calamus odoratus, iuncus, aſpalathus & ſimilia, quæ ad ſtypſim olei decoquebantur. in alio vero genere, cum omnia ſimul decoquerentur, nulla erant ἡδύσματα, ſed omnia στύμματα. vetuſtior hæc ratio, & maioris impendij. *corpus odorum* vocat Plinius, omnes odores ſimul decoctos, qui vnum corpus B & στῦψιν faciebant. *ſuccum* vero ipſum olei genera, in quibus odores decoqui ſoliti. hunc ſuccum, ἥδυσμα vocari ſcribit, id eſt condimentum, cum Dioſcorides ἡδύσματα appellat ea odoramenta, quæ adijciebantur odoris faciendi gratia. vterque ſuam habet rationem. ἡδύσματα Græcis ſunt condimenta, & quidquid guſtum ἡδύνει. eorum alia liquida, alia ſicca: ex liquidis, oleum, acetum, mel, defrutum, paſſum, quibus cibi intinguntur. è ſiccis multa, vt ſemina ἡδυντικὰ varia, & aromatica quæ cibis aſperguntur. idem eſt & in vnguentis. Pli- C nio ἡδύσματα ſunt olei genera varia, quibus odores condiuntur & ſeruantur, quibus odorum corpus intingitur. Dioſcoridi, ἡδύσματα vocantur, odores illi qui tanquam condimenta, ad voluptatem naribus conciliandam, oleo ſiue ſimplici, ſiue ſpiſſato alijs odoribus, aſpergi ſolent. at in compoſitione vnguentorum Pliniana, nulla talia ſunt ἡδύσματα, ſed omnia στύμματα ſunt, & corpus odorum conſtituunt. Notandum quod idem ait, *rationem faciendi duplicem, ſuccum & corpus*, non hæc ratio faciendi duplex, ſed vna, quæ duabus rebus conſtat D ſucco id eſt olei generibus, & corpore odorum. ſed fortaſſe ideo duplicem faciendi rationem dixit, quia ſinguli ſucci etiam vnguenta ſæpe faciunt. infrà eodem capite: *ſinguli quoque ſucci nobilia vnguenta faciunt, in primis malabathrum, poſtea iris Illyrica, & Cyzicena amaracus herbarij in vtraque pauca, ſed alia alij miſcent*. perperam corrigunt: *ſingula quoque cum ſucco*. Malabathrum ſuccus eſt, id eſt oleum quod ex malabathro exprimitur. ſic *ſuccum balſami* alibi dixit, oleum balſaminum. ſic irinum oleum ſuccus eſt, & amaracinum, quæ ſingula vnguentum faciunt. E ſed illud eo loco corruptiſſimum: *herbarij in vtraque pauca ſed alia alijs miſcent*. quaſi ad herbarios pertineat hæc mixtura vnguentorum. libri habent, *herbarum*, & pro *ſed*, *his &*. non magni moliminis eſt inde facere: *poſtea Iris Illyrica, & Cyzicena amaracus, herbarum vtraque: pauca his & alia alij miſcent*. herbæ ſunt iris & amaracus, quarum ſuccus id eſt oleum per ſe vnguentum faciunt, quibus pauca & alià alij miſcent. Cum multifariam erret Plinius, in erroribus ſuis ſibi non conſtat, ſed aliter atque

Digitized by Google

aliter in eadem re hallucinatur. dixerat lib. XII. palmæ Ægyptiæ fructum, *myrobalano ſimilem & proximum vſum in vnguentis habere.* eodem libro, in alio capite ſcripſit, palmam elaten, ad domandum oleum vnguentis adhiberi. rem eamdem non ſimiliter expreſſit, & multipliciter errauit. at idem lib. XXIII. cap. V. ita ſcribit: *palma quæ fert myrobalanum probatiſſima in Ægypto, oſſa non reliquarum modo in balanis.* quam diuerſa hæc ab his quæ alibi tradidit de balano palmæ Ægyptiæ, qui myrobalano ſimilem vſum in vnguentis habebat? heîc enim dicit palmam illam myrobalanum ipſam ferre. quod eſt falſiſſimum. alia eſt quippe balanus arbor quæ myrobalanum fert, alia palma Ægyptia, quod & ipſa balanum quidem habet pro fructu, ſed nuſquam dictum myrobalanum. nam *myrobalanus* dicta eſt illa glans quod vnguentis adderetur, ex qua etiam oleum fiebat, quo pretioſiſſima quæque vnguenta conficiebant. βαλάνινον ἔλαιον Græcis. at palmæ balanum vnguentis additum nuſquam legimus. cortex tantum palmæ quem σπάθην & ἐλάτην vocabant, hunc vſum habebat. fruſtra ſunt, qui locum corrigunt. nam & in Indice manu ſcripto, ſic concipitur titulus: *de palma myrobalano, de palma elate.* hæc ipſa eſt elate, non balanus palmæ, quæ vnguentis ad ſpiſſandum oleum adijciebatur. *palmam elaten* eam ibi vocat, quaſi genus quoddam palmæ ſic vocaretur, vt *palmam myrobalanum,* quæ myrobalanum ferret. Atqui palma non eſt, quæ myrobalanum fert, nec fructus palmæ myrobalanus vnquam dictus: nam nec vnquam εἰς μύρων σύψιν additus. de palma Ægyptia eum loqui illo capite palam eſt, quod enim oſſa non habere eam ſcribit, reliquarum modo in balanis, hoc idem prodidit de palma quæ in Ægypto naſcitur lib. XII. præterea remedia conueniunt. nam palmam Ægyptiam dicit, *aluum & menſes ſiſtere in vino auſtero, & vulnera conglutinare.* hoc idem ſcribit Dioſcorides de balano viridi & immaturo palmæ Ægyptiæ: ποτιζόμενος σὺν οἴνῳ αὐστηρῷ πρὸς διαῤῥοίας καὶ ῥοῦν γυναικεῖον, καὶ τραύματα κολλᾷ. quæ ijſdem verbis reddidit Plinius. & notandus heîc alius error Plinij in Græcis vertendis. dicit *palmam Ægyptiam quæ myrobalanum fert, aluum ſiſtere & menſes in vino auſtero.* ergo de palma arbore loquitur, non de fructu. atqui de fructu Græcus auctor intellexit: φοῖνιξ ἐν Αἰγύπτῳ γίνεται. τρυγᾶται δὲ μεσοπωρίνης κατὰ τὴν ὀπώρας ἀκμῆς, παρεμφέρων τῇ Ἀραβικῇ μυροβαλάνῳ, χλωρὸς τὸ χρῶμα, ἐμφερὴς τῷ κυδωνίῳ κατὰ τὴν ὀσμήν. apud Græcos φοῖνιξ & arborem ipſam ſignificat, & fructum arboris. heîc apud Dioſcoridem, φοῖνιξ eſt fructus. male pro arbore accepit Plinius. φοίνικα illum παρεμφερῆ eſſe ſcribit Græcus Arabicæ myrobalano. palmam illam myrobalanum ferre tradit Plinius. quæ prodigij inſtar ſunt. Theophraſtus balanum vnguentarium ait

A fructum ferre, τῷ μεγέθει καὶ τῇ ὄψει παραπλήσιον τῷ τῆς καππάρεως. ergo colore viridis illa glans, vt capparis fructus. Dioſcorides ait Capparim habere fructum οἷον ἐλαίας, ὃς ἀνοιχθεὶς λευκὸν προΐησι ἄνθος, ὃ πεσὸν εὑρίσκεται ὡς οἷον βάλανος ἐπιμήκης. certè ſimilitudinem tantum coloris in palmula Ægyptia, & in myrobalano Arabica comparat Dioſcorides, nam palmula Ægyptia cum immatura & viridis colligitur, vtcunque tunc ſimilis eſt Arabicæ myrobalano, quæ viridis eſt. Plinius de myrobalano. *Ægyptiam pinguiorem eſſe, & craſſiori cortice rubentem: è diuerſo Ara-*
B *bicam viridem ac tenuiorem.* quod ad magnitudinem attinet, inſtar auellanæ nucis eſſe ſcribit idem Plinius, Dioſcorides ἴσον τῷ ποντικῷ καρύῳ. eleganter porro Dioſcorides palmulam dicit τρυγᾶσθαι μεσοπωρίνης κατὰ τὴν ὀπώρας ἀκμῆς, id eſt *medio tempore autumnitatis ſuæ,* Plinius vertit: *paulo ante quam incipiat matureſcere.* falluntur qui legunt, μεσοπωρίνης à voce ὀπώρα. errant & qui balanon vnguentariam, & palmam Ægyptiam congeneres eſſe plantas tradunt, nataliumque tantum, non generis inter eas differentiam intercedere. quod eſt falſiſſimum. quod
C vtraque ferant glandem, non inde ſequitur cognatione aliqua generis inter ſe iungi has arbores. alias diceretur omnes βαλανοφόρους plantas, eſſe congeneres. Glandis vnguentariæ arbores, nihil habent cum palma ſimile, ne balanum quidem. arbor ipſa in totum differt. folia balani myricæ ſimilia tradit Dioſcorides: τῇ τῆς μυρίκης Theophraſtus: heliotropio, Plinius. at quam ſolam inter eas plantas conſtituunt natalium differentiam, nulla eſt. in Ægypto naſcitur palma; ibi & balani μυρεψικῆς arbos. Iudæa palmas habet, & myrobalanos. idem de Æthiopia & Arabia dici po-
D teſt, quibus in locis vtraque planta naſcitur. Plinius lib. XII. deſcriptioni myrobalani ſubiunxit hiſtoriam palmulæ Ægyptiæ, non propter vllam generis affinitatem. ſed propter ſimilem vtriuſque vſum in vnguentis, quo magis miror eumdem ſui prorſus oblitum ſcripſiſſe lib. XXIII. palmam quæ myrobalanum fert, in Ægypto probatiſſimam eſſe. nam nec palmarum generis eſt arbor ea quæ fert myrobalanum, nec balanus palmarum, vnguentis vnquam inſeruijt. Profecto lib. XIII. capite de palmis, vbi diligentiſſimè omnià genera palmarum
E exſequitur, nuſquam huius palmæ meminit, quæ ferat myrobalanum. Balani arbor in Ægypto naſcitur, æquè & palma. vtriuſque fructus βάλανος dicebatur: vtraque fructus ſui corticem vnguentis olim contulit. hæc tranſuerſum & immemorem illo loco Plinium rapuere, vt ſcriberet palmam myrobalanum ferre. immo videtur etiam verbis Dioſcoridis ad hoc inductus. φοίνικα apud Dioſcoridem pro arbore palma accepit, cum ſit fructus. legitur in Græcis: φοῖνιξ παρεμφέρων Ἀραβικῇ μυροβαλάνῳ. μυροβάλανος, eſt

fructus arboris Arabicæ. hinc ille ſic interpretatus eſt, quaſi φοῖνιξ id eſt palma arbor quæ in Aegypto naſcitur, ferret myrobalanum. & legiſſe videtur περιμφέρων τὴν Ἀραβικὴν βάλανον. ita ſanè intellexit. atqui περιμφέρειν apud Dioſcoridem idem eſt quod Latinum, *referre: palmula Ægyptia Arabicam myrobalanum refert*, περιμφέρει τὴν Ἀραβικὴν μυροβάλανον, vel τῇ Ἀραβικῇ μυροβαλάνῳ, hinc περιμφέρων, & παρεμφέρουσα paſſim illi ſcriptori, ὅμοιος & ὁμοία. idem tamen Plinius lib. XII. hunc eumdem locum ita expreſſerat, vt ſimilem proximumque vſum myrobalano palmulam Aegyptiam habere interpretaretur. nec dubium eſt quin eadem verba Græci ſcriptoris, duobus in locis diuersè reddiderit, & vtrobique perperam. De myrobalano idem ſic tradit lib. XII. *myrobalanum Troglodytis & Thebaïdi & Arabiæ quæ Iudæam ab Ægypto diſterminat, commune eſt, naſcens vnguento, vt ipſo nomine apparet.* apud Dioſcoridem ita legitur: γεννᾶται δὲ ἐν Αἰθιοπίᾳ, καὶ Αἰγύπτῳ, καὶ Ἀραβίᾳ, καὶ ἐν τῇ κατὰ Ἰουδαίαν Πέτρᾳ. diſtinguit auctor Græcus myrobalanum quæ naſcitur in Arabia, ab ea quæ ex Petra κατὰ Ἰουδαίαν venit. Plinius Arabiam Petræam intelligit quæ Iudæam ab Aegypto diſterminat. nam ab occidente Aegypto terminatur, à ſeptentrione Iudæa. an legit apud Dioſcoridem καὶ Ἀραβίᾳ τῇ κατὰ Ἰουδαίαν Πετραίᾳ? niſi ſic legit, ſic intellexit. nam & paulopoſt, myrobalanum quæ in Arabia naſcitur, Syriaeam appellari dicit, ob confinia ſcilicet Syriæ, & Arabiæ. ſed ſpecta inconſtantiam. ſub finem capitis Arabicam myrobalanum à Petræa facit diuerſam. nam poſt deſcriptionem Arabicæ ſubiungit: *longè autem optimam Petræam ex quo diximus oppido, nigro cortice, nucleo candido.* atqui toto illo capite nullibi meminit oppidi Petræ, nec Petrææ myrobalani, niſi hoc loco. diſertè quoque Dioſcorides Petræam ab Arabica diſtinguit, & Petram in Iudæa collocat. Stephanus: Πέτρα πόλις νῦν τῆς τρίτης Παλαιστίνης. τὸ ἐθνικὸν Πετραῖος. tertia Palęſtina eſt Iudæa. Ptolemęus: Παλαιστίνης Συρίας ἥτις καὶ Ἰουδαία καλεῖται θέσις. Plinius lib. V. de Iudęa: *pars eius Syriæ iuncta Galilæa vocatur: Arabiæ vero & Ægypto proxima Petræa aſperis diſperſa montibus.* ita ſcribendum eo loco. nam vulgo male eſt. *Peræa.* quod male etiam defendunt. Petręam illam partem Iudæę dictam intelligit, ab aſperis ſaxis quibus montuoſa eſt. hoc ſenſu & Πετρώδης Arabia Seruio appellatur, à petris vel ſaxis. at Petra oppidum & Emporium Nabatæorum Arabum, à quo Petræa Arabia cognominata, quę Iudæę contermina eſt. Strabo, Plinius, Arrianus in periplu maris Rubri. Plinius: *ſed in Arabiæ quoque parte, quæ finitima Syriæ Petræa vocatur.* Strabo: πλησίον δ᾽ αὐτῆς ἀκρωτήριον τὸ διατεῖνον πρὸς τὴν Πέτραν τὴν τῶν Ναβαταίων Ἀράβων καὶ τὴν Παλαιστίνην χώραν. de promuntorio loquitur ſinus Arabici, quod eſt inter Heroum oppidum, & Elanam, immo & Iudæos vſque ad Elanam tenuiſſe quę ἐν τῷ

A μυχῷ ſinus Arabici ſita eſt, tradit Ioſephus lib. VIII. τῆς ἀρχαιολογίας, οὐ πόῤῥω Αἰλάνης πόλεως ἣ χώρα τὸ πρὶν Ἰουδαίων ἦν, male ſcribitur Ειλανῆς. legendum Αἰλάνης aut Ἐλάνης. Procopius vt alibi dicam, Αἰλᾶν vocat: Αἰλᾶ πόλεως, ἔνθα Ἑβραῖοι αὐτόνομοι τὸ παλαιὸν ᾤκηντο. Marcianus Heracleota: ἡ Πετραία Ἀραβία τῇ λεγομένῃ Ἰουδαίᾳ συνάπτει. Tres Syriæ apud veteres, Συρία Κοίλη, Συρία Φοινίκη & Συρία Παλαιστίνη. Ita indigetantur in Tabula prouinciarum manuſcripta quæ penes me eſt. In recentioribus Notitijs Græcorum ſic nominantur: Ἐπαρχία Φοινίκης παραλίας, ἐπαρχία Φοινίκης Λιβανισίας, ἐπαρχία
B τρίτης Παλαιστίνης. *Phœnice maritima* eſt quæ olim Συρία Φοινίκη. *Phœnice Libanenſis*, quæ Συρία Κοίλη. Tertia Palæſtina quæ Συρία Παλαιστίνη. Eadem & Iudæa. Recentes Notitiæ prouinciarum Eccleſiaſticarum, Metropolim faciunt tertiæ Palæſtinæ, Petram illam oppidum de quo ſermo eſt. τρίτης Παλαιστίνης Πέτραι μητρόπολις, Αὐγουστόπολις, Ἀρίνδηλα, Χαραχμώβα, Μάψις, Ἔλουσα. vt non mirum ſit partem Iudææ *Petræam* Plinio dici. vbi nugas agunt, qui *Peræam* defendunt, & Iudæam quæ trans Iordanem eſt, accipiunt. Nec enim Aegypto vicina poſſit eſſe hæc Iudæa,
C quum Plinius ſic dictam autumet quæ Arabiæ & Aegypto proxima eſt. Præterea nomen ambiguum eſt Περαία. Quippe Iudæa cis Iordanem Peræa eſt illis Iudæis qui trans Iordanem colunt & contrà. Sic Galilæa apud Matthæum πέραν τῆς θαλάσσης ponitur, trans mare mortuum, quum cis mare ſit ſita. Sed *Petræam* à ſaxis appellatam & montibus putat, quæ ab illo Arabiæ oppido Petra dicta eſt. Eodem prorſus modo Ἀραβίαν Πετρώδη Seruius appellat, pro Petræa, quaſi à petris & ſaxis quibus aſpera eſt, nomen inueniſſet. *Arabiæ*, inquit, *ſunt tres inferior*, *Petrodes*, *Eudæmon.* Per Πετρώδη intelligit Πε-
D τραίαν, à Petra oppido ſic appellatam, non à petris & montibus. Hoc oppidum alij Arabiæ, alij Iudææ tribuerunt, vt alia multa. Hinc alij partem Iudææ Petræam, alij Arabiæ ſic cognominauerunt. Plinius qui ſciret Petram eſſe Arabum, & qui ita ſcripſerat, noluit heîc Dioſcoridem ſequi vbi myrobalanum naſcens, ἐν τῇ Ἀραβίᾳ καὶ ἐν τῇ κατὰ Ἰουδαίαν Πέτρᾳ, ſeparauit. nam in Arabia Petræa naſci dixit, & vtrumque ſic complexus eſt. ſub finem tamen capitis quod miſeris, vtrumque diſcreuit. idem & propterea Iudææ partem *Petræam* cognomina-
E tam, à Petra quæ Nabatæorum vrbs fuit, noluit videri dictam, ſed quod aſperis montibus eſſet diſperſa. Talia Plinij multa ſunt.

Pag. 61. D. *Vt dici oportuit eam quæ guſtata arcet ſitim.*] vulgo legebatur: *propriè adipſos vocatur, vt dici oportuit: eaque guſtata arcet ſitim.* non *adipſon* ſed πῖμα vocari ſcribit Dioſcorides, quod in eamdem ſignificationem & effectum recidit: πῖμα δὲ λέγεται χλωρὸς τὸ χρῶμα, ἐμφερὴς κυδωνίῳ κατὰ τὴν ὀσμήν. quæ Plinius ſic vertit: *quæ vocatur*

adipſos, viridis, odore mali cotonei. cum viridis erat, adipſos, vel πῶμα vocabatur, quod ſitim ſedaret. eadem ſiccata dicebatur τράγημα, quod ea vterentur ἀντὶ τῶν τραγημάτων. Xenophon ſecundo Ἀναβάσεως, de palmulis: καὶ δὲ ξηρὰς ἐξέκριναν τραγήματα παρετίθεσαν. Plinius de iiſdem: *Syri tragemata appellant. nam in alia parte Phœnices, Ciliciaque, populari etiam nomine à nobis appellantur balani.* ſic legendus ille locus. ſed ξηρὰς tantum nomine τραγημάτων appellabant: vt quæ virides colligebantur, ac mandebantur, πώματα vocabant, quod ἄδιψα eſſent. at contra τραγήματα quod ſicca ſunt, ſitim prouocant. inde noſtrum *dragée*. non Aegyptiæ autem palmulæ proprium, quod viridis & immatura ad eſum decerpatur, nec quod ἄδιψος ſit. omnes palmæ quę ſeruari non poterant, ac θησαυρίζεσθαι, virides edebantur. nec ſolæ tales Agyptiæ. Theophraſtus: θησαυρίζεσθαι δὲ μόνους δύνασθαί φασι τῶν ἐν Συρίᾳ τοὺς ἐν τῷ αὐλῶνι, τοὺς δὲ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Κύπρῳ, καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις χλωροὺς ἀναλίσκεσθαι. Plinius: *ſeruantur hi demum qui naſcuntur in ſalſis atque ſabuloſis, vt in Iudæa & Cyrenaica Africa. non item in Ægypto, Cypro, Syria & Seleucia Aſſyria.* τοὺς δὲ ἐν τοῖς ἄλλοις οὐ δύνασθαι ἀλλὰ σήπεσθαι, χλωροὺς δὲ ἡδεῖς εἶναι καταναλίσκεσθαι οὕτως. commune igitur hoc & in alijs naſcentium palmarum, quæ propria & priua facit Plinius Aegyptiarum. ſed ex verbis Dioſcoridis, quæ hoc loco expreſſit in errorem ſeſe inſinuauit Dioſcorides palmam in genere deſcribens. ait eam in Aegypto naſci, decerpi dum adhuc viridis, & immatura eſt, πῶμα vocari, ſi relinquatur matureſcere, γίνεσθαι φοινικοβάλανον. quæ quidem vera ſunt de palmula Aegyptia, ſed nec minus de Syriaca, Cypria, & alijs. quis enim credat φοινικοβάλανον de Aegyptia tantum dici, cum omnium palmarum fructus ſic dicatur Græcis? ſic tamen Plinius accepit, quaſi de certo genere palmæ in Aegypto tantum, & nuſquam alibi naſcentis loquatur Dioſcorides. quod eſt falſiſſimum. Dioſcoridis verba: ἐὰν δὲ ἀφεθῇ πεπαίνεσθαι, γίνεται φοινικοβάλανος. quæ Plinius ita vertit: *colligitur autem paulo ante quam incipiat matureſcere; quod ſi relinquatur, phœnicobalanus vocatur, & nigreſcit veſcentesque inebriat.* At hodierni interpretes ita accipiunt, quaſi mutato nomine ac colore palmula cum matura eſt, vocetur φοινικοβάλανος, id eſt Punicea glans. longè rectius Plinius. nec enim Græcum eſt φοινικοβάλανος pro φοινικῆς βάλανος. palma arbor quæ puniceas βαλάνους ferret, rectè diceretur φοινικοβάλανος, ſic φοινικόπτερος auis, quæ pennas habet puniceas. φοινικόλοφοι ὄρνιθες Galli gallinacei à rubris criſtis, φοινικόπαρυφον ἱμάτιον, veſtis quæ circa oras λεγνὰ phœnicea gerit. fructum Aegyptiæ palmæ non rubeſcere maturum, ſed nigreſcere tradit Plinius. non ergo φοινικοβάλανος à colore dictus. οἱ μὲν λευκοί, οἱ δὲ μέλανες, οἱ δὲ ξανθοί. Theophraſtus de fructibus palmarum. φοινικοβάλανοι

A priè dicebantur palmulæ maturæ, quæ nec virides erant, nec ſiccæ. certe φοινικοβαλάνους Dioſcorides tam diſtinguit à viridibus, quas πώματα vocari dixit, quam à ſiccatis, quas τραγήματα appellari oſtendimus. αἱ δὲ φοινικοβάλανοι, inquit, συμπεπτικώτεραι τυγχάνουσι τῶν ξηρῶν. Polybius apud Athenæum de Loti arboris pomo: ἔστι δὲ τὸ βρῶμα παραπλήσιον σύκῳ καὶ φοινικοβαλάνῳ, τῇ δὲ εὐωδίᾳ βέλτιον. igitur φοινικοβάλανος eſt βάλανος φοίνικος, *glans palmæ arboris*, non φοινικῆ βάλανος, *glans punicea*. Sic δρυοβάλανος Straboni lib. XVII. *glans querna*. Propriam Aegyptiæ palmæ hanc notam refert Plinius, quod nullum intus lignum habeat. & lib.
B XXIII. cap. V. de eadem: *palma quæ fert myrobalanum probatiſſima in Ægypto: oſſa non habet reliquarum modo in balanis.* abſolutè hoc pronuntiat, & priuatim de Aegyptia palma. at lib. XIII. cap. XII. ita ſcribit: *in Cypro vero Syria, Ægypto quadrima, alia quinquennes, altitudine hominis, nullo intus pomi ligno quamdiu ſunt nouellæ, ob id ſpadonum accepto nomine.* multum hæc de ſententia differunt. ibi dicebat Aegyptiam palmam quæ myrobalanum fert, oſſa non habere in balanis reliquarum modo, heîc dicit Syriacam præterea & Cypriam, vt & Aegyptiam, nul-
C lum quidem intus pomi lignum ferre, ſed quamdiu nouellæ ſunt. Theophraſtus vero vnde hęc accepit, & quem toto illo capite exſcribit, de omnibus palmis hoc generatim ſcribit, nullum intus eas lignum habere, quamdiu ſunt nouellæ. φέρει δὲ ἕως ἂν ᾖ νέος ἀπύρηνον τὸν καρπόν, μετὰ δὲ ταῦτα πυρηνώδη. loquitur de palmis in genere. conſtat tamen ex eodem auctore quaſdam palmulas in totum ac perpetuò ſine oſſibus intus eſſe. idem: αὐτῶν δὲ τῶν καρπῶν διαφοραὶ πλείους, οἱ μὲν γὰρ ἀπύρηνοι, οἱ δὲ μαλακοπύρηνοι. item ex Ariſtotele cuius hæc verba leguntur apud Athe-
D nęum: φοίνικες ἀνόρχοι, οὓς τινὲς εὐνούχους καλοῦσιν, οἱ δὲ ἀπυρήνους. ad quem locum notant ſummi herbarij Ariſtotelem his verbis ſignificare palmulam adipſon Plinij, & τὸ πῶμα Dioſcoridis, cui nullum ideo lignum intus eſt, quia viridis & immatura decerpatur, priuſquam genitus ſit nucleus. palmulis enim primam naſci pomi carnem, poſtea lignum intus. hęc omnia falſa ſunt, & inepta, & indigna eo viro qui nunc medicorum & herbariorum audit cymbalum. omnibus palmulis tam vetuſtis, quam nouellis prima naſcitur pomi caro, deinde nu-
E cleus intus. hæ non ideo ſunt, nec dici poſſunt ἀπύρηνοι, quod poſterius lignum intus generent, quam pomi corpus. præterea non de fructu palmarum, ſed de palma arbore Plinius & Theophraſtus intelligunt, cum dicunt eam nullum in fructu, id eſt in balanis lignum habere, quamdiu ſit nouella. φέρει μὲν ἕως ἂν ᾖ νέος ἀπύρηνον καρπόν, *palma arbor quamdiu nouella eſt fructum fert ſine nucleis.* non igitur fructus, qui nouellus eſt & immaturus, nullum habet lignum, ſed arbor ipſa ſic fructum producit, dum adhuc tenera.

Digitized by Google

multis etiam modis hæc turbat Plinius, ac miſcet. Etenim ſi nullæ aliæ palmulæ ἀπύρηνοι, quam quæ in nouellis palmis naſcuntur, fruſtra eſt plane ea fructuum differentia, quam Ariſtoteles & Theophraſtus conſtituunt in palmulis, vt aliæ ἀπύρηνοι ſint, aliæ πυρηνώδεις. Demus non aliud diſcrimen dari, quam ætatis arborum. vt alij ſint ἀπύρηνοι βάλανοι, alij πυρηνώδεις, omnium tamen hæc eadem fuerit natura palmarum, vt nouellæ quidem fructus cum ligno interiore producant, vetuſtæ vero ſine ligno intus. quod ſi hoc omnium κοινὸν eſt, vt diſertè teſtatur Theophraſtus, non benè Plinius ἴδιον facit naſcentium in Ægypto, Syria & Cypro. Sed nec palma Ægyptia quidquam habet peculiare præter alias communes, quæ in Iudæa & Syria naſcebantur. Scio quidem Plinium ipſum alibi ſcribere genera palmarum fieri vndequinquaginta, ſi quis omnium perſequi velit nomina, ſed duæ, γενικώταται differentiæ, Caryotarum & communium. Communis dicitur abſolutè φοῖνιξ, Latinè palma: altera cum cognomento *palma Caryota*, φοῖνιξ καρυωτὶς. Tria ſumma genera earum videtur idem Plinius conſtituere lib. xv. cap. xxviii. de ſuccis fructuum. *Carne*, inquit, *palmæ placent, cruſta Thebaica, ſucco vuæ & Caryota.* abſolutè palmas vocat φοίνικας communes: *Caryotas*, τὰς καρυωτὰς. ab vtriſque porro diſtinguit *Thebaicas.* ſciendum tamen eſt diuerſi generis ab alijs palmis Thebaïcas non eſſe, ſed pro loci qualitate, in quo naſcebantur, aliquid peculiare habuiſſe. Ipſæ quippe & Arabicæ, quod in regione calidiſſima proueniunt, aſſiduo torrente vapore, retorridæ ſunt & arentes, minuſque carnis habent quàm reliquæ, cruſtamque pro cute gerunt. Ideo heîc dixit cruſta eas placere, cum reliquæ carne commendentur. Idem lib. xiii. cap. iv. *In totum arentes Thebaidis atque Arabiæ, macroque corpore exiles, & aſſiduo vapore torrente cruſtam verius quam cutem obducunt.* Sic legendus ille locus. Nam legitur vulgo: *Thebaides atque Arabica.* In libris ſcriptum, *Arabiæ*: ſic infrà: *Thebaidis fructus extemplo in cados conditur cum ſui ardoris anima.* de Thebaïcis palmis. Hæ ſunt Thebaïcæ quas ab alijs palmis diſtinguunt auctores, non quod genere differant. Dioſcorides poſtquam de palma dixit, ἡ ἐν Αἰγύπτῳ γινομένη, ſubijcit de Thebaïca, ὁ δὲ Θηβαϊκὸς τὰ ἀφέψημα τοῖς πάσιν καίοντα. Plinius lib. xxiii. cap. iv. de palmarum medicinis: *ſuccum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant ægris ad vires recreandas, & ſitim ſedandam, in quem vſum præferebant Thebaïcas.* Non igitur τὸ ἄσπερμον Ægyptiæ palmæ peculiare. In Thebaïde porro non palmas tantum communes ſed etiam Caryotas naſci optimas tradit Strabo, vt & in Iudæa. Sic enim de palma ſcribit lib. xvii. διττὸς δὲ ἐστὶν ὁ τε ἐν τῇ Θηβαΐδι καὶ ἐν Ἰουδαίᾳ, ὅ τε ἄλλος καὶ ὁ καρυωτίς. σκληρότερος δὲ ὁ Θηβαϊκός, ἀλλὰ τῇ γεύσει εὐστομώτερος. Vides duplex tantum genus palmarum ab eo

A conſtitui, communem & Caryotam, τὸν ἄλλον, καὶ τὸν καρυωτόν. genus vtrumque tam in Iudæa, quam in Thebaïde Ægypti naſcebatur. Sed Thebaïcam dicit eſſe σκληρότερον. propter cruſtam ſcilicet, quam vice cutis habebat, ob locorum ardorem. guſtu ſuauiorem, tradit Iudaïca, τῇ γεύσει εὐστομώτερον. Inde Plinius cruſta Thebaïcas ait commendari. Scribit eodem loco Strabo in tota Ægypto præter Thebaïdem, palmas ſteriles, eſſe καὶ ἀκάρπους: circa Delta vero & Alexandriam fructum ferre οὐκ ἐδώδιμον. Quod mirari ſe profitetur, quum Delta Ægypti &

B Alexandria in eodem ſint climate, quo Iudæa, nec longè inde ſint ſita, quæ tamen Iudæa πρὸς τῷ φοίνικι, καὶ τὸν καρυωτὸν φύει ἐν τῷ ... χώρᾳ τῷ βαλσαμῶνι. Vbi etiam duo tantum genera facit palmarum, τὸν ἄλλον καὶ τὸν καρυωτόν. Profecto palmæ in Ægypto naſcentis propria hæc non ſunt, quod ἄσπερμος ſit, quod viridis colligatur, quod vnguentis aliquid addatur ex ea, & reliqua quæ Plinius ex male intellectis auctoribus ei veluti peculiaria tribuit. Nam quod & myrobalanum ferre dixit, id vero portenta omnia ſu-

C perat. Veteres *myrobalanum* de glande vnguentaria tantum dixere, quam & βάλανον μυρεψικήν. cui ſimile nihil habent, quæ *myrobalana* hodie vocantur, prunorum in genere. Falluntur etiam eruditiſſimi Herbarij qui ex Plinio notant, *myrobalanum* veteribus dici palmulæ fructum. Hos Plinius decepit. Nec leuius errant, qui *myrobalanum* in eodem Plinio, non de glande vnguentaria capiunt, ſed de flaua myrobalano officinarum quæ palmulæ ſimilis eſt. Profecto, myrobalana noſtra Græci recentiores etiam cognouere, vt Actuarius, & alij. In Lexico

D Iatrico nondum edito de his ita ſcriptum inueni: μυροβάλανα φοινικῶν λόγῳ, τὰ λεγόμενα κιτρινὰ μέλανα καὶ ζαυθὰ καὶ χεβλὰ ἠμβλικα λέγονται. Quæ haud leuiter corrupta ſunt. Hoc tamen palam eſt velle dicere, μυροβάλανα dici φοινικῶν λόγῳ, quorum plures ſunt ſpecies. Nam eorum alia *Nigra*, alia *Flaua* vocantur. Quæ ἠμβλικα heîc appellat, Actuario ἐμβλίλεια dicuntur, vulgo *Emblica*. alia etiam ſunt genera *Cepula* & *Beletzica*. De palmulis hoc itidem veteres tradunt, harum alias eſſe ξανθὰς, alias μελαίνας: quaſdam os intus habere, quaſdam oſſe ligneo carere. Sic nigra myrobalana quæ vulgus *Inda* vocat, ſolida ſunt

E abſque nucleis. Nuſquam tamen veteres *myrobalanum* eo ſenſu vſurparunt, de certo prunorum genere. Martialis *myrobalanum* in Apophoretis poſuit, nec inter fructus edules rettulit in libro Xeniorum, vbi locum habere debuiſſet cum Caryotis, Cottanis & Damaſcenis, ſiquidem eo nomine tum intellexiſſent, quod nobis hodie in vſu eſt. Sed nec myrobalanum vnquam pro fructu palmæ poſuerunt. Nec vlla eſt palma quæ myrobalanum ferat. Quid Plinium in errorem induxerit, ſupra oſtendimus. Sed de his

Digitized by Google

his, & palmarum generibus omnibus nos in Selectis Obſeruationibus Plinianis abundè docebimus.

Pag. 61. D. *Si matura ſumatur, ſenſum intercipit, greſſum præpedit.*] multa verba conſumit, vt exprimat Plinianum illud: *veſcentes inebriat.* Non tamen ſi matura ſimpliciter ſumatur, veſcentes inebriat, ſed ſi plures comedantur. Dioſcorides: αἱ δὲ φοινικοβάλανοι, κεφαλαλγεῖς εἰσὶ καὶ πλείονες βρωθεῖσαι μεθύσκουσι. ſic vocat maturas palmulas, vt ſuprà notauimus. nec proprium hoc Ægyptiarum, ſed omnium promiſcuè commune. Plinius lib. XXIII. *ab oleis viniſque proxima nobilitas palmis: recentes inebriant, capitis dolorem afferunt minus ſicca.*

Vitium ebrietatis imitatur.] in ἀρχαιοτέροις fuit: *ebrietatis facit vitium.*

Ægyptium limitem, qua ad Diacecaumenen tendit.] ſic legi oportuit. nec aliter veteres libri. antiquæ Editiones: *ad Lacecaumenen.* Meminit Camers huius lectionis vel coniecturæ, qua legebant quidam, *ad Deltæ cacumen.* Eam more ſuo Delrius arripuit, & ſic edidit. Vnde miror virum quendam doctiſſimum inter eos locos, quos pulcherrimè Delrio reſtitutos cenſet, & hunc recenſere. Nihil hac correctione corruptius. Delta inſula in media Ægypto ſita eſt. cacumen eius, hoc eſt τὸ ὀξὺ, ἐν τῷ μεσαιτάτῳ. quî igitur fieri poteſt vt Aegyptius limes & finis Aegypti ad medium tendat, vbi Deltæ acumen eſt? Vides abſurditatem. *Diacecaumene*, Græcorum eſt Διακεκαυμένη. Strabo lib. XVII. ἐδὶ ἡ περὶ τὴν διακεκαυμένην ὥς καὶ ἄλλοι νομίζονται. & alibi paſſim. Hyginus: *qua finis eſt ab æſtiuo circulo ad hiemalem, ea terra à Græcis Diacecaumene vocatur, quod neque fruges propter exuſtam terram naſci, neque homines propter nimium ardorem durare poſſunt.* Marcianus Capella *Cecaumenen* vocat duobus locis. Seruius: *Garamantes populi inter Libyam & Africam iuxta Cecaumenen.* ſic vocatur & Acroni veteri interpreti Horatij. Theophylactus de Nilo: διὰ γὰρ τῆς Κεκαυμένης ῥέοντα, λίαν φασὶ καθέψεσθαι. Diodorus à quo accepit: διὰ γὰρ τῆς Κατακεκαυμένης. ſic & *Catacecaumene* regio in Mæonia ab aduſtione vocata. ea Cecaumene vel Diacecaumene Aegypto vicina ſub ignea Zona. quinimmo & *igneam Zonam*, plagam illam Latini vocarunt. Arnobius lib. I. *Age nunc veniat quæſo per igneam Zonam magus interiore ab orbe Zoroaſtres, Hermippo vt aſſentiamur auctori Bactrianus. Et ille conueniat, cuius Cteſias res geſtas hiſtoriarum exponit in primo, Armenius Hoſtanis nepos, & familiaris Pamphilus Cyri.* ita legendus ille locus, ac diſtinguendus: vulgo eſt: *age nunc veniat quis ſuper igneam zonam magus.* in Regio legitur: *age nunc veniat qua ſuper.* Inde noſtra emendatio. Zoroaſtres iuxta Hermippum Bactrianus oriundo. ſecundum alios ex interiore Libya vel Aethiopia τῆς κεκαυμένης vicina. qua de re alibi.

Qui momentum quo reparari mundum ad motus ferunt annuos hoc ſtudio deprehendunt.] momentum intelligit, quo annua cæli conuerſio peracta, rurſus eumdem motum auſpicatur. ſed quid heîc velit, paucos tenere arbitror,

A immo neminem: vt mirum non ſit Camertem & ceteros Camerte doctiores heîc tacuiſſe. tradebant Aegyptij Orygem feram, quæ de genere caprarum eſt, ea hora ac momento qua caniculæ ſidus exoriebatur, vocem emittere. quo indicio annui motus orbem abſolutum certo ſtatuebant. Etenim ab exortu caniculæ, ad alterum eiuſdem exortum, anni ſui ſpatium definiebant, vt ſuprà oſtendimus. Orus: ἐπειδή φασι τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἄστρου τῆς Σώθεως, μέχρι τῆς ἄλλης ἀνατολῆς πληροῦν τὸ ἔτος συνεστάναι, ὡς εἶναι τὸ ἔτος τοῦ θεοῦ τετρακοσίων

B ἑξήκοντα πέντε ἡμερῶν. At Libyes non ſolas Oryges, ſed omnes capras idem apud ſe facere memorabant, vt commodum exoriente cum ſole canicula ad eam conuerterentur, & vocem emitterent, quod ſignum certiſſimum eſſet ſollemnis circuitus. Plutarchus de Solertia animalium: Λίβυες δὲ Αἰγυπτίους καταγελῶσι μυθολογοῦντας περὶ τοῦ Ὄρυγος ὡς φωνὴν ἀφιέντος ἡμέρας ἐκείνης ἢ ἐπιτέλλει τὸ ἄστρον ὃ Σῶθιν αὐτοί, κύνα δὲ καὶ σείριον ἡμεῖς καλοῦμεν. τὰς γὰρ αὐτῶν ὁμοῦ πάσας αἶγας ὅταν ἀνάσχῃ μεθ' ἡλίου τὸ ἄστρον, ἀτρεκῶς ὁμοῦ στρεφομένας ἀποβλέπειν πρὸς τὴν ἀνατολήν, καὶ τεκμήριον τοῦτο τῆς περιόδου βεβαιότατον εἶναι, καὶ μάλιστα τοῖς μαθηματικοῖς κανόσιν ὁμολογούμενον. Non de ſolis

C Libyæ capris, ſed de alijs etiam pecoribus ac iumentis id refert Antigonus ex Lyco: τούτῳ δὲ παραπλήσιον Λύκος ἱστορεῖ. φησὶ γὰρ ἐν Λιβύῃ τὰ κτήνη τὸν μὲν ἄλλον χρόνον τὰ αὐτοῖς ἔναυλα, τὰ δ' ὡς ἔτυχε κοιμᾶσθαι, τῇ δὲ νυκτὶ καθ' ἣν ἡ τοῦ κυνὸς ἀνατολὴ γίνεται, πρὸς αὐτὸ τὸ ἄστρον ἐστραμμένα, καὶ τούτῳ τεκμηρίῳ τῆς ἐπιτολῆς τοὺς ἐκεῖ χρῆσθαι. Eadem res prorſus eſt, quam heîc paulo aliter narrat Solinus, ſiue eam ipſe more ſuo ſic interpolauit, ſeu reuera diuerſè expoſitam apud alios reperit. Plinius de canicula: *Orygem appellat Ægyptus feram, quam in exortu eius contra ſtare ac contueri tradit, ac velut adorare cum ſternuerit.*

D vocem etiam tunc edebat, nec in exortu caniculæ tantùm hoc faciebat, ſed etiam ſolis ac lunæ. Orus: ἀναθεωρεῖν δὲ γράφοντες ὄρυγα γράφουσιν, ἐπειδὴ ἐπὶ ἀνατολὴν ἐρχομένης τῆς σελήνης, ἀτενίζων εἰς τὴν θεὸν κραυγὴν ποιεῖται, οὐκ εὐλογῶν αὐτήν, οὐδὲ εὐφημῶν. Quod addit Plinius, *ac velut adorare cum ſternuerit*, haud ſatis conſtat quomodo accipiẽdum ſit. certè Ægyptios ſternuente Oryge ortum caniculæ deprehendiſſe pleriſque traditum. vetus Scholiaſtes Arati: καὶ ἡ κυνὸς ἐπιτολὴ κατὰ τὸ ἐνδεκάτην ὥραν φαίνεται, καὶ ταύτην ἀρχὴν ἔτους τίθενται, καὶ τῆς Ἴσιδος ἱερὸν εἶναι τὸν κύνα λέγουσι, καὶ τὴν ἐπιτο-

E λὴν αὐτοῦ, ἐφ' ἣν καὶ τὸ ὄρυγα θύουσι τῷ παρμῷ τούτου ζῴου σημαινόμενοι τὸν καιρὸν τῆς ἐπιτολῆς τοῦ ἄστρου. Hæc non mediocriter, nec vice ſimplici corrupta. Legendum τὸν ὄρυγα, & τῷ πταρμῷ. forte etiam, θεῶσι pro θύουσι contẽplantur: ἐφ' ἣν καὶ τὸν ὄρυγα θεῶσι τῷ πταρμῷ τοῦ ζῴου τούτου σημειούμενοι τὸν καιρὸν τῆς ἐπιτολῆς τοῦ ἄστρου: *ad cuius ortum deprehendendum Orygem feram contemplantur ex ſternumento eius, tempus quo oritur, coniectantes.* θύουσι minus placet. Excerpta ex vita Iſidori apud Photium: ὁ Κῆβος, ἔστι δὲ πιθήκου εἶδος, ἀποσπερματίζει κατὰ τὴν σύνοδον ἡλίου καὶ σελήνης. ὁ Ὄρυξ τὸ ζῷον πταρνύμενος ἀνατέλλειν διασημαίνει τὴν Σῶθιν: *Oryx fera caniculam oriri ſignificat, cum ſternuit.* Plinius eam in exortu Caniculæ cõntra ſtare tradit, & contueri, ac

Digitized by Google

velut adorare, cum ſternuerit. Sed cur dicit, *ac velut adorare cum ſternuerit*? An reſpexit ad morem veterum, quo ſternuentes non tantùm ab his qui aderant, ſalutabantur, ſed etiam ipſi ſibi qui ſternuebant, Deum propitium precabantur, & adorabant. De ſalutatione vt omittam alios, Plinius his verbis quæ ſic legenda ſunt: *Cur ſternuentes ſalutamus? Quod enim Tiberium Cæſarem, triſtiſſimum vt conſtat hominum in vehiculo exegiſſe tradunt.* Extat Epigramma Græcum σκωπτικὸν in quendam naſo tam enormiter grandi, vt non audito quum ſternuiſſet ipſi ſibi, Ζεῦ σῶσον dicere non poſſet. De adoratione nihil legi, niſi ſi quis adoratione ſimul ſternumenta ſua proſequutos eſſe dicat, cum bene ſibi precarentur. Sic Oryx contra caniculam ſtans, eamque orientem contuens veluti adorat, cum ſternuit. Nam ſemper ſternuit in ortu caniculæ, & hoc ſigno ortum eius deprehendebant Ægyptij. Nihil aliud habeo dicere quare adorationem cum ſternumento iunxerit Plinius.

Pag. 61. E. *In quo conſeptant animalia diuerſi generis.*] ita libri. *Conſeptant*, vno ſepto includũt. Sic *conuentare* pro conuenire. *retentare* pro retinere, & ſimilia apud iſtum. in alijs legitur: *in quem compellunt animalia diuerſi generis.* quod vel gloſſa eſt illius lectionis, vel alterius Editionis lectio.

Vbi ad ſtatum modum cæleſtis peruenit diſciplina.] ita optimus Regius, quem in omnibus ſequi inſtitui: ita etiam Palatinæ ſchedæ, niſi quod habent: *ad ſtatutum modum cæleſtes perueniunt diſciplinæ.* ad oram Regij adſcriptum erat: *vbi ad ſtatum modum cæleſtis vertigo prouecta eſt.* ſic etiam ſcriptum offendi in altero Palatino recentiore. prioris editionis hæc fuit lectio. vtraque recta eſt, niſi quod altera diſplicuit auctori. *cæleſtis diſciplina* hoc loco, vt ſupra *ſiderum diſciplina*, cap. XXIX. *vnde non immerito per gentes Debris inclita eſt, cuius aqua ex cæleſti vertigine mutant qualitatem, quamuis contrauerſa ſiderum diſciplina.* vbi vides vtrumque ſimul poſuiſſe, *ſiderum diſciplinam*, & *cæleſtem vertiginem.* ſtatum & ordinatum ſiderum curſum motumque, *ſiderum diſciplinam* dixit. ſic cap. XI. ſupra: *hinc domo Archimedes fuit, qui iuxta ſiderum diſciplinam machinarius commentor fuit.* de ſphæra Archimedis intelligit, quam commentus erat, iuxta ſiderum motum, & legem. & alibi *temporum diſciplinam* hoc eodem ſenſu poſuit, pro ſerie temporum, certa lege & ordine currentium, τάξιν τῶν χρόνων. ſic *ſiderum diſciplina*, ἡ τάξις, ὁ κανών, ὁ ἐμμελὴς δρόμος τῶν ἄστρων. Multus eſt in hac loquutione noſter. De maris æſtu: *at hi qui ſiderum ſequuntur diſciplinam, contendunt meatus iſtos vomeri lunæ curſibus.* alio loco dicit Elephantos *ſiderum ſeruare diſciplinam*, quod ſolis ortus & lunæ obſeruent, & ea ſidera dum oriuntur, ſalutent. Vinetus ediderat hoc loco: *ea, vbi ad ſtatutum modum cæleſtis perueniunt diſciplina*, perperam. *cæleſtis diſciplina* eſt id quod diximus, pro quo in priore Editione ſcripſerat auctor, *cæleſtis vertigo*.

A *Nonnulla confugiunt ad volutabra.*] Gloſſæ: *volutabrum*, κυλίστρα ζώων. Volutabra propria ſunt aprorum & ſuum, ſed & de equis dicuntur. At de his capiendus Gloſſarum locus. nam ζῶα Græci abſolutè plerumque equos appellant, vt & ἄλογα. Veteres in arena prope amnem aut lacum equos ſuos volutare conſuefaciebant, quæ loca κυλίστρας, & ἀλίστρας vocabât. Ariſtophanes in comœdia Nebulis:

Ἄπαγε τὸν ἵππον ἐξαλίσας οἴκαδε.

Scholiaſtes interpretatur, κυλινδήσας ποιήσας. Pollux lib. 1. cap. XI. de equis: τὸ δὲ κυλίεσθαι καὶ ἀλίεσθαι ἐρεῖς καὶ ἐξαλίεσθαι. καὶ τὸ χωρίον, ἀλίστρα καὶ
B ἐξαλίστρα, καὶ κυλίστρα. vbi ridicule doctus interpres, *ſaltare & exilire* τὸ ἀλίεσθαι & ἐξαλίεσθαι, vertit, quum ἵππον ἐξαλίσαι ſit facere vt equus volutetur, idem nempe quod κυλίεσθαι. Hinc ἀλίστρα & κυλίστρα idem, equorum ſcilicet volutabrum. Heſychius: ἀλίστρα, παρατετριμμένον ἀμμῶδες χωρίον. Sic legendum, non ἀλιστεία. Prope amnes igitur, in arenoſo loco huiuſmodi κυλίστραι. Idem Heſychius: ῥοιά, κυλίστρα τῶν ἵππων παρὰ τῷ ποταμῷ ἢ ψάμμῳ. Dicebatur & ἀλινδήθρα. idem, ἀλινδήθρας, κυλίστρας, λέγουσι δὲ καὶ ἐξαλίσαι τὸν ἵππον κυλίεσθαι. Græce ἀλινδεῖσθαι ſignificat volutari. At ignotæ hodiernis equi-
C ſonibus huiuſmodi volutationes in exercendis aut curandis equis, quæ tum loco ad hoc deſtinato fiebant, in arena & prope lacum aut flumen.

Hoc argumentum illis eſt magiſtrum.] ſic rectè libri, non *magiſterium*, vt vulgati. *argumentum magiſtrum*. vt *culpa magiſtra*, *vita magiſtra*, *dies magiſter*, & ſimilia. vnde *magiſtrare* pro docere. Iulius Capitolinus: *ipſe quoque inter manipulares vitam militarem magiſtrans.* inde *magiſtratio* Apuleio, de Doctrina Platonis: *& imperfecta ſunt illa quæ in omnibus beneficio ſolo naturæ proueniunt, vel quæ ſolis diſciplinis traduntur, & ma-*
D *giſtratione diſcuntur.* malè vulgarunt: *& magiſtra ratione.* nam libri habent: *& magis ratione.* inde *publicæ magiſtrationes*, in Cod. Theod. ſcholæ publicæ vt hodie loquimur.

Idem populi.] ait eoſdem populos illos, qui reuolutionis annuæ finem deprehendebant indicio animalium, etiam memorare à primis ſibi gentis ſuæ auis traditum, vbi nunc eſt occaſus, quondam ibi ortus fuiſſe, dicit eos incolere limitem Ægyptium quâ ad Diacecaumenen tendit. neſcias vtrum Ægyptios an Libyas intelligere velit. Libyæ populi erant, qui τῶν κυνῶν magiſterio caniculæ
E ortum cognoſcebant. nam Ægypti ex ſola Oryge argumentum temporis deprehendendi magiſtrum petebant. Lycus, Antigonus, Plutarchus id teſtantur. At de Ægyptijs hoc omnes narrant, tradere illos, vbi nunc oritur ſol, quater olim ibi occidiſſe. vide Herodotum & Melam. ſed nouum non eſt huic Grãmatico, vt quæ diuerſa ſunt confundat, quæ eadem ſunt diſtinguat, & omnia miſceat. ideo iam nec miramur.

Ad quas commercia Arabes Indique ſubuehunt.] ſic legimus ex coniectura, quæ certiſſima eſt. Editiones habebãt: ad quas cõmercia Arabes

vndique gentium ſubuehunt. qua lectione nihil falſius. libri non agnoſcunt, illud *gentium*. nos pro *vndique*, fecimus, *Indique*, quo nihil certius. ſed hallucinatur hîc noſter more ſuo, vel ſciens, ſanè errat, cum dicit ad vrbem Thebas commercia Arabum & Indorum ferri. hoc de Copto ſcribunt auctores & in primis Plinius à quo ſumpſit. verba Plinij: *celebrantur tamen Apollinis, mox Leucotheæ, & Dioſpolis magna, eadem Thebæ portarum centum nobiles fama, Coptos Indicarum Arabicarumque mercium Nilo proximum emporium*. Ariſtides quoque in Aegyptiaca Copton Indorum & Arabum Emporium vocat. Strabo lib. xvii. καὶ νῦν ὁ Ἰνδικὸς φόρτος ἅπας, καὶ ὁ Ἀράβιος, καὶ τῶν Αἰθιοπικῶν ὁ τῷ Ἀραβίῳ κόλπῳ καταχομιζόμενος εἰς Κοπτὸν φέρεται. καὶ τοῦτ' ἐστὶ ἐμπόριον τῶν τοιούτων φορτίων. Vide & noſtrum infrà cap. LIV. de Indico Itinerario, vt ſcias ſcientem hoc loco pro vrbe Copto Thebas ſuppoſuiſſe. quod idem ſexcentis alijs locis fecit.

Pag. 61. E. *Hinc regio Thebaïca. Abydos & ipſa nobilis.*] hæc quoque noſtra diſtinctio & lectio. nam omnes antehac editi legunt: *Hic regio Thebaïca Abydos, & ipſa nobilis olim Memnonis regia.* peſſimè, nec enim regio Thebaïca Abydos, ſed oppidum. inter Aegyptias vrbes numero portarum Thebæ nobiles: hinc regio Thebaïca. Abydos & ipſa nobilis, olim Memnonis regia. Vinetus ediderat: *Hinc regio Thebaïca, Abydos & ipſa, nobilis olim Memnonis regia.* Nihilo melius quam ceteri. à Thebis Ægyptijs Hecatompylis dicta regio Thebaïs, ἡ Θηβαΐς, in ſumma parte Ægypti, quæ plures nomos continebat. in ſchedis Palatinis ſcriptum eſt: *hinc Thebaïda.* quod poſitum eſt pro *Thebaïs*, vt *Perſida*, *Elida*, *Mimallida*. ἡ Θηβαῒς χώρα. Ammianus: *Ægyptum ipſam, & Thebaidam, & Libiam.*

Abydos & ipſa nobilis, olim Memnonis regia.] ſic diſtinguendum. ita porro loquitur, quaſi tunc non amplius extaret ea Memnonis Regia in Abydo. Plinius ſua ætate adhuc duraſſe oſtendit his verbis: *Infra quod Abydus, Memnonis regia & Oſiridis templo inclytum.* ſed verba Plinij ſic accepit Solinus, quaſi Abydum Memnonis regiam appellauerit, quod in eo oppido Memnon rex olim maneret. nam *vrbes Regiæ* vulgo dicebantur, in quibus reges vt plurimum degebant. Suprà cap. xxvi. *Cæſarienſi Colonia ineſt, à D. Claudio deducta, Bocchi primo Regia.* τὸ Βόκχου πρότερον βασίλειον. Plinius: *oppidum Iol Iubæ regia*, τὸ Ἰόβα βασίλειον. Mela *regum domum*, & *regiam* vocat. cap. vi. lib. I. *Cirtha procul mari, quondam regum domus, & cum foret Syphacis opulentiſſima.* & paulò poſt: *Iol ad mare aliquando ignobilis: nunc quia Iuba regia fuit, & quod Cæſarea vocitatur, illuſtris.* Strabo Cirtham τὸ Σύφακος βασίλειον fuiſſe dicit. aliquando *arcem* & pro eadem dixere Latini. Plinius: *Bizyequondam arx Thraciæ regum.* Stephanus: Βιζύη, τὸ τῶν Ἀστῶν βασίλειον, *arx regum, domus regum, regia.* τὸ βασίλειον. Inde & cognomina vrbium, *Bulla regia*, *Hippo regius.* Gloſſæ: *vrbs regia*, ἡ βασιλὶς πόλις. ita ergo

A Solinus intellexit, Abydum olim Memnonis regiam fuiſſe, τὸ τοῦ Μέμνονος βασίλειον. perperam dicit Plinius Abydum inclitam eſſe Oſiridis fano & Memnonis regia, hoc eſt ædificio domus regiæ quod à Memnone ſtructum fuerat, & adhuc extabat. Strabo: ὑπὲρ δὲ ταύτης ἡ Ἄβυδος, ἐν ᾗ τὸ Μεμνόνειον βασίλειον θαυμαστῶς κατεσκευασμένον, ὁλόλιθον τῷ αὐτῷ κατασκευῇ ὑπὲρ τὸν λαβύρινθον ἔφαμεν. de ædificio loquitur etiam tum manente, vt & Plinius. idem paulo poſt: εἰ δὲ ὥς φασιν ὁ Μέμνων ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων Ἰσμάνδης λέγεται, καὶ ὁ λαβύρινθος Μεμνόνειον ἂν εἴη, καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔργον, ὅπερ καὶ τὰ ἐν Ἀβύδῳ, καὶ τὰ ἐν Θήβαις. καὶ γὰρ ἐκεῖ λέγεταί τινα Μεμνόνεια, de Memnonio Thebæo
B Iuuenalis:

Dimidio magicæ reſonant vbi Memnone Thebæ.

Vide & eumdem Strabonem lib. xvii. Diodorus monumentum deſcribens regis Oſymandæ, haud longe à Thebis, ſcribit, παρὰ δὲ τὴν εἴσοδον ἀνδριάντας εἶναι τρεῖς ἐξ ἑνὸς τοὺς πάντας λίθου Μέμνονος τοῦ Συηνίτου. ita vulgo legitur, & Memnonis Syenitæ ſtatuarij tres illas ſtatuas, opus eſſe volunt. nugæ. ſcribendum: ἐξ ἑνὸς τοὺς πάντας λίθου πεποιημένους τοῦ Συηνίτου, *ex vno lapide Syenite cæſas & factas*, nihil verius. an Ὀσυμάνδυς Diodoro qui Straboni Ἰσμάνδης? nam Ægyptios dicere Memnonem eſſe Ἰσμάνδην tra-
C dit, at Diodoro Ὀσυμάνδυς & Μένδης diuerſi & hunc Μένδην Labyrinthum ait cōdidiſſe, quem regem alij Maron vocabant. Straboni Ἰμάνδης vel Μάνδης. ſed hæc alibi. τὸ βασίλειον Græcè proprie eſt domus regis vel palatium. Latinè, *Regia.* Vrbes quoque ipſæ in quibus palatia illa conſtituta ad habitationem regum, βασίλεια dictę & vrbes Regiæ. quod Solinum fefellit. Gloſſæ: *Reginatio*, βασίλειον. ita ſcripſiſſe indicat ſeries litterarum. nam ſequitur, *Reglubit*, *regnum*, an ita legendum, *Regia manſio*? id ſignificat Græcè τὸ βασίλειον. ſed corruptum eſt pro *Regnatio*, poſteriores Græ-
D ci cum regem aut imperatorem alloquebantur, dicebant, ἡ βασιλεία σου, Latini *regnum*, *Imperium veſtrum*, infima Græcia βασίλειον, etiam pro eodem dixit, ideſt *regnum tuum, regnatio tua.* βασιλεία apud Diodorum eſt σῆμα βασιλικόν. lib. I. ἔχουσαν δὲ τρεῖς βασιλείας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἃς διασημαίνειν ὅτι καὶ θυγάτηρ καὶ γυνὴ καὶ μήτηρ βασιλέως ὑπῆρξε. Ineptè vir doctiſſimus vertit: *in capite tres reginæ.* ad verbum eſſet, *tria regna*, nam & *regnum* recentiores Latini pro corona regis vſurparunt. & hoc ſenſu ſæpe occurrit apud Anaſtaſium de vitis Pontificum.

E *Abydos.*] in libris: *Abeedos.* ſic *gærus* pro *Gyrus*. *Coebus* pro κύβος. & ſimilia. Feſtus: *Cloeare, inquinare, vnde & cloaca dicta.* ita liber ſcriptus vetuſtiſſimus qui Danielis fuit. vulgo eſt *Cloacare*, perperam. nam *cloacare* à cloaca dictum eſſet, *cloeare* pro *cluare.* quod verbum Seruio purgare ſignificat. alij *cluere* dicunt, vt Plinius.

Quam metatus Dinocrates Architectus.] ſic libri omnes noſtri: nec aliter ex ſuis edidit Vinetus. ſic veteres loquuti, ex Græco ἀρχιτέκτων. Atque ita melius quam archi-

Digitized by Google

tectus. quod Græcum eſt, ſed formatione Latina. corrigendus in hac voce Agellius lib. I. cap. XIII. de Craſſo: *is cum in conſulatu obtineret Aſiam prouinciam, & circumſedere oppugnaréque Leucas oppidum pararet, ſcripſit ad magiſtrū ἀρχιτέκτονα Moleatenſium, ſociorum amicorúmque populi Romani.* ita ediderunt iuxta ſcripturam veterum codicum. nam in anterioribus legebatur excuſis: *ad magiſtrum ἀρχιτέκτονα molis Athenienſium.* nondum tamen locus rectè habet. qui enim illi *Moleatæ* in Aſia? Μωλεάται Libyci nihil, opinor, huc faciunt. ſcribendum aio: *ad magiſtrum architectonem Eleatenſium.* Ἐλαία vrbs Aſiæ Aeolica: τὸ ἐθνικὸν Ἐλαΐτης. vnde Ἐλαϊτικὸς κόλπος. legendum ergo eſſet: *Elaitenſium.* non dubium eſt quin de his intelligat. ſcribebam etiam aliquando, *Elatenſium*, τῶν Ἐλατεῶν. Ἐλατεῖς ab Elatea quæ vrbs maxima Phocidis. ſed prius veriſſimum: nec dubium quin ſcripſerit *magiſtrum architectonem.* cur enim Græca voce vteretur vbi Latinæ in vſu, *architecton* & *architectus*? ideo legendum etiam paulò poſt: *tum Magiſter architecton comperto quamobrem malum deſideraret.* male eſt: *magiſter ἀρχιτέκτων.* Cetero nomen huius nobiliſſimi architectonis qui Alexandriam metatus eſt, plerique Δεινοκράτη vocant, vt heîc dicitur. atque ita ſcripti libri Strabonis lib. XIIII. vbi vulgo Χειρομοκράτης vocatur, quod Græcum non eſt. malè heîc *Dinechares* ſcribitur apud Plinium, cum alibi *Dinocratem* nuncupet, & ex eo Solinus hoc loco. in inſcriptione legi debet ΔΕΙΝΟΚΡΑΤΟΥΣ pro ΔΗΜΟΚΡΑΤΟΥΣ.

Pag. 62. A. *alterum à conditore, in memoria detinet locum.*] ita libri. & hæc lectio eſt editionis emendatæ. ſcripſerat in priore: *ſecundum poſt conditorem: inter memorabilia locum ſortitus eſt.* quæ vulgares editiones etiam hactenus occupauit. *detinere locum* pro obtinere vel tenere, familiaris huic Grammatico loquutio. *In memoria*, ἐν τῇ μνήμῃ; pro quo poſuerat ἐν ἀοιδίμοις, *inter memorabilia.*

L. Papirio Sp. F. C. Poetilio C. F.] perperam in omnibus quos vidi libris habetur: *L. Papirio Spurio Spurij filio.* male etiam in Editis *Patilio* ſcribitur. nam Græce eſt Ποιτέλιος. nugatur porro Solinus, qui cum duodecima & centeſima Olympiade Alexandriam conditam ſcribat, ſub his conſulibus τὴν κτίσιν eius refert, quos conſulatum geſſiſſe conſtat anno ſecundo Olympiadis centeſimæ decimæ tertiæ. ſed ſic mos eſt Solino. ſcripſerat vnus aliquis auctor fortaſſe Romanus, Alexandriam conditam fuiſſe Papirij & Poetilij conſulatu, pleriſque omnibus tradentibus duodecima centeſimaque Olympiade id factum, has duas diuerſas opiniones pro vna exhibuit, quaſi idem dicerent.

Quod Heracleoticon alij, alij Canopicon vocant.] heîc diſcedit à Plinio, qui diuerſum facit Heracleoticon à Canopico. *Naucratis*, inquit, *vnde oſtium quidam Naucraticum nominant, quod alij Heracleoticum, Canopico cui proximum eſt præferentes.* perperam legunt: *Canopico, quod alij Heracleoticum vocant.* nulli enim

A ſic habent libri. malè alij *Ceramicum* corrigunt pro *Heracleoticum*. & fruſtrà notant Athenæo ſic appellari. verba Athenæi: πολλοὶ δὲ ἐν τῇ Ναυκράτει κεραμεῖς, ἀφ' ὧν καὶ ἡ πλησίον τοῦ κεραμείου πύλη κεραμικὴ καλεῖται. Ineptè κεραμικὴν πύλην de oſtio Nili fluminis interpretantur. Multi in vrbe Naucrati figuli. vnde portam vrbis quæ figlinis proxima erat, κεραμικὴν πύλην vocarunt. legendum etiam in Plinio *Naucratiticum* vel *Naucratioticum*, non *Naucraticum*. nam à Ναύκρατις, Ναυκρατίτης vnde κτητικὸν Ναυκρατιτικός. ſic Σαϊτικός, Τανιτικός à gentilibus Σαΐτης, Τανίτης, ſic & Φαθνιτικὸν στόμα. Plinio, vt videmus diuerſum eſt Naucratiticum

B oſtium à Canopo. quod ego miror, cum ex Herodoto conſtet lib. II. cap. CLXXIX Naucratim ad Canobicum ſitam fuiſſe Nili fluminis decurſum. Ptolemæus quoque πρὸς δυσμαῖς τοῦ μεγάλου ποταμοῦ eam collocat, id eſt ad occiduum latus Canopici oſtij. nam magnus fluuius Canopico oſtio in mare egeritur. colligere tamen aliquis poſſet è Strabone conditam fuiſſe ad Bolbitinum. ſcribit enim Mileſios Aegyptum triginta nauibus cum perueniſſent oſtium Bolbitinum tenuiſſe, atque exſcenſione facta condidiſſe oppidum, cui

C nomen Μιλησίων τεῖχος. Illud porro Μιλησίων τεῖχος inter Bolbitinum ac Sebennyticum fuiſſe ex eodem Strabone liquido conſtat. addit idem: χρόνῳ δ' ἀναπλεύσαντες εἰς τὸν Σαϊτικὸν νομὸν καταναυμαχήσαντες Ἴναρον πόλιν ἔκτισαν Ναύκρατιν οὐ πολὺ τῆς Σχεδίας ὕπερθεν. ab eodem oſtio Bolbitino nauigantes aduerſo flumine in Saïricam præfecturam, expugnata Inaro condiderunt Naucratim. ergo Naucratis ad Bolbitinum, nam Saïs metropolis, & Saïticus Nomus inter Bolbitinum & Sebennyticum. ſed illud obſtat, quod ait οὐ πολὺ τῆς Σχεδίας ὕπερθεν eſſe conditam. Σχεδία in maiori flumine & Canopico oſtio haud longe ab Alexandria. idem

D Strabo: Ταύτῃ δὲ καὶ ἐπὶ Σχεδίαν ὁ πλοῦς ἐπὶ τὸν μέγαν ποταμὸν καὶ ἐπὶ τὸν Κάνωπον. & paulo poſt in Schedia ſcribit fuiſſe τὸ ναύσταθμον τῶν θαλαμηγῶν πλοίων ἐφ' οἷς ἡγεμόνες εἰς τὴν ἄνω χώραν ἀναπλεῖν. præterea per Bolbitinum nauigantes Mileſij de facili in Canopicum tranſire potuerunt, atque ibi condere Naucratim. Etenim omnes illi Nili fluminis decurſus canalibus & foſſis manu factis inter ſe iungebantur, & nihil verius quam Naucratim ad Canopicum fuiſſe ſitam in occiduo latere. Vnde igitur proximum Canopico oſtium Naucratiticum potius, cognominatum, quam ipſum

E Canopicum in quo vrbs ſita? Adijcit Plinius hoc Naucraticum oſtium à quibuſdam appellari etiam Heracleoticum. immo omnes Canopicum ipſum ſic vocant, non proximum Canopico. Strabo: δύο μὲν οὖν ἐστὶ τὰ τοῦ Νείλου στόματα, ὧν τὸ μὲν Πηλουσιακὸν καλεῖται, τὸ δὲ Κανωβικὸν καὶ Ἡρακλεωτικόν. Diodorus: καὶ πλάγιον τὸ Κανωβικὸν ὅ τινες Ἡρακλεωτικὸν ὀνομάζουσι. Ptolemæus *Heracleoticum* tantum nominat, quod idem eſt cum Canopico. Ammianus Marcellinus: Heracleoticus, Bolbiticus, Sebennyticus, vbi Heracleo-

Digitized by Google

ticus pro Canopico. & ſanè Ἡράκλειον hoc eſt Herculis templũ, à quo Ἡρακλεωτικὸν oſtium appellatum, Canopo proximum erat. Strabo, τῷ δὲ ὡς ἀπὸ ἕω, τῆς κατὰ Κάνωβον, καὶ τὸ πλησίον Ἡράκλειον προσαγορευόμενον. & alibi: Κάνωβος, εἶτα Ἡράκλειον. Stephanus vocat Ἡρακλεώτην, & inter vrbes huius nominis tertiam recenſet κατὰ τὸ Κανωβικὸν στόμα. ſi iuxta Plinium Naucratiticum idem cum Heracleotico, certè & Canopicum fuerit idem cum Naucratitico. nam Canopicum & Heracleoticum eadem. & quis ſuper hoc dubitet, cum Naucratis cõdita ſit ad Canopicum? errat igitur Plinius, qui Naucratiticum à Canopico facit diuerſum. quod autem proximum ſtatuit illud oſtiũ Canopico, adeo vt ei præferatur etiam à quibuſdã, de Bolbitino intelligere palam eſt. nec enim ex maioribus oſtijs aliud Canopico vicinius, quam Bolbitinum. ergo Naucratiticum idem cum Bolbitino iuxta quorũdam ſentẽtiam, Plinio teſte. Saïn vrbem & Saïtẽ nomen Ptolemæus collocat inter Sebennyticum, & Canopicum. μεταξὺ τοῦ μεγάλου ποταμοῦ καὶ τοῦ Θερμουθιακοῦ. nam magnum flumen euoluitur in mare per Canopicum oſtiũ, & Thermuthiacus fluuius per Sebennyticum. inter Sebennyticum & Canopicum, erat Bolbitinum ſiue Taly fluuius in mare ſeſe exonerans Bolbitino oſtio. hoc idem & Naucratiticum. ſed Naucrarim idem Ptolemæus ſitam docet, πρὸς τῷ μεγάλῳ ποταμῷ ἀπὸ δυσμῶν. in maiori itaque flumine, quod ad Canopicum oſtium decurrit, poſita Naucratis. & ſciendum eſt diuerticula illa & ἐκτροπὰς, quæ ex alueo ipſo Nili deriuabantur, perpetuorum, & magnorum amnium inſtar obtinuiſſe, atque alia nomina in decurſũ habuiſſe, alia in exitu & oſtijs ipſis. nam oſtia nomen ſortita ſunt à locis mari vicinis, vbi ipſæ fiunt ἐκβολαὶ, vt Canopicum, Heracleoticum, Bolbitinum, & cetera. aliud porro nomen gerunt, vbi ἐκτροπαὶ fiunt, & in decurſu. Nilus ceteram Ægyptum permeans, vnico alueo, vbi ad Delta venit, in duas partes ſcinditur, ac duo flumina, quorum alterum Occidentem petit, alterum ad Orientem pergit. pars quę ad occaſum vadit maior eſt, ac veluti fluminis corpus *magiſtrum flumen*, vulgo dicimus, ac *matrem guttam*. ideo μέγας ποταμὸς & μεγάλος ποταμὸς à Græcis dicitur. at in oſtio ipſo quo in mare exit, Κανωβικὸν appellatur & Ἡρακλεωτικὸν, à locis ibi mari vicinis. pars altera vero quæ ad orientem decurrit, minor eſt, & ἐκτροπὴ cenſebatur, ac veluti bracchium ſiue ramus è corpore fluminis maioris erumpens, & Βουβαστικὸς ποταμὸς dicebatur. huius autẽ fluminis vel ἐκτροπῆς exitus in mare, Πηλουσιακὸν στόμα vocabatur ab vrbe Peluſio. Stephanus: Πηλούσιον, πόλις Αἰγύπτου, εἰς ἣν ἐκρεῖ τὸ πρῶτον στόμα. verba Ptolemæi ſuper hac re, quæ vulgo & lectione & interpunctione mala laborant, ſic legenda ſunt: Μέγα Δέλτα καλεῖται, καθὸ ἐκτρέπεται ὁ μέγας ποταμὸς καλούμενος Ἀγαθὸς δαίμων. ἐκρέων διὰ τοῦ Ἡρακλεωτικοῦ στόματος, εἰς τὸν καλούμενον Βουβαστικὸν, ὃς ἐκρεῖ διὰ τοῦ Πηλουσιακοῦ στόματος. ineptè interpres: *fluuius Agathoſdæmon, qui per oſtium Heracleoticum defluit in amnem appellatũ Bubaſtiacũ, qui effluit per oſtium Peluſiacum*. ſed male eſt in græcis, Ἀγαθὸς δαίμων καὶ ῥέων διὰ τοῦ Ἡρακλεωτικοῦ στόματος. pro ἐκρέων, maior fluuius, hoc eſt maior Nili pars, quæ vocatur Ἀγαθὸς δαίμων, exit in mare, ἐκρεῖ, per oſtiũ Heracleoticum ſiue Canopicum dictum. Hic idem Agathoſdæmon ἐκτρέπεται εἰς Βουβαστικὸν fluuiũ, qui exit oſtio Peluſiaco, hoc eſt diuerticulũ ex ſe facit, cui nomen eſt Bubaſtiaci fluminis. Bubaſtiacus igitur amnis ἐκτροπὴ tantum eſt ab auctore flumine deducta. hæc ἐκτροπὴ poſtea alias atque alias ſubinde ectropas generat, quæ per diuerſos exitus in mare euoluuntur. nam minus Delta vocabatur vbi Bubaſtiacus fluuius, diuiduus fit in Buſiriticũ, qui per Pathmiticum oſtium in mare exit. ὃς ἐκρεῖ διὰ τοῦ Παθμιτικοῦ στόματος. ita legendũ in Ptolemæo. apud Ammianum ſcribitur *Pharniticus*, ſed ex libris legẽdum: *Pathmiticus*. Straboni Φατνικὸν dicitur, Diodoro Φατμικὸν. libri eius Φατμιτικὸν. nec dubium quin alij Παθμιτικὸν, alij Φατμιτικὸν dixerint. Plinio *Phatmiticon*. nam apud Strabonem corruptè Φατνικὸν pro Φατμικὸν, vt Ναυκρατικὸν Plinio pro Ναυκρατιτικόν. Eſt & tertium Delta, vbi Bubaſtiacus findit ſe in alia duo deuerticula, quorum alterũ per Athribin vrbem effunditur in mare, alterum per oſtium Pineptimi dictum. εἰς τὸν δι' Ἀθρίβεως πόλεως καὶ τὸν Πινεπτίμι στόματος ἐκρέοντα. ita ſcribendũ. hæc duo oſtia ψευδόστομα ſunt. Idem paulò ante: Πινέπτιμι ψευδόστομον, Διόλκος ψευδόστομον. vbi Διόλκον vocat τὸν Ἀθριβιτικόν. Ceterũ ad ipſum Deltæ verticem aliæ duæ ſeſe ſindunt Ectropæ à maiori flumine, quæ recta ſeptẽtrionem petunt. harum altera dicitur ποταμὸς Θερμουθιακὸς, & per Sebennyticum oſtium exoneratur: alteri nomen eſt Τάλυ quæ per Bolbitinũ exit. Certe haud longè à Deltę vertice incipit ſciſſura Sebennytici, quæ medium Delta findit. Strabo: εἶτα τὸ Σεβεννυτικὸν πρὸς τῷ ὑπάρχειν τῷ μεγίστῳ τῶν δύο εἰς ὧν σχίζεται τὸ Δέλτα, καὶ γὰρ ὅδε πέρας τῆς κορυφῆς σχίζεται εἰς τὰ ἐντὸς τοῦ Δέλτα. ita ſcribendus ille locus. idem ſcribit & Herodotus de Sebennytico: αὖθις φερόμενος εἰς τὸ ὀξὺ Δέλτα ἀπικνέεται. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου σχίζων μέσον τὸ Δέλτα ἐς θάλασσαν ἔξεισι, οὔτε ἐλάχιστον μοῖραν τοῦ ὕδατος παρεχόμενος ταύτῃ, οὔτε ἥκιστα ὀνομαστὸν, τὸ καλέεται Σεβεννυτικὸν στόμα, vocat Herodotus ὀξὺ τοῦ Δέλτα, quæ alijs κορυφὴ τοῦ Δέλτα. idem ſenſus eſt Ptolemæi, cuius verba diſtinguenda ſunt ac legenda: κατὰ δὲ τὸ μέγα Δέλτα ἐκτρέπεται ἀπὸ τοῦ δαίμονος ποταμοῦ πρὸς ἄρκτους ποταμοὶ δύο, ὧν ὁ μὲν καλούμενος Θερμουθιακὸς ποταμὸς, ὃς ἐκρεῖ διὰ τοῦ Σεβεννυτικοῦ στόματος, ὁ δ' ἕτερος δὲ ὁ καλούμενος Τάλυ ποταμὸς, ὃς ἐκρεῖ διὰ τοῦ Βολβιτίνου στόματος. verba illa κατὰ τὸ μέγα Δέλτα, ſignificant ad ipſum acumen & verticem τοῦ Δέλτα, vel vt alibi loquitur, καθὸ σχίζεται τὸ μέγα Δέλτα. Igitur ſtatim à Delta incipit Sebennyticum. Immo recta hæc eius via eſt, vt teſtatur Herodotus. nam prima Nili diuiſio tripartita fit. duæ partes quæ latera Deltæ faciunt in orientem & occidentem diſcedunt, pars media quæ Delta medium diuidit ad ſeptentriones rectà pergit. malè autem Tabularum Ptolemaïcarum conſcribillatores Thermutiacum

amnem qui per Sebennyticum oſtium exit, longe infra Deltæ acumen incipere faciunt, qui ab ipſa meta auſpicabatur: qui non leuis eſt error. Egregius Melæ locus eſt, ſed inſigniter corruptus, quem heîc emendabimus. ſic legitur, vt correxerunt: *primum iuxta Cercaſorum oppidum triplex eſſe incipit. deinde ſemel iterumque diuiſus ad Delta & ad Metilim, & per Ægyptum vagus atque diſperſus.* nihil falſius hac lectione, nihil mendoſius. locum Herodoti expreſſit Mela, qui triplicem fieri Nilum dicit, vbi primùm diuiditur. atqui ea prima partitione Deltæ figuram efficit. non igitur ſecunda ac tertia diuiſio ad Delta fieri poteſt, cum prima tantum ibi fiat. ſcribebam olim: *à Delta ad Metelim.* nam Metelis vrbs haud longè ab Alexandria vt ſcribit Stephanus: quæ inter Bolbitinum & Canopicum, vt Ptolemæus tradit. ſed aliter habent libri, qui ſcribunt: *deinde iterumque diuiſus ad Deltam & à Melim per omnem Ægyptum.* omnino ſcribendum: *deinde iterum iterumque diuiſus à Deltæ meta it per omnem Ægyptum vagus atque diſperſus.* nihil certius hac ſcriptura. *Deltæ metam* vocat τὸ ὀξὺ τοῦ Δέλτα. ad Deltæ metam triplex ſpargitur in Canopicum Sebennyticum & Peluſiacum. à Deltæ meta, id eſt poſt acumen Deltæ iterum iterumque diuiditur: nam Sebennyticum, quo medium ſcinditur Delta, rurſus in Mendeſium & Saïticum. ita Herodotus, quem Mela ſequitur. malè etiam tabularũ ſcriptores Bolbitinum oſtium circa vrbem Metelim ex Canopico ſcindi tradunt. quorum errorem alibi caſtigabimus. Bolbitinum & Βουκολικὸν non natiua oſtia eſſe tradit Herodotus ſed factitia. de Bolbitino aliter omnes recentiores omnes. Mendeſij & Tanitici non meminit Ptolemæus ex qua Nili parte oriantur. ſcribit Herodotus à Sebennytico duo alia diuidi oſtia in mare ferentia, τοῖσι οὐνόματα κέεται, τῷ μὲν Σαϊτικὸν αὐτῶν, τῷ δὲ Μενδήσιον. idem porro Saïticum & Taniticum. Strabo: εἶτα τὸ Τανιτικὸν στόμα, ὃ ἔνιοι Σαϊτικὸν λέγουσι. ergo Taniticum & Mendeſium à Sebennytico deriuantur & abſcinduntur. ſic reliqui omnes Nili decurſus ἐκτροπῶν vice cenſebantur, ſolus Canopicus magiſtri & principalis aluei inſtar obtinebat, vnde & μεγάλος ποταμὸς vocabatur, & Ἀγαθὸς δαίμων. ſequitur apud Ptolemæum: ἔνθεν ὁ τε Βουβαστικὸς ποταμὸς, καὶ ὁ ἐφεξῆς κατὰ παράλληλοι πῶς τῇ παραλίῳ θέσει ἐπιζευγνύναι ποτὲ Θερμουθιακὸν, καὶ Ἀθριβιτικὸν καὶ Βουσιρικὸν καὶ Βουβαστικόν. ἀφ᾽ ὧν οἱ μὲν εἰς θάλασσαν διὰ τῶν παρακειμένων ἑλῶν τε καὶ λιμνῶν ἐκβάλλουσι κατὰ τὰ λοιπὰ στόματα, οἱ δὲ τοῖς εἰρημένοις μεγάλοις ποταμοῖς συμπλέκονται. hac verba obſcura ſunt, & nonnihil etiam corrupta. ſenſus horum heîc eſſe debet: canales & foſſas tranſuerſim ductas ex Bubaſtiaco amne, & ſequenti, iungere inter ſe Thermathiacum Athribiticum, Buſiricum & Bubaſtiacum ipſum, κατὰ παράλληλον θέσιν τῇ παραλίᾳ. ita enim legendum: κατὰ παράλληλον πῶς τῇ παραλίᾳ θέσιν ἐπιζευγνύειν. ἡ παραλία eſt ora maritima Ægypti

A quæ baſim trigoni ſiue Deltæ efficit, extenta à Peluſiaco oſtio ad Canopicum. tranſuerſæ foſſæ ſiue διώρυχες quæ à Bubaſtiaco fluuio ductæ flumina ſupra dicta inuicem iungunt, παράλληλον θέσιν quadamtenus efficiunt oræ maritimæ, & κατὰ παράλληλον ei reſpondent. idem teſtatur Strabo his verbis: ἀπὸ γὰρ τῶν προτέρων μερῶν ἀπορρῶγες πολλαὶ καθ᾽ ὅλην μεσιδίας τὴν νῆσον πολλὰ καὶ ῥεῖθρα καὶ νήσους ἐποίησαν, ὥστε ὅλην γενέσθαι πλωτὴν διωρύγων ἐπὶ διώρυξι τμηθεισῶν. foſſæ iſtæ aliæ ex alijs ductæ nectunt ac veluti inter ſe ligant alueos fluminis ſparſos ac diſparatos. dicit ἀπὸ τῶν προτέρων μερῶν
B ἀπορρῶγας illas fieri. à Bubaſtiaco nempe alueo qui ad Peluſiacum oſtium currit. nam ibi πρότερα μέρη fluminis Nili, vt in Canobico τὰ πλευταῖα. Stephanus, τὸ Πηλουσιακὸν primum oſtium facit, vt & Diodorus & reliqui. itaq; verba Ptolemæi, cuius mentem tenemus, ſic conſtitui poſſent: διώρυχές τε ἐκ τοῦ Βουβαστικοῦ ποταμοῦ καὶ τοῦ ἐφεξῆς, vel διάλληλοι. Certè de illis foſſis & facticijs canalibus intelligit, cum ſubijcit, ἀφ᾽ ὧν οἱ μὲν εἰς θάλασσαν διὰ τῶν παρακειμένων ἑλῶν τε καὶ λιμνῶν ἐκβάλλουσι, οἱ δὲ τοῖς εἰρημένοις μεγάλοις ποταμοῖς συμπλέκονται. nam ex his canalibus alij exitus in mare habent, per
C adpoſitas paludes & reliqua oſtia ψευδόστομα, alij maioribus fluuijs miſcentur, & ijſdem nimirum quibus illi oſtijs in mare properant. μεγάλους ποταμοὺς vocat, alueos ac decurſus Nili legitimos ac perennes, qui magnorum fluminum inſtar ſinguli obtinent. Ammianus Marcellinus: *Et præter amnes plurimos ex alueo derinatos auctore, cadentéſque in ſuppares eius, ſeptem nauigabiles ſunt & vndoſi, quibus ſubiecta vocabula veteres indiderunt. Heracleoticus, Bolbiticus, Sebennyticus, Pathmiticus, Mendeſius, Taniticus, & Peluſiacus.* nominibus oſtiorum ipſos amnes appellat, cum tamen alia nomina ha-
D buiſſe ex Ptolemæo certum ſit. hi ſunt igitur μεγάλοι ποταμοὶ Ptolemæo. vnus tamen ex his κατ᾽ ἐξοχὴν appellatus eſt μεγάλος ποταμός. atque is eſt Canopicus, vt ceteris maior, & principalis alueus. Eo excepto Ariſtoteles reliqua omnia Nili videri dicit naturalia non eſſe, ſed manu facta. Meteorolog. 1. cap. XIV. φαίνεται δ᾽ οὖν καὶ τὰ στόματα πάντα πλὴν ἑνὸς τοῦ Κανωβικοῦ, χειροποίητα καὶ οὐ τοῦ ποταμοῦ ὄντα. *Auctorem alueum* eleganter Ammianus appellat, ex quo reliqui deriuantur, nos *magiſtrum* appellitamus vulgo. ſic *magiſtra via* Quintiliano: *hac mollior & magiſtra.* ita libri; vbi vulgo correxere, & *magis ſtrata*, vel *ma-*
E *gis trita.* hæc via regia eſt. à qua ſemitæ quæ ſecantur aliorſum, dictæ propriè ἐκτροπαί. Varro apud Nonium: *via vna, ſed Ectropæ multa.* Gloſſæ: *diuerticulum*, ἐκτροπὴ, καμπὴ ὁδοῦ. inde & in fluuijs ἐκτροπαὶ, bracchia quæ ab auctore fluuio ἀποσχίζονται. è contra *canalis* à fluminibus ad viam traductum eſt. nam *canalem* viam publicam veteres vocaſſe alibi obſeruauimus. hinc Conſtantinus de Imperio notat Sclauos Κανάλιν vocare τὴν καταμαξευμένην ὁδόν. quod ex Latino mutuatum eſt. Latini quoque *deuerticula* in fluuijs dixerunt,

Digitized by Google

vt Græci ἀγκῶνας. Geographus noſter ineditus de Nilo: *currit per milia* DXX. *nullum oſtendit diuerticulum.* Græci κέρατα, Latini *cornua.* vnde *bicornes fluuij*, qui in duo bracchia ſcinduntur. idem auctor: *in bracchium Nili incidit, quod ceras Nili vocitatur. ſecat hoc bracchium per magnam inundationem.* idem auctor *brachia* paſſim appellat. de Nilo: *exhinc per diuerſa camporum ſpatia, per octo brachia exiens effluit. tota Ægyptiorum terra irrigata.* alibi *crines* appellat. nam *crines* capilli non ſunt, ſimpliciter, ſed πλοχμοί, & capilli in funem nexi. hinc capillus in duos crines diuiſus, qui duas facit πλεξεῖς. *treſſas* vulgo vocamus. *ſex crinibus* ornari matronas ſolitas tradit Feſtus, vbi *ſex crines*, ſunt ſex crinium plectæ. Martialis:

Portabat uxor Ruſa crinibus ſeptem.

Inde *crines* pro fluminum bracchijs. auctor ſub nomine Æthici de Danubio: *& ex ipſo fluminali circulo ſeptem crines fluminum procedunt infundentes ſe in Pontum.* & paulò poſt: *ſed vnus diffunditur per crines ſupraſcriptos.* noſter Geographus de Suauo: *& iungit ſe Danubio ad locum Myrſa oppidum & omnes ſimul per crines in Pontum ingrediuntur, & vocatur Iſter.* Κλάδους etiam Græci dicunt, & Latini *ramos.* ſed ab his Ectropis in viam. principalis Nili alueus circa oſtia vocabatur Canopicus & Heracleoticus: circa Naucratim oppidum, *Naucratiticus*: circa Schediam quæ infra Naucratim in eodem alueo ſita eſt, *Schedia fluuius.* Strabo: ἡ δὲ Σχεδία ἵδρυται ἐπὶ τῷ ποταμῷ, ἀφ' ἧς ὄνομα τῷ ποταμῷ. hunc alueum μέγαν ποταμὸν appellat ibidem, vt & Ptolemæus. fallitur ergo Plinius vel ille vnde ſumpſit, qui Ναυκρατικὸν & Ηρακλεωτικὸν oſtium à Canopico diuerſum ſtatuit, & idem cum Bolbitino.

Pag. 62. A. *de qua facibus accenſis*] è turri accendebantur illæ faces, quæ *Pharos* dicebatur, eodem cum ipſa inſula nomine. Diodorus hoc epigrammate nondum edito:

Πύργος ἐπὶ σιταλίης ἐπὶ χοιράδος ἕσταμαι νήσου
Ταύτην ἔχων, ὅρμου σύμβολον εἰμὶ Φάρος.

minus plane ac dilucide hoc loco Solinus tradit Pharon coloniam eſſe, de qua facibus accenſis dirigitur nauigatio nocturna. Turris erat nomine Pharos, in Pharo inſula, de qua faces noctu accendebantur ad regendum nauium curſum. quod rectè Plinius expreſſit, quem malè noſter imitatus eſt: *Pharus quondam diei nauigatione diſtans ab Ægypto: nunc è turri nocturnis ignibus curſum nauium regens.* Ammianus: *turris excelſa quæ Pharos à loco ipſo cognominatur prælucendi nauibus nocturna ſuggerens miniſteria.* Strabo πύργον ἐπώνυμον τῇ νήσῳ dicit. Heſychius: φάρος, ἀκρωτήριον καὶ πύργος ἐν Αἰγύπτῳ. vocat ἀκρωτήριον, promuntorium vel eminens ſaxum cui inædificata turris. Diodorus σιταλίω χοιράδα. Strabo πέτραν περίκλυστον, lib. XVII. hinc turres in portibus ad prælucendi miniſterium fabricatas *Pharos* dixere. quod nomen hodiéque retinemus. minus rectè *machinas* heîc vocat Solinus.

nam Alexandria inſidioſo acceſſu aditur] Ammianus ex hoc loco: *hoc littus ne fallacibus &*

A *inſidioſis acceſſibus affligeret vt antea nauigantes.*

fallacibus vadis, cæco mari] in optimo Regio: *fallacibus vndu vadu.* illud *vndu* ex varia lectione eſt. nam codices ſunt, in quibus legitur, *vndis.* alij habent, *vadu.* Plinius: *namque fallacibus vadis, Alexandria tribus omnino aditur alueis.* Sequitur: *tribuſque tantum canalibus admittit nauigantes, Poſideo, Tegano, Tauro.* ita ſcripſimus ex librorum auctoritate, qui partim *Poſtideo* habent, partim *Poſidet.* nam in antea excuſis ſcriptum *Poſidonio.* Pliniani etiam ſcribunt *Poſtideo.* corruptè pro *Poſideo.* B Huic canali nomen *Poſideum* à templo Neptuni. Strabo: εἶτα τὸ Ποσείδιον ἀγκών τις ἀπὸ τοῦ Ἐμπορίου καλουμένου προπεπτωκὼς, ἔχων ἱερὸν Ποσειδῶνος, ᾧ προσθεὶς χῶμα Ἀντώνιος ἔτι μᾶλλον προνεύον εἰς μέσον τὸν λιμένα ἐπὶ τῷ ἄκρῳ κατεσκεύασε δίαιταν βασιλικὴν, ἣν Τιμώνιον προσηγόρευσε. ab illo igitur ancone ſiue cubito vel aggere in medium portum prominente, canalis etiam dictus Ποσίδειον, *Poſideum.* pro *Tegano*, ſcripſerim *Stegano.* & certiſſimum eſt ita hunc canalem vocatum Græcè fuiſſe, στεγανόν. ſed in mendoſos Plinij codices incidit Solinus, in quibus, vt hodie ſcriptum erat: *namque fallacibus vadis Alexandria tribus omnino aditur alueis maris, Tegano, Poſideo, Tauro.* C atqui legi debuit: *tribus omnino aditur alueis mari Stegano, Poſideo, Tauro.* perperam legitur *Tegamo* in vulgatis. quod Græcum non eſt. Dicit Alexandriam mari adiri tribus tantum alueis. *Steganos* hic dicitur quod eſſet στεγανὸς. clauſus, munitus, & firmè factus: vel, ὁ δυνάμενος στέγειν καὶ συνέχειν τὰς ναῦς. nam στεγανὸν propriè dicitur vas, quod liquorem bene continet nec perfluit. vnde & στεγανὸς homo, qui ſecretum retinet, nec enunciat. Comicus:

Plenus rimarum ſum, hac atque illac perfluo.

οὐ στεγανός εἰμι. vnde & πυκνὸν Græci τὸ στεγανὸν D reddunt. hinc στεγνώματα ad continendos parietes vincula. Heſychius: στεγνώματα, τὰ ἐν τοῖς τοίχοις. οἱ λεγόμενοι συνδεσμοὶ Latinè *loramenta.* Gloſſæ: *loramentum*, ἱμάντωσις οἰκοδομῆς. ita ſcribendum. in Græco ſcriptore λώρωσις τῶν τοίχων dicitur. στεγαναὶ οἰκήσεις Dionyſio Halicarnaſſeo, vndique munitæ, clauſæ, & ædificatæ vt ſunt turres. nam πύργων genus ædificij eſſe ait, ὀχυρὸν καὶ στεγανόν. Heſychius στεγανὸν, interpretatur, στερεὸν ὀχυρὸν, πυκνὸν, συνεχές. inde igitur στεγανὸς vnus ex tribus canalibus, Alexandriæ. At Τεγανὸς Græcè non dicitur. E Tertius alueus ſiue canalis dicebatur *Taurus.* ita in Plinio & Solino heîc legitur. ſed quare *Taurus*? an quia bifariam ſciſſus, vt tauri cornua? putem potius ſcriptum fuiſſe *Taſro.* inde *Tabro* & *Tauro*, corruptè vocabatur Τάφρος ille canalis, quod eſſet ὀρυκτός. atque eum eſſe crediderim quem κιβωτὸν vocatum ſcribit Strabo. Ἔστι δὲ, inquit, Εὐνόστου λιμὴν μετὰ τὸ ἑπτάσταδιον, καὶ ὑπὲρ τούτου ὀρυκτὸς ὃν καὶ Κιβωτὸν καλοῦσιν ἔχων καὶ αὐτὸς νεώρια. tres portus habebat Alexandria eodem Strabone teſte. ergo totidem canales ſiue alueos, quibus ad eam mari accedebant nauigantes. primus dicebatur μέγας λιμὴν in quo Ποσίδειον.

Digitized by Google

inde & canalis ille *Poſideon*. ſecundus, Εὐνόστου λιμήν. quaſi dixeris boni aduentus, vel boni reditus portum: canalis qui ad eum ferebat, σηκαῖος dictus. Tertius Κιβωτὸς vocabatur, & foſſilis erat. vnde alueus, qui in eum portum mittebat, Τάφρος nominabatur, id eſt foſſa. hoc ordine eos portus recenſet Strabo. ita & canales Solinus in libris: *Poſideo*, *Stegano*, *Tafro*. non dubium igitur quin *Tafro*, heîc & apud Plinium legendum ſit pro *Tauro*. etiam hodie multis in locis maritimis portus dicuntur *foſſæ*, præſertim foſſitij. ſed περὶ ὀρυκτῶν καὶ χυτῶν λιμένων nos alibi.

Pag. 62. B. *ad prælucendi miniſterium fabricatas*] Ammianus ex hoc loco: *pharos prælucendi nauibus nocturna ſuggerens miniſteria*. paulò poſt libri habent: *pyramides turres ſunt in Ægypto faſtigatæ vltrà excelſitatem omnem quæ fieri manu poſſit*. quem locum imitatus eſt idem Ammianus lib. XXII. *Pyramides vltra omnem omnino altitudinem, quæ manu confici poteſt, erectæ ſunt turres*. ita legendum in Ammiano. vulgo eſt: *quæ humanus confici poteſt*. voce *excelſitatis* etiam vſus eſt noſter infrà: *excelſitas Elephantis fuerit Indicis eminentior*.

menſuram vmbrarum egreſſæ nullas habent vmbras] Ammianus: *quarum magnitudo, quoniam in celſitudinem nimiam ſcandens gracileſcit paulatim, vmbras quoque mechanica ratione conſumit*.

nunc ab Ægypto proueha mus ſtilum] ita libri noſtri. vulgo: *promoueamus*. in alijs quibuſdam ſcribitur: *hinc ab Ægypto*. ex diuerſa lectione prioris editionis quæ habuit: *hinc promoueamus ſtilum*. pro quo in poſteriore poſuit: *nunc ab Ægypto proueha mus ſtilum*. ex quo hæc ſcripturarum mixtura facta eſt.

Ad cap. XXXIII.

quod Erythræum ab Erythra rege] ita ſcribendum: licet libri quidam habeant, *Erythro*. vt perperam ex ſuis edidit Delrius. nam Græcis Ἐρύθρας, non Ἐρυθρὸς hic Rex dicitur. & τὸ ἐθνικὸν Ἐρυθραῖος, ἀπὸ τοῦ Ἐρύθρα, nam ab Ἐρυθρὸς eſſet Ἐρύθριος. Græci tamen Ἐρυθρὰν θάλασσαν vocant à colore, non à rege Erythra. hinc Latini *Rubrum mare*. at *Erythreum mare* videatur potius dictum ab Erythra, rege quam à colore. hinc Varro hoc loco *Erythræum ab Erythra rege non ſolum à colore appellatum* dicit: quaſi ἐρυθρὰν θάλασσαν à colore Græci vocauerint, Ἐρυθραῖον πόντον ab Erythra rege. aliter ego ſentio. principale nomen eſt ἐρυθρὰ à colore deductum.: Ἐρυθρὰ θάλασσα, *mare rubrum*, nec enim Ἐρυθρὰ dici poteſt ab Erythra rege. D τὸ ἐθνικὸν ſiue τοπικὸν τῆς ἐρυθρᾶς, eſt ἐρυθραῖος, vt vrbium omnium quibus hoc nomen. inde *Erythrææ concha*, *Erythræi lapilli*, οἱ ἐκ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης λίθοι. inde & Ἐρυθραῖος ὠκεανὸς, Ἐρυθραῖος πόντος. vt *vrbs Romana* pro Roma: *vrbs Alexandrina* pro Alexãdria. vt Ἱμεραῖος ποταμός, ὁ Ἱμέρας. ſic denique ὁ Ἐρυθραῖος βασιλεὺς, qui Ἐρύθρας. igitur *Erythræum mare*, eſt ἡ Ἐρυθρά. Dionyſius: E

. --- Ἐρυθραίοις ὑπὸ κύμασιν ὠκεανοῖο.

Oceanum Erythræum, id eſt rubrum, vocant Theodoſij Miſſi, *à meridie Oceano Erythro*. de Erythra rege corrigendus Curtius lib. VIII. *ab Erythra rege inditum eſt nomen, propter quod ignari* A *rubere aquas dicunt*. vulgo eſt *Erythro*. & lib. X. *inter quæ Rubrum mare non à colore vndarum, vt plerique crederent, ſed ab Erythro rege appellari*. Lege, *ab Erythra Rege*. Male igitur Latini qui *Rubrum mare* dicunt, quod erat dicendum *Erythræũ* ab Erythra rege. Dionyſ. Ἐρυθραίοιο βασιλῆα vocat:

Ὠγυγίης ἵνα τε τύμβος Ἐρυθραίου βασιλῆος.

vbi *Erythræum regem* vertũt antiqui interpretes Auienus & Priſcianus. atqui eſt *Erythras*. Plinius & Mela: *Ogyris clara Erythra rege ibi ſepulto*. ſic Ἱμεραῖος ποταμὸς, ὁ Ἱμέρας. vnde *Himeræum flumen* Solino. ſic Ῥυβαῖος ὁ Ῥύβας. *Erythrum* porro prõ *Erythra* appellare idẽ eſt, ac ſi quis *Æneum* B diceret qui eſt Æneas. In his ſæpe peccant homines eruditi, quæ tamen ſunt peruulgatiſſima.

ac furuæ poſtmodum nigreſcant colore] in alijs erat, *fuluo*. Marcianus ex hoc loco: *mare Erythræum à colore dictum etiam rubrum: nam fons eſt in littore, quem cum greges biberint, in rubrum colorem incipiunt mutare lanas*. Strabo è Cteſia refert in littore Rubri maris fontem eſſe qui ὕδωρ ἐρυθρὸν, & μιλτῶδες in mare mittat. ergo idem hic fons de quo Varro. vereor igitur vt verior ſit altera lectio quæ habuit *fuluo*. ſic vocauerit noſter colorem rubrum C nigro infuſcatum. ita *ferrugo nigra* dicitur.

hæc Arabia procedit adusque illam odoriferam & diuitem terram quam Catabanes & Scenitæ tenent] ergo hæc Arabia quæ vltra Peluſiacum eſt, & ad Rubrum pertingit mare, diuerſa eſt ab illa odorifera & diuite, quam Catabanes & Scenitæ tenent, iuxta Solini ſententiam. in qua multa culpæ affinia, & venia indigna poſſunt notari. illud præcipuum & maxime Solino ſollemne, quod à Plinij mente diſcedit, cuius hæc verba ſunt: *vltra Peluſiacum Arabia eſt ad Rubrum mare pertinens & odoriferam illam ac diuitem, & Beatæ cognomine inclytam. Hæc Catabanum & Esbonitarum & Scenitarum Arabum vocatur, ſterilis præterquam vbi Syriæ confinia attingit, nec niſi Caſio monte nobilis*. Arabiam hanc quæ vltra Peluſiacum eſt, ad Rubrum mare pertinens, & quæ vſque ad odoriferam illam ac diuitem procedit, Catabânum & Scenitarum dicit eſſe Plinius: Solinus contra odoriferam Catabanis & Scenitis teneri ſcribit, qui Caſio monte nobiles ſunt. quod eſt abſurdiſſimum, & prorſus contrarium menti Plinianæ. ſed verba illa auctoris ſui, *Hæc Catabanum & Esbonitarum & Scenitarum Arabum vocatur*, de diuite illa ac Beatæ cognomine inclyta accepit, cum referenda ſint ad priorem, quæ vltra Peluſium eſt. Ergo hallucinatus eſt more ſuo. Multa tamen ſunt, quæ eum ab hoc errore prohibere potuerunt. Sterilem eſſe Felicem Arabiam niſi vbi Syriæ confinia attingit, dici non poteſt, vtpote quæ nec Syriæ cõfinis ſit. Hoc magis illi conueniat quæ propriè dicitur Ἔρημος. præterea cum tam multæ res ſint, quæ odoriferam illam ac beatæ cognomine inclytam nobilitent; non diceret puto Plinius eam Caſio tantum monte eſſe nobilem. Poſtremo Caſius mons non eſt Arabiæ Felicis, ſed Petrææ, quæ Iudææ collimitatur. Ne Sce-

Digitized by Google

nitæ quidem Arabes Beatam illam incolunt, ſed deſertam & ſterilem τὴν Ἔρημον· Strabo de Scenitis Arabibus: τὰ δ' ὑπὲρ τούτων ἐν πολλῷ πλεῖον ἔχουσιν οἱ τὴν Εὐδαίμονα καλουμένην Ἀραβίαν οἰκοῦντες. Nunc Pliniana expendamus: nam nec ipſe extra culpam eſt, & dum alios ſimiliter ſequitur, male id quod dixerunt, aſſequitur. Scribit vltra Peluſiacum Arabiam eſſe, eamque ad Rubrum mare pertinere, & odoriferam illam quæ Beata hoc eſt Εὐδαίμων cognominatur. ergo Arabia quæ à Peluſiaco ad Rubrum mare pertinet, diuerſa ab odorifera & Beata. atqui Εὐδαίμονα Ἀραβίαν ad Rubrum mare pertinere, quo & terminatur ad meridiem, omnes tradunt. quippe Arabia Felix ab occidente habet ſinum Arabicum, ab oriente Perſicum, à Meridie Rubrum mare, à ſeptentrione Petrææ ſimul & deſertæ Arabiæ limites. ſola itaque Arabia Felix ad Rubrum mare pertingit. At Plinius & ex eo Solinus, Arabiam illam quę à Peluſiaco incipit, vſque ad mare Rubrum pertinere ſcribunt, & procedere vſque ad odoriferam & Beatam. quod profectò mirum eſt: quaſi mari Rubro finiatur Arabia Petræa, atque vbi hæc deſinit, incipiat Arabia Eudæmon, quam tamen conſtat per totum ſinum Arabicum extendi, & vſque ad Rubrum mare porrigi. Sed Melę verba videamus, à quo Plinius ſumpſit: *Arabia hinc* (id eſt à Peluſiaco Ægypti) *ad Rubrum mare pertinet, ſed illic magis læta & ditior ture atque odoribus abundat: hic niſi quà Caſio monte attollitur plana, & ſterilis, portum admittit Azotum ſuarum mercium emporium.* Arabia omnis, vt notum eſt, diuiditur in *Petræam*, atque eam quæ *Deſerta* dicitur & *Eudæmonem.* Loquitur Mela de vniuerſa Arabia, cum dicit eam ab Ægypti Peluſio ad Rubrum mare pertinere. Nam Petræa & ſterilis ab Ægypto incipit, at Beata ad Rubrũ mare pertingit. Ait *illic*, id eſt ad Rubrum mare, Arabiam magis lætam & ditiorem eſſe, ture atque odoribus habũdare. hinc *illa odorifera & diues, & beata cognomine inclyta*, apud Plinium. *Heic*, vero, id eſt ad Ægyptum, ſterilem eſſe, & planam niſi qua Caſio monte attollitur. nam Caſius mons πρὸς Αἰγύπτῳ & πρὸς Πηλουσίῳ dicitur Straboni. Hæc eſt, quam *ſterilem* vocat Plinius, & Caſio tantum monte nobilem. Verùm hęc ſterilis non ad Rubrum mare pertinet, ſed vſque ad odoriferam & Eudæmonem procedit: quæ Eudæmon rurſus per latus ſinus Arabici extẽta ad Rubrum mare pertingit, eoque mari meridiem verſus finitur. Hic ſenſus, hæc ſententia Pomponij. Quid Plinio faciẽdum, qui ſterilem Arabiam vſque ad Rubrũ mare porrigit, & ab Arabia Felice diſcernit? Profectò haud dubium eſt, quin Rubri maris appellatione ſinum Arabicum comprehendat. *Mare Rubrum* quem *Oceanum Erythræum* vocant Theodoſij Miſſi, ſcinditur in duos ſinus, *Perſicum & Arabicum.* Arabici & os arctius & latitudo minor eſt, quam Perſici, vt teſtantur auctores. hũc itaque Plinius Rubri maris appellatione intellexit, cũ Arabiam quæ vltra Peluſiacum eſt vſque ad

A mare Rubrum & odoriferã & Eudæmonem pertinere dixit. ſic loquitur eodẽ illo capite: *Heroopoliticus vocatur, alterque Ælaniticus ſinus Rubri maris in Ægyptum vergentis.* Rubrum mare in Ægyptũ vergens, eſt ſinus Arabicus, per quẽ in Ægyptum illud mare vergit. in cuius ſinus intimo duo alij ſinus ſunt, *Aelaniticus*, & *Heroopoliticus*. de quibus paulo poſt. idem lib. VI. ca. XXVIII. *ipſa vero peninſula Arabia inter duo maria Rubrum Perſicumque procurrens.* vbi *maris Rubri* nomine, & mare illud quod propriè *Rubrum* vocatur, & ſinum eius Arabicum cõprehendi palam eſt. Nam Arabia Eudæmõ inter ſinum Arabicum & Perſicum quaſi peninſula procurrit, & præterea Rubro mari clauditur à

B tergo, ex quo duo ſinus ſupra ſcripti aperiuntur. Dionyſius de Arabia Felice:

—— δισσῇ ζωσθεῖσα θαλάσσῃ,
Περσίδι τ' Ἀραβίῃ τε ––– & paulo poſt:
Πέζα δέ οἱ τείνει πεπταμένη ἀντολίηνδε
Κλύζεται Ἐρυθραίοις ὑπὸ κύμασιν Ὠκεανοῖο.

Miſſi Theodoſij: *Arabia Eudæmon, inter duo ſinus Arabicum & Perſicum.* mitto alios teſtes in re nota. an quia ſinus Arabicus minor eſſet, Rubri maris appellatione cõprehenditur à Plinio? mirũ tamen eſt, cum duo illi ſinus ex ma-

C ri Erythræo oriãtur, Arabicum potius quam Perſicũ Erythræi nomine innolui. idem alio loco Erythræam mare ſiue Rubrum geminũ eſſe dicit, lib. VI. cap. XXIII. *irrumpit deinde & in hac parte geminum mare in terras, quod Rubrum dixere noſtri, Græci Erythræum à rege Erythra.* quare geminum? quia in duo ſinus diuiditur, Perſicum & Arabicũ. ergo duo illi ſinus Rubrum mare conſtituunt iuxta Plinij ſententiã. ſcribit enim capite ſequẽti ex his duobus ſinibus eum qui ab oriente eſt, Perſicum appellari. ex aduerſo eſſe Arabiam, *quæ rurſus ambitur altero*

D *ſinu Arabico nominato.* Oceanum qui influit vocari Azanium. ergo duas partes facit Erythręi maris, quæ totum reddũt, ſinum nempe Arabicũ & Perſicum. atque vt Erythræi maris nomine ſupà ſinum etiam Arabicum cõplexus erat, ita è diuerſo heîc ſinus Arabici appellatione mare etiam Rubrum comprehendit. mare quidem Rubrum geminum eſſe dixit, ex Perſico & Arabico ſinibus compoſitum, ita vt Perſicus etiam ſinus pars ſit cenſenda maris Erythræi: nihilominus tamẽ maris Erythræi nomen proprie donat Arabico ſinui, quaſi parti maiori. nam totũ illud mare quod ab intimo receſſu ſinus Arabici patet vſque ad Perſicum ſinum, aut ſinus Arabici,

E aut maris Erythræi appellatione donat. ideo & Arabiam ambiri ſinu Arabico dixit. nam per totum illum ambitum maris Arabia περικλείεται χερρονησοειδὴς τυγχάνουσα, vt teſtatur Marcianus & reliqui. Spatium illud vt dixi, nunc *mare Rubrum* Plinius, nũc *ſinum Arabicum* nuncupat. non ita Græci plerique qui ἐρυθρὰν θάλασσαν ſic proprie vocatum, diſtinguunt tum à ſinu Arabico, tum Perſico. Marcianus: μεθ' ὃ τὸ στόμα τοῦ Ἀραβίου κόλπου ἑξῆς ἐστὶν ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα, deinde Indicum pelagus, tum ſinus Perſicos. atque ita idẽ alibi: πάλιν πέραν τοῦ Ἀραβίου κόλπου,

Digitized by Google

inde & canalis ille *Poſideon.* ſecundus, Εὐνόστου λιμήν. quaſi dixeris boni aduentus, vel boni reditus portum : canalis qui ad eum ferebat, κλειστὸς dictus. Tertius Κιβωτὸς vocabatur, & foſſilis erat. vnde alueus, qui in eum portum mittebat, Τάφρος nominabatur, id eſt foſſa. hoc ordine eos portus recenſet Strabo. ita & canales Solinus in libris: *Poſideo, Stegano, Tafro.* non dubium igitur quin *Tafro*, heic & apud Plinium legendum ſit pro *Tauro.* etiam hodie multis in locis maritimis portus dicuntur *foſſa*, præſertim foſſitij. ſed περὶ ὀρυκτῶν καὶ χυτῶν λιμένων nos alibi.

Pag. 62. B. *ad prælucendi miniſterium fabricatas*] Ammianus ex hoc loco: *pharos prælucendi nauibus nocturna ſuggerens miniſteria.* paulò poſt libri habent: *pyramides turres ſunt in Ægypto faſtigatæ vltrà excelſitatem omnem quæ fieri manu poſſit.* quem locum imitatus eſt idem Ammianus lib. XXII. *Pyramides vltra omnem omnino altitudinem, quæ manu confici poteſt, erectæ ſunt turres.* ita legendum in Ammiano. vulgo eſt: *quæ humanus confici poteſt.* voce *excelſitatis* etiam vſus eſt noſter infrà : *excelſitas Elephantis fuerit Indicis eminentior.*

menſuram vmbrarum egreſſa nullas habent vmbras] Ammianus: *quarum magnitudo, quoniam in celſitudinem nimiam ſcandens gracileſcit paulatim, vmbras quoque mechanica ratione conſumit.*

nunc ab Ægypto prouehamus ſtilum] ita libri noſtri. vulgo: *promoueamus.* in alijs quibuſdam ſcribitur: *hinc ab Ægypto.* ex diuerſa lectione prioris editionis quæ habuit: *hinc promoueamus ſtilum.* pro quo in poſteriore poſuit: *nunc ab Ægypto prouehamus ſtilum.* ex quo hæc ſcripturarum mixtura facta eſt.

AD CAP. XXXIII.

quod Erythræum ab Erythra rege] ita ſcribendum: licet libri quidam habeant, *Erythro.* vt perperam ex ſuis edidit Delrius. nam Græcis Ἐρύθρας, non Ἐρυθρὸς hic Rex dicitur. & τὸ ἐθνικὸν Ἐρυθραῖος, ἀπὸ τοῦ Ἐρύθρα, nam ab Ἐρυθρὸς eſſet Ἐρύθριος. Græci tamen Ἐρυθρὰν θάλασσαν vocant à colore, non à rege Erythra. hinc Latini *Rubrum mare.* at *Erythreum mare* videatur potius dictum ab Erythra, rege quam à colore. hinc Varro hoc loco *Erythræum ab Erythra rege non ſolum à colore appellatum* dicit: quaſi ἐρυθρὰν θάλασσαν à colore Græci vocauerint, Ἐρυθραίαν πόλιν ab Erythra rege. aliter ego ſentio. principale nomen eſt ἐρυθρὰ à colore deductum.: Ἐρυθρὰ θάλασσα, *mare rubrum,* nec enim Ἐρυθρὰ dici poteſt ab Erythra rege. τὸ ἐθνικὸν ſiue τοπικὸν τῆς ἐρυθρᾶς, eſt ἐρυθραῖος, vt vrbium omnium quibus hoc nomen. inde *Erythrææ conchæ, Erythræi lapilli,* οἱ ἐκ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης λίθοι. inde & Ἐρυθραῖος Ὠκεανὸς, Ἐρυθραῖος πόντος. vt *vrbs Romana* pro Roma: *vrbs Alexandrina* pro Alexãdria. vt Ἱμεραῖος ποταμὸς, ὁ Ἱμέρας. ſic denique ὁ Ἐρυθραῖος βασιλεὺς, qui Ἐρύθρας. igitur *Erythræum mare*, eſt ἡ Ἐρυθρά. Dionyſius:

, --- Ἐρυθραίοις ὑπὸ κύμασιν Ὠκεανοῖο.

Oceanum Erythræum, id eſt rubrum, vocant Theodoſij Miſſi, *à meridie Oceano Erythro.* de Erythra rege corrigendus Curtius lib. VIII. *ab Erythra rege inditum eſt nomen, propter quod ignari*

A *rubere aquas dicunt.* vulgo eſt *Erythro.* & lib. X. *inter quæ Rubrum mare non à colore vndarum, vt plerique crederent, ſed ab Erythro rege appellari.* Lege, *ab Erythra Rege.* Male igitur Latini qui *Rubrum mare* dicunt, quod erat dicendum *Erythræũ* ab Erythra rege. Dionyſ. Ἐρυθραῖον βασιλῆα vocat:

Ὠγυγὶς ἴδε τε τύμβος Ἐρυθραίου βασιλῆος.

vbi *Erythræum regem* vertũt antiqui interpretes Auienus & Priſcianus. atqui eſt *Erythras.* Plinius & Mela: *Ogyris clara Erythra rege ibi ſepulto.* ſic Ἱμεραῖος ποταμὸς, ὁ Ἱμέρας. vnde *Himeræum flumen* Solino. ſic Ῥηβαῖος ὁ Ῥήβας. *Erythrum* porro pro *Erythra* appellare idẽ eſt, ac ſi quis *Æneum*

B diceret qui eſt Æneas. In his ſæpe peccant homines eruditi, quæ tamen ſunt peruulgatiſſima.

ac ſurus poſtmodum nigreſcant colore] in alijs erat, *fului.* Marcianus ex hoc loco: *mare Erythræum à colore dictum etiam rubrum: nam fons eſt in littore, quem cum greges biberint, in rubrum colorem incipiunt mutare lanas.* Strabo è Cteſia refert in littore Rubri maris fontem eſſe qui ὕδωρ ἐρυθρὸν, & μιλτῶδες in mare mittat. ergo idem hic fons de quo Varro. vereor igitur vt verior ſit altera lectio quæ habuit *fului.* ſic vocauerit noſter colorem rubrum

C nigro infuſcatum. ita *ferrugo nigra* dicitur.

hæc Arabia procedit aduſque illam odoriferam & diuitem terram quam Catabanes & Scenitæ tenent] ergo hæc Arabia quæ vltra Peluſiacum eſt, & ad Rubrum pertingit mare, diuerſa eſt ab illa odorifera & diuite, quam Catabanes & Scenitæ tenent, iuxta Solini ſententiam. in qua multa culpæ affinia, & venia indigna poſſunt notari. illud præcipuum & maxime Solino ſollemne, quod à Plinij mente diſcedit, cuius hæc verba ſunt: *vltra Peluſiacum Arabia eſt ad Rubrum mare pertinens & odoriferam illam ac diuitem, & Beatæ cognomine*

D *inclytam. Hæc Catabanum & Esbonitarum & Scenitarum Arabum vocatur, ſterilis præterquam vbi Syriæ confinia attingit, nec niſi Caſio monte nobilis.* Arabiam hanc quæ vltra Peluſiacum eſt, ad Rubrum mare pertinens, & quæ vſque ad odoriferam illam ac diuitem procedit, Catabânum & Scenitarum dicit eſſe Plinius: Solinus contra odoriferam Catabanis & Scenitis teneri ſcribit, qui Caſio monte nobiles ſunt. quod eſt abſurdiſſimum, & prorſus contrarium menti Plinianæ. ſed verba illa auctoris ſui, *Hæc Catabanum & Esbonitarum & Scenitarum Arabum vocatur*, de di-

E uite illa ac Beatæ cognomine inclyta accepit, cum referenda ſint ad priorem, quæ vltra Peluſium eſt. Ergo hallucinatus eſt more ſuo. Multa tamen ſunt, quæ eum ab hoc errore prohibere potuerunt. Sterilem eſſe Felicem Arabiam niſi vbi Syriæ confinia attingit, dici non poteſt, vtpote quæ nec Syriæ cõfinis ſit. Hoc magis illi conueniat quæ propriè dicitur Ἔρημος. præterea cum tam multæ res ſint, quæ odoriferam illam ac beatæ cognomine inclytam nobilitent; non diceret puto Plinius eam Caſio tantum monte eſſe nobilem. Poſtremo Caſius mons non eſt Arabiæ Felicis, ſed Petrææ, quæ Iudææ collimitatur. Ne Sce-

Digitized by Google

nitæ quidem Arabes Beatam illam incolunt, ſed deſertam & ſterilem τὴν Ἔρημον. Strabo de Scenitis Arabibus: τὰ δ' ὄντων ἐν τοσαύτῃ ἔχουσιν οἱ τ' Εὐδαίμονα καλουμένην Ἀραβίαν οἰκοῦντες. Nunc Pliniana expendamus: nam nec ipſe extra culpam eſt, & dum alios ſimiliter ſequitur, male id quod dixerunt, aſſequitur. Scribit vltra Peluſiacum Arabiam eſſe, eamque ad Rubrum mare pertinere, & odoriferam illam quæ Beata hoc eſt Εὐδαίμων cognominatur. ergo Arabia quæ à Peluſiaco ad Rubrum mare pertinet, diuerſa ab odorifera & Beata. atqui Εὐδαίμονα Ἀραβίαν ad Rubrum mare pertinere, quo & terminatur ad meridiem, omnes tradunt. quippe Arabia Felix ab occidente habet ſinum Arabicum, ab oriente Perſicum, à Meridie Rubrum mare, à ſeptentrione Petrææ ſimul & deſertæ Arabiæ limites. ſola itaque Arabia Felix ad Rubrum mare pertingit. At Plinius & ex eo Solinus, Arabiam illam quę à Peluſiaco incipit, vſque ad mare Rubrum pertinere ſcribunt, & procedere vſque ad odoriferam & Beatam. quod profectò mirum eſt: quaſi mari Rubro finiatur Arabia Petræa, atque vbi hæc deſinit, incipiat Arabia Eudæmon, quam tamen conſtat per totum ſinum Arabicum extendi, & vſque ad Rubrum mare porrigi. Sed Melę verba videamus, à quo Plinius ſumpſit: *Arabia hinc* (id eſt à Peluſiaco Ægypti) *ad Rubrum mare pertinet, ſed illic magis læta & ditior ture atque odoribus abundat: hic niſi quà Caſio monte attollitur plana, & ſterilis, portum admittit Azotum ſuarum mercium emporium.* Arabia omnis, vt notum eſt, diuiditur in *Petræam*, atque eam quæ *Deſerta* dicitur & *Eudæmonem*. Loquitur Mela de vniuerſa Arabia, cum dicit eam ab Ægypti Peluſio ad Rubrum mare pertinere. Nam Petræa & ſterilis ab Ægypto incipit, at Beata ad Rubrũ mare pertingit. Ait *illic*, id eſt ad Rubrum mare, Arabiam magis lætam & ditiorem eſſe, ture atque odoribus habũdare. hinc *illa odorifera & diues, & beata cognomine inclyta*, apud Plinium. *Heic*, vero, id eſt ad Ægyptum, ſterilem eſſe, & planam niſi qua Caſio monte attollitur. nam Caſius mons πρὸς Αἰγύπτῳ & πρὸς Πηλουσίῳ, dicitur Straboni. Hæc eſt, quam *ſterilem* vocat Plinius, & Caſio tantum monte nobilem. Verùm hęc ſterilis non ad Rubrum mare pertinet, ſed vſque ad odoriferam & Eudæmonem procedit: quæ Eudæmon rurſus per latus ſinus Arabici extẽta ad Rubrum mare pertingit, eoque mari meridiem verſus finitur. Hic ſenſus, hæc ſententia Pomponij. Quid Plinio faciẽdum, qui ſterilem Arabiam vſque ad Rubrũ mare porrigit, & ab Arabia Felice diſcernit? Profectò haud dubium eſt, quin Rubri maris appellatione ſinum Arabicum comprehendat. *Mare Rubrum* quem *Oceanum Erythræum* vocant Theodoſij Miſſi, ſcinditur in duos ſinus, *Perſicum* & *Arabicum*. Arabici & os arctius & latitudo minor eſt, quam Perſici, vt teſtantur auctores. hũc itaque Plinius Rubri maris appellatione intellexit, cũ Arabiam quæ vltra Peluſiacum eſt vſque ad

A mare Rubrum & odoriferã & Eudæmonem pertinere dixit. ſic loquitur eodẽ illo capite: *Heroopoliticus vocatur, alterque Ælaniticus ſinus Rubri maris in Ægyptum vergentis.* Rubrum mare in Ægyptũ vergens, eſt ſinus Arabicus, per quẽ in Ægyptum illud mare vergit. in cuius ſinus intimo duo alij ſinus ſunt, *Ælaniticus*, & *Heroopoliticus*. de quibus paulo poſt. idem lib. VI. ca. XXVIII. *ipſa vero peninſula Arabia inter duo maria Rubrum Perſicumque procurrens.* vbi *maris Rubri* nomine, & mare illud quod propriè *Rubrum* vocatur, & ſinum eius Arabicum cõprehendi palam eſt. Nam Arabia Eudæmõ inter ſinum Arabicum & Perſicum quaſi peninſula procurrit, & præterea Rubro mari clauditur à

B tergo, ex quo duo ſinus ſupra ſcripti aperiuntur. Dionyſius de Arabia Felice:

—— διαπρὸ ζωσθεῖσα θαλάσσῃ

Γείτονι τ' Ἀραβίην τε --- & paulo poſt:

Πέζα δ' οἱ τοίη περιμήκης ἀντολίηνδε

Κλύζεται Ἐρυθραίοις ὑπὸ κύμασιν Ὠκεανοῖο.

Miſſi Theodoſij: *Arabia Eudæmon, inter duo ſinus Arabicum & Perſicum.* mitto alios teſtes in re nota. an quia ſinus Arabicus minor eſſet, Rubri maris appellatione cõprehenditur à Pli-

C nio? mirũ tamen eſt, cum duo illi ſinus ex mari Erythræo oriãtur, Arabicum potius quam Perſicũ Erythræi nomine inuolui. idem alio loco Erythræam mare ſiue Rubrum geminũ eſſe dicit, lib. VI. cap. XXIII. *irrumpit deinde & in hac parte geminum mare in terras, quod Rubrum dixere noſtri, Græci Erythræum à rege Erythra.* quare geminum? quia in duo ſinus diuiditur, Perſicum & Arabicũ. ergo duo illi ſinus Rubrum mare conſtituunt iuxta Plinij ſententiã. ſcribit enim capite ſequẽti ex his duobus ſinibus eum qui ab oriente eſt, Perſicum appellari. ex aduerſo eſſe Arabiam, *quæ rurſus ambitur altero*

D *ſinu Arabico nominato.* Oceanum qui influit vocari Azanium. ergo duas partes facit Erythręi maris, quæ totum reddũt, ſinum nempe Arabicũ & Perſicum. atque vt Erythræi maris nomine ſupà ſinum etiam Arabicum cõplexus erat, ita è diuerſo heîc ſinus Arabici appellatione mare etiam Rubrum comprehendit. mare quidem Rubrum geminum eſſe dixit, ex Perſico & Arabico ſinibus compoſitum, ita vt Perſicus etiam ſinus pars ſit cenſenda maris Erythræi: nihilominus tamẽ maris Erythræi nomen proprie donat Arabico ſinui, quaſi parti maiori. nam totũ illud mare quod ab intimo receſſu ſinus Arabici patet vſque ad Perſicum ſinum, aut ſinus Arabici,

E aut maris Erythræi appellatione donat. ideo & Arabiam ambiri ſinu Arabico dixit. nam per totum illum ambitum maris Arabia περιπλεῖται χερρονησοειδὴς τυγχάνουσα, vt teſtatur Marcianus & reliqui. Spatium illud vt dixi, nunc *mare Rubrum* Plinius, nũc *ſinum Arabicum* nuncupat. non ita Græci plerique qui ἐρυθρὰν θάλασσαν ſic proprie vocatum, diſtinguunt tum à ſinu Arabico, tum Perſico. Marcianus: μετὰ δὲ τὸ στόμα τοῦ Ἀραβίου κόλπου ἑξῆς ἐστὶν ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα, deinde Indicum pelagus, tum ſinus Perſicos. atque ita idẽ alibi: πλείστη πίπτει τὸν Ἀράβιον κόλπον,

Digitized by Google

καὶ ἀσπισμὸν ἔχοντα τὴν ἤπειρον, πρῶτος μὲν ἐστιν ὁ Εὐδαίμων Ἀραβίας πρὸς ὅλον τὸν Ἀράβιον διήκουσα κόλπον μέχρι τῆς περιοχῆς τοῦ Ἀραβίου κόλπου, μετὰ δὲ τὰ στόμα τοῦ Ἀραβίου κόλπου ἐκδέχεται ἡ ἐρυθρὰ θάλασσα. omnis ſinus qui ducitur ex maiori mari, habet *os* & *receſſum*. Græci στόμα dicunt, & μυχόν. os dicitur, & πορθμὸς, qua parte terras irrumpit, ac ſeparatur ab Oceani ſui vel maris corpore. ſic τὸ στόμα, τὸ στόμα, ὁ πορθμὸς τοῦ Ἀραβίου κόλπου idem ſunt. μυχὸς vero appellatur pars vltima receſſus, vbi poſt longum in terras excurſum deſinit ſinus. Dionyſius μυχάτιον πόρον vocat de ſinu Arabico, cuius ſinus Arabici μυχὸς proximat Ægypto & Arabiæ Petrææ. in illo μυχῷ vrbes duæ, *Heroum oppidum* verſus Aegyptum, & *Elana* verſus orientem: vnde duo ſinus *Heroopoliticus* & *Elaniticus*. Dionyſius Periegetes ſcribit Elanis Arabiam Felicem & Syriam Arabici ſinus μυχῷ diſterminari. Verſus adſcribam vt eos emendem & explicem:

Τῆς δ' ἂν ἴδοις προτέρω νοτιώτερον εἶμαρ ὁδεύων,
Ἀῤῥαβικοῦ κόλπου μυχάτιον πόρον, ὅς τε μεσηγὺ
Εἰλεῖται Συρίης τε καὶ Ἀῤῥαβίης ἐρατεινῆς,
Τυτθὸν ἐπ' ἀντολίην παρεκμένος ἄχρις Σελανῶν.

vbi Σελανοὺς populum Arabiæ vocari notat Græcus interpres. ſed nugatur. legendum enim, vt quidam codices præferunt, ἄχρις Ἐλανῶν. τὰ Ἔλανα vrbs ἐν τῷ μυχῷ Arabici ſinus, orientem verſus, quam alij Αἴλανα, vnde ſinus Αἰλανίτης, qui Ἐλανίτης alijs, & populi Ἐλανῖται. Auienus locum illum Dionyſij ſic reddidit: de ſinu Arabico:

Et tamen Eoos paulum inclinatur ad axes
Vſque in belligeri confinia flexus Elani.

ita ſcribendum. nam vulgo malè excuditur, *Hanali*. legit in Græcis ἄχρις Ἐλάνων, & Ἐλάνους accepit ἀντὶ τοῦ Ἐλανίτας. nam vrbs Ἔλανα, incolæ etiam Ἐλάνοι more tralaticio. ſic τὰ Βάκτρα, ciues Βάκτροι, & *Alabaſtri* pro *Alabaſtrita*, ab vrbe quæ dicitur Ἀλάβαστρα. & ita alia multa. Priſcianus quoque ſic vertit & accepit:

Et tangit vergens orientem verſus Elanos.

Elanos nimirum pro Elanitis. ſed in Græco τὰ Ἔλανα ſunt, vrbs nimirum ipſa, ἄχρις Ἐλάνων. Plinius *Aelana* vocat, τὰ Αἴλανα. hoc ipſo capite xi. lib. v. *Heroopoliticus vocatur, alterque Ælaniticus, ſinus Rubri maris in Aegyptum vergentis, CL M. paſſuum interuallo inter duo oppida Aelana, & in noſtro mari Gazam.* Marcianus Heracleota Αἴλανον appellat, & hoc interuallum inter Aelana oppidum & Gazam mille ducentis & ſexaginta ſtadiis metitur, hoc eſt centum quinquaginta & octo millibus paſſuum, dimidio minus. Καὶ γὰρ ἀπὸ Γάζης τῆς ἐν Παλαιστίνῃ πόλεως ἐπὶ τὸν μυχὸν τοῦ Ἀραβίου κόλπου, καὶ τὸν περιεχόμενον Αἴλανον πρὸς τὴν μεσημβρίαν τῆς πορείας γινόμενος στάδια ασξ΄. male ſcribitur: καὶ τὸν περιεχόμενον μύλαν. legi etiam poſſet, καὶ τὸν περιεχόμενον Αἰλανίτην, vel Αἴλαν. quod propius eſt. nam κόλπον ipſum Αἴλαν vocatum notat Stephanus. meminit paulo ante Αἰλανίτου μυχοῦ ſinus Arabici: ἀρξάμενοι δὲ τοῦ περίπλου ἀπὸ τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου, καὶ τοῦ μυχοῦ αὐτοῦ καλουμένου Αἰλανίτου. Vbi perperam ſcriptum in editionibus Ἀλανίτου. de hoc ſinu ſiue receſſu potius inti-

A mo ſinus Arabici corrigenda verba Plinij lib. vi. cap. xxviii. *ſinus intimus in quo Leanitæ, qui nomen ei dedere. Regia eorum Agra & in ſinu Leana, vel vt alij, Aelana: nam & ipſum ſinum noſtri Aelaniticum ſcripſere, alij Aelaniticum, Artemidorus Elaniticum, Iuba Leaniticum.* Vrbis huius nomen quæ ſinui nomen dedit tot modis ſcripſere. aliis Αἴλανα, aliis Ἄλανα, aliis Λαίανα, aliis Ἔλανα. Stephanus: Αἴλανον, πόλις Ἀραβίας, ὡς ὁ πολίτης, Αἰλανίτης. Glauco in Arabicis, Αἴλαν vocari ibidem ſcribit: πρὸς δὲ κόλπον Αἴλαν φασί. Γλαῦκος δὲ πόλιν αὐτὴν λέγει ἐν Ἀραβικῶν τετάρτῳ, τὸ πρὸς ἴσω τῆς Αἴλας. ita etiam vocat Strabo lib. xvi. ἐντεῦθεν δὲ εἰς Πέτραν λέγεται χιλίων
B διακοσίων ἑξήκοντα σταδίων εἰς Αἴλαν πόλιν ἐπὶ τῷ μυχῷ τοῦ Ἀραβίου κόλπου κειμένην. malè vulgo legitur, εἰς Ἀλάναν πόλιν. & malè corrigunt eruditi viri, εἰς Ἐλάναν. licet ita etiam vocetur Straboni alio loco, & Artemidoro & Ptolemæo. in Concilio Nicæno ex Palæſtina prouincia ſubſcripſit Petrus Epiſcopus *Ailenſis*. ab hac Aïla. Inter Syriam & Arabiam ἐρατεινὴν ſinum illum intimum fundi ſcribit idem Dionyſius. per Arabiam ἐρατεινὴν clarum eſt intelligi, τὴν Εὐδαίμονα. Syriæ vero nomine Arabiam Petræam intelligit, quæ Syriæ ſiue Iudææ contermina eſt. ſic *Petream Iudæam* pro Petræa
C Arabia dixiſſe quoſdam ſuprà notauimus. & notat Euſtathius Ἄραβας etiam Σύρους vocari quibuſdam, διὰ τὴν ἐκ τῆς ὁμόρου ἐπιμιξίαν αὐτῶν. ſequitur apud Dionyſium:

Κεῖθι δ' ὀλβίστων Ἀράβων περιτέλλεται αἶα.

hinc, ab intimo ſcilicet Arabici ſinus, expanditur per totum ſinum Arabia felix. nec enim ambigendum quin per ὀλβίστους Ἄραβας intelligat Arabiæ diuitis ac beatæ populos. & rectè Priſcianus vertit:

Diues Arabs poſt quos latiſſima poſſidet arua.

nam & illorum Arabum regionem ſinu Arabico & Perſico cingi ibidem ſcribit Diony-
D ſius, & Rubro mari ad meridiem allui. quem ſitum Arabiæ Eudæmonis eſſe tradunt veteres. Auienus vero in eadem illa deſcriptione quam ex Græco Dionyſij tranſtulit, Arabiam quæ poſt Elana ſequitur quæque inter Arabicum & Perſicum ſinum porrigitur, diuerſam ſtatuit ab Eudæmone, quam ad Rubrum mare conſtituit, prorſus contra Græci poëtæ mentem & omnium Geographorum auctoritatem. ſic enim vertit:

Hinc tellus Arabum producit ceſpite campos
Et latera ab gemino ſale tingitur, abluit æſtus
E *Perſicus hanc, Arabumque ſinus rigat æquore terram.*

non ſimpliciter Ἀράβων γαῖαν, inter illos duo ſinus includi Græcus auctor dicit, ſed ὀλβίστων Ἀράβων, id eſt Arabiam felicem. Sequitur apud Auienum:

Pars alia in primos quà ſemet porrigit ortus
Et notus inſurgit cum nubifer, æquore Rubri,
Tangitur Oceani, felici terra recumbit
Tota ſolo.

Arabiam Eudæmonem ad mare Rubrum recumbere dicit, & aliam facit ab ea quæ inter Arabicum ſinum & Perſicum ſeſe extendit,

Digitized by Google

manifeſto errore: quem tamen hauſiſſe videtur ex Plinij verbis malè intellectis. cum enim ſcribat ille *Arabiam à Peluſio pertinere ad Rubrum mare, & odoriferam illamc beatam*, putauit Auienus Rubrum mare ſic accipi debere, vt vulgo Græcis ac Latinis pleriſque ſumebatur, pro illa parte maris vel Oceani Meridionalis, ex quo duo ſupradicti ſinus funduntur, Arabicus & Perſicus. Arabiam igitur quæ pertineret ab Rubrum mare, inter ſinus Arabicum & Perſicum includi, & vſque ad odoriferam & Beatam procedere, quæ ad Rubrum mare tota ipſa recumberet. Verùm nihil tale ſonant Græca Dionyſij, quem reddidit Latinè, nec Plinij Latina, quem ſequutus eſt. Græca ſic habent:

Πέζα δ' αἱ τοπὶν πεπταμένη ἀντολίην δὲ

Κλύζετ' Ἐρυθραίοις ὑπὸ κύμασιν Ὠκεανοῖο.

eiuſdem nimirum Arabiæ πέζα, quam ὀλβίων Ἀράβων αἶαν ante vocauit, & quam inter duo ſinus Arabicum & Perſicum patere dixit, illius inquam Arabiæ πέζα mari Rubro alluitur. Atque hæc eſt Arabia felix, quæ cum longior ſit quam latior, ex duabus longitudinis extremitatibus, ea quæ ad ſeptentrionem mediterranea eſt inter Perſicum & Arabicum mare, αὐχὴν cenſebatur, quod eſſet αὐχὴν peninſula. quæ vero ad meridiem mari cingitur tota, vocabatur πέζα, vt heic eam appellat Dionyſius. quæ pars tamen ſuperior Arabia vocabatur. τὴν ἄνω Ἀραβίαν vocant Diodorus, Agatharchides & Artemidorus quæ ad mare Rubrum ſita eſt, quod ex eo Oceano ſinus influat in terras, inferior autem Arabia, quæ Syriam attingit. Seruius: *tres ſunt Arabiæ, inferior, Petrodes & Eudæmon.* nam Eudæmon ſuperior. at quam πέζαν Dionyſius, ἐσχάτην μοῖραν τῆς Ἀραβίας Εὐδαίμονος vocauit Erathoſtenes apud Strabonem, quæ Rubro mari alluitur, quam & in quattuor pagos diuidit, Sabæos, Minnæos, Chatramotitas & Catabanes. αὐχὴν vero id erat quod diximus. Marcianus Heracleota: τὰ δὲ περὶ τὸν αὐχένα τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας μετὰ τὴν Πετραίαν, καὶ τὴν Ἔρημον Ἀραβίαν κατέχουσιν οἱ λεγόμενοι Σαρακηνοί. vocat αὐχένα τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας eam quam diximus partem, quæ oppoſita eſt, τῇ πέζᾳ. Quod ad Plinium attinet, iam oſtendimus Rubri maris denominatione totum Arabicum ſinum cum ea parte maris quam Græci ἐρυθρὰν θάλασσαν vocant, deſignaſſe. Arabia itaque vltra Peluſiacum quæ ad Rubrum mare pertinet & Beatam Arabiam, ea eſt quæ ad intimum ſinum Arabicum pertinet in quo oppidum Elana: nam ab eo μυχῷ ſinus Arabici, exordium ſumit Arabia Eudæmon, vt diſertè Dionyſius. & reliqui veterum teſtantur. nec ſolus porro Plinius ex veteribus erythręum mare idem eſſe cum ſinu Arabico cenſuit: habuit enim quos ſequeretur, Euſtathius: ἱστοροῦσι δὲ τὸν Ἀραβικὸν κόλπον, καὶ τὸν Ἐρυθραῖον ταυτίζοντες ἱστοροῦσιν ὅτι ὁ Ἐρυθραῖος κόλπος ποταμοῦ δίκην στενὸς ἐστὶ καὶ μακρὸς ἐπὶ πολλοῖς πάνυ σταδίοις μέχρι τοῦ στόματος στενοῦ, καὶ αὐτοῦ παντάπασιν ὄντος. ita accipitur apud Procopium Perſicōn I. τὰ Παλαιστίνης ὅρια πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον ἐς θάλασσαν τὴν Ἐρυθρὰν καλουμένην διήκουσιν. vbi ἐρυθρὰ θάλασσα eſt ſinus Arabicus, qui Syriæ fines & Arabiæ felicis diſterminat, vt ex Dionyſio paulo ante diximus. ſequitur apud eumdem: αὕτη δὲ ἡ θάλασσα ἐξ Ἰνδῶν ἀρχομένη ἐνταῦθα τελευτᾷ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. καὶ πόλις Αἰλὰς καλουμένη πρὸς τῇ ταύτης ἠϊόνι ἐστι. vrbs Αἰλὰς eſt quam Straboni Αἴλαν vocari ſuprà oſtendimus, quæ aliis Ἐλάνα vel Αἴλανα, in intimo ſinu poſita Arabici maris. ſic deniq; nomē ἐρυθρᾶς θαλάσσης accipiendū apud Cononem in excerptis Phothij: καὶ τῆς κυρίως βασιλείας τό τε ἐν τῇ

B μεσογείᾳ Συρία ὕστερον Φοινίκη, τηνικαῦτα δὲ Ἰόπη, ἀπὸ Ἰόπης τῆς ἐπιθαλασσιδίου πόλεως τοὔνομα λαβοῦσα. καὶ ἦν τὰ τῆς ἀρχῆς ὅρια ἀπὸ τῆς καθ' ἡμᾶς θαλάσσης, μέχρις Ἀράβων τῶν πρὸς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ᾠκημένων. id eſt, *vſque ad Arabas qui Arabicum ſinum in intimo eius receſſu incolunt.* eo ſenſu & Plinius *Rubrum mare* vocauit. at plerique veterum Ἐρυθρὰν θάλασσαν propriè nominarunt eam partem maris Oceani quæ extra vtrumque ſinum eſt, inter vtriuſque ſinus fauces. Strabo de Arabia Felice: τὸ δὲ νότιον ἡ μεγάλη θάλασσα ἡ ἔξω τῶν κόλπων ἀμφοῖν, ἣν ἅπασαν Ἐρυθρὰν καλοῦσι. Dionyſius Ἐρυθραῖον

C Oceanum vocat, Miſſi Theodoſij *Oceanum Erythrum.* Plinius *Azanium* appellat. Latius vſurpauit nomen Erythræi maris Arrianus in Periplu. verum de his alibi. vt Plinium explicaremus, hæc tot dicenda fuerunt.

Pag. 62. D. *quam Catabani, & Scenitæ tenent Arabes, nobiles monte Caſio*] ita diſtinximus: nam vulgo erat: *quam Catabanes, & Scenitæ tenent. Arabes nobiles monte Caſio.* Græcis Σκηνῖται Ἄραβες ἐπιθετικῶς dicuntur, quod ſub tentoriis degerent. Plinio *Scenitæ Arabes*, qui eos incolere dicit Arabiam vltra Peluſiacum, quæ vſque ad Beatam procedit. At

D Solinus Arabiam Felicem eos tenere heîc ſcribit, ex male acceptis Plinij verbis. Arabia vltra Peluſiacum quæ ad mare Rubrum pertinet, Petræa eſt Arabia, quæ ab Aegypto ad intimum receſſum ſinus Arabici pertinet, vbi Elana oppidum & ab eo ſinus Elanites. nam *Rubrum mare* Plinio ſinus eſt Arabicus. quod nec Solinus hoc loco nec Auienus in paraphraſi Dionyſij de ſitu orbis, animaduertiſſe videntur. Petræa Arabia iuxta Ptolemæum ab occidente Aegypti parte terminatur, id eſt Peluſiaco: ad ſeptentrionem, Iudæa: ad meridiem intimo receſſu

E ſinus Arabici qui ab Heroum oppido ad Elana procedit orientem verſus. Hæc igitur eſt Arabia quam Plinius *Catabanum Esbonitarum & Scenitarum Arabum vocarit* ait. de Catabanis & Eſbonitis an verum dicat mox videbimus, de Scenitis Arabibus, nunc id videndum. Strabo deſcribens ea quæ inter Meſopotamiam & Coeloſyriam interſunt, τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, καὶ τὴν Μεσοποταμίαν Σκηνίτας κατέχειν Ἄραβας dicit. ſuper hos πολλὴν ἔρημον τὰ δὲ πρὸς νότον ἐπὶ τούτοις ἔχουσιν οἱ τὴν Εὐδαίμονα καλουμένην οἰκοῦντες. ibidem τοὺς ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ Σκηνίτας eos nominat. & paulo ante de

his ita ſcribit: τὰ δὲ πρὸς μεσημβρίαν κεκλιμένα τῆς Μεσοποταμίας, καὶ ἀποτέρω τῶν ὀρῶν ἄνυδρα καὶ λυπρὰ ὄντα ἔχουσιν οἱ Σκηνῖται Ἄραβες. non igitur Ægypto propinqui hi Scenitæ Arabes. Plinius ipſe lib. VI. cap. XXVIII. *Nomadas infeſtatoreſque Chaldæorum Scenitæ, vt diximus claudunt, & ipſi vagi.* vbi hoc dixit? libro eodem cap. XXVI. de Euphrate: *vbi deſiit alueo munire ad confinium Characis accedente tractu, ſtatim infeſtant Attali latrones, Arabum gens. vltra quos Scenitæ. ambitu vero Euphratis Nomades Arabiæ vſque ad deſerta Syriæ, vnde eum in Meridiem flectu diximus ſolitudines Palmyrenas relinquentem.* Igitur poſt Palmyrenas ſolitudines ſtatim ſequuntur Nomades Arabes, deinde *Attali* infeſtatores Chaldæorum, & ipſi gens Arabum, quos claudunt denique Scenitę Arabes. idem cap. XXVIII. *læua fluminis Chaldæi obtinent, dextra Nomades Scenitæ.* atqui ſuprà Nomadas Arabes à Scenitis diſtinxerat. an igitur diſtinguendum, *Nomades, Scenitæ*? ſed hos eoſdem Scenitas, Νομάδας Σκηνίτας vocat Strabo lib. XVI. de Euphrate: τὰ δ᾽ ἐπὶ ἔχουσι Ῥωμαῖοι, καὶ τῶν Ἀράβων φύλαρχοι μέχρι Βαβυλωνίας, οἱ μὲν μᾶλλον ἐκείνοις, οἱ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις προσέχοντες, ὧν οἱ μὲν Σκηνῖται οἱ Νομάδες οἱ τῷ ποταμῷ πλησίον, μᾶλλον δὲ οἱ ἄπωθεν, καὶ πρὸς τῇ Εὐδαίμονι Ἀραβίᾳ. an legendum, ὧν οἱ μὲν Σκηνῖται ἢ Νομάδες? vt alibi: τὰ δὲ πολλὰ κατέχουσι Σκηνῖται καὶ Νομάδες. ſed nihil mutandum. Scenitæ illi Arabes qui Euphratim accolunt & intra Euphratem, diuerſi quidem ab illis Nomadibus Arabiæ qui vſque ad ſolitudines Palmyrenas pertingunt, ipſi tamen nihilominus Nomades, id eſt pabulationibus vagabundis errantes. Plinius: *Nomadas infeſtatoreſque Chaldæorum Scenitæ claudunt, & ipſi vagi.* id eſt, & ipſi Nomades. non omnes Nomades Σκηνῖται ſunt, nam Scythiæ Nomades ſunt Ἀμαξῖται non Σκηνῖται. ſed nec omnes Σκηνῖται Nomades. nam Sabęi Σκηνῖται, & alij plerique ſub tentoriis quidem habitãt ſed non vagantur. alij Nomades ſimul ſunt & Scenitæ, vt illi Scenitæ Arabes qui Meſopotamiam habitant. Quærendum igitur an de his Scenitis Arabibus intellexerit Plinius, cum dixit Arabiam vltra Peluſiacum Scenitarum Arabum eſſe. Sanè illi Scenitę Arabes nec in Petræa Ἀραβίᾳ nec in deſerta, ſed in Meſopotamia cenſebantur. inde Strabo Arabiam à Syria vſque ad Meſopotamiam protendi ſcripſit, χωρὶς τῶν ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ Σκηνιτῶν Ἀράβων. Præterea diuerſi hi Scenitæ Arabes Meſopotamiæ & Euphratis accolæ, ab illis Scenitis quos Ptolemæus in Felicis Arabiæ Mediterraneo collocat ad montes quæ ſeptentrionem verſus attolluntur. ita enim ſcribit in Arabiæ Eudæmonis deſcriptione: κατέχουσι δὲ τὴν μεσογαίαν, παρὰ μὲν τοῖς ὄρεσι, τὰ πρὸς ἄρκτους ὡς ἐπίπαν Σκηνῖται. Saracenos his Scenitis μεσημβρινωτέρους facit. ὧν δὲ, inquit, μεσημβρινώτεροι Σαρακηνοί, hos eoſdem Saracenos Marcianus Heracleota ponit περὶ τὰ ἀρκτῷα τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας, in ſeptentrionali ſcilicet Arabiæ Felicis latere. γείτονα ἔχουσι, inquit, ἔθνη τῇ Πετραίᾳ Ἀραβίᾳ, καὶ τῇ Ἐρήμῳ Ἀραβίᾳ, καὶ τῇ Παλαιστίνῃ, καὶ τῇ Περσίδι, καὶ ἀκολούθως

A τῇ προειρημένῃ Εὐδαίμονι Ἀραβίᾳ. ita de his loquitur quaſi diuerſa gens ab Arabum gente fuerit: nam nulli eos Arabiæ accenſent. ſanè in epiſtola Valeriani Imperatoris ad Aurelianum, quæ apud Vopiſcum legitur, Saraceni ſagittarij ſeparantur à ſagittariis Arabibus: *habes Ityreos ſagittarios trecentos, Armenios ſexcentos, Arabas centum quinquaginta, Saracenos ducentos.* non dubium tamen eſt gentem Arabum fuiſſe. nam & recentiores omnes Græci Latinique Saracenos cum Scenitis Arabibus confundunt. Ammianus lib. XXIII. *Scenitas Arabas, quos Saracenos poſteritas appellauit.* quaſi apud veteres nulla Saracenorum mentio fuerit, quod falſum eſt. idem alio loco: *& Sceni-*

B *tas prætenditur Arabas, quos Saracenos nunc appellamus.* quaſi qui veteribus appellati ſunt Scenitæ Arabes, ætas Ammiani *Saracenos* vocauerit. atqui Σαρακηνοὺς Ptolemæus diſtinguit, καὶ τῶν Ἀράβων Σκηνιτῶν, licet vicinos faciat. ſed cum non vnum genus Scenitarum Arabum fuerit, poſterior ætas quoſcunque Scenitas Arabes, & vbicunque poſitos vocauit Saracenos, quare? quia & ipſi Saraceni σκηνῖται & Νομάδες. inde omnes Scenitas & Nomadas Arabes, etiam *Saracenos* appellarunt. Nos hodie-

C que Mauros & Ægyptios vocamus. Aliter veteres, vt Ptolemæus & Marcianus. nã qui proprio nomine Saraceni apud veteres dicebantur, circa montana Arabiæ Felicis incolebãt, haud lõgè à Scenitis Arabibus qui ibidẽ degebant inter Felicem Arabiam & Petręam deſertamque. vnde & Saraceni & Scenitæ Arabes ijdem appellati. Procopius lib. I Περσικῶν, ſtatim à Syriæ Palæſtinæ finibus Saracenos habitaſſe dicit littus Arabici ſinus vbi vrbs Elana: ταύτην δὴ τὴν ἠιόνα εὐθὺς μὲν ὅρους τῆς Παλαιστίνης ὑπερβάντι Σαρακηνοὶ ἔχουσιν οἱ ἐν τῷ φοινι-

D κῶνι, ἐκ παλαιοῦ ἱδρυμένοι, ὅς δὴ ὁ φοινικὼν ἐν τῇ μεσογείᾳ εἰς χώραν κατατείνει πολλήν, ἵνα δὴ παράπαν ἄλλο οὐδὲν ὅτι μὴ φοίνικες μόνοι φύονται. notandum eſt quod ait ἐκ παλαιοῦ ibi ſitos Saracenos. nam qui veteribus Saraceni proprie dicti ſunt, ibi habitarunt. Eratoſthenes apud Strabonem Σκηνίτας Ἄραβας ibi collocat, vbi Procopius Saracenos. hæc verba ſunt eius de Arabia Felice: ἔχουσι δ᾽ αὐτὴν οἱ μὲν πρῶτοι μετὰ τοὺς Σύρους καὶ τοὺς Ἰουδαίους ἄνθρωποι γεωργοί, μετὰ δὲ τούτους ψάμμος ἐστὶ γῆ, καὶ λυπρὰ φοίνικας ἔχουσα ὀλίγους, καὶ ἄκανθαν καὶ μυρίκην, ὀρυκτὰ ὕδατα, καθάπερ, καὶ ἡ Γεδρωσία. Σκηνῖται δὲ ἔχουσιν αὐτὴν Ἄραβες καμηλοβοσκοί. vides φοινικῶνα Procopij in quo conſtitutos ab antiquo fuiſſe Sarace-

E nos ſcribit, quos vetuſtiſſimi Σκηνίτας Ἄραβας appellarunt. quippe ignoraſſe videntur antiqui nomen Saracenorum vt Eratoſthenes, Artemidorus, aliique. nam nec apud Strabonem eorum extat mentio. Plinius vero ita meminit, vt recentem eam appellationem eſſe conſtet. *Nabatæis,* inquit, *Thimaneos iunxerunt veteres: nũc ſunt Taueni, Suelleni, Saraceni.* etſi libri habeant, *Araceni,* mentio *Saracenorũ* etiã extat apud Dioſcoridẽ, qui paulo ante Plinij tẽpora ſcribebat: nã bdelliũ dicit lacrimã eſſe δένδρου Σαρακηνοῦ. quo loco fruſtrà laborãt viri docti. de corrigẽda ea voce, quaſi Dioſcoridis æuo, nondum

Digitized by Google

nondum extiterit Saracenorum nomen, ſed falluntur. populus erat Arabiæ Nabatæis vicinus, nec aliter tunc accipiebatur. ſcribit paulo poſt ex India afferri bdelliũ, καὶ ἀπὸ τῆς Πέτρας φέρεσθαι. Petra oppidum Nabatæorum, quibus vicini Saraceni, apud quos bdellium ex arbore manabat. Meminerunt Saracenorum, & Vlpianus in Arabicis & Vranius. Stephanus: Ταύτου ἔθνος ἀπὸ τῶν Σαρακηνῶν πρὸς μεσημβρίαν ὡς Οὐλπιανὸς ἐν Ἀραβικοῖς, καὶ Οὐράνιος ἐν Ἀραβικῶν δευτέρῳ. Fallitur itaque Scaliger ὁ πάνυ qui Animaduerſionibus in Euſebium notat vetuſtiores Ptolemæo Saracenorum nuſquam meminiſſe. Marcianus Heracleota, vel ille qui ſub hoc titulo extat, τῶν Σαρακηνῶν nomine eos vtique intellexit quos veteres appellarunt Ἄραβας Σκηνίτας. τὰ δὲ περὶ τὸν αὐχένα τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας μετὰ τὴν Πετραίαν Ἀραβίαν κατέχουσιν οἱ καλούμενοι Σαρακηνοί, πλείονας μὲν ἔχοντες προσηγορίας, πολὺν δὲ διακατέχοντες τόπον γῆς. At Ptolemæus qui Saracenos Scenitis adiungit & vicinos facit, more ſuo recentem & veterem appellationem eiuſdem gentis quaſi diuerſæ iunctim poſuit. ſic *Ilnam & Æthalem, Aſpida & Clupeam* veluti diuerſas vrbes & inſulas recenſet, quæ ſub diuerſis nominibus eædem erant. quod & in alijs multis fecit, vt alibi obſeruauimus. à regione quam incolebant quæ Saraca dicebatur, appellatos notat Stephanus: Σάρακα χώρα Ἀραβίας. μετὰ τοὺς Ναβαταίους οἱ οἰκοῦντες Σαρακηνοί. Certum porro eſt de his Arabibus Scenitis qui ad ſeptentrionem Arabiæ Felicis incolebant, quique vel Saraceni poſtea dicti, vel Saracenos vicinos habuerunt, intellexiſſe ibi Plinium, cum Arabiam vltra Peluſiacum Scenitarum Arabum eſſe dixit. ſterilem eam eſſe Arabiam, niſi vbi Syriæ confinia attingit, memorat. hoc conuenit cum Eratoſthene, qui ad Syriæ confinia γεωργοὺς eam tenuiſſe ſcribit. vbi ſterilis erat & deſerta incolebant Scenitæ & καμηλοβοσκοὶ qui & Saraceni. Ptolemæus in Arabiæ Petrææ deſcriptione Melanos montes à Pharan, quæ in intimo receſſu ſinus Arabici eſt, ad Iudæam pertinuiſſe tradit. ad occiduum latus horum montium verſus Ægyptum Saracenorum regionem prætendi ſcribit. καὶ ἀπὸ μὲν δύσεως ὀρέων τούτων παρὰ τὴν Αἴγυπτον ἥ τε Σαρακηνὴ παρήκει, καὶ ὑπ᾽ αὐτὴν Μουνυχιάτις, ὑφ᾽ ἣν πρὸς τῷ κόλπῳ εἰσὶ Φαρανῖται. diuerſi vt videtur hi Saraceni ab illis quos ſupra diximus, niſi quis velit Saracenorum regionem eo vſque ſe extendiſſe, quod nõ abhorret à vero. Iſmaëlitas olim dictos, qui poſtea Saraceni appellati, placet pleriſque veterum omnibus. Onkelos *Iſmaelitas* interpretatur *Saracenos* vel *Saracaos*. Pharan oppidum ab Iſmaëlitis conditum Hieronymus & Epiphanius teſtantur. Hieronymus de locorum Hebraïcorum interpretatione: *Faran, nunc oppidum trans Arabiam, iunctum Saracenis qui in ſolitudine vagi erant.* & paulò poſt: *in deſerto autem Pharan ſcriptura commemorat habitaſſe Iſmaëlem. vnde & Iſmaelitæ qui nunc Saraceni.* Hinc Saracenorum regionem haud longè à Pharanitide ponit Ptolemæus. Nugantur qui à Sara Abrahami vxore appellationem eorum deriuant. Νομάδας ea voce ſignificari notat Scaliger. Nam Arabicè *Sarak* fugacem & λῃστρικὸν deſignare. Verùm nihil hoc prohibet, quin eorum regio vel oppidum Σάρακα nomen habuerit, vt ex Stephano cõſtat, & τύπος nominis id ſatis oſtendit. Sic Αὐσαρηνοί, Δαχαρηνοί, Σαμηνοί, & ſimilia, vt Σαρακηνοὶ à Σάρακα. Ptolemæus quoque inter vrbes Arabiæ Σάρακα recenſet. Hic ſitus Saracenorum ſic propriè dictorum, qui & Iſmaëlitæ. Verum enimuero, quum in diuerſis & longiſſimo quidem terrarum tractu inuicem diuiſis, tam Arabiæ quam Æthiopiæ locis extiterint plures populi Νομάδες & Σκηνῖται, ex his omnibus Saraceni à loco appellari, quos ante diximus ad ſeptentrionem coluiſſe in montanis & deſertis Arabiæ Felicis. At poſterior ætas omnes omnino Σκηνιτικοὺς & Νομαδικοὺς cũ Arabas tum Æthiopas Saracenorum nomine nuncupauit. Ammianus Marcellinus lib. XIV. ſcribit Saracenorum gentem ab Aſſyrijs initium capere & ad Nili cataractas porrigi & confinia Blemyarum. fallitur ſi quis putat vnam eamdemque gentẽ continuo terrarum tractu ab Aſſyrijs ad vltimos Æthiopas ſub Saracenorum nomine pertendiſſe. alij ex his erant Nomades, alij Scenitæ: quidam Æthiopes, quidam Arabes, vt non eiuſdem generis, ita nec linguæ, nec habitus, nec moris, varijs quoque nominibus appellati, in Meſopotamia Scenitæ Arabes erant, intra Euphratem amnem. à Meſopotamia vſque ad Syriæ Palmyrenas ſolitudines, Nomades Arabiæ tenebant. à Syria ad ſinum Arabicum verſus Arabiam Felicem rurſus alij Scenitæ Arabes, qui propriè Saraceni dicti. in ora maritima ab Elanite ſinu ad Heroopoliticum verſus Ægyptum: item Σκηνῖται quidam, ab Heroum oppido ad meridiem tendenti in Ægypti parte Arabægyptij habebãt, qui & ipſi νομαδικῶς degebant. hos excipiebant Troglodytæ Æthiopes etiam νομαδικοί, quos & propterea Σκηνίτας & Saracenos etiam appellarũt. In Aethiopia prope Nili Cataractas ad confinia Blemyarũ etiam quidam Σκηνῖται à Ptolemæo recenſentur. hinc ab Aſſyrijs & Meſopotamia ad Nili cataractas & Blemyas porrigi Saracenorum gẽtem prodidit Ammianus, quia omnes Scenitas & Nomadas Arabas ſequens ætas *Saracenos* appellauit. Euſtathius de Troglodytis Aethiopibus: οὕτω λέγονται διὰ τὸ ὑπὸ τὴν ἱερὰν βαίνειν καὶ τρώγλας ὑποδύεσθαι. λέγονται καὶ οἱ αὐτοὶ Σαρακηνοί. ideo Saraceni dicti Troglodytæ, quia & Scenitæ Arabes ijdem appellati. Rhetor vetus apud Euſtathium: Τρωγλοδύται μοῖρα Αἰθιοπικὴ Ἀράβων ὅμοροι. at recentiores etiam Arabiæ deputarunt hãc Troglodyticen, vt & regionem omnem quæ inter Arabicũ ſinũ eſt & Nilũ, quã partẽ Aegypti Arabicã & littus Arabicũ dixere. Miſſi Theodoſij *Arabiã Trogoditin* appellant his verbis: *Arabia Eudæmõ inter duos ſinus Arabicum & Perſicum, itemq; citra Arabicũ, Trogoditin Arabiã Ægypto proximã. Hæ finiũtur ab oriẽte ſolis ſinu Perſico: ab occidẽte, Nilo: à ſeptentrione Pharã, & Petræa Arabia: à Meridie Oceano Erythro. patet in longitudinem mpm. decies centũ*

LX. *in latitudinem* DCCCC. XXX. citra Arabicum ſinum eſt Trogodytis Arabia, vltra ſinum Arabia Felix. Troglodytin Arabiam à ſeptentrione Pharan oppido terminari dicunt, ab occidente Nilo. at Felicem à ſeptentrione Petræa terminari, ab oriente ſinu Arabico. *Scenitarum Arabia Troglodytis* ab iiſdem dicitur: *Ægyptus inferior ab oriente Scenitarum Arabia Trogodyti: ab occidente, Lybia deſerta: à ſeptentrione mari Ægeo: à meridie Æthiopia.* Dioſcorides quoque vocat, Τρωγλοδυτικὴν Ἀραβίαν, de Zingibere. Ammianus *Arabas* quoque *Scenitas* vocat, qui ad Ægypti ſunt orientem. ita enim de Ægypto: *quæ orientem è regione proſpicit, Elephantinen & Meroen vrbes Æthiopum, & Catadupos Rubrumque pelagus & Scenitas, prætenditur Arabas, quos Saracenos nunc appellamus.* intelligit Ἀραβαιγυπτίους & vicinos Troglodytas qui & ipſi Scenitæ Arabes, ideoque Saraceni appellati infimis temporibus. nec iſti ſunt Arabes, qui propriè Saraceni veteribus dicebantur. Saraceni Arabum gens inter Petræam Arabiam & Felicem, qui quod erant Σκηνῖται & Νομάδικοι, omnes inde Scenitæ Arabes, cuiuſcunque generis ac regionis eſſent poſtremis imperij temporibus appellati ſunt *Saraceni.* Malchus Rhetor in Eclogis legationum: ἀφικνοῦνται δὲ τῶν Σκηνιτῶν Ἀράβων οὓς καλοῦσι Σαρακηνούς. loquitur Malchus de Saracenis ſic propriè ac vere nominatis: nam ὑπὸ τὴν Πετραίαν eos ſitos docet, & inſulæ Ἰωτάβης meminit, quæ mille tantum ſtadijs diſtabat ab Aïla, vel Ælanis vrbe. vide Procopium lib. I. Περσικῶν. ceterum non in Arabia & Æthiopia tantum Scenitæ, ſed etiam in Scythia & Parthia, vt & Νόμαδες.

Pag. 62. D. *Quam Catabanes & Scenitæ tenent Arabes.*] de Scenitis Arabibus dictum eſt. de Catabanibus illud conſtat populum eſſe Felicis & odoriferæ Arabiæ. Stephanus: Καταβανία, χώρα τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας. & citat hæc Strabonis verba ex lib. XVI. Φέρει δὲ τὸν λιβανωτὸν ἡ Καταβανία, σμύρναν δὲ ἡ Χατραμωτῖτις. Strabo Καταβανίαν vocat, & gentem Καταβανεῖς, eoſque locat πρὸς τὰ στενὰ καὶ τὴν διάβασιν τοῦ Ἀραβίου κόλπου, ad fauces Arabici ſinus, quas Plinius *Rubri maris fauces* vocat, vt hinc etiam conſtet, *Rubrum mare* pro ſinu Arabico eũ dicere. hæc cum ita ſint, quomodo ratio conſtabit Plinio, qui hos Catabanes, penitioris Arabiæ Felicis populos, illi Arabiæ donat quæ vltra Peluſiacum ad ſinum Arabicum pertinet? hæc ſeptentrionalis quippe & ſterilis eſt Arabia quã Eratoſthenes ſimiliter inter Syriam Iudæamque & ſinum Arabicum patere ſcribſerat. Strabo de Eratoſthene: Φησὶ δὲ περὶ τῆς προσαρκτίου καὶ ἐρήμης, ἥτις ἐστὶ μεταξὺ τῆς τε εὐδαίμονος Ἀραβίας καὶ τῆς Κοιλοσύρων καὶ Ἰουδαίων, μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ Ἀραβίου κόλπου. Quod ad Solinum attinet qui Catabanas vt & Scenitas Arabiam Eudæmonem tenere ait, ex male acceptis Plinij verbis id conſtituit, qui Arabiam illam Catabanum & Scenitarum ad Rubrum mare pertinere ſcripſit. at Plinius Rubrũ mare pro ſinu Arabico dedit, Solinus pro mari magno accepit, ex quo ſinus Arabicus infunditur. ita ſenſiſſe

A Plinium præter ea quæ ſuprà diximus id etiã oſtendit, quod Heroopolitici ſinus & Ælanitici eo capite tantum meminit, quos ſinus facit Rubri maris, id eſt ſinus Arabici, ad hæc Catabanis & Scenitis Arabibus iungi ab oriente Cãchlæos Arabes, à meridie Cedræos dicit, qui deinde ambo Nabathæis. atqui Nabathæi Petram oppidum incolunt, à quo Petræa Arabia. Strabo Nabathæos ad Elaniten ſinum ponit, ἑξῆς δὲ Ἐλανίτης κόλπος καὶ ἡ Ναβαταία. Diodorus Elanitẽ ſinum, quem Λαιανίτην vocat, ita enim ſcribendum non Ἀλαιανίτην, circum habitatum tradit vicis Arabum Nabathæorum. Eratoſthenes apud Strabonem ab

B Heroum oppido, ad oriẽtem æſtiuum tendẽti & Babyloniam, Nabathæorum regionem occurrere narrat, ſuper quam ad meridiem Arabiã eſſe Eudæmonem. ergo ſi Cedræi Arabes à meridie iunguntur Scenitis & Catabanis, Cedreis autem Nabathæi, nullo modo fieri poteſt, vt in Eudæmone ſint Catabani. in ea igitur erunt Arabia, quæ ab intimo receſſu receſſus Arabici ad æſtiuum orientem, vel ſeptentrionem pergit. atq; ita Plinius ſcribſit. quem tamen ratio fugit. nam Catabanes in Eudæmone Arabia & Turifera cenſentur. ſed Plinium decepit τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης apud

C Græcos varia ſignificatio, *Rubrum mare* alijs pro ſinu Arabico accipientibus, alijs pro magno mari & Oceano, vnde ſinus Arabicus. in Arabia quæ ad mare Rubrum pertingit, ſunt Catabanes, ſi Rubrum mare accipimus pro Oceano Erythro. non ſunt autem in ea Arabia quæ pertinet ad ſinum Arabicum, quem maris Rubri appellatione ſemper vocitare conſueuit Plinius. idem error vetuſtiſſimos & ſummos Græciæ viros tranſuerſos rapuit, ex eadem cauſa ortus. Ptolemæus *Poſideon* promuntorium ſtatuit in mari Rubro, ſtatim poſt fauces & anguſtias Arabici ſinus. Ἐρυθρᾶς θαλάσσης μετὰ τὰ στενά, Ποσίδιον ἄκρον. etenim à fau-

D cibus Arabici ſinus excipit Ἐρυθρὰ θάλασσα. Marcianus Heracleota: μετὰ δὲ τὰ στενὰ τοῦ Ἀραβίου κόλπου, ἐκδέχεται ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα. ab illis faucibus auſpicatur ingreſſum in terras Arabicus ſinus. Diodorus vero Siculus lib. III. illud Ποσίδειον ἐν τῷ μυχῷ ſinus Arabici locat, immo vero μυχὸν ipſum ſic appellat. Ἐκεῖ ἄλλο μέρος τῆς ἀνατείνον παραλίας, τὸ προσαγορευόμενον Ἀραβία πάλιν ἀναλαβόντες ἀπὸ τοῦ μυχοῦ διέξιμεν. οὗτος γὰρ ὀνομάζεται Ποσίδειον ἱδρυσαμένου Ποσειδῶνι πελαγίῳ βωμὸν Ἀρίστωνος, τοῦ πεμφθέντος ὑπὸ Πτολεμαίου πρὸς κατασκοπὴν τῆς ἕως ὠκεανοῦ παρηκούσης Ἀραβίας. quantum in-

E ter τὸ στόμα eſt, καὶ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου, tantum intereſt Ptolemæi & Diodori ſententiam. nam μυχὸς κόλπου, vt omnes ſciunt, terminus eſt terras penetrantis ſinus. Mela lib. III. cap. VIII. *Arabici ſinus & os arctius & latitudo minor eſt, maior aliquando receſſus, & multo magis longa latera.* vocat *os ſinus*, τὸ στόμα, τὸν πορθμόν, τὰ στενά, *receſſum* vero τὸν μυχόν. hinc opinionum hæc nata diuidia eſt, quod alij Ἐρυθρὰν θάλασσαν pro ſinu Arabico vſurpant, alij pro mari Oceano, vnde & τὰ τῆς ἐρυθρᾶς στενὰ alij, ἀντὶ τοῦ στόματος accepere, alij ἀντὶ τοῦ μυχοῦ, vbi ſcilicet anguſtiſſimus eſt in receſſu intimo traiectus.

quod vtrumque ita verum eſt, vt nihil ſit verius. Procopius lib. I. Γερσικῶν. Ερυθρὰ θάλασσα ἐξ Ινδῶν ἀρχομένη ἐνταῦθα τελευτᾷ τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς. vbi Ερυθρὰν θάλασσαν manifeſtè pro ſinu Arabico poſuit. ſequitur: καὶ πόλις Αἰλὰς, καλουμένη πρὸς τῇ ταύτης ἠιόνι ἐστὶν, ἔνθα ἡ θάλασσα, ἀπολήγουσα πορθμός τις ἄγαν στενὸς γίνεται. vbi & πορθμὸν vocat, qui μυχὸς potius dici debuit. Nam πορθμὸν ἀπὸ τοῦ μυχοῦ antiqui Græci diſtinguunt. ſic τὰ στενὰ & τὸν πορθμὸν τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης Procopius poſuit ἀντὶ τοῦ μυχοῦ τοῦ Αραβίου κόλπου. vt non mirum ſit Poſideon promũtorium quod τοῖς στενοῖς τῆς Ερυθρᾶς imminet, alios ἐν τῷ μυχῷ Arabici ſinus ponere, alios ἐν τοῖς στενοῖς καὶ τῷ πορθμῷ, quem Ερυθρὰ θάλασσα excipit. nam fauces Arabici ſinus terminant Rubrum mare, vt μυχὸς ipſum ſinus receſſum terminat. vix ambigendum eſt, quin ſimilis cauſa coëgerit errare Plinium. verba Strabonis de Cattabanis hæc ſũt, de populis Arabiæ Felicis & odoriferæ: τρίτοι δὲ Κατταβανεῖς καθήκοντες πρὸς τὰ στενὰ, καὶ τὴν διάβασιν τοῦ Αραβίου κόλπου. quæ ab Eratoſthene ſunt. τὰ στενὰ τοῦ Αραβίου κόλπου accepiſſe Plinius videtur pro intimo receſſu ſinus, vbi maximè anguſtus eſt. hinc Cattabanes in his populis Arabiæ recenſuit, quæ ad ſinum Arabicum pertinet, vel vt ipſe loquutus eſt, ad Rubrum mare, vnde incipit odorifera & Beata, quem à ſinu Elanite exordium ſumere iuxta veteres ſuprà oſtendimus. De Poſideo, Diodori opinionem tuetur Artemidorus apud Strabonem. Strabo de Artemidoro: ταῦτ' εἰπὼν περὶ τῶν Τρωγλοδυτῶν καὶ τῶν προσχώρων Αἰθιόπων ἐπάνεισιν ἐπὶ τοὺς Αραβας καὶ πρώτους ἔπεισι τοὺς τὸν Αράβιον κόλπον ἀφορίζοντας καὶ ἀντικειμένους τοῖς Τρωγλοδύταις, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ Ποσειδίου. ergo Ποσείδιον in intimo receſſu ſinus Arabici, quod Ptolemæus ad os & fauces collocat Arabici ſinus, in Rubro mari. populi enim qui ἀφορίζουσι τὸν κόλπον, circa ipſum receſſum habitant, & eum terminant. ſequitur: τοῦτο δὲ ἐνδοτέρω κεῖσθαι φησὶ τοῦ Ελανίτου κόλπου. id eſt, *penitius & introrſum magis terras iniens quam ſinus Elanites.* ergo circa Heroum oppidum illud Poſideon, quod in altero μυχῷ eſt Arabici ſinus, Ægyptum verſus. nam Heroopoliticus ἐνδοτέρω κεῖται τοῦ Ελανιτικοῦ. à Poſideo Φοινικῶνα, locum maritimum, palmis conſitum ſtatim porrigi, Strabo ex Artemidoro & Diodorus affirmant. puto illum eſſe, Φοινικῶνα, quem ab antiquo incoluiſſe Saracenos refert Procopius. Eratoſthenes Σκηνίτας Arabas loca palmis conſita habitaſſe tradit, qui idem ſunt cum Saracenis, nec longè inde eos ſtatuit. Σκηνίτας fuiſſe qui illum Φοινικῶνα incolerent liquet ex his Strabonis ſiue Artemidori: καθίζονται δ' ἐπὶ δένδρων καλυβοποιησάμενοι διὰ τὸ πλῆθος τῶν θηρίων. iam καλύβη & σκηνὴ idem. huius Φοινικῶνος mentio in Agatharchidis excerptis. Φοινικὼν, κώμη à Ptolemæo recenſetur in Arabia Felice, ſed poſt Elaniten ſinum. male apud eum legitur, Φοίνικον κώμη, nec melius vertunt *Phœnicum oppidum*, cum ſit *Phœnicon, vicus*. ideſt, *Palmetum*. nec dubito quin de eodem Phœnicone intellexerit, licet in ſitu eius diſſentiat.

A Φοινικῶνα Diodori & Artemidori inter Elaniten ſinum & Heroopoliticum, non procul inde Σαρακηνὴν παρήκειν tradit Ptolemæus ab occidente montium Melanorum verſus Ægyptum: qui Melani montes à ſinu iuxta Pharan quaſi ad Iudæam protenduntur; at Φοινικὼν κώμη eidem Ptolemæo ponitur in ora maritima, quæ μετὰ τὸ ἄκρον τὸ ἐν τῷ Ελανίτῃ κόλπῳ incipit. nec longe ab illa ora Saracenos ſtatuit. hæ ſunt igitur auctorum diſſentientium exerrationes. ſic Αἴλα κώμην ibidem recenſet Ptolemæus non ſuo loco, & diuerſam facit ab oppido Elana, cum Αἴλανον, Ελανα, & Αἰλὰν eamdem
B vrbem vocent auctores. male apud Ptolemæum legitur, Αἴλη κώμη. poſt Phœniconen ſequitur ὁ Φοινικὼν, νῆσος, πλησίον δὲ αὐτῆς ἀκρωτήριον ὃ διατείνει πρὸς τὴν Πέτραν τὴν τῶν Ναβαταίων, καλουμένων Ναβαταίων, καὶ τὴν Παλαιστίνην χώραν. ita Artemidorus apud Strabonem. ita vero Diodorus lib. III. ἔστι προσκείμενον ἀκρωτήριον τῆς νήσου κεῖται κατὰ τὴν καλουμένην Πέτραν τῆς Αραβίας καὶ τὴν Παλαιστίνην. ita diſtinguenda verba Diodori ac legenda. Illud eſt promuntorium quod Ptolemæo dicitur τὸ κατὰ Φαρὰν ἀκρωτήριον, ab vrbe Pharan. idem in Petræa Arabia: διατείνει δὲ ἐν τῇ χώρᾳ τὰ καλούμενα Μέλανα ὄρη ἀπὸ τοῦ κατὰ Φαρὰν μυχοῦ, ὡς ἐπὶ
C τὴν Ιουδαίαν. hic eſt quod aiunt Diodorus ac Strabo promuntorium illud verſus Petram Arabiæ oppidum & Palæſtinam ſiue Iudæam tendere. nam Petra oppidum Iudææ vicinũ. vnde & eam Iudææ quidam attribuunt, & Iudææ partem *Petræam* appellarunt, vt paulo ante docuimus, ab illo promũtorio alia ora maritima quam Maranitæ incolebant. Artemidorus: εἶτ' ἄλλη παραλία πρότερον μὲν Μαρανιτῶν καλουμένη, ὧν οἱ μὲν ἦσαν γεωργοὶ, οἱ δὲ σκηνῖται, νῦν δὲ Γαρινδαίων ἀνῃρημένων ἐκείνους δόλῳ. legere volebam, Φαρανῖται. nam ibi eos collocat Ptolemæus. vbi & oppidum Φαρὰν & μυχὸς & ἀκρωτήριον κατὰ Φαράν. ſed Μαρανεῖς & Μαρανίτας etiam eos vo-
D cat Diodorus: qui & Γαρινδανεῖς appellat, quos Artemidorus Γαρινδαίους. vt vt ſit, non dubito quin Μαρανίτας & Μαρὰν vocauerint, quos poſterior ætas Φαρανίτας. Stephanus. Φαρὰν πόλις μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Αραβίας. τὸ ἐθνικὸν Φαρανίτης. certè inter Heroopoliticũ ſinum & Elaniten, ſita erat. Ptolemæus: ὑπὸ αὐτὴν πρὸς τῷ κόλπῳ Φαρανῖται. hi ſunt qui Μαρανῖται Diodoro & Artemidoro poſt Maranitas. κόλπος Ελανίτης. Diodoro, Αλαινίτης. Agatharchidi Λαιανίτης. atque ita legẽdum in Diodoro: nam totã illam περίγησιν ſinus Arabici ad verbum mutuatus eſt ex Agatharchide Cnidio, vt ex his excerptis li-
E quet quæ apud Photium adhuc extãt. ſcribit Plinius Artemidoro ſinum illum vocari *Aleniticum*. ſed ſcribendum eſt vt ſuprà docuimus, *Elaniticum*. nam Strabo vbi periplum illius ſinus verbis Artemidori contexuit, ſemper Ελανίτην vocat. ſimilia porro ſunt illis Artemidori quæ Strabo de ſinu Arabico refert, ea quę Diodorus ex Agatharchide accepit, vt prorſus neceſſe ſit alterũ ab altero accepiſſe, hoc eſt furatum eſſe. qua de re nos alibi.

Pag. 62. D. *Scenitæ tenent Arabes nobiles monte Caſio.*] inepte hæc prorſus nec ex vero, nec ex

Plinij mente. non enim Scenitæ Arabes, nobiles monte Caſio: nec mons Caſius Scenitarum Arabum. ſcribit quidem Plinius Arabiam vltra Peluſiacum, quæ ad ſinum Arabicum procedit, ſterilem eſſe, nec nobilem niſi Caſio monte, eam Esbonitarum, Catabanum & Scenitarum Arabum vocari. non inde ſequitur Scenitas Arabas nobiles eſſe monte Caſſio, nam latiſſimè patebat nomen Scenitarum Arabum, vt ſuprà indicauimus. quis dixerit Scenitas Arabas, qui in Meſopotamia erant, nobilitari monte Caſio? ita de alijs Scenitis, qui longiſſimè à Caſio monte diſiti. ſed nec rectè Plinius Pomponij mentē expreſſit. poſt deſcriptionem Ægypti ſubijcit Mela Arabiam ab Ægypto ad mare Rubrum pertinere, hoc eſt ἕως τῆ ὠκεανῦ πελάγους, vt loquitur Diodorus, partem Oceano ſiue Rubro mari vicinam odoribus abundare: quæ Ægypto proxima eſt, ſterilem eſſe ac planam, niſi quà Caſio monte attollitur, non de vniuerſa Arabia Petræa aut ἐρήμῳ loquitur Mela, nam alijs in locis montuoſæ ſunt, præterquam ad Caſium, ſed de ſola ea parte quæ Ægypto proximat. Κάσιον & Κασιῶτις in Ægypto Ptolemæus ponit, nō in Arabia. Κάσιον πρὸς Αἰγύπτῳ, & πρὸς Πηλουσίῳ vocat Strabo. vltra Peluſiacum eſt, & ab eo Arabia incipit, quæ Syriam à Septentrione, Ægyptum ab occidente habet. Stephanus duas Arabias facit, vnam ἀρωματοφόρον quæ inter Perſicum & Arabicum ſinum, alteram Ægypto & Syriæ vicinam: δύο δ᾽ εἰσίν, ἡ μὲν ἀρωματοφόρος μεταξὺ Περσικῆς καὶ Ἀραβικῆς θαλάσσης, ἡ δὲ μᾶλλον δύσει συνάπτουσα, πρὸς μὲν τῶ δύσει Αἰγύπτῳ, πρὸς δ᾽ ἄρκτον Συρίᾳ. hæc poſtrema eſt quam vltra Peluſiacum Plinius ad mare Rubrum pertinere dicit. Sed fallitur Stephanus cum de ea loqui Dionyſium Περιηγητὴν putat, his verſibus de ſinu Arabico:

—— ὅς τε μεσηγὺ
Ἐιλεῖται Συρίης τε καὶ Ἀρραβίης ἱεροποιοῦ.

nam ἱεροποιοῦ Ἀραβία in illis verſibus eſt εὐδαίμων. ſed Syriam Dionyſius vſque ad ſinum Arabicum extendit, vt & Strabo vſque ad Ἐλανίτην μυχὸν, à quo Arabia felix auſpicabatur. ſed pars illa Petrææ Arabiæ in nomen ac cenſum conceſſerat tertiæ Palæſtinæ. ita & Petram quæ Petrææ Arabiæ metropolis erat, tertiæ Palæſtinæ, hoc eſt Iudææ tribuit Stephanus: Πέτρα, πόλις νῦν τῆς τρίτης Παλαιστίνης. quæ olim Arabiæ fuit. ſcilicet. ita enim capiendum. vide quæ ſuprà notamus. idem & de Characmobis, quæ vrbs Arabiæ, haud longe à Petra oppido, ab alijs tertiæ Palæſtinæ, ab alijs Arabiæ accenſetur. idem Stephanus: Χαράκμωβα πόλις τῆς νῦν τρίτης Παλαιστίνης, ἣν ἀναγράφει Πτολεμαῖος ἐν γεωγραφικοῖς ἐν πέμπτῳ βιβλίῳ, ἐν τῇς Ἀραβικαῖς. ita legendum, non ἐν ταῖς Ἀραβικαῖς. opus Ptolemæi quod hodie extat, intelligit, qui Χαράκμωβα ἐν ταῖς Ἀραβικαῖς πόλεσι recenſet, Arabiæ nimirum Petrææ. Sed hodie apud Ptolemæum perperam legitur, Χαράκωμα pro Χαράκμωβα. Πέτρα, Χαράκωμα. Alij hoc oppidum vocabant, Μῶβα Χάρακα. ſed de his alibi. ita & de Eluſa: Ἔλουσα,

A πόλις τῆς νῦν μὲν Παλαιστίνης τρίτης, πάλαι δ᾽ Ἀραβίας. Ptolemæus in Iudæa recenſet. nec ſecus fuerit de oppido quod Ptolemæo Ἐσβοῦς, alijs vt opinor Ἐσβών. nam inde *Esbonitæ* Plinio in Arabia illa cenſentur. Ptolemæo Ἐσβοῦς oppidum eſt Iudææ ſiue tertiæ Palæſtinæ. *Esbon* pro *Isbon* ſic Emporium vocabant inde loci homines. ita ἰδουμαῖοι & ἰδουμαῖοι, Εσιόδους & Ισιόδους. de Catabanibus iterum dicam, non poſſunt ijdem eſſe qui in Arabia Eudæmone Κατταβανεῖς, niſi Plinius hallucinatus ſit, quod veriſimile arbitror. Κατάβανα vrbs Commagenes prope Germaniciam, quæ alijs Κατάβαρα.
B vnde Καταβάνοι populi dicti videri poſsēt. nam Arabia eodem Plinio teſte, *à monte Amano è regione Cilicia Commageneſque deſcendit.* verùm de ea Arabiæ parte heîc non loquitur, ſed de illa, quæ ad Ægyptiacum littus. de qua ibidem cap. XXVII. *ſponte vero ad mare noſtrum, littuſque Ægyptiacum, vt docuimus.* hoc loco nimirum vbi docet, eam Arabiam Catabanum, Esbonitarum & Scenitarum Arabum vocari. Sunt & Καταναῖοι populi apud Ptolemæum, qui Arabiam deſertam claudunt à parte Syriæ. ſed illos heîc vix deſignari putem. libri Solini heîc legunt, partim *Catabyani*, partim *Catabra-*
C *ni*, in quibuſdam etiam *Scaptabani*. Plinij omnes quos vidimus codices habent, *Catabanum*, qui ſunt populi Arabiæ Felicis.

Pag. 62. D. *Ipſa autem tentoria cilicina ſunt.*] id eſt, ex cilicijs, ſed in ſchedis Palatinis ſcriptum eſt: *ipſa autem tentoria, cilicia ſunt.* quod rectum eſt. nam ſequitur: *ita nuncupant velamenta caprarū pilis texta.* Aſconius: *Cilicia* texta *de pilis eſſe in vſum caſtrorum atque nautarum*, interpretatur, quod ex Virgilio habet. V. Auienus in ora Maritima:

Hirta heîc capella, & multus incolis caper
Dumoſa ſemper intererrant ceſpitum,
Caſtrorum in vſum & nauticis velamina
D *Productiores & graues ſetas alunt.*

Virgiliana hęc ſunt: ---- *ſetaſque comantes*
Caſtrorum in morem, & miſeris velamina nautis.

hinc noſter *cilicia*, velamenta exponit. Heſychius: τὰ ἐκ αἰγείων τριχῶν συνυφασμένα κιλίκια. ſed quem in vſum caſtrorum cilicia? Seruius dicit, *quia de cilicijs poliuntur lorica & teguntur tabulata turrium, ne iactis facibus ignis poſſit adhærere.* confundit *cilicia* cum *centonibus*, magno errore. nec enim de pilis caprarum coactilia aut centones fieri poſſunt, nec fiebant. *polire* verbum fullonum. ex lana co-
E actili & centonibus tunicas ac tegmenta ſibi parabant milites ad tela vitanda. πιλωτοὺς θώρακας Græci vocant. θωρακομάχους recentiores dixere, hoc eſt πακτοὺς θώρακας. nam πακτὰ & πιλητὰ eadem. vnde & πάκτης fullo. perperam *Thoracomachus* apud Anonymum de re bellica ſcriptum eſt, pro *Thoracomactus*. Centonibus quoque non cilicijs tegebantur tabulata turrium & puppium turres, vt igni reſiſterent. nam centones ex lana erant coacta, qui non ſolum ferro ſed etiam igni reſiſtebant. Plinius: *lana & per ſe coacta veſtem faciunt, & ſi addatur acetum, etiam ferro*

Digitized by Google

reſiſtunt: imo vero etiam ignibus. At cilicia laxè ſuſpenſa obtendebantur ad telorum iactum. Apertè Siſenna Ciliciorum & centonum vſum ſeparat, his verbis quæ apud Nonium leguntur, ex lib. IIII. Hiſt. eius: *Puppis aceto madefactis centonibus integuntur, quos ſupra perpetua claſſi ſuſpenſa cilicia obtenduntur.* omnino legendum: *perpetua ac laxè ſuſpenſa.* ſcriptum erat *laſſè* pro *laxè.* *Perpetua*, per totam puppim. Sic loquutus eſt Plinius. Cilicia non firmitate ſua ſed laxitate aduerſum tela valebant, quia molliter exceptum eorum iactum inutilem reddebant. Hero in παραβολαῖς, οἱ δὲ ὑπὸ τῶν κριῶν βίας ἐξακοντιζόμενοι καὶ καταπίπτουσι τὰ τείχη, οὐ χρὴ διφθέρας ἀπογινώσκειν, ἀλλὰ κιλίκια μὲν κρεμαστὰ πρὸς τὸ δέχεσθαι τὰ πεμπόμενα βέλη. Hinc patet non diſcreuiſſe *centones* & *cilicia* Seruium. Hunc vſum præſtabant caſtris cilicia, niſi ſi & ad facienda tentoria adhiberentur, vt apud illos Scenitas Arabes, de quibus Plinius: *Nomadas infeſtatoreſque Chaldæorum Scenitæ, vt diximus, claudunt & ipſi vagi, ſed à tabernaculis cognominati quæ ciliciis metantur, vbi libuit.* perperam corrigunt: *ſed à tabernaculis cognominati ciliciis, quibus metantur:* nec enim *tabernacula cilicia* dicuntur, ſed Κιλίκια abſolutè ſunt quæ ex pilis caprarum contexta ſunt. *tabernacula ciliciis metantur*, vt etiam pellibus, qui pelles ac Cilicia tendunt ad tabernacula facienda. Notabis porro & heîc verba Solini de Ciliciis: *ita nuncupant velamenta caprarum pilis texta.* quinam illi ſunt, qui ita ea nuncupant? Arabes nempe Scenitæ, qui ex iis ſibi tentoria faciunt. Nec enim aliter poſſis accipere. ſed hoc quam ineptum ſit & falſum, dici non poteſt. κιλίκια vox Greca eſt à Ciliciis hircis, quorum ſetæ productæ & hirſutæ ciliciis texendis erant optimæ, vt & Cinyphiorum. Κιλίκιοι τράγοι Græco prouerbio noti ſunt, quos δασεῖς Grammatici exponunt. Hinc Κιλίκια. præterea *Cilicia* propriè velamenta non ſunt, niſi quando velaminis vſum præbent, ſicut nautis, qui tunicas ex ciliciis induebant:

— *& miſeris velamina nautis.*

ac Scenitis Arabibus velamenta non ſunt, qui non his velantur, ſed tentoria tantum metantur. ſic ſollemnia ſolens facit Solinus, cum nugatur & hallucinatur.

Pag. 62. D. *Habitatur colle manufacto inter flumen Tigrim & Eulæum.*] vnum hoc habe & longè quidem maximum Solinianæ ablepſiæ & hallucinationis argumentum. dicit Arabiam Eudæmonem habitari in colle manufacto inter Tigrim & Eulæum flumina. qualem oportet illum fuiſſe collem qui tam latè diffuſam prouinciam tenuerit? & quæ inter duo maria extendebatur, quomodo inter duo flumina coërceri potuerit, nemo imaginari queat, niſi æquè inſanus ac Solinus. hæc deliratio nullam ὑπερβολὴν poſt ſe relinquit, ſed hæc refutari non merentur. Videndum quæ res illi vel quis auctor hanc imaginoſam inſaniam obiecerit. Plinius lib. VI. capite de flumine Tigri, ita ſcribit: *Charax oppidum Perſici ſinus intimum, à quo Arabia Eudæ-*

A *mon cognominata excurrit, habitatur in colle manufacto inter confluentes, dextra Tigrim, læua Euphratem, trium millium paſſuum laxitate.* Charax oppidum non Arabia Eudæmon, habitatur in colle manu facto inter Tigrim & Eulæum. & quis adeo ſtipes & truncus, vt aliter accipere poſſit? in intimo ſinus Perſici, ἐν τῷ μυχῷ oppidum Charax à quo ſinu intimo incipit excurrere Arabia Eudæmon vſque ad alterum μυχὸν ſinus Arabici, vbi Ἐλανα oppidum, à quo ſimiliter excurrit illa Arabia. Inde igitur iocularis error Solini, qui ad Arabiam tranſtulit, quod de oppido dicebatur. Σπασίνου χάραξ vocatū hoc oppidum quod ſæ- B pius à flumine dirutū Spaſines Rex finitimorum Arabum poſtremo reſtituit, emunito ſitu, quem *collem manufactum* Plinius vocat, id eſt χειροποίητον λόφον. vide Plinium, apud quem male *Paſines* appellatur Rex ille. libri habent *Spaſsiones* pro *Spaſines.* male etiam apud Ptolemæum ſcribitur, Χάραξ Πασινοῦ, pro χάραξ Σπασίνου. ſcripſerat χαρακασπασίνου vnica voce, vt Χαρακμῶβα. quod aliis Μωβουχάραξ. ſic Χαρακασπασίνου & Σπασινουχάραξ. inter Tigris & Eulæi fluminū ἐκβολὰς ſimiliter à Ptolemæo locatur. Πασίνου χώρα legitur apud auctorē periplu maris Erythræi: ἐμπόριον ἔστι νόμιμον λεγόμενον ἡ Ἀπολόγου κατὰ Πασίνου χώραν κατὰ ποταμὸν Εὐφράτην. legendum, C Σπασίνου. & vertendum *Spaſinis regionem.* de eodem Spaſine intelligitur. Marcianus tamen Χάρακα Πασίνους etiam vocat.

Vt omnes inde reges.] ita libri. id eſt, omnes illius regionis reges. vulgo: *vt inde omnes reges.* ſic infrà, *inde homines*, & *inde loci homines.* & paulò ante: *Aſtapum eum inde gentes vocant.*

Nam in medio eius ſunt Atramitæ, pagus Sabæorum.] caue putes *pagum* heîc ſignificare vicum, vel κώμην. *Atramitæ* gentis nomen, non vici. Stephanus: Ἀτραμῶται, ἔθνος, εὐδαίμονος Ἀραβίας. Ptolemæo Ἀδραμιτῶν χώρα quæ multas vrbes & vicos continet. Plinius vnde habet D noſter, lib. XII. cap. XIIII. *in medio eius fere ſunt Atramitæ pagus Sabæorum, capite regni Sabota in monte excelſo.* perperam Ἀδράμυτα Theophraſto dici annotant. nec enim Theophraſtum ſequitur Plinius in hac gentium Arabicarum recenſione. præterea Ἀδράμυτα nomen vrbis vel loci, Ἀτραμῶται gentis vel populi. ſic apud eumdem Plinium paulò poſt: *attingunt & Minnæi pagus alius, per quos euehitur vno tramite anguſto.* Nam & Minnæi gens magna in eadem Arabia Felice: itaque *pagus* hoc loco τὸ ἔθνος τὴν ἐπαρχίαν ſignificat. optimæ Gloſſæ veteres: *pa-* E *gus.* ἐπαρχία, χώρα, νομός. vbi νομὸς ſic accipitur vt apud Ægyptios pro præfectura regionis. Strabo νομοὺς etiam vocat in Arabia Felice, Sabæos & Minnæos. Sabæi igitur Plinio in aliquot gentes diuiduntur, quarum vna *Atramitæ.* idem lib. VI. cap. XXVIII. *Sabæi Arabum propter tura clariſsimi, ad vtraque maria porrectis gentibus. oppida eorum in Rubro littore Marane, Marma, Corolia, Sabatra: intus oppida Naſcus, Carnus, & quo merces odorum deferunt, Tomala. pars eorum Atramitæ quorum caput Sabota, ſexaginta templa muris includens.* ita legendus ille locus. fruſtrà

contendunt veram eſſe lectionem: *pagus eorum Atramitæ*: quaſi non idem ſit. pars Sabæorum Atramitæ populi, qui Sabæi in multas gentes ſiue pagos diuiduntur. Sic Heluetiorum gentem in quattuor pagos diuidit Cæſar, qui quattuor pagi ſiue ἔθνη, quattuor ſunt partes totius gentis Heluetiorum. Miror iſtic potuiſſe falli viros eruditos. Atramitarum caput ſiue metropolis *Sabota*. ita ſcripſimus in Plinio, non vt habent vulgati *Sobotale*, idque auctoribus libris. At totius regni Sabæorum, quod multas gentes complectebatur, ad vtrumque mare porrectas, Regia *Mariaua*. ſed de his infrà: nunc de Atramitis perſequamur. Hos Stephanus, Ατραμωτίτας ab Artemidoro vocari notat. Ἀρτεμίδωρος Ατραμωτίτας αὐτοὺς καλεῖ. Atramotitæ præferunt ἐθνικοῦ ſpeciem, cuius principale ſit, Ατράμωτα. nomen igitur loci τὰ Ατράμωτα, cuius ἐθνικὸν Ατραμωτίτης. Multa oppida & vici in Arabia Felice ſic terminantur, vt τὰ Αλαβα, τὰ Χαβώαβα, τὰ Θύμαβα & ſimilia. Theophraſto Αδράμυτα loci nomen eſt in Arabia Felice, vbi tus gignitur. verba eius hæc ſunt: γίνεται μὲν οὖν ὁ λίβανος, καὶ ἡ σμύρνα, καὶ ἡ κασία, καὶ ἔτι τὸ κιννάμωμον, ἐν τῇ τῶν Ἀράβων χώρᾳ, νήσῳ περί τε Σάβα καὶ Αδράμυτα, καὶ Κιτίβαινα, καὶ Μάλι. In quibus verbis illa non bellè habent: ἐν τῇ τῶν Ἀράβων χώρᾳ νήσῳ, περί τε Σάβα. nec enim inſulæ ſunt vbi odores illi proueniunt. nec Sabæi nec Atramitæ inſulares. omnino ſcribendum: ἐν τῇ τῶν Ἀράβων χερρονήσῳ, περί τε Σάβα καὶ Αδράμυτα, nihil verius hac emendatione. Ἀράβων χερρόνησον vocat Arabiam Felicem, quæ peninſula erat inter ſinus Arabicum & Perſicum. Plinius lib. VI. capite quo ſupra: *ipſa vero peninſula Arabia inter duo maria Rubrum Perſicumque procurrens, quodam naturæ artificio ad ſimilitudinem atque magnitudinem Italiæ mari circumfuſa*. de eadem Arabia Felice intelligit Marcianus: καὶ ὥσπερ χερρόνησος μεγίστη πλατυτάτῳ ἰσθμῷ προσεχομένη περιρρεῖται τῇ θαλάσσῃ, quæ Κιτίβαινα Theophraſto, apud ceteros Κατάβανα, niſi ita ſit legendum. inde Καταβανεῖς populi & Καταβανία regio. Strabo φέρει δὲ τὸν λιβανωτὸν ἡ Καταβανία, σμύρναν δὲ ἡ Χατραμωτῖτις. forte & Αδράμωτα ſcribendum in Theophraſto pro Αδράμυτα. Si nihil mutandum, eadem ſunt. Certè alij Ατράμυτα, alij Ατράμωτα, dixiſſe videntur. vnde Ατραμυττῖται & Ατραμωτῖται, qui & Ατραμῶται & Ατραμῖται. Nam ſic etiam dicebantur. vt Ορίστα vrbs, cuius ἐθνικὸν Ορίστης, & alia ſexcenta. loci igitur nomen apud Theophraſtum Αδράμυτα, à quo Αδραμυτῖται, vt Σάβα, à quo Σαβαῖοι & Σαβαῖται. *Chatramotitas* populos recenſet Plinius, ab *Atramitis* diuerſos, eodem capite, Χατραμώτας eos vocabat Vranius in Arabicis, cuius verba hæc citauit Stephanus: Καμηλοκόμοι Χατραμῶται, Σαβαῖοι καὶ Ομανεῖται. Ptolemæo dicuntur Χατραμωτῖται. qui etiam eos ab Atramitis ſeparat, quos vocat Αδραμίτας. Immo & Χατραμίτας quoque dictos fuiſſe oſtendit Dionyſius, qui Χατραμίδα eorum regionem appellat.

A —— οἷς ἐπὶ γαῖα

Χατραμὶς ἐνναίει κατεναντία Περσίδος αἴης.

vbi rectè Euſtathius: Χατραμὶς γῆ, κατ' ἄλλους Χατραμῖτις. vt ſemel dicam quod ſentio, Χατραμίτας & Ατραμίτας eoſdem puto: Χατραμώτας & Ατραμώτας: Χατραμωτίτας denique & Ατραμωτίτας. vt enim Χοσρόης & Οσρόης idem nomen, *Choſroene* prouincia, & *Oſroene*. Straboni lib. XVI. flumen Αβόρρας dicitur, qui Ptolemæo eſt Χαβώρας, in Meſopotamia. ſic Μαχομέθ, quem alij paſſim *Maometh* vocant. Heth Hebræum Græci ſæpe mutant in χ, ſæpe etiam in molliorem ſpiritum leniunt,
B & pro ח ponunt. *Carras* vrbem οἱ ἔξωθεν appellant, quam Hebræi חָרָן *Haran* ſiue *Charan*. Ita igitur *Atramitæ* & Chatramitæ ijdem: Ατράμωτα & Χατράμωτα: Ατραμωτῖται & Χατραμωτῖται. Plinius qui ex diuerſis auctoribus opus ſuum compilauit, cum Χατραμωτίτας ab alijs vocari videret, ab alijs autem Ατραμωτίτας. & Ατραμίτας diuerſum populum eſſe ſibi perſuaſit. in eodem errore etiam Ptolemæus, qui ſimiliter in multis peccat, vt cum Αιλανίτην κόλπον in Perſico ſinu ponit, qui idem eſt cum eo qui Ελανίτης dicebatur, erátque in ſinu Arabico. ſed de his alibi. huc accedit & alia differen-
C tia, quod Ατραμίτας quidam partem Sabæorum regni eſſe tradiderunt, alij Χατραμίτας gentem à Sabæis ſeparatam. nam eam partem Arabiæ odoriferæ in quattuor gentes præcipuas diuiſere nonnulli in Catabanes, Minnæos, Chatramotas, & Sabæos. ita Strabo. Horum Catabanes ad occidentem ſiti ſunt prope fauces Arabici ſinus, Chatramotitæ ad orientem prope Perſicum, Sabæi & Minnæi iuxta Rubrum mare. Dionyſius:

Αὐτὰρ Ἐρυθραίης πλευρὸν ναίουσι θαλάσσης
Μιναῖοί τε Σάβαι τε.

at Plinius Sabæorum gentem ampliſſimam
D facit, & celeberrimam, porrectis ad vtraque maria gentibus. ergo & Chatramotas complectebatur, & Minnæos. Nam & Minnæos pagum eſſe Sabæorum, vt & Atramitas, videtur alibi adſtruere. diuerſe itaque ab auctoribus huius populi conceptum nomen, in cauſa fuit, vt non idem populus putaretur. Theophraſtus inter eas regiones quæ tus & myrram ferebant, Ατράμωτα recenſet, à qua Ατραμωτῖται. nec quicquam facit quod Atramitarum caput, non *Atramota* vel *Atramita*, ſed *Sabota* dicit eſſe Plinius. ſic Sabæorum regiam *Mariana* idem vocat, cum Σάβα videatur appellare Theophraſtus. profectò Sabęi à *Saba*,
E vt Atramotitæ, ab *Atramota*. Strabo Χατραμωτῖτιν χώραν vocat, quæ myrram mittebat. φέρει δὲ τὸν λιβανωτὸν ἡ Καταβανία, σμύρναν δὲ ἡ Χατραμωτῖτις. nec *Atramitas* ille nominat inter eos Arabiæ Felicis populos, apud quos naſcebantur odores, ſed Χατραμωτίτας tantum. vt vel hinc liqueat, Χατραμίτας & Ατραμίτας eoſdem eſſe. His adde quod myrra *Atramitica* dicebatur, quam apud Chatramotas ait naſci Strabo. Plinius lib XII. cap. XVI. de myrra: *genera complura: Troglodytica ſilueſtrium prima ſequens. Minæa, in qua & Atramitica eſt.* Ptolemæus:

Digitized by Google

ὢν πρὸς ἀνατολὰς, τούτῳ μέρη δὲ Χατραμωτῖται ὁ ὄκ. τὸς σμυρνοφόρος. paulo ante Χατραμμῖται appellat, pro Χατραμῖται. quos tamen diſtinguit ἀπὸ τῶν Ατραμωτῶν. perperam. nam inde myrra *Atramitica* quæ & *Chatramitica*.

Pag. 62. E. *Pagus Sabæorum*] locum vel oppidum à quo nominati Sabæi Theophraſtus vocat Σάβα. Sic multa oppida Arabiæ Felicis terminantur. Λάβα, Ραίβα, Μαριάβα, Μακοράβα. Stephano, Σάβαι, πόλις μεγάλη πλησίον τῆς Ερυθρᾶς θαλάσσης. cuius ἐθνικὸν Σαβαῖοι. aliud erat oppidum Σαύη. male apud Plinium ſcribitur *Sabe*. lib. VI. cap. XXIII. *intus oppida: Regia eius appellatur Saphar, aliudque Sabe*. lege, *Saue*. nam & ita libri. Stephanus : Σαύα, οὐδετέρως, κώμη τῆς Εὐδαίμονος Αραβίας. οἱ κωμῆται Σαυῆνοι. certè melius Σαύα dicitur, quam Σαύη. ſic enim vrbes pleræque in Arabia deſinunt, vt Αραμαύα, Θαπαύα. Ptolemæus tamen etiam Σαύην nominat : Σαύη βασίλειον. & auctor Peripli maris Erythræi : ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν πόλις Σαύη τῆς περὶ αὐτὴν Μαφαρίτιδος λεγομένης χώρας. ſic ſcribendum. meminit idem & paulo poſt oppidi *Saphar*, quod Plinius coniunxit cum *Saue* : καὶ μετ᾽ ἄλλας ἐννέα ἡμέρας Σάφαρ μητρόπολις ἐν ᾗ Χαριβαήλ. male excuſum eſt Αφαρ. repetendum eſt ſigma ex fine præcedentis dictionis. Σάπφαρα vocat Ptolemæus. vnde Σαπφαρῖται populi. idem Ptolemæus etiam Σάβην recenſet diuerſam à Saue. ea eſt nimirum quæ Theophraſto Σάβα, & Stephano Σάβαι, à qua Sabæi. Agatharchides vocat Σάβας, τὰ Σάβας. verba eius in libro de mari Rubro : τὸ δὲ τῶν Σαβαίων ἄστυ τὸ παντὸς ἔθνους προσηγορίαν δηλοῦν ἐπ᾽ ὄρους ἐστὶν οὐ μεγάλου, πολὺ κάλλιστον τῶν κατὰ τὴν Αραβίαν, ὃ καλεῖται Σάβας. ſed fortè legendum Σάβα. nam ita Diodorus vocat, qui ex Agatharchide ad verbum illa omnia ſumpſit. Sic autem ſcribit de Sabæis : τοῦ δὲ ἔθνους τούτου μητρόπολις ἐστὶν, ἣν καλοῦσι Σάβα, ἐπ᾽ ὄρους ᾠκισμένην. vbi tamen quidam habent libri : ἣν καλοῦσι Σάβας, cuius rectum Σάβαι. Stephanus etiam Σάβω nominat : Σάβω, πόλις μεγάλη πέραν τῆς Ερυθρᾶς θαλάσσης. οἱ πολῖται Σαβαῖοι. videtur diuerſam facere ab ea quam paulo ante Σάβας vocauit. ſed eadem eſt, vt τὸ ἐθνικὸν oſtendit. Plinius in recenſione oppidorum quæ habent Sabæi in Rubro littore, *Sabatra* numerat : *oppida eorum in Rubro littore Marane, Marma, Corolia, Sabatra*. ſed ſcribendum *Sabatha*. ita enim pleraque deſinunt Arabiæ oppida : vt Αὔαθα, Φάραθα, Γοίραθα, Χαρίαθα, Μαρίμαθα. quis dubitet quin Plinij illa Σάβαθα ſint eadem quæ aliis Σάβα? nec enim credibile eſt illud oppidum ab eo prætermiſſum, quod toti genti nomen dedit. Ptolemæus Σαύβαθα vocat, pro Σάββαθα, Σαύβαθα μητρόπολις. nam & Σάββαθα dicuntur auctori qui Periplum maris Erythræi ſcripſit. ὑπέρκειται δὲ αὐτῆς μεσόγαιος ἡ μητρόπολις Σάββαθα, ἐν ᾗ βασιλεὺς κατοικεῖ. ſic Σάβα μητρόπολις τοῦ ἔθνους, Agatharchidæ & Diodoro & omnino eadem ſunt τὰ Σάβα & τὰ Σάβαθα. At Ptolemæus Σάβην & Σάβαθα veluti diuerſas vr-

A bes in mediterraneo numerat, & longè diſſitas facit. Videtur autem recentior huius vrbis appellatio Σάβαθα, quæ antiquioribus Σάβη & Σάβαι, & Σάβα, & Σάβω dicta eſt. nec refert quod Σάββαθα cum duplici beta ſcripſerunt. ſic Σαββαῖοι Vranio in Arabicis apud Stephanum dicti. præterea conſuetudine adducti qua tritiſſimum tunc vocabulum ita ſcripſerunt τὸ Σάββατον. Sed Plinius in ora maritima Rubri maris, id eſt ſinus Arabici, collocat *Sabatha*, cum Ptolemæus μεσόγειον vrbem faciat, τὰ Σάββαθα, æquali fere ſpatio diſtantem ab vtroque B ſinu, Perſico & Arabico, vt ex gradibus longitudinis patet, quos illi aſſignat. Sed & longe ſubmota eſt ab ora Rubri maris. Arrianus, vel auctor Erythræi peripli ſuprà Canen Emporium Rubri maris in mediterraneo ponit τὰ Σάββαθα. Ad illud Emporium tus omne quod in illa regione naſcebatur, deferri ſolebat, καμήλοις τε καὶ σχεδίαις ἐντοπίαις δερματίναις ἐξ ἀσκῶν, καὶ πλοίοις. Tus deferebatur vtribus, vel nauigiis ex vtribus factis ad illud Emporium Canan. Nam de Emporio ipſo non de vrbe Sabbathis hæc dicit accipiendum in illo auctore : ὑπέρ- C κειται δὲ αὐτῆς μεσόγαιος ἡ μητρόπολις Σάββαθα, ἐν ᾗ καὶ ὁ βασιλεὺς κατοικεῖ. πᾶς δὲ ὁ γεννώμενος ἐν τῇ χώρᾳ λίβανος εἰς αὐτὴν ὥσπερ ἐκδοχεῖον εἰσάγεται, καμήλοις τε καὶ σχεδίαις ἐντοπίαις δερματίναις ἐξ ἀσκῶν, καὶ πλοίοις. De vrbe ipſa ſiue Metropoli Sabbathis perperam hæc accepit doctus interpres. Atqui de Cane Emporio maritimo interpretandum ſuprà, quod in mediterraneo ſita illa Sabbatha. Nec ſanè video quî merces nauigijs deuehi poſſint in oppidum mediterraneum. niſi ſi forte flumine ſubueherentur, de quo nihil dicit auctor ille. & certum eſt è ſequentibus de emporio D Cane eum loqui : ἔχει δὲ καὶ αὐτὴ σύγχρησιν τῶν πέραν ἐμπορείων. ἡ αὐτὴ Κανὴ ſcilicet, quæ & ipſa Emporium. & paulo poſt : πλεῖται δὲ εἰς αὐτὴν περὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν, ὃν καὶ εἰς Μοῦζα, πρωϊμώτερον δέ. Sequitur, μετὰ δὲ Κανὴ τῆς γῆς ἐπὶ πλεῖον ὑποχωρούσης ἄλλος ἐκδέχεται βαθύτατος κόλπος, ἐπὶ πολὺ παρεκτείνων, ὁ λεγόμενος Σαχαλίτης, καὶ χώρα λιβανοφόρος. Ergo tam Camelis terreſtri itinere, quam vtribus ſiue ratibus ex vtre factis è turifera regione tus deuehebatur Canam Emporiũ. vtres enim nauigia Enchoria quibus per Sachaliten illum ſinum nauigabant, cui prætenta regio Turifera. Ptole- E mæus : ἐν τῷ Σαχαλίτῃ κόλπῳ, ἐν ᾧ κολυμβηταὶ Πιννικοῦ, ἐπὶ ἀσκῶν διαπλέουσι : *in Sachalite ſinu in quo Pinici velleris, vel margaritarum piſcatio eſt, vtribus nauigant*. Plinius porro aliud oppidum ibidem in Atramitis, pago Sabæorum recenſet, quod *Sabota* vocat. *Pars Sabæorum*, inquit, *Atramitæ quorum caput Sabota ſexaginta templa muris includens*. & lib. XII. de turifera regione : *In medio eius ferè ſunt Atramitæ, pagus Sabæorum; caput regni Sabota in monte excelſo à quo octo manſionibus diſtat regio eorum turifera*. ergo Plinio *Sabatha*, & *Sabota* diuerſa oppida : illud Sabæorum in ſinus

Digitized by Google

Arabici littore, hoc Atramitarum qui & ipſi pars Sabæorum. Sed nec Ptolemæus, nec Peripli auctor hæc duo oppida numerant, apud quos mentio tantum extat τῶν Σαβάθων. In Atramitarum regione quam deſcribit, nulla memorat *Sabota* Ptolemæus, quæ tamen regni caput fuiſſe ſcribit Plinius. Præterea quæ *Sabota* Plinio, non dubium eſt id oppidum eſſe quod Ptolemæo & auctori Peripli, Σάββαθα. Arrianus ſiue auctor ille, qui periplum ſcripſit: ὑπέρκειται δὲ αὐτῆς μεσόγεως ἡ μητρόπολις Σάβαθα, ἐν ᾗ καὶ ὁ βασιλεὺς κατοικεῖ. πᾶς δὲ ὁ γεννώμενος ἐν τῇ χώρᾳ λίβανος εἰς αὐτὴν ὥσπερ ἐκδοχεῖον εἰσάγεται, καμήλοις τε καὶ σχεδίαις ἐντοπίαις. Plinius capite eodem: *Tus collectum Sabota camelis conuehitur porta ad id vna patente. digredi via capital leges fecere. ibi decimas Deo quem vocant Sabin menſura non pondere ſacerdotes accipiunt.* idem planè de Sabotis ſcribit, quod Græcus auctor de Cana Emporio. Nec enim de Sabbathis hæc apud illum dicuntur, vt perperam vulgo doctiſſimi viri accepere. Canam Emporium in Adramitarum regione ponit Ptolemæus. Haud longè à Cana Sabbatha, iuxta periplum. Ibidem ponit Plinius & oppidum *Sabota*. Σάββαθα μητρόπολις Ptolemæo & Arriano, ſeu quiſquis auctor eſt. *Sabota* caput Atramitarum Plinio, qui Sabæi erant. In excelſo monte condita Sabota, vt Plinius teſtatur. *Saba* metropolis Sabæorum, ἐπ' ὄρους ὠκισμένη, ſecundum Agatharchidem & Diodorum. Artemidorus apud Strabonem vocat eam Μαρίαβα, qui tamen per omnia ſequutus eſt Agatharchiden in Arabiæ deſcribtione. Sabis deus colebatur in oppido Sabotis, vt idem Plinius affirmat. & veriſimile eſt in ea vrbe cultum fuiſſe, quæ inde nomen accepit, & vniuerſæ genti nomen fecit. ea fuit Saba. ſic Sabota, Sabatha, & Saba nomen fuerit eiuſdem oppidi. τὰ Σάβαθα productione nominis ἀπὸ τῆ Σάβα, vt τὰ Σάβωθα ἀπὸ τῆ Σάβω, vt Χατράμωτα, vel Ατράμωτα vnde Ατραμωτῖται. ſed de his infra plura: vbi docemus Sabota vel Sabatha eadem eſſe, à Sabis diuerſa. Plinius qui Sabatha & Sabota diſtinxit, morem ſuum ſollemnem obtinet, quod enim apud varios auctores è quibus opus conſarcinauit, diuersè ſuper eadem re ſcriptum reperit, diuerſum vtique putauit. *Sabathas* Auienus Sabæos vocat ab vrbe eorum Sabbatha, vt Sabæi à Saba ſunt dicti.

—— rutili contermina Ponti
Minnæi Sabathæque tenent, ſuper impiger ampla
Æquora deſulcat glebæ ditis Cletabenus.

In Græcis Dionyſij quæ vertit ita ſcribitur:

Αὐτὰρ Ἐρυθραίης παρὰ θῖνα ναίουσι θαλάσσης
Μινναῖοί τε Σάβαι τε, καὶ ἀγχίγυοι Κλειτάβαινοι.

vt ab oppido Σάβα, οἱ Σάβαι. pro Sabæis: ſic à Σάβαθα, οἱ Σαβάθαι. qui ijdem ſunt. & erudite *Sabathas* pro Sabæis nominauit Auienus. ita Ατραμῶται ab oppido Ατράμωτα pro Ατραμωτῖται. de quibus ſupra diximus, Σα-

A βαῖτας eoſdem appellat auctor peripli: καὶ μετ' ἄλλας ἐννέα ἡμέρας Σάφαρ μητρόπολις, ἐν ᾗ Χαριβαὴλ, ἔνθεσμος βασιλεὺς ἐθνῶν δύο, τοῦ τε Ομηρίτου, καὶ τοῦ παρακειμένου λεγομένου Σαβαίτου. ita legendum. Vranius apud Stephanum Ομηρίτας & Σαβαίους ſimiliter iungit his verbis: καμηλοκόμοι Χατραμῶται, Σαββαῖοι, καὶ Ομηρῖται. Ptolemæus Αδραμιτῶν χώραν qui Sabæi ſunt, & Ομηριτῶν vicinas ponit. Stephanus in voce Σάβαι· καὶ τὸ κτητικὸν Σαβαιτικὸν, ὡς ἀπὸ Σπάρτης Σπαρτιατικόν. fallitur. Σαβαϊτικὸν à gentili Σαβαΐτης. Strabo in dextero ac Troglodytico latere Arabici ſinus deſcribendo meminit Σαβαϊτικοῦ στόματος. quod à Sabæis deduci non
B poteſt. poſt Ptolemaïdem venationum, ſtatim apud eum ſequitur, τὸ Σαβαϊτικὸν στόμα. Ptolemæo dicitur Σιβαστικὸν στόμα. Πτολεμαῒς θηρῶν, Σιβαστικὸν στόμα. lege Σιβαϊτικόν. ſed & Σάβα λιμὴν in eodem latere ibidem recenſetur. & Σάβαι vrbs ampliſſima, à qua Beronice altera cognomento, κατὰ Σαβάς. Ptolemæo Σαβὰτ vocatur. Κολοβῶν ὄρος ἄκρον καὶ ἐν τῷ Αδουλικῷ Σαβὰτ πόλις. fortè Σάβαι πόλις. Strabo: ἑξῆς δ' ἐστὶ λιμὴν καλούμενος Κολοβῶν ἄλσος, καὶ Βερενίκη πόλις κατὰ Σάβας, καὶ Σαβαὶ πόλις εὐμεγέθης. de qua Berenice nos infra. quare cum Stephanus Σάβας dicit eſſe πόλιν μεγάλην πλη-
C σίον τῆς Ερυθρᾶς θαλάσσης, neſcias vtrum de Arabico oppido an Æthiopico ſit accipiendum. ſed in voce Λάβαι Σάβας de Arabico oppido Rubri maris manifeſtè accipit. Λάβαι Χαυλωτίας πόλις, ὡς Σάβαι. Πολύβιος τεσσαρακαιδεκάτῳ. τὸ ἐθνικὸν Λαβαῖος ὡς Σαβαῖος, τῆς αὐτῆς χώρας ἀμφότερα. ἡ γὰρ Χαυλωτία τῶν Γερραίων ἐστὶ χώρα. vide in Χαυλωτία. Ptolemæus vocat Λάβα, vt alij Σάβα. verum de his alibi accuratius. *Sabæos* Seruius in ea Arabia collocat quæ inter Libanum & Antilibanum iacet. *Arabiæ*, inquit, *tres ſunt, Inferior, Petrodes & Eudæmon: in qua ſunt Sabæi populi: ſed hi montes*
D *inter quos ſunt Libanum & Antilibanum dicuntur.* Nugæ grammaticales. λίβανος Græcè tus dicitur. Sabæi λιβανοφόροι regionem incolunt, quę & montuoſa eſt. hinc Sabæos inter Libanum & Antilibanum Syriæ montes locat, quia pars aliqua Arabiæ ad Libanum & in media vſque Syriæ pertenderet. Plinius de Arabibus qui ad Libanum: *nec non in media Syria ad Libanum montem penetrantibus nubeis, quibus iunguntur Ramiſi.* quæ verba attuli, vt emendarem, quia mendoſa ſunt. ſcribo: *nec non & in media Syria ad Libanum*
E *penetrantibus Nombei, quibus iunguntur Ramiſi.* Nombæi populi Iudææ, Libanum verſus tendentibus, quos Arabiæ Plinius dat. Stephanus: Νόμβα, πόλις Ιουδαίας, Ιώσηπος ἐκτῳ τῆς Ιουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας, τὸ ἐθνικὸν Νομβαῖοι. certè ſub illa corrupta dictione *nubeis* deliteſcit populi alicuius nomen, nec propius diuinare licuit qui conuenirent quam Nombæos illos.

Pag. 62. E. *Pagus Sabæorum à quo octo manſionibus regio turifera diſterminatur*] pagum heîc pro vico Solinus apud Plinium accepit, cum pro gente ille poſuerit. ſi gentem heîc

Digitized by Google

vt apud Plinium ſignificare volumus, ſic etiam, ſed alio modo peccauerit noſter, nec enim à gente Atramitarum octo manſionibus diſtare regionem turiferam dicit Plinius, ſed à monte excelſo illo, in quo condita Sabota, caput regni Atramitarum. verba eius clara ſunt: *in medio eius ferè ſunt Atramitæ pagus Sabæorum, capita regni Sabota in monte excelſo, à quo octo manſionibus diſtat regio eorum turifera.* ab oppido Sabota non à pago ſiue gente Sabæorum Atramitis, tot manſionibus diſtat turifera. centies ita peccauit Solinus. de ſitu porro turiferæ videamus, an concordent auctores. Plinius Atramitas in medio fere Felicis Arabiæ eſſe air. ibi Chatramitas ponit Ptolemæus, quos à Climace monte vſque ad Sachaliten ſinum pertinuiſſe ſcribit: ὑφ' ἃς ἔθνος μέγιστον οἱ Χατραμῖται ἀπὸ τῆς Κλίμακος μέχρι τοῦ Σαχαλίτου. Strabo tradit Gazæos quadrageſimo die peruenire ad Chatramotitas. ita enim apud eum ſcribendum: Γαζαῖοι δ' εἰς τὴν Χατραμωτῖτιν ἐν τετταράκοντα ἡμέραις ἀφικνοῦνται. ſcribit ibidem ab Elana vrbe ad Minæos qui extimam Arabiæ partem iuxta Rubrum mare incolebant, ſeptuaginta dierum iter eſſe. ſic in medio fere Arabiæ Charramitæ, qui idem cum Atramitis. Legitur vulgo apud Strabonem, Γαβαῖοι δ' εἰς τὴν Χατραμωτῖτιν. vir eruditiſſimus corrigebat Γεῤῥαῖοι. perperam. Niſi verum ſit Γαζαῖοι, vulgata poteſt retineri. Γάζα oppidum Palęſtinę, vel Γάββα, quod etiam mercium gratia petebant Arabes. Plinius lib. XII. cap. XVII. *His commercijs Carras oppidum aperuere, quod eſt illis nundinarium. Inde Gabbam omnes petere ſolebant, & Palæſtinam Syriam.* de Arabibus loquitur. Stephanus: Γάβα, πόλις Γαλιλαίας. Recenſet paulo poſt & Γάββαι, πόλιν Συρίας, veluti diuerſam. Sed hæc alibi. Chatramitæ igitur & Charramotitæ ſunt, vt paulo ante notauimus. Χατραμίδα, hoc eſt Χατραμιτῶν regionem Perſidi contrauerſam eſſe canit Dionyſius, vt Sabęos & Minnęos Latus Rubri maris incolere. ergo Chatramitę in medio ferè Arabiæ cenſentur, vbi Atramitas locat Plinius, vt omnino ijdem ſint Chatramitæ & Atramitæ. qui tabulas Ptolemaïcas confecerunt Atramitas in ora maris Rubri conſtituunt, ad Canam Emporium, quod etiam in Atramitarum regione ſitum eſſe tradit Ptolemæus, qui & eorum regionem vſque ad Sachalitas promouet. ceterum vbi Atramitas Ptolemæus, ibi Minnæos & Sabæos collocat Strabo, ἐν τοῖς πρὸς τὴν Ἐρυθρὰν μέρει. Sed Sabæorum pars Atramitæ, & nihil prohibet eos vſque ad Canam Emporium à Climace, & inde ad Sachaliten ſinum terras ſuas extendiſſe. Auienus Dionyſij interpres:

—— *& inde*
Chatramis eſt tellus: Cana vicina, fluento
Perſidis accedit: rutili contermina ponti
Minnai Sabathaque tenent.

ita ſcribendum ac diſtinguendum. nam vulgo *Cama* legitur. nulla tamen mentio extat *Cana* in Græcis quæ ita habent:

----εἰς ἐπὶ γαῖα
Χατραμὶς ναίει καταντία Περσίδος αἴης.

an legerat in Græcis Auienus quæ multo integriora habuiſſe conſtat?

---- εἰς ἐπὶ γαῖα
Χατραμὶς εἰς Κάνην, καταντία Περσίδος ἄλμης.

certè Περσίδος ἄλμης pro Περσίδος αἴης eum legiſſe nullus dubito. *fluentum Perſidis* vocat Auienus ſinum Perſicum, vt paulo ante de Arabico:

B *Namque Arabas Syriaque ſolum ſinus iſte fluento*
Diuidit.

Priſcianus quoque *Perſidis æquor* reddidit:

Chatramis atque Maca contra ſunt Perſidis æquor.

& ſanè non contra Perſarum regionem, ſed contra Perſicum ſinum obiacet Chatramitarum tellus. quinimmo & Cana ipſa Emporium ex aduerſo Perſici æquoris ſitum eſt in Rubro littore. haud ſcio autem vnde Macas expiſcatus ſit Priſcianus, quorum nec vola extat, nec veſtigium in Græco ſcriptore. & Macæ longe ſunt à Chatramitis, ad ipſas nimirum fauces poſiti C Perſici ſinus. nam illarum faucium anguſtiſſimus habetur traiectus à promuntorio Carmaniæ ad promuntorium Arabiæ, τὸ ἐν Μάκαις. fortè legendum in verbis Priſciani:

Chatramis atque Cane contra ſunt Perſidis æquor.

Profectum mendum eſt in hoc verſu Dionyſij, γαῖα Χατραμὶς ναίει, *tellus Chatramitarum inhabitat.* Nec enim regio incolit, ſed incolitur. Legiſſe ergo Auienus videtur, εἰς Κάνην. Nam vſque ad Canen Emporium protenduntur Chatramitæ ſiue Atramitæ. Thuriferæ porro regionis illud Emporium maritimum. Plinius: *veniuntque circiter trigeD ſimo die Ocelim Arabiæ, aut Canen thuriferæ regionis.* Arrianus: Ἐμπόριον ἐπὶ ἕτερον παραθαλάσσιον Κανή, βασιλείας Ἐλεάζου χώρας λιβανωτοφόρου. centum viginti à Cane ſtadiis inſulam Trullam diſtare ait idem. & ſupra hanc in mediterraneo ſitum eſſe oppidum *Sabatha*, metropolim quo thus collectum ex omni regione camelis conuehebatur. hoc eſt oppidum quod *Sabota* Plinio dicitur, Atramitarum caput, à quo octo manſionibus regionem thuriferam diſterminari dixit. De thurifera autem regione idem Græcus auctor ita prodit: μετὰ δὲ Κανὴν τῆς γῆς ἐπὶ πλεῖον ὑποχωρούσης βαθὺς ἐκδέχεται Σαχαλίτης κόλπος ἐπὶ πολὺ παρατείνων ὁ μυχῶδης Σαχαλίτης, καὶ χώρα λιβανοφόρος E ὀρεινὴ τε καὶ δύσβατος. ita legendum ac diſtinguendum. ergo Thurifera regio iuxta Sachaliten ſinum extendebatur, proinde Atramitis erat contigua qui Sachalitas attingebant. quare falſum eſt quod heîc ſcribit Solinus thuriferam regionem à pago Atramitarum id eſt à gente ipſa octo manſionibus camelorum diſterminari, cum ab oppido Sabota, non ab extremis finibus gentis illa diſtantia computaretur. promuntoria ſinus faciunt. primum promuntorium ſinus Sachalitæ vocabatur Syagros. Ptole-

Digitized by Google

mæus : Σύαγρυ ἄκρα Σαχαλιτῶν. ita diſtinguendum. Arrianus : τούτου δὲ ἐστὶν ἀκρωτήριον τοῦ κόσμου μέγιστον, ἀποβλέπον εἰς ἀνατολὴν ὁ καλούμενος Σύαγρος. τούτου δὲ. id eſt τοῦ Σαχαλίτου κόλπου, cuius mentio præceſſit. malè ſcribitur : τοῦτο δὲ. Marcianus : ἐκδέχεται ὅ τε Σύαγρος τὸ ὄρος καὶ ὁ Αχαλίτης κόλπος μέγιστος ὢν καὶ διήκων ἄχρι τοῦ στόματος τοῦ κόλπου τοῦ Περσικοῦ. vocat Αχαλίτην, qui alijs Σαχαλίτης. ſtatim à Syagro igitur incipiebat ἡ λιβανοφόρος. in quo Syagro impoſitum erat φρούριον τῆς χώρας, καὶ λιμὴν, καὶ ἀποθήκη τοῦ συναγομένου λιβανοῦ. Hinc genus thuris quoddam vocabatur Σύαγρος. ex his colligitur inter Sachalitas, & Chattamitas vel Atramitas ſitam fuiſſe thuriferam, vbi Ptolemæus ponit τὴν ἐκτὸς σμυρνοφόρον. ſic enim ſcribit : ὧν πρὸς ἀνατολαῖς ὑπὸ μὲν τοῖς Χατραμίταις ἡ ἐκτὸς σμυρνοφόρος. certè ijſdem in ſyluis vtramque arborem thuris & myrrhæ naſci aliqui tradidere. Plinius : *myrrham in ijſdem ſyluis permixta arbore naſci tradidere aliqui, plures ſeparatim.* inde σμυρνοφόρος & λιβανοφόρος ſeparatæ apud Ptolemæum. ſed quod indiſcretim naſci vtramque ſpeciem quidam tradiderunt, inde & σμυρνοφόρον ponit, vbi alij τὴν λιβανοφόρον collocant. de thurifera vero ita ſcriptum reliquit : καὶ Ομανῖται, ὧν ἀνατολικώτεροι Καττάβανοι μέχρι τῶν Ασαβῶν ὀρῶν. ὑφ' οὓς ἡ λιβανοφόρος. Orientales facit Cattabenos vſque ad montes Aſabo pertinere, qui montes ad læuam erant ſinus Perſici. lege apud Ptolemæum, μέχρι τῶν Ασαβῶ ὀρῶν. male *Aſabos* populos ſibi comminiſcuntur viri docti, quorum illi montes fuerint. & paulo poſt : Ασαβῶν ἄκρον Περσικοῦ κόλπου. hoc eſt quod Strabo vocat, τὸ ἐν Μάκαις ἄκρον. malè excuditur Ασαβῶν ἄκρον. ſed & alibi ſcribendum : καὶ ὑπὲρ τὰ Ασαβῶ : *& ſuper montes Aſabo* non, *montes Aſaborum*. auctor peripli de ore ſinus Perſici : τούτου δὲ τοῦ στόματος ἐκ τῶν εὐωνύμων εἰσὶν ὄρη μέγιστα λεγόμενα Ασαβῶ. malè eſt vulgo Σαβῶ. Marcianus Heracleota : ἐνταῦθα παράκειται τὸ προειρημένον στρογγύλον ὄρος ὥσπερ ἀντικεῖσθαι ὁρᾶται κατὰ τὴν Εὐδαίμονα Αραβίαν, Ασαβῶ ὄρος τε καὶ ἀκρωτήριον ἀφ' ἑκάτερα ὄρη τε, καὶ ἀκρωτήρια τὰ στενὰ ποιεῖ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. non rectè editum eſt Πασαβῶ. & paulo poſt : ἀπὸ τοῦ Ασαβῶ ὄρους, καὶ τοῦ Ασαβῶ ἀκρωτηρίου. Cattabeni igitur Orientales qui pertinent ad ora Perſici ſinus, ſub quibus ἡ λιβανοφόρος à Ptolemæo cenſetur, diuerſi vtique ſunt ab illis Cattabanis Strabonis, quos ille pertingere dicit ad fauces & anguſtias Arabici ſinus in contraria nimirum Arabiæ parte poſitos : τελευταῖοι δὲ Καταβανεῖς καθήκοντες πρὸς τὰ στενὰ, καὶ τὴν διάβασιν τοῦ Αραβίου κόλπου. nihil tam diuerſum. viri tamen eruditiſſimi adnotant Καττabaνεῖς Strabonis, & Καττάβανοις Ptolemæi, populum eumdem eſſe. qui id fieri poſſet ? certè in Cattabania thus naſci ſcribit idem Strabo : φέρει δὲ τὸν λιβανωτὸν Καττabανία, σμύρναν δὲ ἡ Χατραμωτῖτις. Cattabanes ad occidentem ſitos docet. idem, & Chatramotas ad orientem, quos Atramitas eſſe diximus, vnde *myrrha Atramitica*. qui Atramitæ cum ad Sachali-

A ten ſinum protendant fines ſuos, iuxta quem ἡ λιβανοφόρος, id iuuerit eorum opinionem, qui myrrhæ ac thuris arbores in ijſdem ſiluis naſci prodiderunt. ceterum quum Sachalites ſinus iuxta quem ἡ λιβανοφόρος, vſque ad fauces Perſici ſinus, ſequitur vt non longe ſit ab illis faucibus meridiem verſus regio illa quæ thus mittit. itaque veriſimile eſt Ptolemæum qui legerat in Cattabania thus naſci, Cattabenos ab occidente & ſinus Arabici faucibus, ad orientem & ora ſinus Perſici tranſtuliſſe, vbi thurifera regio ab omnibus ponitur. hoc niſi ſit, errauerit ipſe Strabo. ſed Strabonem tuetur

B Plinius qui *Catabanos* vicinos facit Gebanitis. nam Gebanitæ in faucibus habitabant Arabici ſinus, ad ipſum traiectum, vbi & portus eorum *Ocila* vocabatur lib. VI. cap. XXIX. *Gentes Catabani Gebanitæ pluribus oppidis.* & lib. XII. cap. XIX. *deferunt in portum Gebanitarum qui vocatur Ocilia.* auctor Peripli ὄκηλιν vocat. Artemidorus apud Strabonem, Ὠκίλαν. ſic enim ibi legendum pro Ακίλαν, ex libris. Thurifera igitur regio in Arabia Felice iuxta Sachaliten ſinum ad Orientem, inde thus euchebant mercatores per Min-

C næos primum, qui oram maritimam Rubri maris accolebant, vicini Atramitis Sabæis, deinde per Gebanitas, qui ad fauces Arabici ſinus pertinebant. nec enim aliter euehi licebat. Plinius capite de Thure : *euehi non poteſt niſi per Gebanitas : itaque & horum regi penditur vectigal.* notant docti hos Gebanitas Straboni vocari *Catabanitas*. falſum. Καταβανεῖς Strabo nominat, non Κατταβανίτας. & Catabanes Gabanitis vicini, vt ex Plinio didicimus. *Gebanitæ* porro ſunt qui alij *Gebalitæ* ab oppido Gebala. Stephanus Γίβαλα vocat. alij Γίβανα. nam Græci λ & ν in multis

D confundunt, vt νίτρον, λίτρον, ἀνδράχνη, ἀνδράχλη. & ſimilia. Cattabanum Regiam Strabo Τάμνα vocat, Gebaniturum Plinius *Thomnam*. Ptolemæo dicitur Θούμνα. ſed hæc alibi.

Pag. 62. E. *octo manſionibus*] quibus manſionibus ? an camelorum ? ſcribit eodem capite Plinius Thomnam caput Gebanitarum abeſſe à Gaza Iudææ oppido quadragies quater triginta ſex millibus paſſuum, & quingentis, idque ſpatium diuidi in manſiones camelorum ſexaginta quinque. ſic enim ille locus, in libris ſcribitur : XXXXIIII. XXXVI. D. P. quæ notæ ſignificant, *quadra-*

E *gies quater centena triginta ſex millia, & quingentos paſſus* : ita ſingulis manſionibus camelorum ſexaginta nouem milliaria plus minus imputantur. ſi de communibus manſionibus accipiamus, iuſtum ac ordinarium erat ſingulas manſiones viginti millibus paſſuum conſtare. hæc menſura legitima putabatur ad iter vnius diei, vt ex Iuriſconſulto clarum eſt. Simile eſt quod Herodotus lib. V. centum & quinquaginta ſtadia ſingulis diebus imputat, velut iuſtum iter : πεντήκοντα δὲ καὶ ἑκατὸν στάδια ἐπ' ἡμέρῃ ἑκάστῃ διεξιόντι,

Digitized by Google

ἀναπαυομένων ἡμέραις ἀπαρτὶ ἐννέα. Quod ſi ſeptem ſtadia & ſemiſſem vnicuique milliario tribuat, vt multi faciunt, viginti millia paſſuum reddet ille numerus ſtadiorum. Xenophon quoque lib. v. *Ἀναβάσεως*, centum ac viginti duas manſiones, *ἑκατὸν εἴκοσι σταθμούς*, peragi docet in decem & octo millibus ſtadiorum. Quæ ſtadia ſi cum ſingulis manſionibus exæques, ad eam quam dixi iuſti itineris menſuram diurnam quadrare comperies, ſolis trecentis ſtadiis ſuprà æquum excurrentibus. Sic tam apud Græcos quam apud veteres Latinos diurnum iter viginti millibus paſſuum definiebatur. Σταθμός, Latinè *Manſio* propriè dicebatur locus, vbi confecto itinere per noctem quieſcebant. nam *manere* pro cubare veteres propriè dixiſſe pluribus probauimus ad Hiſtoriam Auguſtam. manſionum porro interualla præter propter hoc numero definiuntur in itinerario Hieroſolymitano. exempli gratia aliquot heîc producam, *ab Ancyra Galatiæ Tharſon vſque* CCCXLIII. *mutationes* XXV. *manſiones* XVIII. iuſta ratione miliaria CCCXLIII. ſeptem ac decem manſiones abſoluunt. & paulo poſt: *fit à Tharſo Ciliciæ Antiochiam milia* CXLI. *mutationes decem, manſiones ſeptem.* ſi viginti milia pro ſingulis manſionibus numeres, ſic ratio conſtabit. & alibi: *fit à Serdica Conſtantinopolim milia* CCCCXIII. *mutationes* XII. *manſiones* XX. tredecim tantum milibus plus eſt quam iuſtus numerus poſtulat. nec mirum modo plures, modo pauciores inueniri manſiones in eodem locorum interuallo, cum itinerum commoditatibus, & regionum naturæ inſeruiendum eſſet, nec exactè liceret in omnibus eamdem legem ac rationem obſeruare. ſic mutatio veredorum in ſingula ſex milia fieri ſolebat. Græci: *καὶ ἡ παρ' ἡμῖν ἐπιτετηρημένη εἰς ὑπουργίαν τῶν βασιλικῶν πρεσβειῶν ἀλλαγὴ διὰ τῶν κατηνύσεων μίλια ς', ἤγουν στάδια τεσσαράκοντα πέντε.* ita legitimum erat tres aut quattuor mutationes fieri in vnam manſionem. at in itinerario Hieroſolymitano vt plurimum duæ mutationes pro vna manſione recenſentur. in Syria: *ab Antiochia Tyrum vſque in millia* CLXXIIII. *mutationes* XX. *manſiones* XI. & in Italia: *fit ſumma ab Aulona vſque Capuam milia* CCLXXXIX. *mutationes* XXV. *manſiones* XIII. & ſub finem: *fit omnis ſumma ab vrbe Roma Mediolanum vſque milia* CCCCXVI. *mutationes* XLII. *manſiones* XXIIII. hoc pacto ſemel tantum mutare ſoliti ſint. alibi triplæ numerantur mutationes ad manſiones, vt in Galliis: *à Burdigala Arelate vſque milia* CCCLXXI. *mutationes* XXX. *manſiones* XI. item: *ab Arelato Mediolanum vſque millia* CCCLXXV. *mutationes* LXIII. *manſiones* XXII. alibi aliter & ſæpe cum mendo, vt dicam alias, Latini *mutationes* tum loca mutandis equis deſtinata, tum equos ipſos dixerunt, & Græci *ἀλλαγὰς* & *ἀλλάγια*. *Manſio* vt plurimum pro vnius diei itinere ſumebatur. at in camelorum manſionibus non ſemper ſingulæ manſiones, ſingulis diebus

A itineris conficiendi reſpondebant: nam pro aquationum ratione, quæ *ὑδρεύματα* vocabant, erant diſpoſitæ. exempli gratia, à Copto Beronicen vſque portum Rubri maris, vetus itinerarium, ducenta & quinquaginta octo milia paſſuum computat, quod iter vndecim manſionibus confici docet, quarum ſingulæ aut viginti, aut viginti quinque milliaribus conſtant, vt ex libris didicimus. Plinius idem illud iter à Copto Berenicen camelis confici ſcribit, *aquationum ratione diſpoſitis manſionibus.* lib. VI. cap. XXIII. at nouem tantum manſiones numerat, cum tamen totum illud iter duodecimo die per-
B agi dicat. *Sed quia maior*, inquit, *itineris conficitur noctibus propter æſtus, & ſtatiuis dies abſumuntur totum à Copto Berenicen iter duodecimo die peragitur.* hæc ratio eſt quare nouem manſionibus, & duodecim diebus iter illud abſoluatur. *ſtatiuis dies abſumi* dicit, quibus iter non fit. nam hoc ſunt *ſtatiua*. Ambroſius in pſalmos: *ideoque & ſtatiua ordinat, triduo ambulat exercitus, quarto requieſcit die.* idem Plinius loco quo ſupra, diei iter ſeparat à manſione. ſic enim manſiones illas numerans loquitur: *prima appellatur Hydreuma* XXXII. *ſecunda in monte diei itinere: tertia in altero hy-*
C *dreumate à Copto* XCV. tres iſtæ manſiones diſtabant à Copto XCV milibus paſſuum. incertum eſt vtrum velit, ſecundam manſionem à prima itinere diei abeſſe, an à Copto. ſed iſtud potius, vt vnius diei iter duabus manſionibus conficiatur propter Ectropam quæ facienda eſt aquationum gratia. aliàs diei legitimum iter, vt diximus, viginti erant milia. ſcribit Ptolemæus ex relatione Flacci & Materni à Lepti magna Garamam oppidum Garamantum, iter fuiſſe quinque millium & quadringentorum ſtadiûm, quod ſpatium itineris triginta diebus conficieba-
D tur, *καὶ τὸν ἑκάστης ἡμέρας σταδιασμὸν αὐτοῖς φασὶν ἐπιτηδεῦσαι διὰ τοὺς ὁδεύσαντας πλεονάκις, μὴ ἐνδεχόμενον ὂν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον διὰ τὰς τῶν ὑδρευμάτων ἐποχάς.* ita legendus ille locus. nam male legitur, *ἐνδεχόμενον ὄντα* & *ἀποχάς*. Dicit exploratum eſſe illud interuallum, quod viatores cuiuſque diei ſtadiaſmum compertum haberent, qui ſæpius illud iter fecerant, ſi quidem ita neceſſe eſſet, *διὰ τὰς τῶν ὑδρευμάτων ἐποχάς.* illuſtris planè locus. in locis aridis ac deſertis *ὑδρεύματα* ſunt, quod in cultis & habitatis *manſiones*, ac *σταθμοί*. Immo *ὑδρεύματα*
E ipſa, manſiones ſunt circa *ὕδρεια* vel puteos diſpoſitæ, ad quas neceſſario diuertendum erat ac manendum, quod iter alia via inexplicabile eſſet propter aquarum penuriam. Quemadmodum autem *ἐποχαὶ* temporum dicuntur, certæ notæ ac ſigna, quibus temporum interualla diſtingui ſolent, quibuſque immorari ac ſtare neceſſe habent, qui tempora ſollicitè computant, ac Chronica ſcribunt, ita *τὰς τῶν ὑδρευμάτων ἐποχὰς* vocet Ptolemæus, aquationum manſiones, quibus itineris interualla diſtinguebantur, quod per eas tranſeundum neceſſario ha-

Digitized by Google

berent viatores. Legitur quidem vulgo ἀποχαὶ, quæ vox diſtantiam & interualla locorum ſignificat, ſed ex diſtantiæ facere non poſſunt, vt per eamdem viam ſæpius meandum ſit. Nihil tamen temerè mutamus. ἀποχαὶ ὑδρευμάτων appellat locorum inter ſe diſtantias, quæ per ὑδρεύματα ſignantur. Ex breues ſunt admodum ἀποχαί. dicit igitur certos nos eſſe debere de locorum eorum interuallis, quæ pluries dimenſi ſunt ſæpius per eamdem viam eundo viatores, & quæ haud longè à ſe inuicem diſſident. Tales ſunt ὑδρευμάτων ἀποχαί. Nam & breuiſſimæ ſunt, vt pote quæ diei vnius iter vix ſuperent, & per eas neceſſario eunt ac redeunt meantes. ea propter ſtadiaſmus eorum locorum ita compertus eſſe debet, vt nihil magis. in maioribus diſtantiis quam ſunt ὑδρευμάτων ἀποχαὶ, non tanta eſt certitudo. μεγάλας διαστάσεις vocat paulo poſt, τὰς ἀπαξίους ἢ μὴ ὁμολογουμένως ἐφοδευθείσας, & capite ſequenti μείζονας ἀποχὰς appellat huiuſmodi interualla, quibus opponit, τὰς μήτε μεγάλας, ἀλλὰ καὶ πολλάκις, καὶ ὑπὸ πολλῶν ὁμολογουμένως διανυομένας. Tales ὑδρευμάτων ἀποχαὶ, quæ viam illam crebro reciprocantium itinere peruulgatiſſimæ ſunt, propter aquariorum neceſſitatem. Stadiaſmus autem vniuſcuiuſque diei in illo itinere fuit ſtadiûm centum ſeptuaginta trium & trientis, hoc eſt vnius & viginti miliarium cum paucis ſtadiis. ex iis quæ heîc diximus liquere poteſt, in ſuperiore Plinij loco ſcriptam lectionem non ſatis eſſe ſinceram quæ habet: XXXXIIII. XXXVI. *milia paſſuum quod diuiditur in manſiones Camelorum* LXV. nimis quippe paucæ ſunt manſiones pro tanto interuallo. nam ſic ſeptuaginta circiter miliaria in diem cameli conficerent ſingulis manſionibus. vidimus autem ſuperiore exemplo primam manſionem Camelorum viginti & duorum milium fuiſſe, in itinere à Copto Berenicem. totum denique illud iter ducentorum & quinquaginta milium nouem manſionibus peractum. præterea nimis immane illud interuallum, quod à Gaza vſque ad Gebanitarum Tomnam ponitur, quod vnius vt pote lateris Arabiæ ſpatium fere tantum occupet. nam à Gaza ad oppidum Elana centum quinquaginta milia duntaxat numerabantur. reliquum eſſet numerandum ab Elana ad Thomnam. quod non poteſt ſubſiſtere. totus denique circuitus peninſulæ Arabiæ à Charace Læana colligebat iuxta eumdem Plinium XLVII. LXV. ita enim libri. hoc eſt, *quadragies ſepties centena ſexaginta quinque milia.* Strabo ſcribit latus ſinus Arabici, ab Elana ex Arabiæ parte habuiſſe μυρίους καὶ τοὺς τετρακισχιλίους σταδίους. hoc eſt, *decies ſepties centena milia & quingentos paſſus.* quibus addenda ab Elana ad Gazam, centum quinquaginta milia. idem tradit ab Elana ad Minæos qui interiores erant Gebanitis ſeptuageſimo die perueniri. His omnibus moueor vt credam reſcribendum eſſe in Plinio:

A IIII *decies*, XXXVI *milia*. id eſt quattuor decies centena milia paſſuum. quibus inducti librarij ſcripſerant, *quater decies* hoc eſt XXXX. inde natus error. ſic omnia conſtabant, & manſionum proportio ad interualli ſpatium, & ſtadiaſmi ratio.

Pag. 62. E. *Arabia appellatur, id eſt ſacra*] quis hoc prodidit, thuriferam Arabiæ regionem Arabiam appellari, id eſt ſacram? pro his apud Plinium habetur: *Saba appellatur, quod ſignificare Græci myſterium dicunt.* Plinium tamen quod mireris, hoc ipſo in loco ſequitur & exſcribit noſter. ſed hæc B Soliniana multis modis falſa ſunt. primùm ἡ λιβανοφόρος non proprie dicta eſt Arabia: nam nec Arabia Felix cuius pars erat regio thurifera, hoc nomen ſibi velut proprium vindicauit. præterea Arabiam dici ſacram, nec Græca, nec exotica interpretatione verum eſt. Planam aus campeſtrem, vel etiam occidentalem ea voce ſignificari tradunt. Arabia non prouinciæ tantum nomen, ſed etiam emporij vel maritimi vici in Arabia Felice, qui & Εὐδαίμων Ἀραβία dicebatur. an iſtam Arabiam hoc loco intelligi voluit Solinus? ſed thuriferæ regionis non erat vi- C cus ille. Ptolemæus: Ἀραβία, ἐμπόριον. ita ſcribendum, cum vulgo edatur, Ἀραβίας ἐμπόριον. auctor Peripli: Εὐδαίμων Ἀραβία κώμη παραθαλάσσιος βασιλείας τῆς αὐτῆς Χαριβαὴλ δὲ, ὅρμους μὲν ἐπιτηδείους, καὶ ὑδρεύματα γλυκύτερα κρείσσω τῆς Ὀκήλεως ἔχουσα. hæc non ſunt ſincera. emenda: βασιλείας τῆς αὐτῆς Χαριβαὴλ, διὰ ὅρμους μὲν ἐπιτηδείους. hic eſt Charibael, quem Homeritarum & Sabaïtarum ſiue Sabæorum ἔνθεσμον regem fuiſſe ſupra dixit. paulo inferius etiam huius meminit his verbis: ὑποπίπτει μὲν οὖν ὄπισθεν ἡ Ἀζανία Χαριβαὴλ, καὶ τῷ Μαφα- D ρίτῃ τυράννῳ, καὶ ἡ ὕλης αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ τῆς λιβανωτοφόρου. appellat Μαφαρίτην τύραννον, qui Mapharitis populis imperitabat, quorum Regia erat *Saue*. nam regio circa Sauen vocabatur Μαφαρῖτις. idem: πόλις Σαυὴ τῆς περὶ αὐτὴν Μαφαρίτιδος λεγομένης χώρας. male ſcribitur vulgo Μαφάρηδος. Ptolemæo dicuntur Μαφορῖται. & τύραννον & ἔνθεσμον βασιλέα diſtinguit idem. auctor qui Æthicus vocatur, inter vrbes Oceani Orientalis *Eudæmonem* refert, & inter meridionalis Oceani oppida *Arabiam* recenſet, quaſi diuerſa fuerint oppida. ineptè. nam Ἀραβία Εὐδαίμων cognominabatur hoc oppidum. Quid igitur hîc voluerit Grammaticus, neſcio: nam neque *Arabia* E ſacram ſignificat, nec Arabia propriè thurifera regio dicta. ſed more ſuo nugatur. *Sabam* appellatam tradit Plinius. libri eius plerique ſcribunt: *Sariba appellatur.* an ita legit ac ſcripſit Solinus, quod eius librarij corruperint in *Arabia?* Mirum tamen eſt in veteri codice Palatino, quem in Germania vidi, ſcriptum planis litteris haberi, *regio eorum turifera Arabia appellata.* & videatur in eiuſmodi codices Solinus incidiſſe. Quæ lectio quomodo ſtare poſſit, non video. Profecto Plinium *Saba* ſcripſiſſe arguit quod

Digitized by Google

quod ſequitur, *hoc ſignificare Græci myſterium dicunt*. non dicit Arabiæ ſignificari myſterium ea voce, ſed Græcos id dicere. ergo Græcorum hoc interpretamentum. σαβὴ, μυστήριον. vnde σαβάζειν, ὀργιάζειν, βακχεύειν Grammatici exponunt. Σάβους loca orgiis dedicata notat Scholiaſtes Ariſtophanis, ipſoſque Βάκχους appellari. Σάβα regio thurifera Plinio, à qua *Sabæi*. Theophraſtus de thure: ἐν τῇ τῶν Ἀράβων χερρονήσῳ περί τε Σάβα, καὶ Ἀδράμυτα. verum Σάβα Theophraſto non regio Sabæorum, ſed oppidum. τὰ Σάβα, vt τὰ Λάβα, τὰ Μαρίαβα, τὰ Ῥάββα oppida Arabiæ Felicis. dicebatur & αἱ Σάβαι vt αἱ Λάβαι. immo etiam ἡ Σάβη. vt Σαυᾶ, & Σαυὴ eiuſdem Arabiæ. hæc iam diximus ſupra. at Plinio oppidum Atramitarum *Sabota*, à quo octo manſionibus diſtabat regio *Saba* thurifera. hæc regio ad mare poſita erat: nam ſcribit eam idem Plinius ſpectaſſe ortus Solis æſtiui, vndique rupibus inuiam & *à dextera maris ſcopulis inacceſſam*. vbi libri ſcribunt *inacceſſo*. legerim: *& à dextera mari ſcopulis inacceſſo*. nihil verius: vndique rupibus inuia eſt ἡ λιβανοφόρος qua terra adiri poteſt: à dextra, mari cingitur propter ſcopulos inacceſſo. Ptolemæus thuriferam videtur ponere prope montes Aſabo, qui in faucibus erant Perſici ſinus. ſic enim ſcribit: Ὀμανῖται ὧν ἀνατολικώτεροι Καττάβηνοὶ μέχρι τῶν Ἀσαβῶν ὀρῶν, ὑφ' οὓς ἡ λιβανοφόρος. Omanitæ [illegible]cti ab Omanis Emporio Perſici ſinus quod ſex dierum curſu aberat ab ipſis faucibus, vt Arrianus teſtatur. Omanitarum ἀνατολικώτεροι Cattabeni, qui ad ipſas fauces & ora ſinus pertinebant, & ad montes Aſabo: infra quos Cattabenos ἡ λιβανωτοφόρος. hanc thuriferam porro ad mare poſitam fuiſſe conſtat. ergo ad Perſici ſinus anguſtias, iuxta montes Aſabo. immo tota in montibus. & videri poſſet Ptolemæus ſimilitudine nominum ductus τῶν Ἀσαβῶ, καὶ τῶν Σάβων turiferam quæ ἐν τοῖς Σάβοις erat, in illis montibus conlocaſſe. nam & Σάβω etiam dictam eſſe vrbem Σάβα tradit Stephanus. certè Arrianus vel quiſquis eſt auctor Peripli, thuriferam longè à montibus Aſabo ponit, quos vocat Σαβώ. nam περὶ τὸν Σύαγρον promuntorium eam prætendi facit, in quo initium eſt Sachalitæ ſinus, vt finis eiuſdem ſinus in montibus Aſabo, & Perſici æquoris anguſtiis. de his iam quædam diximus ſuprà, vt & de Cattabenis. Theophraſtus tus & myrrham naſci ait, περί τε Σάβα καὶ Ἀτράμωτα, vt Ἀτράμωτα, Atramotitarum caput, ita Σάβα Sabæorum. nec enim de regione videtur intellexiſſe Theophraſtus, ſed de oppido. Regionis Saba id eſt Sabæorum, mentio eſt aliquot locis in ſacra Scriptura, vt apud Eſaiam cap. LX. *omnes de Saba venient aurum & thus deferentes*. ſed *Saba* alibi, & *Schaba* etiam ſcribitur. quæ ita diſtinguere placet eruditis viris vt cenſeant per *Saba* intelligi Sabæos Arabici ſinus accolas, per *Schaba* vero cum *ſchin* Perſico ſinui vicinos Sabæos alteros. ſed illos vehementer falli

A puto: nec enim duo genera Sabæorum in Arabia, nec ſi eſſent, vlla ſcripturæ differentia diſcretos fuiſſe veriſimile ſit, cũ eumdem populum eſſe ſatis conſtet. Profecto Sabæos duplices in Arabia nuſquam auctores faciunt Græci Latinique, ſed aliter atque aliter de eorum ſitu ſcripſerunt, vnde hæc nata Sabæorum differentia. Eratoſthenes apud Strabonem vltimam Arabiæ partem quæ mari Rubro alluitur, quæque Æthiopiæ ex aduerſo reſpondet, in quattuor præcipuos pagos ſiue gentes diuidit, in Cattabanes, Sabæos, Minnæos & Chatramotitas. ex his

B Catabanes ad ſinus Arabici fauces ac traiectũ ipſum incolere: Chatramotitas ad orientem, Sabæos & Minnæos in latere Rubri maris, ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἐρυθρὰν μέρει. Latus Rubri maris habitaſſe Μιναίους τε Σαβαίους τε Dionyſius canit. Stephanus: Μιναῖοι, ἔθνος ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. his vicini Sabæi in eodem latere. ſed vtrum occidentem verſus prope Arabicum ſinum, an ad orientem, iuxta Perſicum? Scribit quidem Plinius, *Sabæos propter thura clariſſimos, ad vtrumque mare porrectis gentibus*. hoc non dicit ille Sabæorum gentem ad vtrumque mare porrigi, ſed Sabæos porre-

C ctas gẽtes ad vtrumque mare habere, Sabæorum plures vult fuiſſe gentes, nominibus diſtinctas, quarum aliæ ad Perſicum mare, aliæ ad Arabicum pertinerent. ſic Atramitas pagũ ſiue partem Sabæorum eſſe tradit, qui ad Sachaliten vſque ſinum orientalem pertingebant. gentium harum omnium quæ ſub Sabæorum erant imperio caput ait fuiſſe Mariaba. At Strabo ſolorum Sabæorum caput ait eſſe Mariaba: ἐχόμενοι δὲ τούτων Σαβαῖοι, μητρόπολις δ' αὐτῶν Μαριάβα. & in ſequentibus: ἡ δὲ πόλις τῶν Σαβαίων ἡ Μαριάβα, κεῖται μὲν ἐπ' ὄρους εὐδένδρου.

D De Saba Metropoli Sabæorum idem tradit Agatharchides, ſitam eſſe in edito colle, & cõſito arboribus. Plinius qui omnium populorum qui Sabæorum nomine comprehendebantur, Regiam eſſe dixit *Mariaba*. eodem capite Calingiis eamdem vrbem pro Metropoli tribuit: *Calingij quorum Mariaba oppidum, ſignificat dominos omnium*. Suprà *Mariebba* ſcriptum habent codices Pliniani. Ita etiam vno loco apud Strabonem Μαρίαβα. Ceterum Sabæos ipſos, quorum Sabo Metropolis iuxta quoſdam. vtra in parte poſitos fuiſſe dicemus? In Rubro littore eos ponunt auctores pleriqne, ſed vtrum ad orientem an ad occidentem? Plinius idem in Rubro littore oppi-

E da eorum recenſet, *Marane, Marma, Corolia, Sabatha*. ſic enim ſcribendum docuimus, non *Sabatha*. Per *Rubrum littus*, Arabici ſinus littus ſemper intelligere Plinium ante oſtendimus. ergo Sabæi iuxta Plinij ſententiam in Arabico ſinu, vt & oppidum eorum principale *Sabatha*. hoc aliis vt diximus, *Saba* vel *Saba* vel *Sabe*. atque inde *Sabæi* appellati. Ptolemæus Σάβην vocat eamque & Sabæos ad illud littus collocat, vt tabularum eius confectores adſtruunt. atqui ceteri auctores, qui Σαβαίους ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ ponunt non de Arabico ſinu ſed de illa maris parte quæ

extra vtrumque ſinum eſt, intelligunt. hæc iam primum oritur diuidia ex ambigua ſignificatione τῆς ἐρυθρᾶς. altera naſcitur ex diſſenſione auctorum de regionis thuriferæ ſitu. Sabæorum eam propriam eſſe ferè inter omnes conuenit. Virgilius:

——*molles ſua tura Sabæi*,

&: ---*ſolis ſunt virgea thura Sabæis.*

Plinius: *Sabæos propter thura clariſſimos Arabum eſſe dicit.* idem *Sabam* regionem appellari, vbi thus naſcitur. Theophraſto, τὰ Σάβα. inde ergo *Sabæi* cognominati, & *ſabæum thus* appellatum. at regionem illam quæ thura fert omnes fere ad Sachaliten ſinum conſtituunt & Syagrum promuntorium in parte planè contrauerſa Arabico ſinui. ergo ibi Sabæi propriè nominati, qui propter thura clariſſimi, non iuxta littus Arabicum, ibi & *Sabatha* oppidum recenſet Arrianus quò thus omne in illa regione proueniens camelis conuehebatur. *Sabotha* Plinius appellat, & diuerſa vtique facit à Sabathis Sabæorũ, quæ in Arabici ſinus erant latere. hæ ſunt auctorum diſſenſiones. nec dicere poſſit aliquis in vtroque littore Perſico & Arabico Sabam oppidum ſiue regionem fuiſſe, & Sabæos inde vtrobique appellatos: ſolos vero Perſici littoris accolas Sabæos thura tuliſſe, ac thuriferæ regionis dominos extitiſſe, quod verum concedi non poteſt. hæc enim diuerſitas ex ſcriptorum diſſenſu orta eſt, quorum alij thuriferos Sabæos ad orientem, alij ad occidentem Arabiæ Felicis conſtituere. quid clarius illo exemplo quod attulimus ſuprà? τὴν σμυρνοφόρον in Chatramotitis ponit Strabo, vt & alij plerique, τὴν λιβανοφόρον apud Catabanes. atqui illos Καταβανεῖς ad Arabici ſinus fauces & traiectum pertingere ſcribit, vbi Sabæos aliqui collocatunt. contrà Ptolemæus Κατταβανεῖς ad Perſicum ſinum pertinere tradidit, vſque ad montes Aſabo, qui in ipſis faucibus ſinus attolluntur, ſub quibus ἡ λιβανοφόρος ab ipſo collocatur. quid tam contrarium? Κατταβανεῖς Dionyſius vicinos facit Sabæis in his verſibus, qui ſic legendi:

Αὐτὰρ ἐρυθραίας πλευρὴν ναίουσι θαλάσσης
Μιναῖοί τε Σάβαι τε καὶ ἀγχίγυοι Καταβηνοί.

perperam Κλειταβηνοὶ legitur in editis. ſcriptum erat ΚΑΤΑΒΗΝΟΙ. nam Λ & Α ſæpe inuicem permutantur. vnde poſtea adiecto Ι fecerunt Κλειταβηνοί. nihil verius. Eratoſthenem ſequitur Dionyſius, & ſimiliter vt ille extremam Arabiæ Felicis partem, quam ipſe πέζαν appellat, in quattuor gentes diſtribuit, Χατραμώτας quos Eratoſthenes vocat Χατραμωτίτας, Μιναίους, Σαβαίους & Καταβηνούς, qui Καταβανεῖς Eratoſtheni. Minnæi in ora maritima Rubri maris, quibus vicini Sabæi: ab occidente an ob oriente? certè ab occidente. Sabæos Homeritis vicinos facit Vranius apud Stephanum. Homeritæ porro vſque ad initium Indici maris porrigebantur. Marcianus: de

A Rubro mari: ἐν τούτῳ δὲ τῷ μέρει τῆς θαλάσσης, καὶ τὸ τῶν Ὁμηριτῶν ἔθνος τυγχάνει τῆς τῶν Ἀράβων ἐπαρχίας μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἰνδικοῦ διῆκον πελάγους. Arrianus ſiue Peripli auctor, ſcribit Charibaël legitimum regem fuiſſe duarum gentium, τοῦ τε Ὁμηρίτου, καὶ τοῦ παρακειμένου Σαβαίτου, per *Sabaitas* Sabæos eſſe ſupra docuimus. Sed Sabæi ἀλληλόπτεροι Homeritis. ergo ad Arabicum ſinum magis accedebant. certè Agatharchides Cnidius periplum ſuum, Arabici ſinus à parte Arabiæ, finiuit mentione Sabæorum: quaſi Sabæi terminauerint ab ea parte Arabicum ſinum. ergo ad fauces ipſas & anguſtias Arabici
B ſinus poſiti Sabæi, vt erat diffuſa gens & ampliſſima etiam vltra os ſinus ad littus Rubri maris extendebantur. nam ab faucibus Arabici ſinus incipiebat Ἐρυθρᾶς θαλάσσης nomen. notandum tamen eſt Agatharchidem Ἐρυθρᾶς θαλάσσης nomine nihil aliud intelligere quam Arabicum ſinum. cuius circumuectionem in Arabico latere, Sabæorum gente clauſit. ideo & Plinius Sabæos & pleraque eorum oppida in Rubro littore ponit, hoc eſt in Arabico ſinu. Agatharchidem ſequutus eſt Diodorus Siculus. immo compilauit. Ex his conſtat iuxta vete-
C rum ac recentiorum auctoritatem Sabæos ſic propriè appellatos in occidentali latere Arabiæ Felicis fuiſſe. atque hi ſunt Sabæi quorum metropolis Σάβα vel Σάβαι & quorum mentio apud Eſaiam, vbi dicitur, *de Saba venturos qui thus & aurum deferant.* Apud hos Sabæos, thuris arborem gigni diſertè tradit Agatharchides, his verbis de Sabæis: δένδρα γὰρ ἀνέβαινε σμύρνης τε καὶ λιβανωτοῦ, πρὸς δὲ καὶ κινναμώμου φοίνικός τε καὶ καλάμου, καὶ τῶν ὁμοίων αἰσθέσθαι τούτων. id confirmare videtur Eratoſthenes qui Καταβανίαν Sabæis vicinam, & ad traiectum ſinus Arabici pertingen-
D tem, thus ferre tradit. Theophraſtus idem aſſerit, qui περί τε Σάβα καὶ Κιτίβαινα thura gigni ſcribit. inde *thus Sabæum, & Sabæos thura ferentes* poëtæ celebrant. ita veteres qui notitiam interiorum Arabiæ locorum & thuriferæ regionis nullam habuerunt. nec enim vltra Sabæorum gentem procedebat eorum nauigatio, vt ex Agatharchide ſuprà notauimus. id confirmatur etiam teſtimonio Arriani. Arabia Eudæmon emporium erat maritimum in Sabęorum regione ad traiectum Arabici ſinus, certè ſub ditione Charibaël, qui Sabęis
E & Homeritis imperitabat. at illud emporium conueniebant ex Ægypto mercatores, & ex Indis, ibique merces ſuas vtrique permutabant, cum vlterius progredi non auderent, eodem Arriano teſte, cuius hæc verba de emporio Arabia: Εὐδαίμων δὲ ἐπεκλήθη πρότερον οὖσα πόλις, ὅτι μήπω ἀπὸ τῆς Ἰνδικῆς εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐρχομένων, μηδὲ ἀπὸ Αἰγύπτου τολμώντων εἰς τοὺς ἔσω τόπους διαίρειν, ἀλλὰ μέχρι ταύτης παραγινομένων, τοὺς παρ᾽ ἀμφοτέρων φόρτους ἀπεδέχετο. ibi thura & myrrham aliaque aromata cum emerent Aegyptij mercatores, ibi etiam naſci putauerunt. certè & myrrha

ibidem naſcebatur, vt pleriſque aliis in locis Arabiæ. idem Arrianus de Muza emporio eiuſdem ditionis quod trecentis tantum ſtadiis ab Arabia vico diſtabat. ἐξάγεται δὲ ἐξ αὐτῆς ἐντόπια μὲν σμύρνα ἐκλεκτή, καὶ στακτὴ σμυρναία, λύγδος καὶ τὰ ἀπὸ τῆς πέραν Ἀδουλεί. atqui myrrham & thus in ijſdem ſiluis naſci crediderunt illi veteres. Immo & ex eadem arbore thus & myrrham manare. Theophraſtus: πλὴν οὖν γε μεῖζον ἔτερον ἀγνόημα προσηγόρευσαν. ὥστε γὰρ ἐκ τοῦ αὐτοῦ δένδρου τόν τε λιβανωτὸν γίνεσθαι, καὶ τὴν σμύρναν. inde peruulgata fama eſt de Sabæorum regione thurifera, quum ex recentiorum relatione, Ptolemæi & Arriani, atque ipſius etiam Plinij, ſatis conſtet thuriferam, τὴν λιβανοφόρον, ad Sachaliten ſinum fuiſſe ſitam, qui à Syagro promuntorio vſque ad Perſici ſinus ora protenditut. quinetiam ſub diuerſis regibus erant, Sabæorum regio, & thurifera. Charibael Homeritarum & Sabæorum regnum poſſidebat Arriani temporibus, at Eleazas ἐν τῇ λιβανοφόρῳ regnabat. Arrianus de Dioſcoridis inſula: ὑπόκειται μὲν οὖν, ὥσπερ ἡ Ἀζανία Χαριβαὴλ, καὶ τῷ Μαφαρείτῃ τυράννῳ, καὶ ἡ νῆσος αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ τῆς λιβανωτοφόρου. *Azaniam* vocat mare iuxta quod Sabaïtæ ſiue Sabæi & Homeritæ, qui Charibaëli regi parebant: & Mapharitæ, qui Cholæbo tyranno ſubditi erant. Hoc alij *Erythræum* propriè dixerunt, inter Arabicum ſinum, & Indicum mare. Plinius de Arabico ſinu & Perſico: *Oceanum qui influit Azanium appellant.* idem in Azanio mari Dioſcoridis illam inſulam fuiſſe docet, quæ tamen ſuberat Regi thuriferæ, cum Azanium mare ſubeſſet Regi Sabæorum & Homeritarum, & Mapharitæ tyranno. lib. VI. cap. XXVIII. *nec minus altera clara in Azanio mari Dioſcoridis.* ita legendum ex libris, qui habent *Dioſcoridij.* ἡ Διοσκορίδου νῆσος. Marcianus Heracleota: καὶ τὸ βαρβαρικὸν καλούμενον πέλαγος, ἐν ᾧ κόλποι δὲ πλείους εἰσὶ, καὶ οἱ δρόμοι τῆς καλουμένης Ἀζανίας. vbi Ἀζανία mare eſt quod Plinio Azanium dicitur. at Ἀζανία Ptolemæo dicitur regio Æthiopica mediterranea ex aduerſo maris Barbarici, cuius maritima ora βαρβαρία dicta eſt. Ἀζανία Arriano. vt Plinio & Marciano, mare Azanium, in cuius littore Sabæi & Homeritæ incolebant. Ceterum *Cane* Emporium quod thuriferæ regionis eſſe dicit Plinius ſub eodem rege fuit Eleazo τῆς λιβανοφόρου Domino. idem Arrianus: οὗ μετὰ τὴν περιέχουσαν ἄκρον ἐμπόριόν ἐστιν ἕτερον παραθαλάσσιον Κανή, βασιλείας Ἐλεάζου χώρας λιβανωτοφόρου. vrbs Regia ſiue metropolis huius regionis thuriferæ *Sabbatha* eidem auctori in qua rex ſedem habebat. ἀνάκειται δὲ αὐτῆς μεσόγειος ἡ μητρόπολις Σάββαθα, ἐν ᾗ καὶ ὁ βασιλεὺς κατοικεῖ. Rex ſcilicet Eleazus qui thuriferæ Dominus erat. in eam vrbem conuehebatur thus omne quod in illa regione naſcebatur, & ſane haud multum à Cane emporio, ab illa vrbe Sabbathis regionem thuriferam abfuiſſe conſtat ex eodem Ar-

A riano. ita de Cane ſcribit: ἐξάγεται δὲ ἐξ αὐτῆς ἐντόπια μὲν φόρτια λίβανος, καὶ ἀλόη, τὰ δὲ λοιπὰ κατὰ μετοχὴν τῶν ἄλλων ἐμπορίων. immo Cane emporium thuriferæ, & Sabbatha oppidum metropolis & caput. ex his omnibus liquido colligitur, thuriferam regionem Arabiæ diuerſam à Sabæorum regione fuiſſe, vt pote quæ diuerſis parerent Dominis. diuerſa igitur etiam oppida τὰ Σάβα caput Sabæorum, & τὰ Σάββαθα caput regionis thuriferæ. hæc ad orientem Arabiæ Felicis, illa ad occidentem. at τὰ Σάβαθα Sabæorum quæ Plinius in Rubro littore hoc eſt

B ſinu Arabico ponit, eadem ſunt cum illis Σάβοις vel Σάβαις. *Sabota* vero Atramitarum pagi quæ ab eodem recenſentur, eadem ſunt prorſus cum illis Sabbathis Arriani & Ptolemæi. nam & Canen thuriferæ regionis emporium Ptolemæus in Atramitarum regione collocat. ergo & *Sabbatha*, quæ non longe à Cane emporio, in mediterraneo. Sed quia moris eſſe Plinio docuimus veteres & recentes hiſtorias miſcere & confundere, antiquum illud ſuum in hiſtoria thuris obtinuiſſe probandum eſt. apud Sabæos Arabici ſinus accolas, quorum caput *Saba*,

C thus naſci crediderunt, tradideruntque veteres, περὶ τὰ Σάβα: at recentiores quibus huius rei fides magis explorata fuit, in ea regione naſci ſcripſerunt, quæ λιβανοφόρος inde dicta eſt, longè à Sabæis diſſita diuerſaque, cuius caput erat Sabbatha, ad latus orientale Arabiæ conuerſa, & magis ad Perſicum littus accedens quam ad Arabicum. Plinius more ſuo res ac tempora miſcuit. Canen *thuriferæ regionis* eſſe, & *Sabota* oppidum Atramitarum regni caput, quo thus collectum camelis conuehebatur, ex recentiorum placitis dixit. at *Saba* eam re-

D gionem appellatam ex veterum traditione aſſerit. nam nec Ptolemæus, nec Arrianus, nec quiſquam ex recentioribus id ſcripſit, & ſcimus falſum eſſe. quod idem ait Atramitas pagum vel partem Sabæorum eſſe, id ex eadem opinione deſcendere certum eſt, qua imbiberat iuxta veterem famam, apud Sabæos thura prouenire. nam Atramitæ ijdem erant cum Chatramitis, qui partem Sabæorum non faciebant, & ſeorſim ſuum regem habebant. ſola ratione nominis *Sabota* vel *Sabbatha* ductus, quæ vrbs erat τῆς λιβανοφόρου præcipua, videtur Plinius, & Atramitas Sabæis contribuiſſe, &

E *Sabam* regionem thuriferam appellaſſe. idem alibi ſcribit Sabæos cibum coquere ſolitos thuris ligno. lib. XII. cap. XVII. cum tamen Sabæi longè à Sabbathis & thurifera regione diſſiti fuerint iuxta recentem traditionem. Theophraſtus ex veterum opinone, qui in Sabæis τὴν λιβανοφόρον ſtatuerunt: ἔφασαν δὲ οὗτοι κατὰ τὸν παράπλουν, ὃν ἐξ Ἡρώων ἐποιοῦντο κόλπου, ζητεῖν ἀποβάντες ὕδωρ ἐν τῷ ὄρει, καὶ οὕτως θεωρῆσαι τὰ δένδρα κατὰ τὴν συλλογήν. ergo Sabæos ἐν τῷ παράπλῳ ſinus Arabici fuiſſe oportet: nam illum

montem in quo thuris arbores vidiſſe ſe profeſſi ſunt, Sabæorum fuit. paulo poſt: τόδε ὄρος εἶναι μεμερίσθαι τοῖς Σαβαίοις τούτοις γὰρ εἶναι κυρίους, δικαίους δὲ τὰ πρὸς ἀλλήλους. διὸ καὶ οὐδένα τηρεῖν. quæ Plinius ita vertit capite de thurifera regione : *ſilua diuiſa certis portionibus, mutua innocentia tuta eſt, neque vllus ſaucias cuſtodit arbores.* qui thuriferam in contrauerſa Sabæis parte ponunt, etiam montibus aſperam eſſe tradunt, Arrianus, ὀρεινή τε καὶ δύσβατος. Plinius ibidem : *attolluntur colles alti, decurruntque & in palma arbores ſponte natæ.* quæ expreſſa ex his Theophraſti : φύεσθαι δὲ τὰ τοῦ λιβανωτοῦ, τὰ μὲν ἐν τῷ ὄρει, τὰ δὲ τῆς ἰδίαις γεωργίαις ὑπὸ τὴν ὑπώρειαν. διὸ καὶ τὰ μὲν θεραπεύεσθαι, τὰ δὲ οὔ. partem retinuit, partim omiſit. quæ in monte naſcuntur, ſponte natas videtur velle Theophraſtus, quæ in plano & circa montis radices, eas ſatiuas eſſe & cultura curaque prouenire. quod Plinius neglexit. Theophraſtus addit : καὶ ἔφασαν ἀκούειν ὅτι συνάγεται πανταχόθεν ἡ σμύρνα, καὶ ὁ λιβανωτὸς εἰς τὸ ἱερὸν τὸ τοῦ ἡλίου. τοῦτο δ᾽ εἶναι μὲν τῶν Σαβαίων, ἁγιώτατον δὲ πολὺ τῶν περὶ τὸν τόπον. templum illud ſolis in vrbe Sabis fuit, quæ metropolis Sabæorum ; nam thus quod περὶ Σάβα naſcebatur in vrbem eam conuehebant Sabæi in templum Solis. idem ferè & de Sabotis Atramitarum capite ſcribit Plinius, & *Sabin* vocat Deum illum cui decimæ thuris capiebantur à ſacerdotibus. Theophraſtus non decimas, ſed tertiam pretij mercium à ſacerdote percipi : τὸν δὲ ἱερέα παραγινόμενον τὸ τρίτον μέρος λαβόντα τῆς τιμῆς τοῦ θεοῦ, τὸ λοιπὸν αὐτοῦ καταλιπεῖν. Theophraſtus de Sabis & Sabæis Arabici ſinus accolis loquitur. Plinius de Sabotis vel Sabbathis Atramitarum qui ad Sachaliten ſinum pertinebant, vbi & regio erat thurifera. nam per vniuerſum ſinum Sachaliticum acerui thuris expoſiti iacebant ſine cuſtodia, quos mercatores permiſſu regis in naues importabant. vide Arrianum, vbi ſic legendum eſt: κἂν χόνδρον τις ἄρῃ οὐ δύναται πλεῦσαι τὸ πλοῖον ἀπὸ λιμένος, δίχα δαίμονος. malè ſcribitur : ἀπὸ δαίμονος δίχα λιμένος. Hiſtoriam thuris Plinius partim Theophraſti & antiquiorum, partim recentiorum verbis contexens, nullam temporum habuit rationem. hoc igitur tenendum, Sabæos ſinus Arabici littus accoluiſſe, & circa Saba thus naſci veteribus creditum fuiſſe, vt ex Theophraſto planiſſimè conſtat. è contrario recentiores thuriferam regionem poſt Syagrum promuntorium ad Sachaliticum ſinum ſtatuiſſe. nomina locorum hodierna aliunde poſſunt petere viri docti. nec enim id nunc agimus. nec mirum de ſitu thuriferæ diſſenſiſſe auctores veteres, cùm nec de facie arboris inter ſe conueniant. Erant porro & *Sabæi* in Æthiopia quos Σαπαίους vocat Ptolemæus, cum Σαπαῖοι Thraciæ populus fuerit. diſputant eruditi vnde gentium extiterit Regina Saba quæ ad Regem Salomonen veniſſe dicitur. τῆς τε Αἰγύπτου καὶ Αἰθιοπίας reginam fuiſſe auctor eſt Ioſephus. Recentiores fermè cuncti non ex Æthiopia illam, ſed ex Arabia Felici aduenitiſſe, quia Regina Auſtri à Domino appellata eſt, Arabia, autem Felix ad auſtrum Iudææ ſita, ſummo conſenſu tradunt. quaſi non & Æthiopia reſpectu Iudææ ad auſtrum verſa ſit. verùm hæc alterius loci.

Pag. 62. E. *regio thurifera*] libri abſque adſpiratione. *turifera.* atque ita ſemper veteres codices. notant tamen Grammatici antiquiſſimos ſcriptores hanc vocem adſpiraſſe, quia à Græco θύειν deſcendat. Θύος Græcè idem quod θυμίαμα. inde Latinum *thus.* vt πῦον *pus* : γλοιὸς vel γλυὸς *glus.* veteres Græce θύειν non pro ſacrificare, ſed ἀντὶ τοῦ θυμιᾶν ponebant. Æolicum, φύω. vnde Latinum *fuo* & *fio*, & compoſitum *ſuffio*, & *ſuffimen.* à θύω θυμὸς Aeolicè φυμὸς vnde *fumus* Latinum, & *fumigare*, vt à Græco θυμιᾶν. Heſychius : θυμὸς, πνοή, ἀήρ. ſic θύος & θυμίαμα idem. ſed κατ᾽ ἐξοχὴν Græci *thus*, dixerunt θυμίαμα. Vranius in Arabicis apud Stephanum : ἡ χώρα τῶν Ἀβασηνῶν σμύρναν φέρει, καὶ ὄσσον καὶ θυμίαμα, καὶ κέρπαθον. vbi θυμίαμα pro thure poſuit. Recentioris Latinitatis auctores *incenſum* appellauere, hoc eſt θυμίαμα. Gloſſæ : θυμίαμα, *incenſum.* inde vox noſtra qua thus hodie appellamus. θύον Græci vocarunt genus ligni odorati à ture diuerſum. de quo Dionyſius his verſibus :

Ἢ θύον ἢ σμύρνης εὐώδεος, ἢ καλάμοιο
Ἢ καὶ θεσπεσίοιο πεπαρμένου λιβάνοιο.

Auienus illud θύον de ladano interpretatus eſt, haud ſcio quare. Priſcianus Græcum nomen retinuit:

Namque thyo myrraque viget.

ex Homero habet Dionyſius:

---- τηλόσε δ᾽ ὀδμὴ
Κέδρου τ᾽ εὐκεάτοιο, θύου δ᾽ ἀνὰ νῆσον ὀδώδει.

Sed de illo thyo nos infrà vbi de Citro vel Malo Mediæ dicam.

virgulta hæc non ſunt publica] ineptè. *virgulta* vocat quæ αὐτόχθημα arbores erant. profecto plantam quæ thus procreat, nemo vnus veterum Græcorum θάμνον aut φρύγανον appellauit, omnes δένδρον, & arborem vere eſſe non virgultum, tum definitio arboris quæ apud Theophraſtum habetur, tum peculiaris ipſius plantæ thuriferæ deſcriptio ſatis teſtantur. Πολυκλαδὴς ipſa quidem eſt, & multis virgis fruticat eius truncus, non tamen *virgultum* dici quæ arbor ſit, poteſt. poëta:

----ſolis eſt thurea virga Sabæis.

Plinius : *virgis etiam thuris ad nos commeantibus quibus credi par eſt matrem quoque terete, enodi fruticare trunco.* ita legendum è veteri libro: atque ita ſæpe loquitur Plinius aſyndetos, qui arborem eam paſſim vocat, non virgul-

Digitized by Google

tum. idem ibidem : *quidam terebinthum eſſe, & hoc viſum Antigono regi, allato frutice.* caue putes fruticem heîc dici pro tota arbore, quod fortaſſean Solino impoſuerit. nec enim arbor tota ad Antigonum allata, ſed frutex tantum ex ea ſiue lignum vel virga. Theophraſtus : ξύλα vocat : κομισθῆναι γὰρ ξύλα πρὸς Ἀντίγονον ὑπὸ τῶν Ἀράβων τῶν τὸν λιβανωτὸν κατακομιζόντων, ἃ οὐδὲν διέφερε τῶν τῆς τερμίνθου. melius arbor ipſa non magna, arbor tamen. Theophraſtus : εἶναι δὲ τὸ μὲν τοῦ λιβανωτοῦ δένδρον οὐ μέγα. quo magis mirum ſcribere Agatharchidem δένδρα ὑψηλὰ τά τε σμύρνης τε καὶ λιβανωτοῦ. quem Diodorus exſcribens dicit : καθ' οὓς ἐστι δένδρα μεγάλα λιβανωτοῦ, καὶ σμύρνης. heîc loquitur verbis Agatharchidis. at lib. v. rectè ſcribit de thuris arbore : δένδρον ἐστὶ τῷ μὲν μεγέθει μικρόν, τῇ δὲ προσόψει ἀκανθῇ τῇ Αἰγυπτίᾳ τῇ λευκῇ παρεμφερές. Arrianus in Periplu : ἔστιν δὲ τὰ δένδρα τὰ λιβανοφόρα, οὐ μεγάλα λίαν, οὐδὲ ὑψηλά. Arrianus in vita Alexandri δένδρα etiam vocat.

Pag. 62. E. *in ius poſterorum per ſucceſſiones tranſeunt familiarum*] Plinius : *feruntque* M M M. *non amplius eſſe familiarum quæ ius per ſucceſſiones id ſibi vindicent.* deeſt in libris numerus familiarum. & ſanè tot familiæ vrbem vel populoſam facere queant. ſcriptum vt opinor, fuerat : *ferunt* CIↃ *non amplius eſſe familiarum.* ex illo, *ferunt* ∞, fecerunt, *feruntque.* vetus autem loquutio, *mille familiarum*, vt *mille nummûm*, *mille paſſuum*, & *mille medimnûm*, & talia mille.

iidem illi cum lucos iſtos vel metunt vel incidunt] ὑστερον πρότερον. dicendum erat : *vel incidunt vel metunt.* nam prius illud quam hoc. atque ita Plinius loquutus eſt, quem debuit ſequi : *nec vllo congreſſu fœminarum funerumque cum incidunt eas arbores aut metunt, pollui.* æſtate eas incidebant, vt autumno, meterent. & rurſus vere metendæ, hieme incidi ſolebant. idem Plinius : *meti ſemel anno ſolebat, minore occaſione vendendi. Iam quæſtus alteram vindemiam adfert.* ibi ſcribitur in libris omnibus : *alteram viam adfert.* omnino legendum : *alteram vim adfert.* nam vis adfertur arbori, dum inciditur ac vulneratur. *ſaucias arbores* & *plagam arboris* paulo poſt dicit. Sequitur ſtatim : *prior atque naturalis vindemia circa canis ortum flagrantiſſimo æſtu, incidentibus qua maximè videatur eſſe prægnans tenuiſſimuſque tendi cortex.* Vindemia non erat circa canis ortum, ſed tantum inciſio. Nam quæ incidebatur æſtate, & circa canis ortum, non ante autumnum, legebatur. infra : *autumno legitur de æſtiuo partu. Secunda vindemia eſt vere, ad eam hieme corticibus inciſis.* non igitur prior vindemia circa canis ortum, ſed ἐντομὴ tantum & partus. Theophraſtus : τὸν δὲ λιβανωτὸν, καὶ τὴν σμύρναν ὑπὸ κύνα φασὶ, καὶ ταῖς θερμοτάταις ἡμέραις ἐντέμνειν. heîc igitur ſui oblitus videtur Plinius, niſi diſtinguendum ſit : *prior atque naturalis vindemia, circa canis ortum flagrantiſſimo æſtu incidentibus.*

A *dentibus.* vt circa canis ortum incidant, quæ poſtmodum autumno legantur, ac vindemientur. quod verum eſt. ſequitur : *laxatur heîc plaga, non adimitur.* heîc, in thuris arbore incidenda, cortex laxatur & aperitur tantum plaga, non adimitur, vt in picea, de qua lib. XVI. cap. XII. his verbis : *aperitur picea è parte ſolari non plaga, ſed vulnere ablati corticis.* vbi notandum eſt plagam à vulnere diſtingui. *plaga* eſt ἐντομὴ, vbi cutis tantum laxatur & ſcinditur : *vulnus*, τὸ ἕλκος, cum diſtrahitur & tollitur ac ſeparatur à corpore, inde enim ἕλκος ἀπὸ τοῦ ἕλκειν. Græci : ἕλκος, τὸ τραῦμα. ἕλκεα, τραύματα. Gloſ-
B ſæ Latinorum : *vulnus*, *vlcus*, τραῦμα. Theophraſti Græca quæ Plinius vertit : ἐν μὲν τῇ πεύκῃ ὅταν ἀφελκωθῇ ἡ δορὰ ἐξαιρεθῇ. ergo vulnus eſt ſiue vlcus non plaga, cum cortex detrahitur, non tantùm diuiditur inciſione. ſequitur ibidem apud Plinium : *nec corpori ipſi parcitur, vt in ceteris quoniam aſtula in fructu eſt.* corrigebat Dalecampius : *corpori ipſi parcitur, non vt in ceteris, quoniam aſſula earum in fructu eſt.* quid vellet Plinius non intellexit ille, vt nec Plinius Theophraſti mentem aſſequutus eſt. Quid vterque voluerit, aperiam. Theophraſtus ait, τὴν πεύ-
C κην, vt ex ea eliciatur reſina, in cortice vulnerari, & corticem ipſum auferri. quo facto. συῤῥεῖ εἰς τὸ ἕλκωμα τὸ πλεῖον ἡ ὑγρότης. at in abiete & pinu, ἐν τῇ ἐλάτῃ, καὶ τῇ πίτυϊ, ὅταν γυμνούμενοι τοῦ ξύλου ἀφελκωθῶσιν. in picea igitur, ſic enim Plinius πεύκην reddit, ſolus cortex vulneratur & auellitur, in abiete & pinu lignum etiam ipſum delibatur, & in vulnus ſcinditur. Hæc ſententia Theophraſti. & ſanè cum πεύκη id eſt picea, eodem teſte multo ſucco abundet, ac præter ceteras ſit ἔνδαδος, non tam alte impreſſis vulneribus opus eſt, vt fluens ex ea reſina interci-
D piatur. quid igitur eſt quod ait Plinius piceæ corpori non parci vt in ceteris, cum planè contrarium Theophraſtus aſſerat? Hæc cauſa mouit Delecampium vt verba Plinij inuerteret. ſic planè & ſenſum peruertit. De omni autem picea ſcribit Plinius, quod Theophraſtus de Idæa, cuius hæc verba ſunt : οἱ δὲ περὶ τὴν Ἴδην φασὶν ὅταν λεπίσωσι τὸ στέλεχος, λεπίζουσι δὲ τὸ πρὸς ἥλιον μέρος ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς πήχεις, ἐνταῦθα τὴν ἐπιῤῥοὴν γινομένην ἔνδαδον ἐνιαυτοῦ μάλιστα. quæ verba Plinius ita vertit : *aperitur picea è parte ſolari, non plaga*
E *ſed vulnere ablati corticis, cum plurimum bipedali hiatu, vt à terra cubito cum minimum abſit.* λεπίζουσι heîc dicit Græcus auctor, τὸ στέλεχος τῆς Ἰδαίας πεύκης, vt paulo ante ἀφελκωθείσης πεύκης δορὰν ἐξαιρεθῆναι. ſolus itaque cortex piceæ adimebatur non plaga vel ἐντομῇ ſed vulnere. In id vulnus, confluebat, humor è tota. ita dixit de picea : συῤῥεῖ γὰρ εἰς τὸ ἕλκωμα τὸ πλεῖον ἡ ὑγρότης. At de picea Idæa dicit τὴν ἐπιῤῥοὴν ἔνδαδον γίνεσθαι ἐνιαυτοῦ μάλιστα. quod idem eſt. Humoris picei confluxum poſtquam deciderat in locum vulneris

Digitized by Google

ac corticis ablati, cum aſtula ipſa abſcindebant ſecuribus; quo abſciſſo, iterum alius tædæ fluxus eo conueniebat, iterum exſcindebatur, & ſic tertio, donec arbor ſucciſa frequentibus tædæ extractionibus euerteretur. ita Theophraſtus, quæ Plinius ſic exprimere voluit: *nec corpori ipſi parcitur, vt in ceteris, quoniam aſtula in fructu eſt.* vulnus in picea fiebat ſola detractione corticis, id poſtquam humore confluente repletum eſſet, abſcindebatur ſecuri. hoc eſt quod dixit Theophraſtus, τῶν δ᾽ ὅταν ἐκπελεκήσωσι. Plinius, *nec corpori parci*, quia ſecuris impingebatur in corpus ipſum, & aſtula inde tollebatur. ὁ ἔνδαδος nimirum ἐπίῤῥουν, quæ ſimul cum aſtula ligni eximebatur. *aſtula* propriè τὸ ἐκπελέκημα, Paulinus:

——— *vicit breuis aſtula flammam.*

aliis *aſſula*. Feſtus: *fomites, ſunt aſſulæ ex arboribus dum caduntur, excuſſæ.* ita & apud Seruium ex Claudio: *aſſulæ ambuſtæ.* hinc *aſſulatim dedolare viſcera* Plauto. quod *minutatim* exponit Nonius. rectè. hinc *aſſulæ marmoreæ*, apud Vitruuium, τὰ ἐκπελεκήματα, ex marmore, dum cæditur, excuſſa. nec quicquam mutandum. Gloſſæ: ἀποπελεκῶ, *deſomo, dedolo.* vtrumque dicebatur *aſtula* & *aſſula*, pro eodem. ſic *merſus*, *mertus*, *fiſſus*, *fiſtus*: *fixus*, *fictus*. & ſimilia. in fructu aſtulam eſſe ſcribit. quo in fructu? an quod inde pix cogeretur? Non ea mens. capite præcedenti id explicauit his verbis: *alia temperies ad crapulam: namque flos crudus reſinæ cum multa aſtula tenui breuique auulſus conciditur ad cribri minuta. dein feruenti aqua donec coquetur perfunditur. huius expreſſum pingue, præcipua reſina fit, nec niſi paucis in locis Italiæ, conueniens medicis.* hic fructus eſt aſtulæ, quæ ex picea tollitur. optimi libri ibi *aſtulam* ſcribunt, non *aſſulam*. Turnebus deinde emendabat: *conciditur ad cribrum in minuta.* perperam. *conciditur ad cribi minuta*, quæ ita minutatim conciditur, vt cribro excerni poſſit. melius etiam fortaſſe legeretur, *ad cribri minutal.* πρὸς τὸ λεπτὸν τοῦ κοσκίνου. nihil tamen mutandum. flos reſinæ crudus cum aſtula exciſus, δαὶς eſt, quod Plinius non intellexit vt poſt videbimus. ſequitur: *verùm hæc terræ proxima laudatur, altior amaritudinem affert.* in optimis libris ſcriptum: *verum hæc proxima laudatur.* vt vt ſit, eam intelligit aſtulam quæ eximitur è vulnere facto in picea altitudine cubiti ſuprà terram. hanc laudari dicit, altiorem adferre amaritudinem. vnde hæc habeat, neſcio, nihil tale apud Theophraſtum. ſcribit ille quidem terebinthum ſauciari in codice & in ramis, & meliorem eſſe reſinam, quæ in codicem confluit, quam quæ in ramos. ſed nihil hæc ad rem. nihil prorſus vidit noſter in Græcis, quæ ita habent: λεπίζουσι δὲ τὸ πρὸς ἥλιον μέρος ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς πήχεις ἀπὸ τῆς γῆς, ἐν τούτῳ τὴν ἐπίῤῥοιαν γενομένην ἔνδαδον ἐνιαυτῷ μάλιστα. hæc ille ſic accepit quaſi diceret auctor τὴν ἐπίῤῥοιαν quæ fit in plaga terræ proxima, ἔνδαδον μάλιστα γίνεσθαι. hoc eſt maximè laudari. ideo vertit, *hæc proxima*, ἐν τούτῳ γενομένην. ſed quare laudatur? quia ἔνδαδος, hoc eſt minimè amara. vt è contrà altior amaritudinem adfert. Hanc Plinij mentem eſſe auſim iurare. quo argumento, inquies? iam id dabo. Theophraſtus ἔνδαδον & ἄπυκνον in arboribus reſiniferis ſæpe vſurpat. vt lib. III. cap. x. de fœmina piceæ: ἧττον δὲ ἐν ἀπυκνοτέρᾳ καὶ ἧττον ἔνδαδος. & poſtea de pinu: καὶ τὰ ξύλα λευκότερα, καὶ εὐινότερα τῆς ἐλάτης, καὶ τὸ ὅλον ἄπυκνα. Græcis πυκνάδιον & ἐγκάρδιον, τὸ μήτρα appellant. hinc Plinius aliud cogitans τὸ ἄπυκνον accepit pro ἐγκάρδιον. apud Theophraſtum, τὸ ἄπυκνον ξύλον, & τὸ ἔνδαδον opponuntur. ſi ἄπυκνον amarum, ergo ἔνδαδον minimè amarum. ſi τὸ ἄπυκνον damnatur in picea, ergo laudatur τὸ ἔνδαδον. hoc illum voluiſſe certum eſt. quæ profecto mira ſunt. ſed nec meliora quæ ſtatim ſequuntur: *poſtea humor omnis è tota confluit in vlcus. item in tæda.* quid, *poſtea?* poſteaquam nimirum aſtulæ illæ quæ in fructu ſunt ſublatæ fuerunt? ergo aſtulæ illæ corticis ſunt, qui detrahitur è picea, vt reſinam patere poſſit, & fundere. atqui dixerat nec ipſi piceæ corpori parci, vt in ceteris, quoniam aſtulæ in fructu eſſent? an intelligebat de ſolo vulnere corticis qui aſſulatim auellebatur? certè florem reſinæ crudum cum huiuſmodi corticis aſtulis auelli alio capite dixit, ex quo præcipua reſina fieret. & florem reſinæ videtur appellaſſe, quæ in ſumma ſuperficie corticis reperiebatur, ἐν τῷ φλοιῷ. qui piceæ φλοιὸς ad multa vtilis medicis. atqui aliud corpus, aliud cortex ſiue cutis: aliud ξύλον: aliud δορά. & falſum eſt quod ait, *non parci corpori piceæ vt in ceteris.* immo nec ceterorum corpori parcebatur, abietis, pinus, terebinthi, è quibus ſimiliter cortex auellebatur: nec in his cortice auulſo tantum ſtabat vulnus, ſed ligna etiam ipſa vulnere deguſtabantur. ſic enim capienda Græca: ἐν δὲ τῇ ἐλάτῃ, καὶ τῇ πίτυϊ ὅταν γυμνούμενοι τῶν ξύλων ἀφαιρῶσιν. nam τὰ ξύλα proprie dicuntur, quæ ſunt ſub cortice. ἐν μὲν τῇ πεύκῃ ὅταν ἀφελκωθῶσιν, ἡ δορὰ ἐξαιρεθῇ. igitur in ſola picea cortex tantum auferebatur, non altius impreſſo vulnere. præterea verba hæc, *poſtea humor omnis confluit in vlcus*, perperam hîc repetita ex ſuperioribus Theophraſti, vbi de picea in genere loquebatur, συῤῥεῖ γὰρ εἰς τὸ ἕλκωμα τῶν πλεῖον ἡ ὑγρότης. pro quibus in hoc loco vbi de Idæa loquitur, dixerat, ἔνδαδον τὴν ἐπίῤῥοιαν fieri, quod addit Plinius, *item in tæda*, ſenſus eſt. ſimili modo id fieri in tæda, atque in picea. Atqui tæda eſt πεύκη, ſiue picea. Sequitur: *cum is manare deſiit, ſimili modo ex alia parte aperitur, ac deinde alia.* Græca habent: τῶν δ᾽ ὅταν ἐκπελεκήσωσιν ἐν ἑτέρῳ πάλιν ἐνδαδοῦσθαι, καὶ τὸ τρίτον ὡσαύτως. Plinius ἐν ἑτέρῳ accepit pro ἐν ἑτέρῳ τόπῳ, *in alia parte.* quod eſt ἐν ἑτέρῳ ἐνιαυτῷ. prima ἐπίῤῥοια ἔνδαδος, in vulnerata picea, anno cum maximè fiebat, ἐνιαυτῷ μάλιστα. Hanc ſecuribus aſtulatim exſcindebant.

poſtea in eadem parte, vnde prior ablata fuerat, altera ὀπὴ similiter ingruebat, ὁ ἐπὶ τρίτῳ ſcilicet ἐνιαυτῷ hoc tertiò fiebat, & in trium annorum ſpatio. falſum ergo quod Plinius prodidit, ex alia atque alia parte aperiri, cum ex vna tantum aperiretur. ſequitur paulò poſt: *Sic & in Syria terebintho detrahunt cortices ibi quidem & è ramis, ac radicibus, cum reſina damnetur ex his partibus.* quam bonum interpretem egerit, Græca indicabunt: ἀφιλκῦσι καὶ τὰς τερμίνθους ἐν ἀμφοῖν, καὶ ἐν τῷ στελέχει, καὶ ἐν τοῖς ἀκρέμοσιν, ἀεὶ δὲ πλείων ἢ βελτίων ἡ εἰς τὸ στέλεχος συρρέουσα τῆς εἰς τοὺς ἀκρέμονας. In abiete picea, pinu codex tantum vulnerabatur detracto cortice ad deſudandam reſinam: in terebintho, præter caudicem, etiam rami. ſed melior erat & copioſior quæ ex caudice manabat, quam quæ ex ramis. ita Theophraſtus. quid Plinius? *terebintho detrahi corticem è ramis ac radicibus.* nihil de radicibus Theophraſtus. & falſum eſt. nec enim radices terebinthi vulnerabantur, ad eliciendam reſinam, haud ſane magis quam piceæ & aliarum. præterea radices quæ totæ in arboribus terra teguntur, non poſſunt detegi ad eliciendam reſinam abſque pernicie arboris. colligebatur quidem & coquebatur etiam reſina ex radicibus piceæ: nam radices maximè ἐνδᾴδους habebat, & ſucco abundantiſſimas, ſed poſtquam ſucciſa eſſet, atque euerſa: nec enim integra ac ſtante licebat. idem & de terebintho. Theophraſtus lib. VIII. cap. III. καὶ τὸ φασὶ καὶ τὴν τερμινθον πιττοκαυτεῖν περὶ Συρίαν. ita ſcribendum. male editum eſt: ἐκ τὴν τερμινθον πιττοῦσθαι. quod nihil eſt. ſic capite III. de Syris: πιττοκαυτοῦσι δ᾽ ὥσπερ καὶ ἀπὸ τῆς πεύκης ἐκ τῆς τερμίνθου. πίττει γὰρ ἡ φέρουσι οἱ τόποι. loco nimirum ſupra dicto quem emendauimus. de radicibus tamen terebinthi nihil auctores dicunt. vt vt ſit, vrebantur radices piceæ & terebinthi ad cogendam picem, at ex codice & ramis aliter colligebatur. ſic res diuerſiſſimas, modos nempe colligendæ picis ex radicibus & trunco, confudit Plinius. idem videtur ignoraſſe quid eſſet ἔνδᾳδος δᾳδοῦσθαι & δᾷς ipſa in Græcis Theophraſti. Immo id prorſus ignorauit. *tædam* quidem ſemper vertit, ſed vbique accipit pro genere quodam piceæ: capite *de arboribus picifferis*, lib. XVI. *ſextum genus eſt tæda propriè dicta abundantior ſucco, quam reliqua* de hac tæda ſemper intellexit, vbicumque apud Theophraſtum mentio fit τῆς δᾳδὸς, τοῦ ἐνδᾳδοῦσθαι, & δᾳδώδης, ſimiliumque vocum. qui non ferendus error eſt. ſic paulo poſt: *laricis morbus eſt vt tæda fiat.* Theophraſtus: ἴδιον μὲν δὲ ταῖς πεύκαις τοῦτο ὅ λέγουσι συμβαίνειν οἱ περὶ τὴν Ἴδην, ὅταν μὴ μόνον τὸ ἐγκάρδιον καὶ ἄλλα, καὶ τὸ ἔξω τοῦ στελέχους ἔνδᾳδον γίνηται, τηνικαῦτα ὥσπερ ἀποπνίγεσθαι. Plinius: πεύκην vertit *Laricem* & morbum laricis eſſe ait cum in aliam ſpeciem hoc eſt tædam arborem transfiguratur. quod eſt abſurdiſſimum. Græca Theophraſti: τοῦτο δὲ αὐτόματον συμβαίνειν δι᾽ εὐτροφίαν τοῦ δένδρου, ὡς αὐτοὺς εἰκάζουσι. ὅλον γὰρ γίνεται δᾷς. id eſt, tota in ſuccum vertitur, & materiam illam reſinoſam

A vnde δᾷδες fiunt. quod illi accidit ob nimiam alimenti copiam. & capite XII. eiuſdem libri: *inter hac genera proprium quidam fecere ſappinum, quoniam ex cognatione earum, ſeritur qualis dicta eſt in nucleis: eiuſque arboris imas partes tædas vocant, cum ſit illa arbor nihil aliud quam picea feritate paulum mitigata ſatu. Sapinus autem materies cæſarum è genere fiat, ſicuti docebimus.* multa heîc animaduertenda & corrigenda. dicit imas partes ſappini tædas vocari, cum Sapinus nihil aliud ſit quam picea ſatiua. falſum, nec enim imæ partes ſappini *tedæ* vocatæ, ſed illæ maximè ἔνδᾳδοι. nam vt ſcribit
B Theophraſtus, ἄπεισι ἐνδᾳδος πεύκη ταῖς ῥίζαις. Gloſſæ: *Sappinus*, πεύκη, *Sapinus*, πίτυς. non igitur *tæda* vocata pars ima Sapini, ſed ea ἔνδᾳδος μάλιστα. quod ait: *qualis dicta eſt in nucleis.* id eſt, capite de nucibus ac nucleis pineis. nam lib. XV. capite, *de nucum pinearum generibus*, Sappineæ nucis meminit his verbis! *tertium genus Sappinea è picea ſatiua nucleorum cute verius quam putamine, adeo molli vt ſimul mandatur.* Sappinus itaque picea ſatiua. at male Turnebus ſuperiore loco legebat: *ſeritur, qualis dicta eſt, nucleis.* quamuis ita etiam libri quidam ſcribant. quæ ſequuntur
C longè ſunt maculoſiora: *Sapinus autem materies cæſarum è genere fiat.* in optimo Thuanæo ſcriptum eſt: *Sapinus autem materies cæſa regenere fiat.* emendandum ac diſtinguendum: *eiuſdemque arboris imas partes cum ſit illa arbor nihil aliud quam picea feritate paulum mitigata ſatu: ſapinus autem materies cæſa regenereſiat, ſicut docebimus.* inſignis locus, ex quo plane conſtat Plinium diſtinguere *Sappinum* vel *Sappium*, & *Sapinum*. vetuſtiſſimi codices hoc loco *Sappium* legunt: *inter hac genera propriam quidam fecere Sappium.* & lib. XV. capite de nucleis pineis *Sappineam nucem* ab hoc *Sappio* vel *Sappino* ijdem libri indigetant. hæc Sappium
D vel Sappinus piceæ ſatiuæ ſpecies. at *Sapinus cæſa regenereſit*, hoc eſt ἀναβλαστάνει. ita enim ſcribendum auctoribus libris. *Sapinus materies*, ſic declinatur, vt pinus. ergo *Sapinus* ſpecies eſt pinus quæ cæſa regerminat, *Sappinus* vero picea eſt ſatiua, quæ cæſa nunquam repullulat. Theophraſtus: πεύκη γὰρ ἐπικαυθεισῶν τῶν ῥιζῶν οὐκ ἀναβλαστάνει. τὴν πίτυν δέ φασί τινες ἀναβλαστάνειν. eamdem differentiam *Sappini & Sapinus*, etiam agnoſcunt veteres Gloſſæ, quæ *Sappinum* πεύκην exponunt, *Sapinum* autem πίτυν. ita enim doctiſſimè vetus illarum auctor: *Sappinus*, πεύκη. *Sapinus*, πίτυς. at
E Plinius verba illa Theophraſti ſic reddidit cap. X. *Larix vſtis radicibus non repullulat, picea repullulat.* vbi *Laricem* vertit quæ Theophraſto, πεύκη, & *piceam* quæ πίτυς eidem. ſed nihil inconſtantius Plinio. nam capite XII. eiuſdem libri *piceam* vertit τὴν πεύκην, & alibi πίτυν reddit, *pinum*. quod rationi magis conſentaneum eſt, vt πίτυς enim eſt *pinus* veteribus Latinis.

—— *Arcadio pinus amata Deo.*

ἡ πίτυς, non ἡ πεύκη. atque ita paſſim veteres poëtæ. *pix* Latinis quæ Græcis πίσσα. à pice

arbor *picea*, quæ picem plurimam fundit, κατ' ἐξοχὴν. ea eſt πεύκη Græcorum, quippe quæ inter ea genera arborum teſte Theophraſto ſit maximè ἔνδαδος. contrà pinus, ἡ πίτυς, fert minimum reſinæ, vt tradit Plinius qui nuſquam ſibi conſtat. idem cap. xxxix. ſcribit inferiorem partem abietis vocari *Sappinum*, vt ſuperiorem *Fuſternam*. ita libri. hoc tam verum eſt, quam imam partem Sappini vocari *tadam* quia maximè tædoſa eſſet. *Sapinea* non *Sappinus* vocata eſt inferior Abietis pars, quia enodis erat, vt Sapinus. Vitruuius à quo ad verbum Plinius illa ſumpſit, de abiete: *Ima autem cum exciſa quadrifluuijs diſparatur, eiecto torulo ex eadem arbore ad inteſtina opera comparatur, & Sapinea vocatur.* multum ſanè intereſt, vtrum *Sapinum* vocatam an *Sapineam* dicas imam abietis partem. *Sapinea materies* maximè tractabilis ad inteſtinum opus, eodem Vitruuio teſte. ideo partem abietis, quæ enodis erat, & inteſtinis operibus accommodata *Sapineam* vocarunt, non *Sapinum*. Vitruuius de Larice: *materies earum prolixa, tractabilis ad inteſtinum opus, non minus quam Sapinea.* ſed ibi ſcribitur in libris: *non minus quam Sappina.* quod à Sappio, non à Sapino deductum videretur. Seruius abietem vulgo Sappinum vocari notat, quod habet à Plinio. ſed de his alibi. perſequamur quod inſtituimus, *tadam* apud Plinium ſemper ſignificare certam piceæ ſpeciem. capite xi. *pix liquida in Europa è teda coquitur nanalibus muniendis, multoſque alios ad vſus. Lignum eius conciſum furnis vndique igni extra circumdato feruet.* lignum nimirum eius tædæ arboris. in libris legitur: *pix liquida in Europa tada cogitur*, quod rectum eſt, id eſt, colligitur. ἐκ τῆς δᾳδὸς, ἐκ τῆς ἐνδᾴδου πεύκης, non ex tæda arbore. Theophraſtus: πλείστη δὲ ἡ πευκίνη καὶ βαρυτάτη καὶ πιτυωδεστάτη, διὰ τὸ μάλιστα ἔνδαδον εἶναι τὴν πεύκην, ἄγεται δὲ ἐν ἀσκοῖς ὑγρὰ καὶ ὕστερον συνίσταται: Sequitur paulo poſt apud Plinium: *è tada omnia illa fiunt, è picea reſina feruentibus cocta lapidibus.* hæc inepta ſunt & falſa: quaſi tæda & picea diuerſæ ſpecie arbores ſint, quaſique è tęda pix, è picea reſina fieret. quod abſurdum eſt. ita tamen ſenſit Plinius. verba tamen ipſa falſi conuincunt libri, in quibus legitur: *lentore ab alia pice differens: item colore rutilante, & quod pinguior eſt reliqua illa omni fit è pice ac reſina feruentibus coacta lapidibus.* ſcribendum: *& quod pinguior eſt reliqua illa omni. Fit è picea reſina.* vult è tæda picem cogi quę piceæ ſpecies eſt, è picea autem reſinam fieri. quod eſt falſiſſimum. tum reſina, tum pix liquida, ex picea & pinu colligebatur. Præterea *tada* communis eſt piceæ & pinus, & omnium arborum δᾳδοφόρων. nec enim arboris ſpeciale nomen eſt, ſed res pertinent ad omnes πιτυοφόρους arbores, quæ tędam habent, quam & Græci δᾷδα vocant, qui nuſquam hanc vocem vſurparunt pro certo arboris genere. Sic igitur error Plinij eſt. lib. xxiv. cap. vii. ita ſcribit: *tada decocta in aceto dentium dolores efficaciter colluunt:* quænam ſunt, aut cuius generis illę tædę? de arbore accepiſſe palam eſt ex ijs quæ ſubiunguntur: *lentiſci arboris & ſemen & cortex & lacrima vrinam cient.* Atqui verba illa è Dioſcoride expreſſa ſunt, qui ita ſcribit capite de picea & pinu: καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν δᾳδίον ἑψηθὲν εἰς ὄξος καὶ ἐφηθὲν σὺν ὄξει ὀδονταλγίας πραΰνει. tædam è picea & pinu id facere memorat, non ſimpliciter tędam, vel tędas. nunc ſupereſt docere. quid ſit δᾴς vel ἔνδᾳδον, & δᾳδοῦσθαι. Græcis δαῒς vel δᾴς propriè lampada vel faculam ſignificat, ἀπὸ τοῦ δαίειν quod accendere ſignificat. δαῒς, δαΐδος δᾷδα, inde Latinum *tada*. vt δίσκον, *teſcum*: δῖνος, *tina*. libri antiqui omnes *tadam* ſcribunt, non *tedam*. ſic propriè vocarunt faciem è lignis conciſis & conſtrictis, piceque oblitis. Athenæus: πεύκη ὀνομάζεται τὸ διαχεκομμένον ξύλον καὶ συνδεδεμένον. idem: χάβιον δεῖ τὸ πρῖνον ἢ δρύϊνον ξύλον, ὅπερ ἐλαιοῦμενον καὶ καταπισσούμενον ἐξάπτεσθαι ἐν φαίνουσι τοῖς ὀδοιπόροις. pice etiam illitum erat. Theodoridas apud eumdem: πίσσαν δ' ἐπὶ χάβιον ἔπαξεν. Ariſtophanes:

—— δᾷς καίεται
Ἡ πίττα δή τις κηρομένης ἐξέρχεται

ibi interpres vetus: ἐπεὶ καὶ αἱ δᾷδες κηρομένας πίττας ἀποπλῦσι. vt plurimum hæ δᾷδες ex lignis pinguiſſimis pinus & piceæ parabantur, quia maxime accendio apta ſunt, vt ſua ſibi natiua pice oblita. ſed è picea frequentiſſime fiebant, quia omnium πιτυωδεστάτη. Euripides: Γοῶν δὲ πεύκας, φανὸν ἐξεβόρες λαβεῖν. Pollux: τὰς μέντοι λαμπάδας καὶ κάμακας εἴρηκεν ἐν Ξαντρίαις Αἰσχύλος, κάμακες πεύκης πυρίφλεκτοι. hinc & πεύκας pro facibus abſolutè καὶ αὐτὰς τὰς δᾷδας dixerunt. idem Pollux: προσθετέον δὲ τούτοις καὶ δᾷδας καὶ δᾷδα, καρμοὺς σχίζας σχίζια καὶ πεύκας καὶ λαμπάδας καὶ πανούς. Heſychius: δαῒς, πεύκη, λαμπάς. idem: πευκίδες, λαμπάδες. Ariſtophanes: Ἐκφέρετε πεύκας καὶ Ἀγάθωνα φωσφόροις. & ita ſępe in Epigrammatis Græcorum. Græci itaque & plurimum poëtę πεύκην ἀντὶ τῆς δᾳδὸς dixerunt, quia fieret ex picea. ſed nuſquam legitur eoſdem Gręcos τὴν δᾷδα, hoc eſt tędam vel faculam pro picea arbore vſurpaſſe. quod idem eſſet ac ſi quis *nauem* pro pinu arbore diceret, quia *pinum* pro naue poëtę frequenter ponunt, quæ ex pinus materia texitur. Latini tamen *tadam* videntur, hoc eſt τὴν δᾷδα καὶ τὴν λαμπάδα pro picea ſumpſiſſe, quia πεύκη maxime ἔνδᾳδος. mitto Plinium, qui vocem *tada* nunquam aliter ſumit, Vitruuius quoque ſic accipit lib. vii. cap. x. ſarmenta, *aut tada ſchidia comburantur, cum erunt carbones extinguuntur.* vbi *tada ſchidia*, ſunt τῆς πεύκης σχίζαι. nam quę Græcæ σχίζα, *ſchidia* dicitur Vitruuio, vt ὀρύζα. *Oridia* apud Apicium in Excerptis Vinidarij quæ penes me ſunt. & *trapedia* pro τράπεζα apud auctores Limitum. Gloſſæ: *tada*, δαῒς, πεύκη καὶ λαμπάς. hinc *tadam* Iuuenalis pro naui poſuit, vt aliij pinum vel piceam:

⟶ *ſi ſit latiſſima tada.*

Digitized by Google

A quia igitur Græci δᾶδα & πεύκην pro face confundunt, idcirco Latini tædam & piceam pro arbore confuderunt. quod tamen abſurdum eſt. inde & Plinius τὴν δᾶδα, & τὸ ἔνδαδον Theophraſti ſemper de tæda arbore interpretatus eſt, quod eſt longè abſurdiſſimum. in eo etiam peccat, quod *tædam* proprie dictam ſextum genus facit, à picea diuerſum, & luminibus ſacrorum accommodum. ſic enim ſcribit: *ſextum genus eſt tæda proprie dicta, abundantior ſucco quam reliqua, parcior liquidiórque quam picea, flammis ac lumini ſacrorum etiam grata.* tæda certe fax eſt, lumini ſacrorum grata. B ſi arbor vlla fuit tæda dicta ex qua ſacrorum tædæ ſumerentur, ea non poteſt alia eſſe quam πεύκη. vnde & πεῦκαι Græcis propriè faces & lampades appellatæ. præterea tædæ non ex vna tæda arbore parabantur, ſed ex omnibus δᾳδοφόροις. hinc *pinea fax*, & *ſacris accendere pinum*. ſed Plinius πεύκην modo *laricem* vertit, modo *piceam*, modo *pinum*, heîc vero *tædam*, & pro arbore accipit, puto tamen errore Latinorum factum, vt *tæda* de arbore diceretur. cum enim legerent in Grammaticorum commentarijs, δᾶδα exponi πεύκην, C putauerunt tædam eſſe arborem piceam. atqui πεύκη eſt λαμπὰς vel δᾷς. inde ἄπευκα ξύλα Theophraſto minime pinguia, eoque faciendis facibus id eſt πεύκαις, parum accommodata. lib. III. cap. X. αἴγειον δὲ ὅλα ἀπευκωτέρα καὶ ἧττον ἔνδαδος. vbi perperam vertunt, *minus pinoſa*, idem ferè ἄπευκον quod ἄδαδον. & paulo poſt de pinus materie: καὶ τὰ ξύλα λευκότερα καὶ ὁμοιότερα τῇ ἐλάτῃ, καὶ τὸ ὅλον ἄπευκα. ineptum eſt quod vertunt pinum habere minimè pinoſa ligna. nam πίτυς eſt pinus τὸ ἄπευκον, minime vnguinoſum. Heſychius: δαΐς, πεύκη. Apud Theophraſtum igitur δᾷς propriè ſignificat τὸ λιπαρώτατον ξύλον D pini & piceæ, id quod multo vnguine piceo imbutum ac plenum erat, eoque cædebatur ad lumina accendenda & faces, quas & δᾷδας inde vocarunt. Pini medullam ad hoc maximè eligebant, quia valdè ἔνδαδος, & vnguinoſa. τὸ ἐγκάρδιον arborum δᾳδοφόρων maximè ἔνδαδον eſſe tradit Theophraſtus. Plinius lib. XXXVII. cap. III. de ſuccino: *ramenta quoque eius in oleo addita flagrant dilucidius diutiuſque quam pini medulla.* ita enim ſuprà emendare memini, vbi legitur vulgo, *quam lini medulla.* quod ineptum eſt, lini medulla nihil eſt, nec enim vrebatur E ad lumen faciendum. Idem Plinius lib. XVI. cap. XII. de pino vel picea: *poſtea tota arbor ſucciditur, & medulla eius vritur.* Hoc igitur indubitatum. *pini* & *pino* declinat Plinius, vt multis locis apud eum videre eſt. Hinc igitur δᾳδοκοπεῖν & δᾳδουργεῖν τὴν πεύκην Theophraſto lib. V. cap. XXIII. de cauſis. *In tædam ſcindere piceam, tædam ex picea exſcindere.* Cuius rei modum ac rationem ſuprà ex eodem expoſuimus. Δᾷς etiam τὸ λίπος ipſum ſignificat reſinam nempe crudam aſtulis inde cæſis inhærentem, quam vrebant, vt pi-

A cem tum liquidam, tum ſiccam conficerent. De cuius vrendæ varijs modis vide Theophraſtum. Sic apud Dioſcoridem τὸ δᾴδιον ἐκ πεύκης καὶ πίτυος, non eſt aſſula, vt doctiſſimi medici accipiunt, ſed reſina cruda rudiſque quæ manat ex pinu & picea. Hinc ἔνδαδον, & δᾳδῶδες, reſinoſum. Ab illa voce δᾴδιον tus δαδιωτὸν, quod hieme colligebatur à ſimilitudine tædæ ſiue vnguinis tædacei. ita legendum apud Plinium capite de turifera regione: *auctumno legitur ex æſtiuo partu: hoc puriſſimum candidum. Secunda vindemia eſt vere ad eam hieme corticibus inciſis. rufum B hoc exit, nec comparandum priori. illud Carphetan. hoc dadioten vocant.* perperam ſcribitur: *dadiathum.* quod interpretantur ἀπὸ τῆς δᾳδὸς ἢ θεῖν. immo δαδιωτὸν ἀπὸ τοῦ δαδίου. quod ſimile eſſe τῷ δαδίῳ ſiue reſinę ex arboribus πιτυοφόροις manat. reſina quidem piceæ candidior eſt, ideo thus ea adulterabant. Plinius de picea: *hæc plurimam reſinam fundit, interueniente candida gemma tam ſimili thuris, vt miſta viſu diſcerni non queat: vnde fraus Seplaſiæ.* idem lib. XII. capite de thure: *apud nos adulteratur reſina candida gemma, per quam ſimili.* ita ſcribendum. vulgo eſt: *reſinæ candida gemma.* C nec melius corrigunt, *reſina candida gumma.* alias reſinæ color rufus & melleus. hinc δαδιωτὸν thus rufum à colore reſinæ dictum eſt. Theophraſtus: ἢ τῷ χρώματι δᾳδῶδες. idem ibidem: καλῶν συκῶν, τὸ ἐπιγινόμενον ἐν ταῖς πεύκαις ἐρυθρότερον κατὰ τὴν χροιὰν τῆς δᾳδός. ſic legendum pro vulgato: ἢ τὴν χροιάν. Plinius reſinam Laricis mellei coloris eſſe dicit. *Carphiotum* etiam legendum, non *Carpheotum* in eodem Plinio, τὸ καρφιωτὸν, ἀπὸ τῶν καρφίων. ita vocarunt iuxta Plinij ſententiam, thus quod autumno colligebatur, candidiſſimum, & puriſſimum. forte quia tale eſſet, quod ἐκ τῶν ἀκρεμόνων colligebatur: vel D quod autumno etiam ἐκ τῶν ἀκρεμόνων ἢ καρφίων colligeretur, non ſolum ex trunco & codice. at vere quæ ſecunda erat vindemia ex inciſione hiemali, è codice tantum manabat. ideo & δαδιωτὸν appellarunt: quia τὸ δάδιον in arboribus δᾳδοφόροις è codice tantum colligitur, & quia rufum erat. Verùm de his ad Plinium accuratius.

Pag. 63. A. *Interto eam eſſe vimine.*] falſum, liudque plane tinnit Plinij locus quem deſcribit, ſic enim habet: *Iuba rex ijs voluminibus quæ ſcripſit ad C. Cæſarem Auguſti filium ardentem fama Arabiæ, tradit contorti eſſe caudi-* E *cis.* aliud caudex, aliud vimen. vimina ſunt virgæ thuris, quas minimè intortas eſſe patet altero eiuſdem Plinij loco: *virgis etiam ad nos thuris commeantibus, quibus credi poteſt, matrem quoque terete enodi fruticare trunco.* Iuba tradebat, Plinio referente, thuris arborem intorto eſſe codice. addit idem legatos ex Arabia veniſſe qui incertiora omnia fecerunt, quinimmo & virgas etiam thuris inde afferri, quæ quod rectæ ſint, & minimè contortæ, proinde etiam fides ex eo fieri poſſet matrem enodi ac recto codice fru-

Digitized by Google

ficare. ſed hoc argumentum ſatis friuolum: multæ quippe arbores ſunt intorti codicis, quæ rectas virgas emittunt. certe Theophraſtus de myrrhæ tantum arbore, non etiam de thuris hoc prodidir, contorti eam eſſe caudicis. Plinius de myrrha: *caudice duro & intorto.* ſed multi ſimili prorſus forma myrrhæ ac thuris arbores deſcripſere, plerique etiam ex eadem arbore myrrham ac thus manare. Diodorus lib. v. tradit arborem thuriferam, quantum ad formam inſtar habere τῆς ἀκάνθης τῆς Αἰγυπτίας τῆς λευκῆς. Dioſcorides hoc idem ſcribit de myrrha: Σμύρνα δάκρυόν ἐστι δένδρου γεννωμένου ἐν Ἀραβίᾳ, ὅμοιον τῇ Αἰγυπτιακῇ ἀκάνθῃ. ibidem Diodorus ſcribit myrrham eſſe ſimilem lentiſco: hoc ab alijs de thuris arbore traditur. verùm hæc omitto. nugatur igitur noſter, qui arborem thuris intorto vimine eſſe pro caudice ſcripſerit.

Pag. 63. A. *Ramis ad aceris qualitatem.*] addere debuit, *Pontici.* Plinius vnde accepit, qui ex Iuba idem refert: *ramis aceris maximè Pontici.* Plinius tamen inter aceris genera nuſquam meminit Pontici. vnde igitur ſcire poſſumus quæ differentia fuerit aceris in Ponto naſcentis, cum aliorum locorum aceribus? Plinius lib. xvi. capite de acerum generibus, meminit Gallici generis, quod in Tranſpadana Italia, tranſque Alpes naſcitur. *alterum*, inquit, *genus criſpo macularum diſcurſu, qui cum excellentior fuit à ſimilitudine caudæ pauonum nomen accepit, in Hiſtria Rhætiaque præcipuum.* perperam corrigunt quaſi ex libris: *quod cum excellentius fuit.* malè: nec enim ad aceris genus id referri debet, ſed ad venarum diſcurſum, qui cum excellentior in illo aceris genere reperitur, pauonum caudæ oculos imitatur, & inde nomen habet. ita & de citri maculis, cui ſecundam dignitatem obtinebat acer: *ſunt & vndatim criſpa, maiore gratia, ſi pauonum caudæ oculos imitatur.* quod vilius erat in eodem genere *craſſiuenium* vocabant: *è viliore genere craſſiuenium vocatur.* ſequitur apud Plinium: *Græci ſitu diſcernunt, campeſtre enim candidum eſſe, nec criſpum quod glinon vocant, montanum vero criſpius durinſque etiamnum è maſcula criſpius ad lautiora opera: tertium genus Zygiam rubentem fiſsili ligno.* hæc è Theophraſti Græcis expreſſa, ſed admodum negligenter, vt Plinianus mos eſt. Theophraſtus in conſtituendis aceris generibus ac differentijs τοὺς περὶ Στάγειρα primum nominat, qui tertium genus faciebant dictum κλινότροχον. an quod lecti ex eo fierent currente torno? an quod rotulæ ſubiectæ pedibus lectorum ex eo tornarentur? verba Theophraſti: τῆς δὲ σφενδάμνου, καθάπερ εἴπομεν, δύο γένη ποιοῦσι. οἱ δὲ τρία. ἓν μὲν δὴ τῷ κοινῷ προσαγορευόμενον ὀνόματι σφένδαμνον, ἕτερον δὲ ζυγίαν, τρίτον δὲ, κλινότροχον ὡς οἱ περὶ Στάγειρα. omnino ſcribendum putarim: τρίτον δὲ ἰνότροχον vel τρίτον δὲ καὶ ἰνότροχον. ex quo κλινότροχον fecere. quod abſurdum eſt. ζυγία eſt *carpinus* Latinorum: σφένδαμνος, *acer album*, quem &

A γλῖνον Græci vocabant, ἰνότροχον tertium genus, quod venis intercurrentibus diſtinguebatur. Plinius ad verbum reddidit *curſiuenium.* ita enim in Plinio emendandum pro *craſſiuenium*, quod nihil eſt. *curſiuenium* eſt ἰνότροχον. in hoc genere excellentius habebatur vndatim criſpum & pauonum caudæ oculos referens, vt vilius quod in venam criſpum erat, oblongo nimirum venarum diſcurſu varium. hoc propriè ἰνότροχον dicebatur. Plinius idem de citro: *menſis præcipua dos in venam criſpis, vel in vortices paruos illud oblongo euenit diſcurſu.* κλινότροχον igitur apud

B Theophraſtum prorſus mendoſum eſt. differentiam aceris quæ petitur è ſitu, montis Olympi accolis tribuit Theophraſtus idem: οἱ δὲ ἐν τῷ Ὀλύμπῳ τὴν μὲν ζυγίαν ὀρεινὴν μᾶλλον, τὴν δὲ σφένδαμνον καὶ ἐν τοῖς πεδίοις φύεσθαι. ſed quærendum de quo Olympo intelligat, Macedonico an Myſio. meminit paulo ante Idæ montis in eiuſdem aceris deſcriptione: γίνεται δὲ μάλιστα ἐν τοῖς ἐφύδροις ὡς οἱ περὶ τὴν Ἴδην λέγουσι. ſtatim addit de Olympi accolis. Olympus Myſius vicinus Idæ. ſic alibi eos montes iungit: ἔστι δὲ ὁ Μύσιος Ὄλυμπος καὶ ἡ Ἴδη πάνυ ἡ πολύ. hunc Olympum Myſium in

C prouincia Ponti & Bythyniæ collocat Ptolemæus: Theophraſtus tamen Ζυγίαν inter eas arbores recenſet quæ in Macedonia non campeſtres ſunt, ſed montanæ tantum. ergo de Pierico Olympo Macedoniæ videatur intelligere. vide lib. III. cap. IV. ſic alibi enim loquitur: περὶ δὲ Μακεδονίαν καὶ τὸν Πιερικὸν Ὄλυμπον, τὰ μὲν ἐστι πίτυν, τὰ δὲ οὐκ ἐστι. Ceterum verba Theophraſti contra mentem ipſius reddidit Plinius, cum dicit Græcos ſitu diſcernere aceris genera. *campeſtre candidum eſſe, nec criſpum, montanum durius criſpiuſque, tertium vero genus Zygiam rubentem fiſsili ligno.* non tria genera facit heîc Theophra-

D ſtus ſed duo tantùm: nam Zygiam eamdem cum montana ſtatuit, quæ ad lautiora opera expetitur. nihil clarius his verbis: τὴν μὲν ζυγίαν ὀρεινὴν μᾶλλον, τὴν δὲ σφένδαμνον καὶ ἐν τοῖς πεδίοις φύεσθαι. ergo Zygia montana, σφένδαμνος campeſtris. cur igitur quaſi ex Theophraſto & Græcis tertium facit genus Zygiam? ſequitur in Græcis: εἶναι δὲ τὴν μὲν ἐν τῷ ὄρει φυομένην ξανθὴν καὶ εὔχροον, καὶ οὔλην καὶ σιμαί. hæc verba de Zygia accipi debent. nam talem eam ſuprà deſcripſit: ἡ δὲ ζυγία ξανθὸν καὶ οὖλον. at Plinius de ſphendamno accepit, quaſi σφένδαμνος etiam in montibus naſceretur,

E quia dixerat auctor, τὴν δὲ σφένδαμνον καὶ ἐν τοῖς πεδίοις φύεσθαι. Mirum etiam vnde aceris genera decem expiſcatus ſit idem Plinius. nam ita in titulo capitis: *de aceris generibus decem.* In Indice vero manuſcripto ſic habetur: *aceris genera* x. *Bruſcum, molluſcum, Staphylodendron.* Gallicum acer quod in Italia Tranſpadana, & trans Alpes naſci dicit, eiuſdem plane generis fuit cum eo acere quod Theophraſtus ait propriè vocatum σφένδαμνον, ab alijs γλῖνον. candidum quippe, acer ſic vocarunt Græci: Latini vero *Gallicum*, quod

in Gallia Ciſalpina & Tranſalpina plurimum naſceretur. alterum genus criſpo macularum diſcurſu, quod in Hiſtria Rhætiaque præcipuum eſſe ſcribit Plinius, idem plane genus facit cum eo quod ὀρεινὴν Stagiritæ vocabant. nec enim vt par eſt, in Hiſtria & Rhætia tantùm, ſed etiam circa Stagira naſcebatur. hæc duo ſunt aceris genera, quibus ſi tertium addas τὴν ζυγίαν, erunt tria. ſed ζυγίαν alij proprij generis eſſe malebant, vt Theophraſtus & ex eo Plinius aſſerunt. Latini *carpinum* vocabant. vnde igitur illa decem genera euoluit Plinius? nam *bruſcum* & *molluſcum* aceris tubera, non genera fuere. & *ſtaphylodendron* diuerſi generis arbor, quæ materiem ſimilem aceri albo habet. Duo genera videtur facere ex Gallico albo, & Rhætico ſiue Iſtrico venoſo: tria deinde genera ex Græcorum campeſtri, montano, & Zygia. vt autem omnes fermè arbores in matrem & fœminam diuiduntur, ex illis quinque generibus, ſi mares ac fœminas ſepares, fient decem. ſic ciliæ duo genera recenſet, marem & fœminam. Hoc niſi cogitarit, non video quî numerus illi conſtare poſſit. vt vt ſit, neutiquam ratio conſtat: nam duæ duntaxat aceris ſpecies, album, & venis diſtinctum: aut tria, ſi Zygiam vel carpinum in idem genus accenſeas. ſed hoc ſollemne Plinio, vt res ὁμογενεῖς ſeparet, ἑτερογενεῖς coniungat, & omnia turbet. Huic prorſus affine eſt, quod alibi eodem libro glandiferas arbores in genera tredecim diuidit. Sic enim Index habet, *Glandium genera* XIII. & vide quomodo hunc numerum extricet. quattuor genera Latinè facit, robur, quercum, æſculum, & cerrum. ita quippe ſcribit cap. V. *Genera diſtinguere non datur nominibus, quæ ſunt alia alibi. Quippe quum robur quercumque vulgo naſci videamus, æſculum non vbique: quartam vero generis eiuſdem, quæ cerrus vocatur, ne Italiæ quidem maiore ex parte notam eſſe*. Hæc quattuor genera ſunt Latinis nominibus: Theophraſtus poſtquam in vniuerſum dixit, ab alijs quattuor genera glandiferarum fieri, ab alijs quinque ſtatui, quæ & nominibus variant, ſubijcit diuiſionem eorumdem generum, qualis ab Idæ montis accolis definiebatur: ὡς δ' οὖν οἱ περὶ τὴν Ἴδην διαιροῦσι, τὰ δ' ἐστὶ τὰ εἴδη, ἡμερίς, αἰγίλωψ, πλατύφυλλος, φηγός, ἁλίφλοιος. Hæ quinque ſpecies ſunt glandium, prout eas diuidebant Idæi montis populi. At Macedones quattuor tantum genera conſtituebant τῶν βαλανηφόρων, οἱ δὲ περὶ Μακεδονίαν, inquit, τέτταρα γένη ποιοῦσιν, ἐτυμόδρυν ἡ τὰς γλυκείας. πλατύφυλλον, ἡ τὰς πικράς. φηγὸν ἡ τὰς στρογγύλας. ἄσπριν, ταύτην γὰρ οἱ μὲν ὅλως ἄκαρπον, οἱ δὲ φαῦλον τὸν καρπόν, ὥστε μηδὲν ἐσθίειν ζῷον πλὴν ὗς. Hoc eſt quod ab initio dixerat ab alijs in quinque, ab alijs in quattuor genera glandiferas diuidi ſolitas, ſed nominibus alia alibi eſſe: γένη μὲν οὖν οἱ μὲν τέτταρα ποιοῦσιν, οἱ δὲ πέντε. διαλλάττουσι δὲ ἔνια τοῖς ὀνόμασιν, οἷον τὴν τὰς γλυκείας βαλάνους φέρουσαν, οἱ μὲν ἡμερίδα καλοῦντες,

A οἱ δὲ ἐτυμόδρυν. ita ſcribendum. perperam editum eſt, οἱ δὲ τὸ μῶδρυν. quam Idæi ἡμερίδα vocabant, eamdem Macedones ἐτυμόδρυν quæ dulcem fert glandem. At Plinius ex Latinorum quattuor generibus, quinque Idæorum, & Macedonum quaternis tredecim illa ſua glandium genera conſtituit. Quod profectò mirum eſt, ſed & ridiculum. Nam pleraque eorum non genere diuerſa ſunt ſed nomine tantùm, quædam nec nomine. Quippe φηγὸν habent, & πλατύφυλλον in ſua diuiſione Macedones, vt & Idæi. ἐτυμόδρυν vocabant, quam Idæi ἡμερίδα. Hic ἐτυμόδρυς & ἡμερίς non genere differunt, ſed appella-
B tione. Quæ ἄσπρις Macedonibus, ea Idæ incolis αἰγίλωψ, quæ glandem edit adprime amaram, ἁλίφλοιον non habebant Macedones, vel eam certè nomine ἄσπριος comprehenderunt, nam & ipſa quoque glandem amaram fert. Ergo quattuor tantum, ad ſummum quinque genera glandiferarum. Nec plura genera Latinos habuiſſe cenſendum eſt, ſed appellationes fuere diuerſę. *Cerrus* non eſt αἰγίλωψ, ſed ἰξύη, vt in ſuperioribus oſtendimus. Hæc glandem etiam fert, caſtaneæ ſimilem, non tamen eam in albo βαλανοφόρων retulit Theophraſtus. Quattuor
C tantum nomina habuere Latini, quibus glandium differentias explicauerunt, *Robur*, *quercum*, *æſculum*, *fagum*. Ex his quercum, & robur paſſim confundunt auctores plerique, præcipuè poëtæ. diuerſæ tamen ſunt apud Architectos ſpecies, & materie differunt, etiam glande, quæ in quercu grandiſſima eſt, in robore parua, ſi Plinio credimus. Gloſſæ: *robur*, εἶδος ξύλου, μελαίδρυς. ſcribe: μέλας δρῦς. Non de certo genere arboris glandiferæ ibi accipiendum, ſed de ligni quercini mediali, quod eſt firmiſſimum & robuſtiſſimum. Græci: μέλας δρυός. ἡ ἐν τοῖς δέν-
D δρεσι διαφύτης, καὶ ἡ τῶν ξύλων ἐντεριώνη. Hinc & ſpeciem quercus, quæ fortiſſimum habet lignum, *Robur* appellauere. eam eſſe quam δρῦν αἰγίαν vocat Theophraſtus, doctis aſſentior. Nam *quercus* propriè eſt ἡ ἡμερίς. Immo ea ipſa quam Idæi ἡμερίδα, Macedones ἐτυμόδρυν appellabant, Latini *quercum* ſimpliciter dixere. at *robur* ſilueſtris quercus. poſt fagum τῆς ἡμερίδος id eſt quercus propriè dictæ lignum eſſe ἰσχυρότατον. At longè etiam robuſtius roboris, hoc eſt τῆς αἰγίας. *Æſculus* diuerſum genus. ita ſcribunt veteres libri omnes, apud Plinium, Vitruuium & alios.
E Gloſſæ quoque ſic habent ſcriptum, ſed malè φηγὸν βαλανοφόρον exponunt. *Æſculus*, εἶδος δένδρου, φηγὸς βαλανοφόρος. Fagus alia eſt. Sed ſpecta ineptias Grammaticorum. Æſculum ideo ſciſcunt eamdem eſſe cum fago, quia vtramque ab eadem origine deducunt. Nam *fagum* ἀπὸ τοῦ φαγεῖν dictam autumant, vt Æſculum ſiue Eſculum ab eſca, quod harum glande primi mortales victitarint. Cum ex re tum ex nomine conſtat Æſculum eſſe quæ Græcis αἰγίλωψ. Eam malè natio Grammaticorum ab eſca deri-

Digitized by Google

uant, quaſi *Eſculus* ſcribatur αἰσγίλωψ inſerto ſigma, vt mos erat Latinorum, & veterum Siculorum in plerisque vocibus. αἰσγίλωψ, inde Latinum *Æſcilos* & *Æſcilus*, poſtea *Æſculus*. ſic Caſmœnas, *pæſnas*, *Duſmos* dicebant. ψ Græcorum ijdem Latini plerumque in S mutabant vt κύκλωψ, *Cocles*. Plinio tamen dicitur in libris veteribus *Aezops* non *Aegilops*, de quo vide quæ ſupra notauimus. Vtcunque ſit, ea eſt quam Latini dixerunt Æſculum. proceriſſimam eſſe glandiferi generis αἰγίλωπα tradit Theophraſtus. idem Latini de Æſculo memorant: Virgilius:

—— *nemorumque Iouis quæ maxima frondet Aeſculus*

Alia pleraque conueniunt. Placet tamen eruditis viris æſculum eſſe πλατύφυλλον, quod verum non eſt. Πλατύφυλλος Theophraſto teſte omnium peſſima in ædificijs poſt Haliphloeon. At Æſculus, Vitruuio aſſerente, *quod eſt omnibus principijs temperata, habet in ædificijs magnas vtilitates.* præterea *latifoliam* quæ eſt πλατύφυλλος ab Æſculo ſeparat Plinius. Hoc tamen nihil eſſet, niſi alia adeſſent. verùm de his alibi. Plinius *fagum* in diuiſione glandiferarum Latina non recenſuit. Forte quia Græcum nomen eſt, ea autem ponere voluit tantum, quæ propria eſſent Latinorum. Capite itaque ſequenti de fago tractat. Sed & φηγός, hoc eſt *fagus* comprehenſa eſt illis tredecim generibus glandium quæ capite illo deſignauit. Id autem reſpexiſſe quod ſuprà diximus, quum tredecim genera glandium fecit, certo certius eſt. Capite quidem ſequenti de alijs glandium generibus exponit, quæ diuiſionibus Theophraſti, quas ſuperius poſuimus, neutiquam comprehenſa ſunt, ſed hoc ipſum titulo proſcripſit. Sic enim in vetuſtiſſimis libris Indicis titulus ſcribitur: *glandium genera* XIII. *De fago & reliquis glandibus*. Capite igitur quinto tredecim illa genera glandium ſignauit potius quam explicauit. capite vero ſexto de fago & reliquis glandibus expoſuit, inter quas & ſuberis & Ilicis glandes recenſuit. Nec melius hoc loco decem aceris ſpecies conſtituit. Eadem quippe ferme methodo decem illas ſpecies aceris extudit, vt heîc tredecim glandium. Ceterum de acere Pontico, cui ſimiles ramos habere turis arborem ſcripſerat Iuba, diſquirant eruditi, vtrum album an ἰνόστροφον fuerit, nobis enim non liquet.

Pag. 63. B. *Amygdala modo ſuccum fundere.*] Plinius: *ſuccum amygdalæ modo emittere.* alibi *guttam*, alibi *lacrimam* vocat. idem paulò poſt: *quod ex eo rotunditate guttæ pependit maſculum vocamus, cum alias non ferè mas vocetur, vbi non ſit fæmina.* στρογγύλον καὶ σταγονίαν deſignat. ſequitur: *maſculum aliqui putant à ſpecie teſtium dictum. præcipua autem gratia eſt mammoſo cum hærente lacrima priore conſecuta alia miſcuit ſe.* rem prorſus eamdem ſeparat quia diuerſè expoſitam reperit, thus maſculum aliqui

A dici putabant, qui teſticulorum ſpeciem referret. idem erat & mammoſum. nam eadem figura eſt geminæ mammæ, & teſticulorum. ita formabatur thus cum hærente adhuc & pendente gutta priore, conſequebatur alia quæ miſcebat ſe & priorem geminabat. hoc thus quidam *maſculum* vocabant à ſpecie teſtium, alij *mammoſum* à mammarum. ſubiungit protinus idem: *ſingula hæc manum implere ſolita inuenio, cum minore diripiendi auiditate lentius naſci liceret.* hæc nihil ad rem vt alieno planè loco inſulta. præceſſit de mammoſo quod ex geminatione guttæ ma-

B nantis formatum eſt, ſubiungit. hæc ſingula manum implere ſolita, quaſi maxima illa grana ſic fierent quæ ex duplici gutta conſtarent. Theophraſtus non meminit mammoſi thuris, & ſcribit adeo magnas glebas plerumque conſiſtere, vt manum impleant: εἰσὶ δὲ τινὲς καὶ μεγάλοι σφόδρα τῶν χόνδρων, ὥστε εἶναι τῶν μὲν ὄγκῳ χειροπληθιαίους, σταθμῷ δὲ πλεῖον ἢ τρίτον μέρος μνᾶς. ſubijcit idem ſtatim: *Græci ſtagoniam & atomum tali modo appellant, minorem autem orobiam.* videtur velle *ſtagoniam* & *atomum* propriè Græcis appellari thus huiuſmodi, cuius grana ſingula manum impleant.

C quod eſt falſiſſimum, & nihil tale apud Theophraſtum, qui raro id euenire innuit, vt ſinguli χόνδροι manum impleant, & de thure Indico loquitur non de Arabico. nam Indici thuris grana quod magna eſſent, nec rotunda, ea in cubos ac teſſeras diuiſa tamdiu voluebant, in fictili aliquo, donec figuram rotundam recepiſſent, qualem habebant veri *ſtagoniæ* & *atomi*. ſic appellabant guttas Arabici thuris quæ perfectæ rotunditatis erant, ſicut ſponte manauerant. Dioſcorides de ture Arabico: πρωτεύει δὲ ὁ ἄρρην σταγονίας καλούμενος, στρογγύλος φυσικῶς. ἔτι δὲ ὁ τοιοῦτος ἄτομος. idem dicebatur & ἄτμαλος. Polemon

D apud Athenæum lib. XI. καὶ ὅπως ἀφιᾶσιν εἰς τὴν θάλατταν, κεραμέαν κύλικα καθέντες εἰς αὐτὴν αὖθις καὶ κρέα καὶ λιβανωτὸν ἄτμαλον, καὶ ἄλλα ἄττα μετὰ τούτων ἀρώματα. idem quod ἄτομος. Sic porro ſolet Plinius ex diuerſis auctoribus de eadem re compilata in vnum confercire, & nullo plerumque iudicio exponere. vt heîc mammoſum tus, χειροπληθιαῖον τῶν χόνδρων, Stagoniam perperam confundit. ſequitur apud eumdem: *micas concuſſu eliſas mannam vocamus.* Græci quoque λιβάνου μάνναν, vt Dioſcorides alijque. *turis pollinem* Latini etiam vocarunt. Gloſſæ: *turis pollen*, μάννα. Iuuenalis *tus minu-*

E *tum*, vbi vetus interpres *mannam* interpretatur. Dioſcorides vocat λιβανωτοῦ λεπτὸν, de Sarcocolla loquens. Hæc cum ita ſint, ſubiungit his Plinius: *etiamnum tamen inueniuntur guttæ, quæ tertiam partem minæ hoc eſt* XXXIX. *denariorum pondus æquent.* quæ profectò mira ſunt, guttæ iſtæ quæ tertiam partem minæ pendebant, eæ ipſæ erant quas manum implere ſolitas paulo ante ſcripſit. atque ita Theophraſtus: ὥστε εἶναι τῶν μὲν ὄγκῳ χειροπληθιαίους, σταθμῷ δὲ πλεῖον ἢ τρίτον μέρος μνᾶς. quantum ad molem, χειροπληθιαῖοι illi χόνδροι, quantum ad pondus

pondus ijdem tertiam minę partem æquabant. malè Plinius hæc diſiunxit, & loci vnius ſententiam diuiduam fecit, quaſi de diuerſis rebus expoſita eſſet. legendum autem ex veteribus libris: *quæ tertiam partem minæ hoc eſt* XXVIII. *denariorum pondus æquent*. ita planè in Rigaltiano codice. octoginta quattuor denarij Romani minam conſtituebant, cuius pars tertia viginti octo denarij. Vt ad rem redeamus quam Plinius admodum intricauit. σταγονίας vocabatur, tus maſculum & Arabicum ἀπὸ τῆς σταγόνος, à gutta ſcilicet, quod rotundum guttatim manans effluceret, idem & ἄτομος, quod natura non arte inciſionis talem formam acciperet, è contra Indicum quod abundantius manabat, ita vt plerumque grana ſingula manum implerent, in quadras ſcindebatur, quæ volutando concutiendoque in aliquo fictili rotundæ euadebant, ὅδε δὲ, inquit Dioſcorides, καὶ χρόνῳ ξανθοῦται, ἄτομος ἢ σύαγρος καλούμενος. notant in melioribus libris extare ſcriptum, σταγωνὶς, quod tamen ferri non poteſt. nam idem hæc vox ſignificat quod σταγονίας, ἀπὸ τοῦ στάζειν. atqui hoc proprium Arabici turis, quod in rotunda gutta pependerat. vt etiam ἄτομος quod inciſuram paſſum non erat. quæ omnia diuerſa in Indico. legendum itaque: καὶ χρόνῳ ξανθοῦται, ἔτομος, ἀστάγωνες καλούμενος. vel ἀσταγὴς. Nam στάγης ἀπὸ τοῦ στάζειν. Arabicum tus naturaliter rotundum in lacrima guttatim fluente, vocabatur σταγονίας & ἄτομος. contra Indicum quod largius manabat, & manualibus plerumque glebis, ἀστάγωνος & ἔτομος. Gręci ἀσταγὲς vocant, & ἀστάγονον, quod non guttatim fluit, ſed abundanter effunditur. tale Indicum tus, cuius χειροπληθιαῖοι χόνδροι. Apollonio ἀσταγὲς ὕδωρ large manans, vbi interpres notat τὸ α intendere ſignificationem, vt ἄξυλον pro πολύξυλον. perperam. ἀσταγὲς propriè ſignificat quod maiore modo quam guttatim fluit. Heſychius: ἀσταγὲς, πολὺ καὶ λάβρον. idem: ἄσταλον ἢ καταστάζον, ἀλλὰ ῥύδην. Hinc ἀστακτὶ δακρύειν Sophocli, vbertim flere non guttatim cadentibus lacrimis, hinc ἀστάγονον tus non guttatim manans, ſed vbertim. Hæc quantum ad illas voces ἄτομος & σταγωνὶς quæ in quibuſdam codicibus leguntur, & quas ſenſus auctoris refutat. Sed fortaſſe aliud vlcus latet, quod alia methodo expurgandum eſt. Oribaſius ἄτομος hoc loco non agnoſcit & σύαγρος legit. Sanè & in multis Dioſcoridis exemplaribus hęc habetur lectio. Σύαγρος promuntorium ſinus Sachalitis in Arabia Felice, haud longe à turifera. ibi & portus erat & caſtrum, turiſque quod ex tota regione colligebatur horreum. Auctor peripli: ὁ καλούμενος Σύαγρος ἐφ' οὗ φρούριον ἐπὶ τῆς χώρας καὶ λιμὴν καὶ ἀποθήκη τοῦ συναγομένου λιβάνου. Sed de Arabico ture ibi loquitur auctor, quod in turifera Arabiæ regione naſcitur. at Dioſcorides tus Indicum vocari Σύαγρον dicit: χρόνῳ δὲ ὁ τοιοῦτος ξανθοῦται Σύαγρος καλούμενος. Vix dubium tamen quin tus Indicum vocauerint, quod ex India veniret ad illud emporium Syagrum.

A Sic Κατὰ Μοσυλλὸς ab Emporio & promuntorio Moſylo. Sed aliquis heîc inferet Συάγρου aut Συαγρίτου λιβανωτοῦ ſic potius dicendum, quam Σύαγρον. Sciat iſte quiſquis erit Cinnamomum Μόσυλον ſic dici ἀπὸ τοῦ Μοσύλου ἄκρας καὶ ἐμπορίου, quod eſt ἀντὶ τοῦ Μοσυλλικοῦ. Nugantur autem qui ἄτομον & ἄτμητον quaſi diuerſum diſtinguunt. Theophraſtus lib. IX. cap. IV. ὅτι δὲ λέγουσιν ὡς ἥδιον μὲν ὁ λιβανωτὸς ὁ ἐν τῇ Ἀραβίᾳ γίνεται, καλλίων δὲ ὁ ἐν ταῖς ἐπικειμέναις νήσοις, ὧν ἐνυπάρχουσι. hæc valdè corrupta. quid enim iſta ſignificant, ὧν ἐνυπάρχουσι? ſcribendum putarim: ὧν Ἰνδοὶ ἄρχουσι. quod eſt certiſſimum. in Indicis inſulis quæ Arabiæ adiacent, tus ait naſci formoſius, quia ſic formatur arte καὶ τῇ ἀτομῇ, in Arabia autem præſtantius, & ſuauius. Ab illis inſulis deferebatur in portum & Emporium Syagrum, inde Σύαγρος λιβανωτὸς dictus. Male vertunt apud Theophraſtũ, *ſuauius in Arabia naſci, melius in vicinis inſulis*. Immo illud melius quod ſuauius, & καλλίων facie & forma præſtantiorem, non qualitate ſignificat. id confirmatur ſequentibus: ὡσαύτως γὰρ καὶ σχηματοποιεῖν ἐπὶ τῶν δένδρων, οἵους ἂν θέλωσιν. ergo καλλίων ad σχῆμα & ſpeciem quæ arte illi comparatur referendum. Ceterùm non ipſas arbores, ita σχηματοποιεῖν, ſed tus in arboribus dũ manat. male itaque in ſequentibus ſic vertũt: *ſiquidem pro inciſura facta, figura turis ſequatur neceſſe eſt*. ἐνδέχεται γὰρ ὁποίαν ἂν βούληται ποιεῖν τὴν ἀτομήν. non arbor inciditur, ſed tus in arbore dũ manat, vt quodlibet σχῆμα accipiat. nec enim inciſura arboris formam dare poteſt fluenti lacrimæ. de turis Indici lacrima loqui Theophraſtum Dioſcorides confirmat, & noſtram in eo coniecturam. tus illud, non arbor turis ἀτομὰς patiebatur, vt in rotundam figuram formaretur. Ideo dicit tus inſularum καλλίονα exiſtere idem. Theophraſtus, quia longe abſolutior illi rotunditas quærebatur arte, quam natura in Arabico. Sequens locus apud Dioſcoridem longè inquinatior: δευτερεῖον δὲ ὁ Ἀραβίας, καὶ ὁ σμίλῳ, ὃν ἔνιοι κοπίσκον καλοῦσι μικρότερον, καὶ κιρρότερον εἶδει. de Arabico ſermo iam eſt. πρωτεύει ὁ σταγονίας καὶ στρογγύλος φυσικῶς, ſecundas tenet, ὁ ὀροβίας. ita ſcribendum, à figura erui ſic dictum, quod non tam exactæ rotunditatis & minutum. Plinius: *minorem autem vocant Orobiam*. quod ſequitur in Dioſcoridis libris quibuſdam, ita concipi aiunt, καὶ ὁ ἐν σμίλῳ. in optimis vero exemplaribus ſcribi teſtantur: καὶ ὁ μανωτὸς, ὃν ἔνιοι κοπίσκον καλοῦσι. ex priore ſcriptura fieri poſſet, καὶ ὁ ἰσομιλος. ex poſteriore indubitatum eſt, καὶ ὁ σμιλωτὸς, quod idem eſt. σμίλη & σμίλιον ſcalprum ſignificat. Inde tus σμιλωτὸν, quod in cortice concretum adhęſerat, & ſcalpris deradendum erat, quod & ἰσομιλον dici queat. Gloſſæ: *ſcalprum*, σμίλη. *ſcalpellum*, σμίλιον. Theophraſtus: καὶ τὸν μὲν ἐπὶ τῷ φλοιῷ λιβανωτὸν εἶναι καὶ καθαρὸν καὶ διαφανῆ, τὸν δὲ ἐπὶ γῆς ἧττον, τὸν δὲ ἐπὶ τοῖς δένδροις προσεχόμενον ἀποξύειν σιδήροις, διὸ καὶ φλοιὸν ἐνίοις προσεῖναι. Plinius etiam. *Quod in arbore*

Vu

haſit, ferro depectitur. ideo corticoſum. ideſt, ſcalpris. idem & κοπίσκος dicebatur, quaſi fruſtulum exciſum dicas, nam ὁ κόπος, fruſtum. vnde κοπίσκος. Heſychius μερίδα interpretatur, πρᾶγμα τμητόν. idem & κοπεῖον. Gloſſæ: *fruſtum*, κόπιον, ζωμός. aliæ: κόπιον, fruſtum. idem & κοπὰς & κοπάδιον. Latinè etiam *Copadium*. Apicij noſtri Excerpta: *copadia porcina atque pullina, & quæ in præſenti habere poteris.* ἐμινιαῖος igitur & κοπίσκος, quaſi præſegmen turis dicas, ideo improbabatur, quia vt plurimum corticoſum, & minutum, nam ſi quod abundantius proflueret, in terram cadebat, & tegetibus palmeis excipiebatur, idque omnium erat optimum.

Pag. 63. A. *In iiſdem ſaltibus myrrha prouenit.*] Plinius: *myrrham in iiſdem ſyluis permixta arbore naſci tradidere aliqui, plures ſeparatim.* Solinus: *ſaltus* dixit, Plinius *ſiluas*, Theophraſtus, τὰ ὄρη. ſanè & *ſaltus* montes ſyluis opacos ſignificare notũ eſt. Gloſſæ: *ſaltuarius*, ὀρεοφύλαξ. & ſiluæ montium propriè. Hinc ſilueſtria & montana numina Fauni apud poëtas, Theophraſtus: φύεται δὲ τὰ τοῦ λιβανωτοῦ, καὶ τῆς σμύρνης δένδρα, τὰ μὲν ἐν τῷ ὄρει, τὰ δὲ ἐν ταῖς ἰδίαις γεωργίαις ὑπὸ τὴν ὑπώρειαν. quæ in monte proueniunt myrrhæ arbores, ſilueſtres ſunt, quæ in plano ſatiuæ. τρωγλοδυτικὴν σμύρναν hinc appellat Dioſcorides, quæ *ſatiua* Plinio, eamque à ſilueſtri ſiue montana diſtinguit: *conuehitur*, inquit, *& ex ſiluis laudata, petuntque eam etiam ad Troglodytas Sabæi tranſitu maris: ſatiua quoque prouenit multum ſilueſtri prælata.* perperam legitur: *conuehitur ex inſulis*, quod extricarunt ex veteri lectione quæ habuit, *ex iluis*. Notanda porro hæc verba Plinij, myrrhæ arborem habere, *corticem leuem ſimilemque vnedoni*. Græca Theophraſti: φλοιὸν δὲ ἔχει λεῖον, ὅμοιον τῇ ἀνδράχνῃ. Cur ἀνδράχνην vertit *vnedonem?* ἀνδράχνη arbor vnedoni ſimilis, ſed quia Latinis notior vnedo quam ἀνδράχνη quæ arbor eſt Græciæ peculiaris, nec nomen habens in Latio, ideo *vnedonem* pro *Andrachne* ſubſtituit, falluntur enim qui ἀνδράχνην arborem reddunt Latinè *portulacam*. herba eſt huius nominis non arbor, quæ etiam Græcè ἀνδράχνη. quem errorem non hodie tantum errant paſſim docti herbarij, ſed ex antiquis etiam multi, notante Plinio his verbis lib. XIII. cap. XXII. *Andrachnen omnes ferè Græci portulacæ nomine interpretantur, cum ſit herba & andrachne vocetur vnius litteræ diuerſitate.* ſed quid eſt quod ait Plinius *andrachnen* arborem ab *andrachne* herba quæ portulaca eſt, vnius litteræ diuerſitate diſcerni? Eruditi viri *Adrachnen* ſcribendum aiunt, quum de arbore intelligitur. primùm contra librorum fidem: deinde & auctorum Græciæ auctoritatem, qui ἀνδράχνην arborem paſſim indigetant, poſtea nulla diuerſitas litteræ inter *Adrachnen* & *Andrachnen*, ſed vna littera minus eſt in vna quam in altera dictione. libri hoc loco ſcriptum habẽt *andraden*. omnino pro *andraclen*, nam ita in ſequentibus planè præferunt: *ceterum Andracle eſt ſilueſtris arbor, neque in planis naſcens, ſimilis*

A *vnedoni, folio tantum minore*, ita enim ibi ſcribitur in antiquis exemplaribus,& paulò poſt: *ſimilis & Apharce biſera æquè quam andracle.* ſed & lib. XVI. cap. XXII. ita deſertim in optimo Thuanæo codice inueni: *inter vtraque genera ſunt andracile in Græcia & vbique vnedo.* quod certum, *andracile* pro *andracle* vel *andrachle*. hæc igitur Plinij ſententia eſt, ἀνδράχλην dici de arbore, ἀνδράχνην de herba portulaca vnius litteræ diuerſitate. haud ſcio an ita diſtincta hæc nomina repererit in exẽplaribus Theophraſti, quæ tum temporis extabant. quæ hodie extant hanc differentiam non agnoſcunt, ſed ἀνδράχνην vtramque vocant tam ar-

B borem quam herbam, certe ἀνδράχλη Atticum erat pro ἀνδράχνη, vt λίτρον pro νίτρον, ἀλάβαστρον, pro ἀνάβαστρον & ſimilia. Helladius in Chreſtomathia apud Photium: ὅτι τὸ δὲ χάσμημα μωρία ἐστὶν ἡμαρτημένη, ὥσπερ ἀντὶ τοῦ ὁ σίκυος, ἀμαθαίνοντες λέγουσιν ὁ σικυός, καὶ ἀντὶ τοῦ ἀνδράχλη, οὕτω γὰρ φασὶν οἱ Ἀττικοί, λέγουσιν ἀνδράχνη. ſi Atticorum eſt ἀνδράχλη pro ἀνδράχνη, vtique tam in arbore quã in herba id locum habebit: nam vtraq; communiter ἀνδράχνη. ſic erit vana differentia qua Plinius herbam ab arbore diſtingui vult. ἀνδράχνος Pauſaniæ arbor dicitur. vt μάσπαλος, μασπάλη, ſic ἄνδραχνος, ἀνδράχνη. de herba verum eſt *por-*

C *tulacam* Latinè vocari quæ Græcis ἀνδράχνη, ſed arborem quam Plinius ἀνδράχλην diſcretionis cauſa docet vocandam. qui *portulacam* reddunt, miſere falluntur. arbor illa Latio ignota, nec habent nomen quo eam exprimant, nec quicquam habet ſimile cum portulaca, ideo *andrachne* vel *andrachle*, vt placet Plinio appellanda. Gloſſæ de herba: *portulaca*, ἀνδράχνη ἱπποκάκη. hæc corruptiſſima, optimus liber Puteanorum vltimam hanc vocem Latinis litteris expreſſam habet: *impocacla*. quod verum eſt. niſi verius ſit legendum: *pocacla*. nec abludit dictio qua eam hodie Itali vocant.

D *Procachia* illis dicitur, quod eſt ex Latino *Porcacla*. nam labda eliquant in iota, in Herbario Apulei manuſcripto *pocaſtrum* vocatur: *Itali portulacam, alij pocaſtrum, nonnulli illecebram vocarunt.* in edito legitur: *porcaſtrum*. fortè pro *porcaſtrum*, quid ſi & *pocacla* vel *impocacla* pro *imporcacla?* etſi à porcis denominatam oſtendit Gallica vox, quæ *porcelinam* nuncupat, vel *Porceliam*. Germani quoque *porcellorum herbam* appellant. certe *porcilia* ſcribitur in antiquiſſimo Plinij codice Rigaltiano hoc loco: *Græci porcilia nomine interpretantur, cum ſit herba & andrachne vocetur.* quinimmo *portulacam*

E vocatam cenſeo corrupto ſermone pro *porculatam*, vel *porculacam*, nam *t* & *c* Latinis ſæpe inuicem mutantur. ſic *porta* in Gloſſis pro *porca*, τὸ μεταξὺ τῶν αὐλάκων ὕψος. cur ita porro vocata ſit, eruditis herbarijs examinãdum relinquo. Sequitur apud Plinium: *ſimilis & coccygria folio magnitudine minor, proprietatem habet fructum amittendi lanugine, pappum vocant, quod nulli alij arborum euenit.* Theophraſtus ijs verbis quæ Plinius reddidit: ὅμοιον δὲ ἐπὶ [illegible] τὸ φύλλον τῷ τῆς κοκκυμηλέας, τὸ δὲ δένδρον μικρόν, ἴδιον δὲ ἔχει τὸ ἀποπαπποῦσθαι τὸν καρπόν. mira corruptela in

Digitized by Google

his Græcis. nam κοκκυμηλέαν vocat, quam Plinius *Coccygriam*. Nullo modo autem hæc cum κοκκυμηλέᾳ conueniunt, quæ prunus eſt, quam & lib. IIII. idem Theophraſtus deſcribit, & μέγα τῷ μεγέθει δένδρον eſſe tradit. pro *coccygria* legendum in Plinio *coccygia*. nam in Indice ſcripto *Coccycia* vocatur. nec dubito quin corrigendus ſit è Plinio Theophraſtus, apud quem repono: ὅμοιον δὲ καὶ τοῖς τὸ φύλλον τῆς κοκκυγίας. quod in κοκκυμηλέας mutarunt correctores. Heſychius κόκκυγα vocat hunc fruticem, ſed δένδρον more ſuo dicit eſſe. ſic enim & frutices & arbores etiam ſæpe appellat. errant doctiſſimi herbarij qui coccygiam hanc *cotinum* eidem Plinio dici annotant lib. XVI. cap. XVIII. verum de his alibi. quod ad Andrachnen vel andrachlen arborem ſpectat, non male pro ea vnedonem poſuit, in læuitate corticis turis arboris deſignanda. nam præter ceteram ſimilitudinẽ etiam vtrique cortex leuis. arbuti corticem ſiue vnedonis myricæ ſimilem eſſe tradit Theophraſtus. at de andrachne ita ſcribit: τὸ δὲ φλοιὸν λεῖον ἔχει καὶ περιρρηγνύμενον. quæ Plinius ſic tranſtulit: *cortice non ſcabro quidem, ſed qui circumgelatus videri poſſit, tam triſtis aſpectu eſt*. legiſſe in Græco videtur, φλοιὸν λεῖον ἔχει καὶ περιπηγνύμενον. quod non adeo abſurdum eſt, vt videri volunt. immo ita ſcripſiſſe Theophraſtum planè mihi perſuadeo. πήγνυσθαι & ἐκπήγνυσθαι arbores idem dicit, quæ gelu læduntur. vnde περιπηγνύμενον δένδρον, cuius cortex circumgelatur. nam cortex rumpitur & finditur gelu, & hæc cauſa eſt τῆς ῥηξιφλοίας in multis arboribus: cortice porro leui eſſe, & non ſcabro, ſi circumgelationem illam excipias, teſtis idem Theophraſtus, vbi ait turis arborem φλοιὸν ἔχει λεῖον, καὶ ὅμοιον τῇ ἀνδράχνῃ. *Vnedo* proprie fructus eſt arbuti, quam Græci κόμαρον vocant: heîc Plinius pro arbuto ipſa poſuit. at lib. XV. cap. XXIV. fraga & vnedonem congenera eſſe ſcribit: *aliud corpus terreſtribus fragis, aliud congeneri eorum vnedoni: quod ſolum pomum ſimile fructui terræ gignitur*. Hæc poſtrema ita concipiuntur in optimis libris: *quod ſolum pomum ſimile frutice terræque gignitur*. ſcribe: *frutici terræque gignitur*. fruticum & arborum fructus in alto non humi gignuntur, vt herbarum quarum fructus in terra fuſi, ideo terræ & frutici ſimile pomum gigni dicit, fraga & vnedones. ἐπιγείους καρποὺς ἀπὸ τῶν δενδρίτων Græci quoque ſeparant. hinc *fraga terreſtria*. congeneres igitur fructus fraga & vnedo. certe Græci vtrumque eodem nomine appellant, τὰ μιμαίκυλα. optimæ Gloſſæ: *fraga*, μιμαίκυλα. eædem: *vnedo*, μιμαίκυλον. nec ſanè dubium eſt, quin *fraga* Græci propriè μιμαίκυλα appellarint, quod nomen etiam propter ſimilitudinem communicatum eſt poſtea & fructui arboris, quam Græci κόμαρον vocant. nam arbor ipſa κόμαρος, fructus μιμαίκυλον à ſimilitudine τῶν μιμαικύλων id eſt terreſtrium fragorum. nugantur hodierni herbarij, qui fragariam herbam Græcis Ἰδαίαν βάτον appellari cenſent, vt alias omittam differentias. Idæus rubus ha-

A mos habet, hoc eſt μικρὰς ἀκάνθας qui nulli ſunt in herba fragorum. ſed fraga ſunt μιμαίκυλα. falluntur & ijdem, quum Plinium reprehendunt quod vnedonem fructum arbuti faciat, quod erat Epimelidis. certe Galenus & ex eo Paulus Ægineta *vnedonem* ab Italis ruſticis vocari ſcribunt, pomum epimelidis. atqui ἐπιμηλὶς diuerſa ab arbuto, genus meſpili eſſe traditum Dioſcoridi. ſed Plinium melius ſciſſe puto quid vnedonem appellarint Itali ſui, quam Galenum hominem Græcum. & vnedonem Græcorum eſſe μιμαίκυλον hoc eſt arbuti fructum, aliorum auctorum teſtimonio ſci-

B mus. *pomum*, inquit idem, *inhonorum vt cui nomen ex argumento ſit vnum tantum edendi*. non puto id verum eſſe. cum ſit exiguum admodum pomum, citra noxam plus quam vnum edi non poſſe vix veriſimile. Græci ſi vltra ſeptem edantur, capiti nociua teſtantur, nomen *vnedo* à maioris Græciæ incolis tranſlatum in Latiũ, καρπὸς οἰνίζων illis vocabatur arbuti pomum, à vineo guſtu quem habet. nam & οἴναρον Theophraſtus appellat τὸ κόμαρον. Aſclepiades apud Athenæum περὶ μιμαικύλων quę χαμαικέρασα ipſe appellari tradit: ὁ δὲ καρπὸς τοῖς πλείοσι χρωμένοις καθ' ἧς οἶνος βαρύνει τε τὴν κεφαλὴν, καὶ ἀλγεῖν

C ἐᾷ, inde igitur οἰνίζων, eſt *vnedon*. nam & *vnus* ſimiliter ex Græco οἶνος, qui μόνον ſignificat. zeta in delta mutari Latinis tralaticium eſt, λαζοὶ, *ladi*. βάζω, *vado*. ὄζω, *odo*, & poſtea *olo*. ſequitur apud Plinium: *duobus tamen hoc nominibus appellant Græci Comaron & mimæcylon: quo apparet totidem eſſe genera, & apud nos alio nomine arbutus vocatur*. ita legendum ac diſtinguendum ex codice Thuaneo. ſed malè Plinius concludit duo eſſe genera, ex eo quod Græci κόμαρον & μιμαίκυλον appellent. ἡ κόμαρος Græcis arbor ipſa dicitur, fructus τὸ μιμαίκυλον, nec mirum tam diuerſis nominibus arborem & pomum inſi-

D gniri, ſic πρῖνος, ilex: fructus ilicis proprie ἄκυλος. atque ita in alijs ſexcentis. Theophraſtus: ἡ δὲ κόμαρος ἡ τὸ μιμαίκυλον φέρουσα τὸ ἐδώδιμον. Amphis apud Athenæum: Η πρῖνος ἀκύλους, ἡ κόμαρος μιμαίκυλα. Heſychius: Κόμαρος, φυτὸν τὸ ὀφρὺς ἔχ καρπὸν μιμαίκυλον. Dioſcorides: κόμαρος δένδρον, καρπὸν ἔχει, μιμαίκυλα καλούμενα. ita ſcribenda hæc vox, nam multis in locis apud auctores corrumpitur. Ceterum videntur quidam τὸ κόμαρον appellaſſe arbuti pomum. ἡ κόμαρος arbor, τὸ κόμαρον fructus, vt ἡ μέσπιλος, τὸ μέσπιλον: quod & in alijs obſeruatur. ſed τὸ κόμαρον hoc ſenſu idem planè cum τῷ μιμαικύλῳ, nec diuerſum genus inde conſtitui poteſt. Herba-

E rium quod ſub Apuleij nomine vulgatur, herbam fragum etiam Comaron Græcè appellari teſtatur. *De virtutibus herbæ fragi*, cap. XXXVII. *Comaros Græcis*, *Romani fragum nominant*, antiqui Gręci κόμαρον de arbore tantũ dixerũt, nõ de herba. at μιμαίκυλον tã de arboris quã de herbæ fructu vſurparũt, atque hęc hactenus.

Pag. 63. A. *Cuius radices vt vitium raſtris proficiunt*.] Nugas agit more ſuo, nec Plinij mentẽ capit, cuius hæc ſunt: *gaudet raſtris, atque ablaqueationibus, melior radice refrigerata*, ablaqueationes arborũ radici refrigerandæ valent, vt vi-

Digitized by Google

cium & myrrhæ ſatiuæ. at raſtri nihil ad radicem vitium propriè pertinent. tranſtulit ad raſtros noſter, quod de ſola ablaqueatione dixit Plinius. myrrha ſatiua ſimiliter excoli & curari petit, vt ceteræ arbores, *gaudet raſtris*, inquit Plinius, *atque ablaqueationibus*. hoc de vitibus dici accepit Solinus. ſanè & vites ſic coluntur, ſed nihilominus & ceteræ arbores. Plinius: *ſilueſtriora omnia tardiora: quædam ex iis omnino non matureſcunt. item quæ ſubarantur atque ablaqueantur celeriora neglectis: hæc & fertiliora.* opponit ſilueſtribus quæ ſubarantur, & ablaqueantur, τοῖς ἀγρίοις τὰ γεωργούμενα. erat myrrha ſilueſtris & ſatiua. Theophraſtus, de
B myrrhæ arboribus: τὰ μὲν γεωργεῖται, τὰ δ' οὔ, myrrha ſatiua ſubaratur & ablaqueatur. hoc eſt quod ait Plinius, raſtris eam gaudere & ablaqueationibus. ſic expreſſit τὸ γεωργούμενον Theophraſti. Nihil igitur erat cauſæ cur exemplum è vitibus peteret noſter, licet & ipſæ quoque raſtris & ablaqueationibus gaudeant. aliud raſtrorum opus in agro & vinea, aliud ablaqueatio. an raſtrorum nomine comprehendit Plinius arationem & foſſionem, licet neutra res peragerettur raſtro, ſed quia aratione aut foſſione excitatæ glebæ raſtris infringerentur? primum igitur arare &
C fodere, deinde raſtris glebas imminuere, quod & occare propriè dicebatur, non in agro tantum colendo, ſed etiam in vinea, Varro lib. I. cap. XXX. *vineas nouellas arare aut fodere, & poſtea occare id eſt comminuere ne ſit gleba.* atque hæc occatio ſiue glebarum imminutio raſtris fiebat. Virgilius:

—— *raſtris glebas qui frangit inertes.*

Plinius: *aratione per tranſuerſum iterata occatio vbi res poſcit, crate vel raſtro.* Iſidorus: *occa, raſtrum.* in vineis hoc *pulverationem* propriè vocabatur, quod glebæ grandes in puluerem raſtris redigerentur. Poëta:

Sollicitanda tamen tellus, puluiſque mouendus.

D ibi Seruius: *hoc genus culturæ pulverationem vocant propriè quo imminuta gleba ad vites applicantur.* an pulverationem à foſſione ſeparauit illo verſu poëta? nam ſollicitatur tellus foſſione, puluis mouetur pulueratione. verius eſt vt confuderit vtrumque, ſic Columella pulverationem cum foſſione eamdem plane facit his verbis lib. IV. cap. XXVIII. de vinearum foſſuris: *tum & crebris foſſionibus implere: nam fit vberior pulverationibus.* monet crebro fodiendam eſſe vineam, quia pulueratione fiat vberior. ergo pulueratio & foſſio res eadem. & clare
E Plinius foſſionibus vineæ puluerem excitari ſcribit. & hæc verba ſunt quibus id ſcribit: *quæ fodiantur ante feruentes horas diei fodiendas conuenit: ſicuti lutum neque arare, neque fodere: foſſione puluerem excitatum contra ſoles nebulaſque prodeſſe.* aperte eam pulverationem intelligit, qua puluis excitatur in fodienda vinea tempore ſereno & ſicca tellure. nec alia fuit vineæ pulueratio apud Latinos, quod enim ſicca tantum tempeſtate, & puluerosa terra vineas mouendas foſſionibus, præcipiunt, eas foſſiones *pulverationes* proprie vo-

A cant. ſic *hibernum puluerem*. de hieme ſicca dixit Poëta:

—— *hiberno lætiſſima puluere farra.*

ſic & in illa veteri ruſticorum cantilena: *hiberno puluere, verno luto grandia farra Camille metes.* quia igitur non niſi hiberno & æſtiuo puluere vineas fodiebant, ideo *pulverationem* vocabant foſſionem. nam glebæ ſiccæ & raſtris comminutæ in puluerem de facili redigebantur. hæc ſunt indubitata. at ὑποκονίσεις vinearum apud Græcos res prorſus ſeparata à foſſione. & falſi ſunt eruditiſſimi viri qui idem putarunt. Theophraſtus lib. II. cap.
B IX. Hiſt. tradit τὴν σκαπάνην omnibus arboribus prodeſſe, vt minoribus ſatis τὴν σκάλευσιν. inde enim opimiora fieri. ſubiungit: συμφέρει δὲ δοκεῖ καὶ ἡ κοπρισμὸς ἔνια, ἐνίοις δὲ πολύ, οἷον τῇ ἀμπέλῳ, διὸ καὶ ὑποκονίουσι πολλάκις. Omnibus arboribus in vniuerſum conducit, ἡ σκαπάνη, quibuſdam vero etiam conuenit ἡ ὑποκόνισις, vt vitibus. tradit paulo poſt eodem capite, ex quorumdam præcepto ſubpuluerandam non eſſe vineam, cum matureſcere incipit vua, ſed eo tantum tempore, quo nigra penitus, & pæne matura fit: τὴν δὲ ἄμπελον οὔ φασι δεῖν ὑποκονιεῖν, ἢ ἄλλως ἀθε-
C δῆ περκάζοντος τοῦ βότρυος, ἀλλ' ἐᾶν, ὅταν ἀπομελανθῇ, οἱ δὲ τὸ ὅλον οὐδὲ τότε. monet puluerandam non eſſe vineam variante ſe vua, nec omnino tangendam, niſi ſi forte cum penitus nigreſceret. quamuis ne tum quidem mouendam cenſebant nonnulli. at Romani variante ſe vua vltimam foſſionem vineis dabant, περκάζοντος ἤδη τοῦ βότρυος. vide Plinium lib. XVII. cap. XXIII. & Columellam lib. 4. cap. XXVIII. vbi ex auctoritate veterum magiſtrorum agriculturæ ſtatuit ſatis eſſe vineam ter confodere, germinante, floreſcente & matureſcente. hos enim tres motus vineæ trinis foſſionibus concitandos
D eſſe ſciſcebant. ex his apparet diuerſa ratio colendæ vineæ apud Græcos & Latinos. pulverationem nullam Latini agnoſcebant in vinea colenda, niſi eam quæ ex foſſione ſicco tempore ac tellure facta excitabatur. meminit & τῆς ὑποκονίσεως vitium Theophraſtus lib. III. cap. XXII. de cauſis, & ibi clariſſimè diſtinguit τὴν σκαπάνην ἀπὸ τῆς ὑποκονίσεως. verba ſic habent, quæ quia vulgo male accipiuntur, producam heîc vt explicem: τὴν δ' ὑποκόνισιν, τὸ μὲν ἐν τοῖς πρώτοις καιροῖς, ὅταν ἄρχωνται περκάζειν οἱ βότρυες, μὴ ἐᾶν ἄρχεις ὑποποιεῖσθαι ὀρθῶς ἔχει. κωλύει γὰρ τὴν ὁρ-
E μὴν τῆς πέψεως ἀντισπώσης ἰσχυρᾶς κινήσεως. Vertunt viri doctiſſimi: *pulueris excitationem primis temporibus cum nigreſcere vuæ incipiunt, non differre quo vſque ad maturitatem perueniant, oportet.* quæ vel ſenſum non habent, vel eum habent qui Theophraſti menti contrarius eſt. Dixit ſuprà non eſſe pulverationem vitibus adhibendam, cum vuæ variare ſe incipiunt, donec nigræ prorſum extiterint, impetum enim coctionis & maturationis impedire, τὸ ὑποκονίειν. non igitur puluerandam eſſe priuſquam ad maturitatem

Digitized by Google

peruenerit. idem dicere etiam voluit hoc loco. ſed Latina verſio neutiquam id tinnit. Sic verte: *puluerationem vero primis temporibus cum vua variare ſe incipiunt, adhibendam non eſſe, donec ad maturitatem peruenerint rectè habet.* μὴ ἐᾶν τὴν ἐπικονίασιν, eſt puluerationem tollere, non relinquere, nec adhibere. ita loquuntur veteres Græci. Alij in totum tollebant puluerationem à cultura vinearum, quos improbat Theophraſtus. ὡς δὲ ὅλως ἀχρεῖον καὶ βλαπτικὸν οὐκ ὀρθῶς. ὅ τι γὰρ χρεία μαρτυρεῖ καὶ τὸ ὑφ' ἑτέρων γινόμενον. alij non tollebant eam, ſed tum adhibendam cenſebant tantum, cum maturæ iam & nigræ eſſent vuæ, ne maturitatis impetum tardaret pulueratio, ſi variare ſe incipientibus adhiberetur. Quid igitur conferebat vuis pulueratio? τρέφειν καὶ θάλλειν ποιεῖν τὴν βότρυν dixit ſuprà Theophraſtus. alebat vuas, & vegetiores reddebat. ſic enim accipiendum. ergo eo demum tempore eam vſurpabant, quo vuæ in vinea pendebant. immo cum iam matureſcerent, vt ex eodem Theophraſto conſtat. quod enim idem dicit, διὸ καὶ πολλάκις ἐπικονιῶσι, de eodem illo tempore accipiendum, quo ad maturitatem tendebant vuæ. ſæpius eas tunc puluere adſpergebant. ita & Megaris cucumeres & cucurbitas ſuas, puluere cooperiebant, eodem Theophraſto teſte. ex his intelligere potes quantum interſit Latinorum inter *puluerationem* & Græcorum ἐπικονίασιν. illi toties puluerabant, quoties fodiebant, nam glebas aridas & putres comminuebant raſtris, & puluerem mouebant, Græci matureſcentes vuas mota tellure ſubpuluerabant. Plinius qui miſcellanea facit, & varias ſententias è diuerſis auctoribus congerit, ne hoc quidem prætermiſit. ſic enim ſcribit lib. xvii. cap. ix. *ſunt qui puluere quoque vuas ali iudicent, pubeſcenteſque puluerent, & vitium arborumque radicibus aſpergant.* Diuerſa hæc pulueris aſperſio ab ea excitatione pulueris cuius mentionem facit cap. xxiii. & malè hæc confundunt. ſed quid vocat *pubeſcentes vuas*? Alludit locum Theophraſti, quem exprimere voluit: τρέφειν δὲ δοκεῖ καὶ ὁ κονιορτὸς ἔνια, καὶ θάλλειν ποιεῖν, οἷον τὸν βότρυν. διὸ καὶ ἐπικονιῶσι πολλάκις. *ſunt qui puluere quoque vuas ali iudicent, pubeſcenteſque pulueren.* τὸ θάλλειν expreſſit *pubeſcere.* ſic Virgilio *pubentes herbæ.* & *pubera folia.* vbi notat Seruius relationem eſſe reciprocam ætatis hominum & herbarum: *ſic enim pubertatem herbarum dici, vt florem ætatis.* ergo *pubentes herbæ* pro florentibus. an & *pubeſcentes vuæ* Plinio pro floreſcentibus? Ita videtur. Nam & capite xxiii. *pubeſcentem vuam* diſtinguit à *nigreſcente.* ſic enim ſcribit: *inimicos & pubeſcente vua raſtros, ſatiſque eſſe vineam ter anno confodi ab æquinoctio verno ad Vergiliarum exortum, & canis ortu, & nigreſcente acino.* igitur *pubeſcens vua*, quæ in flore eſt. Aliud tamen è Columella colligi poteſt, quem & heîc ſequitur Plinius: nam *pubeſcentes* vuas à florentibus diſtinguit lib. iv. cap. xxviii. vbi monet antequam florem vitis oſtendat, eſſe

A pampinationis tempus, & poſtquam defloruerit. *Medium igitur*, inquit, *eorum dierum ſpatium quo acini formantur, vinearum nobis aditum negat: quippe florentem fructum mouere non expedit, pubeſcentem vero, & quaſi adoleſcentem conuenit religare, foliiſque omnibus nudare, tum & crebris foſſionibus implere. nam fit vberior puluerationibus.* Ex eo Plinius *pubeſcentes* vuas puluerandas eſſe præcipit, eaſque intelligit, quæ iam defloruerunt, & in acinos formatæ ſunt, nondum tamen variæ. vidit Theophraſtum & Columellam Plinius, Columella etiam Theophraſtum, cuius tamen mentem fortaſſe non eſt aſſequutus. *pubeſcentem vuam* ex illis Græcis

B Theophraſti acceperunt: τρέφειν δὲ δοκεῖ καὶ ὁ κονιορτὸς ἔνια, καὶ θάλλειν ποιεῖν, οἷον τὸν βότρυν. nam θάλλειν eſt ἀκμάζειν. inde *pubeſcentem vuam* fecere, θάλλοντα τὸν βότρυν. *vberior fit puluerationibus.* τρέφειν δοκεῖ ὁ κονιορτός. Plinius ad verbum, *vuas ali puluere.* quis item neget illa Columellæ, *tum crebris foſſionibus implere, nam fit vberior puluerationibus*, ex iſtis Theophraſti expreſſa eſſe? διὸ καὶ πολλάκις ἐπικονιῶσι, εὐτραφέστερα γὰρ γίνεται. ſed ex Latinorum more & inſtituto puluerationem hoc eſt ἐπικονίασιν pro foſſione qualibet accipiunt, quæ tempore ſereno fit, quod in totum repugnat Theophraſti menti. quod

C enim dicit Theophraſtus πολλάκις ἐπικονιῶσιν inde colligit Columella crebris foſſionibus eſſe colendas vineas, cum ceteri magiſtri rerum ruſticarum qui ante eum ſcripſerant, tribus foſſuris cōtenti fuiſſent. Scilicet Græcorum ἐπικονίασιν ignorarunt, & eam ex illa quā habuere ſolam cognitam, interpretati ſunt. præterea non dicit Theophraſtus *pubeſcentes vuas* puluere aſpergi debere, ſed iam nigras & prope maturas. quam rem θάλλειν ποιεῖν τὸν βότρυν ait. alere ſcilicet, & florentem vegetumque ſucco facere. nam & θάλλοντα εὐτροφοῦντα Græci exponunt. prætera alludit ad florem illum ſiue χνοῦν qui nigris vuis & prunis matureſcen-

D tibus inſperſus eſt. Nihil hoc ad pubertatem vuæ. Ceterùm *pubeſcentē vuam* pro ea quæ iā variat, accipiunt vulgo in hoc loco Plinij lib. xiii. cap. xxii. *ſimilis & Apharce biſera æquè quam andrachle, priorem pubeſcente vua peragunt: alterum initio hiemis.* ibi *pubeſcente vua* exponunt cum variat vua καὶ περκάζει. Locus è Theophraſteo expreſſus, cuius hæc verba: ἀνδράχνη δὲ καὶ ἀφάρκη τὸ μὲν πρῶτον πεπαίνουσιν ἅμα τῷ βότρυϊ περκάζοντι, τὸ δὲ ὕστερον ἀνθοῦντι. δοκεῖ γὰρ ταῦτα δίκαρπα ἀρχομένου τοῦ χειμῶνος. Plinium reprehendunt, quaſi eum fefellerit praua apud Theophraſtum diſtinctio, cuius Grȩca ita vulgo interpretes

E reddunt: *portulaca & apharce primum fructum cum vua dulceſcit, maturant: poſteriorem cum floret: bis enim iſta fructifera hieme ineunte videntur.* Hȩc monſtra ſunt, in quibus nec pes nec manus apparet. Bis fructum ferunt Andrachne & apharæ, primum cum vua ſe variat, poſteriorem cum in flore eſt. atqui prius floret vua quam variat. ergo prior fructus qui florente vua peragitur. prȩterea ſi biferæ ſunt illæ arbores ſemel florente vua & ſemel variante ſe, non erunt biferæ initio hiemis,

Digitized by Google

Hæc ſunt abſurdiſſima. nam ὁ καρπὸς & τὰ δίκαρπα intelligenda de tempore fructus iam maturi. non viderunt legendum in Theophraſto eſſe, atque ita Plinium planè legiſſe: τὸ μὲν πρῶτον πεπαίνουσιν ἅμα τῷ βότρυι περκάζοντι, τὸ δ' ὕστερον, δοκεῖ γὰρ ταῦτα δίκαρπα, ἀρχομένου τοῦ χειμῶνος. illud αἰθουμένῳ mala manu inſertum ab aliquo ſciolo, qui locum male interpunctum nactus, putauit aliquid deſiderari ad integritatem ſententiæ. ergo priorem fructum mutarant ἅμα τῷ βότρυι περκάζοντι, *pubeſcente vua*: alterum, nam biferæ videntur iſtæ arbores, initio hiemis. ſic περκάζων βότρυς, eſt *pubeſcens vua*. quid ſi potius legerit Plinius, τὸ μὲν πρῶτον πεπαίνουσιν ἅμα τῷ βότρυι αἰθουμένῳ? certè variam vuam à pubeſcente diſtinxit alibi Plinius, & clarè Columella. Videtur omnino ſcripſiſſe Theophraſtus: τὸ μὲν πρῶτον πεπαίνουσιν ἅμα τῷ βότρυι περκάζοντι ἢ ἀνθοῦντι, τὸ δ' ὕστερον, δοκεῖ γὰρ ταῦτα δίκαρπα, ἀρχομένου τοῦ χειμῶνος. variante ſe vua, aut floreſcente priorem fert fructum. Plinius medium elegit, & *pubeſcente* dixit. Diſerte teſtatur Theophraſtus vites non eſſe puluerandas περκάζοντος τοῦ βότρυος, *variante ſe vua*, ἀλλὰ ὅταν ἄρξηται, ὅτε ἀπομελανθῇ. *iam nigreſcente acino*. quo tempore vites quidem vltimo fodiendas cenſebant. Sequitur apud Plinium: *quod certum eſt Narbonenſi prouinciæ & vindemias certius ſic eo coqui, quia plus puluis ibi quam ſol confert*. hæc corrupta. lege: *quod certum eſt, in Narbonenſi prouincia & vindemia citius ſic coquitur, quod plus puluis ibi quam ſol confert*. ſic loquitur Plinius. vt lib. xix. cap. ii. *quod certum eſt, ex ijs erunt quæ naſcuntur, & ſeri non poſſunt*. quem locum ibi corruperunt. ex his porro liquet hic genus puluerationis in Italia vſitatum non fuiſſe, quandoquidem nec ab omnibus in Græcia recipiebatur. Columella lib. xi. ſcribit *puluerationem* à ruſticis *occationem* vocari. *Quibuſdam in locis*, inquit, *vt in Bætica, maritimis regionibus & in Africa vindemia conficitur. Sed frigidioribus regionibus puluerationem faciunt, quam Ruſtici vocant occationem, cum omnis gleba in vineis refringitur, & reſoluitur in puluerem*. loquitur de vltimo menſis Auguſti die, quo tempore locis calidioribus, vt in Bætica & Africa vindemiam confici ſolitam dicit, in frigidioribus vero regionibus puluerationem. Eam certe hoc loco puluerationem intelligit, quam Theophraſtus adhibendam præcipit vuis iam prope maturis. Hæc eſt ὑποκόνισις ſiue ſubpuluerατio quam ſolam agnoſcit Græcus Philoſophus. At Latini quamcunque vineæ foſſionem *puluerationem* vocauerunt, vt ex locis Columellæ ſuperius allatis conſtat. Nam quotieſcunque vineā fodiebant, quod ſicco tēpore vt plurimum fiebat, glebas etiam comminuebant & refringebant, inque puluerem redigebant. Varro: *vineas nouellas arare, aut fodere & poſtea occare ideſt comminuere ne ſit gleba*. idque etiam tum faciebant, quum iam vuæ ad maturitatem prope peruenerant. Quæ puluerαtio *occatio* etiam Ruſticis dicebatur. Ex his colligi poteſt, quam valde fallantur, qui *pubeſcentes vuas* pro florentibus accipiunt. Quamlibet enim frigida ſit regio, florentes vuas non habet ſub extremum diem Auguſti vel initio Septembris, quo tempore puluerationem fieri frigidioribus in locis monet Columella, quando iam pubeſcunt vuæ. *Pubeſcens* igitur vua ea eſt quæ primùm variari incipit ac nigreſcere, ducta metaphora à genis puberum, quæ nigris pilis incipiunt veſtiri, & nigra lanugine variæ fieri. Sic certè ἅμα τῷ περκάζοντι βότρυι, Plinius vertit *pubeſcente vua*. Sed idem tamen alio loco *Pubeſcentem* vuam à *nigreſcente acino* diſtinxit, vbi dicit raſtros inimicos eſſe vuæ pubeſcenti, & ſatis eſſe vineam ter anno confodi: ab æquinoctio verno ad Vergiliarum exortum: canis ortu, hoc eſt decimo ſexto Kalendas Auguſti: & nigreſcente acino. Hæc erat ex trinis vltima foſſio ſiue puluerαtio quæ locis frigidioribus pridie Kalendas Septembris fiebat, vua nigreſcente. Sic *pubeſcens* vua eo loco non eſt ὁ περκάζων: Sed nec quæ in flore eſt, accipi poteſt. Ea igitur intelligenda *pubeſcere* quæ defloruit, vſque quo nigreſcere incipiat. Columella *pubeſcentem & adoleſcentem* dicit, quæ adhuc creſcit & adoleſcit. Nam adulta iam, & matura adoleſcendi finem facit. θάλλειν vertunt pubeſcere. certè εὐθαλῆ χωρία vocant arboribus viridantibus conſita, aut herbis læta. & ἀειθαλὲς δένδρον, latè virens. ſic ἀειθαλῆ ſunt, non quæ ſemper florent, ſed quæ ſempiterna coma virent. Hinc *pubentes ſiluas* Mela dixit, viridantes, de Corycio ſpecu: *viret lucis pubentibus vndique*. & Virgilius: *pubera folia*, viridia vocat. Igitur & *pubeſcens vua* quæ adhuc viridis eſt, atque in viridi ſucco, ἡ ὀμφακίζουσα. *Viride ius* hodiéque vocamus, τὴν ὄμφακα. Talis eſt poſtquam defloruit, vſque quo nigreſcat & matureſcat, pubeſcens vtique ſemper & adoleſcens. Vides inconſtantiam auctorum, qui *pubeſcentem* modo de nigreſcente & pæne matura dixere, modo τὴν ὀμφακίζουσαν ſic appellarunt. Puluerαtio ſiue occatio Latinorum aliquantum vt dixi, diuerſa ab illa ὑποκονίσει Græcorum. Hæc ὑποκόνισις ſemel vſurpabatur, qua vuas iam pæne maturas puluere aſpergebant. Huic puluerationi eam ſimilem facit Theophraſtus, quia Megarenſes cucumeres & cucurbitas ſuas puluere cooperiebant. Latini occationem ſiue puluerationem foſſioni ſemper iungebant. Columella: *tum & crebris foſsionibus implere, nam vberior fit puluerationibus*. Anatolius in Excerptis Γεωπονικῶν: ὁ δὲ πολὺς σκάλος, καὶ ἡ τῆς γῆς πλείων διάχυσις ἔσιν καὶ τροφῆς τῇ ἀμπέλῳ καὶ πολυκαρπίας αἴτιος. Sed redeamus ad raſtros. Varro de lingua L. *Raſtri quibus dentatis penitus eradunt terram atque eruunt à quo & rutabri dicti*. ita ſcribendus ille locus, quem male ſollicitant. ab eruendo *rutabros* eſſe dictos ait. *rutaber* idem quod *rutabulū*, ab eruendo. Gloſſæ: *rutabulum*, ὑποκάλυς. nā

σκάπτειν eſt fodere vel ſarrire, vnde inſtrumentũ foſſorium vel ſarculum, *ἡ σκαπάνη.* legebam aliquando : à quo & *rutabli dicti*, pro *rutabuli.* ſignificat inſtrumentum quo ignem proruebant panis coquendi gratia. dentati igitur *raſtri*, & ſanè à radendo dicti. Cato: *rutra, raſtri quadridentes.* ergo aliud *rutrum*, aliud *raſtrum*. Ennius :

Raſtros dentiſabres capſit agri poliendi.

propriè dicebatur ager poliri cum occabatur raſtris vel crate. & hæc veluti ſumma manus erat, quæ agro exercendo imponebatur. inde *politiones agrorum*, & *politor* qui agrum colendum conducebat pro certa parte. Digeſtis *pro ſocio : ſi agrum politori damus.* ab hac vltima agri politura nomen accepit, quam his verſibus expreſſit Columella :

Verum vbi iam puro diſcrimine pectita tellus,
Depoſito ſqualløre nitens ſua ſemina poſcit.

tum *pecti*, *radi*, *poliri* tellus dicebatur, cum occabatur. ſic in veſtimentis apud fullonem curandis, *poliri* tum ea dicebant, cum pectine vel ſpina fullonia radebantur, quod vltimum erat fullonum ſiue polientium experimentum. ita in agri cultura manus vltima politio, quæ occaſione vel raſtris fiebat. quando Flamen ſacrum Cereale Cereri & Telluri faciebat, diuos agricolas hoc ordine inuocabat, quo ſcilicet & terra colebatur : *Veruactor, redarator, imporcitor, inſitor, obarator, occator.* qui deinde ſequebantur enatis iam frugibus locum habebant : *Sarritor, Subruncinator, Meſſor, Conuector, Conditor, Promitor.* Occator vltimus erat agri colendi, vt *Sarritor* primus frugum iam naſcentium quæ ſarriebantur. nam vt ait ille, *prius occant quam ſarriunt ruſtici.* hinc viderentur veteres erraſſe Grammatici qui *raſtrum* vertunt *σκάφιον*, & *σκαπάνην.* nam hoc *rutrum* potius quam raſtrum. Gloſſæ : *raſtrus, σκάφιον. raſter, δίκελλα.* atqui raſtri eradendæ potius & poliendæ terræ, quam fodiendæ & eruendæ facti. Græci *λίστρον, ξυστῆρα, σφύρας βωλοκόπους* inſtruméta ruſtica vocant ad occationem apta. at *rutrum* propriè *σκαπάνη* vel *σκάφιον.* Feſtus: *rutrum tenentis iuuenis eſt effigies in Capitolio ephebi more harenam ruentis exercitationis gratia.* *σκαπάνην* & *σκάφιον* Græci auctores vocant in hoc athletico exercitio, vt iam animaduerſum viris doctis. hinc rutra à raſtris ſecernit Cato, quæ perperam hodie confunduntur. Pomponius apud Nonium:

Sarculum hinc illo profectus, illinc rediiſti rutrum.

elegans verſiculus de homine *ἀπροκόπτῳ*, & cui res retro currunt. cum hinc profectus es, ſegetes tuæ iam in herba erant, & ſarculum ſpectabant, cum illinc rediiſti ad rutrum tibi res rediit, & ad carceres reuocatus es, cum prope metam iam eſſes. nam rutro terram vertere primum eſt ; tum ſementem iacere, deinde occare, poſtea ſarrire. at *rutellum* quod ibidem refertur à Nonio diuerſum à rutro, licet deminutiuæ ſit formæ. nam lignum eſt quo cumulus menſuræ deruitur. citatur ibidem Varro his

A verbis, *rutro caput diſſplanat.* vbi male Scaliger *rutrum κρώπιον* exponit, quia apud Pollucem de Codro legitur ex Pherecyde, *τῷ κρωπίῳ παίσας ἀπέκτεινε.* *rutrum* eſt *σκάφιον*, vel *σκαπάνη*, at *κρώπιον* ſecuris vel falx potius lignaria. nam Pherecydes ibi coccum inducit ruſtici habitu lignatum euntis. verba Pollucis ita legenda ac diſtinguenda : *ἡ ἅρπη ὡς Ὅμηρος, καὶ θρῖναξ, καὶ δρέπανον, καὶ δρεπάνη, καὶ ὡς Φερεκύδης ὀνόμασε κρώπιον. περὶ γὰρ Κόδρου λέγων ὅτι ἐπὶ φρυγανισμὸν ἐξῆλθεν ἐν ἀγροίκου τῇ σκευῇ συγκόμβους λαθεῖν, φησὶν ὅτι τῷ κρωπίῳ τινὰ παίσας ἀπέκτεινε.* Heſychius : *κρώπιον δρέπανον* interpretatur, & alibi

B *κρόπιον, ἀξίνην δίστομον.* *Ligo* Varroni dicitur, *quod eo propter latitudinem, quod ſub terra, facilius legitur.* ergo eſt quam Græci *μακέλλην* vocant, & Grammatici interpretantur *πλατεῖαν δίκελλαν.* Heſychius : *μακέλλη, δίκελλα πλατεῖα, σκάφιον.* Columella *marram* vocat :

Tu penitus latis eradere viſcera marris
Ne dubita.

Heſychius : *μάρρον, ἐργαλεῖον σιδηροῦν.* Græci *λίγον* etiam vocant. atque ita Artemidorus. hinc Latinum ligo. inde *λιγάειον* apud Suidam. pro quo vulgo male editur *λιγάειον.*

C alia forma erat *pala*, quæ & ipſa lata erat, & in terram pangebatur. à qua & *bipalium.* ſed has differentias non explicamus heîc. *raſtros, ligones, bidentes* paſſim poëtæ confundunt, vſurpantque pro inſtrumentis terræ fodiendæ. *raſtri* igitur quamuis propriè ſint id quod diximus, auctores tamen ceteri pro foſſorio inſtrumento paſſim ponunt, haud minus quam poëtæ. Plinius ex Virgilio tradit oleam *non deſiderare raſtros vt vitem.* per raſtros intelligit foſſionem. idem *inimicos pubeſcenti vuæ raſtros eſſe*, & ſimiliter foſſionem ſignificat. & cap. v. eiuſdem libri:

D *argillam, quæ operi difficillima, quæque raſtros aut vomeres ingentibus glebis oneret.* ita libri. non *raſtros ac vomeres.* fodiuntur aut arantur terræ. vomeres ad arandum ſunt, raſtri ad fodiendum. Theophraſtus : *βαρεῖαν καὶ τὴν πίειραν θέρους ἐργάζεσθαι, καὶ τοῖς ἀρότροις, καὶ τῇ σκαπάνῃ.* id eſt, *vomeribus & raſtris.* atque ita ſemper. vt enim Theophraſtus *σκαπάνην ἀντὶ τοῦ σκαφητοῦ* ponit, ita Plinius *raſtros* pro foſſione. Theocritus de athleta rutrum gerente :

Ὤχετ' ἔχων σκαπάνην.

Gloſſæ : *raſtrus, σκάφιον. raſter, δίκελλα.* vt raſtri erant quadridentes ita & bidentes.

E Cato : *rutra, raſtri quadridentes.* qui pluribus dentibus erant dentati, occandæ terræ magis apti fuiſſe videntur, qui duobus tantum, fodiendæ. hi *bidentes raſtri* dicti, & abſolutè *bidentes.* Columella : *bidente vertitur ſolum.* & lib. III. cap. XII. *prout cuique mos eſt vineas colenti vel aratro vel bidente.* pro bidente raſtros dicit Plinius. Varro certè raſtris non tantum eradi terram, ſed etiam erui dixit, & tangit duo genera raſtrorum. Sed de his infrà plura dixero. Sic *bidens raſter* integrum, & abſolutè *bidens.* Plinius igitur cum *raſtris*

Vu iiij

Digitized by Google

quitur apud Plinium : *communia ablaqueatio, accumulatio, afflari radices aut cooperiri, riguis dato potu vel ablato, fimi ſucco refectis.* Theophraſtus : κοινὰ μὲν ἥ τε σκαπάνη, καὶ ἡ ὑδρεία, καὶ ἡ κόπρωσις. Auctor ille τῆς σκαπάνης nomine ablaqueationem & adcumulationem complectitur, quia vtrumque raſtris, hoc eſt τῇ σκαπάνῃ fiebat. *ablaqueatione* radices afflantur & nudantur : *adcumulatione* cooperiuntur. totus ille Plinij locus perperam legitur, nec melius interpungitur. pro *riguis*, vetus codex habet *riguas.* & pro *fimo*, *fimum.* ſic igitur lege & interpunge : *communia ablaqueatio, adcumulatio, afflari radices aut cooperiri : riguas, dato potu vel ablato : fimum, ſucco refectis, putatio, leuatis onere : item ſucco emiſſo quædam velut detractio ſanguinis : circumraſio corticis.* hæc communia ſunt. ſequitur: *vitium extenuatio, & domitura palmitum. Gemmas ſi frigus retorridas hirtaſque fecerit, repumicatio & quædam politura.* hic locus etiam ex Theophraſto expreſſus lib. v. de Cauſis, cap. XII. ſed peſſimè quoque interpunctus atque intellectus. per *vitium extenuationem* intelligunt, τὴν τροφῆς ἀφαίρεσιν perperam. diſtinguendum ac legendum : *Vitium, extenuatio & domitura palmitum : gemmarum, ſi frigus retorridas hirtaſque fecerit repumicatio & quædam politura* inter remedia arborum omnium communia poſuerat, ablaqueationem, rigua fimum & cetera θεραπείας genera, nunc propria vitium facit, extenuationem & domituram palmitum, gemmarúmque polituram ac repumicationem. ita igitur ſcribendum : *vitium, extenuatio & domitura palmitum.* vitium propria ſcilicet. nam initio capitis, quædam eſſe communia omnium, quædam propria quarumdam prædixerat. ſic remedia cum culturæ generibus confundit. & ſanè remedia partem culturæ hoc eſt τῆς θεραπείας faciunt. quæ pars medicis propriè θεραπευτική. verba Theophraſti quæ Plinius heic reddit, hæc ſunt : καὶ ἀποψιλώσεις τῆς ἀμπέλου, καὶ ἀποκνίσεις τῶν οἰνάρων τῶν μεγίστων παρ' ὅλον τὸ θέρος. *extenuationem & domituram palmitum* dixit ἀποψίλωσιν τῆς ἀμπέλου. & longè errat vir eruditus qui *extenuationem* τὴν ἀφαίρεσιν τῆς τροφῆς apud Plinium interpretatur, quæ propria non eſt vitium, ſed communis omnium luxurie & pinguitate luxuriantium arborum. peſſimè vero vertit idem Plinius, ἀποκνίσεις τῶν οἰνάρων, *repumicationem* & *polituram* gemmarum, quas frigus hirtas ac retorridas reddidit. nimirum ἀποκνήσεις legit pro ἀποκνίσεις. nam ἀποκνήσασθαι, eſt ἀποξῦσαι, depectere, polire & pumicare. Heſychius: ἀποκνησάμενοι, ἀποξύσαντες. & κνᾶν & κνήθειν idem quod ξύειν, radere & pumicare. cum igitur ita hoc verbum intellexiſſet, τὰ οἴναρα de foliis & pampinis palmitum, vt reuera ſunt accipere non potuit. cui enim bono pampinos polire ac repumicare ? pro gemmis igitur accepit. at ἀποκνίσεις τῶν οἰνάρων auulſiones ſunt pampinorum. Heſychius: ἀποκνίζειν, ἀποτίλλειν. idem : κνίσαι, φθεῖραι, τίλαι. vno

A verbo hoc dicebant οἰναρίζειν. Heſychius: οἰναρίζειν, φυλλολογεῖν, τὴν ἄμπελον ἐργάζεσθαι. Latinè, *pampinatio*, οἰναρισμός. nam τὰ οἴναρα ſunt φυλλάμπελα vel ἀμπελόφυλλα. Plinius ἀποψίλωσιν reddidit *extenuationem.* Gloſſæ : ψιλόν, *tenue, Babylonicum.* ita diſtinguendum. & ψιλὸς, *exilis.* ſed ψιλοῦσθαι & γυμνοῦσθαι τὰ δένδρα propriè dicunt Græci cum foliis nudantur & ſpoliantur. quod pampinatio facit in vitibus, quam ἀποψίλωσιν τῆς ἀμπέλου Theophraſtus vocauit, at Plinius *palmitum extenuationem, & domituram*, quia palmites ſuperuacui & inutiles quique decutiebantur pampinatione,
B alij etiam confringebantur. quod hodieque fit. ἀποκνίσεις vero τῶν μεγίστων οἰνάρων, auulſiones maiorum tantum foliorum, quas ſubinde per totam æſtatem fieri præcipit Theophraſtus, hodieque id etiam faciunt noſtri vinitores præter legitimam pampinationem, quam βλαστολογίαν vocant auctores Geoponicῶn.

Pag. 63. B. *nudatæ pinguiore fluunt lacrima*] Plinius : *melior radice refrigerata.* omnes arbores quæ coluntur, meliores fiunt & proficiunt ablaqueatione, qua radices earum
C refrigerantur. hoc Plinius & de myrrhæ arbore dixit, quod Solinus accepit de myrrha ipſa, hoc eſt arboris lacrima, quam meliorem fore dicit id eſt pinguiorem, nudata & refrigerata arboris vnde manat radice. melior myrrha quæ pinguior, ἡ λιπαρωτέρα. ſed nudatas ablaqueatione myrrhæ arbores pinguiore lacrima fluere, nuſquam dixit Plinius, nec quiſquam alius auctor.

ſponte manans pretioſior ex ea ſudor eſt] hæc Plinij ſententia eſt, myrrhæ arbores *ſudare ſponte prinſquam incidantur ſtacten dictam, cui nulla præfertur.* fortè ſuos auctores habuit,
D & in ea auctorum copia qui tunc extabant, aliquis eſſe potuit, qui ita ſenſerit. falſum id tamen vel eorum teſtimonio qui hodie ſuperſunt, & quos etiam præcipuè ſequitur Plinius, probare facile eſt. Theophraſtus lib. IX. hiſt. cap. IV. ἀργὸς δὲ κομίζεται πᾶς ὁ λιβανωτὸς, ὅμοιος δὲ τῇ προσόψει φλοιῷ, τῆς σμύρνης δὲ ἡ μὲν στακτὴ, ἡ δὲ πλαστή. illuſtris planè locus, ſed cuius mentem doctiſſimos interpretes non vidiſſe palam eſt. vertunt enim : *myrrha alia ſtillaticia, alia fictitia eſt.* nugæ ſunt. dicit omne tus ἀργὸν aduehi, natiuum ſcilicet, & quale ex arbore fluxit : è contrà myrrham factitiam, nec vt ex arbore manauit importari. etiam huius myrrhæ quæ affer-
E tur, aliam eſſe στακτὴν, aliam πλαστήν. vtramque nempe curatione & arte ſic factam. locus Theophraſti ſic verti debuit : *tus omne iners aduehitur, & aſpectu cortici ſimile eſt : myrra vero facticia alia liquida adfertur, alia dura.* quid στακτῆς nomine intellexerit Theophraſtus non aliunde melius quam ex ipſo poſſumus ſcire. in libro de odoribus ita ſcribit : ἔτι δὲ ἐκ πλειόνων σύνθετον τὸ μεγαλεῖον, ἔκ τε τοῦ κινναμώμου καὶ ἐκ τῆς σμύρνης. κοπτομένης γὰρ ἔλαιον ῥεῖ. στακτὴ γὰρ καλεῖται, διὰ τὸ μικρὸν στάζειν, ὃ δὴ μόνον τινές φασιν ἁπλοῦν εἶναι καὶ ἀσύνθετον τῶν μύρων.

Digitized by Google

ex his manifeſto conſtat ſtacten non ex arbore ſponte fluere, ſed ex myrrha tuſa liquari. & clarum eſt errare viros doctiſſimos qui Theophraſtum & Plinium in eadem ſententia eſſe de ſtacte aſſerunt. Σμύρνα Græcis, Æolibus autem μύῤῥα. vnde Latinum *myrrha* lacrimam propriè arboris ſignificat. ex hac myrrha collecta, & contuſa pars liquidior quæ exprimebatur arte, vocata eſt στακτὴ, quæ & vnguentum per ſe faciebat, ἔλαιον vocat Theophraſtus, & μύρον. pars altera quæ remanſerat, & vnde στακτὴ expreſſione eliquata fuerat, dicta eſt πλαστή: quod in offas conuolueretur. id enim ſignificat πλαστὴ & ἀνάπλασις. Dioſcorides de myrræ generibus: καὶ στάγματα δὲ ἐξ αὐτῶν γίνεται, ἀπὸ μὲν τῆς λιπαρᾶς εὐώδη, καὶ λιπώδη, ἀπὸ δὲ τῆς ξηρᾶς ἀλιπῆ, καὶ οὐκ εὐώδη. ἅπερ διὰ τὸ μὴ προσαναλοῦσθαι ἔλαιον εἰς τὴν ἀνάπλασιν. vbi ἀνάπλασις eſt offarum conformatio. idem de Ladano: τὴν ἀφαιρουμένης ὑλίζουσι, καὶ ἀποτίθενται ἀναπλάσαντες μαγίδας. & paulo poſt: προσαναλαβὼν αὐτῆς λίπος ἀποξύσαντες, ἀναπλάσσουσι. Plinius ἀναπλάσσειν in hiſtoria Ladani vertit, *offas facere*. inde πλαστὴ σμύρνα, quæ in offas ac paſtillos formaretur. Legebam aliquando παστή. quæ friabilis eſſet & inſpergi poſſet ὡς ψαῦθυρος. ſic ἄλευρα πάστα. ſed nihil mutandum. quo pinguior eſſet myrrha, eo largiorem ſtacten preſſa fundebat. Dioſcorides: καὶ λέγεται αὐτῆς ἡ μέν τις πεδιάσιμος λιπώδης, ἧς πιεζομένης ἡ στακτὴ λαμβάνεται. & paulo poſt: λιπαρωτάτη ἡ ἐ πολλὴν ἀτίνα στακτήν. Idem στακτὴν interpretatur προσφάτου σμύρνης τὸ λιπαρὸν κοπτομένης μεθ' ὕδατος ὀλίγου, ἀποθλιβομένης τε δι' ὀργάνου. ita legendum, non ἀποθλιβόμενον. & notandum quod ait recentis myrrhæ expreſſionem eſſe ſtacten. id oſtendit in locis ipſis vbi colligebatur ſic exprimi ſolitam, quum recens adhuc eſſet, ſtatim arboris deſudatione excepta. ideoque tam στακτὴ quam πλαστὴ inde afferebatur, vtraque nimirum facticia. quum è contrario λιβανωτὸς ἀργὸς ex ijſdem locis adferretur. Arrianus de Muza emporio Sabæorum: ἐξάγεται δὲ ἐξ αὐτῆς ὀντόπια μὲν σμύρνα ἐκλεκτὴ, καὶ στακτὴ σμυρναία. ita prorſus legendum: nam male eſt vulgo, καὶ στακτὴ ἀβειρμιναία. ſic in antiquo epigrammate perperam ſcriptum erat, ἀμινναίοις τε κλάδοις. pro Σμυρναίοις τε κλάδοις. & στακτὴ σμυρναία nihil aliud eſt, quam *expreſſum pingue* myrrhæ. Oribaſius vocat σμύρνα στακτὴν: σμύρνα στακτὴ καλὴ εὐώδης νέα, καὶ ἀμιγὴς ἐλαίου. aliam myrrham vocat ſimpliciter σμύρναν. Hæc eſt σμύρνα πλαστὴ, ex qua myrrha στακτὴ expreſſa eſt. quæ poteſt ἀναπλάσσεσθαι & in paſtillos conformari. Rectè igitur Heſychius: στακτὴ, τὸ ἐκ σμύρνης γινόμενον. idem alibi: ἰσοστάσιον μύρον, ἡ στακτὴ, ἡ σμύρνα. diſtinguit ſtacten à myrrha. Stacte liquida eſt, & ex myrrha eliquata: myrrha dura & ſicca. Plinius vero στακτὴν myrrham ſic accepit quæ ſponte ex arbore ſtillaret, vt σταγονίας tus optimum dicebatur. ſed magna eſt differentia. thus σταγονίας dicebatur quod σταγόνι id eſt guttæ ſimile eſſet de rotunditate, στακτὴ pinguedo quæ expreſſa erat è myrrhæ lacrima. hoc enim propriè στακτὸν Græci vocant. Heſychius: στακτὸν, τὸ διυλισμένον. idem: στακτόν, τὸ σμῆγμα τὸ κονιωτῶδες, διὰ ἄγγεῖα τινὰ διυλίζοντα τὸ τεφρῶδες ὕδωρ. inde στακτὴ κονία, cinis lixiuus, vnde προστακτὴ apud Alexandrum Trallianum. & στακτὰ μύρα Archeſtrato quæ ſacco expreſſa & colata ſunt. quod in omnium ὑγρομύρων compoſitione tralaticium erat:

Καὶ στακτοῖσι μύροις ἀγαθοῖς χαίτην θεράπευε.

Latinè στακτὸν *ſtillaticium*. Plinius lib. XVI. cap. XII. *eadem reſina ſi cum aqua leniùs decoquatur, coleturque rufo colore lenteſcit, ac ſtillaticia vocatur*; reſina hæc *ſtillaticia* id eſt στακτὴ dicta eſt, quod decoqueretur & colaretur. nam στακτὸν, τὸ διυλισμένον, quia quæ ſacco colantur & exprimuntur, guttatim fluunt. Hinc ἀποστακτίζειν τὴν ὁδὸν, *minuto gradu viam corripere*, & στακτισμοὶ *minuti progreſſus*, ἀπὸ τοῦ σάκκου κατὰ μικρὸν ἐκπιεζομένου. & στακτὴν Theophraſtus interpretatur διὰ τὸ μικρὸν στάζειν. dum exprimitur ſcilicet. *myrrham* Latini κατ' ἐξοχὴν vocant ſtacten Græcorum:

Vibrati caldo ferro murraque madentes

στακτὴν intelligit. Propertius ſimiliter:

Aut quid Orontea crines perfundere myrrha.

Varro: *magiſtratus myrrha, atque vnguentis vnguntur*. Græci è contrario σμύρνην hoc eſt myrrham vocant τὴν πλαστὴν, quam ἀπὸ τῆς στακτῆς ſeparant. ſed *myrrha* pro myrrhino vnguento Latinis, quod στακτὴ Græcis dicitur. Plinius: *myrrha per ſe vnguentum facit ſine oleo, ſtacte duntaxat*. dicit στακτὴν σμύρνην ſolam vnguentum per ſe facere. nam πλαστὴ erat potius θυμίαμα, quam μύρον, *myrrha* igitur pro myrrhino vnguento, id eſt *ſtacte*. vt *Oenanthe* pro Oenanthino: *nardus* pro nardino. φοῖνιξ Theophraſto id eſt palma, pro Phœnicino vnguento. vide quæ notauimus ad Hiſtoriam Auguſtam. Columella in Horto:

Et lacrimas imitata tuas Cinyreïa virgo,
Sed melior ſtacte, ponatur Achaïa myrrha.

de myrra herba capiunt perperam. de ea Plinius: *Libanotis odorem habet turis, myrrha myrrhæ*. Græcè dicitur μυῤῥίς. ita dici quod odorem habet myrrhæ. falſum eſt. nec enim Græcum eſt μύῤῥα pro myrrha, ſed σμύρνη. ſic dicta eſt, διὰ τὸ μυρίζειν, καὶ εὐώδης. de quo infra. ſed nec myrrhis herba lacrimam fundit inſtar myrrhæ. De Smyrnio intelligit Columella, quod *olus atrum* quidam eſſe volunt, Græcorum ἱπποσέλινον, alij ſeparant. *Achaïcam myrrham* τὸ σμύρνιον vocat. quod in Græcia naſcatur. nam in Cilicia & Amano monte plurimum, lacrimam è radice emittit inſtar myrræ. immo veram eſſe myrram quidam contendebant. Theophraſtus hiſt. lib. VIII. cap. I. τὸ μὲν οὖν τὸ ἱπποσέλινον παρόμοιον τῇ σμύρνῃ. καὶ τοῖς ἀκούσασιν ὡς ἐντεῦθεν ἡ σμύρνη, ἐγγυῶνται βλαστεῖν ἐν αὐτοῖς ἱπποσέλινον. Hæc vitio non vacant quæ ita vertunt: *quamobrem cum quidam hinc naſci myrrham audiuiſſent, equapium apud ſe prouenire*

Digitized by Google

putarunt. ἐν αὐτῆς pro παρ' αὐτῆς Græcum non eſt. præterea ſententia abſurda. ſcribendum omnino: ἐγγιγνῶνται βλαστάνειν ἐξ αὐτῆς ἱπποσέλινον. quidam cum audiſſent oleris atri lacrimam myrrham eſſe, ex ea ſibi perſuaſerunt olus atrum è myrrha Arabica ſata prouenire. ita planè legit Plinius in hoc Theophraſti loco. verba eius hoc indicant: *ſed præcipuè olus atrum miræ naturæ eſt. hippoſelinon Græci vocant, alij Zmyrneum. è lacrima caulis ſui naſcitur ſeritur & radice. ſuccum eius qui colligunt myrrhæ ſaporem habere dicunt, auctorque eſt Theophraſtus myrrha ſata natum.* non auctor eſt Theophraſtus ita eſſe, ſed quoſdam ita ſentire. falſum etiam quod prodit è caulis ſui lacrima naſci hippoſelinum, immo è radicis ſuæ lacrima. nam radix tantum ὀπίζεται. Theophraſtus: ἐνίων δὲ ἐν ταῖς ῥίζαις ὥσπερ ἱπποσελίνου. lacrima Hippoſelini ſaporem habet myrrhæ, ex eaque lacrima naſcitur. Hinc quidam è myrrha naſci ἱπποσέλινον opinabantur. Theophraſtus alio loco de hipposelino: γίνεται δὲ καὶ τὸ δάκρυον ἐξ αὐτοῦ ὅμοιον τῇ μύῤῥᾳ, οἱ δὲ φασὶν ὅλως μύῤῥαν. immo legendum: ὅμοιον τῇ σμύρνῃ, οἱ δὲ φασὶν ὅλως σμύρναν. nam vt diximus, μύῤῥα non eſt Græcum pro myrrha, nec vſquam alibi ſic vocat. Hinc meliorem *ſtacte*, hoc eſt myrrha liquida, Achaïci ſmyrnij ſuccum eſſe dicit Columella. Græci veteres τὸ δάκρυον ἱπποσελίνου propriè σμύρνειον vocarunt, hoc eſt *myrraceum* à myrrhæ ſapore. vt στακτὴ σμυρνεῖν Arriano. alij ſemen σμύρνειον dixere, quod eamdem virtutem haberet & ſaporem ac myrrha. Dioſcorides: σπέρμα στρογγύλον ὅμοιον τῷ τῆς κράμβης, δριμὺ συμπεφυκὸς ὡς σμύρνη, ἓν αὐθ' ἰσὸς ποιοῦν, vt non mirum ſit, ſi *Achaicam myrrham* de ſmyrneo dixerit Columella, & meliorem eſſe ſtacte, hoc eſt vera myrrha ſcripſerit. Heſychius: σμύρνειον, ὁ καρπὸς τοῦ ἱπποσελίνου, καὶ ἡ αὐτὴ βοτάνη. ſed σμύρνιον vulgo ſcribitur, hoc eſt *puſilla myrrha*. At τὸ σμύρνειον eſt *myrrhaceum* aut *myrrheum*. vt σμύρνειον δάκρυον, σπέρμα, φυτόν. atque ita Nicandro, σμύρνειος ἀειβρυής. Plinio in antiquiſſimis exemplaribus, *Zmyrneum*. ſic *zmyrnam* veteres Latini & *zmaragdum*. Iam perſequamur errores Plinij. *Stactæ* pretium tradit eſſe denarios triginta ad quadraginta: *ſatiuæ*, vnum & viginti. ita enim ſcribendum è libris & coniectura: *pretia ex occaſione ementium varia, ſtactæ à* XXX *ad* XL. *ſatiuæ ad ſummum* XXI. mira Plinij ratio quaſi ſatiua genere toto, aut loco naſcendi differat à ſtacta. ſatiuæ arbores & ſilueſtres, quæ myrrham ſudant. ſatiuæ vt plurimum in planis, vnde πεδιάσιμος σμύρνη Dioſcoridi: ſylueſtres in montibus. ſatiua myrrha vt optima erat, ita plurimam ſtactam faciebat. tam igitur è ſatiua quam è ſilueſtri myrrha ſtacte exprimebatur. diſtinguere itaque debuit ſatiuæ myrrhæ ſtacten & ſilueſtris. ſed ex diuerſis auctoribus hæc compilauit, & quid propriè eſſet ſtacte neſciuit. Demus ſtacten id eſſe quod ille voluit, lacrimam ſponte fluentem ex arbore, priuſ-

A quam incideretur. certe ſtacte tam ſatiua fuerit quam ſilueſtris. non melioris notæ eſt quod *odorariam* propriè dictam inter varia genera recenſet. Legerat apud auctorem aliquem myrrham aliam eſſe στακτὴν alia θυμιατὴν, aliam nempe liquidam, aliam duram. ſic Theophraſtus τὴν σμύρναν diuiſit in στακτὴν & πλαστήν. hæc θυμίαμα, illa μύρον. Theophraſtus: ὥσπερ ἡ σμύρνα, καὶ ὁ λιβανωτὸς, ἐν πᾶσι τὸ θυμιατόν. igitur quam Græci propriè σμύρναν vocant, θυμιατὴ erat & πλαστή: quam ijdem στακτὴν appellant vnguentum hoc eſt μύρον, non θυμίαμα. Heſychius: μυρεψὸς ὁ τὰ μύρα, καὶ θυμιάματα σκευάζων. omnis myrrha θυμιατὴ, quæ

B non eſt στακτὴ, & præcipuè quæ aridior, ea θυμιατωτέρα. hæc eſt quam vocat *odorariam* Plinius, cui pretium ait fuiſſe quattuordecim denarios. Theophraſtus de probatione optimæ: δοκιμάζεται δὲ ἡ ἀμείνων τῇ γεύσει. καὶ ἀπὸ ταύτης τὴν ὁμόχροιαν λαμβάνουσι. vertunt vulgo: *probatur melior guſtu, eiuſque norma concolorem accipiunt.* quid ſit neſcio; id non velle auctorem ſcio. optimam myrrham guſtu probari dicit, vt ſit nimirum leniter amara. Hæc prima probatio eſt ac præcipua. ſecunda, vt non ſit varij coloris. Dioſcorides: ἐκλέγου τὴν νέαν ψαθυρὰν κούφην, ὁμόχροον πανταχόθεν. Plinius: *ſecunda bonitas intus varia.* ergo

C prima ἡ πανταχόθεν ὁμόχροος. Sequitur apud Dioſcoridem: καὶ ἐν τῷ θλασθῆναι ἐνδοθεν λευκὰς ὀνυχοειδεῖς ἔχουσαν διαφύσεις. quæ Plinius ita reddidit: *vtque fracta candidos vngues habeat.* ſic etiam loquutus eſt, & de Bdellio: *Bactriano nidor ſiccus, multique candidi vngues.* Dioſcorides ſic habet de optimo Bdellio: ἀμιγὲς ξύλων καὶ ῥυπαρίας, εὐῶδες ἐν τῇ θυμιάσει, ἐοικὸς ὄνυχι. quæ verba videndum an Plinius recte expreſſerit. hodierni medici Serapionem ſequuti, ita Dioſcoridem interpretantur, quaſi dicere velit bdellium odorem

D habere vnguis vſti. quod eſt abſurdiſſimum. dicit bdellium odoratum eſſe cum incenditur, εὐῶδες ἐν τῇ θυμιάσει, cum vſtrina vnguium δυσώδης ſit. præterea *ſimilis vngui* propter odorem neutiquam rectè dicatur. qualis eſſet hæc loquendi ratio? Plinius ὄνυχα accepit vt in myrrha, τὴν ὀνυχοειδῆ διάφυσιν. quod nec ipſum rectum exiſtimo, rectius tamen quam medicorum interpretamentum. à colore vnguis vngui ſimile dici optimum bdellium dici arbitror, & nihil verius. vt contra peſſimum nigrum erat. idem Dioſcori-

E des: ἔστι δὲ καὶ ἕτερον ῥυπαρὸν, καὶ μέλαν ἀδρόβωλον. hinc vocatur apud Galenum βδέλλη ὄνυξ, quod colorem ſcilicet vnguis haberet. nam & ſic gemma ὄνυξ à colore vnguis appellata. Plinius de Onyche: *Sudines dicit in gemma eſſe candorem vnguis humani ſimilitudine.* idem de Sardonyche: *Sardonyches olim vt ex nomine ipſo apparet, intelligebantur candore in Sarda hoc eſt velut carnibus vngue hominis impoſito.* Onyx quoque marmoris genus ab eodem candore vnguis humani dictum. inde igitur & βδέλλη ὄνυξ. & candidos vngues in Bactriano Bdellio apparere ſcribit. idem de probatione

Digitized by Google

optimi Bdellij : *eſſe autem debet tranſlucidum, ſimile ceræ, odoratum.* dicendum & heîc eſſet ſimile ceræ ideo appellari, quod ceræ odorem referret vſtrina eius. atqui colorem habere ceræ intelligit. apud Dioſcoridem pro eo legitur : δόκιμον δὲ ἐστὶν αὐτὸ τὸ τῇ γεύσει πικρὸν, διαυγὲς ταυροκολλῶδες, id eſt taurino glutini ſimile. atqui Ταυροκόλλα vt ex eodem conſtat, erat λευκὴ καὶ διαυγής. atque hæc hactenus. in hiſtoria myrrhæ quæ adhuc reſtant examinanda, nos ea in Plinianis diſcutiemus obſeruationibus.

Pag. 63. B. *codex in vertiginem flexus, & ſpinis hiſpidus*] Soliniana loquutio, *in vertiginem flexus* id eſt intortus. ſic infrà : *cauda in vertiginem torta.* & alibi paſſim. rectè igitur heîc *codex* pro *cortex* repoſitum, quod aliæ editiones habebant. Plinius : *caudice duro & intorto.* Theophraſtus de myrrhæ arbore : τὸ δὲ στέλεχος ἔχει σκληρὸν, καὶ συνεστραμμένον ἐπὶ τῆς γῆς. παχύτερον δὲ ἢ κνημοπαχές. ita vulgo diſtinguitur. ſed omnino interpungendum : στέλεχος ἔχει σκληρὸν, καὶ συνεστραμμένον, ἐπὶ τῆς γῆς παχύτερον δὲ ἢ κνημοπαχές. id eſt, *candicem habet durum & contortum, ab radice vero craſſius quam crus hominis.* nec aliter Plinius legit, cuius verba ita ſunt ſcribenda : *caudice duro & intorto, craſſiore quam cruris, & ab radice etiam quam reliqua ſui parte.* ἐπὶ τῆς γῆς, *ab radice*, ea parte quæ terræ ac radici propior. Optimus tamen noſter è Bibliotheca Regia liber hîc plane habet, *cortex.* & videri poteſt etiam hæc manus Solini è priore editione. nam ita Plinius : *corticem lenem ſimilemque vnedoni : ſcabrum alij ſpinoſumque dixere.* nugatur porro & heîc Solinus more ſuo, qui myrrhæ arborem ſpinas in cortice vel caudice habere, quaſi rem certam ponit, quum hæc quorumdam fuerit opinio, non omnium. Dioſcorides Ægyptiæ Spinæ ſimilem eam dicit, τῇ Αἰγυπτιακῇ ἀκάνθῃ. conueniunt notæ pluſquam ſingulæ. Ἀκάνθη Ægyptia δένδρον καὶ ὀρθοφυές Theophraſto & Dioſcoridi. talis & myrrha arbor, contorto caudice. præterea ſpinæ in vtraque. Theophraſtus de ſpina Ægyptia : ἡ δὲ ἄκανθος καλεῖται μὲν διὰ τὸ ἀκανθῶδες ὅλον τὸ δένδρον εἶναι πλὴν τοῦ στελέχους. At Diodorus Siculus, vt ſuprà notamus, non myrrhæ arborem ſed turis, τῇ Αἰγυπτίᾳ ἀκάνθῃ τῇ λευκῇ παρεμφερῆ τῷ προσόψει eſſe memorat. quod non quadrat : nec enim ſpinoſa turis arbor. vt contra myrrhæ arborem lentiſci ſpeciem habere tradit, quod turis arbori magis congruere proditum eſt. ceterum ſpinam Ægyptiam cum ſpina Arabica hodie medici noſtri & βοτανικοὶ confundunt eo argumento, quia *gummi Arabicum* Serapio & Arabes vocent quod ex ſpina Aegyptia colligitur. addam etiam Αἰγυπτίαν βάλανον ſic Theophraſto dici, quæ Dioſcoridi & aliis Ἀραβικὴ βάλανος. ſed hæc facere non poſſunt: vt Ἀραβικὴ ἄκανθα Dioſcoridis eadem ſit cum *Ægyptia ſpina* cuius apud eumdem mentio, quæ Acaciam & gummi ferebat. *Arabica ſpina* Dioſcoridi herba eſt aculeata, quam & inter congeneres herbas ſpinoſas recenſet, quam Græci ἄκανθαν Αἰγυπτίαν vocant, res prorſus diuerſa. nam arbor adeo magna erat, vt ex ea materies cæderetur tectis fabricandis & nauigiorum coſtis. *ſpina Arabica*, herba ſimilis ſpinæ albæ. Dioſcorides : ἐοικυῖα τὴν φύσιν τῇ δοκεῖ τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ. Græcorum ἄκανθα λευκὴ quæ ibidem à Dioſcoride deſcribitur, herba eſt, quam & Plinius vbique *ſpinam albam* indigetat. Hæc ἄκανθα λευκὴ de genere carduorum eſt, quam inter huiuſmodi congeneres & aculeatas herbas recenſet Dioſcorides. caput enim habet ἐχίνῳ θαλασσίῳ ἐμφερές. poſt huius deſcriptionem ſtatim ſubiungit Ἀραβικὴν ἄκανθαν, quam ſimilis prorſus naturæ ſcribit eſſe τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ, ei nimirum *albæ ſpinæ* cuius hiſtoria apud eum præceſſit. Herba igitur eſt, non arbor, aut frutex, tam illa ἄκανθα λευκὴ quam ἄκανθα Ἀραβικὴ quæ illi ſimilis eſt. verba Dioſcoridis de Arabica ſpina ſic legenda ex vetuſtiſſimo codice : Ἄκανθα Ἀραβικὴ ἐοικυίας φύσεως δοκεῖ τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ εἶναι, στύφουσα καὶ ξηραίνουσα. Πρὸς ῥοῦν γυναικεῖον, καὶ πρὸς ἀναγωγὰς αἵματος, καὶ πρὸς τὰς ἄλλας ῥευματισμοὺς ἡ ῥίζα ἀρμοζόντως δίδοται. Sic legenda ſunt & interpungenda ea verba, quæ vulgo haud rectè habent. Antiquarius eadem manu ad oram illius loci hæc adſcripſit : καὶ Ἀραβικὴ ἄκανθα εἶδος ἐστὶν ἀκάνθης λευκῆς φυόμενον ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ Ἀραβίᾳ. cum genus ſit ἀκάνθης λευκῆς, herbam vtique oportet eſſe. Quippe nuſquam apud Dioſcoridem λευκῆς ἀκάνθης nomen de arbore legitur. Alia eſt apud eumdem ἡ λευκάκανθα, quæ etiam herba eſt non arbor, quam ſimiliter in cenſum rettulit aculeatarum herbarum inter Ononidis & Tragacanthæ deſcriptionem. Locus ita ſcribendus ex eodem vetuſtiſſimo libro : λευκάκανθα, οἱ δὲ πολυγόνατον, οἱ δὲ ἰσχιάδα, οἱ δὲ φύλλον, οἱ δὲ λάδικον, ῥίζαν ἔχει ὁμοίαν κυπέρῳ, πικρὰν ἰσχυρῶς, ἥτις διαμασηθεῖσα ὀδονταλγίας θεραπεύει. τὸ δὲ ἀπόζεμα αὐτῆς σὺν οἴνῳ κυάθοι τρεῖς ποθέντες βοηθοῦσι πλευριτικοῖς χρονίοις, καὶ ἰσχιαδικοῖς, ῥήγμασι, σπασμοῖς, καὶ ὁ χυλισμὸς δὲ τῆς ῥίζης τὰ αὐτὰ ποιεῖ πινόμενος. Hæc etiam herba eſt ſpinoſarum generis, ſed diuerſa ab ea, quam paulo ante ἄκανθαν λευκὴν vocauit. Theophraſtus quoque λευκάκανθαν nominauit inter herbas aculeatas è carduorum genere. ſed diſcrimen quod eſt inter ἄκανθαν λευκὴν & λευκάκανθαν neglexiſſe videntur eius interpretes, qui *ſpinam candidam* vtramque vertunt, Plinius ἄκανθαν λευκὴν *ſpinam albam* vocat, λευκάκανθαν vero *leucacantham* lib. XXII. cap. XVI. *Leucacantham alij Phyllon, alij Iſchiada, alij polygonaton appellant radice cyperi quæ commanducata dentium dolores ſedat, item laterum & lumborum vt Iceſius tradit.* Quæ ex illis Dioſcorideis ad verbum ſunt pæne expreſſa, vt ab Iceſio ſumpſerit Dioſcorides, quem quia neotericus tum eſſet, necdum receptæ auctoritatis nuſquam nominauit Plinius. *Radice Cyperi.* in antiquiſſimo exemplari Dioſcoridis ſcriptum eſt,

ῥίζαν

ῥίζαν ἔχει ὁμοίαν κυπείρῳ, non κυπαίρῳ. & ſanè ſemper Κύπειρον non κύπαιρον vocat Dioſcorides, Galenus, aliique. Vetuſtiſſimis ὁ κύπειρος dicitur, recentioribus τὸ κύπειρον. Hinc Plinius eas herbas diſcreuit, & κύπειρον vocat *Cypirum*: Κύπερον vero *Cyperum*. Ridiculus doctiſſimus Medicus, qui in definitionibus ſuis Κύπερον recenſet, quaſi ſoli Plinio memoratum. Certè Κύπερον nemo Græcus auctor nominauit, nec omnino Græcum eſt. Sed *Cypirus* Plinij Græcorum eſt κύπειρος. Ita Theophraſtus vocat. Verùm de his alibi infrà. Quod autem Dioſcorides ait leucacantham etiam λάδανον vocari, id in vetuſtiſſimo exemplari ſic ſcriptum reperi, de quo alij quærant. Mentio leucacanthæ alio loco apud Plinium, ſed in alia herba. ita enim ſcribit lib. XXVII. cap. XII. *Phalangites, à quibuſdam Phalangion, ab alijs leucanthemon, vel vt in quibuſdam exemplaribus inuenio leucacantha.* Ea eſt quam Dioſcorides ſub nomine phalangij deſcribit, dicitque à quibuſdam vocari λευκάνθεμον. ita enim optimus liber habet, non λευκάκανθον. φαλάγγιον, οἱ δὲ φαλαγγῖτις, οἱ δὲ λευκάκανθον καλοῦσι. Scribendum etiam apud Plinium, *Phalangitis, à quibuſdam Phalangion vocatur.* ἡ φαλαγγῖτις πόα, τὸ φαλάγγιον βοτάνιον. in indice Plinij ſcriptum etiam *leucacanthon*. Melius vbique legas λεύκανθον. nec enim ſpinoſa eſt herba illa, ſed dicta à flore albo, vt & λευκάνθεμον. ſic εὐάνθη, etiam λεύκανθος appellata, ἀπὸ τῆς ἄνθης λευκῆς. non ἄνθη idem quod ἄνθησις, vt αὔξη, αὔξησις. Theophraſtus in genere herbarum, quæ pro foliis ſpinas habent, & ſpinoſa capitula in quibus ſemen, λευκάκανθαν recenſet lib. VI. cap. III. hiſt. ἀλλὰ τὰ γε τοιαῦτα πάντα, οἷον ἄκαρνα λευκάκανθα, χάλκειος κνῆκος, πολυάκανθος, ἀτρακτυλὶς, ἰξίνη, χαμαιλέων. Plinius cum hunc locum verteret, legiſſe videtur λευκάκανθος. Sic enim eum reddidit lib. XXI. cap. XVI. *Carduus & folio & caule ſpinoſos lanugines habet. item acorna leucacanthos, Chalceos, cnicos, onopyxos, helxine, ſcolymos, chamæleon.* ſcribe ex veteri libro: *carduus & folia & caulem ſpinoſæ lanuginis habet.* mox iidem libri legunt: *item acora, leucanthos, chalde necos, polyacanthos, conopygos, helſine, ſcolymos.* ita ſcribit vetuſtiſſimus Thuanæus. Heſychius: ἀκόρνα ἄκανθα. melius tamen, *Acorna*. ita paulo poſt ſcriptum eſt, vt & in Indice. idem Heſychius: ἄκαρνα, φυτὸν ἀκανθῶδες. Sic igitur & apud Theophraſtum emendari debet pro ἄκαρνα. pro *Chalceos*, *Cnicos*. iidem libri veteres, & in his Thuanæus diſertè habet, *Chaldenecos*: in Indice manuſcripto Rigaltiani codicis, legitur: *Acorna, ſiue phonos, leucacanthos, halcionetus.* Scribe: *Acorna, Atractylis ſiue phonos.* pro *halcionecos*, vel vt in Thuanæo ſcribitur *Chaldenecos*, corrigendum puto, *Chalce, cnecos*. Scriptum erat, *Chalci* pro χάλκη. inde *Chald*, & *enecos* pro cnecos. Græcis χάλκη & Κάλχη, βοτάνιον τι ἀνθοφόρον. Quod tamen idem cum Buphtalmo vel chaltha eſſe aſſerunt. an τὸ χάλκη

A legit apud Theophraſtum, quod genus ſit ſpinoſæ herbæ aliis innominatim, qualia multa auctor ille habet? certè mendoſa illa apud eumdem χάλκειος, κνῆκος. & legiſſe videtur Plinius χάλκη κνῆκος. inueſtigent eam herbam alij. pro *onopyxos* antiqui libri ſummo conſenſu legunt, *conopygos* aut *onopygos*. puto eſſe ὀνόπυγος. Legitur quidem apud Theophraſtum ὀνόπυξος, ſed cum mendo, vt opinor. Herbæ aculeatæ genus ita vocauerint, quod ſub cauda aſinorum poneretur, ad exſtimulandas & pungendas eorum nates. ὀνόπορδον & ὀνοβρυχὶς nihil heîc faciunt.
B In Indice *Onophydeos* pro *onopycos* vel *onopygos*. vt ad rem redeam λευκάκανθος legit apud Theophraſtum Plinius, quæ eſt Dioſcoridis λευκάκανθα è genere τῶν φυλλακάνθων. Sic πολυάκανθος. melius igitur λεύκανθος dicatur herba phalangitis, quam λευκάκανθος. an λευκάκανθος & illa dicta eſt à ſimilitudine virtutis, qua contra ſcorpiones valet vtraque? ſed non puto. De *ſpina alba* ſcribit Plinius lib. XXIV. cap. XII. *Spinæ albæ ſemen contra ſcorpiones auxiliatur. corona ex ea impoſita capitis dolores minuit.* de herba ſpinoſa, ſiue cardui genere heîc intelligit Plinius, quam ἄκανθαν λευκὴν
C vocat Dioſcorides. Huius σπέρμα dicit βοηθεῖν ἑρπετοδήκτοις. De capitis dolore nihil habet Græcus. Quod ait Plinius, *coronam ex ea impoſitam dolores capitis ſanare*, περίαπτον, aut περίαμμα in Græcis fuit, quod ille ſemper vertit coronam, vt de hypogloſſo. Addit Dioſcorides de ſpina alba: φασὶ δὲ ἐν περιάπτῳ τὸ αὐτὸ θηρία διώκειν. *Albæ ſpinæ* nomine intellexiſſe Plinium herbam eam quæ Dioſcoridi dicitur ἄκανθα λευκὴ, ex eo etiam quod ſequitur notum eſt: *huic ſimilis eſt ſpina illa quam Græci acanthion dicunt.* Dioſcorides de acanthio quod etiam eſt cardui
D genus: ἀκάνθιον ἐμφερὲς τὰ φύλλα ἔχει τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ. Hanc λευκὴν ἄκανθαν Dioſcorides à leucacantha diuerſam facit, & ſeorſim deſcribit, inter congeneres tamen herbas vtramque recenſet. de herba etiam loquitur, quum dicit *albæ ſpinæ caulem pro pomo eſſe*, & vbi ſcribit *ſpinæ albæ cauliculos inter gulæ oblectamenta condiri.* de Scolymo tamen hoc narrat Dioſcorides, non de *ſpina alba* vocata: ἡ δὲ πόα, inquit, ἁπαλὴ οὖσα λαχανεύεται ἑφθὴ ὥσπερ ἀσπάραγος. At ſcolymos iuxta Dioſcoridem, folia habet partim chamæleonti ſimilia, partim albæ ſpinæ. Sic le-
E gendum in Dioſcoride, φύλλα ἔχει μεταξὺ χαμαιλέοντος, καὶ τῆς λευκῆς ἀκάνθης λεγομένης. male abeſt à vulgatis illud μεταξὺ. Nec enim chamæleonti ſimul & ſpinæ albæ folia habere ſimilia poteſt ſcolymus, ſed inter vtrumque habet. Auctuarij auctor ſpinam albam ἀχειρόνεξι dici quibuſdam adnotat. alij ſcolymum ita vocarunt, agreſtem nempe carduum. ſic *ſpinam albam* & *ſcolymum* multi confudere, aut certè dicendum vtriuſque cauliculos edules fuiſſe veteribus. non alio, quod

Digitized by Google

meminerim, ſenſu *ſpina alba* apud Plinium reperitur quam pro herbæ ſpinoſæ vel cardui genere, ſed nec aliud ſignificat Dioſcoridi ἡ λευκὴ ἄκανθα. At Columellæ lib. VII. cap. IX. *ſpina alba* inter frutices grandiores numeratur & ſilueſtres, qui poma vel baccas ſuum pabulo idoneas ferunt. Sic enim ſcribit: *Nemora ſunt conuenientiſſima quæ veſtiuntur quercu, ſubere, fago, cerris, ilicibus, oleaſtris, tamaricibus, corylis, pomiferiſque ſilueſtribus; vt ſunt alba ſpina, Græcæ ſiliquæ, Iuniperus, lotos, pinus, cornus, arbutus, prunus, & paliurus, atque achrades pyri.* Heîc *alba ſpina* non poteſt herba eſſe, vel cardui genus, ſed arbor potius, vel δένδρον θαμνῶδες. Hoc nomine hodieque vocamus fruticem ſpinoſum, pæne inſtar arboris grandem, qui baccas fert puniceas, gratiſſimum ſuibus pabulum. *Senellas* vulgo nuncupamus. An de illa alba ſpina capiendus Columella? Hoc iam videndum. Gloſſæ veteres ῥάμνον interpretantur: *Spina alba*, βούτομον, ῥάμνος. eædem: *ſpilabra*, βούτομον, ῥάμνος. lege, *ſpinalba* vnica voce, vt Græci λευκάκανθαν. Auctuarij auctor ad Dioſcoridem notat ῥάμνον alias dici λευκάκανθαν, & Latinè *ſpinam albam*. Ouidius in eadem ſententia videri poſſet his verſibus:

Virgaque lanalis de ſpina ſumitur alba.

item alibi:

Sic fatus virgam qua triſtes pellere poſſet
A foribus noxas, hæc erat alba, dedit.

Græci hanc virtutem pellendarum noxarum & omnium maleficiorum auerruncandorum tribuunt τῇ ῥάμνῳ. vnde ἀλεξιάρην & ἀλεξίκακον ῥάμνον paſſim vocant. Dioſcorides de Rhamno: λέγεται δὲ καὶ κλῶνας αὐτῆς θύραις ἢ θυρίσι προστεθέντας ἀποκρούειν τὰς τῶν φαρμάκων κακουργίας. Hæ ſunt triſtes noxæ quas *albam ſpinam* à foribus pellere canit Ouidius. Diogenes Laërtius in vita Bionis:

Καὶ κῶτιν βραχίονας περιαψάμενος ἴδων,
Ῥάμνον τε καὶ κλάδον δάφνης ὑπὲρ θύρην ἔθηκε.

Sic legendi ac diſtinguendi hi verſus, vt & totum carmen. Male ſcribitur, καὶ σκύτινη. Quid ſit κῶτις quæ brachio alligatur amuleti vel περιάπτου vice, docebit te Dioſcorides his verbis de dipſaco carduo: οἱ δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ σκώληκες εἰς κύστιδα ἐνδεθέμενοι, καὶ περιαπτόμενοι τραχήλῳ ἢ βραχίονι ἱστοροῦνται τεταρταϊκοὺς ἀποθεραπεύειν. Sed hæc alibi notum quid ſit κῶτις. *Spina alba* igitur ſecundum quoſdam ῥάμνος Græcorum. Alij παλίουρον eſſe volebant. Seruius: *Paliurus, herba aſperrima & ſpinoſa, velut quidam volunt ſpina alba.* Verùm herba non eſt, ſed frutex arboreſcens. ceterum nec ῥάμνος, nec παλίουρος Græcorum ea eſt arbor quam *albam ſpinam* vulgo vocamus. Theophraſtus duo genera Rhamni facit, album & nigrum, cui nunquam folia decidunt. Dioſcorides inter genera Rhamni: δεῖ καὶ ἑτέρα λευκοτέρα, καὶ τρίτη μελαντέρα ἔχουσα τὰ φύλλα. Videntur eam Rhamni ſpeciem quæ folia haberet candidiora ſpinæ albæ nomine donaſſe quidam. eidem ῥάμνῳ tribuit idem φύλλα μικρά, ὑπομήκη, λιπαρά. talia non ſunt *albæ ſpinæ* noſtræ,

A præterea eam καρπὸν πλατὺν, λευκὸν καὶ λεπτὸν habere dicit. Nihil ſimile in fructu noſtratis *albæ ſpinæ*, qui puniceus eſt ac rotundus. Polybius apud Athenæum ſcribit loto arbori folia eſſe, Rhamno ſimilia, μικρῷ βαθύτερα, καὶ πλατύτερα, id eſt paulo craſſiora, & latiora. Theophraſtus lori folium ἐντομὰς ἔχειν, καὶ πρινῶδες eſſe dicit. Plinius: *inciſuræ folio crebriores, alioquin ilicis viderentur.* inciſuras etiam habet crebras folium albę ſpinę, non tamen ad eam formam. ſed nec paliurus eſt *alba ſpina* noſtra. vt alias omittam differentias, paliurus fructum habet πλατὺν, alba ſpina rotundum. Theophraſtus de paliuro Libyco: φύλλον δὲ παρόμοιον ἔχει τῷ ἐνταῦθα, τὸν δὲ καρπὸν διάφορον, οὐ γὰρ

B πλατὺν, ἀλλὰ στρογγύλον καὶ ἐρυθρόν. præterea in ſiliqua fructum gerit paliurus. idem: καὶ ὅ γε παλίουρος ἐν λοβῷ τινι τὸν καρπὸν ἔχει, καὶ ὑπὸ τῶν φύλλων, ἐν ᾧ τρία ἢ τέτταρα γίνεται. Docuimus ſupra ὀξυακάνθας vel ὀξυάκανθον vocaſſe veteres Græcos, quam nunc *albam ſpinam* dicimus. omnia conueniunt, hoc vno excepto, quod ὀξυακάνθῳ folia non decidere teſtatur Theophraſtus, quæ *albæ ſpinæ* decidunt. Sed hoc ex regionum ſitu euenire ante oſtendimus. In Ægypto omnibus fermè arboribus coma ſempiterna. De rhamno quoque idem tradit. toto cælo er-

C rant, qui ὀξυακάνθας putant eſſe ſpinam, quam *vinettam* vulgo appellamus. Theophraſtus ἄπιον & ὀξυάκανθον aliquando iungit: & ſanè pyro achradi ſimilem eſſe tradit Dioſcorides. Plinius ὀξυάκανθον Theophraſti vertit *aquifolium* aliquot locis. Sed ipſe ſibi parum conſtat: nam alibi ſcribit κραταίγονα Græcorum ab Italis vocari *aquifolium*. alibi videtur *aquifolium* idem facere cum rhamno, vbi memorat aquifoliam ſpinam, *in domibus aut villa ſatam arcere veneficia*, hoc eſt τὰς τῶν φαρμάκων κακουργίας. quod de rhamno tradit Dioſcorides. certè & noſtræ albæ ſpinæ hanc poteſtatem ἀλεξίκακον

D vindicant aniculæ noſtrates. Alio loco videtur ὀξυάκανθον abſolutè *ſpinam* vocare, vt lib. XXI. cap. XI. *Coronarij quidem & ſpinæ flore vtuntur: quippe quum ſpinæ albæ cauliculi inter oblectamenta quoque gulæ condiantur. Hic eſt trans maria ordo florum.* Heic vocat *ſpinam* quam Theophraſtus ὀξυάκανθον lib. VI. cap. vltimo, vbi de coronariis & coronamentis loquitur, χρῶνται δὲ καὶ ἐκ τῶν ἀχείων τῷ τῆς ὀξυακάνθου καρπῷ, καὶ τῷ ἄνθει τῷ τῆς σμίλακος. imperfectè vt ſolet hunc locum reddidit Plinius, & partem omiſit, ſed ὀξυάκανθον *ſpinam* abſolutè interpretatus.

E multis aliis locis *ſpinæ* meminit ſic propriè dictæ. lib. XV. cap. XXIV. dicit *aquifolio ac ſpinæ baccas eſſe ſine ſucco.* & lib. XVI. cap. XVIII. de arborum natura per ſitus: *in eoſdem ſitus comitatur & ſpina nuptiarum facibus auſpicatiſſima, quoniam inde fecerint paſtores, qui rapuerunt Sabinas, vt auctor eſt Maſurius.* Theophraſto quoq; abſolutè ἄκανθος hoc eſt ſpina de arboribus quæ mõtes amãt æquè ac plana: μελία, παλίουρος, ὀξυάκανθα, ἄκανθος. ecquodnam illud *ſpinæ* genus quod ſic κατ' ἐξοχὴν dicebatur? an illud quod hodieque ſic appellamus, cuius baccæ prunellæ dicuntur quaſi parua pruna?

Nigram ſpinam quidam cum adiuncto vocant ad differentiam albæ, quæ eſt ὀξυάκανθος. Virgilius IV. Georgicωn:

Eduramque pyrum, & ſpinos iam pruna ferentes. vbi norat Seruius, prunorum arborem vocari *ſpinum* genere maſculino. *Nam ſentes*, inquit, *has ſpinas dicimus.* vocat pruna quæ nos prunella, huiuſmodi ſpini baccas. eadem vt videtur Græcis differentia inter ἄκανθαν & ἄκανθον, quæ Latinis inter *ſpinum* & *ſpinam*. nam ἄκανθος arbor eſt ſpinoſa ferens pruna, Latine *ſpinus*. ἄκανθα vero quælibet ſpina. Hinc etiam ἄκανθον Αἰγυπτίαν vocat Theophraſtus, quam *ſpinum Ægyptiam* liceat dicere. Alij hoc diſcrimen negligunt Græci Latinique, & profecto ita ἄκανθος & ἀκάνθη de arbore illa ſpinoſa dicitur, vt μίσκαλος & μασχάλη: ἄνδραχνος & ἀνδράχνη & ſimilia. Ita & Plinius *ſpinam* vocat, quam poëta *ſpinum*. Quod autem ait Plinius facem nuptiis auſpicatiſſimam fuiſſe è ſpina, Varro è ſpina alba non è ſpina fieri ſolitas notat apud Nonium his verbis de vita Pop. Rom. lib. II. *Quum à noua nupta ignis in face afferretur foco eius ſumptus, quum fax è ſpinu alba eſſet vt eam puer ingenuus afferret.* Sic ſcribendus ille locus, quum vir eruditiſſimus obſeruet habere veteres libros, *ex pinu alba*. Atqui nulla pinus alba dicitur, ſed ſpinus vel ſpina. & quum dicat Plinius è ſpina faces olim nuptiis auſpicatiſſimas fuiſſe, dubium non eſt quin de illa ſpinea face heic intellexerit Varro, ſed *ſpinum albam* vocat, quam Plinius ſimpliciter *ſpinam*. quid igitur? an dicendum *ſpinum* ſic propriè dictam, & ſpinum albam eamdem eſſe? Hoc ſi verum fuerit, tum ſpinus pruna ferens, non erit eadem cum ſpina Plinij abſolutè ita appellata. Nihil minus illi conuenit quam albæ cognomen, vt pote quæ nigro ſit folio, nigriore ligno, & baccas ferat nigras. vnde & *nigram ſpinam* vulgo eam dicimus. Sane non pauca ſunt, quæ contrà faciant. Plinius *ſpinam* vocat abſolutè, quæ Theophraſto dicitur ὀξυάκανθος. Iam docuimus ὀξυάκανθον eſſe, quæ nobis *albaſpina* vocatur. Non igitur eadem hæc ſpina cum prunorum ſpina. Illius ὀξυακάνθου baccis quam Plinius *ſpinam* appellat, vtebantur coronarij. Albæ ſpinæ baccæ ad corollas faciendas melius quadrant quam nigræ, ſiue pruniferæ. Non ergo *ſpina* ea Plinio dicatur. Præter hæc idem Plinius ſcribit baccas aquifolij & ſpinæ ſine ſucco eſſe. Hoc neutiquam dici queat de prunis ſilueſtribus ſpinæ: nam & ſucci habent abundè, & quidem ϲυπτικώτατον. albæ ſpinæ baccæ ſucco prorſus carent. Spinæ itaque nomine eam intellexerit Plinius, quum ſine ſucco eſſe ſpinæ baccas dixit. & quum ille albæ ſpinæ nomen nonniſi de herba vſurpet, videtur *ſpinam* ſimpliciter de eo frutice ſpinoſo dixiſſe, quem alij cognominant *albam ſpinam*, & quam ſic hodie nuncupamus. Ad hæc ſpinam facibus nuptiarum auſpicatiſſimam ait olim fuiſſe. eam *ſpinam albam* vocitat Varro. Hæc ad

A nuptiales faces non tantum auſpicata habebatur, quod qui Sabinas rapuerant, ex ea faces habuere, ſed etiam quod ad omnia alia felix & fauſta crederetur arbor. Malas noxas auertere ac depellere exiſtimabatur in domo & villa ſata. ex ea etiam virga lanalis fiebat. quod enim de alba ſpina dicunt Ouidius & Martialis de hac noſtra dictum arbitror, licet veteres Grammatici de Rhamno interpretentur. Sed ſimilitudo ſpinarum eos decepit. Namque ῥάμνον ὀξείας ἀκάνθας ἴσχειν docet, ὥσπερ τὴν ὀξυάκανθαν. Erat præterea & candidæ Rhamni genus, quam albæ ſpinæ

B nomine propterea donare potuerint. Aſpalathi quoque fruticis ſpinoſi genus alterum candidum, cui & poteſtatem ἀλεξίκακον ineſſe perſuaſum veteribus. Excerpta Γεωπονικῶν lib. XV. ὁ κονεάλιος λίθος καίμδρος ἐν τῇ οἰκίᾳ παύει φθόνον καὶ ἐπιβουλὴν ἐλαύνει. τὰ αὐτὰ ποιοῦσι καὶ αἱ ῥίζαι τῆς ἀσπαλάθου. Sic omnia fermè albarum ſpinarum genera hac virtute noxarum pellendi pollere credita. in ceteris generibus *alba ſpina* ſpecies altera fuit, vt in Rhamno & in aſpalatho. Nam & nigrum genus in vtroque, vt & candidum. at *alba ſpina* noſtra, quæ Græcorum ὀξυάκανθος, abſolutè ita vocata eſt,

C nec eius ſpecies vlla nigra eſt. Vnica voce & maſculino genere *alboſpinum* multi hodie vocant. de hac alba ſpina puto capiendum Columellam, quam inter frutices recenſet, qui ſaginam porcis miniſtrant. quærendum etiam cur idem vetus ille auctor Gloſſarum *ſpinam albam* βούπρμον reddat. nam ſpina non eſt, de eo vide Theophraſtum lib. IIII. cap. XII. hiſt. deſcriptionem βουπρέμου heîc afferam ex Geoponicis quæ in editionibus integra non eſt: βούπρμον γίνεται ἐν τοῖς ἄλεσι, φύλλα δὲ φέρει ὅμοια λευκοίοις. οἱ βόες αὐτὰ ἡδέως βόσκονται, καὶ ἐκβλαστάνουσι δὲ

D ἐκ μιᾶς ῥίζης οὐ καθ' ἓν ἀλλ' ὡς οἱ θάμνοι. πεντάφυλλον ἐκ μιᾶς ῥίζης, &c. quod auidè hanc herbam appeterent boues, βούπρμον dictum eſt & βούμαστον & βουμαστίς, vt iam alibi ſcripſimus. correximus etiam in Geoponicis, φύλλα δὲ ὅμοια λευκοίοις, vbi vulgo ſcriptum, ἀκακίοις. Nihil igitur commune habet βούπρμον cum ſpina alba, vt pote quod nec ſpina ſit. Spinæ omnes albæ fauſtæ feliceſque. è contrà ſpina nigra ſemper infauſtarum numero habita, atque inter infelices arbores cenſita. ea eſt quæ pruna fert. omnes arbores quæ fructum nigrum, aut nigram baccam ferunt, infelicium numero olim repoſitæ. Tarquitius Priſcus in oſtentario Arborario: *ficum atrum,*

E *quaque baccam nigram, nigroſque fructus ferunt, itemque aquifolium, pyrum ſiluaticum, ruſcum, rubum*, &c. talis autem ſpinus nigra. nam pruna eius, ſiue baccæ nigræ ſunt. ex his omnibus conſtare opinor *albam ſpinam* veterũ & noſtram, illam ipſam eſſe quam Plinius abſolutè vocat *ſpinam*, & Græcorum ὀξυάκανθον. Plinius *ſpinã* nominat abſolutè, quia *ſpinæ albæ* nomine herbã vbique intelligit, quam Græci λευκὴν ἄκανθαν appellant. Ergo *ſpina* ipſi eſt, quã Græci ὀξυάκανθον vocant. vt enim Græcè ὀξυάκανθος dicitur κατ' ἐξοχὴν, quãuis ceteræ omnes

Digitized by Google

ἄκανθαι ὀξεῖαι ſint, ſic *ſpina* hæc vocitata propriè, cum nomen hoc ſit commune omnium ſpinarum. Sed quid Plinio dicemus, qui ὀξυάκανθον vertit *aquifolium*? idem etiam ὀξυάκανθον reddit ſpinam. an *ſpina* propriè vocata & *aquifolium* eadem erunt? hoc non inde ſequitur, quod tamen ſequi neceſſe eſſet, ſi alius auctor eſſet. Certè alibi *aquifolium* cum alba ſpina idem facit, quum tradit veneficia eam arcere. Sed alio loco *aquifolium* ab Italicis ait vocari, quem Theophraſtus nuncupat κραταιγόνα. de quo nos ſuprà. *Aquifolium* in oſtentario arborario ponitur inter arbores infelices. At *ſpina alba*, ἡ ὀξυάκανθος inter felices, ex qua faces nuptiarum auſpicatiſſimæ. Certè non alia de cauſa ὀξυάκανθον Theophraſti *aquifolium* reddidiſſe videtur Plinius, quam ob nominis vtriuſque aliquam ſimilitudinem. Atqui *aquifolium* proprie eſt ὀξύφυλλον non ὀξυάκανθον, vt *aquifoliæ ilices*, ἐπακανθίζουσαι τοῖς φύλλοις. Paliurum Græcorum Latinos ita vocaſſe ſuprà obſeruabam quia παρακανθίζειν eum τοῖς φύλλοις ſcribit Theophraſtus, vbi male παρακαθίζειν legitur. Et ſanè nugantur qui ἐπικαθίζοντα, aut παρακαθίζοντα φύλλα legunt, & exponunt *ſubſidentia folia*, cum vtrobique ſit vitium, vt alibi oſtendam. Certè *Paliurum* Latinis nomine albæ ſpinæ etiam donaſſe quoſdam notat Seruius. Hinc fortaſſe Plinius *aquifolium* & *ſpinam* ſiue *albam ſpinam* aliquot locis confudit. nam dum varios compilat auctores ſine delectu ac iudicio, non vno ſed variis labitur modis. Spina *vinetta* noſtra etiam *aquifolium* dici poſſet. Quippe quæ folia habeat παρακανθίζοντα, crebris & mollibus aculeis per extremitates inciſa ac ſtriata. Sed veteres eam minimè videntur nouiſſe: ſaltem nuſquam meminere. Rubus etiam *aquifolius* eſt: nam ſpinoſa habet folia hoc eſt ἐπακανθίζοντα. Paliurum eſſe *aquifolium* nondum prænitet. Matthiolus vult *agrifolium* Italorum eſſe noſtrum *houx*, & *paliurum* veterum. corruptum illud eſt vocabulum pro *aquifolium*, vt etiam apud Macrobium perperam *acrifolium* ſcriptum eſt pro *acuifolium*. Putat ille quidem diuerſum eſſe aquifolium Plinij ab *agrifolio*, quia Plinius dicat *aquifolium* ab Italis vocari, quem Theophraſtus appellat *crataegona*. ſed ipſe vt in aliis ſexcentis fallitur, nec ſibi conſtat. quippe alibi ὀξυάκανθον Theophraſti *aquifolium* vertit. neutrum verum eſt. nam nec cratægon nec oxyacantha ſunt aquifolia. ſonat hoc nomen, vt iam diximus toties, τὸ ἐπακανθίζον τοῖς φύλλοις. Certè Gallicum *houx* poteſt videri aquifolium. nam aquifoliæ ilici ſimile. Immo & multi idem putant. Non tamen erit paliurus. profecto multum diſtat à paliuro Theophraſti, qui baccas habet planas, & in ſiliquis. At noſtrum *houx* rotundas & abſque ſiliqua. Sed hæc alibi, quæ & doctis herbariam rem; examinanda in medio relinquo. Illud iam ſciri debet apud Græcos veteres tam ἀκάνθας λευκῆς quam λευκακάνθης de herbis tantùm vſurpari.

A At recentiores *albam ſpinam* Latinorum, de frutice ſpinoſo, λευκακάνθας reddiderunt, vt auctor Auctuarij ad Dioſcoridem. Cum igitur ſpinam Arabicam inter aculeatas herbas & carduorum genera recenſeat Græcus auctor, & ſimilem dicat naturam habere τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ, cuius deſcriptionem præmiſit, inde neceſſario colligitur ſpinam Arabicam herbam eſſe eiuſdem generis cum eo carduo, qui albæ ſpinæ nomen habet. Hæc cum ita ſe habeant, quis ignoſcet doctiſſimis huius æui medicis qui in definitionibus ſuis, ἀκάνθας λευκῆς Dioſcoridis de B alba ſpina noſtra acceperunt, & Arabicam ſpinam, fruticem definiunt huic albæ ſpinæ ſimilem? Nihil poterat imprudentius illis excidere. Audiamus deſcriptionem & togam componamus: Ἄκανθα λευκή, *ſpina alba. eſt frutex aculeatus, pruni magnitudine, cortice ligni candido, molli folio, & chamaleontis albi ſimili, anguſtiore candidioreque, ſubhirſuto ſpinis infeſto, flore albo odorato, acinis cum pubeſcunt viridibus, deinde per maturitatem rubris, myrti ſpecie, ligneo intus nucleolo, has vulgo ſenellas vocant deturbando calculo efficaces. Radix eius ſicca & modicè adſtringit: ſemen tenue eſt & calidum.* C mirifica hæc verba ſunt, immo monſtrifica potius.

Diuerſum confuſa genus panthera camelo.

ita monſtrum heic vel oſtentum arborarium, è frutice & herba diuerſiſſimi generis coalitum. *frutex aculeatus*, ſpina eſt alba noſtra non ἄκανθα λευκὴ quæ herba eſt. *pruni magnitudine*, hoc arboris vel δένδρου θαμνώδους proprium, non herbæ. *molli folio & chamaleontis albi ſimili.* Quis adeo imperitus herbarum arborumque naturæ qui ſciſcere poſſit albam ſpinam fruticem folio eſſe molli, & chamæleontis albi ſimili? Sed nec ſubhir- D ſutum habet, nec ſpinis infeſtum quod herbæ proprium eſt è carduorum genere, cuius eſt generis & chamæleon albus. Dioſcorides de ſpina alba herba: φύλλα ἔχουσα χαμαιλέοντι λευκῷ ἐμφερῆ στενότερα, καὶ λευκότερα, ὑπόδασυα, ἀκανθώδη, καυλὸν ὑπὲρ δύο πήχεις, δακτύλου μεγάλου πάχος. Vidit Dioſcoridem medicus noſter, & foliorum faciem quam albę ſpinæ ſuæ attribueret, indidem hauſit, cur igitur & non caulem ei dedit bicubitalem eodem auctore? certe pruni magnitudo longe duo cubita excedit. præterea καυλὸς de herbis non de fruticibus dicitur. ſed σίλιχος. *flore albo odorato.* ita eſt flos albæ ſpinæ arboris. Sed E purpureus eſt albę ſpinæ herbę. Dioſcorides: ἄνθη πορφυρᾶ ἐν οἷς τὸ σπέρμα ὡς κνῆκος. *acinis virides, & maturitate rubri, ligneus intus nucleus* ad arborem pertinent, non ad herbam. *acinos* improprie vocat, quæ baccæ ſunt. quod ait *acinos illos deturbando calculo efficaces*, hoc de paliuri baccis non de alba ſpina tradunt Dioſcorides'. alij. καὶ τοὺς ἐν κύστει λίθους θρύπτει. Alba ſpina noſtra ὀξυάκανθος eſt, non παλίουρος. Addit: *radix eius ſiccat & modicè adſtringit.* de herbæ radice non de frutice hoc ſcriptum reliquerunt veteres medici. Aetius:

Digitized by Google

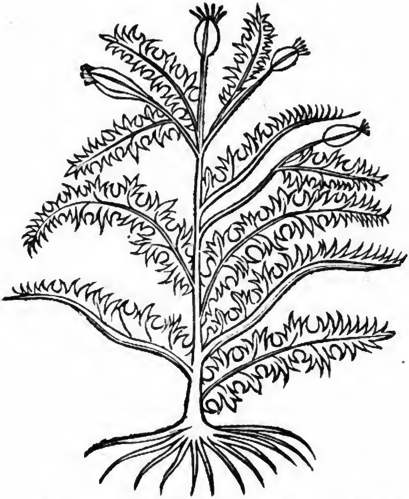
ἄκανθα λευκὴ ἣν ἔνιοι λευκάκανθαν καλοῦσι. ταύτης ἡ ῥίζα ξηραντικὴ μετρίως, καὶ στύφουσα. Eadem eſt λευκὴ ἄκανθα Aëtij & Dioſcoridis. At hic λευκάκανθαν & ἄκανθαν λευκὴν ſeparat, quas ille eaſdem facit. Radix albæ ſpinæ fruticis non adſtringit, ſed educit, vt pote quæ illita ſurculos & cuſpides extrahat, qua virtute carent adſtringentia. Sequitur in Medica definitione: *ſemen tenue eſt & calidum.* Hoc ſemen *ſenellas* eſſe vult albæ ſpinæ arboris. Atqui de ſemine herbæ qua alba ſpina dicitur intelligendum. Quod ſemen eſt cneco ſimile. Aëtius λευκῆς ἀκάνθης σπέρμα dicit eſſe λεπτομεροῦς τε καὶ θερμῆς δυνάμεως. In nupera editione additum eſt acceſſionis & corollarij vice hanc ἄκανθαν λευκὴν ἱμονιόκεντρον vocari, *propter aculeos & lentorem quem habet vitilium modo.* nuſquam id prodidit Dioſcorides de herba quam vocat ἄκανθαν λευκήν. Sed nec de alba ſpina noſtra, quam ὀξυάκανθαν nominat. De aſpalatho hoc dicit, frutice ſpinoſo, cuius genus quoddam candidum eſt, ſed longe ab alba ſpina diuerſum. Præterea non eſt ea vis aut ſignificatio vocis ἱμονιόκεντρον, vt lentorem qualis eſt in vitilibus, aut acumen aliquod aculeumve denotet. Quinimmo mendoſam eſſe pro ἱερακάνθιον aut ἱερακάνθιν nos ſuprà oſtendimus. Et hæc ſunt abſurdiſſima, & medicinam

A profeſſis indigna. Tantum potuit ſuadere imperitiarum ὁμωνυμία λευκῆς ἀκάνθης & *ſpina alba.* λευκὴ ἄκανθα Græcis herba eſt & carduus. Eruditis herbariis haud ſcio an credendum ſit aſſerentibus id genus cardui eſſe quem vulgo *beata Maria* dicunt. Alij malunt eſſe, leucacantham, quæ diuerſa ab ἀκάνθῃ λευκῇ. Plinius, vt dixi, eam *albam ſpinam* vocat, cuius & caulem edulem fuiſſe, & condiri ſolitum inter oblectamenta gulæ alicubi tradidit. *articactum ſilueſtrem* quidam nuncupant. Huic λευκῇ ἀκάνθῃ ſimilis Arabica ſpina, carduorum & ipſa generis. Huius figuram heîc ſubijcere libet in gratiam herbariæ rei ſtudioſorum, ex vetuſtiſſimo Dioſcoridis codice petitam, qualem nimirum eſſe voluit B doctus antiquarius qui eam ibi depinxit eleganti manu ac veteri. Nam liber ante mille annos ad minimum ſcriptus ac pictus eſt. Quam vera ea ſit iudicium ferent eruditi herbarij. certè quam proximè aſſimilata eſt ad inſtar ἀκάνθης λευκῆς cuius ibidem facies expreſſa habetur: quam & heîc oſtendere optimum factu viſum eſt, vt & leucacanthæ, non quia veraciter effictas exiſtimem, ſed quia veteres ſunt, & curante aliquo Herbariæ rei perito patet factas. eas examinabunt doctiores τῆς ἰατρικῆς ὕλης.

LEVCACANTHA.

SPINA ALBA. ΑΚΑΝΘΑ ΛΕΥΚΑ.

ARABICA SPINA; SIVE ÆGYPTIA.

Digitized by Google

Vt vt ſit, Arabica ſpina certè herba eſt vel carduus, non arbor aut frutex. Quo magis miror eoſdem medicorum doctiſſimos, de ea ita ſcribere in definitionibus medicis: *ἄκανθα Αἰγυπτία, ſiue Ἀραβικὴ frutex eſt qui vt ait Dioſcorides ſpinæ albæ ſimilis eſſe creditur, valde ſiccat & aſtringit. vnde & ſanguinem & alias defluxiones retinet.* Dioſcorides nullus dicit ſpinam Arabicam fruticem eſſe, hoc eſt θάμνον. ſed cum inter aculeatas herbas & carduos eam deſcribat, congenerem illis eſſe ſtatuendum eſt. Sed quia imbiberant ἄκανθαν λευκὴν Diſcoridis eũ eſſe ſpinoſum fruticem, quem hoc nomine vocamus, ideo de ſpina Arabica, quæ ἀκάνθῃ λευκῇ ſimilis traditur, idem pronuntiarunt. Error etiam alius non ferendus in ea definitione quod Ægyptiam ſpinam ex qua fiebat veterum acacia confundunt, cum ſpina Arabica. Aëtius: Ἄκανθα Αἰγυπτία. ἐκ ταύτης ἀκακία σκευάζεται, συπτικὴ τε καὶ ξηραντικὴ τὴν δύναμιν ἐστὶν, ὥστε καὶ ῥοῦν γυναικεῖον ἐπέχει, καὶ τὰ καθ' ἕδραν ἕλκη ἐμφυσώμενα εἰς οὐλὴν ἄγει. Ægyptia hæc ſpina ex qua Acacia in totum diuerſa eſt ab Arabica ſpina, quod facillime poterit ex his intelligi, quæ in hac Exercitatione ſequentur. Nec quicquam facit, quod in lemmate apud Dioſcoridem additum eſt, Ἀραβικῆς ἀκάνθης ἢ Αἰγυπτίας. Certè Arabica ſpina etiam Ægyptia dici queat, dictaque eſt, quam in Ægypto vtique naſci, haud minus quam in Arabia notauimus ante. Quod in confinio Arabiæ & Ægypti naſcerentur, hinc alijs Ἀραβικὴ, alias Αἰγυπτία videtur appellata. Theophraſtus lib. IV. c. VIII. Hiſt. ſcribit in Arabia ſupra Copton naſci ſpinæ genus quoddam *ſitientis* appellatæ: τῆς δὲ ἐρυθρᾶς καλουμένης Ἀραβία μικρὸν ἐπάνω Κόπτου ἐν μὲν τῇ γῇ δένδρον οὐδὲν φύεται, πλὴν τῆς ἀκάνθης τῆς διψάδος καλουμένης. σπανία δὲ καὶ αὐτὴ διὰ τὰ καύματα καὶ τὴν ἀνυδρίαν. Plinius vertit: *ſpinam ſitientem*, lib. XIII. cap. XXV. *At in oriente mirum eſt ſtatim à Copto per ſolitudines nihil gigni præter ſpinam, quæ ſitiens vocatur, & hanc raram admodum.* Non peculiare illud genus ſpinæ fuiſſe puto, nec propterea διψάδος nomen habuiſſe, quod in locis ſitientibus ac ſiccis naſceretur. Sed ſanè merito ſuſpicor τὴν ἄκανθαν τὴν διψάδα καλουμένην, eſſe eam ſpinam vel carduum quem διψάκον alij Græci vnica voce appellant. Quod ſi diceret Theophraſtus πλὴν τῆς ἀκάνθης διψάδος καλουμένης, de peculiari quadam ſpina locorum illorum ſitientium loqui videretur, ſed cum dicat τὴν ἄκανθαν τὴν διψάδα καλουμένην. eam intelligat ſpinæ ſpeciem quæ hoc cognomen in alijs locis ac regionibus habuerit. Sciunt me verum loqui, qui Græcè ſciunt. Ἄκανθα igitur ἡ διψὰς καλουμένη eſt aliorum διψακός. Nec eſt quod aliquis putet arborem eſſe ſpinam illam διψάδα, quod dicat Theophraſtus οὐδὲν δένδρον in illo tractu gigni præter hoc genus ſpinæ. Non enim ex eo ſequitur arborem eſſe. Nihil arboris naſci ait in illa ſolitudine, ſed διψακὸν vel ἄκανθαν διψάδα ibi tantum prouenire eamque admodum raram propter æſtus. Alia etiam eſt ſuper hac ſpina dipſade

A mea ſuſpicio, eamdem nimirum eſſe cum Arabica ſpina Dioſcoridis quæ herba eſt. Hæc Ægyptia etiam dicta eſt, quod in confinio Arabiæ & Ægypti naſceretur. Supra Copton Ægypti oppidum ἄκανθα ἡ διψὰς prouenibat, in Arabiæ deſertis. Dioſcorides ſpinam eam ſimilem ſpinæ albæ eſſe ſcribit, vt & Galenus, Theophraſtus ἄκανθαν διψάδα vocat hoc eſt διψακὸν, quaſi dipſaco ſimilis eſſet, aut αὐτόχρημα diſpacus. Virtutes vtriuſque non multum diſſimiles. Dipſaco auctores tribuũt δύναμιν ξηραντικήν τε καὶ ῥυπτικὴν, Arabicæ ſpinæ ξηραντικήν τε καὶ συπτικήν. Optimum eſſe dipſacum

B πρὸς τὰς ἐν δακτυλίῳ ῥαγάδας καὶ σύριγγας, tradit Dioſcorides. Arabicam quoque ſpinam ani vlceribus vtilem omnes tradunt. Galenus de fructu ſpinæ Arabicæ ſiue Ægyptiæ: οὕτος δὲ καὶ τὰ ῥεύματα, καὶ τὰ καθ' ἕδραν ἐμφυσώμενα, καὶ εἰς οὐλὴν ἄγει τὰ ἕλκη. Hæc videntur corrupta. Legitur apud Ætium: τὰ καθ' ἕδραν ἕλκη ἐμφυσώμενα εἰς οὐλὴν ἄγει. Sic libri eius ſcripti. Quaſi legiſſet apud Galenum: καὶ τὰ καθ' ἕδραν ἐμφυσώμενα εἰς οὐλὴν ἄγει τὰ ἕλκη. Sed de Ægyptia ſpina arbore ex qua fit Acacia id accipit, quum Galenus de Ægyptia ſpina herba, quæ & Arabica dicta eſt, intellexerit. Eam herbam dipſacon eſſe

C aut eiuſdem generis vult Theophraſtus. Dioſcorides & Galenus dixere tantùm ſpinæ albæ eſſe ſimilem. Sed nec illi verum detinent, qui Arabicam ſpinam putant, eſſe eamdem cum ea ſpina Indica ex qua maſtiche fit myrrhæ non abſimilis, quam ſpinam in Arabia naſci ait Plinius. verba eius ita legenda ſunt lib. XII. capite de myrrha: *fallaciſſimè autem adulteratur Indica myrrha quæ ibi de quadam ſpina colligitur. Hoc ſolum peius India affert facili diſtinctione tanto deterior eſt: ergo tranſit in maſtichen, quæ & ex alia ſpina fit in India, itemque in Arabia: Lainam vocant.* Ita hæc coniungenda, quæ perperam capitis diſtinctione diuul-

D ſa habentur. quo genere millies corruptus Plinius. Indica myrrha quæ ex ſpina colligitur, maſtichæ proprior, quæ maſtiche ex alia ſpina Indica legebatur, item in Arabia. Non dicit hanc ſpinam Arabicam quæ Maſtichen ferebat, vtrum arbor an herba fuerit. certum tamen eſt eam aliam eſſe ab hac Arabica ſpina, de qua heîc agimus. Facilis ideo turbatio, quia ἄκανθαν Græci tam de arbore ſpinoſa quam de herba dicunt. Theophraſtus lib. IX. cap. I. Hiſt. οἷον φασὶ τὴν ἄκανθαν τὴν Ἰνδικὴν ἀφ' ἧς γίνεται τι ὅμοιον τῇ σμύρνῃ. συνίσταται δὲ καὶ ἐπὶ τῆς χίου καὶ ἐπὶ τῆς ἀκάνθης τῆς ἰξίνης

E καλουμένης. Vbi ἄκανθα ἰξίνη herba eſt, ἄκανθα Ἰνδικὴ arbor. Nam arborem eſſe magnam quæ myrrham in India ſudat, ex auctoribus conſtat. In Gedroſis Indiæ vicinis plurimam eam naſci tradit Arrianus. At ſpina Arabica vel Indica illa quæ maſtichen fundit, fortean herba fuerit. Nam & in Græcia colligebatur ex herba ſpinoſa ixine vel ixia, carduorum generis. Ceterum de ſpinæ Arabicæ, quam nunc tractamus maſtichæ altum apud omnes ſilentium. Quare oportet aliam eſſe. Galenus hanc ſpinam Ægyptiam vocat longe vtique

Digitized by Google

ab arbore quę & hoc nomen habuit, diuerſam. Arabicam etiam vocatam aſſerit, vt & Dioſcorides, quod in Aegypto ſcilicet Arabiaque naſceretur. Ideo titulus Dioſcoridis habet, περὶ Αἰγυπτίας καὶ Ἀραβικῆς ἀκάνθης. Idem Galenus lib. VI. de Simpl. Med. ſeorſim de Acaciæ arbore, & de hac Aegyptia ſpina vel Arabica expoſuit eamque ad ſiſtendos muliebres fluxus, & alios ῥευματιζομένοις æque efficacem aſſerit quam λευκὴν ἄκανθαν, quę in Gręcia naſcebatur. quinimmo radicem eius ac ſemen ad eadem hæc omnia potentiora eſſe. ἄκανθος Αἰγυπτία, ἔνιοι δὲ Ἀραβικὴν καλοῦσι· ἔοικε δὲ τῇ παρ' ἡμῖν ἀκάνθῃ τῇ λευκῇ. De herba igitur loquitur, non de arbore. Sed & modicè eam adſtringere ibidem ſcribit. Alibi paſſim vbi mentio apud eum fit Aegyptiæ ſpinæ, non de arbore intelligit, ſed de hac herba. Idem vbique inter ea quæ modice adſtringunt, τῆς Αἰγυπτίας ἀκάνθης καρπὸν recenſet, vt li. V. de Meth. Med. & lib. III. inter modicè ſiccantia. Quibus locis de ſemine Arabicæ ſpinoſæ herbæ non de fructu ſpinæ Aegyptiæ arboris accipi debere clarum eſt, licet medicorum hodie natio aliter ſentiat. Aegyptiam arborem Ἀκακίαν ille vocat, non Αἰγυπτίαν ἄκανθαν. Veteres porro medicos Græcos καρπὸν pro ſemine herbarum dicere notum eſt ijs & qui nondum ære lauantur. Sic apud Oribaſium κνίδης ὁ καρπὸς ſemen vrticæ. κανναβέως ὁ καρπὸς, *ſemen cannabis*. atque ita paſſim. Αἰγυπτίας ἀκάνθης ὁ καρπὸς, ſemen eſt Aegyptiæ ſiue Arabicę ſpinæ quæ herba eſt. Antiqui tamen medici, qui poſt Galenum vixere. Αἰγυπτίαν ἄκανθαν non de herba ſed de arbore ex qua fit Acacia, videntur accepiſſe. Certè in hoc errore fuit Aetius. nam in cenſu ſimplicium medicamentorum ſeorſim quidem refert ἀκακίαν, & ἄκανθαν Αἰγυπτίαν, ſed Ἀκακίας nomine non ipſam arborem intelligit, verùm τὸ ἐγχύλισμα quod exprimebatur ex fructu & folijs Acaciæ, quam ſpinam eſſe Aegyptiam arborem inter omnes ferè conuenit. At per Αἰγυπτίαν ἄκανθαν, non herbam vt Galenus, quæ etiam Ἀραβικὴ dicta eſt, ſed illam ipſam arborem ſpinoſam ex qua fiebat Acacia. Ἄκανθα, inquit, Αἰγυπτία, ἐκ ταύτης ἡ ἀκακία σκευάζεται. Deque eius virtutibus ac remedijs eadem omnia narrat, quæ Galenus de Arabica ſpina prodidit. Nihil autem habet ille de ſpina Arabica, quo clarum eſt Aegyptiæ nomine eam etiam comprehendiſſe, & vtramque non herbam ſed arborem putaſſe. Quod profectò mirum eſt. Ideo magis ignoſcendum Neotericis qui Arabicam ſpinam herbam & Aegyptiam ſpinam arborem magno quamuis errore cõfundunt. Nec extra hoc peccatum Plinius ipſe vt iam videbimus. Ita ſcribit lib. XXIV. cap. XII. *Spina Arabica laudes in odorum loco diximus, & ipſa ſtringit ſpiſſatque diſtillationes omnes.* è Dioſcoride hæc expreſſa. ſed nuſquam meminit Arabicæ ſpinæ in odorum loco. retrahenda itaque è fine capitis præcedentis verba, quæ nihil ibi faciunt, ac legendum, vt habent libri: *Spina Aegyptia & ſpina Arabica laudes in odo-*

A *rum loco diximus*, ne hoc quidem ſatis ſanum. planè ſeparat Spinam Aegyptiam ab Arabica, ſed Aegyptiæ meminit in odoribus, nuſquam Arabicæ præterquam hoc loco. ſcriptum forte erat in veteri libro: *Spina Aegyptia aut ſpina Arabica.* vt patet emendandum eſſe: *ſpina Aegyptia haud ſpina Arabica laudes in odorum loco diximus.* Laudes ſpinæ Aegyptiæ tetigit in odoribus non Arabicæ. heîc vero Arabicæ vtilitates commendat. ſed mirum quod eodem capite ſcribit: *eſt & acacia ſpina: fit in Aegypto alba nigraque arbore, item viridi, ſed longe melior è prioribus.*

B Videtur arborem illam Aegyptiam, è qua fit acacia ſeparare ab Aegyptia ſpina. planè facit diuerſas. ergo in ſuperioribus ſcribendum vt habent quidam libri: *ſpina Aegyptia & ſpina Arabica laudes in odorum loco diximus.* eamdem nimirum facit Spinam Aegyptiam & ſpinam Arabicam. ideo ab hac diuerſam conſtituit acaciæ ſpinam. In antiquiſſimis quoque Dioſcoridis exemplaribus, vt iam diximus, notant viri docti titulum ita ſcribi, περὶ ἀκάνθης Ἀραβικῆς ἢ Αἰγυπτιακῆς. quem Dioſcoridis locum ad verbum Plinius expreſſit. Galenus quoque ἄκανθαν Ἀραβικὴν Aegyptiacam vocatam ſcri-

C bit. ſed hæc Arabica ſpina ſiue Aegyptiaca non eadem cum illa cuius laudes dixit Plinius in odorum loco. Deſcribit ibi Αἰγυπτίαν ἄκανθαν verbis Theophraſti, quæ arbor eſt, nec de minimis vna. Heîc Arabicam & Aegyptiacam ſpinam quæ herba eſt, Dioſcoridis verbis deſcriptam appoſuit, eodem capite & acaciæ ſpinæ deſcriptionem è Dioſcoride tranſtulit, diuerſæ vtique ab Arabica & Aegyptiaca ſpina eiuſdem Dioſcoridis, ſed quæ eadem prorſus ſit cum Aegyptiaca acantha Theophraſti: quam *Aegyptiacam Acantham* alij rurſus etiam Arabicam vocaſſe vi-

D dentur: vnde *Arabicum gummi* hodie vocant officinæ quod ex ea manat. è locorum vicinitate hæ natæ ſunt gentilium affinitates. plurimam acantham Aegyptiam circa Thebaïcum Nomon prouenire tradit Theophraſtus, & paulo ſupra Copton multam ſpinam Arabicam, in Arabia ſcilicet Troglodytica, quæ Aegypto vicina eſt. nam Ἀραβίαν Τρωγλοδυτικὴν vocaſſe veteres eam regionem quæ inter ſinum Arabicum interiacet & Aegyptum nos ſuprà oſtendimus. Dioſcorides: Ζιγγίβερι ἴδιον ἐστὶ φυτὸν γεννώμενον ἐν τῇ Τρωγλοδυτικῇ Ἀραβίᾳ πλεῖστον. perperam legunt ac vertunt, *In Troglodytica & Arabia naſcitur.* vt hanc ergo con-

E fuſionem vitaret Dioſcorides herbam ſpinoſam, Αἰγυπτιακὴν καὶ Ἀραβικὴν ἄκανθαν vocauit, arborem vero Ἀκακίαν: eamque in Aegypto naſci, non etiam in Arabia dixit. at ſpina herba tam in Aegypto quam in Arabia naſcebatur, vt inde Arabica ſiue Aegyptia ſpina merito vocitata ſit. & melius ita in Plinio legatur: *Spina Aegyptia ſiue Arabica laudes in odorum loco diximus.* ſed male hanc cum arbore confundit cuius laudes in odoribus dixit. legendum in eodem: *eſt & acacia ſpina, fit in Aegypto alba nigraque arbore item viridi, ſed longè*

Digitized by Google

melior eſt prioribus. acaciam cum Dioſcoride ſpinam ipſam vocat. ἀκακία φύεται ἐν Αἰγύπτῳ, ἄκανθα δὲ ἐστὶ δενδρώδης. θαμνοειδὴς οὐκ ὀρθοφυής. ita autem in libro Indicis ſcribitur: *ſpina Arabica* IIII. *ſpina alba* II. *acanthio* I. *acacia* XVIII. intelligit decem & octo remedia ex arbore acacia peti. ſed mira illa ſunt: *fit in Aegypto alba nigraque arbore, item viridi*. hoc de acacia ſucco intelligi par eſt. nam acacia & arborem ipſam & ſuccum qui exprimitur deſignat, vt σύραξ & *galbanum* vtramque rem ſignificant. ſed quod ait è nigra arbore fieri, item viridi prorſus non intelligo. arbor Aegyptia ſpinoſa, vnde acacia colligebatur, alba erat & nigra. Theophraſtus: δύο δὲ γένη αὐτῆς, ἡ μὲν γὰρ ἐστι λευκή, ἡ δὲ μέλαινα. Hellanicus apud Athenæum in rebus Ægyptiacis: ἔξω τοῦ ἱεροῦ ἀκάνθαι πεφύκασι λευκαὶ καὶ μέλαιναι. Diodorus arborem turis comparat Αἰγυπτιακῇ ἀκάνθῃ τῇ λευκῇ. Hoc diſcrimen & in alijs arboribus pleriſque obſeruare eſt, ex folijs candidioribus & nigrioribus. ſic Rhamni & myrti duo genera album & nigrum ἀπὸ τῶν μελαντέρων καὶ λευκοτέρων φύλλων ſcilicet. ſed quodnam illud genus tertium acaciæ ſpinæ, quod *viride* Plinius appellauit? miſerè ſuccum acaciæ confundit cum arbore. arboris ſiue ſpinæ duo genera, nigra & candida, ex vtriuſque generis pomo ſuccus exprimebatur, ἐγχύλισμα vocat Dioſcorides. quod & ἀκακία dicebatur. niger fiebat è maturo fructu, ex viridi ſubrufus. μέλαν ἐκ τοῦ πεπείρου καρποῦ, ὑπόκιῤῥον δὲ ἐκ τοῦ ὠμοῦ, acacia igitur è viridi pomo, non è viridi arbore. quod Plinium fefellit. nunc videndum an acacia ſpina eadem ſit cum ſpina Aegyptia propriè dicta veteribus. id Oribaſius & Aëtius teſtantur, & alij quidam veterum, præterea multa conueniunt ſigna, ſpinæ, καρπὸς ἔλλοβος hoc eſt ſemen in ſiliquis, gummi manans ex arbore, contortus caudex, & alia quædam. rurſus nonnulla diſconueniunt, quæ in aliam ſententiam trauerſum aliquem rapere poſſent. ea hîc exponã. Theophraſtus ἄκανθον, ſiue ἄκανθαν Ægyptiam dicit eſſe δένδρον μεγέθει μέγα, adeo vt nauium coſtæ ex ea texerentur, & viginti quattuor pedum materiæ ad tecta ſuſtinenda cæderentur. Dioſcorides acaciam ſpinã ſcribit eſſe δενδρώδη ἢ θαμνοειδῆ, *arboreſcentem & virgulto ſimilem*. Hęc non conueniunt, ipſe Dioſcorides myrrhæ arborẽ ſimilem eſſe τῇ Αἰγυπτιακῇ ἀκάνθῃ aſſerit, per Αἰγυπτιακὴν ἄκανθαν arborem acaciam intelligere manifeſtum eſt, cui ſimilis myrrhę arbor & ipſa non magna, vt pote quæ ad quinque cubita proceritatis erigatur, cum ex ſpina Aegyptia quæ ἄκανθος dicebatur duodecim cubitorum trabes cæderentur. arborem quoque turis ſimilem prorſus eſſe τῇ Αἰγυπτιακῇ ἀκάνθῃ τῇ λευκῇ tradit Diodorus, vt ſuprà oſtendimus. atqui nec valde magnam aut proceram eſſe λιβανοφόρον arborem ante docuimus. diſtinctio autem τῆς λευκῆς τε καὶ μελαίνης Acaciæ ſpinæ conuenit, vt ex Plinio conſtat. Theophraſtus τὴν ἄκανθον Αἰγυπτίαν propriam & peculiarem Aegypti facit. Acacia & in alijs locis naſce-

A batur vt in Ponto, & Cappadocia, & Galatia, ſed longè minor & humilior, quam Aegyptiaca, adeo vt herbam alij vocent, acaciam nonnulli. Heſychius: ἀκακία βοτάνη. Plinij verba hæc interim conſiderabimus: *fit in Aegypto alba nigraque arbore, item viridi: ſed longè melior eſt prioribus: fit & in Galatia deterrima ſpinoſiore arbore*, ita ſcribendum è libris qui habent *teterrima*. corrigunt è Dioſcoride: *teneriore ſpinoſaque arbore*. nihil è Dioſcoride ſumpſit Plinius in hiſtoria acaciæ, præterea de arbore loquitur Dioſcorides,

B de ſucco Plinius. ille naſci & in Cappadocia arborem acaciam ſcribit ſimilem Aegyptiæ, ſed multo minorem, χαμαίζηλον δὲ καὶ τρυφερώτερον, *molliorem & humi fuſam*. heîc vero dicit optimum eſſe ſuccum ex alba & nigra Aegypti acacia, deteriorem ex viridi, deterrimum è Galatiaca, ſed hęc parua. Virgilius de arboribus peregrinis & exoticis agens, & quæ non vbique ſed certis locis naſcerentur, ita canit:

Et quid odorato referam ſudantia ligno
Balſamaque, & baccas ſemper frondentis acanthi.

per *ſemper frondentem acanthum*, haud ambigi debet, quin Aegyptiam ſpinam intelligat,

C vt Balſama propria Iudææ, ita acanthus ſemper virens Aegypti. Seruius: *acanthus arbor eſt in Aegypto ſemper frondens vt oliua, laurus. acanthos dicta quia ſpinis plena eſt. hac etiam abundat Cercina inſula.* Theophraſtus quoque ἄκανθον vocat Aegyptiam ſpinam, ἐν Αἰγύπτῳ γὰρ ἐστὶν ἴδια δένδρα πλείω, ἥ τε συκάμινος καὶ ἡ περσέα καλουμένη, καὶ ἡ βάλανος καὶ ἡ ἄκανθος. & capite ſequenti: ἡ δὲ ἄκανθος καλεῖται μὲν διὰ τὸ ἀκανθῶδες ὅλον τὸ δένδρον εἶναι πλὴν τοῦ στελέχους. Hæc eſt quæ *Achantus* Virgilio. idem Theophraſtus alibi ἄκανθαν τὴν Αἰγυπτίαν eam vocat, vt lib. IX. Hiſt. cap. I. & ἄκανθαν τὴν ἐν Αἰγύπτῳ. vt

D lib. VI. cauſarum cap. XVII. καθάπερ τὸ κόμμι τὸ τῆς ἀκάνθης τῆς ἐν Αἰγύπτῳ. ſed hîc aliqua diuidia eſt, quod *baccas* Virgilius illi tribuit, Theophraſtus fructum in ſiliquis, καρπὸν ἔλλοβον. hęc non parum differunt. nam *baccæ* proprie ſunt minuta ac rotunda poma arborum ſilueſttium. vnde & *baccæ* pro margaritis quia rotundæ ſunt. Græci κόκκους vocant. vnde *baccatum*, κοκκωτόν. ſiliquæ non ſunt baccæ, nec dicendum eſt *baccas* dixiſſe Virgilium ſemina rotunda quæ ſiliquis Aegyptiæ ſpinæ incluſa tenentur. ita inter-

E pretari volenti obſtant hæc verba Demetrij apud Athenęum de ſpina Aegyptia: ἔχει δὲ καὶ ἡ κάτω χώρα καὶ ἀκάνθας τινὰ δένδρον, ὃ τὸν καρπὸν φέρει στρογγύλον ἐπὶ τινῶν κλωνίων περιφερῶν. planè cum Virgiliana acantho hęc paria faciunt. καρπὸς στρογγύλος baccæ ſunt. κλωνία περιφερῆ de ſiliquis non poſſis accipere, vt aliquando putaui. ramuli ſunt in orbem flexi, circa quos baccæ, nam & circa eoſdem floſculi naſcebantur in orbem, coronæ inſtar. idem: λέγεται δέ τις μῦθος ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, ὅτε οἱ Αἰθίοπες πυθόμενοι εἰς Τροίαν ὑπὸ τοῦ Τιθωνοῦ, ἐπεὶ ἤκουσαν τὸν Μέμνονα τετελευτηκότα ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ, τοὺς στεφάνους ἀνέβαλον ἐπὶ τὰς ἀκάνθας. ἐστὶ δὲ περιφερεῖα

τὰ κλώνια στρφῶεις ἀφ᾽ ὧν τὸ ἄνθος φύεται. quod Aethiopes ſuper illas ſpinas abieciſſent corollas ſuas audita Tithoni morte, inde factum,vt flores ex earum ſpinarum orbicularis ramis prodierint ad inſtar coronarum. ex illis floribus fructus rotundus, ideſt *bacca*, circa περιφερῆς ramos enaſcens, quam hæc diuerſa ſunt à fructu acaciæ qui ſiliquis cõtinetur,& fructu ſpinæ Aegyptiæ Theophraſti,quem ſimiliter λοβὸν eſſe tradit? circa Abydum has ſpinas naſci tradebat Demetrius. Δημήτριος ἐν τῷ περὶ τῆς κατ᾽ Αἴγυπτον τὰς ἀκάνθας ταύτας εἶναι φησί. Strabo meminit huius generis ſpinarum circa Abydum, quas Αἰγυπτίας ἀκάνθας vocat lib. XVII. his verbis: περὶ δὲ τὴν διώρυγα ἀκανθῶν τῶν Αἰγυπτίων ἄλσος ἐστὶ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. de Abydo loquitur. malè vertunt, *Acanthôn Aegyptiorum*. ſcribe: *ſpinarum Aegyptiarum*. ſpinam Thebaïcam memorat idem Strabo, à qua vrbem Acanthon dictam ſcribit, haud longè à Memphi. μετὰ δὲ Μέμφιν Ἄκανθος πόλις ὁμοίως ὡς ἐν τῇ Λιβύῃ, καὶ τὸ τοῦ Ὀσίριδος ἱερὸν καὶ τὸ τῆς ἀκάνθης ἄλσος τῆς Θηβαϊκῆς ἐξ ἧς τὸ κόμμι. peſſimè vertunt: *poſt Memphim Acanthus vrbs eſt Lybica perſimilis*. vult dicere Acanthum ſimiliter vt Memphin in latere Lybico eſſe. nam nulla alia in Africa vrbs Acanthus. legendum: ὁμοίως ἐν τῇ Λιβύῃ. Ptolemæus eodem ſenſu: Μέμφις καὶ ὁμοίως ἀπὸ δύσεως τοῦ ποταμοῦ μεσόγειος πόλις Ἀκανθῶν. ita ſcribendum. Lybicum latus fluuij occiduum eſt. male legitur, πόλις κανθῶν. πόλις ἀκανθῶν vrbs eſt ſpinarum, quę & Ἄκανθος vnica voce. Stephanus: Ἄκανθος Μέμφιδος ἀπέχουσα σταδίοις τριακοσίοις εἴκοσι. Λίβυσσα τῆς ἀκάνθης τῆς Θηβαϊκῆς ἄλσος θαυμάσιον ἐξ ἧς τὸ κόμμι συνάγεται. hæc non valde ſincera, quaſi Acanthus vrbs, quæ à Memphi diſtat trecentis & viginti ſtadijs, alia ſit ab ea in qua erat ſpinæ Thebaïcæ ingens lucus. ſcribe ac diſtingue: Ἄκανθος, Μέμφιδος ἀπέχουσα σταδίοις τριακοσίοις εἴκοσι καὶ Λίβυσσα, ἐν ᾗ τῆς ἀκάνθης τῆς Θηβαϊκῆς ἄλσος θαυμάσιον. hæc ſecunda eſt Acanthus: nam prima quæ ibi recenſetur vrbium hoc nomine, in Thracia erat, ſic enim hæc coniungenda, Ἄκανθος πόλις Θρᾴκης ἀκάνθαις περιεχομένη, ἔστι καὶ ἐν Αἰγύπτῳ Ἄκανθος Μέμφιδος ἀπέχουσα. notandum eſt in verbis Strabonis Thebaïcam ſpinam diſtingui ab Aegyptia. ſic Thebaïcæ palmæ ab Aegyptijs apud Plinium & Dioſcoridem. in Abydo ſilua erat Aegyptiarum ſpinarum, in Acantho haud longe à Memphi Thebaïcarum, dictæ Thebaïcæ quod plurimæ prouenirent in Thebaïca præfectura. Theophraſtus de Acantho quam & ſpinam Aegyptiam vocat: πολὺ τὸ δένδρον ἐστὶ καὶ δρυμὸς μέγας περὶ τὸν Θηβαϊκὸν νομόν. notam peculiarem addit Strabo Thebaïcæ ſpinæ, ἐξ ἧς τὸ κόμμι συνάγεται, quod ex ea manat gummi. hoc non dixit, quum de Aegyptia ſpina paulo ante loquutus eſt. ſed inquiet aliquis, ex Acacia ſpina, quæ & ſpina Aegyptia eſt, manat etiam gummi,vt liquido conſtat auctoribus Theophraſto,Dioſcoride & Plinio. ergo Acacia, & ſpina Aegyptia Thebaïcaque res eadem. certe auctores plerique confundunt, non tamen

A eædem videntur eſſe. nemo quippe mihi perſuaſerit ἀκάνθας Demetrij & Virgilij *Acanthon* quæ baccas fert circum teretes ramos eſſe eamdem cum ea ſpina quæ fructum in ſiliquis producit. Strabo quoque clarè diſtinguit Αἰγυπτίας & Θηβαϊκὰς ἀκάνθας. in Abydo lucum fuiſſe ait Αἰγυπτίων τῶν ἀκανθῶν, in Acantho τῆς Θηβαϊκῆς ἀκάνθης, ἐξ ἧς τὸ κόμμι. Demetrius ſpinam Abydi baccas ferre ſiue rotũdos fructus in teretibus ramis diſertim ſcribit. hæc erit Strabonis Aegyptia ſpina. Thebaïcæ Theophraſti ſpinæ, καρπὸς λοβώδης καθάπερ τῶν χεδρόπων ᾧ χρῶνται οἱ ἐγχώριοι πρὸς τὰ δέρματα ἀντὶ κηκῖδος. hoc idem de Acacia ſpina Dioſcorides

B tradit, τὸν δὲ καρπὸν ὥσπερ θέρμον ἐν λοβοῖς κατακλειόμενον. Plinius de acacia ſpina: *ſemen omnium lenticulæ eſt ſimile minore tantum & grano & folliculo*. & paulò poſt: *ad coria perficienda ſemine pro galla vtuntur*. Acaciam igitur & Thebaïcam ſpinam eamdem eſſe arborem quæ ſemen in ſiliquis fert, & ex qua gummi manat, perſuaſiſſimum nobis eſſe debet. His accedit quod exactiſſimæ vir diligentię & princeps herbariorum veterum Dioſcorides in deſcribenda Acaciæ arbore non meminit eius diſtinctionis, quę in albam & nigram ſpeciem hoc genus diuidit. propria igitur ſpinę Aegy-

C ptiæ hęc diuiſio, non Thebaïcæ quę & Acacia. tam notabilem differentiam non omiſiſſet adeo diligens ſcriptor, in hoc arboris vel ſpinæ genere, quam in alijs non tacuit, ſed ſedulo obſeruauit,vt in Aſpalatho, in Rhamno & alijs. è Thebaïca igitur ſpina gummi; vnde & gummi Θηβαϊκὸν vocatur Galeno. Scribonius quoq; Largus meminit gummi Thebaïci in Hæmatino collyrio. De hoc gummi intelligit auctor peripli maris Erythræi his verbis: φέρει δὲ ἐπὶ τῷ φλοιῷ πεπηγμένον τὸν λίβανον, ὡς ἴσα καὶ τῶν παρ᾽ ἡμῖν ἐν Αἰγύπτῳ δένδρων δακρύει τὸ κόμμι. de arboribus turis loquitur,quę con-

D cretum in cortice tus habent, vt Aegyptiæ arbores gummi. Hinc notabis auctorem illum Aegyptium fuiſſe oriundo, & propterea opus illud Arriano non poſſe tribui, quod ex alijs etiam deprehendimus. Ex eo autem loco licet colligere gummi illud è cortice arborum Aegyptiarum ſudari. quod tamen negat Theophraſtus lib. IX. de Plantis, cap. I. τῆς ἀκάνθης τῆς Αἰγυπτίας, καὶ γὰρ αὕτη φέρει κόμμι, πλὴν οὐκ ἐκ τοῦ φλοιοῦ, ἀλλ᾽ ἐν τῷ ἀγγείῳ. Sed quærendum ecquod illud ſit vas vel ἀγγεῖον in quo fert gummi Aegyptia ſpina. Herbarij vaſcula vocant ſeminum inuolucra. Hoc ſenſu vix

E capiendum heîc putem. Fortaſſe legendum: ἀλλ᾽ ἐν τῷ ἐγγείῳ. Significat eam partem arboris quæ ἔγγειος eſt, quæ terra tegitur vel terræ proxima eſt. radicem planè hac voce deſignauit. quippe & radices reſinam ferentium arborum etiam incidi ſolebant. Certè imam arboris partem intelligit, quæ eſt ἐν τῇ γῇ. Hunc locum aliquando legebam aliter atque intelligebam, hoc nempe modo: καὶ γὰρ αὕτη φέρει κόμμι, πλὴν οὐκ ἐκ τοῦ φλοιοῦ ἀλλ᾽ ἐν τῷ ἀγγείῳ συλλέγεται. *fert & ipſa gummi, niſi quod ex cortice non deraditur, ſed in vaſe ſuſcipitur*. deerat verbum

Digitized by Google

συμπήγνυται. quòd omnino heîc neceſſarium, ſuprà dixit Aegyptiam ſpinam lacrimare gummi tum inciſam, tum etiam ſua ſponte: γίνεται δὲ ἐκ ταύτης καὶ τὸ κόμμι, καὶ ῥεῖ καὶ πληγείσης καὶ αὐτόματον ἄνευ σχάσεως. Gummis ea quæ ſponte ſua manat abſque vlla arboris plaga, circa corticem adhæreſcit, vt in arboribus turis & myrrhæ videre eſt. Eam igitur ferro deradebant. At quæ ex inciſa & percuſſa fluebat, eam ſuppoſito vaſe excipiebant. Atque hæc optima habebatur, vtpote quæ ſine cortice eſſet, quo non carebat illa, quam ſponte manantem & in cortice concretam ferreis ſcalpellis depectebant. Plinius: *Gummim optimam eſſe ex Aegyptia ſpina conuenit vermiculatam, colore glauco, puram, ſine cortice, dentibus adhærentem.* ita legendum ex veteri Codice. Atque ita Plinius vbique declinat, *hæc gummis, huius gummis, hanc gummim*. Qui hoc nomen genere fœminino enunciari apud eum videbant, legerunt paſſim *hæc gumma* & *hanc gummam*. abſurdè. Dioſcorides de arboris Acaciæ gummi eadem omnia dicit, probari ſcilicet, τὸ σκωληκοειδὲς, ὑαλίζον, διαυγὲς, ἄξυλον. vt hinc pateat Acaciam arborem & Aegyptiam ſpinam quæ arbor eſt, eaſdem eſſe, quas tamen Plinius diſtinxit. Gummis igitur illa optima, quæ ſine cortice, quod ex inciſa arbore in vas ſuppoſitum exciperetur. Sic è lacrimis turis, ea optima ac puriſſima quæ defluebat in tegetes ſubiectas. Theophraſtus: καὶ τὸν μὲν ἐπὶ τῶν ψιάθων λευκότερον εἶναι καὶ καθαρὸν καὶ διαφανῆ, τὸν δ' ἐπὶ τῆς γῆς ἧττον, τὸν δ' ἐπὶ τοῖς δένδρεσιν ἀποξύειν σιδήροις. Tus illud ἐπὶ τοῖς δένδρεσι, quod ferro depectitur, Peripli auctor ἐπὶ φλοιῷ σταλάζον vocat. Huic ſimile gummi Aegyptiacæ ſpinæ, quod ex cortice deradebatur, ſponte ſcilicet manans. At quod vaſe ſuppoſito colligebatur, puriſſimum erat & ἄξυλον, hoc eſt ſine cortice. Vt plurimum ſic colligebatur ἐκ πληγῆς τοῦ δένδρου. Non igitur ἐκ τοῦ φλοιοῦ colligebatur gummis Aegyptiacæ ſpinæ, ſed ἐν τῇ σχάσει. Atque hanc veriſſimam putarim verborum Theophraſti interpretationem. Acaciam vocat Dioſcorides ſpinum illam Aegypti, ex qua gummi. Strabo Θηβαϊκὴν ἄκανθαν, ἐξ ἧς τὸ κόμμι. certe ſi Thebaïca, etiam Aegyptia. Theophraſtus Αἰγυπτίαν ἄκανθαν appellat, cuius & duo genera facit, album & nigrum, quinimmo huius ſpinæ lucum eſſe ingentem circa Thebaïcam præfecturam, & plurimam in eo tractu prouenire. πολὺ δὲ τὸ δένδρον ᾗ δρυμὸς μέγας περὶ τὸν Θηβαϊκὸν νομόν. Plinius de eadem ſpina ex Theophraſto, lib. XIII. cap. IX. *Circa Thebas hæc, vbi & quercus, & Perſea & oliua, CCC à Nilo ſtadijs, ſilueſtri tractu, & fontibus ſuis riguo. Ibi & prunus Aegyptia, non diſsimilis ſpinæ proximè dictæ.* Ita ſcribendum continuata ſerie, quam vulgo capitibus diuellunt. Ergo ſpina Thebaïca ex qua gummi, & Aegyptia, & Acacia, eadem arbor. Nam & *Thebaica* à præfectura Thebaïdis, in qua plurima naſcitur dicta eſt. Hæc eadem in nigram & albam diuiditur. Acaciam ſimiliter in duo hæc genera,

A imo & tria, viridi addito diſtinguit Plinius ex ſuis auctoribus. Dioſcorides tamen, quod mireris Acaciæ plura genera non facit. Spinę quidem & hęc genus Aegyptiæ, cui nomen proprium *Acacia*. At illa quæ abſolutè ἄκανθος vel ἄκανθα Aegyptia vocitata eſt, alia videtur fuiſſe. quam ita etiam vocat Dioſcorides ipſe, cum myrrhæ arborem ſimilem eſſe ait ἀκάνθῃ τῇ Αἰγυπτίᾳ. Iſidorus *acanthon* vocat. *Myrrha*, inquit, *Arabiæ arbor, quinque cubitorum ſimilis ſpinæ, quam ἄκανθον dicunt.* Virgilius quoque appellat *Acanthum*. In Gręcia quoque arborem ſpinam abſolute vocant ἀκάνθας

B vel ἀκάνθους. Theophraſtus: ὀξυάκανθα, ἄκανθος. *Spinam nigram & ſpinam albam* hodieque vocamus, quæ tamen multum ſunt diuerſæ. Spina alba eſt ὀξυάκανθος, Nigra, prunus ſilueſtris. In Aegypto ſuum genus etiam fuerit λευκῆς τε καὶ μελαίνης ἀκάνθης. Hæc ἄκανθα eſt quam Αἰγυπτίαν ἄκανθαν propriè vocat Strabo, aliam vtique à Thebaïca, de qua gummi manare dicit. At Theophraſtus etiam Thebaïcam in nigram & albam diuidit. De Acacia eadem omnia nonnulli dixere. Nihil his profecto incertius. Sed inde orta videtur auctorum ſuper harum ſpinarum deſcriptione confu-

C ſio ex indiſcreto vtriuſque arboris nomine. adde quod ſpinã Aegyptiam etiã nominarunt herbam ſpinoſam quamdam in Aegypto & Arabia naſcentem. quam & Plinius alijque quidam veterum confuderunt cum arbore ſpina: nec hoc mirabitur qui ſciat eoſdem Græcos συκῆς τῆς Αἰγυπτίας nomine donaſſe duas diuerſiſſimi generis arbores. ſic enim vocant συκάμινον Aegyptiam, & κερατωνίαν, vt ſuprà pluribus obſeruauimus. Straboni qui Aegyptum peragrauit, & fide digniſſimus auctor eſt, tuto in his credi poteſt apertè, ſeparanti Thebaïcam & Aegyptiam ſpi-

D nam. ceteri hæc diſcrimina miſcent, & quod vnius proprium eſt, alteri tribuunt. Theophraſtus ſub nomine ἀκάνθου & ἀκάνθης Αἰγυπτίας, deſcripſit partim acaciam ſpinam quæ & Thebaïca, partim Aegyptiam propriè dictam. τὸ κόμμι καὶ ὁ καρπὸς λοβώδης acaciæ ſunt, & huius generis ſpinarum lucus in Thebaïde, ſpinæ Aegyptiæ ſiue Acanthi τὸ καλὸν εἶναι ἄνθος, δένδρον μέγα. ſimpliciter de acacia ſcribit Dioſcorides habere ἄνθη λευκά, at ſpinæ Aegyptiæ ad coronas commendatiſſimæ & pulcherrimæ. Demetrius de ſpina Aegyptia ſiue Abydena: ἀνθεῖ δὲ οὕτως ὥστε ὡραῖα, καὶ ἐπὶ τῷ

E χρώματι τὸ ἄνθος καὶ ἀφεγγής. hæc ſine dubio corrupta: legendum: καὶ ἐπὶ τῷ χρώματι τὸ ἄνθος καλλιφεγγής. Heſychius: καλλιφεγγής, λαμπροί. intelligit purpurei vel coccinei coloris illum florem eſſe, quaſi pulcri luminis dicas. nam & λαμπρὸς abſolutè de his coloribus dicitur: vnde λαμπρὰ ἐσθής. & αἰθηρὰ & καλλιφεγγής pro eadem. Theophraſtus: τὸ δὲ ἄνθος καὶ τῇ ὄψει καλὸν, ὥστε καὶ στεφάνους ποιεῖν ἐξ αὐτοῦ, καὶ φαρμακώδες. nihil tale de acaciæ flore tradit Dioſcorides. τῇ ὄψει καλὸν, non ſolum de colore, ſed etiam de ſpecie, quod coronæ inſtar imitetur, vt ſuprà iam diximus, nam ἐν στεφάνῳ

τινῶν κλωνίων, tam flores quam baccæ prodibant. male vertunt *teretes ramos.* ἀελφυῆ ſunt in orbem flexi, κυκλοειδῆ. Acacia ſpina quæ & Thebaïca, prout eam etiam recentiores qui viderunt, deſcribunt, nihil habet ſimile, ergo propria hæc ſpinæ Aegyptiæ ſiue Acanthi. præter hæc Thebaïca ſpina *acacia* proprio nomine dicta, quę in alijs etiam locis quam Aegypto naſcebatur, vt in Ponto, Cappadocia, Galatia. Thebaïca autem dicta quod plurima circa Thebaïcam præfecturam proueniret. Aegyptiam etiam vocarunt quidam. at quæ propriè Aegyptia ſpina nominata eſt. Ἄκανθος abſolutè Græcis appellatur, vt Theophraſto & alijs. Hellanicus in Aegyptiacis apud Athenæum: πόλις ἐπιποταμίη Τίνδιον ὄνομα, αὕτη θεῶν ὁμήγυρις καὶ ἱερὸν μέγα καὶ ἁγνὸν ἐν μέσῃ τῇ πόλει λίθινον καὶ θύρετρα λίθινα. ἔξω τοῦ ἱεροῦ ἄκανθαι πεφύκασι λευκαί τε καὶ μέλαιναι, ἐπ' αὐταῖς δὲ οἱ στέφανοι ἐπιβεβλημένοι ἄνω τῆς ἀκάνθου τοῦ ἄνθους καὶ ῥοιῆς ἄνθους καὶ ἀμπέλου πεπλεγμένοι. Nigræ illæ & albæ ſpinæ, arbores acaciæ ſunt quæ in vrbe Tindio erant Libyci lateris, vt & in Acantho oppido. & manifeſto diſtinguit auctor τὴν ἄκανθον, cuius flores ad coronas laudabantur, ab illa ſpina nigra albaque. Inde & Virgilio *acanthus* de ſpina Aegyptia:

—— & bacca ſemper frondentis acanthi.

eum acanthum ſi quis cum Acacia ſpina confundit, vt plerique veterum fecerunt, fallitur. Auctor incertus ſed vetus de Phœnice, inter arbores peregrinas & odoratas *acanthum* etiã recenſet, quæ in Arabia aut India naſcuntur:

Cinnama dehinc auramque procul ſpirantis amomi
Congerit & mixto balſama cum folio
Non caſiæ mitis, nec olentis vimen acanthi,
Nec turis lacrima, guttaque pinguis abeſt.

Sed fallitur. Acanthus Ægypti arbor eſt, non vimen aut virgultum, nec odoratum eſſe legi ſed στεφανωματικὸν tantum, temerè vt apparet confundit, Ægyptiacum *Acanthum* cum topiario & vulgari, quum vimen appellat. idem facit Seruius ad hunc Virgilij verſum:

Mixtaque ridenti colocaſia fundit acantho.

ibi Seruius: *læto, ſuaui, iucundo, vel quod hians & patens naſcitur. & eſt herba quæ in Ægypto inuenitur.* dupliciter errat, & quod de acantho Ægyptio accipit, & quod ita accipiens herbam vocet. Acanthus Aegypti, arbor eſt non herba. ſed propter Colocaſiorum nomen quę Aegypti ſunt peculiaria, de acantho Aegyptiaco interpretatus eſt perperam. colocaſia herba in Italia etiam ſerebatur. Vide Plinium, nihil tamen hoc ad Virgilij mentem facit. dicit inter acanthos, notiſſimam tum in hortis herbam, Colocaſia quoque ſponte ſua naſcitura paſſim, quæ peregrina erat herba & alieni ſoli cælique, acanthus vt notum eſt, genus herbæ topiariæ. De qua Plinij locus ita legendus eſt lib. XXII. cap. XXII. *Acanthi topiaria & vrbana herba lato longoque folio, crepidines marginum, adſurgentiumque puluinorum toros veſtientis, duo genera ſunt: aculeatum & criſpum quod breuius: alterum leue quod aliqui pæderota vocant, alij melamphyllon.* cum ceteræ ſpinoſæ arbores & herbæ ſuis nominibus & cognominibus diſtinguantur, hęc omnium aculeatarum commune nomen ſibi proprium fecit, nam ἄκανθος abſolutè dicta eſt. & nugantur eruditiſſimi viri, qui Græcos ἄκανθαν fœminino genere dicere, Latinos vero *acanthum* maſculino argutantur. Heſychius: ἄκανθος, φυτόν. immo Græci nuſquam dixere ἄκανθαν, de ea topiaria herba quam Latini *acanthon* vocant, ſed τὴν ἄκανθον. atque ita plane in antiquiſſimo exemplari Regiæ Bibliothecę, litteris deſcripto capitalibus, nuper reperiebam, nam vbi vulgo legitur, ἄκανθα, ἢ ἑρπάκανθα, οἱ δὲ μελάμφυλλον, οἱ δὲ παιδέρωτα καλοῦσι, liber ille plane ſcriptum mihi exhibuit, ἄκανθος, οἱ δὲ μελάμφυλλον. & paulò poſt: γίνεται καὶ ἀγρία ἄκανθος, ὁμοία σκολύμῳ vbi de ſilueſtri acantho agit. male vulgo editum eſt, καὶ ἀγρία ἄκανθα, & ſane aliud eſt ἄκανθος, aliud ἄκανθα. nam ἄκανθος genus eſt herbæ topiarię ſic propriè vocatæ, quam Latini *acanthum* dixere. ἄκανθα ſpina eſt. nec enim *acantham* Latini dicerent pro ſpina. Sic tamen legitur apud Aëtium: ἄκανθαν quippe vocat quæ Dioſcoridi ἄκανθος, niſi mendum eſt in libris eius, vt erat in Dioſcoride. Hoc tamen diſcrimen auctores ſpernunt, & ἄκανθαν & ἄκανθον pro eodem vſurpant. Sic in compoſitis ὀξυάκανθα & ὀξυάκανθος dicitur: λευκάκανθα & λευκάκανθος. Apud Theophraſtum ἄκανθος vocatur quæ alijs ἄκανθα, arbor ſpina, loco iam ſuperius allato, quem tamen haud mendo vacare ſuſpicio eſt. Nec enim vlla eſt aculeata arbos vel frutex quem Græci ἄκανθον abſolutè vocent vel ἄκανθαν. Quare ſic legendus videtur potius: μηλία, πελινεις, ὀξυάκανθος. pro ὀξυάκανθα ἄκανθος. Nam ſemper ὀξυάκανθον vocat Theophraſtus. & nata eſt illa ἄκανθος ex variâ lectione & librarij hæſitatione. Galenus ἄκανθον Ἀραβικὴν vocat, quam Dioſcorides ἄκανθαν, ſpinam Arabicam herbam. Ergo ἄκανθος etiam pro ſpina hoc eſt ἄκανθα. Eam tamen herbam ἄκανθον fortaſſe ideo vocauerit, quaſi ſpecies acanthi eſſet Aegyptiaci. Silueſtrem acanthum Dioſcorides tradit ſimilem eſſe Scolymo. Scolymus eodem teſte ſimilia habet folia τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ. At huic λευκῇ ἀκάνθῃ tam ille quam Galenus ſimilem eſſe volunt Arabicam ſpinam, quam & ἄκανθον idem Galenus appellat. Hinc Seruius & Iſidorus acanthum topiariam, Aegyptiam herbam eſſe produnt. Nam Arabica illa acanthus etiam Αἰγυπτία Galeno dicitur multis locis. Diuerſæ tamen herbæ acanthus topiaria & ἄκανθος vel ἄκανθα Αἰγυπτία. Ceterùm quod attinet ad acanthum topiariam inter herbarios noſtros conuenit, eſſe *brancam vrſinam*, quam vulgo vocant. quæ vox pedem vrſinum ſignificat, vt ſuprà oſtendimus. A ſimilitudine quam habent huius herbæ folia cum pedibus vrſorum anterioribus, ſic dictam volunt. Sed viderint qui putant acanthum veterum eſſe *brancam vrſinam* noſtram. vt multa congruunt, ita non omnia. Illud maximè contrarium quod branca vrſina aculeata eſt, acanthus

acanthus prorſus ſine ſpinis erat, topiariam illam dico & vrbanam. Nam ſilueſtris aculeis non carebat. Diſertè Plinius tradit genus alterum læue eſſe, alterum aculeatum: *duo genera ſunt, aculeatum & criſpum quod breuius: alterum læue, quod aliqui pæderota vocant, alij melamphyllum.* Leuis eſt quem ἄκανθον abſolutè nominat Dioſcorides. nam alterum illum aculeatum ἄγριον ἄκανθον vocat, & vno eodemque capite de duobus generibus tractat. Ἄκανθος, οἱ δὲ μελάμφυλλον, οἱ δὲ παιδέρωτα καλοῦσι, φύεται ἐν παραδείσοις. Ita ſcribendum apud Dioſcoridem. Hoc eſt alterum Plinij genus quod læue eſſe dicit, hoc eſt ſine ſpinis & aculeis, quod & melamphyllum & pæderota vocatum ſcribit. Hæc eſt vrbana & topiaria Acanthus, quæ naſcitur in hortis crepidines marginum puluinorumque totos veſtiés. Hanc minimè vt apparet nouere Herbarij illi qui ſpinoſam nobis tradunt brancam vrſinam, quum acanthus illa veterum prorſus ſpinis careat. Fuchſius de branca vrſina: *ſpinoſa enim & hæc quidem herba eſt, ſed mollibus duntaxat ſpinis, ideoque à Virgilio mollis Acanthus dicitur.* Nihil ineptius & falſius. *mollem acanthum* vocat poëta, lentum & in opere topiario flecti facilem. Sic *mollia crura* equorum eidem, flexibilia. & *mollia colla* quæ facile flectuntur:

—— & mollia colla reflectunt.

eodem ſenſu *molle ſiler* dixit, non quod mollibus ſpinis inhorreſceret, quod eſt abſurdiſſimum:

—— vt molle ſiler, lentæque geniſtæ.

potuiſſet & lentum ſiler, molleſque geniſtas vice verſa dicere. *Flexi vimen acanthi* idem poëta alibi dicit, quibus *mollem acanthum* interpretatur. Ioculare ſane eſt *mollem Acanthum* dici velle, qui mollibus ſpinis aculeatus ſit. Aculeis in totum carentem ac prorſus læuem ſic appellari ratio magis poſtularet. Sed nec illud tolerabilius, quod omnes vno conſenſu Dioſcoridis interpretes acantho vrbanæ aculeos ex eodem Dioſcoride adſtruunt, his eius verbis: Καυλὸν λεῖον δίπηχυν πάχος δακτύλου, ἐκ διαστήματος πρὸς τῇ κορυφῇ περιειλημμένον φυλλαρίοις ὡσεὶ οἶονεὶ κυτταρίοις ὑπομήκεσιν ὑακινθώδεσιν, ἐξ ὧν τὸ ἄνθος λευκόν. Ita omnia legunt Dioſcoridis exemplaria, etiam vetuſtiſſimum illud Regium tam ſæpe nobis laudatum. Marcellus Virgilius primus ἀκανθώδεσιν pro ὑακινθώδεσιν correxit, quem deinceps in commentationibus & interpretationibus ſuis ſequuti ſunt alij omnes. Nihil aculeorum eſſe in hac acantho tam ex Plinio quam Dioſcoride conſtat. Sub finẽ capitis hic ſcribit: γίνεται δὲ καὶ ἀγρία ἄκανθος ὁμοία σκολύμῳ, ἀκανθώδης, βραχυτέρα τῆς ἐν παραδείσοις. Ergo quæ ἐν παραδείσοις, vrbana nempe & topiaria, minimè ἀκανθώδης, quod & planè ac diſerte teſtatur Plinius. Eam eſſe *brancam vrſinam* vulgarem nullo modo poteſt dubitari. Prorſus aculeis caret. Quo argumento doctiſſimi quidam Herbarij nolunt videri eam eſſe cum Acantho topiaria veterum, quia Acanthus illa Dioſcoridi aculeata. Dubitare igitur deſinant, quandoquidẽ iam illa Acan-

A thus ſpinoſa deſijt eſſe per me. Verba Dioſcoridis videamus. Caulem Acanthi ſcribit eſſe, πρὸς τῇ κορυφῇ περιειλημμένον φυλλαρίοις ὡσεὶ οἶονεὶ κυτταρίοις, ὑπομήκεσιν ὑακινθώδεσιν, ἐξ ὧν τὸ ἄνθος. ita omnes habent libri. Sed quænam ſunt illa κυττάρια? Vulgus interpretum ἀπὸ τῶν κυττάρων accipiunt, & *nucamenta* exponunt. Verum aliud τὰ κυττάρια, aliud οἱ κύτταροι. In piceis ac pinis arboribus κύτταροι dicuntur flores ipſi, vel quod inſtar florum eſt. Hoc veluti ſpica oblonga eſt ſquamatim compacta, quæ ſquamæ maturitate areſactæ follicantur ac decidunt. ita enim Græci definiunt τὸν κύτταρον, τὴν
B ἀποκαλύπτουσαν τῆς πίτυος, ἥτις ἐστὶν ὡς στάχυς μικρὸς ἐκ μεγάλων πυρῶν, ξηραινόμενος δὲ θυλακοῦται καὶ ἀποπίπτει. Grammatici κυττάρους vocant ac ſcribunt non κυτάρους. Et falluntur doctiſſimi medici qui in definitionum Medicarum lexico κυττάρους proponunt ἀπὸ τῶν κυττάρων. His porro κυττάροις vel nucamentis pinorum oblongis ſimilia videri non poſſunt foliola illa quæ caulem acanthi in ſummitate ipſa circumdant. Alias κύτταρος quamlibet concauam capacitatem ſignificat, vt calices glandium, nidi veſparum, foramina fauorum, & omnia eiuſmodi ἀγγειώδη. Hinc & ἱερὸν κύτταρον
C Ariſtophanes dixit. Inde etiam nucamenta picearum κύτταροι vocantur, quia θυλακοῦνται. Ex his liquere poteſt, nullum heîc habere locũ τοῖς κυττάροις. Vetus Herbarius Græcus qui in Codice Dioſcoridis antiquiſſimo pingendas artifici manu curauit omnium plantarum figuras, τὰ κιττάρια heîc accepit pro folijs hederæ. Talia quippe antiquarius pictor effinxit in acanthi ſummitate, ſed paulo productiora folijs hederæ, quia ſcilicet in Græco habetur, οἶονεὶ κιτταρίοις ὑπομήκεσι. Certè κίσσαρα ſunt hederæ folia, vt ἰσσαρα τῆς οἴνης hoc eſt vitis. Verum non minus ille falſus eſt quam illi qui κυττάρους ſomniarunt, &
D nucamenta. Κίτταρις eſt faſcia vel diadema. Heſychius: κίτταρις, διάδημα ὃ φοροῦσι Κύπριοι. οἱ δὲ τὰ διαδήματα φοροῦντες, κίτταροι καλοῦνται. Ita ſcribit Pollux & alij. Inde κιττάριον, parua faſcia. Faſciæ tamen non ſimilia illa foliola. De mitra qualis erat Phrygia vel pileo incuruo poteſt accipi, qui etiam κίδαρις dicebatur. Folia Acanthi quæ ſummum cauliculum ambiunt talia ſunt. ὑακινθώδη vocat fortaſſe à ſimilitudine florum Hyacinthi non vulgaris ſed fabularis. Errant etiam qui ad colorem Hyacinthi referunt. ὑακινθίζον χρῶμα vel ὑακίνθι-
E νον dicitur color Hyacinthinus, vt τὸ μηλίζον & μήλινον, Melinum. At τὸ ὑακινθῶδες ad formã referri debet, vt τὸ βοτρυῶδες, quod inſtar habet racemi. Hæc forma tamen etiam in colore obtinet, vt ποώδης, κροκώδης. Non male vero Hyacinthi Aiacij figuram præferunt foliola illa quæ cauliculum Acanthi cingunt, repandis per oram labris. De eo Hyacintho nos infra pluribus. Vix ſane hæc poſſunt aliam interpretationem recipere. Addit Dioſcorides de Acantho: θυρσοειδὴς δὲ ἡ κορυφή. nihil iſtic errarunt Latini interpretes, qui ad verbum reddidere: *Capitulum thyrſi figura.*

Digitized by Google

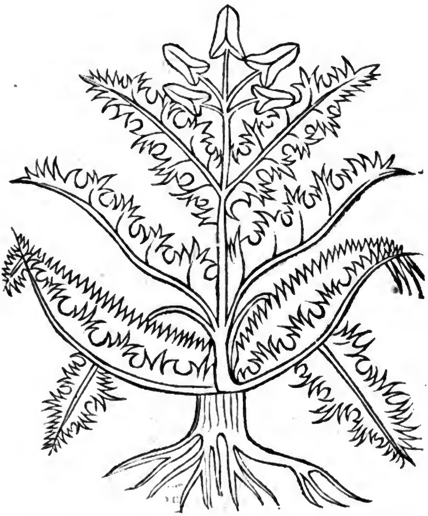
Qui Gallicam Diſcoridis verſionem dederunt, verba illa ſic reddiderunt: *à la mode d'vne houpe, ou comme vn bouquet.* Recte illi quidem. Sed tamen aduertere debuerunt non vnum fuiſſe thyrſorum modum aut faciem. Papyro Thyrſi caput tribuit Plinius, ex Græcis Theophraſti, ſed θυρσοειδῆ κεφαλὴν eam interpretatur quæ in gracilitatem faſtigatum cacumen includit. Atqui non eadem eſt figura apicis thyrſici in Papyro & in Acantho topiaria. Qualis fuerit Papyri ſummitas Plinius clare oſtendit de papyro loquens, cuius & verba obiter emendabimus & explicabimus, fruſtrà viris magnis tentata. ſic vulgo ſcribitur: *Papyrum ergo naſcitur in paluſtribus Ægypti aut quieſcentibus Nili aquis vbi euagatæ ſtagnant, duo cubita non excedente altitudine gurgitũ, bracchiali radicis obliquæ craſſitudine, triangulis lateribus in gracilitatem faſtigatum, thyrſi modo cacumen includens. Semine nullo, aut vſu eius alio quam floris ad coronandos deos.* priuſquã de cacumine thyrſi dicamus, locum ipſum ventilabimus. Totus ex Theophraſto expreſſus eſt, ſed Pliniano more hoc eſt negligenter & oſcitabundè. Quod enim de radice Theophraſtus ſcribit, ipſe de caule dicit, & cetera mirificè inuoluit ac turbat. Verba Theophraſti: πάχος μὲν οὖν τῆς ῥίζης, καρποῦ ἀνδρὸς εὐρώστου, μῆκος δὲ ὑπὲρ δέκα πήχεις. radicis craſſitudinem ait eſſe, vt eſt καρπὸς hominis robuſti. Plinius vertit *brachialem*, ſed aliud eſt καρπὸς, aliud brachium. alia eſt craſſitudo brachij, qua parte cubito cõmittitur, alia qua manui iungitur, καρπὸν hanc proprie dicunt. primam partem palmæ Celſus vocat. Gloſſæ *internodium.* καρπὸς internodium. præterea falſum quod idem Plinius ponit, *brachiali radicis obliqua craſſitudine,* nec enim hac craſſitudine ſunt obliquæ radices papyri, ſed illa tantum quæ recta demittitur. Hæc porro alias radices obliquas in limũ emittit, quæ tenues ſunt & denſæ, nec illam habent craſſitudinẽ. Verba Theophraſti ſi emendata proponantur, id manifeſtè indicant. Sic legitur vulgo: πάχος μὲν οὖν τῆς ῥίζης καρποῦ ἀνδρὸς εὐρώστου, μῆκος δὲ ὑπὲρ δέκα πήχεις. φύει δὲ ὑπὲρ τῆς γῆς αὐτῆς πλαγίας ῥίζας εἰς τὸν πηλὸν καθιεῖσα, λεπτὰς καὶ πυκνάς. ἄνω δὲ τοὺς παπύρους καλουμένους τριγώνους. Nihil in his ſani, nec recte interpretes, nec rectius ſummi viri emendatores egere. de radice loquitur, cui craſſitudinem tribuit manus internodij, longitudinem decem cubitorum. φύει δὲ inquit, ὑπὲρ τῆς γῆς αὐτῆς, ea nempe radix. At quomodo fieri poteſt, vt radix ſupra terram ſit? Radix non eſt radix, niſi terra tegatur. Nemo nõ mihi aſſentietur emẽdanti: φύει δὲ ὑπὸ τῆς γῆς αὐτὴ πλαγίας ῥίζας εἰς τὸν πηλὸν καθιεῖσα λεπτάς, καὶ πυκνάς, ἄνω δὲ τοὺς παπύρους καλουμένους, μῆκος ὡς τετραπήχη. Hæc indubitata & palmaris correctio. Radix illa quæ craſſitudinem habet τοῦ καρποῦ, longitudinem decem cubitorum, ſub terra quidẽ alias radiculas emittit in limum obliquas, tenues ac ſpiſſas, ſupra terram vero ἄνω δὲ φύει ſcilicet & emittit τοὺς παπύρους καλουμένους, caules nimirum ipſos qui papyri vocantur. iſtud ἄνω δὲ apertè arguit ſcriptum fuiſſe ὑπὸ τῆς γῆς non

A ὑπέρ. Radix illa magna ὑπὸ τῆς γῆς multas paruas, ac tenues radiculas obliquas fundit, ſupra terram ſtirpes ipſas & caules, qui vocantur papyri. Scripſiſſe etiam Theophraſtum, φύει δὲ non φύεται quod ſequitur oſtendit, ἄνω δὲ τοὺς παπύρους καλουμένους. Nam quo hæc referas nõ haberes. Nec enim cum καθιεῖσα poſſunt conſtrui. & ridicula eſt viri docti emendatio. πλαγίας ῥίζας εἰς τὸν πηλὸν καθιεῖσα, λεπτὰς δὲ καὶ πυκνὰς ἄνω τοὺς παπύρους. Quæ deorſum radices demittunt rectè καθιεῖσαι τὰς ῥίζας dicantur. At radix καθιεῖσα ἄνω τοὺς παπύρους, neutiquam dici queat, niſi ſumma vertantur imis, & omnia
B fiant retro. Nam καθιέναι eſt deorſum mittere, ἀνιέναι ſurſum. Hinc apud Dioſcoridem φυτὰ dicuntur τὸν καυλὸν, τὰ φύλλα ἀνιέναι, quia ſurſum emittunt. Ridiculè porro Plinius papyri radicem obliquam brachiali craſſitudine ait eſſe. Non vna radix obliqua in papyro, ſed plures è maiore radice prodeuntes, eæque tenues & paruæ. Scribitur in veteri libro: *brachiali radices obliqua craſſitudine.* πλαγίας ῥίζας dixit quidem Theophraſtus, ſed conſtructio Pliniana legendum poſtulat *radicis.* præterea nec radices illæ obliquæ ea ſunt craſſitudine, ſed magiſtra radix. *Brachiali radicis obliquæ craſſitudine, triangulis lateribus, decem non amplius cubito-
C rum longitudine.* Nulla in his verbis tranſpoſitio, vt putat Guillandinus, ſed hallucinatio Plinij qui radicis longitudinem, papyro ipſi ideſt cauli tribuit. Atqui Theophraſtus radicem decem cubita longam facit, papyros ipſos μῆκος ὡς τετραπήχεις, quattuor cubitorum lõgitudine. Sic ille hæc muſcuit & confudit iure ſuo ac more perpetuo. Sequitur: *in gracilitatẽ faſtigatũ, thyrſi modo cacumẽ includẽs,* hoc eſt, cacumen in gracilitatẽ thyrſi modo faſtigatũ includẽs. ita enim diſtinguendũ. Non hæc figura eſt capitis papyri, ſed ex his cõſtat thyrſos in gracilitatẽ coni inſtar fuiſſe faſtigatos.
D Hinc θυρσοειδὴς κεφαλὴ acanthi hoc loco Dioſcoridis, quod in gracilitatem faſtigatur. Tale cacumen viſitur in brãca vrſina & in ea quæ eſt ſilueſtris acanthus. Græca Theophraſti: κόμην ἔχοντας ἀχρεῖον ἀσθενῆ. Nihil in his quod mireris de cacumine thyrſi modo in gracilitatẽ faſtigato, & tamen certum eſt Theophraſtea illa Plinium in hiſtoria papyri reddidiſſe. Corrigebat itaque vir magnus, κόμας ἔχοντας κάχρυι ἀσθενῆ. Sed nihil κάχρυς ad hunc locum. Rectius emendaueris Plinio ipſo auctore, κόμην ἔχοντας ἀκρίδα θυρσώδη. hoc eſt quod Plinius ad verbum reddidit, *in gracilitatem faſtigatum
E thyrſi modo cacumen includens.* pro ἀκρίδα correctores repoſuerunt ἀχρεῖον, quia alterum ignorabant. ἄκριος pro ἄκρος, & ἄκριον pro ἄκρον quo veteres Græci paſſim vſi ſunt, Hippocrates aliique. Diſcorides etiam & Galenus ſic loquuntur, vt antea docuimus. Fruſtra eſt vir magnus, qui ſuperiora verba ſic legebat, *thyrſi modo cacumen includens ſemine nullo,* Sequentia etiam ſic conſtituebat: *ſemine nullo, aut vſu eius alio floris ad deos coronandos.* Quaſi nullum florem haberet ad coronarium opus, vt nec vllum ſemen. Totũ ſic lego ac diſtinguo

Digitized by Google

in gracilitatem faſtigatum, thyrſi modo cacumen includens, nullo ſemine, haud alio quam floris vſu ad deos coronandos. Nullam heic fecimus mutationem, niſi quod pro *aut* ſcripſimus *haud*. Et ſanè vetus ſcriptura vt apparet, *haut*. Nec aliter legi poteſt. Coma papyri thyrſi modo cacumen includit, & in conum deſinit. nullum ſemen habet: non alium vero vſum quam A floris ad coronandos deos. Non dicit papyrum florem habere, ſed vſum floris præſtare comam eius dijs coronandis. Atque hæc quidem obiter. Figuram Acanthi ex vetuſtiſſimo Codice Dioſcoridis heîc ſubijciam, qualem Græcus Herbarius antiquus pingendam curauit, non quod ad fidem veri cenſeam expreſſam, ſed antiquitatis gratia.

A C A N T H V S.

Hæc Acanthi facies, nec cum Dioſcoridis verbis ſatis quadrat, nec cum acantho Herbariorum, quæ branca eſt vrſina. folia illa quæ in ſummo poſuit caule, ſimilia ſunt hederæ folijs, quod deprehendi ex folijs certi generis hederæ, quam in eodem libro depictam repperi. Similia prorſus ſunt, niſi quod hæc paulo longiora. Κιττάρια igitur in verbis Dioſcoridis pro hederæ folijs accepit. præterea colore hyacinthino ea imbuit, quia ſcilicet ὑακινθώδη ſic quoque interpretabatur. Potueram ex eodem libro imaginem heîc etiam adpingere ſilueſtris acanthi, ſed tanti non eſt viſum. Ab hac topiaria herba, limbus qui extremitates veſtium ambiebat ἄκανθος dictus Virgilio, vbi ineptè Seruius de veſtimentis quæ ἀκάνθινα Græci vocarunt, accepit. Atqui ex certo genere ſpinæ, quam ἄκανθον dicebant, ea texi moris erat, de quibus nos B ſuprà. Heſychius: ἄκανθος, περίζωμα ὑφασίδιον. Iſidorus: *Acanthus herba Ægyptia ſemper frondens, ſpinis plena, flexibili virgulto, in cuius imitationem veſtis ornatur quæ Acanthina dicitur.* Multiplex hallucinatio. Acanthon herbam topiariam confundit cum Acantho Ægyptia quæ herba eſt, & veſtem *Acanthinam* putat dictam ab illa Aegyptia acantho, quæ vocata eſt ab acanthio ſpinæ ſiue cardui genere, cuius flores πιλώδεις texendæ veſti vtiles habebantur. Huiuſmodi acanthij lanuginem cum ſemine ipſo vidimus, quæ ſericum delicatiſſimum vincebat. Spina quoque Aegyptia arbor ἄκανθος vocata eſt abſolutè quæ flores coronarijs, & medicis conferebat, in totum diuerſa ab Acacia, ſpinoſa & ipſa arbore in eadem Aegypto naſcente, quæ ſuccū è folijs & fructu expreſſum dabat multi vſus in medicina. Eadem etiam

Digitized by Google

& gummim fundebat. Marcellus Empiricus: *Acaciam propolimque, & adarcen, cnecon, acanthon*. incertum de qua acantho intelligere velit. Vtraque ſanè in medicina haud parui vſus fuit. Sed & herba illa Aegyptia ſpinoſa, quam & Arabicam dixere, etiam ἄκανθος Galeno appellatur. περὶ ἀκάνθου Αἰγυπτίας, Ἄκανθος Αἰγυπτία, ἐνιοι δὲ Ἀραβικὴν ὀνομάζουσι. Hinc Seruius & poſt eum Iſidorus Acanthon herbam topiariam paſſim in Græcia naſcentem, cum hac Acantho Aegyptia herba ſiue Arabica confundũt. Non vnum genus ſpinæ in Aegypto. Quæ res turbauit veteres ſcriptores in pleriſque. Scribit Theophraſtus in eadem Aegypto circa Memphim, naſci fruticem quendam ſpinoſum, cuius folium ſimile pennis. Si quis attigerit ramulos folia illa veluti ſicca decidunt, ſed mox renaſcuntur virentque. Verba eius apponam: ὕλημα δὲ ἴδιον τι φύεται περὶ Μέμφιν, ὃ καὶ φύλλα καὶ βλαστοὺς καὶ τὴν ὅλην μορφὴν οὐχ ὑπὸ τῶν ἰδίων, ἀλλ' εἰς τὸ συμβαῖνον περὶ αὐτὸ πάθος. ἡ μὲν γὰρ πρόσοψις ἀκανθώδης ἐστὶν αὐτοῦ καὶ τὸ φύλλον παρόμοιον ταῖς πτέρυξι &c. ſic legendum. perperam legitur, ὑπὸ τὸ ἴδιον. dicit nihil peculiare habere hunc fruticem circa folia aut ramos & reliquum inſtar, ſed propria qualitate quadã naturæ qua afficitur. ὕλημα Theophraſto, frutex eſt paruus. Hinc τὰ δένδρα, & ὑλήματα vbique diſtinguit. Immo totam rem plantarum εἰς δένδρα & ὑλήματα diuidit. τῶν δένδρων nomine, non ſolum arbores, ſed etiam θάμνους δενδρώδεις frutices grandiores comprehendit, τῶν ὑλημάτων appellatione, minores frutices, virgulta & herbas etiam complectitur. lib. I. Hiſt. cap. XVI. φυλλάκανθον δὲ ὅλως, ἐν μὲν τοῖς δένδροις οὐκ ἔστιν οὐδέν, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ὑλήμασίν ἐστιν, οἷον ἥ τε ἄκορνα καὶ ἡ δρυπίς, καὶ ὁ ἄκανος, καὶ σχεδὸν ἅπαν τὸ τῶν ἀκανθωδῶν γένος. Hæc omnia quę inter ὑλήματα nominauit, è ſpinoſarum ſunt herbarum & carduorum genere, & lib. IV. cap. VII. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ θαλάττῃ φύεται ὑλήματα ἔνια, ἐν τε τῇ ἔξω καὶ περὶ ἡμᾶς, καὶ δένδρα, Coralium quod in mari naſcitur ὕλημα eſt. Idem lib. IV. capitibus V. & VI. raphanum, centaurium, & abſinthium quæ ſunt herbæ ὑλήματα vocat. ἀλλὰ μᾶλλον τῶν ἄλλων ὑλημάτων ἔνια τοῖς ψυχροῖς χαίρει τόποις, καθάπερ κένταυρον, ἀψίνθιον. Ad hoc exemplum Latini etiam *ſiluam* de herbis dixere. Virgilius primo Georgicῶn:

—— *ſubit aſpera ſilua*,
Lappaque tribulique.

vbi *aſperam ſiluam* vocat τὰ τραχέα ὑλήματα, herbas ſpinis aſperas, vt ſunt lappæ & tribuli. Notat ibi Seruius *ſiluam* de herba dici. Sanè Græci ὕλην de arboribus, fruticibus & herbis promiſcè vſurpant. Eupolis inducit capras in Comœdia Αἶγες quæ ſe ὕλης ἀπὸ παντοδαπῆς pabulum habere glorientur, & arbores non ſolum ibi recenſet, ſed etiam frutices & herbas. Ιατρικὴ ὕλη omnia ea complectitur. *Siluam* Iſidorus ait *breue eſſe ac ſpiſſum nemus*. Apud Theophraſtum ὑλήματα herbæ ſunt vel frutices, non arbores, vt ex his quæ iam diximus conſtat. Igitur ὕλημα illud περὶ Μέμφιν quod peculiare hoc habet, vt tactis eius ramulis folia decidant: & poſtea renaſcantur, de her-

A ba vel frutice accipiendum, interpretes *materiam* vertunt, haud ſcio quam bene. *materia*, de arboribus, immo de arborum ligno & trabibus potius dicitur. Sed longè enormius peccauit Plinius, qui ex herba fecit arborem, eamque maximam. Sic enim Theophraſti locum reddidit lib. XIII. cap. X. *Siluestris & circa Memphim regio tam vaſtis arboribus vt terni non quirent circumplecti, vnius peculiari miraculo nec pomum propter vſumve aliquem ſed euentum, facies ei eſt ſpinæ, folia habet ceu pinnas quæ tactis ab homine ramis cadunt protinus ac poſtea renaſcuntur*. Sic legen-
B dus locus è veteribus libris. Quod ὕλημα dixit Theophraſtus, cuius & proprietatem eam narrauit, heîc Plinius arborem vult eſſe, & vnam ex illis quidem quę ſiluestrem tractum reddunt circa Memphim, quarum arborum tanta erat magnitudo, vt terni circumplecti eas non quirent. Atqui ὕλημα vt dixi frutex eſt humilis vel herba, propter hoc ὕλημα regionem circa Memphim ſiluestrem fuiſſe finxit Plinius, quia ὕλη ſiluam ſignificat, & quidem plerumq; magnarum arborum. vt apud illum: *Silua alta Iouis*. Inter illas igitur arbores quæ ſiluestrem regionem faciunt circa
C Memphidem: & hoc ὕλημα ponitur à Plinio veluti arbor magna illius ſiluæ. Quod eſt abſurdiſſimum, & falſiſſimum. Theophraſtus expoſitis arboribus & fruticibus quæ ſoli Aegyptij peculiares sũt, vltimo loco rettulit hoc genus ὑλήματος, quod notabile eſſe dicit propter ἴδιον καὶ πάθος, quale ibi narratur. Expoſitis his inquam omnibus, ita ſubijcit: καὶ τὰ μὲν ἴδια τῆς χώρας ὅσα ἂν ἢ δένδρα ᾖ ἢ θάμνους εἶναι, τὰ γὰρ ἐπιφανέστερα ταῦτ' ἐστί. Inter plantas Aegyptij ſoli proprias, quas ibi deſcripſit, nullus eſt θάμνος, excepto hoc vno ὑλήματι, quod poſtremo loco poſuit: quippe ceteræ omnes arbores ſunt. Ergo ὕλημα hoc loco eſt frutex. Sub-
D iungit deinde omnes arbores quæ in cælo Aegyptio naſcuntur, craſſitudinis & excelſitatis miræ eſſe, adeo vt circa Memphim huiuſmodi exiſtat arbos, quam terni homines non queant circumplecti: ἅπαντα δὲ ἐν τῇ χώρᾳ τὰ δένδρα τὰ τοιαῦτα μεγάλα καὶ τοῖς μήκεσι καὶ τοῖς πάχεσιν. ἐν γοῦν Μέμφιδι τηλικοῦτόν τι δένδρον τὸ πάχος ὃ τρεῖς ἄνδρες οὐ δύνανται περιλαμβάνειν. Plinius non hæc diſtinxit, ſed mera mapalia fecit, & inter arbores illas quas terni homines circumplecti vix quiti erant, hoc ὕλημα rettulit, & regionem circa Memphim proprerea ſiluestrem
E eſſe voluit, quaſi ὕλημα ſilua eſſet. Præterea τὸ συμβαῖνον πάθος περὶ τὸ φυτὸν improprie & ineptè vertit *euentum*. Euentus quidem eſt τὸ σύμβαμα τὸ συμβαῖνον. Sed aliud eſt τὸ συμβαῖνον πάθος arboris: proprietas, qualitas, & affectus quidam arboris à natura illi contingens hac voce deſignatur. ἐστὶν αὐτοῦ καὶ τὸ φύλλον ὅμοιον πτέρυξιν ita legit in Græcis Plinius, vel πτεροῖς, dum vertit, *folia ceu pinnas habet*. Dalecampius legi volebat ὅμοιον πτερίδι, *filici ſimile*. Sed quid opus: cum & ipſa filix inde nomen Græcè ſortita ſit, quod *folia* habeat ἀντιπλευρώδη καὶ ἀντιπτερώδη ὡς πτέρυξ. Latinum quoque nomen ex Græco πτιλὶς *pilix* & *filix*, vt πτίσσω, *piſo*. & Αἴας, *Aiax*. Sed & ex

Digitized by Google

φιλεῖς deduci poteſt. Nam veteres ſcribebant A
felix, & *felicata opera*, & *felico*. *φιλεῖς felix*, vt *λείριον*, *lilium*. Ceterum arbor Acaciæ, ſicut eam nobis pingunt Neoterici, qui affirmant in Ægypto vidiſſe, haud abſimilia filici folia gerit. Mirum porro eſt, cùm Theophraſtus adeo diligenter & accuratè plantas omnes & arbores deſcripſerit Ægypti peculiares, nihil nec eum nec quemquam veterum de Caſia quam fiſtulam vocant memoraſſe, quæ hodie per totam Ægyptum frequentiſſima. An dicendum non fuiſſe tūc in Ægypto eam arborem? quis igitur illam in ea loca tranſtulit, aut quando, aut vnde? B
Melius fortaſſe ac verius dixerimus nec caruiſſe tum Ægyptum eo genere arboris, ſed veteres vſum eius in medicina ignoraſſe, ipſamque arborem ſub alio nomine cognitam, & fortaſſe abſque nomine cum alijs generibus comprehendiſſe & confudiſſe. Caſiæ arbor ſiliquas fert longas: æque ſpina Ægyptia fructum in longis ſiliquis habet. Quid ſi veteres propter ſolam ſiliquam congeneres iſtas arbores fecere? Quid ſi inquam duo genera ſpinæ Ægyptiæ propterea conſtituerunt? Obijciet heic aliquis caſiæ arborem ſpinis carere, ea propter non poſſe ſub hoc nomen ac genus includi. An non & duo C
Acanthi topiariæ herbæ genera faciunt, quorum alterum aculeatum, alterum leue ac ſine aculeis? Plinius de acantho: *alterum leue, quod aliqui paderota vocant, aliqui melamphyllum.* Atqui huic leui & minimè ſpinoſo nihilominus nomen Acanthi hæſit: immo ſic proprie & abſolutè vocabatur. Dioſcorides: *ἄκανθος, οἱ δὲ παιδέρωτα, οἱ δὲ μελάμφυλλον καλοῦσι.* Sic Acanthi Ægyptiæ arboris duo genera fuerint, alterum nigrum, alterum album. Nigrum videtur caſia noſtra fuiſſe: album idem fortaſſe cum Acacia veterum. Rationes producamus. Scribit Theophraſtus Acanthon Ægyptiam D
adeo magnam eſſe arborem, vt materies ex ea cæderetur tectis idonea, quæ duodenos cubitos eſſet longa, hoc eſt pedes viginti quattuor, vel etiam triginta. Qualem oportet, & quam altam craſſamque fuiſſe arborem è qua trabes fierent huius longitudinis? Hæc altitudo adprimè conuenit caſiæ arbori, non ſpinæ Ægyptiæ, quæ verè ſpina eſt. Namque eam recentiores Theophraſto auctores longe humiliorem pumilioremque tradunt. Quippe Dioſcorides myrrhæ arborem ſimilem ait eſſe ſpinæ Aegyptiæ: *σμύρνα δάκρυόν ἐστι δένδρου γεννωμένου ἐν Ἀραβίᾳ, ὁμοίου τῇ Αἰγυπτιακῇ ἀκάνθῃ.* Myrrhę arbor humilis admodum, vt- E
pote quam vltra quinque cubita non aſſurgere dicat Theophraſtus. idem Dioſcorides *Ἀκακίαν* quę ſpina eſt Aegyptia, *δενδρώδη* & *θαμνώδη* vocat. Turis arborem etiam humiliorem myrrha, *Αἰγυπτιακῆς ἀκάνθης τῆς λευκῆς* inſtar habuiſſe tradit Diodorus Siculus. Ergo ex duobus illis generibus ſpinæ Aegyptiæ, humilior ac repreſſior alba. Ex nigra itaque ſumebantur illæ trigenariæ materiæ non ex alba. Namque inutilis erat ædificijs alba, quod facile putreſceret & minus firma eſſet. contrà nigra *ἰσχυρὰ καὶ ἄσηπτος*. ideo nauigiorum coſtis vtiliſſima habebatur, quod etiam in aquis incorrupta duraret. Tale hodieque memorant lignum eſſe caſiæ fiſtulę, durum, ſolidum, nigrumque Gayaci inſtar. candidæ cōtra, vt apparet, exalbidum & infirmum. Dioſcorides, vt iam ante docebamus, non videtur duo genera ſpinę Aegyptiacæ, ſed vnum, vt qui myrrhæ arborem ſimpliciter ſimilem dicat *Αἰγυπτιακῇ τῇ ἀκάνθῃ*. Quod de nigra verum nō poteſt eſſe, quæ tam grandis erat arbos. Sed & in deſcriptione Acaciæ, quam eamdem fuiſſe volunt cum Aegyptiaca ſpina, nullam facit mentionem diuiſionis in album & nigrum genus. Candida igitur ſpina Aegyptia ea eſt quā proprie & abſolutè ſolamque *Αἰγυπτιακῆς ἀκάνθης* nomine donat Dioſcorides, quam & alij *Ἀκακίαν* nominauerunt. Quare videntur illi qui duo genera fecere ſpinæ Aegyptiæ, caſiam noſtram genus alterum conſtituiſſe, & nigram appellaſſe, à ligni colore, quāuis ſpinis careret. Quę ratio videtur alijs extorſiſſe, vt ne eam ſub hoc genere ſpinulento inuoluerent. Ceterum vtraque ſiliquas fert prælongas, nec multum diſſimiles. Ex candidæ ſiliquis ſuccus exprimebatur multiplicis vſus in medicina, quem tamen ignoraſſe videtur Theophraſtus, quia nec meminit. Hodie vero in totum ignotus eſt. etenim quam pro veræ Acaciæ ſucco venditant hodierni pharmacopolę, eum ex prunis ſilueſtribus conficiunt vulgo. Florem Aegyptiæ ſpinæ medicamentis vtilem fuiſſe narrat idem Theophraſtus: *τὸ ἄνθος φαρμακῶδες, διὸ καὶ συλλέγουσιν οἱ ἰατροί.* de ſucco qui exprimebatur è ſiliquis & fructu, nihil dicit. è contra Dioſcorides alijque poſteriores nihil de floris medicamento ſcriptum reliquere. Tempore Theophraſti fructus qui poſtea ad Medelas ſucco inde expreſſo conuerſus eſt, corijs perficiendis gallæ vice apud indigenas tantum ſeruiebat. *ὁ δὲ καρπὸς* inquit, *ἔλλοβος καθάπερ τῶν χεδροπῶν, ᾧ χρῶνται οἱ ἐγχώριοι πρὸς τὰ δέρματα ἀντὶ κηκῖδος.* At vice verſa nigræ ſpinæ Aegyptiæ ſiliqua quam caſiam noſtrā putamus eſſe, nullo in vſu tunc fuit, quē nunc habet in medicina plurimum. Fortaſſean & ſucco eius qui niger eſt & pinguis, perficiēdis tingendiſque corijs tum vtebantur. Acaciæ vſus & ratio hodie prorſus ignoratur, qui ſuccus erat Aegyptiæ ſpinæ candidę: caſia olim neſciebatur, qui ſuccus eſt ſiliquę è nigra ſpina Aegyptia. Nomen ipſum quo hodie caſiā appellamus ſatis indicio eſt id verū eſſe quod diximus. Hoc quippe nomen ex vno genere ad alterum tranſlatum eſt. *Caſiam* infima ætas dixit, quam *Acaciam* vetus dicebat, more tralatitio poſterioris latinitatis C in S. vertendo. Quod & idiotiſmus noſter in multis retinuit. Sic ex Latino placere fecimus *plaiſir*. ex racemo, *raiſin*. *Saccire* dicebant veteres, *τὸ σακκίζειν*, nos *ſaiſir*. Infima etiam Latinitas *ſaſire* vt ex Marculphi formulis cōſtat. ita Sarracenos vocam' *Sarraſins*. In alijs ſexcētis hoc ita ſe habere cōperies. Acacia igitur veterū, caſia noſtra eſt. certe ex illo nomine nomē iſtud effictū eſt.

Nec enim tam ſtupidi ſumus vt dicamus Acaciam veterum eſſe Caſiam noſtram aut eadem poteſtate vtramque cenſeri. Sed cum Caſiæ noſtræ arborem multi antiquorum ſub genere ſpinæ Ægyptiæ cõprehenderint, eamque genus illud fecerint, quod nigrum vocabatur, vtramque ſpinam Acaciam quidam appellarunt, alij candidam tantùm hoc nomine nuncuparunt. Inde factum eſt vt perdito vſu ac nomine verę acacię, qualis fuit apud veteres, idem nominis hæſerit alteri generi poſtquam in notitiam editum eſt. Nec magna ſanè hæc nominis deprauatio eſt *Caſsiam* pro *Acacia* dixiſſe. Profecto hæc caſſia noſtra, quam vocãt ſolutiuam, nihil prorſus habet commune cum caſia aromatica, nec nomen, ergo inde mutuatum aut factum ex aliqua ſimilitudine. Auctuarius Κασσίαν μέλαιναν appellat. Alij paſſim *Caſsiam fiſtulam*. Marinus Sanutus qui ante trecentos annos ſcripſit ita eam vocat lib. 1. partis 1. cap. III. *Naſcuntur etiam in terris Soldano ſubiectis & maximè in Ægypto dactyli & caſsia fiſtula in magna quantitate, de quibus per mare noſtrum ad plures partes mundi pars non modica diffunditur.* Atqui id nominis magis conuenit aromaticę caſiæ, quam Græci σύριγγα vocarunt, & nos inde *Cannellam* hoc eſt συρίγγιον. Inanis quippe intus & caua inſtar fiſtulæ, cum caſſiæ Aegyptiæ ſiliqua ſolida ſit, ac plena granis & ſucco, quod fiſtulæ non conuenit. Sed ſiliquam illam videntur & fiſtulam vocaſſe recentiores à forma oblonga, & fiſtulis hodiernis ſimili, ταῖς μονοκαλάμοις, quas dulces proprie vocant. Veterum quippe fiſtulæ αἱ σύριγγες, non adeo longæ & ſeptenis ordinibus calamorum erant compactæ. Quod inſtar in caſia Indica vel lignea viſitur, quam & ideo *cannellam* recens æuum dixit. nam canna eſt σύριγξ. Fiſtulæ hodiernæ longè alia forma, cui ſimiles ſpecie ſunt ſiliquæ caſſiæ Aegyptiæ. Hinc *caſsiam fiſtulam* eam appellarunt. Nec errore id accidit interpretum qui Arabes auctores verterunt, vt quidam ſibi perſuadent. Arabes porro illi caſſiæ huius Aegyptiæ primi vſum monſtrauerunt, quem veteres habuerunt incognitum, quum tamen arbor ipſa antiquorum illorum æuo in Aegypto paſſim vt hodie naſceretur. Quæ de nomine eius heîc diſſeruimus, vera non aſſerimus, ſed vt veriſimilia in medio relinquimus. Quid ſtatuas aut quid dubites in tanta veterum auctorum inconſtantia, atque opinionum varietate, vix ſatis ſcias. Spina Aegyptia Galeno herba eſt, quæ Dioſcoridi ſpina Arabica vocatur. Plinio ſpina Aegyptia eſt arbos, eademque cum ſpina Arabica. Theophraſto Ἄκανθα Αἰγυπτία arbor quoque eſt, atque ea in duo genera diuiditur, candidæ nigræque. Acaciam ſimiliter diuidit Plinius. eam alij cum Ægyptia ſpina arbore eamdem conſtituunt: alij Acaciam ab Aegyptia ſpina ſeparãt. Strabo ἄκανθαν Αἰγυπτίαν ſecernere videtur ἀπὸ τῆς Θηβαϊκῆς, & vtramque facit arborem. Acaciam veterum nunc nemo nouit: caſſia noſtra veteribus erat incognita. Alia multa concurrunt in hac ancipiti ſentẽtiarum ſuper his ſpinis ambage, quæ nunc non euoluo. Sed iam tempus ex iſtis ſenticetis plantam euellere. Profecto quid ſit ἀκανθολογεῖν neſcio, ſi hoc non eſt.

P. 63. B. *Niſi odore cremati ſtoracis occurrãt, inſanabiles plerũq; morbos cõtrahant*] hæc falſa ſunt, ac ἀνιστόρητα: Arabibus inſanabiles plerũq; morbos ex fumo turis noxio contrahi dicit niſi odore cremati ſtoracis occurrant. Plinius ſimpliciter dicit Arabas & Sabæos præcipue odore acri Styracis, in focis abigere ſuorum faſtidium, hoc eſt thuris & myrrhæ qui odores licet ſuauiſſimi, propter nimis frequentem & aſſiduum vſum, pariunt ſui faſtidium Arabibus. quod faſtidium vt abſtergant mutatione odoris peregrini & inuſitati, Styracem ex Syria reuehunt, & incendunt. verba Plinij apponam vt & emendem: *ex Syria reuehunt ſtyracem acri odore eius abigentes ſuorum faſtidium cetero non alia ligni genera ſunt in vſu, quam odorata: cibosque Sabæi coquunt turis ligno, alij myrrhæ, oppidorum vicorumque non ex aris fumo atque nidore, ad hunc ergo ſanandum vrunt ſtyracem, ſuffiuntque tecta.* omnino corrigendum: *ad hoc ergo ſanandum.* ideſt, ad hoc faſtidium ſanandum, & abſtergendum. quibus ex verbis inſanabiles morbos è turis famo valde noxio contractos ſanari ſibi imaginatus eſt noſter. Sequitur apud Plinium: *adeo nulla eſt voluptas, quæ non aſsiduitate ſui faſtidium pariat.* ſolum igitur faſtidium è perpete vſu ſuorum odorum contractũ, cremati Styracis ſuffitu expellunt Arabes, non morbos ſanant. præterea non ſimpliciter ſolum ſtyracem cremari dicit Plinius ab Arabibus, ſed in pellibus hircinis, quarum odor vſtarum grauiſſimus & ingratiſſimus. alioquin ſtyrax ipſe per ſe odoratus & ſuauis cum incenditur, & eo thymiamate olim vtebantur in cærimonijs deorum. Strabo de ſtyrace: τούτῳ δὲ πλείστῳ θυμιάματι χρῶνται οἱ δεισιδαίμονες. ceterum vt ait ille *voluptates commendat rarior vſus.* proinde minimam eſſe odorum gratiam ac voluptatem apud Arabes, propter aſſiduitatis faſtidium tradidit etiam Agatharchides his verbis: παρ' αὐτοῖς δὲ τοῖς Σαβαίοις ἡ μὲν ὀσμὴ τῶν εὐωδῶν ἀκροτάτη, ἡ δὲ χάρις ἐλάττων, τὸ γὰρ ἐνδελεχὲς ἐν τούτοις, κινεῖ μὲν τὴν αἴσθησιν ἧττον, ἀμβλυτέραν δὲ κατασκευάζει, μεταβολῆς τοῖς βίοις οὐχ ὑποκειμένης. quæ verba poteſt videri Plinius legiſſe & expreſſiſſe. huic faſtidio occurrebant mutatione odorum, ſtyrace nempe incenſo. de quo nihil Agatharchides, qui ſtatim ſubijcit, nimis acri odorum virtute laxari ac diſſolui corporis compagem. διαλυομένων τοῦ σώματος ὑπ' ἀκράτου καὶ τμητικῆς δυνάμεως, καὶ τὴν σύμμετρον πύκνωσιν ἐπιπλεοναζούσης, ὅτι ἄγει εἰς ἔκλυσιν ἐσχάτην. Sic legenda illa. inde fuerint inſanabiles illi morbi quos contrahere Arabes dicit Solinus ex noxio fumo myrræ Sarmentorum, quibus ignes adolebant. ſed his morbis ſanandis ſuffitu Styracis eoſdem vti, nec Plinius, nec Agatharchides dixerint. quî enim id poteſt? quum ſtyracis odor non multum ab odore myrrhæ differat. Dioſ-

Digitized by Google

corides de optimo ſtyrace : ῥίσκεται δὲ καὶ δάκρυον κόμμει ἰκελὸν, ὀξώδης, σμυρνίζον, & Serapio ſtyracem liquidum cum ſtacte id eſt myrrha liquida confundat. ſic contraria contrariis ferè curantur, vt prædicant medicorum filij. non video qua ratione poſſit noxa fumo lignorum myrrhæ contracta, ſuffitu ſtyracis extrahi, aut prohiberi. huic malo remedium eſſe bitumen crematum, & hircinæ barbæ ſuffitum docet ibidem Agatharchides: τῷ τε δὲ ἀσφάλτου βραχὺ παραθυμιῶντες, καὶ τράγου πώγωνα τοῖς πιοῦσι ἀφαιροῦνται τὴν ἄγαν εὐώδη τῆς ἀποφορᾶς ὑπερβολήν. ſic malis & iniucundis odoribus corrigunt & temperant exceſſum noxium bonorum τῇ μίξει τοῦ δοκοῦντος λυπεῖν τὸ τῆς ἡδονῆς βλαβερὸν ὑποκαταστέλλουσι. Græcis τράγου πώγων herbæ genus eſt, quæ haud ſcio an malo ſit odore cum incenditur. Immo certum eſt non eſſe, nec quicquam de eo auctores Herbarij tradunt. de vera itaque hirci barba accipiendum. Diodorus Siculus qui ex Agatharchide ſumpſit omnia quæ de Arabia ſcribit, ita habet: ἐξαπτομένων γὰρ τῶν σωμάτων ὑπ' ἀκράτου, καὶ τμητικῆς φύσεως, καὶ τῆς συγκρίσεως τῶν ὄγκων εἰς ἀραίωμα συναγομένης ἔκλυσις ἐπακολουθεῖ δυσβοήθητος. διόπερ τῆς τοιαύτης ἄσφαλτον παραθυμιῶσι, καὶ τράγου πώγωνα τῆς ἐναντίας φύσεως καταμαχόμενοι τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐωδίας. Hi ſunt inſanabiles morbi quos Arabes contrahunt ex vehementia & aſſiduitate ſuauium odorum. ἔκλυσιν δυσβοήθητον totius corporis. Huic malo obuiam eunt non mutatione bonorum odorum, ſed τῆς ἐναντίας φύσεως, contrariis ſcilicet id eſt malis & fœtidis odoribus, hircinæ barbæ & bituminis ſuffitu. Artemidorus apud Strabonem, qui pæne ad verbum omnia Arabica ſua ex eodem Agatharchide hauſit, κάρον vocat hunc Arabum morbum ex ὑπερβολῇ τῆς εὐωδίας contractum : καρούμενοι δ' ὑπὸ τῶν εὐωδιῶν αἴρουσι τὸν κάρον ἀσφάλτου θυμιάματι καὶ τράγου πώγωνι. Sed aliud κάρος, aliud ἔκλυσις σώματος, & vtrumque diuerſis ex cauſis. fortè Artemidorus apud Agatharchidem, τῆς ἀποφορᾶς ὑπερβολὴν legerit. ita enim hodieque ſcribitur in Excerptis Agatharchidis apud Photium. ἀποφορὰ eſt κάρος. Sed ἀποφορᾶς legit Diodorus qui εὐώδη ἀποφορὰν, dixit εὐωδίαν. Agatharchides ſic ſcripſit : τοῖς τοιούτοις ἀφαιροῦνται τὴν ἄγαν εὐώδη τῆς ἀποφορᾶς ὑπερβολήν. pro quibus Diodorus poſuit, τοῖς τοιούτοις καταμαχόμενοι τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐωδίας. De ſtyrace nihil illi. nec certè verum eſt ad tollendos morbos è myrrhæ odore contractos, ſtyracis odorem Arabes vſiſſe vulgo. Sed duas res in vnum miſcuit Solinus. Ad abigendum ſuorum odorum faſtidium peregrinos & exteros odores Arabibus expetitos ſcribit Plinius eodem capite. in Elymæos petebant arborem Brathin, quæ iucundi odoris eſt accenſa. Sic legendum ſuprà docuimus, non *arborem Brutam*, vt vulgo habetur. in Palatino codice erat, *arborem bratym*. ea eſt βράθυς Græcorum, & *herba Sabina* Latinorum.

A *Herbaque turis opus priſcis imitata Sabinis.* petebant & in Carmanos arborem aliam *Strobon* quam ad ſuffitus perfuſam vno palmeo accendebant. Ex Syria ſtyracem reuehebant. Hos omnes odores peregrè petitos, ſed ſuaues non minus & iucundos vrebant abſtergendo faſtidio eorum quibus abundabant ipſi, vt turis, myrrhæ & aliorum. At morbis illis quos incurrebant ex nimietate ac vehementia bonorum odorum ſiue κάρος erat ille, ſiue totius corporis defectio, non ſtyracis ſuffitu occurrere ſolebant, ſed malis & contrariis odoribus, vt bitumine accenſo, & hircinæ barbæ pi- B lis. Hi corporis ὄγκους & πόρους τῇ τμητικῇ δυνάμει ſuaueolentium nimis rarefactos, triſtitia ſua ſolidabant rurſus ac denſabant. Diodorus ὄγκους vocat, vt methodici ſolebant qui hominem ex multis ὄγκοις & corpuſculis conſtare aiunt, quos & πόρους nominant. Hinc σύγκρισιν τῶν ὄγκων εἰς ἀραίωμα συναγομένην, relaxatam ac rarefactam corpuſculorum illorum ſiue meatuum concretionem. Agatharchides σύμμετρον πύκνωσιν vocat σύγκρισιν illam τῶν ὄγκων, quæ nec nimis laxa eſt, nec nimis rara. Aliæ ſunt ſignificationes τῶν ὄγκων apud Medicos & philoſophos, C de quibus nos alibi. Vtramque rem Plinius quoque confudit : nam Arabes dicit ſtyracem vrere in pellibus hircinis ad ſanandum ſuorum odorum faſtidium. Alterum faciebant ad faſtidium pellendum: alterum ad morbos ſanandos. At Herodotus ſtyracem ab Arabibus incendi ſcribit cum tus colligunt, vt eius odore ſerpentes pinnatas abigant, qui turis arbores cuſtodiunt. Hoc idem & Plinius ibidem obſeruat: *eumdem & ad ſerpentes fugandas vrunt in odoriferis ſiluis frequentiſſimas.* Sic Agatharchides & Diodorus ſerpentium πλῆθος aiunt eſſe D κατὰ τοὺς εὐωδεστάτους δρυμοὺς Arabum. Ita ſolet Plinius ille ex diuerſis auctoribus omnia congerere nullo digeſta iudicio.

Pag. 63. B. *Arabes ſarmentis eius ignes fouent*] alij myrrhæ, alij turis vt Sabæi. Plinius : *ciboſque Sabæi coquunt, turis ligno, alij myrrha.* cur igitur myrrhæ tantum meminit ? nec enim huius tantùm fumus noxius, ſed etiam turis, & aliorum odoramentorum quæ paſſim vrunt Arabes apud ſe naſcentia.

cremati ſtoracis] ita libri omnes noſtri. E Plinio ſemper *ſtyrax* dicitur, vt Græcis. Latini antiqui *ſtoracem* dixerunt. Virgilius in Scylla:

Et ſtorace Idæo vinctos perfuſa capillos,

χρῖσμα στυράκινον intelligit. Terentius in Adelphis:

Storax, non redijt hac nocte à cœna Æſchinus.

ibi Donatus : *& ab odore puer Storax.* Στύραξ nimirum, in Græca fabula hic puer vocabatur. ſic ψεύδολος Græcè, Plauto dictus *Pſeudolus.* quam malè à dolo dictum argutantur, aut ψευδυλαίς. ψεύδυλος, vt φείδυλος. hinc *ſtorax calamita* hodieque in officinis. ſed

Digitized by Google

καὶ μαλάττει ἰσχυρῶς. vt myrtha fuit alia θυμιατὴ, alia χυτὴ quæ propriè στακτὴ dicebatur, liquidior iſta, illa ſiccior & friabilis. ſic ςύραξ etiam fuit alius θυμιατὸς, alius χυτὸς, qui liquidus & remiſſus, ex altero expreſſo & ſubacto. Fiebat olim ſtacte ex myrrha pars eius liquidior, quæ & longe erat pretioſiſſima. Nunc non fit, ſed nec myrrha ipſa ſatis ſincera ad nos aduehitur. Hæc cauſa eſt quare Arabes & Neoterici omnes Medici ſtoracem liquidum vel ſtoracis liquorem pro ſtacte hodie paſſim accipiant, quia nullam iam habemus ſtacten: ſtorax autem vulgatior & magnam habet cum myrrha affinitatem. Sequitur apud Dioſcoridem de altero genere ſtoracis planè concreti ac ſicci. Sic enim ſcribit: εὑρίσκεται δὲ καὶ δάκρυον κόμμει ἐοικὸς, διαυγὲς, σμυρνίζον, ὀλίγον δὲ τοῦτο γίνεται. Hæc lacrima ſtoracis, quæ gummi ſimilis eſt, & pellucida, σμυρνίζουσα, concreta vtique & ſiccior nullam ὑγρασίαν remittit, vt alia. & hunc eſſe ſtoracem puto, quem καλαμίτην vocarunt, ideo ſic dictum vt diſertè Iſidorus teſtatur, quod calamis & virgis inhæreſceret, & concreſceret. Hic, vt idem ait, albidus eſt & mundus, inſtárque gummi pellucidus. Hinc hodieque ſiccum ſtoracem vocant *calamitam*. At ille qui in terram diſtillat cum ſcobe arboris & corticis egeſtus & effuſus, immundus & impurior & rufus immo etiam pinguior liquidiorque. Hunc χυματίας vocabant. Iſidorus vtrumque confundit. in ſicciori genere albida & pellucida lacrima probabatur, & gummi ſimilis. in liquidiore, ὁ ξανθὸς, καὶ λιπαρὸς ῥητινώδης θρόμβους ἔχων, ὑπολεύκους. ita Oribaſius. in vtroque genere hic & ille præſtantiſſimi: ſed hic χυματίας, ille καλαμίτης. vtriuſque notas miſcuit Iſidorus, & vni eidemque generi adſcripſit. Galenus optimum ſtoracem è Pamphylia afferri ſolitum docet in calamis. Nempe in illis ipſis calamis quibus concretus adhæſerat, adferebatur tunc. Plinius Pamphylicum ceteris acriorem aſſerit. Sic enim legendum ex libris: *exit in Pamphylia, ſed acrior, minuſque ſucceſus*. ergo ſiccior. quem tamen videtur improbare Plinius, quia minus habeat ſucci, cum è contra Galenus eum qui è Pamphylia aduehebatur in calamis, tanto ceteris generibus præſtare affirmet, quantum Falerni nota aliis vinis antiſtabat. Et illum eſſe mihi perſuadeo quem Dioſcorides gummi ſimilem reperiri refert, cuius & paruam copiam eſſe, rarumque ideo inuentu vult. Nam qui minus ſuccoſus, magis ad gummi accedit, iſque acrior. Atque hic proprie καλαμίτης dicebatur, quod circa virgas & calamos arboris concreſceret, & in iiſdem adferretur. Male igitur Plinium reprehendunt quod dixerit ſtyracis arborem habere intus ſimilitudinem harundinis. Quippe vel natura talis exiſtebat, vel eroſa intus à vermibus ſcobe talis euadebat. Sic Caſiam vermibus intus eradendam curabant

A vſque ad corticem, vt ſic fieret σκελυφώδης. vide Theophraſtum. Κασσόβοροι hunc vermem vocabant. Heſychius: Κασσόβορος, ὁ ἐν Κασσίᾳ γινόμενος σκώληξ. Hæc Κασσία στύραξ Andromadi apud Galenum. στύραξ & κάλαμος idem. ita & ſtyracis rami exenterati à vermibus calamis & harundinibus ſimiles intus euadebant. Scribendum apud Plinium: *Styrax laudatur poſt ſupraſcripta ex Piſidia, Cypro, Cilicia, Creta: minimè ex Amano Syriæ medicis, ſed vnguentariis magis*. perperam vulgo legitur: *Creta minimè. Ex Amano Syriæ*. Dicit minimè laudari medicis qui ex Amano Syriæ veniebat, ſed vnguentariis magis, quia fortaſſe magis ſuccoſus eſſet, ideóque vnguentis & χρίσμασι vtilior. Locus ille ita interpungi B debet. male etiam ſcribitur. *Ex Piſidia, Sidone, Cypro, Cilicia, Creta*. inter prouincias & inſulas vrbem non nominaſſet. Adde quod optimi quidam libri habent, *Side*. Atqui ne id quidem verum. Nam Side vrbs Pamphyliæ. At paulo poſt meminit Styracis qui in Pamphylia exibat. Illud *Side* perperam repetitum è fine præcedentis vocabuli, *Piſidia* aut *Piſidia*. Dioſcorides: πρῶτος δὲ ἐστὶ ὁ Γαβαλίτης, καὶ Πισιδικὸς, καὶ Κιλίκιος. Scri- C bitur ibidem vulgo: *adulteratur cedri reſina, vel gummi, alias melle, aut amygdalis amaris*. Scribe: *vel gummi alia, melle aut amygdalis amaris*. Plinius *hæc gummis* vbique genere fœmineo enunciatur ac declinatur. quod omnibus fere locis corruperunt. in adulteratione ſtyracis mel ſemper addebatur, quia melleum liquorem reddit preſſus, qui optimus eſt. falſa igitur lectio: *alias melle*. Dicit reſina cedri adulterari, aut alia gummi. paulo poſt libri habent: *pretium optimo* XVIII. Scribendum, *pretium optimo* X. VIII. id eſt de- D narij octo. nota denarij ſemper in libris ac editionibus corrupta eſt, & tranſit in numeri notam. Atque hæc hactenus de Styrace.

Pag. 63. B. *apud eoſdem naſcitur Phœnix auis*] ante hæc verba veteres quidam habent locum de cinnamo, quem ſupra habuimus in Æthiopiæ capite. heîc etiam habetur in optimo Regio codice, ad cuius oram antiquarius iſta notauit: *hoc totum in cinnamo, & heîc & in ſuperioribus codex vetuſtus vera fides continebat*. ſic igitur & heîc ſcriptum id exhibent: *iidem Arabes legunt cinnamum*. & cetera eodem modo quo ſuprà, paucis exceptis, quæ ibi notauimus. non dubium eſt E quin alterius editionis alterata lectio fuerit. nec enim veriſimile eſt eamdem hiſtoriam duobus locis iiſdem verbis poſuiſſe. ſed in altera Arabibus, in altera editione Æthiopibus eam adſcripſerat ex diuerſorum auctorum ſententia. κινναμωμοφόρον regionem Strabo & Ptolemæus in Æthiopia ponunt. Plinius in Æthiopia naſci Troglodytis connubio permixta, eoſque id mercari à conterminis. idem Plinius lib. VI. cap. XXIX. *promuntorium & portus Moſſylicus, quo cinnamomum deuehitur. hucuſque Seſoſtris exercitum*

Digitized by Google

duxit. cinnamomum quod in Æthiopia naſcebatur, regione illi portui vicina, deuehebatur in portum. nam ad Moſſylum emporium, ἡ κινναμωμοφόρος. ſcribit Strabo Seſoſtrim exercitum duxiſſe, vſque ad κινναμωμοφόρου, & Plinius vſque ad Moſſylicum emporium, qui portus erat, τῆς κινναμωμοφόρου Æthiopiæ. Dioſcorides Caſiam in Arabia odorifera naſci tradit, & tertiam eius ſpeciem βλαστὸν μοσυλίτην vocat, idem genus eximium cinnamomi μόσυλον indigetat, non quod ad Moſſylicum emporium proueniret, ſed quod ſimilitudinem præferret Caſiæ Moſylitis. Herodotus prodit Arabes colligere cinnamum, ſed in nidis certi generis auium, quæ aliunde id deferant. ex inſulis deſertis & incognitis aues illas cinnamomum in Arabiam deferre canit Dionyſius περιηγητής. Agatharchides caſiam & cinnamomum in Arabia prouenire auctor eſt, nec aliter ſentit Theophraſtus, cuius hæc verba ſunt: γίνεται μὲν οὖν ὁ λίβανος, καὶ ἡ σμύρνα, καὶ ἡ κασία, καὶ ἔτι τὸ κιννάμωμον ἐν τῇ τῶν Ἀράβων χερρονήσῳ, περὶ τε Σάβα, καὶ Ἀδράμυτα, καὶ Κιτίβαινα, καὶ Μάλι. ita legendum vt correximus. Ἀράβων χερρόνησον vocat Arabiam Felicem, vt Plinius *peninſulam* lib. XII. cap. XIX. *minimaque computatione millies centena millia ſeſtertiûm annis omnibus India & Seres, peninſulaque illa imperio noſtro adimunt.* per *peninſulam illam* manifeſtum eſt intelligere Arabiam Felicem, non eadem eſt hæc ſumma quam lib. VI. cap. XXIII. de ſola India poſuit, vt male ſibi perſuadent. hæc verba ſunt: *digna res, nullo anno Imperij noſtri minus ſeſtertio quingenties exhauriente India, & merces remittente quæ apud nos centuplicato veneant.* ita ſcribendum. ſeſtertium quingenties, efficit quingenties centena millia ſeſtertiûm. quæ ſumma dimidio minor eſt. ſed ibi de India ſola loquebatur: heic de India, Seribus & peninſula Arabiæ. atque hæc hactenus. Notandum in ſuperioribus Theophraſti verbis diuerſa deſignari loca Arabiæ Felicis, & ſingula eodem ordine reddi quo aromata quæ in iis naſcuntur, quod ſupra admonere oblitus fueram. ὁ λίβανος, ἡ σμύρνα, ἡ κασία, τὸ κιννάμωμον naſcuntur, περὶ Σάβα, Ἀδράμυτα, Κιτίβαινα καὶ Μάλι. ſi ſingula ſingulis reſpondere faciamus, quo ordine dicta ſunt, tus naſcitur περὶ Σάβα. vnde *Sabæum tus.* myrrha, περὶ Ἀδράμυτα. nam Ἀδράμυτα & Χατράμυτα eadem, vt docuimus. & myrrham naſci in Chatramotiti regione ſuperius oſtendimus. ergo Caſia circa Citibæna, & cinnamum circa Mali naſcitur. perperam pro *Mali* reponunt *Moſylum.* Arabiæ regionem deſignare voluit auctor cum Moſylum ſit Æthiopiæ. in Aethiopia porro nec cinnamum nec Caſiam hodie naſci teſtantur mercatores qui loca illa quotidie perluſtrant.

Pag. 63. B. *capite honorato in conum plumis extantibus*] ita coniunximus, cum vulgo legeretur in omnibus: *capite honorato, in conum* A *plumis extantibus,* Plinius: *criſtis fauces caputque plumeo apice cohoneſtante.* qui Plinio *plumeus apex* Solino id ſunt *plumæ in conum extantes.* ergo conum & apex idem. certè conum apex galeæ. nam apex cuiuſlibet rei ſummitatem ſignificat, ne pilei flaminici apicem ita proprie dici tantum cenſeas ex Grammaticorum veterum ſententia, qui ab antiquo *apere* id eſt religare dictum nugantur. *apices* litterarum, αἱ κεραῖαι, τὰ ἄκρα τῶν γραμμάτων. Gloſſæ: *apex*, κεραία, γράμματος ἄκρον, προσῳδία, καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ πίλου περίσημον. eædem: *apices*, κεραῖαι, ἄκραι συλλαβαί, πάγοι. & *montis apex* ἡ κορυφή. in galea vt & in pi- B leo τὸ περίσημον etiam dicebatur *apex* & *conum.* Virgilius:

—— *apicem tamen incita ſummum*
Haſta tulit.

ad quem locum Seruius: *galeæ id eſt eminentia, quam Græci conum vocant, in qua eminent criſtæ.* Heſychius: κῶνος περικεφαλαία, καὶ ὁ τῆς πίτυος καρπός. immo, τὸ τῆς περικεφαλαίας ἄκρον. Græcis κῶνος propriè quod à rotunditate in acumen ſurgit. Gloſſæ: *conum*, κύμβαλον, καὶ τῆς περικεφαλαίας ἄκρον. reſcribunt, κύμβαχον. quia Heſychio κύμβαχος τὸ ἀνώτατον μέρος τῆς περικεφαλαίας. ſed cur non & κύμβα- C λον? nam ab eadem origine. idem Heſychius: κύμβαλον, τὸ ἀκρότατον. *conum* propriè in medio galeæ pars eminens è ferro vel ære quæ ad ornamentum & inſigne varia forma fiebat, interdum facta vt criſtæ & pennæ in ea ponerentur, interdum & ſine pennis. nam multæ galeæ abſque cono vel apice, vt gregariorum militum: multæ cum cono quidem & apice, ſed ſine criſtis & pennis; aliæ cum vtroque. omnium exempla viſuntur in antiquis monumentis. Polybius: ἐπὶ πᾶσι τούτοις προσεπικοσμοῦνται πτερίνῳ στεφάνῳ, καὶ πτεροῖς φοινικοῖς ἢ μέλασιν ὀρθοῖς τρισὶν ὡς D πηχυαίοις τὸ μέγεθος. vbi πτέρινος στέφανος, non eſt *plumeus apex* vt vulgo vertunt, ſed *criſta* vel plumea corona, è qua tres pennæ ſurgebant rectæ, cubitum altæ. Græci φαλοὺς vocant lucidos clauos, vel aſteriſcos aut clypeolos quibus ſumma pars galeæ pro apice inſignita erat. Heſychius: τριφάλεια περικεφαλαία τρεῖς ἔχουσα λαμπροὺς ἀστέρας ἢ ἥλους. Etymologicum magnum φαλὸν interpretatur τὸ περιμετωπίδιον ἐπανάστημα, & ἀπαστίλβον τι λαμπρόν. nam ἀπαστίλβους Græci vocant clauos capitatos in modum clypeolorum. idem E Heſychius: φάλαρα, ἀστραγαλίσκους τῆς περικεφαλαίας exponit. hi veluti nodi & clypeoli in ſummo ac medio galeæ. *conum* & *apicem* id propriè vocabant. λόφον etiam vocabant Græci. Heſychius: λόφος, τὸ τῆς γῆς ἐπανάστημα, καὶ τὸ ἄκρον τῆς περικεφαλαίας. & alibi φαλὸν, τὸν λόφον τῆς περικεφαλαίας eſſe dicit, & reuera φαλὸς & λόφος idem, & *apicem* vtrumque ſignificat, τὸ ἐπανάστημα ſcilicet, & quod in altum leuatur. alij τὸν λόφον ἀπὸ τῆς τριχώσεως & pro iuba acceperunt. nam & λοφιὰ iuba equina, & λόφος ceruix iumentorum. φαλοὺς etiam quidam veterum στείγγια interpretati

Digitized by Google

ſunt, id eſt tubos vel fiſtulas quibus immittebantur criſtæ iubæque. Heſychius: κράνα, τὰ περικεφαλαίδια στείχεια, εἰς ἃ τὰ πτερὰ ἐμβάλλεται. ſed hæc diſtinguenda & cum in fronte poſita, & cum in ſummo galeæ, & cum ad continendas pinnas & criſtas facta, & cum ſine his. alia præterea apud Romanos, alia apud Græcos vſitata, & diuerſis apud vtroſque temporibus diuerſa. *criſtæ* etiam dicebantur, non tantum pinnæ cono galeæ aptatæ, ſed etiam ex ipſo ferro laminæ eminentes, & rectæ quæ mediam galeam diuidebant. Vegetius: *centuriones habebant galeas ferreas, ſed tranſuerſis & argentatis criſtis, vt facilius agnoſcerentur.* quod criſtas ibi vulgus interpretum, cum doctiſſimis viris accipiunt de pinnis aut iubis, ſanè falluntur. id ſunt quod diximus. & tales in antiquis expreſſas galeis videre eſt, hodieque paſſim in noſtris. Gloſſæ: *criſta*, περικεφαλαία, καὶ λόφος ἀλέκτορος. criſta galli, non eſt περικεφαλαία, ſed λόφος περικεφαλαίας. ſed alludit ad illud poëtæ: *& criſtæ capitum.* vbi Grammatici notant partem pro toto dixiſſe, inſigne galeæ pro galea. ſed de his nos alibi. vt apices diuerſæ formæ in galeis veterum, ita in capite auium diuerſi generis apices natura poſuit, quos ſic explicat Plinius lib. XI. cap. XXXVII. *in capite paucis animalium nec niſi volucribus apices, diuerſi quidem generis: Phœnici plumarum ſerie è medio eo exeunte alio: pauonibus crinitis arbuſculis, ſtymphalides, cirro: Phaſiana, corniculis: præterea parua quæ ab illo galerita appellata quondam: poſtea Gallico vocabulo etiam legioni nomen dederat alaudæ.* quædam in his verbis explicanda, tum emendanda. quid illa velint neſcio, *plumarum ſerie è medio eo exeunte alio.* ſcribendum plane auguror: *plumarum ſerie è medio eo exeunte alia.* nihil verius. dicit in capite paucis auium, & diuerſi quidem generis apices eſſe: phœnici eſſe plumarum ſerie alia exeunte è medio eo. id eſt, è medio capite. ita enim ſubintelligendum. caput pluma coopertum phœnice, vt ceteris auibus. è medio eo alia plumarum ſeries exit quæ apicem facit. *apex* & *conum* galeæ idem. at cuiuſcunque generis ſint apices in capite auium, ita dicuntur, etiam ſi non extent coni figura. quia *plumeum apicem* Phœnicis vocauit Plinius, *in conum plumas extantes* pro eo dixit Solinus, quaſi omnis apex conum referret. Auctor. incertus *coronam radiatam* appellat phœnicis auis apicem:

Æquatur toto capiti radiata corona
Phœbæi referens verticis alta decus.

Auſonius:

Ales cinnameo radiatus tempora nido.

in quo verſu explicando multùm laborant docti. *nimbo* corrigebat Scaliger. quod abſurdum eſt. nec enim *nimbus cinnameus* heic locum habere poteſt. cinnamis nidum ſtruere phœnicem notius eſt quam vt doceri debeat. ſola interpunctione ſenſus elici poteſt abſque mutatione. igitur diſtinguẽdum:

A *Ales cinnameo, radiatus tempora, nido.* ales cinnameo nido, Phœnix eſt, quæ cinnamis nidum concinnat. ſic dictum vt, *domus ſanie dapibuſque cruentis.* at *radiatus tempora*, propter radiatum apicem plumeum ſiue coronam. Epiphanius πάρεον vocat apicem phœnicis: πάρεον γὰρ φέρει ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ σφαίρας κατέχει ἐπὶ τῆς ποιὸν αὐτῆς. legendum paulo poſt in verbis Plinij: *ſtymphalidi, cirro.* nam libri habent, *ſtymphalide.* nec ferri poteſt *ſtymphalides* quod editum eſt. ijdem libri ſtatim ſcribunt: *Phaſiana, corniculis: præterea parua aut qua ab illo galerita.* ſcribo

B ego: *phaſianæ, corniculis: præterea parua aui quæ ab illo galerita appellata quondam, poſtea Gallico vocabulo etiam legioni nomen dederat alauda.* inſignis locus. dicit cornicula apicem phaſianæ facere, & præterea paruæ volucri, quæ ab illo apice corniculato Galerita quondam appellata, poſtea dicta alauda Gallico vocabulo, etiam legioni nomen dederit. Phaſianæ colchicæ, *geminas ex pluma aures ſubmittunt ſubriguntque*, vt idem ait lib. X. cap. XLVIII. has plumeas aures ſiue apices, heic vocat *cornicula.* ita & galeritæ auis λόφον ſiue apicem, quod inſtar ſit corniculi. atque

C inde dicta *galerita*, ὁ κορυδὸς Græcis & κορυδαλὸς, à corniculis ſcilicet galeæ. præter ea quæ ſupra diximus varia galearum inſignia, etiam cornicula fuere, non criſtæ plumeæ ſectæ ac diuiſæ in cornua, ſed vera cornuum ſimilitudo ære vel ferro expreſſa. clariſſimè id colligitur ex hoc Plinij loco lib. X. cap. XLIII. *nec non & recens fama Crateri Monocerotis cognomine in Erizena regione Aſiæ coruorum opera venantis, eo quod deuehebat in ſiluas eos inſidentes corniculis humeriſque.* per *cornicula* palam eſt intelligi galeæ cornua quibus inſidebant corui. atque inde mo-

D noceros cognomen habuiſſe videtur ille Craterus ab vnico galeæ corniculo, vt fortaſſe legendum ſit, *inſidentes corniculo humeriſque.* nam in veteri libro ſcribitur: *corniculi umeriſque.* pro *Erizena* idem liber ſcribit, *Eriza*, credo fuiſſe, *Ereſia.* ab Ereſo vrbe Leſbi inſula. ab illis porro corniculis comœdiæ Plautinæ nomen *Cornicularia*, in qua miles corniculis inſignem galeam geſtans traducebatur. Varro lib. IV. de L. L. *itaque dictum in Cornicularia militis aduentu quem circumeunt ludentes.*

Quid ceſſamus ludos facere, circus noſter ecce adeſt.

E ita legendus ille locus. & lib. VI. ex eadem fabula citat hunc verſum:

Qui regi latrocinatus decem annos Demetrio.

vt inde conſtet de milite factam illam comœdiam. Liuius de Philippo Macedone lib. XXVII. *in arborem illatus impetu equi alterum cornu galeæ ad eminentem ramum perfregit.* de aliis etiam legitur cornua pro inſigni in galeis habuiſſe. nec dubium inde *corniculiarios* milites dictos in Militia antiqua Romana. genus militum erat honeſtiorum qui ab galeæ paraſemo ſic dicebantur, beneficiarij vt plurimum tribunorum aut Centu-

Digitized by Google

rionum. Valerius lib. vi. cap. i. *M. Lectorij Mergi Tribuni militaris æquè ſimilis fœdus exitus ſequitur: cui Cominius Tribunus plebis diem dixit ad populum, quod cornicularium ſuum ſtupri cauſa appellaſſet.* beneficiarius ille Tribuni militum fuit, *cornicularius* dictus à corniculo galeæ. non quod cornu ductaret in cohorte Tribuni, vt ineptè cenſent viri doctiſſimi. nec enim in acie aut exercitu, ſed nec in cohorte vel ala *corniculum* dicitur pro cornu. Suetonius de Orbilio Grammatico: *primo apparituram fecit magiſtratibus, deinde in Macedonia corniculo, mox equo meruit.* qui corniculum habent in galea, corniculo merere dicuntur, vt equites, equo. ſic *pedibus merere* dixit Mela, qui pedites militant. lib. i cap. vlt. de Iaxamathis; *apud eos eaſdem artes feminæ quas viri exercent, adeo vt ne militia quidem vacent. viri pedibus merent, ſagittiſque depugnant: illæ equeſtre prælium ineunt.* ineptè legitur in vulgatis: *viri pedibus inhærent.* ita & corniculo merent qui cum galea corniculo inſignita militant. nihil verius. illi qui beneficio tribuni munerum vacationem impetrabant milites, *beneficiarij* eius vocabantur, & quaſi exempti gregariorum turbæ inſignitas galeas corniculis vel corniculo, id eſt apice geſtabant. nam honorati militum hac maximè parte inſignes. Lucanus:

Illic plebeia contectus caſſide vultus
Ignotuſque hoſti quod ferrum Brute tenebas.

vbi *plebeia caſſis* quæ inſigni caret. ἄφαλον Græci vocant. Heſychius: ἄφαλος, περικεφαλαία μὴ ἔχουσα φάλους. φάλοι δέ εἰσι λαμπροὶ ἧλοι. in lapide antiquo prouinciæ Narbonenſis miles viſitur legionarius galeam tenens, in qua cornua gemina recurua pro inſigni habentur. aliud eſt:

---- *& rubræ cornua criſtæ.*

ſed & corniculum in galea prò quolibet apice dici poteſt. nam κεραία corniculum & apicem ſignificat. Gloſſæ: *apex*, κεραία. Heſychius: κεραιοῦχος, δορυφορίτης ἀπὸ τοῦ ἐν πλαισίοις κεραιούχου. perperam. κεραιοῦχος ad verbum eſt cornicularius. *Beneficiariorum* porro & *corniculariorum* nomen ab antiqua militia ductum remanſit in officiis Magiſtratuum poſterioris æui. vnde & *cornicularium* Caſſiodorus à tribunalis cornu dictum aſſerit, & *corniculum agere* in codice Theodoſio dicuntur cornicularij, quaſi nomen eſſet alicuius officij vel muneris corniculum. ſed cum neſcirent tunc vnde corniculari; nomen olim habuiſſent, munus quod tum habebant ſola nominis inducti ratione vocauerunt corniculum, vt alibi oſtendam pluribus.

Pag. 63. B. *aquilæ magnitudine*] Plinius: *aquilæ narratur magnitudine.* Herodotus: ἐς τὰ μάλιστα αἰετῷ περιήγησιν ὁμοιότατος, καὶ τὸ μέγεθος. Ezechiel vetus poëta apud Euſebium de Phœnice: περὶ τοῦ Φοίνικος ὀρνέου.

Ἕτερον δὲ πρὸς τοῖς εἴδομεν ζῶον ξένον
Θαυμαστόν, οἷον οὐδέ πω ὥρακέ τις.
Διπλοῦν γὰρ ἦν τὸ μῆκος αἰετοῦ σχεδόν.

A de Phœnice aue illa dici, non de phœnicoptero vt temere garriunt, præter ceteram deſcriptionem etiam hæc oſtendunt:

Βασιλεὺς δὲ πάντων ὀρνέων ἐφαίνετο
Ὡς ἦν νοῆσαι πάντα γὰρ τὰ πτηνὰ ὁμοῦ
Ὄπισθεν αὐτοῦ δειλιῶντ᾽ ἐπορεύετο.

Incertus auctor de Phœnice paria ſcribit:

Alituum ſtipata choro volat illa per æthram
Turbaque proſequitur munere læta pio.

& Tacitus lib. vi. Annal. de Phœnice: *aduolauiſſe multo ceterarum volucrum comitatu, nouam faciem mirantium.*

criſtatis faucibus] hinc Plinium emendauimus: *criſtis fauces, caputque plumeo apice cohoneſtante.* nam vulgo legitur, *criſtis faciem.* B libros habere notant, *faces* pro *fauces*, vt etiam in quibuſdam reperitur.

circa colla fulgore aureo, poſtera parte purpureus] Plinius: *auri fulgore circa colla, cetera purpureus.* abſurdè Solinus *poſtera parte purpureum* dixit, pro eo quod Plinius dixerat, *cetera purpureum.* quaſi præter alitis collum, cetera omnia poſteræ parti dentur. purpureum eſſe totum excepto collo, quod auri colore fulget, & cauda quæ cærulea eſt diſtinguentibus roſeis pennis, vult Plinius. ergo C pars eius anterior, purpurea erat, vt puta pectus. Ezechielus.

Στῆθος μὲν αὐτοῦ πορφυροῦν ἐφαίνετο
Σκέλη δὲ μιλτόχρωτα, καὶ κατ᾽ αὐχένα
Κροκωτοῖς μαλλοῖσιν εὐπρεπίζετο.

pectus purpureum, & collum croceum. quod cum Plinio conuenit, qui auri fulgorem circa colla illi tribuit. Herodotus: τὰ μὲν αὐτοῦ χρυσόκομα τῶν πτερῶν, τὰ δὲ ἐρυθρά. lege: τὰ μὲν αὐτοῦ χρυσόκοκκα. color χρυσόκοκκος ex auro & cocco mixtus. Apuleius vulgaris in Herbario, de baſilica: *eſt autem herba ſimilis rutæ,* D *lactem habens auroſum, ſimilem Chelidoniæ, florem autem Chryſococcum.* vix credendum χρυσόκομα dixiſſe Herodotum pro χρύσεα. auctor incertus de Phœnice cetera rubrum eſſe canit, caudam vero habere χρυσοπορφυρέων. hoc enim iſta ſignificant:

Caudaque porrigitur fuluo diſtincta metallo
In cuius maculis purpura miſta rubet.

plane χρυσόκοκκον Herodoti expreſſit. rubens purpura auro mixta chryſococcum colorem facit. Epiphanius in Phyſiologico: ὁ ταὼν χρυσίῳ καὶ ἀργυρίῳ καταπάστους τὰς πτέρυγας κέκτηται. ὁ δὲ Φοῖνιξ ὑακίνθῳ, καὶ σμαράγδῳ, καὶ λίθοις πολυτελέσι. ita legendus ille locus. malè καταπεπάσους.

E *poſtera parte purpureus abſque cauda*] id eſt, excepta cauda. in aliis, *extra caudam.* atque ita ſchedæ Palatinæ, & liber Excerptorum Solini.

probatum eſt quadraginta & quingentis eum durare annis] vulgò legitur apud Plinium: *ſacrum in Arabia ſoli eſſe, viuere annis* DCLX. apparet Solinum legiſſe, *annis* DXL. & libri ſanè Pliniani multi habent XL pro LX. quidam etiam DXL. & vulgatior eſt opinio de quingentis annis. Tacitus: *de numero annorum varia traduntur maximè vulgatum quingentorum ſpatium.*

Digitized by Google

ſpatium. Seneca: *tanquam Phœnix anno quingenteſimo ſemel naſcitur.* Mela: *ſed vbi quingentorum annorum æuo perpetua durauit.* Epiphanius: ὁ Φοῖνιξ τῆς Ἰνδίας εἰς γῆς κομίζεται, καὶ ἀμφὶ τὰ πεντακόσια ἔτη τὸν βίον διάγει. Mamilius ſenator, ita vocant Plinij libri, quingentis & quadraginta viuere ſcripſerat, pari æuo cum anni magni conuerſione: quam alij mille quadringentis & ſexaginta vno peragi ſecundum Ægyptios putabant, & totidem annos durare Phœnicem. vnde opinio eorum qui mille annos vitæ ei tribuunt, rotundo numero. qua de re infrà.

Pag. 63. B. *rogos ſuos ſtruit cinnamis, quos prope Panchaiam concinnat*] nihil concinni eſt, in hac conſtructione: *rogos ſuos cinnamis ſtruit Phœnix, quos prope Panchaiam concinnat, in ſolis vrbem ſtrue altaribus ſuperpoſita.* hæc non cohærent. prætereа breuius dixiſſet: *rogos ſuos prope Panchaïam cinnamis concinnat.* poſtremo hæc non concinnunt Plinij, quem compilat ſententiæ. non prope Panchaïam rogos ſuos ſtruere dicit Phœnicem, ſed iã ſtructos prope Panchaïam deferre in Solis vrbem. verba Plinij: *ſeneſcentem caſia turiſque ſurculis conſtruere nidum, replere odoribus & ſuper emori. ex oſſibus deinde & medullis eius naſci primo ceu vermiculum: inde fieri pullum: principioque iuſta funeri priori reddere, & totum deferre nidum prope Panchaiam in ſolis vrbem & in ara ibi deponere.* obiter moneam oportet mendum in illis eſſe, *iuſta funeri priori reddere.* legebam, *iuſta funeris priori reddere.* ſed cum libri omnes habeant *iuſta funera*, procliue eſt emendare, *iuſta funerea.* prope Panchaïam igitur nidum ſuum ſiue rogum in ſolis vrbem defert Phœnix, non prope Panchaïam concinnat. itaque pro *concinnat* memini alibi emendare *continat*, quod eſt continuo defert. ſic *continari* continuo ſequi, & comitem ſeſe dare ſuprà notauimus, *rogos ſuos ſtruit cinnamis, quos prope Panchaiam continat in ſolis vrbem, ſtrue altaribus ſuperpoſita.* omnino verbum heîc deſideratur, quod deuehendi ac deferendi ſignificationem habeat. nam certum eſt ex omnium auctorum communi conſenſu Phœnicem rogos ſuos deferre in ſolis vrbem. fortè ſcripſerat auctor: *quos prope Panchaiam connectat in ſolis vrbem.* ſed nihil verius quam *continare* eo ſenſu poſitum quo docuimus. ex quo proniore mutationis lapſu factum *concinare* ab imperitis correctoribus. Solinus Plinium ſequitur: quem ſequatur Plinius videndum. Hiſtoriam Phœnicis auis è Mamilio Senatore refert. vrbem Solis in quam nidum ſuum defert nouus Phœnix prope Panchaïã collocat. quod profectò valde miror. nam omnes auctores Græci Latinique conſentiunt vrbem eam Solis, in qua nidũ ſuum deponit Phœnix, Ægypti eſſe à qua longe Panchaïa. Herodotus, Tacitus, Mela, auctor incertus, de Phœnice, Orus Apollo. Panchaïa iuxta Diodorum, vna eſt ex inſulis illis, quę in Indico Oceano contra Arabiam Felicem ſitæ ſunt, turis & myrrhæ aliorumque odorum ferax. ex illis inſulis tus Indicum, & myrrha Indica afferebantur, de quibus nos ſuprà. Philargyrus Panchaïam regionem eſſe Arabiæ Felicis tradit, in qua

A templum Triphylis Iouis. Diodorus quoque Τριφυλίου Διὸς ἱερὸν in ea eſſe auctor eſt. Seruius Panchaïam gentem eſſe Sabæorum notat, apud quã tus naſcitur. ſed nugãtur illi Grammatici. nulla fuit Panchaïa regio in Arabia Felice. ſed quod in Panchaïa inſula, vt in Arabia tus naſceretur. inde Panchaïam partem vel gentem turiferæ Arabiæ eſſe prodiderunt. in eorum ſententia videtur & Plinius vel Mamilius fuiſſe, qui Solis vrbẽ prope Panchaïam ponit. nam & Solis vrbs in Arabia turifera. Stephanus: Ἡλίου πόλις, πόλις Αἰγύπτου, ἣν ἔκτισεν Ἀκτὶς ὁ Ἡλίου, καὶ Ῥόδης. ἔστι δὲ Θρᾴκης, καὶ τῆς ἀρωματοφόρου ἀπὸ τῆς Αἰγυπτίας. Solis vrbem quæ in turifera Arabia eſt, accepit Plinius pro Ægyptia. B Ideo prope Panchaïam, quam & Arabiæ eſſe vult, eam collocat. ſed pugnat id cum omnium ſcriptorum παράδοσιν, qui in Solis vrbem Aegypti Phœnicem rogos ſuos deferre teſtantur, & falſum eſt Panchaïam Arabię Felicis gentem aut regionem eſſe. præterea vrbs illa Solis Arabiæ turiferæ colonia erat Aegyptiæ. ita enim accipiendus Stephanus: καὶ τῆς ἀρωματοφόρου ἀπὸ τῆς Αἰγυπτίας. ergo oppidi Arabici nomen recentius, quam C Aegyptiaci. quod non parum ad rem pertinere notum eſt. denique illud etiam mirum Plinium eius regionis potius meminiſſe, quæ vicina eſt vrbi Solis, quã eius in qua vrbs ipſa ſita eſt. cur nõ nominauit eam Arabiæ regionem, in qua oppidum Solis? poſtremo & illud animaduerſione dignum, nuſquam alibi Pliniũ oppidi Solis in Arabia mentionẽ habere, præterquã hoc loco. ſed nec Ptolemæum nec alios oppidi Solis Arabici meminiſſe. ἱερὰ ἡλίου ἄκρα in Arabia Felice recenſetur à Ptolemęo, nullũ oppidũ hoc nomine. nobiliſſimũ vero illud Solis in Aegypto, quod in Collimitio D Arabiæ conditũ erat. Ptolemæus: καὶ ἐν μεθορίῳ Ἀραβίας, ἡ Ἀφροδιτοπόλεως, Βαβυλών, Ἡλιούπολις Ἡρώων πόλις. Strabo præfecturam Heliopolitanam in Arabia ponit. ipſe Plinius ab Arabibus cõditam prodit vrbẽ auctore Iuba: *quin & accolas Nili à Syene non Æthiopum populos, ſed Arabũ eſſe dicit vſque Meroen: Solis quoque oppidum, quod nõ procul Memphi in Ægypti ſitu diximus, Arabas conditores habere.* verba eius hæc ſunt in Aegypti ſitu: *vnum præterea intus & Arabiæ conterminum, claritatis magnæ Solis oppidum.* nullũ aliud oppidum Solis in Arabia mihi perſuadeo fuiſſe præter hoc. ſed quod in μεθορίῳ eſſet Arabię, & Aegypti, & præterea conditores Arabes haberet, E hinc factũ vt alij Arabiæ, alij Aegypto adiudicauerint. Simile quiddam de Petra oppido ante notabamus, quod alij Iudææ, alij Arabię ob eamdẽ cauſã aſſignãt. ſic Caſiũ *Arabiæ montẽ* vocat Mela, quẽ alij Aegypto tribuũt. quid igitur ſibi voluit Plinius, qui Phœnicẽ nidum ſuũ deferre prope Panchaïã in Solis vrbẽ dixit? forte auctor vnde accepit ſcripſerat, *prope Arabiam in Solis vrbem aduolare* cum nido ſuo Phœnicem. quod verum eſt. nam Solis oppidum in Ægypto prope Arabiam. nec longe ab Arabia ſua diſcedit auis illa quum eo venit. immo & Arabiæ eſſe illud oppidum tradidere quidam. at Plinius qui ἐν μεθορίῳ ἐν τῇ Ἀραβ-

μακροφέρω, Arabiã in auctore ſuo pro Panchaïa acceperit; & Panchaïam pro turifera poſuerit. quod tamen multimodis falſum eſt, vt ex his conſtat quæ ſuprà expoſuimus. Phœnix ſtruit nidum ſiue rogum in terris ſuis, vt loquitur Tacitus, hoc eſt in Arabia turifera, & ita neceſſe eſt, quum caſiæ ſurculis, cinnamis, & turis virgis, aliiſque odoribus in Arabia Felice naſcentibus eum concinnet: ſi Panchaïa regio turiferæ Arabiæ, cum prope eam regionem nidum ædificet, immo in ea ipſamet, non defert prope Panchaïam. ſi ex Diodori ſententia Panchaïam inſulam in Indico Oceano eſſe ex aduerſo Arabiæ ſitam ponamus, prope eam inſulã vrbem eſſe Solis quam petere contendat Phœnix, quis dixerit? cur non potius in ipſa Panchaïa? ita quocunque rem iſtam verſes, vel abſurda ſententia eſt, vel falſa lectio. de lectione vt addubitem facit varietas, quam tum in libris Plinij, tum in Solinianis deprehẽdi: optimus codex Plinij Rigaltianus expreſsè ac planè ſcriptum exhibet: *& totum deferre nidum prope pacatum in ſolis vrbem & ibi in ara deponere.* vtrum *Pancaiam* legerit Solinus neſcio, an ipſe finxerit. libri eius partim *pranctheam* legunt, partim *prathæam*. atque ita in Excerptis. in altero Regio vetuſtiſſimo, *prope Achaiam*. certè, pro *Panchaiam*. nec dubito quin hæc vera ſit lectio Solini. nam *Prancheam* male ſcriptum pro *Pancheam*, idque pro *Pancheam* vel *Panchaiam*. vt codices ſuos habuiſſe teſtatur Vinetus. ſi Solino facimus hanc gratiam, vt credamus ita legiſſe in Plinij codicibus, dãdus error Plinio fuerit, ex ea re natus quam diximus. ceterum ex illis Plinianis, *totumq; nidum prope pacatũ deferre in ſolis vrbem*, poſſit aliquis exiſtimare nidũ deferri totũ probè compactũ & conglobatũ. nã ita nidũ ſuũ concinnabat Phœnix. nihil tamẽ occurrit quod placeat, in ea lectione refingẽda. & puto *prope Panchaiam* ſcripſiſſe. Phœnix ouũ ex myrrha faciebat, & prætentato an ferre poſſet, eo includebat cineres priſtini corporis, & in ſolis vrbẽ deferebat. Tacitus Annali ſexto: *ſed ſublato murrha pondere, tentatoque per longũ iter, vbi par oneri, par meatui ſit ſubire patrium corpus, inque ſolis aram perferre, neque adolere.* impropriè loquitur Tacitus his verbis, *ſubire patrium corpus*. nam ea demum onera ſubeuntur, quæ imponuntur, & dorſo vel capite vel humeris geſtantur.

Ipſe ſubibo humeris, nec me labor iſte grauabit.

at Phœnix rogũ ſuũ in pilæ formã conglobatũ pedibus defert, non dorſo. cui rei ineptum verbũ eſt *ſubire*. ſcribendum puto: *vbi par oneri, par meatui ſit, ſubicere patriũ corpus, inque ſolis aram perferre.* & ſi attendis, verũ fateberis. in myrrhę pondere certo vires ſuas experitur Phœnix pullus. vbi videt parẽ ſe eſſe illi oneri ferũdo, exẽterat illud ouũ è murrha factũ, & in locũ excauatũ ſubiicit cineres patrios, qui nihil ad illud pondus addunt, in quo vires ſuas primò periclitatus eſt. nã quod è myrrhæ ouo extractum eſt, cõpenſat põdus corporis quod ſubijcitur. ita Herodotus, cuius ſententiã more

A ſuo breuiter & concinnè expreſſit Tacitus. verba Herodoti hęc ſunt: κομίζειν δὲ οὕτω. πρῶτον τῆς σμύρνης ᾠὸν πλάσσειν ὅσον τε δυνατός ἐστι φέρειν. μετὰ δὲ, πειρᾶσθαι αὐτὸ φορέοντα, ἐπεὰν δὲ ἀποπειρηθῇ, οὕτω δὴ κοιλήναντα τὸ ᾠὸν τὸν πατέρα ἐς αὐτὸ ἐντιθέναι. vide reliqua. legendũ etiã in Tacito: *inque ſolis arã perferre, neq; adolere.* non vt quidam legunt, *atque adolere*. neque enim adolet ibi in ara aut accẽdit cineres & rogum patrium, ſed ſic relinquit ac cõſecrat.

P. 63. C. *cum huius vita anni magni conuerſionem fieri rata fides eſt inter auctores*] ita loquitur, quaſi omniũ auctorũ eadem ſit fides, Phœnicem viuere annos quingentos & quadraginta, & cũ
B hac vita magni anni cõuerſionem fieri. atqui vnius Mamilij hanc eſſe ſententiã ex Plinio conſtat eodem loco: *cum huius alitis vita magni conuerſionẽ anni fieri prodidit idem Mamilius, iterumque ſignificationes, & ſiderũ eaſdem reuerti.* idẽ Manilius auctore Plinio ibidẽ, prodiderat Phœnicem autem viuere annis DXL. ergo iuxta Maniliũ annus magnus cõſtabat annis DXL. totidẽque annis durabat Phœnix, quæ ſolius Mamilij priua opinio eſt, non omniũ, tam de æuo Phœnicis, quã de anni magni cõuerſione. nã quingẽtis tantũ annis viuere Phœnicem maximè vulgatũ ſcribit Tacitus, non quingentis
C quadraginta. præter ea auctorum teſtimonia quæ ſuprà retulimus, Heliopolitæ Aegyptij, qui omniũ optimè id ſcire poterant, idem atteſtabãtur, Herodoto affirmãte. ὁ γὰρ δὴ φοῖνιξ ἐπιφοιτᾷ σφι, δι' ἐτέων ὡς Ἡλιοπολῖται λέγουσι, πεντακοσίων. de anni magni cõuerſione, vt vario annorũ numero apud auctores plurimos cenſetur, ita vnus quod ſciam Mamilius, quingentis & quadraginta annis eam definiuit, aliis aliter ſentientibus. quare omnimodo falſum, quod hic aſſerit Solinus, probatum eſſe Phœnicem quadraginta & quingentis annis durare, & cum huius vita magni anni conuerſionẽ fieri,
D ratam eſſe fidem inter auctores. Tacitus de Phœnice: *de numero annorũ varia traduntur, maximè vulgatũ, quingentorum ſpatium. ſunt qui adſeuerent, mille quadringẽtos ſexaginta vnũ interijci.* commentatores notant nimis exactam ſupputationem, & corruptũ videri illud *vnum*. & quidam corrigunt, *annos*. Muretus totum locum ita refingebat: *ſunt qui adſeuerent, mille quadringentos ſexaginta, vnum in terris.* vt vnũ in terris illum alitem eſſe dicat. ſed alieno loco hæc dicerentur; & vana eſt emẽdatio, vbi nihil mẽdi eſt. mille quadringenti ſexaginta vnus anni, numerus eſt anni magni canicularis apud Ae-
E gyptios. Cenſorinus de anno magno Aegyptiorũ: *eoq; fit, vt anno milleſimo quadringẽteſimo ſexageſimo primo ad idem reuoluatur principiũ.* Hęc magna periodus annorũ Ægyptiorũ qua caniculæ ortus, à quo annũ ſuũ auſpicabãtur, ad idẽ principiũ reuoluebatur. Firmicus pro anno maximo accepit, quẽ ſolis & lunæ, & quinq; planetarũ orbes conficiunt, cum ad idẽ ſignũ omnes referuntur, vnde profecti fuerant. ita enim in præfatione operis ſcribit: *quantis etiã conuerſionibus maior ille, quem ferunt, perficeretur annus, qui quinque has ſtellas, lunam etiam ac ſolem locis ſuis originibuſque reſtituit, qui mille quadringentorum*

Digitized by Google

& ſexaginta, & vnius anni circuitu terminatur. ſanè ἀποκατάστασιν omnium planetarum fieri putat eo circuitu anni canicularis, ſed in eo Græcos habet & Aegyptios auctores, vt ex hoc fragmento veteris Chronologi conſtat, ἐκ τῶν Μανεθῶ· τὰ πάντα ὁμοῦ τῶν λ΄ δυναστειῶν ἔτη μυριάδες τρεῖς, καὶ ͵ϛφκε. ταῦτα ἀναλυόμενα, ἤτοι μεριζόμενα παρὰ ͵αυξα ἔτη εἴκοσι πεντάκις τὴν παρ᾽ Αἰγυπτίοις, καὶ Ἕλλησιν ἀποκατάστασιν τοῦ ζωδιακοῦ μυθολογουμένην δηλοῖ, τουτέστι τὴν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἐπὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον. ὅ ἐστιν ἓν λεπτὸν τῆς πρώτης μοίρας τοῦ ἰσημερινοῦ ζωδίου Κριοῦ λεγομένου παρ᾽ αὐτοῖς, ὡς καὶ ἐν τοῖς γενικοῖς τοῦ Ἑρμοῦ, καὶ ἐν ταῖς Κυραννίσι βίβλοις εἴρηται. triginta ſex millia, & quingēti viginti quinq; anni, ſi per viginti quinque diuidantur, ſingulæ vigeſimæ quintæ partes habebunt annos mille quadringentos ſexaginta vnum. hoc ambitu annorum Firmicus iuxta cum Græcis & Ægyptiis mathematicis omnibus maiorem annū perfici putauit, quo apocataſtaſis omnium planetarum & ab eodem ſigno in idem ſignum reuolutio peragitur. nec alia Dionis ſententia in Cæſare his verbis: ἐν γοῦν χιλίοις, καὶ τετρακοσίοις, καὶ ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἔτεσι μιᾶς δῆθεν ἡμέρας ἐμβολίμου δέονται. maiorem illū annum intelligit quo in idem principium ſidera reuerti, & eaſdem tempeſtatū vices redire putabant. non igitur dubium eſt quin illi qui adſeuerabant Phœnicem mille quadringentos ſexaginta vnum annos viuere, ijdem ſint cum illis, qui cum huius alitis vita anni magni conuerſionem fieri tradebant. & valde mihi ſuſpectum eſt quod Plinius ex Mamilio refert, eam conuerſionem perfici quingentis & quadraginta annis, & hoc æui ſpatio terminari vitā Phœnicis. vereor, vt duas opiniones vel Plinius vel Mamilius in vnam confuderint, eorum qui quingentos annos vitæ huic aliti tribuebant, & eorū qui mille quadringentos ſexaginta vnum. quo circuitu magni anni periodum abſolui inter plurimos conuenit, cum nemo vnus veterum quingentis & quadraginta celebrari tradiderit. qua de re videndus Cenſorinus. ſequitur apud Plinium: *hoc autem circa meridiem incipere, quo die ſignum arietis ſol intrauerit.* magni quoque illius anni conuerſionem quæ mille quadringentis ſexaginta vno cōſtat annis ab eo puncto quo ſol primam arietis partem ingreſſus erat, auſpicabantur. Græcus auctor quem ſupra citauimus: ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἐπὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον, ὅ ἐστιν λεπτὸν τῆς πρώτης μοίρας τοῦ ἰσημερινοῦ ζωδίου Κριοῦ λεγομένου. Ægyptij cum eumdem ambitum ſeruarent, non ab æquinoctio verno, ſi Cenſorino fides eſt, ſed à caniculæ exortu, quando in primam Thot menſis inciderat, initium anni ſui magni ſumebant. ſubijcit idem Plinius: *& fuiſſe eius conuerſionis annum prodente ſe P. Licinio, M. Cornelio Conſulibus.* aliquid heîc deeſt, nec enim dicit, quotus annus huius conuerſionis fuerit ſub illis conſulibus. quod miror non animaduertiſſe viros doctos. repono ex veteri libro Rigaltiano: *& fuiſſe eius conuerſionis annum prodente ſe P. Licinio, M. Cornelio Coſſ.* ccxv. id eſt, *annum ducenteſimum decimum quintum.* prodebat illa Mamilius de Phœnice Conſulibus

A Licinio & Cornelio, quem annum ducenteſimum decimum quintum agi volebat magni anni conuerſionis, id eſt vitæ Phœnicis. nam annis vitæ Phœnicis, circuitum anni magni circumſcribit ac terminat. illa porro ætate nouiſſimi Phœnicis aduentum viderat Ægyptus, regnante Ptolemæo tertio. Tacitus Annali ſexto: *prioreſque alites Seſoſtride primum, poſt Amaſide dominantibus, dein Ptolemæo, qui ex Macedonibus tertius regnauit, in ciuitatem cui Heliopolis nomen, aduolauiſſe.* Ptolemæus Euergetes qui tertius ex Macedonibus in Ægypto regnauit, incipit regnare iuxta Ptolemæi canones anno vrbis quingenteſimo ſeptimo. ad Conſulatum Licinij & Cornelij anni ſunt ducenti triginta tres. Phœnix igitur in Heliopolim ciuitatem aduolauit, & in Ægypto viſus eſt anno decimo octauo Euergetis. quem primum Mamilius numerat magnæ illius periodi, cuius ducenteſimum decimum quintum vertentē agi prodidit Coſſ. M. Licinio Craſſo, Cn. Cornelio Lentulo. ſi in huius anni magni conuerſione notanda nihil aliud reſpexit aut ſequutus eſt Mamilius ille præter tēpus Phœnicis aduentus in Ægyptum, profecto inſignis nugator fuit, quamlibet eum Romanorum doctiſſimum ac diligentiſſimum iactet Plinius. quid enim incertius fingi poteſt illius anni periodo, quæ huius alitis æuo circumſcribitur, licet fabuloſam non eſſe concedamus? *priores alites,* inquit Tacitus, *Seſoſtride primum, poſt Amaſide dominantibus, dein Ptolemæo tertio viſa ſunt.* ſi verum eſt quod Heliopolitæ dicebant, διὰ πεντακοσίων ἐτῶν, ad ipſos ex Arabia deuolare nouum Phœnicem, inter Seſoſtrim, & Amaſim, quingentos annos interiectos oportuit, totidemque ab Amaſi ad Ptolemæum tertium. iuxta Mamilium vero quingentos quadraginta interceſſiſſe neceſſe eſt, ſed vereor ne noſtri χρονογράφοι, hoc canone metiendorum temporum ſtare nolint. obſcura eſſe inter Seſoſtrim & Ptolemæū tertium Tacitus dicit. à Seſoſtri ad Amaſim ſexdecim amplius reges recenſent Herodotus, Diodorus, & alij. Proteum qui tertio loco poſt Seſoſtrim teſte Herodoto regnauit, Troiani belli temporibus imperium Aegypti tenuiſſe, inter auctores ferè conſtat. ab Ilij excidio ad Olympiadem tertiā & quinquageſimam, qua iuxta Euſebium regnare occœpit Amaſis, anni ſunt ſexcēti & ſeptemdecim. at Diodorus inter Seſoſtrim & Proteum plures reges fuiſſe prodit. vt vt ſit, certum eſt inter Seſoſtrim & Amaſim lōge plus quingētis annis fluxiſſe. ab Amaſide vero ad Ptolemæum tertium, hoc eſt ab Olympiade quinquageſima tertia ad Olympiadem centeſimam & trigeſimam tertiam, trecenti tantum & viginti poſſunt anni numerari. ex his colligi poteſt, quantopere nugatorium ſit, re adeo vaga atque incerta magni anni ſpatium determinare, etiamſi non ſit fabuloſa. rurſus Phœnix alius viſus Tiberij æuo, Q. Plautio, Sex. Papinio Coſſ. vel vt Tacitus vult, Paulo Fabio, & L. Vitellio, duobus annis ante. ſic ab.

Digitized by Google

eo Phœnice qui decimo octauo Euergetis Ptolemæi apparuit, ad hunc nouiſſimum ducenti ſexaginta duo tantum interſunt anni. & rectè notat Tacitus inter Ptolemæum & Tiberium minus ducentos quinquaginta annos fuiſſe. nam inter finem Ptolemæi, & initium Tiberij ducentos tantum ac triginta ſex annos interijci certum eſt. ſi falſum illũ Phœnicem, qui Tiberij temporibus extitit, nemo tunc dubitauit, nec priores erunt veriores, certè ille qui Amaſis æuo conſpectus eſt, trecentos non multo plus annos vixit. quare ſi nihil aliud ſpectauit Mamilius, quam modum vitæ Phœnicis in periodo anni ſui magni determinanda, multum à veri regione diuerſus fuerit. nec propius abſunt qui mille quadringentos ſexaginta vnum durare annos eam auem ſcripſere. quia ſcilicet anni magni conuerſio iuxta plurimorum ſententiam hæc eſſe putabatur, & cum anni magni conuerſione vitã Phœnicis exæquari pluribus erat perſuaſum. nugæ fabulæque tam de anno quam de Phœnice. aliud quod fuiſſe credo præter Phœnicem, quam Mamilium induxerit, vt ſcriberet eius magnæ quam ſtatuit conuerſionis, annum ducenteſimũ quindecimũ fuiſſe Conſulibus P. Licinio & Cornelio Lentulo. quod vt paucis explicemus, de anno Aegyptiorũ quædã præmonenda ac præmuniẽda ſunt, nõ multis fortaſſe cognita. Aegyptiorũ annus trecentorũ ſexaginta quinque dierum erat, duodecim vero menſium qui triginta diebus ſinguli cõſtabant, ideo quinque dies quotannis adijciebant. Cenſorinus: *& in Ægypto quidem antiquiſſimum ferunt annum bimeſtrem fuiſſe, poſt deinde ab Iſone rege quadrimenſtrem factum, nouiſſimè Arminon ad tredecim menſes, & dies quinque perduxiſſe.* ſcribi debet: *ad duodecim menſes & dies quinque perduxiſſe.* Excurrebat ad anni ſolidi perfectionem quarta pars diei, quam & ipſam ſingulis annis adijciebant, quæ per quadriennij ſpatium diem ſolidam faciebat. ideo compoſuerunt periodum quamdam tot annis conſtantem, quot particulæ illæ excurrentes & in vnum coëuntes diem integram facere poterant. Strabo: εἰς δὲ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ ἐπιτρέχοντος μορίου πρὸς τὰς ἡμέρας, περίοδόν τινα συντιθέασιν ἐξ ὅλων ἡμερῶν, καὶ ὅλων ἐνιαυτῶν τοσούτων ὅσα μόρια τὰ ἐπιτρέχοντα, καὶ συνελθόντα ποιεῖ ἡμέραν. periodus illa ex ſolidis diebus conſtabat, & annis ſolidis, hiſque totidem, quot excurrentes quadrantes diem integram faciunt. ergo compoſita erat diebus mille quadrigentis, & ſexaginta vno, annis autem quattuor: nam quattuor quadrantes diem reddunt. hæc vulgo malè interpretantur & diſtinguunt apud Strabonem. & reuera periodus illa quadriennij Aegyptiaca mille quadringentis & ſexaginta vno diebus conſtabat, non mille quadringentis & ſexaginta, vt vulgo ſibi perſuadent. & nugatur Cenſorinus, qui ſcribit quadriennium apud Aegyptios vno circiter die minus eſſe, quam naturale quadrienniũ, quia eorum ciuilis annus ſolos haberet dies trecẽtos ſexaginta quinque ſine vllo intercalari.

A diſertè tradit Strabo periodum illã ſiue quadriennium Aegyptiacum compoſitum fuiſſe annis ſolidis quattuor, nullo die minus ſcilicet, quã eſt naturale quadrienniũ. & ſanè ciuilis annus Aegyptiorum nihil diſcrepabat à naturali, immo non alium habebant quã naturalem qui trecẽtis ſexaginta quinque diebus & quadrante perficitur. cum enim annũ ſuum auſpicarentur ab ortu caniculæ, atque ad alterum eius caniculæ ortum extenderent ac terminarent, palã eſt & illũ diei quadrantem qui ad anni complementũ excurrit, anno ſuo cõprehendiſſe. ideo ſine vllo intercalari tam ſingulos annos quam circuitum illum quadriennij ſeruabant. nec enim ſolos quinque dies duodecim mẽſibus τριακονθημέροις, ſed

B etiã quadrãtem illum adijciebant. Diodorus: τὰς γὰρ ἡμέρας οὐκ ἄγουσι κατὰ σελήνην, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἥλιον, τριακονθημέρους μὲν τιθέμενοι τοὺς μῆνας, πέντε δ' ἡμέρας, καὶ τέταρτον τοῖς δώδεκα μησὶν ἐπάγουσι, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τὸν ἐνιαύσιον κύκλον ἀναπληροῦσι. Certè methodum illã qua ciuilis annus cum naturali cõgrueret ab Ægyptiis Cæſarem mutuatũ eſſe inter omnes cõuenit, verùm intercalatione id aſſequutus eſt, quod Ægyptij abſque intercalatione ob-

C tinebãt, modo alio peculiari ſibi. & falſum eſt quod vir magnus lib. III obſeruauit capite *de anno Ægyptiaco*, Aegyptios quarto quoque anno diem vnum intercalaſſe. nihil falſius, & temerè id collectum è mendoſis Plinij verbis quæ paulo poſt emendabimus & explicabimus. Nec intercalaris erat quartus annus Aegyptiacæ periodi, nihil enim plus dierum habebat, quam reliqui tres anni, ſed quadrantẽ ſuum excurrentem, vt illi ſolũ obtinebat qui ceteribus tribus præcedentiũ annorũ additus, diem ſolidam faciebat, in fine periodi integrari & numerari ſolita. ratio qua id fieret

D in prõptu eſt, quã iam alij expoſuerunt. fallitur & vir ille maximus, vbi docet quadriennium quidẽ exactũ ἔτος θεοῦ vocaſſe Ægyptios, annum autẽ æquabilem labentẽ, QVADRANTEM. immo ſic vocarũt annũ vertentẽ, ab excurrente particula, quæ quartã diei partem reddit. clare id docent verba Hori Apollinis, quæ tamẽ illæ attulit ad probandã eã ſententiam, cum nihil minus dicant. ſic autẽ habẽt: ἔτος τὸ ἐνεστηκὸς γράφοντες τὸ τέταρτον ἀρούρας γράφουσιν, ἐπεὶ δὲ μέτρον γῆς ἡ ἄρουρα πηχῶν ἑκατόν. βουλόμενοί τε ἔτος εἰπεῖν ΤΕΤΑΡΤΟΝ λέγουσιν. ἐπειδή φασι κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἄστρου τῆς Σώθεως, μέχρι τῆς ἄλλης ἀνατολῆς, τὸ τέταρτον ἡμέρας, ὡς εἶναι τὸ ἔτος τοῦ θεοῦ τριακοσίων ἑξήκοντα πέντε ἡμερῶν. ὅθεν καὶ διὰ τετραετηρίδος περισσὴν ἡμέραν ἀριθμοῦσιν Αἰ-

E γύπτιοι, τὰ γὰρ τέσσαρα τέταρτα ἡμέραν ἀπαρτίζει. ſed omnino deſiderari puto in illa oratione hæc verba: ὡς εἶναι τὸ ἔτος τοῦ θεοῦ τριακοσίων ἑξήκοντα πέντε ἡμερῶν, καὶ τετάρτου. hæc inquam verba addenda ſunt, καὶ τετάρτου. annum Solis vocabant ἔτος θεοῦ. nam θεὸς abſolutè eſt Sol, etiam apud Græcos. hic annus, dierum eſt trecentorum ſexaginta quinque & vnius diei quartæ. Aegyptij eum ab ortu caniculæ ad alterum ortum metiebantur. ideo & ΤΕΤΑΡΤΟΝ eum appellabant, non quod quadrans eſſet vnius quadriennij, ſed ab excurrente quadrante, vt expreſsè teſtatur Horus.

Digitized by Google

ſic ἔτος θεοῦ, & τέταρτον idem eſt, ἔτος θεοῦ quod annus ſolis eſſet. Τέταρτον, quod diei quarta pars ad eius ἐκπλήρωσιν adijceretur. etiam κυνικὸν dixerunt, quod ab ortu caniculæ eum auſpicarentur. nunc Plinij verba videamus. ea ſunt lib. II. cap. XLVII. *omnium quidem ſi libeat obſeruare minimos ambitus, redire eaſdem vices quadriennio exacto Eudoxus putat, non ventorum modo, verum & reliquarum tempeſtatum magna ex parte, & eſt principium luſtri eius ſemper intercalari vno caniculæ ortu.* ex his colligebat vir magnus quarto quoque anno exacto diem intercalaſſe Aegyptios in ipſo ortu caniculæ, & Eudoxi tetraëterida nihil aliud fuiſſe, quam quadriennium caniculare Aegyptiorum, quod conſtabat mille quadringentis ſexaginta vno. & illam quadriennem periodum ἀποκατάστασιν vocabant, quia ſolem per tot dierum ſpatium in partem eam ſigniferi redire putabant, è qua exierat. Columella lib. III. cap. VI. *Nec tamen vltra quadriennium talis extenditur inquiſitio. id enim tempus ferè virentium generoſitatem declarat, quo ſol in eamdem partem ſigniferi per eoſdem numeros redit per quos curſus ſui principium cœperat, quem circuitum meatus dierum integrorum mille quadringentorum ſexaginta vnius ἀποκατάστασιν vocant ſtudioſi rerum cæleſtium.* Hęc ſunt clariſſima. C De intercalatione & intercalari anno periodi Aegyptiacæ, res prorſus falſa. nam omnem intercalationē ſemper abominati ſunt Aegyptij. nec in ortu caniculæ intercalatio illa fiebat, ſi intercalatio vocanda eſt, ſed in fine periodi ante ortum caniculæ, qui initium præbebat ſequenti periodo. nec intercalaris ille annus principium eius luſtri, ſed finis. Verum vt dixi nec intercalatio illa fuit, nec vllus intercalaris annus. quare omnino mendoſa eſſe oportet hæc verba: *& eſt principium luſtri eius ſemper intercalari anno caniculæ ortu.* ſcriptum in optimo Rigaltij libro: *in calario anno.* D vnde egregia coniectura noſtra: *in canario anno.* hoc eſt in anno Aegyptiaco, ἐν τῷ κυνικῷ ἐνιαυτῷ. *canarius annus* eſt Aegyptiacus, quia Aegyptij ab ortu canis anni ſui exordium ſumebant. Tetraëteris igitur illa ſiue luſtrum quo exacto putabat Eudoxus tempeſtatum & ventorum eaſdem vices redire, *in anno canario* hoc eſt apud Aegyptios, principiū habebat caniculæ ortu. apud Græcos, in anno ſcilicet Græco, à bruma incipiebat. vnde annus Græcorū auſpicabatur. & hæc erat tetraëteris Eudoxi, quę ab Aegyptiaca in hac re differebat, quod non à canis ortu, vt illa, E ſed à bruma initium ducebat. præterea annis tribus conſtabat dierum trecentorum ſexaginta quinque, & quarto qui trecentos ſexaginta ſex habebat, vno die intercalato propter ἐπιτρέχοντα μόρια quæ diem vnum conficiebant. at in Aegyptiaca tetraëteride omnes quattuor anni perfecti & ſolidi, abſque vlla intercalatione, quod ſinguli trecentos ſexaginta quinque dies haberent, & inſuper quadrantem. modum tetraëteridis huius ab Aegyptiis mutuatum eſſe conſtat Eudoxum, non tamen vt eadem ſint prorſus Eu-

A doxi luſtrum, & periodus Aegyptiaca, quod Scaliger volebat. Κυνικὸς igitur ἐνιαυτὸς Aegyptiorum, *canarius annus* Plinio. ſic *Canariæ inſulæ* à canibus dictæ. Ceterùm vt Aegyptiorum annum, quem ἡλιακὸν & θεοῦ ἐνιαυτὸν & κυνικὸν & Τέταρτον vocabant, trecenti ſexaginta quinque dies, & diei quadrans conſtituebant, ita magnus annus eorumdem tot annis conſtabat quot ille diebus, trecentis ſcilicet ſexaginta quinque & anni quadrante ſiue tribus menſibus. & quemadmodum rurſum periodum è minoribus annis ſolidis & abſolutis quadriennalem componebant, ita etiam ex iſtis B quattuor maioribus circuitum conflarunt, quæ totidem annos haberet, quot in illa minore dies reperiuntur, hoc eſt mille quadringentos ſexaginta vnum. Hæc maxima itaque periodus quattuor magnis annis conſtabar, qui ſinguli trecentos ſexaginta quinque annos, & inſuper anni quadrantem ſiue tres menſes haberent. hac periodo CIↃCCCCLXI. annorum ἀποκατάστασιν omnium planetarum fieri vulgo tum Aegyptij, tum Græci omnes exiſtimarunt, vt ſuprà oſtendimus, nec Firmicus heic ſolus in culpa. atque hic circuitus à caniculæ ſemper ortu incipiebat, vt & minor C ille annorum quattuor, & ſingrli anni vertentes, apud Aegyptios, ſed quocunque menſe anni, & quocunque die menſis tum annus vertens, tum periodus parua poterat incipere, dum ab ortu caniculæ initium duceret, verum periodus illa maior ex centuriis annorum compoſita, non aliud principium habebat, quam vbi prima menſis Thot in caniculæ ortum inciderat, quam ſemper redire ad idem principium poſt annos mille quadringentos ſexaginta vnum putabant. ſicut illa periodus parua quattuor partibus id eſt quattuor annis vertentibus conſtabat, ita D hæc magna periodus quattuor partes id eſt quattuor annos magnos habebat. vltimus annus magnus illius maximæ periodi forte fortuna principium habuerat octauo decimo anno Euergetis Ptolemæi, quo regnante & Phœnix in Aegyptum deuolauit. illius anni magni annum ducēteſimum decimum quintum Conſulatu P. Licinij & Cornelij Lentuli fuiſſe tradebat Mamilius. proinde trecenteſimus & ſexageſimus ſextus id eſt vltimus, eius anni magni annus incidit in Conſulatum Antonini Pij II. & Brutij Præſentis, quibus Conſulibus terminata eſt illa E periodus magna, & vltimus eius annus magnus finem accepit. eodem anno & ijſdem Conſulibus ante diem duodecimum kal. Auguſti, quo die ſolet canicula in Aegypto facere exortum, Neomenia Thot ad idem principium iterum reuerſa, primus annus magnus magnæ periodi exordium cepit, vt ex Cenſorino conſtat capite XXI. quod igitur eodem ferme tempore magnus annus incepit, & Phœnix in Ægypto viſus eſt, dominante nimirum Ptolemæo tertio, inde Mamilius cum huius alitis vita conuerſionem anni magni fieri tradidit. ſed qua

ratione ductus idem anni illius magni ſpatium quingentis & quadraginta annis definierit, neſcio : niſi quod Phœnicem quingentis annis durare rata fides erat inter auctores. hæc omnia fabuloſa & nugatoria, vt alibi pluribus dicturi ſumus. Illud inter omnes conuenit reuolutionem ſolis & lunæ fieri annis quingentis triginta duobus. Quæ periodus magna eſt ex vtroque cyclo in ſe ducto compoſita. Sed & hoc non parui momenti, quod oſtēdimus ducenteſimum quindecimum annum magnæ conuerſionis fuiſſe Coſſ. Licinio & Cornelio, quod niſi ex noſtra interpretatione intelligi non poterat, quantiuis pretij eſt ad anni Ægyptiaci rationes inueſtigandas & explicandas, de quo alibi.

Pag. 63. C. *quamuis plurimi eorum non quingentis & quadraginta*] dicit iuxta plurimorum ſententiam annum magnum conſtare duodecim millibus nongentis quinquaginta quartuor annis, non quingentis quadraginta. Seruius ad Æneid. III. *mox maiore cura magnum annum eſſe voluerunt omnibus Planetis in eumdem recurrentibus locum, & hoc fit ſecundum Ciceronis Hortenſium poſt annos duodecim millia nongentos quinquaginta quattuor, ſolſtitiales ſcilicet.* Cicero de Natura deorum, tria millia annorum anno magno imputat, alij aliter. quidam ex Græcis περίοδον Saturni μέγαν ἐνιαυτὸν vocabant. vide Cenſorinum.

Quinto itaque Plautio, & Sexto Papinio Coſſ.] ita repoſuerunt viri docti ex Plinio & Faſtis, quum libri omnes Solini habeant: *Plautio itaque Sextio, & P. Apronio.* Morem hunc eſſe Solini noui, nomina conſulum alia pro aliis ſubſtituere, & omnia confundere. de quo & ſupra lectorem monui. Apronius conſul fuit anno vrbis DCCXCII. tribus annis poſt hoc par conſulum, nec prænomen Publius, ſed L. Apronius Cæſianus illi fuit.

Ægyptum Phœnix inuolauit, captuſque anno octingenteſimo vrbis condita] vult eumdem illum Phœnicem qui Ægyptum inuolauit Quinto Plautio & Sexto Papinio Coſſ. captum fuiſſe anno vrbis octingenteſimo, & publicatum in comitio. non hæc mens Plinij qui hos Phœnices diſcernit ac diſtinguit his verbis : *Cornelius Valerianus Phœnicem deuolaſſe in Ægyptum tradit Q. Plautio, Sexto Papinio Coſſ. Allatus eſt & in vrbem Claudij Principis cenſura, anno vrbis* DCCC. *& in comitio prępoſitus, quod actis teſtatum eſt, ſed quem falſum eſſe nemo dubitarit.* nemo dubitauit falſum eſſe illum Phœnicem qui in vrbem allatus eſt Claudij tempore, & in comitio publicatus. non ergo fuit Phœnix, ſed auis alia, peregrinæ figuræ. at eum qui ſub conſulatu Plautij & Papinij in Aegypto apparuit verum eſſe Phœnicem multi videntur crediidiſſe. Tacitus: *Paullo Fabio, L. Vitellio Coſſ. poſt longum ſæculorum ambitum, auis Phœnix in Ægyptum venit, præbuitque materiem doctiſſimis Græcorum, multa ſuper eo miraculo diſſerendi.* idē eſt Phœnix quem Plinius ex Valeriano ſub Conſulibus Plautio & Papinio in Ægyptum deuolauiſſe ſcribit. duorum tantum annorū differentia eſt. mul-

A tis verum eſſe viſum hinc liquet, quod ſuper eo miraculo doctiſſima quæque tunc temporis ingenia diſſeruere. nonnullos tamen hunc quoque phœnicem falſum crediidiſſe ſcribit ibidem Tacitus, & quod minus ducenti quinquaginta eſſent anni, ex quo Phœnix in Ægyptum aduenifſet regnante Ptolemæo tertio, & quod nihil eorum vſurpauerit quæ vetus memoria firmaret. dicit nonnullis ita viſum, non omnibus. at illum qui ſub Claudio captus eſt & in vrbem allatus, nemo falſum dubitauit, teſte Plinio. ergo non idem Phœnix. Etenim qui verum illum priorem credere potuerunt de hoc poſteriore dubitandum nō

B habuere, quin falſus eſſet. à conſulatu Plautij & Papinij ad octingenteſimū vrbis, anni ſunt duodecim. itaque ſi verus ille, vtique iſte falſus. nihil tamen prohibet vtrumque eſſe falſum. idque verius. diuerſi tamen, & Plinij mentem Solinus non cepit, vt in aliis ſexcentis. mirum vero quod de eo Phœnice tradit Tacitus poſt longum ſęculorum ambitum in Ægyptum veniſſe, quum tamen mox addat tertio Ptolemæo dominante, viſum fuiſſe alterum, vix ducentorum quinquaginta annorum ſpatio inter vtriuſque aduentum, quæ duo ſæcula ſunt, non plura. dicit Plinius in

C Aegyptum deublauiſſe Phœnicem, quia ex ſuperiori regione ad inferiorem volaret, quod proprie eſt *deuolare*. nam Arabia Felix vnde veniebar, ἄνω χώρα, & ἄνω Ἀραβία, Aegyptus vero vbi Heliopolis, quam petebat Phœnix, ἡ κάτω χώρα, & ſinus Arabicus in Aegyptum influit ex illa ſuperiori regione vt & Nilus. hoc notandum duxi.

quod geſtum prater cēſuram quæ manet, actis etiam continetur] ergo propter cenſuram & acta verus ille Phœnix? inepte. quamlibet actis id teſtatum fuerit, Plinius non dubitauit dicere, neminem tum dubitaſſe pſeudophœnicem

D eſſe. ſed quid eſt quod ait, *præter cenſuram quæ manet?* Plinius Claudij Principis cenſura id accidiſſe narrat, anno vrbis octingenteſimo. geſſiſſe cenſuram Claudium diu intermiſſam poſt Paullum Plancumque cenſores tradit Suetonius in eius vita. Euſebij Chronicon notat Olympiadis ducenteſimæ ſextæ anno primo cenſum ciuium actum fuiſſe ſub Claudio, primo vt apparet cenſuræ eius anno, vrbis autē ſeptingenteſimo nonageſimo octauo. ergo octingenteſimus annus vrbis quo Pſeudophœnix in vrbem allatus eſt, tertius

E fuit cenſuræ Claudij. adhuc quæro quid illa ſignificent, *præter cenſuram quæ manet.* nam nihil tale apud Plinium qui propior Claudij temporibus & eius cenſuræ fuit. ſed nugatur vt ſolet noſter.

Cinnamolgos perinde Arabiæ auis] ita libri omnes Solini. nec aliter in Indice : *de cinnamolgis auibus & cinnamo.* apud Pliniū quoque ſic legunt libri: *in Arabia cinnamolgos auis appellatur: cinnami ſurculis nidificat.* hodie legitur : *cinnamologus.* verum eſſet κινναμολόγος, ſi Græci κίνναμον dicerent. ſed *cinnamum* Latini vocant, quod omnes Græci κιννάμωμον, vt iam ſuprà

Digitized by Google

obſeruauimus. Nec enim vox κινάμωμον reperitur apud Græcos auctores. Græci vero hanc auem quæ nidos texit cinnamorum ſurculis, κινάμωμον vocant. Heſychius: κινάμωμον, ὁ τῶν νεβαλικῶν ἢ τῶν ἀρωματικῶν, νεβάτιον, καὶ ὄρνις. Antigonus Caryſtius: λέγειν δὲ ὅτι ὡς καὶ τὸ κινάμωμον ὄρνεον τι, καὶ τὰ ἀρώματα φέρειν, καὶ τὰς νοσσιὰς ἐκ τούτου ποιεῖσθαι. ita etiam dicitur Ariſtoteli. τὸ κινάμωμον ὄρνεον, κινάμωμος ὄρνις. *Cinnamomos* igitur legendum apud Plinium puto pro *cinnamolgos*, quod eſt indubitaſſimum.

Pag. 63. D. *Propter ramorum altitudinem, & fragilitatem.*] ad nidos cinnamomi alitis peruenire non poſſe ait, propter ramorum altitudinem & fragilitatem. nam in ramis ſtruit nidum, ἐφ' ὑψηλῶν δένδρων, καὶ ἐν ταῖς πτελέαις τῶν δένδρων. Atqui poterant cædi, & vnà cum nidis deuolui. Antigonus tradit τιθέναι ἐφ' ὑψηλῶν δένδρων καὶ ἀβάτων. Nulla arbor tam excelſa quæ ſcandi non poſſit. probabilius Herodotus: φορέειν δὲ τὰς ὄρνιθας ἐς νεοσσιὰς προσπεπλασμένας πηλῷ πρὸς ἀποκρήμνοις ὄρεσι ἔνθα πρόσβασιν ἀνθρώπῳ οὐδεμίαν εἶναι. Plinius capite de cinnamo: *Id fabuloſa credidit antiquitas princepsque Herodotus auium nidis & priuatim Phœnicis, in quo ſitu Liber pater educatus eſſet ex inuijs rupibus arboribuſque decuti, carnis quam ipſa inferrent pondere, aut plumbatis ſagittis.* Ineptum eſt quod addit de Phœnice, priuatim ex eius nido cinnamum decuti crediidiſſe veteres. Herodotus μεγάλας ὄρνιθας vocat è quarum nidis deuolueretur cinnamomum, ſed earum nomen non expreſſit, cinnamum illud ſic collectum vendere Arabas, & in alias regiones inde exportari tradit idem. ex vnico porro nido auis vnicæ tam magnam copiam cinnami decuti poſſe vt præcipuè inde colligi dicatur, vix credibile. ſcribit Plinius id fieri in eo ſitu vbi Liber pater educatus eſſet. Sane & Dionyſius poëta Liberum patrem in Arabia Felice natum & educatum prædicat.

Τῷ καὶ γηθομένῳ κηώδεα φύεθ' ὕλη,
Μύρα δὲ καὶ τόμος λασίοις ἰσάρυεται μαλλοῖς
Ἐν νομῷ, αὐτομάτως δὲ κατάρρεον ὕδασι λίμναι.
Ὄρνιθες δ' ἑτέρωθεν ἀοίκητων ἀπὸ νήσων
Ἦλθον φύλλα φέροντες ἀκηρασίων κιναμώμων.

aues illæ ſunt Κινάμωμοι. & plures erant quæ nidos ſuos in Arabiæ rupibus inuijs cinnamis ſtruebant. Auienus de Phœnice, quod mireris, intellexit.

Ales amica deo largum congeſſit amomum.

per *Deum* ſolem intelligit, cui ſacer Phoenix. ſic Phœnicem cum cinnamomo aue confuderunt, quod vtraque nidum è fruticibus cinnamorum concinnarent. Inde illa Statij:

—— *Phariaque exempta volucri*
Cinnama,

quo nihil abſurdius. *Phariam volucrem* vocat Phœnicem quod in Ægypti Heliopolim aliquando deuolaret.

Quod hoc cinnamum magis quam alia mercatores probent.] hoc non dicit Plinius, ſed ſimpliciter vt vendant illud colligere: *plumbatis eos ſagittis decutiunt indigenæ, mercis gratia.* Herodotus non aliud cinnamum ex Arabia expor-

A tari, quam quod hoc modo decutiatur ex auium nidis. quæ & fabuloſæ omnis antiquitatis fuit opinio.

Plurimis crinis intonſus, mitra capita redimita, pars raſa in cutem barba.] ita hunc locum partim coniectura partim librorum ope reſtituimus, qui vulgo in editionibus corruptiſſimus, hoc modo: *plurimis crines intonſi, mitrata capita, redimitu pars, raſa in cutem barba.* corruptelæ origo ex duplicis editionis lectionibus ſimul mixtis, vt alias paſſim. altera habuit: *plurimis crinis intonſus, mitrata capita, pars raſa in cutem barba.* in altera fuit: *plurimis crinis*

B *intonſus, mitra capita redimita.* inde ſimul duæ appoſitæ: *mitrata capita redimita, pars raſa in cutem barba*, ex qua deinde correctores vulgatam lectionem concinnarunt: *mitrata capita, redimitu pars, raſa in cutem barba.* quæ ineptiſſima, & falſa. Plinius: *Arabes mitrati degunt, aut intonſo crine: barba adraditur præterquam in ſuperiore labro: alijs & hæc intonſa:* ſed quod ait Plinius mitratos eſſe Arabas, aut intonſo crine, ſignificare videtur eos qui mitrati ſunt Arabum crinem tondere, & qui intonſo crine ſunt, mitratos non eſſe. Solinus contrarium planè innuit, iiſdem & crinem intonſum & mitra capita redimita. quod ve-

C rius puto, vt mox oſtendam. quare in Plinij verbis legendum arbitror: *Arabes mitrati degunt intonſo crine.* non aliter legit Solinus. illud *aut* additum ab imperito aliquo correctore. Qui mitra caput redimitum gerebant ex barbaris, vt plurimum intonſi, vt contra pileati ferè ſemper tonſi. Hieronymus in vita Malchi tradit, Iſmaëlitas, qui Scenitæ ſunt Arabes intonſum crinem habere, & vitta caput redimitum: *Ecce ſubito equorum camelorumque ſeſſores Iſmaëlitæ irruerunt crinitis vittatiſque crinibus ac ſeminudo corpore.* Herodotus de Babylonijs lib. 1. κομῶντες δὲ τὰς κεφαλάς, μίτρῃσιν

D ἀναδέονται, μυρωσάμενοι πᾶν τὸ σῶμα. Vides intonſum crinem & mitras Babylonijs dari. Herodotus lib. VII. Κίσσιοι δὲ στρατευόμενοι τὰ μὲν ἄλλα κατά περ Πέρσαι ἐσεσάχατο, ἀντὶ δὲ πίλων μιτρηφόροι ἦσαν. Perſæ igitur πιλοφόροι, Ciſſij μιτρηφόροι. Piligeri vt dixi, capite ferè ſemper tonſo, contra μιτρηφόροι intonſo. Arrianus: καὶ κομᾶν Ἰνδοὺς τῷ θεῷ μιτρηφορέειν τε ἀναδεῖξαι Philoſtraſtus de Brachmanis: κομῶσι δὲ ὥσπερ οἱ Ἰνδοί, ὥσπερ Λακεδαιμόνιοι πάλαι καὶ Θούριοι, μίτραν τε ἀναδοῦνται λευκήν. apud Dacos diſtincti comati à piligeris ſiue pileatis. Nam honoratiores Dacorum pileati erant, viliores vero comati, abſque pileis ſcilicet, & coma illis pro pileo.

E Petrus Patricius de legationibus: Δεκέβαλος πρὸς Τραϊανὸν ἔπεμψε πρέσβεις πιλοφόρους, οὗτοι γὰρ εἰσὶ παρ' αὐτοῖς οἱ τιμιώτεροι, πρότερον γὰρ κομήτας ἔπεμπε ἀτιμοτέρους παρ' αὐτοῖς δοκοῦντας εἶναι. Vbi πιλοφόροι ſunt *pileati*, non *pilani* vel *piliferi*, vt viri eruditiſſimi volunt. & κομῆται ſunt comati, non *comites* vt perperam hariolantur. & ſcribendum in Græco κομήτας, non κόμητας. *mitra* igitur & *pilea* differunt. *mitræ* faſciæ ſunt quibus caput religatur, *pilea* capitis integumenta rotunda in modum galeæ facta, vnde

Digitized by Google

& *galeri* dicti, ſed & *galeas* quoque pro pileis Latini vſurparunt, vt Græci περικεφαλαίαν tam de galea quam de galero vſurparunt. Certe μιτροφόρους & πιλοφόρους apertè diſtinxit Herodotus. Latini tamen etiam *mitram* pro pileo poſuerunt, vt *mitra Phrygia* Virgilio pileum Phrygium dicitur, quam *tiaram* etiam appellarunt. Iuuenalis:

----- *& Phrygia veſtitur bucca tiara,*

vbi interpres vetus: *Tiara galea ſacerdotis eſt quæ per malas veniens mento ſubligatur. Tiara eſt pileum Phrygium quod dicunt.* nam Tiara pileũ proprie Perſicum. Herodotus de Perſarum habitu: περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι εἶχον τιάρας καλεομένους, πίλους ἀπαγέας, ideſt, *habent in capite pilea, vocant tiaras, incurua.* πῖλοι ἀπαγέες, ſunt pilea incurua. ineptè vertunt, *impenetrabilia*. Perſarũ vulgus tiaras inflexas & incuruas geſtabat, & ἀπαγέες quæ rectæ ſcilicet nõ ſtarent. ſolus rex rectas & fixas πεπηγυίας. idem Herodotus de Scythis Sacis: Σάκαι δὲ οἱ Σκύθαι περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κυρβασίας ἐς ὀξὺ ἀπηγμένας ὀρθὰς εἶχον πεπηγυίας. ſic vocat rectas & fixas quæ non inclinantur, nec incuruantur, quibus contrariæ ἀπαγέες. Heſychius: τιάρα, ἡ λεγομένη κυρβασία, ταύτῃ δὲ οἱ Πέρσαι βασιλεῖς μόνοι ἐχρῶντο ὀρθῇ, οἱ δὲ στρατηγοὶ ἐπικεκλιμένῃ, *inclinata & inflexa, non recta.* Iſidorus *incuruam* vocat: *Perſæ tiaras gerunt, ſed reges rectas, Satrapæ incuruas.* in frontem prominentes & incuruæ ac veluti plicatæ vulgarium tiaræ. Scholiaſtes Ariſtophanis: πᾶσι Πέρσαις ἐξῆν τὴν τιάραν φορεῖν, ἀλλ' οὐκ ὀρθὴν ὡς Κλείταρχος ἐν τῇ δεκάτῃ, μόνοι δὲ οἱ τῶν Περσῶν βασιλεῖς ὀρθαῖς ἐχρῶντο. & paulò poſt: ἔστι δὲ αὐτὴ καθὰ προείπομεν τιάρα, τοῖς μὲν ἄλλοις ἴσως καὶ ἐπικεκλιμένην καὶ προβαλλομένην εἰς τὸ μέτωπον ἔχειν, τοῖς δὲ βασιλεῦσιν ὀρθήν. idem alio loco Τιάραν, Περσικὸν περικεφαλαίαν interpretatur, *galeam Perſicam*, pileum vel galerum ſic vocans. Heſychius, Τιάρη Perſarum lingua ſignificare τὸ ὀξύ. Τιάρη, τὸ ὀξὺ Πέρσαι. Inde *Tiara* Pileum Perſicum, nam tiaræ omnes Perſicæ acuminatæ erant, ſed vulgarium incuruæ, Regum rectæ. tales & Phrygiæ, acutæ nimirum, & in frontem flexæ, vnde *tiara* etiam appellatæ. Seruius mitram Phrygiam vel Mæoniam *pileum incuruum* interpretatur, *de quo pendebat baccatum tegmen.* eiuſmodi pileo acuminato, & in frontem inclinato tectus Attis in veteribus ſaxis & gemmis ſculpitur. quæ Phrygia eſt tiara. Miror tamen quare *mitra* dicatur, quod pileum eſt potius, quum μίτρα & πῖλος Græcis in tantum differant. puto ſic appellatas quod mitris & redimiculis ſubnecterentur tiaræ Phrygiæ.

----. *& habent redimicula mitræ.*

& alibi:

Mæonia mentum mitra, crinemque madentem
Subnixus.

immo *ſubnexus* potius ſcribendum. Vetus auctor apud Athenæum, τὰς πώγωνας ὑποδεδεμένοι *mentum & barbam ſubnexi*, de huiuſmodi phrygijs tiaris & mitris. nam ſub mento religabatur. hinc pileos epiſcopales, hodieque *mitras* dicimus. Grammatici veteres notant *pileos virorum eſſe, mitras mulierum*, palliola & vela

A quibus capita fœminarum operiuntur *mitras* proprie dictas volunt, & *calanticas* Latinè appellari. Gloſſę: *calantica*, εἶδος ζώνης ex Græco, καλυπτική. in antiquis aſteriſmorum figuris Cepheus pingitur cum Perſica Tiara in anteriorem partem acumine proclinato. & Cepheũ Tiaram habere notat Ptolemæus. nec proprie Tiara eſt ex nominis notatione niſi acumen habeat. nam Τιάραν, λόφον ſiue apicem eſſe dicit Heſychius. talia ferè omnia barbarica pilea. Alani apices faſtigatos habebant. Iſidorus: *Perſæ bracchia ac crura linimentis, caput tiara tegunt. Eminent apicibus faſtigatis Alani.* B Alanorum *apices faſtigati* ſunt, κυρβασίας ἐς ὀξὺ ἀπηγμένας quas Scythis donat Herodotus. Nicetas in Andronico ſecundo: ἐκεῖ που δὲ πῖλον βαρβαρικὸν περιθέμενος ὃς εἰς ὀξὺ λήγων πυραμίδι εἴκαστο. tales & *Bardaïci cuculli* à Bardæis Illyrici populis. Nam *cucullus* proprie tegmen capitis acuminatum in ſummo, ex Græca origine qua κόκκυς ſignificat λόφον vel apicem, inde *cuccus* & *cucullus*. Martialis:

Sic interpoſito vilis contaminat vnco
Vrbica Lingonicus Tyrianthina Bardocucullus,

ita legendos hos verſus diu eſt cum ex veteribus membranis vidimus. C *vncum* vocat acuminatum apicem bardocucullorum, qui retro inflexus erat non in ante vt in Perſicis & Phrygijs tiaris vel etiam rectus. ita hodieque ſunt cucullę monachorum, & Benearnenſium cappæ, quas vocant. tales olim, ſi forte, & pænularum ſiue lacernarum, quas pluuio tempore ſuperinduebant cuculli. De lacernis cucullatis alibi dicendi locus, erant & pilea rotunda ſine acumine ad inſtar hemiſphærij, vel oui diuiſi. hac forma fuit pileum ſacerdotale Iudæorum. Iſidorus: *pileum ex biſſo rotundum quaſi ſphæra media, caput tegens ſacerdotale, & in occipitio vitta conſtrictum.* D *hoc Græci & noſtri tiaram vel galeam vocant.* apud Hieronymum legitur: *hoc Græci & noſtri Tiaram, vocant nonnulli galerum. Non habet acumen in ſummo, ſed galeam*, rectum eſt, & puto ſic legiſſe Iſidorum. ad hoc inſtar facta erant & pilea Caſtorum. Apuleius *ouatas caſsides* appellat quod ἡμίτομον oui repręſentarent. male vulgo, *obbatas* vel *obatas* ſcribunt editiones. id alibi notauimus. pilea huiuſmodi rotunda *calamancos* vocauit media Latinitas. ita enim ſcribendum. Græci voce in ſuum morem detorta Καμηλαύκια dixere, quaſi ἀπὸ τοῦ ἐλαύνειν τὸ καῦμα. de quibus alio loco, vt & de E pileis veterum omnis generis. Arabes hoc loco mitrati non eodem modo quo Phryges, nam mitræ Phrygiæ pilea ſunt, Arabicæ vero tæniæ tantum & faſciæ quibus caput redimitum habebant, nec aliter vocem μίτρας accipit omnis Gręcorum natio. inde *mitella* parua mitra, & *mitrula*, noſter ſupra: *mitrula lineatus caput*. pro quo *diadema* dixerat Plinius. *Mitellas* etiam vocarunt corollas è veſte ſerica verſicolori vnguentis madidas, inde *mitellita* vel *mitellica* Suetonio in Nerone, huiuſmodi mitellarum erogatio in conuiuio, vt

roſaria, roſarum. locus inſigniter corruptus, nec intellectus, ſic ex optimis libris legendus eſt: *Indicebat & familiaribus cœnas, quarum vni mitellita quadragies ſeſtertio conſtitit, alteri pluris aliquanto roſaria.* coronarum apud veteres in conuiuijs multus vſus, & è roſis ſutilium præcipuè, poſtea luxuria inuenit è nardi folio, & veſte Serica verſicolori fuere, quas vnguentis aſpergebant pretioſiſſimis. Quæ è veſte Serica fiebant, *mitellas* vocarunt. Plinius lib. XXI. cap. III. cuius locum ita è veteribus libris & ingenio ſic emendo: *ſummaque auctoritas pactili coronæ, vti Saliorum ſacris inuenimus ſollemnes cœnas. Tranſiere deinde ad roſaria: eoque luxuria proceſſit, vt non eſſet gratia niſi è mero folio ſutilis mox petitis ab India, aut vltra Indos. Lautiſſimum quippe habetur è nardi folio eas dari, aut veſte Serica veriſicolori vnguentis madidas.* Hæc Suetonium explicant & illuſtrant, vt nihil melius. Dari coronas è nardi folio, & veſte Serica dicit Plinius. dabantur nimirum in conuiuijs, & ſic intelligendum. *mitellicam* igitur vocat Suetonius dationem mitellarum ſiue eiuſmodi coronarum Sericearum, quæ in conuiuijs nepotum ſolebat vſurpari. & hæc mitellica erogatio vni conſtitit quadraginta millibus ſeſtertiûm nummûm, aliquanto pluris & *roſaria*, coronarum nempe largitio è mero roſæ folio ſutilium. non aliter eum locum accipere licet. ſic *roſaria* Plinius, & *ſericas corollas* coniungit, & in conuiuijs lautioribus dari ſolitas oſtendit. & quid aliud Sericea corolla, quam mitella? ſic vtrumque coniunxit Callimachus hoc Epigrammate: μιτρεαιοί τι καὶ ῥόδων ἀώτοις. Gloſſæ: *roſaria*, ῥοδισμός. roſarum ſcilicet aſperſio quæ in conuiuijs vſurpabatur. addit Plinius: *hunc habet nouiſſimè exitum luxuria fœminarum*, fœminarum luxuria ſericæ veſtes, quæ hunc exitum nouiſſimè habebant, poſtquam diu habendo obſoletæ eſſent, vt inde coronæ & mitellæ verſicolores fuerentur. ſic accipi verba illa debent.

Pag. 63. D. *Aliena non emunt, vendunt ſua.*] Delrius notat ex veteri ſuo libro: *aliena non appetunt*, nihil noſtri mutant, & firmat vulgatam Plinius: *vendentibus quæ è mari aut ſiluis capiunt, nihil inuicem redimentibus.*

Angues edunt, nulla illis vel animi vel corporis cura: ac propterea Ophiophagi nominantur.] An quod angues edunt, nulla illis vel animi vel corporis cura? certe Ἰχθυοφάγοι & Ἀκριδοφάγοι, & Ἐλεφαντοφάγοι, quę circa illos tractus habitant gentes, corpus & animum non melius curant, nec Anthropophagi, nec Agriophahi. an vero quod nulla vel animi vel corporis cura, ideo Ophiophagi? hoc videtur innuere vulgata lectio. hæc abſurda ſunt, vt omnia Soliniana, & fortaſſe etiam corrupta. legebam: *angues edunt, nulla velaminis corpori cura.* Atque ita in Schedis Palatinis olim reperi. γυμνοὺς eſſe populos illos indicat. alieno tamen loco hæc poſita. Nam ſequitur, *ac propterea Ophiophagi nominantur*, quæ ad anguium victum, non ad nuditatem referri

A oporteat. ſcribere debuit auctor, & fortaſſe ſcripſerat: *pars eorum quibus aſper victus eſt angues edunt, ac propterea Ophiophagi nominantur.* atque ita Plinius vnde ſumpſit: *introrſus Candei quos Ophiophagos vocant, ſerpentibus veſci aſſueti, neque enim alia regio fertilior earum.* verba illa: *nulla velaminis corpori cura*, ab aliquo adtexta ſunt, vel ex priore Editione irrepſerunt, poſſunt tamen & auctoris eſſe, in omnibus ineptiſſimi. Vt ecce Ophiophagos iſtos perperam in Arabia Felice numerat, quos Plinius in ea Æthiopiæ ora recenſet, quæ
B Arabiæ contraria eſt, ſed talis vbique Solinus.

Ex iſtius littoris ſinu Polycrati regi aduecta Sardonyx.] quis illi dixit Sardonychem Polycratis ex Arabia fuiſſe? nam & Indicæ & Armeniacæ Sardonyches fuere præter Arabicas, nec vllum verbum Plinius facit, vnde aduecta fuerit Polycrati ſardonyx. adde quod Polycratis illam gemmam, non ſardonychem ſed ſmaragdum Herodotus fuiſſe vult. quid illa vero ſibi volunt, ex Arabici littoris ſinu veniſſe Sardonychem Polycrati? Certè in ſinu Rubri maris, non reperiebantur Sardonyches. In India detegebantur torrentibus,
C in montibus eruebantur Arabicæ. præterea falſum eſt quod adijcit, gemmam eam Polycratis, primam in orbe Romano luxuriæ facem excitauiſſe. Plinius in proœmio lib. XXXVIII *qua fuerit origo gemmarum, & quibus initijs in tantum admiratio hæc exarſerit diximus quadamtenus in mentione auri annulorumque.* Libri addunt, *quadam tenus parte.* capite de auro & annulis ita ſcribit: *maiorque vitæ ratio circa hoc inſtrumentum eſſe cœpit, incertum à quo tempore. Videmur tamen poſſe in externis auctoritatem eius intelligere circa Polycratem Sami tyrannum, cui dilectus ille annulus in mare abiectus.*
D De externis loquitur, non de Romanis. nec ex annulo illo vel gemma Polycratis excitatam luxuriæ facem in orbe Romano dicit, immo nec in externis, ſed plurimam apud Græcos iam tum fuiſſe gemmarum auctoritatem circa Polycratis tempora. & diſertim lib. XXXVII. cap. I. tradit victoriam Ponticam Magni Pompeij primum ad margaritas gemmaſque mores vrbis inclinaſſe. Non igitur illa fax exarſit è Polycratis gemma, quod abſurdiſſimum eſt. In proœmio ſupra dicto eiuſdem libri de origine gemmarum & annu-
E lorum hæc habet: *fabulæ primordium à rupe Caucaſea tradunt, Promethei vinculorum interpretatione fatali. primumque ſaxi huius fragmentum incluſum ferro ac digito circumdatum, annulum & hoc gemmam.* aliquid heic deeſſe palam eſt, reponendum ex veteri codice Bibliothecæ Regiæ: *hoc fuiſſe annulum & hoc gemmam.* ferrum digito circumdatum, annulus: ſaxi fragmentum ferro incluſum, gemma. Iſidorus ex hoc loco Plinij primum Prometheum ſibi annulum feciſſe tradit, quod non dicit Plinius, *gemma*, ἢ σφραγίς.

Adeo Sardonyx in omnium venit notitiam.] de Sardonyche quædam heic dicenda, & Plinius

Digitized by Google

aliquot locis tum explicandus, tum emendandus. *Sardonyches*, inquit, *olim vt ex nomine ipſo apparet intelligebantur candore in Sarda, hoc eſt velut carnibus vngue hominis impoſito, & vtroque tralucido.* Sardonychis nomen compoſitum ex Sarda, quæ Græcis Σάρδιον, & ὄνυξ quæ vnguem ſignificat, & gemmam vnguis colore. ergo Sardonyx ita olim intelligebatur, velut vnguis carnibus impoſitus eſſet. Nam ſuperficiem habebat Onychis gemmæ, vel vnguis humani inſtar candidam: radicem vero ſiue fundum, inſtar Sardæ vel carnium, hic enim Sardæ color. Σάρδιον αἱματόεν Orpheo dicitur. ſic Sardonyx erat velut vnguis carnibus impoſitus. ſubijcit Plinius: *taleſque Indicas eſſe tradunt Iſmenias, Demoſtratus, Zenothemis, Sotacus: hi quidem duo reliquas omnes quæ non tralucerent, cæcas appellantes, quæ nunc nomen abſtulere.* Indicæ Sardonyches olim quæ candorem in rubro habebant, & vtrumque tralucidum omnium optimæ iudicabantur, & tales Indicæ. quæ non ralucerent, *Cæcæ* vocabantur. ita de ſmaragdis: *ſunt aliqui obſcuri quos vocant cæcos*. at Plinij æuo cæcæ illę Sardonyches, ac minimè tranſlucentes in pretio, & nomen abſtulerant, vt propriè vocarentur ſardonyches. Sequitur apud eumdem: *nullo Sardarum veſtigio Arabicæ ſunt, cœperuntque pluribus hæ gemmæ coloribus intelligi, radice nigra aut cæruleum imitante, & vnguem: creditum enim candido pingi nec ſine quadam ſpe purpuræ in minium tranſeunte.* hæc ſunt corruptiſſima. vetus liber legit: *aut cæruleum imitante & vngue minium creditum candido pingui*. lego indubitata coniectura: *radice nigra aut cæruleum imitante: & vngue minium incretum candido pingui, nec ſine quadam ſpe purpuræ in minium tranſeunte.* dicit Arabicas ſardonychas nullum habere ſardæ veſtigium, vt Indicas, ſed alijs coloribus intelligi. Indicæ radicem habebant rubram & carnibus ſimilem, qui Sardæ color eſt, vnguem vero, hoc eſt ſuperficiem candidam. Arabicæ erant radice nigra vel cæruleum imitante: vngue ſiue ſuperficie, quæ minium imitaretur incretum candido pingui, non ſine ſpe purpuræ, ex candore in minium tranſeunte. Nam tranſitus ille candoris in minium, ſpem purpuræ oſtendebat in ſuperficię Sardonychis Arabicæ, in Indica vnguis ſolum candorem habebat. in Arabicæ vngue minium candido pingui incretum viſebatur. nihil verius. *candidum pingue* vocat, craſſius nitens, cui candorem gracilem & liquidum paulo poſt opponit. ſic *pinguem lucem* alibi vocat, & *pingues carbunculos*, qui pinguius lucerent. Epiphanius Sardonychem etiam μολοχὰς appellari tradit, & ὑποχλωρίζοντα vocat. ἔστι καὶ ἄλλος σαρδόνυξ ὃς καλεῖται μολοχὰς, τῆς δὲ αὐτῆς ἰδέας τυγχάνει, ὑποχλωρίζων. Molochiten confundit cum ſardonyche. De Sarda diximus ſuprà quod ſatis eſſet, nunc de Onyche quę alteram partem facit ſardonychis, exponendum videtur hoc nomen ὄνυξ, commune marmori & gemmæ, Plinius: *exponenda eſt & onychis ipſius natura, propter nominis ſocietatem,*

A *hoc in gemmam tranſilit ex lapide Carmaniæ.* Hodie docti prope omnes onychem gemmam cum onyche marmore confundunt: quidam etiam dedita opera ſtudioſè id contendunt. Vbicunque *onyx* prò vnguentario vaſe ponitur, non de gemma accipi debet, ſed de Lapide, vel marmore. Propertius:

Cum dabitur Syrio munere plenus onyx,

Martialis:

Profertur Coſmi nunc mihi ſiccus onyx.

Horatius:

Nardi paruus onyx eliciet cadum.

& ſic paſſim apud poëtas *Onyx* eſt alabaſter, id eſt vas vnguenti è marmore onyce, non è B gemma. Plinius de marmore Onychite lib. XXXVI cap. VIII. *hunc aliqui Lapidem alabaſtriten vocant, quem cauant ad vaſa vnguentaria, quoniam optimè ſeruare incorrupta dicitur.* vbi ineptè annotat herbariorum & medicorum cymbalum, parum attentè Plinium Onychitin gemmam, quam Galli vocãt *Caſsidoniam*, confundere cum alabaſtrite. immo ipſe parum attentè. nec enim de gemma Plinius, ſed de genere marmorei lapidis agit, quem Græci ὄνυχα quoque dixere. & quoniam ad vaſa vnguentaria & alabaſtros cauabatur, etiam ἀλαβαστρίτην nomen ei fęcere. Cum Plinio faC cit omnium auctorum & præcipuè poëtarum conſenſus, quibus *onyx* pro vaſe vnguentario paſſim vſurpatur, quod ex onyche lapide cauaretur. Dioſcorides: ἀλαβαστρίτης, ὁ καλούμενος ὄνυξ. igitur ὀνυχίτης onyx lapis, etiam vocatus ἀλαβαστρίτης, quod in alabaſtros formaretur. Attici ἀλάβαστον dicebant, quod ceteri Græci ἀλάβαστρον, idem proprie eſt quod φορεῖον vel φέρετρον, Vas vel inſtrumentum alicui rei gerendæ ac ſuſtinendæ aptum. Vnde & ἀλάβαστροι perticæ vel fuſtes gerendis oneribus accommodæ, & ἀλάβαστροι vaſa quoque vnguentaria, & inde lapis alabaſtrites, qui & D Onyx. Varijs in locis naſcebatur. Plinius ſcribit putaſſe veteres in Arabię tantum mõtibus nec vſquam alibi naſci. *Sudines & in Carmania.* ita legendum, non *Germania. potorijs primum vaſis inde factis, dein pedibus lectorum ſelliſque.* Græcè ὀνύχινοι σκύφοι apud Athenæum, & *onychina vaſa* apud Capitolinum, ab hoc onyche lapide. inde & *Onychinæ cruſtæ* in Epiſtola Sidonij Papæ. *naſcitur*, inquit Plinius, *circa Thebas Ægyptias, & Damaſcum Syriæ, probatiſsimus vero in Carmania, mox in India.* Ptolemęus oram Ægypti Arabicam recenſens, & variorum marmorum cautes, & laE pidicinas ibidem has enumerat: τοῦ Τρωϊκοῦ λίθου ὄρος. καὶ τοῦ ἀλαβαστρίνου, καὶ τοῦ πορφυρίτου, καὶ τοῦ μέλανος λίθου, καὶ τοῦ βασαλίτου λίθου. ita ſcribo, non βασανίτου, βασαλίτης λίθος, qui Plinio *Baſaltes* ferri colore & duritie, ἀλαβάστρινος λίθος Ptolemæo, qui alijs ἀλαβαστρίτης. Inde & oppidum dictum videtur *Alabaſtrum* in Arabica & orientali Ægypti parte, quod in ea vrbe alabaſtri tornarentur ex lapide qui cædebatur vicinis in montibus. Ἀλαβάστρων πόλις, & Ἀλάβαστρα. ſuper hoc nihil dubij eſt. Plinius: *probantur quam maximè mellei coloris, in vertice*

Digitized by Google

maculoſi, atque non tranſlucidi. quid eſt, *in vertice maculoſi?* ſcripſerim & verum eſt, *in vortices maculoſi*, vel *in verticem*. ſic ſupra de Auguſteo & Tiberio marmore: *differentiaque eorum eſt ab Ophite, cum ſit illud ſerpentium maculis ſimile. vnde & nomen accepit: hæ maculas diuerſo modo colligunt: Auguſteum vndatim criſpum in vortices, Tiberium ſparſa non conuoluta canitie.* ita legendus ille locus. ſic de menſis citreis; *præcipua dos in venam criſpis, vel in vorticeſ paruos.* Onyx igitur vel alabaſtrites lapis, candidus, vel mellei coloris, & in vortices maculoſus. Iſidorus: *Alabaſtrites lapis, candidus, interſtinctus varijs coloribus.* Strabo grauiſſimus auctor, Synnadicum marmor, quantum ad varietatem colorum, ſimile dicit eſſe, alabaſtritæ lapidi. Nam columnas ex eo monolithas tradit, πλησιάζον τῇ ἀλαβαστρίτῃ λίθῳ κατὰ τὴν ποικιλίαν. Synnadicus autem lapis erat candidus, ſanguineis vel rubris interſtinctionibus variatus, vt notamus ad Auguſteos ſcriptores. Dicebatur & Docimites à Docimio Phrygiæ, vico vbi Lapidicinę fuerunt huius marmoris. Strabo: ἔπειτα δὲ ἐπὶ Δοκιμία κώμη, καὶ τὸ λατόμιον τοῦ Συνναδικοῦ λίθου. οὕτω μὲν Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, οἱ δὲ ἐπιχώριοι Δοκιμίτην καὶ Δοκιμαῖον. ita ſcribendum non Δοκιμαῖον. Stephano Δοκίμιον oppidum Phrygiæ, cuius ἐθνικὸν Δοκιμεύς & Δοκιμηνός. ἀφ' οὗ τὸ μάρμαρον οὕτω. à ſimilitudine quam habebat hîc Docimites vel Synnadicus lapis, cum alabaſtrite, quidam & hunc ὀνυχίτην vocauere. Epiphanius de duodecim Lapidibus: ἄλλοι δέ που καὶ τὸν λίθον τὸν μάρμαρον τὸν ἀπὸ τοῦ Δοκιμίου φερωνύμως ὀνυχίτην καλοῦσι διὰ τὸ κατάδηλον τῆς λευκότητος. vbi λίθος μαρμάρειος ἀπὸ τοῦ Δοκιμίου eſt lapis Synnadicus ab vrbe Docimio. Inepti caprimulgi vertunt: *& ipſum marmor ab exploratione vnguis onychitem vocant*, ſanè & δοκιμὴ & δοκίμιον probationem ſignificat, ſed non hoc loco. Inde eſt quod quidam Ἀλάβαστρα oppidum Phrygiæ eſſe prodiderunt. Stephanus: Ἀλάβαστρα, πόλις Φρυγίας. Ἡρόδοτος, ἐν ταύτῃ λίθος διάσημος, ὥς φησι Νικάνωρ. τὸ ἐθνικὸν Ἀλαβαστρίτης. mentio τῶν Ἀλαβάστρων pro vrbe Phrygiæ apud Herodotum nuſquam. Ἀλάβαστρα vrbs Ægypti, vel Ἀλάβαστρον, apud quam plurimus lapis Alabaſtrites. Plinius: *Alabaſtrites naſcitur in Alabaſtro Ægypti, & in Syria Damaſco, candore interſtincto varijs coloribus.* non tamen Alabaſtrites lapis dictus ab Alabaſtro oppido Ægyptio quod in ea naſceretur. Immo contrà *Alabaſtrum* oppidum appellatum à lapide Alabaſtrite. Ἀλαβάστρων πόλις prius dicebatur, ab Alabaſtris id eſt vnguentarijs vaſis, quæ in ea vrbe fiebant ex onyche lapide indigena, quem lapidem ἀλαβαστρίτην etiam inde appellarunt, quod cauaretur in alabaſtros, poſtea Ἀλάβαστρον dictũ, Vt in alijs multis oppidis Ægypti vſu veniſſe videre eſt. Ἀκανθῶν πόλις, quæ & Ἄκανθος. Κυνῶν πόλις, quæ poſtea Κυνώ. Λύκων πόλις, & Λυκώ & Λύκιος, dicta. & Λατῶν πόλις appellata Λατώ. & Λύκων πόλις, Λυκώ, ita igitur oppidum *Alabaſtrorum*. τῶν ἀλαβάστρων id eſt vnguentariorum vaſum, appellata vnica voce Ἀλάβαστρον, & Enallage numeri ſollemni, Ἀλάβαστρα. ceterùm propter ſimilitudinem macularum, & quod ad eumdem vſum conuerteretur, Phrygium vel Synnadicum lapidem ὀνυχίτην etiam nonnulli appellarunt, & ἀλαβαστρίτην. vnde & Ἀλάβαστρα quidam in Phrygiam ex Ægypto tranſtulerunt. ſic ὄνυξ ſiue ὀνυχίτης λίθος, & ἀλαβαστρίτης omnino idem. probatiſſimum in Carmania Alabaſtritem reperiri ſcribit Plinius. idem Onichen lapidem Carmaniæ vocat, vbi de onichis gemmæ nomine loquitur: *hoc in gemmam tranſilit ex lapide Carmaniæ.* non ſolum hic lapis expetebatur ad vnguentaria vaſa, ſed etiã Lygdinus è Paro inſula. Plinius ibidem: *paulum diſtare ab eo in vnguentorum fide multi exiſtimant Lygdinos in Tauro repertos amplitudine qua lances craterasque excedant, antea ex Arabia tantum aduehi ſolitos.* ſcribitur in Libris: *in Taro repertos*, quid clariùs quam legendum, *in Paro?* nam *Lygdus* lapis Parius. Heſychius: Λύγδος λίθος, εἰς ζῶδια, ἢ ὁ Πάριος. notandum quod ait Lygdinos lapides prius ex Arabia aduehi ſolitos. id confirmat Arrianus in maris Erythræi periplu, merces enumerans quæ ex Muza Arabiæ Emporio exportantur: ἐξάγεται δὲ ἐξ αὐτῆς ἐντόπια μὲν σμύρνα ἐκλεκτὴ καὶ στακτὴ σμύρνα, Λύγδος. ibi Λύγδος eſt lapis Lygdinus. Diodorus lib. 11. tradit lapides in Arabia nitore & candore vincere Lygdum Pariam. διαφέρειν τῆς Παρίας Λύγδος, ὑπὸ ἄλλην θαυμαζομένην πέτραν τοῖς Ἀραβίοις λίθοις ἐξισοῦσθαι δύναται, ὧν λαμπρότης μὲν ἡ λευκότης, βαρύτατος δὲ ὁ σταθμός, ἡ δέ γε λειότης ὑπερβολὴν ἑτέροις οὐκ ἀπολείπουσα. ita legendum, non ἡ Παρία Λύγδος, nec λίθος. Lapides illos Arabicos candidiſſimos, & nitidiſſimos, quibus Pariam Lygdum cedere aſſerit Diodorus, Lygdinos etiam appellaſſe veteres, Plinius & Arrianus teſtantur. hinc *albaſtrum* hodie vocamus genus candidiſſimi marmoris quale Parium eſt, vel Lygdinum, non à candore, ſed ab vnguentorum alabaſtris, quaſi *alabaſtrum*, nam huic rei plurimum ſeruiebat. & inter alabaſtritarum genera, etiam candidum reperiebatur. Epiphanius Docimiten lapidem vel Synnadicum falſo dicit appellatum ὀνυχίτην, διὰ τὸ καθαρὸν τῆς λευκότητος. nam Synnadicus candidus ſed maculis rubris variatus. ergo & ὀνυχίτης ſiue ἀλαβαστρίτης etiam candidus. talis erat, qui circa Damaſcum Syriæ naſcebatur, quem ceteris candidiorem fuiſſe ſcribit Plinius. Viliores tamen candidi habebantur eodem Plinio teſte: *vitia in his corneus color aut candidus, & quidquid ſimile vitro eſt.* contra probabantur quam maximè mellei coloris, in vortices maculoſi, atque non trãſlucidi. quod enim ſimile vitro eſt, id tranſlucet. ex hoc onyche ſiue Alabaſtrite lapide, non ſolum potoria & vnguentaria vaſa, ſed etiam columnæ fiebant, & pauimenta. De columnis vide Plinium, qui plures & ampliores ſe vidiſſe fatetur. De pauimentis Lucanus:

> —— *ſtabatque ſibi non ſegnis Achates*
> *Purpureuſque lapis, totaque effuſus in aula*
> *Calcabatur onyx.*

Digitized by Google

ex Acathe & Porphyrite lapide columnæ: ex onyche pauimenta. Martialis lib. xii. Epigr. 1.

Calcatuſque tuo ſub pede lucet onyx.

Statius Papinius inter marmora onychem recenſet, in Epithalamio Stellæ & Violantillæ, his verſibus:

Heîc Lybius Phrygiuſque ſilex, heîc dura Laconum,
Saxa virent, hic flexus onyx, & concolor alto
Vena mari, rupeſque nitent. queis purpura ſæpe
Oebalis, & Tyrij moderator liuet aheni.

Numidicum, Synnadicum, Lacedæmonium, Onychiten, Caryſtium, & Porphyriten marmora deſignauit. & in Balneo Etruſci Synnadicum lapidem præfert Onychiti:

Non huc admiſſæ Thaſos, aut vndoſa Caryſtos
Mœret onyx longe, quæriturque excluſus Ophites,
Sola nitet flauis Nomadum deciſa metallis
Purpura, ſola cauo Phrygiæ quam Synnados antro,
Ipſe cruentauit maculis lucentibus Attis,
Quaſque Tyrus niueas ſecat & Sidonia rupes.
Vix locus Eurotæ, viridis quum regula longo
Synnada diſtinctu variat.

quæ attuli vt conſtet Onychem nec inter præſtantiſſima marmoris genera tunc locum habuiſſe. nam & in hoc lapide variatum eſſe ſcribit Plinius. Paulus Silentiarius in Ecphraſi ſanctæ Sophiæ templi & inter marmora Onychem, ſed non primo loco adſcribit, his verſibus:

Ὅσσα δ' ὄνυξ ἀργέννὸν ἀπαυγάζουσι μέταλλον
ὠχριόων ἰείκελα.

candidum ſiue pallidum onychem ſignificat, qui viliſſimus. & tamen ὠχριόων ἰείκελα dicit. quod verbum & de melleo colore pallidiore poteſt accipi. vt non vna huius lapidis patria, ita non vnus color, nec vna indicatura. Plinius in Cappadocia viliſſimum alabaſtritem naſci tradit. Strabo ὀνυχίτην lapidem in Cappadocia effodi ſcribit, vt hinc etiam conſtet ὀνυχίτην & ἀλαβαστρίτην eumdem eſſe, lib. xii. de Cappadocia: λίγεται δὲ καὶ κρυστάλλου πλάκας καὶ ὀνυχίτου λίθου πλησίον τῆς τῶν Γαλατῶν ὑπὸ τῶν Ἀρχελάου μεταλλευόντων εὑρέσθαι. vocat ὀνυχίτην, qui alijs ὄνυξ. quibus omnibus locis qui pro gemma accipiunt, magnopere falluntur. Arrianus in periplu ὀνυχίνην λιθίαν vocat huiuſmodi onychinas cruſtas quæ ex India afferebantur. Nam de onyche lapide præſtat accipere, quã de onyche gemma. ita enim de Indiæ locis quibuſdam: φέρεται δὲ ἀπὸ τῶν τόπων, νάρδος, κόστος, βδέλλα, ὀνυχίνη λιθία, καὶ σμύρνα. & paulo poſt: ἀπὸ δὲ Πλιθάνων ὀνυχίνη λιθία πλείστη. & alibi λιθίαν μουῤῥίνην & ὀνυχίνην iungit. ὀνυχίνη λιθία & μουῤῥίνη & σινδόνες Ἰνδικαί. ſic *onychina* & *murrina* pocula iunguntur apud Capitolinum: *in murrinis & Onychinis minxit*. Optimum in India naſci onychem lapidem poſt illum Carmaniæ, Plinius memorat. Indicas etiam onyches gemmas eodem auctore noui: ſed heîc de lapide malo accipere. λιθία de amplioribus & grandioribus lapidibus ferè accipitur. ſic λιθίαν ὑαλῆν idem ſæpe vocat, at cum de

A gemmis loquitur, λίθους potius appellat. vt καλλαϊνὸς λίθος & σάπφειρος, & Σηρικὰ δέρματα. & prope finem: & λιθία διαφανὴς παντοία & ἀδάμας καὶ ὑάκινθος. Vides adamantem & hyacinthum gemmas ſeparari ἀπὸ τῆς λιθίας παντοίας διαφανοῦς. nec enim omnis λίθος διαφανὴς gemma eſt. ſaltem λιθίαν de vulgaribus magis vſurpat. Strabo lib. ix. de marmore Synnadico, Scyrio, Hierapolitico, & alijs: μονολίθους γὰρ κίονας & πλάκας μεγάλας ὁρᾷν ἐστὶν ἐν τῇ Ῥώμῃ τῆς ποικίλης λιθίας. Vbi ποικίλην λιθίαν vocat, marmora maculoſa & varia. Sic ξυλία vel ξύλωσις
B *lignamen vel materiamen*. & Ioſephus quodam loco λιθίαν de lapidibus cæmenticijs vſurpat. & hæc ſatis ſunt ijs reuincendis qui λιθίαν de ſolis lapidibus precioſis ſumi notauerunt, cui voci reſpondere noſtram, *pierrerie*, quam de gemmis tantùm accipimus. ſanè & λιθίαν Græci pro lapillis pretioſis interdum ſumunt, vt Strabo lib. xv. φέρει δὲ & λιθίαν ἡ χώρα πολλὴν κρυσταλλίνην, & ἀνθράκων παντοίων, καθάπερ τῶν μαργαριτῶν. ſic λιθία de quibuſcunque lapidibus dicitur. at ὀνυχίνην λιθίαν apud Arrianum de lapide onychite quam de onyche gemma potius accipi placet. ex ijs quæ diximus conſtat,
C onychiten lapidem qui & ὄνυξ vocatur, genus eſſe marmoris faciendis vaſis potorijs, vnguentarijs, columnis, pauimentis, & his ſimilibus. Hæc cum ita ſint, hodierni ſcriptores & in his Nicolaus Guibertus ſcripto peculiari, hunc onychiten lapidem ab alabaſtrite diuerſum faciunt, & Plinium in partem ſuæ ſententiæ rapiunt, quaſi diuerſis capitibus de onyche, & alabaſtrite tradiderit. falluntur. perperam diuulſa ſunt in Editis illa capita. verba quippe iſta capitis viii. *hunc lapidem quidam alabaſtriten vocant*. adnectenda eſſe conſtat ſuperiori capiti, quo de onyche
D marmore tractat. nec pertinent hæc verba ad diſcrimen aliquod ſtatuendum inter onychẽ & alabaſtriten, ſed variam onychis appellationem indicant qui alabaſtrites quibuſdam dicitur, quod ex eo potiſſimum lapide fierent alabaſtri. quid apertius? Si alabaſtrites & onyx idem, non idem erit onyx, & lapis ille qui vulgo *Chalcedonius*, vocatur. Nam vel ipſorum ſententia, *Chalcedonius* lapis & *alabaſtrites* diuerſi. euellenda certe ex hodiernorum hominum animis hæc opinio, qua paſſim adſtruunt onychiten veterum, eſſe *Chalcedonium* noſtrum. ſic enim fabu-
E lantur: puriorem & nobiliorem Chalcedonium parum ab onyche gemma differre. Onychiten eſſe Chalcedonium: ſic inter onychiten & onychem gemmam paruum dari diſcrimen, quinimmo onychiten lapidem, ſecundam ſpeciem faciunt onychis gemmæ: eiuſdem quippe formæ ac generis eſſe, quæ omnia longè à vero ſunt. nam quantum marmor à gemma diſtat, tantum onychites vel onyx lapis ab onyche gemma differt. præterea onychites vel onyx, qui de marmorum genere eſt, non eſſe poteſt Chalcedonius, qui gemmarum generi adſcribitur, *Chalcedonij* marmoris apud veteres

res

Digitized by Google

res nuſquam extat mentio, ſed nec *Chalcedoniæ* gemmæ, vt ipſi aſſerunt, ideo ſcribendum autumant abſque aſpiratione *Calcedonium*. quod quid ſit neſcio. nec enim *Chalcedonius* aliunde nomen habuerit, quam ab vrbe Chalcedone, & nomen antiquum eſſe oportet. Χαλκηδόνιος gemmæ mentio in Apocalypſi cap. xxi. vbi interpres vetus *Chalcedonium* reddit. Arethas ex ijs qui Bithyniaca ſcripſerunt, refert dictum eſſe ab Chalcedone ſuprà Chryſopolim, & colore ſimilem facit carbunculo. ſic videtur confundere τὸν Καρχηδόνιον λίθον, qui genus eſt carbunculi, cum τῷ Καλχηδόνιῳ, & magna ſanè vtriuſque nominis eſt affinitas. nam & Χαλκηδόνιος perperam ſcribitur apud Epiphanium pro Καρχηδόνιος. & *Carchedonij* ſmaragdi apud Plinium pro *Calchedonijs*, vt ſuprà notauimus. Non dubium tamen eſt aliquem fuiſſe veterum Chalcedonium qui gemma fuit: cum inueſtigemus, præter Chalcedonios ſmaragdos, quorum meminit Plinius, Chalcedoniæ Iaſpidis etiam apud eumdem extat mentio, vbi colores & genera patriaſque Iaſpidum recenſens, dicit Chalcedonem turbidam Iaſpidem mittere. *Amiſos Indicæ ſimilem mittit, Chalcedon turbidam.* quantum iudico hic lapis eſt quem recentior ætas abſolutè *Chalcedonium* appellitauit. nec temere ſic iudicaueris: nam omnia ſatis apte conueniunt. Marbodeus in dactyliotheca ſcribit Calcedonem lapidem hebeti pallore refulgere, inter hyacinthum & Beryllum. Iaſpidem Chalcedoniam eſſe planè liquet. addit idem:

Hæc ſpecies lapidis tantum tricolor reperitur.

vbi notant interpretes primũ colorem Chalcedonij ſapphirinum eſſe: ſecundum fuſcum & pallidum: tertium permixtum rubro. certe multi Iaſpidum colores & infinitæ pæne ſpecies. inter eas & ſardij lapidis quadam colorem habent, nonnullæ etiam Onychis, vnde & *Iaſponix* dicebatur. nec mirum proinde eſt, ſi *Chalcedonius*, quæ ſpecies eſt Iaſpidis, non multum differre dicatur ab Onyche gemma. Ceterum *Chalcedonius* non eſt veterum Onychites: nam gemma marmor nõ eſt. nec Alabaſtrites idem cum Chalcedonio: nam idem Onychites cum alabaſtrite. Onychiten in Germania hodieque reperiri aiunt, ex quo fieri globulos precales, capulos & mortariola. toto cælo errant, & toto genere, non Onychites in Germania eruitur, ſed Chalcedonius; atque ita vocant. & locum ipſum vidimus, vbi multa illa geſtamina excuduntur ex eo lapide. & *Caſsidonias* vulgo appellant. Lapides verò qui effodiuntur, Achates eſſe aiunt. ex Onyche marmore vel Onychite lapide, non mortariola tantum & globuli, ſed columnæ ingentes, & cruſtæ ad pauimenta excidebantur. quorum nihil fieri poteſt, ex illo quem vocant Germanico Onychite. & ſanè Onychites non eſt, Plinius tradit auctore Sudine, *Onychem etiam in Germania repertum, poterijs primum vaſis inde factis, deinde pedibus lectorum ſellisque.* ſed in Plinio legendum,

A *Carmania* non *Germania*, ſuprà oſtendimus. nec inde colligere poſſunt, Onychem & Chalcedonium idem eſſe, multo minus eiuſdem generis ac formæ fuerit Onyx marmor cum Onyche gemma. longe omnium abſurdiſſimum & falſiſſimum, quod ex Onyche gemma murrina veterũ pocula vulgo factitata fuiſſe quouis pignore contendunt. quod ſatis in ſuperioribus refutauimus. Onyx gemma, lapis admodum paruus, & verè gemma, nam vt lapis aliquis gemma ſit, non ſolum τὸ διαφανὲς, καὶ τὸ σπάνιον, ſed etiam τὸ μικρὸν facit. vnde illud noſtri ſupra: *Catochites lapis, cautes verius quam gem-*

B *ma.* Græci σφραγῖδας proprie & ψήφους & σημεῖα vocant huiuſmodi pretioſos lapillos, quorũ non maior ferè amplitudo, quam vt σφραγῖδες, inde & annulorum ſignacula fieri queãt. Scio tamen & ex gemmis cauatis pocula olim facta, nam & ampliſſimæ multæ reperiuntur: vt Achates, Lychnitę, Carbunculi, Charcedonij & ſimiles. ſed ex Onyche gẽma pocula olim cauata fuiſſe, nuſquam Plinius ex veteribus meminit. *Onychina* itaque *pocula*, & *Onychinas cruſtas* cum legimus in veterum ſcriptis, de marmore non de gemma Onyche facta intelligi conuenit. Etenim quod Epiphanium li-

C bro *de duodecim gemmis* poculorum ex Onyche gemma confectorum mentionem facere volunt, non parum & in hoc falſi ſunt, & perperam Epiphanij mentem interpretantur, cuius hæc ſunt verba: λίθος τὸ ὄνυχιον, ὅπερ ὁ λίθος ἐστι ὡς ὁ τῶν χειρῶν ὄνυξ. περὶ δὲ τῆς λίθου ταύτης φασὶ τὰς νύμφας τῶν βασιλέων ἢ καὶ πλουσίων ἀνδρῶν, αἵτινες καὶ εἰς ἐκπώματα ἑαυτῶν διαπρίζουσαι ἔχουσι τὸν λίθον τοῦτον. in veteri libro ſcribitur, διαπρίζουσαι. non dicit Epiphanius, νύμφας βασιλέων ex Onyche lapide τὰ ἐκπώματα ſibi facere, ſed hunc lapidem εἰς τὰ ἑαυτῶν ἐκπώματα διαπρίζειν, *ad ſua pocula transferre*, τῇ τῆς λιθοκολλητικῆς artificio ſcilicet,

D quo gemmæ poculis aureis includebantur. Iuuenalis:

Nam Virro, vt multi gemmas ad pocula transfert A digitis.

eodem ſenſu *gemmas ad pocula transferri* dixit, quo Epiphanius Regum & diuitum vxores, εἰς τὰ ἑαυτῶν ἐκπώματα τὸν ὄνυχα λίθον διαπρίζειν. qui Græcè ſciunt, hoc verum eſſe non ignorant. Plinius: *turba gemmarum potamus, & ſmaragdis teximus calices.* quod perperam de poculis ex vna gemma cauata factis accipiunt, de quo alibi dictum. notandum porro forma diminutiua, ὀνύχιον Græcis hanc gemmam appellari. nam ita vocat Theophraſtus & Septuaginta

E interpretes cum Epiphanio. At marmor vel lapis iiſdem Græcis ὀνυχίτης λίθος dicitur. nec de gemma vſpiam hoc nomen vſurpatur, vt nec de marmore ὀνύχιον dicitur. Latini *Onychem* de vtroque indifferenter dicunt. Ideo Plinius ait, nomen *Onychis in gemmam tranſiſſe à lapide Carmaniæ.* quid ſi potius à gemma tranſijt in lapidem? nam gemma ὄνυξ & ὀνύχιον principali voce appellatur, lapis autem ὀνυχίτης per productionem & deriuationem nominis. ſed verius vtrumq; appellatũ à corneo vnguis cãdore. certe ὀνύχιον, & ὀνυχίτου λίθου apertè Epipha-

AA a

Digitized by Google

nius diſtinxit, hoc de marmore, illud de gemma accipiens. poſtquam περὶ τοῦ ὀνυχίου, quæ gemma eſt, dixit, hæc verba ſubijcit: εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ὀνυχῖται ὁμωνύμως καλούμενοι, οἳ ὥσπερ κηρῷ τῷ μελιχροῷ εἰσὶ παρεμφερεῖς. τινὲς δὲ φασὶν αὐτοὺς ἐξ ὑδάτος ἀπήκτου πεπῆχθαι. ita legendus hic locus, qui de marmore Onychite intelligendus eſt. Duo genera eius tangit: Plinius optimum & præſtantiſſimum quammaximè mellei coloris eſſe tradit, nec tranſlucidi. Epiphanius τῷ μελιχρῷ κηρῷ ſimilem eſſe ſcribit hoc genus onychitis lapidis. improbabatur ceu vitium in hoc lapide, corneus color & candidus. & quidquid ſimile vitro eſt, eodem Plinio iudice. hic tamen color lapidi nomen dedit, vt & gemmæ. qui talis eſſet, ἐξ ὕδατος ἀπήκτου πεπῆχθαι creditum vulgo ait Epiphanius, ex *aqua glaciata* concretum eſſe, more ſcilicet cryſtalli, cui ſimile vitrum eſt, cuius color & perſpicuitas in quodam Onychitis genere deprehenditur. ὕδωρ ἀπηκτὸν eſt *aqua glaciata & concreta*. malè hoc Epiphanij teſtimonio & argumento vtitur Gilbertus, vt probet ex Onyche gemma murrhina veterum conflata fuiſſe. nam & murrhina Plinius calore ſub terra denſari ſcribit. quid abſurdius? de Onyche gemma non loquitur Epiphanius, ſed de Onychite marmore, nihil prorſus veri in illa opinione. quod ſcribit idem Epiphanius, τὸ ὀνύχιον gemmam ποιὸν ξανθὴν τὴν χροιὰν ἔχειν, hoc de genere quodam Onychis accipiendum, quæ Chryſolithi colorem habebat. Plinius: *Sudines dicit in gemma eſſe candorem vnguis humani ſimilitudine: item Chryſolithi colorem, & Sardæ & Iaſpidis.* Nam Chryſolitus flauus eſt, vt aurum. ſed ξανθὴν χροιὰν etiam accipere poſſumus de rubro colore, vt plerique Græcorum paſſim hanc vocem vſurpant. ξανθὸς καρπὸς φοινίκων Theophraſto, Plinio *rubens* dicitur. ξανθὸν ἀνέχαλον Dioſcoridi & alijs, quod rubrum eſt. Gloſſæ: ξανθός, *ruber*. Onyx quæ colorem habet Sardæ, plane rubra eſt, id eſt ξανθή. nam σάρδιον, eſt ξανθὸν ſiue rubrum. idem Plinius: *Zenothemis Indicam Onychem plures habere varietates, igneam, corneam, nigram.* hodie *corneolam* vocamus tam rubram quàm albam Onychem, quum ſpecies Onychis, quæ cornei coloris erat, ita tantum vocari debeat. Latini Onychem fœmineo genere enuntiant, quum de gemma loquuntur, quia vox *gemma* ſubintelligitur: at cum de marmore vel lapide ſermonem faciunt, maſculino ſexu proferunt, quia *lapis* ſubaudiendus eſt. hinc *parnus onyx*, & *murreus onyx* de alabaſtro ex Onyche lapide. & *flexus onyx* Statio de marmore. Theophraſtus: τὸ δὲ ὀνύχιον μικτὸν λευκῷ καὶ φαιῷ παρ' ἄλληλα. ita ſcribendum non παράλληλα. παρ' ἄλληλα, id eſt alternatim candidis & fuſcis lineis interſtincta. talis erat onyx Arabica. Plinius: *Sotacus & Arabicam Onychem tradit: ſed cum ceteris diſtare, quod Indica igniculos habeat albis cingentibus zonis ſingulis pluribuſue, aliter quam in ſardonyche Indica, illic enim momentum eſſe, hic circulum: Arabicas onychas nigras inueniri candidis zonis.* ita diſtinguendum & legendum. Onyx igitur Arabica nigra candidis zonis cingentibus, hoc eſt μικτὴ φαιῷ καὶ λευκῷ παρ' ἄλληλα. ex hoc genere eſſe volunt lapidem illum lacteum nigro & candido compoſitum, quem vulgo *cameum* vocant, cuius pars lactea, quæque non tranſlucet hodie adhuc ectypis ſcalpturis accommodatur. nihil ſimile: tantum abeſt vt hi lapides cōgeneres ſint. nam Onyx illa Arabica alternis diſtincta eſt zonis candidis in nigra ſuperficie. Lapidis huius quem *cameum* vocamus ſuperficies candida eſt, radix vero nigra, vt marmoribus potius quam gemmis adſcribi debeat. nam ingentes exciduntur cruſtæ, quibus lactea ſuperficies, quæ ectypis imaginibus aptatur: fundus autem vel radix nigerrimi coloris ſubſternitur. Paulus Silentiarius inter marmora recenſet id genus, atque ita deſcribit in Ecphraſi Sanctæ Sophiæ:

> Ὅσσα τε Κελτὶς ὄνυξ βαθυκρύσταλλος ἀρούρης
> Χροιῇ μέλανι (?) σίλβοντα πολὺ γλάγος ἀμφιβαλοῦσα
> Ἐκχύλου ἢ κα πύχατι ἀλλόμενον ἔνθα καὶ ἔνθα.

corpori nigro ſuperficies lactea hinc inde ſuperfuſa marmoris illud genus deſignat, vnde vulgo *camei* fiunt. in Germaniæ montibus lapidem illum inueniri tradit iiſdem verſibus. ſed de his alibi. Epiphanius de Onychite lapide ſic ſcribit: ὀνυχίτας δὲ αὐτοὺς λέγουσι φυσιολογικῶς, ἐπεὶ ὄνυξ τοῦ ἀστείου ἀνδρῶν μαρμάρῳ ἐστὶ συμπροσεικαζόμενος διὰ τὸ τοῦ αἵματος ἴδιον. ita emendamus ope veteris codicis. nam vulgo eſt: μαρμάρῳ ἐστὶ συνδιαζόμενος. & malè ineptéque bubulci corrigunt, συνδιαζόμενος vel ὁμοιαζόμενος. de marmore loqui Epiphanium apparet, non de gemma, vt perperam docti putant, μάρμαρον vocat, lapidem ὀνυχίτην, qui planè idem cum Alabaſtrite, cuius color candidus varijs coloribus interſtinctus erat, & hic porro ſimilis Synnadico, cuius candor ſanguineis maculis varius habebatur. contra porphyrites in purpureo corpore candida puncta interuenientia præferebat. Plinius lib. XXXVI. cap. VII. *rubet porphyrites in eadem Ægypto ex eo candidis interuenientibus punctis, Leucoſtictos vocatur*, in libris ſcriptum eſt: *Leptoſephos*, omnino emendandum eſt, *Leptopſephos*. λεπτόψηφος. Paulus Silentiarius.

> —— πολὺς δ' ἐπὶ τοῖσι Νείλου
> Φορβάδα πλάκας πολυμήτιδα λᾶας ἀείρων
> Πορφυρέοις λεπτοῖσι πεπασμένος ἀστράσι λάμπει.

λεπτοὺς ἀστέρας vocat in Porphyrite lapide candida illa puncta quæ in rubro lucebant, quas alij λεπτὰς ψήφους. vnde λεπτόψηφος lapis ipſe appellatus. Sidonius vocat *furfures* Porphyritæ lapidis maculas. Epiſt. 1. lib. II. *neque per ſcopulos Æthiopicos & abrupta, purpura genuino fucata conchylio ſparſum mihi ſaxa furfurem mentiuntur.* Sic legendus ac diſtinguendus ille locus. ſaxa fucata genuino purpuræ conchylio quæ ſparſum furfurem mentiūtur, Porphyretica ſunt.

Pag. 63. E. *Adeo ſardonyx in omnium venit notitiam.*] libri; *in omnium venit conſcientiam*. nouo ſignificatu quod multi ſimul ſciunt, *conſcientiam* dixit. *litterarum conſcientia* apud Pliniū, ſed alio vt videtur ſenſu, ſic enim loquitur

lib. vii. cap. xxx. *Magnum & Menandro in Comico regum Ægypti & Macedoniæ contigit, claſſe & per legatos petito: maius ex ipſo regiæ fortunæ prælata litterarum conſcientia.* Non dubito quin *conſcientiam litterarum*, ibi acceperit Solinus pro litterarum notitia. Hinc *in omnium conſcientiam venire* dixit hoc loco, pro *in omnium notitiam.* more ſuo hallucinatur. quod enim multarum litterarum ſibi conſcius Menander, id eſt ſciret ſe multa ſcire, eaſque litteras pluris faceret quam regiam fortunam, ideo dixit litterarum conſcientiam eum prætuliſſe regiæ fortunæ, *conſcientia* ſimpliciter non eſt idem quod ſcientia vel notitia. aliud εἴδησις, aliud συνείδησις. Gloſſæ: *conſcientia, τὸ* B *συνειδός.*

Pag. 63. E. *Superficies eius probatur, ſi meracius rubeat.*] hoc Indicæ Sardonychis Plinius propriũ facit, quod iſte vniuerſo generi aſſignat, eum audiamus. ſic autem verba eius ex veteribus libris ſcribenda ſunt: *Arabicæ excellunt candore circuli prope lucido atque non gracili, neque in receſſu gemmæ, aut in deiectu renidente, ſed in ipſis vmbonibus nitente, præterea ſubſtrato nigerrimo colore. & hoc in Indicis cereum aut corneum inuenitur: iã circuli albi: quædam in ijs cæleſtis arcus æmulatio eſt. ſuperficies vero locuſtarum maris cruſtis rubentior, iam mellea, aut fæculentæ, hoc enim nomen vitio eſt, im-* C *probantur.* Locum integrum attulimus, vt explicaremus & illuſtraremus. Arabicæ Sardonyches ſubſtratum habebant, τὸ ὑπόστρωμα, nigerrimo colore. *radicem* vocat ibidem. hoc ſubſtratum in Indicis cereum aut corneum inueniri ſcribit, quod in Arabicis erat nigerrimum. *iam circuli albi*, in ſardonyche Indica. nam in Arabica candidus erat circulus, & prope lucidus, non renidens in receſſu gemmæ, aut deiectu, ſed in ipſis vmbonibus nitens, aliud *album*; aliud *candidum.* ibidem de Onyche: *Zenothemis Indicam Onychem plures habere varietates, igneum nigram, corneam cingentibus* D *candidis venis oculi modo intuentis, quarumdam & albis venis.* ita libri, niſi quod habent *intuentibus.* peſſimè locum illum corruperunt editiones legendo: *interuenientibus quarumdum oculis obliquis venis.* quod enim album & candidum idem eſſe ſibi perſuaſerant, & candidas albaſque venas, ideo peruerterunt genuinam ſcripturam. alias legerem: *cingentibus candidis zonis oculi modo, interuenientibus quarumdam & albis venis.* quæ vera eſt lectio. ſequitur apud Plinium de ſardonyche: *ſuperficies vero locuſtarum maris cruſtis rubentior.* quod de Indica intelligendum eſt, cuius ſubſtratum corneum vel E cereum, ſuperficies vero rubra. hæc verè ſardonyx. nam ſuperficiem habet ſardæ quæ rubra eſt, radicem vero corneam, vel ceream. Arabicas certè idem Plinius ſcribit nullo ſardarum veſtigio fuiſſe, hoc eſt nihil rubri habuiſſe perperam igitur de omni ſardonyche dicit, ſuperficiem eius probari ſi meracius rubeat, quod Indicarum tantum fuit peculiare. ſuperficies igitur ſardæ rubens, cum ſubſtrato cereo vel corneo ſardonychem Indicam conſtituebat, atqui idem Plinius paulo

A ante dixerat ſardonyches olim intelligi ſolitas: *candore in ſarda hoc eſt velut carnibus vngue hominis impoſito*, taleſque Indicas vulgo exiſtimatas, multis auctoribus teſtantibus. ſi vnguis humani candor carnibus velut impoſitus ſardonychem Indicam faciebat, neceſſe eſt ſubſtratum in ea fuiſſe coloris rubri, ſuperficiem vero candidam vel corneam ad inſtar vnguis: ſed ex nomine ipſo ſic æſtimatum olim fuiſſe, innuit. & videtur ſentire *ſardonychem* dictam quaſi *ſarconychem*, quod in ea velut vnguis carnibus impoſitus eſſet, cum ex ſarda & Onyche gemma compoſitũ ſit iſtud nomen. quorumdam hanc extitiſſe ſententiam ſaltem in- B dicat. at ſtatim ſubijcit pluribus coloribus has gemmas intelligi, *radice nigra, aut cæruleum imitante, vngue vero minium incretum candido pingui.* per *vnguem* intelligit ſuperficiem, vt ſuprà notauimus, quam & rubeã fuiſſe hinc colligi poteſt, cinctam & incretam candido pingui. nunquam enim ſine aliqua zona alba aut candida ſardonyches tam Arabicæ quam Indicę, & Armeniacæ. Marbodeus in dactyliotheca:

Tres capit ex binis vnus lapis iſte colores
Albus & hinc niger eſt, rubeus ſupereminet albo.

talis Indica ſardonyx, cuius ſubſtratum ni- C grum, aliquando corneum aut melleum: ſuperficies rubens cum alba zona, adeo vt arcum cæleſtem plerumque imitaretur. at in Arabicis nihil rubri ſupereminebat, vt pote quæ nullum è ſarda veſtigium retinerent. Iſidorus de ſardonyche: *conſtat autem tribus coloribus, ſubterius nigro, medio candido, ſuperius mixico.*

Arguitur ſi fuerit fæculentior.] Plinius: *iam mellea aut fæculenta, hoc enim nomen vitio eſt, improbantur.* perperam heîc legebatur in omnibus Editis: *arguitur ſi fuerit fæculentior ſi medietas circuitur limite candicante.* quaſi & illæ improbarentur, D quarum medietas cingitur limite candido, quod eſt falſum. rectè libri expungunt illud *ſi.* inde interpunctio noſtra.

Medietas circuitur limite candicante.] libri quidam: *candidante.* & hac voce alibi vſus eſt. omnis porro ſardonyx limitem illum in circuitu candidum habuit, ſed vt Arabica, Indica Armeniaca, ſed *Arabicæ excellebant*, inquit Plinius, *candore circuli prope lucido.* in Indicis circuli erant albi. *Armeniacæ*, inquit idem, *cetera probandæ, ſed pallida zona.* nec ſardonyches tantũ, ſed etiam onyches gemmæ huiuſmodi zonis candidis inſignitæ. Plinius: *Zenothemis Indicam* E *Onychem plures habere varietates igneam, nigram, corneam cingentibus candidis zonis oculi modo, interuenientibus quarumdam & albis venis.* ita legendus ille locus, quem peſſimè corruptum præferunt editi. Zonas à venis diſtinguit, vt paulo poſt: *veram autem Onychem plurimas variaſque cum lacteis zonis habere venas omnium in tranſitu colore inenarrabili.* qui locus egregie noſtram confirmat coniecturam. cingunt candidæ zonæ igneam, nigram, & igneam Onychem; interueniunt & quibuſdam venæ albæ. ex his conſtat nullam Onychem fuiſſe

abſque Zonis vel venis candidis in corpore nigro, corneo, igneo, & flauo. quod cum ita ſit, inde etiam liquet errare doctiſſimos viros, qui Onychem veterum putant eſſe noſtram *corneolam* vel *cornalinam*, quæ vnius ſemper coloris eſt. nam vel ad rubrum inclinat, vel prorſus alba eſt, & hæc vulgo carior. abſque vlla varietate vtraque. quæ multum rubet, licet *corneolum* vulgo vocitent, ſardam eſſe veterum plus quam certum eſt. quæ dilutius rubet, ſarda eſt fœmina. nam in omnibus gemmis dilutioris vtique coloris fœminæ quam mares, & nominatim in ſarda, id teſtatur Theophraſtus. Marbodæus corneolum aquæ colorem habere dicit, in qua carnes ablutæ ſunt. at *Cornalina* alba nihil minus eſt quam onyx. certè nullam habet notam ex ijs quas onychi gemmæ veteres tribuunt. quod Plinium legenti facile patebit. nec enim vnicolor onyx veterum, ſed multicolor, & verſicolor. eadem & in onychite lapide ſiue marmore varietas, & ποικιλία. ſed hæc alibi.

Pag. 63. E. *Optima eſt, ſi nec colorem ſuum ſpargat in proximum, nec ipſa ex altero mutuetur.*] dixit ſardonychis medietatem circuiri limite candidante. ſubiungit optimam eſſe, illam ſcilicet medietatem, ſi nec colorem ſuum ſpargat in proximum, nec ipſe limes candidus, mutuetur ex altero. Hæc ex iſtis Plinij mutuatus eſt noſter: *iam mellea aut fæculenta, hoc enim nomen eſt vitio, improbantur: & ſi Zona alba fundat ſe non colligat: ſimili modo ſi ex alio colore in ſe admittat aliquid enormiter.* Plinij mentem nec vidit, nec tetigit hic Grammaticus. dicit Plinius improbari melleas aut fæculentas ſardonychas, & quarum alba zona fundit ſe non colligit. de zona igitur vel limite candicante quo cingitur medietas ſardonychis, non de medietate ipſa loquitur Plinius. at noſter medietatem tum eſſe optimam ait, ſi colorẽ ſuum non ſpargat in proximum, hoc eſt ſi non fundat ſe, ſed colligat. quod Plinius de limite circumeunte ſiue zona ſola dixit: quæ zona candoris erat prope lucidi & in vmbonibus ipſis nitentis. hęc zona cum fundit ſe & ſpargit, tum *momentum* potius, quam *circulus* dicitur. cui vitio frequenter obnoxiæ Indicę ſardonyches. ſic accipiendum quod paulo poſt ſubijcit idem de Arabica onyche: *Sotacus & Arabicam onychem tradit: ſed eam ceteris diſtare, quod Indica igniculos habeat, albis cingentibus zonis ſingulis pluribuſve, aliter quam in ſardonyche Indica: illic enim momentum eſſe, hic circulum.* circulus eſt, cum zona ſeſe colligit, nec ſpargitur: tum enim certo limite diſtinguitur. At cum colorem ſuum ſpargit, & fundit in proximum, *momentum* potius vocatur. ſed quare *momentum*? an quia fundente ſe zona nullus eius limes certus ac diſtinctus, ſed momento variatur, per inclinationem ſcilicet ac deiectum? ac veluti in cęleſti arcu nulli certi & diſcreti colorum limites cernuntur, ſed tranſitus tantum indiſtincti, ita in ſardonyche Indica zona illa candida colorem ſuum ſpargit & fundit. Vnde momentum potius quam circulus. *momen-*

A *tũ* eſt quod mouetur, ἡ ῥοπή. Plinius de Indicæ ſardonychis circulis: *iam circuli alibi: quadã in his cæleſtis arcus æmulatio eſt.* & paulo ante: *incretũ candido pingui, nec ſine quadam ſpe purpuræ candore in minium tranſeunte.* candor ille circuli in minium tranſiens limite indiſcreto, zona eſt fundens ſe, non colligens, & momentum potius, quam circulus albus, quod in momenta mutetur. hæc Plinium explicant, & nugacem Solinum arguunt.

Reliqua nigro finiuntur.] quid reliqua? ſubſtratum vel radicem ſardonychis, nigri coloris B eſſe tradit Plinius, ſuperficiem vero rubram quæ zona candida circumitur. Hîc reliqua nigro finiri dicit. Parum aptè. Sed ſolens Solinus nugatur.

Quod ſi tranſluceat, vitio vertitur.] nec hoc dicit Plinius. Indicæ tranſlucebant, reliquæ *cacæ* vocabantur, quas in pretio fuiſſe ſua ætate indicat. nam & nomen abſtulerant.

Et Molochiten Arabs inuenit virentem craſſius quam ſmaragdus.] Plinius: *non tranſlucet molochites, ſpiſſius virens, à colore maluæ nomine accepto, reddendis laudata ſignis.* nihil de ſmaragdi comparatione Plinius. ſed notant in Codice Fuxienſi ita legi: *Molochites ſpiſſius virens & craſ-* C *ſius quam ſmaragdus, à colore maluæ nomen accepit.* μολοχὰς dicitur Epiphanio, & ſardonychem ita vocatam ſcribit. ineptè.

Inuenit & iridem in mari Rubro.] Plinius: *proximum Ceraunia nomen apud eos habet, quæ appellatur Iris, effoditur in quadam inſula Rubri maris, quæ diſtat à Berenice ſexaginta millia paſſuum.*

Androdamantem ijdem legunt.] libri: *andradamantem.* ſed apud Plinium rectius *androdamas* dicitur. In Indice eius manuſcripto perperam vocatur *andromadas*, pro *androdamas*. ſic *argyromadas* ibidem pro *argyrodamas*. genus D quoddam hæmatitis etiam *androdamas* dicebatur: ferrei coloris, duritie & pondere inſignis. Vnde illi nomen. Nihil igitur commune illi cum hoc androdamante, quem ſic dictum volebant, quod hominum iras & impetum domaret. addit heîc Solinus: *quem de adamante nonnihil mutuatum putes.* Non video quid de adamante mutuatus videri queat. nec Plinius hoc dicit. præter ὁμωνυμίαν, nihil ſimile habet. ſic argyrodamas etiam aliquid ex adamante ſumpſiſſe videri deberet, & androdamas hæmatites, quę ineptiæ ſunt Solinianæ: ſcribit tamen Plinius: *Androdamas* E *argenti nitorem habet vt adamas, quadrata, ſemperque teſſelis ſimilis.* Incertum eſt vtrum velit androdamantem habere argẽti nitorem vt adamas, an quadratam eſſe ad inſtar adamantis. neutrum mihi probatur, nec verum eſt, quis enim dixerit adamantem argentei nitoris eſſe, cui nullum argentum poteſt cõparari? præterea non quadratus adamas, ſed ſexangulatus, naturaliter reperitur. in antiquo libro inueni: *androdamas argenti nitorem habetur adamas.* & ſuprà correctum alia manu: *habet vt adamas.* ſcripſerim ego: *androdamas argenti nitorem habet, vt adamas, quadrata ſemper teſſellis ſimilis.* vim & duritiem adamantis habere

androdamantem innuit. nec aliter legiſſe videtur Iſidorus apud Plinium, cuius hæc ſunt verba: *androdamas argenti nitorem habet, & pene adamas quadrata ſemper teſſeris.* ſed putet aliquis Plinium errare, & temere argyradamantem, cum androdamante confundere, quod vel ipſius patet teſtimonio his verbis: *eadem ſit an alia argyrodamas, auctores non explicant.* ſed quis dubitet eſſe diuerſa? *argyrodamas* genus lapidis, ſic fortaſſe dictum, quod argenteum habeat nitorem. *androdamas* certè genus hæmatitis pondere & duritia inſigne, ſed ferrei coloris. nec alium puto androdamantem veteribus fuiſſe cognitum. hinc vim adamantis habere propter inuictam duritiem ſcribit ibidem Plinius. de hoc eodem androdamante tradit idem ex Sotaco lib. xxxvi cap. xx. *trahere in ſe argentum, æs ferrum.* inde ἀργυροδάμας quibuſdam fortaſſe dictus, quod argentum domaret, & ad ſe raperet, ſic argyrodamas & androdamas fuerit idem lapis. quem argentei coloris eſſe ſolo nomine inducti nonnulli videntur ſcripſiſſe. Sic Magnes σιδηροδάμας poëtis dictus, quod ferrum trahat.

Pag. 64. A. *Pæderotem etiam Arabicum inde ſumimus.*] ita omnes hactenus editi. niſi quod in vetuſtioribus habetur *Arabicam.* quomodo etiam libri ſcripti habent. legendum vt edidimus: *pæderotem, & Arabicam, inde ſumimus.* duæ ſunt gemmæ pæderos & Arabica, vt ex ſequentibus patet. & ſi quid vidiſſet Delrius, hoc vidiſſet. nam ſequitur de Arabica, deinde de pæderote.

Arabica aſpectu eburnea eſt.] Plinius capite de gemmis per alphabeti ordinem: *Arabica ebori ſimillima eſt, & hoc videretur niſi abnueret duritia, putant contra dolores neruorum prodeſſe habentibus.* idem Plinius inter lapides eum alibi recenſet lib. xxxvi. cap. xxi. his verbis: *Arabicus lapis, ebori ſimilis dentifricijs accommodatur crematus.* nec dicendum diuerſos eſſe lapides *Arabicum* & *Arabicam*, nam *Arabica* dicitur cum ſubintelligitur gemma, *Arabicus* autem lapis, & ſic ſolet Plinius, dum diuerſos ſequitur, eamdem rem alio atque alio loco referre. ſic alabaſtriten lapidem, quem libro trigeſimo ſexto retulerat inter marmorum genera, repoſuit nihilominus & illo capite de gemmis per alphabeti ſeriem, quaſi gemma eſſet. Iſidorus diuerſis quoque locis Arabici & Arabicæ meminit, huius inter gemmas, illius inter lapides, tanquam forent diuerſa. *Arabicus*, inquit, *ſimilis eſt ebori ſine vlla macula.* ita legendum in Plinio, *Arabicus*, inquam *lapis*, non *Arabus*, vt vulgo editum eſt. nam & libri & index ita præferunt. Dioſcorides: ὁ δὲ Ἀραβικὸς λεγόμενος λίθος ἔοικεν ἐλέφαντι σπίλῳ. *ſimilis eſt eboris maculæ.* immo ſcribendum: ἔοικεν ἐλέφαντι ἀσπίλῳ ebori ſine macula, quod extra controuerſiam eſt. ἄσπιλος, immaculatus. vt δύσ-σπιλος maculoſus. Dentifricijs accommodari Arabicum lapidem ſcribit Plinius. Dioſcorides de Arabico: ὀδόντων δὲ σμῆγμα γίνεται καυθεὶς κάλλιστον. hinc emendandi Apuleij verſus ex Apologia eius vbi meminit dentifricij ex Arabicis frugibus.

Calpurniane ſalue properis verſibus,
Miſi vt petiſti mundicias has dentium,
Nitelas oris ex Arabicis frugibus.

quæ ſunt illæ Arabicæ fruges, quæ dentifricijs aptantur? placet omnino legi: *Nitelas oris ex Arabicis rupibus.* dētifricium intelligit ex Arabico lapide, qui crematus & in puluerem tritus terſui dentibus comparabatur. *nobilem pulviſculum* ibidem vocat.

In pæderote congruit, quidquid eximium eſt.] alij Opalum pęderota cognominatam volūt propter eximiam gratiam, alij pæderota priuatum genus faciunt & diuerſum ab Opalo. ſane quidquid eximia aliqua gratia commendabatur, Græci παιδέρωτα dixere. ſic acanthos herba cuius inſignis in operibus topiarijs gratia, παιδέρως appellata eſt. & cærefolium. Plinius: *cærefolium, quod pæderota Græci vocant.* vnguenti genus ita etiam appellarunt. Heſychius: παιδέρως, στεφανῶδες ὄνομα, οἱ δὲ ἀλείμματος, οἱ δὲ μύρον. genus amethyſti παιδέρωτα etiam vocitarunt, quam alij *anterota*, alij *Veneris gemmam* dicebant. locum afferam vt corrigam, de generibus amethyſtorum: *quintum ad viciniam cryſtalli deſcendit, albicante purpura defectu: hoc minimè probatur, quando præcellens debet eſſe in ſuſpectu velut ex carbunculo refulgens, quidam in purpuram leniter roſeus nitor. tales aliqui malunt pæderotas vocari, alij anterotas, multi Veneris gemmam, quod maximè videtur decere, & ſpecies & colos. eas gemmas Magorum vanitas reſiſtere ebrietati promittit.* igitur huiuſmodi amethyſtos, in quibus ex carbunculo in purpuram refulgeret leniter roſeus nitor, ob gratiam ſpeciei & coloris, dicti ἀντέρωτες, vel παιδέρωτες, vel ἀφροδίσιοι λίθοι. contra improbabantur, qui ad viciniam cryſtalli deſcendunt, *albicante purpura defectu.* ita legendum, non *deiectu.* qui albicant, vbi purpura deficit, extimis ſcilicet oris albicantes. nam maximè laudabantur, quæ in circuitum ſaturatiſſimè arderent. Epiphanius: ὁ λίθος ἀμέθυστος, κατὰ τὴν αὐτὴν περιφέρειαν φλογίζων ἐστὶ βαθέως, ἡ δὲ ἐστὶν αὐτὴ λευκοτέρα ἐκ τοῦ μέσου οἰνωπὸν ἀποπέμπουσα εἶδος. ſignificat aliquam eſſe amethyſtum cuius circumferentia albicans è medio ſui fundit vini colorem, quintum genus hyacinthi περιλεύκιον ab eadem ratione dicebatur. Notum porro quid ſit ἀντέρως. heic ea voce ſignificatur, qui æquè venuſtus eſt vt amor, contra amorem pulcher. idem vult & παιδέρως. Nec enim pueri amorem, aut τὸν παιδικὸν ἔρωτα deſignat, ſed παῖδα ἔρωτα, puerum æquè amabilem & venuſtum, vt eſt amor. ſic *Colloſſeros* in Hiſtoria Auguſta, ὁ κολοσσέρως, vir quidam grandis vt coloſſus, ſed venuſtus & amabilis, vt amor ipſe. At ἱππέρως vt ἴκτερος, τῆς ἱππικῆς ἔρωτα ſignificat. vt in iſto verſu:

τὸν ἱππέρωτα κατέχει μου τὴν φάρυγγα.

Orpheus ὀπάλλιον παιδέρωτα appellatum canit quod ſimile eſſet ἐρατόχροϊ παιδί, ergo παιδέρως παῖς ἔρως, puer amori ſimilis:

Φημὶ δέ σε τερπνὸν καὶ ὀπάλλιον ἱμερόεντα,

Ἀγλαὸν, ἱμερτῇ τέρενα χρόα παιδὸς ἔχοντα.
Sic & pulcherrimum genus amethyſti παιδέρωτα quidam dixere. In Indice Pliniano manuſcripto de amethyſti generibus ita ſcriptum eſt in vetuſtiſſimo codice: *Sapptros, metyſu. genera eius quinque, Saecondion, Sapenus, Paranitis, haprodites elesfrantis ſiue antros ſiue pederos.* quæ ſunt contaminatiſſima, ita reſtituenda: *amethyſtus, eius genera quinque, ſacodion, ſapenus, Pharanitis, Aphrodites ſphragis, ſiue anteros, ſiue paderos.* Ἀφροδίτης σφραγὶς, eſt quam *veneris gemmam* in contextu vocauit. eadem ἀντέρως, & παιδέρως, vt ſuprà notauimus. *Pharanitis* legendum & in textu cap. IX. vbi & totus locus ſic reſtituendus: *hunc colorem Indi Saeon vocant, talemque gemmam Saeondion dilutiorem, eadem & Sapenos vocatur, eadem & Pharanitis in ora contermina gentis Arabiæ.* Pharanitis, ἀπὸ τῆς Φαρανίτιδος, ab vrbe Pharan, inter Ægyptum & Arabiam ſita, de qua diximus ſupra. hæc obiter. Ad Opalium redeamus. *Opialum* vocat vetuſtiſſimus Index Plinianus, & libri omnes manu exarati. *De Opialis, genera eorum ſeptem. Vitia eorũ & experimenta.* forte pro *Opalys.* Nam ὀπάλλιον Orpheo. Indiam ſolam eorum eſſe matrem tradit Plinius, & ex eo Iſidorus de Opalo: *nomen habet ex patria, ſola enim eum parturit India.* Locum huius nominis in India nullum legi. Græce ὀπάλλιος, ὀπάλλιον, vt ὄνυξ, ὀνύχιον. ſi ſola India Opalium mittit, ergo diuerſi & proprij generis pæderos, quam Arabia gignit. ita quoſdam exiſtimaſſe veterum bis notauit Plinius. De Opalis ita ſcribit cap. VI. *Minimum ijdemque plurimum ab ijs differunt Opali ſmaragdis tantum cedentes. India ſola & horum eſt mater. atque ideo eis pretioſiſſimam gloriam compoſiteres gemmarum, & maximè inenarrabilem difficultatem dederunt.* locus heîc prodigioſè temeratus à correctoribus. de Beryllis loquebatur proximo capite, à quibus dicit minimum plurimumque differre Opalos, quod ænigmati ſimile eſt. Scribe ex veteri Codice Regiæ Bibliothecæ: *plurimum ab ijs differunt Opali, ſmaragdis tamen cedentes.* in eo non comparent hæc verba: *minimum ijdemque.* dicit Opalos multum præferri Beryllis, cedere tamen Smaragdis, quibus tertia auctoritas poſt adamantas & margaritas. quæ ſequuntur, ita concipiuntur in vetuſto exemplari: *atque in pretioſiſſimarum gemmarum gloria, compoſiti maximè inenarrabilem difficultatem dederunt: eſt enim in his carbunculi tenuior ignis,* &c. hęc quare corruperint neſcio, nam ſincera his lectio continetur, *in gloria eſſe, in nomine, in fama,* loquutiones tritæ Plinio & alijs optimis auctoribus. dicit igitur Opalos in gloria eſſe pretioſiſſimarum gẽmarum, & cõpoſitos maximè inenarrabilem difficultatem dediſſe. Compoſiti porro Opali, quia non ſimplicis, nec vnius ſunt coloris, ſed velut ex pluribus gemmis conſtant. *eſt enim,* inquit, *in his carbunculi tenuior ignis, eſt amethyſti fulgens purpura, eſt ſmaragdi virens mare.* paulo poſt de eodem ſic tradit: *hanc gemmam propter eximiam gratiam plerique appellauere paderota. ſunt & qui pri-*

A *uatum genus eius faciunt, Sangenonque ad Indis vocari dicunt. traduntur naſci & in Ægypto & in Arabia, & viliſsimi in Ponto.* Ergo Opalus in India tantum naſcitur, quem pleriq; ob gratiæ venuſtatem *paderota* vocarunt. quidam *paderota* priuatim genus fecerunt, quem Indi *Sagenon* vel *Agenon* appellabant. atque is pæderos non ſolum in India, ſed etiam Ægypto, Arabia & Ponto naſcitur. de hoc pæderote intelligit heîc Solinus, cum dicit pæderotem & Arabicam ex Arabia ſumi. at capite IX. inter gemmas candidas ſeparatim tractat iterum de pæderote Plinius in hæc verba: *candidarum dux eſt paderos: quamquam poteſt quæri an in*
B *colore numerari debeat toties iactati per alienas pulcritudines nominis, adeo decoris prærogatiua in vocabulo facta eſt.* loquitur heîc de opalo, quem pæderota plerique vocabant, non de illo priuato genere. candidarum ducem eſſe dicit, *quamquam quæri poſsit, an in colore numerari debeat.* non ſatis hæc videntur ſincera, forte legendum: *an in colore vno numerari debeat.* vel, vt apud Iſidorum ſcriptum eſt: *quamquam quæri poſsit, in quo colore numerari debeat.* non dubitatur an in colore numerari debeat, ſed in quo colore, quæ tot colores habeat. ſcribendum etiam paulo poſt: *adeo vt decoris prærogatiua vocabulo fa-*
C *cta ſit.* ſequitur de altero pæderote, qui ſui generis eſt, & ab Opalo diuerſi: *eſt & ſuum genus expectatione tanta dignum, coeunt in translucidam cryſtallum viridis ſuo modo aer, ſimulque purpura, & quidam vini aureus nitor, ſemper extremus in viſu.* quæ vt omnia ferme Pliniana ſunt mendoſiſſima, & correctorum manũ redolentia. ſcribe primùm: *eſt & ſuum genus ſpectatione tanta dignum.* præter opalum, quem *paderota* multi cognominant, eſt & ſuum genus, huius nominis ſpectatione & merito dignum, *ſpectatio,* ἀξίωσις, ἀξίωμα, δοκίμασις. Florus: *bellum Macedonicum nomine amplius, quam gentis ſpectatione fuit.*
D vbi *expectatione* perperam correctores ediderant. ſequentia profligatius inquinata ſunt, nec admodum ſana in libris extant, quia ſic ea legunt: *coeunt intus translucida cryſtallus, viridis ſuo modo aer, ſimulque purpura.* ſana præſto ſi legeris: *coeunt in vno translucida cryſtallus, viridis ſuo modo aer, ſimulque purpura.* dicit in pæderote coïre & congruere tranſlucidam cryſtallum, & aërem ſuo modo viridem, & purpuram. confirmat hanc lectionem Solinus, qui locum iſtum ſic imitatus eſt: *In paderote congruit quidquid eximium eſt: cryſtallinum lucet, rubet purpura, orarum extimis corona crocea velut è li-*
E *quido renidente.* ſed in orarum extimis coronam croceam renidere facit, pro aureo vini nitore quem extremum in viſu, & purpura coronatum Plinius dicit, fortaſſe *croci* pro *vini* in Plinio legit Solinus. nec enim vini nitor aureus eſt. notant in libris quibuſdam eſſe: *& quidam vitri aurei nitor.* Liber Regius habet: *& quidam vini aurei nitor.* puto ſcriptum fuiſſe: *& quidam vini & croci nitor, ſemper extremus in viſu.* Nec dubium quin ita legerit Solinus. cum cryſtallo & purpura, viridem ſuo modo aërem coïre &

Digitized by Google

congruere in pæderote ſcribit Plinius. & hac in re differebat ab Opalo pæderos quod viriditatem ſmaragdi nō haberet, ſed pro ea colorem aëris prẹferret peculiari modo viridis. ſupra capite VI. de pæderote dixit: *ſumma coloris ex aere & purpura conſtat, viriditas ſmaragdi deeſt.* vbi legendum: *ſumma coloris ex aëre & purpura conſtat.* aërinum colorem intelligit. Græcis τὸ ἀερίζον χρῶμα. vnde ἀερίζοντες ἴασπις. *aerina ones* Tertulliano, ἀερίνη ἰδέα Polluci. at heîc non vſitatum aërinum colorem in pæderote commendat, ſed ſuo quodam modo viridem magis, quam cæruleum. in eo pæderote etiam vini fulgor expetebatur. idem ibidem: *melior ille color cuius fulgor vini colore fuſcatur, quam qui diluitur aqua.* in pæderote igitur hi colores congruebant, cryſtalli perſpicuitas, aëris viriditas cærulea, purpurẹ nitor, vini crocique fulgor. in opalo, quem & pæderotem quadam decoris prærogatiua plerique nuncupauerūt, carbunculi tenuior ignis, amethyſti fulgens purpura, ſmaragdi virens mare, ſulphuris ardens flamma, aut etiam ignis oleo accenſi. hæc candidarum gemmarum dux & ſignifera, & poſt ſmaragdos primæ dignitatis olim. at pædoros altera, quæ ſui generis erat, vt non indigna huius nominis ſpectatione, ita longe opalo inferior pretio & auctoritate. Opalus in India tantum, pæderos in Ægypto & Arabia, aliiſque locis reperiebatur. hæc diſcrimina pæderotum notanda fuere, quæ Solinus parui pependit, doctiſque hodie parum cognita.

Pag. 64. A. *orarum extimus corona crocea velut è liquido renidente*] legitur apud Plinium: *& quidam vini aureus fulgor ſemper extremus in viſu, ſed purpura coronatus madere ſingulis videtur his & pariter omnibus.* quorū partem in ſuperiori exercitatione emēdauimus, pars adhuc in mendo cet. hæc poſtrema, *madere ſingulis videtur*, correctorum ſunt. nec in libris habentur, qui habent: *purpura coronatus, & his pariter omnibus.* totus locus ſic legendus, ac diſtinguendus: *coëunt in vno tranſlucida cryſtallus, & viridis ſuo modo aër, ſimulque purpura, & quidam vini & croci nitor, ſemper extremus in viſu, ſed purpura coronatus, & his pariter omnibus radiat.* nos addimus *radiat*, quod tamen in libro noſtro non viſitur. ſed tale aliquid deeſt. aut *lucet*, aut *renidet*. ſic dicit in pæderote coire tranſlucidam cryſtallum, & viridem aërem, ſimulque purpuram, & quemdam vini & croci nitorem ſemper extremum in viſu, ſed purpura coronatum, & his omnibus pariter pæderotem radiare. ſic de Opalis ſcripſerat: *eſt in iis carbunculi tenuior ignis, eſt amethyſti fulgens purpura, eſt ſmaragdi virens mare, & cuncta pariter incredibili mixtura lucentia.* Solinus *coronam croceam è liquido renidentem* in pæderote videri ſcribit, quia croci fulgor extremitates eius cingit, & nullam liquidiorem gemmam eſſe ibidem Plinius tradit.

hæc ſuauitate oculos afficit, viſum allicit, detinet intuentes] multis loquutionibus, rem A eamdem ſignat. nam *oculos afficere, viſum allicere, detinere intuentes* plane idem hæc tria ſignificant. Plinius: *nec gemmarum vlla eſt liquidior, capiti iucunda, ſuauis & oculis.* ſed quare capiti iucunda, aut quomodo? damnant libri hanc lectionem, qui legunt, *captis iucunda vanitate oculis.* patet legendum eſſe: *nec gemmarum vlla eſt liquidior, captis iucunda ſuauitate oculis.* liquidæ gemmæ oculis maximè gratæ. & *liquida* dicuntur, quæ facilitate tranſlucida ad craſſitudinem ſui viſum admittunt, non turbidæ, nec obſcuræ, nec vlla nubecula interpellatæ, quas facile pertranſit aſpectus. ſic *liquidus amnis, liquidus* B *ignis*, ὑγρὸν πῦρ, ὑγροὶ ὀφθαλμοί. Plinius de cypriis ſmaragdis: *dosque eorum eſt in colore liquido, nec diluto, verum ex humido pingui, quaque perſpicitur, imitante tranſlucidum maris.* ita ſcribendus ille locus. ita liquidos vult eſſe illos ſmaragdos, vt diluti non ſint, ſed ex liquido & humido pingues. & paulo poſt de Perſicis: *in ſole dilucidi quidem at liquidi, ſed non virides*, Græci quoque τὸ ὑγρὸν gemmis attribuunt. Dionyſius:

> Ναὶ μὴν καὶ χρυσοῖο φέρει χαριέστερον ἄλλο
> Ὑγρῆς βηρύλλου γλαυκὴν λίθον.

vbi interpres notant, ὑγρὰς dici τὴν βήρυλλον, C ὡς τῶν γλαυκῶν ὀμμάτων ὑγρῶν τῇ δυνάμει, διὰ τὸ διαφανές. Sequitur apud Plinium: *laudatiſſima eſt in Indis apud quos Argenon vocatur, proxima Ægyptiis vbi Senites, tertia in Arabia verum ſcabra.* in libris legitur, *apud quos Sagenon vocatur.* capite VI. *ſangenonque ab Indis vocari dicunt.* ſed in Indice ſcribitur *Agenon.* ita enim vetus codex: *Pæderos, ſiue Agenon, ſiue Tenites.* nam & *Tenites* libri, non *Senites.* forte *Tanites* ab vrbe Tani & præfectura Tanitica, à qua & Oſtium Taniticum, quod in ea parte Ægypti pæderos reperiebatur, qui inde Ταινίτης λίθος dictus Ægyptiis.

D *hoc Arabia ſat eſt, hinc ad Peluſium repatriemus*] propriè *repatriare* eſt in patriam redire. ſic ſuprà: *cum multi captiuorum aliquot leonibus obuii intacti repatriauerint.* an ideo ſic loquitur hoc loco, quod patriam habuerit Ægyptum, ſiue in Ægypto Peluſium? ita equidem fieri poteſt, ſed quia incertum eſt, nihil affirmo. & *repatriare* pro redire ac reuerti potuit vſurpare. mirum tamen in omnibus antiquioribus, & melioribus libris ſcribi: *hinc ad Peluſium vela repatriemus.* placet mihi vna littera dempta legi: *ad Peluſium* E *vela repariemus.* id eſt, ad Peluſium renauigemus. & rectè procedit. nam ab Arabia in Ægyptum nauigatione itur per ſinum Arabicum. *pariare vela* dicuntur nauigantes, qui paribus & æquis velis ſecundo flatu curſum tenent. Virgilius:

> *Senſit & æquatis claſſem procedere velis.*

cum enim æqualiter tenduntur dextra & ſiniſtra vela, tum proſpera nauigatio eſt. æquatas quippe & ſecundas auras ſpirare ſignum eſt. vnde apud eumdem: *Æquatæ ſpirant auræ.* auctor vetus apud Macrobium lib. VI. *Paſtanum, & Vibonenſem ſinum pedibus*

Digitized by Google

aquis tranſmiſimus. id eſt, æquis velis, vel æqualiter tenſis. Catullus:

> *—— ſiue vtrumque Iuppiter*
> *Simul ſecundus incidiſſet in pedem.*

pedes æqui ſunt, & pares, cum vtrumque ſimul ſecundus flatus incidit. Virgilius:

> *Vnà omnes fecere pedem, pariterque ſiniſtros*
> *Nunc dextros ſoluere ſinus.*

ibi Seruius: *id eſt podium, hoc eſt funem quo tenditur velum.* ita legendum, non *podiam.* τὸ πόδιον. nunc dextri porro, nunc ſiniſtri ſoluebantur velorum ſinus pro venti mutabilitate, & prout dextera aut ſiniſtra adflaret. pedes propriè ſunt funes ad angulos velorum, quibus ea vertebantur. Hinc & pro velis. Scholiaſtes Apollonij: καθόλου δὲ τῶν χοινίων καλῶς λέγεται. διὸ καὶ διαιροῦντες αὐτοὺς, οἷς μὲν κατέχεται τὸ ἱστίον μεσουρίας λέγουσιν, οἷς δὲ ἰσχυροποιεῖται ὁ ἱστὸς ἐξ ἑκατέρου μέρους ἐπὶ τὴν πρῷραν προτόνους, τοὺς δὲ κατὰ τὰς γωνίας πόδας, ἐφεξῆς δὲ τούτων πρόποδας. Iſidorus *propedem* vocat τὸν πρόποδα, & funem interpretatur, quo pes veli alligatur. Turpillius: *Si quis propedem miſit veli ſiniſtrum.* ergo modo dextri, modo ſiniſtri proferebantur huiuſmodi velorum pedes & propedes prout erat ventus:

> *----læua ſiue dextera*
> *Vocaret aura.*

nam vela ventis obuertebantur, ad excipiendos flatus. Plautus: *vtcumque in alto ventus eſt, exim velum vortitur.* ergo modo ad læuam, modo ad dexteram vertebantur. modo dextri pedes, modo ſiniſtri laxabantur, & proferebantur. Plinius lib. II. cap. XLVII. *iiſdem autem ventis in contrarium nauigatur prolatis pedibus, vt noctu plerumque aduerſa vela concurrant.* in diuerſum prolatis pedibus, in contrarium nauigatur, ita vt aduerſa vela concurrant, etiam iiſdem ventis. at pariata & æquata dicebantur vela, cum in dextrum & ſiniſtrum ſimul ventus ingrueret:

> *----læua ſiue dextera,*
> *Vocaret aura, ſiue vtrumque Iuppiter*
> *Simul ſecundus incidiſſet in pedem.*

ergo modo ad dexteram, modo ad læuam vocat ventus, modo in vtrumque pariter velum æquatus incidit, qui maximè eſt ſecundus. *pes veli,* funis eſt quo velum tenditur, τὸ πόδιον. vnde & pro velo poëtæ plurumque ſumunt, quibus in naui vertendorum velorum munus incumbebat, *pedem tenere* dicebantur. Seruius: *per ſortem diuiſi ad officia remigandis quis proreta eſſet, quis pedem teneret.* vnde *æqui pedes,* æqualiter tenſi. quod fiebat, cum æquatę auræ velorum ſinus implebant. locus ille apud Macrobium vulgo corruptiſſimus extat. itaque *pariare vela,* eſt ſecundo vento nauigare. & inde *repariare vela in Ægyptum* hoc loco in Ægyptũ renauigare. at *repatriare* prorſus abſurdũ, quod in patriam reuerti propriè ſignificat.

Ad Caput XXXIV.

à Peluſio Caſius mons eſt] libri omnes, *Caſſius.* atque ita in antiquiſſimo libro Capitolini, vt olim notauimus ad vitam Hadriani. Latini ſic videntur ſcripſiſſe. Licentius in
A carmine ad Auguſtinum:

> *----& vaſti deſerta cacumina Caſſi,*
> *Queis Epidamnæas æquat ſibi Caſſia rupes,*
> *Vnde quieſcentem auroram, curruſque ſolutos*
> *Sopitamque diem media ſub nocte viderem.*

Græci Κάσιον vocant. hic mons adeo editus, vt quarta vigilia ex ſummo eius vertice Solis ortus oſtenderetur. quod expreſſit illis verſibus Licentius. hoc Mela prodidit de Caſio Arabiæ, cap. X. lib. I. qui idem eſt cum Aegypti Caſio. nam propter confinium, alij Aegypto, alij Arabiæ tribuunt. Plinius quoque montem Arabiæ vocat Caſium. quod Stra-
B boni Κάσιον πρὸς τῷ Πηλουσίῳ. ceterum de altero Caſio Seleuciæ id omnes alij narrant, ſolem nempe ex eius vertice videri longè ante quam oriatur, Plinius, Spartianus, Ammianus, & ipſe Solinus infrà. Licentius Melam ſequitur, & Aegyptiaco ſiue Arabico Caſſio, eam altitudinem & hiſtoriam vindicat. nam cum dicat, Caſſij montis cacuminibus Caſſiam æquare Epidamnæas rupes, per *Caſſiam* intelligit vrbem Κάσιον, quæ in Aegypto ad illum montem Caſſium. Stephanus: Κάσιον, ὄρος & πόλις Αἰγύπτου πρὸς τῷ Πηλουσίῳ. nulla vrbs Caſſia in Syria. dicit igitur vrbem Caſſiam,
C quæ ad Peluſium eſt, æquare Epidamnum ſiue Dyrrhachium de ſitus parilitate. nam & illam pariter in ora maris edita & ſaxoſa eſſe conditam, atque inde dictum *Dyrrhachium,* Δυῤῥάχιον, hoc eſt Δυσράχιον, quod in aſpero & ῥαχιώδει littore ſitum eſſet. Alexander in Europa apud Stephanum:

> Δυσραχίου τ' Ἐπίδαμνος ἐπ' αἰγιάλου χθίσεως αὐτῆς.

ſimiliter & Caſium oppidum in Caſio colle maritimo conditum. nam Κάσιον iuxta Strabonem, θινώδης τις λόφος ἀκρωτηριάζων, ἄνυδρος. quare falluntur, & Mela & Licentius, & ſi qui alij ſcripſere ex Peluſiaco illo Caſio
D ſolis ortum conſpici vigilia quarta. quod de monte Caſio Anthiochiæ vicino duntaxat verum eſt. ſed nominis error eos ſeduxit. Ptolemæus qui nomina locorum & vrbium eodem ferè modo ſolet enuntiare, quo à Romanis proferebantur, Κάσσιον & Κασσιῶτιδα Aegypti appellat, cum duplici ſigma, & ſic diſtinguit ab alio Caſio Syriæ, quem Κάσιον vocat. vt Κασιῶτιδα regionem Syriæ ab illo monte nominatam, vtrumque tamen veteres Græci ſimiliter Κάσιον nominant, cum vnico ſigma. & Plinius id oſtendit his verbis: *ſuper eam mons eodem quo alius nomine, Caſius.*
E Tabula Peutingerana *Caſſium* Aegypti vocat, vt omnia ferè Latinorum auctorum ſcripta quæ vidimus. *Peluſio* VIII. *Gerra* XXIII. *Caſſio, Oſtracine* XXIII. atque ita Itinerarium Antonini: *Oſtracina, Caſſio, Pentaſchœno.*

atque ita Oſtracine locus Pompeij magni ſepulcro inclytus] hallucinatio Solini ſollemnis ex malè interpunctis Plinij verbis, quæ ſic habent: *à Peluſio Calabriæ caſtra, Caſius mons, delubrum Iouis Caſij, tumulus Magni Pompeij, Oſtracine.* quæ ita accepit quaſi tumulum Magni Pompeij vocaret Oſtracinen. ſic ergo coniunctim legit tumulus *Pompeij Magni*

Digitized by Google

Oſtracine. quod falſum eſt. nam in Caſio Pompeij ſepulchrum non in Oſtracine. Strabo: Κάσιον θινώδης τίς λόφος ἀκρωτηριάζων, ἄνυδρος, ὅπου τὸ Πομπηΐου τοῦ μεγάλου σῶμα κεῖται, καὶ Διός ἐστιν ἱερὸν Κασίου. Ammianus lib. XXII. *Peluſium oppidum, & Caßium vbi Pompeij ſepulcrum eſt Magni, & Oſtracine & Rhinocolura.* Oſtracine à Caſio viginti ſex milliaribus diſtabat. Itinerarium: *Rhinicorura,* XXII. *Oſtracena,* XXIIII. *Caßio,* XXVI. Ptolemæus: Κάσιον, ἐκρηγμα Σιρβωνίδος λίμνης, Ὀστρακίνη. vicum eſſe Oſtracinen, vel oppidum ex Itinerario conſtat. *locum* heîc vocat Solinus, quæ vox ſignificat aliquando vicum. ſed regionem ipſe interpretatus eſt in laterculo Capitulorum. ita enim in Indice poſuit: *Regio Oſtracine Ioppe oppidum, Andromedæ vincula.* ſic vbique nugatur. nam Oſtracine nomen eſt oppidi vel vici. in hoc eodem Plinij loco interpungendo aliter hallucinatus eſt Martianus Capella. ſic enim diſtinxit: *à Peluſio Chabriæ caſtra, Caſius mons, delubrum Iouis Caſij, tumulus magni Pompeij. Oſtracine Arabia finitur à Peluſio* LXV. *milibus paſſuum.* ita enim ſcribit: *Oſtracine Arabia finitur à Peluſio ſexaginta millibus paſſuum.* quantum ad rem attinet, certè verum eſt iuxta Plinij ſententiam, finiri Arabiam Oſtracine, & ab ea incipere Idumæam. dicit Arabiam finiri à Peluſio ſexaginta ſex millibus paſſuum, ita enim legendum ex Marciano, mox Idumæam incipere. atqui tot ſunt millia paſſuum à Peluſio ad Oſtracinen. Itinerarium:

Oſtracina Caſſium. XXVI.
Pentaſchœnon. XX.
Peluſium. XX.

ergo à Peluſio ad Oſtracinen Arabia erat, ab Oſtracine Idumæa. & proinde Caſius mons, & Caſiotis regio Arabiæ. Strabo vſque ad Caſium Idumæam pertingere facit: τῆς δὲ Ἰουδαίας τὰ μὲν ἑσπέρια ἄκρα τὰ πρὸς τῷ Κασίῳ κατέχουσιν Ἰδουμαῖοί τε καὶ λίμνη.

Pag. 64. C. *deinde Ioppe oppidum antiquißimum*] Græcis Ἰόπη cum vnico labda. Stephanus: Ἰόπη, πόλις Φοινίκης πλησίον Ἰαμνίας, ὡς Φίλων. Dionyſius:

Οἵ τ' Ἰόπην καὶ Γάζαν, Ἐλαΐδα τ' ἐνναίουσι.

Auienus:

Vrbs Iope ſterilisque dehinc habitatur Elais.

ita & Cononi Ἰοπία regio, & Ἰόπη vrbs. certè Ἰόπη Græcum eſt, non Ἰόππη. ideo alterum labda ſubtraherunt, & ἀπὸ τῆς Ἰόπης finxere dictam, quam Æoli filiam, Cephei vxorem volunt fuiſſe. Propertius:

Vobiſcum eſt Iope, vobiſcum candida Tyro.

prope Iamniam collocat Stephanus ex Philone. Ἰαμνία oppidulum Phœnices. duas facit Plinius his verbis: *Iamnes duæ, altera intus, Ioppe Phœnicum.* ſcribe: *Iamneæ duæ.* nam Ἰάμνεια & Ἰαμνία dicitur, *Iamnea* & *Iamnia.* Itinerarium *Lamniam* vocat. corruptè pro *Iamniam.* idem mendum & in Tabula Peutingeri, quæ Iamniam ab Ioppe duodecim tantum milibus paſſuum diſterminat, vt hinc vicinas liqueat fuiſſe. *Aſcalane* XII. *Azoto* X. *Iamnia* XII. *Ioppe.* quod duas Iamnias ponit Plinius, portum

A Iamnitarum qui ad mare erat, & paulo longius ab vrbe remotus, alteram vrbem facit. id ex Ptolemæo conſtat, cui in ora recenſetur, Ἰόππη, Ἰαμνιτῶν λιμήν, Ἄζωτος. deinde ἐν ταῖς μεσογείοις vrbibus, τὴν Ἰάμνειαν numerat: Ῥαφία, Γάζα, Ἰαμνία. ſic Γαζαίων λιμένα in ora maritima inter Azotum & Aſcalonem locat. at Γάζαν vrbem in mediterraneo, inter Raphiam & Iamniam. non duæ igitur Iamniæ, non ſanè magis quam duæ Gazæ, ſed portus Iamnitarum ab vrbe ſeparatus, & propius ad mare poſitus, vt duæ vrbes viderentur eiuſdem nominis, potuit feciſſe. eodem planè modo Athenienſium portus Piræeus, priuſquam vrbi muris coniunctus eſſet, longius ab vrbe diſparatus, quaſi alterum oppi-
B dum videbatur. ſic Σεγεσταίων ἐμπόριον ad mare collocat idem Ptolemæus, vrbem autem Σεγέστα inter mediterraneas ſeparatim recenſet. idem de Agrigento, & Agrigentinorum emporio.

id oppidum ſaxum oſtentat, quod vinculorum Andromedæ veſtigia oſtentat] circa Ioppen, quæ de Andromeda ceto expoſita poëtæ fabulantur accediſſe quidam prodidere. Strabo de Ioppe: ἐνταῦθα δέ μυθεύουσί τινες τὴν Ἀνδρο-
C μέδαν ἐκτεθῆναι τῷ κήτει. ἐν ὕψει γάρ ἐστιν ἱκανῶς τὸ χωρίον. Plinius: *inſidet collem, præiacente ſaxo, in quo vinculorum Andromedæ veſtigia oſtendunt.* ita exiſtimarunt, qui regiam Cephei patris Andromedæ Ioppen fuiſſe volunt, Cepheumque ac Phineum fratrem in illa Phœnices regione imperitaſſe, quæ Phœnicum fuit opinio. Mela: *eſt Ioppe, ante diluuium, vt ferunt condita, vbi Cephea regnaſſe eo ſigno incolæ affirmant, quod titulum eius fratriſque Phinei veteres quadam aræ cum religione plurima retinent.* Conon apud Photium ſcribit in Excerptis, ἀδελφοὺς μὲν δύο
D γενέσθαι Κηφέα καὶ Φινέα, καὶ εἶναι τὴν τοῦ Κηφέως βασιλείαν τότε ἐν τῇ μετονομασθείσῃ μὲν ὕστερον Φοινίκῃ, τηνικαῦτα δὲ Ἰοπίᾳ ἀπὸ Ἰόπης τῆς ἐπιθαλασσιδίου πόλεως τοὔνομα λαβούσῃ. καὶ ἦν τὰ τῆς ἀρχῆς ὅρια ἀπὸ τῆς καθ' ἡμᾶς θαλάσσης μέχρι Ἀράβων. τῶν πρὸς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ᾠκημένων. ita legendus ille locus, ἐν τῇ Ἰοπίᾳ ἀπὸ τῆς Ἰόπης. quæ poſtea Phœnice appellata eſt, olim *Iopiam* vocatam ab vrbe Iope, & regnum Cephei fuiſſe. meminit & τῆς Ἰοπίας Stephanus. dicit Photius aliter eam hiſtoriam Cononi narrari quam Græcis. certe Græci & de loco diſſentiunt. nam Cephea Æthiopiæ regem faciunt, & τὴν ἔκθεσιν τοῦ δράματος in Æthiopiam transferunt, vbi regnauit Cepheus Andromedæ pater.
E Euripides in Andromeda ita fabulatus erat, quem reliqui ſequuti ſunt. Hyginus in Aſtronomico: *Cepheus: hunc Euripides cum ceteris Phœnicis filium, Æthiopum regem eſſe demonſtrauit, Andromedæ patrem, quam Ceto propoſitam notiſsimæ hiſtoriæ dixerunt.* mirum quod ait Euripidem cum ceteris Cepheum Phœnicis eſſe filium demonſtraſſe, cum Apollodorus lib. II. Bibliothecæ tradat Cephea & Phinea Beli filios eſſe ex ſententia Euripidis. eius verba hæc ſunt de Belo: καὶ αὐτῷ γίνονται παῖδες δίδυμοι, Αἴγυπτος καὶ Δαναός, ὡς δὲ φησὶν Εὐριπίδης, καὶ Κηφεὺς

ἐς Φοινίκην ἀφικέσθαι. Apollodoro potius habenda fides. & multo veriſimilius eſt Euripidem, qui Cephea Æthiopum regem facit, eumdem & Beli filium facere. nam Belus Agenoris frater, in Aegypto regnauit ducta in vxorem Nili filia Anchinoe: ex qua ſuſceptis geminis Aegypto & Danao, Aegyptum in Arabia regem conſtituit, Danaum in Libya. ergo vt videtur, & Cephea in Aethiopia, qui iuxta Euripidem, filius quoque eidem Belo fuit. alij Phœnicis eum filium eſſe dixerunt. certe Phinea & Cephea fratres fuiſſe plerique tradiderunt. at Phinea Phœnice prodidit Heſiodus. Scholiaſtes Apollonij de Phineo: ὁ δὲ Ἡσίοδος τοῦ Φοίνικος αὐτὸν φησὶ τοῦ Ἀγήνορος ἐπὶ παῖς. & paulo ſuprà: ὡς δὲ Ἡσίοδος φησὶ Φοίνικος τοῦ Ἀγήνορος, καὶ Κασσιεπείας. ὁμοίως δὲ καὶ Ἀσκληπιάδης, καὶ Ἀντίμαχος, καὶ Φερεκύδης φησίν. ἐκ γὰρ Κασσιεπείας τῆς Ἀράβου Φοίνικι γίνεται Κίλιξ, καὶ Φινεὺς καὶ Δόρυκλος. Hellanicus Agenoris ipſius filium ſcripſerat eſſe Phinea. ita Phœnix frater fuerit Cephei, vt & Phineus. certè inter procos Andromedæ Cephei filiæ, non ſolum Phinea fratrem ipſius Cephei, ſed etiam Phœnicem numerat Conon, nec tamen vlla ipſis conſanguinitate iunctum eum memorat. vt vt ſit, nec enim in fabulis veritas ſibi conſtans exigenda eſt. ſecundum Phœnicum ſententiã Cepheus & Phineus fratres, Phœnicis filij. & Cepheus in Phœnice regnauit, vbi & Iopen condidit. Stephanus: ἐκλήθη δὲ ἀπὸ Ἰόπης τῆς Αἰόλου θυγατρὸς, τῆς γυναικὸς Κηφέως, τοῦ κτίσαντος, καὶ βασιλεύσαντος, τοῦ κατηστερισθέντος, οὗ ἐπὶ γυνὴ Κασσιέπεια. duæ igitur opiniones veterum de Cepheo. alij Beli filium, & Aethiopię regem eſſe prodiderunt, vt Euripides alijque Græci. alij Agenore vel Phœnice Agenoris natum, & in Phœnice regnaſſe volebant, vt Phœnices ipſi. Scholiaſtes Germanici: *Cepheus fuit ſicut Euripides ſcribit, Æthiopum rex Andromedæ pater.* Apollodorus de Perſeo: παραγενόμενος δὲ εἰς Αἰθιοπίαν, ἧς ἐβασίλευε Κηφεὺς, εὗρε τὴν τούτου θυγατέρα Ἀνδρομέδαν παρακειμένην βορὰν θαλασσίῳ κήτει. hi ſunt Græci qui Κηφῆνας Αἰθίοπας ab hoc Cepheo, & Κηφηνίαν Aethiopiam dictam volebant, quos reprehendit Stephanus: οἱ Ἕλληνες, inquit, κακῶς φασὶν ἀφ' οὗ Κηφῆνες οἱ Αἰθίοπες. Certè ſi Cepheus in Aethiopia non regnauit, male Κηφῆνας Aethiopas cenſebant à Cepheo appellatos. non dubium quidem eſt quin Κηφῆνες à Cepheo, ſed eo nomine Chaldæos olim vocatos ferè conſtat inter omnes. quod eorum opinionem confirmat, qui Cepheum Phœnices fuiſſe regem autumant. nam Chaldæi Syriæ vicini. Sophocles:

Κίλιξ τε, Χαλδαῖός τε, καὶ Σύρων ἔθνος.

Stephanus: Χαλδαῖοι, οἱ πρότερον Κηφῆνες. ἀπὸ Κηφέως τοῦ πατρὸς Ἀνδρομέδας. eum vide. hic Chaldæi circa Babylonem incolebant. quorum regio olim Κηφηνία à Cepheo. Græci vt dixi Aethiopiam ſic vocarunt. Agatharchides: πρῶτος δὲ ἐστὶν ὁ Ἀργολικὸς λόγος, ὃς ἐστὶ τῷ μὲν πλήθει μέγας, τῇ δ' ἀποδείξει κενός. οἱ γὰρ περὶ Κλεινίαν ἱστορικοί φασιν, ἀπὸ τῆς ποιητικῆς ἐξουσίας, καὶ αὐτὴν τὴν

A ἐλθεῖν λαβόντας, ἐκ Ἄργους εἰς Αἰθιοπίαν, ἐκαλεῖτο δὲ τότε Κηφηνία παραγεγονότα ἐπὶ λύσει τῆς Κηφέως θυγατρὸς τὸν Περσέα, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Πέρσας. Hinc *Cepheam Meroën* vocat Propertius:

Cepheam & Meroën fuſcaque regna canat.

Pag. 64. C. *quam expoſitam belluæ non irritus rumor circumtulit*] belluæ marinæ, τῷ κήτει. Conon Andromedam raptam fuiſſe vult, & aſportatam naui quæ ceti figuram haberet, inde locum fabulæ datum de monſtro marino. Φοίνικος δὲ ἁρπάσαντος νηὶ, κῆτος δὲ αὐτῇ ὄνομα ἐκαλεῖτο, ἢ μίμημα ἔχουσα, ἢ κατὰ τύχην, ἡ Ἀνδρομέδα ὡς κατ' ἄγνοιαν τοῦ πατρὸς ἁρπαζομένη, ἀνωλοφύρατο. nauis κῆτος dicta, quæ προτομὴν ceti in prora

B præferebat, ἢ κητοπρόσωπος. κητὶς, & κητῖναι huiuſmodi naues dicebantur. Heſychius: κητίνη, πλοῖον μέγα ὡς κῆτος. immo, πλοῖον κητοφόρον, eædem & *priſtes* vocabantur. nam *priſtis* etiam bellua marina. Virgilius:

Velocem Mneſteus agit acri remige Priſtim.

vbi Seruius: *vel à tutela depicta, vel* ἀπὸ τοῦ πρίζειν τὰ κύματα. perperam, vt iam aliis obſeruatum. aliud enim tutela, aliud παράσημον in naue. *priſtis* προτομὴ erat marinæ belluæ ſic vocatæ, quæ in prora nauis inter προεμβολίδα, & ἔμβολον ſtatuebatur, vnde tota nauis

C nomen accipiebat. aliorum ſimiliter animalium προτομαὶ ibi ſolebant collocari, à quibus naues vulgo cognominabantur, vt Taurus, Aries, Chimæra, Centaurus, Scylla, Cetus, Delphis, Canis, & huiuſmodi animalia. τὸ ἔμβολον eſt roſtrum nauis, ſuper quod pars eminens in prora προεμβολίς. Pollux: τὸ δὲ κατωτέρω αὐτῆς ἐπὶ τὴν πρῷραν, προεμβολίς. τὸ δ' ὑπ' αὐτὴν ἔμβολον. inter προεμβολίδα & ἔμβολον ἡ στεῖρα καλουμένη. Heſychius interpretatur, τὸ ἔχον τῆς πρῴρας ξύλον κατὰ τὴν τρόπιν. ſupra roſtrum quod tridens erat, effigies illæ quas dixi & Protomæ diuerſorum animalium lo-

D cabantur, quæ naui nomen dabant. idque ita videre eſt in antiquis ſaxis quæ Liburnas ſculptas exhibent. roſtra tridentia ibi viſuntur, quę fluctus ſcindunt in infima proræ parte. Virgilius:

Conuulſum remis, roſtriſque tridentibus æquor.

quo loco inepte Grammatici veteres defendunt *ſtridentibus*. ſuprà roſtra illa tridentia caput tauri, aut porci, aut arietis, aut alius cuiuſlibet animalis prominens habetur. Pollux: ὑπὲρ δὲ τὸ ἔμβολον δελφὶς ἵσταται, ὅταν αἱ ναῦς δελφινοφόροι ὦσι. rectè Pollux. nam & aliorum animalium effigies ibi pariter ſtabant. vnde & ταυ-

E ροφόροι & κριοφόροι νῆες ſimiliter dictæ, quæ tauri & arietis effigiem præferebant. mirum tamen quam longè aliter τὴν δελφινοφόρον ναῦν exponant ceteri Grammatici, qui nec ipſi ſibi conſtant in explicando, quale fuerit inſtrumentum illud nauale, quod antiqui δελφῖνα appellarunt. Heſychius: πολεμιστήριον μηχάνημα ἐν ταῖς ναυμαχίαις interpretatur, καὶ τὴν ἔχουσαν αὐτὸ δελφινοφόρον ναῦν. alij inquit, μολύβδινα κρεμαστὰ βάρη δελφῖνι σχῆμα ἔχοντα, ἃ ταῖς λῃστρικαῖς ναυσὶν ἐμβάλλεται. ita legenda verba Heſychij. Scholiaſtes vetus Ariſtophanis, nunc ὄργανον ναυτικὸν exponit, nunc

ἐξάρτημα τῆς νεὼς, vel αἰώρημα. alias dicit eſſe σιδηροῦν κατασκεύασμα ἢ μολύβδινον εἰς δελφῖνα ἐσχηματισμένον. τοῦτο δὲ ἐκ τῆς κεραίας τοῦ ἱστοῦ αἱ ναυμαχοῦσαι ἠφίεσαν εἰς τὰς τῶν πολεμίων, καὶ κατέδυον. *machinamentum ferreum aut plumbeum effigie delphini formatum, quod in naualibus prælijs ex apice ſummo mali in hoſticas naues emittebatur. ad eas demergendas.* id conſtare ait ex verſibus Pherecratis quos ſubijcit. δηλοῦται δὲ ὑπὸ Φερεκράτους ἐν τοῖς Ἀγρίοις, ὅταν λέγῃ. ὁ δὲ δὴ δελφὶς ἐστὶ μολυβδοῦς, δελφινοφόρος κεραῖος διακόψει τοὔδαφος αὐτῶν ἐμπίπτων καὶ καταδύων. ſed nulla in his verbis mentio τῆς κεραίας τοῦ ἱστοῦ. verſus itaque mendoſi, quos ſic reſtituo. ſunt enim anapæſti tetrametri catalectici;

Ὁ δὲ δὴ δελφὶς ἐστὶ μολυβδοῦς, δελφινοφόρος τε
κεραοῦχος,
Ὃς διακόψει τοὔδαφος αὐτῶν, ἐμπίπτων καὶ καταδύων.

δελφινοφόρος κεραοῦχος oſtendit ἐν τῇ κεραίᾳ τοῦ ἱστοῦ ſuſpenſam illam fuiſſe machinam, atque inde emiſſam in naues hoſtiles. Lucanus;

--- *ſummique arſere ceruchi.*

αἱ κεραοῦχοι. ſed legi etiam poteſt, δελφινοφόρος τε κεραία ὃ διακόψει. verba Thucididis è ſeptimo citat ibidem ille Grammaticus, quæ id manifeſtius euincunt. atque hæc ſunt: ἐπῆσαν αὐτοῖς αἱ κεραῖαι ὑπὲρ τῶν ἔσπλων αἱ ἀπὸ τῶν ὁλκάδων δελφινοφόροι ἠρμέναι ἐκώλυον: vides κεραίας δελφινοφόρους. ad eum locum Thucididis vetus interpres Græcus hoc ſcholion appoſuit: ἐκ τῶν κεραιῶν δελφῖνες ἦσαν ἠρτημένοι μολύβδινοι, ὥστε ἐμβάλλεσθαι ταῖς προσπλεούσαις πολεμίαις ναυσίν· οἳ ἐμπίπτοντες αὐταῖς διέκοπτον τοὔδαφος αὐτῶν καὶ κατέδυον. quæ poſtrema verba ex verſibus Pherecratis, quos ſuperius adduximus, adumbrata ſunt. in ſummitatem mali, ſuſtollebantur illi delphines plumbei, vt cum maiori pondere ex alto deiicerentur in naues aduerſariorum. hinc illa Ariſtophanis:

Τοὺς δελφῖνας μετεωρίζου, καὶ τὰς ἀκάτους προσεμ-
βάλλου.

& notandum ex Thucidide onerarias tantum naues, τὰς ὁλκάδας, huiuſmodi machinis inſtructos malos habuiſſe. hæc cum ita ſint, quomodo ratio conſtabit Polluci, qui δελφινοφόρον nauium delphina ſupra roſtrum nauis inter ἔμβολον & προεμβολίδα collocat? ſanè reſpexit ad inſignia nauium, quæ in eo loco ſtatuebantur. & quemadmodum ταυροφόροι & κριοφόροι dicebantur naues ab effigie tauri, & arietis, ita & δελφινοφόροι. Stephanus in voce Ταυρόεις· Ἀπολλόδωρος ἐν πρώτῳ γεωγραφουμένων φησὶν, ὅτι Ταυροφόρος ἦν ἡ ναῦς, ἡ διακομίσασα τοὺς τὴν πόλιν κτίσαντας, οἱ ἀπορριφέντες ἀπὸ τοῦ στόλου τῶν Φωκαίων, καὶ προσενεχθέντες αὐτόθι ἀπὸ τοῦ ἐπισήμου τῆς νεὼς τὴν πόλιν ὠνόμασαν. inſigne nauis, taurus. vnde dicta Ταυροφόρος. ſic & κριοφόρος apud Palephatum, ſi rectè memini, ab inſigni arietis. τὸ ἐπίσημον idem quod παράσημον. Virgilius:

--- *Æneia puppis*
Prima tenet, roſtro Phrygios ſubnexa leones.

eleganter & planè expreſſit, τὴν λεοντοφόρον ναῦν, quæ ſupra roſtrum Phrygiæ matris

A Leones pro inſigni habebat. hæc roſtro ſubuehebat Phrygios Leones. hæc nauis Æneæ in tutela matris Deûm erat, quæ in puppi pingebatur, & pro inſigni vel paraſemo habebat eius Leones in prora. diuerſa igitur tutela, & paraſemon. *tutela* Deus ſiue dea, cuius ſimulacrum in puppi: *paraſemon*, animalis alicuius προτομὴ ſuprà roſtrum nauis in prora effigiata. Feſtus in voce Europa: *alij eam à prædonibus raptam, & naue quæ Iouis tutelam, effigiem tauri habuerit in eam regionem eſſe delatam.* ita diſtinguendum ac legendum. nam male vir magnus:
B *quæ Iouis tutelam effigie tauri habuerit*, ſeparat tutelam Iouis, ab effigie tauri quæ paraſemon erat. Scholiaſtes Iuuenalis: *Pegaſus, Trierarchi filius, ex cuius Liburnæ paraſemo nomen accepit, iuris ſtudio gloriam memoria meruit.* ſic corrigendum. nam male vulgo legitur: *ex quibus Liburnæ paraſia nomen accepit.* Pegaſus paraſemon trietis, vnde Trierarchus filio nomen impoſuit. *paraſimon* ſcriptum erat. Tutela ſæpe nihil commune habebat cum paraſemo, vt in naue qua Europa vecta eſt, tutela Iuppiter, taurus paraſemon fuit. Virgilius x. Æneid.

C ... *Maſſicus ærata princeps ſecat æquora Tigri.*

Seruius: *cuius roſtrum erat in ſimilitudinem Tigridis. namque naues ſolent vocabula accipere à pictura tutelarum.* rectè de roſtro in ſimilitudinem tigridis: quamuis non roſtrum propriè, ſed pars ſuprà roſtrum in varias animalium effigies formaretur. ſed malè heîc inſigne quod erat tigris, cum tutela confundit. quippe cum de tutela eiuſdem nauis ſtatim ſequatur apud poëtam:

--- *huic totum inſignibus armis*
Agmen, & aurato fulgebat Apolline puppis.

D ergo nauis illa tutelare numen habuit Apollinem, eumque pictum in puppi, & Tigridem pro paraſemo in prora ſuprà roſtrum poſitum. aliquando, vt ſua ſingulis diis inſignia fuere attributa, inſigne aliquod eius numinis, in cuius tutela nauigium erat, pro paraſemo in eadem naui ponebatur. exempli gratia: nauis Æneæ, cuius tutela Mater Deûm fuit, paraſemon habuit leones matris Deûm. & nauis quæ Ouidium in Pontum vexit, Mineruam pictam pro tutela gerebat, eiuſdem verò Mineruæ galeam pro paraſemo in roſtro proræ. verba eius:

E *Eſt mihi ſitque precor, flaua tutela Minerua*
Nauis, & à picta caſſide nomen habet.

galea Mineruæ nauis illius paraſemon fuit, tutela Minerua. vnde *Galea* dicta à paraſemo, quod nomen naui imponebat. Interdum verò accidebat, vt vna eademque res tutela eſſet & paraſemon vel inſigne nauis, quoties ſcilicet numinis ipſius effigies, in cuius erat tutela nauigium, pro inſigni locaretur in prora, quod ſæpè factum eſt. tunc nauis nomine illius Dei vocabatur, quem pictum fictumve præferebat in prora. nam Deus ipſe tum, & tutela nauis erat

& paraſemon. multa ſunt auctorum teſtimonia, quæ ſuper hoc nos dubitare non ſinunt. apud Lucianum in dialogo, πλοῖον ὦ Λυχαί. ἡ πρῷρα ὑπερβᾶσα εἰς τὸ πρόσω ἀπομηκυνομένη, τὴν ἐπώνυμον τῆς νεὼς θεὸν ἔχουσα τὴν Ἶσιν ἑκατέρωθεν. in ea naui Iſis dea, & tutela fuit, & paraſemon. & quia paraſemon etiam erat, in prora poſita eſt, qui locus paraſemi, & naui nomen poſuit, vt mos poſtulabat. nauis Pauli Apoſtoli, cuius Lucas meminit in Actis τοὺς Διοσκούρους παράσημον habuit, ſimulque tutelam. vnde & Διόσκουροι quoque vocata eſt, vt illa Luciani, Ἶσις. Inde eſt quod Grammatici veteres, tutelam à paraſemo non diſcernunt, quia ſæpe tutela eadem cum paraſemo, cum idem Deus & paraſemon nomenque ſuum, ſimulque tutelam nauigio præſtat. Gloſſæ: *tutela*, παράσημον, ἐπιτροπή, ἀσφάλεια, καὶ παράσημον τοῦ πλοίου. Seruius à picturis tutelarum naues nomen accipere ait, quod verum eſt, cum tutelas in inſignia nauis eadem eſſe contigit. nomen porro nauis inſcriptum erat in prora, vbi & paraſemon. quæ inſcriptio nominis in omnibus nauibus vulgo vſurpata eſt, licet paraſemon haberent. nec verum eſt, quod vir magnus ex Polluce notat, nomen nauis ἐν ὀφθαλμῷ ideo inſcribi ſolitum, quod non omnes naues haberent paraſemon. ὀφθαλμὸν autem eſſe foramen rotundum pone puppim, vnde anchoralis funis eminebat. ideo vero inſcriptum in puppi nomen, quia prora inſigni careret, quæ omnia falſa ſunt, vel ipſo Polluce teſte, cuius verba hæc ſunt: τὸ δὲ ὑπὲρ τὸ προῦχον ἀκροστόλιον πτυχὶς ὀνομάζεται, καὶ ὀφθαλμός, ὅπου καὶ τοὔνομα τῆς νεὼς ἐπιγράφουσι. ἀκροστόλιον ſumma pars eſt τοῦ στόλου, vt ex ipſo nomine apparet. qui στόλος in prora non in puppi. τὸν στόλον Pollux collocat μεταξὺ τοῦ ἐμβόλου, καὶ τῆς προεμβολίδος, inter roſtrum, & ſummam proræ partem. Heſychius στόλον τὸν ἔμβολον interpretatur τῆς νεὼς στόλος, ὁ τῆς νεὼς ἔμβολος εἰς ὀξὺ συνεστραμμένος. Pollux ſupra roſtrum ponit & στεῖραν quæ lignum erat carinæ ad proram eminens. ὁ στόλος ἐστὶν ὑπὲρ τὴν στεῖραν, ὃς καὶ περικεφαλαία καλεῖται. quod in galeæ formam factum eſſet. & hæc eadem pars eſt, quæ multis in nauibus in varias animalium effigies & προτομαὶ ſculpebatur, at cum inſigne non habebat nauis in galeam vt plurimum formabatur. hæc galea fuit pro inſigni in Ouidiana naui, quam galeam Mineruæ eſſe dixit, quæ tutela erat. inde & *galeæ* paſſim recentiori æuo triremes omnes & Liburnæ appellatæ ſunt, quia pars illa nomen naui ſolita erat imponere. hinc titulus ſiue index qui nomen nauis continebat, in ſummitate ſtoli viſebatur, ἐν τῷ ἀκροστολίῳ. ligni tabula fuiſſe videtur affixa ὑπὲρ τὸ προῦχον ἀκροστόλιον. hæc πτυχὶς vocabatur. ratio in promptu ei qui ſcierit quid ſit πτὺξ & πτύχιον; & πτυκτίον. dicebatur etiam ὀφθαλμός, quod in fronte, & in prora nauis eſſet, vt oculus in facie. nam πρῷρα, τὸ πρόσωπον. vel ab ocu-

A li forma. Apollonij ſcholiaſtes: στόλος δὲ λέγεται τὸ ἐξέχον ἀπὸ τῆς πτυχῆς ἄχρι τῆς πρώρας ξύλον. πτυχὴ δὲ λέγεται, ὅπου τὸ τῆς νεὼς ἐπιχάραττεται ὄνομα. ex hoc loco videtur vir maximus conieciſſe πτυχὴν partem eſſe puppis. ſed contrarium vel maximè inde eluceſcit. Apollonius ἐν ταῖς λέξεσιν notauerat ἄφλαστον eſſe τὸ ἀκροστόλιον. id ille Grammaticus reprehendit. nam ἄφλαστον puppis eſt, ἀκροστόλιον τοῦ στόλου, qui στόλος in prora. addit deinde στόλον, dici τὸ ἐξέχον ἀπὸ τῆς πτυχῆς, καὶ δῆκον ἄχρι τῆς πρώρας ξύλον. ſubiicit ſtatim: εἰ οὖν ἀκροστόλιον τὸ ἄφλαστον κατὰ τὴν πρώραν. ſi verum eſt inquit quod nota-
B uit Apollonius, τὸ ἀκροστόλιον eſſe ἄφλαστον, τὸ ἀκροστόλιον fuerit proræ ἄφλαστον. vt nimirum tam ἀκροστόλιον quam ἄφλαστον proræ fuerint. huic Apollonij interpretationi opponit Homeri auctoritatem, qui ἄφλαστον in puppe ponit hoc verſu:

> Ἕκτωρ δὲ πρύμνηθεν ἐπεὶ λάβεν, οὐχὶ μεθίει
> Ἄφλαστον μετὰ χερσὶν ἔχων.

concludit itaque Grammaticus, ἄφλαστον eſſe σανίδιον κατὰ τὴν πρύμναν. ita rectè veteres libri, non vt perperam citant doctiſſimi viri, κατὰ τὴν πρώραν. propriè igitur ἄφλαστον Græcis eſt ſumma pars puppis, vt ἀκροστόλιον ſumma
C pars proræ. Latini veteres ex Græco ἄφλαστον fecerunt *apluſtrum*. antiquiſſimi dicebant *ampluſtre*. inde Grammatici *ampluſtria* dicta interpretantur, *nauium ornamenta, quia erant amplius quam eſſent neceſſaria vſui.* ergo tabula erat affixa ad ſummitatem puppis, ornamenti gratia, interdum in modum ſcuti vel clypei, vt in antiquis monumentis videre eſt. σανίδιον vocat vetus interpres Apollonij, ſcholiaſtes Iuuenalis *tabulatum. apluſtra*, inquit, *tabulatum ad decorandum ſuperficiem nauis adpoſitum. alij dicunt roſtra nauis. ornamentum puppis.* ἄφλαστα. cum dicit, *alij dicunt*
D *roſtra nauis*: exprimit Græcorum interpretum, ἀκροστόλια. nam στόλος iuxta quoſdam ἔμβολος τῆς νεώς. vnde ἀκροστόλιον ſummitas eſſet roſtri. ijdem porro τὸ ἄφλαστον etiam ἀκροστόλιον expoſuerunt, hoc eſt proræ ſummitatem. Heſychius: κόρυμβα, τὰ ὑπ' ἐνίων ἄφλαστα, τὰ ἀκροστόλια, τὰ ἄκρα τῶν πρυμνῶν, τὰ ἀπεξυσμένα πρὸς κόσμον τῶν νεῶν ἄκρα, καὶ ἐπικεκαμμένα, ἅ ἐστι κατὰ τὴν πρύμναν καὶ κατὰ τὴν πρώραν. *dedolata*, & recuruata ligna quæ ad ornandas puppis & proræ extremitates inſurgunt. recuruo puppis ligno aliquando vt dixi ſcutuli forma imponebatur aliquando anſerculi fi-
E gura. Græci χηνίσκον vocant. Lucianus: ὡς δὲ ἡ πρύμνα μὲν ὑπανέστηκεν ἠρέμα καμπύλη, χρυσοῦν χηνίσκον ἐπικειμένη. Apuleius: *puppis intorta chenisco, bracteis aureis veſtita.* quam lectionem male ſollicitant docti quidam viri. τὸ ἄκρον τῆς πρύμνης ἐπικεκαμμένον intelligit, ad inſtar colli anſeris. ita legendum apud Heſychium, non ἐπικεκαυμένον. idem Heſychius: ἄφλαστον, τὸ ἀκροστόλιον, τὸ ἄκρον τῆς πρύμνης ἀποτεταμένον εἰς ὕψος. ſic ἄφλαστον tam de ſummitate proræ quam puppis acceperunt. nam ἀκροστόλιον proræ ſummitas. Gloſſæ: *apluſtre*, ἄφλαστον, καὶ τὸ ἄκρον τῆς πρώρας. vbi ἄφλαστον propriè accipit de pup-

Digitized by Google

de puppis ſummitate, vt plerique Græcorum. eædem Gloſſæ: *aplustra*, πτερὸν πλοίου ὡς Ἔννιος. vbi πτερὸν πλοίου exponunt, vt apud Pollucem, qui latera proræ vtrimque παρειαὶ, & πτερὰ vocari dicit. τῆς δὲ πρώρας ἑκατέρωθεν παρειαὶ καλοῦνται καὶ πτερά. ſed hoc non eſt *apluſtre* Latinorũ, vel Græcorum ἄφλαστον. ſanè partes extremæ remorũ, etiam πτερὰ dicuntur Græcis, quidquid extremum eſt aut ſummum in aliqua re ſic appellantibus. vnde πτερύγιον Heſychius, ὑψηλὸν interpretatur, & πᾶν τὸ ἐπὶ τοῖχον. vnde & πτερὰ πτερώματα murorum, quæ Latinis *pinnæ*. hoc ſenſu mallem πτερὸν πλοίου exponere, τὸ ἄκρον τοῦ πλοίου, in puppe & in prora. ſed ne hoc quidẽ ſatis placet, licet magis placeat quam illud. πτερὰ ſunt vtrinque in prora, non vnum πτερόν. præterea ἑδώλιόν τι πρωρατικὸν id eſſe ait Pollux. *apluſtre*, & ἄφλαστον nuſquã pro ſedili ponitur in naui. nec σανίδιον Græci ſcholiaſtæ, aut *tabulatum* Latini, ad rem faciunt, quæ nos ſuprà expoſuimus. Gloſſarum auctor *apluſtre* apud Ennium ſignificare dicit, πτερὸν πλοίου, hoc eſt, τὴν πτέρωσιν τοῦ πλοίου. *apluſtre* eſt ornamentum in puppe, cuius ſummitate pinnæ ac criſtæ, vt in galea eminebant. in nummis M. Antonij & Hadriani aliiſque quampluribus videre eſt tres pennas ex apice ſummo puppis ſurgentes, pro inſigni. hanc pennam, quæ ad ornamentum puppi imponebatur, *apluſtre* vocauit Ennius. hinc *ampluſtria* nauiũ ornaméta, quæ amplius erãt, quam neceſſaria vſu, præter vſum ſcilicet addita. Pollux: τὰ ἄκρα τῆς πρύμνης ἄφλαστα καλεῖται. ὧν ἐντὸς ὀρθὸν ξύλον πέπηγεν, ὃ καλοῦσι στυλίδα. οὗ τὸ ἐκ μέσου κρεμάμενον ῥάκος, ταινία ὀνομάζεται. in medio apluſtri fixũ erat lignum rectum, è cuius medio pendebat infula ad ornamentum. Euſtathius: ἄφλαστον τὸ ἐπὶ πρύμνης ἀναπεπταμένον εἰς ὕψος ἐκ κανονίων πλατέων ἐπικεκαμμένων, διάκοντος δὲ αὐτὰ πλαγίως κανονίου, ἀπηρτημένου τούτῳ συνίσκου ὑπαὶ τοῦ κυβερνήτου. κρεμάννυται δὲ ἐκ τῶν κανονίων, καὶ τὸ θραυίου ταινία, εἰς παράσημον δηλαδὴ νεώς. videtur vocare συνίσκον, quæ Polluci στυλίς. & magis eſt, vt legendum ſit in Polluce συνίς. Heſychius: συνίς, μέρος τι τῆς ἡμιολίας νεώς. pro tænia in aliis, ad ornamentum & inſigne apluſtris addebatur penna, in aliis paruum velum. in nauis Argoæ apluſtri triplicis tæniæ forma viſitur in clypeolo. vide figuras aſteriſmorum quas ex antiquiſſimo libro edidit vir ſummus Grottius. in nummis & aliis monumentis, triplex penna pro eodem cernitur. hoc πτερὸν πλοίου vocat auctor Gloſſarum, & *apluſtre* Latini, quod apluſtri id eſt ſummitati & apici puppis imponeretur. ita omnino accipienda *apluſtria* in hoc verſu Ciceronis qui citatur à Priſciano:

Nauibus aut ſummis fluitantia quærere apluſtra.

ita enim ſcribendum, aut *ab ſummis*. vulgo eſt, *abſumptis. fluitantia apluſtra nauibus ſummis*, ſunt pennæ aut vela in ſummo puppium. fluitantia. ſic apud poëtam:

---- *& toto fluitantia vela theatro.*

& apud Lucretium:

---- *& vela trementia flutant.*

A apluſtria & ἄφλαστα ornabantur aut velis, aut pennis, aut tænijs. quæ ornamenta etiam *apluſtria* quidam dixere. Siluius:

---- *laceróque apluſtria velo.*

nunc explicandus Scholiaſtæ Græci locus de ea nauis parte vbi nomen inſcribebatur. ita loquitur: στόλος δὲ λέγεται τὸ ἐξέχον ἀπὸ τῆς πτυχῆς, καὶ διῆκον ἄχρι τῆς πρώρας ξύλον. ſi πτυχὴ & στόλος partes proræ ſunt, quid eſt quod dicit, στόλον ἀπὸ τῆς πτυχῆς ἄχρι τῆς πρώρας pertinere? hac re videntur inducti docti viri, vt crederent πτυχὴν eſſe in puppi. ſed τὴν πρώραν ille propriè videtur accipere partem nauis B anteriorem, quæ à carina vſque ad cataſtroma pertingit, quæque veluti facies & frons nauis eſt. nam πρώραν Græci τὸ πρόσωπον interpretantur. quæ ad proram verò addita in altum eriguntur, ea ad ornamentum potius ac decorem nauis quam ad vſum aliquem adfiguntur. quare à prora merito ſeparantur. κόρυμβα Græci vocant, & ἄφλαστα. ſed in puppi propriè ἄφλαστα. in prora στόλος, cuius pars ſumma ἀκροστόλιον. ſuprà quod ἀκροστόλιον ἡ πτυχὴ, vbi nomen nauis inſcribi ſolebat. ergo στόλος ἀπὸ τῆς πτυχῆς διῆκει ἄχρι τῆς πρώρας. fuit cum legerem, ἄχρι τῆς στείρας, & C nihil verius, prout hæ partes deſcribuntur à Polluce. ſuprà στεῖραν collocat τὸν στόλον, cuius id quod eminet ἀκροστόλιον. ſupra quod πτυχή. ἀπὸ τῆς πτυχῆς ἄχρι τῆς στείρας ὁ στόλος. ſciolus aliquis quid eſſet στεῖρα ignarus, pro ea voce πρώραν ſubſtituerit. Euſtathius tamen legiſſe πρώρας videtur. ita enim ſcribit: ἀκροστόλιον δέ φασι τὸ ἀπὸ τῆς πτυχῆς ἀνατεῖνον ξύλον ἐπὶ τὴν πρώραν. ad ea verba Græci ſcholiaſtæ alludit, à quo hæc mutuatus eſt, ſed eius mentem non percepit. nam proram eminentiorem facit τῇ πτυχῇ, cum è contrà vetus ſcholiaſtes, τὴν πτυχὴν ſupra ἀκροστόλιον D ac στόλον ſtatuat, & vtrumque ſuprà proram. & ſanè omnes ἀκροστόλιον in prora id eſſe ſtatuunt, quod ἄφλαστον in puppi. Didymus apud eumdem Euſtathium: ἀκροστόλιον ὅ ἐστιν ἄκρος στόλος, στόλος δέ ἐστι τὸ ἀπὸ τῆς λεγομένης πτυχῆς ξύλον πλατύ. πτυχὴ δέ ἐστιν ὅπου εἴ τι ὀφθαλμοὶ ζωγραφοῦνται, καὶ τὸ τῆς νεὼς ὄνομα ἐπιχάραττεται. ſanè & hic videtur τὴν πτυχὴν ſub στόλῳ & ἀκροστολίῳ conſtituere. immo & ſi rectè penſitentur ſcholiaſtæ Apollonij verba, idem prorſus ſignificant. στόλος δὲ λέγεται τὸ ἐξέχον ἀπὸ τῆς πτυχῆς, καὶ διῆκον ἄχρι τῆς πρώρας ξύλον. an non his apertè oſtenditur στόλον eſſe lignum quod E ſuprà πτυχὴν eminet? τὸ ἐξέχον ἀπὸ τῆς πτυχῆς. ita planè eſt, aut Græcè neſcio. & rationi magis id conſentaneum. cum enim πτυχὴ ſit in quo nauis oculi pingebantur, & nomen nauis inſcribebatur, ſub ſummitate potius quàm in ipſa ſummitate fuiſſe videtur, vt oculi locus eſt ſub fronte. πρώραν igitur extremitatem ipſam partis anterioris nauigij planè appellauerint. ſic nomen nauis à proræ inſigni duci ſolebat, & in ipſa prora inſcribi. Κῆτος nomen nauis qua Andromeda abducta eſt, iuxta Cononem. Plinius de Ioppe: *inſidet collem præiacen-*

te ſaxo, in quo vinculorum Andromedæ veſtigia oſtendunt. colitur illic fabuloſa Derceto. libri omnes ibi ſcribunt: *fabuloſa Ceto.* in Rigaltiano corrupte: *famulus aceto.* cũ manifeſtis illius lectionis veſtigiis, quæ & fortaſſe vera eſt. paulò infrà de Hierapoli Syriæ vrbe ita loquitur: *ibi prodigioſa Atargatis, Græcis autem Derceto dicta colitur.* diuerſa igitur hæc *Ceto* quę Ioppe colebatur, ab illa *Derceto* vel Atargati, quę Hierapoli. & *Ceto* videtur dicta ἡ Κητὼ, quod ceti formam præferret. talis *dagon* Azotiorum Palæſtinæ, qua voce ſignificatur, ὁ Κητὼ vel ὁ Κητών. nec longè ab Azoto Ioppe, vt in vtraque vrbe idem numen cultum fuiſſe veriſimile ſit. ſanè Dagon eſt Ceto. ſed & Derceto hac figura colebatur in vrbe Aſcalone Azoti vicina. Diodorus de Aſcalonis lacu: πρὸς δὲ ταύτην ὑπάρχει τέμενος θεᾶς ἐπιφανοῦς, ἣν ὀνομάζουσι Σύροι Δερκετοῦν. αὕτη δὲ τὸ μὲν πρόσωπον ἔχει γυναικὸς, τὸ δὲ ἄλλο σῶμα πᾶν ἰχθύος. talem & in Phœnice Dercetus ſpeciem ſeſe vidiſſe narrat Lucianus: Δερκετοῦς δὲ εἶδος ἐν Φοινίκῃ ἐθεησάμην, θέημα ξένον. ἡμισέη μὲν γυνὴ, τὸ δὲ ὁκόσον ἐκ μηρῶν ἐς ἄκρους πόδας ἰχθύος οὐρὴ ἀποτείνεται. Paululum hęc differt à Derceto Diodori: nam ille ſolam faciem fœminæ præ ſe ferebat, cetera piſcis erant. Ioppe vrbs Phœnices vbi eiuſmodi Derceto colebatur. & eam vrbem intelligit Lucianus, cum ἐν Φοινίκῃ ſimulacrum huius deæ ſibi viſum eſſe refert. at Derceto illa, quæ Hierapoli tẽplum habebat, in fœminea ſpecie tota proſtabat. idem Lucianus: ἡ δὲ ἐν τῇ ἱρῇ πόλει πᾶσα γυνὴ ἐστι. ex eo concludit Hieropolitanum illud numen, non fuiſſe Derceto, quod Δερκετοῦς εἶδος ſemipiſcem & ſemifœminam repræſentaret, Hierapolitana verò Diua, quam & *Deam Syriam* propriè vocabant, ſolam mulieris ſpeciem exhiberet. quoſdam tamen ita exiſtimaſſe ibidem tradit, Deam Syriam illã Hierapolitanã Dercetus fuiſſe ſimulacrum: δοκεῖ δὲ Σεμίραμιν τὴν Βαβυλωνίην, καὶ τόδε τὸ εἶδος εἰσασθαι νομίζουσι, οὐχ Ἥρῃ δὲ εἰσασθαι, ἀλλὰ μητρὶ ἑωυτῆς, τῆς Δερκετοῦς ὄνομα. Hæc eadem Strabonis ſententia, qui Deam Syriam Hieropolitanis cultã ſcribit, & Ἀταργάτιν vocat. de Hierapoli: ἐν ᾗ τιμῶσι τὴν Συρίαν θεὸν τὴν Ἀταργάτιν. Atargatis autem & Derceto eadem dea vel eodẽ Strabone teſte, qui Derceto Cteſiæ vocari alicubi memorat, quam alij Atargatim nominarent. Plinius quoque Atargatim ſiue Derceto in Hierapolitana vrbe cultam docet. & *prodigioſam* vocat, quod ex piſce & fœmina compoſitam formã haberet falſo. nam Dea Syria, quam Hierapolitani venerabantur, non erat Derceto, nec mixtam ex fœmina & piſce figuram geſtabat, ſed fœmineam merã. hanc cum matre Deûm eamdem eſſe quidam volebant. Videndus idẽ Lucianus & Apuleius lib. VIII. ſic *Dea Syria*, quam & Græci θεὸν Συρίαν propriè vocant, diuerſa vtique à Derceto ſiue Atargati, quę ſub piſcis ſpecie colebatur. vnde & illi nomen vt doctis placet, qui ab *Addirdaga*, quę vox *piſcẽ magnificum* ſignificat, detortum hoc nominis volunt. ſed ijdem falluntur, cum Strabonis auctoritate probare ſatagũt, eam Atargatim, etiam Atharam deprauatè dictã, vt ſolet fieri

A in nominum barbaricorum μεταπτώσει. immo è contra Strabo aſſerit nomen barbaricum & Syrum huius Deæ fuiſſe Ἀθάραν, quam Græci corruptè pronunciarunt Ἀταργάτιν, Cteſias vero Δερκετώ. verba eius hæc ſunt lib. XVI. αἱ δὲ τῶν ὀνομάτων μεταπτώσεις, καὶ μάλιστα τῶν βαρβαρικῶν πολλαί. καθάπερ τὸν Δαριήκην Δαρεῖον ἐκάλεσαν, τὴν δὲ Φάρζιριν Παρύσατιν, Ἀταργάτιν δὲ τὴν Ἀθάραν, Δερκετὼ δὲ αὐτὴν Κτησίας καλεῖ. vt τὸν Δαριήκην, nam ita legendum, Græci vocabant Δαρεῖον, τὴν Φάρζιριν, ijdem nominabant Παρύσατιν, quæ nomina ſunt Perſica à Gręcis prauè detorta, ſic τὴν Ἀθάραν, numinis Syriaci nomen, ijdem Græci Ἀταργάτιν, deprauatione dixerũt ſibi ſolemni. hic ſenſus Strabonis. Ἀθάρα igitur nomẽ Syriacũ iuxta Strabonem, quod Græcè corruptum eſt in Ἀταργάτις, & à Cteſia in Δερκετώ. Hãc Atharen Damaſci Regis vxorem fuiſſe ſcribit Iuſtinus, quam Syri poſt mortem ſanctiſſimè coluere, ſepulcrúmque eius pro templo habuere. *Nomen,* inquit, *vrbi à Damaſco rege inditum in cuius honorem Syri ſepulcrũ Athares vxoris pro tẽplo coluere, Deamque exinde ſanctiſsimæ religionis habẽt.* ſic legendũ, non *Arathis*, vt vulgo eſt, quod eſt tranſpoſitum. Hæc *Athare* peculiare numen fuerit Damaſcenorũ. Falli itaque Strabonem puto. &
C diuerſa numina fuere Ἀθάρα & Ἀταργάτις, vtrũque è Syriaco leuiter inflexũ Ἀθάρα, pro *Aſarah* dicta eſt, quo nomine non tantum lucus Hebræis, ſed etiam luci idolum ſignificatur paſſim in ſacra Scriptura. *Aſhtoreth* numẽ Sidoniorum ſæpius ita indigetatur, vt iam notatum viris doctis. Græci Ἀστάρτην vocarunt, quam & confuderunt cum Atargati vel Derceto. perærram. nam Ἀστάρτη dea Sidoniorum peculiaris, quã alij Lunam, alij Venerem, alij deûm Matrẽ eſſe voluerũt, alij eamdem cum Cæleſti Carthaginenſiũ, quæ nihil de piſcis effigie habebat. Ἀταργάτις vel Δερκετὼ ſub piſcis
D forma colebatur ad Ioppenſibus, vnde & nomen ab *Addirdaga* corruptũ, nam & Straboni Ἀταργάτη dicitur, inde Cteſiæ Δερκετώ. diuerſa porro ab his *Syria Dea* ſic κατ' ἐξοχὴν nominata, quæ peculiare numen fuit Hierapolitanorum, totum fœmineũ, quod idem cum Iunone quidam, alij Venerem, alij matrem Deûm fuiſſe tradũt. hinc auctores plerique hæc tria confundunt numina, Ἀταργάτιν, Ἀστάρτην, & τὴν θεὸν Συρίαν, quæ prorſum diſtinguẽda ſunt. nihil enim commune habebãt, nec in nomine, nec in figura, nec inſignibus. diuerſis etiam locis erant attributa. nam quot vrbes Syriæ & Phœnices, totidem numina ſingulis vrbi-
E bus data, ac dicata. Syriam Deam ouo piſcis natam quidam tradidere. hinc illa Arnobij à nobis ſuprà emendata, *ouorum progenies Dij Syri.* alij Venerem eſſe quę formam piſcis in Syria ſumpſerit Typhonis metu. ideo piſcibus Syri abſtinebant. at *Deam* Syriam ſic propriè dictã nemo ſcripſit ſub effigie piſcis cultam; quæ figura propria fuit Atargatis vel Dercetus. ſcribit Helladius in Excerptis apud Photium, Ὠὴν quemdam è mari Rubro aſcendiſſe capite & manibus pedibuſque humanis, cetero corpore piſcis ſimili, qui aſtrologiam & litte-

Digitized by Google

ras docuerit. οἱ δὲ, inquit, αὐτὸν ἐκ τοῦ πρωτογόνου πεφηνέναι λέγουσιν ὠοῦ, ὃ μαρτυρεῖ τοὔνομα, ἄνθρωπον δὲ ὄντα τὰ πάντα, ἰχθὺν δόξαι διὰ τὸ ἠμφιέσθαι κήτους δοράν. hunc Ὦον eſſe τὸν Ὠάννην Beroſi ſibi perſuadet Scaliger. ſed quod ait ἐκ τοῦ πρωτογόνου ὠοῦ natum fuiſſe illum Ὦον, & propterea ſic nominatum, omnino ſcribendum putarim, ἐκ τοῦ πρωτογόνου ὠοῦ, *ex ouo primigenio.* germana planè eſt fabula de Syriæ Deæ genitura, de qua Germanici interpres: *Nigidius hos piſces dicit in flumine Euphrate fuiſſe, & ibi ouum inueniſſe miræ magnitudinis, quod voluentes eiecerunt in terram, atque ita columbam inſediſſe, & poſt aliquot dies excluſiſſe Deam Syriã quæ dicitur Venus.* Ouum B huic ſimile miræ magnitudinis, vnde prodiit Oannes ille vel Oes, πρωτόγονον ὠὸν eadem fabuloſa antiquitas eſſe finxit, de quo multa mira Orphicorum myſteriorũ Epoptæ prædicabant. Ouum quippe rerum omniũ generationis initium dediſſe aiebant. Plutarchus lib. II. Sympoſiacῶν, cap. III. περὶ δὲ τούτοις ἐγὼ γελάσας εἶπον ᾄσω ξυνετοῖσι τὸν Ὀρφικὸν, καὶ ἱερὸν λόγον ὃς οὐκ ὄρνιθος μόνον τὸ ὠὸν ἀποφαίνει πρεσβύτερον, ἀλλὰ καὶ συλλαβὼν ἅπασαν αὐτῷ τὴν ἁπάντων ὁμοῦ πρεσβυγένειαν ἀνατίθησι. Hæc luculenter explicant, quid ſit πρωτόγονον ὠὸν apud Helladium & coniecturam noſtram vnicè confirmant. Ex ouo illo πρωτογόνῳ, & C omniũ quæ generata ſunt principe auctore, natum illum fabuloſum Ὠάννην iactabãt. Sed & Deam Syriam ex eodem vel ſimili ouo editam credidere, quam & Venerem aliqui rerum omnium genitricem, alij perẹque Deûm matrem putarunt. Sed de his alibi.

Pag. 64. C. *Quippe oſſa monſtri illius M. Scaurus*] ex Plinio lib. IX. cap. V. Si oſſa monſtri illius Romã apportata ex oppido Ioppe & publicata ædilitate M. Scauri, non amplius ab eo tempore oſtendi potuerũt in vrbe Ioppe. Atqui ſcribit Mela adhuc ea ibi oſtentata, ſuo tempore. *quinetiam*, inquit, *rei celebratæ carminibus ac fabulis ſeruatæque à Perſeo Andromedæ clarũ* D *veſtigium, belluæ marinæ oſſa immania oſtentant.* at quomodo ea tunc oſtentare potuerunt, ſi Scauri ætate Romæ viſa fuerunt? nec enim quis dixerit reportata Ioppen fuiſſe poſt ædilitatem Scauri.

quod coſt. arũ longitudo exceſſerit pedes quadraginta] neſcio quid vocet coſtarũ longitudinem, aut quare eam diſtinguat ab altitudine. nã excelſitatem coſtarũ Indicis Elephãtis fuiſſe eminentiorẽ dicit, longitudinem autẽ exceſſiſſe pedes quadraginta. fortaſſean velit dicere coſtarum altitudinem in ea qua erant forma curua & cõuexa, Indicos Elephãtos exceſſiſ- E ſe. Eaſdem coſtas ſi quis in longũ extendiſſet, menſuram habituras fuiſſe pedum plus quam quadraginta. ſed hoc abſurdum, & nihil tale Plinius vnde accepit, cuius hæc verba: *Belluæ cui dicebatur expoſita fuiſſe Andromeda, oſſa Romæ apportata ex oppido Iudææ Ioppe, oſtendit inter reliqua miracula in ædilitate ſua M. Scaurus lõgitudine pedũ XL. altitudine coſtarum Indicos Elephantos excedente.* non dicit Plinius coſtarum longitudinem pedũ fuiſſe quadraginta, ſed oſſa ipſa huiuſmodi longitudinem habuiſſe, coſtas verò ipſas eam

A altitudinẽ, vt Indicos elephãtos qui altiſſimi ſunt, excederet. per oſſa intelligit auctor, catenationẽ oſſium ſpinæ quæ à capite ad caudã porrigitur, ex quorũ oſſium menſura mõſtri illius longitudo, quãta fuiſſet, oſtendebatur, vt coſtarum ſpinę adnexarum altitudine, excelſitas eiuſdem colligebatur, quæ Indicis Elephantis eminentior erat. mentem Plinij vt ſolet, non vidit Solinus, & ridiculè lapſus eſt Dionyſius de huiuſmodi belluis & cetis:

—— ἀμφὶ δὲ πάντη
Κῆτα θῖνες ἔχουσιν Ἐρυθραίου κατὰ πόντον,
Οὔρεσιν ἠλιβάτοισιν ἐοικότα, τῶν δ' ὑπὲρ ἄκρων
Τέτρηχεν νώτων περιμήκεος ὀλκὸς ἀκάνθης.

B longitudinem ſimul eorũ & altitudinem expreſſit. altitudo in his ſpectatur, quod οὔρεσιν ἠλιβάτοισιν ἐοικότα, hæc in coſtarũ altitudine. longitudinem qualis fuerit, ſpectãdam exhibet, περιμήκεος ὀλκὸς ἀκάνθης, oſſa ſpinæ nimirum in longum ſpatiũ porrectæ & extẽtæ. Auienus:

—— *hæc vt rigidi iuga maxima montis*
Nubibus attollunt latus omne.

hæc coſtarum altitudo.

porro verticuli ſpinæ ipſius] Veteres ſchedæ Palatinæ: *Vertibulæ ſpinæ ipſius latitudine ſemipedem ſunt ſupergreſſa.* ceteri omnes, *verticuli*, & *ſupergreßi.* Lucillio *Verticula.* abbreuiator Feſti: *Verti-* C *culas Lucillius quum dixit articulos intelligi voluit.* alij *vertebras* dixere. ſeſquipedem porro pro ſemipede perperam noſter accepit apud Pliniũ, qui ita ſcripſit: *ſpinæ craßitudine ſeſquipedali.*

excelſitas fuerit Indicis elephantis excelſior] in altera editione fuit: *ſublimitas autem elephantis Indicis eminentior fuerit.* quod haud ſcio, an ex poſteriore ſit. ita certè hac voce frequens vtitur pro altitudine.

Ad Capvt XXXV.

Iordanes amnis eximiæ ſuauitatis Paneade fonte demiſſus] ita libri noſtri, *Paneade*, non *Paniade*, vt ex ſuis edi voluit Delrius. nec illum iuuat D quod Πάνιον ſcribitur apud Stephanũ, σπήλαιον Παλαιστίνης, ἀφ' οὗ ἐκρεῖ ποταμὸς Ἰορδάνης. nam & Πανεὰς apud eumdem πολίχνη Φοινίκης recenſetur, quæ inde nomen accepit. cuius ἐθνικὸν Πανεάτης. Plinius: *Iordanes amnis oritur è fonte Paneade, qui cognomen dedit Cæſareæ, de qua dicemus.* hæc Cæſarea Πανεὰς dicta eſt. Stephanus: Πανεὰς, πολίχνιον Φοινίκης, ὁ πολίτης Πανεάτης. ita etiam dicitur Philoſtorgio in hiſtoria cuius alibi memini. luculentum eius fragmentũ de Iordane & Paneade ex Ioanne Antiocheñſi περὶ ἀρχαιολογίας hîc producere non erit alienum, περὶ τοῦ Ἰορδάνου ἀπὸ τῆς ἱστορίας Φιλοστοργίου. Ἐπ' ἐσχάτης τῆς Παλαιστίνης E τέρμασι, μεθ' ἣν ἡ τῶν Φοινίκων ἐκδέχεται. κεῖται πόλις Δὰν ὀνομαζομένη, πρότερον ἐκ τῆς τοῦ Δὰν φυλῆς ὁπηνίκα χρόνον ἐπ' οὐκ ὀλίγον, οὗτοι δὴ μόνοι τῆς πατρίδος ἔξω πλανώμενοι, πλεῖστόν τε ταύτῃ καταχόντες χωρία μόλις ἱδρυνθῶσι, καὶ πόλιν ἐπὶ τοῖς ἄκροις αὐτῆς ὄρεσι δειμάμενοι τὴν τοῦ φυλάρχου σφῶν ἐπέθηκαν κλῆσιν. καὶ τοῦτο μὲν τῆς Ἰουδαίας ὁ ἔσχατος πρὸς Φοίνικας ὅρος. ταύτην χρόνῳ ὕστερον Ἡρώδης ὁ μέγας οἰκοδομήσας Καισάρειαν Φιλίππου μετωνόμασε, τὴν δὲ Πανεὰς ἔτι καλουμένην. τὸ γὰρ Πανὸς ἐν ταύτῃ βρέτας ἐνιστάμενοι εἰς τοῦτο τὴν τῆς πόλεως ἔτρεψαν προσηγορίαν. ἐν ταύτῃ τῇ Πανιάδι τὴν τοῦ Ἰορδάνου πηγὴν ἡ ἱστορία ἐκτίθεται δυοῖν αὐτῶν. Vides *Panea-*

Digitized by Google

dem vrbem vocari, in qua fons Iordanis oriebatur ex geminis alter, qui & *Paneas* dictus. Stephanus in voce Καισάρεια. ἔστι δὲ Παλαιστίνης, ἣ πρὶν πρὸς τῇ Πανιάδι. à ſimulacro vel templo Panis ſic dictam autumat Philoſtorgius. ſimulacrũ Panis τὸ Πάνειον, vt Ἴσειον, Ἀσκληπιεῖον. Ὀλυμπιεῖον. ab illo Πάνειον, vrbs Πανεάς. alij etiam ſcripſere Πάνιον, vt Ὀλύμπιον. hinc ſpelunca Panis, Stephano & aliis Πάνιον. & Πανίας βωμοὶ Æſchylo. & Πάνιος δαίμων, apud Heſychium. certè ὁ Πάνιος & Πάνειος dicebatur. Inde & τὰ Πάνεια Æneas Græcus auctor dixit, quæ alij τὰ Πανικά. ab illo Πάνιον Ptolemæo Καισάρεια Πανιάς appellatur, niſi mendum ſit, ac legi debeat, vt apud alios Πανεάς. Ioſepho Πανεὰς de vrbe dicitur, quam inſtauratã à Philippo Tetrarcha ſcribit, & Καισάρειαν nominatam in gratiã Cęſaris. inde Καισάρεια Πανεάς. At Πανεὰς apud eumdem de prouincia ſcribitur. Alijs tamẽ etiã Πανεὰς regio appellatur, nec video quæ ratio ſit differentiæ. Plinius lib. v cap. xviii. de vrbibus Decapolitanæ Syriæ: *intercurſant cingúntque has vrbes tetrarchia, regionum inſtar ſingulæ, & in regna contribuuntur, Trachonitis, Paneas in qua Cæſarea cum ſupradicto fonte, Abila, Arca, Ampeloeſſa, Gabe.* Heic *Paneadem* vocat regionẽ ſiue Tetrarchiam in qua vrbs Cæſarea, quæ & Paneas cognominata eſt. At ſuprà idem fontem Paneadem vocauit, & nomen oppido dediſſe ait: *Iordanis amnis oritur è fonte Paneade qui cognomen dedit Cæſareæ de qua dicemus.* Hoc loco de ea dicit, ſed cognominis huius nõ meminit. Forte ſcribendum: *Paneas, quæ & Cæſarea, à ſupradicto fonte.* Sane de Cæſarea dicturum promiſit, cui cognomẽ dedit fons Iordanis Paneas, nec alibi mentionem eius facit. Locum corruperunt, qui putabant de prouincia ſiue regione eum loqui. Atqui & Abila & Arca, & Ampeloeſſa, & Gabe, vrbes ſunt, quas regionum inſtar ſingulas fuiſſe ſcribit, & in regna contributas, ſub nomine tetrarchiarum. Ptolemęus Arcam & Cæſaream Paneadem Phœnicæ tribuit. in Phœnice ſingulæ vrbes totidẽ erant regna. Strabo: τὸ παλαιὸν μὲν οὖν οἱ Ἀράδιοι καθ' αὑτοὺς ἐβασιλεύοντο παραπλησίως, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστη πόλεων τῶν Φοινικίδων. Abila vrbs Tetrarchia. Mẽtio apud Lucam Λυσανίου τετραρχοῦντος Ἀβιληνῆς. Hæc eſt Ἄβιλα, ἐπικληθεῖσα Λυσανίου apud Ptolemæum, vt iam obſeruarunt viri docti. Herodes Magnus Philippo reliquit Paneada & Trachonitin, cum Batanea, & Auranitide, vt eas haberet nomine Tetrarchiæ. Sic plures Tetrarchiæ in vnam coalitæ. Nam Paneas & Trachonitis duæ Tetrarchiæ iuxta Plinium. vbi Paneas de vrbe poteſt intelligi, quæ Tetrarchia fuit ſeparata cũ ea quæ circa vrbem erat regione. Antipæ ſiue Herodi Galilæa & Peræa pro Tetrarchia relicta eſt eodẽ Herodis Magni teſtamento, Ioſepho teſte. At Archelao dignitas Regia cum Iudęa Samaria, & Idumæa. ἐθνάρχην eum appellatum dicit Ioſephus, priuſquam Regiũ nomen illi confirmatum eſſet ab Auguſto. Reliqui duo τετράρχαι tantum dicti. Et fallitur vir magnus qui tres eos ἐθνάρχας fuiſſe vult, ac dictos eſſe. Salomæ

A porro ſorori tres vrbes aſſignant Azoton, Iamniam, & Phaſaelida. τοπαρχίας vocat Ioſephus. Iudęam eis Iordanem in decem Toparchias diuiſam fuiſſe ſcribit idẽ Plinius. Σωμάτια Ioſephus appellat. De quibus nos alibi. Quod ad Tetrarchiæ nomẽ attinet, fallitur ſi quis putat Tetrarchiã eſſe quattuor prouinciatũ aut oppidorum principatũ. vt ex Plinio conſtat, vel ſingulæ vrbes in Phœnice ac Syria, fuere Tetrarchiæ. Propriè tamẽ ea vox ſignificauit, quaternorum ſimul in vna eademque prouincia vel gente principatũ. cum regio aliqua, vel natio à quattuor viris regitur,

B ſinguli dicuntur Tetrarchæ, & ſingulorũ adminiſtratio τετραρχία. ſic τετράρχαι ſunt triũuiri. Huiuſmodi Tetrarchas habuit Galatarũ natio, qui in Aſia ſedes poſuere. vniuerſa gẽs in tres populos fuit diuiſa, moribus, inſtitutis & lingua ſimiles. Singuli porro populi in quattuor partes diſtributi, quarũ vnaquęque propriũ habuit τετράρχην. inde igitur τετράρχαι dicti quod quattuor eſſent in vnaquaque gẽte. Vide Strabonem lib. xii. ſingulæ etiã μερίδες dicti τετραρχίαι. Iſidorus: *Tetrarchæ ſunt quartam partem regni tenentes, nam τέσσαρες quattuor ſunt: qualis fuit apud Iudæã Philippus.* Quattuor certe

C hæredes vniuerſæ dominationis quam obtinebat, inſtituit Herodes Magnus, quorũ vnus ἐθνάρχης & βασιλεὺς dictus, cui maximam partem reliquit, duo τετράρχαι, quarta quæ ſoror fuit, aliquot vrbium habuit τοπαρχίας. difficile tamen eſt aliquid tale ſtatuere, ſecundum verã nominis rationem, in Syriæ & Iudeæ Tetrarchijs. Olim fortaſſe ita fuerit, ſed poſtea mutata ſunt dominia, & plures ſæpe Tetrarchię in vnam iunctæ. ſic nomen remanſit, mutata ditionis ac dominationis forma. Verùm de his alibi pluribus. vt ad Paneadem redeamus, vrbem eam Cęſaream à Philippo vocatã, cum

D antea Paneas diceretur, ſcribere Ioſephum ſupra diximus. At Philoſtorgius apud Ioannem Antiochenſem cõtra ea, ab Herode Magno conditam aſſerit vocatámque Cęſaream Philippi, quæ poſtea dicta eſt Paneas. olim autem appellatam fuiſſe Dan. Nugatur Cæſarea Philippi ea eſt, quã condidit Philippus Tetrarcha, ad fontes Iordanis, quæ & Πανεάς, & Καισάρεια Πανεὰς eſt appellata. Ioſephus: Φίλιππος δὲ Πανιάδα τὴν πρὸς ταῖς πηγαῖς τοῦ Ἰορδάνου κατασκευάσας, ὀνομάζει Καισάρειαν. At Cæſarea quam cõdidit Herodes Magnus, *Stratonis Turris* antea dicebatur. Plinius: *Stratonis Turris, eadem Cæſarea ab Herode Rege condita, nunc Colonia*

E *prima Flauia à Veſpaſiano Imperatore deducta.* Ptolemæo Καισάρεια Στράτωνος. Ioſephus Καισάρειαν appellat, eamque deſcribit lib. xv. cap. xiii. & ſitam eſſe ait in Phœnice, inter Ioppen, & Dorûm oppidum, κατὰ τὸν εἰς Αἴγυπτον παράπλουν. ibidem Σεβαστὴν ſimpliciter vocat: ἐπὶ παντὸς δὲ ὢν καὶ τῆς Σεβαστῆς ἤδη πεπολισμένης. At lib. xvi. cap. ix. Καισάρειαν Σεβαστὴν nominat. *Cæſaria* vocatur in Tabula Peutingeri prope Apolloniam. Alia Σεβαστὴ in Samaria ab eodem Herode poſita, cuius Plinius meminit lib. v. cap. xiii. Ptolemæus Σεβαστὴν vocat. Strabo Σαμά-

Digitized by Google

ρειαν prius dictam aſſerit, ab Herode *Καισάρειαν καὶ Σαμάρειαν, ἣν Ἡρώδης Σεβαστὴν ἐπωνόμασεν.* Sed hæc alibi. idem Ioſephus *Πανιάδα* vrbem vocat cap. XIII. lib. XV. *καὶ Πανιάδα, καὶ τὴν πέριξ χώραν.* In Paneade vrbe fontes Iordanis eſſe tradit Philoſtorgius. Hinc Paneas fons ipſe Iordanis Plinio & Solino. Hieronymus Iordanem fontes in vico Dam habere dicit, qui in quarto Paneadis milliario eſt, euntibus Tyrum. at Philoſtorgius *Δὰν* oppidum & *Πανιάδα* eamdem facit, vt olim *Δὰν*, poſtea Cæſarea, poſtremo *Πανεάς*, vna eademque vrbs vocata fuerit. *Cæſarea Paneas* dicitur in Tabula Peutingeri.

Pag. 64. E. *regiones præterfluit amœniſſimas*] Plinius: *amnis amœnus, & quatenus locorum ſitus patitur ambitioſus, accoliſque ſe præbens velut inuitus. Aſphaltiten lacum dirum natura petit, à quo poſtremo ebibitur.* in libris ſcriptum eſt, *petat*. vitioſa interpunctione patet locum eſſe corruptum. lego ac diſtinguo: *& quatenus locorum ſitus patitur, ambitioſus accoliſque ſe præbens, velut inuitus Aſphaltiten lacum natura dirum petat, à quo poſtremo ebibitur.* elegantiſſimè. dicit Iordanem non recto curſu petere lacum Aſphaltiten à quo ebibitur, ſed ambitioſum eſſe, & accolis præbentem ſe & inſinuantem, moras quærere, veluti inuitus petat lacum illum natura dirum, quo laudatas ſuas aquas perdit peſtilentibus mixtas. ſic de neotericis aliquis eleganter dixit Sequanam amnem, cum Lutetiam Pariſiorum petit, recto curſu vadere, veluti properet inuiſere magnam vrbem; exinde flexuoſis & ambitioſis ire meatibus, quaſi moras nectat, & inuitus relinquat orbis illam epitomen. de Iordanis fontibus & curſu non pigeat adſcribere verba Philoſtorgij quæ apud Ioannem Antiochenſem *περὶ ἀρχαιολογίας* ad hunc modum leguntur: *ἐν ταύτῃ τῇ Πανιάδι τὰς τοῦ Ἰορδάνου πηγὰς ἡ ἱστορία ἔχει τὸ δὲ Δὰν ἐκ τοῦ παλαιοῦ ὀνόματος ἔτι καὶ νῦν ὀνομαζομένη. τὴν γὰρ ἐπίκλησιν ἧς Ἰορ ἐπικαλεῖται πόῤῥωθεν αὐτῆς, ὡς ἀπὸ σταδίων ρξ κολωνός τις τῷ αὐτῷ προσοικεῖ ὄρει, ὧν ἐξ ἑκατέρας προχεῖται ποταμός, ὁ μὲν Ἰορέτης, ὁ δὲ Δανίτης ἐπικαλούμενος, οἳ διὰ τοῦ ὄρους ἐνεχθέντες ἐπειδὴ καταβαίνει εἰς τὸ πέδον, ἐνταῦθα ἤδη ξυνίασι, καὶ ἕνα μέγιστον ἀποτελοῦσι ποταμὸν τὸν Ἰορδάνην, ὃ τοῦτο ἤδη τὸ τε ῥεῦμα, καὶ τὴν προσηγορίαν κεράμενος, ἐς τὴν τῆς Τιβεριάδος διέξεισι λίμνην μέσην τέμνων αὐτήν, καὶ δι' ὅλης αὐτῆς ἐν τῷ οἰκείῳ ὅρκῳ ῥεόμενος μέχρις ἂν ἐπὶ τὴν κατ' αὐτὴν ἐκβολὴν γένηται ἴσος αὐτὸς ἑαυτῷ καὶ παραπλήσιος ὤν, κἀντεῦθεν ἤδη διὰ τῆς Παλαιστίνης ἐνεχθεὶς ἅπας εἰς τὴν νεκρὰν καλουμένην εἰσπεσὼν ἀφανίζεται θάλασσαν.* nuſquam alibi tam accurata Iordanis extat deſcriptio, quia verò Philoſtorgij hiſtoria periit, & liber Ioannis Antiochenſis nondum eſt editus, dignus hic de Iordane viſus locus, quem adſcriberemus.

Aſphaltites gignit bitumen, animal nõ habet, nihil in eum mergi poteſt] ex Plinio vt omnia: *Aſphaltites nihil præter bitumen gignit, vnde & nomen: nullum corpus animalium recipit, tauri, cameliqne fluitant, inde fama nihil in eo mergi.* pro illis Plinianis, *nullum corpus animalium recipit*, Solinus ſcripſit, *animal non habet*, quod longè alia mente A dictum eſt. nullum corpus animalium recipere Aſphaltiten dicit Plinius, quia quum cameli taurique in eo fluitent, quæ maxima ſunt eius regionis animalia, palam eſt nullum corpus animalium eo lacu recipi, ſed omnia attolli & ſuſtineri. nam ſi maxima corpora in eo non merguntur, multo magis & minora. hæc mens Plinij. animal non habere eum lacũ accepit Solinus, quod nec piſces nutriat, nec aſſuetas paludibus aues. idque etiam verum eſt. Tacitus: *neque vento impellitur, neque piſces aut ſuetas aquis volucres patitur.* ita Plinij verba intellexit noſter. Diodorus lib XIX. de B Aſphaltite lacu: *τὸ δὲ ὕδωρ ἔχει διάπικρον, καὶ καθ' ὑπερβολὴν δυσῶδες, ὥστε μήτ' ἰχθὺν δύνασθαι τρέφειν, μήτ' ἄλλο τῶν καθ' ὕδατος εἰωθότων ζώων.* quæ ad verbum expreſſa Tacito. Iuſtinus lib. XXXVI. de Aſphaltite: *mortuum mare dicitur: nam neque ventis mouetur reſiſtente turbinibus bitumine, quo aqua omnis ſtagnatur: neque nauigationis patiens eſt, quoniam omnia vita carentia in profundum merguntur.* vita carentia in profundum recipiebat, non corpora animaliũ viua. Aquã illius lacus bitumine ſtagnari ſcribit Iuſtinus, non ea verbi notione quod à *ſtagnum* deducitur, vnde & *ſtagnantes aquæ*, ſed longè alia ſignificatione. *aqua ſtagnatur* bituC mine, quę munitur & firmatur, induraturque. hoc ſignificat & *ſtagnare*. *ἀσφαλτος* Grammatici *ἀπὸ τοῦ ἀσφαλίζειν* deriuant. quo fortaſſe reſpexit Iuſtinus. idem libro ſequenti de Mithridate: *quod metuens antidota ſæpius bibit, & ita ſe aduerſus inſidias exquiſitis tutioribus remedijs ſtagnauit, vt ne volẽs quidem ſenex veneno mori potuerit.* vbi *ſtagnauit* eſt muniuit, *ἠσφαλίσατο*. Gloſſæ: *ſtagnat, γναθοῖ, στομοῖ. στομῶσαι* eſt indurare. vnde *στόμωμα* ferrum duriſſimum, quod *aciarium* vocabant. eædem Gloſſæ: *ſtagno, περικαττιτερῶ, γανῶ, λιμνάζω.* & duæ heîc eiuſdem verbi notiones diuerſæ. nã *ſtagno λιμνάζω* à voce *ſtagnum* quæ eſt *λίμνη*. & D *ſtagno, περικαττιτερῶ & γανῶ* à *ſtagnum* quod *κασσίτερος* Græcis dicitur. alij *ſtannum* ſcribunt. hoc eſt ſtagno ſiue ſtanno inducere. vulgo dicimus *eſtamer*. his tertium addatur *ſtagnare* pro munire & firmare. quod à Græco *στεγανῶσαι* vel *στεγνῶσαι* deſcendit. *στεγνῶ, ſtagno.* quod *στεγνῶσαι* ſignificat, *σφίγξαι, πυκνῶσαι*. *ſtagnum* quoque de palude ex Græco *στεγνόν*. nam Siculi dicebãt *στεγνόν*. Recentior porro Latinitas *ſtangare* pro *ſtagnare* dixit, trãſpoſitis litteris. apud Sammonicum in veteribus libris ita ſcriptum eſt Lemma: *ad medendam reiectionem cibi, & ſanguinem ſtancandũ.* vbi *ſtangare* vel *ſtancare* eſt *στεγνοῦν*, & ſanguinẽ E ſiſtere ne fluat. eodem planè modo poſterior Græciſmi ætas *στάγνον* vſurpauit *ἀπὸ τοῦ στάγνον* Latina voce. Gloſſæ: *στάγνος, ſtannum κασσίτερος.* ſic *ſtangare* vel *ſtancare* pro *ſtagnare*, *στεγνῶσαι*. atque hæc hactenus. *Ἀσφαλτῖτις* Heſychio exponitur *ἐρυθρὰ θάλασσα*. an ſcribendum, *νεκρὰ θάλασσα*. nã *mortuum mare* vocabatur ille lacus. Philoſtorgius: *εἰς τὴν νεκρὰν εἰσπεσὼν ἀφανίζεται θάλασσαν.* & huiuſmodi omnes grandes lacus maria dicebantur. Hebræi lacus vocãt maria. hinc in Euangeliis *θάλασσα τῆς Τιβεριάδος* de lacu Tiberiadis, & paſſim *θάλασσα* pro lacu. Lucas *λίμνην* ſemper vocat, quam alij *θάλασσαν*, de Genneſara.

Digitized by Google

hinc *mariſcum* id eſt paruum mare dixit infima Latinitas de palude.

Pag. 64. E. *tauri etiam cameliq́ue impune fluitant*] an non ſatis erat dixiſſe, *tauri etiam cameliq́ue fluitant ?* ita Plinius : cur illud *impune* additum ? certè ſi fluitant, non merguntur. ſi non merguntur, ſine noxa ſunt. tauri cameliq́ue in Aſphaltite lacu impune fluitant, an aliqua animalia vel in ea vel in aliis aquis fluitant non impune ? immo vbicunque fluitant, hoc faciunt ſine periculo & impune. Plinius : *tauri cameliq́ue fluitant, inde fama nihil in eo mergi*. ſcripti libri hoc loco Solini legunt, *fluuitant*. ἀρχαϊκῶς. nam & *fluuo* dicebant vt *pluuo*. vnde *fluuius* & *pluuia*.

B *Eſt & lacus Genneſara*] mirum quod in omnibus Solinianis exemplaribus ſine vlla varietate ſcribitur, *eſt & lacus Sara*. & auctoris hanc manum fuiſſe vel ex Indice conſtat ab ipſo concinnato, in quo legitur : *Iudæa, in ea mira de lacu Sara, de Balſamo, de Sodoma & Gomorra*. an auctores habuit, qui ſic vocauerint ? non puto. omnes vocant *Genneſara*. Straboni Γεννησαρῖτις λίμνη. huius & in Euangelio mentio. Plinius : *in lacum ſe fundit, quem plures Geneſaram vocant* XVI. M. P. *longitudinis*, VI. *latitudinis*. in optimo Rigaltiano codice ſcriptum : *quem plures Genteſaram vocant*. in C corruptum exemplar fortaſſe incidit Solinus, ac legit : *quem plures gentes Saram vocant*. quod puto veriſſimum. plures *Genneſaram* vocare ait Plinius, quia *Taricheam* aliqui vocabant. idem paulo poſt : *amœnis circumſeptum oppidis, ab oriente Iuliade & Hippo, à meridie Tarichea, quo nomine aliqui & lacum appellant*. male in libris *Tarachea* aut *Trachea*. nec melius ex Strabone corrigunt, *Tarichia*. immo corrigendus Strabo potius, ἐν δὲ ταῖς καλουμέναις Ταριχέαις, ἡ λίμνη μὲν ταριχείας ἰχθύων ἀστείας παρέχει. non rectum eſt quod editur, ἐν δὲ ταῖς καλουμέναις Ταριχείαις. vrbs Iudææ ad Genneſa- D ram Ταριχέαι Straboni, Plinio *Tarichea*, Ταριχέα. multæ vrbes hoc nomine appellatæ, ἀπὸ τῆς ταριχείας, ſed Ταριχέαι non Ταριχεῖαι dictæ ſunt diſcriminis gratia. nam Ταριχεῖαι conditura ſunt piſciũ, & ſalſuræ, at Ταριχέαι vrbes, vbi eiuſmodi ταριχεῖαι plurimæ. Stephanus: Ταριχέαι πόλεις πολλαί. αἱ μὲν Μενδήσιαι, αἱ δὲ Σελευκικαί, αἱ δὲ Καταβιναί. οἱ πολῖται Ταριχεῦται ἀπὸ τοῦ ταριχεύω. καὶ ὤφειλε διὰ διφθόγγου. certè nomen illarum vrbium ſcribi deberet per diphtongum ει. nam Ταριχεῖαι non Ταριχέαι dicendæ eſſent. ſed ad diſtinctionem ita obtinuit. Sequitur : ἔστι καὶ Ταριχέα, ἣ ἱστορεῖ καὶ πολυθρυλήτους μεγάλην πόλιν τῆς Ἰουδαίας ὡς Ἰώσηπος. hæc eſt de qua nunc agimus, quæ & Ταριχέαι & Ταριχέα. cuius ἐθνικὸν Ταριχεάτης. inde & lacus Genneſara Ταριχέα appellatus, διὰ τὸ πλείστας ταριχείας παρέχειν. ſic Ταριχεία τὸ πρᾶγμα, Ταριχέα vrbs.

circumſeptus vrbibus plurimis] ita Plinius : *amœnis circumſeptum oppidis*. in optimo Regio : *circumſepſus*. in altero æquè vetuſto, *circumſenſus*. apparet ſcripſiſſe *circumſeſſus*. quod in aliis libris disertè formatum eſt.

ſalubris ingenuo æſtu] ita ſcripſimus ſcriptu- A ram omnium librorum, & antiquarum editionum reuocantes ac renouantes. nam ita & Camertis editio planè ſcriptum exhibet. cur aliis editoribus placuit mutare ac legere, *ſalubris ingenuo haſtu ?* quod nihil eſt. *ingenuus æſtus*, ἔμφυτος θερμασία. ita loquitur noſter. ſuprà de Æthiopia : *Mons editus mari imminet ingenuo igne per diem feruidus*. ἐμφύτῳ πυρί. *ingenuum ſignum* Auſonio pro ingenita & natiua nota. Plinius de Tiberiade: *ab occidente Tiberiade aquis calidis ſalubri*. Solinus *ingenuo æſtu ſalubrem* dixit, quam Plinius *aquis calidis* ſalubrem. & notanda inſignis hallucinatio Solini, qui lacui tribuit, quod Plinius oppido. Solinus B ſcribit lacum Tiberiadis omnibus Iudææ lacubus anteponi, ſalubrem ingenuo æſtu. hoc Plinius de vrbe Tiberiade quæ ad lacum Genneſaram poſita eſt dixit his verbis quæ clara ſunt. de Genneſara autẽ lacu loquitur: *amœnis circumſeptum oppidis, ab Oriente Iuliade & Hippo, à meridie Tarichea, quo nomine aliqui & lacum appellant : ab Occidente Tiberiade aquis calidis ſalubri*. inter oppida quibus circumſeptum dicit lacum Genneſaram, aperte numerat oppidum Tiberiadem ab Occidente lacus ſitum, in quo oppido aquas fuiſſe tradit calidas, & ad vſum medicinæ efficaces. & ridicu- C lum ſane eſt de immenſo lacu qualis erat Tiberiadis, vnde & θάλασσα τῆς Τιβεριάδος vocatur apud Ioannem, vt calidas aquas habuiſſe dicatur. vbi aquæ illæ calidæ in lacu ? an totus lacus calentes habuit aquas? nugæ nugaciſſimæ. de Solino id non mireris, cui talia ſollemnia ſunt. in Camerte viro diligentiſſimo mirũ, eſt qui ad hunc locum notauit Plinium facere mentionẽ Tiberiadis lacus, lib. V. cap. XV. atqui nuſquam ibi meminit Tiberiadis lacus, ſed oppidi Tiberiadis ad lacũ Genneſarã ſiti. peccant etiam largiter qui lacum Tiberiadis diuerſum faciunt à lacu Genneſara. in- D gens ille lacus cum multis & celebribus oppidis circumſederetur, varia inde nomina ſortiebatur, à meridie Taricheam habebat, vnde aliqui *lacum Tarichea* appellabant: ab occidente Tiberiadem, hinc Tiberiadis lacus dictus eſt. & notandum lacum Tiberiadis dici, vt ab oppido nomen ſumpſiſſe palam ſit. ſic lacus Lemannus, *Geneuæ lacus*, & *Lauſannæ lacus* vulgo cognominatur. Ioanni in Euangelio vocatur θάλασσα τῆς Τιβεριάδος. Philoſtorgio λίμνη τῆς Τιβεριάδος. quod non ita dicitur, vt πόλις Ῥώμης, πόλις Ὀρχομενοῦ. norunt Græcè periti quid ibi valeat articulus appoſitus. Pto- E lemæo tamen etiam Τιβεριὰς λίμνη appellatur, & Pauſaniæ Τιβερὶς λίμνη. impropriè, nam vrbs hoc nomen habebat. Stephanus: Τιβεριὰς πόλις τῆς Ἰουδαίας πρὸς τῇ Γεννησαρίτιδι λίμνῃ. ita & Γεννησαρῖτις appellabatur hic idem lacus à regione Genneſara, cuius apud Matthæum & Marcum mentio, καὶ διαπεράσαντες ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ. ab ea igitur parte qua regionem Genneſaram attingebat, dictus eſt *Genneſarites* lacus ab eo latere quo Tiberiadem oppidum habebat, vocabatur lacus Tiberiadis. vbi Taricheam adpoſitam

Digitized by Google

habuit. τῆς Ταριχέας λίμνην aliqui appellarunt. Sic Copaïs lacus in Græcia à circumiacentibus oppidis varia cognomina nactus erat. Strabo: καὶ τό γε παλαιὸν οὐκ ἦν τῆς λίμνης κοινὸν ὄνομα, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην πρὸς αὐτῇ κατοικίαν ἐκείνης ἐπώνυμος ἐλέγετο, Κωπαῒς μὲν τῶν Κωπῶν, Ἁλιαρτὶς δὲ Ἁλιάρτου, καὶ οὕτως ἐπὶ τῶν ἄλλων. Nam & *Orchomenius lacus* dicebatur, & *Alalcomenius* & pluribus alijs nominibus oppidorum in circuitu eius ſitorum. ſic lacus Lemannus vulgo & *lacus Geneuenſis* cognominatur, & *lacus Lauſannæ*, ab oppidis. illud porro Solini longè abſurdiſſimum de calentibus aquis lacus Tiberiadis, qui & perperam lacum hunc Tiberiadis à Gennesara lacu quem Saram vocat, fecernit, quum idem ſit.

Pag. 64. E. *ſucceſſit Hiericus, & hæc deſinit Artaxerxis bello ſubacta.*] ita libri noſtri, quos ſequuti ſumus. vulgo erat: *& hæc deſijt caput eſſe Artaxerxis bello ſubacta.* Solinianum eſt *deſinit*, vt *obinit*, *exinit*, *abinit*, & ſimilia. mirum porro eſt quod heic tradit Hieroſolymam caput fuiſſe Iudææ ſed exciſam eſſe. huic ſucceſſiſſe Hiericuntem, ſed & hanc deſiuiſſe Artaxerxis bello ſubactam. nonne hæc monſtris ſimilia ſunt? Hieroſolyma Veſpaſiano exciſa. ergo vſque ad Veſpaſianum caput fuit Iudææ, poſt Hieroſolymam tamen vult Hiericuntem incœpiſſe id eſſe quod fuerat Hieroſolyma, caput Iudææ nimirum, quæ & ipſa deſierit caput eſſe, poſtquam Artaxerxis bello ſubacta eſt. mirabilem nugatorem! fontem tamen fundúmque huius hallucinationis quum quæſiuiſſem, videor repperiſſe. Plinius de Aſphaltite lacu Iudææ ita ſcribit: *proſpicit eum ab Oriente Arabia Nomadum, à Meridie Macharus ſecunda quondam arx Iudææ ab Hieroſolymis.* pro Machærunte Solinus more ſuo ſubſtituit Hiericuntem. hoc ſexcentis alijs locis fecit. Verba deinde Plinij quibus Machærus dicitur ſecunda arx Iudææ fuiſſe ab Hieroſolymis, ita accepit quaſi Machærus in locum Hieroſolymorum ſucceſſiſſet, & arx ſiue caput Iudææ ab Hieroſolymis exciſis eſſe cœpiſſet. legerat autem alicubi Hiericuntem bello Artaxerxis ſubactam & euerſam fuiſſe. hinc illa horribilis exertatio de vrbe Hiericunte capite Iudææ facta poſt Hieroſolymæ excidium. quod autem Plinius dicit Machæruntem ſecundam arcem Iudææ fuiſſe ab Hieroſolymis, non id ſignificat, ſucceſſiſſe in locum Hieroſolymorum, & caput Iudææ poſt eam extitiſſe, ſed arcis fortiſſimæ in Iudæa nomen habuiſſe poſt Hieroſolymam, & ſecundo loco habitam, cum Hieroſolyma primum teneret. Strabo Μαχαιροῦντος meminit inter arces & γαζοφυλάκια τῶν τυράννων Iudææ. ὧν δύο μὲν τὰ ταῖς εἰσβολαῖς ἐπικείμενα τοῦ Ἱερικοῦντος, Θρήξ τε καὶ Ταῦρος. ἄλλα δὲ Ἀλεξάνδριόν τε καὶ Ὑρκάνιον, καὶ Μαχαιροῦς, καὶ Λυσίας, καὶ τὰ περὶ τὴν Φιλαδελφίαν, καὶ ἡ περὶ Γαλιλαίαν Σκυθόπολις. Stephanus: Μαχαιροῦς φρούριον τῆς Ἰουδαίας. apud Strabonem, Ἱερικοῦς nomen eſt vallis tantum non oppidi, in Iudæa quaſi tunc vrbs non amplius extaret, ita & apud Iuſtinum & alios. Pro-

A lemæo tamen inter vrbes Iudææ Ἱερικοῦς recenſetur. Hieronymus tractatu de locorum Hebraïcorum interpretatione ſubuerſam à Ieſu dicit, & inſtauratam ab Oziam de Bethel, eamque Dominum noſtrum ſua prædicatione ac præſentia dignatum eſſe. ſed & hanc eo tempore quo Hieroſolyma oppugnabatur à Romanis, propter ciuium perfidiã captam ac deſtructam fuiſſe. *Pro tertia*, inquit, *ædificata eſt quæ hodie permanet.* Ceterùm Iudææ caput eam vnquam extitiſſe, vel poſt vel ante Hieroſolymæ expugnationem, nuſquam lectum, nec verum eſt.

Callirhoe Hieroſolymis proxima, fons calore medico
B *probatiſsimus.*] ſic legimus ac diſtinximus, auctoribus libris. antea legebatur: *Callirhoe Hieroſolymis proximus fons.* Verùm hoc parui, illud maioris momenti, quod hunc fontem Hieroſolymis proximum heic facit Solinus, qui ad meridiem fuit Aſphaltitis lacus longè vtique ab Hieroſolymis. Plinius de Aſphaltite: *proſpicit eum ab Oriente Arabia Nomadum, à Meridie Macharus, ſecunda quondam arx Iudææ, ab Hieroſolymis. Eodem latere eſt calidus fons medicæ ſalubritatis Callirhoe, aquarum gloriam ipſo nomine præferens.* eodem latere, meridionali ſcilicet, Aſ-
C phaltitis lacus fons ille Callirhoe. At quia præceſſit de Hieroſolymis mentio licet obiter atque in re alia, inde putauit aut ſibi finxit noſter fontem illum proximum eſſe Hieroſolymis. an falſa interpunctione deceptus eſt, quod ſic diſtingueret. *A meridie Macharus ſecunda quondam arx Iudæa. ab Hieroſolymis eodem latere eſt calidus fons.* ne ſic quidem poſſit excuſari. vides vbique ſui ſimilem eſſe.

In hac terra balſamum naſcitur.] ita plures melioreſque noſtri. in alijs erat: *in hac terra tantùm balſamum naſcitur*, quod ex altera editione ſumptum eſt. & Plinium ſequebatur: *omnibus*
D *odoribus præfertur balſamum vni terrarum Iudææ conceſſum.* Dioſcorides etiam Ægypto conceſſum ſcribit. Pauſanias & Arabiæ. hinc noſter in poſteriore mutauit, ac reſcripſit: *in hac terra balſamum naſcitur.* nugaciſſimus in pleriſque, & præcipuè in externis auctor Pauſanias balſami arbores in Arabia ſerpentibus cuſtodiri qui & earum lacrima victitent. certè ſiluas Arabum odoriferas ſerpentibus refertas eſſe Agatharchides & ex eo Plinius referunt, ſed de balſamo fabulæ. idem tradit τὸ πλάτυμα κατὰ μυρσίνης θάμνον magnitudine eſſe, & folia habere herbæ Sampſuchi. Plinius
E tam ſuos Romanos quam externos falſa de eo prodidiſſe narrat, *quippe viti ſimiliorem eſſe quam myrto.* Strabo lib. XVI. φυτὸν θαμνῶδες vocat, κυτίσῳ ἐοικὸς ἢ τερμίνθῳ. Iuſtinus ait *arbores opobalſami formam ſimilem piceis arboribus habere, niſi quod ſunt humiles magis, & in vinearum morem excoluntur.* ibi libri veteres legunt: *formam ſimilem ſpecie arboribus habent.* ſcribendum aio: *piceæ arboribus.* ſic *piceæ arbores* vocat, vt *opobalſami arbores.* at *piceas arbores* vix probem. Theophraſtus de balſamo: τὸ δὲ δένδρον μέγεθος μὲν ἡλίκον ῥόα μεγάλη. Dioſcorides poſtremo de ea arbore ſic ſcribit: τὸ μὲν δένδρον κατὰ μέγεθος λυκίου ἢ

Digitized by Google

πυξακάνθης ἐλάττω. Quod ad magnitudinem attinet balſami, multis ac diuerſis poteſt arboribus adſimilari, de forma ac ſpecie non item. ſed inſtar habere violæ albæ, τῷ λευκοίῳ arbore Balſami non video qua ratione dici queat. Corrigunt vulgo: κατὰ μέγεθος λευκὴν ἢ πυξακάνθης. Quod non probo. cum λεύκη & πυξάκανθα idem ſint, cur diceret λευκὴν ἢ πυξακάνθης? Denique cum πυξακάνθης retineant omnes libri, mutari non debeant. Nos eam vocem fruticemque primo redonauimus Dioſcoridi aliquot locis, vnde exturbata fuerat ſummo conſenſu ab omni medicorum conſeſſu. Scribit Dioſcorides meſpilum ſpinoſam ſimilem eſſe τοῖς φύλλοις πυξακάνθῃ. perperam ibi emendant πυξακάνθῃ, quod ſtare non poteſt. Docuimus ſuprà quam πυξάκανθαν Dioſcoridi appellatam quam vulgo *albam ſpinam* vocamus, quamque ipſe Dioſcorides alibi vocat ὀξυάκανθαν. De ea pyracantha heîc quoque intelligendum. Huius meminit & Plinius: ſed pyrrhacantham dicit hoc eſt πυρράκανθαν quaſi rufam ſpinam, vt λευκάκανθαν, vel à colore ligni, quod interdum rufum eſt, vel à fructu. alias πυξάκανθα dicta videretur quaſi πυκνὴ ἄκανθα, ab acumine vrentium pungentiúmque ſpinarum, vnde & ὀξυάκανθα appellata eſt κατ' ἐξοχήν. Atque ita Dioſcorides, & melius ſic ſcribitur. Auctor Actuarij, Scolymum, quod genus eſt cardui, appellatum etiam tradit πυξάκανθαν, vbi malè etiam reponunt πυξάκανθαν, quod prorſus caret ratione. ab acumine vrentium ſpinarum ſic vocarunt ſcolymum. Sed videtur ea recentium Græcorum ſupinitas qui fruticum & herbarum nomina plerumque confundunt, ſola ὁμωνυμίᾳ compulſi, qua culpa ne veteres quidem ipſi caruere. pyracantham igitur quod ſpinoſi fruticis vel arboris nomen eſt, de herba aculeata vſurparunt. Sic Chamæleontem nigrum, genus aliud cardui, κυνόξυλον quoque vocatum idem auctor aſſerit. Atqui κυνόξυλον nomen eſt fruticis, quem κυνόσβατον alij etiam dixere, alij κυνοξυλίνην. Inde obrepſit Neotericis hæc confuſio, quia veteres Græci κύναρον ſiue κύναρον ἄκανθαν tam de frutice cynoſbato, quam de herba ſiue carduo dixerunt. Nam & κύναρον de carduo vſurpant, quam recentiores κίναρον magis vocant. Ariſtoteli κυνάκανθα dicitur vna voce qui alijs Cynoſbatos. & Plinius ex eo: *Cantharides vermiculi ficorum & pyri & peuces & Cynacanthiæ & roſæ.* An cynorrhodon, idem & cynoſbatos idem ſint, alij viderint, aut nos alio tempore. Similiter & in pyracantha accidit. ὀξυάκανθαν Græci veteres ita vocarunt, quæ eſt alba ſpina noſtra, genus fruticis aculeati. Quam & Græci recentiores λευκάκανθαν dixere. At Scolymum quod folia habeat ſpinæ albæ quę herba eſt, ſimilia, quidam etiam λευκὴν ἄκανθαν dixere, vt ante notauimus. Hinc πυξακάνθης nomen quod albæ ſpinæ fruticis proprium eſt, ad herbam aculeatam idem nominis iuxta quoſdam habentem tranſtulerunt. Hoc in alijs ſexcentis fecere. Πυξάκανθα igitur hoc

A loco alba eſt ſpina, frutex aculeatus, quam & ὀξυάκανθαν vocarunt. Vt λευκοῖον heîc pro λευκοίῳ reponi patiar, ita πυξάκανθαν legi pro πυξακάνθης non ſinam. Folium porro balſami rutæ ſimile eſſe Theophraſtus & Dioſcorides teſtantur. Quod verum eſſe confirmat ex recentioribus Marinus Sanutus lib. III. parte XIV. qui & in Ægypto naſci aſſerit: *arbuſcula*, inquit, *illa eſt, ſicut lignum vitis trium annorum, folium vero quaſi parui trifolij, vel ſicut rutæ, albiora tamen.* Pauſanias ſampſucho folium habere ſimile narrat, ſcriptor in pleriſque mendax & futilis, & præcipuè externis. Plinius

B in Editis ſequitur Theophraſtum & Dioſcoridem, cuius hæc verba ſic leguntur: *folium proximum rutæ, perpetua coma.* ſed omnes eius ſcripti codices aliud tinniunt, in quibus magno conſenſu legitur: *folium proximè tuberi.* non poteſt hæc varietas niſi ipſius auctoris eſſe. vnde enim *tuberi* pro *rutæ* librarij expiſcati fuiſſent correctores? ita & prima Editio. in Andræana correctum eſt *rubet*, ſed tubera, inquies, folijs carent. non tubera, ſed tuberes intelligit qui malorum genus ſunt ex Africa in Italiam allatum nouiſſimis Auguſti

C temporibus, vt ex eodem Plinio conſtat lib. XV. cap. XIV. ſed *tubures* ibi ſcribunt optimi libri hoc in loco: *Tuburum duo genera, candidum & à colore ſericum dictum.* nec aliter habent codices quos vidimus apud Martialem:

Non tibi de Libycis tubures & apyrina ramis,
De Nomentanis ſed damus arboribus.

Eos tubures volunt eſſe quos vulgo appellamus *meciperſica*. Sed falluntur. Forte etiam & Plinius, qui genus Tuburum alterum Sericum vocari prodidit, quum Græci fere omnes Zizypha ſic appellata tradant. Auctorem ſuum non eſt aſſequutus Plinius, de vtroque

D genere exponentem & Tuburibus attribuit, quod ille de Zizyphis dicebat. Lexicon Iatricon vetus, Ζίζυφα τὰ σηρικά. Columella lib. IX. cap. IV. Zizyphum albam & rutilam facit. ergo duo genera Zizyphorum candidum & Sericum. Quod perperam ad tubures tranſtulit Plinius. *Sericum* vel *Syricum* idem quod rutilum à colore. Sic accipiendum apud Propertium:

Syrica nam taceo Volſi carpenta nepotis.

ideſt ſyrico pigmento miniata. Doctiſſimi Dioſcoridis interpretes Sericum genus Zizyphorum putant eſſe idem quod candidum à

E colore & candore ſerici. Ineptè. Ceterùm balſami arboris tria genera facit Plinius, quæ ita recenſet: *arboris tria genera: tenui & capillacea coma, quod vocant Eutheriſton: alterum ſcabro aſpectu, incuruum fruticoſum, odoratius, quod trachy appellant: tertium Eumeces, quia eſt reliquis procerius leui cortice.* Dioſcorides hæc breuius: διαφέρει αὐτὸ ἑαυτοῦ τραχύτητι, καὶ μήκει, καὶ ἰσχνότητι. λέγεται γοῦν τὸ λεπτὸν καὶ τριχῶδες τὸ ἄμμον θεριστὸν ἴσως διὰ τὸ εὐχερῶς θερίζεσθαι ἰσχνὸν ὄν. tertium illud genus Dioſcoridis, quod ἰσχνὸν & τριχῶδες eſſe dicit, Plinius tenui & capillacea coma deſcribit. magno errore: nec enim hic Græcorum ſenſus eſt. non τριχῶδες dicitur quod

tenuem & capillaceam habet comam, ſed quod ſurculos tenues & capillaceos. coma arborum & herbarum de folio dici ſolet. & Plinius ipſe ibidem ſic accepit cum balſamum perpetuam comam tribuit: *folium proximum tuburi, perpetua coma.* ἀειθαλής. Solinus de balſamo: *ſempiternis folijs perpetuò inumbrantur.* Horatius:

— redeunt iam gramina campis
Arboribúſque coma.

nihil vulgatius aut tralaticium magis. ſi balſamum folia habet rutæ ſimilia, quomodo capillacea ea eſſe poſſunt? nec enim rutę talia. herbarum quædam ſunt genera quibus folium capillaceum, vt fœniculum. Græci τριχόφυλλα vocant, quæ & τριχώδη dici queant. ſic fœniculo de folijs ſimile eſſet hoc genus balſami. quod falſum eſt. Præterea quum balſami arbores tribus generum differentijs diſcernantur, quod εὔμηκες dictum eſt, non propter folia longiora hoc nomen inuenit, ſed à proceritate fruticis. quod ex his τραχὺ appellatum eſt. non ab aſperitate foliorũ hanc appellationem habuit, ſed ab incuruo & aſpero ſcabróque cortice. ſimilitet & tertium illud genus, quod ἰσχνὸν & τριχῶδες nominat Dioſcorides, non propter tenuia & capillacea folia ſic appellaſſe cenſendum eſt, ſed propterea quod virgas ac ſurculos tenues ac τριχώδεις haberet. & clarè hoc indicat Dioſcorides, quum τὸ λεπτὸν καὶ τριχῶδες τοῦ θάμνου, θεριστὸν appellatum dicit. quod in frutice tenue & capillaceum exiſtit. non igitur coma tenuis & capillacea, ſed frutex. poſtremo θεριστὸν ideo vocatum tradit, διὰ τὸ εὐχερῶς θερίζεσθαι ἰσχνὸν ὄν, quod præ gracilitate facilius tondeatur, qui talis ſit. at comæ in balſamo & folia non tonderi, aut amputari ſolebant, ſed ſurculi ſuperuacui. ῥαβδία vocat Theophaſtus. Plinius ipſe: *tondetur ſimiliter fruticans & raſtris niteſcit.* More vitis ait tonderi, ſimiliter fruticantem. tondetur quod in eo fruticat, & multo quidem facilius, quod ἰσχνότερον & τριχωδέστερον. Vnde εὐθέριστον hoc genus appellatum. Nec dixerit quis frondoſam ſummitatem balſami arboris quæ attondetur, comam ab eo appellari. certè & comam pro fronde paſſim auctores ponunt & præcipuè poëtæ:

Ille comam mollis iam tum tondebat acanthi.

Nam acanthus perpetuo viret. & *laurus ſacra comam* apud eumdem. *Coma* aut folium, aut frons ἡ φυλλάς. & vocem comæ ibidem pro folijs poſuit, quum perpetuam comam balſamo tribuit, ſed τὸ ἰσχνὸν fruticis balſami, nihil ad folium aut frondem pertinet, ſed ſolam virgarum aut ſurculorum fruticis tenuitatem ſpectat. Fundus erroris Pliniani in eo verſatur, quod ex malè acceptis Græcis Dioſcoridis verbis tria genera conſtituit balſami, quorum vni propria ac peculiaris fuerit tenuis & capillacea coma. etenim hac comæ capillacea tenuitate à ceteris generibus, hoc tertium genus vult diſtingui, quod εὐθέριστον inde ſit appellatum. longe aliud voluiſſe

A Dioſcoridem facilè poteſt oſtendi. Verba eius iterum heîc videamus de arbore balſami: διαφέρει αὐτὸ ἑαυτοῦ τραχύτητι, καὶ μήκει, καὶ ἰσχνότητι. λέγεται γοῦν λεπτὸν καὶ τριχῶδες τοῦ θάμνου θεριστόν, ἴσως διὰ τὸ εὐχερῶς θερίζεσθαι ἰσχνὸν ὄν. non tria genera huic arbori eſſe dicit, vt perperam Plinius accepit, quorum vnum εὔμηκες dictum ſit, alterum τραχὺ, alterum εὐθέριστον, ſed arborem balſami ſemetipſa præſtantiorem eſſe, aſperitate, proceritate, & tenuitate. διαφέρει αὐτὸ ἑαυτοῦ, ideſt αὐτὸ ἑαυτοῦ κρεῖττον, αὐτὸ ἑαυτοῦ βέλτιον. Gloſſæ Græcorum: διαφέρει, προέχει, βέλτιόν ἐστι, ὑπερέχει. διαφερόντως, ἐξαιρέτως.

B de re in ſuo genere præſtantiſſima Græci dicunt, αὐτὸ ἑαυτοῦ βέλτιόν ἐστι. quæ ſemetipſam bonitate ſuperat. tunc balſamum igitur αὐτὸ ἑαυτοῦ διαφέρον ἐστί, cum procerum eſt, & aſpero cortice, & ſurculis ſiue ſarmentis tenuibus & capillaceis. διαφέρειν hoc ſenſu paſſim ponitur apud Dioſcoridem. Κινναμώμου ἐστὶ πλείονα εἴδη ἐπιχωρίως ὀνομαζόμενα, διαφέρει δὲ τὸ Μόσυλον, *ſed excellit Moſylum dictum*. idem: Κόστου διαφέρει Ἀραβικὸς λευκὸς ὢν καὶ κοῦφος. & omnibus locis. Sic αὐτὸς ἑαυτοῦ διαφέρων, idem quod αὐτὸς ἑαυτοῦ κρείττων. Nam & διαφέρειν τινὸς, *alicui præcellere* tralaticium. Ioſephus lib. v. cap. x.

C εἶχε γυναῖκα εὐμορφίᾳ περίβλεπτον, καὶ τῶν καθ' αὐτὸ διαφέρον. idem Dioſcorides de Balſamo: ἑαυτοῦ χεῖρον γίνεται. tralaticia hæc loquutio apud Græcos. Herodotus, ἐπειδὰν ἄριστα αὐτὴ ἑαυτῆς ἐοίκῃ. In vno igitur eodemque balſamo frutice, vt præcipuæ ſit bonitatis, hæc tria ineſſe debent, τὸ τραχὺ, τὸ μῆκος, καὶ τὸ ἰσχνὸν, vt ſit αὐτὸς ἑαυτοῦ διαφέρων. Nullæ itaque generum differentiæ in ea arbore vel ex mente Dioſcoridis vel ex eius verbis induci queant, idque vel hoc vnum quod ſequitur clariſſimè indicat: λέγεται γοῦν λεπτὸν καὶ τριχῶδες τὸ θάμνου θεριστὸν διὰ τὸ εὐχερῶς θερίζεσθαι ἰσχνὸν ὄν. non

D dicit aliquod genus aut ſpeciem huius arboris vocari εὐθέριστον, ſed τὸ λεπτὸν καὶ τὸ τριχῶδες τοῦ θάμνου, quod in frutice balſami gracile eſt & capillaceum, ſic appellari ſarmenta igitur quæ amputabantur, ac tondebantur ſic vocabant, διὰ τὸ εὐχερῶς θερίζεσθαι. Ea porro quam tenuiſſima & τριχώδη eſſe debebant in genere fruticis huius præſtantiſſimo, cuius & proceritas requirebatur, & aſperitas, τὸ εὔμηκες καὶ τὸ τραχύ. malè Marcellus, τὸ λεπτὸν καὶ τριχῶδες vertit, *tenue & comoſum*. quod ex Plinio imitatus eſt, qui *capillaceam comam* reddidit. aliud *coma*, aliud *capillus*, θρὶξ καὶ κόμη. *comoſum* eſt πολύφυλλον & πολύκομον. *Capillaceum*,

E τὸ τριχῶδες, quod inſtar eſt capilli tenue & gracile. *Comas* in vitibus poëtæ appellant frondes quæ amputantur. Virgilius:

— tunc ſtringe comas, tunc bracchia tonde.

idem de alia arbore:

— poſuitque comas & bracchia ferro
Olim arbor.

Græci κομᾶν, χλωροφορεῖν ſimiliter interpretantur. Comæ ſiue frondes in balſami frutice, haud ſecus atque in vite tondebantur, ſed τὸ τριχῶδες τοῦ θάμνου de gracilitate ſarmentorum ac ſurculorum accipiendum, & nihil ad

Digitized by Google

comam facit. Etenim Theophraſtus & Dioſcorides alijque omnes, τὴν κόμην paſſim vocant tam arborum quàm herbarum folium. ipſe Plinius *comam* alibi hoc ſenſu ſemper poſuit. Ceterùm cum tria balſami arboris genera cogitaſſe, cum ſcripſit *arbori tria genera*, locus eius vel mediocriter intelligenti lectus indicabit. *Tertium genus*, inquit, *Eumeces, quia eſt reliquis procerius, læui cortice*. an non ex his clarum eſt de tertio genere balſami intellexiſſe, quod reliquis generibus duobus procerius eſſet, & ſcabro minus cortice, quam illud genus quod τραχὺ dicebatur? at viri docti verba illa, *arbori tria genera* de Xylobalſamo interpretantur, non ſunt audiendi. De Xylobalſamo paulo poſt loquitur: *& ſarmenta quoque in merce ſunt*. DCC. *ſeſtertiis amputatio ipſa ſurculique vaniere intrà quintum deuicta annum. Xylobalſamum vocatur & coquitur in vnguentis.* ſic legendum eum locum infrà docebimus. ſurculi & ſarmenta tantum quæ ex balſamo arbore amputabantur *Xylobalſami* nomine væniebant. nec huius plura genera, niſi quod aliud magis exile alio, & hoc præſtantiſſimum. Theophraſtus: εὔοσμα δὲ σφόδρα καὶ τὰ ῥαβδία, καθαίρουσι γὰρ καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰ ὀψιφόρα πωλοῦνται τιμῆς. *Odorata etiam impendio virga. ea propter amputantur, & ampliore pretio vaeneunt*. & paulo poſt: συναίτιον δὲ δοκεῖ εἶναι τὸ μὴ μεγάλα γίνεσθαι τὰ δένδρα, καὶ τὴν τῶν ῥαβδίων, διὰ γὰρ τὸ πολλάκις ἀποκείρεσθαι, ῥάβδους ἀφιέναι. Ex hac τῶν ῥαβδίων & ſurculorum amputatione, Xylobalſamum. Dioſcorides: τὸ δὲ ξύλον ὃ καλεῖται ξυλοβάλσαμον, δόκιμόν ἐστι τὸ πρόσφατον, καὶ λεπτόκαρφον, probari dicit recens, & tenui ſurculo. non igitur arbor balſami cuius tria genera facit Plinius de Xylobalſamo ſumenda, Dioſcorides δένδρον ſimiliter vocat quod ait διαφέρειν τραχύτητι, καὶ μήκει, καὶ ἰσχνότητι. & ſeparat ἀπὸ τοῦ ξυλοβαλσάμου, cuius inferius alio loco meminit. profecto tantum differt ξυλοβάλσαμον, καὶ τὸ δένδρον βαλσάμου, quantum ſurculi aut virgulæ de arbore amputatæ, ab ipſa arbore differunt. arbor balſami, cui tria genera aſſignat, eſt τὸ δένδρον βαλσάμου. Ex his tribus generibus primam bonitatem adiudicat τῷ τραχεῖ, ſecundum τῷ εὐμήκει, nouiſſimam τῷ ἰσχνῷ. Hoc planè collegiſſe videtur ex ordine verborum Dioſcoridis, qui balſami fruticem commendari ait τραχύτητι, & μήκει, & ἰσχνότητι. quod ſi alios auctores ſequutus eſt quam Dioſcoridem in his tribus generibus arbori balſamo aſſignandis, magnopere eos à Dioſcoride diſſenſiſſe oportet, à cuius mente longè diſceſſit Plinius, ſed puto illum ex Dioſcoridis verbis non intellectis eam ſententiam collegiſſe. quod ei nouum non eſt aut rarum. vt ξυλοβάλσαμον porro de ligno, ὀποβάλσαμον de ſucco dici trita res eſt, ſic & βάλσαμον proprie de arbore. Iuſtinus tamen inuerſa vice *opobalſamum* pro arbore poſuit, *balſamum* pro lacrima. ſic enim ſcribit: *in ea ſilua eſt & vbertate & amœnitate inſignis, ſiquidem palmeto, & opobalſamo diſtinguitur*. vbi & manifeſto *opobalſamum* eſt arbor. nam & qui-

A buſdam in libris ſcriptum eſt: *palmeto & opobalſameto diſtinguitur*. & ibidem: *opes genti ex vectigalibus opobalſami excreuere, quod in his tantum regionibus gignitur*. & heîc opobalſamum de arbore. nec enim lacrima ſola vectigalis ſed tota arbor, ligno, cortice, pomo & ſucco. & clarius paulo poſt: *arbores opobalſami formam ſimilem piceæ arboribus habent*. balſamum vero de ſucco propriè vſurpat: *hæ arbores certo anni tempore balſamum ſudant*. Vides arborem *opobalſamum* ei vocari, lacrimam vero *balſamum*. At omnium auctorum χρῆσις contra eſt, qui balſamum quidem & pro lacrima ponunt ſæpe, ſed nuſquam ὀποβάλσαμον pro ar-
B bore, quo magis id in Iuſtino mirandum. quis enim neget ὀποβάλσαμον eſſe ὀπὸν τοῦ βαλσάμου δένδρου, vt ὀποπάναξ eſt ὀπὸς τοῦ πάνακος? ſic ξυλοβάλσαμον lignum eiuſdem arboris vocabatur, quod & in pretio erat. Videor tamen & alicubi obſeruaſſe apud Theophraſtum, ὀποβάλσαμον pro arbore. ſed locus nunc non ſuccurrit. nam alibi paſſim βάλσαμον idem vocauit arborem ipſam.

Pag. 65. A. *Quæ ſilua intra terminos viginti iugerum ante victoriam noſtram ſtabat.*] ex Plinio habet, quem tamen non ſequitur in plenum. duobus hortis in Iudæa naſcebatur
C balſamum vtroque regio: *altero iugerum viginti, non amplius, altero pauciorum*. ita Plinius. ergo plus quam viginti iugera habebat ſilua balſami, priuſquam Romani Iudæa potiti ſunt, nam alter ex duobus hortis hac pedatura cenſebatur. Theophraſtus à quo Plinius ſumpſit: παραδείσους δ' εἶναί φασι δύο μόνους, τὸν μὲν ὅσον εἴκοσι πλέθρων, τὸν δ' ἕτερον πολλῷ ἐλάττονα. Straboni Ἱερικοῦς planities eſt vndique montibus in theatri faciem clauſa: in qua Φοινικὼν erat palmetum, ſed alijs arboribus diſtinctum plurium generum, palmis tamen magis abundans, ἐπὶ μῆκος σταδίων ἑκατόν. Stadium tria
D iugera continet, ſic Φοινικὼν: ille trecentûm fuerit iugerum longitudinis. addit Strabo, ἔστι δὲ αὐτοῦ καὶ βασίλειον, καὶ ὁ τοῦ βαλσάμου παράδεισος. incertum vtrum ad Φοινικῶνα, an ad πεδίον Ἱερικοῦντος referri debeat. In valle Iericuntis palmetum illud fuit, in palmeto regia, & hortus balſami. nam Φοινικὼν ille διάρρυτος καὶ μεστὸς κατοικιῶν. Sed melius vt ad vallem referatur. in qua illud βασίλειον, vt & palmetum, & balſametum. Ioſephus lib. XVII. cap. XV. de Archelao: ἀνοικοδομεῖ δὲ καὶ τὸ ἐν Ἱεριχοῦντι βασίλειον ἐκπρεπῶς. De valle Hierichunte intelli-
E git, meminitque ibidem τοῦ πεδίου φοίνιξιν πεφυτευμένου. Theophraſtus eam vallem αὐλῶνα vocat. Iuſtinus vallem eſſe dicit *quæ continuis montibus velut muro quodam ad inſtar caſtrorum clauditur*. Hæc eſt vallis Iericus. *In ea ſilua eſt vbertate & amœnitate inſignis, ſiquidem palmeto, & opobalſamo diſtinguitur*. ſilua illa palmis & balſamis diſtincta eſt ὁ Φοινικὼν Strabonis. in eo igitur Phœnicone ſiue palmeto horti illi duo Regij fuere balſami ſilua nobiles, quorum alter viginti πλέθρα continebat, alter paulo pauciora, Theophraſto teſte. πλέθρον Græcorum non eſt iugerum, ſed

Digitized by Google

iugeri pars dimidia. Hero: τὸ ἰούγερον ἔχει πλέθρα δύο. auctor incertus de limitibus: *primum agri modulum fecerunt quattuor limitibus clauſum figura quadratæ ſimilem plerumque centum pedum in vtraque parte, quod Græci plethron appellant.* πλέθρον itaque centum pedes tam in latum, quam in longum habebat. at ἰούγερον Herone teſte ducentos pedes Philetærios in longum habebat, centum in latum. qua re fieri neceſſe eſt vt iugerum altero tanto maius fuerit quam plethrum. Hero: τὸ ἰούγερον ἔχει πόδας Φιλεταιρείους μήκους μὲν σ' πλάτους δὲ ρ'. Ἰταλικοὺς δὲ τὸ μὲν μήκους πόδας σμ', τὸ δὲ πλάτος ρκ'. Itaque quod Græcis πλέθρον, Latini Actum quadratum appellant, qui vndique finitur pedibus Italicis centum viginti. Bœtici *Arapennem* vocabant. hic Actus duplicatus iugerum faciebat. ſic hortus ille maior τῶν εἴκοσι πλέθρων Theophraſti, decem tantùm iugerum fuit, non viginti, vt perperam reddit Plinius, qui hortum minorem pauciorum iugerum fuiſſe ſcribit. at Theophraſtus πολὺ ἐλάττονα. & certè multo minorem fuiſſe oportet qui ſingulos tantum balſami congios omnibus annis reddebat, quum maior ille ſenos impleret. qua proportione ſi maior hortus decem iugerum fuit. minor non plus habuerit quam vnius iugeri ſpatium & trientis. Strabo τὸν Φοινικῶνα Ierichuntis vallis, in quo & balſametum fuit, centum ſtadia longum eſſe tradit, hoc eſt trecenta iugera. at Iuſtinus vniuerſæ valli ducentûm tantum iugerum ſpatium tribuit his verbis, quæ ſic emendari iubemus: *eſt namque vallis quæ continuis montibus velut muro ad inſtar caſtrorum clauditur. ſpatium loci ducentûm iugerûm Iericus dicitur.* male in editis legitur: *ſpatium loci ducenta iugera, nomine arcus dicitur.* indubitata emendatio, de qua fruſtra ambigebat vir doctus qui & malebat ſcribere: *viginti iugerum.* quod fieri non poteſt. ille Φοινικὼν vallis Iericuntis, cuius partem faciebat eamque non magnam balſametum, centum ſtadiûm erat longitudinis iuxta Strabonem, vel quod idem eſt trecentûm iugerum. Atqui illud palmetum pars fuit etiam totius vallis. quis ergo credat totam vallem non plus ſpatij habuiſſe quam viginti iugerûm?

Pag. 65. A. *At cum Iudæa potiti ſumus.*] in alijs: *vbi Iudæa potiti eramus.* quod ex altera editione eſt.

Vbi luci illi propagati ſunt.] ineptè & improprie *lucos* dixit de fruticetis, & arbuſtis. quod idem eſt ac ſi quis vineta lucos appellaret. balſami arbor frutex, & viti ſimilis, cuius proceritas intra bina cubita ſubſiſtit. at *luci* ingentium tantum arborum, & ferè alicui numini ſacri & incædiui. notant Grãmatici vbicunque Virgilius *lucum* ponit, ſequi etiam conſecrationem. vt, *luco tum forte parentis*, & alibi paſſim. & lucos dictos quidam Seruio teſte aſſerunt, quod ibi lumina accenderentur cauſa religionis. *Lucus Siluani* apud Plautum. Auctor de limitibus: *tertius Siluanus dicitur Orientalis, cui eſt in confinio*

A *lucus poſitus.* Græci ἄλσος. Gloſſæ: *lucus*, ἄλσος. Heſychius: ἀλσοπηγίον. ſic vocant loca arboribus conſita & conſecrata. ita Latini *lucos* ſiluas religione ſacras, nec poëtæ tantùm ſed omnes qui propriè loquuti ſunt. Plinius lib. XVII. cap. vltimo: *idem Cato arbores religioſas lucoſque ſuccidi permiſit ſacrificio prius facto: cuius rei rationem quoque eodem volumine tradidit.* arbores dixit religioſas, quia non omnes tales. at *lucos* abſque Epitheto, quia omnes ſacri, & qui *lucus* dicitur propriè ſacra ſilua eſt. Cato eo loco quem Plinius deſignat:

B *lucum conlucare Romano more ſic oportet porco piaculo facito.* quia igitur ſacri erant, non licebat eos conlucare niſi ſacrificio prius facto, quod in profana ſilua non requirebatur. ſed quid eſt conlucare lucum, vel arborem? Plinius ex Catone interpretatur *ſuccidere.* ſuccidi arbor dicitur cum cæditur funditus & euertitur. ita Plinius ipſe loqui ſolet. vt lib. XVI. cap. XII. *poſtea tota arbor ſucciditur & medulla eius vritur.* Theophraſtus eo loco quem Plinius reddidit: τὰ δὲ τοιαῦτα διὰ τὴν ὑποτομὴν ἐκπίπτει δένδρα, καὶ αὐτοῖς ἐξαιρεῖν τὴν καρδίαν. idem lib. eodem cap. XXXIX. *fuitque arbor illa*

C *fatalis excidio vrbis præmonita oraculo, cum arbor arma peperiſſet: quod ſucciſa accidit ocreis galeiſque intus repertis.* Theophraſtus: οὗ ἐκκοπέντος. ſed totum illum Theophraſti locum quem Plinius expreſſit, quia in vulgatis prodigioſe corruptus eſt, hîc obiter emendabimus. ſic igitur legendus ſpurijs ac ſuperfluis reſectis: ὥσπερ καὶ ἀεὶ τῆς κοτίνου συνέβη τῆς ἐν Μεγάροις, τῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ. οὗ καὶ ἐκκοπέντος λόγιον ἦν ἁλῶναι καὶ διαρπασθῆναι τὴν πόλιν, ὥσπερ ἐγένετο. ἐν τούτῳ γὰρ διασχιζομένῳ κνημῖδες εὑρέθησαν καὶ ἄλλ' ἄττα οὐ αἰσθῆναι τὸ πρῶτον ἐγκεκλεισμένα. Plinius: *Megaris diu ſtetit Oleaſter in foro, cui viri fortes affixerant arma quæ cortice ambiente ætas longa occultauerat.* alibi e-

D mendationis noſtræ reddam rationem. nunc aliud agendum. ſuccidere igitur arborem eſt ἐκκόπτειν, & funditus excidere. at *conlucare* Grammatici non de ſucciſione & euerſione totius arboris exponunt. ſed de ſola frondium deciſione. Feſti abbreuiator: *conlucare dicebant, cum profana ſilua rami deciderentur officientes lumini.* ne hoc quidem licebat in ſacris ſiluis hoc eſt lucis fieri, niſi ſacrificio prius facto, tantum abeſt vt totos euerti ac ſuccidi fas eſſet. Ouidius:

Seu mea falx ramo lucum ſpoliauit opaco,
vnde data eſt teneræ fiſcina frondis oui.

E Incædui prorſus erant luci vel ſacræ ſiluæ, nec ramum aut frondem fas erat inde decidere, niſi facto ſacrificio quo facinus iſtud expiarent. vt totus vero lucus exſcinderetur, nullo piaculo poterat fieri ſatis, quo tantum ſcelus purgaretur. ſed & ex precatione ſacrificij quod fieri ſolebat ad conlucandas arbores ſacras facile conſtat, *conlucare* non eſſe ſuccidere. Verba eius apud Catonem ſic concipiuntur, quæ & Plinius fatetur legiſſe: *Si Deus, ſi Dea es cuium illud ſacrum eſt, vti tibi ius ſiet porco piaculo facere, illiuſce ſacri coërcendi ergô.* quæ verba hoc ſignificant: ſiue Deus

Digitized by Google

ſiue Dea es, cuius eſt arbor illa ſacra vel lucus, vti ius ſit tibi porco piaculo facere, hoc eſt porcum piacularem mactare, illiuſce ſacri luci coërcendi cauſa. forte etiam ſcripſerat *coinquendi*, in cuius verbi locum repoſita eſt gloſſa. Coërcendi igitur tantùm, non ſuccidendi ſacri nemoris veniam petebant hac precatione. quare *coërcere* & *conlucare* idem, hoc eſt ramos ſuperfluos & nimis luxuriantes, ab afflatu aut à ſole obſtantes, ac lumini etiam officientes deputare ac decidere. quod & *coinquere* propriè dicebant in ſacris ſiluis, vetuſto ad hanc rem verbo. Feſtus: *coinquere, coërcere*. & alio loco: *coinquere, deputare*. ſexcentis locis apud Plinium & Columellam, *deputari* vites & arbores dicuntur, quarum ſuperflui reciduntur aut aridi rami. Ouidius de Nuce: *Non mihi falx nimias Saturnia deputat vmbras*. Græcis ad verbum ἀποκαθαίρεσθαι. & ſimplex *putari* pro eodem id eſt purgari & καθαίρεσθαι. *putare vites & arbores* dicebant, quod Græci καθαίρειν. Theophraſtus de balſamo: ὄζεσμα δὲ σφόδρα καὶ τὰ ῥαβδία. καθαίρειν γὰρ ἐκ τοῦ δ᾽ ἕνεκα, *ea putare eius rei gratia*. Vnde & *amputare*, circum putare. hoc idem ſignificat & *coinquere*, quod & *quinquere* ſcribebant, idque purgare, exponit Soſipater: *à quinquendo, ideſt purgando*. Feſtus, *deputare*, quod idem eſt. ſed falluntur illi Grammatici: nam propria ſui notione contrarium planè ſignificat hoc verbum. contaminare quippe & violare, & impurum facere denotat. *Coinquo* vetus vnde ἀνάλογον *coinquino*, vt *trico, tricino*: *vager, vaginor*: *lurcor, lurcinor*, *ſentio, ſentino*, & ſimilia ſexcenta. ſimplex *inquit*, quodam Varronis loco apud Nonium, pro *inquinat*. *Vt in grege opilio oues minus idoneas remouere ſolet, quas reiculas appellat: ſæpe enim vnus puer petulans atque impurus inquit gregem puerorum*. Sic *inquo*, & *inquino*: *coinquo* & *coinquino*. Hæc cum ita ſint, reapſe tamen & effectu idem *coinquere* quod deputare vel purgare, licet contrariam habeat ſignificationem. quod enim in profanis arboribus & ſiluis *putare* dicebant & *purgare*, hoc in religioſis arboribus & lucis *coinquere*, id eſt violare & contaminare propriè vocabatur. quippe cum nihil ex his omnino liceret amputari aut recidi quæ religione ſacræ & intactæ eſſent, ſi quando ferro tangerentur, piaculum committebatur. ideo non erat permiſſum eas putare & conlucare niſi piaculari ſacro prius facto. & quamuis reuera putarentur eiuſmodi arbores ſacræ vel luci, quum fluentes ſupra modum rami, vel officientes lumini recidebantur, hoc tamen facto *coinquebantur*, & contaminabantur, quia res erat ſacra, quam attingi ſine piaculo non licebat. eapropter piaculo opus erat, vt fas eſſet eam *coinquere*, & contaminari ſine noxa poſſet, & cum bona venia eius Dei ſiue Deæ cui ſacra haberetur. Grammatici igitur qui illud *coinquere* purgare & putare interpretantur, ad effectum rei potius reſpiciunt quam vim & notionem verbi. Vtraque certè ſignificatio

A heîc locum habebat. quia enim ſacræ & religioſæ non aliter deputari poterant, niſi & coinquerentur; immo putatione ipſa coinquebantur. hinc *coinquere* & *deputare* in hac re idem. Feſtus etiam *coërcere* exponit. & vereor vt in verbis precationis apud Catonem hæc gloſſa pro veteri ac proprio verbo ab imperitis correctoribus repoſita ſit. & Cato ſcripſerit: *Illiuſce ſacri coinquendi ergô*. Cuius interpretamentum eſt, illud coërcendi quod vulgo legitur. Trebatius de Religionibus lib. VII. apud Seruium, cuius & locum ſuperius attulimus: *Luci qui ſunt in agris qui nouitio capti ſunt, hos lucos eadem cærimonia moréque coinqui haberique oportet, vt ceteros lucos qui in antiquo agro ſunt*. quibus verbis patet *lucos* propriè dici ſacras ſiluas. lucos in agro nuper capto eadem cærimonia coinquendos eſſe præcepit, ſacrificio nimirum facto piacularis porci. quo luci in antiquo agro coinqui & coërceri ſiue conlucari ſolebant. Mirumque, neſciuiſſe Plinium quid eſſet conlucare lucum, aut arborem religioſam, qui ſuccidere id interpretatur. atqui *conlucatio* idem quod *interlucatio*, qua voce ipſe Plinius vtitur eodem libro capite præcedenti: *Interlucatio arboribus prodeſt, ſed omnium annorum trucidatio inutiliſsima*. vbi perperam *interlucationem* accipiunt ἀφαίρεσιν τῶν αὔων. de qua apud Theophraſtum. immo *interlucatio* eſt διακάθαρσις eiuſdem Theophraſti amputatio qua viui rami ſed ſuperuacui reciduntur. quod ſatis oſtendit Plinius quum dicit interlucationem quidem prodeſſe arboribus, ſed annuam trucidationem eſſe inutiliſſimam. trucidatio viuorum eſt non aridorum. ſed annuam eam fieri non vult, nec nimiam, ne trucidatio potius ſit quam interlucatio, vel ſuperuacuorum putatio. Idem lib. eodem cap. XXIII. *deputantur cum vite pariter interlucata denſitate ramorum qui ſint ſuperuacui & abſumant alimenta*. in quibus vides, *interlucationem* ac *deputationem*, eamdem eſſe, viuorum nempe ramorum amputationem. διακάθαρσιν vocat Theophraſtus eo loco quem Plinius expreſſit, qui habetur de Cauſis V. cap. XXI. καὶ μᾶλλον ἐὰν δή τις μὴ κατὰ καιρὸν ἢ τύχῃ, ἢ τῇ διακαθάρσει, ἢ τῇ σκαπάνῃ χρήσηται. nam apud eumdem hæc verba paulo ſuperius habentur eodem capite: ἵνα δὲ καὶ τῶν ἰασίμων ἐκ συμπιπτόντων ἐὰν πλεῖον συντεχθῇ τὸ σημαινόμενον, ἢ ἰσχυρότερα, ἢ μὴ κατὰ καιρόν. quæ ſic Plinius ibidem ad verbum reddidit: *in primis autem cauendum, ne ex remedijs vitia fiant: quod euenit nimia aut intempeſtiua medicina*. exempla deinde ſubijcit interlucationis & ſimi, quæ θεραπεῖαι proſunt arboribus, ſed etiam nocent ſi nimiæ ſint, aut intempeſtiuæ dentur. Theophraſtus ſimiliter τὴν κόπρωσιν & τὴν διακάθαρσιν in exemplum adfert. ergo διακάθαρσις *interlucatio* Plinio. quotannis faciendam non eſſe admonet, ne trucidatio ſit inutiliſſima. at τῶν αὔων ἀφαίρεσις, aridorum & cremiorum demptio non ſolum quotannis, ſed etiam quotidie, & in ſingula momenta vtilis, nec vllo tempore nocet. Theophraſtus

poſtquam

Digitized by Google

poſtquam præcepit τὴν θεραπείαν καὶ τὴν διακάθαρσιν non ſemper, nec in omnibus arboribus annuam eſſe adhibendam, ſubiungit; ἀλλὰ πάσῃ ἔνια συνεχὲς ἐν τῇ τῶν αὐτῶν ἀφαιρέσει ποιῆσαι. proinde interlucatio non eſt ἡ τῶν αὐτῶν ἀφαίρεσις, ſed διακάθαρσις, quam ἐπιπολῆ eſſe διὰ πληγὰς idem auctor dicit, cum nulla plaga aut vulnus inferatur arbori τῇ τῶν αὐτῶν ἀφαιρέσει. hæc eadem & *putatio*, vt κάθαρσις quoque Theophraſto. nec Plinius putationem ab interlucatione ſeparauit his verbis quæ paulo poſt ſequuntur: *ac ne raduntur quidem niſi vere putatione plaga ad vitalia ſunt omnia quæcunque non ſuperuacua*. libri habent, *plaga*, & *radiantur*. Lege ac diſtingue: *ac ne eradicantur quidem niſi vere. Putatione, plaga ad vitalia omnia ſunt quæcunque non ſuperuacua*. eradicantur arbores quarum veteres radices reſecantur ac tolluntur. ῥιζοτομεῖσθαι hoc vocat Theophraſtus, Plinius *eradicari*. in putatione, *omnia ad vitalia plaga eſſe* dicit, *quæ non ſuperuacua*. hoc eſt, vitalia arboris lædere ac vulnerare, quæcunque reſecantur, niſi ſuperflua ſint. mira porro loquutio, *omnia plaga eſſe ad vitalia*, pro, omnia plagam habere ad vitalia ſic ferè, *domus ſanie dapibuſque cruentis*, & illud Flori: *ſtrictis enſibus per viam fuit*, id eſt, ſtrictos enſes habuit: *plaga ad vitalia*, ἡ ἰσχνεῖς εἰς τὸ βαθύνειν, quæ vitalia arboris ſauciat. ſic de balſamo: *ferroque lædi vitalia odit*. & eodem libro quo ſuprà de caprificatione: *cum macie corticis ex ægritudine adſtringente ſe, iuſtòque plus vitalia comprimente*. ita putatio & interlucatio eadem. & *interlucare* quidem proprie ſit, cum hinc inde inter arboris ramos ſuperuacua quæque & inutilia leguntur, vt amputentur, quod *putare* eſt. qua re motus Plinius videtur *conlucare* de totius arboris ſuccißione accepiſſe. cum enim *interlucatio* ſit τῶν μερῶν ἀφαίρεσις, *conlucationem* τὴν τοῦ ὅλου ἀφαίρεσιν καὶ ἐκκοπὴν ſignificare ſibi perſuaſit. Adde quod Grammatici *conlucare* etiam interpretantur, ſuccidere arbores. Feſtus: *ſublucare arbores, eſt ramos eorum ſupputare, & veluti lucem ſubtus facere: conlucare autem ſuccißis arboribus locum implere luce*. Manifeſto heîc conlucare exponit pro ſuccidere quum arboribus ſuccißis locus totus liberatur ac luce impletur. Atqui idem ſuprà *conlucare* explicabat, ramos profanæ ſiluæ recidere officientes lumini. Tales ſunt Grammatici plerumque leues & inconſtantes. Atqui omnino diuerſum, ſuccidere arborem, τὸ ἐκκόπτειν, & ramos ſuperfluentes officienteſque lumini recidere. Sanè interdum accidebat, vt in ſacra ſilua non ſolum ſacrificio prius facto liceret ramos interlucare & coërcere, ſed etiam neceſſe eſſet totas arbores ſuccidere, quando nempe fulguritæ erant, quæ & coinqui dicebantur. De his arboribus intelligenda fortaſſe vetus inſcriptio: *earumque arborum adoleſactarum & coinquendarum, & in eo luco alia ſint repoſita*. Non ita tamen accipiendum in eo Catonis loco quem Plinius deſignauit, nec de totis arboribus aut lucis ſuccidendis ibi agitur, ſed de ramis ſuperfluis

A coërcendis, vel coinquendis. Nec obſtat, ſacrum nemus vel lucum coinquere dixit. Sacer quippe lucus coinqui, & contaminari dicitur etiam cum rami eius reciduntur ſuperflui. Quod Plinium fefellit. Priuſquam hanc exercitationem claudamus mendum tollendum eſt, quod hæret in illis verbis quæ ſuprà adduximus: *religioſas arbores luceſque ſuccidi permiſit ſacrificio prius facto, cuius rei rationem quoque eodem volumine tradidit*. in Rigaltiano habetur: *cuius rationem rotationemque*. in Thuanæo: *cuius rationem recationemque*. ſcribo: *ſacrificio prius facto, cuius rationem precatio*-B*nemque eodem volumine tradidit*. apud Catonem verba precationis quæ huic ſacrificio adhibenda eſt, etiam hodie extant: *eius rei ergô te hoc porco piaculo immolando bonas preces precor vti ſies volens propitius mihi, domo, familiaque mea, liberiſque meis*. Omnibus porro ſacrificijs precationem adhibebant, nec vnquam victimas cædebant abſque precatione. Plinius lib. XXVIII. cap. II. *Quippe victimas cædi ſine precatione non videtur referre, nec Deos rite conſuli*. Hæc ſunt corruptiſſima, nec ſententiam vllam quæ bona ſit efficiunt. Veteres libri omnes legunt, *non videtur referri adeo rite conſuli*. ita C ſcribendus totus locus: *quippe victimas cædi ſine precatione non videtur, referri ad Deos, rite conſuli*. quæ aſyndeta ſunt Pliniano more. *non videtur victimas cædi ſine precatione*, idem eſt ac ſi diceret, *non videmus victimas cædi*. Et hæc loquutio Pliniana eſt. *non videtur*, τῶν ἀήθων δεῖ, non vſitatum eſt. Sic ſtatim ſequitur, *vidimuſque certis precationibus obſecraſſe ſummos magiſtratus*. Sequitur: *referri ad Deos, rite conſuli*. non referebant ad Deos, nec eos conſulebant ſine precatione. Conſul ad ſenatum referebat de rep. qui & ſenatum conſulere dicebatur. Sed heîc diſtinguit *conſulere Deos, & referre ad eos*. Conſulebantur dij de rebus D futuris & euenturis, vt oracula Delphis: referebatur ad Deos de rebus, quæ iam acciderant, vt de portentis, & prodigijs aliiſque eiuſmodi, quomodo expianda eſſent ac depellenda. Ideo ſequitur ſtatim: *præterea alia ſunt verba impetriti, alia depulſorij, alia commendationis*. Sic ſcribenda illa verba, nec bene Turnebus. Nos ad ſcriptam lectionem propius hac emendatione acceſſimus. Non victimas cædebant, non referebant ad deos, non rite conſulebant ſine precatione: ſed alia erant verba precationis cum victimas cædebant vt extis inquirerent, quod dicebatur *im*-E*petritum*: alia cum ſollemne ſacrificiũ faciebãt, quo procurabãtur oſtẽta & fulgura, quod *depulſoriũ* heîc vocat: alia porro quũ aliquid vel aliquẽ dijs cõmendabant: alia quũ vota ſoluebant. Sed hæc alibi. *precationem ſacri* ibidẽ vocat: *cuius ſacri precationẽ qui ſolet præire*. Recta igitur noſtra emendatio Ex his porro quę in hac exercitatione diximus cõſtat ineptè & ἀκαίρως Solinũ *balſami lucos* heîc poſuiſſe, quum de grãdioribus tãtũ arboribus & cõſecratis propriè ſumatur. *Roborũ lucos* Plin. alibi dixit, hoc eſt ad verbum δρυμούς. at *ſilua* minorũ propriè

arborum, vt Græcorum ὕλη. Hinc ὑλοδενδρεῖα fruticeta & loca minuſculis arboribus conſita. nam & ὑλήματα ſunt frutices.

Pag. 65. A. *vt iam nobis latiſsimi colles ſudent balſama.*] non colles balſama ſudant, ſed arbores. hoc nimis poëticum. quis enim dixerit montes ſudare myrrham, quia myrræ arbor in montibus naſcitur. Melius poëta:

Quid tibi odorato ſudantia balſama ligno?

Ceterùm dicit tantùm Plinius, poſtquam Iudæa in Romanorum poteſtatem venit, numeroſiorem eam arborem factam quam antea fuerat, non latiſſimos colles ea occupatos eſſe: *ſeritque nunc eam fiſcus: nec vnquam fuit numeroſior aut procerior.* ſcripſerat paulo ante: *& implet colles vinearum modo, quæ ſine adminiculis ſe ipſæ ſuſtinent.* vbi legebat Dalecampius: *& nunc implet colles*, ex hoc Solini loco. ineptè. quaſi non & ante victoriam Romanorum colles impleret balſami frutex. ſanè horti illi Regij balſamo repleti in colle videntur fuiſſe. hoc tantùm innuit Plinius balſamum colles amare, vt vineam. non dubium tamen quin propagati latè illi frutices fuerint ſub Romanis, qui antea viginti aliquot iugerûm ſpacium dumtaxat occupabant.

Similes vitibus ſtirpes habent, malleolis digeruntur.] Plinius: *quippe viti ſimilior, quam myrto. Malleolis ſeri dicitur, nuper vincta, vt vitis.* hæc falſa, & vt videtur corrupta: nam ſequitur: *& implet colles vinearum modo, quæ ſine adminiculis ſe ipſa ſuſtinent.* ſi ſine adminiculis ſe ipſa ſuſtinet hæc arbuſcula, quid opus eam vinciri? fruſtra vinciatur, quæ adminiculatione non eget. nam nec eius generis vites quæ per ſe ſubrectæ ſtant, ac ſponte ſe ſuſtinent, adminiculantur, nec pedamentis alligantur. De quibus vide Plinium. huius vitis modo & balſamum per ſe ſubſiſtebat nec alligabatur. an malleoli quum ſerebantur, vinciri ſolebant? ne id quidem. nec enim plures malleoli in ſatu colligabantur, niſi ſi in ea ſerendæ vitis ratione quam luxurioſam vocat Plinius, atque ita deſcribit: *eſt & luxurioſa ratio vites ſerendi, vt quattuor malleoli vehementi vinculo colligentur in parte luxurioſa, atque ita vel per oſſa bubuli cruris, vel per colla fictilia traiecti obruantur binis eminentibus gemmis.* Luxurioſam vocat eam ſerendi rationem, quia luxuria monſtrante inuenta fuerat, vt vua vineæ ſic ſatæ omnium corporum è diuerſo genere acinos ferret. paulo poſt: *poſtea fiſtula fracta radix liberè capit vires, vuamque fert, & omnium corporum acinos.* ſcribe ex libris: *vuaque fert omnium corporum acinos.* vinea ſic ſata ex quattuor malleolis diuerſi generis depactis vuam fert, quę acinos habet omnium corporum ſuorum. hęc ergo ratio luxurioſa ſerendi vites. ſed quid vocat *partem luxurioſam* in iſtis? *quattuor malleoli vehementi vinculo colligentur in parte luxurioſa.* hoc nemo mihi explicauerit. in optimo libro habetur: *luxurioſe.* puto ſcripſiſſe Plinium: *vt quattuor malleoli vehementi vinculo colligentur arte.* aut *perartè*, vt *perſcitè* & ſimilia. quod ſcriptum erat, vt in veteribus ſolet compendioſè, *partè.* Inde factum *parte.* at illud *luxurioſè* repetitum ex pręcedentibus, aut è gloſſa irrepſit ſcioli alicuius, qui luxurioſam hanc ſerendi vites rationem, ideo ſic dici interpretatus fuerat quod perartè inter ſe malleoli iungerentur. quod ſequitur non caret etiam vitio: *atque ita per oſſa bubuli cruris, vel per colla fictilia traiecti obruantur.* quę ſunt illa *colla fictilia*? libri habent *colla*. ſcribe: *per colla fictilium.* Plinio *fictile* dicitur abſolutè de vaſe fictili. Iuuenalis:

——— *condire guloſum*
Fictile.

Sic colla fictilium eumdem vſum præſtant vinciēdis inter ſe malleolis, quem oſſa bubuli cruris, & eadem forma ſunt. Sed nihil illa malleolorum colligatio ad hunc locum pertinet, vbi malleolis balſamum ſeri dicitur vt vitis. præterea libri omnes habent *dicta* pro *vincta.* in Rigaltiano codice totus locus ita legitur: *malleolis ſedri dicit, nuper dicta vt vitis.* haud vanè coniecerim ſcribendum eſſe: *quippe viti ſimilior eſt quam vitis, malleolis digeri nuper dicta vt vitis, & implet colles vinearum modo.* Ita ſane interpungendus ille locus. *digeri* Solinum legiſſe conſtat, & adhuc ea ſcriptura pæne integra viſitur in veſtigiorum veterum ductu. *malleolis digeritur vitis*, quæ in ordinem ſeritur malleolis. *pone ordine vites.* poſſet etiam legi: *malleolis digeri & nuper docta vt vitis.* quod verius putarim. dicit circa illa tempora balſami arbuſculam doctam eſſe ſeri ac digeri malleolis, cum antea alijs modis propagaretur. *Docta digeri malleolis*, quæ didicit malleolis digeri, quod antea neſciebat.

Raſtris niteſcunt.] liber Delrij, *raſtris aratorijs.* atque ita in ſchedis Palatinis reperi. in alijs ſcribitur: *raſorijs raſtris.* ſed meliores *raſtris* tantum agnoſcunt. addit Delrius, ſe non arbitrari Catonis *Scirpiculas falces* indicari. ſanè nec ego arbitror, haud ſane magis quam molas aſinarias eiuſdem Catonis. quid enim ſimile habent raſtri aratorij, & falces? nec magis ſcio quid ille vocet, *ſcirpiculas falces*, Aliquid eſſet ſi *ſirpiculas* dixiſſet. Cato inter inſtrumenta vineę colendæ recenſet, quæ vellicum habere oporteat, *falces vineaticas* VI. *ſirpiculas* V. *falces ſiluaticas* V. *arborarias* IV. quum inter falces eam numeret, falcis genus eſſe oportet. Quinetiam Varro ipſe lib. I. de R. R. è Catonis loco illo *ſirpiculas* inter falcium genera reponit. Sed vnde aut quales illæ falces? *Ruſtaria* dictæ à ruſtis cædendis, *lumariæ* à lumis. *vineaticæ* à vineis: *ſiluaticæ* quoque & *arborariæ*, vnde dictæ ſint, nomine ipſo vſum præferunt. *Sirpiculæ* quæ? an à ſirpis ſecandis? *Sirpariæ* ſic potius dicendæ fuiſſent, vt *ruſtariæ*, & *lumariæ.* Varro fatetur apertum non eſſe, vnde appellationem inuenerint *ſirpiculæ.* Sic enim ait lib. IV. de L. L. *& quod apertum vnde falces fenariæ, & adoreæ: & quod non apertum, vnde lumariæ falces & ſirpiculæ.* paulo poſt tamē idē ſcribit ſirpiculas vocatas à ſirpādo id eſt, ab alligādo, *Hec* inquit, *vtūtur in vinea alligādo faſces, inciſos fuſtes, faculas.* hoc quale ſit nō

Digitized by Google

ſatis intelligo. proprium falcis ſecare, non alligare. Quis enim falcium vſus in alligandis vineis, faſcibus, & faculis, inciſiſque fuſtibus? Scripſerat fortaſſe Varro: *ſirpicula à ſirpis, hi à ſirpando ideſt alligando*. His ſirpis vtebantur in vinea, alligando faſces & fuſtes inciſos. Nihil veriſimilius quam ita ſcripſiſſe. An falces quibus extrema quæque ac ſuperflua vinculorum, quibus & faſces & faculas alligabant, hoc eſt ſirpabant, præſecare conſueuerant, ſic appellarunt? non puto. & vera eſt lectio quam in Varrone repoſuimus. Vix tamen etiam mihi perſuadeo ſirpiculas à ſirpis vocatas eſſe, nec vllam quare ita ſit, rationem nominis aut analogiam video. *Sirpiculæ* ſunt paruæ ſirpeæ. Latini *ſirpos* dicunt τὰ πλίγματα. Hinc ænigmata *ſirpi* ab implicatione, pro quibus *ſcrupos* perperam apud Agellium ſubſtituunt à Sirpis, in plauſtro *ſirpea*, τὸ πλέγμα. Ouidius:

—— *& in plauſtro ſirpea lata fuit.*

malè vulgo *ſcirpea*. Hinc deminutiuum, *ſirpiculum* & *ſirpicula*, cophinus vimine textus. Propertius:

Sirpiculis medio puluere ferre roſam.

Columella in Horto:

—— *& cano vimine plexum*
Sirpiculum.

& apud Lucillium:

Tintinnabulum abeſt hinc, ſirpiculaque olerorum.

multùm diuerſæ à falcibus iſtæ *ſirpiculæ* quæ πλίγματα ſunt. Hinc & verbum *ſirpare*, τὸ πλέκειν. quod Varro exponit colligando implicare. aliud in Gloſſis *ſerticulum*, quod exponitur, ἀρτιστον χοϊνωτικόν. quod tamen fortè ſcriptum pro *Sirpiculum* vel *Sirpeulum*. Sed nec *ſirpus* idem quod σχοῖνος, vt perperam autumant viri doctiſſimi. nam τὸ πλέγμα potius ſignificat. Si *ſirpus* iuncum ſignificaret, non pro ænigmate ſumeretur, nihil quippe rectius & enodius iunco. vnde prouerbium, *Nodum in ſcirpo quærere*. at *ſirpi* ænigmata ſunt, tota nodis implicata. *Scirpus* quidem iuncus eſt, ſed *ſirpus* τὸ πλέγμα. εἶπος & ῥῖπος ſunt πλέγματα. Heſychius: ῥῖπος, ψιάθοις, πλέγματα ἐκ καλάμων. Idem: ῥῖπος, ἰδαφις πρὸς κοίτην. *tegeticulam* intelligit. Æoles traiectione ipſis ſolita dicebant ἴρπος. vt λίχος, ἴλχος. Hinc Latini addito S. *ſirpus*. inde igitur & ænigmata *ſirpi*, τὰ συμπεπλεγμένα καὶ γριφώδη, & *ſirpare* τὸ πλέκειν. Nihil habent cum his ſirpis & ſirpiculis commune falces *ſirpiculæ*. Specta imperitiam Latinorum veterum, & peregrinitatem in ſuamet ipſorum lingua. *Sarpiculæ* prius dicebantur à ſarpendo id eſt putando. inde *ſarpta vinea* & *ſarmenta*, ſurculi amputati. *Sarpiculæ* igitur falces olim vocatæ quibus vites putabantur & arbores. *Sarpas* hodieque vocamus, cuius ὑποκοριστικὸν *ſarpicula*. ſic *panicula* à pauiendo, Gloſſæ: *panicula*, ὁμαλιστήρ. Inde verbum *paniclare* ὁμαλίζειν. Poſtea vt ſollemne fuit Latinis A in I mutare *ſirpicula* & *ſirpicula* dictæ ſunt pro *ſarpiculis*. *Maſſalia*, *Maſſilia*. Harpaces, Hirpices qui Græcis ἅρπαγες. Sic cum prius dice-

A rent *domicolium* poſtea dixere *domicilium*. nam *colere* eſt habitare. Vnde *coligo* Arnobio, habitatio. Nec mirum igitur, ſi dubitauit Varro vnde dictæ eſſent *ſirpiculæ* falces, quas tamen à ſirpis & à ſirpando male deducit. Valeat porro Delrius cum ſcirpiculis falcibus quas eaſdem facit hoc loco cum raſtris aratorijs. Eos porro raſtros aratorios, quos libri quidam veteres retinent, non ex gloſſa veniſſe, ſed ab auctore ipſo, & priore eius editione profectos cenſeo, & ſic appellatos ad diſtinctionem eorum raſtrorum, quibus raditur & occatur quod aratum vel foſſum eſt. De hoc duplici raſtrorum genere

B diximus ſupra. Foſſorios tamen raſtros potius dicere debuerat. *Raſtellum* Suetonius dixit de paruo raſtro foſſorio, in Nerone: *tubaque ſigno dato primus raſtello humum effodit, & corbula congeſtam humeris extulit*. raſtellum, τὸ ὀρύγιον. alij igitur occatorij raſtri, alij foſſorij: ſiue vt Solinus vocabat, aratorij. Balſamum raſtris niteſcere dicit hoc eſt foſſionibus τῆς σκαπάνης. Plinius: *tonditurque ſimiliter fruticans, ac raſtris niteſcit*. Ouidius:

Terraque non raſtris, non vlli obnoxia curæ.

Virgilius:

Contra non vlla eſt oleis cultura, nec illæ
C *Procuruam expectant falcem, raſtroſque tenaces.*

at vites vtrumque ſi expectant & raſtros & falcem, τὴν σκαπάνην καὶ τὴν τομήν. æquè & balſami arbuſtum, bonus Delrius aliud per raſtros hoc loco intelligebat, cum falces ſirpiculas cogitaret.

Pag. 65. A. *Aquis gaudent.*] noſtri: *aquas gaudent*. rectum eſt, *aqua gaudent*. nihil de aqua Plinius. ex Græco igitur hauſit. Theophraſtus: καὶ τὴν ἐργασίαν τῆς περὶ τὰ δένδρα χάριν ταύτην αἰτίαν εἶναι, καὶ τῆς βροχῆς. βρέχεσθαι δὲ συνεχῶς. quæ ſic Latinè vertunt: *quin etiam ad*
D *imbrem cultus eiuſmodi cauſam referunt; quem crebro incidere aſſeuerant*. hæc nullo modo cum Græcis conueniunt, & falſum eſt in illis locis imbrem crebro incidere. Nam raro ibi pluit. præterea ineptum eſt atque ἄλογον, cauſam culturæ arboris balſami, ad imbrem referre. frequentes in illis regionibus pluuiæ cadunt, ergo diligenter eas arbores colunt. nihil abſurdius. ingens compendium captabant, ex earum arborum cultura indigenæ, ideo tanta cura eas colebant? an non hæc certior & verior cauſa eſt, quam-
E obrem colerentur? Diodorus lib. XIX. γίνεται δὲ περὶ τοὺς τόπους τούτους ἐν αὐλῶνί τινι καὶ τὸ καλούμενον βάλσαμον ἐξ οὗ πρόσοδον ἁδρὰν εἶναι συμβαίνει. Theophraſtus poſtquam dixit ſarmenta etiam balſami amputari, quod & odorata eſſent & magno vænirent, ſubijcit: καὶ τὴν ἐργασίας τῆς περὶ τὰ δένδρα χάριν ταύτην αἰτίαν εἶναι καὶ τῆς βροχῆς. Hanc fermè cauſam eſſe τῆς ἐργασίας quæ circa illas arbores impendebatur, καὶ τῆς βροχῆς, compendium ſcilicet & lucrum. ἡ βροχὴ pars erat non minima cultus, immo operoſiſſima. nã aſſiduè ijs aquam aggerebãt, quo lętiores prouenirẽt magiſq; fruticarent, & ſic

Digitized by Google

grandius emolumentum, tam ex lacrima, quam ex amputatione ſurculorum caperent. Igitur τῆς βροχῆς nomine τὴν ὑδρείαν intelligit quæ manu fit, non pluuiam. & βρέχεσθαι συνεχῶς arborem balſami dicit, *aßiduè rigari*, quia φίλυδρον τὸ δένδρον. Strabo locum illum in quo naſcebatur balſamum, διάρρυτον ἅπαντα, eſſe ſcribit, hoc eſt riguis diſtinctum, & circumfuſum. Diodorus de Iudæa: ἀγαθὴ δὲ ἐπὶ φοινικόφυτος, ὅσην αὐτῆς συμβαίνει διειλῆφθαι ποταμοῖς χρησίμοις ἢ πηγαῖς δυναμέναις ἀρδεύειν. Atqui regio illa Iudææ vbi palmæ optimè veniebant, etiam balſama ferebat. nam ἐν τῷ φοινικῶνι, balſametum erat Strabone teſte. ὑδρεία id eſt aquatio in arborum cultu generale nomen eſt, τὴν ἀρδείαν καὶ τὴν βροχὴν comprehendens. ἡ βροχὴ proprie eſt aſperſio & affuſio aquæ ex alto. hinc βρέχεσθαι quæ decidua aqua conſperguntur. Phædrus:

Alueolo cœpit ligneo conſpergere
Hlumum æſtuantem.

βρέχει τὴν γῆν. hinc βροχὴ pro pluuia, & βρέχεσθαι implui. ἀρδεία vero ſignificat eam aquationem, quæ riuis factis ducitur. Græci ἀρδεία πλησμὸς, ἀρδείας πλησμοί. ἀρδμὸς πλησμὸς ἐν ποτισμῷ. quæ plantæ aqua ducta per riuos è fluuio vel ex fonte rigabantur ἀρδεύεσθαι Græce dicuntur non βρέχεσθαι. Virgilius:

Claudite iam riuos pueri, ſat prata biberunt.

A corrigunt *riuum*. nam aliter libri. ſed legendum eſt: *& riguum pro ſarculo eſt*. nam *rigua* vbique vocat τὰς ἀρδείας quæ riuo ducuntur. Hinc *eriguare aquas* apud eumdem riuo deducere. eodem capite: *Cetero maiore in parte orbis etiam pluuias autumni aquas eriguare conuenit*. id eſt, riuis factis deducere. Legitur quidem hodie in vulgatis, *eriuare conuenit*. ſed in optimis ac vetuſtiſſimis libris *eriacuare* ſcriptum. in alijs etiam *ericuare* manifeſto, pro *eriguare*. ſic *rigare* proprie de aqua quæ riuo ducitur, Græci ἀρδεύειν. an βροχὴν & βρέχεσθαι de huiuſmodi rigatione Theophraſtus accepit,
B cum arborem balſami συνεχῶς βρέχεσθαι dixit? vix putarim. multo minus de aqua pluuia intellexerim, licet alijs locis, & βρέχεσθαι de ijs quæ imbre compluuntur. vt lib. III. de cauſis, cap. XXX. καὶ ἅμα διὰ τὸ φιλεῖν αἰθρινὰ βρέχεσθαι, id eſt pluuiam accipere, atque ita alibi. Verùm non poteſt hoc loco ſic accipi. balſami porro arbuſta, quum colles vinearum more, vt plurimum occuparent, vix etiam fieri poterat vt riuorum ductu aqua fontibus elicita ſingulas eorum plantas rigari facile eſſet. ideo aquam è fontibus in vaſa ſumptam portabant, & balſamorum radicibus
C eam affundebant, idque aſſiduè faciebant propter quæſtum qui inde ſperabatur. hoc βροχὴν appellat, & βρέχεσθαι. & ſic alibi loquutus eſt. lib. II. cap. VII. de cauſis, ſcribit in Tylo inſula Rubri maris, fontaneas, aquas quamuis ſalſas vtiliores haberi arboribus quàm pluuias, διὸ καὶ ὅταν ὕσῃ πολλάκις εἰωθότας ἐγχωρείους ἐπιβρέχειν loci illius incolas, etiam poſt imbrem, aquis ſalſis è fonte petitis arbores ſuas humectare & rigare. idem lib. I. Hiſt. Plant. cap. VIII. de palmis: ἄλλοι γε ἴσως λέγουσιν ὡς οὐχὶ κατὰ Συρίαν οὐδεμίαν προσάγουσιν ἐργασίαν, ἀλλ᾽ ἢ διακαθαίρουσι καὶ ἐπιβρέχουσι. ἐπιζητεῖ δὲ μᾶλλον τὸ ναματιαῖον ὕδωρ ἢ τὸ ἐκ τοῦ Διός. & lib. III. de Cau-
D ſis cap. XI. ſcribit rigua maximè æſtate prodeſſe, ἐν τοῖς ἐπιρρύτοις καὶ ἐχεπνευμόνοις, vbi riuorum deducendorum copia eſt, ſed in locis ſiccis & aquarum penuria laborantibus quibus rigua non ſuppetunt, ſequendam eſſe naturam ſoli, plantas enim quæ in illis regionibus proueniunt ſiccitati ac ſiti aſſuefactas, οὐδὲ ζητεῖν πλεῖον τὸ ἀναγκαῖον. καὶ χείρω γίνεται βρεχόμενα. καὶ κίνδυνος δὲ ἐὰν μὴ συνεχῶς ἀποδιδῷ, βρέχειν ἀρξάμενος. qui ſemel inſtiterit eas βρέχειν & aquam illis affundere, niſi continuet hoc munus, periculum eſſe in aſſuetudine quæ non poteſt perſeuerari, vbi βρέχειν non de irrigatio-
E ne ſumitur, nam irrigatio. eſt quæ riuo inducitur, ſed de aqua quæ portatur & inditur. Cato de R. R. quomodo ſerenda cupreſſus: *ſi quando non pluet, vti terra non ſitiat aquam inrigato leniter in areas: ſi non habebis, vnde inriges, gerito inditoque leniter*. tria heic expreſſit pluuiam, irrigationem hoc eſt τὴν ἀρδείαν quæ riuo inducto fit, & tertium genus quo aqua geritur, & inditur, vbi rigua deſunt. Græci κηλωνείας, ἀρδείαν hoc vocant ab inſtrumento, quo ex puteis aqua hauritur, Latini

Latini *rigua* proprie appellant hoc genus inrigationis, nam Græci ἀρδεύειν πίζειν interpretantur, & πίζειν, de huiuſmodi rigatione dicunt. Plinius: *rigua, dato potu vel ablato*. ἡ ἀρδεία, Theophraſto. Gloſſæ: *riguis* ἐπιπίζουσι, ἀρδευομένοις. Sic Latini *rigua* propriè appellant hoc genus rigationis, quæ riuo fit, & ſulco. hinc *rigua Nili* eidem Plinio, ſunt riui & διώρυχες è Nilo ductæ. & *rigua aqua dulcis* apud eumdem, deriuationes ex aqua dulci. *Rigua*, Græcè τὰ ἐπίρρυτα τὰ ἐποχετευόμενα. non ſolum *riguus locus*, dicitur qui rigatur, ſed etiam *riguus* amnis vel riuus qui rigat. Hinc *aqua irrigua* Ouidio & *irriguus fons* Horatio. Virgilius:

Arua mihi & rigui placeant in vallibus amnes.

Hinc *rigua*, οἱ ὀχετοὶ & riui qui inducuntur. idem Plinius lib. XVII. cap. XXVII. *in eodem agro bruma tanto magis ſi niues iaceant gelet-ve, ne frigus vites adurat, circumfundunt riguis, quod ibi trepidare vocant, memorabili natura in amne: ſolus idem æſtate vix tolerandi rigoris.* ſic lego ac diſtinguo ex veteri ſcriptura quæ habet: *in amne ſolis edemaieſtate*. nam vulgo editur: *in amne ſolo, ſed idem æſtate*. memorabilem in amne hanc naturam eſſe dicit, vt bruma ſit tepidiſſimus. nam hoc fontium aut puteorum proprium. ſolus idem amnium æſtate vix tolerandi rigoris, quo tempore ceteri amnes tepideſcunt. ibi rigua ſunt riui ex amne ducti, & vitibus circumfuſi. ibidem: *aſperiora vina rigari vtique cupiunt in Sulmonenſi Italiæ agro, pago Fabiano, vbi & arua rigant; mirumque herbæ aqua illa necantur, fruges aluntur, & riguum pro ſarculo eſt*. male

tollenonem appellant. Herodotus lib. i. καὶ περιάγεται ὁ σῖτος ὁ κατά περ ἐν Αἰγύπτῳ τῷ ποταμῷ ἀναβαίνοντος εἰς ἀρούρας, ἀλλὰ χερσί τε καὶ κηλωνηίοισι ἀρδόμενος. alibi vocat κηλωνήιον lib. vi. de bitumine: ἀντλεῖται μὲν κηλωνηίῳ, ἀντὶ δὲ γαυλοῦ, ἥμισυ ἀσκοῦ προσδέδεται. Pleriſque Græcorum auctorum locis ſcribitur κηλώνειον. Sed melius aio ſcribi κηλώνιον. nam principale nomen eſt κήλων, cuius deminutiuum κηλώνιον. Heſychius. κήλων, ὁ ἐν τῷ ὑτὶ καὶ τὸ ἄντλημα. Ad exhauriendam in naui ſentinam κήλων ille adhibitus. Idem Heſychius κηλώνιον, ἀντλητήριον exponit. ſentina nauis ἀντλία. ὁ κήλων κήλωνος, *celonus celono*, & tranſpoſitis litteris, ac c in t mutato, *Toleno*. Græca voce *celones* legi ſcriptum in antiquiſſimo Lucij exemplari. Gloſſæ: *Toleno*, κηλώνιον. Machina erat quæ ſurſum tollebatur, ac deorſum mittebatur, ἀναβαίνουσα καὶ καταβαίνουσα, cui alligatus erat ſitulus vel cadus hauriendæ aquæ. Herodotus vocat γαυλόν. Græci ἄντλον vocant. Latini *anclam*. Vnde *anclare* τὸ ἀντλεῖν. Plinius lib. xix. cap. iv. *hortos villæ iungendos non eſt dubium riguoſque maximè habendos, ſi contingat profluo amne, ſi minus è puteo pertica organiſue neumaticis vel tollenonum hauſtu rigandos.* Scriptum eſt in antiquiſſimo Thuanæo: *ſi contingat præfluuane, ſi minus è pute crita organiſue neumaticis vel tollentemnonum haſtu rigatos.* Vnde rectè Turnebus diuinabat, *è puteo rota organiſue pneumaticis, vel tollenonum hauſtu.* Legendum etiam *præfluo amne*, & *rigatos*, non vt vulgo habetur *rigandos*. Monet hortos aut riguos habendos eſſe riuis ductis ex præfluo amne, aut ſi id non contingat, rigatos è puteo rota organiſue pneumaticis, vel tollenonum hauſtu. propriè dixit *tollenonum hauſtum*, nam Græcè κηλώνια exponunt ἀντλητήρια. Rota qua ex puteo hauritur aqua, ad hortos rigandos, non eſt ἡ τροχαλία. Caue id cenſeas. Τροχαλίας quidem vſus ad hauriendam aquam è puteis accommodatus. Pollux: εἰ δὲ καὶ ἐκ φρεάτων ἢ λάκκων τὸ ὕδωρ ἀπαντλεῖν δέοι ἄν, εἴμαι σκευῶν ἀντλητικῶν, ἀντλίας ἱμονιᾶς κάδων, χειρίου, κάδου, τροχαλίας. Latine *trochlea*. Græcè quidam τροχιλίαν ſcribunt male. Gloſſæ: *Trogala*, Τροχαλία. *Poliam* vulgo vocamus. At *rota* apud Plinium ea eſt machina quam deſcribit cum tympano lib. x. cap. ix. eo capite tympanum quidem prius nominat, deinde & rotam. Altius aquam tollebat rota quam tympanum. *Ita ſuppoſito*, inquit, *labro ligneo, habente vna ſecum coniunctum canalem, & hortis ad irrigandum, & ſalinis ad temperandum præbetur aquæ multitudo.* Inter tympanum & rotam plauſtrorum hæc erat differentia, quod tympana ex ſolidis tabulis erant contexta, rotæ ex radijs. Virgilius:

Qui radios triuere rotis, aut tympana plauſtris.

vbi malè Seruius *tympana* interpretatur tecta vehiculorum. Melius Iunius Philargyrus notat poëtam tympana appellaſſe rotas ex ſolidis tabulis factas. Ad eam ſimilitudinem rotæ ac tympana hauſtoriæ machinæ

A quæ verſabantur hominibus calcantibus. His aqua è puteis extrahebatur, aut ſalinis affundenda aut rigandis hortis, aut ad alios quoſcunque vſus. aliæ erant rotæ quibus, ad eoſdem vſus aquæ è fluminibus hauriebantur. Eas deſcribit capite ſequenti Vitruuius. Non ab hominibus calcantibus verſabantur, ſed ipſius fluminis impulſu affixas circa earum frontes pinnas percutientis. Harum meminit Lucretius hoc verſu:

Vt fluuios verſare rotas, atque hauſtra videmus.

vocat *hauſtra* modiolos rotis illis affixos, quibus aqua hauriebatur ac fundebatur. Vitruuius: *circa earum frontes affiguntur pinnæ, quæ cum percutiuntur ab impetu fluminis cogunt progredientes verſari rotam, & ita modiolis aquam haurientes, & in ſummum referentes ſine operarum calcatura ipſius fluminis impetu verſata, præſtant quod opus eſt ad vſum.* Modioli illi aquam in rota haurientes & in ſummum referentes hauſtra ſunt Lucretij. Nonius cados & ἀντλία interpretatur, minus rectè. Nam cadi propriè ſunt ſituli, qui tollenonibus ſuſpenduntur, aut trocheis per funes è puteo tolluntur. Diuerſæ ab his rotis ſunt molendinorum rotæ, licet ſimili ratione factæ, ſimiliter quoque verſentur. Sed earum meminiſſe non potuit Lucretius, nondum quippe tunc erant inuentæ. Circa Auguſti tempora, aut paulo ante docuimus alibi ex Epigrammate Antipatri. Vitruuius ibidem mentionem earum habet. *Eadem ratione*, inquit, *etiam verſantur hydromylæ.* ita rectè emendant docti, pro *hydraulæ*. ὑδραλέτας Græci vocant. *Pneumatica organa* de Cteſibiaca machina quam eodem libro deſcribit, Vitruuius ad hauriendam aquam & altiſſimè extollendam accommodata, interpretanda ſunt. Alia etiam machina fuit qua Ægyptij aquam è Nilo hauriebant rigandis agris. Κοχλίαν Græci, *Cochleam* Latini dicunt. pete deſcriptionem eius ab eodem Vitruuio. Vt ad rem redeamus à qua non longe abſtitimus, βρέχειν Theophraſtus appellat, quum irrigatio fit aqua è puteis hauſta & manibus infuſa, non riguis aut riuis inducta. Videtur tamen alibi de riuorum rigatione id verbum vſurpare. lib. iv. cap. ix. Hiſt. ἀλλ' ἔστι κρήνας μὲν ἐν τῇ νήσῳ, ἀφ' ὧν πάντα βρέχει, ἃ δὲ συμφέρει μᾶλλον τῷ σίτῳ, καὶ τοῖς δένδρεσι, διὸ δὲ ὅταν ὕσῃ τοῦ ἐπαρδεύειν καθάπερ καταπλαύοντες ἐκεῖνο. poſſumus tamen & heic eo modo quo diximus ſupra id interpretari. Idem lib. ii. de Cauſis, cap. vii. διὸ καὶ προσάγει τὴν ῥάφανον ὕστερον ἐοίκεν προσμηγνύναι ἐν τῷ βρέχειν, *dum irrigatur.* Vt vt ſit, vbi de balſamo loquitur, τὴν βροχὴν non minimam partem cultus eſſe dicit, quæ ſumitur circa eiuſmodi arborem. τῆς θεραπείας intellige, non τῆς ἐργασίας. Nam τὴν ἐργασίαν ἀπὸ τῆς βροχῆς diſtinguit Theophraſtus, & ſeparatim vtrumque nominat. καὶ τὴν ἐργασίας τῆς περὶ τὰ δένδρα φασὶν ταύτην αἰτίαν εἶναι καὶ τῆς βροχῆς. propriè apud Theophraſtum ἡ ἐργασία ſumitur de terræ cultura quæ foſſione vel aratione peragitur, quæque tam ſatis quam arboribus adhibetur. nihil aliud apud eum intelligitur τῆς ἐργασίας nomine. vt lib. iii. de Cauſis, cap. xxv.

Digitized by Google

διὸ καὶ τὴν ἀπὸ τῆς δικέλλης ἐργασίαν μᾶλλον ἐπαινοῦσιν, ἢ τὴν διὰ τοῦ ἀρότρου. & eodem capite initio: δεῖ γὰρ, ὥς φασι, τὴν μὲν ἐπίμβροχον, ἢ σπαρὰς, καὶ βαρείας, καὶ τὴν πίονα, ξηρὰς ἐργάζεσθαι ἢ τοῖς ἀρότροις, καὶ τῇ σκαπάνῃ. ita γῆν ἐργάζεσθαι Græcis ſignificat propriè terram fodere vel arare. & clariſſimè idem cap. xxiv. eiuſdem libri de cultu coronamentorum, & olerum: τὰ μὲν γὰρ ἔτι κοινὰ πᾶσιν, οἷον ὑδρεῦσις, κόπρισις, ἡ τοῦ ὕδατος ἐργασία. malæ inſertæ voces illæ, ἡ τοῦ ὕδατος. nec benè *ſarritionem* interpretantur. lege: οἷον ὑδρεῦσις, κόπρισις, ἐργασία. per ἐργασίαν intelligit terræ verſationem, quæ vel aratro fit, vel raſtro. vt vides ὑδρεῦσιν ibi & ἐργασίας ita ſeparauit, vt heîc ἐργασίας & βροχὴν in arbore balſami. vtrumque expreſſit Solinus dicendo, *raſtris niteſcunt, aquis gaudent*. τῇ ἐργασίᾳ λαμπρυνόμενον, καὶ τῇ βροχῇ χαῖρον. idem Theophraſtus de plantis lib. II. cap. VIII. τὴν θεραπείαν καὶ τὴν ἐργασίαν diſtinxit hoc modo: περὶ δὲ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς θεραπείας, τὰ μὲν ἔτι κοινὰ, τὰ δὲ ἴδια καθ' ἕκαστον. κοινὰ μὲν ἥ τε σκαπάνη καὶ ἡ ὑδρεία, καὶ ἡ κόπρωσις. horum omnium operum ſola σκαπάνη, id eſt foſſio τὴν ἐργασίαν ſpectat. ἡ ὑδρεία καὶ ἡ κόπρωσις, καὶ ἡ διακάθαρσις, καὶ ἀφαίρεσις τῶν αὔων, ad ceterum cultum pertinent. quem τῆς θεραπείας nomine Theophraſtus expreſſit. quem locum Plinius cum Latinè verteret, haud bene *remedia* reddidit, qui *cultum* debuerat.

Pag. 65. A. *tenacibus folijs ſempiterno inumbrantur.*] ἀείφυλλον exprimit. Theophraſtus de balſamo: ἀείφυλλον δέ ἐστι. Plinius: *perpetua coma*, ἀειθαλές.

Lignum candicis attrectatum ferro ſine mora emoritur.] caudex, τὸ στέλεχος. non ſolum caudex, ſed etiam rami incidebantur. Theophraſtus: ὀπίζουσι δὲ ὄνυξι σιδηροῖς ὑπὸ τὸ ἄστρον, ὅταν μάλιστα πνίγη ὦσι, καὶ τὰ στελέχη, καὶ τὰ ἄνω. de ferro tamen alij negant. Tacitus: *vt quiſque ramus intumuit, ſi vim ferri adhibeas, pauent venæ*. Plinius: *ferro lædi vitalia odit, & moritur protinus, eadem amputari ſuperuacua patiens*. ita ſcribendum. alibi ſcribit quæcunque in arbore non ſuperuacua amputantur, ad vitalia vulnerari. *Vitalia arborum* vocat, quæ cortice veluti cute ambiuntur. *Lignum candicis* vocat Solinus. idem lib. XVII. cap. XXVII. *Scarifatio quadam in remedijs cum macie corticis ex ægritudine aſtringente ſe iuſtóque plus arborum vitalia comprimente, exactam facilis aciem vtraque manu imprimentes perpetuis inciſuris diducunt, ac veluti cutem laxant.* ita legendum. & male hodie apud Plinium *ſcarificatio* ſcribitur. & lib. XXII. cap. XXIII. de laſere: *pedum clauos circumſcarificatos ferro, miſtum cera extrahit*. lege vt eſt in vetuſtis libris: *circumſcarifatos ferro*. Dioſcorides περισκαριφηθέντας σιδήρῳ. *Scarificare*, vt vbique apud Plinium ſcribitur, & *ſcarificatio*, non eſt Latinum, licet *ſcarificare* vulgo dicant τῶν χειρουργῶν παῖδες. Græcè Σκάριφος τὴν ξέσιν, τὴν χάραξιν ſignificat, & σκαριφῶ, rado, ſcindo, ſcalpo, Heſychius: Σκαριφᾶσθαι, ξύειν, σκάλλειν, χαράσσειν, ὅθεν καὶ ὁ σκάριφος. vnde Latinum, *ſcarifo*. Gloſſæ:

A *ſcarifat*, σκαριφίζει, κατακνίζει, καταχαράσσει. *ſcarifo*, χαράσσω, κατακνίζω. quæ Plinio *ſcarifatio*, Theophraſto dicitur χίσις. in libris legitur, *ſcariphatio*. ita omnibus locis reponendum, vbicunque *ſcarificatio*, aut *ſcarificare* vulgati legunt. Theophraſtus, ὑπὸ τὸ ἄστρον fieri ὀπισμὸν balſami ſcribit. nollem verterent, *ſub ſidere*. Græci antiqui τὸ ἄστρον, κατ' ἐξοχὴν, *ſidus caniculæ* vocant. non ita Latini. Archilochus: τὸ γὰρ ἄστρον ἀποτίμηται. & ita ſemper apud Theophraſtum, ὑπὸ τὸ ἄστρον, *circa canis ortum*. Hinc ἀστροβολία morbus arborum, cuius cauſa ab ortu canis. Theophraſtus: ἀστρόβλητα μὲν οὖν μάλιστα γίνεται τὰ νέα, καὶ οἱ μόσ-
B χοι διὰ τὴν ἀσθένειαν, συμβαίνει δὲ τὸ πάθος, ὅταν ἡ γῆ ξηρανθῇ, καὶ μὴ ἔχωσιν ἱκανὴν ὑγρότητα. διὸ καὶ ὑπὸ ἄστρον πλεῖστα. & heîc vertunt: *quapropter plurima pereunt ſub ſidus*. Melius Plinius: *ſub ortu canis*. nam etſi ἀστροβολίας *ſiderationem* dixerunt Latini, nunquam tamen *ſidus* abſolute pro canicula. verba Plinij ſic legenda ſunt: *proprium tamen ſiderationis eſt ſub ortu canis ſiccitatum vapor cum inſita ac nouellæ arbores moriuntur, præcipue ficus & vites.* perperam legitur: *ab ortu canis*, & *cum inſitæ ac nouellæ arbores*. vtrumque è libris correximus. Theophraſto. τὰ νέα καὶ οἱ μόσχοι. Plinio *inſita, & nouellæ*
C *arbores*. τὰ φυτὰ *inſita* vertit, ſic de menſtruis mulierum: *ſterileſcunt tactæ fruges, moriuntur inſita*. τὰ φυτά. at *nouellæ arbores*, οἱ μόσχοι. Græci μόσχους βλαστοὺς interpretantur, *nouella arborum germina*. Vites præcipuè & ficus ſiderationi obnoxias eſſe dicit Plinius. Certe de vitibus accipi poſſunt, immo & debent iſta. Arati de canicula:

—— καὶ κεῖνον ἅμ' ἠελίῳ ἀνιόντα
Φυταλιαὶ ψεύδονται, ἀναλδέα φυλλιόωσαι,
Ῥεῖα γὰρ οὖν ἔκρινε διὰ στίχας ὀξὺς ἀΐξας,
Καὶ τὰ μὲν ἔρρωσε, τῶν δὲ φλόον ὤλεσε πάντα.

Φυταλιαὶ Græcis propriè ſunt vineæ. στίχες e-
D tiam propriæ vitium, licet non ignorem quincuncem arborum, ἡμερίδων ὄρχοι & στίχες in Herodis inſcriptione. φυταλιὴ eſt, δενδροφόρος γῆ, ſed propriè vitibus conſita, ſic dicitur. Iulianus in epiſtola quadam: ἔστι δὲ ἐνταῦθα καὶ γεωργίας μοι μικρὸν ὑπόμνημα, φυταλιὰ βραχεῖα φέρουσα οἶνον εὐώδη καὶ ἡδὺν, οὐκ ἀναμένοντα τὸν ἐκ τοῦ χρόνου προσλαβεῖν. vbi φυταλιὰ vinea eſt. ita & videtur intellexiſſe Cicero, quum ſic Aratea illa reddidit:

Hic vbi ſe pariter cum ſole in culmina cæli
Extulit, haud patitur foliorum tegmine fruſtrà
E *Suſpenſos animos arbuſta ornata tenere.*

Φυταλιὰς *arbuſta* vertit hoc eſt vites arbuſtiuas. Plinius & reliqui agricolæ ſcriptores etiam *arbuſta* vocant, τὰς ἀναδενδράδας. Plinius: *cum tam longo iudicetur æuo, nobilia vina non niſi in arbuſtis gigni*. & ſanè nulla arbuſta æquè ſuſpenſos animos ruſticorum tenét, ac vites. præterea, vt dixi, vites κατὰ στίχας poſitæ. Hinc explicāda illa Calliſtrati D. de Termino moto, *ſi quis ex arbore fecerit arbuſtum*. hoc eſt, ſi quis arborem in eum vſum conuerterit, vt vitem ſuſtineat, & arbuſtum fiat. Quem hodie locum vulgo male accipiunt. & om-

Digitized by Google

nium peſſime Scaliger Iulius in Exercitationibus. verſus Germanici ſic etiam obiter emendandi:

Diſcernitque ortu longè ſata, viuida firmat,
At quæ iam adſuetæ frondes aut languida ceruix,
Exanimat.

ita legendum ex veteri codice, quem viri doctiſſimi notant habere, *adſuetas. adſuctæ frondes*, ἐξικμασμέναι, exſuctæ, ſine ſucco. quod Auienus expreſſit:

---- ramique indiga ſucci
Si qua iacent, cedunt.

qui & φυτάλιά ſimiliter de ſegetibus accipit vt Germanicus: *Marcebunt ſata cuncta diu.* nam *ſata* ſunt ſegetes, τὰ σπέρματα, non arbores. ita & Græcus ſcholiaſtes qui ἀρούρας interpretatur. perperam. φυτὰ propriè ſunt arbores. vnde φυτεύματα, σύνδενδρος. Plinius *inſita* vertit. vnde φυταλιὴ, *arbuſtum*, locus arboribus conſitus, & propriè de arbuſtiua vite. hæc obiter. ὑπ' ἄστρον igitur eſt *ſub ortu canis*, vt rectè habet Plinius. Heſychius: ἀστροβολῆται, τοὺς ὑπὸ τῷ κυνὸς βαλλομένους.

Pag. 65. A. *aut vitro aut cultellulis oſſeis*] Plinius addit, *aut lapide*. Tacitus: *fragmine lapidis, aut teſta aperiuntur.* Ioſephus: ὀξέσι λίθοις.

ſed in ſolo cortice artifici plaga vulneratur] melius Plinius, cuius verba ſic interpolauit: *incidentis manus libratur artifici temperamento, ne quid vltra corticem violet.* malè in libris: *artificem temperamento.* ne quis aliquid, ex ea lectione eruere tentet. *artifex temperamentum*, & *artifex plaga* quæ cum artificio facta eſt. vt *artifex nodus* Macrobio: *artifex vultus* Perſio. ſic loquitur vbique Ennodius, quod habet ex antiquioribus.

è qua eximiæ ſuauitatis gutta manat] Plinij verba vnde iſta manauerunt, ſic diſtinguenda: *ſuccus è plaga manat, quem opobalſamum vocant, ſuauitatis eximiæ, ſed tenui gutta ploratu, lanis parua colligitur in cornua* ſuccus manat ſuauitatis eximiæ, ſed gutta tenui ploratu. Dioſcorides: ῥεῖ δὲ ὀλίγος ὡς καθ' ἕκαστον ἔτος μὴ πλεῖον ἢ ἓξ ἢ ἑπτὰ χόας συναθροίζεσθαι. miror hæc Dioſcoridem tradere, qui paulo ante Plinium ſcripſerit, cum ætate Alexandri qua vixit Theophraſtus, totidem congij omnibus annis colligerentur, referente eodem Theophraſto. atqui Plinius narrat ſuo æuo vel ſingularum arborum largiorem fluxiſſe, ex ſingulis nempe arboribus plus tum balſami collectum fuiſſe, quam Alexandri temporibus & Theophraſti, ex omni totius anni fœcunditate. Plinij verba: *Alexandro magno ibi res gerente toto die æſtiuo vnam concham impleri iuſtum erat. Omni verò fœcunditate è maiore horto congios ſenos, è minore ſingulos cum duplo rependebatur argento.* hi ſunt ſeptem congij quos ſingulis annis colligi refert Dioſcorides. addit Plinius: *Nunc etiam ſingularum arborum largior vena ter omnibus percutitur æſtatibus, poſtea deputatur.* perperam verò priorem illum Plinij locum è Dioſcoride ſic legunt: *anni vero fœcunditate è maiore horto con-*

A *gios ſenos ſingulis annis, cum duplo rependebatur argento.* atqui ex Theophraſti verbis totus expreſſus eſt, qui ſic habet: καὶ τὸ δὲ πολὺ τὸ ῥέον, ἀλλ' ἐν ἡμέρᾳ τὸν ἄνδρα συλλέγειν ὅσον κόγχην. & paulo poſt: γίνεσθαι δὲ ἐκ μὲν τοῦ μείζονος παραδείσου ἀγγεῖα δώδεκα ὅσον ἡμιχόαια, ἐκ δὲ τοῦ ἑτέρου δύο μόνον. duodecim ſemicongij ex maiore horto qui ſex congios faciunt. δύο ἡμιχόαια è minore qui congium vnum componunt. hinc congios ſenos è maiore horto, è minore ſingulos impleri ſolitos ætate Alexandri ſcribit Plinius. è Theophraſto quoque habet Dioſcorides qui tradit καθ' ἕκαστον ἔτος μὴ πλεῖον ἢ ἓξ ἢ ἑπτὰ χόας συναθροίζεσθαι. nam ſingulis an-
B nis, duo ſimul horti ſeptenos congios reddebant. ex Theophraſto ſumpſiſſe id etiam indicio eſt, quod ὄνυξι σιδηροῖς balſami arborem incidi cum illo auctore ſcribit quam ferrum reformidare, & ferro etiam attrectatam protinus mori ex aliis conſtat, adeo vt nonniſi lapide acuto aut oſſeis cultellis venæ eius aperirentur. Cum ſeptenos congios illi duo horti omnibus annis redderent, & collectio fieret tota æſtate, ὅλον τὸ θέρος, die tamen ſolido æſtiuo non plus quam concham impleri iuſtum erat. ἀλλ' ἐν ἡμέρᾳ συλλέγειν τὸν ἄνδρα ὅσον κόγχην. Qui de menſuris
C ſcribunt, concham aiunt tria cochlearia facere, nonaginta ſex cochlearia ſextarium implebant. Africanus: ὁ ξέστης ἔχει εἰς κοχλιάρια ἀναλύεται ϞϚ. ſextarius ergo triginta duas cõchas valebat, ſex porro ſextarij congium conſtituebant. hac re fieret, vt vnam conchulam ſingulis diebus colligendo, vix cogi poſſet congius tota æſtate, vel ſex integris menſibus durante. Conchæ alij quinque cochlearia tribuunt. ſed hoc nodum non ſoluunt. immo artius implicat quod ait Theophraſtus inciſionem fieri ſub ortu canis, & per totam deinde æſtatem colligi.
D vix trium menſium erat collectio. hanc rem ſic impediuit Plinius cum dicit iuſtum fuiſſe concham vnam toto æſtiuo die impleri, quaſi non plus colligeretur, nec plus colligi poſſet. verùm hac tantula vnius diei collectione, vix ac ne vix quidem fieri poterat, vt ſepteni congij æſtate tota cogerentur, quando vix dimidiatus colligi quiret. aliter ſonant Theophraſti verba, ἐν ἡμέρᾳ τὸν ἄνδρα συλλέγειν ὅσον κόγχην. *vno die hominem colligere, quantum tenet concha*, non plus colligere ſcilicet homo vnus poterat, cui circa ſingulos ramos erat hærendum, tenuis &
E exigua lentéque manans lacrimula excipienda, & abſtergenda, & in vas condenda. at homines plures adhibiti, plus colligebant. & ita neceſſe fuit. Plinium ſi culpa carere volumus, non carere vitio libros eius dicemus, & ſic corrigendum fuerit: *toto die æſtiuo vnam concham impleri iuſtum erat homini. anni vero fœcunditate*, &c. ex duabus vocibus *homini anni* facile vna conflata eſt, *omni.* aliter tamen omnes libri, vt valdè verear ne in Plinio ſtet hallucinatio. Scribit idem ex Theophraſto ſeptenos congios

Digitized by Google

balſami è duobus hortis Regiis colligi ſolitos ætate Alexandri, *cum duplo rependebatur argento.* aliud balſamo pretium fuiſſe ſua ætate his verbis ſignificare videtur Plinius, quanti datum fuerit balſamum Plinij tempore, colligi poteſt ex ipſo, vbi dicit: *nec manifeſtior alibi fraus, quippe millibus denariûm ſextarij empti: vendente fiſco trecenis denarijs vęneunt.* vniuerſus balſami reditus ad fiſcum tum pertinebat, qui arborem ſerendam, colendam, incidendam curabat, & balſamum ex ea collectum vendebat. & purum quidem putumque balſamum, τὸ ἄκρατον, vendente fiſco trecenis denariis vænibat. qui à fiſco emebant mercatores, in tantum liquorem illum augebant, admixtis aliis ſuccis, vt mille denarios facerent ex ea menſura, pro qua trecentos tantùm denarios dediſſent. mutanda porro diſtinctio in illis Plinij verbis, ac legendum: *Quippe millibus denariûm, ſextarij empti vendente fiſco trecenis denarijs vęneunt.* ſextarij empti trecenis denariis vendente fiſco, millibus denariûm vænibant vendentibus inſtitoribus, qui à fiſco emerant. hinc fraus manifeſta inſtitorum. ex praua vulgatæ lectionis diſtinctione, ſenſum Plinij hunc volunt eſſe, vt balſamum quod millibus denariorum vendente fiſco purum venditum fuerat, trecentis denariis poſtea venditum ſit. quod omnimodis ratione caret, eſtque ridiculum. Fiſcus purum vendebat, qui emebant à fiſco, id adulterabant, & liquore alio admixto augebant, & tamen trecentis denariis vendebant, quod millibus fiſco vendente emerant. quid igitur illis expediebat liquorem augere? vt omittam contra rerum naturam eſſe mercaturis ita inſiſtere, vt pauciore pretio vendas, quod pluris emeris. iuſtum ergo balſami pretium Plinij ætate trecenti denarij in ſextarios. alij tres libras, alij duas, alij viginti vncias, alij quindecim ſextario tribuunt. Plinius cap. de ponderibus, quartam partem heminæ quindecim drachmas habere tradit. hemina, vt notum eſt, dimidia pars ſextarij. ergo ſextarius centum & viginti drachmarum, hoc eſt quindecim vnciarum. ſed ex alijs conſtat congium vini vel aquæ decem pondo habuiſſe, qui pars erat octaua quadrantalis octoginta libras pendentis. congij porro ſexta pars ſextarius, qui viginti pendebat vncias. hoc in vino, quo leuius erat oleum, qua menſura penſitandum venit balſamum. oleum nona parte leuius eſſe quam vinum volunt. ergo & balſamum. Africanus congium olei, τὸ ξέστιον, nouem librarum eſſe ſcribit. ſextarius itaque decem & octo vnciarum fuerit, non viginti. ſextarius viginti vnciarum trecentis denariis venditus, quindecim denarios ſingulis vnciis imputaret. at duodeuiginti vnciarum ſextarius, dat ſingulis vnciis denarios ſexdecim cum duobus ſcripulis. qui ſexdecim denarij duas vncias argenti faciunt. ſic vna vncia balſami duabus

A vnciis vendebatur, ac duobus etiam ſcripulis plus. Idem igitur erat balſami pretium ætate Alexandri, cum duplo rependebatur argento. atqui Plinius videtur ſignanter voluiſſe dicere, non idem ſua & Alexandri ætate pretium balſamo poſitum fuiſſe. Septenos congios totius anni fœcunditate collectos ſcribit æuo Alexandri, *quum duplo rependebatur argento.* ibi libri omnes ſcribunt: *quum duplo rependebatur argentum.* nec iam dubito quin ita ſcripſerit. Theophraſtus vnde habet, ſcribit: πωλεῖσθαι τὸ μὲν ἄκρατον δὶς πρὸς ἀργύριον. quæ verba ita Plinius acB cepit. quaſi duplum balſamum argento rependeretur, vt vna ſcilicet vncia balſami quattuor drachmis tum data ſit. πρὸς ἀργύριον πωλεῖσθαι dicitur, quod pari pondere argenti rependitur, vt vna vncia eiuſmodi mercis vnicam vnam argenti venditori ſuo reporret. at δὶς πρὸς ἀργύριον πωλεῖσθαι, quod bis contra argentum penditur, quum duplum ſcilicet mercis pondus, ſimplici argenti pondere rependitur ita Theophraſtum Plinius interpretatus eſt. quod ſi Theophraſtus dixiſſet, πωλεῖσθαι δὲ τὸ μὲν ἄκρατον πρὸς διπλοῦν ἀργύριον, vel πρὸς διπλοῦν ἀργύριον, tum vulgata C lectio locum haberet, *duplo rependebatur argento.* vulgares interpretes vertunt: *ſincerum argento vendi ad drachmam.* quod quid ſignificet planè neſcio. Notat Plinius, quod dignum animaduerſione eſt ætate Alexandri, cum ſepteni tantum congij balſami omnibus annis tota Iudæa colligerentur, tum temporis tamen duplum balſamum argento repenſum eſſe. at ſuo tempore cum longè maior copia cogeretur balſami, luxuriam ita pretium eius incendiſſe, vt quadruplo carius vænirer, quam Alexandri ac Theophraſti ſæculo. hoc non expreſsè qui D dem dicit, ſed tacitus ſatis innuit, his verbis, *cum duplo rependebatur argentum.* hæreo tamen, an hic ſenſus Theophraſti fuerit de pretio balſami. certè aliter Dioſcorides expoſuit, qui partem illam hiſtoriæ balſami è Theophraſto hauſit. ita igitur poſuit: πωλεῖται δὲ ἐν τῷ τόπῳ σταθμὸς αὐτοῦ πρὸς διπλοῦν ἀργύριον. quod Theophraſtus dixit: δὶς πρὸς ἀργύριον πωλεῖται τὸ ἄκρατον. eamdem vim habent, ἐν τῷ τόπῳ, & τὸ ἄκρατον. nam quod in loco ipſo venditur, ſincerum eſt. idem itaque eſt, δὶς πρὸς ἀργύριον πωλεῖσθαι, & πρὸς διπλοῦν ἀργύριον. quod contra argentum E carum eſt, id argento rependitur. at quod bis argento contra carum, & bis argento rependitur, hoc eſt duplo argento. quare non rectè accepit Theophraſti mẽtem Plinius, & idem pretium balſami fuit ætate Alexandri quando duplo rependebatur argento, & ipſius æuo quum ſextarium trecentis denariis vendebat fiſcus. Heſychius: ἐπάργυρον, τὸ βάλσαμον. hæc non duplo argento repenſo indicant, ſed argento contra carum, ἐπ' ἀργύρῳ vel πρὸς ἀργύριον πωλούμενον. Græci poëtæ ἰσάργυρον vocant. hinc emendandus inſignis locus ex Agamemnone Æſchyli quem viri

Digitized by Google

Græcè doctiſſimi non bellè exponunt:

Ἐσὶ θάλασσα, τίς δέ νιν κατασβέσει;
Τρέφουσα πολλῆς πορφύρας ἰσάργυρον
Κηκῖδα, παγκαίνιστον, εἱμάτων βαφάς.

perperam legitur, εἰς ἄργυρον. πορφύρας ἰσάργυρον, κηκῖδα vocat purpuræ fucum argento contra carum. purpuram eo pretio olim diſtractam conſtar ex Theopompi hiſtoriis, cuius hæc verba leguntur apud Athenæum lib. XII. ἰσοστάσιος γὰρ ἦν ἡ πορφύρα πρὸς ἄργυρον ἐξεταζομένη. κηκὶς eſt galla, qua lanæ olim tingebantur. hinc κηκὶς, τὸ βάμμα, τὸ στῦμμα. ſed hæc obiter. Sequitur protinus apud Plinium: *Nunc etiam ſingularum arborum largior vena, ter omnibus percutitur æſtatibus, poſtea deputatur.* quorum hæc mens eſt: tunc temporis vel ſingularum arborum venam largius balſamo ſudaſſe, maioremque balſami copiam dediſſe, quam duos hortos illos, qui ſoli erant ætate Alexandri. ſeptenos congios hi reddebanr. Sed quis credat ex ſingulis arboribus quæ tenui gutta balſamum plorabant, intra vnius æſtatis ſpatium ſexaginta tria pondo balſami fuiſſe collecta? tot enim libras olei tenent ſeptem congij. hoc verò vnum eſt, τῶν ἀδυνάτων. haud alium tamen ſenſum poſſis è vulgata lectione, quæ largiorem venam ſingularum tum arborum fuiſſe oſtendit, quam olim omnium. Sed huic medetur difficultati vetus ſcriptura, omnium librorum qui habent, *longior vena.* quod explicandum eſt. ante victoriam Romanorum, in Iudæa arborum balſamo ſudantium duo tantùm erant horti, iique Regij & paucorum iugerum. ſub Romanis ſpatium ampliatum eſt, & arbores propagatæ, & plures factæ. nec propagatione tantùm numeroſiores, ſed etiam cultura, & cura proceriores ſingulæ factæ. hinc duplici modo vberius balſamum colligi cœptum, quam antea, ex numero arborum quæ plures erant, & ex proceritate ſingularum, quia longior vena qua percuteretur, eoque ſæpius percuti poterat. dicit igitur non ſolum numeroſiorem arborem factam, & ſpatium hortorum extenſum, ſed etiam ſingularum arborum longiorem venam, quæ ter æſtate percutiebatur, & poſtea deputabatur. per *longiorem venam* intelligit longiorem ramum qui incidebatur. nam vena vnde manabat balſamum per totum ramum extenſa. Tacitus: *vt quiſque ramus intumuit, ſi ferri vim adhibeas, pauent venæ.* at in breuiore ramo, breuiores venæ. hoc in procerioribus factum compendium, vt longior ramus earum ſæpius poſſet feriri, & ex eo maiorem vim fundere balſami. Quæ ſubiiciuntur de ſarmentis corruptiſſima ſunt, ad hunc modum concepta: *& ſarmenta quoque in merce ſunt* DCCC. *amputatio ipſa ſurculuſque venit intra quintum demum annum.* in melioribus libris habetur: DCCIII. *amputatio ipſa ſurculique vanire intra quintum deuicta annum.* legendum: DCC. IIS. *amputatio ipſa ſurculique vaniere intra quin-*

A *tum deuicta annum.* hoc eſt, *ſeptingenties ſeſtertio*: nota ſeſtertij corrupta in illis erat III vt ferè vbique apud Plinium obſeruaui. dicit ſarmenta ipſa, τὸ ξυλοβάλσαμον in merce eſſe. & intra quintum annum poſtquam deuicta eſt à Romanis Iudæa, amputationem ipſam & ſurculos vænum iiſſe ſeptingentis ſeſtertiis, vel quod idem eſt, ſeptingentis millibus ſeſtertiûm nummum. poſſet etiam exponi de ſeptingenties ſeſtertio, niſi ſumma immodica eſſet, & vix credunda. vt contra nimis exigua quam eliciunt interpretatione ex ſcriptura vulgari. eam tre-

B centis denariis circumſcribunt. ineptè. vix viginti libras xylobalſami intra ſeptem annos vendidiſſet fiſcus. nam libra quindecim denariis vænibat. ita enim ſcribendum è vetuſtis codicibus: *xylobalſamo pretium in libras XV.* quod de denariis intelligendum, de quibus præceſſit. melius tamen vt diſtinguatur: *pretium in libras X. V.* hoc eſt, denarij quini. Sic capite ſequenti, de Panace: *pretium in libras aſſes bini.* ſcribitur in libris: *X. bini.* hoc eſt, denarij bini & paulo poſt: *pretium Omphacio VI.* ibi & libri: *pretium XV.* lege: X. V. denarij quinque. De probatio-

C ne ligni Plinius dicit: *ex hoc buxoſum eſt optimum, quod eſt odoratiſſimum.* putant legiſſe apud Dioſcoridem, δοκιμὸν δεῖ τὸ πρόσφατον, καὶ λεπτόκαρπον, καὶ πυξῶδες, εὐῶδες. vbi vulgo eſt, καὶ πυῤῥὸν, εὐῶδες. falluntur. reſpexit ad τραχύτητα. nam ſequitur: πυῤῥὸν, εὐῶδες, τραχὺ, πίον ὀποβαλσάμου. & videtur legiſſe coniunctim, εὐῶδες τραχὺ, πίον ὀποβαλσάμου. *buxoſum optimum, quod eſt odoratiſſimum.* buxoſum vocar quod corticem habet ſcabrum & aſperum, vt buxus. & quia vocem notant in editis deeſſe poſt τραχὺ, fortè fuerit in libris Dioſcoridis illo tempore, τραχὺ ὡς πυ-

D ξὸς, πίον ὀποβάλσαμον. arborem ipſam τραχύτητα commendari ſcripſit idem Dioſcorides, aſperoque cortice. ex ea & lignum τραχύ. ſed minus rectè *buxoſum* ſimpliciter dixit, quod buxi corricis aſperitatem præferrer, cum & multis aliis rebus, *buxoſum* dici conueniat. nam & τῇ χροιᾷ πυξῶδές τι poteſt haberi, non ſolum τῇ τραχύτητι. vt coſtum Dioſcoridi, τὴν χροιὰν πυξῶδες. mirum vero vnde expiſcatus ſit Seruius quod de probatione opobalſami quaſi à Plinio refert, his verbis: *probatio autem opobalſami, vt dicit Plinius, hæc eſt. ſi contra ſolem feratur, & corruptum non*

E *ſit, manum ferentis exurit.* hoc nec de balſamo, nec de alia ſpecie dictum apud Plinium extare memini. hic varias ſpecies enumerans quibus adulteratur balſamum, ita ſcribit: *nequiſſimè autem gummi, quoniam ipſum quoque inhareſcit manu inuerſa, & in aqua ſidit: quæ probatio eius gemina eſt. debet ſincerum, & inhareſcere, ſed hoc & gummi addita fragili cruſta euenit, & guſtu deprehenditur.* locus hic multis vitiis æger, nec intelligitur. adulterarûnt eum auctores, vt balſamum mangones ſolent. libri habent: *quoniam mareſcit in manu inuerſa.* in aliis: *mareſcit.* & paulo poſt: *mareſcere.*

Digitized by Google

deinde in ſequentibus : *ſed hac omnia areſcere addita fragili cruſta euenit.* totum ſic lege : *nequiſſimè autem gummi, quoniam inareſcit in manu inuerſa, & in aqua ſidit, quæ probatio eſt gemina. Debet ſincerum & inareſcere, ſed hoc è gummi areſcere addita fragili cruſta euenit. & guſtu deprehenditur.* inareſcere dicuntur quæ calore denſantur, & congelantur, vt de ſale, lyncurio, & bitumine notauimus in ſuperioribus, quæ omnia vi ardoris coëunt in duritiem lapidis. nequiſſimè autem balſamum gummi adulterari dicit, quia difficillimè deprehenditur. geminam quippe habet probationem ſinceri, quod in manu inuerſa inareſcit, & cruſtam concipit, & quod in aquam inditum ad ima vaſis ſidit. haud ſcio an Seruius legerit, *inardeſcit in manu inuerſa,* qui ſincerum balſamum manum ferentis exurere ex Plinio notat. Ex eo ſcribit Iſidorus, *balſami tantum vim eſſe vt ſi purum fuerit, & ſol exeanduerit ſuſtineri manu non poſſit. debet,* inquit Plinius, *& ſincerum inareſcere. ſed hoc è gummi areſcere addita fragili cruſta euenit.* ita correximus pro eo quod erat in libris, *ſed hac omnia areſcere.* hoc *areſcere* quod habet opobalſamum gummi adulteratum, euenit illi cruſta fragili addita. nam cruſta ſinceri quod inareſcit in manu inuerſa, fragilis non eſt. ſic ergo deprehenditur. guſtu quoque deprehendi ſolet. *hæc areſcere* ſic dictum, vt *noſtrum illud viuere triſte, & ſcire tuum.* hoc modo & alibi loquitur. Sequentia ſic quoque libris auctoribus emendabis : *Carbone vero, quod cera reſinaque adulteratur, eſt nigriore flamma.* quod cera reſinaque adulteratur, deprehenditur carbone, ſi in carbone poſueris, *eſt nigriore flamma*, nigriorem flammam habet, cum vritur. ita loquitur Plinius ſæpe, vt ſupra : *plaga ad vitalia ſunt, quæ non ſupernacua caduntur.* Inter notas quibus probatur ſincerum balſamum, poſtulat Dioſcorides vt ſit, εὐδιαινὲς, λεῖος, εὔφορ. quærunt medici quid ſit balſamum εὐδιαινές. alij *pellucidum* vertunt, alij *citiſſimè penetrantem,* alij aliud. Plinius guttam balſami dureſcere dicit è tranſlucido. quaſi εὐδίαιθρον legerit. nam δίαιθρος eſt διαφανὴς, διόπτρος. videatur & ita legiſſe vetus interpres, cum *ſerenam* reddit. δίαιθρον quippe ſerenum & αἴθριον ſignificat. ſed εὐδίαιθρος Græcum non eſt. Omnino ſcriptum, εὐδιαινὲς pro εὐδιηνὲς. in libris vetuſtis Græcis διαινεῖν ſæpe exaratum reperiri ſciunt pro διηνεῖν, qui iis peruolutandis aliquid operæ poſuerunt. εὐδιηνὲς balſami ſuccus, qui facile liqueſcere poteſt ac diſſolui. τὸ εὐδιάχυτον in eo laudari teſtis idem Dioſcorides qui lacti inſtillatus, χεῖται ταχέως καὶ γαλακτοῦται, is optimus. hinc εὐδιηνές. quod eſt veriſſimum. & confirmat Serapion qui ita accepit.

Pag. 65. B. *ſecunda in pretijs locum poma obtinent*] mira acyrologia, pomum vocare quod ſemen eſt. fructum arboris balſami ſimilem eſſe fructui terebinthi magnitudine ac ſpecie tradit Theophraſtus. Terebin-A thus fœmina fructum fert lentis magnitudine, aut etiam fabæ, quæ maximum. nam duo ſunt genera. in vtroque ſemen eſt, ac dicitur. cum dicit Theophraſtus fructum balſami παρόμοιον τῇ τερμίνθῳ καὶ μεγέθει, καὶ σχήματι καὶ χρώματι, de eo genere intelligit terebinthi quæ ſemen habet lentis magnitudine. nam & hoc rubet, vt balſami. alteri generi nigrum eſt, cum matureſcit. τῆς δὲ θηλείας ἡ μὲν ἐρυθρὸν εὐθὺς φέρει τὸν καρπὸν, ἡλίκον φακὸς, καὶ ἄπεπτον. ἡ δὲ χλοερὸν ἐνεγκοῦσα, μετὰ ταῦτα ἐρυθραίνει, καὶ ἅμα τῇ ἀμπέλῳ πεπαίνουσα, τὸ ἔσχατον ποιεῖ μέλανα μέγεθος ἡλίκον κύαμον. Plinius cum hæc verteret, magna ſupinitate omiſit dicere, vt B alterius generis fructus ex viridi primùm rubeſcit, deinde cum maturus eſt, niger fit. quæ negligentia non excuſanda. poſtremò χλοερὸν vertit *pallidum*, quod ferri non poteſt. χλόη eſt βοτάνη. vnde χλοερὸς eſt viridis & herbacei coloris. Gloſſæ : χλοερὸν *viride, glaucum, virens.* χλόη, *viriditas, gramen, muſcus, herba.* Virgilius *pallentes herbas* dixit, vbi Grammatici interpretantur, *vel aridas, vel quæ ventris calore, propria viriditate caruerunt.* adeo pallidum non eſt viride. ſed erant illi. *pallentes herbæ* ſunt χλοεραὶ, & viridantes. cum enim χλοερὸν vel χλωρὸν vtrumque ſignificet, & C quod pallet, & quod viret, alterum pro altero poſitum eſt poëtarum more. ſed in oratore vel hiſtorico pallidum pro viridi non feram. haud abſimili errore alibi χλωρὸν quod luteum eſſe debet, *herbacei coloris* reddidit. in deſcriptione poterij herbæ lib. XXVII. cap. XII. *flore longo, herbacei coloris.* apud Dioſcoridem eſt, ἄνθη μακρὰ, χλωρά. quia τὸ χλωρὸν etiam pro viridi Græcè ſumitur, ita heic accepit, vbi galbineum colorem vel luteum potius ſignificat. nam & hanc ſignificationem habet τὸ χλωρόν. vnde χλωρεὺς auis & Chlorion, qui totus eſt luteus, non D viridis aut herbacei coloris. & χλωρὸν in ouo Græci luteum vocant. nec aliter hæc vox ſumitur Dioſcoridi. nam eryngij florem χλωρὸν appellat, quem Vegetius *aurei coloris vel galbinei.* Plinium caſtigauimus, nunc etiam emendemus. verba eius de terebintho ſic ſunt diſtinguenda ac legenda : *ex his maſcula ſine fructu. Fœminarum duo genera. alteri fructus rubet lentis magnitudine, alteri pallidus cum vite matureſcit non grandior faba, odore iucundior, tractu reſinoſus.* libri habent, *tractu reſinoſus*, vbi in editis eſt, *tactu.* ῥητινώδης ſimpliciter Græcis, hoc eſt reſinæ plenum. E Sequentia ita legimus, atque interpungimus : *circa idem Troadis & in Macedonia breuis arbor, atque fruticoſa : in Damaſco Syriæ magna.* male vulgati : *tactu reſinoſus circa Idam Troadis, ſed in Macedonia.* Græca : ἔστι δὲ τὸ δένδρον περὶ τὴν Ἴδην καὶ περὶ τὴν Μακεδονίαν βραχύ. ceterum & colore ſimilem facit Theophraſtus fructum balſami, fructui terebinthi qui rubens eſt. Dioſcorides de balſami fructu: ἐκλέγου δὲ τὸν ξανθὸν, πλήρη, μέγαν, βαρύν. vbi ξανθὸς idem eſt quod ἐρυθρός. *Rufum* vertit Plinius : *ſemen eſt vino proximum guſtu, colore ru-*

Digitized by Google

ſum. rufus etiam eſt ἐρυθρός. Gloſſæ : *rufum*, πυῤῥόν. *rufum*, ξανθόν. cum per omnia ſimile ſit balſami ſemen ſemini terebinthi, magnitudine, forma & colore facile poterat adulterari terebinthinis granis fructus balſami. non iſtoc tamen adulterari ſolitum, ſed ſemine quodam, quod è Petra Arabica afferebatur, hyperici ſimili. refert Dioſcorides : φέρεται δέ τι ἀπὸ τῆς Πέτρας, ᾧ δολιοῦσι τὸν καρπὸν, σπέρμα ὑπερικῷ ὅμοιον. non dicit quale genus illud ſeminis fuerit, ſed hyperici tantum ſpeciem habere ſcribit. Plinius more ſuo nugatur, qui *Petræum hypericum* reddit in illis Dioſcoridis : *adulteratur Petræo hyperico.* atqui quidquid eſt ſimile hyperico, non ſtatim eſt hypericum: alioquin & fructus terebinthi idem eſſet cum fructu balſami, quia nihil ſimilius eſt. Suſpicor ego, licet hoc Dioſcorides non dicat, ſemen illud quod ex Arabiæ Petra afferebatur adulterando balſami ſemini, terebinthi ſemen fuiſſe. & multa veriſimilia concurrunt. primùm, τὸ μέγεθος, τὸ σχῆμα, τὸ χρῶμα in vtroque ſimilia ac pæne eadem : & inde fraus facilis. præterea in Petra Arabica terebinthi multæ, vnde & terebinthina reſina optima aduehebatur. Dioſcorides : ἡ δὲ ἐξ αὐτῆς ῥητίνη, κομίζεται μὲν ἐξ Ἀραβίας τῆς ἐν Πέτρᾳ, γίνεται δὲ καὶ ἐν Ἰουδαίᾳ. Poſtremo terebinthi ſemen hyperico non abſimile, tum ſpecie, tum odore. ex duobus generibus fœminæ terebinthi, altera fructum fert, ſpecie lentis, altera fabæ. hyperici ſemen ſiliqua eſt, lenticulæ formam præfert, & reſinam olet, vt ſemen terebinthi, quod ῥητινῶδες, & iucundi odoris. Plinius lib. XXVI. cap. VIII. *eadem præſtat hypericon, quam alij chamæpityn, alij corion appellant, oleraceo frutice, tenui cubitali rubente, folio rutæ, odore acri, ſemine ſiliqua nigro, matureſcente cum hordeo.* Regius codex Dioſcoridis vetuſtiſſimus de hyperico : ἄνθος λευκοίῳ ὅμοιον, λοβὸν δὲ ὑπόδασυν περιμήκη ἐν τῇ περιφερεῖ, μέγεθος κριθῆς, ἐν ᾧ σπέρμα μέλαν ῥητινῶδες ὄζον. ita optimus liber, pro eo quod eſt in vulgatis, ἄνθος ἔχον μήλινον. κλωνάρια ὑπόδασυ περιμήκη ἐν τῷ περιφερεῖ. non dicit Dioſcorides hyperici ſemen matureſcere cum hordeo, ſed in ſiliqua eſſe quæ in rotundo oblonga ſit, hordei magnitudine. ſed hæc alibi examinabuntur. Quattuor ſpecies hyperici recenſet Dioſcorides, ſed vna tantum ex his ſiliquam habet, quæ & propriè hyperici nomine cenſetur, quam priore loco nominauit. Aſcyron & androſæmon quæ ſubiiciuntur, vt ſpecies erant hyperici, hoc nomine tamen minimè vocabantur. quartum genus Κορίς appellabatur. quod & ipſum quidam hypericon nominarunt. hinc Plinius duo tantùm genera hyperici ponit, hoc quartum & illud primum, excluſis ab hoc cenſu Aſcyro & androſæmo. De hyperico ſic propriè vocato tradit Dioſcorides : ὑπερικόν, οἱ ἀνδρόσαιμον, οἱ δὲ κόριον, οἱ δὲ χαμαίπιτυν. in aliis cognominibus ſua ratio ſaltem ſubeſt quare ſic appellatum videri queat. de

A androſæmo nihil eſt cauſæ, cur hoc cognomen adoptare debuerit. nec Plinius id refert inter eius cognomina. quod enim in deſcriptione Dioſcoridis habetur, ἄνθος ἔχον μήλινον, ὃ διατριβὲν τοῖς δακτύλοις αἱματῶδη τὸν χυλὸν ἐκκρίνει, ὅθεν καὶ ἀνδρόσαιμον ἐκλήθη. κλωνάρια ὑπόδασυ, περιμήκη ἐν τῷ περιφερεῖ. hæc ſpuria ſunt & ſuppoſiticia omnia, cuius loci genuina lectio in antiquis libris hodieque ſeruatur. quam in antiquiſſimo omnium qui extant Regio repperi ad hunc modum conceptam: θάμνος φρυγανώδης ὑπέρυθρος, ἄνθος λευκοΐῳ ὅμοιον, λοβὸν δὲ ὑπόδασυν, περιμήκη ἐν τῇ περιφερεῖ μέγε-
B θος κριθῆς, ἐν ᾧ σπέρμα μέλαν ῥητινῶδες ὄζον. quàm diuerſa hæc ab editis. ita ſanè & alij in ſuis inuenerunt ſcriptum. Profecto huius hyperici quod propriè ita dicitur, nec flos, nec ſemen digitorum attritu ſanguineum ſuccum emittunt, nec quicquam habet omnino, quare androſæmon merito vocetur. Fallitur porro & Fuchſius qui putat hoc hyperici genus eſſe, quam vulgus herbariorum *perforatam* vocat, quod eius folia mille foraminibus pertuſa traluceant. cuius folia ſic perforata ſunt, ſiliquam non habet vt hypericum, & flos eius contritus digitos
C ſanguineo fuco perfundit. quod non facit hypericon, & pleraque alia diſſimilia ſunt. idque αὐτοψία cuiuis poteſt palam facere. ſed hæc nunc non diſquirimus, alio loco excutienda. λευκοΐῳ florem habere ſimilem hypericon tradit Dioſcorides, & de leucoïo luteo intelligendum, non de albo, vt Marcellinus. flos hyperici geniſtæ florem examuſſim refert, quam ſcribit idem Dioſcorides habere, ἄνθος μήλινον ὥσπερ λευκοΐου. verùm hęc alibi. Plinius hypericum ita deſcribit lib. XXVII. cap. VIII. *eadem præſtat hypericon, quam alij chamæpityn, alij corion appellant, oleraceo frutice,*
D *tenui cubitali, rubente, folio rutæ, odore acri, ſemine ſiliquæ nigro, matureſcente cum hordeo.* in ſcriptis codicibus legitur : *alij coriſſum appellant.* in quibuſdam, *coriſo*, & *coryſum.* & ſub finem capitis vltimi, eodem libro : *denigrat hypericon quod decoriſton vocatur.* vbi habent editi : *quod coris vocatur.* libro primo in Indice, vetuſti codices ita etiam ſcriptum exhibent : *hypericon, ſiue chamæpitus, ſiue coriſcon.* qua tam conſtanti varietate omnino adducor, vt credam Plinium ſcripſiſſe : *alij coriſion vocant.* nam *coriſcon* pro *coriſeon* ſcriptum fuit, & *coriſton.* Heſychius : κόρειον, μικρὸν κορίαννον, ἢ κορίαννον τὸ λάχανον.
E vereor tamen vt de hyperico poſſit accipi, quod locum non habet inter olera, & ſatiua, quæ Græci vocant κηπευόμενα. Κόρειον Græcis etiam coriandrum ſignificat. hoc idem & κορίαννον fortaſſe dictum. Plinius itaque errauerit, qui pro hyperico poſuit, quia κόρειον de vtroque dicitur, & hyperico & coriandro. niſi ſit verius auctores à quibus accepit hæc nomina confudiſſe. certè κόρειον, & κορίαννον eiuſdem originis. vt vt ſit, certum eſt, quia libri omnes ſic habent, legendum eſſe *coriſion.* Sequitur de altero genere : *eſt aliud hy-*

Digitized by Google

pericon, quod alij corin appellant, folio tamaricis, & ſub ea naſcitur, ſed pinguioribus folijs, & minus rubentibus. heic libri etiam aliam lectionem ſuppeditant, qui habent: *quod aliqui caro appellant.* in aliis, *caros.* ac ne putes vitium eſſe ſcripturæ, ſic quoque liber Indicis manu exaratus conſeruat: *caro ſiue hyperico x.* in vulgarijs Dioſcoridis exemplaribus de hoc hyperici genere ita ſcriptum habetur: Κορὶς, οἱ δὲ καὶ τοῦτο ὑπερικὸν καλοῦσι. at in antiquiſſimo Regio maiuſculis litteris deſcripto planè exaratum eſt. Κορὰς, οἱ δὲ καὶ τοῦτο ὑπερικὸν καλοῦσι. nec dubito quin ita inuenerit in ſuis Plinius. an igitur apud eum legendum? *quod aliqui coras vocant.* & in Indice, *coras ſiue hypericon.* Sed verius eſt Plinium, cum Κορὰς legeret in Dioſcoride, nec alibi occurreret hoc nomen, putaſſe legendum traiectione litterarum, κάρος & pro caro accepiſſe quod alibi deſcribit Dioſcorides, cuius ſemen eſſe dicit, θερμαντικὸν, εὐστόμαχον, εὔστομον. ita ſumpſiſſe fidem faciunt, quæ in eius deſcriptione ponit: *vis ſemini excalfactoria, & ideo inflationem facit enterocelis, ſed ſtomacho non inutile præcipuum ad ſtranguriam.* hac cari ſemini conueniunt, quod eſt οὐρητικὸν, θερμαντικὸν & εὐστόμαχον. nihil tale de ſemine hyperici quod Coras dicitur, apud Dioſcoridem, ſed de frutice hæc tantum: θάμνος ἐστὶ σπιθαμιαῖος, εὔοσμος, δριμὺς, καὶ εὐώδης. ſciendum tamen eſt verba illa de ſemine non extare in Plinianis vetuſtis, quæ lectionem ita concipiunt: *odoratum palmo altius, ſuaue & ideo inflationem facit, ſed ſtomacho non inutilem.* reliqua adiecta ſunt à correctoribus. de Caro tamen ſemine accepiſſe nullum dubium eſt, etſi aliunde hauſerit. *quod aliqui caros appellant.* in aliis libris, *caro.* & ſane vetuſtiſſimus ille liber in deſcriptione Cari ſic habet: Κάρου σπερμάτιον ἐστι. Κάρος vulgo ſcribitur. Sed rectius ſcribatur καρῶον. Sic enim in antiquiſſimis Aëtij codicibus reperiri. ſic etiam apud Oribaſium vocatur. Inde Latinè *Careum* nominatur. & vulgo *Carui.* Plinius meminit *Carei* alio loco, quod eſt Græcorum καρῶον. ſed hoc loco vitioſis vt apparet exemplaribus deceptus *Caro* appellauit, & putauit à careo diuerſum, vt mos eius eſt perpetuus. Profecto niſi de illo caroo vel caro intellexiſſet, ſcribendum illi fuerat, *quod aliqui coradæ, vel coradem appellant.* Hæc herba etiam vocabatur Κόρη. Ita Hippocrates Galeno teſte eam nuncupauit, à ſimilitudine coriandri ſeminis, quod Κόριον Græcis dicitur. Κορίαν τὴν πόαν, ἥτις καὶ ὑπερικὸν ὀνομάζεται. ἔχει δὲ τὸν καρπὸν κορίῳ ὅμοιον. Hermolaus & reliqui docti Herbarij vertunt, *oculi pupillæ ſimile.* quod falſum eſt & abſurdū. Κόριον eſt coriandrum. Dioſcorides vbique ſic vocat, non κορίαννον. verba eius ſic in antiquiſſimo exemplari concipiuntur: Κόριον γνώριμον, δύναμιν ἔχον ψυκτικήν. in vulgatis additur, κόριον ἢ κορίαννον. Sed auctor ipſe alibi vbicunque coriandri facit mentionem, ſemper κόριον appellat. Quin & illud genus hyperici, quod ſemen habet

A coriandro ſimile, κόριον etiam dicebatur. Hippocrates κόρην vocauit. Sed vix mihi perſuaſerim κόρην herbam dictam, quæ κορίῳ ſimile ſemen habeat, quum κόρη principale ſit nomen, cuius deminutiuum κόριον, & κορίς. Melius fortaſſe in Galeno legeretur, Κορίαν, πόαν ἥτις ἢ ὑπερικὸν ὀνομάζεται. non κόρην τὴν πόαν. ita ergo etiam legerit apud Hippocratem. Κορίας dicta quod κορίῳ ſimilis eſſet, quantum ad ſemen. Nam & κόριον propterea etiam appellata, & alia deminutionis forma, κορὶς & κορὰς. vtrumque idem ſignificat. & nugantur qui in Lemmate ſcri-

B bunt apud Dioſcoridem περὶ κόρεως, quaſi diceretur, ἡ κόρις; cum ſcribendum eſſet, περὶ κορίδος. Heſychius: Κορὶς, ἰχθύς ποιὸς ἢ πόα, ἣν χαμαίπιτυν ἔνιοι. eadem etiam appellata videtur Κορίαννον, quæ alia eſt deminutionis figura, idem ſignificans quod κοράσιον. idem igitur volunt hæc quinque nomina ad eamdem hyperici ſpeciem denotandam, κόρη, κορὰς, κορὶς, & κορίαννον, & κόριον. quod enim Dioſcorides hypericon propriè appellatum, Κόριον quibuſdam dici notat, hoc nomen ex altera ſpecie mutuatum eſt, quæ vocabatur Κορὰς. nam κόριον & κορὰς idem. vt è con-

C trà ſpeciem eam, quæ dicebatur κόρη vel κόριον ſiue κορὰς, hyperici nomine alij nuncupabant. Heſychius: κορὶς, πόα ἣν καὶ χαμαίπιτυν. hoc cognomen chamæpitys datum eſt hyperico ſic propriè vocato, quod eius ſemen oleret, τὴν πιτυΐνην ῥητίνην, haud ſecus ac chamæpitys herba. hoc hypericon Dioſcorides etiam κόριον vocatum dicit, Plinius κορίαννον. ſic κόριον & κορὶς, & κορίαννον eiuſdem herbæ nomina eadem, quæ vtrique hyperici generi communia erant. & falſus eſſet non mediocriter Plinius, ſi duo illa hyperici genera ita diſtinguere voluiſſet, vt al-

D teri κορίαννον nomen eſſet, alteri κορὰς. ſed alterum κάρος vocari dicit, alterum propriè κορίαννον. In quo dupliciter errat. nam κορίαννον, & κόριον eius generis nomen proprium eſt, quod ipſe κάρος appellatum ſcribit. de hoc genere Dioſcorides ait, φύλλον ἔχει παραπλήσιον τῷ τῆς ἐρείκης. Plinius vertit: *folio tamaricis, & ſub ea naſcitur.* atqui *tamarix* eſt μυρίκη non ἐρείκη. ſcio ἐρείκην tradi ſimilem myricæ. ſed quod ſimile eſt, idem non eſt. & ἐρείκη alia à myrice. alibi ſemper *ericen* nomine Græco appellauit. vt lib. XI. cap. XVI. vbi ericeum mel minimè probatum dicit, quod apes ex

E erice conficiunt. *Athenienſes*, inquit, *eam tetralicem appellant, Euboea ſiſaram, putantque apibus eſſe gratam.* ea eſt ἐρείκη Dioſcoridis, vnde mel apes operantur, οὐ σπουδαῖον. at πετράλιξ herba ſpinoſa eſt Theophraſto, quæ potius dicenda πετραίλιξ. nam πετράλιξ Græcum non eſt. Heſychius: πετραίλιξ, πετραίως περιειλουμένος, ἢ πολυίλιξ, ἢ εὐνὴ π. æſtate quidem floret tetraelix vt erice, ſed erice non eſt ſpinoſa, & vtramque diſtinguit Theophraſtus. ſcribunt ibidem libri: *Euboea ſyſyrum.* quod melius quam in vulgatis *ſiſaram.* nec benè Scaliger ex eo loco Varronem corrigebat

lib.

Digitized by Google

lib. III. cap. de apibus, vbi dicit mel liquidum fieri *ex ſiſere flore*. corrigit inquam, *ex ſiſara flore*. & eamdem intelligit ericen quam Eubœa teſte Plinio vocabat ſiſaram. ineptè. vox illa peculiaris Eubœæ, nec ceteræ Græciæ vſurpata, nedum Latinis fuerit vſitata. præterea mel ex erice improbabatur. legendum in Varrone: *ex ſiſera flore*. vocat *ſiſeram* quod aliis *ſiſer*. & eſt genus paſtinacæ gratum apibus. Gloſſæ *ſiſer*, σταφυλίνου εἶδος. Columella inter pabula apibus iucunda vtramque paſtinacam numerat, agreſtem & ſatu edomitam. Græci σίσαρον vocabant. Eubœenſes etiam fortaſſe σίσυραν. nam idem σίσαρον & σίσυρον vt γλάφω γλύφω ex diuerſitate dialecti. Σίσυρον igitur non eſt erice, ſed ſiſer. Myricen alibi *tamaricem* vocatam oſtendit, & ab erice ſeparat. vt lib. XIII. cap. XXI. *Myricen Italia quam tamaricem vocant, Achaïa autem bryam ſilueſtrem*. ita legendum ex libris. vulgo eſt: *quam alij*. in Italia ſic vocabant. & ex Græco factum nomen. ἁ μυρίκα, *tamarica*. capite præcedenti meminerat erices, contra ſerpentes vſus efficacis. quid igitur illi in mentem venit τὴν ἐρείκην *tamaricem* reddere? lib. XXIV. cap. IX. Ericen Græcos vocare dicit fruticem non multum à myrice differentem. paulo poſt de myrice ita ſcribit: *Myricen quam & tamaricem vocat Lenæus, ſimilem ſcopis amerinis dicit*. hæc mendoſa ſunt. nec enim ſolus Lenæus eam tamaricem vocauit, ſed omne Latium. præterea ſequitur: *eam eſſe arbitrantur, quidam tamaricem*. ſcripti habent: *myricen camericam vocat Lenæus*. legebam aliquando: *myricen quam ericam vocat Lenæus*. vt pro ſimilitudine quæ inter myricen & ericen habetur, huius nomine illam vocauerit Lenæus, vt heîc facit Plinius, qui è contra τὴν ἐρείκην vocat Tamaricem. ſed omnino totus locus ſic legendus: *Myricen tamericam vocat Lenæus, ſimilem ſcopis Amerinis: Sanari dicit ea carcinomata in vino decocta*. quod etiam confirmat liber Indicis manuſcriptus, in quo legitur ad hunc locum: *Myrice, quæ & Amarica ſiue Amarix*. forte ſcribendum: *quæ & Tamarica, ſiue tamarix*. *Tamaricam* & *Tamaricem* eamdem corrupto ex Græcia vocabulo τῆς μυρίκης fecerunt Itali. *Tamaricium* alij vocant, vt Seruius. at Plinius hoc loco ἐρείκην pro myrice aliud cogitans accepit, & *tamaricem* reddidit. *folio tamaricis & ſub ea naſcitur*. nimirum & ὑπερικὸν ideo ſic appellatum ſomniauit quod ὑπὸ τῇ ἐρείκῃ naſceretur, vt ὑποκιστὶς ſub ciſto. quod ex aliquo Grammatico videtur hauſiſſe. ſed cur hoc huius generis magis proprium facit quam alterius, quod æquè, & quidem magis propriè ὑπερικὸν dicebatur? an quia iſtud folia ericæ ſimilia habebat? nugæ. De hyperico ſub erice naſcente nihil Dioſcorides, & friuolum eſt. forte ὑπερικὸν dictum à loco vbi plurimum naſcebatur. ὑπέρεια vrbs Siciliæ, & fons. vrbs Φαλάκρον hoc eodem nomine recenſetur. ab vtraque

A κτιστῶν ὑπερικόν. nam principale Ὑπέρεια. ſed hæc alibi. ceterum vt eo reuertamur, vnde ſumus digreſſi, quod initio adſtruere voluimus, hyperici ſemen & terebinthi inter ſe ſimilia eſſe, colligi poteſt ex Dioſcoride & Theophraſto: ille ſiquidem ſemine quodam, quod deferebatur ex Arabiæ Petra, fructum balſami adulterari dixit. atqui niſi ſimile eſſet illud ſemen, nimis facile fuiſſet fraudem deprehendi: iſte verò balſami ſemen inſtar prorſus habuiſſe dicit terebinthini fructus, habitu, colore & magnitudine. ſic colligitur haud abſimile fuiſſe hyperico ſemen terebinthi. hinc etiam veri ſimile hoc ſemine Petrææ terebinthi vulgo adulterari ſolitum balſami ſemen. Dioſcorides καρπὸν terebinthi edulem eſſe dicit, & vnum tantum genus facit. Theophraſtus duo genera ſtatuit, alterum φακοειδῆ, alterum κυαμοειδῆ. illud ἄκαρπον vocat, quo adulterabatur, vt equidem cenſeo, balſami fructus. & hoc ſemen ſit, quod hyperico ſimile ex Petra aduehi dicit Dioſcorides adulterando balſamo. quod verum tamen eſſe non aſſeuerem. illud verius, hallucinari Plinium qui Πετραῖον ὑπερικὸν appellat.

C Pag. 65. B. *ſecundum in pretijs locum poma obtinent*] nullum balſami pomum, ſed ſemen, vt ex his quæ ſuperiori exercitatione ventilauimus, patet. apparet neſciuiſſe Solinum quid eſſet *pomum*, vt ex iſta conſtabit. Latini vocem *pomum*, modò latius modò ſtrictius acceperunt, ſed nunquam ita late, vt ſemen alicuius arboris aut fruticis eo nomine appellauerint. Virgilius pomum à nuce diſtinguit:

---- ſunt nobis mitia poma,
Caſtaneæ molles.

D pomum nucem non eſſe ſentiebat Caſellius Iuriſconſultus, qui interroganti an nux pinea pomum eſſet, pomum eſſe reſpondit, ſi in Vatinium mittenda foret. Grammatici ſanciunt, *nuces generaliter dici omnia tecta corio duriore, vt ſunt auellanæ, amygdalæ, iuglandes, caſtaneæ: vt contra poma dici omnia molliora*. Antiquiſſimi quique ficus etiam atque vuas extra numerum ac cenſum ponebant. Afranius: *pomum olus, ficum, vuam*. Cicero in Oeconomico: *neque ſerit vitem, neque quæ ſata eſt diligenter colit: oleam, ficos, poma non habet*. Columella in præfatione: *tot pomorum olerumque cultus exercere? tot generibus ficorum,* E *ſicut roſarijs impendere curam?* Ergo exceptis nucibus, ficis & vuis reliqui omnes arborarij fructus pomorum nomine veniebãt. alij tamen hæc omnia eidem appellationi vindicarunt. Iuriſconſultus: *Qui fundum vendidit, pomum recepit: nuces, & ficus, & vuas, duntaxat duracinas, & purpureas & quæ eiuſdem generis eſſent, quas non vini cauſa haberemus, quas Græci τρωξίμους appellãt, receptas videri*. De nucibus & ficubus & vuis ideo tantùm, quia ſuper his dubitari poterat, an pomorũ nomine intelligi deberent, propterea quod tria illa quidam ab hac ap-

Digitized by Google

pellatione ſegregabant. Plinius ſeparatim de olea & oliuis tractauit lib. xv. deinde tranſit ad tractatum, quo explicat *omnium pomorum genera, & naturam.* ita enim titulus capitis, & à nucibus pineis incipit. ſic pomorum nomine omnes arborum fructus comprehendit, exceptis oliuis. cur oliuas nō eodem genere cōplexus eſt? quia baccæ ſunt.

—— & teritur Sicyonia bacca trapetis.

baccas autem à pomis ſecernit cap. xxviii. eiuſdem libri: *quæ baccis natura, eadem & pomis.* & lib. xii. de pipere: *vſum eius adeo placuiſſe mirum eſt. in alijs quippe ſuauitas cepit, in alijs ſpecies inuitauit: huic nec pomi, nec baccæ commendatio eſt.* ſuauitas ad pomum referenda eſt, ſpecies ad baccam. & hæc differentia ab eo ſtatuitur inter pomum & baccam. quacunque figura habeatur, aut magnitudine fructus arboris, modo ſit ad edendum dulcis, *pomum* illi vocatur. *bacca* non dicitur, niſi de rotundo ac minuto fructu. *bacca* proprie eſt κόκκος. Virgilius quoque oliuas à pomis ſeparat his verſibus:

Nec pingues vnam in faciem naſcuntur oliuæ,
Orchites. & radij, & amara pauſia bacca:
Pomaque & Alcinoi ſiluæ: nec ſurculus idem
Cruſtumijs Syrijſque pyris grauibuſque volemis.

& hæc cauſa videtur fuiſſe Plinio ſeorſim de oleis & pomis exponendi, & prius quidem de oleis, mox de omnibus pomorum generibus, quod Virgilium ſcilicet imitari ſtuderet. non propterea tamen oliuas à pomorum appellatione excludere debuit, quum alibi eas etiam ſub id nomen ac cēnſum reuocet. Virgilius ibi pyra quoque à pomis ſeiungit, cum tamen conſtet pomorum nomine etiam pyra intelligi. Græci μῆλον aliquando de omni genere fructuum ἀκροδρύων vſurpant, aliquando ad certam ſpeciem reſtringuunt. ita & Latini vocem *pomum* Heſychius: μῆλον, παντὸς δένδρου καρπὸς, ἐξαιρέτως δὲ τῆς μηλέας. idem: μῆλον πᾶς καρπός. cum igitur poëta in horto Alcinoi poma diſtinguit ab oliuis & pyris, de certa ſpecie accipit quam Græci μῆλον vocant, ex arbore μηλέα. atque ita Homerus de horto Alcinoi.

Ὄχνη ἐπ' ὄχνῃ γηράσκει, μῆλον δ' ἐπὶ μήλῳ.

idem intelligendum eſt in illo Ciceronis ex œconomicis loco quem ſuperius adduximus: *oleam, ficos, poma non habet.* vbi pomorum nomen generale non eſt ſed ſpeciale. & in Græco μηλέας fuiſſe liquet. ita & de aliis, vt in illo Africani verſu: *pomum, holus, ficum, vuam.* vbi pomum eſt, τὸ μῆλον ἀπὸ τῆς μηλέας. Hoc Macrobium fefellit, & ſi qui internoſcere non queunt, quum auctores hanc vocem pomi generatim, & quum ſpecialiter ſumunt. Sane miratus non eſſet omnibus illis ficum tanquam non pomum à pomo ſecerni. *pomum* hodie idiotiſmo noſtro de ſola ſpecie dicimus. antiqui Latini *malum* hac notione magis dicebant, & pomum ἀεὶ τῆς τοιαύτης ὀπώρας. Gloſſæ: *pomum*, ὀπώρα. inde *pomarium*, ὀπωροφυλάκιον. nuces itaque poma ſunt, mala non ſunt. Macrobius: *ſunt de agricultura ſcriptores, qui nuces & mala ſic diuidunt, vt nuces dicant*

A *omne pomum, quod foris duro tegatur, & intus habeat quod eſui eſt: malum vero, quod foris habeat quod eſui, & durum intus includat.* Seruius eamdem differentiam inter poma & nuces conſtare ait, vbi poma pro malis accepit. Græci idem ponunt diſcrimen inter ὀπώραν & ἀκρόδρυα, quorum hæc ſunt: ὀπώρα λέγεται ὁ χλωρὸν τὸν καρπὸν ἔχουσα, οἷον ἀπιδέχνια, καὶ ὅσα μὴ ἔχει ἔξωθεν τι ξυλῶδες. ἀκρόδρυα δὲ καλεῖται, ὅσα ἔξωθεν κέλυφος ἔχει, οἷον ῥοιά, ποντικά, κάστανα, καὶ ὅσα ξυλώδη τὸν καρπὸν ἔξωθεν ἔχει. ſic ὀπώρα de pomis, ἀκρόδρυα de nucibus. Iuxta eam porro definitionem malorum & nucum, adiicit Macrobius

B ibidem, Perſicum quod Sueuius poëta inter nuces numerat, magis eſſe inter mala numerandum. nam & Cloatium, cuius verba ſtatim ſubiungit de generibus malorum, Perſicum inter mala recenſere. mira ibi animaduertenda eſt hallucinatio Macrobij exiſtimantis idem eſſe Perſicum, Sueuij, & Cloatij. *Perſicum* apud Sueuium nux eſt iuglans, quam & *molluſcam nucem* veteres dixere, à milliori putamine: apud Cloatium Perſicum malum eſt, vulgo notiſſimum. Verſus Sueuij qui apud Macrobium leguntur, quia vulgo corruptiſſimi extant, ſic legendi ſunt:

C *Admiſcet baccam è Baſilicis: hac nunc partim,*
Partim Perſica: quod nomen ſic denique fertur,
Propterea quod qui quondam cum rege potenti
Nomine Alexandro Magno, fera prælia belli
In Perſas tetulere, ſuo poſt inde reuentu
Hoc genus arboris in prælatis finibus Graijs
Diſſeruere, nouos fructus mortalibus dantes.
Molluſca hæc nux, ne quis forte inſcius erret.

de hortulano loquitur faciente Moretum, qui inter alia eo mittit & admiſcet baccam id eſt nucleum è baſilicis nucibus. hodie legitur: *admiſce tu Acca baſilicis.* nullo ſenſu. melius etiam fortaſſe legeretur:

D *Admiſcet baccam baſilici: hoc nomine partim,*
Partim Perſica:

admiſcet nucleum baſilicæ nucis. hoc nomine partim, id eſt *baſilica*: partim *Perſica* dicuntur. & rationem addit Plinius de nuce iuglande: *& has è Perſide regibus translatas indicio ſunt Græca nomina: optimum quippe genus earum Perſicum atque Baſilicon vocant, & hæc fuere prima nomine.* Dioſcorides: κάρυα βασιλικὰ ἃ ἔνιοι Περσικὰ καλοῦσι. Heſychius: Περσικά, εἶδος καρύων. & Macrobio quidem facile poſſem adduci vt ignoſcerem Perſicas nuces cum Perſicis malis confundenti, ſed Atheneus qui in eadem culpa eſt, citra ſpem veniæ peccat, homo Græcus, & in auctoribus Græcis peruoluendis conſummatiſſimus. Is lib. iii. ſub nomine Περσικῶν, τὰ κάρυα καὶ τὰ μῆλα confundit. ibi citat locum Diphili Siphnij in hæc verba: Περσικὰ λεγόμενα μῆλα, ὑπὸ τινῶν δὲ Περσικὰ κοκκύμηλα, μέσως ἐστὶν εὔχυλα, θρεπτικώτερα δὲ τῶν μήλων. Φιλότιμος δὲ ἐν τῷ τρίτῳ ἢ δεκάτῳ περὶ τροφῆς, τὸ Περσικόν φησι λιπαρώτερον, καὶ κεγχρῶδες εἶναι. χαυνότερον δὲ ὑπάρχειν, καὶ πιεζόμενον τὸ ἔσω ἔλαιον ἀνιέναι. Perſica Diphili, mala ſunt: Philotimi, nuces. Quid enim manifeſtius? labitur porro nec ignoſcēdo errore, quia multis in locis ſcripta

Digitized by Google

veterum medicorum citat, quorum teſtimoniis conſtare illi poterat, τὸ Περσικὸν nucis eſſe genus, quod etiam βασιλικὸν diceretur. lib. II. ex Diocle hæc verba adferuntur : τὰ δὲ περσικὰ κεφαλαλγητικὰ μὲν ἐστιν οὐχ ἧττον τῶν Διὸς βαλάνων, τρέφει δὲ μᾶλλον καὶ φάρυγγα τραχύνει. & notandum quod ait Perſicas nuces exaſperare fauces. hoc eſt quod dixit Diphilus loco ante citato, τὸ περσικὸν, λιπαρώτερον καὶ κιχχῶδές ἐστι, hoc eſt τραχυντικόν. & malè vir magnus καχρυῶδες reponebat. κιχχῶδες Græcis idem quod κερχῶδες. vt κίρχωμα & κίγχωμα : κιγχρὶς auis & κερχνὶς. vt ſuprà oſtendimus. ſic Diocles de iuglandibus & Heracleoticis nucibus : τρέφει μὲν ὁμοίως τοῖς ἀμυγδάλοις, ἔχει δέ τι κιχχῶδες, καὶ ἐπιπολαστικόν. id eſt τραχυντικόν τι, quod fauces exaſperet. quo loco vir eruditiſſimus etiam καχρυῶδες legit. quod eſt ineptiſſimum. Scio quid ſit κάχρυς in arboribus, quam etiam habet nucis arbor & iuglans. at nihil hoc ad fructum ipſum attinet. quod enim καχρυῶδές τι habere dicatur, hoc vel ad formam ſpectat, vel ad virtutem ac δύναμιν. quantum ad formam, nihil καχρυῶδες habet nucis pomum aut iuglandis. de virtute igitur ac proprietate id accipiendum. nam & Diocles ita ſcribit de Amygdalis : θερμαντικὰ δὲ, διὰ τὸ ἔχειν κιχχῶδές τι. ibi quoque legi vult : διὰ τὸ ἔχειν καχρυῶδές τι. ergo καχρυῶδες, id erit quod vim ac virtutem habet τῆς κάχρυος. quæ κάχρυς cum vim habeat excalfactoriam, καχρυῶδες quoque idem erit quod θερμαντικόν. ſed qualis hæc ratio redderetur quare amygdalæ ſint. idem quippe eſt ac ſi diceret : *amygdala autem ideo calfaciunt, quia calfaciendi virtutem habent.* quod eſſet abſurdum. præterea cur καχρυῶδες pro eo quod habet calefaciendi virtutem? an præter cetera ſpecialis hæc vis ineſt, τῇ καλουμένῃ κάχρυϊ? hoc ex Plinio aſſeritur, cuius hæc ſunt lib. XVI. cap. VIII. *ferunt robora, & cachryn: ita vocatur pilula in medicina vtendi vim habens.* non poſſum aliud heic dicere, quam hæc Pliniana eſſe, quem virum nihil in his vidiſſe planè conſtat. nec cachrys pilula eſt : nec in medicina vtendi vim habet arborum cachrys, ſed ſemen Libanotidis, quod *cachrys* vocatur. præter fructum ferunt robora & pilulas diuerſi generis multas, σφαιρία vocat Theophraſtus. de his pilulis egit Plinius capite ſuperiori. præterea huiuſmodi σφαιρία, gerunt & κάχρυν. quæ pilulæ inſtar non habet. florem eſſe quercus & earum arborum in quibus naſcitur, quidam exiſtimarunt. cetero generale nomen eſt omnium καχρυοφόρων ἡ κάχρυς. ſed ſpeciatim ſingularum κάχρυς ſuum habet nomen. in robore vocatur βρύον, quaſi dicas ἄνθησιν. nam βρύειν florere ſignificat, & oleæ propriè βρύειν dicuntur, cum florent. ſed & βρύον quod petris innaſcitur, id earum eſt ἐξάνθησις quædam. hinc βρυάζειν, θάλλειν exponit Heſychius. in nuce Heracleotica dicitur ἴουλος. hæc eſt auellana. Theophraſtus: τὸ δὲ Ἡρακλεωτικῇ μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ καρποῦ φύεται τὸ βρυῶ-

A δες ἴουλος σκώληξ ἰσομεγέθης. Gaza legiſſe videtur, φύεται βοτρυῶδες. nam vertit *racematum quiddam*, legendum : τὸ βρυῶδες. in pinu vel picea hoc βρυῶδες appellatur κύτταρος. Heſychius interpretatur, τὰ σφαιροειδῆ τῶν στροβίλων. nihil horum pilulæ ſimile eſt, ſed longum quid eſt, æqualiter vndique craſſum. iam quod notat vir doctiſſimus in Athenæum de figura cachrys haberi exemplum apud Theophraſtum lib. III. Hiſtoriarum in ſorborum explicatione, ſane exemplum illud neutiquam monſtrat κάχρυν eſſe pilulam. Dicit ſorbum emittere τὴν καχρυώδη κορύνην, λιπαρὰν καὶ ἐπανθοῦσαν, quæ per totum hiemem durat, κορύνη

B vel κορυνώδης eſt germinatio oblonga, quæ καχρυώδης fit quum flore obducta eſt, non vno nec continuo, ſed multis ac minutis particulis aut germinibus diuiſo, aliquando granis, in modum vuæ, aliquando & filis, vt in tilia, aliquando & ſquamis vt in nuce auellana & ſimilibus. idem Theophraſtus lib. III. cap. XVII. de Colytea frutice Idæo, quem nec fructum nec florem ferre dicit, ſed κορυνώδη κάχρυν, oblongam ſcilicet κάχρυν in modum κορύνης. gemmas etiam hoc eſt ὀφθαλμοὺς eamdem habere ait, λείους, & λιπαρούς, καὶ λευκούς, τῷ χρώματι δὲ καχρυώδεις. caue cenſeas χρῶμα illud

C καχρυῶδες inſtar pilulæ eſſe. oblongam intelligit figuram, & inciſuris vel ſquamis aſperam. Certè vox κάχρυς, nec pilulæ ſignificationem vllam habet, nec exemplũ Dioſcoridis, quod huic rei firmandæ vir doctus valere voluit, quidquam huc facit, vt poſtea dicam. Adiicit Plinius hoc pilulę genus id eſt cachryn, gigni & in abiete, larice, picea, tilia, nuce, platano, poſtquam folia cecidere hieme durante. *continet*, inquit, *nucleum pineis ſimilem. is creſcit hieme, aperitur vere pilula tota.* hæc ex Theophraſto cuius mentem non aſſequitur. poſtquam enim Theophraſtus aliquot arbores

D καχρυοφόρους recenſuit, ſpeciatim deſcribit, τὴν κάχρυν nucis Heracleoticæ, quam ἴουλον quidam vocabant. inter alia dicit : σύγκειται ἐκ τῶν ἰούλων σύγκειται ἐκ μικρῶν μορίων φολιδωτῶν τῇ τάξει, καθάπερ οἱ στρόβιλοι τῆς πεύκης, ὥστε μὴ ἀνομοίαν εἶναι τὴν ὄψιν στροβίλῳ νέῳ, καὶ χλωρῷ. tum ſubijcit, τοῦ δὲ αὔξεται τοῦ χειμῶνα, καὶ ἅμα τῷ ἔαρι χάσκει. hoc pilula non eſt, quam Theophraſtus ſcribit eſſe σκώληκα ἰσομεγέθη. præterea non continet nucleum pineis ſimilem, ſed ſimilis eſt nuci pineæ dum adhuc nouella eſt, niſi quod longior, & æqualis vbique craſſitudinis. pineam autem nucem refert, ſola ſquamarum ſe-

E rie. poſtremo non de cachrye omnium καχρυοφόρων arborũ hoc dicit Theophraſtus, ſed de nucis Heracleoticæ ἰούλῳ. poſt cuius deſcriptionem addit : περὶ δὲ τῆς φιλύρας ἐπισκεπτέον, καὶ εἴ τι ἄλλο καχρυοφόρον. Ceterum ex his arboreis κάχρυσι nulla adeo τμητικὰ ac θερμαντικὰ, vt vim vtendi habere dici poſſit. hoc de cachry libanotidis verum eſt, quod pilula non eſt, ſed ſemen. ex tribus porro generibus libanotidis vna cognominatur καχρυοφόρος, cuius ſemen dicitur κάχρυ. &

Digitized by Google

falluntur viri docti qui κάχρυ ſcribunt, & diſtingui aiunt ab arbore κάχρυ. vtrumque κάχρυς dicitur, nec aliter libri ſcribunt, & Plinius id confirmat, qui confundit. Duo genera libanotidis, alterum ἄκαρπον, alterum κάρπιμον. eius quæ fructum fert, duo item genera: alterius fructus, λευκὸς, ἰσχνὸς σφονδύλῳ παρόμοιος, γωνίας ἔχων δριμὺς, ῥητινίζων; ὃν δὴ τῷ ἀμαλάκτῳ ἐπικάρπιον τὴν καλοῦσι. ita Dioſcorides. atque hæc eſt cuius fructus vocatur κάχρυς. altera fructifera libanotis, per omnia priori ſimilis, ſemen fert, πλατὺ, μέλαν ὡς σφονδύλιον, εὐῶδες, οὐ πυρωτικόν. cum in omnibus ſimiles ſint hæ libanotides, & vtræque fructum ferant, cur alterius ſemen κάχρυς propriè vocatur, alterius non item? nec enim propter vim vrendi puto alteri tributum hoc nomen, quaſi vox κάχρυς id propriè ſignificet. à figura ſeminis hoc nominis illi inditum cenſeo. ſemen illud quod rotundum eſt & anguloſum κάχρυς nomen habuit. alterius vero ſemen quod latum eſt & ſine angulis, hoc nomine caruit. ab inciſuris igitur illis quas habet inter angulos, κάχρυ cognominatum eſt ſemen libanotidis alterius. Dioſcorides de Ornithogalo: καὶ μεταξὺ αὐτῶν κεφάλιον ὡς κάχρυ ἐντετμημένον. *& in medio eorum florum, capitulum inciſum ad inſtar cachryos.* ita vertendum. de cachry libanotidis intelligit, quod eiuſmodi ἐντομὰς habet. ſed & hordeum toſtum ab eadem ratione, κάχρυς & καχρύδιον appellatum eſt, quod hiulcum torrendo fieret. Heſychius: καχρυδίων πεφρυγμένων, κριθῶν κυρίως, καταχρηστικῶς δὲ πάντα τὰ πεφρυγμένα, καὶ βοτάνη ἡ λιβανωτὶς, καὶ τῆς πεύκης ἡ βλάστησις, καὶ πυροὶ ποιοί. hordeum ipſum per ſe, etiam non fructum, ſtriaturis ac rugis aſperum eſt. talia & quæcunque torrentur: aſpera quippe ac retorrida fiunt. hinc πάντα τὰ πεφρυγμένα, ſic vocari notat. quin etiam & illud neſcio quid, quod in arboribus quibuſdam gignitur, & κάχρυς vocatur, ab eadem ratione hanc appellationem meruit, quod ex multis particulis, hiantibus ſquamatim contextum ſit, hoc propriè κάχρυς, quod eſt κάρχυς. vt κάλχη, κάχλη. κέρχνος, κέγχρος. κριαὸς κιρσός· Κορσὴ, κροσσὴ, θράσος, θάρσος, & ſimilia ſexcenta. ſic & κάχρυς κάρχυς. quod aſperitatem, τὴν τραχύτητα vel aſperum quid ſignificat. hinc καρχαλέος Heſychio τραχύ. hinc κάρχαρος idem, vnde καρχαρόδους, & καρχαρίας ὁ τραχὺς, καὶ ὀξεῖς ἔχων ὀδόντας. Κάρχαι quoque ſunt καρκίνοι cancri ab aſperitate teſtæ ſic dicti. ex eo ergo ſemen Libanotidis, quod anguloſum & aſperum eſt, κάχρυ appellatum. & ſemen hordei, quod & ipſum ſcabrum & aſperum eſt, κάχρυς dictum. & nugantur Grammatici qui de hordeo toſto interpretantur tantùm. κάχρυς propriè granum hordei, κάχρυς πεφρυγμένη, hordeum frictum. vt in illo Comici: καχρυδίων πεφρυγμένων. vnde & καχρυδίας ἄρτος panis hordeaceus. Ariſtophanes in Comœdia Nubibus:

Αὐτὸς τι πίνοντ᾽ ὥςπερ ἡ κάχρυς χωρεῖν ἀλοῶσαι.

A vbi κάχρυς ſunt κριθαί. cum enim cetera ſemina leuia ſint, hoc aſperum & ſcabritie horridum, & rugis ſtriatum. inde κάχρυς. ſimili ratione vt diximus & certarum arborum germinatio quædam hoc nomen inuenit. cum igitur ex pluribus rebus quibus hæc appellatio competit, ſolum ſemen libanotidis vim calfaciendi habeat, abſurdum eſſet, generalem τοῦ θερμαντικοῦ καὶ πυρωτικοῦ ſignificationem eo nomine ſignatam velle, atque inde arceſſere. κεγχρῶδες vt dixi idem quod κερχνῶδες, & τραχυντικὸν vel τραχὺ ſignificat. nam κερχνῶδες veteribus medicis id dicitur quod fauces exaſperat, & exiguam tuſſim ciet.
B Hinc βρώματα κερχνώδη Galenus dici annotat, ὅσα τραχύνοντα τὴν φάρυγγα βραχείας βῆχας κινεῖ. Hoc autem ait contingere, τοῖς λιπαροῖς, καὶ ὀξέσι, καὶ δριμέσι. Atqui ſuprà multis oſtendimus idem eſſe κέρχνοι & κέγχροι, κεγχρῶδες & κερχνῶδες. ex eo igitur amygdalas vim excalfactoriam habere colligebat Diocles, διὰ τὸ ἔχειν κεγχρῶδές τι, quod fauces exaſperarent, & rauceſcere facerent, ferè ſolent omnia λιπαρὰ quæ & θερμαντικά. Habent etiam κεγχρῶδές τι quæ δριμέα ſunt. Dioſcorides de ſemine Libanotidis quod vrendi vim habet & commanducatum
C os incendit, arteriam etiam ac fauces exaſperare dicit: τῷ σπέρματι δὲ εἰς τὰ ἀποστήματα χρῆσθαι δεῖ, τῆς μὴ τὸ κάχρυ φερούσης λιβανωτίδος, δριμὺ γὰρ ἐκεῖνο, καὶ τραχυντικὸν τῆς ἀρτηρίας. ſic amygdala, quia κερχνῶδές τι habet, & τραχυντικὸν τῆς ἀρτηρίας, inde & calida eſſe dignoſcitur. & hæc indubitata ſunt. hinc de omnibus calidis paſſim leges, δάκνειν ea & τραχύνειν τὴν γλῶσσαν, τὴν ἀρτηρίαν, τὴν φάρυγγα, præcipuè quæ acria ſunt & ſubamara. quod ſi quis καχρυῶδες eodem ſenſu accipere velit, vt certè idem poteſt ſignificare, non repugnabo. nam & καχρυῶδες vno & altero loco in ſcriptis extare
D notauit Caſaubonus, alibi etiam κεγχρῶδες. vtroq; τὸ τραχὺ vel τραχυντικὸν deſignatur. Erotianus in Lexico Hippocratis pro κεγχρώδη notat legere quoſdam καρχαρώδη. vbi fortè ſcribendum καχρυώδη. vt ad ſuperiora regrediar Perſicæ nuces, & Perſica mala differunt, quæ perperam Macrobius confundit. illud etiam obiter notandum, Perſicas nuces Plinio cum iuglandibus eaſdem cenſeri, quum Græci omnes auctores faciant diuerſas. certe quam Latini iuglandem vocant, ea Græcorum eſt Διὸς βάλανος. nam *Iuglans* eſt Iouis glans, vt *Iupiter*, Iouis pater. Cloatius apud Macro-
E bium: *Iuglans, D prætermiſſum eſt, quaſi Diuglans, id eſt* Διὸς βάλανος. ita legendum, quum male ſit vulgo, *Di prætermiſſum eſt quaſi Dijuglãs.* ſcriptum in optimo libro quem vidimus, *De prætermiſſum.* ſed illud *De* poſitum pro littera D. ſed fallitur Cloatius, nec enim in hoc nomine D littera prętermiſſa eſt, non certè magis quam in voce *Iupiter.* Ζεὺς, Æolibus qui diphtongos diuidebant, Ζεύς. vt παῖς. tum inſerto digammate, Ζεϝύς. inde Latinum *Iouis.* vt Ζυγὸν *iugum. Ioupater* prius dicebant pro *Iouis pater*: vt *Iouglans*, pro Iouis glans. At genitiuum Διὸς, ex antiquo Δὶς. Arcadius:

Digitized by Google

γλῶ τὸ βρῶμα. Δὶς διὸς ὁ Ζεύς. Hinc Latinum *dieſpiter* pro *Diſpiter*, Δὶς πατήρ. *Iouis* ex Ζεὺς vel Ζεῦς. Græci igitur τὴν Διὸς βάλανον ſeparant ἀπὸ τῶν Περσικῶν. Diocles apud Athenæum: τὰ δὲ Περσικὰ, κεφαλαλγητικά μέν ἐστιν οὐχ ἧττον τῶν Διὸς βαλάνων. vbi διὸς βαλάνους vocat *Ponticas*. Mneſitheus quoque apud eumdem lib. II. τὰ Περσικὰ, & Διὸς βαλάνους apertè diſtinguit. Theophraſtus qui multis locis meminit Διὸς βαλάνου, quodam in loco etiam τῆς Περσικῆς καρύας mentionem facit veluti diuerſæ. vt lib. III. Hiſtoriarum cap. VII. συμβαίνει δὲ ἐπὶ τῆς Περσικῆς τῆς καρύας, καὶ τῆς Ηρακλεωτικῆς, καὶ ἄλλων. Et lib. II. prout citatur ab Athenæo, nam hodie ea verba non extant in his quæ habemus: ἐπὶ τῶν γε μειζόνων φανερὰ πάντων ἡ ἀρχὴ, καθάπερ ἀμυγδαλῆς, καὶ καρύων καὶ τῶν ἄλλων ὅσα τοιαῦτα πλὴν τοῦ Περσικοῦ, τοῦτο δ' ἧττον. Perſicum ibi de nuce accipiendum, non de malo. vt perperam Athenæus. Oppius apud Macrobium in libro de arboribus ſilueſtribus baſilicas iuglandes nominat, quaſi iuglandes eædem ſint cum baſilicis, quæ & Perſicæ dicebantur. *Heracleotica hæc nux, quam quidam Caſtaneam vocant, itemque Pontica nux, atque etiam quæ dicuntur baſilica iuglandes, germina atque flores agunt ſimiliter iiſdem temporibus quibus Græcæ nuces.* hoc eſt primum in quo Latini à Græcis ſcriptoribus diuerſi abeunt. iam aliud dixero in quo non conueniunt. Plinius iuglandem eam eſſe vult, quam Græci καρύαν vocant κατ' ἐξοχήν. *Perſicum atque Baſilicum vocant. & hæc prima fuere nomina. Caryon a capitis grauedine propter odoris grauitatem conuenit dictum.* Latini quoque *nucem* ſic vocant:

——*ſi forte nucem deiecerit Eurus.*

Et illud: *Nux ego iuncta viæ*, de iuglande Latini intelligunt. Græci κάρυον abſolutè poſitum, & Διὸς βάλανον quæ iuglandem, hoc eſt Iouis glandem ſonat, ſecernunt. id ex ſexcentis Theophraſti locis colligere eſt: vnum aut alterum adducam lib. IV. Hiſt. cap. VI. ὅ, τε μὲν Τμῶλος ἔχει, καὶ ὁ Μύσιος Ὄλυμπος πολὺ τὸ κάρυον, & τὴν Διὸς βάλανον. Et lib. III. cap. VII. de cachry: ἔχει δὲ ἐλάτη, καὶ πεύκη, καὶ δρῦς, καὶ ἔτι φιλύρα, καὶ καρύα, καὶ Διὸς βάλανος, καὶ πίτυς. Plinius quum illum locum verteret, quia τὴν καρύαν & Διὸς βάλανον eamdem haber, *nucem* tantùm dixit: *gignitur & in abiete, larice, picea, tilia, nuce, platano.* propterea quod *nux* κατ' ἐξοχὴν & *iuglans* Latinis eadem arbor, ideo non eas disiunxit, ſicut in Græco ſegregantur. eodem libro idem cap. IV. de his quæ in montibus tantum naſcuntur: ἰδίως φιλύκη, ἀτράκτυλον, καρύα, Διὸς βάλανος. & mirum eſt hunc locum cum citaret Macrobius, eum legere, καρύα, ἡ καὶ Διὸς βάλανος. & adiicit: *hanc etiam Græci Baſilicam vocant.* hæc erat nimirum Latinorum ſententia. ſed apertius diſtinguit eodem lib. cap. VI. quando arborum fructus matureſcunt: κηλάστρα δὲ καὶ καρύα, καὶ ἀχράδων τι γένος, μετοπωρινὸν, δρῦς δὲ καὶ Διὸς βάλανος ὀψιαίτερον ἔτι, περὶ Πλειάδος δύσιν. Quærendum igitur quid propriè Theophra-

A ſtus Διὸς βαλάνων nomine intellexerit. Græci aut Ponticas nuces, id eſt auellanas, aut caſtaneas ſic vocarunt. Vtrum genus nucis hoc nomine appellauit? ipſe certè veterum Græcorum more Εὐβοϊκὸν vocat, caſtaneam, & ſubaudiendum κάρυον. ſic enim lib. I. Hiſt. cap. XVIII. τῶν δὲ δένδρων οὐδὲν γυμνόσπερμον, ἀλλ' ἢ σαρξὶ περιεχόμενον ἢ δέρμασι. τὰ μὲν δερματικοῖς ὥσπερ ἡ βάλανος, καὶ τὸ Εὐβοϊκόν. τὰ δὲ ξυλώδεσιν ὥσπερ ἡ ἀμυγδάλη, καὶ τὸ κάρυον. *Corio teguntur glandes, & Euboica nuces, id eſt caſtanea: ligneo putamine amygdala & nuces.* Plinius cruſta *glandes tegi*, *corio caſtaneas* dicit.

B Theophraſtus vtriuſque δερματικὸν operimentum tribuit. τὸ Εὐβοϊκὸν igitur κάρυον Theophraſto caſtanea eſt. quod clarè etiam oſtendit lib. IV. cap. VII. vbi dicit, πολὺ τὸ κάρυον καὶ Διὸς βάλανον in Olympo Myſio, & Tmolo reperiri: in Euboëa vero & circa Magneſiam, τὰ μὲν Εὐβοϊκὰ πολλὰ, τῶν δὲ ἄλλων οὐδέν. an diuerſa igitur Διὸς βάλανος & τὸ Εὐβοϊκόν? atqui Εὐβοϊκὸν caſtanea eſt, nux Euboïca, Heſychius: Εὐβοϊκά, τὰ κάστανα. Nicander:

——λόπιμόν τε κάρυον τε
Εὐβοΐς, βάλανόν τε μιγήξιπρος καλέουσι.

C Idem Heſychius: λόπιμα, κάστανα, οἱ δὲ Εὐβοϊκά. Extitere tamen & quidam ex Græcis qui Διὸς βαλάνους de caſtaneis interpretarentur. Heſychius: Διὸς βάλανοι. Ἑρμιππος φορμοφόροις.

Τὰς δὲ Διὸς βαλάνους, καὶ ἀμύγδαλα σιγαλόεντα
Τὰ κάστανα, τινὲς δὲ Ποντικά λέγουσιν, ἢ Ηρακλεωτικά.

ita legendum. Pollux de Caſtaneis: ἔνιοι δὲ ταῦτα καὶ Διὸς βαλάνους ἀπὸ τῶν ποιητῶν καλεῖσθαι νομίζουσιν. Plinius quoque id teſtatur, vocatas nimirum Διὸς βαλάνους è caſtanearum genere quæ ſatiuæ eſſent. locus hodie ita legitur in editionibus lib. XV. cap. XXIV. de Caſtaneis.

D *Sardibus hæ prouenere primùm. Ideo apud Græcos Sardianos balanos appellant. nam Diuus Tiberius poſtea balanum nomen impoſuit excellentioribus ſatu factis.* Thuanæus librorum optimus & Rigaltianus eo loci legunt: *nam Diuus balanum poſtea impoſuere excellentioribus ſtatu factis.* pronum eſt reſcribere: *nam Dius balanum poſtea impoſuere.* hoc eſt, Διὸς βάλανον. quod & Turnebus olim coniecerat, è ſcriptis vt apparet codicibus. huiuſmodi ſatiuas caſtaneas, hodie *marrones* vocamus, reliquis communibus *caſtanearum* nomen manſit. Theophraſtus quoque ipſe nomine τῶν Διὸς βαλάνων ca-

E ſtaneas intellexit. licet Εὐβοϊκὰ κάρυα de iiſdem caſtaneis ſæpe dicat. Lib. III. cap. X. hiſt. de oxye ſiue cerro: ὁ δὲ καρπὸς λεῖος, βαλανώδης ἐν ἐχίνῳ, πλὴν αἰάκανθος καὶ λεῖος, καὶ οὐχ ὡς ἡ Διὸς βάλανος ἀκανθώδης. Sic legendus ille locus. Dicit cerri glandem in echino incluſam eſſe, ſed minimè aculeato, vt Διὸς βάλανος, hoc eſt caſtanea: cuius calices *echini* propriè dicuntur, quod ſpinis obſiti ſint vt echinus vel ericius. Sic Διὸς βάλανος Theophraſto caſtanea eſt. in eadem ſententia eſt Geoponicῶn auctor multis locis, ex Damogeronte hæc refert lib. X. τὰ κάστανα, ἅ τινες Διὸς βαλάνους καλοῦσι. & alio loco vbi veteres

Digitized by Google

appellationes fructuum cum recentioribus comparat : *βασιλικὸν, τὸ ὑπὸ παρ' ἡμῖν λεγόμενον κάρυον. κάρυον δὲ ἐστι Ποντικὸν, τὸ λεπτοκάρυον. Διὸς βάλανος, ἐστι τὸ κάστανον.* Alij Ponticas nuces ſiue auellanas, *Διὸς βαλάνους* appellatas volunt. Nec minima caterua ſic ſentit. Multi certè veterum Grammaticorum in ea opinione. Athenæus : *Ἑρμῶναξ δὲ καὶ Τιμαχίδας ἐν γλώσσαις Διὸς βάλανον φασὶ καλεῖσθαι τὸ Ποντικὸν κάρυον.* illud conſtat Ponticam nucem Græcorum eſſe Latinorum auellanam. Plinius : *Cæteris quidquid eſt, ſolidum eſt, vt in Auellanis & ipſo nucum genere, quas antea Abellinas patriæ nomine appellabant. in Aſiam Græciamque è Ponto venere, & ideo quod Ponticæ nuces vocantur.* ita legendus ille locus. Macrobius de Auellana quam & Præneſtinam ait dictam : *Hanc autem nucem Græci Ponticam vocant.* Plinius de Catone : *adjicit præterea Auellanas, & Caluas Præneſtinas, quas maximè laudat & conditas ollis in terra virides tradit.* ſic legendum ac diſtinguendum. nam vulgo legitur : *Galbas, Præneſtinas.* genus Auellanæ Præneſtinum *caluum* dicebatur quod in ſummo minus barba tectum eſſet. nam id genus nucis molli barba vel capillo protegitur. Plinius: *has quoque mollis protegit barba.* quæ barbam illam non habebant in hoc genere, *Caluas* vocabant, quales erant Præneſtinæ. Totum genus Græci *λεπτοκάρυον* vocant. Præneſtinarum mentio apud Athenæum, ſed locus vulgo extat vitiatus. ſic enim legitur lib. II. *καλεῖται δὲ τινὰ καὶ μοσχιὰ κάρυα.* lege, *Πραινεστῖνα κάρυα.* Gloſſarum auctor *caluas* interpretatur *Ποντικὰ πεφρυγμένα.* nimirum caluas non natura intelligit, ſed toſtura factas. ſed id repugnat Catonis verbis, qui virides condi tradit, & Præneſtinas ita vocatas oſtendit quæ caluæ naturaliter eſſent, hoc eſt ſine barbæ operimento. Iam & illud porro conſtare debet Heracleoticam nucem & Ponticam eamdem eſſe. Super hoc dubitare nos non ſinit quod de ea multis locis ſcribit Theophraſtus, ſed omnium maximè id euincit deſcriptio eius quæ habetur lib. III. Hiſtoriarum, cap. XV & dictæ Heracleoticæ ab vrbe Ponti celeberrima. Latè itaque errat doctiſſimus ille Oppius apud Macrobium qui Heracleoticam nucem à Pontica ſeparat, & Caſtaneam interpretatur. *Heracleotica hæc nux, quam quidam caſtaneam vocant, itemque Pontica nux.* *Διὸς βάλανον* Græcorum Ponticam eſſe nucem multorum eſt apud Græcos opinio, vt ſuprà vidimus. Pollux, vt habent eius ſcripti codices : *ὁ τὰ λεπτὰ κάρυα ἃ καὶ Διὸς βαλάνους καλοῦσι.* Addit mox de caſtaneis : *ἔνιοι δὲ ταῦτα, καὶ Διὸς βαλάνους ὑπὸ τῶν ποιητῶν κεκλῆσθαι νομίζουσι.* at nemo Græcorum quod ſciam *Διὸς βαλάνους* ea notione accepit, qua Latini nucem iuglandem, qui eo nomine id appellant, quæ Græcis eſt *καρύα.* Seruius : *Nuces in tutela ſunt Iouis. vnde Iuglandes appellantur, id eſt Iouis glandes.* profectò longè ſimilior glandi videtur minuta nux, præcipuè quæ longa eſt, quam nux iuglans. nam ſi auellanæ ſuperiorem

A calicis partem detrahas, & inferiorem relinquas, glandis formam planè effeceris in calice ſuo adhuc extantis. Hinc *βάλανον μυρεψικὴν* Dioſcoridis tradit ſimilem eſſe *τῷ Ποντικῷ καρύῳ.* Diocles ſanè apud Athenæum Heracleoticas nuces vocari *Διὸς βαλάνους* apertè oſtendit his verbis : *τὰ δὲ Ἡρακλεωτικὰ καλούμενα, καὶ Διὸς βάλανοι, τρέφει μὲν οὐχ ὁμοίως ταῖς ἀμυγδάλαις, ἔχει δέ τι χυλῶδες.* qui falli Athenæum putant, falluntur ipſi. Heracleoticæ & Ponticæ eædem. qui Heracleoticas pro caſtaneis acceperunt hinc videntur decepti. *Διὸς βαλάνους* caſtaneas appellari quidam putauerunt, alij Heracleoticas nuces. B inde Heracleoticas pro caſtaneis ſumpſere nonnulli. Hæc cum ſint, Theophraſtus tamen auctor grauiſſimus, Heracleoticam nucem, & *Διὸς βάλανον* ſeiungit lib. III. Hiſt. cap. VI. *οἱ μὲν γὰρ καὶ δρυῶν αἰθῶν οἴονται, καὶ τὴν Ἡρακλεωτικὴν καρύαν, καὶ Διὸς βάλανον.* Qui vt ſuprà diximus *Διὸς βάλανον* caſtaneam vocat. Quattuor ſunt ſpecies *ἀμφισβήτηται* nucum, quæ hoc nomen ſibi vindicant. Græci eas ſic nominant, *τὸ κάρυον, τὸ λεπτοκάρυον, τὸ ἀμύγδαλον, καὶ τὸ κάστανον.* Auſonius qui quinque genera facit, pineam nucem his quattuor generibus videtur adiungere.

C *Et duplici defenſa putamine quinque genus nux.*

Alij qui quattuor genera nucum tantum faciunt, quarum *nucleus* propriè dicitur quod intus eſt. caſtaneas ab hoc cenſu excludunt, & glandibus adſcribere malunt. Apicius : *De nucleis hoc : nuces maiores, nucleos pineos, amygdala, auellana.* Vox *κάρυον* Græcis de ampliſſimo illo genere abſolutè ſumitur, quod Latini *iuglandis nucis* nomine indigetant. Apicius *maiores nuces* vocat, vt Græci quoque *μεγάλα κάρυα.* Philiſcus Comicus :

Ὦ Γεραιὲ κάρυον μέγ' ἐστι καὶ κενόν.

Græci paſſim *μεγάλον κάρυον* de hac nuce dicunt. D Hoc genus nucis nomine Latini abſolutè appellarunt. Plinius : *ab his locum amplitudine vindicauerunt, quæ ceſſerunt, quæ ceſſere auctoritate nuces iuglandes.* oleum caryinon è nucibus iuglandibus fieri alibi tradit : ſic quod Græcè *κάρυον,* hoc Latinis *nux iuglans.* Græci contrà *τὴν Διὸς βάλανον* in genere *τῶν λεπτοκαρύων* poſuerunt, quæ & *Ponticæ* nuces & *Heracleoticæ* appellatæ ſunt, Latinis *auellanæ,* & patriæ nomine *Præneſtinæ & Tarentinæ,* vel etiam caſtaneam ſic vocarunt. Nec nouum hoc eſt Latinis vt vocem à Græcis acceptam, in alia quam Græci E ſignificatione vſurpent. Id in vocibus *ἀνδρών, ξυστὸς, πρόθυρον* iam olim obſeruauit Vitruuius, & nos in aliis quamplurimis. Nunc videndum de Perſicis nucibus, cui generi ſint aſſerendæ, *τῶν καρύων* an *λεπτοκαρύων.* Plinius nucum iuglandium optimum genus eſſe dicens, nucibus eas non auellanis contribuit. Dioſcorides, in eadem ſententia *περὶ καρύων βασιλικῶν,* quæ & *Perſica* nominata ſcribit, & nuces iuglandes intelligit Latinorum, quibus ſubiungit *τὰ Ποντικά,* quæ ſunt

λεπτοκάρυα. idem tradit καρύινον ἔλαιον ἐκ τῶν βασιλικῶν καρύων συντίθεσθαι. quod Plinius ex nucibus iuglandibus fieri dixit. Diphilus apud Athenæum: τὰ δὲ Ποντικὰ κάρυα κεφαλαλγῆ, ἧττον δὲ ἐπιπολαστικὰ τῶν βασιλικῶν. per Ponticas nuces, intelligit auellanas & λεπτοκάρυα. per βασιλικὰ, iuglandes. hæ Oppio dicuntur *baſilica iuglandes*. Theophraſtus quoque τὰ βασιλικὰ inter nuces reponit lib. III. cauſarum, cap. II. vbi dicit τῶν ἡρακλεωτικῶν ſolidum ac denſum putamen eſſe, at τῶν βασιλικῶν μανώτερον τὸ περὶξ καὶ ἧττον συμφυές. hoc de nucibus accipi debet, quas vt ait Plinius, *natura compactili operimento clauſit: namque ſunt bifida putaminum carina*. Pollux: χοῖνοι, φοίνικες, κάρυα, κάρυα τὰ μὴ ἔχοντα διαφυὴν, εἴη δ' ἂν ταῦτα τὰ λεπτοκάρυα, ὃ μᾶλλον τὰ καστάνεα ὀνομαζόμενα. certè nec minuta nux quam λεπτοκάρυον Græci vocant, nec caſtanea διαφυὴν habent. ſed de caſtanea non de minuta nuce intellexit Xenophon, cuius locum alluſit Pollux. Verba Xenophontis hæc ſunt è quinto Ἀναβάσεως de Moſſynœcis: κάρυα δὲ ἔτι τῶν αἰσχυλίων ἦν πολλὰ τὰ πλατέα, οὐκ ἔχοντα διαφυὴν μηδεμίαν, τούτῳ καὶ πλείστῳ σίτῳ ἐχρῶντο ἕψοντες. κάρυα πλατέα ſunt caſtaneæ, quæ ſitu ac facie planæ ſunt non prorſus rotundæ, ſed amygdalæ etiam planæ & aliquanto etiam planiores quam caſtaneæ. Ideo vt diſtingueret addidit, οὐκ ἔχοντα διαφυὴν μηδεμίαν, nam amygdalæ ab vno latere ſpeciem quamdam διαφυῆς præferunt: caſtaneæ ac minutæ nuces omnino nullam. πλατέα κάρυα Græci caſtaneas propriè vocant, non amygdalas. Diocles apud Athenæum lib. II. τὰ δὲ πλατέα φυσοδέστερά ἐστι. De amygdalis non poſſe exponi manifeſtum ex eo eſt, quod paulo ante eas nominauit, & qualitatem earum notauit. quare verba Philotimi apud eumdem ſic legenda ſunt: τὸ πλατὺ, τὸ καὶ καλούμενον Σαρδιανὸν δυσκατεργαστόν ἐστι. nam *Sardianum* κάρυον caſtaneam vocabant. vulgata etiam retineri poteſt: τὸ πλατὺ, καὶ τὸ καλούμενον Σαρδιανὸν, δυσκατέργαστά ἐστι. duas ſpecies recenſet caſtanearum generis. τὸ πλατὺ & τὸ Σαρδιανόν. vt Sardiana rotundior fuerit, altera figuræ planioris. Plinius lib. XV. cap. XXIII. cuius locum peſſimè affectum vulgo, ſic emendandum iudico ex veſtigijs veteris ſcripturæ: *Tarentinæ faciles nec operoſæ cibo, figura rotundior. Quæ balanitis vocatur, purgabilis maximè & ſponte proſiliens pura. Plana eſt & Salariana, Tarentina minus tractabilis*. Interpunctio noſtra, lectio Thuanæi codicis. niſi quod habet: *eſt eis alariana*. Tarentinas dicit minimè operoſas eſſe ad edendum, quarum figura rotundior: quæ vero *Balanitis* vocatur à figura glandis, eam maximè purgabilem eſſe, hoc eſt facillimè purgari, & echino ſuo exui, ita vt ſponte proſiliat pura, planam eſſe & Salarianam & Tarentina minus tractabilem. Sic apud Græcos Sardianæ, vt omnium optimæ figura rotundiores fuiſſe videntur, communes vero facie planæ. Hinc τὸ πλατὺ κάρυον, Philotimo de communibus, Σαρδιανὸν de optimis. hoc verum eſt. Ceterùm & διαφυῆ carent minutæ

A nuces, quam habent baſilicæ iuglandes. Plinius de Auellanis & minutis: *quarum putamini nucleiſque ſolida rotunditas ineſt*. μονοειδὲς τὸ κέλυφος καὶ συμφυές. falſus eſt igitur auctor Gloſſarij veteris, qui *caluam* interpretatur κάρυον βασιλικόν. nam *calua nux* è genere τῶν λεπτοκαρύων. hæ Baſilicæ nuces etiam Perſicæ dictæ. Philotimus apud Athenæum alimentis tradit τὸ Περσικὸν λιπαρώτερον καὶ κεγχρῶδες ἐστὶ, χαυνότερον δὲ ὑπάρχει, καὶ πιεζόμενον πλεῖστον ἔλαιον ἀφίησι. quod de nuce iuglande debet exponi. at enim Theophraſtus τὸ κάρυον propriè dictum diſtinguit ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ. ſic enim apud Athenæum verba eius referuntur: Τῶν γε μειζόνων

B φανερὰ πάντων ἡ ἀρχὴ καθάπερ ἀμυγδαλῆς καὶ καρύου καὶ τῶν ἄλλων ὅσα τοιαῦτα πλὴν τοῦ Περσικοῦ. Specie non genere Perſicam nucem à nuce ſecernit, vt Διὸς βάλανον, ἀπὸ τῆς Εὐβοϊκῆς. Nam Διὸς βάλανος iuxta ipſum, & nux Euboïca ſpecies ſunt eiuſdem generis, ideſt Caſtaneæ arboris. Sic *Perſica* nux ſpecies optima nucis iuglandis, quam & *Baſilicam* dixerunt, & pro generis nomine poſuerunt antiquiſſimi quique medici, qui de alimentis ſcripſerunt. Sueuius in Moreto è Perſide in Græciam allatum hoc genus ab ijs qui cum Alexandro Magno in Aſiam militarunt. Atqui longe ante Ale-

C xandri Magni tempora, τὰ κάρυα in Græcia Italiaque notiſſima. Ergo certam tantùm ſpeciem, quæ præſtaret ceteris, inde tranſlatam conſtat. ſed nouos fructus tum datos dicit:

—— genus hoc prælatis finibus Graijs
Deſeruere, nouos fructus mortalibus dantes.

Atqui non adeò hęc ſpecies à genere ſuo differt, vt propterea nouum atque antea inuſitatum fructum Græciam tunc vidiſſe dici queat. quinetiam veteres medici vt ſuprà notamus τὰ Περσικὰ & τὰ βασιλικὰ pro nucibus ponunt, ſpeciem pro genere. Plinius

D quoque totum genus è Perſide tranſlatum ſignificat his verbis de iuglandibus: *& has è Perſide regibus translatas indicio ſunt Græca nomina. Optimum quippe genus earum Perſicum atque Baſilicon vocant*. ita legitur in optimo Thuanæo: nam Rigaltianus habet: *è Perſide regionibus*. quod eſſet, *è Perſida regionibus*. ſed illud verius. Nam quod è Perſide tranſlatæ, Perſicæ dictæ: quod à Regibus *Baſilicæ*. Hæc mens Plinij. Pollux *Perſicas* nuces prius dictas, poſteà *baſilicas* innuit. Περσικὰ κάρυα, ἃ νῦν βασιλικά. Verùm enimuero non genus totum,

E vt Plinius innuit, ſed hanc tantùm ſpeciem quæ *Perſica* eſt appellata, è Perſide in Græciam traductam fuiſſe certum eſt. Fabulam de Caryæ origine antiquiſſimam apud Seruium legere eſt ad Eclog. VIII. Ὀρφὴ, Λυκώ, & Καρύα ſorores, & filiæ Dionis Laconiæ regis & Iphitheæ. harum Carya à Libero amata in monte Taygeto mutata eſt in arborem ſui nominis, cum artius à ſororibus ſuis cuſtodiretur: *Caryam vero quam amauerat, in eodem monte in arborem ſui nominis vertit, quæ Latinè Nux dicitur. quod poſtea Diana ita factum Lacenas docuit, unde templum Caryatidi Dianæ à*

Digitized by Google

Laconibus conſecratum. Hæc poſtrema ita legenda ſunt. aliam huius conſecrationis rationem refert vetus interpres Statij: *Carya templum Dianæ in Laconia ſacrum, quod etiam Caryatium nominatum eſt ex hac cauſa: quum luderent Virgines, minitante ruina, omnis chorus in arborem nucis fugit, & in ramo eius pependit, quam nucem Græci caryan vocant.* lege: *quod etiam caryatin vocant.* Heſychius: καρυᾶτις ἑορτὴ Ἀρτέμιδος, καὶ ἱερόν. Hæc ex antiquiſſimis Græciæ fabulis petita ſatis oſtendunt quam antiqua res in Græcia fuerit, nucis arbor, quum tradat Sueuius ætate Alexandri Magni in Græciam è Perſide tranſlatam fuiſſe Perſicam ſiue Baſilicam nucem. De certa itaque ſpecie non de toto genere eum intellexiſſe fidem ipſe faciat hoc verſu:

Molluſca hæc nux, ne quis forte inſcius erret.

certum genus nucis ſic vocabant, quod molliori eſſent putamine. Plautus apud Macrobium: *Molluſcam nucem ſuper eius impendere tegulas.* Plinius: & *præterea molluſcæ putamen rumpentes.* Antiqui dicebant *mollus* pro mollis: vt *hilarus, acrus,* & ſimilia. Inde *molluſcus.* Genus quoddam aceris etiam *molluſcum* appellarunt, quod minus erat criſpum & intortum, ideoque mollioris materiæ. Putaui aliquando de his Perſicis nucibus, quæ Perſica vocat Sueuius, capiendos eſſe verſus iſtos Columellæ ex horto:

—— pruniſque Damaſci
Stipantur calathi, & pomis quæ barbara Perſis
Miſerat, vt fama eſt, patrijs armata venenis.
At nunc expoſiti paruo diſcrimine læti
Ambroſios præbent ſuccos oblita nocendi.
Quin etiam eiuſdem gentis de nomine dicta
Exiguo properant miteſcere Perſica malo.

Priores verſus vulgo de Perſea accipiunt, Ægypti arbore peculiari, poſteriores de malis Perſicis. quos ego de nucibus Perſicis aliquãdo ſumebã, quia priores illos omnino de Perſicis malis intelligi debere ſciebam. fruſtra quippe in horto ſuo Columella id genus arboris plantari præciperet, quod extra Ægyptum non naſcitur. ita enim omnes ſcribunt. Galenus lib. II. κατὰ τόπους Perſeam in Alexandria ſolam ſibi viſam memorat. De vulgaribus itaque pomis, & quæ vbique tum naſcerentur, loqui Columellam exiſtimandum eſt. poma certe illa quæ è barbara Perſide miſſa dicit, Perſica mala ſunt, non Perſeæ arboris fructus. quod enim de his ſcribit, in Perſide venenata fuiſſe, & noxam exuiſſe mutato ſolo, hoc etiam de Perſicis quidam ſcriptum reliquere. Legendus autem ſic ille verſus:

At nunc expoſito patriæ diſcrimine, læta
Ambroſios præbent ſuccos oblita nocendi.

vulgaris lectio mendoſiſſima. *expoſito diſcrimine patriæ,* exuto ac depoſito patriæ veneno. *exponere* pro deponere tralaticium. Plinius de Perſicis: *falſum eſt venenata cum cruciatu in Perſis gigni, & pœnarum cauſa à regibus tranſlata in Ægyptum terra mitigata. Id enim de Perſea diligentiores tradunt, quæ in totum alia eſt myxis rubentibus ſimilis.* Columellam taxat Plinius, non dubium tamen eſt quin & de Perſicis nonnulli auctores hoc idem tradiderint, quos Columella ſequitur. quænam igitur ſunt illa altera Perſica, de quibus agit in his ſequentibus?

Quinetiam eiuſdem gentis de nomine dicta
Exiguo properant miteſcere Perſica malo.

& vitium eſt in his verbis manifeſtarium. legendum enim.

Exiguo properant miteſcere Præcoca malo.

Certum eſt è Plinio ita corrigendum eſſe. inter Perſicorum genera numerat & *præcocia,* quæ æſtate matureſcunt. ſed in Plinio legendum in capitis lemmate: *de Perſico, genera* VII. nam ſeptem, non quattuor ponit: *Perſica,* & *Duracina,* quibus palmam è Perſicis tribuit. *Gallica* & *Aſiatica* nationum cognomine. *præcocia* quæ æſtate matureſcunt. *Supernatica,* quę è Sabinis veniebant, & *popularia* quæ vndique. In libro Indicis recte legitur: *Perſicorum genera ſeptem.* Columella in horto quattuor tantum genera recenſet. *Perſica* ſic proprie dicta, in patria ſua Perſide venenata, tranſlatu ac ſatu mitigata. Ab eadem gente *Præcoqua,* exiguo malo, properantia matureſcere. ea ſunt quę hîc repoſuimus. Sequitur apud eumdem de Gallicis & Aſiaticis:

Tempeſtiua manent quæ maxima Gallia mittit,
Frigoribus pigro veniunt Aſiatica fœtu.

Supernatica & popularia emiſit. Duplex nota præcocium & quod properant miteſcere, & quod exigua ſunt. Dioſcorides ſtatim poſt Perſica recenſet, Πραικόκια. τὰ δὲ μικρότερα καλούμενα δὲ Ἀρμενιακὰ, ῥωμαϊστὶ δὲ Πραικόκια, εὐστομαχώτερα τῶν προειρημένων εἰσί. *Armeniaca* & *Præcocia* eadem facit; Plinius & Columella diuerſa. hic in horto:

Armenijs & cereolis, pruniſque Damaſci
Stipantur calathi.

Plinius quoque *Armeniaca* prunorum generi adſcribit. alijs vt dixi, *Armeniaca,* & *præcocia* eadem ſunt. Auctor Geoponicῶn: Ἀρμενιακὸν ἐστὶ τὸ βερίκοκκον. quod enim Armeniaca in prunorum genere recenſet cum Columella Plinius, *præcocia* quoque prunis adnumerant multi. Suidas: κοκκύμηλον εἶδος ὀπώρας, τὸ παρ' ἡμῖν λεγόμενον βερίκοκκον. quin & Perſica ipſa de prunorum genere eſſe placuit pleriſque. Diphilus Siphnius apud Athenæum: Περσικὰ λεγόμενα μῆλα, ὑπὸ τινῶν δὲ Περσικὰ κοκκύμηλα. Perſicca mala, quibuſdam Perſica pruna nuncupata. At præcocia è Perſicorum genere. ergo & Armeniaca, quæ modo prunis, modo malis accenſentur. Cloatius Coccymelum ipſum inter malorum genera reponit, quod prunum ſignificare notum eſt: forte inductus ratione nominis, quod κόκκυγος μῆλον dicitur. Nicander: Μῆλον ὃ κόκκυγος καλέουσι. Inde igitur Armeniaca à præcocibus Perſicis videntur diſtinxiſſe Plinius & Columella, quod præcocia Perſicis malis adſcriberent nonnulli, Armeniaca verò prunis. atqui & Perſica ipſa pruna potius dicenda quam mala plures ſibi meritò perſuaſerunt. Plinius de prunis: *nec non ab externa gente Arme-*

niaca, quæ ſola & odore commendantur, peculiari impudentia nucibus inſitorum, quæ faciem parentis ſucúmque adoptionis exhibent appellata ab vtroque nuciprunа. ita ſcribendum illum eſſe locum auctoribus libris credidi. ſic enim habet Rigaltij eruditiſſimi codex. hæc Armeniaca nucibus inſita eadem omnino cum Præcocibus Perſicis, quæ eodem modo inſita vocabantur *Nuciperſica*. de his intellexit Martialis hoc diſticho:

Vilia maternis fueramus Præcoqua ramis,
Nunc in adoptiuis Perſica cara ſumus.

repoſuerunt in priore verſu, quaſi ex libris, *fueramus Perſica*. quod non debuit. repetitio illa ingrata auribus & abſurda. præterea ab ingenio imperitorum librariorum profecta eſt, qui cum *præcoca* legerent, nec intelligerent, *Perſica* inde fecerunt. quod in Columellæ verſu etiam admiſſum fuiſſe vidimus. *præcoca*, vt *cocus*, *coci* & *cocinatoria vaſa*, & *cocina* pro coquina. Græci qui Latinas voces ad Græcam formam & ſonum ſæpenumero deflectunt, ex illo *præcoca* ſuum illud βερίκοκκα concinnarunt. quo nec abſtinuit Artemidorus: τὰ Περσικὰ καὶ βερίκοκκα. in Lemmate diſtichi Martialis etiam corrigendum: *præcoca nuciperſica*. hæc ſunt *Armeniaca nuciprunа*, Plinij. *Præcoca* vel *præcocia*, Perſica ſunt, atque ita dicebantur. *perſica præcocia*. vt *Perſica duracina*, *Perſica Aſiatica*. atque ita de ceteris. hæc *præcoca*, nucibus inſita. dicta ſunt *præcoca nuciperſica*, non *Perſica nuciperſica*, vt perperam habet vulgatum lemma. Eadem & *nuciprunа*. nam & *Perſica*, & *præcocia Perſica*, quidam prunis adiungebant, quæ eadem cum Armeniacis. Quoniam heîc ſumus, & hoc agimus nihil nocebit, & doctorum hominum æſtum explicare ſuper arboris Perſeæ & Perſicæ diſcrimine, & quæ de vtraque confusè à veteribus ſunt tradita, diſtinctè exponere, quandoquidem & hoc ad Plinij noſtri illuſtrationem non parum pertinet. De Perſica arbore ſcribit ille lib. xv. cap. xiii. in hæc verba: *Perſicæ arbores ſerò & cum difficultate tranſiere, vt quæ in Rhodo nihil ferant, quod primum ab Ægypto earum fuerat hoſpitium.* Hæc habet è Theophraſto, qui multis locis teſtatur hoc genus arboris ab Ægypto in Rhodum tranſlatum, ſine fructu in ea inſula prouenire, quem in Ægypto prædulcem fert. ſed quod mirandum ſit, nuſquam Περσικὸν μῆλον, aut Περσικὴν μηλέαν nominat Græcus auctor, ſed ſemper, aut Πέρσιον aut Περσέας, aut Περσίας. lib. ii. Hiſtoriarum, cap. iii. καθάπερ καὶ τὸ Πέρσιον τὸ ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ὁ Φοῖνιξ ἐν τῇ Ἑλλάδι. negat fructum in Græcia ferre, τὸ Πέρσιον Ægyptiacum, & Palmam. idem lib. iii. cap. iv. Περσέας vocat. ὥσπερ ἐπί τε τῆς Περσέας ἔχει καὶ τῆς Φοίνικος. ἡ μὲν ἐν Αἰγύπτῳ καρποφορεῖ καὶ εἴ που τῶν πλησίον τόπων, ἐν Ῥόδῳ δὲ μέχρι τοῦ ἀνθεῖν μόνον ἀφικνεῖται. At lib. ii. cauſarum, cap. iv. eamdem arborem Περσέαν appellat: τὰ δὲ βλαστάνει μὲν, ἄκαρπα δὲ γίγνεται, καθάπερ ἡ Περσέα ἡ Αἰγυπτία περὶ Ῥόδον. Ecquis porro dubitet quin hæc Perſea vel Perſia Ægyptia, quæ

A fructum Rhodi ferre non poteſt, eadem ſit cum illa Perſea, quam Theophraſtus idem latè deſcribit inter arbores Ægypti peculiares lib. iv. Hiſtoriarum, cap. ii? Etenim, quam multis locis ſtrictim attigit, ac nominauit tantùm, ibi totam eius hiſtoriam naturamque depinxit. Hæc quum ita ſint, Plinius tamen qui inter Perſicam & Perſeam latum eſſe diſcrimen agnoſcit, ceteris illis locis, vbi dicit Theophraſtus Perſiam vel Perſeam Ægyptiam in Rhodum tranſlatam non fructiferare, de Perſica arbore id interpretatus eſt. In ipſa vero deſcribenda, vbi &
B Περσέα ſimiliter vocitatur, de Perſea accipit, quam in totum aliam eſſe contendit. Huius deſcriptionem ipſis Theophraſti verbis totam contexit lib. xiii. cap. ix. vbi tamen libri ſcribunt: *Ægyptus & Perſicam arborem ſui generis habet, ſimilem pyro.* &c. Atque ita etiam editi. Dalecampius legit, *Perſeam* ex Theophraſto. ſed cum vbique Περσέας & Περσίας Theophraſti de Perſica arbore intellexerit, cur non & heîc Περσέας verteret *Perſicam*? Indicis quoque liber ad hunc locum præfert ſcriptum, *Arbor Perſica*. eodem tamen capite ſub finem, quo loco legunt editi, *circa*
C *Thebas hac; vbi & quercus & Perſica, & oliua*, ibi libri omnes ſcripti oſtendunt: *vbi & quercus & Perſea*. & in Theophraſto: δρυμὸς μέγας περὶ τὸν Θηβαϊκὸν νομὸν, ὅπου καὶ δρῦς καὶ ἡ Περσέα πολλή, καὶ ἡ ἐλαία. Cur tam diuerſe? quum Perſeam à Perſica aliam eſſe doceat, cur heîc eaſdem ſtatuit? Immo cur Perſicam à Perſea diſtinguit apud Theophraſtum, quando certum ſit auctorem illum, hæc tria vocabula Πέρσιον, Περσέας & Περσίας de vna eademque arbore vſurpaſſe? Profecto Πέρσιον malè videtur ſcriptum pro Πέρσειον. ſic σμύρνιον pro σμύρνειον genus herbæ, & κενταύριον pro κενταύρειον.
Inde apud poëtam:

D *— graueolentia centaurea.*

τὰ κενταύρεια. hodie κενταύριον ſcribunt omnes. ita τὸ Πέρσιον, poſitum eſt pro Πέρσειον. ſimiliter & Περσία ſcriptum pro Περσεία. id clarè oſtendunt verſus Clearchi apud Athenæum lib. xiv. de tragematis ſiue bellarijs qui ſic legendi ſunt:

Ἄμης, πλακοῦς, ἔνθρυπτα, ἴτριον, ῥοά,
Ὠὸν, ἐρέβινθος, σησάμη, κότινος, βότρυς,
Ἰσχάς, ἄπιος, πέρσεια, μῆλ', ἀμύγδαλα.

vbi τὰ Πέρσεια ſunt mala Perſica. nam τὸ Πέρσειον pomum dicitur, ἡ Περσεία vel Περσεία arbor ipſa. Malè legitur Περσία quod verſus reſpuit.
E Poſidonius Stoicus in libro Hiſtoriarum apud eumdem Athenæum: φέρει δὲ καὶ τὸ Πέρσειον ἡ Ἀραβία, καὶ ἡ Συρία καὶ τὸ καλούμενον βερίκοκκον. Scribitur ibi quoque Πέρσιον. quod tamen ratione non caret. Nam Πέρσιον ſic dicitur de malo Perſica, vt Λύκιον de ſpinæ quodam genere in Lycia naſcente, quod & *pyxacanthon* dixere. Sic etiam Μήδιον genus herbæ, quod è Media tranſlatum, & Σκυθικὸν Dioſcoridi de glycyrrhiza quam & Σκυθικὴν ῥίζαν, vel Σκυθικὴν ῥίζαν alij vocant. Ergo & Πέρσιον, arbor Perſica, vel malus Perſica. Arbor ipſa Περσεία vt

Digitized by Google

μηλέα, Περσείην vocat Nicander:

Σκληρ' ἀπὸ Περσεῖος κάρυα.

& de Perſica arbore intellexit, Dioſcoride teſte. Pro definito itaque tenendum eſt vetuſtiſſimos Græciæ auctores Περσέαν & Πέρσειον vocitaſſe ſemper id genus arboris, quod recentiores Græci Περσικὸν, & eos ſequuti Latini *Perſicam arborem*, & *mala Perſica* nuncuparunt. Ita certè vocarunt Theophraſtus, Poſidonius, Nicander, Clearchus, alijque antiquiſſimi. Nec audiendi fortaſſe viri docti huius ætatis, quibus placet Nicandrum Perſeam cum Perſica arbore confudiſſe. Vetus eius Scholiaſtes notat è Socratis libris περὶ δακετῶν καὶ ἑρπετῶν, *Perſeam* arborem, quam ῥοδακινέαν dicunt ex Æthiopia in Ægyptum tranſlatam fuiſſe. De Perſica intellexit, non de Perſea. Nam ῥοδακινέα, eadem cum Δωρακινέᾳ, quæ Perſica eſt. Vetus Lexicon iatricon ἀνέκδοτον ita ſcribit: Περσέα ἡ Ῥοδακινέα καὶ Περσικὰ μῆλα, τὰ Ῥοδάκινα. Tranſpoſitis litteris vocarunt Ῥοδάκινα, quæ alijs Δωράκινα, hoc eſt Perſica Duracina. Atqui quæ ex Aethiopia tranſlata eſt, Perſea ea videtur potius eſſe, quam Perſica malus. Nam Perſeam in Aegypto tantum, & Aethiopia naſci tradit grauiſſimus auctor Strabo lib. XVII. de Aegypto: ἡ δὲ Περσέα ἐνθένδε μόνον καὶ παρ' Αἰθίοψι, δένδρον μέγα, καρπὸν ἔχον γλυκύν. idem de Aethiopia: πλεονάζει δὲ τῶν φυτῶν, ὅ τε φοῖνιξ, καὶ ἡ Περσέα, καὶ ἡ ἔβενος. Ex Aethiopia igitur in Aegyptum tranſlata Perſea. At Perſica ex Perſide in Græciam. alij mirifice hæc confundunt, ac turbant: Nicander canit Perſeæ arborem è Cephei regno ac regione in Græciam aduectam:

Σκληρ' ἀπὸ Περσεῖος κάρυα βλαστὸς οἷον ἐρύξει
Περσεὺς ἦν ποτε παισὶ λιπὼν Κηφηΐδα γαῖαν,
Αὐχέν' ἀποθλιμμέξας ἅρπῃ, γυῖα τε Μεδούσης
Ῥεῖα Μυκηναίοισιν ἐνίξησαι ἀρούραις
Κηφῆος νέα δῶρα.

Sub quo cæli axe regio illa Κηφηὶς & regnum Cephei cenſenda fuerint, haud conuenit inter auctores, alij de Aethiopia accipiunt, quam & Κηφηνίαν inde dictam volunt, & Κηφῆνας Aethiopas à Cepheo. iſti ſunt qui Perſeum, ex Aethiopia in Græciam, vel vt nonnulli ſcribunt, in Aegyptum, Perſeam arborem tranſtuliſſe aſſerunt. Plinius de Perſea, quam male à Perſica arbore diſtinguit: *eam quoque eruditiores negauerunt ex Perſide propter ſupplicia tranſlatam, ſed à Perſeo Memphi ſatam.* alij Κηφηνίαν eamdem eſſe cum Chaldæorum regione autumant. qui ſic dicti olim fuerint à Cepheo Andromedæ patre. Stephanus: Χαλδαῖοι, οἱ πρότερον Κηφῆνες ἀπὸ Κηφέως τοῦ πατρὸς Ἀνδρομέδας, ἀφ' ἧς καὶ τοῦ Περσέως τῆς Δανάης καὶ Διὸς Πέρσαι. hæc Chaldæorum regio circa Babylonem ad Euphratem fluuium in Perſidis regno. quinimmo & Perſas, à Perſeo denominationem & originem ſumpſiſſe pleriſque Græcorum creditum. Quum igitur ferè inter omnes conſtet Perſeam arborem à Perſeo in Græciam tranſlatam, ex Cephenia ſoceri Cephei regione, iuxta eorum ſententiam qui regionem eam in Perſarum ditione collocant, conſequens eſt, & ex Perſide genus illud ἐπώνυμον adiectum fuiſſe, ſed à Perſeo, vnde & nomen ſumpſit. nam à Περσεὺς Πέρσειος, vt ab Ἀχιλλεὺς, Ἀχίλλειος: à Προμηθεὺς, Προμήθειος. vnde Προμήθειον πῦρ, & Ἀχίλλειος δρόμος, Ἀχίλλειοι κριθαί. ita & Πέρσειον δένδρον & μῆλον. Πέρσειον, & arbor ipſa Περσείη, & Περσέα. Nicander δένδρον Περσῆος ἐπώνυμον vocauit. nec enim *Perſea* à Perſide poteſt deduci, ſed à Perſeo dicitur. Recentiores Περσικὸν etiam appellarunt, quia tranſlatum à Perſeo ex Cephenia ſoceri ſui regione, quæ iuxta quoſdam ἐν τῇ τῶν Περσῶν ἐπικρατείᾳ fuit. Sed hoc poſterius: nondum enim ibi Perſæ regnabant, ſed primò Cephenes à Cepheo, mox Chaldæi. Iam id primum conſtare debet veteres Græcos Περσέαν & Πέρσειαν appellaſſe, quod recentiores Περσικόν. Etenim genus arboris aliud fuit, quod antiquiores illi Περσικὸν nominabant, & longe à Perſea diuerſum, vel Perſica arbore notiſſima. Quod recentioribus *Citrum* & κίτρεον dictum eſt, hoc veteres Περσικὸν & Μηδικὸν μῆλον dixere. Theophraſtus apud Athenæum ex lib. IV. plantarum Hiſtoriæ: Ἡ δὲ Μηδία χώρα καὶ ἡ Περσὶς ἄλλα ἔχει πλείω, καὶ τὸ μῆλον τὸ Περσικὸν ἢ Μηδικὸν καλούμενον, vide reliqua. Malum citrium ſic vocatum veteribus ex Athenæo & alijs conſtat, & reuera hoc genus mali è Perſide in Græciam migrarat. Antiphanes Comicus apud eumdem:

Νεωστὶ γὰρ τὸ σπέρμα τοῦτ' ἀφιγμένον
Εἰς τὰς Ἀθήνας ἐστὶ παρὰ τοῦ βασιλέως.

Quum igitur veteres illi Perſicum malum vocarent τὸ κίτρεον, hoc nomen nuſquam vſurparunt de Perſico malo recentiorum, ſed Πέρσειον illud nominabant & Πέρσεον, arborem vero ipſam Πέρσειαν & Περσέαν, quam à Perſeo in Græciam allatam fuiſſe credebant. Quum hoc certum ſit, immo certiſſimum, quæſierit heîc aliquis, cur igitur recentiores Græci *Perſeam* veluti Aegypti peculiarem, & generis ſui arborem, à Perſica malo paſſim diſtinguunt, ſi Perſea veterum eadem cum Perſica recentiorum? Facile expediri poteſt hæc quæſtio. Alia Perſea communis apud veteres, alia Perſea Aegypti, vt alia συκάμινος vulgaris, alia συκάμινος Aegyptia, quam & συκόμορον appellitabant: alia porro & *ficus Ægyptia*, Siliquam arborem ſic dicebant, alia ficus ita propriè appellata: alia denique ἄκανθος Græciæ, alia acanthus Aegypti. Multas peculiares & ſibi proprias arbores habuit Aegyptus, quæ nuſquam alibi naſcebantur. ijs Græci quum nomina indere vellent, ex ſuarum arborum aliqua ſimilitudine, quam habere videbantur, eas denominarunt, vt morum Aegyptiam, ficum acanthum, cum diuerſi tamen generis arbores eſſent in Aegypto, quæ hoc nomen tulerunt, idem de Perſea dicendum. Hæc arbor hoc nomine olim Græciæ nota à Perſeo trāſlata vel ex Aethiopia vel ex Perſide, vnde & Perſicam recentiores appellarunt. Nicander, Poſidonius, Clearchus Πέρσειαν nomi-

nant, & de Perſea ſiue Perſica Græciæ intelligunt, arbore vtique nec ſatu moroſa, & natu facillima, & vbique ferè prouenienſe, & quæ vbicunque prouenerit, fructum ferat. Eius porro nomen & Ægypti peculiari arbori communicatum eſt, ob aliquam vt videtur ſimilitudinem, licet in totum alia ſit. non Perſeam tamen ſimpliciter, ſed cum Epitheto patriæ nominarunt. ita enim ſemper Theophraſtus, τὸ Πέρσιον τὸ κατ᾽ Αἴγυπτον, & Περσέαν τὴν Αἰγυπτίαν vocitat, vt nimirum diſtinguat à Perſea communi. ſic ἄκανθον Αἰγυπτίαν & ἄκανθον τὸν κατ᾽ Αἴγυπτον appellat, vt ab acanrho vulgari ſecernat. ita & συκάμινον τὴν Αἰγυπτίαν, & κατ᾽ Αἴγυπτον. ſycomorum appellat, quæ in totum diuerſa eſt à Sycamino vel moro aliarum regionum. At æui medij Græciæ ſcriptores, poſtquam eam quæ veteribus *Perſea* vocabatur, ipſi *Perſicam* paſſim nominare cœperunt, τῆς Περσέας appellatio in Aegyptia Perſea remanſit. Inde *Perſeam* ſimpliciter vocarunt eam arborem Aegypti, quæ veteribus *Perſea Ægyptia* dicebatur, quia nulla opus erat amplius epitheti adiectione diſcrimini vtriuſque arboris notando, quum Perſeam vulgarem Perſicam iam nuncuparent. latiſſimè itaque Plinius errat qui Περσέαν τὴν Αἰγυπτίαν Theophraſti quæ in Rhodo ferax non erat, de Perſica arbore accipit, quam in Græcia iam olim, & vbique locorum quibus prouenit, fructiferam eſſe conſtat. Sed de Perſea Aegypti manifeſto loquitur, quum Περσέαν τὴν Αἰγυπτίαν etiã diſertim appellat, cùm eam ex Aegypto in Rhodum inſulam transferre conati, vix ac ne vix quidem euincere potuerunt, vt ibi fructum ferret. & conſentiunt omnes, etiam Plinius ipſe Perſeam illam extra Aegyptum naſci nolle, aut ſi naſcatur, feracem non eſſe. falſa igitur illa Pliniana, nec ex Theophraſti mente: *nam Perſica arbores ſerò & cum difficultate tranſierunt, vt quæ in Rhodo nihil ferant, quod primum ab Ægypto earum fuerat hoſpitium.* Hoc de Perſea Aegyptia verum eſt, non de Perſica communi, quæ temporibus Theophraſti paſſim in Græcia, & cum fructu proueniebat, licet in libris qui hodie extant nulla fiat eius mentio vel deſcriptio. Sed quam multa ex libris Hiſtoriæ Plantarum Theophraſti citantur Athenæo, quæ in operibus eius de plantis, quorum copiam hodie habemus, non reperiuntur. vt illa de Perſico vel Medico malo ſiue citro, quæ paulo ante retuli, quæque Athenæus afferr ex quarto τῆς περὶ φυτῶν ἱστορίας, in hodiernis eius libris eodem titulo, non extant. Sed Perſeam vulgarem, hoc eſt Perſicam nouiſſe illum, & cognitiſſimam tunc in Græcia fuiſſe, vel ex eo colligitur, quod Περσέαν τὴν κατ᾽ Αἴγυπτον, & τὴν Αἰγυπτίαν, cum adiuncto patriæ ſemper nominet ad differentiam alterius Perſeæ communis. Sed etiam ſi concederemus nullam aliam eum ſciuiſſe Perſeam præter Aegyptiam, de eadem certè vbique eum loqui ſtatuendum eſt, non alibi de *Perſica*, alibi autem de *Perſea*, vt Plinius voluit. Perſeam

A Ægyptiam deſcripſit Theophraſtus lib. IV. cap. II. & ex eo Plinius lib. XIII. cap. IX. Quæ in Græcis vertendis peccauit Latinus auctor, heîc obiter animaduertam. Græca Theophraſti: καρπὸν δὲ φέρει πολὺν, καὶ κατὰ πᾶσαν ὥραν πεπαίνει· περικαταλαμβάνει γὰρ ὁ νέος τὸν ἔνον, πέττει δὲ ὑπὸ τοὺς ἐτησίας. hæc ſic Latinè Plinio reddita: *fertilitas aſsidua & ſubnaſcente craſtino fructu, maturitas Eteſiarum afflatu.* Neſcio quid velit. certè non hoc voluit Græca. κατὰ πᾶσαν ὥραν, fructum ferre & maturare vult Theophraſtus. non id ſignificat, quotidie fructum in

B Perſea ſubnaſci & matureſcere. κατὰ πᾶσαν ὥραν eſt omni tempore anni, vere, æſtate, autumno, hieme. ideo addit: περικαταλαμβάνει γὰρ ὁ νέος τὸν ἔνον, *nouus fructus anniculum ſemper deprehendit.* Plinius ὥραν in Græco ſcriptore, non de tẽpore anni, ſed de hora diei interpretatus eſt. Verùm quia ἀδύνατον videbatur, vt omnibus horis fructum ederet ac perficeret, de diebus ſaltem accepit, & craſtinum fructum ſubnaſci dixit, qui omnibus diebus nouus naſceretur. Ridiculè. Idem tamen etiam alibi in re ſimili eamdem loquutionem ſic reddidit. Theophraſtus de Medica vel Perſica arbore:

C φέρει δὲ τὰ μῆλα πᾶσαν ὥραν. τὰ μὲν γὰρ ἀφῄρηται, τὰ δὲ ἀνθεῖ, τὰ δ᾽ ἐκπέττει. Plinius ita vertit: *arbor ipſa horis omnibus pomifera eſt, alijs cadentibus, alijs matureſcentibus, alijs verò ſubnaſcentibus.* atqui πᾶσαν ὥραν in Græco eſt πάντα καιρόν. Rectius Oppius de eadem arbore apud Macrobium: *generantur autem in Perſide omni tempore mala citrea. alia enim præcarpuntur, alia interim matureſcunt.* τὰ μὲν ἀφῄρηται, τὰ δ᾽ ἐκπέττει. Seruius de eadem: *hæc arbor citri omni pæne tempore plena eſt pomis, quæ in ea partim matura, partim acerba, partim adhuc in flore ſunt poſita.* Sequitur apud Theophraſtum de fructu Per-

D ſeæ: ἔστι δὲ μέγεθος ἡλίκον ἄπιος. τῷ σχήματι δὲ πρόμακρος ἀμυγδαλώδης, χρῶμα δὲ αὐτοῦ ποῶδες, ἔχει δὲ ἐντὸς κάρυον ὥσπερ τὸ κοκκύμηλον, πλὴν ἔλαττον πολὺ καὶ μαλακώτερον. Plinius: *pomum longius piro, incluſum amygdalæ putamine & corio, colore herbido, ſed vbi nux illi, huic prunum, differens breuitate & mollitie.* in paucis verbis quam multa peccata. Cælum à terra non diſtat longius, quã à Plinianis Theophtaſtea diſſident. ille ἀμυγδαλώδη Perſeæ fructum vocat, qui figura longior eſt, ad inſtar amygdalæ: τῷ σχήματι πρόμακρος, ἀμυγδαλώδης. hic *incluſum amygdalæ putamine & corio* intellexit. quo ni-

E hil falſius figuram & formam amygdalæ deſignat illa vox ἀμυγδαλώδης. vt omnia ad eum modum facta vocabula. atqui falſa illa interpretatione ſeductus in fructu Perſeæ lignum foris eſſe ſcripſit, lib. XV. cap. XXVIII. *aliquorum intus bacca foris lignum, vt his quæ in Ægypto diximus gigni.* de pomo Perſeæ intelligit. quin & genus amygdalæ illud pomum facit, eodem capite: *aliquorum lignum ipſum in vſu & pomi vice, vt generi amygdalæ quam in Ægypto diximus.* Perſeam deſignat. libri tamen eo loco legunt: *vt generis mygdis quam in Ægypto diximus.* in alijs, *mydis.* vulgata rectè habet, niſi legas, *vt generi myxæ.* nam

Digitized by Google

Perſeæ pomum myxis rubentibus ſimile eſſe alibi dixit. minimè in hoc ſibi ipſi concinens. nam myxæ pomum amygdalæ corio ac putamine clauſum non eſt. nec in ea quod intus eſt, manditur, ſed quod extra, vt in prunis, Perſicis, atque etiam Perſeæ pomis. Certe *myxa*, ex genere prunorum, vel prunis admodum ſimilia. Lexicon Iatricon vetus: Μύξα τὰ καὶ μυξάρια δένδρου καρπός ἐστι, μικρότερος μὲν τῶν κοκκυμήλων, δυνάμει δὲ παραπλήσιον. Iſidorus in originibus *Nixa* vocat κατ' ἀντίφρασιν. Sic *mattam* veterum, hodie *nattam* vocamus. & *mappam*, *nappam*. Sic *binyxi lychni* apud Anaſtaſium, & polynyxoi, οἱ δίμυξοι καὶ πολύμυξοι. Verba eius hæc ſunt ſi quis requirit: *coccymela, quam Latini ob colorem prunum vocant, alij à multitudine enixi fructus, Nixam appellant, cuius generis Damaſcena melior, à Damaſco oppido.* Aperte *Nixam* appellat, quæ *myxa* eſt, cuius & fructus μύξον, vel μυξάριον, & eam arborem cum pruno eamdem facit, quam veteres Græci κοκκυμηλέαν vocarunt. Recentiores Damaſcenam pro genere ſpeciem vſurpantes, vt in Perſica nuce fecerunt, & Baſilica. Auctor collectaneorum Geoponicῶν: κοκκύμηλον, ὅπερ ὁ νῦν καλοῦμεν Δαμασκηνόν. Ab hoc diuerſa *myxa* ſiue *Nixa* vt vocat Iſidorus. Sed hæc alibi. Si ἀμυγδάλινον porro, aut ἀμυγδαλοειδῆ appellaſſet Theophraſtus fructum Perſeæ, ratiò Plinium non fugiſſet vertentem, *amygdalæ corio, & putamine*. Sic Περσέεια ἀμυγδαλόεντα Nicandro. Quæ ſequuntur, euincunt hallucinatum eſſe Plinium: ἔχει δὲ ἐντὸς κάρυον ὥσπερ τὸ κοκκύμηλον: *lignum intus habet, haud ſecus ac prunum.* ſi pomum Perſeæ habet lignum intus, vt prunum: non habet lignum foris, vt perperam ſcribit Plinius. ita enim & Perſicum malum, lignum intus habet, carnem quæ manditur, extra. nec aliter pomum Perſeæ. & inde *Perſeam* hanc arborem Aegypti videntur appellaſſe Græci, quod pomum haberet Perſeæ ſiue Perſicæ malo quadamtenus ſimile. τὸ κάρυον in Perſea, nihil aliud eſt quam lignum, quod intus habetur, vt in pruno. Nicander ita etiam vocat:

Σκληρ' ἀπὸ Περσείης κάρυα.

abbreuiator Athenæi lib. II. notat Atticos, πάντα τὰ ἀκρόδρυα vocaſſe κάρυα, id eſt poma omne genus. forte τὰ ὀστώδη tantum vel τὰ ὀστᾶ τῶν ἀκροδρύων. hinc & κάρυον de nuce, quod ſimilis ſit. certè ἀκρόδρυα & ὀπώραν ſic diſtinguunt Græci ſcriptores Rei Ruſticæ, vt Latini nuces & poma. ἀκρόδρυα ea quippe vocanda proprie cenſent, quæ foris lignum habent. Hæc eadem & κάρυα. Quæ Nicander κάρυα Περσείης vocat, Dioſcorides, quum eius locum tranſcriberet. τὰ ὀστᾶ τῶν Περσικῶν dixit. Ita & κάρυον τῆς Περσέας Theophraſto eſt τὸ ὀστοῦν. Cuius rei ignoratio Plinium turpiſſimè delirare adegit, dum κάρυον pro vera nuce accipit. ita igitur locum intellexit, quaſi Perſeæ pomum nucem edulem haberet intus, quæ nux pruno ſimilis, vel reapſe prunum. ita enim ſcribit: *ſed vbi nux illi, huic prunum differens breuitate ac mollitie.* ſic legendum ex

A libris, non *pomum*. amygdalæ corio & putamine tectum eſſe Perſeæ malum dicit, ſed quod in amygdala nux eſt, hoc in Perſea prunum eſſe, differens tantum breuitate & mollicie à vero pruno. Hic ſenſus Plinij eſt. quo nihil abſurdum magis, & à bono ſenſu alienum fingi poterat. hinc *baccam* alibi vocauit, nucem illam interiorem, vel prunum quod in Perſeæ pomo amygdalæ putamine coopertum eſt: *aliquorum intus bacca, foris lignum vt his quæ in Ægypto diximus.* Perſeam intelligit. atqui dicit Theophraſtus Perſeæ pomum intus lignum habere, pruni ligno ſimile, niſi quod breuius ſit, & mollius quam τὸ
B ὀστοῦν pruni. colore herbido & facie amygdalæ pomum illud Perſeæ idem ait eſſe, quod non malè ad fructum Perſicæ noſtræ poſſit referri. nam & amygdalæ pænè ſimilis eſt, quantum ad exteriorem cutem attinet, præcipuè quum adhuc eſt immaturus. cuiuſdam etiam generis, & quum maturum eſt, pomum herbacei coloris. ſed quomodo Plinium cum ſemetipſo conciliabimus, qui heîc è Theophraſto ſcribit Perſeæ Ægyptiæ pomum coloris herbidi eſſe, τῷ χρώματι ποῶδες, alibi autem tradit rubentibus myxis ſimile?
C de maturo fortaſſe heîc loquitur, quod & rubeſcit, Theophraſtus de immaturo quod viride eſt. ita enim ille ſcribit: τὸν δὲ ἄλλον ὠμότερον ἀφαιροῦσι καὶ ἀποτιθέασι. ἔστι δὲ μέγεθος ἡλίκον ἄπιος, τῷ σχήματι δὲ πρόμακρος, ἀμυγδαλοειδής, χρῶμα δὲ αὐτοῦ ποῶδες. *reliquum pomum immaturius præcarpunt & condunt. eſt autem magnitudine piri, ſpecie oblonga, & amygdalam referens, colore vero herbido.* folium porro habere ſimile piro dicit. at Plutarchus linguæ. quod idem eſt. at Perſeæ mali folium longius eſt, & anguſtius. Nō dubium quin arborem illam Aegypti peculiarem Perſeam appellarint à ſimilitudine Perſeæ ſiue Perſicæ, quam Perſeum
D ex Aethiopia in Græciam attuliſſe, alij ex Perſide autumant. Inde & *Perſicam* recentiores appellarunt. Quin & Plinius hoc loco in deſcribenda Perſea Aegyptia, Peſicam eam vocauit: *Aegyptus Perſicam arborem ſui generis habet.* nam ita etiam in Indice. ſic alibi morum Aegypti, συκάμινον τὴν Αἰγυπτίαν, ſui generis arborem eſſe ſcribit, vt pote quæ ficus ferat non mora. quin & Perſeam ipſam Aegyptiam è Perſide tranſlatam fuiſſe auctores ſunt quidam. ergo & Perſica etiam dici poteſt. Dioſcorides de Perſea: τὸ δὲ ἱστορουμένως ὅτι ἐν Περσίδι ἀναιρετικὸν ἦν. μεταχθὲν δὲ εἰς Αἴγυπτον,
E ἐδώδιμον ἐγένετο. hoc ipſum & de Perſea traditum narrat Plinius, ſed eruditiores prodit dicere à Perſeo Memphi ſatam. Immo plerique eruditorum dixere à Perſeo ſatam Mycenis ex Aethiopia vel Perſide allatam. inter quos eſt Nicander, qui quum τῆς Περσείης meminerit in Theriacis & Alexipharmacis, quod in Theriacis tradit τῇ Περσείᾳ genus Phalangij innaſci quem κρανοκολάπτην appellant, hoc Dioſcorides de Perſea Aegyptia accepit, ea præcipuè quæ in Thebaïde naſcebatur. at quod idem in Alexipharmacis poſuit, τὰ Περ-

ϐινὰς κάρυα cum oleo trita aduerſus ceruſſam ſumptam valere. hoc Dioſcorides de Perſica intellexit, & Περσικῶν τὰ ἐσω reddidit. Inde hæc confuſio nata videtur, quod vtrumque genus Ægyptiacum & Græcanicum, antiquiſſimi Græci τὰς Περσαίας nomine appellarunt, recentiores autem alterum *Perſicum*, alterum *Perſeam* nominarunt. atque hæc hactenus. Κάρυα Atticos τὰ πάντα ἀκρόδρυα vocitaſſe ex Athenæi Epitomatore ſuprà notabamus. Hoc ſenſu & Latini *poma*. quo nomine & nuces etiam comprehendunt quidam. Inde & κάρυα Græcis abſolutè pro nuce iuglande, non à capitis grauedine, vt perperam nugantur Grammatici, cum omnium pomorum lignum interius ſic vocatint. *Nucerem* antiqui Romani dicebant ac declinabant. id ex Græco eſt μύκηρος. & μύκηρ, *nucer*, *nuceris*. vt ὤκιμον, *ocinum*. nam omnes libri Varronis & Catonis, etiam Plinij, *ocinum* appellant, non *ocimum*. Sic *myxa*, *nyxa*. Heſychius: μύκηρος, ἀμυγδαλῆ. ἄλλοι δὲ μεγάλα κάρυα. ita legendum. τὰ μεγάλα κάρυα, ſunt nuces iuglandes, quæ diſtinguuntur ἀπὸ τῶν λεπτοκαρύων. Laconibus ita vocatas nuces etiam auctor Athenæus. *Pomum* igitur generale nomen eſt περὶ τῆς ποιότητος ὀπώρας. Plinius lib. xv. cap. xxviii. de ſuccorum differentijs omnium pomorum: *& hactenus ſint ſpecies ac genera pomorum: naturas artius colligi par eſt. Alia ſiliquis gignuntur, ipſis prædulcibus, ſemenque complexis amarum: cum in pluribus ſemina placeant, in ſiliqua damnentur.* ergo & in ceratia arbore ſiliqua pomum eſt. Idem de Siliqua arbore lib. xiii. *trunco & ipſa fertilis, ſed pomum ſiliquat.* ἀναβάλλει ὁ καρπός. vel legendum: *ſed pomum ſiliqua.* Sequitur ibidem: *alia baccis, quarum intus lignum, & extra caro, vt oliuis ceraſis.* Igitur hæc propria baccarum definitio, quarum intus lignum extra caro eſt. ſic pruna, mala Perſica baccæ eſſent. nam hac eadem definitione cenſentur. ſed ſubiungit ſtatim: *aliquorum intus baccæ, foris lignum, vt his quæ in Ægypto diximus.* lege vt eſt in libris: *ſed aliquarum intus baccæ, foris lignum.* id eſt aliquarum baccarum, non pomorum. & confirmat quod ſequitur: *quæ baccis, eadem natura & pomis.* vbi dicit alijs pomis intus corpus, & foris lignum: alijs intus lignum, & foris corpus. eadem ſcilicet & natura baccis. aliquarum intus lignum, & extra caro. vt ſunt ceraſa & oliuæ: *aliquarum intus baccæ, foris lignum,* vt his quæ in Ægypto gignuntur. de Perſea loquitur. ſed hoc exemplum de baccis quæ intus corpus habent, foris lignum, claudicat in Perſea, vt ſuprà multis oſtendimus. nam intus lignum habet, extra carnem. præterea Perſeæ fructus baccis adnumerari non debet, aut etiam debent prunorum omne genus, & Perſicorum, quæ ipſe in pomis numerat, non in baccis. poſtremo quod ait *aliquarum intus eſſe baccas, foris lignum*, & exemplum affert Perſeæ Ægyptiæ, per *baccas* non intelligit nucleum vt perperam docti viri cenſent, ſed carnem baccarum exteriorem.

A nam quæ in alijs baccis caro extra eſt, eam carnem id eſt baccam ipſam intus eſſe vult in Perſea. & baccam vocat quod Theophraſtus κεκλῃμένον. putauit enim Theophraſtum dicere Perſeæ arboris fructum amygdalæ putamine & cortice clauſum eſſe, intus autem habere pruni carnem. hoc eſt quod heîc ait aliarum baccas intus eſſe, hoc eſt pruna ipſa, quæ baccæ ſunt. non quod pruna baccis accenſat, ſed baccam ideo appellat prunum illud quod intra Perſeæ lignum latere incluſum ſibi imaginatus eſt, quia pruno breuius id eſſe dicere Theophraſtum puta-
B uit: ὥσπερ τὸ κοκκύμηλον, πλὴν ἔλαττον πολὺ καὶ μαλακώτερον. Igitur *bacca* proprie eſt, quæ pruno longè minor. & ſanè *baccas* ſemper de minoribus pomis vſurpat. nec audiendi Grammatici qui poma ſilueſtria ſic propriè dici aſſerunt. nam ceraſa & oliuæ baccæ ſunt, nec ſunt ſilueſtrium arborum fructus. Silueſtres arbores vt plurimum, etiam minores fructus ferunt, ideo baccæ frequentiores in ſilueſtribus, non proprie tamen *bacca* ſilueſtris eſt fructus. Plinius de Zizyphis & tuburibus primus vtraque attulit, *Diui Au-*
C *guſti nouiſſimis temporibus in caſtris ſata, baccis ſimiliora quàm malis, ſed aggeribus præcipuè decora, quoniam in tecta iam ſilua ſcandunt.* Ita ſcribendus ille locus è libris. aggeres viæ ſunt publicæ ſtratæ tam in vrbe quàm extra vrbem. arbores intra vrbem in ijs aggeribus iuxta domos plantabantur, vt in tecta ſcanderent. Zizypha & tuberes ad hunc vſum præcipuè expetebantur, etiam malus Medica vel citrus. Plinius: *alijs expetitum domos etiam decorans.* idem de Loto ſiue faba Græca: *præcipuè domibus expetitur ramorum petulantia, breui candice latiſſima expatiantium vmbra, & in vicinas domos ſæpe tranſilientium.* Cum igitur dicat Zizypha & tuburres baccis ſimiliora eſſe quàm malis, ſola
D breuitate differunt à pomis baccæ. Theophraſtus baccas vocare videtur ἀκρόδρυα. Sic enim habet in Characteriſmo τοῦ ἀγροίκου: ἐν πληθούσης τῆς ἀγορᾶς προσπελάζων πρὸς τὰ κάρυα ἢ τὰ μῆλα, ἢ τὰ ἀκρόδρυα πραγματεύεσθαι ἅμα τῶν πωλούντων προσλαλῶν. Vides τὰ ἀκρόδρυα à nucibus & malis diſtinguere. Mala ſiue poma Grammatici à nucibus ſic diſcernunt, quomodo ſuprà oſtendimus. ἀκρόδρυα igitur baccæ ſunt, hoc eſt fructus ſilueſtres, & minores, quos à pomis & nucibus ſeparat. Nec probo, quod vulgo vertunt: *& reliquos fructus omnis generis.* Quod verum eſſet, ſi lege-
E retur, καὶ τὰ λοιπὰ ἀκρόδρυα. Sic enim apud Beroſum: Φοίνικας, μῆλα καὶ τὰ λοιπὰ ἀκρόδρυα. Alij eam differentiam conſtituunt inter ἀκρόδρυα & ὀπώρας, quam Latini inter nuces & poma, vt ἀκροδρύων nomine nuces omnis generis intelligantur, & ij fructus propriè qui lignum habent extra. Hinc Epitomator Athenæi notat Atticos κάρυα appellaſſe, πάντα τὰ ἀκρόδρυα. Sic enim ſcribit: οἱ Ἀττικοὶ καὶ οἱ ἄλλοι συγγραφεῖς, κοινῶς πάντα τὰ ἀκρόδρυα κάρυα λέγουσι. Incertum eſt vtrum per ἀκρόδρυα, intelligat omnes

Digitized by Google

omnino fructus arbores, qui foris lignum habent, & qui intus. an eos tantùm qui exteriorem habent corticem ligneum, & intus id quod edule. Auctores Geoponicω̃n hoc ſenſu accepere. Nam vt dixi ἀκρόδρυα ea tantum interpretantur, quæ τὸ ξυλῶδες foris habent. quo in genere nuces omnes ſunt. Alij ἀκρόδρυα de omnibus arboreis frugibus vſurparunt. At Theophraſtus qui ἀκρόδρυα à malis & nucibus ſeparat, eo nomine baccas & fructus ſilueſtres cenſuerit. Tarquinus Priſcus de arboribus infelicibus apud Macrobium: *alternum, ſanguinem, filicem, ficum atram, quæque baccam nigram nigroſque fructus ferunt.* non omnis fructus arboreus bacca eſt, ideo diſtinguit. corrigendum & eo loco obiter: *alaternum, ſanguinum, filicem, ficum.* alaternus arbor quæ neque fructum nec ſemen fert. ideo inter infelices. *ſanguinus* ea eſt quam Plinius *ſanguineum fruticem* vocat, & inter infelices numerat. alibi *ſanguineas virgas* appellat. *ſanguinus* vocatur in veteribus Longobardicis legibus. alia poma acinis conſtant, vt vuæ quæ pomorum generi contribuuntur, ex ſaltem quæ ad eſum parantur, quas τρωξίμους Græci vocant. tales *duracinæ* à duriore acino ſic dictæ, vt Perſica *duracina* à duriore carne. Ceraſa inter baccas & acinos medij generis eſſe idem ſcribit. & poſt hæc omnia etiam notandum eſt non ſolum de omnibus arboreis fructibus qui modo edules eſſent, hoc nomen pomi veteres vſurpaſſe, ſed etiam quidquid vice pomi manderetur, hac appellatione donaſſe. Plinius: *aliquorum lignum ipſum in eſu, & vice pomi vt generi amygdalæ quam in Ægypto diximus.* & ſub finem capitis: *in papyro & ferulis ſpinaque alba caulis ipſe pomum eſt. ſunt & ficulni caules, in fruticoſo genere cum caule capparis.* Boletos & tubera vocat *poma* Martialis. ita enim de boletis:

—— *tuberibus poma ſecunda ſumus.*

Varro de R. R. lib. 1. capite *de pomis condendis*, quomodo ſeruanda ſint rapa præcipit, quaſi & rapa poma ſint. *ſeruare*, inquit, *rapa confecta in ſinape, nuces iuglandes in arena, punica mala & in arena iam decerpta ac matura.* Hac præcipuè ratione glandes inter poma numerari poſſe negat Plinius, quia homini edules non eſſent. Proinde & baccæ ſilueſtrium arborum, quæ propter acerbitatem eſui eſſe non poſſunt, nec poma dicenda ſunt. Ex his omnibus conſtare poteſt, quam propriè loquutus ſit Solinus & Latinè, qui balſami arboris fructum, pomum indigetauit. Nam nec pomum nec bacca eſt, ſed ſemen, idque ad cibum non vtile. Multæ arbores nec pomum, nec baccam ferunt, ſed ſemen tantùm, τὸ σπέρμα. vt vlmus, ſalix, buxus, & aliæ. in his eſt & balſami arbor. Aliæ ne ſemen quidem ferunt, & in totum ſunt infrugiferæ, vt tamarix, & alaternus, quæ & infelices propterea habitæ. aliorum ſemen intrà pomum concluſum eſt, vt pyris, malis, & omni ferè

A pomorum generi. Certè ſemen pomum non eſt.

Pag. 65. B. *Apud quæ pomum quod gignitur habeat licet ſpecimen maturitatis.*] ita edidimus adſtipulantibus omnibus libris. vulgo edebatur: *apud quæ pomum gignitur quod habeat ſpeciem licet maturitatis.* Notat Camers vetuſta exemplaria habere, *apud quem*. vt referatur ad lacum, ſed non poteſt. & nullus eorum quos vidimus librorum ſic legit. *ſpecimen* eſt τὸ δεῖγμα. *ſpecimen maturitatis habere* dicuntur, quæ maturitatem oſtendunt, quam reuera non habent. B Ceterum hæc aliunde ſumpſit Solinus quàm ex Plinio. nihil enim de hoc apud eum, quod meminerim. Tacitus lib. v. Hiſtoriarum: *nam cuncta ſponte edita aut manu ſata, ſiue herba tenus aut flore, ſeu ſolitam in ſpeciem adoleuere, atra & inania velut in cinerem vaneſcunt.* quid eſt in ſolitam ſpeciem adoleſcere? an non & herbæ & flores ſolitæ ſunt ſpecies? lego: *ſeu ſolidam in ſpeciem adoleuere.* ita vocat fructum.

Ambitio tantum extimæ cutis cohibet.] ita ſuprà. *ambitio tergorum bubulorum.* & apud alios, *ambitio veſtis*, ὁ ἀμφιασμός, quæ corpus ambit.

Interiora Iudææ quæ occidentem contuentur Eſſe- C *ni tenent.*] cum adſpiratione ſcribunt hoc nomen libri Pliniani, & Solini, *Heſſeni*. Forſaſſean & ita Græci ſcripſerint, Ἑσσηνοὶ & Ἑσσαῖοι. nam ἀπὸ τῆς ὁσιότητος hoc nomen deducunt. alij Ὀσσηνοὶ & Ὀσσαῖοι dicti, vt rectè obſeruauit Scaliger. Non tantum quod *Solem* pro *ſchewa* & contrà ſæpe vſurpant Hebræi, ſed quia Græci in exoticis nominibus non raro mutant E in O. vt ὀρκυνίους δρυμοὺς qui alijs ἑρκυνίους. *Hercynia ſilua*. Sic in alijs pleriſque ſimiles mutationes tralatitiæ. Ἐδουμαίους & Ἰδουμαίους recenſet Stephanus. Νάσαβις & Νίσαβις, & Νίσαβις dicta. Ἀσσηδόνες, Ἐσσηδόνες & Ἰσσηδόνες ijdem D populi. Epiphanius cum Ὀσσηνοὺς & Ὀσσαίους alibi legiſſet, quos Ἐσσηνοὺς & Ἐσσαίους alij vocarant, diuerſos fecit αἱρεσιώτας *Oſſenos & Eſſenos*. Certum tamen eſt Oſſenorum ſectam ab Eſſenis non fuiſſe diuerſam. Profectò nomen idem eſt. Atqui de Oſſenorum ſecta multa narrat, quæ ab Eſſenorum propoſito quadam tenus aliena videantur eſſe. Non mirum tamen hoc debet videri. Omnia tempore mutantur. Paucæ ſectæ puritatem inſtituti ad vltimum ſeruarunt. Quod tempus vel hæreſiarcha, ſi forte in Eſſenorum vel Oſſenorum E inſtitutis ac moribus immutarunt, hoc Epiphanius nominibus ſeparauit, vt alij fuerint Eſſeni, alij Oſſeni. Aliter antiqui Eſſeni vixerint, aliter noui. Hos Oſſenos veluti ab illis Eſſenis veteribus diuerſos ideo poſuerit auctor ille. Quod in eo non mirabitur, qui illum ſatis nouerit. Scribit idem Elxaï quemdam cum fratre Iexæo ſeſe adiunxiſſe Oſſenis Traiano imperãte, qui vt pſeudopropheta non pauca in ea ſecta innouauerit, & ab inſtituto deflexerit. Vt vt ſit, & quidquid fidei hæc mereantur, certe *Elxai & Iexæus* nomina ſunt propria, nec habent quidquã commune cum Eſſæis vel Oſſæis. Quos Oſſæos vt eoſdẽ

Digitized by Google

cum Eſſæis eſſe conſtet eadem pleraque in vtraque αἱρέσει licet deprehendere. Oſſenos præterea in eadem regione collocat, vbi Eſſenos coluiſſe tradunt antiqui ſcriptores. Iuxta mare mortuum Iudææ inferiora ad orientem eos habitaſſe ſcribit Plinius. Ibi & Oſſenos ponit Epiphanius ſed in Peræa. eos Sampſitis vel Sampſæis vicinos facit, & συναιρησιώτας. καὶ Ὀσσηνῶν τὸ λείψανα ὑπὲρ Ἰουδαΐζον, ἀλλὰ συναφθὲν Σαμψίταις τοῖς κατὰ διαδοχὴν ἐν τῇ πέραν, τῆς νεκρᾶς θαλάσσης ὑπερκειμένοις. alibi tractum illum, Περαίαν vocat. Sampſitæ illi vel Sampſæi dicti ab vrbe Sampſa Arabiæ. Viri docti magis arbitrantur appellatos, quaſi ἡλιακούς. Sed nihil prohibet, quin oppidum ipſorum dictum ſit Σάμψα, vel ab eadem ratione. Sic Σαρακηνοὶ vocati quaſi ἀνατολικοί. Nam vox Σαρακ Arabicè id ſonat. Nihilominus vrbs eorum Σάρακα Ptolemæo vnde ipſi nominati Σαρακηνοί, typo ἐθνικῷ, & Arabibus ſollemni. Sic Σαμψίται ἐθνικὸν, vt Σαμαρεῖται. ijdem & Σαμψαῖοι. Eſſenos eos fuiſſe vel inde liquere volunt, quod ſolem adorarent, vt Eſſeni: idque nomen ipſum teſtari. Sed falſum eſt Eſſenos ſolem adoraſſe. Nec ideo forte Sampſæi dicti quod ſolem venerarentur. Ab oppido *Sampſa* potius appellati. cuius ea nominis ratio videtur, quod ad Solis ortum ſitum eſſet id oppidum. Sic Ἑσπερὶς & Εὐεσπερὶς in Libya Cyrenæa oppidum occidenti obuerſum. ita in alijs locis eædem appellationes. Falſum etiam quod notat Cercoëtius ad Epiphanium, Eſſenorum hoc fuiſſe proprium, vt Sole oriente preces funderent. Non hic eſt Ioſephi ſenſus. Ait ille Eſſenos nihil quidquam profani ore emittere ſolitos, priuſquam Sol ortus eſſet, ſed preces patrio more fundere, quibus vt ſtatim Sol oriretur, veluti precabantur: πρὶν γὰρ ἀνασχεῖν τὸν ἥλιον, οὐδὲν φθέγγονται τῶν βεβήλων, πατρίους δέ τινας εἰς αὐτὸν εὐχὰς, ὥσπερ ἱκετεύοντες ἀνατεῖλαι. Hoc non eſt, *Sole oriente preces fundere.* Immo eas fundebant, priuſquam exoriretur, & ad Solem ipſum eæ preces directæ, vt ſtatim ſeſe vellet exerere. Nam orto demum ſole, ad opus quiſque ſuum mittebatur. Hac peculiari quidem veneratione Solem proſequebantur, veluti opus Dei excellentiſſimum; non vt adorarent, aut pro Deo haberent. Ioſephus hunc eorum peculiarem Solis cultum ſic deſignauit: πρός γε μὴν τὸ θεῖον ἰδίως εὐσεβεῖς. πρὶν γὰρ ἀνασχεῖν τὸν ἥλιον οὐδὲν φθέγγονται τῶν βεβήλων. Verba illa, πρὸς τὸ θεῖον ἰδίως εὐσεβεῖς valdè notanda ſunt. Exemplum adfert peculiaris illius ac propriæ Eſſenorum, τῆς περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείας, quod nihil profanum dicerent, ante Solis ortum, ſed preces funderent quibus eum, oriri ipſis precabantur. Atqui τὸ θεῖον Eſſenis, Sol non fuit; ſed Deum vnum verum colebant Solis & Lunæ creatorem & lucis auctorem, vt & reliqui Iudæi. Sacramentum exigebant ab ijs qui ſectæ nomen dabant, πρῶτον μὲν εὐσεβήσειν τὸ θεῖον, ἔπειτα τὰ πρὸς ἀνθρώπους δίκαια

A φυλάξειν. Illud τὸ θεῖον Sol non erat, ſed Deus ſummus; cui & preces mittebant ſemper, priuſquam cibum ſumerent, & cibo ſumpto. Idem Ioſephus & ex eo Porphyrius: προκατεύχεται δὲ ὁ ἱερεὺς τῆς τροφῆς ἁγνῆς οὔσης καὶ καθαρᾶς, καὶ γεύσασθαί τινα πρὶν τῆς εὐχῆς ἀθέμιτον, ἀριστοποιησάμενος δ' ἐπεύχεται πάλιν, ἀρχόμενοί τε καὶ παυόμενοι γεραίρουσι τὸν θεόν. Hic Deus non eſt Sol. Alterum tamen exemplum venerationis eius quam Soli exhibebant Eſſeni, vt apud eumdem Ioſephum legere eſt. Ventris onus egeſturi, ſcrobem ipſomet raſtello effodiebant quo id exciperent, ſed in eo actu pallio ſeſe circum operiebant, ne polluerent So-

B lis lumen: ταῖς δ' ἄλλαις ἡμέραις βόθρον ὀρύσσοντες βάθος ποδιαῖον τῇ σκαλίδι, τοιοῦτον γὰρ ἐστι τὸ διδόμενον ὑπ' αὐτῶν ἀξινίδιον τοῖς νεοσυστάτοις, καὶ περικαλύψαντες θοιματίῳ ὡς μὴ τὰς αὐγὰς ὑβρίζοιεν τοῦ θεοῦ, θακεύουσιν εἰς αὐτόν. An ibi Ioſephus Græcorum more τὸν θεὸν Solem vocat, & τὰς αὐγὰς τοῦ θεοῦ, *Solis lumen?* Vix putem. τὰς αὐγὰς τοῦ θεοῦ, *lucem* Dei vocat, quia Deus lucis auctor. Ad Deum igitur tanquam Solis factorem, luciſque auctorem, referebant hunc honorem Eſſeni, quem luci reddebant. Hinc eſt quod paulo ante dixit, ἰδίως περὶ τὸ θεῖον εὐσεβεῖς eſſe, propter illud reueren-

C tiæ officium quod luci ſiue Soli exhibebant. Ceterum corruptus hac in parte Porphyrius apud quem ſic legitur: ἐπεὶ δὲ καὶ ἄλλως ἢ θακεύουσιν ἢ βόθρον ὀρύξαντες εἰς βάθος ποδιαῖον, περικαλύψαντές τε θοιματίῳ ὡς μὴ τὰς ἀκτῖνας ἐνυβρίζειν τοῦ θεοῦ. vbi ridiculè nuperus interpres medicus vertit: *ne ſuis interulis offendere deorum conſpectum videantur.* Legendum ex Ioſepho: ὡς μὴ τὰς αὐγὰς, ἐνυβρίζειν τοῦ θεοῦ. Græcis θακεύειν, eſt ſedere ad ventris proluuiem exponendam. quod nec ille intellexit interpres. Heſychius: θακεύειν, καθέζεσθαι ἐπὶ τὰς χρείας. nam χρεῖαι dicuntur ſellæ cacatoriæ. Theophra-

D ſtus in Characteriſmo Stupidi: καὶ πολλὰ φαγὼν τῆς νυκτὸς ἐπὶ θᾶκον ἀνιστάμενος ὑπὸ κυνὸς τῆς τοῦ γείτονος δηχθῆναι. ita legendum ac diſtinguendum: *& cum nimis ſe ingurgitauerit cibis, de nocte ſurgens ad ventrem exonerandum à cane vicini mordetur.* θᾶκοι ſunt latrinæ. ἐπὶ θᾶκον ἀνίστασθαι, lecto deſurgere ad ventrem exonerandum; quod vnica voce *deſurgere* Horatio. Æquè ridiculum & falſum, quod ijdem interpretes ibi ex Græcis male acceptis referunt, adeo tenui victu & parco Eſſenos ventrem conſtringere, vt vix ſemel in ſep-

E timana egeſtione egerent. Græca: ποιοῦσι μὲν ἡ λιτότης αὐτῶν ἡ περὶ τὴν δίαιταν καὶ ὀλιγότης ὡς τῇ ἑβδομάδι μὴ δεῖσθαι κενώσεως, ἣν τηροῦσιν σχολάζοντες εἰς ὕμνους τοῦ θεοῦ. Dicit adeo parcè ac tenuiter eos victitare, vt in Sabbatis proluuiem ventris egerere non habeant neceſſe. Nam ſeptimum diem ita religioſè obſeruabant, vt eo die ne quidem neceſſitati exonerandi alui indulgerent, ſolis precibus & hymnis Deo canendis vacantes. Ἑβδομάς Sabbathum eſt, vel ſeptimus dies, non ſeptimana. Ioſephus, καὶ ταῖς ἑβδομάσιν ἔργων ἐφάπτεσθαι διαφορώτατα Ἰουδαίων, οὐ μόνον γὰρ τροφὰς ἑαυτοῖς πρὸ ἡμέρας μιᾶς παρασκευάζουσιν, ὡς μηδὲ πῦρ

ἀκούειν ἐκείνη τῇ ἡμέρᾳ, ἀλλ' οὐδ' σκεῦος τι μετακινῆσαι θαρρεῖν οὐδ' ἀποπατεῖν. vbi ἑβδομάδας ſunt ſabbatha. Sic τετρὰς, quarta dies menſis, ἐννάς nona, εἰκάς vigeſima: τριακάς vigeſima. at recentiores ἑβδομάδα vſurparunt de ſeptenario dierum numero, quo conſtat ſeptimana, cum ἑβδόμη propriè ſit ac ſeptimus dies. Ceterum ex eo honore quem ſoli habuere Eſſeni, non poteſt colligi Solem eos pro deo coluiſſe. Sic veteres olim Chriſtiani Solem adorare crediti ſunt, quod conuerſi ad orientem orarent, vt de Cælicolis Iudæis heîc nihil dicam. Superſtitione tamen Græcanica non caruiſſe cultum illum Eſſenorum, quo Solem lucemque venerabantur dici poteſt. Eodem quippe modo vetat Heſiodus contrà ſolem ſtantem mingere, ſed de nocte tantum:

> Μηδ' ἄντ' ἠελίου τετραμμένος ὀρθὸς ὀμιχεῖν
> Αὐτὰρ ἐπεί κε δύῃ μεμνημένος ἔς τ' ἀνιόντα.

Sed ne noctis tempore quidem pudenda aperiri vult, quum vrina mittitur:

> Μηδ' ἐν ὁδῷ, μηδ' ἐκτὸς ὁδοῦ προβάδην οὐρήσῃς,
> Μηδ' ἀπογυμνωθείς, μακάρων τοι νύκτες ἔασιν.

In quibuſdam alijs Eſſenos Græcorum opinionibus addictos fuiſſe teſtatur ibidem Ioſephus, vt de loco, in quem animæ piorum morte obita migrant: καὶ ταῖς μὲν ἀγαθαῖς, ὁμοδοξοῦντες παισὶν Ἑλλήνων ἀποφαίνονται τὴν ὑπὲρ Ὠκεανὸν δίαιταν ἀποκεῖσθαι, καὶ χῶρον οὔτε ὄμβροις, οὔτε νιφετοῖς, οὔτε καύμασι βαρυνόμενον, ἀλλ' ὃν ἐξ Ὠκεανοῦ πραῢς ἀεὶ ζέφυρος ἐπιπνέων ἀναψύχει. Nihil notius quàm beatorum inſulas à Græcis vltra Oceanum occidentalem ſtatui, eaſque ſedes animabus piorum aſſignari. Homerus de illis inſulis:

> Ἀλλ' αἰεὶ ζεφύροιο λιγὺ πνείοντας ἀήτας
> Ὠκεανὸς ἀνίησι.

Heſiodus:

> Ἐν μακάρων νήσοισι παρ' Ὠκεανὸν βαθυδίνην. inſcriptio vetus Regillæ ab Herode marito poſitæ:
> Ζεὺς μὲν ἐς Ὠκεανὸν θαλερὴν ἔστειλε γυναῖκα
> Αὔρῃσι ζεφύροιο κομίζεμεν ἠλυσίῃσιν.

Heſychius ex vetere aliquo poëta, Ὠκεανοῖο πόρον, τὸν ἀέρα, εἰς ὃν αἱ ψυχαὶ τῶν τελευτώντων ἀποχωροῦσι. de vero Oceano, non de aëre intellexerat poëta ille. Sed hæc alibi. Ex his conſtat, non in omnibus veteres illos Eſſenos Ἰουδαϊκοὺς fuiſſe, ſed etiam in aliquibus Ἑλληνικούς. Hoc eſt quod de Oſſenis & Sampſæis tradit Epiphanius, nec plane Iudæos, nec omnino Ἕλληνας extitiſſe, ſed nec Chriſtianos: φύσει δὲ οὗτοι οἱ Σαμψαῖοι ἑρμηνεύονται οὔτε Χριστιανοὶ ὑπάρχοντες, οὔτε Ἰουδαῖοι, οὔτε Ἕλληνες, ἀλλὰ μέσον ἁπλῶς ὑπάρχοντες, οὐδέν εἰσι. à Iudaïſmo in eorum ſectam tranſijſſe Oſſenos alicubi memorat. Sane poſt Chriſti aduentum Eſſenos illos veteres aliquid etiam ſi forte hauſiſſe è Chriſtiana doctrina perquam veriſimile eſt, ſed Chriſtianos in totum fuiſſe, qui aſſerere audent, nugari puto, licet auctoritate aliquot veterum patrum ſe tueantur. Scaliger nomen Eſſæorum vel Eſſenorum à Syriaco ſon olim deducebat. quam coniecturam poſtea multis rationibus repu-

A diauit, maluitque ab Hebræo facere, צנוע quaſi ἀσυχαστάς. Neutrum fortaſſe verum eſt. Neutrum ſane ſatis idoneum videtur, ad exprimendum τὸ ἴδιον τῆς αἱρέσεως, & præcipuum quid ex omnibus huius ſectæ bonis. Eiuſmodi autem Iudaicarum αἱρέσεων aliæ ab auctoribus dictæ ſunt, vt *Sadducæi*: aliæ à loco & regione vt *Samaritæ*: aliæ ab aliqua re præcipua inſtituti ſui & propoſiti, vt ἡμεροβαπτισταί. Sed & Phariſæi, veluti eximia quadam & inſigni vitæ puritate ab alijs ſecreti. Vnde igitur Ἐσσαῖοι? ijdem & Ἐσσηνοὶ paſſim vocati, qui τύπος eſt ἐθνικὸς Arabibus familiaris. Ridi-
B culè Cercoetius Notis ad Epiphanium πατρωνυμικὸν vocat hunc τύπον. *Patronymica* inquit, *eiuſmodi inflexiones in lingua Arabum, & Aſianorum propria ſunt*. Ineptè. neſcit diſtinguere inter πατρωνυμικὸν & ἐθνικόν. Sed aſino illi ignoſcamus. Tanto quippe odio Grammaticæ laborat, vt dici malit ἀγράμματος, & reuera eſſe. Eſſeni cum hac inflexione τοῦ ἐθνικοῦ, nec ab auctore ſectæ dum nomen habere poſſunt, nec ab vlla re quæ propoſito ſuo ac ſectæ congruat. Quis Σαδδουκαίους qui à Sadduco dicti ſunt, Σαδδουκηνοὺς vnquam ex veteribus nominauit? Quis Φαρισηνοὺς pro Phariſæis? *Na-*
C *zaræi* ijdem qui & *Nazareni*, vnde & Ieſus *Nazarenus* dictus eſt, ſed ab oppido *Nazaret*, vocati ſunt. Græcis Ναζαρὲτ vnde Ναζαραῖος & Ναζαρηνός. Sic *Geneſara* lacus qui Hebræis Γεννησαρέθ. Et vrbs *Ailat* in ſacra ſcriptura, quæ ſcriptoribus exoticis, Αἰλα. à qua ἐθνικὸν Αἰλανίτης, Αἰλανὸς & Αἰλανῖος. Sic *Eſſæi*, quandoquidem & Ἐσσηνοὶ τύπῳ ἐθνικῷ dicebantur, à loco vbi degebant, hoc nominis nactos eſſe oportet. Nec enim aliter fieri potuit. Similiter & Γοργηνοὶ qui τύπον ἐθνικὸν pariter præferunt. Ad mare mortuum ſeorſim ab alijs Iudæis Eſſenorum gentem incoluiſſe tradit Plinius. Trás
D idem mare in Peræa Oſſenos Epiphanius collocat. At Ioſephus oppidum nullum eos ſeorſim habuiſſe ſcribit, ſed in ſingulis vrbibus μετοίκους fuiſſe, & corpus aliquod feciſſe ſiue collegium. Τάγμα ipſe vocat. Veriſimile tamen eſt in interioribus Iudææ tractu aliquo frequentioré eorum turbam extitiſſe, ibique oppidum quoddam hoc nomine aliquando incoluiſſe, à quo Ἐσσαῖοι & Ἐσσηνοὶ dicti fuerint. & nomen illi oppido vel loco hæſiſſe à ſilentio, & quietæ vitæ tranquillitate. Certè Ἐσσηνοὶ gentilis appellatio eſt. Interiora Iudææ quæ occidentem contuentur, eos habitare hîc Solinus dicit. Plinius: *ab occiden-*
E *te littora Heſſeni fugitant, vſquequà nocent, gens ſola, & in toto orbe præter ceteras mira*. quidam eo loco legunt: *ab occidente littora Eſſeni habitant. Hos fugitant vſquequaque nocentes*. Dalecampius corrigit, vel corrumpit verius: *ab occidente littora Eſſeni habitant vſquequaque*. Nihil variant libri, niſi quod ſcribitur in iis, *fugiunt* pro *fugitant*. omnino vera eſt lectio: *ab occidente littora Heſſeni fugiunt vſquequà nocent, gens ſola & præter ceteras mira*. Fugiebant littora Heſſeni, vt interiora Iudææ habitarent. ita igitur legiſſe

Digitized by Google

apparet Solinum. ideo fugiebant mare, & quam longiſſime poterant ab littoribus & portubus ſeſe amouebant Heſſeni, ne puritati ac tranquillitati vitæ, quam ſectabantur, maritima commercia nocerent, quę ſubdolos mores cum mercibus & mille offucias inuehunt, & fallendi decipiendique artes. Prorſus ex præcepto Platonis qui in Republica monet fugiendam eſſe, τὴν θάλατταν ὡς πονηρὰν διδάσκαλον, ἐᾶν πόρρω ὅτι, τὰ δὲ πολιτευομένους, καὶ μὴ οἰκεῖν ἐπ' αὐτῇ. Tales erant Heſſeni. Ideo dixit, *littora fugiunt vſquequà nocent.* id eſt quatenus nocent, agri colendi ſtudio tantùm addictis vt erant Eſſeni, & omnem negotiationem commerciumque auerſantibus. Nihil quippe emebant, nec vendebant, vt ex Ioſepho conſtat. Littora autem fugiunt eo vſque quà nocent, id eſt, ea tenus fugiunt qua nocere poſſunt, eo vſque intus ab ora recedunt, quo littorum contagia non perueniant. ab occidente ea littora, maris Iudaïci vel Syriaci. at ineptè inde Solinus interiora Iudææ habitare dicit quæ occidentem contuentur. Profectò interiora illa quæ incolunt Eſſeni tam orientem quam occidentem contuentur. nam ab vna parte orientem, ab altera occidentem habent. Immo ad orientem ea magis, ſi rectè Plinium capimus. littora quippe quæ ab occidente ſunt, fugitant Eſſeni, & interiora verſus orientem petunt. nihil clarius. *interiora habitare*, & *littora fugere* putauit idem eſſe, vt reuera idem eſt. verba illa *ab occidente* ſeorſim accepit, quaſi *interiora habitare ab occidente* dici poſſent, qui littora fugere ab occidente dicerentur. atqui littora ea quæ fugiunt ab occidente ſunt, ergo interiora quæ capeſſunt, ad orientem. Epiphanius Hoſſæos qui Heſſæi ſunt, vel pars Heſſenorum, coluiſſe dicit in Moabitide & Ituræa trans mare mortuum. Ita ille Hæreſi XIX. ὡρμῶντο δὲ οὗτοι ἀπὸ τῆς Ναβατικῆς χώρας καὶ Ἰτουραίας, Μωαβίτιδός τε καὶ Ἀρηλίτιδος τῶν ἐπέκεινα τῆς κοιλάδος τῆς ἁλυκῆς, ἥτις ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ καλουμένης ὑπερκειμένης χώρας. ἔστι δὲ αὕτη νεκρὰ καλουμένη θάλασσα. quæ verba operæ eſt videre, quomodo verterit fœneus interpres, qui Cercoëtium alibi maluit ſe dicere. ſic igitur hæc Latinè reddidit: *ferunt iſtos ex Nabatæa, Ituræa, Moabitide & Areilitide originem traxiſſe, quæ regiones vltra vallem ſalſuginoſam poſitæ ſunt. Hoc enim nomine ſacris in litteris tractus ille ſuperior appellatur, qui idem eſt cum mari mortuo.* non plura peccata ſunt in hac verſione quam verba, ſed totidem ſunt numero. *in ſacris litteris tractus ille ſuperior vocatur.* vbi hoc in ſacra ſcriptura, ô Theologe? τοῦ κάτω? deinde vbi legiſti apud Græcos, ô Grammatice, ὑπερκειμένην χώραν abſolutè dici pro tractu ſuperiore? ſemper addunt, τῆς δὲ τίνος ὑπερκειμένην. at illo ſenſu quo tibi placet, dicunt illi τὴν ἄνω χώραν, cui opponitur ἡ κάτω. ſed quis meminit veterum Geographorum aut recentium Iudæam diuiſam fuiſſe, εἰς τὴν ἄνω χώραν καὶ τὴν κάτω, in ſuperiorem & inferiorem tractum?

A poſtremo vbi in rerum natura reperiſti, ô Philoſophe, tractum regionis, τὴν χώραν, eumdem eſſe cum mari? *Omnia iam medium fiant mare, viuite Cercœty.* tractus ille ſuperior, ἡ χώρα ὑπερκειμένη, idem eſt cum mari mortuo. hoc illi ignoſcendum eſt, qui vigiliam ſanctorum Theophaniorum in qua ieiunatur, pro ipſis Theophanijs accepit in decreto Theophili Alexandrini, atque inde collegit ieiunaſſe veteres ipſo τῶν Ἐπιφανίων die. Non potuit videre præ animi cæcitate & inſcitia, ex verbis Epiphanij hunc ſenſum B apertè fieri τὴν κοιλάδα τὴν ἁλυκὴν eam eſſe, quæ in ſacra ſcriptura vocatur, quæque eadem ſit cum mari mortuo. Repugnat vero naturæ rerum, vt valles & mare de ſuperiore tractu dicantur. Hæc eſt porro κοιλὰς ἡ ἁλυκὴ, cuius mentio habetur II. Regum cap. VIII. *Fecit quoque ſibi Dauid nomen, cum reuerteretur capta Syria in valle Salinarum, cæſis decem & octo millibus, & poſuit in Idumæa cuſtodes.* Κοιλάδα τῶν ἁλῶν vocant Septuaginta. *Vallem ſalis* Hebræus textus. Huius item mentio in Paralipomenis lib. I. cap. XVIII. *Abiſai vero filius Saruiæ, percuſſit Edom in valle Salinarum decem & octo millia, & conſtituit in Edom* C *præſidium.* Hæc eſt igitur quam Κοιλάδα τὴν ἁλυκὴν, in ſacra ſcriptura nominari dicit Epiphanius, & quam ipſe putauit eamdem eſſe cum mari mortuo, vel lacu Aſphaltite: ἔστι δὲ αὕτη νεκρὰ καλουμένη θάλασσα. Hæc mens Epiphanij. Alij vallem illam ſalſuginis ſiue ſalinarum, ad mare mortuum ponunt, & reuera vallem faciunt, à mari ipſo diuerſam. Quid Epiphanium induxerit vt vallem Salinarum, mare eſſe mortuum exiſtimarit, hoc erit quod dicam. Geneſeos XIIII. vallis mentio fit, quæ poſtea in mare illud mortuum conuerſa eſt: *omnes hi conuenerunt in vallem ſil-* D *ueſtrem quæ nunc eſt mare ſalis.* ita reddidit Hieronymus. In Hebræo eſt, vallis השדים hoc eſt *agrorum aratorum*. alij nomen vallis proprium eſſe volunt. In ea valle multos fuiſſe puteos bituminis ibidem dicitur. At poſtquam Deus Gomorrha & Sodoma ſubuertit, & totum eum tractum peſſum dedit, tota vallis *Siddim* quæ fontibus bituminis ſcatebat, in lacum verſa eſt Aſphaltiten, vel mare mortuum, quod *mare ſalis* ibi appellatur: Tertullianus: *Hactenus Sodoma & nulla Gomorrha, & propinquitas maris* E *iuxta cum ſolo in mortem iuit.* Eam igitur vallem Siddim, quæ mare ſalis vel mare mortuum iuſto Dei iudicio facta eſt, Epiphanius eamdem ſtatuit cum valle Salinarum, in qua Idumæi à Dauide deleti ſunt, & κοιλάδα τὴν ἁλυκὴν vocatam ait, atque eam vult eſſe τὴν νεκρὰν καλουμένην θάλασσαν. Sed multis modis fallitur, vt & illi qui vallem Salinarum ad mare mortuum ſitam eſſe cenſent. Hæc ſententia eſt & quorumdam recentiorum Geographorum, qui in tabulis ſuis adſcribunt mare mortuum, Salinarum olim vallem fuiſſe, præcipuæ amœnitatis & fœcunditatis. Quod eſt falſiſſimum.

Digitized by Google

Tempore Dauidis Regis non amplius erat illa vallis, quæ Sodomis diuino igne conſumptis, mutata eſt in mare mortuum. Atqui II. Samuelis diſertè ſcriptum eſt, Idumæorum exercitum cæſum fuiſſe ab Dauide in valle Salinarum: vallem, vt opinor, non vocaſſet, quæ mare tum fuit. Et abſurdè in mari ipſo cæſi dicerentur, qui non niſi iuxta illud mare cædi potuerunt. Ex his colligi poteſt certo certius, vallem Salinarum non fuiſſe mare mortuum. Præterea vallem illam Salinarum in Idumæa eſſe oportet. nam & ibi Idumæi profligati, in ſuamet ipſorum regione, & præſidium ibidem impoſitum memoratur, in ipſa nempe Idumæa. Vallis itaque illa Idumææ fuit. At Idumæa ſatis longe diſſita à mari mortuo. Incipiebat quippe ab Aegypti Caſio, & lacus Sirbonidis emerſu. Strabo, Plinius, alij omnes Geographi. Serbonidem certe lacum Strabo cum Aſphaltite confundit, & alij nonnulli, ſed magno errore. Vallis erat vera, non mare, in qua Idumæos cecidit Dauid, & in Idumæorum regione poſita. Salinarum autem dictam eſſe apparet, vel à fontibus ſalinaceis qui in ea ſcaturiebant, vel à ſale qui effodiebatur. At longe alia vallis illa, in qua vel ad quam ſita fuere Sodoma & Gomorra. & quam Deus in mare mortuum mutauit. *Vallem ſiddim* eam vocat Scriptura, non *ſalinarum vallem*. Quidam vertunt. *aruorum proſciſſorum vallem*, alij nomen Hebræum retinent, quaſi proprium fuerit illius vallis, à multitudine agrorum arabilium ſic denominatæ. Ceterum quod Scriptura ſancta teſtatur XIV. Geneſ. vallem eam poſtea extitiſſe *mare ſalis*, non ex eo ſequitur eamdem eſſe vallem illam cum valle Salinarum. Hoc enim abſurdiſſimum. *Vallis ſiddim, quæ nunc eſt mare ſalis.* Non ipſa vallis dicta eſt ſalſuginoſa aut Salinarum, ſed mutata eſt in *mare ſalis*. Ita vocat Scriptura mortuum mare, ſiue lacum Aſphaltiten, non quod ſalſus fuerit, nam bitumen ſalſum non eſt, nec ſalis naturam habet. At lacus ille ex mero bitumine eſt. Hebræi lacus omnes grandiores *maria* vocant, etiamſi ſalſi non ſint, vt mare, ſed ab amplitudine ſic appellant. Sic apud Matthæum IV. θάλασσα Γαλιλαίας, *lacus Galilææ*, & θάλασσα τῆς Τιβεριάδος apud Iohannem, *lacus Tiberiadis*. Atque ita alibi paſſim. ita & lacum Aſphaltiten, νεκρὰν θάλασσαν, & *mare Salis* vocauerunt, non quod ſalſus ſit, ſed eodem planè ſenſu, quo *terram Salis* ijdem Hebræi nuncupant, eam quæ deſerta eſt, ac deſolata. Verum mare, non opus eſſet, eo attributo inſignire, quippe mare ſuapte natura ſalſum eſſe omnes ſciunt, ſed quia lacus omnes maria vocant, eum lacum qui nihil generat, non piſces, non aues habet aquis aſſuetas, qui nihil denique viui ſuſtinet. *mare ſalis* id eſt, *lacum ſalis* appellarunt, eadem prorſus ratione qua & *mare mortuum*, vel quod idem eſt, *lacum mortuum*. ita terram eam quæ nihil gignit, atque in totum ſte-

A rilis eſt, *terram ſalis* vulgo indigetant, מלחה & *ſalſuginem* ponunt pro deſolatione, & ἐρημία. Terra enim ſalſa atque amara, ingrata eſt, & infœcunda. Inde igitur & *lacum ſalis* ſiue *mare ſalis*, idem quod & *mare mortuum*, ab eadem ratione. Nihil verius. Ab amarore aquæ ſic vocatam poſſet etiam aliquis adſtruere. Nam aquam illius amariſſimam eſſe ſatis conſtat, licet ſalſa non ſit. Sales autem amari. Hinc & ſalem pro amaritudine poſuerint. Itinerarium Hieroſolimitanum: *item ab Iericho ad mare mortuum millia nouem. eſt aqua ipſius valde amariſſima, vbi in totum nullius generis piſcis eſt, nec aliqua auis, & ſi quis hominum miſerit, ſe vt natet, ipſa aqua* B *eum verſat.* ita ſcribimus. nam vulgo eſt, *nec aliqua nauis.* &, *ipſa aqua eum verſat.* aliud tamen *amarum*, aliud *ſalſum*, vt ſuprà docuimus. & verius eſt *lacum ſalis* dictum, ſiue *mare ſalis*, vt *terra ſalis* ab iiſdem Hebræis appellatur, qui & eumdem lacum, *mare mortuum* propterea nominarunt. aliâs *aquarum mortuarum* appellatione eas intelligimus quæ decurſum non habent, ſed hærent in lacunis. Sed & *mortuas* vnica voce dicimus, lutoſas votagines, quæ aquam habent in ſuperficie dormientem. Græci νεκρόπηλα appellant, pro quo perperam νεκρόπο- C λα legitur apud Conſtantinum de Imperio. Mare glaciatum, Νεκρὸς πόντος etiam Græcis. Forte & ἀπὸ τῆς πήξεως bituminis, lacum Aſphaltiten *maris mortui* nomine donauerint. Sed verior tamen videtur prior noſtra interpretatio. Mare illud ſalis, ἁλυκὴν abſolutè vocat Epiphanius alio loco, & νεκρὰν θάλασσαν interpretatur. Hæreſi LIII. ἔστι δὲ καὶ Ελκεσαίων καλουμένων αἵρεσίς τις ὑπάρχει ἐν τῇ Περαίᾳ ὑπὸ καλουμένην χώραν, πέραν τῆς ἁλυκῆς ἤδη νεκρᾶς καλουμένης θαλάσσης. Heſychius: ἁλυκὴ ἐστὶ μὲν τὸ ἐν δεσποτεί-της, ἡ θάλασσα. ἐστὶ δὲ φιλῦται λίμνας μὴ ἔχουσαι. Quare videndum an Epiphanius non τὴν D κοιλάδα τὴν ἁλυκὴν vocauerit, vt vulgo accipiunt, ſed τὴν κοιλάδα τῆς ἁλυκῆς, id eſt vallem maris mortui. Etenim cum ἁλυκὴν alibi vocitet abſolutè mare mortuum, κοιλὰς τῆς ἁλυκῆς erit vallis maris mortui. Et ſanè ſi dixiſſet Epiphanius, τῆς κοιλάδος ἁλυκῆς, de valle ſalſuginoſa videretur exponendum: ſed quum dixerit τῆς κοιλάδος τῆς ἁλυκῆς, videtur τὴν κοιλάδα τῆς ἁλυκῆς appellaſſe, *vallem maris mortui*, hoc eſt vallem eam quæ in mare mortuum transmutata eſt. ἁλυκὴ ad verbum eſt *mare ſalis*, vt vocatur XIV. Ge- E neſeos. At κοιλὰς τῆς ἁλυκῆς, vallis illa cuius ibidem mentio eſt, quæ poſtea extitit mare ſalis. Κοιλὰς non ſolum vallis inter duos montes, ſed etiam planities quælibet, τὸ κοῖλον πεδίον. Alueus etiam fluminis ita dictus eſt. Sic & κοίλη πλοίου in vita Epiphanij, nauis aluus. κοιλίας & πυέλου de fluminis alueo etiam Græci vſurpant. Sane fluminis alueus vbi exaruit aqua, mera eſt conuallis. Ouidius de Nilo, qualis erat per Phaëtontis incendia:

— Oſtia ſeptem
Puluerulenta iacent, ſeptem ſine flumine valles.

Digitized by Google

Lucanus Nili alueum, ſi bene memini, alicubi vocat *conuallem*. Sic quæ vallis olim fuit, poſtea maris mortui alueus extitit, ἡ κοιλὰς τῆς ἁλυκῆς. Si ita interpretabimur, Epiphanium abſoluemus, nec ille confuderit vallem ſalinarum, cum valle maris mortui. Quid igitur faciemus Cercoëtio, qui ſic accepit? plorare iubebimus, & ſapere. Nunc verba Epiphanij conſtituenda ſunt, & diſtinguenda. Dicit veniſſe Oſſæos, ἀπὸ τῆς Ναβατικῆς χώρας, καὶ Ἰτουραίας, Μωαβίτιδος δὲ καὶ Ἀρηλίτιδος τῆς ἐπέκεινα τῆς κοιλάδος τῆς ἁλυκῆς οὕτως ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ καλουμένης, ὑπερκειμένης χώρας. ita diſtinguendum. ſic porro conſtituenda ſunt, τῆς ἐπέκεινα ὑπερκειμένης χώρας τῆς κοιλάδος τῆς ἁλυκῆς. *regionum ſitarum trans regionem vallo maris mortui ſuperiacentem.* ἡ χώρα ὑπερκειμένη τῆς κοιλάδος τῆς ἁλυκῆς, eſt regionis tractus qui ſuperiacet vel adiacet littoribus maris mortui. vltra eam regionem erant quas ibi recenſet, Nabatæa, Ituræa, & Moabitis: Hæreſi LIII. quæ eſt Sampſæorum: πέραν τῆς ἁλυκῆς, ἤτοι νεκρᾶς καλουμένης θαλάσσης ἐν τῇ Μωαβίτιδι χώρᾳ περὶ τὸν χείμαρρον Ἀρνῶν, καὶ ἐπέκεινα, ἐν τῇ Ἰτουραίᾳ, καὶ Ναβατίτιδι. Ituræa & Nabathis regio vltra Moabitas, qui mari mortuo viciniores erant. Idem Hæreſi XX. quæ eſt Herodianorum de iiſdem Oſſenis: ἀλλὰ συναφθὲν Σαμψηναῖς τοῖς κατὰ διαδοχὴν ἐν τῷ πέραν τῆς νεκρᾶς θαλάσσης ὑπερκειμένης. vbi ſubintelligendum χώρας, vt habetur ſupra: *trans eam regionem quæ mari mortuo ſuperiacet.* non aliter liceat interpretari. ἡ ὑπερκειμένη τῆς νεκρᾶς θαλάσσης, eſt regio imminens mortuo mari. abſurdè vertit, ὁ Κερκώεις: *vltra mare mortuum quod Palæſtinæ imminet.* nihil pote ineptius & falſius. vbi Palæſtinæ nomen in Græcis? deinde quam ridiculum eſt, quod illud mare imminens Palæſtinæ facit. cur Palæſtinæ magis immineat, quam reliquæ Iudææ? an Palæſtina altius eſt illud mare, vt ei imminere dici queat? de monte aliquo altiſſimo credas auctorem loqui. vt paulo ante eadem de re loquens ὑπερκειμένῃ χώρᾳ τῆς ἁλυκῆς dixit, ita heîc ὑπερκειμένη τῆς νεκρᾶς θαλάσσης, ſimiliter accipienda, & nomen χώρας ſubaudiendum. Legi tamen etiam poſſet, ac diſtingui: Σαμψηναῖς τοῖς κατὰ διαδοχὴν ἐν τῷ πέραν, τῆς νεκρᾶς θαλάσσης ὑπερκειμένοις. ſed nihil illo homine, ſi modo tamen aliquid hominis habet, tam barbarum & ſtolidum pectus, nihil inquam illo imperitius, in omni litterarum genere, & præcipuè in Græcis, in his vero plus quam puer eſt, quod paſſim eius verſio Epiphaniana oſtendit. vt eadem pagina, ὑποκριτὰς δὲ διδάσκει. *docet hypocritas*, quæ loquutio tritiſſima eſt Græcis pariter Latiniſque auctoribus. Plato in Menone, ἱππικὰ διδάξαι, ἀγαθοί. nihil vſitatius hac phraſi. at bonus interpres τῶν deeſſe annotat. Ceterum, vt in ſemitam redeam, ſatis magnus terrarum tractus circa mare mortuum vacabat, torridus ac deſertus, & nulli rei niſi in ſpeciem ferax. Tacitus de hoc mari ſiue lacu: *nec procul inde campi quos ferunt olim vberes, magniſque vrbibus habitatos fulminum iactu arſiſſe: & manere veſtigia, terramque ſpecie torridam, vim frugiferam perdidiſſe.* Tertullianus de Pallio: *& propinquitas maris iuxta cum ſolo mortuum iuit.* hæc eſt regio quam ὑπερκειμένην τῆς νεκρᾶς θαλάσσης appellat Epiphanius, quæ olim habitata, & vrbibus frequentiſſima, tum nullos incolas habebat. ideo Moabitas & reliquos populos qui trans illud mare accolebant, non ἐπέκεινα τῆς νεκρᾶς θαλάσσης habitare dicit, ſed ἐπέκεινα ὑπερκειμένης χώρας τῆς νεκρᾶς θαλάσσης. nam tractus ille qui mare ipſum attingebat, totus ab incolis erat deſolatus, & nihil frugis ferebat. quapropter populi vltra illum tractum degebant, non ipſum lacum accolebant. Heſſenos non procul ab illo lacu coluiſſe auctor eſt Plinius, qui ab occidente littora eos fugiſſe ſcribit vſquequa nocerent, & intus receſſiſſe. præterea Engadda oppidum infrà hos ſitum fuiſſe tradit. Ptolemæus ab occidente Iordanis collocat, haud procul ab Aſphaltite. Stephanus: Ἔγγαδα, κώμη μεγάλη, πλησίον Σοδόμων, Ἀραβίας. de Petræa Arabia loquitur, vbi Iudææ confinia iungit ad mare mortuum, quæ & Petræa Iudæa dicta eſt. At Περαία, pars Iudææ tota trans Iordanem, & mare mortuum. Plinius videtur Peræam cum Petræa Iudæa confudiſſe, his verbis de Iudæa: *pars eius Syriæ iuncta, Galilæa vocatur: Arabiæ vero & Ægypto proxima, Peræa aſperis diſperſa montibus, & à ceteris Iudæis Iordane amne diſcreta.* Corrigebamus ſupra *Petræa*. Et profecto, quæ Arabiæ & Ægypto proximat Iudææ pars, Petræa eſt, non Peræa. ſed quod addit, *à ceteris Iudæis Iordane amne diſcreta*, iam de Peræa intelligendum, non de Petræa. Nec eſt quod quis dicat, de ea Iudæa eum loqui quæ cis Iordanem, quæque à ceteris Iudæis, qui trans Iordanem in Peræa ſunt, diſcernitur. Sequitur enim apud eum, *Reliquam Iudæam diuidi in toparchias decem.* Omnes illæ toparchiæ quæ ibi enumerantur, cis Iordanem ſunt. ſic Περαίαν, ac Πετραίαν Iudæam pro vna eademque accepit. Hoc veriſſimum.

Pag. 65. C. *receſſerunt à ritu gentium vniuerſarum*] in aliis: *à more.* quod ſequitur, *maieſtatis vt reor prouidentia ad hunc morem deſtinati.* quid ſit neſcio. cuius enim maieſtatis prouidentia eos ad hunc morem deſtinauit? an diuinæ? ita videtur. ſed hoc addere debuit. nam maieſtatem pro diuinitate abſolutè poſitum legi non puto. ſed hæc inepta ſunt, vt illa falſa: *locus addictus pudicitiæ eſt, ad quem plurimi licet vndique gentium properent, nullus admittitur, niſi quem caſtitatis fides, & innocentiæ meritum proſequatur.* nihil de eo reliqui auctores & Plinius contrarium adſtruit, ex quo tamen omnia ſumpſit, & inter cætera hunc locum. quos vitæ prioris diſtæſum eſt turbulentæ & inquietæ, eos ad ſectam moremque Heſſenorum confugere ſcribit, quaſi ad tranquillum portum tu-

tumque ab æſtu rerum humanarum. Plinij verba : *in diem ex æquo conuenarum turba renaſcitur large frequentantibus quos vita feſſos ad mores eorum fortuna fluctus agitat.* non vita feſſi ad eorum ſocietatem adiungi cupiebant, nec enim vitam ibi finire poſtulabant, ſed tranquilliorem & quietiorem viuere. præterea vix illa Latina ſunt, *quos fortuna fluctus ad eorum mores agitat.* Libri denique aliter habent, in quibus legitur : *fortuna fluctibus agitata.* omnino verbum aliquod deeſt, & deliteſcere arbitror inter iſtas voces, *agitata. ita per ſeculorum millia.* puto legendum: *quos vita feſſos ad eorum mores fluctibus agitata eicit.* vel, *agitata iacit. ita per ſæculorum millia.* Mare fluctibus agitatum plerumque nauigantes ad aliquod littus aut portum eijcit. inde metaphora. ſecta Eſſenorum maior in dies fiebat confluentibus multis, quos vita fortunæ fluctibus agitata ad eorum mores tanquam ad portum aliquem, & placidum littus iaciebat. *Iacere* & *eijcere* huic rei propria verba. Quæ ſequuntur ita etiam diſtinguenda : *Ita per ſæculorum milia, incredibile dictu gens æterna eſt, in qua nemo naſcitur, tam fœcunda illis aliorum vitæ pœnitentia eſt.* Non igitur pudicè vixiſſe oportebat, qui ſectæ Eſſenorum adgregari ſtudebant, dummodo in ea pudicè viuerent. proinde ἀνυπόστατα illa Solini & falſa, quæ ſequuntur : *Nam qui reus eſt vel leuis culpæ, quamuis ſumma ope adipiſci ingreſſum velit, diuinitus ſummouetur.* ita ſolens multa de ſuo addit, ac mentitur. hæc concinunt cum ijs quæ ſuprà dixerat, *non ſine maieſtatis prouidentia ad hunc morem deſtinari.* De ſimili farre piſta ſunt. Vide Ioſephum, quomodo probarentur in eam ſocietatem recipiendi.

Pag. 65. C. *nulla ibi fœmina, à Venere ſe penitus abdicarunt*] ita noſtri libri. vulgo edebatur : *nulla ibi fœmina. Venere ſe penitus abdicarunt.* Plinius : *ſine vlla fœmina, omni Venere abdicata.* quod ibi Venus omnis abdicaretur, putauit nemini ad eam ſectam aditum patuiſſe, niſi qui ſeſe à Veneris vſu ſemper abdicaſſet.

Pecuniam neſciunt, palmis victitant] Plinius: *ſine pecunia, ſocia palmarum* Mira loquutio, *ſocia palmarum.* an quod inter Palmeta viuerent ? immo & abſurda. nec ita legit Solinus. Puto ſcripſiſſe : *eſu palmarum.* ſcriptum erat, *eſo* pro *eſu.* inde illud *ſocia* confictum correctoribus. hoc eſt veriſſimum. præter cæteras mira gens, ſine vlla fœmina, omni Venere abdicata, eſu palmarum. atque ita legit Solinus.

Ita per immenſum ſæculorum ſpatium incredibile dictu] hæc planè à Plinio : *ita per ſæculorum millia, incredibile dictu, gens æterna eſt in qua nemo naſcitur.* Reliqua non item quæ ex ingenio confinxiſſe potius, quam ab auctore aliquo hauſiſſe manifeſta fides.

Iudææ terminus Maſſada caſtellum] nec Plinius hoc dicit, licet inde habeat: ſed fallitur vt ſolet, ex Plinij verbis perperam in-

A tellectis : *Inde Maſſada caſtellum in rupe, & ipſum haud procul Aſphaltite. & hactenus Iudæa eſt.* ita ſumpſit, quaſi diceret vſque ad Maſſada caſtellum Iudæam eſſe. Sed quum ille aliquot capita deſcriptioni Iudææ dediſſet, vltimum his verbis clauſit, *& hactenus Iudæa eſt.* quibus ſignificat finem habere Iudææ χωρογραφίας. Sic lib. III. cap. IX. de inſulis Hephæſtiis : *nouiſſima eademque minima Euonymos. Hactenus de primo Europæ ſinu.* ita caput illud concludit, quo & primi Europæ ſinus deſcriptionem terminauit, non quod ille ſinus ad Euonymon inſulam termi-
B num accipiat. Martianus, vt in alijs ſolet, & heîc Solinum ſequitur : *hinc aliquanto inferius Maſada caſtellum, in quo Iudææ finis eſt.* ita legendum. ſic Eſſenos iuxta Solinum ab occidente Iudææ ponit, qui littora ab occidente fugiebant, & interiora ad orientem incolebant. ſic & Callirhoen fontem prope Hieroſolyma collocat ex eodem. ita cæci cæcos ducunt.

Maſſada caſtellum] ita libri Solini. Plinio, *Maſada* Straboni, Μοάσαδα. ex quo etiam conſtat non longe eſſe ab Aſphaltite lacu. locum adſcribam & ſimul emendabo : τῷ δ'
C ἔμπυρον τὴν χώραν (τ) τὰ ἄλλα τεκμήρια φέρουσι πολλά. καὶ γὰρ πέτρας τινὰς ἐπικεκαυμένας δεικνύουσι τραχείας περὶ Μοάσαδα, καὶ σήραγγας πολλαχοῦ, καὶ γῆν τεφρώδη, σταγόνας τε πίσσης ἐκ λισσάδων λειβομένας, καὶ δυσώδεις πόρρωθεν, ποταμοὺς ζέοντας, κατοικίας δὲ ἀνατετραμμένας σποράδην. ita diſtinguendum. λισσάδες ſunt petræ ἀπότομοι. & Maſada in rupe eſſe teſtatur Plinius. Ptolemæus vocat Μίσαδα. vbi fortaſſe legendum Μάσαδα. Nec obſtat quod in Arabia Petræa recenſet illa Μίσαδα. Multa oppida ac loca Iudææ propter confinia plerique Arabiæ Petrææ attribuunt, & contra. Sed & Petræam Iu-
D dæam quæ Arabiæ collimitatur quidam appellarunt. Vide quæ ſuprà notauimus. Ἐγγάδα Arabiæ eſſe Stephanus dicit, oppidum Sodomis vicinum. nec longe inde Maſada. Non propterea tamen verum eſt quod ex Plinio malè intellecto tradit heîc Solinus, Maſada caſtellum facere Iudææ terminum. Nihil incertius apud ſcriptores finibus illis Arabiæ & Iudææ. nec ſic Plinius intellexit.

Ad Capvt XXXVI.

Tranſeo Damaſcum, Philadelphiam, Raphanam] Vide auctoris μωρίας & negligen-
E tiam. Deſcripta Iudæa protinus ſubijcit, ſe tranſire Damaſcum, Philadelphiam & Raphanam, ſed Scythopoli primos incolas & auctorem daturum : nec dicit cuius prouinciæ oppida illa ſint. At fuere ex Decapolitana regione, quæ Iudææ iungitur latere Syriæ. Plinius : *Iungitur ei latere Syria Decapolitana regio, à numero oppidorum. in quo non omnes eadem obſeruant. Plurimi tamen Damaſcum & Opoten riguas amne Chryſorrhoa, fertilem Philadelphiam, Raphanam, omnia in Arabiam recedentia.* Verebatur auctorem prodere vnde ſumpſit, ſi regionis nomen poſuiſſet.

Digitized by Google

Quædam notanda in verbis Plinij, idcirco ea adſcripſimus. Dicit Damaſcum & Opotō riguas amne Chryſorrhoa. Chryſorrhoan amnem à Damaſcena vrbe & regione originem capere ſcribit Strabo lib. xvi. τῶν δὲ ποταμῶν ὁ Χρυσοῤῥόας ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Δαμασκηνῆς πόλεως, καὶ χώρας. εἰς τὰς ὀχετείας ἀναλίσκεται σχεδόν τι. πολλὴν γὰρ ἐπάρδει καὶ βαθεῖαν σφόδρα. *Fertilem* vocat Philadelphiam. epithero ſic per ſe nudo, quod non ſatis vrbi conueniat. Quod maius eſt, libri *riguis* legunt non *riguas*. Scribo ac diſtinguo: *Plurimi tamen Damaſcum, & Opoton riguis ex amne Chryſorrhoa fertilem, Philadelphiam, Raphanam.* vel etiam: *riguis amnis Chryſorrhoa fertilem.* Nihil verius. *Rigua* Plinio ſunt ὀχετεῖαι. Tradit Strabo totum illum amnem εἰς ὀχετείας ἀναλίσκεσθαι, id eſt, *riguis diſtrahi, eriguari*. Nec ſolum *riguus* hortus qui rigatur, ſed etiam riguus fons vel amnis qui rigat, dicitur, vt ſuprà multis oſtendimus:

---- irriguumque bibunt violaria fontem.

inde rig**, αἱ ὀχετεῖαι. Opoton fertilem eſſe dicit riguis quæ inducuntur ex amne Chryſorrhoa. Ceterùm nomen huius vrbis nuſquam reperio apud auctores. An ſcribendum, *Eupoton*? ſic dicta ſit ab illis riguis amnis Chryſorrhoæ quibus fœcunda eſt, quaſi εὔποτος. Gloſſæ: *riguus*, εὔποτος, ἄβρος. & ποτίζειν γῆν eſt rigare. idem εὔποτος. Nec mirandum nomen Græcum in vrbe Syriaca. Amnis ipſe Græcam habet appellationem. Scriptum fuiſſe videtur *Eopoton*. vnde fecerunt, *& Opoton*. Totum illum locum ἀσυνδέτως concepit Plinius: *Plurimi tamen Damaſcum, Eupoton riguis ex amne Chryſorrhoa fertilem, Philadelphiam, Raphanam, omnia in Arabiam reincidentia.* Ita libri ſcribunt, non *recedentia*. Quod verum eſſe puto. De Eupoto nihil etiam legi, ſed coniecturam propoſui. Eam vrbem omiſit Solinus, quod ſibi eſſet incognita fortaſſe. Certè Plinius Decapolitanam regionem à numero oppidorum dictam ſcribit, eaque oppida recenſet, ſed vndecim pro decem in eo cenſu repetiuntur: *Damaſcus, Opoton, Philadelphia, Raphanea, Scythopolis, Gaddara, Hippos, Dion, Pella, Galaſa, Canatha.* In Editionibus, *Hippondion* pro vna vrbe numerant, & iunctim ſcribunt. neſcio quare, quum duæ ſint. *& iam dictum Hippon, Dion.* Meminit ſupra vrbis Hippi, in Iudæa: *ab oriente Iuliade & Hippo.* Stephanus: Ἵππος, ἔστι καὶ πόλις Σικελίας, ἔστι καὶ Παλαιστίνης. Ptolemæus in Cœle Syria ſeparatim recenſet Ἵππον & Δῖον. Stephano quoque Δῖον, τῆς Κοίλης Συρίας ab Hippo diuerſa. Aliud igitur quærendum, vt ad eum numerum quem nomen Decapolis exigit, redigamus eas vrbes. Puto Plinium ſcripſiſſe: *Damaſcum Eupoton riguis ex amne Chryſorrhoa fertilem, Philadelphiam, &c.* In Græcis vnde illa tranſtulit, reperiſſe videtur Damaſcum, εὔποτον τοῖς ὀχετείαις τοῦ Χρυσοῤῥόα ποταμοῦ. Quod ille ſic accepit quaſi Δαμασκὸς εὔποτος cum adiuncto vel epitheto diceretur ad diſcrimen alterius cuiuſdam Damaſci. Hoc indubitatum. atqui εὔποτος idem quod εὐπότιστος, irrigua, & riuis bene ſatura. Chryſorrhoas amnis totus ferè in rigua & riuorum deductiones conuertebatur, & Damaſcum præcipuè rigabat, & εὔποτον reddebat. Ptolemæus: καὶ ὁ παρὰ Δαμασκὸν καλούμενος Χρυσοῤῥόας. & nomen ideo videtur inueniſſe potius quod Damaſcum fertilem redderet, quam quod auro flueret. De vno tantum oppido loqui Plinium ex verbis eius manifeſtum eſt: *Damaſcon Eupoton riguis amnis Chryſorrhoa fertilem.* nam dixiſſet *fertiles*. cum ſatis conſtet Damaſcum præcipuè riguis illius amnis fertilem eſſe in eo vrbium numero. corrigendum: *Pella, Geraſa, Canatha.* Male *Galaſa.* quo nomine nulla vrbs in illis locis. At *Geraſa* ex Decapolitana quam aliqui Τεσσαρεσκαιδεκάπολιν vocabant. Stephanus: Γέρασα, πόλις τῆς Κοίλης Συρίας, τῆς Τεσσαρεσκαιδεκαπόλεως. Niſi quis legendum velit: τῆς χώρας δεκαπόλεως. Scriptum erat, *Gelaſa* pro *Geraſa*.

Pag. 65. E. *Raphanam*] ita repoſuerunt ex Plinio. Soliniani omnes libri habent, *Araphianam*. Omnino pro *Raphaniam*, vel *Raphaneam*. Ῥαφανία & Ῥαφανέαι. Stephanus: Ῥαφανέαι, πολίχνιον Συρίας. Sic vocatur & Ptolemæo: Ἐπιφάνεια. Ῥαφανέαι. in Caſiotide eam ponit Syriæ. ita legendum in Plinio. *Raphaneam* inquam non *Raphanam*. nam Ῥαφανία & Ῥαφανέαι vt Ταριχέα, Ταριχέαι. Alia eſt *Raphia* Syriæ Palæſtinæ prope Gazam. Plinius: *Oppida Rhinocolura, & intus Raphea: Gaza & intus Anthedon.* Ῥάφεια, Stephano. Ptolemæo Ῥαφία. de hac non poteſt accipi hoc loco.

Scythopoli primos incolas & auctorem dabo] Ita ſcripſimus auctoribus libris. vulgo erat: *Scythopolis*, quod nec ipſum fuit reiiciendum, niſi libri illud aliud monſtraſſent. Plinius: *Scythopolim, antea Nyſam, à Libero patre ſepulta nutrice ibi, Scythis deductis.* Hæc valde confuſa. Corrigunt vulgo & tranſponunt ad hunc modum: *Scythopolim Scythis deductis, antea Nyſam à Libero patre ſepulta nutrice ibi.* Vt Nyſa à Libero patre olim vocata ſit ſepulta ibi nutrice nomine Nyſa, quæ poſtea Scythis deductis Scythopolis appellata eſt. Atqui Scythas deductos ab ipſo Libero patre heîc dicit Solinus, & pro præmio illis datum, vt ſuo nomine vrbem vocitarent. Ergo Scythopolis ab ipſo Libero, qui Scythis à ſe deductis hoc dedit, vt ei nomen inderent. Sed vt fatear quod ſentio, quæ heîc narrat Solinus de Scythis Liberi patris comitibus, & ab eo deductis in eam vrbem quam condiderat in honorem nutricis ibi ſepultæ, & quibus præmij loco datum eſſe dicit oppidi nomen, vt promptius eam incolere vellent, nugas eſſe puto & fabulam ab ipſo Solino confictam ex verbis Plinij aliouorſum acceptis. Nec dubium eſt, quin ea legerit ordine illo quo hodie in omnibus exemplaribus ſcripta habentur:

Digitized by Google

Scythopolin, antea Niſam à Libero patre ſepulta nutrice ibi, Scythis deductis. ita igitur hæc accepit, quaſi & nutrix ſepulta in eo loco fuerit à Libero patre, & Scythæ ſimul deducti ad eam vrbem incolendam. Inde & cetera commentus eſt, fuiſſe comites Liberi Scythas illos, & pro præmio ijs conceſſum, vt nomen vrbi ponerent. Quæ ſunt falſiſſima, & prorſum ἀνιστόρητα. Si verum eſſet hoc Solini commentum, antiquiſſima & prima hæc foret huius vrbis appellatio, *Scythopolis*, vt pote ab ipſo Libero patre primo vrbis auctore, quum Scythas eo deduceret, impoſita. Atqui conſtat inter omnes ſcriptores tecentem eſſe hanc denominationem, quum antea aliter vocaretur. De quo eius antiquo nomine dicam paulo poſt In verbis Plinij nulla traiectio facienda eſt, ſed ſic diſtinguenda ſunt: *Scythopolim, antea Nyſam à Libero patre ſepulta nutrice ibi, Scythis deductis.* Scythopolim, quum antea Nyſa vocaretur ſepulta ibi nutrice Liberi patris, hoc nomen poſtea inueniſſe Scythis deductis. Non dicit à quibus deducti illi Scythæ, quia id fortaſſe parum compertum, & ſolum nomen faceret fidem Scythas id oppidum incoluiſſe, quod Σκυθῶν πόλις diceretur. A Libero patre deductos fuiſſe, quod vult Solinus, Plinij mens non eſt. Ita quippe intelligendum, ac ſi ſcripſiſſet: *Scythopolim Scythis deductis, antea Nyſam à Libero patre, ſepulta nutrice ibi.* Nec enim Liber eamdem vrbem à ſe conditam Nyſam & Scythopolim nominauit. Quod ſequeretur ex narratione Solini comparata cum Plinianis. Stephanus: Σκυθόπολις, Παλαιστίνης πόλις, ἢ Νύσσης Κοίλης Συρίας. Aliquid velle dicere videatut de Nyſa. Legendum itaque foret: ἢ Νύσα, Κοίλης Συρίας. Sed verius puto ſcribi: Παλαιστίνης πόλις, ἢ νῦν τῆς Κοίλης Συρίας. Sequitur ibidem: Σκυθῶν πόλις πρότερον λεγομένων Βαισων ὑπὸ τῶν βαρβάρων. Quaſi Scythæ illi Bæſi à Barbaris vocati ſunt. Ita certè repoſuit Xylander pro eo quod erat, πρότερον λεγομένη Βαισων. Et malè mutauit. Cedrenus: ὅτι ἡ Σκυθόπολις Βασνὴ ἐλέγετο πρότερον. vtrumque corruptum eſt pro Βεθσανή. ita enim prius vocabatur hæc vrbs. Hieronymus de interpretatione locorum Hebraicorum: *Bethſan, ex hoc oppido tribus Manaſſe accolas priſtinos non potuit expellere, & nunc appellatur Scythopolis, vrbs nobilis Palaſtinæ, quam interdum ſcriptura cognominat domum San, quod in noſtra lingua interpretatur iniquus.* Ioſephus vocat Βεθσανα lib. v. Antiquitatum: πλάνης δὲ ἐπὶ Βεθσανῶν, ἣ νῦν Σκυθόπολις καλεῖται. ex illo *Bethſan* haud ſcio an Nyſan hariolati ſint Baccho nutricem aliqui Græcorum, vt gens illa fuit fœcunda facundaque nugis & fabulis. Palæſtinæ eam vrbem aſſerunt Strabo, & Hieronymus: Plinius Decapolitanæ regioni Syriæ quæ iungitur Iudææ. Ptolemæus in Cœle Syria ponit. Inde Stephanus adſcripta vtraque opinione Παλαιστίνης ἢ τῆς Κοίλης Συρίας πόλιν facit.

Pag. 65. E. *Quos vt animi firmaret ad promptam reſiſtendi volentiam*] ita repoſuimus, quum vulgo legeretur: *quos vt animo firmaret, ad promptam reſiſtendi violentiam.* E libris eſt illud *animi firmaret.* Coniectura noſtra eſt, eaque certiſſima, *ad promptam reſiſtendi volentiam.* Sic enim legendum fuit vel contrà libros omnes qui vulgatam retinent. Ita etiam ad oram Libri ſui notauerat præſtantiſſimus Ioſ. Mercerus. à *volens*, *volentia*, pro voluntate. Melius etiam ſcriberetur: *ad promptam reſidendi volentiam.* vt promptam voluntatem adferrent ad reſidendum in ea vrbe: vt promptè ibi reſidere vellent Proprium huic rei verbum apud auctores: *illic Herculis comites reſediſſe.* atque alibi paſſim. *Reſiſtere* quidem & pro ſtare poſitum ſupra obſeruauimus. vt *reſiſtit equus*, & *fluctus ingrui reſiſtunt.* Sed minus huic locò conuenit. Credibile eſt verbum *reſidendi* in *reſiſtendi* mutaſſe, qui & *violentiam* pro volentia ſubſtituerant, non ſatis penſitata auctoris mente.

In Seleucia alter mons Caſius, Antiochiæ propinquus] Ita heic loquitur noſter nugator, tanquam ſi Seleucia nomen eſſet prouinciæ, in qua mons erat Caſius. Atqui haud magis in Seleucia mons ille quam in Antiochia cui propinquus eſt. Plinius: *in promunterio autem Seleucia Libera Pieria appellata. Super eam mons eodem quo alius nomine Caſius.* De vrbe Seleucia loquitur Plinius non de Prouincia. Hæc ad Orontis amnis oſtia, ſaltem haud longè. Strabo: πρώτη πόλις ἐπὶ Σύρων Σελεύκεια ἡ ἐν Πιερίᾳ, καὶ πλησίον Ὀρόντης ἐκδίδωσι ποταμός. At fluuius Orontes Caſij montis pedes lambebat. Ammianus lib. XIV. *Has autem prouincias quas Orontes ambiens amnis, imoſque pedes Caſij prætermeans funditur in Parthenium mare.* Eodem amne Oronte diuiditur Anthiochia. Cum igitur Seleucia Pieria ad mare ſit, prope Oſtia amnis Orontis, Caſius mons qui Oronte adluitur, ſuprà Seleuciam vtique eſt, vt rectè habet Plinius. Ptolemæus: Σελεύκεια Πιερία, Ὀρόντου ποταμοῦ ἐκβολαί. Supra Caſium porro Antiochia. ſic inter Seleuciam, & Antiochiam mons ille Caſius iuxta Orontem fluuium. Quod in Seleucia eſſe dicit Solinus, nugatur, niſi pro regione accipiat. at qui id poteſt? Saltem Seleucida dixiſſet, aut Seleucenam Σελευκίδα χώραν Græci vocant ab hac Seleucia, quæ quattuor inſignes habet vrbes, Seleuciam, τὴν ἐν Πιερίᾳ, quam & Πιερίας Σελεύκειαν vocant, vt Καισάρειαν Καππαδοκίας, pro Καισάρεια τῆς Καππαδοκίας. Antiochiam ἐπὶ Δάφνῃ, Apameam & Laodiceam. In ea Seleucide mons Caſius, Antiochiæ propinquus. Seleuciam itaque pro Seleucide heîc poſuerit noſter Ita Strabo de Seleucide. At longe aliter Ptolemæus. in Seleucide vrbes tres ponit Γίνδαρον, Γεφύραν & Ἴμμαι. A Caſio monte regionem facit Κασιῶτιν, cui vrbes aſſignat præter alias Ἀντιόχειαν ἐπὶ Δάφνῃ & Seleuciam πρὸς Βήλῳ. Hæc Seleucia ad Belum diuerſa à Pieria Seleucia.

Plinius lib. v. capite de Cœle Syria: *Seleucias præter iam dictam duas, quæ ad Euphratem, & quæ ad Belum vocatur.* Dicebatur & Σελευκόβηλος vnica voce. Vide Stephanum. Chalcis etiam ad Belum dicta eſt in Syria. Et hic Belus eſt amnis, quem Iudaico mari illabi tradit Tacitus lib. v. Hiſtoriæ, *circa cuius os lecta arena, admixto nitro in vitrum excoquuntur.* Plinij locus de eodem Belo ſic legendus lib. xxxvi. cap. xxvi. *ſed cærimonijs ſacer, limoſus, vado profundus, non niſi repulſus mari harenas fatetur: fluctibus enim volutata niteſcunt detectis ſordibus. Tunc & marino credunt adſtringi meatu, non prius vtiles. Quingentorum eſt paſſuum non amplius littoris ſpatium, idque tamen multa per ſecula gignendo fuit vitro.* ita partim ope librorum, partim coniectura reſtituimus. iidem libri habent, *profundas* non *profundus*. Forte diſtinguendum: *Limoſus vado, profundas nonniſi repulſus mari harenas fatetur.* nihil tamen mutamus. in Libris legitur *repulſo mari*, vbi habent editiones, *repuſo.* correximus: *nonniſi repulſus mari harenas fatetur.* Mari repelluntur amnes quorum curſus æſtu maris aſcendente retro agitur. ψαμμοειδῆ & ἄμμωον in illo eſſe littore reſtatur Strabo. Male etiam in vulgatis: *idque tantum per multa ſecula gignendo fuit vitro.* Nam libri, *tamen.* Legendum etiam: *gignendo ſufficit vitro.* Tacitus: *Modicum id littus, ſed egerentibus inexhauſtum.* Sed vulgatam retinemus. vt *ſoluendo eſſe* dicitur qui poteſt ſoluere. ſic *gignendo eſſe* qui generationi ſufficit. Modicum illud littus, & quingentorum non amplius paſſuum ſpatio, id tamen per multa ſæcula gignendo fuit: ſuffecit, ac par fuit gignendo vitro. littus illud quod harenas habet fundendo vitro vtiles, inter Acen ſiue Ptolemaïdem & Tyron collocat lib. xvi. Μεταξὺ δὲ τῆς Ἄκης, καὶ Τύρου θινώδης ἐστὶν αἰγιαλὸς φέρων τὴν ὑαλῖτιν ἄμμον. Beli amnis non meminit Strabo. Ergo Belus ille inter Ptolemaïdem & Tyron mari illabitur. Plinius lib. v. cap. xix. *Riuus pagida ſiue Belus vitri fertiles arenas paruo littori miſcens. ipſe è palude Cendebria à radicibus Carmeli profluit. Iuxta colonia Claudij Cæſaris Ptolemaïs, quæ quondam Ace.* Atque hæc obiter. Seleucia ad Euphratem poſita erat contra Euphratis Zeugma. Strabo: ἐνταῦθα δὲ νῦν ἐστὶ τὸ Ζεῦγμα τοῦ Εὐφράτου. κατ' τοῦτο δὲ Σελεύκεια ἵδρυται φρούριον τῆς Μεσοποταμίας προσωρισμένον ὑπὸ τοῦ Πομπηίου τῇ Κομμαγηνῇ. ita legendum. Zeugma oppidum in Euphrate. Syriæ latitudinem à Seleucia Pieriæ ad oppidum in Euphrate Zeugma Plinius ducit. Strabo Ζεῦγμα κατ' Εὐφράτην, *Zeugma ad Euphratem* vocat. perperam heîc de ponte Euphratis accipiunt. Hoc Zeugma in Commagene cis Euphratem. At Seleucia trans Euphratem in Meſopotamia, ad ipſum amnem, ex aduerſo Zeugmatis. Quod oppidum tamen ſiue caſtellum Meſopotamiæ Pompeius Commagenæ contribuit. hic ſenſus Strabonis, quem non viderunt erudititiſſimi viri. Alia Seleucia ad Tigrim, ἐπὶ Τίγρει, quæ Metro-

A polis fuit Parthici imperij, & ſucceſſit in locum Babylonis, de qua infra. Alia porro etiam fuit præter has & Seleucia *Trachea* appellata, in Cilicia. Stephanus: Σελεύκεια πόλις ἐπὶ Κιλικίᾳ, Τραχεῖα λεγομένη. Ita ſcribendum. Ptolemæo in Ciliciæ poſitione Σελεύκεια Τραχεῖα. Alijs Τραχεῶτις. Et ſanè Τραχεῖα Σελεύκεια dicitur pro Σελεύκεια τῆς Τραχείας. id eſt Seleucia Ciliciæ Tracheæ, eodem prorſus modo quo Σελεύκεια Πιερία, & Καισάρεια Καππαδοκία, & *Antiochia Piſidia* in Tabula Peutingeri. Addit Stephanus: πρότερον δὲ Ὀλβία ἐκαλεῖτο, καὶ Ὑρία. οἱ πολῖται ἀπὸ τῆς Ὑρίας Ὑριεῖς,
B καὶ τῆς Ὀλβίας Ὀλβιανοί. Fallitur de Olbia. nec enim vnquam ſic appellata illa Ciliciæ Seleucia. voluit dicere Ὀλμίας. ita vocat Plinius lib. v. cap. xxvii. *Seleucia ſuprà amnem Calycadnum Trachiotis cognomine, à mari relata vbi vocabatur Holmia.* Legitur in Plinio *Hormia.* perperam. Ὅλμους & Ὀλμίαν alij vocarunt. Idem Stephanus: Ὅλμοι πόλις Τραχείας Κιλικίας, ὅπου πρότερον ᾤκουν οἱ νῦν Σελευκεῖς. Condita Seleucia qui Olmos habitabant, in eam migrare iuſſi ſunt. Strabo vnde Stephanus accepit: εἶθ' Ὅλμοι ὅπου πρότερον ᾤκουν οἱ νῦν Σελευκεῖς. κτισθείσης δὲ ἐπὶ τῷ Καλυκάδνῳ τῆς
C Σελευκείας ἐκεῖ μετῳκίσθησαν. Hoc eſt quod ait Plinius à mari relatam eſſe Seleuciam, vbi vocabatur *Holmia.* At *Olbia* vrbs alia in Pamphylia. Strabo: μετὰ Φασηλίδα δ' ἐστὶν ἡ Ὀλβία πρὸς τῇ Παμφυλίας ἀρχῇ, μέγα ἔρυμα. Hæc poſtea fuit præfectura ſiue θέμα τὸ καλούμενον Σελευκείας, ſub imperatoribus Conſtantinopolitanis. Stephanus in voce Ὀλβία, vbi plures vrbes recenſet hoc nomine: πέμπτη Παμφυλίας ὡς Φίλων. οὐκ ἔστι δὲ Παμφυλίας, ἀλλὰ τῆς Σολύμων γῆς. καὶ οὐδὲ Ὀλβία ἀλλὰ Ὄλβα καλεῖται. καὶ οἱ πολῖται Ὀλβαῖοι, καὶ Ὀλβιος, ἢ Ὀλβία. Iterum heîc nugatur Stephanus, & male Philo-
D nem reprehendit. Eſt Olbia Pamphyliæ, ἡ Ὀλβία. Eſt & *Olba* Ciliciæ, ἡ Ὄλβα vel Ὄλβη. Quæ duæ diuerſæ ſunt vrbes. Ptolemæus in Pamphyliæ θέσει: Ὀλβία, Ἀττάλεια Καταῤῥάκτου ποταμοῦ ἐκβολαί. Similiter & Strabo poſt Ὀλβίαν, quam primam ſtatuit Pamphyliæ vrbem, Catarracten fluuium recenſet, & vrbem Ἀττάλειαν. Ceterùm Ὄλβα vrbs Ciliciæ, diuerſa ab hac Olbia Pamphyliæ. Strabo: ὑπέρκειται τούτων τε καὶ τῶν Σόλων ὀρεινὴ ἐστίν, ἐν ᾗ Ὄλβα πόλις, Διὸς ἱερὸν ἔχουσα, Αἴαντος ἵδρυμα τοῦ Τεύκρου. καὶ ὁ ἱερεὺς δυνάστης ἐγίνετο τῆς Τραχειώτιδος. Ita libri. nam vulgo edunt, ἐν ᾗ Ὀλβίος. perperam.
E ab hac vrbe τὸ ἐθνικὸν Ὀλβαῖος & Ὀλβιος. Ptolemæus Ὄλβαν vocat, & in Cilicia ponit. ſed malè apud eum Ὄλβασα vocatur: Κυνίδος δὲ Ὄλβασα, Δαλασίδος δὲ Νίκαια. Legendum: Κυνίδος δὲ Ὄλβα, Σαγαλασσίδος δὲ Νίκαια. Σαγαλασσὸς vrbs Piſidiæ. vnde ἡ Σαγαλασσηνὴ Ciliciæ regio. optima hæc correctio eſt. Piſidas Σολύμους prius dictos eſſe notat Stephanus, & Ὄλβαν τῶν Σολύμων vrbem fuiſſe vult. Sed male Ὄλβαν confundit cum Ὀλβία, quæ vrbs fuit Pamphyliæ. Sic tres vrbes diuerſæ, Ὀλβία Pamphyliæ, Ὄλβα Ciliciæ, & Ὅλμοι vel Ὀλμία eiuſdem Ciliciæ Trachiæ, quæ poſtea

Digitized by Google

tranſiit & conceſſit in Seleuciæ nomen. Imperitè ergo Stephanus, Ὁλμίας & Ὀλβίας confundit, vbi ſcribit Seleuciam Trachiam prius nominatam fuiſſe Ὀλβίαν. Iterumque errat, quando Ὀλβίαν Pamphyliæ eamdem videri vult cum Olba Solymorum Ciliciæ. Non rectè etiam Plinius qui Holmos ab Holmia videtur facere diuerſos his verbis: *Mox flumen Calycadnus, promuntorium Sarpedon: Oppida Olme, Myle, promuntorium & oppidum Veneris.* In libris ſcriptum eſt: *Bolme.* Lege: *Holmæ.* id eſt, Ὅλμοι. Atqui hi Holmi ſunt, qui tranſiere in nomen Seleuciæ, quam dictam eſſe olim Holmiam paulo poſt idem aſſerit. & Ὅλμους ibi recenſet Strabo. Ὅλμοι autem & Ὁλμία idem. vt Σόλοι in eadem Cilicia, & Σόλεια. Nam Σόλειαι ſiue Σώλειαι Dionyſius Stephano teſte appellauerat, qui aliis Σόλοι. Hæc Seleucia Trachia Ciliciæ, etiam Hyria ſecundum Stephanum, vocata eſt, in voce Ὑρία: Ὑρία καὶ ἡ κατ' Ἰσαυρίας Σελεύκεια, ἣ παράκειται ὁ Καλυκαδνός. Immo legendum, ἡ κατ' Ἰσαυρίας Σελεύκεια. Vide in voce Σελεύκεια. vocat κατ' Ἰσαυρίαν Σελεύκειαν quæ & Τραχεῖα, ſiue Τραχειῶτις cognominata eſt. Atque hæc hactenus.

AD CAPVT XXXVII.

Pag. 66. A. *Euphratem Maior fundit Armenia ortum ſupra Zimaram*] Ita editi hactenus. Plinianæ editiones: *ſupra Simyram.* Scripti codices Solini: *ſuprà zizaniam.* in aliis: *zizamam.* In quibuſdam *Zimam*, & ſuprà additum *za*, vt eſſet *zizamam.* Quæ eſt plurium librorum lectio. In Plinianis ſcribitur, *zymaram*, & *Zimaram.* Ita duobus in locis apud eum ſcribunt vetuſta exemplaria: *Daſcuſa abeſt à Zimara LXX. M.* Quæ eadem eſt cum ea ſupra quam oritur Euphrates. *Supra Zymaram.* cui ſcripturæ adſtipulantur Soliniani, qui habent *Zimam.* Profectò mendosè editur in Plinianis, *ſuprà Simyram.* & mox: *abeſt à Simyra.* vrbs eſt Syriæ hoc nomine. Σίμυρος & Σίμυρα, quæ nihil heîc habet loci, licet correctores voluerint. Ζιμάρα Ptolemæo inter vrbes Armeniæ minoris recenſetur, παρὰ τὸν Εὐφράτην. Ζιμάρα, Δασκοῦσα. Plinio *Daſcuſa.* Sed Plinius Daſcuſam à Zimara ſeptuaginta millibus diſtare ait. quum Ptolemæus viciniores inter ſe videatur eas vrbes facere. Verius ſit fortaſſe de *Daguſa* intelligere, quam in Melitene Armeniæ minoris regione ad Euphratem ponit idem Ptolemæus: Μελιτηνῆς παρὰ μὲν τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, Δαγοῦσα. atque ita fortaſſe legendum pro *Daſcuſa* apud Plinium.

Sub radicibus montis quem Capoten incolæ nominant] Meliores libri Solini, & Excerpta eiuſdem, legunt: *Catoten.* Plinij & Marciani Capellæ *Capoten.* Plinius de Euphrate: *oritur in præfectura Armeniæ maioris Caranitide, vt prodidere ex his qui proximè viderant, Domitius Corbulo in monte Aba, Licinius Mucianus ſub radicibus montis quem Capoten appellant, ſuprà Zimaram XII. M.* Multa in his Plinij verbis animaduertenda: nam aut ipſe falſus eſt,

A aut illi quos auctores citat, & quibus conſpectos tradit Euphratis fontes, aut alij qui diuerſa ab his ſcribunt. Profectò non parum turbant ſcriptores in his Euphratis fontibus, nec ſibi ipſi conſtant interdum. Nonnulla etiam peccant recentiores dum vetera explicant. Quæ omnia aperienda ſunt: nam faciunt non mediocriter ad illuſtrationem Plinij, quam his exercitationibus polliciti ſumus. Strabo memorat Euphratem à latere Tauri montis Septentrionali ortum, primùm per Armeniam maiorem fluere, Occidentem verſus, deinde ad

B Meridiem conuerti & Taurum montem ſcindere. Verba eius hæc ſunt lib. XI. ὁ Εὐφράτης ἀπὸ τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ Ταύρου τὰς ἀρχὰς ἔχων, τὸ μὲν πρῶτον ῥεῖ πρὸς δύσιν διὰ τῆς Ἀρμενίας, εἶτ' ἐπιστρέφει πρὸς νότον, καὶ διακόπτει τὸν Ταῦρον μεταξὺ τῶν Ἀρμενίων τε καὶ Καππαδόκων, καὶ Κομμαγηνῶν. Rectus igitur eius curſus ab Oriente ad occidentem, per Armeniam maiorem vſque quo perueniat ad minorem. Strabo idem alio loco de Euphrate: τὰς πηγὰς ἔχει ἐν τῷ προσβόῤῥῳ μέρει τοῦ Ταύρου, ῥέων δ' ἐπὶ δύσιν διὰ τῆς Ἀρμενίας τῆς μεγάλης καλουμένης, μέχρι τῆς μικρᾶς, ἐν δεξιᾷ ἔχων ταύτην, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τὴν Ἀ-

C κιλισηνήν. εἶτα ἐπιστρέφει πρὸς νότον. συνάπτει δὲ κατ' τὴν ἐπιστροφὴν τοῖς Καππαδοκικοῖς ὁρίοις. Hæc & corrupta ſunt & parum bene intellecta doctis viris. fluit per Armeniam maiorem primum Euphrates, recto curſu occidentem petens, donec attingat Armeniam minorem. In illo curſu priuſquam ſe conuertat, habet à dextra Armeniam maiorem. De ea quippe intelligendum quum dicit, ἐν δεξιᾷ ἔχων ταύτην, non de minore. ἐν ἀριστερᾷ δὲ τὴν Ἀκιλισηνήν. Notant libros habere, τὴν Ἀκιλίνην. ipſi corrigunt, τὴν Βασιλισηνήν. Verùm non poteſt videri rectum. Nec enim ibi Baſiliſſene, ſed

D auctore ipſo Strabone reſcribendum, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἀκιλισηνήν. Acilisene præfectura Armeniæ maioris ſita erat inter Taurum montem, & alueum Euphratis, dum recto curſu ad occidentem pergeret priuſquam ad Meridiem auerteretur. Idem Strabo paulo poſt de Antitauro: ἐκ δεξιῶν δὲ μέρους ἔχει τὴν Ἀκιλισηνὴν μεταξὺ ἱδρυμένην τοῦ Ταύρου τε καὶ τοῦ Εὐφράτου Μεσοποταμίας πρὶν ἢ κάμπτειν αὐτὴν ἐπὶ νότον. Et hic locus inſigniter corruptus, quem feliciter ſic reſtituo: μεταξὺ ἱδρυμένην τοῦ Ταύρου τε καὶ τῆς τοῦ Εὐφράτου ποταμίας πρὶν κάμπτειν αὐτὴν ἐπὶ νότον. Nullam heîc Meſopotamia

E ſedem habere poteſt. per ποταμίας Euphratis, alueum eius intelligit. Et ſic eadem pagina loquutus eſt, μέχρι μικρᾶς Ἀρμενίας, καὶ τῆς τοῦ Εὐφράτου ποταμίας. Taurus mons eodem Strabone teſte continuis iugis latus Meridionale Armeniæ maioris à Meſopotamia ſeparabat: πάσι γὰρ τούτοις μάλιστα ἐπὶ ὁ Ταῦρος ὁρίζων τὴν Ἀρμενίαν ἀπὸ τῆς Μεσοποταμίας. Miſſi Theodoſij: *Armenia maior & mare Caſpium, & quæ circa gentes ſunt ad Oceanum, finiuntur ab Oriente Oceano Serico: ab Occidente, iugis montis Caucaſi & mari Caſpio: à Septentrione, Oceano: à Meridie, monte Tauro.* Euphrates, vt hoc iterum

Digitized by Google

iterum repetam, in Septentrionali latere huius montis ortum capeſſens, & verſus Occidentem means, ipſum montem à ſiniſtra habebat, Armeniam maiorem à dextra. at inter montem & Euphratis alueum prouincia Acilisene interiecta patebat, vt oſtendimus Strabonis verbis. Eam igitur à ſiniſtra adluebat Euphrates, à dextra reliquam Armeniam maiorem, priuſquam ad Meridiem flecteretur. Et vera lectio eſt apud Strabonem: ἐν ἀριστερᾷ δὲ τὴν Ἀκιλισηνήν. Nec obſtat quod ſubijcit ſtatim, eumdẽ Euphratem, vbi ad Meridiem curſum detorſit, ad dextram relinquere Commagenã, ad læuã, τὴν Ἀκιλισηνὴν, καὶ Σωφηνὴν τῆς μεγάλης Ἀρμενίας. Vtrumque verum, & vtrobique Acilisenen eamdem læuo latere radit Euphrates, & cum ad Occidentem currit, & vbi ad Meridiem inflectitur. Tum enim eam ipſam à læua relinquit. Per longum eam quippe alluit priuſquam verſuram faciat, ὅπου ἡ καμπὴ: per latum eamdem, vbi conuerſus eſt. Inibi & Sophene ad verſuram ipſam, conualle quadam inter Taurum & Antitaurum comprehenſa. Alio loco inter Maſium & Antitaurum eam ſitam eſſe docet, & Antitaurum ab Euphrate & Tauro incipere facit, & deſinere εἰς τὰ ἑῷα τῆς Ἀρμενίας. Alibi Amanum ſcribit qui pars eſt Tauri, vſque ad Euphraten & Melitenen procedere, vbi Commagene Cappadociæ adiacet: inde excipere trans Euphratem montes vno rigore continuandos, niſi eos diſſociaret Euphratis irruptio. Suprà Maſium longè verſus Orientem Niphatem eſſe, ὅπου ὁ Ἄβος ἐξ οὗ ὁ Εὐφράτης ῥεῖ, καὶ ὁ Ἀράξης, ὁ μὲν πρὸς δύσιν, ὁ δὲ πρὸς ἀνατολάς. Atqui ſupra dixerat Euphratem oriri è latere Tauri Septentrionali, Tigrim è Meridionali. Niphates & Abos partes & fragmenta ſunt montis Tauri, quæ recto fere iugo eum perpetuant ab occidente, vbi Taurum penetrat Euphrates, ad Orientem vbi naſcitur. Taurus enim, vt idem alicubi ſcribit. Sophenem & reliquam Armeniam maiorem à Meſopotamia diſterminat. Et primo quidem vocatur Taurus. alij Gordyæos montes nominant. in his montibus eſt Maſius Niſibi imminens. deinde magis magiſque attollitur, atque appellatur Niphates, ex cuius latere Meridionali oritur Tigris, vt ex Septentrionali Euphrates. Atque hæc eſt Strabonis ſententia de Euphratis origine. An alia ſit Ptolemæi, videamus. Certe in totum alia, ſi credimus Geographicis tabulis eiuſdem. Armeniam maiorem & ipſe ad meridiem Meſopotamia terminat, παρὰ τὴν τοῦ Ταύρου γραμμὴν, quæ Euphrati iungitur & Tigridi: & Aſſyria παρὰ τὴν τοῦ Νιφάτου γραμμὴν, quæ recto limite præcedentem continuat vſque ad fines Caſpij montis. Eamdem Armeniam in tria ſegmenta ſiue τμήματα diſpertit. primum τμῆμα facit, τὸ ἀπολαμβανόμενον μεταξὺ Εὐφράτου, καὶ Κύρου, καὶ Ἀράξου ποταμοῦ. Mala manu additum eſt illud Εὐφράτου, quod in grauiſſimum errorem viros doctiſſimos induxit. Partem Armeniæ ſuperiorem & ſeptẽtrionalem deſcribit illo Tmemate, quę nihil commune habet cum Euphrate, qui ad meridiem fluit. Totam quippe comprehenderet Armeniam, ſiquidem eam deſcriberet quæ inter Euphratem & Cyrum iacet. Nam Cyrus ad ſeptentrionem, Euphrates ad meridiem totam eam prouinciam ferè comprehendunt. Atqui τμῆμα duntaxat ſuperioris Armeniæ hic deſcribendum ſumpſit. Florus lib. IV. *Omnibus ad occaſum & Meridiem pacatis gentibus, ad ſeptentrionem quoque duntaxat intra Rhenum atque Danubium, item ad Orientem intra Cyrum & Euphratem.* Totam Armeniam maiorem intelligit, quæ intra Cyrum & Euphratem. Ita olim correximus. quum eſſet in vulgatis: *intra Taurum & Euphratem.* Quæ lectio prorſus falſa. Legendum igitur apud Ptolemæum: χῶραι δὲ εἰσὶν ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ ἐν τῷ ἀπολαμβανομένῳ μεταξὺ Κύρου καὶ Ἀράξου ποταμῶν τμήματι. In ipſa deſcriptione regionum nulla mentio Euphratis. Iuxta Moſchos montes *Catarzene* regio numeratur: ad Cyrum fluuium, *Oſſarene* & *Motene*: Ad Araxem *Colthene*, & *Soducene*: prope Paryadrem montem, *Sibacene* & *Sacapene*. Hæ ſunt regiones illius tmematis, in qua nulla eſt quæ Euphratem attingere dicatur. Quod ad vrbes attinet eiuſdem ſegmenti, aliquot recenſet παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμόν. Vbi turpiſſimum mendum admiſſum eſt. nam Planè ſcribendum conſtat, παρὰ τὸν Ἀράξην ποταμόν. Inter eas vrbes recenſentur τὰ Ἀρτάξατα, quæ ad Araxem amnem ſita. Strabo de Araxe καὶ παραρρεῖ τὴν Ἀξάραν πόλιν, εἶτα Ἀρτάξατα πόλιν Ἀρμενίων. eam ad Araxenum campum conditam fuiſſe ibidem ait, πρὸς τῷ Ἀραξηνῷ πεδίῳ. Ita ſcribendum, non Ἀρταξηνῷ. & βασίλειον eam τῆς χώρας vocat. Alia Artaxata ad Euphratem eodem Strabone auctore, ſed non in Armenia. Nec de aliis Artaxatis ibi intelligi par eſt. primo igitur illo Tmemate partem ſuperiorem Armeniæ deſcribit, quæ ad Septentrionem & Orientem iacet, inter Cyrum & Araxem Nam Araxes indidem ortus vnde Euphrates ad Orientem ſeptentrionem in mare Caſpium tendit. Secundo Tmemate quod ſuprà ſcripto ſubiacere dicit, latus illud Armeniæ complectitur, quod ad Occidentem verſum eſt, vſque ad Euphratis flexum: ἐν δὲ τῷ ἀπολαμβανομένῳ τμήματι ὑπὸ τὸ εἰρημένον μέχρι τῆς τοῦ Εὐφράτου ἐκτροπῆς. Ita ſcribendum, non vt legitur vulgo: μέχρι τῆς ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου ἐκτροπῆς. partis huius regiones ἀρκτικωτέρας incipientibus ab Occidente, *Baſiliſenen* primũ & *Bolbenen*. Ita debet ſcribi, βασιλισηνήν. Sub his *Aciliſſene* & *Auſtanitis*. deinde πρὸς αὐτῇ τῇ ἐκτροπῇ τοῦ ποταμοῦ Σωφηνή, *ad ipſum fluminis flexum, Sophenen.* Tertium & vltimum τμῆμα, quod μεσημβρινώτερον vocat, inter Euphratem & Tigridis fontes. Male vertunt: *Inter Euphraten & Tigridis fontes.* Nam Euphratis eam partem intelligit quæ Commagenen ab Armenia maiore ſeparat, vbi Taurum montem diuidit. Hoc μεσημβρινώτατον πλευρὸν Armeniæ. Non puto magnopere inter ſe

conſentire Strabonem & Ptolemæum ſuper ortu ac fontibus Euphratis, eiuſdemque decurſu. At immanem illum diſſenſum faciunt amborum, qui Geographicas tabulas conſcripſere. Euphratem primò deducunt à Paryadre monte, quem ſupra Moſchicos montes ponunt. Deinde diuertigium, vt vocant eiuſdem Euphratis quoddam faciunt, cuius fontes in Abo monte conſtituunt. Hoc diuerticulum Euphratis, quod in monte Abo fontes habet, per mediam Armeniam fluere volunt, & coniungi cum ipſo Euphrate iuxta Sophenen, vbi ἐκτροπὴν τοῦ ποταμοῦ eſſe ſcribit Ptolemæus. Mira profectò res, ſed non minus ridicula. Id enim ſibi imaginati ſunt, quod eſt cõtra rerum naturam ac fluminum, vt idem amnis ſit cum duo fontes diuerſis ac longè diſſitis locis orti, in vnum miſcentur, & alter alterius habeatur diuerticulum. Profectò hoc locum tantùm habere mihi videtur, quum ex vno fonte amnis diuerſus, in plures partes ac diuerticula, pluribus etiam bracchiis & oſtiis in mare euoluitur. Excepto enim maiore ac magiſtro alueo, ceteri crines inde auulſi ἐκτροπαὶ vocantur. Atque ita Ptolemæus vocat in Nilo amne. Sed in Euphrate hoc nemo prodidit, binis aut pluribus alueis à fonte vno diuidi, præcipuè priuſquam Taurum ſcindat, & Meſopotamiam ineat. Nam circa Babylonem diuidi eum certum eſt, *& tripertito meatu fluere*, vt Ammianus teſtatur. Præterea ἐκτροπὴ dicitur eo loco, vbi amnis diuortium facit, & in duas partes ſcinditur. Nam pars illa minor quæ diuidit ac diuortit à maiore, propriè ἐκτροπὴ dicitur ac diuerticulum. At hîc è contrà ἐκτροπὴν dici volunt, vbi duo amnes ab ipſis fontibus diuiſi, in vnum iunguntur, ac ſeſe commiſcent. Quod prorſus caret ratione. Ἐκτροπὴ etiam dicitur, vbi amnis vnus à recto curſu, quem prius inſtiterat, deflectitur, & curuatur. καμπὴν & ἐπιστροφὴν, & ἀγκῶνα, & ἐκτροπὴν Græci dicunt. Latini, *coxam, gammam, verſuram, curuaturam, cubitum*. Ptolemæus ipſe ἐπιστροφὴν alibi vocat, quam heîc ἐκτροπὴν, vbi dicit Cappadociam ab Oriente finiri Armenia maiore, παρὰ τὸν Εὐφράτην ἀπὸ τοῦ εἰρημένου τμήματος μέχρι τῆς ἀρκτικωτέρας αὐτοῦ πρὸς ἀνατολὰς ἐπιστροφῆς. an eamdem ἐκτροπὴν intelligit? Certè alio modo eam accipit. Euphrates ab Oriente Armeniæ maioris deſcendens verſus Occidentem, deinde ad meridiem ſeſe inflectens Cappadociam ab Armenia diſparat, & latus eius Orientale cludit. Hæc ἐπιστροφὴ δυτικὴ πρὸς νότον. Si contrario ſenſu retro aſcendas, vt ibi facit Ptolemæus, & alueum fluminis contra curſum eius ſequaris, ad eamdem ἐπιστροφὴν venies τὴν ἀρκτικωτέραν πρὸς ἀνατολάς. Ab Amano vbi Euphrates Taurum penetrat, & Syriam intrat, vſque ad ἀρκτικωτέραν eius ἐπιστροφὴν quæ ad Orientem recedit Cappadocia quæ & Armeniam minorem comprehendit, ab Armenia maiore Euphratis alueo excluditur. deinde poſt flexum fluminis, per lineam quam Moſchici mon-

A tes faciunt. Hæc eſt terminatio Cappadociæ Orientalis iuxta Ptolemæum. Quod ſi Euphrates veniret à Paryadre mõte ſupra Moſchicos montes, totum illud latus Orientale Cappadociç finiret, non Moſchicorum montium iuga ad eum limitem abſoluendum quærenda forent. Sed hæc Ptolemæi mens non eſt, vt perperam Geographicæ tabulæ affingunt, quæ latus Orientale fermè totum Cappadociæ ſiue Armeniæ minoris, Euphratis alueo ab Armenia maiore excludunt. Sed Euphrates ab Abo monte Armeniæ maioris contra Occidentem fluens, vbi Armeniam
B minorem attigit, è regione vrbis Sinaræ aliquot millibus ſupra Zimaram, repẽte ad Meridiem detorquet aluei ſui recturam. Nunc paucis oſtendendum, qua in re Ptolemæus & Strabo inter ſe diſconueniant, cõueniant-ve. Strabo iuxta cum Ptolemæo Armeniam maiorem à Meſopotamia Tauro monte diſterminari ſtatuit. Sed Strabo ab illo ipſo monte Tauro qui Meſopotamiam ab Armenia maiore ſeparat, Euphratem oriri dat, quæ nõ eſt Ptolemæi ſententia. Nam ille Niphatem montem Tauro iungit, Niphati Abum, ex quo mõte oritur Euphrates. Atque hos mon-
C tes ita perpetuat vſque ad Orientem Armeniæ. Ptolemæus Abum montem non recto limite cum Tauro continuat, ſed eum longè ἀρκτικώτερον facit, & in latere Septentrionali Armeniæ ponit, ad Meridiem. Strabo Euphratem à ſeptentrionali latere Tauri montis, quem Ἄβον vocat, per Armeniam maiorem verſus Occidentem deducit, & ad Meridiem curuari tradit, paulo ante quam Taurum montem perrumpat. τὸ μὲν πρῶτον ῥεῖ πρὸς δύσιν διὰ τῆς Ἀρμενίας, εἶτα ἐπιστρέφει πρὸς νότον, καὶ διακόπτει τὸν Ταῦρον. Sic ἐπιστροφὴν & διακοπὴν pæne inter ſe iungit. atque ita neceſſe eſt, quum ab eodem
D Tauro quem ſcindit, etiam ortum habere velit, cuius iuga vno rigore ab ortu Euphratis ad eiuſdem ἐπιστροφὴν incedunt, paulo ante quam Taurum irrumpat. Idem alio loco: τὰ δὲ νοτιώτατα μάλιστά ἐστιν ὁ Ταῦρος ὁρίζων τὴν Ἀρμενίαν ἀπὸ τῆς Μεσοποταμίας, ὁπόθεν οἱ ἀμφότεροι ῥέουσιν, οἱ τὴν Μεσοποταμίαν ἐγκυκλούμενοι ποταμοί. De Tigride & Euphrate loquitur, quos ambos fluere dicit ab illo monte Tauro, qui latus Meridionale Armeniæ Maioris à Meſopotamiæ ſecludit, ſed Tigrim à latere auſtrino, Euphratem à Doreo. Hinc multis perſuaſum, vtrumque amnem vno fonte fluere Lucanus:

E *Quaque caput rapido tollit cum Tigride magnus*
Euphrates, quos non diuerſis fontibus edit
Perſis.

Ptolemæus ἐπιστροφὴν Euphratis ad meridiem, longè ἀρκτικωτέραν ſtatuit, & multo ante fieri, quam ad Taurum peruadendum veniat Euphrates. Vterque tamen quod mireris, Sophenen præfecturam ad ipſum cubitum flectentis ſe fluminis collocant, quum in ceteris tãtopere diſſideant. Sophenen certè Strabo inter Taurũ & Antitaurũ ſtatim eſſe prodit, quaſi valle quadã cõprehenſam. Idem & Aciliſenen quæ Sophenæ vicina eſt, cõſtituit

inter montem Taurum, & alueum Euphratis, priuſquam ad verſuram perueniat. Quæ omnia longè abſunt à Ptolemæi ſententia. Taurum & Antitaurum iungit Strabo ea parte qua Euphrates ad meridiem redit, & Taurum ſcindit. Multas enim fieri Tauri montis ad Arctos abſciſſiones, καὶ ἀποσχίδας: inter ceteras μίαν τὸ Ἀντιταύρου. καὶ γὰρ, inquit, ἐνταῦθα οὕτως ὀνομάζεται, ὃ τὴν Σωφηνὴν ἀπολαμβάνει ἐν αὐλῶνι μεταξὺ κειμένην αὐτοῦ τε καὶ Ταύρου. Atqui Sophenen cum Aciliſene intra coxam vertentis ſe fluminis includit ex aduerſo Commagenes. Quid enim clarius his verbis? εἶτα ἐπιστρέφει πρὸς νότον, συνάπτει δὲ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῖς Καππαδόκων ὁρίοις. δεξιὰ δὲ ταῦτα ἀφεὶς, καὶ τὰ τῶν Κομμαγηνῶν, ἀριστερᾷ δὲ τὴν Ἀκιλισηνὴν, καὶ Σωφηνὴν τῆς Ἀρμενίας φέρεται ἐπὶ τὴν Συρίαν. Apertè τὴν ἐπιστροφὴν Euphratis ad Notum, & τὴν διακοπὴν τοῦ Ταύρου ab eodem Euphrate in continenti ponit, vt non magnum interuallum inter vtramque eſſe neceſſe ſit. Et multo etiam manifeſtius hoc indicant hæc verba eius quæ iam ſuperius attulimus: εἶτα ἐπιστρέφει πρὸς νότον, καὶ διακόπτει τὸν Ταῦρον μεταξὺ τῶν Ἀρμενίων τε, καὶ Καππαδόκων, καὶ Κομμαγηνῶν, ἐκπεσὼν δ᾽ ἔξω, καὶ γενόμενος κατὰ τὴν Συρίαν ἐπιστρέφει πρὸς χειμερινὰς ἀνατολὰς μέχρι τῆς Βαβυλῶνος. Sophenen & Commagenen inuicem opponit, & hanc ab Euphrate dextra relinqui, illam ſiniſtra, paulo ante quam ſibi viam vi faciat per Taurum montem. At poſtquam Taurum liberauit, & Syriam ingreſſus eſt, aliam ἐπιστροφὴν facit, & ad orientem conuertitur. Hęc eſt μεσημβρινωτάτη eius ἐπιστροφὴ πρὸς ἀνατολάς; cui Ptolemæus opponit, τὴν ἀρκτικωτάτην cuius meminit in definitione Cappadociæ, vbi ſcripſit latus Eoum eius terminari Armenia maiore ſecundum Euphratem ab eo loco quo Taurum penetrat, μέχρι τῆς ἀρκτικωτάτης αὐτοῦ πρὸς ἀνατολὰς ἐπιστροφῆς. Nulla ſeptentrionem verſus, ἐπιστροφὴ πρὸς ἀνατολὰς Euphratis, niſi eo modo accipiamus quo paulo ante docuimus. Alueum & ripas non decurſum fluminis conſiderauit Ptolemæus, vt ferè ſolent Agrimenſores & Gromatici auctores. hinc *recta ripa*, & *recurrentes ripa* fluminum, & *curua ripa* paſſim apud auctores. Ad orientem igitur recurrunt eius ripæ, quia ἐπιστροφαὶ ipſius aluei in vtramque partem capi poteſt quum flumine ſecundo deſcenditur, & quum aſcenditur aduerſo amne. Aſcendenti Euphratem ἐπιστροφὴ illa ἀρκτικωτάτη πρὸς ἀνατολάς, deſcendenti vero, ἡ μεσημβρινωτάτη quæ in Syria fit, qua Euphrates à Meridie ad Orientem deflectit. Atque huius ἐπιστροφῆς reſpectu certum eſt illam alteram ἀρκτικωτάτην appellaſſe. Duæ ἐπιστροφαὶ Euphratis ad Orientem, vna aſcendenti ſurſum, quà ad à Septentrione ad Orientem ripæ fluminis recedunt: altera deſcendenti ad meridem, qua rurſum ad Orientem curſus amnis reuertitur vnde prius venerat. Spatium porro illud fluminis, quod inter vtramque ἐπιστροφὴν patet, Cappadociam ab Armenia maiore diſpeſcit. Hoc fortaſſe voluit Ptolemæus. At boni viri dum aliud cogitant, quam de verbis eius rectè capiendis, ex illa ἀρκτικωτάτη ἐπιστροφῇ, quaſi alia eſſet μεσημβρινωτάτη præter eam quam diximus, duos alueos ac duos fontes eiuſdem fluminis diuerſis locis ortos ſibi commenti ſunt, vt duas illas ἐπιστροφὰς reperire poſſent. Ita quidem exponendum erit, nec enim aliter pote, ſi vulgatam retinebimus πρὸς ἀνατολάς. Sed eam falſi valdè ſuſpectam habeo. Abſurdum quippe mihi videtur ἐπιστροφὴν τὴν πρὸς ἀνατολὰς appellari, conuerſionem eam & flexum fluuij, qui ab Oriente ad meridiem fit, non ad Orientem. Scio quidem ſequentibus amnem vſque ad fontes ripatum ἐπιστροφὴν ad Orientem fieri, ſed de amnis ipſius ἐπιστροφῇ, quam in curſu ſuo ac deſcenſu facit, Ptolemæum loqui certa fides eſt. Nunquam igitur illud mihi extorqueri ſinere, quin legendum ſit, μέχρι τῆς ἀρκτικωτάτης αὐτοῦ πρὸς νότον ἐπιστροφῆς, vel πρὸς τὰ νότια. Idem mendum & in Armeniæ maioris deſcriptione, vbi ſic legitur: καὶ τῷ Εὐφράτου ποταμοῦ τῷ ἀπὸ τῆς εἰρημένης πρὸς ἀνατολὰς ἐπιστροφῆς μέρος μέχρι τῶν πηγῶν, αἳ καὶ ἔχουσι μοίρας οε γ. μβ γ. Similiter corrigendum: ἀπὸ τῆς εἰρημένης πρὸς τὰ νότια ἐπιστροφῆς. Correctorum eſſe vulgarem lectionem planè mihi perſuadeo. Hi cum viderent à meridie ſeptentrionem verſus progredi Ptolemæum in deſignandis terminis lateris Orientalis Cappadociæ, & ab illa ἐπιστροφῇ ad fontes Euphratis pergere in aſſignanda illi θέσει, quoniam ad Orientem fontes eius ſunt, putarunt vtique, & τὴν ἐπιστροφὴν πρὸς ἀνατολὰς fieri oportere. Quod eſt abſurdiſſimum. Euphrates à fontibus recto curſu Occidentem petit, mox ad meridiem flectitur, quam ἐπιστροφὴν πρὸς νότον Strabo Ptolemęuſque vocant. Latus Orientale Cappadociæ ſiue Armeniæ minoris Euphrate diſcluditur à maiore Armenia vſque ad illam ἐπιστροφὴν πρὸς νότον ἀρκτικωτάτην. Ibi enim finit Euphratis alueus, incipiuntque montes Moſchichi, qui reliquam partem terminant. Eam ἐπιστροφὴν πρὸς νότον ſub ijſdem latitudinis gradibus collocat Ptolemæus, atque eius fontes, quia recto vt dixi meatu à fontibus profluus, Occidentem petit, deinde conuertit ſe ad meridiem. Hoc etiam ἐκτροπὴν vocat, quia deflectit ac diuertit à recto curſu quem ab initio & fontibus ipſis inſtituerat. Sic ἐκτροπαὶ ὁδῶν eidem Ptolemæo, non ſunt diuerticula compendioſa, & ſemitæ è maioribus viis ſectæ, ſed flexus & καμπαὶ quibus rectura viarum curuatur, & rigorem ſuum alio detorquet. Strabo Sophenen, πρὸς τῇ ἐπιστροφῇ τοῦ ποταμοῦ ponit, inter Taurum & Antitaurum. Ptolemęus eamdem regionem, πρὸς τῇ ἐκτροπῇ τοῦ Εὐφράτου locat. Latus tamen heîc inter vtrumque diſſenſus. nam Strabo Antitaurum cum Tauro iungit ad ἐπιστροφὴν ipſam, eo loco quo Taurum ſcindit Euphrates, quę θέσις iuxta Ptolemæum gradus obtinet latitudinis

triginta ſeptem & viginti ſexageſimas. At Ptolemæus eam ἐπιστροφὴν ſub latitudine reponit gradus obtinente duo & quadraginta cum viginti ſexageſimis. Singuli gradus quingentos præter propter faciunt ſtadios. Sic ſtadiis bis mille quingentis Ptolemæi ἐπιστροφὴ Euphratis à Straboniana diſtat, hoc eſt trecentis ac duodecim millibus paſſuum. Nec maior conſenſus ac concordia amborum in Euphratis fontium ſitu. Nam vt Ptolemæus fontes & ἐπιστροφὴν ſub eadem parallelo collocat, ita & Strabo qui fontes Euphratis in monte Tauro aſſignat, qui Armeniam maiorem à Meſopotamia ſeparat. Et ratio plane heic Strabonem fugit, ſed veteres ſequutus eſt. Nunc Pliniana excutienda ſunt, & cum his comparanda, quæ certiorem fidem vel propter id videantur habere, quod auctores allegat, qui proximè eos tractus perluſtrarant, Domitium Corbulonem, & Licinium Mutianum. Sic igitur ille de Euphrate: *Oritur in præfectura Armeniæ maioris Caranitide, vt prodidere ex his qui proximè viderant, Domitius Corbulo in monte Aba, Licinius Mucianus ſub radicibus montis, quem Capoten appellant, ſuprà Zimaram* XII. *millibus paſſuum.* Vix addubitarim quin ille mons *Aba* Domitij Corbulonis, ſit Ἄβος Strabonis & Ptolemæi. Euſtathius in Dionyſium: μετὰ δὲ τὸν ῥηθέντα Νιφάτην Ἄβος ὄρος, ἐξ οὗ ὁ Εὐφράτης δὲ ῥέει, καὶ ὁ συνεπώνυμος Ἀράξης. Malè legitur Αὖος, licet id defendere ſupra voluerim, quod in ſcriptis codicibus Plinij legeretur *Aga.* idque pro *Aca* poſitum ſuſpicabamur. De ſitu huius montis diſcidium ingens inter auctores noſtros, vt & de ortu Euphratis. Plinius ex Corbulonis relatione montem Abam in Caranitide præfectura maioris Armeniæ eſſe tradit. *Caranitis* regio quædam Galatiæ ab vrbe Carana, cuius meminit Strabo lib. XII. καὶ τὸ σύστημα κατ' αὐτὸ τὸ πολίχνιον, συνῳκισμένον τὰ Κάρανα, ἀφ' οὗ καὶ χώρα Καρανῖτις λέγεται. Stephanus: Κάρανα, πόλις Γαλατίας ὑπὸ Ῥωμαίων συνοικισθεῖσα. τὸ ἐθνικὸν Καρανίτης, καὶ θηλυκὸν Καρανῖτις. Sed de hac Caranitide regione in hoc Plinij loco intelligi poſſe nemo dixerit ſanus. Alia itaque quærenda. Strabo lib. XI. ſcribit Armeniam maiorem, quum antea breuioribus finibus circumſcriberetur ampliatam fuiſſe ab Artaxia & Thariade Ducibus Antiochi magni, qui & regnum eius poſtea vſurparunt. Eos ex regionibus vicinis ad ſuam ditionem multa adiunxiſſe, quæ finitimis populis ademerant, vt Medis, Iberis, Chalybibus, Cataonibus, Syris. Χαλύβων δὲ καὶ Μοσσυνοίκων Παρηνῖτιν, καὶ Ξερξήνην ἃ τῇ μικρᾷ Ἀρμενίᾳ ἐστὶν ὅμορα, καὶ μέρη αὐτῆς ἐστιν. Viri docti notant in ſcriptis eſſe, Καρηνῖτιν. Sed typus hic non eſt vſitatus prouinciarum nominibus: & patet ſcribendum eſſe, Καρηνῖτιν. Omnino illa ipſa eſt, quam Plinius *Caranitidem* vocat. Chalybum fuit olim, qui & Armenochalybes, Armeniæ minori vicini. poſtea adiuncta eſt Armeniæ maiori.

A Xerxenen ei coniungit Strabo, item Plinius, qui Euphratem in Caranitide ortum, per Xerxenen primum fluere dicit. Ita enim corrigendum: *fluit Xerxenen primum, mox Anaiticam Armeniæ regiones à Cappadocia excludens.* Male vulgo legitur *Derxenen.* Stephanus: Ξερξήνη, ἀπὸ Ξέρξου, ὡς Καμβυσηνὴ ἀπὸ Καμβύσου τῇ μικρᾷ Ἀρμενίᾳ ὅμορος. Oriri ſupra *Zimaram* ſcribit duodecim millibus. Ita etiam legendum in Plinio, non *Simyram,* oſtendimus antea. Ergo recto limite ſtatim ab ortu curſum eius à ſeptentrione verſus meridiem deducit, non ab Oriente ad Occidentem, B nec vllam ἐπιστροφὴν agnoſcit. Ptolemæus Ζίμαρα ponit in latitudine graduum XL. & ſextantis ſiue decem minutorum. Fontes vero Euphratis & ἐπιστροφὴν locat in latitudine graduum XLII. & trientis. Certè & Σίνορα Armeniæ minoris ad Euphratem collocat, in latitudine graduum totidem & ſemis, niſi mendum ſit in numero graduum, quod non raro contigit. Ad ipſam certè ἐπιστροφὴν Euphratis, aut paulo ſuprà vrbs illa Σίνορα. Sequitur apud Plinium: *initio Pyxurates nominatus, fluit Derxenen primum, mox Anaetiam Armeniæ regiones à Cappadocia excludens.* C Supra emendauimus *Xerxenen, & Anaiticam.* nam in libris legitur *Anaëticam.* Quæ *Xerxene* Plinio haud ſcio, an eadem ſic quæ Ptolemæo Βασιλισηνή. certè ſitus conuenit, nec nomen abludit. Hæc à rege vel regina, illa ab Xerxe. Ptolemæus ad Paryadrem montem, Armeniæ maioris collocat regiones Sibacenen, & S.capenen. Deinde ſub his quæ ἀρκτικώτεραι in Occidentali latere Βασιλισηνὴν & Βολβηνήν. Alio loco ſcribit Plinius Armeniam maiorem incipere à Paryadris montibus amne Euphrate auferri Cappadociæ, & qua diſcedit Meſopotamiæ. D Sic Euphrates ab Occidente Armeniam maiorem à Cappadocia ſeparat: ad meridiem, eamdem à Meſopotamia diſiungit. Strabo qui Euphratem à Tauro monte oriri facit, latus illud occiduum Armeniæ non amne Euphrate terminat, ſed montibus, qui trans Euphratem incipientes, & Antitaurum continuantes, totam eam partem Armeniæ ad Occidentem auferunt Cappadociæ. πέραν δὲ τοῦ Εὐφράτου κατὰ τὴν μικρὰν Ἀρμενίαν ἐφεξῆς τῷ Ἀντιταύρῳ πρὸς ἄρκτον ὑπέρκειται μέγα ὄρος, καὶ πολυσχιδές, καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ Παρυάδρην. τὸ δὲ Μοσχικὰ ὄρη, τὸ δὲ ἄλλοις ὀνόμασι. E ταῦτα δ' ἀπολαμβάνει τὴν Ἀρμενίαν ὅλην μέχρι Ἰβήρων, καὶ Ἀλβανῶν. Ita nos emendamus apud Strabonem. nam editum eſt vitioſè, καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ Πολυάρρην. Idem alio loco τὴν παρώρειαν τοῦ Παρυάδρου Iberorum fuiſſe ait, quæ poſtea Armeniæ maiori attributa eſt. Hinc à Paryadris montibus Armeniam incipere. dicit Plinius. Ptolemæus inter montes Armeniæ recenſet τὰ Μοσχικὰ διατείνοντα παρὰ τὸ ὑποκείμενον μέρος τοῦ Καππαδοκίου πόντου, καὶ τὸν Παρυάδρην, cuius τὰ πέρατα obtinere ait latitudinis gradus quadraginta tres & trientem. at

Digitized by Google

fontes Euphratis locat in latitudine quadraginta duûm & trientis. Non igitur è Paryadre monte iuxta Ptolemæum Euphrates oritur, ſed ex Abo, qui νοτιώτερος, cuius τὸ μέσον habere ſcribit gradus quadraginta vnum & ſextantem. At Tabula Peutingeri ortum Euphratis è Paryadre monte ducit, quem *Paruerdem* vocat, pro *Parucdre*, ὁ Παρυάδρης. Abos ille vel Aba mons, ſiue pars ſit montis Paryadris, ſiue alius, certè in latere ſeptentrionali Armeniæ maioris eminet, ad Occidentem eius, quem Strabo partem eſſe facit Tauri montis vel Niphatis ad orientem eiuſdem Armeniæ in Meridionali parte ſeſe attollentis. Nam Niphates Tauro iungitur ad Orientem Armeniæ. Piſander: Ταύρου τρυμαλιώρειαν, δυσκίπελόν τε Νιφάτην. Niphatem continuat Abos orientem verſus iuxta eumdem Strabonem multis locis, & clariſſimè iſto: ὑπὲρ τὸν Ἄβον καὶ τὸν Ἰμβάρον. μέρη δὲ ἐστὶ τοῦ Ταύρου ταῦτα, ὧν ὁ μὲν Ἄβος ἐγγύς ἐστι τῆς ὁδοῦ τῆς εἰς Ἐκβάτανα φερούσης παρὰ τὸ τῆς Βάριδος ἱερόν. prope viam quæ ab Armenia fert ad vrbem Mediæ Ecbatana. Eam vrbem locat Ptolemæus in latitudine triginta & ſeptem graduum & quadrantis, ſub eadem fermè parallelo qua & Taurum montem qui Armeniam à Meſopotamia diſcludit. Quantum hæc diuerſa. de Anaïtica regione Armeniæ quam Euphrates à Cappadocia excludit nihil apud alios legitur. certum tamen eſt, ita eſſe legendum. Anaïtica dicitur, Ἀναϊτική, à cultu Anaïtidos, quam impensè colebant Armenij. Strabo lib. XI. Ἅπαντα μὲν οὖν τὰ τῶν Περσῶν ἱερὰ, καὶ Μῆδοι, καὶ Ἀρμένιοι τετιμήκασι· τὰ δὲ τῆς Ἀναΐτιδος διαφερόντως Ἀρμένιοι, ἔν τε ἄλλοις ἱδρυσάμενοι τόποις, καὶ δὴ καὶ ἐν τῇ Ἀκιλισηνῇ. Non puto tamen Aciliſenen heîc intelligi debere, quæ magis ad meridiem recedit, cum hæc ſit ἀρκτικωτέρα. de Dea Anaïtide nos alibi. Ἀναία etiam Cariæ regio, cuius ἐθνικὸν Ἀναΐτης. Sed nec de illa hîc accipi poteſt. Sequitur apud Plinium: *Daſcuſa abeſt à Zimara* LXXV. M. *paſſuum*. ita ſcribendum, non *Simyra*. eamdem intelligit de qua paulo ante. Euphrates ſupra eam oriebatur duodecim millibus. Ergo ad Euphratem ipſa, vt & Daſcuſa ſeptuaginta quinque millibus ab ea diſtans. Tabula Peutingeri Daſcuſam à Zimara ſexaginta ſeptem milibus diſtantem facit hoc modo:

Zimara XVIII.
Zencocopi XVIII.
Vercuſo XIII.
Saba XVIII.
Daſcuſa XVIII.

Itinerarium Antonini ſexaginta milia numerat tantum à Zimara ad Daſcuſam, & hoc iter per Euphratis ripam fieri notat. ſic autem habet.

Zimara M. P. XVI.
Teucila. M. P. XVI.
Sabus. M. P. XXVIII.
Daſcuſa. M. P. XVI.

Hæc Ptolemæo Δάσκουσα vt ſuprà obſeruauimus. Sed legendum, Δάσκουσα. Plinius in ſequentibus: *inde nauigatur Sartoniam quinquaginta* M. P. *Melitenen Cappadociæ* XXIIII. M. P. *Elegiam Armeniæ decem*. ita reponendum ex veteribus libris. Iter à Daſcuſa ad Melitenen Cappadociæ per ripam Euphratis ſeptuaginta quattuor millibus definit. Tabula Peutingeri à Daſcuſa Melentenis, ſic corruptè vocat Melitenen, ſexaginta tria millia computat tantùm, ad hunc modum:

Daſcuſa, Hiſpa XVIII.
Arangas. IX.
Craca. XXVIII.
Melentenis. VIII.

Itinerarium vero quinquaginta tantùm in eo interuallo numerat, & ſic computat:

Daſcuſa Ciacam. M. P. XXXII.
Melitena. M. P. XVIII.

puto tamen numeros eſſe corruptos. certè pro XVIII. ſcribendum eſſe conſtat XXVIII. nam à Craca Melitenen totidem computantur penes Tabulam, qua *Cracam* vocat, quam Itinerarium *Ciacam*. Libri habent *Chiacam*, Ptolemæo Κίακις. atque ita reponendum in Tabula, *Ciaca* pro *Craca*. Elegia porro à Melitene decem millibus diſtat, in deſcenſu fluminis. *Apud Elegiam*, inquit Plinius, *occurrit ei mons Taurus, nec reſiſtit quamquam* XII. M. *latitudine præualens*. apud Elegiam igitur quæ infrà Melitenen decem milibus paſſuum ſita eſt, Taurum intrat Euphrates, ac penetrat per latitudinem duodecim millium. Elegia Stephano Ἐλέγεια. in ſcriptis Plinianis *Eulegea* pro *Elegea*. Stephanus: Ἐλέγεια χωρίον πέραν Εὐφράτου, Ἀρριανὸς ἐν Παρθικῶν ι. Elegea Armeniæ, ideo πέραν Εὐφράτου eam collocat. at Melitene Cappadociæ, cis Euphratem. Non eſt ea quam Ptolemæus Ἠλεγίαν vocat in Armenia maiore, licet illam vulgati codices πρὸς τὸν Εὐφράτην ſtatuant, vbi legendum eſſe docuimus, πρὸς τὸν Ἀράξην. Ἠλεγία illa in latitudine graduum quadraginta & vnius cum quadrante, hæc Elegea vix in latitudine triginta nouem. Longitudines etiam vtriuſque diuerſæ. Sequitur apud Plinium: *Omiram vocant irrumpentem: mox vbi perfregit Euphratem vltra quoque ſaxoſum ac violentum*. Libri ſcribunt *Ommam*, nec agnoſcunt vocem *vltra*. Legendum putatim: *Ommam vocant irrumpentem, mox vbi perfregit Euphratem, tum quoque ſaxoſum & violentum*. illud *tum* abſorptum fuerat ob ſimilitudinem vltimæ ſyllabæ præcedentis dictionis. Sequitur: *Arabiam inde læua Merorum dictam regionem, triſchœna menſura, dextraque Commagenen diſterminat*. Qui ſunt iſti *Meri* quorum regionem à læua reliquit Euphrates poſtquam Taurum perſcidit? Aiunt in Chiffletiano codice ſcribi *Moreon*. In Rigaltiano legitur *Moroeon*. hi ſunt quos alibi *Oreos* vocat lib. VI. cap. IX. *Quod intereſt ibi tenent Arabes Orei. Sic finem vſque in Adiabenen perfert*. vbi liber Rigaltij habet *Soroei*, ſed perperam vt videtur repetita littera ex fine dictionis quæ præceſſit. alibi *Aroeos* vocat eoſdem cap. XXVII. de Tigri amne: *Arabes Aroëos Adiabenoſque diſterminans*:

quos ibi etiam *Oreos* indigetat vetuſtiſſimus liber Rigaltianus. Sunt igitur *Orei*. atque ita hoc loco reponendum, *Oreön dictam regionem*, pro *Merorum*. Græcè fuerint Ὀρεῖοι vel Ὀρεαῖοι. quos nullibi reperio. exiſtimaui aliquando ὀρείους Ἄραβας id eſt montanos appellatos, qui τὴν Ὀρεινὴν Tauri montis incolerent intra Meſopotamiam, quos Plinius perperam *Oreos* vocauerit, quaſi nomen eſſet proprium illius Arabiæ populi. Sed *Orei* non *Ores* conſtanter habent libri. Pergit Plinius ac ſcribit: *apud Claudiopolim Cappadociæ curſum ad occaſum ſolis agit. primò hunc illi impugnatus curſum Taurus aufert, victuſque, & abſciſſus ſibimet, alio modo vincit ac fractum expellit in meridiem.* & hic nonnullam oſtendunt varietatem libri. Legitur in Rigaltiano, *hunc illic in pugna Taurus aufert*, nec repetit vocem *curſum*. Scribendum aio ac diſtinguendum: *apud Claudiopolim Cappadociæ curſum ad occaſum Solis agit primò. Hunc illic in pugna Taurus aufert, victuſque ac abſciſſus ſibimet, alio modo vincit, & fractum expellit in Meridiem.* Euphrates iuxta Plinium à Septentrione rectà in Meridiem deſcendit, Armeniam maiorem à Cappadocia diſterminans. apud Claudiopolim Cappadociæ curſum primò flectere incipit ad occaſum Solis, ſed hunc curſum aufert illic Taurus in pugna quam inuicem habent. Euphrates Taurum perrumpere nititur, atque ad occaſum viam ſibi continuare, quam apud Claudiopolim inſiſtere primùm occœpit. Taurus ita ſe defendit, vt curſum hunc illi auferat, & in Meridiem expellat, ſed alio modo victus & ſibi abſciſſus irrumpenti cedere cogitur. *Ita natura dimicatio illa æquatur, hoc eunte quò vult, illo prohibente ire quà velit.* Euphrates in mare iter ſibi facere vult. hoc obtinet, fruſtrà reſiſtente Tauro. ſed non it quà vult, quia Taurus in meridiem curſum eius repellit atque auertit, quem in occaſum deſtinabat, mare Syriacum vel Cilicium petiturus. Mela de Euphrate: *poſt vbi marginem rupit, verè fluuius eſt, acceptiſque ripis celer ac fremens per Armenios ac Cappadocas occidentem petit, ni Taurus obſtet in maria noſtra venturus, inde ad meridiem auertitur.* Mela, vt Strabo ac veteres, curſum Euphratis ab Oriente in Occidentem ducit, deinde occurſu Tauri reijci in Meridiem facit, nec aliam eius ἐπιστροφὴν aut καμπὴν agnoſcit præter eam, quam facere cogitur obiectu Tauri montis. Nec aliam Strabo deſignauit, qui ἐπιστρέφειν eum πρὸς νότον καὶ διακόπτειν τὸν Ταῦρον ſcribit. Certè nec Plinius vſquam alibi Euphratem auerti & curſum flectere tradit, niſi apud Claudiopolim Cappadociæ, vbi curſum ad occaſum primò agentem detorquet Taurus & in Meridiem expellit. Omnes hi ferè in eodem loco τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Εὐφράτου πρὸς νότον fieri conſentiunt, & ab eadem cauſa, id eſt Tauri montis obiectu, circa ortum tamen & reliquum Euphratis à fontibus curſum, non mediocriter diſſentiunt. Strabo & Mela ex orientalibus Armeniæ montibus ortum, quæ partes Tauri ſunt, verſus occidentem fluere eum volunt, deinde occurrente Tauro & obſtante, quo minus iter continuet, in meridiem auerti. iuxta quorum ſententiam hanc figuram facit Euphrates à fontibus ſuis decurrens . At Plinius à Septentrione ad meridiem ſine vllo flexu inter Armeniam & Cappadociam decurrentem, apud Claudiopolim Cappadociæ ad occaſum primò curſum flectere dicit, ſed obſtante Tauro, & contrà luctante in meridiem rurſus retorqueri. cuius curſus hæc forma eſt. Inter has opiniones quid ſequutus ſit Ptolemæus, haud adeo facile eſt cognoſcere, niſi quod ex vtraque miſcellam concinnaſſe, vetereſque cum recentioribus quaſi conciliaſſe videtur. Hoc habet ex veteribus quod Euphratem ab ortu ſuo ad occaſum rectà meare ſcribit, deinde ad meridiem flecti, nullo Tauri obſtaculo id cogente, ſed ipſo amnis curſu ſponte hoc faciente. Hanc ἐπιστροφὴν in eadem ponit latitudine cum fonte ipſo, quæ gradus habet quadraginta duo & trientem. At fontes in longitudine ponit graduum ſeptuaginta quinque & trientis, ἐπιστροφὴν vero ipſam in longitudine graduum ſeptuaginta vnius. Longe itaque diuerſa hæc Euphratis ἐπιστροφὴ πρὸς νότον, ab ea quam Strabo, Mela, Plinius, alijque ad montem Taurum conſtituunt, & cuius cauſam ſtatuunt eſſe ipſum Taurum. Hanc ἐπιστροφὴν eamdem eſſe quam alibi vocat ἐκτροπὴν τοῦ ποταμοῦ, nemo queat dicere, quamuis docuerim ſuprà ἐκτροπὴν, & ἐπιστροφὴν eſſe idem. Quod ſanè verum eſt, ſed ἐκτροπὴ τοῦ Εὐφράτου apud Ptolemæum, cum diuerſa ſit ab ea quam ἐπιστροφὴν πρὸς νότον ipſe appellat, eadem videtur eſſe cum ea ἐπιστροφῇ quam Strabo, Plinius, alijque ad Taurum ipſum, & Tauri obiectu fieri tradunt. Duas igitur ἐπιστροφὰς Euphratis agnouerit oportet Ptolemæus, vnam, qua Euphrates ab oriente ad occaſum means, repente ad meridiem ſeſe flectit, quam ἐπιστροφὴν τοῦ ποταμοῦ ἀρκτικωτάτην appellat; alteram vero qua ad occaſum rurſus agit curſum, & quam Plinius apud Claudiopolim Cappadociæ euenire ait. Eam ἐκτροπὴν τοῦ ποταμοῦ vocat Ptolemæus, quia rurſus diuertitur à recto ſuo curſu, & in aliam partem reflectitur. Sophenen regionem ad eam ectropam ſiue deuerticulum collocat. ὑπὸ δὲ ταύτας ἡ δὲ Ακιλισηνὴ, καὶ ἡ Ἀσταυνῖτις, καὶ πρὸς αὐτῇ τῇ ἐκτροπῇ τοῦ ποταμοῦ, Σωφηνή. Quod non poteſt accipi de ea ἐπιστροφῇ quam alibi ipſe nominat, ſed de ea poteſt cuius meminit Strabo, iuxta etiam ſtatuit, τὴν Ακιλισηνὴν & Σωφηνὴν regiones, vt pluribus docuimus paulo ante. Plinius lib. v. cap. XII. *quaque tranſit Taurum Sophene, citra etiam Commagene.* & lib. VI. cap. XIII. *Vtrinque per deuexa laterum Armeniæ maioris à frontis parte qua vergit in*

Commagenem Sophene vt diximus copulatur, eique Adiabene Aſſyriorum initium. Sed libri ibi legunt. *Cephenia.* Et ſanè vix nomen Sophenes ibi ferri poteſt; nam Sophene regio Armeniæ maioris, cui Adiabenæ copulari non poteſt, quæ Aſſyriæ ſiue Babyloniæ regio eſt, extra terminos Armeniæ maioris poſita. præterea Sophenen heîc Armeniæ maiori ait copulati, quod Sophenæ non conuenit, quæ pars eſt Armeniæ maioris. Poſtremo quod heîc dicit, *Sophene vt diximus copulatur*, locum intelligit ex capite IX. vbi de Armenia maiore ſic loquitur: *Claudunt eam montes ab oriente, ſed non ſtatim Ceraunij, nec Adiabene regio. Quod intereſt ſpatij Sopheni tenent: ab his iuga vltra Adiabeni tenent.* Sed nec heîc ſedem habere poſſunt Sopheni, quos extra Armeniam ponit cum Adiabenis. Rectè igitur ibi ſcribunt libri: *Cepheni tenent.* οἱ Κηφῆνες, & eorum regio Κηφηνία, quæ eadem cum Chaldaïca. Hæc ad Euphratem, Adiabene ad Tigrim, vtraque in Meſopotamia. At Sophene Acilisenen olim comprehendebat in Armenia maiore. Strabo lib. XI. τὰ δὲ μεταξὺ τῆς Ἀρμενίου, τὸ μὲν τὴν Ἀκιλισηνὴν οἰκῆσαι, τὴν ὑπὸ τῆς Σωφηνῆς πρότερον οὖσαν. Hæc Acilisene Cataoniæ olim fuit, poſtea Cataonibus erepta, & Armeniæ maiori vindicata. Strabo: καὶ Καταόνων δὲ Ἀκιλισηνήν, καὶ τὴν περὶ τὸν Ἀντίταυρον. Sophenen intelligit, quæ inter Taurum & Antitaurum ſita. Cataonia porro ad Taurum montem, vbi Euphrates Tauri montis obiectu in meridiem retorquetur. Stephanus: Καταονία, μοῖρα ἐσχάτη τοῦ Ταύρου. Στράβων δὲ Καππαδοκίαν δεκάτην φησί. Vnam ex decem Cappadociæ præfecturis ait fuiſſe, poſtquam εἰς δέκα στρατηγίας diuiſa eſt. nam Cataoniam à Cappadocia veteres ſeparabant, quaſi gentem diuerſam, καὶ ἐν ἀλλοεθνεῖ ἔθει μετὰ τὴν Καππαδοκίαν ἐτίθεσαν τὴν Καταονίαν. πέραν τοῦ Εὐφράτου καὶ τὰ πέραν ἔθνη, ὅτι καὶ τὴν Μελιτηνὴν ὑπὸ τῇ Καταονίᾳ τιθέασιν. Ergo & aliquot trans Euphratem regiones ſub Cataonia etiam cenſebantur, vt Acilisene. Plinius de Cappadocia: *magnoque impetu ſcandens ad ortum ſolis vadit ſuper Antiochiæ tractum, & vſque ad Cyrrheſticam eius regionem parte ſua quæ vocatur Cataonia contendit.* per *Antiochiam* non vrbem intelligit, Sed *Syriam Antiochiam*: ita enim vocabant, & ſub ea Cyrrheſticam regionem accenſet; τὴν Κυρρηστικήν. partem Syriæ quæ Ciliciam attingebat, ſic vocarunt. Idem Plinius de nominibus Syriæ: *& vltra Armeniam Adiabene, Aſſyria antea dicta: & vbi Ciliciam attingit, Antiochia.* alibi: *Syriam Antiochiam* appellat, lib. V. cap. XXI. *deinde promuntorium Syriæ Antiochiæ. intus ipſa Antiochia.* Ita enim libri, vbi Editiones legunt, *Antiochena.* Pomponius Mela lib. I. cap. XII. *In eo prima eſt reliqua pars Syriæ cui Antiochia cognomen additur.* Συρία Ἀντιοχία. nam Ἀντιοχεῖς Σύροι ab vrbe Antiochia. Stephanus, τὸ ἐθνικὸν τῶν Ἀντιοχεύς, καὶ Ἀντιοχεύς, καὶ Ἀντιοχὶς τὸ θηλυκόν. Sic enim ſcribendum non Ἀντιοχεῖς. At Claudiopolis Cappadociæ apud quam Euphrates

A curſum ad occidentem deflectit, in Cataonia præfectura etiam fuit. Ptolemæus eam ſtatuit in latitudine graduum triginta ſeptem & ſextantis. Certum eſt iuxta Plinij ac Strabonis ſententiam Sophenen in eadem latitudine collocari debere, quæ πρὸς αὐτῇ τῇ ἐκτροπῇ τοῦ ποταμοῦ, ibidem & Acilisene. Ptolemæus longè ἀρκτικωτέρας facit tam Sophenen, quam ipſam ἐκτροπὴν Euphratis. Nam Σωφηνὴν quam πρὸς αὐτῇ τῇ ἐκτροπῇ eſſe agnoſcit, in latitudine receſer quadraginta graduũ, aut quadraginta vnius, niſi mendũ ſit in numeris. Certè in ſecũdo Τμήματι Armeniæ, cui Sophenen aſſignat & Acilisenen, nullam vrbem recenſer ſub
B minori latitudine quàm graduum quadraginta. Atqui Acilisenen & Sophenen Strabo in Cataonia collocat prope Taurum montem, vbi penetratur ab Euphrate, & Euphrates ad occidentem curſum reflectit apud Claudiopolim Cataoniæ. Ptolemæus verò alios montes quàm Taurum in ea ἐπιστροφῇ ſiue ἐκτροπῇ Euphratis adſcribit, quos tamen non nominat. καὶ ἔτι μεταξὺ ἀξιόλογα ὄρη ἐπὶ τῆς τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ ἐκτροπῆς, τὸ μὲν συνάπτον τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ, οὗ τὸ πέρας ἐπέχει μοίρας ο ς΄. μ ς΄. Et nihilominus hæc apud eum ἐκτροπὴ diuerſa eſt ab ea quam ἐπιστροφὴν πρὸς νότον, &
C ἀρκτικωτέραν vocat, quare oſtendit eſſe alteram quæ magis ad meridiem ſit. Hæc eſt quam ἐκτροπὴν τοῦ ποταμοῦ appellat. Recentiores Tabulæ, prout hodiernus eſt ſitus illorum locorum, per quæ fluit Euphrates, vnam tantummodo notant illius amnis ἐπιστροφὴν qua ab oriente verſus occaſum ex fontibus currens repente ad meridiem auertitur. nec aliam porro agnoſcunt eius flexuram, niſi vbi à meridie ad orientem rurſus curſum agere incipit. Quàm benè hæc delineatio ducta ſit, viderint qui curarunt eam. Ceterùm quam Plinius exhibet, eam habuit ab illis qui cum
D Domitio Corbulone res in Armenia proximè geſſerant, depicto regionum ſitu & inde miſſo cum locorum inſcriptionibus, quem vidiſſe ipſe profitetur. Antiquiorum autem opinio qui Euphratem ſcripſerunt, Euphratem oriri in parte Tauri montis ſeptentrionali, ad occaſum fluere, deinde conuerti ad meridiem & Taurum ſcindere, non aliunde videtur manaſſe quam quod anteriorem eius curſum minimè nouerant. quam eorum ignorantiam hoc maxime adiuuit, quod Euphrates non diceretur, niſi poſt perruptas
E Tauri montis anguſtias. à fontibus ſuis *Pyxurates* nominabatur, *Ommas* vero vbi Taurum irrumpit, *Euphrates* poſtquam euicit. Ergo reuera Euphrates è Tauro monte naſcitur. nec enim habet hoc nomen, priuſquam Taurum ingreſſus fuerit. Antequam eum penetrer ad occaſum curſum agit, mox Tauro repellente agitur rurſum in meridiem. Ita Plinius, ita etiam Strabo & veteres, ſed in eo differunt, quod iſti fontes eius ibi ſtatuunt, vbi Plinius ἐπιστροφήν. Cauſa eſt, quia vltrà non norant, nec ſanè noſcebatur retro hoc nomine. Sed *Ommas* aut *Pyxurates* vocaba-

Digitized by Google

tur. Herodotus Εὐφρήτην οὖρον τῆς Κιλικίης καὶ Ἀρμενίης eſſe dicit, τινοῖ ϖρητὴν, Ciliciam ab Armenia maiore diſterminare, quia non eum altius cognitum habuere ſcilicet. at totam ferè Cappadociam ab Armenia diſpeſcere Plinius ſcripſit, & verum eſt. Sed Euphrates non dicebatur, niſi vbi Ciliciæ & Commagenes fines attigerat. Auctor qui Æthicus vulgo vocatur, haud longè à ciuitate Daſcuſa oriri tradit quæ in confinio Cappadociæ ſita eſt. Verba eius hæc ſunt: *deinde à ſeptentrione & Euphrate, id eſt à ciuitate Adcuſa, quæ in confinio Cappadociæ ſita eſt, haud procul à loco vbi Euphrates naſcitur.* Libri quos vidimus habent, *à ciuitate dacm.* Legendum, *Daſcuſa.* de qua nos ſuprà. Sed nugatur. longè magis hallucinatur, quum alibi Euphratem in India naſci facit. noſter tamen antiquiſſimus liber *Copatrem* ibi legit, non *Euphratem*, hoc modo: *Fluuius Copatres naſcitur in Campis Indiæ, inluſtrans Indos, infundit ſe Oceano Orientali ſub inſula Tero, currit milia* DCXII. ita vetus exemplar, vbi editi habent *Euphrates.* Verùm nihil illo auctore futilius. Dionyſius Periegetes qui Seueri temporibus vixit, recentem magis quam veterem de Euphratis curſu opinionem ſequitur: quippe quum oriri dicat ad orientem Cappadociæ, aduerſum meridiem ſemper currere, dónec ad orientem ſe conuertat, vbi Babylonem adire properat:

Ος δή τοι πρῶτον μὲν ἀπ' οὔρεος Ἀρμενίοιο
Μακρὸς, ἐπὶ νότον εἶσι, πάλιν δ' ἀγκῶνας ἑλίξας
Ἀντολίην ἠελίοιο μάτην Βαβυλῶνα περήσας,
Περσίδος εἰς ἅλος οἶδμα θολὸν ἀποβλύζηται ἄχεδον.

Pag. 66. B. *Quem Capotem accolæ nominant Scythis proximum.*] quomodo Scythis proximum? Mons ille ſiue *Aba*, ſiue *Capote*: vnde Euphrates naſcitur, in Armenia maiore eſt. Armenia maior à ſeptentrione habet Colchos, Iberos & Albanos: ab occidente Cappadociam: à meridie Meſopotamiam: ab oriente Mediam. Vbi Scythæ illi monti proximi ex quo oritur Euphrates? In Armenia ipſa Scythas illos ſitos eſſe oportet, ſiquidem hoc verum eſt. Nihil de Scythis Plinius, vnde hæc habet. ab ipſo igitur hæc incruſtatio & additio, vt ceteræ ſexcentæ, pari modo falſæ, aut ineptæ. Quid ſi auctor ſcripſit, *quem Capotem accolæ nominant Scydiſi proximum?* mons eſt *Scydiſes*, ὁ Σκυδίσης, qui Moſchicis montibus coniungitur & Paryadri, vnde Euphrates iuxta quoſdam oritur, quique Armeniam maiorem à Cappadocia diſterminat. Ad occidentem Armeniæ maioris eum cum Paryadre ponit Strabo lib. xi. ἀπὸ δὲ τῆς ἑσπέρας τοῦτ' ἔστι τὰ ἔθνη, καὶ ὁ Παρυάδρης, καὶ ὁ Σκυδίσης μέχρι μικρᾶς Ἀρμενίας. Meminit etiam alibi huius montis. Certè non æquè malè mons hic proximus Capoti dicatur, ac Scythæ. Niſi ita ſcripſerit noſter, à more ſuo non receſſerit, quo ſtrenuè vbique nugatur.

Hic receptis in ſe aliquot amnibus conualeſcit.] id eſt robuſtior & valentior violentiorque fit, quia auctior. nam quæ ampliora corpora, eo etiam magis robuſta. Hinc *conualeſcere* pro augeſcere poſuit, & in molem creſcere. De boa ſuprà: *quem anguem ferunt, ad immenſam molem conualeſcere.* & de Crocodilo: *plerumque ad vlnas viginti magnitudinis eualeſcit.* Vetus auctor in vita Virgilij: *ſi quidem virga populea more regionis in puerperijs eodem ſtatim loco depacta, ita breui eualuit, vt multo ante ſatas populos adæquaret.* id eſt, ita breui creuit, & incrementum accepit. Ouidius:

Quæ mala per longas conualuere moras.

quæ vires tempore acceperunt, & maiora facta ſunt.

Luctatur cum Tauri montis obiectu.] pugnam etiam vocat & dimicationem Euphratis cum Tauro Plinius: *hunc illi in pugna Taurus aufert.* Ita rectè nos emendauimus. & paulo poſt: *pontus tamen vbi Taurum expugnat patiens.* ibidem *dimicationem* appellat.

Quem apud Elegeam ſcindit.] Ita rectè libri. Græcè Ἐλέγεια, vt notauimus ex Stephano. Pliniani libri ſcribunt. *Eulegea.* Malè in ante hac editis Solini *Eligea.* alia eſt, vt dixi Ptolemæi in eadem Armenia Ηλέγια, aut ſi eſt eadem, multum ſuper eius ſitu à Plinio diſſentit, & alijs. At *Lagæa* vt obiter hoc addam, in carmine Marcelli Empirici vrbs eſt Alexandrina:

Quodque ab Idumæis vectum Seplaſia vendunt,
Et quidquid confert medicis Lagæa cataplus.

perperam hodie ſcribitur, *Lalagea Cataplus.* & vidi qui *Elegeam* hanc reponendam ibi putabant, ſiniſtro iudicio. *Lagæa* ſubaudiendum eſt vrbs. vt *Cumæa*, pro Cumis, *Agyllina* pro Agylla. Vide quæ notauimus ſuprà. *Lagæus Nilus, Lagæa iuuentus* pro Ægyptia Lucano. & *Lagi Regia* pro Alexandria apud eumdem. *Mœnia Lagi*, Iuuenali. Cataplum igitur Alexandrinum intelligit, qui medicis ſpecies ferè omnes quæ medicinæ conferunt, afferebat. *Lagea cataplus* dici non poteſt, prohibente id Priſciano, ſed vrbs Lagea per cataplum ſuum multa medicis confert. Si Grammaticos canonas Marcello neglectos fuiſſe damus, *Lagea cataplus* erit Ἀλεξανδρινὸς σόλος. *Niliacus Cataplus* Martiali. Sed alterum malo.

Reſiſtat licet XII. *paſſuum latitudine.*] immo non reſiſtit. Plinius: *apud Elegeam occurrit ei Taurus mons, nec reſiſtit, quamuis* XII. *M. latitudine præualens.*

Longiſque excurſibus, dextra Commagenen, Arabiam læua relinquit.] Atqui ſtatim ac Taurum tranſijt, dextra Commagenen, Arabiam læua relinquit, nec longos excurſus facit. Plinius: *Mox vbi perfregit, Euphratem tum quoque ſaxoſum & violentum, Arabiam Inde læua, Orœon dictam regionem triſchœna menſura, dextraque Commagenen diſterminat.* Sed paulo poſt idem adijcit: *Cataractis iterum nauigatur:* XL. *M. P. Inde Commagenes caput Samoſata.* Ergo à cataractis Samoſata diſtant XL. millibus paſſuum. ſatis igitur longi ſunt excurſus Euphratis, quamdiu fluit inter Commagenen & Arabiam *Cataractas* vocat, quidquid inter anguſtias Tauri montis fluit Euphrates, quod ſpatium duodecim millium eſſe paulo ante

dixit. Non video tamen quid Plinio cum alijs recentioribus poſſit conuenire. Itinerarij au-ctor deſcribens iter à Satala Melitenen per ripam Samoſata vſque, ſatis indicat per ri-pam Euphratis à Melitene Samoſata vſque iter fieri. immo etiam per totum illud ſpa-tium Euphratem amnem nauigari oſtendit, nec enim Tauri montis in illo interuallo vſ-piam meminit, nec vllorum cataractarum. Tabula quoque Peutingeri nullos montes notat in illo itinere, quod fit à Daſcuſa Me-litenen vſque. & à Melitene ad Samoſata. Itinerarij auctor à Melitene Samoſata ſic iter metitur:

Melitene *Miaſena*. M. P. XII.
Pacotina. M. P. XXVIII.
Perre. M. P. XXVI.
Samoſata. M. P. XXIV.

Sunt millia paſſuum à Melitena Samoſata octoginta quattuor. aliter manſiones memo-tat, & totum illud ſic numerat Tabulæ pi-ctor hoc modo.

Melitenis *Corne*. XIIII.
Metita. XII.
Glaudia. XLVI.
Barſalium. VIII.
Heba. XXX.
Charmodara XII.
Samoſata.

plus centum ſunt miliaria, non computato quod à Charmodara vſque ad Samoſata in-tercedit, cuius numerus intercidit. Prole-mæus quoque vicinas illas vrbes facit, & ad Euphratem ponit: καὶ πρὸς τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ, Χολμοδάρα, Σαμόσατα λεγιών. Hæc *Charmodara* penes Tabulam. Commagenes erant oppida iſta. priorum etiam mentionem habet in Ar-menia minore, eaſque ad Euphratem collo-cat, in præfectura Lauinianiſene: πρὸς μὲν τῷ Εὐφράτῃ, Κόρκα, Μέτιτα, Κλαυδίας, ὑπὸ δὲ ταύτην Καρμαλίς. Quæ *Barſalium* indigetatur in Ta-bula, puto illam eſſe Ptolemæi quæ dicitur Καρπαρκαλις, vt in alterutro mendosè nomen huius conceptum ſit, *Barſalis*, Βαρκαλίς. Quam Tabula *Hebam* vocat, Ptolemæo vocatur Δήβα & in Commagena recenſet. Sic quattuor priores Armeniæ ſunt minoris *Corce*, *Metita*, *Clandia*, *Barſalium*. Commagenes vero tres ſe-quentes, *Deba*, *Cholmadara* & *Samoſata*, om-nes ad Euphratem poſitæ, per quas iter fie-bat iuxta ripam Euphratis à Melitene Arme-niæ minoris Samoſata vſque, quæ caput Commagenes erat. Nulla in toto illo itinere Tauri montis tranſeundi, aut cataractarum Euphratis vola nec veſtigium. At Plinius à Melitene ad Elegiam decem millia paſſuum computat. Apud Elegeam Euphrati Taurum occurrere, quem irrumpit per duodecim millium latitudinem. à cataractis hoc eſt à Tauri tranſitu, iterum nauigari Euphratem, & quadraginta millia paſſuum inde eſſe ad Samoſata, Commagenes caput. Secundùm hanc menſuram, à Melitene ad Samoſata, ſe-xaginta duo duntaxat millia paſſuum inter-cederent, etiam ripam Euphratis vſque fe-

A quentibus per cataractas eius, & Tauri iuga quæ perrumpit. Atqui per eamdem ripam eundo, vrbeſque omnes ſiue manſiones ad Euphratem ſitas tranſeundo, iter eſt à Meli-tene Samoſata pluſquam centum millium paſſuum iuxta Tabulam Peutingeri. Tabula porro illa montes quos pertranſit Euphrates non inter Melitenen & Samoſata conſtituit, ſed ſuprà Daſcuſa; quæ ſeptuaginta quattuor millibus paſſuum à Melitene diſtat, ſepten-trionem verſus. In eadem quoque ſententia videtur fuiſſe Ptolemæus, qui Zimara & Daſ-cuſa Armeniæ minoris παρὰ τὸν Εὐφράτην ſitas
B docet, deinde addit protinus, ὑπὸ δὲ καὶ παρὰ τὰ ὄρεινά, Σάβαλα, Δόμανα, Ταπούρα. Vrbē Daſcuſa idem Ptolemæus ponit in latitudine gra-duum quadraginta & viginti quinque minu-torum. Ita enim corrigenda Græca μ''. γ'' ιβ''. *quadraginta cum triente & vncia*. Non igitur Taurus fuerit, quem perrumpit Euphrates, ſed alij montes quos Ptolemæus nominat, haud longe à Daſcuſa, ſicut in Tabula Peu-tingeri notatum habetur. Verba Ptolemæi: καὶ ἔπεχει ἀξιόλογα ὄρη ἀπὸ τῆς τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ ἐκτροπῆς. τὸ μὲν συνάπτον τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ, δ τὸ πέρας ἐπέχει μοίρας ōα. ς''. μ'' ς''. in latitudine nimi-
C rum graduum quadraginta cum triginta ſe-xageſimis. Ibi nimirum collocat alteram ἐκ-τροπὴν fluminis, quam Plinius ad Taurum montem ſtatuit eſſe, apud Claudiopolim, quam Ptolemæus in Cataonia recenſet in longitudine ſexaginta quinque graduum & trientis: in latitudine triginta ſeptem & tri-ginta minutorum, longè vtique ab Euphra-tis alueo. Sed vereor ne Plinius *Claudiam* cum *Claudiopoli* confuderit. Certè Claudia ad Eu-phratem inter Melitenen & Samoſata, ſep-tuaginta millibus à Melitene diſſita. *Glaudia* pro *Claudia* dicitur in Tabula. Ptolemæo Κλαυδίας. Non dubito eam eſſe quam Plinius
D vocat *Claudiopolim*, apud quam dicit Euphra-tem ad occaſum primo curſum agere, ſed Tauri occurſu reijci in meridiem. Verùm apud hanc Claudiam ſiue Claudiopolim Pli-nij, quæ ad Euphratem ſita eſt, nullus Tau-rus eſt mons. apud illam Ptolemæi Claudio-polim, quæ ad Taurum, nullus eſt Euphra-tes amnis. Claudiam illam quæ ad Euphra-tem Ptolemæus ponit in longitudine gra-duum ſeptuaginta & vnius: in latitudine tri-ginta octo & quindecim minutorum. at mons Taurus iungitur Euphrati κατὰ δίων ἐπιλαμ-μοίρας ōα c'' λζ'' γ''. long. gradus LXXI. & ſe-
E miſſis: lat. XXXVII. & trientis. Ita Ptolemæus qui & Samoſata ponit in longitudine LXXI. & ſextantis: in latitudine XXXVII. & vnciæ quæ quinque facit ſexageſimas. Tauri pars illa quæ ad eum ſitū, quem deſignat Ptolemæus, Euphrati iungitur, in Armenia maiore attol-litur, trans Euphratem ipſum, & Armeniam à Meſopotamia diſterminat. Huius pars Ni-phates ad orientem Armeniæ. ab occidente Euphratis, & latere Commagenes. an Taurus vſque ad alueum amnis pertineat quæſtionis eſt. Ab illa parte Taurus in Cilicia conſur-

Digitized by Google

gens & in orientem procedens, τῇ μὲν τὸν Ἀντίταυρον, τῇ δὲ τὸν Ἀμανὸν ἀπ᾽ αὐτοῦ mittit, vt ait Strabo. in Antitauro Comana ſunt in ſuperiore Cappadocia, quæ *Comana Cappadocia* dicuntur in Tabula Peutingeri, vt *Cæſarea Cappadocia*. Sic porro vocantur ad differentiam τῶν Κομάνων Ποντικῶν. Antitaurus in Cataonia deſinit. Stephanus Καταονίας ἐσχάτην μοῖραν τοῦ Ταύρου eſſe dicit. At mons Amanus, eodem Strabone teſte, vſque ad Euphratem procedit, & Melitenen. Nam Melitene ad Euphratem. τὸ δὲ Ἀμανὸν ὄρος μέχρι τοῦ Εὐφράτου καὶ τῆς Μελιτηνῆς πρόεισι. Statim addit Strabo: ἐκδέχεται δὲ τὰ πέραν τοῦ Εὐφράτου, συνεχῆ μὲν τοῖς προειρημένοις, πλὴν ὅσον διαιρεῖ ῥέων διὰ μέσου ὁ ποταμός. apud Melitenen igitur iuxta Strabonem, ſcindit Taurum Euphrates, & ad eam vrbem, cis & trans Euphratem montes. A Melitene itaque ad Samoſata nulli montes, aut Euphratis cataractæ innauigabiles per aliquot milium paſſuum, vt ex deſcriptione ſitus Pliniana colligitur. Μελιτηνὴν pro vrbe apud Strabonem etiam accepit Stephanus, vt ex his verbis eius apparet: Μελιτηνὴ πόλις Καππαδοκίας. Στράβων ἐν δεκάτῃ. τὸ δ᾽ Ἀμανὸν ὄρος μέχρι τοῦ Εὐφράτου καὶ τῆς Μελιτηνῆς πρόεισιν. καθ᾽ ὃ ἡ Κομμαγηνὴ Καππαδοκίᾳ παράκειται. οἱ πολῖται Μελιτηνοί. Atqui nuſquam Μελιτηνὴ apud Strabonem de vrbe reperitur, ſed præfecturæ nomen eſt, vna ex decem, in quas Cappadocia magna diuidebatur. eam præfecturam πρὸς τῷ Ταύρῳ collocat, qui Taurus eſt Amanus, vt ex ipſo conſtat. Nullam vrbem habuiſſe dicit, ſed caſtella tantùm aliquot in montibus munita. Plinius partem Cappadociæ prætentam Armeniæ maiori *Melitenen* vocari ſcribit lib. VI. cap. III. at lib. V. cap. XXXIV. vbi dicit, à Sartona ad Melitenen Cappadociæ per Euphratem nauigari, de vrbe videtur intellexiſſe. Poſterior tamen vrbs illa temporibus Strabonis, qui Cappadociam deſcribit, qualis erat ſub Archelao & anterioribus regibus. Melitene vrbs ſub Romanis condita ad Euphratem, vbi & legio prætendebat dicta Μελιτηνή. de qua nos ad Hiſtoriam Auguſtam Ptolemæus eam vrbem ponit in latitudine graduum triginta nouem & triginta minutorum, vel vt habent Græca ſex. Vſque ad Melitenen Strabo Amanum montem procedere facit, ibique intra montes Euphratis decurſum ſtatuit, quem vult ea parte continuatio Tauri montis diſcidiſſe. ibi & ἐπιστροφὴν eius ad meridiem collocat, & Sophenen è regione Melitenæ fuiſſe ait trans Euphratem. ita enim de Melitene ſcribit: ἀντίκειται δὲ τῇ Σωφηνῇ μέσον ἔχουσα τὸν Εὐφράτην ποταμὸν· καὶ αὐτὴ καὶ ἡ Κομμαγηνὴ ὅμορος οὖσα. Ptolemæus vero longè infrà Melitenen Amani montis cum Euphrate coniunctionem ponit, longè ſuprà Melitenen eiuſdem fluminis ἐκτροπὴν, iuxta quam τὴν Σωφηνὴν regionem recenſet. τὸ τμῆμα Euphraris, quod Amano proximè iungitur, ait eſſe in latitudine graduum triginta octo. τὴν ἐκτροπὴν eiuſdem amnis, cui alij peræquè mon-

A tes proximant, locat in latitudine graduum quadraginta, & decem ſexageſimarum, vel vt in alijs legitur, triginta. Inter vtrumque Melitene vrbs, æqualiter fere diſtans ab Ectropa Euphratis Ptolemæana, & ab Amani montis ad Euphratem coniunctione. Ad eam Ectropam ponens Sophenen non patia ſentit cum Strabone. Auctor Tabulæ Peutingeri à Comana Cappadocia, ſic enim vocat vt Comanam Ponticam perpetuo iugo montes continuat vſque ad Sabam & Daſcuſam vrbes quæ ad Euphratem poſitæ ſunt ſuprà Melitenen multis paſſuum millibus, atque ibi Euphratem eos montes diducere facit. B Atqui Comana Cappadocia in Antitauro Strabone id aſſerente. Sic Antitaurus fuerit, quem Euphrates curſu ſuo diuidit. Nam trans Euphratem ab ea parte montes etiam continenter pingit verſus orientem. Ptolemæus quoque eo vſque Antitaurum perducit, cuius partem ἐπὶ Εὐφράτου ſtatuit, ibidemque alios montes adiungit, quos inter & Antitaurum Euphratem præcipitare dat, atque ibi ἐκτροπὴν eius agnoſcit, quam Strabo longe infrà conſtituit in regione Cappadociæ Melitene, & Amanum vocat partem eam Tauri, quam diuidit alueo ſuo Euphrates. at Plinius longe C etiam inferius eamdem ἐπιστροφὴν collocat, infra Claudiam nimirum quam vocat Claudiopolim, nec à cataractis Euphratis ad Samoſata plus quam quadraginta millia collocat. in eodem fere ſitu Ptolemæus Amanum Euphrati coniungit à parte Syriæ, & Taurum ex altera parte Armeniæ, nullos tamen ibi cataractas Euphratis agnoſcit, qui nauigationem eius prohibeant, vt facit Plinius. Hæ ſunt auctorum diſſenſiones ſuper Euphratis origine & decurſu, quas libuit ſcrupuloſius adnotare. Conſtat porro ex recentioribus itinerariis, Tabula vt puta Peutin- D gerana & Antonio, à Daſcuſa ad Samoſata vſque nullos interuenire montes, qui curſum fluminis interrumpant, aut in aliam partem, quam quò ire vult, detorqueant, aut minus nauigabilem reddant. Totum quippe latus illud Euphratis ex parte Cappadociæ vrbibus & manſionibus erat frequentiſſimis prætextum per quas iter fiebat, iuxta ripam. Perperam igitur depictos ſitus illos conſtat ab ijs qui res ibi locorum cum Domitio Corbulone geſſerunt, quos etiam Plinius alibi eo nomine reprehendit, quod Caſpias portas E inſcripſerint in mappis ſuis, quæ Caucaſiæ ſunt dicendæ, qui vulgaris error fuit, quem illi ſequuti fuerant. Hinc colligi poteſt quantum illis fidei in ceteris tribui debeat. Sequitur Plinij locus qui ita ſcribendus eſt: *Arabia ſuprà dicta habet oppida Edeſſam, quæ quondam Antiochia dicebatur, Callirrhoen à fonte nominatam, Carras Craſſi clade nobiles. Iungitur præfectura Meſopotamiæ, originem ab Aſſyrijs trahens, in qua Anthemuſia, & Nicephorium oppida. Mox Arabes qui Pretani vocantur. Horum caput Suigara.* Ita libri, ſed Τιγγάρα Ptolemæus appellare videtur. Sequentia longè

Digitized by Google

corruptiſſima: *Cingla Commagenem finit, Merorum ciuitas incipit.* quænam illa Merorum ciuitas, qui Meri ipſi? Scribitur in optimo Rigaltiano: *Cingilla Commagenen finit, Imen incipit.* puto ſcribi debere: *Gindara Commagenen finit, Imme incipit.* nihil verius. *Gindira* ſcriptum fuerat, ex quo corruptum eſt Cingilla. de *Imme* vel *Imma* indubitatiſſima coniectura. Ptolemæus in Seleucide Syriæ ponit Γίνδαρα & Ιμμα. Σελευκίδος δὲ πόλεις αἵδε, Γέφυρα, Γίνδαρα, Ιμμαι. Seleucis Commagenæ vicina. Strabo lib. xvi. de Syria: μέρη δὲ αὐτῆς τίθεμεν, ἀπὸ τῆς Κιλικίας ἀρξάμενοι καὶ τοῦ Ἀμανοῦ, τήν τε Κομμαγηνὴν καὶ τὴν Σελευκίδα καλουμένην τῆς Συρίας. Ergo in confinio Commagenes & Seleucidis *Gindara*, iuxta Plinium: in Seleucide, *Imme* vel *Ime.* in Tabula Peutingeri vocatur *Emma.* Sextus Rufus in breuiario *Imas* vocat, & non longè ab Antiochia diſſitas tradit. Hieronymus quoque in Chronico ſic vocat. Vide noſtras ad Auguſtos Notas. *Ima* Plinio, vel *Ime.* Eadem Tabula *Gendarum* appellat, quæ Ptolemæo Γίνδαρος, & à Gephyra diſtare facit duobus & viginti millibus.

Pag. 66. B. *Meſopotamiam opimat annuæ inundationis exceſsibus.*] ἐκβάσει. Euphratem quotannis πλημμυρεῖν, & terram fœcundare tradit etiam Strabo. Plinius vnde noſter hæc habet lib. v. cap. xxvi. de Euphrate: *Increſcit autem & ipſe Nili modo ſtatis diebus paulum differens, ac Meſopotamiam inundat Sole obtinente partem viceſimam Cancri: minui incipit in Virginem è Leone tranſgreſſo: in totum autem remeat in vigeſima nona parte Virginis.* Ita ſcribendum. vulgo legitur: *minui incipit in Virgine & Leone tranſgreſſo.* Sole tranſgreſſo è Leone in Virginem minui incipit Euphrates. nec aliter legit Solinus, cuius hæc ſunt: *tenuatur cum iam Leone decurſo, ad extima Virginis curricula facit tranſitum.* Hoc iam alij videre. iiſdem fermè temporibus Euphratem exire quibus Nilus, hoc loco tradit Solinus, & Plinius *paulum differre* ait. Certe ſi Sole viceſimam Cancri partem obtinente exire incipit, haud multùm à Nilo differt, quem noua luna quæcunque poſt ſolſtitium eſt, creſcere incipere ſcribit Plinius. Vide quæ ſuprà ſatiatim notauimus de tempore exundationis Nili. In quo diſſentit Strabo à Plinio. Nam Euphratem inundare dicit æſtatis initio, quum increſcere cœperit vere. Verba eius hæc lib. xvi. πλημμυρεῖ γὰρ ὁ Εὐφράτης κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ θέρους ἀπὸ τοῦ ἔαρος ἀρξάμενος, ἡνίκα τήκονται αἱ χιόνες ἀπὸ τῆς Ἀρμενίας. Et ſanè diuerſis temporibus eos amnes exundare neceſſe eſt, quandoquidem & diuerſæ cauſæ exiſtunt vtriuſque exundationis. Liquefactæ ac regelatæ niues Armeniæ montium incremento Euphratis cauſam præbent, quæ vere liquuntur, ideo & vere incipit increſcere Euphrates. Horatius:

Diffugere niues, & decreſcentia ripas
Flumina prætereunt.

Veris aduentum deſcribit, quo niues diffugiunt, & flumina decreſcunt, id eſt valde creſcunt, ripaſque tranſcendunt. Sic enim eo loco accipiendum. vt *decoquere* eſt valde coquere, & ſimilia ſexcenta. Virgilius:

Vere nouo gelidus canis cum montibus humor
Liquitur.

Niues intelligit liqueſcentes. idem poëta:

Præſertim incertis ſi menſibus amnis abundans
Exit.

incertos menſes vocat vernos quibus abundant & exeunt flumina ex regelatione niuium vt plurimum quæ montibus deſcendunt. De autumni menſibus accipi non poſſe certum eſt, vt nugatur ibi Seruius. Aggenus Vrbicus de Alluuione: *Hæ quæſtiones maximè in Gallia tota mouentur, quæ multis contexta fluminibus immodicas Alpium niues in mare tranſmittit, & ſubitarum regelationum repentina inundatione patitur iniurias.* Hæc notiſſima ſunt, quæ tamen libuit antiquis teſtimonijs firmare. Vere igitur abundat & excedit Euphrates, qui niuibus ſolutis de Armeniæ montibus tumet. At incrementorum Nili aliæ cauſæ ſunt. compertum quippe eſt, quod etiam nouere quidam antiquiorum, ex pluuijs quæ circa ſolſtitium frequentes & magnæ cadunt in illis locis vnde oritur, amnem illum augeſcere, eóque poſt ſolſtitium ſtatim exire. Non igitur iiſdem temporibus πλημμυροῦσιν Nilus & Euphrates, vt perperam adſtruit Plinius. Arrianus lib. vii. Expeditionis Alexandri, ſcribit Euphratem vere ineunte exire, abundantiſſimè autem circa ſolſtitium. Atqui à ſolſtitio tantum incipit creſcere Nilus. Verba eius hæc ſunt: ὁ γὰρ Εὐφράτης ποταμὸς ῥέων ἐκ τῶν Ἀρμενίων ὀρῶν, χειμῶνος μὲν ὥρᾳ ἀποχωρεῖ κατὰ τὰς ὄχθας, οἷα δὴ οὐ πολλοῦ ὄντος αὐτῷ τοῦ ὕδατος, ἦρος δὲ ὑποφαίνοντος, καὶ πολὺ δὴ μάλιστα ὑπὸ τροπὰς, ἃς ἴνας τοῦ θέρους ὁ ἥλιος ἐπιστρέφει, μέγας τε ἐπέρχεται καὶ ὑπερβάλλει τὰς ὄχθας εἰς τὴν γῆν τὴν Ἀσσυρίαν: *grandis exit, & ripas præterit.* Hæc cum ita ſint, ridiculus etiam Solinus qui de ſuo rationem adtexere voluit, quare iiſdem fermè temporibus vterque amnis exæſtuet. Sic autem ſcribit: *quod Gnomonici ſimilibus parallelis accidere contendunt, quos pares in terrarum poſitione æqualitas facit normalis lineæ. Vnde apparet iſta duo flumina ad modulum eiuſdem perpendiculi conſtituta, licet diuerſis maneant plagis, eaſdem incrementi cauſas habere.* Ex eo quod iiſdem fermè temporibus ea duo flumina terras inundent, colligit ad modulum eiuſdem perpendiculi ſub pari linea conſtituta eſſe. Atqui illud *fermè* arguit non iiſdem planè temporibus illa exire. & Plinius paulum differre ſcribit tempora vtriuſque incrementi. Nos multum differre ex Strabone oſtendimus. Falſum etiam quod quaſi ὁμολογούμενον ſumit, eaſdem incrementi cauſas habere vtrumque fluuium. Falſiſſimum vero quod ex falſa hypotheſi adſtruit, ad modulum eiuſdem perpendiculi, & ſub eadem parallelo ſitos eſſe Nilum & Euphratem. De fontibus eorum intelligere palam eſt, & locis illis vnde manant. Fontes Euphratis in longitudine ſunt graduum ſeptuaginta quinque & trientis, iuxta Ptolemæum: in latitudine quadraginta duûm &

Digitized by Google

trientis. At paludes vnde naſcitur Nilus in longitudine ſitæ habentur graduum ſexaginta, in latitudine quinque aut ſex graduum ad Auſtrum, trans vltrà æquinoctialem. Sed talia ſunt omnia Soliniana, nugatoria, inepta, friuola, falſa.

Pag. 66. C. *Quod Gnomonici ſimilibus parallelis accidere contendunt.*] Gnomonici ſunt, qui ex vmbrarum momentis, indicio gnomonis, non ſolùm horas colligunt, ſed etiam climatum diuerſitates deprehendunt, & poli elationes, earum ars *Gnomonice*, ἡ γνωμονική. Hyginus de Limitibus: *Aduocandum eſt nobis Gnomonices ſumma ac diuinæ artis fulmentum.* Hæc limitibus quippe diſponendis, ac conſtituendis etiam vtilis. Nam maximorum limitum ducendorum, cardinis & Decumani ratio vix ſatis expediri poterat, abſque Gnomonice. Decumanus ab oriente in occidentem ducebatur: Kardo à ſeptentrione in meridiem. Atqui meridies ſumi poterat, abſque Gnomonices præſidio, atque vt loquitur Hyginus, *fulmento*. Architectis eadem in primis neceſſaria. Hinc tertiam eam Architecturæ partem facit Vitruuius in tres partes diuiſæ, *Ædificationem, Gnomonicen, & machinationem.* Vnde enim niſi ex Gnomonice promptum ſcire architecto ad quam partem cæli conuerſa ponet ædificia, aut cuius ad venti flatus oppoſita? Geographis quoque adeo expetenda eadem hæc ars, vt partem Geographiæ non minimam facere merito quis aſſerat. Nec enim ſatis eſt oſtendere quot ſtadijs aut millibus paſſuum locus à loco diſſitus ſit, quod Geometria monſtrat, niſi etiam doceas ſub qua cæli plaga vterque locus ſit ſitus. Hinc duæ res Geographiæ maximè inſeruiunt, τὸ Γεωμετρικὸν, καὶ τὸ Μετεωροσκοπικόν. Quorum hoc poſtremum explicatur, διὰ τῶν φαινομένων ἀπὸ τῶν ἀστρολάβων καὶ σκιοθήρων ὀργάνων. Inſtrumenta hæc Sciothera ad Gnomonicen proprie pertinent. Huius inuentorem fuiſſe Anaximenem Anaximandri diſcipulum tradit Plinius lib. II. cap. LXXVI. *Vmbrarum hanc rationem, & quam vocant Gnomonicen inuenit Anaximenes Mileſius, Anaximandri, de quo diximus, diſcipulus: primuſque horologium, quod appellant Sciothericon Lacedæmone oſtendit.* Fruſtra eſt quod eo loco legi malebat Pincianus ex Diogene Laërtio, *& quem vocant gnomonem inuenit Anaximander de quo diximus.* Qui Gnomonem inuenit, vtique & Gnomonicen. Anaximeni autem tribuit, quod alij Anaximandro. Sed aliud eſt longè maioris momenti, quod in illis Plinij verbis notandum fuit. Ait Anaximenem primum Horologium Sciothericon Lacedæmone oſtendiſſe. Haud adeo ſane antiquum negotium videtur, inuentio Horologij Sciotherici in Græcia, vt ad Anaximandrum, aut eius diſcipulum Anaximenem referri queat. Vereor itaque, vt Plinium Græca deceperint, quæ apud Diogenem Laërtium in Anaximandri vita ſic habent: εὗρε δὲ καὶ γνώμονα πρῶτος, καὶ ἔστησεν ἐπὶ τῶν σκιοθήρων ἐν Λακεδαίμονι καθά φησι Φαβωρῖνος ἐν παντοδαπῇ

A ἱστορίᾳ, τροπάς τε καὶ ἰσημερίας σημαίνοντα, καὶ ὡροσκόπια κατεσκεύασε, καὶ γῆς καὶ θαλάσσης περίμετρον πρῶτος ἔγραψε. Hæc ex Phauorino refert Laërtius. Haud dubitem quin ſimilia de Anaximene apud antiquiorem ſcriptorem Plinius repererit. Sed τὰ σκιόθηρα & γνώμονα, & ὡροσκόπια de horologijs ſciothericis perperam interpretatus videtur. Profecto Sciothera illa in quibus gnomonem erexit, & Lacedæmone primus oſtendit Anaximander, non horas indicaſſe, ſed æquinoctia tantùm ac ſolſtitia deſignaſſe diſertè teſtatur Laërtius: εὗρε δὲ γνώμονα πρῶτος, καὶ ἔστησεν ἐπὶ τῶν σκιοθήρων ἐν Λακεδαίμονι τροπάς τε καὶ ἰσημερίας σημαίνοντα. Sic enim

B diſtinguendum. Æquinoctijs igitur ſignificandis & ſolſtitijs tantummodo idoneus ille gnomon Anaximandro inuentus, & in Sciotheris conſtitutus, non horis monſtrandis fuit. Τῶν σκιοθήρων itaque nomine palam eſt non debere intelligi horologia, ſed inſtrumenta mathematica, quibus vtebantur ad æquinoctia, & ſolſtitia deprehendenda & meridianos, vt illa, quæ primus Lacedæmone conſtituiſſe dicitur Anaximander. Horum σκιοθήρων meminit Ptolemæus, quibus omni tempore & loco Meridionalis lineæ ſitum

C oſtendi facillime ſolitum dicit cap. II. ἀδιάκοπον ἐστι τὸ βέβαιον σκοπεῖν αὐτὴν τῆς διὰ τῶν εἰρημένων ὀργάνων τηρήσεως, ἀφ' ὧν ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ τόπῳ διακούνται προχείρως ἥ τε τῆς μεσημβρινῆς γραμμῆς θέσις καὶ τῶν ἄλλων εἰρημένων διαστάσεων. intelligit aſtrolabium, & ὀργανοσκιόθηρα, quorum paulo ante meminit. Plutarchus in vita Marcelli horum ſi forte σκιοθήρων habet mentionem vbi de Archimede ſic loquitur: καὶ τεῦχος ἐστὶ λόγος ὡς κομίζοντα πρὸς Μάρκελλον αὐτῷ μαθηματικῶν ὀργάνων, σκιόθηρα καὶ σφαίρας, καὶ γωνίας, αἷς ἐναρμόττει τὸ τοῦ ἡλίου μέγεθος πρὸς τὴν ὄψιν, στρατιῶται περιτυχόντες καὶ χρυσίον ἐν τῷ τεύχει δόξαντες φέρειν ἀπέκτειναν. Vides inter Mathematica ὄργανα recenſeri hoc

D loco τὰ σκιόθηρα. De Horologijs certè neutiquam poteſt exponi, ſed erat omnino inſtrumentum μετεωροσκοπικόν, quale illud eſt, cuius vſum deſcripſit Ptolemæus in Geographicis. Vetus ſcholion ad illa Ptolemæi verba formam eius ita etiam deſcribit: Σκιόθηρον, ἐστὶ σχῆμα πυραμίδος ἐκ πολλῶν τετραγώνων συγκείμενον, περιεχόντων ὀρθὴν γωνίαν τῶν τετραγώνων, δι' ὧν λαμβάνομεν τὴν μεσημβρίαν. Nihil hoc Sciotheron pertinet, ad Horologium ſciothericon. Ne illud quidem ſcio an eadem ſint hæc ſciothera Ptolemæi, cum ſciotheris illis, quæ Anaximander Lacedæmone ſtatuit. In illis Ana-

E ximandri ſciotheris gnomon ſiue ſtilus aliquis æquinoctia & ſolſtitia oſtendebat. in ſchiotheris Ptolemæi, quibus Meridianum captabatur, nullus gnomon, ſed anguli vt videtur ſoli quibus μεσημβρινὴ θέσις deprehendebatur, ſiquidem recte illa deſcripſit vetus ſcholiaſtes. Sed vtcunque poſſint ea Archimedis & Ptolemæi σκιόθηρα de horologijs ſciothericis exponi, quod etiam non nego, certe Gnomon ille quem Anaximander inuenit, eiuſque ſciothera, nec ὡρολογικὰ fuere, nec ad horarum obſeruationem facta, quæ,

magno

Digitized by Google

magno errore Plinius pro ſciothericis horologijs accepit. Quod vt veriſſimum eſſe cognoſcatur, vnico ſed inuincibili argumento id aſtruam. Si Anaximander vel diſcipulus eius Anaximenes horologiorum ſciothericorum auctor extitiſſet, eorum vſu tot annis non caruiſſet Græcia, ſed protinus ab illorum æuo percrebuiſſet hæc obſeruatio. Atqui certum eſt compertumque plus quam ducentis annis ab Anaximandri morte, nec horarum nomen pro diei particulis in Græcia auditum fuiſſe, nec vſum horologij ſciotherici vllius cognitum. Scribebat Apollodorus in Chronicis Anaximandrum quattuor habuiſſe ac ſexaginta annos, octauæ & quinquageſimæ Olympiadis anno ſecundo, & non diu pòſt mortem obijſſe. Is inuentor fuit gnomonis & ſciotherorum, quæ Plinius *Horologia ſciotherica* fuiſſe vult. Cur igitur tanto poſt tempore penes Græcos nec horarum vlla obſeruatio, nec horologij mentio fuit? Certè nouæ Comœdiæ ſcriptores, quorum princeps Menander, qui poſt Alexandrum Magnum vixerat, nuſquam τῆς ὥρας meminere pro diei particula, vt Grammatici nobis veteres teſtantur. Sed nec ea vox hoc ſenſu apud Platonem, Ariſtotelem, Theophraſtum aut alios æquæuos ſcriptores vſpiam legitur. Quod ſi res adeo vtilis & tanto gentium conſenſu poſtea recepta, iam tum cognita fuiſſet ab ipſo Anaximandri æuo vel Anaximenis, qui Plinio creditur huius inuenti repertor, profectò aliqua vel nomine tenus veſtigia eius in auctorum ſcriptis deprehenderentur, qui poſt Anaximandrum vſque ad Alexandrum Magnum vixere. Ab Anaximādri morte vſque ad Menandri Comici obitum anni ſunt præter propter ducenti quinquaginta ſex. Nam hic obijt Olympiadis vigeſimæ ſecundæ ac centeſimæ anno ſecundo. Menandri tempore nondum Græci nouerant horologiorum ſolarium vſum, ſed nec diei in horarum particulas diuiſionem tum vſitatam habuere, nec horæ nomen iſta notione vſurparunt, vt conſtat ex his Menandri verſibus, quos Athenæus lib. VI. citat ex eius Comœdia *Orge*:

—— δέδειπνε Χαιρεφῶντος οὐδὲ χοῦ
Ἄνθρωπος, ὅστις ἐστὶν ὃς κληθείς ποτε
Εἰς ἑστίασιν δωδεκάποδος ὄρθριος
Πρὸς τὴν σελήνην ἔτρεχε τὴν σκιὰν ἰδὼν
Ὡς ὑστερίζων καὶ παρῆν ἅμ' ἡμέρᾳ.

Ex vetere obſeruatione hæc dicuntur, nondum reperto per minutias horarum diem noctemque diuidere. Heſychius ita interpretatur: δωδεκάποδος, οὕτως ἔλεγον ἐλλειπτικῶς στοιχείου ἢ σκιᾶς. οὕτω γὰρ συνετίθετο ἐπὶ δεῖπνον ἥκειν τοῦ στοιχείου ὄντος δωδεκάποδος, ὡς νῦν πρὸς ὥρας φασί. Horarum vice, vmbram pedibus metiebantur, & ad certam eius menſuram, decempedalem vt puta, vel plurium pauciorumve pedum, cœnæ tempus indicebant. Ergo nondum tunc erat, vt horis particulatim diem diſcerperent. eaſque in horologijs ſciothericis indice gnomone notatas haberent. Pollux

A lib. I. cap. VIII. de partibus diei: ὥρα δὲ καὶ ἡμιώριον, σημαῖον ὡς Μένανδρος ὀνομάζει παρὰ τοῖς παλαιοῖς, καὶ ἀπὸ σκιᾶς δὲ ἐδηλοῦτο, ὡς δεκάπους ἡ σκιὰ καὶ ἑνδεκάπους. Ad ſua tempora reſpiciens partem diei facit ὥραν & ἡμιώριον. Apud veteres σημαῖον vocari dicit huiuſmodi paruam diei particulam, ſicut & apud Menandrum Nondum quippe Menandri æuo ὥραν dicebant Græci de parte diei duodecima. Ea σημαῖα, ſiue diei partes quæ Menandri ætate vulgo vſurpabantur, ex vmbrę menſura colligi ſolebant. Earum ratio ſic inibatur vt ἑξάπους σκιὰ, diceretur. ἑπτάπους, ὀκτάπους, ἐννεάπους, B δεκάπους, ἑνδεκάπους, δωδεκάπους, & ſic deinceps partes diei numerabant ab vmbræ menſura, pedibus comprehenſa. Heſychius: ἑπτάπους σκιὰ, τοῖς ποσὶ καταμέτρουν τὰς σκιὰς, ἐξ ὧν τὰς ὥρας ἐγίνωσκον. Immo non vt horas cognoſcerent, vmbras metiebantur. nec enim horæ tunc ea notione ſumebantur, obſeruatione horarum necdum recepta aut cognita, ſed ex vmbrarum magnitudine pedibus admenſa, colligebant quantum diei à mane ad meridiem ſupereſſet, quantum à meridie ad veſperam itineris reſtaret Soli faciendum, & ſic eadem ferè ratione, vmbrarum modulis C diem partiebantur, vt poſtea horis diſpertitus eſt. vt ἑπτάπους & δεκάπους σκιὰ dicebatur, ita & ἑπτάπουν & δεκάπουν στοιχεῖον pro eodem. Ariſtophanes in Ἐκκλησιαζούσαις Comœdia:

----- σοὶ δὲ μελήσει
Ὅταν ᾖ δεκάπουν τὸ στοιχεῖον λιπαρῶς χωρεῖν ἐπὶ δεῖπνον.

Ad quem locum egregie faciunt veteris Scholiaſtæ verba, vt viris doctiſſimis emendata ſunt: οἱ παλαιοὶ καλοῦντες ἐπὶ δεῖπνον καὶ καλούμενοι παρεσημαίνοντο τὴν σκιάν, καὶ οὕτως οἱ μὲν ἤρχοντο τοὺς κληθέντας, οἱ δ' ἀπήεσαν ἐπὶ τοὺς δειπνοῦντας. οὐδέπω τηρήσεως οὔσης ἑτέρας, ἀφ' ἧς οἷόν τε ἦν τεκμήρασθαι εἰς πόσας ὥρας προέβη. Hæc in primis notanda ſunt: οὐδέπω τηρήσεως οὔσης ἑτέρας, ἀφ' ἧς οἷόν D τε ἦν τεκμήρασθαι εἰς πόσας ὥρας προέβη, *cum nondum alia extaret obſeruatio, ex qua cognoſci poſſet, ad quotam diei horam Sol prouectus eſſet*. Ergo nondum tunc in terra Attica, horæ diem numero duodenario diuidentes, nec horologia horas oſtendentia noſcitabantur. Eodem quippe tempore nata videtur horarum obſeruatio, & Horologiorum ſiue Gnomonum notandis horis inuentio Sed ecce contra vir immane quam eruditus & illuſtris, qui aſſerit non ſolum Menandri, verum etiam Ariſtophanis ætate, & anterioribus ſæculis, horologia Græciam habuiſſe. horaſque his nota- E tas computataſque vulgo fuiſſe. Is Notis in ſecundum Manilij Iſagogicum obſeruat prius πόλον dictum, quod poſtea ὡρολόγιον. Ariſtophanis hunc verſum citat in Γηρυτάδῃ:

Πόλος τοῦτ' ἐστὶν, εἶτα πόστην ἥλιος
Τέτραπται.

& verſum hunc habet è Polluce, qui dubitat an πόλος veteribus fuerit, quod poſteriores ὡρολόγιον vocauerunt. τὸ δὲ καλούμενον, inquit, ὡρολόγιον ἤτοι πόλον αὐτὸς εἴποι, φήσαντος Ἀριστοφάνους ἐν Γηρυτάδῃ, deinde citat illū verſiculū Ariſtophanis

ſuperius allatum. Ex eo igitur verſu probare videtur velle, quod tunc dicebatur ὡρολόγιον, etiam πόλον vocari poſſe. Hoc ſi verum eſt vt πόλος idem cum ὡρολογίῳ fuerit, prorſus falſum erit quod doctiſſimus ac vetuſtiſſimus Ariſtophanis Scholiaſtes notat, nondum fuiſſe horologiorum vſum, nec horarum obſeruationem. Sed nec video, cur Ariſtophanes qui πόλον hoc eſt ὡρολόγιον nouerat, alio loco vmbras per pedes metiendi morem magis ſequatur. vt nihil dicam de Menandro qui tanto poſterior Ariſtophane eamdem methodum agnoſcit vmbræ pedibus admetiendæ, vt ne deeſſent tempori cœnæ condictæ. Si horologia aliqua tum illis quoque horas notauere, quid opus vmbram pedibus admetiri? Nec enim alio olim artificio facta fuere horologia, atque hodie videmus. Horæ in his erant deſignatæ duodecim, totidemque lineæ, quas vbi tangebat vmbra Gnomonis, ea diei hora intelligebatur eſſe, quam numerus ad lineam adpoſitus indicabat. Græci de horologijs:

Ἓξ ὧραι μόχθοις ἱκανώταται, αἱ δὲ μετ' αὐτὰς
Γράμμασι δεικνύμεναι, ΖΗΘΙ λέγουσι βροτοῖς.

Litteris numeralibus horæ ſingulæ à prima ad duodecimam in horologio totidem lineis erant deſcriptæ hoc modo. Α. Β. Γ. Δ. Ε. ς. Ζ. Η. Θ. Ι. & deinceps vſque ad duodecimam, quæ hac nota numeri indicabatur ΙΒ. priores ſex horæ vſque ad meridiem rebus agendis dabantur, reliquæ poſt meridiem corpori curando. Hinc eo quo ſequuntur ordine ac ſerie, vocem ΖΗΘΙ efficiunt, quo admonemur *viuere*, hoc eſt genio indulgere. ita enim hoc verbum proprie ſumebant homines geniales. Catullus:

Viuamus, mea Lesbia, atque amemus.

Petronius:

Ergo viuamus, dum licet eſſe bene.

id eſt genio indulgeamus. Martialis:

——— *cras ſerum eſt viuere, viue hodie.*

Exempla paſſim obuia ſunt apud Poëtas talium loquutionum. ita in hoc verſu ΖΗΘΙ, *viue* accipiendum. male Græci interpretes exponunt, & nugantur. Vetus poëta de horologio:

Ὡράων σκοπίαζε σοφὸν σημάντορα χαλκόν,
Αὐτῆς ἐκ μονάδος μέχρι δωδεκάδος.

alia multa omittam quæ idem probant. in horologijs igitur ſciothericis gnomon ſiue ſtilus æneus, vmbra ſua indicabat horas. Quare alia illa methodus fuerit oportet, qua vmbram pedibus dimetiebantur, vt colligerent, quanta pars diei iam tranſijſſet, & quanta ſupereſſet. Hæc ſimpliciſſima & antiquiſſima ratio, nihil habuit commune cum horologijs & gnomonibus, ſed & locum videtur eo tempore tantum habuiſſe, quo caruerunt horologijs, nondum inuenta hac arte. Alioquin vanum fuiſſet, & ſtulti laboris, in metienda vmbra quemquam occupari, cui ad manum eſſet expeditior & certior ratio. Sed heic aliquis occurret & interpellabit, nihil obſtare quin vtraque ratio ſimul tum in

A vſu fuerit: immo & cuiuis ad cœnam vocato, procliuius fuiſſe ex vmbra pedibus modulata condictæ cœnæ tempus æſtimare, quam ad horologium recurrere, quod in publico poſitum erat. Sicut Romæ quod primum horologium ſtatutum eſt, alij in Capitolio, nonnulli in æde Dianæ poſitum fuiſſe volunt. In foro poſtea aliud conſtitutũ conſtat; quod ex Sicilia aduectum fuit, quo vnico horologio tota vrbs diu contenta eſt. At longum erat ad cœnam properanti Græculo, & eſurienti currere in forum, inſpecturo an hora cœnæ

B inſtaret. Ideo proceres Romani pueros ad hoc habuere, qui horas ſibi nunciarent. Poëta:

——— *puer qui nuntiet horas.*

& alio loco:

Nuntiat octauam Pharia ſua turba Iuuencæ.

& apud Suetonium: *decima pro octaua nuntiata eſt.* In Græcia quoque idem obtinuit, & dominæ ancillas, quæ hoc munus ſibi fungerentur, habebant. Heſychius: Περιπτεία ἡ ἀπαγγελλομένη τὰς ὥρας ταῖς κεκτημέναις. Facilius itaque fuit homini de plebe καὶ αὐτοδιδάκτῳ vmbram corporis ſui pedibus ad Solem me-

C tiri, quam ad horologium inuiſere longius ſi forte in publico loco poſitum, præcipue quum æque de hora certus fieri poſſet, ex vmbra ſic menſurata, quam ex inſpecto horologio. Nam & ſcire tũc poterant, quota hora diei, quot pedes vmbra habere deberet. Et Palladius hoc non omiſit ſuos ruſticos admonere, quibus horologia ad manum non erant, per ſingulos anni menſes, perque ſingulas diei horas, quot nempe pedes haberet vmbra. certa quippe vmbræ menſura ad certam horam diei reſpondet. Hoc aliquis inquam poſſet obijcere. verum hoc planè nihil

D eſt. Aliquid eſſet, ſi τῆς ὥρας nomen Ariſtophanis ætate de particula illa diei vſitatum fuiſſet. Sed nemo vnus auctor illius æui, iſtud nominis hoc ſenſu vſurpauit. Quod argumentum eſt inuincibile nondum tum fuiſſe horologia. & recte quidem Cenſorinus, poſt reperta demum horologia, in horas duodecim diuiſum eſſe diem prodidit. *In horas*, inquit, *duodecim diuiſum eſſe diem, noctemque in totidem vulgo notum eſt. Sed hoc credo Romæ poſt reperta Solaria obſeruatum.* Sanè & in Græcia. Quippe eiuſdem eſt temporis horologiorum inuentio, & horarum obſeruatio. Falſum eſt

E igitur quod Pollux voluit, & cũ eo vir erudiſſimus, Πόλον veteres appellaſſe, quod poſterioribus fuit ὡρολόγιον. Πόλος aliud erat. verſus Ariſtophanis aliter exponendus, & fortaſſe etiam ſic legendus:

——— πόλος
Τοῦτ' ἐστὶν ἑκαστάτω δὲ, ποστὴν ἥλιος
Τέτραπται.

Male ἑκαστάτω legit, quod nihil eſt. Hoc quidem πόλος eſt, ſed longius vel altius poſitum, ποστὴν ἥλιος τέτραπται: Quærit ibi aliquis, & interrogat, nõ quota hora ſit ex cõuerſione Solis, in horologio notata, ſed quota dies ἐν τῷ πόλῳ deſignetur, à cõuerſione Solis, id eſt à Solſtitio

Digitized by Google

vel τροπαῖς. Non igitur περὶ ὥρας, nec enim τῆς ὥρας nomen eo tempore ſic notum fuit, ſed περὶ ἡμέρας intelligendum. De ſolſtitio itaque ille quiſquis eſt inquirit, & quot dies iam prætererierint poſt τροπάς, petit. Τρέπεσθαι proprie Græcis dicitur Sol, cum ſeſe in ſolſtitijs conuertit, & veluti curſum flectit ad metas. Hinc ἡλίου τροπαί. & ἡλιοτρόπια, huiuſmodi machinæ ſiue πόλοι, in quibus oſtendebantur ἡλίου τροπαί. Inter veteres Mathematicos & Aſtrologos varie quæſitum eſt olim diſputatúmque ſuper ſolſtitiorum æquinoctiorumque punctis, quando nimirum committerentur. Vt diuerſæ ſuper ea re fuere ſententiæ, ita ſuam quiſque exponere & aſſerere certatim conatus eſt. Quinetiam & in locis publicis vrbium, machinas multi propoſuere, quibus indicabatur, quando ſolſtitia obſeruanda eſſent, & quo in puncto æquinoctia fierent. Talia fuere σκιόθηρα Anaximandri cum gnomone, quæ Lacedæmone conſtituit, ad deſignanda ſolſtitia & æquinoctia: εὗρε δὲ καὶ γνώμονα πρῶτος, καὶ ἔστησεν ἐπὶ τῶν σκιοθήρων ἐν Λακεδαίμονι τροπάς τε καὶ ἰσημερίας σημαίνοντα. Nec enim de Horologio ſciotherico hæc accipienda, vt ſuprà docuimus. Tale etiam fuit Pherecydis Syrij Aſtrologij ἡλιοτρόπιον in inſula Syro ab eodem ſtatutum, cuius meminit & Laërtius in eius vita his verbis: σώζεται δὲ καὶ ἡλιοτρόπιον ἐν Συρίᾳ τῇ νήσῳ. Vixit ille Pherecydes circa Olympiadem nonam & quinquageſimam, haud longe ab Anaximandri ætate, qui obijt paulo poſt octauam & quinquageſimam. Ἡλιοτρόπιον illud nihil aliud fuit, quam eiuſmodi machina, qua oſtendebantur ἡλίου τροπαί eo tempore ſignatæ, quo fieri eas voluit Pherecydes. Meton Athenis primus ſtatuit ἡλιοτρόπιον θερινὸν ἐν Πνυκί. Hoc ſimiliter exponendum, non de Horologio ſciotherico æſtiuo, vt perperam vir Magnus ad Manilium ſuum accepit. Solſtitij Metonici paſſim veteres meminerunt, & ſententiam eius refutarunt. Huius ſpecimen Athenis oſtenderat in ea machina, quam in Πνυκί conſtituit. Ἡλιοτρόπιον θερινόν vocata eſt, quod ſolſtitium tantùm, non etiam brumam ſignaret. De ea fortaſſe machina capiendus verſiculus Ariſtophanis, Πόλος τοῦτ' ἐστίν, ποῖ ὁ ἥλιος τέτραπται. De aliquo eiuſmodi Heliotropio palam eſt eum loqui. Hæc ἡλιοτρόπια ad formam πόλου videntur fuiſſe facta, in quibus & γνώμων ſiue vmbilicus æneus fuit, quo oſtendebantur τροπαί, vt in illis Sciotheris Anaximandri, quibus ὁ γνώμων, τὰς τροπάς τε καὶ ἰσημερίας ἐσήμαινε. Athenæus lib. v. de naue Hieronis: κατὰ δὲ τὴν ὀροφὴν πόλον, ἐκ τοῦ κατὰ τὴν Ἀχραδινὴν ἀπομεμιμημένον ἡλιοτροπίου. vbi ἡλιοτρόπιον, id eſt quod dixi, non Solarium, aut horologium, etſi ſciam iam illo tempore in Sicilia fuiſſe vſum Horologiorum. Nam quod primum Romæ in Foro ſtatutum eſt Solarium à M. Valerio ex Sicilia aduectum, conſentiunt auctores Romani, Catina capta. Id contingit anno Vrbis CCCCXCI Olympiadis viceſimæ nonæ ſupra centeſimam, anno ſecundo.

A Ita legendum in Plinio: vbi vulgati eius libri habent, *anno Vrbis*, CCCCLXVII. Certe ἡλιοτρόπιον nihil aliud eſt quàm machinamentum denotandis ſolſtitijs, hoc eſt ἡλίου τροπαῖς factum. Ex Polo & gnomone compoſitum erat. Ad iſtud inſtar etiam ὡρολόγια poſtea facta. Hinc & Πόλοι, de Horologijs ſciothericis Poëtæ dixerunt. Metrodorus in Epigrammatum ἀριθμητικῶν libro, vas horologij, in quo gnomō erectus ſtabat, πόλον vocat his verſibus:

Γνωμονικῶν Διόδωρε Μεγακλέος, εἰπέ μοι ὥρην
Ἠὼς ἐξ ὅτ' ἀΐδηλος πόλον ἤλασε χρύσεα κῆλα
Ἠελίου, τῶ δ' ἦλθεν ὅσον τρία πεμπτὰ δρόμοιο
Τετράκι τόσσον ἐπισφε μεθ' ἑσπερίην ἅλα λείπει.

B Quis ille Metrodorus, aut quo tempore vixerit, incertum habeo. Illud tamen compertum poſt horologia reperta æuum agitauiſſe. Duo Philoſophi hoc nomine extitere celeberrimi, Metrodorus Epicuri auditor, & Metrodorus Scepſius. Vterque poſterior fuit horologiorum ſciothericorum inuentione. Ceterum in illis verſibus πόλον correximus, vbi membranæ legebant, πόλω, & χρύσεα κῆλα pro μῆλα. Notum illud Homericum κῆλα θεοῖο. radios Solis Metrodorus ſic vocauit. Πόλος certe tam in veterum ſciothericis quæ horis monſtrandis non ſeruiebant, quàm in neo-
C tericorum horologijs, vas ipſum dictum eſt, in quo gnomon erectus ſtatuebatur. Hæc cauſa & Polluci fuit vt ſcriberet Πόλον veteribus vocatum, quod recentiores ὡρολόγιον dixere. in quo falſus eſt. Nunc verba Herodoti videnda ſūt, quibus Πόλον & γνώμονα dicit Græcos, à Babylonijs ſumpſiſſe. lib. II. ita ſcribit: Πόλον μὲν γὰρ καὶ γνώμονα καὶ τὰ δυώδεκα μέρεα τῆς ἡμέρης παρὰ Βαβυλωνίων ἔμαθον οἱ Ἕλληνες. Apertè his verbis non adumbraſſe, ſed expreſſiſſe videtur Horologiorum inuentionem, dieique in duodecim horas diuiſionem. viuebat Herodotus circa Olympiadem quartam, & octo-
D geſimam. nam Hiſtoriam eum Thurijs in Italia condidiſſe ſcribit Plinius anno vrbis treceteſimo decimo. Ergo iam aliquot annis ante Ariſtophanis tempora Græci nouerant Horologiorum vſum, diemque in duodecim partes diuiſerant, idque à Babylonijs didicerant. Ergo & πόλος in illo Ariſtophanis verſu, quem ſuperius excuſſimus, de horologio exponendus veniet. Pollux quoque πόλον & γνώμονα iungit, capite de Geometria: σφαῖρα, πολυγώνιον, πόλος, γνώμων, ῥόμβος. Ceterum etſi concedamus πόλον & γνώμονα apud Herodotum
E de horologijs eſſe exponenda, non inde tamen ſequeretur Athenienſibus vulgo tunc temporis ea quoque frequentata fuiſſe. Huiuſmodi aſtronomica & gnomonica inuenta non paſſim in omnibus vrbibus eo præſertim æuo proſtabant, ſed in alijs alia, prout in his aut illis ciuitatibus cōſederant Aſtrologi. Sic Heliotropia Gnomonicis rationibus facta, alia in Syria inſula, alia Athenis, alia Lacedæmone, alia Syracuſis fuere, quæ & diuerſos habuerunt auctores, & inuentores. Horologium è Sicilia Romam primum deportatum eſt. pene tamen eodem

tempore hoc inuentum Sicilia vidit & Roma. Nam ante Archimedem vix vllum huius obſeruationis & inuentionis veſtigium in Sicilia extitiſſe auſim aſſerere. Plinthion ſiue Lacunar ad horas inueniendas feciſſe Scopam Syracuſium tradit Vitruuius lib. IX. cap. IX. Sed is poſterior Archimede fuit. nam πλινθίον illud in Circo Flaminio poſitũ fuiſſe narrat idem, cuius & verba ſic diſtinguenda ſunt de varijs Horologiorum formis & inuentoribus: *Arachnen Eudoxus Aſtrologus: nonnulli dicunt Apollonium. Plinthion ſiue Lacunar quod etiam in Circo Flaminio eſt poſitum Scopas Syracuſius: πρὸς τὰ ἱστορούμενα Parmenion: πρὸς πᾶν κλίμα Theodoſius & Andreas.* Hunc eumdem alio loco *Scopinan ab Syracuſis* vocat, & multas res organicas & gnomonicas numeris naturalibuſque rationibus inuentas & explicatas tradit reliquiſſe. Inter eos qui Gnomonica vel organica aliqua reliquerunt, recenſet ibidem Ariſtarchum Samium, Philolaum, & Architam Tarentinos, Apollonium Pergæum, Eratoſthenem Cyrenæum, & Archimedem, qui omnes vt videtur antiquiores fuere iſto Scopa ſiue Scopina Syracuſio. Certè Ariſtarchus Samius etiam Horologium fecit, Scaphen ſiue Hemiſphærium à forma dictum, quem & πόλον liceat dicere, vt paulo poſt exponam. Eratoſthenes terræ circuitum, quot ſtadiorum eſſet per Solis curſum & Gnomonis æquinoctialis vmbras ex inclinatione cæli inueniſſe memoratur. Hyginus de Limitibus conſtituendis ait, Archimedem ex vmbrarum incrementis deprehendiſſe quantum harenarum capere poſſet mundus ſi repleretur. Quæ omnia ad Gnomonicen pertinent. Ita fieri igitur potuit, vt Athenienſes Horologia tardius habuerint, quum iampridem in Ionicis vrbibus & inſulis peruulgata eſſent. Sic Ionicum Alphabetum viginti quattuor conſtans elementis, ſerius receperunt, & diu veteribus tantùm Atticis litteris ſedecim vſi ſunt, quum aliæ illæ Ionicæ in vſu promiſcuo forent paſſim in reliqua Græcia. Sed vtcunque hæc videri poſſint vera, vix ac ne vix quidem putem πόλον & γνώμονα apud Herodotum de horologijs accipi debere. Rationes edam. Primigenia Gnomonis inuentio ab auctore inſtituta eſt, vt horis indicandis ſeruiret. Nondum quippe hæc ratio erat reperta. Primus, vt quidam volunt, Gnomonis inuentor Anaximander. eo gnomone in ſciotheris erecto æquinoctia & ſolſtitia tantum deſignauit. Σκιόθηρα vocata Diogenes oſtendit, in quibus ſtatutus erat Gnomon. πόλος etiam appellata videtur ea machina quod inſtar poli haberet, ideſt Hemiſphærij. vel etiam Sphæræ. Græci veteres Πόλον dixere cælum ipſum, non cæli axem, vel axis extremam partem, vt recentiores Mathematici accepere. ita ſumitur apud Platonem vox πόλος. Heſychius: Πόλος, κόσμος, οὐρανός, κύκλος. at recentioribus Græcis Πόλοι οἱ ἄξονες, circa quos cælum vertitur, vel ἄξονος τὰ ἄκρα. Hinc πόλου ἐξάρματα. Virgilius *verticem* vocat. *Hic vertex ſemper ſublimis*, ὁ πόλος. pars

A extrema axis. Ex antiqua porro illa notione qua πόλος Hemiſphærium ſignificabat vel globum, rota capitis rotunditas ita eſt appellata. Pollux de capite & capitis partibus: καλοῖτο δ᾽ ἂν τὸ σύμπαν πόλος. κράνιον, καὶ κόγχος παρὰ Λυκόφρονι.

Τυπεὶς σκηπτρῳ κόγχον ὀξὺ τῷ μέσον.

A rotunditate ſcilicet ſic vocarunt, vt & κόγχον. Heſychius: πόλος, κύκλος. καὶ τόπος περιφερὴς κυκλοειδής. *Teſtam* hodieque vocamus ab eadem ratione, & teſtæ formæ. Addit Pollux σκάφιον etiam vocari apud Ariſtophanem hoc verſu:

Ἵνα μὴ κατάξῃς τὸ σκάφιον πληγεὶς ξύλῳ.

Ne tibi percuſſum fuſte frangatur caput.

B Ergo σκάφιον caput, vt & πόλος. & in alio verſu eiuſdem:

Καὶ κοψίχοι γε σκάφιον ἀποτετιλμένῳ.

Vbi σκάφιον eſt caput, non tonſuræ genus. vt Grammatici perperam interpretantur. Ad hoc inſtar factum vas illud Gnomonicum, in quo Gnomon erectus oſtendebat ſolſtitium & æquinoctium, quod & πόλος appellabatur. forte & forma eadem fuerit Horologiorum, quæ σκάφια dicta ſunt. Nam πόλος, & σκάφιον quantum ad formam idem. Marcianus Capella: *Quippe ſcaphia dicuntur rotunda ex ære vaſa quæ horarum ductus ſtili, in medio fundo ſui proceritate diſcriminant, qui ſtilus gnomon appellatur, cuius* C *vmbræ prolixitas æquinoctio centri ſui æſtimatione dimenſa, vicies quater complicata, circuli duplicis modum reddit.* eadem igitur forma σκαφίου & πόλου. vtrumque, hemiſphærij inſtar reddebat. Sed vtrum in concauo ſcaphij ſtilus ponebatur, an in parte protuberante? Ex Marciano colligi poteſt in concauæ partis medio erigi ſolitum gnomonem. Beroſus Horologium quod ipſe inuenit, ex hemicyclio fecerat, quod ex quadrato cauatum erat. Vitruuius ibidem memorat Ariſtarchum Samium, *ſcaphen* ſiue *hemiſphærium* reperiſſe. Horologium fuit hac forma. *Scaphe & hemiſphærium* idem, D ita & πόλος. Nam hæc vox veteri notione, tam hemiſphærium quod ſuprà nos eſt, quam quod eſt infra ſignificat. Vulgaris certe hæc erat forma omnium apud veteres horologiorum vaſorum. Macrobius in ſomnum Scipionis lib. II. *ſed nec ſtilus hemiſphærij monſtrantis horas, quem gnomonem vocant, tunc de ſe poteſt vmbram creare.* Cleomedes ὡρολογίου σκάφην vocat lib. I. ἐπὶ μεγίστου κύκλου ὑπόκειται ἡ τοῦ ὡρολογίου σκάφη. & paulo poſt: ἐὰν οὖν ἐπίσχῃ δίχα ἀπὸ τοῦ ἄκρου τῆς σκιᾶς τοῦ γνώμονος ἐπὶ τοῦ ἡλίου διαγραφομένων ἀπὸ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ σκάφης: *ab horologio quod Alexandriæ poſitum eſt.* Hinc non mirum eſt ve- E teres Grammaticos notaſſe πόλον & ὡρολόγιον rem eamdem eſſe. Sed nec mirum quoſdam veterum πόλον appellaſſe τὴν τοῦ ὡρολογίου σκάφην vel ἡμισφαίριον, vt ex Metrodoro ſuprà notabamus. Diſcum vel miſſorium in quo duodecim ſigna fuere cælata, vetus Epigrammatum poëta ἀργύρεον πόλον appellauit. Anthologiæ lib. IV. εἰς μισσώριον ἔχον τὰ δώδεκα ζώδια. Iam alibi notauimus, μισσώριον eſſe miſſorium vel diſcum. Sequitur Epigramma:

Ἀργύρεος πόλος οὗτος ὅπη φαίδιμα σελήνη,

Δίρματι, αἰθέριον πμπλαμένη φαέων.
Ariſtarchus Samius qui horologium ad inſtar ſcaphes vel hemiſphærij fecerat, idem etiam diſcum in planitia ad eumdem vſum ſtruxerat. Hæc cum ita ſint non tamen inde ſequitur, Πόλον veterum fuiſſe Horologium. πόλον in Ariſtophanis verſu, & apud Herodotum eadem de re vt exponamus ratio poſtulat. Atqui πόλος Ariſtophanis de Horologio non poteſt exponi, ſed illud eſt quod diximus. πόλος πόδ' ἐστίν, ποῖ ἥλιος τέτραπται. Planè Ηλιότροπιον intelligit, quale illud fuit, quod à Metone ἐν τῇ Πνυκὶ conſtitutum eſt. Ηλιότροπιον θερινὸν fuiſſe auctores dicunt, quod ἡλίου τροπὰς θερινὰς tantùm oſtenderet. Virum doctiſſimum qui de horologio æſtiuo interpretatur, planè fugit ratio. Quod idem ibi, obſeruat ὡρολόγιον olim Athenis prius brumalia tantum fuiſſe, vt Romæ, Metonem vero primum omnium ἡλιότροπιον, hoc eſt Horologium æſtiuum ἐν Πνυκὶ ſtatuiſſe, id quale ſit profectò neſcio, niſi quod abſurdiſſimum ac falſiſſimum eſſe ſcio. Quod primum Romæ viſum eſt Horologium, & quæ deinceps ibi vſurpata ſunt, aliunde aduecta, non brumalia tantum, aut æſtiua, vel æquinoctialia fuere, ſed etiam menſtrua planè ac diurna. Hoc quid ſit, aperiendum eſt. Veteres vel antequam reperta eſſent Horologia, diem in partes duodecim æqualiter diuidebant: A Babylonijs hoc didiciſſe Græcos obſeruat Herodotus. poſt reperta Horologia, partes illas nominauerunt *Horas*. & breuiſſimum diem, qualis eſt circa brumam, & longiſſimum, qualis habetur ſolſtitio, æquè in duodecim horas partiebantur. Hinc longiſſimæ horæ ſolſtitiales, Brumales vero breuiſſimæ, à Bruma non ſolum dies creſcebant illis, ſed etiam horæ: à ſolſtitio horæ etiam decreſcebant, non tantum dies. Æquales circa æquinoctia diurnæ horæ nocturnis. Horologia itaque quibus ad totum annum vterentur ijs rationibus facta oportuit, vt non ſolas æſtiuas horas & brumales, ſiue etiam æquinoctiales oſtenderent, ſed & horarum incrementa ac decrementa per ſingulos menſes, ac dies pæne ſingulos deſcripta haberent, ac notarent. Sic in Horologijs quæ tum fiebant, non hibernæ modo lineæ, & æſtiuæ vel æquinoctiales, ſed etiam menſtruæ diſcriptæ habebantur, quæ decreſcentiam horarum, & augmentum per ſingulos menſes deſignarunt. Vitruuius lib. IX. cap. VIII. *Cum hoc ita ſit deſcriptum & explicatum ſiue per hibernas lineas, ſiue per æſtiuas, ſiue per æquinoctiales, aut etiam per menſtruas in ſubiectionibus rationes horarum erunt ex Analemmatis deſcribendæ, ſubijcienturque in eo multæ varietates, & genera Horologiorum, & deſcribentur rationibus his artificioſis. Omnium autem figurarum deſcriptionumque earum effectus vnus, vti dies æquinoctialis, brumaliſque, item ſolſtitialis in duodecim partes æqualiter ſit diuiſus*. Ex his conſtat apertiſſime omnia Horologia quę tum fierent rationibus gnomonicis, omnes omnino dies

A anni breuiſſimos longiſſimoſque in duodecim horas habuiſſe æqualiter diuiſos, horaſque ipſas eo numero in diem contributas, quales erant per ſingulos dies, modo longiſſimas, modo breuiſſimas, oſtendiſſe. Hinc explicandum hoc vetus diſtichon:

Ὀλίγον ὡ χωρέει τὸν ὅλον πόλον ἁ λίθος, ἁ δ' ἐπὶ πάντα

Γνώμονος ἀελίου πάντα μετερχόμενα.

Quam paruum cælum capit hic lapis; atque puſillo

Gnomone, ſe Solis vertit ad omne iter:

ad omnem Solem accommodari dicit horo-
B logij lapidem, ad æſtiuum nimirum, & Brumalem, æquinoctialemque, atque omnium menſium. Hæc horologia porro Solaria diebus tantum, non etiam noctibus vſui fuere. Ideo aquaria etiam horologia habuere, quæ horas noctũi æquè dierumq; diuiderent, cum eiuſmodi horarum incrementi ac decrementi notis & indicijs, vt in Solaribus. Plinius: *Etiam tum tamen nubilo incertæ fuere horæ vſque ad proximum luſtrum. Tunc Scipio Naſica collega, Lænatis primus aqua diuiſit horas æquè noctium ac dierum*. Cenſorinus de die Natali: *deinde aliquanto poſt Naſica Cenſor ex aqua fecit Horarium, quod & ipſum ex conſuetudine noſcendi à Sole horas, Solarium*
C *ceptum appellari*. Atque hæc horologia aquaria haud minus quam Solaria, dierũ horas prout breuiores eſſent aut longiores, contrahebant ac producebant, diemque in horas duodecim æqualiter diuidebant, æquè ac Solaria, ſed & noctem quoque in totidem, quod in Solarijs eſſe non poterat. Vitruuius de huiuſmodi horologijs hydraulica ratione factis: *In his etiam aut in columna aut paraſtatica horæ deſcribuntur, quas ſigillum egrediens ab imo virgula ſignificat in diem totum, quarum breuitates aut creſcentias cuneorum adiectus aut exemptus in ſingulis diebus & menſibus perficere cogit*. Hæc Solaria ex aqua, quia & nubilo
D & ſereno æquè vtilia, nec diei tantum ſed etiam noctis horas notabant, paſſim poſtea vſurpata ſunt. Paulus Silentiarius:

Εἰσόκε μετάλλευον δρόμον Φαεθοντίδος αἴγλης

Ἀτρεκὲς ὥρῃσιν ἀμφὶ δυωδεκάσι,

Ὕδατι δ' ἠελίοιο παλαιτρόπου κελεύθους.

Tale fuit & quod ab Athenæo Mechanico Hydraulicis rationibus compoſitum eſt, de quo vetus Antiphili Epigramma ſic legitur:

Σῆμα δυωδεκάμοιρον ἀφεγγέος ἠελίοιο,

Τεχνικὸς ἀγλώσσῳ φθεγξάμενον στόματι

Εὗρ' ἀὴρ θλιβόμενος τῷ στεινὸν ὕδατος αὐλὸν

Αὐλῶν, ὑστατίην πνεῦμα διωκόμενον,

E Θῆκεν Ἀθηναῖος δήμῳ χάριν ὡς ἂν ἐναργῆ

Εἴη καὶ φθονεροῖς ἥλιος νεφέλαις.

Videtur tamen hoc aquatium ὡρολόγιον Athenęi diurnum fuiſſe tantum, cuius vſus erat ſole nubibus condito. Correximus ἀὴρ pro αὐὴρ, ita poſtulante ſententia. aër aquæ violentia ſtricto canali expreſſus ſonitum ter edebat quo indicabantur horæ. στεινὸν αὐλὸν vocat, per quẽ aquæ expreſſionibus ſpiritus & vox emittebatur ad ſignificandas horas. Hoc in omnibus hydraulicis locũ habuit, quæ ab hydrauli nomẽ inuenere. Hæc hydraulis genꝰ tibię fuit vel fiſtulę cuius canales aqua inſpirabantur. Huius inuẽtor extitit Cteſibius Alexãdrinus,

Digitized by Google

mechanicus, qui & multa alia ſimili ratione perfecit. Plinius lib. VII. cap. XXXVII. *Cteſibius pneumatica ratione, & hydraulicis organis repertis.* Hic idem primus horologia ex aqua compoſuit, quæ diuiderent horas æquè noctium ac dierum. Vitruuius: *in his etiam horologiorum ex aqua comparationes explicuit.* In Ægypto vixit Ptolemæorum temporibus, iam repertis Solarijs horologijs, & diei in horas duodecim diuiſione, atque obſeruatione. Meminit Athenæus lib. XI. vaſis cuiuſdam quod ῥυτὸν dicebatur, ab hoc Cteſibio facti & in templo Veneris Arſinoes dedicati, quæ Arſinoe Ptolemæi Philadelphi vxor fuit, & poſt mortem nomine Veneris Zephyritidis culta. Nihil alienũ fecero ab his Exercitationibus ſi Epigramma Hedyli, quod corruptiſſimũ legitur in Athenæi libris, heîc emendatum proponam. Nec enim ab re prorſus diſſonum eſt, quum & ætatem qua vixit Cteſibius, oſtendat, & artem eius indicet. Sic igitur legendum eſt:

Ζωροπόται καὶ τοῦτο φιλοζεφύρου κατὰ νηὸν
Τὸ ῥυτὸν αἰδοίης δεῦτ' ἴδετ' Ἀρσινόης
Ὀρχηστὴν Βησᾶν Αἰγύπτιον, ὃς λιγὺν ἦχον
Σαλπίζει, κρουνοῦ πρὸς ῥύσιν οἰγομένου
Καὶ πολέμου σύνθημα, διὰ χρυσέου τε γέγωνε
Κώθωνος κώμου σύνθεμα καὶ θαλίης
Νεῖλος ὁ ποῖον ἄναξ μύσταις φίλον ἱεραγωγοῖς
Εὗρε μέλος θείων πάτριον ἐξ ὑδάτων.
Ἀλλὰ Κτησιβίου σοφὸν εὕρεμα τίετε τοῦτο,
Δεῦτε νέοι νηῷ τῷ δὲ παρ' Ἀρσινόης.

Epigramma ipſum, & ῥυτὸν quid ſit, alibi explicabimus. Cteſibium ſub Ptolemæo Euergeta floruiſſe tradit idem Athenæus lib. IV. vbi etiam dicit Platonem huic Cteſibio paruam quandam ἔννοιαν ſuggeſſiſſe ad Hydraulica organa inuenienda, facto Horologio nocturno veluti clepſydra magna, quod ſimile eſt hydraulico organo: λέγεται δὲ Πλάτωνα μικράν τινα ἔννοιαν δοῦναι τοῦ κατασκευάσματος νυκτερινὸν ποιήσαντα ὡρολόγιον ἐοικὸς τῷ ὑδραυλικῷ, οἷον κλεψύδραν μεγάλην λίαν. καὶ τὸ ὑδραυλικὸν δὲ ὄργανον δοκεῖ κατὰ κλεψύδραν εἶ(ναι). Athenæo ὑδραυλικὸν ὄργανον eſt ὕδραυλις, vel fiſtula ſiue tibia aquaria, quam & abſolutè *organum* dixere. Huic organo ſimile dicit fuiſſe horologium illud nocturnum, quod inſtar Clepſydræ magnæ fabricauerat Plato, ex cuius machinæ occaſione mentem Cteſibio incidiſſe ait hydraulici organi conficiendi. Mirum eſt Athenæum nullam facere mentionem horologiorum ex aqua, quorum primus auctor etiam fuit Cteſibus, haud minus quam organi hydraulici, vel hydraulis. Atqui horologia aquaria Cteſibij longe ſimiliora horologio nocturno Platonis fuiſſe veriſimile eſt, quam ipſius hydraulem. Dixiſſet igitur potius ex illo aquario Platonis horologio inuentionem ſumpſiſſe Cteſibium horologij ex aqua componendi. Sed hydraulica aut pneumatica ratione factum Platonis ὡρολόγιον νυκτερινὸν vix credere licet. immo nec ὡρολόγιον fuit. Nuſquam Plato τῆς ὥρας nomen ſic vſurpauit. Clepſydræ magnæ inſtar fuerit, ad nocturna tempora diuiden-

A da Philoſopho fabricatum. Nam diurna per vmbrarum dimenſionem, quæ pedibus fiebat, diuidere ſolebant. Ceterum aquariũ horologium, quo primo vſi ſunt Romani, ex Cteſibij inuentis profluxit, & pneumatica hydraulicâque ratione compoſitum fuit. Plinius: *Tunc Scipio Naſica collega Lænati primus aqua diuiſit horas æque noctium ac dierum. Id horologium ſub tecto dicauit, anno Vrbis* DXCV. *Tamdiu populo Romano indiſcreta lux fuit.* perperam fabulantur viri doctiſſimi, qui Clepſydram fuiſſe interpretantur. Vide Vitruuium lib. IX. cap. IX. vt inde diſcas quantum à clepſydra diſtent hæc ὡρολό-

B για ὑδραυλικά. Certe tam hæc quam Solaria quocunque anni die duodenas horas iuſtas numerabant ac notabant. Ὡρολόγια itaque illa Brumalia, qualia Romæ fuiſſe vult Scaliger, vnius dumtaxat diei vſum habuiſſent, deſignandis nimirum horis, quales habet anni totius breuiſſimus dies, hoc eſt bruma. Ad ſummum valuiſſent ad vnum tantum menſem eiuſmodi Horologia. Non magnopere quippe ſenſus percipiebatur creſcentium, aut decreſcentium horarum per integrum menſem. Hinc Vitruuius menſtruarum tantum linearum meminit, in Ho-

C rologijs Solarijs componendis, quaſi eadem linea ſeruiret horis vnius integri menſis monſtrandis, non habita ratione eius augmenti vel decrementi, quod vno menſe facere poſſunt horæ. Sic & Palladius in metiendis vmbris, ad horas deprehendendas, menſium tantùm habet rationem, & menſes decreſcentium horarum, cum ijs menſibus, quibus horæ creſcunt, in ſpatio vmbrarum dimetiendo componit, vt Ianuarium cum Decembri: Februarium cum Nouembri: Martium cum Octobri: Aprilem cum Septembri: Maium cum Auguſto: Iu-

D nium denique cum Iulio comparat. At idem Vitruuius in Horologijs ex aqua faciendis breuitates & creſcentias horarum non ſolum in ſingulis menſibus, ſed etiam diebus obſeruari ſolitas oſtendit; Quod exacta ratione æque fieri oportuit & in Solarijs, ſed fortaſſe non potuit. Quippe nimis magnus linearum numerus erat deſcribendus, ſi diurnæ etiam forent delineandæ, nec his tenendis ſuffeciſſet Hemiſphærium vel Scaphium Gnomonicum. Ideo menſtruæ tantummodo lineæ perducebantur, quæ oſten-

E debant, quæ varietas horarum eſſet in ſingulos menſes creſcentium decreſcentiumque. Nec enim magnus in his differentiæ ſenſus concipitur, per integrum menſem, vt iam diximus. Et apertè hoc innuit Vitruuius, qui in Solarijs Horologijs mentionem facit menſtruarum tantum linearum, non etiam diurnarum, vt in aquarijs. *Cum hoc* inquit, *ita ſit deſcriptum & explicatum ſiue per hibernas lineas, ſiue per æſtiuas, ſiue per æquinoctiales, aut etiam per menſtruas.* Menſtruæ igitur tantum lineæ in Horologijs Solarijs ſignatæ ad horarum differentias notandas, non etiam

Digitized by Google

diurnæ. At in aquariis Horologiis ratio etiam habita eius augmenti vel decreſcentiæ, quam patiebantur horæ per ſingulos dies duodenario numero æqualiter diuidundæ. Ideo autem habebatur hæc ratio, quia facilius expediri poterat quam in Solariis, vbi per lineas id erat curandum, quarum numerum ferre non poterat Hæmiſphærium vel planities in qua deſcribi eas conueniebat. Vix igitur vltra menſem vtilia manſiſſent tam brumalia quàm æſtiua Horologia. ideo nec talia vnquam fieri ſolita, nec ſane fuiſſe facta veriſimile eſt ad tam breuis vſum temporis duratura. Æquè de æquinoctialibus id pronuntiari poteſt. nulla veteribus vnquam iſtius generis fabricata quæ duobus tantùm æquinoctialibus menſibus vtilitatem aliquam de ſe præſtare poſſenr. At ſcribit Vitruuius, cuius & verba citantur Scaligero: *in quibuſcunque locis horologia erunt deſcribenda, eo loci ſumenda eſt æquinoctialis vmbra.* Profecto non ad ęquinoctialis tantum gnomonis vmbras conficiebantur tum horologia, ſed etiam ad æſtiuum & brumalem, & omnium menſium delineabantur. Merè ἰσημερινὰ ſolis Mathematicis ſeruiebant. æquinoctialia verè ſunt ac ſic dici poſſunt, quibus hodie vtimur ad Solis curſum factis. Toto quippe anno pares & æquales oſtendunt horas, & quales circa æquinoctia ſunt, ſed prout horas computabant Romani, dieſque diuidebant, nullo prorſus vſui futura, præterquam æquinoctialibus diebus. Ex his patet quam falſum ſit, & ἀνιστόρητον quod vir magnus ibi adſtruit, Horologia quum olim tantum brumalia fuiſſent, vt Romæ, poſtea à Merone Ἡλιοτρόπιον hoc eſt θερινὸν æſtiuum Athenis eſſe conſtitutum. Hoc prorſur caret ratione. Iam diximus quid eſſet Ἡλιοτρόπιον θερινόν. Meton Aſtronomus florebat circa Olympiadem octauam & octogeſimam, paulo ante Ariſtophanem. Horologium quod primum habuere Romani, triginta quinque ac centum annis poſt eam Olympiadem Romæ id ſtatuiſſe dicitur L. Papyrius curſor, anno vrbis CCCC LXI. Olympiadis centeſimæ viceſimæ primæ anno vltimo. Mirum igitur cum tot iam annis ante, Horologia æſtiua à Metone reperta eſſent, vulgataque, tam ſero ad Romanos perueniſſe, qui Brumalibus diu tantum vſi ſunt. vnde vero hoc ille expiſcatus ſit, Horologia Romæ initio brumalia fuiſſe tantùm ipſe expiſcari non poſſum. Ἡλιοτρόπιον illud Metonis horologium non fuit, ſed ſolſtitio æſtiuo notando erat factum, vt alia eiuſdem generis Ἡλιοτρόπια ab aliis ſimiliter ratione Gnomonica compoſita. Gnomonem itaque habebant, & πόλον in quo erectus ſtabat Gnomon. Hemiſphærium ſiue ſphæram meram licet interpretari. Antiquiores Græci totum cælum ſic vocarunt quia vertitur: Recentioribus placuit extremitates ipſius tantummodo axis circa quem cælum

A vertitur, ita nuncupare. certè πολεῖν eſt vertere. Hinc ἀείπολοι, circitores. & πολεῖσθαι Heſychio, ἀεὶ τὸ αὐτὸ ἀναστρέφεσθαι. & πολεῖν γῆν, terram aratris vertere. vnde & τρίπολος ἄρουρα, quæ tertio arata eſt. Quin ab illa voce πόλος Latinum *pila*. vt κόνις, *cinis*. Quæ in os Græcè terminantur, ea Latini veteres à Græcis accepta plerumque genere ſequiori extulerunt, vt λῆνος, *lana*, δῖνος, *tina*, & alia infinita. Sic πόλος. *pila*, à vetere πόλου notione, qua cælum ipſum Græci ſic vocabant, non pattem axis extremam. Diximus paulo ante ſcaphen aut ſcaphium dictum, vas rotundum & cauum in cuius
B medio fundo ſtilus erigebatur, ad horas monſtrandas, atque id Πόλον etiam quoſdam appellaſſe. Πόλος tamen rectius de parte protumida ac rotunda caperetur, quam de concaua. Nam & caput πόλον propterea Græci dixere, à curua rotunditate. Σκάφιον quidem etiam id vocarunt, ſed ſcaphio inuerſo hæc forma ſimilior eſt, vt è contra πόλος inuerſus ſcaphen vel ſcaphium rectè refert. Πόλος eſt hemiſphærium, quod magis propriè de recto quam de inuerſo ac reſupinato accipiatur. Sic hemiſphærium Architectis dicitur, non ſupini ac inuerſi
C hemiſphærij figura, ſed quæ inſtar habet illius hemiſphærij, quod ſuprà nos eſt. hoc genus ædificij à teſtudine ſic diſtinguunt, quod hæc ex duobus arcubus conſtet, in medio centro inuicem ſe ſecantibus, hemiſphærium vero in conuexo totum ſit ſphæricum. Hoc propriè Πόλος, quum & totam ſphæram ſic quoque vocauerint. alias quod iacet, ac reſupinatum eſt, ſcaphæ ſimilitudinem vel diſci magis obtinet. Præterea æquè benè in extuberante hemiſphærij facie quam in caua horæ monſtrari potuerunt. & fortaſſean πόλοι veterum qui
D æquinoctia oſtendebant, hac forma erant. horologia Neotericorum hemiſphærio inuerſo hoc eſt ſcaphæ ſimilia. Scaphas illas Vitruuius etiam vocat hemiſphæria, vt & Macrobius. Scribit Pliniut Manilium Mathematicum pilam apici obeliſci addidiſſe in Campo Martio, cuius vertice vmbra colligeretur in ipſa pila. Pilam eam πόλον liceat interpretari, ad ſimilitudinem πόλου γνωμονικοῦ, in quo gnomon erectus æquinoctia & ſolſtitia ſignificat ex vmbrarum ratione. Profecto πόλος eſt pila, & inde nomen. De eo obeliſco locus inſigniter cor-
E ruptus legitur apud Plinium lib. XXXVI. cap. X. his verbis: *Et qui eſt in Campo Diuus Auguſtus addidit mirabilem vſum ad deprehendendas Solis vmbras, dierumque ac noctium magnitudines, ſtrato lapide ad obeliſci magnitudinem, cui par fieret vmbra Romæ confecto die hora ſexta paulatimque per regulas quæ ſunt ex ære incluſæ, ſingulis diebus decreſceret ac rurſum augeſceret.* Scriptum reperi in vetere libro: *Solis vmbrarum Romæ confectæ die.* Inde præclara & indubitata emendatione facio: *ad deprehendendas Solis vmbras, Brumæ confectæ die, hora ſexta.* cum

Ggg iiij

Digitized by Google

ita conieciſſem, poſtea deprehendi Scaligerum corrigere, *Bruma confecta die*. Haud æquè benè. *Bruma conficı* dicit, vt ſolſtitium, eodem genere loquendi quo *ſidus confectum*. Nam & *ſidus confectum* idem Plinius de ſolſtitio confecto dixit lib. XVI. cap. XXIII. *circumaguntur enim folia earum poſt ſolſtitium: nec alio argumento certius intelligitur ſidus confectum.* Sic Manilius: *Bruma ſidus* appellauit lib. III.

Hac vice diſcedunt noctes à ſidere Bruma
Tolluntur que dies.

Non dies ſolſtitiorum conficiuntur, ſed ipſa confici intelliguntur in puncto λόγῳ θεωρητῷ. falſa itaque lectio, *Bruma confecta die*. B At per *diem Bruma confecta*, intelligit diem quo Bruma committitur. Fruſtra eſt etiam quod idem tollit vocem *obeliſci*, quam libri omnes agnoſcunt, nec ſenſui aduerſatur. Status lapis ad eam obeliſci magnitudinem, cui par vmbra meridiana die Brumæ. Sic in eadem re loquutus eſt Diogenes Laërtius in vita Thaletis: ὁ δ' Ἱερώνυμος καὶ ἐκμετρῆσαί φησιν αὐτὸν τὰς πυραμίδας ἐκ τῆς σκιᾶς παρατηρήσαντα, ὅτε ἡμῖν ἰσομεγέθεις εἰσίν. Pyramidas dimenſum eſſe ex vmbra, quum nobis pares magnitudine fierent. Plinius hæc ſic expreſſit: *menſuram altitudinis earum omniumque ſimilium deprehendere inuenit Thales Mileſius, vmbram metiendo, qua hora par eſſe corpori ſolet.* C At Diogenes dixit, qua hora magnitudo Pyramidum par eſſe corpori ſolet. magnitudinem Pyramidum ſcilicet eam intellexit, cui vmbra corporis par eſt. atque ita hoc loco Plinius loquitur. Sequentia ſic ſcribit vetus liber: *digna cognitu res, & ingenio facundo Mathematici.* in aliis: *& ingenio facundi Mathematici.* Manilij nomen quod præferunt editi, nemo paulo vetuſtior habet liber. Quæ ſequuntur prodigioſè in editionibus ſunt corrupta: *apici auratam pilam addidit, cuius vertice vmbra colligeretur in ſemetipſam, alia atque alia incrementa iaculantem apice.* D Nec mirum eſt, ſi nemo hæc intelligit, quæ ſic à correctoribus deprauata fuere. vetus liber R. B. ſcribit: *apici auratam pilam addidit, cuius vertice vmbra colligeretur in ipſa, alias enormiteri aculante apice.* ex illo *enormiteri* factum quibuſdam correctoribus, *ſolem imitari*. deinde aliis: *alia incrementa*. poſtremo: *alia atque alia incrementa*. Male etiam *in ſemetipſam* repoſuerunt. Rectum eſt: *cuius vertice vmbra colligeretur in ipſa, alias enormiter iaculante apice.* addidit apici obeliſci pilam, cuius E apicis vertice vmbra colligeretur in ipſa pila, quamuis enormiter vmbram iacularetur apex. Atque hæc obiter, quæ alibi latius explicabimus. Πόλον illum porro Ariſtophanis, in quo oſtendebatur ποῖ ἥλιος τέτραπται, eſſe ἡλιοτρόπιον Metonis quod in Πνυκὶ conſtituerat, planè habeo perſuaſum, rem ſcilicet longe ab Horologio diuerſam. Prodigium eſt autem abſurditatis quod vir tantus in eadem obſeruatione colligit ex illis verſibus Menandri, quos ſuperius adduximus, diurna & nocturna Horologia in vſu fuiſſe iam tempore illius comici. Quod paulo poſt confutabimus. Sed pergamus, vt cœpimus. De Polo & gnomone diximus, quod ſatis eſſet, vt probaretur nihil ad ὡρολόγια pertinuiſſe. Reſtant Herodoti verba diſcutienda de duodecim diei partibus, quæ non nemo ad eam ſententiam rapere poſſet, præſertim adiuncta mentioni πόλου & γνώμονος. Dicit Græcos à Babyloniis didiciſſe, πόλον καὶ γνώμονα, καὶ τὰ δυώδεκα μέρεα τῆς ἡμέρης. Quis non ex iſtis tribus ſtatim factum ſibi horologium hariolabitur? Hæc eadem virum illuſtrem tranſuerſum rapuere. Sed male calculum ponet, qui ſic putabit. Profecto minime dubirandum eſt quin iam Herodoti ætate in duodecim partes diuiſum diem habuerint Græci. Etenim cum & Gnomonicæ ratio tunc iiſdem fuerit cognita, vtique oportet & diuiſionem diei in partes duodecim non ignoraſſe. Quippe nullus propemodum vſus gnomonis abſque illa diuiſione. præterea hæc ſimul reperta videntur, ars Gnomonica & dies in duodenas tributus partes, dierum inæqualitas, climatum varietas, & quidquid in Aſtrologia ac Geometria Geographiaq; per vmbrarum incrementa colligi potuit, ac deprehendi, hinc planè pendet. Non magis interfuit annum in duodecim menſes habere diſpertitum, quam diem in duodecim particulas diuiſum. Huius rei inuentionem Græcos Babyloniis acceptam referre teſtis Herodotus. alij Gnomonem inueniſſe Anaximandrum volunt: nonnulli referunt ad Anaximenem eius diſcipulum. Sed quod in primis animaduertendum eſt, nec ex gnomonis inuentione, nec ex duodenis diei partibus, poſſit aliquis adhuc Horologiorum rationem & vſum, aut horarum obſeruationem, vitæ ciuili vindicare. Prius illa, poſterius iſta conſtat reperta, & in vſum relata. Cum δυώδεκα μέρεα τῆς ἡμέρης appellat Herodotus, de diei æquinoctialis partibus intelligit. Nondum Horarum nomen his particulis inditum, nondum etiam horologiorum inuentum Ipſe ille Herodotus qui meminit huius diurnæ partitionis in portiunculas duodecim, nuſquam τὴν ὡρῶν vocem ea ſignificatione poſuiſſe deprehenditur, ſed nec quiſquam veterum Græcorum hoc ſenſu vſurpauit, etiam Herodoto longe poſteriorum. Inter Vlpiani quæſita apud Athenæum, & hoc reponitur, εἰ καὶ τὴν ὥραν ἐπὶ τοῦ τῆς ἡμέρας μορίου. Si facta hæc quæſtio admodum recenti Græciæ ætate, ſatis ſigni eſt neminem paulo antiquiorum ea notione ſumpſiſſe hoc vocabuli. Herodotus ὥρας vocat anni tempora, lib. II. ἴσαι δὲ ὧραι συμβαίνωσι περιγινόμεναι εἰς τὸ δέον. vbi *horas* reddit Valla, imperitè. Legitur in Thaletis vita apud Diogenem: τὰς δ' ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ φασιν αὐτὸν εὑρεῖν, anni tempora, tempeſtates. vt *tempus anni* paſſim Latini dicunt. Diodorus: τὰς κατ' ἔτος ὥρας τετηρηκότα. & ſic alij paſſim. Diuiſio igitur diei

Digitized by Google

extitit in duodecim partes, priuſquam exiſteret in duodecim horas. Prioris illius diuiſionis auctores feruntur Babylonij qui & Chaldæi, quos etiam Aſtricæ ſcientiæ, & eius quæ propriè γενεθλιακὴ dicitur, inuentores fuiſſe conſtat. Hi & Zodiacum in duodecim ſigna diuiſerunt, & ſingula ſigna in partes triginta, quæ haud nomen aliud habuere, quam μοίρας. vnamquamque autem partem rurſum diuiſerunt, in ſexaginta λεπτά. ijdem ſunt qui & diem primi εἰς δώδεκα μόρια ſiue μοίρας etiam diſtribuerunt, & rurſum ſingulas μοίρας diei εἰς ἑξήκοντα λεπτά. Hæc μόρια diei ſine nomine diu fuere. Atque hæ diuiſiones omnes ab illis ſunt inuentæ, vt eius diſciplinæ quam excolebant cum percipiendæ, tum tradendæ facilior iniretur via: vel quia rationes eorum hoc ita poſtulabant. Babylonij diem appellabant ſpatium omne quod intereſt ab exorto Sole ad alterum eiuſdem exortum incipientem. Non puto ὥρης nomine hoc interuallum intellexiſſe Herodotum, aut à Babyloniis in duodecim μέρεα diuiſum eſſe. De die igitur naturali exponendum eſt, qui definitur ab ortu Solis ad occaſum. Nec de quolibet die naturali hoc ſtatuendum, ſed de æquinoctiali. Nam ad huius diei partes duodenario numero æqualiter diuidundas, Babylonij Græcique omnes Aſtrologi veteres & Gnominici rationes ſuas accommodarunt. Nec aliter ſanè fieri potuit. Et hoc ita fiebat nondum publicato horarum nomine & vſu. poſt eas repertas, & Horologia inuenta, quum horæ ipſæ variarent & pro dierum ratione modò breuiores modò longiores ponerentur, Aſtronomi tamen Aſtrologique omnes & Gnomonici, inſuper habita horarum ciuili obſeruatione, æquinoctiales ſolas ad vſum ac rationes ſuas obſeruabant. Etenim cum horologia omnia tum ad curſum Solis facta, horas exhiberent omnium anni menſium, ex vmbrarum momentis creſcentes ac decreſcentes, ſolius Gnomonis æquinoctialis vmbras reſpiciebant gnomonici, & rationes omnes Mathematicas ad eum dirigebant. Vitruuius lib. I. cap. VI. *Si autem animaduerterent orbis terræ circuitionem per Solis curſum & gnomonis æquinoctialis vmbras, ex inclinatione cæli ab Eratoſthene Cyrenæo rationibus Mathematicis, & Geometricis methodis eſſe inuentam ducentorum quinquaginta duûm millium ſtadiorum.* Etiam diuerſi regionum ſitus, quos varia facit inclinatio cæli, quique ex vmbrarum incrementis ac mutationibus deprehenduntur, non aliter colligi ſolebant, niſi per vmbræ æquinoctialis gnomonem. Idem Vitruuius lib. IX. cap. VIII. *Namque Sol æquinoctiali tempore in Ariete libraque verſando quas ex gnomone partes habet nouem, eas vmbra facit octo in declinatione cæli quæ eſt Romæ.* & paulo poſt: *ceteriſque omnibus locis alia alio modo vmbræ gnomonum æquinoctiales ab natura rerum inueniuntur diſparatæ.* ideo quibuſcunque in locis horologia diſcriberentur, eo loci ſumebant æquinoctialem vmbram. Quin etiam ad dierum augmenta ac detrimenta per ſingulos menſes indicanda non aliis horis quam æquinoctialibus vtuntur veterum Calendariorum auctores. Multa hactenus edita ſunt, habemus & ipſi nec dum edita Calendaria, quæ omnia decrementum & augmentum dierum in ſingulis menſibus per horas notant æquinoctiales. Cum ſcribitur in illis Calēdariis in Ianuario diem eſſe horarum VIII. noctem XVI. quis dubitet quin de horis æquinoctialibus capiendum ſit? Vetus habemus Calendarium in quo de Ianuario ita ſcriptum eſt: *Menſis hic habet horas die x. noctis quoque xiiij. ſimilis Decembri pro ſolſtitio.* & de Iunio ſic: *Menſis hic habet horas diei xiiij. noctis quoque x. ſimilis Iulio pro ſolſtitio.* Reliqua omitto. Hæc obuia & vulgaria ſunt. in his tamen viros maximos offendiſſe video. Mathematici veteres, & Genethialogi ad horoſcopum inueniendum, & quaſcunque alias artis ſuæ methodos explicandas, non alia ſumunt horaria ſpatia, præter æquinoctialia, nec de horis aliis exponenda ſunt eorum ſcripta, licet eo tempore quo ſcripſere dies omnis anni δωδεκαώρος eſſet inter ortum & occaſum Solis, ac proinde modo breuiores, modo longiores obſeruarentur horæ. Sed hac in parte ciuilem conſuetudinem ſequuti non ſunt, quæ prorſum rationibus ſuis ac methodis erat contraria, & incommoda. οἱ παλαιοὶ itaque διάστημα ſemper ponunt de æquinoctialis horæ ſpatio. Nec aliter intelligendus Manilius, vbicunque horarum facit mentionem. Quo magis miror virum incomparabilem, cui vitam Manilius debet, iſtic labi potuiſſe. Manilius lib. III. poſtquam de horis & ſtadiis Aſcenſionum tractauit, tranſit ad incrementa dierum exponenda, per ſingulos menſes & ſigna, quot nempe horæ quibuſque accreſcant menſibus, quæ tractatio his verſibus apud eum incipit:

Nunc quibus hiberni momentis ſurgere menſes
Incipiat, neque enim paribus per ſidera cuncta
Procedunt gradibus, niuei dum vellera ſigni
Contingant, æquum luces cogentia & vmbras
Ferre iugum.

Hibernis menſibus luces incipiunt creſcere à Bruma vſque ad ſolſtitium. par incrementum toto menſe cenſetur. Sed ſinguli menſes haud paribus momentis ſurgunt, id eſt creſcunt, nec iiſdem gradibus per omnia procedunt. Exempli gratia, ſi dies maxima minimam diem ſex horis ſuperauerit, primo menſe hora dimidia incrementi accedet diei, ſecundo menſe hora vna: tertio hora cum ſemiſſe: ſic tribus menſibus trium horarum ad diem fiet acceſſio. Quarto menſe ſimiliter hora & ſemihorium addetur: quinto menſe hora: ſexto & vltimo horæ dimidium. Sic ſupplentur illæ ſex horæ, quibus dies maxima totius anni, minima die maior eſt. Hoc eſt cur dicat Manilius

Digitized by Google

hibernos menſes quum ſurgere & creſcere incipiunt, non paribus gradibus procedere per cuncta ſidera, ſiue ſigna Zodiaci. cuius rei cauſam aſſignant, τὴν λοξότητα ζῳδιακοῦ. Vide Cleomedem lib. 1. capite περὶ τῆς αὐξήσεως τῶν ἡμερῶν. Non quærendum autem, de quibus horis intellexerit Cleomedes: nam palam eſt eum loqui de æquinoctialibus. Manilius quoque περὶ τῶν ἰσημερινῶν ὡρῶν intelligit, vt ipſe ibi diſertè teſtatur his verſibus ad finem diſputationis ſubiectis:

Nec tibi conſtabunt aliter veſtigia veri,
Ni lucem noctemque pares dimenſus in horas,
In quantum vario pateant ſub tempore, noris,
Regulaque exactas primum formetur in horas,
Quæ ſignetque diem ſedes, perpendat & vmbras.
Hæc erit in libra, quum lucem vincere noctes
Incipiunt, vel quum medio concedere vere.
Tunc etenim ſolum biſſenas tempora in horas
Æqua patent, medio quod currit Phœbus Olympo.

Superiore tractatu diſputarat, quot horæ vel horarum momenta per ſingulos menſes in quoque ſigno diebus creſcentibus accederent, incipiendo à Bruma. Nunc de quibus horis intelligendum ſit docet. Nec enim aliter veri veſtigia conſtatura, niſi æquinoctiales horæ ſumantur & vmbræ perpendantur ad æquinoctialem gnomonem. Has horas poſſe bis in anno horologiis ſciothericis colligi circa æquinoctium Autumni quod in libra fit, quum confecto æquinoctio diem noctes vincere incipiunt: & circa æquinoctium vernum, quo peracto, noctes concedunt diebus. Hic eſt germanus ſenſus horum Manilij verſuum, etiam ſi demus rectè heic legi eos verſus, vbi à Scaligero poſiti ſunt. de quo infrà. Fruſtra eſt igitur quod ad eum locum idem vir magnus quærit, cur non potius præcipiat indagare diem Brumæ, à qua incipit & dierum incrementum, & incrementorum diurnorum conſideratio. Mentem Manilij nullus percipit. à Bruma incipiunt menſes ſurgere per horarum momenta diſparia, quæ diebus accedunt creſcentibus. Horæ illæ æquinoctiales capiendæ, & ad æquinoctialis gnomonis vmbras perpendendæ. *primum iubebat*, inquit:

Principio capienda tibi eſt menſura diei,
Quam minimam Capricornus agit.

quam viam inſiſtes? Non aliter potes, niſi prius indagaueris diem ipſum æquinoctij. Hoc non vult Manilius. Sed non aliter veritatem ſuperiori diſputationi, quæ inſtituta eſt, de dierum per horas incrementis, poſſe conſtare, niſi per horas æquinoctiales id explicetur, quæ propterea ex Gnomone æquinoctiali ſumendæ ſunt. Nec vllum præterea ὡρονόμον ἰσημερινὸν intelligendum eſt, niſi eo ſenſu quo ſupra diximus. Sed nec ibi rationem docet horologij æquinoctialis conficiendi, vt perperam ſentit Vir magnus. Quia horæ tum variabant in horologiis gnomonicis, & modo erant brumales breuiſſimæ, modo

A ſolſtitiales longiſſimæ, modo æquinoctiales æquales, ideo per æquinoctiales expediendam eam methodum admonuit. Interdum auctores nominatim exprimunt, de quo genere horarum loquantur, interdum id ſupprimunt. Proclus in Sphæra: ἐν δὲ ταύτης διαιρέσεως ἀκολουθεῖ τὴν μεγίστην ἡμέραν, ὡρῶν ἰσημερινῶν γίνεσθαι ιε. τὴν δὲ νύκτα ὡρῶν ἰσημερινῶν θ'. Ita heic Manilius τὰς ἰσημερινὰς expreſſit. at Cleomedes de incrementis dierum, ὥρας tantùm nominat, & tamen ἰσημερινὰς intelligit: ὥστε εἰ ὥρας ἓξ ὑπερέχει ἡ μεγίστη τὴν ἐλαχίστην ἡμέραν, τῷ μὲν πρώτῳ μηνὶ, ἡμιώριον προστίθεσθαι τῇ ἡμέρᾳ, τῷ δὲ δευτέρῳ ὥραν, τῷ δὲ τρίτῳ ὥραν,

B καὶ ἥμισυ, ὡς πρὸς τῷ τελευταίῳ τριῶν ὡρῶν γίνεσθαι τὴν προσθήκην. Miror igitur dum lego hæc Scaligeri τοῦ πάνυ verba ad eum verſum Manilij, quo diſſertationem ingreditur de dierum incrementis,

Nunc quibus hiberni momentis ſurgere menſes
Incipiant.

Ad eum inquam locum ſic notat: *Horæ variant, vt ipſe longa hac diſputatione nos docuit. Quæ incrementa horarum, quibuſque accedant aſcenſionibus, docuit: at quæ incrementa & decrementa horarum ipſarum ſint, non docuit. Hoc igitur debet in anteceſſum dare, ne ſemper eumdem horarum modum vſurpemus: Hora enim diurnæ Solſtitia-*

C *les ſunt longiores diurnis Brumalibus, & nocturnæ Brumales longiores nocturnis Solſtitialibus.* Hæc quorſum attineant, non perſpicio, nec ſanè ad rem quæ tractatur pertinent. Si *Horarum incrementa* vocat, quæ diebus additæ maiores eos faciunt, cum illo ſentio. Sed aliud vult. non vnus horarum modus fuit, aliæ ſolſtitiales, aliæ Brumales. immo ſingulorum menſium, ac ſingulorum quoque dierum ſuæ horæ ac propriæ, modo breuiores ac decreſcentes, modo longiores ac creſcentes. Sed cum his inæqualibus ac va-

D riantibus horis, nihil habet quod agat Mathematicus, res ſuas omnes ac rationes dirigit & expendit per æquinoctialium & æqualium horarum normam. Tota ciuilis ratio, & quottidianus vſus incertis illis ac vagis horis tenebatur, Mathematica certis ac ſtatis. Idem Scaliger in conſpectu totius operis Maniliani, ait Manilium dicere, mendoſe aſcenſionibus ſignorum binas horas vulgo attribui, quum inæquales ſint ſignorum aſcenſiones. Quod ſi concederentur æquales eſſe: at horæ menſura inæqualis & incerta, quia hora eſt duodecima

E pars lucis aut noctis: luces vero & noctes in omni inclinatione variant. Hæc Scaliger. Ergo Mathematicus etiam incertis horis vtebatur. Profecto Manilius lib. III. eam vulgarem Mathematicorum opinionem improbat, quæ ſingulis ſignorum aſcenſionibus binas horas tribuebat. Inter alias rationes quæ faciunt, vt non poſſint videri ſignorum omnium aſcenſiones æquales, etiam horarum inæqualitatem allegat, ſed obiter tantum & adiuncta conditione. binæ horæ omnibus ſignis aſcendentibus non poſſunt

Digitized by Google

tribui, quia certum ſtatumque horis ſpatium non eſt, ſi modo, inquit, duodecim horas in omni die numeremus. Locus eſt egregius qui & corruptus eſt, nec rectè à viro magno intellectus. Sic legendus:

Quo fit vt in binas non poſſint omnia naſci,
Quum ſpatium non ſit ſtatum pugnantibus horis,
Si modo biſſena ſeruantur luce ſub omni,
Quem numerum debet ratio, ſed non capit vſus.

perperam legitur, *quum ſpatium non ſit tantum.* Sic apud Arnobium *ſtatis diebus* correximus, vbi vulgo ſcribitur, *tantis.* poſt multas alias rationes quibus aſſerit aſcenſionum inæqualitatem, poſtremo loco addit B etiam de horis inæqualibus. Non poſſunt, inquit, binis horis omnia ſigna aſcendere, quum horarum menſura non ſit ſtata, & certa, ſi modo tamen duodenas horas in omni die ſeruamus:

Quem numerum debet ratio, ſed non capit vſus.

quem numerum horarum in omnibus diebus ſeruandum ratio quidem ciuilis poſtulat, ſed non capit vſus Mathematicorum. Ratio quidem hoc exigit, vt omnis dies in duodecim horas deſcribatur, ſed vſus noſter, & Mathematica diſciplina hanc rationem non recipit, quia nos horis æquinoctialibus & æqualibus tantum vtimur. Poſt C hunc verſum ſequitur ſtatim in antiquis editionibus, & omnibus ſcriptis codicibus:

Nec tibi conſtabunt aliter veſtigia veri,
Ni lucem noctemque pares dimenſus in horas,
In quantum variis pateant ſub tempore, noris.

quos verſus Scaliger cum aliquot ſequentibus hinc ſubmouit, & in alium locum infra tranſtulit, vbi de dierum incrementis tractat Manilius. Malo certè facinore & exemplo id ab eo factum eſt, nullaque cum ratione. Quo facto planè oſtendit nihil vidiſſe in ſuperioribus verſibus, quos ita interpretatur: *Ratio*, inquit, *poſtulabat vt ſingula ſigna eſſent binarum horarum, ſed aliter experientia docet.* Quæ ridicula eſt expoſitio. poſtquam docuit multis de cauſis non poſſe binas horas dari ſingulis ſignis, quia non omnia æqualiter aſcendant, quum aliorum rectæ, aliorum obliquæ ſint aſcenſiones, poſtremo ſubiecit, etiam ſi æqualiter aſcenderent, non poſſe tamen in binas horas omnia exoriri, quia horæ ipſæ inæquales ſunt, & modo longiſſimæ, modo breuiſſimæ, prout dies creſcunt vel decreſcunt. Hæc cauſa inquit etiam probabilis fuerit, ſi modo diebus omnibus duodecim horas aſſignes, vt ratio communis exigit, ſed hunc numerum non capit vſus Mathematicorum & Aſtrologorum. Nec enim in omnibus quæ tractabis ex doctrina noſtra, aliter tibi conſtabunt veri veſtigia, niſi horas ſumas, quales ſunt æquinoctiali tempore, diebus ſcilicet & noctibus pares. Hic eſt Manilij ſenſus. Eſt tamen, vbi etiam Mathematicus vulgarium horarum morem non recuſat, quando ſcilicet ea res agitur, aut

A explicatur, quæ intra vnum diem naturalem, ab exortu Solis ad occaſum concludi poteſt. Tunc enim vulgarem vſum ſequendo nihil diſconuenit, aut incommodat regulis artis. Sic Hephæſtion Thebæus lib. 1. vbi ἐκλείψεων Solis ἀποτελέσματα exponit, quas vtique neceſſe eſt inter ortum & occaſum contingere, diem ex vſu vulgari in quattuor τριώρους diuidit, hoc eſt horas duodecim, & ita ἀποτελέσματα illa explicat, quas ſignificationes habeant, quæ in primo trihorio fiunt eclipſes, quæ in ſecundo, quæ in tertio, quæ denique in vltimo. κατὰ τὰς δυσμὰς ἡλίου ἐκλείποντος ἐν τῷ πρώτῳ τριώρῳ τὸν δυναστεύοντα Ἀσίας μετ' ἐνιαυτὸν τελευτήσειν. εἰ δὲ τὸ τελευταῖον τρίωρον ἐμφανής, Ἰταλίᾳ, καὶ Λιβύῃ, καὶ τοῖς πρὸς ἑσπέραν κατοικοῦσι φθοράν, καὶ ἀπώλειαν ἐσεσθαι. vocat πρώτην τρίωρον, tres primas diei horas ab exorto ſole, primam ſcilicet, ſecundam & tertiam: τὸ τελευταῖον τρίωρον, tres poſtremas ad occaſum Solis, decimam, vndecimam & duodecimam. Nam duodecima Sol occidebat, aut ſtatim à duodecima. Vide vanitatem artis. Quæ in primo trihorio fiunt eclipſes, populis & Regibus ad orientem mala portendere ait, quæ in poſtremis tribus horis accidunt, occiduis regionibus, vt Italiæ, Libyæque perniciem ſignificare, quia tum fiunt, quum iam dies inclinat, & ad occaſum vergit. idem eo capite paſſim δευτέρας & τρίτης τριώρου meminit. Alibi apud eum τῆς ὥρας nomen de æquinoctiali fere ſumitur, vt apud ceteros Mathematicos, vbicunque aliquid ex arte per horas computant. vt Hephæſtioni & aliis ὡριαῖον διάστημα, & ὡριαῖον δρόμημα τῆς σελήνης, de hora æquinoctiali intelligendum. Horæ D igitur æquinoctiales Aſtrologorum & Mathematicorum ſemper propriæ fuere. inæquales & vagæ communis vſus, quas Horologia tam Solaria quam Aquaria oſtendebant vulgo. Longe antequam huiuſmodi horarum cum nomine obſeruatio eſſet prodita, & horologia inuenta, Babylonij diem diuiſerant in duodecim partes æquales, diem vtique æquinoctialem, ad cuius normam & partium eius, ratiocinia ſua aſtronomica deducebant. Hanc diei in duodecim partes diuiſionem de die tantum æquinoctiali tam apud Babylonios, quam Ægyptios accipiendam eſſe illuſtri exemplo palam faciam. Inſigniter notabilis locus eſt E apud Orum Apollinem, qui id clariſſimè euincit. ibi dicit Ægyptios quum duo æquinoctia ſignificare volunt pingere Cynocephalum ſedentem. Hanc enim huius animalis naturam eſſe, vt per æquinoctia duodecies in die vrinam reddat, æquali ſemper inter duodenas vices ſpatio ſeruato. id ſimiliter facere, & in duabus æquinoctiorum noctibus. Verba eius hæc ſunt: ἰσημερίας δύο πάλιν σημαίνοντες, Κυνοκέφαλον καθήμενον ζωγραφοῦσιν. ἐν ταῖς δυσὶ γὰρ ἰσημερίαις τοῦ ἐνιαυτοῦ, δωδεκάκις τῆς ἡμέρας καθ' ἑκάστην ὥραν οὐρεῖ, τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ταῖς δυσὶ νυξὶ ποιεῖ. Ex his conſtat vete-

Digitized by Google

res Ægyptios, non alios anni dies in partes
duodecim diuiduos habuiſſe præter æqui-
noctiales. Nam nec aliis diebus præter-
quam æquinoctialibus, Cynocephalus duo-
decies meiebat, cuius animalis indicio hanc
diei partitionem inueniſſe traduntur. Non
rectè igitur Victorinus qui commentariis
in Rhetoricos Ciceronis libros, de omni
die, ac de horis omnium dierum id interpre-
tatus eſt. *Quodam tempore*, inquit, *Triſmegi-
ſtus quum eſſet in Ægypto ſacrum quoddam ani-
mal Serapi dedicatum, quod in toto die duodecies
vrinam feciſſet pari ſemper interpoſito tempore, per
duodecim horas diem dimenſum eſſe conicit, &
exinde hic horarum numerus cuſtoditur.* Non in
omnibus anni diebus ſacrum illud animal
vrinam duodecies proijciebat, ſed per dies
tantum æquinoctiorum. Hinc à Triſmegi-
ſto diei æquinoctialis in duodecim partes
diſtributio tradita. At Victorinus ad tem-
porum ſuorum conſuetudinem reſpexit,
qua duodenarius horarum numerus, per
omnes anni dies cuſtodiebatur, quum Æ-
gyptij veteres in ſolis æquinoctiorum die-
bus hunc numerum obſeruarent, vt pla-
niſſimè colligitur ex illo Ori loco, qui ibi-
dem etiam refert Ægyptios in horologiis
ſuis aquariis Cynocephalum exſculptum
ſolitos conſtituere, cuius ex genitali aqua
proflueret, qua iuſtè diuiderentur duode-
næ illæ partes diei æquinoctialis, totidem-
que noctis. Ori interpretes partes eas ὥρας
vocat, & ὡρολόγια, aquaria illa vaſa, dum
temporum ſuorum habet rationem. διόπερ
καὶ ἄχρι νῦν ἐν τοῖς ὑδρολογίοις αὐτῶν Αἰγύπτιοι Κυνοκέφα-
λον καθήμενον γλύφουσιν, ἐκ δὲ τοῦ μορίου αὐτοῦ ὕδωρ
ἐπιρρέον ποιοῦσιν, ἐπεὶ, ὥσπερ προεῖπον, τὰς τῆς ἰσημε-
ρίας δώδεκα σημαίνει ὥρας. Ceterum ne ex ve-
retillo animalis aqua prolixius effundere-
tur quam par eſſet ad iuſtam horæ menſu-
ram ſeruandam, aut rurſus æquo parcius
flueret, auulſo è cynocephali cauda pilo,
ad eius inſtar tenue ferrum parabant, quo
aquæ fluxum adtemperabant. Sic legenda
porro ſunt ac diſtinguenda Ori verba, qui-
bus hoc narrauit: ἵνα δὲ μὴ εὐρύτερον τὸ κατα-
σκεύασμα ὑπάρχῃ, δι᾽ οὗ τὸ ὕδωρ εἰς τὸ ὡρολόγιον ἀπο-
κρίνεται, μήτε πάλιν στενότερον. ἀμφοτέρων γὰρ χρεία,
τὸ μὲν γὰρ εὐρύτερον ταχέως ἐκφέρον τὸ ὕδωρ, οὐχ
ὑγιῶς τὴν ἀναμέτρησιν τῆς ὥρας ἀποτελεῖ, τὸ δὲ
στενότερον κατ᾽ ὀλίγον, καὶ βραδέως ἀπολύει τὸν κρουνόν,
ἐκ τῆς οὐρᾶς τρίχα δείραντες, πρὸς τὸ ταύτης πάχος
σίδηρον κατασκευάζουσι πρὸς τὴν προειρημένην χρείαν.
Addit ibidem Cynocephalum duodecies die
toto æquinoctiali clamorem tollere ſoli-
tum: καὶ ὅλα ἐν ταῖς ἰσημερίαις μόνος τῶν ἄλλων ζώων
δωδεκάκις τῆς ἡμέρας κράζει καθ᾽ ἑκάστην ὥραν. His
rebus & illius animalis magiſterio edocti
Ægyptij diem naturalem æquinoctialem
duodecim horarum fecerunt, & noctem
ſimiliter æquinoctialem totidem, quod duo-
decies noctibus etiam vrinam redderet per
æquinoctia Cynocephalus. Sic viginti quat-
tuor partium ſiue horarum, verum diem
habuerunt, quo & nox comprehenditur,

A qui fit vno cæli circumactu. Id etiam co-
gnoſcitur ex Oro Apolline in hieroglyphi-
co quod his apud eum concipitur: μῆνα
δὲ γράφοντες, σελήνης χ̄ ·, καθὸ καὶ προέκειται,
ἔχει εἴκοσι καὶ ὀκτὼ ἡμέρας ἰσημερινὰς μόνας, ἐξ
εἴκοσι τεσσάρων ὡρῶν τῆς ἡμέρας ὑπαρχούσης καθ᾽
ἃς καὶ ἀνατέλλει. Mirum eſt hoc hieroglyphi-
cum, & ſi quid iudico, malè deſcriptum.
Dicit Ægyptios, vt menſem exprimant,
pingere lunæ faciem, quæ viginti & octo
dies habeat æquinoctiales ſolos. hoc ridi-
culum. Quomodo enim in facie lunæ tot
illi dies pingi potuerunt? deinde cur æqui-
B noctiales ſoli? præterea non ſolus dies æqui-
noctialis viginti quattuor horis conſtat, vt
ibi dicitur. Veriſſima emendatione locum
inquinatiſſimum ſic emaculo: μῆνα δὲ γρά-
φοντες, σελήνης σχῆμα καθὸ καὶ προέκειται ἔχει εἴκοσι
καὶ ὀκτὼ ἀριθμοὺς, ἡμέρας σημαίνοντα, ἐξ εἴκοσι τεσσά-
ρων ὡρῶν τῆς ἡμέρας ὑπαρχούσης. vt menſem ſi-
gnificarent, pingebant lunæ faciem haben-
tis viginti octo numerum, qui numerus
dies deſignabat, quibus luna apparet. Ad-
dit, ἐξ εἴκοσι τεσσάρων ὡρῶν τῆς ἡμέρας ὑπαρχού-
σης, ne quis de die naturali caperet qui or-
tu & occaſu ſolis terminatur. Sic multa alia
C hieroglyphica per numerorum notas oſten-
derunt. Ἡδονὴν δὲ δηλῶσαι βουλόμενοι δεκαὲξ ἀριθ-
μὸν γράφουσιν. ἀπὸ τούτων γὰρ τῶν ἐτῶν ἀρχὴν τῆς πρὸς
γυναῖκας συνουσίας, καὶ πρὸς τέκνα γενέσεως οἱ ἄνδρες
ἔχουσι. Coitum ſimiliter indicabant, δύο δεκαὲξ
ἀριθμοὺς γράφοντες. Sic ἀφωνίαν ſignificaturi pin-
gebant numerum mille nonaginta quinque,
quo numero dierum triennij ſpatium con-
ficitur, intra quod tempus niſi loqui cœ-
perit infans lingua præpeditum eſſe iudi-
candum eſt, & ἄφωνον perpetuo futurum.
ita igitur & menſem denotabant, luna pi-
cta cum numero viginti octo, quot diebus
D lunaris conſtat menſis. Diem huiuſmodi in
viginti quattuor partes Ægyptij diuidebant.
Atque hic dies eſt Aſtrologorum. Cenſori-
nus: *Huiuſmodi dies ab Aſtrologis & ciuitatibus
quattuor modis definitur. Babylonij quidem à Solis
exortu ad exortum eiuſdem aſtri diem ſtatuerunt.
At in Vmbria plerique à meridie ad meridiem*, &c.
aſtrologos vocat Babylonios, qui diem ab
ortu Solis auſpicabantur, & finiebant al-
tero exortu. Hodierni Mathematici à me-
ridie incipiunt, & inde omnia ſua ratioci-
nia ducunt. Babylonii & Ægyptij Geneth-
liaci, qui ab ortu Solis incipiebant calcu-
lum ſuum ponere, diem viginti quattuor
E partium ſiue horarum æqualium conſtitue-
bant, eaſque partes à die in noctem con-
tinuabant, vt hodie etiam ſolent noſtri, li-
cet à meridie exordiantur. quum igitur illi
diem naturalem cum nocte in viginti quat-
tuor particulas æquales diuiderent, ſic fie-
bat, vt ſoli dies æquinoctiales duodecim
partibus conſtarent, noctesque totidem.
Etenim quum viginti quattuor horæ iun-
ctim in νυχθημέρῳ computantur, omnium ho-
rarum par eſt ſemper interuallum. at cum
duodecim horis omnis dies diuiſus notatur,
creſcendi

Digitized by Google

creſcendi ac decreſcendi inter ipſas horas alterna eſt mutatio, vt rectè Hyginus ſcribit de Limitibus conſtituendis. *Per hunc Zodiacum, Sol ire fertur, & orbem terrarum viginti & quattuor horis circumire. Harum ferunt viginti quattuor horarum innctarum ſemper vnum eſſe interuallum.* Poſt horologia verò, & horas inuentas omnis dies duodecim partes habere cœpit, quas horas dixere. Græci quoque antiquiſſimi Aſtronomi, qui ab Ægyptiis & Babyloniis doctrinam ſuam hauſerunt, in diſciplina rerum cæleſtium ex arte gnomonica dirigenda, eamdem cum illis viam inſtiterunt, & diem ſimiliter diuiſum in viginti quattuor partes æquales obſeruarunt, ex quibus duodenæ partes datæ diebus æquinoctialibus ſolis. Hæc ſunt *δυώδεκα μέρεα τῆς ἡμέρης*, quæ Græcos à Babyloniis ſumpſiſſe cum polo & gnomone ſcribit Herodotus. Nam *πόλος* & *γνώμων* tunc temporis, nec aliis quàm Mathematicis ſeruiebant, nec alias diei partes deſignabant. Solſtitia & æquinoctia, & quæcunque alia explorauere ex vmbrarum momentis, ad æquinoctialis gnomonis vmbras, & per duodecim diei æquinoctialis partes, ea deprehendiſſe conſtat. Profectò hæc fuit apud illos vetuſtiſſimos Græciæ Aſtronomos magnopere exagitata, multúmque deſudata inueſtigatio ſolſtitiorum, & æquinoctiorum. Thales primus, *κατά τινας δύο μόνα συνέγραψε, τὰ ἄλλα ἀκατάληπτα εἶναι δοκιμάσας.* idem fertur primus Græcorum Aſtricæ ſcientiæ ſtuduiſſe, Solis eclipſes & ſolſtitia deprehendiſſe. Laërtius: *δοκεῖ δὲ κατά τινας πρῶτος ἀστρολογῆσαι, καὶ ἡλιακὰς ἐκλείψεις, καὶ τροπὰς προειπεῖν.* Anaximander, qui primus apud Græcos gnomonis inuentor traditur, ex vmbrarum ratione, & arte gnomonica æquinoctia ſimiliter & ſolſtitia inueſtigauit, & Lacedæmone gnomonem ſtatuit, *τροπάς τε καὶ ἰσημερίας σημαίνοντα.* Meton Athenienſis *ἡλιοτρόπιον θετὸν* conſtituit *ἐν Πνυκί.* Quod *ἡλιοτρόπιον*, vt hoc iterum iterumque repetam; machina fuit cum gnomone ad colligendum ex vmbrarum incrementis quo die futurum eſſet ſolſtitium æſtiuum. *Πόλον* vocat Ariſtophanes, quod ad inſtar pilæ eſſet vel hemiſphærij. Eiuſdem generis *ἡλιοτρόπιον* oſtendendis ſolſtitiis factum, in Achradine Syracuſarum viſebatur, ab Archimede, vt videtur poſitum. Huiuſmodi *ἡλιοτρόπια* ſiue *πόλοι γνωμονικοὶ*, vel etiam *σκιόθηρα* vt vocat Diogenes in Anaximandro, ad formam Horologij deſcripta fuiſſe videntur. Nam & gnomonem erectum habebat, ad vmbrarum incrementa ac decrementa notanda: lineas duodecim in hemiſphærio vel polo ſignatas ex numero partium diei æquinoctialis, per quas decurreret vmbra. Parum certè abeſt quin horologia æquinoctialia vocari poſſint, vt hodie ſunt omnia quæ

A ad ſolis curſum componuntur arte gnomonica. Sed heîc cardo vertitur totius huius Exercitationis. *ὡρολόγια* illa non fuere, nec horis enim monſtrandis erant facta. Horarum nomen adhuc tum ignotabatur, nec niſi longo poſt tempore cognitum eſt. Solis Mathematicis & Aſtronomis vſui erant. nullius plane vſus in vita ciuili, niſi quatenus populus ex ijs diſcebat; quando futuri eſſent ſolſtitiorum & æquinoctiorum dies. Quod & ipſum ſciri, non parui momenti eſt, nec parui vſus in rebus Ruſticis procurandis. Ideo publicis locis vrbium

B ponebantur ab Aſtrologis eiuſmodi *ἡλιοτρόπιον* machinæ, vt populus ex his cognoſceret, quo die æquinoctia & ſolſtitia eſſent obſeruanda, quot dies adhuc ſupereſſent vſque ad illud & illud æquinoctium ſiue ſolſtitium, quot dies ab illo & illo æquinoctio ſiue ſolſtitio præteriſſent. vt ille apud Ariſtophanem in *Γηρυτάδῃ* dici ſibi poſtulabat ex *ἡλιοτροπίῳ* Metonis, *πόστην ἥλιος τέτραπται*, quota dies eſſet numeranda à ſolſtitio confecto. Ceterum ad partes diei obſeruandas, tempuſque prandij aut cœnæ ſtatum cognoſcendum, aut cuiuſcunque

C negotij, cui tempore condicto eſſet occurrendum, alia methodo vtebantur, nondum horarum diſciplina reperta, nec horologiorum arte. Quod vel hinc maximè concludi oportet. Eam methodum qualis eſſet, ſuprà explicauimus, ex vmbra pedibus metienda. Inde illæ loquutiones apud Atticos ſcriptores, & Comicos præcipuè, paſſim obuiæ, *δεκάποδος σκιᾶς* vel *στοιχείου*, ad cœnam properare, quum vmbra decem pedes habet vel duodecim pedes. At vir magnus Noris in Manilium, Horologia tam nocturna quam

D diurna fuiſſe iam tempore Menandri colligit ex eius verſibus, quos ſuperius adduximus, iterum heîc producendis. Verba facit de quodam ad cœnam inuitato *δωδεκάποδος σκιᾶς οὔσης.* ita igitur habent:

> ——— *ὃς κληθείς ποτε*
> *Εἰς ἑστίαν δωδεκάποδος, ὄρθριος*
> *Τρέχει τὴν σελήνην ἐπέτρεχε τὴν σκιὰν ἰδὼν*
> *Ὡς ὑστερίζων καὶ παρῆν ἅμ' ἡμέρᾳ.*

Nihil in iſtis video quod trahi poſſit ad *ὡρολογίων* nocturnorum probationem; ſed nec ad diurnorum. Quid enim, quæ-

E ſo te, hinc peti poteſt ad aſſerenda Horologia diurna? Nam de nocturnis, abſurdiſſimum. quaſi luna ſcilicet etiam horas oſtenderet. Aliquis ille inuitatus erat ad cœnam, *δωδεκάποδος*, ſubaudiendum *σκιᾶς* vel *στοιχείου*, quum duodecim pedum eſſet vmbra. Græculus trechedipnus, & qui metuebat non adeſſe tempori, ſummo mane experrectus, lunam videt clarè luceſcentem, putat eſſe Solem; ſurgit & ad lunam tanquam ſi ſol eſſet, vmbram me-

tiens, ad cœnam pergit, cum ſol luceſcere commodùm inciperet. Putabat Scaliger δωδεκάποδα σκιὰν ſignificare duodecimam diei horam, cum hora conſpicitur in duodecima linea. Quod multis modis falſum eſt, & ineptum. Dicit inuitatum illum quemdam ad cœnam, hora duodecima. Hæc hora diei vltima erat, cum iam Sol occideret. Immo lineam illam duodecimam vix Sol attingebat in Horologiis. Hinc nec vltra vndecimam Palladius metitur vmbras, ſed horæ tantum primæ, & vndecimæ meminit, nec duodecimam numerat. Si δωδεκάπους σκιὰ pro duodecima hora ſumenda eſt, quum hæc poſtrema ſit diei hora, poſt eam nulla iam erit vmbra metienda. Quid igitur illi facies qui apud alium Comicum vocatur ad cœnam, quum vmbra menſuram viginti pedum habuerit? Sic enim Eubuli Comici verſus habent, qui apud Athenæum leguntur:

Εἰπόντος αὐτῷ τοῦ φίλου, ὁπηνίκ' ἂν
Εἴκοσι ποδῶν μετρῶντι τὸ στοιχεῖον ᾖ
Ἥκειν.

Iuxta Scaligeri interpretamentum εἴκοσι ποδῶν στοιχεῖον, de hora vigeſima fuerit accipiendum. Nam δωδεκάπους σκιὰ & δωδεκάπουν στοιχεῖον idem. Pollux: τῇ σκιᾷ ἐπεμετροῦντο τὸν καιρὸν τῆς ἐπὶ τὸ δεῖπνον ὁδοῦ, ἣν καὶ στοιχεῖον ἐκάλουν. Atqui duodecim tantum horæ in diem putabantur. vt hinc prorſus liqueat, falſam eſſe expoſitionem, quæ δωδεκάποδα σκιὰν, duodecimam horam, & in duodecima linea conſpectam vmbram pro eadem re computat, quaſi vmbra tunc duodecim pedes habuerit. Ergo prima hora diei, & vmbra conſpecta in prima linea, vnum pedem tantum habuerit dimenſa. Quis neſcit contra ea longiſſimas eſſe vmbras primæ horæ, & poſtremæ, ſexta autem hora hoc eſt meridie eaſdem cadere breuiſſimas? Hinc Palladius in omnibus menſibus primæ horæ vmbras, pares facit vmbris horæ vndecimæ. Æquè falſum eſt, quod vir alter eruditiſſimus, ἑξάπουν στοιχεῖον apud Lucianum in Saturnalibus de ſexta hora, id eſt meridie interpretatur. Quod ipſum quidem plus haberet rationis. nam menſe Martio & octobri, ſexta hora iuxta Palladium pedum eſt quinque. Non minus tamen abſurdum eſt, ac ridiculum, vt pote quod ex eadem erroris origine deſcendat. Perſuaſerunt ſibi viri maximi rationem illam veterum comicorum quæ vmbras pedibus metitur, in gnomonibus ſciothericis fuiſſe poſitam rotam. Quo nihil fingi poteſt magis commenticium. Inde eorum alter lib. 1. Animaduerſionum in Athenæum cap. 1. adnotat, quod poſterioribus Græcis Latiniſque *hora* ſignificat, id priores qui gnomonum ſciothericorum tantùm vſum habebant notum, σημεῖον & στοιχεῖον dixiſſe. Contrarium planiſſumè verum eſt. Priores Græci Latinique,

A qui gnomonum, & ſciothericorum vſum non habebant, στοιχεῖον & σκιὰν tot pedum ac σημεῖον dixere. At poſteriores Horam ex gnomone, & ſciothericis horologiis obſeruarunt. Quis ignorat horologia, & ſciothericos gnomones eorum fuiſſe temporum quibus horas numerarunt? Soli pueri citra culpam poſſunt hæc neſcire. Tanti viri non excuſabiliter heîc peccarunt. Certè per ea tempora, quibus vmbras pedibus metiebantur ad diei particulas deſignandas, ars gnomonica iam tum erat nota, ſed non ad eum vſum, vt horas inde

B colligerent ac numerarent, quorum nomen æquè tunc locorum inauditum fuit, quam horologiorum. ex illis tamen gnomonicis inuentis profecta videtur hæc ratio vmbrarum metiendarum. corporis ſui quiſque vmbram propriis pedibus metiebatur, & ex eius menſura colligebat, quota diei pars eſſet, & quantum Sol vel ad meridiem, vel ad occaſum progreſſus feciſſet, quantum à ſummo mane abeſſet, vel à veſpera. Poſt horarum & horologiorum vſum repertum, hæc eadem ratio manſit. ex qua obſeruatum eſt, quæ diei

C hora, quo menſe quot pedes vmbræ iacularetur, ad modulum corporis menſurata propriis cuiuſque pedibus. Palladius de R. R. huius obſeruationis præcepta per ſingulos menſes accuratè tradidit, qua hora, quoque menſe vmbræ tot pedes habere deberent. Hac methodo vtebantur Ruſtici, & quibus horologia longè erant. Fallitur ſi quis exiſtimat hunc modum vmbræ metiendæ ad gnomonem ſciotherici organi colligi ſolitum. Horas tantum numerabant, & quum primam lineam tangebat vmbra, prima erat hora, quum

D ſecundam ſecunda, atque ita deinceps. Perſius:

—— quinta iam linea tangitur vmbra.

id eſt, iam quinta eſt hora. Extant verſus Bedæ de ratione componendi horologij, quibus eadem methodus vmbræ per pedes metiundæ explicatur, vt à Palladio deſcripta eſt. & *lineas* vocat, quas Palladius *horas*. certè nihil vetat & huiuſmodi horologium ita componi, vt gnomon in terra collocetur, ad hominis iuſtam altitudinem, cuius gnomonis vmbræ, ad horas colligendas pedibus menſurari debeant: vt ex vm-

E bræ vel lineæ menſura, quota ſit hora diei, poſſit ſciri. Ceterùm ita vt dixi vmbram corporibus admetiebantur. Theodorus in epiſtola ad Theophilum: δεῖ σε πειρωμένου σημειοῦσθαι τὰς ὥρας μετροῦντα τὴν ἑαυτοῦ σκιὰν τοῖς ἰδίοις ποσὶν ἐν τῷ μεταπηδῆσαι ἕνα παρ' ἕνα πόδα, ἕως τοῦ τόπου ἔνθα ἔτυχε τὸ ἄκρον τῆς κεφαλῆς σου ἐν τῷ ἵστασθαί σε ὀρθὸν καθορῶντος διὰ τῆς σκιᾶς. Nec eſt quod quis obiiciat fallacem hanc videri rationem: nam proceriora corpora longiores vmbras mittere. Sanè, ſed ijdem procerioris ſtaturæ homines,

etiam pedes habent longiores; & qui breues ſunt, minus longos. Sic proportio ſeruatur, & fides vtique conſtat vnicuique menſuræ, tam longioris quàm puſillioris ſtatus hominum. Eadem proportione collegit olim Pythagoras, cuius proceritatis Hercules fuiſſet. Etenim comprehenſa menſura pedis eius, qua curriculum Olympici ſtadij menſus fuerat, quanta corporis excelſitas ei menſuræ conueniret, ſecundum naturalem membrorum inter ſe ſymmetriam, commentatus eſt. Et hæc notiſſima. Quod autem veteres auctores, in mentione gnomonicorum σκιοθήρων, vmbræ incrementorum ſæpe meminerunt, non ex eo ſequitur incrementa illa vel decrementa vmbrarum in gnomonicis ὡρολογίοις ad pedem vulgo fuiſſe menſurata. Nec στοιχεῖον, ſtilus eſt gnomonis, vt perperam quidam interpretantur in iſtis loquutionibus Atticorum, στοιχεῖον δεκάπουν, δωδεκάπουν, ἑξάπουν, ſed vmbram ſignificat, quam facit corpus, in longum porrectam. Pollux στοιχεῖον & σκιὰν idem eſſe ſcribit. Nunc reſtat inquirendum, quando potiſſimum obſeruari cœptæ ſint horæ, & Horologiorum vſus ſit proditus, tam in Græcia quam Romæ. Vtrumque ſanè εὕρημα ab eadem origine dependet, eumdemque habet auctorem. cui rei reperiundæ viam muniuiſſe videtur antiqua diei æquinoctialis partitio in duodecim μέρη, quam Babylonij primi vel Ægyptij Aſtrologi inſtituerunt, quáque adeo Græci veteres vſi ſunt in explorandis multis aſtricæ ſcientiæ arcanis, quæ ex gnomonica ratione & vmbris deprehendi datur. At poſterius hoc horarum inuentum diem omnem in duodecim horas diuiſit, æquinoctialem, brumalem & ſolſtitialem, & horologia fecit gnomonica horis illis duodecim in diem notandis, per omnia anni tempora. Quæ ratio inſtituta eſt, non vt mathematicis vſibus ac demonſtrationibus ſeruiret, ſed vt ciuilem & negotioſam vitam, quam Græci πολιτικὴν vocant, his interuallis diſtingueret. Vitruuius capite quo tractat de horologiorum ratione & vſu, atque eorum inuentione, & inuentoribus, primum veluti antiquiſſimum nominat auctorem Beroſum Chaldæum, *qui hemicyclium excauatum è quadrato ad enclimaque ſucciſum dicitur inueniſſe.* poſt eum Ariſtarchi Samij meminit, qui Scaphen ſiue Hemiſphærium reperit: ſequuntur alij vt Eudoxus, Apollonius, & Scopas Syracuſius, reliqui, qui partim iiſdem fermè temporibus ætatem egerunt, partim poſteriores Eudoxo fuere. Haud puto tamen ætatis rationem habuiſſe Vitruuium in ea dinumeratione facienda. Beroſus Chaldæus Aſtrologia clarus fuit. is eſt cuius meminit Plinius lib. VII. cap. XXXVII. his verbis: *Variarum artium ſcientia innumerabiles enituere, quos tamen attingi par ſit florem hominum libantibus: Aſtrologia Beroſus, cui ob di-*

A *uinas prædictiones Athenienſes publice in gymnaſio ſtatuam inaurata lingua ſtatuere.* Legitur in Rigaltiano: *Aſtriga Berioſus.* Lege: *Aſtrica Beroſus.* & ſubintelligendum, *ſcientia.* quod præceſſit. ἡ ἀστρική. Huius diſciplinæ ſcholam in Coa inſula apparuiſſe Beroſum iſtum dicit Vitruuius. Primus Eudoxus Aſtronomiam ab Ægypto Græcis ſuis intulit: at Beroſus à Babyloniis ſuis in Græciam attulit, τὴν γενεθλιαλογίαν. Si hic idem eſt cum eo Beroſo qui Βαβυλωνιακὰ ſcripſit, circa tempora Alexandri Magni vixiſſe certum eſt. Clemens Alexandrinus eum citat, ἐν τοῖς Χαλδαϊκοῖς. Sacerdos fuit Beli, καὶ προφή-

B της. certè & ἀστρολόγος vt fere omnes fuere tam Ægyptij quam Babylonij prophetæ ac ſacerdotes. immo & quales Ægyptiis prophetæ, tales Aſſyriis Chaldæi, qui & Aſtrologi. Clemens Stromateωn lib. I. de aſtrica philoſophia ac fatidica: Προέστησαν δὲ αὐτῆς Αἰγυπτίων δὲ οἱ προφῆται, καὶ Ἀσσυρίων οἱ Χαλδαῖοι, καὶ Γαλατῶν οἱ Δρυΐδαι. Huius Beroſi filiæ Sabbæ nomine quæ fatidica fuerit, & in numerum Sibyllarum à quibuſdam relata, meminit Pauſanias in Phocicis: παρὰ Ἑβραίοις τοῖς ὑπὲρ τῆς Παλαιστίνης γυνὴ χρησμολόγος, ὄνομα δὲ αὐτῇ Σάββη, Βηρώσου δὲ τὸν πατέρα, καὶ

C Ἐρυμάνθης μητρός φασι Σάββην. οἱ δὲ αὐτὴν Βαβυλωνίαν, ἕτεροι δὲ Σίβυλλαν καλοῦσιν Αἰγυπτίαν. Interpres vir doctiſſimus, hanc Beroſi filiam Sabbam poſt Demo, quæ Cumis vaticinata eſt, fuiſſe exponit. praua nimirum diſtinctio Græcorum Pauſaniæ verborum, in hunc errorem eum induxit. Sic enim vulgo legitur: ἐπιχώριοι δὲ καὶ ὕστερον τῆς Δημοῦς παρὰ Ἑβραίοις τοῖς ὑπὲρ τῆς Παλαιστίνης. verùm ſic ea verba ſunt interpungenda: Χρησμὸν δὲ οἱ Κυμαῖοι τῆς γυναικὸς ταύτης ἐς οὐδένα εἶχον ἐπιδεῖξαι, λίθου δὲ ὑδρίαν ἐν Ἀπόλλωνος ἱερῷ δεικνύουσιν οὐ μεγάλην, τῆς Σιβύλλης ἐνταῦθα φάμενοι κεῖσθαι τὰ ὀστᾶ, ἐπιχώριοι δὲ καὶ ὕστερον Δημοῦς. Παρὰ Ἑβραίοις

D τοῖς ὑπὲρ τῆς Παλαιστίνης. Cuius eſſet aut quo nomine Sibylla illa quæ Cumis oracula dabat, inter veteres dubitatum eſt. aliis aliter diſſentientibus, Hyperochum Cumanum oriundo, Cumanæ illi Sibyllæ Demo nomen fuiſſe tradere, dicit Pauſanias. De quo tamen ipſe an verum ſit, dubitare videtur. Cumanos vrnam ait oſtendere in Apollinis templo, in qua dicerent oſſa Sibyllæ ſita. Huic vrnæ poſtea inſcriptum fuiſſe nomen Demo. hic ſenſus illius loci. Nihil igitur habuit commune cum illa De-

E mo Beroſi filia, nec ſtatim poſt eam vixiſſe, aut in numerum Sibyllarum recenſitam eſſe dici poteſt. Iuſtinus Martyr Sybillam Babyloniam Beroſi filiam, eamdem cum Cumana vult fuiſſe, eamque è Babylonia Cumas Italiæ commigraſſe neſcio quo modo, atque ibi vaticinia fudiſſe. Quod ſi verum eſt, longè antiquiſſimus ille Beroſus fuerit, & alius ab eo Beroſo qui Χαλδαϊκὰ ſiue Βαβυλωνιακὰ ſcripſit. Haud ſcio tamen quam tuto in

Digitized by Google

his credatur Iuſtino Martyri. Quod ſi damus Beroſum illum Aſtrologum tanto antiquorem fuiſſe Alexandri temporibus, certè horologium quod ab eo inuentum proditur, non ex eorum genere fuerit, quæ poſt horarum nomen & vſum vulgatum, in noticiam venere, ſed qualia vetuſtis Ægyptiis & Babyloniis aſtrologis in vſu fuere gnomonica, & ſciotherica organa. Et ſane hæc ſæpe confundunt auctores, quod non oportuit. Si Beroſus iſte idem fuit cum hiſtorico, haud longe ab eius ætate Ariſtarchus Samius, vt nec Eudoxus. & ſanè vix dubium eſt, quin idem fuerit. Sic Horologiorum in Græcia inuentio non longo tempore præceſſit ætatem Alexandri Magni. Baton vnus ex nouæ Comœdiæ auctoribus, primus quod ſciam, ὡρολόγιον nominauit:

----ὥστ' ἀναφέρειν
Ὡρολόγιον δόξει τις, οὐχὶ λήκυθον.

Non poteſt, ex his verſibus colligi quod vir doctiſſimus conijcit, iam tum vulgata fuiſſe horologia viatoria, & penſilia, quorum meminit Vitruuius, quæ recentioris inuenti eſſe conſtat. Sed nec ſatis ſcio an apud Athenienſes vnquam recepta fuerit hæc obſeruatio Horarum, ex horologiis ad Solem factis petenda. Certe ſi aliquando recepta illis eſt, ſero admodum id contigiſſe oportet. Etenim Atticiſtæ ſcriptores medij æui, quia nomen ὥρα veteribus Atticis eo ſenſu incognitum eſt, nunquam & ipſi diem per horas computant. Lucianus in *Saturnalibus* horam qua eo die lauabant vulgo, non vulgari loquela expreſſit, ſed veteri Attica: Νόμοι συμποτικοί, λούεσθαι μὲν ὁπόταν ἑξάπουν τὸ στοιχεῖον ᾖ. illud ἑξάπουν στοιχεῖον, non eſt hora ſexta, vt nec δωδεκάπουν στοιχεῖον hora duodecima, vt perperam perſuaſum hominibus eruditione præſtantibus. alioquin & εἴκοσι ποδῶν στοιχεῖον hora eſſet viceſima. quod eſt abſurdiſſimum. Sed ἑξάπουν στοιχεῖον veterum Atticorum, vtcunque reſpondet, horæ quintæ vel ſextæ Romanorum, qua hora conuiuia tempeſtiua agitari vulgo ſolita, vt moris erat diebus feſtis ac ſollemnibus. Iuuenalis:

----*quamuis ſolida hora ſuperſit.*
Ad ſextam.

Tertullianus in Apologetico: *Saturnalibus non lauor diluculo, ſed honeſta & ſalubri hora.* Legitimum cœnæ tempus apud Atticos erat, quum δεκάπουν, aut δωδεκάπουν eſſet στοιχεῖον. at diebus feſtis quibus maturius ſolebant inire conuiuium, vnde & *tempeſtiua conuiuia* appellata, τὸ ἑξάπουν στοιχεῖον obſeruabant aut ἑπτάπουν. Apud Heſychium ἑπτάπους σκιὰ ex aliquo Comico refertur. Valde tamen vaga & incerta hæc ratio. nam per ſingulos menſes mutabat vmbra, nec eadem menſura illi conſtabat ſolſtitialibus & brumalibus, vel æquinoctialibus diebus. Vt vt ſit, certum tamen eſt ex more antiquo Attico Lucianum horam tempeſtiui conuiuij, & maturius iniri ſoliti ad ἑξάπουν στοιχεῖον poſuiſſe, quia Romani vulgo diſcumbebant in eiuſmodi conuiuiis proximè horam quintam, aut ſextam. Hinc *conuiuia ſumptuoſiora de die ſumpta* apud Catullum. & *de die epulari* apud Liuium. Tempus deſignat iſta loquutio, quod ſtatim à ſexta hora vel meridie incipit. Quod etiam dicebant *de meridie*. Nam abſolutè *diem* pro meridie dicebant, tunc enim maxime dies eſt. Sic *de nocte* pro de media nocte, vel ſtatim poſt mediam noctem. *Surgere de nocte* apud Horatium. Cenſorinus: *tempus quod mediæ nocti proximum eſt, vocatur de media nocte.* Sic *de medio die* tempus erat, quod meridiem proximè ſequebatur: quod & abſolutè *de die* dixere. Hora vna ante lauabant quam cœnam auſpicarentur. Qui nona conuiuium incipiebant, octaua balneum capeſſebant. ita qui ad ſextam cœnabant, ad quintam lauare moris habebant. Eam horam Balnei τῷ ἑξάποδι στοιχείῳ hoc eſt vmbræ ſex pedum reſpondere facit Lucianus. Sanè menſibus Martio & Octobri qui non longe ab æquinoctiis, Palladius horæ quintæ ſex pedes tribuit. Decembri tamen menſe, quo Saturnalia celebrabantur, nulla hora diei ſex pedes habebat, vt conſtat ex Palladij ſingulorum menſium diagrammate. Verùm vt dixi, ne ὥραν nominaret, παχυμερῶς ad rationem Atticam tempus illud accommodauit, qui & ipſi Attici veteres non exacta, nec admodum ſubtili metiendæ vmbræ ratione vtebantur, nondum obſeruatis horis ad quas methodum illam reuocarent. Certè de linea ſciotherici amuſſij, vel vmbra gnomonis neutiquam exponi poteſt, illud ἑξάπουν στοιχεῖον Luciani. Lexiphanes apud eumdem in Dialogo cognomine, ineptus Atticarum & ab vltima antiquitate Attica iam exoletarum vocum aucupator, veritus ὡρολόγιον dicere, quia recens eſſet, πόλον pro eo nominat: καὶ γὰρ ὁ γνώμων σκιάζει μέσον πόλον. Ita vocat hemiſphærium, in quo gnomon oſtendebat horas. Quippe Horologia eo tempore ad eius inſtar omnia fiebant, quale ab Ariſtarcho Samio primum eſt factum, quod hemiſphærium, vel ſcaphium, vel ſcaphen à forma vocat Vitruuius. Πόλον profecto inepta antiquitatis affectatione pro hemiſphærio ſciotherici Horologij vocatum eſſe ab illo Lexiphane palam facit Lucianus. aliud quippe πόλος fuit veteribus Atticis, nec horæ ex eo captabantur, vtcunque habuerit horologij formam, & gnomonem, & lineas, quibus diſcernebantur vmbræ. Quid eſſet, ſatis ſupra docuimus. Notandum porro eſt Vitruuium inter inuentores Horologiorum, quos recenſet plures, nec Anaximandro, nec Anaximeni locum illum dediſſe, cum tamen Plinius ab hoc in Græcia primo horarum obſeruationem proditam tradiderit

Digitized by Google

lib. VII. cap. LX. *Tertius conſenſus fuit in horarum obſeruatione, iam hinc ratione accedens. Quando & à quo in Græcia reperta diximus ſecundo volumine.* Hoc dixit lib. II. cap. LXXVI. vbi Anaximentem Mileſium ait primum *Horologium, quod appellant ſciothericon, Lacedæmone oſtendiſſe.* Atqui ſi ab Anaximandro vel Anaximene, reperta horarum in Græcia obſeruatio, & horologij faciendi ratio, mirum eſt quidquid temporis fluxit ab eorum ætate vſque ad Alexandri mortem, totis ducentis viginti quattuor annis altiſſimum huius rei apud ſcriptores omnes Græciæ ſilentium eſſe. quorum nemo nec huius horarum obſeruationis vſpiam meminit, nec horologij, ſed nec horæ nomen pro diei, particula vſurpauit. Apparet igitur Plinium, τὸν γνώμονα ἐπὶ σκιοθήρων quem primus Anaximander, vel vt aliis placet, Anaximenes eius diſcipulus Lacedæmone conſtituit ad ſolſtitia & æquinoctia deprehendenda, pro horologio perperam accepiſſe. Pergit Plinius docere, quando Romæ cœperit hæc eadem obſeruatio, & horologiorum vſus: *Serius etiam hoc Romæ cõtigit. Duodecim tabulis ortus tantum & occaſus nominantur: poſt aliquot annos adiectus eſt & meridies, Accenſo conſulum id pronuntiante, cum Curio inter Roſtra & Græcoſtaſin proſpexiſſet talem Solem.* Hæc corruptiſſima. Legitur in Rigaltiano: *cum auguria inter Roſtra & Græcoſtaſin proſpexiſſet ſolem.* pronum eſt reſcribere: *quum ab Curia inter Roſtra, & Græcoſtaſin proſpexiſſet ſolem.* Accenſus conſulum quum ab Curia Solem proſpiciebat inter Roſtra & Græcoſtaſin, meridiem pronunciabat: quia rudi illo ſæculo frequenti obſeruatione exploratum fuerat, tum meridiem ſiue medium diei eſſe, quum Sol inter Roſtra & Græcoſtaſin radiatum lumen mittebat. Simili hodieque experimento in ædibus noſtris ſæpenumero meridiem, eſſe coniectamus, quum per feneſtras ad certam lineam ſol infunditur. Turnebus etiam legebat *à curia*, ſed aliter diſtinguebat. praué ſcriptum in libris, *auguria* pro *ab curia.* Male in editis: *proſpexiſſet talem Solem.* illud *talem* libri damnant & ſententia. Sequitur: *à Columna ænea ad carcerem inclinato ſidere ſupremam pronuntiabat.* ijdem libri habent: *à columna Menia, & pronuntiabit.* lege: *à columna Mænia ad carcerem inclinato ſidere, ſupremam pronuntiauit.* Perperam Turnebus diſtinguebat: *cum à curia inter Roſtra & Græcoſtaſin proſpexiſſet Solem à columna Mænia ad carcerem. inclinatio ſidere ſupremam pronuntiabat.* vt Accenſus quum Solem proſpexiſſet è curia inter Græcoſtaſin & Roſtra, Meridiem pronuntiabat, ita quum eumdem Solem proſpexerat à columna Mænia ad carcerem, radios mittentem, quod fiebat inclinato iam ſidere, tum *Supremam* pronuntiabat. *Suprema* igitur dicebatur ante Solis occaſum, Iuuenalis:

--- iam ſol inclinat, eundum eſt.

Atqui in XII tabulis ſcriptum ſic erat: *Sol occaſus ſuprema tempeſtas eſto.* vbi *Suprema* de Sole qui iam occidit, dicitur. Poſteri tamen non

A ita ſupremam acceperunt. Prætorius Tribunus plebis, ſcitum facit, vt *Prætor Vrbanus vſque ad Supremam ius inter ciues diceret.* In eo ſcito *Supremam* dici acceperunt de ſole iam inclinato ad veſperam: eamque inclinationem ea tenus definierunt, quum Sol à columna Mænia ad carcerem radios iacularetur. id vbi viderat Accenſus, *ſupremam* pronuntiabat. Sic capiendus Plinius. Poſt ſupremam Cenſorinus ſequi facit *veſperam*, deinde *crepuſculum.* poſt crepuſculum, τὴν λυχναψίαν. Quod Græci dicunt, περὶ λύχνων ἁφάς, *luminibus accenſis.* Suprema igitur illa reſpon-
B debat nonæ horologiorum. Nam poſt nonam Sol inclinabat, & veſperacebat dies. inter legitimas horas orationis iam à primis Eccleſiæ temporibus, ἐννάτη & ἑσπέρα locum habuere. Canon XVIII. Concilij Laodicenſis: περὶ τοῦ τὴν αὐτὴν λειτουργίαν τῶν εὐχῶν πάντοτε, καὶ ἐν ταῖς ἐννάταις, καὶ ἐν ταῖς ἑσπέραις. *eaſdem ſupplicationes orationum ad horam nonam, & veſperam oportere celebrari.* ita vetus verſio. Sed de his alibi dicendi locus. ita porro vixere Romani abſque vlla alia temporum diſcretione vſque περὶ λύχνων ἁφάς. Ita vixerunt Romani vſque ad primum Punicum bel-
C lum. Tunc enim primum Horologia habere cœperunt. incertum tamen quod antiquiſſimum fuerit. Idem Plinius: *princeps ſolarium horologium ſtatuiſſe ante duodecim annos quam cum Pyrrho bellatum eſt, ad ædem Quirini L. Papyrius curſor cum eam dedicaret à patre ſuo votam, à Fabio Veſtali proditur.* Sic legendus hic locus. perperam legitur: *princeps Romanis.* quod eſt ſuperfluum, nec libri agnoſcunt. ijdem ſcribunt: *ante vndecim annos.* forte ſcriptum erat, *ante III decim annos:* id eſt ante tredecim. L. Papyrius curſor conſul fuit, & ædem Quirini dedicauit anno vrbis
D quadringenteſimo ſeptuageſimo quinto. tredecim annis poſt Romani cum Pyrrho bellauerunt. Eo igitur anno primum Horologium videre. Quod tamen ipſum non indubitatæ conſtantiſque fidei. Addit itaque Plinius fidem Fabij Veſtalis eleuans: *Sed neque facti horologij rationem vel artificem ſignificat, nec vnde tranſlatum ſit, aut apud quem ſcriptum inuenerit.* Sed nec de loco conſtabat, in quo ſtatutum fuerat. Cenſorinus: *Sed hoc credo Romæ poſt reperta ſolaria obſeruatum: quorum antiquiſſimum quod fuerit, inuentu difficile eſt: alij enim apud ædem Quirini primum ſtatutum dicunt, alij in Capitolio,*
E *nonnulli ad ædem Dianæ in Auentino.* At illud de quo inter omnes conuenit, in foro ſtatutum eſt ad Roſtra, & in columna poſitum, depottatumque è Catina Siciliæ expugnara à M. Valerio, anno vrbis CCCCLXXXXI. ſic ſcribi debet in Plinio, vbi habetur, CCCCLXXVII. Cenſorinus: *Illud ſatis conſtat nullum in foro prius fuiſſe quam id quod M. Valerius ex Sicilia aduectum ad Roſtra in columna poſuit.* Intelligit non primum hoc Horologium Romæ fuiſſe viſum, ſed primum in Foro poſitum. At Varro apud Plinium ſentire videtur iſtud primum Romæ

in Publico ſtatutum : *M. Varro primum ſtatutum in publico ſecundum Roſtra in columna tradit bello Punico primo, à M. Valerio Meſſala conſule Catina capta in Sicilia, deportatum inde poſt xxx annos quam de Papyriano horologiò traditur.* Quaſi traditio illa de Papyriano incerta aut falſa fuerit. Scribunt ſtatim libri : *nec congruebat ad horas eius linea : paruerunt tamen ei annos vndecentum.* ſanè quia ad clima Siciliæ diſcriptum erat, ad horas Romæ conuenire non poterat. Cenſorinus : *quod quum ad clima Siciliæ deſcriptum ad horas Romæ non conueniret, L. Philippus cenſor aliud iuxta conſtituit.* Legebam aliquando *diſcriptum*, vt horologia diſcribi dicantur, propter lineas. ita *diſcriptiones* ſunt διαγράμματα. Græci tamen καταγράφεσθαι horologia dicunt, quod ad verbum eſt *deſcribi.* Cleomedes : καταγράφεται πάντα τὰ ὡρολόγια ἐπὶ τῆς γῆς ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν. & paulo poſt: ἐπεὶ οὖν μηδὲν ἐστιν ὡρολόγιον δυνάμενον καταγράφεσθαι ἐν τῷ μεσημβρινῷ αὐτοῦ. Vitruuius lib. IX. cap. VIII. de horologio : *cum hoc ita deſcriptum ſit, & explicatum, ſiue per hibernas lineas ſiue per æſtiuas.* Ceterum de hoc Horologio Siculo quod Romæ primum in foro ſtatutum eſt, videtur explicandus Plautus in Comœdia *Bæotia*, his verſibus quibus loquentem induci tParaſitũ edacem& eſurientem, cuius ventri incommodabat illa horarum obſeruatio:

Vt illum Di perdant, primus qui horas repperit,
Quique adeo primus ſtatuit hic Solarium,
Qui mihi comminuit miſero articulatim diem.
Nam me puero venter hic erat ſolarium,
Multum omnium iſtorum optumum acveriſſumum.
Ibi iſte monebat eſſe, niſi cum nihil erat,
Nunc etiam quod eſt, non eſtur niſi Soli lubet.
Itaque iam oppletum eſt oppidum Solarijs
Maior pars populi aridi reptant fame.

Βοιωτίαν ſcripſerat Antiphanes, quam Plautus vertit, vel quiſquis auctor illius fabulæ. nam Aquilij eſſe quidam dicebant. Varro eam Plauto vindicauit. An in Βοιωτίᾳ Antiphanis hæc eadem paraſiti querimonia ſuper horologiorum inuentione fuerit, neſcio. Inde colligi poſſet horologia in Gręcia reperta fuiſſe, ipſius Antiphanis ætate. Sed verius fortaſſe eſt, Plautum ῥῆσιν illam Paraſiti cõtra horas & horologia queritantis, palliatæ fabulæ adtexuiſſe ex temporum ſuorum vſu, & nouitio illo inuento. Sanè conuenit tempus. Dicit ille paraſitus ſe puero nullum fuiſſe ſolarium, cui parendum eſſet, præter ventrem. Plautus in ſcena floruit ſcripſitque initio ſecundi belli Punici, circiter annum vrbis quingenteſimum trigeſimum quintum. Primum Horologium Romæ in foro poſitum eſſe conſentiunt auctores anno poſt vrbem conditã quadringẽteſimo nonageſimo nono, idque anno fermè poſt bellum cœptum aduerſum Pœnos primum. Sed quod ibi ait ille paraſitus oppidum iam tum oppletum fuiſſe ſolariis, haud ſatis video quomodo ſit accipiendum. certè ſi de vrbe Roma loquitur, falſum dicit. Nam per eam ætatem vnicum fuit Romę horologiũ, quod ex Sicilia aduectum

A eſt. cui & paruiſſe Romanos ſcribit Plinius, quamuis facto ad inclinationem Siculi cæli, vſque ad annum vrbis quingenteſimum nonageſimum, per annos ſcilicet vndecentum. Tum M. Philippus qui cum L. Paulo cenſor fuit, aliud diligentius ordinatum iuxta poſuit. ac deinceps cenſorij muneris pars vna hæc extitit horologiorum ordinatio. Hæc paulo longius ab ętate Plauti diſſita ſunt, nec amplius in viuis erat, quum duo illa horologia Romæ in foro conſtituta viſebantur. Sed paraſiticam perſonam cogitanti, qui deridiculi cauſa omnia exaggerat, mirum non videbitur, hæc de pluribus horologiis conque-
B ſtio, cum vnicum tantum eſſet in vrbe. Niſi quis contẽdat hoc idem in Antiphane fuiſſe, idque ad verbum Plautum Latine reddidiſſe, & proinde oppidum de Athenis intelligendum eſſe, Quod non ſit mihi veriſimile. Antiphanem quidam adſcribunt poëtis antiquæ Comœdię. certè poſt nonageſimam octauam Olympiadem fabulas in ſcena dictaſſe dicitur. At eo tempore certum eſt nondum repertam horarum obſeruationem, nec horologiorum vſum fuiſſe notum. Plautus eo loco eiuſdem auctoris facit, horas & horologia reperta.

C *Vt illum Di perdant primus qui horas repperit,*
Quique adeo primus ſtatuit heic ſolarium.

Hoc innuit, qui horas repperit, hũc eumdem ad eas metiendas ac numerandas notandaſque horologia repperiſſe. Cenſorinus : *in horas duodecim diuiſum eſſe diem, noctemque in totidem vulgo notum eſt. Sed hoc credo Romæ poſt reperta ſolaria obſeruatum.* planè dicit, horarum hanc diuiſionem poſt reperta ſolaria Romæ demum obſeruari cœptam. An hoc vult etiam Romæ natam hanc Horarum appellationem? certè ex Gręciæ Scriptoribus, qui nomen horarum ſic ſumpſerint, haud alios ferme reperias
D præter eos qui Romanis temporibus non antiquiſſimis ſcripſerunt, quique ex Romana conſuetudine id mutuati ſunt. Nam ex medij etiam æui auctoribus Græcis, qui purius loquuntur & Atticiſſant, nomen *horæ* in hoc ſignificatu quaſi recentius, cane peius & angue vitarunt. Sed quoniam primum Horologium quo vſi ſunt Romani è Sicilia aductum fuiſſe cõſtat, ſanè & indidem ſumptam oportet horarum appellationem, ac diei in horas diuiſionem. Ergo vtrumque à Siculis habuerint Romani. Sic nomina nummorũ & pondera ab iiſdem Siculis ſumpſerunt, non
E ab aliis Græcis. vt alia omittam, vocem *Libræ*, τῆς λίτρας à Siculis acceptam, iidem Romani poſterioribus Græcis tradiderũt. Siculi obolum λίτραν vocabant, Romani qui Aborigines ſuos Æoles ſequebantur, in π mutantes primo dixerunt *Lipram* deinde *Libram.* Et quia eorum oboli ſiue aſſes primo fuere libriles, hinc poſtea de illo pondere eam vocem vſurparunt. à quibus acceperunt Græci omnes qui λίτραν eo ſenſu poſuerunt, quæ Græcis antiquioribus æquè inaudita eſt ac vocabulum ὥρα de certa diei parte. Non

Digitized by Google

Non puto tamen hoc τῶν ὡρολογίων inuentum Siculis adſcribi debere, ſed nec τῶν ὡρῶν appellationem apud illos primum eſſe natam. Quæcunque in Sicilia facta ſunt horologia, non antiquiorem Archimede habuiſſe auctorem fides eſt certa. Nam Scopas vel Scopinas Syracuſius, qui illud diſcripſiſſe dicitur, quod in Circo Flaminio poſitum eſt, longè poſterior fuit. At in reliqua Græcia multi Archimede antiquiores extitere ὡρολογίων inuentores, vt ex his quæ ſupra notauimus, liquido probatum eſt. Addit ibidem Cenſorinus: *Horarum nomen non minus annos* CCC. *Romæ ignoratum eſſe credibile eſt. Nam duodecim tabulis nuſquam nominatas horas inuenies, vt in alijs poſtea legibus*, ſed ANTE MERIDIEM. Atqui vel eo ipſo teſte verum eſt, plus quam quadringentos & quinquaginta annos nomen horarum Romæ fuiſſe ignoratum. Nam ſi horarum obſeruatio & appellatio cum Horologijs Romam primitus intrauit, ſanè vſque ad id locorum, quo horologium primum viderunt, nomen etiam horarum ignorarunt. Id autem contigiſſe conſtat, vt etiam Papyriano fides habeatur, non ante annum ab Vrbe condita, quadringenteſimum ſexageſimum primum. Sic plus quam quadringentos quinquaginta annos, & horarum appellatione & horologijs caruere. Legendum itaque fuerit apud Cenſorinũ, *non minus annos* CCCCL. *Romæ ignoratum eſſe credibile eſt*. Vel etiam CCCCLX. Quod ad Græciam attinet certo pronuntiare poſſe videmur, horarum apud illos obſeruationem, & horologiorum inuentionem non multò anteceſſiſſe Alexandri Macedonis ætatem, nec vulgo tamen ab omnibus Græciæ populis niſi ſero receptam fuiſſe. Iam alia reſtat amolienda & euincenda difficultas, quæ huic aſſertioni oppoſita, poſſet eam facere minus veram videri. Oritur illa ex verbis Diogenis Laërtij, ſcribentis Anaximandrum Lacedæmone ſtatuiſſe gnomonem qui æquinoctia & ſolſtitia oſtenderet, ſed & ὡροσκόπια eumdem conſtruxiſſe: καὶ ὡροσκόπια κατεσκεύασε, καὶ γῆς καὶ θαλάσσης περίμετρον πρῶτος ἔγραψεν, ἀλλὰ καὶ σφαῖραν κατεσκεύασε. Plinius ὡροσκόπια de horologijs accipit gnomonicis, in quibus inſpiciuntur horæ, & *vaſa* vocat *horoſcopa*. lib. II. *qua de cauſa ad Oceanum nauigantes, quamuis breuiſsimo die vincunt ſpatia nocturnæ nauigationis vt ſolem ipſum comitantes, vaſaque horoſcopa non vbique eadem ſunt vſui in trecentis ſtadijs, aut vt longiſsimè in quingentis mutantibus ſemet Solis vmbris*. ita hæc continuanda ſunt, quæ perperam in Editis diducta leguntur ſectione capitis. *Vaſa horoſcopa* appellat, τὰ ὡροσκόπια. & vaſa quidem vocat quia erant ad inſtar vaſis concaua, vt pote ſcaphijs ſiue σκάφαις ſimilia. Vnde & *ſcaphia* Martiano Capellæ: *Scaphia*, inquit, *dicuntur rotunda ex ære vaſa, quæ horarum ductus*, &c. idem & *horoſcopa* ibidem vocat, vbi Plinij locum imitatur: *denique ipſa vaſa quæ horoſcopa, vel horologica memorantur, pro locorum diuerſitatibus immutata componuntur, alioque gnomone vltra*

A *quingenta ſtadia diſcernuntur vmbris, pro polorum aut elationibus celſis, aut inclinationibus infimatis*. ita diſtinguendum ac legendum. vt vaſa horologica ſunt τὰ ὡρολόγια, ſic horoſcopa vaſa τὰ ὡροσκόπια. Tertullianus qui Pliniũ diligẽter lectitarat, *horoſcopa* ſimiliter appellat τὰ ὡρολόγια, vt ante bienniumad Pallium eius docuimus, vbi *araneorum horoſcopa* eleganter vocitauit telas araneorum multis lineis ac filis à centro ductis ac circumferentiam diſtinctas, quia ad hanc formam lineis plurifariam ductis à medio vbi eſt gnomon, diſcripta ſunt horoſcopa vaſa. Cercoëtio reſtim & clauum mandamus, qui certiſſimam emendationem
B noſtram, ratione ipſa & auctoritate librorum confirmatam conatus eſt infirmare, & infamare. Male in ſcriptis Plinij exemplaribus *Horoſpica vaſa* vocantur. fortaſſe ſcripſerat, *horoſcopica*. τὰ ὡροσκοπικὰ, vt τὰ ὡρολογικὰ σκεύη. Igitur ſi ὡροσκόπια illa quæ Anaximander compoſuiſſe dicitur, pro horologijs accipimus, cui dubium erit, quin horarum obſeruatio & horologiorum vſus iam tum in Græcia fuerit Anaximandri temporibus? Idem ergo quoque Anaximander, qui gnomonem primus inuenit, horologiorum etiã inuentor extiterit primus. σκιόθηρα tamen &
C ὡροσκόπια diſtinguit Laërtius. quare ſi σκιόθηρα de ſciothericis horologijs interpretamur, vt fecit Plinius, aliud erunt ὡροσκόπια. Profecto propter illa σκιόθηρα in quibus erexiſſe gnomonem traditur Anaximander, ad ſolſtitia ſignificanda, etiam ὡροσκόπια de horologijs ideo videntur expoſuiſſe quidam. Atqui ὡροσκόπια Græci non horologia propriè vocarunt, ſed ea inſtrumenta quibus horoſcopus deprehenditur, qualiacunque ſint illa, aut cuiuſcumque generis. Sextus Empiricus lib. V. aduerſus Aſtrologos: δεύτερον δὲ τὸ διασημαῖνον ταύτην ὡροσκόπιον ἀπλανὲς ὑπάρχειν. & paulo poſt:
D ὅτι τὸ ὡροσκόπιον ἀπλανὲς καθέστηκεν, ὅτι τὸ ἀνίσχον ζώδιον πρὸς ἀκρίβειαν καταλαμβάνεται. Hephæſtion lib. II. capite περὶ μοίρας ὡροσκοπούσης, aſtrolabum vocat ὡροσκόπιον, quo horoſcopum ſpeculabantur: μόνης μὲν ὡς ἐπίπαν τῆς δι' ἀστρολάβου ὡροσκοπίων καὶ αὐτὴν τὴν ἔντεχνον δοκιμάζουσαν τοῖς ἐπιστημονικῶς παρατηροῦσι τὸ λεπτὸν τῆς ὥρας ἀπολαβεῖν δυναμένης. alia omnia horoſcopia præter aſtrolabum improbat. τῶν δὲ ἄλλων ἁπάντων ὡροσκοπίων οἷς οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπιμελεστέρων προσέχουσι πολλαχῆ διαψεύδεσθαι τῆς ἀληθείας δυναμένων. Inter ea quæ fallere poſſunt ac mentiri horoſcopia,
E quæque minime adeo probat, τὰ ἡλιακὰ numerat, & ὑδραγώγια. vocat ἡλιακὰ ſolaria & σκιόθηρα ſiue gnomonica horoſcopia: τῶν μὲν ἡλιακῶν παρὰ τὰς τῶν θέσεων καὶ τῶν γνωμόνων ἐπισυμπιπτούσας διαστροφάς, τῶν δὲ ὑδραγωγιῶν παρὰ τὰς τῆς ῥύσεως τοῦ ὕδατος ὑπὸ διαφόρων αἰτιῶν τυχὸν ἐποχάς τε καὶ ἀνωμαλίας. Ea ſunt horoſcopia per quæ ſolis motibus de die attendebant Mathematici, quorum & meminit Sextus Empiricus libro quo ſuprà his verbis: ὁ δὲ ἀκούσας, καὶ αὐτὸς παρασημειοῦται τὸ ἀνίσχον ζώδιον ὡς ὡροσκοποῦν· μεθ' ἡμέραν δὲ τοῖς ὡροσκοπίοις προσέχει καὶ ταῖς τοῦ ἡλίου κινήσεσι. Meminit & τῶν ὑδραγωγιῶν eodem

Digitized by Google

libro. Vide & Ptolemæum Tetrabibli lib. III. cap. II. à quo ſumpſit illa Hephæſtion. Ex his conſtat ὡροσκόπιον ab horoſcopo dici inſtrumentum quodcunque vel methodum ſpeculandi, ac deprehendendi horoſcopi. cui rei quum & gnomonica vaſa interdiu ſeruiant, etiam ὡροσκόπια propterea dici queant, non ab horis inſpiciendis. Nam & aſtrolabus ὡροσκόπιον eſt. Sed aliquis heîc inferet, etiamſi ὡροσκόπια de horoſcopi inſtrumentis intelligamus, nihilo ſecius inde conſtaturum horarum nomen cognitum fuiſſe ætate Anaximandri. Vtcumque enim ὡροσκόπιον ab horoſcopo deducatur, certe horoſcopus ipſe ἀπὸ τῆς ὥρας dicitur, ab hora ſcilicet naſcendi. Sed quodcunque ſit, certiſſimum eſt Anaximandri æuo τῆς ὥρας nomen de diei particula vſitatum non fuiſſe. Profectò ὡροσκόπος, ἀπὸ τῆς ὥρας dicitur, ſed ὥρα in eo nomine non horam ſignificat, ſed τὸν χρόνον τῆς ἀποτέξεως, natiuitatis tempus. ita hanc vocem veteres quique vſurparunt.

ὥρη ἰέναι, ὥρη δὲ γαμεῖν, ὥρη τι πεπαῦσθαι.

& in illis paſſim apud auctores, ὥρα σοι λέγειν, ὥρα σοι ποιεῖν, *tempus eſt vt dicas, vt facias.* & μεθ' ἱκανὴν ὥραν poſt aliquod tempus, & apud Matthæum, ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ, in illo momento. Græci τὸν ὡροσκόπον interpretantur, τὸ μόριον τὸ τὴν ὥραν ἐπισκοποῦν, ἐν ᾗ τις εἰς φῶς ἥκει. qua in definitione τὴν ὥραν accipiendum, non de hora hoc eſt tempore diei finito, ſed abſolutè de tempore ac momento quo quis in lucem exit. qua in re non horam hoc eſt diei partem duodecimam vel noctis conſiderabant, ſed τὸ μόριον τῆς ὥρας, momentum ipſum, atque τὴν τοῦ χρόνου στιγμήν, *temporis punctum.* Hac in voce accidit idem quod penes recentiores Græcos in dictione χρόνος, vt illam, quum indefinitè tempus ſignificaret, pro certa diei vel noctis parte poſuerunt: ita & χρόνον eiuſdem ſignificationis quum eſſet, de certa ac definita temporis portione ſumpſerunt, quæ anno conficitur. Hinc χρόνοι pro anno dixere. Sic ἓξ χρόνοι ſunt ſex anni, & ſimilia. Hęc nota ſunt. ὥρα igitur in dictione ὡροσκόπος τὸν χρόνον ſignificat, non horam, ſed temporis momentum. Ergo fallitur ſi quis ex eo parat argutari veteribus horas fuiſſe cognitas, quod ὡροσκόπον Aſtrologi appellarunt, partem eam Zodiaci tantùm quod aſcendentem, ac eo momento quo aliquis in lucem exiret, & aluum matris liberaret. Nec obſtat quod recentiores *Horam* abſolutè pro horoſcopo vſurparunt. Perſius:

— ſeu nata fidelibus Hora
Diuidit in Geminos concordia fata duorum.

vbi *hora* eſt horoſcopus. Hoc ſenſu ſæpe ſumitur & apud Firmicum lib. III. cap. VI. *& luna in alio cardine plena luminibus Martem reſpexerit, id eſt aut in hora poſita, aut in* MC. ita enim vetuſtiſſimus liber. nam vulgo eſt: *aut in horoſcopo poſita.* Sed & alibi idem *horam* pro horoſcopo dicit. Hinc *horam* hodiéque bonam fortunam, & proſperitatem dicimus, quia ab horoſcopo fatum hominis totum pendere ſi-

A bi perſuadebant. Inde & *bonam horam*, & *malam horam* tralaticijs loquutionibus terimus. Nihil inquam hæc impediunt, quo minus τὴν ὥραν veteres Aſtrologi pro tempore intellexerint in hac voce ὡροσκόπος. Nam & hora temporis eſt particula. & quacunque diei vel noctis hora naſci neceſſe eſt, quorum naſcentiæ tempus pars aliqua ſigni exoriens inſpicit ac moderatur. Sic *horam* etiam pro tempore Latini ſumpſerunt. Perſius: *fugit hora.* Sextus Empiricus: τὸν ὡροσκόπον ſic exponit: ὡροσκόπος μὲν οὖν ἐστιν ὅπερ ἔτυχεν ἀνίσχειν καθ' ὃν χρόνον ἡ γένεσις συνετελεῖτο.
B Cum τὸν ὡροσκόπον genere maſculo ſemper enuntient, aliquid ſubaudiendum eſt. Perſius:

— geminos horoſcope varo
Producis genio.

ὁ ὡροσκόπος. oppoſitum δύνων vocatur τὸ δῦνον, & ſubintelligitur ζῴδιον. Horoſcopus eſt qui tempus natiuitatis deſpectat. quis ille? Deus an Dea? Sidus an ſtella? an ἀστὴρ ὡροσκόπος; Manilius *aſtrum naſcens*, & *aſtrum* ſimpliciter vocat τὸν ὡροσκόπον. & alio loco *ſidus*:

— cæli naſcentis ab hora
Sidere, quem memorant horoſcopon.

C vbi notat Scaliger Manilio definiri horoſcopum *horam cæli naſcentis*, τὸ ζῴδιον autem ὡροσκοποῦν *ſidus horæ cæli naſcentis.* falſa hæc diſtinctio. *Sidus horæ naſcentis*, ὡροσκόπον plane definit. quod & alibi *aſtrum*, & *naſcens aſtrum* appellat, hoc eſt ζῴδιον ὡροσκοποῦν. Manilio igitur *aſtrum* & *ſidus* τὸ ζῴδιον appellatur. pars ſigni quæ emergit aliquo naſcente, hæc μοῖρα ὡροσκοποῦσα, & ζῴδιον ὡροσκοποῦν, & vno verbo dicitur ὡροσκόπος. non poteſt igitur ſubaudiri ἀστήρ. Nam aliud aſtrum vel ſidus hoc eſt ζῴδιον, aliud ἀστὴρ ſiue ſtella. In ea parte quæ horoſcopum facit, hoc eſt in illo ipſo cardi-
D ne qui horoſcopos dicitur, ſtella ſæpe aliqua conſtituta inuenitur. nam cuiuſque ſigni partes omnes ſingulis ſtellis diuiſas veluti proprias aſſignarunt, & eas partes ὅρια vocarunt hoc eſt *ſtellarum fines.* Exempli gratia Arietis ſignum in tricenas partes diuiditur. Ex his tricenis partibus, iuxta Ptolemæum Ioui ſex attribuuntur, Veneri octo, Mercurio ſeptem, Marti quinque, Saturno quattuor. Dorotheus aliter eas aſſignauit his verſibus:

Ἓξ δ' ἑξείης ἐπέχει μοίρας Φαέθων ἐπὶ τούτῳ,
Τὰς πρώτας, μετέπειτα δ' ἴσας λάχεν ἡ Κυθέρεια,
Ὀκτὼ δὲ Στίλβων τελέθει, τρεῖς δ' ἔτι ...
E Τὰς δ' ὑποπεμπτάδας ἔλαχεν ...

Atque ita de ceteris. Non enim hæc tractamus. Hæc cum ita ſint, ſtella tamen horoſcopans non dicitur, ſed in horoſcopo conſtituta, aut inuenta. aliud igitur ὡροσκόπος, aliud ſtella quæ in horoſcopi parte vel cardine inuenitur. Non igitur ὡροσκόπος ἀστὴρ intelligendus. Certè Horoſcopus locus eſt primus è duodecim quorum poteſtates deſcribunt Mathematici. an igitur τόπος ſubintelligendus? Vix puto. nam primo illo loco conſtitutus ab iiſdem dicitur Horoſcopus. vt apud Firmicum: *primus eſt locus, id eſt illa pars in qua*

Digitized by Google

eſt horoſcopus conſtitutus. in hoc loco vita & ſpiritus hominum continetur. Hæc eſt μοῖρα ὡροσκοποῦσα, in qua eſt ὡροσκόπος. Huic nomen cum impoſuere χιλιακῆς apud Græcos vetuſtiſſimi auctores, puto eos aut θεὸν aut δεκανὸν intellexiſſe. Quod vt melius noſcatur, ſciendum eſt vniuſcuiuſque ſigni partes tricenas in tres decurias ac tres Decanos fuiſſe antiquitus ab huius artis peritis contributas. tribus prioribus decem partibus vnus Decanus præerat, qui & primus decanus dicebatur: tribus ſequentibus, ſecundus: tribus poſtremis, tertius. Hephæſtion: ἔχει δὲ καὶ ἕκαστον ζώδιον τρεῖς ἀφωρισμένους δεκανοὺς κατὰ δεκαμοιριαῖον διάστημα. Quicunque igitur naſceretur, aliqua ſigni parte exoriente, neceſſe erat eum ex tribus his decanis aliquem pro horoſcopo habere. Nam qui naſcebatur aſcendente aliqua de primis decem partibus, primum vtique δεκανὸν habebat ὡροσκοποῦντα: qui in ſequentium aliqua, ſecundum: qui in reliquarum vna, tertium. idem Hephæſtion de Arietis decanis: καὶ ἔστιν ὁ μὲν πρῶτος χονταρὲ, ὁ δὲ δεύτερος χονταχρὲ, ὁ τρίτος σικέτ. τοὺς μὲν ἔχοντας ὡροσκοποῦντα τὸν πρῶτον δεκανὸν δυναμικοὺς ἐν τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ &c. τοὺς δὲ τὸν δεύτερον ἔχοντας ὡροσκοποῦντα, πλουσίους μὲν τραφήσεσθαι, &c. τὸν δὲ τρίτον ἔχοντας ὡροσκοποῦντα, κακοπαθεῖν καὶ ξενιτεύειν. Sic per denas ſigni partes vnus Decanus valet, ac poteſtatem habet. Nemo autem naſcitur, quocunque tempore, aut quacunque ſigni parte ſurgente in lucem exeat, quin aliquem habeat δεκανὸν ὡροσκοποῦντα. locus etiam fuit horoſcopi inter duo ſigna, quod vocarunt μεσεμβόλημα, interſtitium. Hunc locum qui pro horoſcopo haberet, is ab omni parte infelix cenſebatur. Idem: τὸ δὲ μεταξὺ κριοῦ καὶ ταύρου, ὅπερ καλεῖται μεσεμβόλημα, εἴ τις ἔχει ὡροσκοποῦν, ἔσται ἄλαλος, καὶ κωφὸς, καὶ ἄσημος πλανήτης τε ἐπὶ αὐτοῦ κλιμακτῆρι τῷ τοῦ τρίτου δεκανοῦ τοῦ κριοῦ. Et ita in alijs: ταύρου τὸ μεσεμβόλημα καὶ διδύμων ὁ ἔχων τὸν ὡροσκόπον, ἐν τούτῳ ἕξει δύο φύσεις, ἄσπερμος, ἀτεκνὸς, καὶ τοῖς μέλεσιν ἀπλαστος, καὶ ἀηδής. Reliqua omitto. Ita quidem Hephæſtion, ſed aliter Firmicus. Nec enim totas denas partes in vnoquoque ſigno à ſingulis Decanis facit poſſideri, ſed quaſdam ex ijs *plenas* appellat, in quibus inueniuntur Decani, quaſdam vacuas ad quas nunquam accedunt. Exemplum petamus ab Arietis ſigno, vt ante. Ex tricenis eius partibus tres primæ vacuæ ſunt, quinque ſequentes à primo Decano *Aſican* poſſidentur. nouem deinde ſequuntur vacuæ. quattuor proximæ plenæ ſunt eas obtinente ſecundo Decano *Senacher*: Quinque ſequentes iterum vacuæ. quattuor poſtremas implet tertius Decanus nomine *Sentacher*. Sic in ceteris ſignis quæ ſint partes vacuæ, quæ plenæ oſtendit. Verba ipſius Firmici ſic legenda ſunt: *Sed cum ſint in ſingulis ſignis terni Decani, non in omnibus triginta partibus eorum eſt numen conſtitutum, ſed per ſingula ſigna terni Decani quaſdam partes poſſident, quaſdam vero relinquunt. Plenæ ſunt itaque partes in quibus Decani fuerint inuenti, vacuæ vero, ad quas nunquam Decanorum numen acce-*

A *dit.* Editur vulgo: *ad quas nunquam Decanorum numerus accedit.* in Scripto Codice legitur, *numerum.* Vnde fecimus *numen.* Hephæſton, vt vidimus ſupra, nullas omnino partes à Decanis vacuas in ſingulis ſignis agnoſcit, præter τὰ μεσεμβολήματα, in quibus nulli inueniuntur Decani, qui nomen ſuum ac poteſtatem exerant. Ideo qui horoſcopum habent in illis partibus, vndequaque infortunati exiſtunt corporis & animi bonis. Ita vocat ſignorum interſtitia, quæ *interſignia* liceat vocare. vt *intermetium* eſt locus inter metas: *intercolumnium*, ſpatium inter duas columnas:

B ſic τὸ μεσεμβόλημα, vel interſignium, locus eſt inter duo ſigna. Præterea alia nomina ſuis Decanis ponit Hephæſtion, alia Firmicus. poſtremo Hephæſtion κατὰ δεκαμοιριαῖον διάστημα ſingulis Decanis poteſtatem & locum aſſignat, vnde & Decani vocati. Firmicus ternos quidem Decanos in ſingulis ſignis ſtatuit, ſed non iuſtè per denas quaſque partes eorum officia diſtribuit. Ecce enim in Ariete vbi demonſtrat, quæ partes illius ſigni vacuæ ſint, quæ plenæ, tres priores partes vacuas & nudas Decano conſtituit, quinque ſequentes Decano aſſignat. Hæ ſunt nouem

C partes. Quæ ſequitur iterum vacua eſt cum alijs octo proximis. Sic in decima parte nullus eſt Decanus conſtitutus, nec vllum numen aut poteſtatem ibi habet, vt pote vbi nunquam inueniatur. In alijs ſignis eamdem partium turbationem deprehendes. Nam in Geminis octauam, nonam, decimam, vndecimam, duodecimam & decimam partes, primo Decano plenas aſſignat. Et ſic in alijs hæc confundit. Atqui dixerat idem lib. II. in ſingulis ſignis ternos eſſe Decanos, *quorum ſinguli ex triginta partibus denas poſſident partes, & Dominum ſuum & poteſtatem in decem partes exerunt.* Sic diuerſorum ſententias auctorum

D non diſcreuiſſe videtur atque aliam alibi ſequutus eſſe. Vide apud Scaligerum Tabulam in qua monomœriarum aſcendentes in ſingulis ſignis cum ſignificationibus & Decanis ſuis Ægyptiacis exhibuit. Illa enim monomœriarum doctrina plane conſentanea eſt ijs quæ Hephæſtion ſcripſit. Nomina tamen Decanorum, è Firmico ſumpſit, quæ alia ſunt apud Hephæſtionem noſtrum. Manilius in decima quaque parte ſigni Decanon agere & poteſtatem habere canit hoc verſu: qui in vulgatis inſignitè deprauatus eſt:

Quin parte in decima dixere Decanon agentem,
E *A numero nomen poſitum eſt, quod partibus aſtra*
Condita tricenis triplici ſub ſorte feruntur.

corruptiſſimè hodie legitur priore verſu:

Quam partem decimam dixere Decania gentes.

Quod nemo explicare queat, nec dicere quid ſit. Vt emendauimus hoc ſignificat per denas quaſque ſigni partes ſingulos agere Decanos, & in decima quaque parte numen exerere. Singulis porro Decanis terna etiam numina attribuerunt, quos appellarunt λειτουργοὺς, id eſt munifices. Sic legendum apud

Firmicum lib. II. *Terna numina Decanis ſingulis applicarunt, quos Munifices appellandos eſſe voluerunt. hoc eſt Liturgos.* Male editur, *Synergos.* Gloſſæ: λειτουργὸς, *munifex.* fruſtrà συνεργοὺς Scaliger autumat dictos. Hos nouem munifices ſiue liturgos deos, quos in ſingulis ſignis conſtituebant, rurſus per infinitas alias numinum poteſtates diuiſerunt. Sic nulla pars ſigni Deo ſuo vacabat. Sic in quacunque ſigni parte exoriente Deus aliquis ſiue Decanus conſtitutus, in illo puncto naſcentium tempus inſpectare credebatur, & vitam fortunaſque conſtituere. Quin & Decani ipſi Dei dicebantur. *Numen Decanorum* paſſim apud Firmicum. Sed & idem Deum interpretatur Decanum lib. IV. cap. XVI. his verbis quæ ſic ex vetere Codice legenda ſunt: *Sic & Nekepſo Ægypti iuſtiſſimus Imperator, & Aſtrologus valde bonus per ipſos Decanos omnia vitia valetudineſque collegit, oſtendens quam valetudinem quis Decanus efficeret, & quia natura, alia à natura vincitur, & quia Deum frequenter alius Deus vincit, ex contrariis ideo naturis, contrariiſque poteſtatibus omnium ægritudinum medelas diuina rationis magiſteriis inuenit. Triginta ſex itaque Decani omnem Zodiaci poſſident circulum, ac per duodecim ſignorum numerum iſte Deorum numerus, id eſt Decanorum diuiditur.* Hephæſtion quoque τοὺς Δεκανοὺς vbique θεοὺς appellat. Deus igitur hoc eſt Decanus appellatus eſt ὡροσκόπος, qui naſcentiæ præerat. Atque is dictus eſt ὡροσκόπος, quod natiuitatis tempus inſpiceret. ita & homo ὡροσκόπος dicitur qui horas inſpicit. Heſychius: ὡροσκόπος ὁ σκοπῶν τὰς ὥρας. Cum igitur τὸν ὡροσκόπον legis, ſcias tibi ſubintelligendum, τὸν θεὸν vel Δεκανὸν ὡροσκόπον. Vetuſtiſſima hæc Decanorũ obſeruatio, & cũ ipſis γενεθλιαλογικῆς incunabilis apud Græcos & Chaldæos nata. Nam & Necepſo & Petoſiris eos nouerunt, & de his ſcripſit Teücer Babylonius. Contendit tamen Scaliger hoc nomen à militia Romana ſumptum eſſe, & Latinam habere originem. in quo multis modis fallitur. *Decanus,* inquit, *ſic factum, vti Primanus, quintanus.* Immo *Decimanus* ita factum eſt, non *Decanus.* quod eſt à δέκα Δεκανὸς, qui decem præſidet. qua analogia id inflexum ſit, non diſputo, merè tamen Græcum eſt. At *Decimus, Decimanus.* vt *primus, primanus, quintus, Quintanus.* Non dubito quin vox *Decanus* ab aſtris ad caſtra deſcenderit, pro eo qui poteſtatem in dena capita exerceret, qui & caput contubernij dicebatur. ita & Decanus in ſignis qui in partes denas exerceret poteſtatem, ὁ Δεκανός. Inde hoc vocabulum ad militiam Romanam, & poſtea in Eccleſiam tranſlatum eſt. Decanorum figuras in annulorum ſculpturis vulgo imprimendas curabant, vt amuleta eſſent. Pſellus: ἀπὸ δὲ τῶν Τεύκρου τοῦ Βαβυλωνίου βιβλίων πολλά τις ἂν εὕροι θαυμασιώτατα, ἀπό τε τῶν ἐν ἑκάστῳ ζωδίων, καὶ ἀπὸ τῶν παρανατελλόντων ἑκάστῳ τύπων, καὶ ἀπὸ τῶν λεγομένων Δεκανῶν παντοδαπὰς ἀφορμὰς ἐν διαφόροις πράξεσι πορίζομενος. εἰσὶ γὰρ ἐν ἑκάστῳ τῶν ζωδίων τρεῖς καταλεγόμενοι Δεκανοὶ ποικιλόμορφοι, ὁ μὲν κατέχων πέλεκυν, ὁ δ' ἐς

A ἄλλο τι ἐσχηματισμένος ἀπεικασμα. ὧν εἰ τὰ εἴδη καὶ τὰ σχήματα δακτυλίων ἐγγλύψας σφραγίσαις, ἀποτρόπαια δεινῶν φανοῦνται. ταῦτα μὲν οὖν ὁ Τεῦκρος καὶ οἱ κατ' ἐκεῖνον ἀσαφῆ τὰ μαθήματα. Ergo varia ſpecie & habitu pingebantur iſti Δεκανοί. Notat Scaliger Græcos vetuſtiſſimos appellaſſe πρόσωπα, vt & Iudæos & Arabes, qui & Δεκανοῦ nomen recentius eſſe vult. perperam. iidem Decani ſingulis ſtellis deputabantur. Exempli gratia: primus Arietis Decanus, Marti deputabatur: ſecundus, Soli: tertius, Veneri. Hinc primus ille Decanus πρόσωπον Ἄρεως dicebatur: ſecundus, πρόσωπον Ἡλίου: Tertius, πρόσωπον Ἀφροδίτης. Eſto Sol in decima parte Arietis: **B** dicebant Solem eſſe in Decano primo Arietis, προσώπῳ Ἄρεως. Sit Sol in vigeſima parte eiuſdem Arietis, Sol erit in ſecundo Decano Arietis, προσώπῳ ἡλίου. Si in trigeſima parte Solem dabimus eſſe, idem fuerit in tertio Decano Arietis, προσώπῳ Ἀφροδίτης. ita Demophilus. Ex his colligit Scaliger non ipſos Δεκανοὺς dici πρόσωπα, ſed τοὺς παρανατέλλοντας αὐτοῖς ἀστέρας. Sed magnopere errat. Namque ipſe Decanus πρόσωπον dicebatur eius ſtellæ, cui deputatus erat, & cuius perſonam quaſi ſuſtinebat. Non ipſæ autem ſtellæ errantes ſic dictæ ſunt. *Primum* πρόσωπον, inquit, *eſt is* **C** *planeta cuius ſignum eſt: ſecundum* πρόσωπον *planeta ſequens. & ſic deinceps Aries eſt Martis primum* πρόσωπον, *ſecundum Solis, tertium Veneris iuxta ſeriem errantium.* Nihil planè in his vidit. Primus Decanus Arietis, dicebatur πρόσωπον Ἄρεως. Ideo quum erat in illo primo Decano, etiam dicebatur eſſe ἐν προσώπῳ Ἄρεως. & ita deinceps. Qui perſonam alicuius ſuſtinet dicitur πρόσωπον eius quem repræſentat, & cui deputatus eſt. Firmicus de Decanis: *Sunt autem infinitæ poteſtatis, & infinitæ licentiæ, & qui fata hominum ſua poteſtatis auctoritate deſignent. Sed & ipſi Decani ſingulis ſtellis deputan-* **D** *tur, & ſi in ipſo Decano ſtella fuerit, licet ſit in alieno domicilio, ſic eſt habenda, quaſi in ſuo ſit domicilio conſtituta.* Ita legendus hic locus. Ex eo conſtat, cur ſinguli Decani πρόσωπα vocentur ſtellarum errantium, quibus nimirum & deputantur. Quod ſic procedit. Mars domicilium habet iuxta Dorotheum in Scorpio, Venus in Tauro:

—— ὡς δὲ θεοὶ δόμους σφετέρους ἐκάστου.

At cum Venus in tertio Decano Arietis conſtituta eſt, licet in alieno ſit domicilio, ſic tamen habenda eſt quaſi eſſet in ſuo domicilio, **E** quia tertius ille Decanus Arietis ei contribuitur ac deputatur, & quaſi πρόσωπον eius ſuſtinet. Ideo & πρόσωπον Ἀφροδίτης vocatur. ita & de reliquis. Non igitur ſtellæ ipſæ πρόσωπα ſunt. ſed Decani ſtellarum πρόσωπα cenſentur ac dicuntur. Ideo & Iudæi hos Decanos vocarunt פנים id eſt facies vel vultus, ſiue πρόσωπα, quod alienam ſcilicet perſonam ſuſtineant. earum ſcilicet ſtellarum quibus attributi ſunt ac deputati. Fallitur Scaliger qui Græcis προσώπων nomine hos Decanos putat appellatos, quia πρόσωπα ſunt ἀξιώματα. Inde & *Vuageah* Arabibus eoſdem dici, id eſt

A πρόσωπα quæ vox hominem in aliqua dignitate conſtitutum notat. Sed quocunque ſenſu Iudæi & Arabes hos Decanos ſic appellarint, ſciendum tamen haud alio ſignificatu Græcis nomine προσώπων appellatos, quam quo diximus. Vetuſtiſſimi Græci τὰ πρόσωπα nuſquam αὐτὰ τὰ ἀξιώματα aut ἀξιωματικὰ poſuerunt, ſed προσῶπα dixerunt, quod recentiores προσωπεῖον, perſonam aut Laruam, quæ ad ſimilitudinem vultus alicuius effićta eſt. Mœris Atticiſta: πρόσωπα, τὰ τῶν ὑποκριτῶν, Ἀττικοί. προσωπεῖα Ἕλληνες. Pollux: τὸ δὲ πρόσωπον, καὶ προσωπεῖον ὥσπερ μορμολυκεῖον. & ibidem ὀθόνινον πρόσωπον, perſona vel larua ex linteis facta.

B Hinc & προσωπίδας vocarunt quibus mulieres vultum tegebant. *Maſques* vulgo dicimus. Heſychius: προσωπεῖον, ὁ τῶν καλουμένων, τῶν γυναικῶν προσωπίς. Vt Græci πρόσωπα, ita & Latini *vultum* appellarunt fictam huiuſmodi faciem. Publius Syrus:

Libido cunctos etiam ſub vultu domat.

Dixit *ſub vultu* eo ſenſu quo alibi, *ſub perſona*, vt hoc verſu:

Heredis fletus ſub perſona riſus eſt.

Palam flet hæres, ſed ſub perſona ridet, *ſoubs le maſque*. ita eſt *ſub vultu*, ὑπὸ τῷ προσώπῳ.

C Hinc & *vultus* apud Hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptores pro imaginibus thorace tenus expreſſis. *aſpectum* pro perſona Publius etiam dixit:

Graue eſt malum omne, quod ſub aſpectu latet.

Nam Græcis πρόσωπον, & πρόσοψις, vel προσωπίς idem. Heſychius: πρόσωπον, πρόσοψις. Non omittam monere in ſuperiore Publij verſu legendum videri:

Libido cinctos etiam ſub vultu domat.

Cincti opponuntur diſcinctis, qui fluxioris ſolutioriſque vitæ ſunt, quique toto vultu & habitu libidinem & luxuriem profitentur. Contrà cincti modeſtiam & ſeueritatem præ-

D ferunt. Sed multi ſunt tales qui Curios ſimulant & cinctos Cethegos, quos libido ſub vultu & ſub perſona domat, & intus ſunt diſcincti nepotes: πρόσωπα igitur eſt perſona, vel fictus vultus. Inde Decani πρόσωπα vocantur. Primus Decanus Arietis dicebatur πρόσωπον Ἄρεως, id eſt προσωπεῖον, quod Martis ſtellam, cui deputatus erat, repræſentaret & exhiberet. Sic de ceteris. Alias veriſimilius eſſet ſic dictos, à varijs vultuum & imaginum figuris, quibus pingebantur. Nam aut homo erat, ſecurim tenens aut enſem, & alia hu-

E iuſmodi εἰκάσματα. Pſellus è Teucro: Δεκανοὶ ποικιλόμορφοι, ὁ μὲν πέλεκυν ἔχων, ὁ δ' εἰς ἄλλο τι ἐσχηματισμένος εἴκασμα. Sed vera ſunt quæ diximus ſupra. Atque hæc hactenus de Decanis ſiue Deis horoſcopis. Annubion poëta vetuſtiſſimus in Elegijs, ὡρονόμον vocauit, qui alijs ὡροσκόπος. Verſus eius heîc afferre non dubito in gratiam Aſtrologorum, nondum enim editi ſunt, & methodum tractant inueniendi horoſcopi in diurna genitura:

Ὡρονόμον δὲ μάθῃς ὥρας ἀπὸ ἀρχόμενος ἄλλοις
Σκεψάμενος μοῖραν καὶ μέγαν ἥλιον,
Ἡμερίην γενεὴν μὲν ἀπ' ἡελίου τελέσας
Οἴκων λαμβάνων εἶτα βέβηκε θεός.
Κένδει δὲ πεντάδος ἀριθμοῦμενας ἄρα
Μέχρι πληρώσῃς ἀστέρος ἰσαρίθμου.
Πάντα δ' ἀπ' ἠελίου δέκα τῶν ἀριθμοῖ,
Εἰς δ' ἂν δ' αὖ λήξῃ, κέντρα καὶ ὡρονόμος.

Is eſt fortaſſe Annubio, quem Firmicus vocat Annubium lib. III. cap. I. *Mundi itaque genituram hanc eſſe voluerunt, ſequuti Æſculapium, & Annubium quibus potentiſſimum Mercurium numen iſtius ſcientiæ ſecreta commiſit.* Ἀννούβιων & Ἀννούβιος idem nomen. *Mercurium numen* libri ſcribunt apud Firmicum, vt *Stertinium acumen, Sulpicia horrea.* & Plinio: *Ægyptum littus.* Κένδει καὶ ὡρονόμος, illic eſt horoſcopus. Vetus poëta in Epigrammate ὡρονόμον στίχον de horologio dicit. Ergo ὡρονόμος & ὡρολόγος idem. Sic etiam idem fuerit ἀστρονόμος & ἀστρολόγος. Veteres tamen aſtrologos faciunt diuerſos ab aſtronomis. Nam ἀστρολογία eſt γενεθλιακή. at ἀστρονομίαν definiunt τέχνην τὴν ἐπὶ φαινομένοις, ad prædicendas anni tempeſtates ex ortu ſiderum atque obitu. Quæ ſiderum obſeruatio agricolis & Nautis in primis vtilis ac neceſſaria. ita ſanè hæc duo diſtinxit Sextus Empiricus lib. V. aduerſus Mathematicos, alij hoc diſcrimen neglexerunt. Thales primus ἀστρολογῆσαι dicitur apud Græcos, qui nullam partem γενεθλιακῆς attigit. Pherecydes ἀστρολόγος dictus eſt, qui tantum ἀστρονόμος fuit. Phoci Samij liber inſcriptus erat ἀστρολογία Ναυτικὴ, quem Thaleti quidam adſcripſerunt. è contra Manilius Aſtronomicon libros ſuos inſcripſit, qui mere γενεθλιαλόγοι ſunt. & ſane ſi ὡρονόμος & ὡρολόγος idem, quidni ἀστρολόγος & ἀστρονόμος? Recentiores tamen ſeparant Aſtrologos & Aſtronomos. Ceterum quum ὡροσκόπος & ὡρονόμος idem ſit, idemque τὸ ὡρονόμον καὶ ὡρολόγιον, non mirum eſt ſi τὸ ὡροσκόπιον quidam αὐτὸ τὸ ὡρολόγιον accepere. Certè & ὡροσκόπος inter officia ſacra apud Ægyptios is dicebatur, qui horas inſpiciebat & horologium tractabat. Clemens Alexandrinus Stromateon lib. VI. μετὰ δὲ τὸν ᾠδὸν ὁ ὡροσκόπος ὡρολόγιόν τε μετὰ χεῖρας καὶ φοίνικα ἀστρολογίας ἔχων σύμβολα. Vbi notabis & horologium inter σύμβολα aſtrologiæ referri. de quo diximus ſupra. Horologia fuere apud Ægyptios tam ſolaria & gnomonica, quam aquaria καὶ ὑδραγωγικὰ, ſed horas tantum æquales & æquinoctiales oſtendebant, vt hodie noſtra Solaria fiunt. ea quippe ſola ὡρολόγια aſtrologis & aſtronomis vſitata. Ὡροσκόπος igitur homo dicebatur, cui hoc munus incumbebat horas inſpicere & regibus nunciare. Is etiam τὰ ἀστρολογούμενα tractabat & libros Mercurij de aſtrologia memoriter & in ore habere ſemper debebat. idem Clemens: τέσσαρα τὰ ἀστρολογούμενα τῶν Ἑρμοῦ βιβλίων ὄντα ἀριθμὸν, ἀεὶ διὰ στόματος ἔχειν χρή. De eo horoſcopo vel horiſpice Orus in Hieroglyphicis: Ὡροσκόπον δὲ δηλοῦντες, ἄνθρωπον τὰς ὥρας ἐσθίοντα ζωγραφοῦσι. Hic ortum Solis & horas antiquis Ægypti regibus etiam nuntiare ſolebat. quod cum feciſſet, alio experimento an recte nuntiatus eſſet Solis ortus, deprehendebant. Orygem animal contra orientis

Digitized by Google

partem ſtatuebant, quia ſoleat hoc genus oriente Sole aut luna clamorem edere, veluti indignetur, & auerſetur horum ſiderum exortum. Quo indicio vel gnomonibus certiore colligebant vtriuſque ſideris ἀνατολήν. Orus Apollo de Oryge: τὰ δ' αὐτὰ ποιεῖ καὶ ἐπὶ τῆς ἡλίου ἀνατολῆς. διόπερ οἱ ἀρχαῖοι βασιλεῖς, τοῦ ὡροσκόπου σημαίνοντος αὐτοῖς τὴν ἀνατολὴν, ἐπικαθίσαντες τοῦτο τὸ ζῶον, διὰ μέσου αὐτοῦ ὡς ἐκ τοῦ γνώμονος τὴν τῆς ἀνατολῆς ἀκρίβειαν ἐγνώριζον. Sic conſtituendus eſt ille locus, qui vt editus eſt vulgo, rem ſcitu digniſſimam diſſimulat, & abſurdiſſimam indicat. Sic enim legitur: ἐπικαθίσαντες τούτῳ τῷ ζώῳ; quaſi Orygi veluti equo inſiderent Ægypti Reges ad deprehendendum Solis ortum. Atqui paruum eſt animal oryx, capræ vel capreæ non diſſimile. ἐπικαθίσαντες τοῦτο τὸ ζῶον, *conſtituentes hoc animal, aduerſum orientem Solem.* vel, *poſtquam conſtituiſſent.* καθίζειν eſt conſtituere, non ſedere, κλαίοντά τινα καθίζειν, *facere vt aliquis eiulet*: ἐπὶ ξυρίου καθίζειν. Vulgaris etiam illa loquutio, διὰ μέσου αὐτοῦ ὡς ἐκ τοῦ γνώμονος τὴν τῆς ἀνατολῆς ἀκρίβειαν ἐγνώριζον, id eſt, *eius opera, veluti gnomone quodam, certitudinem ortus Solis explorabant.* διὰ μέσου αὐτοῦ, infima Latinitas diceret, *eo mediante*, vel *eo medio.* Nos diceremus, *par ſon moyen*, per eius medium. Purius æuum, non tamen antiquiſſimum, etiam *medium* appellauit, τὸν μεσίτην, eum ſcilicet hominem, cuius interuentu & opera negotium qualecumque conficitur. *Mediatorem* alij dixerunt. Græci etiam μέσον, & μεσίτην, & μεσιτεῖν. Vnde & μεσεμβάλλειν, alicui negotio medium ſe interponere. Legi etiam poſſet in ſuperiore Ori Apollinis loco, ἐπικαθίσαντες τούτῳ τὸ ζῶον: τούτῳ id eſt τῷ ἡλίῳ, *contra Solem ſtatuentes.* Vel etiam ἀντικαθίσαντες. Illud ſanè verius. Non ſolum igitur huius animalis ope, Solis ortum certiſſimo cognoſcebant Ægyptij, ſed etiam caniculæ exortum comperiebant, contra ſtante eo, ac vocem emittente, vel ſternuente, de quo diximus antea. Vt inde pateat veriſſimam eſſe emendationem noſtram, ἐπικαθίσαντες τούτῳ τὸ ζῶον. Vt ad rem redeamus, Ωροσκόπος apud Ægyptios homo erat, qui inſpiciebat horas. Hinc ὡροσκόπος Heſychio exponitur, ὁ σκοπῶν τὰς ὥρας. At alius eſt aſtrologorum horoſcopus. Deus nempe vel Decanus, cum certa ſigni alicuius parte exoriens eo tempore quo quis naſcitur, & horam naſcentiæ inſpiciens. ab hoc horoſcopo dicta ὡροσκόπια inſtrumenta, quo deprehenditur horoſcopus. Aſtrolabus ὡροσκόπιον Ptolemæo in Tetrabiblo & Hephæſtioni dicitur. Horologia etiam ſciotherica, item aquaria, ὡροσκόπια quoque appellara, non ab horis ſpiciendis, ſed quòd horoſcopus in diurna genitura eorum opera caperetur. Manilius lib. III.

Nam quota ſit lucis, ſi luce requiritur, hora
Aſpicies: atque hunc numerum reuocabis in ipſum,
Multiplicans decies.

Vt ſciatur, quota quis hora diei in lucem exierit, opus eſt ad ſolarium horologium re-
A currere. ex eo hora naſcentiæ colligitur, & eadem via etiam horoſcopus deprehenditur. Sextus Empiricus: ἐπεὶ οὖν ἔνιοι καὶ μεθ' ἡμέραν γεννῶνται, ὅτι οὐδὲ τῶν προειρημένων δυνατὸν ἐστι παρασημειοῦσθαι, μόνας δὲ εἰ καὶ ἄρα, τὰς τοῦ ἡλίου κινήσεις. Inter inſtrumenta Aſtrologiæ Ægyptij τὰ ὡρολόγια numerabant. Sic ὡρολόγια etiam ὡροσκόπια ab horoſcopo, non ab horis inſpectandis. Ptolemæus in Geographicis μετεωροσκόπια vocat tam ἀστρολάβους, quam σκιόθηρα. At in Tetrabiblo ὡροσκόπια vtraque appellat. an corrigendum pro μετεωροσκόπιον, ὡροσκόπιον? Certè μετέωρα aliud ſunt; vt ea de quibus Ariſtote-
B les. Μετέωρα tamen etiam ſtellas vocauerunt, & quæ in cælo ipſo ſunt, non ea tantum quæ infrà cælum. Heſychius: μετεωροπόλων, τῶν τὰ οὐράνια σκοπούντων. Hinc Libri Cleomedis, κυκλικῆς θεωρίας μετεώρων. Inde & μετεωροσκόπια Ptolemæo tam ἀστρολάβια quam σκιόθηρα. Alij tamen Μετεωροσκοπικὴν & γνωμονικὴν diſtinguunt, vt Proclus ex Gemino, qui tertiam addit Aſtronomiæ partem τὴν διοπτρικήν. Et ſanè Ptolemæus ipſe alio loco τὰ σκιόθηρα ſeparat ἀπὸ τοῦ ὀργάνου μετεωροσκοπικοῦ. Vide lib. I. cap. III. σκιόθηρα de die tantum valent, μετεωροσκοπικὰ & noctu & die ad interualla, magnitudines ac
C loca ſingularum ſtellarum ſignanda, cuiuſmodi organa excogitaſſe Hipparchum tradit Plinius lib. II. cap. XXVI. vbi ſcribendum: *idemque auſus rem etiam Deo improbam, annumerare poſteris ſtellas; ac ſidera ad nomen expungere.* minus rectè Turnebus: *ſtellas ad ſidera ac nomen expungere.* Huiuſmodi inſtrumenta ἀστρολάβια recentiores dixerunt. Sed σκιόθηρα etiam quadā tenus ſunt μετεωροσκοπικά. Nam & Solis tus ex vmbris & τὰ κατὰ κορυφὴν σημεῖα, & Meridiani per ea deprehenduntur. Ωροσκόπια vtraque alibi dixit ab horoſcopo indagando, non ab hora. Huiuſmodi itaque ὡροσκόπια compoſuerit Anaximander, non horologia ad ho-
D ras ſignificandas, quorum nullus tunc vſus publicus ac paſſiuus fuit. Sed hæc ὡροσκόπια, dicet aliquis, ad ſolos Genethliacos & Chaldæos pertinebant. Sextus Empiricus: ἀντιπίπτουσι δὲ καὶ τῷ κατὰ τοὺς Χαλδαίους ὡροσκόπῳ, id eſt *methodum* vel *inſtrumentum adipiſcendi horoſcopi ſecundum artem Chaldæorum.* Atqui γενεθλιακὴ & ἀστρολογία non niſi ſerò ad Græcos peruenit. Primus Beroſus à Babylonijs ſuis in Græciam attuliſſe eam traditur. Circa tempora Alexandri hic viuebat, ſiquidem eſt idem cum eo qui Chaldaïca ſiue Babylonica ſcripſit. Ante illum Eudoxus aſtronomiam quam ab
E Ægyptijs didicerat, Græcos ſuos docuit, circa Olympiadem centeſimam & tertiam. Certè τῆς ἀστρονομίας apud Græcos, duos auctores præcipuos ac primos agnoſcit Sextus, Eudoxum & Hipparchum. Vetuſtiora tamen Eudoxo huius ſcientiæ principia ac ſtudia in Græcia fuiſſe conſtat. Thales qui obijt Olympiade octaua & quinquageſima, primus ἀστρολογῆσαι proditur. De æquinoctijs & ſolſtitijs ſcripſit. primus deliquia Solis prædixit. Libri qui ἀστρολογία ναυτικὴ inſcribebatur, quidam eum auctorem fecerunt. Anaximander

eius auditor aſtrologiæ quoque ſtudio deditus fuit, qui & iiſdem fermè temporibus ætatem egit. Gnomonem primus & σκιόθηρα repperit, ὡροσκόπα compoſuit, ſphæram concinnauit; eadem fere ætate Pherecydes Syrius aſtrologus habitus eſt, qui & in Syria inſula ἡλιοτρόπιον conſtituit. Hi antiquiſſimi Græciæ Aſtrologi, & hæc artis illius in Græcia incunabula. Eudoxus eam diligentius excoluit, & ab Ægyptijs ad Græcos totam tranſtulit. Gnomon Anaximandri & ſciothera & ὡροσκόπα, nihil ad horologiorum inuentionem aut horarum obſeruationem pertinuere, vt pluribus antea oſtendimus. Herodotus Græcos πόλον & γνώμονα, & δυώδεκα μέρεα τῆς ἡμέρης à Babylonijs ſumpſiſſe ſcribit. Ne hoc quidem quidquam ad Horologiorum vſum facit. Profectò antiquiſſima res apud Babylonios & Ægyptios diei ciuilis in viginti quattuor partes diuiſio, & diei naturalis æquinoctialis in duodecim. æque vetuſtam apud eos cenſuerim gnomonicorum & ſciothericorum vaſum cognitionem & vſum. Ad rationes Mathematicas, quibus hæ gentes in primis deditæ fuere, vtrumque inuentum non vtile modo, ſed etiam neceſſarium. Ab his accepere antiquiſſimi Græciæ Philoſophi qui aſtricæ ſcientiæ operam dederunt, adeo vt aſtrologia & gnomonice pæne eodem tempore in Græciam venerint. Quod tempus quinquageſimam Olympiadem non excedit. Hinc & gnomonis inuentorem Anaximandrum quidam fuiſſe tradiderunt, alij Anaximenem eius diſcipulum. penes ſolos Mathematicos & aſtrologos erat hæc obſeruatio. Horarum nomen de diei particulis tum fuit prorſus incognitum. Et quum Græcum ſit hoc vocabulum ὥρα à Babylonijs aut Chaldæis id Græcos accepiſſe cum re ipſa neutiquam dici poteſt. Diu igitur penes Græciam abſque nomine manſere illæ duodenæ diei partes, quia nec apud Babylonios aut Aegyptios aliud nomen habuere. μοῖραι vel μοῖρα τῆς ἡμέρας dicebantur, vt μοῖραι ſignorum. Ad popularem ac ciuilem vſum poſtea tranſijt gnomonica diei partium obſeruatio, cum horarum appellatione, ſed non cum eadem methodo, vt eam Mathematici obſeruarunt. Dies omni tempore in partes duodecim diuidi cœptus eſt, eæ partes horæ appellatæ. Quæ horas illas monſtrarent in omni die duodenas, gnomonica ratione vaſa facta ſunt, quæ & ὡρολόγια appellata. Hæc horarum obſeruatio & appellatio ſimul cum horologiorum inuentione à populis ſummo conſenſu recepta eſt. Verum hæc popularis gnomonice, vt iam non ſemel dictum eſt, multum fuit diuerſa ab ea qua vtebantur aſtrologi veteres in ſuis ratiocinijs putandis. Eadem quippe erat qua Aegyptios & Babylonios vſos fuiſſe docuimus, quæ diebus tantum æquinoctialibus duodecim partes dabat. Forte & eiuſdem generis fuit horo-

A logium quod à Beroſo Chaldæo compoſitum tradit Vitruuius. Nam ille Beroſus eſt qui γενεθλιαλογίαν Græcos docuiſſe primus fertur. Certe aſtrologicis rationibus vix alia ratio conuenit. Et hoc moris habent perpetuo omnes ferme auctores qui poſt reperta horologia, & horas ſcripſere, vt vbicunque mentio extet apud veteres τῶν σκιοθήρων, aut γνωμονικῶν, de horologijs & horis ea ſoleant accipere. Sic Plinius *ſciotheram* Anaximandri, & ὡροσκόπα de horologijs qualia tunc erant, interpretatus eſt. Sic

B Pollux πόλον Heliotropij, de horologio accepit. Heſychius, ἡλιοτρόπιον pro horologio videtur accepiſſe. Nam γνώμονας interpretatur τὰ ἐν τοῖς ἡλιοτροπίοις κέντρα. Atqui ἡλιοτρόπια fuerunt proprie vaſa ſciotherica, quæ τὰς ἡλίου τροπὰς oſtendebant. Victorinus in Ciceronis Rhetoricam notat Triſmegiſtum in Aegypto per duodecim horas dimetiendum eſſe diem, ex eo conieciſſe, quod Cynocephalum animaduertiſſet, toto die duodecies vrinam reddere, paribus ſemper ſeruatis interuallis. Nihil hoc ad horarum eam obſeruationem facit, quæ diem omnem δωδεκάωρον conſtituit. Sic profectò errant.

C Iudæi vt pote Babylonijs & Aegyptijs viciniores quam Græci, idcirco & maturius gnomonicorum habuiſſe videntur notitiam. Sanè Solatij meminit ſacta ſcriptura, quod ab Achazo Rege poſitum fuerat; Huius mentio Regum II. cap. XX. & Eſaiæ XXXVIII. In eo per gradus & lineas vmbra Solis decurrebat. Vnde & מעלות id eſt *gradus* vocatur, quod in eo gradus & lineæ notarentur, ad Solis vmbras deſignandas. במעלות אחז *in Horologio Achaz.* Ita vulgaris, & Septuaginta, ex vſu temporum ſuorum. nam Sep-

D tuaginta interpretum ætate, iam horologia frequentata, & nomen horarum notum in hac ſignificatione. Cum graduum faciat tantum mentionem Scriptura, eodemque nomine appellet vas ipſum vel lapidem in quo gradus illi notati erant, ſcire hinc licet pari prorſus modo fuiſſe compoſitum illud ſciothericum, quo apud Babylonios & Aegyptios fieri ſolebant, & primitus etiam apud Græcos ante horologia reperta, & horarum promiſcuam obſeruationem, quando æquinoctiales dies ſoli in duodecim partes diuidebantur. Ani-

E maduertendum etiam ſolius Achaz regis Solarij mentionem in veteri teſtamento extare, qui regnum inijt Olympiadis nonæ anno ſecundo, ab Vrbe condita vndecimo. Et hinc patet ne tum quidem apud Iudæos in promiſcuo & communi vſu Solaria fuiſſe, & diei conciſionem per particulas. Quin ex Nehemiæ XIII. conſtat eos tempus obſeruandi Sabbathi notare ſibi ſolitos, ex vmbris iam inclinatis, quum Sol receſſiſſet à portis templi. Quod tempus vocatur, *inter duas veſperas* Exodi XXX. idque reſpondet *ſupremæ tempeſtati* ve-

terum Romanorum, quam ſimiliter colligebant ex inclinato ſidere à columna Mæniana ad carcerem. poſt ſupremam eam ſequebatur veſpera, vt paulo ante docuimus. Hæc eadem tempeſtas congruit nonæ eorum Romanorum, qui horas obſeruarunt, & horologijs vſi ſunt. Nam poſt nonam ingruebat veſpera. Longiſſime itaque errant eruditi homines, quibus perſuaſum eſt, Hebræos diem omni tempore in duodecim horas diuiſum habuiſſe, modo æquales, modo inæquales, prout ſingulis menſibus abſcederet, aut accederet Sol. Nec eos hilum iuuat quod apud Iohannem legitur cap. XI. οὐχὶ δώδεκα εἰσιν ὧραι τῆς ἡμέρας. Veteres Iudæi nullſam habuere Solariorum notitiam, ad vſum populi & horarum obſeruationem compoſitorum. Solarium illud Achazi res ſingularis fuit, & viſendæ potius raritatis gratia conſtitutum, quam ad vllum vſum moremque colligendarum horarum inſtitutum. At recentiores Iudæi qui omnes anni dies duodecim horarum fecerunt, conſuetudinem eam diei per horas computandi à Romanis ſumpſerunt, vt alia multa. Quod adeo certum eſt, vt ſuper eo plura diſputare tam ſuperuacaneum ſit, quam nefas eſt dubitare. Nihil in totis Biblijs extat vnde colligi poſſit veteres Iudæos huiuſmodi diei diuiſionem, & horarum παρατήρησιν in vſu habuiſſe. Rabbinis frequens vox שעה pro hora, ex illo recentiori inſtituto per horas numerandi quod ab Romanis hauſerunt, vt & Græci & reliquæ nationes. Profecto Ægyptij & Babylonij, & Græci antiquiſſimi γνωμονικὰ & σκιοθηρικὰ vaſa habuerunt, ſed quæ aſtrologis & aſtronomis potius ſeruirent, quam populo, vt quæ æquinoctiales tantum indicarent diei partes. At conſenſus gentium in horarum obſeruatione recipienda tum fuit, quum duodecim horæ in diem omnem imputari cœptæ ſunt, & horologia ad hoc inuenta quæ horas eas oſtenderent. Quo tempore id contigerit ſatis multis docuimus hac Exercitatione.

Pag. 66. C. *Quod Gnomonici ſimilibus parallelis accidere contendunt.*] Certè Gnomonici de ſimilibus parallelis ac meridianis optimè ex arte ſua iudicant, atque etiam indicant, quæ regiones, ſub quo parallelo, vel ſub quo meridiano ſitæ ſint. Sed quid ſit parallelus, aut quomodo intelligantur ſimiles paralleli, nequaquam videtur intellexiſſe Solinus, qui Euphratis & Nili fontes ſub iiſdem parallelis, & ad modulum eiuſdem perpendiculi conſtitutos eſſe dicit. Quod vt melius cognoſcatur, non breuis ſuper his Exercitatio componenda. Duo ex maximis circulis totum mundum in tetrantem diuidunt, ſeſeque inuicem ad rectos angulos ſecant, Horizon & Meridianus. quorum Horizon per puncta Orientis & Occidentis tranſit, Meridianus per polos mundi. Scaliger Notis in Sphæram Ma-

A nilij ſcribit, *Polos omnis Horizontis eſſe puncta Orientis & Occidentis: Polos mundi eſſe polos omnium Meridianorum.* Quod in puero primis elementis Sphæræ imbuto vix ferendum eſſet, nedum in tanto viro. Qui per polos tranſeunt circuli, non eoſdem cum mundo polos habent, vt è contra qui polos mundi pro polis habent, per polos non tranſeunt. Æquinoctiales & ceteri paralleli circuli eoſdem cum mundo polos habent, nec tranſeunt per polos, ſed circa eos polos vertuntur, vt & ipſe mundus. Proclus: τῶν δὲ ἐν τῇ σφαίρᾳ κύκλων, οἱ μέν εἰσι παράλληλοι, οἱ δὲ λοξοί, οἱ δὲ διὰ τῶν πόλων, παράλληλοι μὲν οἱ τοὺς αὐτοὺς πόλους ἔχοντες τῷ κόσμῳ.
B Circuli igitur οἱ διὰ τῶν πόλων alij ſunt ab ijs qui τοὺς αὐτοὺς πόλους ἔχουσι τῷ κόσμῳ. Tales ſunt Meridiani. Et ſanè ita neceſſe eſt. πόλοι ſunt axis extremitates circa quas cælum verti fingitur; vt rota vertitur circa axem. At rotæ circumferentia non tranſit per axes, circa quos vertitur, ita nec circuli paralleli per polos tranſeunt. Igitur qui per polos tranſeunt, non eoſdem polos habent, quos & mundus. Aliud inde abſurdum καὶ ἀδύνατον ſequeretur, vt duo circuli qui πρὸς ὀρθὰς inuicem ſecant ſe, eoſdem polos haberent. Meridiani omnes per
C polos mundi in omni Sphæra tranſeunt. Si poli mundi poli eſſent omnium Meridianorum, vt Scaligero placet, in aliqua Sphæra id eueniret, vt poli mundi, poli ſimul Horizontis inuenirentur, & meridianorum. In Sphæra quippe recta Horizon tranſit per polos mundi, vt & Meridianus. Ergo inde conſequens eſſet polos mundi in ea ſphæra ſimul eſſe polos Horizontis & Meridiani. Profecto in illo ſphæræ ſitu tam Horizon quã Meridianus per polos tranſeunt, & rectos ibi angulos faciunt, neuter tamen eoſdem cum mundo polos habet. In Sphæra ſtante ijs qui ſub polis ipſis degunt, æquinoctialis pro Ho-
D rizonte eſt. Ideo & poli horizontis in ea poſitione, etiam poli ſunt mundi, haud ſecus atque æquinoctialis. Sed tum figura & imago in totum alia eſt. nam vt in ſphæra recta cœlum veluti circa axem vertitur inſtar rotæ, ita in ſphæra ſtante motus & conuerſio cœli fit à lateribus inſtar molæ vel turbinis, quem pueri verſant habena exagitatum. Hinc μυλοειδὴς ea ſphæræ θέσις appellatur. Manilius lib. III. de ſphæræ ſtantis habitu:

Stantis erit cæli facies, laterumque meatus
E *Turbinis in morem recta vertigine currit.*

In hac poſitura non tranſuerſus eſt axis, vt in recta, ſed ſtans & erectus. Circa eum à lateribus vertitur cœlum, non ab imo ad ſummum. Sic nempe etiam vertitur:

— volitans ſub verbere turbo,
Quem pueri magno in gyro vacua atria circum
Intenti ludo exercent, ille actus habena,
Curuatis fertur ſpatijs.

Digitized by Google

Ita igitur accipienda illa apud Manilium, *Turbinis in morem*. At Scaliger de meta accipit quæ inſtar eſt turbinis inuerſi, & pars eſt ſuperior molæ, vt ſynonyma ſcilicet ſint *meta, conus & Turbo*, quæ ſuperior eſt mola. Sed errat mea quidem ſententia toto cœlo, Sphæra ſtans quæ dicitur μυλοειδὴς, non ſic appellata eſt à facie vel habitu molæ quæ turbinata ſit, vel inſtar metæ habeat. In ſphæra quippe nihil eſt metæ vel turbini ſimile. Nec ſtans ſphæra magis hanc figuram refert, quam iacens, aut inclinata. A motu igitur & conuerſionis modo ſic appellata eſt, quam circa erectum ac ſtantem axem facit, vt mola: non circa iacentem ac tranſuerſum, vt rota. B μυλοειδῶς itaque ſτρέφεται, non τροχοειδῶς. ita verſatur & *turbo* recta currens vertigine. Manilius à turbine non à mola, imaginem ſumpſit, quam motui ſphæræ ſtantis accommodaret. Nec enim μυλοειδὴς hæc ſphæra, à molæ habitu, quod ſit κωνοειδὴς, aut turbinata, aut metæ ſimilis, ſed à ſola molæ conuerſione. itaque fallitur Scaliger, qui omnino molæ truſatilis & habitum & conuerſionem referre ſcribit. Paulus de inſtructo & iuſtrumento legato leg. XVIII. *eſt autem meta inferior pars molæ, catillus ſuperior*. Putat Scaliger Iuriſconſultum ſcripſiſſe: C *eſt autem meta ſuperior pars molæ, catillus inferior*. Græci certe ſuperiorem molæ partem ὄνον vocant, inferiorem μύλον. Mœris Atticiſta: Μύλος ἡ τράπεζα τοῦ μύλου, ὄνος τὸ ἄνω μύλου. Catillus igitur molæ id eſt πίναξ, id fuerit, quod Græci τράπεζαν μύλου appellant. Quod imponitur, & ſuperiectum eſt, ὄνος vel ἀλετὼν Græcis, *meta* Latinis, ſuperior nempe molæ lapis. Heſychius: ἀλετῶνες οἱ τοῖς μύλοις ἐπιτιθέμενοι. Sic legendum. alibi, ὄνον interpretatur ἀνώτερον λίθον τοῦ μύλου. Pollux: καὶ ὄνος ὁ ἀλετών, καὶ ἡ τράπεζα, μύλη. Sed hæc obiter. Ad Sphæram redeamus. D Eam Horizon & Meridianus in quattuor æquales partes diuidunt, hoc eſt in tetrantem. Ne quid heîc titubes, duo ſunt Horizontis genera. Vnus eſt Horizon quem αἰσθητὸν vocant, alius eſt quem λόγῳ θεωρητὸν appellant. *Senſilis* Horizon is dicitur, quo viſus noſter omnem in partem circumlatus terminatur. Eum ita definiunt: αἰσθητός ἐστιν ὁρίζων, ὁ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ὄψεως περιγραφόμενος κατὰ τὸν ἀποπερματισμὸν τῆς ὁράσεως. Caue putes hunc eſſe Horizontem, qui cum Meridiano paria facit, quique totum mundum in duo ſecat. E Hoc proprium eſt illius Horizontis quem λόγῳ θεωρητὸν vocant, & quem ſic definiunt: ὁ δὲ λόγῳ θεωρητὸς ὁρίζων ἐστὶν ὁ μέχρι τῆς τῶν ἀπλανῶν, ὁράσεως ἀστέρων σφαίρας διήκων καὶ διχοτομῶν τὸν ὅλον κόσμον. Delenda vox ὁράσεως vt repetita ex præcedentibus, ac legendum, μέχρι τῆς τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων σφαίρας διήκων. Non igitur hic ὁρίζων αἰσθητὸς in duas partes æquales mundum diuidit, ſed ille λόγῳ θεωρητός. Hæc cum ita ſint, Scaliger *ſenſilem* appellat eum Horizontem cuius cum meridiano reciproca eſt ratio, quique mundum ſecat bipertito. *Et qua ſenſili*, inquit, *Meridiano dicta ſunt*, A *eadem de ſenſili Horizonte dicantur neceſſe eſt*. Impropriè admodum loquutus eſt, & multum inter ſe hæc differunt. Nec enim ſenſilis Horizontis eadem eſt ratio, & ſenſilis Meridiani. Sed nec Meridianus vllus, ſic αἰσθητὸς dicitur, vt Ὁρίζων αἰσθητός. Nam nec Meridianus vllus λόγῳ θεωρητὸς ponitur, ad differentiam τοῦ αἰσθητοῦ. Omnis quippe Meridianus, per mundi polos tranſit, & per punctum quod ſupra verticem nobis eminet. Græci: Μεσημβρινὸς δέ ἐστι κύκλος ὁ διὰ τῶν κόσμου πόλων καὶ τοῦ κατὰ κορυφὴν σημείου γραφόμενος κύκλος. At Horizon ille qui dicitur αἰσθητὸς nullum in ſphæra locum habet, nec de maximis eius circulis vnus eſt, ſed in B terræ tantum tractu conſideratur, nec vltra terminos viſus noſtri progreditur. Ideo αἰσθητὸς appellatur, quod ſub aciem oculorum ac ſenſum totus cadit. Quippe quo vſque longiſſime in omni terrarum regione, viſus noſter peruenire poteſt, ibi finitur Horizon αἰσθητός. At ille alter λόγῳ θεωρητὸς non in terra viſu percipitur, ſed in ſphæra deſcribitur, & ſolo λόγῳ θεωρεῖται. Certe quantum ad ſenſum, tam Horizon quam Meridianus intra certum ſtadiorum numerum mutantur, non tamen propterea hic vel ille αἰσθητοὶ dici queant, ſed eorum mutatio, quæ intra tot ſtadia ſenſu C percipitur, rectè αἰσθητὴ, aut αἰσθητῶς καταληπτὴ dicatur, quoniam in minore interuallo, pæne imperceptibilis eſt, nec ſentitur. Strabo αἰσθητὴν παραλλαγὴν, & αἰσθητὴν διαφορὰν vocat, parallelorum & Meridianorum. Ipſi Meridiani & paralleli non ſunt αἰσθητοί, ſed λόγῳ θεωρητοί. Cum de nomine tantum pugna ſit, non tamen parum refert, quomodo loquaris. Manilius in Sphæra de Meridiano:

Hic mutans per ſigna vices, ſeu ſi quis Eoos
Seu petit Heſperios, ſupra ſe circinat orbem
Verticibus ſuperadſtantem.

At de Horizonte ſic canit:

D *Hac quoque per totum volitabit linea mundum,*
Nunc tantum ad medium vergens, mediumque repente
Orbem, nunc ſeptem ad ſtellas, nunc mota ſub aſtra.

Ad quem locum notationem hanc adpoſuit Scaliger: *Ergo ſecundum ea quæ proponit*, παραλλαγὴ καὶ μετάπτωσις τοῦ Ὁρίζοντος, *à Septentrione fiet ad Meridiem, quod verum eſt*. Immo falſiſſimum, nec hoc dicit poëta, ſi locus legatur vt ſcripſit. Priores Editiones habebant:

Hunc tantum ad medium vergens.

Notat Scaliger in Gemblacenſi eſſe, *Non tan-* E *tum*. ex quo ipſe edidiſſe fatetur, *Nunc tantum*. Sed omnino retinenda lectio Gemblacenſis, & præterea ſic totus locus ſcribendus:

Non tantum ad medium vergens, mediumque repente
Orbem, nec ſeptem ad ſtellas, nec mota ſub aſtra,
Sed quocunque vagæ tulerint veſtigia plantæ
Has modo terrarum, nunc has gradientis in oras,
Semper erit nouus, & terris mutabitur arcus.

Planè dicit Horizontis circulum per totum mundum volitare ac ſubinde mutari, non tantum quum vergit *ad medium orbem* id eſt æquinoctialem: nec quum ad *ſeptem ſtellas*, id eſt

Digitized by Google

Septentriones : nec *mota ſub aſtra* , ad polum ſcilicet Antarcticum , ſed quamcunque in partem mundi, & quaſcunque in terrarum oras tranſeat quis, diuerſos fieri Horizontes. Non igitur à Septentrione tantum ad Meridiem μεσημβρινὸν ὁρίζοντας fieri vult, vt cenſebat Scaliger , ſed etiam ab oriente ad occaſum , & καθ' ὁποιονοῦν μέρος τοῦ κόσμου. Male itaque vir magnus verſum illum,

Sed quocunque vagæ tulerint veſtigia plantæ,

exponebat περὶ τῆς παρόδου τῆς πρὸς μεσημβρίαν ἀπὸ τῆς ἄρκτου. Sed minus etiam recte idem *mota aſtra* mobilia interpretatur, & reliqua aſtra ſic vocari dicit, quia oriuntur & occidunt, ad differentiam Septentrionum qui ſemper conſpicui ſunt. Atqui Septentriones etiam mobiles ſunt, licet nunquam occidant. Et *mota aſtra* dicuntur, quæ iam exorta ſunt, non quæ mobilia ſunt. Vt *mota ſidera Lunæ* apud eumdem, & *motum ſidus caniculæ* apud Ouidium, id eſt exortum. Fruſtra etiam hæc diſtingueret hoc modo: *nec ſeptem ad ſtellas, nec mota ſub aſtra*. Nam cum Horizon ad medium orbem vergit & inclinat, vtique ſub aſtris mobilibus etiam cenſetur. aliud igitur hæc ſignificant. Prorſus opponere videtur ſtellas ſeptem poli Arctici ſtellis poli Antarctici ſed cur Antarctici poli *aſtra mota* dicuntur? Scripſiſſe Manilium ſuſpicor:

—— *nec ſeptem ad ſtellas, nec muta ſub aſtra.*

Nihil verius. eleganter *muta* vocat *aſtra*, quæ nunquam nobis videntur, vt ea quæ ſunt in polo Antarctico. Significationes ac diuinationes ex motu aſtrorum, obitu atque exortu Aſtrologis atque Aſtronomis peti ſatis notum eſt. Quæ nec oriuntur nobis, nec occidunt, nec vnquam conſpiciuntur, muta plane cenſentur, ex quibus nihil ſignificationis aut diuinationis elici poſſit, quæ nihil prædicunt. Sic *muta exta* vocabant Aruſpices, *ex quibus nihil diuinationis animaduertebant*. ita & *muta aſtra*, τὰ ἄφωνα. Manilio igitur *medius orbis* eſt ὁ ἰσημερινὸς, ſiue *æquator*, non meridies, vt volebat Scaliger. *Septem ſtellæ*, polus Arcticus. *muta aſtra*, Antarcticus, qui à nobis non videtur. Proinde mens hæc eius eſt Horizontem mutabilem eſſe, ac μετάπτωσιν ſubinde pati, non tantum quum ad æquinoctialem vergit, nec quum ad Arcticum polum aut Antarcticum inclinat, ſed etiam ſemper nouari variarique, quocunque ferunt veſtigia.

Has modo terrarum, nunc has gradientis in oras.

Sequentia apud Manilium ita etiam legenda ſunt:

Quippe aliud cælum oſtendens, aliudque relinquens,
Dimidium tegit atque refert, varioque notabis
Fini cum viſu pariter ſua fila mouentem.

perperam editum, *varioque notabit*. Quod non cohæret. Horizon inquit, aliud cælum oſtendens, aliud relinquens, dimidium tegit ac refert, ὁ διορίζων ἡμῖν, τό, τε φανερὸν & τὸ ἀφανὲς μέρος τοῦ κόσμου. Hunc & notabis, vario fine cum viſu pariter ſua mouentem fila. *Sua fila*, id eſt ſuas extremas lineas. *filum* & *lineam*, & *tenuem*

A *limitem* dicit de circulis λόγῳ θεωρητοῖς, & ἀπλανία. paulo poſt:

His adice obliquos diuerſaque fila trahentes
Inter ſe gyros.

item de æquinoctiali:

—— *lucem qui circulus æquat & umbras*
Lanigeri & libra ſigno ſua fila ſecantem.

ita & *lineam* ſupra de Horizonte.

Hæc quoque per totum volitabit linea mundum.

Lucanus de Circulo ſolſtitiali:

Linea tam rectum mundi fert illa leonem.

Sic Auienus circulum æquinoctialem vocat *lineam*.

B —— *ingenti ſe tramite linea tendens*
Diuidit ima Noti, diſcernit & alta Aquilonis.

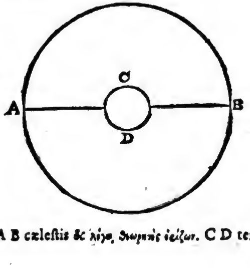
Hodierni Nautæ abſolutè hunc circulum appellant *lineam*. *filum* itaque, & *linea* idem. Sic *fila* extremæ lineæ, quibus circumſcribuntur corpora. Arnobius: & *filo adterminatis humano*. alibi *circumcæſuram* dixit. Hinc & *filum* pro lineamentis. *habitu filoque virginali*. Notabis heîc autem Manilium terreſtrem & & αἰσθητὸν ὁρίζοντα, confundere cum cæleſti & λόγῳ θεωρητῷ. Quod etiam ex ſequenti verſu clarè eluceſcit:

Hic terreſtris erit, quia terram amplectitur, orbis.

C Vbi Scaliger miratur terreſtrem potius dici quam cæleſtem, quum tam extremum cæli, quam terræ præcingat. tandem putare ſe ait terreſtrem dici, quia σφαιροθήκη Sphæræ Mechanicæ, quæ inſtar terræ, eſt loco Horizontis. Quod ego non capio, & ſanè ratione prorſus caret, vt terras amplecti terreſtrem hunc Horizontem ideo dixerit Manilius, quia Sphærothecæ limbus pro Horizonte eſt orbi mechanico qui inſtar eſt terræ. Atqui quum ſuperiore verſu inſinuarit, Horizontem viſu finiri, & pariter cum acie oculorum lineas ſuas in orbem mouere, planum eſt de terreſtri καὶ αἰσθητῷ Horizonte intelligere, qui

D terras amplectitur. Nam vſque ad λόγῳ θεωρητὸν illum quo præcingitur mundus & octaua Sphæra in duo ἴσα diuiditur, quique Meridianum ad rectos angulos ſecat, oculorum acies non penetrat, ideo ſola mente notatur. Vtrúque igitur confudit, quia inuicem ſibi reſpondent, & alter altero incluſus eſt, vt minor circulus maiore, ſi eadem in planitie deſcribantur hoc modo:

E

A B cæleſtis & λόγῳ θεωρητὸς ὁρίζων. C D ter-

teſtris & αἰσθητός. tantum abeſt alter ab altero, quantum ſpatij intereſt inter octauam ſphæram & extimas terræ oras. Vterque tamen idem habet centrum, & ſimul mutantur. Proclus, τὸν καθ' ἑκάστην οἴκησιν ὁρίζοντα, vnum ex quinque maximis circulis facit. Sed, quod notandum eſt, Manilius vnum tantum genus Horizontis agnoſcere videtur, eumque terreſtrem totum facere. Is eſt Ὁρίζων αἰσθητός, qui viſu finitur & extimas terræ oras ab infimis cæli partibus diſcriminat. Sic enim de illo canit:

Circumfer faciles oculos, vultumque per orbem,
Quidquid erit cælique imum terræque ſupremum,
Qua coit ipſe ſibi nullo diſcrimine mundus
Redditque, aut recipit fulgentia ſidera ponto
Præcingit tenui tranſuerſum limite mundum.

Ideo & *terreſtrem* paulo poſt vocat, & *terris hunc arcum mutari* dicit. Non igitur eum λόγῳ θεωρητὸν agnoſcit, qui vſque ad ſphæram τῶν ἀπλανῶν tranſit. Marcianus: *Supereſt iam vnus è circulis, quem quidem, quod locis momentiſque omnibus variatur, dubito quid appellem. Hic tamen nouiſſima ſupernaque diſcriminans, atque vndique in ſuperficiem telluris lineæ flexu ambientis incumbens, Horizon vel Finitor perhibetur.* Nec porro mutabiles ſunt per latitudinem tantum, vt idem Scaliger cenſebat, hoc eſt ad ſeptentrionem & meridiem, ſed etiam per longitudinem μεταπίπτουσι, vna cum Meridianis, ad orientem ſcilicet, atque occaſum. Ergo variantibus Meridianis, variantur & Horizontes, at non è conuerſo, quoties mutantur Horizontes, toties & mutari Meridianos neceſſe eſt. Namque ſub eodem Meridiano plures & noui fiunt ſubinde Horizontes. Mutatio Horizontis, quæ ad orientem fit aut occidentem climata non mutat, ſed ea tantum quæ ad Septentrionem aut Meridiem. Geminus & Proclus: πλειόνων δὲ σταδίων γενομένων κατὰ τὴν παραλλαγὴν τῆς οἰκήσεως, ἕτερος Ὁρίζων γίνεται καὶ τὸ κλίμα διαφέρει, καὶ πάντα τὰ φαινόμενα μεταπίπτει. Ita legendum vbi vulgo editur, ἕτερος ὁρίζων γίνεται κατὰ τὸ κλίμα διαφέρων. Sequitur: δεῖ μέντοι τὴν παραλλαγὴν τῆς οἰκήσεως τὴν ὑπὲρ τετρακοσίους σταδίους διαλαμβάνεσθαι κατὰ τὴν πρὸς ἄρκτον μεσημβρίαν τε πάροδον. Hæc Horizontis μετάπτωσις, quæ παραλλαγὴν etiam climatis inducit, quæque fit tranſgreſſione πρὸς ἄρκτον τε καὶ μεσημβρίαν, ſub eodem vtrique procedit Meridiano; illa vero Horizontis diuerſitas, quæ Meridianorum ſequitur varietatem, idem vbique ſeruat clima, & omnia ſimilia φαινόμενα. Proclus: τοῖς μὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ παραλλήλου οἰκοῦσι κἂν μυρίοι στάδιοι ὑπάρχωσιν, ὁ μὲν Ὁρίζων διάφορος, τὸ δὲ κλίμα τὸ αὐτό, καὶ πάντα τὰ φαινόμενα παραπλήσια. Quid igitur illi habent diuerſum qui ſub eodem habitant parallelo? Diei exordia & exitus hoc eſt Solis exortus & occaſus non eodem habent tempore. αἱ μέντοι ἀρχαὶ τῶν ἡμερῶν οὐχ ἅμα πᾶσι γίνονται τοῖς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ παραλλήλου οἰκοῦσι. Pares habent inter ſe dies, & totidem horarum, ſed non eadem hora. Cleomedes lib. II. ὡς ἄλλοτε παρ' ἄλλοις δύνειν καὶ ἀνατέλλειν ὁ ἥλιος, καὶ τοῖς ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς παραλλήλοις οὖσι, καὶ τὰς ἴσας ὥρας ἔχουσι. τούτου συμβαίνοντος παρὰ τὸ ἢ πρὸς τῇ ἀνατολῇ μᾶλλον κεῖσθαι καὶ τάχιον τῇ τοῦ ἡλίου ἐκβολῇ ἐντυγχάνειν, ἢ πρὸς τῇ δύσει καὶ βράδιον. Idem lib. I. ἐπεὶ δὲ οὗτος Ὁρίζοντος, κατὰ ταὐτὸ ἂν παρὰ πᾶσιν αἱ ἀνατολαὶ καὶ δύσεις ἐγίνοντο, ὥστε καὶ αἱ ἀρχαὶ τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν. Ecce exemplum. Hiſpani & Perſæ ſub eodem habitant parallelo: illi ad occidentem, hi ad orientem. Perſæ quattuor horis maturius Solem renaſcentem excipiunt quam Hiſpani. Cleomedes: οἱ γὰρ Πέρσαι πρὸς τῇ ἀνατολῇ οἰκοῦντες, τέσσαρσιν ὥραις πρότερον λέγονται ἐντυγχάνειν τῇ ἐκβολῇ τοῦ ἡλίου, τῶν Ἰβήρων πρὸς δυσμαῖς οἰκούντων. Dies apud vtroſque populos par, & totidem horarum. Hiſpalis Bœticæ Hiſpaniæ ciuitas maximam diem habet horarum quattuordecim & viginti ſcrupulorum. Axima in Perſide oppidum diem ſimiliter maximam horarum quattuordecim computat, & trientis horæ. Hiſpalis diſtat ab Alexandria verſus occaſum horis tribus, & triginta tribus ſcrupulis. Axima ab eadem Alexandria verſus ortum diſtat hora vna & viginti ſcrupulis, iuxta Ptolemæum. Sic Meridianus ſub quo ſita eſt Hiſpalis diſſidet à Meridiano cui ſubiecta eſt Axima, horis quattuor, & ſcrupulis quinquaginta tribus. Si Horæ ſex eſſent integræ, nonaginta gradibus longitudinis Hiſpalis Iberiæ diſtaret ab Axima Perſidis. Quippe vt notum eſt, longitudo ſumitur ab oriente ad occidentem: Meridiani autem per longitudinem variantur, ἡ κατὰ μῆκος πάροδος ἄλλους ἄλλοις τοὺς μεσημβρινοὺς ποιεῖ. Vt vero ſex horæ quadrantem νυχθημέρου efficiunt, ita nonaginta gradus quadrantem circuli. Manilius vbi de Meridiano loquitur, & eius mutationibus, per orbem horam dicit volare, hoc eſt variare horam ortuum Solis & occaſuum. Ita autem verſus ponendi ſunt, vt leguntur in veteribus Editionibus hoc modo:

Hic mutans per ſigna vices, ſeu ſi quis Eoos
Seu petit Heſperios, ſuprà ſe circinat orbem
Verticibus ſuperadſtantem, mediumque ſecantem
Cælum, & diuiſo ſignantem culmine mundum,
Quando alijs aliud medium eſt, volat hora per orbem;
Cumque loco terræ cælumque ac tempora mutat.

Meridianus, inquit, diuiſo culmine ſignat mundum, malim etiam legere *diuerſo*. In libris enim hæ duæ voces ſæpe inuicem mutantur, *diuiſus* ac *diuerſus*, *culmen* vocat, τὸ κατὰ κορυφὴν σημεῖον. Diuerſo igitur culmine ſignant mundum Meridiani, quia alijs aliud medium eſt illud culmen, ſiue vertex. *volat hora per orbem*, id eſt per circulum illum; & locum terræ, id eſt τὴν οἴκησιν, & cælum ac tempora mutat. Nam alijs aliunde Sol oritur, & alibi occidit. Scaliger perperam hos verſus vltimos ſic tranſpoſuerat:

Cumque loco terræ, cælumque ac tempora mutat,
Quando alijs aliud medium eſt, volat hora per orbem.

Nihil opus erat hac traiectione. *Volat hora*, mutabilis eſt hora vel tempus τῆς δύσεως καὶ τῆς ἀνατολῶν. Sic ibidem, *Hos volucres fecere polos*, id eſt mobiles. & infra de Horizonte:

Hæc quoque per totum volitabit linea cælum.

Vt die Meridiano *horam volare per orbem* dixerat, ita heîc de Horizonte dicit, *lineam per cælum volitare*, id eſt mutari ac variare. Sequitur apud Manilium locus inſignis, aliquot verſibus expreſſus, quibus exponit quomodo mutentur Meridiani, atque ex eorum mutatione quomodo volitet hora per orbem. Eum locum eo lubentius afferam, quod nec à Scaligero intellectus eſt, nec quiſquam puto illo ceſſante hodie intelligit. Ita ergo ſcribitur:

Atque vbi ſe primis extollit Phœbus ab vndis,
Illis ſexta manet, quos tum premit aureus orbis.
Rurſus ad Heſperios ſexta eſt, vbi cedit in vmbras,
Nos primam ac ſummam ſextam numeramus vtramque,
Et gelidum extremo lumen ſentimus ab igne.

In his explicandis ſpeciem, vt loquuntur Iuriſconſulti, prorſus alienam ponit Scaliger, & commentitiam. Scribebat Manilius in climate Romæ. Si ab illo Meridiano cui Roma ſubeſt, nonaginta gradus numeres Orientem verſus, deuenies ad eum Meridianum cui ſubiacet India intra Gangem. Quum igitur Indis illis meridies eſt & Sol ſupra verticem, tum Romanis in ortu eſt. Hoc eſt quod dicit.

Atque vbi ſe primis extollit Phœbus ab vndis
Illis ſexta manet, quos tum premit aureus orbis.

Quando Sol, inquit, oritur nobis Romanis, ſic enim planè intelligendum, tum illis ſexta hora eſt, hoc eſt meridies, quos *premit aureus orbis*, quorum Meridianum premit Sol. Sequens verſus ita interpungi debet, qui vulgo peſſimè diſtinctus eſt:

Rurſus ad Heſperios, ſexta eſt vbi, cedit in vmbras.

peſſimè inquam vulgo legitur.

Rurſus ad Heſperios ſexta eſt vbi, cedit in vmbras.

Vt non mirum ſit, ſi nihil boni ex ea interpunctione potuit vir ſummus exſculpere. Vbi, inquit, nobis Sol oritur, tum Indis Meridies eſt. At, vbi nobis ſexta eſt hora, rurſus illis Sol in vmbras cedit, & Heſperios petit, id eſt occidit. Heſperij enim ſunt, vbicunque Sol occidit. Egregia certè ex leuicula interpunctione emendatio. Vbi Sol nobis oritur, illis qui eum habent tum ſuprà verticem meridies ſtat. vbi nobis ſexta eſt, rurſus illis Sol occidit. Nihil verius. Quod ſequitur id oſtendit & vnice confirmat:

Nos primam ac ſummam ſextam numeramus vtramque,
Et gelidum extremo lumen ſentimus ab igne.

Nihil iſtic Scaliger vidit, vt ex eius interpretatione apparebit. Sic enim notat: *Nos qui in Canarys ſumus, eamdem horam primam diei numeramus, quam illi ſextam. Primam & ſummam dixit, quia ſumma hora noctis id eſt duodecima confecta, init prima diei. Sic Attici ἕνην καὶ νέαν dicunt.* Nihil alienius, à mente Manilij, quam hæc eſt expoſitio. Ait igitur auctor ex illis quæ dixit conſequi, vt tam prima quam ſuprema diei hora, pro Meridianorum diuerſitate ſexta debeat numerari. Etenim quum Sol oritur Romanis, prima hæc illis diei eſt hora. At Indis tum ſexta eſt, vel Meridies. Rurſus quando Romani Meridiem habent, & ſextam numerant, tum Indis occidit Sol, & ſumma eſt illis diei hora. Sic vtraque hæc hora, prima, inquam, & ſuprema, pro Meridianorum varietate ſexta numeratur.

Et gelidum extremo lumen ſentimus ab igne,

ideſt, prima & ſumma diei hora, in ortu nimirum, & occaſu Solis gelidum lumen ab extremis mundi partibus oriente & occidente ſentimus, quum tamen vtramque horam, qua Sol gelidior eſſe ſolet, alij atque alij pro diuerſa cæli inclinatione Sextam numerent, quo tempore flagrantiſſimus eſt Solis calor. Hic ſenſus Manilij, quem Scaliger non eſt aſſequutus. Ceterùm cum Meridianis mutantibus, nec vmbræ mutantur, nec dierum ſpatia, nec climata, ſed ortus tantum, & occaſus tempora, hoc eſt exordia dierum & exodia. Cum parallelis porro mutant ſe Solis vmbræ, ac climata variant & κλίματα. Cum vtriſque hoc eſt Meridianis & parallelis variantibus, variant etiã Horizontes. immo & quamcunque in partem mundi quis progrediatur, nouos ſubinde atque alios ſibi Horizontes facit. In Geographicis maris & terræ dimenſionibus ac diuiſionibus, nulla vnquam ὁριζόντων habita eſt ratio, ſed Meridianorum tantum & parallelorum. per hæc duo longitudinem ac latitudinem τῆς οἰκουμένης metiri inſtituerunt veteres Geographi. Longitudinem eius ſumpſerunt ab ortu ad occaſum: latitudinem à Septentrione ad Meridiem. Quia ſcilicet longiora eſſent terræ, tum cultæ ac cognitæ latera, ac magis protenderentur ad occaſum & ortum, quàm ad Septentrionem, & Meridiem, qua parte tamen erat latior, nam ad orientem & occidentem mari ſtringebatur in artum, τὰ ἄκρα σωίχῳ. Dionyſius:

Μήνυσομαι, Ὠκεανοῦ βαθυῤῥόου, ἐν γὰρ ἐκείνῳ
Πᾶσα χθὼν ἅτε νῆσος ἀπείριτος ἐστεφάνωται.
Οὐ μὴν πᾶσα διὰ πρὸ περίδρομος, ἀλλὰ διαμφὶς
Εὐρυτέρη βεβαυῖα πρὸς ἠελίου κελεύθους,
Σφενδόνῃ εἰοικυῖα.

Duæ heîc lectiones variæ, ὀξυτέρη & εὐρυτέρη, ſenſus tamen idem ex vtraque efficitur. Si legamus εὐρυτέρη ſic erit diſtinguendum:

——— ἀλλὰ διαμφὶς
Εὐρυτέρη, βεβαυῖα πρὸς ἠελίοιο κελεύθους
Σφενδόνῃ εἰοικυῖα.

quum ſit latior, ab vtroque laterum, id eſt Septentrione ac Meridie, ſtrictior & fundæ ſimilis euadit *ad Solis vias*, hoc eſt ad occiden-

tem, & orientem. Talis eſt fundæ facies, in medio latior, ad fines ſtringitur & coërcetur. Haud ſcias vtro modo legerit Euſtathius, rectè tamen interpretatur. Si ὀξυτέρη ſcribamus idem erit ſenſus, ſed aliter fuerit exponendum illud ἀμφίς.

— — ἀλλὰ ἀμφίς

Ὀξυτέρη.

Sed vtrimque ſcilicet contractior, ab Oriente ſcilicet & Occidente, ſimilis fundæ pergens πρὸς ἠελίοιο κελεύθους, ad ortum & occaſum. Sic planè legit Priſcianus, qui ſic vertit:

Non tamen aſſiduo teres vndique margine circum
Clauditur hæc, biſido ſed littore brachia pandens
Artatur rapidos curſus ad Solis vtrinque.

Auienus Εὐρυτέρη reperit in ſuo exemplari, quæ & vetuſtiſſima eſt lectio. Sed quum concoquere non poſſet, terram dici latiorem ad Orientis fines, vbi artior eſt, de mari vel Oceano ipſo hoc dictum accepit, non de terra. Sic enim reddidit:

Oceani nam terra Salo praecingitur omnis
Parua, vt cæruleo caput effert inſula ponto.
Nec tamen extremo teres eſt ſinus vndique in orbem
Qua colitur populis, qua tellus paret aratro,
Sed matutino qua cælum ſole rubeſcit
Latior, accisi curuantur ceſpitis arua,
Cetera protentus.

Verba illa, οὐ μὴν πᾶσα διὰ πρὸ περίδρομος, de Oceano accepit, quaſi θάλασσα ſubintelligeretur κατὰ χῆμα σημαινομένου. Dicit igitur ſinum illum Oceani, quo tota terra habitabilis ambitur, ac cingitur, non æqualiter teretem circumfundi orbi terrarum, ſed latiorem eſſe, vbi Sol oritur, ideo & terras ibi in anguſtiam conſtringere. ἠελίου κελεύθους de Oriente tantum expoſuit, quaſi ibi propriè ἠελίου κέλευθοι ſtatuendæ ſint vnde Sol iter ſuum auſpicatur. Sed toto cælo falſus eſt. Atque hæc obiter. In terræ globo, qui coleretur vniuerſus, ac noſceretur, longitudinis, aut latitudinis imaginatio nullum haberet locum. Sed in illa τῆς οἰκουμένης figura qualis tunc erat longior quam latior, commodiſſimus, immo neceſſarius his locus fuit. vt eam igitur longitudinem ac latitudinem orbis optimè capere poſſent, ac diuidere, duas rectas lineas ſumpſerunt quæ ſeſe ad rectos angulos inuicem partirentur, quarum altera per longitudinem orbis terræ, qua maximè longus eſt, altera per maximam latitudinem duceretur. illa Parallelorum eſt, iſta Meridianorum. Diſtantiæ κατὰ μῆκος ex Meridianis colliguntur, diſtantiæ κατὰ πλάτος, ex parallelis. Sed quia Meridiani & paralleli infiniti poſſunt exiſtere, per quamlibet σημεῖα τόπου vtriſque mutantibus, vixque ſentiri poteſt huiuſmodi διάλλαγμα, definierunt Mathematici longius interuallum intra quod αἰσθητὴ καταλλαγὴ fieret hæc mutatio. Plinius: *Vaſaque horoſcopa non vbique eadem ſunt vſui, in trecentis ſtadijs, aut vt longiſſimè, in quingentis mutantibus ſemet vmbris Solis.* Qui in quingentis ſtadiis mutari Solis vmbras

A dixerunt, hi ſunt vtique quibus & placuit Parallelos ac Meridianos ὡς πρὸς αἴσθησιν in pari ſtadiaſmo alios fieri. Eadem quippe ratio eſt Meridianorum & parallelorum, quibus vmbrarum momenta mutantur, & dierum magnitudines. Martianus Capella: *Denique ipſa vaſa quæ Horoſcopa vel Horologica memorantur pro locorum diuerſitatibus immutata componuntur, alioque gnomone vltrà quingenta ſtadia diſcernuntur vmbris.* Per gnomonica enim inſtrumenta ex vmbrarum ratione, vel per dioptrica colligitur hæc climatum differentia quæ ſenſu percipitur. eam in trecentis ſtadiis ſentiri ſcripſerunt, alij in

B quadringentis, alij qui longiſſimè, in quingentis. Hipparchus in quadringentis ſtadiis ſenſibilem eam fieri parallelorum ſiue climatum varietatem exiſtimabat. Strabo lib. II. de Hipparcho: καίτοι ἐκεῖνός γε καὶ παρὰ τετρακοσίους σταδίους αἰσθητὰς ὑποτίθεται παραλλάγματα, ὡς ἐπὶ τῆς δι' Ἀθηνῶν παραλλήλου, καὶ τῆς διὰ Ῥόδου. Sequitur apud Strabonem corruptiſſimus longe locus, & viro doctiſſimo deploratus, quem minima mutatione ſic reſtituimus: ἔτι δὲ τὸ πρὸς αἴσθησιν οὐχ ἁπλοῦν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἐν πλάτει μείζονι, τὸ δ' ἐλάττονι. μείζονι μὲν, εἰ αὐτοῖς τοῖς ὀφθαλμοῖς πιστεύομεν, ἢ καρποῖς, ἢ κρά-

C σεσιν ἀέρων πρὸς τὴν τῶν κλιμάτων κρίσιν, ἐλάττονι δὲ, δι' ὀργάνων γνωμονικῶν, ἢ διοπτρικῶν. Editum eſt vulgo: μείζονι μὲν ἐν αὐτοῖς τοῖς ὀφθαλμοῖς πιστευομένη καρποῖς. Sed & peſſime vir eruditus emendabat, ἐν πλάτει μείζονι. Nihil tam contrarium Strabonis menti. Climatum differentia, ex Parallelorum diuerſitate & cæli varia inclinatione, ἐν τῷ πλάτει τῆς οἰκουμένης ſumitur, vt Meridianorum variatio ἐν τῷ μήκει. Dicit igitur Strabo eam climatum varietatem, quæ ſenſu comprehenditur, duplici modo colligi ſolere, in maiore latitudine, & in minore. In maiore quidem latitudine per-

D cipi, quum oculis noſtris credimus, aut fructibus, aut aërum temperiei, ad iudicium ferendum de climatum varietate. optima igitur emendatio, εἰ αὐτοῖς τοῖς ὀφθαλμοῖς πιστεύομεν, ἢ καρποῖς, ἢ κράσεσιν ἀέρων πρὸς τὴν τῶν κλιμάτων κρίσιν. Nam male etiam vulgo ſcriptum eſt, πρὸς τὴν τῶν κλιμάτων κρᾶσιν. Ceterum clementior aër, aut rigidior diuerſum oſtendit regionis clima. Fructus alij in aliis regionibus naſcuntur, & variam inclinationem cœli fatentur. Oculis hoc ipſum arbitramur, quum omnia phœnomena diſſimilia apparent, & ſitus terræ diſſimilis.

E Hæc differentia climatum ὡς πρὸς αἴσθησιν, ἐν πλάτει μείζονι colligitur. Etenim ſæpe fit, vt per aliquot millia ſtadiorum eamdem aëris temperiem ſentiamus, eoſdem gigni fructus videamus, & alia quædam ſimilia reperiamus. Quin altera ratio qua idem deprehendimus, ἐν πλάτει ἐλάττονι, ſed ea eſt quę ex gnomonicis & dioptricis inſtrumentis comparantur. Hanc diuerſitatem climatum αἰσθητὴν, quæ ex vmbrarum incrementis capitur, ad quadringenta ſtadia ſentiri pronuntiauit Hipparchus, alij ad trecenta, alij

Digitized by Google

ad quingenta. Sequitur apud Strabonem: ὁ μὲν οὖν δι' Ἀθηνῶν παράλληλος γεωμετρικῶς λαφθεὶς αἰσθητὴν οὐκ ἐν σταδίοις ποιούμενος αἰσθητὴν ἐποίησε διαφοράν. id eſt, ἐν τετρακοσίοις σταδίοις. Ergo Parallelus qui per Athenas tranſit ἐν πλάτει, diſtat à Parallelo διὰ Ῥόδου, & Καρίας, ſtadiis quadringentis. Sic parallelus à parallelo ſecundum Hipparchum ſtadiis quadringentis longe eſt, quo in ſpatio notabilem ac ſenſilem fieri climatis variationem putauit. Ptolemæus gradus vnius latitudinis differentiam ponit inter Athenas, & Rhodum inſulam. Athenas enim locat ſub gradu latitudinis trigeſimo ſeptimo & quadrante: Lindum & Ialyſum, Rhodi inſulæ vrbes, ſub gradu trigeſimo ſexto. At Ptolemæus ſingulis partibus ſiue gradibus quingenta ſtadia tribuit, hoc eſt ſexaginta duo millia paſſuum & quingenta. pro quibus hodie numerant leucas quindecim. idque ſpatium partis vnius latitudini reſpondere volunt in terræ menſura. Scaliger notat Eratoſthenem illud interuallum, quod vni parti cæleſtis circuli reſpondet, quodque Meridianorum ac parallelorum perceptibilem ſenſu mutationem importat, DCC ſtadiis finiuiſſe. Certè Eratoſthenes Æquinoctialem circulum totum ſcripſerat eſſe ſtadiorum ducentûm & quinquaginta duûm millium. Ergo vnius circuli quadrans ſtadiorum erit trium ac ſexaginta millium. Si quadrantem illum porro in nonaginta partes ſiue gradus tribuas, vt poſteriores fecere Mathematici, ſingulæ partes conſtabunt ſtadiis ſeptingentis. Hæc cum ita ſint, non tamen eam fuiſſe Eratoſthenis ſententiam certum eſt, vt exiſtimauerit Meridianorum & climatum varietatem, quæ quidem ſentiatur, fieri in ſeptingentis ſtadiis, & ſtadiaſmum hunc terreſtrem paria facere cum vno gradu cæleſtis circuli. poſteriorum hæc fuerit Mathematicorum diuiſio, vt Marini Tyrij & Ptolemæi, qui circulos in ſphæra maximos trecentarum ſexaginta partium conſtituerunt, quas ſingulas in telluris ſuperficiem ita peruenire ſtatuerunt, vt vnius partis vel gradus menſura quingentis in terra ſtadiis finiretur. Ceterum veteres Aſtronomi & Geographi maximum ſphæræ circulum in ſexaginta tantûm partes diuidebant, non in trecentas ſexaginta. Eratoſthenes itaque qui circuli Æquinoctialis complexum tot ſtadiis metabatur quot ſuprà diximus, ſexaginta tantum partium eumdem faciebat, ita vt quadrans circuli quindecim tantum partes haberet, non nonaginta, ſingulæ autem partes ſtadiorum eſſent quattuor millium ac ducentorum. Id clariſſimè oſtendit Strabonis locus lib. 11. quem & afferam, vt emendem: ὄντος δὲ κατ' Ἐρατοσθένη τοῦ ἰσημερινοῦ κύκλου σταδίων μυριάδων πέντε, καὶ εἴκοσι καὶ διχιλίων, τὸ τεταρτημόριον ἂν εἴη ἐξ μυριάδες, καὶ τρισχίλιοι. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ ἐπὶ τὸν πόλον, πέντε καὶ δέκα ἑξηκοστὰ σταδίων, οἵων ἐστὶν ὁ ἰσημερινὸς ἑξήκοντα. Ex his patet æquinoctialem circulum Eratoſtheni in ſexaginta tantum partes fuiſſe diuiſum. Sic quadrans circuli quindecim erit partium. ab Æquinoctiali circulo ad polum, tantum patet interualli, quantum eſt in quadrante æquinoctialis. hoc ſunt quindecim ſexageſimæ. Legendum igitur in Strabone: πέντε καὶ δέκα ἑξηκοστῶν, οἵων ἐστὶν ὁ ἰσημερινὸς ἑξήκοντα. *Quindecim ſexageſimarum, quales habet æquinoctialis ſexaginta.* Nam ſexaginta ſexageſimæ ſunt in toto complexu circuli Æquinoctialis. recta igitur emendatio ἑξηκοστῶν pro ἑξηκοστὰ σταδίων. ἡ ἑξηκοστή, idem quod ἑξηκοντάς. vt ἑβδομάς idem quod ἑβδόμη, pars ſeptima. nam ἑβδομάδες apud Ioſephum Sabbata ſunt. Corrigebat Caſaubonus ἑξηκοντάδων. Sed ἑξηκοντάς non eſt ſexageſima pars, ſed numerus totarum ſexaginta partium, vt ἑκατοντάς, non eſt pars centeſima, ſed centuria. Sic δεκάς, non decima portio, ſed decuria. Falſum eſt igitur quod adſtruebat Scaliger περίοδον illam quæ Meridianum αἰσθητῶς καταλλάττει, comprehendere poſſit, iuxta Eratoſthenem eſſe ſtadiorum DCC. & gradus vnius longitudinis. Antiqui Meridianos in trecentis ſtadiis ὡς πρὸς αἴσθησιν mutari crediderunt. Geminus & ex eo Proclus: ἀλλὰ πρὸς μὲν τὴν αἴσθησιν σχεδὸν ἐπὶ σταδίους τριακοσίους ὁ αὐτὸς μένει μεσημβρινός. Eadem ratio obtinere debet & in parallelorum ac climatum mutatione αἰσθητῇ, quæ ex vmbrarum momentis colligitur. Idem igitur manet clima in trecentis ſtadiis, vt idem Meridianus. Atque ita ſenſiſſe quoque Eratoſthenem liquido probari poteſt ex Cleomede lib. 1. vbi methodum illam explicat, qua idem Erathoſtenes ex gnomonicis & Geometricis rationibus reperit, quot ſtadiorum eſſet terræ circuitus. Hoc exponens ipſis, vt credere par eſt Eratoſthenis verbis, dicit in oppido Syene ſub ſolſtitio, Horologiorum gnomonas vmbram non iaculari. καὶ τοῦτο, inquit, γίνεσθαι λόγος ἐπὶ σταδίους τριακοσίους τὴν διάμετρον. Si per trecenta ſtadia circa Syenen manent ἄσκιοι γνώμονες quando Sol conficit ſolſtitium, paria vmbrarum momenta, atque idem manere clima per illud ſtadiorum ſpatium pluſquam certum eſt. & hæc fuit Eratoſthenis opinatio, nec alia fortaſſe Hipparchi, qui παρὰ τοὺς τετρακοσίους σταδίους αἰσθητὰ παραλλάγματα vmbrarum, climatum, ac latitudinis fieri putauit, vt ex Strabone didicimus. Etenim ſi per trecenta ſtadia nulla fit mutatio vmbrarum, nec climatum, intra quadringenta ſtadia eam fieri oportet, hoc eſt, παρὰ τοὺς τετρακοσίους σταδίους. Eadem ratio & Meridianorum. Quippe ſi manet idem Meridianus in trecentis ſtadiis, nonniſi poſt trecenta finita alius fit, atque adeo intra quadringenta mutatur. Eorum tamen verborum hic ſenſus eſt, quaſi dicamus παραλλάγματα illa fieri de quadringentis in quadringenta ſtadia. Nam & Geminus & Proclus idem manere clima & vmbrarum eam-

dem eſſe rationem per quadringenta ſtadia dixerunt, non per trecenta, vt fuit Eratoſthenis ſententia. Igitur ſi poſt quadringenta ſtadia peracta mutantur vmbræ, hoc eſt ὑπὸ πεντακοσίοις σταδίοις, intra quingenta ſtadia, momenta illa vmbrarum variari oportet, & climatum ſitus. Sanè qui minimum ſpatium mutandis cum aliquo ſenſu parallelis, & Meridianis poſuerunt, in trecentis ſtadiis ambo mutari ſcripſere: qui longiſſimum, in quingentis. Hoc eſt *de quingentis in quingenta*, quod Græci dicerent, διὰ πεντακοσίοις σταδίοις. Plinius de Sciotheris: *non vbique eadem ſunt vſui, in trecentis ſtadijs, aut vt longiſſimè in quingentis, mutantibus ſemet Solis vmbris.* vetuſtior illa opinio de trecentis, hæc recentior quæ quingenta numerat. Tantum deeſt vt Eratoſthenes, aut quiſquam antiquiorum ſeptingenta eidem rei deſignandæ conſtituerit, vel tot ſtadia ſingulis partibus circuli cæleſtis adſcripſerit, qui in ſexaginta partes maximum circulum diuidebat. Recentiores, vt Marinus Tyrius, & Ptolemæus numero illo ſexies ducto, pro ſexaginta partibus, trecentas ac ſexaginta fecerunt, & partibus ſingulis quingenta ſtadia in terræ ſuperficie reſpondere ſanxerunt. qua in partitione facienda, & ſtadiaſmo adſcribendo, neutiquam eos reſpectum habuiſſe puto, in quot ſtadiis Meridianorum ea fieret mutatio quæ ſenſu percipi poſſet. Nuſquam ſanè eius rei meminit Ptolemæus, quod tamen tanti eſt, vt non omittendum fuiſſe videatur. Præterea idem Ptolemæus poſt Marinum in longitudine terræ dimetienda, non in omnibus Parallelis eumdem ſtadiaſmum ſingulis gradibus attribuit. Sub Æquinoctiali ſingulæ quidem partes quingenta ſtadia in terreſtri poſitione complectuntur. At in parallelo διὰ Ῥόδου, qui triginta ſex partibus ab æquinoctiali diſtat, eamdem περιφέρειαν quadringentis tantum ſtadiis terreſtribus donat, ex Marini ſententia lib. 1. cap. xi. καὶ ἔτι τὸ τὴν μὲν μίαν μοῖραν, οἵων ἐστὶν ὁ μέγιστος κύκλος μοιρῶν τριακοσίων ἑξήκοντα, πεντακοσίους ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἀπολαμβάνειν σταδίους, ὅτι ταῖς ὁμολογουμέναις ἀναμετρήσεσι σύμφωνόν ἐστι. τὴν δὲ ὁμοίαν αὐτῇ περιφέρειαν τὴν διὰ τῆς Ῥοδίας παραλλήλου, πάντα τοῦ ἀπέχοντος ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ μοίρας τριάκοντα ἓξ τετρακοσίους ἔγγιστα σταδίους. idem per illum parallelum Rhodienſem orbis tum cogniti longitudinem à Canariis inſulis ad metropolim Sinatum ponit eſſe graduum centum octoginta, horarum duodecim, ὥστε συνάγεσθαι καὶ τὸ διὰ τῆς Ῥοδίας μῆκος, σταδίους ἑπτακισμυρίους, καὶ δισχιλίους ἔγγιστα. In hac computatione videre eſt, quadringenta tantum ſtadia eum ſtatuiſſe ſingulis partibus in parallelo qui per Rhodum tranſit. Rationem hanc adfert cap. xxi. quod Meridiani inter ſe non ſint paralleli vel æquidiſtantes, ſed inæquales arcus faciant in maioribus ac minoribus parallelis, & maiores quidem in iis parallelis qui æquinoctiali viciniores ſunt. Marinum autem reprehendit eo nomine, quod pro Meridianis circulis rectas lineas duceret, & ſic æquales omnium diſtantias ſtatuerit in omnibus parallelis, vltra iuſtum extendens quæ propius à polo abſunt, & contrahens quæ proximiores ſunt æquinoctiali. in parallelo διὰ Ῥόδου proportionem eam ſeruauerat tantùm, quæ ἐπιτρίτου λόγου obtinet. Nam qualium eſt æquinoctialis quinque, talium eſt Rhodi parallelus quattuor, & ſemiſſis, qui diſtat ab æquinoctiali partes ſiue gradus triginta ſex. Ideo ſingulis gradibus longitudinis in illo parallelo, quadringenta tantum ſtadia imputauerunt, non quingenta, vt in maximo circulo. Ratio quidem τοῦ ἐπιτρίτου poſtulabat, vt quadringenta & quinquaginta ſtadia darentur. Nam ſi qualium eſt partium quinque circulus Æquinoctialis, talium eſt quattuor & ſemiſſis parallelus Rhodi, ita quemadmodum quingenta ſtadia ſingulis partibus maximi circuli tribuuntur, ſic quadringenta quinquaginta aſſignari debuerunt gradibus paralleli Rhodienſis. Sed τὸ ὑπερβάλλον, inquit Ptolemæus, αὐτῆς κατὰ τὸ τῆς λόγου τῶν παραλλήλων ἀκόλουθον, ὀλίγον ὡς ἐν ὁλοσχερεῖ καταλήψει παραλελείφθω. In aliis parallelis eadem proportio cuſtodiri debuit, ſed in parallelo Rhodi idcirco præcipuè obſeruata eſt, quod in orbis dimenſione κατὰ μῆκος plurimæ & maximè notabiles diſtantiæ per eum explicarentur. Sic in latitudine orbis terrarum metienda ſinguli gradus quingentorum fuere ſtadiorum, in longitudine per parallelum διὰ Ῥοδίας, quadringentorum. Non igitur habita ratio eſt mutationis ſenſibilis Meridianorum in his partibus circuli maximi conſtituendis, & in ſtadiaſmo adſcribendo. Nec verum eſt in quingentis ſtadiis iuxta Ptolemæum πρὸς αἴσθησιν Meridianos alios fieri, atque idcirco gradus vnius factam illam πάροδον quæ Meridianum ſenſibilem exhibeat. Nam in parallelo διὰ Ῥόδου quadringentis tantum ſtadiis ſinguli gradus conſtant, quot ſtadiis inuicem diſparati eſſent Meridiani, ſiquidem ad ſingulos gradus variarent, eademque foret vnius gradus longitudo, ac duorum Meridianorum interuallum. Idque maximè Scaligerum reuincit. Nec enim ſingulis gradibus Meridianum alium adponit Ptolemæus, vt totidem ſint Meridiani, quot gradus ſunt, ſed per quinque gradus, qui trientem horæ efficiunt, ſingulos ſcribit Meridianos. ἡμῖν μέντοι, inquit, σύμμετρον ἔδοξεν εἶναι, τοὺς μὲν μεσημβρινοὺς γράφειν διὰ τριτημορίου μιᾶς ὥρας ἰσημερινῆς, τουτέστι διὰ πέντε τῶν εἰλημμένων τοῦ ἰσημερινοῦ τμημάτων. Vt ſex horæ ſunt quadrans diei hoc eſt νυχθημέρου, ſic etiam ſunt quadrans circuli in gradibus nonaginta, ita vt hora vna quindecim gradibus reſpondeat, triens horæ quinque gradibus. Singuli vero gradus quattuor horaria ſcripula detineant. Meridiani qui per trientem horæ deſcribuntur, inuicem diſtant gradibus quinque

Digitized by Google

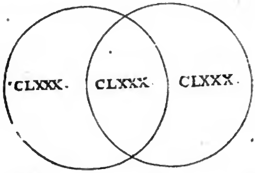
hoc eſt ſtadiis bis mille & quingentis. Latiſſimè ſanè veteres Geographi ſumpſerunt Meridianorum interualla & mutationes. Poſidonius in ea demonſtratione qua circuitum terræ quot ſtadiorum eſſet, oſtendebat, ſub eodem Meridiano Rhodon inſulam cenſebat & Alexandriam. Atqui Rhodos in longitudine locatur graduum quinquaginta octo & viginti ſexageſimarum: Alexandria ſita eſt in longitudine graduum ſexaginta & ſemiſſis. plus quam duobus gradibus Rhodos occidentalior Alexandria, quæ tamen ſub eodem Meridiano cenſetur. Eratoſthenes in eadem apodixi facienda ex gnomonicis ac Geometricis rationibus pro confeſſo ponit Alexandriam & Syenen ſub eodem eſſe Meridiano. At Syene in longitudine ponitur ſexaginta duûm. Sic duobus iterum gradibus occidentalior Alexandria quam Syene. Sic duo gradus hoc eſt mille ſtadiûm Meridiani differentiam non faciunt. Sed hoc parum. In tribus tantum ſtadiorum millibus notabilem fieri Meridiani diuerſitatem, & intra eam ſtadiaſmi menſuram vnum eumdemque manere Meridianum, veteribus Geographis perſuaſum eſſe ferme video. Quod vt conſtare poſſit, inſigni Strabonis loco id oſtendam, cui præſtruenda quædam ſunt de tabula mundi Geographica ab Eratoſthene delineata. in ea tabula conſtituenda teſte eodem Strabone, orbem terræ linea ducta in duas diuiſerat partes, quæ ab occaſu ad ortum porrigebatur, æqualiter vbique diſſita à linea æquinoctiali. Huius lineæ fines ad occaſum poſuerat in Herculis columnis: ad ortum in extremis montium partibus, qui terminant latus Indiæ Septentrionale. Eam igitur lineam à columnis Herculis ducebat per Siculum fretum, Peloponneſi & Atticæ partes ad Meridiem verſas vſque ad Rhodi oram maritimam & Iſſicum ſinum, deinde per Tauri montana vſque in Indiam. In eo Geographico opere multa peccaſſe Eratoſthenem notat Strabo, nec pauciora in eo reprehendendo Hipparchum ipſum. In deſignandis locorum interuallis immaniter eum erraſſe aliquot argumentis probat idem Strabo. inter alia vnum hoc ponit quod ab Alexandria ad Carthaginem ſtadia numeraret plura quam tredecim millia. Atqui, inquit Strabo, plura non poſſunt eſſe nouem millibus, ſiquidem verum eſt, quod ille adſtruit, ſub eodem Meridiano eſſe Rhodon & Alexandriam, & ſub eodem Carthaginem & fretum Siculum: *ἐκ δὲ Ἀλεξανδρείας εἰς Καρχηδόνα ὑπὲρ μυρίους, καὶ τρισχιλίους, οὐ πλείους ὄντας τῶν ἐνακισχιλίων, εἴπερ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐστι μεσημβρινοῦ κατὰ τοῦτον τῇ μὲν Ἀλεξανδρείᾳ Καρία καὶ Ῥόδος, τῇ δὲ Καρχηδόνι ὁ πορθμός.* Ponatur, quod ille aſſerebat Carthaginem & fretum Siculum ſub eodem eſſe Meridiano. vnius eiuſdemque Meridiani interuallum non poteſt ad tria millia ſtadiorum extendi. Iam vero illud conſtat nauigationem à Caria ad fretum non excedere ſtadia quinque millia. Sic enim ibi legendum: *πάντες γὰρ ὁμολογοῦσι μὴ πλειόνων εἶναι τὸν ἐκ Καρίας ἐπὶ πορθμὸν πλοῦν σταδίων πεντακισχιλίων.* Rurſus iuxta eumdem, Caria & Rhodos ſub eodem Meridiano cum Alexandria. ponantur in hoc interuallo eiuſdem Meridiani duo millia ſtadiorum. Sic ab Alexandria Carthaginem plura non erunt quam nouem millia ſtadium. quippe ſubijcit protinus: *ὅ τι μεσημβρινὸς ἐν μεγάλῳ μὲν τινὶ διαστήματι λαμβανόμενος δοκεῖν ἂν ὁ αὐτὸς εἶναι τῷ ποσότητι δυσμικωτέρῳ πρὸς τὸν ἀνατολικώτερον, ὥστε ὁ Καρχηδὼν ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ πρὸς δύσιν μᾶλλον, ἐν δὲ τρισχιλίοις σταδίοις καταφανῆ τὸν ἔλεγχον.* Si meridianus, inquit, in magno aliquo interuallo ſumeretur, dari poſſet ſub eodem eſſe meridiano fretum Siculum & Carthaginem, quæ tanto occidentalior eſt, ſed quum in tribus ſtadiorum millibus manifeſtè conuinci poſſit ac deprehendi diuerſitas, id non dari quod ille ſumebat. peſſimè hunc locum reddidit interpres. videntur ergo veteres duo millia & quingenta dediſſe meridianorum inter ſe diſtantiæ, quos & Ptolemæus ſequutus eſt. Nam ſi tria millia ſtadiûm manifeſtam & euidentem probant meridiani diuerſitatem, vtique veriſimile eſt intrà ſtadiorum duo millia & quingentos eumdem manere, & hanc eſſe Strabonis ſententiam. Quippe non dicit ab Alexandria Carthaginem non plus numerari debere quàm nouem millia ſtadiûm, ſed ex diuerſitate ac interuallo meridianorum hoc ſequi neceſſario. Etenim quum quinque millia ſtadiûm teneat nauigatio à Caria vel Rhodo vſque ad Fretum, Carthago autem fretumque ſit ſub eodem meridiano, & ſub eodem rurſus meridiano Alexandria & Caria, vtrumuis horum interuallum, quod ſub eodem meridiano ſtatuitur, non poterit excedere duo millia ſtadiûm. Sic in totum erunt nouem millia ſtadiûm ab Alexandria Carthaginem, aut ad ſummum decem. Ptolemæus Carthaginem ab Alexandria diſtare ait horam vnam cum ſemiſſe ac quadrante horæ, hoc eſt tredecim millibus ac centum viginti quinque ſtadijs. Haud male igitur Hipparchus vel Eratoſthenes ſcripſerat plus quam tredecim millibus ſtadiûm abeſſe Carthaginem ab Alexandria, ſed in illo ſtadiaſmo deſignando perperam adſtruebat Carthaginem & Fretum ſub eodem locari meridiano, & Alexandriam Rhodumque ſub eodem, quod ex diſtantiæ meridianorum ratione ſtare non quit. Falſum igitur quod voluit Scaliger, meridiani *παραλλαγὴν* quæ ſenſu percipitur, fieri iuxta Eratoſthenem in ſtadiis ſeptingentis, iuxta Ptolemæum in quingentis, & hunc ſtadiaſmum terreſtrem vni gradui reſpondere. Hoc ſi eſſet, Eratoſthenes non ſub eodem meridiano conſtituiſſet Alexandriam & Syenen, quæ duobus gradibus longitudinis inuicem ſunt diſſitæ.

Digitized by Google

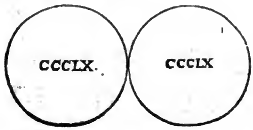
Nec Ptolemæus per quinque gradus vnum ſemper Meridianum adſcripſiſſet. Quid igitur illis reſpondebimus veterum, qui Meridianum τὸν αὐτὸν διαμένειν ἐν τριακοσίοις σταδίοις dixere, & vltra hunc numerũ variare? Haud dubium certè eſt, quin mutetur meridianus in trecentis ſtadiis, ita vt hæc eius mutatio ſenſu etiam percipiatur. idque ex Gnomonicis ac ſciothericis vaſis deprehendi poteſt. In quingentis ſtadiis variat Meridianus quattuor horariis ſcripulis, quod eſt ſpatium vnius gradus. Sed paruorum huiuſmodi momentorum paruam aut nullam habuere rationem auctores Geographici in aſſignandis locorum aut vrbium poſitionibus ſub aliquo Meridiano. Propterea non breuiore interuallo quam horæ triente, hoc eſt viginti ſcripulis, per gradus ſcilicet quinque, Meridianum alium fieri conſtituerunt. Hoc idem & in latitudinis interuallis pro definito ſimiliter tenuiſſe videntur. Quum enim ex vmbrarum ratione climata mutari πρὸς αἴσθησιν in trecentis aut quadringentis vel ad ſummum quingentis ſtadiis certum ſit ac compertum, in parallelis tamen notandis, nullum tam puſillæ differentiæ reſpectum habuere. Hinc Ptolemæus in ſexaginta tribus gradibus, qui ab æquinoctiali circulo numerantur, verſus polum ipſum, parallelos vnum & viginti modò deſcripſit. Ex his parallelis, qui proximè abeſt ab æquinoctiali, quattuor gradibus & quadrante ab eo diſtat, horariis ſcripulis quindecim, quæ horæ quadrantem efficiunt. Secundus horæ vnius ſemiſſe differt, ac diſtat gradibus octo, & ſexageſimis viginti quinque. & ſic de ceteris. Vltimus qui διὰ Θούλης dicitur, differentiam habet horarum octo, & longè abeſt ab æquinoctiali gradibus ſexaginta tribus. Atqui oportebat totidem fieri parallelos quot gradus ſunt. Quippe quum vmbræ Solis mutent ſe in quingentis ſtadiis, quæ vnius gradus eſt latitudo, intra hunc ſtadiaſmum etiam climatum differitatem notari par fuit. Nam clima dicitur quod eſt inter duos parallelos. Totidem ergo fieri parallelos conueniebat, quot gradus. Sic parallelon qui per Athenas tranſit, quadringentis tantum ſtadiis diſtare à parallelo διὰ Ῥόδου paulo ante ex veteribus notabamus. Gradum vnum huic interuallo Ptolemæus aſſignat. Sed quia in paucis admodum horariis ſcrupulis hæc diuerſitas conſiſtit, idcirco parui eam penderunt, in deſignationibus locorum ſub eodem parallelo conſtituendis. proinde parallelos rariores ordinauerunt, ac tres aut quattuor gradus præter propter vni parallelo attribuerunt. Certè ſexaginta tres gradus ab æquinoctiali ad polum in vnum & viginti parallelos contribuerunt. Iam ſupereſt vt expendamus, fortean & ſoluamus aliam quæſtionem, quæ Scaligerum habuit ſollicitum. Hæc eodem ſpectat. Geminus & Proclus Meridianum, ὡς πρὸς αἴσθησιν, eumdem conſiſtere per trecenta ſtadia ſcripſere. Horizontem vero eumdem perſeuerare in quadringenta. Quæ ratio diuerſitatis? Totidem ſtadiis mutatio eſſe debebat in Meridiano. alter ſine altero eſſe non poteſt. Quæ de vno dicuntur & de altero dici neceſſe eſt. Si παραλλαγὴ Horizontis non percipitur niſi ἐν πλείοσι ſtadiorum cccc. ſequitur vt παραλλαγὴ Meridianorum in totidem ſtadiis aſſerenda ſit. Hinc eruditus huius ætatis Geographus pro τριακοσίοις σταδίοις legendum exiſtimauit, τετρακοσίοις, vt de Horizonte. Ego aliter cenſeo. Vtcunque dederis parem eſſe rationem circulorum ipſorum Horizontis & Meridiani, vtpote qui πρὸς ὀρθὰς ſeſe inuicem ſecent, diſpar tamen ratio eſt vtriuſque mutationis, ac diuerſum κριτήριον, vt proinde minimè mirandum ſit, non eumdem ab auctoribus aſſignari ſpatij modum intra quem mutentur. Profectò nec in climatum differentia αἰσθητῇ aſſerenda ex vmbris ipſi ſecum conſentiunt, quando alij in trecentis, alij in quadringentis, nonnulli denique in quingentis ea variare affirment. Meridianorum porro & ὁριζόντων reciproca eſſet ratio, ſi quemadmodum Meridiani mutantur ea trangreſſione quæ fit ab ortu ad occaſum, ita Horizontes variarent tranſeuntibus à meridie ad ſeptentrionem, vt Scaliger perperam ex Manilio aſſeuerat. Sed Horizontes cum Meridianis & ipſi mutant, & præterea in quamlibet mundi regionem facta tranſitione. Horizontes αἰσθητοὶ ſunt, Meridiani λόγῳ θεωρητοί. De Horizontibus oculi iudicant: nam ibi finiuntur, & incipiunt vbi viſus terminatur. Meridiani alia ratione deprehenduntur, & mente ſola notantur. ipſi certè αἰσθητοὶ non ſunt, ſed eorum αἰσθητὴ παραλλαγὴ in tot ſtadiis fieri dicitur. Nihil itaque ſimile. Quum ab oculis pendeat ac viſu horizontis finitio, modus eius ab Opticæ peritis petendus eſt. Hi dicunt directam ab oculis aciem contra tuentibus per planitiem vltra centum octoginta ſtadia non poſſe penetrare. Ergo in quamcunque oculos partem verteris, ſi in plano aſpicias, non vltra hoc ſpatium viſus perget. Quare orbem vel circulum per extremitatem faciet, is qui oculos in omnem partem ita circumtulerit. Hic orbis Horizon exiſtet, cuius centrum erit ille qui intuetur. Quum à centro ad circumferentiam ſtadia centum & octoginta poſuerimus eſſe, diametrus vtique habebit trecenta ſexaginta ſtadia: homo qui centrum eſt illius circuli, ſi vel tantillum receſſerit vel proceſſerit, vt centrum, ita & orbem illum qui circa ſe eſt, mutabit. Sic ἀκαριαία πάροδος Horizontem variat. Sed tantula μετάστασις vix ſenſu capi poteſt. Quanta igitur opus erit tranſgreſſione, vt alius Horizon ὡς πρὸς αἴσθησιν fieri intelligatur? An ſi à centro vſque ad circumferentiam vſque tranſitus fiat, & in puncto circumferentiæ centrum figatur,

Digitized by Google

cuius centri circumferentia per prioris circuli centrum tranſeat? certè hoc modo αἰσθητὴ παραλλαγὴ τοῦ ὁρίζοντος intra centum & octoginta ſtadia fieret, vt ex ſubiecta forma perſpici poteſt.

Sed in hac figura ὅλος ὁρίζων οὐ μετατίθεται, ſed dimidium habet ex priore. præterea non in centum & octoginta ſtadiis, ſed in quadringentis Horizontem mutari veteres tradiderunt. vt igitur totus Horizon mutetur & alius fiat, non ex centro eius ad finem circuli proceſſio tantum facienda eſt, ſed in totum nouus debet fieri circulus, cuius circumferentia, alterius orbis finem in puncto tangat hoc modo.

Sic varius vt Horizon πρὸς αἴσθησιν fieri poſſit, ibi nouus ſemper incipiendus eſt, vbi alius deſinit. Et hæc Horizontis μετάθεσις poſt trecenta & ſexaginta ſtadia procedit, tot enim ſtadiorum eſt vnius cuiuſque horizontis διάμετρος. Quod fermè conuenit cum veterum ſcito qui ἐν τετρακοσίοις σταδίοις αἰσθητῶς variare Horizontes tradunt. Ita inquam planè manifeſtaria quoad ſenſum, deprehenditur hæc horizontis variatio, quum omnia alia videntur, & ſitus locorum in totum mutatur. At in Meridianis ὅλον ἄλλο ἐστίν. cum parallelis potius reciproca eſt eorum ratio, quam cum horizontibus. Profectò quantum ad ſenſum attinet, poſt trecenta ſtadia tam climarum quam Meridianorum παραλλάξιν procedere conuenit inter veteres, idque poſſe colligi ex vmbrarum momentis, & ſciotheris, cum vtriſque variant & horizontes, non pari tamen ratione nec pari ſenſu. Ceterum quod ſuprà poſuimus omnis Horizontis diametron non plus tenere ſpatij, quam trecenta octoginta ſtadia, quia viſus hominis in plano contrà aſpicientis vltra centum & octogintá non pertendat. ab hac ſententia longè deuiat quod in ſphæra Procli legitur, dimetientem horizontis habere duo millia ſtadiûm. αἰσθητὸς μὲν οὖν ἐστιν ὁρίζων ὁ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ὄψεως περιγραφόμενος κατὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ὁράσεως, ὡς οὐ μείζονα τὴν διάμετρον ἔχει σταδίων δισχιλίων. Nec aſſentior erudito Geographo & Critico qui Proclum heîc loqui putat de horizonte λόγῳ θεωρητῷ, quique adeo hæc ſic diſtinguit, vt horizon αἰσθητὸς diametron habeat trecentorum & ſexaginta ſtadiorum, at λόγῳ θεωρητοῦ horizontis diameter ſit duûm millium. quod eſt falſiſſimum. de horizonte αἰσθητῷ, quique viſu circumſcribitur, apertè loqui fatetur Proclus. Sequitur quippe de altero: ὁ δὲ λόγῳ θεωρητὸς ὁρίζων ἐστὶν ὁ μέχρι τῆς τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων σφαίρας διήκων. Præterea ὁ λόγῳ θεωρητὸς Horizon, ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ non differt, niſi quatenus illius orbis vſque ad octauam ſphæram perducitur. huius gyrus acie oculorum in terreſtri ambitu finitur. Sed non aliud centrum habet ὁ λόγῳ θεωρητὸς quam αἰσθητὸς, nec aliter mutatur, nec alia cenſetur in terra finitione. Cur igitur in eiuſdem horizontis diametro alij duo millia ſtadiûm numerant, alij trecenta tantum & octoginta? Definitio horizontis ab omnibus eadem hæc agnoſcitur, ὁ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ὄψεως περιγραφόμενος κατὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ὁράσεως. itaque quo vſque longiſſimè poterit ire oculorum acies; terminus ibi horizontis ſtatuetur. Negatur pertendere vltra centum & octoginta ſtadia, ergo diameter horizontis erit trecentûm & ſexaginta. Extitere tamen quidam qui peruiderunt vſque ad centum triginta quinque millia paſſuum, vt apud Plinium habetur lib. VII. qui paſſuum numerus efficit ſtadiûm mille & octoginta. Cicero: *at ille neſcio quis qui in ſcholis nominari ſolet, quæ mille & octoginta ſtadijs abeſſent, videbat.* Illius neſcio cuius horizon non paucioribus ſtadiis circumſcriptus erat, quam quo vſque valebat oculorum eius acies videre. Horizontis itaque illius diameter duûm millium & centum ſexaginta fuit. Huc reſpexiſſe opinor Proclum, quum diametron Horizontis habere dixit σταδίων δισχιλίων. Ab hominis nimirum clariſſima oculorum acie præditi viſu eam rem definiuit, ac ſpectauit, non quod vulgo fieret ſed quod aliquando fieri poſſet, quia aliquando id factum eſſet. Sed negat λόγος ὀπτικὸς etiam acutiſſimam aciem eo vſque peruenire poſſe, quo alias perueniret niſi obſtaret terræ aut maris σφαιροειδὴς ἐπιφάνεια. Hæc de Horizontibus, Meridianis, Parallelis ad hoc inſtituta eſt nobis exercitatio vt pleraque non intellecta viris maximis prometemus, & Solinum nugas egiſſe docebimus, qui fontes Euphratis & Nili ad modulum eiuſdem perpendiculi conſtituros, ſub eodem parallelo ſcribit, atque ideo eaſdem cauſas incrementi habere. Sed fortaſſe non fontes ipſos, ſed fluminum alueum ac curſum ſub ſimili parallelo locat. ita enim tradit: *quod Gnomonici ſimilibus parallelis accidere*

accidere contendunt, quos pares in terrarum poſitione æqualitas facit normalis linea. vnde apparet iſta duo flumina, licet diuerſis manent plagis, eaſdem incrementi cauſas habere. Ergo è diuerſis quidem plagis manant, ſed fluunt ſub eodem parallelo. Nec verum iſtud eſt. an ſub eodem Meridiano? ne hoc quidem. illud ſaltem dici poteſt ſub eodem parallelo vtriuſque fluminis ἐκβολὰς eſſe. Sed ridicula hæc ratio, vt duo iſta flumina eaſdem incrementi cauſas ideo habeant, quia ſub eodem parallelo in mare exeant. Hoc tamen voluit Solinus, vel quiſquis ille eſt, quem ſequitur. *Quos pares in terrarum poſitione æqualitas facit normalis linea.* videtur *normalem lineam* appellare τὴν παράλληλον, & æquè diſtantem. Aggenus *normalem lineam* apud Frontinum interpretatur *menſuralem*. Frontinus: *Nam & reliquarum menſurarum actus, quidquid inter normalem lineam, & extremitatem intereſt, ſubſeciuum appellatur.* Inde & *normales limites*, qui normali linea cluſi. Normalis linea ea proprie dicebatur, in menſuris agendis, quæ latus quadrati cludebat ad angulos rectos. omnis quippe limitationis formam in quantum dabatur, in tetragonum redigebant Agrimenſores. Extra menſuræ quadratum ſi quid ſupereſſet, id *ſubſicium* vocabant, quod inter extremitatem erat & normalem lineam, qua limitationis quadratura claudebatur. Normalis igitur linea eſt, quæ cum alia recta linea rectos angulos facit, ſiue ex media erigatur, ſiue ex fine. Vitruuius: *deſcribatur linea in planitia, & ex ea media* πρὸς ὀρθὰς *erigatur, vti ſit ad normam quæ dicitur Gnomon.* linea ad normam erigitur, quæ πρὸς ὀρθὰς, id eſt rectos angulos, ex aliæ medio emittitur. Vetus Agrimenſor: *L. ſi in termino inueneris, Norma facturam deſignat, & limitem gammatum.* Sic littera L. Normæ formam repræſentat. Inde Normalis linea. Hyginus de Limitibus: *per quam lineam Kardinem dirigemus, & ab ea Normaliter in rectum Decumanos emittemus.* Idem: *eijciemus deinde rectam lineam ex I & E, quæ erit ortus & occaſus. ex hac in rectum rectam lineam eijciemus, hoc eſt normaliter. Hæc erit Meridiano ordinato.* vbi *in rectum* eſt πρὸς ὀρθὰς. Niſi legendum ſit, *ex hac in erectum rectam lineam eijciemus.* rectam lineam in erectum eijcere eſt, quod Vitruuius dixit, *lineam erigere* πρὸς ὀρθὰς vti ad *normam ſit*. Frontinus: *niſi quod de terra quidquid naſcitur in erectum exit, & illam terræ obliquitatem creſcendo atterit.* in erectum exit, quidquid ad rectos angulos erigitur, hoc eſt normaliter. alibi tamen *in rectum* apud Hyginum dicitur quod Græci πρὸς ὀρθὰς: *per quam lineam cardinem dirigemus, & ab ea normaliter in rectum Decumanos emittemus.* in rectum, πρὸς ὀρθὰς, hoc eſt normaliter. Auctor incertus: *& ad omnes angulos ſigna ponere, quæ normaliter ex rigore agantur.* vbi *normaliter* idem eſt quod ad angulos rectos. Norma enim ex angulis rectis componitur. Hinc *angulus* rectus propriè Latinis *Normalis* dictus qui ex rectis lineis comprehenditur. Acutus

A angulus quia compreſſior erat recto, *minus Normali*: vt contra obtuſus angulis, quia excedit recti nomam, *plus Normali* appellatus. Norma eſt qua anguli exiguntur an recti ſint: vt perpendiculum, quo altitudines: linea vel regula, qua longitudines explorantur. Græcis norma, γνώμων. Lucianus in Harmonide: ὁ γνώμων φασὶ, καὶ ὁ κανὼν τῶν τοιούτων, *norma & regula talium.* Gloſſæ: *norma*, ἀκολουθία, τύπος κανόνος, γνώμων. Cicero Acad. II. *Atqui ſi id crederemus non egeremus perpendiculis, non normis, non regulis.* καθέτης, γνώμονι, κανόνι. Male igitur Solinus *normalem lineam* de parallela, & æquidiſtante vſurpauit.
B à norma dicitur *enormis*, ὁ ἀγνώμων. Græci ἄτονον, & ἀλόγιστον exponunt. Vetus Fragmentum Agrimenſorum: *omnium autem ſummitatum metiundi obſeruationes ſunt duæ, enormis, & liquis. Enormis, quæ in omnem actum rectis angulis continetur. Liquis quæ minuendi laboris cauſa, & ſalua rectorum angulorum ratione ſecundum ipſas extremitates ſubtenditur.* Dicit *enormem* vocari quæ rectis angulis continetur. immo *normalis* hæc eſt. Nam ſic vocatur rectus angulus, rectis lineis comprehenſus. at contrà *enormis* qui non eſt rectus vt hebetes & acuti anguli planè ſunt enormes. Scribendum: *normis & liquis.* *Normem* vocat Normalem.
C Notabis obiter in eodem fragmento veterem loquutionem; *omnium autem ſummitatum metiundi*, pro omnium ſummitatum metiundarum. Ex his porro conſtat quid ſit propriè *normalis linea*. in tetragono quidem linea normalis quæ alterum latus quadrati claudit, parallela eſt ei lineæ normali quæ ex aduerſo reſpondet, alterum latus claudens, ſed in circulis parallelis lineæ non poſſunt eſſe normales. Male igitur & impropriè Solinus *Normalem lineam* dixit τὴν παράλληλον. Niſi quis dixerit Meridianorum, & parallelorum
D circulorum lineas, normales angulos facere, Nam duo Meridiani & duo paralleli quadratum includunt, cuius lineæ normales vocari poſſunt. Sed tam doctus non fuit hic Grammaticus vt ſic intellexerit, qui *normalem lineam* ſimpliciter vocat, τὴν παράλληλον, quum tamen omnes parallelæ, normales non ſint, ſed eæ tantum, quæ latera tetragoni ad rectos angulos claudunt.

Pag. 66. C. *Gnomonici*] à gnomone. Græcis γνώμων id omne dicitur, cuius indicio aliquid cognoſcitur. Sic γνώμων illis eſt, quæ Latinis *Norma*, qua probantur anguli. *Squa-*
E *dram* vulgo dicimus. Dens in equis qui eorum ætatem indicat, γνώμων appellatur. inde ἀγνώμονες & λειπογνώμονες equi, quorum ætas ex dentibus amplius cognoſci non poteſt. Hinc θυμὸς ἱππογνώμων Æſchylo, ὁ διηκριβωμένος καὶ γνωστὸς, metaphora ab illo dente τῆς ἡλικίας τῶν ἵππων γνωριστικοῦ. Hi verſus eius ſic leguntur apud Antigonum Caryſtium cap. CXXVII. ex fabula πλέξιππον:

— — — οὐ μὲ μὴ λάθῃ φλέγων
Ὀφθαλμός. ὅπως αἴθριος ᾖ γεγυμνωμένη
Ἔχω δὲ τούτων θυμὸν ἱππογνώμονα.

Vltimus verſus ita ſcribendus eſt. Ait ille neſcio quis apud Æſchylum intactas virgines, à puellis quæ primos toros paſſæ ſunt, dignoſcere ſe probe ſcire. virginum quippe oculos modeſtia deijci, pæne immobiles. Sic autem verſus ſunt emendandi qui in Antigono deprauatiſſimi habentur:

Ἀδὴν γὰρ ἁγνῆς παρθένοις χαμαιδέτων
Λέκτρων, ἀπείρων βλεμμάτων ῥέπει βολή.

At eius puellæ quæ de viro guſtauerit,

—— οὐ μὴ μὴ λάθη φλέγον
Ὀφθαλμός.

oculos vibrantes & flagrantes indicium eius rei facere. Subijcit:

Ἔχω δὲ τούτων θυμὸν ἱππογνώμονα.

vt *γνώμων* in equis ætatem eorum prodit, ſic etiam ſigna ſunt quibus virgines, & nuptæ diſcernuntur, ea in oculis ſita eſſe. Horum igitur ſe habere iactat *θυμὸν ἱππογνώμονα*, Metaphora inde ſumpta. At ipſe Antigonus ab equarum libidine tralationem illam deducit. *τὰς δὲ θηλείας*, inquit, *ζώων ῥιψοκίνδυνον φασὶν εἶναι πρὸς τὴν συνουσίαν ἵππον, καὶ ἱππομανίαν ἰσχυρῶς.* ita ſcribi debet. Male eſt in editis, *ῥιψοκίνδυνον*. Sequitur: *ὅθεν καὶ πρὸς τὴν βλασφημίαν μεταφέρεσθαι, καὶ τὰς πρὸς τὰ ἀφροδίσια ἀκολάστως διακειμένας ὀνειδίζεσθαι.* Hæc habet ab Ariſtotele ex lib. VI. cap. XVIII. de Hiſt. Anim. *αἱ μὲν τῶν ἵππων αἱ θήλειαι ἱππομανοῦσιν· ὅθεν καὶ ἐπὶ τῇ βλασφημίᾳ τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐπιφέρουσιν ἀπὸ μόνου τῶν ζώων ἐπὶ τῶν ἀκολάστων περὶ τὸ ἀφροδισιάζειν.* Sanè *πώλους* huiuſmodi mulieres *ἀκολάστους καὶ αἰδρομανούσας* vocabant. Heſychius: *πῶλος, ἑταίρα.* ipſe explicat quaſi *πώλους Ἀφροδίτης* dictas aut *νέας*. Sed ab equarum libidine ita vocatas innuit Ariſtoteles. Subijcit Antigonus: *φαίνεται δὲ καὶ Αἰσχύλος ἰσχυρῶς τὸ πάθος οὕτω πως εἰρηκέναι πρὸς τὰς παρθένους ἐν τοῖς τῇ ξένῃ.* Deinde ſequuntur verſus quos ſuperius attulimus. Igitur ab Hippomania equarum, *θυμὸν ἱππογνώμονα* dixiſſe Æſchylum putat. quo ſenſu ſic etiam vertit doctus interpres.

Hac arte gnarus ipſe equas diiudico.

Sed fallitur vterque. à dentibus equorum, vt diximus, hoc tralatum eſt. Nam *θυμὸς* ille *ἱππογνώμων* de virginibus etiam caſtis & intactis iudicat, quomodo internoſcendæ ſint à puellis virginitatis imminutæ. Heſychius: *γνῶμα, τὸ βαλλόμενον ὀδόντα δι' οὗ τὰς ἡλικίας ἐγνώριζον τῶν πωλαρίων, καὶ ὁ κατηριγκὼς ἤδη, ἱππογνώμων. λέγεται δὲ καὶ γνώμης.* vocat *τὸ γνῶμα*, quod Polluci eſt *ὁ γνώμων*. inde *ἄβολοι πῶλοι* qui nondum illum dentem eiecerunt, & *φρουβίλοι*, & *διωπρεβίλοι*, de quibus nos alibi. *Γνώμων* etiam ſtilus horologij ſciotherici quo cognoſcuntur vmbræ, & ex vmbris horæ. Plinius *vmbilicum* vocat, Heſychius *πόλον*, quod in medio vaſis horologici ſemper poneretur. ab hoc gnomone dicti *Gnomonici*, & *ars Gnomonica*. Machinæ quoque genus dioptricæ qua limites ad lineam dirigebantur, agrique limitabantur, Græci *γνώμονα* appellarunt, Latini *gromam* voce à Græco detorta. Feſtus: *groma,*

A *appellatur genus machinulæ cuiuſdam, quo regiones agri cuiuſque cognoſci poſſunt, quod genus Græci dicunt γνώμονα.* Gloſſæ: *gruma, γνώμων.* Certè idem *τὸ γνῶμα* & *ὁ γνώμων*, vt ſuperius vidimus. Pollux vocat *γνώμονα, τὸ ἀπὸ βάθους ἰδόντα, τῆς ἡλικίας τῶν ἵππων γνωρισμάτων.* Heſychio vocatur, *γνῶμα*, & *γνῶσιν* etiam interpretatur. Ergo ex Græco *γνῶμα*, Latinum *hæc groma*, N in R. mutato. Sic *κνέφας*, *crepus*, atque inde *crepuſculum*. *τόνος*, *torus*. *μονός*, Æolice *μορός*, Latinè *merus*. *δεινός*, *dira*. *δεινός*, *dirus*. Et alia ſexcenta. Sic *groma* idem planè quod gnomon. vt gnomon autem ſcio-

B thericus in medio ac centro ipſo lapidis horoſcopi locabatur, ita planè *groma* interdum in medio eius ſpatij cuius erat menſura capiunda, & ad lineam dirigenda. Tum Groma in Tetrantem poni dicebatur. Nonius: *Grumæ ſunt loca media, in quæ directæ quattuor congregantur, & conueniunt viæ.* Hac eadem machina in Caſtrorum metatione delineanda vtebantur & *locus gromæ* vocabatur prope Prætorium in ipſo metationis centro, quia ibi groma ponebatur ad dictandas metas. Hyginus in Gromatico ſiue de caſtrorum metatione: *In introitu Prætorij*

C *partis mediæ ad viam principalem, Grumæ locus appellatur quod turba ibi congruat, ſiue quod in dictatione metarum, poſito in eodem loco ferramento gruma ſuperponatur, vt portæ caſtrorum in conſpectum rigoris ſtellam efficiant, & profeſſores eius artis cauſa, vt ſupra ſcripſi, Grumatici ſunt appellati.* quem locum inſignem ſic reſtituimus. nam vulgo non ita editus eſt, vt aliquid ſani præ ſe ferat. *Grumam* non *Gromam* tum ſcripſiſſe ex eo conijcias, quod in caſtris *grumæ locum* vocatum ſcribat, *quia ibi turba congruat.* Gloſſæ quoque *grumam* appellant. Lucillius apud Nonium:

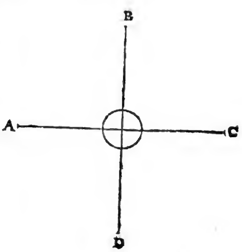
D *---- viamque*
Degrumabis, vt in caſtris menſor facit olim.

Ad originem tamen propius, vt *groma* dicatur: nam *τὸ γνῶμα*, hæc *groma*, vt *τὸ σχῆμα*, hæc *ſchema*. Ergo *Grumæ locus* in medio caſtrorum, quia ibi gruma ipſa ponebatur, ad metas dictandas. Hæc in tetrantem tum poni ſolebat, vt ad medium quattuor viæ conuenirent, & quattuor reſponderent portæ. Idem Hyginus de Limitibus conſtituendis: *Quibuſdam colonijs poſtea conſtitutis ſicut in Africa ad Medera, Decumanus & Cardo à ciuitate oritur, & per quattuor portas in mo-*

E *rem caſtrorum viæ ampliſſimæ limitibus dirigun-tur.* Ita legendum ex optimo codice doctiſſimi Scriuerij, quo vſus ſum. Sequitur: *Nam colonia omnis quattuor perticæ regiones continet, & eſt colentibus vicina vndique: incolis quoque iter ad forum ex omni parte æquale.* Subijcit: *Sic & in caſtris groma ponitur in tetrantem, quâ velut ad forum conuenitur.* Scriptum repperi in eodem Scriueriano codice: *a quam velut ad forum veniatur.* omnino legendum: *Sic & in caſtris groma ponitur in tetrantem, ad quam velut ad forum veniatur.* vt forum in coloniis, in medio oppido poſitum erat, ad

Digitized by Google

quod è quattuor portis iter erat æquale, nam è foro quattuor portæ coloniæ conſpiciebantur, ita & in caſtris groma in tetrantem poſita, ad gromæ locum veluti ad forum è quattuor portis congruebant ac conueniebant homines. Hic locus in caſtris medius, forum erat caſtrorum, ad introitum prætorij vbi turba congruebat. Nam & prætorium ſemper in medio caſtrorum, vt alibi dicam, & hinc conſtat. Nec neſcio quid de eius ſitu ac poſitione narret Polybius. Sed illud item æquè ſcio viros maximos grauiſſimè lapſos eſſe, qui veluti ex deſcriptione Polybij, Prætorium locant haud longè à porta Prætoria, inter Tribunorum & aliorum ducum tentoria medium. Ad ipſam verò portam Prætoriam Extraordinariis pedaturam aſſignant. Nihil tam ἐκ διαμέτρου contrarium Polybianæ metationi. Extraordinarij ad Decumanam portam tendebant, quæ oppoſita eſt Prætoriæ, ad tergum caſtrorum. Id eos fefellit, quod Polybius non ſimplicium caſtrorum, ſed combinatorum metationem tota ea narratione deſcribit, vt ipſe diſertim profitetur. quod miror tantos viros non aduertiſſe. Igitur quum ambo Conſules bina caſtra in vnum iungebant, & quattuor legiones intra vnius valli ambitum concludebant, ea metandi ratio locum habebat. Ex binis caſtris veluti vna fiebãt. Figura oblonga erat, & loci ſpatium duplum. Duo terga caſtrorum inuicem cohærebant, ad portam Decumanam vbi Extraordinarij tendebant. Amborum Conſulum Prætoria haud longe inde in medio Tribunorum & aliorum Ducum tentoriis vtriuſque exercitus. Sic fiebat, vt duo Prætoria Conſulum ſimul metantium in medio fermè ſic adunatorum geminorum caſtrorum reperirentur. Duo caſtra ſic iuncta ſi diuideres, omnibus iiſdem manentibus, Prætoria Conſulum in vtriſque caſtris ad portam Decumanam poſita deprehenderentur, vbi pedaturam accipiebant Extraordinarij. Nam ad partem poſticam, vbi portæ Decumanæ, contingebant ſeſe duo caſtra, cum erant iuncta. Polybius clarè his verbis: *Πάντων δὲ τῶν πλείστων στρατοπέδων, καὶ τῶν ὑπάτων ἀμφοτέρων εἰς ἕνα χάρακα συναθροισθέντων, οὐδὲν ἕτερον δεῖ νοεῖν πλὴν δύο στρατιὰς κατὰ τὸν ἄρτι λόγον παρεμβεβληκυίας ἀπεστραμμένας αὐταῖς συνηρμόσθαι, συναπτούσας κατὰ τὰς τῶν ἐπιλέκτων ἑκατέρου τοῦ στρατοπέδου παρεμβολάς.* Duo caſtra inuicem ſibi terga obuertebant, & duæ Decumanæ portæ ſimul iunctæ. At planiſſimè fatetur Polybius ibidem, quæcunque de caſtrametatione Romanorum in anterioribus ſcripſit, accipienda eſſe quando Conſules ambo iuncta habent caſtra; *ὅταν μὲν οὖν συμβαίνῃ τοὺς ὑπάτους ἀμφοτέρους ὁμοῦ στρατοπεδεύειν, οὕτως ἀεὶ χρῶνται ταῖς στρατοπεδείαις. ὅταν δὲ χωρίς, τὰ μὲν ἄλλα ὡσαύτως, τὴν δ' ἀγορὰν, καὶ τὸ ταμιεῖον, καὶ τὸ στρατήγιον μέσον τιθέασι τῶν δυοῖν στρατοπέδων.* *Quando*, inquit, *contingit ambo Conſules ſimul caſtra habere, metari ſemper eo modo conſueuerunt, quem expoſuimus ſupra. At cum ſeorſim caſtra metantur, cetera quidem locant vt diximus, forum vero & Quæſtorium Prætoriumque in medio ponunt.* Quid apertius quàm Prætorium in medio Caſtrorum locari vulgo ſolitũm, quum ſimplicia erant caſtra? ibi locus Gromæ. Vetus auctor apud Suidam: *ὀλίγον δὲ ἐξωτέρω τῆς στρατηγικῆς σκηνῆς χωρίον τι ὥσπερ ἀγορὰ ἀποδέδεικτο, ὃ δὴ χρῶμα προσηγορεύετο· ἐκεῖσε δὲ αἱ πρεσβεῖαι, καὶ ἀγγελίαι, καὶ ὅλα ἐγίνοντο.* Perperam apud Suidam legitur, ὃ δὴ γρῶμα. quamuis enim *groma* Latinum ex Græco γρῶμα ductum ſit, nuſquam tamen antiqui Græci hanc vocem eo ſenſu poſuerunt, qui γρῶμα, ἀντὶ τῆς γνώμονος vſurparunt, iique tantum antiquiſſimi. *Groma* Romanorum Caſtrorum propria. Præterea non admodum antiquum illum auctorem eſſe, cuius fragmentum illud apud Suidam extat, ex eo colligi poteſt, quod morem eum caſtrorum metandorum veluti iam olim deſitum narrat, nec amplius tum vſitatum. χωρίον τι ὥσπερ ἀγορὰ ἀποδέδεικτο, ὃ δὴ χρῶμα προσηγορεύετο. poſtremo verba illa, ἐκεῖσε δὲ αἱ ἀγγελίαι καὶ πρεσβεῖαι, καὶ ὅλα ἐγίνοντο, recentiorem Græciſmum ſapiunt. ibi & legationes & nuncij audiebantur, & omnia adminiſtrabantur. καὶ ὅλα ἐγίνοντο, loquutio recentioris Græciæ, quæ τὸ ὅλον, & τὸ πᾶν indifferenter ſumit. Nihil igitur verius, quam χρῶμα pro γρῶμα in eo fragmento legi debere. Quod ſi Suidas γρῶμα legit, pro Græculo id fecit, qui neſciuit, quid eſſet χρῶμα. Comparemus verba Fragmenti cum verbis Hygini. Locum illum ὀλίγον ἐξωτέρω τῆς στρατηγικῆς σκηνῆς fuiſſe Græcus dicit. Hyginus, *ad introitum Prætorij* ponit. ὥσπερ ἀγορὰν ἀποδεδεῖχθαι eam *Gromam* Græcus ait. *Ad gromam velut ad forum conuenire in caſtris homines, & ibi turbam congruere* ſcribit Hyginus. Certè forum caſtrorum haud longè à Prætorio fuiſſe ſatis conſtat. Sed hæc ad Hygini Gromaticum pluribus. Portas caſtrorum in conſpectu rigoris ſtellam effeciſſe tradit idem, groma ſcilicet in tetrantem poſita. Hæc igitur forma fuit metationis, quæ ſtellam efficiebat:

ABCD. portæ caſtrorum. in medio ſtellæ.

Digitized by Google

locus Gromæ. Hinc rectè Nonius Grumas eſſe ait loca media, in quæ directæ quattuor congregantur & conueniunt viæ. idem notat grumam eſſe *menſuram quandam, qua fixa via ad lineam dirigantur, vt eſt agrimenſorum & talium.* propriè loquutus eſt. nam figi & poni dicebatur ea machina. Hyginus: *ſic & in caſtris groma ponitur in tetrantem:* id eſt, ponitur groma, vt in quattuor partes æquales locus diuidatur, Græcum eſt τετρὰς, τετράντης, vt τριὰς, ὀκτὰς, ἑξάς. Quod lineis ductis in quattuor partes ita diuiſum eſſet, vt quattuor angulos normales faceret, ita vocauerunt. Exemplum habes in figura quam ſupra exhibuimus. in tetrantem planè facta eſt. Hinc Heſychius τετράντα τετράγωνον interpretatur. Sic etiam vocarunt Siculi quattuor obolos. Non igitur τετρὰς idem eſt quod *quadrans* Latinè. Nam quartam partem hoc ſignificat, illud Græcum quattuor partes. Non igitur *tetrans* idem quod groma, ſed groma in tetrantem ponitur quæ figitur ad tetrantem faciendum, id eſt quattuor partes dirigendas. vel *ponitur in tetrante*, in medio ſcilicet tetrantis, hoc eſt loci in quattuor partes diuiſi. Hinc apud Hyginum, *Tetrantum lapides inſcripti*, &, *in medijs tetrantibus lapides defigere.* Apud eumdem Hyginum, *poſita auſpicaliter groma.* Sic & *poſito ferramento*, apud eumdem. in fragmento alio incerti auctoris de limitibus, *figere ferramentum*, vt *figere gromam* Nonio: *& diuides illum in duas partes, & ſignum pones. Perpenſum deinde figes ferramentum.* Sic legendum. nam mendosè vulgatur: *deinde figes ferramento.* Inde apud Ennium *degrumare ferro*, quod Nonius interpretatur, *dirigere gruma.* ita enim accipienda, & concipienda eius verba: *Ennius lib. xvij. Gruma dirigere dixit degrumare ferro.* Male in vulgatis *degrumari ferrum.* Quod Ennius dixit *degrumare ferro*, hoc eſſe ait, *Gruma dirigere.* per ferrum intelligit ferramentum grumæ, cuius mille locis apud Agrimenſores mentio habetur. Aliud tamen *ferramentum*, aliud *gruma.* ferramentum quippe figebatur, cui ſuperponebatur groma. Hyginus in Gromatico apertè hoc indicat: *ſiue in dictatione metarum poſito ferramento groma ſuperponatur, vt porta caſtrorum in conſpectu rigoris ſtellam efficiant.* Aliud fragmentum incerti: *ſignum ponis, deinde figis perpenſum ferramentum ad ſignum quod diuidit duas partes, quas diuiſiſti ex fixo ferramento & perpenſo comprehenſo rigore ad vmbilicum ſolis emiſſum perpendiculum, cum ſuper ſignum ceciderit percutis gromam, donec comprehendis ſignum quod poſueras trans flumen: quum diligenter comprehenderis tranſis ex alia parte ferramenti, & manente Groma dictabis rigorem.* vides gromam à ferramento eſſe diuerſam. Groma, vt apparet, fixo in terram ferramento ſuperponebatur, & ſuper ipſum ferramentum quamcunque in partem mouebatur percuſſa, ad dictandum rigorem & lineas dirigendas. Perticam fuiſſe gromã ex alio fragmento incerti Agrimenſoris colligitur his verbis: *ſi fuerit ergo vallis qua conſpectum agentis exſuperet, per*

A *ipſam metis ad ferramentum appoſitis erit deſcendendum: cuius rigoris inceſſum, vt à ſe in contraria æquemus, afflicta ante linea Capitulum perticæ æqualiter, & perpendiculum cultellare debemus.* Lege: *ad perpendiculum, cultellare debemus.* Quid ſit *cultellare ad perpendiculum* infra dicimus. pertica ibi forte groma eſt quę normas habebat, & perpendicula pendentia. Ea pertica ſuper ferramentum fixum conuertebatur. idem auctor: *Nam quoties cultellamus ſine linea conſpectum metarum ſæpe excedimus, & cum feſtinantes ex eo loco iterum rigorem conſpicimus, tunc in illa perticarum quamuis exigua conuerſione, non minus ſit diſtenſio.* fila ſiue

B funiculos ac pondera habuiſſe eam gromam ſiue perticam ex eodem conſtat ibidem: *& ferramento primo mutato omnia indomita penpenſa dirigere, cuius ex omnibus corniculis expenſa ponderibus, & inter ſe comparata fila tenuere. vias ita perſpicere.* fila *expenſa ponderibus* perpendicula ſunt quæ ex gromæ regula pendebant. Sed mendum eſt illis verbis non vnum. Scribe: *ferramento primo vt & omnia domita perpenſo dirigere, cuius ex omnibus corniculis expenſa ponderibus & comparata inter ſe fila ſeu neruias ita perſpicere donec proxima conſumpto alterius viſu ſola dimetiatur.* Editum eſt hoc fragmentum pag. cccxxxv. Ri-

C galtianæ editionis. Arcenianæ membranæ Iulio Frontoni Fragmentũ illud attribuunt, & eſt quantiuis pretij. Scriptum eſt in illis membranis: *comparata fila ſeu neruia ſita perſpicere.* vnde correximus: *fila ſeu neruias ita perſpicere.* neruiæ ſunt funiculi ex neruis, ex quibus rodus plumbi pendebat, ad faciendum perpendiculum. Reliqua huius loci in vulgato ſunt corruptiſſima. Auctor alius: *& perpenſo comprehenſo rigore ad vmbilicum ſolis emiſſum perpendiculum cum ſuper ſignũ ceciderit, percutis gromam.* Sic groma aut eadem fuit cum Græcorum Chorobate, aut certè omnino ſimile inſtrumentum.

D Eo Chorobate etiam aquæ perlibrationes faciebant, & faſtigium eius colligebãt, quem ita deſcribit Vitruuius: *Chorobates eſt regula longa circiter pedum xx. ea habet ancones in capitibus extremis æquali modo perfectos, inque regulæ capitibus ad normam coagmentatos & inter regulam & ancones à cardinibus compacta tranſuerſaria quæ habent lineas rectè deſcriptas, pendentiaque ex regula perpendicula in ſingulis partibus ſingula.* Ex his quæ diximus multam habere ſimilitudinẽ cum Chorobate gromam perſpici poteſt. Nec obſtat quod aquæ librandæ etiam Chorobates ſeruiebat. Nam & dioptræ eumdem vſum præ-

E ſtabant, quibus turrium altitudines ex interuallo explorabantur. *Libratur aqua*, inquit Vitruuius, *dioptris aut libris aquarijs, aut Chorobate, ſed diligentius id efficitur per Chorobaten, quod dioptræ libræque fallunt.* Falluntur qui dioptras alias aquis librandis, alias altitudinibus capiundis accommodatas fuiſſe volunt. Nam & faſtigiũ aquæ per dioptram eamdem explorari ſolebat, qua propugnaculum & turrium altitudo ſumebatur. Non neſcio tamen haud vnum genus extitiſſe organi dioptrici, vt ſunt *baculum Iacob*, *quadrans Geometricus*, & ſimilia plura. Quinetiam gromam ipſam

Digitized by Google

dioptrici generis fuiſſe certum eſt. Hinc *conſpectus*, & *conſpiciendi rigoris* tam frequens apud Agrimenſores mentio in ea menſuræ ratione. Hyginus de limitibus: *Quod ſi aut ferramenti vitium, aut conſpiciendi fuerit vana contemplatio, in vno quintario ſtatim paret, & tolerabilem habet emendationem.* Gloſſæ veteres, *gromam* interpretantur *διόπτραν*. Profectò quantum ad *χωροβάτην* attinet, nomen potius inueniſſe videtur ab agri ſiue regionis metatione ac menſura, quam ab aquæ librationibus. Heſychius: *χωροβατεῖν ἐν τῇ χώρᾳ περιπατεῖν* interpretatur, *χῶρος* eſt ager. Igitur *Χωροβάτης* & *groma* eadem videntur. vtcunque ſit, non ſunt diſſimilia. Nam *Χωροβάτης* ad verbum Latinè reddi poteſt, *agri perambulator*, vel *metator*. Hic Chorobates habebat ancones in capitibus extremis ad normam coagmentatos. Groma quoque ſimiliter habuit, eiuſmodi ancones normaliter factos. vetus quippe agrimenſor, *normam* vocat: *vbi ſe conſecuerit norma tua.* Sic legendum, non *conſeruerit*. Gromam ſuam hodierni Agrimenſores *ſquadram* vocant, quo nomine etiam *normam* vulgo vocitant. De ea groma nos infra. In Chorobate perpendicula fuere. æquè & in pertica illa cuius meminit Agrimenſor vetus quæ non poteſt eadem eſſe cum pertica menſoria. *capitula* & *corniculа* vocat idem, ex quibus pendebant fila ponderibus expenſa, id eſt perpendicula. Vitruuio ſunt *capita extrema Chorobatis*. idem Vitruuius dicit Chorobaten regulam eſſe pedum circiter xx. certè Pertica etiam regula dicitur. Gloſſæ: *Pertica, κανών, κάμαξ.* Agrimenſor *perticas* appellat numero multitudinis: *tunc in illam perticarum quamuis exiguam conuerſionem non minus fit diſtenſio.* Profectò de Pertica, qua metiebantur agros, vix poteſt accipi Pertica illa veteris Agrimenſoris, quæ & lineas & perpendicula, & normas habuit, de qua infrà pluribus. An igitur hæc erit groma, qua agrorum caſtrorumque metatores vtebantur? Auctor Dirarum:

Pertica quæ noſtros metata eſt impia agellos.

& apud Propertium:

Abſtulerat patrias Pertica triſtis opes.

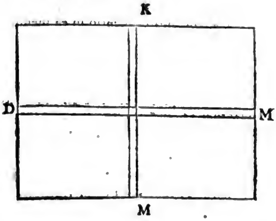
Certe de groma exponenda eſt hæc pertica. Gloſſæ *grumam* exponunt *γρώμαν βασιλικήν*, *Perticam regiam* poſſumus explicare. nam *γρώμα* idem quod *γνῶμα* vel *γνώμων*, vnde Latinum *Groma* vel *Gruma*. Inde *Gromatici* metatores agrorum ſiue Agrimenſores. & *Gromatica*, ἡ *γεωδαισία*, nam *Gromatici* ſunt *γεωδαῖται*. Corrigendus in hac voce Caſſiodorus Variarum lib. III. epiſt. LII. de Agrimenſore eligendo: *Hoc enim per Geometricas formas & Gromaticam diſciplinam ita diligenter agnoſcitur quemadmodum litteris omnis ſermo concluſus eſt.* Dicit rationem agrorum metiendorum per Geometricas formas, & Gromaticam diſciplinam agnoſci & explicari. At in editionibus vulgo legitur, *per Grammaticam diſciplinam*. Et paulo poſt ſimiliter eſt emendandum: *Hoc auctor Gromaticus redegit ad dogma conſcriptum.* Corrigendum & in hac voce veteris Agrimenſoris fragmentum p. CCLXXXV. edit. Rigaltianæ: *Hæc ratio natiuoris eſt exponenda ſecundum Gromaticam & philoſophiam Geometricæ artis*, Editur vulgo: *ſecũdum Grammaticam*. quod ineptum eſt. Vbicunque autem meminerunt Agrimenſores ferramenti & Gromæ, ibi etiam mentio fit perpetua metarum dictandarum. Hinc *metari* proprium verbum tam de caſtris quam de agris. Lucanus:

—— *Heſperios veniam Metator in agros.*

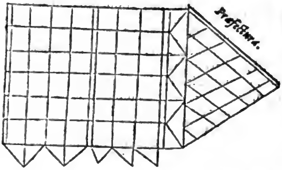
In caſtris eligendis ac ponendis idem verbum. Vtraque metatio ferramento & groma explicabatur, id eſt pertica. Fauſtus & Valerius Agrimenſores per Africam & Gallias: *Vbi pertica noſtra definiuit, talia ſigna conſtituimus.* id eſt, vbi groma noſtra, & ferramentum limites conſtituit. Hinc apud ceteros Agrimenſores *Pertica* pro tota limitatione vel metatione, hoc eſt territorio coloniæ limitibus comprehenſo. Sæculus Flaccus: *& quamuis res vna ſit forma, alij dicunt perticam, alij centuriationem, alij metationem, alij cancellationem, alij typon.* idem paulo poſt: *comperimus in quibuſdam perticis cum centuria ducentena iugera haberet, non viginti actus æqualiter per limites, inter lapides datos.* id eſt, in quibuſdam metationibus, & aſſignationibus. & ſic alibi paſſim, *pertica* pro vniuerſo coloniæ territorio diuiſo & aſſignato. Sæculus: *Ergo præfectura illa dicitur, cuius territorio ager ſumptus fuerit Perticam illam, tanquam coloniam illam, vbi ciuis deductus fuerit.* Quod vt melius intelligatur, ſciendum eſt totius coloniæ territorium diuiſum dictum propriè fuiſſe *perticam*. Si ager coloniæ non ſufficeret, vel noui coloni deducendi eſſent, ſumebatur ex territorio vicinorum ager, qui aliis limitibus continebatur, & *præfectura* dicebatur. Quod enim veteribus poſſeſſoribus proprietas tantum adimeretur, non etiam iuriſdictio transferretur, ſed in eodem iure quo prius fuerant relinqueretur, quorum prius iuriſdictio fuerat in illis agris, præfectos eo mittebant iuri dicundo, vnde & *præfecturæ* appellatæ. Hinc *perticam* & *præfecturas* diſtinguit Hyginus in Gromatico de Limitibus conſtituendis: *Quibuſdam deinde colonijs Perticæ fines, hoc eſt primæ aſſignationis, alijs limitibus, alijs præfectura continẽtur.* Egregius locus qui ita legendus eſt. *Perticam* interpretatur primam aſſignationem: *præfecturas*, ſecundam, vel nouis colonis deductis, vel quia ager coloniæ defecerat, ideoque ſumendus fuit ex vicinis territoriis. Quod igitur perticæ adiungebatur, hoc eſt primæ aſſignationi, dicebatur *præfectura*, & alijs limitibus continebatur. Sæculus Flaccus: *Horum etiam agrorum qui ex vicinis populis ſumpti ſunt, proprias factas eſſe formas, id eſt ſuis quæque limitibus regio diuiſa eſt, & non ab vno puncto omnes limites facti ſunt, ſed vt ſupra dictum eſt ſua quæque regio formam habet, quæ ſingula præfecturæ appellantur, ideo quoniam ſingularum regionum diuiſioni alij præfuerunt, vel ex eo quod in diuerſis regionibus magiſtratus coloniæ iuri dicundo mittere ſolita ſunt.* Sic corrigẽdus

Digitized by Google

A ac conſtituendus totus ille locus. Pertica ſiue vniuerſum territorium, quod Colonis diuidebatur, ab vno puncto limites accipiebat. Si quid huic perticæ ſiue vniuerſitati adplicaretur vel ſolidum vel ex parte, vicinis ademptum, aliis limitibus ordinabatur. Exemplum habes in hoc diagrammate quod ex Hygino ſubiecimus.

PERTICA.

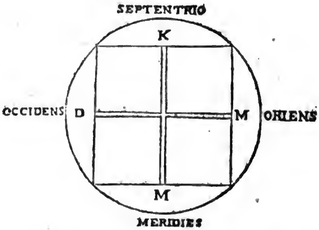
B

Pertica eſt ſiue territorium coloniæ, quod vniuerſum aſſignatum eſt, illud omne quod in tetragono collectum eſt. *Primam aſſignationem* vocat Hyginus. Quod inſtar trigoni C adtexitur, ager eſt ex vicinorum territorio ſumptus, & *præfectura* nomine appellatus, & vniuerſitati prioris aſſignationis poſtea adplicitus ſub diuerſa limitatione. Idem Hyginus: *certis tamen locis aras lapideas ponere debebimus, quarum inſcriptio ex vno latere Perticæ adplicita finem coloniæ demonſtrat.* vbi *Perticæ* aſſignatio eſt ipſa vel metatio, vel vniuerſitas territorij diuiſa. Sic enim ibi ſcribendum eſt, non, *adplicito.* & paulo poſt: *Typum totius Perticæ in hunc modum ordinare debemus, vt omnes menſuræ acta limites, & ſubſeciuorum lineas oſtendamus,* id eſt, totius aſſi- D gnationis. Nec aliter accipienda vox *Perticæ* apud Seruium hoc loco ad Eclogam IX. *vſque ad eum autem locum Perticam militarem Octauius muſca porrexerat, limitator ab Auguſto datus, id eſt per quindecim millia paſſuum agri Mantuani cum Cremonenſis non ſufficeret.* vocat *Perticam militarem* aſſignationem agri, qui militibus diuidebatur. Apud Hyginum *quattuor Perticæ regiones* de Territorio in quattuor partes diuiſo, & comprehenſo limitibus maximis Decumano & Cardine. Idem: *multas colonias & ipſi montes finiunt, propter quod quattuor regionibus æqualiter non poteſt diuidi, ſed* E *in alteram partem tota limitum rectura ſeruetur.* Sic eſt legendum ex codice Scriueriano. Pertica, hoc eſt territorium in quattuor partes æqualiter hoc modo diuidebatur, per Decumanum & Cardinem Maximum.

Quum colonia ipſa in medio Perticæ ita poſita erat, vt forum eius ab omnibus territorij partibus æqualiter diſtaret, tum *colonia quattuor Perticæ regiones continebat, eratque colentibus vicina vndique,* ita Hyginus, qui & hanc rationem pulcherrimam eſſe dicit conſtituendorum limitum, & vbique ſequendam, niſi ſi vbi natura locorum refragabitur. Nam aliquando colonia propter commoditatem portus, in littore ſita, mari terminabatur, aliquando etiam monti adplicita, vel monte ipſo finiebatur, ita vt in alteram partem tota limitum directura ſeruanda eſſet, nec æqualiter in quattuor partes eius Pertica diuidi poterat, ſicut in caſtris tota metatio. Iam habemus quid ſit *Pertica*; nec enim alio ſenſu accipitur apud illos antiquos Agrimenſores, Frontinum, Hyginum, Aggenum, Sæculum Flaccum & alios, quam pro toto territorio Coloniæ diuiſo & aſſignato. Tota hæc porro, limitandorum, ac metandorum agrorum, qui aſſignabantur, nec non conſtituendorum limitum, ac menſuræ dirigendæ ratio, per ferramentum & gromam explicabatur. Hyginus librum ſuum de conſtituendis limitibus, *Gromaticum* propterea inſcripſit. Idem initio eius libri: *multi ignorantes mundi rationem Solem ſunt ſequuti, hoc eſt ortum & occaſum, qui idem niſi ſemel ferramento comprehendi non poteſt.* Sic conſtitui debet deprauatiſſimus locus, qui vulgo ſic excuditur: *quod in ſemel ferramento comprehendi non poteſt.* Ortus & occaſus Solis mobilis eſt, nec idem poteſt plus quam ſemel ferramento, ſiue groma comprehendi. Quotidie quippe Sol ex alio cæli momento, quam pridie oritur. Sequitur: *Quid ergo? poſita auſpicaliter groma, ipſo forte conditore præſente, proximum vero ortum comprehenderunt, & in vtramque partem limitem emiſerunt, quibus Cardo in horam ſextam non conueniret.* Qui Solis curſum ſequebantur agrimenſores in dirigendis limitibus, non verum ortum Solis comprehendebant, ſed proximum vero, quibus Kardo in horam ſextam, id eſt in meridiem conuenire non poterat. verus ortus eſt æquinoctialis. Eo comprehenſo, & limite Decumano in eam partem emiſſo Kardo limes vtique in Meridiem conueniet. Vt igitur

Digitized by Google

ad verum Solis exortum, id eſt æquinoctialem, lineam recte capere poſſent, meridiem prius excutiebant, qui ſemper eſt idem. Facile id conſequebantur ope artis Gnomonicæ. Ergo meridiano deprehenſo, ortum & occaſum Solis æquinoctialem de facili poſtea tenebant. Hanc itaque rationem inibant in Colonijs deducendis, & agris publice viA
ritim diuidundis. Lineam ducebant ab ortu æquinoctiali, ad occaſum æquinoctialem. Limes qui ita ſecabat agrum, *Decumanus* dicebatur. Deinde aliam lineam per mediam illam decuſſatim ac normaliter in rectum eijciebant, quæ à Septentrione ad Auſtrum deſcenderet. Hic limes *Kardo* vocabatur.

At Seruius Kardinem eum dictum fuiſſe notat, qui ab Oriente ad Occidentem ducebatur, ad hunc poëtæ verſum:

Ne ſignare quidem aut partiri limite campum
Fas erat.

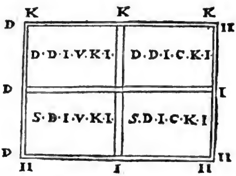
ibi ita ſcribit: *Signare, notare propterea quod quum agri colonis diniderentur, foſſa ducebatur ab Oriente ad Occidentem, quæ Kardo nuncupabatur: & alia de Septentrione ad meridiem quæ Decimanus limes vocabatur.* Sed fallitur. Nam Kardo is erat limes, qui à Septentrione in meridiem dirigebatur, idque nomen ipſum indicat. Quippe Cardo à mundi cardine, hoc eſt Septentrione, dictus. Certe præfecturæ, quæ diuerſa limitatione cenſebantur ab coloniarum Perticis, ſiue territorijs, Decimanum habebant in Septentrionem, Cardinem in orientem. Hoc volunt Hygini verba iſta: *In quibuſdam Colonijs Perticæ fines, hoc eſt primæ aſſignationis, alijs limitibus, alijs præfecturæ continentur. In Emeritenſium tamen finibus aliquæ ſunt præfecturæ, quarum Decimani æque in Orientem diriguntur.* Ergo præfecturæ fines Decumanum in Septentrionem mittebant, contrario modo quam in Coloniarum Perticis. Fuere etiam & Coloniæ quædam in quibus ita ordinata erat limitatio. Frontinus de Colonijs: *Ager Campanus limitibus Gracchanis in iugera N. CC. Kardo in Orientem, Decimanus in meridiem.* Hoc etiam notauit Hyginus. idem habes & de Vibonenſi agro, & Beneuentano apud Frontinum. Mos tamen ille ſolemnis ac legitimus, vt Kardo in meridiem, Decimanus in occidentem ageretur. Sæculus Flaccus *de conditionibus Agrorum*, Decumanum ait dictum quod decem actus contineret. Sic enim ſcribit de agris Quæſtorijs: *Hi autem limitibus inſtitutis laterculis quinquagenûm iuge-*B
rum effectis venierunt. Quem modum decem actus in quadratum per limites demenſi efficiunt: vnde etiam limites Decumani ſunt dicti. Inter alios omnes ferme conuenit *Duodecimanos* prius dictos, poſtea *Decimanos*: Auctor incertus: *primum duos limites conſtituerunt: vnum qui ab Oriente in Occidentem dirigeret: hunc appellauerunt Duodecimanum, quod terram in duas divideret partes, & ab eo omnis ager nominetur.* Eadem leguntur ijſdem verbis & apud Hyginum, qui ſimiliter hæc continuat: *Duodecimanum poſtea Decimanum appellauerunt: quare à decem potius quam à duobus, ſicut duo pondo, nunc di-*C
cimus Dupondium; & quod dicebant antiqui duo viginti nunc dicimus viginti. Similiter Duodecumanus, & Decumanus eſt factus. Inſignis locus hic, ſed inſigniter corruptus, qui præclaram tamen antiquitatis notitiam continet. Eum nos partim è libris, partim è coniectura ſic legimus: *ſicut duopondium nunc dicimus dipondium: & quod antiqui dicebant duiginti nunc dicimus viginti.* Antiquiſſimus liber Scriuerij quem vidi, & Palatinus, *Duopondium*, & *Dipondium* habuere ſcriptum. Quod eſt veriſſimum. Nos *duiginti* ſcripſimus de coniectura. Veteres *Duopondium* vocarunt, quod duo
D
pondo, hoc eſt duas libras penderet. poſtea dictum eſt *dipondium*. Gloſſæ: *dependium* δινόμμιον, pro *dipondium*. Apud Græcos διμναῖδιον. καὶ ὁ διμναῖδιον ἰσίας ἀγ' δραχμὰς τέσσαρας. Vt igitur *Duopondium* veteribus dicebatur, quod poſtea *dipondium*, ſic *Duodecimanum* prius fuiſſe vult & inde factum *Decimanum*. Ratio aliqua ſimilitudinis eſſet, ſi *Duocumanum* antiqui dixiſſent pro *Decumanum*, & *duocem* pro *decem*. Sed neutiquam puto veteres *duodecumanum* & *duodecim* id appellaſſe quod poſteriores *Decumanum*, & *decem*. Quod attinet

ad *duiginti* putauit Hyginus ſic *Duiginti* Latinos priſcos vſurpaſſe pro *viginti*, vt *duellum* pro bellum dicebanr, *duis* pro bis: *duonum* pro *bonum*: *duidentem* hoſtiam pro bidente. Demus hoc eſſe, non tamen par eſt ratio in *Duodecumano* & *Decumano*. Sed intellexiſſe non videntur auctores illi, cur *Duodecumanus* limes veteribus vocatus ſit, quem poſterior ætas *Decumanum* nuncupauit. Ab hora duodecima limitem hunc appellarunt olim *Duodecumanum*, qui ab ortu Solis ad occaſum pergeret. Nam hora duodecima, diei ſuprema eſt hora qua Sol occidit. Sic *ſextam horam* pro meridie poſuerunt, *ſextaneos limites* qui ad meridiem ſpectarent. Quemadmodum autem *Duodecumanum* vocarunt eum limitem qui ab oriente ad horam duodecimam ideſt occaſum dirigebatur, ita alterum qui ex tranſuerſo currebat à meridie ad Septentrionem, nominauerunt *Kardinem*, quia Cardo mundi in Septentrione eſt. Poſteri *Decumanum* illum limitem maluerunt dicere, quam *Duodecumanum*, fortaſſe à magnitudine, vt omnia maxima dicebantur *Decumana*, oua, clypei, fluctus. Decumanus porro limes, cum longior tum latior fuit quam Cardo. Multi teſte Hygino agri longitudinem ſequuti, qua longior erat Decumanum faciebant: latitudo eidem Decumano ex Auguſti lege pedum fuit quadraginta, Cardini pedum viginti. Sæculus Flaccus: *Cum ergo omnes limites à menſura denûm actuum Decimani dicti ſint, ij qui Orientem occidentémque intuentur, qui meridianum & Septentrionem tenent, Cardinum vocabulum illis erat. Decumanum nuncupabant matutini & Veſpertini: meridiani & Septentrionis Cardinem.* Sic legendus corruptiſſimus locus tam lectione quam interpunctione. Fortean igitur & *Decumanum* dixerint à decima hora id eſt veſpertino tempore. Profecto in veteri laterculo limitum recenſentur & *Nonarij* limites, & *Decimani*, & *Vndecimani* & *Duodecimani*, qui omnes ab horis veſpertinis, nona, decima, vndecima & duodecima denominati ſunt. Non igitur dubium eſt quin *duodecimanus* limes dictus ſit ab hora duodecima, quæ poſtrema eſt diei hora. *Decimanum* pro eodem dixere ab hora decima. Innocentius de caſis litterarum, *partem duodecimam* dixit pro ea parte, quæ Duodecimam horam ſpectat, hoc eſt Solis occaſum: *& trans montem alios caſales à Duodecima parte.* Sic alibi *Sextaneam partem* vocat quæ ad ſextam horam conuerſa eſt, vel meridiem: *limes eius à Sextanea parte proximus venit.* Inde & *Sextanei* limites apud eumdem qui ad meridiem ducti ſunt. Sequitur apud eumdem: *alij vero ob regionum poſitionem & naturam appellauerunt maritimos & montanos.* Hyginus: *poſtea apud quoſdam nomina à loci natura acceperunt, & qui ad mare ſpectant maritimi appellantur: qui ad montem montani.* Frontinus de Colonijs: *Adrianus ager, limitibus maritimis & Gallicis, quos nos Decumanos & Cardines appellamus.* In Italia *Maritimi* vocabantur ijdem qui & *Cardines*. Cum enim Italia ſit intra duo maria, qui à

A meridie ad Septentrionem ducebantur limites, ſic dicti ſunt quia mare à meridie & Septentrione habet Italia. Rurſus *Gallici* & *Decumani* ijdem, quia Gallia ab Occidente eſt Italiæ, & Decumani ad occidentem ſpectant. ijdem & *Montani* quoniam ab eadem parte montes ſunt Gallici Alpes. His duobus igitur limitibus maximis Decumano & Cardine, quaſi vijs ampliſſimis ac Regijs in decuſſem ſeſe inuicem ſecantibus tota territorij aſſignati ac diuiſi limitatio diiimebatur, & quatuor regiones vniuerſæ Perticæ fiebant, vt ex figura, quam ſuperius poſuimus, conſtat. B *maximi* dicebantur, quia ceteros latitudine præcederent. ijdem & *primi*, quia omnium primi agebantur. Hyginus: *Decumanus autem primus maximus appellatur, item Kardo: nam latitudine ceteros præcedunt.* alij contrà *primum* à *maximo* diuerſum ſtatuebant, & *primum* eum dici volebant, qui primus poſt Decumanum vel Kardinem actus eſſet, quum ſecundus ſit. Eos errare contendit Hyginus, cuius verba ſic legenda ſunt: *Multos limitum conſtitutiones in errorem deducunt, dum inſcriptiones parum intelligunt, aut aliter limites numerant. Volunt eſſe quidam Decumanum alium Primum, alium Ma-* C *ximum. & cum exierunt à Decumano Maximo, pro Actuario primum limitem numerant, qui eſt ſecundus.* peſſimè legitur: *quidam volunt Decumanum, alij primum, alij maximum.* ex libro clariſſimi Scriuerij ita correximus. Perſpicuè etiam mendoſum eſt, quod in vulgato eſt; *peractis centuriæ actibus, primum limitem numerant.* In eodem Scriueriano ſcriptum erat: *per acturia actibus.* Vnde fecimus: *pro Actuario primum limitem numerant.* Qui proximus à Decumano maximo, aut Kardine M. limes fiebat, is dicebatur *Actuarius*, vt & quintus quiſque. Hic limes ſecundus erat à Decumano. quidam primuan numerabant, cum De- D cumanus maximus, ſit etiam primus. legi tamen etiam poſſet: *pro Actuarij actibus.* Sic apud Flaccum: *lapides de nouis actibus*, id eſt de nouis limitibus. ſic & *limitum actus* & menſurarū paſſim dicuntur. vt vt ſit hoc improbat Hyginus, pro Actuario primum limitem numerari qui ſecundus eſt. Sic enim futurum vt ſint duo Decumani primi, & duo primi Kardines. Nam Decumani & Kardines etiam vocabantur ceteri minores limites qui Decumano & Kardini maximo paralleli agebantur. Præterea id falſum conuincit ex lapidum centurialium inſcriptionibus. *Hoc ſi eſſet*, in- E quit, *inter Decumanum maximum, & quem volunt primum, centuria aliter appellaretur. Forte diceretur inter Decumanum Maximum, & primum. Sed quoniam is ipſe primus eſt qui eſt Maximus, continuo à Decumano Maximo & Kardine centuria inſcribitur* D. D. I. V. K. I. & S. D. I. V. K. I. & D. D. C. K. I. & S. D. I. C. K. I. *Erit ergo nobis is primus, qui & Maximus.* Ita ſcribi poſtulat ille locus, qui vulgo vitioſiſſimus præcipue in illis litteris ſingularibus. Statim poſt Decumanum maximum & Kardinem centuriæ quæ inter Decumanum ma-

Digitized by Google

rimum & Actuarium limitem cludebantur, ita inſcribi ſolebant: *Dextra Decumanum primum, vltra Kardinem primum*: &, *ſiniſtra Decumanum primum, vltra Kardinem primum*: Et, *dextra Decumanum primum, citra Kardinem primum*: &, *Siniſtra Decumanum primum, citra Kardinem primum*. Hæc eſt interpretatio notarum ſingularium ſupraſcriptarum. Forma ipſa diagrammatis, quæ peſſimè in Editionibus diſcripta eſt, ita debet delineari.

In vulgato diagrammate omnia conuerſa ſunt, litterarum ſitus & Decumanorum kardinumque poſitio. Fac igitur, quod in his erat maximè legitimum ac ordinarium, vt Decumanus Maximus, qui & primus erat, ab Oriente in Occidentem procedat. Si per eum limitem ſic incedas, vt oriente poſt te facto, contra occidentem reſpicias, centuria quæ ad dextram erit, inter Decumanum primum & ſecundum cluſa, ita appellabitur, *Dextra Decumanum primum, citra Kardinem primum*. Quæ autem ad ſiniſtram iacebit, ſic inſcribetur: *Siniſtra Decumanum primum, citra Kardinem primum*. Aliter hæc obſeruabantur, quum Decumanus in orientem creſcebat. Quare autem citra aut vltra kardinem primum eædem centuriæ dicantur, poſitura ipſa kardinis primi declarat. Hinc exponendus, ager *Dextratus*, & *ſiniſtratus*, *citratus* & *vltratus*, quorum nominum frequens mentio occurrit apud Agrimenſores. Sæculus Flaccus de Condit. Agrorum: *inſcriptiones itaque in Centurijs ſunt tales, Dextra aut ſiniſtra Decumanum totum, vltra citraque Cardinem totum, aſſignatum illi tantum*. Sic autem loquebantur, *dextra, & ſiniſtra limitem*, pro à dextra & ſiniſtra limitis. cuius loquutionis exempla apud Vitruuium extant non vno loco. Recte itaque concludit ex illis Hyginus Decumanum *Maximum* eumdem eſſe qui & *primus* dicitur: ſimiliter & Kardinem. Secundus Decumanus vt & ſecundus kardo dicebantur *Actuarij*, vt & quintus quiſque à ſecundo, qui à Decumano maximo ſextus numerabatur. *Actuarij* porro nominati, non ex eo quod menſuræ & limites agi proprie dicuntur; nam omnes limites pariter *Actuarij* dicerentur, ſed ab Actus latitudine. Notum quid inter viam & actum interſit, & viam latiorem eſſe actu æquè compertum. Omnis limes ſecundum legem Colonicam itineri publico ſeruire debebat. Maximi limitis Decumani latitudo

A fuit pedum quadraginta, & Kardinis maximi pedum viginti. Hodie quoque quidam viam Regalem ſtatuunt debere eſſe pedum quadraginta, *trauerſariam* vt vocant, pedum viginti. Regiam eam definiunt, quæ ab ciuitate aliqua in aliã ciuitatem ducit. Decumanus igitur limes viæ Regiæ ac militaris locum obtinebat: kardo maximus viæ trauerſaria. Nam *prorſi* limites Decumani dicebantur, vt *trauerſi* kardines. alij viæ Regiæ ſexaginta pedes tribuunt. *Actuarij* limites, minores Decumano maximo & Kardine, lati fiebant B pedum duodecim. Frontinus de Colonijs in prouincia Tuſcia: *à Decimano & Kardine quintum quemque facito p.* XII. Sic enim ibi ſcribendum. Non ſolum quintus quiſque à Decumano *Actuarius* dicebatur; ſed etiam qui primus poſt Decumanum maximum agebatur, ſecundus nempe à Decumano. Hyginus: *Actuarius limes eſt, qui primus actus eſt, & ab eo quintus quiſque*. Idem paulò poſt: *Actuarij autem extra maximos Decimanum & Kardinem, latitudinem habent pedum duodecim. per hos iter populo ſicut per viam publicam debetur. ita enim cautum eſt lege Sempronia & Iulia. Quidam ex his latiores ſunt quam duodecim pedum, vt ij* C *qui ſunt per viam publicam militarem acti. Habent enim latitudinem viæ publicæ*. Per Actuarios qui lati erant pedes duodecim, via populo debebatur ſicut per viam publicam, non tamen habebant viæ publicæ latitudinem. Quidam ex his latiores erunt quam duodecim pedum, ij nimirum qui per viam publicam militarem agebantur. Habebant quippe viæ publicæ latitudinem. Quæ eſt viæ publicæ latitudo? an viginti pedes? Hæc fuit Kardinis maximi latitudo. *Lineares* porro limites vocabantur medij inter primum Actuarium & quintum. Hyginus: *Sunt alij Actuarij limi-* D *tes, alij lineares*. Ita vetus Scriuerij liber. Seruius: *limites alij minores erant in obliquum diſcreti, qui lineares appellabantur, & agros per centurias ſiue per iugera diuiſos coercebant*. Hi lineares limites in pedes octonos patebant, & *Subruncini* in Italia dicebantur. Fragmentum de Golonijs ex Commentario Claudij Cæſaris: *Cum duxeris Decumanum latum pedes* XL. *Cardinem latum pedes* XX. *facito & ceteros limites ſubruncinos latos pedes* VIII. Hyginus: *linearij limites menſuræ tantum diſterminandæ cauſa ſunt conſtituti, & ſi finitimi interueniunt, latitudinem ſe-* E *cundum legem Mamiliam accipiunt. In Italia itineri publico ſeruiunt ſub appellatione Subruncinorum. Habent latitudinem pedum octonûm. Hos conditores Coloniarum fructus exportandi cauſa publicauerunt*. Duo genera facit linearium limitum, propterea & diuerſam illis latitudinem aſſignat. Si menſuræ tantum diſterminandæ cauſa conſtituti eſſent, & finitimis inter ſe ſeruirent, latitudinem accipiebant ſecundum legem Mamiliam. Ea quinque aut ſex pedes latitudinis huiuſmodi limitibus dabat. Aggenus: *de fine enim lex Mamilia, quinque aut ſex pedes latitudinem praſcribit. quoniam hanc latitudinem, vel iter ad culturas accedentium occu-*

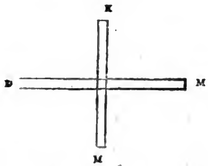
Digitized by Google

pat, vel circumactus aratri quod vſu capi non poteſt. Hi ſunt *limites lineares* qui agros per iugera diſcretos coercebant, vt Seruius dicit. *Interciſiui* vocabantur. Frontinus: *Comproportionales termini interciſiuos limites ſeruant, quos veterani pro obſeruatione partium ſtatutos cuſtodiunt.* Immo *comportionales*, quod portiones agrorum inter conſortes diuiderent. Et *interciſiui* quidem illi limites dicti quod portiunculas illas vicinorum inter ſe diſtinguerent. Aggenus: *tum de compertionalium terminorum poſitione, quos vice tabellarum antiqui intercidendis portiunculis inter filios ſuos defigebant.* Tiberius: *eſt & aliud quod proximum ædibus vix vnus quis conſors condidit in portionibus ſuis, vel ad progeniem futuram, hæredibuſue ſuis teſtamenti vice inſtrumentorum tabellarumve, poſſeſſionis vice monſtrauerit: quod æque nullam limitum recipit rationem.* Alij alibi vocantur *propoſitionales*. pag. CLIX. *ceteri propoſitionales ſunt, & inter ſe ſuos limites ſeruant, quos veterani per obſeruationem partium ſtatuerunt cuſtodiendos, qui non ad rationem vel recturam limitum pertinent.* Scribendum: *ceteri portionales ſunt.* & paulo poſt: *quos veterani pro obſeruatione partium ſtatuerunt cuſtodiendos.* In libro Frontini de Colonijs: *ceteris proportiones ſuæ ſunt, & inter ſe ſuos limites ſeruant.* idem eſt locus, ſed ibi etiam emendandum: *Ceteri portionales ſunt.* Nam dicti *portionales* illi termini, quod portiones militum diſterminent, ijdem & *comportionales.* Limites *interciſiui* illi vocati qui iugerationis modum ſeruabant, ac centurias per iugera diſcernebant inter milites quibus erant aſſignata. Hinc illa quæ tam crebro occurrunt in libro de Colonijs: *Ager in iugeribus & limitibus interciſiuis eſt aſſignatus.* Alterum genus *linearium limitum*, Decumani & Cardines minores fuere qui per centurias agros diuidebant, & lati fiebant pedes octonos, nomine *Subrunciuorum* in Italia appellati. *Hos conditores Coloniarum fructus exportandi cauſa publicauerunt,* id eſt, publici iuris fecerunt, per eos iter populo patere voluerunt. idem Hyginus alio: *Ceteris rigoribus linearijs pedes octonos.* Addit ibidem: *omnes limites non ſolum menſuræ ſed & publici itineris cauſa latitudines acceperunt.* Omnes ergo limites per quos iter populo præbebatur, totidem publicæ viæ fuere. Sed nec vnum genus earum, nec vna fuit latitudo. Aliæ pedes ſexaginta, aliæ quadraginta, aliæ triginta, aliæ viginti, aliæ duodecim, aliæ octo latitudinis habuere. Ex vijs publicis quædam vel *Regales*, quæ & *conſulares* ac *prætoriæ* dictæ, vel *militares*: aliæ ad vſum populi ad exportandos fructus in agris factæ, quæ & *vicinales* & *Agrariæ*, alijſque nominibus appellatæ. Sed quantum exiſtimo nulla via, ſiue limes, qui iter populo deberet, ac peruius ſemper eſſet, minus latitudinis vnquam videtur accepiſſe quam pedes octonos. Hæc erat legitima viæ latitudo, quæ & minima. Iuriſconſultus D. *de ſeruitutibus Ruſticorum prædiorum*, ſi via conceſſa ſit per fundum, nec dicta latitudo ſit, legitimam ait deberi. Hæc erat octonûm pedum. Caius: *via latitudo ex*

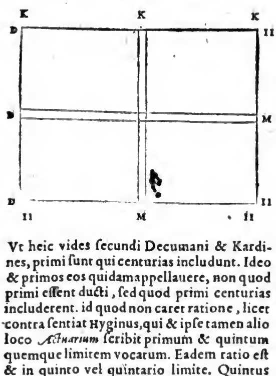
A *lege XII. Tab. in porrectum octo pedes habeat: in anfractum, id eſt vbi flexum eſt pedes* XII. Paulus tamen ſcripſerat, viam conſtitui vel latiorem octo pedibus vel anguſtiorem poſſe, vt tamen eam latitudinem habeat, qua vehiculum ire poſſit, *alioquin iter eſſe non viam.* Ergo via conſtitui poterat, quæ non haberet maiorem latitudinem quam actus. Notum eſt ex eorum libris, *actum eſſe ius agendi vel iumentum vel vehiculum.* Quattuor pedes latitudinis actui vulgo dabant. Feſtus: *actus, iter inter vicinos quattuor pedum latum.* Rei Ruſticæ ſcriptores veteres actum modum eſſe agri definiunt, latum quattuor pedes, centum ac B viginti longum. Verùm & via minor quam legitima, ita actus vel iter legitimo maius concedi poteſt ex voluntate conſtituentium. Nam *latitudinem actus itineriſque eam eſſe*, dicit Iuriſconſultus *quæ demonſtrata eſt*. Legitima igitur viæ latitudo pedes octo, vt actus pedes quattuor. viam duos actus continere notat Iſidorus. Via vel limes qui publico itineri ſeruiret nullus minor fuit quam octonûm pedum. Quæ minoris eſſent latitudinis, vt ſex, quinque aut quattuor pedum, inter vicinos ac priuatos obſeruabantur, & *Actus* nomine potius quam *via* cenſebantur. Itaque quod C ſupra dicebamus *Actuarios* limites appellatos quod actus latitudinem haberent, minus erit verum. Nam *Actus* lati erant pedes quattuor, *Actuarij* limites pedes duodecim iuxta Hyginum, quæ trium actuum eſt latitudo. Sed vereor vt Hyginus ipſe falſus ſit, ijdemque fuerint *Actuarij* limites & *linearij*. Certe in multis ipſe ſibi contradicit. Eodem libro non *Actuarios* limites vocat, ſed *prorſos & tranſuerſos*, quibus latitudo duodenûm pedum dabatur. *Actuarios palos* appellat idem qui defigebantur inter centenos vicenos pedes: *Actuarios*, inquit, *palos ſuo nomine ſcrip*-D*tos defigemus, vt ad partitionem acceptarum menſura acta appareat.* Certe hi *Actuarij* pali ab actus longitudine dicti quæ per centum viginti pedes porrigebatur. Sic etiam *Actuarij* limites videntur illi nuncupati, qui agrum per iugera diſcriminabant, ijdem nempe cum interciſiuis & linearijs. Nam duo actus quadrati iugerum faciebant, cuius eadem erat latitudo, cum vnius actus longitudine. Quod idem ait *actuarium* dici limitem qui primus actus eſt, hoc ipſe paulo poſt euertit, vbi dicit Decumanum maximum, & pri-E mum eumdem eſſe, eoſque reprehendit qui pro Actuario primum numerabant, qui ſecundus erat. Nec enim primus limes agebatur Actuarius, ſed Decumanus maximus. Satius eſſet ab actu agendo, id eſt menſura agenda *Actuarium* deducere, quod plurimum agentibus præſtaret. idem Hyginus: *limitibus ſecundum ſuam legem latitudines dabimus, & aperiri in perpetuum cogemus. Plurimum enim agentibus præſtat actuarij perpetua rectura. ex hac diuerti niſi per negligentiam non poteſt.* ita legendus ille locus ex libro Scriueriano. *Agentes* ſunt qui limites agunt. Vnde & *Actus* pro men-

Digitized by Google

ſura. in Fragmento quodam Frontini pag. cccviii. *Principium artis menſoriæ in agendis poſitum eſt experimentis.* Hæc corruptiſſima. Scriptum fuit in libro Arcerij: *in agendis poſitum eſt experimento.* Lege: *principium artis menſoriæ in Agentis poſitum eſt experimento.* vbi *Agens* dicitur agrimenſor, qui limites ducit, & menſuram agit. Sic apud eumdem: *Si ſit ergo vallis quæ conſpectum agentis exſuperet.* At enimuero *Actuarij* limites ab Actu dicti, qui modus eſt agri in centum & viginti pedes patens in omni latere, quod actus nimirum includerent. Nam centuriæ in iugera, iugera in actus diuidebantur. Qui primus centuriam includebat limes *Actuarius* appellatus eſt, & ſecundus erat à Decumano vel Kardine maximo. Decumanus & Kardo maximi, primi quidem ducebantur, ſed ſtellam efficiebant, nec centurias cludebant, hoc modo:

Igitur, qui primi poſt hos dirigebantur, ſecundi quidem à primis erant, ſed primi centurias cludebant, ad hunc modum:

Vt heic vides ſecundi Decumani & Kardines, primi ſunt qui centurias includunt. Ideo & primos eos quidam appellauere, non quod primi eſſent ducti, ſed quod primi centurias includerent. id quod non caret ratione, licet contra ſentiat Hyginus, qui & ipſe tamen alio loco *Actuarium* ſcribit primum & quintum quemque limitem vocatum. Eadem ratio eſt & in quinto vel quintario limite. Quintus quippe vocabatur limes, non qui loco quinto numeraretur à Decumano & Kardine maximis, ſed qui centurias quintus includeret, Hic quintus erat à primo centuriam includente, qui & quinque centurias includebat. Fallitur ergo Hyginus, qui *Quintum* à *Quinta-*

A *rio* ſeparat. idem enim *quintus* & *quintarius*: vt *primus* & *primarius*: *ſecundus* & *ſecundarius* & ſimilia: Verba Hygini: *Sed & de limitibus Quintarijs, quintum quemque quintarium volunt. Porro autem inter Quintum & Quintarium intereſt aliquid. Quintus eſt, qui quinto loco numeratur: Quintarius qui quinque centurias cludit. Hunc volunt eſſe quintum qui eſt ſextus.* Certe limes qui quinque centurias cludit, non quintus eſt, ſed ſextus à Decumano primo vel maximo. Hunc *Quintarium* appellari vult Hyginus, non quod quinto loco numeretur, vt pote qui ſit ſextus, ſed quod quinque centurias inclu-
B dat: at quintum limitem eum eſſe qui quinto loco numeratur. is quattuor tantum centurias claudebat. Sed errat Hyginus, & idem omnino Quintus & Quintarius limes. & verbis legis antiquæ reuincitur, quam ſtatim produxit. Ea cautum fuit, *Vt à Decumano Maximo quintus quiſque limes ſpatio itineris ampliaretur.* Quintum lex vocat, quem Hyginus: *Quintarium* eſſe contendit. Subijcit idem: *Erat ſanè interpretatio legis ambigua, niſi eorum temporum formæ ſextum quemque limitem latiorem haberent.* Lex præcipit, vt quintus quiſque limes latior fiat, & tamen in formis eorum
C temporum, non quintus ſed ſextus limes latior deſcribitur. Inde concludit Hyginus Quintarium limitem à Quinto eſſe diuerſum. Atqui apertè *quintum* lex vocat, quem ipſe Hyginus *quintarium* dici mauult. Sed quem lex quintum limitem appellat, non eum intelligit, qui quinto loco numeratur à Decumano maximo, ſed qui quintam quamque centuriam à Decumano includit. vt primus à Decumano dicebatur, qui primam centuriam includeret. & hic ſecundus erat, qui primus primam claudebat centuriam, vt ſextus qui quintam. Quem ideo quintum & quintarium appellauere. Sæculus Flaccus:
D *Decimano vero & Kardini maximis, maximus latitudinis modus præſcribi debet: Deinde quintam quamque centuriam includens per Decimanos Kardineſque.* Sic diſtinguendum. Ait Decimano & Kardini maximis maximam debere eſſe latitudinem, deinde quintis vel quintarijs, quintam quamque centuriam includentibus. Hi ſexti debent computari, ſi à Decumano maximo numerentur. Sequitur ſtatim: *cum viginti & quinque centurias includant, Saltus appellatur.* Immo legendum: *cum quinque centuriæ includuntur, Saltus appellatur.* Varro quattuor centurias incluſas *Saltum* appellari di-
E cit in agris publicè viritim diuiſis. id eſt aſſignatis. Quattuor centurias duobus ſecundis Decumanis & Kardinibus incluſas hoc nomine venire ſcribit Varro: Flaccus verò quinas centurias, quinque limitibus primis incluſas. Iam habes quis dictus ſit *Quintus* vel *Quintarius* limes, is nimirum qui quintam quamque centuriam includebat. Poſito Decumano Maximo & Kardine maximo, quinque poſtea limites dirigebantur. Horum quinque limitum, qui primam centuriam cludebat, dictus eſt etiam quibuſdam *primus,*

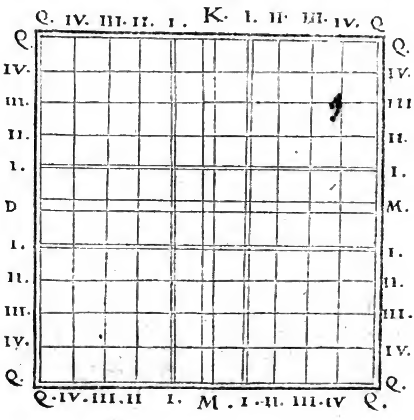
Digitized by Google

licet ſecundus eſſet à Decumano maximo. Hic cum nouiſſimo, id eſt quinto, latior ceteris medijs linearibus & ſubrunciuis fiebat, non tamen Decimano aut Kardine maximis, qui omnium latiſſimi. His quinque limitibus quum acceſſerat Decumanus, ſex fiebant. Horum quinque limitum primus & nouiſſimus Actuarij καθ' ἐξοχὴν appellati ſunt, ab actibus includendis, qui & ceteris latiores fiebant. Centurias includebant limites, centuriæ per actus diuidebantur. in ſingulas centurias lapides terminales ponebantur, qui inuicem diſtabant ped. II. CCCC. ſi centuriæ ducentenis tantum iugeribus conſtarent. In ſingulos actus pali defigebantur, qui diſtabant à ſe pedes centum & viginti, quæ longitudo eſt, vnius actus. Sæculus Flaccus: *Si amplius quam ducentena iugera centuria habent, vt puta ſi habet centuria* CCXL. *iugera, ſint oportet per Decimanum aut Cardinem, ab lapide ad lapidem Actus* XXIIII. *& per alterum limitem actus* XX. *Tot enim actus numero per Decimanum, & per Kardinem dati inter ſe multiplicati facient* CCCCLXXX. Hyginus: *Diuus Auguſtus in Beturia Eeritam iugerũ* CCCC. *quibus diuiſionibus Decimani habent longitudinis actus* XL. *Kardines actus* XX. Centuriæ quadratæ ducentena tantum iugera habebant. Vetus Agrimenſor. *eſt ager centuriatus, qui quadratis centurijs diuiſus. Hic ager in ſingulis centurijs ducentena iugera habebit.* Agri ſcamnati ij dicebantur qui in centurijs ſingulis habebant iugera ducenta quadragena, qui per latitudinem habent actus XX. & per longitudinem actus XXIIII. nam *ſcamnum* id erat quod latius erat quam longius. vt contra *ſtriga* quæ longior quam latior. Hinc exponendus ager per ſtrigas & ſcamna diuiſus. Sæculus Flaccus: *in Beneuentano actus viginti quinque per Decimanos, & actus ſedecim per Kar-*

A *dines: qua menſura iugera ducentena quidem includuntur, centuria quadrata non exprimuntur.* in centurijs porro quadratis, quæ ducentenûm erant iugerum. viginti actus per Decimanos, & viginti per Kardines includebantur. & in viginti actus, lapides hoc eſt termini ſtatuebantur. In quibuſdam regionibus, propter ſterilitatem, inter centurias quinas lapides poni ſolebant. Frontinus: *Quibuſdam regionibus in agris adſignatis, propter ſterilitatem inter centurias quinas lapides poſiti ſunt.* ita ſcribendum. Alia porro multa genera terminorum, de quibus hic non dicendi locus. Ex his conſtat, quid diſtent limites à terminis. limites termi-

B nis diſtinguebantur. Soli agri aſſignati limitibus continebantur. Hodie nullus ager limitatur, ſed omnes terminantur. Sic omnis ager hodie ea conditione eſt, qua veterum arcifinius fuit. Agrum vocabant *arcifinium*, qui nulla menſura nec vllis limitibus claudebatur, ſed montibus, aut fluuijs, aut vijs, aut riuis, aut foſſis, aut aquarum diuergijs, aut arboribus antemiſſis quas relinquebant agricolæ, aut quodam culturæ diſcrimine terminabatur. Hodie territoria à territorijs ſic fermè diſterminantur. Agri priuatorum inuicem ſeparantur lapidibus qui in recta linea conſtituti ſunt, quos pro terminis ſeruant. Ad

C eas lineas dirigendas Groma opus eſt. Ager limitatus idem eſt qui & colonicus vel aſſignatus, qualis hodie nullus eſt. Ideo & limites agrorum nulli. *Limitem* definiunt, *recturæ longitudinem rationabilem, cum aliqua latitudine.* Hinc *limitem* pro linea vel rigore paſſim vſurpant auctores. Diuidebantur agri coloniarum limitibus inſtitutis per centurias, aſſignabantur viritim nominibus. Agri colonici per limites Decumanos Kardineſque, & quintarios diuiſi centuriatim hic fuit Typus.

Hic

Hic *ſoli pulcher habitus*, & *ſpecioſa agrorum deſignatio* vocatur veteribus. In hac forma primos poſt Decumanum & Kardinem maximum ſignauimus limites, quia primas centurias cohibent quum alias ſecundi ſint. Sic *Quintos* vel *Quintarios*, qui quintam quamque centuriam claudunt, quum ſint ſexti. Hi ceteris medijs latiores, etiam ſunt notari, quos *linearios* aut *Subruncinos* dixere. At omnium ampliſſimi, qui & *Maximi* & *primi* propriè vocabantur, Decumanus & Kardo maximus. Nam & reliqui quoque Decumani, & Kardines dicti. In ſuperiore igitur forma, omnes lineæ, totidem limites ſunt. ſingulæ quadræ, totidem centuriæ quadratæ intra limites cluſæ. Territorium omne Coloniæ ſic diuiſum, *centuriationem* vocauerunt, quia per centurias diuidebatur. Hyginus: *multi huiuſmodi agrum more Colonico Decimanis & Kardinibus diuiſerunt, hoc eſt per centurias.* in Sctiueriano ſcriptum eſt, *per vias.* viæ ſunt limites. Sed illud verum eſt. Dixerunt & *limitationem* à limitibus, & *metationem* à metis quas Gromatici dictabant, in prehendendis rigoribus. Alij *Cancellationem*, quia limites decuſſatim inuicem ſeſe ſecabant, quomodo fiebant & Cancelli. Alij *Perticam* nuncupauere, vt ſuprà vidimus ex Sæculo Flacco: *& quamuis vna res ſit forma, alij dicunt perticam, alij centuriationem, alij limitationem, alij cancellationem, alij typon.* Vnde igitur vniuerſum territorium Coloniæ limitibus comprehenſum Perticam appellauere? Vt videtur, non à pertica vlla, qua metiebantur agros, ſed à Pertica, qua limites agebantur ac dirigebantur. ea eſt Groma. Hyginus in Gromatico de limitibus conſtituendis: *cultis locis limitem ſulcis optimè ſeruabimus, prenſis tamen in conſpectu longinquo ſignis limitem agemus.* Limes qui agitur, prehenſis in conſpectu longinquo ſignis, per gromam dirigitur, quæ machina eſt dioptrica. Frontinus ex Balbo: *Ager Anconitanus ea lege qua & ager Florentinus eſt aſsignatus limitibus Auguſteis ſiue K. & D. vel maritimos aut montanos limites ab Oriente & Occidente qui in Groma ſunt aſsignati antiqua lege.* In alio Fragmento ex libris Dolabellæ, vel vt in alijs legitur, ex libro Iunij Nipſi: *Si in agro adſignato aliquis modus ingerationis vacauerit, ne putes ſubſiciuum remanſiſſe, quærere primum ne poſt as fixum, & machinam ſublatam ſecunda aſsignatione alicui aſsignatum ſit.* Ita lego. vulgo editum eſt: *ne poſt eſt fixum.* Scriptum fuit, *ne poſt es fixum*. Per æs fixum intelligit æream tabulam, in qua lex & forma limitationis agrorum aſſignatorum ſcalpebatur. Sæculus Flaccus: *quidam formas quarum mentio habita eſt, in ære ſcalpſerunt, id eſt in æneis tabulis ſcripſerunt.* Huius æris, vel æneæ tabulæ paſſim mentio fit in fragmentis Agrimenſorum. Per *machinam* intelligitur Groma quæ tollebatur aſſignatione facta, & tabula limitationis fixa. Hæc machina etiam *Pertica*, ni fallor, vocata eſt. Vnde totum territorium diuiſum & aſſignatum, *Pertica* etiam dicebatur. vt in *Pertica extremitate* apud Frontinum,

A in territorij extremitate. Valerius & Fauſtus: *in Gallijs & Africa vbi Pertica noſtra deſiniunt.* id eſt, vbi groma noſtra fines & metas poſuit, limiteſque inſtituit. Nam *metæ* propriè dictæ, quas in limitibus agendis ac rigoribus capiendis; conſpectu longinquo dictabat Gromaticus. In Fragmentis Iulij Frontonis: *Si fuerit ergo vallis, quæ conſpectum agentis exſuperet, per ipſam metis ad ferramentum adpoſitis erit deſcendendum, cuius rigoris inceſſum, vt ſis in contrario æque, adplicata ante linea ad capitulum perticæ, æqualiter ad perpendiculum cultellare debemus.* Vbi *ferramentum* & *Pertica* idem.

B & paulo poſt: *nam quotiens ſine linea cultellamus, conſpectum metarum excedimus.* Sic lego ex vetere Arceriano. Vulgo editum eſt: *conſpectum iterum ſæpe excedimus.* Metas volebam eſſe ſigna, ſed differunt, & auctores metas à ſignis ſeparant. Hyginus: *conſpiciamus ſignum quod eſt inter B. & A. prolato exiguum per rigores ferramento, normaliter paucas dictabimus metas.* Frontinus in Fragmento: *dictabimus metas non minus tres.* Duo ſigna ſunt conſpectus, vnum à quo rigor conſpiciendus, incipit, alterum in quo deſinit. Nam *Rigor* proprie dicitur illis auctoribus quidquid inter duo

C ſigna rectum perſpicitur. Signum aut capiebatur longinquo conſpectui, oblatum, vel arbor vel ſaxum, vel aliquid tale eminens, vel manu ponebatur. Hero: *τὸ λαμβανόμενον σημεῖον.* Hyginus: *prehenſis in longinquo conſpectu ſignis.* Ponebatur manu vt ex his Frontini conſtat: *cuiuſcunque loci menſura agenda fuerit, eum circumire ante omnia oportet, & ad omnes angulos ſigna ponere.* Hinc ſigni poſiti ſæpe mentio apud auctores. Hyginus in Gromatico: *Si vero in propinquo duo ſint ſigna quæ recta linea normaliter conſpici poſſunt, vt excuſsis longitudinibus longiorem lineam ad breuioris*

D *longitudinem, ſigno poſito æquemus.* Ita ſcribendum, non *ſigno oppoſito.* Menſores noſtri *Ialones* vocant huiuſmodi ſigna. At metæ in vno rigore plures ſi forte dictabantur, rigor ipſe *dictari* dicebatur. Per Metas lineam extendi debere ait Hyginus, per quam agrum cultellabant. Spiſſiores igitur poni vel dictari ſolebant. Frontinus: *Metis ad ferramentum poſitis, per ipſam erit dictandum.* Videntur ſanè & cum ſignis quæ ponebantur eædem eſſe. Frontinus: *conſpectum metarum ſæpe excedimus, & ex eo lo-*

E *co iterum rigorem conſpicimus.* Hero in Geodæſia ex quattuor rebus quæ ſpectandæ ſunt, primo loco *τὰ κλίματα* ponit, hoc eſt ortum & occaſum, Septentrionem & Meridiem. Deinde *τοὺς σκοπέλους. Σκόπελος*, inquit, *ὡς ὃν τὸ λαμβανόμενον σημεῖον.* Vbi *Σκόπελος* eſt meta. *πέτραν ὀξεῖαν* Græci vel *ἀκρώρειαν* interpretantur. Scopulum ſcilicet in metæ acumen ſubrectum. Meta etiam terminus dicebatur ad inſtar metæ turbinatus. Frontinus de Colonijs: *In Campis vero ſtatuerunt terminos curſorios, ſpatulas vel metas aſsignatas.* Vbi metæ & ſpatulæ di-

uerſæ ſunt, & diuerſa forma factæ, vt ex Hygino conſtat. *Mœtas* porro vbique ſcribunt libri non *metas*. Et ſane *mœta* ex Græco Siculo Μῶτος, vnde μώπλοι τὸ ἴχαζον. Inde & mœta pro termino & fine. *His ego nec metas*. Ab illis metis quas in rigoribus agendis dictabat vel ponebat Agrimenſor, verbum *metari* proprium Gromaticorum, vnde & ipſi dicti *metatores*. Ea propter Pertica quæ metatur Groma videatur eſſe potius limitibus dirigendis, quã menſuræ genus agris metiundis.

Pertica quæ noſtros metata eſt improba agellos.

Aliud *metari*, aliud *metiri*. Verbum illud ſignificat id quod diximus. *Metiri* definire eſt, quot pedum ſit vel paſſuum locus aliquis. Veteres Grammatici *metari* exponunt eligere. Virgilius:

—— *ſeu pinguis agros metabere campi.*

Ibi Seruius: *eliges. & longe alia ſignificatio eſt metor metaris, & alia metior metiris*. Caper de verbis dubijs: *Metor metaris, eligo: metior metiris, menſuro*. Metari tamen verbum per ſe ſignificationem hanc non habet, ſed ſimpliciter ſignificat metas ponere & conſtituere. In eligendi porro notionem tranſijt ea de cauſa, quod aſſignatione cultus tantum ager & pinguis, atque adeo electilis dabatur. Sic *electiles partes* Apuleio ſunt opimæ & pingues. Secundum legem Auguſti eatenus fieri debebat aſſignatio, *qua falx & arater ierat*. locum cultum, & aratilem agrum intelligi palam eſt, idque tradunt veteres Agrimenſores. Si quid ſterilis eſſet, atque ingrati ſoli, ſub nomine ſubſiciui relinquebatur, nec aſſignabatur. Duo erant ſubſiciuorum genera, vnum quod in extremitatibus aſſignatorum finium centuriam non explebat, & quadratum menſuræ excedebat, alterum quod in medijs etiam centurijs propter ſterilitatem relinquebatur, nec ſub metationem cadebat. Flaccus: *Subſiciuorum vero genera ſunt duo: vnum eſt, quod à ſubſecante linea menſuræ quadratum excedit: alterum eſt autem quod in medijs centurijs relinquitur: euenit hoc ideo quoniam militi veteranóque cultura aſſignatur: ſi quid enim amari & incerti ſoli eſt, id aſſignatione non datur.* Vacuæ centuriæ diuerſæ ſunt à ſubſiciuis. Nam ſubſiciuum minus eſt, quam centuria. Centuriæ vacuæ vel vacantes dictæ ſunt, integer modus, qui ſub aſſignationem non cecidit, ſed priuatis ſi forte conceſſus eſt. *Subſiciuum* igitur dicebatur, quod diuiſum aſſignatumque non eſſet, vel propter maciem ſoli, etiam ſi in medijs centurijs interueniret, vel quod centuriæ modum non expleret, ſi in extremis aſſignationis finibus id incideret. De priori genere auctor incertus: *ſubſiciui agri, quos in pertica diuiſos recuſant, quaſi ſteriles aut paluſtres.* Relicta & ſoluta dicebantur huiuſmodi loca, quæ propter ſterilitatem relinquebantur, nec aſſignabantur: non menſuris vel limitibus obligabantur. Aggenus: *Hæc autem ſunt loca quæ in ſoluto dicuntur, quæ aut in*

A *ſaxoſis & ſterilibus locis ſunt, aut in paludibus, vbi nulla potuit exerceri cultura, quia dum non eſſet, quod excoli poſſet, nullis neceſſe fuit limitum regulis obligari.* Sic ſcribendus ille locus. *Soluta* loca ſunt, quæ nullis menſuris comprehenſa ſunt vel limitus obligata. Hæc eadem & *in ſoluto remanſiſſe* dicebantur. Vt *in ambiguo* dicitur & *in ancipiti* quod eſt anceps, & ambiguum, & *in tuto* quod eſt tutum, ſic *in ſoluto*, quod eſt ſolutum. perperam legitur apud Aggenum, *Hæc autem loca quæ inſoluta dicuntur.* & paulo ante: *aut vbi inſoluta loca remanſerunt.* Scribe: *aut vbi in ſoluto loca remanſerunt.* B Quod multis locis apud illos auctores ſimiliter corruptum eſt. Hinc illa in libris Coloniarum: *Ceterum in abſoluto remanſit*, hoc eſt, aſſignatum ac limitatum non eſt. idem *Solutum* quod *abſolutum*. De relictis locis idem: *relicta loca ſunt quæ ſiue iniquitate locorum aſſignari nequiuerunt, ſiue ex voluntate conditoris hoc eſt menſoris relicta limites minimè acceperunt.* Quare pingues tantum agri, aut illi in quibus cultura exerceri poterat, aſſignatione diuidebantur, ac metabantur. Virgilius:

Impius hæc tam culta noualia miles habebit?
Barbarus has ſegetes?

C Hinc *metatus ager*, de aſſignato, vel opimo & pingui apud Horatium, nam talis aſſignatus:

---- *videas metato in agello*
Cum pecore & gnatis fortem mercede colonum.

Inde & *metari* pro eligere. Nam & qui caſtra metabantur, locum prius idoneum eligebant ponendis caſtris, deinde metis ad gromam poſitis, vias dirigebant, eodem prorſus modo quo in limitibus aſſignationum agendis. Hinc *Gromaticus* Hygini liber de limitibus conſtituendis, & eiuſdem *Gromaticus* de caſtrametatione. Nuſquam apud eos auctores, qui de limitibus ſcripſere, mentio extat D Perticæ eo ſenſu, quo vulgo accipitur, de certo menſuræ genere qua modus agrorum ac podiſmus colligitur. vnde colligere fortean poſſimus, perticam eam cuius paſſim meminere, in metandis agris *gromam* fuiſſe, diuerſam vtique à communi & vulgari pertica menſorum. *Decempedam* nominat Horatius metandis porticibus:

—— *nulla decempedis*
Metata priuatis opacam
Porticus excipiebat arcton.

Fortaſſis nec decempeda ibi ſit accipienda de pertica decem pedes longa metiundis porticibus apta. E aliud quippe *metari*, aliud *metiri*, vt iam docuimus. *Decempeda* an groma fuerit, videndum, ſiue pertica vel regula decem pedum, quæ metandis agris caſtriſque publicè ſeruiebat. Nam & Chorobaten Vitruuius quem eumdem eſſe cum groma certa fides eſt, regulam facit xx. pedum, vbi fortaſſean legendum, x. *pedum.* & *perticam* Gloſſæ interpretantur κανόνα id eſt *regulam.* Nec agris porro tantum, & limitibus agrorum agẽdis, ſed etiam viis caſtrorũ dirigendis

& vrbium porticibuſque & Baſilicis, quarum longitudines ad lineam dirigebantur, vſum gruma præſtabat. Lucilius:

— viámque

Degrumabis, vti caſtris menſor facit olim.

Gloſſæ: *grumare*, ἐξισοῦν, διεξάγειν, κατορθοῦν. Non igitur menſuras agere tantum hoc verbum ſignificabat, ſed etiam eaſdem ad lineam dirigere, vt in limitibus ac vijs fiebat. Apud Caſcos illos Romanos, quum ædificiorum priuatorum magnificentia nondum publicorum mænium ſumptum ſuperabat, nulla porticus priuata tam longa fiebat, vt gromis & decempedis perducenda eſſet ac dirigenda eius longitudo, ſed in ſolis porticibus publicis metandis grumæ tum locum & vſum habuere. Vbi vero porticus priuatorum & Xyſti ampliores laxioreſque facti ſunt quam publici, tum priuatis decempedis ac grumis ad eas porticus degrumandas ac metandas locus fuit. Vetus interpres Horatij decempedam eo loco exponit, *regulam decem pedum qua ab artificibus menſura fabricæ colligitur.* Decempedam architectonum propriam facit ad metiendam fabricam: Certe & *grumam* πεδισμοῦ inſtrumentum etiam Gloſſæ conſtituunt. De area porticus per decempedam metanda & dirigenda ad lineam videtur intelligere poëta, non de fabricæ menſura colligenda. Cicero decempedam metatoribus ſiue agrimenſoribus tribuit, veluti propriam: *Saxa peritus metator, iam vrbem decempeda ſua diuiſerat.* Hoc faciebat metatoris gruma, territorium per limites diuiſum metatumque aſſignabat, idem de Antonio in Philippicis: *agri publici priuatique decempedator.* id eſt metator & diuiſor. & alio loco: *Cum architectis ac decempedis villas omnium agroſque peragrabat.* Nec obſtat quod in Academicis dicit, *magnitudinem Solis decempeda metiri.* Nam metatores menſuram agri etiam gruma colligebant, vnde & *menſores* proprie appellati. Lucilius:

— viámque

Degrumabis, vt in caſtris menſor facit olim.

Vetuſtiſſimi Latinæ linguæ auctores perticæ aut decempedæ ad metiendos agros nuſquam mentionem faciunt. Varro & Columella, qui diligentiſſimè omnia modorum ac menſurarum agri genera ac nomina perſecuti ſunt, nec *perticam*, nec *decempedam* nominant. Græci vt Hero & alij qui latina etiam nomina in eiuſmodi menſuris recenſendis, explicant, nullum menſuræ genus habent decem pedum præter κάλαμον. Hero quidem dicit Ægyptios, τοῖς σχοίνοις καὶ τοῖς καλάμοις καὶ τοῖς πήχεσι arua ſua metiri ſolitos: χρῶνται δὲ τῇ μετρήσει πρὸς τὴν ἑκάστου πλεονεξίαν τῷ χωρίῳ, ὅτε μὲν τῷ καλουμένῳ σχοινίῳ, ὅτε δὲ καλάμῳ, ὅτε δὲ πήχει, ὅτε δὲ καὶ ἑτέροις μέτροις. Calamus ille Regiorum decem pedum fuit, ſiue Philetæriorum, Italicorum vero duodecim: ὁ κάλαμος ἔχει πόδας Φιλεταιρείους ι' Ἰταλικοὺς ιβ. Huius calami mentio apud Ezechielem. Idem

A Hero ἀκαίναν ſimiliter facit decem pedum Philetæriorum: ἡ δὲ ἄκαινα ἔχει πόδας Φιλεταιρείους ι' ἤτοι δακτύλους ρξ. Alter Hero Geodætes *Accna* tribuit σπιθαμὰς ſedecim, hoc eſt pedes duodecim. pedes ergo Italicos intelligit. ἡ ἄκαινα σπιθαμὰς ις. Græci antiqui ἄκαιναν ſcribunt. Recentiores ἄκεναν. Inde *Acna* Columellæ certo menſuræ agri modo. Recentior Latinitas *Acram* pro eo dixit. Hinc in veteribus legibus *acra prati, acra terræ.* quam vocem audio, hodieque Normannos retinere. Nec id obſtat quod ἄκαινα decem pedes erat longa, Acnæ vero Columella centum pedes ac vicenos tribuit, qui Bæticos actum quadratum vocare ſcribit. Certe *Acra* ab *Acna.*
B Sic *Diacrum* pro Diacono dicimus. *pamprum* pro Pampini: *Tymprum* vel *Tymbrum* pro Tympano. *Acnua* vel *Agnua* veteres ſcribunt libri apud Columellam. Auctor vetus: *Agnua habet pedes* XIIII. CCCC. *Iugerum habet pedes* XXVIII. CCC. De his alibi. Profecto quæſtionis eſſe poſſet, an vetuſtiores Romani pertica ſiue decempeda communiter vſi fuerint in menſurandis agris. Mirum eſt, nec Varronem, nec Columellam, nec Plinium perticæ aut decempedæ ad eam rem meminiſſe. Funiculo magis vtebātur. Reperitur in Gloſ-
C ſis: *Aruipendium*, σχοῖνος γεωμετρικός. Certe ab aruis pendendis, id eſt metiendis dictum *aruipendium.* poſtea dictum *aruipennium* & *Aripennium.* inde corrupta vox *Aripennis* de certo agri modo. Gallos ita vocare ſemiugerum tradit Columella. Bæticis hoc vocabulum tribuit incertus auctor de menſuris agrorum, qui Actum quadratum ita Bæticos appellare notat, ab arando ſcilicet. Siue Bætica hæc vox ſit ſiue Gallica, ex Romano vtique ſolo tranſlata & corrupta, vt multæ iam olim apud Hiſpanos & Gallos. *Solipuga* vel *Solpuga*
D Romanis ἡ φαλάγγιος Phalangij genus, Bæticis *ſalpuca.* *Aripennis* igitur pro *aruipendis.* Ab illo *Aruipendium*, verbum *aruipendiare.* inde noſtrum *Arpenter. aruipendiator, arpenteur.* Sic vocamus vulgo quem veteres dicebant *agrarium menſorem*, vel vnica voce *agrimenſorem*, & *menſorem.* Ergo σχοινίῳ id eſt funiculo arua metiebantur, quem *aruipendem* vocabant, & vnica dictione *aruipendium.* Sic *libripens* vt *aruipens* & *aruipennis.* Nec obijci poteſt verbum *pendere* de ponderibus tantum accipi. Sane & *libram* dixere certum agri modum. Hyginus: *In Narbonenſi quoque prouincia varia ſunt vocabu-*
E *la: alij appellant libram, alij parallelon, in Hiſpania centurias. ita ſicut in conſuetudine regionis alicuius inuenicmus, ita renunciandum: iugera tot, verſus tot, ſiue libræ tot, ſiue quodcunque aliud vocabulum.* Sic ſcribendum eo loco. Vetus Fragmentum Agrimenſoris: *fines dicti eo quod agri funiculis ſint diuiſi.* Hero Geodætes hoc eſt agrimenſor, menſurandis terris σχοινίον hoc eſt funiculum agnoſcit tantum. & δεκαοργυιαῖον quidem conſtituit metiendę terræ arabili, pratorum vero menſuræ colligendæ, τὸ δωδεκαοργυιαῖον. Eius hæc verba ſunt: μετὰ τὸ ὀφείλεις ποιῆσαι σχοινίον ὀργυῶν δεκάδα, καὶ οὕτως μετρήσεις ἐν μάλιστα

μετρεῖν τόπον, τὸ γὰρ Ϛνάριον τῆς ἀμείνονος γῆς δέκα ὀργυιὰς ὀφείλει ἔχειν, τὸ δὲ λιβάδιον δυώδεκα. Vocat pratum λιβάδιον, & σχοινίον funiculum. Sequitur apud eumdem: καὶ μετὰ μὲν δεκαοργυιαίου χοινίου ἔχει ὁ τόπος τοῦ μοδίου ὀργυιὰς διακοσίας καὶ μόνας. μετὰ δὲ τοῦ δωδεκαοργυιαίου χοινίου ἔχει ὀργυιὰς διακοσίας ὀγδοήκοντα. Sic δεκαοργυιαῖον χοινίον pedes habuit ſexaginta, δωδεκάοργυιον ſeptuaginta duo. Nam ὀργυιὰ, ſex pedum fuit, eamque è ligno fieri præcipit: ποιήσεις ὀργυιὰν ἐν καλάμῳ ἢ ἐν ξύλῳ ἴσῃ. Apud recentiores ſcriptores paſſim perticæ menſoriæ fit mentio, quam & decem pedum fuiſſe volunt, atque inde dictam *decempedam. Pertica paſſus duos, id eſt pedes* x. Apud alios reperio diuerſam fuiſſe à pertica decempedam. Sic enim definiunt: *Decempeda habet pedes* x. *digitorum* xvi. *Pertica habet pedes* xii. *digitorum* xviii. Sic Pertica habuerit pedes tredecim cum ſemipede, eorum ſcilicet pedum, qui ſexdecim digitos habent, quum decempeda decem tantum fuerit huiuſmodi pedum. Ita reperi ſcriptum in fragmentis Epaphroditi & Vitruuij Rufi Architectonis. Vereor tamen vt mendum ſit in illis verbis: *pertica habet pedes* xii. *digitorum* xviii. Pes Regius & Monetalis apud veteres non excedebat ſexdecim digitos, pes Italicus etiam minor fuit, vt pote tredecim digitos & trientem ſiue quattuor vncias longus. Hero in Iſagoge: ὁ πούς ὁ μὲν βασιλικὸς καὶ Φιλεταίρειος λεγόμενος ἔχει παλαιστὰς τέσσαρας, δακτύλους ις΄. ὁ δὲ Ἰταλικὸς πούς ἔχει δακτύλους τρεῖς καὶ δέκα καὶ τρίτον. Acena igitur quæ decem erat pedum Regiorum, duodecim pedes habuit Italicos. idem fuerit & in decempeda, quam Græci δεκάποδα dixerint. Immo ἄκαινα fuit eadem cum decempeda. Ἄκαινα proprie longus fuſtis ferro acuminatus, quo boues inſtimulabantur. Inde & pro pertica menſoria decem pedum. An igitur ſcribendum in fragmento Vitruuij? *Pertica habet pedes* xii. *digitorum* xiii. *& trientis.* vt nota trientis loco corrumpendo anſam dederit. Sic Pertica habuerit duodecim pedes Italicos, vel decem Regios ſiue Philetærios, qui dicti ſunt à Philetæro Rege Bithyniæ, domus Attalicæ progenitore. Pedis Monetalis mentio fit apud Hyginum, quem eumdem fuiſſe ſuſpicor cum pede Regio ſiue Philetærio, & ſexdecim digitos habuiſſe. Diuerſus itaque ab Italico. Pes Vrbanus Monetalis Capitolinus, idem cum Regio Philetærio. Sic βασιλικὴ ἄκαινα eadem cum Capitolina & Vrbana, diuerſa ab Italica & Caſtrenſi. Pedis Regij Ptolemaïci meminit idem Hyginus, quem ſemuncia maiorem ait fuiſſe pede Monetali. Ad hunc Ptolemaïcum pedem agri Regij menſurabantur, quos in Cyrenenſi Ptolemæus rex populo Romano reliquerat. Agrorum Bithyniæ Regiorum mentio in Agrarijs Tullianis. Eorum menſura exigebatur ad pedem Regium Philetærium, qui idem cum Capitolino & Monetali. Præter hos pedes, etiam Druſianus appellatus eſt, quo in Germania vtebantur. Is eodem Hygino teſte habebat Monetalem pedem & ſeſcunciam, hoc eſt digitos decem & octo. Nam ſeſcuncia pedis, duos habet digitos. Sic pes Italicus omnium minimus, pedum tredecim fuit, & trientis. Pes Regius Philetærius, qui & *Vrbanus* & *Capitolinus* & *Monetalis*, ſedecim pedes habuit, vncias duodecim. Regius Ptolemaïcus pedum ſedecim & ſemunciæ, vna ſemuncia maior erat Philetærio quæ beſſem digiti facit. At pes Druſianus & Germanicus, tredecim vnciarum fuit, & ſemunciæ, hoc eſt pedum decem & octo. De hoc pede intellexerit Vitruuius vel Epaphroditus quum dixit, *perticam habere pedes duodecim, digitorum decem octo.* Nihil itaque mutandum in illius fragmenti verbis. Sic diuerſa pertica à decempeda. Decempedam autem omnes menſuræ genus faciunt decem pedum. Vetus auctor menſorius: *Primum agri modum fecerunt quattuor limitibus clauſum, figura ſimilem plerumque centum pedum in vtraque parte, quod Græci πλέθρον appellant, Oſci & Vmbri Vorſum, noſtri Actum, habentem centenos & vicenos in vtraque parte pedes, cuius ex quattuor vnum latus, ſicut diei duodecim horas, duodecim menſes anni, duodecim decempedas eſſe voluerunt.* Græci, vt dixi ἄκαιναν vocant hanc menſuram, Antiquiores ἄκαιναν, qui & aculeatam perticam qua boues pungebantur inter arandum, appellauerunt. Apollonius:

— Πελασγίδι νύσσεν ἀκαίνῃ.

Vbi vetus Scholiaſtes notat, ἄκαιναν non tantum ſtimulum boûm eſſe, ſed etiam μέτρον δεκάπουν Θεσσαλῶν εὕρημα. Citatque ibidem hunc verſum Callimachi, de Acæna:

> Ἀμφότερον, κέντρον τε βοῶν καὶ μέτρον ἀρούρης.

Hæc igitur decempeda Romanorum fuit, illa inquam decempeda quam Cicero metatoribus tribuit propriam. vnde *decempedator* pro menſore. Hæc decempeda non eadem cum groma. Græci πλέθρον dixere agri modum quattuor limitibus, centum pedum in vnoquoque latere, hoc eſt decem Acenarum ſiue decempedarum. Hic Actus eſt Latinorum. Sed quia pes Latinus vel Italicus minor eſt Græco, ita vt decem pedes Græci vel Philetærij duodecim pedibus Italicis æquiparentur, hinc factum vt πλέθρον qui centum pedes Græcos in omni latere habet, centum ac viginti Italicos habeat. Inde Actum quadratum ſuum Latini centum ac viginti pedes per vnum latus aiunt continere. Hero: τὸ πλέθρον ἔχει ἀκαίνας δέκα, πόδας Φιλεταιρείους μὲν ἑκατόν, Ἰταλικοὺς δὲ ἑκατὸν εἴκοσι. Quare vetus auctor Latinus qui Actum in ſingulis lateribus duodecim decempedarum eſſe dicit, de Latinis decempedis intellexiſſe oportet. Mire tamen hæc confundunt auctores. Nam & pedi Romano ſiue Monetali ſexdecim digitos aſſignant, cum Italicus tre-

Digitized by Google

decim tantum digitos ac trientem habuerit. Eas tamen menſuras quæ ad pedem Italicum exigi debent, ad pedem ſedecim digitorum modulantur. Decempeda eſt *ἄκαινα*. De illa decempeda Horatius exponendus qui Decempeda priuata metatas porticus dicit. quo loco *metari* poſuerit pro metiri. vtrumque faciebat, Gromaticus metabatur, ac metiebatur. Inde auctores vnum pro altero poſuerunt. Groma metatur, decempeda metitur. Καταχηνισμῶς itaque loquuntur, quum decempeda vel pertica locum aut agrum metatum dicunt. Sed & gromam pro decempeda aliquando videntur vſurpare. Nam γρώμαν βασιλικὴν Gloſſæ *grumam* exponunt, quaſi dicas Regiam decempedam, vt τὸ βασιλικὸς dicitur. *Grumare* quoque μετρεῖν eædem Gloſſæ interpretantur. Nonius Grumam, *menſuræ genus* eſſe ait. Gloſſæ *grumam* etiam accepere pro regula qua menſura fabricæ ſiue ſtructuræ colligitur. An & contra decempedam pro groma ſumpſerit Horatius, qua metabantur ac dirigebantur areæ porticuum. Sed illud melius. Idem ἄκαιναν, vocant hanc menſuram, alij κάλαμον. Non igitur decempeda eadem cum groma fuerit, niſi ſi dixeris & *gromam* quoſdam pro menſura vſurpaſſe decempedæ. Nam & γρώμαν βασιλικὴν Gloſſæ videntur accipere de Regia decempeda. & *gromam* Nonius interpretatur menſuræ genus. Idem itaque & pronunciandum venerit de Pertica, quam eamdem multi conſtituunt cum decempeda, alij diuerſæ longitudinis faciunt. De Pertica porro ſic reperio & apud alium auctorem: *Perticas iuxta loca vel craſſitudinem terrarum prout prouincialibus placuit, videmus eſſe diſpoſitas, quaſdam decempedas, quibuſdam duos additos pedes, aliquas vero quindecim vel decem & ſeptem pedum definitas.* Sic hodieque Perticæ menſurandis agris pro varietate locorum varium etiam ſortiuntur pedum numerum. in noſtra Gallia alibi decem & octo pedes habent, alibi viginti duo, alibi viginti quinque. Nec veræ ſunt, quod notes, perticæ, ſed funiculi aut cathenæ quas hoc donant nomine. Ceterum ex his quæ ſupra diſputauimus haud immerito dubitare potuimus, Perticam metatoriam aliam quamdam fuiſſe, qua in colonijs deducendis, agri publicè viritim diuidebantur, ac limitabantur: eamque propriè gromam dictam, qua limites agebantur, prehenſis in conſpectu longinquo ſignis. Vnde & *Pertica* vniuerſum Coloniæ territorium limitatum metatúmque dicebatur. Machina hæc erat dioptrica, qua non ſolum rectura limitum dirigebatur, per concurrentes atque inuicem ad rectos angulos ſecantes ſe lineas, ſed etiam qua longitudo ac latitudo agri, intra lineas illas comprehenſi colligi poterat abſque funiculis, aut Perticis menſorijs. Inde & *grumare*, μετρεῖν. Talia ſunt, eumdemque vſum præſtant ea inſtrumenta, quæ *Graphometra* & *trigonometra* vulgo appellitant menſores noſtri. Sed *Trigometrum* perperam dicunt

A quod eſt *Trigonometrum*. De eorum praxi & fabrica videndi Neoterici. Recentis quippe ſunt inuentionis, nec omnino eadem cum veterum *gruma*, licet eumdem fermè vſum præſtiterit. Simile eſt & quod vulgo vocant *quadratum Geometricum*, cuius vſus in metiundis agri longitudinibus, & latitudinibus, abſque menſoris opera. Earum omnium machinarum fabrica, ex ea Euclidis propoſitione dependet, *omnium duorum triangulorum, quorum anguli vnius, angulis alterius ſunt æquales, latera æquos angulos reſpicientia ſunt proportionabilia.* Vetus auctor de capiunda per gromam

B fluminis latitudine quod in agri quadratura dictanti metas menſori occurrit: *& manente groma dictabis rigorem. Vbi ſe conſecuerit norma tua cum eo rigore quem dictaueris ſignum pones & exiges numerum à ſigno ad tetrantem. Sed quia linea quam ſecueras media duo trigona oſtendit, & quia cathetus catheto par eſt, erit & baſis baſi par: quantus ergo numerus baſis iuncti trigoni quem exegiſti, fuerit, tantus rigor alterius trigoni, cuius rigor impactus in fluuium.* Sic legendum eo loco. nam male eſt vulgo: *vbi ſe conſeruerit Norma tua.* perperam etiam editur: *quantus ergo numerus baſis iunctis trigonis,*

C *quæ exegiſti.* Numerus pedum exigitur baſis trigoni, per pedes aut paſſus aut aliam menſuram, non trigona exiguntur. Non igitur plane abſque menſuræ ope peragebatur hæc ratio. Sic etiam in longitudine loci capienda per Graphometrum aut Trigonometrum, quum duæ ſtationes faciendæ ſint, quolibet metiundi genere numerus pedum exigitur, qui eſt inter vtramque ſtationem. Sequitur, vt emendandum eſt: *quantus ergo numerus baſis iunctus trigoni quem exegiſti, fuerit, tantus rigoris alterius trigoni, cuius rigor impactus in fluuium, numerus eſt de hac baſe quam exegiſti. Tolles hunc numerum, quem à te-*

D *trante ad fluuium exegiſti, reliquum quod ſuperfuerit, erit latitudo fluminis.* ſic legenda & interpungenda, quæ vtroque vitio ſunt inquinatiſſima. eadem ratio erat obſeruanda ſi ſtagnum, aut palus in medio agri metiundi interueniret. per Gromam latitudo eius ac longitudo colligebatur. Præcipuus Gromæ locus in rectura limitum agenda, ac limitibus dirigendis prorſis tranſuerſiſque. Hyginus: *prehenſis tamen in conſpectu longinquo ſignis limitem agemus.* Idem eodem libro qui Gromaticus inſcriptus eſt: *Multi perpetuos limites egerunt, & in illa operis perſeueratione pec-*

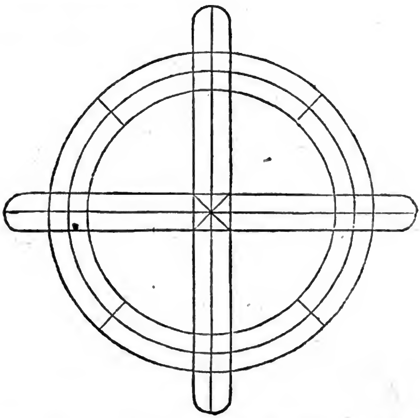
E *cauerunt, ſicut in veterum coloniarum finibus inuenimus. Recentius improbandi vbi ferramento niſi ad interuerſuram non vtuntur.* Ita conſtituendus corruptiſſimus in vulgarijs editionibus locus. peccaſſe dicit qui limites perpetuos egerunt, vt in veterum coloniarum finibus reperiebatur. Improbandos etiam ait recentiores, vbi ferramento ſiue groma non vtuntur, niſi ad interuerſuram. Interuerſura eſt vbi rigor angulum vel coxam facit, nec perpes perducitur. Fragmentum Frontini: *Tunc dictare metas, & eaſdem*

tranſpoſito interim extrema meta ferramento reprehendere eodem momento quo tenebatur, & cæptum rigorem ad interuerſuram, aut ad finem perducere. Omnibus autem interuerſuris tetrantis locum perpendiculo oſtendat. Alius auctor de Varatione fluminis: *Riger qui impingit in fluuium, exinde verſuram facies, in quam partem verteris, tetrantem ponis, deinde transfers ferramentum in eum rigorem quem dictaueris ab eo rigore qui in flumen impegerat.* Qui ferramento ad interuerſuras tantum vtebantur, angulos agri qui metiundus erat veluti ad normam exigebant. Nam omnis interuerſura angulum facit. At in perpetuis rigoribus ſiue limitibus ad lineam dirigendis etiam ferramento vtendum præcipit, vt rectura limitum ac linearum conſtet. Frontinus in Fragmento: *Sed vt omnibus extremitatibus ſpecies ſua conſtet, & intracluſi modus enuncietur, agrum quouſque loci poſitio permittet, rectis lineis dimetiemur, ex quibus proximam quamque extremitatem obliquam per omnes angulos facta normatione complectimur, & cohærentem menſuralibus ſtatutis, certo pro æſtimato ſpatio, ſimilem futuræ tradimus formæ.* Sic legendus hic locus ex veteris ſcripturæ veſtigijs. Sequitur vt editum eſt: *Modum autem intra lineas cluſum rectorum angulorum ratione ſubducimus: ſubiectas deinde in extremitatum parte areas, tangentibus noſtrarum poſtulationum podiſmis, ſuis lateribus adhærere facimus, & adſcriptis ſpatijs ſuis finibus ipſam loci reddimus rationem.* Quæ poſtrema contaminatiſſimam habent ſcripturam. Legitur in Arcerianis Fragmentis: *ſubiectas deinde extremitatium partes ad rectam gentium noſtrarum poſtulantium podiſmis ſuis aderamus.* Scribendum videtur: *ſubiectas deinde extremitatium partes, ad rectum angulum, noſtra poſtulatione podiſmis ſuis adæramus.* Indubitata illa ſunt, *podiſmis ſuis adæramus.* Reliqua etiam vera. podiſmis ſuis adæratur area, cuius menſura per æra & calculos colligitur, ſicut veteres conſueuerant Agrimenſores ac Geodætæ, hodieque etiam quidam ex noſtris faciunt Arithmeticæ imperitiores. in Gromatico Hygini: *areæ pedes ad ſedem ſic quæro: æra inter ſe deduco, partem tertiam deduco per æs tertium.* & paulo ante: *tria æra in quarto duco* IIII. *quater ſumo partem* IX. & alibi paſſim. Inde apud Epaphroditum & Vitruuium Rufum, hæc *æra* ſemper ſumitur pro numero dato. Quod ſemper correxit, nec intellexit vir doctus cuius illæ membranæ fuere. Exemplis aliquot id firmabimus: *Si fuerit pentagonus cuius ſingula latera ſint ped.* X. *quæro quot ped. area ſit. Sic quæro. Facio decem in ſe, fit centum. Hoc ſemper duco ter, fit* CCC. *Huic adijcio ipſam æram, fit* CCCX. *dimidiam partem ſumo, fit* CLV. perperam fuit in membranis, *ipſa area.* Vnde & peius corrigebat vir eruditus, *ipſam aream,* hæc *æra* numerus vocatur, qui datus eſt. In hac propoſitione eſt decem. Si ad CCC adijcias ipſam æram hoc eſt decem, fiet CCCX. *Si fuerit octogonus cuius ſint latera ſingula pedum* X. *Quæro quot pedes area colligat. Sic quæro. multiplico vnum latus in ſe, fit* C. *& hoc duco ſexies, fit* DC. *ex eo deduco area quater ducta, hoc eſt* XL. *fit. Reli-*

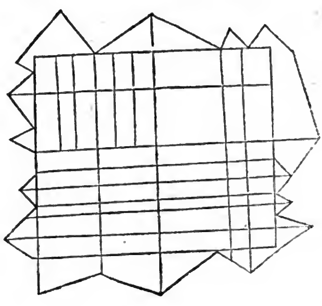
A *qui* DLX. Scribendum: *ex eo deduco æram quater ductam.* Æra, ſiue numerus datus, eſt Decem. Hæc quater ducta, reddit quadraginta: ſi quadraginta ex ſexcentis deducas, quingepta ſexaginta relinquuntur. *Si fuerit Ennagonus. cuius latera ſingula habeant pedes* X. *Quæro quot pedes area colligat. Sic quæro. Multiplico vnum latus in ſe, fit* C. *& hoc duco ſepties, fit* DCC. *Hinc deduco ipſa area quinquies, fit* L. *Reliqui* DCL. *dimidiam partem ſumo fit* CCCXXV. *Tot pedum huius Ennagoni area eſt.* Et hîc ſimiliter emendandum eſt, *hinc deduco ipſam æram quinquies ductam.* ita omnibus fere locis *area* pro æra ibi ſcribitur. *Omnis Decagonus æquis* B *habetur lateribus, cuius latus vnum in ſe multiplico, ipſa area ſexies ducta deduco, dimidiam partem ſumo decagonum dico.* & heic corrigendum: *ipſam æram ſexies ductam deduco.* Hoc eſt numerum qui datus eſt. Niſi quis malit ſcribi vbique, *ipſa æra ſexies ducta deduco.* eodem ſenſu. vt *æra* neutraliter ſignificent numerum datum. Sic alio loco: *Si fuerit Hexagonus cuius latera ſint ſingula ped.* X. *quæro quot pedes area colligit. Sic quæro. Multiplico vnum latus in ſe, fit* C. *Hoc duco quater. fit* CCCC. *Huic æram dictam bis ductam adijcio fit* CCCCXX. perperam eſt in membranis, *huic area dicta* numerus C datus vel dictus eſt decem. Hic numerus bis ductus, reddit XX. Alibi tamen ſcriptum eſt *era* pro æra. Vt in iſta Quæſtione, de trigono, iſopleuro ſolido & clauſo, cuius latera & baſis pari ſint numero pedum XXVIII. *Quæro huius trigoni iſopleuri ſiue ſolidi, quot pedes area colligat. Sic quæro. Multiplico vnum latus in ſe id eſt* XXVIII. *fit* DCCLXXXIIII. *Huic adiungo ipſam eram fit* DCCCXII. *ſumpta parte dimidia, fit* CCCCVI. *Tot pedum eſt huius trigoni iſopleuri area.* Lege: *ipſam hæram.* Sic vocat numerum datum. Hinc apud Nonium *hæc æra* exponitur de numeri nota. De tabula cal- D culatoria veterum, & quomodo per æra ſuas rationes explicarent, nos alibi. Inde poteſt intelligi quid ſit *agri modum podiſmis ſuis adærare.* Quod vno verbo apud Iunium Nipſum dicitur *podiſmare*, hoc eſt podiſmum ac menſuram areæ vel Embadi colligere: *omnem trigonum vna ratione podiſmare, Orthogonium vt puta, Oxygonium & amblygonium.* Hinc *ager podiſmatus* in Laterculo veteri. In omni agri forma ad menſuram eius colligendam huiuſmodi vtebantur ratiocinijs, ſiue quadratus eſſet ager, ſiue triquetycus E ſiue pentagonus, aut Hexagonus, & alia quacunque poſitione. De quo videndi ſunt Columella, Nipſus, Hero Geodætes, Hyginus & alii. Rectis lineis eum dimetiebantur, & extremitates rectis angulis conſtringebant. Frontinus: *& debet minima quæque pars agri in poteſtate menſoris eſſe, & habita rectorum angulorum ratione conſtringi.* Hæc Groma præſtabat. Hodieq; idem facit *ſquadra menſorũ.* quæ αὐτόχεμα groma eſt, ad exquadrandum agrum, rectiſque lineis dimetiendum, & rectis angulis, quantum poteſt comprehendendum. Quadrata eſt è ligno rabula

Digitized by Google

in tetrantem ſecta, per lineas profundius incisas, ac decuſſatim ſecantes ſe, quæ viſum menſoris emittunt ad conſpiciendos, ac dirigendos rigores. Hæc baculo ferrato ſuperponitur. Alij ad eumdem vſum habent circulum ex ære in octantem, vel te- A trantem tenuibus laminis diuiſum, quarum in extremitatibus erectæ ſunt pinnulæ perforatæ, per quarum rimas ac ἀραιώμα conſpectus dirigitur. Formam heîc habes ſubiectam, præter pinnulas, quæ expreſſæ non ſunt.

Gromis genus agri quadratura ſumitur, vnde & *ſquadra* dictæ. vbi quadratura ſatis exacta eſt, duo parallelogrammi latera dimetiuntur, longius & breuius, vnumque per alterum multiplicant. in quadrato æquilatero facillima & expeditiſſima ratio eſt. latus vnum ex quattuor dimenſum in ſe multiplicatur, & habetur area quadrati. Extremitatium deinde partes, quæ quadratum excedunt, per triangula ſubducunt, & menſuræ B rationem inueniunt, eo quo ſciunt modo. Nec aliter ſoliti facere Gromatici veteres, vt ex his conſtat quæ ſuprà attulimus, tum ex hac forma agri intra ſtrigas & ſcamma diuiſi, & per extremitatem triangulis ſubſecati, quam ex Hygino ſubdidi, cuius verba ſic legenda: *Intra has ſtrigas & ſcamma omnem agrum ſeparabimus, cuius totam poſitionem ad verum formatam inſpiciamus, ſecundum quod rei præſentis formam deſcribamus.*

Nunc etiam id reſtat ventilandum quo genere menſuræ antiqui illi vſi ſint. Funibus & cathenis, quas *Perticas* vocant, hodie res menſoria peragitur. Veteres etiam *funiculos*, τὰ σχοίνια ad eumdem vſum nominant, & *Perticas* & *Decempedas*, non tamen vetuſtiſſimi. Antiquiores qui de limitibus ſcripſerunt, *pedum* tantum meminere. Tot pedes iugerum habere, tot pedum eſſe centuriam, tot pedibus inter ſe diſtare terminos. Agri *pedaturam* paſſim vocant, τὸν ποδισμόν. Inde ager *podiſmatus*. Nec ignoro hoc etiam dici poſſe, de eo qui per funiculos & perticas menſuratur, quum funiculi & perticæ in pedes diuidantur. Sed hoc fortaſſe nihil eſt. Itinerum menſuram veteres per paſſus colligebant. Perticæ ad eam rem, aut funiculi vſus nullus. Hinc *millia paſſuum*, quæ *milliaria* vnica voce. & *milliarij* lapides, qui ponebantur in ſingula millia, vt *lapides centuriales* defigi ſolebant diſtantes à ſe ped. IICCCC qui centuriæ podiſmus eſt. vt ποδίζειν ſignificat menſuram per pedes colligere, ſic βηματίζειν per paſſus metiri. vt σταδιάζειν, per ſtadia. Polybius de Romanis milliariis: ταῦτα γὰρ νῦν βεβημάτισται, καὶ σεσημείωται κατὰ σταδίους ὀκτὼ διὰ Ῥωμαίων ἐπιμελῶς. Græci quoque ſtadia ſua per paſſus metiebantur. Vetus auctor: *per paſſus ſtadium, per ſtadium milliarium.* Quæ gentes itinera ſua, & locorum vel vrbium inter ſe diſtantias alia menſura, quam per paſſus ſignauerunt, eius menſuræ nomen interuallis illis ſignificandis retinuerunt, vt in Oriente σχοῖνοι & παρασάγγαι. Hinc Romani quia paſſibus ea dimetiebantur, per paſſus etiam numerarunt. Limites agrorum, vt ſupra notauimus, viarum publicarum inſtar fuere, & iter populo debebant. Eorum, vt videtur, menſura ſimiliter agebatur, vt itinerum, per pedes ſcilicet ac paſſus. Gromatici quoque in caſtris metandis, & locis aſſignandis tenſuræ papilionum per ſtrigas ac ſcamma, nulla pertica aut decempeda videntur vſi, ſed ſimpliciter per numerum pedum, omnia quæ menſuram aliquam in caſtris accipere debent, abſoluunt. Quot pedes dandi ſingulis papilionibus. quot ſtrigæ & ſemiſtrigij latitudo ac longitudo pedes haberet. quot pedes Prætorium & Quæſtorium occuparet. quot pedum latitudinem viæ caſtrorum haberent. Et ſic de ceteris. Agri quoque per ſtrigas ac ſcamma diuidebantur, eodem prorſus modo & caſtra. Ergo & ſimiliter menſuram accipiebant. Vetus auctor in fragmento Agrimenſorum, vbi pedalem menſuram in varias diuiſit particulas, palmos, vncias, digitos, alterius menſuræ non facta mentione ſtatim ſubiungit. *Nam ideo ager pedibus menſuratur, vt veritas declaretur.* Columella omnia menſurarum enumerans quibus agrorum areæ modus, tunc enunciabatur, nuſquam Perticæ meminit, atque ita ſcribit: *Sed vt ad rem redeam modus omnis area pedali menſura comprehenditur,*

A *qui digitorum eſt ſexdecim. pes multiplicatur in paſſus & actus & climata & iugera & ſtadia centuriaſque, mox etiam in maiora ſpatia procedit.* Cur perticam ac decempedam omiſit, quas recentiores paſſim interſerunt? Hi certè quum ceteras menſurarum appellationes è Columella hauſerint, decempedas & perticas de ſuo addiderunt inter actus & paſſus. Agrorum quoque formas varias quas Columella per pedes dimetitur, ipſi perticis menſuraut. Exemplum vnum ſufficiat. Columella: *Eſto Hexagonum quoquo verſus lineis pedum xxx. Latus vnum in ſe multiplico, tricies triceni fiunt* DCCCC. *Huius ſummæ tertiam partem*
B *ſtatuo, id eſt* CCC. Auctor recentior, qui varias agrorum formas quomodo dimetiendæ eſſent, ſimiliter exequutus eſt, perticas poſuit, vbi Columella *pedes*, hoc modo: *Eſto Hexagonum, in quo ſint per latus vnum perticæ xxx. latus vnum in ſe multiplico, id eſt tricies tricena, fiunt perticæ* DCCCC. *Huius tertiam partem ſtatuo, id eſt* CCC. Vides eamdem rem eſſe, & eadem verba, niſi quod hic perticas pro pedibus cenſet. vnde hoc niſi ex conſuetudine tum vulgata perticis metiundi agri, quæ tempore Columellæ nondum inualuerat. Sed nec Varro Perticam vſquam
C nominat in agrorum menſuris recenſendis. Apparet itaque recentiores eſſe auctores illos, qui perticam adhibent menſurandis agris, quique certum agri modum appellant *Perticam*. Certè totum illud opus artis Agrimenſoriæ, quod hodie extat, cento eſt ex variis fragmentis conſarcinatus antiquorum ſimul ac recentium auctorum. Editum eſt Fragmentum Agrarium pag. CCCXXXV. editionis Rigaltianæ, quod ſic incipit: *Limitum prima origo.* illud ipſum fragmentum non vnius eſt auctoris, ſed ex variis conſutum eſt ſegmentis. partem huius
D poſtremam quæ de metatione per ferramentum ſiue gromam explicanda agit, Iulio Frontoni tribuunt Arcerianæ membranæ. Reliqua, vt folia Sibyllæ hinc inde ſparſa legere eſt. Hoc eo dico quia in eo fragmento Decempedæ fit mentio, quod ex alio auctore adtextum eſt, & alio loco id exhibent libri ſcripti. Ne quis cenſeat Frontini vel Frontonis eſſe. Recentiorum igitur illa ſunt, *Iugerum tot perticas habere, tot tabulas.* Quæ nomina veteribus ignota eo ſenſu. His adde quod Perticam à Decempeda diſtinguunt, & perticam faciunt pe-
E dum duodecim, quales pedes digiros habent decem & octo. Sic pertica non eadem cum Decempeda, vt iam antea notauimus. in veteri Fragmento nondum edito, cuius titulus, CENTVRIARVM QVADRARVM DEFORMATIO. *Sic menſurarum a diuerſarum ritus. Centuria habet pedes* IICCCC. *paſſus* CCCCLXXX. *per* CCCCLXXX. *Actus* X[illegible]. *per* XXX. *perticas* CC. Ducentæ perticæ duodecim pedum, faciunt pedum duo millia. quadringentos. Ibidem dicitur, perticam habere pedes XII. digitorum XVIII. Profecto

Digitized by Google

longè alia videtur eſſe Perticæ notio in Fragmento Frontonis, his verbis : *Cuiuſcunque loci menſura agenda fuerit, eum circumire ante omnia oportet, & ad omnes angulos ſigna ponere, qui normaliter ex rigore cogantur.* Sic legendum eſt. vulgo editur : *qua normaliter ex rigore agantur.* Anguli *normaliter cogi* dicuntur, qui recti ſunt, & ad normam ſeſe iungunt. Ad rectos tantum angulos ſigna vult poni. Sequitur: *poſito deinde & perpenſo ferramento maximo lateri dictare metas, & conlocatis perticis in alteram partem rigorem ſecundum mittere, qui cum ad extremum peruenerit, parallelon primi rigoris excipiat.* ita partim ex libris, partim coniectura eum locum reſtituimus, qui in vulgatis corruptiſſimus eſt. Inter alia ſcribitur in editis: *maximo lateri dictare & conlocatis metis.* Libri habent, *maximo lateri dictare metas, & conlocatis reſpectis.* quod erat corruptum pro *perticis.* eas perticas intelligit de quibus paulo poſt : *Nam quotiens ſine linea cultellamus, conſpectum meturum excedimus, & feſtinantes ex eo loco iterum rigorem conſpicimus, tunc in illa quamuis exigua perticarum conuerſione non minus ſit diſtenſio.* De perticis menſoriis nullatenus accipi datur. Nec enim earum opera rigores mittuntur. Eas igitur intelligit regulas ſiue normas, ex quibus Groma componitur. eæ perticæ ſupra ferramentum conlocantur, & in omnem partem conuertuntur. Sic gromam ferramento ſuperponi dixit Hyginus, quæ ſuper ferramentum mouebatur. vt *perticam collocari* dicit Fronto, ita Vitruuius *regulam collocari*, de Chorobate quod inſtrumentum aut idem cum Groma, aut ſimile : *Quæ cum regula fuerit collocata, eàque tangent æquè ac pariter regulas deſcriptionis indicabunt libratam collocationem.* Ita etiam exponendum Perticæ nomen apud eumdem Frontonem, in illo ipſo Fragmento, vbi ſic legitur : *Si fuerit ergo valles quæ conſpectum agentis exuperet, per ipſam metis ad ferramentum adpoſitis, erit deſcendendum, cuius rigoris inceſſum, vt à ſe in contraria æquemus, adflicta ante linea capitulum perticæ æqualiter & perpendiculum cultellare debemus.* Quæ ſunt adeo contaminata, vt vix ſenſum vllum efficiant. varietatem lectionum ex Arceriano libro enotabimus, vt inde aliquam extricemus emendationem, & ex ea lucem. *Dicendum* habet pro *deſcendendum.* omnino ſcribendum eſt : *per ipſam metis ad ferramentum adpoſitis erit dictandum.* Dictat metas Agrimenſor, & rigorem dictat. ſed & abſolutè *dictare* dicitur. vt in alio fragmento : *ſi tibi in agri quadratura dictanti flumen occurrerit, quod neceſſe ſit varari.* per ipſam igitur vallem, metis ad ferramentum, hoc eſt per ferramentum ſiue gromam poſitis, dictat menſor, qui rigorem poſitis metis dictat per ipſam vallem. Quæ ſequuntur, ita ſcripta exhibet liber vetus Arcerij: *cuius rigoris incenſum, vt ſis in contrario æquè adflectante linea ad aptulum perticæ æqualiter ad perpendiculum cultellare debemus.* Sic videtur emendari debere : *cuius rigoris inceſſum, vt ſis*

A *in contrario, æquè adplicita ante linea ad capitulum perticæ, æqualiter ad perpendiculum cultellare debemus.* Dicit rigoris illius inceſſum, qui per vallem poſitis metis dictatur, æqualiter ad perpendiculum eſſe cultellandum, adplicita ante linea ad capitulum perticæ. *inceſſus rigoris*, vt *inceſſus limitationis, inceſſus definitionis* apud Aggenum. Nam *incedere limites* aut *rigores* dicuntur Agrimenſoribus, qui rectura ſua pergunt. hinc *rigoris inceſſus*, Linea quæ adplicatur ad capitulum perticæ, funiculus eſt, quo perpenditur rigor, & ad perpendiculum cultellatur. Hyginus: B *recentius improbandi vbi ferramento nonniſi ad interuerſuras vtantur. Lineam autem per metas extendemus, & per eam ad perpendiculum cultellabimus.* Idem prorſus intelligit. Lineæ vocabulum apud Agrimenſores variè ſumitur. Sed vbicunque tendi, vel extendi, intendive linea dicitur, de funiculo ac reſticula accipi par eſt. Vitruuius lib. V. cap. III. *vti linea cum ad imum gradum & ad ſummum extenta fuerit.* idem lib. VI. cap. IX. *linea tendatur ab altitudine parietis, ad eum locum, cui lumen oporteat immittere.* Columella : *linea per repaſtinatum intenditur.* Gloſſæ : *linea, funis,* [illegible] C Extenta igitur linea, ſiue reſticula per metas, ſolum ad perpendiculum cultellabant, & rigores perpendebant. Subijcit Fronto vel Frontinus: *Nam quotiens ſine linea cultellamus conſpectum metarum ſæpe excedimus, & feſtinantes ex eo loco iterum rigorem conſpicimus.* Reliqua ita ſunt inquinata, vt nihil boni inde poſſit confici. Hoc certum eſt ſine linea, & cum linea, vel funiculo eos cultellaſſe. Iam dicendum quid ſit *cultellare.* Idem Frontinus de Controuerſiis, *cultellare* explicat, eminentiora ad planum redigere. *cultellandi,* inquit, *ratio quæ ſit ſæpe quæritur, cuius præmenſi D ſoli ſpatium conſummamus, & illam cliuorum inæqualitatem planam eſſe cogimus, dum menſuræ lateribus inſeruimus.* Ita vulgo editum eſt, ſed mendo non caret. Legitur in Arcerianis: *cura è premens ſoli ſpatium conſummamus, vt illam cliuorum inæqualitatem planam eſſe cogamus.* putarim vtique emendandum : *cum extumens ſoli ſpatium.* vel certè, *eminens ſoli ſpatium.* Quod enim ſequitur, *vt illam cliuorum inæqualitatem planam eſſe cogamus*, oportet aliquid præceſſiſſe de ſolo cliuoſo, & inæquali. *Eminens* magis probarim. nam & paulo poſt, *eminentiorem agrum* eodem ſenſu vocat. Quod autem ſubiicitur, *& menſuræ lateribus inſeruimus*, E mendoſum etiam puto, ſicque corrigendum : *& menſuratoribus inſeruimus.* Sic apud eumdem Frontinum, iugera *rerum enuntiationem*, vitiosè ſcriptum eſt, pro *iugerum enunciationem.* vocat heîc *menſuratores*, qui menſores ſunt. ita *menſuratio iugeri*, in veteri fragmento. Et apud Velium, *metiri, menſurare.* Alius auctor : *nam ideo ager pedibus menſurantur, vt veritas declaretur.* Scriptum erat vitiosè *menſulatoribus.* vnde factum, *menſuræ lateribus.* Quæ ſequuntur apud Frontinum in Arcerianis ita concepta habentur : *cul-*

tellamus ergo agrum eminentiorem ad planitiem redigimus. æqualitatem hanc nobis ipſa ſeminum natura monſtrabit. omnis enim illa ſoli inæqualitas recolligi poterit, niſi quod è terra quidquid naſcitur, in aëre rectum exiſtit, & illam terræ obliquitatem creſcendo adteret, nec maiorem numerum occupat, quàm ſi ex plano naſcatur. Totum eum locum ita conſtituo : *cultellamus ergo agrum eminentiorem, & ad planitiem redigimus inæqualitatem. Hoc nobis ipſa ſeminum natura monſtrauit. Omnis enim illa ſoli inæqualitas recolligi poterit in his, quod è terra quidquid naſcitur in aërem, rectum exiſtit, & illam terræ obliquitatem creſcendo adterit*, &c. Ex his tenemus quid ſit agrum inæqualem & cliuoſum cultellare, eum nempe ad planitiem redigere, & exæquare. Quod faciebant, vt commoditati menſorum inſeruirent. videntur autem exiſtimaſſe veteres illi, non plus ſpatij occupaſſe agrum cliuis aſſurgentem, aut vallibus depreſſum quàm planum & æqualem. Idque argumento naturæ ſeminum probaſſe. Quidquid enim è terra in aërem ſurgit ac naſcitur, id rectum exiſtit, & exit. Si quis ergo animo fingat ſemina illa quæ in cliuo vel in decliui naſcuntur, ad eamdem altitudinem omnia ſurgere, ita vt quæ in imo cliuo enata ſunt, cacumen æquent earum frugum quæ in ſummo prodierunt, reperientur non maiorem agri modum occupare, quàm ſi ex plano nata eſſent. In menſuris itaque agendis, tam depreſſiora loca, quàm eminentiora cultellabant, & ad exæquatam planitiem redigebant, vt menſuram accipere poſſent. cum linea extenta, & perpendiculis id faciebant. lineam illam ſiue funiculum, ad capitulum perticæ adplicari vult Frontinus, vbi pertica non eſt lignum menſorium, ſed regula Gromæ. Nam aliquando & ſolo ferramento, abſque linea ſiue funiculo cultellabant, metis dictatis & rigoribus conſpectis, ac perpenſis. Quinetiam ex ipſis Gromæ corniculis omnibus, fila ſiue neruiæ ponderibus expreſſæ, hoc eſt perpendicula pendebant, vt librata poſſet collocari, quod vulgo dicimus, *ad plumbum.* Hinc *perpenſum ferramentum*, quod ſæpe legis apud Agrimenſores, ad perpendiculum ac libram poſitum, intelligere debes. Frontinus : *poſito deinde ac perpenſo ferramento.* at *perpenſus rigor*, qui ad perpendiculum funiculo extento cultellatur. Auctor incertus de fluminis varatione : *perpenſum deinde figes ferramentum, & perpenſo comprehenſo rigore, ad vmbilicum ſoli emiſſum perpendiculum cum ſuper ſignum ceciderit, percutis gromam, donec comprehenderis ſignum quod poſueras trans flumen.* ita legendus locus, qui vulgo perturbatiſſimus. *vmbilicus ſoli*, τὸ μέσον, vt *tetrantis locus*, & in Caſtris *locus Gromæ*. Frontinus: *omnibus autem interuerſuris tetrantis locum perpendiculum oſtendat.* Hyginus : *Quoniam ab vno vmbilico in quattuor partes omnis centuriarum ordo componitur.* Tetrantem ſignificat. Æthicus Philoſophus Iſtricus ab Hieronymo in Latinum tranſlatus, de Geographia : *Hactenus ad Libanum tendentes, vbi in medulla & vmbilico vrbs magna & altrix regum.* perperam legitur in illo fragmento : *ad vmbilicum Solis. Emiſſum perpendiculum.* Vides Gromaticos dum menſuras ac limites agebant nunquam ſine perpendiculis ac lineis fuiſſe, ad cultellandam locorum inæqualitatem, & rigores perpenſos comprehendendos. Et hinc liqueat Gromam à Chorobate non admodum diuerſam fuiſſe, niſi & prorſus eadem fuerit. Quod nomen ipſum indicio eſt. Vt enim Chorobates pendentia ex omnibus capitulis habebat perpendicula, ita & groma, ex omnibus corniculis fila ponderibus expreſſa, ſiue neruias, quæ perpendicula ſunt. idem etiam vtriuſque vſus. Nam ſicut Chorobate librabatur aqua, & cognoſcebatur, quantum haberet faſtigij, collata loci altitudine vnde concipitur, cum eo loco quo deduci debet, ita per gromam loca eminentiora cultellabantur, & plana eſſe cogebantur. Quemadmodum porro in Chorobate perpendicula pendentia in ſingulis partibus ſingula, ad hoc erant facta, vt librata inſtrumenti collocatio nullam in partem proclinaret, aut ſurgeret, ita & in groma, vt perpenſa, & ad libram coæquata poni poſſet. Immo quum Chorobates αὐτὸ χρῆμα groma ſit, id eſt agri metatrix machina, aquarum etiam perlibrationibus faciendis ſeruiebat, vt & dioptra. Solæ libræ aquariæ librandis aquis peculiariter erant factæ. librata planities dicitur, exæquata ad libram, vt aqua librata. *cultellatus* autem ager, eſt libratus, & ad planitiem exæquatam redactus. Chorobatis regula normas habuit ſiue ancones ad normam coagmentatos, & inter regulam & ancones tranſuerſaria à cardinibus compacta, vt eam deſcribit Vitruuius. Hinc *perticas* de Groma quæ eſt Chorobates numero multitudinis dixiſſe videtur Frontinus, quia plures erant veluti regulæ ſiue perticæ, ex quibus compacta erat Groma. Gloſſæ : *Pertica, κανών. Et conlocatis perticis in alteram partem rigorem mittere.* & paulo poſt : *in illa perticarum conuerſione.* quæ de pertica ſiue decempeda menſoria non poſſunt accipi. Cultellatio quid eſſet diximus, & quo modo fieret. Apud Frontinum de Controuerſiis *cultellatum* opponitur ſolido, his verbis: *Solum autem quodcunque coloniæ eſt aſſignatum in vniuerſum pertica appellatur. Quidquid huic vniuerſitati adplicitum eſt, ex alterius ciuitatis fine ſiue ſolidum, ſiue cultellatum fuerit, Præfectura appellatur.* clare heîc cultellatum vocatur id quod deciſum eſt ex ſolido, longe alia vtique ſignificatione ab ea quam ſupra explicauimus. Sed profecto mendum eſt in illis verbis, vt vetus arguit ſcriptura, quæ habetur in Arcerianis. Sic enim legunt: *ſiue ſolidum, ſiue vti latum fuerit.* qui primam editionem curarunt, horum auctorum viri

doctiſſimi, repoſuiſſe ex ingenio videntur, A *cultellatum*, propterea quod ſtatim ſequeretur, *cultellandi ratio quæ ſit ſæpe quæritur*. Sed toto genere hæc diuerſa, & nihil habent commune. Scribendum porro iudico in illo Frontini loco: *ſiue ſolidum, ſiue mutilatum fuerit*. prima tantum littera verbo deerat. *mutilatum* id eſt, quod ſolidum non eſt. nihil verius. Apud Vitruuium *in cultrum poſita* ea dicuntur quæ perpendiculariter ſunt collocata. lib. x. cap. XIIII. *Tympanum in cultro collocatum* dicitur quod ad perpendiculum eſt poſitum, & opponitur plano tympano: *ſemel tympanum planum circumagent impulſu dentis qui ad latus eſt fixus tympani in cultro.* & paſſim eo capite: *habens tympanum verſatile in cultro collocatum.* id eſt ad perpendiculum poſitum. Inde verbum *cultellare*, cuius tamen verbi contraria heic vt videtur ſignificatio. Nam *in cultro poſita*, opponuntur planis & plano ſitu iacentibus, B at è contrà cultellari dicitur ager Frontino, qui ad planitiem libratam redigitur. Sanè longitudines ad libram ſiue libellam diriguntur. *Niuellum* vulgo nuncupamus. Ea libella perpendiculum habet, id eſt pondus è filo pendens ab angulo, quod cum lineam tangit quæ in medio tranſuerſariæ regulæ deſcripta eſt, libratam planiciem indicat. Sic pauimenta ad libram ſiue libellam exiguntur. Ita non ſolum altitudines perpendiculo reſpondere debent, ſed etiam longitudines. an libratæ ſint, perpendiculo libellæ explorantur. Inde *cultellare*, quum propriè ſignificet idem quod *in cultrum collocare*, id eſt ad perpendiculum rem aliquam rectam conſtituere, etiam de planitie ad perpendiculum libellæ exacta & exæquata vſurpatum eſt. Hinc *ager eminentior ad perpendiculum cultellari* Frontino dicitur, qui ad planitiem redigitur. Similiter & rigor ad perpendiculum æqualiter eidem cultellatur, cuius longitudo, & rectura ad perpendiculum libratur. Vitruuius lib. x. cap. x. de Hydromylis: *id autem ad perpendiculum collocatum in cultrum verſatur cum rota pariter. Secundum id tympanum maius, item dentatum, planum eſt collocatum, quo continetur axis.* Itaque *ad perpendiculum in cultro collocare*, & *ad perpendiculum cultellare* idem eſt, quod æquè de longitudine ad perpendiculum librata vſurpatur, ac de altitudine perpendiculariter directa. Ex his omnibus liquere poteſt Grumam veterum fuiſſe diſſimilem hodiernæ. An perticarum porro nomine, Gromæ regulas intellexerint, ex illis quæ in hac Exercitatione poſuimus, liberum lectori iudicium relinquo. Certum quidem eſt antiquos Gromaticos non ſolum gruma, ſed etiam decempeda ſiue pertica menſoria in limitibus conſtituendis & menſuris agendis fuiſſe vſos. Groma igitur metabantur, & decempeda, ſiue funiculis aut quocunque alio menſuræ genere metiebantur. Frontinus: *Itaque maximè prouidere debemus, quo viſu ferramenti quidquid occurrerit, tranſeamus, deinde adhibere metiundi diligentiam.* perperam legitur, *quo ſub ferramentis.* libri habent, *vſu ferramenti.* Quod etiam ferri poteſt. immo melius eſt. quæ ſequuntur deploratiſſima ſunt, quibus illam metiundi rationem per ferramentum explicat. Multa hactenus obſcura in hac veterum Grumatica explicauimus, per quæ viam inuenient qui in harum rerum theoria ſimul ac praxi exercitatiores erunt, ad alia quæ adhuc in operto iacent, exploranda. Falluntur porro qui machinam paruam è ligno gnomonicam, cuius apud Plinium extat mentio, qua in limitibus ducendis Meridianum capiebant, cum Groma eamdem faciunt. In ea Machina gnomon vocabatur vmbilicus, ſiue ſtilus in medio poſitus: at tota groma Agrimenſorum vocabatur γνώμων. Heſychius: Γνωμοτυπία, γνωμολογία ἀκριβὴς ἀπὸ τοῦ γνώμονος. λέγεται δὲ καὶ τὰ ἐν τοῖς ἡλιοτροπίοις κέντρα, καὶ παρὰ τοῖς τακτικοῖς. An intelligit grumam Caſtrorum metandorum? vt enim horologiorum κέντρα dicebantur γνώμονες, ita & grumæ. At caſtra metandi ratio, etiam τῆς τακτικῆς pars eſt.

Pag. 66. C. *tenuatur quum iam Leone de-* C *curſo*] De Nilo ſuprà: *quando nec ſolitus extenuet curſus alueum.* Plinius *minuere* pro eo poſuit. *Minui incipit in virginem è Leone tranſgreſſo.* Solinus *tenuari*. Legitur apud Liuium inter prodigia Præneſtinas ſortes *extenuatas* repertas fuiſſe. Quod verbum prodigij inſtar eſt eruditis viris, ita certatim illud vel emendant, vel peruerſè explicant. Lipſius legebant *extentatas.* alij aliter vel legunt vel exponunt. perperam. vetuſtiſſimus liber Bibliothecæ Puteanorum maiuſculis litteris ſcriptus, *attenuatas* habet, non *extenuatas*. vtriuſque tamen vocis eadem ſignificatio D eſt. quippe ἰσχνωθείσας, vel μειωθείσας, hoc eſt minores factas, intelligendum. Ouidius:

Attenuant iuuenum vigilatæ corpora noctes.

Plinius: *ita ſectæ attenuantur cruſtæ.* Martialis:

Attenuare niues norunt & Cæcuba noſtra.

Nam vinum infuſum nucibus eas attenuat, & minuit. ita igitur *attenuatæ* ſortes, quæ imminutæ ſunt, ac minores factæ. In oſtentis, vt & ſomniis, omnia maiora & auctiora videre, lætum ac proſperum iudicant Aruſpices, & Oneirocritæ. E contra triſte E oſtentum eſt, ſi qua res ſolito minor, & tenuatior, defectiorque apparet. Quadrigæ fictiles præparatæ in faſtigium delubri Iouis Capitolini quod in fornace creuiſſent, felix fortunatumque omen rebus Romanis portenderunt. Narrat Plinius lib. XXVIII. cap. II. Sic Perdiccæ vni ex Temenidis, quum apud regem Macedoniæ ouibus paſcendis operam ſuam locaſſet, panis qui eius nomine coquebatur, in furno duplo maior factus, regnum Macedoniæ attulit: ὅκως δὲ ὀπτῷτο ὁ ἄρτος τοῦ παιδὸς τοῦ θητὸς τοῦ Περδίκκεω διπλήσιος ἐγίνετο αὐτὸς ἑωυτοῦ. ἐπεὶ δὲ αἰεί τ' αὐτὸ

τὴν ἰχύιν, ὅτι αὐτὸς τὰ αἰδοῖα ἑαυτοῦ, ὡς δὲ ἐκεῖνον, ἐπειδὴ οἱ αὐτῷ ὡς ἂν τέρας καὶ φέροι εἰς μέγα ἐ. Vide reliqua. Si res aliqua per prodigium maior facta, proſperi euentus habet ſignificationem, è diuerſo neceſſe eſt, vt eadem attenuata & imminuta triſtes exitus denuntiet. Inde igitur interpretandæ *Præneſtinæ ſortes attenuatæ*, vel *extenuatæ*, apud Liuium, quæ pro malo oſtento habitæ ſunt. idem de ſomniis iudicium, penes veteres eorum interpretes. membrum aliquod, aut aliud quodcunque per quietem ſolito maius & auctius viſum læta ſignificat: contractum & emaciatum, contraria. Eodem pertinent ſeptem opimæ vaccæ, & ſeptem macie defectæ, quas è flumine aſcendentes vidit Rex Ægyptius. Vide Artemidorum, & alios ſcriptores ἱεροκριτικῶν. Eumdem porro auctorem interpretationem oſtentorum & ſomniorum prodidiſſe teſtis eſt Plinius, & Amphictyonem vocat, vt ne mireris in oſtentis & ſomniis parem obtinuiſſe rationem. Sed hæc obiter. *Tenuatur*, & *extenuatur* hoc loco Nili alueus, qui minuitur ac decreſcit. Sic apud Senecam in Quæſt. Nat. *Nilus tenuatur.*

Pag. 66. C. *quos pares in terrarum poſitione æqualitas facit normalis linea*] ita repoſuimus libris conſentientibus. Nam vulgo perperam edebatur: *quos pares & cœli & terrarum poſitione.* quod ineptum eſt. pares ſunt in terrarum poſitione regiones, quæ ſub eodem parallelo ſunt conſtitutæ. ὁ παράλληλος, eſt æqualis linea, normalis quæ pares facit regiones in terrarum ſitu, quum ſub eadem illa linea deprehenduntur poſitæ.

Caput tollit mirè quam lucidum, in loco edito qui Elegos nominatur] Ita noſtri libri meliores & plures. nec aliter Excerpta Solini, & vetuſtiores editiones. in aliis hactenus vulgatum: *in Armeniæ Maioris regione caput tollit, mirè quam lucido conſpicuoque fonte. in loco haud edito, qui Elongoſine nominatur.* Nunc Pliniana cum his comparemus vnde expreſſa ſunt: *Oritur in regione Armeniæ maioris fonte conſpicuo in planitie. loco nomen Elongoſine.* vbi libri ſcribunt, *elegoſine.* quod propius abeſt à lectione Solinianorum exemplarium quæ habent, *Elegos.* Non paria heîc faciunt Plinius & Solinus de fonte Tigridis. ille caput tollere dicit, *conſpicuo fonte in planitie*, hic, *in loco edito.* Et falſi ſunt qui reſcripſere vt conciliarent, *in loco haud edito.* Scripſiſſet potius, *in loco plano*, aut *humili.* præterea codices omnes eam ſcripturam falſi condemnant. certum eſt igitur ſcripſiſſe Solinum, *in loco edito.* Quid ſi coniunctim legit apud Plinium, *fronte conſpicuo implanitie.* vt *implanitiam* vel *implanitiem* acceperit pro loco edito ac minimè plano? *planities* & *implanities*, vt *puritia, impuritia* & *inſidia* in Gloſſis, ἡ ἀπεδία. ita ſimilia multa. Præterea quæ in edito poſita, magis ſunt conſpicua, quàm quæ in plano. Inde ἀνωνώτα Græci vocant quæ in alto poſita eminent, & omnibus conſpicua

A ſunt. Sic de fonte Padi qui in altiſſimis montibus oritur idem Plinius dixit, *viſendo fonte in Ligurum finibus.* Strabo Tigrim oriri ſcribit in latere montis Niphatis Meridionali. Ergo in loco edito caput tollit, & conſpicuo fonte. Mela: *Tigris vt natus eſt, ita deſcendens vſque ad littora permeat.* atqui ille concitatiſſimus fluminum: quod ſi ita vt natus eſt, ſemper deſcendit, è loco edito manare certum eſt. Sic Solinus accepit apud Plinium, aut dedita opera ab eo diſſentit, quod in pleriſque ſolet. nec enim hæc Plinij ſententia eſt, qui Tigrim in pla- B no loco caput tollere affirmat, vt ſequentia oſtendunt his verbis: *loco nomen Elegoſine eſt, ipſius qua tardior fluit Diglito.* quod tardior fluit primò hoc ſigni eſt in loco plano originem habere. Sed Strabo, Dionyſius, alijque veterum ſtatim à fontibus concitum fluere tradunt, & eodem celeritatis impetu quo natus eſt, lacum magnum quem in occurſu habet, inuiolatis aquis perrumpere. nam lacus ille nitroſus eſt. verba Strabonis de illo lacu: φέρεται δ' αὐτῆς ὁ Τίγρις ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν Νιφάτην ὀρεινῆς ὁρμηθεὶς, ἄμικτον φυλάττων τὸ ῥεῦμα διὰ τὴν ὀξύτητα. Idem canit ex Diony- C ſio Auienus. Verùm videntur hi auctores ortum Tigridis, non vbi naſcitur primùm ponere, ſed vbi hoc nomen demum nanciſcitur. Quod ſimiliter & circa Euphratem fecere. De Strabone certè conſtat hanc eius ſententiam eſſe. Tigris fontes in latere Tauri meridionali collocat, qui Taurus Armeniam maiorem diſpeſcit à Meſopotamia. non igitur in Armenia maiore iuxta Strabonem oritur Tigris, ſed in Meſopotamia ipſa. atqui non naſcitur in ea parte Tauri qua vult Strabo, ſed rurſus apparet & exiſtit, ſubter Taurum montem cæcis cuni- D culis itinere ſibi facto, deinde tranſit lacum illum quem dicit Strabo. Oritur ergo iuxta Plinium in Armeniæ maioris regione, tardior primò, nec cum ſuo nomine, vbi concitari incipit, & celerius fluere *Tigris* vocatur. ſic appellant Medi ſagittam. influit deinde in lacum Arethiſam, quam tranſcurrit volucri meatu, non mixtis aquis: *tranſuectuſque occurrente Tauro monte in ſpecum mergitur: ſubterque lapſus, à latere altero eius erumpit. locus vocatur Zoaranda, eumdem eſſe manifeſtum, quod demerſa perfert. alterum deinde tranſit lacum qui Thoſpites appellatur.* Hæc verba E ſunt Plinij. Strabo itaque manifeſtè Tigrim in eo latere Tauri facit oriri, quo Plinius erumpere eum dicit, quod latus eſt illius montis Meridionale. Eumdem eſſe fluuium qui ibi erumpit, ex eo manifeſtum eſſe probat quod demerſa perferat. alium eſſe veteres ſibi perſuadebant, qui ibi ortum eius ſtatuunt. *Tigrim* vocari longè ante quam Taurum demerſus ſubeat, Plinius aſſerit. at Strabo qui fontes eius cis Taurum in Meſopotamia ſtatuit, ibi demum Tigrim appellari prodit. Non igitur mirum, ſi veteres eodem impetu quo naſcitur, manare

nare

Digitized by Google

manare vſque ad mare Tigrim dixere, qui ortum eius non longius arceſſebant, quam ab eo latere Tauri ex quo iuxta alios rurſus erumpit. Vetus auctor ἀνέκδοτος qui de quattuor fluminibus Paradiſi ſcripſit, Tigrim & Euphratem à fontibus ſuis protinus merſos ſub terra fluere dicit, & in Tauro monte vtrumque erumpere & apparere. hinc vtriuſque fontes ibi agnouere tantum veteres, vbi incipiunt exiſtere. Hieronymus ex Salluſtio refert Tigrim & Euphratem in Armenia maiore fontes habere. Duos lacus pertrãſit Tigris: alterum in Armenia maiore haud longe à fontibus ſuis, quam *Arethiſam* vocari Plinius ait: alterum ab exitu Tauri, *qui Thoſpites appellatur*. Antiqui Geographi qui in exitu Tauri fontes eius ponunt, vnius tantum lacus meminere, per quem transeat Tigris, atque hic eſt *Thoſpites*. in antiquis Plinij codicibus vocatur *Tepitis*. Strabo cum Dionyſio vocat Θωνῖτιν λίμνην. Auienus qui Dionyſium Latina paraphraſi reddidit, *Thoſpitin* tamen vocat, non *Thonitim*:

——*taciteque recumbunt*.

Littora Thoſpitis ——

ita enim ſcribendum. Ptolemæo quoque eſt Θωσπῖτις λίμνη, quam Tigridis fontes faciunt: μέχρι τῶν αὐτῶν τῶ Τίγριδος πηγῶν, αἳ ποιοῦσι λίμνην τὴν καλουμένην Θωσπῖτιν. legendum Θωνῖτιν. lacum illumè fontibus Tigridis creari tradit, quod cum aliis non conuenit auctoribus, qui Tigrim per eum volucri curſu tranſmeare tradunt, ſeruantem ἄμικτον τὸ ὕδωρ præ velocitate. Nunc vide ſis alium auctorum diſſenſum. Thoſpitin lacũ Plinius. & Strabo Dionyſiuſque qui Θωνῖτιν appellant, cis Taurum conſtituunt in Meſopotamia, at Ptolemæus in Armenia maiore trãs Taurum, vbi & Θωσπίαν vrbem Armeniæ maioris, & præfecturam Θωσπῖτιν recenſet. Qui & illam λίμνην Θωσπίαν inde quoque appellatam videtur exiſtimare. nam Θωσπίαν oppidum & fontes Tigridis qui Θωσπῖτιν lacum implent, in eadem longitudine ponit, & in eadem fermè latitudine, paucis exceptis minutis. At lacum illum alterum Arethiſam, quem Plinius à Trigide penetrari ac perſcindi ſcribit, haud longè ab exortu eius, ipſe Ptolemæus longè ſuprà Tigridis fontes recenſet in eadem Armenia maiore, & Ἀρσηνὴν appellat. nam eum ponit in latitudine graduũ quadraginta vnius, quum Tigridis fontes in latitudine ſiti ſint graduum triginta nouem, & viginti minutorũ, iuxta eundem. Quod igitur Plinius de Arethiſa lacu prodit: hoc Ptolemæus de Thoſpiti videtur tradere. Rurſus quod Strabo de Thoniti ſcribit, hoc idem plinius de Arethiſa aſſerit, *qui omnia illata pondera ſuſtineri & nitrum nebulis exhalare ait*. quod Strabo de Thonitide palude memorat, & νιτρῶδη eã eſſe prodit. Simile eſt & quod vterque narrat de piſce vnico eius lacus, qui tranſcurentis Tigridis alueo non miſcetur, ſicut nec è Tigri piſces in lacum tranſeunt. Plinius de Arethiſa: *vnum genus ei piſcium eſt, idque tranſcurrentis non miſcetur alueo, ſicut nec è Tigri piſces in lacum tranſ-*

A *natant*. Ergo vnum tantum genus piſcium eſt in illo lacu, quum plura genera ſint in amne Tigri. Ita exponendus Plinius. Strabo de Tigri & Thonitide lacu: καὶ ἔστι μὲν ἰχθυοτρόφος ἡ λίμνη, οἱ δὲ ἐν τῷ ποταμῷ ἰχθύες ἕτεροι εἰσί. longe tamen Thonitis Strabonis ab Arethiſa Plinij diſſidet. Non dicit tamen Strabo piſces lacus & amnis non miſceri, qui nec Tigrim per eã paludem tam celeri meatu tranſuehi ſcribit, ſed in ipſo paludis receſſu intimo in cuniculos mergit. κατὰ δὲ τὸν μυχὸν λίμνης, εἰς βάραθρον ἐμπεσὼν ὁ ποταμὸς, καὶ πολὺν τόπον ἐνεχθεὶς ὑπὸ γῆς, ἀνατέλλει κατὰ τὴν Χαλωνῖτιν. Hoc idẽ planè de Thoſpiti

B ſcriptum reliquit Plinius: *alterum deinde trãſit lacũ qui Thoſpites appellatur, rurſuſque in cuniculos mergitur, & poſt viginti quinque paſſuũ circa Nymphæum redditur*. Monent docti in Strabone legendum eſſe, κατὰ τὴν Χαλωνῖτιν. ita etiam fuerit reponendum apud eundem initio lib. xvi. vbi Χαλωνῖτις legitur: ἡ Ἐλυμαΐς, καὶ Παραιτακηνή, καὶ ἡ περὶ τὸ Ζάγρον ὄρος Χαλωνῖτις. *Chaonitis* quoque apud Pliniũ ſcribi debet pro *Chalonitis*, lib. vi. de Tigri: *iungitur Chauonitis cũ Cteſiphonte. ad eã peruenit Zagrus mõs, ex Armenia inter Medos Adiabenoſque veniẽs ſupra Paratacenẽ*. Certè Χαῶνες Mediæ

C populi à quibus Χαωνῖτις regio nomẽ accipere potuit Stephanus: Χαῶν χώρα τῆς Μηδίας. Κτησίας ἐν πρώτῳ Περσικῶν. ἡ δὲ Σεμίραμις ἀπελθοῦσα ἐκ Χαώνων, αὐτὴ δὲ καὶ ἡ στρατιὰ, καὶ ἀφικνεῖται εἰς Χαῶνα τῆς Μηδίας. τὸ ἐθνικὸν Χαῶνες. Fallitur Stephanus. nec enim Χαῶν nomen regionis. regio quippe nulla ſic terminatur præcipuè in illis locis. Sed Χαῶνα nomen vrbis, τὰ Χαῶνα, à quibus Χαωνῖτις regio. Terminatio hæc vrbibus illarũ regionũ familiaris & conſueta. Nihiloſecius tamẽ tã in Plinio quam in Strabone retinendum eſt, Χαλωνῖτις quæ diuerſa à Chauonitide. Hæc regio Mediæ. illam diſterminat à Media mons

D Zagrus. Iſidorus Characenus in Mãſionibus Parthicis: ἐντεῦθεν ἡ Χαλωνῖτις, σχοῖνοι κα΄, ἐν ᾗ κῶμαι ε΄, ἐν αἷς σταθμός, πόλις δὲ Ἑλληνὶς Χάλα. Inde igitur Χαλωνῖτις dicta, idẽ paulo poſt: ὄρος ὃ καλεῖται Ζάγρος, ὃ ἀφορίζει τὴν Χαλωνῖτιν χώραν, καὶ τὴν τῶν Μήδων. Strabo Tigrim poſt egreſsũ Thonitis lacus, in cuniculos merſum rurſum erũpere facit in Chalonitide, Plinius *circa Nymphæum reddi*. Nymphæum in Chalonitide, aut omnino in illis locis nullũ reperio. Nobiliſſimũ Nymphæũ in Apolloniatarum finibus in Illyrico, quod ſaxum erat ignem euomens, & ſub eo fontes liquidi bituminis, quod Naphta dicitur. A-

E pollonia etiam fuit Meſopotamiæ, quæ regioni Apolloniatidi nomen dedit, quæ vicina erat Chalonitidi. Iſidorus ἐν σταθμοῖς Παρθικοῖς. Ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ Ἀπολλωνιάτις, ἥτις καλεῖται χοίνοις λγ΄. ἔχει δὲ κώμας ἐν αἷς σταθμοῖς, πόλιν δὲ Ἑλληνίδα Ἀρτέμιταν. poſt eam ſtatim recenſet τὴν Χαλωνῖτιν. ἐντεῦθεν ἡ Χαλωνῖτις. Ammianus lib. xxiii. *Soſingitin* vocat lacum, cuius alueo Tigris voratur in Meſopotamia ipſa. Sic enim ſcribit: *& nunc omnis appellatur Aſſyria, vbi inter baccarum vulgariumque abundantiam frugum bitumen naſcitur prope lacum nomine Soſingitin, cuius alueo Tigris voratus, fluenſque ſubterraneus percurſis ſpatiis longis emergit. Hic & Naphta gignitur*. Vix mihi ambiguum eſt quin *Soſingitin* appellet

Digitized by Google

Ammianus, quæ aliis vetuſtioribus, Θωαῖτις vel Θωῖτις. Certè idem eſt cuius ἐν τῷ μυχῷ merſus cuniculis Tigris, & ſubterraneus fluens, in Chalonitide iuxta Strabonem emergit, ait iuxta Plinium prope Nymphæũ. Eidem Ammiano *Nymphæus* amnis eſt in Meſopotamia ſuperiore, haud longe à Tauro monte prope Amidam vrbem. nec procul inde Tigrim emergere dicit. Ita enim Amidæ ſitum deſcribit: *& latere quidem Auſtrali, geniculato Tigridis meatu ſubluitur propius emergentis, quà Euri opponitur flatibus Meſopotamiæ plana deſpectat. vnde Aquiloni obnoxia eſt Nymphæo amni vicina, Taurinis verticibus vmbratur, gentes Tranſtigritanas dirimentibus & Armeniam.* Quod ait Tigrim propius Amidam emergere, de ea intelligendum emerſione, quà ex Armenia fluens occurrente Tauro in ſpecum mergitur, ſubterque lapſus in altero eius latere erumpit, quo loco & ortum eius fonteſque locarunt quidam veterum, ſed & recentiores etiam nonnulli, fortaſſe & Ammianus ipſe. Haud longe à Nympheo amne emergit ex illis Tauri iugis ſubter penetratis. Inde eſt fortaſſe quod Plinius dixit *circa Nymphæum reddi*, ſed de alia emerſione loquitur, qua nimirum poſt alterum lacum penetratum, & longos meatus ſubterraneos, rurſus emergit. Notitia vetus prouinciarum Græca Leonis Philoſophi temporibus edita Tigridis originem non in Armenia, maiore vt Plinij & Ptolemæi ſententia eſt, ſed in Meſopotamia ſuperiore, ad Tauri montis meridionale latus aſſignat, planè iuxta veterum opinionem. Fontes quippe huius amnis quindecim millibus à Martyropoli diſtare notat, quæ vrbs ſuperioris Meſopotamiæ Tauro monti prætentæ. Verba Notitiæ: Μεσοποταμία ἡ ἄνω, ἡ καὶ τετάρτη Ἀρμενία, Ἄμιδα Μητρόπολις, Μαρτυρόπολις, ἀπὸ δεκαπέντε μιλίων τῆς αὐτῆς πόλεως ἐξιάττει ὁ Τίγρις ποταμός. quibus concinit Ammianus, qui Amidam à Meridie geniculato Tigridis meatu ſublui dicit propius emergentis. Amida Meſopotamiæ vrbs ſub duce Meſopotamiæ in Notitia prouinciarum. Atque hæ ſunt veterum ſcriptorum de Tigridis ortu ſententiæ, quas tam diuerſas, & inter ſe diſſidentes reperiri non immerito quis miretur. Viderint qui loca illa perluſtrarunt, aut qui recentiorum ſcripta & tabulas oculis vſurparunt, vtra verior ſit harum. Nobis ſatis fuit notaſſe, quid veteres ſuper ea re ſenſerint, diſſenſerintque.

Pag. 66. C. *nec ab exordio ſtatim totus eſt.*] Haud ſcio quare dicat non ab exordio ſtatim totum eſſe Tigrim. nec enim à fontibus ſuis diuiditur vſpiam, ac rurſus iungitur, totuſque denuo fluit, vt Nilus de quo ita ſcripſit: *demumque à cataracte vltimo totus eſt.* quippe antequam ad illum cataracten vltimum Nilus accedat, plus quam vno alueo fluit, ac ſpargitur. Plinius: *nec ante Nilus, quam ſe concordibus aquis totum rurſus iunxit.* De Tigri hoc auctores non dicunt, nec dici queat. Tigris etiam aliud nomen habet in exordio ſuo, nec ſtatim Tigris vocatur, non tamen diuerſis alueis diſſipatur, vt Nilus qui hoc nomen ante non habet, quam vbi totus & vno alueo currit. Nugatur igitur Noſter more ſuo. Mela lib. III. cap. VIII. *Tigris vt natus eſt, ita deſcendens vſque ad littora permeat.*

Primo pigrè fluit, non cum ſuo nomine] in aliis: *nec cum nomine.* in aliis: *non ſuo nomine.* atque ita etiam Solini Excerpta. quod ex diſtera eſt editione. Plinius: *Ipſum qua tardior fluit, Diglito: vnde incipit concitari, à celeritate Tigris dicitur.* Solinus: *at cum fines Medorum inuectus eſt, Tigris dicitur.* Ergo tum demum concitari incipit, vbi fines Medorum attigit. Atqui hoc falſiſſimum, nec enim per fines Medorũ trãſit Tigris. Per Armeniã maiorẽ primũ fluit, vbi ortum habet, priuſquam ad Tauri occurſum mergatur in ſpecum ac ſubter labatur. poſt quã Taurum ſubterlapſus eſt, per Aſſyriam currit, non per Mediæ fines, & Meſopotamiam facit per Armeniam fluens habet ab Oriente Armeniæ regiones quæ Mediam ad latus habẽt conterminam, poſt exitum Tauri Aſſyriam ab Oriente præterfluit. Ceterùm quod Medi ſagittam Tigrim vocant, & amnis Tigris ita vocatur propter celeritatẽ, non ideo ſequitur, per Mediæ fines fluere, vt argutatur hic Grammaticus, quaſi Tigris nomine Medorũ vocari nõ poſſit, niſi ſi fines Medorũ inuehatur. Strabo qui fontes huius fluminis ab latere Niphatis auſtrali deducit, Tigrim ſtatim ab exordio nominari intelligit: Τίγρις ἀπὸ τῶν κατὰ Νιφάτην ὀρεινῶν ὁρμηθεὶς ἄμικτον φυλάττων τὸ ῥεῦμα, διὰ τὴν ὀξύτητα, ἀφ' οὗ καὶ τοὔνομα Μήδων Τίγριν καλούντων τὸ τόξευμα. Plinius antequam Taurum ſubter penetrarit, etiam dum per Armeniam fluit, ita vocatum innuit. Sic porru vocatus dominantis populi lingua, qui totum eum terrarum tractum per quem fluit Tigris, tenuere ditione, licet Mediam ſic ſpecialiter dictam regionem nuſquã intret Tigris. Heſychius: Τίγρις ποταμὸς Περσῶν. Sic dici poſſet & ποταμὸς Μήδων, vt Medi pro Perſis paſſim apud veteres. Nomen *Diglito* non longe abit ab Arabico *Deglat*, quo hoc amnis vocatur. דגלת. Immo idem nomen eſt. *Degela* etiam pronuntiatur. Hebraicum eſt חדקל, *Hiddékel* Geneſ. II. XIIII. Sic dictus à velocitate ac rapiditate curſus. Nam חדד eſt acutus. קל celer & concitus. Græci quoque Τίγριν vocatum aſſerunt ἀπὸ τῆς ὀξύτητος. Strabo, Dionyſius, alij. Ab illo Hebraico *Hiddékel* Arabicum *Degel* vel *Degela*. Quod & *Digil* vel *Digir*, vt *Nil* & *Nir* cæruleum. *Tincal* & *Tincar* Chryſocolla. Inde Græcum Τίγρις. vt pro Νίγερ dixerunt Νίγρις nomen hoc fluuij in Æthiopia.

Tigris dicitur] Græcis Τίγρις & Τίγρης: vt Νίγρις & Νίγρης Νίγρητος. Sed & Πίγρις, in antiquis Arriani codicibus legitur pro Τίγρις, quam ſcripturam in Palatinis exemplaribus multis locis repperi. Teſtatur id etiam Euſtathius, & præterea

Digitized by Google

apud Iulianum quoque ſic ſcribi. verba Euſtathij ſic legenda ſunt de Tigri vel Tigrete, vt quidam vocant: ἄγει δὲ καὶ τὴν ἀρχὴν οὕτως μετὰ τοῦ π γράφουσι. καὶ εὕρηται πολλάκις γραφὲν παρά τε Ἰουλιανῷ, καὶ παρὰ τῷ Ἀρριανῷ δὲ ἐν τοῖς περὶ Ἀλεξάνδρου. πολλὰ γὰρ τῶν παλαιῶν ἀντιγράφων ἔχουσιν οὕτω, τῶν ποταμῶν τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Πίγρητος οἳ τὴν μέσην σφῶν Ἀσσυρίας ἀπείργουσιν, ὅθεν καὶ Μεσοποταμία. πρὸς τὴν ἐπιχώριον κλήζεται ὁ Πίγρης, καὶ ταπεινότερός ἐστι τοῦ Εὐφράτου. an igitur Πίγρις aut Πίγρης ſecundum hanc ſcripturam, Armeniacum aut Medicum nomen potius quàm Τίγρις? Non videtur. nam Τίγρις animal illarum regionum à velocitate & impetu, nomen vt apparet, idem habuit. Heſychius notat, τὸ ῥοῖζον τοῦ ὕδατος Tigrim vocari. Τιγράνης quoque Armeniæ regis nomen, ex eadem origine deductum eſſe veriſimile eſt. Τιγράνης Ἀχαιμενίδης Medorum dux memoratur Herodoto lib. VII. *Tigris* etiam Xenophonti Paphlagonici amnis nomen. at Herodotus lib. V. tres fluuios hoc nomine numerat, diuerſis ex partibus originem habentes. Πίγρης etiam pro Τίγρης ſcribunt vetuſta Herodoti exemplaria, πρῶτος μὲν Πίγρης, μετὰ δὲ δεύτερός τε καὶ τρίτος ὡυτὸς ὀνομαζόμενος, οὐκ ὡυτὸς ἐὼν ποταμός, οὐδὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ῥέων. Enumerat ibi amnes Herodotus, qui per Armeniam iter facientibus & Suſa contendentibus tranſeundi ſunt. ex Cilicia venienti & intranti Armeniam maiorem primum occurrere dicit fluuium Euphratem νηυσὶ περητόν, qui Ciliciam ab Armenia ſeparat, deinde tres fluuios ſimiliter νηυσὶ περητοὺς in Armenia ipſa tranſeundos eodem nomine, Πίγρητας enim vocari, qui per Armeniam fluunt, è diuerſis orti fontibus. primum ait oriri ἐξ Ἀρμενίων. ſuperioris Armeniæ intelligit. tertium atque vltimum ἐκ Ματιηνῶν. *Matiani* populi ſunt Mediæ quæ Armeniæ maiori ab Oriente conterminat. ex iis & aliis nonnullis dubitari certè poſſet, an Πίγρις & Τίγρις idem ſit nomen & flumen. Meminit alibi duobus locis Herodotus τοῦ Τίγριος, & Τίγριν vocat non Πίγρητα. Ex illis tribus Armeniæ fluminibus quibus nomen idem Πίγρης, videntur exiſtimaſſe quidam veterum, Πίγρητα illum primum qui ἐξ Ἀρμενίων oritur, eumdem eſſe fluuium qui occulto meatu ſubter Taurum montem in Aſſyriam tranſit, & Τίγρις ibi vocatur. alij prorſus diſtinguunt. atque hi ſunt, qui Tigrin non longius arceſſunt, quam è latere Tauri Meridionali. Vt ſit idem flumen qui ex Armenia in Aſſyriam ſubter Taurum per ſpecus labitur, non idem certè nomen Πίγρης & Τίγρις. Idem amnis Πίγρης fortaſſean vocatus fuerit, dum per Armeniam fluit, vbi in Aſſyriam tranſit ſubterraneo meatu ſub Taurum facto, *Tigris* nomen aſſumit à celeritate, qua & ſagittam & animal omnium velociſſimum Medi ſic vocant. Inde eſt quod Πίγρητα vocant qui Tigris eſt, Arrianus & Iulianus. Apud eumdem Herodotum Πίγρης & Μαντύης, Pæonum fratrum nomina. Puto certè diuerſa eſſe vocabula Πίγρης & Τίγρις.

Pag. 66. C. *influit in Arethiſſam lacum omnia pondera ſuſtinentem*] in ſcriptis codicibus melioribus legitur, *Aretiſam*. auctor Excerptorum vocat *Arethuſam*, malè. in Exemplaribus Plinianis abſque aſpiratione *Aretiſa* quoque ſcribitur. at lib. II. cap. CIII. apud Plinium ijdem codices *Artiſam* vocant hunc fontem, vbi habent editiones *Arethuſa*. *Artiſa* vel *Aretiſa* Ptolemæi, eſt Ἀρίσσα. & fortean *Arehiſa* pro *Aretiſa* verum eſt. nam veteres notam ⊢ quod eſt dimidiatũ H, pro adſpiratione non raro vſurpant. quæ nota facile mutatur in T. omnia illata pondera ſuſtinere Aretiſam ſcribit hoc loco Solinus ex Plinio. idem loco ſuprà indicato: *Nihil in Aſphaltite Iudææ lacu, qui bitumen gignit, mergi poteſt, nec in Armenia maioris Aretiſa: is quidem nitroſus piſces alit.* alibi hunc eumdem fontem, qui omnia ſuſtinet, nitrum nebulis exhalare dicit. Atqui ſignum hoc bituminoſæ naturæ non nitroſæ, quod nihil in eo mergitur, vt in Aſphaltite lacu & Agrigentino, & aliis lacubus bitumen egerentibus cernitur. Hoc in nitroſis vſu venire non ſolet. Strabo non *Aretiſam*, ſed *Thonitin*, quam alij *Thoſpitin* appellant, νιτρῖτιν eſſe ſcribit, adeo quidem vt & veſtes detergat, ac pumicet, quæ nitri natura eſt. Ἀρσηνὴν etiam vocari paludem illam, & per eam tranſire Tigrim dicit. Ammianus, vt ante notabam, *Soſingiten* vocat lacum cuius alueo Tigris voratur. is eſt qui *Thonitis* vel *Thoſpitis* alijs. prope eum lacum bitumen ait naſci. atque inde bituminoſus ille lacus qui nihil ſuſtinet. Mira auctorum diſſenſio ſuper lacuum illorum, quos pertranſit Tigris, nominibus, natura & ſitu. Quod de vno ſcribit aliquis, hoc de alio prodit alter. Sed illud maximè miror in Strabone, qui cum Tigridis ortum in latere Tauri Meridionali ſtatuat, in Aſſyriæ parte nimirum, nam Taurus diſterminat Aſſyriam & Meſopotamiam ab Armenia, nihilominus tamen *Thonitin* lacum quem Tigris tranſgreditur, Armeniæ adſcribit. quin & ipſum Tigrim inter Armeniæ maioris flumina recenſet, quaſi ibi oriatur. Atqui Taurus mons, cuius pars Niphates Armeniam à Meſopotamia & Aſſyria diſpeſcit, vt inter omnes conuenit. Si in latere Tauri ad meridiem verſo Tigris naſcitur, vt vult Strabo, non erit Armeniæ Tigris, nec lacus vllus per quem tranſeat. Sed opiniones diuerſas miſcet, quas ſuperius expoſuimus.

cuius piſces nunquam ſe alueo Tigridis miſcens] vnum tantum genus piſcium habuit lacus ille ἓν εἶδος. alioquin rarum eſt, vt bituminoſæ & nitroſæ aquæ piſces producant.

per quem diſſimilis colore volucri meat curſu] ita libri. in Excerptis: *diſſimili colore, & volucri meat curſu.* Plinius: *fertur autem curſu & colore diſſimilis.* quid illud eſt *curſu diſſimilis?* Haud ſanè mirum, ſi rapidiſſimus fluuius per medium lacum curſu diſſimilis meat. nec enim currunt ſtagna vel lacus. puto ſcripſiſſe Plinium: *fertur alite curſu, & colore*

diſſimilis. nec aliter ſanè legit Solinus, qui ſcribſit, *volucri curſu.* Strabo : φέρεται δ' αὐτῆς ὁ Τίγρις ἄμικτον φυλάττων τὸ ῥεῦμα διὰ τὴν ὠκύτητα. De Thoniti Strabo illud ſcribit, Plinius de Aretiſa. De Thonitide lacu & Tigride amne ita canit Dionyſius:

> Ἔστι δέ τις κατὰ μέσσα μελάγχροος ὕδασι λίμνη,
> Οὔνομα Θωνῖτις, ἧς ἕλκεται εἰς μυχὰ Τίγρις
> Δινήεις ποταμὸς ἱερῆς, πάλιν δ' ἐξαῦτις ἀνίσχων
> Ὀξύτερον προθέῃσι κάτω ῥόον.

ſenſus eſt horum verſuum, Tigrim fluuium alueo ſtagni Thonitis mergi, & intra illam paludem diu abſconditum, & occultè permeantem, mox vbi emerſerit magno impetu curſum ſuum perſequi ac concitatiſſimè fluere. quid enim aliud iſta ſignificant, ἧς ἕλκεται εἰς μυχὰ Τίγρις, δινήεις ποταμὸς ἱερῆς, *cuius in ſtagni profundum trahitur Tigris, & penitus mergitur, deinde emergit concitatiore curſu means.* τὰ μυχὰ vel οἱ μυχοὶ, ſunt αἱ καταδύσεις, οἱ ἐνδότατοι καὶ ἀπόκρυφοι τόποι, αἱ κοιλότητες, τὰ ἐσώτατα μέρη. Ammianus de Seſongite lacu idem prorſus tradit, his verbis : *prope lacum nomine Soſingiten cuius alueo Tigris voratus, fluenſque ſubterraneus, percurſis ſpatijs longis emergit.* Diceres Ammianum interpretem agere Dionyſij, *cuius alueo voratus Tigris*, ἧς ἕλκεται εἰς μυχὰ Τίγρις. *fluenſque ſubterraneus, percurſis ſpatijs longis emergit.* Δινήεις ποταμὸς ἱερῆς, πάλιν δ' ἐξαῦτις ἀνίσχων ὀξύτερον προθέῃσι κάτω ῥόον. Auienus quoque qui Latina paraphraſi Dionyſium expandit, & exponit, non de alia abſorptione fluminis intelligit, quam quæ ab ipſo lacu fit, quem non Θωνῖτιν vt Dionyſius, ſed *Thoſpitin* appellat.

> *Ergo & per ſe ſtagnum vehitur celer amnis apertum*
> *Hoc elapſus item vim proni gurgitis vrget.*

Reliqua eius deſcriptio, quomodo lacum illum tranſeat Tigris, non planè cum Dionyſio conuenit. ſic enim παραφράζει.

> —— *intrat aperti*
> *Terga lacus, ſtupet vnda ſilens, tacitaq; recumbunt*
> *Æquora Thoſpitis: ſolidarum denique more*
> *Riparum ſtagni facies inciſa quieſcit.*
> *Inuectumque ſibi cohibens altrinſecus amnem*
> *Stat diſcluſa palus.*

vult nimirum tanta celeritate per lacum Thoſpitin peruadere amnem Tigrim, vt curſus fluminis in ipſo ſtagno appareat, diſcluſa hinc inde ſtagni aqua, & viam præbente amnis rheumati, haud aliter quam ſi ripæ vtrimque eum circumuallarent. Hoc de Aretiſa, non de Thoſpiti ſcribit Plinius, per quam Aretiſam, fertur alite curſu Tigris, & colore diſſimilis. Ergo curſus amnis dum illum lacum permeat, ab omnibus videtur, qui & tanta velocitate tranſcurrit vt vndas ſuas non miſceat aquis ſtagni, vt nec piſces lacus miſcentur alueo fluminis. Sic de Rhodano dictum eſt, quod per lacum tranſeat integro & conſpicuo alueo. Strabo : μόλις γὰρ ἐπὶ τὸ Ροδανοῦ τόπῳ πεπυσμένον ὧ συμμένει τὸ ῥεῦμα διὰ λίμνης ἰὸν, ἐργατὴν σώζον τὴν ῥύσιν. Idem prorſus de Tigri per Thoſpitin paludem tranſmittente ſcribunt. At vult

A Dionyſius Tigrim abſorberi lacu Thoſpitide, & diu latentem intra lacum currere, mox emergere. Numquid aliam interpretationem capere poſſunt illa verba?

> —— ἧς ἕλκεται εἰς μυχὰ Τίγρις
> Δινήεις ποταμὸς ἱερῆς, πάλιν δ' ἐξαῦτις ἀνίσχων.

Tigris verò per Aretiſam lacum tranſiens, nec mergitur nec emergit, ſed lacum ipſum apertus & manifeſtus inuadit, ac peruadit, viã ſibi vi faciens, eodemque prorſus modo, quo intrauit, egreditur. Strabo Θωνῖτιν cum Dionyſio vocat lacum illum, per quem fertur Tigris, ἄμικτον φυλάττοντα τὸ ῥεῦμα διὰ τὴν ὀξύτητα.
B Ergo Thonitin eodem modo tranſcurrit Tigris penes Strabonem, vt Aretiſam penes Plinium, quem ſenſum affingere quoque voluit Auienus Dionyſij verſibus ipſo auctore multùm repugnante. Addit Strabo protinus : κατὰ δὲ τὸν μυχὸν τῆς λίμνης εἰς βάραθρον ἐμπεσὼν ὁ ποταμὸς, καὶ πολὺν τόπον ἐνεχθεὶς ὑπὸ γῆς, ἀνατέλλει κατὰ τὴν Χαλωνῖτιν. Hîc magna rurſus pugna Strabonis cum Dionyſio. Scribit hic Tigrim εἰς μυχὸν ἕλκεσθαι τῆς λίμνης Θωνῖτιδος, in profundum ſtagni trahi ac ſorberi, & δινήεντα ποταμὸν ἱερῆς πάλιν ἀνίσχειν, è ſtagno rurſus emergere & curſum præcipitare. Strabo κατὰ τὸν μυχὸν τῆς λίμνης
C in barathrum incidere ac mergi, ac ſubterraneum diu fluere, deinde emergere. aliud eſt μυχὸς λίμνης Straboni, aliud Dionyſio. μυχὰ λίμνης Dionyſius appellat, profundum lacus gurgitem, quo voratur Tigris. Μυχὸς λίμνης Straboni dicitur eodem ſenſu, quo μυχοὶ τῶν κόλπων Geographis appellantur extremæ nimirum partes ſinuum, quà in terras longiſſimè introrſum excurrunt. nam intimus ille ſinus receſſus, vbi poſt longiſſimum excurſum, mare inſinuatum terris terminatur ac deſinit, ὁ μυχὸς τοῦ κόλπου. Sic μυχὸν τῆς λίμνης Strabo dixit extremam & vltimam ſtagni partem.
D μυχὸς τὰ ἔσχατα etiam deſignat teſte Heſychio. Vult igitur Strabo Tigrim fluuium per Thonitin lacum volucri curſu meare, atque vbi eam tranſgreſſus eſt, κατὰ τὸν μυχὸν τῆς λίμνης, ad extremam paludis partem, voragine abſorberi & in cuniculos mergi, εἰς βάραθρον ἐμπεσεῖν. Plinius de Thoſpiti lacu quem cum Thoniti confundunt : *alterum deinde tranſit lacum, qui Thoſpitis appellatur, rurſuſque in cuniculos mergitur.* Idem dicit planè quod Strabo, vbi tranſiit illum alterum lacum, κατὰ τὸν μυχὸν τῆς λίμνης, *in cuniculos rurſus mergi*, εἰς βάραθρον ἐμπεσεῖν, & ſub terra diu abſcõdi. Præſtat etiam Ammianum
E iuxta hanc ſententiam interpretari vbi dicit, Seſongitis lacus alueo vorari Tigrim, & ſubterraneum fluentem percurſis longis ſpatiis emergere. Falſus igitur fuerit Dionyſius, ſi μυχὸν λίμνης apud Strabonem, aut antiquiores Geographos accepit pro fundo & gurgite paludis. Certè eam eſſe mentem Dionyſij, non ſolum Auienus, ſed etiam vetus alter interpres, quem Priſcianum eſſe volunt, accepit. Sic enim & ille vertit :

> *Atque lacum medius Thonitidis intrat & exit,*
> *Nec violatur aqua quamuis penetrabilis illa*
> *Ocior atque vadis emergens cedit amaris.*

Digitized by Google

palude mergi & eadem emergi tantum dicit. Euſtathius Strabonis ſententiam accommodat verbis illis Dionyſij, vt poſt paludis egreſſum Tigris: κατὰ τὸν μυχὸν τῆς λίμνης, cuniculis merſus, & diu fluens ſubterraneus, rurſum emergat. Haud ſcio tamen an ſatis rectè mentem Strabonis ceperit ille Grammaticus, nam vt eius verba ſunt, non cepit. ὅτι ἡ Θωπῖτις λίμνη ἐπὶ ὑπερώδης κατὰ μέσου τῷ Τίγριος, εἰς ἣν αὐτὸς μετὰ πολλοῦ φερόμενος τοῦ ψόφου, καὶ κατὰ μυχὸν τῆς λίμνης, ὡς οἱ παλαιοί φασιν, εἰς βάραθρον ἐμπεσὼν, καὶ ἐπὶ πολὺ ἐνεχθεὶς ὑπόγειος καὶ αὖθις ἀνίσχων, καὶ διαπεράσας τὸ ῥεῖθρον ἄμικτον διὰ τὴν ἄγαν ὀξύτητα παρεφέρει τὸ στόμα τῆς Σεμιράμιδος. palam eſt ex iſtis eum τὸν μυχὸν τῆς λίμνης accipere apud Strabonem pro interiore ac penitiore lacus gurgite, quo voratus Tigris, & barathro abſorptus, quod in medio μυχῷ lacus habetur, & ſub terra longo ſatis ſpatio decurſo, rurſus emergit inuiolatasque aquas reddit. & plane ita Ammianus accepit. Qui ſenſus planè adaptari poteſt Dionyſij verſibus. βάραθρον illud quo ſorbetur Tigris, volunt eſſe in medio paludis fundo, & μυχὰ λίμνης, paludis interpretantur penetralia. non ea mens eſt Strabonis, qui clarè dicit, Tigrim per mediam paludem ferri, ἄμικτον φυλάττοντα τὸ ῥεῦμα διὰ τὴν ὀξύτητα. Totam igitur paludem peruadit, ſic conſeruato integro ſuo fluore. ſubijcit deinde: κατὰ δὲ τὸν μυχὸν τῆς λίμνης εἰς βάραθρον ἐμπεσὼν, καὶ πολὺ πάνυ ἐνεχθεὶς ὑπὸ γῆς ἀνατέλλει κατὰ τὴν Χαλωνῖτιν. vbi paludem liberauit ac pertranſiit, κατὰ τὸν μυχὸν eiuſdem, ad intimum eius receſſum, quo deſinit palus, ibi in cuniculos merſus, καὶ πολὺ πάνυ ἐνεχθεὶς ὑπὸ γῆς rurſus redditur. Euſtathius verba illa Strabonis ἄμικτον φυλάττων τὸ ῥεῦμα, de toto illo tempore accipit, quo medio alueo lacus voratus Tigris fluit ſubterraneus, donec emergat. & verborum Strabonis ordinem propterea inuertit. Strabo enim dixit tamdiu ſeruare integrum τὸ ῥεῦμα, quamdiu per medium lacum tranſuolat, cuius in fine mergitur in barathrum. & multum ſpatium ſubterraneus percurrit. Ille vero argutatur, τῷ μυχῷ paludis abſorberi Tigrim, & ſubter ipſam paludem abſconditum, poſt aliquot ſpatia rurſus emergere, cuſtodito alueo puro & impermixto. quod longiſſimè diſtat à Strabonis mente, quam rectè aſſequutus eſt Plinius. Sed ille Græculus neſciuit quid eſſet μυχὸς τῆς λίμνης. lacus & ſtagna haud ſecus ac ſinus maris qui terras intrant, non ſolum ſua habent στόματα, ſed etiam ſuos μυχούς. in maris ſinu ea pars στόμα vocatur, qua terras intrare auſpicatur, ab Oceano ac mari magno erumpens: qua verò introrſum recedit, & in terrâ longiſſimè excurrit, vbi deſinit ac finitur excurſus ille, μυχὸς appellatur. Sic etiam lacubus ac ſtagnis ſua ſunt στόματα, & ſui μυχοί. Originem habent vt plurimum vel ex mari vel ex flumine aliquo vel ex fonte. pars igitur illa ſtagni quæ mare vel flumen infuſum recipit, στόμα propriè vocatur, pars contraria quæ longo receſſu excurrit, μυχός. *caudam ſtagni* vulgo vocamus. in minoribus ſtagnis quæ riuulo aliquo, aut ſubterranea aliqua ſcaturrigine conſtant, pars illa qua implentur ac deplentur vocari poteſt στόμα. *bondam ſtagni* vulgo dicimus. pars altera quæ ex aduerſo reſpondet eſt μυχός, ſiue, vt nunc loquimur, *cauda ſtagni*. λιμνοθάλατται dicebantur eiuſmodi paludes, quas affuſum è mari æſtuarium implet. eædem & στομαλίμναι, quia os habent ad mare. non ſolum quà in mare exonerantur, ſed etiam quà mare affuſum æſtuario recipiunt. hoc enim στόμα λίμνης. Arrianus in Indicis: σταδίους δὲ πεντακοσίους κομισθέντες ὁρμίζονται ἐπὶ στόματι λίμνης ἰχθυώδεος, ἣ ὄνομα Καταδερβὶς, καὶ νῆσος ἐπῆν τῷ στόματι. Qua Toſpitim lacum Tigris intrat, ibi στόμα λίμνης eſſe cenſendum eſt: qua exit, heîc eius μυχός. paludem illam Tigridis fontibus impleri tradit Ptolemæus. in exitu igitur huius lacus, hoc eſt, κατὰ τὸν μυχὸν, Tigris εἰς βάραθρα incidit & in cuniculos mergit. Quod nō intellexere Græci interpretes, nec ipſe fortaſſe Dionyſius, ſiquidem, τὰ μυχὰ poſuit pro lacus penetralibus. Sed videndum an aliam poſſint & saniorem pati verba eius interpretationem. ἑλίσσεσθαι apud eum poëtam flumina dicuntur, hoc eſt, *manare, fluere, currere*. σύρεσθαι pro eodem ſæpe vſurpat. vt de Tanaï: σύρεται εἰς Σκυθίην. & de Acheloo:

——— τὸ διὰ μέσσου
Σύρεται ὁλκὸν ἄγων Ἀχελώϊος ἀργυροδίνης.

& alibi, ἑλίσσεται Ὠκεανός. Sic ἑλίσσεται ποταμὸς, *currit, fluit*. Quum igitur dicit Tigrim ἑλίσσεσθαι εἰς μυχὰ λίμνης Θωπῖτιδος, in profundum eius lacus trahi ac ſorberi fluminis aquas non intelligit, ſed ipſum amnem per lacum currere vſque ad vlteriorem eius partem, ibique cuniculis mergi & abſorberi:

——— ὃς ἕλκεται εἰς μυχὰ Τίγρις
Δινήεις πολλὸν ἔνερθε γαίης δ' ἐξαῦθις ἀνισχών.

cuius paludis ad extremos fines, & receſſum peruadit Tigris, ibique ſub terram merſus iterum emergit. Qui ſenſus eſt Plinij, ſed & Strabonis vt ipſe clarius aperuit alio loco his verbis: διαρρεῖ δὲ ὁ Τίγρις τὴν Θωπῖτιν καλουμένην λίμνην κατὰ πλάτος μέσην, περαιωθεὶς δὲ ἐπὶ θάτερον χεῖλος, κατὰ γῆς δύεται μετὰ πολλοῦ, καὶ ψόφου καὶ ἀναφυσημάτων. Quod ex Eratoſthene habere ibidem innuit, quem Eratoſthenem etiam in multis ſequitur Dionyſius, qui ſic exponendus eſt, ſi Straboni & Eratoſtheni concinere eum volumus. Latini vero interpretes Auienus & Priſcianus, cum ipſo Euſtathio planè nugati ſunt, nec mentem illius loci viderunt, vt in aliis ſexcentis.

Pag. 66. D. *Mox Tauro reſiſtente in profundum ſpecum mergitur*] Plinius: *tranſuectusque occurrente Tauro in ſpecum mergitur.*

In altero eius latere apud Zoroandam emicat] Plinius: *ſubterque lapſus, à latere altero eius erumpit. locus vocatur Zoroanda.* vbi tranſpoſitis litteris vetus liber habet *Zoaranda*. at Soliniani ferè omnes legunt, *Zomadam*. in Ex-

cerptis Solini ſcribitur : *apud Zoma demicat.* pro , *apud Zomada emicat.* ita nimirum legerit in Solino , ita Solinus in Plinio. de vtroque nihil mihi lectum eſt. Ζαρμύαρα vrbs Armeniæ maioris Ptolemæo , ſed hæc non poteſt eſſe, quæ Aſſyriæ eſt. κώμην eſſe indicat Plinius qui *locum* appellat. vide quæ notauimus ſuprà.

Pag. 66. D. *vluas & purgamenta ſecum vehens*] in Excerptis : *vias & purgamenta ſecum vehens.* & ſuprà eadem manu correctum *algas.* Hoc non dicit Plinius Tigrim, dum ſubter Taurum montem labitur , vluas & purgamenta ſecum deferre , ſed eo argumento vtitur, vt probet Tigrim eſſe, & eumdem illum qui in altero latere Tauri emicat , quod demerſa perferat. Plinij verba : *ſubterque lapſus à latere altero eius erumpit. locus vocatur Zoroanda, eumdem eſſe manifeſtum quod demerſa perfert.* Hæc Solinus ſic imitatus eſt : *quem ſubterlabens , in altero eius latere apud Zomadam emicat , vluas & plurima purgamenta ſecum vehens.* ex vluis & purgamentis , ceteriſque rebus vel fortè vel induſtria demerſis, quas Tigris ab vno latere in alterum Tauri, latus perfert non ibi oriri , ſed erumpere cognoſcitur. Sic Alpheus in Arethuſam perfert demerſa. Seruius ad Eclogam x. *Sanè dicitur quodam tempore patera aurea in Arethuſa inuenta quam Olympionices in Alpheum miſerat. & cum Olympiæ hoſtiæ caduntur , cruor earum in Alpheum infuſus , in Arethuſam exit.* Sic legenda eius verba.

Adiabenos Arabaſque præterfluit, Meſopotamiam amplectitur] in Excerptis legitur : *Adiabenos, Meſopotamia amplectitur, Arabaſque præterfluit.* Malè Plinius : *Tigris enim acceptis ex Armenia fluminibus claris , Parthenia ac Nicephorione , Arabas Oroëos Adiabenoſque diſterminans , & quam diximus Meſopotamiam faciens.* Non rectè Solinus Adiabenos Arabaſque Tigrim præterfluere dicit , quod etiam dici poſſet, ſi ab eodem latere Tigridis Arabes Adiabenique incolerent. At ſeparat eos ac diſterminat Tigris. Scripſimus porro Plinij verba vt habentur in libris. vulgo editur: *acceptis fluminibus claris Partheni, Agnice, Pharione.* Ptolemæus tres amnes enumerat, qui in Tigrim influunt Λύκον, Γόργον, & Κάπρον. Fortaſſe idem Λύκος, & Παρθένιος. Nam quem alij Λύκον, alij Παρθένιον videntur vocaſſe. Aliquot flumina in Græcia hoc nomine. *Nicephorion*, ὁ Νικηφόριος. Vrbs etiam Νικηφόριον. Sequitur apud Plinium : *& quam diximus Meſopotamiã faciens luſtratis montibus Gordyæorũ, circa Apamiam Meſenes oppidum.* Stephanus : τὴν Μεσήνην cum Meſopotamia confundit. Sic enim apud eum ex libris legendum eſt, in voce Μεσήνη. ἔστι καὶ ἄλλη Μεσήνη τῆς Σπασινίας, καὶ χώρα Περσίδος δὲ ἴσως ἡ ὑπὸ τῶν δύο ποταμῶν Εὐφράτου, καὶ Τίγριδος μεσαζομένη. Sed fallitur. nec enim Μεσήνη dicta, quod inter Euphratem & Tigrim media ſit. Hæc enim Meſopotamia eſt, ἡ μέση τῶν ποταμῶν. At in ipſa illa Meſopotamia alia Μεσήνη, quam diuiſus alueo Tigris amplectitur , vt hæc verba Plinij oſtendunt : circa Apamiam Meſenes oppidum, citra Seleuciam Babyloniam xxv. *diuiſus in alueos duos , altero Meridiem ac Seleuciam petit , Meſenen perfundens: altero ad ſeptentrionem flexus , eiuſdem gentis tergo campos Cauchas ſecat.* Manifeſto oſtendit Meſenen regionem dici quæ inter duos illos alueos Tigridis iacet regio. ſubiungit : *vbi remeauere aquæ , Paſitigris appellatur.* Πασιτίγρις dicitur corrupto vocabulo pro Πασίτιγρις, quia πᾶς ὁ Τίγρις, totus Tigris tum fluere incipiat , non diuiſus. Sic de Nilo : *ab vltimo catarracte demum totus eſt.* quia concordibus aquis iunctus & totus tunc fluit. in ea Meſene Apamia. Idem Stephanus : Ἀπάμεια ἔστι καὶ ἄλλη ἐν τῇ Μεσηνῶν γῇ , τῷ Τίγρητι περιεχομένη, ἐν ᾗ σχίζεται ὁ Τίγρις ποταμὸς , καὶ ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ μοίρᾳ περιέρχεται ποταμὸς Δέλας , ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ Τίγρις ὁμώνυμος τῷ μεγάλῳ. Suprà dixerat Μεσήνην appellari regionem quam Tigris & Euphrates mediam amplectuntur , heîc rectius eam ſic dici tradit , quam ambit Tigris diuiſo alueo. ex illis duobus alueis, Tigrim alterum vocari ait , ὁμώνυμος τῷ μεγάλῳ, alterum Δέλαν. Sed in libris quos vidi ſcriptos manu , legitur , Σίλλας. Et melius. is eſt qui Σίλλας vocatur Iſidoro Characeno in manſionibus Parthicis de regione Apolloniatide : διὰ μέσης δὲ αὐτῆς ῥεῖ ποταμὸς Σίλλα. Plinius alio loco : *Apamia , cui nomen Antiochus matris ſuæ impoſuit : Tigris circumfunditur huic , diuiditur Archoo.* Immo ſic dicta quod aquis circumdata ſit , ab אפף quod circumcingere ſignificat , & אם quod ciuitatem vel metropolim deſignat. Ἀπάμη, Ἀπάμεια, vt Καλλιόπη Καλλιόπεια , Εὐρώπη Εὐρώπεια & ſimilia. Sic *Gaddir* vrbs Hiſpaniæ intra duo Bætis amnis oſtia & mare , vndique aquis circumdata à Phœnicio גדר, quod ſepem & περίφραγμα vel locum circumſeptum ſignificat. *Gades* quoque inſula ab eadem origine. Omnes certe Apameæ vrbes interamnæ fuere. Stephanus : Ἀπάμεια , Συρίας πόλις , ἀπὸ Ἀπάμας τῆς Σελεύκου μητρὸς. ἐκλήθη καὶ Χερρόνησος ἀπὸ τῆς περιοχῆς τῶν ὑδάτων. immo Ἀπάμη eſt Χερρόνησος, vrbs aquis cincta ac circumdata. Hæc altera Apamea , τῷ Τίγρητι περιεχομένη. Eſt & Phrygiæ quæ olim Κελαιναὶ dicebantur, ad fluuium Heptaporon , quem ſepties tranſiri dicit Strabo , ἐκ τῶν περὶ τὰς καλὰς πεύκας χωρίων ἐπὶ Κελαινὰς κώμην ἰοῦσι. Sunt & aliæ Apameæ in Bithynia & Perſide. idem Stephanus: ἔστι καὶ τῆς Περσίας Ἐλυμαΐς πρὸς ἄρκτοις. ita legendum. Hæc *Apamia* Ammiano inter vrbes Perſidis recenſetur, & diuerſa eſt ab Apamea Meſenes quam Tigris circumfluit. Eam Apamiam *Meſenen* cognominatam tradit Ammianus lib. xxiii. *In omni autem Aſſyria multæ ſunt vrbes , inter quas Apamia eminet , Meſene cognominata.* Meſeni, Μεσηνοὶ dicuntur qui Meſenen incolunt. Hinc Ἀπάμεια Μεσηνή, vt Legio Μεσηνῶν. Apamia Bithyniæ ad mare ſita, quæ olim Myrlea , quam & ipſam ab Apama Nicomedis matre, Pruſiæ vxore dictam volunt. Sed illi viderint. nec enim ipſe pugnare contra audeo. Alia igitur , ἡ μέση τῶν ποταμῶν quæ vnica voce Μεσοποταμία : alia, Μεσήνη. Dionyſius de Meſopotamia:

Digitized by Google

Τὴν δὲ ποταμοῖσι Μέσην ποταμῶν ὀνόμηναν.
Priſcianus nouo & inepto vocabulo *Medamnam* dixit.

Indigenæ populi pro re dixere Medamnam.
nam dicendum eſſet *Mediamnam.* an *Meſanam* potius ſcripſit. Μέσην idem ſignificat. Verba Auieni ſic legenda ſunt, alterius interpretis:

—— *Medio tellus quæ funditur agro*
Hos amnes inter nomen tenet, at ſitus illam
Flumine præcinctam gemino per aperta locauit.

Male eſt in Editis: *Hos interamnis nomen tenet, aut ſinus illam.* quod verſus reſpuit. tellus, inquit, quæ medio agro hos inter amnes funditur, inde nomen tenet. Latini *Interamnas* dixere vrbes ac regiones, quas Græci Μεσωνίας, & Μεσηνάς. Stephanus, καὶ Μέση κατ' συγκοπήν, Μέση καὶ Μεσήνη. Inde Ptolemæo ἡ μέση χώρα, quæ alijs Μεσήνη. Inter vrbes quæ ad Tigrim ſitæ ſunt, recenſet Ἀπάμειαν, ὑφ' ἣν ὁ τῆ Βασιλείου ποταμοῦ πρὸς τὴν Τίγρη συμβολή. ἐγγὺς μέση χώρα. Aſinius Quadratus Μεσήνην, τὴν Μεσοποταμίαν dici volebat, ὑπὸ τῶν δύο ῥευμάτων μεταξὺ ῥεόντων Εὐφράτου καὶ Τίγριδος. Stephanus alio loco Μεσήνην vocat eam regionem quæ inter duo Tigridis oſtia interiacet. Sic enim ſcribit: Σπασίνου χάραξ πόλις ἐν τῇ μέσῃ, τῆ Τίγριδος Μεσήνης. Ita enim libri. At Ptolemæus Σπασίνου χάρακα ponit inter oſtium orientale Tigridis & Moſæi fluminis oſtia. Ita & Marcianus Heracleota. Idem Aſinius Quadratus referente eodem Stephano Meſopotamiam Ἀδιαβηνὴν etiam vocatam ſcripſerat: Μέση τῶν ποταμῶν χώρα μεταξὺ Εὐφράτου καὶ Τίγριδος, καὶ Ἀδιαβηνὴ ἐκαλεῖτο, ὡς ἱστορεῖ Ἀσίνιος Κουάδρατος. Certe Ἀδιαβηνὴ etiam Μεσήνη fuit, inter duos amnes Diabam & Adiabam, ſed non eadem cum Meſopotamia, ſed pars eius tantum, vt & Μεσήνη.

Pag. 66. D. *Adiabenos.*] Οἱ Ἀδιαβηνοί. Adiabeni populi τῆς Ἀδιαβηνῆς χώρας, vt Σωφηνοί, τῆς Σωφηνῆς, Μεσηνοί, τῆς Μεσήνης. Ita & Melitini, οἱ Μελιτηνοί, τῆς Μελιτηνῆς. Vnde *Melitene legio*, & *Apamea Meſene*, ἡ Μεσηνὴ Ἀπάμεια καὶ Μελιτηνὴ λεγεών. Hoc ſi aduertiſſet Scaliger, non temere pronuntiaſſet, aut nullam eſſe Melitenen Legionem, aut à Melita dictam eſſe, non à Melitene.

Amnem nobiliſſimum Choaſpen accipit.] libri quidam etiam ex vetuſtiſſimis legunt, *Hydaſpem.* quod non poteſt ferri. vnde enim Hydaſpes Indicus fluuius in Tigrim laberetur? Sed vereor ne Hydaſpem pro Choaſpe ſubſtituerit noſter, eo more quem perpetuum obtinet. Choaſpen igitur accipit Tigris. Is eſt Choaſpes quem vrbem Suſa adluere ſcribunt veteres, & cuius amnis aquam ſolam non aliam bibebant Perſarum reges, ideo circumferebant. Strabo: τὰ μὲν οὖν Σοῦσα ἐν μεσογαίᾳ κεῖται ἐπὶ τῷ Χοάσπῃ ποταμῷ περαιτέρω κατὰ τὸ ζεῦγμα. *Diaſpem* vocat Tibullus:

—— *& regia lympha Diaſpes.*

Ita enim veteres libri. Sed omnino corruptum pro *cuaſpes*, nam & *coaſpes* & *cuaſpes* in noſtris libris hoc loco reperi ſcriptum. Diſiunctis cruribus litteræ *u*, alterum adplicatum eſt litteræ *c* vnde factum eſt *d*. alterum

A ſolum remanſit iotæ vice. contraria mendi indole *autem* pro *alite* corruptum Plinij loco quem ſupra emendamus. iunctis in vnum *l* & *i*. *fertur autem curſu*, pro *fertur alite curſu*. Ex *cuaſpes* igitur factum *diaſpes* diuaricatis cruribus litteræ *u*. ita ex Arnobiano *cubus* exijt *dibus*. Quod viros doctiſſimos torſit olim, hodieque inaniter torquet. Nec enim illis pote perſuaderi veram eſſe emendationem noſtram, & miſere adhuc perſtant in illo tuendo *dibo*. Quod quid ſit neſciunt. *cubus* & *dynamis* nomina numerorum veteribus Arithmeticis Græcis pariter Latiniſque vſitata. Vide quæ ſuprà notauimus. In fragmentis

B Arithmeticis Epaphroditi: *Decies in dynamum: facis decies in ſe. fit centies. & centies in ſe, fit decies millies. Erit decies in dynamum. Decies in cubum: Facies decies in ſe, fit centies. & hoc ducis decies, fit millies. Erit decies in cubum.* Ex his patet quid ſit *cubus* in numeris, quid *dynamis*. Veteres membranæ apud Epaphroditum *dynamum* paſſim ſcribunt. atque ita planè apud Arnobium: *quid ſit cubus, aut dynamus*. apparet eos ita ſcripſiſſe. Græcis tamen, δύναμις: Hero: ἐμβαδὸν μὲν λέγεται δὲ τὸ ἔχον μῆκος καὶ πλάτος, (ὃ δὴ τὸ ἐμβαδὸν γίγνεται), ὃ δὴ δύναμις καλεῖται. στερεὸν μὲν λέγεται δὲ τὸ ἔχον μῆκος πλάτος καὶ βάθος, (ὃ δὴ

C στερεὸν γίγνεται), ὃ δὴ καὶ κύβος καλεῖται. At ἐν δὲ γραμμικοῖς τὸ κατ' εὐθεῖαν μετρούμενον, ὃ μόνον μῆκος ἔχει, ἀρχὴ καὶ ἀριθμὸς καλεῖται. Sic apud Geometras, quod in recto menſuram accipit, vocatur *Numerus*, quod in plano, *Dynamis*, quod in ſolido, *cubus*. In numeris, Dyas lineæ reſpondet, quæ longitudinem habet tantum. Hæc principium parium numerorum. Vnde & ἀρχὴ & γένεσις dicitur. bis duo primus quadratus, qui præter longitudinem etiam latitudinem accipit, & reſpondet embado ſiue areæ, & δύναμις vocatur. bis quattuor, primus cubus, qui numerus στερεῷ ac ſo-

D lido æquiparat. Sic Trias principium numerorum imparium. Ter tria *dynamis*: ter nouem *cubus*. De quibus nos alibi. Recta igitur lectio Arnobiana: *quid ſit dynamis, quid cubus.* At *Dibus* ibi ſcriptum pro *cubus* vt heic *Diaſpes* pro *Cuaſpes*. Vnde & *Hidaſpes*. Non igitur verum eſt, quod aſſerit vir magnus, *Diaſpem* Tibullo vocari, quem alij *Choaſpem* vocant, ab Vxijs oritur hic amnis, per Suſidem fluit, & in mare Perſicum cum Tigride exit. Vxij porro Οὔξιοι, Elymæis & Suſijs vicini. Tradit Strabo ex Polycleto Choaſpem, Eu-

E læum & Tigrim in eamdem paludem confluere, & ſic iunctim deferri in ſinum Perſicum. refert ex alijs ibidem, τοὺς δὲ Σούσων ποταμοὺς εἰς ἓν ῥεῦμα τὸ τῆ Τίγριδος συμπίπτειν, καὶ τὰς μεταξὺ διώρυχας τῆ Εὐφράτου. τοὺς δὲ Σούσων ποταμοὺς, intelligit Choaſpem & Eulæum, qui Suſa præterfluunt. Hoc eſt igitur quod heîc ait Plinius Tigrim accipere Choaſpem, ex Media. Scribit idem Plinius: *Lacus quem faciunt Eulæus & Tigris iuxta Characem, inde Tigri Suſa.* Ergo Suſa ad Eulæum amnem. Nihilominus etiam ad Choaſpem. Herodotus: καὶ δὴ ὕδωρ ἀπὸ τῆ Χοάσπεω ποταμοῦ ἅμα ἄγεται τῷ

Digitized by Google

παρὰ Σοῦσα ῥέοντες. Dionyſius de Choaſpe:

——— παρά τε ῥέων χθόνα Σούσων.

quod de Choaſpis aquis tradidere, quas tantum bibunt Parthorum reges, hoc idem de Eulæo traditum. Solinus ſupra de Eulæo flumine, *quod ortum à Medis tam puro fluore inclitum eſt, vt omnes inde reges non alias quam eius aquas bibant.* Plinius lib. xxxi. cap. iii. *Parthorum reges ex Choaſpe & Eulæo tantùm bibunt. Hæ quamuis in longinqua comitantur illos.* Miræ profectò res, ſi vnum idemque flumen Eulæus & Choaſpes: non magis paria de vtroque potuere prodi. Choaſpem ex Media oriri memorat Plinius, Eulæum quoque à Medis ortum ducere dicit Solinus. Vterque Suſa alluit, vterque Tigri recipitur, ex vtroque tantum bibunt Perſarum reges. Ptolemæus in Suſianæ deſcriptione Choaſpem non nominat, ſed Eulæi meminit tantùm. Mirumque, geminos ortus vni eidemque flumini aſſignat, duobus diuerſis locis, in Media & in Σουσιανῇ. Sic enim ſcribit: Εὐλαίου ποταμοῦ ἐκβολαί. Αἱ ἐν τῇ Σουσιανῇ πηγαὶ τοῦ ποταμοῦ. Αἱ ἐν τῇ Μηδίᾳ πηγαὶ τοῦ ποταμοῦ. Quid ad hæc dicendum? An Eulæus in Media oritur, deinde abſconditur, poſtea in Suſiana emergit? Nihil veriſimilius excogitari poteſt. alioquin ridiculum eſt vni flumini duos fontes dare, quod ex illis Ptolemæi verbis vulgo faciunt auctores Tabularum. An vero propius eſt duos diuerſos amnes in vnum confluere, & præter Suſa fluere iuncto alueo, quem alij Choaſpem, alij Eulæum appellarint? Hinc duos fontes Eulæo tribuerit Ptolemæus, quem Eulæum alij Choaſpem vocarunt. ſed quam priore loco poſuimus, potior veriórque coniectura. Et Plinius eam confirmat his verbis: *Suſianen ab Elymaide diſterminat amnis Eulæus ortus in Medis, medioque ſpatio cuniculo conditus, ac rurſus exortus, & per Meſſabatenen lapſus circumit arcem Suſorum ac Dianæ templum Auguſtiſſimum illis gentibus, & ipſe in magna cærimonia. Siquidem reges non ex alio bibunt, & ob id in longinqua portant.* Ex his omnibus liquet eumdem eſſe Choaſpem & Eulæum, ſed alio nomine vbi primum oritur, alio vbi denuo exoritur ſignari. Hæ ſunt duæ πηγαὶ quas Eulæo dat Ptolemæus, qui Choaſpis mentionem non facit. Hoc in alijs fluminibus ſexcentis vſu venit. Strabo qui Choaſpem ἀπὸ τῆς Οὐξίας oriri ſcribit, eas intelligit Εὐλαίου πηγὰς quæ in Suſiane. nam Οὐξία ſecundum eumdem Strabonem regio eſt inter Suſianen & Perſida. Alij Choaſpem in Medis originem habere dicunt. Hæ ſunt πηγαὶ τοῦ Εὐλαίου ἐν τῇ Μηδίᾳ. Per *Meſabatenen* labi Eulæum Plinius dicit, ita enim correximus. Meſſabatas collocat Ptolemæus vbi Vxios ponit Strabo, in itinere ſcilicet qui à Suſis ducit in Perſidis interiora. Idem Elymaïdem à Suſiane diſterminare eumdem fluuium prodit. Elymæi Vxijs vicini ad ſeptentrionem, qui Mediæ contigui ſunt, & montem Zagrum attingunt. Ex vicinitate vt ſolet aſſiduè inter ſe bellum gerunt Elymæi & Vxij. Ergo ab Oriente Suſidis Vxij

A ſunt & Meſſabatæ ſed & Elymæi. At Ptolemæus ad occidentem Suſianæ ponit fontes Eulæi quæ ſunt ἐν τῇ Σουσιανῇ, quos Strabo ἐν τῇ Οὐξίᾳ ex oppoſito collocat. Verùm hæc alij ſollicitius examinent. Strabo diuerſos facit Eulæum & Choaſpem, atque vtrumque διὰ τῶν Σούσων fluere dicit, & Tigridis alueo recipi. Quod quomodo procedere poſſit non video. Præter hunc Choaſpem Perſicum vel Suſianum, alius eſt Choaſpes Indicus, cuius idem Strabo meminit lib. xv. vbi de Alexandro loquitur Indiam ingredi volente his verbis: ἀνέστρεψε δ' οὖν ὑπερβαλὼν τὰ αὐτὰ ὄρη κατ' ἄλλας ὁδοὺς ἐπιτομωτέρας, ἐν ἀριστερᾷ ἔχων τὴν Ἰνδικήν, εἶτ' ἐπέστρεψεν εὐθὺς ἐπ' αὐτὴν, καὶ τοὺς ὅρους τοὺς ἑσπερίους αὐτῆς, καὶ τὸν Κώφην ποταμὸν, καὶ τὸν Χοάσπην, ὃς εἰς τὸν Κώφην ἐμβάλλει ποταμόν. Cophes ille qui Choaſpem recipit, Indicus fluuius. paulo poſt τὸν δὲ μετὰ τὸν Κώφην ὁ Ἰνδὸς, εἶθ' ὁ Ὑδάσπης, εἶθ' ὁ Ἀκεσίνης, καὶ ὁ Ὑάρωτις, ὕστατος δὲ ὁ Ὕπανις. Huc vſque progreſſus eſt intra Indiam Alexander. Si quis autem putat Choaſpem illum, qui in Cophenem Indiæ amnem exit, eumdem eſſe cum Choaſpe Perſico, qui & Eulæus, immane fallitur. Et tamen extitere veteres qui hunc errorem errarunt. Quid enim aliud hæc Dionyſij ſibi volunt?

Χωεὶς μὲν Κόρος ἐπὶ μέγας, χωεὶς δὲ Χοάσπης
Ἕλκων Ἰνδὸν ὕδωρ, παρά τε ῥέων χθόνα Σούσων.

ad eum locum Euſtathius, Choaſpem ἕλκων Ἰνδὸν ὕδωρ interpretatur, ὡς ἐκ τοῦ Ἰνδοῦ σχιζόμενον ποταμοῦ. quod eſt maximè ridiculum. in promptu eſſet reſcribere, ἕλκων Μῆδον ὕδωρ, cum Choaſpes è Medis ortum ducat iuxta alios ſcriptores, ſed vulgatam tuentur omnes veteres poëtæ interpretes, vt inde conſtet culpam auctoris eſſe. Auienus:

——— *perrumpens rura Choaſpes,*
Indica prouoluens procul æquora.

Priſcianus:

——— *Inde Choaſpes*
Fonte cadens Indo, qui ſtringit gurgite Suſa.

Confudit igitur Dionyſius Choaſpem Indicum cum Perſico, nec mirum eſt ſi duo cognomines fluuij in tam diſſitis regionibus reperiantur. Sic Ponticus Tigris, & Perſicus. Hypanis Scythicus & Indicus. Arrianus Ὕφασιν vocat Indicum illum amnem, vltra quem in Indiam progreſſus non eſt Alexander. Hunc Ὕπανιν Strabo alijque. Arrianus ὑπὲρ δὲ τοῦ Ὑφάσιος ἦλθεν Ἀλέξανδρος. Strabo de fluminibus Indicis quæ tranſiuit Alexander: ὕστατος Ὕπανις, περαιωθῆναι γὰρ περαιτέρω ἐκωλύθη. Plinius Hypaſim appellat, qui fuit itinerum Alexandri terminus. Præterea qui Straboni Ὑάρωτις, Arriano in Indicis Ὑδραώτης. At Choaſpes Indicus eidem Arriano Χόης dicitur in libris de Expeditione Alexandri, & forte ibi ſcriptum Χόης compendioſè pro Χοάσπης, vt ἄνος pro ἄνθρωπος & ſimilia. Nam ad ingreſſum Indiæ Κώφηνα primum ſtatuit fluuium, deinde Χόην. Strabo Κώφην & Χοάσπην ibidem recenſet, & Choaſpem in Cophen incidere dicit. Ptolemæus in Arachoſia & illis locis Choaſpa vrbem, & Arachoton vicinas numerat, vnde

regioni nomen. τὰ Χόασπα dicta fortaſſe ab illo fluuio Choaſpe, nam ad flumen ſita ſunt, & Arachoſia ab oriente vicinam habet Indiam. Quinetiam Parthi Arachoſiam Ἰνδικὴν λευκὴν appellabant. Strabo autem ad occidentale latus Indiæ quod Arachoſiæ conterminat Cophen fluuium. ponit, in quem Choaſpes influit. idem vſque ad Indum flumen Arachoſiam facit pertingere. Plinius quattuor Satrapias, Gedroſios, Arios, Paropamiſadas & Arachotas ad orientem flumine Cophete includi dicit, quæ alij omnia Ariorum nomine comprehendebant. idem Arachoton oppidum & flumen eiuſdem nominis eſſe ſcribit, quod quidam Cophen dixere. Ita vulgo ſcribitur in Plinio: *Arachoſia cum oppido flumine eiuſdem nominis quod quidam Cophen dixere.* Sed aliter libri qui legunt: *Arachoſia cum flumine, oppido & eiuſdem nominis, quod quidam Cutim dixere, à Semiramide conditum.* Vulgatam lectionem procudere correctores ingenio ſuo. in Arachoſia flumen eſt Arachotos, eſt & oppidum eiuſdem nominis, quod quidam *Cutim* dixere. Sed legendum, *Cophen*, aut *Cophena.* Stephanus non flumen ſed oppidum ab Semiramide conditum hoc nomine appellatum ſcribit: Ἀραχωσία πόλις ὑπὸ Σεμιράμιδος κτισθεῖσα, ἥτις καὶ Κωφὴν ἐκαλεῖτο, οἱ πολῖται Ἀραχῶται, τῆς δὲ Κωφῆνος, Κωφηνοί. Ergo ἡ Κωφὴν vocabatur hoc oppidum. Ad amnem ſita Choaſpa, qui amnis etiam Ptolemæo, Ἀραχωτὸς, vt & ipſum oppidum. perperam Stephanus, duplices conſtituit Ἀραχώσιας. Verum de his infrà. Κώφης etiam fluuius dictus eſt, qui alijs ὁ Κωφήν. Κωφῆνος. Choaſpes in illum Copheta exonerat. Verùm hæc alibi. Quod ad Choaſpem Perſicum attinet, recentiores Eulæum pro eo poſuere. Arrianus qui totam illam παραλίαν Perſici ſinus, in quam Tigris exonerat nullum agnoſcit Choaſpem, ſed Eulæum tantum, quem canali manu facto cum Tigride iungi ſcribit. Sic enim ſcribit lib. VII. αἱ δὲ ἄλλαι νῆες αἰ κομισθεῖσαι κατὰ τὸν Εὐλαῖον ἐς τὴν ἐπὶ τὴν διώρυχα ἣ τέτμηται ἐκ τοῦ Τίγρητος εἰς Εὐλαῖον, ταύτῃ διεκομίσθησαν εἰς τὸν Τίγρητα. Ergo nullus amnis inter Eulæum & Tigrim. At Ptolemæus inter Eulæum & Tigrim in eadem Suſiana Moſæum fluuium collocat, qui mari Perſico ſe ſe inſinuat in latere Suſianæ meridionali. Marcianus Heracleota Μαγαῖον vocat illum amnem, qui eſt inter Tigridis oſtia & Eulæi. & ſic oram illam maritimam Perſici Sinus, qua latus Meridionale Suſianes cluditur, deſcribit. Ab orientali oſtio Tigridis ad Spaſinis Characa octoginta ſtadia numerat. A Charace Spaſinis vſque ad Μαγαίου ἐκβολὰς, quem Μωσαῖον vocat Ptolemæus, ſtadia ſeptingenta: à Magæi oſtijs ad Steloan ſinum, ſtadia quadringenta: à ſinu Steloa ad Eulæi amnis exitus, ſtadia ducenta. κατὰ τοῦτον inquit, τὸν ποταμὸν ἐν τῇ μεσογείᾳ πόλις κεῖται τῆς Σουσιανῆς μητρόπολις τὰ Σοῦσα. Vocat Στηλώδη κόλπον, qui Ptolemæo Πηλώδης κόλπος, vt in alterutro mendum eſſe neceſſe ſit. ἀπὸ δὲ τῶν Εὐλαίου ποταμοῦ εἰς πέλαγος ἀμμῶδες ἐπὶ τὰς τοῦ Ὀρατίου ποταμοῦ ἐκβολάς ... Ptolemæus Ὀροάτιν hunc fluuium appellat, & melius. Sic enim Strabo & alij vocant. inde igitur corrigendum apud Marcianum, ἐπὶ τὰς τοῦ Ὀροάτιος ἐκβολάς. & ſupra latus illud Suſianæ definit, ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τῶν εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον τοῦ Ὀρούδιος ποταμοῦ, ibi quoque legendum Ὀροάτιος ποταμοῦ. in toto illo Paraplu qui à Tigridis oſtijs ad Oroatis oſtia pertinet nulla Choaſpis amnis mentio. Ad Eulæum porro non ad Choaſpem ſita eſſe Suſa docet Marcianus, quæ veteres ad Choaſpem collocant. Strabo poſtquam ſcripſit Tigrim vbi in mare effunditur acceptis amnibus Choaſpe & Eulæo Paſitigrim appellari, poſtquam inquam de eo Paſitigri multa dixit, protinus adijcit: μετὰ γὰρ τὸν Χοάσπην ὁ Κοπράτας ἐστὶ καὶ ὁ Πασίτιγρις ὃς καὶ ἐκ τῆς Οὐξίας ῥεῖ καὶ αὐτός. Diuerſum oportet eſſe hunc Paſitigrim, ab eo Paſitigri qui Tigris eſt. Nam Tigrim vbi rurſus iungitur, & totus fluit, Paſitigrim vocari prodidere. Poſt hunc Paſitigrim Choaſpes qui in eum influit ab Vxia regione ortus vt vult Strabo. poſt Choaſpem Copratas, & Paſitigris qui & ipſe ἐκ τῆς Οὐξίας ῥεῖ. Arrianus de Expeditione Alexandri lib. III. ſcribit Alexandrum vbi à Suſis caſtra mouit, vt in Vxiorum regionem ingrederetur, tranſiſſe fluuium Paſitigrim: ἄρας ἐκ Σούσων καὶ διαβὰς τὸν Πασίτιγριν ποταμὸν, ἐμβάλλει εἰς τὴν Οὐξίων γῆν. Hi Vxij ad orientem ſunt Suſis. Eulæus Suſa præterfluit. Ergo poſt Eulæum hic Paſitigris verſus orientem, poſt Choaſpem qui Eulæus eſt à Strabone cenſetur. Meminit huius Paſitigris & Curtius, quem oriri dicit in montibus Vxiorum, & Perſico mari inſinuari leni aquarum tractu. Recentiores nuſquam huius Paſitigris meminere Ptolemęus & Marcianus. Nec video qui locus illi poſſit eſſe, aut quod nomen dari in illa ora maritima Suſianæ. inter Tigridis ἐκβολὰς, & Eulæi Magæus in idem mare funditur. Hodie vocatur *Maeu*, non obſcuris veſtigijs priſci nominis. Vt hinc conſtet Μαγαῖον vel Μωγαῖον pro Μωσαίῳ, in Ptolemæo reſcribendum eſſe: Magæus non poteſt eſſe Paſitigris. Nam poſt Eulæum Paſitigris ille verſus orientem. Poſt Eulæum Oroatis eſt quem Ὀράτιον pro Ὀροάτιν multis locis vocat Marcianus, vel quiſquis ille auctor. Hic vltimus Suſianæ fluuius, & fortaſſe hic erit quem Paſitigrim auctores priſci dixere. Certè Oroatis ex Vxijs oritur & Perſidem ab Suſiana diſterminat. intra Suſianam porro Vxios & Meſſabatas comprehendit, per quos Oroatis fluit. Nihil igitur veriſimilius quam Paſitigrim eſſe Oroatim, qui poſt Choaſpem vel Eulæum ab illis veteribus ſtatuitur. Strabo tamen qui amnis huius Paſitigris meminit, Oroatim etiam agnoſcit quo finiri Perſidem dicit à latere Suſianæ. Ὀροάτην vocat, ſed legendum Ὀροάτιν. Idem ex relatione Nearchi tradit diſtare τὸν Πασίτιγριν ἀπὸ τοῦ Ὀροάτιδος περὶ διχιλίους σταδίους, hoc eſt ducentis quinquaginta millibus paſſuum. Paſitigris ille quem intelligit Nearchus Tigris eſt, qui

ſic vocabatur in exitu ſuo, κατὰ τὰς ἐκβολάς. Marcianus Heracleota, ἀπὸ τοῦ Τίγριος ποταμοῦ μέχρι τῆς τοῦ Ὀροάτιδος ποταμοῦ ἐκβολῶν τὸν παράπλουν τῆς Σουσιανῆς χώρας: mille octingenta ac triginta ſtadia patere ſcribit, hoc eſt centum ſeptuaginta ſtadijs minus quam Nearchus. Plinius à flumine Oroati ad Characem ducenta & quadraginta paſſuum millia intereſſe dicit. hoc eſt ſtadia mille & nongenta cum viginti. Quibus ſi addas octoginta ſtadia quæ à Charace ſunt vſque ad Tigrim, rotundo numero fient, ducenta quinquaginta millia paſſuum, vel bis mille ſtadia, quæ ex computatione Nearchi inter Paſitigrim & Oroatim patent. At Paſitigris ille quem ex aliorum opinione refert Strabo qui ex Vxiorum regione oritur, & in Perſicum mare euoluitur, non poteſt conuenire cum alio amne quàm cum Oroatide. & nugæ ſunt quæ de illo veteres ſcripſere, vt & de Choaſpe qui nullus eſt in toto illo tractu & ora Suſianæ regionis præter Eulæum. At Paſitigrim illum quem Alexandrum tranſiſſe dicit Arrianus, quum Suſis profectus in Vxiorũ regionem ingredi vollet, Τίγριν vocat Diodorus Siculus lib. XVII. & quarto die ad illum amnem perueniſſe ſcribit Alexandrum, poſtquam à Suſis mouerat. Verba eius adſcribam: αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως ἀναζεύξας τεταρταῖος ἐπὶ τὸν Τίγριν ποταμὸν ἀφίκετο, ὃς ῥέων ἀπὸ τῆς Οὐξίων ὀρεινῆς, τὸ μὲν πρῶτον φέρεται διὰ χώρας τραχείας, καὶ χαράδραις μεγάλαις διειλημμένης ἐπὶ σταδίους χιλίους. ἔπειτα διαρρεῖ χώραν πεδιάδα, πραϋνόμενος ἀεὶ μᾶλλον καὶ διελθὼν ἑξακοσίους εἰς τὴν κατὰ Πέρσας θάλασσαν· διαβὰς δὲ τὸν Τίγριν προσῆγεν ἐπὶ τὴν Οὐξίων χώραν. Nemo eſt qui de Tigride Meſopotamiæ hæc accipere queat. Verba illa Diodori totidem verbis reddidit Curtius, vt planè interpretem egerit. *Rex*, inquit, *quartis caſtris peruenit ad fluuium, Paſitigrim incolæ vocant, oritur in montibus Vxiorum, & per quinquaginta ſtadia ſilueſtribus ripis præceps inter ſaxa deuoluitur, accipiunt deinde eum campi, quos clementiore alueo prætérit, iam nauium patiens: ſexcenta ſtadia ſunt mollioris Soli, per quod leni tractu aquarum Perſico mari ſe inſinuat.* Hæc ſola differentia eſt quod Diodorus Τίγριν, Curtius *Paſitigrim* appellat. Etiam in eo diſſident quod per quinquaginta ſtadia inter ſaxa deuolui illum amnem narrat auctor Latinus, vbi Græcus χιλίους σταδίους numerat. Sed mendum eſt in Græcis. Nam fluuius ille ſeptingenta in totum ſtadia currit à fontibus ſuis vſque ad exitus quibus in mare effunditur, vt teſtis eſt Diodorus alio loco his verbis: καὶ φερόμενος ἀπὸ τῆς ὀρεινῆς ἐπὶ σταδίους ὀκτακοσίους εἰς τὴν ἐρυθρὰν ἐξερεύγεται θάλασσαν. ibi etiam Τίγριν vocat. Cum ſexcenta ſtadia ſint mollioris ſoli, per quæ leni agmine labitur, quinquaginta aut centum tantùm eſſe oportet, quibus per ſalebras & ſaxa deuoluitur, quum totus eius curſus quam longus eſt ſeptingentis ſtadijs conficiatur. Ad hoc igitur exemplar corrigendus Diodorus. Tigrim illum abeſſe Suſis vnius diei itinere ibidem tradit idem. Diſſentientibus Ducibus

A poſt mortem Alexandri Magni, & in partes diductis, iamque ad bellum ſeſe parantibus, cum Antigonus in Meſopotamia eſſet, Eumenes Suſis cum reliquis ducibus, Antigonus Tigri flumine nauigijs iuncto copias tranſduxit. Verba Diodori: ἔζευξε ναυσὶ τὸν Τίγριν ποταμὸν, καὶ περαιώσας τὰς δυνάμεις ὥρμησε πρὸς τοὺς πολεμίους. Heîc de Tigri qui Meſopotamiam facit, accipiendum. Eumenes & reliqui duces qui Suſis erant, audito Antigoni aduentu, relicto oppido, τὰς δυνάμεις ἀναλαβόντες, ὥρμησαν ἐπὶ τὸν Τίγριν ποταμὸν ἀπέχοντα Σούσων ὁδὸν ἡμέρας ἢ τῆς ὀρεινῆς ἔχεται τῆς ὑπὸ τῶν αὐτονόμων κατεχομένης, οὓς Οὐξίους προσαγορεύουσιν.

B Hic eſt ille Tigris quem Curtius & Arrianus Paſitigrim vocant, qui in latere Suſianæ orientali fluit, quum Tigris Aſſyrius occiduum latus eiuſdem regionis claudat. Diodorus eodem libro, Κοπράτην fluuium ex montanis delapſum εἰς τὸν Τίγριν ἐκπίπτειν dicit. De Tigride Vxiorum intelligi par eſt, non de Aſſyrio. Atque hic eſt Κοπράτης Strabonis cuius meminit his verbis: μετὰ δὲ τὸν Χοάσπην ὁ Κοπράτης ἐστὶ καὶ ὁ Πασίτιγρις, ὃς ἐκ τῆς Οὐξίας καὶ αὐτὸς ῥεῖ. Cum multis locis fluuium illum Vxiorum Τίγριν vocet Diodorus, ſemel vt puto Πασίτιγριν appellauit hoc loco:

C ἀναζεύξαντος αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ Πασιτίγριος προσῆγε τῆς Περσίδος εἰς Περσέπολιν τὸ βασίλειον. Vltra Eulæum eſſe ad orientem ex eodem ſcriptore colligi poteſt, vbi dicit Antigonum ad hunc amnem victum ab Eumene receſſiſſe ac refugiſſe in oppidum Badacen ad fluuium Eulæum ſitum. Hic Tigris ſiue Paſitigris Aſſyrio ὁμώνυμος non alius poteſt eſſe quàm Oroatis: quem Tigrim aut Paſitigrim videntur appellaſſe illi qui cum Alexandro fuerunt, quod eius verum nomen ignorarent. Sic Choaſpem veteres nominarunt, quem Eulæum recentiores paſſim indigetant etiam illi qui res Alexandri

D litteris mandarunt. Strabo alijque veterum diuerſa flumina putarunt, quæ diuerſis tantum nominibus appellata ſunt. Sic Χοάσπης & Εὐλαῖος idem, vt Πασίτιγρις τῆς Οὐξίας & Oroatis. quem Paſitigrim etiam Tigrim vocauerunt, quia fluuius cognominis in Aſſyria vtroque hoc nomine cenſeretur. Sequitur apud Strabonem: ἐστὶ δὲ καὶ Κῦρος ποταμὸς διὰ τῆς κοίλης καλουμένης Περσίδος ῥέων περὶ Πασαργάδας, οὗ μετέλαβε τὸ ὄνομα ὁ βασιλεὺς ἀντὶ Ἀγραδάτου μετονομασθεὶς Κῦρος. & hic amnem Perſicum cognominem facit nobiliſſimi amnis Armeniæ ma-

E ioris qui in Caſpium mare exibat. Atqui amnis ille Perſicus non Κῦρος, ſed Κόρος vel Κόρεος dicebatur. Dionyſius periegeta de fluminibus Perſicis:

Χωεὶς μὲν Κόρος ἐστὶ μέγας χωεὶς τε Χοάσπης.

Certe χωεὶς Choaſpes, & χωεὶς Corus ille, nam Choaſpes ad orientem Perſici regni in Carmania fluit, & in ſinum Perſicum exonerat, Choaſpes ad occidentem. Auienus paraphraſtes Dionyſij *Cyrum* vocat:

Arua ſecat Cyrus, perrumpit rura Choaſpes.

Priſcianus *Coron*, & melius:

Hinc Coros immenſus profunditur, inde Choaſpes.

Digitized by Google

Is eſt qui Κύρος Ptolemæo dicitur & Marciano Heracleotæ, qui Syneſij temporibus vixit, cuius & apud Syneſium mentio eſt. Geographia porro illa verſibus ſcripta Iambicis ad Nicomedem Bithyniæ regem, quæ nomine Marciani Heracleotæ inſcripta eſt, non poteſt huius eſſe; ſed Apollodori eſt qui τὰ χρονικὰ verſibus ſimiliter Iambicis compoſuit, quæ ſæpe veteribus citantur. Ptolemæum non raro laudat in Periplo Marcianus & non pauca ab eo ſumpſit. In Carmania vterque Κύρον fluuium conſtituunt, qui male Κάρος vocatur in Ptolemæi Græcis Editionibus. In eadem Carmania Πασαργάδας ambo collocant ad mare, circa quos τὸν Κῦρον fluere ſcribit Strabo. qui Κῦρος eſt Κόρος Dionyſij, & Κύρος Ptolemæi. Eadem nominum vicinitate adductus, Araxem, τὸν Ἀράξην in Perſide ponit prope Perſepolin, quum Araxes Armeniæ ſit fluuius qui in Caſpium mare ſeſe exonerat. Sed Ἀρόσιν vel Ἄροσιν qui maximus eſt Perſidis fluuius, Ἀράξην vocauit, vt Κύρον vel Κόρον, dixit Κῦρον. De Aroſi vide Arrianum in Indicis. Certe Ἀρόσις eſt Araxes Perſicus Strabonis. Hæ ſunt antiquorum Geographorum circa vrbium nomina, & locorum ſitus exercitationes Sic Ὕπανιν vocarunt Indicum fluuium Scythici fluuij nomine, quem recentiores Ὕφασιν. Ita & Perſicum vel Suſianum fluuium *Eulæum*, cognominem fecere Indico Choaſpi, cuius & mentionem habet Curtius. Quidam etiam vtrumque confudere, vt Dionyſius.

Pag. 66. D. *Euphratem defert in ſinum Perſicum.*] Plinius: *inter duorum amnium oſtia viginti quinque millia paſſuum fuere. Sed longo tempore Euphratem præcluſere Orcheni & accolæ agros rigantes: nec niſi per Tigrim defertur in mare.* Non dicit Plinius, ſimpliciter Euphratem per Tigrim ſemper in mare deferri, ſed cum Orcheni Euphratem præcluſiſſent ad rigãdos agros, canalibus carptus ac riguis diſtractus, quæ in Tigrim incidebant, ſic per Tigrim deferebatur in mare. Meminit harum διωρύγων Strabo quæ ex Euphrate ductæ in Tigrim emittuntur ad rigandos agros qui inter Tigrim ſunt & Euphratem. ἄλλοι δέ φασι τοὺς διὰ Σούσων ποταμοὺς εἰς ἓν ῥεῦμα τὸ τοῦ Πασιτίγριος συμπίπτειν, καὶ τὰς μεταξὺ διώρυχας τοῦ Εὐφράτου, διὰ δὲ τοῦτο κατὰ τὰς ἐκβολὰς ὀνομάζεσθαι Πασίτιγριν. Pallacopas vocabatur foſſa ex Euphrate aperta, quæ totum ferè amnem exhauriebat, & in paludes auertebat, à recto curſu & exitu ſuo in mare. quamdiu hæc aperta fuit, præcluſus erat Euphrates, nec niſi per paludes & Tigrim euehebatur in mare. Hoc eſt quod ait Plinio longo tempore Euphratẽ præcluſiſſe Orchenos & ceteros accolas rigantes agros. poſtea Satrapes quidã Babyloniæ magno labore canalis huius quo diſtrahebatur Euphrates, oſtia obſtruere conatus eſt, amnemque in alueum ſuum priſtinum & intra ripas ſuas reducere. Quod & Alexander Magnus cum ibi eſſet, perficiendum & abſoluendum curauit. Vide Arrianum lib. VII. falſum eſt igitur quod heîc

A ſcribit Solinus Euphratem per Tigrim in mare deferri, quod obtinebat tunc cum præcluſus Euphrates, ac per canales foſſaſque carptus, & in Tigrim delapſus, languidas atque tenues tantùm reliquias ſine nomine in mare emittebat.

Zmilanthis in ipſo Euphratæ alueo legitur.] ita libri. Sic Auienus: *Proximus Euphratæ manat liquor.* Sic *Oreſtæ*, & ſimilia. *Zmilanthis* porro heîc ſcribunt Soliniani libri huius gemmæ nomen, quæ *Zmilaces* in vulgarijs Editionibus Plinij vocatur. Sed in libris Plinianis *Zmilampis* appellatur, pro *Zmilanthis*, vel B *Zmilantis*. vt t. & p. ſæpe inuicem ponuntur. Ita igitur in Plinio reponendum. nec aliter habent Iſidori manuſcripta exemplaria, ἡ Ζμιλανθίς.

Gemma ad imaginem marmoris Proconneſij.] libri: *Proconnenſis.* idiotiſmos temporum illorum pro *Proconneſenſis.* vt *Peloponenſis* pro *Peloponeſenſis.* ſic ſuprà *Proconnenſis ancilla*. Plinius *Proconneſium* marmor melius vocat. Quid autem illud eſt quod ait gemmam illam ad imaginem eſſe marmoris Proconneſij? an per *imaginem* colorem tantùm intelligit, an formam? εἶδος Græci pro colore ſæpe dicunt, vt C ante notauimus. Sic φοινικοειδὲς χρῶμα Arriano in Indicis quod φοίνικος εἶδος habet, id eſt colorem.. φοίνικον alij vocant. Ita ille in Indicis: βάπτονται Ἰνδοὶ, χροιὴν δὲ ἄλλην καὶ ἄλλην. οἱ μὲν ὡς λευκὰς φαίνεσθαι, ὅσοις λευκοτάτας, οἱ δὲ κυανέας, τὰς δὲ φοινικέας τὰς, τὰς δὲ πορφυρέας, ἄλλας φοινικοειδέας. ſic χρυσοειδὲς, ἀργυροειδὲς, quod colore auri vel argenti eſt. *Faciem* Latinos pro colore vſurpaſſe etiam notauimus ſupra. *Imaginem* hoc ſenſu poſuit heîc Solinus. *Gemma ad imaginem marmoris Proconneſij, niſi quod in medio vmbilico lapidis iſtius glaucum vt oculi pupula internitet.* Plinius ſimpliciter dixit, *Proconneſio marmori ſimilem eſſe, medio colore glauco.* D Proconneſium marmor album erat, venis intercurrentibus nigris, modò recto diſcurſu, modò obliquo & intorto. Auctor vetus de marmoribus: τῶν λίθων ὁ μὲν Καρύστιος λευκός ἐστιν ἐν ταυτῷ καὶ πορφυροῦ χρώματος ὑπολάμπων, ὁ δὲ Θετταλὸς φράσιος, ὁ δὲ Προκοννήσιος λευκὸς μὲν, φλέβας δὲ ἔχει μελαίνας, τῇ μὲν εἰς εὐθὺ, τῇ δὲ καμπύλας καὶ συνεστραμμένας, ὁ δὲ Βυζάντιος ἀκράτῳ χρῶται τῷ μέλανι, ὁ δὲ Γαλατικὸς λευκός ἐστιν, ὥσπερ γάλα. Proconneſium igitur marmor in candido venas habet nigras, at Zmilanthis lapis qui illi marmori ſimilis eſt, pro venis nigris, in medio glaucas præfert.

E *Niſi quod in medio vmbilico lapidis iſtius glaucum vt oculi pupula internitet.*] quidam libri, *in medio vmbilico*, vt editum eſt. Alij, *in medio vmbunculo.* non magnopere intereſt quomodo legas, quum vtrumque idem ſit. *Vmbilicum* vel *vmbunculum* lapidis aut gemmæ vocat quod in medio gemmæ extuberat. Ὀμφαλὸν Græci in clypeo dixere τὸν ὕμβωνα quod in medio clypeo eminet, Latini *vmbonem*. Sic ὀμφαλὸν in toga, qui ex multis plicis ſtructus erat ad inſtar vmbilici Latini *vmbonem* dixere. Quod vſpiam protuberat aut eminet in

Digitized by Google

rotunda forma his nominibus ſignauerunt. Librorum *vmbilicos*, quos Græci ὀμφάλους appellant oſſea vel eborea ornamenta in medio extantia ad vmbilici imaginem, *vmbones* vel *vmbunculos* etiam liceat appellare. Ομφαλον etiam dicebant quod in medio placentarum vel popanorum inſtar vmbonis vel vmbilici extumeſcens fiebat. Mœris Atticiſta: Φθοῖς κονοειδὲς Ἀττικῶς, ὃ δὲ πέμμα πλατὺ, ἔχον ὀμφαλὸν, πόπανον Ἑλληνικῶς. Hinc ſupercilia montium *vmbones* apud Statium. Græcum eſt ἄμβων, Æolice ὄμβων, Latine *vmbo*. Heſychius: ἄμβη ἡ τῆς ἴτυος ὀφρὺς τῶν κοίλων ἀσπίδων. Ex eadem origine eſt, ſed aliter Latini *vmbonem* Clypei vocant, non quod in extimis oris circum eminet, ſed quod in medio rotundum exiſtit, quem Græci vocant ὀμφαλόν. ventrem ampullarum ἄμβωνας Græci vocant à tumore vmbilicato: Pollux: τὰ δὲ κύτους αἱ ἑκατέρωθεν πλευραὶ ὥσπερ τῶν χυτρῶν ἄμβωνες καλοῦνται. Inde ἄμβιξ olla, quod ventrem habeat protumidum. Αμβωνας Grammatici interpretantur, προσαναβάσεις ὀρῶν. Heſychius: Αμβωνες, αἱ προσαναβάσεις τῶν ὀρῶν, Αἴσχυλος Κερκύωνι καὶ Σισύφῳ. Hinc *Ambo* lapideus ſuggeſtus rotundus ad inſtar turris, quod vtrimque aſcenſus habebat, in medio templo extrui ſolitus, vnde legebantur ſanctæ ſcripturæ ad populum, & ſermo prædicabatur. Eum ita deſcribit Paulus Silentiarius:

Ἐν δέ τις εὐρυπέροιο κατ' ἴνδαλμα μέσσα μελάθρου
Ἀβρὸς ἰδεῖν καὶ μᾶλλον ἐς αὐτόθι τοῦ νεοδμῆτος
Πύργος ἀνεγρόμενος ἀπόκριτος ἤθεσι βίβλων
Ὀρθάδιος βάθροις, διδυμάοσιν ἀμβατοῖς ὅμως
Ὧν μία μὲν ποτὶ νύκτα τιταίνεται, ἡ δὲ πρὸς ἠῶ.
Εἰσὶ γὰρ ἀλλήλων ἐναντίαι, ἀμφοτέραι δὲ
Εἰς ἕνα χῶρον ἄγουσιν ἴσον σεληναίῳ κύκλῳ.

Poemati illi titulus eſt, Ἔκφρασις τοῦ Ἄμβωνος. Sed de hoc ambone alibi. At Latinis *vmbo montis* ab eadem voce ἄμβων, iugum montis ſummum, in orbiculatum acumen ſurgens. Statius:

—— *vndiſona quos circuit vmbo Malea.*

Idem alibi:

—— *quod ſolidus contra riget vmbo maligni*
Montis.

Vt *vmbo* in clypeo. Sic ὄρεα ὀμφαλόεντα vocant ad inſtar vmbilici ſeſe attollentia montium iuga. Nicander:

Ἡ γὰρ δὴ σὺ μὲν ἄγχι πολυστροίβοιο θαλάσσης
Ἄρκτον ὑπ' ὀμφαλόεσσαν ἐνάσσαο, ἔγχι τε Ῥείης,
Λοβρίνης θαλάμαι τε καὶ ὀργαστήριον Ἄττεω.

de Cyzico loquitur in qua mons Αρκτος, vnde & Αρκτόννησος ipſa inſula dicta. eum montem ὀμφαλόεντα vocat Nicander, ab vmbonis figura vel vmbilici. At Scholiaſtes Nicandri, & veteres Grammatici quidem de vrſa cæleſti eum locum accepere. Ridiculè. Heſychius: ὀμφαλόεσσα ἡ ἄρκτος διὰ τὸ μέσον τὸν βόρειον πόλον περιελίξειν. τινὲς δὲ τὴν Κύζικον χώραν ἢ ὀμφαλοὺς ἔχουσαν, ἢ στρογγύλην, καὶ ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι. Locum illum Nicandri interpretatur. Ex varijs expoſitionibus verior vltima quæ στρογγύλην explicat. vt ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι, aut rotundæ, aut quæ vmbonem habent, id eſt ὄμφαλον. *Vmbones* in gemmis vocat Plinius partem illam quæ in medio protuberat. *Arabica*, inquit, *excellunt candore circuli prope lucido, atque non gracili, neque in receſſu gemmæ, aut in deiectu renidente, ſed in ipſis vmbonibus nitente*. Inde *vmbunculum* lapidis dixit hoc loco Solinus, quem in altera editione *vmbilicum* vocauerat. quinetiam paruos ac rotundos calculos vmbilici figura extuberantes. Valerius *vmbilicos* appellat de Scipione & Lælio: *conſtat namque eos Caietæ ac Laurenti vagos litoribus conchulas, & vmbilicos lectitaſſe*. Ita etiam vocat Cicero II. de oratore. Sic *ocellos* vel *ocellatos* huiuſmodi littorales lapillos oculi ſpecie nitentes dixere. Scribit Suetonius Auguſtum ſolitum eſſe *ludere ocellatis nucibuſque*. Vbi *ocellati* calculi ſunt in formam ocelli facti, vel oculi modo lucentes. Plinius de Callaïde: *Vtrobique autem in rupibus inuijs ac gelatis oculi figura extuberans leuiterque adhærens*. Eſt & gemma quæ vocabatur *Beli oculus*. Idem Plinius: *Beli oculus albicans pupillam cingit nigram è medio aureo fulgore lucentem. Hæc propter ſpeciem ſacratiſſimo Aſſyriorum Deo dicatur*. ita legendum, non *pingit*. Sic *Nympharum oculi*, Græcis huiuſmodi littorales calculi vocabantur. Victor alter de Caligula: *neque ſecus contractis ad vnum legionibus ſpecie in Germaniam tranſgrediendi conchas vmbilicoſque in ora maris Oceani legi iuſſit, cum ipſe nunc fluxo cultu Venerioque intereſſet, nunc armatus ſpolia à ſe non ex hominibus, ſed cæleſtium capi dictitaret, ſcilicet quod huiuſmodi piſces Græcorum dicto, quis augendi omnia ſtudium eſt, Nympharum lumina accepiſſet*. Locum integrum afferre libuit, vt emendarem. Caligula in Oceani littore conchas & lapillos teretes à militibus legi iuſſit armatis, armatus & ipſe, ſpolia illa Oceani dictitans. Suetonius: *poſtremo quaſi perpetraturus bellum directa acie in littore Oceani ac baliſtis machiniſque diſpoſitis nemine gnaro ac opinante quidnam cœpturus eſſet, repente vt conchas legerent, galeaſque & ſinus replerent imperauit. Spolia oceani vocans, Capitolio Palatioque debita*. Suetonius *conchas* tantùm dixit, Victor addidit & *vmbilicos*, quos pariter cum conchis iunxere. Cicero & Valerius Maximus. Sic Ouidius *conchas* & *teretes lapillos*, qui ſunt vmbilici:

—— *munera fert conchas tereteſque lapillos.*

Hi teretes lapilli ſunt calculi littorales ad inſtar vmbilici, vnde & ſic appellati. *Veneris vmbilicos* quibuſdam appellatos notat alicubi Turnebus, ſed fallitur. Herba eſt quam ſic vocauere, quæ Græcis Κοτυληδών. Conchas igitur & vmbilicos quum à militibus armatis lectitari iuberet Caligula, ſpolia non ex hominibus ſed ex dijs à ſe capi dictitabat. quare? *Scilicet quod huiuſmodi piſces Græcorum dicto quis augendi omnia ſtudium eſt nympharum lumina accepiſſet*. ita Victor. vbi legendum *cepiſſet*. Aut ad conchas, aut ad vmbilicos hæc referenda, nihil enim aliud in littore Oceano collegit Caligula, nullas conchas noui quas *nympharum lumina* aut *ocellos* Græci appellarint. Sed quod ait *huiuſmodi piſces* de conchis accipiendum

accipiendum potius videtur. Conchæ tamen propriè non ſunt piſces, præſertim quæ in littore leguntur exuuiæ ſunt & ſuperficies animalis, non animal ipſum. Ridiculè itaque piſces pro conchis illis dixiſſet. Puto ſcripſiſſe Victorem: *quod huiuſmodi calces*. Antiquarius eſt in multis auctor ille, & *calces* dixit pro calculis, vel minutis lapillis. Feſtus: *ex quo genere ſunt calces qui per diminutionem dicuntur calculi*. ea voce vſi Plautus & Lucillius alijque. Calces ſunt ψῆφοι. Imperitus aliquis *piſces* correxit in illo Victoris loco, quia præceſſerat de conchis lectis. Suetonius qui Concharum tantum meminit, ſpolia illa eſſe Oceani dixiſſe Caligulam refert. Victor qui & *vmbilicos* addidit, ſententiam immutauit. Quod enim huiuſmodi calces ſiue calculos Græci, *Nympharum ocellos*, & lumina etiam vocarunt, finxit dixiſſe Caligulam non ex hominibus ſed ex cæleſtibus ſpolia cepiſſe, quod lapillos ex Oceano reportaſſet, quos *Nympharum oculos* Græci appellarent. Solet ille quædam in Hiſtoria, præter veterum ſententiam innouare, præcipue in his dictis & iocis, vt de *clinopale* & alijs notauimus. Lapilli igitur ijdem ſiue calculi qui vmbilici quibuſdam dicti ſunt, *ocelli* vel *ocellati*, vel etiam *Nympharum ocelli* ab alijs videntur appellati. Nec in his lapidibus figura multum diuerſa eſt oculi & vmbilici. Vterque enim protuberat in rotundo. Varro in Marcipore: *altera exorat patrem libram ocellatorum, altera virum ſemodium margaritorum*. Ocellati non ocellata dicendi, & ſubaudiendum calculi, immo *ocellati* pro ocelli, vt *matulata* pro matula: *Cancatus* pro *Cancus*, & ſimilia ſexcenta. aliqua igitur ſimilitudo inter margaritum, & ocellatum. Nam & margarita piſcium ocellis ſimilia eſſe ſcribunt veteres. Idem Varro apud Nonium: *Imperito nonnunquam Concha videtur margarita, vitrum, ſmaragdus*. Conchas illas intelligit minutas & rotundas quæ cum lapillis in littore inueniuntur maris. huiuſmodi conchis & calculis luſitabant puellæ. Tzetzes:

> Ἅπαι λίθοι πλατύτατοι καὶ μελαίνας εἰς ἄκρον,
> Ὅμοιαι καλοκαίγξιν, αἷς παίζουσιν αἱ κόραι.

Vocabantur *ocellati* & *vmbilici* ijdem, quod vmbilici figuram præferrent, ac velut oculi pupula lucerent. Sed nec oculi protuberantis in lapillo ſpecies, ab vmbilici forma valdè abludit. *Cotyledon* herba eſt Græcis ſic dicta quod folium habeat concauum inſtar coxendicis. nam κοτυληδὼν Coxendix. Latini *vmbilicum Veneris* vulgo vocauerunt. Putant ideo ſic appellatam quod circumacta in orbem folia concauitatem vmbilici molli deſcenſu referat. Falluntur. Vmbilicum veteres de figura tantum extuberante, & in rotundo eminente dixere, non de concaua & ſubſidente. Vt vmbilicus clipei, veſtis, libri: lapides *vmbilici* qui rotundi ſunt. At Cotyledonis folium concauum & inſtar coxendicis

A vnde nomen, vel inſtar Cymbali, vnde & κυμβάλιον appellatur. Dioſcorides: Κοτυληδὼν οἱ δὲ σκυτάλιον, ἄλλοι δὲ κυμβάλιον, φύλλον ἔχει ὥσπερ ὀξύβαφον περιφερὲς, λιπαρῶς κοῖλον. nulla heîc in orbem circumacta folia, quæ leni in concauitatem deſcenſu formam humani vmbilici deſcribant, ſed ipſum folium concauum eſt acetabuli vel cymbali ſpecie. pro Σκυτάλιον forte ſcribendum Σκυτάριον vel Σκουτάριον, id eſt paruum ſcutum, cuius formam optime etiam reddit folium Cotyledonis. alias non video cur nomen σκυτάλιον illi herbæ ſit inditum. Quod ſi eam herbam Latini
B ni *Vmbilicum Veneris* ab eadem forma cognominarunt, certè non hoc de concaua parte ſed de conuexa accipiendum eſſe res ipſa docet. Verùm non hanc Cotyledona quæ Κυμβάλιον dicitur, Latini *Veneris vmbilicum*, aut γῆς ὀμφαλὸν quidam Græci vocaſſe videntur, ſed alteram, quæ ſemperuiuo maiori ſimilis eſt. De eo genere Cotyledonis ita ſcribit Dioſcorides: ἔστι καὶ ἕτερον εἶδος κοτυληδόνος, πλατύτερα ἔχον καὶ λιπαρώδη τὰ φύλλα ὡς γλωσσοειδῆ τινὰ περὶ τῇ ῥίζῃ εἰσεὶ ὀφθαλμὸν ἐν μέσῳ περιέχοντα, ὥσπερ τὸ μεῖζον ἀείζωον. Ita legendum.
C Plinius de eadem: *Eſt aliud genus eiuſdem, ſordidis folijs, latioribus denſioribuſque circa radicem velut oculum cingentibus, aſperrimi guſtus, longiore caule ſed pergracili, vſus eius ad eadem qua Iris. Aizoi duo genera.* Hæc non leuiter corrupta. Libri habent: *vſus eius ad eadem quæ iuriæ*: Scribo ac diſtinguo: *vſus ad eadem qua maioris Aizoi. Duo genera, maius in fictilibus vaſculis ſeritur*. Dioſcorides: τοῦ δὲ πρὸς ἃ καὶ ἀείζωον. Non ſolum igitur ſedo maiori ſimilis hæc cotyledon, ſed etiam eadem virtute prædita. Hæc eſt quam *Vmbilicum Veneris* Latini nominauerunt, Græci γῆς ὀμφαλὸν;
D quod veluti oculum vel vmbilicum denſioribus folijs cingeret. Talè eſt & maius ſedum, cuius folia κύκλῳ ὀφθαλμοειδῆ περιέχοντα, ambitu ſuo effigiem oculi deſcribunt. Vnde & Ζωόφθαλμον & βουόφθαλμον Græci eam vocant, Latini *oculum*. Eadem etiam & στέργηθρον nomen habuit, quod amatorijs conueniat. Huic ſimilis Cotyledon altera, & virtute ſimili donata, idem etiam cognomen nacta eſt. nam *Stergethron* etiam appellata eſt, & *Vmbilicus Veneris*, ab oculi vel vmbilici forma, quam folijs denſioribus in orbem cingit. Herbarium quod ſub Apuleij
E nomine vulgatur: *Græcis Cotyledon, alij Cepos Aphrodites, alij Ges Omphalos, alij Stoechis, alij ſtergethron, Itali vmbiculum Veneris appellant*: Vtramque tamen Cotyledona confundunt, & eaſdem vtrique vires & cognomina tribuunt. Vt vt ſit, certe vmbilici & oculi extuberantis eadem fermè in calculis figura, vnde *vmbilici* dicti ſunt, qui & *ocellati*, vel *nympharum ocelli*. Quemadmodum porro calculis oculi nomen dederunt, ita & viciſſim oculis calculi. Nam & ψῆφον Græci in oculo appellant, pupillam, καὶ τὸ μέλαν. Artemidorus: τοῦδε ἀμβλυωσσεῖ, ἰνδικὸν ἀργυρεῖον δηλοῖ, ἐπειδὲ καὶ τὰ ὄμματα ψήφους ἔχει.

Nnn

Pag. 66. E. *Niſi quod in medio vmbunculo lapidis iſtius, glaucum vt oculi populi internitet.*] Regius optimus codex habet in textu, *vmbilico.* ad oram veluti diuerſa lectione; *vmbunculo.* quomodo & in alijs antiquioribus legitur. Quid eſſet diximus ſuperiore exercitatione, partem eam nimirum quæ in medio orbiculo gemmæ extuberat. Sed heîc Solinus more ſuo ſolito fecit, vt à Plinij mente longe abſiſteret. Zmilanthis lapis non de minimis, nec de pellucidis gemmis, vt pote quam Proconneſio marmori ſimilem dicat Plinius. At vmbunculi in paruis tantum gemmis eminent. Zmilanthis grandiuſcula, quæ cum aream habeat Proconneſio marmori ſimilem, id eſt candidam, medio colore glauco eſt, qui niger eſt in Proconneſio. Hoc non intellexit Solinus. Nec enim glaucum habet in medio vmbunculo ad inſtar pupillæ oculi internitens, ſed tota area quæ candida eſt, glauco colore diſtinguitur, glauca linea, aut vena medium interſecante. nam Zmilanthis lapidis medium colore glauco eſſe Plinius ait, quod glaucis lineis aut venis, aut etiam gyris, vel maculis quibuſlibet interſtinctum eſt. Ita eſt & in veſtibus. purpurea tunica, quæ clauis candidis intertexta eſt, πορφυροῦς χιτὼν, μεσόλευκος dicitur. & πορφυροῦς quidem ab area vel fundo, vt vocant qui huius coloris eſt: μεσόλευκος vero quod medium habeat albo interſparſum. è contrà λευκὸς χιτὼν μεσοπόρφυρος, cuius area vel fundus albus eſt, purpureis notis in medio clauatus. Hieronymus in Eſaiam χιτῶνα μεσοπόρφυρον interpretatur, *tunicam clauatam purpura.* Lucianus Dialogo Ἀλέξανδρος: μεσόλευκον χιτῶνα πορφυροῦν ἐνδεδυκὼς, id eſt *tunicam purpuream albo* diſtinctam. Tales erant tunicæ Regum Perſidis. Heſychius: Σάραπις, Περσικὸς χιτὼν, μεσόλευκος, ὡς Κτησίας. omiſit quod dicendum fuit, πορφυροῦς. Verba Cteſiæ ipſa adducit: καὶ διαῤῥηξάμενος τὸν Σάραπιν καὶ τὰς τρίχας τιλάμενος, ἐπάταξέ τε καὶ βοὴν ἐποίει. Pollux: ὁ δὲ Σάραπις τὸ φόρημα πορφυροῦ, μεσόλευκος χιτών. Curtius de Darij veſtitu: *cultus regis inter omnia luxuria notabatur. Purpurea tunica medium album intextum erat.* Scribe: *purpurea tunica medium albo intextum erat.* hoc eſt, πορφυροῦς χιτὼν μεσόλευκος ἦν. *ſparſas albo pelles*, apud poëtam legere eſt. Vt igitur in veſte τὸ μεσόλευκον dicitur, quum media eius area albo colore intexta eſt. ita quoque in lapidibus, & quibuſcunque alijs rebus. Plinius: *Meſoleucos eſt mediam gemmam candida diſtinguente linea. Meſomelas, nigra vena quemlibet colorem ſecante per medium.* ſic Zmilanthis lapis qui medium colorem habet glaucum, μεσόγλαυκος eſt, glauca vena candidum ipſum ſecante per medium. At Proconneſium marmor μεσόμελαν, quod nigras venas intercurrentes habeat. Nullum certè inſtar pupillæ oculi in Zmilanthide lapide, nec hoc dicere voluit. nam aliter loquutus eſſet. Vt in gemma quæ Beli oculus dicebatur, colorem albicantem nigram pupillam cingere dixit. & de alia gemma quæ λυκόφθαλμος ab oculi lu-
A pini ſimilitudine vocabatur: *Lycophthalmos quattuor eſt colorum, ex rutilo ſanguinea: in medio nigrum candido cingitur, vt luporum oculi, illis per omnia ſimilis.* Sic & lapis Ægophtalmos in quo glaucum cingitur albicante colore, vt in capratum oculis. At quod Zmilanthida lapidem medio colore glauco eſſe dixit Plinius, non inde ſequitur glaucum illud pupillæ oculi inſtar habere, vt inepte ſibi commentus eſt Solinus. Præterea quod in oculo glaucum eſt, *pupilla* propriè non dicitur, ſed Iris quæ nigram pupillam cingit, quæ & variorum eſt colorum. Græci κόρην
B oculi vocant, quidquid albo cingitur, ſed Latini *pupillam*, quaſi paruam κόρην, id punctum quo tuemur, quod in medio eſt nigerrimi coloris, & imagines reddit. Ad hæc vmbunculi locum tantum habent in gemmis extuberantibus, qui nulli ſunt in æqualibus, aut planis. Plinius vero Zmilanthidi nullos vmbunculos tribuit, ſed ſimpliciter Proconneſio marmori eam adſimilat, excepto quod medio colore glauco ſit, qui in Proconneſio marmore niger eſt. Atqui niger color in illo marmore non oculorum ſpecie intercurrit, ſed per venas ſparſus eſt, nunc
C rectas, nunc obliquas & contortas. Vmbilici vel vmbunculi extuberantium gemmarum tantum proprij. Plinius de figuris gemmatum heîc obiter emendandus ex capite XII. *Caua aut extuberantes viliores videntur æqualibus. Figura oblonga maximè probatur. Deinde quæ vocatur Lenticula, poſtea cycloides & rotunda:* anguloſis minima gratia. male excuditur, *clypeïdos.* peius eſt quod corrigunt, *clypeoides*, voce ex Græco & Latino compoſita, quod abſonum eſt. Notat Turnebus in libris quos vidit, fuiſſe *clyteidos.* ipſe emendat, *epipedos.* Sed ἐπίπεδοι ſunt æquales & planæ, de quibus iam dixit. hæ opponuntur extube-
D rantibus, & vmbones habentibus. Verum eſt quod repoſui, *Cycloides.* κυκλοειδὴς, & rotunda.

Sagda à Chaldæis ad nos vſque fluit.] ſic repoſuimus ex libris. vulgo erat: *ad nos vſque profluit.* Nomen huius gemmæ cum vnguento commune, quod *Sagda* dicebatur, vel *Pſagda.* nam vtrumque nomen idem. Athenæus modo ψάγδαν vocat, modo σάγδαν. Si diuerſa putauit, errauit. In eadem pagina ψάγδαν & σάγδαν rettulit, quod vnum eſt, vt ψίτακος & σίτακος. Heſychius: ψάγδας ψαγδῆς, μύρον τι. idem alibi: Σάγδας, εἶδος μύρου, ἢ
E ψάγδας. forte & lapis à colore huiuſmodi vnguenti quod erat viride, ſic appellatus. ὁ Σάγδας, hæc Sagda, gemma. Sic *Myrrhites*, qui myrrhæ colorem habet. Sic *libanochrus* quæ thuris. & lapis *ſtactachates*, qui ſtactæ, *Aromatites*, myrrhæ coloris & odoris. Mirum porro cum omnia, quæ de gemmis hic habet Solinus, habeat è Plinio, multa tamen de Sagda memorare, de quibus ne γρῦ, quidem apud Plinium. quod ipſa capeſſendam ſeſe dat, aliter non eſſe reperiundam: quod ingenita ſpiritus

Digitized by Google

efficacia ſupermeantes naues è profundo petit: quod ita carinis adcorporatur, vt niſi abraſa parte ligni, ægrè auellatur: quod denique apud Chaldæos habeatur in loco principe. Pro his omnibus Plinius vnde alia ſumpſit hæc tantum habet: *Sagdam Chaldai adhæreſcentem nauibus inueniunt, praſini coloris.* Reliqua illa miranda quæ de Sagda narrat Solinus, vnde putamus hauſiſſe? ex ingenio confinxit, vt alias ſolet, hac præcipua ratione, vt auctorem diſſimularet, furtumque cælaret. Nec enim hæc omiſſurus fuit Plinius, ſi apud auctores reperiſſet, qui de gemmis ſcripſerunt.

Pag. 66. E. *Namque ingenita ſpiritus efficacia.*] in altera Editione fuit: *namque animata ſpiritu quodam ſupermeantes naues è profundo petit.*

Carinis tenaciter adcorporatur.] σωσωματοῦται. ſic *incorporari* Plinio, συμφύεσθαι. *adpectorare* noſtro ſupra προστηθίζειν. vt *expectorare*, ἐκστηθίζειν, ἀποστηθίζειν.

Myrrhites Parthis familiaris eſt.] Quis illi dixit Myrrhiten Parthis familiarem eſſe? Nec enim Plinius hoc dicit, à quo ad verbum hæc mutuatur paucis mutatis. vt haberet heîc locum inter gemmas quibus nitet Euphrates, vel quæ Euphratem bibunt gentes, finxit eam Parthis eſſe familiarem. Plinij verba: *Myrrhites myrrhæ colorem habet, faciemque minimæ gemmæ, vnguenti odorem, attrita etiam nardi.* quæ non ſatis ſana præſtem. Libri habent, *facie minima gemma.* Totum eum locum ſic conſtituerim: *Myrrhites myrrhæ colorem habet, facie minima gemma: odorem attrita, etiam nardi.* quod confirmat hoc loco Solinus. *Myrrhiten*, inquit, *ſi viſu æſtimes, myrrhæ color, eſt nec habet quo afficiat adſpectum: ſi penitus explores & attritu incites ad calorem, ſpirat nardi ſuauitatem.* illud *vnguenti*, additum ex marginali gloſſa. Iſidorus: *Myrrhitis dicta eſt, quod in eo myrrhæ color eſt, compreſſus autem vſque ad calorem, nardi ſpirat ſuauitatem. Aromatites reperitur in Arabia.* ita legendum. Breuius & concinnius eſſet, ac fortaſſe etiam verius in Plinio legere: *Myrrhites myrrhæ colorem habet, odorem attrita etiam nardi.* nec aliter legit Solinus. reliqua additamenta & inquinamenta gloſſaria ſunt. Ceterum fallitur Plinius qui *myrrhiten* ſic dictum aſſerit quod myrrhæ colore ſit. Μύῤῥα pro myrrha Græcum non eſt, ſed Aeolicum vnde Latinum dicitur. Græci dicunt σμύρναν. Quare σμυρνίτης hic lapis Græcè dicendus eſſet, non μυῤῥίτης. Sed Μυρίτης huic lapidi nomen, ab vnguento. quod μυῤῥίτης malè ſcribebant, vt χάῤῥος pro χάρος. infra *Pyrrhites* pro *pyrites.* nec enim à colore fuluo dictus ille lapis ſed ab igne, quod digitos adurat, ſi artius prematur. Sic Πυῤῥήνην & Πυῤῥηναῖον ὄρος Dionyſius, qui alijs Πυρήνη & Πυρηναῖον. Sic Ἀῤῥαβες & Ἀῤῥαβία eidem. ita in multis alijs ῥῶ geminant librarij Græci, vbi ſimplex debet eſſe. Sic μυῤῥὶς herbæ genus ita appellatæ, ἀπὸ τοῦ μυρίζον τῆς ὀσμῆς, quam radice præfert. Μυρὶς igitur ſcribi debuit non μυῤῥὶς, quæ tamen cum duplici ῥῶ ſcribitur. Dioſcorides: Μυῤῥίς,

A οἱ δὲ μύῤῥαν καλοῦσι. A myrrhæ odore qui ſic vocatam putant viri doctiſſimi profectò errant, nec enim Græcum eſt μύῤῥα ſed σμύρνα. Illud Latinum & Aeolicum. nec ſane ab odore myrrhæ dictam Græci auctores vlli aſſerunt. Dioſcorides: ῥίζαν δὲ ἔχει ἁπαλὴν, ἐπιμήκη, στρογγύλην, εὐώδη. Quod odoratam habeat radicem καὶ μυρίζουσαν μυρὶς dicta eſt, pro quo obtinuit, vt vitioſè ſcriberetur μυῤῥίς. Plinius eam deſcribit lib. XXIV. cap. XVI. *Myrrhis quam alij myrizan, alij myrrham vocant, ſimillima eſt cicutæ, caule, folijſque & flore, cibo non inſuaui.* In Indice ſcribitur: *De myride, ſiue myra, ſiue myriza.* de odore radicis & figura nihil ibi
B Plinius, quum tamen habeat è Dioſcoride. vt illa καθαίρει δὲ ἔμμηνα καὶ τὰ λοχεῖα. ita ſcriptum in veteri Codice. Plinius vertit: *Ciet menſtrua & partus.* τὰ λοχεῖα nimirum accipit quaſi ſcripſiſſet, τὰς λοχείας. nam λοχεῖαι ſunt partus, αἱ γεννήσεις. at τὰ λοχεῖα ſunt ſecundæ. *Myriza* vel myrrhiza, Græcum non eſt, ſed *myrizon*, τὸ μυρίζον ſcilicet. Plinius vt cum herba genere conueniret *myrizam* dixit, cum *myrizuſam* debuiſſet, τὴν μυρίζουσαν. Alibi cum Geranio eam confundit ac de ea ſic ſcribit lib. XXVI. cap. XI. *Geranion aliqui myrrhin, aut myrtida appellant, ſimilis eſt cicutæ minutioribus fo-*
C *lijs & caule breuiori, rotunda, ſaporis & odoris iucundi.* In Indice eſt: *Geranion, ſiue myris, ſiue myrtis.* legendum putarim: *ſiue myris, ſiue myrris.* Μυρὶς ἢ μυῤῥίς. & loco ſuperiore: *Geranion aliquin myrin, aut myrrida appellant.* Ceterum confundit Geranion cum myrrhide. In ea deſcribenda ex Dioſcoride, nihil de odore addiderat, quem Geranio dat, quum Dioſcorides è contra myrrhidis odoratam radicem eſſe prodiderit, nihil de odore Geranij ſcripſerit, de quo hęc eius verba ſunt: γεράνιον τὸ μὲν φύλλον ἔχει ὅμοιον ἀνεμώνῃ, ἐσχισμένον μακρότερον, ῥίζαν δὲ στρογγύλην, γλυκεῖαν ἐσθιομένην. ita li-
D ber optimus, non ὑποστρόγγυλον. Addit Plinius de Geranio: *noſtri ſic eum tradunt.* Atqui ea traditio myrrhidis eſt, non Geranij Græcorum. ſubijcit deinde quomodo Græci eam tradant, quæ deſcriptio eſt alterius Geranij Dioſcoridis. Quod alterum Geranium μυῤῥίδα appellari memorat, & *cicutariam* Romanis, auctor ille qui ex recentioribus Græcis Dioſcoridem auctuario Synonymorum ampliauit. Sic has herbas miſcuit Plinius: Videndum porro, vt hoc obiter addam an Geranion Theophraſti idem ſit cum Dioſcoridis Geranio. Theo-
E phraſtus tuber quibuſdam vocari Geranion apud Athenæum tradit. τὸ ὕδνον ὃ καλοῦσί τινες γεράνιον. Alibi tamen diſtinguit τὸ ὕδνον à Geranio eodem Athenæo referente: Θεόφραστος ἐν φυτικοῖς, ἀσφόδελον καθάπερ ὕδνον, μύκης, γεράνιον. quibus locis *Ceraunion* male legendum contendit Dalecampius. Falſum tamen inter ἄσφυλλα tuber eſſe, & falſus eſt Athenæus in citandis, Theophraſti verbis, aut eius abbreuiator, aut vel certè corrigendum eſt, ἄφυλλα καθάπερ ὕδνον, μύκης, πίζις, γεράνιον. Et rectè obſeruat vir eruditiſſimus

reponendam eſſe hanc vocem Theophraſto lib. I. cap. IX. vbi hodie legitur: πολλὰ οἱ ὅλως ὥστε μὴ ἔχειν, καθάπερ ὕδνον, μύκης, πύξος, κράνιον. rectè inquam legendum vidit, μύκης, πέζις, γεράνιον. Nihil verius. Nos eam Plinio reſtituimus, & locum eius inſignem ſimul ſupplebimus & emendabimus auctoritate Apuleij noſtri. lib. XIX. cap. II. de tuberibus tractans, ita ſequens caput auſpicatur: *Simile eſt & quod in Cyrenaïca prouincia vocant miſy præcipuum ſuauitate odoris ac ſapore, ſed carnoſius. & quod in Thracia Ceraunium. de tuberibus hæc traduntur peculiariter.* Libri veteres Pliniani qui hodie extant manu exarati omnes ſic legunt, niſi quod *Cerarania* habent pro *geranion*, quæ eſt vera lectio. In Indice qui librum primum facit, illius loci titulus ita concipitur in libris ſcriptis: *Miſuiton*, *Ceranion de tuberibus*. vbi *Ceranion* pro *Geranion*. at pro *Miſuiton* reſcribendum, *Miſu*, *Iton*, *Geranion*. de his tribus igitur tradebat eo capite Plinius. hodie nulla ibi eſt mentio vocis *Iton*. Male etiam Turnebus qui adnotat quod Plinius Ceraunion in Thracia dicit vocari, *Iſton* appellari Athenæo. Sic enim illi de miſy Cyrenaïco: δοκεῖ δὲ ἡδὺ σφόδρα τοῦτο εἶναι, καὶ τὴν ὀσμὴν ἔχειν κρεώδη, καὶ τὸ ἐν Θρᾴκῃ γινόμενον ἴσον. Sed Plinij vulgares & veteres codices eum fefellerunt qui omnes hac parte manci ſunt. Apuleius in libro de Salutaribus herbarum remedijs, quem totum ex Plinio compilauit, veram & integram Plinianam lectionem nobis conſeruauit: Sic enim ſcribit: *Simile eſt quod in Cyrenaïca prouincia vocant Miſy, præcipuum ſuauitate odoris ac ſaporis, & quod in Thracia Iton, & quod in Græcia Geranion.* Nec dubium quin ita Plinius ſcripſerit, quod verba Indicis ſatis teſtantur, *Miſu*, *Iton*, *Geranion*. ſimilitudo dictionum *Threcia* & *Græcia* fecit, vt alterum omiſerint librarij. Nam in antiquiſſimo libro Thuanæo ſcriptum eſt, & *quod in Threcia ceranania*. Veteres enim *Threx* & *Threciam* dicebant. Legendum autem igitur & in verbis Theophraſti quæ apud Athenæum citantur, καὶ τὸ ἐν Θρᾴκῃ γινόμενον ἶτον. ex Plinio. & notandum de Miſy quod ait idem Theophraſtus habere ὀσμὴν κρεώδη, id ita expreſſiſſe Plinium, quaſi miſy carnoſius tuberibus fuerit, præcipuum tamen odoris ac ſaporis ſuauitate. Putarim tamen ſcripſiſſe Plinium iuxta Græcorum mentem: *præcipuum ſuauitate odoris ac ſaporis, ſed carnoſi.* διαφέρει ἡδύτητι τῆς ὀσμῆς καὶ τῆς γεύσεως κρεώδους. Cæterum ab illo *Ito* Threcico diuerſum eſt Aegyptium *Oetum*. Theophraſtus qui de vtroque tradidit, manifeſto diſtinxit. de Ito: καὶ ὁ ἐν Θρᾴκῃ δὲ γινόμενον ἶτον. ita enim veteres Athenæi codices & Pliniani. at de Aegyptiaco *Oeto*; quod & *vitum* dicebatur, lib. I. cap. II. Sic ſcribit: ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἐν Αἰγύπτῳ καλούμενον οἶτον, τὰ μὲν γὰρ φύλλα μὴ μεγάλα, καὶ ὁ βλαστὸς αὐτοῦ βραχύς. Ita legendus ille locus. malè οἴγγον ſcribitur, & φύλλα μεγάλα. Pli-

A nius *Oetum* appellat lib. XXI. cap. XV. de Aegyptiacis herbis: *mandunt & Oetum, cui pauca folia minimáque, verum radix magna.* Heſychius: Οἶτον, τὸ ἐπ' αἰῶν οἶτον. ita ſcribendum. nec enim bene corrigunt ex Theophraſti vulgatis codicibus Heſychij lectionem. Οἴγγον pro Οἶτον perperam ſcriptum apud Theophraſtum. nam γ & τ paſſim confundunt antiqui librarij Græci, vt ἰσχίον apud Heſychium pro ἰτίον. & plerumque in antiquis codicibus Græcis, vbi duo ττ iunguntur, poſtremum vt γ formatur, vt λύτγος pro λύττος. Quod verum eſſe ſciunt qui

B eos verſant. Geranion Theophraſto tuberis genus. καὶ τὸ ὕδνον ὃ καλοῦσι γεράνιον, καὶ εἴ τι ἄλλο ὑπόγειον. Ita citat Athenæus. Apud Theophraſtum hodie legitur: καὶ τὸ ὕδνον δὲ ὃ καλοῦσί τινες ἄγριον, καὶ τὸ Οἴγγον, καὶ εἴ τι ἄλλο ὑπόγειόν ἐστιν, ὧν οὐδέν ἐστι ῥίζα. Non dubium eſt quin legi debeat apud Theophraſtum, καὶ τὸ ὕδνον δὲ ὃ καλοῦσί τινες γεράνιον. Non dicit tuber vocari geranium, ſed genus quoddam tuberis. nam alio loco idem ὕδνον & γεράνιον ſeparauit. Plinius tuberi ſimile eſſe ſcribit quod in Græcia vocant *Geranion*, in Thracia *Iton*. Non igitur Geranion idem prorſus

C quod ὕδνον vel tuber. Sed γεράνιον inter tubera repoſuiſſe videntur quidam, iam vero & ὕδνον vocaſſe, quia radicem rotundam haberet vt tuber, atque etiam eſu ſuauem. Dioſcorides de Geranio: ῥίζαν δὲ ἔχει στρογγύλην, γλυκεῖαν ἐσθιομένην. rotundam intellige vt pomum vel tuber. Sic minutæ nuces στρογγύλαι, meſpila στρογγύλα, quæ hanc habent figuram. at myrrhidis herbæ radix quæ etiam editur, non στρογγύλη ſed περιφερής, id eſt rotunda. & Plinius male Geranion illud cum myrrhide eandem facit. Dioſcorides de myrrhide: ῥίζαν δὲ ἔχει ὑπομήκη περι-

D φερῆ. hoc eſt oblongam & teretem. aliud teres, aliud rotundum. περιφερὲς & στρογγύλον. Dioſcorides tamen etiam περιφερῆ pro rotundo poſuit, cum dixit ὕδνον eſſe ῥίζαν περιφερῆ. Heſychius: περιφερὲς στρογγύλον. Tuber non dicitur, niſi de rotundo & globoſo. radices oblongæ ac teretes non habent tuberis formam. Notum eſt quid propriè Latini vocent *tubera* & *tubercula*, tumores nimirum vel abſceſſus qui è corpore in rotundum erumpunt. Græci φύματα, φλυκταίνας, ἀποστήματα, τύλους, id quod Latini *tuber* ap-

E pellant. Hinc illum terræ fœtum, non *tubera* ſimpliciter, ſed *tubera terræ* nuncupant, quaſi γῆς ἀποστήματα. Gloſſæ: *tubera terræ*, ὕδνα. in lemmate diſtichi Martialis, *tubera terræ* præferunt libri. Iuuenalis:

— *qui radere tubera terræ.*

Nouerit.

Dioſcorides dicit tuber, radicem eſſe rotundam, quo nomine reprehenditur à docto viro. *Quis enim*, inquit, *dubitat tubera eſſe plane ἄρριζα?* Dubitat Theophraſtus, nec enim decidit ἄρριζα eſſe. Eaſdem radicis differentias in herbis interuenire dicit, vt in arboribus

Digitized by Google

πλὴν εἰ ὅλως εἶναι μὴ ἔχῃ, καθάπερ ὕδνον, μύκης, πέζις, γεράνιον. *Niſi ſi forte quædam herbarum radice carere dicendum ſit, vt tuber, fungus, pezis, Geranium.* Male vertit vir ille magnus: *quædam omnino radices non habent.* Hic non eſt Theophraſti ſenſus. enumeratis differentijs radicum quæ in arboribus ſunt, eaſdem etiam in herbis reperiri tradit, niſi ſi forte τῶν ποιῶν nonnulla in totum carere radice pronuntiandum ſit. Tunc hac differentia cenſeantur herbarum radices, quæ non inueniunda ſit in arborum radicibus. nulla quippe eſt arborum generis planta quæ radicem non habeat. At capite ſequenti vbi hæc ſubtilius diſputat, tuberis & geranij & huiuſmodi ὑπογείων radicem nihilominus eſſe aſſerit. ῥίζα δὲ οὐδὲν ἕτερον ἐστὶν, ἀλλὰ ὅλον ὥσπερ αὐτὴ τῶν ῥιζῶν· ὥστε τὴν μὲν ἔνια ὑπάρχειν, τὴν ὑπάρχουσαν. Hinc Dioſcorides ὕδνον, radicem eſſe ἀφυλλον. Quinimmo nihil niſi radix eſt. atque ita legendum in Theophraſto, καὶ εἰ ἄλλο τῶν ὑπογείων, ὃ οὐδὲν ἐστὶν ἢ ῥίζα. *Et ſi quid aliud ſub terra naſcentium, quod nihil niſi radix eſt.* perperam editur: ὧν οὐδὲν ἐστὶ ῥίζα. vertunt: *quorum nullum forma conſtat radicis.* Atqui οἰνὶν inter ea numerat, cui tamen capite ſequenti μακρὰν ῥίζαν tribuit. & fortaſſe heic præſtat legere, καὶ τὸ ἶτον καὶ εἴ τι ἄλλο ὑπογείων ἐστί. vt de Ito Thracico intelligat cuius alibi meminerat. at Οἰνὶν Aegyptium, cuius capite ſequenti mentio eſt, inter ea ποιῶν recenſet quæ craſſas & magnas habent, καὶ παχείας ὥσπερ τὰ φύλλα. At Geranion tuberis genus, & rotundam ſimiliter habet radicem. forte & Myſi Cyrenaïcum & Iton Thracicum quæ tuberibus ſimilia eſſe Plinius ex Theophraſto. Melius etiam, ſi quid iudico, legeretur in verbis Theophraſti, καὶ τὸ ὕδνον δὲ γε ὃ καλοῦσί τινες γεράνιον. & apud Athenæum: τὸ ὕδνον, καὶ ὃ καλοῦσί τινες γεράνιον. Ex duobus porro Dioſcoridis Geranijs, quod prius eſt cum rotunda & dulci edulique radice, videtur eſſe Theophraſti γεράνιον, quod ὑπογείων & ἐγγυτέρων generi cum tuberibus adſcribit. At nihil habet commune vel promiſcuum cum herba myrrhide. Alterum Geranion Dioſcoridis toto genere diuerſum à priore, vt multæ herbæ apud Græcos reperiuntur cognomines, quæ congeneres non ſunt. Hoc poſterius Geranion Græci recentiores μυῤῥίδα etiam appellatum ſcribunt, & Latinè *cicutariam*, quia talis eſt myrrhis herba; Eam Plinius myrrhæ odorem habere alibi ſcripſit, quod ſola nominum vicinitate prouocatus dixit. Nam myrrha Græcum non eſt. At *Smyrnion* Græci vocant aliam herbam, cuius radix odorem reſipit τῆς σμύρνης hoc eſt myrrhæ. Plinius: *Smyrneum radice myrrham reſipit.* hoc de ſemine eius etiam traditum, δριμὺ ὡς σμύρνη. At μύῤῥα vel μυῤῥὶς herba, μύρα & μυρὶς διὰ τὴν μυρεψικὴν ὀσμὴν dicta eſt. Similiter & *myrrhites* lapis, ὁ μυρίτης, quod myrrhæ quidem colorem haberet, odorem autem nardi. Hæc duo μύρα ſunt, quæ lapidi nomen dederunt. Præterea μύρον ab-

A ſolutè & κατ' ἐξοχὴν de myrrha etiam dixerunt, quia per ſe vnguentum faceret, idque longe pretioſiſſimum. Heſychius: ἰσάμινον μύρον, σακτή. Hinc & μύῤῥαν Æoles vocarunt, quæ ceteris Græcis σμύρνα, quia μύῤῥον geminata litterá caninа dicebant, quod Græci μύρον. Eam litteram multum amarunt Æoles. Quod igitur compluria vnguenta non ſine myrrha fierent, & ipſa per ſe pretioſum eſſet vnguentum, propterea μύῤῥαν Æoles vocarunt, quæ ceteris Græcis σμύρνα. Athenæus: Μύῤῥα γὰρ ἡ σμύρνα παρ' Αἰολεῦσι, ἐπειδὴ τὰ πολλὰ τῶν μύρων διὰ σμύρνης σκευάζεται, καὶ ἥγε στακτὴ καλουμένη διὰ μόνης ταύτης. Locum il-
B lum non intellexit interpres, & male reddit. Μύῤῥα dicitur apud Lycophronem Cinyræ filiæ, quam alij Græci Σμύρναν. Romani *Myrrham.* Aromatites lapis inter gemmas ab eodem Plinio recenſetur, quem ſic dictum cenſet ab odore & colore myrrhæ. Ergo τὸ ἄρωμα abſolutè myrrha, vt μύρον. *Aromatites*, inquit, *& ipſa in Arabia traditur gigni, ſed & in Aegypto circa Pyras, vbique lapidoſa, myrrhæ coloris & odoris, ob hoc reginis frequentata.* Sed vbi illæ *Pyra* ſunt in Aegypto? Vetus liber ſcribit: *circa Phinas.* ſcribo ego:
C *circa Philas.* Philæ in Aegypto celeberrimæ. Melius etiam legatur ibidem, *Aromatitis & ipſa.* ἡ ἀρωματῖτις. & ſubintelligitur gemma. at lapis eſt *Aromatites*, ὁ ἀρωματίτης, qui myrrhæ colore eſt, quũ ita vocetur. quidni & μυρίτης qui eumdem colorem præfert & præterea nardi ſuauitatem? Sic aromatites vinum quod myrrha condiebatur. Plinius lib. XIV. cap. XIII. *Lautiſſima apud priſcos vina erant myrrha odore condita, vt apparet in Plauti fabula, quæ Perſa inſcribitur, quamquam in ea & calamum addi iubet. Ideo quidam Aromatite delectatos maximè credunt.* Ita ſcripſiſſe Plinium ipſemet clamat in paulo poſt ſequentibus ca-
D pite XVI. his verbis: *Aromatiten quoque inuenio factitatum tantùm non vnguentorum compoſitione; primò ex myrrha, vt diximus, mox & nardo Celtico, calamo, aſpalatho, offis in muſtum aut dulce vinum deſectis.* Locum hunc intelligit, vbi aromatite delectatos veteres iuxta quorumdam ſententiam tradit. Aromatiten autem è myrrha primo factitatum, non alio argumento colligit, quam quod murrhinæ crebra mentio apud antiquos Comicos, quam murrhinam vinum eſſe odore murrhæ conditam interpretatur. *Laudatiſſima*, inquit, *vina apud Priſcos murrha odore condita, vt apparet in Plauti fabula quæ Perſa*
E *inſcribitur.* Hodie extat ea fabula, & locus quẽ Plinius deſignat habetur Act. I. Scen. III.

Commiſce mulſum ſtruthea colutheaque appara,

Bene vt in ſcutris concaleat, & calamum inijce:

nulla in his verſibus murrhæ mentio, ſed nec in verbis Plinianis, ſi libros veteres audiamus, qui legunt: *vina erant mirò odore condita.* Sed & mulſum ibi non vinum deſcribitur. Atqui Plinius ex eo loco Plauti probare ſatagebat laudatiſſima apud priſcos fuiſſe vina odore condita. Mulſum per ſe bibebatur abſq; aliorũ odorũ conditura. vinũ ſi quidem

Digitized by Google

erat & ipſum melle conditum. Videndum an apud Plautum legerit Plinius: *commiſce muſtum*. In muſto decoquebantur Cotonea mala, & alij etiam odores eo adijciebantur, de qua muſti conditura certum eſt heic Plautum intelligere. Vide Columellam lib. XII. cap. XIX. & cap. XLI. οἶνον κυδωνίτην Græci vocant, qui ex muſto & Cydonijs malis componebatur. γλεῦκος in ea conditura Græci nominant. Male itaque legebat Lambinus in illis verſibus Plautinis.

Commiſce mulſum, ſtruthea coluthea: aquam appara,

Bene vt in ſcutris concaleat, & calamum injice.

De eadem conditura loquitur totis his duobus verſibus. & muſtum in ſcutris concalere ac feruere vult cum ſtrutheis malis. Recte idem repoſuit, *vt in ſcutris concaleat*, pro eo quod erat in vulgatis, *Bene vt in ſtrutheis concaleat*. Struthea de genere ſunt Cydoniorum malorum. Plinius: *minora ex eodem genere ſtruthia odoratius vibrant*. Alij contra maiora cotonea στρούθια volunt appellari. in his Dioſcorides qui ἀληθινὰ vocat minora Cydonia & diſtinguit à maioribus, quæ *Struthea* vocantur: ἐκλέγεσθαι δεῖ τὰ ἀληθινά. μικρὰ δέ ἐστι καὶ στρογγύλα καὶ εὐώδη ταῦτα. τὰ δὲ λεγόμενα στρούθια καὶ μεγάλα ἧττόν ἐστιν εὔχρηστα. *Cotonacea* hæc vulgo vocamus. Alij Cydonia mala cum ſtrutheis eadem fecerunt, vt Nicander, & Philemon quem notat Athenæus τὰ κυδώνια μῆλα στρούθια καλεῖν. Videtur & Plautus ſtruthea pro cydonijs malis dixiſſe. Sed quæ ſunt apud eum, *coluthea*? quærant quibus otium eſt. *tragemata* vulgo exponunt. Legendum ego putarem, *ſtrutheaque lutea appara*. pro quo ſcriptum antiquitus, *ſtruthea colutea*. Inde factum, *colutea*. lutea ſtruthea ſunt, lutei coloris & aurei. In genere Cotoneorum fuere & *Chryſomela*. Plinius: *plura eorum genera. Chryſomela inciſuris diſtincta, colore ad aurum inclinato: quæ candidiora, noſtratia cognominata*. Vocat igitur *ſtruthea lutea* τὰ χρυσόμηλα κυδώνια, ad diſtinctionem candidiorum. nam *ſtruthea*, vt dixi, pro cydonijs in genere vſurpauit, vt Philemon Comicus, & alij Græci. addi iubet, & calamum Plautus in id muſtum cum ſtrutheis. Columella: *nec abſiſtat id facere donec videbitur eliquatum omni fæce muſtum carere. tum, ſine mala Cydonia, quæ percocta ſublaturus ſit, ſeu quoſcunque voluerit conuenientes odores adijciat*. Mirum porro eſt vnde Plinius ex ſupra citatis Plauti verſibus collegerit, myrrhæ odore condita vina placuiſſe priſcis, cum nullam omnino myrrhæ mentionem contineant. Sed nec eum myrrhæ odorem agnoſcunt veteres libri Pliniani, vt ante notauimus, quorum alij habent *miro*, alij *muro*, alij *murino*. Patet corruptum fuiſſe locum ab imperitis correctoribus, propterea quod de murrhina & aromatite habetur in ſequentibus, ideo & *myrino*, & *murrha* heic repoſuere. Atqui certum eſt ſcripſiſſe Plinium: *Lautiſſima apud priſcos erant vina, pomorum odore condita, vt apparet in Plauti fabula quæ Perſa inſcribitur, quamquam in ea & calamum addi iubet*. Hæc indubitatiſſima emendatio eſt.

A Struthea & lutea genera ſunt pomorum, quæ in muſtum adduntur vel mulſum in illo verſu Plautino, vt ſimul in ſcutris decoquerentur. hinc colligit Plautus laudatiſſima veteribus fuiſſe vina pomorum odore condita. κυδωνίτην οἶνον Græci & μηλίτην vocarunt à pomis vel malis. Dioſcorides: ὁ μὲν οὖν κυδωνίτης, ὃν ἔνιοι μηλίτην καλοῦσι. non ſolo pomorum odore conditum illud vinum Plautinum, ſed etiam calamo. *quamquam in ea*, inquit, *& calamum addi iubet. Ideo quidam Aromatite delectatos maximè credunt*. Quod in ea vina quæ Cydoniorum odore condiri vult, calamum etiam addi iubet Plautinus ſeruus, ideo quoſdam

B ait credere Plinius Aromatite delectatos priſcos illos, qui vina laudabant odore pomorum condita. Poſtquam dixit id creditum quibuſdam, ſubijcit ſtatim: *Sed Fabius Dorſenus his verſibus decernit. mittebam pulcrum vinum, murrhinam, & in Achariſtione:*

Panem & polentam vinum, murrhinam.

quod quidam crediderunt priſcos maximè delectatos fuiſſe aromatite ex eo quod Plautus in vinum Cydoniten & meliten, etiam calamum ἀρωματίζον iubet addi, id verò decernere dicit, & extrà dubitationem ponere Fabium Dorſenum, qui *murrhinam* inter vina

C nominat, quibus vſi ſunt priſci, non *Dorſenum* ſed *Doſſenum* vel *Doſſenium* hunc poëtam vocant libri. & rectum eſt *Doſſennus*. Is eſt de quo Horatius:

Aut quantus Doſſennus edacibus in paraſitis.

mentio & in illis:

— *titulum Doſſenni lege.*

Achariſtionem eius fabulam fuiſſe vult Plinius, quam Nonius Plauto tribuit. Sed de eo alibi. Murrinam igitur Plinius pro aromatite accepit, quod murrha conditum eſſet hoc genus vini. Inde & aromatiten, ex myrrha

D ptimo factitatum fuiſſe aſſerit, & poſtea, *ex nardo Celtico, calamo, aſpalatho, offis in muſtum aut dulce vinum deſectis*. Sed mirificè nugatur Plinius qui murrinam veterum putat à murrha dictam, aut vllum vinum myrrha conditum in vſu communi ac delicijs apud priſcos fuiſſe. Nunc illa eius verba expendamus, & errores ventilemus. Σκευασίας illam aromatitis habet è Dioſcoride. pro *aſpalatho* libri omnes habent, *bitumine*. Ita Thuanæus & Rigaltianus optimi codices, quod mutare correctores non debuerunt. inuitum qui ſeruat. hallucinatio eſt Plinij qui ἄσφαλτον pro ἀσπάλαθον

E legit, aut certè ita audiuit, quum anagnoſte contrà legente locum hunc in aduerſaria referret. Κῦφι ſuffimentum erat Ægypticum, ᾧ Αἰγύπτιοι χρῶνται καὶ πόματι ἢ ἀρώματι. ſic legendum non κράματι. Inter ſpecies aromaticas plures quibus condiebatur, locum etiam habebat ἄσφαλτος id eſt bitumen. Plutarchus in libro de Iſide & Oſiride, in enumeratione eorum generum, quibus cyphi conficiebatur: κυπέρου, ῥητίνης τε καὶ σμύρνης καὶ ἀσπαλάθου καὶ σεσέλεως, ἔτι δὲ χοίνου τε καὶ ἀσφάλτου καὶ λαπάθου, &c. Fuit cum legendum eo loco cenſerem: χοίνου τε καὶ ἀσπαλάθου καὶ λαπάθου. Certè ἀσπάλαθος genus

odoramenti Indici quod ſuffimentis, hoc eſt θυμιάματα quale fuit Cyphi, admiſcebatur. Alij hæc viderint. Illud certum eſt in vnguentorum compoſitione, præcipuè in eorum vinorum, quæ condiebantur aromaticis ſpeciebus, bitumen nunquam fuiſſe additum. Hallucinatus eſt itaque Plinius. An quia pice & reſina etiam condiebantur muſta, ideo etiam putauit & bitumen in his condiendis locum olim habuiſſe? Sed omnino ἄσφαλτον legit vel audiuit pro ἀσπαλάθου vel ἀσπαλάθῳ. Nam & ἀσφάλαθον quidam ſcripſere. Maior ἀβλεψία eius notanda, quum præter aromatica quibus fiebat Aromatites etiam *offas* enumerat: *nardo Celtico, calamo bitumine, offis in muſtum aut dulce vinum defectis.* vbi Thuanæus & alij legunt *defectis*. Sed verum eſt, *deiectis*, vt iam alij viderunt. manifeſto heîc Plinius præter nardum, calamum & bitumen etiam offas in muſtum vult deijci, ad aromatiten conficiendum. Hanc eius eſſe ſententiam vel ſequentia indicant: *aliud è calamo, iunco, coſto, nardo Syriaco, amomo, Caſia, cinnamomo, croco, palma, aſaro, ſimiliter & offa.* vbi & offam præter ſpecies aromaticas numerat, quæ conficiendo aromatiti admiſceri debeat. At Dioſcoridis & Græcorum ſenſus fuit, ex illis omnibus ſpeciebus probe tritis ac contuſis, paſſoque maceratis offas fieri ac conformari debere quæ in vaſa muſti deiiciendæ ſint. Dioſcorides: ὁ δὲ ἀρωματίτης οὕτω σκευάζεται φοίνικος, ἀσπαλάθου, καλάμου, νάρδου κελτικῆς ἑκάστου χοίνικα λειώσας φυράσαι γλυκεῖ, καὶ ποιήσας θυμαγῶδεις μάζας βάλε εἰς γλεύκους ἀνυστοῦ ξέστας εἴκοσι. Quid clarius his Dioſcoridis? quid apertius quam ea non rectè cepiſſe Plinium? Is verba illa, καὶ ποιήσας θυμαγώδεις μάζας ſeorſim accepit, & de offis ex farina faciendis interpretatus eſt. *offa* Latinis abſolutè, τὸ φύραμα vel μάζα. Gloſſæ: *offa*, μάζα. propriè Græcis μάζα, ἄλφιτα πεφυραμένα ὕδατι καὶ ἐλαίῳ. de *offa* diximus ſuprà. idem & *maſſa*. Gloſſæ: *maſſa*, μάζα, φύραμα. maſſas igitur ex illis ſpeciebus tritis, & paſſo maceratis fieri iubet Dioſcorides, quæ deiiciantur in vaſa muſti. Plinius præter illas ſpecies, offam etiam adiici vult, hoc eſt farinam conſperſam, & in offam conglobatam. Quæ iocularis eſt inſcitia. Nec aliter licet mentem eius exponere. De murrhina veterum æquè magna eius à veritate aberratio eſt, quum eam à murrha dictam deductámque cenſet. Saltem heîc tamen haud ſine auctore peccat. Hæc enim quorumdam Grammaticorum olim fuit ſententia. Feſtus: *murrina, genus potionis quæ Græcè dicitur nectar. Hanc mulieres vocabant murriolam, quidam murratum vinum.* Sed hariolantur. tam falſum eſt *murrinam*, à murra venire quam aut *myrrhida* herbam, aut *myrrhiten* lapidem. Græcum eſt, ὁ μυῤῥίνης, inde Latinum hæc *murrina*, vt ὁ χάρτης hæc *charta*: ὁ γαυσάπης hæc *gauſapa*. Μυῤῥίνην οἶνον dicebant Græci temperatum vnguento, vel cui ſuperfundebatur vnguen

A tum, τὸν μύρῳ κεκραμένον. Idem & μυῤῥίνης. vt autem à voce φύλλον, ὁ φυλλίνης, vnde & φυλλίται ἀγῶνες. quod apud Pollucem male mutant in φυλλίται. Heſychius: φυλλίται ἀγῶνες, ἐν οἷς μὴ ἐτίθετο ἀργύριον, ἀλλὰ σῖφανοι μόνοι. Sic à μύρον, ὁ μυρίνης οἶνος. quod & μυῤῥίνης ſcribebant, geminatione ſollemni caninæ litteræ. Heſychius: Μυῤῥίνην οἶνοι μὲν οἶνον μυῤῥίνην καλοῦσι, οἱ δὲ τὸν ἐσκευασμένον, οἱ δὲ τὸν φασὶ, ἢ ἐπιχέουσι μύρον. Ita ſcripſiſſe Grammaticum patet ex ſerie litterarum. Μυρίνης dicitur Poſidippo Comico apud Athenæum, cuius hæc verba: μυρίνης δὲ ὁ μυῤῥίνης οἶνος καλεῖται παρὰ Ποσει

B δίππῳ.

Δίφιλος ἄπτης, ὁ μυρίνης ὁ τίμιος.

abſolutè ὁ μυῤῥίνης, vnde Latinum hæc *murrhina*. perperam legitur in Athenæo, μυρρίνης δὲ ὁ μυῤῥίνης. qui fortaſſe error eſt Abbreuiatoris cenſentis τὸν μυῤῥίνην οἶνον ἀπὸ τῆς μυρρίνης aut μυρσίνης dici. Sic enim myrtum appellant veteres. Sed μυῤῥινίτης dicendus eſſet, non μυῤῥίνης. Litem planè decidit Pollux, qui ita ſcribit: ἦν δέ τις καὶ μυρίνης οἶνος μύρῳ κεκραμένος, οἱ δὲ τὸν γλυκὺν οὕτως οἴονται καλεῖσθαι. Inde vel maximè conſtare poteſt τὸν μυρίνην, vel μυῤῥίνην Græcorum eſſe, quæ *murrhina* La

C tinis dicebatur. nam inter dulcia *murrinam* numerant priſci comici Latini. Plautus in Pſeudolo:

Quod ſi opus ſiet in dulce promat indidem, ecquid habet? Ch. rogas.

Murrhinam paſſum, defrutum melinam mel cuiuſmodi.

Plinius citatis his verſibus Plauti, ſubiicit: *quibus apparet non inter vina modo murrhinam, ſed inter dulcia quoque nominatum.* verſus Plauti vt habentur in editionibus, citauimus. apud Plinium ita ſcribuntur in vetuſtiſſimo Thuanæo:

D *Quid ſi opus eſt vt dulce promat, id eſt & quid habitat roga*

Murrinam, paſſum, defrutum, mella.

in Rigaltij codice, *id eſt quæ habeat roga*. Nota nobis eſt veterum negligentia in adducendis poëtarum & aliorum auctorum teſtimoniis, dum memoriter ea plerumque nec ex libro allegant. poſſumus tamen ex illis veſtigiis ſi modo certa ſint, hanc lectionem exculpere:

Quod ſi opus vt dulce promat, id ex ſe ecquid dabit? Rogas.

Murrinam, paſſum, defrutum.

E quod inter dulcia nominatur *murrhina* hoc contra Plinium facit, qui murra conditum vinum interpretatur. atqui notus eſt amaror myrrhæ, quæ delicioſis & dulcibus potionibus nunquam admixta eſt. mentio extat apud Dioſcoridem vini murra conditi cum pipere, iride & anetho, ſed medicamentum illud potius ducendum dicendúmque quam vinum. Quippe quod πρὸς κακοπέψιαν, βῆχας, ὀρθόπνοιας ἐμπνευματώσεις, πλάδους στομάχου condiri ſolitum ſcribit. Nec muſtum ſic condiebatur, ſed vinum. At in aromatiten vel μυῤῥίνην nihil myrrhæ addebatur, & muſtum non

vinum ita condire ſolebant. Ideo ſemper A dulce manebat, ſpeciebus aromaticis, τὴν γλυκύτητα ei ſuam ſeruantibus. Hinc *murrinam* inter dulcia, non tantum inter vina nominant Comici, Latini qui Palliatas ſcripſere. & hæc eſt *Murrina* qui Comicis Græcis μυῤῥίνης abſolutè, vel μυῤῥίνης οἶνος dictus, qui à *murra* nomen non habet, ſed ἀπὸ τοῦ μύρου, vt μυῤῥὶς herba, & μυῤῥίνης λίθος. De vino murrato vel ἐσμυρνισμένῳ quod ex more Iudæorum ducendis ad ſupplicium, vel in loco ſupplicij iam conſiſtentibus propinabatur, & cuius in Euangelio mentio, iam dixere eruditi viri, & nos alio loco.

Pag. 67. A. *Mithridax ſole percuſſa coloribus* B *micat varijs*] ita libri omnes Solini. & ex eo Iſidorus. Pliniani *mitrax*, etiam ſcripti. Nec aliter in Indice qui librum facit primum. Sic enim legitur in vetuſtiſſimo codice Rigaltiano: *Memnonia, Media, Meconitis, mitrax, Meroctbis.* vtrum *Mithridax* in libris Plinij repererit Solinus, an ita ipſe hoc nomen deflexerit neſcio. Legendum *Mithrax* cum aſpiratione. Μίθρας apud Perſas ſolem eſſe notum eſt lippis & Cercoëtiis. Inde *Mithrax* hic lapis, quaſi Solis gemmam dixeris, quod contrà ſolem variè refulgeat. Eadem forte eſt quam veluti diuerſam recenſet Plinius, C & vocat *Solis gemmam.* candidam eſſe ſcribit, & ad ſpeciem ſideris in orbem fulgentes ſpargere radios. Solet auctor iſte ſic agere, vt diuerſa ſæpe miſcet, ita & quæ eadem ſunt non raro ſeparat. certè *Mithrax* eſt ſolaris vel ſolis gemma. Nihil tamen affirmo, & in medio relinquo.

Tecolithos nucleo oliuæ ſimilis] Plinius: *Tecolithos oleæ nucleus videtur, neque eſt ei gemmæ honos. ſed lingentium calculos frangit pellitque.* Hæc variauit more ſuo Solinus. *Spernitur*, inquit, *cum videtur.* gemmam non eſſe ſimpliciter dicere voluit Plinius, quum dixit gemmæ D honorem ei non eſſe. *Solutum & hauſtum pulſis calculis renium & veſicæ dolores leuare* noſter aſſerit. at Plinius nec ſolui, nec hauriri tradit, ſed tantum lingi: *lingentium calculos frangit pellitque.* Sed in veteri codice lego, *vnguentum calculos.* alij ex ſuis citant, *vngentium*: quoſdam codices habere notant: *agrè meientium.* nonnullos: *ſed ſumentium.* Si Solino fidem arbitrari poſſem, & niſi in omnibus falleret, legiſſe eum dicerem: *ſed haurientium calculos frangit pellitque.* Certè multo veriſimilius vt hoc modo ſolutus & hauſtus renium & veſicæ dolores leuet fractis E & pulſis calculis, quàm alio quolibet. Sic de Morochto Dioſcorides: ἁρμόζει ἐπὶ κύστεως ἀλγήματα ἐν ὕδατι πινόμενος. Idem de lapide Iudaïco quem eumdem eſſe cum Tecolitho Aëtius, aliique ſcribunt: Ἰουδαϊκὸς δὲ ἐρεβινθιαῖον μέγεθος ἔχειν ὡς κοκκύμηλον ἐπ' ἀκόνης σὺν ὕδατος θερμοῦ κυάθοις τρισὶν, καὶ ποθὲν δυσουρίαις βοηθεῖ, καὶ τοὺς ἐν κύστει λίθους θρύπτει. Idem de ſemine paliuri: πινόμενον τοὺς ἐν κύστει λίθους θρύπτει. ita de aliis ſexcentis. Aëtius, *Syriacum lapidem*, & *Iudaïcum*, & *Tecolithum* vocatum tradit eumdem, quod in Syria Palæſtina, quæ eſt Iudæa naſcatur. Eum ex aqua calida potum efficaciſſimum dicit ad lapides renum, inefficacem verò tollendis calculis, qui in veſica ſunt: ἔστι δὲ τῶν ἐν νεφροῖς συνισταμένων λίθων δραστικὸς, ἀνιέμενος ἐπὶ ἀκόνης, καὶ ποτιζόμενος δι' ὕδατος θερμοῦ, ἐπὶ δὲ τῶν ἐν κύστει λίθων οὐδὲν ἰσχυρὸν αὐτοῦ. Quod cum Dioſcoride pugnat. Addit idem ex Necepſo Tecolithum ſi teratur ex aqua, & inungatur partibus circa veſicam & pudenda depilatis, calculos veſicæ liquefacere & comminuere. ὁ δὲ Νεκεψὼ, φησὶ, τρίψας τὸν τηκόλιθον μεθ' ὕδατος, καὶ ποιήσας γλοιὸν παχὺς, ἐξ ἀποξυρήσεως τὰς τρίχας περὶ τὴν κύστιν, καὶ τὸ αἰδοῖον, καταχρίει καὶ τήκει τὸν λίθον, τὸν ἐν τῇ κύστει. Verba ipſa ſunt Necepſus, ex quibus conſtat legendum eſſe in Plinio: *vngentium calculos frangit pellitque.* τῶν καταχριομένων: nam in veteri noſtro codice ſcriptum eſt, *vnguentum.* falſa prorſus vulgata lectio, *lingentium.* quæ vitio facta eſt ex *vngentium*, diductis ac diſiunctis cruribus litteræ *u*. Solinus alios ſequutus eſt auctores, Anonymus de lapidibus, Solinum: *Tegolithus nucleo oliua ſimilis. ſpernitur cum videtur, ſed remedijs bonus vincit alterum pulcritudinem, ſolutus quippe & hauſtus expellit calculos, renum calculos ac veſica leuat.* Quæ ipſiſſima ſunt Solini verba. Ἐπῳδὴν hanc de Tecolitho refert Aëtius:

Χαῖρε θάλασσ' Ἀσβὼν
Φεύγοντα πημάτων ἄνες
Εὔστημα Τηκόλιθον.

Ammochryſos arenis auro intermixtis] Plinius: arenarum *ſimilitudo eſt in hammochryſo, velut auro arenis mixto.* hactenus ille. & ſatis dixerat Solinus, *hammochryſos arenis auro intermixtis.* Quid illa volunt quæ addidit? *nunc bractearum, nunc pulueris habet quadrulas.* quadrulæ ſunt paruæ teſſellæ, vel quadrati ψῆφοι. quis illi dixit huiuſmodi quadrulis aureis & arenaceis interſtinctum eſſe hammochryſum? præterea quo iure vel merito inter gemmas quæ in Perſide reperiuntur eam numerat? Nec enim hammochryſon Plinius in Perſide ſcribit inueniri. Hoc commentus eſt vt alia Solinus.

Aëtites & fuluus eſt & tereti poſitione alterum lapidem intrinſecus cohibens.] Plinius eo loco vbi & hammochryſon & pyriten, & Chalaziam & Myrmeciten & multa alia gemmarum genera nominat, quæ inde ſumpſit Solinus, Aëtitem etiam memorat, quam ſimilem eſſe dicit Aquilæ candicante cauda. Eo capite Plinius gemmas recenſet quæ à membris corporis habent nomina, aut ab animalium ſimilitudine cognominantur. vt *Carcinian* ab marini cancri colore: *Echiten* à viperæ: *Scorpiten* à ſcorpionis aut colore, aut effigie. *Scariten, Geraniten, Hieraciten*, & ſimiles. in his & *Aëtiten* reponit. *Aëtites*, inquit, *à colore aquilæ candicante cauda.* Liber vetus quem vidi habet: *candidata cauda.* Sic in aliis. inter genera aquilarum *Pygargus* eſt quem vocant, *qui in oppidis manſitat & in*

Digitized by Google

campis albicante cauda. Huic aquilæ colore ſimilis eſt gemma, quam inde ἀετίτην vocarunt. Diuerſus hic *aëtites* à lapide aëtite, qui in æquilarum nidis reperitur, qui & inde nomen habuit. inter lapides eum recenſet Plinius, & latiſſime genera eius deſcribit lib. XXXVI. cap. XXI. & ſanè nihil gemmeum habet, ſed omnia lapidis, non colore fuluus eſt aut ſubrutilus, aut gallæ ſimilis, non læuore, non nitore vllo commendandus, aut gemmæ comparandus. alius *aëtites* quem Plinius inter gemmas reponit, à colore aquilæ, quæ candidam habet caudam cognominatus eſt, vt *geranites* à colore gruis: & *Hieracites*, accipitris. Plinius: *Hieracites alternat tota, miluinis nigricans velut plumis.* Melius ſcripſeris ex vetere: *Hieracitis, alternata miluinis nigriſque velut plumis.* quæ alternatim miluinis veluti plumis ac nigris diſtincta eſt. Aëtius: ἱερακίτης λίθος ὑπόχλωρος μὲν ἐστὶ, καὶ περὶ τὸ μέλαν ἐπιπεποικιλμένος χροιαῖς ἱέρακος ὥσπερ ποικίλον ἐστί. Hoc eſt ad verbum quod Plinius dixit, *alternatam eſſe miluinis ac nigris veluti plumis.* ita eſt & *Aëtites* quidam lapis à colore plumarum aquilæ ſic dictus. At Solinus ne quid de more ſuo iureque perderet, aëtitem lapidem qui è nido aquilarum ſumitur, pro ea accepit gemma aëtiti quæ colore eſt aquilino, & vtrumque confudit, vniuſque deſcriptionem alteri accommodauit.

Pag. 67. B. *fuluus eſt & tereti poſitione*] abutitur noſter *teretis* ſignificatione. Dicere debuit, *globoſa, vel rotunda poſitione* Aëtiten eſſe, *teretem* pro eo male vſurpat, cum ea vox ſignificet in oblongo rotundum. Plinius de cupreſſo: *cohercitaque gracilitate perpetuo terete.* ita legendum non *tenera.* idem de generibus aetitis: *Tertius in Cypro inuenitur colore illis in Africa naſcentibus ſimilis, amplior tamen atque dilatatus, ceteris enim globoſa facies.* pro *globoſa facie*, malè *poſitionem teretem* dixit. melius dixiſſet *rotundam.* Plinius de aëtite: *inuenitur in fluminibus candidus & rotundus.* Varus:

Sint gyroſa, rotunda, margarita.

Cicero de Natura Deorum: *figura rotūda, nihil inciſum angulis habens, nihil eminens, nihil lacunoſum.* Græcè στρογγύλον dicunt. at *teres* à verbo *tero.* de his propriè quæ torno trita ſunt ac rotundata. Hæc inquam propriè *teretia.* nam *terere* de torno ſignanter dictum. Virgilius:

Qui radios triuere rotis.

id eſt tornauere. inde *tritores*, οἱ τορευταὶ vel τορνευταί. & *tritum argentum* Phædo, τόρευμα. Quin & verbum ipſum *tero* ex Græco τερῶ. quod Æoles dicebant τερῶ. vt ἰσδὺς pro ἰθὺς & ſimilia. hinc & nomen τερὴς Æolicè, τερὸς, Latinè *teres.* quidquid politum & veluti torno exactum eſſet ita vocabant. Heſychius: τερὸν τὸ ὀξύ. τορὸς, ὀξεῖ, ἀκριβεῖ, τρανεῖ. Quas Latini *teretes aures* vocant de politis, & quaſi torno factis, τορὰ ὦτα Græci ſimiliter appellant. Cicero: *qui teretes habent aures, intelligenſque iudicium.* Antipater Theſſalonicenſis:

Πιερίδων χαλκευτὴν ἐπ' ἄκμοσιν οἱ τορὸν οὔας ἔλλαχες.

Horatius de viro bono:

——*in ſeipſo totus teres atque rotundus.*

Si teres ac rotundus idem eſſet, fruſtra hæc duo ſimul poſuiſſet. Parmenides de Deo ſuo:

Σφαιρὸς, κυκλοτερὴς, δίνῃ περιηγὲϊ γαίων.

Quod aliquis ita expreſſit de viro bono:

Securus, mundi inſtar habens, teres atque rotundus.

Latini *rotundum* pro globoſo & σφαιροειδεῖ vſurparunt, qui σφαιρὸς Parmenidi, cum propriè κυκλοτερὴς ea voce exprimatur. nam *rotundum* à rota deducitur, Græci τροχοειδὲς ſimiliter dicunt, & περίτροχον. at *teres*, τὸ ἀπὸ τόρνου στρογγύλον denotat, vt *teretia ligna, teretes cupreſſi, teretes digiti, rami teretes & enodes* Plinio. Dioſcorides περιφερὴς hoc ſenſu poſuit, cum dixit ῥίζαν ἐπιμήκη, περιφερῆ. alias στρογγύλον & περιφερὴς confundit. Globoſum vero ac σφαιροειδὲς dicitur, quod ab omni parte vndique teres eſt ac rotundum. Hæc tria expreſſit verſu quem ſupra citauimus, Parmenides.

alterum lapidem intrinſecus cohibens, cuius crepitu ſonorus eſt] Plinius lib. X. cap. VI. de aëtite lapide: *eſt autem lapis iſte pregnans intus, quum quatias alio velut in vtero ſonante.* in libris eſt: *pragnans intus ano cum quatias velut in vtero ſonante.* Lego ac diſtinguo: *eſt autem lapis iſte pragnans intus alio, quum quatias velut in vtero ſonante.* lapis iſte intus prægnans eſt alio; *ſubaudi* lapide, qui velut in vtero ſonat quum quatias. Dioſcorides: ἀετίτης λίθος, ὁ ἐν τῇ κινήσει ἦχον ἀποτελῶν, ὡς ἑτέρου ἐγκύμων λίθου ὑπάρχων, *velut alio pragnans intus lapide.* Idem Plinius lib. XXXVI. cap. XXI. de diuerſis lapidis Aëtitis generibus, qui omnes in aluo habent, aut argillam, aut alium lapidem durum: *inuenitur in fluminibus candidus, & rotundus. huic eſt in aluo lapis qui vocatur callimus.* Liber vetus habet, *calamus.* Legerim: *Calainus*, à colore ſcilicet calaïno. Sic alibi ſimiliter corruptum memini emendare. nam vbi erat in libris, *Callaicam vocant è turbido calamo*, docuimus legendum, *è turbido calaïno.* ſic *Salmacida* pro *ſalinacida* paſſim in libris. Index tamen libri primi manuſcriptus *callimum* hunc lapidem vocat: *Tapinſius, Callimus, Simuidius.* vbi nihilominus dici poteſt, *callimus* pro *Callamus* ſcriptum vitio eſſe, idque pro *callainus.* nam & *Simuidius* ibi corruptum pro *Samius.* Κάλλιμος Græcè τὸν κάλλιστον ſignificat. Atqui nihil eſt in hoc lapillo qui in aetite incluſus habetur, quod iſtud epitheti prærogatiua aliqua mereatur. Heſychius: κάλλιμος, κάλλιστος· ἢ λύρας τὸ ἠχεῖον, οἱ δὲ κάλαμος. Si κάλλιμος λύρας τὸ ἠχεῖον, hinc κάλλιμος & lapillus ille dictus videatur, qui in vtero aetitis lapidis ſonat, & cuius crepitu ſonorus eſt, ὁ ἐν τῇ κινήσει ἦχον ἀποτελῶν. ideo & *calamus* hic lapis in veteribus quibuſdam libris etiam vocatur. nam κάλαμος & κάλλιμος idem, lyræ crepitaculum. vnde

& hic lapillus nomen inuenit, quia crepitet ſi quatiatur. Verùm κάλλιμος hoc ſenſu ex vitioſa ſcriptura manauit, qua Λ & Λ inuicem ſæpe confunduntur in Græca litteratura. cum igitur κάλλιμος pro κάλαμος mendosè ſcriberetur, inde propagatum κάλλιμος. Sic Arabiæ felicis populus Κατταβανοὶ, hoc eodem vitioſæ ſcripturæ genere Κλιταβανοὶ dicuntur Dionyſio. ita Πέλλμος & Πεέλαος tyrannus, in aliis & aliis diuersè ſcribitur. Κάλαμος non Κάλλιμος in lyra dicitur, cui chordæ adnectuntur & ſonum efficit, qui & δόναξ vocabatur. Euſtathius: Αἴλιος Διονύσιος εἰπὼν ὡς δόναξ, καὶ τὸ λύγειον, ἐπεὶ, τὸ γὰρ παλαιὸν ἀντὶ τῶ κέρατος ὑπετίθεντο κάλαμον. Ita citat etiam vir magnus notis in ſphæram Barbaricam, & λύγειον Dionyſio dictum contendit, quod aliis μαγάδιον & κάλαμος. perperam. Legendum apud Euſtathium: Αἴλιος Διονύσιος εἰπὼν ὡς δόναξ ὑπολύγειον. Heſychius: δόνακα ὑπολύγειον, πάλαι γὰρ τῆς λύρας κάλαμος ἀντὶ κέρατος ὑπετίθετο. Idem: κάλαμος, τὸ ἐπιτιθέμενον τῆς λύρας ἠχεῖον. Lege: τὸ ὑποτιθέμενον. Inde ὑπολύγειον dictum ἀπὸ τῶ τῆς λύρας ὑποτίθεσθαι. Verum de lyra & eius partibus, & cytharæ differentia nos alibi. Lapillus ille qui in aluo aëtitis mouetur & ſonat, δόναξ videtur quibuſdam appellatus ἀπὸ τῶ δονεῖσθαι. nam & calamus ſiue harundo Græcis δόναξ παρὰ τὸ δονεῖσθαι. Heſychius: δόνακα, κάλαμον κρύπτει παρὰ τὸ δονεῖσθαι. Idem: δονακῶα, διάφορα καλαμῶνα. Græcè δονεῖν, ταράσσειν, κινεῖν, διασείειν. Hinc lapillus ille δόναξ qui mouetur in aetite & crepitat. alij κάλαμον porro eumdem appellauerunt, quia δόναξ, κάλαμος, & quia vtraque voce τὸ ἠχεῖον τῆς λύρας dicebatur, quamuis nihil ſimile habeat lyræ calamus, & hic lapis. Sed nouimus quam feſtiui ſint cognominibus indendis Græci. Quod autem hoc loco addit Solinus ſcientiſſimos dicere tinnitum illum, quem aetites lapis concuſſus facit, non ab vllo interno ſcrupulo fieri, ſed ſpiritu, hoc falſum & nugatorium ficticiumque. Nihil enim tale habet Plinius, & experientia atque αὐτοψία contrarium docent. nam fractus lapis Aetites, aut ſcrupulum prodit, aut arenam, aut aliquid huiuſmodi, quod ſonitum illum intus facit. Vidi ipſe fractum, qui luteum intus lapillum habuit, ſed friabilem. *Cyites* etiam dicitur lapis, qui intus partum habet, id eſt alium lapidem, *qui ſentiatur etiam ſtrepitu*. Plinius. Malè *Ciſsites* legitur. In Indice *cytes*. nos *cyites* id eſt κυΐτης ἀπὸ τῶ κύειν. Omnia porro quæcunque de Aetite tradit Dioſcorides, eadem Aetius ex Demoſthenis libro περὶ λίθων, refert, & iiſdem verbis, vt alterum ab altero ſumpſiſſe oporteat. Scribitur in optimo libro: ἔστι δὲ καὶ κλεπτέλεγχον, εἰ ἐπιθείη τις αὐτὸν εἰς τὸν προσφερόμενον ἄρτον. & paulo poſt: φασὶ δὲ ὅτι καὶ συναφούμενος ὁ ἀετίτης τοῖς ἐδέσμασι κλεπτέλεγχον γίνεται. ita vtrobique ſcriptum non κλεπτέλεγχος. τὸ κλεπτέλεγχον eſt quod fures coarguit. Aetites κλεπτέλεγχον, vt ὠκυτόκιον, & κατόχιον τῶν ἐμβρύων idem lapis vocatur. Sic etiam lapis aut herba ἀντιπαθὴς eſſe dicitur. Nota ac tralaticia hæc loquutio.

Pag. 67. B. *In Perſide tamen plurimus*] Plinius patrias & genera Aetitis enumerans, non meminit in Perſide naſci. Africanum recenſet, Arabicum, Cyprium, & quarti generis, qui *Taphiuſius appellatur, naſcens iuxta Leucadem in Taphiuſa qui locus eſt dextra nauigantibus ex hac ad Leucadem.* Hic locus vnus eſt de corruptiſſimis. Taphiuſam locum eſſe dicit prope Leucadem, dextra nauigantibus ex Taphiuſa ad Leucadem. Hoc quomodo fieri poſſit nullus video, vt qui ex Taphiuſa Leucadem nauigant, eamdem Taphiuſam à dextra habere queant. ſed hanc lectionem merito falſi damnat codex ſcriptus & aliam ſuggerit quæ ſic habet: *quarti generis Tapinſius appellatur naſcens iuxta Leucadem vbi eſt mons Tapins qui locatus eſt dextra nauigantibus ad Leucadem.* ex ſuis eamdem ſcripturam alij proferunt. Quæ nec ipſa ſine vitio eſt. *Tapinſium* Aetiten etiam in Indice libri primi vetus codex indigetat, quamuis in eo corruptiſſimè ſcribatur, *aete thapinſins*, pro *aetita*, *Tapinſius*. Sed ita ſcriptum pro *Taphiuſius*, à Taphiuſa ſic appellatus. Græcè eſt Ταφιοῦσσα vel Ταφιοῦσα. vrbem eſſe Cephalleniæ tradit Stephanus. Ταφὸς πόλις Κεφαλληνίας, νῦν δὲ Ταφιοῦσα. Nuſquam meminit huius *Taphiuſæ* Plinius. certè veterum quidam vt refert Strabo, Taphios Cephallenas, & Teleboas eoſdem cenſebant, quos ipſe refellit, & diuerſas eſſe inſulas oſtendit Cephalleniam, & *Taphon* quæ poſtea appellata *Taphiuſa*. Sub Laerte & Vliſſe fuit Cephallenia tota, ſub mente Taphos: καλεῖται δὲ νῦν Ταφιοῦσσα, ἡ Τάφος. Ita Strabo. male itaque Stephanus *Taphiuſam* vrbem facit Cephalleniæ: Addit idem Stephanus: ἔστι καὶ νῆσος ἀπὸ πεντήκοντα σταδίων Ταφιὰς καλουμένη, καὶ ἑτέρα. Hæc Ταφιὰς Stephani inſula eadem eſt cum Strabonis Taphiuſa. nam quam Ταφιοῦσαν quidam vocarunt, alij Ταφιάδα, antiquiſſimi vero Τάφον. Inſulæ porro plures fuere τῶν Ταφίων inter Achaiam, & Leucadiam, quæ & *Teleboïdes* & *Taphiæ* dicebantur à Taphiis populis & Teleboïs qui eas tenebant. Harum vna *Taphos* proprie quondam appellata, poſtea *Taphiuſa*. Strabo lib. x. αἱ δὲ τῶν Ταφίων νῆσοι, πρότερον δὲ Τηλεβόων, ὧν ἦν καὶ ἡ Τάφος, νῦν δὲ Ταφιοῦσσα καλουμένη. χωρὶς ἦσαν τούτων οὐ τοῖς διαστήμασιν, ἐγγὺς γὰρ κεῖνται, ἀλλ' ὑφ' ἑτέροις ἡγεμόσι ταττόμεναι Ταφίοις καὶ Τηλεβόαις. Ait Echinadas inſulas & Taphiorum non multum inter ſe fuiſſe diſſitas, ſed diuerſis paruiſſe ducibus. Taphon etiam inter Echinades numerat Euſtathius: Ἐχινάδες ὧν μία ἐστὶν ἡ Ὁμηρικὴ Τάφος. ταύτας δὲ φασὶν νῦν ἐστὶν ἤδη εὑρεῖν. Plinius lib. IV. cap. XII. *Inter Leucadiam autem & Achaïam permultæ inſulæ: quarum Teleboïdes eadem quæ Taphiæ ab incolis.* Hæ ſunt Ταφίων νῆσοι Strabonis, olim Τηλεβόων. Sequitur apud Plinium: *Ante Leucadiam appellantur Taphiæ, Oxia, Prinoeſſa.* Ita

Digitized by Google

repoſitum ex correctione doctorum hominum. nam libri veteres legunt : *Zaphioſis arnoxia*, inde Pintianus corrigebat, *Taphias Siſarna, oxia*. de Siſarna viderit. Ego verius & propius ad veterem ſcripturam emendauerim, *Taphioſa* pro *Taphiuſa*. Ea eſt quæ inter inſulas Taphiorum ſic propriè appellata, Homero Τάφος. Non dubito tamen quin eadem ſit cum Taphiade Stephani. ab hac Ταφιοῦσα τὸ ἐθνικὸν facit Ταφιουσσαῖος: à Τάφος, Τάφιος. *Taphiuſius* igitur Aetites ab hac inſula appellatus, quod in hac reperiebatur. Nunc verba Plinij expendamus. *Quarti generis Taphiuſius appellatur, naſcens iuxta Leucadem, vbi mons eſt Taphius*. mirum quin potius dixerit, *in Taphiuſa inſula*. Hinc certè liquet mendoſam eſſe vulgatam lectionem quæ ſcribit, *naſcens in Taphiuſa qui locus eſt*. nec enim locus *Taphiuſa*, ſed inſula. Iuxta Leucadem naſci dicit hunc lapidem Taphiuſium. Plinio *Leucas* oppidum eſt, *Leucadia* inſula, *Leucates* mons ſiue promuntorium. Sic enim hæc diſtinxit lib. IV. cap. I. his verbis : *Egreſſos ſinu Ambracico in Ionium excipit Leucadium littus, promuntorium Leucates. Dein ſinus & Leucadia ipſa peninſula, quondam Neritis appellata, opere accolarum abſciſſa continenti, ac reddita ventorum flatu congeriem arenæ accumulantium, qui locus vocatur Dioryctos ſtadiûm longitudine trium. Oppidum in eo Leucas quondam Neritum dictum.* ſic ſcribendus ille locus. Straboni promuntorium Λευκάτας, ſed tam vrbs quam inſula Λευκάς. Ptolemæo promuntorium etiam ipſum Λευκὰς dicitur, Λευκὰς ἄκρα. vbi male interpres *Leucadem extremam* vertit, & peius adhuc Tabularum auctores de promuntorio faciunt oppidum. Charinus vetus Iamborum poeta etiam Λευκάδα vocauit :

Ἔῤῥεις πλαγίη καὶ κακὴ πέτρη Λευκάς.

Poſt ſinum Ambracicum excipere Leucadium littus, & promuntorium, Leucatem Plinius, *deinde ſinus*, inquit, *& Leucadia peninſula*. Eam inſulam aliquando reddiderant incolæ perfoſſo Iſthmo, & πορθμὸς eius loco vt eſſet, fecerant, qui ponte iunctus erat, tranſlata vrbe ſua quæ prius *Nericon* dicebatur, & Leucade appellata à Leucate promuntorio. Male Plinius *Neriton* pro *Nerico* vocat. Νήριτον mons Ithacæ. Νήρικον vrbs Leucadiæ. Ita hæc rectè ex Homero diſtinguit Strabo, eoſque reprehendit, qui indiſtincta habent. Nonnulli tamen ex veteribus hunc errorem cum Plinio participant. Stephanus : Νήρικος πόλις Ἀκαρνανίας, ἣν Ὅμηρος ἀκτὴν ἠπείροιο φησίν. Λυκόφρων δὲ ταύτην Νήριτος φησὶν ἢ Νήριτον ὡς τὸ ὄρος. Mons ille Ithacæ. confundit *Neriton* & *Nericon*. Contra Dionyſius, montem Ithacæ Νήρικον vocat, qui Νήριτον eſt. Νηρικίην Ἰθάκην dicit quæ eſt Νηριτίη. Ibi monet Euſtathius variare exemplarium ſcripturam, & interpretum veterum ſententiam. *Nericon* igitur vrbs Leucadiæ, quæ cum à mari longius eſſet remora, poſtea tranſlata eſt ad illud fretum manu

A factum & Leucas appellata. vide Strabonem. Ἐπιλευκαδίους antea dictam fuiſſe tradit Scylax Caryandenus, cuius hæc verba ſic legi debent, in editis corruptiſſima : καὶ πόλις Λευκὰς καὶ λιμήν. αὕτη ἀνέχει ἐπὶ τὸν Λευκάταν ὅ ἐστιν ἀκρωτήριον. πόῤῥω δὲ τῆς θαλάττης αὕτη ἡ πόλις ἣν τὸ πρὶν καὶ Ἐπιλευκάδιοι ἐπωνομάζετο. Stephanus : Ἐπιλευκάδιοι, πόλις μετ᾽ Ἀκαρνανίας. Ἑκαταῖος Εὐρώπῃ. Strabo & Scylax in eo conſentiunt vrbem prius remotam à mari, poſtea eidem admotam fuiſſe, ſed ille Νήρικον appellatam aſſerit, hic Ἐπιλευκαδίους. In eo etiam diſſentire videntur quod vrbem è medio peninſulæ tranſlatam ad fretum ipſum docet,

B καὶ μετῴκισαν τὴν Νήρικον ἐπὶ τὸν πόρον, ὃς ἣν ποτὲ μὲν Ἰσθμὸς, νῦν δὲ πορθμὸς γεφύρᾳ ζευκτός. At Scylax qui Ἐπιλευκαδίους olim vocatam fuiſſe dicit, etiam quum longe eſſet à mari, non ad mare eam tranſductam, ſed mare ad eam ductum fortaſſe innuit, perfoſſo Iſthmo in quo erat ſita, & mari immiſſo, vnde & portus ipſa vrbs facta eſt, quæ antea non erat. Idem ibidem : αὕτη δὲ ἐστὶ νῦν νῆσος, τὸν ἰσθμὸν ἀποτειχισαμένη. Ergo ad illud fretum vrbs Leucas ſita erat, ad promuntorium Leucatem pertinens, vnde & Ἐπιλευκάδιοι olim appellata & poſtea Λευκάς. Et

C inſula quidem adhuc fuit Scylacis & Strabonis ætate; poſtea congeriem harenarum ventis accumulantibus reddita eſt continenti cui abſciſſa fuerat. & iterum facta peninſula, ſicut olim extiterat. Plinij temporibus non amplius erat inſula, ſed peninſula, canali freti repleto aggeſtione. *Qui locus*, inquit, *vocatur Dioryctos. oppidum in eo Leucas*. Ita legendum ſuprà monui. Ad fretum erat Leucas, dum fretum fuit, quod manu Leucadij fecerant, perrupto Iſthmo: poſteà aggerentibus arenam ventis πορθμὸς ille obhumatus eſt, vt verbo vtar Tertul-

D liani, & locus qui olim perfoſſus fuerat, repletus. Hinc & Διωρυκτὸς vocabatur. In eo loco poſita vrbs Leucas ad Leucatem. Tota peninſula *Leucadia* dicebatur. Ante eam inſula Taphiuſa, ad orientem haud longe ab Echinadibus inſulis. Immo & ipſa vna Echinadum, ad orientem Leucadiæ ſita. Montem Plinius hoc loco eam vocat, qui ſic legendus eſt : *Quarti generis Taphiuſius appellatur; naſcens iuxta Leucadiam, vbi mons eſt Taphiuſa, qui locatus eſt dextra nauigantibus ad Leucatem*. perperam legitur in ſcriptis : vbi mons eſt *Taphius*. & hoc & cetera corre-

E ctionis veriſſima auſim præſtare. montem heîc Taphiuſam vocat, quam alibi inſulam, auctores ſcilicet diuerſos ſequutus. pleræque Echinades deſertæ & ſcopulis montibuſque aſperæ. hinc Ἐχινάδες dictæ διὰ τὸ τραχὺ καὶ ὀξύ. Talis & *Taphiuſa*. Moris eſt auctoribus huiuſmodi paruas & aſperas inſulas, montes & ſcopulos & ſaxa plerumque appellare. Hinc πέτραι Σειρηνίδες quæ & νῆσοι Σειρηνοῦσσαι. Montes & ſaxa Sirenarum, & rupes paſſim ſcriptores Latini eas vocant. Auienus in paraphraſi *ſcopulos &*

Digitized by Google

ſaxa ſæpe vocat, quas Dionyſius νήσους dixit. Et fecit hoc diſertim in hac ipſa Echinadum mentione. Dionyſius:

Νῆσοί τ' ἐχῖναι, ὅσας τ' ἀπὸ Χαλκίδος ἱερὸν

Αἴτνης ἀργυρέης Ἀχελώϊος ἀμφὶς ἑλίσσει.

Hæc ſic reddidit Auienus:

Plurima præterea conſurgunt gurgite ſaxa

Quæ protentus aquas Achelous pulcher oberrat.

& alibi paſſim. *Taphiuſa* porro non iuxta Leucadem, ſed iuxta Leucadiam. In Geographicis ante Leucadiam eſſe dixit. Ad dextram eſt nauigantibus ad Leucaten, non ex Ambracico ſinu venientibus, ſed ex altera ad meridiem maris parte. *Ad Leucaten* ideo correximus, quia ſi de vrbe intellexiſſet, *nauigantibus Leucadem* dixiſſet. Nihil tamen refert vtro modo legas. nam *Leucas*, ἀκτὴ ἐπὶ τὸν Λευκάταν. *Taphiaſſus* mons prope Naupactum, ſed de eo heîc accipi non poteſt, nimis enim longe eſt quam vt iuxta Leucadiam dici queat. Potuit tamen fieri vt nominum ſimilitudine deceptus *Taphiuſam* montem appellarit quæ eſt inſula, dum montem *Taphiaſſum* cogitat. Ταφιασσὸς Straboni. Hoc niſi ſit, exponendum vt ſuprà poſuimus.

Pag. 67. B. *Subnexus ſpem vteri defendit à fluxibus abortiuis.*] In libro ſuo veteri hæc minime contineri notat Delrius. Continentur noſtris. Soliniana eſſe vel hæc duo ſatis arguunt & quod ex Plinianis expreſſa ſunt, & quod ſollemnes eius negligentiæ notas impreſſas habent. *Subnexus*, inquit, *ſpem vteri defendit à fluxibus abortiuis.* debuit addere cui parti corporis ſubnexus. nec enim parum intereſt. Bracchio quippe ſubnexus conceptus partus detinet, & à fluxu abortiuo defendit. idem femori adalligatus eoſdem maturat, & nixus concinnat faciliores. Vide Dioſcoridem. Plinius lib. xxx. cap. xiv. *Lapis aëtites in aquila repertus nido cuſtodit partus contra omnes abortuum inſidias.* quod verum eſt ſic pronuntiatum, non vt Solinus extulit. nam pæne contraria virtute pollet, femori ſubnexum & bracchio. hoc modo κατέχει ἐπὶ τῶν ἐμβρύων, illo modo ὠκυτόκιον. Quod ad verba attinet elegantiora ſunt Soliniana quam Plinij. *Spes vteri*, τὸ ἔμβρυον. eleganter, vt *ſpes ſegetum*, dum adhuc in herba ſunt. *fluxus abortiuus* propriè, cum partus conceptus non hæret, nec tenax eſt, ſed effluit & excidit. Sic ſuprà loquutus eſt: *ſi remanente altero, alter abortiuo fluxu exciderit.* ἀπορρεῖν & ἐκπίπτειν Græci ſimiliter dicunt. hinc ὀλισθηραὶ μῆτραι, quæ partus non continent. At Pliniana illa, *contra abortuum inſidias*, minus propria ſunt. Quid enim *inſidiæ abortuum?* Vereor vt ἐκτρωσίμους λοχοὺς in Græco ſcriptore legerit, hoc eſt *abortiuos partus* vel *nixus*, quod ipſe *abortuum inſidias* reddit. Certè λοχὸς idem videtur quod λοχεία, vt σπατὸς & σπατά. At λοχεία τὸ πρᾶγμα, v. σπατία. à λοχός, λοχία. ἡ μαῖα obſtetrix quæ λοχοῖς adſiſtit. & τὰ λοχεῖα, quæ poſt partum veniunt, quas Latini

A *ſecundas* vocant, noſtri *poſterum onus.* Hinc ἄλοχος Platoni quæ nondum peperit. Ergo ἡ λοχὸς puerpera. Dioſcorides: Δεισιλοχία ὠνόμασται ἀπὸ τοῦ δοκεῖν ἄριστα βοηθεῖν ταῖς λοχοῖς. Ita etiam legit vetuſtiſſimus liber. αἱ λοχοὶ ſunt puerperæ. an puerperia? τὴν λοχὼ Attici magis dicunt, quam τὴν λοχὸν de puerpera. Heſychius: λοχώ, προσφάτως τεκοῦσα. Sic dicebantur mulieres quæ poſt partum in lecto puerperiales deſident ferias. Scholiaſtes Apollonij: ἐν δὲ τῇ τῶν Τιβαρηνῶν γῇ αἱ γυναῖκες ὅταν τέκωσι τημελοῦσι τοὺς ἄνδρας ὡς λοχούς, ὥς ἱστορεῖ Νυμφόδωρος ἐν τοῖς νομίμοις. Theophraſtus in Characteribus, ἐπὶ λόχοις.

B Ita dictæ puerperæ à lecto in quo & pariunt, & poſt partum decumbunt, qui Græcè λοχός. Similiter & λόχος, id eſt inſidiæ, ἀπὸ τοῦ λέχους. οἱ γὰρ ἐνεδρεύοντες κατακλίνουσιν ἑαυτοὺς ὡς ἐπὶ λέχους. Vix dubito quin & λοχὸν vel λόχον aliqui pro partu dixerint, vnde & λοχεία & λοχεύειν, & λοχίζειν, quod ſignificat parere. Heſychius: λοχευθεῖν, γεννηθεῖν. & ἄλοχοι mulieres, quæ non pariunt. vt contra λοχίαι dici poſſunt fœcundæ: vt λοχία γῆ poetæ, terra fertilis & pinguis. Heſychius: λοχίαι, τὴν εὐτραφῆ γῆν, καὶ ἁδροὺς στάχυας ἢ καρποὺς φέρουσαν. Hinc καταλοχισμὸς

C liber τῆς γενικῆς γραφῆς, in quo deſcripta erant ſingularum familiarum, & omnium inde deſcendentium nomina. Apud Eſdram lib. I. cap. IV. καὶ τούτων ζητηθείσης τῆς γενικῆς γραφῆς ἐν τῷ καταλοχισμῷ, καὶ μὴ εὑρεθείσης, ἐχωρίσθησαν τοῦ ἱερατεύειν. Vulgaris ita vertit: *Horum quæſita eſt generis ſcriptura in padatura, & non eſt inuenta.* καταλοχισμὸν reddidit *padaturam.* an *padaturam* ἀπὸ τῶν παίδων finxit, vt καταλοχισμὸς ἀπὸ τῶν λοχείων vel λοχισμῶν. nam λοχισμὸς eſt generatio & λοχίζειν, γεννᾶν. ſic *padatura*, ἡ παίδωσις. nam παιδῶσαι, vt ζῶσαι, liberos gignere. hoc *padare* dixerit ille vetus

D interpres. vt *parabolari* τὸ παραβαλλεύεσθαι in epiſtolis Pauli, *parabolatus eſt de anima ſua*, παραβολευσάμενος τῇ ψυχῇ. verius eſt ſcribendum eſſe: *quæſita eſt generis ſcriptura in pedatura.* Καταλοχισμὸν ſic accepit quaſi καταποδισμὸν, aut καταχωρισμὸν, & *pedaturam* vocat laterculum in quo generationes deſcriptæ. *Pedaturam* Latini vocant quodlibet ſpatium in quo aliquid poni locariue poſſit. vt *pedatura caſtrorum*, ſpatium quod caſtrorum metatio detinet. *pedatura murorum*, id quod obtinent muri. *pedatura ſingulorum militum*, in qua ſinguli milites conſiſtere poſſint, determinata dimenſio loci. Hic *pedatura* abſolutè pro la-

E terculo, vel tabula vel albo. In Bibliis manu exaratis etiam antiquiſſimis his locus ita conceptus eſt: *Hi quæſierunt ſcripturam ſuam in cenſu, & non inuenerunt, & eiecti ſunt de ſacerdotio.* Καταλοχισμὸς propriè eſſet inſidiarum collocatio. vt καταχωρίζειν eſt ἐν τῷ χώρᾳ aliquid ſtatuere. κατασημαίζειν *vaſis infundere.* ſic καταλοχίζειν, *in inſidijs collocare.* Verùm non ita hoc loco ſumendum eſt. Καταλοχισμὸς eſt τῶν λοχῶν vel τῶν λοχῶν, hoc eſt puerperiorum & liberorum cenſus & profeſſio deſcriptioque. Apud Romanos qui pater factus eſſet, natum

Digitized by Google

natum ſibi puerum cum nomine apud acta profiteri cogebatur, cuius & nomen tabulis publicis inſerebatur. Iuuenalis:

—— libris Actorum ſpargere gaudes
Argumenta viri.

Hæc publica liberorum ἀπογραφὴ quæ apud Ærarij perfectum Romæ fiebat, dici poteſt Græcè καταλοχισμὸς, quaſi τῶν λοχῶν vel λοχείων κατάλογος. Non puto tamen ita accipiendam hanc vocem. καταλοχίζειν propriè eſt κατὰ λόχους diſtribuere. λόχος eſt τάγμα στρατιωτικὸν, certus numerus militum, vt puto quinquaginta. Hinc milites καταλοχίζειν, in λόχους tribuere. Arrianus lib. VII. de Expeditione Alexandri: καταλοχίζειν μὲν αὐτὸν τὴν στρατιὰν τὴν σὺν Πευκέστᾳ τε ἐκ Περσῶν καὶ ἀπὸ θαλάσσης ξὺν Φιλοξένῳ, καὶ Μενάνδρῳ ἥκουσαν εἰς τὰς Μακεδονικὰς τάξεις. & paulo poſt: δυνάμει δὲ λέγεται, καὶ τῇ στρατιᾷ ἱερεῖα, καὶ οἶνον κατὰ λόχους καὶ ἑκατοστύας. vbi perperam vertunt; *per cohortes & centurias.* cohortes erant *quingenariæ*: hoc eſt hominum quingentorum: λόχοι *quinquagenarij*, hominum quinquaginta. Sed & λόχος quemlibet numerum vel τάγμα ſignificat. Homines in Iudæa per familias veluti κατὰ λόχους tributi cenſebantur. Hinc καταλοχισμὸς cenſus, & ἀπογραφὴ familiarum. Laterculus vel matricula qua continebantur deſcripta familiarum omnium Iudææ nomina & homines. *Pedaturam* vertit vetus interpres, quod propriè ſignificat certum loci ſpatium pedibus dimêſum. Milites in acie vel in caſtris, quum in manipulos & alias τάξεις καταλοχίζονται ſuam quiſque accipiunt pedaturam. At λοχὸς vt dixi idem quod λοχεία vel λοχισμός. & fortaſſe ita etiam accipiendum apud Dioſcoridem, Ἀριστολόχια ἀπὸ τοῦ ἄριστα βοηθεῖν ταῖς λοχοῖς, id eſt ταῖς λοχείαις. Etenim τὰς λοχοὺς de puerperis Græci dicunt, non τὰς λόχους. Pollux λοχείαν interpretatur τὴν τοῦ τικεῖν ἐπιμέλειαν. Ergo λοχὸς partus. vnde & λοχεύειν. Ariſtolochia ταῖς λοχοῖς opitulatur, quia ſecundas extrahit, & quidquid à partu remanſit, euocat. Plinius: *Inter nobiliſsimas ariſtolochiæ nomen dediſſe grauidæ videntur, quoniam eſt* ἀρίστη λεχούσαις. λεχοῦσαι Græcum non eſt. Scribe igitur: quoniá eſt ἀρίστη λοχείαις, vel ἀρίστη λοχοῖς. De ea nos alibi. At non dubium, *abortuum inſidias* dixiſſe, quia in Græco ſcriptore legerat, ἐκτρωσίμοις λοχοῖς.

Pag. 67. B. *Pyrrhites fuluus eſt*] ita editiones omnes, etiam Delriana. malè. *Pyrrhites* ita ſcriptum pro *Pyrites*, vt ſupra *Myrrhites* pro *myrites*: nec enim à colore fuluo quem πυῤῥὸν Græci vocant, dicta *Pyrrhites* gemma, ſed quod digitos adurat, ſi prematur artius, *Pyrites* appellata, πυρίτης. Legendum ergo vt quidam habent libri, *Pyrites furuus eſt.* confirmat Plinius: *Pyritis nigra quidem, ſed attritu digitos adurit.* Et heîc ergo differentia eſt inter *Pyriten* lapidem & *pyritin* gemmam, vt inter *aëtiten* lapidem, qui in nidis aquilarum reperitur, & *aëtitin* gemmam quæ aquilæ colorem refert. *Molarem* lapidem, quem Græci μυλίαν & μυλίτην vocant, *quoniam inſit plurimus ignis illi*, inquit Plinius. Hic eſt quem Græci πυρομάχον

A & πυρίτην. ſic enim dictus non quod ignem faciat percuſſus, ſed quod igni reſiſtat. nec enim igni ſoluitur, nec rumpitur. Hos lapides focis hodie ſubſternimus, eoſdemque caminis adplicamus, quia igne minime domantur. Theophraſtus πυρομάχους & μυλίας coniungit & inter eos lapides numerat, qui igne liquantur & fluunt. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ πυρομάχοι, καὶ οἱ μυλίαι ῥέουσιν. Ideo ad focum optimi. quippe qui igne non diſſiliant, nec frangantur, nec crepitent. In fornacibus quidem magna ignis vi domiti liqueſcunt, ſed nullus lapis eſt qui non ita liqueſcat excepto marmore, vt tradit ibidem Theophraſtus.
B Sic molaris pyrites, & πυρομάχος quibuſdam dictus. Sequitur apud Plinium: *Sed eſt alius etiamnum pyrites ſimilitudine æris.* De eo Dioſcorides: πυρίτης εἶδός ἐστι λίθου, ἀφ' οὗ χαλκὸς μεταλλεύεται, λαμπρὸς μέντοι τὸν χαλκοειδῆ. Lapis eſt ex quo æs conficitur, & ærei coloris eſt. eo ni fallor vtuntur hodie ad ignem eliciendum in machinis ſcloppetariis. Res nota eſt. *In Cypro*, inquit, *eum reperiri volunt, & in metallis quæ ſunt circa Acarnaniam, vnũ argenteo colore, alterum aureo.* metallorum æris in Acarnania nullibi mentionem inuenio, & ab hac lectione lõgè diſcedit liber vetus, qui legit:
C *& in metallis quæ ſunt in canimenta.* ad oram ſed recentiore manu adſcriptum; *circa Athamana.* inde vulgaris profluxit lectio, *circa Acarnaniam.* duo nobiliſſima in Græcia χαλκεῖα, in Cypro inſula & in Demoneſo prope Chalcedonem. quæ & Theophraſtus iungit in libro de lapidibus: ἀπὸ χαλκοῦ μάλιστα ὥσπερ τε Κύπρου, καὶ ἐν Δημονήσῳ τῇ ἐπικειμένῃ Χαλκηδόνι. ita enim ibi ſcribendum. Male hodie editur: καὶ ἐν τῇ νήσῳ τῇ ἐπικειμένῃ Καρχηδόνι. Hinc Δημονήσιος χαλκὸς Græcis nobilitatus. perperam μονήσιος χαλκὸς apud Pollucem. nec benè corrigebat Leopardus Μεσσηνιακός. Legendum ergo hoc loco:
D *& in metallis quæ ſunt circa Demoneſum*, pro illis, *quæ ſunt in canimenta.* diuinent alij melius. Addit Plinius: *pyritarum etiamnum aliqui genus vnum faciunt, plurimum habens ignis, quos viuos appellamus.* Hi ſunt vulgares igniarij lapides, quos *focares lapides* vocamus vulgo, atque ita etiam vocauit infima Latinitas. Subiicit Plinius: *hi exploratoribus caſtrorum maximè neceſſarij, qui clauo vel altero lapide percuſſi, ſcintillas edunt quæ excepta ſulphuratis aut fungis aridis vel folijs dicto citius ignem præbent.* Scribitur in libris: *quæ excepta ſulphure*: atque ita legit Iſidorus. & mox: *dicto celerius ignem trahunt.* Lege: *ignem tradunt.*
E Iſidorus: *Eſt alius pyrites vulgaris, quem viuum lapidem appellant, qui ferro vel lapide percuſſus ſcintillam emittit, quæ excipiuntur ſulphure, vel aridis fungis, vel folijs, & dicto celerius profert ignem. Hunc vulgus focarem petram vulgo vocat.* Ex hoc lapide igniaria fiunt quæ *fuſilia* dicu ntur vulgo Ex ſilicum genere hic lapis, & *ignifer* Latinis dictus. Incertus auctor de lapidibus finalibus: *Lapis albus ſilicineus; ſi peralbus fuerit Gallienſis nuncupatur: ſi mixtam venam habuerit, ignifer nomen habet.* notum illud:

Et ſilicis venis abſtruſum excuderet ignem.

ab his omnibus Pyritarum lapidum generi-

bus diuerſus eſt ille *Pyrites* lapis, quem inter gemmas recenſet Plinius, & qui ſic dictus eſt, quod attritus vehementius digitos adureret. Hic colore niger eſt. in Perſide naſci ſcribit hoc loco Solinus, non aliâ ob rationem, quã vt de eo heîc ſcribere poſſet. Nam Plinius vnde accepit, patriam eius non nominat. Iſidorus lapidem *pyriten* & gemmam hanc *pyritin* confundit his verbis: *Pyrites Perſicus lapis, fuluus, æris ſimulans qualitatem, cui plurimus ignis, ſiquidem facilè ſcintillas emittit. hic tenentis manum, ſi vehementius prematur, adurit.* Hic & *fuluus* non *furuus* legiſſe apud Solinum videtur. nam furuus lapis æris qualitatem ſimulare, & χαλκοειδὴς eſſe non poteſt.

Pag. 67. B. *Chalazias grandinis & candorem præfert & figuram*] Plinius: *Chalazias grandinum & colorem & figuram habet, adamantinæ duritiæ. narrant etiam in ignem additæ manere ſuum frigus.* paulo aliter in veteri, qui ſic legit: *Chalazias figuram grandinum & candorem, & adamantinam duritiam ineſſe narrant, etiam igni addito manere ſuum frigus.* Legendum eſt: *Chalaziæ figuram grandinum*, &c. & mox: *etiam igni addito*, rectè. id eſt Chalaziæ in ignem addito. nam eſt, ὁ χαλαζίας λίθος, vt ὁ καπνίας, ὁ ἀστερίας. Hunc lapidem χαλαζίτην vocant Geoponicorum Eclogæ, & ſic dictum aiunt, quod grandinem imminentem auertat ac depellat: ἄρρεν λίθον χαλαζίτην ἔχε, καὶ ὅταν ἴδῃς τὴν χάλαζαν, προσδεῖξον αὐτὴν, καὶ ἀποστραφήσεται. Recentiores Græci χάλαζαν vocauerunt margaritum, non tamen à grandinis figura, vt videtur, ſed à ſuillis granis, quæ Græcis χάλαζαι. Androſthenes apud Athenæum de margarita: ὁ δὲ λίθος ἐν τῇ σαρκὶ τοῦ ὀστρείου, ὥσπερ ἐν τοῖς συείοις ἡ χάλαζα. Quid ſit χάλαζα in ſuibus Græci tibi dicent. Librum habeo ἀνέκδοτον qui inſcriptus eſt, μέθοδος δι' ἧς ἀποτελεῖται σφαιροειδὴς ἡ χάλαζα, vbi χάλαζα eſt margarita.

Echites vipereas habet maculas] ita & *ophites* ſerpentis.

Dionyſias fuſcus eſt, rubentibus maculis ſparſus] Plinius: *Dionyſias nigra ac dura mixtis rubentibus notis.* ἡ Διονυσιάς. melius itaque dixiſſet Solinus cum Plinio, *Dionyſias fuſca eſt*. nam ſubintelligitur gemma. Græci τὸν λίθον ſubaudiunt, quum gemmæ nomen genere fœmineo efferunt, τὸν λίθον, cum maſculino. vt ὁ πυρίτης λίθος, & ἡ πυρῖτις λίθος. Sic ἡ Διονυσιάς, τῆς Διονυσιάδος. Nec enim ὁ Διονυσίας λίθος, vt ὁ χαλαζίας, ſed ὁ Διονύσιος, vt κισσὸς Διονύσιος, *hedera Bacchica*. at ἡ Διονυσία gemma, & ἡ Διονυσιάς. quod Solinum fefellit. Grammaticalia hæc & minuta dicat licebit Cercoëtius, ego ipſum ἀγράμματον eſſe aio.

Idem ſi aquæ mixtus conteratur, vinum flagrat] vinum aquæ miſceri dicitur, & liquor liquori. quomodo lapis aquæ miſceri poſſit, priuſquam tritus ſit, ignoro. Sed ne tritus quidem miſceri aquæ propriè dicatur. melius vſurpaſſet ipſa Plinij verba, cuius & ſenſum male expreſſit. Sic ille: *ex aqua trita ſaporem vini facit.* Nota hæc loquutio Latinè ſcientibus. *lapidem ex aqua terere*, nihil aliud eſt,

A quàm in aqua terere, vel cum aqua, vel ſimpliciter aqua terere. Sic Græci ὕδατι τρίψαντες dicunt & μεθ' ὕδατος. Dioſcorides de lapide Galactite: δεῖ δὲ τρίψαντας αὐτὸν ὕδατι ἀποτίθεσθαι ἐν πυξίδι μολυβδίνῃ, *oportet eum ex aqua tritum in pyxide plumbea reponere.* Haud rectè loqueretur qui diceret, *oportet eum aqua mixtum & contritum recondere.* Similis eſt loquutio: *ex iure heſterno panem atrum vorant.* vbi notat Donatus *ex* pro *cum* poſitum eſſe. Sic quod Græci dicunt σὺν ὕδατι ποθὲν ὠφελεῖ, Latinè eſt, *ex aqua potus prodeſt.* ita hoc loco, *ex aqua trita*, σὺν ὕδατι τριφθεῖσα, καὶ λειωθεῖσα. Nihil frequentius hac loquutione apud Plinium. omni-

B bus paginis occurrit. vt de ſpongijs: *oculorum tumores leuant ex mulſo impoſiti.* id eſt, σὺν οἰνομέλιτι ἐπιτιθέμεναι, quis diceret ſpongias mulſo mixtas imponi? & paulo poſt: *imponuntur & ſpongiæ ipſæ epiphoris ex poſca, & ex aceto calido ad capitis dolores.* σὺν ὀξυκράτῳ, σὺν ὄξει. & ſtatim: *circumligantur ſiccæ vel ex aqua tepida poſcave*, ξηραὶ, ἢ σὺν ὕδατι χλιαρῷ ἢ ὀξυκράτῳ. atque ita paſſim. Sic *ex ope ſumma, ex ſummo ſtudio aliquid facere*, id eſt cum ope ſumma, & cum ſummo ſtudio. *ex labore ſummo*, σὺν μεγάλῳ πόνῳ. Præterea diuertit à mente Plinij Solinus, cum dicit Dionyſiadem gemmam, ſi cum aqua tera-

C tur, vinum flagrare, cum dicat Plinius *ex aqua tritam ſaporem vini facere.* aliud eſt odor, aliud ſapor. cum ſic ex aqua trita vini ſaporem faciat, ebrietati tamen reſiſtere putetur. Solinus: *& quod in illo odore mirificum, ebrietati reſiſtit.* minus mirum de odore, quam de ſapore. de induſtria ita mutauit, vt non ſciretur vnde id eſſet mutuatus.

Gloſſopetra deficientibus lunis cælo cadit] Plinius: *Gloſſopetra linguæ ſimilis humanæ in terra non naſcitur, ſed deficiente luna cælo decidere, & lenocinanti neceſſaria creditur.* Longe alia eſt quam in libro veteri reperi lectionem. Sic

D nimirum habet: *Gloſſopetra linguæ ſimilis humanæ, non in terra naſci dicitur, ſed deficiente luna cælo decidere ſolo, memoriæque eſſe neceſſariam.* Quæ recta eſt præ vulgata, quam procudere correctores. Solum illud *ſolo* videatur expungendum, veluti natum ex variante lectione. poteſt tamen etiam tolerari ſi diſtinguatur, *ſed deficiente luna cælo decidere ſolo, memoriæque eſſe neceſſariam.* non in terra, inquit, naſci dicitur Gloſſopetra, ſed ſolo cælo decidere, id eſt cælo tantùm decidere, cum deficit luna. De poteſtate vero quam Magi illi attribuunt, non paria tradit cum Plinio Solinus. Ille de ea ita

E ſcribit: *Quod ne credamus promiſſi quoque vanitas facit: ventos enim ea comprimi narrant.* in veteri codice legitur: *ventrem eo comprimi narrant.* forte: *ventum ea comprimi.* Nec enim puto ex ea ſcriptura aliud eſſe comminiſcendum. Solinus pro illis hæc habet: *non modica vt Magi ferunt poteſtatis, qui ex ea lunares motus excitari putant.* Hoc quid ſit ego profectò neſcio. an *lunares motus*, ortus & occaſus lunæ appellauit, aut abſceſſus eius ab Sole, & ad Solẽ acceſſus? Sic κινήσεις τῶν ἄστρων Græci appellant, & Latini *ſiderũ motus*. Nam aut feruntur ad ortum, aut ad occaſum

Digitized by Google

mouentur. vnde & *mota ſidera* quæ orta ſunt vel occiderunt. Græcus auctor de diebus ſeptimanæ ad numerum ac nomen planetarum conſtitutis: Τρεῖς δὲ κινήσεις τῶν ἀστέρων προποδισμὸς, ὑποποδισμὸς, καὶ ἀκρονυχία. per προποδισμὸν videtur intelligere motum ſtellarum quo ad ortum procedunt: ὑποποδισμὸν, quo ad occaſum recedunt. Ita Latini *cedere* ac *recedere* aſtra dicunt, quæ ad occaſum feſtinant, & quæ occidunt. Manilius de caniculæ occaſu:

Nec grauius cedit: namque horrida frigore ſæuit.

ὑποχωρεῖν, ὑποποδίζειν, occidit. At per ἀκρονυχίαν intelligit, ipſa momenta ortuum & occaſuum, tam matutinorum, quam veſpertinorum. vt enim μέση νὺξ, & μεσονύκτιον dicitur de media nocte, ita ἀκρονύκτιον de vtraque noctis extremitate, quum deſinit ineunte die, & quum incipit decedente. Aratus in Prognoſticis:

Ἀκρά γε μὴν νυκτὸς κεῖται δυοκαίδεκα μοῖραι
Αὐταὶ ἐξείης.

vbi ἄκρα νυκτὸς vetus ſcholiaſtes interpretatur τὴν ἑσπέραν καὶ τὸν ὄρθρον. Auienus τὰ νυκτὸς ἄκρα eo loco de crepuſculo matutino tantum accepit, quando nox oriente ſole finitur:

At decedentis poſtrema crepuſcula noctis
Bis ſex ſigna tibi, quæ verſat ſignifer orbis,
Monſtrabunt.

Ita ἀκρόθι νυκτὸς apud eumdem Aratum de nocte in diem præcipitante videntur omnes interpretes accepiſſe in iſto verſu ex Phænomenis:

Τῆμος καὶ κεφαλὴ Κυνοσουρίδος ἀκρόθι νυκτὸς
Ὕψι μάλα τροχάει, ὁ δὲ δύεται ἠῶθι πρὸ
Ἀθρόος Ὠρίων.

Præceſſit de ſcorpio quem oriri, tum dicit πυμάτης ἐπὶ νυκτὸς, id eſt extrema iam nocte, paulo ante auroram. Scholiaſtes, περὶ τὴν ἑνδεκάτην ἢ δωδεκάτην ὥραν τῆς νυκτός. Suprema noctis hora duodecima. Cicero vertit *præcipitante nocte:*

Iam prope præcipitante licebit viſere nocte
Vt ſeſe oſtendens emergit Scorpius alte.

Nox præceps, eſt nox extrema. Virgilius:

—— & iam nox humida cælo
Præcipitat.

ſignificat maiorem noctis partem eſſe tranſactam. ſic *præceps æſtas*, quæ prope exacta eſt. & *ver præceps*, quod finem ſpectat. Ita quippe hæc quattuor anni tempora diſtinguebant, vt primo quidem menſe, *nouum* ver, *noua* æſtas, *nouus* autumnus, & *noua* hyems diceretur; ſecundo, *adulta*: tertio, *præceps*. Ergo eo tempore quo ſcorpious oritur matutino, nocte iam extrema ac præcipiti, tum Cynoſuræ caput altè attollitur, ἀκρόθι νυκτὸς id eſt ſub extremum noctis. ita Cicero accepit, ita Germanicus:

Tunc altè Cynoſura regit, tum totus in vndas
Mergitur Orion.

Ita ἀκρόθι νυκτὸς & ἠῶθι πρὸ idem ſignificare putauit in Græcis Arati. Cicero qui πυμάτης ἐπὶ νυκτὸς verterat, *prope præcipitante nocte*, idem ἠῶθι πρὸ reddit, *extrema prope nocte.*

Tum ſeſe Orion toto iam corpore condit,
Extrema prope nocte.

A ſic πυμάτῃ νυκτὶ, & ἀκρόθι νυκτὸς, & ἠῶθι πρὸ idem ſignificant, quod tempus horam vndecimam vel duodecimam noctis eſſe definiuit vetus interpres. Auienus πυμάτης ἐπὶ νυκτὸς vertit, *iam tempore noctis adultæ.* & ἀκρόθι νυκτὸς, *matura nocte.* ita enim ſcribit:

Tum Cynoſura etiam maturæ in tempore noctis
Altius in Boream ſuſtollitur.

at ἠῶθι πρὸ, *redeunte die.* Profecto ſi ex communi veterum Latinorum vſu loquutus eſt, *adulta* & *matura* nox de extrema neutiquam ſumi poſſit. *adulta* potius de media nocte dicatur. vt *adulta* hiems & *adulta æſtas* quæ inter primam & extremam media eſt. At in verſibus
B Arati πρώτη νὺξ & πυμάτη ſiue ἐσχάτη opponuntur:

—— οἵ τ' ὠκεανοῦ ἀρύονται
Ἀστέρες ἀμφιλύκης, οἵ τε πρώτης ἐπὶ νυκτός.

Huic contrarium quod alibi dixit Sagittarium πυμάτης ἐπὶ νυκτός. ita etiam matura nox longè ab extrema, quæ etiam ἄκρη νὺξ Arato dicitur. *Matura dies* Virgilio, perfecta & plena.

—— reuoluta ruebat
Matura iam luce dies.

Seruius interpretatur, plenam, & valde claram: *nec enim*, inquit, *crepuſculum ſed lux iam matura deſcribitur.* Si *matura nox* eo ſenſu ſumatur,
C id noctis tempus intelligendum eſſet, quod ab ineuntis diei crepuſculo iã multũ proceſſit, quum plena iam ac perfecta nox eſt. *clauſam noctem* vulgo vocamus. λυχναψίαν veteres Græci. Nam *matura dies* apud poëtam opponitur dubiæ & incertæ luci, qualis eſt ſub crepuſculo. Quid igitur faciemus Auieno, qui tam diuerſa ſignificatione πυμάτην & ἄκρην νύκτα Arati expreſſerit, & *adultam maturamque noctem* pro extrema ac decedente vocauerit? Certè contrà vulgarem loquendi morem magis fecit, quam contra Græci auctoris
D mentem. Eam quippe rectè expreſſiſſe arguunt iſta:

—— vel diri ſideris index
Scorpius exoriens ſit tempore noctis adultæ.
Hic matutino veniens procul æquore chelum
Erigit è pelago.

Scorpium exorientem noctis adultæ tempore facit, qui matutinus oritur. Ergo *noctem adultam* de eo tempore vſurpauit, quo nox finem accipit adueniente die. Eodem ſenſu, & *maturam noctem* poſuit de noctis ſupremo tempore, quod Aratus dixit ἀκρόθι νυκτὸς. & ſanè cum ἄκρα νυκτὸς de poſtremis noctis deceden-
E tis crepuſculis alibi apud eum poëtam accepiſſet, haud poterat aliter hoc loco ſumere iſtud ἀκρόθι νυκτὸς, quam de noctis præcipitis & extremæ tempore. Mira tamẽ loquutio, *adultum* & *maturum* vocare, quod extremum eſt atque vltimum. Græci τὸ ἄκρον vocant non ſolum quod extremum eſt, ſed etiam quod perfectum ac τέλειον. in vnaquaque re id quod ad ſummum perfectionis numerũ peruenit, hoc nomine cenſeri debet. Res quippe omnes vbi certum ſtatumque floris ſui & ἀκμῆς cacumen aſcenderunt, poſtea decidunt ac retro feruntur. cum in eo acumine ſunt,

Digitized by Google

tum ἀκρότητα ſuam obtinent. Sic ætas ea demum perfecta cenſenda eſt, quæ modum habet, nec amplius perfici poteſt. Quia vero plures ſunt ætatum differentiæ, in ſingulis hoc ἄκρον ac τέλειον conſideratur. virilis ætas ea demum matura eſt, quæ amplius non habet quo virilior fieri poſſit. Senectus etiam maturitate ſua cenſetur, quam vbi aſſequuta eſt, vt ſummum ſuum culmen, retro ſublabi incipit, & in decrepitam ferri. Hinc *matura ſenectus* poëtis, & *maturi ſenes*. Adoleſcentia quoque vbi has metas tetigit, & adoleſcendi finem cepit, tum verè adulta ac matura dici queat, poſt illa vergit in virilitatem. Omnia quæ ἐν ἀκμῇ ſunt, etiam ἐν τῷ ἄκρῳ conſiſtere videri debent. Et ſanè vtrumque ab eadem origine. Maturitas in fructibus, etiam ἀκρότης putanda, καὶ τελειότης. Inde eſt quod Auienus *maturam & adultam noctem*, ἀπὸ τῆς ἄκρης καὶ πυμάτης νυκτὸς poſuit, quia omne maturum & adultum etiam ἄκρον. Ita ἄκρα νυκτὸς & ἀκρόθι νυκτὸς apud Aratum de nocte accepit decedente & extrema. Idem tamen Aratus ἄκρην νυκτὶ etiam de prima & ineunte nocte poſuit.

Ἀλλά οἱ ἀντερχόμενος τότε οἱ ἄκρῃ νυκτὶ κελεύων
Ἠέλιος.

vbi ἄκρη νύξ, eſt πρώτη non πυμάτη. Hinc ἀκρονυχίαν recentiores Græci de vtroque tempore acceperunt, tam matutino, quam veſpertino: quia vtrumque tempus τὰ ἄκρα τῆς νυκτὸς conſtituit. Ideo ἀκρονυχίαν vocarunt ortus & occaſus ſiderum matutinos veſpertinoſque. Ioannes Tzetzes in Heſiodi Ἔργα.

Τὰς ἀκρονύχους εἰ μαθεῖν φαύσεις θέλεις
Ἀνατολάς τε καὶ δύσεις τῶν ἀστέρων.

verſibus deinde ſequentibus multis ortuum occaſuumque differentias exponit, quinam ex his ἑῷοι ſint, qui δυτικοί. Ita & Græcus auctor quem ſuprà citauimus, quum ex tribus ſtellarum motibus tertium vocat ἀκρονυχίαν, omnem ortum & occaſum eo nomine comprehendit, qui veſpere fit & mane. Veteres tamen Græci magis propriè ἀκρονύκτιον de primo noctis ineuntis tempore vſurparunt, quam de extremo finientis & ἀκρονυχεῖ oriri ea ſidera dixerunt, quæ veſperi oriuntur, non quæ matutino, ſtellas ipſas quæ in ortu veſpertino ſunt ἀκρονύχους vocantes. Heſiodo dicuntur ἀκροκνεφαῖοι, quod idem eſt atque ἀκρόνυχοι.

Ἀρκτοῦρος προλιπὼν ἱερὸν ῥόον Ὠκεανοῖο
Πρῶτον παμφαίνων ἐπιτέλλεται ἀκροκνεφαῖος.

Proclus ad eum locum: αὕτη ἐστὶν ἡ ἑσπερία ἐπιτολὴ τοῦ ἀρκτούρου ἐν τῷ ἄκρῳ τοῦ καιροῦ τῆς νυκτὸς ἀνατέλλοντος, κνέφας γὰρ ἡ νύξ. καὶ παρέχει ἔστι τοῖς ἀστρονόμοις ἀκρονύχους τούτους καλεῖν. Firmicus lib. II. cap. VIII. *Acronychoe quæ tunc oriuntur cum Sol occidit.* ita legendum Ἀκρόνυχοι. Eæ igitur ἀκρόνυχοι tantum dicebantur, quæ tunc in ortu ſunt quum ſol occidit. At recentioribus Græcis ἀκρόνυχοι ſunt & quæ veſpertinæ in ortu ſunt, & quæ matutinæ, tum quæ matutinos ortus habent & quæ veſpertinos. Non ita vetus Græcia quæ ἄκρην νύκτα de primordio noctis ac crepuſculo tantum dixit. vidēdum itaque an non falſi ſint veteres omnes interpretes, qui ἀκρόθι νυκτὸς in Arato de noctis fine expoſuerunt, quum de principio fuerit exponendum. certè ἀκρόθι νυκτὸς & ἠῶθι πρό, videtur ipſe diſtinxiſſe, quum tamen antiqui interpretes pro eodem vtrumque ſumant:

—— κεφαλὴ κυνοσουρίδος ἀκρόθι νυκτὸς
Ὑψοῦ μάλα τροχάει, ὁ δὲ δύεται ἠῶθι πρὸ
Ἀθρόος Ὠρίων.

& ſanè quum ἄκρην νύκτα alio loco manifeſtè dixerit de primore noctis parte, neutiquam cenſendum eſt alia ſignificatione illud ἀκρόθι νυκτὸς vſurpaſſe. Sed quodcunque ſit, grauiſſimè lapſus eſt vir egregius Iouianus Pontanus qui libro III Rerum cæleſtium ἀκρόνυκτον de nocte media interpretatur, vbi ſecundam ætatem planetarum ſtatuit à prima ſtatione matutina quam faciunt, vſque ad ἀκρόνυκτον, id eſt vt ipſe dicit, *dum de nocte iam media oriuntur*. Quod profecto falſiſſimum eſt, & vi vocis huius ex diametro aduerſatur. τὰ ἄκρα ſunt, ἀρχὴ καὶ τέλος. ergo ἀκρόνυκτον aut finis noctis, aut initium. De medio non poteſt accipi. De initio noctis hanc vocem veteres magis poſuiſſe diximus. Recentiores tam de exitu quā principio. Præterea poſt matutinas ſtationes factas non de media nocte oriuntur erraticæ ſtellæ, ſed ad ortus veſpertinos faciunt, quos Græci ἀκρονύχους appellant. Vetus auctor qui Cenſorini editioni vulgo adijcitur: *Ortum facit ſtella quam ſol præterit: deinde ſtationem matutinam quum a quinto ſigno Solis ſteterit. in eodem manet ſigno donec ab eodem Sol moueatur. Quæ contraria eſt Soli, eo in mare occidente oritur prima nocte, & vocatur Acronychos. Deinde rurſus altero latere à quinto ſigno deprehenſa veſpertinam ſtationem facit, donec ingreſſo Sole idem ſignum ſub radijs eius deliteſcat, & in totum occidat.* ita emendamus deploratiſſimum in editis locum. Igitur ἀκρονυχῶς ſtella oritur & ἀκρόνυχος ipſa appellatur quæ veſpertinum ortum facit, habetque Solem aduerſum in contraria parte occidentem. Tum à ſeptimo ſigno Sol eam conſpicit, radiatione diametra. Tzetzes:

Μοίρας δ' ἑκατὸν ὀγδοήκοντα τρέχων
Ἀστὴρ ὑπερθεν ἡλίου διαμέτρως
Δύνοντος εἰς γῆν ἀκρονύχιος τρέχει.

Hunc aſpectum qui fit à ſeptimo ſigno partes centum octoginta hoc eſt dimidium circuli ſubtendere notum eſt. Auctor Anonymus: *Item ex contrario quod eſt ſeptimum ſignum & diametron vocatur, eſtque maximè contrarium.* Proclus: ὧν δὲ γίνεται ἀπ' ἐναντίας τούτων ἀνατελλόντων ἐπὶ καταδύντι. Plinius lib. II. cap. XV. *Mox in aduerſo à partibus centum octoginta exortus veſpertinos.* Malè ſcripti libri præferunt, *in auerſo.* item cap. XVI. *multo id magis in veſpertino earum exortu toto ſole aduerſo cum in ſummas hapſidas expelluntur.* Nec rectè ibi libri legunt: *Sole auerſo.* Hic eſt veſpertinus exortus quem Græci ſic definiunt: Ἑσπερία ἐπιτολὴ, ὅταν δύνοντος ἡλίου ὁρᾶται ὁ ἀστὴρ ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς πρῶτον τότε φανεὶς κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα ἀρχήν. alij, τὴν μετὰ τὴν

καταδύσις ἐσπέρια ἀνατολή. Hoc de fixis ſtellis ſciſcunt, quod nec minus in erraticis obtinet. Hic ſolus veſpertinus exortus veteribus dictus eſt ἀκρόνυχος, non etiam matutinus. Quod ſatis arguit veteres ἀκρίαν νύκτα, & ἄκρα νυκτὸς de priore noctis parte, hoc eſt veſpera vel crepuſculo tantum dixiſſe, non vero de extrema, quæ auroram antecedit. Firmicus lib. II. cap. VIII. de erraticis: *Matutinæ ſunt in ortu quæ præcedentes Solis orbem oriuntur. Veſpertinæ vero in ortu quæ orientem Solem ſequuntur.* Hæc prorſus non intelligo. & ſtatim apud eum ſequitur, *ἀκρονύχους dici quæ tunc oriuntur quum Sol occidit.* Ergo duplex ortus veſpertinus errantium ſtellarum, quum Solem habent ex diametro conſpectu oppoſitũ, & quum Solem ſequuntur Orientem. Quod eſt falſiſſimum. Idem tamen hoc repetit eodem capite: *inefficaces vero ſtellæ ſiunt, quoties Solis orbem veſpertino ortu fuerint ſubſequutæ.* Atqui tantum abeſt vt veſpertino ortu Solem ſubſequantur, vt tum longiſſimè à Sole diſtent totis ſex ſignis interiacentibus, vel dimidia circuli parte. veſpere ſiquidem oriuntur, quum Sol occidit. Mendum eſſe in illis verbis plus quam certa fides eſt. Legendum itaque in priore loco: *veſpertinæ vero in coitu quæ occidentem Solem ſequuntur.* vel etiam: *veſpertinæ vero in occaſu.* & poſteriore ſic lego: *inefficaces vero ſtellæ ſiunt, quoties Solis orbem veſpertino coitu fuerint ſubſequutæ.* veſpertinus coitus errantium cum Sole, & veſpertinus occaſus eas occultat. Plinius: *inferiores autem duæ occultantur in coitu veſpertino ſimili modo.* & paulo poſt: *ab his retrogradiuntur ad Solem, & occaſu veſpertino deliteſcunt.* Idem eſt & de tribus ceteris quę ſuprà Solem circinationes ſuas peragunt. Plinius: *donec aſſequutus in partibus duodenis occultet illas, qui veſpertini occaſus appellantur.* emendationem noſtram vnice confirmat Firmicus ipſe capite ſequenti, vbi explicat quot partibus à Sole recedere debeant ſingulæ erraticæ, vt matutinæ dicantur, & quo partium rurſus numero ad Solem accedere, vt ſint veſpertinæ. De occaſu vtique veſpertino earum intelligit, non de ortu. *Nunc ſciendum,* inquit, *quod Saturni ſtella cum à Sole duodenis partibus receſſerit, id eſt cum præcedens orta fuerit, matutina erit. Simili modo etiam Iuppiter vndenis partibus recedens matutinum ſe facit præcedentem.* Reliquas octonis tantum partibus abeſſe vult à Sole, vt matutinæ ſint, in ortu ſcilicet, vt matutinos ortus faciant præcedentes Solem. Mox ſubiicit: *Veſpertinæ vero ſunt cum in iſto partis numero conſtitutæ Solem ſubſequutæ fuerint.* caue putes vt matutinæ in ortu dictæ ſunt, ita heic veſpertinas in ortu intelligendas eſſe. partibus duodenis quum à Sole diſcedit Saturnus matutino dicitur exoriri & matutinus eſt in ortu. Idem quum in totidem partibus Solem ſubſequutus eſt in veſpertino occaſu, veſpertinus vocatur. Ita de reliquis. Sanè quum veſpertinum ortum faciunt illæ ſtellæ, non duodenis partibus à Sole tum diſtant, ſed centum & octoginta, vel circuli totius ſemiſſe. Vbi ad Solem re-

A greſſa eſt Planeta quod in occaſu veſpertino, radiis eius occultatur, & in totum deliteſcit, donec ab illis ſeſe liberet denuo, & mane rurſus exoriatur vt prius, efficiaturque matutina. Veſpertinum occaſum Græci ita definiunt: ἑσπερία δὲ δύσις λέγεται, ὅταν ἡλίου δύνοντος ἀστὴρ ἐφεξῆς τι περὶ τὸν ἄλλον ἐγκαταδύων αὐτὸς ὡς αἱ ὑπὸ τῆς αὐγῆς τοῦ ἡλίου κρύπτηται. ὁ δὲ ὑπὸ τῆς αὐγῆς χρόνος τῆς κρύψεως ὀνομάζεται. Plinius: *donec aſſequutus in partibus duodenis occultet illas, qui veſpertini occaſus appellantur.* Tum dicuntur & *Synodicæ* quia in coitu ſunt. Firmicus: *Stellæ quinque matutinæ ſiunt, aut veſpertinæ occidentales ſeu abſconſæ quæ à Græcis ἀφανεῖς καὶ συνοδικαὶ dicuntur, aut ἀκρόνυχοι.*
B ita legendus ille locus. perperam ſcribitur: *aut veſpertinæ aut occidentales.* veſpertinæ occidentales ſunt, quæ veſperi occidunt, eædem & *Synodicæ* appellatæ, quod tunc ſint in Synodo cum Sole, & *abſconſæ*, quia radiis Solis occultantur. At diuerſæ ab his *Acronychæ* quę tunc oriuntur quum Sol occidit. Eæ ſunt in ortu veſpertinæ. De matutino earum exortu iam videamus. Plinius: *Errãtium autem tres, quas ſuprà Solem diximus ſitas, occultãtur meantes cum eo. Exoriuntur vero matutino, diſcedentes partibus nunquam amplius vndenis.* In optimo codice ſcriptum: *diſcente.* forte legendum, *diſſitæ partibus*
C *nonnunquam amplius vndenis.* Saturnum partibus duodecim à Sole abeſſe dicit Firmicus, quum matutino exoritur Solem præcedens, Martem vndecim: reliquas octo. Proclus: ἑῴαν ἐπιτολὴν exponit τὴν πρὸ τῶν ἡλιακῶν αὐγῶν ἐμφανῆ. Sic legẽdum. male ſcribtum, ἡ πρὸ τῶν ἡλιακῶν αὐγῶν ἐμφανής. Theon ἑῴαν ἀνατολὴν eſſe dicit, ὅταν ἔξω τῶν αὐγῶν τοῦ ἡλίου περὶ ἀνατολὴν ᾖ ἀστήρ, καὶ πρὸ αὐτοῦ ἀνατέλλων ὀφθῇ. vt ſit ortus matutinus ſtellæ, debet Solem præcedere, & extra ictum radiorum eius conſiſtere dum oritur. Alias cum Sole dicitur oriri, nec poteſt adſpici. ideo exigit Theo, vt ſit ἔξω τῶν αὐγῶν ἡλίου. &
D matutinum ortum facere eam tum memorat, ὅταν ἀνατέλλων ὀφθῇ quum exoriens conſpicitur. Nam ſi ὕπαυγος oriatur, radiis Solis oppreſſa deliteſcit, nec videtur. Quot igitur partibus abeſſe debet à Sole ſtella, vt matutino exoriatur? idem Plinius lib XVIII. cap. XXV. de ortu & occaſu matutino ac veſpertino: *Dodrantes horarum cum minimum interualla ea deſiderant ante Solis ortum vel poſt occaſum, vt adſpici poſſint.* Quindenæ parte circuli ſingulis horis tribuuntur. Dodrans horæ quadraginta quinque habet horaria ſcrupula. Decem partes circuli quadraginta quattuor ſcrupula faciũt horæ. Ergo denis partibus cum
E minimum debet à Sole diſtare ſtella vt ante ortum Solis adſpici queat, & poſt occaſum. Sed de ſtellis fixis ibi loquitur Plinius, *omnis ſermo eſt*, inquit, *de his ſtellis quas adhærere cælo diximus.* & rectè. Nam ex erraticis Mars Venus & Mercurius etiã in octaua parte à Sole conſtitutæ Firmico teſte matutinos ortus, & occaſus veſpertinos faciũt. Saturnus autẽ duodenis partibus à Sole diſſitus matutinus in ortu eſt: Iuppiter vndenis. Lunã intra quattuordecim partes Solis ſemper occultari prodit Pli-

Digitized by Google

nius, eoque argumento colligi minorem eſſe ceteris errantibus, quæ plerumque vel in ſeptenis partibus à ſole ſeſe liberent. capite de luna: *Intra quattuordecim autem partes Solis ſemper occultam eſſe. Quo argumento & amplior errantium ſtellarum quàm luna magnitudo colligitur: quando illæ & in ſeptenis interdum partibus emergunt.* Ita ſcribo ex veteri, qui habet, *etiam ſeptenis*. Emergunt ſtellæ in ſeptenis partibus, quę eo interuallo à Sole diſſitæ, non tamen radiis eius premuntur & occultantur, ſed adſpiciuntur exorientes matutino ante Solis ortum. At luna etiamſi quattuordecim partibus à Sole receſſerit, haud tamen emergit, ſed occulta eſt. Legendum etiam in illo Plinij loco: *quo argumento amplior errantium ceterarũ quàm luna magnitudo colligitur.* non, *errantium ſtellarum*, nam luna etiam vna ex errantibus. & *errantes* abſolutè dicuntur. Tzetzes ſcribit matutinum ſtellarum exortum fieri quum quindecim partibus ortum Solis præcurrunt.

Ἀστὴρ πρὸ μοιρῶν πεντεκαίδεκα τρέχων
Ἐν ταῖς ἀνωθεν ζωδίων ἀναδρομαῖς
Τὸν ἥλιον βλέποντα δὲ ταῖς κάτω δρόμοις
Ποσὴν ὑπερτρέχοντα μοιρῶν, ὧν ἔφην
Ἀνατολὴν ἑῴαν διδρομὰν τρέχει.

Si ſtella in ortu ſuper Horizontem aſcendat quæ Solem quindecim partibus in inferiori hemiſphærio poſitum reliquerit, ἑῴαν ἀνατολὴν hanc eius eſſe dicit. vult ergo ſtellam quæ matutino oriatur, hora integra præcedere Solis ortum. At ſi minus quàm quindecim partibus eum præuenerit, vt pote ſi quattuordecim aut tredecim partium interuallo ante Solem oriatur, non matutinum exortum hunc dicendum, ſed potius occaſum matutinum:

Εἰ δ' αὖ προδράμοι προδραμόντος ἡλίου
Μοίρας ἐλάττους δύσιν ἑῴαν τρέχει.

Quod profectò mirum eſt. Igitur erraticæ quæ interdum in ſeptenis partibus ſiue gradibus manè exoriuntur, nunquam plus duodenis, non matutinum exortum tunc facere dicendæ ſunt, ſed matutinum occaſum. Diſertè tamen hoc ipſum etiam alibi adſtruxit his verbis: ὅταν τις ἀστὴρ ἢ ἄστρον ἐν ταῖς προηγουμέναις καὶ πρώταις μοίραις ζωδίου τινὸς ἐπιστῇ, ἀστὴρ καὶ δεξιὰς, καὶ ἀνατολικὰς λέγουσιν, ὁ δὲ ἥλιος προδραμὼν ἑαυτὴν ἐν ταῖς ἑπομέναις, καὶ μετ' ταύτας ἐστὶν, ἃς καὶ ἀριστερὰς καλοῦσι καὶ δυτικὰς δέκα πέντε μοίρας ἀπέχων τοῦ ἀστέρος, λέγεται τότε ὁ ἀστὴρ ἑῴαν ἀνατολὴν πρὸς τὸν ἥλιον ἔχειν. Δύσις δὲ ἑῴα ἐστὶν ἀστέρος, ὅταν ἐν ταῖς ἡγουμέναις, ὁ ἀστὴρ φανῇ. ἐν ταῖς ἑπομέναις δὲ ὁ ἥλιος τρέχει ἀφεστηκὼς τοῦ ἀστέρος ιδ' ἢ ιγ' ἢ ἐλάττονας μοίρας. clare ſignificat ἑῴαν δύσιν tum dici cum ſtella quæ ante Solem exoritur tredecim aut quattuordecim gradibus longe à Sole ſteterit. Exortum itaque matutinũ in quindecim tantum partibus fieri ac dici exiſtimauit. Mira vero hæc τῆς ἑῴας δύσεως explanatio, quum ceteri omnes ac vetuſtiores Græci ἑῴαν δύσιν eam eſſe doceant, quando ſtella aliqua tum occidit quum Sol exoritur, quod diaſtema diametri eſt adſpectus, ęquè vt in exortu ſtel-

A læ veſpertino. Proclus: ὧν δὲ γίνεται ἀπ' ἐναντίας τούτων, ἀνατελλόντων μὲν ὅτε καταδύεται, καταδυομένων δὲ ὅταν αὐτὸς ἀνατέλλῃ. Idem δύσιν ἑῴαν explicat, τὴν πρὸ τῆς ἀνατολῆς ὀλίγον εἰς τὸν δυτικὸν ὁρίζοντα ἀστέρος ἄφιξις. Stella quæ oritur quum Sol occidit, aduerſum habet ſolem, & veſpertinum ſiue acronychum facit exortum. è contrà quę occidit quum Sol oritur, Solem etiam ἐξ ἐναντίας habet, & matutinum facere occaſum dicitur. Tzetzæ ἑῴα δύσις ſtellæ appellatur, quæ in ortu matutino minore interuallo quàm partium quindecim, hoc eſt vnius horæ Solé præcucurrerit. Video tamen quid voluerit

B Tzetzes, ac plerique recentiorum. Stellas nimirum quæ in ortu ſuo propius à Sole abſtiterint quam quindecim partium diaſtemate, eas radiis Solis obrui & abſcondi. Igitur quæ ante Solem oriantur, interuallo minore quàm partium quindecim, propter Solis vicinitatem non videri, atque ideo occidere potius matutino quam oriri. Nam & occidere dicebantur, quas Solis aduentus occultat, vt contra oriri quæ emergunt ac ſeſe oſtentant abſceſſu Solis. *Emerſum hoc*, inquit Plinius, *melius quam exortum conſuetudo dixiſſet: & illud occultationem potius quàm occaſum.* ex con-

C ſuetudine itaque vulgi loquutus eſt Tzetzes, quum δύσιν ἑῴαν interpretatur de ſtella quæ cum Sole exoritur. Stella ſit quæ mane exoriatur ante Solis ortum, quindenis partibus ab eo diſſita. Ea ſtella quoniam in ortu conſpicitur nec radiis Solis, dum oritur, deliteſcit, matutinum exortum facere rectè dicitur. Eadem ſtella alio tẽpore pariter mane oriatur & Solem præcurrat, ſed quattuordecim aut tredecim vel etiam paucioribus partibus ab eo diſtans, quia in ea Solis proximitate videri prohibetur non iam matutinus hic eius ortus habeatur ſed matutinus occaſus.

D Κοσμικῶς quidem oritur, quia cum Sole & mundo oritur, ſed ἡλιακῶς occidit, quoniam Sol eam vicinior occultat & viſibus noſtris ſubtrahit. Hinc differentia illa nata Coſmici & Heliaci ortus occaſuſque, quæ ſic etiam explicanda eſt. Sequitur apud Tzetzen de ortu & occaſu veſpertino, & vtrumque ad hunc modum interpretatur:

Τὰς πέντε καὶ δέκα δὲ τῶν μοιρῶν πάλιν
Ἀστὴρ ὁ βραδὺς ὑστερήσας ἡλίου
Ἀνατολὴν τρέχει μὲν αὖ ἐξ ἑσπέρας
Ἐστὼς κατ' αὖθις τοῖς κάτω καταδρόμοις
Εἰ δ' αὖ ἐλάττοις, τὴν δύσιν τὴν ἑσπέραν.

E Notum eſt quomodo veteres τὴν ἑσπερίαν ἀνατολὴν καὶ δύσιν exponant, vt iam ſuprà docuimus. Scilicet ἑσπερίαν ἀνατολὴν volunt illi eſſe, quum veſpere oritur ſtella, Sole occidente, vt contra ἑσπερίαν δύσιν quum occidit ſtella Sole occidente vel poſt Solis occaſum ἑσπερία δὲ δύσις ἡ μετὰ τὴν ἡλίου κατάδυσιν εὐθὺς κατάδυσις. Quæ cum Sole occidunt vel paulo poſt Solis occaſum, veſpertinæ occidere dicuntur. Tzetzes longè aliter expedit. Sit ſtella quæ ad occaſum feſtinans Solem ſequatur & quindecim partibus ab eo diſſita. in totidem partibus poſterius occidat quàm

Digitized by Google

Sol ipſe. quoniam illa Stella eo momento quo occidit apparet, ac radijs Solis liberata velut emergit, veſpertinum ortum facere cenſenda eſt, licet reuera occidat. Κοσμικῶς quidem occidit cum Sole & mundo, ſed ἡλιακῶς oritur, quoniam Solis abſceſſu in quindecim partibus, quæ antea non apparebat. In ipſo occaſus ſui articulo incipit emergere atque aſpici. Si qua vero ſtella veſpere occidat, quæ præoccidentem Solem breuiori quam quindenarum partium interuallo continuetur, quandoquidem in occaſu ſuo non conſpicitur, nec ſeſe profert, propter nimiam Solis propinquitatem, ea veſpertinum occaſum facit. Atque hæc Tzetzis mens eſt, qui de hoc veſpertino occaſu idem cum cæteris ſentit. Canis ſidus veſpere oriri Sole Taurum permeante inter auctores conuenit. De hoc veſpertino Canis occaſu intelligit poëta his verſibus:

—— auratis aperit cum cornibus annum
Taurus, & auerſo cedens canis occidit aſtro.

ita legendum docuimus ante. *Auerſum aſtrum* dicitur Argo, quia incedit auerſa & à puppe, πρυμνόθεν ἢ ὄπισθεν τετραμμένη. Canem quando oritur poſt ſe trahere nauem Argo canit. Aratus:

—— φαιδρὸς δὲ κύων πόδας ἄγεται ἄλλοις
Ἕλκεται ἐξόπιθεν πρυμνόθεν πολυτείρεος Ἀργοῦς.

Ergo & dum occidit canis, Argoæ puppi cedit & locum dat, quę & ipſa poſt eum occidit, vt oritur. Hic ſenſus Virgilij quem Grammatici non videre. Ceterum ſi canis veſpere tum occidit, vtique Sole occidente, aut poſt Solis occaſum occidere dicendus eſt. Hæc enim eſt ἑσπερία δύσις, ἡ μετὰ τὸ καταδῦναι τὸν ἥλιον δύσις κατάδυσις. Atqui Seruius eo tempore Canem ad ortum feſtinare, & oriri notat. Sanè & Ouidius per Robigalia canem exoriri ſcribit, quo tempore eum veſperi occidere ceteri volunt. Canarium ſacrificium tum fieri idem etiam ait, vt & Plinius alijque. in ortu caniculæ ſunt qui tradant Romæ canes necari ſolitos propter caniculæ ſidus, quod in rabiem canes agit. Græci: ὅτι τῇ πρὸ πέντε Νωνῶν Αὐγούστων ἀθρόους ἀναιροῦντες ἐν Ῥώμῃ τοὺς κύνας εἰς τιμὴν τῶν χηνῶν, ὅτι τὸ Καπιτώλιον οἱ μὲν κύνες προέδωκαν ὑπνώσαντες, οἱ δὲ χῆνες ἐγρηγορότες διέσωσαν. οἱ δὲ φασὶ τοῦτο ποιοῦσιν ἵνα μὴ ὀχληροὶ τῆς νυκτὸς γίνωνται. οἱ δὲ ἵνα μὴ λυττῶντες τοὺς ἀνθρώπους βλάπτωσι, τηνικαῦτα γὰρ ὁ Σείριος ἀνατέλλει, ὃς καὶ δοκεῖ τῆς λύττης αἴτιος αὐτοῖς εἶναι. Sed hoc aliud eſt. Si Canis porro in veſpertino occaſu poſitus tot partibus à Sole iam abſconſo diſtaret, vt ſub radijs eius deliteſcere non poſſet, iuxta Tzetzen & vulgi conſuetudinem in ortu veſpertino poſitus eſſe diceretur. Et hic ortus veriſſima ratione *Heliacus* dici mereatur, quoniam Sol ſatis longo ſpatio ab ea ſtella quæ tum occidit diſſitus, in cauſa eſt, vt adſpiciatur. Et licet tum occidat, oritur tamen etiam quadamtenus, quia videtur in occaſu ſuo. At quum auctores dicunt, ſtellam aliquam *veſpere ſe celare*, *veſpere occultari* & *abſcondi*, de veſpertino illius ſtellæ occaſu intelligunt, qui fit Sole occidente, aut paulo poſt Solis occaſum, quum propter Solis vicinitatem, tota ſub eius radijs deliteſcit. Scholiaſtes Apollonij: ἑσπερία δὲ δύσις λέγεται ὅταν ἡλίου δύνοντος ἀστὴρ ὁρᾶται τὸ πρὸ τῶν ἄλλων ἐγκαταδῦνον αὐτὸ ὡς ἂν ὑπὸ ταῖς αὐγαῖς τοῦ ἡλίου γίνηται. Nam vt idem ſubijcit: ὁ ὑπὸ ταῖς αὐγαῖς χρόνος πᾶς κρύψις ὀνομάζεται. Scribit Columella Canis ſidus pridie idus Maias *veſpere ſe calare*. hoc eſt ἑσπερίαν δύσιν ποιεῖν, & κρύπτεσθαι. Plinius Bœotię & Atticæ canem veſpere occultari Sexto Kalendas Maias. eamdem κρύψιν ſiue ἑσπερίαν δύσιν intelligit, qua accidit paulo ante Solis occaſum vel Sole tantum non occidente. Octauo Idus Maias canem Ægypto veſpere occultari tradit idem, & eamdem veſpertinam occultationem ſiue veſpertinum Canis cum Sole occaſum deſignat. Idem alio loco narrat poſt dies vndetriginta ab æquinoctio verno per quatriduum in quartum Kalendas Maij canem occidere. Septimum Kalendas Maij dicere vult, quo die Rubigalia. De veſpertino autem occaſu eius ſideris loquitur. Quod ſi in illo occaſu poſitũ conſpicitur, nec κρύψιν patitur, etiam tum oriri poteſt dici, ſed ἡλιακῶς. Hæc è conuerſo accipiunt veteres Grammatici, & profecto nugantur. Seruius eo tempore quo Sol in Tauro eſt, canem oriri notat poſt quartam diei horam. Tunc enim oriri cancrum cuius paranatellon eſt Canis. Quia igitur poſt quartam diei horam tunc oritur Canis, quo tempore nobis non poteſt videri propter Solem; Sic *fit*, inquit, *vt canis nobis occidat, quantum autem ad Solis pertinet curſum, in ortu eſſe videatur*. Immo quantum ad Solem attinet, in occaſu eſt. Nam patitur κρύψιν ἡλιακήν. Species eſt quædam δύσεως illa κρύψις. Etenim conſuetudo vulgi occidere ea ſidera dicit quæ Solis aduentus occultat, vt contra oriri quæ proferuntur, & emergunt abſceſſu Solis. Ergo quæ κρύψιν ἡλιακὴν patiuntur etiam ἡλιακὴν δύσιν facere cenſenda ſunt, quum κρύψις ſit δύσις. Auctores Græci κρύψιν ἡλιακὴν vocant omne illud tempus, quo ſtellæ cum Sole meantes aut cum eo orientes vel etiam occidentes occultantur, τοῦτον χρόνον τὸν ὑπὸ ταῖς αὐγαῖς. Vbi vero à Sole relinquuntur & per eius abſtantiam emergunt, exortum ἡλιακὸν faciunt. Græci ἐπιτολὴν hunc exortum propriè appellitant & ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς diſtinguunt. ἐπιτολὴ ἡ φανέρωσις τῶν ἄστρων ἡ μετὰ τὴν κρύψιν τὴν ἡλιακήν. At ἀνατολὴν definiunt, σὺν τῷ ἡλίῳ τῶν ἄστρων ἀναφοράν. Stella itaque quæ prius oritur, quam Sol radios ſuos exerat, & quæ in ortu ſuo conſpicitur, ἐπιτέλλειν propriè dicitur: quæ vero cum Sole exoritur, nec videtur, ἀνατέλλειν. Hæc ἀνατολὴ ſtellæ, δύσις eſt ἰδία Tzetzis, quia κρύψιν ἡλιακὴν matutina patitur. E contrario ſtella quæ cum Sole occidit, ἑσπερίαν δύσιν facit, quia tunc occultatur in occaſu ſuo. At ſi eadem multo poſt Solem occidat, ita vt videri queat, ἐπιτολὴ ἑσπερία hæc vocanda eſt, atque ita vocat

Tzetzes ἀνατολὴν ἐξ ἑσπέρας, quoniam in ortu eſt heliaco, qui contrarius eſt, ἡλιακὴ κρύψις ſiue δύσις. Alij tamen ἑσπερίαν ἐπιτολὴν appellant eius Sideris quod Sole occidente oritur. At Seruius *ortum Heliacum* appellat quo Sidera cum Sole exoriuntur, quæ nec videntur: cum potius hæc ſit κρύψις ſiue δύσις ἡλιακή. Tzetzes δύσιν ἑῴαν vocat. Verba Seruij: *Secundum hanc rationem etiam paulo poſt dicturus eſt, Ante tibi Eoæ Atlantides abſcondantur. Nam Eoas ait in ortu Heliaco poſitas: vnde & tibi abſcondantur, intulit.* Mirificè nugatur & fallitur. *Virgilias Eoas abſcondi* ita interpretatur quæ cum Sole oriantur. Eoas igitur appellari quæ in ortu Heliaco poſitæ ſint, id eſt quæ cum ipſo Sole mane exortum faciant. Eaſdem autem abſcondi, quia Solis radijs occultentur tum, vt omnia ſidera quæ cum Sole matutinum exortum faciunt. Nihil tam contrarium poëtæ menti, & ſiderum diſciplinæ, & Ruſticorum obſeruationi, quam hæc eſt interpretatio Grammatici. Palam eſt eo loco Virgilium non de matutino Virgiliarum exortu agere, ſed de matutino earum occaſu. τὴν ἑῴαν δύσιν, τὴν ἑῴαν ἐπιτολὴν, huius ſideris deſignat. *Eoas abſcondi* dicit quæ mane occidunt ac merguntur, non quæ Solis præſentia occultantur, vna exorientis. Matutinus occaſus ſtellarum is eſt, quo mane demerguntur in occidentali parte ſub id tempus quo Sol in orientali exiſtit & emergit. Præcipit poëta non prius ſulcis committenda ſemina, quam Vergiliæ matutinum occaſum faciant. Habet ex Heſiodi præceptis:

Πληϊάδων Ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων
Ἄρχεσθ᾽ ἀμήτου, ἀρότοιο δὲ δυσομενάων.

vbi ἄροτον, τὸν σπόρον potius quam τὸν νεατὸν accipiendum eſſe res ipſa loquitur, quamuis dubit & Proclus, cuius hæc verba ſunt ad eũ locum: εἰ μὲν ἄροτον τὸν νεατὸν φησὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ταύρου εἰσβολὴν πρὸς τοὺς διδύμους τοῦ ἡλίου φησίν. εἰ δὲ ἄροτον τὸν σπόρον φησὶ, τὸν καιρὸν δηλοῖ καθ᾽ ὃν ὁ ἥλιος εἰς τὸν σκόρπιον ἐμβάλλει. Vocat νεατὸν primam arationem quæ vere ſit, qua nouatur ager. Græci ter arabant agros vt & Romani. Quæ primo arabatur terra *proſcindi* dicebatur. *Vernactum* huic nomen, quaſi *vere actum*. Plinius. Gloſſæ: *vernactum, terra proſciſſa aratro, ideſt vomere.* Seruius *proſcindere* interpretatur, *facere vernactum*. Flamen Cerealis quum ſacrum Cereri ac Telluri faciebat, Diuos agricolas hoc ordine inuocabat: *Vervactor, Redarator, Imporcitor, Inſitor, Obarator, Occator.* &c. Quos vltimo loco nominabat, ijs nomen erat, *Conditor* & *Promitor*. Igitur qui primæ arationi hoc eſt *Vernacto faciendo* præſidebat, is *Vernactor*: Qui ſecundæ, *Redarator*. Male in libris legitur *Reparator*. *Redarare* eſt ſecundo arare. vt *redamare, redhoſtire*, & ſimilia. Hoc & *Iterare* dicebant. Græci διπολεῖν. vnde δίπολος γῆ quæ bis arata erat. Tertio cum arabant iacto ſemine, boues *lirare* dicebantur. Tunc enim tabellis additis ad vomerem ſimul & ſatum frumentum operiebant in porcis & ſulcabant foſſas quo pluuia aqua delaberetur. Ita Varro. Hinc *Imporcitor* Deus qui tertiæ præerat arationi. *Porca*, vt notum eſt, terra elata dicitur inter duos ſulcos. Poſt Imporcitorem ſequebatur *Sator* à ſerendo. Semina quippe iaciebant poſt tertiam arationem. Hinc τρίπολος γῆ Græcis. Varro: *Terram quum primum arant, proſcindere appellant: cum iterum offringere dicunt: quod prima aratione glebæ grandes ſolent excitari: cum iteratur offringere vocant. Tertio quum arant iacto ſemine, boues lirare dicuntur.* Seruius: *Cum primo agri arantur quando duri ſunt proſcindi dicuntur: cum iterantur obfringi: cum tertiantur lirari.* Græci νεατὸν dicunt quod Latini *vernactum*, primam nempe arationem, quæ & proſciſſio. Græcè νεὸς, ἡ νεωστὶ μεταβεβλημένη γῆ, τουτέστιν ἠροτριασμένη. Latinis *Noualis* vel *nouale*. Seruius: *propriè nouales ſunt primum arua poſciſſa.* αἱ νεωστὶ μεταβεβλημέναι ἄρουραι. Rectè. Νεοῦν ac νεάζειν Græci dicunt de terra quæ prima aratione nouatur, quæ primum proſcinditur. Iuriſconſultus D. de verborum ſignificatione: *Noualis eſt terra proſciſſa quæ anno ceſſauit, quam Græci νέασιν vocant.* Ita ſcribendum non vt eſt in vulgatis νέαιν. Scriptum erat in antiquis ΝΕΑCΙΝ. vnde ΝΕΑΚΙΝ fecerunt. Gloſſæ: Νέασις, *Noualis*. Varro: *Noualis, vbi ſatum fuit, ante quam ſecunda aratione nouetur rurſum.* Ita legendum ac diſtinguendum. Noualis terra opponitur rudi. Rudis eſt quæ nunquam proſciſſa eſt. Terra quæ iam arata & conſita fuit, vbi prima aratione denuo proſciſſa eſt, vocatur *Noualis* hoc eſt νεάσιμος. Et notandum eſt quod ait Varro ita vocari priuſquam ſecunda aratione nouetur rurſus. Sic vides *Nouale* idem eſſe quod *vernactum*. Nam *vernactum* eſt terra quæ tantum proſciſſa eſt, hoc eſt prima aratione verſata. Ita & νέασιν & νεασίμην γῆν, & νεὸν Græci accipiunt. Sed & Varro *Vernactum* pro Nouali alibi vſurpauit. *Illud quoque*, inquit, *multum intereſt in rudi terra, an in ea ſeras quæ quotannis obſita ſit, quæ vocatur reſtibilis: an in vernacto, quæ interdum requierit.* id eſt in terra proſciſſa, ac nouali. Hinc Columella maximè ſubactum & purum ſolum opponit Nouali: *cum ille quam maximè ſubacto & puro ſolo gaudeat, hic nouali graminoſoque.* Nouale ſolum vocat quod ſemel tantum prima aratione proſciſſum eſt, idem prorſus cum veruacto, terra nempe primum proſciſſa, & quæ primam tantum arationem experta eſt, & quæ per annum ceſſat. Gloſſæ: Νέατος *nouale*. Νεάσιμον, *noualis terra*. Græci tamen vetuſtiſſimi νέασιν videntur vocare ſecundam arationem, non primam. Heſiodus:

Ἔαρι πολεῖν, θέρεος δὲ νεωμένη οὔ σ᾽ ἀπατήσει
Νειὸν δὲ σπείρειν ἔτι κουφίζουσαν ἄρουραν.

ἔαρι πολεῖν de prima aratione dicit quæ vere ſit, Latini vocant *proſcindere*. Plinius: *Quidam vtique ab æquinoctio verno proſcindi volunt.* Græci quoque χίζειν dicunt de prima ac verna aratione. Proclus: δηλοῖ τὸ χίζειν αὐτήν. In Epigrammate Græco:

A —— *χαλῶ χῆζοντι ἀρότρευς.*

Virgilius:

—— *ante ignotum quam ſcindimus æquor.*

Seruius *vernactum facere* exponit, quod idem eſt ac primam arationem facere, vel *proſcindere*. θέρεος δὲ νεωμένη οὐ σ' ἀπατήσει. prima aratio fit verno tempore: ſecunda æſtate. Hoc νεωῦ vocat Heſiodus. Latini *iterare*. Νειὸν, terram ſcilicet noualem, quæ iterata eſt. Et ſanè hæc etiam ſignificatio eſt verbi νεωῦ. De nouo enim fieri ac *nouari* dicitur, quod ſecundo fit. Græci interpretes veteres eo loco νεωῦ interpretantur, ἐπιλαύνειν γῆν καὶ θρύπτειν, καὶ ὁμαλίζειν, ἀνακαινίζοντι αὖθις αὐτὴν καὶ νέαν ποιοῦντων. Quæ omnia ſecundam arationem Latinorum & iterationem deſignant. quod *oſtringere* proprie dicebant. Nam proſciſſione, hoc eſt prima aratione grandes glebæ excitantur, quæ iteratione oſtringuntur & rumpuntur æquanturque. Proclus: οἱ μὲν οὖν ἀρκέσει τὸ ἐν τῷ ἔαρι πολεῖν, οὐ δέονται τῆς νεάσεως ἐν τῷ θέρει. ἔνιοι δὲ ἄμφω ποιοῦσι προθυμοτριπτίζοντες τὸν σπόρον. Heſychius: νεάσαι, μεταβαλεῖν τὴν γῆν προηροτριωμένην. *terram iam ſemel aratam vertere*. Sic νέασις ſecunda fuerit aratio vel iteratio. At Theophraſtus νέασιν vocat primam arationem, immo etiam quamcunque, qua terra noua fit. Duplicem certe νέασιν facit, quarum prima hiberna, cui operam dabant agricolæ poſt factas ſementes, ſecunda æſtiua. Vtriuſque meminit lib. III. de Cauſis, cap. XXV. ἡ δὲ κατεργασία ἐν τῷ νεοῦν καθ' ἀμφοτέρας τὰς ὥρας καὶ θέρους καὶ χειμῶνος, ὅπως χειμασθῇ καὶ ἡλιωθῇ ἡ γῆ, καθάπερ ἐπὶ φυτείας ἐλέχθη. Et in ſequentibus mentio apud eum habetur, χειμερινῆς & θερινῆς νεάσεως. Qui vere proſcindere incipiebant, nullam habebant νέασιν χειμερινήν. Hic igitur duplex colendæ terræ modus eorum qui hieme arare incipiebant, & eorum qui vere proſcindebant. Hi tertio ſulco ſerebant hoc eſt tertia aratione, illi quarta. De modo altero quo tertiò arabant ſerebantque, ita Seruius ad I. Georgicon: *Semel aratur verno tempore, vt & herba adhuc tenera & ſine ſemine auellantur: & æſtatis calore, vt ſuperfluus humor ſiccetur, vel glebarum putreſiat durities: & ſemel Autumnali tempore cum ſeminibus.* In huiuſmodi terræ colendæ ratione, vna tantum νέασις eſt, eaque æſtiua, qua caloribus Solis humor ſuperfluus glebæ ſiccabatur, & in puluerem ſoluebatur ipſa putrefacta. Ἡλίωσιν vocat Theophraſtus. Qui duplicem apud Græcos inſtituebant Νέασιν, hibernam æſtiuæ adiungebant. Vtque æſtiua νέασις vernam arationem ſequebatur, ita hiberna autumnalem, & primam. Hoc genere cultus, non ſolum ἡλιώσεις coquendis ac ſoluendis glebis, locum habuit, ſed etiam χειμάσεις, putrefaciendis, ac tenuandis. Cui rei in primis niuem conducere exiſtimabant. Theophraſtus: ἀγαθὸν δὲ οἴονται τὴν χιόνα τῆς χειμερινῆς νεάσεως, καὶ ἔχειν τινὰ τάχιον ἰσχύν. διΐησι γὰρ καὶ μανοῖ τὴν γῆν. In hac colendi ratione non tres tantum arationes, vt in altera, ſed quattuor viſitatæ. prima nouatione tellus exercebatur ſub finem autumni circa Vergiliarum occaſum, quæ & hiberna νέασις dicebatur, paulo poſt ſementem fieri ſolita, μετὰ τοὺς πρωΐους ἀρότους vt Theophraſtus loquitur. Nam ſi hiberna dicta eſt illius temporis ſatio, multo magis illa νέασις ſic dicenda, qua terra primo proſcindebatur. Tradit etiam Plinius, *in tepidioribus locis à bruma proſcindi arua oportere*, & alio loco altum & graue ſolum etiam mouendum eſſe. *Vernactum* etiam liceat καθαχειμακτὸς appellare, quum proprie ſic dicatur, vere proſciſſum. Nos *Gueretum* inde dicimus, & *terram in gueretum*

B *excitare*, quæ hieme proſcinditur. Hæc igitur prima νέασις quæ & hiberna Theophraſto. Hanc excipiebat verna aratio. poſt hanc Νέασις æſtiua inſequebatur. Vltima & quarta peragebatur ſimul cum ſeminis iactione ſubaratio. ita hæc verba Theophraſti interpretanda ſunt de duplici Νεάσει: καὶ ὅταν μετὰ τοὺς πρωΐους ἀρότους νεάσωσι, πάλιν τοῦ ἦρος μεταβάλλουσιν, ὅπως τὴν ἀναφυομένην πόαν ἀπολέσωσιν. εἶτα θέρει ἀροῦσι, καὶ πάλιν ὅταν μέλλωσι σπείρειν, ἐπαροῦσιν ὡς δέον καθάπερ ἐλέχθη προκατεργάσασθαι καὶ ἀεὶ τὸ δεύτερον μάλιστα σπουδάζεται. Virgilius I. Georgicon

C cum de vulgato ac ſollemni more arandi egiſſet, cui terna tantum aratio impendebatur, quarum prima erat verna, ſubijcit ſtatim illam demum ſegetem reſpõſuram votis auari agricolæ quæ bis ſolem bis frigora ſenſerit. Quod ad illud alterum colendi genus referri debet, de quo ante ex Theophraſto diximus.

Vere nouo gelidus canis cum montibus humor
Liquitur, & Zephyro putris ſe gleba reſoluit,
Depreſſo incipiat iam tum mihi taurus aratro
Ingemere.

Vulgarem cultum intelligit, quo terram vere proſcindebant primùm, ac *vernactum* faciebant, vnde nomen illi primæ arationi,

D quam à verno tempore auſpicabantur. Sequitur poëtam protinus:

Illa ſeges demum, votis reſpondet auari
Agricolæ, bis quæ ſolem, bis frigora ſenſit,
Illius immenſæ ruperunt horrea meſſes.

Grammatici, belli homines, verſus iſtos de illo eodem terræ colendæ genere exponunt, de quo prioribus egit verſibus, quibus vere nouo terra proſcindi præcipitur, & prima aratio fieri. Qua in re dici non poteſt quanto opere hallucinati ſint. Quomodo enim

E quæſo te, bis ſolem, bis frigora ſentire poſſit illa Seges, quæ primo arari cœperit ineunte vere? Ne ſemel quidem frigus ea ſentire dici queat. Mirificum igitur interpretamentum excogitarunt, vt euaderent. Aiunt non eſſe in Italia duas æſtates, aut duas hiemes, vt in quibuſdam Indiæ locis. Ideo non poſſe referri ad hiemis aut æſtatis tempora, quod heîc dictum eſt de ſegete quæ bis Solem, & bis frigora patitur. De ea igitur accipiendum quæ bis dierum calorem, & bis noctium ſenſerit frigora, & per hoc duplicem oſtendi arationem, vernalem & autumnalem. Vere quippe vt & autumno dies

Digitized by Google

calidi ſunt; noctes gelidæ. Vere itaque mota tellus de die calorem ſentit, de nocte frigus. Hoc idem & autumno verſatæ ſolet accidere. Hinc bis Solem & bis frigora ſentit. Sed quid illi fiet quæ æſtate exercetur? An non & illa calorem ſentit? Certe æſtiuam arationem ſemper interponebant vernę & autumnalis mediam. Proptereáque non bis ſed ter ſolem ſentiet hæc ſeges. Aliam afferunt expoſitionem haud minus abſurdam ac falſam: *Aut ſicut quidam dicunt, ideo bis vt ſemel cum fructibus ſemel vacuam, Solem & frigus perpeſſam accipiamus.* Acutum ſane & ſubtile εὕρημα. Virgilius non de terra vbi ſatum eſt loquitur, ſed de ea quę frequentibus arationibus prius exercita, præparatur ſementi. Præterea non vni aut peculiari modo terrę colendæ hoc conueniat, ſed omni agro arato & conſito. Quæcunque terra quæ arata eſt & obſita, calorem ſimiliter & frigus bis ſentire poteſt dici, ſemel quidem, quum aratur, & ſemel quum ſeritur. Atqui poeta illam demum ſegetem facturam ſatis auido agricolæ pronunciat, quæ bis calorem perpeſſa fuerit & frigus. De peculiari itaque ac ἰδιοτρόπῳ colendi genere intellexit. Alioquin aratum omne ſatumque coloni ſui votis reſponderet. Nec hilum iuuat hanc interpretationem, quod *Segetem* poëta dixit non terram. *Seges* poëtis non dicitur tantum quod aratum ſatum eſt, ſed etiam arata ſimpliciter terra. Hinc apud Accium *fruges in ſegetem dare.* Vide quæ ſuprà notauimus. Verba illa Virgilij ex Theophraſto explicanda ſunt. Vere nouo inuertendas primum glebas dicit. Hæc vulgaria colendi agri ratio, cuius primam arationem vere auſpicabantur, quæ & tertia aratione abſoluebatur. Sed illam addit feliciſſimè demum prouenturam ſegetem, quæ bis Solem & bis frigora ſenſerit, id eſt quæ quarto arata fuerit. Quæ tertio aratur tantùm, & cuius prima aratio à vere incipit, haud poteſt frigora ſentire. Theophraſtus: ἡ δὲ κατεργασία ἐν τῷ νεάζειν καθ' ἀμφοτέρας τὰς ὥρας, καὶ θέρους, καὶ χειμῶνος, ὅπως χειμασθῇ καὶ ἡλιωθῇ ἡ γῆ, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς φυτείας ἐλέχθη. Hoc eſt quod dixit Virgilius, *frigora & Solem ſentire*, χειμασθῆναι καὶ ἡλιωθῆναι. Qui vnam tantum νέασιν in colenda terra agnoſcebant, ſolam ἡλίωσιν probabant, & primam arationem faciebant vere. Addit Theophraſtus, ὥσπερ ἐπὶ φυτείας ἐλέχθη. De arborum plantatione id dixerat capite v. eodem libro, his verbis: διὰ ταῦτα δεῖ δὴ τε χώρους προορύττειν ἐν τιμῶν. μάλιστα δὲ ἐνιαυτῷ πρότερον, ὅπως ἡ γῆ καὶ ἡλιωθῇ καὶ χειμασθῇ καθ' ἑκατέραν τὴν ὥραν. Scrobes in quibus defodi oportet inſerendas arbores, anno ante præparari vult & aperiri, vt poſſint χειμασθῆναι καὶ ἡλιωθῆναι. idem omnino præcipit obſeruandum in ſatione frugum, quod in plantarum inſitione. Ergo anno prius arandam eſſe tellurem oſtendit, quam ſeminibus iactis conſeratur. Terram itaque ſuſcitandam eſſe in veruactum docet ſub exitum autumni, vt anno poſt ſub idem ferme tempus ſemina poſſit accipere, & interim anno illo interuallo ſubinde mota & exercita frigus hiemis ſentiat & calorem æſtatis, vtrumque ad eumdem ſcilicet finem, extenuandis ac putrefaciendis glebis. Idem quippe præſtare aſſerit χείμανσιν καὶ ἡλίωσιν. Sic enim tradit de plantis: ὅπως ἡ γῆ καὶ ἡλιωθῇ καὶ χειμασθῇ καθ' ἑκατέραν τὴν ὥραν, ἄμφω γὰρ ταῦτα ποιεῖ μανὴν καὶ χαύνην. idem de ſatione ait niuem in hiberna nouatione διαδιδόναι τὴν γῆν καὶ μανοῦν. Idcirco niuem maximè vtilem eſſe τῇ χειμερινῇ νεάσει. Ex his liquet terram eam quæ vtrumque perpetiatur, τὴν χείμανσιν καὶ ἡλίωσιν, melius reſponſuram cultoris ſpei, quam quæ ἡλίωσιν tantum percipiat. Hoc eſt quod illis verſibus expreſſit princeps Poeta. Quod autem ait *bis frigora*, & *bis Solem* ſegetem eam ſentire, cum vnius tantum χειμάνσεως, & vnius ἡλιώσεως meminerit Græcus auctor vnde accepit, id ita exponendum eſt. prima aratio hiberna, ſicut vltima, quæ ſationi adiuncta erat. His duabus hibernis arationibus bis frigora ſentiebat aruum, & bis ſolem verna & æſtiua. Sic quattuor arationibus ſubactum intelligendum eſt illud ſolum quod bis frigora, & bis calorem perpeſſurum eſt. Locum illum Virgilij ita vt explicauimus interpretatos eſſe veteres agricolationis prudentes Plinius monſtrat his verbis: *quarto ſeri ſulco Virgilius exiſtimatur voluiſſe, cum dixit optimam eſſe ſegetem quæ bis ſolem, bis frigora ſenſiſſet. Spiſsius ſolum ſicut plerumque in Italia, quinto ſulco ſeri melius eſt, in Thuſcis vero nono.* Plinius: *quarto ſulco ſeri* dicit, quæ poſt quartam arationem ſeritur. *Vno ſulco* viciam ſeri alibi dixit quæ poſt vnam arationem ſeritur. Alibi *viciam non proſciſſo ſerere*, compendium operæ eſſe tradit ac ſine damno fieri. Columella fabæ ſemen ſolo non arato ingeſtum inarari, & imporcatum occari ſcribit. Faba *vno ſulco* ita ſeri dicitur. Sed quod mireris idem Columella in his ſeminibus quæ quarto ſulco ſeri dicuntur tres tantum arationes numerat, eamque ſimul complectitur, qua ſemen iactum inaratur, & obruitur. *Semina*, inquit, *quæ quarto ſulco ſeruntur in iugeribus viginti quinque deſiderant bubulcorum operas* CXV. *nam proſcinditur is agri modus, quamuis duriſsimi, quinquaginta operis, iteratur quinque & viginti: tertiatur, & conſeritur quadraginta.* Notandum tamen heîc eum prius dixiſſe tertiari quam conſeri. At in ijs quę tertio ſulco ſerebantur, poſt ſatum ſemen Tertiatio ſequebatur. in ijs vero quæ quarto ſulco ſerebant, Tertiatio vel tertia aratio præcedebat ſationem. Tum quarto loco conſitio ſimul cum quarta aratione. Sic igitur intelligendum, quod heîc ait agrum illum qui quarto ſulco ſeritur, quadraginta operis tertiari & conſeri. Viginti operis tertiabatur, viginti conſerebatur ſimul & quartò arabatur. Cum itaque ſeminis inarationem his loquutionibus etiam comprehendant, prima & quarta aratione, vtraque hiemali, frigora bis ſeges ſentiebat, verna &

æſtiua Solis calotem, idem Columella *altero ſulco* ſeri prodit, quod ſecunda ſerebatur aratione. Vbi tertio ſulco ſerebant, tum tertia aratio, quam vocant Tertiationem, eadem erat cum ſatione, & iacto ſemine locum habebat. Ingeſtum quippe ſolo ſemen ſolebat inarari. *Obarare* hoc dixere antiqui, hoc eſt ſemen adarate, [illegible] τὸν σπόρον. In indigitamentis Flaminis Cerealis hoc ordine nominabantur Dij Ruſtici: *Imporcitor*, *Sator*, *Obarator*. *Occator*. quia frumentum ſatum obarabant Hæc erat tertiatio. Quod *Imporcitor* ibi prius nominatur quam *Sator* & *Obarator*, ex eo conijcere daretur lirationem ſiue imporcationem prius ſolitam fieri, quam Tertiationem. Varro eodem hæc tempore atque opere fieri indicat his verbis: *Tertio quum arant iacto ſemine boues lirare dicuntur: id eſt cum tabellis additis ad vomerem ſimul, & ſatum frumentum operiunt in porcis, & ſulcant foſſas quo pluuia aqua delabatur*. Vides Tertiationem eamdem eſſe cum liratione ſiue imporcitione, qua tabellis additis ad vomerem ſimul frumentum operiebant in porcis, & ſulcabant foſſas aquæ pluuiæ deducendæ. Plinius. *crate dentata vel tabula adnexa quod vocant lirare, operientes ſemina*. Hi duo videntur lirationem & tertiationem vnius eiuſdemque operæ facere. Columella diſtinguit, ſed ita vt poſt iactam ſementem vtrumque factitatum oſtendat: *duabus operis proſcinditur: vna iteratur, tertiatur dodrante, in liram ſatum redigitur quadrante opera*. Sic lego apud Columellam lib. 1. cap. iv. nam male eſt vulgo: *in liram ſtatim redigitur*. Sed hæc facile fortean conciliari poſſint. alij diuerſo opere vtrumque faciebant, alij coniuncto & vno. Tertiabant, cum tertio arabant poſt iactum ſemen, quod ſemen vt ſimul etiam in liras ſiue porcas redigerent, cratem vel tabulam ad vomerem quidam adiungebant, alij ſeorſim tertiatiõne facta, cratem illam vel tabellam per ſatum ducebant vt in liras redigerent. Quod heic *ſatum in liras redigere* dixit, alibi vocat *ſemen imporcare*, vt de faba: *& ſimiliter quum ſemen crudo ſolo ingeſſerimus, inarabimus, imporcatumque occabimus*. inaratione ſimul etiam imporcabatur, vt apparet, hoc eſt in porcas ſiue liras redigebatur. Nam Columellæ *lira* & *porca* eadem eſt. Sic enim ſcribit: *liras autem Ruſtici vocant eaſdem porcas, cum ſic aratum eſt, vt inter duos latius diſtantes ſulcos medius cumulus ſiccam ſedem frumentis præbeat*. Varro porcam *inter duos ſulcos elatam terram* interpretatur, quod idem eſt. Gloſſæ, τὸ μεταξὺ τῶν αὐλάκων ὕψος. idem vult Nonius, quum porcas eſſe dicit *ſigna ſulcorum quæ vltra ſe iaci ſemina prohibeant, porcere enim eſſe prohibere*. per *ſigna ſulcorum* intelligit partes eminentes & conſpicuas inter ſulcos. Dictas autem ait quod *porceant*, id eſt prohibeant extra ſe iaci ſemina. Sedem ſiccam ſeminibus præbebant, aqua per ſulcos delabente. liras & porcas eaſdem Ruſticis vocari Columella ſcribit. Alij *liras* foſſas ipſas

A eſſe hoc eſt ſulcos ſiue lacunas & ſtrias. Poſt tertiationem ſiue tertiam arationem, quæ iacto ſemine fiebat, ſatum redigebatur in liras ſiue porcas, Columella teſte. Sed quæſtionis eſt quando ipſæ porcæ ſiue liræ fierent. Aratro vtique fiebant, ſed qua aratione, fortaſſe incertum. Ex Varrone colligi poteſt tertia ipſa aratione ſolitas fieri, non ſolum quod *lirare* dicebantur boues, quum tertiò arabant, ſed etiam quod ea aratione foſſas ſulcabat aratrum, quo pluuia aqua delaberetur. Foſſæ illæ quibus aqua delabitur, *liræ* ſunt quibuſdam. Nonius *liram* interpretatur,
B *foſſam rectam quæ contra agros tuendos ducitur, & in quam terræ vligo decurrat*. idem *labeas lirare*, confodere exponit apud Pomponium. Per *liras* Nonius intelligit ſulcos illos maiores, qui ducebantur ad ſiccandos agros. *Elices* dicebantur ab elicienda aqua. Feſtus: *Elices ſulci aquarij per quos aqua collecta educitur è liris*. Liras vt videtur vocat, ſulcos ipſos agri, è quibus aquam collectam eliciebant in hos ſulcos ampliores, qui contra agros ducebantur. Iſtiuſmodi tamen Elices ſiue ſulcos aquarios intellexerit fortaſſe Varro, quas appellat foſſas & ſulcari aratro ſolitas dicit ad
C pluuiam aquam deducendam, quum tertiabatur. *Collicias* etiam vocat Plinius, ampliores ſulcos, qui interponebãtur ad educẽdam aquam in foſſas. *In vſu eſt*, inquit, *& collicias interponere, ſi ita locus poſcat ampliore ſulco quæ in foſſas aquam educant*. Harum meminit & Columella, & videntur eædem cum *elicibus*, quaſi *coelicias* dicas, quas poſtea corruptè dixere *collicias*. Qui in aliquo difficili negotio impediti hærebant, nec exitum rei repperiebant, his *aquam hærere* vulgari prouerbio dicebant veteres, metaphora inde ducta ſcilicet ab aqua, quæ in huiuſmodi ſulcis & collicijs hærebat, nec educebatur.
D Hinc corrigendus & explicandus inſignis locus ex epiſtola Cælij ad Ciceronem: *Si quid noui de Rep. quod tibi ſcriberem haberem, vſus eſſem mea conſuetudine, vt diligenter & quid actum eſſet, & quid ex eo futurum ſperarem, perſcriperem. Sanè tanquam aqua in collicia, omnia iam adhæſerunt*. In libris ſcriptis fere omnibus habetur, *in Cilicia*. quod palam eſt eſſe pro *in Colicia*. Legebam etiam aliquando, tanquam *in quodam incili*. Nam *incilia* foſſæ dicebantur in vijs factæ, ad educendam aquam. Tum vero male habet vbi aqua hæret in illis locis vnde debet educi. Inde illud
E prouerbium manauit. Pars eminens & ſicca inter duas foſſas ſiue ſulcos *porca* vocabatur, Columellæ etiam *lira*. Certe *lira* ex Græco λῆρος. ſic vocabant limbum vel lorum in extremitate veſtis, quod ex alia materia ad ornatum extabat in veſte. hinc χρύσεοι λῆροι in Epigrammate. Hinc pars terræ elata & expreſſa inter duos ſulcos *lira*. Nam & *delirare* ſimiliter ἀπὸ τοῦ λήρου fecerunt. Alij pro ſulco ipſo ſulco vſurparunt. nam vtrumque ſimul fiebat. Ex indigitamentis porro liquere poteſt porcas in agris ſiue liras peculiari aratio-

Digitized by Google

ne factas ante ſeminis καταβολήν. Hoc ordine quippe inuocabantur in Cereali ſacro Dij præſides horum operum: *Imporcitor*, *Sator*, *Obarator*, *Occator*. Idem fortaſſean & colligas ex his Columellæ verbis: *itaque optimè inter Kalendas & Idus Septembres aratur, ac ſubinde iteratur, vt primis pluuijs æquinoctialibus conſeri poſſit, neque in lira ſed ſub ſulco talis ager ſeminandus eſt*. Hic vocat *liram* quæ porca eſt, inter duos ſulcos extans terræ dorſum. Exſuccam & effœtam humum non in porca quæ ſiccior arati pars eſt, ſed in ſulco ipſo ſeminari vult, vbi vligo reſidet, & pluuia aqua delabitur. Ergo porcæ ſiue liræ factæ priuſquam ſemen iactetur. Ergo & diuerſa liratio qua terra ipſa aratro in liram redigebatur, ab ea liratione qua ſemen in liris & porcis operiebatur. Columella terram in liram reuocari dicit, quæ imporcabatur: *Prius tamen iaciemus ſemina, deinde proſcindemus terram, proſciſſamque in liram reuocabimus, occabimuſque, quo altius largiore humo contegatur*. Omnino tamen puto eodem opere & opera terram in porcam, ſiue liram reuocari ac redigi aratro ſolitam, & ſemen imporcatum vel inliratum, quod porcis & liris condebatur. Poſt ſeminis vtique iactionem terram proſciſſam & in liram reuocatam eo loco ſignificat. Seruius notat agros cum tertiabantur, *lirari* dictos: & *quum iterantur offringi: cum tertiantur lirari*. Ea propter ſuſpicor tranſpoſitis verbis legendum in Indigitamento: *Sator*, *Imporcitor*, *Obarator*, *Occator*. vel etiam: *Obarator*, *Imporcitor*. Cum tertiabant, aratro terram in liram ſiue porcam reuocabant, & ſemen imporcabant, hoc eſt porcis operiebant. Plinius *Iterationem* videtur appellare quæ alijs *Tertiatio*. Sic enim ſcribit lib. XVIII. cap. XX. *Aratione per tranſuerſum iterata, occatio ſequitur vbi res poſcit crate vel raſtro, & ſato ſemine iteratio. Hæc quoque vbi conſuetudo patitur crate dentata vel tabula aratro adnexa, quod vocant lirare operientes ſemina*. Multa heîc animaduertenda. Aratione per tranſuerſum iterata occationem ſequi ait. Atqui occatio ſatis demum frugibus locum habebat. Hinc *Occationem*, *Occæcationem*, veteres ex nominis veriloquio interpretabantur, quod ea occæcarentur frumenta, hoc eſt ſub terra operirentur & occultarentur. Plinius ipſe triticum, hordeum, milium, panicum & reliqua ſemina occari paſſim dicit, poſtquam ſcilicet iacta ſunt. In Flaminis Indigitamentis poſt Satorem & Obaratorem, qui Tertiator erat, locum habet *Occator*, præſes Occationis Deus. Columella præcipit adeo frequentibus iterationibus veruactum redigendum eſſe in puluerem, vt vel nullam vel exiguam deſideret occationem quum ſeminauerimus. *Nam veteres*, inquit, *Romani dixerunt male ſubactum agrum, qui ſatis frugibus occandus eſſet*. Occationem ſtatim ſequebatur ſarritio iam enatis frugibus. Plautus: *Occam prius quam ſarriunt Ruſtici*. Plinius ipſe: *Siliginem, far, triticum, ſemen, hordeum, occato, ſarrito, runcato, quibus dictum erit dieA bus*. Indigitamenta: *Occator*, *Sarritor*, *Subruncinator*. Vbi *Subruncinator* dicitur qui runcationi vel ſubruncationi præeſt. Nam *ſubruncinare* idem quod ſubruncare. vt *intricinare* & *intricare*: *vagari* & *Euaginari* & ſimilia. A *ſubrunco* porro *limites ſubrunciui*, qui octonos pedes patebant, per quos aditus præbebatur vicinis ad ſubruncandos agros. Columella de Medicæ ſatione: *cum ſic terram ſubegeris in morem horti areas latas pedum denum, longas quinquagenum facito, vt per ſemitas aqua miniſtrari poſſit, aditusque vtraque parte runcantibus pateat*. Subrunciui limites in Italia ad hoc

B facti in agris lati pedum octonum, vt aditus runcantibus pateret. Alij *lineares* & *intercisiuos* huiuſmodi limites vocabant. à Subrunco *ſubruncinus*, vt à cado *Cadiuus*. Vnde *Cadiua poma* Plinio. Hinc *Cadiuum* pro vili & nullius pretij dicimus. Cum igitur occatio ſequeretur ſationem, hoc eſt Tertiationem, quid heîc ſibi vult Plinius noſter, vbi aratione per tranſuerſum iterata, occationem ſubſequi dicit? Arationem iteratam eam opinor ab eo vocari quæ ſecunda erat, & vocabatur *Iteratio*. Tranſuerſis ſulcis & obliquis agebatur. Idem Plinius: *Omne aruum rectis*

C *ſulcis, mox & obliquis ſubigi debet*. Virgilius:

Et qui proſciſſo quæ ſuſcitat æquore terga,
Rurſus in obliquum verſo perrumpit aratro.

Proſciſſio, prima aratio quæ rectis ſulcis aruum ſubigit. Iteratio ſecunda quæ obliquis, & per tranſuerſum agitur. Et proprie loquutus eſt, quum *prorumpere* de ea dixit, & de prima *proſcindere*. Nam *offringi* dicebantur arua, quum iterabantur. At perperam Seruius iteratam illam arationem quæ per tranſuerſum ſulcos agit, eamdem facit cum autumnali, quando ſemine iacto arabant. Ita enim notat ad eum verſum: *ſcilicet autumnali*

D *tempore, quo iam cum ſeminibus aratur. Nam hoc præcipit vt cum denuo aramus, tunc per obliquum aratra ducamus. nemo enim vno tempore bis arat*. Atqui non tertia ſed ſecunda aratione, quæ *iteratio* vocabatur, trauerſi agebantur ſulci. Sed Seruio perſuaſum eſt duabus tantum arationibus arua ſubegiſſe veteres vernali & autumnali. Æſtiuæ quippe nunquam meminit. Ea inter ſolſtitium & caniculam peragebatur. Varro, inter ſolſtitium & caniculam quæ fieri oporteat: *Cum proſcideris, offringi oportet, id eſt iterare, vt frangantur glebæ: prima*

E *enim aratione, grandes glebæ è terra ſcinduntur*. Poſt hanc iterationem occatio Plinio ſequitur, quam alij omnes & ipſe Plinius alijs locis, poſt ſationem & Tertiationem reijciunt. An igitur duplex occatio fuit, altera iam ſatis frugibus vſurpari ſolita, altera poſt iterationem, vel ſecundam arationem? Hæc ſecunda aratio frangebat, & comminuebat aratro glebas, quas prima grandes è terra excitauerat. Hoc ipſum facit occatio quæ raſtro vel crate peragitur. *Occare*, βωλοκοπεῖν Græci exponunt, quod eſt glebas cædere. Feſtus: *Occare ab occædendo dictum, quod grandes terræ cædat glebas*. Cicero ab occæcandis ſatis frugibus,

frugibus, quod eas operiret & conderet, A dictam occationem voluit, & de ea occatione intellexit, quæ ſeminationem ſequebatur. Sed ne ea quidem ad hoc vſitata erat, vt ſemina operiret. Nam veteres dicebant bene ſubactum agrum non indigere occatione. Plinius: *male aratur aruum quod ſatis frugibus occandum eſt.* Ergo occabant agrum qui ſatis ſubactus non fuerat, vt glebæ omnes cæderentur & exæquarentur. Iteratio ipſa quæ glebas proſciſſione excitatas oſtringebatur, inſtar erat occationis, quæ aratro fieret. Nam *occatio* crate vel raſtro operabatur. B An igitur glebas, quas iteratio non ſatis aratro comminuerat, occatio ſequens raſtro vel crate penitus frangebant? De ea occatione hic videtur Plinij locus accipiendus. Virgilius:

Multum adeo raſtris glebas qui frangit inertes
Vimineaſque trahit crates, iuuat arua.

Occationem circum loquitur, ſed vtrum eam quæ ſatis frugibus adhibebatur, an quæ iterationem ſequebatur? Certè nullo ordine præcepta agricolationis exequitur poëta. nam protinus ſubijcit quomodo arua ſubigenda ſint prorſis & tranſuerſis ſulcis. Seruius ad eum locum, *Vimineaſque trahit crates:* C *ad aquationem ſcilicet exæquationem, quam Ruſtici Lypicem vocant.* Lege: *Hirpicem. Hurpex, Hyrpex* & *Harpex* ex Græco ἁρπαξ vel ἑρπάγη raſtellum vel crates ferrea cum multis dentibus. Euripides:

[illegible]

Ita legendum non ἁρπάγη. Aliud ἁρπάγη, aliud ἑρπάγη Heſychius ξύστρα exponit. Feſtus *Irpicem* ait eſſe, *genus raſtrorum ferreorum, quod plures habet dentes ad extirpandas herbas in agro.* Varro quoque *Irpices* dictos quaſi *Sirpices* ſciſcit, quod eruant quæ in terra ſerpant. & D vera eſt hæc huius vocis ex origine ſignificatio, quod rapiat & verrat quæ in terra ſerpant inutilia, & ſic agrum purget ac mundet. Diuerſi igitur Irpices ab illis raſtris vel cratibus dentatis, quibus occabatur ager ad glebas comminuendas, & exæquandas. Haud dubium tamen quin occatorias crates, *Hirpices* Ruſtici vocauerint ab ſimilitudine. Nam hodieque noſtri Agricolæ *Herpices* appellant huiuſmodi crates dentatas, quibus ſemina poſtquam iacta ſunt operiunt. *Herſas* vocant deducto ab Hirpice vel Herpice nomine. E Vtuntur autem vt plurimum huiuſmodi hirpicibus in ijs agris, qui nec depreſſos ſulcos, nec extantes habent porcas. Tales agri non ſolent inarari iactis ſeminibus, ſed arantur, prius quam ſerantur, deinde tractis illis cratibus dentatis operiuntur terra ſemina. Hunc ſerendi modum Gallis vindicat Plinius cap. XVIII. *ſerunt ita non niſi culta terra & ferè noua. Latitudo vomeris ceſpites verſat. ſemen protinus injiciunt, crateſque dentatas ſuper trahunt.* vocat *terram cultam & fere nouam,* quæ recens arata eſt ac nouata. perperam hunc locum ſollicitant docti. recens aratæ terræ ſemen ingerebant & cratibus ſuper tractis obruebant. arabant itaque prius quam ſerebant Qui mos A etiam hodie obtinet in multis Galliæ locis. At ſemina quæ in ſolum pridem aratum injiciuntur, quæque poſtquam iacta ſunt inarantur, non opus habent his cratibus, vt obruantur, ſed ipſo aratro ſolent operiri & occuli. Profectò apud Romanos occatio non occæcandis ſatis proprie adhibebatur, ſed comminuendis ac cædendis glebis. Nam & vineæ quæ nulla accipiunt ſemina, ſolebant occari. Varro: *Vineas nouellas fodere aut arare, & poſtea occare id eſt comminuere ne ſit gleba. Quod ita occidunt occare dictum.* Cum pro locorum natu- B ra ac ſeminum qualitate hæc varie fierent, auctores tamen ſine vllo diſcrimine eadem tradunt. Sequitur apud Plinium: *occatio ſequitur, vbi res poſcit crate vel raſtro, & ſato ſemine iteratio. Hæc quoque vbi conſuetudo patitur crate dentata vel tabula aratro adnexa, quod vocant lirare operientes ſemina.* Ergo occatio ante iterationem, quæ fit ſato ſemine. Sed quænam illa iteratio? Varro alijque omnes *Tertiationem* vocant, quum tertio ſcilicet arabatur, iactis ſeminibus, id quod vocabant lirare, adnexa tabella ad vomerem ad operienda ſemina. Hæc Tertiatio diuerſa vri- C que ab iteratione quæ ſecunda erat aratio. An corrigendum in Plinio, *& ſato ſemine tertiatio?* ita ſane videtur. Nec quidquam verius poteſt cogitari. Videndum tamen an *iterationem* heîc poſuerit, pro ſecunda occatione. Dixit aratione per tranſuerſum iterata ſequi *occationem*, crate vel raſtro. Sato ſemine *iterationem*, hoc eſt ſecundam occationem, quæ etiam crate dentata fit. Sic *iterationem* pro ſecunda ſarritione dixere. Atque ita accipiendum capite ſequenti in his verbis: *Milium & panicum occatur & ſarritur, non iteratur, non runcatur.* vbi iterare eſt D ſecundo ſarrire, & cap. XXVII. *Segetes iterare. Sarritur vero diebus viginti.* & apud Columellam lib. II. cap. XII. *id prima ſarritione feciſſe proderit, ſecunda oberit, quia cum pullulare deſiit frumentum, putreſcit ſi adobrutum eſt. Nihil itaque amplius in iteratione quam remoliri terra debet æqualiter.* vbi *iteratio* eſt ſecunda ſarritio. Secundam etiam foſſionem ſic vocarunt. Gloſſæ: *iteratum*, παλινσκαφεῖν. Sed his obſtat quod ſecunda occatio quæ ſato ſemine adhibebatur, ſi modo vlla in vſu fuit, diuerſa erat à tertiatione, de qua heîc lo- E qui voluiſſe Plinium palam eſt. conſerebatur ager ac tertiabatur ſimul, aratroque ipſo cui adnexa tabula, ſemen obruebatur. poſtea occabatur ad glebas extantes æquandas & comminuendas, aut ſi ſatis ſubactum fuerit, ne quidem occari ſolebat. Varro: *nonnulli poſtea*, id eſt peracta ſatione ac tertiatione, & ſeminibus terra obrutis, *qui ſegetes non tam latas habent id genus prædij per ſartores occare ſolent, ſi quæ in porcis relictæ grandiores glebæ.* ſpecta occationem non adhiberi occæcandis ſeminibus, ſed tantum grandioribus glebis attenuandis. Columella: *& ſimiliter quũ ſemen crudo ſolo ingeſſerimus inarabi-*

mus, imperatumque occabimus, quamuis ſint qui negent locis frigidis oportere occari fabam, quia extantes glebæ à gelicidijs adhuc eam teneram vindicent. alibi apud eum paſſim *tertiare* & *occare* diuerſa. Cum tertiabant ſatum ſemen aratro obruebant. Arationibus abſolutis ſi quæ extantes glebæ relictæ in porcis erant, occabant eas & comminuebant. Si ſatis ſubactum erat, nulla occatione vtebantur. Etiam in ijs ſeminibus quæ ſata non aratro ſed ligneis ráſtellis obruebantur, occatio etiam locum habebat, frangendis glebis. Columella: *Sed Medica obruitur non aratro, ſed vt dixi ligneis raſtellis: iugerum agri eius occatur duobus operis, ſarritur vna, metitur vna*. Nulla igitur occatio fuit in vſu veteribus ante tertiam arationem. frequentibus iterationibus glebas adeo ſubigebant, vt etiam occationi locus non eſſet poſt ſatas fruges. Apparet Plinium in his, vt in alijs multis neſciſſe quid ſcriberet, & dum ex varijs compilat, non rectè eorum ſententias inter ſe conciliaſſe. Alij erant raſtri quibus occabatur: alij quibus ſemen ſatum obruebatur: alij quibus ſtirpes herbarum ſerpentium eruebantur, quos *Irpices* vocabant. Auctores agricolationis C imperitiores vt Grammatici, & alij ſimiles, hæc omnia genera paſſim confundunt. Tertiam arationem, quæ ſata inarantur Heſiodus ἄροτον proprie vocat. De prima dixit, ἔαρι πολεῖν. De ſecunda, θέρεος δὲ νεωμένη. quæ eſt νέασις, vel *iteratio*. De tertia, ἄροτον, qua voce ſationem vbique intelligit, καὶ τὸν σπόρον, quia ſimul ſerebant, arabantque tertiò. Sic de gruis aduentu:

Ἥ τ' ἀρότοιο σῆμα φέρει καὶ χείματος ὥρην.

Vbi ἄροτος τὸν σπόρον ſignificat, & paulo poſt:

Αὔην, καὶ διερὴν ἀρόων ἀρότοιο καθ' ὥρην.

D Hoc eſt, ξηρὰν καὶ ὑγρὰν σπείρων κατὰ τὴν τοῦ σπόρου ὥραν. Ita alibi apud eumdem ἀρόω eſt ſerere:

Εἰ δέ κεν ἠελίοιο τροπῇς ἀρόῃς χθόνα δῖαν
Ἥμενος ἀμήσεις.

Vetat terram conſeri circa brumam. Ergo eadem ſignificatione accipienda venit apud eumdem vox ἄροτος in iſtis:

Πληϊάδων Ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων
Ἄρχεσθ' ἀμήτου, ἀρότοιό τε δυσομενάων.

Atque ita veteres Romani interpretati ſunt. Plinius cap. XXIV. *Heſiodus qui princeps omnium de agricultura præcepit, vnum tempus ſerendi tradidit à Vergiliarum occaſu*. Nec aliter E vetuſtiſſimi Græciæ auctores acceperunt. Theophraſtus lib. VIII. de Plantis, cap. I. ὧραι δὲ τοῦ σπόρου τῶν πλείστων δύο. πρώτη δὲ καὶ μάλιστα ἡ περὶ πλειάδων δύσιν, ἣ καὶ Ἡσίοδος ἠκολούθηκε, καὶ σχεδὸν οἱ πλεῖστοι, διὸ καὶ καλοῦσί τινες αὐτὴν ἄροτον. Vides ἄροτον tempus ſementis appellari. Ipſe Theophraſtus hac voce ita paſſim vtitur. θερινοὺς ἀρότους eodem capite vocat ſationes æſtiuas. Et lib. III. de Cauſis, cap. XXV. καὶ ὅταν μετὰ τοὺς πρώτους ἀρότους νεάσωσι. id eſt poſt primas ſationes, quæ &

A hibernæ. malè vertunt *poſt primas arationes*. Et alibi: οἱ δὲ καὶ τὸν κύαμον ὀψὲ σπείρουσιν, ἐὰν ὑστερήσωσι τῶν πρώτων ἀρότων. Hinc apud Heſiodum ὀψαρότης ſerus ſator, qui circa brumam ſerit. Ἄρος Græcis, pratum, campus arabilis. Siculis ἀρβός. Inde *aruus* & *aruum*. Ab ἄρος verbum ἀρόω & ἄρουρα, quæ vox terram aratam ſignificat, ſed eam maximè quæ ſata eſt. Heſychius: ἄρουρα ἡ γῆ ἀπὸ τοῦ ἀροῦσθαι, ὡς ἐπίπαν δὲ ἡ σπορά. Latinis *ſeges*. Fruſtra itaque dubitauit Proclus an ἄροτος ibi ſignificaret τὴν νεάν. Quid vocet τὴν νεὰν heic quærendum. Theophraſto νέασις di- B citur, & νέασις χειμερινὴ prima terræ aratio quæ proximè ſequebatur τὸν ἄροτον hoc eſt ſementem. ὅταν δὲ, inquit, μετὰ τοὺς πρώτους ἀρότους νεάσωσι. Proclus νεὰν vocat tempus illud quo prima illa νέασις fiebat. Et quod ἄροτον protinus ſequeretur, ideo ἄροτον apud Heſiodum τὴν νεὰν interpretatus eſt. Gloſſæ: νεὰς, *noualis*. At Noualis Latinis dicta eſt terra primum proſciſſa, hoc eſt prima aratione mota. Hoc inter omnes conuenit. Sed non æque omnes conſentiunt quando terra primùm eſſet proſcindenda. Super tempore variæ extitere ſententiæ, C quum aliud ſcilicet exigeret alia locorum natura agrorumque qualitas ac ſeminum etiam ipſorum differentia. Plinius: *Tepidioribus locis à bruma proſcindi arua oportet, frigidioribus ab æquinoctio verno*. Idem eodem capite: *altum & graue ſolum etiam hieme moueri placet*. In Græcia pariter & Latio pleriſque ab æquinoctio verno terram proſcindi, hoc eſt prima aratione moueri placuit, vt ex Heſiodo, & Virgilio, alijſque paulo ante oſtendimus. Quibus & concinit Xenophon in Oeconomico. κινδυνεύει, inquit, ἔαρος εἶναι τούτου τοῦ ἔργου ἀρχήν. & rationes addit cur, nec hieme nec æſtate auſpicanda ſit ara- D rio. quod vere itaque primum inuertebatur aratro, *vernactum* dictum. Alij quæ in ſequenti anno ſerenda eſſent arare auſpicabantur ab exitu autumni & initio hiemis circa Vergiliarum occaſum, ſub idem ferme tempus quo ſationis opus abſolutum erat. Quod hodieque apud nos frequentatur in Gallia. nam peracta ſemente, terram proſcindunt agricolæ noſtrates, eamque inſequentis anni ſementi præparare iam tum incipiunt. *Vernacta facere* ſe dicunt etiam ſi non vere primum eam arationem occipiant ſed hieme impendente E poſt occaſum Pliadis, & paulo ante brumam. *Guereta* vocant, voce à *vernacto* deducta, vt *gueſpam* dicimus quæ veſpa eſt, & *guaſtare* quod Latini *vaſtare*. Inde ἄροτον quem Heſiodus præcipit incipiendum ſub occaſum Vergiliarum νεὰν Proclus interpretatur & intelligit primam arationem, qua proſcinduntur arua, & nouantur. Idem Proclus alio loco: φασὶ δέ τινες χελῶναι τὰς νεοὺς μετὰ χειμῶνα ποιεῖν φέροντας αὐτὴν ἐν τῷ νεάζειν, καὶ σπείρειν τὰ οὕτω καθάξηρον. Dicit quorumdam hanc eſſe ſententiam, terram

Digitized by Google

proſcindi oportere; hoc eſt noualia ſiue veruacta facienda, poſt hiemem. νεοῦν ποιεῖν, eſt nouales facere & veruacta. Græci νεὸν & νειὸν vocant terram quæ nouatur aratione, & præparatur ſementi. Latinis *Noualis*. Sed *noualem* terram Varro dicendam putat à prima aratione donec nouetur rurſus ſecunda. Ergo *nouale* idem quod *veruactum*. Ita & Græci νεὸν ἐργάζεσθαι & νεοποιεῖν dicunt de terra quæ primum proſcinditur. Xenophon in Oeconomico: οὐκοῦν τοῦτο μὲν οἶσθα, ὅτι τῷ σπόρῳ νεὸν δεῖ ὑπεργάζεσθαι. *Poſt ſationem faciendum eſſe nouale, ſiue veruactum.* ὑπεργάζεσθαι τῷ σπόρῳ νεὸν id prorſus ſignificat, peracta certorum agrorum ſatione, alios prima aratione nouandos eſſe. Certè toties nouatur terra, quoties aratur. Et νεὸν vel νειὸν Græci vocant terram per omne id tempus qua vertitur, & aratur, donec conſeratur. Heſiodus:

> Νειὸν δὲ σπείρειν ἔτι κουφίζουσαν, ἄρουραι
> Νειὸς ἀλεξιάρη, παίδων εὐκηλήτειρα.

Et alius poëta, νειῷ ἐνὶ τριπόλῳ. In nouali ter verſato, quod tertiatum eſt ſiue tribus arationibus motum. Xenophon: εἰ μέλλει ἀγαθὴ ἡ νεὸς ἔσεσθαι, ὕλης τε δεῖ καθαρὰν αὐτὴν εἶναι καὶ ὀπτὴν ὅτι μάλιστα πρὸς τὸν ἥλιον. Ergo νεὸς eſt quæ ſementem exſpectat, & frequentibus iterationibus ad accipiendum ſemen paratur. Sequitur apud eumdem: ταῦτα μὲν τῆς νεοῦ ὁρᾷς ἔφη ὦ Σώκρατες ὡς ἀμφοτέροις ἡμῖν ταὐτὰ δοκεῖ. Δοκεῖ μὲν οὖν, ἔφην ἐγώ. αὐτή γε μέχρι τῆς σπόρου ὥρας. Vſque ad ſationem dicebatur νειός. & νεὸν ποιεῖν eſt nouare terram foſſione, vel aratione. Xenophon: εἰ δὲ ἄνθρωποι, σκάπτοντες τὴν νεὸν ποιοῖεν, ἔφη, οὐ δῆλον ὅτι καὶ τούτους δίχα ποιεῖν δεῖ τὴν γῆν καὶ τὴν ὕλην. Si homines fodientes terram noualem faciant, terram foſſione nouent. Heſychius: νειός, καινῶς ἡ νεωστὶ μεταβεβλημένη γῆ. Theophraſtus: καὶ διὰ τοῦτο κωλύουσιν ἔνιοι τὰ χέδροπα συμβάλλειν εἰς τὰς νεούς, ἐὰν μὴ σφόδρα πρώϊον ὅπως μὴ κωλύσωσι τὴν θερινὴν νέασιν. Dicit in noualibus hoc eſt in ijs terris, quæ parantur ſementi triticeæ non eſſe legumina ſerenda niſi admodum tempeſtiuè, ne ſcilicet æſtiuam νέασιν prohibeant, hoc eſt eorum agrorum nouationem vel arationem, quæ æſtate fit. Quod enim νεάσεως hibernæ & æſtiuæ meminit idem Theophraſtus, n. [illegible] ea voce aliud intellexerit præter aratio[illegible] hibernam & æſtiuam. Omnis quippe terræ aratio, eius νέασις eſt. Xenophon νεὸν ἐργάζεσθαι dixit de prima aratione, quam nec hieme faciendam præcipit, quia tum luroſa terra: nec æſtate, quia ſicca ac dura. Sed nec quod Heſiodus κουφίζουσαν vocat terram, quæ æſtate iteratur ſecunda nouatione, inde ſequitur νεοῦν proprie dici de iteratione. Nam & πολεῖσθαι γῆν non de prima tantum, ſed etiam de ſecunda ac tertia dicitur. Vnde δίπολος ac τρίπολος γῆ. Hiberna ac æſtiua νεάσις, præcipuæ hæc ad percoquendas ſole glebas, illa ad rarefaciendas & putrefaciendas. Ideo νέασιν de his duabus arationi-

A bus proprie Theophraſtus dixit. ἡ δὲ κατεργασία ἐν τῷ νεοῦν καθ' ἀμφοτέρας τὰς ὥρας. Non dubium autem quin *noualem terram* & *nouale* eodem ſenſu Latini frequentauerint, quo Græci νεὸν & νειὸν ſiue νεωμένην γῆν, licet terram primum proſciſſam Grammatici interpretentur, ac velit Varro Noualem dici tantum à prima aratione ad ſecundam, quum Græci νειὸν vocent à prima aratione vſque ad ſationem. Virgilius:

> *Impius hæc tam culta noualia miles habebit?*
> *Barbarus has ſegetes?*

Petitè hæc diſtinxit. *ſeges* proprie id eſt, quod aratum ſatum eſt, ἡ σπειρομένη γῆ. *Nouale*
B quod aratione nouatum eſt, nec dum ſatum, ἡ νεωμένη. Seruius exponit Noualia, *noua rura, quæ per ſingulos annos nouantur per ſemina.* Immò, arationibus. quamuis ne hoc quidem verum ſit. nec enim quotannis arantur noualia, vt nec quotannis ſeruntur: alternis quippe ceſſant. At illud reſtibilis agri proprium, qui quotannis obſitus eſt. Etenim cum νειὸς Græcorum, & *Noualis* Latinorum ea ſit terra quæ tertio vt minimum ſeritur ſulco, cuius prima aratio vel hieme vel vere incœptatur, non poteſt ſingulis annis ſatum habere, ſed neceſſe
C eſt vn anno ante arationibus frequentibus nouetur quàm conſeratur. Sic alternis requieſcit. quippe inter vtramque eius ſationem biennium totum intereſt. altero anno in aruo eſt, altero anno in ſegete. Plinio. *Nouale eſt quod alternis annis ſeritur*. idem erat & *veruactum*. Varro: *multum intereſt in rudi terra, an in ea ſeras quæ quotannis obſita ſit, an in veruacto quæ interdum requierit.* Columella *veruactum* ſimiliter *reſtibili* opponit. *Fabæ modij quattuor vel ſex in veruacto duas operas bubulcorum detinent, at in reſtibili vnam.* & alio loco: *ab hoc rectè phaſelus terræ mandabitur, vel in ver-*
D *uacto, vel melius pingui & reſtibili agro.* & cap. IX. de ſiligine & hordeo: *atque illa vicibus annorum requietum agitatúmque alternis, & quam lætiſſimum volunt aruum. Hoc nullam mediocritatem poſtulat: nam niſi pinguiſſima, vel macerrima humo iaciatur, perit.* pinguiſſima humus eſt quæ fit reſtibilis, & quotannis fert: media eſt quæ alternis annorum vicibus requieſcit & ſeritur. Talis eſt *noualis* quæ & *veruactum*. Plinius hordeum ſerendum eſſe, ait, *in Nouali, & in aruo quod reſtibile poſſit fieri*. Id habet ex Catone, pro nouali dixit,
E *nouum locum.* cap. XXXV. *Hordeum qui locus nouus erit, aut qui reſtibilis fieri poterit.* νειὸν Græcorum intelligit, locum recens nouatum & aratum. ita quoque alibi loquutus eſt Plinius: *ſerunt ita non niſi culta terra, & noua.* id eſt, recens nouata, ἐν τῇ νεωστὶ μεταβεβλημένῃ, ἐν τῇ νειῷ, in nouali. At *quod reſtibile poſſit fieri* idem eſt, atque quod quotannis poſſit ſeri. *Veruactum* proprie aruum eſt vere proſciſſum, quæ prima erat aratio. Tantumdem porro temporis poſtulat priuſquam ſeratur aruum illud, quod vere proſcindi ſolet, atque illud quod hieme primum aratur.

Digitized by Google

Plinius : *quod vere ſemel aratum eſt , à temporis argumento veruactum vocant . Hoc in nouali atque requieto neceſſarium*. Veteres libri non habent illud *requieto*. Scribe igitur : *Hoc in Nouali aque neceſſarium*. Hinc *veruactum* & *Nouale* pro eodem. *Veruactum* terra primum vere proſciſſa. Nouale, terra ſimiliter primo nouata, & proſciſſa. Hinc *veruactum* pro agro requieto vſurparunt, vt & *Nouale*, quod aruum eſt anno ante præparari ſolitum, quam ſemen accipiat. *Reſtibile* contra quotannis ſemen accipit, & quotannis frugem reddit. Plinius de Meſopotamiæ fertilitate: *Nec terra ipſa herbas gignit, vbertatis tamen tanta ſunt, vt ſequente anno reſtibilis fiat ſeges, impreſſis veſtigio ſeminibus*. In veruacto aut nouali vbi demeſſum eſt, ſequente anno iterum meſſis colligi non poteſt, vt in reſtibili, ſed ſeminatur tantum. In Reſtibili inter vtramque meſſem annus vertitur, in veruacto biennium integrum intercedit inter vtrumque fructum. In Hyrcania ſimiliter tantam eſſe fertilitatem ferunt auctores, vt ſemen ex ſpicis caduum ſequente anno reſtibilem ſegetem reddat. ὁ δὲ σῖτος ἐκ τῶ ἐκπεσόντος καρποῦ τῆς καλάμης φύεται. eadem & Meſopotamiæ vbertas vbi impreſſa veſtigio ſemina reſtibilem faciunt quotannis ſegetem. Plinius *reſtibile* videtur ſentire dictum quaſi *reſtituibile*. vt reſtibilem fieri ſegetem dicit, quæ omnibus annis reſtituitur. Sic *ſubſtitiuum* Apuleio quod ſubſtituitur in locum deperditorum, De Deo Socratis : *& viuacitas illic æterna & indefecta ſit, hîc caduca & ſubſtitiua*. ita ſane mihi lectum eſt in veteri libro, pro *ſubſicina*. cuius vocis ſignificatio ibi locum habere non poteſt. Deorum viuacitas æterna eſt & indefecta, mortalium caduca & *ſubſtitiua*, quæ generatione ſcilicet reparatur, noua ſobole ſubſtituta in locum denaſcentium. ita *ſubſtitiua* pro ſubſtitutiua. Sed melius eſt vt ager *reſtibilis* dicatur à reſtando. Reſtare eſt durare, perſeuerare ac reſiſtere. Propertius:

—— *dum reſtat barbarus Hector.*

Et Arnobio, *Chriſtiana religio reſtat*. Sic *reſtibilis* ager qui continuata ac non intermiſſa fertilitate reſtat. Feſto *reſtibilis ager fieri* dicitur, *qui biennio continuo ſeritur farreo ſpico, id eſt ariſtato. Quod ne fiat, ſolent qui prædia locant excipere*. Quomodo accipiendum ſit illud *biennio continuo* haud ſatis clarum eſt. In nouali vel veruacto quod tertio ſulco ſeritur, legitimis tribus arationibus, hoc anno vbi farreum ſpicum ſatum eſt, anno ſequente demetitur, poſt biennium iterum ſeritur. An hoc excipiebant prædiorum locatores, ne continuo biennio, farreum ſpicum sereretur? Hodie quoque apud nos frumentum ſeri non ſolet continuo biennio ſed in annum tertium aut quartum. Vnde frumentum ſuſtulere, anno poſt hordeum ſerunt ſatione verna, deinde poſt biennium auenam, & poſt triennium iterum frumentum. Sic quattuor anni intercedunt inter vtramque frumenti ſationem. In quibuſdam locis triennium tantum, vbi alterutrum hordeum aut auenam frumento interſerunt. Videndum tamen eſt, an *continuum biennium* de duobus annis continuis intelligendum ſit. Nec enim *reſtibilis* eſt ager, niſi quotannis ſeratur. *Farreum ſpicum* vocabant ſatiuorum omnem fructum qui ſpicis continetur, ac vallo ariſtarum munitur. quo in genere non ſolum far, ſiligo, triticum, ſed etiam hordeum. Hæc omnia frumenti nomine comprehendebant. Hordeum apud veteres Romanos inter ſementiua: nec ſatione verna aut trimeſtri ſerebatur, vt apud nos, ſed hiberna eodem prorſus modo quo triticum. Cauebant igitur prædiorum locatores, ne qui ea conducebant, reſtibilem agrum farreo ſpico facerent, hoc eſt, vt ne duobus annis continuis fruge ariſtata agrum obſererent. Ergo reſtibilis ager dicendus tantum qui ariſtato genere duobus continuis annis conſeritur. Nam reſtibilis non eſt quum in noualem mittitur faba, quæ noualis anno eodem hiberna ſatione acceptura eſt frumentum. Theophraſtus notat placere quibuſdam faba ſemen mandari τοῖς νέοις. Quod nec ipſe improbat, modò id maturius fiat, vt ne æſtiua ὥρας impediatur. Haud video tamen quomodo biennio continuo frugibus ariſtatis obſeri poſſit ager, obſeruatis tribus illis aut etiam pluribus arationibus, de quibus ſuprà diximus. In tenera fortaſſe terra id locum habuerit, cui ſatis eſt arari dum ſeritur: aut ſi ſecundi anni ſationem ex trimeſtri ſemine facias, vt nos conſueuimus in hordeo & auena. Sane & genus frumenti fuit ariſtatum trimeſtre veteribus cognitiſſimum. Græci τρίμηνον appellant. Hordei etiam genus in ariſtato genere trimeſtre extitit, quale hodie omne noſtras eſt. Theophraſtus: ἔςι πυρῶν τε γένος καὶ κριθῶν, ὃ καλοῦσι τρίμηνον, ὥσπερ τὸ ἐν Εὐβοίᾳ πλεονάζει. Sic duobus annis continuis farreo ſpico poterat ager reſtibilis fieri, quod excipiebant locatores prædiorum ne fieret. Et ſanè id ſedulò cauebant veteres agricolæ, ne frumentum biennio continuo terris ingererent, ſed leguminibus aut milio & panico, aut etiam rapis reſtibilem agrum faciebant, ſi modo reſtibilis ager dictus eſt qui diuerſi generis frugè ſeminaretur quotannis. Profecto reſtibilem Varro eam vocat terram quæ quotannis obſita ſit, nec expreſſit quo genere frugum. Plinius cap. XXIII. *Si fuerit illa terra, quam appellauimus teneram, poterit ſublato hordeo milium ſeri. Eo condito rapa: his ſublatis hordeum rurſus vel triticum, ſicut in Campania*. Ita legimus eum locum ex veteri Codice Rigaltiano. Sublecto igitur hordeo, quod eſt ex genere farrei ſpici, milium ſerebatur, ſequente anno; iterum ſequente, rapa: quibus ſublatis, & præparato per annum nouali rurſus hordeum vel triticum. Sic quadriennium, intererat inter farrei ſpi-

ci, vtramque ſationem. tribus prioribus annis continuis obſitus habebatur huiuſmodi ager, quarto noualis fiebat priuſquam iterum triticum vel hordeum in eo poneretur. Atque hic ordo obtinebat in optimis ac pinguiſſimis aruis, qualia erant Campaniæ. Sequitur apud Plinium: *alius ordo vt vbi adoreum fuerit, ceſſet quattuor menſibus hibernis, & vernam fabam recipiat, aut ante hiemalem ne ceſſet.* Hæc non ſatis ſincera. In libris ſcriptum eſt: *& vernam fabam recipi ita vt ante hiemalem nec exiet.* Omnino ſcribendum: *& vernam fabam recipiat, vt ante hiemalem ne ceſſet.* Vbi adoreum fuerat, proximo anno vernam fabam ſerebant. Sic quattuor tantum menſibus hibernis ceſſabat ager. Ideo autem vernam fabam potius quam hiemalem illi agro committebant, quia ſi hiemalem ſeuiſſent, totum annum ceſſaſſet. Hiemalis faba, quæ hiberna ſatione terræ mandabatur circa Vergiliarum occaſum, vt reliqua ſementiua. Nam & Plinius inter ſementiua fabam recenſet: *Sementiua autem triticum, hordeum, fabam, napum, rapa.* Vbi *ſementiua* dicuntur quæ Græci πρωϊσπόριμα vocant, quæ ſatione hiberna ſeminantur. vt τὰ ὀψίσπορα ſunt, quæ verno tempore ſeruntur. Theophraſtus fabam quoque hiberna ſemente ſolitam ſeri oſtendit his verbis: οἱ δὲ καὶ τὸν κύαμον ὀψὲ σπείρουσιν, ἐὰν ὑστερήσωσι τῶν πρώτων ἀρότων. Auctor ille τῶν πρώτων ἀρότων nomine intelligit hibernam ſementem, quæ & *ſementis* abſolutè dicta eſt κατ᾽ ἐξοχὴν, vt *ſementiua* quæ eo tempore ſerebantur. Hic ordo obſeruabatur apud veteres in agris pinguibus, vt collecto frumento bis leguminibus obſererentur, priuſquam ad frumentum, ſiue farreum ſpicum iterum redirent. In minus pinguibus ac mediocribus ſublato frumento legumen tertio ſerebatur. Plinius: *minus pinguis alternari poteſt ita ſi frumento ſublato legumen tertiò ſeratur.* Graciliores terræ vt ex eodem conſtat in tertium annum ceſſabant, quæ per id tempus nec arabantur, nec conſerebantur. De his intellexit, Virgilius:

Nec nulla interea eſt inaratæ gratia terræ.

In hac terra ceſſante & inarata quum herbæ ſuccreſcerent, pabulo erat pecoribus. Hoc eſt quod ait Columella paſtorem delectari nouali & graminoſo agro. Impropriè *noualem* dixit, quæ prorſus inarata requieſcit ac ceſſat, cum *noualis* ea ſit propriè quæ per anni ſpatium frequentibus nouatur arationibus, ac præparatur ſementi. Eo quippe tempore quo renouatur, quodammodo requieſcit, nec enim ſegetem fert. Græci νεὸν & νεᾶν eo planè ſenſu vocant. Ceterum vt graciles terræ requieſcunt intermiſſione laboris, & ceſſatione, ita pingues renouatione arationis, & frugum mutatione. Virgilius:

Sic quoque mutatis requieſcunt fœtibus arua.

A Vt enim qui aratro terram mouet ac vertit eam nouat, atque vt Græci loquuntur νεὸν ποιεῖ. Ita legumina quoque νεὸν ποιεῖν Theophraſto dicuntur, quæ ſatione ſua recreant agrum ac reparant effœtum. lib. IV. de Cauſis, cap. IX. de leguminibus: καὶ τῷ θάλλειν δὲ ἐκπλεονάζειν καὶ μὴ καρπίζεσθαι τὴν γῆν, ἀλλὰ νεὸν ποιεῖν. Erebinthus terram exurit & emaciat, ideo pingue ſolum deſiderat. idem: ἰσχὺ δὲ διὰ ἐκκαρπίζεται, τὰ ἰσχύρα καθαίρει ὁ ἐρέβινθος. διὸ καὶ μόνος οὐ ποιεῖ νεόν. *non renouat ac recreat terram, non facit noualem.* Hinc νεατὸς prima terræ nouatio, poſt hibernam ſe-B mentem, de qua haud rectè ambigit Proclus an accipiendum ſit illud Ἡσιόδειον.

—— ἀρότοιό τε δυομένοιο.

Nam ibi ἄροτος eſt ſementis, non νεατὸς vel prima aratio, quæ ſtatim ſubſequitur. Græcia fere omnis & Aſia ſementis tempus obſeruabat circa Vergiliarum occaſum. Plinius cap. VII. *Æſtiua quæ æſtate ante Vergiliarum exortum ſeruntur; vt milium, panicum, Seſama, horminum, Irio, Italiæ duntaxat ritu. Alioquin in Græcia, & Aſia omnia Vergiliarum occaſu ſeruntur.* Falſum eſt quod heic ait in Græcia omnia ſeri Vergiliarum C occaſu, etiam ea quæ Italia ſerebat æſtate, vt milium, Panicum, Seſama & irio vel Eryſimum. Nam & Græcia omnia illa ſeminum genera, quæ peculiari Italiæ ritu æſtate ſeri ſolita Plinius dicit, ἐν τοῖς θερινοῖς ἀρότοις nuncupat. Et quod mireris eam differentiam, frumentorum, leguminum, atque æſtiuorum ſeminum quam ibi Plinius explicat, totam habet ex Theophraſto, qui ſimiliter omnia tribus his generibus complectitur, τῶν σιτώδων, τῶν χεδροπῶν, καὶ τῶν θερινῶν. Sic autem ille de æſtiuis: τούτων δὲ πῶς αὐτὰ κέγχρος, ἔλυμος, σήσαμον, καὶ ἁπλῶς τὰ ἐν τοῖς θερινοῖς ἀρότοις ἀνώνυμα κοινῇ προσηγορίᾳ. Non D intellexiſſe videtur Plinius quid eſſent θερινοὶ ἄροτοι, ſunt autem æſtiuæ ſationes. Nec enim dixiſſet Italiæ duntaxat ritu, milium, panicum & Seſamum æſtate ſeri, quum ea Græci pariter æſtate ſererent, & θερινὰ ſimiliter nuncuparent. Fortaſſean ita pronuntiarit, quia Heſiodus vnum tempus ſerendi tradit, à Vergiliarum occaſu. Sic enim alibi ſcribit: *Heſiodus qui princeps omnium de agricultura præcepit, vnum tempus ſerendi tradidit à Vergiliarum exortu. Scribebat enim in Bœotia Helladis, vbi ita ſeri diximus.* Locum intelligit quem ſupra attulimus. Si E vnum tempus, ſerendi in Hellade, Vergiliarum occaſu, omnia ſerebantur eo tempore, nec vernæ ſationes erant, nec æſtiuæ. Non tamen inde ſequitur, vnam tantum fuiſſe ſationem in Græcia, & vnum ſerendi tempus, quia Heſiodus plurium non meminerit. Vnius ſementis autumnalis veluti præcipuæ mentionem fecit tantum poëta ille in Ruſticis, ἐπωδικῶς. fuiſſe prætereà quæ & verno tempore Græci ſererent & æſtiuo, aduertere eum debuere Theophraſti verba, quem tum vertebat

Xenophon in Oeconomico, ſementis hi-
bernæ duntaxat meminit, quæ frumenti eſt,
quo præcipuè vita conſtat, eiuſque tempus
aſſignare videtur per illos imbres, qui ſe-
quuntur ab occaſu Vergiliarum ſeptimo fe-
rè die. Sic enim verba eius exponenda de ſe-
mentis tempore: ἐπειδὰν γὰρ ὁ μετοπωρινὸς χρόνος
ἔλθῃ, πάντες που οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸν θεὸν ἀποβλέπουσιν,
ὁπότε βρέξας τὴν γῆν ἀφήσει αὐτοὺς σπείρειν. Imbres
vt dixi intelligit qui ſequuntur occaſum Vir-
giliarum. Theophraſtus vocat τὸ ἐκ Πλειάδος
ὕδωρ. In madida ſeri vult Xenophon. ideo
poſt Vergiliarum occaſum ſementem reij-
cit. Alijs placebat in ſicca ſerendum, qui
Vergiliarum occaſum præueniebant. Pli-
nius: *Sementis tempora plerique præſumunt, & ab
vndecimo die autumnalis æquinoctij fruges ſerunt,
adueniente Coronæ exortu, continuis diebus certo pro-
pe vmbrium promiſſo, Xenophon antequam Deus
ſignum dederit. Hoc Cicero Nouembris imbre fieri
interpretatus eſt. Cum ſit vera ratio non prius ſerendi,
quam folia cæperint decidere. Hoc ipſo Vergiliarum
occaſum fieri putant*. Pro illis *Nouembris imbre*,
habetur in libris. *N R. imbre*. placet mihi
quod iam alijs placuit: *Hoc Cicero noſter imbre
fieri interpretatus eſt*. Sic alibi: *Varro noſter*. Di-
cit Xenophon multis damnis affici, qui ſe-
runt πρὶν κελευσθῆναι ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Hoc Plinius
Latinè reddidit, *antequam Deus ſignum dederit*.
Eleganter & eruditè. Κελεύειν dicebatur, qui
remigibus ſignum dabat quo remigare inci-
perent deſineréntque. Ennius:

—— tonſamque tenentes
Parerent, obſeruarent, portiſculus ſignum
Cum dare cœpiſſet.

Gloſſæ: *Portiſculus*, κέλευσις. Ita Deus, qui
tempus ſerendi oſtendit, κελεύειν hoc eſt ſi-
gnum dare dicitur agricolis. Quomodo? *Hoc
imbre*, inquit, *fieri Cicero noſter interpretatus eſt*.
Certe non magis Cicero quam ipſe Xeno-
phon, in his verbis: πάντες που οἱ ἄνθρωποι πρὸς
τὸν θεὸν ἀποβλέπουσιν, ὁπότε βρέξας τὴν γῆν ἀφήσει αὐ-
τοὺς σπείρειν. Vt prætor mappa ſignum dabat
emittendarum quadrigarum, quem & ἀφέτην
dicebant. Vt remigibus pertica remigandi
ceſſandique ſignum dabat hortator: vt Co-
ryphæus Endoſimum hoc eſt canendi ſi-
gnum, pede dabat: ita Deus ſerendi ſignum
dabat imbre. Adde quod ἐπισημασίαι appella-
bantur, pluuiæ, procellæ & reliqua eiuſ-
modi, quæ ex ortu & occaſu ſiderum ſeque-
bantur. Febrium quoque acceſſiones, ἐπιση-
μασίαι. Gloſſæ: *acceſſio*, ἐπισημασία. in furoris
quoque morbo cum poſt dilucidum inter-
uallum inſania redit, ἐπισημασία dicebatur.
Inſignis de hac voce locus extat apud Gel-
lium lib. XVIII. cap. VII. quem haud vulgo
intelligunt etiam Græcè doctiſſimi. *Non
tempeſtiuè inquit Fauorinus, hunc hominem ac-
ceſſimus. Videtur enim mihi* ἐπισημαίνεσθαι. Is de
quo loquitur homo fuit melancholicus &
inſanus. Qui hac intemperie laborant, ali-
quando habent interualla quibus ſunt re-
miſſiores, aliquando morbus ijs recrudeſ-
cit. Ἐπισημαίνεσθαι dicuntur, qui in acceſſu

A ſunt morbi, quos inſania rurſus percipit.
Dicebat igitur Fauorinus intempeſtiuè cum
hominem acceſſiſſe, quum iam inciperet
ἐπισημαίνεσθαι, in ipſo ſcilicet articulo τῆς ἐπι-
σημασίας. Plauſus quoque & adclamationes
quibus ſigna fauoris ſui populus in thea-
tro dabat, ἐπισημασίαι dictæ. Ita imber ἐπιση-
μασία eſt, quo veluti ſigno dato ad ſeren-
dum Deus agricolas dimittit, ἀφίησι σπείρειν.
Metaphora etiã ducta à quadrigis vel equis
Olympicis, qui ſigno dato emittebantur ad
curſum. Sidera ipſa dum oriuntur & occi-
dunt *ſignificare* dicuntur, hoc eſt ἐπισημαίνε-
σθαι. Plinius lib. XVIII. cap. XXXI. *Sequitur ex
B diuiſione temporum Autumnus à Fidicula occaſu
ad æquinoctium, ac deinde Vergiliarum occaſum,
initiumque hiemis. In his internallis ſignificant pri-
die idus Auguſti Atticæ equus exoriens, veſperi
Aegypto & Cæſari Delphinus occidens*. ita le-
gendum ac diſtinguendum. perperam edi-
tur: *in his internallis ſignificatur*. Ita Græci
ἐπισημαίνειν ſidera dicunt, ea præſertim quæ
ortus ſuos vel occaſus aliqua ſignificatione
tempeſtatis teſtantur. vt Ἀρκτοῦρος ἐπιτέλλει, ἐπι-
σημαίνει. Πλειάδες δύνουσι. ἐπισημαίνουσι. τροπαὶ χει-
μεριναί, θεριναί, ἐπισημαίνουσι. Plinius de Solſti-
tijs & æquinoctijs: *qui & ipſi dies raro non
C aliquos tempeſtatum ſignificatus habent*. Colu-
mella plenè id extulit omnibus fere locis:
Arcturus oritur, ſignificat tempeſtatem. & ita
paſſim. Quibus locis malim legere, *ſignifi-
cat tempeſtate*. Sic enim & Græci loquun-
tur, ἐπισημαίνει, ὕδατι, βροντῇ, ἀστραπῇ. *ſignum
dant*, vel *ſignificant, imbre, tonitru, fulgetro*.
Democritus: Λίνος ἐπιτέλλει ἅμα ἡλίῳ. ἐπιση-
μαίνειν φιλεῖ βροντῇ καὶ ἀστραπῇ, καὶ ὕδατι, καὶ ἀνέ-
μῳ. *Significare conſueuit, tonitru, fulgetro, im-
bre & vento*. Non omnia ſidera ſignificant
in ortu vel occaſu ſuo. Theo interpres A-
rati: τῆς δὲ ἑσπερίας δύσεως Πλειάδων οὐ μέμνηται
D διὰ τὸ συμβαίνειν αὐτὴν περὶ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν,
καὶ μηδὲν ἐξαίρετον προσέχειν σημεῖον.
Aratus de Vergilijs:

Ὅς σφίσι καὶ θέρεος καὶ χείματος ἀρχομένοιο
Σημαίνειν ἐκέλευσεν, ἐπερχομένου τ' ἀρότοιο.

vbi Vergilias ſignum dare ait inſtantis ſe-
mentis Auienus ἀρότοιο ibi accipit pro ara-
tione prima ſiue proſciſſione. Sic enim
reddit:

—— ſi condunt æquore flammas
Tellurem preſſo proſcindere tempus aratro.

Perperam. Sic Proclus dubitabat apud He-
E ſiodum an ἄροτος τὸν νεατὸν ſignificaret, hoc eſt
terræ proſcindendæ tempus. Male etiam
Theon Arati interpres ἀρότοιο exponit, καιροῦ
τοῦ ἀροτριᾶν. alio loco melius, τὴν ἀπόληψιν τῶν
κατὰ σπόρον ἔργων.
Rectè quoque Cicero reddidit:

*Admonet, vt mandent mortales ſemina ſul-
cis.*

At neſcio quid in animo habuerit Germani-
cus qui ita vertit:

Præcipuo ſed honore oſtendit tempora bina.
*Cum primum agricolam ventus ſuperimminet
Auſter.*

Et cum ſurgit hiems portu ſugienda peritis an legit, ἐπερχομένου τι πόνου, pro ἐπερχομένου τ' ἀρότου. an per ventum Auſtrum intellexit imbres qui Vergiliarum occaſu ſequi ſolent, ſerendi tempus ſignificant? ita ſementem inſtantem expreſſerit, τὸν ἐπερχόμενον χρόνον. videtur tamen per *Auſtrum ſuperimminentem Agricolis*, τὸ θέρος ἀρχόμενον expreſſiſſe, & *per hiemem ſurgentem*, & *portu ſugiendam*, τὸν χειμῶνα ἀρχόμενον. Hæc ſunt bina tempora quæ Vergiliis ſignificantur orientibus & occidentibus. Plinius: *alij ſtatim ab occaſu Vergiliarum ſequi imbres à ſeptimo ferè die.* Hi ſunt imbres quos expectari iubet Xenophon ad ſationem faciendam, ex his conſtat legitimum ſementis tempus, præcipuè triticeæ, in Attica, & Græcia omni fuiſſe ab occaſu Vergiliarum. Hoc Heſiodus, Theophraſtus, Xenophon, & Plinius teſtantur. & Xenophon quidem totum illud tempus ſerendi, εἰς πρώϊμον, καὶ μέσον, καὶ ὄψιμον diſtinguit. Feſtinata ſatio à Vergiliarum occaſu incipiebat, ſerotina circa brumam. Heſiodus ὀψαρότην vocat, qui eo tempore ſerit:

Εἰ δέ κεν ἠελίοιο τροπῇς ἀρόσῃς χθόνα δῖαν
Ἥμενος ἀμήσεις ὀλίγον περὶ χειρὸς ἐέργων.

& paulo poſt ὀψαρότην appellat, vt contra πρωτηρότην qui ſerit circa Vergiliarum occaſum,

Οὕτω κ' ὀψαρότης πρωτηρότη ἰσοφαρίζοι.

Sic πρώϊμος ἄροτος ſiue σπόρος incipiebat Atticis & Bœotis à Vergiliarum occaſu: ὄψιμος, paulo ante & poſt brumam. Plinius *ſerotinam* vocat hanc ſationem. Columella: *propter quod intelligi debet tritici ſatio dierum ſex & quadraginta ab occaſu Vergiliarum, qui fit ante diem ix. Kalendas Nouembris ad brumæ tempora.* Plutarchus Πυανεψιῶνα, Atticum menſem, σπορίμον μῆνα vocat & circa Vergiliarum occaſum ponit, ſeptima huius menſis τὰ πυανέψια celebrabantur, quæ & menſi dedere nomen. eodem tempore, τὸ προηρόσιον faciebant. quod erat ſacrificium *præſementicium*. eo, quippe ſacro facto ſementem auſpicabantur. Προηρόσιον ſacrum eſt quod fit ante ſationem. nam ἄροτος *ſatio*, & ἀρόσαι *ſerere*, vt ſupra vidimus. Tunc etiam Εἰρεσιώνη pro foribus conſtituebatur omni genere fructuum & pomorum onuſta. Hoc vnico argumento retundi poteſt ſtolidum pectus pecoris Cercoëtij qui Pyanepſionem menſem ſubiungit Mæmacterioni, Mæmacterionẽ Bœdromioni quæ Gazæ fuit ſententia iampridem à Scaligero exploſa. Sed odium Scaligeri barbaræ menti inſitum, & litterarum omnium imperitia rationi ſcientiæque præualuerunt apud eum Theologoſophiſtam. Menſe Pyanepſione Vergilias matutino occidere Plutarchus docet, & ſationem feruere, vnde & σπόριμος μὴν illi dicitur. Vergiliarum porro matutinum occaſum Heſiodus in Aſtrologia tradidit fieri, quum Æquinoctium Autumni conficeretur: Thales vigeſimo quinto die ab æquinoctio: Anaximander vigeſimo nono. Varro ab æquinoctio autumnali ad

A occaſum Vergiliarum dies ponit xxxii. Columella die altero & trigeſimo poſt æquinoctium Vergilias ait occidere. Bœdromione menſe conficiebatur æquinoctium. Ergo eum Pyanepſione Vergiliæ occidant, Pyanepſion ſequi debet Bædromionem. Bœdromionis vigeſima celebrabantur magna Myſteria. Quod tempus in libram & circa æquinoctium ſæpe incidebat. Seneca in Hercule Furente:

Quanta cum longæ redit hora noctis,
Creſcere & ſomnos cupiens quietos,
Libra Phœbæos tenet æqua currus
Turba ſecretam Cererem frequentat
B *Et citi tectis properant relictis*
Attici noctem celebrare myſtæ.

Nec obeſt quod Plinius ex Cæſaris calculo Vergiliarum occaſum confert ad diem tertium Idus Nouembris. Nam & Pyanepſion partem Nouembris occupabat. ſed de hoc videnda quæ infra explicamus. Plinius lib. ii. cap. xlvii. *poſt id æquinoctium diebus ferè quattuor & quadraginta Vergiliarum occaſus hiemem inchoat, quod tempus in iij. Idus Nouembris incidere conſueuit.* ita omnino diſtinguendus ille locus qui vulgo interpunctis laborat. Sed falſum videtur quod ait Vergiliarum occaſum fieri diebus ferè quattuor & quadraginta poſt æquinoctium, & id tempus incidere in tertium Idus Nouembris. Æquinoctium autumni Plinius iuxta Cæſaris decretum, confici ſtatuit octauo Kalendas Octobris. Ab eo die ad tertium Idus Nouembris dies ſunt octo & quadraginta. & ſanè alio loco tot dies ſcribit eſſe inter vtrumque tempus lib. xi. cap. xvi. *& ab æquinoctio ad Vergiliarum occaſum diebus quadraginta octo plurima ſit eritæ.* Hæc erat Euctemonis opinio, vt ex eodem Plinio conſtat lib. xviii. cap. xxv. his verbis: *Occaſum matutinum Vergiliarum Heſiodus, nam huius quoque nomine extat Aſtrologia, tradidit fieri, cum æquinoctium Autumni conficeretur. Thales vigeſimo quinto die ab æquinoctio: Anaximander vigeſimo nono: Euctemon quadrageſimo octauo. Nos ſequemur obſeruationem Cæſaris.* Diuerſa igitur obſeruatio Cæſaris ab Euctemonis ſententia ſuper occaſu matutino Vergiliarum. Et tamen ex illa Euctemonis ſententia qui die quadrageſimo octauo ab æquinoctio Vergilias occidere ſcripſerat, in tertium Idus Nouembris earum occaſum rectè colloces, ſi modo idem æquinoctij tempus eum ſtatuiſſe des cum Cæſare. At ex obſeruatione Cæſaris qui dies quattuor & quadraginta ab æquinoctio ad occaſum Vergiliarum intereſſe exiſtimauit, haud rectè poſſis eas tertio Idus dicere occidere, quod tamen Plinius fecit, qui vtramque opinionem confudit. Vetus interpres Germanici in Arateis Prognoſticis: *Deinde tertio Idus Nouembris Vergiliæ occidunt: Occaſum matutinum Vergiliarum Heſiodus, nam huius quoque nomine extat Aſtrologia, tradidit fieri, cum æquinoctium Autumni conficeretur. Quod Thales xxv. die ab*

Digitized by Google

æquinoctio, Anaximander XXXI. *Euctemon* XLVIII. *Nos autem ſequentes obſeruationem Cæſaris* XLV. *die ab æquinoctio dicimus fieri.* Ita legenda ſunt hæc eius verba, quæ in vulgatis ſunt corruptiſſima. Eadem ſunt cum Plinianis, vt planè inde ſumpta liceat affirmare, quæ & ex Plinio fuere corrigenda. Cæſar itaque quadrageſimo quinto vel quarto ab æquinoctio autumni die Vergiliarum matutinum occaſum fieri ſanxerat, vt idem Plinius aſſerit, qui tamen ex eadem illa obſeruatione Cæſariana occaſum huius ſideris conijcit ad tertium Idus Nouembris, quod non poteſt obtineri. idem cap. XXV. lib. XVIII. *Hoc ipſum Vergiliarum occaſu fieri putant. Aliqui ad iij. Idus Nouembris vt diximus, ſeruant.* Scribe: *ante diem tertium.* hoc eſt, A. D. III. Sed quinam illi aliqui? an Cæſar? vix ita de illo loquatur, præſertim quum eius obſeruationem ſequi ſe dicat, & hanc eſſe Italiæ rationem afferat. Sequitur apud eum: *quoniam id ſidus veſtis inſtitoris eſt, & eſt in cælo notatu facillimum.* Lege: *quoniam id ſidus veſtis inſtitor eſt.* quare *veſtis inſtitorem* hoc ſidus appellat, in ſequentibus explicat. *Sidus inſtiter*, vt *ruminator ſæculum.* Arnobio lib. VII. *qua deijcere cibos, & referre natura eſt ruminatoribus ſæculis.* Aëtius occaſum matutinum Vergiliarum octauo Idus Nouembris collocat: Μηνὶ Νοεμβρίῳ ἕκτῃ Πλειάδες ἑῷαι δύνουσι. quod planè conuenit cum Cæſaris obſeruatione qui die quarto & quadrageſimo poſt æquinoctium eas occidere voluit. Nam ab æquinoctio ad diem octauum Idus Nouembris tot dies ſunt. Plinius cap. XXV. *At ab æquinoctio ad brumam Vergiliarum matutinus occaſus die quadrageſimo quarto.* ita ſcribendum, non XLIII. Atqui dies quartus & quadrageſimus ab æquinoctio, non poteſt cadere in ante diem tertium Idus, ſed plane cadit in octauum. Sic omnia Plinius turbat & miſcet. quod ipſi ſollemne eſt. Ceterum Thaletis, Anaximandri & Euctemonis in eadem regione diſſenſus ſuper occaſu Pliadum mirus eſt, in quot diebus ſcilicet poſt æquinoctium contingeret. Sed nec minor eorum diſcordia, ſuper ſolſtitiorum & æquinoctiorum cardinibus, quando nimirum conficerentur. Scripſerat Thales, περὶ τροπῆς καὶ ἰσημερίας. Anaximander Gnomicum inſtrumentum Lacedæmone conſtituerat, quo deſignabantur τροπαί τε καὶ ἰσημερίαι. Euctemonis ſolſtitij & æquinoctij mentio apud Ptolemæum. Non minus igitur diſſediſſe inter ſe videntur ſuper æquinoctij tempore quàm ſuper Vergiliarum occaſu, quo tempore obſeruandus eſſet, & quot diebus ab æquinoctio adueniret. Alterum quippe ab altero pendet. Etenim Thales qui vigeſimo quinto die ab æquinoctio Vergilias occidere tradidit, non de æquinoctio communi fortaſſe ſenſit, ſed de eo æquinoctio, quod ipſe propria obſeruatione conſtituit, de quo & ſcripſit. idem de Anaximandro & Euctemone ſentiendum. Nihil itaque po-

A teſt certi ſtatui ex eorum opinione. At Heſiodus in Aſtrologicis occaſum matutinum Vergiliarum fieri tradidit, quum æquinoctium Autumni conficeretur. Ergo quum idem in præceptis Georgicis moneat auſpicandam eſſe ſationem circa occaſum Vergiliarum, de æquinoctio autumni æquè intelligendum eſt, quandoquidem eodem ferme tempore & æquinoctium autumni conficitur, & Vergiliæ matutino occidunt. Sic eadem fuerit ſementis quæ incipit ab æquinoctio, & quæ ab occaſu Vergiliarum. Atqui veteres vtriuſque tempora diſtinxerunt,
B quum alij ab æquinoctio, alij ab occaſu Vergiliarum ſerere fruges occiperent. Theophraſtus ipſe non aliter Heſiodum de tempore ſementis præcipientem interpretatus eſt, quam vt intelligeret eodem tempore Vergilias illi occidere, quo in Aëtica, tum occidebant. σπόρου δὲ, inquit, ὥρα τε σπόρου, καὶ μάλιστα ἡ περὶ Πλειάδων δύσιν, ᾗ καὶ Ἡσίοδος ἀκολούθησε. At æquinoctium autumnale, & Pliadum occaſus Theophraſto non vno tempore conueniunt. in libello de ſignis tempeſtatum: καὶ ἀπὸ ἰσημερίας μέχρι Πλειάδος δύσεως. vbi ſatis magnum interuallum ponit inter
C vtrumque, vt paulo poſt dicam. Quid igitur heîc faciendum? an putandum eſt non vnius auctoris eſſe Aſtrologiam illam, quæ nomine Heſiodi extabat, & ἔργα καὶ ἡμέρας quæ reuera illius ſunt? Hoc fortaſſe verum eſt. Sed tamen hoc etiam conſtat, auctore illo veteris Aſtrologiæ quæ Heſiodi nomen præferebat, eodem tempore æquinoctium peragi, & Vergilias mane occidere. Quod non ſic accipiendum videtur, vt auctor ille voluerit Vergilias occaſum facere circa æquinoctium autumni, & quum æquinoctium conficeretur, ſed è conuerſo quum
D Vergiliæ matutino occiderent, æquinoctium confici putauerit. Idque vt valdè veriſimile eſt, ita facile poteſt adſtrui. Vergiliarum ſidus in ortu ſuo & occaſu facillimum notatu eſt, adeo vt nec lateat agreſtes & imperitos. Plinius: *quoniam id ſidus etiam veſtis inſtitor eſt, & in cælo notatu facillimum.* quibus cura erat inſidiandi negotiatoris & veſtium inſtitoris auaritiæ, ex occaſu eius de hieme augurari ſolebant, vt ibidem ſubiicit Plinius. Idem cap. XXVII. *Iam Vergilias in cælo notabiles cæterua fecerat. non tamen his contenta terreſtres fecit alias veluti voci-*
E *ferans, cur cælum intueris agricola.* Hinc Heſiodus agricolis ſuis ortum earum & occaſum præcipit obſeruandum, meſſes ac ſementem facere volentibus. Non igitur valde difficilis earum obſeruatio orientium occidentiumve. propterea credibile non eſt, verum ortum earum & occaſum neſciuiſſe Græcos, quantumuis illo priſco ac rudi ſæculo. E contra ſolſtitiorum & æquinoctiorum ratio ſemper impedita viſa eſt, atque ardua, & in qua inueniunda ac conſtituenda certatim variis temporibus laborarunt antiquiſſimi Græciæ Aſtrologi. Thales

Digitized by Google

qui primus in terra Græcia ἀστρολογῆσαι traditur, de ſolſtitiis & æquinoctiis aliquid ſcripſiſſe fertur, τὰ δ᾽ ἄλλα καταληπτὰ τῶν δυσμάτων. Non ſollicitanda nec mutanda hæc lectio. Cum alia omnia in aſtrologia comprehendi facilia videri vellet circa ſiderum vt puta ortus & obitus, ſolam inueniendi ſolſtitij æquinoctijque difficultatem confeſſus eſt. Quanto igitur probabilius eſt Heſiodi ætatem ortum & occaſum Vergiliarum certo tenuiſſe, quam vera deprehendiſſe ſolſtitiorum & æquinoctiorum κέντρα? Itaque cum ortum & occaſum Pliadis tenerent, id quod erat facillimum, æquinoctiorum & ſolſtitiorum vera puncta ignorabant. Ex illa ignoratione deſcendit, quod Heſiodus in aſtrologia ſua ęquinoctium autumni committi dicebat, quum Vergiliæ occaſum matutinum facerent. Nec enim earum occaſum in æquinoctij ad verum deprehenſi cardine poſuiſſe cenſendus eſt. Eadem prorſus ratione poſſumus colligere quæ ſententia Thaletis & Anaximandri fuerit in ſuis ἐπισημασίαις conſtituendis. Sciendum eſt tantum quo die matutinum occaſum facere ſolitæ fuerint eorum ætate Vergiliæ. Thales vigeſimo quinto die poſt æquinoctium Vergilias occidere matutino ſcripſit. Ergo æquinoctium autumnale Thaletis viginti quinque diebus præcedebat Vergiliarum occaſum matutinum. Anaximandri, nouem & viginti: Euctemonis, octo & quadraginta. æquinoctium Euctemonis & Metonis idem fuit. vt & ſolſtitium, & annus. multis locis iunctim meminit Ptolemæus ſolſtitij Metonis & Euctemonis. Annus vtriuſque totidem diebus conſtabat, vt notat ex Hipparcho idem Ptolemæus. Columella ſolſtitia & æquinoctia in octauis partibus ſignorum conſtituit. idque ſe ex auctoritate Metonis ait facere. Hoc viri docti non probant. Plinius id ſequitur, & cum æquinoctium autumni in octaua libræ parte confici velit, & octauo Kalendas Octobris, occaſum Vergiliarum fieri ait A.D.III. Idus Nouembris, ſecundum quoſdam. ſic fiunt dies octo & quadraginta ab æquinoctio ad occaſum Vergiliarum, quæ fuit Euctemonis ſententia, atque etiam, vt videtur, Metonis. Nam Cæſar dies tantum quattuor & quadraginta numerabat inter æquinoctium & occaſum illius ſideris. Ptolemæus Idibus Nouembris Vergilias tradit occidere matutino. Quod ſi ab Idibus Nouembris retro numerare incipias dies octo & quadraginta, deuenies ad vigeſimum ſextum Septembris, quo die Meton & Euctemon æquinoctium autumnali fieri cenſuerunt, idque in octaua parte libræ, non tamen octauo Kalendas Octobris, ſed ſexto Nam ſol auctore Columella & Ptolemæo tranſitum facit in Libram tredecimo Kalendas Octobris, ita in octaua libræ parte hoc eſt ſexto Kalendas Octobris æquinoctium peragitur, die vigeſimo ſexto Septembris. Columella: *Octauo Kalendas Octobris & ſeptimo, & ſexto æquinoctium autumnale æquinoctium ſignificat.* ſexto Kalendas perfici neceſſe eſt æquinoctium, vt in octaua parte ſigni perficiatur, quum tredecimo Kalendas Solem ingreſſum facere in Libam dixerit. Vitruuius quoque in octaua libræ ſolſtitium fieri ſcribit. Ptolemæus notat lib. III. ſolſtitium à Metone & Euctemone obſeruatum anno Nabonaſſari CCCXVI. Phamenoti XXI. idque tempus conuenit in XXVII. Iunij, vt Scaliger computauit. At ſi Columella auctore ſolſtitium Metonis in octaua parte cancri ſtatuimus, tum vigeſima ſexta ei ſolſtitio obſeruabitur. Breuiſſimam eo die noctem annotat Ptolemęus, & æquinoctium ſignificat. At vigeſima quarta eiuſdem menſes *æſtiuum cardinem* collocat. nec dubium eſt quin ea voce æquinoctium etiam intelligat, hoc eſt θερινὸν κέντρον. Non vnius itaque auctoris ſententiam aureo illo libello ſequitur, ſed plurium opiniones ſimul adſcribit, quod & in aliis eum factitare deprehendimus. Ab exortu Zonæ Orionis parapegmatis ſui initium duxiſſe Metonem, & ſolſtitium æſtiuum, in eiuſdem zonæ ortu collocaſſe ex veteribus colligi poteſt. Theo: ἀρχὴ δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐστὶν ἡ τῆς ζώνης Ὠρίωνος ἐπιτολή. Sine dubio Metonis annum intelligit. Zona Orionis Ptolemæo, vel quiſquis huius libelli auctor eſt, incipit apparere tertio Idus Iulij, biduo poſt eum diem quem pro ſolſtitio obſeruatum Metoni Scaliger voluit ex Ptolemæo. At vigeſima ſexta menſis Septembris eidem Ptolemæo Orion exoritur, quo die & breuiſſimam noctem, id eſt ęquinoctium ſtatuit, quod æquinoctium Metonis videtur eſſe. Ab ortu zonæ Orionis incœpiſſe Metonis annum, & ſolſtitium eidem tum obſeruatum, non obſcurè indicat Aratus his verſibus:

> Γιγνώσκεις τὰ δὲ καὶ σὺ τὰ γὰρ συναείδεται ἤδη,
> Ἐννεακαίδεκα κύκλα φαεινοῦ ἠελίοιο
> Ὅσσα τ᾽ ἀπὸ ζώνης εἰς ἔσχατον Ὠρίωνα
> Νὺξ ἐπιδινεῖται, κύνα τε θρασὺν Ὠρίωνος.

De Metonis Enneadecateride hæc paſſim accipiunt interpretes; quæ recta quidem eſt expoſitio, ſed vetuſtiſſimum in illis verbis mendum nemo animaduertit; nec mirum eſt quum etiam Theo & Auienus non aliter legerint, quam hodie editum eſt. Atqui certiſſimum eſt ſcribendum eſſe:

> ——— τὰ γὰρ συναείδεται ἤδη
> Ἐννεακαίδεκα κύκλα φαεινοῦ Ἠελίοιο.

Non Meton primus, ſed Phainus Athenis ſolſtitium obſeruauit ex monte Lycabeto. ab eo Meton accepit & ἐννεακαιδεκαετηρίδα compoſuit, publicauit. Hinc Aratus eam Phaïno adſcribit, qui reuera eius auctor fuit, & ſolſtitij inuentor. Theophraſtus in libello de ſignificationibus tempeſtatum: καὶ Φαεινὸς Ἀθήνησιν ἀπὸ Λυκαβηττοῦ τὰ περὶ τὰς τροπὰς συνεῖδε, παρ᾽ οὗ Μέτων ἀκούσας τὸν τῶν ιθʹ ἐτῶν ἐνιαυτὸν συνέταξεν. Hæc coniecturam noſtram ita ſtabiliunt vt nihil ſupra. Phainus vt vi-

detur ex Elide fuit, at Meton Athenienſis. Id etiam confirmat idem Theophraſtus: τῶν δὲ ὁ μὲν Φαεινὸς μέτοικος Ἀθήνῃσιν, ὁ δὲ Μέτων Ἀθηναῖος. Athenienſis oriundo hic erat, ex pago Leuconœo tribus Leontidis. Ælianus lib. x. cap. VII. ἐν Μέτων ὁ Λευκονοιεὺς ἀστρόλογος. perperam legitur, ὁ Λάκων Phrynicus μονοτρόπῳ.

Τίς ἐστιν ὁ μετὰ ταῦτα ταύτης φροντιῶν;
Ὁ Λευκονοιεύς. οἶδ᾽, ὁ τὰς κρήνας ἄγων.

Sic legendi hi verſus, non vt Scaliger. Intelligit Metonem, cuius nomen male infultum eſt verſui, quum ratio metri id reſpuat. *Quis*, inquit, *eam poſtea curaturus eſt?* Reſpondet alter: *Leuconæenſis. Noui*, inquit, *hominem. ille eſt Leuconæenſis, qui fontes ducit, & aquas perlibrat.* Metonem per iſta planè deſignauit, qui etiam aquilex fuit, non tantum aſtronomus. de eo capiendos cenſet hos verſus Manilij Scaliger lib. IIII.

Ille quoque inflexa fontes qui proijcit vrna
Cognatas tribuit iuuenilis Aquarius artes
Cernere ſub terris, vndas inducere terris.

Male idem corrigit, *tectis* pro *terris*. mutanda tantum diſtinctio, ac legendum:

Cognatas tribuit iuuenilis Aquarius artes
Cernere: ſub terris vndas, inducere terris,
Ipſaque conuerſis aſpergere fluctibus aſtra.

Aquilicem & ὑδροφάντην hæc planè exprimunt qui aquas opertas, & ſub terris latentes, inducit terris, & in apertum euocat & elicit. ars ipſa Græcis dicta ὑδροφαντική, ἀπὸ τοῦ φαίνειν ὕδωρ; ab aqua elicienda & producenda. Nihil heîc quod propriè pertineat ad Metonem. Sed ſequitur id quod Scaliger de Metone dictum interpretatur in his verſibus:

Mille ſub hoc habitant artes quas temperat vnda,
Quæ per aquas veniunt operum pontesque ſequuntur,
Quippe etiam mundi faciem, ſedeſque mouebit
Sidereas, calumque nouum verſabit in orbem.

Poſtremos hos duos verſus ad Metonem refert, & nouam eius decem ac nouem annorum conuerſionem, qua veterem Harpali periodum octaetericam ſuſtulit. Nihil tam alienum potuit excogitari à poëtæ mente, qui ſolos aquilices ſub Aquario naſci intelligit, non etiam Aſtronomos. præterea verſum vnum tranſpoſuit, ac ſede ſua mouit, prorſus contra Manilij ſenſum. Sic igitur antea legebatur in editionibus, hodieque legitur in ſcriptis codicibus:

Mille ſub hoc habitant artes, quas temperat vnda,
Quippe etiam mundi faciem, ſedeſque mouebit
Sidereas, calumque nouum verſabit in orbem.
Quæ per aquas veniunt operum, ponteſque ſequuntur.

Quod rectum eſt. Mille, inquit, huic ſigno attribuuntur artes, quæ aqua temperantur. Quippe etiam cœlum & ſedes ſiderum mouebit, & in nouum orbem verſabit. Ergo etiam hæc ars quæ cœlum mouet, & ſidereas ſedes connexa eſt & cognata aquariæ rei καὶ ὑδροσκοπικῇ. At ſcientia ἀστρονομική,

A & periodus Metonis ἐννεαδεκαετηρική nihil protſus habent commune cum aquilicils, & fontium perductionibus. Horologiorum ex aqua faciendorum artem intelligit, quæ hydraulicis rationibus explicabantur. Quo artificio Cteſibius Alexandrinus olim inclaruit. ea Horologia aquaria ad Solis rationem compoſita ſidereas ſedes mouent, & cœlum verſant in nouum orbem propter verſationes tympanorum verſatilium, quæ in huiuſmodi aquariis Horologiis fiebant & per aquam mouebantur, de quibus videndus Vitruuius lib. IX. cap. IX. ſub-
B ijcit Manilius:

Quæ per aquas operum veniunt, ponteſque ſequuntur.

Quæ operum, inquit, id eſt quæ opera, ſolaria nempe aquaria, per aquas veniunt, *& fontes ſequuntur*. ſanè legendum eſt, *fonteſque ſequuntur*, non *pontes*. Et fruſtra eſt Scaliger qui arcus aquæ ductuum interpretatur. Nihil igitur ad Metonem illi verſus, ſed potius ad Cteſibium, & alios tales ὑδροφαντικοὺς καὶ ὑδραυλικοὺς artifices, quia Horologia ex aqua faciunt. Meton igitur Athenienſis origine, at Phaïnus Athenis μέτοικος fuit, patria verò Eleus vt indubitate licet
C affirmare ex hoc Arati loco; Φαεινοῦ Ἠλείοιο. *Phaini Elidenſis*. pro quo per tot ſæcula vulgatum eſt Φαεινοῦ Ἠελίοιο. Quæ adeo vetuſta hæſit menda, vt etiam agnoſcatur à Theone, qui τὰ κύκλα καὶ τὰς περιφορὰς τοῦ ἡλίου exponit. Eodem prorſus errore ſcriptum erat in Epigrammate Græco, ἥλιε Ζεῦ pro Ἠλεῖε Ζεῦ. Sed nemo vt opinor, dubitaturus eſt de noſtra emendatione quantumlibet ſit Cercoëtius, id eſt pertinax & imperitus. Huius Phaïni mentionem etiam inuenio apud Vitruuium, ſed vitio librariorum interceptam, coniectura ſimiliter eruendam.
D Ita ſcribit lib. IX. cap. VII. *Quorum inuenta ſequuti, ſiderum ortus & occaſus, tempeſtatumque ſignificatus, Eudoxus, Euctemon, Callippus, Meton, Philippus, Hipparchus, Aratus, cæterique ex Aſtrologia parapegmatorum diſciplinis inuenerunt, & eas poſteris explicatas reliquerunt.* Nullus ex illa antiquitate Philippus nobis, nec puto cuiquam notus eſt, qui parapegmata aſtronomica compoſuerit. vetus habuit ſcriptura *Philinus*. ex quo fecerunt *Philippus*. omnino ſcribendum, *Meton, Phaïnus, Hipparchus*. Non ordine ætatis eos recenſet. Nam Meton prior Callippo, vt Metone Phaïnus.
E Sic *Calliſtus* & *Melo* & *Eudæmon* corruptè eo loco legebatur, pro *Callippus, Euctemon* & *Meto*. Quod iam pridem viri docti viderunt. At de Phaïno, memoriam eius intermortuam primi ab inferis excitauimus. Meton igitur auditor Phaïni, accepta ab eo recta ſolſtitij obſeruatione, non ſolum ἐννεακαιδεκαετηρίδα compoſuit, ſed etiam publicè in comitio monumentum erexit quo populus doceretur, quibus anni Lunaris diebus obſeruanda eſſent ſolſtitia, toto illo nouem ac decem annorum circuitu. Ἡλιοτρόπιον ab ea

re vocatum eſt. Scholiaſtes Ariſtophanis in Comœdia Auibus huius ἡλιοτροπίου meminit, & ἀστρολογικὸν ἀνάθημα fuiſſe ait. Μέτων, inquit, ἄριστος ἀστρονόμος καὶ γεωμέτρης. τούτου δὲ ἐστὶν ὁ ἐνιαυτὸς ὁ λεγόμενος Μέτωνος. φησὶ δὲ Καλλίστρατος ἐν Κολωνῷ ἀνάθημά τι αὐτοῦ ἀστρολογικόν. paulo poſt addit idem ex Philochoro nihil in Colono tale ſtatutum à Metone, ſed in comitio ἡλιοτρόπιον eius extare, πρὸς τῷ τείχει τῷ ἐν τῇ Πνυκί. Apſeude Prætore anno ante Pythodori magiſtratum, ἡλιοτρόπιον illud Metonis conſtitutum in eo loco dicit. Quale eſſet id μηχάνημα docet Ælianus his verbis, quorum partem ſuperius attulimus atque emendauimus: ὅτι Μέτων ὁ Λευκονοεὺς ἀνέστησε στήλας, καὶ τὰς τοῦ ἡλίου τροπὰς κατεχάραξε, καὶ τὸν μέγαν ἐνιαυτὸν, ὡς ἔλεγεν, εὗρεν, καὶ ἔφατο αὐτὸν ἑνὸς δέοντα εἴκοσιν ἐτῶν. In illis columnis deſcripſerat Meton omnia ſolſtitia quæcunque interuenirent in toto illo; quod ex annis vndeviginti compoſuit, anni magni curriculo. Ex his ſciri poteſt quantopere hallucinatus ſit vir magnus, qui Ἡλιοτρόπιον illud, Horologium fuiſſe ſibi perſuaſerit, ad rationem ſolſtitij deſcriptum, quum ante Metonem omnia veterum Horologia ad rationem Brumæ referrentur. Quod profecto quid ſit, ignorare me fateor. Inde Horologia Romæ Brumalia tantum fuiſſe alibi ſcripſit, & θερινὸν ἡλιοτρόπιον à Metone primo Athenis in comitio conſtitutum. Quod eſt abſurdiſſimum falſiſſimumque. *Ante Metonem*, inquit, *omnia Horologia Græcorum ſemper ad rationes Brumæ referebantur, vt & Romana.* Quid velit prorſus ignoro. Horologia quibuſcunque in locis deſcriberentur, eo loci ſumebatur æquinoctialis vmbra non Brumalis, vt diſertè tradit Vitruuius. Nec aliter ſanè explicari potuere rectæ Horologiorum rationes. Scribit ille quidem lib. IX. cap. IIII. hæc verba: *Analemma, eſt ratio conquiſita Solis curſu, & vmbræ creſcentis à Bruma obſeruatione inuenta, è qua per rationes Architectonicas circinique deſcriptiones, eſt inuentus effectus in mundo.* Ex his verbis videtur Scaliger conieciſſe veterum Horologia ad Brumæ obſeruationem deſcripta fuiſſe, & hæc vocata Horologia Brumalia, quæ ratio ſemper ſeruata fuerit, priuſquam Meton θερινὰ inueniſſet. Nihil vanius aut futilius. primum Analemma, non eſt Horologium, ſed id quod dicam paulo poſt. Deinde analemmatum ratio, non ad vmbræ Brumalis magnitudinem deformabatur, ſed ad æquinoctialis gnomonis vmbram. Locus ille Vitruuij qui hanc ſententiam Scaligero ſuggeſſit, longè corruptiſſimus, minima mutatione ſic emendari debet: *Analemma eſt ratio conquiſita Solis curſu, & vmbræ creſcentis a Bruma, obſeruatione inuenta.* Dicit rationem conquiſitam eſſe Solis curſu, & vmbræ obſeruatione creſcentis à Bruma. Vmbra creſcit à Bruma: à ſolſtitio decreſcit. Breuiſſima itaque vmbra Brumæ die, vt ſolſtitij longiſſima. Tali obſeruatione vmbræ creſcentis ac decreſcentis, non ſolum Solis curſum deprehenderunt veteres Mathematici, ſed etiam mundi magnitudinem, quanta mundo eſſet terra, aliaque infinita, etiam multo ante Horologiorum inuentionem & horarum obſeruationem. quinimmo ex eadem ratione gnomonica & vmbrarum incrementis ac decrementis, etiam Horologia poſtea prodita ſunt, & horæ obſeruari cœptæ. Analemmata igitur longè ante Horologia, & ab Horologiis diuerſa. Analemmatum porro formæ vmbræ æquinoctialis magnitudinibus deſignabantur, non Brumalis, aut ſolſtitialis. nec ad rationem Brumæ aut ſolſtitij referebantur. Idem Vitruuius: *Itaque longe aliter diſtant deſcriptiones Horologiorum, locorum mutationibus. vmbrarum enim magnitudinibus deſignantur Analemmatorum formæ, ex quibus perficiuntur ad rationem locorum, & vmbra gnomonum, horarum deſcriptiones.* Vides ex Analemmatum formis perfici ad rationem locorum, & vmbræ gnomonum Horologiorum deſcriptiones. Ergo aliud Horologium, aliud Analemma. Ex Analemmatis deſignatione ſumebatur Horologij deſcribendi ratio. quod & alio loco repetiit, hoc modo: *Ita habebitur Anammatos deformatio. cum hoc ita ſit deſcriptum & explicatum; ſiue per hibernas lineas, ſiue per æſtiuas, ſiue per æquinoctiales, aut etiam per menſtruas in ſubiectionibus rationes horarum erunt ex Analemmatis deſcribendæ.* Veteres Aſtronomi qui æquinoctiorum ac ſolſtitiorum veram rationem ope gnomonicorum & ſciothericorum organorum indagarunt, Horologiis & horarum obſeruatione ad eam rem vſi nón ſunt, ſed ſolis Analemmatis. Horologia quippe in vſu tunc non fuere, vt nondum reperta. Anaximander Lacedæmone Ἡλιοτρόπιον conſtituit, in quo per gnomonem ſolſtitia & æquinoctia deſignabantur. Non fuit illud Horologium, ſed Analemma. In Analemmatis ſola vmbrarum magnitudo prout creſcerent decreſcerentve, ſpectabatur. per vmbræ quippe momenta ſola creſcentis ac decreſcentis, non per horarum obſeruationem, nec Horologiorum rationem eſt inuentus effectus in mundo, quem dicit Vitruuius. At in Horologiorum deſcriptionibus, neutiquam magnitudinis vmbrarum habita eſt ratio, nec conſiderata earum augmenta ac decrementa, ſed horarum tantum numeratio, & vmbræ per lineas decurrentis ad horas monſtrandas indagatio. Ex vmbræ quidem magnitudinibus vt erant in Analemmatis notatæ, ſumebantur rationes horarum Brumalium, æſtiuarum æquinoctialium, vt & menſtruarum quæ in Horologiis deſcriberentur, ſed ex Horologiis nunquam horæ per vmbræ menſuram collectæ ſunt, & obſeruatæ. Veterum gnomonica ac ſciotherica inſtrumenta, quibus ante Horologia reperta vſi ſunt, Analemmata planè fuere, ac dicebantur, non erant Horologia. Quinetiam methodus illa, cuius

veteres comici paſſim meminerunt, vmbræ pedibus admetiendæ, ad indicandum diei tempus, ex illis fortean Analemmatis colligebatur. Gnomonis ſiue ſtili ſtata ſemper vt videtur magnitudo fuit, quæ iuſtam hominis ſtaturam non excederet. Hinc illæ loquutiones tritæ de variis diei temporibus, ἑξάπους, δεκάπους σκιά. ἑνδεκάπουν, δωδεκάπουν στοιχεῖον. Ad vmbram corporis humani pedibus dimenſam ſimiliter etiam colligi ſolitas olim diei horas notauimus ſupra ex Theophilo. certè magnopere falſi ſunt eruditi huius ætatis omnes, qui vmbræ menſuram ex horologiis ſumptam putarunt, eoque referunt loquutiones illas quarum ante memini. Πόλοι vocabantur huiuſmodi machinæ veterum ſciothericæ, à rotunda poli forma cuius medio Gnomon infigebatur. Sic poſtea etiam Horologia nominarunt. In vita Democriti apud Laërtium inter opera eius ἀστρονομικὰ recenſetur Πολογραφίη. Qua voce nihil aliud intelligitur, quam huiuſmodi, πόλων καὶ ἀναλημμάτων σκιοθηρικῶν deſcriptio. *Analemmata* hæc eadem appellata, quia in ſuggeſtibus lapideis, & columnis deformabantur. Beroſus in Fragmentis: ἐν δέ τις καθολικοῖς τόποις ἀναλήμματα λίθινα ὑψηλὰ ἀνοικοδομήσας, καὶ ἐπὶ ὕψει ἀποδοὺς ὁμοιοτάτην τοῖς ὄρεσι καταφυτεύσας δένδρεσι παντοδαποῖς ἐκ ... *Saxeas pilas* vocat Curtius. Strabo in eadem re explicanda κυβοειδεῖς πίλους appellat: οὐ γὰρ εἰ ψαλιδώμασι καμαρωτοῖς ἐπὶ πλίνθων ἱδρυμένοις κυβοειδῶν. quadratas pilas ita vocat. Πεσσοὶ Procopio de Ædificijs Iuſtiniani: κατὰ δὲ τὸ ἱερὸν μέσα λίθοι χελωνοειδεῖς τετράγωνοι πεσσοὺς ... καλοῦσι πεσσούς. ita ſcribendum, non πεσούς. Sa[...] & πεσοὶ & πεσσοὶ corruptè pro eodem dixerunt. vt μισουσαν pro μεσαζουσαν, & Π[...] qui Latinè Proceſſus. Codinus: τὰ δὲ ... ὑφαινόμενα, καὶ τὰς μαγγάνων κιόνων ... μετ' αὐτῶν καὶ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς κίονας ἔστησε. Iuliano Aſcalonolitæ Πισσοὶ dicuntur pro Πεσσοί. Procopius, χελωνοειδεῖς λίθους interpretatur. *Pinſum* vocat Vitruuius. ἀναλήμματα λίθινα Beroſo. Heſychius, ἀνάλημμα ὕψωμα interpretatur. Sciotherici igitur πόλοι, quod in eiuſmodi ſuggeſtibus, lapideis quadratis vel rotundis ponerentur, ἀναλήμματα veteribus appellantur. Nec obſtat quod Vitruuius *Analemma* definit. rationem conquiſitam Solis curſu, & vmbræ creſcentis à Bruma obſeruatione inuentam. Locus ipſe vel amuſſium in quo deformata erat ac deſignata hæc ratio, ſic potius vocabatur. Alterum pro altero vſurpauit. Eodem prorſus modo & parapegma dixit pro canone ortus & occaſus ſiderum, cum tabula in qua deſcriptus eſſet ille canon, ita propriè diceretur, vt paulo poſt docebo. Ceterum fraudi nobis fuit mentio ab eodem Scaligero facta πόλου ἡλιοτροπίου, quaſi apud auctorem aliquem veterem, quem non vidiſſem, extaret. Dubitauimus etiam in Exercitatione de Horologiis, vtrum Gnomonicum eſſet inſtrumentum, Metonis illud Ἡλιοτρόπιον, quo ſolſtitia oſtenderentur. Sane in Anaximandri Heliotropio ſolſtitia & æquinoctia gnomon oſtendebat. Præterea πόλον vocabat ἀνάθημα illud Metonis Ariſtophanes in Gerytade, quo nomine & horologium ſcaphium vocarunt. Verſum Ariſtophanis rectè expoſuimus de hoc Metonis Ἡλιοτροπίῳ. πόλος ποῦ 'στιν; πόσας ὁ ἥλιος τέτραπται. Quærit enim ibi neſcio quis ille, quot dies iam præteriſſent à confecto ſolſtitio. Hipparchus verum æquinoctium autumnale opera ſciothericorum organorum deprehendit. Fortaſſean igitur & columnis illis Metonis, in quibus deſcripſerat ſolſtitia & æquinoctia magni anni endecaeterici, Πόλον etiam Gnomonicum adiunxit, cuius adiutorio verum ſolſtitium obſeruauerat, à quo ſolſtitio enneadecaetericam ſuam periodum incœpit. Hinc totam machinam cum Gnomonico analemmate, & parapegmate aſtronomico Πόλον appellitarunt, & ἡλιοτρόπιον. Ptolemæus μεγάλης Συντάξεως lib. III. καὶ ἔστι τὰ μὲν ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀριστάρχου ἀναγεγραμμένης θερινῆς τροπῆς, μέχρι τῆς ὑπὸ ἡμῶν Ἀριστάρχου τετηρημένης, τῷ πεντηκοστῷ ἔτει τῆς πρώτης κατὰ Κάλλιππον περιόδου, καθὼς καὶ ὁ Ἵππαρχός φησιν, ἔτη ἑκατὸν πεντήκοντα δύο. Ariſtarchum Samium intelligit, qui centum & quinquaginta annis poſt Metonem vixit. Is eſt Ariſtarchus quem inter Horologiorum inuentores recenſet Vitruuius, quorum nec vola nec veſtigium extabat Metonis ætate, niſi in illis Analemmatis Gnomonicis, quæ ad vſum populi facta non erant, nec ad horarum obſeruationem. Ceterum eodem anno & ſolſtitia æſtiuum obſeruauit Meton, & Heliotropium ſuum erexit, hoc eſt monumentum ἀστρονομικόν, in quo deſcripta ſolſtitia omnia & æquinoctia totius enneadecaeteridis ſuæ vulgauit, cum canone ſiderum orientium occidentiumque, & tempeſtatum ſignificatione, atque eclipſeon Solis notatione. ſcribit Theon ad illos Arati verſus, quos paulo ante produximus, & correximus, Aſtrologos vulgo in oppidis Græciæ, publicis locis Tabulas Aſtronomicas eneadecaeteridû proponere ſolitos, quibus ſignificarent, qualis hiems futura eſſet annis ſingulis periodi, qualis æſtas, & qualis autumnus, qui venti flaturi, quando pluuiæ vel ſerena ventura. οἱ δὲ, inquit, μετὰ Μέτωνα ἀστρόλογοι, καὶ πίνακας ἐν ταῖς πόλεσιν ἔθηκαν περὶ τὴν τοῦ ἡλίου περιστροφὴν ἐννεακαιδεκαετηρίδων, ὅτι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ποῖός τις ἔσται χειμὼν, καὶ ποῖόν τι ἔαρ, καὶ ποῖόν τι θέρος, καὶ ποῖόν τι φθινόπωρον, καὶ ποῖοί τινες ἄνεμοι, καὶ πολλὰ πρὸς βιωφελεῖς χρείας τοῖς ἀνθρώποις. Dicit Aſtrologos qui poſt Metonem fuere, ita feciſſe, & Tabulas ſuas in vrbibus publicaſſe. Ergo & Meton primus hoc facere inſtituit, & ceteris exemplum præbuit. Subiungit Theon ad interpretationem Arati verſuum: ἐπειδὴ οὖν ἤδη ταῦτα ἐγράφη ἐν τοῖς πίναξι, καὶ αὐτὸς ἐκεῖθεν ἔγνω τὰ πολλὰ ὁ Ἄρατος, φησὶ, ὅτι καὶ αὐτὸς γινώσκει ταῦτα. Atqui Tabulæ illæ de quibus loquitur Aratus, ipſiſſimæ illæ ſunt Metonis enneadecaeterides

decaeterides quas Phaïno Eleo adſcribit Metonis præceptor :

——τὰ γὰρ συναείδεται ἤδη
Ἐννεακαιδεκάκυκλα φαεινοῦ Ἠελίοιο.

Ex his non vanè auguramur Ἡλιοτρόπιον Metonis quod in Concione propoſuit, ſimile fuiſſe tabulis illis Aſtronomicis, de quibus tradit Theon, nec deſcripta tantum habuiſſe totius Enneadecaeteridis ſolſtitia æquinoctiaque, ſed etiam omnium ſiderum errantium inerrantiumque ortus atque obitus, & varias anni tempeſtates ex eorum ortu & occaſu, prænuntiatas oſtendiſſe. Quod non obſcurè indicat Aratus his verbis:

Ὅσσα τ' ἀπὸ ζώνης εἰς ἔσχατον Ὠρίωνα
Νὺξ ἐπιδινεῖται, κύνα τε θρασὺν Ὠρίωνος.

Heliotropium igitur vocatum illud ἀστρολογικὸν ἀνάθημα Metonis, non quod ἡλίου τροπὰς tantum oſtenderet, ſed quod à ſolſtitio orbem illum ſuum enneadecaeteridis auſpicaretur. Sed & præcipua ac prima in illo aſtronomico anathemate ſolſtitiorum & æquinoctiorum obſeruatio fuit, quæ & ſolſtitium in exortu zonæ Orionis conſtituebat, atque inde Cyclum ſuum Nouemdecennalem incipiebat. Hinc illud Arateum.

Ὅσσα τ' ἀπὸ ζώνης.

Similiter & Oenopides Aſtrologus Chius Æliano teſte, Olympiæ dedicauerat æneam tabulam, τὸ χαλκοῦν γραμματεῖον ἐγγράψας ἐν αὐτῷ τὴν ἀστρολογίαν τῶν ἐτῶν δυοῖν δεόντων ἑξήκοντα ἐτῶν, φήσας τὸν μέγαν ἐνιαυτὸν εἶναι τοῦτον. *Aſtrologiam nouem & quinquaginta annorum* vocat, ſtallarum ortus & occaſus cum tempeſtatum ſignificationibus, per totum illius periodi ambitum deſcriptos ac notatos. In Metonis Heliotropico Anathemate nouemdecim tantum annorum ἀστρολογία inſcripta habebatur. Calliſtratus apud veterem Ariſtophanis ſcholiaſtem ἀστρολογικὸν ἀνάθημα Metonis indigetat, in quo aſtrologia decem ac nouem annorum deſcripta erat. Παραπήγματα vocabant huiuſmodi aſtronomica ἀναθήματα. Parapegma propriè ſignificat tabulam æneam quæ columnæ adfigitur. Græci συλλοπτάκιον appellant. In his tabulis æneis, leges, edicta, agrorum diuiſorum formæ, canones ſiderum aſtronomici & alia vulgo incidebantur, & in locis publicis adfigebantur columnis aut paraſtatis & adpendebantur. Inde dicta παραπήγματα, quod affigerentur. Auctores Agrimenſoriæ : *poſt æs fixum.* id eſt poſt tabulam æream fixam, quæ agrorum formam deſcriptam & inciſam continebat. & apud Poëtam :

——*leges fixit pretio, atque refixit.*

quia Tabulis æreis inſculpebantur columnæ aut pilæ in loco publico adfigendis, quæ refigebantur, quum lex abrogabatur. Seruius : *fixit autem ideo, quia inciſa in æreis tabulis affigebantur.* παραπήγματα expreſſit. Tabula quæ affigitur, παράπηγμα eſt. Plato in Axiocho : τὰ τοῦ κόσμου παθήματα παραπήξασθαι εἰς τὸν αἰῶνα. hoc eſt, *tabulis fixis conſignata æternitati tradere.* προσπήξασθαι, προσηλῶσαι exponunt. idem eſt & παραπῆξαι. Fruſtra igitur ſunt viri docti qui παράπηγμα interpretantur in rebus aſtricis. Inſtrumentum vt eſt Aſtrolabium, quo cæli ratio, curſus ſiderum, ſedes & interualla cognoſcuntur. Παράπηγμα tabula eſt, in qua deſcripta erat cæli ratio, & ſiderum occidentium orientiumque, & tempeſtatum ſignificatio, cum quadripartitis anni cardinibus & aliis eiuſcemodi, euentibus ac effectibus mundi. Πίνακας vocat Theo. Ælianus, χαλκᾶ γραμματεῖα. Suidas παράπηγμα, κανὼν ἢ ὄργανον ἀστρονομικόν. Non tam canon fuit, quam Tabula, in qua canon aſtronomicus deſcriptus habebatur. Ab illo canone dicti κανονικοὶ Aſtrologi, qui prædictiones ſiderum, eclipſeon & aliarum rerum cæleſtium populo proponebant in Tabulis illis & parapegmatis publicata. Cleomedes lib. II. καὶ ἤδη γε προλέγονται πᾶσαι αἱ ἐκλείψεις αὐτῆς ὑπὸ τῶν Κανονικῶν ἅτε γινωσκόντων ὁπότε συμπίπτει ἐν πανσελήνῳ διέρχεσθαι αὐτὴν ὑπὸ τῷ μεσαιτάτῳ τοῦ ζῳδιακοῦ ἢ ὅλην ἢ ἀπὸ μέρους, καὶ οὕτως ἢ μακρὰς ἢ πλείους ἐκλείψεις ποιεῖσθαι. prædictiones illæ in parapegmatis incidebantur, hoc eſt Tabulis adfixis. Plinius de Veneris ac Mercurij ſtella : *At enim cur non ſemper ad quadraginta ſex, & partes viginti perueniunt? Immo vero. Sed ratio canonicos fallit.* perperam vulgatum eſt : *ſed ratio canonica fallit.* Geminus : αἱ δὲ γινόμεναι προρρήσεις τῶν ἐπισημασιῶν ἐν τοῖς παραπήγμασιν, οὐκ ἀπὸ τινῶν παραγγελμάτων γίνονται. prædictiones tempeſtatum, quæ in Tabulis aſtronomis fiunt, deſcribuntur. Inter opera Μαθηματικὰ Democriti recenſetur à Diogene Laërtio : Μέγας ἐνιαυτὸς ἢ Ἀστρονομίη, παράπηγμα. Lege : Μέγας ἐνιαυτὸς ἢ Ἀστρονομίης παράπηγμα. vnum idemque fuit ſcriptum Democriti, cui titulus Μέγας ἐνιαυτὸς, ἢ Ἀστρονομίης παράπηγμα. Qui periodos ex multis annis compoſitas ediderunt Aſtrologi, earum παράπηγμα ſimul etiam publicare ſolebant, hoc eſt Tabula in publico adfixa canonem proponere, ortuum & occaſuum ſtellarum inerrantium, defectuum Solis & Lunæ, æquinoctiorum & ſolſtitiorum, variarum cœli tempeſtatum, & ſimilium. Ἀστρονομίης παράπηγμα Democriti, Tabula ſimiliter fuit, quæ aſtrologiam continebat magni illius anni, quem compoſuerat. Vitruuius lib. IX. cap. VII. *Quorum inuenta ſequuti ; ſiderum occaſus & ortus tempeſtatumque ſignificatus Eudoxus, Euctemon, Callippus, Meton, Phaïnus, Hipparchus, Aratus, ceterique ex Aſtrologia, Parapegmatorum diſciplinis inſixerunt, & eas poſteris explicatas reliquerunt.* Omnes ſupraſcripti Aſtrologi periodos promulgarunt, & earum aſtricum canonem parapegmatis conſignarunt, & explicatum poſteris tradiderunt. De his parapegmatis exponenda ſunt Ἡλιοτρόπια illa quorum extat mentio in veterum ſcriptis.

Digitized by Google

Nam de Metonis Ἡλιοτροπίῳ nullo modo poteſt ambigi, quin ita capiendum ſit, quum Ælianus στήλας ἐν αἷς τὰς ἡλίου τροπὰς κατεχάραξατο. Tale fuit & Ἡλιοτρόπιον Pherecydis, quod in Syria inſula conſtituit. Heliotropium Achradinæ in Sicilia. cuius meminit Athenæus, parapegma etiam apparet fuiſſe, quod Archimedes Syracuſanis ſuis publicauit, ad æquinoctia & ſolſtitia ſignanda, & tempeſtatum ſignificatus prænunciandos, ex ortu ſiderum & occaſu. At Ἡλιοτρόπια illa pro Horologiis accipit, non hodiernum tantùm eruditorum vulgus, ſed etiam nonnulli veterum. Quod ſatis in ſuperioribus caſtigauimus. Ex illis Heliotropiis & tabulis Aſtronomicis in publico propoſitisediſcebat populus, quando ſeruanda eſſent ſolſtitia, & æquinoctia, quid ſiderum occaſus & exortus proderent, tempeſtates anni denique, & varium cæli morem pernoſcebat. Nihil aliud quippe continebant quàm digeſtionem ſiderum in dies & noctes per aliquot annorum ambitum explicatam. Cuiuſmodi periodis putabant ortus & occaſus ſtellarum in orbem redire; & omnium παλαιωμένων τε καὶ ἀπολλυμένων ἀποκατάστασιν fieri. Alij Tetraeteridas, alij Octaeteridas, alij Enneadecaeteridas, & plurium etiam annorum nonnulli excogitarunt. Diuerſis in locis diuerſi aſtronomi obſeruarunt, & monumenta ſuarum obſeruationum in illis vrbibus quibus conſederant, publicarunt & erexerunt, vt Phaïnus & Meto Athenis, qui ex Lycabetto monte ſtellarum motus ſpeculabantur. Cleoſtratus in Tenedo inſula ab Ida monte: Matricetas Metymnæ, à Lepetymno. Καὶ ἄλλοι δὲ, inquit Theophraſtus, οὕτω τὰς τροπὰς ἠστρολόγησαν. Attici auctores qui poſt Metonis editam enneadecaeterida, & ſtatutum in publico eiuſdem Ἡλιοτρόπιον ſcripſere, non aliam videntur in ſiderum ortu & occaſu deſignando, aut ſolſtitiorum & æquinoctiorum cardinibus conſtituendis, rationem ſequuti, præter eam quam hauſerunt ex illis Metonicis tabulis. Cum enim populo ſcriberent, & populus indidem ſumeret ſiderum temporumque obſeruationem, non debuerunt aliam viam inſiſtere ab ea quam vulgus calcabat. Ariſtoteles itaque in libris περὶ ζώων, & Theophraſtus περὶ φυτῶν ἱστορίας, vbicunque mentionem faciunt τροπῶν, aut ἰσημερίας, aut Ἀρκτούρου ἐπιτολῆς, aut Πλειάδων δύσεως, de aliis ſolſtitiis & æquinoctiis, nec de alio ortu aut occaſu intelligi debent, quam qui proſcriptus erat in Tabulis & columnis Aſtronomicis Metonis, quas populus, quotidie in publico poſitas conſiderabat. Vereor igitur, vt ſatis verum ſit, quod adſtruit vir magnus, τροπὰς illas quarum creberrima occurrit apud Ariſtotelem & Theophraſtum mentio, non veras fuiſſe. Profecto aut Metonicæ non veræ, aut illas veritati conſentaneas eſſe oportet, vtpote quæ ſint eædem cum Metonicis. Viderit itaque Scaliger qui veterum Græcorum τροπὰς Ariſtotelis, ac Theophraſti putat fuiſſe, VII Ianuarij, VIII Aprilis, VIII Iulij, VII Octobris. Aut hæ fuere Metonis τροπαὶ, aut veterum non fuere. Solſtitium Metonis quod ab ipſo primum eſt obſeruatum, & à quo initium ſuæ ἐνναδεκαετηρίδος deduxit, vigeſimæ ſeptimæ Iunij conueniſſe ex Ptolemæo ante notabamus, quod Scaliger oſtendit. De æquinoctio eiuſdem Autumnali coniiciebamus ſupra recte poſſe referri ad vigeſimum ſextum Septembris. Euctemon vt & Meton, Vergiliarum occaſum matutinum octo & quadraginta dies poſt ſolſtitium Autumni collocant. Ex Ptolemæo teſte Idibus Iulijs matutino occidebant, à quibus Idibus ad vigeſimum ſextum Septembris totidem dies numerantur. Quod ſi A. D. III. Idus Nouembris eas occidere facias, vt Plinius quoſdam dicit ſeruaſſe, numeratis diebus octo & quadraginta, ad vigeſimum quartum Septembris aſcendes, quo die æquinoctium Cæſaris & Soſigenis committebatur, octauo nempe Kalendas Octobris. Hipparchus anno Nabonaſſari DCV. æquinoctium autumnale obſeruarat vigeſima ſexta Septembris. Certè Metonis, Euctemonis, Calippi, & Hipparchi, quod ad æquinoctia & ſolſtitia attinet, haud multum diuerſas fuiſſe ſententias certum eſt, idque alibi oſtendam. vt octo quadraginta dies ab æquinoctio Autumnali ad occaſum Vergiliarum computabat Euctemon cum Metone, ita & dies totidem numerarunt, ab æquinoctio verno ad earum exortum. Atque vt in occaſu initium hiemis poſuerunt, ita in exortu initium æſtatis. Plinius lib. XVIII. cap. XXV. *ab æquinoctio verno initium æſtatis die quadrageſimo octauo Vergiliarum exortu matutino.* ita legendum ac diſtinguendum. Cum igitur par dierum ſit numerus ab æquinoctio verno ad exortum matutinum Vergiliarum, & ab æquinoctio autumnali ad earumdem occaſum matutinum, propterea neceſſe eſt vt æquali ſpatio annum diuidat exortus Vergiliarum & occaſus, æquè vt ſolſtitia & Æquinoctia. Theophraſtus de ſignis pluuiarum: διχοτομεῖ δὲ τὸν μὲν ἐνιαυτὸν Πλειάς τε δυομένη, καὶ ἀνατέλλουσα. ἀπὸ γὰρ δύσεως μέχρι ἀναβολῆς τὸ ἥμισυ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐστίν. ὥστε διχοτομεῖται ὁ πᾶς χρόνος. Idem etiam ſcribit Plinius cap. XXIX. libro quo ſupra: *Namque Vergiliæ priuatim attinent ad fructus, vt quarum exortu æſtas incipiat, occaſu hiems ſemeſtri ſpatio intra ſe meſſes vindemiaſque, & omnium maturitatem complexæ.* Quæ à Theophraſto mutuatus eſt. id quidem verum ex ratiocinatione Theophraſti, quæ & Metonica eſt, qua totidem dies ponuntur ab æquinoctio verno ad exortum Vergiliarum, totidemque ab æquinoctio autumnali ad occaſum earũdem, ſed ex Pliniano calculo id non poteſt procedere, qui ab æquinoctio Autumni ad matutinum occaſum Vergiliarum dies tantum quattuor,

Digitized by Google

& quadraginta computat, & ab æquinoctio verno ad exortum matutinum dies quadraginta octo. Ptolemæus in libello de inerrantium ſtellarum ſignificationibus, quarto Idus Maij Vergilias oriri ſcribit. ab eo die ad æquinoctium vernum quod vigeſima ſexta Martij ſignauit, dies ſunt quadraginta octo. Quæ ſententia eſt vt apparet Euctemonis & Metonis, tam ſuper æquinoctij ipſius cardine, quam Vergiliarum occaſu. Nam æquinoctium etiam in eodem menſe notat A. D. X. Kalendas Aprilis. Quod eſt Soſigenis æquinoctium in octaua parte Arietis. Ita vbique in eodem libro agere conſueuit, vt in eodem menſe bis diuerſis in locis tum æquinoctia notet, tum ſolſtitia, dum varias ſententias adſcribit. Solſtitium igitur Metonis & æquinoctium conueniunt vigeſimæ ſextæ, aut vigeſimæ ſeptimæ menſium Iulianorum. De his ſolſtitiis & æquinoctiis capiendæ ſunt Theophraſti τροπαί, vt iam docuimus, qui Pliadis ortu & occaſu annum bipertito ſecari dicit, haud ſecus ac ſolſtitiis & æquinoctiis: ὁμοίως δὲ καὶ αἱ τροπαί, καὶ ἰσημερίαι ποιοῦσιν. οἷα τις ἂν ᾖ κατὰ τὰς Πλειάδος δυσμάς, οὕτως ἔχει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μέχρι τροπῶν καὶ μεταβάλλει μετὰ τροπάς. ἐὰν δὲ μὴ μεταβάλλῃ, δεῖ ἔχειν ἕως ἰσημερίας κἀκεῖθεν ὡσαύτως μέχρι πλειάδος ἐκ ἀπὸ ταύτης μέχρι τροπῶν θερινῶν, καὶ ἀπὸ τούτων μέχρι ἰσημερίας, καὶ ἀπὸ ἰσημερίας μέχρι Πλειάδος δύσεως. Æquali ferè ſpatio, Pliadis ortus & occaſus medios facit inter ſolſtitia & æquinoctia. Ab æquinoctio verno ad exortum matutinum Vergiliarum dies habentur octo & quadraginta: ab ortu earumdem ad ſolſtitium, hoc eſt ad diem vigeſimum ſextum Iunij, dies quattuor & quadraginta. Ab æquinoctio autumni ad occaſum Vergiliarum dies rurſum octo & quadraginta. Ab earumdem occaſu ad Brumam & vigeſimum ſextum Decembris dies quattuor & quadraginta. Hæc ὁλοσχερῶς dicta ſunto, non κατ' ἀκρίβειαν τῆς ἐπιστήμης, vt ſciatur quo ſenſu dixerit Theophraſtus Vergiliarum δύσιν καὶ ἀνατολὴν διχοτομεῖν ὅλον τὸν ἐνιαυτόν, & quos ſequutus ſit. Nouimus etiam veteres auctores de his rebus ſæpe ὁλοσχερῶς loqui potius quam ἐπιστημονικῶς, vt quum Ariſtoteles ſeptimam anni partem diebus ſeptuaginta ac duobus ait conſtare: & ſextam partem, ſexaginta. Hic annus dierum eſt CCCLX. qui nec ſolaris eſt nec lunaris. ſed de his alibi. Ceterum ſi Vergiliæ ortu & occaſu ſuo, totum in duas partes æquales diuidunt ac ſecant annum, & ſententia Theophraſti eſt, Heſiodus qui in Aſtrologia Vergilias occidere tradidit, quum æquinoctium Autumnale conficitur, earumdem exortum æquinoctij verni die fieri putaſſe cenſendus eſt. & ſane Theon ſcholiis in Aratum Vergilias exortum matutinum facere notat circa æquinoctium vernum per dies duo & quinquaginta: ἑῴαν δὲ ἐπιτολὴν ποιοῦνται ἐφ' ἡμέρας

A πεντήκοντα δύο, τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, καὶ ὁ ἥλιος ἐστι μοιρῶν κζ' ἐν Ταύρῳ. καὶ τὴν ἑσπερίαν δὲ ἐφ' ἡμέρας τοσαύτας τῆς μετοπωρινῆς ἰσημερίας ἡλίου ὄντος ἐν Τοξότῃ. Quæ verba non ſic accipienda ſunt, vt dicat, mane & veſpere eas oriri poſt dies quinquaginta duos ab vtroque æquinoctio, ſed oriri ait circa ipſa æquinoctia, per dies duos & quinquaginta. Hic igitur vides bipertito annum Vergiliis diuidi non orientibus & occidentibus matutino, vt Theophraſtus prodit, ſed ortu earum matutino & veſpertino. In hac anni bipertita ſectione quam Vergiliæ faciunt,

B ponit Theophraſtus ex aduerſo, Πλειάδα δυομένην τε καὶ ἀνατέλλουσαν, & intelligit ortum pariter & occaſum, qui matutino fit, vt ceteri omnes Græciæ ſcriptores, qui ſementis & meſſis tempora orientibus & occidentibus Vergiliis ſemeſtri interuallo diſtingui aiunt. Plutarchus de Amore Prolis: περὶ ἰσημερίαν δυομένης Πλειάδος, εἶτα ἀνατελλούσης θέρει. Ita inter omnes conuenit. Theon ortui Vergiliarum matutino opponit earumdem veſpertinum exortum, non matutinum occaſum, & totidem diebus vtrumque fieri, & circa vtriuſque æquinoctij tempus. Atqui Theophraſtus

C nullum Pliadis agnoſcit exortum veſpertinum, qui notandus aut memorandus ſit. Ita enim ſcribit: αἱ μὲν τοῦ Ἀρκτούρου λεγόμεναι ἀνατολαὶ ἀμφοτέρως συμβαίνουσιν, ἡ μὲν γὰρ τοῦ χειμῶνος, ἀκρόνυχός ἐστιν, ἡ δὲ μετοπωρινὴ ἑῴα. τῶν δὲ ἄλλων αἱ πλεῖσται τῶν ὀνομαζομένων ἑῷαι, οἷον Πλειάδος, καὶ Ὠρίωνος, καὶ Κυνός. Vergiliarum exortus matutinos ſolos agnoſcere videtur. cum quo facit & Proclus his verbis: ἕκαστον τῶν ἄστρων ἑκάστῃ ἡμέρᾳ, καὶ δύνει, καὶ ἀνατέλλει. ἅπαξ δὲ τοῦ ἔτους σὺν ἡλίῳ ἀνατέλλει, καὶ ἅπαξ ἑῴαν δύσιν ποιεῖται, ἅτινες σημαίνουσί τι τῶν ἔργων. Ἔστι Πλειάδων ἑῴα ἀνατολή, ὅταν ὁ ἥλιος ᾖ ἐν Ταύρῳ.

D δύσις δὲ ἑῴα, ὅταν ὁ ἥλιος ᾖ ἐν Ζυγῷ. Theon Aratum verbis illis interpretatur, qui Vergilias ἦρι καὶ ἑσπερίας ὀνομαστὰς tradit, & initia æſtatis hiemiſque ſignare:

> Αἱ μὲν ὁμῶς ὀλίγαι καὶ ἀφεγγέες ἀλλ' ὀνομασταὶ
> Ἦρι καὶ ἑσπέριαι, Ζεὺς δ' αἴτιος εἱλίσσονται
> Ὅς σφισι καὶ θέρεος, καὶ χείματος ἀρχομένοιο
> Σημαίνειν ἐκέλευσεν, ἐπερχομένου τ' ἀρότοιο.

Notabiles & obſeruandas dicit Vergilias, ἦρι καὶ ἑσπερίας, quod Theon exponit, *in matutino exortu & veſpertino.* nam matutino exorientes æſtatis principium eas ſignificare: quum veſpertinæ oriuntur, initium hiemis:

E ἑῴαν ἀνατολὴν ἀνατέλλουσαι σημαίνουσι θέρους ἀρχήν. ἑῴαν δὲ δύσιν δύουσαι ἀντίληψιν τῶν κατὰ σπόρον ἔργων, ἑσπερίαν δὲ ἀνατολὴν ποιούμεναι χειμῶνος ἀρχήν. Atqui plerique omnes in occaſu matutino Vergiliarum, non in exortu veſpertino hiemis exordium collocant. Plinius: *quoniam inter ſolſtitium & æquinoctium autumni Fidiculæ occaſus autumnum inchoat die quadrageſimo quinto. At ab æquinoctio eo ad Brumam, Vergiliarum matutinus occaſus hiemem die quadrageſimo quarto.* Ptolemæus quoque ſiue

Digitized by Google

quiſquis auctor eſt aureoli libelli περὶ φάσεως τῶν ἀπλανῶν hiemis initium ponit circa occaſum matutinum pliadum quarto Idus Nouembris. Columella ſexto Idus Nouembris Vergilias mane occidere ſcribit, & quinto Idus Nouembris *hiemis initium* adnotat. Theon ab occaſu matutino Vergiliarum tempus ſationis inchoare narrat, ab exortu veſpertino hiemem. Reliqui auctores cum ſementem, tum hiemem à matutino earum occaſu incipere volunt. Columella ſexto Idus Octobris Vergilias exoriri veſpere ait. Hæc eſt ἑσπερία ἀνατολή. Ptolemæus quinto Idus Octobris Hœdos cum Vergiliis emergere notat, pridie autem Idus Vergilias exoriri & flare Auſtrum. de exortu veſpertino intelligit. Theon eam ἑσπερίαν ἀνατολὴν τῶν Πλειάδων ab æquinoctio autumnali incipere facit, vt ἑῴαν ἀνατολὴν ab æquinoctio verno. Certè & Ptolemæus circa æquinoctium autumni Vergilias matutino & veſpere apparere tradit. eidem Ptolemæo quatriduo poſt æquinoctium Metonis, *Vergiliæ in oriente apparere incipiunt.* Πλειάδες ἐν τῇ ἀνατολῇ φαίνεσθαι ἄρχονται. Euctemoni totidem diebus poſt idem æquinoctium Πλειάδες ἑσπερίαι φαίνονται, & mane igitur & veſpere tunc apparent. Inde Theon Vergiliarum ἑσπερίαν ἀνατολὴν ab æquinoctio Autumnali incipere vult, vt ἑῴαν ἀνατολὴν ab æquinoctio verno, ſic bipertita diſtinctione annum diuiduum faciant. At Heſiodus Plinio teſte Vergiliarum matutinum occaſum tum fieri tradidit, quum æquinoctium Autumni tradit. An Plinius errauit qui ἑσπερίαν ἀνατολὴν de matutino occaſu interpretatus eſt? Profecto Theon ille qui ἑσπερίαν ἀνατολὴν Πλειάδων ab ipſo æquinoctio auſpicari facit, id videtur ex Heſiodi libro de Aſtris ſumpſiſſe. Nam eodem loco quo ita exponit citat verſus Heſiodi ἐκ τῆς ἀστρικῆς βίβλου, quo Sucularum nomina continentur. idem eſt liber quem Aſtrologiæ nomine laudat Plinius. An ἑσπερίας φαίνεσθαι τὰς Πλειάδας dixerat Heſiodus, non quæ veſpertinæ oriantur, ſed quæ ἐν ταῖς ἑσπερίοις μέρεσιν hoc eſt δυτικοῖς appareant, paulo ante occaſum ſuum, & Solis ortum? Hæc enim ἑῴα δύσις ἡ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου εἰς τὸν δυτικὸν ὁρίζοντα ἄφιξις. Quæ igitur apparent in occidentali Horizonte, priuſquam occidant, & priuſquam ſol oriatur, ἐν τοῖς ἑσπερίοις φαίνεσθαι, καὶ τὴν ἑῴαν δύσιν ποιεῖσθαι rectè dicantur. Sanè ἑσπερίας Πλειάδας dixiſſe ſimiliter Aratum, quæ occaſum matutinum faciunt, paulo poſt oſtendam. Alias ſcio mane & veſpere apparere vulgo dici, quæ matutino & veſpertino oriantur. Sed & matutino apparere dici queant, quæ in parte occidua conſpiciuntur, paulo ante Solis occaſum. Profecto Theon ἀνατολὴν ἑῴαν & ἑσπερίαν Πλειάδων, ſic ex aduerſo opponit, vt veteres τὴν ἑῴαν ἀνατολὴν, καὶ τὴν δύσιν ἑῴαν earumdem ex oppoſito locent in

A bipertita anni diuiſione. idem Theo alio loco manifeſtè ἑσπερίαν ἀνατολὴν, pro matutino occaſu Vergiliarum poſuit: ὑπὸ τὸν ὄρθρον γὰρ ἀνατέλλουσι σὺν ἡλίῳ ὄντι ἐν τῷ Ταύρῳ ἀπὸ ι΄ καὶ εἰκάδος τοῦ Φαρμουθί, ὅς ἐστι παρὰ Ῥωμαίοις Ἀπρίλλιος, ὅτι καὶ τὸ θερίζειν ὁ καιρὸς παρ' Αἰγυπτίοις, ἑσπερίαι δὲ ἀπὸ ἑσπέρας ἀνατέλλουσιν, ἡλίου ὄντος ἐν σκορπίῳ, ὅς ἐστι παρὰ Ῥωμαίοις Νοέμβριος, ὅτι ἐστὶ καιρὸς τοῦ ἀροτριᾶν. His verbis interpretari voluit Aratea illa, Ἠοῖ καὶ ἑσπέριαι. primum perperam ἄροτον apud Aratum, de tempore arationis accepit, quum ſit ſementis. præterea Vergiliæ non oriuntur

B veſpertinæ Nouembri menſe, ſed matutinæ occidunt, eoque occaſu ſerendi tempus oſtendunt. Hic menſis Athyr Ægyptiis, Atticis Pyanepſion, quo menſe occaſum matutinum faciunt Vergiliæ, & ſementis inſtant tempora. Aëtio: Μηνὶ Νοεμβρίῳ ς΄ Πλειάδες ἑῷαι δύουσι, καὶ ἄρχεται καθίστασθαι ὁ ἀήρ. Ptolemæus, ſiue auctor libelli, περὶ φάσεων, ſeptima Nouembris Vergilias occultari adnotat. Tzetzes: ἡ ἐπιτολὴ τῶν Πλειάδων γίνεται ἀπὸ Μαΐου μηνὸς ἐννάτης. ἡ δὲ τούτων ἑσπερία δύσις ἀπὸ Ὀκτωβρίου ὀγδόης. voluit dicere, ἡ δὲ τούτων ἑσπερία ἀνατολή. à Theone

C id habet, qui τὴν ἑῴαν ἀνατολὴν Vergiliarum fieri Maio menſe ſcribit, & τὴν ἑσπερίαν ἀνατολὴν Ὀκτωβρίου. etiam Octobri menſe notatur occaſus matutinus huius ſideris, penes parapegmarum auctores. Aëtius: Ὀκτωβρίῳ μηνὶ κγ΄ ἅμα ἡλίου ἀνατολῇ Πλειάδες δύουσι, καὶ ἐστι μεγίστη ταραχὴ τοῦ ἀέρος. Idem notat Ptolemæus ante diem nonum Kalendas Nouembris, vigeſima quarta Octobris. At veſpertinus occaſus, ἑσπερία δύσις, non menſe Octobri fit ſed circa æquinoctium vernum ipſo Theone teſte, qui Aratum eius non meminiſſe ideo dicit, quia nihil

D ſignificaret, διὰ τὸ μηδὲν ἐπισημαίνειν. τῆς δὲ ἑσπερίας δύσεως οὐκ ἐμνήσθη, διὰ τὸ συμβαίνειν αὐτὴν περὶ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, καὶ μηδὲν ἐξαίρετον περιέχειν σημεῖον. Ptolemæus tertio Idus Aprilis Vergilias occidere veſpertino ſignauit. Hoc curæ & ſtudio fuit parapegmatum compoſitoribus, vt non tantum φάσεις ἀστέρων, ſed etiam ἐπισημασίας traderent. Immo eorum præcipuè φάσεις vulgarunt, qui aliquam ſignificationem tempeſtatis, aut temporis mutationis in ortu ſuo vel occaſu pronuntiarent. Columella & Plinius aliique eorum tantum ſiderum ortus & occaſus adſcripſerunt, qui ſignificarent. Ptole-

E mæus libros duos ſcripſerat, vt Suidas auctor eſt, περὶ φάσεως καὶ ἐπισημασιῶν ἀστέρων. Qui hodie ſub eius nomine publicatus eſt Latinè tantum per Nicolaum Leonicum, inſcribitur, *Ptolemæi inerrantium ſtellarum ſignificationes.* Ἀπλανῶν ἀστέρων ἐπισημασίαι. ſed vereor vt idem ſit, cum eo cuius meminit Suidas, licet ſit eiuſdem argumenti. Auctor ſanè hic Ptolemæo antiquior videtur mihi, non minus quam Scaligero. Ἐπισημασίας igitur tantum notarunt. τὰς οὐδὲν ἐπι-

σημαινούσας φάσεις neglixerunt. Aëtius capite περὶ ἐπισημασιῶν quas ex antiquis ſumpſit parapegmatis, ea ſe tempora notaſſe tantum dicit; ἐν οἷς τῶν σαφῶς ἀλλοιουμένων τὸν ἀέρα καταβολαὶ, καὶ δύσεις γίνονται. Aliorum nullus fere reſpectus, aut ratio, quæ nihil in aëris ſtatu mutarent. Aratus:

——ἐστήριξαν δ' εἰς ἐνιαυτὸν
Ἀστέρας οἵ κε μάλιστα τετυγμένα σημαίνοιεν
Ἀνδράσιν ὡράων, ὄφρ' ἔμπεδα πάντα φύωνται.

Hi ſunt ἀστέρες quos præcipuè obſeruarunt auctores parapegmatum, & quorum ſignificatus explicarunt. Ceterùm quum Theon ille notet ideo non meminiſſe Aratum ἑσπερίας δύσεως τῶν Πλειάδων, quia nihil ſigni faceret in ratione tempeſtatum, cogitare etiam debuit maioris momenti non fuiſſe ἑσπερίαν ἀνατολὴν eiuſdem ſideris in temporum mutatione facienda, aut innouanda aëris καταστάσει. Diſertè & expreſsè tradit Theophraſtus, ſolam ἑῴαν ἀνατολὴν, καὶ δύσιν τῆς Πλειάδος obſeruari ſolitam. Sed perſuaſum Theoni fuit verſum Arati quo canit Vergilias, ἦρι καὶ ἑσπερίαι ὀνομασταὶ, celebres ac notabiles haberi diſtinguendis anni temporibus per hiemem & æſtatem, de ortu matutino & veſpertino exponi debere. Hinc illa tam multa ab eo congeſta, tot locis repetita de veſpertino Vergiliarum ortu, quæ protſus falſa ſunt, & ipſe falſus:

——ἀλλ' ὀνομασταὶ
Ἦρι καὶ ἑσπέριαι Ζεὺς δ' αἴτιος, εἱλίσσονται
Ὅς σφίσι καὶ θέρεος, καὶ χείματος ἀρχομένοιο
Σημαίνειν ἐπένευσεν, ἐπερχομένου τ' ἀρότοιο.

In nomine & fama eſſe dicit Vergilias, ἦρι καὶ ἑσπερίας, id eſt orientes & occidentes, vt pote quæ ortu & occaſu ſuo æſtatis & hiemis ineuntis ſignum dent, & ſationis temporis. Ἦρι καὶ ἑσπερίαι, hoc eſt ἀνατέλλουσαί τε καὶ δυόμεναι. Non igitur ἑσπερίαι ibi dictæ quæ in ortu ſunt veſpertino, vt exponit Theon, ſed ſimpliciter quæ in occaſu ſunt, quæ occidunt, ad verbum, *occidua*. Ita enim Græci, & præſertim poëtæ hanc vocem crebro vſurpat. Heſychius: ἑσπέρια, τὰ δυτικά. Manilius:

Rurſus ad Heſperios, ſexta eſt vbi, cedit in vmbras.

De ortu igitur matutino, & matutino occaſu Vergiliarum intellexit Aratus. nam ab vtroque ὀνομασταὶ ſunt Vergiliæ. ortu quippe matutino æſtatem indicant ineuntem: matutino occaſu hiemem aduenientem ſignificant, & ſimul ſationis tempus imminens. ita enim hæc iunctim accipienda: καὶ χείματος ἀρχομένοιο:

Σημαίνειν ἐπένευσεν ἐπερχομένου τ' ἀρότοιο.

Quæ male diſiunxit Theon, dum Vergiliarum matutinum occaſum ſerendi tempus denotare ait, earumdemq; veſpertinum extotum hiemis principium ſignare. At melius Cicero, dum pandunt hiberni temporis initium, ſimul etiam admonere dicit, vt terris ſemina mandentur.

At magnum nomen ſigni, clarumque vocatur,
Propterea quod & æſtatis primordia clarat;
Et poſt hiberni præpandens temporis ortus
Admonet, vt mandent mortales ſemina terris.

Nugatur igitur Theon qui ad eum locum hæc notat: σημαίνουσιν αἱ Πλειάδες καιρούς. ἑῷαι γὰρ ἀνατολὴν ἀνατέλλουσαι σημαίνουσι θέρους ἀρχήν. ἑῷαι δὲ δύσιν δύνουσαι ἀντίληψιν τῶν κατὰ σπόρον ἔργων, ἑσπερίαν δὲ ἀνατολὴν ποιούμεναι; χειμῶνος ἀρχήν. Haud ſcias vtrum prius velit eſſe ſementis tempus, an hiemis initium. Paulo ante notauerat; Vergilias veſpertino primum oriri circa æquinoctium Autumni. Atqui hiemis initium, non eſt conſtituendum in ipſo æquinoctio. per dies duo & quinquaginta ortum eos veſpertinum facere ibidem dixerat, hoc ipſum tempus incidit in ſementem. Alibi ſcribit ἑσπερίαν ἀνατολὴν πλειάδων incipere à menſe Octobri. Tum ſerere quidam etiam incipiunt. Sed puto eſſe diuerſorum Grammaticorum ſcholia illa, non vnius Theonis. ſed & ſub finem in rectam viam ex longa aberratione reuerti videtur. Sic enim notat, & Aratum explicat: καὶ τούτων δὲ ὁ Ζεὺς αἴτιος, ὃς κατηστέρισεν αὐτὰς, ὥστε αὐτὰς καὶ θέρους ἀρχομένου, καὶ χειμῶνος σημαῖα φέρειν ἐποίησε. ἀληθέστερον, ἑῷαι Φαρμουθὶ ἀρχομένου θέρους ἀνατέλλουσιν, ἑῷαι δὲ δύουσιν, Ἀθὺρ μηνὶ ἀρχομένου χειμῶνος. Rectè igitur ἑσπερίας accipit quæ ἑῷαι δύουσιν. Et menſe Athyr occaſum earum matutinum fieri bene obſeruat, & hiemem incipere. At tribus verſibus ante de ortu veſpertino id expoſuerat, & veſpere oriri illo menſe ſcripſerat: ἑσπερίαι δὲ, αἱ ἀπὸ ἑσπέρας ἀνατέλλουσαι, ἡλίου ὄντος ἐν σκορπίῳ, Ἀθὺρ μηνὶ, ὅς ἐστι παρὰ Ῥωμαίοις Νοέμβριος. De Pharmuthi menſe in quo ortum Vergiliarum matutinum, & primordium æſtatis conſtituit, mox videbimus. Nam heîc etiam offendit. Germanicus nihil de ortu & occaſu Vergiliarum meminit, in reddendo illo loco Arateo, ſed tantum dicit bina tempora eas oſtendere, æſtatis initium & hiemis. Quod ſic expreſſit:

Præcipuo ſed honore oſtendit tempora bina
Cum primum agricolam ventus ſuperimminet Auſter;
Et cum ſurgit hiems portu fugienda peritis.

Non reddidit illa, ἦρι καὶ ἑσπερίαι, ſed ſatis etiam non expreſſa intelliguntur. Omnes quippe tum ſciebant ex parapegmatis Vergilias ortu ſuo matutino æſtatis initium ſignificare: matutino occidentes, initium hiemis. per *ventum Auſtrum* primum ſuperimminentem Agricolis, æſtatis initium deſignat. Nam æſtate, vt plurimum flat auſter: vt hieme, aquilo. Adde quod ab exortu Vergiliarum flare incipiunt auſtrini ſpiritus. Ptolemæus A. D. IV. Idus Maij notat: *Vergiliæ oriuntur, Auſter flat.* & die ſequenti, *auſtrini flatus cum Sucularum occaſu.* Antiqua autem loquutio, *ventus Auſter*, vt *ventus Aquilo*. Propertius:

Et nobis Aquilo, Cynthia, ventus erit.

Cato: *vites inſeri oportet, luna ſilenti poſt meridiem ſine vento Auſtro.* & alibi paſſim. Sic enim loquebantur: *Nobis erat ventus auſter: vento auſtro nauigabamus.* Igitur Vergiliæ quæ ortu ſuo matutino æſtatem incipientem indicant, matutino autem occaſu ineuntem hiemem teſtantur, totum annum, vt Theophraſtus ait, διχοτομοῦσαι ἀνατέλλουσαί τε καὶ δυόμεναι. Sic pari fere numero dierum poſt æquinoctium vernum oriebantur, & poſt æquinoctium autumni occidebant. Ptolemæus Nonis Maijs Vergilias oriri matutino annotat, & ſequenti die principium æſtatis ponit. Dies ſunt quattuor & quadraginta ab æquinoctio verno. Plinius die quadrageſimo octauo poſt æquinoctium vernum & Vergilias exoriri, & æſtatem incipere facit. Hoc incidit in quartum Idus, quo tempore Vergilias etiam oriri idem Ptolemæus obſeruat. idem Hiemis initium ſtatuit quarto Idus Nouembris, die quadrageſimo quarto ab æquinoctio Autumali. Alij vt Euctemon die quadrageſimo octauo poſt æquinoctium eas occidere voluerunt, quod tempus Idibus Nouembris conuenit, quo die Vergilias matutino occidere notat Ptolemæus. Metonis eadem quæ Euctemonis fuit ſententia. Eorum parapegmata ſequutum eſſe Aratum, ipſi Arato credimus, clarè id teſtificanti his verſibus, vt eos correximus:

> Γνώσεαι τὰ δὲ καὶ σύ, τὰ γὰρ συναείδεται ἤδη
> Ἐννεακαίδεκα κύκλα φαεινοῦ Ἠελίοιο.

Phaïnus ille præceptor Metonis, qui Phaïnus primus obſeruauit ſolſtitium à quo Meton accepit, & enneadecaeteridem ſuam publicauit Athenis, & parapegma in comitio appendit ſolſtitia & brumas & æquinoctia continens, & ſiderum ortus & occaſus, & ſignificationes tempeſtatum. Nec dubium quin ex eodem parapegmate Metonis hauſerit Theophraſtus quæ habet de ortu & occaſu ſiderum, καὶ περὶ σημείων, præſertim quum eo ipſo libello quo prognoſtica pluuiarum, ac tempeſtatum deſcripſit, Phaïni & Metonis meminerit. At Heſiodus qui Plinio auctore matutinum occaſum Pliadis circa æquinoctium Autumnale confert, matutinum eiuſdem exortum in æquinoctio verno debuit collocare, vt διχοτομία illa τοῦ ἐνιαυτοῦ, quam oriens & occidens facit Plias, locum haberet. Vidimus autem paulo ante Theonem τὴν ἀνατολὴν ἑῴαν Πλειάδος fieri tradere æquinoctio verno. Certè & Ptolemæus Kalendis Aprilibus ſex aut quinque diebus poſt æquinoctium vernum Vergilias oriri dicit his verbis: *Kal. Apr. Vergiliæ oriri, & præſignificare incipiunt.* in Græco fuit: Πλειάδες ἐπιτέλλειν καὶ προσημαίνειν ἄρχονται. Qualis ortus ſit, non addit, matutinus an veſpertinus. Ouidius qui in omnibus fere cum Ptolemæo conuenit, de matutino exortu intelligendum docet his verſibus, de Kalendis Aprilis:

> *Nox vbi tranſierit, cælumque rubeſcere primo*
> *Cœperit, & tactæ rore querentur aues*
> *Semuſtamque facem vigilata nocte viator*
> *Ponet, & ad ſolitum ruſticus ibit opus:*
> *Pliades incipient humeros releuare paternos*
> *Quæ ſeptem dici, ſex tamen eſſe ſolent.*

Aëtius tamen lib. III. cap. περὶ ἐπισημασιῶν, quas ex antiquis parapegmatis tranſtulit, ita ſcribit: μηνὶ Ἀπριλλίῳ, α' Πλειάδες ἀκρόνυχοι φαίνονται. id eſt, *oriuntur veſpere.* An quum ita legeretur in antiquo parapegmate Πλειάδες ἀκρόνυχοι φαίνονται, Ouidius de matutino exortu accepit, qui fit extrema noctis parte? ita enim ἀκρόνυχον & ἄκρας νυκτὸς Cicero Latinè vertit, *præcipitante nocte.* Eudoxus pridie nonas Aprilis notabat Πλειάδας ἀκρονύχους δύνειν. Democritus eodem die, Πλειάδες κρύπτονται ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι. etiam τὸ ἀκρόνυχον iuxta quoſdam dicitur tempus, quod paulùlum præcedit ἡλίου ἀνίσχοντος. At Ptolemæus tertio nonas Aprilis Vergilias ait occidere veſpertino. Democrito matutino occidunt. Theon δύσιν ἑσπερίαν Pliadum περὶ ἑαρινὴν ἰσημερίαν dicit contingere. idem eaſdem Vergilias exortum matutinum facere tradit, τῆς ἑαρινῆς ἰσημερίας. Sed vt ad Plinium redeamus, ſi Heſiodus matutinum occaſum Vergiliarum tum fieri dixit, quum æquinoctium Autumni conficitur, quoniam ortus earum occaſui reſpondere debet in bipertita anni diuiſione, æquinoctio verno oriri eas dicendum fuerit, ex eadem Heſiodi opinione. Hæc cum ita ſint, ſtatuendum etiam ex eiuſdem vatis ὑποθήκαις Græcos meſſem vulgo feciſſe circa æquinoctium vernum. Ita enim admonet in Georgicis præceptis:

> Πληϊάδων Ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων
> Ἄρχεσθ' ἀμήτου, ἀρότοιό τε δυσομενάων.

ab ortu Vergiliarum incipiendam eſſe meſſem, ab occaſu ſementem auſpicandam præcipit. Ergo meſſis tempus apud Græcos, ab æquinoctio verno incipiebat, ſationis tempus ab æquinoctio autumni. Vt demus ſerendi tempus Græcos præſumpſiſſe ab æquinoctio autumnali, quis credere poſſit tam feſtinatas meſſes in Græciæ climate fuiſſe, vt circa æquinoctium frugibus maturitas & falx contigerit? Ne in Ægypto quidem tam præcox ἀμητὸς fuit. Theon quippe tradit circa vigeſimam quintam Pharmuthi menſis Ægyptiis tempeſtiuam fieri meſſem: ἀπὸ πέμπτης καὶ εἰκάδος τοῦ Φαρμουθὶ μηνός, ὅς ἐστι παρὰ Ῥωμαίοις Ἀπρίλλιος, ὅτι καὶ τοῦ θερίζειν ὁ καιρὸς παρ' Αἰγυπτίοις. Aprilis vigeſimo is dies congruit. Quis credat Græciam Ægypto maturius demeſſuiſſe fruges? Poſtremo cum antiquiſſimi Græci in ortu Vergiliarum æſtatis initium conſtituerint, in occaſu matutino initium hiemis, quis ab æquinoctio verno æſtatem incœpiſſe poſſit dicere, aut ab Autumnali hiemem? Hoc tamen dicendum ſit, ſi concedimus Heſiodum tradidiſſe æquinoctio verno oriri Vergilias, autumnali occidere. Sed vt ſciat

Digitized by Google

Heſiodum quum meſſem dicit incipiundam exorientibus Vergilijs, de illo exortu non intellexiſſe, qui obſeruatur circa æquinoctium, ita ſtatim ſubijcit:

> Αἳ δή τοι νύκτας τε καὶ ἤματα τεσσαράκοντα
> Κεκρύφαται, αὖτις δὲ περιπλομένου ἐνιαυτοῦ
> Φαίνονται τὰ πρῶτα χαρασσομένοιο σιδήρου.

Poſt κρύψιν ἡλιακὴν dierum quadraginta, Vergiliæ apparere & exoriri primum incipiunt, eo tempore quo falces acuuntur, appetente ſcilicet meſſe. Democritus tradidit pridie Nonas Aprilis, Πλειάδας κρύπτεσθαι ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι, καὶ ἀφανεῖς γίνεσθαι νύκτας τεσσαράκοντα. Si ab A. D. pridie Nonas quadraginta dies numeres, quibus latent Vergiliæ, nec noctibus videntur, incides in diem tertium aut quartum Idus Maias, quo die Vergilias apparere & exoriri etiam notauit Ptolemæus, nec longe inde æſtatis initium agnoſcit, quod quidem duobus locis conſignauit, dum varias adſcribit ſententias octauo die Maij & decimo octauo. Hic eſt matutinus exortus Vergiliarum qui æſtatis initium faciebat Græcis, & metendarum frugum ſignum dabat, quem alij citius, alij paulo ſerius pro climatum diuerſitate obſeruarunt, vt in Aegypto & in Græcia. Scribit Theon Vergilias exortum facere matutinum vigeſimo quinto die Pharmuthi, qui reſpondet vigeſimo Aprilis: ὑπὸ τὸν ὄρθρον, inquit, ἀνατέλλουσι σὺν ἡλίῳ ὄντι ἐν τῷ ταύρῳ ἀπὸ ε' καὶ εἰκάδος τοῦ Φαρμουθὶ μηνός, ὅς ἐστι παρὰ Ῥωμαίοις Ἀπρίλλιος, ὅτε καὶ τὸ θερίζειν ὁ καιρὸς παρ' Αἰγυπτίοις. Sane vigeſimo ſecundo Aprilis Vergilias exoriri etiam monet Ptolemæus. Sed cum exortus illius tempus explicandis Arateis impendit, nequaquam menti poëtæ aut Græciæ climati hæc conuenit interpretatio. ἀντέλλειν οὖν inquit, ὅτε ἴσως Φαρμουθὶ ἀρχομένου θέρους ἀνατέλλουσιν, ἴσως δὲ δύνουσιν Ἀθὺρ μηνί, ἀρχομένου χειμῶνος. Penes Græcos vt initium æſtatis & initium hiemis annum διχοτομοῦσιν, ita Vergiliarum ortus & occaſus ſimiliter ſemeſtri ſpatio diuidunt. Menſe quippe Maio oriuntur, Nouembri occidunt. ſex menſes ſunt inter ortum & occaſum. At ſi menſe Pharmuthi eas oriri facias, occidere vero menſe Athyr, non iuſta erit διχοτομία, ſed menſe integro pars altera ſuperauerit alteram. A menſe Pharmuthi ad menſem Athyr, menſes ſunt ſeptem: ab Athyr ad Pharmuthi ſunt tantum quinque. Aratus vt & Theophraſtus quod iam toties diximus, Metonem & Euctemonem ſequitur, qui octo & quadraginta diebus poſt vtrumlibet æquinoctium tam ortus quam occaſus Pliadis fieri ſtatuerunt. Hinc vides quid fidei ſit habendum Græcis interpretibus, quamuis doctiſſimis & antiquiſſimis. Auienus Arati verſus quibus canit Vergilias orientes & occidentes ſigna dare, θέρεος καὶ χείματος ἀρχομένου, ita reddit:

> —— *nam ſi ſe gurgite tollunt*
> *Vergiliæ, curuas in flaua noualia falces*
> *Exercere dies: ſi condunt æquore flammas,*
> *Tellurem preſſo proſcindere tempus aratro.*

A Rectè ſanè. nam ἀρχὴ θέρους, & ἀρχὴ ἀμητοῦ res eadem. Nam à voce θέρος, verbum θερίζειν. quinimmo & θέρος ἀντὶ τοῦ ἀμητοῦ multi vſurparunt, & è contrà. Heſychius: θέρος, ἡ τοῦ θερίζειν ὥρα. Profecto Aratus quem Heſiodi imitatorem fuiſſe antiqui omnes Critici teſtantur, verſus illos Heſiodi de ortu & occaſu Vergiliarum æſtatis & hiemis initia ſignificantium, verbis alijs, eadem prorſus ſententia expreſſit. Eos inter ſe comparare nihil nocebit. Heſiodus:

> Πληϊάδων Ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων
> Ἄρχεσθ' ἀμητοῦ, ἀρότοιό τε δυσομενάων.

Aratus:

B
> —— αἳ δ' ὀνομασταὶ
> Ἦρι καὶ ἑσπέριαι, Ζεὺς δ' αἴτιος εἱλίσσονται
> Ὅς σφισι καὶ θέρεος καὶ χείματος ἀρχομένοιο,
> Σημαίνειν ἐκέλευσεν, ἐπερχομένου τ' ἀρότοιο.

Quis negarit Aratum, quum hæc ſcriberet Heſiodi verſus in mente habuiſſe? Πλειάδες ὀνομασταὶ ἦρι καὶ ἑσπέριαι ſunt ἐπιτελλόμεναι, καὶ δυόμεναι. Orientes hoc eſt ἠῷαι, θέρους ἀρχομένου σημαίνουσι. Hoc eſt quod dixit Heſiodus, ἐπιτελλομενάων ἄρχεσθ' ἀμητοῦ. æſtas quippe, τὸ θέρος, & meſſis tempus ſimul incipiunt Græcis. Nam θερισμὸς qui ἀπὸ τοῦ θέρους deducitur, & ἀμητὸς idem. At Vergiliæ ἑσπέριαι hoc eſt *occidua* χείματος ἀρχομένου σημαίνουσι, καὶ ἀρότου ἐπερχομένου. Breuiſſimè hæc ſic extulit Heſiodus:

C
> —— ἀρότοιό τε δυσομενάων.

vbi ἄροτος eſt ſementis, cuius tempus hieme ingruente. Sententiam Heſiodi duobus expreſſam verſibus, Aratus περιφράζων, ac quattuor verſus ei reddendæ dedit. Totum etiam opus Arati τῶν Φαινομένων, veteres Critici ex libro Heſiodi de Aſtris imitatum fuiſſe teſtati ſunt. Certe Callimachus Epigrammate id teſtatum reliquit, quod quia corruptiſſimum extat in Arati vita quæ Achilli Statio adiuncta eſt, heîc emendatum reponam:

D
> Ἡσιόδου τόδ' ἄεισμα καὶ ὁ τρόπος, οὐ τὸν ἀοιδῶν
> Ἔσχατον, ἀλλ' ὀκνέω μὴ τὸ μελιχρότατον
> Τῶν ἐπέων ὁ Σολεὺς ἀπεμάξατο· χαίρετε λεπταὶ
> Ῥήσιες Ἀράτου, σύντονος ἀγρυπνίης.

Quam vocat *Heſiodi Aſtrologiam* Plinius, Theoni citatur, & vocitatur Ἀστρικὴ βίβλος. Heſiodi genuinum fœtum opus illud fuiſſe, vetuſtiſſimis Criticis & Callimacho in primis placitum vides. Nihil ergo dubitandum, quin Heſiodo adſcribenda ſit. Arati carmen de ſideribus ad illius operis exemplar compoſitum Callimachus fatetur. *Hic modus eſt,*

E inquit, *hic genius poematis Heſiodici. non equidem vltimum aut peſſimum poëtarum eſt imitatus, ſed vereor ne maxime laborioſum & difficilem carminum eius partem vates hic Solenſis affectauerit. Quare valeant minuta illa & arguta Arati de ſideribus commentationes, vigiliarum cognata, & ſomnum adimere nata.* Dicit Aratum ex opere illo Heſiodi non id quod iucundiſſimum & lectu gratiſſimum eſſet, ſed maximè laborioſum & ſpinoſum elegiſſe, quod imitaretur. τὸ μελητὸν, eſt quod curam & ſollicitudinem adfert. vt μέλημα eſt cura & ſollicitudo. Legi tamen etiam poſſet, μὴ

μετ' ἀμελιχεϛάτων. Sed illud fortaſſe melius. Qui neſciebant quid eſſet, μελιχεϛάτων repoſuerunt, μελιχεϛάτων. Opus μελιχεῖν hoc dicitur quod curam magnam & attentionem exigit vt intelligatur. Si μελιχεϛάτων aliquis retinendum pertendit, idem tamen ſenſus eliciendus eſt. Optimum quidem ac præſtantiſſimum poëtam Aratus ſumpſit, quem imitaretur, ſed vereor, vt μελιχεϛάτων expreſſerit, operum eius ac poëmatum. Planè dicit non ex ſuauiſſimo ac μελιχεϛάτῳ Heſiodi carmine, τὰ φαινόμενα imitatione eduxiſſe Aratum, ſed ex longè operoſiſſimo & ingratæ lectionis. Errat itaque vir magnus, qui Callimachum illo Epigrammate dicere aſſerit Aratum ex Heſiodi Aſtronomico, τὰ μελιχρότατα defloraſſe: cetera φορτικὰ puta μυθολογούμενα omiſiſſe. Immo contrà τὸ φορτικὸν καὶ τὸ λεπτολόγον inde delibauit tantum Aratus, τὸ μελιχρὸν vero quod in fabularum narratione conſiſtit, inſuper habuit. τὴν ἡδύτητα ἐν τῷ μυθολογικῷ eſſe omnes fatentur. Hinc λεπτολόγος Ἄρατος dictus veteribus, qui ſiccum & aridum ἀστρονομικὸν eo opere tractaſſet, nulla μυθολογίας ſuauitate conditum, quod erat in aſtrologico Heſiodi. Hoc ſenſu magis probarem, μὴ τ' ἀμελιχεϛάτων. Οὐκ ἔσχατος ἀοιδῶν Heſiodus vocatur, qui inter primos eſt, familiari loquutione Græcis. Sic Aiax Homero *non poſtremus Græcorum* appellatur, qui de primis ac præcipuis eſſet. Ἀῤῥῆτος pro Ἄρητος verſus gratia, vt Ἀῤῥαβὲς, Πυῤῥωνεῖον ἔσχ & ſimilia. Cum igitur Ἀστρικῆς βίβλου idem auctor fuerit, Heſiodus, qui & ἔργων καὶ ἡμερῶν, haud credibile eſt aliter in hoc atque in illo opere de Vergiliarum ortu & occaſu ſenſiſſe ac tradidiſſe. Quare cum in Aſtronomico libro Vergilias circa æquinoctium Autumni matutino occidere dixit, non idem occaſus tempus, nec eumdem occaſum intellexit, de quo in Ruſticis præceptis agit, vbi ſementem incipere ait debere, πλειάδων δυομένων. Circa æquinoctium incipiunt matutino occidere, ſed paruam tunc habent ſignificationem. Certè matutino tum & veſpere apparere etiam Ptolemæus memorat. Idem dicendum eſt & de earum exortu matutino. Circa æquinoctium vernum incipiunt mane exerere ſe, & præſignificare, vt Ptolemæo notatur, ſed ortus earum matutinus plenus ac φανερὸς, qui ſolidam & σαφῆ ſignificat αἴσεις ἐπισημασίαι, quarto & quadrageſimo tantum die poſt æquinoctium, vel vt alijs etiam placet, quadrageſimo octauo ſeruatur. Fruſtrà ergo Plinius hanc Heſiodi opinionem refert, vt probet auctorum diſſenſum ſuper occaſu Pliadum. Alias ipſe ſecum etiam diſſentiret Ptolemæus, alijque veterum qui Kalendis Aprilibus Vergilias oriri iam incipere ac προσημαίνειν ſcripſerunt, qui tamen Nonis Maijs exortum earum matutinum collocant, & æſtatis principium ibidem ſignant. *Raro*, inquit Plinius, *vllius auctoris ſententia cum alio congruit*. ſubijcit protinus: *Minus hoc in reliquis mirum quos diuerſi excuſauerint tractus: Eo-*

A *rum qui in eadem regione diſſedere vnam diſcordiam ponemus, exempli gratia: occaſum matutinum Vergiliarum Heſiodus, nam huius quoque nomine extat Aſtrologia, tradidit fieri cum æquinoctium autumni conficeretur: Thales vigeſimo quinto ab æquinoctio: Anaximander vigeſimo nono: Euctemon quadrageſimo nono*. Illuſtris ſanè locus, ſed non id euincit quod vult Plinius. De Heſiodo nugæ. Non rectè Heſiodi ſententiam cepiſſe prorſus conſtat. De ceteris ita loquitur, quaſi omnes vno eodemque tempore æquinoctium confici ſenſerint. Atqui nota eſt veterum diuidia de tempore quo B æquinoctia Solſtitiaque committerentur. Alij in principijs ſignorum, alij in octauis partibus, alij in medijs ſignis ea confici opinati ſunt. Vetuſtiſſimi longius aberrarunt. Deinde ortus atque occaſus matutinos ac veſpertinos ſiderum alij aliter ſeruarunt. Quidam cum emergere inciperent & apparere: nonnulli quum tota apparerent in ortu vel occaſu ſuo. Plerique tum demum exoriri aut cadere ſidus colligebant, quum effectu aliquo ortum aut occaſum ſuum teſtificaretur. Atqui ἐπισημασία plerumque non paucis diebus anteuenit ſideris ortum, aliquando & C poſtuenit. Poſtremo non in eodem prorſus tractu obſeruationes ſuas fecerunt illi quorũ meminit Plinius. Heſiodus in Boëotia agitabat: Thales Mileſius fuit: Anaximander & ipſe Mileſius, ſed Lacedæmone gnomonem fertur erexiſſe, τὰ σημαίνοντα τὰς τροπὰς καὶ ἰσημερίας. Ergo & Lacedæmone videtur eas obſeruaſſe. Ex monte & ex planitie factæ τηρήσεις differunt, licet in eadem regione. Alia fuit aſtronomia Matricetæ, qui Methymnæ in Leſbo inſula ex monte Lepetymno ſpeculabatur. alia Cleoſtrati Tenedij, qui ab Ida monte: alia denique Phaïni & Metonis qui Athenis à monte Lycabetto D explorabant. Quæ omnia fuere Plinio conſideranda. Profecto illa auctorum, qui in eadem regione ſcripſere, diſcordia quam notat ac miratur, circa æquinoctium Autumni conſtituendum non minus videtur conſtitiſſe, quam circa occaſum Vergiliarum, quoto die obſeruandus eſſet, poſt æquinoctiũ. Notatu quippe facilis & εὐκατάληπτος ortus & occaſus Vergiliarum, quamuis ſingulis ſtellis non nimis lucidum ſit illud ſidus, caterua tamen ac numero notabile. Græcis ἰδμεν μὲν ἐρχόμεναι λαμπραὶ, καθ' ἕκαστα δὲ ἀμυδραί. Thales qui vigeſimo quinto die poſt E æquinoctium confectum Vergilias occidere ſcripſerat, de eo æquinoctio id fortaſſe intelligebat, quod ipſe obſeruarat. De Euctemone ſanè id verum. Auctores tamen ſunt qui Thaletis ſententiam de occaſu Vergiliarum, æquinoctio communi adaptent. quos puto errare. Proclus ad Heſiodum de ſatione facienda occidentibus Vergilijs: ὁ δὲ ἄρξαι τὸν ἄροτον φησὶ, τὸν καιρὸν δηλοῖ καθ' ὃν ὁ ἥλιος εἰς τὸν σκόρπιον ἐμβάλλει, Ὀκτωβρίου καὶ Νοεμβρίου. Sol in Scorpionem ingreditur iuxta Ptolemæum & Columellam & alios decimo

quarto Kalendas Nouembris. Ab eo die ad diem ſextum kalendas Octobris, quo die perficitur æquinoctium in octaua parte libræ, dies numerantur viginti quinque. Hæc igitur Thaleris ſententia. Ptolemæus poſt introitum Solis in Scorpionem notat Vergilias occidere. Vitruuius: *Scorpionem autem quum Sol ingreſſus fuerit occidentibus Vergilijs, minuit progrediens ad Meridianas partes longitudines dierum.* Poſt idem æquinoctium die vigeſimo nono notatum etiam Ptolemæo: *Vergilias occidere.* quæ Anaximandri fuerit opinio, iuxta Plinium. Haud igitur dubium eſt, quum idem ille Ptolemæus Idibus quoque Nouembris Vergiliarum occaſum aſſignat, die octauo & quadrageſimo poſt illud æquinoctium, quod ante diximus, quin Euctemonis ſententiam conſignauerit, vt alias ſolet diuerſorum auctorum opiniones ponere. Nec eſt quod aliquis inferat, non vnius generis eſſe tres iſtos occaſus diuerſos. De matutino omnes intellexere. Moſchopulus ad illud Heſiodi:

—— ἀρότοιό τε δυσομενάων.

ἀντὶ τοῦ δυομένων αὐτῶν, τὴν ἑῴαν δηλονότι δύσιν. ἤγουν ὅταν ὁ ἥλιος εἰς τὸν σκόρπιον ἤδη περάσῃ, τότε γὰρ αἱ πλειάδες ὀλίγον πρὸ τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς δύονται. *Quum Sol in Scorpionem iam tranſitum facit*, ὅταν ὁ ἥλιος εἰς τὸν σκόρπιον ἤδη περάσῃ. Ita Græca ſunt legenda. vulgo editur: ὅταν τὸν σκόρπιον ἤδη περάσῃ, quod eſſet, quum Sol iam Scorpium in fine decurrit, quum iam Sol in exitu Scorpij eſt. Habet è Proclo: δυομενῶν δὲ τὴν ἑῴαν δύσιν, ἄρχεσθαι τοῦ ἀρότου. τουτέστιν ὅταν ὁ ἥλιος τὸν σκόρπιον ἤδη περάσῃ. an id ſignificat, *quum Sol, iam Scorpionem decurrit.* idem Proclus: ἀπὸ δεκάτης δὲ ὥρας τῆς νυκτὸς πρωΐας δύσεις ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ ζυγοῦ καὶ τοῦ σκορπίου ἤτοι ὀκτωβρίου καὶ Νοεμβρίου ἔτι ὁ σπόρος. An hæc eſt differentia quod in occaſu ſuo matutino, vt in ortu alias ἀφανεῖς occidunt, alias φανεραί? Hinc illa in parapegmatis antiquis, Πλειὰς δύνει φανερῶς. Ἀρκτοῦρος ἀνατέλλων φανεῖς, & ſimilia. Non conſpectæ occidunt ſtellæ, quas Solis ortus occidentes abſcondit. In occaſu conſpicuæ ſunt, quæ occidentes Solis ortum anticipant hora vna vel horæ quadrante. idem eſt & in ortu. ἀνατέλλειν φανερῶς dicuntur quæ Solis ortum præueniunt, ſatis magno interuallo, vt ne ſub radijs eius delitеſcant. Atqui hoc ipſum propriè ἐπιτέλλειν dicitur. Etenim quæ poſt κρύψιν ἡλιακὴν apparere incipiunt vel mane vel veſpere, ἐπιτέλλειν Græci appellant. Moſchopulus: ἀνατολὴ ἐπὶ ἡλίου. ἐπιτολὴ δὲ ἡ φανέρωσις τῶν ἄστρων μετὰ τὴν κρύψιν τὴν ἡλιακήν. Heſychius: ἐπιτολή, ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἄστρου, ἡ φανέρωσις. Veteres tamen vt iam dixi hoc diſcrimen negligunt, & Theophraſtus ἀνατολὰς τῶν ἄστρων vocat, quas alij ἐπιτολάς. Callippus tertio idus Nouembris Vergilias δύνειν φανερῶς annotauerat. At Democritus tertio kalendas Nouembris, δύνειν ἅμα ἠοῖ, quo tempore arbores φυλλοῤῥοεῖν ἄρχονται. Plinius: *cum ſit vera ratio non prius ſerendi, quam folia cœperint decidere. Hoc ipſo Vergiliarum occaſu fieri putant.* occidunt ἅμα ἠοῖ quæ duo-

A decima noctis hora, hoc eſt vltima occaſum faciunt, hora ſcilicet vna, ante Solis ortum, qui prima diei hora exoritur. Ergo ἑῴα δύσις ea proprie eſt, qua ſtella occidit φανερῶς, quæ in occaſu ſuo conſpicitur. ita ἑῴα ἀνατολὴ proprie eſt, qua ſidus oritur mane ante Solis ortum, & videtur. Exigunt quippe veteris vt ἑῴα ἀνατολὴ fiat, ſtellam extra radios Solis exoriri, & conſpici dum oritur. Etenim quæ Sole oriente occidunt vel oriuntur, videri non poſſunt. Aetius περὶ ἐπισημασιῶν, notat menſe Octobri, die vigeſimo tertio Vergilias δύνειν ἅμα ἡλίου ἀνατολῇ. occidunt

B tunc cum Sole oriente. Non igitur φανεραὶ occidunt. idem ad ſextum Nouembris ſcribit, Πλειάδες ἑῷαι δύνουσιν, id eſt matutino occidunt, ante Solis ortum ſcilicet, & φανερῶς eo tempore occaſum faciunt, vt pote quæ hora vna exortum Solis anticipent. Græci, τὴν ἕω exponunt ὥραν πρὸ τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς. idem igitur ἅμα ἠοῖ δύνειν, & ἑῷος δύνειν, & φανερῶς δύνειν. Sic idem ἀνατέλλειν φανερῶς, ἑῷος ἐπιτέλλειν, ἐκφανὴς γίνεσθαι & ſimilia. Callippo Idibus Septembris, Arcturus ἀνατέλλει φανερῶς. Eudoxo biduo poſt, Arcturus ἑῷος ἐπιτέλλει. Sequenti die Euctemoni Ἀρκτοῦρος ἐκ-

C φανής. Quæ omnia idem ſignificant, de tempore tantum diſſentiunt. φανερὸν & ἐκφανὲς fieri dicitur τὸ ἄστρον, quod totum apparet & conſpicitur. Sic in plaſtice ἐκφανῆ ſigilla vocarunt, quæ proſtypa expreſſa non erant, ſed tota conſpicua & eminentia, & omnibus ſuis partibus formata. Hinc concilianda venit ſæpenumero ſcriptorum diſcordia, qui in eodem tractu ſcripſere de ortu, & occaſu ſiderum. Nam aliud eſt quum oriri & emergere parte aliqua ſui incipiunt, aliud quum tota ἐκφανῆ fiunt, alius eorum exortus qui cum Sole fit, alius qui paulo ante So-

D lem. Quæ omnia Grammatici in auctoribus enarrandis ſtrenuè contemnunt, & diuerſas ortuum occaſuumque ſpecies confundunt, & diuerſorum climatum ortus & occaſus. Qua in re ne vetuſtiſſimi quidem extra culpam. Proclus inter Libram & Scorpionem eas occidere ait matutinas, & tunc obſeruari ſerendi tempus in Græcia, per ingreſſum ſcilicet Solis in Scorpionem. Huic concinit Plutarchus qui menſe Pyanepſione, opus ſationis maximè feruere ait, & σπόριμον μῆνα vocat, Vergiliaſque eo menſe occide-

E re tradit. Idem alibi Aegyptio Athyr reſpondere facit, quo tempore Sol ſignum Scorpionis decurrit. Pyanepſion partem Octobris & Nouembris occupabat, vt & ſementis vtroque menſe celebrabatur. Ita proximè ſequebatur τὸν Βοηδρομιῶνα, qui Septembris & Octobris partem detinebat. Tradit Proclus ibidem antiquos Atticos temporius ſationem feciſſe, οἱ δὲ inquit, ἀρχαῖοι καὶ πρωϊαίτερον ἔσπειρον. ὡς δῆλον ἐκ τῶν Ἐλευσινίων πατρίων. argumento Eleuſiniorum myſteriorum vtitur, vt probet priſcos Atticos præſumpſiſſe ſementis tempora, & maturius ſerere ſolitos fuiſſe, quam tunc ſererent. Eleuſinia

Digitized by Google

ſacra, vt omnes ſciunt, Boëdromionis viceſima celebrabant Attici. Ea ſacra originem hanc volunt habuiſſe. Quum Ceres filiam quæritans in Eleuſinem Atticæ veniſſet, hoſpitioque accepta fuiſſet à Celeo, vt eum pro liberalitate atque humanitate ſua remuneraret, frugum ſerendarum rationem illi oſtendit, filiumque Triptolemum per orbem terrarum miſit alatis vectum draconibus, qui vſum frumentorum hominibus indicaret. Hinc Athenienſes gloriabantur, fruges apud ſe inuentas & primùm ſatas beneficio Cereris. In pago autem Eleuſinis inuentæ primo ſatæque. Pharnuchus: Ἐλευσὶν δὲ ὁ τόπος ὅπου πρῶτον ἐσπάρησαν. Inde *Eleuſinia ſacra* inſtituta. Clemens Alexandrinus: κατὰ δὲ Λυγκέα τῆς κόρης ἡ ἁρπαγὴ καὶ ἡ τῶν ἐν Ἐλευσῖνι τεμένους καθίδρυσις, Τριπτολέμου τε γεωργία. Ab illa frugum inuentione Cererem cognominatam Eleuſinam prodit etiam Pharnuchus. Virgilius:

——— *Eleuſinæ Cereris voluentia plauſtra.*

Ceterarum frugum præterquam fabarum Cererem inuentricem extitiſſe Pauſanias illis ait conſtare, qui ſacra Eleuſinia inuiſerunt, aut Orphica legerunt. ita enim ſcribit de Iaccho Cyamite cognomine: σαφὲς δὲ οὐδὲν ἔχω λέγειν, εἴτε πρῶτος κυάμους ἔσπειρεν οὗτος, εἴτε θεὰ ἐπεφήμισαν ἥρωα. ὅτι τῶν κυάμων οὐκ ἔστιν ἀνενεγκεῖν τὸ εὕρημα ἐς Δήμητρα τὴν εὕρεσιν. ὅστις δὲ ἤδη τελετὴν Ἐλευσῖνι εἶδεν, ἢ τὰ καλούμενα Ὀρφικὰ ἐπελέξατο, οἶδεν ὃ λέγω. eumdem vide & in Arcadicis. Agrum Eleuſinis qui Rharius vocabatur, à Cerere primum conſitum fuiſſe volunt. Idem Pauſanias: τὸ δὲ πεδίον τὸ Ῥάριον σπαρῆναι πρῶτον λέγουσι καὶ πρῶτον αὐξῆσαι καρπούς. Stephano Ῥάριον, πεδίον ἐν Ἐλευσῖνι. inde Ceres Ῥαριὰς vt Ἐλευσινία cognominata. Si propter fruges inuentas à Cerere, & Eleuſine primum ſeminatas, inſtituta ſunt Eleuſinia, ad id tempus inſtitutionem eorum referri par eſt, quod ſationi faciendæ erat opportunum. Idque etiam diſertè teſtatur Pharnuchus his verbis: καθὸ ... τὸν τοῦ σπόρου, χαρὰν τὴν ἑορτὴν αὐτῆς ἄγουσι. Ex eo igitur Proclus colligit veteres Athenienſes ſementem maturius olim factitaſſe, quod in ſationis tempus, ſollemnitas Eleuſinij ſacri incideret. Quo argumento etiam vinci poteſt Pyanepſionem proximum Boëdromioni fuiſſe. Athenienſes olim ſub Eleuſiniorum tempus ſemina terræ mandabant, Boëdromione ſcilicet menſe: poſtea ſerius cœperunt ſerere, reiecta in ſequentem menſem ſatione. Ergo menſis qui ſequebatur Boëdromionem, erat Pyanepſion. Non puto tamen diuerſa ſementis tempora obſeruata veteribus ac recétioribus Atticis. Quod ſi ſemel inſtituiſſent facere, id ſemper feciſſent, religione præſertim obſtricti eorum ſacrorum, quæ ſumma ſemper in veneratione habuerunt. Duo ſacra diuerſa Cerealia celebrarunt Attici diuerſis menſibus, ſed coniunctis, Ἐλευσίνια ac Θεσμοφόρια. Eleuſinia Boëdromione menſe agitabantur: Theſmophoria, ſequen-

A re Pyanepſione. Inde auctores veteres hæc duo myſteria paſſim confundunt, & quod de alteris dictum eſt, alteris attribuunt. Arnobius lib. v. aduerſus Gentes: *Vultis enim conſideremus myſteria & illa diuina quæ Theſmophoria nominantur à Græcis, quibus gente ab Attica ſancta illa peruigilia conſecrata ſunt, & pannychiſmi graues?* In ſequentibus explicat myſteriorum illorum originem & apparatum omnem, quæ omnia ad Eleuſiniorum religionem pertinent. Immo eadem ſacra *Eleuſinia* paulo poſt nominat: *non eſt iſta falſa ſuſpectio, nec delatione appetimini calumnioſa: Eleuſiniorum veſtrorum notas & origines pro-*
B *ducunt turpes & antiquarum elogia litterarum.* Hîc vocat *Eleuſinia* quæ in ſuperioribus *Theſmophoria* dixit. At Clemens vnde ſumpſit ad verbum quæcunque de myſterijs illis, habet, τὰ Ἐλευσίνια ἀπὸ τῶν Θεσμοφορίων diſtinxit. Baubo, Triptolemeus, Eubuleus, Eumolpus, Dyſaules, Caduceatores, Hierophantæ, Δᾳδοῦχοι, Præcones, & tota illa ſcena, quam ibi traducit, Eleuſiniorum ſunt. *Ipſa denique ſymbola quæ rogati ſacrorum in acceptionibus reſpondetis: ieiunaui atque ebibi Cyceonem, ex ciſta ſumpſi, & in calathum miſi: accepi rurſus, in ciſtulam tranſtuli.* Hæc Symbo-
C la fuere Eleuſiniorum. Clemens: τὸ σύνθημα Ἐλευσινίων μυστηρίων, ἐνήστευσα, ἔπιον τὸν κυκεῶνα. &c Quæ Arnobius ad Theſmophoria etiam transfert. Immo Theſmophoria eadem facit cum Eleuſinijs. Eleuſinæ Cereris initijs non Ceres ſola, ſed etiam Iacchus & Proſerpina, Liber & Libera colebantur, Cereris nempe liberi. Hinc in illis ſacris ſemper coniuncti leguntur, Δημήτηρ, καὶ Κόρη καὶ Ἴακχος. Quum Ceres in pagum Atticæ Eleuſinem venit, amiſſam filiam mœrens, & ſimul quærens, puerum Iacchum ſecum ducebat. Eidem triſtitia, labore & ſiti confe-
D ctæ Baubo anus Eleuſinij pagi indigena, potionem obtulit, quam Græci vocant cyceonem. Sed cum induci non poſſet ad bibendum, Baubo res illi ſuas, quibus fœminæ ſunt, ſubductis veſtibus oſtendere cœpit. Puer Iacchus qui cum matre Cerere ibidem erat, viſis pudendis Baubonis manum admouit, & blande ea ſuccutere ac contrectare auſpicatus eſt. Quæ res Cererem ad riſum compulit, ita vt cyceonem mœrore paulùlum inde remiſſo ebiberit. Hic eſt ſenſus Græcorum Orphei verſuum quos citat
E Clemens, in quibus exponendis & corrigendis fruſtrà hactenus omnis doctorum natio ſe torſit:

Ὣς εἰποῦσα πέπλους ἀνεσύρετο, δεῖξε τε πάντα
Σώματος οὐδὲ πρέποντα τύπον, παῖς δ' ἦεν Ἴακχος
Χειρί τε μιν ῥίπτασκε γελῶν Βαυβοῦς ὑπὸ κόλποις.
Τοῦ ἐπεὶ οὖν ἐσίδησε θεά, μείδησ' ἐνὶ θυμῷ,
Δέξατο δ' αἰόλον ἄγγος, ἐν ᾧ κυκεὼν ἐνέκειτο.

Sic legendi illi verſus, quos perperam ſollicitant docti dum eos ex Arnobio corrigere ſatagunt, qui mentem eorum non percepit. παῖς δ' ἦν Ἴακχος, puer nempe Cereris. Vnde *mammoſa Ceres ab Iaccho* Lucretio dicitur,

Digitized by Google

Quæ mammoſa tunc erat, quum lacte ſuo puerum Iacchum educaret. Forte & Iacchus ille, qui Baubus pudenda contrectauit, & quem lacte ſuo Ceres educauit, non ipſius Cereris puer fuerit, ſed indigena Attici ſoli heros, & Baubus filius. Ita certè quidam ex veteribus videntur exiſtimaſſe. Heſychius: Ἴακχος ἥρως, οὗ καὶ παῖς ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ ἄγαλμα. ἔνιοι δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Διόνυσον οὕτως ἔλεγον. idem alio loco: Κυαμίτης, ὁ Ἴακχος καλούμενος. ita corrigendum. Pauſanias in Atticis Κυαμίτην ab Iaccho diſtinguit his verbis: καὶ ἀναθήματα ἀγάλματα, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἴακχος πεποίηται. ᾠκοδόμηται δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ναὸς οὐ μέγας καλούμενος Κυαμίτου. Σαφὲς δὲ οὐδὲν ἔχω λέγειν, εἴτε πρῶτος κυάμους ἔσπειρεν οὗτος, εἴτε τινὰ ἐπεφήμισαν ἥρωα. Sed fortaſſe legendum, ᾠκοδόμηται δὲ οἱ κατὰ τὴν ὁδόν: vt ſit idem Κυαμίτης καὶ Ἴακχος, quemadmodum etiam vult Heſychius. Et fortaſſis Κυαμίτης dictus eſt Ἴακχος ille, non à fabæ ſatione quam inuenerit, ſed à muliebris membri contrectatione, cuius Orphica illa meminerunt. κύαμος Græcis pars illa qua ſecus muliebre cenſetur, ἀπὸ τοῦ κύειν. Sed & κύαμον, id eſt fabam pudendi fœminei formam referre aiunt. & hanc rationem allegant quidam, quare Pythagoras hoc genere leguminis abſtinuerit. Alij κυάμους viriles aiunt eſſe teſticulos. vide Agellium. Fabam nominari in ſacris Eleuſinijs non erat. Vide Pauſaniam. Refert Hyginus in Fabulis quum Ceres Proſerpinam filiam quæreret, veniſſe ad Eleuſinum regem, cui vxor Cothonea puerum Triptolemum pepererat, ſeque nutricem lactantem ſimulaſſe, & nutricem à regina receptam. alij aliter hæc narrant, & in nominibus variant. Alij ad Celeum veniſſe Cererem, alij ad Eleuſinum, alij ad Triptolemum dicunt. Quidam Ἰάμβην nominant non Βαυβώ, quæ Cererem ridiculis ſuis exhilarauerit. Sic fortaſſe & Ἴακχον quidam appellarunt, qui vel Triptolemus alijs, vel alius puer Regis Eleuſinij, quem Ceres lactauerit. Ita nonnulli matrem Iacchi Cererem eſſe voluerunt, quidam nutricem tantum. Certe *Ceres mammoſa ab Iaccho*, quæ mammis ſuis aluit Iacchum, atque inde mammoſa, veluti nutrix lactans. Vt vt ſit, παῖς δ' ἦν Ἴακχος in Orphicis aut de filio Cereris, aut de filio Baubonis exponendus. Arnobius vero ea ſic accepit, quaſi Orpheus τὸν τύπον ἀπρεπῆ σώματος quem Baubo reuelarat, παῖδα eſſe dixiſſet, à nitore ac læuitate puerilis vultus, quod ſcilicet eam partem deglabraſſet ac leuigaſſet, antequam Cereri oſtenderet:

—— δεῖξέ τε παιδὸς
Σώματος οὐδὲ πρέποντα τύπον, παῖς δ' ἦν.

Oſtendit illi obſcænam corporis formam, quæ puerili habitu fuit, tam glabra nempe quam pueri eſt vultus: Sic igitur vertit:

Obiecitque oculis formatas inguinibus res
Quas cana ſuccutiens Baubo manu, nam puerilis
Ollis vultus erat, plaudit, contrectat amice.

ita accepiſſe clare ipſe oſtendit, vbi proſa

A oratione id latius explicat: *partem illam corporis, per quam ſecus fœmineum & ſobolem prodere, & nomen ſolet acquirere generi, eam longiore ab incuria liberat, facit ſumere habitum puriorem, & in ſpeciem læuigari nondum duri atque hiſtriculi puſionis.* His verbis prorſus explicat illa Ὀρφικά:

Σώματος οὐδὲ πρέποντα τύπον, παῖς δ' ἦν.

Atque hæc obiter. Ab illo Cyceone quem hauſerat Ceres ſpectaculo illo mirifico exhilarata, cyceonem quoque ſumebant, qui ſacris illis initiabantur. Vnde de ſymbolis initiorum rogati reſpondebant. Hæc Eleu-

B ſinia initia etiam cum Theſmophorijs confundit Hyginus in Fabulis: *poſtquam domum redijt Celeus eum pro bene facto interfici iuſſit. Sed re cognita iuſſu Cereris Triptolemo regnum dedit, quem ex patris nomine Eleuſinum nominauit, fierique ſacrum inſtituit, quæ Theſmophoria Græcè dicuntur.* τὰ Ἐλευσίνια intelligit. Pharnuchus quoque de Cerere, vbi dicit ſollemne Cereris agitari ſementis tempore, de Theſmophorijs potius intellexiſſe videatur, & ea cum Eleuſinijs eadem facere. Nam Theſmophoria, περὶ τὸν τοῦ σπόρου καιρὸν agebantur, menſe nimirum Pyanepſione, quem σπορητὸν μῆνα

C vocat Plutarchus. Theſmophoria porro illa cum luctu ſolebant agitari. Vnde & Plutarchus σκυθρωποτάτην Θεσμοφορίων ἡμέραν vocat in vita Demoſthenis. Triſtiſſimum etiam fuiſſe feſtum illud Cereris quod tempore ſementis agebatur, indicat Pharnuchus his verbis: καὶ περὶ τὸν τοῦ σπόρου καιρὸν τὴν ἑορτὴν αὐτῆς ἄγουσι. περὶ δὲ τὸ ἔαρ τῇ Χλόῃ Δήμητρι θύουσι μετὰ παιδιᾶς καὶ χαρᾶς. Ergo ſementiuæ illæ Cereris feriæ, mœrore & luctu celebres erant. Atque hæc fuere Theſmophoria. Eleuſinæ tamen Cereris eam celebritatem dicatam innuit. Nihilominus lõge diuerſa Eleuſinia à Theſmophorijs. Omnia læta in Eleuſinijs, nihil

D triſte. Nam & myſtis Epoptiſque illorum initiorum vetitum fuit ad puteum illum ſedere, cui Ceres adſederat cum in pagum Eleuſinis venit, quia triſtis tunc erat. Clemens: τοῦτο τοῖς μυουμένοις ἀπαγορεύεται εἰσέτι νῦν, ἵνα μὴ δοκοῖεν οἱ τετελεσμένοι μιμεῖσθαι τὴν ὀδυρομένην. Non luctum Cereris ſignificabant, aut repræſentabant ea initia, ſed eam iam exhilaratam mœrore depoſito monſtrabant, quum facetijs Baubonis ad riſum incitata cyceonem potionem ſumpſit, quam prius recuſarat. Præterea ob fruges repertas ea inſtituta, quæ lætitiam hominibus & faciliorem

E victum attulerunt. at tota Θεσμοφορίων μυθολογία Proſerpinæ raptum depalabat, & ex eo raptu, Cereris mœrorem oſtendebat. Ideo nihil niſi triſte ac luctuoſum ea ſacra continebant. Clemens: βούλει καὶ τὰ Φερεφάττης ἀνθολόγια διηγήσωμαί σοι καὶ τὸν κάλαθον, καὶ τὴν ἁρπαγὴν τὴν ὑπὸ Ἀϊδωνέως καὶ τὸ χάσμα τῆς γῆς. & paulo poſt: ταύτην τὴν μυθολογίαν αἱ γυναῖκες ποικίλως κατὰ πόλιν ἑορτάζουσι, Θεσμοφόρια, ... τὴν Φερεφάττης ἐκτραγῳδοῦσαι ἁρπαγήν. Raptum igitur Proſerpinæ depompabant, & Cereris luctum ea ſacra. In vrbe præterea fie-

bant, κατ᾽ πόλιν. Eleuſinia, in Eleuſinis pago. Theſmophorica ſolæ mulieres celebrabant, iiſque initiabantur. vnde Θεσμοφοριάζουσαι Ariſtophanis. Eleuſiniorum initia viri ſoli accipiebant. In ijs quippe, Ἱεροφάνται, δᾳδοῦχοι, Σπονδοφόροι, κήρυκες. Romæ quoque Cereris ſacra per mulieres adminiſtrabantur. Hinc apud Poëtam:

Pauca adeo Cereris vittas contingere digna.

Cereris ſacerdotes in Theſmophorijs, à viris ſeparabantur, vel prorſus non habebant. Tertullianus: *Cereris ſacerdotes viuentibus etiam viris & conſentientibus amica ſeparatione viduantur*. De his mulieribus ſacerdotibus accipienda docuimus eiuſdem Tertulliani de Pallio verba hæc: *Cum ob cultum omnia candidatum, & ob notam vittæ, & priuilegium galeri Cereri initiantur*. De viris perperam exponebant vulgo: Valerius Maximus: *Cereri quoque, quam more Græco venerari inſtituerant, ſacerdotem à Velia, cum id oppidum ciuitatis nomen nondum accepiſſet Calcitanam peterent*. Theſmophoria intelligit, & more Græco, quæ per mulieres celebrarentur. Theſmophoria denique Cereris τῆς Θεσμοφόρου ſacra fuere. at Eleuſinia, τῆς Ἐλευσινίας. In aliquot vrbibus Græciæ præterquam Eleuſine, Cereris Eleuſinæ templa etiam erecta ſunt, & ſacra inſtituta. Apud Pheneatas Arcadiæ templum fuit Cereris, ἐπίκλησιν Ἐλευσινίας καὶ ἄγουσι τῇ θεῷ τελετήν, τὰ ἐν Ἐλευσῖνι δρώμενα, καὶ παρὰ σφίσι τὰ αὐτὰ φάσκοντες καθεστηκέναι. Pauſanias in Arcadicis. Romæ Eleuſinia nunquam recepta ſunt. Eleuſinia ſunt de quibus Cicero 1. de Natura Deorum: *Omitto Eleuſinem ſanctam illam & auguſtam. Vbi initiantur gentes orarum vltimæ*. Quæ perperam de Theſmophorijs viri docti interpretantur. Pollux: Δημήτρια, Ἐλευσίνια, Θεσμοφόρια. Poſtremo Eleuſinia Boëdromionis menſis vigeſima agebantur, Theſmophoria ſequentis menſis, hoc eſt Pyanepſionis decima ſexta, circa tempus ſementis. Proclus igitur qui ex Eleuſiniorum inſtitutione colligi putat Atticos olim feſtinatius ſerendi tempus obſeruaſſe, profecto fallitur, & Eleuſinia cum Theſmophorijs confundit, vel certè perperam credit inſtituta Eleuſinia ſementis tempore, quia in honorem Cereris propter fruges ab ea monſtratas feſtum illud celebrarunt Athenienſes. Theſmophoria quippe quæ ſequenti menſe celebrabantur, ſub ipſum ſementis tempus, hoc idem volebant. Nam inde & *Theſmophoron* dictam voluere quidam, quod inuentis frugibus, feritas inter homines ceſſauerit, & leges acceptæ ſint. Seruius: *Leges ipſa dicitur inueniſſe. Nam & ſacra ipſius Theſmophoria vocantur. Sed hoc ideo fingitur, quia ante inuentum frumentum à Cerere paſſim homines ſine lege vagabantur: quæ feritas interrupta eſt inuento vſu frumentorum, poſtquam ex agrorum diſcretione nata ſunt iura*. eadem habes apud Pharnuchum, qui etiam addit placere quibuſdam Cererem Θεσμοφόρον appellatam, à frugibus conditis, ἐκ ἱερῶν

A θεσμῶν ἀπολαβόντων εἰρῆσθαι τὸν καρπὸν ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀποτίθεσθαι καὶ θησαυρίζεσθαι. Theſmophoria raptum Proſerpinæ paratragœdiabant, quæ res allegorice vt aiunt, frumentum ſub terra conditum ſignificabat. Theſmophoria igitur tempore ſementis celebrata longè veriſimilius, quam Eleuſinia. Certe vtrumque ſacrum multa habuit communia. Ab eadem origine & cauſa vtrumque, eidemque numini inſtitutum, vtrumque etiam μυστικὸν καὶ ὀργιαστικόν. Nam & Θεσμοφόρια, μυστήρια Δήμητρος interpretantur. Tam Theſmophorijs quam Eleuſinijs Iacchus iunctim cum B Cerere & Libera colebatur, & inuocabatur, quod male aliqui negant. Vtriſque porro initijs porci immolabantur, quos μυστικοὺς vocabant. Latini *porci ſacres*. Clemens de Theſmophorijs: δι᾽ ἣν αἰτίαν ἐν τοῖς Θεσμοφορίοις μεγαρίζοντες χοίρους ἐκβάλλουσι. Legendum, καταβάλλουσι, id eſt immolant: vel certè ἐκβάλλουσι idem ſignificat. nugantur qui vertunt, *eijciunt*. Pharnuchus ὗς ἐγκύμονας Cereri mactari in Theſmophorijs ſcribit. Hæc ſola vt videtur inter vtrumque ſacrum differentia, quod *Eleuſinia* virorum initia fuere, *Theſmophoria* mulierum. Quæ Theſmophoria acci- C piebant mulieres, vt viri qui Eleuſinia, venere abſtinebant. Hinc Theano interrogata, ποσταία γυνὴ εἰς τὸ Θεσμοφόριον κάτεισιν, ἀπὸ μὲν τοῦ ἰδίου καὶ παραχρῆμα ἔφη, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀλλοτρίου, οὐδέποτε. Iunctis præterea menſibus celebrabantur, Eleuſinia Boëdromione, Theſmophoria Pyanepſione. Ridiculus Cercoëtius qui rationes omnes Scaligeri, quibus probat Pyanepſionem iunctum fuiſſe Boëdromioni, futiles pronunciat præter vnicam Harpocrationis auctoritatem. Atqui Scaliger id etiam probauit certiſſimo argumento, D ex cæleſti diſciplina ſumpto, coniunctione ſcilicet Lunæ cum ſpica Virginis, quam Timocharis apud Ptolemæum contigiſſe ſcribit anno Nabonaſſari CCCCLXVI. Pyanepſionis ſexta πληθούσης. Vide Scaligerum lib. 1. diuini operis, capite de menſibus Atticis. Ridiculus inquam Cercoetius putat vnius Grammatici teſtimonium certius eſſe ſiderum canone. Tzetzes & Anonymus antiquus de menſibus Atticis, ita hos menſes continuant. Μεταγειτνιών, Βοηδρομιών, Πυανεψιών, Μαιμακτηριών, Ποσειδεών. ita etiam continuantur apud Plutarchum in vita Demoſthenis. ſed ἀρρήκτως καὶ διαῤῥήδην etiam illud E eſt argumentum, quo ex Agatharchide antiquiſſimo ſcriptore vicimus tam neceſſarium eſſe, vt Poſideon ſequatur Mæmacterionem, quam neceſſario primam vigiliam ſequitur ſecunda. Sed hoc nihili facit, homo nihili. Quid igitur ipſe adfert contrà, vt Mæmacterion inter Boedromionem & Pyanepſionem ſit medius? Theſmophoria, inquit, Pyanepſione menſe fiebant. Eadem porro Theſmophoria in hiemem incidere teſtatur Ariſtophanes. Θεσμοφοριαζούσαις. Ergo χύ. Certe Pyanepſion poſt Boedromionem, & æquinoctium, quo menſe & Vergiliæ

Digitized by Google

giliæ occidebant & ſatio fiebat, & hiems incipiebat, & Theſmophoria celebrabantur. Sed alio nititur tanquam inuincibili argumento, quod à Gaza propoſitum eſt, ex his Ariſtotelis verbis de coïtu ceruorum: ἡ δὲ ὀχεία γίνεται μετ' ἀρκτοῦρον ἀεὶ τὸν Βοηδρομιῶνα καὶ Μαιμακτηριῶνα. Inde concludit Mæmacterionem poſt Arcturi exortum ſtatim incipere. *Fruſtra enim*, inquit, *ſubjiceret Mamacterionem Boëdromioni*. Plumbeum hoc telum. Arcturus oritur vndecim diebus ante æquinoctium, vt ait quodam loco Plinius. alibi pridie Idus Septembris oriri dicit. Aetius decimoquarto Septembris. quod idem eſt. Boëdromione vtique menſe oriebatur. Ὀχεία ceruorum, noſtri *Ruttum* vocant, per duos ferè menſes durat, vt venatores noſtrates teſtantur, & incipit fermè à feſto ſanctæ Crucis. Notauit itaque Ariſtoteles menſem quo incipit illa ὀχεία, & menſem circa quem deſinit. Poſt Arcturi exortum eam dicit incipere circa Boëdromionis menſis finem. Cum igitur per duorum menſium ſpatium ferueat, toto menſe Pyanepſione continuatur, & in Mæmacterionis etiam initium extenditur. Quare hæc mens eſt Ariſtotelis, ὀχείαν Ceruorum incipere menſe Boëdromione ac deſinere Mæmacterione, ac per totum Pyanepſionem, qui inter eos menſes medius eſt, durare. Nihil verius. Valeat itaque Caprimulgus Cercoëtius cum ſuis nugis. Sationem præcocem ac feſtinatam multis Proclo teſte, ab æquinoctio auſpicabantur, & ab ipſis Eleuſinijs myſterijs. Sollemnis ac legitima fuit Pyanepſione menſe. Quis putet tantum interfuiſſe temporis inter maturam ſationem, & ordinariam, vt Mæmacterion inter vtramque poſitus, nullius particeps fuerit? Circa Vergiliarum occaſum ſationem plerique omnes frequentabant, quem menſis Octobris vigeſimo multi Græci ſtatuunt, ijdemque Theſmophoria quæ περὶ τὸν καιρὸν τοῦ σπόρου agitabantur, Pyanepſionis decima ſexta celebrari ſcribunt. Hic eſt matutinus occaſus Vergiliarum, quem Seruius pro Heliaco ortu accepit apud poëtam, magno errore, ſed ex vulgari conſuetudine loquendi nato, qua κρύψιν & ἀφανισμὸν ſideris occaſum eſſe interpretabantur. Matutina oritur ſtella, quæ φανερὰ oritur. Quæ cum Sole oritur, ea occultatur in ortu ſuo. Vulgus *occaſum* hoc vocabat. Inde Seruius mane occidere Vergilias intellexit, quæ cum Sole orirentur. Sed Heliacum hunc ortum perperam indigetat, cum Heliacus occaſus potius eſſet vocandus, hoc eſt ἡλιακὸς ἀφανισμός. Reprehendit eos Theophraſtus, qui ἀφανισμοὺς αὐτὰς τὰς δύσεις ſumebant. Verba eius hæc ſunt ex libello de ſignis pluuiarum: εἰσὶ δὲ δύσεις διτταί. οἵ τε γὰρ ἀφανισμοί, δύσεις εἰσί. τοῦτο δὲ ἐστὶν ὅταν συνδύνῃ τῷ ἡλίῳ τὸ ἄστρον, καὶ ὅταν ἀνατέλλοντος δύνῃ. Quæ vulgo ſic vertunt: *eſt autem occaſus duplex. Nam cum non apparent ſidera dicuntur occidere: id quod fit quando vna cum Sole & ſideris occaſus ſequitur,*

A *& quando ſimul Sol exoritur, & ſidus occidit.* Nihil pote melius contra auctoris mentem. Sed Græca emendanda fuerant, quæ tu ſic lege: εἰσὶ δὲ δύσεις διτταί, οὔτε γὰρ ἀφανισμοὶ δύσεις εἰσί. τοῦτο δὲ ἐστὶ, &c. Duplicem occaſum ſiderum facit: quando occidunt nimirum cum Sole, & quando occidunt, Sole exoriente. Sic enim omnes Aſtronomi definierunt has διττὰς δύσεις. At ἀφανισμοὶ inquit, non ſunt δύσεις, quum tamen vulgus ſiderum abſconſus etiam occaſuum nomine vocet. Quæ ſtella occidit cum Sole, ſi ſolem habet nimis vicinum, B ἀφανισμὸν patitur, ſi longius remota eſt, φανερῶς occidit. Hoc vulgus ortum appellat, quæ eſt φαῦσις vel emerſio. Hæc ſatis ſuprà. Quid eſſet ἀκρόνυχος etiam ante expoſuimus. Nec enim aliter hanc vocem veteres poſuerunt, quam de crepuſculo, & prima noctis parte. At vetus auctor qui ἀκρονυχίαν nominat, tertium motum ſiderum, tam matutinos quam veſpertinos ortus & occaſus ea voce videtur comprehendere. Fortaſſe tamen de ſtellis tantum errantibus intellexit, quum motus ſtellarum diuiſit εἰς προποδισμοὺς, ἀνα- C ποδισμοὺς, & ἀκρονυχίας. Profectò προποδισμὸν vocat quum ſtellæ progreſſum faciunt, & recto curſu pergunt: ἀναποδισμὸν quum retro gradiuntur & repedant. Vitruuius *progredi* ac *regredi* dixit, προποδίζειν καὶ ἀναποδίζειν. lib. IX. cap. IV. *eadem ratione Solis impetus vehemens radijs trigoni forma porrectis, inſequentes ſtellas ad ſe perducit, & antecurrentes veluti refrenando retinendoque non patitur progredi, ſed ad ſe cogit regredi*. Seruius: *ſed quinque Planetæ & contra mundum feruntur, & cum mundo, quando retrogradi ſunt.* ὅταν ἀναποδίζωσι. Plinius hoc explicat lib. II. D cap. XV. & XVI. & eamdem rationem reddit τοῦ προποδισμοῦ & ἀναποδισμοῦ Planetarum cum Vitruuio: *percuſſa in qua diximus parte, & triangulo Solis radio inhibentur rectum agere curſum, & ignea vi leuantur in ſublime. Hoc non protinus intelligi poteſt viſu noſtro, ideoque exiſtimantur ſtare, vnde & nomen accepit ſtatio. Progreditur deinde einſdem radij violentia; & retroire cogit vapor repercuſſus.* hoc eſt ἀναποδίζειν. At rectum agunt curſum, quæ προποδίζουσι. Vt lunæ curſus, ſic etiam errantis, cuiuſque quattuor ætates conſti- E tuerunt, primam ab exortu matutino, ad primam ſtationem, quam & matutinam dixere. Secundam ætatem ab matutina ſtatione, vſque ad exortum veſpertinum, quem Græci vocant ἀκρόνυχον, cum in aduerſo, ac diametro Solis aſpectu ſtella exortum facit veſpertinum, Sole nimirum occidente. Tertia ætas earum ponitur ab exortu veſpertino ad ſtationem veſpertinam. Quarta denique ab ſtatione veſpertina, ad veſpertinum occaſum. Plinius cap. XV. *Exoriuntur vero matutino diſcedentes partibus nunquam amplius vndenis: poſtea radiorum eius contactu reguntur, & in triquetro à partibus cen-*

tum viginti ſtationes matutinas faciunt , quæ prima vocantur : mox in aduerſo à partibus centum octoginta exortus veſpertinos. Iterumque in centum viginti ab alio latere adpropinquantes , ſtationes veſpertinas , quas & ſecundas vocant, donec aſſecutus in partibus duodenis , occultet illas , qui veſpertini occaſus appellantur. Ita legendus ille locus. *Poſtea contactu eius reguntur*. Nec enim teguntur Sole ſtellæ , aut occultantur quæ diaſtemate trigoni adſpectus à Sole diſtant , hoc eſt partibus centum viginti , ſed reguntur dum inſequentes ad ſe perducit , & antecurrentes regredi cogit. Ita Plinius de tribus erraticis quæ ſupra Solis iter circinationes ſuas peragunt. De Veneris ac Mercurij ſtella res aliter ſe habebat. Quod cap. XVII. latè explicat , & ſic incipit: *primum igitur dicatur, cum ſint diuerſæ ſtellæ, cur Veneris ſtella , nunquam longius quadraginta quinque partibus , Mercurius viginti tribus à Sole abſcedant , ſæpe citra eas ad Solem reciprocent*. Hæc ſunt corruptiſſima. Quo enim illa ſpectant , *cum ſint diuerſæ ſtellæ* ? In optimo Rigaltiano ſcriptum eſt : *primum igitur dicatur , cum ſint vniuerſæ ſtellæ , nunquam longius*. Qui *Veneris ſtellam* heic deeſſe viderunt, eam ex ingenio addiderunt. at verba illa, *cum ſint vniuerſæ ſtellæ* , quia mendoſa vt reuera ſunt, putabant, ita correxerunt , *cum ſint diuerſæ ſtellæ*. Atqui ſub illis corruptis id latebat, quod de ſuo perperam addiderunt. Sic igitur corrigendum: *Primum igitur dicatur cur Veneris ſtella nunquam longius* XLV. *partibus, Mercurius viginti tribus à Sole abſcedant*. pro *Veneris ſtella* ſcriptum fuit, *Veneris Eſtella*. Vnde fecerunt, *vniuerſa ſtella* , deinde *vniuerſæ ſtellæ*. paulo poſt ijdem libri veteres legunt : *partibus* XXXVI. *Mercurius viginti*. Cleomedes Mercurium viginti tantum partibus , cum plurimùm à Sole abſcedere dicit , ſed Venerem quinquaginta : τοῦ δὲ ἡλίου Ἑρμῆς καὶ Ἀφροδίτη τοῦ διάστημα νι ἀφίστανται , ἀλλ᾽ ὁ μὲν στίλβων τὰς πλείστας μοίρας κʹ, ὁ δὲ φωσφόρος τὰς πλείστας νʹ. Sequitur : τρεῖς δ᾽ οἱ ἄλλοι πᾶν διάστημα ἀφίστανται αὐτοῦ παραπλησίως τῇ σελήνῃ. Stella à Sole κατὰ πᾶν διάστημα dicitur abſcedere , quæ interuallis ab eodem diſtat his omnibus , κατὰ τρίγωνον qui fit à centum viginti partibus : κατὰ τετράγωνον , à nonaginta partibus : κατὰ ἑξάγωνον , à ſexaginta : & κατὰ διάμετρον vel ἐξ ἐναντίας à centum ſexaginta. Cum igitur Veneris ſtella nunquam longius quinquaginta partibus , Mercurius viginti à Sole abſcedant , nullo ex ſupradictis aſpectibus ab Sole poſſunt affici , quorum minimus eſt , qui κατὰ ἑξάγωνον mittitur, & ſexaginta partibus diſtat. Luna vt tres Sole ſuperiores ſtellæ , κατὰ πᾶν διάστημα καὶ σχῆμα à Sole abſiſtit. Vt ad *lunares motus* Solini noſtri, tandem poſt longam periodum reuertamur , plures eſſe Lunæ motus nemo ignorat. Cleomedes ex Beroſo Chaldæo notat , vnum dici κατὰ μῆκος , quo mouetur cum mundo. Sol quoque κατὰ μῆκος, hunc eumdem facit motum. Alter eſt quo mouetur , κατὰ πλάτος, ἢ ὕψος, καὶ ταπείνωμα , vt & reliquæ erraticæ. Præter hos motus , peculiaris ille fuit , quem Chaldæi eodem Beroſo auctore ei attribuunt , qui eam circa centrum ſuum etiam moueri aiebant. Hæc erat κίνησις , καθ᾽ ἣν , στροφοειδῆ αὐτὴν ἀπελάμβανον , καὶ ἄλλοτε ἄλλα μέρη αὐτῆς στρέφουσαν πρὸς ἡμᾶς αὔξεσθαι καὶ μειοῦσθαι. Pilam quippe Lunam eſſe cenſebant , parte fulgidam , parte obſcuram , ἡμίπυρον. Eam igitur circa centrum ſuum verti neceſſe habere , vt faciem ſuam variet. Hinc augmenta eius & decrementa, ceteroſque σχηματισμοὺς alios atque alios ſubinde fieri. Ex hac Chaldæorum opinione eſt quod ſcripſit Apuleius libro de Deo Socratis: *ſiue illa proprio ſeu perpeti candore , vt Chaldæi arbitrantur , parte luminis compos , parte altera caſſa fulgoris , pro circumuerſione oris diſcoloris multiiuga pollens ſpeciem ſui variat.* vbi illud *pollens* non rectum cenſeo. Legerim itaque: *pollæ ſpeciem ſuæ variat.* σφαῖραν eſſe Lunam inter omnes conſtitit. *Pollam* veteres vocarunt , pilam. Hinc apud Feſtum: *Pollit , pila ludit.* Sic ſcriptum in antiquiſſimo Codice. Inde *pollio* ὁ παλλοσφαῖρος , ita enim exponunt noſtræ Gloſſæ veteres. & *polla* pro pila ex Græco Πάλλα , quod Aeoles Πόλλα. Heſychius: Πάλλα, σφαῖρα ἐκ ποικίλων νημάτων πεποιημένη. Inſignitè aptum huic opinioni Chaldæorum de lunæ φωτισμῷ, qui ἡμίπυρον σφαῖραν eſſe credebant. Lucretius :

> *Inde minutatim retro contorquet , & aufert*
> *Luciferam partem glomeraminis , atque pilaï*
> *Vt Babylonica Chaldæûm , doctrina fatetur.*

Sic multiiuga pólla pro circumuerſione oris diſcoloris , ſpeciem ſui variat. Ita enim legi poteſt. Hunc eius motum Græci aſtronomi non agnouerunt , τὸν περὶ τὸ αὐτῆς κέντρον. Græci ἑλικοειδῆ eam vocarunt , quia obliquo incedit curſu per latitudinem Zodiaci, modo ad Aquilonem aſcendens, modo ad Auſtrum deſcendens, ac mediam lineam per quam Sol vehitur, nunc acutis , nunc obtuſis angulis ſecans. Martiniani Capellæ locus egregius de his lunæ motibus ita legendus eſt: *Verum eadem Luna cum ſecans Solarem lineam in aquilonem ſcandit, vocatur* ὕψος ὑψούμενον: *Cum ab aquilone ad Solarem lineam redit , dicitur* ὕψος ταπεινούμενον : *Cum à Solari linea in auſtrum deſcendit ,* ταπείνωμα ταπεινούμενον : *cum deinde rediens ad Solem reſurgit ,* ταπείνωμα ὑψούμενον. Plinius *degredi* ea dicit quæ ab altitudine deſcendunt , pro quo multis locis *digredi* perperam editum eſt cap. XVII. lib. II. Nam aliud degredi , aliud *digredi*, emendandus etiam inſignis eiuſdem Martiani locus de Lunæ ſynodo cum Sole , qui vulgo corruptiſſimus eſt. Sic igitur lege : *Vnde ſi ab Aquilone rediens ad Solem , in latere proxima poſita , non obſiſtit ,* παράλλαξιν ἐν συνόδῳ *facere perhibetur : Quæ ſi à latere Septentrionis tranſcurrens coit , nec obſiſtit ,* παράλλαξιν ἐν βορείῳ συνόδῳ *facere memoratur : Si ab Au-*

Digitized by Google

ſtra veniens, nec obſiſtens lumen acceperit ; παραλλάξῃ ἐν συνόδῳ νοτίῳ feciſſe dicitur: ſi autem ad circulum Solarem veniens ab Auſtro obſtiterit Soli, διαβιβάζοντα σύνδεσμον feciſſe dicitur. Perperam editur παραλλαξομένην σύνοδον. propius veritati veteres Editiones παραλλάξασαν. Luna in coïtu eſt, quum eiuſdem ſigni partes eaſdem tenet, quas Sol obtinet. at παραλλάξῃ facere dicitur in Synodo, quum partem illam in qua Sol eſt tranſierit. Heſychius: παραλλάξ, ἀλλάξας, παρελθών. Παραλλάξας, παρελθών. Theon in Aratum : ἐπεὶ ἐν συνόδῳ, ἐν ᾗ ἐν τῷ αὐτῷ ζῳδίῳ τὰς αὐτὰς μοίρας ἔχει. ἐπειδὰν δὲ τὴν ἰσομοιρίαν παραλλάξῃ, τότε πάλιν φωτοφανής. His explicatis, de ſiderum ac Lunæ motibus, reſtat quærendū quos Lunares motus intellexerit Solinus, quum eos gloſſopetra lapide excitari dixit. Ita quidē loquutus eſt ipſe ſupra de Nili incrementis*: nonnulli affirmant, fontem eius qui Phiala vocatur, ſiderum motibus excitari, extractumque radijs candentibus cæleſti igne ſuſpendi, non tamen ſine certa legis diſciplina, hoc eſt lunis cæptantibus.* vbi vides fontem Nili iuxta Solinum *ſiderum motibus excitari,* qui à canis ortu, ſole tranſitum faciente in Leonem, & noua Luna creſcente iuxta Plinium intumeſcit. *lunares* igitur *motus* heîc pariter dixerit de varijs lunæ creſcentis ac decreſcentis σχηματισμοῖς. Sed quærēdum adhuc ſupereſt quo ſenſu Gloſſopetra lapis motus illos lunares excitare dicatur. Alio loco dixit Solem cum ingreditur Leonē ortus Sirios excitare: *poſtmodum triginta eius partibus euolutis, vbi ingreſſus Leonem ortus Sirios excitauerit, propulſo omni fluore, tantam vim amnis erumpere.* Quia Sole Leonem ingrediente exoritur Sirius, ideo dicit ortus Sirios excitari per introitum Solis in Leonē. Atqui Sol nihil confert quo citius exoriatur Sirius, ſed ita loqui placuit Solino. An & heîc ſimiliter loquutum eſſe putabimus? Sed verior fortaſſe illius loci lectio, quam ibi cōijciebamus: *vbi ingreſſum Leonem ortus Sirius excitauerit.* Nam Sirij ortus excitat & accendit calores Solis. Gloſſopetra cælo cadit deficiente luna. An ideo dixerit Gloſſopetram Lunares motus excitare, quæ per illum lunarem motum cælo decidit? Sed nihil ipſe lapis affert, quare citius luna deficiat. immo & contra eſt. nam defectus lunæ in cauſa eſt, vt ille lapis de cœlo in terras cadat. Sed Solinum cogitantibus nihil mirum videbitur, qui *deficientibus lunis* dixit, quod Plinius *luna deficiente.* per *deficientes lunas* non τὴν ἔκλειψιν σελήνης videtur intellexiſſe, quæ fit quum terra Lunæ à Sole obſtat, ſed de eo luminis lunaris defectu qui ſingulis menſibus accidit in coïtu Solis, quum ad idem ſcilicet ſignum æquis partibus luna Soli concurrit, & ſplendorē penitus amittit. Ideo dixit *deficientibus lunis,* quia in ſingulos menſes ſic deficit. Sic *Lunis creſcentibus, lunis nouis* paſſim apud auctores. Horatius:

Nouæque pergunt interire lunæ.

Quæ nouantur ſingulis menſibus. vt *deficientes,* quæ deficiunt. Idcirco & *lunares motus* hos appellauit, quos excitat Gloſſopetra, quæ deficientibus lunis cælo decidit. nam & exortus lunæ nouæ, & reliqua omnia eius σχήματα vſq;

A ad alterum exortum, lunares motus ſunt. Inter quos & μείωσις σελήνης numerari debet, quā *lunarum deficientium* nomine noſter intellexit Grammaticus. Si quis de lunæ defectu malit exponere, non pugnauero. nam & motibus lunaribus defectus hic eius adnumerari poteſt. Nunc alia via experiamur, ecquid poſſimus eruere veriorem aliquem, ſaltem minus Solinianæ mentis conceptum. Plinius ſcribit lib. II. cap. xcix. lunam exiſtimari ſpiritus ſidus. Sic enim apud eum eo loco legēdum: *quo vera coniectatio exiſtit haud fruſtra ſpiritus ſidus lunam exiſtimari. Hoc eſt, quod terras ſaturet, accendenſque corpora impleat, abſcedens inanit.* Minus

B rectum eſt quod vulgatur: *ſpiritum ſidus lunæ exiſtimari.* alij ex ſuis libris citant: *Spiritoſum ſidus lunam exiſtimari.* Ideo & æſtuū maris cauſam illi ſideri aſſignant. Ventos ex ea manare quoſdam etiam tradidiſſe conſtat ex luculento Plinij loco de ventorum origine quem vt ſcribi debet, ex veteribus libris heîc totū adſcribam: *illos ſtatos ac ſemper ſpirantes, quos non tractus aliquis, verum terra ſentiunt: qui non aura, non procella, ſed mares appellatione quoque ipſa venti ſunt: qui ſiue aſſiduo mundi incitu, & contrario ſiderum occurſu naſcuntur ; ſiue hic eſt ille genitabilis rerum naturæ ſpiritus, huc illucque tanquam in vtero aliquo*

C *vagus, ſiue diſperili errantium ſiderum ictu radiorumque multiformi iactu flagellatus aer, ſiue à ſuis ſideribus exeunt his propioribus, ſiue ab illis cælo affixis cadunt, palam eſt illos quoque legem habere naturæ non ignotam, etiamſi nondum percognitam.* Statos illos ac ſemper ſpirantes ventos qui & appellatione ipſa quoque mares ſunt, quibuſcunque de cauſis naſcuntur, palam eſt illos legem habere, quæ naturæ ignota non eſt, licet hominibus nondum ſit percognita. Sic enim legendum. nam male editur: *palam eſt illud legem naturæ habere non ignotam.* Multa aliâ emendauimus quæ ex comparatione deprehendes. In-

D ter propiora hæc ſidera, ex quibus exire ventos exiſtimarunt quidam, luna præcipua eſt, quam *nouiſſimum ſidus & terris familiariſſimum,* idem alibi Plinius appellat. Hæc eſt & *ſpiritū ſidus,* τὸ ἀνέμων ἢ τὸ πνευμάτων. nam & venti *ſpiritus* Latinis. Hinc ergo *lunares motus* hoc loco Solinus vocauit, quos Plinius *ventos.* venti quoque motus ſunt, eóſque ſic vocitat Apuleius in libro de mundo: *Horum motuum tam varia ſunt nomina, quam diuerſi eſſe videntur.* id eſt horū ventorum vel ſpirituum vt paulo ante vocauit, lunares hi motus quia è luna tanquā ſua

E cauſa exeunt ac manant. Plinius Gloſſopetræ hanc poteſtatem promitti ait, qua venti cōprimuntur. Solinus qua motus lunares excitantur, contrariæ iſtæ plane ſunt virtutes. Sed hoc in Solino nec nouum nec mirū qui de induſtria toties abit diuerſus à Plinio, & auctori ſuo cōtraria aſſerit. quod Gloſſopetrā inter lapides Perſidis recenſet, quo iure id faciat, neſcio, nec quo auctore, non ſane Plinio. Idem de Dionyſiade, de Chalazia, de pyrite dici queat. quos omnes lapides in Perſide naſci tradit, cum nihil Plinius de eorum patria prodiderit. Vnde igitur eam hauſit Solinus, qui cetera habet à Plinio? Ab inge-

nio, & fingendi libidine, vt auctores alios ſequutus videretur quàm Plinium.

Pag. 67. C. *Solis gemma percandida eſt.*] percandidam eſſe dicit ad ſpeciem fulgidi ſideris, & rutilos ex ſeſe iacere radios. Atqui ſol non eſt cādidus, nec ideo Solis gemma dicta, quod ſit candida, ſed *quod in orbem fulgentes ſpargat radios ad inſtar ſideris.* ita Plinius. Iſidorus ex eo: *Solis gemma candida eſt, traxitque nomen, quod ad Solis ſpeciem in orbem fulgentes ſpargit radios.* aliàs multæ aliæ gemmæ candidæ. Sed iuraſſe videtur noſter conceptis verbis nihil à Plinio ſe mutuaturū, cum omnia ſumeret, niſi immutatum. Mithrax vel mithridax Solis gemma dici queat, nam μίθρας Sol, ſed illa multicolor non candida, & contra ſolem varie refulget. *Aſteria* quoque hoc nomine poſſet gaudere, quæ & candida eſt, & contra Solem radios regerens, vnde & nomen Plinio teſte inuenit. *Proxima*, inquit, *candicantium eſt Aſteria principatum habens proprietate naturæ, quod incluſam lucem pupillæ modo quodam continet, ac transfundit cum inclinatione, velut intus ambulantem ex alio atque alio loco reddens, eademque contraria Soli regerens candicantes radios, vnde & nomen inuenit, difficilis ad cælandum.* Ergo & hæc gemma Solis proprie dicenda, ſi ἀστὴρ κατ' ἐξοχὴν pro ſole ſumatur, & *aſteria* quaſi ſideris hoc eſt Solis gēma. Sed ἀστὴρ de Sole nuſquam apud Græcos ſumitur, & à ſtella nomen inuenit aſteria non à Sole. & poſtrema illa verba apud Plinium in quibuſdam codicibus non habentur. Quæ ſi Plinij ſunt, vt etiam ea Iſidorus agnoſcit, ipſe errauit. *Aſterios* legunt ex veteri Codice, & Dionyſio, ſed falluntur. Nam index manuſcriptus libri Rigaltiani vetuſtiſſimi *aſteria* legit hoc modo: *Aſteria, Aſtrion, Aſtryotes, Aſtrolon.* Subintelligitur *gemma.* vt *Alectorius lapis, alectoria gemma.* ſic *aſterius* lapis, ὁ ἀστέριος, *Aſteria* gemma. Hoc vbique Plinius diligenter obſeruat. *Selenites* lapis ὁ Σεληνίτης: *Selenitis* gemma, ἡ Σεληνῖτις. Quod in libris eius paſſim corruptum eſt. De aſterio lapide vel gemma aſteria ſic canit Dionyſius:

Ἔνθα μελισσοβότοιο κατὰ σκοπιὰς Παλλήνης
Φύεται ἀστέριος καλὸς λίθος, οἷά τις ἀστὴρ
Μαρμαίρων, λυχνίς τε πυρὸς φλογὶ πάμπαν ὁμοίη.

Non dicit aſterium à Sole dici quod candicantes radios Soli regerat, ſed quod inſtar ſtellæ alicuius ſplendeat. Naſci eam prodit in montibus Pallenes. Hoc Plinius de *Aſtrio* ſcribit, non de Aſteria: *Similiter candida eſt quæ vocatur Aſtriō cryſtallo propinqua in India naſcens, & in Pallenes litteribus, intus à centro ceu ſtella lucet fulgore lunæ plenæ.* ita legendum, non *Aſtrios*, nam ita vetus liber cum Indice, *Aſteria, Aſtrion.* & dicta ἄστριον quaſi paruum ἄστρον vel paruus ἀστήρ. Nam Attici ἄστρα dicebant τοὺς ἀστέρας. Heſychius: Ἄστρα Ἀθηναῖοι τοὺς ἀστέρας. Hæc nominum vicinitas & ſimilitudo ἀστρίου & ἀστερίου fecit, vt alter pro altero ſumeretur. Sed hallucinatur vir impenſe doctus, qui ἀστέριον λίθον & λυχνίδα pro eodem lapide accipiendum docet apud Dionyſium, quaſi explicationis cauſa addiderit, λυχνίς τε πυρὸς φλογὶ πάμπαν ὁμοίη, indicans nimirum ἀστέριον eſſe λυχνίδα. quod ratio-

A ne caret. Diuerſi lapides aſterius & lychnites qui λυχνὶς Dionyſij. inter candicantes aſterius, ex ardentibus Lychnites. Clarè vtrumque lapidem diſtinxit Auienus in eo loco reddendo ad hunc modum:

----- *heic melliſluis Pallena ſub antris*
Lychnitis rutila, flammas alit, heic & Iaſpis
Fulua micat ſtellis, quantum conuexa per æthra
Ignea perpetuis ardeſcunt ſidera flammis.

vbi ἀστέριον λίθον de Iaſpide fulua & ſtellis ſparſa vel ſtellata accepit, quia apud Virgilium legit: ---- *olli ſtellatus Iaſpide fulua*
Enſis erat.

B de quo paulo poſt dicam. Priſcianus etiam Lychniten ab aſterio ſeparat his verbis, quibus Dionyſij verſus illos vertit:

Naſcitur heic ſcopulis Pallenæ gemma refulgens,
Aſterium perhibent: ſtellis certare, putatur.
Et flammæ ſimilis ſplendenti lumine Lychnis.

Sed nec minus Euſtachius Lychniten & aſterion in Notis ſuis ad eum locum diuerſos lapides facit: ἀστέριος καλὸς λίθος μαρμαίρων οἷά τις ἀστήρ, καὶ λυχνὶς πυρὸς φλογὶ πάμπαν ὁμοία, διὸ καὶ λυχνίτης ὁ λίθος λέγεται. οἱ δὲ καὶ σεληνίτην καλοῦσι τὸν τοιοῦτον λίθον, ἐπειδὴ συμπαθῶς φασὶν ἔχει πρὸς τὴν σελήνην. Falſum
C tamen eſt quod ille quaſi ex alio auctore obſeruat, *Lychniten* à quibuſdam appellari σεληνίτην. Video tamen quid auctores illos mouerit vt ita ſentirent. *Aſtrion* gemmam quidam σεληνίτην etiam videntur vocaſſe, quod fulgore luceat lunæ plenæ. inde & αὐξοσέληνον nonnulli vocarunt, non quod augeatur aut decreſcat cum illo ſidere, ſed quod inſtar plenæ lunæ luceat: nam αὐξισέληνος eſt plena luna, vt μειοσέληνος. Inter aſtrij porro genera, & vnum eſt lucernarum flammis ſimile, omnium peſſimum. Plinius de aſtrio: *quidam cauſam nominis reddunt, quod aſtris oppoſita fulgorem rapiat ac regerat: optimam in Carmania gigni nullique obnoxiam*
D *vitio: Cerauniam enim vocari quæ ſit deterior: peſſima vero lucernarum lumini ſimilis eſt.* quæ ex Aſtrij generibus, lucernarum lumini ſimilis eſt, λυχνὶς, vel λυχνίτης etiam dici poſſit, quam & cum Selenite eamdem facere potuere quidam, quia & aſtrion multi σεληνίτην dixere quod veluti plena luna luceat. Vt porro alij etiam τὸ ἀστέριον καὶ τὸ ἄστριον confundere de vna eademque gemma dixiſſe Dionyſium poſſemus interpretari, agendo vt in quibuſdam veteribus Codicibus repperi:

----- ἀστέριος καλὸς λίθος οἷά τις ἀστὴρ
E Μαρμαίρων λυχνοῦς τε φλογὸς πυρὶ πάμπαν ὁμοῖος.

vt λυχνίαν φλόγα dixerit poëticè lucernarem flammam, dicatque aſteriam gemmam ceu ſtellam lucere, & flammam euomere lucernę lumini ſimilem. Hîc eſſet aſtrion Plinij quod in littoribus Pallenes naſcitur, & lucernarum flammis ſimile eſt. Sed rectius videtur, vt de diuerſis gemmis exponamus. Lychnitis gemma ſic proprie dicta, ex rubentibus eſt & ignitis, nec quicquam habet commune cum aſtrio, quæ candida eſt, licet in eo genere reperiantur quædam, quæ lucernarum lumini ſimiles exiſtant. Quod ad nomen ἀστέριον pertinet non reſpondet tralaticia eius notio proprietati vel faciei, quam

Digitized by Google

vulgo veteres huic gemmæ tribuunt. Ἀστέριον Dionyſius dictum prodit, quod ἴδῃ ἀστὴρ μαρμαίρει. Plinius quod ad inſtar fulgidi ſideris id eſt Solis candidos ex ſe radios iaciat. Atqui ἀστέριον Græci vocant, non quod ſpeciem ſideris aut ſtellæ habet, ſed quod multis veluti ſtellis ſparſum eſt, quod & ἀστερωτὸν dicunt. Heſychius: ἀστερωτὸς, ποικίλος. In Phalangiorum genere, ἀστέριον dicitur εἶδός τι ποικίλον. In ardeolarum, ἀστερίας ſimiliter appellatur à plumarum varietate: inter piſces qui γαλεοὶ vocantur, vnum genus eſt, quod ἀστερίας vocatur. Ariſtoteli γαλεὸς ἀστερίας, & apud Athenæum. hic eſt quem ποικίλον alibi idem Ariſtoteles appellauit in generibus Galeorum enumerandis. Athenæus: Λεωνίδης δὲ οὕτως αὐτῶν φησι τὰ γένη, ἀκανθίαν, λεῖον, ποικίλον, σκύμνον, ἀλωπεκίας. vbi ποικίλον vocat, quem alibi ἀστερίαν. Stephanus in verſu quodam Philyllij comici γαλεὸν ἀστερίαν non de piſce ſed de Aſcalabote accipit. γαλεὸς δὲ inquir, ὁ ἀσκαλαβώτης. Φιλύλλιος Αὔγῃ ὁ πάππος ἦν μοι γαλεὸς ἀστερίας, Addit: ἴσως δὲ τι πεποικιλται ποίζων. Male legitur: ἴσως δὲ πεποίκιλται πυγίζων. Neſcio quis ille dicit auum ſibi fuiſſe γαλεὸν ἀστερίαν hoc eſt notis compunctum & ſtigmatiam flagriti ibam. Et ſeruus vt apparet iſta loquebatur apud Philyllium. Stephanus ibi γαλεὸν aſcalaboten interpretatur, qui ſtellatus eſt & notis variatus. Sic Salamandram *animal ſtellatum* Plinius dixit à ſtellis vel maculis. Inde & *ſtellio* Latinis, quod ad verbum ex Græco venit, ἀστερίας. Sic γαλεὸς ἀστερίας eſt ſtellio notis variatus. Ouidius de Aſcalabo:

—— varijs ſtellatus corpora guttis.

In Sicilia genus olim vatum fuit, qui *Galeotæ* & *Galei* dicebantur. Cicero in libro de Diuinatione *Galeotas* eos vocat, alij *Galeos*. Archippus in piſcibus:

Τί λέγεις σὺ μάντεις; εἰσὶ γὰρ θαλάσσιοι
Γαλεοὶ γε πάντων μάντεων σοφώτατοι.

Heſychius: γαλεοὶ μάντεις εἰσὶ κατὰ τὴν Σικελίαν. Sic ſtellio & γαλεὸς Græcis & γαλεώτης dictus. quarè γαλεὸς ἀστερίας in Philyllij verſu tam de ſtellione quàm de piſce poteſt exponi. nam vterque ἀστερίας & ποικίλος. Heſychius: ἀσκάλαβος γαλεός. Menander de lentiginoſo Eunucho dixerat:

—— οὗτος ἐστὶ γαλεώτης γέρων.

Quem locum Menandri quum Terentius vellet exprimere, ſic reddidit:

Hic eſt vetus, vietus, veternoſus, ſenex
Colore muſtellino.

Olim à veteribus Criticis eo nomine reprehenſus eſt quod γαλεώτην ἀπὸ τῆς γαλῆς acce piſſet, & ſic muſtelam pro ſtellione poſuiſſet. Et rectè ſanè reprehenderunt. Nec eos cum Donato ſequor qui Terentium ſcientē aſſerunt colore muſtelino dixiſſe coloratum veluti ſubliuido Nec enim ſana eſt ſimilitudo pili colorem ad faciem hominis transferre quæ pilis caret. Nam γαλεώτης γέρων Menandro dicitur Eunuchus rectè, qui faciem lentiginibus maculoſam habet, vt ſtellio cotium. Ab illis ſtellionis lentiginibus multi olim nomina aut cognomina indita habuere. *Colotes* pictor apud Plinium inde nominatus, & Κωλώτης Epicureus aduerſus quem extat Plutarchi liber. Κωλώτης Græcis, & γαλεώτης & ἀσκαλαβώτης idem. Turnebus ex recentioribus Criticis Terentium ita defendere & excuſare inſtitit, quaſi γαλεώτης non tantum ſtellionem Græcis ſignificet, ſed etiam muſtelam, & proinde rectè *ſenem muſtelino colore* verterit, τὸν γαλεώτην γέροντα. Hoc nihil eſt. nam certè conſtat apud Græcum Comicum γαλεώτην de ſtellione non de muſtela debere accipi, & pleroſq; Eunuchos lentiginoſos eſſe, vnde & γαλεώτης γέρων à lentiginibus faciei dictus ille Eunuchus Menandro. Præterea falſum eſt γαλεώτην, aut ἀσκαλαβώτην Græcis etiam muſtelam ſignificare, quamuis id Heſychius tradiderit. Sed nec id tradit Heſychius & verba eius male capit Turnebus. γαλεώτης, inquir, ὁ ἀσκαλαβώτης, καὶ ἰχθῦς, καὶ ζῶον χερσαῖον. piſcem ait ſignificare, & animal terreſtre. certè ſtellio animal eſt terreſtre, vt & lacerta, cui ſimilis eſt. at γαλεώτης etiam piſcem deſignat, hoc eſt γαλεόν. nam vt ſtellio etiam γαλεὸς & γαλεώτης appellatur, ita & piſcis γαλεὸς etiam γαλεώτης vocatur. Scribit idem Heſychius alibi: Κωλώτης ἀσκαλαβώτης, ἔλεγον δὲ αὐτὸν καὶ γαλεώτην. ἐσθίει δὲ αὐτὸς θηρίων ἀπαλῶν τε μυίας. Cenſeret heîc aliquis legendum eſſe καὶ τοὺς μύας & de muſtela domeſtica capiendum quæ & mures venatur. Sed de ſtellione intelligit qui & muſcas & araneos venatur. Quod vero idem Turnebus contendit verſum Ariſtophanis de muſtella vel fele interpretandum non de ſtellione, toto cælo errat. Verſus hic eſt ex Nubibus:

Ἥσθην γαλεώτῃ καταχέσαντι Σωκράτους.

Nam quem hic γαλεώτην tribus aut quattuor verſibus ante vocauit ἀσκαλαβώτην:

Πρώην δέ γε γνώμην μεγάλην ἀφῃρέθη
Ὑπ' ἀσκαλαβώτου.

Demus Græcos γαλεώτην etiam appellitaſſe τὴν γαλῆν hoc eſt muſtelam, certè ἀσκαλαβώτην de ſtellione tantum dixere. Nec mirum videri debet, ſi γαλεώτης hoc eſt ſtellio Socratem coinquinauit ſtercore deiecto ἀπὸ τῆς ὀροφῆς, à tecto domus ſiue camera. ibi enim vt plurimum apud Græcos cubilia ſua habet ſtellio. Plinius de ſtellione: *obſeruant cubile eius æſtatibus, eſt autem in locis oſtiorum feneſtrarumque, aut cameris ſepulcriſue.* Aſcalaboten porro galeotenque Græcorum diuerſum eſſe ab ſtellione Latino idem affirmat lib. xxix. cap. v. his verbis: *hunc Græci Coloten vocant, & aſcalaboten, & galeoten. In Italia non naſcitur. Eſt enim hic plenus lentigine ſtridoris acerbi, & veſcitur, quæ omnia à noſtris ſtellionibus aliena ſunt.* Hunc aſcalaboten Græcorum *ſtellionem transmarinum* appellauit, vt ab Italico diſtingueret. Sed mirum quod ait etiam lentigines eſſe alienas ab Italico, quæ in Græco ſunt ſtellione. Vnde igitur *ſtellio* Latinus niſi à guttis & maculis quibus pictus ſtellatuſque eſt? Ouidius:

—— aptumque colori
Nomen habet varijs ſtellatus corpora guttis.

Is eſt ſtellio. Sed de Græco loquitur. nam fabula illa Græca eſt. Græci aſcalaboten ſuum ἀστερίαν vel ἀστερίωνα dixere, à maculis quibus ſtellatus eſt. Inde & Latini *ſtellionem*, qui & ſuum ſic vocauerunt à ſimilitudine illius ſtellati, quamuis hic maculis à lentigine careret. *Et veſcitur quæ omnia à noſtris ſtellionibus aliena ſunt.* In libro veteri legitur: *& veſcitur omnia, quæ à noſtris ſtellionibus aliena ſunt.* Quæ lectio verior videtur. De ſtellione alibi ſcribit Chamæleonum naturam quodammodo *habere, rore tantum viuentes, præterque araneis*. quod de ſtellione Italico accipiendum eſt. præter rorem quo victitat, etiam araneos veſcitur. at Græcus aſcalabotes omnia veſcitur. Sic Solino *carnes veſci*: ne quis de loquutione miretur. Nec mirum porro ſi aſcalabotes qui omnia veſcitur, ſtercore ſuo Socratem conſpurcat apud Ariſtophanem. Præterea innocui Græci aſcalabotæ, Latinorum ſtellionum morſus venenatus, vt Ariſtoteles tradit. Inde & ſtellionem Verrius dictum putabat quod virus ſtillet. Sane ex Plinio conſtat ſtelliones in Italia varium tergus non habere. Atque hæc obiter. Aſteria igitur gemma ex nominis proprietate, eam potius ſignificaret quæ varijs guttis ſtellata eſt, quæ inſtar ſtellæ luceat, vt ἀστέριον φαλάγγιον, ἀστερίας ἱέραξ, ἀστερίας ἀσκαλαβώτης, & ἀστερίας γαλεός. Multæ autem gemmæ aureis guttis ſtellatæ. Plinius de Ponticis: *Ponticarum plura ſunt genera: eſt ſtellata nunc candidis, nunc aureis guttis.* Hæc etiam ἀστέριος dici poſſet. Ita & de alijs quamplurimis. *Acopis nitro ſimilis eſt, aureis guttis ſtellata.* Quæ vero gemmarum aut lapidum ad ſpeciem ſideris aut ſtellæ relucent, eæ non nomine paragogico *aſteria*, ſed ſimplici ac recto ἀστὴρ aut ἄστρα dicuntur. vt ἄστριον lapis inſtar plenæ lunæ refulgens, paruum aſtrum. *Aſter Samius*, genus terræ candidiſſimæ. ita & in floribus: ἀστὴρ Ἀττικὸς dictus quod habeat φύλλα ἀστέρι ὅμοια. Profecto ἀστέριον λίθον apud Dionyſium Auienus non ſtellæ, ſimiliter reſplendentem, ſed *ſtellatum* interpretatus eſt. Atque ita ratio nominis planè poſtulat.

> —— *heîc & Iaſpis*
> *Fulua micat ſtellis.*

Sic ἀστέριον λίθον accepit, multis ſtellis micantem. Ita & Sandaſtrum gemmam Plinius memorat, ſtellarum Hyadum numero ac diſpoſitione ſtellatam, quæ intus habebat aureas guttas ſtellantes in tralucido. Sed cur ἀστέριον λίθον hoc eſt ſtellatam gemmam de Iaſpide potiſſimum expoſuit? nec enim inter Iaſpidum ſpecies vlla eſt ſtellata, aut guttis ſtellantibus aſperſa: Ex Virgilio id ſumpſit, qui de enſe Aeneæ ſcribit:

> —— *olli ſtellatus Iaſpide fulua*
> *Enſis erat.*

Hinc Auienus exiſtimauit Iaſpidem fuluam ſtellatam eſſe, ac multis ſtellis micare, quia in vagina enſis poſita ſtellatam eam redderet, ac proinde ἀστέριον λίθον hoc eſt *ſtellatum lapidem* de Iaſpide fulua reddidit. Quod multis modis eſt ridiculum. ita nimirum videtur verſum Virgilij intellexiſſe, quaſi de vnica tantum Iaſpide inſignitum capulum aut vaginam enſis Aeneæ diceret. Si vnica Iaſpis ſtellatum aliquid efficit, oportet eam multis ſtellis & ſtellantibus guttis aſperſam eſſe. Atqui pluribus Iaſpidibus enſem illum interſtinctum fuiſſe accipi par eſt, non vna tantum Iaſpide. Iuuenalis:

> —— *à digitis gemmas ad pocula transfert*
> *Vvalegon, quas in vaginæ fronte ſolebat*
> *Ponere, zelotypo iuuenis prælatus Iarba.*

Singulæ gemmæ totidem ſtellæ ſunt, quia inſtar ſtellarum ſplendent. hinc *ſtellantes gemmas* dixit Ouidius, eaſdem & ignes. Manilius:

> *Gemmarumque illi radiantes lucibus ignes.*

Vnde & *igniculare pocula gemmis* Solino infrà de poculis gemmatis. ita & gemmatum Iaſpidibus enſis capulum, *Iaſpide ſtellatum* Virgilius dixit, in quo Iaſpides plures velut ſtellæ fulgebant. igitur *ſtellatus Iaſpide enſis* pro Iaſpidibus. Sic Iuuenalis:

> —— *& inæquales beryllo*
> *Virro tenet Phialas.*

Sic legendum, non *beryllos*. intelligit beryllis aſperas & gemmatas. vt *Iaſpidibus ſtellatus enſis* Virgilio, ita *calceoli gemmarum ſtellati coloribus* Gaio Memmio de triumpho Luculli, apud Seruium. Non vnæ gemmæ, ſed plures in capulis & vaginis enſium includebantur. Tertullianus de habitu feminarum: *Gemmarum quoque nobilitatem vidimus Romæ de faſtidio Parthorum gentilium ſuorum coram matronis erubeſcentum, niſi quod nec ad oſtentationem ferè habentur. Latent in circulis ſmaragdi, & cylindros vaginæ ſuæ ſolus gladius ſub ſinu nouit, & in peronibus vniones emergere de luto cupiunt. Nihil denique tam gemmatum habent, quam quod gemmatum eſſe non debet.* Ita legendus ille locus ex vetuſtiſſimo libro qui Agobardi fuit, vt ibi adſtruam. Aliud porro *ſtellari*, aliud *ſtellare*, quæ perperam confundit ad Symmachum vir optimus atque eruditiſſimus. *Stellare* dicuntur quæ ad inſtar ſtellæ fulgent ac radiant. *Stellari* quæ punctis aut guttis lucentibus veluti ſtellis variantur. Symmachus: *verborum ſtellatur auro*. Sic *aureis guttis ſtellata gemma*, & alia quæ ſuprà notauimus. Male autem fecit Auienus qui ex perperam intellecto poëtæ verſu Iaſpidem ſtellatam ſtelliſque micantem finxit. Etiam ſi aliqua eſſet Iaſpis hoc modo ſtellata, non tamen inde ſequeretur ἀστέριον λίθον Dionyſij eſſe Iaſpidem, quum tam multæ aliæ gemmæ reperiantur ſtellatæ & ἀστέριοι. Adde quod *aſteria* gemma, vt eam veteres deſcribunt, nullas habet ſtellas, licet nomen eius hanc ſignificationem habere videatur. Sed verum eſt, quod heîc aſſeram. Lapidis huius nomen non eſt ἀστέριος adiectiuum, ſed τὸ ἀστέριον ὑποκοριστικὸν, quod paruum ἀστέρα ſignificat. Sic florem ἀστέρα auctor vetus Synonymorum

& ἀστεῖκον & ἀστίον vocatum eſſe dicit, quod idem eſt. Hinc recentiores Græculi qui omnia ferè nomina diminutionibus enunciant, ϛίον dicunt pro ἀστίον hoc eſt ſtellam. Hinc ἀστίον lapis à fulgore ſtellæ, vt ἀστριον. Hinc ἀστίον & ἀστριον quidam ex veteribus confuderunt. pro ἀστίον dictus quibuſdam & poëtis præcipuè ἀστίος λίθος, vt multa adiectiua formant ex ſubſtantiuis, abſque vlla παραγωγῇ. Alias ἀστίος adiectiuum ab ἀστήρ, ſtellis compunctum & variatum ſignificat, vt & ἀστεῖος, & ἀστερωπὸς, & ἀστερόεις. *Aſteriten* hunc lapidem vocat Iſidorus. quod rectum etiam nomen eſt, à ſimilitudine ſtellæ, vt *lychnites*, *myrmecites*, *meconites*, & ſimilia τῶν λίθων. Sequuntur apud Plinium duo nomina lapidum ab aſtris deductorum, *aſtroites*, & *aſtrobolon*. quos libri non editi ſed ſcripti *aſtrioten* & *aſtolon* nominant. Ita quoque eſt in Indice libri primi: *aſtryotes*, *aſtolon*. In libro alio vetere ſcribitur, *aſtrionen*. & ſuprà correctum, *aſtrionem*. Inde eſt quod alij ex ſuis citant *aſterionem*. eſſet ἀστεῖον vt ἀστεῖας, multis ſtellis vel punctis ſtellantibus micans. nam inde vox *ſtellio*. Ἀστεῖον, Æoles geminantes ῥῥ dicebant ἀστίῤῥιον, deinde ϛίῤῥιον, vt σκάλαβος pro ἀσκάλαβος: σπάλαξ, pro ἀσπάλαξ: σπάραγος pro ἀσπάραγος. σπαλίων pro ἀσπαλίων. ſic ϛίῤῥιον Latinè *ſtellio*, vt λείριον, *lilium*. Sed ex vetuſtiſſimi libri Indice magis probo legi *aſtrioten*. ἀστρεία ab ἄστρον, ſideratio vel ſtellatio, vnde ἀστριώτης lapis, cui multas virtutes in magicis rebus attribuebat Zoroaſtres. Plinij de ea gemma locus ſic conſtituendus: *celebrant & aſtrioten. miraſque laudes eius à magicis artibus Zoroaſtren cecinisse, qui circa eas diligentes ſunt produnt.* qui circa magicas artes diligentes ſunt. De aſtolo non ita procliue eſt ſtatuere vnde nomen acceperit: *aſtolon Sudines dicit oculis piſcium ſimilem eſſe, & radiare candido in ſole.* editum eſt vulgo, *vt ſolem*. Sed libri ſcribunt, *in ſolem*. rectum eſt, *in ſole*. vtrum à forma oculis piſcium ſimilem eſſe dicit, an à candore? Hoc potius. Sic candidiſſimam margaritam ſimilem oculis piſcium eſſe tradit Androſthenes apud Athenæum de margaritis: καὶ ἔστιν ὁ μὲν χρυσοειδὴς σφόδρα, ὥστε μὴ ῥᾳδίως διαγνῶναι, ὅταν παραθῇ πρὸς τὸ χρυσίον, ὁ δὲ ἀργυροειδὴς, ὁ δὲ τελέως λευκὸς ὅμοιος τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν ἰχθύων. An hoc dicit quæ ad plenum cãdida eſt inſtar habere oculi piſcis, ſcilicet ſimiliter rotundam eſſe? Sed illud verius. puto ſcribendum *aſtrolon* pro *aſtolon*. idque pro *aſtrulon*. ab ἄστρον ἀστρύλλιον, paruum ſidus. vt ἄστυ ἀστύλλιον. ab aſtris deductum eſſe hoc vocabulum patet ex aliis quæ ibi iunctim memorauit, indidem deriuatis.

Pag. 67. C. *Veneris crinis nitet nigro*] ita editio Delriana cum aliis pleriſque. In libris reperitur, *Veneris crines*, ἀφροδίτης πλόκαμοι. nec enim crinis, ſed crinium ſimilitudinem oſtentat hic lapis. In Indice Pliniano ſcribitur, *Veneris crines*. Habet tamen in titulo huius capitis Solinus: *de gloſſopetra, gemma ſolis, crine Veneris*. & in altero indice: *lapis, Veneris crinis*. Sic *Berenicis crinis*, ὁ Βερενίκης πλόκαμος. Plinius lib. II. cap. LXX. *nec Canopum Italia, & quem vocant Berenicis crinem.* vbi tamen etiam in libris: *Berenicis crines*. Verius tamen *Veneris crinis*. Plinius: *Veneris crinis, nigerrimi nitoris continet in ſe ſpeciem rufi crinis*. Ita vetus liber. & rectè. Malè excuditur: *Veneris crines, nigerrimi nitoris continet in ſpeciem rufi crinis*. Ipſa gemma quæ dicitur *Veneris crinis*, nigerrima eſt, & ſpeciem oſtentat rufi crinis. vnde & ſic appellata eſt. At Solinum ſcripſiſſe *Veneris crines*, & gemmam eam ſic appellaſſe palam eſt ex eo quod ſubijcit, *nitet nigro, oſtentans ruforum crinium ſimilitudinem.* Latini *crinem* vocant non τρίχα ſimpliciter, aut capillum vel pilum vnum, ſed comam plexam & in plures veluti funiculos diuiſam. *Trecias* vocamus vulgo. Græci σειράς. Naumachius: Μηδὲ κόμην ϛρέμμα πλοχμίσιν πλέκε σειράς. Hinc *crines* in fluminibus appellant, diuerticula fluminum & ramos quibus ab vno alueo ſeſe diuidunt, & pluribus bracchiis in mare euoluuntur. Quod & ſuprà indicauimus. *Senis crinibus ornatas* olim matronas apud Feſtum legere eſt, quod ſignificat ſenis comarum ordinibus in funem vel ſertam nexis. atque is vetuſtiſſimus ornatus fuit. Abbreuiator Feſti Paulus: *crines à diſcretione dicti, quam Græcè διάκρισιν appellant, nam ijdem eos crinidas vocant.* quod ad *crinidas* attinet, nugatur. Patet ex hoc loco Feſtum ſiue Verrium *crines* expoſuiſſe, τὰς διακεκριμένας τρίχας ac diuiſam in plures σειρὰς comam. Græci διάκρισιν propriè vocant genus ornatus quo capillus in duas partes æqualiter diſcriminatus, duas ſertas facit. inter ἐπιδέσμους capitis apud Chirurgos veteres, vnus etiam vocatur διάκρισις ab illo capitis ornamento muliebri. Eo ἐπιδέσμῳ ἰατρικῷ frons faſcia ligatur, & altera caput medium diuidit ac diſcernit. alius ἐπίδεσμος ἰατρικὸς apud Soranum vocatur Θαΐς, quod eo genere Thaïs caput ornaret. Eſt & qui σκάφιον dicitur, eſt qui πῖλον, eſt qui ἱέραξ. ad eam formam planè factus qua hodie accipitres caput redimitum habent apud noſtros accipitrarios. de quibus alibi. διάκρισιν Latini *diſcrimen* dixere. Ouidius:

Longa probat facies capitis diſcrimina puri.

cum ſine vllo alio ornatu coma ſimpliciter in duas partes per caput medium faſcia diuiditur. Lucillius:

Exploœcamo digiti diſcerniculumque capillo.

Nonius interpretatur *acum qua capillos mulierum ante frontem diuidit*. aliis dicitur *diſcriminalis acus*. ornatus ipſe quo capilli ſic diuiduntur ante frontem, *diſcrimen* dictum, vt Græcis διάκρισις, & διάκριμα. Ita capiendum in Gloſſario, vbi *arſinum*, διάκριμα exponit. Feſtus *arſineum* interpretatur *ornamentum capitis muliebris*. omnes quidem mulieres crinem à fronte diuidebant diſcriminali acu, etiam illæ quæ operoſius ornabantur. Et hoc diſcrimine mulieres à virgi-

Rrr iiij

nibus diſtinguebantur. nam virgines cirratæ, mulieres cum crinibus erant, iiſque à fronte diuiſis. Tertullianus de Virginibus velandis: *ſimulque ſe mulieres intellexerunt, vertunt capillum, & acu laſciuiore comam ſibi inſerunt, crinibus à fronte diuiſis, apertam profeſſæ mulieritatem.* Ita omnino legendum, non *inſerunt.* ἐνείρουσι τὴν κόμην τῇ βελόνῃ. *At inſerre ſibi comam acu* nihil eſt. inſerebant acu comam, hoc eſt acum comæ inſerebant vt eam diuiderent. Sic *inſertas feneſtras* dixit poëta quibus luna inſerebat ſuum lumen. De virginibus loquitur quæ ſtatim atque ætatem attigerant, vt mulieres fieri poſſent, muliebrem etiam ornatum capitis affectabant, acu inſerta capillum diuidentes. Nam virgines, & cirratæ erant, & crinem in vertice concumulatum & colligatum gerebant, abſque vlla διακρίσει. Idem libro eodem: *vtique hic maxime virgini inſigne eſt quarum & ornatus ipſe propriè ſic eſt vt cumulata in verticem ipſam capitis arcem ambitu crinium contegat.* Hoc idem & in pueris cirratis. & hæc concumulatio comæ *corymbus* & *botrys* dicebatur. Heſychius: κρώβυλος ὁ μαλλὸς τῶν παίδων, ἢ ὁ κόρυμβος τῆς ἐμπλοκῆς ἢ ἔστιν ἀνατεταμένη ἀπὸ μέσου τοῦ μετώπου ἐπὶ τὴν κορυφήν. At mulieres quæ capillum à fronte diuidebant acu diſcriminali inſecta, caput nihiloſecius variis ornandi generibus comebant. Ornatus ille vero qui διάκρισις Græcè propriè dicitur, ſimpliciſſimus erat, capillis in duas partes per medium caput tænia diuiſis, qui longas facies maximè decere credebatur. Ideo *capitis diſcrimina puri* dixit Ouidius, vt purum caput ſic ſimpliciter diſcriminatum ab alio mulierum ornatu moroſiore diſtingueret, qui etiam diſcrimen acus admittit. Etenim vt ex illo Tertulliani loco conſtat, mulieres omnes crines à fronte diuiſos geſtabant, nec omnes tamen diſcrimen illud puri capitis affectabant. Poſſumus tamen & *diſcrimina puri capitis* de capillo accipere tantum pexo ac dentibus pectinis diſcriminato. πεκτὴν & ἐκτενισμένην τρίχα Græci dicunt, quæ alium non admiſit ornatum præter pectinis diſcriminationem, non calamiſtris intorta, non in cumulum nodata, non ſpiris conuoluta, nec ſtructuris ædificata, quæ omnia comendi crinis genera, longiorem videri faciem faciunt, ideo longam non decent. Sic *terram diſcrimine pectitam* dixit Columella in Horto, quæ raſtri dentibus quaſi pectine polita eſt ac diſcriminata:

Verum vbi iam puro diſcrimine pectita tellus
Depoſito ſquallore nitens ſua ſemina poſcit.

Pollux in deſcribendo habitu comicarum perſonarum, διάκρισιν καταψηφίων τριχῶν, ornatum vocat capillorum, qui pexi ſunt ac diuiſi, non autem torti vel calamiſtrati, nec in verticem concumulati. ἡ δὲ κόρη διάκρισιν ἔχει παραψηφίων τῶν τριχῶν: *diſcrimen habet puri capitis, & premulſorum crinium.* & alio loco de virgine quæ in Tragœdia propter luctum tonſa eſt: ἡ δὲ κούριμος παρθένος ἀντὶ ὄγκου ἔχει

A τριχῶν καταψηφίων διάκρισιν. comæ καταψηφίδες ſunt quæ opponuntur πλοκαμίσιν, καὶ οὐλοθρίξιν. *premulſos*, & *remulſos capillos* vocat Apuleius. idem Pollux de comicis perſonis muliebribus λευκὴν κόρην comis περιψηφίσιν ornatam fuiſſe ſcribit. ἡ δὲ οὔλη, inquit τῇ τριχώσει παραλλάττει, capillitio differt. Ergo οὐλόθριξ, & καταψηφίδη differunt. at quæ dicebatur κόρη non commulſos tantum crines habuit, vt ἡ λευκή, ſed διάκρισιν καταψηφίων τριχῶν. Haud ſcio an illa διάκρισις tænia vel vinculo explicata fuerit, crine ſcilicet bifariam diuiſo & ligato. vt in eo ἐπιδέσμῳ iaB κινῷ, qui dicebatur διάκρισις. id videtur etiam his verbis innuere Pollux. ἡ σφενδόνη περὶ τὸ βρέγμα δέδεται τὰς τρίχας. ἡ δὲ ἑτέρα σφενδόνη διαχωρίζεται μόνῳ τῷ ἀδιακρίτῳ τῆς κόμης. Ergo illa σφενδόνη quæ circa ſinciput religatam habuit comam, eam etiam diuiſam, καὶ διακεκριμένην habuerit oportet, quo ab altera σφενδόνῃ diſcerneretur. Sic non vno genere fit capilli διάκρισις, vitta, acu, pectine. Nam & diſcriminare capillum pro pectere. Gloſſæ, *diſcrimen*, ἀνακτένισμα exponunt. ergo *diſcriminare capillum* eſt ἀνακτενίζειν. *pexum* & *flexum* capillum veteres paſſim differre faciunt.

C *pexus* eſt pectine diſcriminatus: *flexus*, calamiſtro tortus. Iſidorus *diſcriminale* diſtinguit ab *acu.* & *diſcriminalia* quidem *capitis mulierum ex eo vocata eſſe tradit, quod caput auro diſcernant. nam diſcriminare diuidere dicitur.* Hæc fuerit acus diſcriminalis aurea. At *acus* eſſe dicit, *quibus in fœminis ornandorum crinium compago retinetur, ne laxius fluant, & ſparſos diſſipent capillos.* Fortean hæc crinalis acus vel comptoria, quæ etiam ex auro. *Acum auream* in lemmate vocat Martialis, cui ſubijcit hoc diſtichon:

Tenuia ne madidi violent bombycina crines,
D *Figat acus ſparſas, ſuſtineatque comas.*

Iſta acu omnes annuli comarum in capite iam ornato fixi continebantur, ne fluerent laxius. Idem Martialis:

Vnus de toto peccauerat orbe comarum
Annulus, inſerta non bene fixus acu.

In hoc verſu *annulus* non ſignificat τὸν ἕλικα criſpati capilli, vt alias ſolet, vnde capillus *annulatus* vel *annellatus*, ὁ οὐλόθριξ, ſed circulum vnum, ex tota crinium compage ſpiratim conuoluta, & per multos orbes contexta. Eadem autem, vt videtur, acu capillum diſtinguebant, & à fronte diui-
E debant, & mox comptum diſtinctumque per annulos, & ſertas crinium fixa ea & inſerta retinebant ne diſſiparetur tota compago. Hæc eſt laſciuior acus quo comam ſibi ſolitas inſerere virgines ſcribit Tertullianus, id eſt figere, καὶ ἐνείρειν. Nonius *calamiſtrum* exponit *breuem fiſtulam qua cirri continentur.* videtur calamiſtrum eumdem facere, cum qua crines compti figuntur ac ſuſtinentur. Certè calamiſtrum ex Græco καλάμισκον quod paruam fiſtulam, τὸν μικρὸν κάλαμον ſignificat. vt ex κάνεον, *caniſtrum.* Græci: καλαμὶς κοσμάριον ᾗ περὶ τὰς πλοκαμίδας, ἤγουν

Digitized by Google

σύριγξ. ait genus eſſe ornamenti circa crines. Nonius *calamiſtrum* & eam καλαμίδα eadem videtur putaſſe, ex nominum ſimilitudine. Profecto quum καλαμίδα κοσμάριόν τι περὶ πλοκάμους interpretatur Heſychius, & συριγγάκιον χρυσοῦν de eo ferro quo calefacto vibrantur crines, fortean non poſſit accipi. Sed nec Nonius, qui fiſtulam exponit, qua continentur cirri. Eam igitur acum vterque deſignauit, qua fixa & inſerta compago annulatorum crinium fulcitur ac continetur. Alias nihil prohibet quin eadem acu crinali ac diſcriminali vſi ſint etiam ad torquendos capillos. quippe in cinere caldo calefacta eumdem vſum præbere potuit. Diuerſa tamen res fuit & diuerſi vſus calamiſtrum, & acus crinalis. Hæc aurea fuit diſtinguendis, & continendis capillis, illud ex ferro torquendis & vibrandis. Apertè Varro calamiſtrum, & diſcerniculum ſeparat. *Calamiſtri*, inquit, *quod his calefactis in cinere capillus ornatur. Diſcerniculum quo diſcernitur capillus.* Virgilius:

Vibratos caldo ferro.

intelligit calamiſtrum. Acus ex auro & reuera acus, id eſt acuta. vnde apud Apuleium: *acu comatoria malas pungebat.* Ouidius:

—— *& rapta bracchia pungit acu.*

de acu crinali. Græci βελόνην vocant. In calamiſtro acumen nullius vſus. Nec obſtat quod calamiſtrum *acum maiorem* Seruius interpretatur, *quæ calefacta & adhibita intorquet capillos.* quia calamiſtrum & acum crinalem, vtrumque comendis capillis adhibebant mulieres, & quia crinali aut interdum vicem calamiſtri vtebantur, ideo Grammatici ea inſtrumenta confundunt. Calamiſtrum eſt Græcorum καλαμὶς, quæ & σύριγξ. ferrum erat fiſtulæ inſtar cauum, cui manubrium ligneum immittebatur, vt teneri poſſet, dum calidum eſſet; quo calefacto capillus intorquebatur. Acus vero comatoria, aurea tota tam diſtinguendis ac diſcernendis à fronte, quam figendis ac ſuſtinendis capillis, vſum præſtitit. Heſychius qui καλαμίδα, κοσμάριόν τι περὶ πλοκάμους, & χρυσοῦν eſſe ait, de hac acu intelligit, ſed perperam vt dixi, & calamiſtrum male confundit cum acu comatoria. At διάκρισις per ſe genus ornatus ſimpliciſſimi fuit, qua capillus tantum pexus in duas diuidebatur partes. Alioquin etiam illæ quæ operoſius comas fingebant & annulatim comebant, eas nihiloſecius à fronte ſolebant diuidere, & fixa acu continere. Nugatur itaque nuperus interpres Tertulliani qui calamiſtrum, & acum diſcriminalem eadem facit. Verum de his ad Tertullianum. *crines* διακεκριμένην κόμην veteres Grammatici explicant ſolo ſono inducti, quaſi ἀπὸ τοῦ κρίνειν dicti ſint. iidem πλοκάμους Græcè exponunt. *crines*, πλόκαμοι. Ergo & πλοκάμους Græci vocauerint πλεκτὰς & plectas ſertaſue capillorum. nam & πλεκτὴ eſt funiculus ἀπὸ τοῦ πλέκειν. Heſychius: πλεκτὴ,

A σειρά. plectas etiam infimæ ætatis auctores dixere. Πλοκάμους tamen Græci Grammatici longe aliter exponunt, de globis ſcilicet nodiſue crinium inuicem implexis & intortis, quos & βοστρύχους dicebant. Heſychius: πλόκαμοι κόνδυλοι τριχῶν πεπλεγμένοι. Nodi ſunt crinium implexi & calamiſtro intorti. quidquid in nodum extuberat, κόνδυλοι Græci vocant. Hinc in digitis κόνδυλοι partes quæ in iuncturis eminent velut nodi. vnde & κονδυλίζειν. Heſychius, κονδυλουμένας interpretatur οἰδούσας, καθάπερ ἐπὶ τῶν θερμαινομένων ὑπὸ τοῦ πυρὸς ὑδάτων, *vt bullæ quæ in feruente aqua excitantur.* B Inde igitur, & κόνδυλοι τριχῶν. an *nodos* hoc ſenſu dixit Martialis?

Rhenique nodos, aureamque nitelam.

per *Rheni nodos* intelligit Germanorum cirros, in nodum ſubſtrictos. Martialis:

Crinibus in nodum tortis venere Sicambri,
Atque aliter tortis crinibus Æthiopes.

an *crines in nodum tortos* dicit, ad ſpeciem nodi vibratos & intortos? vt nodus ipſe ſit εὐλόφος. Sic *in fluctum tortos crines* Manilius, qui inſtar fluctuum exhibent, τῇ εὐλόφῃ. Ita *menſa in venam criſpa* Plinio, & ſimilia. at *tortis aliter crines Æthiopum*, qui naturaliter C criſpi exiſtunt, non arte facti ſunt. Sic vulgo locum illum Martialis exponunt, & Germanos Sicambroſque crinibus calamiſtro tortis ac rotatis fuiſſe interpretantur. toto quod aiunt, cœlo errant. Nec enim hic mos vnquam Germanorum fuit crines calamiſtris inuere, aut alio modo ornare. Clemens Alexandrinus: τὰς ἰσθῶν οἱ Κελτοὶ, καὶ οἱ Σκύθαι κομῶσιν, ἀλλ' οὐ κοσμοῦνται, comas alunt, non ornant. atqui pars longe maxima capilli ornandi calamiſtri, & crinium inflexio quæ ferro fit calido. Phrygum hoc fuerit proprium, & effœminata- D rum gentium, quibus hoc probrum paſſim obiectum, quod haberent comas,

Vibratas caldo ferro, murrhaque madentes.

longè hoc à Germanis. Quid igitur illi, aut quomodo crines torquebant? qui ſimpliciſſimus fuit modus, in nodum eos cogebant. Ex ipſa nimirum coma, quam ſatis longam nutriebant, nodum faciebant. Quia vero non datur ex crine nodum in capite facere, niſi torqueatur, ideo *tortos in nodum crines* dixit Martialis, in nodum coactos, vel nodo ſubſtrictos. rectam quippe ac prolixam cæſariem nodare non poſſis, niſi in E modum funis obliques eam ac torqueas. Sic in nodum facile ducitur, nec aliter datur. Tacitus de Moribus Germanorum ſic explicandus: *inſigne gentis obliquare crinem, nodoque ſubſtringere.* quem locum perperam capiunt de crine calamiſtris vibrato. nec altera melior interpretatio, vt crinem non in rectum paſſi ſint deſcendere, ſed reduxerint in poſteriorem verticem & obliquarint. Nugæ. obliquant crinem & nodo ſubſtringuunt, quia nodo aliter ſubſtringere nequeunt, niſi obliquatum ac tortum. ideo obliquandi crinis meminit, vt oſtenderet

Digitized by Google

ex ipſo crine nodum eos facere ſolitos, non alio vinculo nodare. Nam vinculo, aut tænia poteſt nodari ac religari crinis etiam rectus, & in rectum deſcendens. at ex ipſo crine nodum facere non datur, niſi obliquato ac torto. Hæc ſunt indubitatiſſima. Nodo ſubſtringendi crinis morem, non etiam flectendi, aut ferro calido rotandi Germanis auctores paſſim tribuunt. Seneca de Ira: *non eſt Æthiopis inſignitus inter ſuos color, nec crinis rufus, & in nodum coactus apud Germanos.* Idem epiſt. CXXVI. *Quid capillum ingenti diligentia comis? cum illum vel effuderis more Parthorum, vel nodo Germanorum vinxeris, vel vt Scythæ ſolent, ſparſeris.* Nec alia mens eſt horum Iuuenalis verſuum:

Cærula quis ſtupuit Germani lumina, flauam
Cæſariem, & madido torquentis cornua cirro?

torquent cornua madido cirro, qui comam obliquant vt in cirrum ac nodum eam cogant. *cornua* vocat longas crinium ſertas, quæ torquentur vt in nodum mitti poſſint. Græci & κέρατα appellant. inde & *cornua* & *crines* in fluminibus, τὰ πλοκάδες, & rami. Madidus autem cirrus Germanorum quia crebro comas lauabant ſaponibus. Qui nodos dant crinibus Germanorum, iiſdem & cirros tribuunt, & eorum proprios faciunt. Martialis: *Rhenique nodos.* Tertullianus de Virginibus velandis: *debebunt & ipſi aliqua inſignia ſibi defendere, aut pennas Garamantum, aut ſtropulos barbarorum, aut cicadas Athenienſium, vt cirros Germanorum.* Sic illo loco legendum ex veteri ſcriptura, quæ habet *ſtrobulos.* Latinè *ſtropus* qui græcè στρόφος, tænia nempe vel vitta tortilis. multi barbarorum vittis ac tæniis capita religabant, quos inde μιτροφόρους græci vocant, vt Armenios, Saracenos & alios pleroſque, de quibus nos ſuprà. Has vittas, *ſtropulos* hoc eſt paruos ſtropos vocat Tertullianus. De *ſtropis* vel *ſtrupis* etiam in ſuperioribus diximus. *crobylos* vt vulgo editur ferre non poſſit eruditus lector. Hi Athenienſium proprij cum cicadis. At peculiares Germanorum nodi ſiue cirri. Iſidorus: *vt cirros videmus Germanorum, Granos ac cinnabar Gotthorum.* qui adnotant *cirros* propriè dici criſpos capillos, & rectæ comæ opponi, notationis ſuæ falſi ſunt. *cirro criſpulos* vocat Seneca. quid tum? vel inde colligas non eſſe criſpos, niſi hoc addas. cirrati pueri & puellæ, non à criſpulis capillis, ſed quod nodo religatam haberent comam in vertice. Horatius: *puellæ vel pueri longam renodantis comam.* id eſt cirrati. virgines & inuptæ cirratæ. Ammianus: *& licet quocumque oculos flexeris feminas affatim multas ſpectare cirratas, quibus ſi nupſiſſent, per ætatem ter iam nixus poterat ſuppetere liberorum.* ex renodarum in vertice crinem gerebant, & in vnum collectum ſubſtrictumque, vt conſtat ex Tertulliani loco, quem ante adduximus. Claudianus de virgine: *ſubſtringitque comam gemmis.* in pueris græcorum ſimiliter hic erat *cirrus*, nodo collectus crinis

A in vertice. græci μαλλὸν dicunt, & σκόλλυν. Heſychius: σκόλλυς, κορυφὴ ἡ καταλελειμμένη, τῆς θριξὶν, τινὲς δὲ μαλλόν. idem alibi μαλλὸν interpretatur σκόλλυν. idem: Κορυφαῖος, πλέκος ὑγρῶν, κόρυμβος, οἱ δὲ μαλλὸν τῶν παιδίων. quod in vertice ſcilicet religatus nodo haberetur. ſed in mulieribus propriè κόρυμβος dicebatur, in viris κρώβυλος, in pueris σκόρπιος. idem Heſychius, κόρυφος, κόρυμβος γυναικεῖος. alij hæc confundunt. Heſychius: κρώβυλος, ὁ μαλλὸς τῶν παίδων, ἢ ὁ κόρυμβος τῆς ἐμπλοκῆς, ὁ εἰς ὀξὺ ἀνηγμένη ἀπὸ μέσου τοῦ μετώπου ἐπὶ τὴν κορυφήν. & alibi: κρώβαλος ὁ μαλλὸς τῶν παιδίων. & alio loco: σκαλλίον κρώβυλος, καὶ ὁ μαλλὸς τῶν παιδίων. Ser-
B uius ad illud,

—— *crines nodantur in aurum.*

veluti retiolum, quod colligit comas, κρώβυλον. cirri in veſtibus, villi plures in nodum coacti, & ab extremitate veſtis deſcendentes. *Houpas* vulgo dicimus. inde *cirratæ veſtes.* diuerſi cirri à fimbriis, quas nomine inde facto appellamus *frangias.* recti ſunt villi ac diſcriminati circa extimas veſtium oras, nullo nodo conſtricti. vox ipſa ab origine ſua quid ſit indicat. Græcum eſt σκίρρος, quo nomine duritiem omnem nodoſam ſignificant, aut durum tumorem.
C Æolicum, κίρρος. vt σκαφίδιον pro σπαρίζειν. μάραγδος pro σμάραγδος, & ſimilia. Latinis quoque *caſteria* pro *ſchaſteria. capiſterium* pro *ſcaphiſterium* & alia. Sic Latinè *cirros* indè dixere crinium nodos, σκληροὺς τριχῶν. Hinc *cirri Germanorum*, crines in nodum torti & coacti. crines aliter torti Æthiopum, qui natura criſpi, implexi, flexique, ac veluti nodati. Idcirco & *cirros* de huiuſmodi etiam crinibus vſurparunt. vnde & *cirros* Sepiæ & Polypi dicunt, quas Græci πλεκτάνας. Sed verior omnino hæc altera originatio. κόρσαι & κόρσαι ſunt capilli in vertice. alij ſupercilio-
D rum, alij temporum volunt eſſe. vnde κουρεὺς tonſor, & κορσοῦν tondere. & κορσωτὴρ ὁ κουρεύς. Æoles dicebant, κόρρον, vt κόῤῥην, pro κόρσην etiam Attici. Sic μυῤῥίνην quæ μυρσίνη, & Τυῤῥὶς pro Τυρσίς. ex quo Latinum *turris.* Ita ex κίῤῥοι, *cirri.* vt *cinis* ex κόνις. *Pila*, πίλος. Κόρσους pro κόρσους etiam dixere, & veſtium cirros vel fimbrias in nodum coactas & contortas ſic vocarunt, cum extantibus ac dependentibus villis. vnde κροσσωτοὶ veſtes quæ Latinis *cirratæ*, & διχρωσσοὶ, *bicirres.* nam κρόσσοι, vt dixi, ſunt contortæ fimbriæ, & nodatæ. Heſychius κροσσωτὴν veſtem interpreta-
E tur ἐκ κροσσῶν συνεστραμμένων. *ex contortis cirris.* varices hoc nomine etiam appellarunt, quia contortæ, & implexæ multis nodis. Heſychius: κιρσοὶ πάθος περὶ τὸ σῶμα, ὅταν τινὲς ἰξίαι καλοῦσι, οἱ δὲ κρωσοί. Sed melius legas, οἱ δὲ κρωσσοί. Idem alibi: Κιρσὸς ἡ ἐν ταῖς φλεψὶ γινομένη διάφυσις, ὅτι ῥεῖ ὁ ἰξίς, ἢ ἡ ἐν ταῖς φλεψὶ διάφυσις σκληρὰ, καὶ ἰξώδης. Hinc videre eſt quare varices ἰξίαι dicantur. Gloſſæ: *varices*, κιρσοί. vt κιρσὸς & κίρσος idem, ſic κρόσσοι & κορσοὶ: κόρσαι & κρωσσοί. Heſychius: κρόσσους, κροσσωτὰς ἄκρας ἐπ' ἄκρας. τινὲς δὲ κεφαλίδας τῶν τειχῶν,

Digitized by Google

ἢ κορυμβωθέντας. idem alibi κόρση, κεφαλὴ, ἔμπλεξις, κλῖμαξ. inde κόρσαι & κόρυμβοι, & κρόβυλοι, crines in verticem nodo ſubſtricti, Latinè *cirri*. Certè κόρυμβοι vel κόρσαι propriè ſunt verticis crines, qui vt plurimum ſolent eſſe συνεστραμμένοι & contorti. Inde & *cirros* pro cincinnis & implexis capillis poſuere, & extremitatem crinium, quæ naturaliter implexa in ſe reflectitur, ita vocarunt. Græcorum μαλλὸν & κροσσὸν ſic reddiderunt. Μαλλὸς vellus etiam ſignificat, quod eſt συνεστραμμένη θρίξ. In capillis quoque nodo ſubſtrictis, vt erant Germanorum, extremitas implicata & cirtata eſt. Ideo *cirros* de Germanorum crinibus in nodum coactis propriè dixerunt. Sic appellarunt & *fimbrias* veſtium, quas Græci κροσσοὺς nominant. Sed & *Houpas* quæ fila multa ſunt in nodum ſtricta, cum cirris extantibus. De *Granis* Gotthorum etiam heic dicendum, quoniam occaſio eſt. An ſunt κράνα? capitis crines. Nam κράνα etiam dixerunt & Cæſariem. Heſychius: Καισαρεία κεφαλοφάλαια. *Grani* igitur κράνα, vt *granam* pro capite. vnde & *migranam*, morbum capitis quæ ἡμίκρανα & ἡμικρανία Græcis. Sed aliud eſt. Gothi ab origine Scythæ. Stephanus: Γέται ἔθνος πέλας οἰκοῦσι αὐτοὶ τῆς Μαιώτιδος, ὕστερον δὲ εἰς τὴν αὐτὴν Θρᾴκης μετανάστησαν. Scytharum mos proprius *crines ſpargere*, vt Perſarum *effundere*, Germanorum *nodo vincire*. Hunc morem Scytharum retinuere Gotthi in capillo ſpargendo. Ideo *granos* vocarunt Gotthorum capillum ſparſum. Grana propriè ſunt ſemina quæ ſparguntur, ὁ σπόρος, ὁ σῖτος. vnde *granarium* σιτοβολῶν. & *grania* vel *granea* in Salica lege & aliis, locus vbi fruges in ſpicis reponuntur, & excutiuntur. Quod nomen hodieque retinemus. & *ſpargere* eſt σπείρειν, & grana ſeminare. quod non fit in congerie, & cumulo, ſed ſeparatis locis hinc inde. *Sparſum*, τὸ ποικίλον, quod granis vel punctis diſcretim notatur. vt lentiginoſi *ore ſparſo* dicuntur. Inde *grani* τὰ σπέρματα de capillis ſparſis ac diſcriminatis. Tales videre eſt in antiquis nummis gotthorum, vbi gotthicorum Regum effigies cum crine ſparſo, ac diſcriminato & in fine annellato criſpatoque viſuntur. vnde & *grani* nomen tanto procliuius huiuſmodi capillo inditum. nam capillus in fine rotatus ac rotundatus, grani figuram ſatis bellè exprimit. quæ grana capillorum longius inter ſe diſſita, & inuicem diſcriminata ſunt, non implexa & turbata. Ea propter & ſparſio capilli, & grani nomen de his factum. Vetus interpres Bibliorum cap. x. Iudith: *& diſcriminauit crinem capitis ſui*. Id interpretatur, *granam fecit*. granorum horum mentio in Concilio Braccarenſi: *placuit vt lectores in Eccleſia in habitu ſæculari ornati non pſallant, neque granos gentili ritu demittant*. id eſt capillos granorum more in orbem flexos, ac ſparſos. Diuiduas capillorum ſettas *crines* propriè appellaſſe Latinos ante oſtendimus. At πλοκάμους græci longè alio ſenſu

A dixere, implexas & flexas & in vnum corymbium congeſtas comas ita vocant. Heſychius κινδύλους τριχῶν πεπλεγμένους interpretatur. idem πλοκαμώδη, τὸν οὖλον βόστρυχον. Inde & poëtæ fumi conuolutiones, πλοκάμους appellant. Pollux: πλόκαμοι, πλοχμὸς, ἀφ᾽ ὧν καὶ αἱ τοῦ καπνοῦ συστροφαὶ, παρὰ τοῖς ποιηταῖς πλόκαμοι. Sed nihil prohibet & ſpiras ſertaſque plexas crinium, & conuolutas ita vocari. ἐμπλοκὴ omnem ornatum capitis muliebris ſignificat, qui in complicandis, & flectendis capillis conſiſtit. aliud enim ἀναπεπλεγμένη κόμη, aliud πεπλεγμένη. Artemidorus:
B πλέκεσθαι δὲ γυναιξὶ μόναις συμφέρει, καὶ ἀνδρὶ τῷ ἔθος ἔχοντι. Hinc mulierum crines πλόκαδας Pherecrates appellabat, & πλόκος idem quod πλόκαμος, propriè de crine muliebri. Idem & βόστρυχος. Heſychius: βόστρυχοι, πλόκαμοι. ita vocabant, quod multos flexus & ſpiras haberet. idem: βοστρυχῶδη, πλοκαμῶδη. Qui in botryonem vnum vel corymbium collectus eſſet, βότρυν appellauere. Poëtæ:

——χρυσέης ξανθότεραι βότρυν ἐθείρης.

Agathias in Epigrammate:

——καὶ τὸ περισσὸν

Πλέξε, καὶ εὐπλέκτῳ βότρυν ἔρηξε κόμης.

C Notum eſt ex Græco βότρυς Latinos feciſſe *botrum* & *botronem*. ὁ βότρυς, hic *botrus* & *botro*. Epigramma vetus:

Cum botris captum rete ferens leporem.

Inde & *botro botronis*. à quo *botronatus* apud Tertullianum & Cyprianum, capitis ornatus quo in morem vuæ & βοτρυδὸν, congeſtus eſt & acumulatus crinis. βότρυν & κόρυμβον græci dicunt, vt ſupra oſtendimus. Petronius: *flauicoma domina corymbio pueri adornarat caput*. id eſt, *botronatu*. Tertullianus de cultu feminarum: *nullam de conchylio veſtem Eſaias increpet, nullas lunulas reprobet, nul-*
D *lum botronatum retundat*. vbi viri docti fruſtrà laborant in extricando illo botronatu. pro eo *criſpantem capillum* apud Eſaïam legere eſt: *Et pro criſpanti crine caluitium, & pro faſcia pectorali cilicium*. βότρυς & βόστρυχος criſpans capillus, πλοκαμώδης. Etenim ἕλικες & cincinni intorti crinium granis vuæ aſſimilantur. Hinc tota compago, comarum ex multis eiuſmodi granis conſtans & cincinnis, *botrus* & *Botronatus*. Aliud eſt βότρυς genus mauris & βοτρύδιον dictum à racemi ſimilitudine. Huius mentio apud Ariſtophanem Θεσμοφοριαζούσαις.

E Δίοπος, ἐγκλίστρον, πλάστρα μανδύαν, βότρυν,
Χλιδῶνα, ὄφεις, ἀμφιδέας, ὅρμους, πέδας.

Heſychius: βοτρύδιον, κοσμάριον εἶδος, οἱ δὲ βότρυν Θεσμοφοριαζούσαις. ita legendum. Vide Clementem Alexandrinum. At *Botronatus* à botrone, qui corymbium capillorum ſignificat, quod implexi eſſent, βοτρυδὸν id eſt ὁμοῦ καὶ συνημμένως. Hoc genus σισόπυγον etiam dixere. Clemens in canonibus: μὴ ἔξεστι σοὶ τρέφειν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, καὶ ποιεῖν εἰς ἓν ὃ ἐπὶ σισόπυγον, ἢ πλέγμα, ἢ μαμμεσομύθιν τρέπει. Tres modos heîc tangit comendæ comæ. primum quo crinis colligebatur, & in vnum

Digitized by Google

ſiue nodum, ſiue corymbium conſtringebatur, idque dicebatur σπατάλιον. alterum quo capillus effuſus, abſque nodo, & ligatura per humeros ſpargebatur. Huic ornatui ἀπόχυμα nomen erat. Tertullianus : *aut Parthorum more capillum effundere.* Poëta :

—— dederatque comam diffundere ventis.

Græci comam huiuſmodi, ἀπόχυσιν & ἔκχυσιν vocant, τὴν μεταφρένῳ προσερριμμένην, προσκεχυμένην, καὶ ἐσφηκωμένην, καὶ ἐνδέτην, ἐξηλλαγμένην κατ' ἄλλον. Hos duos modos ſic Apuleius exprimit in ſuæ Photidis crine commendando : *quid cum frequenti ſobole ſpiſſus cumulat verticem, vel prolixa ſerie porrectus dorſa permanat ?* σπατάλιον Clementis eſt quum εἰς ἓν factus, frequenti ſubole verticem cumulat, quod & *corymbium* & *botronatum* dixere. De eo modo intellexit Manilius :

Aut vinclis reuocare comas, & vertice denſo
Fingere.

At cum prolixa ſerie porrectus & effuſus dorſa permanat, ἀπόχυμα facit. perperam de hoc genere verſum iſtum Manilij capit ὁ μακαρίτης Scaliger:

—— aut tortos in fluctum ponere crines.

intelligit non effuſos & liberos crines, nulla vitta ligatos, ſed in morem fluctuum vndantium tortos & inflexos. De quo genere capiendus & hic Ouidij verſus:

Suſtineat ſimiles fluctibus illa ſinus.

Tertius modus apud Clementem, τρίχα μεμερισμένην τηρεῖν, hoc eſt diuiduam ac diſcriminatam ſeruare, non implexam & inflexam vt in ſpatalio, nec effuſam vt in apochymate. De eo modo intellexit Apuleius his verbis : *& pectinis arguti dente tenui diſcriminatus, & pone verſum coactus amatoribus oculis occurrens ad inſtar ſpeculi reddit imaginem gratiorem.* Fortaſſe & Ouidius per *capitis diſcrimina puri* eumdem ornatum deſignauit, cum ſimpliciter coma diuiditur ac diſcriminatur, & in ſtatu cuſtoditur. διαπεπορισμένην τρίχα & μεμερισμένην Græci τῇ πεπλεγμένῃ opponunt. Sub his tribus generibus multi alij modi comprehenſi, tam re quam nominibus diuerſi, quos heîc ſpeciatim non attingam, nec enim hoc agimus. Et aliquis poſſet iſtic latrator Cercoëtius obgannire quod rem mulierum tractemus, nec à gynecio diſcedamus. Sed cur σπατάλιον, primum illud comendi genus dictum eſt, quo in vnum coma glomeratur ? Hoc enim vnum etiam addam vel inuitis omnibus Cercoëtijs. *Spatalium* armilla eſt vel brachiale muliebre apud Tertullianum de cultu Feminarum. quo loco perperam legitur *ſpathalium*, & fruſtrà diſputant vtrum *ſpatalium* an *ſpathalium* ſcribendum ſit. Longè peius eſt, quod alij diſtinguunt *ſpatalium* à *ſpathalio*, quaſi alterum à σπαταλᾶν alterum à σπαθᾶν deriuetur. græcum non eſt σπαθάλιον, ſed σπατάλιον. Et rectè ita ſcribit vetuſtiſſimus liber Tertulliani qui olim fuit Agobardi, nunc eſt Regiæ Bibliothecæ, cuius totus ille locus ſic legendus eſt : *ceterum neſcio an manus ſpa-*

A *talio circumdari ſolita, in duritiam catenæ ſtipari ſe ſuſtineat : neſcio an crus periſcelio lætatum, in neruum ſe patiatur artari.* Rationes alibi reddam. Plinius : *ſpatalia eo facere & monilia feminas.* ita ſcribendum non *ſpathalia.* & *Spatale* nomen nymphæ apud Claudianum, non *Spathale.* & *ſpatalocinædi* Petronio, σπατάλια luxus, deliciæ. inde σπατάλιον aurea armilla. Epigramma vetus :

Τὴν χρυσοκρότητον σφενδόνην σπατάλην.

Sic τὸ μαλάκιον. Heſychius : μαλάκιον, χειρὸς κόσμιον κοσμάριον. Inde & σπατάλιον ornatus capitis, quo crinis in vnum colligitur, forte

B quod aurea ſpatale vel ſpatalio vinciatur, Poëta :

—— crines nodantur in aurum.

Fuit cum legerem σπαλάθιον, aut παλάθιον, vt in metam concumulatus crinis intelligeretur. corruptum ſanè hoc nomen in Lemmate diſtichi Martialis, vbi *ſpathalion caryotarum* legitur pro *ſpalathion* vel *palathion.* παλάθη ficuum dicebatur globus vel maſſa. In maſſam conditæ ſimiliter afferebantur caryotæ. Heſychius : παλάθη, ἡ τῶν σύκων ἐπίμηλος θέσις. Παλάθαι σῦκοι μαζία. Inde παλάθιον, & σπαλάθιον, vt φαλάγγιον, σφαλάγγιον. Cottana etiam ac pruna in maſſas ſic componebantur.

C Martialis :

Hæc tibi quæ torta venerunt condita meta,
Si maiora forent cottana, ficus erant.

Statius :

Nuſquam turbine conditus ruenti
Prunorum globus, atque cottanorum.

Ad verbum *globus prunorum* eſt παλάθη. Plinius *offas* aliquando reddit τὰς παλάθας, aliquando *maſſas.* vt lib. XIII. *reliquum in maſſas condunt*, εἰς παλάθας, εἰς μαζία. Theophraſtus de prunis Ægyptiis ſiccatis, & exempto nucleo παλάθας fieri ſimiliter ſcribit lib. IV.

D Hiſt. cap. III. οἱ δὲ περὶ τὴν Θηβαΐδα κατοικοῦντες διὰ τὴν ἀφθονίαν τοῦ δένδρου ξηραίνουσι τὸν καρπόν, & τὸν πυρῆνα ἐξαιροῦντες κόπτουσι, καὶ ποιοῦσι παλάθας. id eſt in maſſas & globos redigunt. nam παλάθη ἐπίμηλος θέσις, prunorum, ficorum & ſimilium. Plinius *offas* vertit : *purgatum enim tundunt, ſeruantque eius offas.* minus rectè. nam *offa* propriè globi farinæ conſperſæ. pro qualibet maſſa vſurpat. Suidas : παλάθαι, vel σύκων μάζαι, ſunt maſſæ & globi ficorum, μάζα propriè φύραμα, *offa* farinæ conſperſæ globus. Inde Latinum *maſſa*, vt ὄβρυζα, *obruſſa.* Hinc quidquid in vnum globum aut

E aceruum coactum eſſet, μάζας dixere Græci recentiores. vnde apud Leonem δρουγγιστί, ὡς μάζα. quod de hominum multitudine conferta & globo dictum. nam *drungi* ſunt hominum globi. hinc quilibet aceruus & cumulus, μαζίον. vt μαζία χρυσίου. Nec vox eſt hæc Græcolatina vt putant, ſed pura puta Græca. Sic μάζαι & μαζία σύκων, globi & maſſæ ficuum vel etiam offæ, quæ propriè παλάθαι & παλάθια dicebantur. Heſychius : μαγίς, παλαθίς, ἄρτος. *offam* rectè diceres. nam μαγίδες ſunt offæ. Hodie etiam ad nos afferuntur ficus in maſſas & globos conditæ,

conditæ, & in ſportellis iunceis. Haud malè igitur, & globus crinium in metam cōgeſtus & cōcumulatus ἀμπλάσιον & πλάσιον diceretur. Sed verum eſt ἀναπέλιον, quod explicauimus. Ceteras crinium & ornatuum differentias, & varia comæ comendæ genera nos aliis relinquimus minutius ventilandas. *crinis* in gemma, *veneris crine*, appellata comam ſimpliciter ſignificat, τὸ τρίχωμα, vt in illo Ouidij verſu:

Et ſine fronde frutex, & ſine crine caput.

& apud Tacitum: *mos eſt gentis crinem obliquare & nodo ſubſtringere.* & apud alios paſſim. Non igitur de crine tantum muliebri, diſcriminato, & plexo, quem Græci πλόκαμον vocant, ſumitur. Multas porro & alias gemmas quæ crinium effigiem repræſentent, legere & colligere eſt, præter *veneris crinem.* Habui Achatem quæ ruforum crinium globum graphicè expreſſum exhiberet. Meminit Plinius *corſoidis*, quæ hominis canitiei ſimilis ſit. *Cerites*, inquit, *ceræ ſimilis eſt: circos ſpiris. Corſoides canitei hominis.* Κορσοειδὴς. Sed cur potius canitiem repræſentet, quàm capillum nigrum aut alio colore? id ex nomine non colligas, quum κόρση ſimpliciter capillum ſignificet. Inde κορσεύς & κορσωτής, tonſor. At *polia* gemma à canitie, cui ſimilis erat. nam, πολιοὶ, *cani*, & πολιὰ, canities, ſenectus. De ea ita ſcribit Plinius: *polia canitiem quamdam ſparti indicat, eamdem duriorem, nigra ſpartopolios.* Et hæc mira ſunt. cur enim ſparti canitiem potius indicet, quam hominis? nulla eſt in polia ſignificatio ſparti. in Spartonopolio aliud quam ſpartum. an quia λεύκαιαν Græci Spartum vocant, πολιὰ gemma hoc eſt λευκὴ, canitiem ſparti videtur indicare? Græcis λεύκαια ſpartum, quod monere ſupra omiſimus, cum de ſparto tractaremus. Gloſſæ: *ſpartum*, λεύκαια. Artemidorus habet, περὶ λευκαίας, λίνου & καννάβεως. vbi λευκαία eſt ſpartum. Heſychius: λευκαία, σχοῖνος. Spartum Strabo σχοῖνον vocat, & Plinius. *iuncum aridi ſoli.* idem Heſychius: σῖμον, λευκαίας σχοινίον, *funis è ſparto.* Idem σιμίας, τρίχωμα exponit. Ita πολιὰ gemma quæ canitiem ſparti indicat, hoc eſt ſparti tuſi fila candida. nam λευκαίαν vt videtur à candore, *ſpartum* dixere. eum candorem maceratione & tuſione acquirebat, vt & linum de quo vetus Epigramma:

Ξανθὴ μέν ποτ᾽ ἐγὼ ἤμην πάρος, ἀλλὰ κοπεῖσα
Γίγνομαι ἀργῆεντος λευκοτέρη χιόνος.
Χαίρω δὲ γλυκερῷ τε, καὶ ἰχθυόεντι λοετρῷ.

Inde λευκόλινον Græci vocant, linum maceratum, quia lauacro niueſcit. Herodotus lib. VII. meminit armamentorum, ex λευκολίνῳ factorum: σφιδλοιῶντες ὄνυξι ξυλίνοις τὰ ὅπλα. οὐκέτι χωρὶς ἑκάτεροι τάξαντες, ἀλλὰ δύο μὲν λευκολίνου διανείμαντες ἐς ἑκατέρην, τέσσερα δὲ τῶν βυβλίνων, ὧν παχύτης μὲν ἦν αὐτὴ, καὶ καλλονή. vertunt *album linum* quaſi ſpecies lini ſit. atqui ὅπλα ille λίνεα paulo poſt vocat. λευκόλινον nihil aliud eſt quam linum aqua maceratum & lauacro candidum factum, cui opponitur ὠμόλινον, quod adhuc crudum eſt, & nondum macera-

A tum, ex quo etiam funes fiebant. perperam ὁμόλινον ſcribitur, apud Pollucem lib. x. cap. XVII. cuius locus ita ſcribēdus eſt: καὶ δίσκος καὶ ἀποπτύσματα, καὶ ὠμόλινον. ἀλλὰ καὶ Αἰσχύλος ἐν Προμηθεῖ Πυρκαεῖ, λινᾶ δὲ πίσσα, καὶ ὠμολίνου μακροὶ τόνοι. aliud tamen ὠμόλινον in verſu Æſchyli, aliud in verbis Pollucis. ὠμολίνου τόνοι apud Æſchylum, ſunt funes è crudo lino facti. vt contrà ὅπλα λευκολίνου Herodoto rudentes ex lino macerato. ita ὠμόλινον Æſchylo linum eſt crudum ex quo & funes, & lintea fieri poſſunt. At ὠμόλινον Polluci linteum eſt ipſum ex crudo lino textum. nam inter res balneis

B & gymnaſiis conuenientes ὠμόλινον tecenſet. Eo ſudorem extergebant in balneis. Hoc ſenſu ὠμόλινον apud Galenū, Aëtium, Paulum ſemper accipiendum eſt. malè filum, aut linum, aut linamentum viri docti interpretantur. Athenæus: χειρόμακτρον δὲ καλεῖται, ᾧ τὰς χεῖρας ἀπεμάττοντο, ὠμόλινον. ita ſcribendum. χειρόμακτρον ὠμόλινον vocat mantile ex crudo lino factum quo manus extergebātur. Hoc & ὠμόλινον ſimpliciter dicebatur. Aëtius lib. x. ἐν καχεξίᾳ probat ξηροτριβίας δι᾽ ὠμολίνων, *frictionis ſiccas ex crudariis linteis.* Latini *crudarium* ſimiliter dixere linteum ex crudo lino. Gloſſæ: ὠμόλινον,

C *crudarium.* Heſychius: ὠμόλινα, ἄγρια ὀθόνια. ſic legēdum, non ὡμόλια. *agreſtia* vocat *lintea*, non ex agreſti lino facta, quaſi & ſilueſtre ſit & ſatiuum, ſed ex duro, impolito, & crudo lino texta. *funium ex crudo ſparto* meminit Plinius. Sed dicat aliquis veriſimile non eſſe ὠμόλινον vel *crudum linum* appellari, quod non ſit aqua maceratum. Nec enim poſſe membranam detrahi, niſi ex macerato. quomodo igitur neri queat & rexi, ſi non aqua maceretur? Noſtro more linum vulſum ſiccatur, in aquam mergitur & maceratur, deinde tunditur, mox pectitur, poſtea netur, vltimo texitur, textum-

D que adhuc flauum eſt, donec frequentibus lotionibus & aſperſionibus aquæ candorem ſibi conciliet. ars eſt quippe qua candor illi quæritur, ſed detexto tantùm & iam linteo. *crudariam telam* vulgo dicimus quæ poſtquam detexta eſt, lotionem lixiuam non eſt experta. Similiter & *crudarium filum*, quod à netu, lixiuo lauacro maceratum non fuit. At veteres linum iterum in filo polibant, & filici crebro inlidebant cum aqua, textumque ruſſus clauis tundebant. Plinius lib. XIX. de lino: *iterum deinde in filo politur illiſum crebro ſilici ex aqua; textumque rurſus tunditur clauis ſemper iniuria melius.* ita legendum poſtulāt Latinitas & libri, non

E vt vulgo eſt *inliſum in ſilice.* filum etiam ipſum apud nos hodie cādidatur, cuius vſus in conſuendis candidis linteis. Omolina igitur lintea ex crudo, impolito & adhuc flauo lineo filo texta. & *crudum* linum quod maceratum, politum, & aqua dealbatum non eſt. politio quippe lini ex aqua in qua maceratur. Plinius: *& Hiſpania citerior habet, ſplēdore præcipuum, torrentis in quo politur natura, qui alluitur Tarracone:* & paulo infrà: *iterum deinde in filo politur, inliſum crebro ſilici ex aqua.* vt poliuntur lini virgæ maceratione ex aqua in quam demerguntur.

ita & filum ipſum crebra aquæ aſperſione, cum qua & ſilici inliditur. Et *cruda lina* Plinius vocat quæ flaua ſunt. Eodem capite: *candore Allianis ſemper crudis Fauentina præferuntur.* Allia lina ſemper cruda appellat, quæ ſemper flaua manent, vt pote quæ nulla maceratione, aut politione candorem trahere poſſint. ita igitur ſemper flaua ſunt, ac ſi polita non eſſent. ὠμόλινον itaque veteribus linum impolitum ac minimè maceratum. & ὠμόλινον linteum ex filo flauo & impolito textum. μοτὸς ὠμολίνου apud Hippocratem linamentum ex linteo crudo, non ex lino vt perperam vertunt. Ex linteis vt plurimum crudis illi μοτοὶ fiebant. Heſychius: μοτῶσαι δι' ὀθονίων ἰᾶσαι. Erant duorum generum τιλτοὶ & ξυστοὶ, *carptiles* & *raſiles*. τιλτοὶ ex filis lintei carpti fiebant. *carpiam* hodie vocamus veteri vocabulo, etſi *carpiam* ῥυπαρὸν τίλτον interpretatur vetus auctor Gloſſarum. at ξυστοὶ ex lanugine linteorum deraſa. Plinius: *linteorum lanugo è velis nauium maritimarum maxime, in magno vſu medicinæ eſt, & cinis ſpodij vim habet.* vela nauium ex crudo linteo vt plurimum, ideo lanugo eorum vtilis ad μοτοὺς in medicina. vſtione ὠμολίνου ſæpe vtitur Hippocrates. Sic μοτοὶ ξυστοὶ ex linteorum crudorum raſa lanugine, τιλτοὶ ex filis carptis. Lanuginoſa lintea etiam apud veteres fiebant, quum noſtra lanugine prorſus careant. Plinius: *Retouinis tenuitas ſumma denſitaſque, candor aque vt Fauentinis, ſed lanugo nulla, quod apud alios gratiam, apud alios oſtenſionem habet.* Inde εὔτριχι λίνῳ apud Nicandrum de lino lanuginoſo. quod Grammatici de lana exponunt. ὠμόλινον igitur & λευκόλινον inuicem opponuntur, quia crudum linum flauum eſt, perfectum & politum, candidum. ex λευκολίνῳ rudentes facti Xerxi, quorum & pulcritudinem propterea commendat Herodotus. vt λευκόλινον, ſic σπαρτόλινον Dioſcoridi, quod ſuprà expoſuimus, nec pœnitet. ſed cum vox λίνον apud Græcos πολύσημος ſit, & funiculum ſignificet, & lineam, forte diſtinctionis gratia σπαρτόλινον pro planta ipſa dixit, quod ſeritur, non vt ſatiuum ab agreſti diſcriminet. Alias dixerit σπαρτόλινον pro eo geniſtæ genere, ex quo lina, id eſt retia fiant. nam vt ſcribit Plinius, *Aſia è geniſta facit lina ad retia præcipuè in piſcando durantia, frutice madefacto decem diebus.* nam σπαρτὶς Græcis geniſta. λινόσπαρτον fortean Theophraſto dicatur hoc geniſtæ genus. Quod nomen compoſitum ex lino, & ſparto id eſt geniſta, vt λινόδρυς ex lino, & quercu. Sic vocarunt quæ alias χαμαίδρυς. An retia ex geniſta, id eſt σπάρτῳ Aſia vnquam fecerit, addubito. Plinio tamen credamus qui hoc aſſerit. In pedicis ceruorum & Aprorum quas Latini etiam retia vocant, laqueus ὁ βρόχος, & σειρίδες ex geniſta hoc eſt σπάρτῳ fiebant. Xenophon: ὁ δὲ βρόχος τῆς σειρίδος ὁ ἐπὶ τὴν στεφάνην ἐπιτιθέμενος πεπλεγμένος σπάρτου, καὶ αὐτὴ ἡ σειρίς. ἔστι γὰρ ἀσηπτότατον τοῦτο. Σειρὶς vel σειρὰς eſt vinculum. Pollux: πλέγμα δ' ἐστὶν ἐκ σπάρτου σειρὸν ἡ σειρίς. Vides ἀσηπτότατον eſſe σπάρτον Xenophonti.

A Plinius *præcipuè durare* dicit. vt ſcias de eadem σπάρτῳ vtrumque loqui. λίνον Græci vocant, etiam τὸ σχοινίον, τὴν ὁρμιάν, τὴν σειρίδα. Ergo λινόσπαρτον id erat geniſtæ genus, ex quo eiuſmodi vincula ſiue funiculi plecterentur. Fortean & retia piſcatoria, niſi ὁρμιὰς pro reti acceperit Plinius. Nam Græci λίνον vocant etiam *rete* non tantum *lineam piſcatoriam*. Hinc videtur deceptus. Quod *Spartum* Latini vocant, non eſt Græcorum σπάρτης, ſed Iberici iunci ſpecies, quam Græci λευκέαν dixere, vt ſupra notauimus. Athenæus lib. v. de naue Hieronis: ὕλην τὴν μὲν ἐξ Ἰταλίας, τὴν δ' ἐκ Σικελίας. B εἰς δὲ σχοινία λευκέαν μὲν ἐξ Ἰβηρίας, κάνναβιν δὲ καὶ πίτταν ἐκ τοῦ Ῥοδανοῦ ποταμοῦ. *ad rudentes, ſpartum ex Hiſpania.* At Græcorum σπάρτης Latinorum eſt geniſta. Spartum Ibericum, λευκέαν Græci videntur nuncupaſſe à candore, quaſi candidum iuncum dixeris, vel quod candorem traheret ex maceratione, vel quod cæteribus iuncorum generibus eſſet candidius, vt multæ arbores & herbæ congeneres foliis λευκοῖς & μέλασι diſtinguuntur. Σπαρτίον vt dixi geniſtam dicebant, cuius plura genera. Quid eſt igitur quod heîc dicit Plinius poliam gemmam ſparti caniciem indicare, & C duriorem ſpartopolion. an τὴν λευκέαν ἀπὸ τῆς λευκῆς & pro canitie accipit; & σπάρτον in voce *Spartopolios* pro ſparto? Hoc perridiculum eſſet. Sed libri ſcripti culpam hanc à Plinio in correctores eius transmouent, dum legunt: *Polia canitiem quamdam Sardi inducit, eamdem duriorem, nigra ſpartopolios.* paruæ mutationes magna plerumque momenta conficiunt. Totus ille locus ſic venit legendus: *polia canitiem quamdam inducit ſardio, eamdem rariorem nigro, ſpartopolios.* polia gemma eſt, quæ radicem vel fundum habet colore ſardij vel ſardæ gemmæ, id eſt rubrum, cui indu- D cta eſt canities quædam. vnde & *polia* dicta. nam πολιὰ eſt canities. Eamdem porro canitiem, ſed rariorem, non rubro ſed nigro inductam & impoſitam habet, ideoque σπαρτοπόλιος appellatur, id eſt canis ſparſa. Græci σπαρτοπολίους appellant homines qui non penitus ſunt cano capite, ſed quibus intermixti cum nigris cani, qui caput aſperſum canis habent. Gloſſæ: σπαρτοπόλιος, *incanus*. ſed *incanus* eſt valdè canus. at σπαρνοπόλιος canis aſperſus, qui & σπαρτοπόλιος & μιξοπόλιος. Heſychius: σπαρνοπόλιος, ὀλιγοπόλιος. nam σπαρνὸς Græcè rarum ſignificat, σπάνιον ὀλίγον. cuius eadem E origo eſt. vtrumque enim ἀπὸ τοῦ σπείρειν. Idem: σπαρναί, σπανίους, ἀραιαί, διεσπαρμέναι. Nam quæ ſeruntur, hinc inde ſpargi ſolent, non in congeriem & aceruum iactari. In perſonis Tragicis ſenex fuit qui dicebatur λευκὸς, qui totus erat canus. Pollux: ὁ δὲ λευκὸς ἀνὴρ πᾶς μὲν ἐστὶ πολιός. at σπαρνοπόλιος, mixtos habebat nigros canis. idem: ὁ γε μὴν σπαρτοπόλιος, δηλοῖ τὴν τῶν πολιῶν φύσιν. *an duriorem canitiem* Plinius dixit, τὴν σκληροτέραν, vt quæ funiculis hoc eſt σπάρτοις, quàm pilis eſſet ſimilior? Sic σκληρότριχας Græci vocant, quibus mollis ac

Digitized by Google

tenuis capillus non eſt, ſed durus & craſſus. vt σκληρότριχα ἔρια, quæ molli ac delicato lanicio opponitur. Ita σπαρτοπόλιον interpretatus fuerit de dura canicie, quæ funiculis propior quàm pilo. σπάρτος Græcè filum, funiculus, linea. Si ita accepit, falſum arbitror. Reliqua emendationis noſtræ veriſſima. inducta canities nigræ aut rubræ gemmæ, quæ in ſummitate canitiem habet inſperſam. Sic in Sardonyche vnguis humani color velut carni hoc eſt rubro impoſitus intelligitur. Vide quæ ſuprà notauimus de Sardonyche. *Spartopolia* vocatur in Indice, non *Spartopolios*. In eo ita ſcriptum eſt: *polias, ptolias, ſpartopolia*. quaſi tres gemmæ hoc loco deſcriptæ fuerint à canis dictæ, quum hodie duæ tantùm reperiantur. Sed puto legendum: *Polia*, *Spartopolia*. Ridiculus eſt medicus ille magnus Italorum κορυφαῖος, qui καρυστινὴν, πολιὰν & σπαρτοπόλιον gemmas de lapide Caryſtio accipiendas putat, ex quo mantelia texebantur, quæ igni non abſumerentur. quem errorem caſtigauimus ſuprà.

Pag. 67. C. *Selenites tranſlucet candido melleoque*] non hoc dicit Plinius candido pariter & melleo colore tranſlucere hanc gemmam, ſed ex candido tranſlucere melleo fulgore. Quod longè diuerſum eſt. *Selenites*, inquit, *ex candido tranſlucet melleo fulgore, imaginem lunæ continens*. aliud in gemma *color*, aliud *fulgor*. Etenim aliter in tralucido fulgent, aliter in deiectu & inclinatione, aliter in ſuſpectu, aliter contra ſolem, aliter in vmbra, & variè in variis relucent poſituris gemmæ. Selenitis gemma cãdida eſt, quæ melleo fulgore tranſlucet. Sic melichryſi colore quidem aureo ſunt, ſed melleo colore tranſlucent. Plinius: *in eodem genere ſunt melichryſi, qui veluti per aurum ſincero melle tranſlucent*. in tralucido fulgor ille melleus Selinitis & Melichryſi ſpectatur, & in corpore gemmæ eſt, non in ſuperficie relucet. in aliis pro inclinatione & ſitu fulgor variatur, & à colore gemmæ diuertit. Idem de Syrtide gemma: *inueniuntur in Lucania è melleo colore croco refulgentes*. color in his melleus, qui in croceum fulgorem exit. ita de Choaſpide lapide, quem viridem eſſe ait idem Plinius, ſed fulgoris aurei. Verum de his nos in alio opere. Seleniten candidiſſimum eſſe canit Nonnus:

> Τῇ μὲν ξανθὸς ἴασπις ἐπήτρεχε, τῇ δὲ σελήνης
> εἶχε λίθον πάμλευκον.

totus eſt candidus, ſed fulgore melleo tranſlucet. λευκὸς & διαυγὴς Dioſcoridi. cauſa nominis quod lunæ imaginem contineat, eamque iuxta curſum ipſius ſideris diebus ſingulis vel minuentem vel augentem. Ita Solinus ex Plinio, qui ſic habet: *imaginem lunæ continens, redditque eam in dies ſingulos creſcentis minuentiſque numeris*. ita ex veteri libro reſtituendum. male in Editionibus: *creſcentis minuentiſque numero*. luna per numeros & gradus creſcit, ac decreſcit. Latini per numeros & gradus aliquid perfici, & incrementum accipere dicunt,

A quod paulatim nec per ſaltum creſcit. Hinc illa apud poëtas:

> *Per numeros veniunt iſta graduſque ſuos.*

& alibi:

> *Per numeros fient iſta graduſque ſuos.*

Tertullianus *modulationes menſtruas* appellat, gradus iſtos ac numeros lunæ creſcentis ac decreſcentis. Sed σχηματισμοὶ eius potius, qui in ſingulos menſes variantur. ac *numeri* ſunt incrementorum ac decrementorum gradus, qui in ſingulos dies accedunt ac decedunt. De Selenite ita prodit Dioſcorides: λίθος σεληνίτης, ὅν τινες ἀφροσέληνον καλοῦσι διὰ τὸ εὑρίσκεσθαι αὐτὸν νυκτὸς μειουμένης τῆς σελήνης. nugæ ſunt de aphroſelene & lunæ ſpuma, quaſi in eum lapidem luna deſpumet. certo certius ſcribendum eſt: ὅν τινες αὐξοσέληνον καλοῦσι. ratio nominis quam adducit Dioſcorides, id prorſus euincit, διὰ τὸ εὑρίσκεσθαι αὐτὸν νυκτὸς μᾶλλον ἐν τῇ τῆς σελήνης αὐξήσει. cum luna plena eſt, & ipſe fulgore veluti lunæ plenæ relucet. ideo pleniluniis & noctu facilius inuenitur. Græcè αὐξοσέληνον luna plena dicitur, vt πλησισέληνον. Nec αὐξοσέληνον hic lapis vocatur, quod cum luna creſcat ac decreſcat, ſed quod fulgore plenæ lunæ luceat. Hoc de Aſtrio gemma tradidit etiam Plinius: *intus à centro ceu ſtella lucet fulgore lunæ plenæ*. Hunc lapidem & αὐξοσέληνον propterea videntur nuncupaſſe quidam, ſed & cum Selenite confudiſſe. Mulierem habitiorem, & pleno vultu inſignem *lunæ plenæ* nomine vulgo vocamus. ita Græci αὐξοσέληνον. Macedonius de meretricula quadam, cuius plenior habitus in maciem abierat ſenectute, morbo, & coitus raritate, τὸ αὐξοσέληνον in ea defeciſſe dicit. Epigramma ipſum apponam, quia nondum eſt editum:

> Τὴν ποτὲ βακχεύουσαν ἐν εἴδεϊ Θεμιστονόην,
> Τὴν χρυσοκρόταλον στηθέων ἀσπίδα,
> Γῆρας ἔχει καὶ νοῦσος ἀμαλδύνει, οἱ δὲ φιληταὶ
> Οἱ ποτε τεμνόμενοι νῦν ἀπὸ ἐρχόμενοι.
> Νῦν μέγα πενθαλέη, τὸ δὲ αὐξοσέληνον ἐκεῖνο
> Ἔξελιπεν, σπάνιον μαχλοσύνης ...

vbi αὐξοσέληνον appellat bonam & plenam puellæ habitudinem. vulgo dicimus, *l'embonpoinct*. Terentius *bonam naturam*, in Eunucho:

> *Tametſi bona eſt natura, reddunt curatura iunceas.*

Donatus *plenam*, & *pinguem* interpretatur. & *iunceas*, tenues & pallidas. *plenos* Latini de pinguibus & craſſis dicunt, vt & nos hodie facimus, quos & *repletos* vulgo indigetamus. Ouidius:

> *Turgida, ſi plena eſt, ſi fuſca eſt, nigra vocetur:*
> *In gracili macies crimen habere poteſt.*

ſic & *plenum filum* pro craſſo & pingui:

> —— *pleno velamina filo.*

& apud Spartianum *plena barba*. Inde ergo & plenilunium, τὸ αὐξοσέληνον, bonus & plenus, ſiue pinguis habitus in puella. Dioſcorides qui Seleniten lapidem αὐξοσέληνον etiam appellatum ſcribit, non eum μειοῦσθαι & αὔξεσθαι ad curſum lunæ dicit, ſed reperiri μᾶλλον ἐν τῇ τῆς σελήνης αὐξήσει. breuis & obſcura loquutio, nec ſatis inde liquet

quid velit. plenum eum lapidem inueniri ait in pleniluniis. cuius rei plenum? an ſolidior, & plenior tunc lapis ille, quum aliàs inanis ſit ac leuis? Certè κοῦφον hunc lapidem eſſe tradit. Græci μεστὸν & ναστὸν ſic accipiunt. Heſychius: ναστὸν, μεστὸν, πλήρης, μὴ ἔχον ὑπόκουφόν τι. quod plenum eſt ac ſolidum, cui nihil ſubeſt inane aut leue. Nec ſanè aliter licet, quidquid feceris, apud Dioſcoridem interpretari. Nihil ille habet de lunæ imagine in lapide Selenite. Quomodo ergo poſſis μεστὸν in eius verbis exponere, de illa imagine lunæ creſcente in lapide, prout luna ipſa creſcit, & augetur in cœlo? vt luna implet echinos & murium cerebella & alia, ita & hunc lapidem qui circa plenilunia μεστὸς inuenitur. Corpus igitur ipſum lapidis creſcit ac decreſcit, iuxta curſum ſideris, non lunæ imago quam repræſentat. Nonnus quoque Panopolitanus Seleniten lapidem minui & augeri cum luna canit his verſibus:

——τῇ δὲ σελήνης
Εἶχε λίθον παλίνδινον, ὃς ἀμοιβαίοιο θεαίνης
Λεπτομένης μινύθει, καὶ αὔξεται ὁππότε μήνη
Ἀρτιφαὴς σέλας ὑγρὸν ἀποστίλβουσα κεραίης
Ἠελίου ζείοντος ἀμέλγεται αὐτόγονον πῦρ.

Ita diſtinguendi hi verſus. lapis Selenites μινύθει, λεπτομένης σελήνης, & αὔξεται quando creſcit. Euſtathius: οἱ δὲ καὶ σεληνίτην καλοῦσι τὸν τοιοῦτον λίθον, ἐπειδὴ συμπαθῶς φασὶν ἔχει πρὸς τὴν σελήνην, ὡς καὶ ὁ Βορυσθενίτης ἤλεκτρος, καθὰ καὶ προϊστόρηται, καὶ συμφθίνει τι αὐτῇ καὶ συναύξει. Quod autem Plinius ſcribit Seleniten lunæ imaginem continere, eamque reddere in dies ſingulos creſcentis minuentiſque numeris, id ex altero lapide ſumptum eſt, quod *aſtrion* vocabatur. Hic lapis à centro ceu ſtella lucebat fulgore lunæ plenæ. Ergo & lunæ imaginem continebat. Quidam σεληνίτην propterea vocarunt. Ideo & σεληνίτην, qui creſcit & minuitur ſecundum lunæ modulationes, cum hoc aſtrio multi eumdem fecere. Inde eſt quod Plinius ſuos ſequutus auctores, dixit lunæ imaginem in Selenite lapide creſcere ac decreſcere, iuxta lunæ incrementa ac defectus. Atqui Selenites qui lunam ſequitur, nullam habet lunæ imaginem, nec ex ea re dictus eſt Selenites, ſed quod plenior & minutior ſecundum eius momenta reperiatur. E contra vero *Aſtrion* qui lunæ plenæ ſplendore refulget, nullam συμπάθειαν habet cum lunæ curſu, ſed ἄστριον & σεληνίτης dicitur, quod fugore plenæ lunæ ſplendeat. Hinc vtrumque confudere. Dioſcorides *Seleniten* λευκὸν & διαυγῆ tantum eſſe dicit, hoc eſt candidum & tranſlucidum. Nonnus παλίνδινον. Plinius *ex candido, melleo fulgore tranſlucere* ait. Hoc proprium Aſtrij, cum enim à centro lunæ plenæ fulgorem oſtendat, melleo ac flauo ac Lunæ ſimili colore tralucet, quem intus habet. ipſa autem gemma candida eſt. Sic ex candido tranſlucet melleo colore, & lunæ imaginem continet. Nulla imago lunæ in Selenite, ſed ipſe lapis candidus in tralucido tenuatur & augetur ad curſum lunæ. ideo & αὐξοσέληνον dixere, quod μεστὸς inueniatur quum plena luna eſt. Nihiloſecius & αὐξοσέληνον illum alterum nominauerunt, quod velut plena luna fulgeat. nam αὐξοσέληνον, eſt plenilunium, vt πληροσέληνον. Non omittam heîc animaduertere quod notauit Euſtathius de Electro Boryſthenite, id creſcere ſimiliter & attenuari cum luna dicit, vt lapidem Seleniten. Vnde hoc illi ſumptum? ex his Dionyſij verſibus:

Τῶν δὲ παρὰ προχοῇσι παγετώδεος ἔνδοθι πόντου
Ἠδυφαὴς ἤλεκτρος ἀέξεται, οἷά τις αὐγὴ
Μήνης ἀρχομένης.

De Panticape & Aldeſco & Boryſthene Scythiæ fluminibus loquitur, ad eum locum Euſtathius: καὶ ἱστορεῖ ὅπως συμπαθῶς ἔχει πρὸς τὴν σελήνην ὁ τοιοῦτος ἤλεκτρος. quaſi cum lunæ ſidere augmenta capiat ac decrementa. Non hic ſenſus eſt Dionyſij. Non dicit αὐξάνεσθαι οἷα μήνην ἀρχομένην, ſed electrum illud, quod in oſtiis Scythicorum amnium naſcitur, ſplendorem habere inſtar lunæ creſcentis in cornua. ἀέξεται ἤλεκτρος ἡδυφαὴς οἷά τις αὐγὴ μήνης ἀρχομένης. Ita rectè accepit Priſcianus qui ſic vertit:

Immiſcent qua ſe ponti glacialibus vndis,
Naſcitur electrum præfulgens luce nitenti,
Menſe ſolet primo qualis ſplendeſcere luna.

Notandus & alius error Euſtathij, qui ἤλεκτρον non *ſuccinum* ibi ſignificare, ſed lapidem quemdam ſiue calculum littoralem adnotat: καὶ ὅτι τὸν ἤλεκτρον ἐνταῦθα λίθον τινὰ νοητέον, καὶ οὐ κατὰ τὸν λεγόμενον τῶν αἰγείρων δάκρυον. alibi vocat παραποτάμιον λίθον. Fallitur. Succinum intelligit Dionyſius quod in Scythia etiam naſci tradiderunt auctores. Plinius lib. XXXVII. cap. II. de ſuccino: *Philemon foſſile eſſe, & in Scythia erui duobus locis, candidum atque cerei coloris quod vocatur Electrum: in alio loco fuluum quod appellatur ſualternicum.* & eodem capite circa finem: *Xenocrates non ſuccinum tantum in Italia, verum etiam thyon vocari, à Scythis vero ſacrum, quoniam & ibi naſcatur.* De candido porro electro accipiendum in illis Dionyſij verſibus. Talis enim color eſt lunæ nouæ, & creſcere incipientis. At electrum quod in oſtiis Padi colligebatur Χρυσαυγὲς appellat, quia cerei vel aurei coloris eſſet. Hinc flauos & aureos crines electro ſimiles canit Ouidius:

——*electro ſimiles auroque capillos.*

Hi ſunt quos *ſuccinos crines* in Poppæa ſua carmine quodam vocauerat Nero. Auienus candidum illud electrum Dionyſij, vel lunæ nouæ ſplendore fulgens, pro cryſtallo accepit, ſic enim Græcos illos verſus reddidit:

Hic dites venæ niueum gignunt cryſtallum,
Atque heîc indomito tellus adamante rigeſcit.

Græca vero ſic habent:

Ἠδυφαὴς ἤλεκτρος ἀέξεται, οἷά τις αὐγὴ
Μήνης ἀρχομένης, ἀδάμαντά τε παμφανόωντα.

Legerat Auienus apud hunc Solinum, Scythiam pretioſiſſimum cryſtallum edere. Ideo candidum. Electrum quod in Scythia naſcitur, de cryſtallo interpretatus videtur. Ad Seleniten vt redeamus, eum lapidem in Arabia naſci tradunt omnes. Plinius: *in Arabia naſcitur.* Dioſcorides: φύεται δὲ ἐν Ἀραβίᾳ. Quid igitur mouit noſtrum, vt *Seleniten* poneret inter lapides & gemmas, quas Perſis gignit?

Pag. 67. C. *continens lunæ imaginem, quam iuxta curſum aſtri ipſius*] ita repoſuimus ex libris, & Plinio, quum vulgo haberent editiones, *quem iuxta curſum aſtri ipſius perhibent diebus ſingulis vel minui vel augeri*: quod refertur ad lapidem ipſum. Atqui ad imaginem lunæ referri debet, quam ille lapis continet. Plinius: *Imaginem lunæ continens, redditque eam in dies ſingulos, creſcentis minuentiſque numeris.* de quo ſatis diſputauimus ſuperiori Exercitatione.

Meconites papauera exprimit, Myrmecites repentis formicæ effigie notatur] Haud magis ſcio, cur horum lapidum nomina inter Perſidis gemmas retulerit, quam de Selenite, & reliquis, quas omnes ideo tantùm Perſidi videtur adſcripſiſſe, vt de ijs hoc loco poſſet ſcribere. Meconiten ex capite illo Plinij ſumpſit, quo gemmæ per alphabeti ordinem exponuntur. Cur non inde, & ex eadem littera ſumpſit, *Merocten*, & *Myrſiniten*, & ceteras quæ ab eadem littera illa incipiunt? Eodem certè iure & illas omnes poterat in hunc locum transferre, & lapidibus in Perſide naſcentibus adnumerare. Sed abſcondere voluit furtificam manum, & veſtigia furti abolere, quantum potuit, mutando & inuertendo, falſa etiam ac contraria prodendo. Myrmeciten quem huic iungeret, ex ſequenti capite tranſcripſit, quo gemmas recenſet Plinius, quæ ab animalibus cognominantur. At poterat ex eodem deligere *Myrmeciadem*, quæ ſic dicta eſt, quod eminentias verrucis ſimiles habeat. ἡ μυρμηκιάς. nam μυρμηκία, eſt verruca. Gloſſæ *verruca*, μυρμηκία. *verrucæ*, ἀκροχόρδονες μυρμηκίαι. Heſychius οἰδήματα & ἐξανθήματα περὶ τὸ σῶμα interpretatur. apud eumdem μυρμηκίων exponitur, ὁ ἥλους ἔχων ἐν ταῖς πτέρναις, qui tabernacula ſub pedibus habet. *gemurſas* Latini vocabant. nos *corpora.* alia igitur μυρμηκιὰς gemma à myrmecitide. Ita enim Plinius omnia fere lapidum illorum. quas gemmas eſſe vult, genere ſequiori concepit. vt *myrmecitis*, *myrſinitis*, *Myrrhitis*, & ſimilia. ſic enim libri ſcribunt, & ſubaudiendum *gemma*. ἡ μυρμηκίτης, ἡ μυῤῥίτης, ἡ μυρμηκίτης. Ita & eodem loco *morochtis* ſcribi debet. ἡ μορόχθις. male legitur, *Merocles.* in Indice habetur *Merochtis.* in aliis codicibus: *Merochites.* de ea ſic ſcribit: *Morochtis porracea lacte ſudat.* Μορόχθις Dioſcoridi dicitur, eademque λευκογραφὶς & γαλαξίας. ex his tribus vnius lapidis cognominibus Plinius duo genera lapidum diuerſa fecit, & vnum

A herbæ. nam Galaxiam ab hac Morochtide aliam ſtatuit, & λευκογραφίδα inter herbas recenſet. ſic ex tribus trifolij cognomentis tria genera condidit. Aëtius Μορόξον hunc lapidem appellat, λευκογραφίδα. eo vtebantur Ægyptij ad dealbanda lintea: ᾧ χρῶνται, inquit, πλυτουσῶν τὰς ὀθόνας. Dioſcorides: ᾧ καὶ οἱ ὀθονοποιοὶ ſ ... λευκαίνουσι τῶν ἱματίων χρῶνται, μαλακοῦ καὶ διαλύτω ἐστί. colore viridem eſſe Aetius ait: ὑπόχλωρος γὰρ ὑπάρχων, ἐπὶ ἀκονῆς τριβόμενος, ἢ ἱματίων τραχύτητι λευκαίνει τὸν τόπον, *cum ſit ſubuiridis, ſi ad cotem atteratur, aut aſperitate veſtium locum dealbat.* Plinius porra-
B ceam eſſe Morochtida, & lacte ſudare. porraceum eſt πράσινον vel ὑπόχλωρον. Lacte ſudat. nam & μορόχθις τῶν εἰς χυλὸν ἀναλυομένων λίθων vnus eſt, & lacteo ſucco ſudare certum eſt. Sartores veſtium hoc lapide vtuntur in delineandis, quos ad modulum corporis in veſtem cædunt, pannis. Nam & ſubuiridis eſt, & lineam albam per veſtimentum ductus, facit, præcipuè ſi ſaliua tangatur.

Chalcophtongos reſonat vt pulſata æra] Plinio *Chalcophonos* hoc eſt Χαλκόφωνος. nam ita etiam in Indicis libro, vt vetuſtiſſimum
C præfert exemplar. alius liber in textu habet, *calcoponos.* ſed idem eſt Χαλκόφθογγος & Χαλκόφωνος, vt λιγύφωνος, & λιγύφθογγος. Plinius: *Chalcophonos nigra eſt, ſed illiſa æris tinnitum reddit.* Sequitur heic apud Solinum: *pudicè habitus ſeruat vocis claritatem.* Quam ſententiam expreſſit ex his Plinianis, *Tragœdis vt ſuadent, geſtanda.* Quod ita interpretatus eſt Solinus, geſtandam eſſe Chalcophonon tragœdis, quia ſeruat vocis claritatem. & rectè iſtud quidem. nam claritatem vocis maximè affectabant Tragœdi, nec propter aliud eis geſtandus ſuadetur hic lapis. Sed
D quid eſt quod addit pudice habitum ſeruare claritatem vocis? an niſi pudicè habeatur, nihil confert ſeruandæ vocis claritati? Nihil de eo Plinius. puto Solinum ſcripſiſſe: *pudicè habitis ſeruat vocis claritatem.* τοῖς ἁγνῶς ἔχουσι ἐξαίρει φωνὴν τηρεῖ. ita loquitur noſter, vt ſuprà capite V. *Dianam qui ad Camerinam fluit, ſi habitus impudicè hauſerit, non coibunt in corpus vnum latex vinens, & latex aquæ.* Quos *tragœdos* Plinius dixit, hic *pudicè habitos* maluit dicere, non ſolum putidæ affectationis, ſed etiam ſollemnis immutationis ſtudio, ne proderet auctorem. at
E *pudicè habiti*, Tragœdi ſunt, quia ad vocem conſeruandam venere abſtinebant. Ideoque fibula peni imponebant. de fibula Tragœdorum & Comœdorum nos alibi.

Siderites à contemplatione ferri nihil diſſonat] id eſt à ferri ſimilitudine vel effigie. Plinius: *Sideritis ferro ſimilis eſt.* Ita ſuprà de pantheris: *tradunt odore earum, & contemplatione armenta mire affici.* vbi & *contemplationem* pro facie vel effigie poſuit. τῇ ὄψει καὶ τῷ εἴδει. Sic Græci φαντασίαν aliquando vſurpant. Sic Latini

Digitized by Google

receutiores *viſionem*. Auctor qui ſub Æthici nomine vulgatur: *Fluuius Sauus naſcitur apud Noricum de monte Alpium, currens per campos, ſe in modicam rotunditatem concludit in modum viſionis amygdalæ:; intus includit Sciſciam: iterum ſe ad vnum redigens tranſit per Sirmium & Singidunum coloniam, & iungit ſe Danuuio flumini, & omnes ſimul per crines ſupradictos intrant Pontum, & vocatur Hiſter.* Ita legendus ille locus ex vetuſtiſſimo noſtro codice & Thuanæo qui Coſmographiam illam non Æthico, ſed Iulio Oratori tribuit, cuius meminit Caſſiodorus. Nam Æthicus alius eſt. Hiſtricus Sophiſta quem de Græco tranſlatum ab Hieronymo, & nondum editum vetus idem liber habet ex Bibliotheca Thuanæa. *viſio amygdalæ* eſt ſpecies vel ſimilitudo amygdalæ, vt hîc *contemplatio ferri*. Græcia infimi ſæculi θωρίαν & θωρίω pro ſpecie vſurpat. vt θωρίας ἰασπίτων, βηρυλλῶν, ἀδάμων paſſim dicunt.

Pag. 67. D. *Maleficus quoque inſeratur, diſcordias excitat*] Plinius: *litigio illata diſcordias facit.* in veteri codice: *litigio interlata.* putaret aliquis ſcribendum: *litigia inlata & diſcordias facit.* quocunque inlata litigia & diſcordias facit. Nihil tamen mutandum. illata litigiis diſcordias excitat & accendit. Solinus more ſuo ſententiam immutauit.

Phlogites oſtentat intra ſe quaſi flammas æſtuantes] apud Plinium hodie legitur: *in phlegontide intus ardere quadam videtur flamma, quæ non exeat.* Sed *phlegontis* Græcè formari non poteſt. corrige ex hoc loco, *in phlogitide intus.* Nam Plinio ἡ φλογῖτις gemma, qui Solino ὁ φλογίτης lapis. corruptè in veteri codice quem vidi: *imago deintus.* pro *Aſtrapia* legendum ibidem, *Aſtrapæa.* ἡ ἀστραπαία. *Aſtrapæa in nigro aut cyaneo diſcurrunt è medio flumminis radij.* in Indice legitur: *aſtraphea.* in veteri libro: *aſtrapea.*

Anthracias coruſcat velut ſcintillantibus ſtellis] in quibuſdam libris: *in modum ſcintillantium ſtellarum.* ſic in margine habet ſcriptum optimus Regius. apparet lectionem eſſe alterius editionis. Plinius *Anthracitin* vocat: *in Anthracitide ſcintillæ diſcurrere aliquando videntur.* in ſcripto exemplari habetur: *in Anthracite ſcintillæ diſcurrunt, aliquando & nigra.* Legendum in *Anthracide*, vt ſit ἡ ἀνθρακίς. vel *in anthraciti.* alia tamen eſt *anthracitis* quam inter carbunculorum genera retulit, in Theſprotia foſſilem, & carbonibus ſimilem. alius porro & *anthracites lapis* è genere hæmatitarum. Solinus legiſſe in Plinio videtur: *in anthracia ſcintillæ diſcurrunt.* Sed ille *anthraciam* gemmam dixit, non *anthracian*, τὴν ἀνθρακίαν. *coruſcat ſcintillantibus ſtellis*, ἀποστίλβει, ἀποσπινθηρίζει, vt de carbunculo dixere.

Enhydros exudat, vt clauſam in eo putes fontaneam ſcaturriginem] ita libri omnes, *exudat.* hoc eſt exſudat, ἐξιδροῖ. Gloſſæ: *exſudo*, ἐξιδρῶ. Iſidorus habet *exundat*: *Enydros ab aqua vocata. Nam aquam exundat, ita vt clauſam in ea putes fontaneam ſcaturiginem.* Sed melius in

A eo ſcribatur, *aquam exudat.* Nihil minus reddidit Solinus, quam quod Plinius de hoc lapide ſcripſit. Noſter hic vult Enhydron ſemper exſudare, & extimam ſuperficiem aqua madefactam habere, veluti clauſam intus contineat ſcaturiginem aliquam, ex qua ille humor erumpit. At dicit Plinius reuera intra illum lapidem liquorem quemdam cohiberi, qui ad motum intus fluctuat, vt in ouis non emanat is liquor, nec exſudat in ſuperficiem, ſed intus incluſus eſt, & quum mouetur lapis, fluctuat. Hinc ἔνυδρος dictus, quaſi aquam intus habens. Verba Plinij: *Enhydros ſemper*
B *rotunditatis abſolutæ, in candore eſt leuis, & ad motum, fluctuat intus in ea veluti in ouis liquor.* Libri eo loco legunt: *veluti nouus liquor.* Sed rectè emendatum, *veluti in ouis liquor.* Nullus horum lapidum in Perſide naſcitur. Diuinauit noſter qui Perſidem iis patriam aſſignat. ſed de induſtria hoc commentus eſt, vel eo fine vt celaretur auctor, vel eo vt locum de his gemmis tractandi heîc ſibi faceret.

Ad Capvt XXXVIII.

Ciliciam qua de agitur] ita libri. ἀρχαϊσμός, vt *quo de agitur* paſſim apud Ciceronem &
C alios. vulgo: *de qua agitur.* Mirum vero quod hic ait de terminis antiquis Ciliciæ, tam late eos olim patuiſſe vt vſque ad Peluſium Ægypti pertinerent, Lydis, Medis, Armeniis, Pamphylia, Cappadocia ſub Imperio Cilicum conſtitutis. Adiungere his debuit, & Syriam & Phœnicen. Etenim ſi vſque ad Peluſium Ægypti fines Ciliciæ aliquando ſe protenderunt, Syriam vtique & Phœnicen, & Iudęam & partem etiam Arabiæ, quę Peluſio contermina eſt, cõprehendiſſe oportet Caſium in Arabia auctores ponunt. At Ciliciæ quondam fuerit, ſiquidem fines eius Pe-
D luſium vſque pertingebant. Hæc prodigia Soliniana ſunt. Addit: *mox ab Aſſyriis ſubacta in breuiorem modum ſcripta eſt.* Quando id factum? Diodorus refert Ninum primum Aſſyriorũ regem Imperio ſuo ſubieciſſe finitimas omnes regiones, & inter eas Syriam, Ciliciã, Pamphyliam, Cariam, Phrygiam. Ergo ante Nini regis tempora tam lati fines Ciliciæ extitere, vt eos deſcribit. poſtea in breuiorem gyrum coacta eſt, eoſque terminos accepit, quos ei veteres omnes dant Geographi. Hæc prorſum ἀνιστόρητα, & monſtrifica. Cilices imperium maris diu tenuerunt, & pi-
E raticam potenter exercuerunt, adeo quidem vt μέχρι τῆς Ιταλίας eos θαλασσοκρατῆσαι ſcribat Strabo. Mirum quin ſcripſerit noſter Ciliciæ terminos vſque in Italiam perueniſſe. Ita ſanè debuit. Sub regibus Syriæ poſt Alexandri Magni tẽpora, hæc Cilicum potẽtia ſumpſit initiũ & incrementũ. quæ in tantum adaucta eſt, vt Romani, miſſis exercitibus, & Imperatoribus ſuis eam euertere dignum habuerint. Τυραννία hæc potius fuit quam legitimum, & rectè conſtitutum imperium. Huius piratici dominatus auctorem primũ Cilicibus fuiſſe

Digitized by Google

dicit idem Strabo Diodorum Tryphonem, quem Antiochus Demetrij in caſtello quodam concluſum ad mortem coëgit. τοῖς δὲ Κίλιξιν, inquit, ἀρχὴ τοῦ τὰ πειρατικὰ συνίστασθαι Τρύφων αἴτιος κατέστη, καὶ ἡ τῶν βασιλέων, οὐδένεια τῶν τότε ἐκ διαδοχῆς ἐπιστατευόντων τῆς Συρίας ἅμα καὶ τῆς Κιλικίας. Regum inertia, qui à Seleuco Nicatore per ſucceſſionem, Syriæ ſimul & Ciliciæ præerant, huic Tryphoni & alijs rerum nouarum moliendi occaſionem præbuit. Quo tempore & Syria ab his alienata eſt. Eadem occaſione permoti Parthi, quæ trans Euphratem erant, occuparunt: deinde & Armenij regiones extra Taurum ditioni ſuæ ſubiunxerunt ad Phœniciam vſque, & mare Cilicibus tradiderunt. Hos poſtea Romani ſubiugarunt. Ita Strabo. Quam diuerſè ab his falſidicis Solini monſtris! Sub imperio Cilicum Lydos, Medos & Armenios conſtitutos fuiſſe ait. quam id falſum! contra ea Medi & Armenij Ciliciæ regionem omnem quæ extra Taurum dominationi ſuæ ſubdidere, tradito Cilicibus maris imperio. De Pamphylia id verius videri poſſet. nam Tryphon in vrbe Pamphyliæ Side ὁρμητήριον ſuæ piraticæ conſtituerat. Quod addit Ciliciam vſque ad Aegypti Peluſium pertinuiſſe, propter ademptam Syriam Regibus hoc dicit, & quod oram maritimam vſque ad Aegyptum, dum mari potirentur, totam fere Cilices obtinebant. Non tamen Cilicia vſque eo fines ſuos promouerat, quod ridiculum eſt. Vſque in Italiam excurrebant, nec tamen Italiæ finibus terminatam tum fuiſſe Ciliciam dici queat. Oram illam maris à Peluſiaco oſtio, vſque ad Ciliciæ fines ex Artemidoro ita deſcribit, ac metitur Strabo: καὶ φησὶν ἀπὸ μὲν τοῦ Πηλουσιακοῦ στόματος εἰς τρισχιλίους ἐννακοσίους σταδίους εἰς Ὀρθωσίαν, ἐπὶ δὲ τὸν Ὀρόντην ποταμὸν χίλια ἑκατὸν τριάκοντα. ἐπὶ δὲ τοὺς ὅρους τῶν Κιλίκων χίλια διακόσια ἑξήκοντα. Quod mox ſequitur apud noſtrum, quot modis ineptum eſt, ac falſum? *mox ab Aſſyrijs ſubacta, in breuiorem modum ſcripta eſt*. Si de Aſſyrijs intelligit ſub Nino rege, id falſiſſimum. quippe longè poſt illa tempora, imperium Cilicum, & maris dominatio fuit. ante Ninum, nihil de eorum potentia terra marive legitur. Et notius id eſt, quam vt pluribus adſtrui debeat. An per *Aſſyrios*, Parthos & Armenios deſignare vult, quorum illi diſſenſione & inertia regum Syriæ adducti trans Euphratem ſita, Ciliciæ & Cappadociæ occuparunt: hi Ciliciam τὴν ἔξω ταύρου ſui iuris fecerunt, relicto Cilicibus maris imperio? De his veriſimile eſt ſenſiſſe. Sed nec illi propriè Aſſyrij, nec verum eſt per hos breuiorem Ciliciæ modum factum, aut eam ſtrictioribus terminis circumſcriptam. Si ex eo quod Cilicum dominatum imminuerunt, fines etiam Ciliciæ diminuiſſe cenſendi ſint, quanto iuſtius id de Romanis dicatur, qui & maris imperium eis ademerunt, quod Armenij reliquerant? Hæc inepta, nugatoria, falſa, & ſibi contraria, quæ in alio mirarer,

A in Solino, nec reprehendenda ſunt, quia totus his conſtat, nec habet meliora cetera. Terminos Ciliciæ non multum ab antiquo mutaſſe colligi poteſt ex auctoribus. Hoc ſaltem tradit Plinius finem antiquum Ciliciæ fuiſſe Melanem amnem: *Sed in continenti oppida, Myanda, Anemurium, Coraceſium, finiſque antiquus Ciliciæ Melas amnis*. alij non à Melane amne ſed à Coraceſio initium Ciliciæ ſumebant. Strabo lib. XIV. εἶθ' ὁ Μέλας ποταμὸς, καὶ ὕφορμος, εἶτα Πτολεμαΐς πόλις, καὶ μετὰ ταῦτα οἱ ὅροι τῆς Παμφυλίας, καὶ τὸ Κορακήσιον ἀρχὴ τῆς τραχείας Κιλικίας. Scylax Caryandæus Coraceſium etiam Pamphyliæ adiudicat. εἰσὶ δὲ,
B inquit, καὶ ἄλλαι πόλεις Παμφυλίας Κίβυρα, εἶτα Κορακήσιον. primam vrbem Ciliciæ nominat *Selinuntem*. Ptolemæus Ἰωτάπην quæ inter Selinuntem & Coraceſium. Σολουντίδος τραχείας χώρας Ἰωτάπη, Σελινοῦς. ita legendum non Σελινῶδος, nec Λαλασσίδος. Σολουντὶς regio ab vrbe Solunte, quæ Stephano Σολοῦς. Idem Ptolemæus Coraceſium & Syedra in Pamphylia recenſet, & ibi tamen Ciliciæ Tracheæ tribuit: & ſic innuit Ciliciæ olim hæc fuiſſe. Κιλικίας τραχείας, Κορακήσιον Σύεδρα. Straboni dicitur Συδρὴ, lib. XIV. μετὰ δὲ τὸ Κορακήσιον Συδρὴ πόλις. legendum Σύεδρα πόλις. Eam vrbem
C reſtituimus olim apud Florum de Pompeio: *pulſus Syedris, deſerto Ciliciæ ſcopulo*. vbi vulgo legitur, *pulſus Hedris*. Reſtituenda item Lucano lib. VIII. vbi de eadem fuga Pompeij loquitur:

—— *ſequitur pars magna Senatus*
Ad profugum collecta ducem, paruiſque Syedris
Quo portu mittitque rates, recipitque Selinus.

Male excuditur *Synedris*. Peius eſt quod in alijs erat *Celendris*. Ridiculi qui *Synedros* ſenatorium conceſſum interpretantur. Stephano Σύεδρα Ισαυρίας πόλις, quæ eadem eſt. Alij
D breuiores terminos ac ſtrictiores Ciliciæ ſtatuerunt, vt Artemidorus, qui non ab Melane amne, nec à Coraceſio, ſed à Celenderide principium Ciliciæ ad occidentem ducebat. Strabo: εἶτα πόλις Μελανία καὶ Κελένδερις πόλις λιμένα ἔχουσα. ἔνιοι δὲ ταύτην ἀρχὴν τιθέασι τῆς Κιλικίας, οὐ τὸ Κορακήσιον, ὧν ἐστὶ καὶ Ἀρτεμίδωρος. Portis Amanicis ad orientem terminabatur, vbi ὅρια τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Συρίας erant. Ita de finibus Ciliciæ nouis & antiquis ex varia auctorum opinione diſputare debuit Solinus, non eas nugas effutire, quas heîc blatterat, de an-
E tiquo eiuſdem ſtatu, & terminis quos habuit olim, quum alios non habuiſſe certum ſit ab ijs qui ſupra dicti ſunt. Ab illo porro Melane fluuio, quem finem Ciliciæ antiquum fuiſſe docet Plinius, diuerſus ille Melas amnis, cuius in Cappadocia meminit Ptolemæus, qui ex monte Argæo ortus in Euphratem ſeſe effundit. Huius & mentio extat apud Strabonem, vt & illius Ciliciæ vel Pamphyliæ.

Pag. 68. A. ***In breuiorem modum ſcripta eſt.***] Melius: *in breuiorem modum ſtricta eſt*. niſi *ſcripta eſt* poſuerit, pro *circumſcripta eſt*. quod

Digitized by Google

non videtur. Error inde, quod vitioſo more ſcribendi librarijs antiquis vſitato *ſtripta* legebatur. ſic *populum* pro *poculum* in antiquiſſimo Liuij codice legi. & apud Nonium in loco quodam Varronis: *Anancaa populo Nobilium Tarentinarum.* pro, *Anancaa pocula.* in libro veteri Notarum Tironis & Senecæ, *Pithepus* & *Cercopithepus* ſcriptum eſt. *ſtrictus*, ἐστριγγωμένος, coartatus, coërcitus.

Pag. 68. A. *Plurima iacet campo.*] plurima campo iacet, vbi πεδιάς eſt. Nam in Πεδιάδα & τραχεῖαν diuidebatur. Πεδιαταὶ Cilices dicebantur, qui Πεδιάδα colebant. Latine *Campanos* liceat dixiſſe. inde & *Campania* Italiæ, nomen nacta eſt. Inde & noſtra *Campania.* Gloſſæ: *Campania*, πεδιάς. Camporum planitiem ita hodieque vocamus. Campania Ciliciæ ab Iſſo ad Tarſum extenditur.

à Cilice nomen trahit.] Herodotus de Cilicibus: οὗτοι δὲ τὸ παλαιὸν Ὑπαχαιοὶ ἐκαλέοντο, ἐπὶ δὲ Κίλικος τοῦ Ἀγήνορος ἀνδρὸς Φοίνικος ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην. Agenoris tres filij, Cadmus, Phœnix, & Cilix. At noſter heîc Cilicem facit Phœnicis filium. Quidam certe ex veteribus Europam non Agenoris, ſed Phœnicis filiam eſſe prodiderunt. Apollodorus: ἔνιοι δὲ Εὐρώπην οὐκ Ἀγήνορος, ἀλλὰ Φοίνικος λέγουσι. Europæ fratres, Cadmus & Cilix. Si Europam Phœnice patre natam nonnulli ſcripſere, ijdem Phœnicem Cadmo & Cilici patrem dedere. Alij Cilicem Neptuni filium fuiſſe volunt, inter quos Pherecydes. Cum ad quærendam Europam Agenor filios miſiſſet, vnà cum his ad eius inueſtigationem exijt Telephaſſa mater, καὶ Θάσος ὁ Ποσειδῶνος, ὡς δὲ Φερεκύδης φησὶ Κίλιξ. Ergo ſecundum Pherecydem non vnus de liberis Agenoris fuerit Cilix, ſed Neptuni filius. Ceterum τερατολογίαι ſunt, & nugæ Solinianæ ſolitæ quod heîc ait de Cilice, *quem ætas priſtina vltra annum memoriæ abſcondit*, & de Phœnice eius patre, *qui antiquior Ioue de primis terræ alumnis habetur.* Cur antiquior Ioue Phœnix, quum fabulæ concinant Europam ab Ioue raptam, quam Phœnicis alij filiam, alij ſororem tradunt? Nec Phœnix terræ alumnus, id eſt γηγενής, quem Agenore & Telephaſſa natum produnt. Sed in fabulis, & in mendaciſſimis ac vaniſſimis auctoribus, qualis eſt noſter, fidem veri vel conſtantiam quærere mera dementia ſit.

Hunc Phœnice ortum.] Scholiaſtes Apollonij: ἐκ γὰρ τῆς Κασσιεπείας τῆς Ἀράβου Φοίνικι γίνεται Κίλιξ, καὶ Φινεύς, καὶ Δόρυκλος. ὁ δὲ Ἀτύμνιος κατὰ μὲν ἐπίκλησιν καὶ αὐτὸς τοῦ Φοίνικος, ταῖς δὲ ἀληθείαις τοῦ Διός. Sic eſt ibi legendum. Ergo Cilix Phœnicis filius, & Caſſiepeæ, Phœnix Agenoris & Telephaſſæ. Ἀτύμνιος ille Phœnicis creditus filius, is eſt quem *Atymnum* vocauit noſter ſuprà, vbi dicit eum à Gortynijs coli & Europæ fratrem haberi. Nam Europam quidam non Agenoris ſed Phœnicis filiam tradidere. Male legebatur illo loco in anterioribus Editis: *Idem Gortynij Cadmum colunt, Europæ fratrem.* vbi ex antiquis codicibus repoſuimus, *Atymnium.*

A *Tarſon quam Danaæ proles nobiliſsima Perſeus locauit.*] ita libri. *Danaa*, vt *Hermiona*, *Circa*, *Hippolyta*, & ſimilia ἀρχαϊκῶς. *Locauit* pro condidit. *locare* κτίζειν. vnde *locus* ἡ κτίσις, vbi ædificia ſunt. Græcis ſimiliter χωρίον locus ædificatus, caſtellum, villa. Sic & *ponere* pro eodem Curtius: *munimenta manu poſita.* Hinc *poſitiones*, κτίσεις. Feſtus: *poſitiones, ædificia.* Locum hunc de Tarſo imitatus eſt Ammianus lib. XIV. *Ciliciam vero, quæ Cydno amne exultat, Tarſus nobilitat, vrbs perſpicabilis. hanc condidiſſe Perſeus memoratur Iouis filius & Danaes.* Quid eſt *vrbs perſpicabilis*? Legendum: *vrbs perſpicua: Nobilis hanc condidiſſe Perſeus memoratur.* B ex Solino: *quam Danaæ proles nobiliſsima Perſeus locauit.* Multa habet ex hoc auctore auctor ille. *Perſpicua* vrbs eſt, clara, pulcra, & conſpicua. Ita tum loquebantur. Macrobius de Iulia: *profuſi cultus, perſpicuique comitatus.* Apuleius de Pſyche: *cum ſua ſibi perſpicua pulcritudine.* id eſt clara, ἔνδηλος, περικαλλής. in poëmate Eucheriæ *roſa perſpicua:*

Perſpicuamque roſam dira cicuta premat.

item *perſpicua perdix* ibidem:

Triſtis perſpicua ſit cum perdice tauanus,
Iunctaque cum coruo pulcra columba cubet.

C *Hunc Cydnum alij præcipitari Tauro, alij deriuari ex alueo Choaſpis tradiderunt.*] qui ſunt iſti quibus traditum eſt Cydnum Ciliciæ amnem deriuari ex Choaſpis? Illos aliquos, ſi qui tamen ſunt, ſimiles huic noſtro eſſe oportet, æquè futiles & nugaces. Etenim quî pote deriuari Cydnum ex alueo Choaſpis? Hoc iſte tamen pro confeſſo & certo ponit, qui Cydnum ideo dulcem eſſe ſcribit, quia dulcis ſit & Choaſpis. *Ex illo*, inquit, *parente Cydnus miram trahit ſuauitatem.* Non verius eſt quod ſuprà tradidit, Nili & Euphratis fontes ſub eadem parallelo, & ad idem perpendiculum eſſe conſtitutos.

D *Ex alueo Choaſpis.*] libri: *Choaſpi.* ita loquitur noſter. *Choaſpi* pro *Choaſpis.* infrà. *Xerxi: ſed hæc Xerxi clementia ſacras ædes non diu à malo vindicauit.* & alibi, *Vliſsi*, *Achilli.* Vide Grammaticos.

Cydnum gentili lingua quidquid candidum eſt Syri dicunt.] in libris: *quidquid candidum eſt, illinc homines Cydnum vocant.* rectius. *Illinc homines*, ſunt Cilices quorum amnis Cydnus. Sic ſupra de Baſiliſco: *muſtelis tantum vincitur, quas illinc homines inſerciunt cauernis, in quibus delitescit.* Indigenas *illinc homines* vocat. *Inde gentes* ſimiliter, alibi vocat τὰ ἐγχώρια ἔθνη. E *Aſtapum inde gentes vocant.* pro quo perperam repoſuerat Delrius, *indigetes.* ſic ſupra *Inde reges*, id eſt locorum illorum reges. Quod & ibi corruptum fuerat. Vulgata lectio ex altera Editione eſt.

Tumet vere quum niues ſoluuntur.] in Regio Codice: *cum liquuntur niues.* ad oram adſcriptum idem habet: *cum ſoluunt niues.* atque ita planè ſcriptum in altero Regio, & alijs quibuſdam. Quæ prioris Editionis eſt lectio. *ſoluunt* pro ſoluuntur, vt *vertunt*, *mutant* & ſimilia.

Digitized by Google

Pag. 68. A. *Circa Corycum Ciliciæ.*] libri quidam, ijque vetuſtiſſimi: *circa Corion*, pro *circa Corycon*. Paulo poſt rectè ijdem habent: *det licet Sicilia, det Cyrenæa, det & Lycia*. Melius ſic certè quam quod eſt in Editionibus, *Cyrena*. More Græcorum *Cyrenæam* dixit, Cyrenæorum regionem. Theophraſtus: τὸ δὲ θύον, οἱ δὲ θύαν καλοῦσι, παρ' Ἄμμωνί τε γίνεται, καὶ ἐν τῇ Κυρηναίᾳ. Sic Latine paſſim *Narbonenſem*, *Viennenſem*, *Vrbicariam* abſolutè dicunt, ſubintelligentes regionem vel prouinciam. Sequitur de Croco Corycio: *ſpirat flagrantius, colore plus aureo eſt, ſucci ope citius proficit ad medelam*. In optimo libro ſcribitur: *ſucco citius proficit ad medelam*. Scribit Dioſcorides Corycium crocum εἰς τὰ φάρμακα magis eſſe χρήσιμον. Quod dicit colore plus aureo eſſe, haud ſcio an verum dicat. Nam Centuripino croco ad theatra replenda præcipuè vſos veteres Romanos, διὰ τὸ πολύχυλον καὶ τὸ εὔχρουν idem Dioſcorides obſeruat. Inter optimi notas non numerant auctores, τὸ εὔχρουν. Commendatur illis tamen ὁ βάπτων ἐν διέσει τὰς χεῖρας. Quod Iſidorus vertit: *& cum carpitur manus inficiens*, immo, *quum liqueſcit & ſoluitur*, hoc enim eſt διέσις. Inde διαδιεῖς qui facile liqueſcit. ὁ εὐθὺς διαλυόμενος. Mendum tamen eſt in illis Dioſcoridis verbis. Nam διέσις nihil ad manus pertinet, nec τὸ διαδιεῖν. omnino ſcribendum, ὁ βάπτων ἐν πιέσει τὰς χεῖρας, id eſt, qui manus tingit, dum atteritur, dum premitur. Oribaſius apud Aetium inter optimi croci notas & hanc numerat: πλήρης, ἀνθηρὸς, ἀλιπὴς, βάπτων ἐν τῇ ἀναπιέσει τοὺς δακτύλους εὐχρόως. Nec aliter in Græco vnde accepit legiſſe Iſidorum apparet, qui vertit: *& quum carpitur, manus inficiens*. Sed verbum πιέζειν ita ſumpſit, vt tum vulgo Græciæ ſumebatur pro capere vel carpere. Πιάζειν hoc ſenſu magis dicebant. Hinc ὀρνεοθηρευτὴς auceps Heſychio qui aues capit, ἰξευτής. Et in Orneoſophio vel Accipitraria Græcorum, ἐξωπίασται Falcones & Accipitres appellantur, qui foris capiuntur & extra nidum. *Paſſagiarios* vulgo vocitãt noſtri, ſi bene memini. Opponuntur ijs qui in nido capiuntur, quos *nidarios* appellant, Græci πωλοτρόφους. Meliores illos & præſtantiores habent. τὰ φαλκόνια ἐξωπίαστα κρείττονα παρ' ὃ τὰ πωλότροφα. perperam vir eruditus ἐξωπιάστων interpretatur, *qui pullos non alit*. Gloſſæ: *πιάζω, prehendo, preſſo*, capio, carpo. Heſychius: πιέσαι, πιάσαι. Iſidorus itaque πίεσιν pro captura vel carptura accepit. Scribit Dioſcorides de croco: ἔστι κράτιστος ἐν χρήσει ὁ Κωρύκιος πρόσφατος, καὶ εὔχρους. Hoc eſt quod heîc ait, *Corycium colore plus aureo eſſe, & ſucco citius proficere ad medelam*. Vt ſcias noſtrum & Græcos auctores aliquandò conſuluiſſe. Nihil quippe de eo apud Plinium legit.

Et ſpecus qui montem impoſitum mari à ſummo cauat vertice.] Hæc habet è Pomponio Mela. Verba Melæ: *non longe hinc Corycos oppidum portu ſaloque incingitur, anguſto tergore continenti adnexum. ſuprà ſpecus eſt nomine Corycius, ſingulari ingenio, ac ſuprà quam vt deſcribi facile poſſit eximius. grandi namque hiatu patens montem littori appoſitum, & decem ſtadiorum cliuo ſatis arduum ex ſummo ſtatim vertice aperit.* Confundit Mela Corycium ſpecum, cum Coryco promuntorio, quod mari adpoſitum erat. Vult quippe ſummum illius promuntorij verticem cauatum fuiſſe in ſpecum, qui & *Corycius* dicebatur. Aliter Strabo qui Κώρυκον ἄκραν & Κωρύκιον ἄντρον apertè diſtinguit his verbis: καὶ Κράμβουσα νῆσος, εἶτα Κώρυκος ἄκρα, ὑπὲρ ἧς ἐν εἴκοσι σταδίοις ἐστὶ τὸ Κωρύκιον ἄντρον. Non dicit in vertice Coryci promuntorij eſſe Corycium antrum vt accepit Mela, quaſi hic ſenſus ſit Strabonis, ſuprà verticem huius montis in aſcenſu viginti ſtadiorum aperiri Corycium antrum. ὑπὲρ ἧς interpretatus, *ſupra cuius iugum, in cuius ſummo vertice*. Nam deſcriptionem Corycij ſpecus hauſit è Strabone, vel ex alio auctore qui ijſdem verbis eam deſcripſerat. Melam ſequutus eſt Solinus qui montem Corycum mari impoſitum ſpecu cauari dicit à ſummo vertice. Longe alia mens Græci auctoris. Κώρυκος ἄκρα ad mare: ſupra eam id eſt à mari introrſum recedens viginti ſtadiûm ſpatio diſtat, antrum Corycium. Non aliter capere licet hæc verba, ὑπὲρ ἧς ἐν εἴκοσι σταδίοις ἄντρον Κωρύκιον. Eum ſpecum ibi ſeorſim deſcribens ait eſſe κοιλάδα κυκλοτερῆ, ἔχουσαν περικειμένην ὀφρὺν πετρώδη, πανταχόθεν ἱκανῶς ὑψηλήν. Nihil hæc ad montem Corycum monti impoſitum pertinent. Quod vt ſcias eſſe veriſſimum, addit ibidem Strabo in eo ſpecu Corycio ſpecum alterum inferius patere, qui fontem habeat vnde fluuius effunditur, puram & perſpicuam aquam vehens. Hunc fluuium ſtatim in cuniculum mergi: vbi aliquantiſper ſubterraneo meatu iuerit, in mare exire. longiuſcule igitur à mari ſubmotum oportet fuiſſe ſpecum iſtum Corycium, vnde amnis ille erumpit. Quippe ſi manaret è monte mari impoſito, in mare ſeſe protinus effunderet, nec tantulum ſub terra ſpatium eius curſui daretur. De eo amne ita ſcribit Mela: *ibi ingens amnis ingenti fonte ſe extollens tantummodo ſe oſtendit, & vbi magnum impetum breui alueo traxit, iterũ demerſus abſconditur*. Hoc non poſſit facere è monte in mare prominenti erumpens. Nam Corycus mons, ἄκρα eſt, promuntorium ſcilicet vel prominentia mari incumbens. At Corycius ſpecus, conuallis eſt, in rotunditatem ſatis altè aſſurgente ſupercilio cincta vndique. Strabo κοιλάδα κυκλοτερῆ, vocat, id eſt rotundam vallem. Nam κοιλὰς eſt vallis. Gloſſæ: *vallis*, φάραγξ καὶ κοιλάς. Heſychius, βαθεῖαν γῆν interpretatur. Hanc porro κοιλάδα, ſpecum & antrum appellarunt, quia non tam vaſto hiatu inter montes aperta eſſet, vt vallis, aut conuallis nomen mereretur. Strabo ita eam deſcribit: ἔστι δὲ κοιλὰς μεγάλη κυκλοτερὴς ἔχουσα περικειμένην ὀφρὺν πετρώδη, πανταχόθεν ἱκανῶς ὑψηλήν: *Cauitas ceu vallis magna ac late patens, in rotundo poſita, in circuitu habens ſupercilium ſaxeum, vndique ſatis alte*

Digitized by Google

ſeſe extollens. vt ſcias hæc Græca Strabonis aut ſimilia expreſſiſſe Pomponium, ὀφρῦν πετρώδη ἱκανῶς ὑψηλὴν, vertit *cliuum ſatis arduum*, ad verbum ἱκανῶς ὑψηλός, eſt *ſatis arduus*. Non nimium altum aut arduum montem hæc deſignant, ſed modicè excelſum. Altitudinem illam quot ſtadiorum eſſet non expreſſit Strabo, qui ſimpliciter ἱκανῶς ὑψηλὴν eam dixit. Mela expreſſit hoc modo: *decem ſtadiorum cliuo ſatis arduum.* Vnde igitur habet illa decem ſtadia? Ex ipſo Strabone, quem perperam accepit. Dicit ille ſupra promuntorium Corycum viginti ſtadiorum interuallo eſſe Corycium ſpecum. Sic ille hoc ſumpſit, veluti à radicibus montis Coryci ad verticem viginti ſtadia cliuus haberet. quia vero hæc altitudo nimia videbatur, quam vt cum verbis illis congruere poſſet, ἱκανῶς ὑψηλὴν, idcirco pro viginti ſtadijs poſuit decem. Vt aſcenſum porro id eſt cliuum à pede promuntorij ad ipſum verticem, vnde ſpecum aperiri ſtatim putauit, vt inquam aſcenſum illum decem ſtadiorum ſtatuit, ita & deſcenſum à vertice per interiora totidem ferè ſtadiorum cenſuit, hoc eſt mille & quingentorum paſſuum, quæ duodecim ſtadia faciunt, quaſi mollior atque idcirco longior eſſet deſcenſus quam aſcenſus. Solinus hoc loco duum millium & quingentorum paſſuum facit illum deſcenſum, tanquam ita legerit in Pomponio. Quæ ratio plane congruit cum viginti ſtadijs Strabonis. Nam ὀκταστάδιον milliare computando, ſtadia viginti efficiunt duo millia paſſuum & quingentos. An igitur in Pomponio ſcribendum: *Viginti ſtadiorum cliuo ſatis arduum?* & paulo poſt: *Vnus in eum deſcenſus eſt anguſtus aſper quingentorum & duum millium paſſuum.* ſic cliui & deſcenſus eadem foret menſura. Quod veriſimile eſt. Male autem viri docti *cliuum* in verbis illis Melæ interpretantur deſcenſum. immo aſcenſus eſt. Gloſſæ: *cliuus*, ἀνάβασις. Inde prouerbium, *aduerſus cliuum equum agitare.* id eſt contra aſcenſum, in quo laborant equi. Ouidius:

In cliuo noſter ſæpe laborat equus.

de re ardua ac difficili quæ enitenda eſt. Inde *arduum*, pro difficili. Plautus: *aduerſus cliuum te quadrupedem agitabo.* Et apud Petronium, *in cliuo ſudare.* hinc *decliue*, τὸ κάταντες. *adcliue*, τὸ ἄναντες. Gloſſæ: *decliuus*, κατάβασις. Ergo *cliuus* ἀνάβασις. ita Latini hac voce *cliuus* propriè vſi ſunt. Alioquin *cliuus* tam aſcenſum quam deſcenſum ſignificat. nam proclinata montium latera proprie hæc vox deſignat. Ex Græco κλιτὺς, quæ τὸ ἀπόκλιμα montis notat. Aeolice κλιτύς., vt ἀρτὺς concordia & coniunctio, Aeolice ἀρτύς. Amorem ſic appellarunt. inde *cliuus.* κλίτυς, ἀπόκλιμα τῶν ὀρῶν, τὰ κατωφερῆ. Inſigni igitur hallucinatione Pomponius ſpatium quod eſt inter Corycum promuntorium & Corycium ſpecum pro interuallo accepit, quod à pede montis ad iugum ſummum patet. Et eodem errore ductus in illo ſummo vertice iugi

A mari incumbentis antrum Corycium ſtatuit, quod viginti ſtadiorum ſpatio hoc eſt duum millium & quingentorum paſſuum ab eo diſtabat. Supercilium illud πετρῶδες quo vndique incinctus eſt ſpecus Corycius, ἱκανῶς ὑψηλὸν eſſe dicit Strabo. Atqui ſi viginti ſtadiûm ea foret altitudo, non mediocriter nec ἱκανῶς ὑψηλὴ, aut ſatis ardua, ſed maximè excelſa diceda eſſet. Viginta ſtadia, vt diximus efficiunt duo millia & quingentos. Refert Plinius Dicæarchum prodere ex montibus quos Regum cura permenſus fuerat, altiſſimum eſſe Pelion, mille ducentos & quinquaginta paſſus altum ratione perpendiculi. B Longe plus habuiſſe in cliuo cenſendum eſt. cliui porro & perpendiculi maior aut minor in menſura definitio, prout magis procumbit, aut aſſurgit mons. Vt vt ſit, non quælibet illa montis altitudo, quæ in cliuo non molli, ſed arduo, duo milliaria & quingentos paſſus inſumit. Etenim cliuus quum in rectum ſurgit, parum abeſt à ratione perpendiculi. Plinius etiam confundit ſpecum Corycium cum monte, qui littori appoſitus eſt, & impoſitus mari. *Iuxtaque mare*, inquit, *Corycos eodem nomine oppidum & portus & ſpecus.* Specum de monte accipit, quia in C ſummo montis vertice. prorſum iuxta Melæ ſententiam. In ſpecu Corycio naſcebatur crocum, non in ipſo promuntorio Coryco. Strabo: καὶ Κώρυκος ἄκρα, ὑπὲρ ἧς ἐν εἴκοσι σταδίοις ἐστὶ τὸ Κωρύκιον ἄντρον, ἐν ᾧ ἡ ἀρίστη κρόκος φύεται. ἔστι δὲ κοιλὰς μεγάλη κυκλοτερής. Non igitur in ipſo monte Coryco, qui in mare prominet, crocum naſcitur, ſed in illa valle vel ſpecu quæ viginti ſtadijs ab eo monte abeſt. Curtius vocat *Corycium nemus*, in quo crocum gignitur. Plinius *in monte Coryco* optimum naſci ait. & confundit montem cum ſpecu. Dioſcorides cum palmam dediſſet τῷ Κωρυκίῳ. D δευτερεύει δὲ inquit, ὁ ἐκ τῆς περὶ Λυκίαν Κωρυκίου, καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ Λυκιακοῦ ὀλύμπου. Quæ mira ſunt. Quaſi velit dicere primum ac præſtantiſſimum crocum eſſe Corycium è Coryco monte: ſecundum vero è Corycio Lyciæ, Quid hæc ſibi volunt? an aliquod in Lycia Corycium? Certe Corycium antrum longe à Lycia. item Corycus mons. præterea auctores prouinciam citius nominare ſolent in qua locus aliquis ſitus eſt, quam eam cui vicinus eſt. Mendoſa igitur illa ſunt, ἐκ τῆς περὶ Λυκίαν Κωρυκίου. An ſcribendum, ἐκ τῆς E περὶ Σελεύκειαν Κωρυκίου? Nihil propius videtur, primatum dat Croco Corycio, ex monte ſcilicet Coryco. nam ἰδικὸν Κωρύκιος ἀπὸ τοῦ Κωρύκου. Secundas tenet κρόκος ἐκ τῆς περὶ Σελευκίαν Κωρυκίου. ἐκ τῆς Κωρυκίου, ſubintellige κοιλάδος. Coryciam intelligit vallem, vel antrum Corycium. Hæc vallis haud longè à Seleucia Trachea, quæ ad Calycadnum amnem ſita eſt. Corycos mons ad mare: at Corycia vallis viginti ſupra eam ſtadijs introrſum à mari recedit, & Seleuciam accedit. Ptolemæus in ora maritima ordine recenſet, Καλυκάδνου ποταμοῦ ἐκβολαί, Ζεφύριον ἄκρον, Κώ-

Digitized by Google

ρυκον. in Mediterraneo ad Calycadnum poſita Seleucia, cui vicina eſt Corycia, vallis duobus millibus & quingentis paſſibus à mari diſtans. Ideo autem forſitan deterius facit crocum, quod ex Corycia valle quàm quod ex Coryco monte, quia montanum præſtantiſſimum. Theophraſtus: καὶ ὁ κρόκος ὁ τε ὀρεινὸς εὔοσμος καὶ ὁ ἥμερος. Plinius vocat *ſilueſtre. Crocum ſilueſtre optimum.* Quod in Corycio ſpecu naſcebatur, in vmbroſis locis proueniebat. Nam totus interior ſitus vallis croco repletus erat, qui lucis ex ſummo vertice impendentibus inumbrabatur. Strabo de Corycio antro quod κοιλάδα vocat: περίκειται δὲ καὶ τὰ ἐδάφη τὰ φέροντα τὸν κρόκον. Hæc ſunt quæ dici poſſunt ad loci illius Dioſcoridis explicationem & emendationem, quem ex Plinio aliter antea conſtituere volui. Sed illi ſæpe haud tutum eſt credere. Genus vnum tantùm agnoſcit Corycij croci, quia Corycum promuntorium confundit cum Corycio antro. Strabo vero Crocum in Corycio tantum ſpecu naſci vult, non etiam in promuntorio vel monte Coryco mari impoſito. Dioſcorides vtrobique prouenire tradit, ſed optimum aſſerit τὸν Κωρύκιον, ex Coryco ſcilicet monte. nam ἀπὸ τῆς Κορυκίου gentile eſſet Κωρυκιώτης. ſic alius eſſet crocus Κωρύκιος, alius Κωρυκιώτης. ille ex Coryco monte, hic ex Corycio ſpecu. Stephanus Κωρύκιον ἄντρον prope oppidum Corycum collocat: Κώρυκος πόλις Κιλικίας, παρ' ᾗ τὸ Κωρύκιον ἄντρον νυμφῶν. At Κώρυκον montem ἀρσενικῶς λεγόμενον non alium agnoſcit præter eum qui Teo vicinus & Erythris Ioniæ. Hinc conſtat eum Κωρύκιον antrum & montem Ciliciæ Corycum confundere. Verùm præter hanc Corycon vrbem Ciliciæ, Dionyſius etiam aliam habet Corycum Pamphyliæ, de qua his verſibus:

Ἄλλαι δ' ἑξείης Παμφυλίδες εἰσὶ πόληες
Κώρυκος Πέργη τε καὶ ἠνεμόεσσα Φάσηλις.

ibi Euſtathius ex Strabone citat, Κώρυκος καὶ Φάσηλος Παμφύλων εἰσί. Alij Lyciæ tribuunt Phaſelidem. Ptolemæus in Lycia ponit, ſed à Phaſelide oram maritimam Pamphyliæ incipere facit: μετὰ Φασηλίδα πόλιν Λυκίας, ἡ Παμφυλίας παραλία. Inde quod in collimitio eſſet Lyciæ & Pamphyliæ, alij Lyciæ, alij Pamphyliæ aſſignant. idem & de Coryco. Ergo & Corycos Pamphyliæ, vel vt alij etiam volebant, Lyciæ, longe vtique remota à Coryco, inter Olympium & Phaſelida quas vrbes Lyciæ accenſet Ptolemæus, Κώρυκον Αἰγιαλὸν recenſet Strabo lib. XIV. ἐν τούτοις δ' ἐστὶν ἥ τε Κράμβουσα καὶ ὁ Ὄλυμπος πόλις μεγάλη καὶ ὄρος ὁμώνυμον, ὃ καὶ Φοινικοῦς καλεῖται, εἶτα Κώρυκος Αἰγιαλός, εἶτα Φάσηλις, τρεῖς ἔχουσα λιμένας πόλις ἀξιόλογος καὶ λίμνη. Sic inter Olympum vrbem montemque cognominem, & Phaſelin littus erat Corycium. Ptolemæus inter eas vrbes nullam recenſet. Ἱερὰ ἄκρα, Ὄλυμπος πόλις, Φάσηλις. Strabo littus Κώρυκον interponit. alij etiam vrbem hoc nomine agnoſcunt vt Dionyſius, & certè Strabo ipſe qui ab Attalo Philadelpho conditam eſſe docet, & Attaliæ

A ab eodem conditæ vicinam facit in illo littore. Verba Strabonis ſic legenda ſunt: εἶτα πόλις Ἀττάλεια ἐπώνυμος τοῦ κτίσαντος Φιλαδέλφου, καὶ οἰκίσαντος εἰς Κώρυκον πολίχνιον, ἄλλην κατοικίαν ὅμορον καὶ μικρὸν περίβολον περιθέντος. Malè legitur οἰκίσαντος, & male huius loci ſententiam reddunt. Dicit Attaliam condidiſſe Attalum, & vicinum vicum, κατοικίαν ὅμορον, in paruum oppidulum inſtruxiſſe, circumdatis mœnibus, & Corycum vocaſſe. De vico non clauſo, hoc enim κατοικία ſignificat, oppidum Corycum feciſſe plane innuit. Ergo Attalia & Corycus vicinæ in Pamphylio littore.

B Alij eamdem vrbem fuiſſe volunt Attaliam & Corycon. Stephanus in voce Ἀττάλεια: οἱ δὲ τὴν Κιλικίας Κώρυκον οὕτω φασὶ λέγεσθαι, ὡς Δημήτριος ἀπὸ Ἀττάλου Φιλαδέλφου, κτίσαντος αὐτήν. Sed Corycum Ciliciæ confundit ille Demetrius cum Coryco Pamphyliæ. Nam Corycon Pamphyliæ eamdem cum Attalia quidam fecerunt, propter vicinitatem & quod vtraque eumdem habuiſſet conditorem. At Ciliciæ Corycus longe ab Attalia. Hæc τῶν Κωρύκων ὁμωνυμία alijs etiam fraudi fuit, vt Curtio, qui Lyrneſſon & Theben vrbes in Cilicia prope Corycum ponit, quæ iuxta

C Corycon Pamphyliæ fuerunt. Ita enim ſcribit de Cilicia lib. III. *Multa in ea regione monumenta vulgata carminibus vetuſtas exederat. Monſtrabantur vrbium ſedes Lyrneſſi & Thebes, Typhonis quoque ſpecus & Corycium nemus.* Curtium quidem iam reprehenderunt Critici doctiſſimi, ſed non ea parte qua debuit. Arguunt eum quod ex Troïca regione Cilicum eas vrbes in alteram Ciliciam tranſtulerit, quæ prope Amanum & Syriam. Lyrneſſus inquiunt in Troade: Thebe quoque in Cilicia Hypoplacia prope Troïam, quas vrbes Achilles euertit. cur eas in Ciliciam ſine architectis & mœnibus Curtius tranſportaret

D cauſæ non erat. Sed ſcire debuerunt eruditi viri Lyrneſſon & Theben etiam in Pamphyliæ ora fuiſſe olim, conditas ab illis Troïcis Cilicibus qui eiecti fuerant Lyrneſſo & Thebe Troïanis oppidis ab Achille euerſis. Harum oppidorum veſtigia monſtrabantur inter Attaliam & Phaſelidem Pamphyliæ. Strabo: φασὶ δ' ἐν τῇ μεταξὺ Φασήλιδος καὶ Ἀτταλείας δείκνυσθαι Θήβην τε καὶ Λυρνησσόν, ἐκπεσόντων ἐκ τοῦ Θήβης πεδίου τῶν Τρωικῶν Κιλίκων εἰς τὴν Παμφυλίαν ἐκ μέρους, ὡς εἴρηκε Καλλισθένης. Hinc Lyrneſſon & in Pamphylia recenſet Plinius, quod non ille confinxit aut ſomnia-

E uit, vt ei perperam imputant viri docti: *Cataractes & iuxta quem Lyrneſſus & Olbia, vltimaque eius ora Phaſelis.* Sane inter Attaliam & Phaſelidem Lyrneſſus & Thebæ ponuntur à Strabone, & Attalia iuxta cataracten: vt & Corycus Pamphylica Attaliæ vicina, quam & eamdem cum Attalia fecere quidam. Dionyſius:

Κώρυκος, Πέργη τε καὶ ἠνεμόεσσα Φάσηλις.

Curtius à Coryco Pamphyliæ has vrbes tranſtulit ad Corycum Ciliciæ. Hoc tantum errauit eodem errore & Λυρνησσὸν in Cilicia re-

cenſet Dionyſius. Nunc videndum an de hoc Coryco Pamphylico Dioſcoridis locus accipi poſſit. Nullum certè dubium eſt quin poſſit. Et ſic legenda eius verba ſunt: *δευτερεύει δὲ ὁ ἐκ τῆς πρὸς Λυκίαν Κωρύκου & ὁ ἀπὸ τοῦ Λυκιακοῦ Ὀλύμπου.* Primatum aſſignat Corycio croco Ciliciæ. Secundas ferre dicit, quod ex Coryco prope Lyciam adferebatur, & ex Lyciaco Olympo, & ex Aetoliæ oppido Ægis. Olympos & Corycos loca vicina. Olympos vrbs Lyciæ & mons cognominis. huic coniunctum littus Corycium, vel vt alij oppidum. *Κώρυκος τὴν πρὸς Λυκίαν Κώρυκον* ideo vocat, quia Pamphyliæ quidam attribuebant. Strabo: *Κώρυκος καὶ Φάσηλις Παμφύλων ἐστί.* Tota illa continentia Olympi Lyciæ, & Coryci ad Lyciam vſque croco referta fuit, quod tamen cedebat Corycio Ciliciæ. Hæc indubitanter eſſe vera pronuntiare audeo. Nihilominus etiam certa ſunt quæ de montis Coryci & Corycij antri differentia ſuprà diſputaui. *ὑπὲρ τῆς ἄκρας Κωρύκου* ſitum antrum Corycium, non promontorio ipſi impoſitum, ſed ſuprà ſitum, & in ſuperiore tractu, & à mari remotiore. *ὑπερκεῖσθαι* hoc ſenſu paſſim vſurpant Geographi Græci. Sed & *ὑπὲρ* hac notione locis omnibus occurrit apud Strabonem. Herodotus Muſa quarta: *ἔτι δὲ ὑπὲρ Βάρκης οἰκέουσι κατήκοντες ἐπὶ θάλασσαν καὶ Εὐεσπερίδας.* *Suprà Barcen incolunt.* & paulo poſt, *νόμοισι δὲ τοῖσι αὐτοῖσι χρέωνται καὶ οἱ ὑπὲρ Κυρήνης.* *& qui ſupra Cyrenas colunt.* atque ita alibi. Strabo ipſe nunquam aliter loquitur. Libro xv. *εἶτα μύεια ἐν εἴκοσι σταδίοις ὑπὲρ τῆς θαλάττης.* viginti ſtadijs ſuprà mare, id eſt longè à mari. & paulo poſt: *εἶθ' ὑπὲρ τῆς θαλάττης ἐν τετταράκοντα σταδίοις πόλις ἐστὶν ὑψηλή.* ita legendum ex veteri codice. male vulgati, *ἐπὶ τῆς θαλάσσης.* nec enim ad mare eſt, quæ quadraginta ſtadijs abeſt, ſed *ὑπὲρ τῆς θαλάττης.* Sic Corycium nemus *ὑπὲρ τῆς ἄκρας Κωρύκου, ἐν εἴκοσι σταδίοις*, quæ viginti ſtadijs longe abeſt à Coryco promuntorio. Male autem apud Euſtathium legitur eo loco quem ſuperius adduximus: *ἐν ἄλλοις δέ φησιν ὁ αὐτὸς ὅτι Κώρυκος ἄκρα Λυκίας μετὰ τὴν ἄκραν τὸ Ἀνεμούριον.* Scribendum quippe, *ὅτι Κώρυκος ἄκρα Κιλικίας.* De Strabone loquitur. Apud Dioſcoridem *τῆς Κωρύκου πρὸς Λυκίαν* nomine vel *τὴν ἀκτὴν* intelligi oportet, nam *αἰγιαλὸν* vocat Strabo, vel *τὴν πόλιν.* Atque hæc hactenus.

Pag. 68. B. *Montem mari impoſitum à ſummo cauat vertice.*] quis dubitet hæc expreſſa ex iſtis Melæ? *Montem littori appoſitum ex ſummo ſtatim vertice aperit.*

Patulus hiatu ampliſsimo.] Mela: *grandi namque hiatu patens.*

Deiectis lateribus in terra profundum nemoroſo orbe amplectitur mediam inanitatem.] ipſiſſima pæne verba Melæ ſunt, ſic noſtro adumbrata: *Tunc altè demiſſus, & quantum demittitur amplior, viret lucis pubentibus vndique, & totum ſe nemoroſo laterum orbe complectitur.* Sequitur apud eumdem: *adeo mirificus & pulcher, vt mentes accedentium primo aſpectu conſternat: vbi contemplari durauere, non ſatiet.* ita legendum, non vt eſt in vulgatis, *vbi contemplati durauere.* Latina & proba loquutio, *vbi contemplari durauere*, *ἐπεὶ ἐκαρτέρησαν θεωρεῖν*, vbi contemplari perſeuerarunt. nam *durare*, eſt *ὑπομένειν*, *καρτερεῖν*, ad finem vſque perſeuerare. *Non durat facere, non ſuſtinet dicere*, *οὐχ ὑπομένει, οὐ καρτερεῖ.* Sic in Actis Concilij Carthaginienſis, *non patitur facere*, pro non ſuſtinet.

Deſcenſus in eum per duo millia & quingentos paſſus.] de hoc loco diximus ſuprà. Apud Melam habetur tantùm, *mille & quingentos paſſus.* Mela: *in eum deſcenſus eſt anguſtus, aſper.* Strabo: *κατάβασις δ' εἰς αὐτὴν ἀνώμαλός ἐστιν ἐδάφους καὶ τὸ πολὺ πετρώδης.* *Per amœnas vmbras & opaca ſiluæ quiddam agreſte reſonantis.* Strabo: *μεστὸν δὲ τῆς δρυμώδους ὕλης, ἀειθαλοῦς τε καὶ ἡμέρου.* Videtur legiſſe Mela, *καὶ ἀνημέρου*, qui vertit *ſiluæ agreſte quiddam reſonantis.* At *ὕλην ἥμερον* vocat Strabo, mitium fructuum ſiluam.

Hinc inde aſsidua fontium ſcaturigine.] Mela: *riuis hinc atque illinc fluitantibus.*

Vbi peruentum ad ima primi ſinus, alter ſpecus rurſus panditur.] Mela: *vbi ad ima peruentum eſt, rurſus ſpecus alter aperitur ob alia dicendus.* De hoc ſpecu altero loquitur etiam Strabo in hæc verba: *ἐπὶ δὲ καὶ ἄντρον αὐτόθι ἔχον πηγὴν μεγάλην, ποταμὸν ἐξιεῖσαν καθαρόν τε καὶ διαφανοῦς ὕδατος, εὐθὺς καταπινόμενον ὑπὸ γῆς, ἐνεχθεὶς δ' ἀφανὴς ἐξίησιν εἰς τὴν θάλασσαν, καλοῦσι δὲ πικρὸν ὕδωρ.* Quæ Pomponius ſic interpretatus eſt, quaſi diceret in ima Corycij ſpecus parte, rurſus alterum ſpecum pandi. Quod haud ſcio an ſatis rectum ſit. Strabo poſt deſcriptionem Corycij ſpecus, adijcit, *ἐπὶ καὶ ἄντρον αὐτόθι ἔχον πηγὴν μεγάλην.* Dicit in illis locis etiam ſpecum alium reperiri, qui grandem euomat fontem. Non inde ſequitur ſpecum illum alterum in imo atque intimo receſſu Corycij ſpecus patere. Verba illa Græca ſic reddidit: *ibi ingens amnis ingenti fonte ſe extollens tantummodo ſe oſtendit, & vbi magnum impetum breui alueo traxit, iterum demerſus abſconditur.* Vt ſcias non aliunde hæc hauſiſſe, quam ex Strabone, vel ſaltem eodem quo Strabo fonte.

Quod antrum latis primùm patet faucibus, poſtmodum in progreſſu per anguſtias obſcuratur.] Mela: *deinde aliquamdiu perſpicuus, mox & quo magis ſubitur, obſcurior.*

In eo ſacrum eſt Iouis fanum, in cuius receſſu intimo Typhonis gigantis cubile.] Solini & Melæ verba non aliam ob cauſam hactenus inter ſe comparauimus, quam vt palam fieret hunc totum locum quo ſpecus Corycius deſcribitur pæne iiſdem vocibus, è Pomponio mutuatum eſſe noſtrum. Hoc cum ita ſit, mirum quantum heîc diſcedit à Pomponij mente. Iouis fani in illo ſpecu non meminit Mela, ſed ſimpliciter Dijs ſacrum eſſe dicit hunc alterum ſpecum, qui in imo primi ſpecus panditur: *Totus autem anguſtus & vere ſacer, habitarique à Dijs & dignus & creditus. Nihil non venerabile, & quaſi cum aliquo numine ſe oſtentat.*

Digitized by Google

ſe oſtentat. Sequitur de alio mox ſpecu in quo Typhonis olim cubile fuiſſe fabulabantur: *Alius vltra eſt, quem Typhoneum vocant.* Vide cetera. Solinus hoc *vltra* ſic accepit, quaſi in vlteriore & interiore ſinu eiuſdem ſpecus, Typhoneum antrum illud vel cubile poſitum eſſet. Immo in ipſo intimo receſſu Iouis fani Typhonis cubile poſuit. *Nec enim aliud hac ſibi volunt: In eo ſacrum eſt Iouis fanum, in cuius receſſu intimo Typhonis gigantis cubile poſitum accola credunt.* In receſſu nimirum intimo fani Iouis. Atqui fanum etiam illud Iouis commentus eſt. Specum illum tantummodo Dijs ſacrum haberi, iiſdemque habitari creditum narrat Pomponius. Vltra quem ſpecum, alium eſſe in quo Typhonis cubile olim fuiſſe tradunt, quod & Τυφώνιον propterea appellatum. at diuerſus hic ſpecus Typhoneus, ab illo qui Dijs ſacer habebatur, nec in eodem vterque loco. Sed talem vbique hunc Solinum iam dedimus cognoſcendum.

Pag. 68. C. *In cuius receſſu intimo Typhonis gigantis cubile poſitum qui volunt credunt.*] ita vetuſtiſſima & optima quæque, atque etiam recognitæ Editionis exemplaria. *qui volunt, credunt.* in alijs exemplaribus: *accola crediderunt.* Quod ex altera editione fluxit. nam & optimus Regius hanc lectionem ad oram adſcriptam exhibet. Inde eſt in alijs, *accola qui volunt credunt*, ex vtraque mixtum. Mela: *Sed quia aliquando cubile Typhonis fuit, & quia nunc demiſſa in ſe confeſtim exanimat, natura fabulaque memorandus.* Hanc fabulam qui credere volunt, credunt. Nemo fidem arbitrari, rei quam falſam putat, obligatur. Ideo dicit, *qui volunt, credunt.*

Soloe antiquum oppidum Cilicia fuit.] Teſtatur Camers omnia exemplaria quibus vſus eſt habuiſſe, *Heliopolis*. idem de omnibus quos vidi, poſſum teſtari. Omnes inquam legunt, *Helyopolis*, aut *Eliopolis*, non *Soloe*. In quibuſdam etiam diſerte *Heliopolis*. Nec putandum eſt in hoc librorum conſenſu, aliter ſcripſiſſe Solinum. Hallucinatio hæc eius ſollemnis ac ſolita eſt. Antiqui nomina vrbium ſexto caſu plerumque proferebant. Ætate Solini, atque etiam ſuperiore id adeo frequens, vt nihil magis. Apud Frontonem notant Grammatici in Epiſtola ad Adrianum ſcriptum fuiſſe, *Durocortoro Athenæ veſtra.* In libro de Colonijs paſſim hoc caſu concipiuntur oppidorum & Coloniarum nomina. *Oppidum Corſeolis, Colonia Veijs* & cetera. Apud Spartianum, *Copto & Ptolemaide vrbes.* ad quem locum videnda quæ notauimus. & apud hunc noſtrum ſuprà capite de Hiſpania libri omnes ſic ſcriptum præferunt: *Ibi oppidum Oliſipone Vlixi conditum.* Cum igitur *Solis oppidum* hoc eodem more enuntiatum legiſſet pro *oppidum Soli* vel *oppidum Solos*, τὴν πόλιν Σόλους, putauit oppidum Solis eſſe, hoc eſt τοῦ ἡλίου. Hinc nomen vrbis Græcè formauit, *Heliopolis*. Hoc indubitatè verum eſt. apud Curtium ita hodie legitur in omnibus libris: *Alexander viribus corporis receptis ad vrbem*

A *Solis peruenit.* Mendoſè pro ad vrbem Solos, aut more illo loquendi quo ſuprà diximus. Multæ vrbes Ἡλίου πόλεις dictæ, ſed Ciliciæ, Solos id nominis habuiſſe non leges. Σόλοι Dionyſius in Baſſaricis dixerat, αἵ τε τῶν Σόλων. Sic Ταρσεια pro Ταρσὸς, Κωρύκεια pro Κώρυκος & ſimilia. Aliud eſt oppidum Σολοῦς in eadem Cilicia, à quo regio Σολουντὶς, pro qua Σελευκὶς vitioſè ſcribitur apud Ptolemæum. Stephanus tamen ab oppido Σόλοι fœmineum ἐθνικὸν deducit Σολουντίς. ita enim ſcribit de Solis Cilicijs: ὁ πολίτης Σολεὺς ἢ Σόλιος, τὸ θηλυκὸν Σολουντὶς, ὡς ἀπὸ τοῦ Σολοῦς Σολοῦντος. quaſi *Soli*

B vrbs etiam Σολοῦς dicta ſit. atqui ſequitur apud eumdem Σολοῦς, πόλις Κιλικίας, à Solis diuerſa. Quod autem à Solis Ciliciæ τὸ ἐθνικὸν deriuat Σολεὺς & Σόλιος manifeſtè fallitur. nam gentile Σόλιος ab alteris Solis inſulæ Cypri deriuatur. Σόλοι in Cypro recenſentur à Ptolemæo. Diogenes Laërtius in Solone: ἢ οὕτως οἱ μὲν ἐνθεν Σολεῖς, οἱ δὲ Κύπριοι Σόλιοι. Vide vitam Arati. Strabo quoque Cypriæ vrbis incolas Σολίους dictos teſtatur. οἱ δ' ἐνοικοῦντες Σόλιοι καλοῦνται. Sed vrbem ipſam Σολοῦντα vocat, non Σόλους. εἶτα Σολοῦς πόλις, λιμένα ἔχουσα, καὶ ποταμὸν

C καὶ ἱερὸν Ἀφροδίτης. Forte & Σολοῦς & Σόλοι oppidum illud Cypri vocabatur, vt Ἀμαθοῦς. à Σόλοι gentile Σόλιος, à Σολοῦς fœmininum Σολουντίς. Sic Solos Ciliciæ & Cypri confundit Stephanus, dum Σόλιος & Σολεὺς & Σολουντὶς ἐθνικὰ ab eadem Ciliciæ oppido deducit. *Soloe Cilicij* Plinio, & Straboni Σόλοι οἱ Κιλικιοι cognominantur ad differentiam τῶν Κυπρίων.

Quod à Tigrane Armenio ſubactum & diu ſolum.] Diu eſt quum ita reponendum fuit, ſummo conſenſu hanc lectionem aſſerentibus libris. in Editionibus erat: *& diu poſt, Pompeiopolim deuictis Cilicibus Cn. Magnus cognominauit.* Diu deſolatum ac deſertum hoc op-

D pidum Pompeius inſtaurauit, & Pompeiopolim dixit. Stephanus: Σόλοι, Κιλικίας πόλις, ἡ νῦν Πομπηϊούπολις: Ἑκαταῖος Ἀσίᾳ. κέκληται δὲ ἀπὸ Σόλωνος ὡς Εὐφρόνιος ἐν Ἀλεξάνδρῳ. ᾤκισθη ὑπὸ Πομπηΐου, καὶ μετωνομάσθη Πομπηϊούπολις. Sic legendus ille locus. Plinius ſimpliciter: *Soloe Cilicij; nunc Pompeiopolis.* at diu ſolum eſſe non potuit hoc oppidum, ſiquidem à Tigrane ſubactum, & deſolatum, à Pompeio fuit inſtauratum. Non multum quippe temporis inter Tigranem Armenium & Pompeium. *Solum*, κατηρημωμένον ἢ ἔρημον. Sic *ſolus locus* Te-

E rentio:

Ex ſolo loco Orationem ſperat inueniſſe ſe:

Solus locus, ἐρημία. Menander:

Εὑρετικὸν εἶναι φασὶ τὴν ἐρημίαν
Οἱ τὰς ὀφρῦς αἴροντες.

ad meditandum, & meditata inuenienda optimè facere ſolũ locum. Hinc *ſola terra*, ἔρημος.

Mons Taurus ab Indico primum mari ſurgit.] Hæc de Tauro omnia è Plinio imitata & mutata, ſed mala, vt ſolet, fide reddita. Quæ ſingula heic videamus. Verba Solini: *Mons Taurus ab Indico primum mari ſurgit: deinde à ſcopulis Chelidonijs, inter Ægyptum, & Pamphylium pelagus, abſtectus Septentrioni, dextro latere;*

Digitized by Google

læuo Meridianæ plaga, occidenti obuerſus fronte profuſa. Dicit Taurum montem primo ſurgere ab Indico mari, deinde à ſcopulis Chelidonijs, qui ſunt inter Aegyptum & Pamphylium pelagus, obiectum ſeptentrioni dextro latere, læuo Meridianæ plagæ. ita loquitur, quaſi à ſcopulis demum Chelidonijs dextrum latus ſeptentrioni obijcere incipiat mons Taurus, læuum Meridianæ plagæ. Atqui ab ipſo ſtatim mari Indico, vnde primo exſurgit, dextro latere Septentrionalis eſt, læuo Meridianus. Quod Plinius plane ac diſertè poſuit: *Immenſus ipſe & innumerarum gentium arbiter, dextro latere Septentrionalis, vbi primum ab Indico mari exſurgit, læuo Meridianus, & ad occaſum tendens.* Plinij mentem non aſſequutum eſſe prorſus inde conſtat. Quid enim illud eſt quod ait, ab Indico mari Taurum primo ſurgere, deinde à Chelidonijs ſcopulis? Si Taurum incipere facias ab Indico mari & eois littoribus, neceſſe eſt terminari dicas Chelidonijs ſcopulis. è contrà ſi aduerſum Chelidonios ſcopulos eius exordium ſtatuas, finem eius ac terminum conſtituas oportet in Indico littore. At hic ait ab Indico mari primò ſurgere, deinde iterum ſurgere à Chelidonijs ſcopulis, dextro latere Septentrionalem, læuo Meridianum, & ad occaſum tendentem, quaſi à Chelidonijs ſcopulis nouum ſumat initium, & inde pergat ad occidentem fronte profuſa tendere. Quod eſt falſiſſimum. Nam ad eos Chelidonios ſcopulos finit Taurus ab eois littoribus veniens, aut inde incipit ad eoos pergens limites. Plinij verba quæ Solinus exprimere voluit, nec intellexit, ſic habent: *Taurus mons ab eois littoribus veniens Chelidonio promunterio diſterminat.* Hæc non intelligo. *diſterminare* eſt in duas partes diuidere, vel rem aliam ab alia terminare. Chelidonio promuntorio quid diſterminet Taurus neſcio. Legitur in quibuſdam: *Chelidonio promunterio diſterminatur.* Nihilo verius hoc. Si *Chelidonium promuntorium* pro Chelidonijs ſcopulis poſuit Plinius, vt accepit Solinus, vtque poſuiſſe veriſimile eſt, qua ratione Chelidonijs illis ſcopulis Taurum montem diſterminari dicere potuerit, non video, aut quid ſit *diſterminare* non ſcio. Scopuli illi Chelidonij inſulæ ſunt Chelidoniæ, ſex ſtadijs à continenti diſtantes. è regione eorum Taurus incipit attolli, vel deſinit. Non igitur illis inſulis vel ſcopulis diſterminatus dici queat. Fuit cum putarem legendum in Plinio: *Taurus ab eois littoribus veniens Chelidonio promuntorio cis terminatur.* ex quo pronum fuit facere, *diſterminatur.* Ab oriente venientem Taurum montem Chelidonio promuntorio terminari dicit, & cis quidem terminari. Etenim cis illud promuntorium adhuc venit & contra Rhodum deſcendit. vel *cis terminari Chelidonio promuntorio* dicat reſpectu noſtri. Ab vltimis quippe Indiæ littoribus ſurgens, & in occidentem pergens, ad citimam nobis regionem, in ea terminatur Chelidonio promuntorio. Strabo

A de Tauro monte: τὸ γὰρ ὄρος τοῦτο ἄρχεται μὲν ἀπὸ Καρίας καὶ Λυκίας, ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν οὔτε πλάτος οὔτε ὕψος ἀξιόλογον δείκνυσιν, ἐξαίρεται δὲ πολὺ πρῶτον κατὰ τὰς Χελιδονίας. Initium Tauri montis, ibi ſtatuit Strabo, vbi Plinius terminum. Hic cis terminat Chelidonio promuntorio, ille trans Indici maris littoribus. Sed & cis promuntorium Chelidonium terminari poteſt dici, quia adhuc citerius deſcendit. nam licet ibi deſinat eximia eius altitudo, in Lyciam tamen & Cariam & πέραιαν Rhodi inſulæ capite minutus pergit. Hoc eſt fortaſſe quod ait Plinius promuntorio Chelidonio cis termi-B nari. Cragum ſanè montem etiam Tauri partem facit. Græci omnes Geographi non ab Indis in Aſiam Taurum montem ducunt, vt Plinius, ſed ab Aſia in Indiam dirigunt. Dionyſius:

Μέσσα γε μὴν πάσης Ἀσίης ὄρος ἀμφιβέβηκεν,
Ἀρξάμενον γαίης Παμφυλίδος ἄχρι καὶ Ἰνδῶν.

à Chelidonijs ſcilicet iuſulis vel ſcopulis, quæ in mari ſunt Pamphylio. Strabo: διέζωκεν ὁ Ταῦρος μέσην τὴν Ἀσίαν ἀπὸ ἑσπέρας ἐπὶ τὴν ἕω τεταμένος, ὃ τελευταῖον τὸ Ἴμαον τῇ Ἰνδικῇ θαλάσσῃ συνάπτον. ab occidente in orientem incedere facit, contra Plinius ab oriente in occiden-C tem. Arrianus: ὁ Ταῦρος ὄρος ἀπείργει τὴν Ἀσίαν ἀρχόμενος ἀπὸ Μυκάλης τοῦ καταντικρὺ Σάμου τῆς νήσου ὄρους, ἀποτεμνόμενος δὲ τὴν Παμφυλίων καὶ Κιλίκων γῆν ἔνθεν μὲν ὡς εἰς Ἀρμενίους παρήκει, ἀπὸ δὲ Ἀρμενίων ὡς ἐπὶ Μήδους. Solinus vt ſolet vtramque opinionem inter miſcuit ac iunxit, quæ tamen inuicem ſibi contrariæ ſunt. Taurum ab Indico mari primum ſurgere, & ab eois littoribus venire iuxta Plinium dicit: eumdem porro rurſum à Chelidonijs ſcopulis ſurgere, quæ aliorum ſententia eſt. Atqui vtrumque in eodem hærere, & in vna ſede morari non poſſunt. Cum enim à Chelidonijs iterum incipere ſtatuat Taurum, non poteſt ſic per-D gendo dextrum latus Septentrioni obiectum habere, læuum Meridei, frontem verò obuerſam occidenti. Immo conuerſa omnia ſunt. Quippe Taurus incipiens à Chelidonijs inſulis dextro latere Meridianus eſt, læuo Septentrionalis, & ad littora Indiæ tendit, quibus & terminatur, frontē habens Orienti obuerſam. Huic ſitus planè contrarius eſt in Pliniana opinione. Sed conſideranti mihi Solinum, & memoria repetenti cetera eius peccata, hoc mihi mirum non videtur.

Pag. 68. B. *Deinde à Chelidonijs ſcopulis inter Aegyptium & Pamphylium pelagus.*] Abſurdum E & falſum. Nec enim Chelidoniæ inter Aegyptium & Pamphylium pelagus, ſed in ipſo Pamphylio mari, ſex tantum ſtadijs ab ora maritima Pamphyliæ diſtant. Oppoſitū quidem eſt Pamphylium pelagus Aegyptio, ſed inter vtrumque mare ſitæ non ſunt Chelidoniæ. Quod ſi eſſent, longè abſurdius foret, quod heic dicit Taurum montem à Chelidonijs ſcopulis incipere. Cum prope abſint à Pamphyliæ cōtinenti, in ipſo Pāphylio mari, ne Græci quidē dicūt ab illis ſcopulis incipere Taurum, ſed ex aduerſo illorum. Strabo

ὑπέρκειται δὲ πολὺ πρῶτον κατὰ τὰς Χελιδονίας. Id eſt, *contrà Chelidoneas, vel è regione Chelidonearum.* Sic Arrianus καταντικρὺ Σάμου, Tauri exordium ponit in monte Mycalo. ridiculus eſſet, qui ab inſula Samo initium eius auſpicaretur. Quare nec rectè Plinius, qui Chelidonio promuntorio montem Taurum terminat, qui deſinit è regione Chelidonij promuntorij. Sed *cis terminari* dixit, cis mare ſcilicet. nam Chelidonium promuntorium in mari ipſo, vndique pelago cinctum. Ideo Taurus mons illo promuntorio cis mare terminatur. nam promuntorium trans mare. Ridiculus porro heîc Solinus qui à Chelidonijs Taurum facit incipere, cum mare Pamphylium inter Taurum montem iaceat & Chelidonias. Nondum Plinij locus in plenum caſtigatus videtur: *Chelidonium promuntorium* non puto ab eo vocari, quas Χελιδονίας Græci vocant. Alij duas, alij tres, alij quinque numerant. Plinius ipſe tres Chelidonias agnoſcit capite XXXII. eiuſdem libri: *deinde contra Tauri promuntorium peſtifera nauigantibus Chelidonia totidem.* Habet ex Mela: *quæ contra Tauri promuntorium importunæ nauigantibus obiacent, Chelidonia nominantur.* Inde etiam diſcimus Tauri promuntorium contra Chelidonias eſſe. Nec dubium eſt quin de hoc Tauri promuntorio loqui velit, vbi dicit Taurum ab eois littoribus venientem Chelidonio promuntorio diſterminare. Atqui diuerſum illud promuntorium à Chelidonijs. Scripſiſſe eum puto: *Chelidoniôn promuntorio.* Quia promuntorium illud ex aduerſo Chelidoniarum eſt, Χελιδονίων promuntorium vocat, nec enim longè illæ diſtabant à continenti. Sed & totus locus altius repetendus vt ſanetur, vt pote altiori vlcere infectus quam prima facie videbatur. Ita vulgo ſcribitur vbi de Pamphylia tractat. *Iunctum ei mare Lycium eſt, genſque Lycia, vnde vaſtus ſinus. Taurus mons ab eois veniens litteribus Chelidonio promuntorio diſterminat.* Libri meliores ac vetuſtiores habent *diſterminat*, nec mutandum. Verba illa porro ſic legenda atque interpungenda ſunt: *Iunctum mare, Lycium eſt, genſque Lycia. Inde vaſtum ſinum Taurus mons ab eois veniens litteribus, Chelidoniôn promuntorio diſterminat.* Promuntoria vt notum eſt, ſinus diſterminant & claudunt. Tauri promuntorium quod eſt contra Chelidonias, ſinum vaſtum diſterminat à Lyciaco mari. *Chelidoniôn promuntorium* heîc vocat, quod ſit contrà Chelidonias oppoſitum. *Tauri promuntorium* alibi vocauit. Locus hic Plinianus è Pomponio Mela expreſſus, qui poſt Pamphyliæ deſcriptionem ita ſcribit: *Lycia continuo cognominata à Lyco rege, Pandionis filio, atque vt ferunt infeſtata olim Chimæra ignibus. Sida portu & Tauri promuntorio grandem ſinum claudit. Taurus ipſe ab eois litteribus exurgens vaſtè ſatis attollitur.* Dicit Lycium Sidæ portu, & Tauri promuntorio grandem ſinum claudere. Hic ſinus eſt Pamphylicus, qui à parte Ciliciæ, Sidæ portu: à Lyciæ, Tauri promuntorio clauditur. Dionyſius:

A ——— Παμφυλίου ἔνδοθι κόλπου.

poſt Coraceſium quo Cilicia aſpera terminatur, Side ſequitur vrbs prima Pamphyliæ: Ab ea ſinus Pamphylius incipit. maritimam oram huius maris ad occidentem perſequenti Phaſelis vltima Pamphyliæ vrbs, quam & aliqui Lyciæ attribuerunt. Certe Lyciæ erat; ſed nihil ei cõmune fuit, cum Lyciorũ communi. Mela & Plinius alijque finem Pamphyliæ in Phaſelide ſtatuunt. Ptolemæus poſt Phaſelida Lyciæ vrbem, oram Pamphyliæ maritimam auſpicatur ab oppido Olbia. à ſacro promuntorio & Chelidonijs ad Olbiã trecenta ſtadia & ſexaginta ſeptem numerari B ait Strabo. at Chelidoniarum promuntorio ſinus ille vaſtus diſterminabatur, iuxta Plinium. Non Pamphylius igitur ſinus totus intra Tauri promuntorium, quod è regione eſt Chelidoniarum, & Sidæ Pamphylicæ portũ includebatur, ſed etiam pars Lyciaci maris. Etenim ſi ora maritima Pamphyliæ ab Olbia incipit, inde etiam Pamphylici maris initium capiendum eſt. Ergo inter Chelidonion promuntorium & Olbiam Lyciacum eſt mare. Sed veteres Pamphylicum ſinum vſque ad Chelidonios ſcopulos videntur extendiſſe. Dionyſius periegeta de ſinu Iſſico qui & C Pamphylius:

> Τοῦ μὲν ἐπὶ προβολῇ Παμφύλιοι ἀμφινέμονται,
> Ὅσσον ἐπὶ προβέβηκε Χελιδονιῶν ἐπὶ νήσων,
> Σῆμα δ' ἔχει ζεφύρου Παταρηΐδα τήλοθεν ἄκρην.

Quorum verſuum hic manifeſto ſenſus eſt; Pamphylios Iſſici ſinus excurrentem in terras partem circum habitare, quo vſque procedit ad Chelidonias inſulas: promuntorio autem Patareo ad occidentem terminari. Iſſici inquam ſinus terminus ad occidentem Patara promuntorium. At cum Pamphylij circum colunt vſque ad Chelidonias. atque ita rectè accepit Euſtathius his verbis: ὅτι ὁ D Ἰσσικὸς κόλπος διὰ τῆς γῆς τῶν Παμφυλίων ἔρχεται, διὸ καὶ Παμφύλιος λέγεται, διήκει δὲ καὶ μέχρι τῶν Χελιδονίων νήσων, ἔχει δὲ πλευτιαῖον σῆμα πρὸς ζέφυρον τὴν τῶν Παταρων ἄκραν. Verba illa notanda ſunt Παμφυλίους ἀμφὶ νέμεσθαι ἐπὶ προβολῇ τοῦ Ἰσσικοῦ κόλπου, ὅσον ἐπὶ προβέβηκεν ἐπὶ Χελιδονίων νήσων. Latini auctores veteres qui Dionyſium verterunt, longè aliter illum locum acceperunt. Sic enim Auienus reddidit in ſua paraphraſi:

> *Imminet hîc late Pamphylia, ſubluit illic*
> *Vnda Chelidonias, inliſum murmurat æquor*
> *Sæpius, & crebra ſpumeſcunt æquora rupe,*
> E *Terminus hîc cautes Patareïdis eminet arcis;*
> *Ac rurſum in Zephyrũ vada ſemet cærula curuãt.*
> *Hîc ſalis Ægæi tractus tonat.*

Non dicit cum Græcis Iſſici ſinus partem quę vſque ad Chelidonias protenditur circum habitare Pamphylios, ſed in deſcribendo illo ſinu, alibi Pamphyliam imminentem adluere cum canit, alibi Chelidonias inſulas ſubluere: heîc cautem eminere Patareïdis petræ, illic Ægæi maris fluctus intonare. Nec aliter Priſcianus intellexit, qui ſic vertit locum illum de Iſſico ſinu:

> *Partibus extremis Pamphylia clauditur iſto:*

Digitized by Google

Atque Chelidoniæ rupes cinguntur eodem,
At procul hunc Zephyrus finit Patareide ſumma.

Tam Pamphyliam quàm inſulas. Chelidonias claudi cingique dicit Iſſico ſinu, proſſus iuxta mentem Auieni, non iuxta Dionyſij, qui Iſſici ſinus accolere Pamphylios memorat, quidquid procedit ad Chelidonias inſulas. Ergo oram Pamphyliæ maritimam Chelidonijs inſulis terminat. contra quas inſulas promuntorium Tauri, quo ſinus ingens Pamphylicus clauditur, inter Sidæ portum, & hoc promuntorium comprehenſus. Hæc mens Pomponij. Sed quæri dignum eſt cur dixerit Lyciam Sidæ portu & Tauri promuntorio hunc grandem ſinum claudere, quum Sida Pamphyliæ ſit oppidum, & quidem vltimum prope Ciliciæ confinia. Sanè Lycia Sidæ portu hunc ſinum claudere vix dici poſſit, niſi abſurde, quum tam longe abſit à Lyciæ finibus Sida. De Tauri promontorio hoc rectè dicatur. Plinius cum cætera imitaretur huius Pomponiani loci, illud de Sidæ portu prætermiſit. *Pamphylia*, inquit, *innctum mare Lycium eſt, genſque Lycia, inde vaſtum ſinum Taurus mons ab eois veniens litoribus Chelidonio promuntorio diſterminat.* Vltimam oræ Pamphyliæ facit Phaſelida, quam & Lyciæ quidam dederunt. poſt eam mare Lycium ſequi facit, & gentem Lyciam. Inde vaſtum ſinum diſterminari Tauri promuntorio, quod eſt contra Chelidonias. Non igitur vaſtus ille ſinus de Pamphylio apud Plinium accipiendus eſt, ſed de ſinu quodam Lycij maris quod promuntorio Tauri contra Chelidonias diſterminatur. nec enim ſinus ſunt ſine promuntorijs, nec promuntoria abſque ſinibus. apud Melam vero qui vaſtum illum claudit Sidæ portu, & Tauri promuntorio, de ſinu Pamphylio prorſus accipi oportet, quem à Side vſque ad Chelidonias extenderunt quidam ex veteribus, vt ſuprà notabamus ex Dionyſio. Nam poſt Ciliciam prima vrbs maritima Pamphyliæ tam Pomponio quam Plinio nominatur Side. Scylax quoque Caryandæus paraplum Pamphyliæ à parte Lyciæ incipientem Side oppido & portu terminat, quaſi vltima Pamphyliæ vrbe ad mare. ἄλλη πόλις Σίδη, Κυμαίων ἀποικία καὶ λιμήν. Inde *Sidæ portum* dixit Mela. Haud longe ab oppido Side fluuium Eurymedontem ponere videtur idem: *Oppidum Sida, & alter fluuius Eurymedon.* Ptolemæus quoque poſt Eurymedontis oſtia Siden collocat: Εὐρυμέδοντος ποταμοῦ ἐκβολαί. Σίδη. eam vltimam ſtatuit oræ maritimæ Pamphyliæ Ciliciam verſus. Non longè Aſpendus, quam iuxta Eurymedontem amnem ponunt omnes ferè veteres. Plinius: *amnis Eurymedon iuxta Aſpendum fluens.* Scylax: μετὰ δὲ Λυκίαν ἐστὶ Παμφυλία ἔθνος, καὶ πόλεις ἐν αὐτῇ αἵδε, Ἄσπενδος πόλις, εἰς ταύτην ὁ ἀνάπλους γίνεται κατὰ ποταμόν, ὁ δὲ ποταμός ἐστιν Εὐρυμέδων. à Lycia venienti primam vrbem Pamphyliæ ſtatuit maritimam Aſpendum, & vltimam Sidam. Lyciæ oram extendit vſque ad oppidum Pergam. Ita enim Lyciæ deſcriptionem terminat: νῆσος Λυρναία,

A Ολβία, Μάγυδος, καὶ ποταμὸς Κέστρος, Πέργη πόλις καὶ ἱερὸν Ἀρτέμιδος, ἀπὸ δ' ἐστι παράπλους ἐστὶν ἀπὸ Λυκίας, ἡμέρας καὶ νυκτός. ita locus ille legendus, qui vulgo corruptiſſimus. Atqui omnes illas vrbes alij Pãphyliæ aſſignant. Ptolemæus: Παμφυλίας παραλία, Ολβία, Ἀττάλεια, Καταῤῥάκτου ποταμοῦ ἐκβολαί, Μάγυδος, Κέστρου ποταμοῦ ἐκβολαί. Male hodie ſcribitur, apud Ptolemęum, Μάπυλος pro Μάγυδος. pro Ceſtro fluuio perperam *Oeſtron* nominant Editiones Melæ. *deinde alij duo validiſſimi fluuij Oeſtros & Cataractes.* legendum: *Ceſtros & Cataractes.* idem eſt de quo Nicander his verſibus licet Ciliciæ tribuat:

B —— τήν τε Κίλισσαν
Πρώονες ἀλδαίνουσι περὶ πλημμυρίδα Κέστρου.

de nardo Cilicia loquitur. Perga ad Ceſtrum ſexaginta ſtadijs à mari per flumen aſcendenti. ideo maritimam facit Scylax, & ἐν τῷ παράπλῳ Lyciæ ponit, vt & Aſpendum ἐν παράπλῳ Pamphyliæ, quæ & ipſa ad Eurymedontem ſita, ſed à mari longiuſcule, flumen aſcendentibus, eodem interuallo quo Perge. Strabo: καὶ μετὰ ταῦτα ὁ Εὐρυμέδων ποταμός ὃν ἀναπλεύσαντι ἑξήκοντα σταδίους Ἄσπενδος πόλις. Ptolemæus vtrãque, ἐν τῇ μεσογείᾳ recenſet, & reuera ſunt, ſed maritimæ etiam cenſendę propter τὸν ἀνάπλουν, quo è mari poſſunt adiri per flumen.

C à Perga igitur quæ ad Ceſtrum, Scylax Pamphyliæ παράπλουν auſpicatur, & primam vrbem in eo paraplu ad Ciliciam tendenti numerat Aſpendon. Dionyſius maritimam etiã vrbem vocat & inter Pamphylicas primam ſcribit è Lycia venientibus. Taurũ à Lycia dicit incipere prope Xanthũ fluuiũ, & vſq; ad Pamphyliã procedere & Cragum nominari:

Παμφύλων καὶ μέχρι, Κράγον δέ ἑ φημίζουσι
Κεῖθι, δι' αὖ ἀφνειοὺς ὑπὸ πρηῶνας ἐλίσσει
Ἄσπενδον, ποταμοῖο παρὰ ῥόον Εὐρυμέδοντος.

D poſt Lyciã vt vides primã in ora Pamphyliæ recenſet Aſpendum. Hoc iuxta illos veteres fecit, qui Lyciam παραλίαν, vſque ad vrbem Aſpendũ porrigebant, vt Scylacẽ, paulo ante vidimus. Sed ſequitur apud eũdem protinus:

Ἄλλαι δ' ἑξείης Παμφυλίδες εἰσὶ πόληες
Κώρυκος, Πέργη τε, καὶ ἠνεμόεσσα Φασηλίς.

Ordine poſt Aſpendon continuat Corycum, Pergam & Phaſelin in maritima Pamphyliæ ora. atqui ordo quem ibi ſequitur in prouinciarum & vrbium ſitu & nominibus exequẽdis, ab occidente ad orientem pergit, quum tamen vrbes illæ occidentaliores ſint Aſpendo.

E Sed duas ibi opiniones in vnum miſcuit: veterem, quæ Pamphyliæ oram ab Aſpendo auſpicabatur, & Corycum, Pergam, Phaſeliden Lycię tribuebat, & recentiorem quæ Pamphyliæ hæc eadem oppida adſcribit. Inde eſt quod iuxta veteres & Scylacem Aſpendon poſt Lyciæ oram, in Pamphylię numerat primam. at iuxta recentiores oppida illa quæ deinde perſequitur, Pamphyliæ aſſignauit. Pergen porro in maritimis reponit, vt & Scylax, ob eam quam ſuprà diximus rationẽ. At Ptolemæus, & qui tabulas eius cõfecerũt, Et Sophianus in tabula Græciæ, Pergam, & Aſpendum ad fluuium Cataracten ponũt,

Digitized by Google

ſub eadem longitudine, ita quidem vt Aſpendus à mari ſit remotior quàm Perga, ſed ad eumdem amnem vtraque ſita. quod prorſus falſum eſt. Nam Perga ad Ceſtrum, Aſpendos ad Eurymedontem, æquali interuallo à mari ambæ diſſitæ. Ptolemæum, niſi mendum ſit in numeris graduum, id fefellit quod veteres Aſpendon vt dixi in ora primore Pamphyliæ locant, à Lycia venientibus. at cataractes amnis in principio Pamphyliæ ſecundum recentiorum geographiam. nam poſt Olbiam quæ initium illis facit Pamphyliæ, ſtatim ſequebatur Καταῤῥάκτης. poſt Catacten deinde Ἀτταλειαν recenſet. At Ptolemæus poſt Olbiam ponit Ἀτταλείαν, deinde fluuium Cataracten. Hodie *Sataliam* vocant, quæ olim Attalia fuit. Et *Sataliam* quidem *veterem*, quam *Vechiam* appellant hodiernę Natoliæ tabulæ, ad mare collocant vltra Cataracten fluuium, prorſus iuxta ſitum à Strabone aſſignatum. Ideo igitur Ptolemæus Pergam & Aſpendon vnde Pamphyliæ παράπλουν auſpicantur antiqui, ad Cataracten poſuit, non cogitans fines Lyciæ vſque ad Pergam & Aſpendon oppida veteribus Geographis promotos fuiſſe. Mela Pergā inter Ceſtrum & Cataracten ſitam eſſe ſcribit. Auienus porro quia poſt Eurymedontis oſtia *ſiden* ſtatim recenſet Ptolemæus, & Aſpendon idem non ad Eurymedontem, ſed ad Cataracten ſitam docet, ex eius præſcripto pro *Aſpendo Siden* repoſuit in verſione ſua Dionyſij. Græca ſic habent:

> —— ὑψηλὸν πολίεθρον
> Ἀσπενδον, ποταμοῖο παρὰ ῥόον Εὐρυμέδοντος
> Ἔνθα συοκτονίῃσι Διωναίην ἱλάονται.

Ipſe hæc ita reddidit:

> —— *prope celſam ſurgit in arcem*
> *Priſca Side, ſus hîc calidis adoletur in aris*
> *Sæpe Dionææ Veneri, ſtat Coryeus alta,*
> *Stat Perge propter.*

ſic legendi hi verſus, qui vulgo contaminatiſſimi. nam legitur: *Priſcas Ida fomes calidis.* pro Aſpendo Siden ſubſtituit. Vtraque in edito colle ſita. Geographus: Ἀσπενδος ὑψηλόφυλος ᾗ Σίδη, Παμφυλιακαὶ πόλεις κατέχουσαι χερσονησιάδα. Sed Side vltra Eurymedontem ad mare: Aſpendos ad Eurymedontem in Mediterraneo. Arrianus lib. 1. de expeditione Alexandri: ᾠκισμένη δὲ τῆς Ἀσπένδου, τὰ μὲν πολλὰ ἐπὶ ἄκρᾳ ὀχυρᾷ καὶ ἀποτόμῳ, καὶ παρ' αὐτὴν τὴν ἄκραν ὁ Εὐρυμέδων ποταμὸς ῥεῖ. Strabo χερσονησιάδα ideſt *terrenum collem* vocat, in quo poſita Aſpendos. Mela *collem: mare quo pugnatum eſt ex edito admodum colle proſpectat Aſpendos.* propiorem mari facit quam Strabo, ſiquidem habet ἀπέχει matis, quum ille ſexaginta ſtadijs ab oſtijs Eurymedontis remoueat. Sed ἀνάπλους fluminis totidem fortaſſean ſtadia habuerit, nec obſtat quin vrbs ipſa vicinior mari fuerit. Quid enim ſi curſus fluminis recuruus fuit? Ceterum falſi qui ex Ptolemæi præſcripto Aſpendum ad amnem Cataracten poſuere, quam Eurymedon adluebat, vt Sophianus & alij. Nam Ptolemæus, aut mendoſus eſt, aut

A ipſe falſus. inter Aſpendon & Pergam, ponit idem Σίλυον. Legendum, Σίλλιον. ita vocat Arrianus loco quem ſupra indicauimus. Stephanus Σίλλιον, ſic enim ſcribendum. Scylax Σύλλιον pro Σίλλιον. Atque hæc obiter. Sidam porro prope Cragum collocat Auienus magno errore. Hæc enim eius verba:

> —— *ſurgunt ibi culmina Tauri*
> *Pamphyliæ in fines. Hic idem Cragus habetur*
> *Nomine ſub gentis. prope celſam ſurgit in arcem,*
> *Priſca Side.*

Non hic ſenſus eſt Dionyſij, qui Taurum à Lyciæ finibus exurgere ait, & Cragum vocari; vſque in Pamphyliæ fines extendit:

B

> Κεῖθι δ' ἐπιτρέχουσι ὑψηλὸν πολίεθρον
> Ἀσπενδον.

De Aſpendo loquitur non de Side. cæterùm nec Aſpendum prope Cragum ſitam eſſe innuit, ſed in eadem Pamphylia conſpici Aſpendum ſupra mare in edito colle. Huius Sidæ portu & Tauri promuntorio Lyciā grandem ſinum claudere ſcribit Mela. Sed Sida, vt iam diximus, in Pamphyliæ extremis prope Ciliciam ſita, non in Lycia. Nec Lycia Sidæ portu claudit illum ſinum, ſed Pamphylia ab vna parte, ab altera Lycia. De eo ſinu in-

C telligit quem Pamphylij accolunt. Pamphylium pelagus, & Pamphylium mare etiam dicebatur, quo nomine etiam & Cilicium interdum comprehendebant. Nam & Cyprum Παμφυλίου ἐντὸς κόλπου collocat Dionyſius, cum illa inſula oppoſita ſit tota Ciliciæ oræ maritimæ. Ἰσσικὸν κόλπον etiam Παμφύλιον dici notat Euſtathius ab Iſſo, ad Patara Lyciæ vſque. Dionyſius vt ſupra notauimus, ſinus eius quidquid Pamphylij circum colunt vſque ad Chelidonias extendit, quibus contrauerſum Tauri promuntorium. idem Cilicium ſinum à Pamphylio ſeparat, de quo ita canit poſt Piſidiæ vrbes & Pamphyliæ:

D

> Κεῖθι δ' ἐς αὐγὰς σκολιὸν ἀπεπίμπεται οἶμον.
> Πολλὸν ἔσω βεβαῶτα ἀφείδρομος Ἀμφιτρίτη,
> Γείτων Εὐξείνοιο πολυκλύστοιο θαλάσσης.

Haud ſcio quare vicinum Euxini Ponti Cilicium illud mare faciat, quum tam longe ſit remotum. legebam aliquando Ἠὼς Εὐξείνοιο. Sed veteres interpretes eam lectionem retinent, & γείτονα vocat qui ex aduerſo poſitus eſt. Sequitur:

> Κεῖνος δὲ Κιλίκων ἀεὶ οὔνομα ἔλλαχε κόλπος
> Μακρὸς ἐπ' ἀντολίην. Ἀτὰρ ἄλλα σινὰ καλεῦσι.

Auienus hæc ita reddidit, vt vulgo leguntur:

> *Hic diros cali caſtrames tenet, inque diei*

E

> *Tenditur exortum.*

quæ corruptiſſima ſunt. corrigendum:

> *Hic diros Cilicas trames tenet, inque diei*
> *Tenditur exortum.*

ſcriptū erat *Celicas.* tramitē dicit propter illa Græca. —— σκολιὸν ἀπεπίμπεται οἶμον. Verba illa, Ἀτὰρ ἄλλα σινὰ καλεῦσι, non reddidit, & cauſā paulo poſt docebo. De Pāphylio igitur mari Mela capiendus eſt, quū dicit vaſtū ſinum Sidæ portu, & Tauri promuntorio, claudi. Verū tres illi ſinus ſiue maria Lycium Pamphylium, & Cilicium multis alijs par-

Digitized by Google

uis ſinibus porro lancinantur, in terras excurrentibus, vbi promuntoria ſunt. promuntoria quippe ſinus faciunt, & diſterminant. Sed ne quid erres, ea demum promuntoria ſinus faciunt ac diſcernunt, quæ linguis terrarum in mare exeuntibus impoſita, mari & ipſa incumbunt; vt contra ſinus ſunt Laciniæ maris in terras exeuntis, & promuntoria hinc inde ambientes. De his promuntorijs Græci dicunt ἄκρας κάμπτειν, quia circumeunda ſunt, vt metæ in circo. huiuſmodi ἀκρωτήρια peninſulas vocat Marcianus in periplis. τῶν δὲ κόλπων, inquit, καὶ τῶν ἀκρωτηρίων, ἅτε χερρονήσων τὸν περίπλουν οὐ δυνατὸν ἀκριβῆ παραστῆσαι. In recto littore nulla ſunt ἀκρωτήρια, nulli ſinus. Αἰγιαλοὺς Græci vocant hos maris tractus, qui rectis littoribus incedunt. Hinc apud Marcianum & alios ſæpe legere eſt ἀκρωτήρια ἐπίσημα, κόλπους ἐπισήμους, αἰγιαλοὺς ἐπισήμους, in circumuectionibus magnorum ſinuum deſignandis notari. Eo ſenſu accipiendum apud Strabonem in ora Lycij maris deſcribenda: εἶτα Κώρυκος αἰγιαλός. εἶτα Φάσηλις τρεῖς λιμένας ἔχουσα. vocat αἰγιαλὸν maris tractum qui recta littoris fronte pergit nullas habens eminentias, & nullas lacunas. Sinus ἐξοχὰς faciunt, quæ in terras excurrunt, promuntoria κοιλότητας, quæ in mare penetrant proiectis linguis. Marcianus: ἀλλ' εἰ μὲν ἠϊόνων τις εὐθεῖα τυγχάνει, μήτε κοιλότητας, μήτε ἐξοχὰς ἔχουσα, τὸ παρὰ ταύτην γινομένου πλοῦ τὴν ἀναμέτρησιν ὡς ἐπὶ τοῦ ῥᾳδίου ἔσται. Ita legendum, nam vulgo abſurdè eſt, ἀλλ' εἰ μὲν τινῶν τις εὐθεῖα τυγχάνει. Quod impoſuit doctis viris. ἐξοχαὶ ſinuum ſunt, ne quis de prominentijs ſiue promuntorijs intelligendum ſomniet. Dionyſius προβολὰς κόλπων vocat. De ſinu Pamphylico: τῷ μὲν ἐπὶ προβολῇ Παμφύλιοι ἀμφινέμονται. Male vulgo προχοῇ. Sed argutari poſſet aliquis magis conuenire *ſinus* & κόλπου ſignificationi, vt κοιλότητες littorum ea voce appellentur, potius quàm ἐξοχαί. Facile hæc obiectio ſolui poteſt. quemadmodum maria illa interna quæ ex Oceano terris ſeſe immittunt, *ſinus* vocantur, quia terris ſe inſinuant, eaſque penetrando ſinus & cauitates in terra faciunt, ita & in illis maioribus ſinibus Laciniæ maris quæ in terram prouoſant & excurrunt, κόλποι etiam dicti, quia κόλπους & ſinus hoc eſt κοιλότητας, in tellure faciunt. Terras quippe cauant & ſinuant. Telluris igitur reſpectu quæ ſic cauatur & inſinuatur mari, κόλποι illi ſunt, reſpectu maris quod cauat, & inſinuat ſe, ἐξοχαὶ ſunt. è contra promuntoria & peninſulæ quæ in mare procurrunt, κοιλότητες dici debent, quia cauant mare, & Lacinijs ſcindunt. Atque hæc hactenus. Lycij maris ora, vt & Pamphylij & Cilicij multas huiuſmodi κοιλότητας & ἐξοχὰς habet. Lyciæ παράπλους præcipuè κολπώδης. Scylax: ὁ δὲ παράπλους ἐστὶν ἀπὸ Λυκίας ἡμέρας καὶ νυκτός. ἔστι γὰρ κολπώδης. Inter maritimæ oræ Lyciæ κόλπους, is debet ſinus numerari, quem Plinius vocat ingentem, & quem Chelidonio promuntorio dicit diſterminari. De Pamphylio ſinu Melam accepiſſe, quem Plinius eo loco imitatur, ſuprà vidimus. Nec audio Pincianum, qui ſubſtituendum putabat in Pomponio. *Lydæ portu*. Lyda Ptolemæo vrbs Lyciæ. Latinus interpres habet *Chydas*. Sed Pomponius primam vrbem Lyciæ ab ea parte facit Telmiſſon: *& quæ Lyciam finit vrbs Telmiſſos*. Ergo Paraplus Lyciæ inde incipit, iuxta Melæ ſententiam, non à Lydos. Nam Lydæ citeriores, vt & alia quædam oppida, quæ ibi Ptolemæus recenſet, Cariæ attributa. Sic enim legendum apud Ptolemæum: Λύδαι, Κρύα, Δαίδαλα πόλις, Τελμισσός. Demoſthenes in Bithyniacis: Δαίδαλα Μαυσωλῶν. vbi Μαυσωλοὶ ſunt Κᾶρες. Sic corrigendum apud Stephanum, pro Δαίδαλος Μαυσωλῶν. Dædala Cariæ adiudicat Demoſthenes. Strabo quoque ὅρον τῆς Λυκίας Telmiſſon facit. Præterea *Sidæ portu* legunt omnia vetuſta Melæ exemplaria. Σίδη etiam Stephano vrbs Lyciæ. Straboni Cariç, ſed ea non fuit maritima. Hæc alij igitur viderint. Ceterùm de particulari Lycij maris ſinu loqui Plinium verba eius palam oſtendunt. Poſt Phaſelida iunctum Pamphyliæ mare Lycium eſſe ait, gentemque Lyciã. *Inde vaſtum ſinum Taurus mons ab eois veniens littoribus Chelidonio promuntorio diſterminat.* Non de ſinu qui præceſſit, hæc intelligenda vt apud Melam, is quippe Pamphylius eſt, ſed de eo qui ſequitur in ipſo Lycio mari, poſt Chelidonium promuntorium. Quæ apud eum ſequuntur, id planè euincunt. nam περίπλουν illius vaſti ſinus deſcribit, vſque ad Patara & promuntorium Cragum, quo ſinum illum terminat. Vltrà quod alterum ſinum ponit parem priori vſque ad Telmeſſum quo Lyciam finiri ait. Verba eius hæc ſunt: *deinde Patara quæ prius Sataros & in monte Sadyma, promuntorium Cragus. vltra par ſinus priori. Ibi Pinara, & quæ Lyciam finit Telmeſſus.* Ergo à promuntorio Tauri Chelidonio ad promuntorium Cragum, ſinus ille prior vaſtus quem Chelidonio promuntorio diſterminari dixit. poſt Cragum, alter ſinus priori illi par. Sic Cragus promuntorium duos illos vaſtos ſinus Lycij maris diſterminabat, vt Chelidoniũ Tauri promuntorium duos etiam ſinus diuidebat, alterum ex parte Pamphyliæ, alterum à latere Licyæ. Mela de Pamphylico intellexit. Plinius de Lyciaco, & rectius. Nam male dixit Mela Lyciam Sidę portu ſinum Pamphylicum claudere. Igitur à Tauri promuntorio ad Cragum ſinus ille vaſtus, quem Plinius intellexit. Dionyſius Chelidonias intra ſinum illum ponit:

Τὴν δὲ μετ' ἀντολίην δὲ Χελιδονίαι γεγάασι

Τρεῖς νῆσοι μεγάλης Παταρηΐδος ἔνδοθεν ἄκρης.

Promuntorij Patarei qui ex veteribus meminerit neminem ſcio. Sed portum Patarenſem intelligit Dionyſius. Nam portus vt plurimũ naturales ſub littorum prominentijs poſiti, quas Græci ἄκρας vocant. Scylax: Πάταρα πόλις καὶ λιμήν. Sic portum Telmiſſenſium Strabo vocat ἄκραν Τελμισσίδα. idem Scylax: Τελμισσὸς πόλις καὶ λιμήν. Portibus vt & promuntorijs

ſinus finiuntur. Mela Sidæ portu & Taur promuntorio ſinum Pamphyliæ vaſtum claudit. ſinus Lyciæ alter Crago promuntorio & Telmiſſi portu includebatur. Strabo ἄκραν Τελμισσίδα vocat, ſub qua portus erat: Τελμισσὸς πολίχνη Λυκίων καὶ Τελμισσὶς ἄκρα λιμένα ἔχουσα. Similiter & Patara prominentiam aliquam editi littoris habuiſſe videtur, quæ portum efficiebat. Hanc ἄκραν Παταρηΐδα vocat Dionyſius, intra quam Chelidonias ait eſſe ſitas. Idem alibi canit Iſſici ſinus ad Occidentem terminum eſſe ἄκρας Παταρηΐδας.

Σῆμα δέ οἱ ζεφύρου Παταρηΐδα τελέθειν ἄκρην.

Ergo intra illum terminum ad orientem ſitæ Chelidoniæ, in ſinu qui diſterminatur Patarenſi portu ab vna parte, ab altera Tauri promuntorio. ita littus ibi χερρονησίζει, vbi ſita ſunt Patara. in extremo eius peninſulæ portus Patarorum, quam Παταρηΐδα ἄκραν Dionyſius vocat. Stephanus Λυκίων χερρόνησον appellat, in cuius extremo angulo Patara vrbs & portus. peninſularum eiuſmodi, vel littorum χερρονησιζόντων partes extremas in mare exeuntes, etiam ſi nullos habeant impoſitos montes, Græci ἄκρας vocant. Talis erat peninſulæ Patarorum angulus, in quo ſitus erat portus qui geminum ſinum diſcludebat. Plinius priorem ſinum non Pataris claudit, ſed Crago promuntorio. Sed vereor vt falſus ſit, nec enim Cragus promuntorium, ſed mons ἐν τῇ μεσογείᾳ. Strabo & Ptolemæus, Cragum montem in Mediterraneo Lyciæ videntur ponere, non promuntorium facere. ἄκρα Græcis non ſemper ἀκρωτήριον ſignificat, ſed ſummum iugum montis cuiuſlibet aut verticem. Arrianus Aſpendum ἐν ἄκρᾳ ἀποτόμῳ ſitam dicit, hoc eſt, *in edita ac prærupta rupe.* Strabo ſcribit, Κράγον montem habere ὀκτὼ ἄκρας, hoc eſt octo vertices vel octo capita. μετὰ τοῦτον ὁ Κράγος ἔχων ἄκρας ὀκτώ. Hoc Plinium feſellit, qui ἄκρας de promuntorio maris accepit, quod eſt ἀκρωτήριον. Etiam impropriè Liuius excelſum in Alpibus iugum *promuntorium* appellauit: *prægreſſus ſigna Hannibal in promuntorio quodam, vnde longe ac late proſpectus erat, conſiſtere iuſſis militibus Italiam oſtentat.* In Græcis vnde hæc vertit fuit, ἐν ἄκρᾳ τινί. Sed Latini *promuntoria* tantum dicunt de prominentibus in mare ſaxis. quæ *prominentia* etiam vocant, & *prominentias.* quæ voces frequentes ſunt apud noſtrum: *per receſſus & prominentias*, διά κόλπων τε καὶ ἀκρωτηρίων. At Græci ἄκρας interdum de promuntorio, interdum de quolibet iugo montis eminente ponunt. Sed nihil errauit Plinius, aut alios errantes ſequutus eſt. Scylax Cragum ptomuntotium reuera Cariæ facit, cuius περίπλουν à Mæandro fluuio auſpicatur, & Crago promuntorio terminat: καὶ περίπλους Καρίας ἀπὸ Μαιάνδρου ποταμοῦ ἐπὶ τὸν Κράγον, ὅ ἐστι Καρίας ἀκρωτήριον. & in Cariæ deſcriptione: Καῦνος Καρικὴ πόλις, καὶ λιμὴν κλειστός, Κράγος ἀκρωτήριον. Strabo quoque quæ de Chimæra fabulæ tradunt, circa Cragum collocat, & Χίμαιραν, φάραγγά eſſe dicit, ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ ἀνατείνουσαν. Dionyſius Cragum vſque ad mare porrigit. Nunc de Tauri promuntorio & Chelidoniis videamus. *Chelidonium promuntorium* Plinius heic vocat quo mons Taurus diſterminat illum grandem ſinum. alio loco vt iam notauimus, *Tauri promuntorium* appellat, quod eſt contra Chelidonias. & hoc ipſo capite poſtquam Taurum nominibus ſuis deſcripſit: *in Lycia igitur à promuntorio eius, oppidum Simena, mons Chimæra.* cur *Chelidonium* heîc vocat? an Chelidonion promuntorium, hoc eſt τῶν Χελιδονιῶν? Sed nihil mutandum. Promuntorium quod ex aduerſo Chelidoniarum in mare prominebat, quidam etiam Χελιδόνιον appellauere. Sanè hodieque *Capo Celidonia* vocatur. Scylax de periplu Lyciæ: εἶτα Γάγαι πόλις, εἶτα Χελιδονίαι ἀκρωτήριον καὶ νῆσοι δύο. ita legendum. alij tres Chelidonias ponunt, aſperas & deſertas. μία δ᾽ αὐτῶν, inquit Strabo, καὶ πρόσορμον ἔχει. an ἀκρωτήριον Scylaci hæc tertia, quæ ſtationem nauibus præbebat? Diuerſum certè à Chelidoniis ſcopulis promuntorium illud Tauri quod littori incumbebat, è regione Chelidoniarum quæ ab ora Κάρυκα aberant, vt ait idem Strabo. quod Promuntorium etiam *Chelidonium* quidam appellarunt à vicinitate. Putem illud eſſe Tauri promuntorium, quæ Ptolemæo dicitur ἱερὰ ἄκρα, in deſcriptione Lyciæ: Λιμύρου ποταμοῦ ἐκβολαί, ἱερὰ ἄκρα, Ὀλυμπος πόλις, Φάσηλις. Plinius à Tauri promuntorio iuxta mare ſtatim ponit Limyra cum amne, ab altera parte Phaſelida. ita & Mela: *poſt Tauri promuntorium flumen eſt Limyra, & eodem nomine ciuitas.* Non igitur dubium quin ἱερὰ ἄκρα Ptolemæi, promuntorium Tauri ſit, quod Plinio & Melæ ſic vocatur. id facit indubitatiſſimum Strabo qui ἱερὰν ἄκραν, & χελιδονίας iungit veluti ex aduerſo inuicem oppoſitas. εἶτα ἡ ἱερὰ ἄκρα, καὶ αἱ Χελιδόνιαι τρεῖς νῆσοι, τραχεῖαι παρίσοι τὸ μέγεθος, &c. quæ ſequuntur hoc etiam certius euincunt. tradit enim quoſdam Tauri montis exordia inde ducere, à ſacro illo promuntorio ſcilicet, & Chelidoniis: διά τε τὴν ἄκραν ὑψηλὴν οὖσαν, καὶ καθήκουσαν ἀπὸ τῶν Πισιδικῶν ὀρῶν τῶν ὑπερκειμένων τῆς Παμφυλίας, καὶ διὰ τὰς προκειμένας νήσους ἐχούσας ἐπιφανές τι σημεῖον ἐν τῇ θαλάττῃ κρασπέδου δίκην. quod excelſa ſit *Acra* illa *Hiera*, quodque à Piſidicis montibus ad mare deſcendat, tum propter inſulas Chelidonias ex aduerſo in mari ſitas, quæ notabile inſtar habent, veluti laciniæ ſint eiuſdem montis, ideo quidam Taurum montem inde incipere volebant. Sed Strabo capi eius initium vetius dicit, ἀπὸ τῆς Ῥοδίων περαίας, nam inde montes continuantur vſque in Piſidiam. Non igitur ambigendum quin ἱερὰ ἄκρα illa Strabonis, ſit promuntorium Tauri quod contra Chelidonias eſt. Ibi Taurus appellabatur. Plinius: *vbi bracchia emittit ſubinde tentanti maria ſimilis, Sarpedon Coraceſius Cragus, iterumque Taurus.* Re-

cenſet quot locis maria promuntoriis tentet, bracchia vſque ad mare emittens, & ſub quibus appellationibus. Sarpedon, & Coraceſius promuntoria ſunt, vel Tauri bracchia ad mare pertinentia. Cragum etiam promuntorium eſſe ſuprà volebat. Taurus iterum dicitur vbi mare tentat, & radices etiam in mari oſtendit ad Tauri promuntorium & Chelidonios ſcopulos. Hæc ἱερὰ ἄκρα Straboni, quam deducit è Piſidicis montibus vſque ad mare contra Chelidonias. Ptolemæus ἱερὰν ἄκραν, quaſi montem ſeparatum ab aliis, & in mare prominentem è regione Chelidoniarum. At Maſicytum Ptolemæus inde facit deſcendere, vnde ἱερὰν ἄκραν Strabo, ex Piſidicis nempe montibus, eumque mari iungit inter Olbiam, & Phaſelidem. Quinetiam montem illum ſtatuit eſſe terminum Lyciæ & Pamphyliæ. Lyciam quippe ab oriente terminat parte Pamphyliæ, ἀπὸ τῦ πρὸς τῇ Ἀσίᾳ πέρατος μέχρι θαλάττης διὰ τῦ Μασικύτου ὄρους, οὗ τὸ ἐπὶ θαλάττῃ πέρας ἐπέχει μοίρας ξα ς". λς. ς". Idem Phaſelidem vltimam Lyciæ vrbem ponit, primam vero Pamphyliæ Olbiam. Ergo inter vtramque mons Maſicytus ad mare pertinet. Strabo Κλίμακα montem nominat, quem ibi conſtituit, vbi Maſicyton Ptolemæus. Eius hæc verba ſunt: περὶ Φασήλιδα δ᾽ ἐστὶ τὰ κατὰ θάλατταν στενὰ, δι᾽ ὧν Ἀλέξανδρος παρήγαγε τὴν στρατιὰν. ἔστι δ᾽ ὄρος Κλῖμαξ καλούμενον. ἐπίκειται δὲ τῷ Παμφυλίῳ πελάγει στενὴν ἀπολεῖπον πάροδον ἐπὶ τῷ αἰγιαλῷ. Ptolemæus Maſicytum vocat hunc montem mari Pamphylio incumbentem adeo vt vix tenuem, & artum relinquat in littore tranſitum. Montes Solymos ſupra Phaſelidem etiam agnoſcit Strabo, & in his montibus alia στενὰ quibus imminet vrbs Piſidica *Termiſſus*. malè apud Arrianum Τελμισσὸς vocatur quæ eſt Τερμισσός. At *Telmiſſus* alia vrbs nempe Lyciæ vltima. Has anguſtias aperuit Alexander, quum exercitum per eas tranſduxit. Dionyſius τὰ στενὰ Ἀοίης in Cilicia Trachea ponit inter Tauri montis iuga & mare. Sic enim de Cilicio mari canit:

> Κεῖνός τοι Κίλικος περιπέπταται ἤθεα κόλπος
> Μακρὸς ἐπ᾽ ἀντολίην. Ἀοίης δὲ στενὰ καλοῦσι.

Quidquid Ciliciæ Tracheæ inter Taurum montem & mare patet, quod ſpatium ſatis anguſtum eſt, τὰ στενὰ Ἀοίης vocari dicit Dionyſius. Hæc στενὰ aperuiſſe Alexandrum ad eum locum notat Euſtatius, ſed fallitur. Anguſtias quippe illas aperuit quas ſuprà diximus, quæ inter Pamphylicum littus, & montem Climacem conſtringuntur, vel vt Ptolemæus dicit Maſicytum. Idem Euſtathius τὰ στενὰ ad Termiſſum, quæ aperuit Alexander cum maritimis anguſtiis confundit, quæ circa Phaſelidem erant. Sic enim alio loco ex Strabone notauit: Φασήλιδος, ταύτης ὑπέρκειται τὰ Σόλυμα, καὶ Τελμισσὸς πόλις Πισιδικὴ ἐπικειμένη τοῖς στενοῖς τοῖς περὶ τὴν Φασήλιδα θάλασσαν. Mira heîc ſupinitas Euſtathij in Strabonis verbis referendis. Ita Strabo

A de Phaſelide: ὑπέρκειται δ᾽ αὐτῆς τὰ Σόλυμα ὄρος, καὶ Τερμισσὸς Πισιδικὴ πόλις, ἐπικειμένη τοῖς στενοῖς, δι᾽ ὧν ὑπέρβασίς ἐστιν εἰς τὴν Μιλυάδα. Sic legendum. Suprà Phaſelidem in Mediterraneis mons Solyma, & Termiſſus Piſidicum oppidum, quod anguſtiis montium imminet per quas in Milyadem tranſitus eſt. Male Τελμισσὸν vocat Euſtathius. Stephanus: Μιλύαι, οἱ πρότερον Σόλυμοι, καὶ ἡ χώρα Μιλυάς. Solymi ſunt Piſidæ à montibus illis Solymis olim dicti. Sequitur apud Strabonem: καὶ διὰ τοῦτο Ἀλέξανδρος ἐξεῖλεν αὐτὴν ἀνοῖξαι βουλόμενος τὰ στενά. Termiſſum ideo expugnauit Alexander, vt B anguſtias illas liberaret & panderet. Nam vrbs erat monti impoſita qui vſque in viam pertinebat, per quam erat tranſeundum in Milyada. ex altera viæ parte mons imminebat alius ex aduerſo. inter vtrumque montem, τὰ στενὰ, via admodum anguſta, πυλῶν ſpecie. Arrianus de hac ipſa Termiſſo: καθήκει γὰρ ἐκ τῆς πόλεως ὄρος τι ἐπὶ τὴν ὁδόν. καὶ τοῦτο μὲν αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ ἀποπαύεται. ἀντίπερας δὲ αὐτῷ ὄρος ἄλλο ἐστὶν οὐ μεῖον ἀπότομον. καὶ ταῦτα τὰ ὄρη ὥσπερ πύλας ποιεῖ ἐπὶ τῇ ὁδῷ. Nihil his clarius. At στενὰ illa quæ circa Phaſeliden, non intra duos montes erant concluſa, ſed in- C ter montem & mare. Subiicit Strabo: περὶ Φασήλιδα δ᾽ ἐστὶ τὰ κατὰ θάλατταν στενὰ, δι᾽ ὧν Ἀλέξανδρος παρήγαγε τὴν στρατιάν. Hæc vtraque στενὰ confudit Euſtathius, & cum his etiam eadem facit τὰ στενὰ τῆς Ἀοίης quæ Dionyſio vocantur, in Cilicia inter Taurum montem & mare. Anguſtias ad Phaſelidem mons Climax facit penes Strabonem, Maſicytus apud Ptolemæum. Plinius *Maſicytem* montem inter Limyra & Andriaca ponit longè à Phaſelide & Olbia iuxta quas Maſſicytum Ptolemæus locat. Verba Plinij: *Iuxta mare Limyra cum amne in quem Arycandus influit, &* D *mons Maſſycites Andriaca ciuitas, Myra.* In libris ſcribitur, *Maſſycitus*. Lege *Maſicytus*, vt Ptolemæo Μασίκυτος. nam idem eſt mons. Idem Ptolemæus, qui Maſicytum ad mare finiri dicit inter Olbiam & Phaſelidem, idem tamen & Φίνικα & Myra, & Limyra vrbes & Rhodiodopolim πρὸς τῷ Μασικύτῳ ὄρει collocat, quod & cum Plinio facit qui Maſicytum ibi nominat, vbi oppida ſunt Limyra, Andriaca, & Myra. Sed ipſe ſibi Ptolemæus non conſtat, qui montem Maſicytum videtur Phello vſque & Myris ad Phaſelidem & Olbiam deducere, vbi mari E incumbit inter Phaſelidem & Olbiam. *Climacem* montem ibi nominat Strabo non Maſicytum. Poſt Climacem montem, verſus occaſum, ἱερὰ ἄκρα quam à Piſidicis montibus ad mare vſque dirigit perpetuo iugo idem Strabo, contra Chelidonias. Maſicytum montem ſimiliter inde deducit Ptolemæus. Poſt ἱερὰν ἄκραν, vel Tauri promuntorium, *iuxta mare Limyra, cum amne, mons Maſicytus, Andriaca ciuitas, Myra, oppida. Apyra &, Antiphellos.* Ita Plinius. in libris habetur, *Aperie*. Scribe, *Aperra*. Ptolemæo, Ἄπερραι. Scribit idem Plinius hoc modo: *in*

Digitized by Google

Lycia igitur, à promunterio eius, oppidum Simena, mons Chimæra noctibus flagrans, Hephæſtium ciuitas & ipſa ſæpe flagrantibus iugis. Oppidum Olympus ibi fuit: nunc ſunt montana Gage, Corydalla, Rhodiopolis. iuxta mare Limyra cum amne, &c. A Tauri promuntorio quæ & ἱερὰ ἄκρα Strabonis, verſus Cariam tendenti has omnes vrbes ſitas ait. De Chimæra monte verum eſt. Strabo: ἐν μεσογαίᾳ Φελλὸς καὶ Αντίφελλος, καὶ ἡ Χίμαιρα, ὡς ἐμπαθὴς ἐπαίω. εἶθ᾽ ἡ ἱερὰ ἄκρα καὶ Χελιδόνιαι. Lyciæ oram deſcribit, contra Pamphyliam pergens. De Hephæſtio dubito an ſit verum. Certè diſſentit Scylax his verbis: εἶτα Γαγαία πόλις, εἶτα Χελιδόνιαι ἀκρωτήριον, καὶ νῆσοι δύο, καὶ Διονυσιὰς νῆσος, ἀκρωτήριον, καὶ λιμὴν σιδηρεύς. ὑπὲρ δὲ τούτου ἱερὸν Ἡφαίστου ἐν τῷ ὄρει, καὶ πῦρ πολὺ αὐτόματον ἐκ τῆς γῆς καίεται, καὶ οὐδέποτε σβέννυται. Quod *Hephæſtium* Plinio vocatur, Scylaci eſt ἱερὸν Ἡφαίστου. nam vna voce hoc ſignificat Ἡφαίστιον. in monte ſitum dicit. In montano quoque ſitu Hephæſtion ponit Plinius: *Hephæſtion ciuitas & ipſa flagrantibus iugis.* Sed ἱερὸν Ἡφαίστου prope Phaſelidem locat Scylax, poſt ἱερὰν ἄκραν à latere Pamphyliæ. at Plinius Hephæſtium iuxta Chimæram ſtatuit montem poſt Tauri promuntorium ab altero latere, contra Cariam tendenti. Scylax: καὶ ἐπὶ τῆς Σιδήλης, ἀπὸ Σιδήλης, ἀνωτέρω δὲ Φάσηλις πόλις, καὶ λιμήν. Haud longe igitur Phaſelis ab Hephæſtio. Atqui idem Plinius lib. II. cap. CVI. Chimæram in Phaſelitide ponit, auctore forte Cteſia. ſic enim ſcribit: *Flagrat in Phaſelide mons Chimæra, & quidem immortali diebus ac noctibus flamma. ignem eius accendi aqua, extingui vero terra aut fœno Cnidius Cteſias tradit.* Male ſcriptum *in Phaſelide*. Libri habent, *in Phaſelitis*. quod eſt rectum: παρὰ τοῖς Φασηλίταις. Niſi potius ſit, *in Phaſeliti*. ἐν τῇ Φασηλίτιδι. Nam ab vrbe Phaſelide, ἐθνικὸν Φασηλίτης. Hi in confinio Lyciæ & Pamphyliæ, & ſeorſim agebant à communi Lyciorum. Sed falſum eſt Chimæram montem apud Phaſelitas eſſe. Hoc de Hephæſtio, & iugis Hephæſtiis verum eſt. Meminit Hephæſtiorum montium Plinius ibidem: *Eadem in Lycia Hephæſtij montes tæda flammante tacti flagrant, & adeo vt lapides quoque riuorum, & harenæ in ipſis aquis ardeant.* In his montibus Hephæſtion, vel ἱερὸν Ἡφαίστου iuxta Phaſelidem. Chimæra ſatis longe ab his locis. Certè ἱερὰ ἄκρα, quæ à montibus Piſidicis ad mare porrigitur, vtroſque montes diſterminat. Sed quod vtrique ſimiliter arderent, permutauerunt eorum ſitus. ἱερὰ quoque ἄκρα inde dicta quod Vulcano ſacra eſſet, fortaſſe quod etiam arderet. Tauri promuntorium, Ταύρου ἄκραν alij vocant. Sequitur apud Plinium: *Oppidum Olympus ibi fuit: nunc ſunt montana Gage, Corydalla, Rhodiopolis.* Oppidum Olympus inter Hieran acran, & Phaſelidem fuit vt diſertè Strabo teſtatur. Ptolemæus: ἱερὰ ἄκρα, Ὄλυμπος, Φάσηλις. Non igitur poſt Tauri promuntorium, ſed ante. Scribendum ibidem: *nunc ſunt montana Gaga, Corydalla, Rhodiopolis.* Stephano, Γάγαι. Ptolemæus Κορύδαλλα & Ῥοδίαν quæ Plinio dicitur *Rhodiopolis*, πρὸς τῷ Μασικύτῳ ὄρει ſitas docet. Maſicytum ille ad mare protendit inter Phaſelidem, & Olbiam. Ergo ante Tauri promuntorium poſt Maſicytum vrbes illæ. Gagæ poſt Tauri promuntorium. Scylax: Γάγαι πόλις, εἶτα Χελιδόνιαι, καὶ ἀκρωτήριον. Si contrariam viam ineas, vt facit Plinius, Χελιδόνιαι εἶτα Γάγαι πόλις. At quod idem Ptolemæus Phellum & Myra, & Limyra etiam adponit Maſicyti montanis, haud ſcio an ſtare poſſit. poſt Tauri promuntorium ſitæ illæ ſunt, ſed longè à Maſicyto Ptolemæi. Mela: *poſt Tauri promuntorium flumen eſt Limyra, & eidem nomine ciuitas.* Plinius: *à Tauri promuntorio iuxta mare Limyra cum amne, mons Maſicytus, Andriaca ciuitas, Myra.* Iuxta hæc Pliniana, πρὸς τῷ Μασικύτῳ ὄρει poſitæ videri poſſent. ſed omnes hæ ſituum differentiæ inter auctores ex eo procedunt, quod alij aliter montes illos Lyciacos nominent & conſtituant. de Hiera Acra id ſcribit Strabo, quod Ptolemæus de Maſicyto. Hunc Maſicytum alij prope Phaſelidem, alij prope Andriacam & Limyra ponunt. Oppidum Myra Strabo in edito colle ſitum eſſe docet. Ptolemæus πρὸς τῷ Μασικύτῳ ὄρει. idem inſulas Lyciæ adiacentes numerat Μεγίστην, Δολιχίστην, & Χελιδονίας. Quæ Δολιχίστη Ptolemæo, Straboni dicitur Μηκίστη. his verbis quæ ſic leguntur: Μεταξὺ δ᾽ ἐν τῷ μεταξὺ παράπλῳ νησία πολλὰ καὶ λιμένες. ὧν καὶ μεγίστη νῆσος, καὶ πόλις ὁμώνυμος ἡ Κισθήνη. Quæ corruptiſſima ſunt. omnino lego: ὧν καὶ Μεγίστη νῆσος, καὶ πόλις ὁμώνυμος, καὶ Μηκίστη. De Megiſte inſula nullum eſt dubium quin intellexerit ibi Strabo, non de inſula Ciſthene inſularum Lyciæ maxima, vt vulgo vertunt. Stephanus: Μεγίστη, πόλις καὶ νῆσος τῆς Λυκίας, ὡς Πολυΐστωρ ἀπὸ Μεγίστεώς τινος. τὸ ἐθνικὸν Μεγιστεύς. Sed verius Megiſten dictam à magnitudine. pro ἡ Κισθήνη apud Strabonem puto etiam emendandum, καὶ ἡ Μηκίστη, vt eam inſulam intelligat, quæ aliis Δολιχίστη. A longitudine ſic dicta eſt. Idem quippe Δολιχίστη & Μηκίστη, nam δολιχὸς longum ſignificat. Stephanus: Δολιχὴ νῆσος πρὸς τῇ Λυκίᾳ ὡς Καλλίμαχος. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Πολυΐστωρ Δολιχίστην αὐτήν φησι. Sed nihil vetat quominus & Δολιχίστην legamus apud Strabonem. Quod ad Chelidonias attinet, Strabo vocat Χελιδονίας, quaſi dicas *hirundininas*. Herodianus Χελιδονιαὶ ſcribebat ὀξυτόνως, quæ vox *nidos hirundininos* ſignificat. nam Χελιδονιὰ nidus Hirundinis, vt Μυρμηκιὰ nidus formicæ. à ſcopulis igitur ſic appellatæ, quibus ſe condunt per hiemem hirundines, aut quibus æſtate nidos affigunt. Ouidius:

Cum glaciantur aquæ, ſcopulis ſe condit hirundo
Verberat egelidos garrula vere lacus.

Pag. 67. E. *Obiectus ſeptentrioni dextro latere, læuo meridianæ plagæ*] Plinius: *dextro latere ſeptentrionalis vbi primum ab Indico mari exurgit, læuo meridianus, & ad occaſum tendens.* ex Mela: *Taurus ipſe ab eois littoribus exurgens vaſtè*

Digitized by Google

ſatis attollitur. deinde dextro latere ad Septentrionem, ſiniſtro ad Meridiem verſus, & in Occidentem rectus & perpetuo iugo. Quod ita explicant, vt dextro latere ad Imaum referatur, ſiniſtro ad Damaſium Tauri ramentum. Hæc non intelligo. Imaus dicitur vbi exurgit ab Eois littoribus Taurus, qui cum in occidentem rectus tendat, dextro latere vtique ſeptentrionem ſpectat, læuo Meridiem. Non de fragmentis Tauri, heîc loquitur, quorum alia ad Septentrionem reſiliant, alia ad Meridiem referantur, ſed de eodem recto ac perpetuo iugo quod ab Oriente incipiens, contra Occidentem pergens latere dextro obiectum eſt Septentrioni læuo ad Meridiem, fronte verò obuerſum Occidenti.

Pag. 68. D. *prorſus palam eſt terras eum continuare voluiſſe.*] ita repoſuimus ex libris. Vulgo aberat vox *prorſus*, & paulo poſt: *niſi profundis reſiſtentibus extendere radices ſuas vetaretur.* ita etiam habent antiquæ omnes editiones. Delrius malo libro quo vſus eſt peſſimum iudicium adiunxit, quo ſcripturam illius libri probauit quam habere dicit *oſtendere radices ſuas vetaretur.* eamque lectionem etiam in textum recipere auſus eſt. Sed longe deteriorem appoſuit Interpretationem. Nam ſenſum hunc eſſe ait huius loci: Taurum radices ſuas in mare extendiſſe: ſed propter nimiam fluctuum copiam & altitudinem, eruere illas atque in lucem proferre non poſſe. Nihil ineptius, aut auctoris menti magis contrarium fingere potuit. Mens Solini eſt, vt & Plinij, Taurum montem mari penetrato terras continuare voluiſſe, ſed oppoſitis profundis ac reſiſtentibus, radices ſuas extendere prohibitum. *profunda* heic maria ſunt, non nimia fluctuum altitudo. Multis locis in promuntoria deſinit mons Taurus, & radices ſuas in maria porrigit, atque ea veluti perrumpere tentat, vt terras connectat, & continuet, ſed æquoribus ſeſe opponentibus ad exitus eius, & reſiſtentibus interrumpitur, ac procedere vlterius vetatur.

Denique qui periclitantur naturas locorum.] in altera editione fuit: *denique qui ratiocinantur de naturis locorum.* quomodo & in margine Regij Codicis adſcriptum ab antiquario. quæ lectio τῆς παραδόσεως. & reperitur in multis Codicibus. Vinetus ita ediderat ex ſuis libris. Paulopòſt Delrius ſic excudendum curauit: *tentaſſe eum omnes exitus promunterijs experiuntur. Probant enim quod quoquo verſum mari alluitur, procedit in prominentias.* vbi anteriores habuerunt editi: *tentaſſe eum omnes exitus promunterijs probant. Nam quoquo verſum mari alluitur.* &c. quod rectum erat ac ſincerum. Illud *experiuntur*, gloſſa eſt quæ in multis Codicibus ad oram poſita inuenitur, ad explicandum verbum *periclitantur.* Nam periclitari eſt periculum facere, experiri. Præterea in iiſdem libris veteribus ſcribitur: *enim quoquo verſum mari alluitur.* Quod & mouit Delrium, vt ex illa Gloſſa lectionem

A quam edidit, concinnaret, *probant enim quod quoqueverſum mari alluitur.* Quæ prorſus improbanda eſt. Veteres hac dictione *Enim* in principijs loquutionum paſſim vſi ſunt. Apuleius omnibus locis ſic ferè vtitur. De Deo Socratis: *Enim ſemper illis virtus in terra, ibidem pabulum, ibidem cubile.* vbi vide quæ nuper ad eum locum notauit Eruditiſſimus Mercerus.

Enim quoquorſum mari alluitur, procedit in prominentias.] ita libri vetuſtiſſimi. *quoquorſum*, pro *quoqueverſum.* ſic *quorſum* pro *quauorſum.* ſic *prorſum* ἀντὶ τοῦ *prouorſum*, ὥσπερ ἀντικρυς, ἔμπροσθεν inde *prorſus.* ſic *deorſum* pro
B *deuorſum*, κάτω. vt *ſurſum* pro *ſuſuorſum*, ἄνω. nam *ſus* pro *ſub* ἄνω. vt in illo prouerbio, *ſuſque deque*, ἄνω τε καὶ κάτω. Falſum autem quod heîc ait Taurum montem, quoquouerſum mari alluitur, procedere in promuntoria, ſed modò intercludi Phœnicio, modò Pontico ſinu, modò Caſpio vel Hircano. Nullum quippe in his ſinibus quod ſciam Tauri promuntorium, nec hoc Pomponius aut Plinius dicunt, vnde hæc expreſſa ſunt. Mela: *vbi terras dirimit, exit in pelagus.* Lege: *vbi terras diremit, exit in pelagus.* id eſt, poſtquam terras diremit, in
C pelagus procedit, & ſinus diuidit prominentiis. Quæ verba Melæ heîc reddidiſſe videtur Solinus his verbis: *quoquorſum mari alluitur, procedit in prominentias.* Certum profecto eſt vbicunque mari alluitur, in prominentias exire. Quid enim aliud eſt prominentia ſiue promuntorium quàm mons qui mari alluitur, & qui prominet in mare? Sed nec in Caſpium, nec in Ponticum ſinum per prominentias exit Taurus. Plinius: *mediamque diſtrahens Aſiam niſi opprimenti terras occurrerent maria. Reſilit ergo ad Septentriones, flexuſque immenſum iter quærit veluti de induſtria rerum natura*
D *ſubinde æquore opponente, hinc Phœnicium, hinc Ponticum, illinc Caſpium & Hyrcanum, contráque Mæoticum lacum. Torquetur itaque colliſus inter hæc clauſtra, & tamen victor flexuoſus euadit, vſque ad cognata Riphæorum montium iuga.* Inter hæc maria multis flexibus torquetur Taurus, ſed in nullum eorum exit præter Cilicium & Pamphylium & Lycianum ſinum. Quod & idem Plinius paulopoſt diſertè tradit in hanc ſententiam: *vbi bracchia emittit, ſubinde tentanti maria ſimilis, Sarpedon, Coraceſius, Cragus, iterumque Taurus.* nuſquam alibi brachia emittit, aut maria tentat. Sarpedon & Co-
E raceſius promuntoria Ciliciæ. promuntorium Tauri in Lycia. Cragus item Lyciæ. ſed promuntorium non eſt. Sic more ſuo Solinus cum locum Plinij heîc exſcriberet & interpolaret, non miſcenda miſcuit, quæ Plinius diſtinxerat.

quibus renitentibus ſubinde fractus, contra Mæoticum lacum flectitur.] videtur legiſſe apud Plinium loco quem ſuperiori Exercitatione adduximus: *Contráque Mæoticum lacum torquetur itaque colliſus.* Atqui rectè ibi hodie interpunctum eſt: *æquora ſubinde opponente, hinc Phœni-*

Digitized by Google

cium, hinc Ponticum. Illinc Caſpium & Hyrcanium, contraque Mæoticum lacum. Torquetur itaque colliſus inter hæc clauſtra. Dicit naturam oppoſuiſſe Tauro hinc Phœnicium mare, hinc Ponticum, quæ ex aduerſo ſunt oppoſita. per Phœnicium quippe heîc intelligit Iſſicum ſinum qui Cilicium, Pamphylium, & Lyciacum comprehendit. Illinc Caſpium ſiue Hyrcanium, & qui contrà eſt oppoſitus, Mæoticum lacum. Nam è regione Hyrcani maris lacus Mœoticus. Inter hæc clauſtra collidi ac torqueri Taurum multis flexibus, victorem tamen penetrare vſque ad Riphæa iuga. Malè itaque diſtinxit noſter in illis Plinij verbis, *contraque Mæoticum lacum torquetur.* Certè inter Mæoticum lacum & Hyrcanum ſiue Caſpium mare ad Riphæos montes pertendit, quibus & ſe connectit.

Pag. 68. E. *apud Indos Imaus, mox Paropamiſus*] Pomponius ex emendatione Pinciani: *Vbi terras dirimit exit in pelagus. Idem autem & Taurus, vt dictum eſt, dicitur qua ſpectat Orientem Imaus. Deinde Hemodes, Caucaſus, & Paropamuſus, tum Caſpiæ Pylæ, Niphates & Armeniæ pylæ: & vbi iam maria noſtra contingit Taurus iterum.* prius legebatur: *idem autem & totus vt dictus eſt dicitur, etiam qua ſpectat orientem. Deinde Hemodes.* Verba Melæ, nec ſatis intelligo, vt à Pinciano emendata ſunt. Mela Taurum ab Eois littoribus, vbi principium eius ſtatuit, ad occidentem deducit. Imaum in origine vbi primum attollitur, dici ait, deinde, Hemodem, & Caucaſum & Paropamiſim & Caſpias Pylas, Niphatem & Armenias Pylas. *Poſtremo*, inquit, *vbi iam noſtra maria contingit Taurus iterum.* Si Taurus iterum dicitur vbi maria imperij Romani contingit, oportet antea dictum fuiſſe Taurum. Atqui non meminit ita dictum priuſquam perueniat in fines orbis Romani. Lego igitur ac diſtinguo: *vbi terras diremit, exit in pelagus. ibidem autem & Taurus, vt dictum eſt, dicitur. Imaus, qua ſpectat Orientem, deinde Hemodes & Caucaſus*, &c. Dicit Taurum ab Eois littoribus exſurgentem vaſtè attolli, ire in occidentem recto ac perpetuo iugo, magnarum gentium quacumque dorſum agit, terminum, vbi terras diremit exire in Pelagus. de Tauri promuntorio intelligit, de quo paulo ante loquutus eſt. Ibi Taurum finire ſtatuit, vbi in Lyciacum ſinum prominens exit. Ibi autem & Taurus dicitur. nam Tauri promuntorium appellatur. Hîc Tauri montis terminum ſtatuit Mela, qui ab Eois exoriens littoribus, in Lycia deſinit, vbi in mare exit Tauri nomine. Sequitur iam apud eumdem de variis nominibus, quæ Taurus habet abuſque Orientis mari, ad Lyciacum, vbi finitur. Ibi, inquit & Taurus dicitur, quà ſpectat Orientem, Imaus. deinde Hemodes, & Caucaſus, & Paropamiſus, tum Caſpiæ pylæ, Niphates, & Armeniæ pylæ, *& vbi iam*, inquit, *maria noſtra contingit, iterum Taurus.* quia iam dixerat Taurum appellari vbi exit in pelagus & finem accipit. ideo in recenſendis eius variis nominibus ab exortu ipſo, Taurum iterum dici ait, vbi maria Romana contigit. at Plinius alium ordinem ſequutus, Taurum iterum vocatum dicit ad ipſum Tauri promuntorium, vbi in mare Lycium ſubit: *vbi brachia emittit, ſubinde tentanti maria ſimilis, Sarpedon, Coraceſius, Cragus, iterumque Taurus: etiam vbi dehiſcit ſeque populis aperit portarum tamen nomine vnitatem ſibi vindicans, quæ alibi Armeniæ, alibi Caſpiæ, alibi Ciliciæ vocantur.* Sic diſtinguendus hic locus. vulgo diſtinguitur: *iterumque Taurus etiam vbi dehiſcit, ſeque populis aperit: portarum nomine*, &c. prorſus male. ait Taurum etiam vbi dehiſcit & populis tranſitum præbet interrupto iugo, portarum tamen vnitatem ſibi vindicare. vnus quippe idemque mons etiam vbi dehiſcit. etenim portæ illæ ſunt ac *dicuntur*, quibus mons continuus diſſociatur, & aperitur.

mox paropamiſus] Libri Solini, *profaniſus*: apud Plinium in ſcriptis codicibus, *paropaniſus*, Ptolemæo, Παροπανισός. Dionyſio periegetæ Παρπανισοῖς:

—— ὑπὸ πτυχὶ Παρπανισοῖο.

Vbi etiam notat Euſtathius pleraque Græca exemplaria habere Παρνισοῖο. Haud dubium, quin Παρνισοῖς verſus gratia contractum ſit pro Παρπανισοῖς, & hoc pro Παροπανισοῖς. Arienos omnes dici qui ad hunc Parniſum incolant ibidem ait. Priſcianus *Parpaniſum montem* vocat. At Dionyſius alio loco Παρνασὸν, vbi corrigendum eſt Παρνισὸν, aut Παρνισοῖν:

Ἀλλ᾽ ἤτοι Βάκτροι μὲν ἐπ᾽ ἠπείροιο νέμονται
Χώρην ἐϋρυτέρην κνήμοις ὑπὸ Παρνασοῖο.

Lege, Παρνισοῖο. Male vertunt, ſub iugis *Parnaſſi*. ita etiam apud Auienum emendari debet:

Sed Bactrena ſolo vaſto procul arua recedunt,
Parniſſique iugis tegitur gens rupibus illa.

Male legitur *Parnaſſi*. & apud Priſcianum:

Sed Bactri medijs habitant telleris in aruis
Parniſſum latè prope montem.

Bactrij porro Paropaniſadis & Arienis vicini, ideo eos incolere dicit ſub iugis Paropaniſſi, quem Παρνισὸν & Παρνισὸν appellat, non Παρνασόν. nam nomen illud per contractionem factum ex Παροπανισὸς, quem & Παροπανισὸν dixere. Straboni Παροπαμισός. Arriano, Παραπαμισός. Stephano, Παροπαμισοὶ, & Παροπαμισάδαι.

Choatras apud Parthos] Straboni & Ptolemæo dicitur Παραχοάθρας. Hos montes τὸ Παραχοάθρα ab Armenia ad vſque Medos, & Matienos Parthóſque extendi ait Strabo, Plinio *Choatras* qui & alia habet Tauri nomina, quæ nec Solinus, nec alij memorarunt. Ita vulgo apud eum ſcribitur: *Imaus prima parte dictus, mox Emodus, Paropamiſus, Circius, Chambades, Pharphariades Choatras, Oregas, Oroandes, Niphates.* Libri habent *Cirtius*: an *Circitius*? Cercetæ populi ſunt Iberis

vicini, apud quos mons Scydiſſes, qui Moſchicis montibus coniungitur. Κιρκῖται Ptolemæo, Κιρκῖται Straboni. pro *Chambades* ijdem libri *Campages*. mons *Capotes* in illis locis. pro *Pharphariades* in ijſdem legitur *Pyriadis*. an *Pyriadris*? ὁ Παρυάδρης mons, Tauri pars eſt, & in illis partibus. Sed paulo poſt Pariedrum nominat Plinius inter Tauri cognomina quæ à gentibus eſt ſortitus: *à dextra Hyrcanus, Caſpius, à læua Pariedrus, Moſchicus, Amazonicus, Coraxicus*. Certè & Moſchicus, & Amazonicus, & Coraxicus, & Caſpius, & Hyrcanus à gentibus dicitur, ſed *Pariedrus* à nulla gente denominatio- B nem cepit. omnino ſcribendum: *à dextra Hyrcanus, Caſpius: à læua Paryedrus, Moſchicus, Amazonicus, Coraxicus*, quod certè verum eſt. Nam Paryadres mons à dextra habet Hyrcanum & Caſpium montem, à læua Moſchicum, Amazonicum & Coraxicum. vide Ptolemæum in tertia Aſiæ Tabula. vera igitur lectio, *Paryadres, Choatras*. Paulo poſt ijdem libri ſcribunt *Orages*. Ptolemæus Ὀρέγγην vocat, qui *Oroandes* Plinio vocatur.

Pag. 68. E. *atque vbi in excelſiſſimam conſurgit ſublimitatem Caucaſus*] Plinius: *atque vbi ſe quoque exſuperat Caucaſus*. αὐτὸς ἑαυτοῦ ὑψιστὸς ὤν. Superans pro alto apud noſtrum ſuprà: *Pado, quem mons Veſulus ſuperantiſſimus inter iuga Alpium fundit*. Stephanus περὶ ἐθνικῶν: Καύκασος τὸ ὄρος ὀρῶν μέγιστον. Sed vtrum de Caucaſo Colchico an Indico intellexit Plinius, quum dicit Taurum vocari Caucaſum, vbi ſe ipſo altior extat? De Indico debere accipi ſuadent verba Melæ, quæ Plinius toto hoc loco expreſſit. Ea ſic habent: *qua ſpectat Orientem Imaus, deinde Emodes & Caucaſus, & Paropamiſus, tum Caſpiæ Pylæ*. Heic Caucaſus non de eo monte poteſt accipi, D qui Iberas & Colchos ſpectat, Promethei fabula famoſiſſimus, ſed de Indico, qui eſt inter Imaum & Paropamiſum. Macedones Arriano teſte Paropamiſum montem Caucaſi nomine donauerunt in gratiam victoriarum Alexandri. Refert enim lib. v. de Expeditione Alexandri, ex Eratoſthene, τὸν Καύκασον τὸ ὄρος ἐκ τοῦ πόντου εἰς τὰ πρὸς ἕω μέρη τῆς γῆς, καὶ τὴν Παραπαμισαδῶν χώραν, ὡς ἐπὶ Ἰνδοὺς μετάγει τῷ λόγῳ τοὺς Μακεδόνας, Παραπάμισον ὄντα τὸ ὄρος αὐτοὺς καλοῦντας Καύκασον, τῆς Ἀλεξάνδρου ἕνεκα δόξης, ὡς ὑπὲρ τὸν Καύκασον ἄρα ἐλθόντα Ἀλέξανδρον. Ibi etiam narrat ex fide eiuſdem E Eratoſthenis Macedones illi ipſi Parapamiſo eaſdem omnes hiſtorias affinxiſſe, quas fabulæ poëtarum Caucaſo attribuunt, de Prometheo vincto & ab Hercule ſoluto, & cetera omnia poëtis cantata. Ibidem ſcribit Indum fluuium ex eo Caucaſo ſiue Parapamiſo oriri: καὶ τούτου Ἰνδοῦ ποταμοῦ, καὶ ὅτι αἱ πηγαὶ εἰσὶν αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἐκ τοῦ ὄρους τοῦ Παραπαμίσου ἢ Καυκάσου. Curtius lib. VIII. de India: *Plana ſunt cetera, multiſque inclutis amnibus Caucaſo monte ortis placidum per campos iter præbent. Indus gelidior eſt quam ceteri*. Plinius lib. VI.

A cap. XVII. de eadem India loquens: *par labor ſit montes enumerare: iunguntur inter ſe Imaus, Emodus, Paropamiſus, Caucaſi partes, à quibus tota decurrit in planitiem immenſam & Ægypto ſimilem*. Videtur Paropamiſum, Imaum, & Emodum Caucaſi partes facere. Strabo certè lib. XI. tradit montes omnes ab Ariis Indiam vſque Caucaſi nomine à Macedonibus appellatos, qui Paropamiſi & Imai & Emodi nomina habeant, & alia ſingulis partibus. Sic enim legendus apud eum hic locus: Τὰ δ' ὄρη Μακεδόνες μὲν ἅπαντα τὰ ἑξῆς ἀπὸ Ἀρείων Καύκασον ἐκάλεσαν. παρὰ δὲ τοῖς B βαρβάροις τά τε ἄκρα, καὶ τὰ Παροπαμίσου τὰ προσβόρεια, καὶ τὰ τοῦ Ἠμωδοῦ, καὶ τὰ Ἰμάου, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὀνόματα ἑκάστοις μέρεσιν ἐπέκειτο. Sic Imaus, Paropamiſus & Emodus partes Caucaſi. veteres tamen libri eo loco apud Plinium ita legunt: *iunguntur inter ſe Imaus, Emodus, Paropaniſus, Caucaſus P. A. R. à quibus tota decurrit in planitiem*. Quid illa velit ſcriptura, non bene ſcio. forte illud *par* repetitum ex proximè præcedentibus, *par labor ſit montes enumerare*. Legendum igitur: *iunguntur inter ſe Imaus, Paropamiſus, Caucaſus*. Heîc dicit Taurum vbi ſeipſum exſuperat, atque in C excelſiſſimum ſurgit verticem, *Caucaſum* vocari. Ergo ſpecialis hæc Tauri montis inter alias appellatio in India vt Imaus, Paropamiſus & Emodus. Ptolemæus inter Paropaniſum & Imaum, τὰ ἰδίως καλούμενα Καυκάσια ὄρη collocat. Specialis hæc appellatio partis Tauri in illo tractu. Secundum Ptolemæum Caucaſij illi montes habent ab oriente Imaum, ab occidente Paropaniſum. Sic Paropaniſadæ vel Paropamiſadæ populi qui ab illo monte dicti ſunt, Caucaſum illum ab orientali parte proſpectant. contra hæc Ammianus Paropamiſadas Caucaſum ab occidente reſpicere ſcribit lib. D XXIII. his verbis: *His locis Paropamiſadæ ſunt proximi, Indos ab oriente, caucaſumque ab occidentali latere proſpectantes ipſi quoque montium defectibus acclinati*. At ex Ptolemæi calculo Paropaniſadæ ab orientali latere Caucaſum proſpectant. Is enim Παροπανισάδας ab oriente terminat Indiæ parte, τῇ ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ Ὤξου ποταμοῦ διὰ τῶν Καυκασίων ὀρῶν ἐκβαλλομένῃ γραμμῇ. Oxus vt & Indus ex Caucaſiis oritur montibus. Idem τὴν καλουμένην Οὐανδαβάνην ponit inter Caucaſum & Imaum: παρὰ τὸν Ὤξον, καὶ μεταξὺ τοῦ τε Καυκασίου ὄρους, καὶ τοῦ Ἰμάου ἡ κα- E λουμένη Οὐανδαβάνδα. pars Tauri maximè Orientalis Imaus, ab ipſis littoribus Indicis exſurgens. deinde Caucaſus, mox Paropamiſus ad occidentem Caucaſi. Is eſt Caucaſus, quem Scythæ vocabant *Craucaſim*, quæ vox ſonat niuibus candidum. Plinius lib. VI. cap. XVII. de Scythis: *Perſæ illos Sacas in vniuerſum appellauere à proxima gente, antiqui Arameos, Scythæ ipſi Perſas Chorſaros: & Caucaſum montem, Graucaſum, hoc eſt niue candidum*. Macedones cum in illis locis eſſent, pro *Craucaſo* vel *Croucaſi*, vt ab indigenis vocabatur, nominauerunt Caucaſum, ob affinitatem ſoni de

proximo

Digitized by Google

proximo inflectentes in notiſſimi montis vocabulum, ſiue quod *Craucaſum* audientes, reuera crediderunt eſſe Caucaſum. Sic Iaxartem fluuium in iiſdem tractibus Tanaïm putauere eſſe. Et ſic vocarunt illum amnem omnes ſcriptores rerum Alexandri, cum tamen Tanaïs lõge ab illis regionibus eſſet diſſitus, æque ſanè quam verus Caucaſus Ponticus, ab hoc Indico. De Indico intelligendi hi verſus Dionyſij in Periegeſi:

—— οὐδ' ἱερείων
Καυκασίας κνημῖδας ἐρυθραίων Ἀριηνῶν.

Sic enim ibi ſcribendum auctoribus vetuſtis exemplaribus. Euſtathius corrigebat,

Καυκασίας κνημῖδας. Ἐρυθραίων τ' Ἀριηνῶν.

vt de Caucaſo Pontico, & Arianæ regionis mõtibus ſeorſim exponatur. ἵνα λέγῃ, ὅτι καὶ ἐρυθραίων τὸν βόρειον Καύκασον, καὶ τῶν Ἀριανῶν χώραν. Nugatur. Arij vel Arieni Caucaſo proximi & Paropamiſo. Scribit quippe Strabo omnes deinceps montes ἀπὸ τῶν Ἀρίων vſque ad Indos Caucaſi nomine Macedonibus veniſſe. Populos omnes qui ſub Paropamiſo habitãt in vniuerſum Arienos appellari idem alibi tradit Dionyſius. Sed quare Ἐρυθραίους hîc eos appellarit, quęſtionis eſt. Longe quippe ab Erythræo mari abſunt. Non aliunde tamen videri poſſunt dicti *Erythræi*, quam à ſinu Perſico, qui & Erythręi maris appellatione cenſetur. Strabo lib. xv. Θεωροῦσι μὲν πρὸς ἕω εἰς ὃν ἐκδιδόασιν οἱ Ἰνδικοὶ πάντες ποταμοί. ἔπειτα ἡ Ἀριανὴ καὶ ὁ Περσικὸς κόλπος, καὶ ὁ Ἀράβιος, καὶ αὐτὴ ἡ Ἀραβία. Ex hoc aut ſimili loco Ἀριηνοὺς Ἐρυθραίους vocauit Periegetes quaſi vicinos & accolas Erythræi maris ſiue Perſici ſinus. Falſo. nam Carmania interiacet, quæ ſinui illi propinquior. Auienus *dumicolas Arienos* in Paraphraſi Dionyſiana appellat.

—— *ſic vaſti flumina Gangis,*
Caucaſias arces, & dumicolas Arienos
Incentore canam Phœbo.

Cum igitur *Caucaſij* dicerentur montes, qui ſunt inter mare Caſpium & Pontum: item *Caucaſij* inter Imaum & Paropamiſum, hoc induxit auctores qui ſcripſere Caucaſum montẽ perpetuo iugo Aſiã diuidere, vt Curtius & Arrianus alijque nonnulli. Hic lib. III. de Expeditione Alexandri. μακρὸν γὰρ ὄρος παρατέταται ὁ Καύκασος, ὥστε καὶ τὸν Ταῦρον τὸ ὄρος, ὃς δὴ τὴν Κιλικίαν τε καὶ Παμφυλίαν ἀπείργει, ἀπὸ τοῦ Καυκάσου εἶναι λέγουσι, καὶ ἄλλα ὄρη μεγάλα διακεκριμένα ἀπὸ τοῦ Καυκάσου ἄλλῃ καὶ ἄλλῃ ἐπωνυμίᾳ κατὰ τὰ ἔθνη τὰ ἑκάστων. Taurum heîc facit Caucaſi partem, quum alij è contra Caucaſum vtrobique dictum in Ponto & India Tauri partes eſſe velint. Ex hac eadẽ opinione eſt quod Plinius ſcripſit lib. VI. cap. XIII. *Perſarum regna inter duo maria Perſicum & Hyrcanum Caucaſiis montibus attolli.* Atqui inter illa duo maria nulli montes ſunt hoc nomine propriè nuncupati. Et contraria hæc ſunt ijs quæ alibi tradidit de Tauro, quem variis ac numeroſis nominibus appellatũ quacunque per gẽtes incedit, *Caucaſum* dicit vocitari, vbi in altiſſimam attollitur ſublimitatem, ac ſeipſum exſuperat. Sed omnium grauiſſimè er-

A rauit Curtius qui Caucaſum Ponticum cum Indico confudit. Nam de Exercitu Alexandri Magni loquens qui Caucaſum montẽ ſuperauit dum à Paropamiſadis in Indiam tenderet, ita ſcribit: *Inde agmen proceſſit ad Caucaſum montem, cuius dorſum Aſiam perpetuo iugo diuidit: hinc ſimul mare quod Ciliciam ſubit, illinc Caſpium fretum, & amnem Araxem, aliaque regionis Scythiæ deſerta ſpectat. Taurus ſecundæ magnitudinis mons committitur Caucaſo.* Hæc de Caucaſo Colchico magis dici conuenit quam de Indico. Sed & quæ ſequuntur, prorſus Colchicũ ſpectant, nullomodo ad Indicum pertinere poſ-
B ſunt: *Caucaſum ſuperauit exercitus. Rupes in eo decem in circuitũ ſtadia cõplectitur, quattuor in altitudinem excedit, in qua vinctum Promethea fuiſſe antiquitas tradit.* Atqui nõ in hoc Caucaſo, quẽ Alexãdri exercitus Indiã petens ſuperauit, vinctũ Promethea tradit antiquitas, ſed in altero qui inter Caſpiũ fretũ, & Pontũ attollitur. Præterea quod ait Caucaſo illi Taurũ committi qui ſecundæ magnitudinis ab illo eſt, de Indico Caucaſo hæc nõ poſſunt accipi qui Paropamiſo cõmittitur & Imao, non Tauro propriè nominato. Sed nec Taurus, vt ſic propriè dictus eſt, Caucaſo Colchico iũgitur. Nã alia
C habet nomina vbi mõti illi cõnectitur. Priua igitur & peculiaris hęc Curtij ſentẽtia eſt, qui duobus maximis mõtibus totã Aſiã diuidi facit, Caucaſo & Tauro. alij enim de ſolo Tauro hoc tradidere, cuius & partẽ faciũt Caucaſum vtrũque Pontieũ & Indicũ. Quæ pluriũ eſt opinio. Alij de ipſo Caucaſo idẽ ſtatuũt, cuius ſegmẽtũ & partẽ volũt eſſe Taurũ. quæ Arriani ſententia eſt. Colchicum Caucaſum nunquã vidit Alexander. Quo magis miror Ptolemæum vltra Caucaſum illum Colchicũ ad ſeptentrionẽ στήλας Ἀλεξάνδρου ponere. Vnde enim illæ Alexandri colũnæ, niſi eo vſque pe-
D netrauerit Alexander, & terminũ ibi itineris & victoriarũ ſtatuerit? atqui certũ eſt in eam Scythiam non penetraſſe illũ, vbi eas στήλας locat Ptolemæus, nec Caucaſum Promethei trãſcendiſſe. Quin auctores rerũ eius ac vitæ tradũt ideo mõti cuidam Indico Caucaſi nomen impoſuiſſe Macedones, vt glorię Alexãdri velificarẽtur, quaſi Caucaſum ſuperaſſet. Arrianus: Μακεδόνας Παροπάμισον ὄντα τὸ ὄρος αὐτοὺς καλοῦντας Καύκασον, τῆς Ἀλεξάνδρου ἕνεκα δόξης, ὡς ὑπὲρ τὸν Καύκασον ἄρα ἐλθόντα. Non igitur verum Caucaſum vidit Alexander. Atqui illum Καυκάσου & Ἀλεξάνδρου στήλας, & Σαρματικὰς πύλας & Ἀλβανίας in deſcriptione Sarmatiæ iũgit Pto-
E lemæus, ac στήλας ponit in lõgitudine octoginta graduũ. Errore hoc admiſſum puto duorũ cognominum Caucaſorũ. Nam vltra Indicũ Caucaſum aræ Alexandro ſtatutæ, itineris & victoriarum eius termini. Plinius lib. VI. cap. XVI. *Gens hæc obtinet auerſa montis Paropamiſi ex aduerſo fontis Indi: includitur flumine Ocho. vltra Sogdiani: oppidum Panda, vt in vltimis eorũ finibus Alexandria oppidum, ab Alexãdro magno conditũ. Aræ ibi ſunt ab Hercule ac Libero patre conſtitutæ, itẽ Cyro ac Semiramide, atque Alexãdro: finis omniũ eorũ ductus ab illa parte terrarum includẽte flumine Iaxarte,*

Digitized by Google

quod Scythæ Silin vocant: Alexander militeſque eius Tanain putauere eſſe. Hæc eſt Alexandria, quam Ptolemæus Ἀλεξάνδρειαν ἐσχάτην vocat, in vltimis Sogdianorum finibus ſitam. Arrianus eã conditam dicit ad Tanaïm amnem. Is eſt Tanaïs, quem *Iaxartem eſſe* ſcribit Plinius, & Scythis *Silin* vocatum. Haud longe ab illo Tanaï ſiue Iaxarte Alexandri aræ, ſiquidem tradit Plinius omnium ductus, Herculis, Liberi, Semiramidis, Cyri, Alexandri ab illa parte terrarũ incluſiſſe flumen Iaxartem. Hinc Ptolemæus ad Tanaïdem Ponticum etiam Alexãdri aras ſtatuit: ὑπό τε τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ταναΐδος ποταμοῦ οἱ Ἀλεξάνδρου βωμοί. Atqui ab illo Tanaïde Sarmatico, & Pontico, lõge diuerſus ille Tanaïs ad quem condita illa Alexandria vltima, quique finis fuit itinerum Alexandri. Sed ambiguitas fluuiorũ cognominũ fecit, vt in vtroque flumine βωμοὺς Ἀλεξάνδρου ſtatuerint auctores, cum tamen certum ſit Sarmaticum illum Tanain qui è Riphæis iugis ſecũdũ quoſdam ortus in Mæotidem paludẽ elabitur, Alexandro viſum non eſſe. Quapropter ſi vllę aræ ad eum amnem nomine Alexandri fuere dicatę, ab alio conſtitutas oportet, quã ab ipſo Alexandro. Nam & Καίσαρος βωμοὺς ibidẽ ſtatutos ſcribit idem Ptolemæus. Plinius de vtroque Tanaï paria prodidit, cũ enim loco ſuperius allato dicat, Iaxartem à Scythis *Silin* vocari, Alexandri autẽ milites putauiſſe Tanaïn eſſe, idem planè ſcribit alibi, & de vero Tanaï, & Mæotico. *Tanain,* inquit, *ipſum Scythæ Silin vocãt, Mæotim, Temerindã, quod ſignificat matrẽ maris.* vtrumque tamen non poteſt eſſe verum. Euſtathius de Sarmatico Tanaï hoc narrat: ἰστέον δὲ ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος δίχα τὸ παρ' ἡμῖν ῥέων Τάναϊς Ἰαξάρτης καλούμενος, Σίλις ὥς φασί τινες παρὰ τοῖς παροικοῦσι βαρβάροις ὀνομάζεται. Tanain Scythicum è Caucaſiis rupibus oriri ſcribit Ammianus lib. xxii. *Tanaïs inter Caucaſias oriens rupes, per ſinuoſos labitur circumflexus, Aſiamque diſterminans ab Europa ſtagnis Mæoticis deliteſcit.* Alter quoque Tanaïs orientalis, ex altero ſimiliter Caucaſo oritur. Arrianus lib. iii. τῷ δὲ Ταναΐδι τούτῳ, ὃν δὴ καὶ Ὀρξάντην ἄλλῳ ὀνόματι πρὸς τῶν ἐπιχωρίων βαρβάρων καλεῖσθαι λέγει Ἀριστόβουλος, αἱ πηγαὶ μὲν ἐκ τοῦ Καυκάσου ὄρους καὶ αὐτῷ εἰσι. Arrianus heîc Ὀρξάντην vocat, qui aliis Ἰαξάρτης. Et fortaſſean ita corrigendũ ſit. Immo nec dubiũ eſt. Sic enim omnes vocant. Hinc igitur vtrumque Tanaïm, atque vtrumque Caucaſum multi confuderũt. aperte Stephanus vtrumque Tanain eumdem facit. Τάναϊς, inquit, πόλις ὁμώνυμος τῷ ποταμῷ, Στράβων ἑνδεκάτῃ, ὡς Ἀλέξανδρος ὁ Πολυΐστωρ. κεῖται δὲ πρὸς ταῖς εἰς τὴν λίμνην τὴν Μαιῶτιν ἐκβολαῖς τοῦ Ταναΐδος πόλις Ἑλληνικὴ ἐκτισμένη Τάναϊς, ἥτις καὶ ἐμπόριον ὀνομάζεται. τινὲς δὲ καὶ τὸν ποταμὸν Ἀκεσίνην εἶναι καὶ Ἰαξάρτην, ἑλληνίσθαι δὲ τὰ πολλὰ τῶν βαρβαρικῶν ὀνομάτων ὡς Νικάνωρ φησί. An non diſertè Tanaim Mæoticum cum Tanai Iaxarte confundit, qui in Caſpium marę ſeſe exonerat? Sic vbique familiaris eſt antiquis auctoribus negligentia & ἀβλεψία. vterque ſanè Tanaïs Scythicus, ſed longè inuicem diſſiti. vltimus ad Orientem Scythicorum amnium Tanaïs ille qui Iaxartes ab incolis dicebatur. Mace-

A dones Tanain nominauerũt quia Tanain eſſe putabãt, vt & Craucaſum pro Caucaſo accepertũt. Rectè eos diſtinxit Arrianus lib. iii. δῆλος δὴ αὖ, inquit, ὁ Τάναϊς ὑπὲρ ὅτου λέγει Ἡρόδοτος ὁ λογοποιὸς ὄγδοον εἶναι τῶν ποταμῶν τῶν Σκυθικῶν Τάναϊν, καὶ ῥέειν μὲν ἐκ λίμνης μεγάλης ἀνίσχοντα, ἐκδιδόναι δὲ εἰς λίμνην ἔτι μείζω τὴν καλουμένην Μαιῶτιν. & ſcribit ibidem verum Tanain in Mæotidem paludẽ exire. At idem in periplu Ponti Euxini tradit erumpere ex Mæotide palude, & in pontum emitti. καὶ ὁρμᾶσθαι μὲν ἀπὸ λίμνης τῆς Μαιώτιδος, ἐσβάλλει δὲ εἰς θάλασσαν τὴν τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Si idem eſt vtriuſque ſcripti auctor, ipſe ſibi non ſatis conſtat. Sed

B de his alibi. Tanaïs ille alter orientalis è Caucaſo Indico naſcitur, & in Caſpium mare exit. Hunc finiuiſſe ab eo terrarum tractu itinera Liberi patris. Herculis, Cyri, Semiramidis & Alexandri Magni prodit Plinius. ſanè vltima hæc ad Orientem ante Alexãdrum nota fuerunt. Strabo de Caucaſo illo ex Iaxarte: καὶ ἐνταῦθα ἐμυθεύετο τὰ περὶ Προμηθέως, καὶ τὸν δεσμὸν αὐτοῦ. ταῦτα γὰρ τὰ ὕστατα πρὸς ἕω ἐγνώριζον οἱ τότε. eum vide lib. xi. ergo ſi Plinio credimus intra Iaxartem aræ Alexandri, ſiquidem ductus eius ab ea parte incluſit Iaxartes. Sed longius progreſſus eſt Alexander, & ad Hypaſim vſ-

C que Indiæ amnem proceſſiſſe omnes ſcriptores tradunt. Ipſe Plinius cap. xvii. eiuſdem libri: *ad Hypaſin non ignobiliorem,* xxix. cccxc. M. *qui fuit Alexandri itinerum terminus, exuperato tamen amne, ariſque in aduerſa ripa dicatis. Epiſtolæ quoque Regis cõſentiunt his.* Hic Hypaſis poſt Hydaſpem ad Orientem. Straboni dicitur Ὕπανις, quod & Scythici fluuij nomen eſt. Arriano & Philoſtrato Ὕφασις. Hypanim Scythicum ita etiam appellauere quidam. Sic apud Plinium ſcribi debet *Hyphaſis* non *Hypaſis.* Pleraque vt videtur Scythica nomina montium & amnium in Indiam tranſtulere Alexandri comites, vt Caucaſum, Tanain, Hypanin &

D alia. Vltra Hypanim igitur vel Hyphaſin Indicum aræ Alexandri poſitæ in aduerſa ripa. De his aris accipiẽda Peutingeri tabula quas & in India collocat, cum his verbis: *Hic Alexander reſponſum accepit, vſque quo Alexander?* & duarum ibidem ararum inſtar erectum conſpicitur. Quod autem in ea Tabula ſcribitur ibi reſponſum accepiſſe Alexandrum, *vſque quo Alexander?* de oraculo quodam accipiendum, quo prohibente vltra Hypanin progredi non auſus eſt Alexander. Strabo lib. xv. ἔστι δὲ μετὰ τὸν Κώφην ὁ Ἰνδός, εἶθ' ὁ Ὑδάσπης, εἶθ' ὁ Ἀκεσίνης, καὶ ὁ Ὑάρωτις, ὕστατος δὲ ὁ Ὕπανις. προελθεῖν γὰρ περαιτέρω

E ἐκωλύθη, τοῦτο μὲν μαντείοις τισὶ προσέχων, τοῦτο δ' ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ἀπειρηκυίας ἤδη πρὸς τοὺς πόνους ἀναγκασθείς. Igitur cum vſque eo proceſſiſſet, iter retro conuertit. Arrianus in Indicis: ὅτι οὐ πέρην τοῦ Ὑφάσιος ἦλθεν Ἀλέξανδρος. idem dicit Strabo, ſed Ὕπανιν vocat. ἐφ' οὗ Ἀλέξανδρος ἀπὸ τοῦ Ὑπάνιος ἀναστρέψας ἐπὶ τὸν Ὑδάσπην καὶ τὸν ναύσταθμον συνεκρότει τὸν στόλον. *Hypaſis* Curtio nominatur, qui Græcis Ὕφασις. Præter has aras ad Hyphaſin ab Alexandro conſtitutas, videntur & aliæ ab eodem erectæ fuiſſe ad Iaxartem vel Tanain, vt Plinius diſertè tradit cap.

Digitized by Google

xvi. de Alexandria in vltimis Sogdianorum finibus condita ad Iaxartem: *Aræ ibi ſunt ab Hercule ac Libero Patre cōſtitutæ, item Cyro & Semiramide & Alexandro, finis omnium eorum ductus ab illa parte terrarum includente flumina Iaxarte.* Certè Peutingeri eadem Tabula præter aras illas in India ad Hyphaſim poſitas, aliam Aram Alexandri agnoſcit haud longè ab Oxo flumine, & Bactrianis. Ea eſt quam Plinius ad Iaxartem Tanaïn poſitam oſtēdit. Hinc Ptolemæus τῆς ὁμωνυμίας errore, βωμοὺς Ἀλεξάνδρου ad Tanain Sarmaticum ſtatuiſſe etiam videatur. Ergo Alexandri aræ tam ad Iaxartem qui Tanaïs Macedonicus fuit, quam ad Hypanin Indicum: vltra quæ flumina ab vtraque illa parte terrarum progreſſus non eſt Alexander. Ad Iaxartem porro in Extremis Sogdianorum finibus conditam ab Alexandro Alexandriam, quam Ptolemæus vocat ἐσχάτην, antea diximus. Sed Ptolemęus eam ad Iaxartem non locat. Minimè tamen dubium eſt, quin ea ſit, quam ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Τανάϊδος conſtructam ab ipſo Alexandro auctores narrant, & nominatim Arrianus lib. iv. Stephanus in voce Ἀλεξάνδρεια, vbi plura recenſet huius nominis oppida: τεσσαρεσκαιδεκάτη ἐν τῇ Σογδιανῇ παρὰ Παροπαμισάδαις. Ὀκτωκαιδεκάτη ἐπὶ τοῦ Τανάϊδος αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου κτίσμα. ita legendum ex libris. Tanaïs nomine palam eſt intelligere Iaxartem, qui Sogdianam ab oriente includit. Ptolemæum autem Regem intelligit. Ptolemæus Geographus duas quoque Alexādrias in Sogdiana numerat, alteram Ὠξειανὴν cognominatam, alteram ἐσχάτην, ſed vtramque à fluminibus remouet longius. Tria ibi flumina nominat, Δύμαν & Βάσκατιν, & tertium vltimumque Iaxartem, in quem illi duo incidunt. Ammianus *Araxatem* & *Dyman* appellat. Et fortaſſe ille *Araxates* is eſt Ὀρξάντης quem Arrianus Tanain appellatū à Macedonibus narrat, auctore Ariſtobulo. Addit Ammianus: *Hic inter alia oppida celebrantur, Alexandria & Tribatra, & Drepſa Metropolis.* vbi notāt libros habere, *& Creſchata*, pro illis *& Tribatra.* Omnino ſcribēdum, *& Cyreſchata.* τὰ Κυρέσχατα intelligit, quæ ad Iaxartem etiā condita, quaſi dicas Κύρου πόλιν ἐσχάτην. Nam ibi etiam metam expeditionum ſuarum poſuit Cyrus, vt & Alexander, qui Ἀλεξάνδρειαν ἐσχάτην eodem fere in loco condidit, & Κυρέσχατα deſtruxit. Stephanus: Κύρου πόλις, ἣ καὶ Κυρέσχατα καλεῖται πόλις πρὸς τοῖς ἐσχάτοις Περσίδος. in vltimis nimirum Sogdianæ finibus ad Iaxartem, quem Tanain vocarunt Macedones. Strabo lib. xi. Μαράκανδα δὲ τῆς Σογδιανῆς, καὶ τὰ Κυρέσχατα Κύρου κτίσμα ἐπὶ τῷ Ἰαξάρτῃ ποταμῷ κείμενον, ὅπερ ἦν ὅριον τῆς Περσῶν ἀρχῆς. Eam in montanis Sogdianæ collocat Ptolemæus. Sed dirutam ſcribit ab Alexandro Strabo ibidem. Ceterum diuerſa illa Alexandria vltima ab ea quam ſub Caucaſo conditam tradit Plinius, vbi itinera Alexandri in Indiam exponit, & vſque ad Iaxartem. quæ duo itinera adeo cōfudit, & inuoluit, vt nihil ſuprà. Hæc igitur examinanda ſunt, & elucidanda. ita ſcribit lib. vi. cap. xv. de portis Caſpiis: *Hunc enim cardinem Alexādri Magni iti-*

A *nera facere. Ab ijs portis ad Indiæ principium ſtadia quindecim millia ſexcenta octoginta prodendo. ad Bactra oppidum, quod appellant Zariaſpa, tria millia ſeptingenta, inde ad Iaxartem amnem quinque millia.* Strabo ex eodē auctore vnde Plinius accepit, iter illud deſcribit, & prius quidem à Caſpiis portis ad Iaxartem ſic metitur: εἶναι δ' ἐπὶ Κασπίας πύλας πεντακισχιλίους ἑξακοσίους, εἶτα εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐν Ἀρίοις ἑξακισχιλίους τετρακοσίους. εἶτα εἰς Βάκτρα τὴν πόλιν ἣ καὶ Ζαρίασπα καλεῖται τρισχιλίους ὀκτακοσίους ἑβδομήκοντα, εἶτ' ἐπὶ τὸν Ἰαξάρτην ποταμὸν ἐφ' ὃν Ἀλέξανδρος ἧκεν, ὡς πεντακισχιλίους. Numerus ſtadiaſmi in vtroque fere idem. *ad Bactra oppidū*, inquit Plinius, *quod appellant Zariaſpa tria millia ſeptingenta*
B *ſtadiūm.* in Græco ſūt, tria millia octingēta ſeptuaginta. Sed incertū eſt vtrum à portis Caſpiis ad Bactra hoc ſpatium intereſſe dicat, an ab Indiæ principio. *Ab ijs portis*, inquit, *ad Indiæ principiū ſtadia quindecim millia ſexcēta octoginta, ad Bactra oppidū tria millia ſeptingenta.* Sed vix ambigendum quin ab Indiæ principio ad Bactra hanc itineris menſurā cōputet. In Gręcis ab Alexandria quæ eſt in Ariis, vſque ad Bactra totidem ſtadia ponūtur. Ergo ſecundum Plinij calculū, Indiæ principium ab Alexandria ἐν Ἀρίοις ſumendū. Certè Aria vel Ariana regio Indiæ proxima. & cum vſque ad eā ve-
C niſſet Alexāder, nō protinus Indiā petiit, ſed ſuperato Paropamiſo vel Caucaſo in Bactrianā & Sogdianā trāſijt, vt reliqua imperij Perſici ſubigeret, & tū vſq; ad Iaxartē proceſſit. Ergo ab Alexandria quæ eſt in Ariis, iter ad Septentrionē conuertit, & Bactra pertendit; trans Paropamiſum. Strabo: ἐκεῖ μὲν οὖν τῆς Ἰνδικῆς κλίνει δ' Ἀριανῶν, ἀφεὶς δ' αὐτὴν ἐν δεξιᾷ ὑπερβαίνει τὸν Παροπαμισὸν εἰς τὰ προσάρκτια μέρη, καὶ τὴν Βακτριανήν. Nō tamē is eſt ſenſus Eratoſthenis, quē Strabo auctorē citat, & quem Plinius ſequitur, vt Ἀλεξάνδρεια ἐν Ἀρίοις principiū ſit Indię. Subiicit Strabo ex eodē auctore alterā itineris Indici
D dimenſionem à Caſpiis portis vſque ad Indię principium. & in ſumma ferè cum Plinio cōuenit. Nam ἀπὸ Κασπίων πυλῶν εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰνδικῆς ſtadios computat μυρίους πεντακισχιλίους πεντακοσίους. Plinius ſimiliter à Caſpiis portis ad Indiæ principiū ſtadia numerat, quindecim millia ſexcenta octoginta. Diſcrimen eſt tantū centum & octoginta ſtadiorum, quæ in Plinij cōputatione plus ſunt. & fortaſſe numerus in Græcis corruptus, & reponendum, μυρίοι πεντακισχίλιοι χ' π'. pro πεντακισχίλιοι φ'. iter ipſum per
E manſiones ita deſcribit, à Caſpiis portis ad Hecatompylon Parthorū ſtadia mille nongēta & ſexaginta: ab Hecatompylo ad Alexādriam ἐν Ἀρίοις, quattuor millia quingenta triginta: inde ad Proſphtaſiā Drangarum mille ſexcēta. Ad Arachotos oppidū, quattuor millia centū & viginti: deinde ad Ortoſpana duo millia: εἶτα εἰς ὅρια τῆς Ἰνδικῆς ad principiū Indiæ mille. Hi particulares manſionū ſtadiaſmi nō prorſus cōueniunt cū ſūma, ſed facilè corrigi poſſunt. Longe igitur heîc ponit Indiæ principiū ab Alexandria Ariorum, & ſpatiū quod interiacet, definit octo millibus ſeptingentis viginti ſtadiūm. At Plinius à principio

Digitized by Google

Indiæ ad Bactra idem cenſet interuallum quod ab Alexandria Ariorum vſque ad eadem Bactra ſiue Zariaſpa ponitur Græco auctori, quaſi principium Indiæ in Alexandria illa Ariorum ſtatuendum ſit, quod tot millibus inde ſeparabatur. Duplex iter ex Eratoſthene proponit ibi Strabo: vnum à Caſpiis portis ad Iaxartem, quum Alexander vſque in Arianam progreſſus Indiæ finitimam, non rectà Indiam tum petere contendit, ſed conuerſo ad ſeptentrionem itinere, Indiam à dextra reliquit, & tranſcenſo monte Paropamiſo vel parte eius Caucaſo, Bactra petiit. Alterum iter ibidem metitur quod à Caſpiis portis rectà in Indiam ducit. Nec dubius ſum quin vtriuſque itineris deſcriptionem ac σταθμοὺς habuerit Eratoſthenes à Betone & Diogneto itinerum Alexandri menſoribus, quos & Plinius laudat auctores. Plinius vtrumque iter miſcuit lib. VI. cap. XV. atque Indiæ principium, τὰ ὅρια τῆς Ἰνδικῆς in Alexandria Ariana conſtituit, quod multis millibus inde ſubmouetur. Alexander non recto itinere Indiam petiit à portis Caſpiis, ſed ab Ariana ſuperatis verſus Septentrionem montibus in Bactra & Sogdios tranſiit. inde reuerſurus eoſdem montes iterum transgreſſus eſt, ſed alia & magis compendiaria via, relicta ad ſiniſtram India, poſtea rurſus in eam contendit rectà. Strabo lib. XV. ἀνέστρεψε δ' οὖν ὑπερβαλὼν τὰ αὐτὰ ὄρη κατ' ἄλλας ὁδοὺς ἐπιτομωτέρας ἐν ἀριστερᾷ ἔχων τὴν Ἰνδικὴν, εἶτ' ἐπέστρεψεν εὐθὺς ἐπ' αὐτὴν, καὶ τοὺς ὅρους τοὺς ἑσπερίους αὐτῆς, καὶ τὸν Κώφην ποταμὸν, καὶ τὸν Χοάσπην, &c. Hi fines ſunt occidui Indiæ, quæ ὅρια τῆς Ἰνδικῆς vocat Erathoſtenes apud eumdem Strabonem, quæ longiſſimè abſunt ab Alexandria Arion, licet ibi Plinius principiũ Indiæ collocet: qui tamẽ tot ſtadia numerat à Caſpiis portis ad hoc Indiæ principium, quot Eratoſthenes ab ijſdem portis, εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰνδικῆς computat. Rectum iter ab illis portis ad illos Indiæ fines per Parthos ducitur, deinde per Arios, tum per Drangas, & Arachotos. Sic illud iter deſcribit idẽ Plinius cap. XVII. ex Diogneto, & Betone mẽſoribus Alexandri. Locum ipſum adferam, vt illuſtrem & explicem. Sic autem legendus eſt è veteri libro: *Diognetus & Beton itinerum eius menſores ſcripſere à portis Caſpijs Hecatompylon Parthorum quot diximus millia eſſe: inde Alexandrian Arion, quam vrbem is rex condidit,* CCCCLXXV. *inde ad Prophtaſian Drangarum* CXCIX. *Hinc ad Arachoſiorum oppidum,* CCCCLXV. *Hortoſpanum* CLXXV. *Inde ad Alexandri oppidũ quinquaginta in quibuſdam exemplaribus diuerſi numeri reperiuntur. Hanc vrbem ſub ipſo Caucaſo eſſe poſitam. Ab eo ad flumen Copheta, & oppidum Indorum Peucolaïtin* CCXXVII. Numeros poſuimus, vt in veteri libro ſcripti extant. alia ex eo emẽdauimus. Nunc reliqua cum Græcis Eratoſthenis comparemus, & emẽdemus, & quid ſimile habeant, quid diſſimile, videamus. *A portis Caſpijs Hecatompylon Parthorum quot diximus millia eſſe.* Dixit vero capite XV. ipſius Parthiæ caput Hecatompylon abeſſe à portis Caſpiis CXXV. ita libri ſcribũt, non vt habetur in vulgatis CXXXIII. Erathoſtenes apud Strabonem hoc interuallum definit ſtadiis mille nongentis ſexaginta. Qui numerus ſtadiûm, ducenta quadraginta quinque millia paſſuũ facit. Sic igitur ſcribendũ eſſet, in Plinio CCXLV. pro CXXV. Sequitur, *inde Alexandrian Arion* CCCCLXXV. Sic libri. in Græcis: εἰς δ' Ἀλεξάνδρειαν τὴν ἐν Ἀρίοις πεντακισχιλίους πεντακοσίους τετταράκοντα. tot ſtadia efficiunt CCCCCLXI. millia paſſuum plus minus. Apud Plinium ſequitur: *Inde ad Prophtaſian Drangarum* CXCIX. Gręca Strabonis: εἶτ' εἰς Προφθασίαν, τὴν ἐν Δράγγαις χιλίους χ'. οἱ δὲ φ'. mille ſexcenta ſtadia rotundè habent ducẽta paſſuum millia. vno minus habet Plinius. vrbs illa in Drangiana Ptolemæo dicitur Προφθασία. Ammiano *Proſpthaſia*. Plinius: *Hinc ad Arachoſiorum oppidum* CCCCLXV. Strabo vel Erathoſtenes: εἶτ' εἰς Ἀραχωτοὺς τὴν πόλιν τετρακισχιλίους ἑκατὸν εἴκοσι. Hoc eſſet millia paſſuum DXV. atque ita fortaſſe reſcribendum apud Pliniũ, CCCCCXV. pro CCCCLXV. Sequitur apud eumdem: *Hortoſpanum*, CLXXV. Strabo: εἶτ' εἰς Ὀρτόσπανα, ἐπὶ τὴν ἐκ Βάκτρων τρίοδον δισχιλίους. ſtadia sũt ducẽta quinquaginta, non centũ ſeptuaginta vt apud Pliniũ habetur Ortoſpana Paropamiſadarum oppidum. Qui Paropamiſadæ ab occidente habent Arios, ab oriente Indos. Longe itaque breuius foret iter ad Indiam tendenti, ab Alexandria Arion rectà petere Ortoſpana Paropamiſadarũ, quã per Drangas & Arachotos circumflecti, deinde regyrare ad Ortoſpana & Paropamiſadas. Nam Arachoſia, & oppidũ Arachoti ad meridiem ſunt Paropamiſadarũ. Non igitur video cur Eratoſthenes hoc iter inſcribere debuerit, ἀπὸ τῶν Κασπίων πυλῶν εἰς Ἰνδοὺς, quum hos habeat circuitus. Certum quidem eſt ita per has prouincias circumgyraſſe Alexandrũ, ſed Indiã non petebat tum. Ab Ariis ad Zarangæos & Drangas profectus eſt, Drangis ad Arachoſios, deinde iter reflexit ſeptẽtrionem verſus ad regionem Paropamiſadarum, quorũ vrbs Ortoſpana; ab Ortoſpanis Bactra profectus eſt, ſuperato mõte Caucaſo, ſed cõdito prius ad radices eius oppido, quod Alexandriã appellauit. Hoc iter ita narrant ac deſcribunt, Strabo, Arrianus, Curtius, alij. Quod ſi rectà Indiam petiiſſet Alexander, non opus erat illi ad Ortoſpana reuerti ab Arachotis, hoc eſt à meridie ad ſeptẽtrionem reflectere curſum. Nam æquè Indiæ vicini ac Paropamiſadæ. quinimmo Ἀραχωσίαν veteres λευκὴν Ἰνδίαν vocabant. Duplex iter à Caſpiis portis ad Indos in Aſiaticis σταθμοῖς deſcribi memorat Strabo lib. XV. A Caſpiis portis ad Alexandriã Arion rectà ibatur per Parthiã. deinde per Bactrianam & montes vſque ad Ortoſpana Paropamiſadarum, qui Indiæ cõtigui ſunt. Hoc primum iter & breuius. Strabo: μέχρι μὲν Ἀλεξανδρείας τῆς ἐν Ἀρίοις ἀπὸ Κασπίων πυλῶν διὰ τῆς Παρθυαίας, μία καὶ ἡ αὐτὴ ὁδός. In vtroque itinere quod à Caſpiis ad Indiam ducit, à portis ad Alexãdriam Ariorum eadem atque vna via eundum erat. Ab Alexandria ἐν Ἀρ   qui recta ac compendiaria volebant ire, per montes & Bactrianam tendebant Ortoſpana Paropamiſadarum oppidum. Strabo: εἶτ' ἡ

χρὴ ἐπ' εὐθείας διὰ τῆς Βακτριανῆς, καὶ τῆς ὑπερβάσεως τοῦ ὄρους Ὀρτόσπανα, διὰ τὴν ἐκ Βάκτρων τρίοδον, ἥτις ἐστὶν ἐν Παροπαμισάδαις. Hæc igitur via compendioſiſſima à portis Caſpiis ad Indos. alia fuit magis laciniosa & flexuoſa, quæ ab Alexandria Arion non recta per Bactrianam Ortoſpana & Paropamiſadas petebat, Orientem verſus, ſed quæ ad meridiem declinabat, ac per Drangianam & Arachotos vſque ad Indiæ terminos & Indum amnem ducebat. Strabo: ἡ δ' ἐκτρέπεται μικρὸν ἀπὸ τῆς Ἀρίας πρὸς νότον εἰς Προφθασίαν τῆς Δραγγιανῆς, εἶτα πάλιν ἡ αὐτὴ μέχρι τῶν ὅρων τῆς Ἰνδικῆς, καὶ τοῦ Ἰνδοῦ, ὥστε μακροτέρα ἐστὶν αὕτη ἡ διὰ τῶν Δραγγῶν, καὶ Ἀραχωτῶν, σταδίων μυρίων πεντακισχιλίων τριακοσίων ἡ πᾶσα. Longiorem hanc viam eſſe dicit quæ per Drangas, & Arachotos ducebat, ad Indiæ fines & Indum, eamque conſtare in totum ſtadiis quindecim millibus trecentis. Tot nimirum ſtadia fuere à Caſpiis portis ad Indiæ principium, per Drangas & Arachotos iter facienti. At Plinius lib. VI. cap. XV. huic itineri dat ſtadiûm quindecim millia ſexcenta octoginta. Eratoſthenes apud eumdem Strabonem ſtadiorum facit μυρίων πεντακισχιλίων φ'. ducentorum tantum ſtadiorum differentia. Sed miror Eratoſthenem & Plinium ex Diogneto & Betone, in eo itinere deſcribendo, quod per Drangas & Arachotos in Indiam fert, Ortoſpana ponere & Alexandri oppidum ſub Caucaſo, cum certo ſit certius eos qui à Caſpiis portis in Indiam pergebant per Drangas & Arachotos, non iter habuiſſe per Ortoſpana, ſed eos qui rectam & compendiariam viam eligebant ab Ariis ad Ortoſpana per Bactrianam & montana. Quid enim opus ab Arachotis Ortoſpana per gyrum reuerti, quum Arachotis in propinquo eſſet India? duplex quippe iter fuit: alterum breuis ab Aria per Paropamiſadas & Ortoſpana. alterum ab eadem Aria per Drangas & Arachotos, longius. ipſe quidem Alexander ab Alexandria Arion per Drangas & Arachotos, ad Ortoſpana rediit, ſed Indiam non petebat. Bactrianam quippe & Sogdios cogitabat. Nec Indiam petere prius contendit, quàm ab illis partibus rediit. Breuiora quidem potuerat via ab Alexandria quæ in Ariis eſt, rectà Ortoſpana petere, atque inde Bactra & Sogdianam, atque ita facere deſtinarat, vt Arrianus tradit lib. III. ſed nuntiata Satibarzanis defectione, Ariorum Satrapæ, per Drangas & Arachotos circumduxit exercitum, ac tum demum Ortoſpana regreſſus eſt, vt in Bactrianam ſuperatis montibus tranſiret. Nam Ortoſpanis triuium erat, quod Bactra ducebat. Strabo: εἰς Ὀρτόσπανα διὰ τὴν ἐκ Βάκτρων τρίοδον. Eratoſthenes apud Strabonem: εἶτα εἰς Ὀρτόσπανα, ἐπὶ τὴν ἐκ Βάκτρων τρίοδον. cum eſſet apud Arachotos Alexander, in tranſitu etiam Indos Arachotis vicinos ſubegiſſe eum prodit Arrianus: παρεστήσατο δὲ καὶ τοὺς Ἀραχώτας, καὶ Σατράπην κατέστησεν ἐπ'

A αὐτοῖς Μένωνα. ἐπῆλθε δὲ καὶ τοὺς Ἰνδοὺς τοὺς προσχώρους Ἀραχώταις. hoc ἐν παρόδῳ. Nam ad Bactra feſtinabat. Nec deſtinato Indiam petiit ante quam ab illis locis reuerſus eſt. Quapropter non deſinam mirari, quod iam prius miratus ſum, auctores veteres, & inter eos Diognetum & Betonem, itinerarium Indicum, cuius à Caſpiis portis initium ducunt, per Drangas & Arachotos, & Ortoſpana deducere, & per Alexandriam Caucaſo ſubiectam, & ſic ad Copheta primum Indiæ amnem. Certè ab Ortoſpanis Indiam, vt videtur, ingreſſus eſt Alexander, ſed quum rediiſſet à Bactris. Nam

B eodem itinere per montes regreſſus Ortoſpana, exinde vicinã Indiam per Paropamiſadas intrauit. Sic duplex itaque iter in vnum confundunt auctores illi, quod per Ortoſpana & Paropamiſadas ad Indiæ principium ducit, & quod per Drangas & Arachotos. Ceterum vix eſt vt putem huius rei culpam hærere penes Betonem & Diognetum, qui menſores itinerum Alexandri extitere, ſed penes Plinium ipſum, qui imperitè hęc miſcuit, ſicut in aliis omnibus perpetuus eius eſt mos. Strabo ſanè iter huiuſmodi duplex ait deſcriptũ fuiſſe ἐν τοῖς Ἀναπλοῖς σταθμοῖς, vnum per Ὀρτόσπανα

C & Παροπαμισάδας breuius, alterum laciniosum ac longius per Drangas & Arachotos, quos & ipſos conſtat Indis eſſe vicinos, ſed magis ad meridiem recedentes, quam Paropamiſadas. Sequitur apud Plinium: *inde ad Alexandri oppidum quinquaginta millia, hanc vrbem ſub ipſo Caucaſo eſſe poſitam.* ab Ortoſpanis ad Alexandri oppidũ, quod ſub Caucaſo Alexander condidit, quinquaginta millia eſſe dicit. in aliis exemplaribus diuerſos numeros reperiri. Eratoſthenes poſt Ortoſpana nullam ſub Caucaſo Alexandriam nominat, ſed ſtatim ὅρια τῆς Ἰνδικῆς ponit: ἀπ' εἰς ὅρια τῆς Ἰνδικῆς

D χώρας. Et profecto certum eſt Ortoſpanis, primo illo & breuiori itinere ſtatim fines Indiæ reperiri. Ab Ariis enim, Alexandria Ariorum Ortoſpana Paropamiſadarum, & ὅρια τῆς Ἰνδικῆς ad orientem pergentibus. Indi quippe ab illa parte Paropamiſadis vicini. Sed hoc peccauit Eratoſthenes, quod ab Arachotis ad Ortoſpana in illo itinere faciendo viatorem deducit. Atqui licebat ſtatim ab Arachoſiorum oppido, εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰνδικῆς peruenire contra orientem iter facienti. Ab Arachoſiorum oppido ad Ortoſpana verſus ſeptentrionem iter eſt, item ab Ortoſpanis ad Alexan-

E dri oppidum quod Caucaſo ſubiectum eſt. Quare magis etiã errauit Plinius quàm Eratoſthenes, qui iter in Indiam ab Ortoſpanis etiam & per Alexandriam Caucaſi fieri ſcribit. Quum iter hoc faceret, non Indiam quærebat Alexander, ſed in Bactrianã rectà ibat, ſeptentrionem verſus, relicta ad dextram India. Sub radicibus ipſius Caucaſi, ſiue Paropamiſi hoc oppidum condidit, cum per eum montem tranſire in Bactrianam pararet. Strabo: παραχειμάσας δ' αὐτόθι ὑπερδέξιον ἔχων τὴν Ἰνδικήν, καὶ πόλιν κτίσας ὑπερέβαλεν εἰς τὴν Βακτριανήν. de ea vrbe intelligit, quam Plinius dicit

Digitized by Google

poſitam eſſe ſub Caucaſo. Arrianus lib. III. ἐν τούτῳ δὲ Ἀλέξανδρος πρὸς τὸν Καύκασον τὸ ὄρος ἦγεν, ὅπου καὶ πόλιν ἔκτισε, καὶ ὠνόμασεν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ θύσας ἐνταῦθα τοῖς θεοῖς, ὅσοις νόμος αὐτῷ ὑπερέβαλε τὸ ὄρος τὸν Καύκασον. Plinius *Alexandri oppidum* vocat, non *Alexandriam*, quaſi fuerit in Græcis, Ἀλεξάνδρου πόλις. Et ſanè hæc diuerſa ſunt. Nam eorum quæ Alexander condidit oppidorum, aliæ Ἀλεξάνδρειαι, aliæ Ἀλεξάνδρου πόλεις cognominatæ ſunt. Iſidorus in Σταθμοῖς Parthicis clarè hæc nomina diſtinguit. De Sacaſtene ſiue regione Sacarum: ἔνθα βασίλεια Σακῶν, καὶ πλησίον Ἀλεξάνδρεια πόλις, καὶ πλησίον Ἀλεξανδρόπολις πόλις. item de Aracoſia: ἔπειτα Ἀλεξανδρόπολις μητρόπολις τῆς Ἀραχωσίας. ἔστι δὲ Ἑλληνίς, καὶ παραῤῥεῖ αὐτὴν ποταμὸς Ἀραχώτης. Alij diſcrimen parui faciunt, & Ἀλεξάνδρειαν nominant auctores ceteri, Arachoſiorum illud oppidum. duæ Ἀλεξάνδρειαι in Arachotis. Stephanus ὀγδοηκαιδεκάτη, inquit, ἐν Ἀραχώτοις. & paulo poſt: πεντεκαιδεκάτη παρὰ τοῖς Ἀραχώτοις ὁμοροῦσα τῇ Ἰνδικῇ. Iſidorus Characenus Alexandriam & Alexandropolim, hoc eſt Alexandri oppidum in Sacaſtene ſimul recenſet. ex tot vrbibus hoc nomine Stephanus qui omnes recenſet, nullam in ea regione agnoſcit, niſi legendum ſit apud eum: Τεσσαρακαιδεκάτη ἐν Σακαστήνῃ, ἣν παραῤῥεῖ ποταμὸς Ἰαξάρτης. vbi vulgo legitur: ἐν Μακαρήνῃ, ἣν παραῤῥεῖ ποταμὸς Μαξάτης. eadem hæc eſſet cum illa, quam ad Tanaïn conditam ab ipſo Alexandro meminit. Sed hęc alibi viderimus. mulras Alexandrias quaſi diuerſas memorat ibidem Stephanus, quæ eædē ſunt. Pincianus corrigebat hoc loco apud Pliniū, *inde Alexādriam Opianes quinquaginta millia.* pro eo quod vulgatum eſt: *Inde Alexandri oppidum.* Sed veteres ibi habent: *inde ad Alexandri oppidum.* quod eſt Ἀλεξάνδρου πόλις, vel Ἀλεξανδρόπολις. Opiane illa vbi ſit neſcio. Legitur quidem apud Stephanum, τρίτη ἐν τῇ Ὀπιανῇ κατὰ τὴν Ἰνδικήν. Sed nullam Ὀπιανὴν prope Indiam inuenio in illis locis. omnino corrigendum, ἐν τῇ Ἀριανῇ κατὰ τὴν Ἰνδικήν. Arianen vſque ad Indiam pertinere conſtat ex Strabone, & diuerſam eſſe ab Aria. diuerſa igitur hæc Alexandria Ἀριανῆς, ab altera Alexandria, quæ cognominatur ἐν Ἀρίοις. Et niſi fallor hæc Ἀριανῆς Alexandria, ipſa eſt quam ſub Caucaſo condidit Alexander, quum Bactra trans montem illum poſita tranſiturus eſſet. Nullam reperio apud Stephanum in mentione omnium vrbium, quæ hoc nomen tulere, cui melius iſta conueniant. Ἀριανὴ vſque ad Indum amnem teſte Strabone pertinebat. Sub Paropamiſo, & Caucaſo tota erat. Hinc Dionyſius canit omnes populos qui Paropamiſum accolerent in vniuerſum appellatos Ἀριηνούς.

——— ὅσσοι τε παρὰ πτυχὶ Παρπανίσοιο
Ξυνῇ ὁμῶς μάλα πάντες ἐπωνυμίην Ἀριηνοί.

idem alio loco Ἐρυθραίους Ἀριηνοὺς vocat, quaſi vſque ad Erythræum ſinum ſiue Perſicum pertingerēt. Latiſſimè itaque patebat Ariena regio, & multos populos comprehendebat.

A Strabo: μετὰ δὲ τὴν Ἰνδικὴν ἐστιν Ἀριανή. Ergo Indiæ proxima Ariane. Aria ſtrictior, ἡ Ἀρία, quam Strabo cum Margiana deſcribit lib. XI. Auctores tamen plerique Ariam cum Ariana confundunt, quam alij ſeparant. Mela: *Indis proxima eſt Ariane, deinde Aria, & Gedroſis, & Perſis ad ſinum Perſicum.* Stephanus: Ἀρία, Σκυθικῆς, καὶ οὐδετέρως Περσικὴ χώρα, ὡς Ἑλλάνικος. τὸ ἐθνικὸν Ἄριοι ὡς αὐτός φησι καὶ Ἀρεῖς. Ἀριανοί, ἔθνος προσεχὲς τοῖς Καδουσίοις. Ἀπολλόδωρος δευτέρῳ. Caduſij inter Caſpium mare & Pontum. eo vſque Arianen pertingere Strabo tradit lib XV. vt verum tamen fateamur, quidquid alij contra dicant, idem nomen eſt Ἀρία & Ἀριανή, Ἄριοι & Ἀριηνοί,
B ſed hoc idem nomen alij latius, alij ſtrictius ſumpſere. Nam quod de Arianis quidam, hoc de Ariis multi prodiderūt. Plinius lib. VI. cap. XX. de India: *etenim plerique ab occidente non Indo amne determinant, ſed adijciunt quattuor Satrapias, Gedroſos, Arachotas, Arios, Paropamiſadas, vltimo fine Cophete fluuio; quæ omnia Ariorum eſſe alijs placet.* Sic ille locus continuatim legendus eſt, qui male in vulgatis diſtinctione capitum diuulſus eſt à ſua ſerie. Ergo Gedroſos, Arios Paropamiſadas, & Arachotos, vna Ariorum appellatione comprehendi multis placebat. Hæc eſt Ἀριανή. Ἄριοι porro ἐθνικόν, ἀπὸ τῆς Ἀρίας.
C Quæ Aria ſtrictius ſumpta ab oriente habet Paropamiſadas: ſi latius capiatur, habet ipſū Indum, comprehenſis & ipſis Paropamiſadis. Ammianus *Arianos*, populos vocat, *Ariam* regionem lib. XXII. *Ariani viuunt poſt Seras Boreæ obnoxij flatibus: quorum terras amnis vehēdis nauibus ſufficiens, Arias perfluit nomine, faciens lacum ingentem eodem vocabulo dictitatum. Abundat autem hæc eadem Aria oppidis: inter quæ ſunt celebria, Bitaxa, Sarmagina, & Sotira, & Niſibis & Alexandria.* ita legendum ex veſtigiis priſcæ lectionis quæ habet, *Bitaxas, Armatina.* vocat *Sarmagina*, quæ Ptolemæo Σαρμάγανα. Strabo Ἄρειον appellat amnem, qui τὴν Ἀρίαν perfluit. Plinius
D eumdem amnem in Ariana regione recenſet, cap. XXIII. *Ariana regio ambuſta feruoribus*, &c. & paulo poſt: *Oppidum Artacoana, Arius amnis, qui præfluit Alexandriam ab Alexandro conditam.* ita ſcribendum ex veteri codice, nō *Artacanna.* Arianus Ἀρτακόανα in Ariis ponit, & eam ſexcentis ſtadiis ab Alexandria τῆς Ἀρίων diſtare facit. Sic tam *Artacoana* quam Ἀλεξάνδρειαν τῆς Ἀρίων Plinius Arianæ adſcribit. & ſic *Arij* & *Ariani*, Ἀρία & Ἀριανὴ apud eum pro eadem prouincia ac natione. Ptolemæus τὰ Ἀρτακόανα in Aria quoque recenſet. perperam
E apud eum legitur Ἀρτικαύδνα. At idem Plinius alio loco Arios & Arianos veluti diuerſos facit, quum de Parthia ſcribens dicit eam, *ab ortu habere Arios, à Meridie Carmaniam, & Arianos*, Sed talis vbique Plinius. Stephanus in recenſendis oppidis, quibus Alexandria nomen fuit: ἑβδόμη ἐν Ἀρίοις ἔθνει Παρθυαίων κατὰ τὴν Ἰνδικήν. Et heîc Arios cum Arienis eoſdem ſtatuit. nam Ἀριανοὶ κατὰ τὴν Ἰνδικὴν ſunt, Arij vero propriè ſumpti, vicini non ſunt Indiæ. vtpote qui habeāt ab oriente Paropamiſadas. inter prouincias & Satrapias orientis

Digitized by Google

& imperij Parthici nullam nominant Ἀρειανὴν, ſed Ἀρείαν ſolam recenſent auctores antiqui, Iſidorus Characenus, Arrianus, Ptolemæus, alijque. Vnde ſatis oſtenditur Ἀρείαν & Ἀρειανὴν eamdem fuiſſe, modò ſtrictius, modò latius ſumi ſolitam. Iſidorus Characenus: ἐντεῦθεν Ἀρεία, σχοῖνοι λ'. ἔνθα Κανδὰκ πόλις, καὶ Ἀρτακαύαν πόλις, καὶ Ἀλεξάνδρεια ἡ ἐν Ἀρείοις. Sic legendum. Vocat Ἀρτακαύαν, quæ Arriano & Plinio Ἀρτακόανα, Ptolemæo Ἀρτικαῦδνα, pro Ἀρτακάονα. Ab illa Alexandria Ariorũ diuerſam eſſe Alexãdriã eam, quã ſub Caucaſo condidit Alexander, trãſgreſſurus in Bactrianam, iam ſatis inde conſtet. Ariorũ tamẽ ſiue Arianorum latiori appellatione ſumptorum illud oppidum fuiſſe dici poteſt. Nam in Paropamiſadis eam ponit Arrianus lib. IV. quos Ariorum nomine quidam complectebantur: ὑπερβαλὼν δὲ τὸν Καύκασον ἐν δέκα ἡμέραις ἀφίκετο ἐς Ἀλεξάνδρειαν πόλιν τὴν κτισθεῖσαν ἐν Παραπαμισάδαις, ὅτε τὸ πρῶτον ἐπὶ Βάκτρων ἐστέλλετο. De eadem loquitur quam lib. III. ſub Caucaſo conditam ſignificauit. De itu Alexandri ad Bactra ibi loquebatur, heîc de reditu. Sequitur apud Plinium: *Hanc vrbem ſub ipſo Caucaſo eſſe poſitam. Ab ea ad flumen Copheta, & oppidum Indorum Peucelaotin* CCXXVII. Sic emendare oportet. peſſime in vulgatis habetur, *ad flumen Chephta, & Peucelaitin*. Græcis hic amnis dicitur Κώφης, aut Κωφῆν: & regio Πευκελαῶτις. Mirus vt iam dixi itineris Indici circuitus in hoc itinerario nobis proponitur. Ab Ariorum Alexandria ad Prophtaſian Drangarum, hoc eſt à Septentrione ad meridiem, deinde à Prophtaſia Drangarum ad Arachoſiorum oppidum, ab occidente iam ad orientem: poſtea ab Arachoſiorum oppido ad Ortoſpana, id eſt à meridie Septentrionem verſus, vt & ab Ortoſpanis ad Alexandriam Paropamiſadarum quæ Caucaſo ſubiecta eſt. Ab eadem Alexandria poſtremo ad Copheta fluuium, iterum ab occidente contra orientem. Quæ mirificæ ſunt itineris ambages, quũ ab Alexandria Ariorũ rectum iter pateret, ad Alexandriam Paropamiſadarum, inde ad Copheta flumen. Certum quidem eſt eo circuitu peragraſſe eas terras Alexandrum, priuſquam Indiam tentaret, ſed ab Alexandria illa Caucaſi, ſuperato eo monte Bactra Sogdianam ingreſſus eſt. Quod omittere non debuit Plinius, ſiquidem iter nobis Alexandri Magni ijſdem manſionibus quibus ab eo confectum eſt, deſcribere voluit. Nam tum demum quum à Bactris Alexandriam ſupraſcriptam rediſſet, Indiam petijt. At ſi iter ſimpliciter deliniare in animo habuit, quod à Caſpijs portis in Indiæ fines dirigit, non per Drangas & Arachotos, ac tum Paropamiſadas circumagi debuit, ſed vel per Arios & Paropamiſadas, vel per Drangas & Arachotos, quæ duplex illius itineris via fuit. Ille vtramque confundit, ratione præterea habita itineris quod Alexander confecit in peragrandis & pacandis illis prouincijs, priuſquam Indiam

A

adiret. Alexander regreſſus à Bactris, iterum ſuperato monte Caucaſo, in Alexandriam quæ ſub Caucaſo eſt, venit. Inde ad Copheta flumen proceſſit, quod Arios & Paropamiſadas ab illa parte includit, & ab India diſterminat. Vide Arrianum lib. IV. Rectè itaque emendauimus apud Plinium. *Etenim plerique ab occidente non Indo amne determinant, ſed adijciunt quattuor Satrapias, Gedroſos, Arachotas, Arios. Paropamiſadas, vltimo fine Cophete fluuio quæ omnia Ariorum eſſe alijs placet.* In Editis partim horum verborum præcedens caput finitur, & ſequens inchoatur. Quo genere plus quàm centies in Plinio peccauere

B

Librarij, cum auctor ipſe opus nullis capitum ſectionibus diſtinxerit, vt alibi docemus. Diſputatio de Caucaſo huc vſque prouexit exercitationem iſtam. Eum Caucaſum partem eſſe Tauri tradit Plinius, qua Taurus altiſſimus eſt. De Caucaſo Indico id interpretabamur, initio huius Exercitationis, ſuffragante Pomponio Mela, cui etiam adſtipulari videtur Arrianus his verbis de Caucaſo Paropamiſi: τὸ δὲ ὄρος ὁ Καύκασος, ὑψηλὸν μέν ἐστιν, ὥσπερ τι ἄλλο τῆς Ἀσίας. Ptolemęus quoque in illis partibus excelſiſſimos montes locat, & qui aliorum omnium ſupe-

C

rantiſſimi ſint. Sed Plinij verba, quo procedunt ordine, de Caucaſo Colchico potius accipienda ſunt: *Niphates, Taurus, atque vbi ſe quoque exſuperat, Caucaſus.* Si de Indico intellexiſſet, inter Paropamiſum & Emodum mentionem eius feciſſet, vt fecit Mela, in his: *deinde Hemodes, & Caucaſus, & Paropamiſus.* Sed Plinius, vt ante notauimus, vtrũque Caucaſum ſæpe confundit. Phycaros populos Indici Caucaſi facit incolas lib. XXXVII. cap. VIII. de Callaïna gemma: *Naſcitur poſt auerſa India apud incolas Caucaſi montis Phycaros ac Aſdatas, amplitudine conſpicua.* at idem

D

libro VI. cap. VII. eoſdem *Phycaros* vt apparet, circa Mæotim ponit. Sed vereor vt illi Phycari Indici in coloniam eo deducti ſint à correctoribus, abſque auſpicio librorum, qui locum illum ita concipiunt: *Naſcitur poſt auerſa India, apud incolas Caucaſi montis eſt & Phiracos Sacas apud Dacas amplitudine conſpicua.* Hæc corruptiſſima. Sed *Phycari* illi Mæotidis heîc ſedem non poſſunt habere, poſſunt autem Sacæ & Daæ, qui poſt auerſa Indiæ incolunt, ad ſiniſtram Caucaſi & Parapamiſi. Scribendum ita-

E

que: *apud Sacas & Daas amplitudine conſpicua:* Fortaſſe etiam ex veſtigijs illis veteris ſcripturæ huc inſerendi *Tochari* hoc modo: *apud incolas Caucaſi montis & Tocharos & Sacas: apud Daas amplitudine conſpicua.* De Sacis & Daïs nullum eſt dubium. Tochari quoque non longè ab illis locis. Male *Dacas* ſcribunt ibi libri, qui *Daæ* ſunt vel *Dahæ*, inde illi *Dacæ*, qui Daci ſunt Europæi Getis vicini, nec iſtic locum queunt obtinere. Eodem autem errore quo duos Caucaſos finxerunt ex vno & duos Tanaïs cognomines, ita & Dai vel Daæ gemini facti ſunt, quorum alteros ſũ-

Digitized by Google

pra Mæotim paludem locarunt, alteros ad mare Caſpium, Bactris vicinos. De Daïs iſtis Aſiaticis, certa res eſt eos fuiſſe vbi ponuntur ab auctoribus, qui à mari Caſpio regionem eorum incipere faciunt, & verſus orientem tendere. Strabo: οἱ μὲν πλείους τῶν Σκυθῶν ἀπὸ τῆς Κασπίας ἀρξάμενοι θαλάττης Δάαι προσαγορεύονται, τοὺς δὲ πρὸς ἕω τούτων μᾶλλον Μασαγέτας καὶ Σάκας ὀνομάζουσι. His Daïs plena eſt Alexandri Magni hiſtoria. Nam & hos cum Bactrianis ſubiugauit, & notos Græciæ fecit. At de Daïs illis Mæoticis incertum an fuerint. idem Strabo: φασὶ δὲ τοὺς Πάρνους Δάας μετανάστας εἶναι ἐκ τῶν ὑπὲρ τῆς Μαιώτιδος Δαῶν οὓς Ξανδίους ἢ Παρίους καλοῦσιν. οὐ πάνυ δ' ὡμολόγηται Δάας εἶναι τῶν ὑπὲρ τῆς Μαιώτιδος Σκυθῶν. Vides dubitatum veteribus, an vlli Daï Europæi fuerint ſupra Mæotin. quoſdam vero crediidiſſe Aſiaticos ex Europæis traductos. Strabo alio loco vocatos antiquis Δάους ſcribit, qui poſtea dicti ſunt Δάκοι. lib. VII. his verbis quæ ſic legenda ſunt: Δάκους δὲ τοὺς εἰς τἀναντία πρὸς Γερμανίαν, καὶ τὰς τοῦ Ἴστρου πηγάς, οὓς οἶμαι Δάους καλεῖσθαι τὸ παλαιόν. ἀφ' οὗ καὶ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ἐπεπόλασε τὰ τῶν οἰκετῶν ὀνόματα Γέται καὶ Δᾶοι. perperam Δαύους & Δαῦοι hodie legitur apud Strabonem. Græcum Δάος, Latinum *Dauus*. vt ᾠὸν ouum, & ſimilia. Metrodorus:

Ὀγδοήκοντα Σύρος, Δάος δέκα, Τίβιος ὀκτώ.

Addit Strabo: τοῦτο γὰρ πιθανώτερον ἢ ἀπὸ τῶν Σκυθῶν, οὓς καλοῦσι Δάας. πόρρω γὰρ ἐκεῖνοι περὶ τὴν Ὑρκανίαν, καὶ οὐκ εἰκὸς ἐκεῖθεν κομίζεσθαι ἀνδράποδα εἰς τὴν Ἀττικήν. Dicit probabilius videri ſeruos qui in comœdia Attica vocabantur Δᾶοι, Latinè *Daui*, à Daïs Europæis dictos ac deductos fuiſſe, quam ab illis Aſiaticis & Hyrcanis, quia veriſimile non ſit, ex tam longinquis locis in Græciam aduecta mancipia. Atqui idem ille Strabo eſt qui libro vndecimo tradit, non prorſus in confeſſo eſſe an vlli extiterint Δᾶοι vel Δάαι ſupra Mæotim. Ipſe certè ſecum pugnat. Quod autem non putat tam longe in Atticam importata mancipia, ratio eum fugit. Quippe valde ſimile veri eſt, Alexandrum Magnum ſubiugatis ac deuictis Daïs frequentes in exercitu ſuo feciſſe inde loci ſeruos, ac poſtea in Græciam tranſlatum eorum nomen & vſum fuiſſe. Profecto noua tantum Comœdia, non etiam vetus mentionem habet ſeruitij huius generis. In Eupolidis, Cratini, Ariſtophanis & antiquiorum Comœdijs Δάου nomen, pro mancipio non viſebatur. Sed Καρίων, Λυδὸς, Φρὺξ, Τίβιος, & alia huiuſmodi. Apud Menandrum & Apollodorum alioſque qui poſt Alexandri Magni ætatem fabulas in ſcena dictauerunt, frequentia τὰ τῶν οἰκετῶν ὀνόματα Δᾶοι καὶ Γέται. Hinc Latinis Comicis qui nouam Græcorum Comœdiam imitati ſunt, atque etiam reddiderunt, *Daui* & *Getæ* ſeruorum nomina. Non igitur Δάκοι ijdem qui & Δᾶοι antiquis. & Δᾶοι nulli vel Δάαι Getis & Germanis vicini. Sed qui Δάαι fuere ad Caſpium mare. quidam eos in Mæotim & Pontum tranſduxerunt, quia Macedones Caſpium ipſum mare Pontum eſſe putabant vel Mæotim paludem, & Septentrionali Axi ſubiacere. Hinc & Iaxartem qui in Caſpium mare influit, eumdem cum Tanaï qui in Mæotidem exoneratur, fecerunt, eademque appellatione donauerunt. ijdemque Caucaſi Colchici nomen & fabulam Promethei Indico monti tranſcripſere. An igitur dicemus ſimili errore contigiſſe, vt duplicem Rha fluuium Ptolemæus fecerit, dum varios ſequitur auctores? Alterum quippe in Mæotidis mare exire ſcribit, iuxta Tanais exitus, alterum Caſpio mari infundi eo latere quo Iaxartes, qui & ipſe Tanaïs quoque nuncupatus eſt. Quod enim Rha fluuius etiam in Mæotidem influat, non poteſt eſſe obſcurum ex his Ptolemæi verbis, de Sarmatia: ὅθεν καὶ ἑτέρα τοῦ Ῥᾶ ἐκβολὴ πλησιάζουσα τῇ τοῦ Τανάϊδος. Interpres *flexionem* vertit. Qui Tabulas Ptolemæi delinearunt, hoc idem ſequuti ſunt, & τὴν ἐκβολὴν ἀντὶ τῆς ἐπιστροφῆς vel ἐκτροπῆς ſumpſerunt, quum vulgo ſignificet oſtium fluminis, & exitum eius in mare. Nec enim alio ſenſu ἐκβολὴ ποταμοῦ apud Græcos accipitur. Sic Rha geminus Ptolemæo, vnus δυτικὸς qui in Mæotidem elabitur, alter ἑῷος, qui in Caſpium deuoluitur. Eo modo duplex Tanaïs & duplex Caucaſus. idem etiam Ptolemæus aras Alexandri vltra Tanaim & Mæotidem ad Septentrionem ponit, ad quæ loca nunquam penetraſſe Alexandrum ſatis conſtat. Sed aræ illæ Alexandri ad Iaxartem ſunt, quem milites Alexandri putauerunt eſſe Tanaim, qui ita etiam illis nominatus eſt. Inde error. Sic vltra Caucaſum Colchicum στήλας Ἀλεξάνδρου idem collocat, quæ vltra ſunt Indicum Paropamiſum quem Macedones Caucaſum eſſe cenſuerunt. Rha fluuius Ponticus, à quo radix nomen ſumpſit, quæ ex illis locis afferebatur. Notus Ammiani locus ex lib. XXII. vbi de Tanai loquitur: *Huic Rha vicinus eſt amnis, in cuius ſuperciliis quædam vegetabilis eiuſdem nominis gignitur radix, proficiens ad vſus multiplices medelarum.* Vnus tantum illi Rha fluuius Tanaï vicinus qui in Mæotidem influit, haud longe à Tanais oſtijs. Dioſcorides radicem *Rha* vel *Rheon* naſci ait, ἐν τοῖς ὑπὲρ Βόσπορον τόποις. Ergo amnis Rha, in ijſdem locis, qui radici nomen dedit. Cimmerium porro Boſphoron intelligit. Plinius Rheon vel Rha quam *Rhacomam* appellat, ex regionibus ſuprà Pontum afferri dicit, lib. XXVII. cap. XII. *Rhacoma affertur ex his quæ ſuprà Pontum ſunt regionibus.* Quæ Dioſcoridi ῥῖον vel ῥᾶ dicitur, Plinio eſt *Rhacoma*. Quod profecto mirum, quum omnes veteres ῥῖον vel ῥῆον, vel ῥᾶ vocitent hanc radicem. Heſychius: ῥᾶ, ῥίζιόν τι. Aëtius: ῥᾶ, τινὲς ῥῖον. *Rhacomam* Plinij Rheon eſſe aliorum, ex vtriuſque deſcriptione patet, licet hoc negent quidam. Ex alio quàm Dioſcoride hiſtoriam

Digitized by Google

eius hauſit Plinius, ita tamen vt multa habeat ſimilia: *Radix coſto nigro ſimilis, minor & ruſior paulo, ſine odore calfaciens guſtu, & adſtringens.* Dioſcorides: ῥίζα μέλαινα, κενταυρείῳ τῷ μεγάλῳ ἐοικυῖα, μικροτέρα δὲ, καὶ ὑπερυθροτέρα ἄοσμος. excepto quod *coſtum nigrum* dixit Plinius, pro centaureo maiore, cetera eadem. Coſti nigri radici comparat Rhacomæ radicem. Nam coſtum, radix: cuius duo genera, nigrum & candicans, vt ex eodem Plinio conſtat. Plinius de Rhacoma: *eadem trita vini colorem reddit ad crocum inclinantem.* Dioſcorides de Rha: διαμασηθὲν δὲ ἐνάγει, καὶ κροκίζον πως τῷ χρώματι. Remedia ex vtraque paria ſunt. Plinius: *Inlita collectiones, inflammationeſque ſedat.* Dioſcorides: ἐπιχριομένη πόσις δέχεται σὺν ὕδατι καταπλασσόμενον. Sic legendum apud Plinium: *datur & decoctum eius bibendum duplici menſura, ad rupta, contuſa, conuulſis, ex ſublimi deuolutis.* πρὸς τὰ ῥήγματα, σπάσματα, πτώματα. & mox: *inſignita cum melle, & alia liuentia ex aceto.* Græcus: αἴρει δὲ καὶ πελιώματα, καὶ λειχῆνας μετ' ὄξους καταχριόμενον. *liuentia* ſunt πελιώματα. de lichenibus paulo poſt reddit: *lichenas quoque ex aceto impoſito purgat.* Plinius *inſignita* vocat, quæ plaga aperta ſunt, & quæ ſanata cicatricem relinquunt & notam. Ideo opponit *liuentibus*, τοῖς πελιώμασι. *inſignita* Græci vocant, τὰ ἀφεστῶτα σώματα. quibus glutinandis, & conducendis etiam mel bonum eſt. Hæc malè vulgo accipiunt. Libri omnes Pliniani *Rechoma* ſcribunt, non *Rhacoma.* in libro Indicis ſcriptum quoque; *Rhecoma* XXXVI. *Reſeda* II. an quibuſdam Græcis Ῥῆκομα quod aliis Ῥῆον? an corrigendum, *Rheicoma*, Ῥήου κόμη, vt ſic Græci appellauerint à capillis vel foliis comæ? Hoc vaticinari eſt. Puto Plinium ſcripſiſſe *Rheonrha*: cũ in Græcis inueniſſet, Ῥῆον ἢ ῥᾶ. ex *Rheonrha* factum poſtea *Rechonra*, vt *nichili* pro *nihili*. inde pronum fuit facere, *Rechoma.* Nihil verius *Rha Ponticum*, vel *Rheon Ponticum* eam radicem vocauerunt à Ponto, quod in regionibus ſupra Pontum ad præcipia fluminis Rha naſceretur. Sed & vnica voce *Rheoponticum* & poſtea *Rheuponticum.* Rha Barbarum cum Rha Pontico nonnulli ex veteribus medicis paſſim confuderunt, vt quidam etiam recentiorum. Iſidorus: *Rheubarbarum ſiue Rheuponticum: illud quod trans Danubium in ſolo Barbarico: iſtud quod circa Ponticum colligitur, nominatum eſt. Rheu autem radix dicitur.* certè nomen idem eſt in vtraque radice *Rha* vel *Rheon.* patriam quoque eamdẽ facit, ſub diuerſa appellatione. At Rheubarbarum noſtrum, & Rheu Ponticum præter diſſimiles alias notas, contrariis planè pollent virtutibus. Dioſcorides, τὴν ἀντιπάλην τῷ Ῥᾶ δύναμιν στυπτικὴν eſſe tradit, μετὰ ποσῆς θερμασίας. idem prorſus docent Galenus, Aëtius, alijque. Aëtius: Ῥᾶ Ποντικὸν τοῦτο ῥίον, μικτῆς δὲ κράσεως στυφούσης τε καὶ θερμαινούσης, καὶ λεπτομερούς. At Rheubarbarum noſtrum purgandi vim obtinere, ventremque ſoluendi nemo eſt qui neſciat. multa alia ſunt inter vtramque diſcrimina, quæ iam notauere quidam. Certum tamen eſt veteres Græciæ medicos

A vnius tantum Rha vel Rhei notitiam habuiſſe, idque Rha vocaſſe à loco vbi naſcitur: *Ponticam Radicem* Cornelius Celſus appellat. Huic adſtringentem facultatem omnes attribuunt. Rheum Barbaricum noſtrum, quo aluum hodie ſubducunt, quod eſt contrariæ poteſtatis, neutiquam videntur noviſſe, quum vnicum tantum illud genus quod eſt στυπτικῆς δυνάμεως cognitum habuerint. Atqui ῥῆον βαρβαρικὸν quidam ex illis antiquis nominauerunt. non certè antiquiſſimi, vt Dioſcorides & Galenus. At ex antiquis habere videtur Iſidorus, qui *Rheon Barbaricum* nominat. Certè & Paulus Ægineta meminit ῥήου βαρβα-

B ρικοῦ, ſed ambo idem hoc faciunt cum Rheo Pontico. Arabes quoque qui Græca Dioſcoridis in ſuam linguam traduxerunt, ſub Rhei Barbarici nomine deſcripſerunt Rha Dioſcorideum quod eſt Ponticum. Hinc doctiſſimi quidam Medici hodierni perſuaſum habuerunt Rha Ponticũ & Barbaricum, eamdem eſſe radicem, pro climatum in quibus naſcuntur, diuerſitate, diuerſa etiam ac contraria virtute præditam, in eo magnopere falſi, cum ſit idem vtriuſque radicis nomen, etiam eiuſdem loci eſſe vtramque qua cẽſetur appellationem aſſerit Iſidorus. Nam

C Ponticum ſolum in quo naſcitur trans Danubium etiam *Barbarum* dici. Sic iuxta Iſidori ſententiam Rheuponticum & Rheubarbarum, nec facultate, nec natalibus differunt. eamdem quippe eſſe radicem quæ in ſolo Barbarico, id eſt Pontico naſcitur. Ergo & Rheubarbarum quod hodie in vſu eſt, diuerſum plane cenſeri debet ab antiquorum Rheo Barbarico, quandoquidem Rheobarbarum veterum idem prorſus eſt cum Rha Pontico. Repperi in veteri Lexico Iatrico nondum edito: ῥῆον βαρβαρικὸν, τοῦ μεγάλου κενταυρείου ἡ ῥίζα. Hoc de Rheo Pontico de-

D bet accipi. Nam hodieque Pharmacopœorum officinæ *Reuponticum* vocant centaurij maioris radicem, vel potius centaurium maius pro Rha Pontico venditãt. Et ſanè Dioſcorides Rha illud ſuum quod eſt Ponticum, ſimilem habere radicem dicit centaurio maiori, & ſimilem ad multas medelas vſum ac proprietatem. Vt vt ſit, certè illud in confeſſo & comperto eſſe debet, Reubarbarum quo Medici noſtri vtuntur, ad ſubducendam aluum toto genere differre à veterum Reu Pontico, nec antiquiſſimis medicis fuiſſe notum. Sed nec Rhei Barbarici pro Rheo Pon-

E tico appellatio ſatis antiqua videtur, licet Iſidorus vtrumque confundat, & *Barbaricum* idem eſſe quod Ponticum aſſerat. Cui non poſſum heic aſſentiri. Veteres qui vnum genus tantum nouerant, ne Rha quidem Ponticum dixere, ſed Rha ſimpliciter eam radicem nominarunt, ab amne eiuſdem nominis iuxta quem naſceretur, ſupra Pontum & Boſporum. Nec enim meminerunt alibi eam prouenire, nec aliunde illis veniebat quam ex illis regionibus Ponticis & Mæoticis. Dioſcoridi & Plinio Ῥᾶ vel Ῥῆον ſimplici-

Digitized by Google

ter appellatur, quia ſuo nomine proprio dicitur, Celſo *Pontica radix*, quia proprium hoc nomen non eſt, ſed ſic vocatur à loco, vt *Scythica radix* de Glycyrrhiza: *Idæa radix*, *Rhodia radix*, & ſimiles. Fruſtra igitur *Rha Ponticum* dixiſſent, quũm nullum aliud Rha, nec alibi naſcens nouiſſent. Recentiorum igitur illa diſtinctio, poſtquam & ex aliis locis importata eſt alia radix Rheo quidem Pontico quantum ad formam ſimilis, ſed toto genere diuerſa ac virtute diſpar. ſimilitudine Ῥῆον & Ῥᾶ eum pariter nominauerunt, ſed vt patria diſcernerent Ῥῆον Βαρβαρικὸν dixerunt, vt illam alteram Ῥῆον Ποντικόν. Non igitur eiuſdem loci ac regionis denominatio Ποντικὸν & Βαρβαρικὸν, vt perperam ſentit Iſidorus. Sed nec melius recentiores Græci quos ille ſequitur, qui Ῥᾶ Ποντικὸν & Ῥᾶ Βαρβαρικὸν confuderunt, & diuerſæ poteſtatis radices ἀσυμφώνως ſub vno eodemque nomine tradiderunt. *Rha Barbaricum*, noſtrum eſt *Rheubarbarum*. Quod Ægineta & Actuarius etiam nouerunt cum ſua ſibi propria virtute, ſed fatali veteribus negligentia, cum Rha Pontico confundunt Hoc idem accidit & in Perſea. Antiqui Græci Περσαῖον & Περσέαν vocarunt id genus arboris, quod poſteriores dixere Περσικὸν μῆλον. in Ægypto longe diuerſa arbos, quia ſimilitudinem aliquam haberet cum Perſea, adiuncto ſoli natalis cognomento vocata eſt Perſea Ægyptia. Hinc auctorum veterum nobis obſeruata perpetua illa hallucinatio qua de vtraque Perſea Ægyptia & communi ſine vllo tradunt diſcrimine, & alteram pro altera paſſim ſuggerunt. Vt ficus Ægyptia toto genere diuertit à ficu vulgari, Morus Ægyptia in totum alia eſt à moro aliorum locorum, ſic Rha Barbaricum omnino diuerſum fuit genere ac facultate ab illo Rha, quod ſolum veteribus cognitum fuit, & è Ponto afferebatur. *Barbaricum* porro denominatum eſt, ſed à Barbaria, ſic propriè vocata Græcis recentioribus Æthiopiæ parte, quæ mari Rubro prætenta erat. Antiquis Græcis τὸ Βάρβαρον ἐπὶ φωνῆς tantum ſumebatur, non ἐπὶ ἔθνους. At recentioribus id nomen de ea quam dixi Æthiopiæ regione propriè dictum fuit. inde Ῥῆον Βάρβαρον, & Βαρβαρικόν. Stephanus: Βάρβαρος εἴρηται παρὰ τοῖς νεωτέροις ἐθνικῶς. ἀφ᾽ οὗ Βαρβαρία. ἔστι δὲ χώρα παρὰ τὸν Ἀράβιον κόλπον. non à barbara Ponti regione, aut ab alia qualibet gente, moribus & lingua vel inſtitutis barbara, denominatum oportuit, nimis quippe vagum & incertum hoc eſſet, cum Græci ceteras omnes gentes Græca excepta barbaras indigetant. Romani quoque Barbaricum ſolum id omne appellarunt quod ſub Romana ditione non erat. Hinc in Concilio Chalcedonenſi canone penultimo, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς Βαρβαρικοῖς Ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων ὑπὸ τοῦ προειρημένου ἁγιωτάτου θρόνου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἐκκλησίας χειροτονεῖσθαι. Et Iuſtinianus *Barbaricum* in Sicilia vocat quod Ro-

A manis non parebat. Ab aliquo igitur tractu vel loco ſic propriè nuncupato vbi naſceretur id genus radicis vel vnde aduehererur, nomen eam accepiſſe neceſſe eſt. Vnam duntaxat apud Græcos inuenio regionem quæ nomen hoc veluti peculiare ſortita ſit. Æthiopiæ partem quamdam mari Rubro prætentam ſic appellarunt. Stephanus: ἔστι καὶ χώρα παρὰ τὸν Ἀράβιον κόλπον Βαρβαρία, ἀφ᾽ οὗ καὶ Βαρβαρικὸν πέλαγος. Marcianus Heracleota ab Ἀρωματοφόρῳ eam incipere facit: μετὰ τὴν Ἐρυθρὰν πόντου θάλασσαν κάμψαντι πρὸς τὴν μεσημβρίαν, καὶ ὁμοίως ἐν δεξιᾷ τὴν γῆν ἔχοντι τό τε ὄρος

B ὁ Ἐλέφας τυγχάνει κείμενον, καὶ ἡ Ἀρωματοφόρος χώρα, μεθ᾽ ἣν ἐκδέχεται τὸ ἔθνος τὸ λεγόμενον Βαρβαρικόν, καὶ τὸ Βαρβαρικὸν καλούμενον πέλαγος. Ptolemæus Barbariam Troglodyticæ vicinam conſtituit. Nam Τρωγλοδυτικὴν in vniuerſum appellari dicit, oram maritimam quæ ſinui Arabico & Aualitæ prætenta eſt vſque ad montem Elephantem. In qua continentia ſunt Adulitæ, Aualitæ & Moſyli à promuntorio & Emporio Moſylo ſic dicti. ἡ δὲ ἐντεῦθεν, inquit, μέχρι τοῦ Ῥαπτοῦ ἀκρωτηρίου παράλιος πᾶσα Βαρβαρία. καὶ Βαρβαρία μὲν ἡ παράλιος, Ἀζανία δὲ ἡ ἐνδοτέρω. Non igitur Barbaria propriè,

C παρὰ τὸν Ἀράβιον κόλπον, vt Stephanus ſcribit. Quippe ora illa maritima Τρωγλοδυτικὴ eſt, ſed poſt Rubrum mare quod inter ſinum Arabicum & Perſicum ad meridiem patet, verſus Auſtrum tendenti in ora ſinus Barbarici qui ad orientem iungitur mari Indico, *Barbaria* dicebatur vſque ad promuntorium *Rhapton*, à quo vrbs totius Barbariæ Metropolis Ῥαπτά, & portus & Emporium. Stephanus: Ῥαπταὶ μητρόπολις τῶν ὄντως Αἰθιόπων. οἱ οἰκήτορες Ῥάψιοι. καὶ Ῥαπτὰ ὅρμος, καὶ Ῥαπτὸς ποταμός. ἔστι δὲ καὶ μητρόπολις τῆς Βαρβαρίας τὰ Ῥαπτά, καὶ αὐτὴ καλουμένη. Nugatur. non diuerſæ vr-

D bes fuere Ῥαπταὶ & Ῥαπτά. Haud longè à mari hoc oppidum, vbi & portus eodem nomine, & promuntorium. Arabicum ſinum accolebant Troglodytæ, Aualitæ & Moſſuli, poſt eos Æthiopes Barbari ſic propriè nominati, quorum regio *Barbaria*, & ſinus in cuius ora habitabant *Barbaricus*. Arrianus, ſeu quis alius auctor eſt Peripli Rubri maris, Βαρβαρικὴν ἤπειρον vocat, cuius verba ſic legenda ac diſtinguenda ſunt: καὶ μετὰ ταύτην τῆς γῆς ὑποχωρούσης εἰς τὸν νότον ἤδη, τὸ τῶν ἀρωμάτων ἐμπόριον, καὶ ἀκρωτήριον τελευταῖον τῆς

E Βαρβαρικῆς ἠπείρου, πρὸς ἀνατολὴν Ἀποκόπων. male legitur: τὸ τῶν ἀρωμάτων ἐμπόριον. καὶ ἀκρωτήριον τελευταῖον τῆς Βαρβαρικῆς ἠπείρου πρὸς ἀνατολὴν ἀπόκοπον. Nec rectè doctiſſimi ibi interpretes: *Extremum vero Barbaricæ continentis promuntorium ortum verſus Apocopon.* Quod eſt falſiſſimum. A meridie venientibus & Azanio mari Aromatum Emporium, & promuntorium vltimum erat Barbaricæ regionis. Nam ad meridiem pergentibus incipiebat ab eo promuntorio Barbaria. Ptolemæo Ἀρωμάτων ἄκρα καὶ ἐμπόριον. Sic enim legi debet. & ſtatim ſubiicit, ἐν τῷ Βαρβαρικῷ κόλπῳ Παννῶνος κώμη. At Apocopa in medio fermè Barbari-

Digitized by Google

ci ſinus, quorum infra meminit, & μικρὰ Ἀπόκοπα καὶ μεγάλα τῆς Ἀζανίας appellat. Non igitur τὸ Ἀπόκοπον, ſed τὰ Ἀπόκοπα. Stephanus: Ἀπόκοπα, ὁμώνυμος πόλις ἐν τῷ Ἀραβικῷ μυχῷ Μαρκιανὸς ἐν Περίπλῳ. Immo legendum, ἐν Βαρβαρικῷ μυχῷ. Extat hodieque locus Marciani in eius Peripli fragmentis, vbi de Barbarico ſinu loquitur: καὶ πρῶτος μὲν τῶν ἐπισήμων κόλπος ἐστὶν ἐν αὐτῷ, ὁ καλούμενος Ἀπόκοπα. Ad orientem æſtiuum Ἀποκόπων ſitum eſt Aromatum Emporium. Vide Tabulas. At ſinum Arabicum accolebant Troglodytæ, Aualitæ, & Moſſyli, poſt quos verſus meridiem Barbari Æthiopes, à quibus *Barbaria* dicta. Marcianus de ſinu Arabico: περιοικοῦσι δὲ τούτῳ οἵ τε καλούμενοι Τρωγλοδύται, καὶ οἱ Αὐαλῖται, καὶ πρὸς τούτοις γε οἱ Μοσσυλοὶ τὰ ἔθνη. Hæc omnia Τρωγλοδυτικῆς nomine comprehendi ſolita auctor eſt Ptolemæus, cui contermina Barbaria. Quin & Τρωγλοδυτικὴν ipſam veteres plerumque *Barbariam* indigitarunt propter vicinitatem. Dioſcorides tradit Ζιγγίβερι φυτεύεσθαι ἐν τῇ Τρωγλοδυτικῇ Ἀραβίᾳ. Alij Troglodyticem Aethiopiam, alij Arabiam appellabant, quod Arabicum ſinum accoleret. Galenus Zingiberi ἀπὸ τῆς Βαρβαρίας afferri ſcribit. Haud ſanè dubium eſt quin ab hac Barbaria dictum ſit Ῥᾶ Βαρβαρικὸν, ad differentiam Pontici, quum non ſolo natali tantum, ſed natura & toto genere differat à Pontico. *Rha* Ponticum dictum eſt à flumine Rha prototypo vocabulo vt in alijs ſexcentis. Sic Θάψος ab inſula vel flumine Thapſo quæ alijs Θαψία. Sic Κήρινθος Erithace, ab oppido Cerintho. Πάνακες origanum ab oppido Panacto. Θύμβρα à loco Thymbra. A nomine Ῥᾶ, τὸ ποντικὸν Ῥᾶον. Vnde huic radici nomen pro quo poſtea corruptè dictum eſt Ῥεῖον Ῥῆον. Ab illo Ῥᾶον, poſſeſſiuum Ῥαικὸν, vt Ἀχαιὸν Ἀχαικόν. Inde fortaſsè *Rhaicum* apud Plinium huius radicis nomen, pro quo perperam vulgatur *Rhecoma* aut *Rhacoma*. Ex illo Ῥᾶον vel Ῥέον Arabes fecere *Rauend*. Sed Rheon Barbaricum ſic vocarunt. Certe ſub eadem appellatione vtrumque comprehendunt. Barbaricum poſterius cognitum à ſimilitudine quam habet cum Pontico eodem vocabulo ſi forte donarunt. Diſtinctionis tamen gratia hoc poſterius quod eſt Carthaticum & ex Sinarum regione adfertur *Reynand Sini* appellarunt, hoc eſt Rheon Sinenſe. Gloſſarium Græco Arabicum: Ῥαβάντζίνι, τὸ ῥῖον. item alio loco: ζαραβαντζίνι, τὸ ῥιοβάρβαρον. Ceterum omne Rheon Barbarum in Sinarum regione naſcitur tantum. Ex qua in Indiam defertur. Vnde & ῥῖον ἰνδικὸν dicitur Myrepſo & alijs. Quod idem cum Barbarico. Nam & Barbaricum Indiæ Emporium celeberrimum. Veteres, vt dixi, vnum genus Rhei nouere tantum quod ex locis ſupra Pontum afferebatur, & σταλτικῆς erat δυνάμεως, ſic dictum ab amne Pontico cognomine. Neoterici radicem, non multum huic diſſimilem ſpecie, ſed virtute contraria præditam, ex Barbaria allatum *Rheon* ſimiliter vocauerunt, ſed à patriæ diſcrimine Βαρβαρικόν. idque vim habet καθαρτικήν. Qui antiquorum habuerit perſpectam negligentiam in confundendis herbarum ac plantarum diſcriminibus, haud mirabitur eos Ῥᾶ Ποντικὸν & Ῥᾶ Βαρβαρικὸν ſub eodem genere deſcripſiſſe, & alterum pro altero ſæpe numero nominaſſe. De his loquor qui poſt Galeni & Dioſcoridis ætatem vixere. Nec multo diligentiores aut cautiores, qui antiquiores, vt ex arbore Perſea & Perſica licet colligere, & Caſia herba & alijs ſexcentis, quæ in ſuperioribus Exercitationibus notauimus. Vt è diuerticulo in viam reuertamur, amnem illum qui Ponticæ radici nomen dedit, vt ſolum genitale dat, haud longe à Ponto & Mæotide fluere oportet. In Mæotidem ipſam influere diſertè oſtendunt verba Ptolemæi: Ἧς δὲ καὶ ἔτι ἐγγὺς τοῦ Ῥᾶ ποταμοῦ ἐκβολὴ, παρακειμένη τῇ τοῦ Ταναΐδος. Quis ignorat Græcè ποταμοὺς καὶ λίμνας εἰς θάλασσαν ἐκβάλλειν dici, quæ in mare emittunt ſe & exonerant? Eodem loco ἐκβολὴ τοῦ Σοάνα ποταμοῦ dixit, exitum Soanæ in mare. & alio loco, Τούτου ποταμοῦ ἐκβολή. item: μέχρι Ἀχαρδέου ποταμοῦ ἐκβολῆς. frequentius ἐκβολὰς dicit numero multitudinis etiam vbi non plura, quam vnum ſunt oſtia. Sed ſi hodie *Volga* eſt, vt doctos conſentire video, qui olim Rha erat, certum & compertum habetur nullo exitu in Mæotidem eum intrare, ſed in Caſpium mare tantum influere. Haud longe oritur ab ea Sarmatici Oceani parte, vbi hodie Liuonia eſt, inde ad Tanaïdem propius accedit, mox in Septentrionem longo curſu regyrans, poſt multos flexus in Caſpium mare deſcendit, per exitus ſeptuaginta in æquor irrumpens. Quid igitur faciendum Ptolemæo? an legendum; Ἧς δὲ καὶ ἔτι ἐγγὺς ἐκτροπή? præſertim cum proximè præceſſerit, καὶ τῇ Σκυθίᾳ πρὸς τὸν Ῥᾶ ποταμὸν μέχρι ἐπιστροφῆς ἡ θέσις. Sequitur ſtatim, Ἧς καὶ ἔτι ἐγγὺς τοῦ Ῥᾶ ποταμοῦ ἐκβολὴ, ἧς ἡ θέσις. Flexum itaque videtur & verſuram fluminis ſignificare voluiſſe, non exitum in mare vel oſtium. Hoc fortaſſean nonnullos viros doctos fefellit, qui amnem Rha in Mæotidem exire inde ſibi perſuaſerunt. Sed ἐκβολὴ idem fortaſſe quod ἐκτροπὴ, quum fluuius è recto curſu eijcitur, & diuerticulum facit. Sic ἐκβολὴ λόγου, ἡ παρέκβασις. ἡ ἐκτροπή, *ſermonis diuerticulum* Græcè dicitur. Certè ἐκβολὰς ποταμῶν ſemper fere dicit, quum fluminum exitus & oſtia ſignificat. Heſychius: ἐκβολὴ λόγου, ἡ παρέκβασις. inde ἐκβολίζεσθαι, ἐκτρέπεσθαι. Sed cum alibi paſſim ἐκβολὴν ſumat de fluminis in mare exitu, nec aliter vſquam hanc vocem poſuerit, aut heîc etiam ſic accipienda eſt aut mutanda in ἐκτροπή. Verum, quod iam dixi Ptolemaïcæ tabulæ duos hoc eodem nomine amnes faciunt, quorum alter δυσμικώτερος, alter ἀνατολικώτερος. vtrique fontes aſſignant ſub eadem latitudine in montibus Hyperboreis. Miſcentur

Digitized by Google

in vnum ſupra illam ἐκβολὴν τοῦ Ῥᾶ, de qua A
diximus ante. verba Ptolemæi: ὑπὲρ ἣν ἐκβολὴν τοῦ Ῥᾶ ποταμοῦ, συμβάλλουσι δύο ποταμοὶ ῥέοντες ἀπὸ τῶν Ὑπερβορείων ὀρέων. Deinde πηγὰς τοῦ δυσμικωτέρου καὶ τοῦ ἀνατολικωτέρου ſignat, in quo longitudinis ac latitudinis gradu ſitæ ſint. Ex his verbis Rha orientalem, & Rha occidentalem finxere Tabularum compoſitores. Sed mirum eſt eorum fluminum nomina Ptolemæum non edere. Quinimmo videtur vtrumque diuerſum facere ab amne Rha. Quid enim quæſo te hæc aliud ſibi volunt: ἔστι καὶ ἑτέρα τοῦ Ῥᾶ ποταμοῦ ἐκβολὴ ὑπὲρ ἣν συμβάλλουσι δύο ποταμοὶ ῥέοντες ἀπὸ τῶν Ὑπερβορείων B
ὀρέων, ὧν ὁ μὲν δυσμικώτερος, ὁ δὲ ἀνατολικώτερος. *Eſt & alia fluminis Rha ἐκβολὴ, ſuprà quam duo fluuij coniunguntur, ab Hyperboreis montibus decurrentes, quorum alterius fontes ad orientem ſunt, alterius ad occidentem.* Quis poſſit ex iſtis vt concepta ſunt, duos illos amnes qui ſuprà Rha fluminis ἐκβολὴν rediguntur in vnum, Rha etiam appellati, ſomniare? Illud æque magnopere miror, quum duûm illorum fluminum fontes memorauerit, non facere mentionem τῆς ἐκβολῆς: è contra quum ἐκβολὰς & oſtia fluminis Rha memoret, non meminiſſe fontium eius. An ex duobus illis fluminibus adunatis Rha fluuium fieri intellexit, nec Rha prius dici C
quàm in vnum iuncta ſint. Sic ex Aſtabora & Aſtapode iunctis fit Nilus. Nec prius dictus eſt Nilus quàm totus fluere incipiat. Plinius: *Nec ante Nilus quam ſe totum aquis concordibus rurſus iunxit.* Si idem contigit Rha flumini, vt ex duobus amnibus à diuerſis tractibus in vnum concurrentibus factus ſit, hoc ipſum expreſſiſſe debuit Ptolemæus. Vnius Rha vbique meminit, non duorum, vt eius habent Tabulæ quæ Rha occidentalem, & Rha orientalem proſcribunt. καὶ ἀπὸ ἀνατολῶν τοῦ Ῥᾶ ποταμοῦ Φθειροφάγοι. ab D
orientali latere huius fluminis ſitos eſſe Phthirophagos intelligit. & paulo poſt: μεταξὺ δὲ τοῦ Ῥᾶ ποταμοῦ καὶ τῶν Ἱππικῶν ὀρέων ἡ Μιθριδάτου χώρα. & ſtatim: μεταξὺ δὲ τῶν Κεραυνίων ὀρέων καὶ τοῦ Ῥᾶ ποταμοῦ, Ἐρναῖοι καὶ Σίρβοι. nuſquam τὸν δυσμικὸν Ῥᾶ καὶ τὸν ἀνατολικὸν quaſi diuerſos nominauit. Non igitur Ῥᾶ nomen habuere duo illi fluuij qui ſuprà ἑτέραν τοῦ Ῥᾶ ἐκβολὴν aquas ſuas iungunt. Sed nec duos fontes tam longe inuicem diſſitos habere idem flumen cenſendum eſt. Eulæo tamen E
fluuio qui Suſa præterfluit duplices adſcribit fontes, alios ἐν τῇ Σουσιανῇ, alios ἐν τῇ Μηδίᾳ. Quod ex diuerſa etiam auctorum opinione poteſt proceſſiſſe, vt alij in Media, alij in Suſiana regione fontes Eulæo aſſignarint, vtramque autem ſententiam adſcripſerit Ptolemæus. Hoc idem fecit & in libello de inerrantium ſtellarum ſignificatione. In æquinoctijs & ſolſtitijs notandis, & ortu occaſuque ſiderum ſignando, varijs locis vnam & eamdem ἐπισημασίαν iterat, velut ex diuerſorum ſentētia. Sed hæc in medio relinquo diſcutiēda Geographiæ peritis.

Pag. 68. D. *Vbi dehiſcit hiulcis iugis facit portas, quarum prima ſunt Armenia, tum Caſpia, poſt Cilicia.*] Hoc ordine quidem portas eas quas facit Taurus, vbi dehiſcit hiulcis iugis, recenſuit Plinius, ſed minimè dixit primas eſſe Armenias, ſecundas Caſpias, tertias Cilicias. Quod eſt falſum. Verba Plinij, vt ea emendauimus ac diſtinximus: *Etiam vbi dehiſcit, ſeque populis aperit, portarum tamen nomine vnitatem ſibi vindicans, quæ alibi Armenia, alibi Caſpia, alibi Cilicia vocantur.* Quod primo loco Armenias nominauit, non ex eo ſequitur intellexiſſe primas eas eſſe. quod eſt abſurdum. in illis portis recenſendis nullum ordinem obſeruauit Plinius, vt perperam putauit Solinus. Si aliquem obſeruaſſet, aliter eum perſequutus eſſet. Quod ſi Tauri iuga ab occidente in orientem deducas, primæ occurrent portæ Ciliciæ, deinde Armeniæ, poſt Caſpiæ. At ſi ab eois littoribus eum exoriri facias, & in occidentem pergere, primæ portæ ponendæ erunt Caſpiæ, ſecundæ Armeniæ, tum vltimæ Ciliciæ. Quem ordinem ſequutus eſt Mela his verbis: *Deinde Hemodes, & Caucaſus, & Paropamiſus: tum Caſpiæ Pylæ, Niphates & Armeniæ Pylæ, & vbi iam maria noſtra contingit, Taurus iterum.* Nugatur itaque Solinus. Præter has portas & Sarmaticæ, & Albaniæ, & Caucaſiæ Ptolemæo recenſentur.

In Græciam verticem exerit, vbi Ceraunius prædicatur.] Specta heîc hallucinationem & nugas. Taurum montem plurimis gentium nominibus appellari dicit Plinius, Hyrcanum, Caſpium, Pariedrum, Moſchicum, Coraxicum, Scythicum, in vniuerſum vero Græcè Ceraunium. Hoc Solinus ſic accepit quaſi dixerit, Taurum montem in Græcia verticem exerere, & Ceraunium ibi prædicari. Nihil abſurdius aut falſius. Confundit Ceraunios montes Epiri cum Caucaſijs montibus, de quibus loquitur Plinius, qui & Ceraunij dicebantur. Ceraunios Epiri qui & *Acroceraunij*, non poſſunt ex Tauri partibus & fragmentis eſſe; quum Taurum montem à Lycia aut Cilicia incipere omnium conſenſus aſſerat. De montibus illis intellexit Plinius qui inter Euxinum, Mæotida, Tanaïn, & Caſpium mare attolluntur, quos montes Græci in vniuerſum *Ceraunios* appellitarunt, diuerſis gentium nominibus prout aut illas vicinas habuerunt, vocatos. Mela. *Hinc orti montes longo ſe iugo, & donec Riphæis coniungantur, exporrigunt: qui altera parte in Euxinum & Mæotida & Tanaïn: altera in Caſpium pelagus obuerſi, Ceraunij dicuntur. Iidem alibi Taurici, Moſchici, Amazonici, Coraxici, Caucaſij, vt alijs alijſque appoſiti gentibus, ita alijs alijſque dicti nominibus.* Totum hunc Pomponij locum paulo alijs verbis ſic reddidit Plinius: *quinetiam confractus, effugienſque maria, plurimis ſe gentium nominibus hinc, & illinc implet: à dextra Hyrcanius, Caſpius à læua Paryedres, Moſchicus, Amazonicus,* Coraxicus

Digitized by Google

Ceraxicus Scythicus appellatus, in vniuerſum vero Græce Ceraunius. Ita hæc legenda ſunt. Vniuerſos montes ſupra ſcriptos qui à gentibus, quibus appoſiti ſunt, particulares ſumunt appellationes, Cerauniorum generali appellatione Græcis comprehendi volunt Mela & Plinius. Et Græci quidem appellari hic ait: quare? an quia vox Κεραύνια Græca eſt? ita quippe & in Epiro montes quidam vocati ſunt. Alij tamen ſpecialem malunt Cerauniorum montium appellationem eſſe, & partem quamdam Caucaſiorum montium, quæ ad Septentrionem porrigitur & mari Caſpio magis incumbit, ſic proprie dictam tradunt. Qua in ſententia fuit Strabo cum Ptolemæo. Strabo lib. XI. τὰ πρὸς ἄρκτον τῶν Καυκασίων ὀρῶν, ἃ καλεῖται Κεραύνια. idem paulo ſuperius: καλεῖται δὲ πρὸς τῇ θαλάττῃ μάλιστα Κεραύνια. De Caſpio loquitur. Ex his conſtat quam rectè fecerit Solinus qui Ceraunios hos montes in Græcia verticem exerere ſcripſit & Tauri partem eſſe.

Pag. 68. E. *A Ciliciæ finibus Africum limitem diſpeſcit.*] Macrobius: *ab vſque freto Siculo quod Rheginum à Meſſana diſpeſcit.* hoc eſt diuidit ac ſeperat. proprie eſt quæ vnà paſcunt diuellere ac diſpergere. Contrarium *compeſcere*, greges in vnum conducere ad paſcendum. quod & *compellere* dixerant:

——*viridique gregem compellere Hibiſco.*

Cicero in Piſonem: *omni grege compulſo.* idem & *compeſcere.* Hinc pro regere, temperare, & ſedare poſitum eſt. Gloſſæ: *Compeſcit, temperat.* Niſi ibi legendum ſit *compercit.* nam *temperare* etiam abſtinere ſignificat & compercere. Huic ergo contrarium *diſpeſcere*, paſcentem gregem diſpellere ac diuidere. Apuleius poſuit pro diſtare. Sic enim hæc eius verba citantur Priſciano ex dialogo de Deo Socratis: *cum & habitacula ſumma ab infimis tanta intercapedine faſtigij diſpeſcant.* quod ipſe ait eſſe pro diſtent. At vulgo editur: *tanta intercapedo faſtigij diſpeſcat.* Nec aliter habent qui hodie extant antiqui libri. vt intelligas non hodie atque heri deprauari cœptos. illud non caret ratione. Paſtor oues paſcit, eaſque diſpeſcit & compeſcit. Sed & oues ipſæ paſcere dicuntur herbam. Nam paſco & paſcor indifferenter dicebant. Ergo & *diſpeſcunt* oues quæ ſeorſim à grege paſcuntur. Hinc *diſpeſcere* pro diſtare & ſeorſim eſſe. Sic *vertit*, pro vertitur: *præcipitat* pro præcipitatur.

Quantus meridiem videt, Sole æſtuat.] Sic repoſuimus ex optimis quibuſque ac vetuſtiſſimis noſtris. Antea legebatur: *quantum meridiem videt.* Notat Delrius codicem ſuum habuiſſe: *quantus meridie videtur, ſolem dimidit in æſtu.* quæ monſtra ſunt lectionis. peſſimo eum vides vſum exemplari. Caue putes meliore vſum iudicio quàm libro.

A *Quod ſilueſtris eſt.*] ita noſtri. & rectè, id eſt quidquid in Tauro monte ſilueſtris es, ita Græci paſſim loquuntur & Latini. Plinius: *quod viride eſt.* quod eſt viride. Eadem eſt loquutio, qua dicimus, *nihil boni, nihil magni. Si quid boni eſt, ſi quid magni.* ita hoc loco, *quod ſilueſtris eſt.* ὃ, παρ' ὑμῖν ἐστι. Ariſtophanes: τῆς ἀτέχνως πολλῶν ἰσχύος.

AD CAP. XXXIX.

Vulcano vrbem proximam Lycij dicarunt.] In altera editione fuit: *vrbem proximam Vulcano dicatam colunt.* Plinium autem ſequitur, qui Hephæſtiam vrbem Chimæræ monti proximam nominauit: *mons Chimæra noctibus*
B *flagrans, Hephaſtium ciuitas, & ipſa ſæpe flagrantibus iugis.* Et nota *Hephaſtium* dici Plinio, non *Hephaſtiam*: hoc eſt Ἡφαίστιον non Ἡφαιστίαν. Vox illa τὸ ἱερὸν Ἡφαίστου ſignificat. Ita vocat Scylax in Periplu: ὑπὲρ δὲ τούτου ἱερὸν Ἡφαίστου ἐν τῷ ὄρει καὶ πῦρ πολὺ αὐτόματον ἐκ τῆς γῆς καίεται. Hephæſtion Plinij flagrantibus iugis plane deſignauit. Atque illud Hephæſtion vltra Tauri promuntorium quod eſt contra Chelidonias in parte Pamphyliæ, longe vtique à Chimæra. Nam Strabo, quæ de Chimæra igniuoma veteres fabulati ſunt, circa Cragum eſſe narrat: περὶ
C ταῦτα μυθεύεται τὰ ἐρὶ τὰ περὶ τῆς Χιμαίρας. At Cragus citra illud promuntorium Chelidoniarum verſus Cariam. Montem Cragum ἐν μεσογαίᾳ ponunt Strabo, Ptolemæus, aliique. Plinius promuntorium cum Scylace appellat. Pinara vrbs Lyciæ ὑπὸ τῷ Κράγῳ, quæ mediterranea eſt apud Strabonem. Stephanus, Πίναρα, πόλις μεγίστη ὑποκειμένη τῷ Κράγῳ ὄρει τῆς Κιλικίας, τῆς Λυκίας. Apud Strabonem eſt, ὑπόκειται δὲ τῷ Κράγῳ Πίναρα. Sed ex alio loco Stephani conſtat in ipſo monte Crago conditam Pinaram; in voce Ἀρτύμνησος ex Menecratis Ly-
D ciacis hæc refert: τούτων δὲ τοὺς μὲν ἐπὶ τὸν Κράγον ἐλθεῖν καὶ οἰκίσαι ἐν τῷ ὄρει λόφον στρογγύλον καὶ καλέσαι πόλιν Πιναρίαν, ἣν μεθερμηνευθεῖσαν στρογγύλην. τὰ γὰρ στρογγύλα πάντα Λύκιοι Πίναρα καλοῦσι. Sed λόφος ille, in quo Pinara condita potuit ſubeſſe altioribus Cragi iugis. Vt vt ſit longè illud Hephæſtion à Cragi monte, quod & ipſum tamen in iugis flagrantibus poſitum. Hephæſtion, ſi Scylaci credimus prope Phaſelidem fuit. At rurſum in Phaſelitarum regione Chimæram ponit Plinius lib. II. cap. CVI. Sic Hephæſtion Chimæræ proximum fuerit. *Flagrat*, inquit, *in Phaſelitis Chimæra.* meminit por-
E ro eodem loco Hephæſtiorum montium, quos diuerſos facit à Chimæræ flagrantibus iugis: *Eadem in Lycia Hephæſtij montes tæda flammante tractim flagrant, & adeo, vt lapides quoque riuorum & arenæ in ipſis aquis ardeant.* Sic legendum. Atqui montibus illis Hephæſtijs impoſitum vt apparet, Hephæſtion, quod tamen Chimæræ proximus heic facit Plinius. Sic dum alios alibi ſequitur auctores, parum ipſe vbique ſibi conſtat.

Digitized by Google

Pag. 69. B. *Olympus oppidum nobile, ſed intercidit, nunc caſtellum eſt*] Plinius ſimpliciter habet: *Oppidum Olympus ibi fuit, nunc ſunt montana Gagæ, Corydalla.* planè ſignificat non amplius tum fuiſſe Olympum in illis locis. At hic dicit pro oppido nobili, quod olim fuerat, nihil iam eſſe niſi caſtellum. Certè inter ſex maximas Lyciæ vrbes Olympum ex Artemidoro recenſet Strabo. & alio loco: Ὄλυμπος πόλις μεγάλη, καὶ ὄρος ὁμώνυμον. Eodem tamen libro φρούριον appellat, & Zenicetæ Latronis arcem fuiſſe ſcribit, ab Iſaurico euerſam: κατὰ δὲ τὰς ἀκρωρείας τοῦ Ταύρου, τὸ Ζηνικέτου πειρατήριον ἐστὶν Ὄλυμπος ὄρος τε καὶ φρούριον ὁμώνυμον. & paulò poſt: ἁλόντος δὲ τοῦ ὄρους ὑπὸ τοῦ Ἰσαυρικοῦ ἐνέπρησεν ἑαυτὸν πανοικί. Sic legendum. Φρούριον eſt caſtellum. An ex vrbe magna caſtellum iam tum erat tantum Olympus Iſaurici tempore? An diuerſa fuere magna illa vrbs Lyciæ, & φρούριον illud Zenicetæ prædonis, vtrumque in Olympo monte poſitum? Non puto. Ptolemæus recenſet Ὄλυμπον πόλιν, quaſi adhuc ſuo tempore extantem. ita ille ſolet, etiam dirutarum iampridem vrbium nomina ponere, vt in Aſtaco, & alijs videre eſt. Solinus qui in Græco aliquo ſcriptore Ὄλυμπον, φρούριον appellari legerat, & apud Plinium amplius non eſſe oppidum, hinc collegit, olim oppidum nobile fuiſſe, poſtea caſtellum. Certè quæ de aquis regijs infra illud caſtellum inſigni fluore viſendis addit, aliunde habet, quàm à Plinio.

Sed non eam Aſiam loquor, quæ in tertio orbis diuortio terminos habet] τὴν ἰδίως καλουμένην Ἀσίαν hoc loco ſe intelligere ſignificat. Duplicem fecit Agrippa Plinio teſte: *Vnam incluſit ab Oriente, Phrygia & Lycaonia: ab Occidente, Ægeo mari: à Meridie, Ægyptio: à Septentrione, Paphlagonia.* Hæc eſt de qua tractat hoc capite Solinus. Miſſi Theodoſij citeriorem Aſiam hanc vocant, & his verbis eam determinant: *Aſia pars citerior finitur ab Oriente littoribus Aſiæ: ab Occidente, Græciæ: à Septentrione, mari Ægeo, Cretico & Carpathio, longitudo* M P M. DCC. *latitudo* CCCC. Agrippa auctore Plinio, huius longitudinem faciebat CCCCLXX. M. P. latitudinem CCCXX. in ſtadiaſmo longitudinis ac latitudinis pænè concinunt, vt certum ſit eamdem ab vtriſque deſignari. Sed in finibus eius adſcribendis mendoſa ſunt aut falſa Miſſorum verba. Nec enim mare Ægeum à Septentrione eſt huius Aſiæ citerioris, ſed ab Occidente. fortaſſe corrigendum: *ab Occidente Græcia & mari Ægeo: à Septentrione Paphlagonia.* vel etiam, *Bithynia*, vt Ptolemæus facit. Sed nec video quænam illa ſint Aſiæ littora, quæ Aſiam iſtam ab Oriente terminant. Nulla quippe littora, nullum mare ab Oriente habet hæc citerior Aſia. Agrippa ab Oriente Phrygiam & Lycaoniam illi terminos dat. Ptolemæus Lyciam, Pamphyliam & Galatiam. Solinus, Lyciam & A Phrygiam, quaſi *Lyciam* apud Plinium legerit pro *Lycaonia*. Scripſiſſe puto Miſſos illos: *Aſiæ pars citerior finitur ab Oriente finibus alterius Aſiæ.* Quod eſt veriſſimum. Citerior Aſia finitur ab Oriente altera Aſia, quam ſuperiorem ipſi vocant. Eoſdem fermè terminos aſſignat Ptolemæus huic citeriori Aſiæ, quam ἰδίως καλουμένην Ἀσίαν vocat. Nec alterius Aſiæ meminit, quæ hoc nomen peculiariter ſibi vendicarit. A Septentrione finiri eam tradit Bithynia: ab Occidente, parte Propontidis, Helleſponto, & Ægeo mari: Meridie, Rhodiaco mari: ab Oriente B Lycia, Pamphylia, & Galatia. Atqui hæc pars vna tantum fuit, eius Aſiæ quam ἰδίως καὶ ὁμωνύμως τῇ ὅλῃ ſic vocatam eſſe veteres aſſerunt. Sequitur apud Plinium de altera parte, quam ita finiebat Agrippa: *Alteram determinauit ab Oriente Armenia minore: ab Occidente Phrygia, Lycaonia, Pamphylia: à Septentrione, prouincia Pontica: à Meridie, mari Pamphylio. longam* CCCCCLXXV, *latam* CCCXXV. Miſſi Theodoſiani Superiorem vocant hanc Aſiæ partem, & eam ſimiliter finiunt, nec multum in menſura longitudinis & latitudinis diſſentiunt. Eorum hæc C verba ſunt: *Aſia pars ſuperior finitur ab Oriente, Armenia minore: ab Occidente finibus Phrygiæ, Lycaonia, Pamphylia: à Septentrione, prouincia Pontica: à Meridie, mari Pamphylio, quod inter Cyprum & Ciliciam eſt. Longitudo* M P M. DXXX. *latitudo* CCCXX. Sic tota Aſia minor, quæ Græcis Ἀσία μικρὰ καὶ ἰδίως Ἀσία dicitur, in duas partes diuiſa erat, citeriorem, & ſuperiorem. Huius diuiſionis auctorem facit Agrippam Plinius: *à Telmeſſo Aſiaticum mare ſiue Carpathium, & quæ propriè vocatur Aſia. in duas eam partes Agrippa diuiſit.* Male itaque fecit Solinus, qui quum D ex Plinio eam Aſiam vellet exponere quæ à Telmeſſo Lyciæ incipit, & quæ propriè vocatur Aſia, partem eius alteram duntaxat deſcripſerit, alteram omiſerit. Nam citerioris partis tantum meminit. Ptolemæus quoque ſub nomine τῆς ἰδίως Ἀσίας vnam partem tantummodo deſcripſit quæ citerior eſt, altera prætermiſſa. Strabò vero diuiſionis Aſiæ in duas partes mentionem nuſquam fecit, ſed vtramque partem τῆς ἰδίως καλουμένης Ἀσίας appellatione comprehendit. Eam peninſulæ inſtar facere ait, intra maria Ponticum, Propontidem, E Ægeum, & Pamphylium incluſam. Huius peninſulæ Iſthmum à mari quod Tarſum Ciliciæ alluit ad Amiſum vrbem & Themiſcyram Amazonum campum extendi tradit. Vide eum lib. II. Sed & lib. XI. hoc ita expreſſit, vbi de Aſiæ quæ tertia pars eſt orbis, ea portione agit, quæ Aſiæ nomen veluti proprium ſibi fecit: Τέταρτον δὲ ἡ ἐκτὸς Ἅλυος γῆ, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ τοῦ Ταύρου, καὶ ἐκτός, ὅσα εἰς τὴν Χερρόνησον ἐμπίπτει, ἣν ποιεῖ ὁ διείργων ἰσθμὸς τήν τε Ποντικὴν, καὶ τὴν Κιλικίαν θάλασσαν. Hæc eſt Aſia

Digitized by Google

A quæ *minor* vocabatur ad diſtinctionem Aſiæ maioris, quæ tertiam orbis partem facit. Ἀσίας ἠπείρου μεγάλης vocat auctor περὶ ἐπαρχιῶν τῶν Σατραπειῶν τῆς οἰκουμένης. Sic enim ſcribit: Ἀσίας ἠπείρου μεγάλης ἐπαρχίαι τεσσαράκοντα ὀκτώ. At minorem Aſiam cum Strabo ab Oriente terminet Armenia minore, ab Occidente Ægeo mari: ab Septentrione verò & Meridie, Cilicio & Pontico, vtramque Aſiæ partem complectitur, citeriorem & vlteriorem. Quinetiam plus quam vtramque Aſiam ea complexione includit. Nam nec Pontica prouincia, nec Bithynia, nec Cilicia ſub vllam harum partium veniebant. Hinc Agrippa & Miſſi Theodoſiani B alteram eius partem quæ ab Oriente finitur Armenia minore, à Septentrione terminant Pontica prouincia, non ipſo Pontico mari: & à meridie, Pamphylio ſinu, qui eſt inter Cyprum & Ciliciam. Sic neutra parte minoris Aſiæ prouinciæ illæ comprehendebantur. Ex illis porro duabus Aſiæ partibus ſola citerior à Proconſule regebatur, & prouincia proconſularis audiebat. Strabo proconſulari prouincia Aſiæ, qualis ab Auguſto conſtituta eſt, ſolam ſcribit comprehenſam, τὴν Ἀσίαν, τὴν ἐντὸς Ἅλυος, καὶ τοῦ Ταύρου πλὴν Γαλατῶν, καὶ τῶν ὑπ᾽ Ἀμύντου γεγονότων ἐθνῶν, ἔτι δὲ Βιθυνίας, καὶ τῆς Προποντίδος. Hæc Aſia eſt cis Halym & montem Taurum, quam *citeriorem Aſiam* Miſſi vocant, in qua Lidya, Ionia, Caria, Myſia, Phrygia minor, & Helleſpontus. Hæc cauſa eſt cur Ptolemæus appellatione τῆς ἰδίως Ἀσίας, ſolam hanc Aſiæ citeriorem partem intellexerit, quia nimirum ſola hæc prouincia fuit proconſularis, cuius rector *Proconſul Aſiæ* dictus. vetus auctor de prouinciis orbis cogniti: Ἀσίας ἠπείρου μεγάλης ἐπαρχίαι μη´.

Πόντου ἢ Βιθυνίας	νη´	λη´
Ἀσίας ἰδίως	νη´	λη´
Φρυγίας μεγάλης	ξ´	λη´
Λυκίας, Καρίας	ξ´	λζ´
Γαλατίας	ξα´	μα´
Παφλαγονίας, Πισιδίας	ξβ´	μγ´
Παμφυλίας, Ἰσαυρίας	ξα´	λζ´
Καππαδοκίας	ξι´	λθ´
Ἀρμενίας μικρᾶς	οα´	λθ´
Κιλικίας	ξη´	λζ´

Ex his videre eſt, quas prouincias τῆς Ἀσίας ἰδίως nomine complectatur, eas nempe, quas ſuperius diximus Aſiam Proconſularem conſtituiſſe. Cariam tamen ſub Lycia comprehendit, quæ ſub Aſia fuit. Tractatum illum de prouinciis ſeorſim in membranis deſcriptum ſine auctore reppe- E ri. ſed Ptolemæi eſſe cenſeo. Certè prorſus huic ſimile prouinciarum laterculum Geographiæ Ptolemæi adiunctum vulgo legitur, in quo prouinciæ ſupraſcriptæ ita recenſentur.

Ἀσίας πρῶτος πίναξ.
Πόντος καὶ Βιθυνία.
Ἡ ἰδίως Ἀσία, ἐν ᾗ ἡ Φρυγία.
Παμφυλία, ἐν ᾗ ἡ Πισιδία.
Γαλατία, ἐν ᾗ ἡ Παφλαγονία καὶ Ἰσαυρία.
Καππαδοκία.
Ἀρμενία μικρά.
Κιλικία.

in hac prima Aſiæ maioris tabula octo tantum habes prouincias, cùm tamen decem debeant eſſe, vt ſumma conſtet. nam octo & quadraginta prouincias Aſiæ continenti tribuit. ὁμοῦ αἱ τῆς Ἀσίας ἐπαρχίαι μη´. Non plures tamen quam octo deſcribit Ptolemæus in prima Aſiæ tabula. Sub Aſia proprie dicta comprehendit vtramque Phrygiam minorem & maiorem, cum μεγάλην Φρυγίαν ſeparet, ἀπὸ τῆς ἰδίως Ἀσίας noſter liber. Sub Galatia Paphlagoniam: ſub Pamphylia Piſidiam & Iſauriam complectitur. Quare ita potius in eo laterculo legendum:

Παμφυλία, ἐν ᾗ Πισιδία καὶ Ἰσαυρία.
Γαλατία, ἐν ᾗ Παφλαγονία.

Sed & mendoſum puto laterculum noſtrum, in quo Paphlagoniæ Piſidia adiungitur. Sic igitur corrige:

Γαλατίας.
Παφλαγονίας.
Παμφυλίας, Πισιδίας, Ἰσαυρίας.

C Quinetiam Ptolemæus ipſe in ἐκθέσει τῶν μερῶν τῆς μεγάλης Ἀσίας, decem prouincias memorat hoc modo: Ἔκθεσις τῶν μερῶν τῆς μεγάλης Ἀσίας. Πόντου, καὶ Βιθυνίας, τῆς ἰδίως καλουμένης Ἀσίας, Φρυγίας, Λυκίας, Γαλατίας, Παφλαγονίας, Παμφυλίας, Καππαδοκίας, Ἀρμενίας μικρᾶς, Κιλικίας: non meminit Iſauriæ & Piſidiæ, quia ſub Pamphylia erant. Hæ omnes prouinciæ excepta Armenia minore, τὴν ἰδίως καλουμένην Ἀσίαν Strabonis conſtituunt, quæ peninſulæ inſtar reddit, quam peninſulam περίεργον τμῆμα facit Aſiæ maioris. Has vniuerſas prouincias, τῆς ἀνατολῆς nomine D dictas fuiſſe, & ab vno rectore proconſule olim adminiſtratas adſtruere conatur Conſtantinus lib. 1. de Thematibus, ex inſcriptione cuiuſdam monumenti Smyrnæi, quæ ſic habuit: Πούπλιος Αἰθύπατος ἄρχων Ἰωνίας, Φρυγίας, Αἰολίδος, Μῃονίας, Λυδίας, Ἑλλησπόντου, Μυσίας, Βιθυνίας, Ταρσίας, Γαλατίας, Μαρυανδυνῶν, Πόντου, Παφλαγονίας, Καππαδοκίας μικρᾶς, καὶ μεγάλης, Ἰσαυρίας τε καὶ Λυκαονίας, ἢ μέχρι τῶν ὁρίων τοῦ Ταύρου, καὶ τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας. Statim ſubijcit Conſtantinus, ἰδοὺ ἀρχὴ ἐνὸς αἰθυπάτου. ſed profecto quis hic fuerit Publius proconſul, ignoro, nec quibus vixe- E rit temporibus, ſcio. Illud probè teneo Aſiæ proconſulem nunquam tot prouincias ſimul rexiſſe, eamque Aſiam, quam Proconſul regebat, non plures habuiſſe prouincias, quam quas diximus. Αἰθύπατος τῆς Ἀσίας dicebatur, & notandum hoc loco Publium illum, αἰθύπατον non appellari omnium ſupraſcriptarum prouinciarum, quod tamen oportuit: ſiquidem eas omnes nomine proconſulis obtinuiſſet. Præterea ſi prouinciæ vniuerſæ quæ ibi recenſentur, Aſiæ proconſulatum & Aſiam eam

Digitized by Google

particularem conſtituiſſent, ſatis habuiſſet inſcribere: Ποῦϐλιος ἀνθύπατος Ἀσίας. Nec enim Africæ proconſul, aut Achaïæ in titulo illo ſuæ dignitatis ſignando nominatim recenſebant, quot regiones haberet Achaïa aut Africa. Cùm igitur inſcribatur ille Publius, ἀνθύπατος ἄρχων Ἰωνίας, Φρυγίας, non proconſulis nomine & officio prouincias eas omnes quæ ibi nominantur, adminiſtrauit, ſed illud indicatur, proconſulem fuiſſe Publium, & variis adminiſtrationibus eas regiones obtinuiſſe. vtut ſit, extraordinaria illa poteſtas fuerit, oportet, & à proconſulatu diuerſa, quæ ἀρχὴν habuit omnium ſupradictarum prouinciarum. Profectò non multum fidei habeo illi inſcriptioni, vt nec ipſi Conſtantino. Idem & aliam inſcriptionem eodem loco producit ex clupeis Anaglyphis, quæ in veſtiario principis ſeruabantur. Ea ſic habuit: Ἰορδάνου στρατηλάτου τῆς ἀνατολῆς, καὶ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν, τῶν ὑπὸ τὴν μικρὰν Ἀσίαν. Conſtantinus στρατηλάτην ibi dici putat, qui in ſuperiore inſcriptione ἀνθύπατος vocabatur, & τὴν ἀνατολὴν eſſe eamdem, cum minore Aſia, quæ ſunt falſiſſima. καὶ αὖθις, inquit, μονάρχης ἦν τῆς ἀνατολῆς, ἤγουν μικρᾶς Ἀσίας. Atqui inſcriptio ipſa apertè diſtinguit, τὴν ἀνατολὴν ἀπὸ τῆς μικρᾶς Ἀσίας. cùm enim dicat eum Iordanem στρατηλάτην eſſe τῆς ἀνατολῆς, καὶ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν, τῶν ὑπὸ τὴν μικρὰν Ἀσίαν, quis non videt aliam eſſe μικρὰν Ἀσίαν, & aliam ἀνατολήν? Puto certè Conſtantinum ipſum addidiſſe illud λοιπῶν, quod inſcriptio fortaſſe non habuit, quam ſic veriſimile eſt fuiſſe conceptam. Ἰορδάνου στρατηλάτου τῆς ἀνατολῆς, καὶ τῶν ἐθνῶν, τῶν ὑπὸ τὴν μικρὰν Ἀσίαν. Sed quodcunque ſit, alia eſt Ἀνατολή, alia Ἀσία μικρά. Iordanem illum Arcadij Imperatoris æuo vixiſſe teſtatur. στρατηλάτης τῆς ἀνατολῆς eſt magiſter militum Orientis vel per Orientem, non Proconſul. Scribit Zoſimus Conſtantinum inſtituiſſe στρατηλάτην, τὸν μὲν τῆς ἵππου, τὸν δὲ τῶν πεζῶν. id eſt, *magiſtrum equitum & peditum*. Gloſſa στρατηλάτης, *magiſter militum*. Arcadij temporibus, ſub cuius imperio στρατηλάτης ille Iordanes vixiſſe dicitur, magiſter militum per Orientem dicebatur, qui pedites & equites magiſterio ſuo tenebat per Orientis diœceſim. Hic in Notitia Imperij quæ ſub Arcadio & Honorio compoſita eſt, *Magiſter equitum & peditum per Orientem* dicitur, & alio loco, *Magiſter militum per Orientem*. Hic eſt qui in Græca inſcriptione, στρατηλάτης τῆς ἀνατολῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν, τῶν ὑπὸ τὴν μικρὰν Ἀσίαν vocatur. Nomine Orientis, τῆς ἀνατολῆς non minorem Aſiam tunc intelligebant, ſed prouincias infra ſcriptas, vt ex eadem Notitia colligere eſt. *Prouinciæ Orientis xv. Palæſtina, Phœnice, Syria, Cilicia, Cyprus, Arabia, Iſauria, Palæſtina Salutaris, Palæſtina ſecunda, Phœnice Libani, Euphratenſis, Syria Salutaris, Oſrhœna, Meſopotamia, Cilicia ſecunda.* Has etiam omnes prouincias ſub ſe habebat ille, qui *Comes Orientis* dicebatur. Magiſter militum per Orientem ſimiliter militibus, tam equiti quàm pediti, per vniuerſas illas locatis prouincias præſidebat. Inter illas porro, prouincias quæ *Orientis* nomine vocabantur, duas Cilicias primam & ſecundam, cum Iſauria comprehenſas fuiſſe videre eſt. Atqui illæ non propriè Orientis, ſed Aſiæ minoris vt generaliori vocabulo ea dicitur *Aſia minor*, quæcunque intra maria Ponticum Ægeum & Cilicium peninſulæ vice incluſa eſt. Hinc eſt fortaſſe quod Iordanes in ea inſcriptione dicitur, στρατηλάτης τῆς ἀνατολῆς, καὶ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν, τῶν ὑπὸ τὴν μικρὰν Ἀσίαν. per illa τὰ λοιπὰ ἔθνη τὰ ὑπὸ τὴν μικρὰν Ἀσίαν, intelligit Ciliciam primam & ſecundam & Iſauriam. Non igitur per omnes Aſianæ diœceſeos prouincias poſitis militibus præerat, ſed per eas tres tantum reliquas, quæ ſub iuriſdictione vicarij Aſianæ diœceſeos non eſſent. Hoc veriſſimum eſt. etenim quum ſub Imperio Arcadij magiſter militum per Orientem fuerit ille Iordanes, per eas omnino prouincias στρατηλάτης fuiſſe cenſendus eſt, quas magiſtro militum Orientis attribuit illa Notitia Arcadij. Non igitur ἀνατολὴ & μικρὰ Ἀσία eadem tunc temporis fuit, vt perperam ſibi perſuaſit bonus ille princeps, dum ad ſuam ætatem reſpicit, qua ſic accipiebatur. Arcadio regnante ἀνατολὴ adhuc ſumi ſolebat, vt ſemper accepta eſt primis & mediis imperij Eccleſiæ temporibus, quibus ἀνατολὴ & ἀνατολικὴ διοίκησις alia fuit ἀπὸ τῆς Ἀσίας μικρᾶς, καὶ τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως. Concilium Conſtantinopolitanum can. 11. τοὺς δὲ τῆς ἀνατολῆς ἐπισκόπους τὴν ἀνατολὴν μόνην διοικεῖν, φυλαττομένων τῶν ἐν τοῖς κανόσι τοῖς κατὰ Νικαίαν πρεσβείων τῇ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ. καὶ τοὺς τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως ἐπισκόπους τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν μόνην οἰκονομεῖν. Antiochiæ Epiſcopus, τῆς ἀνατολῆς Patriarcha & τῆς ἀνατολικῆς διοικήσεως ἔξαρχος audiebat. Hinc & ἀνατολικὴ σύνοδος, & ἀνατολικοὶ Epiſcopi, qui illi patriarchæ ſuberant, nec quicquam habebant commune cum Aſianis, qui Conſtantinopolitanum Patriarcham agnoſcebant. *Orientem* Latini, vt Græci ἀνατολὴν eas prouincias vocarunt, quæ Antiocheno Patriarchæ ſubiacebant. Notauimus ſuprà ex Notitia Imperij quot & quæ Orientis prouinciæ dicerentur. Notitia alia vetus prouinciarum Romanarum decem tantum numerat, & ſic nominat: *In Oriente.* N̄. X. *Syria cœle, in qua eſt Antiochia, Syria Palæſtina, Phœnice, Iſauria, Cilicia iuxta montem Taurum, Cypros, Meſopotamia inter Tigrim vel Euphratem, Euphratenſis, Oſdroene, Sephene.* Malè in impreſſis ediderunt, *Syria Cilicia in qua eſt Antiochia.* quia vetuſtiſſimi codices paſſim ſcriptum exhibent, *Syria cile.* quod eſt, *Syria cœle.* vt *Mira* pro *Mœra*. *Metici milites*, pro *metœci*. ſic & *Phinice* ijdem habent pro *Phœnice*. At infimis Græciæ & cadentis imperij temporibus, minor Aſia Ἀνατολικὸν θέμα, id eſt *Orientalis prouincia* dicta eſt. vnde hodiéque

Natoliam vulgo appellitant. Conſtantinus de prouinciis Orientalis Imperij, Ἀνατολικὸν θέμα quinque his gentibus conſtare ait, Phrygibus, Lycaonibus, Iſauris, Pamphylis, Piſidis: τὸ νῦν ἀνατολικὸν καλούμενον θέμα, ἀπὸ πέντε ἐθνῶν καθίσταται, Φρυγῶν, Λυκαόνων, Ισαύρων, Παμφύλων, Πισιδῶν. Falluntur qui putant θέμα aliud ſignificare quàm regionem, aut prouinciam. Nec enim vnquam legio hoc nomine appellata eſt, nec ſenſus hic eſt Conſtantini. θέσις regionis Græcis dicitur, quem Latini *ſitum* vocant. Hinc θέσις τῆς ἰδίως Ἀσίας, θέσις Παμφυλίας, & reliquarum regionum ſitus & poſitio Ptolemæo. inde igitur θέμα regio ipſa vel prouincia. Quare libri Conſtantini περὶ θεμάτων, non ſunt *de Thematibus*, ſicut ineptè vertunt, ſed *de prouinciis*. Ἀνατολικὸν illud θέμα, hoc eſt prouinciam Orientalem, μικρᾶς Ἀσίας nomine veteribus cognitum fuiſſe Conſtantinus aſſerit, & à Proconſule adminiſtrari ſolitam. Ergo iuxta Conſtantini ſententiam Phrygia, Lycaonia, Iſauria, Pamphylia & Piſidia, Aſiam paruam & proconſularem conſtituebant olim, vt & poſtea ex ijſdem prouinciis compoſitum eſt ἀνατολικὸν θέμα. Atqui tradit idem in eodem libro Θρακήσιον θέμα, quaſi dicas *Thracenſem prouinciam*, quæ ex Mæonia, Lydia, Caria, Ionia, & minore Phrygia conſtabat, *minorem Aſiam* vocatam primitus fuiſſe, & eius rectorem Proconſulem. τὸ δὲ νῦν, inquit, καλούμενον τῶν Θρακησίων θέμα, πάλαι μὲν καὶ κατ' ἀρχὰς Ἀσία μικρὰ ὠνομάζετο, καὶ ὁ ταύτης κρατῶν ἀνθύπατος Ἀσιάρχης ἐλέγετο. vbi falſus eſt optimus Princeps, qui putauit Ἀσιάρχην & Proconſulem Aſiæ eumdem olim magiſtratum fuiſſe. Notum eſt eruditis, quinam propriè dicerentur Ἀσιάρχαι. Hi ſacerdotum principes & ἱεράρχαι potius quam rectores prouinciarum, qui non mittebantur ex proceribus Romanis, ad regendam Aſiam, ſed ex ipſiſmet primoribus Aſiæ & opulentiſſimis ciuibus eligebantur ad munera edenda. Strabo lib. XIV. de Trallibus: συνοικεῖται δὲ καλῶς εἴ τις ἄλλη τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ εὐπόρων ἀνθρώπων, καὶ ἀεί τινες ἐξ αὐτῆς εἰσὶν οἱ πρωτεύοντες κατὰ τὴν ἐπαρχίαν, οὓς Ἀσιάρχας καλοῦσι. plures eligi ſimul ſolitos vel hic locus oſtendit, & ex Actis Apoſtolorum hic alter: τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἀσιαρχῶν ὄντες αὐτῷ φίλοι πέμψαντες πρὸς αὐτὸν παρεκάλουν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. vbi Ἀσιάρχας vocat numero multitudinis, non quod plures ſimul hoc munus Ἀσιαρχίας adminiſtrarent, ſed eos etiam fortaſſe ſic appellat, qui iam eo munere functi fuerant. munus quippe & onus hoc patrimonij, quod ditiſſimi quique ſubire cogebantur. Mirum eſt Conſtantinum huius loci ex Actis facere mentionem, & tamen potuiſſe credere Ἀσιάρχην eumdem fuiſſe cum Aſiæ proconſule, quaſi plures vno tempore in prouincia proconſules verſari ſoliti eſſent. Quod magnam antiquitatis ignorantiam prodit. Nec malè porro vetus interpres Actorum, Ἀσιάρχας vertit, *Aſiæ principes*. Non ſacerdotum tantum erant principes, aut vnius ciuitatis, ſed conſeſſus & conſilij totius prouinciæ primates habebantur, & magiſtratum gerebant, non ſacerdotium ſolum. πρωτεύοντας κατὰ τὴν ἐπαρχίαν eos vocat Strabo, hoc eſt *prouinciæ principes*. Tales erant Λυκιάρχαι, Συριάρχαι & Φοινικιάρχαι in ſuis ſinguli prouinciis. Strabo de Lyciarchis: ἐν δὲ τῷ συνεδρίῳ, πρῶτον μὲν Λυκιάρχης αἱρεῖται, εἶτα ἄλλαι ἀρχαὶ αἱ τοῦ συστήματος. δικαστήρια τε ἀποδείκνυται κοινῇ. Synedrion illud ſiue concilium Lyciæ ex omnibus Lyciacis vrbibus erat compoſitum, quæ ius ſuffragij in illo conſeſſu communi habebant. Maximæ vrbes trium ſuffragiorum poteſtatem obtinebant, mediocres duorum, cæteræ vnius. Idem obtinuiſſe videtur in vrbibus Aſiæ & Syriæ. plures ſimul iunctæ corpus vnum & σύστημα faciebant, cuius conſeſſus & συνεδρίου princeps ac primas erat, qui Ἀσιάρχης & Συριάρχης, qui magiſtratus præcipuè creari ſolebat ad munera ac ludos edendos in honorem Deorum, quorum & ſacerdotium ſimul capeſſebant. Annui creabantur. Ruffinus Ἀσιάρχην vertit *munerarium*. Non propterea tamen apud veterem interpretem Actorum ſubſtituendum eſt, *quidam ex munerarijs*, pro eo quod vulgo habetur, *quidam ex Aſiæ principibus*, vt viri eruditiſſimi cenſent. Græcè poſſes dicere, τινὲς δὲ καὶ τῶν πρωτευόντων Ἀσίας. ita quippe τοὺς Ἀσιάρχας interpretatur Strabo, hoc eſt ad verbum, *Aſiæ principes*. In prouincia qui ad hoc munus eligebantur, prouinciæ vt dixi principes habebantur. in ſingulis oppidis & mùnicipiis, huiuſmodi etiam munerarij ſacerdotes capi ſolebant ad ludos edendos, qui & primores & principes vrbis audiebant. Flamines vulgo vocabantur. Græcè ἱεράρχαι & πρυτάνεις, & ἱερομνήμονες. Firmicus *principes ſacerdotum* vocat lib. III. *faciet ſacerdotum principes, & qui in ipſis ſacerdotijs, purpureis aut auratis veſtibus induantur*. de his nos alibi. Θρακησίων θέμα hoc eſt *Thracenſium prouinciam*, Aſiam minorem antiquorum eſſe, quæ à Proconſule regebatur ſcribit Conſtantinus. Sanè Proconſularis Aſia ijſdem fermè ac totidem regionibus compoſita erat, quibus Θρακησίων θέμα. Lydia quippe Mæonia, Myſia, Caria, Ionia, & Phrygia minor Aſiam eam quam Proconſul adminiſtrabat, efficiebant. Conſtantinus de prouincia Thracenſium: ὅλον δὲ τῶν Θρακησίων θέμα ἐκ τεσσάρων συνίσταται ἐθνῶν, Λυδῶν, Μαιόνων, Καρῶν, Ἰώνων, καὶ Ἴωνες μὲν καλοῦνται οἱ κατοικοῦντες Μίλητόν τε καὶ Ἔφεσον. οἱ δὲ τὴν μεσόγαιον Σαρδιανοί, Λυδοί τε καὶ Μαίονες, καὶ Κᾶρες, ἢ οἱ τῆς μικρᾶς Φρυγίας οἰκήτορες. Hæc profecto citerior Aſia eſt, quæ ab Oriente Phrygia magna, & Lacaonia terminabatur: ab Occidente Ægeo mari: à Septentrione Paphlagonia à Bythinia: è Meridie Carpathio mari & Rhodiaco. totidem quippe & eaſdem illas prouincias incluſit prouincia prorſus reſpondet Aſiæ minori

Digitized by Google

antiquorum, quæ Proconſulem habuit rectorem, non eidem conuenerit ἀνατολικὸν θέμα, vt idem Conſtantinus adſtruit. qui ἀνατολικὸν etiam Thema Aſiæ minoris nomine veniſſe olim putat. Quod nec ipſe abnuerim. pars quippe ſuperior Aſiæ minoris, vel vt alij dicebant, vlterior eas prouincias includebat, quas habuit illa Anatolica prouincia. Sed illæ prouinciæ ſub regimine ac Iuriſdictione Proconſulis non erant, Lycaonia, Iſauria, Pamphylia, Piſidia, Phrygia magna, Galatia, & ceteræ quæ alteram Aſiæ partem faciebant. At Vicarius Aſianæ diœceſeos iuriſdictioni ſuæ ſubiectas habuit Pamphyliam, Lydiam, Cariam, Lyciam, Lycaoniam, Piſidiam, Phrygiam vtramque, primam & ſecundam, vel minorem & maiorem, quæ alijs Pacatiana & Salutaris dictæ. ita quidem ſub Arcadio. ſic ex vtraque Aſiæ minoris parte prouinciæ mixtæ diœceſim Aſianam conſtituebant, & vicarij adminiſtrationem. Lydia quippe, & Caria & altera Phrygia ex citeriore Aſia fuere, ceteræ ex ſuperiore. Epheſinus Epiſcopus in Eccleſiaſticis, Ἀσιανῆς διοικήσεως ἔξαρχος dicebatur. Quas igitur tunc temporis in Aſia prouincias proconſuli ſubiectas fuiſſe dicemus? Arcadij Notitia proconſuli Aſiæ dat Aſiam, inſulas & Helleſpontum. Minuta tunc videtur Aſia proconſularis tribus illis ſupradictis prouincijs, Lydia, Caria, & Phrygia minore quæ vicario Aſiæ diœceſis parebant. Hinc alia Notitia vetus prouinciarum Romanarum, quæ in Aſia minore duodecim numerat prouincias, ab Aſia ſic proprie dicta, Lydiam, Cariam & & Phrygiam minorem ſecludit. *In Aſia prouincia* ϛ, XII. *Aſia ipſa in qua eſt Ilium, Lycia, Galatia, Lydia, Caria, Helleſpontus, Pamphylia, Piſidia, Phrygia prima, Phrygia Salutaris, Lycaonia, Cyclades.* Aſia illa ἰδικώτατος ſumpta cum Helleſponto & Cycladibus prouinciam proconſulis tum faciebat, ceteræ Aſianam diœceſim, quæ vicario ſuberat. Sed quum vtramque Phrygiam illa Notitia ab Aſia excludat, mirum cur in Aſia ponat Ilium, quæ Phrygiæ minoris fuit. Ptolemæus: Φρυγίας δὲ μικρᾶς ἤτοι Τρῳάδος μεσόγειος Ἴλιον. Φρυγίας δὲ τῆς μεγάλης Δαγύτα. Sic legendum verba Ptolemæi. Malè eſt vulgo: Φρυγίας δὲ τῆς ἤτοι Τρῳάδος. Stephanus: Ἴλιον, πόλις Τρῳάδος. Hæc eſt veterum minor Phrygia. videntur poſteriores ex Phrygia magna duas prouincias feciſſe, primam & ſecundam, quarum prima *Pacatiana* vocabatur, Secunda *Salutaris*. At quæ Phrygia minor olim dicta eſt, *Troadem* ipſi dicere maluerunt. Certè Conſtantinus τῆς μικρᾶς Φρυγίας οἰκήτορας Thracenſium Themati vindicat. Et tamen vtramque Phrygiam Salutarem & Pacatianam, quam ipſe vocat Καπατιανὴν, ſub Anatoliæ prouincia collocat. Sic vtraque illa Phrygia, Salutaris & Pacatiana, vna fuit olim Phrygia magna. idque etiam ex ipſis Conſtantini verbis colligere eſt, quibus ἀνατολικὸν θέμα determinat: ἀρχὴ γὰρ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Κωνσταντίας τῆς ἐπονομαζομένης μέρους ἐκπίπτει καὶ λέγεται Φρυγίας Σαλουταρίας ἕως τοῦ Ἰκονίου. Iconium Lycaoniæ oppidum erat, qua Phrygia magna finiebatur. Sequitur de Pacatiana: τὸ δὲ ἀπὸ Κεδρέου καὶ μέχρι τοῦ Ἀμορίου, καλεῖται Φρυγία Καπατιανή. Ptolemæus inter πόλεις Φρυγίας μεγάλης, *Amorium* recenſet. Ceterum dicet aliquis quod vicarius Aſianæ diœceſis quaſdam ex ijs prouincijs ſub ſua diſpoſitione habuerit, quæ olim proconſulis erant, nihil prohibere quin & proconſuli Aſiæ tum quoque ſubiectæ fuerint. Nam & conſulares & præſides etiam in omnibus illis prouincijs fuere, quæ diſpoſitioni vicarij Aſianæ Diœceſis ſuberant. Pamphylia & Lydia conſularibus regebantur. Piſidia, Lycaonia, Phrygia, Pacatiana & Salutaris, item Lycia & Caria Præſides habuerunt. In Imperio quoque occidentali ſub vicarijs Præfectorum Prætorio multæ prouinciæ fuere, quæ ſpeciales habuere rectores, Conſulares, Correctores & Præſides. His adde quod eadem Notitia in Aſiana Diœceſi, quæ cum alijs diœceſibus ſub diſpoſitione præfecti prætorio per Orientem erant. Helleſpontum etiam & Inſulas comprehendit, quas tamen prouincias Aſiæ proconſuli aſſignat. Nihilominus notabis, cum vicario diœceſis Aſianæ cæteras attribuat prouincias, Helleſpontum & inſulas, quæ Proconſuli parebant, non eidem adiudicare. Et ſanè aliter obtinuiſſe videtur in Proconſulibus, atque in Conſularibus, Correctoribus, præſidibus ac ceteris minoribus prouinciarum rectoribus. Conſulares tum non ij dicebantur prouinciarum rectores qui conſules fuiſſent. Sed nec qui Proconſule prouinciam aliquam adminiſtrabant, Conſules fuiſſe neceſſe tum erat. longe tamen hi ſupra conſulares ac cæteros rectores fuerunt. Vide quæ notamus ſuper his ad Hiſtoriam Auguſtam. Sub diſpoſitione itaque vicariorum prouinciæ Conſulares & Præſidiales fere omnes, nullæ proconſulares. Exemplo illuſtri id firmandum eſt. Sub diſpoſitione vicarij Africæ quinque prouinciæ recenſentur in Notitia Imperij, Byzacium, Numidia, Tripolitana, Mauritania Sitifenſis, Mauritania Cæſarienſis. Ex his Byzacium & Numidia Conſulares, ceteræ Præſidiales. Nec eas prouincias tantum, ſed ipſos etiam rectores vicario ſubijcit eadem Notitia: *Sub diſpoſitione viri ſpectabilis vicarij Africæ, Conſulares Byzacij, Numidiæ, Præſidis Tripolitanæ, Mauritaniæ Sitifenſis, Mauritaniæ Cæſarienſis.* Sola Africa quæ Proconſulem habuit rectorem, ſub diſpoſitione vicarij nō recenſetur, ſed ne ſub præfecto quidem Prætorij Africæ, vt ex his verbis patet: *Sub diſpoſitione viri illuſtris præfecti prætorio Africæ ſeptem. Byzacium, Numidia, Mauritania Sitifenſis, Mauritania Cæſarienſis, Tripolis Præfectus Annonæ Africæ, præfectus fundorum Patrimonialium.* Ex Africa procuſulari ſolum annonæ præfectum ſub ſua diſpoſitione habuit. Africa generaliori ſignificatione ſex prouincias

comprehendebat, quarum quæ ἰδίως vocabatur Africa, regebatur à Proconſule, nec ſub diſpoſitione præfecti prætorio fuit, nec ſub eius vicario. Idem eſt & de Aſia. Appellatione διοικήσεως multas prouincias complectebatur, quæ Aſianam diœceſim conſtituebant vicario ſubiectam, ſed quæ Aſia ἰδικωτάτως dicebatur, Proconſulis adminiſtrationi ſubiacebat. Quare nullam ex his prouinciis quæ vicario Aſianæ diœceſis tum parebant, Proconſuli quoque Aſiæ ſimul paruiſſe credendum eſt. Sed Aſia Proconſularis eo tempore longe breuioribus terminis circumſcripta fuit quam olim, vt pote aliquot prouincijs imminuta quæ vicario Aſianæ diœceſis attributæ ſunt. Aſiana autem diœceſis Aſiam illam includebat omnem, quam veteres ἰδίως ſic vocarunt, cuius & duas partes fecit Agrippa, *citeriorem & ulteriorem*. Longè maioribus terminis eam circumſcribit Strabo, qui eo nomine intelligi voluit, quidquid intra Ponticum, Hegeum & Cilicium maria concludebatur ad inſtar Peninſulæ. Verùm ille γεωγραφικῶς ſitum terrarum, & marium rationem magis ſequitur quàm πολιτικὴν diſpoſitionem prouinciarum, quæ aliud ſuadebat. Ponticam prouinciam Aſiæ nomine inuoluit, quæ Diœceſim Ponticam poſtea fecit ab Aſiana diuerſam, qua Galatia, Paphlagonia & Cappadocia, Armenia minor & Pontus Polemoniacus comprehendebatur. Auguſti quoque temporibus Bithynia, Propontis & Ponticæ pars prætoria fuit prouincia, ab Aſiæ ſpeciali appellatione ſeparata. Paphlagonia Bithyniæ addita. Armenia minor Syriæ vſque ad Euphratem. Quod reliquum fuit prouinciarum in ea peninſula quam Aſiæ nomine cenſet Strabo, in duas partes diuiſum eſt, de quibus dictum ſuprà. Duabus his partibus Aſiæ nomen proprium factum, alteri etiam hoc eſt citeriori parti ἰδικώτατον, quæ Proconſuli data eſt adminiſtranda. Hæc Lydiam, Cariam, Myſiam, Phrygiam & Helleſpontum continebat. Pars ſuperior, Pamphyliam, Lycaoniam, Galatiam, Piſidiam, Iſauriam & Ciliciam. Huius diuiſionis expreſſa veſtigia reperio in Thracenſium prouincia, & Anatolica infimis imperij temporibus, vt apud Conſtantinum περὶ θεμάτων legere eſt. τὸ Θρακησίων θέμα planè reſpondet Aſiæ citeriori: τὸ ἀνατολικὸν, vlteriori. Hinc vtrumque θέμα μικρᾶς Ἀσίας nomine appellatum veteribus tradit Conſtantinus. vtriuſque ferè θέματος prouincias comprehendebat, Ἀσιανὴ διοίκησις. Sed vnde θέμα Θρακησίων dictum, quæ olim Aſia minor & Proconſularis prouincia fuit? Mirifice nugatur optimus princeps qui ad id tempus refert quo ſub Alyatte Lydiæ rege traducti ſunt ex Europa in Aſiam, Thraces quidam. ἐκ τότε, inquit, τὸ θέμα ὠνομάσθησαν οἱ τῆς μικρᾶς Ἀσίας οἰκοῦντες Θρᾳκήσιοι. Eam hiſtoriam acceptam referre dicit Nicolao Damaſceno, qui συγγραφεὺς Herodis regis fuit. Eadem prorſus hiſtoria habetur apud Herodotum de fratribus Pæonibus, & eorum ſorore, quam cum Rex Darius in ſuburbanis Sardium tum conſiſtens, vidiſſet tranſeuntem, cum vrna capiti impoſita, fuſum ſimul deuoluentem, & equum è cingulo ligatum trahentem, quem ad aquam ducebat, ex eo ſpectaculo concupiuit Pæonas in Aſiam tranſportare, atque ita fecit. Sed ſi Θρακήσιοι exinde dicti ſunt minoris Aſiæ incolæ, cur non ſtatim re adhuc recenti hoc nomen habuerunt? cur medio tempore tam altum huius appellationis ſilentium? cur denique extremis Græciæ temporibus ea demum appellatio nata poſt abolitam iam pridem illius facti memoriam? Quis non videt vocabulum hoc admodum recens eſſe, & ex Latino factum? Θρακήσιοι enim ſunt Latinè *Thracenſes*. vt Λουγδουνήσιοι, *Lugdunenſes*: Ναρβωνήσιοι *Narbonenſes*. Sic Κιρτήσιοι *Cirtenſes*. Λαρήσιος, *Larenſis* & talia infinita. Non igitur Græcum nomen Θρακησίων, ſed ex Latino, Græcorum more modoque deprauatum. Euſtathius ex Ariano notat vt Phrygas & Myſos, ita etiam Thraces ex Europa in Aſiam aliquando tranſijſſe. καὶ νῦν, inquit, ἐκ τῶν πάλαι Θρᾳκῶν κατῳκισμένων, καὶ τὸ τῶν λεγομένων Θρακησίων θέμα, τὴν κλῆσιν ἔσχηκεν. Nugatur. aliqua ſaltem id ratione niteretur, ſi ab eo tempore quo ex Europa in Aſiam migraſſe feruntur illi Thraces, Aſianos hos populos Θρακησίους appellatos oſtenderet. Quod non poteſt. Conſtantinopolitani qui Thraces erant partem eam Aſiæ citeriorem quæ ſibi id eſt Thraciæ propior eſſet, *Thracenſem* videntur appellaſſe, & eos Aſiæ populos *Thracenſes*, Θρακησίους. Hinc Θρακησίων θέμα. Alteram autem partem vlteriorem & magis Orientalem, Ἀνατολικόν. Indè ἀνατολικὸν θέμα. à quo tota Aſia minor ἀνατολὴ dicta eſt & *Natolia*. Hoc niſi ſit de Thracenſibus, profecto nomen inueniſſe veriſimile eſt eam Thracenſium præfecturam ab aliqua cohorte vel ala Thracum auxiliari quæ ibi prætendebat, vel in præſidiis erat collocata. *Cohortis primæ, ſecundæ, tertiæ, quintæ, ſeptimæ Thracum, & alæ Thracum* paſſim in vetuſtis monumentis extat mentio. Vetus quoque Notitia Arcadij *Thracum Auxiliarium* meminit ſub Magiſtro militum Præſentalis in Imperio Orientali. Quemadmodum autem θέμα tertium Imperij Conſtantinopolitani in Aſia minore Θρακησίων dictum eſt, à Thracibus vel Thracenſibus auxiliarijs, ita θέμα ſextum vocatum eſt Βουκελλαρίων, à militibus Buccellarijs, qui olim in ea regione tuenda excubabant in præſidijs locati. Inter vexillationes comitatenſes quæ ſub diſpoſitione Magiſtri militum orientis militabant, *Buccellarios Iuniores* nominat vetus Notitia imperij. Hi equites erant. Nam *vexillationes* de equitibus proprie dicebantur. *Buccellarij* igitur genus militum, de quibus diximus ad Hiſtoriam Auguſtam. Ab his Βουκελλάριον θέμα appellatum quod Maryande-

Digitized by Google

nos, & Galatiæ partem occupabat. Conſtantinus perperam Βουκελλάριον interpretatur ἄρτου φύλακα. quia *Buccella* panis eſt, *Cellarium* autem ὁ φύλαξ. Inde dictum aſſerit θέμα Βουκελλαρίων, quod panarij illi cuſtodes & cellarij exercitum ſequerentur. διὰ τὸ ἀκολουθεῖν τοῖς ςρατιώταις καὶ τὰς τροφὰς αὐτοῖς ἐπιφέρειν, ὅτι ἦν τοῖς ςρατιώταις ἀκολουθεῖν καὶ ἀσφαλῶς τοὺς ἄρτους. Immo *Buccellarij* ipſi milites, à quibus præfectura ſiue prouincia Buccellariorum, vt θέμα Θρακησίων *præfectura Thracenſium*, à Thracibus vel Thracenſibus auxiliarijs, qui eam prouinciam prætēturis ſuis & præſidijs tuebantur. Nihil verius. in maximis ignorantiæ tenebris verſabatur illud ſæculum. Res non magis veteres quàm verba callebāt, in vtroque pariter imperiti. Inde eſt quod & Κονσουλαρίους hoc eſt conſulares prouinciarum rectores interpretatur βουλευτάς, quaſi iiſdem eſſent qui & κουρατώρες. Ex eadem imperitia venit, quod lib. II. tradit Corinthum, metropolim fuiſſe totius Græciæ & Peloponneſi, id eſt Achaïæ. οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι, inquit, τοὺς τὴν Πελοπόννησον οἰκοῦντας Ἀχαιοὺς ὀνομάζουσι. Nuſquam factum vt Romani Peloponneſum totam Achaïam vocitarint. Regionem Peloponneſi cum Græcis ita propriè nominarunt, cuius caput Corinthus. Sed nec Corinthus metropolis vnquam Græciæ fuit, τῆς Ἑλλάδος. Florus: *Carthaginis ruinam ſtatim Corinthus excepit, Achaia caput, Græcia decus.* Deuictis illis Peloponneſi Achæis à L. Mummio, quia tum Græciæ principes erant, & per eos Græciam in poteſtatem ſuam redegerunt Romani, Prætor, qui vnus ad eas prouincias tenendas mittebatur, qui *Achaia præfectus* dictus eſt. Nam & Romani veteres Achæorum & Achiuorum nomine Græcos ſemper intellexerunt. Achaïæ proconſul Peloponneſum ſimul & Græciam regebat. Strabo de prouinciis ſicut ab Auguſto conſtitutæ ſunt: ἑβδόμην δ' Ἀχαΐαν μέχρι Θετταλίας καὶ Αἰτωλῶν καὶ τῶν Ἠπειρωτῶν ἐθνῶν ὅσα τῇ Μακεδονίᾳ προσώριςο. Græci ſcriptores ſub Romanis Ἀχαΐας vocabulum de Græcia ideſt Hellade paſſim vſurpant, & à Peloponneſo ſeparant. Acta Apoſtolorum διελθὼν τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐαν. Græciam intelligit, τὴν Ἑλλάδα. Ptolemæus Ἀχαΐαν τὴν καὶ Ἑλλάδα ſeorſim deſcripſit, à Peloponneſo diſcreuit. vetus Notitia Græca: Μακεδονία, Ἤπειρος, Ἀχαΐα, Εὔβοια νῆσος, Πελοπόννησος, Κρήτη νῆσος. Romani *Achaia* nomine Peloponneſum & Græciam comprehenderunt. Pauſanias: καλοῦσι δὲ οὐχ Ἑλλάδος, ἀλλ' Ἀχαΐας ἡγεμόνα οἱ Ῥωμαῖοι, διότι ἐχειρώσαντο τοὺς Ἕλληνας δι' Ἀχαιῶν, τότε τοῦ Ἑλληνικοῦ προεστώτων. Achaïa illa non Peloponneſi prouincia fuit. Vnde Ἀχαϊκὰ Pauſaniæ. At Græci recentiores Peloponneſum Ἑλλάδα propriè vocatam paſſim ſcripſere, non alia de cauſa quam quod Ἀχαΐα Græcia quæ proprie Ἑλλάς. Rurſus præcipua Peloponneſi prouincia etiam Ἀχαΐα, quam perperam Ἑλλάδα quoque vocatam putauerunt. Suidas: Σικυὼν ἡ νῦν Ἑλλὰς καλουμένη. Hoc modo rectè Corin-

A thus dicatur ἡ μητρόπολις τῆς Ἑλλάδος, quod ait Conſtantinus, qui ex aliquo id hauſit ſcriptore, cui Ἑλλὰς Peloponneſus vel Achaïa Peloponneſi. Hinc illa Iſidori: *Helladis duæ prouinciæ ſunt, Bœotia & Peloponneſus.* Hæc iam ſuprà attigimus. infinitis alijs rebus ſi liberet, liceret eorum temporum inſcitiam depalare. Extat liber in Bibliotheca Regis depromptus ex Archiuis & Camera vt vocant Theſauraria Alexij Comneni, qui παλαιὸν & νέον λογαρικὸν continet de pretio ſolidi in tributis exigendis. παλαιὸν λογαρικὸν ibi vocatur, qua duo & ſeptuaginta ſolidi in libram auri putabantur. Idque inſtitutum
B ab Auguſto ibidem memoratur. Quod eſſe falſiſſimum omnes ſciunt. Poſt Conſtantini tempora eam rationem viguiſſe certum eſt. Sed de his alibi.

Pag. 69. D. *Ab oriente Lycia includit & Phrygia.*] apud Plinium legitur Lycaonia pro Lycia: *vnam incluſit ab Oriente Phrygia & Lycaonia.* ita etiam habent Excerpta Plinij vetuſtiſſima. cum altera pars Aſiæ terminetur ab Occidente Phrygia, Lycaonia & Pamphylia, hæc citerior pars ab Oriente habet eamdem Phrygiam & Lycaoniam. Miſſi Theodoſij finiri eam aiunt limitibus alterius
C Aſiæ. Sed verum quoque eſt de Lycia. Ptolemæus τὴν ἰδίως Ἀσίαν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς, terminari ait: Λυκίᾳ τε, καὶ Παμφυλίᾳ, καὶ Γαλατίᾳ.

Amazonum fabrica.] Σμύρναν vocatam illam Amazonem, quæ Ephezon condidit, tradunt. vnde & ipſa Ephezos olim Smyrna dicta. Stephanus: ἐκαλεῖτο δὲ Σμύρνα, ἀπὸ Σμύρνης Ἀμαζόνος. *Smirnam* etiam dictam illam Amazonem paulo poſt notare videtur: τὸ ἐθνικὸν τοῦ Σαμόρνα, Σαμορναῖος, ἐκλήθη δὲ ἀπὸ μιᾶς τῶν Ἀμαζόνων ἣν καὶ βασίλισσαν, ἣ ἱδρύσατο Ἀρτέμιδος ἱερὸν φασί. Heſychius: Σαμόρνα ἡ Σαμορνία ἡ Ἔφεσος. Mela non vrbem Epheſi ſed templum
D tantum Dianæ ab Amazonibus conditum ſignificat: *ibi Epheſus, & Dianæ clariſſimum templum, quod Amazones Aſia potitæ conſecraſſe traduntur.* Plinius Epheſon *Amazonum opus* vocat. Inde noſter, *Amazonum fabricam.* olim Smyrna, & Samorna dicebatur. Callinus Σμυρναίους vocauit τοὺς Ἐφεσίους. Strabo: ὁ Καλλῖνος ἐν λόγῳ τινὶ ὀνόμασεν αὐτὴν, Σμυρναίους τοὺς Ἐφεσίους καλῶν ἐν τῷ πρὸς Δία λόγῳ.

Σμυρναίους δ' ἐλέησον.

Locum quemdam Epheſi *Smyrnam* Hipponacti vocatum notat ibidem Strabo, & verſus ipſos adfert qui ſic legendi ſunt, nec
E enim vulgo numeros ſuos habent:

Οἴκει δ' ὄπισθεν τῆς πόλιος ἐν Σμύρνῃ
Μεταξὺ Τρηχέης τε καὶ Λεπρῆς Ἀκτῆς.

Subijcit Strabo: ἐκαλεῖτο γὰρ Λεπρὴ μὲν Ἀκτὴ ὁ Πριὼν ὑπερκείμενος τῆς νῦν πόλεως ἔχων μέρος τοῦ τείχους αὐτῆς. τὰ γοῦν ὄπισθεν τοῦ Πριῶνος κτήματα ἔτι νυνὶ λέγεται ἐν τῇ ὀπισθολεπρίᾳ. Τραχεῖα δ' ἐκαλεῖτο ἡ παρὰ τὸν Κορησσὸν παρώρειος. Straboni Πριὼν eſt collis iugum imminens vrbi. Nec videtur nomen proprium facere. Olim, inquit, vocabatur Λεπρὴ Ἀκτὴ ὁ Πριὼν ὑπερκείμενος τῆς πόλεως. Plinius tamen proprium facit montis,

Digitized by Google

quo attollitur Epheſus. ita enim ſcribit: *Attollitur monte Prione, alluitur Cayſtro in Cilbianis iugis orto.* ita emendandum. Male in vulgatis habetur: *monte Pione.* Sed Pauſanias Πίωνα quoque montem Epheſini agri appellat, in Achaïcis: ἡ δὲ γε Ἐφεσία χώρα τόν τε Κέγχρειον ποταμὸν καὶ τὸ Πίωνος τοῦ ὄρους τὴν φύσιν, καὶ πηγὴν τὴν Ἀλιταίαν. Dictum Πίωνα hunc montem innuit à pingui natura. Manifeſta tamen Strabonianæ lectionis ratio, λεπρὴν Ἀκτὴν hoc eſt aſperam Actam vocatam prius ait, πριῶνα illum qui vrbi imminet. Eminentia littora & prominentia Græcis Ἀκταί. Poëta: Ἀκτῇ ἐπὶ προὐχούσῃ. Grammatici exponunt τὸ ἐξέχον μέρος τοῦ αἰγιαλοῦ. Acta *Zone* Pomponio, Ζωναῖα ὄρη Nicandro de eadem. Epheſus autem ad mare. λεπρὸν aſperum ſignificat. λεπρὴ Ἀκτὴ eſt *aſperum littus.* Huiuſmodi loca πριῶνας fortean vocauerint, quod veluti ſerrata eſſent, & ob aſperitatem & inæqualitatem dentibus ſerræ ſimilia. fuit & Carthagine locus καλούμενος πριών. Polybius dictum aſſerit, διὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ σχήματος πρὸς τὸ νῦν εἰρημένον ὄργανον. Fuit & Sardibus πριών, apud eumdem Polybium, ὅπερ δὲ ἐστὶν ὁ τόπος ὁ συνάπτων τὴν ἄκραν καὶ τὴν πόλιν. montoſum & adcliuem locum fuiſſe apparet, qui arcem cum oppido iungeret. In libro Iudith: ἀπέναντι τοῦ πρίονος τοῦ μεγάλου τῆς Ἰουδαίας. Sed vix aliter cenſere poſſim, quin his omnibus locis πρηὼν ſit, qui alias πρεὼν & πριὼν, & contractè πρών. iugum collis eminens ita Græci vocant. Dionyſius:

Τὸν βαθὺν ἐνδένδρου πρῶνα παντὶς Φολόης.

& in alio Epigrammate:

---κατ' πρηόνας ἀκροβατοῦντας.

in alio lectum mihi eſt πριόνας prima breui. Dicebant & προῶνας. Heſychius: προῶνας ὀρῶν ἐξοχάς. & πρὼν ὄρος κρημνός, οἱ τοῦ ὄρους ἐξοχῶν, & προῶνες οἱ ἀνατεταλκότες τόποι εἰς ὕψη. Item: πρηών, τὸ ἐξέχον. Sic πρηὼν, πρεὼν & πριών. idem, nec à ſerræ ſimilitudine ea vox facta eſt de loco cliuoſo, & iugis aſperis aſſurgente. Vetus Epigramma:

Εὐλέχατον πριῶνα καὶ δίσκαιδεκα λιθοχοΐς.

ita enim vetuſtiſſimæ membranæ. Sic plane etiam legendum apud Pauſaniam, καὶ τὸ Πριῶνος τοῦ ὄρους τὴν φύσιν. Hiſpani montem appellant *Sierra* à Latino Serra, fortaſſe quod male reddiderint ex Græco πριών, quæ montem ſignificat & ſerram. Verùm profecto nec *ſerras* Latini cluſuras dixerunt à ſerræ hoc eſt πρίονος figura, ſed à *ſera*, id eſt μοχλοῦ qua ianuæ occludebantur. *Serram* quippe ſcripſere. Gloſſæ: *ſerra*, πρίων, καὶ μοχλὸς θύρας, καὶ ῥυματικὸς πρίων. Hinc ſerrare hodie dicimus, τὸ ἀσφαλίζειν, & *ſerraturam*, ferreum manganum, quo ianuæ firmantur, & cluduntur. At *ſerra* apud auctores de limitibus, vbi *ſerra recta* mentio eſt, mendoſè ſcriptum habetur pro *ſeria*. Apud vitalem auctorem: *à ſextaneo ſi vis ſequi limitem, rectam ſerram ſequeris ped.* CL. vbi omnino legendum eſt, *rectam ſeriam ſequeris.* quem aliàs *rigorem* vel *recturam limitum* vocant paſſim, heic Vitalis appellat *rectam ſeriam*, τὴν εὐθεῖαν ἀκολουθίαν. *Seria* pro *ſeries*. Gloſſæ: *ſeriam*, ἀκολουθίαν. & alio loco: *ſeria*, ἑρμαθός. malè *ſteria*. Hæc indubitata ſunt. At vbi *ſerra paganorum* in iiſdem agrimenſoribus occurrit, id vbique corruptum eſt, & rectum, *ſacra paganorum*. De quibus nos alibi. Locus Epheſi Λεπρὴ Ἀκτὴ & Τρήχεια dicebatur. Hipponax: Μεταξὺ Τρηχείης τε καὶ Λεπρῆς Ἀκτῆς. Hinc vrbs ipſa appellata Τρήχεια. Stephanus: ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Σαμόρνα, καὶ Τραχεῖα, καὶ Ὀρτυγία, Πτελέα. Libri habent, Τείχεα. Scribe: Τρηχεῖα. Strabo: Τρηχεῖα δὲ ἐκαλεῖτο ἡ ὑπὲρ τῆς Κορησσοῦ παρώρεια. quæ pars poſtea oppido incluſa eſt ab Androclo. Idem Strabo: φασὶν ἐκ τῶν συνελθόντων αὐτῷ περὶ τὸ Ἀθήναιον, καὶ τὸ Ὑπέλαιον προσπεριλαβεῖν, καὶ τῆς περὶ Κορησσὸν παρωρείας. poſtea ex montanis deſcendentes circa templum Dianæ habitarunt, quod in cauo ac depreſſo loco conditum erat. Ibique vſque ad Alexandrum Magnum vrbis ſuæ ſedes habuerunt. poſt Alexandrum Lyſimachus vrbem in ſuperiora tranſtulit, quo cùm ægrè migrarent Epheſij magnis & continuis imbribus ſuperuenientibus, vrbs eorum antiqua ſubmerſa eſt. idque diluuium ipſe etiam aduuit Lyſimachus, obturatis cloacarum naribus quo libentius in eam quam condiderat, tranſirent. Strabo: ἀηδῶς δὲ τῶν ἀνθρώπων συνοικιζομένων, τηρήσας καταρράκτην ὄμβρον, συνέπραξε καὶ αὐτὸς, καὶ τοὺς ῥινούχους ἐνέφραξεν, ὥστε κατακλύσαι τὴν πόλιν. οἱ δὲ μετῴκησαν ἄσμενοι. De illo imbre Duris Elaïta intellexit in Epigrammate, quo Epheſi illum κατακλυσμὸν deplorat.

Ὑετίας νεφέλας πόθεν ὕδατα πικρὰ πιοῦσαι
Νυκτὶ σὺν ἀστεμφεῖ πάντα κατεκλύσατε,
Οὐ Λιβύης· Ἐφέσου δὲ τὰ κεῖνα παλαιῆς
Ἄλγεα, καὶ μακρῶν ἐξ ἐτέων κτέανα.
Ποῦ δὲ σαωτῆρες τότε δαίμονες ἔτραπον ὄμμα;
Αἲ αἲ τὴν Ἰάδων πολλὸν ἀοιδοτάτην,
Κεῖνα δὲ κύμασι πάντα κυλινδόμενοισιν ὅμοια
Εἰς ἅλα σὺν ποταμοῖς ἔδραμε πεπταμένοις.

Sic legendum Epigramma. Ῥινούχους vocat Strabo cloacas, quæ nares in mare apertas habent, quibus aqua exoneratur. Sic Vopiſcus: *foſſam parans ingentem, qua deiectis in ſalum naribus paludem ſiccaret.* ita olim rectè emendauimus. Ταφρεὺς ῥινοδόχον intelligit. Sic *nares canalis* Vitruuio. Heſychius, ῥινόδοχον interpretatur χώνην id eſt infundibulum. ῥινόδοχος χώνη, quia χώνη etiam nares habet apertas. Igitur priuſquam in plana deſcenderent Epheſij, in monte colebant, qui mons Τρηχεῖα dicebatur. Athenæus ex Creophylo: καὶ διαβάντες οἱ Ἐφέσιοι ἐκ τῆς νήσου ἔτη καὶ ταύτην οἰκήσαντες τῷ εἰκοστῷ δευτέρῳ κτίζουσι Τρηχεῖαν καὶ τὰ ἐπὶ Κορησσῷ. Hinc *Trichia* inter nomina Epheſi. Plinius: *In ora autem Manteium, Epheſus Amazonum opus, multis ante expetita nominibus: Alopes, cum pugnatum apud Troiam eſt. Mox Ortygia, & Morges vocata eſt & Smyrna cognomine Trachea, & Samorſion, & Prelea.* Quædam heîc animaduertenda, & corrigenda. Ecquod illud *Manteium* ſit in ora,

haud longe ab Epheſo, prorſus ignoro. Sed nec alterum Manteium quod ab Epheſo ſtatim ponit, quale fuerit ſcio: *ab Epheſo Manteium aliud Colophoniorum, & intus ipſa Colophon, Haleſo affluente.* Libri noſtri heic ſcribunt *Patium*, & in altero *Matium*. Puto tamen eſſe *Mantium*, Μαντεῖον, oraculum nempe vel Fanum Dei qui reddit oracula. Sed cur hoc loco vocem Græcam retinuit, cum alibi *Fanum* & *Oraculum* Latinè verterit? Mantium illud Colophoniorum non aliud eſſe poſſit, præter Oraculum Clarij Apollinis, quod erat prope Colophonem. Strabo: καὶ ἡ Κολοφὼν πόλις Ἰωνική, καὶ τὸ πρὸ αὐτῆς ἄλσος τοῦ Κλαρίου Ἀπόλλωνος, ἐν ᾧ καὶ μαντεῖον ἦν ποτε παλαιόν. Mela: *ibi Cayſtros amnis, ibi Lebedos, Clarijque Apollinis fanum quod Manto Tireſiæ filia fugiens victores Thebanorum Epigones, & Colophon quam Mopſus eiuſdem Mantus filius ſtatuit.* Non aliud in illis locis Colophoniorum μαντεῖον. At Plinius illud Mantium diſtinguere videtur ab illo fano Clarij Apollinis, ita ſcribens: *Ab Epheſo Mantium aliud Colophoniorum, & intus ipſa Colophon, Haleſo affluente, inde Apollinis Clarij fanum.* ex diuerſis nimirum auctoribus, vt ſolet ſæpe, rem eamdem diuerſam ſtatuit. Ex Pomponio Mela *Clarij Apollinis fanum* ſumpſit, quod ibi collocaret. Ex Græco aliquo ſcriptore, μαντεῖον τῶν Κολοφωνίων. atqui vtrũque idem. Nihil verius. ita in alijs facere cõſueuit. Verum ecquod illud aliud Manteium, quod in ora prope Epheſum? an & heic eodem errore lapſus eſt? Μαντεῖον fortaſſe intelligit Didymæi Apollinis, quod ἐν Βραγχίδαις dicebatur, quo ex Græco Geographo heic adſcripſit. At ſupra meminit oraculi Branchidarum appellati, quod totum habet è Pomponio Mela. Vtrumque oraculum ſimul etiam iunxit Statius.

Nec Clarias hac luce fores, Didymæaque quiſquam
Limina, nec Lyciam ſupplex conſultor abibit.

Etſi longius ab Epheſo videatur illud oraculum ſiue μαντεῖον Didymæum, quàm vt prope Epheſum poſſit collocari, non aliud tamen in illis Mantium temere reperias, niſi fortè Ortygiam putes intellexiſſe iuxta Epheſon, vbi Adyton fuit, in qua Latona peperiſſe ferebatur. Sanè ἐν τῇ παραλίᾳ. Strabo ponit ante vrbem Epheſi. Præterea Creophylus, ἐν τοῖς ὅροις Ἐφεσίων fanum Apollinis Pythij ibidem fuiſſe tradebat, ex quo fortean & oracula reddebantur. & videntur quidam appellaſſe μαντεῖον. Certè de hoc Manteio heic intellexit. At de altero certum eſt eum diuerſa feciſſe, τὸ μαντεῖον τῶν Κολοφωνίων, & Clarij Apollinis fanum, quæ eadem fuere. Scylax: Κολοφὼν ἐν μεσογαίᾳ, Νότιον καὶ λιμήν, Ἀπόλλωνος Κλαρίου ἱερόν. Nunc de nominibus Epheſi videamus. *Alopes*, inquit, *cum apud Troiam pugnatum eſt.* Homerus.

Ἐλθοῦσ' ἐξ Ἀλόπης εἴτ' Ἀμαζονίδων φῦλος ἦν.

Quod Amazones Epheſon vel tenuerunt,
A vel condiderunt quidam Ἀλόπην Epheſon vocatam Poëtæ credidere, quia Ἀμαζονίδων φῦλος ibi conſtituat. Aliter tamen veteres, qui Ἀλόπην in eo verſu interpretantur, τὴν μεταξὺ Μυσίας, καὶ Καρίας, καὶ Λυδίας παραλίας. vrbem etiam hoc nomine in Ponto faciunt, vnde Pentheſilea. Vide Strabonem lib. XII. Epheſum *Morgen* dictam nuſquam inuenio. in libris ſcribitur: *Mox Ortygia & Amorges.* fortè: *mox Ortygia & Samornes.* Σαμόρνα vel Σαμόρνη dicta Epheſos. Ortygia ab illo fano & adyto, in quo Latona enixa putabatur. mox ijdem libri habent: *Smyrna eſt cognomine Trachia, & Hemonion & Ptele.* Totus
B ille locus ſic mihi legendus videtur: *Epheſos Amazonum opus, multis antea expetita nominibus, Alopes cum pugnatum apud Troiam eſt, mox Ortygia & Samornas vocata, & Smyrna cognomine Trachia, & Samonide, & Ptelea.* Apud Heſychium legitur, Σαμορία, οἱ δὲ Σαμόρνα ἡ Ἔφεσος. putauerit Plinius Σαμορίας & Σαμόρνας diuerſa eſſe nomina. Ceterum diuerſæ illæ omnes, quæ recenſentur, vrbis Epheſinæ appellationes, loca vrbis fuere diuerſa ſic appellata. Σμύρνη τόπος Epheſi fuit, Hipponacte teſte qui Epheſius oriundo fuit. Τρηχεῖα mons Epheſi, Creophylo apud Athenæum: ἐπίδραμε τῷ ὄρει ὅπισθε, ὃ δὴ καλεῖται Τρηχεῖα. Or-
C tygia ἄλσος fuit ante vrbem, in quo adytum & fortaſſe μαντεῖον. Σαμόρνα vel Σαμόρνος Epheſi portus. Et Strabo corrigendus, vbi hodie excuditur: εἶτα λιμὴν πάνορμος καλούμενος, ἔχων ἱερὸν τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος. εἶθ' ἡ πόλις. Scio portus πανόρμους Græcis dici legitimos. vnde in ſcriptis Geographorum λιμὴν πάνορμος ad diſcrimen τῶν ὑφόρμων, καταφυγῶν, ἀκτῶν, αἰγιαλῶν, qui non ſunt portus legitimi. *Stationes, plagias, refugia* Latini. Scylax: εἰσὶ δὲ ὅπου οἱ λιμένες πάνορμοι, καὶ ἄλλαι δὲ καταφυγαὶ ἀπὸ πεδίοις, καὶ ὕφορμοι, καὶ ἀκταὶ πολλαί. Inde & Πάνορμος
D vrbs Siciliæ, quæ talem haberet portum. Sed heic legendum: εἶτα λιμὴν Σάμορνος καλούμενος. Stephanus: Σάμορνα καὶ Σάμορνος ἡ Ἔφεσος ἐκαλεῖτο. Σισύρβα etiam pars Epheſi. Πτελέα, quoque locus in quo templum ædificatum. vnde vrbs Ptelea. Stephanus: καὶ Πτελέα, ὁ πολίτης Πτελεάτης, ἦν δὲ καὶ Ἀρτέμιδος ἱερὸν ἐκεῖ. Sequitur apud Plinium: *fons in vrbe Callipia, & templum Dianæ complexi è diuerſis regionibus duo Selinuntes.* Fontem illum Ἁλιταίαν vocat Pauſanias. ita in Plinio reponendum: *Fons in vrbe Halitæa.* C pro H ſæpe ſcribitur. & P pro T. Hinc *pinus* pro *tinus.*
E *pipita* pro *pitita*: *ruplus* pro *rutlus.* & ſimilia. Sic *Calipea* pro *Halitæa* deprauatum. Puto hunc eumdem eſſe fontem, qui & ὑπέλαιος dicebatur. Creophylus: μέχρι τοῦ ὅπου νῦν ἡ κρήνη ἐστὶ Ὑπέλαιος καλουμένη, καὶ ὁ ἱερὸς λιμήν. De ea intelligit Strabo, etſi fontem non nominat: ἡ πόλις ἦν τὸ παλαιὸν περὶ τὸ Ἀθήναιον τὸ νῦν ἔξω τῆς πόλεως ὂν κατὰ τὴν καλουμένην Ὑπέλαιον. Et fortè deeſt vox, κρήνην, dictus ὑπέλαιος ille fons, quod ſub illa oliua flueret, quæ ibi oſtendebatur, ſub qua pauſauerat primum enixa Latona. Strabo: καὶ τὴν πα-

Digitized by Google

σίου ἐλαίας, ἡ περὶ ὃν ἐπιτακτικοῦ τοῦ ἱερῷ φασι τὴν θεὸν ἀπολουθῆναι τῶν ὠδίνων. quos vocat *duo Selinuntes* Plinius paludes erant magni reditus quas affuſum mare implebat. Horum alteram tantum appellat Σελινουσίαν Strabo: μετὰ δὲ τὴν ἐκβολὴν τοῦ Καΰστρου λίμνη ἐστὶν ἐκ πελάγους ἀναχεομένη· καλεῖται δὲ Σελινουσία, καὶ ἐφεξῆς ἄλλη σύρρους αὐτῇ. vtraque templo ſacra erat, & earum redditus ad templum pertinebant. Sed quum duo Selinuntes ſimpliciter vocet Plinius, haud ſcias vtrum de fluuiis an de lacubus loquatur: *templum complexi, diuerſis è locis duo Selinuntes.* æquè, immo magis fluuios eſſe poſſis interpretari. Σελινοῦς Epheſinæ regionis fluuius, vt conſtat ex Strabone lib. VIII. ῥεῖ δὲ διὰ τῆς Αἰγιέων πόλεως ποταμὸς Σελινοῦς ὁμώνυμος, τῷ δὲ ἐν Ἐφέσῳ παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον ῥέοντι. En fluuium Selinuntem Dianæ templum Epheſiæ præfluentem. Plinius duos facit. Ab his Σελινουσία λίμνη Straboni, non Σεληνουσία, vt perperam ſcribitur.

Pag. 69. C. *vt Xerxes cum omnia Aſiatica templa igni daret, huic vni pepercerit*] Strabo lib. XIV. de Didymæi Apollinis fano ἐνεπρήσθη δ' ὑπὸ Ξέρξου, καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα ἱερά, πλὴν τοῦ ἐν Ἐφέσῳ.

Sed hæc Xerxi clementia] ita libri ἀρχαϊκῶς pro Xerxis. ita vbique noſter, *Xerxi, Vliſſi, Herculi, Achilli*, & ſimilia.

Vt nomen memoria ſceleris extenderet] ita vulgatæ hactenus editiones. Quæ lectio ex priore editione Solini fuit. In σχολίῳ ſcripſit: *vt nominis ſui memoriam fama ſceleris extenderet.* ita habet optimus Regius, cuius librarius eadem manu illam alteram ad oram codicis adſcripſit.

Poſt Romam conditam anno octogeſimo quinto] omnes libri manu ſcripti, omnes typis excuſi hanc lectionem, & hunc numerum præferunt. Antiquiſſimi quique ſic plenis planiſque omnibus litteris ſcriptam exhibent: alij numeralibus notis expreſſam: LXXXV. Ergo ex Cornelij Nepotis ſententia Alexander natus eſt M. Fabio Ambuſto & T. Quintio Capitolino Coſſ. anno poſt vrbem conditam trecenteſimo octogeſimo quinto. Arqui multis modis hoc falſum deprehenditur. Quippe conuenit inter omnes Alexandrum natum Olympiadis ſextæ ſupra centeſimam anno primo. Alij ſecundo volunt. In hoc ſolo diſcordia eſt. Quod tempus conuenit anno vrbis conditæ trecenteſimo nonageſimo ſeptimo, vel octauo, ſi Varronis calculum ſequaris. Nepos ſi quid huic noſtro credimus, natum Alexandrum ſcripſerat, *Conſulibus M. Fabio Ambuſto, & T. Quintio Capitolino.* Conſules illi fuere iuxta Liuium anno vrbis quadringenteſimo primo. hoc eſt Olympiadis centeſimæ ſextæ anno quarto. Sed omnes anno primo aut ſecundo huius Olympiadis natum prodidere. Nepoti placuit, vt ex hoc Solino ſcimus, Romam conditam eſſe Olympiadis ſeptimæ anno ſecundo. Si ex aëra Varroniana, vrbis annus trecenteſimus nonageſi-

A mus nonus conuenit cum Olympiadis ſextæ & centeſimæ anno ſecundo, certè ſecundum æram Nepotianam vrbis trecenteſimus nonageſimus ſeptimus in eumdem annum Olympiadis congruerit. Ergo annus vrbis quadringenteſimus primus, iuxta Nepotem cum Olympiadis ſeptimæ primo aut ſecundo anno pariauerit. Olympiadis verò ſextæ & centeſimæ annus vltimus, quo natum Alexandrum putauit Nepos, vrbis annus fuerit, trecenteſimus nonageſimus nonus. An igitur hic numerus hoc loco reponendus? id nimis longè abit à veſtigiis ſcripturæ

B veteris omnium librorum. Error potius Solini fuerit, vt in omnibus ſollemnes eius ſunt tales hallucinationes. Natalem Alexandri in conſulatum Fabij Ambuſti, & Quintij Capitolini contulerat Nepos. Annum vrbis de ſuo addidit Solinus, quo anno nulli conſules Romæ, ſed Tribuni militum conſulari poteſtate regebant. quod tempus incidit in Olympiadem ſecundam & centeſimam exeuntem. In quod tempus nemo eſt qui Alexandri natalem coniecerit. Exiſtimaui aliquando legendum: *poſt Romam conditam anno* CCCLXXXXV. hoc eſt,

C nonageſimo quinto. vno decuſſe detrito factum CCCLXXXV. Hæc eſt æra Pictoris, quam fortaſſe hîc ſequutus eſt Nepos. Octaua Olympiade Romam conditam voluit. ſecundum hunc calculum, qui aliis trecenteſimus nonageſimus nonus ab vrbe condita, hic Pictori fuit trecenteſimus nonageſimus quintus. Sed quis credat Nepotem ſententiæ Pictoris heic adhæſiſſe, quum diſertim Solinus tradat, Nepoti & Lutatio opinionem Apollodori, & Eratoſthenis comprobantibus, placere Romam conditam Olympiadis ſeptimæ anno ſecundo. Hoc tantum itaque heîc tenendum ex opinione Nepo-

D tis natum Alexandrum, Conſulibus M. Fabio Ambuſto, & T. Quintio Capitolino. Horum conſulatus incidit, in annum tertium aut vltimum Olympiadis ſextæ ſuprà centeſimum. Ioſephus narrat apud omnes in confeſſo haberi Alexandrum viuis exceſſiſſe Olympiade centeſima & decimaquarta lib. I. contra Appionem: Ἀλέξανδρον δὲ τεθνάναι πάντες ὁμολογοῦσιν ἐπὶ τῆς ἑκατοστῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης Ὀλυμπιάδος. Hegeſias tunc Archon erat. Æquè inter omnes conſtat anno vitæ trigeſimo tertio eum obiiſſe. Scribit Arrianus occiſum eſſe Philippum ſub

E Pythodemi magiſtratu Olympiade vndecima & centeſima, quo tempore Alexander annorum circiter viginti fuit. Si ab ea Olympiade retro numeres annos viginti, ad ſextam centeſimam deuenies, cuius anno primo natus eſt Alexander Elpinice Archonte. Ab eo Prætore ad Hegeſian ſub quo mortem obijt, anni ſunt duo & triginta ſolidi: mortuus itaque anno ætatis trigeſimo tertio. Atque hæc ſunt apud omnes ὁμολογούμενα, iuxta calculum verò Nepotis minus etiam quam triginta annos vixerit. A

Digitized by Google

Nepote videtur ſumpſiſſe Agellius lib. xvii. capite, quo exponit quibus temporibus poſt Romam conditam Græci Romanique illuſtres viri floruerint. In eo capite tradit Alexandrum natum circa annum vrbis conditæ quadringenteſimum. Cornelium Nepotem in Chronicis ibi citat loco non vno. M. Fabius Ambuſtus conſul fuit iterum cum M. Popilio anno ſecundo Olympiadis ſexageſimæ ſextæ, circa annum vrbis trecenteſimum nonageſimum nonum. Idem Fabius conſul tertio fuit cum T. Quintio Capitolino: anno vrbis iuxta Liuium quadringenteſimo primo. Eo ipſo anno quidam Annales non Titum Quintium, ſed Popilium conſulem cum Ambuſto referebant. Liuius: *creati conſules ambo Patricij M. Fabius Ambuſtus III. T. Quintius. In quibuſdam Annalibus pro T. Quintio M. Popilium conſulem inuenio.* Hoc errorem quibuſdam potuerit obijcere, in aſſignando Alexandri natalis anno, qui tertium Fabij Ambuſti conſulatum pro ſecundo acciperent, præcipuè quum in vtroque conſulatu collegam illi dent M. Popilium quidam Annales. His adde quod iuxta Liuij & aliorum calculum Fabius ille ſecundo factus eſt conſul anno vrbis trecenteſimo nonageſimo nono. Ex æra quoque Nepotis qui duobus annis poſterius conditam vrbem ſtatuit, tertius eiuſdem Fabij conſulatus in annum vrbis trecenteſimum nonageſimum nonum cadit. Et fortean Nepos, quum natum Alexandrum in Chronicis dixit conſulatu M. Fabij Ambuſti, de ſecundo eius conſulatu intellexit, quem plerique aſſignant ad annum ſecundum Olympiadis centeſimæ ſextæ. Tale quid ſequutus eſt Euſebius, qui ad eumdem annum notauit Alexandri natalem, quem omnes Græci auctores ad primum eiuſdem Olympiadis annum reijciunt. Quod ad Solinum attinet, nihil illi credere auſim. Nam paria conſulum alibi pro libito finxit, quæ nunquam fuere. & hallucinationem eius eſſe ſum certus, quod heic legitur de trecenteſimo octogeſimo quinto anno vrbis, quo natum Alexandrum nugatur. Ita Nepotem ſcripſiſſe nemo poſſit arbitrari. Emendationem aut aliam lectionem vix admittit conſtans hæc in omnibus libris ſcriptura.

Pag. 69. C. *Faber operi Dinocrates præfuit*] Δεινοκράτης ἀρχιτεκτονῶν. Strabo Χειρομοκράτην vocat lib. xiv. ſed ex melioribus libris ibi Δεινοκράτους nomen reſtituendum: μετὰ δὲ τὴν τοῦ νεὼ συντέλειαν, ὅν φασιν εἶναι Δεινοκράτους ἔργον, τοῦ δ᾽ αὐτοῦ καὶ τὴν Ἀλεξανδρείας κτίσιν. loquutionem autem è Plinio mutuatus eſt noſter, rem ipſam ex alio habet. Sic enim ille loquitur lib. xxxvi. cap. xiv. de templo Dianæ Epheſiæ: *operi præfuit Cherſiphron architectus.* Toto illo capite magnificam eius templi fabricam prædicat. At ille Cherſiphron architectus quidem præfuit fabricæ templi Epheſij, ſed primæ non vltimæ, qua poſt Heroſtrati ἐμπρησμὸν inſtauratum eſt Alexandri Magni temporibus. Strabo: τὸν δὲ νεὼν τῆς Ἀρτέμιδος, πρῶτος μὲν Χερσίφρων ἠρχιτεκτόνησεν, ἀλλ᾽ ἄλλος ἐποίησε μείζω, ὡς δὲ τοῦτον Ἡρόστρατός τις ἐνέπρησεν, ἄλλον ἀμείνω κατεσκεύασαν, συνενέγκαντες τὸν τῶν γυναικῶν κόσμον, καὶ τὰς ἰδίας οὐσίας· διαθέμενοι δὲ καὶ τοὺς προτέρους κίονας. Cuius rei fidem facere quæ tum facta ſunt ψηφίσματα ſubijcit Strabo. Ne ſecundum quidem fuiſſe illius templi architectum, ſed primum Cherſiphronem indicat idem. Vltimus igitur *Dinocrates* non Cherſiphron. Sic tertio ædificatum illud templum innuit auctor. In nomine Χερσίφρονος variant libri. Strabonis veteres Ἀρχίφρονα nominant. Pliniani *Creſiphcon*, loco quo ſupra diximus. at lib. vii. cap. xxxvii. vbi *Cteſiphon* habent editi, qui manu exarati ſunt, præferunt *Criſsipon*. Ex quibus colligo verum nomen eius eſſe apud Plinium, *Criſiphon*, Κρισιφῶν, vt Κτησιφῶν, Τισιφῶν, Λυσιφῶν & ſimilia: *Laudatus eſt & Criſiphon Gnoſius æde Epheſi Dianæ admirabili fabricata.* ita legendum. vel certè *Creſiphon*, ὁ Χρησιφῶν. & ſic reſtituendum Straboni: Χρησιφῶν ἠρχιτεκτόνησεν. Multis locis apud Vitruuium mentio eſt huius Architecti, quem vetuſtiſſimus liber ſemper *Chreſiphonem* nominat, vel *Creſiponem*, Latina nempe declinatione. Nam Græcum eſt, ὁ Χρησιφῶν τοῦ Χρησιφῶντος, Latinum *Chreſipho Chreſiphonis*, vt *Demipho Demiphonis*, τοῦ Δημιφῶντος. Liber optimus Regaltij apud Plinium ſcribit loco ſupra citato, *Criſsipon*. Quod eſt Κρισιφῶν vel Χρησιφῶν. De poſtrema eius templi ædificatione eſt Κρισιφῶν. De qua eum loqui palam eſt, qua ſcilicet poſt incendium Heroſtrati ad auguſtiorem cultum reformatum eſt. Cui ἐποχῇ Dinocratem præfuiſſe alij volunt. *Dinocratis* meminit duobus locis Plinius, & illo ipſo quidem capite quo mentionem Chreſiphontis fecit, ſed nuſquam memorat architectatam ab eo Dianæ ædem. Immo laudatum eum dicit, quod metatus ſit Alexandriam in Ægypto Alexandro condente, vt Chreſiphon ob ædem Dianæ admirabilem Epheſi factam commendatus eſt. *Dinochare*m eius libri meliores eum vocant, non *Dinocratem*. Vitruuio *Dinocrates*. Sed & illud mirum, quum toties meminerit ædis illius admirabilis Dianæ Epheſiæ nuſquam apud eum extare mentionem deflagrationis eius, quæ contigit eo ipſo die quo natus eſt Alexander. poſt quam longè auguſtius & admirabilius refectum eſt. De qua ἐποχῇ haud ſcio an loquatur lib. xxxvi. cap. xiv. *Magnificentiæ vera admiratio extat templum Epheſiæ Dianæ ducentis viginti annis factum à tota Aſia.* Addendum ex libris: *Græcæ magnificentiæ vera admiratio extat.* Iidem habent: cxx *annis*. alibi tamē per quadringentos annos id opus duraſſe priuſquam abſolutum ſit, ſcribit lib. xvi. cap. xl. *B . cum maxime æternam putant, hebenum & cupreſſum cedrumque claro de omnibus materijs iudicio in templo Epheſiæ Dianæ, vt pote cum tota Aſia extruente* cccc *annis peractum*

Digitized by Google

actum ſit. conuenit tectum eius eſſe è cedrinis trabibus, &c. Locus manifeſtè corruptus, cum enim ex Epheſino templo clarè iudicari poſſe affirmet, materias illas omnes æternas eſſe, opera quidem ex ceteris fabricata refert quæ id probent, de buxo nihil. præterea libri habent *æterna* vel *æternae* non *æternam*. Scribe igitur ac diſtingue: *Rimam fiſſuramque non capit ſponte cedrus: cupreſſus, olea, buxum. Maxime æterna putant hebenum & cupreſſum, claro de omnibus materijs iudicio in templo Epheſiæ Dianæ.* Ceterum omnes libri eo loco ſcribunt. *Cum tota Aſia extruente quadringentis annis peractum ſit.* Si quadringentis annis peractum eſt, non vnus Faber fabricæ eius præfuit. Sed is verus architectus & ſolus cenſendus, cuius ex præſcripta delineatione totum opus ſurrexit. Videtur loqui Plinius de eo templo quale reædificatum eſt Alexandri ætate, & quale adhuc extabat ipſius Plinius æuo. *Conuenit*, inquit, *tectum eius eſſe è cedrinis trabibus. de ipſo ſimulacro ambigitur. Ceteri ex hebeno eſſe tradunt. Mucianus ter conſul, ex his qui proximè viſo ſcripſere vitiginenum, & numquam mutatum ſepties reſtituto templo.* corrigendum: *viticineum.* de quo infrà. Ergo de poſtrema eius conſtructione intellexit. Sed & libro XXXVI. ita illud deſcribit, tanquam ſi tum quoque tale extaret: *vniuerſo templo longitudo eſt* CCCCXXV. *pedum, latitudo* CCXX. *columnæ centum viginti ſeptem à ſingulis regibus factæ,* LX. *pedum altitudine: ex ijs* XXXVI. *calatæ, vna à Scopa.* Liber vetus habet: *vna Scopa.* vera eſt lectio: *ex ijs* XXXVI. *cælatæ vno à Scopa.* Omnes columnæ templi cælatæ, ſed ex iis triginta ſex ab vno Scopa; nobiliſſimo ſtatuario. Loquitur quaſi de eo templo, quale tunc temporis extabat ac viſebatur. Nam & ſub finem capitis addit: *cetera eius operis ornamenta plurium librorum inſtar obtinent, nihil ad ſpecimen naturæ pertinentia.* At eius templi ἐπικλινὴ quale fuit Plinij temporibus, non antiquior eſt Alexandri regno. Vetus Epheſiæ Dianæ templum conflagrauit ea ipſa nocte qua in lucem editus eſt Alexander. Reædificari cœptum eſt, cum iam in Aſiam tranſiiſſet Alexander. Demus iam tum opus inceptum fuiſſe, cum in Aſia eſſet. Profecto id ex eo colligitur, quod Epheſiis promiſiſſe fertur, iam factos ſumptus in templi fabricam ſe refuſurum, & qui reſtabant faciendi de ſuo ſuffecturum, ἐφ' ᾧ τε τὴν ἐπιγραφὴν αὐτὸν ἔχειν, ea conditione vt ipſius nomen operi inſcriberent. Hoc illi recuſarunt. Laudant veteres dictum ciuis Epheſini, cum id Alexander poſtularet, ὡς οὐ πρέπει θεῷ θεοῖς ἀναθήματα κατασκευάζειν, non eſſe conueniens ac decorum, vt Deus Deo aliquid dedicet. poſt victorias Alexandri, & quum iam Deum ſeſe dici haberique vellet, id apparet contigiſſe. Quod igitur ait Plinius columnas illius templi à ſingulis Regibus factas, id de Alexandri ſucceſſoribus oporteat interpretari, ſed repugnat quod adiectum eſt de triginta ſex columnis à Scopa cælatis. Ipſe libro XXXIV. capite quo diſtinxit celeberrimorum artificum ætates, Scopam

A floruiſſe tradit Olympiade octogeſima ſeptima. Inter æris artifices eum recenſet. vix ille viuendo peruenire potuerit ad eam ætatem Alexandri, quando reſtitutum eſt Dianæ Epheſiæ templum, quod Olympiade centeſima ſexta ab Heroſtrato incenſum eſt. At lib. XXXVI. cap. V. Scopam inter marmoris ſculptores refert, & in Mauſoli ſepulcro cælando cum aliis artificibus tribus certaſſe. Mauſolus autem ille Cariæ regulus obiit Olympiadis centeſimæ anno ſecundo, vt teſtis eſt eodem loco Plinius ipſe. Si idem hic Scopas fuit qui viguiſſe dicitur Olympiade

B octogeſima ſeptima, admodum ſenem tum fuiſſe oportet, nec veriſimile eſt vitam vſque eo produxiſſe, vt in templo nouo Epheſiorum columnas cælare potuerit, Nihil vero prohibet eumdem eſſe. Nam & ærificus & marmorarius ſculptor idem extitit, vt Phidias & alij multi. Sanè inter opera Scopæ non ſolum ἀγάλματα λίθου reponit Pauſanias, ſed etiam æreas ſtatuas, vt Eliacorum ſecundo, ἄγαλμα Ἀφροδίτης χαλκοῦν ἐπὶ τράγῳ καθήμενον Σκόπα ἔργον. Is eſt Scopas quem Tegeatis Mineruæ templum architectatum eſſe tradit idem Pauſanias in Arcadicis,

C quum vetus eorum ædes incendio conſumpta fuiſſet anno vltimo Olympiadis ſextæ & nonageſimæ. Ἀρχιτέκτονα δὲ, inquit, ἐπυθόμην Σκόπαν αὐτοῦ γενέσθαι τὸν Πάριον, ὃς καὶ ἀγάλματα πολλαχοῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τὰ δὲ καὶ περὶ Ἰωνίαν τε καὶ Καρίαν ἐποίησεν. Sed demus illum Scopam potuiſſe columnas cælare in eo templo Dianæ quod Epheſij combuſtum repararunt, ſub Alexandro, illud ſaltem concedendum erit Plinium vtriuſque ædificationis tempora confudiſſe. Nec ſic tamen illud video qui ſtare poſſit, quod idem adſtruit, Scopam floruiſſe Olympiade octogeſima ſeptima, eumdemque poſt Olym-

D piadem ſextam ac centeſimam columnas cælauiſſe in templo Dianæ, quod Epheſij de nouo factum eſt: Ab Olympiade octogeſima ſeptima ad centeſimam ſextam qua vetus templum incendio conſumptum eſt, anni ſunt præter propter nonaginta ſex. Poſtremo quod ait à ſingulis Regibus columnas in illa æde adiectas, de eo templo accipi non poteſt, quod Alexandri Magni temporibus reædificatum eſt. Reges abſolutè non dicuntur niſi de Perſidis regibus. Ita eos Plinius ſemper vocat. De Perſicis: *falſum eſt venenata cum cruciatu in Perſis gigni & pœnarum cauſa à regibus*

E *tranſlata in Ægyptum terra mitigata. Id enim de Perſea diligentiores tradunt.* Perſiæ & Perſicæ arboris mentio in Græcorum ſcriptis ante Alexandrum & ſucceſſores eius Ægypti reges. Idem de nuce iuglande: *& has è Perſide à regibus tranſlatas indicio ſunt græca nomina.* & ibi *Reges* abſolutè ſunt Perſidis reges. Καρύων Περσικῶν, quæ & βασιλικὰ meminerat Theophraſtus. Denique quod de eo templo tradit Plinius lib. XXXVI. cap. XIV. annis centum & viginti factum eſſe à tota Aſia, de reparata illa æde

Digitized by Google

& à ſolo reſtituta ſub Alexandro, vix queat intelligi. Nam & inceptum & peractum illud opus Alexandro adhuc viuo. Strabo lib. XIV. μετὰ δὲ τὴν τοῦ νεὼ συντέλειαν, ὅν φησιν εἶναι Δεινοκράτους ἔργον, τοῦ δ' αὐτοῦ καὶ τὴν Ἀλεξανδρείας κτίσιν τὸν αὐτὸν ὑποσχέσθαι Ἀλεξάνδρῳ τοῦ Ἄθω διασκευάσειν αὐτοῦ. Græci veteres συντέλειαν dicunt de opere abſoluto, & conſummato. His omnibus adde quod Dinocrates non Chreſiphon huic vltimæ templi inſtructuræ præfuit. At quam architectandam ſuſcepit Chreſipho, illa eſt quam incendio dedit Heroſtratus ea ipſa nocte qua Alexander natus. Quæ templi fabrica inſtituta quidem à Chreſiphone, ſed non perfecta eſt. Vitruuius lib. VII. in proœmio: *primumque ædes Epheſi Dianæ Ionico genere ab Chreſiphone Gnoſio & filio eius Metagene eſt inſtituta, quam poſtea Demetrius ipſius Dianæ ſeruus, & Peonius dicuntur perfeciſſe.* perperam hodie legitur illo loco: *ab Cteſiphonte Cnoſio.* libri omnes, & inter eos vetuſtiſſimus Regius habent *Creſiphonte* vel *Creſiphone.* & paulo ante: *Ionica Epheſi quæ eſt Dianæ Creſiphon & Metagenes.* item lib. III. cap. I. *vti eſt ædes Quirini Dorica & Epheſiæ Dianæ Ionica à Creſiphonte conſtituta.* Quibus omnibus locis editum eſt *Cteſiphonte* contra veterum librorum ſcripturam. Hermolaus quoque ex vulgata lectione editionum Vitruuij antiquam in Plinio ſcripturam mutauit, & pro *Criſiphonte* & *Creſiphonte* repoſuit *Cteſiphontem.* conſtituta igitur primum à *Chreſiphone* ædes Dianæ Epheſiæ, ſed non ab eodem abſoluta. Huic manum ſummam impoſuit, *Demetrius Dianæ ſeruus, & Peonius Epheſius.* Melius legetis apud Vitruuium, *& Pænius.* Sic enim habent optimi libri. Et Græcum eſt, Ποίνιος. *Dianæ ſeruus*, ἱερόδουλος, τῆς Ἀρτέμιδος νεώπολος. His planè conſentanea ſunt quæ de Cherſiphrone vel Archiphrone ſcribit ex Artemidoro Strabo prioris templi Dianæ Epheſiæ architecto: τὸν δὲ νεὼν τῆς Ἀρτέμιδος πρῶτος μὲν Χερσίφρων ἠρχιτεκτόνησεν, εἶτ' ἄλλος ἐποίησε μείζω. Cherſiphron ille Strabonis, Chreſiphon vel Criſiphon eſt Vitruuij & Plinij. Nec dubito quin reponendũ ſit in Strabone, πρῶτος μὲν Χρησιφῶν vel Κρισιφῶν. Nam libri eius variant. at ille ἄλλος, qui poſtea ἐποίησε μείζω Demetrius eſt vel Pœnius qui addito ordine columnarum aut pronao, templum illud ampliauit. Nec enim credendum eſt quod conſtituerat Chreſiphon deſtructum fuiſſe ab Epheſiis, & maius poſtea factum à Demetrio. Sed Chreſiphonis opus ampliatum & laxius factum à Pœnio vel Demetrio, adiecto aliquo vt dixi columnarum ordine. Hinc exponendum eſt quod ait Plinius, templum illud centum & viginti annis perfectum. Sic enim liber vetus, non *ducentis & viginti.* Quod igitur ſpatium ædis auxit & ampliauit Demetrius, conſtitutam eam primum ab Chreſiphonte, ſic quodammodo perfecit & abſoluit. Idem Pœnius qui ſummam addidit manum fabricæ templi Epheſij etiam traditur Mileſij Apollinis ædem ſymmetriis Ionicis inſtituiſſe, cum Daphni Mileſio. Vitruuius:

A *Mileti Apollini item Ionicis ſymmetrijs idem Pænius Daphniſque Mileſius inſtituerunt.* intelligit templum Apollinis Didymæi, quod in Mileſiorum agro fuit. Hoc à Xerxe combuſtum poſtea à Mileſijs refectum eſt. cui operi videntur pręfuiſſe Pœnius & Daphnis. Strabo: ὕστερον δὲ οἱ Μιλήσιοι μέγιστον νεὼν τῶν πάντων κατεσκεύασαν, διέμεινε δὲ χωρὶς ὀροφῆς διὰ τὸ μέγεθος. An aliud templum præter hoc Mileſij Apollini conſtituerint, neſcio. Si hoc fuit, Pœnius ille qui templum Dianæ Epheſiæ perfecit poſt expeditionem Xerxi in Græciam ſumptam, vixerit eodem fermè quo Scopas æuo, qui triginta ſex columnas in ea æde cælaſſe dici-
B tur. Sic ſumma manus illi ædi impoſita videtur paulo ante quam ab Heroſtrato datum ignibus fuit. Et ſanè verum eſt. idque adeo claro argumento vincam, vt nemo contra hiſcere audeat. Dedicatum illud templum eſt Timothei Citharœdi temporibus qui Euripidis ætate vixit. Alexander Ætolus referente Macrobio in libro qui inſcriptus erat *Muſæ*, ſcriptum reliquit, populum Epheſium, dedicato templo Dianæ, præmiis propoſitis omnes qui tunc erant poëtas ingenioſiſſimos prouocaſſe, vt in deam carmina componerent, & inter ceteros Terpandrum in arte
C Muſica tum celeberrimum mille Siclorum aureorum mercede, quales tum in vſu, inuitaſſe. Sic autẽ loquebatur de populo Epheſio:

Ἀλλ' ὦγε πειθόμενος πάτρῃ Γεραιοῖσι μαλίσθη
Τιμόθεον κιθάρης ἴδμονα καὶ μελέων,
Υἱὸν Θερσάνδροιο, τετίηκεν αἴνεσ' ἄγυλον
Χρυσείων ἱερὴν δὴ τότε χιλιάδα
Τμήνεσι τεχίων Ὦπιν βλητείρην οἰστῶν.

Quos verſus adduximus vt emẽdemus. Opera abſoluta tantum dedicabantur. Ergo abſoluta & dedicata illa ædes, Timothei Mileſij ætate. In illa templi fabrica quæ tum abſoluta ac dedicata eſt triginta columnas cælauit
D Scopas, & ſummæ operis præfuere Demetrius & Pœnius. Hic eſt ἄλλος Ἀρχιτέκτων, quem poſt Chreſiphonem ampliando templo manum & operam admolitum eſſe dicit Strabo. Hoc templum ab Heroſtrato non longo poſt eam dedicationem tempore incenſum eſt. atque iterum refectum curante Dinocrate architecto. Ceterum in eodem errore verſatur Vitruuius quo & Plinius, qui templum Dianæ Epeſiæ à Chreſiphonte inſtitutũ, illud ipſum eſſe putauit, quod extabat ipſius ætate, *vti eſt*, inquit, *ædes Quirini Dorica, & Epheſi Dianæ Ionica à Criſiphonte inſtituta.* Obliti nempe fue-
E rant tam ille quàm Plinius Chreſiphontis templum incenſum ab Heroſtrato Alexandri natali die, & ſub eodem Alexandro de nouo reparatum, & à ſolo rurſus ædificatum ab Epheſiis, qui vt impenſis ſufficerent, columnas etiam prioris templi vendiderunt. At illius incendij, ne verbo quidem Plinius vſpiam meminit. Ex quo poteſt coniectura certiſſima fieri, præter alia argumenta quæ iam adduximus, nec tẽpora nec opera, nec architectos diſtinxiſſe Vitruuiũ & Pliniũ. Sanè volumen ediderat Chreſiphon de Dianæ æde &

Digitized by Google

ſymmetriis Ionicis quibus ędem illã inſtituerat. Vitruuius: *Poſtea Silenus de ſymmetrijs Doriecorũ edidit volumen de æde Iunonis quæ eſt Sami Dorica Theodorus. Ionica Epheſi quæ eſt Dianæ Chreſiphon & Metagenes.* Eodem genere columnationis Ionico à Dinocrate facta fuiſſe videtur, quo prius fuerat. Inde immemores illius ἐπισκευῆς, templum quod eorum ætate extabat, opus eſſe Cheſiphontis crediderunt, quum eſſet Dinocratis. Plinius quodam loco centum & viginti annis templum illud factum tradidit. at in alio libro quadringentis annis peractum ſcribit. Quod ex alio auctore eum habere aliquis cenſeat, aliquis etiam fortaſſe corruptum locum & ad exemplar alterius corrigendum putet. Ex verbis Theophraſti malè intellectis. id eum conieciſſe illo loco prorſus mihi perſuadeo. Philoſophus, vt cupreſſinam materiem ante omnes cariem ac vetuſtatem minimè ſentire oſtenderet, & diuturniſſime in opere durare, ita ſcribit, πάντων δὲ χρονιώτατα δοκεῖ τὰ κυπαρίττινα εἶναι. τὰ γοῦν ἐν Ἐφέσῳ, ἐξ ὧν αἱ θύραι τοῦ νεὼ τεθησαυρισμέναι τέτταρας ἔκειντο γενεάς. μόνα δὲ καὶ στιλβηδόνα δέχεται. Nota Theophraſtum dicere ἔκειντο, non κεῖνται. Ergo ante templi cõflagrationẽ iacebant reconditæ valuę illæ in æde Dianæ. Ignis quo ædes concremata eſt, valuas etiã illas conſumpſit. Cum hęc ſcriberet Theophraſtus ædes iam reædificata fuerat. Scholam quippe ſuſcepit Olympiade centeſima & decimaquarta, qua mortem obiit Alexander. Certè omnia fermè opera ſua poſt eam Olympiadem compoſuit Theophraſtus. Quædam ſcripſit ſub Simonide Archonte, quædam ſub Praxibulo, decima ſexta & decima ſeptima Olympiadibus ſuprà centeſimam. θύραι quæ τεθησαυρισμέναι dicuntur & κεῖσθαι non aliæ poſſunt intelligi, quam illæ quæ iam ab vſu receſſerant, ac recondite ſeruabantur. Nec enim aliter queas interpretari. Certè valuas quæ appoſitæ ſint poſtibus, & adhuc ſeruiant claudendo & aperiendo templo, nec τεθησαυρισμένας, nec κειμένας rectè poſſis dicere. Vt igitur æternitatẽ materię cupreſſinę probaret Theophraſtus, hoc argumento vſus eſt. Valuas ex ea materie factas, per quattuor iam ſæcula reconditas, ac repoſitas iacuiſſe, cum templum ab Heroſtrato incenſum eſt. intelligit veteres templi valuas quæ poſtquam diu durauerunt in vſu, nouis demum locum dantes, inter alia veteramenta conditæ in ipſo templo ſeruabantur. per quattuor γενεὰς iam ſic repoſitæ iacebant cum templum incenſum eſt. atqui longo tempore miniſterium & vſum præbuerant, vt veriſimile eſt. priuſquam refrigerentur, ac refixæ conderentur. quippe vetuſtate iam obſoletæ quod eſſent, ab vſu remotas ſcire licet. ita cum denuo templum conderetur, ad nouam fabricam nouæ etiam valuæ additæ. Ex his colligendum proponit Philoſophus quam longo æuo duret materies cupreſſina. Hic ſenſus eſt loci Theophraſtei. eum Plinius ita videtur accepiſſe, quaſi valuæ illæ per quadringentos annos fa-

A ctæ & conditæ durauerint, donec templum perfectum fuerit, cuius foribus erant apponendæ. Ex eo, inquam, quod illas valuas per quattuor γενεὰς iacuiſſe conditas refert Theophraſtus, colligit Plinius non niſi poſt quattuor γενεῶν curriculum abſolutã fuiſſe ædem. Quod vt ſcias verum eſſe, alio loco centum ac viginti annis peractum templum, alio loco quadringentis factum dicit. Non ex varia auctorum opinione hæc tam diuersè pronuntiauit, ſed ex diuerſa vocis γενεὰ interpretatione. Quidam Græcorum γενεὰν triginta annis definierunt, quidam centum. Ex priore

B ſententia τέτταρες γενεαὶ annos faciunt centum viginti, ex poſteriore quadringentos. Qui Plinium ex nobis iam nouerit, hæc non mirabitur. Locum ſupra ſcriptum Theophraſti ille Latinè reddidit lib. XVI. cap. XL. *Valuas eſſe è cupreſſo, & iam quadringentis prope annis durare materiem omnem nouæ ſimilem. id quoque notandum valuas in glutinis compage quadriennio fuiſſe. cupreſſus in eas electa quoniam præter cetera vno in genere nitor maximè valeat æternum.* Quid hæc ſibi velint, aut quam bene heîc conueniant, neſcio. Loquitur de templo Dianæ, quale tunc erat,

C cuius tectum è cedrinis trabibus eſſe inter omnes conuenire dicit. Ipſius deæ ſimulacrum virgineum eſſe ex Muciani relatione, qui proximè viderat, oſtendit, cùm alij dicerent hebeninum. Mox addit, *valuas eſſe è cupreſſo & iam quadringentis prope annis durare.* Si hæc ex Theophraſteis expreſſa ſunt, vt cetera illius loci de nitore cupreſſinæ materiæ & valuarum compage, profectò valdè hallucinatus fuerit. Nec enim ſi quæ temporibus Theophraſti cõgruunt, eadem in Plinij ætatem cadere aptè poſſint. Sed videntur verba illa è Muciano eſſe, & cum ſuperioribus cohærere: *adijcit Mucianus multis foraminibus nardo*

D *rigari, vt medicatus humor alat teneatque iuncturas: valuas eſſe è cupreſſo, & iam quadringentis prope annis durare.* Et ſanè nihil habent hęc commune cum illis Theophraſti, quibus dicit θύρας τεθησαυρισμένας iacuiſſe in templo τέτταρας γενεάς. De veteris templi foribus loquitur Theophraſtus, quod illa ætate combuſtum eſt ac reparatum. Mucianus de templi valuis, quæ tum extabant, & quæ ab illo tempore durabant adhuc prope quadringentos per annos. Et quum Iones reſtitutum ſit illud templum valuæ ſemper è cupreſſina materie videntur fieri ſolitæ, vt & ſimulacrum ipſius

E deæ ſemper è vite, vt idem Mucianus aſſerebat. Ceterum verba illa ex Muciani ſententia prolata eſſe potius quam Plinij multa monſtrant. Hic agnoſcit templi κτίσιν, quę ſub Alexandro facta eſt, quum Plinius nullam aliam agnoſcat præter veterem illam cui præfuit architectus Chreſiphon. Præterea prope quadringentis annis durare valuas illas non dixiſſet Plinius, quoniam plus quam quadringenti anni ſunt ab vltimo templi cõditu ad eum annũ quo Plinius ſcribebat. Ex multis eius Hiſtoriæ locis conſtat ſcripſiſſe cum circa Olympiadẽ ducenteſimã decimã

Digitized by Google

quartam, anno ab vrbe octingenteſimo trigeſimo. Templum Dianæ conſummatum fuit, συντελεσθὲν, ante mortem Alexandri, qui obiit Olympiade decima quarta ſuprà centeſimam. Verba igitur illa Muciani ſunt, ad cuius ætatem quo tẽpore ea ſcribebat nondum quadringenti anni præterierant ab ea inſtauratione templi Epheſij quæ ſub Alexandro & incepta & abſoluta eſt. Is eſt Licinius Mucianus qui Veſpaſiano in capiendo imperio adiutor extitit: quem Tacitus narrat ſub Claudio in ſecretum Aſiæ repoſitum ſuſpecta principis iracundia, & tam prope ab exule tum fuiſſe, quam poſtea à principe. per illud tempus quo in Aſia fuit, notaſſe omnia quæ in æde Epheſiæ Dianæ memorabilia occurrerẽt, ac litteris etiam mandaſſe videtur, quæcunque in Aſia vidiſſet memoratu digna. Plinius Lyciæ legatum fuiſſe ait, qui ſæpe teſtimonio eius vtitur variis operis ſui locis, & fortaſſe an idem intelligat quod Tacitus, per ſpeciem honoris in eam Aſiæ prouinciam repoſitum ac pæne relegatum. De mira eiuſdem Lyciæ platano prodiderat Mucianus vt & de templo Epheſiæ Dianæ. Plinius lib. XII. cap. I. *Nunc ſit clara in Lycia fontis gelidi ſocia amœnitate, itineri appoſita, domicilij modo, caua LXXX. atque vnius pedum ſpecu, nemoroſa vertice, & ſe veſtis protegens ramis, nemoris inſtar agros longis obtinens vmbris: ac ne quid deſit ſpeluncæ imagini ſaxea intus crepidinis corona muſcoſos complexa pumices, tam digna miraculo, vt Licinius Mucianus ter conſul, & nuper prouincia eius legatus prodendum etiam poſteris putauerit epulatum intra eam ſe cum duodeuiceſimo comite.* Sic legendus ille locus, qui non parum ad rem facit, quam heic illuſtratũ imus. Subijcit Plinius: *Id quoque notandum valuas in glutinis compage quadriennio fuiſſe*: cupreſſus, *in eas electa quoniam præter cætera in genere materiæ nitor maximè valeat æternus.* Hæc habet ex Theophraſto: μόνα δὲ καὶ στιλβηδόνα δέχεται. *& nitorem hac ſola materies recipit.* Sed nec dicit Theophraſtus valuas templi Epheſini in glutinis compage quadriennio fuiſſe. Scribit ille hoc quidem generaliter valuas compactas nõ ſtatim adfigi ſolere, ſed multos vbi eas compegerint ſic ſinere per triennium, priuſquam eas foribus adaptent, per æſtatem quippe humore ſiccato dehiſcere, per hiemem artius coniuere: τὰς δὲ θύρας, inquit, οὐκ εὐθὺς συμπηγνύουσιν, ἀλλὰ πήξαντες ἀφιᾶσι κἄπειτα ὕστερον. οἱ δὲ τῷ τρίτῳ ἔτει συντιθέασιν ἐὰν μᾶλλον σπουδάζωσι. locus imperfectus, omnino reſcribendum: ἀλλὰ πήξαντες ἀφιᾶσι, κἄπειτα ὕστερον οἱ μὲν τῷ τρίτῳ, τετάρτῳ, οἱ δὲ ἔτει συντιθέασιν ἐὰν μᾶλλον σπουδάζωσι. Nec aliter legiſſe Plinium apparet, qui in valuis Epheſini tẽpli factũ interpretatus eſt, quod in lautioribus operum fieri conſueuiſſe ſcripſit Theophraſtus. Nec enim ille tradit Epheſinas valuas quadriennio fuiſſe in glutinis cõpage. De ſimulacro ipſo deæ multi veterum dubitarunt, ex qua materie fabricatum eſſet. Plinius: *De ipſo ſimulacro Deæ ambigitur. ceteri ex ebeno eſſe tradunt. Mucianus ter conſul, ex his qui proximè viſo eo ſcripſere vitigineum & nunquam mutatum ſepties reſtituto templo. Hanc materiam elegiſſe eandem Canetiam nomen artificis nuncupans: quod equidem miror, cum antiquiorem Mineruа quoque, non modo Libero patre vetuſtatẽ ei tribuat.* Si quis in Plinio locus male ex mendis habitus eſt, hic eſt. nec melius intellectus. Ridiculè fictũ nomen artificis, *canetia*, quod Græcum non eſt. Liber Thuanæus antiquiſſimus ita ſcriptum præfert: *Hanc materiam elegiſſe eamdem con etiam nomen artificis nuncupans.* ita etiam habet vetus Rigaltianus. Sub illis verbis *eamdem con*, latet nomen artificis. nec enim ibi *eamdem* ſenſus tolerare poteſt, aut mens auctoris. Quippe ſi eamdem hãc materiam elegiſſet ille artifex ſimulacro Dianæ faciendo, ſequeretur aliquando mutatum ſimulacrum. Quod negabat Mucianus: *& nunquam mutatum, ſepties reſtituto templo.* Scribe igitur: *Hanc materiam elegiſſe Demonicon, etiam nomen artificis nuncupans: quod equidem miror, cum antiquiorem Minerua quoque non modo Libero patre vetuſtatem ei tribuat.* aut *Demonicon*, aut aliud nomen eligendum quod propius accedat ad veterem ſcripturam. Sed illud verum arbitror. Iure autem Plinius miratur nomen artificis qui ſimulacrum Dianæ Epheſiæ dedolauit edere Mucianum, quum antiquius id eſſe prodiderit non modò Libero patre, ſed etiam Minerua, cuius ſignum nullius manu artificis factum, cœlo lapſum credebant. Παλλάδιον διοπετές. Dianæ quoque Epheſiæ ſimulacrum διοπετὲς creditum. Hinc illa ex Actis: τίς γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐ γινώσκει τὴν Ἐφεσίων πόλιν νεωκόρον οὖσαν τῆς μεγάλης Ἀρτέμιδος, καὶ τοῦ Διοπετοῦς. Tales veterum Chriſtianorum εἰκονολάτραις imagines illæ quas ἀχειροποιήτους vocabãt, quod humana manu factę non putarentur. Merito itaque Plinius miratur τοῦ Διοπετοῦς τῆς Ἀρτέμιδος auctorem à Muciano nominari, præcipuè quum antiquitatem ei tantam attribueret. Sed ego magis mirandum duxerim figmentum ligneum quando templum deflagrauit, non ſimul eodem igne abſumptum fuiſſe. Vitigineum eſſe cum ceteri ex hebeno traderent, Mucianus ſcripſerat. *Vitigineum* quod ex vite eſt factum, vt *Oleagineum* ex olea. Sic *aprugineus*, *apruginus*, & *aprugnus* pro aprino. & *caprugineos lumbos* apud Macrobium pro caprinis. *vitigineas columnas* è vite idem Plinius dixit lib. XIV. cap. I. *Vites iure apud priſcos magnitudine quoque inter arbores numerabantur. Iouis ſimulacrum in vrbe Populonio ex vna conſpicimus tot æuis incorruptum. item Maſſiliæ pateram. Metaponti templum Iunonis vitigineis columnis ſtetit. Etiam nunc ſcalis tectum Epheſiæ Dianæ ſcanditur vna è vite Cypria, vt ferunt, quoniam ibi ad præcipuam amplitudinem exeunt.* ita nos correximus ex optimo Thuanæo in quo legitur: *ſcanditur vna vita.* pro, *vna, è vite.* idem habet cum Rigaltiano, & Populonio, non *Populonia*, vt eſt in editis. Stephanus: Ποπλώνιον, πόλις Τυῤῥηνῶν. ex ſilueſtribus facta illa omnia putat Plinius quandoquidem cicures quotannis tonſæ, aut in propaginem depreſſæ vix eam materiæ copiam ſuppeditare poſſent. ita vulgo legitur: *Nec eſt ligno vlli æternior natura. Verum iſta ex ſilueſtribus facta*

Digitized by Google

crediderim, quanto hæ vites tonſura annua coërcentur & vis earum omnis euocatur in palmites, aut deprimitur in propagines, ſuccique tantum gratia ex his pluribus modis ad cœli mores ſolique ingenia. Non vno loco hæc corrupta ſunt, & manca etiam in vltimis verbis. Vetuſti codices non habent illud *quando.* omnino legerim: *verum iſta ex ſilueſtribus facta crediderim. Mites tonſura annua coërcentur.* vel, *hæ mites.* Quod eſt veriſſimum. *mites* opponit *ſilueſtribus*, τὰς ἡμέρους τῆς ἀγρίαις. Græci quoque ἡμερίδας vnica voce appellant mites & cicures vites. facilis lapſus *vites* pro *mites*. Poſtrema periodi verba ita in vetuſtiſſimis concepta ſunt omnibus libris: *ſuccique tantum gratia exiſſe inturibus modis ad cœli mores ſolique ingenia.* Satis bella ac vera emendatione ſanare poſſe hæc videor ſic legendo: *Et vis earum omnis euocatur in palmites, aut deprimitur in propagines, ſuccique tantum gratia exire ſinitur, pluribus modis ad cœli mores ſolique ingenia.* verba illa *exire ſinitur pluribus* coaluere in eam faciem quam libri præferunt, *exiſſe in turibus modis.* Dicit mites vitium tonſura annua coërceri, & in palmites vim earum euocari, aut in propagines deprimi, & ſucci tantum gratia hoc eſt vini exire & creſcere permitti, idque pluribus modis pro more cœli, aut ingenio ſoli. modos illos in ſequentibus explicat. Eatenus exire & ſurgere ſinuntur ἡμερίδες, quatenus copiæ vini conducit, non vt materiem fabricandis ſimulacris aut aliis operibus idoneam producant. Hic eius ſenſus. Dianæ Epheſiæ ſimulacrum Mucianus *vitigineum* hoc eſt ἀμπέλινον eſſe volebat, ceteri, inquit Plinius, ex hebeno. At Vitruuius cedrinum vt & lacunaria. ita enim de cedro ſcribit lib. II. cap. IX. *Arboris autem eius ſunt ſimiles cupreſſeæ foliaturæ, materies vena directa Epheſi in æde ſimulacrum Dianæ ex ea & ibi & in ceteris nobilibus fanis propter æternitatem ſunt facta.* Quod cupreſſeam foliaturã cedro tribuit, cum *citro* hoc eſt θύᾳ confundere videtur. Sed de his infrà. Dianæ ſimulacrum quod Epheſi erat, Xenophon quod iure mireris, non hebeninum, non cedrinum, nec vitigineum fuiſſe prodit, ſed aureum. Sic enim ſcribit lib. V. Κύρου Ἀναβ. de fano Dianæ Scilluntiæ, ὁ δὲ ναὸς ὡς μικρὸς μεγάλῳ τῷ ἐν Ἐφέσῳ εἴκασται, καὶ τὸ ξόανον ἔοικεν ὡς κυπαρίττινον χρυσῷ ὄντι τῷ ἐν Ἐφέσῳ. & fanum illud & ſimulacrum in Scillunte Xenophon Dianæ erexerat ad inſtar eius templi, & ſimulacri quod Epheſi fuit. Dianam quoque illam Epheſiam nominauit, cui partem agri Scilluntij dedicauerat. credibile eſt Xenophontem ſciſſe quali facie eſſet ſimulacrum Dianæ Epheſiæ, & ex qua materia factum, illud etiam vidiſſe. Reliqua apud Plinium abſoluamus de illo templo: *ſumma miracula epiſtylia tanta molis attolli potuiſſe.* Lege: *ſumma miracula.* ſic *ſumma voti*, Poëta:

-----*votorum hæc ſumma meorum.*

τὸ κεφάλαιον τῶ θαύματος. nihil notius. Sequitur: *id conſequutus eſt ille peronibus arena plenis, molli puluino ſuper capita columnarum exaggerato paulatim exinaniens imos, vt ſenſim totum inſideret.* Re-

A ctè vidit Cuiacius ſcribendum, *heronibus arena plenis.* Nam ita libri noſtri, *eronibus.* ſed *erones* illi vera ac veteri ſcriptura *ærones* debent eſſe. ſic *æra* ſcribebant pro *æris.* Gloſſæ: *æro*, κόιξ. Græcæ verbum hoc originis, ὁ αἴρων. Sporta vel fiſcina hoc nomine ſignificatur, quo aliquid tollitur & fertur. αἴρω φορτίον, *onus tollere.* inde αἴρων, Latinè *æro.* infima Græcia φορτοφορεῖα vocauit. Donatus: *Phormio non à formula, ſed à phormione ſparteo quem eronem triualiter dicimus, & pro conſuetudine.* vulgare igitur verbum *æro.* Græcè etiam κόιξ, fuſcus ſparteus. Heſychius interpretatur, πλέγματα, τὰ πλεκόμενα ἐκ φύλλων δένδρου τινὸς, φορμούς. B Sed quod idem κόικας quoque exponit φοίνικας εἶδος ἐν Αἰθιοπίᾳ, & propterea κόικας ſportas innuit dictas quod ex foliis huius palmę Æthiopicæ texerentur, in eo certe magnopere errat. κόιξ verbum Atticum. Dores dicebant Κοῖς Epicharmus:

Η συλάκας σέσας ὁ Κοῖς φέρων

Η Καρυκίδα.

Etiam palmæ ſimilis arbor Ægyptiaca fuit, ex cuius foliis & cortice texebantur ſportæ vel phormiones quæ dicebantur Κοῖκες. Atque inde Κούκινα πλέγματα Straboni. Sic enim C apud eum legendum lib. XVII. καὶ τὰ κούκινα δὲ πλέγματα Αἰγυπτιακά ἐστι, φυτοῦ τινὸς ὅμοια τῆς χαμαιρώψ τοῖς φοινικίνοις. Malè vir eruditus corrigebat κόικινα, cùm ſcripti haberent κούκινα. Plinius lib. XII. cap. 9. *At è diuerſo cuci in magno honore, palmæ ſimilis quando & eius foliis vtuntur ad textilia.* è Theophraſto habet, apud quem vitioſè hodie editur: τὸ δὲ καλούμενον κουκιόφορον, ὅτι ὅμοιον τῷ φοίνικι. Et malè interpretes, *cuciofera quæ appellatur.* Scribe in Græcis: καὶ τὸ κοῦκι διάφορον, ὅμοιον τῷ φοίνικι. ad verbum Plinius reddidit, *cuci in magno honore.* διάφορος pretioſus, excellens. Heſychius: διαφορώτερον, κρεῖττον, ὑπερέχον. D Hinc τὸ διάφορον etiam pretium. Dicæarchus: μικροῦ διαφόρου τὴν [illegible]. Ab hoc cuci, κούκινα φύλλα auctori Peripli maris Rubri: γλῶσσαι δὲ Ἀραβικῇ χρῶνται, καὶ περιζώματα φύλλων κουκίνων. Haud rectè repoſitum vellent, φύλλων κοικίνων. Legendum apud Theophraſtum de hoc cuci: χρῶνται δὲ τῷ φύλλῳ καθάπερ τῷ φοίνικος πρὸς τὰ πλέγματα. Malè edunt: χρῶνται δὲ τῷ φλοιῷ καθάπερ τῷ φοίνικος φύλλῳ. Sciendum porro eſt etiam genus palmarum Æthiopicarum appellatas eſſe κόικας. Plinius lib. XIII. cap. IV. de palmis: *in ipſa quidem Æthiopia friatur hæc*, palmula ſcilicet, *tanta eſt ſic-* E *citas, & farina modo ſpiſſatur in panem. gignitur autem in frutice ramis cubitalibus, folio latiore, pomo rotundo, ſed maiore quam mali amplitudine Cycas vocant.* Rectè in libris antiquis ſcriptum reperitur, *coïcas vocant.* id eſt κόικας. Sic habet optimus Rigaltianus. corrigendus & in hac voce Theophraſtus, vnde Plinius hauſit capite de palmis lib. II. Hiſt. ἄλλο δὲ τὸ γένος ἐστὶν ὅ φασι φύεσθαι πλεῖστον περὶ τὴν Αἰθιοπίαν ὃ καλοῦσι κόικας. excuſum eſt vulgo, ὃ καλοῦσι κύκας. Notũ eſt quomodo in Græcis exemplaribus hæc inuicem mutentur, οι & υ, vt μωροὶ, μοιροὶ & in ſimilibus ſexcentis. hi ſunt Heſychij

Digitized by Google

κόικας, quos eſſe interpretatur Æthiopicas palmas: κόικας ἐν Αἰθιοπίᾳ φοινίκων εἶδος. De his etiam Theophraſtus lib. 1. cap. xvi. ἔνια δὲ καὶ καλαμόφυλλα, καθάπερ ὁ φοῖνιξ, καὶ ὁ κόϊξ, καὶ ὅσα τοιαῦτα. At κούκι & κόϊξ diuerſa. *Cuci* Ægyptiaca planta palmæ ſimilis. κόϊξ Æthiopicæ palmæ genus. Κόϊξ autem Græcè pro *ærone* vel ſporta plexili nihil commune habet cum illo genere palmæ Æthiopicæ, niſi nominis ſonum. Nec enim Græcè κόικες dictæ ſparteæ fiſcellæ, quod ex coïce Æthiopico texerentur. vnde enim *Coices* illi in media Græcia? Κόος verbum antiquum Græcum, quod cauitatem ſignificat. inde Latinum *conum* pro cœlo, ab illo κόος, nomen κόϊς vas ſparteum & concauum. alij κόϊξ dixere. Antiqui Comici paſſim hanc vocem de phormione vel ſporta vſurparunt. Pherectrates Κοριαννοῖς:

--- πῶς δ' αὐὴρ
Πέπτωκε πῆχυς, ὁ κοῖκ' ἢ κηρύκειος.

Antiphanes:

--- αἴγειον δήφιστέρον
Κόϊξ ὀλ' ὅτῳ. ---

Heſychius: κόεις, οἱ φορμοί. malè vulgo: Κοελανοὶ, καρμοί. Latini vt dixi *æronem* dixere ἀπὸ τοῦ αἴρειν, quod tollendo ac ferendo alicui oneri eſſet idoneum. Heſiodus: οἴσεις δ' ἐν φορμοῖς. Hinc φορμοφόροι laturarij à φορμός dictus ἀπὸ τοῦ φέρειν, vt *aro*, ἀπὸ τοῦ αἴρειν, quod eſt βαστάζειν. De coïce Æthiopico corrigendus etiam obiter Theophraſtus loco quo ſuprà: τὸν δὲ καρπὸν καὶ τῷ σχήματι, καὶ τῷ μεγέθει, καὶ τῷ χυλῷ διάφορον ἔχουσι. verte: *fructum habent figura, magnitudine & ſucco præcipuum.* malè reddunt: *fructum figura, magnitudine & ſapore diuerſum quam cetera præſtant.* Sequitur: στρογγυλώτερον γὰρ καὶ μεῖζον, καὶ εὐστομώτερον, ἥττον δὲ γλυκύ. Lege ex Plinio: στρογγυλώτερον γὰρ μήλου, καὶ μεῖζον καὶ εὐοσμότερον, ἥττον δὲ γλυκύ. Plinius: *pomo rotundo, ſed maiore quam mali amplitudine.* vbi εὐοσμότερον, odoris eſt iucundioris, vt multis locis apud Theophraſtum. Addit Plinius tantam eſſe ſiccitatem, vt frietur, & farinæ modo ſpiſſetur in panem. Theophraſtus ſimpliciter: ποιοῦσι δὲ ἄρτους ἐξ αὐτῶν. iſti κόικας Græcorum κόϊκα vel κόει nomen dederunt. Perſequamur locum Plinianum de attollendis Epiſtylijs, & ſupra columnas imponendis in æde Dianæ Epheſiæ. Sic in libris veteribus totus concipitur: *id conſequutus eſt ille cronibus arena plenis molli clino, ſuper capita columnarum exaggerato paulatim exinaniens imos, vt ſenſum motus in colo ſederet.* Scribendum: *æronibus arena plenis molli cliuo ſuper capita columnarum exaggerato paulatim exinaniens imos, vt ſenſim moles in cubili ſederet.* ſcriptum erat *mons* pro *molis.* inde *motus* fecerunt. pro *cubili, culi*, contractum. ex quo & *colle*, & *colo* propagatum. paulo poſt: *etenim ea maxima moles fuit, nec ſedit in cubili.* cubile eſt ſedes, cui imponitur moles, & cum qua coagmentatur. Hinc *cubilia & coagmenta lapidum* & laterum apud Vitruuium. & alio loco: ὀπὰς *enim Græci tignorum cubilia & aſſerum appellant, vti noſtri caua ac columbaria.* Qui in illo Plinij loco *molli puluino* pro *molli cliuo* repoſuerunt, legerant quidem, de *puluinis columnarum*, & *puluinatis capitulis* apud Vitruuium, ſed non etiam viderunt, nihil puluinos illos huc facere. puluinus pars eſt capituli columnæ de quo apud Vitruuium. Vt Epiſtylia magnæ molis attolli, & ſupra capita columnarum imponi poſſent, hanc rationem iniit Chreſiphon. Ærones arena plenos tam multos congeſſit, vt ex his mollem veluti montis cliuum ſtrauerit, cumque ſuprà capita columnarum exaggerauerit. per eum cliuum moles Epiſtyliorum perducta aſcendit vſque ad ſummum. cum in ſummo fuit, æronibus nempe illis impoſita qui ſupra capita ipſa columnarum exaggerati erant, vt ſenſim tota moles in cubili ſederet, exinaniuit imos ærones. Hi dum euacuarentur, paulatim Epiſtylia ſubſidebant: omnibus autem vacuefactis, in ſuo cubili tota moles poſita quieuit. Hic ſenſus Plinij. Auſonius in Moſella, de hoc Chreſiphonte intellexit:

--- heic clari viguere Menecratis artes,
Atque Epheſi ſpectata manus.

vbi recenſet nominatim aliquot inſignes architectos, & artifices ex libris Hebdomadum Varronis, quibus imagines illuſtrium in quocunque genere artis virorum ſubdito elogio verſibus ſcripto conſignauerat.

Forſan & inſignes hominumque operumque labores
Heic habuit decimo celebrata volumine Marci
Hebdomas.

vbi *Margi* vel *Marges* codices ſcripti vitioſè præferunt, ex quo neſcio quem Μαργίαν ſibi hariolatus eſt Scaliger. Quot enim, inquit, alij Marci præter Varronem? Sanè. Sed celeberrimi Hebdomadum libri à Varrone ſcripti faciunt vt de alio Marco non poſſit intelligi. *Epheſi ſpectata manus* eſt Chreſiphon, quem ideo non appellauit ſuo nomine ſicut ceteros ibidem memoratos, quia verſus id nomen reſpueret. Non igitur *Criſiphon*, ſed *Chreſiphon* dictus fuit, hoc eſt Κρησιφῶν. potuit tamen dicere *Chreſiphoon* vt *Demophoon.* Sed fortaſſe Χερσίφρων quæ lectio eſt Strabonis, vocatus eſt. Meminit ibidem Auſonius & *Dinocharis*, quem conditorem Ptolemaïcæ aulæ vocat. Is eſt ſcilicet quem Alexandriam metatum eſſe auctores ſcribunt. Hi alijs dicitur *Dinocrates*, ſed Plinius tribus locis *Dinocharem* nominauit, vt quidem apud eum ſcribunt veteres libri. Atqui hic idem eſt Dinochares ſiue Dinocrates qui templum Dianæ Epheſiæ vltimo architectatus eſt, quod concremarat Heroſtratus.

Conditor hic forſan fuerat, Ptolemaidis aulæ
Dinochares, quadro cubi in faſtigia cono
Surgit & ipſa ſuas conſumit Pyramis umbras.

Subijcit protinus de eodem:

Iuſſus ob inceſti qui quondam fœdus amoris
Arſinoën Pharij ſuſpendit in aëre templi:
Spirat enim tecti teſtudine Chorus Achates
Afflatamque trahit ferrato crine puellam.

Digitized by Google

verſus iſtos explicat Plinius lib. xxxiv. cap. xiv. his verbis de Magnete: *eodem lapide Dinochares Architectus Alexandriæ Arſinoes templum concamerare inchoauerat, vt in eo ſimulacrum eius è ferro pendere in aere videretur. intereſſit mors & ipſius & Ptolemæi qui id forori ſuæ iuſſerat fieri.* Editi legunt *Dinocrates.* Sed in ſcriptis habetur *Timochares*, forte pro Dinochares. ſic enim duobus locis nominauit, lib. v. & lib. vii. vbi meminit Alexandriam quum conderetur, metatum eſſe. Auſonius quoque *Dinocharem* hoc loco appellat & *conditorem Ptolemaïdos aulæ* quem Plinius Alexandriæ architectum. Ceterum pro perfecto accepit Auſonius quod inchoatum duntaxat fuit. De Zephyro & Achate puero delicio Arſinoes, quæ ad hunc locum commentatur *aniorum* ſunt, & imaginaria. Auſonius memoria lapſus aut aliud agens Achatem lapidem poſuit, quum Magnetem vellet dicere. quare ita legenda hæc eius verba:

Spirat enim tecti teſtudine Dorus Achates
Afflatamque rapit ferrato crine puellam.

Dorum vocat Achatem, quia in Sicilia plurimus. Sed & primum in ea inſula repertus eſt, quæ Doricè loquebatur. Repone Magnetem pro Achate, nihil erit quod ad veram interpretationem deſideres. teſtudo tecti concamerata erat Magnete, qui lapis ingenita vi ferrum attrahit. Simulacrum itaque Arſinoes ferro factum & à magnete illo quo concameratum fuit templum, ſurſum tractum in medio aëre ſuſpenſum manebat. Solinus de Lyncurio: *pariter ſpiritu attrahit propinquantia.* Plinius *animam* vocat. Spiritus eſt & in Magnete quo ferrum ad ſe allicit ac pertrahit. Spiratio igitur & afflatus quem Achati tribuit Auſonius ad Zephyrum aut Corum non eſt referendus, aut vllum alium ventum, ſed ad ingenitam poteſtatem Magnetis ſpiritu ferrum attrahendi. Sed pro Magnete Achatem ille dixit, aliud vt dixi cogitans. Ne illud quidem ſatis mirari poſſum quî fieri potuerit, vt idem Dinochares qui Alexandriæ metationi præfuit, templum illud Arſinoes inchoauerit, Magnete concamerandum. Id opus, inquit Plinius, non abſoluit, morte præuentus, mortuo etiam ipſo Ptolemæo, qui id forori ſuæ iuſſerat fieri. Hic Ptolemæus Philadelphus fuit, qui obiit Olympiade centeſima trigeſima quarta. Alexandria vero condita eſt Olympiade centeſima & duodecima. Sic ab Alexandriæ conditu ad id tempus quo ædificari cœptum eſt Arſinoes templum iuſſu Philadelphi, anni ſunt circiter octoginta octo. Atqui idem Dinocrates aliquot annis antequam Alexandriam metaretur, templi Dianæ Epheſiæ ædificationi præfuerat. Non poteſt igitur idem eſſe architectus qui Alexandriam metatus eſt, & templum Arſinoes ſub exitum vitæ Philadelphi regis inchoauit. Vicinitas fortaſſe nominum in cauſa fuit vt confunderentur. Architectus Alexandriæ vocabatur *Dinocrates*, vt Strabo, Va-

A lerius, Vitruuius, alij appellant. ille alter *Dinochares* fuit, qui Ptolemæi Philadelphi temporibus fuit. Ex hac nominum ſimilitudine Plinius vel ille vnde ſumpſit & hi qui eum ſequuti ſunt alterum pro altero poſuerunt, & *Dinocharem* etiam vocarunt qui Alexandriam metatus eſt, quum Dinocrates diceretur.

Pag. 69. E. *Quem Alexandriam in Ægypto metatum ſupra expoſuimus.*] Libri noſtri: *præmetatum*, quaſi Alexandriam ante metatus ſit quàm ædem Dianæ: Quid eſſet proprie *metari* nos ſupra ſatis longa exercitatione

B docuimus. *Metari vrbem* eodem ſenſu quo *caſtra metari* dicebant. Plinius de Alexandria: *metatus eſt eam Dinocrates architectus pluribus modis memorabili ingenio.* Et lib. vii. *Dinocrates metatus Alexandro condente in Ægypto Alexandriam.* Qui ſpatium condendæ vrbi deſignat, murorum ambitum circumſcribit, vias omnes ad lineam dirigit, ſitum ædificiorum publicorum delineat, is proprie *vrbem metari* dicitur. Nec aliter caſtra metabantur. Græci διαχαράττειν τὸ σχῆμα τῆς πόλεως. Stephanus de Alexandria hac ipſa: ἐκέλευσε δὲ διαχαράξαι τὸ σχῆμα τῆς ἀρχιτεκτονίας, οὐκ ἔχοντες δὲ λευκὴν γῆν ἀλφίτοις διέγραψαν.

C Plutarchus in vita Alexandri: εἰπὼν ὡς Ὅμηρος ἦν ἄρα τά τε ἄλλα θαυμαστὸς καὶ σοφώτατος ἀρχιτέκτων, ἐκέλευσε διαχαράξαι τὸ σχῆμα τῆς πόλεως τῷ τόπῳ συναρμόττον. Arrianus σημεῖα τῇ πόλει ἐκθεῖναι, de eadem vrbe condenda loquens lib. iii. de Exped. Alex. πόθος οὖν λαμβάνει αὐτὸν τοῦ ἔργου, καὶ αὐτὸς τὰ σημεῖα τῇ πόλει ἔθηκεν, ἵνα τε ἀγορὰν ἐν αὐτῇ δείμασθαι ἔδει καὶ ἱερὰ ὅσα καὶ θεῶν ὧντινων, τῶν μὲν Ἑλληνικῶν, Ἴσιδος δὲ Αἰγυπτίας, καὶ τὸ τεῖχος ᾗ περιβεβλῆσθαι. Hæc omnia vnicum verbum Latinorum exprimit, τὸ *metari.* metæ ſunt σημεῖα. Hinc σημεῖα ἐκθεῖναι τῇ πόλει *vrbem metari.* Ariſtophanes in Comœ-

D dia Ambus:

Γεωμετρῆσαι βούλομαι τὸν ἀέρα
Ὑμῖν διελεῖν τε κατ᾽ ἀγυιάς.

Ad verbum, *metari vobis aërem volo.* Hoc enim præcipuum ac primum in vrbibus & caſtris metandis ſpatium ipſum vel pedaturam μετρῆσαι καὶ διελεῖν κατ᾽ ἀγυιάς. *Degrumare vias* Lucillio:

——*viaſque*
Degrumabis vt in caſtris menſor facit olim.

Vrbis in aëre condendæ veluti οἰκονομίαν proponit ille apud Ariſtophanem Geometres. Sequitur:

E Ὀρθῷ μετρήσω κανόνι, προστιθεὶς ἵνα
Ὁ κύκλος γένηταί σοι τετράγωνος, κἀν μέσῳ
Ἀγορά, φέρουσαι δ᾽ ὦσιν εἰς αὐτὴν ὁδοὶ
Ὀρθαὶ πρὸς αὐτὸ τὸ μέσον.

Hæc deridiculi quidem gratia dicuntur, ſed tamen oſtendunt morem vetuſtum vrbium conſtituẽdarum, κύκλον primo ponit. tali forma orbes antiquitus omnes condebantur. Hinc πόλις dicta ἀπὸ τοῦ πολεῖν. nam πόλος circulus κύκλος. Arrianus de Alexandria: καὶ τὸν κύκλον ἔτι περιχαράξαι τοῦ περιτειχισμοῦ ὅπως τῇ πόλει ἐποίει. Non tamen prorſus κυκλοτερὴς ὁ περιτειχισμὸς Alexandriæ, ſed χλαμυδοειδὴς *orbe gyrato*,

Digitized by Google

vt Plinius loquitur, *laciniosũ dextra læuaque anguloſo proceſſu*, quæ forma etiam tum fuit τῆς οἰκουμένης. De qua nos ad Pallium. Vt Græcis πόλις à πόλος quæ vox circulum ſignificat, ſic Latinis *vrbes* ab orbe vel ab *vrbo*, quod idem vult. Varro: *quare & oppida quæ prius erant circumducta aratro ab orbe & vrbo vrbes: & ideo coloniæ noſtræ omnes in litteris antiquis ſcribuntur vrbes quod item condita vt Roma.* vrbes, πόλεις. *vrbum* vel *vruum* pars aratri inflexa & curua, quam alij *burim* vel *buram* appellabant. idem Varro: *Bura à bubus: alij hoc à curuo, vruum appellant.* ita omnino legendum. Quod edunt vulgo, corruptum eſt: *alij hoc à curuo, curuum appellant.* Hoc vult *buram* & *vrbum* ſecundum quoſdam eſſe, & *buram* à bubus dici, *vruum* à curuo, alij diſtinguebant vruum à bura, vt pars in temone ſuperior curua diceretur *buris*, inferior *vruum*. Seruius: *alij burim curuaturam temonis quæ ſupra eſt, & quod eſt infra vruum dicunt.* Philargyrus *burim* interpretatur, *partem aratri curuam quæ vt curuari poſſit ante præuritur*. Ergo *burim* dictam cenſet quæ præuratur vel amburatur. Præter hoc Etymon aliud etiam Seruius adfert, quod ſit quaſi βοὸς οὐρὰ, ad inſtar caudæ bouis curuata. Græcis ὦϊς Æolice βωῒς, Latinè *buris*. vt γνῶμα, *groma*: τόρος, *torus*. παῦρος vnde παύριος, Æolice: παῦος *paruus*, vnde *paruum*. aliud quidem Græcis ὦϊς aliud Latine *buris*. Sed in ſexcentis hoc commiſere priſci Latini, vt voces è Græco ſumptas alio ſenſu vſurpauerint. ὦϊς Græce eſt qui Latinis *vomer*, τὸ ἀρότρου σιδήριον. ita Grammatici exponunt. *cultrum* vocamus vulgo. quem vocem è Latio acceptam aliter etiam quam Latini ſumimus. Plinius: *vomerum plura genera. culter vocatur prædenſam priuſquam proſcindatur terram ſecans, futuriſque ſulcis veſtigia præſcribens inciſuris, quas reſupinus in arando mordeat vomer.* Ergo reſupinus *vomer* terram in arando mordebat. at *culter* rectus inciſuris eam notabat. Hinc illa loquutio exponenda *in cultrum collocare* de ijs quæ recto ſitu ad perpendiculum poſita ſunt. At nos vomerem qui planus ac reſupinus terram ſcindit vocamus *cultrum*. videtur & media Latinitas omnem vomerem ſic appellaſſe, à quibus nos accepimus. inde *cultellare* apud Agrimenſores in planitiem redigere. Gloſſæ: *vomer*, ὦϊς. Græce dicebatur etiam ὦϊς, βωΐς, *bura*. vt χάρτης, charta. ceterum *buris* vel *bura* non eſt vomer, ſed pars temonis incurua quæ Græcis γύης. Gloſſæ: *buris*, ῥυμός. non eſt temo, ſed temonis pars. Pollux: ὁ δὲ ῥυμὸς ἥρμοσται ἐν τῷδε. τὸ μὲν ἐπικαμπὲς αὐτοῦ, ᾧ ὑποπέπηγε τὸ ἔλυμα γεγομφωμένον, γύης, τὸ δὲ μετὰ τὴν γύην ἱστοβοεύς. Heſychius γύην eſſe ait τὸ κατώτατον μέρος τοῦ ἱστοβοέως. Latinis *buris* eſt pars temonis ima, quæ curua eſt, vt clarè ex his Poëtæ verſibus manifeſtatur:

Continuo in ſiluis magna vi flexa domatur
In burim & curui formam accipit vlmus aratri.
Huic à ſtirpe pedes temo protentus in octo,
Binæ aures, duplici aptantur dentalia dorſo.

Buris ab imo vel ab ima parte temonis. Huic igitur temo à ſtirpe in pedes octo protenditur. Male Seruius à ſtirpe arboris exponit, qui tamen etiam illius expoſitionis meminit. *vel alibi dicitur, ab imo, à radice vel ima ſummitate.* Sic legendum. *Buris* igitur & *vruum* idem, pars temonis inferior, & curua, cui dentale aptatum: vt dentali præfixus vomer. τὸ ἐπικαμπὲς τοῦ ἀρότρου, ὁ γύης. Feſtus: *vruat, Ennius in Andromeda ſignificat, circumdat, ab eo ſulco qui fit in vrbe condenda vruo aratri, quæ fit forma ſimillima vncini curuatione buris & dentis cui præfigitur vomer.* curuationem buris & dentis cui vomer præfixus erat, totum id vruum appellatum dicit & figuram habuiſſe ſimillimam vncini, quo nomine etiam vomerem comprehendit. ideo dixit. *ſulcum in vrbe condenda fieri vruo aratri.* Latini è contra veteres *burim* ex Græco ὦϊς quod vomerem ſignificat pro ipſa curuatione vel vrbo aratri vſurparunt. Ab vrbo *vrbare* circumducere, circumſcribere. Gloſſæ: *vrbata*, περιχαραχθέντα. Ennius in Andromeda, apud Feſtum: *circum ſeſe vruat, ad pedes fert occultans caput.* de ceto loquitur cui expoſita Andromeda. *Vrbs* igitur ab vrbando vel vruando quod in rotundo olim conderentur, vt πόλις ἀπὸ τοῦ πόλου, quod idem eſt atque *vrbare*. vmbilicus illius circuli foro dicabatur. & viæ directæ in medium concurrebant, quo alluſit Ariſtophanes.

— κατὰ μέσον
Ἀγορὰ φέρουσαι δ' ὦσιν εἰς αὐτὴν ὁδοὶ
Ὀρθαὶ πρὸς αὐτὸ τὸ μέσον.

In coloniis condendis hoc etiam obſeruarunt in quantum licuit, veteres Romani, vt ſuprà notauimus. quod à Græcis, vt vides, acceperunt. Hoc idem & in caſtris metandis tenuere. Locus grumæ in medio caſtrorum vocabatur, vbi forum & prætorium. In metandis igitur vrbibus non ſolum vias diſcriminabant ad lineam ac dirigebant quod ἀπὸ κανόνος ὀρθὰς vocat Ariſtophanes, ſed etiam locum foro deſignabant, & omnium ædificiorum publicorum ſitum deſcribebant, vt Baſilicarum, porticuum, templorum, Regiæ, & ſimilium. Plinius de Alexandria: *metatus eſt eam Dinochares Architectus pluribus modis memorabili ingenio XV. M. P. laxitate inſeſe ad effigiem Macedonicæ Chlamydis orbe gyrato laciniosam dextra læuaque anguloſo procurſu, iam tum tamen quinta ſitus parte Regiæ dicata.* falluntur qui corrigendum cenſent ex Strabone, *quarta parte ſitus Regijs dicata*. Plinij mens etiam tum cum Dinochares Alexandriam metatus eſt, quintam partem ſitus Regiæ dicatam fuiſſe. quibus verbis indicat longè maiorem partem occupauiſſe Regias eo tempore quo hæc ſcribebat. Nam Strabonis ætate, vt ipſe tradit, quartam immo tertiam partem totius pedaturæ detinebant Regia ædificia. ſinguli quippe Reges per Alexandrum prioribus Regio, ſemper aliquid addiderunt de ſuo, & τὰ βασίλεια ampliarũt. Sic plures Regiæ factæ, quæ vna tantum fuit, quum vrbs con-

Digitized by Google

deretur, & multo plus loci ſub vltimis regibus Regiæ illæ occuparunt, quàm quando primum eſt conſtituta. Clara Strabonis verba: ἔχει δ' ἡ πόλις τεμένη, καὶ κοινὰ κάλλιστα, καὶ τὰ βασίλεια, τέταρτον ἢ καὶ τρίτον τοῦ παντὸς περιβόλου μέρος. τῶν γὰρ βασιλέων ἕκαστος ὥσπερ τοῖς κοινοῖς ἀναθήμασι, προσεφιλοκάλει τινὰ κόσμον, οὕτω καὶ οἴκησιν ἰδίᾳ περιεβάλλετο πρὸς ταῖς ὑπαρχούσαις, ὥστε νῦν τὸ τοῦ ποιητοῦ, ἐξ ἑτέρων ἕτερ' ἐστίν. ἅπαντα μέντοι συναφῆ καὶ ἀλλήλοις, καὶ τῷ λιμένι, καὶ ὅσα ἔξω αὐτοῦ. In caſtris ſimiliter, qui ea metabantur, loca Prætorio, quæſtorio, valetudinario deſignabant, vias delineabant per ſtrigas & ſcamna: ceteram loci pedaturam diſtinguebant ad papilionum tenſuram. Græci ὑπογραφὴν τοῦ κτίσματος vocant metationem iſtam vrbium, & ædificiorum. Strabo: μνημονεύουσι τι σημεῖον κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ κτίσματος συμβάν, id eſt, *in metatione vrbis illius facienda.* Dicæarchus ὑπογραφὴν τῆς οἰκοδομίας dixit de metatione templi: Ὀλύμπιον ἡμιτελὲς μὲν, καταπληξίμον δ' ἔχον τὴν τῆς οἰκοδομίας ὑπογραφήν. ita legendum, non καταπλῆξιν. Legi etiam poſſet, καταπληκτικήν. Valerius Maximus: *quum futuræ vrbis lineamenta duceret.* At modulus totius diſpoſitionis quæ in plano prius deformabatur in charta aliqua aut membrana dicebatur ἰχνογραφία. *Planum* vulgo appellamus. Ex ea capiebant formarum in ſolo areæ deſcriptionem, quam ὑπογραφὴν τοῦ κτίσματος vocatam oſtendimus. Ὀρθογραφία erat recta frontis imago, quæ operis futuri rectam faciem modice depictam oſtendebat. At Σκηνογραφίαν dixere qua non tantum frontis, ſed totius corporis ædificij è ſolo excitati imaginem cum laterum abſcedentium adumbratione formatam præferebat. Malè corrigunt *Sciagraphiam* pro *Scenographia* apud Vitruuium. Σκῆνος eſt τὸ σῶμα. corpus humanum ita etiam Græci vocarunt. corpus ædificij ſic quoque appellatum. Inde & σκηνὴ οἰκία, οἴκημα. Auſonius in Moſella: *Scenaſque domorum.* ita appellauit ædificiorum corpora. Sed hæc alibi. In ea delineatione ac deſcriptione ſitus vrbium condendarum quæ in ſolo areæ formabatur, ſectio viarum & directio præcipuè ſpectabatur, vt omnia rectis ordinibus dimenſa eſſent. Virgilius:

Omnia ſint paribus numeris dimenſa viarum.

Sed de arborum ordinibus loquitur, vt & ſuprà.

——omnis in vnguem
Arboribus poſitis ſecto via limite quadret.

Xenophonti ὀρθοὶ μὲν οἱ τῶν δένδρων καὶ πάντα εὐγώνια. Ciceroni cum illum locum verteret, *directi in quincuncem ordines.* Quæſitum eſt quid eſſet hodieque nunc quæ- ——— runt. Nota quincuncis hæc erat, ——— vt trientis iſta ——— ———. Dire- ——— ctam in vrbi- ——— bus viarum ſectionem ῥυμοτομίαν Græci vocant. Heſychius: ῥυμοτομεῖται, εἰς ὀρθὸν κόπτεται. Inde vrbes καλῶς ἐρρυμοτομημέναι. quæ hac in parte laborabant, viis male ſectis. Dicæarchus de Athena-

A rum vrbe: ἡ δὲ πόλις ξηρὰ πᾶσα, οὐκ εὔυδρος, κακῶς ἐρρυμοτομημένη διὰ τὴν ἀρχαιότητα. vt recta eſſet ῥυμοτομία, duæ maximæ ac latiſſimæ viæ concurrentes ducebantur ac ſeſe πρὸς ὀρθὰς inuicem ſecantes. ceteræ minores vtrique παράλληλοι delineabantur. Hoc in veteribus coloniis, & caſtris metandis Romani, hoc in vrbibus ſuis Græci condendis ſemper obſeruarunt. in agrorum quoque metatione ac diuiſione publice facienda hoc idem conſectati ſunt iidem Romani per Decumanos & cardines maximos. vide ſuprà. Strabo de Alexandria: ἅπασα μὲν ὁδοῖς κατατέτμηται ἱππηλάτοις, καὶ ἁρματηλάτοις, δυσὶ δὲ πλατυτάταις ἐπὶ πλέον ἢ πλέθρον ἀναπεπταμέναις, αἳ δὴ δίχα, καὶ πρὸς
B ὀρθὰς τέμνουσιν ἀλλήλας. in metanda illa vrbe viæ illæ notatæ ſunt polenta ſparſa. alias vulgo creta deſignari ſolebant. id ex hiſtoria Alexandri conſtat. Strabo, vt alios omittam, quia corrigendus eſt: τῶν γὰρ ἀρχιτεκτόνων τῇ λευκῇ διασημαινομένων τὴν τοῦ περιβόλου γραμμήν. ἐπιλειπούσης τῆς γῆς, καὶ τοῦ βασιλέως ἐπιόντος οἱ διοικηταὶ τῶν ἀλφίτων μέρος τῶν παρεσκευασμένων τοῖς ἐργάταις παρέσχον, δι' ὧν καὶ αἱ ὁδοὶ κατεμερίσθησαν. εἰς πλείους τοῦτ' οὖν οἰωνίσθαι λέγεται πρὸς ἀγαθοῦ γεγονός. Sic legenda hæc ſunt atque interpungenda. Male editur: αἱ ὁδοὶ κατεμερίσθησαν εἰς πλείους.
C τοῦτ' οὖν οἰωνίσθαι λέγεται. Romani vrbis condendæ ambitum aratro circumducebant, & veſtigia murorum ſulco imprimebant, non creta notabant. Videntur & viarum ſectionem eo modo deliniaſſe. Nam & in agris metandis limites qui viæ veluti fuere, ſulcis agebant. Hinc limites agrorum ſulcos & foſſas paſſim appellant. De *groma* inſtrumento dioptrico quo recturas limitum ac viarum tam in caſtrorum quam in agrorum metatione inſtituenda, dirigebant, diximus ſuprà quod ſatis eſſet. Mirum porro eſt cum nomen machinæ ex Græco du-
D ctum ſit, Græcos ipſos id nominis non habere, nec vſum ipſius organi in talibus rebus, τὸ γνῶμα, *groma.* Inde γνωματεύειν, cognoſcere, indicare, probare. At Dioptricorum vſus inſtrumentorum varius apud Græcos in aliis rebus. Dioptrica erant quæ Hipparchus excogitaſſe dicitur, per quæ ſingularum loca atque magnitudines, atque inuicem diſtantias ſignaret. Plinius lib. II. cap. XXVI. Hoc qui faciunt, *cælum metari* proprie dici queunt. Ouidius:

Nos quoque ſub ducibus cælum metabimur illis,
Ponemuſque vagos ad ſua ſigna dies.

E Virgilius *orbem radio deſcribere*, quum idem quod Ouidius intelligeret, dixit.

In medio duo ſigna, Conon: & quis fuit alter
Deſcripſit totum radio qui gentibus orbem?

in quibus verſibus exponendis mirati ſatis non poſſumus quantopere nugentur veteres. Nec minus in mente poëtæ percipienda hallucinantur neoterici. *Cononem* ducem interpretatur Seruius, quum de Samio aſtrologo ſit capiendum. ita deinde ſubjicit: *radio, id eſt virga philoſophorum, qua geometræ lineas indicant. Inuenta autem hæc eſt ars tempore*

Digitized by Google

quo Nilus plus æquo creſcens confudit terminos poſſeſſionum, ad quos innouandos adhibiti ſunt philoſophi qui lineis diuiſerunt agros. Inde Geometria dicitur, cùm non tantum terræ, ſed & maris & cœli & aëris ſpatia metiri conſueuerit. Sed quid ille radius facit, quo lineas in abaco ductas indicant. Geometræ, ad ſpatia cœli metanda? an orbem heic terrarum accepit, & de geometra locum intellexit? Non videtur, quum ſtatim ſubdiderit: *ſignificat autem aut Aratum, aut Ptolemæum, aut Eudoxum.* Nugæ de Ptolemæo qui tanto poſterior fuit Virgilio. Virga quoque ſiue radio circuli in ſphæra ſolida, quam κρικωτὴν dixerunt, indicantur. Marcianus Capella de Aſtronomia: *& cum dicto proſpicio quamdam fœminam luculentam radium dextra, altera ſphæram ſolidam geſtantem.* Verum radius ille ſiue virga, vel bacillum quo circulos in ſphæra ſolida oſtendunt mathematici, interuallis ac magnitudinibus ſiderum ſignandis non valet. Scaliger verſum illum poëtæ de Archimede exponit, & *totum orbem* de periodo Archimedea, quam eamdem cum Olympica putauit eſſe. Quæ interpretatio multis modis improbanda eſt. *Orbis* quidem de certo annorum numero & conuerſione paſſim ſumitur, & apud poëtam ipſum ſæpe capitur, vt in ſexto magni operis:

Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem.

Quæcunque temporis reuolutio & conuerſio *orbis* eſt. Sed cum dicat poëta *totum orbem*, aliquid fixum certumque & apud omnes conſtans ſignificare voluit. Ineptum quippe eſſet dicere Archimedem deſcripſiſſe radio totum orbem, vt de aliquot annorum periodo ab Archimede deſcripta intelligeres. De anno melius ac veriſimilius caperetur:

Deſcripſit totum radio qui gentibus orbem,
Tempora quæ meſſor, quæ curuus arator haberet:

Nam vt *orbes* idem alibi abſolutè pro annis poſuit:

Triginta magnos voluendis menſibus orbes
Imperio explebit.

Sic Græci κύκλα de annis dicunt. Aratus:

Ἐννεακαιδέκα κύκλα φαεινοῦ Ἠελίοιο.

Decem & nouem annos periodi Phaïni. Sed ne vera quidem hæc interpretatio. Nec enim radio deſcribitur annus, vt nec periodus annorum. Nec Scaligerum iuuat Manilij verſus,

—— cælumque nouum verſabit in orbem.

Quem ille de Metonis Enneadecaeterica periodo accipit. Sed fallitur, vt ante oſtendimus. Nec in eo minus hallucinatur, quod Archimedem vult in fabrica ſphæræ circulos periodi ſuæ compegiſſe. ita etiam feciſſe Eudoxum & Calippum, quorum alter in ſua octaeteride, alter in ſua periodo ſeptuaginta ſex annorum aliquot circulos excogitauit, vt illis τὰς ὑποκαταστάσεις τῶν φαινομένων ob oculos poneret. Ideo falli putat qui ſcribunt ſphæram tam ſolidam,

A quam κρικωτὴν ab Archimede inuentam. Nihil quippe illum veterum ſphæræ addidiſſe de ſuo, præter fortaſſe maiorem aut minorem numerum circulorum. Quæ profectò non intelligo, nec vera ſunt. Exiſtimaſſe videtur Scaliger Euxodum & Calippum, vt ponerent ob oculos rationem periodorum, quas ipſi excogitauerant, circulos in ſphæra fabricaſſe, quibus ſuam quiſque periodum explicaret, ac veluti demonſtraret. Eos imitatum Archimedem periodum & ipſum aliquot annorum commentum eſſe, quibus τῶν σαλευομένων ὑποκαταστάσεις

B fieret, eamque conuerſionem circulis quibuſdam in ſphæra factis veluti repræſentaſſe ac ſignaſſe. Nihil vanius nec falſius excogitari potuit ſphæris illis periodicis Scaligeri. Non eſt quidem ambigendum quin veteres illi qui aliquot annorum aſtrologiam parapegmatis conſignarunt, vt Meton, Cleoſtratus, Calippus, Eudoxus aliique, non dubitandum inquam quin ſphæras fabricatas habuerint ad eam φαινομένων obſeruationem quam ipſi fecerant. Verùm nihil illæ ſphæræ factitiæ ad periodos aut annos magnos declarandos valuere, nec circulos

C ad eam rem factos habuere, plures paucioreſue. Ita quippe à ſingulis vnamquamque compoſitam fuiſſe par eſt, vt ei obſeruationi de ſiderum ortu & occaſu reſponderet quam quiſque inſtituerat, vt ſidera nempe in illis ſitum haberent, tum inter ſe conuenientem, tum ad deſcriptos circulos & mœras Zodiaci orientes, aptum & congruum. Sic ad Phænomena Aratea intelligenda ſpeciali ſphæræ conſtructione opus fuit, quæ traditioni eius conueniret, eique ſiderum diſciplinæ ac poſitioni quam expoſuit. de ſphæræ Aratææ fabricandæ methodo ſcriptum aliquid reliquit Leontius

D Mechanicus, quo ſcripto teſtatur ſphæras Aratæas, quæ tum extabant, in quibuſdam à Ptolemæi rationibus diſcrepare, in pluſimis vero ipſi Arato diſconuenire. πᾶσαι γὰρ, inquit, ὡς εἴδαμεν, Πτολεμαίου μὲν ὡς εἰκὸς ἐν πᾶσιν, Ἀράτου δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον οὐ συμφωνοῦσι. Atqui factæ illæ fuerant ad intelligenda Aratæa: καὶ τοι ἐπινοηθῆναι μὲν αἱ τοιαῦται σφαῖραι πρὸς τὸ νοεῖν σαφῶς τὸν Ἄρατον, διὸ δὴ καὶ παρωνύμως ἀπ' αὐτοῦ λέγονται, καθὼς καὶ ἔφαμεν ἐν τοῖς πλείστοις αὐτοῦ οὐ συμφωνοῦσι. Eudoxi obſeruationes potiſſimum ſequutum eſſe Aratum ibidem tradit, vt & Auienus. ſed ipſe Aratus manifeſte

E fatetur ex Metonis ſiue Phaïni parapegmatis ea omnia hauſiſſe quæ de ſiderum ortu & occaſu ſcripſit:

Γινώσκεις τὰ δὲ καὶ σὺ τὰ γὰρ συναείδεται ἤδη
Ἐννεακαιδέκα κύκλα Φαεινοῦ Ἠελίοιο.

Ex quibus cognoſcas licet quàm vetuſta ſit menda, quę hodie in illo verſu legitur Φαεινοῦ ἠελίοιο. Nam ſi veteres illi ita legiſſent vt poëta ſcripſit, nemini eorum incidiſſet in mentem tradere, ὅτι τοῖς Εὐδόξου κάλλιστα ἠκολούθησεν Ἄρατος, quum tam diſertè ipſe teſtetur è Phaïni ſiue Metonis tabulis ſumpſiſſe,

Digitized by Google

quas & aliis videndas & cognoſcendas remittit. Sphæram primus compoſuiſſe fertur Anaximander. Laërtius in eius vita ex Phauorini commentariis: καὶ γῆς καὶ θαλάσσης περίμετρον πρῶτος ἔγραψεν, ἀλλὰ καὶ σφαῖραν κατεσκεύασε. Plinius lib. VII. capite, Quæ quis inuenerit in vita: *Aſtrologiam Atlas Libyæ filius: vt alij, Ægyptij: vt alij, Aſſyrij. Sphæram in ea Anaximander Mileſius.* Sphæram inueniſſe primum dicit Anaximandrum, quia primus ſphæram fabricauit, κατεσκεύασε. videtur tamen aliter capiendus. Nec fortean de ſphæræ materialis fabrica intellexerit. ſphæram primus inuenit Anaximander, qui primus intellexit cœlum eſſe σφαιροειδῆ. Immo αὐτὴν εἶναι σφαῖραν. Hinc duo ἡμισφαίρια, pars cœli quæ ſuprà nos eſt, & quæ infra. Hoc videor colligere ex altero Plinij loco lib. II. cap. VIII. vbi ita ſcribit: *ſigniferi modo inuentoribus non dilatis, obliquitatem eius intellexiſſe, hoc eſt, rerum fores aperuiſſe, Anaximander Mileſius traditur primus, olympiade quinquageſima octaua. Signa deinde in eo Cleoſtratus, & prima arietis ac ſagittarij. Sphæram ipſam ante multo Atlas.* Hic alios auctores ſequitur. Sed non alio ſenſu ſphæram Atlas heic inueniſſe dicitur, quam Anaximander ſuperiore loco. Atqui hîc de ſphæræ ſolidæ fabrica non poteſt accipi, ſed ſimpliciter de ſparica ratione cœli, cuius inuentor Atlas & proditor primus. Diodorus Siculus σφαιρικὸν λόγον vocat. Sic enim de Atlante ſcribit lib. III. φασὶ δ' αὐτὸν τὰ περὶ τὴν ἀστρολογίαν ἐξακριβῶσαι, καὶ τὸν σφαιρικὸν λόγον εἰς ἀνθρώπους πρῶτον ἐξενεγκεῖν. ἀφ' ἧς αἰτίας δόξαι τὸν σύμπαντα κόσμον ἐπὶ τῶν Ἄτλαντος ὤμων ὀχεῖσθαι, τῷ μύθῳ τῆς σφαίρας εὕρεσιν καὶ καταγραφὴν αἰνιττομένου. Hæc ſphæræ inuentio & καταγραφή, ſiue vt eſt in aliis διαγραφή, nihil fortaſſe pertinet ad ſolidæ ſphæræ fabricam. σφαιρικὸν λόγον interpretatur ipſe Diodorus. & ſphæræ καταγραφή accipienda, quæ fit ἐν ἐπιπέδῳ. Ceterum Plinij verba quæ antea adduximus aliter legenda eſſe, quam vt vulgo hactenus lecta ſunt, vetus liber oſtendit, in quo ita ſcribuntur: *feram ipſo mandante mundo Atlas.* Lege: *ſphæram ipſo pandente mundo Atlas.* mundus ipſe, hoc eſt cœlum, ſphæricum & plane ſphæram ſeſe eſſe fatetur & pandit. ipſo igitur pandente mundo ſphęram inuenit Atlas, qui primus intellexit cœlum vel mundum ſphæram eſſe. Certiſſima hæc coniectura, ex qua etiam colligi datur, quo ſenſu accipiendum ſit quod dictū eſt de ſphæræ inuentione ab Atlante primum proditæ, τὴν σφαιρικὴν nempe cœli formam ab eo inuentam, ἢ τὸν σφαιρικὸν λόγον deſcriptum. Nec aliter fortaſſe de Anaximandro iudicandum, cui eamdem εὕρεσιν quidam tribuunt, licet κατασκευὴν τῆς σφαίρας vocet Laërtius, quod de ſolidæ ſphæræ fabrica magis eſt exponendum. Sed ſcimus quid fidei ſit authoribus illis arbitrandum. Corrigenda ſunt etiam obiter ſuperiora Plinij verba, quibus dicit obliquitatem ſigniferi ab Anaximandro intellectam primo: *obliquitatem eius intellexiſſe, hoc eſt rerum fores aperuiſſe Anaximander Mileſius traditur primus.* quæ ſunt illæ *re*-

A *rum fores?* ſcripti vocem interſerunt: *hoc eſt, aſtrorum fortiſſimus fores aperuiſſe.* ita optimus Rigaltianus, in alio: *fortiſſimas.* Scriptū fuit ab antiquo librario, tranſpoſitione ſyllabarum, *derum ortus ſi.* inde poſtea factum, *rerum fortiſſimi.* Scribe igitur, *hoc eſt ſiderum ortus fores aperuiſſe.* Qui obliquitatem ſigniferi deprehendit, ortui ſiderum fores aperuit, quæ per illum decurrunt. Hoc veriſſimum. Profecto quidquid dicat contra ea Scaliger ἐν ἄλλοις, plerique veterum ſphæræ ſolidæ inuentionem Archimedi tribuunt. Martianus Aſtronomiam læua ſphæram ſolidam, dextra radium geſtare
B facit. Eam ſphæram verſibus paulo poſt deſcribit:

Ipſa etiam læua ſphæra fulgebat honora,
Aſsimilis mundo, ſideribuſque fuit.
Nam globus & circi, zonaque ac fulgida ſigna
Nexa recurrebant, arte locata pari.
Tellus qua rapidum conſiſtens ſuſcipit orbem,
Puncti inſtar medio hæſerat vna loco.

Et poſt alia:

Hanc mundo aſsimilem ſtupuit Trinacria tellus
Archimedea aſtrificante manu.

Si non ſatis idoneum videtur Marciani teſtimonium, citetur alius teſtis exceptione maior. is erit Ouidius Faſtorum VI. in his verbis
C

Arte Syracoſia ſuſpenſus in aëre clauſo
Stat globus, immenſi parua figura poli:
Et quantum à ſummis, tantum ſeceſsit ab imis
Terra: quod vt fiat forma rotunda facit.

Sphęram ſolidam intelligit quales tum compingebantur à mathematicis. *globum* vocat. hodie quoque ſphæram στερεὰν appellamus *globum.* At quam veteres κρικωτὴν σφαῖραν vocabant, abſolutè nunc dicimus *ſphæram*: ea ſolos habet circulos, ſiue *circites.* Latinè *circitatem* liceat dixiſſe. *circularis* ambiguum eſſet. *Armillarem* male reddunt. mallem *annularem*
D vertere. Ex ære vt plurimum fiebat. Martianus: *Nos igitur circulos non ita dicemus, vt liquentis naturæ diſcrimina corpulenta fingamus, ſed vt aſcenſus deſcenſuſque ad nos errantium demonſtremus. Neque enim vel axem poloſque quos in ſphæra ænea, quæ κρικωτὴ dicitur, ad intelligentiæ compendia adfinxere mortales; ego robori mundanæ rationis apponam, cùm nihil ſolidius terra ſit quod eam valeat ſuſtinere.* Sic enim ibi corrigendum. vulgò eſt: *vt linquentes naturæ diſcrimina.* At liquentem naturam æthereum ſiue cœleſtem, in qua nulla corpulenta ac ſolida diſcrimina, vt ſunt circuli qui in ſphæra ænea, quæ κρικωτὴ dicitur, adfingi
E ſolent. Ceterum vt de ſphæra ſolida loqui ſe innueret Ouidius, non ſolum globum appellauit, ſed etiam ſuſpenſum in aëre clauſo. κρικωτὴ σφαῖρα aërem intus non claudit & cohibet, vt ſolida, ſed cum ſolis circulis conſtet, hiatus & interualla habet, quibus perſpiratur. Vt terram autem pilæ inſtar habere oſtendat poëta, & nullo fulmento nixam, ſuapte volubilitate libratam ſuſtineri, id oculis vſurpati poſſe ait in ſphæra ſolida, quæ arte Syracoſia hoc eſt Archimedea compoſita ſit: in ea quippe videri terram in medio globi, quæ vndique æqualiter diſtet

Digitized by Google

ab ætheriis orbibus. Magnopere errant viri quidam doctiſſimi, quibus ille locus perſuadet ſphæram illam quæ primum ab Archimede compacta eſt Romę fuiſſe adſeruatam. quamlibet σφαῖραι σφαίρας ſic vocat, cuius inuentorem primum Archimedem facit. Sed dicet aliquis, quomodo in ſphæra cœleſti ſolida poterat conſpici terra? aut quid attinet terram in medio globi vndique concluſi formare quam non videas? In ſphæra Archimedea terra in medio facta erat, vt ex Ouidio & Marciano conſtat. Sciendum eſt ſphæram Archimedis fuiſſe vitream. Claudianus Epigrammate in ſphæram Archimedis:

Iuppiter in paruo cum cerneret æthera vitro
Riſit, & ad ſuperos talia dicta dedit.

per vitrum facile perſpici poterat terra in medio globi librata ac ſuſpenſa. In ceteris ſolidis ſphæris quæ ex alia materia concinnantur ſuperuacaneum eſt terram in medio globo fingere, quia non conſpicitur. Hodie ſeorſim globi cœleſtes fiunt, & terreſtres. in ſphæris κρικωτοῖς terra inſtar puncti ex grano aliquo rotundo effigiata in ipſo centro collocatur. Sed hic non ſtetit miraculum Archimedeæ ſphæræ. Nec enim circulos tantum & ſidera, & quidquid in cœlo eſt, habuit imitatione expreſſum, ſed etiam motus ipſos cœleſtes, ſiderum ortus & occaſus pari lege ac diſciplina repræſentauit, vt clare teſtificatur Epigrammate ſuo Claudianus quod in illam ſphæram compoſuit. Quid enim his verbis diſertius:

Incluſus variis famulatur ſpiritus aſtris,
Et viuum certis motibus vrget opus.
Percurrit proprium mentitus ſignifer annum,
Et ſimulata nouo Cinthia menſe redit.

Marcianus hoc idem videtur ſignificare de eadem ſphæra:

Omnia compar habet paribus ſub legibus ordo:
Nec minus hac mira eſt, quam domus alta deûm.

De hac intellexit Solinus ſuprà, quum dixit Archimedem iuxta ſiderum diſciplinam machinarum fuiſſe commentorem. *ſiderum diſciplinam* aliquot locis vocauit curſus regulares & ordinatos corporum cœleſtium. ita iuxta ſiderum diſciplinam facta fuit Archimedis ſphæra. Hoc igitur ſolū peculiare habuerit, quod arte mechanica moueretur cum cœlo, & annui conuerſionem orbis oſtenderet cum ortu ſiderum & occaſu. Caſſiodorus lib. I. Var. epiſt. XLV. de Machanica: *Parua de illa referimus, cui cœlum imitari fas eſt. Hæc enim facit ſecundum ſolem in Archimedis ſphæra decurrere.* Ergo vt ex his colligi poteſt, non ſimpliciter ſolidæ ſphæræ auctor Archimedes ſtatui debet, ſed eius ſphæræ, quæ rationibus mechanicis cum cœlo moueretur. Sphæræ ſolidæ fabricatio alios habuit auctores Archimede antiquiores, & iuxta quoſdam Anaximandrum, vt de Atlante nihil dicam. Fallun-

A tur & qui putant Archimedem volumina de ſphæra expoſuiſſe, qua ratione organica fieri poſſet eiuſmodi ſphæra quæ circulorum verſationibus cœli motus & ſid--um ortus atque obitus repræſentaret. Liber ille Archimedis, περὶ σφαίρας καὶ κυλίνδρου inſcriptus fuit, & de vtroque iunctim tractauit. Quæſtiones itaque de ſphæra & cylindro Geometricas linearibus rationibus explicatas ac demonſtratas continebat, cuius hodiéque fragmenta extat cum Eutocij Aſcalonitæ commentariis. Nihil autem ad mechanicham ſolidæ
B ſphæræ fabricam propriè ac præcipuè pertinens habuit. Sic κωνικὰ ſcripſerat Apollonius, vt hic Archimedes Σφαιρικὰ & Κυλινδρικὰ, volumine illo de ſphæra ac Cylindro perſequutus fuerat. Hinc ſepulcro ipſius columella impoſita fuit cum ſphæræ figura & Cylindri, vt apud Ciceronem legere eſt lib. v. Tuſculanarum. Quod inter opera eius hic tractatus nobiliſſimus ac ſubtiliſſimus habitus eſſet, ideo monumento eius inſculpta ſphæræ ac Cylindri figura. ita Sophoclis tu-
C mulo veteres inſculpendam curarunt Antigones vel Electræ ſtatuam, quod in his tragœdiis componendis ſeipſum ſuperaſſet poëta, ac primatum inter ceteros obtineret. Vt redeamus ad Virgilij verſus, prorſus placet eos de Archimede exponendos eſſe, ſed non eo ſenſu, quo voluit Scaliger. Quod Archimedis nomen verſus ratio reſpueret, ideo illum ſic circumloquutus eſt. Et cum Conone quidem eum coniunxit, cui & familiaris fuit, non tantum contemporaneus & iiſdem artibus excellens. quæ altera animorum coniun-
D ctio eſt. *Totum orbem* poëta de cœlo dixit, vt alibi idem:

Nec dum orbem medium nox horis acta ſubibat.

Id eſt cœlum medium. *Medium cœli orbem* alio loco:

Sol medium cœli conſcenderat igneus orbem.

Et *tener mundi orbis* de cœlo in Eclogis. Archimedes *totum orbem radio deſcripſit*, qui totum cœlum deſcripſit, qui deſcriptus radio poſſit indicari. Nec enim hîc *radius* dioptricum organum, ſed radius Mathematicus. Cicero: *ex radio & puluere excitare.* Hæc cœli diſcriptio
E ad parapegmatum diſciplinam referenda, de qua diximus ſuprà. *Metari cœlum* Ouidio idem quod *deſcribere orbem* Virgilio. Leon Philoſophus μετρεῖν πόλον dixit.

Πρόκλος μὲν σοῦ γλῶ, καὶ Θέων μετρεῖ πόλον.

Qui terram metabantur, etiam metiebantur, & menſores metatoreſque iidem. *Metam* vocabant ſignum vnde auſpicabantur metiri. Cartophyla Geodetes: Ἰστέον δὲ ὅτι ἐν τοῖς γεωμετρουμένοις αὐτὸ σημεῖον λαμβανόμενον ὀνομάζουσι μέταν σημεῖον ἀφ᾽ οὗ μετρεῖν ἀρχόμεθα. Et paulo poſt: καὶ τὸ ξύλον τὸ ἐμπηγνύμενον ἀφ᾽ οὗ δίδοται τὸ σχοινίον.
Heic ſignabimus primæ partis huius operis metas.

FINIS.

GIU 1969

RESTAURO del LIBRO ANTICO
Cav. G. DI GIACOMO
PESCARA

Digitized by Google

Digitized by Google